దేవిదేవతలు

శ్రీకృష్ణ

శ్రీకృష్ణావతార తత్త్వము-1 నుంచి 14

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య:

2020120029828/29,2020120035649/50,2020120032862,2020010007871,2040100047146,2990100028677,5010010001139,5010010001138,6020010032864,6020010035648

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

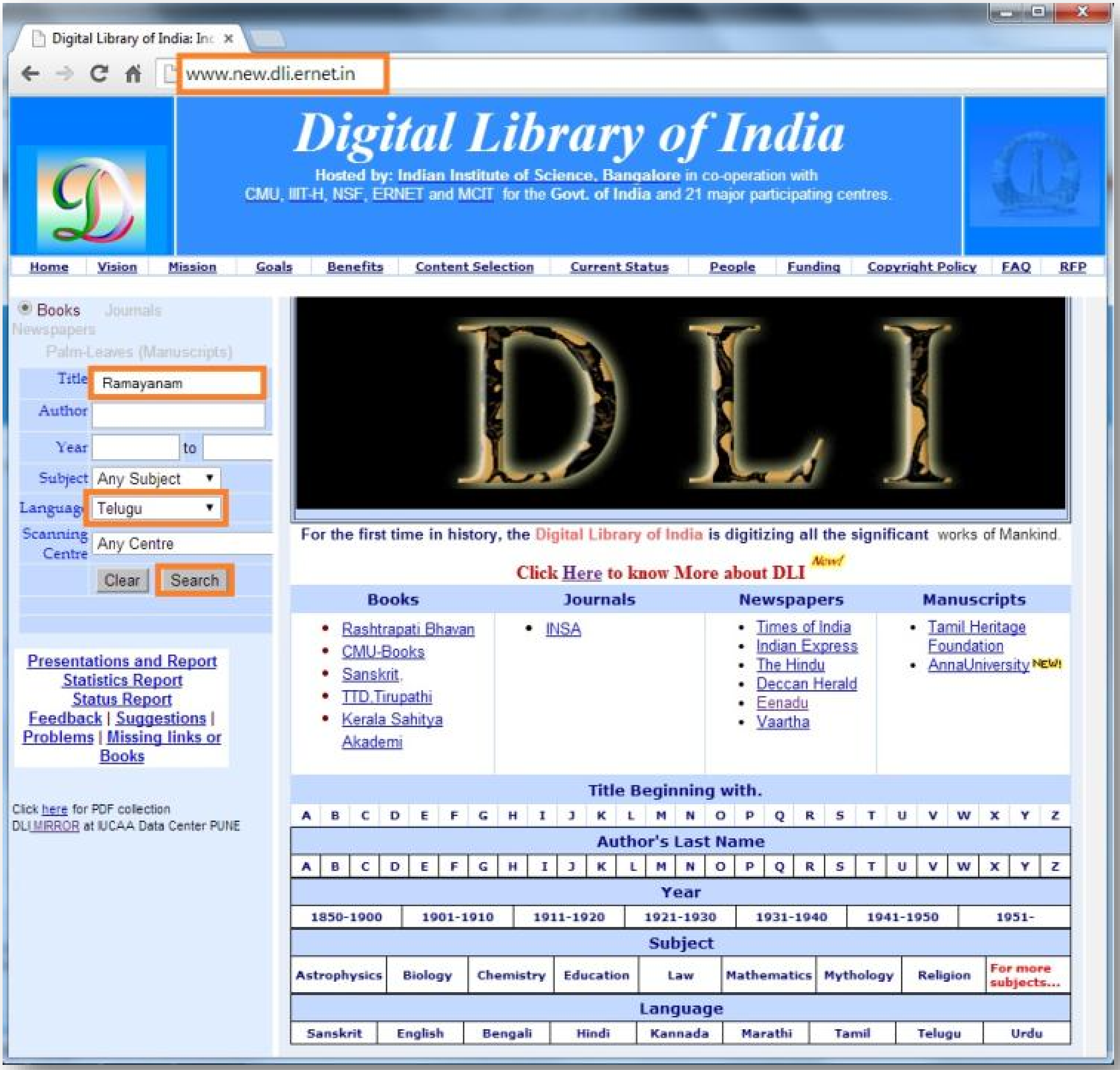

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

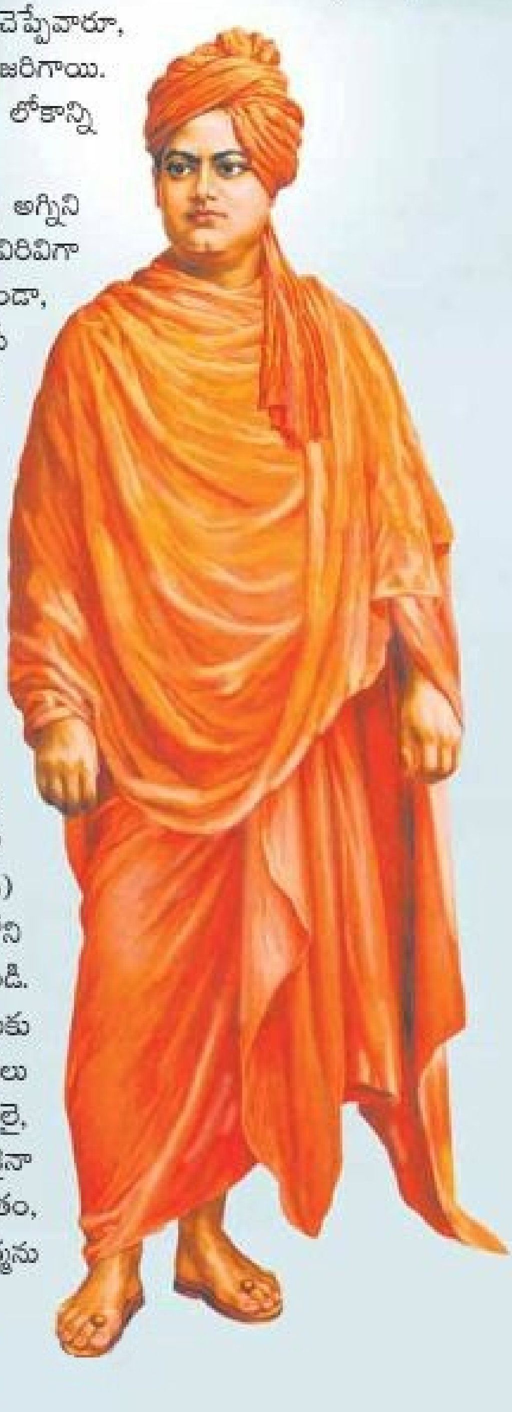

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

విషయము		పుట
సాలగ్రామపరీక్ష	..	212
తులసీపూజావిధానము		217
తులసీపూజాఫలము		223
మహాలక్ష్మీచరిత్రము		227
లక్ష్మీజన్మకారణము	.	230
దుర్వాసుఁ డింద్రునకు శాపమిచ్చుట		231
దానఫలవివరణము	.	239
ఇంద్రాదులు బ్రహ్మకడకుం బోవుట		241
శ్రీహరికి భృగువుశాపము గల్గుట	.	251
ఇంద్రుఁడు తనపుత్రికను శుక్రునొద్దకుఁ బరిచర్య చేయఁబంపుట		266
దేవకీపుత్రు లార్గు రెవ్వరు?	.	274
దేవతలు భూమి నవతరించుట	.	276
శంతనువుజన్మము	.	282
నారదుఁడు నారాయణు దర్శించుట	.	292
మధురాపురవృత్తాంతము		294
లవణశత్రుఘ్నులయుద్ధము	.	297
శ్రీవిష్ణువు నారదునకు సమాధానము చెప్పుట	. .	301
పురుషోత్తమ క్షేత్రమహిమము	. .	315
ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు పురుషోత్తమక్షేత్రమును సందర్శించుట		322
ఇంద్రద్యుమ్నుఁ డశ్వమేధము చేయుట		324
ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు భగవంతుని ధ్యానించుచు వినుతించుట	.	329

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీపరమేశ్వరుని లీలావినోదంబగు నీప్రపంచంబున నాదికాలంబునుండి జీవకోటులు తదీయసంకల్పానురూపంబుగఁ గర్మప్రవాహంబునం జిక్కువడి జననమరణాదిరూపసంసృతిం బొరయుచుఁ బ్రవర్తించుచునికి యెల్లరు నెఱింగినయదియే కర్మంబులు పుణ్యపాపమిశ్రంబులని ముత్తెఱంగులు. కేవల పుణ్యకర్మాచరణంబున దేవజన్మంబును, గేవలపాపకర్మాచరణంబున మృగపక్ష్యాదిజన్మంబును, మిశ్రకర్మాచరణంబున మనుష్యజన్మంబును జీవులు పొందుదురనియు వానిలోను బుణ్యకర్మబాహుళ్యంబున బ్రాహ్మణాద్యుత్తమ జన్మంబులు గలిగెడుననియు మనశాస్త్రంబులు నుడువుచున్నవి ఈభూమండలంబున వసించు నిఖిలజంతుకోటులలో మనుష్యులే యుత్తములు. మనుజులజీవనమునకు ముఖ్యప్రయోజనములగు పురుషార్థములు ధర్మార్థకామమోక్షము లనునాలుగు ఈపురుషార్థములను బడయుటకై మనుజులు ప్రయత్నింపవలయుఁ గాని యూరక జీవయాత్ర నడపుటయే పురుషార్థము గానేరదు అది పశుపక్ష్యాదులకును సాధారణమగుటచే మనుష్యజన్మమున కయ్యది పురుషార్థములలోఁ జేరినదనుట భగవత్సంకల్పము కానోపదని తెల్లంబయ్యెడు పైకనిన నాలుగుపురుషార్థములలో నర్థకామంబులకంటెను ధర్మమోక్షములే ప్రశస్తములు ఈరెంటిలోను మోక్షమే యుత్తమోత్తమము. అదియే నిశ్శ్రేయస మనంబడు కావుననే మనుష్యజన్మము దుర్ల

భమనియు మోక్షప్రాప్తికై మానవులు ప్రయత్నింపవలయు ననియు శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు

"జంతూనాం నరజన్మదుర్లభమతః పుంస్త్వం తతో విప్రతా,
తస్మాద్వైదిః ధర్మమార్గపరతా విద్వత్త్వమస్మాత్పరం.
స్వాత్మానాత్మవివేచనం స్వనుభవో బ్రహ్మాత్మనాసంస్థితిః,
ముక్తిర్నోశతజన్మకోటి సుకృతైః పుణ్యైర్వినాలభ్యతే."

అని వివేకచూడామణియందుఁ జెప్పియున్నారు.

సత్కర్మములు సలుపుటవలనఁ బుణ్యము కలుగును. ధర్మాచరణము చిత్తశుద్ధి యొదవించి మోక్షమునకుఁ బరంపరా సాధనం బగును. అర్థకామంబులు ధర్మమున కవిరుద్ధముగ ననుకూలముగ నుండునటులు పాటింపవలయు వేదములును మన్వాదిస్మృతులును రామాయణభారతాది పురాణేతిహాసంబులును నీపురుషార్థచతుష్టయంబును బడసి సుఖించుటకై మనుజులు కాలానుగుణంబుగాను వర్ణాశ్రమానురోధంబుగను ననుష్ఠింపవలయు విధులను విపులముగాఁ దెలుపును

ఇటులున్నను మానవుల కీశ్వరుఁ డొసంగియున్న స్వేచ్ఛంబట్టి యపరిణతబుద్ధులగుటచేఁ బెక్కండ్రు ధర్మేతరంబులగు కర్మంబులు సలుపుచు నితరులకుఁ గష్టరి బొదవించుచుఁ దామును దుఃఖంబులపాలగుచు నాకులంబంద లోకంబును జీకాకుపఱతురు. అమ్మెయి లోకోపద్రవము సేయువా రత్యంత బలిష్ఠులై యుత్కటంబులగు దారుణకృత్యంబులు సేయుచు నితరజనాసాధ్యులై యుందురేని యుచితసమయంబులందు భగవంతుండగు శ్రీహరి మానవాదిరూపంబుల నవతరించి

మాలోకకంటకులను సంహరించి ప్రజలకు క్షేమంబు గావించుచుండు పూర్వయుగంబులందు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులును రావణాదులును భీకరులై లోకంబునకుఁ గీడొనరించుచుండ భగవంతుఁడు వరాహనరసింహరామాద్యవతారంబులు దాల్చి వారిని రూపుమాపి లోకభయంబుఁ బాపి సాధుజనరక్షణం బొనర్చెను అట్టులే లోకంబున ధర్మములు లోపించి యధర్మములు ప్రబలినప్పుడును బరమేశ్వరుఁడు పుడమిపై నవతరించి ధర్మమును స్థాపించును.

ఈయంశమునే శ్రీకృష్ణుఁడు భగవద్గీతలో.

"యదా యదాహి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం
పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే."

అని వచియించెను

భగవంతుఁడు భూలోకంబున నవతరించుటకు దుష్టజననిగ్రహంబును శిష్టజనరక్షణంబును ధర్మసంస్థాపంబును నను నివియే హేతువులు సర్వశక్తిమంతుండగునీశ్వరుండు సంకల్పమాత్రమున దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణము లొనరించి ధర్మసంస్థాపనము చేయ రాదా పుడమిపై మనుష్యాదిరూపములనవతరింప నేల యని యడిగిన దానికుత్తరమీశ్వరుఁడే చెప్పనోపుఁగాని యితరుల కలవిగాదు నృపాలు రొకనాఁడు గజాధిరూఢులై వేఁటకుంబోవుదురు ఒకనాఁడు తురగం బధిరోహించి వ్యాహ్యాళి

వెడలుదురు ఒండొకనాఁడు రథారోహణంబు గావించి సంచ రింతురు ఒకనాఁడు చదరంగమాడుచుఁ బ్రొద్దుపుత్తురు ఒక్కొ కనాఁ డొక్కొకరీతిని వస్త్రాభరణంబులఁ దము నలంకరించు కొందురు ఒకనాఁ డుద్యానవనవిహారంబు సేయుదురు వీనికిఁ గారణము లేమని చెప్పనగు అవి మహీపతుల లీలావినోదము లనియేకదా చెప్పవలయు. అప్పగిదినే భగవంతుఁడు సలుపు కృత్యములును లీలావినోదములనియే చెప్పవలయు

భగవంతుఁడగు పరమేశ్వరుఁడెట్టివాఁడు? వేదాంతము లును దదీయస్వరూపంబును దన్మహిమంబులును నిరూపింప నోపవనిన సామాన్యుల కెఱుంగఁదరమా? నిర్గుణంబగు బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యము అది స్వకీయమాయాశక్తిచే సత్త్వరజ స్తమోగుణవిశిష్టమగు సగుణమై జగత్సృష్టిస్థితిసంహారకార్యం బులు సలుపుచు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లనంబరఁగుచుండు. ఈత్రిమూర్తులలో దుష్టనిగ్రహాదికార్యంబులు సలుపుటకై కొన్నిసమయములలో శివుఁడు నుద్యమించుట కలదు కాని మహీతలంబున మనుష్యాదిరూపంబుర నవతరించుననని పురాణా దులలోఁ జెప్పబడియున్నట్లు కానము సముద్రమథనసమయం బునఁ బుట్టినహాలాహలంబు జగంబులను దహింపఁజొచ్చిన హరి హరబ్రహ్మాదులును భయంబంది తన్నుఁ బ్రార్థింప శంభుఁ డాగ రళమును మ్రింగి లోకములను రక్షించెను యముని రూపు మాపి మార్కండేయుని గాపాడెను వేదములోఁ జెప్పఁబడిన చందంబున త్రిపురాసురులను సంహరించి దేవతలకు హితము గావించెను ఇట్టి మహత్తమదారుణకృత్యంబులు కొన్నింటిని శివుఁడుసలిపెను కానియమ్మహాదేవుఁడుభూతలంబున మానుషా

ద్యవతారంబులు చేయఁడయ్యె విష్ణుం డట్లుకాక దుష్టనిగ్రహం
బు సేయను ధర్మసంస్థాపనంబొనర్పను నవనితలంబున మానుషా
ద్యవతారము లెత్తెను అద్దేవుని యవతారము లిర్వదింటిని
భాగవతము చెప్పుచున్నది వానిలో మత్స్యకూర్మవరాహాది
దశావతారములు సుప్రసిద్ధములు వానిలో మొదటి యేనవ
తారము లొక్కొక్క కార్యమునకై కావింపఁబడినవి సోమకా
సురునిఁజంపి వేదముల నుద్ధరింపను మత్స్యావతారమును,
సముద్రమథనకాలమున మంథరనగమున కాధారమై యుండు
టకై కూర్మావతారమును హిరణ్యాక్షవధంబునకై వరాహావ
తారంబును హిరణ్యకశిపుసంహారంబునకై నృసింహావతార
మును బలిదానవేంద్రు నణంప వామనావతారంబును గావింపఁ
బడినవి క్షత్రియకులనాశనము సేయఁ బరశురామావతారం
బును భ్రాతృపుత్రామాత్యయుతంబుగా రావణుని సంహరింప
రామావతారంబును ప్రలంబాసురాదులను బరిమార్ప బల
రామావతారంబును గావింపఁబడినవి

ఇఁకఁ గృష్ణావతారముం గూర్చి చర్చింపవలసియున్నది.
బలరామకృష్ణు లిరువురు నొకే యవతారమనియు బుద్ధుఁడే
తొమ్మిదవయవతారమనియు నొకమతము గలదు. బలరామ
కృష్ణులు భిన్నావతారములనియు బుద్ధుఁడవతారములలోఁ
జేరినవాఁడు కాఁడనియు వేఱొకమతము గలదు బుద్ధునొక
యవతారముగా లెక్కించినచో నాబుద్ధుఁడు మాయాదేవికిని
శుద్ధోదనునకును బుట్టి బౌద్ధమతమును (Buddhisam) స్థాపిం
చిన బుద్ధగౌతముఁడా? అటుకాకున్న వేఱొకఁడా యని యొక

వాదము గలదు. దానినంతయు విమర్శింపఁబూనుట యిచట నప్రసక్తము.

కృష్ణావతారమునకు హేతువు లనేకములు గన్పట్టు చున్నవి. పూతనారిష్ట కేశి చాణూర కంసాదిదైత్యు లసంఖ్యా యులు భూమియందుఁ బ్రబలి ప్రజాహింసచేయుచుండఁగా వారిం జంపి భూభార ముడుపుట యొకటి కౌరవు లధర్మపరులై పాండవులకుఁ గీడుచేసినఁ బాండవులకు సాహాయ్యముచేసి వారిని రక్షించుట యొకటి ద్రౌపదీమానరక్షణ పరీక్షిత్ప్రాణ రక్షణాదు లొనరించి భగవంతుఁడు శరణాగతులగు ధర్మ పరులఁ గాచుచుండునని లోకంబున కెఱింగించుట యొండొ కటి అర్జుననిమిత్తముగాఁ గాని వానికి దత్త్వోపదేశము సేయునెపంబున లోకమునకు శాశ్వతముగాఁ దత్త్వోపదేశము సేయుట మఱియొకటి తొల్లి నరనారాయణులు బదరికాశ్రమ మునందుఁ దపస్సుచేయుచుండఁగా దేవేంద్రప్రేరితలై రంభాది సురవారాంగనలువచ్చి నారాయణునిం జూచి మోహితలై రతి సుఖంబుఁగోరిన నారాయణుఁ డిప్పుడు దానికి సమయముకాదు ......(రెండవప్రకరణము 163-164) నేను గృష్ణావతార మెత్తునపుడు మీరు ధాత్రీతలంబున నంగనలై జనియింపఁగల వారు అప్పు డేను మీకోర్కి దీర్తునని యానతిచ్చినమాటను నెఱవేర్చుట యింకొకటి బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యమును స్వానుష్ఠా నంబుచే లోకులకుఁ దెలుపుటయొకటి ఇట్లనేక కార్యములకై విష్ణుఁడుభూమిపైఁ గృష్ణుడుగా నవతరించి తాను సంకల్పించిన కార్యముల నన్నింటిని సలిపి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను ఇతరావ తారము లంశావతారములనియుఁ గృష్ణావతారము పూర్ణావ

తారమనియుఁ బురాణములు దెలిపెడు "ఏతేం శాంశకలాః పుంసః కృష్ణస్తు భగవాం త్స్వయమ్" అని భాగవతమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. అటులున్నను విష్ణుపురాణమున నతఁడు తన యంశంబునఁ గృష్ణుఁడుగా నవతరించెనని యున్నది

"చకార యాని కర్మాణి భగవాన్ పురుషోత్తమః,
అంశాంశేనావతీర్యోర్వ్యాం తత్ర తాని మునే వద" అని

అట్టి కృష్ణావతారముయొక్క తత్త్వమును విపులముగా నాంధ్రలోకమునకుఁ దెలుపఁబూని కడపపురంబున నివసించు కావ్యస్మృతితీర్థ బిరుదాంచితులును, ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణ బ్రహ్మాండపురాణాలలితోపాఖ్యాన బ్రహ్మపురాణా ద్యనేకాంధ్ర గ్రంథనిబంధనధురీణులును నస్మన్మిత్రులును నగు బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు శ్రీకృష్ణావతార మనుపేర నీయుద్గ్రంథమును వ్రాసిరి ఇది ద్వాదశ ప్రకరణములుగా విభక్తమై యున్నది ఒక్కొక్క ప్రకరణ మొకసంపుటముగా ముద్రింపఁ బడినది దీని కొక యవతారికను వ్రాసియిమ్మని శ్రీ శేషాద్రి శర్మగారు గ్రంథముద్రణప్రారంభసమయముననే నన్నభ్యర్థింప నేనియ్యకొని దీనిని వ్రాయఁదొడంగితి.

శ్రీకృష్ణునిలీలలును మాహాత్మ్యములను వివరించు నీ గొప్పగ్రంథమును వ్రాయుట కాధారములుగా బ్రహ్మపురాణము, బ్రహ్మాండపురాణము, బ్రహ్మవైవర్తము, విష్ణుపురాణము భాగవతము, దేవీభాగవతము, హరివంశము, మహాభారతము అనువీనిం బ్రధానములుగాఁ గైకొన్నట్లు గ్రంథకర్తగారు చెప్పియున్నారు (ప్ర 1. పు 50) ఇన్నిపురాణములలోను

గ్రంథకర్తగారు బ్రహ్మవైవర్తపురాణములో నిరూపింపఁబడిన వానిం బ్రధానముగా స్వీకరించినట్లు తెలియవచ్చెడు ఆపురాణములోని శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందుండి యీక్రిందవివరింపఁబడు కథలను గైకొని వానికిఁ బ్రాశస్త్య మిచ్చియున్నారు.

"ద్వాపరయుగాంతమున భూమండలమున ధర్మము క్షీణించి యధర్మము ప్రబలమై దుష్టులసంఖ్యయధికమయ్యెను దానిచే భూభార మధికముకాఁగా భూదేవి ఖిన్నయై పంకజాసనుపాలికిఁ జని తనదుఃఖములం జెప్పుకొనిన నతండు కైలాసమున కాదేవిని దోడ్కొనిపోయి యందుఁ బంచముఖంబుల శ్రీకృష్ణమంత్రంబు జపించుచున్న శంకరుంగాంచి తమవచ్చిన వృత్తాంతంబు విన్నవింప నతఁ డాదేవిని నూఱడించి పంపి తానును విరించియు ధర్మునిం దోడ్కొని వైకుంఠలోకమునకుంబోయి శ్రీమహావిష్ణువుం గాంచిన నతండు వానితో నిట్లనియె "మీరువచ్చినకార్యం బెఱుంగుదు మీరిపుడు గోలోకమున కరుగుఁడు నేనును లక్ష్మీసహితుఁడనై యచ్చటి కరుదెంతు శ్వేతద్వీపనివాసులగు నరనారాయణులు సరస్వతియు యోగమాయ యనంబరఁగు మదీయశక్తియు ననంతుఁడును గణేశ్వరకార్తికేయులును సకలవేదమాతయగు శ్రీసావిత్రియు నావెంట నరుదెంతురు నేనే యాగోలోకంబున భుజద్వయవిరాజితుండనై రాధాగోపికాళిం గూడి శ్రీకృష్ణుండనై యొప్పుచుందును ఈవైకుంఠమున నాల్గుబాహువు లలరార లక్ష్మీవల్లభుండనై భక్తశ్రేణి సేవింప విష్ణునామంబున నుండుదు.

శ్వేతద్వీపంబున నారాయణాహ్వయంబున నరుంగూడియుం డుదు ఈమూఁడుస్థానంబుల నుండువాఁడ నేనేకాని వేఱొకరు లేరని యెఱుంగఁదగు. నాయానతింగొని గోలోకంబున కరిగిన నట మీ వాంఛితంబులు సిద్ధించును"

అనిచెప్పిన ధర్మ విరించి శంకరులు మనోవేగంబున గోలోకంబునకుఁబోయి యందలి విశేషములం గాంచి యబ్బురం బందుచు శ్రీకృష్ణుని దివ్యమందిరాంతరమున కరిగి యం దనేక కోటిసంఖ్యాకులగు గోపీగోపకులు పరివేష్టించియుండు నొక సింహాసనముపై నున్నయొక యద్భుతంబగు తేజోరాశిం గాంచిరి. అంత విధాత శ్రీకృష్ణుని ననేకవిధంబుల వినుతింప నద్దేవుండు నిజప్రాణవల్లభయగు రాధాదేవితోఁ బ్రత్యక్షుండై మీరు వచ్చినపని మున్నె యెఱుంగుదు మేమిరువురమును మీ వెంట నరుదెంచి ధాత్రిపై నవతరింతుము మీ రుద్వేగము మాని మీమీ నిలయంబులకుఁ బొండని యానతిచ్చి పంపి గోపీగోపకులం జూచి మీరెల్లరు భూలోకంబున నంద వ్రజంబునఁ బుట్టుఁడు మేమును నవతరింతుమని చెప్పి రాధం జూచి నీవు ధరణిపై వృషభాను నింట నవతరింపుము నేనును బాలకృష్ణరూపంబున నందవ్రజంబునఁ బుట్టి నిన్నుం బరిగ్రహించెద నచట మనము సుఖంబుండువార మనిన రాధ వల్లె యనియె. అంత నచ్చోటికి వైకుంఠవాసియగు నారాయణుండు వామభాగంబున సరస్వతీదేవియు దక్షిణభాగంబున లక్ష్మీదేవియుఁ దనరార వచ్చి యా శ్రీకృష్ణుని దివ్యమంగళ విగ్రహంబున విలీనుండయ్యెను. వెనువెంటనే శ్వేతద్వీపనివాసి

యగు * శ్రీమహావిష్ణువు సనుదెంచి శ్రీకృష్ణపరమాత్మయందు నేకత్వముం బొందెను పిదప యోగమాయ (మూలప్రకృతి యనంబడు పార్వతి) శ్రీకృష్ణునిచెంతకువచ్చిన నతం డామెను యశోదాదేవికిని నందునకును బుత్త్రికగా జన్మింప నియోగించి లక్ష్మిని విదర్భదేశపతియగు భీష్మకునకుఁ దనయగా జనింపఁ బంచి మఱియు స్కాంధాదులను భూతలంబున నవతరింప నియమించె

అంత రాధాదేవి తనభర్తనెడఁబాయుఁజాలక యుచ్చైర్నినాదంబున రోదనము గావింప నద్దేవుఁ డాపతికి యోగము నుపదేశించి యూరార్చి తనకును రాధకును నూఱుసంవత్సరములు వియోగము గలుగునట్లు శ్రీదాముఁడు శపించుట యెఱింగించి యావియోగమును సైరించియుండుము ప్రతిదినము రాత్రియందు స్వప్నంబున నీకు దర్శనం బొసంగెద నని పలికె.

ఇచ్చట శ్రీదాముఁడు శపించుటకుఁ గారణము వివరింపఁబడును శ్రీకృష్ణుఁ డొకనాఁడు రాధాదేవికిఁ దెలియకుండఁ దనప్రాణాధికురాలగు విరజ యను నొకగోపికమందిరంబునకుఁ బోయి యాచేడియతోడఁ గ్రీడించుచుండె. అది యెఱింగి రాధాసతి క్రోధావిష్టయయ్యె రాధక్రోధం బెఱింగి భీతుఁడై శ్రీకృష్ణుఁ డంతర్ధానముఁ జెందెను విరజ యపుడుఁ గడుభయంబున విగతజీవయై నదీరూపమునం బ్రవహించెను రాధ వారిం

---

* ఇట్లు పూర్వోక్తమునకు వ్యత్యస్తముగా నీగ్రంథములో నున్నది. ఆభేదమును సూచించుటకై యిట్లు గ్రంథకర్తగారు వ్రాసియుండవచ్చునని తోఁచెడి.

గానక తనయింటికిఁ బోవ శ్రీకృష్ణుఁ డానదీతీరంబున నిలిపి విరహార్తుఁడై బిగ్గఱగా నేడ్చుచు నాప్రియతమా! నాయాశీః ప్రభావమున నీవు సురూపధారిణివై నామ్రోల రమ్మాయని పిలువ నచ్చెలువ నిజరూపంబునఁ బ్రత్యక్షమయ్యె. శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రేమార్ద్రభావంబున నాయంగన నాలింగనమొనరించి ముద్దాడిన నమ్ముద్దియ గర్భంబుదాల్చి యేడ్వురుకొడుకులం గనియె వారలు తల్లిశాపంబున సప్తసముద్రములైరి

* ఇట్లు తనకాంతుఁ డన్యకాంతతోడిపొత్తునఁ జిత్తజాయత్తచిత్తుఁడై సుఖించుట కోర్వక రాధాసతి యసూయ చెంది కోపాగారంబున శయనించియుండ నతం డందుల కరుదెంచి యనునయింపఁబూనియు నల్లలనయు నుపశమిల్లక పరుసములాడి చెలికత్తియలఁ గాంచి యతని నవలఁబంపఁ నియమింప వారును సాంత్వనవచనంబులు పలుకుచుండ శ్రీదాముఁడు రాధాదేవితో నిట్లనియె. పరాత్పరుండగు శ్రీకృష్ణుని నిట్లు తూలనాడఁదగునే. హరిహరవిరించుట నతని వినుతించుచుండ నీ వజ్ఞానంబున నతని దూషించెదవు అనిన రాధ యధికరోషపరవశయై నీ వసురుండవు గమ్మని శపించిన శ్రీదాముఁడు నీవు మనుజయోనిం బుట్టుము నీకును నీభర్తకును శతవర్షంబులు వియోగము గలుగునుగాక యని రాధను శపించె. ఆశాపవశంబున శ్రీదాముఁడు మర్త్యలోకంబున శంఖచూడుఁ డనుపేరు వహించి తులసీపతి యయ్యెను ఇచటఁ దులసీ

---

*ఈకథ పారిజాతపుష్పనిమిత్తమై సత్యభామాకృష్ణులకు జరిగినకలహము పగిదిం గానంబడుచున్నది

వృత్తాంత మతివిపులముగాఁ జెప్పఁబడినది ఇందుఁ బ్రసంగ వశంబున లక్ష్మీగంగాసరస్వతులకుఁ బరస్పరకలహంబు లొదవి వార లొండొరుల శపించుకొను గాథ వివరింపఁబడినది

"శ్రీగోపాలకృష్ణమూర్తి భూలోకమునకు నవతరించుటకుముందే రాధాదేవి బృందావనమున నవతరించె" (3-78) ఆదేవికి నందుఁడు శిశురూపుఁడగు శ్రీకృష్ణుని నొసంగుటయు (3-84) రాధ యతనిని వక్షమున నిడుకొని కౌఁగిటఁ జేర్చి ముద్దాడి రాసమండలమును స్మరింప (3-85) నది దృగ్గోచరమగుడు నందుఁ జొచ్చి యందు శ్యామసుందరుఁడగు బాలునిం గాంచుటయు నింతలోఁ దనయురమ్ముననుండిన శిశువు గానరాక యాబాలకుఁడు నవయౌవనశోభితుఁ డగుటయు నతనిం గాంచి రాధాదేవి కామమోహితురాలయ్యెను (3-87) ఆ సతితో నతఁడు నెయ్యపుమాటలు పలికి తామిరువురు బీజశక్తి స్వరూపులనియుఁ దమకిరువురికి భేదము లేదనియుఁ దెలిపి భేదముగలదని తలఁచు "నరాధముఁడు కాలసూత్రమను నరకమందు రవిచంద్రు లుండుదాఁక నివసించుటయు కాక తనకంటె ముందున్నకులజుల నేడ్వురను ముందుఁ బుట్టఁబోవువారి నేడ్వురను బాపపంకమునఁ బడఁద్రోసి కోటిజన్మార్జితపుణ్యమును బోఁగొట్టు" ననియుఁ జెప్పెను (3-89) వా రిట్లు సరససల్లాపములు సేయుచుండఁగా బ్రహ్మ యచ్చటికివచ్చి రాధను వినుతించి (3-92-95) వారిరువురికిని హోమపురస్సరముగాఁ బెండ్లి కావించుటయు (3-98) నానూత్నదంపతులు యథేష్టముగాఁ గుసుమాస్త్రలీలలం దేలిరి (3-100-101) ఇట్లు క్రీడించిన యనంతరము శ్రీకృష్ణుఁడు తొల్లిటియట్ల శిశురూపధారియై

రోదనముసేయ రాధ విరహార్తయై క్రిందఁబడి విలపింప (3-102) నామెను నశరీరవాణి యూరార్చె (3-102) ఇట్టివిచిత్రములగు నుపాఖ్యానము లిందనేకములు గలవు ఈగాథలు చదువువారి కాశ్చర్యములుగాఁ దోఁచును వీనింజదువునపుడు జనులకు శంకలు గలుగనోపుననియు "శ్రీకృష్ణుడు పరాత్పరుఁడన్నమాటను మాత్రము మఱువకుండుమేని యన్నిశంకలు నశించు"ననియు గ్రంథకర్తగారు సమాధానము చెప్పియున్నారు (3-104, 108)

ఈగ్రంథమునందలి ముఖ్యసిద్ధాంతము లీక్రింద వివరింపబడుచున్నవి.

శ్రీకృష్ణుఁడే పరమాత్మ రాధాదేవియే పరదేవత (1-21) ఆమెయే మూలప్రకృతి శక్తిస్వరూపిణి యోగమాయ (1-72) శక్తియైన యోగమాయ యనఁ బరమాత్మయొక్క యిచ్ఛయే ఆమెయే హరిహరవిరించులనిర్మించె లక్ష్మీపార్వతీసరస్వతులామె యపరస్వరూపలే (1-106) రాధయే యానామమున నొప్పుచుండు (1-124) బ్రహ్మాశంకరానంతధర్మాదులు నామెయే (1-124,2-192) వారలే ప్రపంచధర్మములను నడుపుదురు వైకుంఠవాసి యగువిష్ణుఁడును శ్వేతద్వీపనివాసియగు నారాయణుఁడును శ్రీకృష్ణునికంటె నన్యులుగాఁ గానంబడుచున్నను వాస్తవముగా వారు భిన్నులుగారు (1-73) భక్తులతని నేయే రూపముల ధ్యానించిన నాయారూపముల వారికి దర్శనమిచ్చును (1-104) యోగమాయ మూలప్రకృతియే ఆమెయే పార్వతీరూపిణి (1-105-106) రాధాసతితోఁ గూడియుండని

సమయమున నాపరమాత్మను గృష్ణుఁ డందురు ఆదేవితోఁగూడి యుండుతఱి నతఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డనంబడును ఇట్లున్నను వారి ద్దరు నొకరే వారికి భేదములేదు (3-89; 3-111) శక్త్యుపాసనము నరులకావశ్యకము అన్నిమతములవారును శక్తి నుపాసించువార లే శక్త్యుపాసనము చేయనివారు లేరు (3-36) భగవంతుఁ డనేకనామరూపములతో విలసిల్లు నెట్లుపాసించినను నీశ్వరారాధనమే యగును

వైకుంఠవాసియగు విష్ణువుకన్న వేఱుగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గోలోకమున వేంచేసియున్నాఁడు (1-29) ఆదేవదేవుఁడే విష్ణువుకంటె నధికుఁడు (1-35) అయినను నతఁడును నారాయణమూర్తియు నొకఁడే. (1-35)

ఈసిద్ధాంతమువలన సామాన్యజనులకు సందేహము లధికములు కావచ్చును బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను త్రిమూర్తులనే తక్కిన ప్రసిద్ధపురాణములు పేర్కొనుచున్నవి వానివలననే విష్ణుశంకరులలో నెవ్వఁ డధికుఁడని జనులు కలహించుకొనుచుండఁగా నిక్కడ విష్ణు వొకఁడు నారాయణుఁ డొకఁడు వీరికంటెఁ బరముఁడగు గోలోకవాసియగు రాధాదేవీయుతుండగు శ్రీకృష్ణుఁడొక్కఁడునుగా విష్ణువే త్రిమూర్తులలో నొప్పు ననుటచే జనుల కింకను శంక లుదయించి కలహములు ప్రబలుటకాకరమగునేమో యని తోఁచుచున్నది అయినను దీనికిఁ బరిహారమును గ్రంథకర్తగారే తెలిపియున్నారు.

ఇట్లు గ్రంథకర్తగారు వ్రాసినవిషయములు బ్రహ్మవైవర్తపురాణమునుండి గైకొనఁబడినవని వారే వ్రాసియున్నారు.

కాని రాధాదేవియే పరదేవతయై యామె బృందావనమున నవతరించి బ్రహ్మచే శ్రీకృష్ణునకు వివాహము కావింపఁబడిన ముఖ్యవృత్తాంతము విష్ణుపురాణము భాగవతము, మహాభారతము, హరివంశము మొదలగు ప్రసిద్ధపురాణములలో దేని యందును నేల చెప్పఁబడియుండలేదో కారణము తెలియరాకున్నది ఈపురాణములలో రాధ యనుపేరే లేదు. గోలోక మొకటియున్నదని కాని యందు విష్ణునారాయణమూర్తుల కంటెను భిన్నమూర్తిధరుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నివసించుచున్నాఁడనియు నాపురాణములలోఁ గానంబడదు అన్నిపురాణములును వ్యాసుఁడే వ్రాసియుండఁగా నిట్లు భేదములుగా వ్రాయనేల యనుసందియము లదంటికను గలుగఁగలవు వానికి గ్రంథకర్తగారు "మాటభేదమే గాని యభిప్రాయభేదములు లేవు ఒక్కొక్కపురాణమున నొక్కొక్కరీతిగాఁ జెప్పఁబడును. స్వల్పసంశయములను బాటించినచోఁ గాలము వ్యర్థము చేసినట్లగును గాన వానిని మానుకొనఁదగు" నని సమాధానము చెప్పియున్నాఁడు (2-98)

ఈపట్టున నించుక విచారము సేయవలసియున్నది బ్రహ్మవైవర్తపురాణమును నారదునకు సావర్ణి చెప్పినట్లును నందుఁ గృష్ణునిమాహాత్మ్యము రథంతరకల్పవృత్తాంతములును బ్రహ్మవరాహచరిత్రములును జెప్పఁబడియున్నట్లును, మత్స్యపురాణము నుడువుచున్నది

"రాథంతరస్య కల్పస్య వృత్తాంత మధికృత్యతు
సావర్ణినా నారదాయ కృష్ణమాహాత్మ్య ముత్తమమ్

యత్ర బ్రహ్మవరాహస్యచరితం వర్ణ్యతేముహుః
తదష్టాదశసాహస్రం బ్రహ్మవైవర్త ముచ్యతే ”

(మత్స్యపురాణము 53 వ అధ్యాయము.)

ఇపుడున్న బ్రహ్మవైవర్తపురాణములో రథంతరకల్ప వృత్తాంతములుగాని బ్రహ్మవరాహచరిత్రముగాని లేవు అది యునుగాక యది సావర్ణిచే నారదునకు జెప్పబడినట్లును నీపురాణములోఁ గానఁబడదు కావున నాదిబ్రహ్మవైవర్తపురాణ మిదికాదనియు నది నశించిపోయియుండనోపుననియు నిటీవల నెవఁడో యొకకేవలవిష్ణుమతాభిమాని యగుపండితుఁడు శ్రీకృష్ణుని రాధాపతిని స్వకపోలకల్పితులఁ గావించి యతనిని రతిప్రియునిగా వర్ణించి యొక క్రొత్తబ్రహ్మవైవర్తమును వ్రాసెననుట స్పష్టమనియు ధీరేంద్రపాల్ అనుబంగాళాదేశ పండితుఁడు “Sri Krishna, His Life and Teachings” అను నాంగ్లేయగ్రంథమునందుఁ బీఠికలో వ్రాసియున్నాఁడు ఇంకను బురాణములంగూర్చి యతండు చర్చించియున్నాఁడుగాని వాని నంతయు నిచ్చటవ్రాయుట యనవసరము అతఁడు సిద్ధాంతము చేసిన ముఖ్యాంశము లేవనఁగా: కృష్ణునిచరిత్రమును విస్తరముగాఁ జెప్పునవి విష్ణుపురాణము, బ్రహ్మపురాణము, భాగవతము, బ్రహ్మవైవర్తము, భారతము, హరివంశము — అనునివి వీనిలో వ్యాసుఁడు వ్రాసినబ్రహ్మవైవర్తపురాణము నశించినది. ఇప్పు డుండునది నూత్నకల్పితము వ్యాసకృతము భాగవతమని కొందఱును దేవీభాగవతమని కొందఱును వాదించుచున్నారు. విష్ణుపురాణము పుట్టిన యనేకశతాబ్దములకుఁ బిమ్మట భాగవ

తము పుట్టినది బ్రహ్మపురాణమునందును విష్ణుపురాణమునందును కృష్ణునిచరిత్ర మొకేరీతిగాఁ జెప్పఁబడినది ఆరెంటిలోను 26 అధ్యాయము లక్షరభేదముఁ లేక యొక్కచందమున నున్నవి విష్ణుపురాణము మహాభారతము హరివంశము అనునివియే కృష్ణునిచరిత్రమునకు ముఖ్యాధారములుగాఁ గైకొనఁదగినవి భాగవతమును గొంతవఱ కాధారముగా స్వీకరింపవచ్చును. అని యావిద్వాంసుని యభిప్రాయము

ఇట్లు పురాణములంగూర్చి పండితుల కభిప్రాయభేదము లున్నవని తెలిపితింగాని యావిషయమై యిటఁ జర్చింపఁబూనుకొనుట నాకనవసరము చదువరుల కిష్టమున్నచో నితరగ్రంథములను బరిశీలించి నిర్ణయము చేసికొందురుగాక!

ఈగ్రంథ మింత గొప్పదియగుటకుఁ గారణములు కొన్ని తెలిపెద. ఇందు నానాపురాణవేత్తలగు గ్రంథకర్తగారిచేఁ బ్రసంగానుప్రసంగముగా ననేకము లవాంతరోపాఖ్యానములును గథలును వివరింపఁబడియున్నవి అవి ముందు సూచింపఁబడును రాధాకృష్ణులస్తుతులును నింకను బలుస్తోత్రములును నిందు మూలగ్రంథములగు సంస్కృతపురాణములనుండి యెత్తి పూర్ణముగా వ్రాయఁబడియున్నవి పెక్కుచోటులలో భాగవతపురాణములోనుండి ప్రమాణశ్లోకము లుదహరించుటయేగాక గ్రంథకర్తగారు వానికి సరిగా బమ్మెరపోతనామాత్యుఁడువ్రాసిన యాంధ్రపద్యములను లిఖించి యంతటితోవిడువక యాయాంధ్రపద్యములలోఁ గలసారస్యములను నందందు విపులముగాఁ జర్చించియున్నారు కొన్ని పద్యములు నిర్మాలము

లనిరి కొన్ని చమత్కారవిలసితములై కరము రసవంతములై యొప్పారెడునని పోతన మహాకవిం బొగడిరి పారిజాతాపహరణవృత్తాంతమును వ్రాయుచో నందితిమ్మన విరచితమగు పారిజాతాపహరణమహాకావ్యమునుండియ నేకపద్యముల నుదాహరించి కొన్నింటిని రసవంతములని శ్లాఘించి యొకకొన్నిపట్టులలో నమ్మహాకవి చేసిన చారిత్రవర్ణన లుచితములుగావని నిరాకరించిరి ఇట్లు పలుకారణములచే నీగ్రంథము చాల గొప్పది యయ్యెను

ఈగ్రంథమునం దవాంతరకథలును నుపాఖ్యానములును ననేకములు చెప్పఁబడియున్నవి ఉదాహరణము లొకకొన్ని చూపెద తులసీశంఖచూడులవృత్తాంతము (1-147-23) యదువంశచరిత్రము (2-75-100) తుర్వసువంశచరిత్రము (2-101-107) యయాతివంశకథనము (2-75-107) లీలాశుకుని వృత్తాంతము (3-75) ఏకాదశీవ్రతమహిమము (4-150); (5-139) స్వప్నఫలనిరూపణము (6-284) దుస్స్వప్నప్రాయశ్చిత్తములు (6-334) సత్పురుషధర్మములు, పతివ్రతాధర్మములు (6-350) గృహస్థగృహిణీశిష్యాదిధర్మములు (6-35) భక్ష్యాభక్ష్యవస్తునిర్ణయము (6-363) మొదలగునవి ఈగ్రంథమునందుఁ జెప్పఁబడిన యొక్కొక్కకథనుండి లోకులు గ్రహింపవలసిన రహస్యసారాంశములను దెలియఁదగునీతులను సిద్ధాంతములను గ్రంథకర్తగారు విపులముగా వివరించియుండుట దీనియందలి గొప్పవిశేషము

ఇం దనేకస్తుతులు పురాణములలో నున్నచందమున లిఖింపఁబడియున్నవి. ఇవి భక్తులు పారాయణముచేసికొనుట

కనుకూలము గానుండును ఉదాహరణములు బ్రహ్మకృత శ్రీకృష్ణ స్తుతి (1-91-93) దేవకీకృత శ్రీకృష్ణస్తుతి (2-246-248) బ్రహ్మ కృత రాధాస్తుతి (4-95,97) 4,239 మార్కండేయకృత హరి హరస్తుతి (10-137) మొదలగునవి.

ప్రథమ ప్రకరణమందుఁ గానంబడు గోలోకవర్ణనము (1-73-75) రాసమండలవర్ణనము (1-75-77) గోపికావర్ణనము (1-77-79) బృందావనవర్ణనము (1-79-80) రాధాదేవీమందిర వర్ణనము (1-84-85) శ్రీకృష్ణమందిరవర్ణనము (1-85-90) రాధాకృష్ణులవివాహము (4-92-101) మొదలగునవి సరస ములై యపరిమితామోదసంధాయకములై యలరారు.

ఇందలి కొన్ని విషయములు చదువరుల కాశ్చర్యమును గలిగింపకమానవు విరజ యనుగోపికయందుఁ గృష్ణుఁడు కామాసక్తుఁడై యామెతోఁ గ్రీడించు టెఱింగి రాధ వారిరు వురిని సామాన్యవనితవలె దూషించుట (1-133-134) "లక్ష్మియు గంగయు సరస్వతియు శ్రీహరికిఁ బత్నులనుట. (1-147) వారు ముగ్గురొండొరులతో సాపత్న్యవైరంబుచేఁ గలహించుచుఁ దిట్టుకొని శపించుకొనుట (1-147-149) మొద లగునవి.

ఈకాలమున ననేకు లాస్తికులయ్యును నేదియో యొక మతమవలంబించి మతాభిమానగ్రస్తులై తమమతమే యితర మతములకంటె శ్రేష్ఠమనియుఁ దక్కినమతము లన్నియు నింద్యములనియు- దాము చెప్పెడు దేవతయే పరదైవంబనియు నితరదేవతలు మనపురాణాదులలోఁ జెప్పఁబడియున్నను నుపా

స్యులు కారనియుఁ వారినుపాసించినచో ముక్తిలభింపదనియుఁ
బరిపరివిధములఁ వాదించుచు దూఱుచుండుట ప్రసిద్ధమే.
కొందఱు విష్ణుభక్తుల మనుకొనువారు విష్ణువే పరదైవ
మనియు, లక్ష్మియే పరదేవతయనియు వారిని సేవింపనియెడల
మనుజులకు సద్గతిలేదనియు శంకరాదులను గొలువరాదనియు
వారిని సేవించిన లాభములేదనియు లోకులకు బోధింతురు
మఱికొందఱు శివుఁడే పరదైవమనియుఁ బార్వతీదేవియే పర
దేవతయనియు వారలే సకలజనోపాస్యులనియు భుక్తిముక్తి
దాయకులనియుఁ బలుకుచు వీనికిఁ బురాణప్రమాణములుదా
హరించుచు సిద్ధాంతముసేయుదురు కొందఱు శక్తియే జగ
త్కారణంబనియు బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రులు శక్తికల్పితమూర్తు
లనియు శక్తియే యుపాసింప నర్హురాలనియు సకలాభీష్టము
లును జనులకు శక్తియే యొసంగనోపుననియు వీనికిఁ బురాణ
ప్రమాణోదాహరణములు సూపుచు వాదింతురు మఱికొంద
ఱాదిత్యుఁడే యుపాస్యుఁడనియు నితరులు గణాధిపతియే
యనియు వచింతురు ఇవ్విధంబున నాయామతమువారు తమ
తమమతములే యుత్తమములని పలుకుటయకాక యితరమత
ములను విచ్చలవిడి దూషించుచు లోకులను దమకు వశుల
నుగాఁజేయఁ బ్రయత్నింతురు ఇట్లుచేయుట సరికాదనియు
నిట్టివారు వచించుమాటలు విశ్వాసార్హములు కావనియు
శివుఁడు విష్ణువు, శక్తి మొదలగు నన్నిమూర్తులును బరదే
వతాస్వరూపములే యనియు, నేమూర్తిని నుపాసించినను బర
మేశ్వరునిఁ గొల్చుటయే యగుననియు నీమూర్తులలో భేద
బుద్ధిపాటించుటయు నొకటి హెచ్చు మఱియొకటి తక్కువ

యుని భావించుటయును కేవల మజ్ఞానకల్పితమనియు నొక మూర్తిని నుపాసించువా రితరమూర్తులను ద్వేషించి నిందించుట పాపహేతువనియు నట్టివారు మతపాషండు లనఁబడుదు రనియు నీగ్రంథమునందు గ్రంథకర్తగారు పలుమాఱు లుపన్యసించియున్నారు ఇది సామాన్యజనులకుఁ గలసందేహములను నజ్ఞానములను దొలఁగింపఁ జాలుననుటకు సందేహము లేదు ఈవిషయమును వ్యక్తపఱచుటయు నీగ్రంథమును వ్రాయుటకు గ్రంథకర్తగారి ప్రధానోద్దేశమని కానఁబడుచున్నది కావున నే పునరుక్తిదోషమును లెక్కసేయక యీ విషయము జనులకు లెస్సగాఁ బట్టుపడవలయు ననుతలంపున దీని ననేకపర్యాయములు గ్రంథకర్తగారు వ్రాసియున్నారు. ఇది జనులకు వారొనర్చిన పరమోపకారంబని తలంపవలసియున్నది కాని యీవిషయములను జర్చించుచో మతాంతర ఖండనము సేయునపుడు గ్రంథకర్తగారు నుడివినపరుసములు సరసములుగా నోపవని తలంతు

శ్రీకృష్ణునియవతారంబువలనను నతనిదివ్యచరిత్రమువలనను మన మెఱుంగఁదగినముఖ్యాంశములు సంగ్రహముగా వివరింపఁబడుచున్నవి. భగవంతుఁడగు విష్ణువు దుష్టనిగ్రహశిష్టపాలనధర్మస్థాపనములు చేయుటకై శ్రీకృష్ణరూపంబున భూమిపై నవతరించెను.

అతఁడు కావించినయతిమానుషకార్యములవలన శ్రీకృష్ణుఁడు భగవంతుఁడనుటకు సందేహము లేదు దేవకీదేవిగర్భంబునుండి యతఁ డావిర్భవించినపుడు చతుర్భుజుండును శంఖ

చక్రగదాద్యాయుధధరుండును శ్రీవత్సలాంఛనుండును కౌస్తుభమణివిలసితకంఠరుండును పీతాంబరధారియును వైడూర్యకిరీటవిరాజమానుండును జలధరశ్యామసుందరుండును నై పుట్టెను పసిబాలుఁడుగా నున్నప్పుడే పూతన యనురాక్షసిని జనుఁబ్రాలు ద్రావు నెపంబునఁ జంపెను శకటాసురతృణావర్తప్రముఖ దైత్యులం బరిమార్చెను మన్ను దినెనని యశోద యదలింప నేను దినలేదమ్మా చూడు మని నోరుదెఱచి చూపి సర్వప్రపంచంబులును దనయందున్నవని విశ్వరూపంబుఁ గాన్పించె యమళార్జునభంజనము గావించె వత్సాసురబకాఘాసురులఁ గొనియె అప్పు డతని కైదేండ్లప్రాయము *

పరీక్షార్థము బ్రహ్మ గోవత్సములను గోపకులను నంతర్ధానముచేసినఁ గృష్ణుఁడు తనమహిమచేఁ దానే గోవత్సగోపకులరూపు దాల్చి యొక్కయేఁడు క్రీడించిన విరించి నివ్వెఱపడి వాని విడిచిపుచ్చి యద్దేవుని సనుతించిచనియె యమునానదిమడువున నివసించు జనులకు మహాభయంకరుండగు కాళియసర్పంబును మర్దించెను గోగోపకులను గార్చిచ్చుక్రమ్ము

* ఏతత్కౌమారకంకర్మ హరేరాత్మాహిమోక్షణం, మృత్యోఃపౌగండకే బాలాదృష్ట్వోచుర్విస్మితా వ్రజే అయిదుసంవత్సరములవఱకుఁ గౌమారమనియుం, నదిమొదలు పదియేండ్లవఱకుఁ బౌగండమనియు నావలఁ బదియేనుసంవత్సరములవఱకుఁ గైశోరమనియుం దానికిఁ బిదప యౌవనమనియుఁ జెప్పఁబడును.

దీనికిఁ బ్రమాణము —కౌమారం పంచమాబ్దాంతం పౌగండం దశమావధి, కైశోరమాపంచదశాద్యౌవనంతు తతః పరం అని యీవిషయము మఱువక మనములో నుంచఁదగినది.

కొనిన దావాగ్నిని మ్రింగి వారలను రక్షించెను. కృష్ణుఁడింద్రునకుఁ గ్రతువులు సేయవలదని గోపాలురను నివారింప నింద్రుఁడు వారిపైఁ గాలాంబుదంబులు పఱపి పెనువర్షంబుఁ గురియించిన గోవర్ధనగిరిం దనచేత నెత్తిపట్టుకొని యేడుదినంబులు దానిక్రింద గోపాలురను గోవులను నుండఁబంచి వారిం గాపాడెను అప్పు డతనికేడేండ్లవయస్సు. * ఆవెంబడిగానే శరద్రాత్రియందుఁ గృష్ణుఁడు గానము చేయ నతనిచెంతకు గోపికలు రాఁగా వారితో రాసక్రీడలు గావించె. (దీనింగూర్చి ముందు కొంత చర్చింపఁబడును) పిదప శంఖచూడారిష్టకేశివ్యోమ చాణూరముష్టికులను జంపి లోకంబు నిష్కంటకంబు కావించి తజ్జనకుండగు నుగ్రసేనుని రాజ్యపదస్థుం జేసె. పిదప నుపనయనము చేసికొని కాశికిఁ జని సాందీపనుఁ డను బ్రాహ్మణోత్తముని యొద్ద శిష్యత్వంబు వహించి యతనిని భక్తిమైఁ గొలుచుచు నతనివలన నఱువదినాలుగుదినములలోపలనే వేదవేదాంగములను నుపనిషత్తులను ధనుర్వేదంబును ధర్మంబులను నన్వీక్షకీరాజనీతులును నన్నింటిని నేర్చెను

---

* "క్వసప్తహాయనో బాలః క్వమహాద్రివిధారణమ్, తతో నో జాయతే శంకా వ్రజనాథతవాత్మజే" అని భాగవతము స్కంధము 10 అధ్యాయము 26

* అప్పుడును కృష్ణబలరాములు బాలురే కృష్ణున కపుడు ద్వాదశ హాయనములు. "బాలావయం తుల్యబలైః క్రీడిష్యామో యథోచితమ్.

క్వవజ్రసారసర్వాంగౌ మల్లౌ శైలేంద్రసమ్మతౌ, క్వచాతి సుకుమారాంగౌ కిశోరా నాప్తయౌవనౌ" స్కంధము 10 అధ్యాయము 43.

ఇంతవఱకును గౌమారపౌగండకైశోరచర్యలు వివరింపఁబడియె ఇఁకఁ గృష్ణునియౌవనచరిత్రము చెప్పంబడు ఇవి విష్ణుపురాణహరివంశభాగవతములలోఁ జెప్పఁబడినవి

సంప్రాప్తయౌవనుండై కృష్ణుఁడు జరాసంధునితో యుద్ధముచేసి యోడించి కాలయవనునితో నెదిరి పోరి ముచుకుందునిచే వానిని భస్మముగావింపించి ముచుకుందునకు సద్గతి యొసంగి ద్వారకాపురి నిర్మించి దానికిఁ బ్రభువయ్యె పిదప రుక్మితోఁబోరాడి జయించి రుక్మిణీదేవిం బరిణయమయ్యె సత్రాజిత్తునిదైన శ్యమంతకమణిని నతనిసోదరుం డగుప్రసేనుఁడు ధరించి కానకంబున వేఁటకుఁబోవ నొకసింహము వానింజంపిన జాంబవంతుఁ డామణింగొనిపోయి తనగుహాలోనున్న తనకొమరిత జాంబవతి యనుకన్నియకుఁ గ్రీడార్థ మొసంగఁ గృష్ణుడామణి నపహరించెనని లోకాపవాదంబువచ్చిన నతండు జాంబవంతునితో ముష్టియుద్ధముచేసి జయించి యతనివలన శ్యమంతకమణిని దత్తనయయగు నాసీమంతినీమణిని గైకొనివచ్చి యమ్మణినిసత్రాజిత్తునకిచ్చెను అతఁడునిజపుత్రి యగుసత్యభామను నామణిని గృష్ణున కిచ్చిన నతఁడు క్రమ్మఱ నమ్మణిని నతనికే యొసఁగె మఱియుఁ గృష్ణుడు కాళింది మిత్రవింద, సుదంత, భద్ర, లక్షణ యనునారీరత్నములం బరిణయమయ్యె సత్యభామాసమేతుండై నరకాసురుని వధించె బలదర్పితుండగు బాణాసురుని నిర్జించె పౌండ్రకవాసుదేవుని యమపురంబున కనిచె నృగుమహారాజు శాపంబుమాన్పె తనసహాధ్యాయుఁడును బరమదరిద్రుఁడును నగుకుచేలుని దారిద్ర్యంబును సంకల్పమాత్రమునఁ దొలఁగించి యతని కభిమతసంపదలనిచ్చె

ఇఁకను గృష్ణుని ప్రౌఢవయశ్చారిత్రములు వివరింపఁబడు చున్నవి ఈచరిత్రములను మహాభారతము వివరించుచున్నది. తనమేనత్తకొడుకులగు పాండవులతోఁ గలిసి వారి కనేకవిధ ములఁ దోడ్పాటుగావించెను ధర్మరాజు చేసిన రాజసూయ యాగమునకుఁ దోడ్పాటుకావింపఁ బూని భీమునిచే జరాసం ధుని వధింపఁజేసి యతఁడు చెఱఁబెట్టిన రాజుల నందఱిని విడి పించి యమ్మహాయాగంబు జరగుచున్న సమయంబునఁ దన్నధిక్షే పించిన శిశుపాలుంజంపి యాక్రతువు సాంతంబుగా నిర్వర్తింప జేసె సాళ్వదంతవక్త్రుల నంతకు పురికిం బంపె ద్రౌపదిని దుశ్శా సనాదులు మానభంగముగావింపఁబూనిన నమ్మానవతి మానం బును రక్షించె

పాండవకౌరవులకు సంధికావింపఁ బూనిన నతఁడు దుర్యో ధనాదు లతనిం జెఱపట్టఁ బ్రయత్నింప విశ్వరూపంబుఁజూపి తాను సర్వేశ్వరుఁడగుట వారికిఁ దెల్పె పాండవకౌరవులకు జరగినభారతరణమునందు ధర్మపరులగు పాండవులకుఁ గృష్ణుఁడు సహాయుఁడై యర్జునునకు సారథ్యంబునేసి వానికి విజయం బొనగూర్చె. గర్భస్థుండగు పరీక్షితుని నశ్వత్థామ ప్రయుక్తా స్త్రంబు దహింపఁజొచ్చినవాని నయ్యాపదఁ బాపి కాపాడి భరతకులంబును భూమిపై నిలిపెను

ఇవన్నియు నిటులుండ రణరంగంబున నర్జునుండు నిజ బంధుమిత్రజనంబులఁ జంప శంకించి నిర్వేదంబు నొందినఁ గృష్ణుం డతనికిఁ దత్త్వోపదేశంబుచేసి యతని మనఃకాలు ష్యముఁ బాపె అమ్మహోపదేశమే భగవద్గీత గీతలనంబడి

సుప్రసిద్ధమై సకలజనోపాదేయమై యొప్పారెడు భగవద్గీత సకలోపనిషత్సారమై సకలతత్త్వార్థబోధకమై తనరారు. దానిఁ జదివి యందుఁ జెప్పఁబడినధర్మముల నాచరించునరు లిహపర సౌఖ్యములఁ జెందుదురనుటకు సందియము లేదు దానింబోలిన పరమోపదేశ మతనికిఁ బిదప నింతవఱకు మఱొకటి పుట్టి లేదు. దాని గ్రంథకర్తగారే వివరించుటచే నేనిచ్చటఁ దెలుపుట యవసరముకాదని విరమించితి అందుఁ గర్మయోగము, భక్తియోగము, జ్ఞానయోగము, అను నీమూఁడుయోగముల చందము విస్తరముగా వివరింపఁబడినది అందుఁ దెలుపఁబడని ధర్మములును దత్త్వములును నెందును లేవు మనదేశము నందలి యితరగ్రంథములన్నియు నశించినను భగవద్గీతాశాస్త్ర మొకటియున్నంజాలు దీనిని మనదేశప్రజను లేకాక యూరోపు అమెరికా-చైనా మొదలగు సకలదేశములజనులును నత్యా దరముతోఁ బఠింతురు లోకమున భగవద్గీత కున్నంతటిగౌర వము మఱియేగ్రంథమునకును లేదు ఇది సాధారణముగా లోకమునందలి యన్నిభాషలలోను బరివర్తనము కావింపఁ బడినది. దీనికి వ్రాయఁబడియుండు వ్యాఖ్యానము లనేకములు. దీనింగూర్చి పండితులుచేసిన యుపన్యాసము లనంతములు. ఇట్టి మహానీయోపదేశమును శాశ్వతముగా జనులకుఁ గావిం చిన శ్రీకృష్ణుని పరమకారుణ్యమును గొనియాడఁదరమే

పైకనిన యతనిచర్య లతిమానుషములని తెల్లము కాఁగలవు ఈశ్వరుఁడు కాకున్నచోఁ బసిబాలుఁ డట్టికార్య ములఁ జేయఁజాలునా? ఈసంగ్రహచారిత్రమే కృష్ణునిమాహా త్మ్యమును నతఁడు భగవంతుఁడే యగుటను దేటపడ నేఱిం

గింపనోపు ఇంకను సద్దేవునిమాహాత్మ్యంబు సాకల్యంబుగాఁ దెలియఁగోరువా రీగ్రంథమును సాంతముగాఁ జదువఁదగును ఆభగవంతునిమహిమం బప్రమేయంబనియు నతఁడు సర్వజనోపాస్యుఁడనియు భక్తులకు భుక్తిముక్తిప్రదుండనియు నెల్లవారు నెఱింగి యతనిం గొలుచుచు మతవైషమ్యంబుమాని సకలదేవతామూర్తులును భిన్నములుగాఁ గానంబడుచున్నను బరమార్థదృష్టిని నొక్కటే యని భావించి దేవతాదూషణంబు సేయక యందఱియెడల సోదరభావంబుఁబూని ప్రేమించుచు లోకసేవయు లోకహితంబును గావించుచు సత్యాహింసావ్రతపరాయణులై కామక్రోధాసూయాలోభాదులను వర్జించి సాధువర్తనులై నిజవర్ణాశ్రమధర్మంబులను ఫలాపేక్షను విడిచి యీశ్వరార్పణబుద్ధితోఁ జేయుచు నిహపరసౌఖ్యములఁ బొందవలయుననుటయే మనగ్రంథకర్తగా రింత గొప్పగ్రంథమును వ్రాయుటకు ముఖ్యోద్దేశముగాఁ దెలియఁదగు

శ్రీకృష్ణుని యొకటి రెండు కార్యములంగూర్చి యించుక ప్రస్తావింపవలసియున్నది అతఁడు యమునానదీజలంబుల స్నానమాడుచుండిన గోపికలవస్త్రంబుల నపహరించి వారి సిగ్గులు విడిపించుట యొకటి శరద్రాత్రులందు గోపికలతో రాసక్రీడ మున్నగునవి సలుపుట యొకటి.

వస్త్రాపహరణముంగూర్చి=ఇది గోవర్ధనగిరి నెత్తుటకు మునుపే జరగినవృత్తాంతము గోవర్ధనగిరి నెత్తినపుడు కృష్ణుఁ డేడేండ్లబాలుఁడని మున్నే తెలుపఁబడియెఁగదా? అంతకంటెఁ జిన్నవయసుననే వస్త్రాపహరణము జరగినది. అంతటి పసిబాలు

నికిఁ గాఁపువికారము లుండుననుట యసంగతముగదా వస్త్రములులేక దిగంబరలై గోపికలు స్నానముచేయుచుండిరి అది దుష్టకార్యము పాపహేతువు ఆపాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తముగా వారిచే భగవంతుండగు తనకు హస్తయుగళంబుల శిరంబులపైఁ బాల్చి మ్రొక్కఁజేసె ఇది దోషమన.జెల్లునే?

రాసక్రీడంగూర్చి:- రాసక్రీడ యనఁగా హల్లీసకము హల్లీసకముం కర్థము మున్నె తెలుపంబడియె హరివంశము నందు హల్లీసక మనియే చెప్పఁబడియున్నది కృష్ణుఁ డొక గోపికహస్తమును బట్టుకొని వేఱొకయంగనామణి చేతిని దాను బట్టి యాచేతిలోఁ దోలియంగనహస్తమును బట్టియిచ్చి యిట్టు లొక్కొక్కరిచేతిని వొల్లిటివనితకరంబునఁ బట్టియిచ్చుచు వలయాకారముగా నర్తనముచేయుట అందఱు సుందరులును నరవిందనయనకరంబుఁ బట్టినట్లు సుఖంబందిరి ఇద్దఱు నుద్దియలనడుమ నొక్కొక్కకృష్ణుఁ డుండునట్లు వనిత లెందఱు గలరో యన్నిరూపులు తానుధరించి యన్యోన్యకరంబులు పట్టుకొని వలయాకారము నృత్యముసేయుట యని మఱియొకపక్షము ఇట్లు నృత్యముచేయుచుఁ గృష్ణుఁడు కైశోర వయస్సును మన్నించుచు గోపరమణులతో రమించె నని విష్ణుపురాణము నుడువుచున్నది

"తా వార్యమాణాః పతిభిః పితృభిర్భ్రాతృభిస్తథా,
కృష్ణం గోపాంగనా రాత్రౌ రమయంతిరతిప్రియాః.

సోపికైశోర కవయో మానయన్మధుసూదనః,
రేమేతాభిరమేయాత్మా క్షపాసుక్షపితాహితః
తద్భర్తృషు తథాతాసు సర్వభూతేషు చేశ్వరః,
ఆత్మస్వరూపరూపోసౌ వ్యాప్యవాయు రివస్థితః " అని

(విష్ణుపురాణము అంశము 5 అధ్యాయము 14)

ఇచట 'కైశోరకం' అనగా "కౌమార్యం వయో మానయన్, తదవస్థోచితచాపలమనుకుర్వన్నేవ" అని శ్రీధర స్వామి వ్యాఖ్యానము చేసియున్నాడు కృష్ణునికప్పుడు పదునొకండుసంవత్సరములు అట్టి బాలుడగుకృష్ణుడు గోప కాంతలతో క్రీడించుట వాయువువలె సర్వవ్యాపియై సర్వ భూతములయందును నాభగవంతుండు నివసించుటచేతను సకలపాపక్షయకరుండగుటచేతను దోషముకాదని పరా శరుడు మైత్రేయునికి జెప్పెను.

ఈయర్థమునే భాగవతము నుడువుచున్నది
"గోపీనాం తత్పతీనాంచ సర్వేషామంచాపి దేహినాం,
యోంతశ్చరతి సోధ్యక్ష ఏషక్రీడన దేహభాక్ "

(భాగవతము-స్కంధము 10 అధ్యాయము 33)

సామాన్య మానవుడగునేని పసిబాలుడగువాం డందఱు గోపకాంతలతో రతిక్రీడలు సలుప సాధ్యమా! అందఱును నానందపరవశలైరని పురాణము వక్కాణించు చున్నది కృష్ణుడు భగవంతుడును సర్వాంతర్యామియు నగు

టచే నందఱు యువతులతోడను రతిక్రీడలు సలిపినట్లును వారల నానందపరవశలఁ గావించినట్లును వారికిఁ దోషఁజేసి వారిని దృప్తిఁబఱచెనని తెలియవలయు నట్లు లిది యెఱుంగక కృష్ణుఁడు జారుఁడని నిందింతురు కాని యది సరికాదు.

కృత్వాతావంత మాత్మానం యావతీ ర్గోపయోషితః,
రరామ భగవాంస్తాభి రాత్మారామోపి లీలయా

(అని భాగవతము స్కంధము 10 అధ్యాయము 33)

అనఁగా నాత్మారాముఁడైనను గృష్ణుఁడు గోపకాంతలతో లీలచేఁ గ్రీడించెనని యర్థము దీనిచేఁ గృష్ణుని రతిక్రీడలు వాస్తవములు కావనియు లీలలే యనియుఁ దెలియవలయు తొల్లి యాగోపికలందఱు నందగోపసుతుం డగు కృష్ణుఁడు తమకుఁ బతినిగాఁ జేయుము తల్లీ యని పార్వతీదేవిని బ్రార్థించుటచే నద్దేవివరంబున వారికిఁ గృష్ణుఁడు పతియైనట్లు లీల కావించెను

"కాత్యాయని మహాదేవి మహాయోగిన్య ధీశ్వరి,
నందగోప సుతందేవి పతింమే కురు తేనమః"

అని యొక్కొక్కగోపికయుఁ బ్రార్థించెను.

పైకనినరీతిని గృష్ణుఁడు దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణధర్మసంస్థాపనము లొనర్చి నిజావతారకార్యంబులను సమగ్రముగా నెఱవేర్చి మనుష్యశరీరంబును విడిచి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

శ్రీకృష్ణునిదివ్యచరిత్రములను నప్రమేయమహిమములను ననేకోపాఖ్యానయుతములుగా వివరించి యాంధ్రులకు

మేలు కాఎంచిన శ్రీజనమంచి శేషాద్రిశర్మగారి యీగ్రంథ నిర్మాణకార్యము శ్లాఘాపాత్రమై యలరారెడు దీని నందఱుం బఠించుచుఁ దత్త్వం బెఱుంగుచు నానందింతురుగాక!

తిరుపతి
1930-వ సం.
ఏప్రిలునెల.

నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్య,

శ్రీః.

శుభమస్తు.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనాదికము.

శ్రీమంతంబు మహోన్నతంబు స్వరుచి
స్ఫీతంబు నానాగమ
ప్రామాణ్యంబు మహామునీంద్రవితతి
ప్రస్తూయమానంబు సు
త్రామాద్యుత్తమదేవకోటి మకుట
భ్రాజన్మణీరాజిత
శ్రీమద్దివ్యపదంబు శైవమహముఁ
సేవింతు భక్త్యున్నతిన్ ౧

మ. కదుణానీరధియంచు వేదనుతవిఖ్యాతాంఘ్రిపంకేజయం
చు రమావాగధిదేవతావినుత యంచుఁ భక్తసంరక్షణా
దరసంభాషిత చిత్తయంచు మునిసంతానంబు కీర్తింప నీ
శ్వరియై శ్రీశివకామసుందరి సమస్తేష్టదం గొల్చెదన్.

మ లలితాకారము బాలచేష్టలును సల్లాపంబులుం వేదవా
క్యులకుం సన్నుతి చేయఁజాలక యుభక్తుల్ కోయ వాంఛాఫలం
బుల నీఁజాలియు నొప్పు దుష్టమతులం బోకార్చి శిష్టాళి ని
శ్చలతం నిల్పిన దేవుఁ గృష్ణుని లసజ్జ్ఞానాత్ము సేవించెదన్

చ నినువిడనాడి యించుకయు నిల్వను జుమ్మిటనంచు ముందుగాఁ
జనిఁ గని భక్తులెల్ల క్షితిజన్మముఁ గాంచి నయంబుఁ బూని త
న్ననిశముఁ గొల్వ నిస్సమత నాశ్రితరక్షణ కార్యభారముం
గని తగు రాధికాంబను జగజ్జననిం మది నిల్పికొల్చెదన్

క ధాతకుఁ ద్రిజగచ్ఛుభసం
ధాతకు నిర్జరమునీంద్రతతి పూజితవి
ఖ్యాతపదాబ్జాతునకుం
జేతస్సంతోష మలర జేజే లిడుదున్ ౫

క వాణికిఁ బ్రావృడ్జలధర
వేణికి నభయాంబుజాత విలసన్మృదుస
త్పాణికి నరవిందోద్భవు
రాణికి వందనముల నహరహ మొనరింతున్. ౬

సీ శివకుమారుని నిష్టసిద్ధిఁ గూర్చెడుగణ
పతినిభజించి సంస్కృతకవులకుఁ
దెలుఁగు కవులకును దలసోఁక మ్రొక్కిడి
భావికవులను సంప్రార్థనములఁ
గొనియాడి సజ్జనులను వేఁడి నావ్రాయఁ
దలఁచిన కృష్ణావతారతత్త్వ
మున దప్పు లెన్నియుండినను క్షమింపుఁడీ
యని చేతులొగ్గి ప్రార్థనము లొప్ప

తే. గించి శ్రీపార్వతీపతిఁ § గృతిపతిగను
బెద్ద లనుమతి యిడఁజేసి § విశ్వకర్త
విశ్వరక్షకు విశ్వేశు § విశ్వరూపు
రాధికానాథు శ్రీకృష్ణు § రమ్యమూర్తి ౭

క. మనమున ధ్యానించుచు శ్రీ
పునిచరితము సత్పురాణ § పూజ్యతమపథం
బున వ్రాయఁబూనినాఁడను
ఘనమతులాదృతిని జూపఁ § గాఁ దగు దీవన్ ౮

సీ. *బ్రత్రయంబనఁబడు § బ్రహ్మముఖంబులు
విష్ణునామకము దేవీమహిమముఁ
దెలుపు భాగవతము § జలరుహనాభుని
గాథలఁ దెలుపు భాగవతము నను
నీపురాణములను § హితమతిఁ జదివి మ
హాభారతాఖ్యేతి § హాసవరము
హరివంశమును భక్తి § నంతయుఁ బరియించి
శ్రీకృష్ణచరితంబుఁ § జేర్చి వరుస

తే. వ్రాయఁ దలఁచితి భక్తిమార్గమును దెలిపి
కర్మమార్గము బోధించి § కడకు జ్ఞాన
మార్గమును జూపునట్టి దీ § మహితచరిత
మనెడు విశ్వాసమున మహితాత్ములార! ౯

క. ఈచరితముఁ బరియించినఁ
బ్రాచీనశ్రుతిగణోక్త § పథ మిది యని సం

---

* బ్రత్రయంబు = బ్రహ్మబ్రహ్మాండబ్రహ్మవైవర్తములు.

సూచించు నాస్తికత్వము
వేచనఁగాఁ జేయు మతివి । భేదము నడఁచున్ ౧౦

క హరియెక్కుఁడు నిర్జరులం
దరయంగా శివునికంటె, । హరుఁ డెక్కుండా
హరికంటె ననుకువాదముఁ
బరిమార్చును జరిత మిద్ది । పండితులారా! ౧౧

క హరిహరుల యందు భేదము
పరికింపఁగఁ గానఁబడదు, । పరతత్త్వంబే
హరిహర ధాతృప్రముఖా
మరతనువులఁ గానఁ బడును । మాట లిఁకేలా ౧౨

తే విశ్వసంరక్షణాధిక । వితతకృత్య
ములను రూపాంతరమ్ములఁ । బూని యొనరు
చును జుఁడీ! యాదిశక్తిని । గొని యొకతటి
నూరకుండును స్వేచ్ఛనే । యూని యదియె ౧3

క ఏరూపము ధ్యానించిన
నేరూపము భక్తిపరత । నెదఁ నిల్పిన నే
యేరూపము సేవించిన
నారూపం బావిరాల్టై । యగు బుధులారా! ౧౪

క ఆపరతత్త్వేతరమా
రూపముఁ గనఁజాల రెవ్వ । రును లోకములన్
రూపింపఁ దదాకారమె
యీపట్టునఁ జూడఁబడు న । దెల్ల నిజముగన్ ౧౫

ఆ ఇట్టి దృష్టిఁ జూడ । నెట్లు గానంబడు
దేవతావిభేద । మావివేక

మీచరిత్రవర్య ॥ మే తెల్పు సద్బుద్ధిఁ
జదువఁజదువఁజదువ ॥ సాధులార! ౧౬

ఆ కథను వ్రాయునపుడు ॥ కడఁగి నాభావమీ
యదియటంచు వ్రాయు ॥ నవసరమునఁ
గలుగుదోషము లవి ॥ గావు వ్యాసుల వని
మనవి చేయు వాఁడ ॥ మాన్యులార! ౧౭

ఆ భ్రాంతి చేతఁగాని ॥ పట్టుదలంబూను
బుద్ధిచేతఁగాని ॥ పూజ్యసేవ
లేమి చేతఁగాని ॥ యేమియో వ్రాసిన
దానిసైచి కావఁ ॥ దగుదు నేను ౧౮

క. శ్రీకృష్ణుని చరితం బిది
శ్రీకంఠప్రియ మటంచుఁ ॥ జేసితి శివునే
యీకృతి కధిపతిగా నీక
నాకల్పం బలరుఁగాక ॥ యవని నిది తగన్ ౧౯

క హరియె కథానాయకుఁడౌ
హరుఁడె మహాకృతికి దీని ॥ కధినాథుండౌ
హరిహరభక్తుఁడె కర్తయు
నరయంగాఁ గొదువయేమి ॥ యగు నీకృతికిన్ ౨౦

కృతిసమర్పణము

షష్ఠ్యంతములు.

క ఓంకారదివ్యమూర్తికి
సంకలవాభావునకు మహోత్తరరుచికిన్

హుంకారశమితదుర్జన
పంకునకుఁ వేదవినుత పదపద్మునకున్ ౧

క. అరివనదావాగ్నికి దు
స్తరసంసృతివారిరాశి తరికి మహాభీ
కరపాపతూలగుఱుశుచి
కుపతేజోనిధికి, దేవ లోత్తమమణికిన్ ౨

క. గిరిజాప్రాణేశునకుఁ
హరిహయముఖ్యార్చితునకు హతపాపునకుఁ
గిరిశునకు సర్వదేవో
త్కరవరునకు వేదవాక్య గణవినుతునకున్ 3

క. ఉపనిషదూహ్యవిభూతికిఁ
దపనసహస్రాభరుచికిఁ దత్త్వాత్మునకుఁ
ద్విపచర్మవసనునకు గో
త్రపతికి శ్రీయుక్తకంధ రస్ఫుటరుచికిన్ ౪

క. శంకరునకు భక్తమనః
పంకక్షాళనహితాత్మ పరమాఖ్యునకుఁ
బంకజనాభప్రియునకు
శంకాపహితునకు దేవ సముదయపతికిన్. ౫

తే. అంకితంబుగ నావ్రాయు నట్టి యమల
తమ మనఁగ నొప్పు కృష్ణావ తారతత్త్వ
మునకు సాధుపురాణైక మూలమునకు
నాది యెట్లన వినిపింతు నార్యులార! ౬

శ్రీ
శుభమస్తు

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

రచనాప్రణాళిక.

ఓంకారస్వరూపమై విరాట్టువనం బ్రఖ్యాతినొంది సకల దేవతార్చితము, సనాతనము, శ్రుతి, శ్రుత్యంత వేద్యము, దుర్జ్ఞేయమునై, 'యిదమిత్థ' మని వచింప నలవిగాక, యద్వితీయమనియు, నిరంజనంబనియు, సర్వసాక్షియనియు, స్వప్రకాశమనియు, సకలజగత్కారణమనియు, నాద్యంతరహితమనియు, ననిర్వచనీయమహిమమనియుఁ, దేజోరూపమనియు, స్వచ్ఛతమమనియు, నానందమయమనియు నిట్లన్ని యోరీతుల వినుతింపఁబడుచు, నెవ్వారిచేతను "ఇది యిట్టిది" యని సిద్ధాంతము

చేయఁబడక వృద్ధిక్షయములు లేక యేకరీతిగా వెలుగొందు జ్యోతి స్సాకటిగలదు

కాలస్వరూపమని కొందఱు, కాలకారణమని మఱి కొందఱు, నామరూపక్రియారహితమని యింకను గొందఱు, కాదు కా దిది యానందమయమని వేఱొకకొందఱు, నిశ్చయముగా నిది విష్ణుమయమని మఱియుఁ గొందఱు, కానే కా దిది శైవమని యింకనుం గొందఱు, ఏదియుఁ గా ది దన్నింటికి మూలకారణమని మఱిమఱికొందఱు విసుఁగుదోఁచునట్లు, మనస్సు చెడునట్లు, దీనిజోలి వల దిఁక నూరకుండుట మేలని స్ఫురించునట్లు, ఎవరికిఁ దోఁచినట్లు వారు సిద్ధాంతము చేయుచుండు తత్త్వ మొక్కండు బ్రహ్మాండములనిండియుండుట మాత్రము సత్యము.

అది సత్యస్వరూపమైనఁ గానిండు, ఆనందస్వరూపమైనఁ గానిండు, తేజస్స్వరూపమైనఁ గానిండు, ఇవన్నియు నదియే కానిండు, మొత్తముమీఁదఁ బరతత్త్వ మొక్కటి సాటిలేక యలరారుచుండు ననుటమాత్రము సిద్ధాంతము

అట్టితత్త్వమును దెలుపుటకే వేదములు నడుముగట్టుకొని పోరాడిపోరాడి వెల్లకిలఁబడినవి వేదాంతములనఁబడు నుపనిషత్తులు ఇటు అటు పొరలాడునర్థములు గలవాక్కులం బలికి నోరుమూసికొనినవి * స్మృతులు పైవానిగతింగాంచి

---

* మనుస్మృతి —

శ్లో. యత్తత్కారణ మవ్యక్తం నిత్యం సదసదాత్మకమ్,
తద్విసృష్ట స్సపురుషో లోకే బ్రహ్మేతి కీర్త్యతే. అ. ౧. శ్లో ౧౧.

మనకేల యీపెత్తనమని మానవకృత్యములం దెల్పి యిట్టిధర్మముల నాచరించిన నాపరతత్త్వమును గనుఁగొనవచ్చునని తన తెలియమి మఱుఁగుపఱచుకొని మెల్లఁగాఁ దొలఁగినవి పురాణ రాజము లేమో చెప్పఁబూని శ్రుతిస్మృతుల పాటుగాంచి మన మిఁక నోరు దెఱచిన మర్యాదనిలువఁజాలదని భీతిల్లి భగవదవతారములలో నగు గాథలం బేర్కొని మనుజులకు భగవద్భక్తి గలుగునట్లు చేసితి మింతటితోఁ గృతకృత్యతం గాంతమని చల్లఁగా జారినవి భారతాదీతిహాసములు పురాణముల నను

అసంఖ్యామూర్తయ స్తస్య నిష్పతంతి శరీరతః,
ఉచ్చావచాని భూతాని సతతం చేష్టయంతి యాః అ ౧-౨. శ్లో ౧౫.

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి —
హితాహితానామనాడ్యా స్తాసాం మధ్యే శశిప్రభమ్.
ప్రాయశ్చిత్తకాండము శ్లో ౧౦౮.
మండలం తస్య మధ్యస్థ ఆత్మాదీప ఇవాచలః,
సజ్ఞేయ స్తం విదిత్వేహ పునరాజాయతే నతు. ౧౦౯
జ్ఞేయంచారణ్యక మహం యదాదిత్యాదవాప్తవాన్,
యోగశాస్త్రం చ మత్ప్రోక్తం జ్ఞేయం యోగ మభీప్సతా. ౧౧౦
అనన్య విషయం కృత్వా మనోబుద్ధి స్మృతీంద్రియమ్,
ధ్యేయ ఆత్మాస్థితో యోఽసౌ హృదయే దీపవత్ప్రభుః. ౧౧౧
మోహజాల మపాస్యేహ పురుష్ దృశ్యతే హియః,
సహస్రకరపన్నేత్ర స్సూర్యవర్చా స్సహస్రకః. ౧౧౯
స ఆత్మా చైవ యజ్ఞశ్చ విశ్వరూపః ప్రజాపతిః,
విరాజ స్సోఽన్నరూపేణ యజ్ఞత్వ ముపగచ్ఛతి. ౧౨౦

సరించి తల్లిపిల్లలవావిగా భగవత్కథలనే పలికి బ్రదికితిమిరా స్వామీ యని విరమించుకొనినవి

ఇట్లు శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములు, ఉపపురాణాదులవి యివి యననేల యెన్నియో ఆమహనీయభగవత్తత్త్వమహిమమును దెలియఁజాలక, తెలిసినంతమట్టుకైనను దెలుపఁజాలక గర్వమును వదలినవి

ఇఁక వానిలోఁ గొంతభాగమో కొంతలో నొకకొంత భాగమో పఠించి, తదర్థమును జక్కఁగా గ్రహింపఁజాలక గ్రహించినట్లు నటించు వారిగతి యిప్పట్టున నేమగునో మన మేల విచారింపవలయు? సభాముఖములఁ బ్రతిపక్షముఖపిధానముచేయుటకు మాత్రము ప్రయత్నించి తెలిసితెలియని కుతర్కవాక్కులచే నాక్రోశించి పామరు లబ్బో యెంతటివాఁడురా, యనుకొనుచుండ సంతోషించుచుఁ దెలియని తత్త్వములఁ దా ననుభవమునఁ దెలిసికొనినట్లు నటించు నొక్కొక్కరు నిట్లే నాలుగు డబ్బులు గణించుకొనుచుఁ గాలముఁ గడపుచుఁ దమగతి యేమగునో తెలియక యెందో దిక్కులేక చనిపోవుచుండుట యంత తెలియంగినదియే

కొంద ఱిట్లు తమగతి దెల్లవాఱఁగాఁ బరులను మోసపుచ్చి భగవత్తత్త్వము నుపదేశరూపమునఁ దెలియఁబఱచుచుఁ దిరుగుచుండుట క్రొత్తదికాదు ఇట్టి పండితమ్మన్యులు తత్త్వమిది యని సిద్ధాంతము చేయఁగల్గుదురా యనుప్రస్తావమే యనవసరము

తోఁచినట్లర్థమును వివరించి స్వస్వమతముల సిద్ధాంతము చేసికొన నవకాశమిచ్చు శ్రుతులు లోనగునవి "ఇద మిత్థ" మ్మని తెల్పఁజాలవు తక్కినవానిగతి యిటనేటికి? అటులని యూరకుండఁజెల్లునా? ఊరకున్న గడతేఱుమార్గము దొరకునా? దొరకకున్న నేమిలోపమని తృప్తిఁజెందుట మనుష్య ధర్మమగునా? ఇఁకఁ జేయవలసిన దేమి?

బహుశ్రుతులు, సన్మతులు నగు మాన్యులు వచించిన వేదాదిప్రమాణగ్రంథార్థమును నమ్మి భగవంతుని నెఱుఁగఁ దలఁచి కృషిచేయుచుండిన నాపరాత్పరుఁడు, సచ్చిదానంద రూపుఁడు, కరుణానీరధి, పరమపురుషుఁడు నగుభగవంతుఁడే యీజీవుఁడు పరిపక్వస్థితికిం జేరెనని కరుణించి కడతేర్చినచో ముక్తుఁడగునుగాని రిత్తమాటలచేఁ గాఁజాలఁడు

అప్పుడైన వేదాదులేకదా ప్రమాణము లనుప్రశ్నము రావచ్చును, అదిసత్యమే అంతకన్న వేఱుగతి కానరాదు కాఁబట్టి యాత్రోవఁబడి పోయిపోయి కర్మము పరిపక్వము కాఁగా భగవత్కారుణకుఁ బాత్రులైన మహనీయులు పామరులై, గతియేదిరా యని దిక్కుదోఁపక యలమటఁబడు దీనులఁ బరిపక్వ జీవులం గాంచి మించిన కరుణఁ గాపాడఁబూని నాలుగుమాటలుచెప్పిన వానినేనమ్మి నిశ్చలబుద్ధిఁ దదుదీరితార్థమును స్మరించుచుఁ దదనుగుణముగఁ బ్రవర్తించుచుండుటయే యుత్తమపథము

అది కాదని యొక్కసారి యెగిరి మోక్షలక్ష్మీపదమును గౌఁగిలించుకొనుద మనుకొనుటయు నట్లుచేయఁ బ్రయత్నించుటయు వెఱ్ఱితనము అట్లుచేసిన లభించునది కాదు బహుంతర జన్మపరిపక్వకర్మమునఁ గాని వాస్తవజ్ఞాన ముదయింపదు అది యుదయించినఁగాని సద్గురుకటాక్షము కలుగదు అది గలిగినఁగాని సద్గ్రంథపఠనతదర్థావబోధము లలవడవు అవి యలవడినఁగాని జగన్మిథ్యాత్వజ్ఞానము పొడసూపదు అది పొడసూపి దృఢపడినఁగాని బ్రహ్మసత్యత్వజ్ఞాన ముదయింపదు అది యుదయించినఁగాని సంసారము నిస్సారమను నమ్మకము గలుగదు అది గలిగినఁగాని మోక్షపదప్రాప్తిప్రయత్న మొనరింప వీలు పడదు. వీలుపడినఁగాని కడతేఱఁజాలఁడు. ఇందేది తక్కువ యైనను నధోగతియే. పునర్మరణజన్మములే.

మంచిమార్గమేది ?

భగవంతుఁ డనుగ్రహించిన బుద్ధి నుపయోగించు నధికార మందఱకుం గలదు పైవిషయములం గూర్చి చక్కఁగా నాలోచించినచోఁ గడతేఱుటకు మార్గములు:—

౧ సత్కర్మముల నాచరించుట

౨ సద్గ్రంథములఁ బఠించుట

3 వానియర్థమును జక్కఁగా గ్రహించుట

౪ ఆయర్థమును బ్రవర్తనమున నుంచుట.

౫ భగవన్నామకథాజాలముల నెఱుంగుట

౬ భక్తజనసంకీర్తనము చేయుట

౭ ఫలములఁగోరక కర్మముల నాచరించి భగవదర్పణము చేయుట

౮ జ్ఞానవైరాగ్యముల సంపాదించుట

యను నీమొదలగునవి బహువిధములుగాఁ గలవు ద్రవ్యమక్కఱలేక జనసాహాయ్య మక్కఱలేక పాండిత్యముతోఁ బనిలేక యభ్యసింప ననువుపడునది భక్తిమార్గము ఇదియే ప్రథమసోపానము దీని నెక్కినఁగాని పైఁబోవవీలులేదు ఇది యనపాయము దీనికిఁ బ్రధానము శ్రద్ధ శ్రద్ధయనఁగా ఆస్తిక్యబుద్ధియని భావము ఇది కుదురుటకుఁ జక్కని పూర్వజన్మకృతపుణ్యముండిననే తీఱవలయు ఇంతమాత్రము సహాయసంపద కుదిరెనా భక్తిమార్గము జీవుని ముక్తిమండపమునకుఁ గొంపోవఁ గలదు పైసహాయములు లేని భక్తి పరవంచన యొనరించుటకుఁగాఁ గొంగపూనిన యనశనమహావ్రతము వంటిది అది వేషధారుల కుపకరించును కొలఁదికాలమున కాతనిఁ బునరావృత్తిరహిత నరకరూపమునఁ బడఁద్రోయక విడువదు కావున సహాయసంపదంబొంది భక్తిమార్గమునఁ బ్రవర్తించుట శ్రేయము

మనుష్యుఁ డొనరింపనేర్పఱచిన కర్మములన్నియు భక్తిమార్గమునే తెలుపును భక్తునిలక్షణములే కర్మరుని లక్షణములు కర్మఫలములను భగవత్సమర్పణముచేయుట కర్మరుని కృత్యము సర్వము భగవదర్పణ మొనరించుట భక్తుని పని

వీ రిరువురకు గమ్యస్థాన మొక్కటియే పద్ధతులు వేఱు. ఫల మొక్కటియే వీరికి సహాయముచేయఁ బూనియున్న గ్రంథములు విసంవాదములుగఁ దోఁచు కాని యట్టివి గావు మచ్చరము మాని శాంత స్వాంతముతో నాలోచించిన సర్వ గ్రంథము లొక్కరీతిగా నర్థమగును ముందే మనమతమున కనుకూలమగుపద్ధతి నన్వయించుచుఁ, బరమతదూషణము చేయఁబూనుచో భిన్నవిధములుగా నర్థమగును దానఁ జేటు వాటిల్లు కాన నట్లుగాక పరమార్థజిజ్ఞాసువై యేగ్రంథము పఠించినను దాని సార మొక్కటియే.

భక్తుల కెల్ల గమ్యస్థాన మొక్కటియే యనఁగా నుపాస్యదైవ మొక్కఁడే యని తేలునుగదా యనుప్రశ్నము రాక మానదు ఆప్రశ్నమునకు సమాధానము చెప్పుటకే యిన్ని గ్రంథములు నడుముకట్టుకొని నిలిచియున్నవి దానిం బరిశీలించుటలో భేదములు గలవు ఆభేదముల వదలుచో సకల గ్రంథప్రతిపాదిత తత్త్వ మొక్కండే యగును

ఈవిషయమును జర్చించి సిద్ధాంతమును దెలుపుట కిది సమయము కాదు ఈగ్రంథోద్దేశము నదికాదు కాన నా చర్చనుమాని ప్రకృతవిషయమునకుం గడంగెద

ప్రకృతవిషయము శ్రీకృష్ణావతార తత్త్వము శ్రీకృష్ణుఁ డన నెవఁడు? విష్ణువా! ఈశ్వరుఁడా! శక్తియా! ఈమూవురునా ఈమూఁగురుకానేకాదా ఐన నెవ్వఁడు? అనుప్రశ్నము

వచ్చునపు డూరకుండుట కవకాశము లేదు తెలిసినవి యో తెలియనివి యో కొన్ని మాటలు చెప్పక తప్పదు

సర్వత్ర వ్యాపించి రూప మిదియని తెలియఁబడకుండ నుండఁజాలి సర్వసాక్షియై కర్త, కర్మము, కర్మఫలము, తానయై యనిర్వచనీయమహిమఁ డైన పరమాత్మ యొకండు గలఁడని యంద అంగీకరించిన విషయము అట్టి పరమాత్మ నుపాసించు టెట్లు ? అనునది యవ్వలిమాట

ఆపరమాత్మ ప్రపంచము రచింప నిచ్ఛఁ గొనునపుడు ప్రకృతి యావిర్భవించును ఆపరమాత్మ యిచ్ఛయే ప్రకృతి. ఆమెకు నిచ్ఛాశక్తియను నామధేయము గలదు ఆప్రకృతి ప్రభావ మనిర్వాచ్యము శ్రుతులు వర్ణింపలేవన నిఁక నితరుల మాటఁ జెప్ప నేటికి? ఆస్థితియందే వారికిఁ బ్రకృతిపురుషు లను ప్రఖ్యాతి కల్గెను ఆప్రకృతి యావిర్భాట్టునకంటె వేఱా కాదా యనుప్రశ్నమునకే సమాధానము చెప్పఁజాలక మహా మునులే పండ్లిగిలించిరి తోఁచినట్లు పల్కిరి అందుఁ గొందఱు మొండిపట్టుదలగలిగి తాఁ బట్టినకుందేటికి మూఁడే కాళ్లనని వారు ప్రకృతిపురుషుల కభేదమనిరి మఱికొంద ఱదికాదు విరాడిచ్ఛయే ప్రకృతియని పిలువంబడు అది రూపముగలది కాదని తలలాడించిరి. మఱియుఁ గొందఱు ఆప్రకృతి తదిచ్ఛా సంభూతురా లనిరి ఇంకనుం గొందఱు విరాడంతర్వ్యాప్తశక్తి యే ప్రకృతి యనిరి ఇవ్విధమునఁ దోఁచినట్లెల్ల శిరఃకంపము లొనరించి, చేతులు త్రిప్పి, వాదించిరి.

ఈవిషయమున బహుగ్రంథావలోకభాగ్యముం గల మాన్యులు ప్రకృతిపురుషులకు భేదాభేదవిచార మశక్యమని పలికిరి ఆమాటయే సత్యము ఆపరాత్పరుని యిచ్ఛామాత్రమున సకలబ్రహ్మాండము లలరారు నన నామహాత్ముని యిచ్ఛయన నెట్టిదో తెలియ నస్మాదృశులకు శక్యమా? ఆయిచ్ఛకే సంకల్పమనియు నామాంతరము గలదు ఆప్రకృతికిని సంకల్పశక్తి యను నామాంతరము గలదు ఇంక నిది యీలాగని యెట్లు చెప్ప శక్యమగును

శ్లో॥ శక్తిశక్తి మతో శ్చేదం కోజనః ప్రతిపద్యతే,
వహ్నేశ్చ దాహికాయా శ్చ భేదః కోను సమీక్ష్యతే.

అను ప్రమాణముంబట్టి గట్టిగా నాలోచింపంగా "తదభేద" వాదమే నిలుచునేమో యని తోఁచెడు సూర్యునకు ఉష్ణగుణమునకు భేదమా, అభేదమా, అని ప్రశ్నించిన నుత్తరము చెప్పుట కశక్యము ఏదో యొకరీతిఁ బల్కినను, బ్రశ్నించువాఁడు బుద్ధిమంతుఁడైన నమ్మించుట మఱియుఁ గష్టము.

అట్లైన నీవాద మిట్లుండవలసినదేనా యనుప్రశ్నము రావలసినదే సమాధాన "మౌనట్లే" యని చెప్పవలసినదే. సామాన్యు లిటు సమాధానము చెప్పిన నమ్మవచ్చును

భగవంతుఁడు సంకల్పరహితుఁడైనతఱిఁ బ్రపంచమే లేదు ఏమైనది? ఆయనలో నుండినది ఎట్లు? విత్తనములలో

కురశ_క్తి యినుడునట్లు పిదప నేమైనది? కర్షకుఁడు సకాలమున నావి_త్తనముల సుక్షేత్రములఁ జల్లిన నవి బహుతరముగా నగపడినట్లు పరమాణురూపజీవకోటి తదిచ్ఛామాత్రమున నానావిధ పూర్వరూపములఁ బొంది వెలయును

ప్రశ్నము.—భగవంతునియందు లీనమై మరల రూపత్వము నొందునపు డు_త్తమ మధ్యమాధమ రూపభేదము లెట్లు గలిగె?

ఉ_త్తరము:—గ్రంథపరిశీలనము పెద్దలసాంగత్యము తక్కువయగుట నీప్రశ్న మొనరింప నవకాశము గలిగినది కర్మమనాది యని యంగీకరింపుము జీవుఁడు తన్నిబద్ధుఁడు భాండములోనుంచిన వి_త్తనములు చల్లినపిదప నేకరూపమున వెలువడవుకదా? కర్మము నశించునదికాదు సత్కర్మ మొనరించినఁ దదనురూపరూపము, దుష్కర్మ మొనరించిన దాని కనుగుణ మగురూపము కల్గును పుణ్యపాపములఁ దలక్రిందుగాఁ జేయ భగవంతుఁడు పూనఁడు సర్వసముఁడు) సర్వసాక్షి యనుపేరు లాపరమాత్మకుఁ గలవు

ప్రశ్నము:—అయిన నాభగవంతుని పనియేది?

ఉ_త్తరము:—ఇచ్ఛామాత్రమున సృజించుట, తన్నాశమున లయింపఁజేయుట

ప్రశ్నము:—ప్రకృతి శ_క్తి యెట్టిది? అదియుండునెందు?

ఉ_త్తరము:—అది సర్వవ్యాపిని, భగవంతుఁ డిచ్ఛయింపఁదా

రావిర్భవించి తదిచ్ఛానుసారము యథాపూర్వముగ సకల బ్రహ్మాండముల నిర్మించును

ప్రశ్నము:—అట్టితఁడె యాభగవంతున కేమని పేరు?

ఉత్తరము:—సగుణబ్రహ్మమని అత్తఁడె నాపరమాత్మం గీర్తింతురు నమస్కరింతురు ఉపాసింతురు

ప్రశ్నము:—తత్పూర్వ మావిరాట్టు నుపాసించుట, కీర్తించుట యెట్లు?

ఉత్తరము:—సిద్ధాంతముగా నర్థమును దెలుపఁ జాలని మాటలచేత నుతింపఁదగు. అట్టివాక్కులచేతనే తద్రూపము మును దెలుపఁదగు అట్టివిధులచేతనే ఉపాసింపఁదగు

ప్రశ్నము:—ఆమాట లెట్టివి? విధు లెట్టివి?

ఉత్తరము:—అనంతుఁడు, అవ్యక్తుఁడు, అవాఙ్మానసగోచరుఁడు, సర్వకర్త, సర్వసాక్షి, సర్వేశ్వరుఁడు, నిరంజనుఁడు, సర్వాంతర్యామి, ఇత్యాదు లామాటలు

"పూర్ణస్యావాహనం కుత్ర సర్వాధారస్య చాసనమ్,
స్వచ్ఛస్య పాద్య మర్ఘ్యంచ శుద్ధ స్యాచమనం కుతః"

ఇత్యాదు లావిధులు

"సహస్ర శీర్షా పురుషః సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్,
స భూమిం విశ్వతోవృత్వా అత్యతిష్ఠ ద్దశాంగుళమ్"
నీవార శూకవత్తన్వీ పీతాభాస్వ త్యణూపమా,
తస్యా శ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః

"సబ్రహ్మ సశివస్సహరిస్సేంద్రస్సోఽక్షరఃపరమస్స్వరాట్"

శ్లో॥ ఊర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహు రవ్యయం,
ఛందాంసి యస్యపర్ణాని య స్తం వెద స వేదవిత్,

ఇత్యాదులు ధ్యానసాధనములు

ప్రశ్నము:—వీనిచే నేమియే స్పష్టముగాఁ దెలియఁబడునా

ఉత్తరము:—తెలిసినట్లు నటింపక నిరంతర మీారీతి ధ్యానింపుము సుకృతపరిణతిగల్గినఁ దెలియఁగలదు

ప్రశ్నము:—ఇంతకన్న విస్పష్టముగా నాపరమాత్మను లక్ష్యలక్షణపురస్సరంబుగాఁ దెలుప శక్యముగాదా?

ఉత్తరము:—నిరంజనాదు లామహాత్మునకుఁ బేరులు తదర్థప్రతిపాద్యుఁడే విరాట్టు

ప్రశ్నము:—అట్టైన అవాఙ్మానసగోచరుని వాఙ్మనోగమ్యునిగఁ జేసికొను టెట్లు? పూజాదు లొనరించి తృప్తిపఱచు టెట్లు?

ఉత్తరము:—ఆర్యా! నీవా స్తికుఁడవని తెల్లమాయె ఇఁక వినుము నుతించుటకు పూజించుటకు మనఃపీఠమున నాసీనుగాఁజేసి ధ్యానించుటకు సగుణబ్రహ్మము పాత్రుఁడు

ప్రశ్నము:—సగుణబ్రహ్మ ముపాస్యుఁడైనచోఁ బ్రకృతియు నుపాసనార్హయగునా?

ఉత్తరము:—ప్రకృతిపురుషులనుచో నర్థమేమి? ప్రకృతివిశిష్ట పరమాత్మ యని కొందఱు వాదింతురు కాని అర్థ మొక్క-

టియే ఆయిరువురకు భేదము చెప్ప నెవరికిని సాధ్యము కాదు కాన వారిరువురు నుపాసనార్హులే

ప్రశ్నము:—హరిహర బ్రహ్మ లెవరు ?

ఉత్తరము:—జగత్కారణభూతులగు నాదిపూరుషులు.

ప్రశ్నము:—వీరు ప్రకృత్యతీతులా ? ప్రకృతినిబద్ధులా ?

ఉత్తరము:—ప్రకృత్యతీతు లేనాఁటికిఁ గారు ప్రకృత్యతీతుఁ డనఁదగువాఁ డొక్కవిరాట్టువే తక్కుంగల వారెల్లఁ దన్నిబద్ధులు.

ప్రశ్నము:—ఈ త్రిమూర్తులే పరమేశ్వరస్వరూపులని యుపాసించువారికి ఫలము శూన్యమే

ఉత్తరము:—కాదు జగదాకార విలసితుఁడే పరమాత్మ ఎవరి నుపాసించినను ఆ విరాట్టువునకే చేరును

ప్రశ్నము:—ఆలాగైన నీ త్రిమూర్తులనేగాక తక్కుంగలదేవతల నుపాసించినను భగవంతు నుపాసించినట్లే యగునా ?

ఉత్తరము:—పరమానందము ! చక్కని ప్రశ్న మొనరించితివి ? సదుత్తరము చెప్పెద. ఆలకింపుము ఇంద్రరూపమున వెలయు పరమాత్మయని యుపాసింపుము ఇంద్రుఁడు దిక్పాలకశ్రేష్ఠుఁడు, ఈయనకన్న విష్ణు వధికుఁడు అని యిట్లు భేదబుద్ధిం గైకొనకుము అట్లు గ్రహించితివా ఆ విరాట్టువు సర్వాంతర్యామిత్వము నశింపఁజేసినవాఁడ వగుదువు అట్లుగాక ఇంద్రరూపమునొందిన విరాట్టువు అని

యుపాసించినచో ననపాయమోక్షసామ్రాజ్యమును బడ యఁగల్గుదువు

ప్రశ్నము:—ఇటులైన నేభక్తుఁ డేదేవత నీబుద్ధితో నుపాసించినను ఫల మొక్కటియే యని తేలునుగదా!

ఉత్తరము:—దృఢభక్తితో నావిరాట్టువు నిష్టదేవతారూపమున నుపాసించిన నందఱకు ఫలమొక్కటియే యనుట కేమి సందియము?

ప్రశ్నము:—ఈరీతి నాలోచించినఁ ద్రిమూర్తులలో హెచ్చుతగ్గులు లేకుండుటయే గాక సర్వదేవతా సామ్యము సిద్ధించునే

ఉత్తరము:—అది సిద్ధించినచోఁ గొంపలు మునిఁగిపోవునని భయపడకుము

ప్రశ్నము:—మఱొక ప్రశ్నమున కవకాశ మిత్తురా? కోప పడకుఁడు.

ఉత్తరము:—ఎన్నియేఁ బ్రశ్నముల నొనరింపుము కోపపడ నవకాశమే లేదే

ప్రశ్నము:—హరిహరులలో నుత్తమాధమభేదములు గల వనువారి ప్రమాణవచనములకుఁ దిలోదకము లీవలసిన దేనా?

ఉత్తరము:—దారికి వచ్చుచున్నావు చక్కఁగా వినుము వినిన దానిని మనసునఁ బదిలపఱచుకొనుము అదేదన.—కర్మభేదములచేత భక్తి వివిధరీతులఁ బరిణమించుచుండును ఒక్కొక్కప్రాణి కొక్కొక్కదేవతయందు దాదృతియు

వేఱొకదేవతయం దనాదరణము గలుగుచుండును. కాని ఆతనిదృఢభక్తి దృఢమగుచో ఫలముగల్గక తప్పదు అన్యదేవతాదూషణముమాత్ర మాతనికిఁ బ్రతిబంధక మనకతప్పదు విష్ణువే విరాట్టువు అనుభక్తునకు, శివుఁడే విరాట్టువు, అన్నభక్తునకు నుపాసనాఫలము సమానము కాని, వారిభక్తిమాత్రము దృఢతమము గావలయు ఈమాటలసందడిలో భగవంతుఁడు సర్వాంతర్యామి యను మాటనుమాత్రము మఱువకుము అన్నియు సరిపడును.

ప్రశ్నము:—ఈమాటల వైఖరిం బట్టిచూడఁగా సర్వదేవతా సామ్యము స్పష్టము ఏదేవత నుపాసించినను ఫలము సమానము ఐతే భక్తి యేకరీతిగా నుండవలయుననుట విశేషము అట్లైనచో నేదేవత నుపాసించినను సమాన ఫలము గలుగును అని తెలిసికొంటిని తెలిసికొనఁదగిన వింతయేనా ?

ఉత్తరము:—ఇంతమాత్రమే కాదు విశేషముగాఁ గలదు ప్రాణి స్వస్వకర్మానుసారము, తదనుగుణఫలప్రదాత యగు దేవత నుపాసించును ఆదేవతయు నట్టిఫలము నిచ్చును.

ప్రశ్నము:—మరల నేమో శంకగలిగించున ట్లున్నది ఏదేవత నుపాసించినను ఫలమొక్కటియే యంటిరిగదా !

ఉత్తరము—దేవతలలో బహువిధభేదములు గలవు ఉపాసకులందఱు పైఁజెప్పఁబడిన ట్లుపాసింపఁజాలరు. ఆయుపాసనచేయుటకుఁ బుణ్య మెక్కువ యుండవలయు అల్ప

పుణ్యుల కాయుపాసన శక్యముగాదు. ఆతనిబుద్ధి యా మార్గమునఁ నడువఁ జాలదు

ప్రశ్నము:—నాకేమియుఁ దోఁచలేదు ఈసంశయము నివారింపుఁడు

ఉత్తరము:—కర్మానురూపఫలప్రదాతలు దేవతలు గలరు అందు హరిహరు లుత్కృష్ట కర్మఫలప్రదాతలు ప్రాణికోటి యందు బహువిధభేదకర్మము లొనరించినవా రుండుటవల్లె దేవతలయందును భేదములు గలవు భక్తుఁడు స్వకర్మోచిత ఫలము నొందఁజాలును కాన నట్టి దేవతాభక్తియే యాతనికిం గుదురును

ప్రశ్నము:—ఈవిషయము దురూహముగా నున్నది ప్రశ్న మొనరించుకొలఁది సంశయము లెక్కువ యగుచున్నయవి ఇవి వదలుటెట్లో

ఉత్తరము:—త్వరపడకుము విషయ మది సులభసాధ్యము కాదు దురూహమే కాని యుపాసనాబలమున సుజ్ఞేయ మగును.

ప్రశ్నము:—మఱియొక ప్రశ్నము గలదు

ఉత్తరము:—ఏ దది ?

ప్రశ్నము:—ప్రకృతి నుపాసించువారికి ఫలముగలదా ?

ఉత్తరము:—ఆర్యా! స్వల్పబుద్ధి నగపఱచితివి ప్రకృతి నుపాసించిన ఫలము గలుగునా యను శంకగలిగెనా ? సర్వ దేవతలు, దేవాధీశులు, తద్వికృతులుగారా ?

ప్రశ్నము:—ప్రకృతియనఁ బార్వతియా, లక్ష్మియా, శారదయా, వీరిలోఁ దారతమ్యములు గలవా?

ఉత్తరము:—తారతమ్యములు గలవనుట బుద్ధిభ్రాంతి ఒక్కమాట, విష్ణువు విరాట్టుగా భావింపుము అపుడు మూలప్రకృతి లక్ష్మిదేవియే యగును ఈశ్వరు నట్లు భావింతువేని పార్వతియే ప్రకృతి యని తలంపుము. బ్రహ్మనే యట్లు భావింతువా శారద ప్రకృతి యని నిశ్చయింపుము ఏద్వంద్వమునుపాసించినను వారిరువురు ప్రకృతిపురుషు లనంబడుదురు. ఇతరదేవతాధిశద్వంద్వమున నసూయఁ బూనకుము. అజహరిహరులు స్వస్వకళత్రములంగూడి సకలవాంఛల నొసఁగఁ జాలుదురు వేలువేలుగ నుపాసించినను ఫలప్రదాత లగుదురు అనఁగా—దీని భావమేమి? అవయవి ప్రకృతివిశిష్టము; కాన నది యుపాస్య మేలకాదు? ఇంకను ఈవిషయమునఁ జర్చచేయుచో విషయమెంతయో తేలఁగలదు చర్చించుకొలఁది నొక్కొక్కశంక కలుగుచునే యుండును మనస్సును బహుభంగులఁ బోనీయక చిక్కుఁబట్టి నిశ్చితజ్ఞానమున నొక్కదేవత నుపాసించుచు నితరదేవతా దూషణముచేయక సకలదేవతలు, తదితర ప్రాణికోటులు ప్రకృతిపరిణతములని భావించి యా ప్రకృతి నుపాసించి తదనుగ్రహము నొంది పరమపురుష సాన్నిధ్యము నొందఁ బ్రయత్నింపుము ప్రకృతి ప్రధానురాలు కాదను వాదము మూర్ఖవాదము దాని నుపాసింపకున్న

నజ్ఞానపటము దొలఁగదు అది తొలఁగకున్న భగవద్దర్శనము కానేకాదు ఆలోచింపుము

శ్రీమ చ్ఛంకరభగవత్పాదులు సౌందర్యలహరియం దిట్లు వాక్రుచ్చిరి

శ్లో॥ క్వణ త్కాంచీదామా కరికలభకుంభ స్తననతా
పరిక్షీణా మధ్యే పరిణతశరచ్చంద్రవదనా,
ధనుర్బాణాన్ పాశం సృణిమపి దధానాకరతలైః
పురస్తా దాస్తాం నః పురమథితు రాహోపురుషికా

విరించిః పంచత్వం వ్రజతి హరిరాప్నోతి విరతిం
వినాశం కీనాశో భజతి ధనదో యాతి నిధనమ్,
వితంద్రీ మాహేంద్రీ వితతి రపి సమ్మీలితదృశా
మహాసంసారే ఽస్మి న్విహరతి సతి త్వత్పతి రసౌ

ఇట్టిప్రమాణములు చూపఁబూనిన నన్నిగ్రంథములు ఎత్తివ్రాసిన ట్లగును కాన, నింక నీచర్చ చాలును ప్రకృత విషయమునకు వచ్చెదను

పైనుదాహృతప్రశ్నోత్తరముల సారమేమన—విరాట్టు ప్రపంచరచనేష్టమునఁ బ్రకృతివెలయించి యథాపూర్వముగా బ్రహ్మాండముల నలవరించెను తదధిష్ఠాతలదేవతల వెలయించెను తా సర్వాంతర్యామియై సర్వసాక్షియై వెలసెను ఇట్లు చేసిన నేమి లాభ మనుప్రశ్నము తుచ్ఛము. ఆ భగవంతుని లీలలెఱుంగ నెవరికి శక్యము? కాఁబట్టి హరిహరప్రముఖదేవత

లామహాత్ముని వికృతులు గానఁ దదతీతుఁ డగువిరాట్టు నుపా సింప శక్యముకాదు గాన నీ యుత్తమోత్తమదేవతల నుపా సించి వీరియనుగ్రహమున మాయాతీతుఁడైన విరాట్టువుకరు ణకుఁ బాత్రుఁ డగుపుణ్యాత్ముఁడు ముక్తుఁడు అనునదియే

ఈవిషయము నిఁకఁ బెంచివ్రాయక ప్రకృతప్రయత్నఫల మగు శ్రీ కృష్ణావతారతత్త్వము నుపదింపఁ గడంగెదను పైవ్రాయఁబడినవిషయము వివాదాస్పదము బహుసంశయ భూయిష్ఠము ఇందేది సత్యమనునది వచింపఁజాలక మహాత్ములు కాలమును బుచ్చిరి తోఁచినట్లు సిద్ధాంతముల నొనరించిరి. శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసములకు నర్థమును ద్రిప్పిత్రిప్పి చెప్పిరి ఆ యర్థము గుదురక పలుపాట్లు పడిరి ఆసిద్ధాంతములు ఏతత్క్షణపర్యంతము నిస్సంశయములా? కావు ప్రశ్నములపైఁ బ్రశ్నములు వచ్చుచునే యున్నవి అది సిద్ధాంతము కా దిదియే రాద్ధాంతమని కొందఱువాదింప బద్ధకంకణులై యున్న వారు తెలిసినదానినిగూడ మఱుగుపఱచుచు మొండివాద ములకుఁ బూనుచున్నారు సత్యాన్వేషణము వెనుకఁ బడినది కుతర్కసహాయము మెండుగా దొరకుచున్నది సకలశాస్త్ర ములు తోఁచినట్లు సిద్ధాంతము చేయఁబూనినవారి చేతులలోఁ జిక్కి తికమకపడు చున్నవి మతాచార్యులు పరదూషణము చేయఁబూనినట్లు వారి గ్రంథములనుండి తేలున ట్లున్నది

ముక్తి సాధించుటకే కదా యిన్నిగ్రంథములు కావలసి వచ్చినవి ముక్తియందును భేదము సిద్ధాంతము చేయఁబడినది

వైకుంఠమే ముక్తిస్థానమని కొందఱు వ్రాసిరి కైలాసమే ముక్తిపదమని కొందఱు తేటపఱచిరి కాదుకా దది వేఱు తావని మఱికొంద ఱనిరి అదియొక విశ్వహార్మ్యమని యందుఁ జొచ్చినవారు పునర్భవము నొందరని, అందే యుండుచుందురని కొందఱు వాదించిరి రామరామ! కృష్ణకృష్ణ! హరహరా! ఆ స్థానమెట్టిదో, అందుఁ బొందఁగల సుఖమెట్టిదో, ఆనందమయుండగు పరమపురుషుఁ డం దెట్లుండునో, అందుఁ జొచ్చిన వారందఱు ఇం దున్నట్లే తాటియాకుల విప్పిచదువుచుఁ గలహములకుఁ గాలుద్రవ్వుచు, నదికా దిది, ఇదికా దది-అని మొండిమాట లాడుచుందురో, ఎవ్వ రెఱుఁగుదురు ?

మన మతాచార్యులు మువ్వురు మూఁడుమార్గములం దెల్పిరి వారిమార్గములలో నేది ముక్తిపదముం జేర్చునో చెప్పఁజాలము ఎవరికి దేనియందు నమ్మకముగలదో వారు దాని నాశ్రయించి పరమతముల దూషింపక కృతార్థు లగుట కన్న నుత్తమమార్గము వేఱేదియుఁ దోఁపకున్నది వాదములకుఁ బూనుట, గ్రంథములం ద్రిప్పుట వృథాప్రయాస మనవలసి వచ్చుచున్నది సర్వసంశయవిచ్ఛేదము చేయ నేగ్రంథము చాలకున్నది బుద్ధి ప్రసరించుకొలఁది యుక్తులు తోఁచుచునే యుండును వేదములు. వేదాంతములు, తదంగములు లోనగునవి ఒక్కమాటగా నిది తత్త్వమని బోధించుట లేదు వానికింకూడ నీసంశయములుండినట్లు తోఁచును ఇట్లనుటయు మహాపాతకమే పరిపక్వజీవునకు సత్యము తోఁచునేమో

కాఁబట్టి తా నమ్మినమతము సత్యమనియే భావించి తదనుసారముగఁ బ్రవర్తించుట యిహపరసుఖహేతు వనుటకన్న వేఱొకమాటఁ జెప్పుట యుక్తముగాదు

ఇట్లు నిశ్చితాంతఃకరణుండనై ప్రకృతప్రయత్నమునకుఁ గడంగెదను. ప్రకృతప్రయత్న మనఁగా — శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమును వ్రాయుట ఇదేమి యల్పకార్యమా? భగవదవతారతత్త్వ మిది యని నిర్వచనము చేయ సాధ్యమా? అట్లని యూరకుండుట న్యాయమా? ఊరకున్నఁ బురుషార్థములను త్తమోత్తమ మనఁబడుముక్తి సాధించు టెట్లు? కావున నేదో యొక ప్రయత్నము చేయవలసినదే.

ప్రకృత మగునీప్రయత్నము సముద్రమున కేతము వెట్టినట్టిది కదా! ఎట్లిది తుదముట్టును? అనుశంక నొందఁ బని లేదు శ్రీమద్రామాయణాదిమహాగ్రంథముల నాచేత వ్రాయించిన శ్రీపరాంబ యీగ్రంథమునుగూడ నాచేత వ్రాయించి యానందింపఁగలదను పెనునమ్మకము నా కున్నది

ఎందఱో ఈ పవిత్రచరిత్రమును వ్రాసిరి నీవిఁక వ్రాయునదేమి? యని ప్రశ్నించుట యంత మంచిది గాదు భగవత్కథను బొగడ నెవరు వెనుతీయుదురు? తృప్తినొందుదురు? అది సర్వతోముఖము అపారము. దానినంతయు వచింప నెవరితరము? కాఁబట్టి భక్తులు తోఁచినంత వ్రాయుట యత్యుత్తమమార్గము అట్టిమార్గము నాక్షేపించుట యుక్త

మగాదు ఎవరిపుణ్యము వారిదనుసూక్తి యంద తెలుఁగు కుడ

శ్రీకృష్ణశబ్దము నర్థము నిర్వచనము చేయుటయుఁ గష్ట ముగనే యున్నది భగవంతున కిది యనాదిగానున్న నామమా, ద్వాపరాంతమున యాదవకులమున నవతరించినపుడు కలిగి నదా? అన్న సనాతన మనవలయు ఈకృష్ణరూపమున నవత రించినది విష్ణువా? యన్న నించుక సంశయింపవలసియున్నది. గోలోకముననున్న శ్రీకృష్ణమూర్తియొద్దకు లక్ష్మీసరస్వతీసహి తుఁడై విష్ణువుపోయినట్లు పురాణము చెప్పుచున్నది ఈమాట చాలమందికిఁ గ్రొత్తదిగాఁ దోఁచుటయే గాక యచ్చెరువును బుట్టించును ఈపురాణమే యసత్యమని పలుకు నంత తెగువఁ గల్పించును కాని యించుక యాలోచించిన దానితత్వము బోధపడును.

వైకుంఠవాసియగు విష్ణువునకన్న వేఱైన శ్రీకృష్ణపర మాత్మ గోలోకమున వేంచేసియున్నాఁడనుట, వింతప్రసం గము గాదు పురాణములఁ బరిశీలింపకపోవుట, దురహంకృతి, యుండుట నట్లుతోఁచుట కవకాశమొదవును అట్లగుటఁ బురాణములఁ బరించి పట్టుదలను మానిన నన్నియు సత్య ములుగా గోచరించును

శ్రీకృష్ణపరమాత్మను దర్శింప శంకరుఁడు, బ్రహ్మ, విష్ణువు తక్కుంగల యింద్రాదిదేవతాధీశగణముపోవుట యను విషయముం బరించి సన్మతిచే నాలోచించినచో వీరినందఱిని

బుట్టించిన భగవంతుఁడు వేఱొకఁడు కలఁడనియు, నొక్కొక్క
కార్య మొక్కరొక్కరు చేయ నాపరమాత్మయే యాజ్ఞాపించె
ననియు, తదాజ్ఞ శిరసావహించి స్వకార్యములం దీక్షఁ
దన్నిర్మిత బ్రహ్మాండములకుఁ దమరధిపతులై యున్న వారు హరి
హరవిరించి ప్రముఖులని తేలకమానదు. ఔరా! మొండి
పట్టుగా విష్ణువునకన్న శంకరుఁ డధికుఁడు, శంకరునికన్న విష్ణు
వధికుఁడు, అని బొడ్డున జన్నిదమును దోపి మాటలపోటు
లాటతోఁ దృప్తినొందక చేతులు గలుపఁబూనుట వెఱ్ఱితనము
కాదా! ఒక్క భగవంతుఁ డెన్నెన్ని రూపముల నుపాస్యుఁ డగు
చున్నాఁడు? ఎందఱు జీవులు భిన్నభిన్నకర్మము లాచరించు
వారు గలరు? అనునది మనస్సున స్ఫురించినపుడు కన్నులు
కానరాక మనస్సు మన యధీనమున నుండకపోవుట తప్ప
మఱేమిగలదు?

ఈరీతినుండనే భక్తుఁ డేరూపమున నాభగవంతు నుపా
సించినను గొఱంతలేదుకదా! సకలకార్యముల నొనరించుచు,
జీవులు సుఖదుఃఖముల నొందుచుండఁ దా సర్వజ్ఞుఁడై నిర్లిప్తుఁ
డై సర్వవ్యాపియై భగవంతుఁడు చూచుచుండుట. వలంచిన
దేవతాభేదముగాని, తారతమ్యముగాని మన మూహించుట
మిగులఁ బొరపాటని సిద్ధాంతము గాఁ దోఁచును ఏది యెట్లు
న్నను భగవంతుని లీలావతారములఁ గథలుగా వ్రాయుట,
నుతించుట సత్కార్యము. అదియు నొకతపస్సు అట్టికృత్య
మొనరించుటకే యీనా ప్రయత్నము గొప్పదానములు, తీర్థ
యాత్రలు లోనగు ధర్మకార్యములను జేయ శక్తిఁజాలని నేని
కార్యముచేతనే కృతార్థుఁడ నగుదు నని నమ్ముచున్నాఁడను

మతవిభేదములు

శైవ, శాక్తవైష్ణవములే షణ్మతములలో వ్యాప్తినొంది
ఁ తక్కినవి వీనితర్వాత వ్యాప్తినొందిన వనఁ దగినవి అవి
శౌర, గాణాపత్య, కాపాలికములు ఇందు శాక్తగాణాపత్యకా
పాలికములు శైవము ననుసరించును సౌరము శైవవైష్ణవము
లతో వియ్యమందుచుండును ఇం దేమతము నాలోచించి
ను ఆదేవతయే సర్వోత్కృష్టుఁ డని తేలును. బాహ్యవిభేద
ములుతప్ప నాచారములలోఁ దత్త్వ మొక్కటియే అన్నియు
నేకత్వమునే తెలుపును సర్వమతతత్త్వములఁ దెలిపినంత
దనుక నాలోచించిన భేదమే కానరాదు. ఏభక్తుఁ డేదేవత
నుపాసించినను ముక్తుఁ డగు నని స్ఫురించును

ప్రకృతినామమున వ్యవహరింపఁబడు త్రిపురసుందరి
సర్వదేవతలు, తదధిపతులు, తక్కుంగల సకలజీవకోటి నేనే
యని తెలుపును రామకృష్ణులచరిత్ర మందఱకు గోచరంబు
కాన దాని నిటఁ బ్రధానముగా భావించి వ్రాసెద

"శ్రీకృష్ణ శ్శ్యామలాదేవీ శ్రీరామో లలితాంబికా"
యను ప్రమాణము కనఁబడుచున్నది విన్నంతనే యిది క్రొత్త
మాటగా నసందర్భముగను దోఁచును కొందఱి కాగ్రహము
గూడఁ గల్గును ప్రతిపక్షిని దాడనరూపబహుమానమున నల
రింతమా యని తోఁచును దానికిఁ దగినదేహపాటవము
లేనిచో మాటలచే నాపని చేయఁ దలంపుగల్గును కాని తత్త్వ

మిందేవిరా యని కన్నులుమూసి నిష్పక్షపాతమతి నాలోచించిన మనము బారపడితిమని తోఁచును ఆపైననే మతము నాక్షేపించు నలవాటు నశించును

దీని సారమేమి ?

మన మనఃపాటవము నశింపఁజేయు భేదబుద్ధిని బ్రతిమతము పోఁగొట్టఁ బ్రయత్నించుచున్నది తదుక్తదేవత నుపాసించిన ముక్తి కరతలామలక మనుచున్నది ఇతరదేవతలు తదంగదేవతలే యనుచున్నది అనఁగా నొక్కదేవతనే యుపాసింపుము సమాహితచిత్తుఁడవు కమ్ము దాన భగవదనుగ్రహపాత్రుఁడ వగుదువు సత్యము నమ్ముము ఈదేవతయే నామరూపభేదములచే నిన్నివిధములుగాఁ దోఁచుచున్నది. ఇంతకంటె నేమి బోధింపవలయు ? ఇంతకన్న నేమి హితము దెలుపవలయు ఇందలిసార మేదేవత నుపాసించినను అవిరాట్టు నుపాసించినట్లే అ విరాట్మూర్తియే యీరూపమున వెలయుచున్నది ముక్తి కరగతము సత్యము సత్యము సత్యము నమ్ముఁడను నదియే కాని వేఱొకటి కాదు ఇట్టులుండ మావిష్ణు వెక్కువ మాశివుఁ డెక్కువ యనుట యెంత తెలివితక్కువ ఎంతపాపము మావిష్ణువనఁగా నేమి యర్థము ? మాశివుఁడన నేమి భావము ? మా మీ యనుమాటల కర్థమేమి ? దేవతాంతర దూషణమున కేమి యధికారము గలదు ? దానఁ గల్గులాభమేమి ?

మతత్రయస్థాపకులు తమభావ మిది యని తెల్పిరి పరమతదూషణమును దెల్పిరా? అది పురుషార్థమని బోధించిరా? లేదే! ఒక్కదేవతనే నమ్ముఁ డనిరి; అదియే తరణోపాయ మనిరి మనస్సు స్వాధీనము చేసికొం డనిరి అంతశ్శత్రువులగు కామక్రోధాదుల జయింపుఁ డనిరి శ్రుతిస్మృతి పురాణాదులు ప్రమాణము లనిరి వాని నమ్మినవారికి సుగతి గలదనిరి. సంసారసుఖ మత్యల్ప మనిరి దీనినమ్మి చెడిపోకుఁడీ యనిరి. తలపగులఁగొట్టుకొని తత్త్వ మిదియే సుఁడీ యని తెల్పిరి తమ జీవితకాలమంతయు నీకృషికై ధారవోసిరి ఈకృషి చాలదని కాఁబోలు శ్రీమద్రామానుజభగవత్పాదులు భక్తికందఱు పాత్రులు, కులభేదము లనవసరము లని భగవన్మంత్రము నుపదేశించి ప్రతిలోమజాతులనుగూడ జాతులలో సమతఁ గనఁజేసిరి ఏమి వారి యౌదార్యము! ఏమి వారి యాశయము! ఏమి వారిపట్టుదల! వేనోళ్లఁ గొనియాడిన ఋణవిముక్తుల మగుదుమా!

శ్రీమత్సర్వజ్ఞాచార్యులుగారు భక్తితారతమ్యమును దెలిపిరి ఆకాలమున నించుక మార్పులుచేయక తప్పదని వారికిం దోఁచెను మనుజుల యాశయము లట్లుండినవి కాన వా రాలోచించి యీమార్పులు చేయకున్న భక్తి నిలుకడఁ గాంచదని య ట్లొనరించిరి? భగవంతు లిద్దఱు గలరనిరా? ఇతరదేవతల దూషింపుమనిరా? కామక్రోధవిశిష్టులు కమ్మనిరా? లేదే ఏల కొందఱు పరమతధర్మముల దూషింపవల

యునో తెలియఁజాలకున్నాఁడను. వారిమతమున విష్ణువే పరమాత్మ తక్కఁగలవారు తదాజ్ఞాపాలకులు తద్భక్తులు తత్సమానులు లేరు అట్టివిష్ణువు నుపాసించిన ముక్తిగలుగు. ఇదియే తద్బోధసారము ఇందు దూషింపఁదగిన విషయమేమున్నది ? ఒక్కదేవతను నమ్ముఁడు మనస్సు స్థిరముగా నుంచుకొనుఁడు. విష్ణువు పరమాత్మయని నిశ్చయింపుఁడని వారు బోధించిరి

ఇట్లు మతస్థాపకులందఱును ఒక్కదేవునినే నమ్ముఁడనిరి నామములు వివిధముగ నున్నవి దాన బాధయేమి? సర్వనామవ్యవహృతుఁడు పరమాత్మ యొక్కఁడే ఏరూపమున నేనామమున బూజించినను, ధ్యానించినను, గీర్తించిన నామహాత్ముఁడే తృప్తుఁ డగును ఆభగవంతుఁడు విష్ణువే కానిండు శంకరుఁడే కానిండు బ్రహ్మయే కానిండు షణ్ముఖుఁడే కానిండు గణపతియే కానిండు త్రిపురసుందరియే కానిండు ఇంక నెవ్వరేకానిండు దానఁ గీడులేదు కాని యన్యదేవతా దూషణముమాత్రము కీడుమూడఁజేయును కాన దానిమాని మానవులు ఇష్టదేవత నుపాసించి తత్ప్రసాదపాత్రులు కావలయును

కృష్ణ విష్ణువు లిర్వురా ?

శ్రీకృష్ణజన్మ ఖండమున గోలోకవాసియగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను దర్శింప శ్రీమహావిష్ణువు సరస్వతీ భార్గవీ సహితుండై వచ్చె నని చెప్పఁబడియె కాన మహావిష్ణువు కాక గోలోకమున శ్రీకృష్ణమూర్తి రాధాదేవితోఁ గూడియుండె ననియు

నాదేవదేవుఁడే విష్ణువునకంటె నధికుఁడనియుఁ దేలకపోదు ఆకృష్ణమూర్తియే యాదవకులమున నవతరించెననియు స్పష్ట మగును ఈగాథచే మొదటికే మోసమువచ్చునే యన్న సందియ మొంద నవసరము లేదు నారాయణమూర్తి యొక్కఁడే భగవంతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి లీలావ తారము లనేకములు ఏయేకార్యమునకై యేయేయవతారము నెత్తునో తెలియుట చాలఁగష్టము ఆమహానుభావుఁడే యెఱుం గును మానవులకుఁ దెలియ శక్యముకాదు శాస్త్రము లీవిషయ మును విస్పష్టముగాఁ దెలుపఁబూనలేదని తోఁచు

భగవంతుఁడగు నారాయణమూర్తియే బహువిధపుణ్య వంతులగు మానవులు తత్పుణ్యఫలము లనుభవించుకొఱ కొక్కొకలోకము నేర్పఱచును తా నందు నధిష్ఠాతయై మహా మహిమమున నలరు బహువిధనామరూపముల వెలుఁగొందు నామహామహుని భక్తులు సేవించుచుందురు లోకమర్యాదల ననుసరించి తానును మెలఁగుచుండు ఉపాసకుల యభీష్ట మెట్లో యట్టిరూపమున వారిం గటాక్షించి పోషించు చుండును. ఎట్టిరూపమును సేవించు భక్తులు అట్టిరూపమున సాక్షాత్కరించిన భగవంతు నర్చించి కృతకృత్యు లగుచుందురు భగవద్రూపము భక్తవాంఛాధీనము కాని స్వేచ్ఛాధీనము కాదు ఇది సిద్ధాంతము అనుభవైకవేద్యము

కాళిదాసు విద్యార్థియై భయంకరరూపిణియగు కాళిక యాలయమున కేగి ప్రార్థింప నాజగజ్జనని భక్తునిభావ మెఱిఁగి వీణాహస్తయై శారదరూపమున సాక్షాత్కరించెను తద్దర్శన

మాత్రమున బుద్ధిజాడ్యము వదలి జ్ఞానసంపన్నుఁడై సులలిత వాక్కుల నాలోకమాతను

" మాణిక్యవీణా ముపలాలయంతీం
మదాలసాం మంజులవాగ్విలాసామ్,
మాహేంద్ర నీలద్యుతికోమలాంగీం
మాతంగ కన్యాం మనసా స్మరామి "

అని స్తుతించెను సకలసురాసురభయంకరరూపధారిణియగు నాకాళికాదేవి భక్తుఁడు విద్యనుగోరి వచ్చినాఁడని యెఱింగి తదనుగుణ్యమగు శారదరూపమున వీణాపాణియై సాక్షాత్కరించి యాతని యభీష్టవరము నొసంగెను

కావున భగవంతుఁడగు నారాయణమూర్తి వైకుంఠవాసియైనను బుణ్యవంతులకుఁ దగిన లోకములఁ గల్పించి తానందు వేంచేసియుండు ఎట్టిపుణ్యముగలవా రట్టిలోకమునఁ దదర్హసుఖము లనుభవించుచుందురు గోలోక మట్టి భక్తనివాసార్హస్థానము అందలిసుఖము లనుభవింపఁగలవారు తదుచిత సత్కర్మముల నాచరించినవారే భక్తవాంఛాప్రదుఁడగు భగవంతుఁ డాలోకమున శ్రీకృష్ణనామమున వెలయుచుండును అనపాయిని యగు శ్రీదేవియే యందు రాధానామమున నా మహామహుని చెంతనుండి భక్తులకెల్ల వాంఛితముల నీఁజాలి యుండు సర్వము తానై యుండు భగవంతుఁడు లోకమర్యాదల ననుసరించి యొకకార్యము సాధింపఁబూని స్వరూపము నే

తానాశ్రయించినట్లు నటించును ఇట్లగుటంబట్టి గోలోకము నకు శ్రీకృష్ణదర్శనార్థము వైకుంఠమునుండి లక్ష్మీసరస్వతీసహితుఁడై నారాయణమూర్తి యరిగె నన్నగాథనుండి ప్రమాదమేమియుఁ గలుగఁజాలదు రాధామాధవుల నుపాసించు నిచ్ఛగల భక్తు లాలోకమునకుం బోవుదురు లక్ష్మీనారాయణుల నుపాసించు భక్తులు వైకుంఠమున కేగుదురు అదియే ముక్తిస్థానమని శ్రీమద్రామానుజాచార్యుల తాత్పర్యము

రామకృష్ణాద్యవతారములు సమాప్తినొందినను భక్తు లారూపముల నానామముల భగవంతు నుపాసింతురు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యారూపమున వారికిం బ్రత్యక్షమయి కోరిక లొసంగు రామావతారము సమాప్తమై చాలకాలమైనను రాము నుపాసించు భక్తులు లేకపోలేదు ఆరామరూపమున భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరింపక పోలేదు రాముఁడు మానవరూపమును వదలి వైకుంఠమున కేగెనుగదా? ఆరూపమె ట్లుపాస్యమని శంకనొందుట యొకవిధమగు వెఱ్ఱితనము

ఈసిద్ధాంతమును మనమున నుంచుకొన్నచో నేశంకలు గలుగవు మార్గభేదములు తోఁపవు మనస్సు చలించు నవకాశ ముండదు పురాణములఁ బడఁదిట్టుకష్టము తొలఁగిపోవును ఉన్నంతభక్తితో భగవత్సేవచేయు నవకాశ మొదవు

ఇయ్యది సిద్ధాంతమో కాదో నేఁ జెప్పఁజాలకున్నాఁడ ఈసిద్ధాంతమునే నే నమ్మినవాఁడ నని మాత్రము నిరాఘాట

ముగ ముమ్మాటికిఁ జెప్పఁగలను ఇట్లే యందఱు నమ్మవలసి నదియు, నమ్మనిచోఁ జెడుదురనియు మాత్రము నేఁ జెప్పఁ బూనను ఇంతకన్న మంచిసిద్ధాంతము తోఁచినచో దానినే వా రనుసరింపవచ్చు విభేదము నశించుట సిద్ధాంతమునకు ఫలము సంశయాస్పద మగునది సిద్ధాంతము కాఁజాలదు ఒక్కసిద్ధాంతమే యందఱకు రుచింపదని మాత్రము చెప్పఁ గలను ఏలన, నందఱు చేయుకర్మములు వేఱువేఱుగా నుండును కర్మానుభవములుకూడ వేఱు కావున నేకవిధమగు భక్తి యందఱకుండునని నే నమ్మఁజాలకున్నాఁడను కాని భగ వద్భక్తియందు భేదముండినను దృఢవిశ్వాసమున శాస్త్రీక మార్గమునఁ బ్రవర్తించినచోఁ గృతార్థుఁ డగునని మాత్రము ఉచ్చైర్నాదమునఁ జెప్పఁగలను మతభేదములఁ దర్కించి 'యిదమిత్థ' మని సిద్ధాంతముచేయు నధికారము నాకు లేదు కాన నేఁ జేయఁబూనిన కార్యమునకు మరలుచున్నాఁడను

ఈగొడవలో నెన్ని యపసిద్ధాంతములఁ జేసితినో యను భీతి నాకే కలుగుచున్నది కరుణానీరధులగు సాధుజనులు నన్ను మన్నింతురుగాక! నాయూహలలో నించుక సత్యముండిన నానందింతురుగాక! లేకపోయినఁ గోపమూన కుందుదురు గాక! "మహాజనో యేన గతస్సపంథాః" అన్నసూక్తియే యంద ఱకు మూలాధారము అదియే తరణోపాయము దానిమానిన మానవుఁడు మరల మానవత్వము నొందఁజాలఁడు కుతర్క ములు కడతేర్పఁజాలవు కామక్రోధాదులగు దుర్వార వైరి

వీరు లడఁగఁ ద్రొక్కుచుండఁ దలయెత్తు నవకాశమే లేకపోవుచుండఁగా నీకుతర్కము లొకప్రక్కఁ బాధించుచుండ నెట్లు కడతేఱఁగల్గుదుమో యెఱుంగఁజాలకున్నాఁడను. కాఁబట్టి మొండిపట్టును వదలి సాధువు లనుసరించిన శాస్త్రోక్త మార్గము నాశ్రయించిన కృతకృత్యులమగుదుమేమో యన్న యాశ నాకుం జాలఁగలదు ఇంతకన్న వేఱుపాయము తోఁచకున్నది

పురాణభేదములఁ బాటించి దేవతాదూషణము చేయుటకన్న మహాఘోరకార్యము వేఱొకటి లేదని గట్టిగాఁ జెప్ప సాహసింతును చేయరాని కార్యములలో నిదియొకటి. ఇంత మాత్రమైన నోర్పులేకున్న మన మానవత్వము దానవత్వ మగునేమో యను భీతి నాకుంగలదు మతభేదముల మాని స్వమతాచార్యప్రోక్తమార్గమునఁ బ్రవర్తించుచు భగవద్భక్తి గలిగి పురాణముల దూషింప నడుముకట్టక దేవతాభేదములఁ బ్రధానముగాఁ జేసికొనక యిచ్ఛానుగుణభగవద్రూపమున నాపరమపురుషు నుపాసించుట కన్న నీకలికాలమునఁ దరణోపాయము వేఱొకటి లేదని విన్నవించుచున్నాఁడను ఇఁకఁ గృష్ణావతారతత్త్వగ్రంధవిషయమునఁ బ్రవర్తించెదను

ఇది రచనాప్రణాళిక.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ

శుభమస్తు

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

విషయవిభాగము

శ్లో॥ పరిత్రాణాయసాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతామ్,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే

సకలేశ్వరుండు భగవంతుఁడు ప్రపంచమున మనుష్య రూపమున నవతరింపనేల? ఇంద్రాదులు చాలరా? లేక హరి హరుల యాజ్ఞ చాలదా? అవతరింపకున్ననేమి? ఆమహనీయ మూర్తి సంకల్పించిన నాకార్యములు నెఱవేఱవా? అను ప్రశ్నములు చేయుట స్వభావము పైశ్లోకమే దీనికి సమా

ధానము చెప్పఁజాలియుండు ఐనను సమగ్రముగా సమాధానము చెప్పనది చాలనట్లు తోఁచు "పరిత్రాణాయ సాధూనామ్" అనువాక్యము భగవంతుఁ డేలచెప్పెను? ఇంద్రాదులఁ ద్రిభువనేశ్వరులఁ దా నిర్మించి మరలఁ దానే యేల యవతరించవలయు నను ప్రశ్నముకూడ వచ్చును? ఇంద్రాదుల కలవి గాని కార్యములు పొసఁగినందునఁ దా నవతరించె నని సమాధానము చెప్పవచ్చును ఆమీఁద నట్టి వెట్లు పొసఁగె నను నదియుఁ బ్రశ్నమేకదా! ఆప్రశ్నమునకు సమాధానమే శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమను నీమహాగ్రంథమని భావింపవలయును ఆయొక్క మాట కింత గ్రంథము సమాధానరూపముగా వెలసినది

భగవదవతారహేతువులు

ఏకాలమున భూలోకమున ధర్మము నశించుసూచనలు పొడకట్టునో, ఏకాలమున సాధుజనసంతతికిఁ బాపులబాధలు మెండగునో, ఇఁక నిలువఁజాలము. పురాణపురుషా! నిన్ను మించిన దిక్కు వేఱొక్కటి లేదని మునులు లోనగు వారు మొఱ్ఱయిడుదురో, ధర్మరక్షణము చేయఁజాలకయు, సజ్జనుల రక్షింపనేరకయు, దుష్టుల నిగ్రహింపశక్తిలేకయు భూపతులు చేతులు పిసికికొనుచుఁ దమపౌరుష మావంతయే ఫలింపకుండ నామమాత్ర విఖ్యాతింగాంచి యూరకుందురో, భువనమునఁ గలుగు పీడల నాపి ధర్మమునురక్షించి, ధర్మఘాతుకు లగు దుర్జనులఁ గీటడంచి, ప్రజాసామాన్యము హాయిగా నుండఁ

జేయఁజాలక, 'మహాత్మా! నీవుతక్క నితరు లీయిక్కట్టు నాపఁ జాలరు, వేగ యవతరింపుమా' యని యస్త్రశస్త్రముల నేల వైచి చతికిలఁబడి దిక్పాలకులు దీనులయి ప్రార్థింతురో, మహర్షులతపస్సు, పతివ్రతలమహిమము, ధర్మరక్షణమున నశక్తమగునో యట్టికాలమున శ్రీమన్నారాయణమూర్తి తత్కాలోచితరూపమును గ్రహించి మహి నవతరించును తా నవతరింపక తనయంశము నొక్క పుణ్యపురుషునందుఁ బ్రవేశపెట్టి యాయిక్కట్టుతొలఁగించుటయుఁ గలదు అది యవతారమనఁబడునా యనుశంకగలుగును. పరశురాముఁ డట్టివాఁడే కదా! దశావతారగణనయం దామహాత్ముని పే రుండుట యెఱుంగమా! అంశావతారము కాదందురా? భగవదంశము భగవదంశముచేఁ గొట్టుపడుట పరిహాసాస్పదము కాదా? పరశురాముఁడు తపమొనరించి శ్రీమహాదేవునివలన వరములఁ బొందెననుట పురాణప్రసిద్ధము కాదా? ఆ మహాపురుషుఁడు సకలరాజలోకముం బొలియించి జగంబు దుష్టరాజవిరహితంబుగాఁ జేసి తపస్సుచేయుచుండ శ్రీరామరూపమున భగవంతుఁ డవతరించి యామహాత్ముని క్షీణశక్తునిగాఁ జేయుట రామాయణాదిగ్రంథములనుండి తేలినదియే కదా!

అనఁగాఁ బరశురామునం దున్న స్వాంశ మాకాలమునఁ జేయఁదగు మహాకార్యము నొనరింపఁ జాలమిఁ, దా మానవరూపమున నవతరించి స్వాంశము నాపరశురామునుండి గ్రహించెననుటకన్న వేఱొక సమాధానము తోఁచకున్నది తన్నుఁ

దా నవమానించుకొనుట లోకమునఁ గానము కాఁబట్టి పరశు రామావతార మంశావతారమనక తప్పదు

అంశావతారమున కేకాల ముచితము గాదో ఆ కాల మున నుచితాకృతితో నా పరమపురుషుఁడే యవతరించును ఆరూప మా కార్యమును జేయఁ దద్రూపమును మాని స్వలోక మున నుండును. ఇ ట్లవతరించు మహాత్ముఁడు విరాట్టువనుట భ్రాంతి సగుణపరబ్రహ్మమే

ప్రకృత ముపపాద్యగ్రంథాధిపతియగు శ్రీకృష్ణభగ వంతుఁడు భూతలమున నవతరింప నవసరము కలిగినదా యన్న నట్లు చేయక తప్పదయ్యెను ఆలసించినఁ బ్రపంచము దారుణబాధల పా లగునని తోఁచెను ధర్మధ్వంసకులు చెల రేగిరి సాధువులబాధలు నిర్భరము లయ్యెను దేవతలు చేయు నది నేరక భగవంతుని నవతరింపఁ బ్రార్థించిరి అట్టితఱి శ్రీమ న్నారాయణమూర్తి సాక్షాత్కరించి దేవతాప్రార్థనంబు లంగీక రించి భూలోకమున నవతరింప నంగీకరించెను

ద్వాపరాంతకాల స్థితి

భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణరూపమున నవతరింప నంగీక రించినతఱి మర్త్యలోకమున ద్వాపరయుగసంజ్ఞచేఁ గాలము వ్యవహరింపఁబడుచుండెను కాల మఖండము దాని కాద్యంత ములు లేవు కాలరూపము భగవత్స్వరూపమే

లోకానా మంతకృత్కాలః కాలోఽన్యః కలనాత్మకః,
సద్విధాస్థూలసూక్ష్మత్వా న్మూర్త శ్చామూర్త ఉచ్యతే.

సూర్యసిద్ధాంతము.

ఆకాల మఖండదండాయమానమైనను లోకవ్యవహార మున కుపయోగించు పొంటె విభక్తమయి మహాయుగ, యుగ, వత్సర, మాస, పక్ష, తిథ్యాదిరూపమున వ్యవహరింపఁ బడును అట్లే భగవంతుఁడును సర్వాంతర్యామియైనను, కాల స్వరూపుఁడైనను, రూపనామాది భేదవిరహితుఁడైనను, ప్రపంచ మున కుపయుక్తమగునట్లు బహువిధరూపనామభేదములచే విభక్తుఁడయి యుపాసింపఁబడును.

ఆ ద్వాపరాంతమున భూమిపయి మనుష్యులు ప్రబ లిరి స్వేచ్ఛాప్రవర్తకు లైరి ఎవరికిఁ దోఁచినది వారికి ధర్మ మగుచుండెను పెద్దలమాటలు వారిచెవుల కెక్కుట లేదు స్త్రీలపాతివ్రత్యము క్షీణదశకు వచ్చెను రాజులు విషయ లోలురై యుత్తమకాంతలఁ జెఱఁబట్ట నారంభించిరి ఇఁక నిత రులమాట చెప్పనేటికి ?

'యథారాజా తథాప్రజాః' అన్న నీతి యేకాలమునను మార్పు నొందదు ధర్మరక్షణార్థ మేర్పడినరాజు దుర్వృత్తినవ లంబింప నితరు లామార్గము నవలంబించుతఱి సాధువు లేమి చేయవలయు? పతివ్రతలకు దిక్కెవరు? భర్తలు దురాత్ములబారి నుండి తమదారల రక్షింపఁజాల కుండిరి అత్తఱి వారి పరితా

పము నిర్వచింప నేరితరము? సర్వేశ్వరుఁడు లేఁడా? ఈ బాధలుతొలఁగించు నవకాశమే లేదా? ధర్మము నశింపవలసిన దేనా? యని దీనులై సాధువులు మొఱ్ఱపెట్టసాగిరి దుష్టులు సాధువుల బాధించుటయే పరమపురుషార్థముగ భావించుకొని యారీతి మెలగుచుండిరి పరకాంతలఁ గారాగారముననుంచుట గొప్పయశస్సుగాఁ గొందఱు భావించుచుండిరి ఇట్లెన్నియో విపరీత కృత్యములు సాగుచుండెను ఎప్పుడు భగవంతుఁ డవతరించునా? యని సజ్జను లువ్విళ్లూరుచుండిరి దుష్టులకును జీవితాంతము సమీపించుచుండెను ఇట్టితఱి భగవంతుఁ డవతరింపక పోవ వీలుండునా?

ఇట్టి మహోపద్సమయమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యవతరింపఁ దలంచెను సమయము సర్వవిధముల ననుకూలమై యుండెను దేవతలు ప్రతిక్షణము దేవదేవు నారాధించుచుఁ బ్రార్థించు చుండిరి త్వరపెట్టుచుండిరి తమకష్టములఁ బలుభంగులఁ దెలుపుకొనుచుండిరి. సర్వేశ్వరుఁ డాదితేయుల విన్నపము లాలించి యభయదాన మొసంగి స్వప్రతిజ్ఞను బాలింపఁ దలంచెను

శ్రీకృష్ణావతారమేల దశావతారములలోఁ బరిగణింపఁబడ లేదనుసందియ మంకురింప వచ్చును పరశురామావతారము పరిగణింపఁబడుటయు, లోకోద్ధరణమునకై, హితబోధ మొనరింప నవతరించిన శ్రీకృష్ణావతారము పరిగణింపఁబడకుండుటయుఁ జిత్రముగాఁ దోఁచును కొందఱు దశావతారము

లలో బలరామావతారమును జేర్పక కృష్ణావతారమును జేర్చిరి కాని స్మృతులు బహుతరపురాణములు బలరామావతారమునే చేర్చిరి

దశావతారములు వైకుంఠవాసియగు శ్రీమహావిష్ణుమూర్తివనియు, శ్రీకృష్ణావతారము గోలోకవాసి యగు శ్రీపరమాత్మదనియుఁ గావున నిది దశావతారములలోఁ బరిగణింపఁబడుట సమంజసమే కాదనియు, బ్రహ్మవైవర్తపురాణాంతర్గత శ్రీకృష్ణజన్మఖండమే యిందులకు దృష్టాంతమనియు నొక సమాధానము చెప్పవచ్చును

జయవిజయులు మూఁడుజన్మము లెత్తి విష్ణువుతో విరోధించి హతులై వైకుంఠమున యథాపూర్వముగ ద్వారపాలకు లనఁ బరఁగుచు భగవత్సేవ చేయుచునుండఁ దగునట్లు ఏర్పాటు కలదుకదా! ఆప్రకారమే హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షులై తొలిజన్మమునను, రావణ కుంభకర్ణులై మఱుజన్మమునను నరసింహ శ్రీరామచంద్ర రూపధారియగు శ్రీమహావిష్ణువుచే నిహతులగుటయు, మూఁడవతడవ శిశుపాల దంతవక్త్రులై పుట్టిరనియు, వారిని, వారిపక్షముననుండి లోకపీడ నొనరించువారిని జంప శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించెననియు, నట్లగుటం జేసి వైకుంఠవాసి యగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తిగాక గోలోకవాసి యగు శ్రీకృష్ణమూర్తి వేఱుగా వెలయు దేవదేవుఁడనుటయుఁ జెప్ప సరిపడకున్నదని పైసమాధానముపైఁ బ్రశ్నము చేయ నవకాశము గలదు

శిశుపాలదంతవక్త్రులు జయవిజయుల తృతీయజన్మ మనుట లోకప్రసిద్ధము పురాణసంసిద్ధము. కావున దీనికి విరుద్ధముగాఁ దోఁచినట్లు సమాధానములు చెప్పుట ప్రామాణికసమ్మతము కాదనియుఁ జక్కఁగాఁ దోఁచెడు దీనిం బట్టి చూడఁగా గోలోకవాసియగు శ్రీకృష్ణమూర్తి వైకుంఠవాసి యగు విష్ణుమూర్తికన్న నధికుఁ డనికాని, వేఱనికాని చెప్ప న్యాయము కాదు కాఁబట్టి ఇంతకుముందు నేఁ జెప్పినసమాధానమే తగినది యని నా భావము నా యెఱింగినంతవట్టు దీనికి మించిన సమాధానము వెదకినను గానరాకున్నది

శ్రీకృష్ణావతారము దశావతారాంతర్భూత మేల కాదనుప్రశ్నము మిగిలి సమాధానమునకై వేఁచియున్నది దశావతారముల గాథలు పరీక్షించినచో నొక్కొక్క కార్యమునకై యొక్కొక్కయవతారమును భగవంతుఁ డెత్తెనని సామాన్యదృష్టికిం గోచరించును శ్రీకృష్ణావతార మట్టిది కాదు విశేష మిందేమి గలదను ప్రశ్నము రాక మానదు

శ్రీకృష్ణావతారసమయమున భూదేవి ప్రజాభారపీడిత యయ్యెను అందు దుష్టాత్ము లెక్కువ సంఖ్యగలవారు భగవంతుఁడు తాఁజేయు కార్యమొక్కటియు, నితరులచేఁ జేయింపఁదగు కార్యమొక్కటియుఁ గాక తానే మానవులకుఁ జక్కని భక్తిజ్ఞానాదుల నుపదేశింపక తప్పని కాలముకూడ వచ్చెను కృష్ణావతారమునకు ముందు లెక్కింపఁబడు నవతారములలో నితరులచేఁజేయించు మహాకార్యములు లేకుండెను.

తా నుపదేశింపక తప్పనిపని కలుగకుండెను ఆకాలపుఁబ్రజలు శ్రుతిస్మృత్యుక్తమార్గముల బద్ధాదరులై యుండిరి ద్వాపరాంతమునఁ బ్రజలకు లేనిపోనిశంకలు గలుగసాగెను శ్రుతిస్మృత్యుక్తమార్గములు స్వానుష్ఠేయములా? యనియు, నివి తరింపఁ జేయఁజాలునా? యనియు స్ఫురించెను కావున శ్రుతిస్మృతులు వారిశంకలకు సమాధానముల నిర్వచింపఁజాలన ట్లుండెనని మనమూహింప నవకాశము గలదు కాఁబట్టి శ్రుతిస్మృతుల రక్షించుటయుఁ, బ్రజలకు హితమార్గముల నుపదేశించి తద్ద్వారా శ్రుతిస్మృతులయందు విశ్వాసమును బుట్టించుటయుఁ, బూర్వావతారములకన్న నెక్కువభారమును వహించుటయుఁ దప్పక పోయెను. ఇట్లు లగుటంబట్టి శ్రీకృష్ణావతారము క్రొత్తదిగాఁ బరిగణింపఁబడవలసివచ్చెను కాననే దశావతారపరిగణనయం దిది దగులలేదనునది యొక్కరీతిగా సమాధాన మనవచ్చును అవతారదశకమునకన్న నీయవతారముత్కృష్టమని నిర్వచింపఁ బూనుట మహా పాపహేతువని నా సంపూర్ణవిశ్వాసము ఆస్తికు లీకార్యమునఁ బ్రవర్తింపరనియు నాకు దృఢమగు నమ్మకముగలదు ఆస్తికాభాసులు కొందఱట్టి నిర్వచనమునకుఁ బూనినను నది సర్వజనాంగీకృతము కాఁజాలక నశించుననియు నా యూహ నా యీ యూహను సఫలముగాఁ జేయుట భగవంతుని పని

ఈ యుదాహృతానేక హేతువులం బట్టి శ్రీకృష్ణమహావిష్ణువులకు భేదము గలదను వాదము చాలసేపు నిలువఁజాల

దని చెప్పవచ్చును ఇట్టివాదముల భగవంతుఁడు కరుణా సింధువు నగు శ్రీపురాణపూరుషుఁడు లోకులు చేయకుండఁ జేయుఁగాక శ్రీభగవత్కథా రసాస్వాదన మొనరింప నెల్లరు బద్ధకంకణు లగున ట్లనుగ్రహించి తనప్రతిజ్ఞను నెఱవేర్పుఁ గాక యని వారక కోరుచున్నాను

ఈరీతిగాఁ జర్చించుటవలనఁ దేలిన సారాంశ మేమ నఁగా:—శ్రీకృష్ణనారాయణులకు భేదము లేదనియుఁ గథా భేదములకు విశేషార్థము గలదనియు, కుతర్కములు తరణో పాయప్రతిబంధకము లనియు, నట్టివానిం బాటింపక వీటిఁబుచ్చి భగవంతుని నమ్మి, తదుపదేశములఁ జక్కఁగా గ్రహించి, తద్భ క్తులగురువులుగా భావించి, పరదేవతాదూషణము పాపహేతు వని నిశ్చయించి, పెద్దల మాటలయందు విశ్వాసముంచి ప్రవ ర్తించుటకన్న వే ఱుత్తమోత్తమ మార్గము లేదను టే యని గ్రహింపఁదగును అన్యథా గ్రహించినచోఁ దరణోపాయము శూన్యమగును ఇంతట "అతిసర్వత్ర వర్జయేత్" అను శాస్త్రము ననుసరించి ప్రకృతప్రయత్న మగు శ్రీకృష్ణావతార తత్త్వమును గథారూపమున వ్రాయఁబూనెద

వసుదేవాద్యుత్పత్తి కారణము

తొలుదొలుత శ్రీకృష్ణమూర్తి యవతరించుటకు ముందు వసుదేవాదుల పుట్టుకకుఁ గారణములఁ దెలిపి యవ్వల రాధా దేవి లోనగువారి యుత్పత్తిని వ్రాసెద భగవంతుఁ డవతరించు

టకుముం దేయే ప్రయత్నము లొనరించి దేవతలు దేవదేవునకు సాయపడిరో వివరించెదను అట్లు వివరించినంగాని తత్త్వ మెఱుంగ ననువుపడదు వసుదేవాదు లెవ్వరో, ఏల భూమి నవతరించిరో యను మొదలగువిషయములు తెలిసినంగాని లేని పోనిశంకలు కలుగకుండవు. మనస్సు నిర్మలము గానేరదు మనస్సు నిర్మలముగా నుండకున్న భగవద్భక్తి కుదురదు అది కుదురకున్న భగవదనుగ్రహపాత్రుండు కాంజాలండు అట్టి వాండు కాకున్న మానవుండు కడతేఱంజాలండు కాంబట్టి వసుదేవాదులపుట్టుకను దొలుదొలుత వివరించుట ముఖ్యము. ఈగ్రంథము బ్రహ్మపురాణము, బ్రహ్మాండపురాణము, బ్రహ్మవైవర్తపురాణము, విష్ణుపురాణము, శ్రీభాగవతము, దేవీభాగవతము, హరివంశము, మహాభారతము అను వీనిం బ్రధానముగా భావించి వ్రాయంబడును వరుసగా వ్రాయం బూనినచోం గథావ్యత్యయదోషము పొసంగు ననుభీతిని రచనాప్రణాళిక నొకరీతి నిర్మించుకొన్నాండను వసుదేవాద్యుత్పత్తిమొదలు కథలను వరుసగా నొక్కొక్కపురాణము నుండి సంగ్రహించి వ్రాసెదను మొత్తముమీంద నన్నికథలు పురాణానుసారమే వ్రాసెదను ఒకకథ యన్నిగ్రంథముల యందు సమానముగాం గాని యించుక భేదముగాం గాని చెప్పంబడియుండునపుడు దేనినుండి వ్రాసినను గొఱంతయుండదు గాన నట్టితావులం బురాణనామ ముదాహరింపను దానిచే నాకథ సర్వపురాణాంతర్గతమనియు, విభేదరహితమనియు

గ్రహింపఁ దగు. ఒక్కపురాణమునమాత్రమే యొక్కకథ చెప్పఁబడి వేఱొకపురాణమున నది కనఁబడనిచో నాపురాణముపేరు క్రింద నుదాహరించువాఁడ నాకుఁ దోఁచినట్లు కథల మార్పు నొందింపను కథావిశేషాంశములు మాత్రము క్రింద వ్రాయఁబడును అవి నా వ్రాసినయవిగా గ్రహింపఁ దగు పారాయణార్థము లన్న హేతువుం బాటించి స్తోత్రముల వీలు ననుసరించి యట్లే క్రింద వ్రాసెదను శ్రద్ధాళువులవ్వానిం బఠింప నవకాశము గలుగును అట్టి స్తోత్రములఁ దెనుఁగున వ్రాయుటకన్న నట్లేయుంచిన మేలని నా భావము స్తోత్రముల నట్లు వ్రాయఁబూననుగాని సామాన్యముగా స్తోత్రములు వదలఁబడక యట్లే యుంచఁ దలంచితి నని మాత్రము చెప్పఁగలను భగవద్గీతాదుల నుదహరించునపుడు గీతల నట్లే ముద్రించుట యంతగా మంచిదిగాదని తత్సారమును వచనరూపముగనే వ్రాసెద స్తుతిపాఠములలో భగవద్గీతలు చేర్చఁబడఁదగవు గదా! అవి భగవదుపదేశవిషయములలోఁ బరిగణింపఁ దగినవి కావునఁ దత్సారమును వ్రాసెదను అందును సర్వదా సంస్మరింపఁదగిన శ్లోకములమాత్రము క్రింద వ్రాసెదను ఆశ్లోకముల భగవద్గీతా సారములుగా భావింపఁదగినవనియు, నిరంతరము సంస్మరింపఁదగినవనియు నా యభిప్రాయము. ఇది యందఱిచే నంగీకరింపఁబడునన్న నమ్మకము నా కున్నది అట్టి తావులంగూడ నెన్నియో ప్రమాదములున్న వానిని సజ్జనులు మన్నింపకపోరని నా దృఢవిశ్వాసము నా చేత నీపనిఁజేయించు శ్రీ పరమపురుషుఁడు

సజ్జనాదృతికిం బాత్రునిగా ననుఁ జేయకుండునా' యని నెఱనమ్మి యున్నవాఁడను. కావున నెందెందెన్నెన్ని ప్రమాదము లున్నను సజ్జనులు వానిం బాటింపక గుణమున్నచో దానిని మాత్రమే పరిగ్రహించి నన్నుఁ గృతకృత్యునిం జేయుదురు గాక

ఇది విషయవిభాగము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీః

శుభమస్తు

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

కథారంభము.

* కశ్యపముని వసుదేవుఁడై జన్మించుట

ఒకానొకప్పుడు మరీచిముని తనయుఁడై సుప్రసిద్ధుఁడై ప్రపంచసృష్టి నొనరింప ధాతకుఁ దోడ్పడుచున్న మహాముని కశ్యపుఁడు కారణాంతరముచే వరుణదేవుని హోమధేనువుల

---

* ఈకథ శ్రీదేవీభాగవతము చతుర్థస్కంధమునుండి గ్రహింపఁబడినది ఇతరగ్రంథములయం దీకథ యిట్లు సహేతుకముగాఁ జెప్పఁబడలేదు

గ్రహించెను . లోభముచే నట్టిమహర్షి సంగ్రహించె ననుట కన్న నసంగతవిషయ ముండునా? ఈకార్య మొనరించినఁగాని లోకోపకృతి కలుగదని వా రెఱుంగుదురు కాఁబట్టి యకృత్య మిదియని పరుల కా సమయమునఁ దోఁచినదైనను భావిశుభ ప్రద మగుపనిని మహాత్ములొనరింతురు కార్యాంతమునఁగాని తత్కారణము పామరుల కెఱుకపడదు ఇదమిత్థమనితోఁచినంత పఱకు వారి నాక్షేపింపక విడువరు దీన వారి మహిమము నకుం గొఱంత యుండదు ఈచరిత్రమున బ్రహ్మయుఁ గశ్యపు నాక్షేపించినట్లుగను శపించినట్లుగను గానంబడు లోకనిర్మాత యగువిధాత తెలియక యట్లాక్షేపించి యుండఁడు అట్లా క్షేపించినట్లు కథ తెల్పకున్న లోకులకు నీతిబోధింప నవకాశము దొరకదు కశ్యపునంతవాఁ డిట్టియకార్య మొనరించి శాప ఫలము ననుభవించియుండ నిఁక మనమన్న నెంతవార మన్న యూహ పామరులకుం దోఁచవలయు అట్లు తోఁచినఁగాని యట్టికృత్యముల నొనర్ప కుండరు లోకక్షేమముగలుగు పొంటెఁగదా యిన్ని ప్రయత్నములు దేవదేవుఁ డొనరించును?

తండ్రి తనయులకుఁ జిన్నతనమున నీతిని గార్యరూప మునఁ దెల్పును. వయసువచ్చినకొలఁది వాగ్రూపమునఁ దెల్పును ఈ రెండింట పుత్త్రుఁడు కృతకృత్యుఁడు గాఁడేని తాఁ జేయునది లేదని యూరకుండును అట్లే భగవంతుఁడు కార్యరూపమున లోకులకు నీతిం దెల్పును కావునఁ బెద్దలు తప్పుచేయుట

యిట్టికృత్యములు లోకులు చేయరాదని స్వకృత్యరూపమున బోధించుటకే యని గ్రహింపఁదగు ఇఁకఁ గథకురండు

వరుణదేవుఁ, డిట్లు కశ్యపముని తన హోమధేనువుల నరికట్టెనని విని యమ్మునిం గానేగి 'మహాత్మా! మునివర్యా! ఈ ధేనువులు నావి వీనిదూడ లంబా యని యఱచుచున్నవి వదలుమా?' యని ప్రార్థించెను కశ్యపమునివతంసుండును లోభమూని 'నే నీయ' ననియె వరుణుండును జేయునది నేరక హోమధేనువుల నావాని నిమ్మాని యన్యాయముగా గ్రహించె నన్న తీవ్రక్రోధమున నోడ లెఱుంగక రూక్షస్వరమున, 'ఓకశ్యపా! దేవజనకుండ, మునివరుండ నాకేమిభయ మన్న గర్వమున నుబ్బి యకృత్య మిది యని భావింపక నా హోమ ధేనువుల గ్రహించి ప్రార్థితుఁడవయ్యు నీయ నీయకొన కున్న వాఁడవు కాఁబట్టి భూలోకమున గోపాలుఁడవై పుట్టుము. నీభార్యలగు నదితియు, దితియు నీతోఁగూడ నవతరించి దుఃఖ ముల పా లగుదురుగాక వత్సములు తల్లులకై యఱచుచున్న వని తెల్పినను వానిని వదలవైతివిగాన నీదుఃఖము నీభార్యలు గూడ ననుభవింపవలసినదే,' యని శపించి యట నిలువక బ్రహ్మలోకమునకుం బోయెను బ్రహ్మయు మహర్షి పరి వృతుఁడై లోకవృత్తము నరయుచుండెను అత్తఱి వరుణుం డరుణనయనుండై విరించి కొలువుకూటంబుం జేరి తత్పాదార విందవందనకృతార్థుండై లేచి నిలిచి బహుభంగుల స్తుతించి, 'మహాత్మా! చూచితే కశ్యపముని నా హోమధేనువులం బల్మి

గ్రహించి ప్రార్థితుం డయ్యు నీకున్నవాఁడు దానంగనలి మానవలోకమున గోపాలుండవై భార్యాద్వయసహితుండవై పుట్టువుం గాంచి వెతలం బడుమని శపించితి లోభంబు, సర్వాపస్మాలం బనియెఱింగియు నిట్టియకార్య మొనరించెఁ గదా! యని విన్నవించెను

విధాతయు జలాధీశుపలుకు లాలించి సగౌరవంబుగాఁ గూరుచుండ నియోగించి దివ్యదృష్టిం జూచి వృత్తాంతం బంతయు లో నెఱింగి కశ్యపమౌని రప్పించి యిట్లనియె 'మహాభాగా! లోకపాలకుం డగువరుణదేవుని ధేనువుల నేల యపహరించితివి? అడిగినను ఏల ఈయవైతివి? ఇట్టియన్యాయమున కేల యొడిఁగట్టితివి? న్యాయ మెఱుంగుదువు పరద్రవ్యాపహరణము పాపమని తెలియుదువు సర్వజ్ఞుండవు ఇట్టి నీవిట్టి బెట్టిదంపుఁ బాపకార్యం బేల యొనరించితివి? ఔరా! లోభమాహాత్మ్యము! * మహాత్ములంగూడ వదలదు గదా! లోభము నరకములఁ బాలుసేయును సకలపాపములకుం బుట్టినిల్లు. సకలసాధువులు దానిం దెగడుదురు అట్టిదాని నేల యాశ్రయించితివి? మునీంద్రా! ఇందుల కేమిసమాధాన మిత్తువో విన వేడుకపడుచున్నాఁడ ననియె

పాఠకమహాశయులారా! లోభము కశ్యపునంతవానిని వలదయ్యెను సర్వదేవజనకుఁడు మహాజ్ఞాని అట్టి కశ్యపుఁడు దాని జయింపఁజాలఁడయ్యె కాన లోభము శక్తి యపారము

* అహోలోభస్య మహిమా మహతోపి న ముంచతి, లోభం నరకదం నూనం పాపాకరమ సమ్మతమ్. 3 అ ౧౧ శ్లో.

శాంతులై మహాత్ములై యొప్పునేమును లాలోభమును జయిం తురో, వారే ధన్యు లనఁబడుదురు సంసారమునఁ ద్రోసిపుచ్చు రానిశత్రువు లోభమే అది యపవిత్రమగు. అట్టి యపవిత్ర లోభము కశ్యపునంతటి మహామునిని లోఁబఱచుకొనియె నన నింక నెవ్వరిని లోఁబఱచుకొనఁ జాలదు? అట్టిదానిని జయిం చుటయే జితేంద్రియత్వఫలము

వసుదేవోత్పత్తి.

ఇట్లు విరించి సముంచితరీతివచింపఁ గశ్యపుఁ డూరకుం డెను బ్రహ్మయు లోకోపకారపరాయణత్వ మూని తాసర్వ విదుం డగుటఁ గశ్యపమునిం జూచి తనపౌత్రుఁడై పరమవల్ల భుండైనను మర్యాదారక్షణార్థ మిట్లు శపించెను

"కశ్యపమునీ! నీవు మర్త్యలోకమున యదువంశమున భార్యాద్వయయుతుండవై యంశావతార మొందుము. గోపా లుండ వనంబరఁగుము ఈశాపము మార్పరానిది. కాన ననుభ వింపక తప్పదు ఇఁకఁ బొమ్ము" అని పలికెను

కశ్యపమునియు భూభారహరణార్థము బ్రహ్మ తనను శపించుట యెఱింగి తనయంశమున యదుకులమున భార్యా యుతుండై పుట్టువుంగాంచ నీయకొని పనివినియెను

దితి యదితిని శపించుట

ఆకశ్యపమునికిర్వురుభార్యలు గలరు అదితియని, దితి యనియు వారిపేరులు అందుఁ దొలిపత్ని యగునదితి కింద్రుండు

కుమారుఁడు ఆతఁడేకదా త్రిలోకాధిపతి మహాపరాక్రమ వంతుఁడు ఆకొమరునిం జూచుచు నాతల్లి మహానందసాగ రమున మునిఁగి తేలుచుండును దితియుఁ దాను నట్టికొడుకుం బడయనెంచి యొక్కనాఁడు ప్రాణవల్లభుని భక్తిమైఁగొల్చుచు నిట్లని వేఁడె 'ప్రాణనాయకా! అదితికిఁ ద్రిలోకాధిపతిత్వమున విలసిల్లు సల్లలితగుణాకరుఁ గుమారుఁ బ్రసాదించితిరి అట్టి పట్టితో సర్వసుగుణములఁ దులఁదూఁగు కుమారుం బ్రసాదించి నన్నుఁ గృతకృత్యంజేయవే'

మునియు నా జలరుహాక్షుణకోరిక కానందించెను ఆ వాంఛయు సముచితరీతి నున్నదని మన్నించెను చిఱునగవు పొలయఁ 'బద్మాక్షీ! స్వస్థమనస్కవు కమ్ము నీకోరిక కొనసాగు. వ్రతపరాయణవు కమ్ము,' అని యాజ్ఞాపించి వ్రతరీతి నుపదే శించెను ఆమెయు భర్తృతత్పరయై తదాదిష్టనియమము నను ష్ఠించుచు గర్భవతియై యథశ్శయ్యాశాయినియుఁ బయోవ్రత యునై కాలముఁ గడపుచుండెను

అట్లు దితి సంపూర్ణగర్భభరాలస యగు టరసి యదితి, దితిగర్భమున నున్న శిశువు మహేంద్రునంతవాఁ డగునని తల పోసి సవతి మచ్చరముఁ బాటించి యాతనయుండు పుట్టునేని నాకొడుకు నతిశయింపఁ గలండు ఇంద్రునికీర్తి క్షీణించు నని చింతించి కుమారుం జీరి, * 'నాయనా! నీ సవతితల్లిగర్భమున

---

* శత్రుస్తేఽద్యసముత్పన్నో దితిగర్భేఽతి వీర్యవాన్,
ఉపాయం కురునాశాయ శత్రోరద్య విచింత్యచ,
ఉత్పత్తిరేవహంతవ్యా దిత్యాగర్భస్య శోభన. 3 అ. 30 శ్లో.

నీకు శత్రువు కాఁగల సుతుఁడున్న వాఁడు పుట్టినపిదప నాతనిం గిట్టి యట్టిట్టు చేయ నెట్టిదిట్టకైన నశక్యమని తలంతు ఉత్పత్తికి ముందే నశింపఁజేయుము దాని కనువగు నుపాయ మాలోచింపుము 'కుమారా! దినదిన ప్రవర్ధమానయై సపత్నీ భావ మూని యనవరతము నీకుఁ గీడుగోరు దితింగాంచిన నామనంబు చింతాతరంగిణీ నిమగ్న మగుచున్నయది రాజయక్ష్మ నామక రోగమువలె దినదిన ప్రవర్ధమాన మగు తద్గర్భము నే త్రుంచిన మేలని నాకుం దోఁచెడు దితిం గాంచినపుడెల్ల నాహృదయమున లోహశంకువు నాటినట్లు పెనుబాధ కల్గుచున్నయది ఏ యుపాయముచేనైనఁ దద్గర్భముం దునుమాడి నాకుం బ్రీతినిగూర్పుమా?' అని హిత ముపదేశించెను

పురుహూతుఁడు మాతృప్రయుక్తోదంతము నాలకించి యట్లే యొనరింతు చింతమానుమని జనని నూరార్చి యాతఁ ణంబ తరలి సవతితల్లి యిల్లుచొచ్చి సాష్టాంగముగాఁ బ్రణామ మాచరించి వినయ ముట్టిపడ 'నమ్మా! వ్రతపరాయణత్వమున మిగులఁ గృశించియున్న దానవు అట్టి నీకు సేవచేయ నరుదెంచితి పాదము లొత్తుదు మఱియెన్నియే శుశ్రూష లొనరింతు గురుశుశ్రూషయే కదా తరణోపాయము నాతల్లికిని నీకును భేదము లేదు నాకు మీ రిరువురు తల్లులే ఇట్లని శపథ మొనర్తును అని పలుకుచుఁ దచ్చరణములు శిరముసోఁక మరల నమస్కరించెను

దితియు సుతునిపలుకులు ఋతములనియే మతినెంచి యట్లే కానిమ్మని యానతిచ్చెను శతమఖుండును బాదసంవాహనము చేయఁ బూనెను నియమముల నలసియున్న యాపూఁబోఁడి తచ్ఛైవ శచ్చైరుపందుచు సుఖపారవశ్యమునఁ గన్నుదోయిమోడ్చి గాఢనిద్రం జెందె ఇట్లు భూమింబరుండి హాయిగ నిద్రించు దితింగాంచి గాఢనిద్ర నొందెనని పరికించి సూక్ష్మరూపము నాశ్రయించి శస్త్రపాణియై యోగబలంబున నామె యుదరముం జొచ్చి కరుణ మాని యిది యకృత్యమని తలంపక, పాపమునకు జంకక నిరంకుశవృత్తి నాగర్భము నేడు ఖండములుగా ఛేదించెను ఆబాలకుండు రోదన మొనరింప సాగెను వజ్రచ్ఛేదితతనుం డగుచు బిట్టురోదన మొనరించు నాబాలుని 'నేడువకు సోదరా!' యని శతమఖుండు బుజ్జగింప సాగెను ఆయేడుఖండముల నొక్కొక్కదాని మరల నేడుగా ఖండించెను

అత్తఱి నిద్రాముద్రాపరాఙ్ముఖయై లేచి యావిధమంతయు నెఱింగి యాగ్రహించి యాయకార్యము సవతి యొనరించిన దానింగా నెఱింగి, 'యోభగినీ! ఇంద్రునిచే నిట్టి యకార్యమును గరుణమాలి పాపభీతిం బోఁదోలి చేయించితివి కాన నీతనయుని త్రిలోకాధిపత్యము నశించుఁగాక తల్లి ప్రోత్సహించినంతనే యాలోచింపక యొనరించినకతన శతమఖుండీశాపఫలము నొందవలయు అదితియు మోహమున నిట్టి దారుణక్రూరకార్యమును జేయించెను గావునఁ బాపచారిణి

యగు నీమెపుత్రులు పుట్టినంతన చత్తురుగాక పలుసారు లిట్టి దుఃఖము నామె యనుభవించుఁగాక * పుత్రశోకాతురయై యింకొక జన్మమునందును దుఃఖములఁ బొగులుచుఁ గారాగారమున వసించుఁగాక' అని శపించెను

ఇట్లత్తఱి నయ్యుత్తమాంగన దారుణశాపం బొసంగిన నింద్రుం డులికిపడియె కశ్యపుండును 'గామినీ! కోపపరితాపముల నొందకుము నీ యీతనయులు బలవత్తరులై శతమఖు సమానులై దేవతలై స్వర్గమున నుండఁగలరు నీవిపుడొసఁగిన శాప మమోఘము గావున నిరువదియెనిమిదవ దగు ద్వాపర యుగమున నదితి యనుభవింపఁ గలదు నిజాంశమున మనుష్య జన్మము నొందఁగలదు వరుణుఁడును నన్ను శపించియుండెను. ఈ రెండుశాపములఫల మొక్కమాఱుగా నదితి యనుభవించుఁ గాక ఊఱడిల్లుము. వ్యసనము పాలుగాకుము గత కార్యమునకై చింతిల్లకుము విధికృతమును దప్పింప నేరికి నశక్యమనుమాట మనమున నునుపుము' అని యాశ్వాసించెను భర్తయగు కశ్యపమునివతంసుఁ డిట్టు లూఱడిల్లం బలుక నాదితియు బదులుపలుకక యందులకు సమ్మతించి తనసాధ్వీత్వము నిలుపుకొనియె అదియకదా ఉత్తమస్త్రీలక్షణము

ఆశాపమునఁ గశ్యపుఁడు స్వాంశమున వసుదేవుండై జన్మించెను అదితియు స్వాంశమున దేవకియై జననమందెను

* కారాగారే వసత్వేషా పుత్రశోకాతురాభృశమ్, అన్యజన్మని చాప్యేవం మృతాపత్యా భవిష్యతి. 3 అ. ౪౯. శ్లో.

ఇట్లు భగవంతుని యవతారమునకు ముందు ప్రధానులగు దేవకీవసుదేవులు జన్మించిరి

ఈ కథనుండి లోభ మెట్టివారికైన హానికరమనియు సకలాపన్మూలమనియు, దానిని జయించుటే జితేంద్రియత్వ మనియు, నద్దాని నాశ్రయించినచో నెట్టివారయినఁ గృత కృత్యులు కాఁజాలరనియు గ్రహింపఁదగిన సారాంశములు

భూదేవి బ్రహ్మలోకమున కరుగుట

వసుదేవునియు, దేవకియు, నుత్పత్తి తెలిపినవెంటనే దేవతాంశములవలన నెవ్వరెవ్వ రీభూమి నవతరించిరో చెప్ప వలసి యుండియు నిన్నింటికి మూలకంద మనందగు ముకుందు నావిర్భావప్రధానహేతువును దొలుత విస్తరించి చెప్పవలసి యున్నయది. కావున ఆకథను విస్తరించి పిదప మహాపురుషావ తారముల ననువదించెద కథాసాంకర్యబాధ దానఁ దొలఁగు నని యిట్లొనరించుచున్నాఁడను

* ద్వాపరయుగ చతుర్థభాగమునఁ గొంతకాలము గడువఁగా ధర్మము నశింపఁజేయు కడంకలనొప్పు దుష్టులు పిక్కటిల్లిరి వారిసంఖ్య సాధుజనుల సంఖ్యను మించె సాధు పురుషులు దుష్టజనబాధల నెట్లో యోర్చుకొని కాలము గడుపుచుండిరి వేదచోదితకర్మము లొనరించు నవకాశములు

---

* ఈకథ బ్రహ్మవైవర్తపురాణాంతర్గత శ్రీకృష్ణజన్మఖండ చతుర్థా ధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినదని గ్రహింపఁదగు.

తగ్గఁ జొచ్చెను ఎందరో యజ్ఞములు చేయఁబడుచున్నను అవి నిరంతరాయములుగా సాగుట దుర్భర మయ్యెను అర్థాతురులై కొందఱు భూసురు లాదుష్టుల నాశ్రయింపసాగిరి. కర్మములు భగవత్ప్రీతికరములు గాక దంభకర్మము లనఁబడుచుండెను పతివ్రతల శ్రమములు వచింప నలవిగాకుండెను వారి కష్టపరంపరలు తొలఁగునా యనుశంక యందఱ కంకురింపఁ జొచ్చెను దుష్టులు విచ్చలవిడి చరించుచుఁ దమ్ముఁ బొగడు రాజుల నాశ్రయించి వారికి ధనసంచయములఁ బ్రోగు చేయుచు, గ్రామములఁ గొల్లఁగొట్టుచు నడ్డములేక ప్రవర్తింప సాగిరి మునులమాట యిఁకఁ జెప్పనేటికి ?

ఇన్ని కష్టములు పరంపరలుగా సాగుచుంట ధరారమణి యోరువఁజాలక యేరీతి నీ కుజనులభరించి బ్రదుకఁగల నని యూహించి తనవగ నాపఁజాలు భూపాలకు లాపట్టునఁ గనఁబడకుంటకు వగచి నిజరూపమున దేవలోకమునకుం బోయి యింద్రాదులతోఁ దనదుఃఖమును దెల్పుకొనియెను శతమఖాదు లంతకముందే మర్త్యలోకమునఁ బ్రబలి యనివార్య శౌర్యమున విఱ్ఱవీఁగు జరాసంధాది దుష్టజనులచర్యలంగాంచి యుద్విగ్నమానసులై యుండిరి. కాన భూదేవి తనవగలఁ బలుకఁగాఁ జేతులు పిసికికొనుచుఁ జేయునది లేక యామెను మాటలచే నూఱడించిన లాభము లేదనియు, నీదుర్గతినుండి యామె నుద్ధరింపఁ దమ కనువుపడమియు నెంచి చంచలస్వాంతులై, 'దేవీ ! కాలగతిమార్ప నెరికే నశక్యంబు దానికి

మన మెల్ల లోఁబడినవారము భగవంతుఁడే యీదుర్గతి నాపి మనల నుద్ధరింపవలయు మన కశక్యమగు నీపనికిఁ బ్రతిక్రియఁ జేయఁబూనుట వృథాప్రయాస మనఁదగు కాన మాతోడ రమ్ము. ఉమ్మలింపకుము సుంత యూఱడిల్లుము అని మాటలచే నామె నాశ్వాసించి తమ యసమర్థతం దెల్పుచు నామెను వెంటనిడుకొని బ్రహ్మలోకమున కరిగిరి

ఆలోకమునఁ బుణ్యపురుషు లక్షయసుఖంబు లనుభవించుచు దుఃఖ మన నెట్టిదో కలయందైన నెఱుంగక యుండిరి. ఏప్రాణియు నిత్యసంతుష్టి నొందకున్న యది గానరాకుండెను గంధర్వులు పాడుచుండఁగా, భక్తులు తన్నుఁ బరివేష్టింపఁగా, మునీంద్రులు శ్రుత్యర్థసారములఁ బ్రశ్నించుచుండఁగా, సామగానము శ్రుతిమనోహరముగా వినఁబడుచుండగా బ్రహ్మదేవుఁడు నిండుకొలువుండెను

భూదేవియుఁ దనవెంట నిలింపులు గుంపులు గుంపులుగా రాఁగా నార్తయై తన్నుద్ధరించు దిక్కీపరమేష్ఠియే యన్న నమ్మకమున నరిగి పితామహుంగాంచి కన్నీట నాతనిపాదములఁ దడుపుదానివలె వ్రాలి నమస్కరించెను. దేవతలు దిగులు వెలిఁబుచ్చువోహాములతో యథోచితముగా నమస్కరించిరి భూదేవి కన్నీరుమున్నీరు కాఁగా విలాప మొనరించెను. ఆ రోదనధ్వని యాపరమేష్ఠి యాస్థానమండపమును జింతాసాగర నిమగ్నముగావింపక విడిచినదికాదు ఎల్లవారుల్లములఁ దల్ల

డపడ సాగిరి తటాలున నిట్టిరోదనము భూదేవి చేయ నేమియో కారణమని యూహింపసాగిరి.

పరమేష్ఠియు నా తరుణిం గాంచి 'కుమారీ! యేల తల్ల డిల్లెదవు? ఇంత వంత నొందఁ గారణ మేమి? ఎవ్వరివంక నీకీ బాధకలిగె? ఎన్నఁడుగాని యిట్టి విన్నఁదనంబు నీమోమును గుదురుట గాంచి యెఱుంగను దుఃఖింపకుము. ఉన్న దున్నట్టు విని పింపుము నీచింత నంతము నొందించెద తల్లీ! ఊఱడిల్లు మూఱడిల్లుము' అని మిగులఁ గనికరము దొలకాడ నాశ్వా సించుచు నంత నిలువక యామెచెంగట నట్టి చింతలఁజివి కిన దేవతలం గాంచి 'త్రిదశులార! యేల మీ మోముల కాంతి యంతరించినది? వగలపాలయినట్లు తోఁచెడు కారణ మెఱిం గింపుఁడు భీతి మానుఁడు దైవంబు మీ బాధలఁ దొలఁగింపఁ గలండు చింతిల్లిన లాభ మేమి? వినిపింపుఁడు' అని మనోహర మృదుభాషణముల వారిచింతఁ దొలఁగించెను

దేవతలును గలంకఁబాసిన చిత్తంబులతో నంజలిబంధం బొనరించి 'కారుణికోత్తమా! మా విన్నపంబుల నాలకిం పుము ఏమియు లోకవృత్తంబు నెఱుంగనిచందంబున నడుగు చున్న మీ ముందట విన్నవించుశక్తి మాకున్న దే! ఐన దేవర యానతి మాళులందాల్చి మావగలఁ దెలుపుకొందుము పిదప మాభాగ్యము ఈ ధాత్రి నిరంతర చింతల విసికి వేసరి మమ్మా శ్రయింప నరుదెంచెను సకలవిధముల బాధితయగు నీమెకష్ట ముల గట్టెంక్కింపఁజాలని మేము చేయునది యాదేశించునట్టి

ప్రోడవగు నీచెంతకుఁ జేరితిమి ఇఁక మాగతియో యించుక విన్నవింతుము దుష్టరాక్షసులు మమ్ము తఱిమితఱిమి కొట్టు చున్నవారు వారిమార్గముని నిలువరింప రాకయున్నది వర లాభగర్వమున నవార్యశౌర్యములుగలుగఁ ద మ్మెదిరించు వారు లేక సింహములభంగి విచ్చలవిడిఁ దిరుగు సురవైరి వీరుల మేమాపఁగలమా? మావంత లిట్లుండ నీభూదేవి తన దుఃఖముల మాకడం దెలుపుకొన నేతెంచె రాక్షసబాధల కన్న నీమె పరితాప మాలకించుట కష్టముగఁ దోఁచెను చేయునది తోఁపమి శరణ్యుఁడ వగునీపాలి కీతరుణిం దోడు కొని వచ్చితిమి ఇదియ మాయుదంతమని యూరక నిలువం బడిరి వారిం గూరుచుండ నియోగించి ధరారమణివంకఁ గటాక్షదృష్టులం బొలయఁజేసి యిట్లనియె

'కుమారీ! నీదుఃఖములు తొలఁగ నిశ్చింతముగా నా చెంతనుండుము వెతలపాలు గాకుము నీవిపుడు భారమును వహింపఁజాలక వచ్చితివి కదా! నీకు భారమని తోఁచునట్లు చేసిన దుష్టాత్ము లెవ్వరు? సర్వంసహానామము సార్థకముగాఁ జేయు నీకిట్టి భార మనుచింత గల్గించినవా రెవ్వరో విడువక తెల్పుము' అని సాదరంబుగాఁ బ్రశ్నించెను

భూదేవి తనకష్టముల బ్రహ్మకడఁ దెలుపుట

ఉర్వీరమణియుఁ దనకష్టములు గట్టెక్కినట్టే తలంచి యించుకవికాసము మోమున నంకురింపఁ బద్మయోనిం గాంచి

కరకమలయుగళంబు ముకుళించి భయభక్తులు పెనఁగొన నిట్లని యె 'దేవా! నామనోవ్యథ నాయందు విశ్వాసముగల బంధువుతో విన్నవింపవలయునే కాని యితరులకుం జెప్పనోపదు ఒకప్పుడు తెల్పినను దాన లాభము లేదు లోకమున స్త్రీజాతి యస్వతంత్రయనందగు కాఁబట్టి స్వామి జనక పుత్త్రసోదరులచే రక్షింపఁదగినది అట్టులగుట నాకు నీవు తండ్రివి నీచెంతఁ దెలుపుకొన నాకు స్వాతంత్ర్యము గలదు కాన మానక సర్వము తెల్పుకొనుదాన.

ఇక్కాలమున నా యాధారమున నివసించువారిం దెల్పెద అవధరింపుము హరిభక్తివిరహితులు, హరిభక్తనిందకులు, స్వస్వధర్మము నాచరింపక వీటిఁబుచ్చి తిరుగువారలు, వేదోక్తకర్మాచరణ విముఖులు, అసత్యవాదులు, కూటసాక్షులు, చేసినయుపకారము కాసంతయేని పాటింపనివారు, నిధిహారకులు, మిత్త్రద్రోహము బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేయుచునది మేటికార్య మని సంతసించువారు, సదాచారదూరులు, నమ్మినవారి మోసగించువారు, భగవన్నామమును విక్రయించి దాన జీవించుకుమతులు, లోనగు మహాపాపులు మెండుగనున్నవారు కులాచలముల నింక నెన్నింటినేని మోయఁగల నాకీ పాపులభారము దుర్భర మయ్యెను మహాప్రభూ! కృపాసింధూ! తండ్రీ! సర్వలోకపితామహా! దేవభూదేవహింస చేయు దైత్యులభారము మిక్కుటమగుచున్నది ఇంకఁ దెల్పఁజాలను సర్వమెఱింగినప్రోడ వగునీకడ నే నింతకంటె విన్న

వింపవలసిన దేమున్నది? మహాత్మా! నేను ననాథనేని దీనికిం బ్రతివిధాన మాలోచింపుము నన్నుద్ధరింపుము అని తెల్పి దీనయై మౌన మూనెను.

బ్రహ్మ భూదేవి నూఱడించుట

విరించియుఁ జింతాభరంబున వాడినమోముతో నున్న ధరారమణింగాంచి 'కుమారీ! చింతఁబాయుము నీవిచారముఁ బాపెద ఇదియొక గొప్పభారమా? ఖేద మెడఁబాయుము దురాత్మకులు నిన్నుఁ గాఱియపెట్టుచుండ నోర్వఁజాలుదునా? భూదేవీ! యపవిత్రులు మహాపవిత్రురాలవగు నీపై * గోరోచనాదివస్తువుల నజ్ఞానంబున నునిచిన రౌరవాదినరకముల పాలగుదురు అట్టిపాపాత్ము లీకాలమున మితిమీఱియుండుట తెల్లమాయె ఉమ్మలింపకుము సులభముగ నీవంతఁ బాపెద దురాత్ముల రూపుమాపెద అమ్మా! నన్నుఁ గూడిరమ్ము పరశివుపాలికిం బోయి యామహాకరుణారాశికి నీమొఱ్ఱఁ దెలిపెద. తదాదిష్టపద్ధతి నీకష్టములఁ దొలఁగింతు' అని పలికి యమర్త్యులను భూదేవిం బిలుచుకొని కైలాసంబునకుం బోయెను

---

* గోరోచనం చ ముక్తాం చ శుక్తిం మాణిక్యమేవ చ, పురాణ సంహితాం వహ్నిం కర్పూరం పరశుంతథా రజతం కాంచనంచైవ ప్రవాలం రత్న మేవ చ, కుశబీజం తీర్థతోయం గవ్యం గోమూత్ర గోమయమ్. త్వయి యే స్థాప యిష్యంతి మూఢాశ్చైతాని సుందరి, పచ్యంతే కాలసూత్రేణ వర్షాణామయుతం ధ్రువమ్. ౩౭ శ్లో. ౮ అధ్యాయము.

బ్రహ్మ భూదేవిని దేవతలందోడ్కొని కైలాసంబున కరుగుట

అతినిర్మల కైలాసభూధరంబున గంగాతీరంబునఁ బవిత్రతమాశ్రమంబున వటమూలంబున సుఖోపవిష్టుండై సనందనాదిమునిబృందారకేంద్రులు పరివేష్టించి వివిధవిషయంబులు ప్రశ్నింపఁ బ్రతివచనం బిచ్చుచు, దేవతాదీనాలాపముల నాలకించి యభయం బొసంగుచు, వ్యాఘ్రచర్మమును గట్టి, గజచర్మము నుత్తరీయముగాఁ దాల్చి కోటిసూర్యప్రభాభాసమానుండై వామభాగంబున గౌరిదేవి యలరఁ, బన్నగేంద్రహారములు విలసిల్ల, చంద్రసూర్యాగ్నిలోచనములు చెలువారఁ, బంచాననము లొప్ప, మందాకినీసంఫుల్లపంకజబీజమాలికలం బ్రీతిమైఁ దాల్చి, పంచముఖంబుల శ్రీకృష్ణమంత్రంబు నిరంతరము జపించుచు, సకల భక్తకామదుఁడయ్యుఁ దాఁ గామాంతకుండై, యప్సరోలాస్యములం దిలకించుచుండియు, విరాగియై, గంధర్వదివ్యగాన మాలించుచు వికృతిం బొరయక, తనవైభవమును దిలకించి సర్వమంగళ యచ్చెరువందుచుఁ దన్నుఁజూడ నా సాధ్వీతిలకమును సవిలాసదృష్టిజాలములఁ గాంచుచు, గంగాతరంగిణీసమాలింగితశీర్షుండై, చంద్రార్ధభూషణుండై, త్రిశూలపట్టసాది నానావిధదివ్యాయుధంబులు కరంబులం గ్రాల, రూపములందాల్చి శ్రుతులు వినుతింప ననూనతేజమున విలసిల్లు భక్తలోకవంశకరుండగు శ్రీశంకరుం గాంచెను

ఇట్లు పరమేశ్వరుం గాంచి విరించియు భూదేవియు, నిలింపులు తనవెనుకనిలువఁ జెంతకేగఁ బరశివుం డాదరంబున

లేచి లోకాచారముం బాటించి వందనమర్పించి యంచిత విధుల ననుసరించి యాతిథేయసత్కారంబుల నాచరించెను బ్రహ్మయు నుచితమర్యాదలం బడసి సంతుష్టుఁ డయ్యెను భూదేవియు నమరులు మ్రొక్కి యథావిధి శంకరుం డాదరించి కూరుచుండ నియోగించెను.

పరమేష్ఠి కొంతసేపు తత్కాలోచితాలాపములఁ గడపి పదంపడి భూదేవి పరిదేవంబును, నిలింపుల దీనాలాపంబులను విన్నవించెను ఈశ్వరుఁడును దదాకర్ణనమున గౌరింగూడి వగనొంది యుచితాలాపముల భూదేవిని ద్రిదశుల నూఱడించి మీకష్టంబులం దీర్పుభార మిఁక మాది. మీరెల్లఁ జింతల మాని మీమీ నివాసంబులకుం బొండు మీకు మేలయ్యెడు మని సెలవీయ భయంబుఁ బాసి తమతమ నివాసములకు నమర్త్యులు తదధిపతులు భూదేవియుఁ బోయిరి దేవతలు భూదేవియుఁ దమతమనెలవుల కరుగ విరించిశంకరు లిరువురు రహస్యస్థలంబునఁ గొంత యోజించి యిమ్మహాకార్యంబు నెఱవేర్ప కున్న మేలు లేదని నిశ్చయించి సేవాసమాగతసనందనాది భక్తులఁ బోవంబనిచి యిరువురును గదలి ధర్మగృహంబున కేగి యాతనికిఁ గార్యభంగినెఱిఁగించి యాతనిం గూడి వైకుంఠలోకంబునకుం బోవఁ బయనమైరి

బ్రహ్మశంకరధర్ములు వైకుంఠలోకమునకుం బోవుట

వైకుంఠలోక మీ బ్రహ్మాండమునకుం బైన, బ్రహ్మలోకంబున కవ్వలఁ గోటియోజనముల విస్తీర్ణము గలిగి జరా

మరణములులేని ప్రాణికోటు లలరార, వాయుధార్యమాణం బై, సనాతనంబై, యెట్టివారికేని వర్ణింప నలవిగాక, సకలమణి వినిర్మితసౌధప్రాకారములు దృష్టుల కచ్చెరువుఁ గల్గింపఁ, జారు తరఘంటాపథంబు లొప్పార, నసమానంబై యలరుచుండు

అట్టి వైకుంఠలోకమున కరిగి యం దసమత నెసఁగునా సరసిజలోచను పావనాంతఃపురముం గని యందుఁజొచ్చి తన్మధ్యభాగంబునఁ గనకమయసింహాసనంబున నాదితేయ పూజిత పాదారవిందుఁడై, రత్నకుండలము లొప్పఁ, గనకాం బరముఁ దాల్చి, యసదృశనిర్మలరత్నహారంబులఁ గైసేయఁబడి, కరుణా నీరరాశియై, యింతింతనరాని వైభవంబునఁ దులఁ దూఁగు శ్రీమహావిష్ణువుం గాంచిరి

భక్తసంరక్షణంబె తనకృత్యంబుగాఁ దలంచుచు, దీనుల యాలాపంబుల నాలకించుచు, సుస్మితంబు మోమునఁ జిందు లాడ, సర్వగీర్వాణులు జేజే లొనరింప, నిందిరాదేవి పాదార విందము లొత్తఁ, బరమానందము నొందుచు, సంస్తుతియు సేవింపఁ, గందర్పకోటిసుందరాకారుండై యున్న యాపంకజా క్షుండును సేవార్థమువచ్చియున్న సచ్చరితుల శంకరపంకజాస నుల ధర్మునిఁ గాంచెను వారును భయభక్తులు పెనఁగొన నా మహావిష్ణువునకు నమస్కారము లర్పించిరి * పెక్కుభంగుల

---

* బ్రహ్మ:— నమామి కమలాకాంతం శాంతం సర్వేశ మచ్యుతం, వయం యస్య కలాభేదాః కలాంశకలయాసురాః. మనవశ్చ మునీంద్రాశ్చ మానుషాశ్చ చరాచరాః, కలా కలాంశకలయా భూతాస్త్వత్తో నిరంజన.

వినుతించిరి మనస్సు కరుణాతరంగిణీ నిమగ్నమగున ట్లుపనిష ద్సూక్తులఁ గొనియాడిరి ఈవిధి శంకరధర్ములొనరించిన స్తుతిఁ బఠించిన నాలకించిన వినిపించిన సకలపాపములు తొలంగు

ఇట్లు స్తుతింప నాలకించి కాంచనాంబరుఁడు విధిశివధర్ము లారా! మీవచ్చినకార్యం బెఱుంగుదు మీరిపుడు గోలోక మున కరుగుఁడు నేనును లక్ష్మీసహితుఁడనై యచ్చటి కరు దెంతు శ్వేతద్వీపనివాసులగు నరనారాయణులు, సరస్వతియు, యోగమాయ యనంబరఁగు మదీయశక్తియు, ననంతుఁడును, గణేశ్వరకార్తికేయులును, సకలవేదమాతయగు శ్రీసావి త్రియు నావెంట నరుదెంతురు * నేనే యాగోలోకంబున

శంకరః — త్వా మక్షయ మక్షరం వా వ్యక్త మవ్యక్త మీశ్వరం, అనాది మాదిమానంద రూపిణం సర్వరూపిణమ్. అణిమాదిక సిద్ధీనాం కారణం సర్వకారణం, సిద్ధిజ్ఞం సిద్ధిదం సిద్ధి రూపం క స్తోతు మీశ్వరః.

ధర్మః — వేదే నిరూపితం వస్తు వర్ణనీయం విచక్షణైః, వేదేఽనిర్వ చనీయంయత్త న్నిర్వక్తుంచకః క్షమః, యస్యసంభావనీయం య ద్గుణరూపం నిరంజనం, తదంతిరిక్తం స్తవనం కి మహం స్తౌమి నిర్గుణమ్. బ్రహ్మాదీనా మిదం స్తోత్రం షట్ శ్లోకోక్తం మహామునే, పఠిత్వాముచ్యతే దుర్గా ద్వాంఛి తం చలభేన్నరః. ౬౬ శ్లో. ౪ అధ్యాయము.

* గోలోకం యాతయూయం చ యామి పశ్చాచ్ఛ్రియా సహ, నరనారాయణౌ తౌ ద్వౌ శ్వేతద్వీపనివాసినౌ ౬౭. ఏ తేయాస్యంతి గోలోకం తథా దేవీ సరస్వతీ,అనంతో మమ మాయాచ కార్తికేయో గణా ధిపః సావిత్రీ వేదమాతా చ పశ్చాద్యాస్యంతి నిశ్చితమ్, తత్రాహం ద్విభు జః కృష్ణో గోపీభీరాధయాసహ అత్రాహం కమలా యుక్తః సునందాదిభిరా

భుజద్వయవిరాజితుండనై రాధాగోపికాళింగూడి శ్రీకృష్ణుం డనై యొప్పుచుందును ఈవైకుంఠమున నాల్గుబాహువు లల రార లక్ష్మీవల్లభుండనై భక్తశ్రేణి సేవింప విష్ణునామంబున నుండుదు శ్వేతద్వీపంబున నారాయణాహ్వయంబున నరుం గూడి యుండుదు ఈ మూఁడుస్థానంబుల నుండువాఁడ నేనే కాని వేఱొకరు లేరని యెఱుంగఁదగు నాయీయానతిం గొని గోలోకంబున కరిగిన నట మీవాంఛితంబులు సిద్ధించు నని పలికెను

విరించి ప్రభృతు లావిష్ణుమూర్తికి నమస్కరించి సెల వంది యటనుండి యేఁబదికోట్లయోజనములపొడవున నగ మ్యంబై వాయుసంధార్యంబై శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చే నిచ్ఛా మాత్ర వినిర్మితంబై జరామరణాదిభీతిలేక యలరు జంతువు లచే విలసిల్లుచు సర్వోత్కృష్టంబు సుఖాకరంబునై యచ్చెరువుఁ గల్గించుచు వినిర్మలవిశాలభాగంబగు గోలోకంబునకు మనో వేగంబునం బోయిరి

ఆలోకమును వలయాకారముగాఁ జుట్టుకొని విరజానది ప్రవహించుచుండును దానితీరంబు లతిమనోహరంబులు నవ రత్నంబు లాతీరంబుల నెందుఁజూచినను గాననగు మరకత మాణిక్యపద్మరాగేంద్రనీలవజ్రవైడూర్యగోమేధికపుష్యరాగ ముక్తాప్రవాళస్ఫటికకౌస్తుభప్రముఖనామంబులందాల్చి రత్న

వృతః, నారాయణశ్చ కృష్ణోఽహం శ్వేతద్వీపనివాసకృత్. మమైవైతేకలా స్సర్వే దేవా బ్రహ్మాదయస్స్మృతాః, కలా కలాంశకలయా సురాసుర నరాద యః. గోలోకం యాతయూయం చ కార్యసిద్ధి ర్భవిష్యతి. ౭౧ శ్లో ౪ అధ్యా.

ములని కొన్నియు, సుపరత్నములని కొన్నియువిఖ్యాతిఁ గాంచుచుండు మృత్తికయు సువర్ణమే యనఁదగియుండును. నవనిధులగను లాతీరంబులఁ గానంబడు మణిదళములు చెలువారుచుండు బంగరుకమలంబు లాతటస్థ కమలాకరంబులఁ జూడఁదగు విహారంబులకు ననువగుస్థలంబులు తదుచితపదార్థంబులతో నలరారుచు నందుఁ గనువిందుచేయుచుండు సంతానము లోనగు కల్పద్రుమంబులం దెందుఁజూచినను గానగు. వానిశీతలచ్ఛాయల విశ్రమింప సకలసుఖములు కరతలామలకములుగాఁ దోఁచుచుండు మణిదండంబుల వెలయు పతాక లందం దమర్పఁబడియుండుట నేత్రపర్వంబగు అందలి యిసుకతిప్పలు మఱులశకలములప్రోగులే యన్న సందియమ్మును గల్గించుచుండు

అట్టితావులనెల్లఁ బెల్లుగఁ బొడఁగాంచి విధిహరధర్ములు తక్కుఁగలయాదితేయులు సంతోషాంబుధి నోలలాడిరి మరల మరల విలోకించిరి అయ్యారే! ఇట్టి తావులుగల యాలోకమెంతమనోహరముగానుండునో యని నాసికాపుటముల నంగుళులుంచిరి ఇందు నివసించు పుణ్యాత్ముల పుణ్యములకు మేర గలదే యని యచ్చెరువందిరి ఇంకొక్కసారి చూచి పోవుదమా? యని మరలఁ బరికింపసాగిరి ఎట్టకేలకు, కార్యాతిశయభరంబు త్వరపెట్ట నమ్మహానది నుత్తరించి యవ్వలి తీరంబుఁ జేరిరి

విరజామహానదీతీరమును దాటి యించుకదూరమున నయనములకు మిఱుమిట్లుగొలుపు కాంతులఁ దేజరిల్లు కొండ

యొక్కండువారి సుతికిం బాత్రమయ్యె * దానియెత్తు కోటి యోజనములు. వెడలుపు పదికోట్లయోజనములు పొడవేఁ బదికోట్లయోజనములు దానియందము వర్ణనాతీతము మందారపారిజాతాదిబృందారకతరుబృందము లద్దానం గ్రిక్కిరిసియుండు కామధేనువు లందు మందలుమందలుగాఁ గానఁబడుచు మహైశ్వర్యమును గలుగఁజేయు దానిశృంగంబులు మణిమయములు గానఁ దన్మహిమ మిట్టిదని యెట్లు వర్ణింపనగు ? ఆశిఖరములు శతసంఖ్య నలరు దేవత లవ్వానిం దేరిచూడ నలవిగాదు గోలోకమున కాపర్వతము రత్నసాను విచిత్రితమగుటఁ గోటవలె నమరియుండును ఆపర్వతము ను దిలకించునపుడు వారికిం గల్గిన సంతోష మింత యని యాయనంతుఁడేని వచింపలేఁ డన నిఁకఁ దక్కుంగలవా రొక్క లెక్కయా ? దానింగాంచి దానిశిఖరంబున నచ్చెరువుగొలుపుచు ననమానప్రఖ్యాతిగాంచు రాసమండలమును గాంచిరి

† రాసమండలవర్ణనము

ఆ రాసమండలము పదియోజనముల విస్తీర్ణమున నలరుచు గుండ్రముగానుండి దృష్టిపాత్రంబై యుండును దానిం

---

* కోటియోజన మూర్ధ్వాం చ దైర్ఘ్యం దశగుణోత్తరం, శైలప్రస్థపరిమితం పంచాశ త్కోటియోజనమ్ అని మూ ౮ అ. ౧౨౪ శ్లో

† రాసమండలమనఁగా 'రాసతే అత్రేతి రాసః, గోపానాం క్రీడాభేదః 'అని శబ్దకల్పద్రుమము. కార్తికేపూర్ణిమాయాంచ కృత్వాతు రాసమం

జుట్టి సుందరోద్యానములు వేనవేలుగా నుండును లతావిశేషములు, సురుచిరతరువులు పుష్పఫలనిబిడములై యుండును ఆపుష్పములు పరిమళముల వెదఁజల్లుచు, షట్పదఝంకారముల వింతగొలుపుచు,వర్ణనాతీతములై యుండును క్రీడోచితసకల పదార్థబహుళములై కేళీమందిరములం దెన్నియో యమర్పఁబడి యుండును రత్నమయసోపానములు, మణికలశములుఁగల విచిత్రతరానేకమండపములు నందు విలసిల్లుచుండును రత్నబిందుభూషితములై, మరకతమణిమయస్తంభంబు లొప్పార, మహేంద్రనీలమణీవిరాజితమధ్యభాగము లొప్పఁజూపఁ రత్నమయప్రాకారము లుల్లసిల్ల, మణివేదికలు చెలువార, విద్రుమమయకవాటముల నందములగు భూరితరద్వారములు చెలువుఁగులుకఁ, దియ్యమామిడి యాఁకులతోఁగూడి వజ్రములు నడుమనడుమ ముడులవలెఁ గనంబడఁ గూర్పఁబడిన తోరణములు ముద్దులు మూటఁగట్టుచుండ, జందనాగరు కస్తూరికుంకుమద్రవములు చల్లియుండుట గుమగుమలాడుచు, రత్నమయపత్రములు, గలిగి విచిత్రనానావర్ణపంకజోత్పల కైరవషండమండితములై, మత్తమధుకరనికరఝంకారరవసంకులంబులై, లెక్కింపఁ దరంబుగాక చూపఱ కచ్చెరువుఁగూర్చుచున్న కేళీసరోవరము లందుఁ గనఁబడుచుండును కుసుమశయ్యలు, కర్పూర కస్తూరిమిళితతాంబూలములు, మృదులత

డలం, గోపానాం శతకం కృత్వా గోపీనాం శతకం తథా, శిలాయాం ప్రతిమాయాం వా శ్రీకృష్ణం రాధయా సహ

బ్రహ్మవైవర్తము, ప్రకృతిఖండము, ౨౫ అధ్యాయము.

మూమూల్యాంబరములు, వివిధాంగ రాగములు, మణిమయ ముకురములు, శ్వేతవర్ణ రత్న ఖచితదండ విరాజితచామరములు, విచిత్రవర్ణనీయ నయనానందకర మనోహరకుసుమమాలికలు, నిఖలభోగ్యద్రవ్యములును, గలిగి వర్ణింప నేరికేఁ దరంబుగాని యట్టు లొప్పు కుంజకుటీరము లారాసమండలమున నెన్నియో వెలయుచుండు

రాసమండలముననున్న గోపికలవర్ణనము

అట్టి రాసమండలమును గాంచి విరించిశంకరులు, ధర్ముండు నాశ్చర్యపరవశులై యందుంచుక సేపు నిల్చిరి ఆరాస మండలమునందు విహరించు గోపికలు దృష్టిసంతృప్తినిచ్చుచుం గానంబడిరి వారిఫాలభాగములు చందనసిందూరబిందువుల రంజిల్లుచుండెను కోమలహారిరత్నకుండలముల కాంతులు కపోలతలములఁ బ్రసరింప నవి రత్నదర్పణములా యనుశంక నంకురింపఁజేయుచుండెను నవ్యాభవ్యాభములై, విచిత్రరత్న ముద్రిక లలరఁ బొడవులై హస్తములు వారిసౌందర్యమును జాటుచుండెను. కస్తూరికాపంకమునిండఁబూయ నొక వింత చాయనొసంగుచు, విద్యుల్లతలభంగి వారిగాత్రము లొప్పుచుండెను రత్నమయమంజీరములు, దివ్యకేయూర ములు, మనోహరవలయములు, అమూల్యహారములు, విచిత్ర తరానేకభూషణములు, చారుతరకాంచనపీతరోచిస్సంయుతా నర్ఘ్యవస్త్రములు, వారి యనంతసంపదున్నతిఁ జెప్పక చెప్పు చుండెను ఇట్టి వేషాదుల, మణిభూషాదుల నలరు నాయో

షామణుల వర్ణింప భాషాదేవికైన నలవియగునే ఇంతియ
గాదు ఆగోపాలకలలనామణులు కరికుంభసమానత నలరు
పాలిండ్లు సుంత నమ్రతఁ గలిగింప, మోముదమ్ములు వింత కాం
తిని వెలయింప, గమనవిలాసములు, మత్త ద్విరదంబులకును,
రాజహంసలకును లజ్జనుబుట్టింప, రుచిరచంపకమాలికాపరి
మళమిళితకేశపాశము లింపుఁ గల్పింపఁ, బరిపక్వబింబాధర
ములు మనోజ్ఞత ద్విగుణింప, ఫుల్లారవిందదళనయనములు
చెలువును బెంప, హారిదాడిమీబీజసమదంతములు క్రొత్త
వికాసము నింప, నేవిషయమునను సాటి యనునదియే లేక
విలసిల్లుచుండిరి

వారి యసమానసౌందర్యమున కచ్చెరువందుచుఁ గొంత
దూర మరిగిరి అంత వారియెదుట రాధాదేవి చెలికత్తియలు
తోఁచిరి. వారు ధరించిన పుష్పమాలికలం గాంచి మకరందస
మాస్వాదనలోలుపమ్ములై రోలంబంబులుపరుగునవచ్చి చుట్టుం
జేరి ఝుంకారంబులఁ దమసంతసమును దెలుపుచుండెను స్మర
శరాసనము నెగఁజిమ్ముభ్రూలతలచెలువుతోఁగూడి మందహాస
మొకవింత సంతసమును గూర్చుచుండెను రత్నకింకిణికాబద్ధ
రశనాభిరామపృథుతరనితంబములు సౌందర్యమున కిదియే
యుదాహరణ మని తెలియఁజేయుచుండెను రతిదేవిం దిరస్క
రించు నాకృతులు నేత్రపర్వమున కిదె యవధి యనుభావము
బయలుపఱచుచుండెను శ్రీకృష్ణపాదారవిందనిరంతరభక్తి నిర్మ

లతను వెల్లడించుచుండెను. వారిసంఖ్య లక్షలమీఁటి కోటు లకుఁ జేతులు సాచుచుండెను

ఇట్లు రాధాదేవి సఖులు దర్శనమొసంగిన నచ్చెరువం దుచు వారివిలాసముల కానందించుచు, వారికింగల శ్రీకృష్ణ భక్తిపారవశ్యమును మెచ్చుచు, నచ్చోటుదాఁటి యాశత శృంగమహీధరంబునకుఁ జెంత గోలోకంబు నావరించి వలయా కారంబుగాఁ గానంబడుచుఁ, బరమపవిత్రమై శ్రీరాధామాధ వులకు నిత్యవిహారయోగ్యంబై సిరుల కాటపట్టగు బృందావన మును దర్శించిరి

బృందావనమహిమము

ఆపావనవనము విరజాతరంగిణీవీచికాశీకరములం గలిసి యున్న శీతలమారుతము సోఁకుటచే నించుకంత గదలు ననేక శాఖాగ్రములు గలదేవతామహీరుహములచే నిండియుండెను వృక్షాగ్రముల నివసించి యేలాటిభీతిలేక చివురుటాకుల మెక్కి క్రొవ్వి చెలరేఁగి కూయు కోకిలకూజితంబుల శ్రోత్రసుఖసార మిద్దియే సుఁడీ యని బోధించుచుండెను కమలాకరంబులు, నందు విహరించు రాయంచల నడబెడంగులు, లతావితాన సమావృతకుంజపుంజములు, సకలశృంగారవస్తుప్రశస్తకేళీ మందిరములు, గోగణంబులు, గోష్ఠంబులు, శ్రీకృష్ణభక్తగోపా లకరమ్యహర్మ్యసముదయంబులు గలిగి బ్రహ్మాదులకు మహా నందప్రదమయ్యెను.

గోలోకవర్ణనము

ఇట్లు బృందావనము నేత్రపర్వ మొనర్ప నచ్చోటుగడచి యవ్వలఁ *గోటియోజనముల విస్తీర్ణముగలిగి, వర్తులముగా నాకృతియమర, రత్నప్రాకారములు చెన్నువహింప, ద్వారచతుష్టయ మెంతో సంతోషమును గల్గింప, హరిపాదారవిందముల డెందంబుల నిలుపుకొని నిరంతరధ్యాన మొనరించుచుండు భక్తవరుల మందిరము లెన్నియో గణింప శక్యముగాకయుండ నొప్పుచు, ద్వారపాలకులయి వీరభటులు చూచువారి కచ్చెరువుపుట్టించుచుఁ గాచుచుండ, నందున్న పార్షదుల గేహంబులు

---

* ఇందుఁ దఱచుగాఁ గోటియోజనము లని చెప్పఁబడినది. ఇది యొక యసంగతప్రసంగముగాఁ గొందఱకుం దోఁచునేమో, కాని భక్తిరసము గలవారలకు సహజముగనే యుండును. కోటి యను నది విపరీతార్థము నీఁజాలదు. బహుళసంఖ్యను దెలుపును. పురాణవచనము లసంగతము లను మాటనుముందే తలంపక చదివిన పిదప విపరీతార్థములనే చేయఁబూనక జాగరూకులై మెలఁగిన విపరీత మిం దేదియు నుండదు ఉన్నదున్నట్లు చెప్ప నెవ్వఁడును సాహసింప లేఁడు చెప్పను లేఁడు "శతమానంభవతి" యను వేదవాక్యమందుఁగల శతశబ్దము బహువర్షములనియే యర్థ మిచ్చును. లేనిచో నూటయిరువదిసంవత్సరముల నైదుదినములు మనుష్యాయుర్దాయము నిర్ణయింపఁబడఁగా నం దిరువదిసంవత్సరముల నైదుదినము తగ్గించుట కావేదము కంకణము కట్టుకొన్నట్లగును. కావున విపరీతార్థములఁ జెప్పఁబూనక ఉపలక్షణవిధిచేఁ గోటి యనఁగా నధికసంఖ్య యని గ్రహించుటయే సరసము.

లెక్కపెట్ట నలవిగాకుండ, నేత్రములకు విందుసేయుచు, గోలోకము వారిమనంబుల నానందరసనిమగ్నులఁ గావించెను.

అందు శ్రీకృష్ణుని దివ్యమంగళవిగ్రహముంబోలె దేహంబు లొప్ప, భక్తులగు పార్షదనామకు లెందఱో కనఁబడిరి రాధాదేవి నిరంతర మారాధించుచు, గోపకాంతు లనంతసంఖ్యలఁ దిరుగుచుండిరి వారిసంఖ్య ముప్పదిరెండు కోటులని పరిగణింపఁబడుచుండెను గాని లెక్కింప నలవియే గాకుండెను రాధాదేవి సఖుల సేవించుకింకరజనముల కేర్పాటు చేయఁబడియున్న గృహావరము లనేకము లందుండెను

గోలోకవిశేషము

భారతఖండమున జన్మించి నూఱు జన్మము లందు విడువక తపస్సుచేసి సకలకర్మఫలములను భగవదర్పణంబుచేసి పరిశుద్ధభక్తిచే జాగ్రత్స్వప్నములయందు వదలని శ్రీహరి భక్తిచే రాధాకృష్ణదివ్యనామస్మరణము ననవరత మొనరించుచు శరీరముల వదలి గోలోకముం జేరి దివ్యశరీరధారులై శ్రీకృష్ణదర్శనానందమున దేహములు తెలియకున్న పుణ్యపూరుషుల కలరింపఁబడి, సకలమణిమయమండితములగు మందిరము లసంఖ్యలుగ నందొప్పుచుండెను

అట్టి గోలోకముం జొచ్చి కొంతదూర మరిగి యందొక్క పవిత్రస్థలంబున నైదుయోజనముల విస్తృతియుఁ బదియోజనముల యెత్తును గలిగి చూచినంతన విస్మయమును

గల్గించు నెఱ్ఱనిఫలంబులు గలిగి, వేయిశాఖలు వెలయ రత్నమయవేదిక లొప్పారఁగా నసమానరూపంబునఁ దోఁచు నక్షయవటవృక్షముం గాంచిరి ఆవృక్షమూలమున శ్రీకృష్ణతుల్యరూపములం దాల్చి, బంగరురంగుగలవస్త్రములం దాల్చి మణిమయభూషణములు వెలయ నాడుచున్న బాలురం గాంచిరి. వారు పార్షదు లనఁబడు మహాభక్తులపుత్రకులు వారి నాట్యమును గన్నులారఁ గాంచి బ్రహ్మయు శంకరుండు లోనగు వారానందపారవశ్యముం జెందిరి

అటనుండి కదలి చనుచుండ నొకరాజమార్గంబు గనఁబడియె దాని చమత్కృతి శ్రీకృష్ణపరమాత్మకే తెలియును గాని యితరులు గ్రహింపఁజాలరు ఆమార్గమున నీలతనుద్యుతు లలర నృత్యమొనర్చుచున్న గోపికలం గాంచి భగవన్నామమహిమమును దెలిసికొనుచు మూర్ఛమునింగినట్లు చొక్కియం దెందుఁగాంచినను శ్రీకృష్ణభక్తిరసపూర్ణులగు సజ్జనులుండుట కెంతయు నచ్చెరువుపడుచు, గల్లుగల్లని కరకంకణములు ధ్వనింప వాద్యముల మ్రోయించువారిని, జిగురుటాకులరక్తిమ నీసడించుమృదులకరాంగుళుల వీణియలమీటువారిని, వీవనల విసరువారిని, మంజుమంజీరనినాదములు చెలరేఁగుచుండ నృత్యములు సల్పువారిని, రాజహంసలకు నడ బెడంగు నేర్పునట్లు నడచువారిని, వివిధవేషంబులం దాల్చి శ్రీకృష్ణచరితము గానముచేయుచుఁ జొక్కియున్నవారిని సుందరాకారముల

విలసిల్లు గోపికాంగనల నందొక్కచోఁ గాంచిరి ఆగోపికలందుఁ గొందఱు మణినిర్మితకరతాళములం గొని వాయించుచుండిరి కొందఱు పురుషాకృతుల వేడుకమీఱఁ దాల్చి విహరించుచుండిరి మఱికొందఱు శ్రీకృష్ణాకృతిం జెంది శృంగారరీతులఁ గ్రీడించుచుండిరి ఇంకనుం గొందఱు రాధికాకారములం గైకొని వారికి సేవలుసేయుచుండిరి బహువిధవిలాసములం గొందఱు మునింగి తేలుచుండిరి.

అంతఁ ద్రిదశవర్యు లాచోటువాసి కొంత దవ్వేగి రాధికాసఖిజనములయందుఁ బ్రథమగణ్యలై యలరు పుణ్యకాంతల మహోన్నతహర్మ్యములం బొడఁగాంచిరి వారు ముప్పది ముప్వురనునది లోకవిశ్రుతంబ వారిరూపములు ప్రేమాలవాలములు అన్నివిధముల రాధికతో వారు సరివత్తురనుట కేలాటి సందియములు లేవు వారిపవిత్రనామములు:—సుశీల, యమున, శశికళ, రతి, మాధవి, స్వయంప్రభ, కదంబ, మాల, కుంతి, పద్మ, చంద్రముఖి, పద్మముఖి, గంగ, సావిత్రి, చంపక, జాహ్నవి, శుభ, గౌరి, సర్వమంగళ, హార్దపారిజాత, సతి, భారతి, సరస్వతి, సుధాముఖి, చందని, సుందరి, మధుమత్తి, మంవని, కాళిక, నర్మద, అంబిక, అపర్ణ, కృష్ణప్రియ యన నలరుచుండెను వారి దివ్యహర్మ్యములు వర్ణనాతీతము లై యుండెను సకలరుచిరపదార్థములు కొఱఁతలేక యందొప్పుచుండెను

బ్రహ్మాదులు రాధాదేవి మందిరమును జూచుట

ఆచోటుగడచి యవ్వలంబోయిపోయి రాసేశ్వరియు, దేవాధిదేవియు, సమస్తగోపికానాథయు, శ్రీకృష్ణప్రాణాధికయు నై యసమానవిఖ్యాతి నందియున్న కియణావారాశి రాధాదేవి నివసించు మనోహరదివ్యసౌధమును గాంచి యచ్చెరువందిరి ఆమందిరమున శతమందిరము లిమిడింపఁబడి యుండెను రత్ననిర్మితవేదిక లందలరారుచుండెను సువర్ణనిర్మితములు నవమణిఖచితములునగు కలశము లందమర్పఁబడి యుండెను దాని ప్రకాశము దశదిక్కుల వెలిఁగించుచుండెను దానింజుట్టి ప్రాకారమొక్కండు గగనము నొరయుచుండెను గంభీరపరిఖ యద్దానిం గాపాడ నమరియుండెను సురతరువర విసరములు వలయాకారంబుగాఁ బెంపఁబడియుండెను దాని విశాలము యోజనత్రయము మణివేదికలఁజెలఁగు ముఖ్య ద్వారములు నాలుఁగు, అవ్వల మఱికొన్నిద్వారములును గలవు రత్నఖచితకవాటము లందొప్పు సజ్జనావృతమై యారమ్యహర్మ్యము మునులకును దర్శింప వాంఛఁ బుట్టించుచుండును

ఇట్లు పూర్వపుణ్యావిశేషమునఁ గన్పడందగు శ్రీరాధికాసౌధముం గాంచి కరముహర్షించి దానికిం బ్రదక్షిణం బాచరించి యద్దానిం గడచి యాదటఁ గొంతదూరమేగి యందందు గోపికాగోపకుల దివ్యాశ్రమములు గనంబడఁ గాంచుచు, నొకదానిని మించి యింకొకటి దృష్టులఁ బవిత్రములుగఁ

జేయ నద్భుతంపడుచు, నిట్లు గోలోకమంతయుం గలయం జూచిరి

ఇవ్విధంబున హరిశతధృతిప్రభృతులు బృందావనముం గాంచి శతశృంగమహీధరంబు దర్శించి విరజానదిం దాఁటి యవ్వలిభాగము శూన్యంబుగఁ దోఁప నిఁక మీఁదిభాగ మగ మ్యంబని భావించి మరలి గోలోకంబునకు వచ్చిరి

ఆలోకమును శ్రీకృష్ణమూర్తి రాధికావాంఛితంబుఁ దీర్ప నిర్మింపఁజేసెను సకలశుభముల కయ్యది నిధి సరోవర సహస్రము లందుండెను ఆగోలోకంబు బ్రహ్మాండోపరిభాగం బున నుండుటంజేసి దానిపై నేలోకంబును లేదు. తదూర్ధ్వ భాగంబంతయు శూన్యంబై యంధకారావృతంబై యుండు అది సృష్టి కతీతము ఎవ్వారికే నగమ్యము ఇది గోలోక వృత్తము

బ్రహ్మాదులు శ్రీకృష్ణమందిరముం జూచుట

ఈవిధముగా నా బ్రహ్మాదులు గోలోకమంతయుం గల యందిరిగి మరలివచ్చి మున్నుచూచిపోయిన రాధాదేవీ మంది రమును బొడఁగాంచి యందుఁ బ్రధానభూతమగు ప్రథమ ద్వారముం గాంచి దానిరచనాచమత్కృతికి మెచ్చుచుఁ దదధి పతియై సకలమణిమయభూషణభూషితుఁడై కాంచనచేలమును ధరించి శ్రీకృష్ణభగవత్సేవాపరాయణుం డై లక్షగోపకులు తనుంగొల్వ నలరుచున్న వీరభానునిం జూచిరి తమవచ్చినకా ర్యమెల్ల నాతనికిం దెల్పిరి వీరభానుండు మహాత్ములారా! శ్రీ

హరి యానతిం గొనక యెరినేఁబోవనిచ్చు నధికారము నాకు లేదు ఇంచుక యిటనుపవిష్టుల రగుఁడు అని సవినయముగాఁ బ్రార్థించి తా నతిజవమునం బరుగిడి పరమాత్ముని యనుగ్రహము నొంది వేగంబ దేవదేవుని చెంతకుం బొందు భగవంతుఁడు సాదరంబున నతివేగంబ మిమ్ముల రమ్మనె

అన విని పరమానందభరితులై యటనుండి రెండవ ద్వారమును జేరి యందుఁ గడుం బాలుఁడయ్యును దేజశ్శాలియై యైదులక్షలగోపకులు సేవింప ద్వారపాలకుఁడై యున్న చంద్రభానుం గాంచిరి ఆతఁడు బహుమానపురస్సరముగా గౌరవింప నటనుండి మూఁడవద్వారమును జేరి యందు నవరత్నకుండలములకాంతులు గండభాగములనలంకరింపఁ గడు బాలుఁడయ్యు మురళియు, రత్నదండమును ధరించి ప్రతాపమున దేరి చూడరాక వీరులగు గోపకులు తొమ్మిదిలక్షలు గొలువ ద్వారపదాధిపత్యమున నొప్పు సూర్యభానుంగని యాతనివినయమునకు మనము లలర నటనుండి కదలి నాల్గవకక్ష్యం జేరి నవమన్మథుఁడో యన నందమున ముదముం బొందఁ జేయుచుఁ బెక్కులక్షల గోపకులు సేవింప నున్న వసుభానునిం బ్రీతిమీఱఁ గని యతఁడు సమ్మానింపం దరలి యైదవకక్ష్యాంతరాళంబుం బొడఁగని యందుఁ గదంబపుష్పకాంతిఁ దిరస్కరించునట్టి ఛాయ నలరు కలశమును ధరించి కస్తూరికాపరిమళపరిమిళితచందనములంది, మయూరపింఛముం దాల్చిన కేశపాశముతో దశలక్షగోపాలబాలకులతో మహారాజువోలె రత్నమయాసనమున నుప

విష్టుండై భగవత్సాక్షాత్కరణసమాదరంబున నున్న ద్వారాధి నేత దేవభాను దర్శించి యాతఁడు సత్కరింప భగవత్సందర్శన కుతూహలంబున వేగంబ యటనుండి కదలి షష్ఠకక్ష్యం జేరి శ్రీఖండపల్లవకపోలకుండలమండితుం డై, దశలక్షగోపాలక సంసేవితుండై యుద్దామవైభవంబునఁ జూడఁదగియున్న శక్ర భానుండను ద్వారాధిపతి దృష్టి గోచరుండు కాఁగా తత్స త్కారమున నలరుచు, నటనుండి కదలి సప్తమద్వారదేశంబుం గాంచి దానివైభవము నుతిపాత్రము కాఁగా అందున్న ద్వారనాథునిఁ, జారుచందనపరిలిప్తగాత్రుని, ద్వాదశలక్ష గోపాలసమాయుక్తుని, సుస్మితవక్త్రుని, రత్నభూషణహారకే యూరాభిరాముని రత్నభానుని సార్థకనాముని వేడుకమైఁగని, యతఁ డాదరింప నతనినుచితభాషలం దేల్చి యటను నుండక శ్రీకృష్ణపరమాత్మను గాంచు వేడుక వేగిరింపఁ, గదలి పద సరసిజములు తడఁబడ నడచుచుఁ బోయి యష్టమద్వారము దృక్పథమునఁ బడఁగాఁ బరమానందమునందుచు, నందుఁ దిల కము ఫాలభాగమున కొక వింత చెలువు గలిగింప ద్వాదశలక్ష గోపపరివృతుండై రత్నదండము హస్తదండమున నలర సుపార్శ్వుండన నున్న ద్వారపాలకుం గాంచి యంచితవిభవం బున నాతండు మన్నింప నలరుచు, నందుండి యవ్వలికి సాగి రత్నవేదుల నొప్పి, చందనమాల్యంబులఁ గనుపట్టుచున్న నవమద్వారంబు సందర్శించి సుపలుండను ద్వారపతిం గాంచి తత్పరిజనుల సంఖ్యవచింప నలవిగాకుండఁగా మెచ్చుకొనుచు, నతఁ డనుమతిచేయ, నచ్చోటువాసి దశమకక్ష్య డాయం

బోయి, యనిర్వచనీయరూపుని, శ్రీకృష్ణసమానుని, వింశతి లక్షగోపాలబాలయుతుని సుదాముం డనువాని ద్వారపాలకుం గని యామహనీయుఁడు రత్నవేత్రమున దారిచూప, నవ్వలం బోయిపోయి పదునొకండవకక్ష్యం గనుంగొని నవమణి కుండలమండితుని, చందనచర్చాలంకృతుని, హారిహారిద్వస్త్ర ధరుని, కోటిగోపసేవితుని, రాధికాపుత్రసమానుని, శ్రీరామ నాముని, ద్వారపునిం బొడఁగని, యతఁడు సంభాషింపఁ దదనుమతింగొని పండ్రెండవద్వారము కడకుం బోయిరి అందు మందారమాలతీ మల్లికాదిప్రసూనమాలికాభివేష్టిత కంధరుండై సకలరత్నభూషణములం దాల్చి బంగరురంగు వలువలుగట్టి శతకోటిగోపబాలురు నయనానందమొసంగఁ గాంచి వారిసత్కృతులంబొంది యటగడచి యవ్వలం బోయి పోయి యట్టిరూపములనే వెలయుచుఁ బదుమూఁడవద్వారం బును గాచుచున్న శతకోటిగోపకులం బొడఁగని యవ్వల నట్టిదేయగు వైభవంబున నొప్పారు ద్వారద్వయంబునుమీఱి యంతఃపురము చెంత నలరు పదునాఱవమహాద్వారంబును దర్శించిరి

ఆద్వారమశ్రుతాదృష్టపూర్వవైభవంబున మించుచుండెను మణులచే నిర్మితములగు నఱఁగులచే వింతగొలుపుచుండెను కవాటములు మేటిమణులచే ఖచితములై నేత్రహర్వములై యుండెను రత్నపుత్రికలం దమర్పఁబడియుండెను. ఇంద్రనీల మణిగవాక్షము లొప్పుచుండెను. అందు రాధికాప్రియసఖిజన ములు లెక్కింపరాక కావలి కాచుచుండిరి. ఆద్వారంబుదాఁటి

యించుక లోనికిం బోవ నందు రతీకాంతను రూపమున గేలి సేయుచు భోగమున మహేంద్రాదుల లెక్కింపక వర్ణనాతీత భూషణములధరించి స్వప్నమునందైనఁ జూడఁజాలని యట్లున్న గోపికల బహుళసంఖ్య నలరువారిం గాంచి పులకాంచితవిగ్రహులై శ్రీకృష్ణసందర్శనంబుఁ గోరుచు భక్తిచే శీర్షములు వంచి ముందునకు నడచి యందలి సౌధవరంబులఁ గాంచి విస్మయ మొందుచుఁ దన్మధ్యస్థలంబున శ్రీ కృష్ణమూర్తి వాసార్హమై యొప్పు సౌధవర్యమును దర్శించి

శ్రీకృష్ణమూర్తి సౌధవర్ణనము.

* ఆసౌధమున వజ్రములు నడుమనడుమ పొదిగినయింద్రనీలమణిస్తంభములు పెక్కులు వెలయుచుండెను రత్నములచే నిర్మింపఁబడిన కుడ్యములు మహోత్సాహమును గలిగించుచుండెను మణినిర్మితకలశము లమర్పఁబడి చూపఱకు భాగ్యవిశేషమును దెలుపుచుండెను. మందారపారిజాతాదిసురతరుపుష్పమాలిక లందుఁ గన్పట్టుచుండెను చతుశ్శాల లెన్నియేనందుఁ దోఁచుచుండెను మణిదర్పణంబులు నిలుపఁబడి యుండెను ఇంద్రనీలములఁ బత్రములుగా నొనరించి తోరణములు కూర్పఁబడి వానిచే నలంకరింపఁబడి యుండెను అవిరసాలపల్లవ

---

* అమూల్యరత్నసారాణాం సారేణ రచితంపరమ్. నానారత్నమణిస్తంభై ర్వజ్రయుక్తై శ్చ భూషితమ్. పారిజాత ప్రసూనానాం మాలాజాలై ర్విరాజితమ్. అని మూ. ౫ అధ్యా. ౨౦ శ్లో.

ములు నాఁ దగియుండెను ఇంకను వర్ణనాతీతవస్తువిశేషసంభరి తమై యాసౌధ మొప్పులకుప్ప యన నొప్పుచుండెను దాని ముంగిటిభూమి దర్శింపఁ దగియుండెను అట్టి శ్రీకృష్ణదివ్యభవనము నేత్రములఁ బవిత్రములఁ జేయ వా రెంతయు సంతసించిరి.

ఏసౌధమును దర్శింప భక్తవరులు తత్తఱపడుచుందురో, ఏది యనేకజన్మపుణ్యపరిణామమునఁ గాననగునో, ఏయది బ్రహ్మాండాంతర్భూతముగాక సామాన్యపుణ్యవంతుల కగమ్యమగునో, ఏది వర్ణింప శేషాహీంద్రునికిని, భాషాయోషామణికి నశక్యమై యుండునో, ఏపుణ్యగేహము భక్తజనమాత్రగమ్యమో యద్దాని నసదృశవైభవమున నలరుదాని శ్రీకృష్ణవాంఛానిర్మితమై యలరుచున్న దానిం జూచినంతనే వారి యానందమునకు మేరయే యారయ లేకుండెను

అందుఁ గొందఱు భక్తులు వీణారవంబుల శ్రీకృష్ణమహిమములఁ దెలుపునట్టి పాటల శ్రోతలకు సంతసము నొదవించుచుండిరి మఱికొందఱు చతుర్విధవాద్యముల వాయించుచుండిరి మఱియుఁ గొందఱు తదర్థముల నభినయించుచుండిరి శ్రీకృష్ణతుల్యరూపముల వెలయు గోపకులు గోటిమంది యందుండిరి. శ్రీరాధాంబాసమానాకృతుల నొప్పు గోపికలు కోటిమంది యొకచోఁ గూరుచుండియుండిరి

అట్టి యపూర్వశృంగారరాశియై భక్తిరసపరిపూర్ణహృదయులకుగమ్యమనం దగిన యాసౌధవరమధ్యభాగంబున నొక్క

రమ్యతమసింహాసనంబున నద్భుతంబగు తేజోరాశిం గాంచిరి తద్దర్శనంబున నొడలు కంపింప రోమాంచము లంకురింప నయనోత్పలంబు లానందపారవశ్యమున ముకుళింప బ్రహ్మాదులు కేలు మోడ్చి సాష్టాంగ నమస్కారణము లాచరించి యించుక సమీపించి నిలిచిరి

బ్రహ్మ శ్రీకృష్ణు నుతియించుట

* ఓపరమేశ్వరా! జగంబులనెల్ల వ్యాపించి వరేణ్యుండవై వరదుండవై సకలభూతకారణుండవై తేజోరూపుండ

---

* వరంవరేణ్యాం వరదం వరదానాం చ కారణమ్, కారణం సర్వభూతానాం తేజోరూపం నమామ్యహమ్ ౯౩ మంగళం మంగళానాం చ మంగళం మంగళప్రదం, సమస్తమంగళాధారం తేజోరూపం నమామ్యహమ్. ౯౪. స్థితం సర్వత్రనిర్లిప్త మాత్మరూపం పరాత్పరం, నిరీహమవితర్క్యం చ తేజోరూపం నమామ్యహం ౯౫ సగుణం నిర్గుణం బ్రహ్మ జ్యోతీరూపం సనాతనం, సాకారంచ నిరాకారం చ తేజోరూపం నమామ్యహమ్. ౯౬ తమనిర్వచనీయం చ వ్యక్త మవ్యక్త మేకకం, స్వేచ్ఛామయం సర్వరూపం తేజోరూపం నమామ్యహమ్. ౯౭. గుణత్రయ విభాగాయ రూపత్రయ ధరం పరం, కలయా తే కృతా స్సర్వే కిం జానంతి శ్రుతేః పరం ౯౮. 'సర్వాధారం సర్వరూపం సర్వ బిజమబీజకం, సర్వాంతక మనంతం చ తేజోరూపం నమామ్యహం ౯౯. లక్ష్యం షడ్గుణ రూపం చ వర్ణనీయం విచక్షణైః, కింవర్ణయామి లక్ష్యంచ తేజోరూపం నమామ్యహం ౧౦౦. అశరీరం విగ్రహావదింద్రియం యదతీంద్రియం, యదసాక్షీ సర్వసాక్షీ తేజోరూపం నమామ్యహం. ౧౦౧. గమనార్హ్య మపాదం యదచక్షుః సర్వదర్శనం,

వగు నీకు నమస్కారములు సనాతనుండవై యజుండవై, యమృతుఁడవై సాకారనిరాకారరూపముల నొప్పి వ్యక్తావ్య

హస్తాస్యహీనం యదోభక్త్యా తేజోరూపం నమామ్యహం. ౧౦౨. వేదే నిరూపితం వస్తు సంతః శక్తాశ్చ వర్ణితుం, వేదే నిరూపితం యత్ర త్తేజో రూపం నమామ్యహం. ౧౦౩. సర్వేశం యదనీశం య త్సర్వాది యదనాది యత్, సర్వాత్మక మనాత్మం యత్తేజో రూపం నమామ్యహం. ౧౦౪. అహం విధాతా జగతో వేదానాం జనకస్స్వయం, పాతా ధర్మోహరో హర్తా స్తోతుం శక్తా న కేపియత్. ౧౦౫ సేవయా తవ ధర్మోఽయం పాలనే చ నిరూపితః, తవాజ్ఞయా చ సంహర్తా త్వయాకాలే నిరూపితే ౧౦౬. నిశ్శేషోత్పత్తి (నిషేకలిపి) కర్తాహం త్వత్పాదాంభోజసేవయా, కర్మిణాం ఫలదాతా చ త్వం భక్తానాం చ నః ప్రభుః ౧౦౭ బ్రహ్మాండే బింబసదృశే భూత్వా విషయిణోవయం, ఏవం కతివిధా స్సంతి తేష్వేవం తేషు సేవకాః. ౧౦౮. యథా నసంఖ్యా రేణూనాం తథా తేషా మణీయసామ్ సర్వేషాం జనక శ్చేశో యస్తం స్తోతుం చ కే క్షమాః ౧౦౯. ఏకైకలోమ వివరే బ్రహ్మాండమేకమేకకమ్, యస్యైవ మహతో విష్ణో ష్షోడశాంశ స్త వైవ సః. ౧౧౦. ధ్యాయంతే యోగిన స్సర్వే త వైతద్రూప మీప్సితమ్, తద్భక్తదాస్యనిరతా స్సేవంతే చరణాంబుజమ్ ౧౧౧ కిశోరం సుందరతరం యద్రూపం కమనీయకం, మంత్రధ్యానానురూపం చ దర్శ యాస్మాక మీశ్వర ౧౧౨ నవీనజలదశ్యామం పీతాంబరధరంవరమ్. ద్విభుజం మురళీ హస్తం సస్మితం సుమనోహరం ౧౧౩. మయూర పింఛచూడంచ మాలతీ జాలమండితం, చందనాగురుకస్తూరీ కుంకుమద్రవ చర్చితం ౧౧౪. అమూల్య రత్నసారాణాం సారభూషణభూషితం, అమూల్య రత్నరచిత కిరీట మకు టోజ్వలమ్ ౧౧౫. శరత్ప్రఫుల్లపద్మానాం ప్రభామోష్యాస్యచంద్రకమ్, పక్వబింబసమానేన హ్యధరోష్ఠేన రాజితమ్. ౧౧౬ పక్వదాడిమబీజాభదంత పంక్తి మనోహరం, కేళీ కదంబ మూలేచ స్థితం రాసరసోన్ముఖమ్. ౧౧౭.

క్తరూపుండవై, యనాదివై, యేకాకివై యలరు నీకు వందనములు. జగత్సృష్టిస్థితిలయముల నొనరించు కోరిక గుణత్రయ విభాగంబు నేసి మూర్తిత్రయమును గ్రహించిన యమితతేజునకు నమస్కరించెదను మహానుభావా! నీకళాంశములే యీ జనులగుదురు అట్టి సర్వాతీతుని, శ్రుత్యతీతుని, నుతింప నేనెంతవాఁడను? భగవంతా! జగత్సర్వబీజుండవు, తలంపఁగా నబీజుండవు, సర్వవాచ్యుండవు, సర్వాధారుండవు, జగత్సంహారకర్తవు, అనంతుఁడవు, అరూపుఁడవు, అఖిలరూపుఁడవు, సర్వసాక్షివి, అసాక్షివియు నగు నిన్ను స్తుతించెదను పాదములు లేక నడవఁ గలవు నేత్రములు లేక చూడఁగలవు హస్తములులేక పనులు చేయఁగలవు ముఖములేకమాటలాడఁ గలవు ఇట్టి నీమహిమము నెఱుంగక మ్రొక్కెద సర్వాత్మకుఁడవయ్యు ననాత్మవగుదువు అతీంద్రియుఁడవయ్యు నింద్రియుండవగుదువు అశరీరివయ్యు శరీరి వగుదువు ఇట్టి నీమహాత్వమెఱుంగ నశక్యంబు కావున నే నేమియుఁ దెలిసికొనఁజాల నని యిదె యంజలి ఘటించుచున్నాఁడ. ఓసర్వేశ్వరా! గుణరూపములుగల వస్తువును బండితులు వర్ణింతురు. గుణరూపవిహీనుఁడ వగు నిన్ను వర్ణించు టెట్లో తెలియనేర కున్నాఁడను

గోపీవక్త్రస్మితతనుం రాధావక్షస్థలీస్థితం ఏవం వాంఛిత రూపం తే ద్రష్టుం కో వా న చోత్సుకః.౧౧౮ ఇత్యేవ ముక్త్వా విశ్వసృట్ ప్రణనామ పునః పునః, ఏవం స్తోత్రేణ తుష్టావ ధర్మోఽపి శంకర స్స్వయమ్. ౧౧౯. బ్రహ్మవైవర్తపురాణే, శ్రీకృష్ణజన్మఖండే, పంచమాధ్యాయాంతర్గత స్తుతి రియమ్.

కాన జోహారు పొనరించెద ఓమహాత్మా! వేదనిరూపితవస్తువు నుతింపఁదగియుండు వేదవితతియే నిరూపింపలేని నిన్నెట్టులీవిధముగ నున్నాఁడ వని నుతింపఁ గలను? ఓజగన్నాయకా! జగములకు వేదవ్యూహమునకు నేను జనకుండను ఈధర్ముఁడు రక్షించువాఁడు ఈపరశివుఁడు లయకర్త ఇట్టిమాముగ్వురకు నీమహిమ మెఱుంగరాదే? ఇంక నెవ్వఁ డెఱుఁగఁగలఁడు? ఇట్టి యచింత్యమహిమమునకు నీకు జేజేలు సమర్పించెదను రాధానాథా! నాకును, ధర్మనును, బార్వతీజానికిని సృష్టిస్థితిలయకర్తృత్వములులభించుటమీపాదారవిందసేవాసమాలబ్ధపుణ్యవిశేషంబునఁ గాక మఱే హేతువు కలదు? అట్టి కరుణారాశికి నీకు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించెదను దేవదేవా! ఈబ్రహ్మాండమున బాలకులవలె విషయాసక్తులమై నిన్ను నిరంతరము సేవించుచున్నారము ఇట్టి బ్రహ్మాండము లనేకములుగలవు అందు మావంటిపాదసేవకులు పెక్కుమంది యుందురు వారెల్లమాకంటె నధికులగుదురు మేము వారికంటె నత్యల్పులము నీవు సర్వజనకుండవు. కరుణానీరరాశివి సకలకర్మఫలప్రదాతవు. సత్కర్మముల నొనరించి తత్ఫలములఁ బొందఁ జాలని వారము భక్తులమని మమ్మనుగ్రహింపఁ దగుదువు అచింత్యమహిమా! నీరోమకూపము లెన్నియో, అన్ని బ్రహ్మాండములుండును అట్టి నిన్ను స్తుతులఁ దనుప నేనెంతవాఁడను? వైకుంఠలోకమున నలరు విష్ణువు నీపదునాఱవకళయ యగు ఇట్టి నీమహిమ

మెఱుంగ నేనెట్లు నేర్తు? యోగీశ్వరేశ్వరా! భక్తిమై యోగులందఱు నిన్ను మనఃపద్మస్థితుంగాఁ జేసికొని నిరంతరము భజించుచుందురు పుణ్యాత్ము లెవ్వరో వారు నీపాదధ్యాన మొనరింపఁ గల్గుదురు మంత్రవిదులు మంత్రప్రతిపాదితభవదీయ బాలరూపమును ధ్యానింతురు. అట్టి సురుచిరతేజోవంతమగు భవదీయబాలరూపమును మాదృష్టుల యెదుట నునిచి మమ్ము ధన్యులంజేయుము నీలమేఘమువలె నలరుచు, భుజద్వయ విరాజితంబై, పీతాంబరాలంకృతంబై, సుస్మితవిభాసురంబై, వేణువిరాజితంబై, మయూరపింఛాలంకృతంబై, మాలతీకుసుమదామాంచితంబై, దివ్యచందనకస్తూరికాదుల పూఁతలుగలిగి, సకలభూషణభూషితంబై మనోహరంబయి వెలయు నీరూపంబును జూపి మ మ్ముద్ధరింపుము వ్రజాంగనలు సేవింప రాధాదేవి సంతసమున విహరింపఁ గోరఁ గోటిసూర్యప్రభాభాసురంబై తనరారు నీమృదులాంగమును దృష్టిసాఫల్యముగఁ జూడఁ గోరెదము.

అని యి ట్లనేకభంగుల వినుతించి విరించి సముచిత భక్తిరసపరిపూర్ణమానసుండై మఱిమఱి నమస్కరించెను ధర్ముఁడు పరశివుఁడు నట్లె నమస్కరించిరి ఇట్లు విరించి శంకరులు ధర్ముఁడు నొనరించిన యీ స్తవరాజమును శ్రీకృష్ణపూజాకాలమున నెవ్వరు పఠింతురో వారికిఁ గృష్ణభక్తియు, వాంఛాఫలసిద్ధియుఁ గల్గును మోక్షలక్ష్మి యాభక్తులం బొందు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి బ్రహ్మాదులయెదుట సాక్షాత్కరించుట

ఇట్లు లా దేవోత్తములు చిత్తముల భగవద్దర్శనమును గాంక్షించుచు ముకుళితకరసరసిజులై నిలిచియుండిరి వారి స్తుతి శ్రీకృష్ణమూర్తి మనోవీథిఁ జేరెను దాన భగవంతుఁడు సంతోషించెను వెంటనే యా తేజోరాశి మధ్యభాగమున నీల నీరదశ్యామతనుండై, శారదనిశాకరసంకాశవదనుండై, మాణిక్య వేణుమనోహరనిస్వనపరిలసద్బింబాధరుండై, కరుణా కటాక్షపరిభాసురనయనారవిందుండై, తప్తకాంచనచేలుండై, రత్నకుండలకేయూరకటకాదిభూషణభూషితుండై, భక్తవాంఛాఫలదాననిరతుండై సాక్షాత్కరించెను

ఇవ్విధంబునఁ బొడసూపిన శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దివ్యమంగళవిగ్రహమును గాంచి యామహనీయమూర్తి పార్శ్వంబునఁ బ్రాణేశ్వరకరుణాపరిపూర్ణనయనప్రభాపాత్రభూతయై, కరుణాంబుధియై,సుందరతనువల్లియై, భక్తవాంఛలనొసంగుచునీప్సితమున వెలయు రాధాదేవిం గనుంగొనిరి ఆమె సర్వాంగసౌందర్యము వర్ణనాతీతము ఆదేవిని శ్రుతులు వర్ణింపజాల వనితరులమాట యిట నేటికి? ఏ యే యవయవ మెట్లెట్లుండవలయునని శాస్త్రములు మొఱ్ఱ యిడుచున్నవో, అట్టిశాస్త్రములకు శాస్త్రము లనఁదగియుండెను ఆరాధామాధవులం గాంచినంతనే వారి నయనారవిందములు సంతోషాంబుధి నోలలాడసాగెను. ఒడలు తెలియక మ్రాన్పడిన ట్లుండెను. ఇంచుక యిట్లుండి

కృతార్థులమైతిమని భావించుకొనుచుఁ గేలుమోడ్పులొప్ప నిలువంబడి యిట్లని ప్రార్థింపఁబూనిరి అందు విరించి యిట్లనియె

బ్రహ్మాదులు శ్రీకృష్ణుం బ్రార్థించుట

ఓసర్వేశ్వరా! భవదీయపాదారవిందసందర్శనమున నా మనంబు షట్పదమైనది భవసాగరమును దాఁటుటకు మీపాద స్మృతి నౌకయగును శాశ్వతభక్తిని బ్రసాదింతురుగాక! అంత శంకరుం డిట్లనియె పరమేశ్వరా! నాచిత్తమీనము భవాంబుధి స్మనింగి యందే విహరించుచున్నది ఈచిత్తమీనమును దరిఁజేర్పుము నిరుపమానభవదీయసేవాసాయుజ్యము నొసంగుము అంతట ధర్ముం డిట్లు వేఁడెను ఈశ్వరా! నీపాదభక్తి సంసృతిసంజాతఘోరతాపనివారకము ధన్యము సర్వజన సమ్మాన్యము కావున నట్టి భవదీయపాదనిరతిం గాంచి నా చిత్తము వెలయున ట్లనుగ్రహింపుము

శ్రీకృష్ణుఁడు దేవాధిపతుల నాదరించుట

అనఁగా మిగుల సంతోషించి యాపరమేశ్వరుండు 'బృందారకేంద్రులారా! మీరు నావారు సంశయమే లేదు చెంతనుండు మత్పదాశ్రయు లగు మీకుఁ గుశలమా' యని ప్రశ్నింపనేటికి? పరితాపము లన్నియుఁ దొలంగును నేను మీకు సాయముచేయ సిద్ధముగనుండఁ జింత యిఁకనేటికి? మీస్తుతికిఁ జాల మెచ్చితిని దర్శన మొసంగితి మీరు వచ్చిన

పని యింతకుముందే యెఱుంగుదును. దిక్పాలకులారా! ఆలకిం పుఁడు. కాలానుసారము శుభాశుభకర్మములు పొసఁగుచుం డును కాలమే సర్వము నధీనముచేసికొని నిరంకుశముగాఁ బ్రవర్తిల్లుచుండును తరువులు, లతలు ఆయాకాలమునందుఁ బుష్పించినట్లు కాలానుసారము శుభాశుభకర్మములు వ్యాపిం చుచుండును శుభాశుభములు, ఆపత్సంపదలు, సంతోషదుఃఖ ములు కాల నిబద్ధములని యెఱుంగుఁడు ఫలకాలమురాక యవి ఫలింపవు. కార్యము ననుసరించి శత్రుమిత్రభావములు గలుగుచుండుట చూడలేదా? ఇంద్రాదు లెందఱు మీరు చూచుచుండఁ జనిరో మీ రెఱుఁగుదురుకదా! కాలముగదా దానికిం గారణము. మీరీలోకమునకు వచ్చినప్పటినుండి యీ కొలఁదికాలమున స్వర్గమున మనువులు, ఇంద్రులు ఏడుమంది గతించిరి అష్టముఁడగు నింద్రుఁడిపుడు స్వర్గముననున్నవాఁడు మీరిటవచ్చునపు డుండినవాఁ డిపు డొక్కరుఁడును లేఁడు వీరందఱు కాలవశంగతులు గాన నింతలోనే గతించిరి కాలము పరమేశ్వరరూపము. దాని కందఱు లోఁబడుదురు

ఇప్పటిరాజులు పాపాత్ములు స్వేచ్ఛాప్రవర్తకులు. బల పరాక్రముల విఱ్ఱవీఁగువారు వీరును గాలనిబద్ధులే ఐన నా విషయమెఱుంగరు వారికి మరణకాల మాసన్నమగుచున్న యది నాయాజ్ఞారీతిగనే వాయ్వాదులు చలించుట లోనగు కృత్యములఁ జేయుచుండుదురు వీరు హా రననేల. యంద

ఱును మదాజ్ఞాయత్తులే కర్మహర్తను నేనె కర్మఫలప్రదుఁడను నేనే నియతకర్మములచే ధర్మరక్షణము చేయువాఁడను నేనే ధర్మరక్షచేఁ బ్రజలఁ బ్రవర్తింపఁజేయువాఁడను నేనే నేను వధింపఁబూనుచో వాని రక్షించువాఁ డీలోకమున లేఁడు. రక్షింపఁబూనిన వాని నశింపఁజేయువాఁడును లేఁడు సృష్టిస్థితిలయములఁ గాలోచితముగ నేనే యొనరించువాఁడను నాభక్తుల జోలికిం బోవువారిపీఁచ మడంతును. వారి రక్షణతత్పరుండనై యుండుదు. దానిని మించినపని యొండు లేదు జ్ఞానులు నాసేవంగోరుదురు మూఢులు నాచే వంచింపఁబడుదురు నరకభయము నాభక్తులకు లేదు నాసేవకులకుఁ బుణ్యపాపరూప సుఖదుఃఖానుభవములు నాచే నపహరింపఁబడు నాసుదర్శనం బనఁబరఁగు చక్రంబు నాశాసనంబున నాభక్తుల చెంతనే మసలుచుండును ఈలోకమున వైకుంఠమున నాకు నిలుకడలేదు భక్తులమానసమే నాకు నిత్యవాసస్థానము ప్రాణాధికయగు నీరాధయు, భార్గవియుఁ, బ్రాణసములగు మీరును భక్తులకన్న మిన్నగ నెన్నఁబడరు భక్తులు సమర్పించిన పదార్థ మల్పమైనఁ బ్రియము మీఱ నారగింతును భక్తులుగానివా రొసంగిన దెట్టిపదార్థమైన దూరముగాఁ ద్యజింతును. భార్యాపుత్రమిత్రబంధుజనుల నందఱవదలి నన్నే సేవించువారిని సదా రక్షించుచు వారిచెంత నుండుదు ఋష్మైన వదలుదుంగాని వారి నెడఁబాయను ఇట్టి నాభక్తుల కపకారము చేయువారు వినాశము నొందుచుండఁ గాపాడువారును గలరే? దేవతాశ్రేష్ఠులారా! మే మిసువురము మీ

వెంటఁ జనుదెంచి ధాత్రి నవతరింతుము మీ రుద్వేగముల
మాని మీమీ నిలయంబులకుఁ బొండు

రాధను వృషభానునింట జన్మింప నియోగించుట

అని దేవతావరు లలరం బలికి శ్రీకృష్ణమూర్తి గోప
గోపికల నెల్లం జక్కఁ జూచి మీ రెల్ల వేగంబ భూలోకంబున
నందవ్రజంబునం బుట్టుఁడు నా సేవానిరతియందును మీకుం
గలుగుచుండు సంశయింప నక్కఱ లేదు నేనును మీ చెంత
నుండ నవతరించెద

అని రాధాదేవిం గాంచి సాధ్వీ! నీవు నాయానతిమై
భూలోకంబున వృషభానునింట నవతరింపుము ఆతఁడు మహా
నుభావుఁడు పుణ్యపురుషులయం దుత్తమోత్తముఁడు ఆయన
భార్య సుబలపుత్రికయగు కళావతి సాధ్వీతిలకమనం ప్రఖ్యాతి
నొందినది ఆమె సామాన్యరాలని భావింపకుము రమాంశ
మునఁ బుట్టిన గుణమణి సుశీలమున నామెంబోలు వారుండఁ
బోరు. ఆకళావతి పితృదేవతలకు మానసపుత్రిక. యోషా
భూషణమనం జెల్లు అట్టిసాధ్వియు దుర్వారంబగు దుర్వాసుని
శాపంబుం గాంచె ఆశాపంబు లోకాపకారము సేయ నీయఁ
బడియె దానంజేసి కళావతీనామంబున నందవ్రజంబునఁ బుట్టు
వుం గాంచి యున్నయది నీవును నందవ్రజంబున నాకళావతికిం
బుత్రికవై యవతరింపుము నన్ను వదలియుండనోపవని నే
నెఱుంగుదు నిన్ను వదలి క్షణమాత్రమైన నే నుండఁజాల

దునే కాఁబట్టి నేను బాలకృష్ణరూపంబున నందవ్రజంబున నలరారు నిన్నుం బరిగ్రహించి గోలోకవాసమున ననుభవించు సుఖములఁ గొఱంతలేకుండ ననుభవింపఁజేసెద ఇంచుకయు సంశయింపకుము శీఘ్రంబ నేను నవతరింతును భక్తులు మన రాకకై కాచియున్నవారు మన మవతరించి దుష్టశిక్షణ రూపధర్మంబును బ్రతిష్ఠించి సాధుబాధల నడంపవలయు హృదయేశ్వరీ! నాప్రాణాధికవు నీవు నీప్రాణాధికుఁడను నేను మన కభేదంబుగదా దేహమొక్కటియే గాన దీని వేఱు చేయ నశక్యంబు

అని శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరుం డాజ్ఞాపింప నారాధాంబయుం బ్రాణేశ్వరు నానతి శిరసావహించి భగవన్ముఖాబ్జ బింబంబుం దనివిదీఱఁ గాంచి మీయానతి నెఱవేర్చెద నని పలికి గోపికలం గాంచి మధురతరోక్తుల నిట్లనియె గోపికలారా! మీరీలోకంబున నన్నుం గొలిచి భగవంతుని సేసించినట్లే భూతలంబున నవతరించు మాయిరువురను సేవించు పొంటె నందవ్రజంబున గోపిక లనుపేర నవతరింపుఁడు మీకు మా సేవాసుఖంబందును గొఱంత లేక లభింపంగలదు కావున వేఱుగ భావింపక వేగంబ యవతరింపుఁ డని వార లూఱడిల్లం బలికి వారి సమ్మతిం దెలిసికొని ప్రాణేశ్వరా! మీయానతి నవత రించెద. వేగంబ యట మీసేవ నాకుం గలుగవలయు భక్త రక్షణకృత్యంబుల మఱువక యవతరించి బాలకృష్ణరూపంబున నన్నుం గలిసి యుండవలయు నని వేఁడెను పరమపురుషుండు

సుస్మితంబు ముఖంబునఁ జిందులాడ నట్లే యని రాధను బర మానందపరిపూర్ణమానసం జేసెను.

శ్రీకృష్ణు దర్శింప లక్ష్మీసరస్వతులంగూడి నారాయణమూర్తి వచ్చుట.

ఇట్లు భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁ డాజ్ఞాపించునంతలో దివ్యస్యందనసమారూఢుఁడై పెక్కుచామరములచే వీవఁ బడుచు శతకోటిసూర్యప్రభాభాసమానుండై శంఖచక్రగదా పంకజములు నాల్గుహస్తముల వెలుంగ, నవరత్నమకుటంబు మనోహరముగా వెలయంగఁ గాంచనచేలంబు ప్రకాశింప వన మాల వక్షస్థలంబునఁ గాంతులసీనుచుండ, కుండలరోచులు గండస్థలములఁ జిందులాడఁ భక్తరక్షణసమాదరంబు మనంబు నిండ వెలుంగు నారాయణుండు సమాదృతస్థానుండు ప్రత్యక్ష మయ్యెను

అమ్మహాపురాణపురుషుని వామభాగంబున సకలభూషణ భూషితాంగలతయగు సరస్వతీదేవియు, దక్షిణభాగంబున భూషణంబుల శోభిల్లఁజేయు తనువల్లిక యలరవెలయు లక్ష్మీ దేవియు నుండిరి ఈరీతి వైకుంఠవాసియగు నారాయణ మూర్తి సరస్వతీభార్గవీసమేతుండై యరుగుదెంచి బ్రహ్మాదిదేవ తలును, గోపకులు, గోపికలును, సత్వరంబుగ లేచి వేదమంత్రం బుల వినుతించుచుఁ దదేకదృష్టి నవలోకించుచుండ నాశ్చర్య జనకంబుగా నా శ్రీకృష్ణుని దివ్యమంగళవిగ్రహంబున విలీనుం

డయ్యెను బ్రహ్మాదు లావిధముం దిలకించి విస్మయంబుఁ నొందిరి

విష్ణువు కృష్ణునియందు నిలీనుఁ డగుట.

ఆసమయంబున శ్వేతద్వీపనివాసియగు శ్రీమహావిష్ణువు దర్శనీయరూపుండు పుణ్యరాశిసముపలబ్ధునుండు, సకలదేవతావినుతుండు,భక్తవాంఛాప్రదాననిరతుండు కాంచనరథంబును దిగి వచ్చి దేవతాధిపులంద ఱిది యేమని చూచుచుండ రాధాధిపుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయందు నేకత్వముం బొందెను.

ఇట్లు వైకుంఠలోకశ్వేతద్వీపవాసులగు నారాయణ మహావిష్ణువులు గోలోకనివాసియై శ్రీరాధానాథుండగు శ్రీకృష్ణునియందుఁ బ్రవేశించిరి ఇట్లగుటం గన్నులలరంగాంచు సరసిజాసనాదు లాశ్చర్యమున నిదేమని నిర్ణయింపనేరక చిత్రములగతి నట నూరకుండిరి

పాఠకులారా! ఈగాథం జదివిన మది సందియము గదురకపోదు దీనియంతరార్థమేమో గమనింపుఁడు. విష్ణునారాయణశ్రీకృష్ణు లొక్కరూపమే యని విశ్వసింపుఁడు భక్తవాంఛాపూర్తినొందింప ననేకలోకంబుల ననేకనామంబులఁ బ్రకాశించు విరాట్టుమహిమ నుతియింప నెవరు నేర్తురు? బ్రహ్మాదు లచ్చెరువందిరన నిఁక దక్కుంగలవారి నడుగనేల? భక్తు లెట్టియెట్టిరూపమున ధ్యానింతురో ఏయేలోకమున

నున్నట్లు, ఎట్టియెట్టియలంకారముల వెలయుచున్నట్లు మనో వీధిందలంతురో సర్వాంతర్యామి యారూపమున వారికి దర్శన మిచ్చుననుట సిద్ధాంతమని యాగాథ తేటపఱచును విష్ణునారా యణ శ్రీకృష్ణరూపములేగాక శంకరాదిరూపముల భక్తుఁడు ధ్యానించెనా యట్లే దర్శనమిచ్చును అనఁగా లీలాపరిగృహీత సకలరూపున కొక్కరూపమని యొక్కలోకమని కల్పించుట వెఱ్ఱితనము గాక మఱేమగును? అట్టి సర్వేశ్వరు నొకమూల బంధించుట, వారిసర్వవ్యాపిత్వము నడంచుటయేగాక మఱే మగును ఇఁక నవ్వలికథను జిత్తగింపుఁడు

శ్రీకృష్ణునికడకు యోగమాయ యరుదెంచుట

ఇట్లు విష్ణునారాయణులు శ్రీకృష్ణునియం దేకత్వమును బొందుట గన్నులారఁ గాంచుచున్న బ్రహ్మాదులు తటాలున నొక స్యందనమును గాంచిరి. ఆయరదము హాటకమయమై నవరత్న నిబద్ధమయియుండెను హుతవహుకరణిఁ బరిశుద్ధ మగు వస్త్రము దాని నాచ్ఛాదించి యుండెను. అనేక శ్వేత చామరములందు వెలయుచుండెను మాణిక్యకలశము లెన్ని యో యందమర్పఁ బడియుండెను మందారపారిజాతాదిసురభి కుసుమాలికలచే నది యలంకృతమై నేత్రపర్వ మొనర్చుచుం డెను వేయిచక్రములు గలిగి వేసవికాలమునఁ దేరి చూడ రాక వెలుఁగుచుండు చండకిరణప్రభలవలె దుర్నిరీక్ష్య కాంతులుగలిగి రత్నపాంచాలికావితతివెలయ బహుప్రయ త్నమున విశ్వకర్మ నిర్మింపఁ జూడఁదగి పంచాశద్యోజనాయా

మంబును, జతుర్యోజనవిస్తీర్ణంబునయి యనేకభోగద్రవ్య సంయుతకేళికామందిరసుందరంబై, కన్నులకుఁ బండువు సేయు రథం బొక్కండు తోఁచెను

ఆమహోత్తమస్యందనాంతర్భాగంబున బంగరు రంగుఁ దెగడు తనుచ్ఛాయ వెలయఁ, దేజోమూర్తి కన్నులపండువు సేయ, వరరత్నహారంబు లలరార, సహస్రాయుధంబులు కరములఁ బొలుపార, మందస్మితసుందరవదనారవిందయై పుండరీకాయతనయనములుగలిగి సింహస్కంధమున నారోహించి జగన్మోహనరూపంబున, మందారమాలికావిరాజమానకబరియై, యోగమాయ నేత్రగోచర మయ్యెను

ఆయోగమాయను వర్ణింప శ్రుతులే యశక్తిని జూపుచుండ నిఁక దేవత లేపాటివారు? ఆమె సర్వాంగశోభఁగాంచి విరించిప్రభృతులు కించిద్జ్ఞులు గాన నివ్వెఱపడిరి ఆమూలప్రకృతి యలంకారముల కలంకార మగురూపమున సకలశక్తులుగల మానసంబున, నిర్గుణుని సగుణునిగాఁజేయు సామర్థ్యంబున వెలయుచు బ్రహ్మాదులం గృపాదృష్టిం గాంచుచు, నిరుపురుకొడుకులు గణపతికుమారనామకులు తోడ నరుదేర నరదంబు డిగి పరాత్పరుండగు శ్రీకృష్ణుని సాన్నిధ్యంబున కేగి వందనం బాచరింపఁ దొడఁన గణపతియుఁ గుమారస్వామియు భయభక్తుల నమస్కరించిరి ఆవల నాకుమారులు శంకరవిరించిప్రభృతిమాననీయదేవతాధీశుల కభివాదనంబులు సలిపి

వారియమోహాశీర్వాదంబులం గైకొని వారలతోడి సరసల్లాపంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండిరి

పదంపడి గోపికలామూలప్రకృతికి భయభక్తులొప్ప నమస్కృతు లొనరించి తదాశిషంబులం బడసి కనకమయ సింహాసనంబున నాలోకజనని నాసీనం జేరిరి అపుడు పార్వతీ లక్ష్మీసరస్వతులు ముప్వురు నేకాసనాసీనులయి యిష్టాలాపంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండిరి

భక్తజనులార! ఈకథనుండి గ్రహింపఁదగువిషయమేమి? శ్రీకృష్ణుఁడే సగుణబ్రహ్మము యోగమాయయే మూల ప్రకృతి. ఆమెయే హరిహరవిరించుల నిర్మించె లక్ష్మీపార్వతీ సరస్వతు లామె యపరస్వరూపలే అనఁగా లక్ష్మీపార్వతీసరస్వతుల కించుకంతయు భేదములేదు హరిహరధాతలకు నభేదమే వీరు సగుణబ్రహ్మాంశములే ఒక్కొక్కరూపంబున సగుణబ్రహ్మము ప్రపంచమున వెలయుచుండును బ్రహ్మాండము లన్నియుఁ దదిచ్ఛావిలసితములు తద్భిన్న మీాపత్తును లేదు అట్టి శ్రీకృష్ణపరమాత్మను బాటించుట యిహపరసాధనము యోగమాయ యన వేఱని భావింపరాదు తదిచ్ఛయే. ఆమెయే ప్రకృతి. తదన్వితుఁడే సగుణబ్రహ్మము ఆమూర్తియే యుపాస్యము స్తుత్యము పూజ్యము ధ్యానైకగమ్యము ఈ సగుణబ్రహ్మమే ప్రపంచనివృత్తుఁడై విరాట్పువనంబరఁగు ఆతత్త్వమునకు రూపనామములు లేవు తేజోరూపమని, జ్ఞాన రూపమని, ఆనందరూపమని యెన్నియోరీతుల శ్రుతులు పలుకుచుండు సర్వవ్యాపి, సర్వాంతర్యామి, సర్వసాక్షి యను

మొదలగు నామము లామహాత్మునకే చెల్లును ఆవిరాట్టు సృష్ట్యున్ముఖుఁ డయ్యెనా ప్రపంచములలరారు నివృత్తుఁ డయ్యెనా సర్వము లయించు ఇట్టి యవాఙ్మానసగోచరంబగు తత్త్వంబునెఱుంగ సామాన్యులతరంబె తదిచ్ఛయే మాయ ఆమెయే ప్రకృతి తత్కృతమే ప్రపంచము

ఈవిషయమును జక్కఁగా నాలోచింప హరిహరాది విభేద మేలోకమున నుండునో తెలియకున్నది అల్పబుద్ధులయి దేవతలం దుచ్చనీచత్వముల నెలకొల్పి పోటులాటకుం బూని పాపము నొడిగట్టికొనుట కంటె వెఱ్ఱితన మేమున్నది?

ఆపరమేశ్వరుఁ డీశ్వరుఁడా, విష్ణువా, రెండును అని చెప్పవలయునా? రెండును గాఁ డనవలయునా అన్నచోఁ బున్నపుంసకస్త్రీలింగశబ్దములచే వ్యవహరింపఁబడు నాపరమాత్మయందే భేదములు గల్పింప నశక్యంబు ఏమానవుఁ డేరూపంబున ధ్యానించిన నారూపమున నాపరమాత్మ భక్తు ననుగ్రహించు ఈనియమంబు పాటించి భజించువాఁడే కృతార్థుఁడగు లేనిచోఁ దత్ఫలము వేఱువిధముగా ననుభవించును ఇంక నవ్వాలిపుణ్యవృత్తాంతమును జిత్తగింపుఁడు

లక్ష్మీప్రభృతుల భూతలంబున జన్మింప శ్రీకృష్ణమూర్తి నియోగించుట

ఇట్లు దేవతలంద ఱుపవిష్టులై యానందపరవశులై యుండఁగా శ్రీకృష్ణమూర్తి చిఱునవ్వు మోమునఁ జిందు

లాడుచుండ * లక్ష్మీదేవిం జూచి ఓభార్గవీ! నాయానతి నీవు భూలోకంబునకుం బోయి విదర్భదేశాధిపతి యగుభీష్మకునకుం బుత్త్రికవై జన్మింపుము నీవు నన్నువదలియుండ నోపవని యెఱుంగుదు నేను నీవుండు కుండినపురంబునకు వచ్చి నిన్నుం బెండ్లియాడెద సంశయింపకుము నీవు పతివ్రతాశిరోమణి వౌట నీవాంఛితంబు నెఱవేఱును అని పలికి రత్నాసనాసీన యగు పార్వతిం గనుంగొని యోసుశీలా! నీవును భూతలంబున యశోదాదేవికి నందునకుం బుత్త్రికవై జన్మింపుము నేనును నీతోడన దేవకీవసుదేవులకుం గుమారుండనై జనింతు. నాజననము మధురానగరమున నగు సోదరీ! నీవు పుట్టఁగనే మాతండ్రి నన్నుంగొనివచ్చి నీవుండుపురుటింట నునిచి నిన్నుఁదోడ్కొని యతివేగముగా మధురాపురమునకుం బోవును కంసుని జూచినంతనే శ్రీచంద్రమౌళి పరిసరమునకుం బొమ్ము నేను నవ్వల భూభారము నడంచి యీ లోకంబున కరుగుదెంతు † నీవు జగత్సృష్టిని సంహారమును జేయుదానవు కావునఁ బ్రతిగ్రామమునను బూజింపఁబడు

---

* ఉవాచ కమలాం కృష్ణ స్స్మేరాానన సరోరుహః, త్వం గచ్ఛ భీష్మకగృహం నానారత్నసమన్వితమ్. వైదర్భ్యా ఉదరే జన్మ లభ దేవి సనాతని, తవపాణిం గ్రహిష్యామి గత్వాహం కుండినం సతి

౬ అధ్యా. ౧౨౧ శ్లో.

† లభ జన్మ మహామాయే సృష్టి సంహారకారణి, గ్రామే గ్రామేచ పూజాంతే కారయిష్యామి భూతలే, కృత్స్నే మహీతలే భక్త్యా నగరేషు వనేషు చ, తత్రాధిష్ఠాతృ దేవింత్వాం పూజయిష్యంతి మానవాః

౬ అ. ౧౨౨ శ్లో.

చుందువు నగరములందు నిన్ను భక్తిచేఁ బూజించుచు నాగరులు కృతకృత్యులు కాఁగలరు నీవధిష్ఠాతృదేవి వనం బగుదువు

అని పలికి యామె యనుతింప సంతసించుచుం గుమార స్వామిం గాంచి షడాననా! నీ వంశరూపమున భూతలమున జాంజవతీగర్భంబున నవతరింపుము నీతోఁడ దేవతలందఱు నిజాంశముల నాకు సాయమొనరింపఁ బుట్టఁగలరు నేనును మీరందఱు తోడ్పడ భూభారం బుపసంహరింతురు

అని పంకజలోచనుండగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యానతిచ్చిన నప్పలుకు లాలించి పద్మయోనియగు బ్రహ్మ కరయుగము జోడించి వినయమున నిట్లు ప్రశ్నించెను దేవదేవా! సకలలోకాధిపతివయి సర్వశక్తియుక్తుఁడవయి యలరారు నీసేవచేయఁగలవాఁడే భక్తుఁడు ఆతఁడే కృతార్థుఁడు నీయాజ్ఞ జవదాఁటక యొనరించువాఁడే నిత్యభక్తుఁ డనంబరఁగు ఒక్కమనవి గలదు ఏయేదేవత లేయేరూపంబుల నేయేనామంబుల నెందెందుఁ బుట్టవలయునో కింకరుండనగు నాయందనుగ్రహ మునిచి యానతిమ్ము నావిని జగన్నాథుండిట్లు బదులు చెప్పెను.

బ్రహ్మకుం గృష్ణుండు భూతలంబునఁ బుట్టఁగల దేవతానామాదులను దెల్పుట

పద్మసంభవా! చక్కని ప్రశ్నము చేసితివి ఇది వినఁదగిన విషయము మన్మథుఁడు రుక్మిణీగర్భమునం బుట్టఁగలఁడు. రతీ

దేవి మాయారతియనఁబరఁగి జనింపఁదగు ఏదేవి శంకరుగృహ
మున ఛాయారూపమున నుండెనో యామెయే రతియని
యెఱుంగుము నీవు రౌక్మిణేయతనయుండవై యనిరుద్ధుండనం
బ్రసిద్ధినొందఁగలవు భారతీదేవి బాణాసురపుత్రికయై శోణిత
పురంబున వెలయఁగలదు. అనంతుఁడు దేవకీగర్భమున నెల
కొని మాయచే గర్భసంకర్షణముచేయంబడి రోహిణేయుం
డయి సంకర్షణుం డనంబరఁగు సూర్యతనయ గంగాంశమునఁ
గాళిందియనంబుట్టువుంగాంచు తులసి తనయర్ధాంశమున
లక్ష్మణయనం జనించు ఆమె రాజకన్యకయే యగు వేదమాత
యగు సావిత్రి నాగ్నజిత్తియనం బుట్టు. భూదేవియే సత్య
భామ యనం బ్రసిద్ధిగాంచు సరస్వతి శైబ్యయను పేరుగాంచి
జనించు రోహిణి మిత్రవిందయనం బుట్టఁదగు సూర్యపత్ని
రత్నమాలనా విఖ్యాతింగాంచు స్వాహాదేవ్యంశమున సుశీల
జనింగాంచు దుర్గార్ధాంశమున జాంబవతిజనించు వీరు తొమ్మం
డ్రుగురు రుక్మిణియుంగలిసి పదిమందియు నాకు భార్యలుగాఁ
గలరు శైలపుత్రిక యర్ధాంశమున జాంబవంతుని గృహమునం
బుట్టువుంగను ఒకనాఁడు శంకరుండు పార్వతిం గాంచి శ్వేత
ద్వీపనివాసియగు విష్ణువు కైలాసమునకు రాఁగా నాతని నాలిం
గనము చేసికొమ్ము. దాన దోషంబు లేదు ఇది మదాజ్ఞగదా.
అనుమానింపకుము దోస మిసుమంతయు లేదు. అని కృష్ణ
మూర్తి పలుకునంతలోఁ బద్మయోని పరమేశ్వరా! రాధా
నాథా! శ్వేతద్వీపమునుండి విష్ణుమూర్తి కైలాసమునకు

వచ్చుటకుముందే యీశ్వరుఁడు పార్వతింగూర్చి యీమాట పలుకనేల ? ఆశ్చర్యముగ నున్నది దీనివృత్తాంత మంతయుం దెలుపుమా యని ప్రార్థించెను

పార్వతీపరమేశ్వరుల వృత్తాంతము బ్రహ్మకుం గృష్ణుండు దెల్పుట

ఆప్రార్థనకు నలరి జలజాక్షుం డిట్లు చెప్పెను సృష్టికర్త వగు నీవడిగినఁ దప్పక చెప్పవలయు వివరించెద వినుము ముం *దొక కాలంబున గణాధీశుండగు గజాస్యునిదర్శించి దేవతలెల్లం బెల్లుగం బోయిరి శ్వేతద్వీపమున నెలకొనియుండు విష్ణుమూర్తియు గణపతిని దర్శింపఁబోయెను. అందఱును గణపతిని దర్శించి హృష్టులై రి యథోచితాసనంబులఁ గూర్చుండిరి సుఖాసనమున నుపవిష్టుం డగు శ్రీమహావిష్ణువు త్రిలోకమోహనరూపంబు గాంచి యమర్త్యులెల్ల నానందించిరి శంకరుండు నందఱ నాదరించెను అందు నవరత్నకిరీటమునుదాల్చి కుండలకాంతులు గండభాగంబుల నాట్యమాడఁ, బీతాంబర మొప్పు మెఱయ, శ్యామలతనుకాంతులు సర్వత్ర వ్యాపింప, నవయౌవనంబు చూపరుల నాశ్చర్యపరవశులను జేయ, చందనాగురుకస్తూరీకుంకుమద్రవచర్చలరుచులు నూర్ప, రత్నాలంకారములు చెలువుసూప, చిఱునవ్వు మోముదమ్మి కొకవింత

---

* పురా గణేశం ద్రష్టుం చ ప్రజగ్ము స్సర్వదేవతాః, శ్వేతద్వీపాత్స్వయం విష్ణుర్జగామ శంకరాలయమ్. అని మూ. ౬ అ ౧౮౯ శ్లో.

చెలువు సమకూర్ప, రత్నసింహాసనమునఁ దేజరిల్లు మహా
విష్ణువును, శంకరాదులు వినుతించి పూజింప నలరువానిం
గాంచి పార్వతి ప్రసన్నవదనేక్షణయై యించుక లజ్జించి వస్త్ర
మున ముఖముం గప్పుకొని మరలమరలఁ జాటుఁజూపుల
నాసుందరమంగళదివ్యవిగ్రహమును జూచుచుండెను నిమేష
రహితయై యావిష్ణునాకారమును గన్నుల పండువుసేయు
దానింజూచునపు డాపార్వతికిఁ బులకలు పొడమెను

మరల నయనముల మరలించి క్షణకాలము పంచ
వక్త్రుఁడై శుభ్రదేహచ్ఛాయుఁడై, త్రిలోచనుండయి, త్రిశూ
లాద్యాయుధములం దాల్చి కందర్పకోటిలావణ్యదేహుండై
యలరారు శంకరుం జూచెను ఆవల నట్లే యేకవక్త్రుఁడై,
శ్యామలాంగుఁడై, ద్విలోచనుఁడై, చతుర్భుజుండై, పీతాంబర
ధరుండై, వనమాలావిభూషితుండై, యేకత్వంబునను, మూర్తి
భేదమునను దానే బ్రహ్మమై వెలయు మహావిష్ణువును జూచెను

ఇట్లు విస్మయజనకంబగు విష్ణురూపమును జూచినంతనే
విష్ణుమాయచే సకామ యాయెను ఓపంకజాసనా! వాణీపతీ!
బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లనుమీరు ముప్వురు మదంశములే.
అందు సత్వగుణాత్మకుండగు విష్ణు వధికుఁడు అట్టివిష్ణువుం
జూచి పులకాంచితవిగ్రహయై పార్వతి మనస్సున నాదేవ
దేవునిఁ బూజించెను

పార్వతి మనోభావమును శంకరుం దెఱింగి యొక్కటఁ
బిలిచి యిట్లు హితముపదేశించెను హిమాలయాత్మజా!

నే నుపదేశించువిషయము నాలకింపుము నీశృంగారమును హరి కొసంగుము * నేనును బ్రహ్మయు విష్ణుమూర్తియు నొక్కరూపమే కాని వేఱుకాదు ఆత్మయొక్కటియే నీవో మూలప్రకృతివి సర్వజగజ్జననివి సర్వప్రపంచము నీరూపమే నీయంత నీవే పుట్టితివి బ్రహ్మకు సరస్వతియు, విష్ణువునకు లక్ష్మియు, నాకు దుర్గయు భార్యలుగా నలరుముగ్వురు నీరూపములే మాకు ముగ్వురకును భేదమేలేదు ఇదియే తత్త్వము.

అని పలికిన సదాశివునివచనంబు లాలకించి గౌరి యిట్లు ప్రశ్నించెను నాథా! దీనబంధుఁడవు కృపాపాథోరాశివి ఇట్టి నీకు నాపై నేల యిట్లు నిష్కృపకలిగెనో తెలియఁజాల కున్నాఁడను చిరకాలతపఃఫలముగా భర్తవుగ నీవు లభించితివి. ఇట్టి నావంటి కింకరుని బరిత్యజింపఁ జనునే. ఈరీతి నన్నుఁ బలుకుట నాకుఁ దగినదికాదు రెండవపర్యాయము పలుకకుండ నను గ్రహింపుము భవద్వాక్యమును శిరసావహించెద కాని యది జన్మాంతరమున నగుఁగాక రూపాంతరమున హరిని భజించెద నీవచన మమోఘమని యెఱుంగుదు.

అని గౌరిపలుక శంకరుం డూరకుండెను మరలఁ బక్కున నవ్వి యభయం బొసంగి పార్వతిం గారవించెను ఆప్రతిజ్ఞను బాలించుపొంటెఁ బర్వతకుమారి జాంబవంతునింటఁ బుట్టెను

* 'అహం బ్రహ్మా చ విష్ణుశ్చ బ్రహ్మైకం చ సనాతనం.' అని మూ. ౬ అ. ౧౬౪ శ్లో.

పంకజాసనా! ఇదియ జాంబవతీవృత్తాంతము పురాతనవార్త గావున వచించితి

అని శ్రీకృష్ణుండు పలుక బ్రహ్మయు నచ్చెరువంది మరల నిట్లు ప్రశ్నించెను 'దేవదేవా! పార్వతి మర్త్యలోకంబునఁ బెక్కుమంది భూపాలురుండ భల్లుకాధిపతియగు జాంబవంతు నింటఁ బుట్టనేల? జాంబవంతునివంటి పుణ్యాత్మకులు రాజులు లేరా?' ఈసందేహముం బాపి కాపాడుమా యని వేఁడెను

{ పార్వతి జాంబవంతునింట జన్మింపఁ గారణము శ్రీకృష్ణుఁడు తెలుపుట }

శ్రీకృష్ణపరమాత్మయు సంతసంబున బ్రహ్మ కిట్లు బదులు చెప్పెను. 'సరసిజాసనా! పూర్వము త్రేతాయుగమందు శ్రీహరి రామరూపంబున నవతరించెఁ గదా దేవతలందఱు స్వాంశంబుల రామసహాయార్థము పుట్టిరి భల్లుకాధిపతియగు జాంబవంతుఁడు హిమాలయాంశమునఁబుట్టి శ్రీరామకింకరుఁడయ్యెను శ్రీరాముఁ డనుగ్రహంబున నాతనికిఁ జిరంజీవిత్వమును బ్రసాదించెను ఆవరప్రభావమున నతఁడు కోటిసింహముల బలముగలవాఁ డయ్యెను పార్వతియు హిమవంతుఁడు తనకుఁ దండ్రి గావునఁ దదంశమునఁ బుట్టిన జాంబవంతు నింట భూతలంబున నవతరించెను ఆమెయే జాంబవతి యనం బ్రఖ్యాతింగాంచె ఈవృత్తాంతము పురాతనము గావున నంతయుఁ జెప్పితి ఇఁక శీఘ్రంబ దేవతలందఱు తమతమయంశ

ముల భూతలంబునఁ బుట్టువుం గాంతురు గాక రాజపుత్త్రులై నాకు భూభార హరణకార్యంబున సహాయము చేయుదురు గాక * లక్ష్మీదేవ్యంశమునఁబుట్టి రాజకన్యకలు నాకుఁ బత్ను లగుదురుగాక ' అని యానతిచ్చెను

పాఠకమహాశయులారా! ఈగాథవలన మన మెఱుంగఁ దగిన ముఖ్యాంశములు కొన్ని గలవు బాహ్యదృష్టిఁ జూడ కుఁడు ఇందలి తత్త్వ మేమనియే పరిశీలింపుఁడు. శ్రీకృష్ణ శంకరులవాక్యముల శ్రద్ధమై దిలకింపుఁడు విధి హరిహరులకు భేదము నామమాత్రమే గాని వేఱుగాదని దీనినుండి తేలును గదా లక్ష్మీవాణీపార్వతులకు నభేదమే యని తేలునుగదా భగవంతుఁడు పరాత్పరుఁడు జగత్ప్రవర్తనార్థము మూఁడు రూపములఁ దాల్చి సృష్టిస్థితిసంహారముల నొనరించుచున్నాఁ డనియు, ఆయన యిచ్ఛారూపిణి యగు మూలప్రకృతి మూఁడురూపముల నొంది వాణీలక్ష్మీపార్వతీనామంబుల వెల యుచున్నదనియు, ఇంతియకాని యిందొకరు తక్కువయని గాని, యింకొక రెక్కువయనిగాని గ్రహించుట మిగులఁ బొరపాటనియు, కార్యాంతమున వీరంద ఱాపరమాత్మయం దైక్యమగుదురనియు, ఈమువ్వురు కాంత లామూలప్రకృతి యందు విలీన లగుదు రనియు దీనిసారము ఇట్టులగుట నిం దెవ్వరిభజించినను ఫలమొక్కఁడేగాని వేఱుఫల మెట్లగును?

* 'కమలా కలయా సర్వా భవంతు నృపకన్యకాః, మన్మహిష్యో భవిష్యంతి సహస్రాణాం చ షోడశ' అని మూ. ౧౩౮ శ్లో.

ఇట్లు శ్రుతులుగాక పురాణములుగూడఁ దలపై నోరుపెట్టుకొని తత్త్వ మిదియని ఘోషించుచుండ మొండిపట్టుమానక వీరియందుఁ దారతమ్యములు గలవని వాదించు మహానుభావుల కేమి సమాధానము చెప్పవలయునో తెలియరాకున్నది

కొందఱు సర్వసాక్షి, సర్వేశ్వరుఁడు, సర్వవ్యాపియు నగు భగవంతునిఁ బరాత్పరుని "మొద్దు" అని పలుకుచు, సంతతోఁ దృప్తినొందక యామొద్దు నుపాసించిన నేమి ఫలమని వ్రాయఁ, జెప్ప, సాహసింతురు అట్టివారి కది వెఱ్ఱితనము పూర్వజన్మపాపఫలము అనక మఱేమనవచ్చును. ఆ మొద్దే ఈ త్రిమూర్తుల నాడించుచు, గంతులువేయించుచు, లయమొందఁజేయుచున్నది ఆమహాత్ము నుపాసించు భాగ్యము లేకయే వీరి నుపాసించుచున్నారము అందుఁగూడ నైక్యమును బాటింపకున్న నిది కడపటిజన్మము కాదని వారికి హితము చెప్పుటయే సమంజసము అతివిస్తరముగా వారిం గూర్చి వ్రాయుటయు వృథాకాలక్షేపమే యగు ప్రకృత మనుసరించుచున్నాఁడను లక్ష్మీదేవ్యంశమునఁ బదాఱువేల మందివనితలు జన్మించి నాకు భార్యలుగావలయు నని శ్రీకృష్ణమూర్తియే యాజ్ఞాపించెనఁట ఆకాంతలే గోపికలు వారు శ్రీకృష్ణునిఁ బ్రేమించుటలోఁ దప్పేమియో తోఁచకున్నది లక్ష్మీదేవి భగవంతుని సాధ్వి అనపాయిని పెక్కురూపముల ననేకావతారములయం దాయనకు భార్యయయ్యెను శ్రీకృష్ణావతారమున ననేకరూపముల నేకకాలమున భార్యయయ్యెను ఇందేమి యాక్షేపింపఁదగు విషయముకలదో

తెలియఁజాలకున్నాఁడను భగవత్కథామృతమును జవి చూడఁజాలని మహాత్ములకన్నియు సందియములే అన్నియుఁ జేయరాని కార్యములే యని తోఁచును ఒకభక్తుఁడాపర మేశ్వరుఁ గౌఁగిలింపఁగోరును ఒకఁడు సేవఁజేయగోరును వేఱొకఁడు నుతింపఁ గాంక్షించును ఇంకొకఁడు పూజింపఁ దమకించును మఱియొకఁడు మఱొకరీతిం గోరును అందఱి కోర్కులఁ దీర్చుట యాభగవంతునికృత్యము ఆయాయి యవ తారముల నాయాయిభక్తుల వాంఛితములఁ దీర్చుచుండు పర మాత్మునియందు దోషముల శంకించుట, వచించుట, వానిని సిద్ధాంతము చేయఁబూనుట పురాకృతదుష్కృతఫలము గాక వేఱొండు గాదని మాటిమాటికిం బలుకవచ్చును అంతియ గాని శాస్త్రోక్తముగ వారింగూర్చి వేఱొక్కసమాధానమును జెప్పసాధ్యముగాదు

ముందుముందు శ్రీకృష్ణలీలలయందు బహుభార్యలతోఁ గ్రీడించినట్లు కనఁబడును అందును సమాధానము సమయో చితముగా వ్రాయఁబడును ఇపుడు వ్రాయునదియు దానికిం దోడ్పాటు చేయఁజాలియుండునని యూహింతురుగాక!

దేవాంశజనితుల వివరణము

ఇంకఁ దర్వాతికథ విన నవహితులరు గండు భగ వంతుఁడిట్లు బ్రహ్మకుం దెలిపి మఱియు నిట్లు పలికెను వాక్పతీ! ధర్ముఁడే యంశరూపమున, బాండుపుత్త్రుఁ డనబరఁగు యుధి

ష్ఠురుఁ డగు వాయుదేవాంశమున భీమసేనుండుపుట్టు. ఇంద్రాంశభవుఁ డర్జునుఁడు కాఁగలఁడు నకులసహదేవులు దేవ వైద్యులగు నశ్విదేవాంశసంభూతులు. సూర్యాంశభవుండు కర్ణుండు విదురుఁడు యముఁడేయగు కల్యంశమున దుర్యో ధనుఁడుపుట్టు శంతనుఁడు సముద్రాంశజనితుండగు. అశ్వత్థామ శంకరాంశజనితుఁడు వహ్న్యంశజనితుఁడు ద్రోణుఁడు. హుతవహునంశమున దృష్టద్యుమ్నుఁడు మహాబలశాలియై జనింగాంచు అభిమన్యుండు చంద్రాంశజనితుండగు వస్వంశ మున భీష్ముండు విఖ్యాతింగను కశ్యపాంశజుఁడు వసుదేవుఁడు అదిత్యంశమునఁ బుట్టు సాధ్వి దేవకియగు వస్వంశమున నంద గోపకుఁ డుదయమందు యశోద వసుభార్యయ యగు ద్రౌపది కమలాంశజనిత ఆమె యజ్ఞకుండమునుండి వెలువడు శత రూపాంశజాత సుభద్ర యగు ఆమె దేవకీగర్భసంభవయగు నని తెలియఁదగు దేవతలందఱు భూభారహారకులై పుట్టఁ గలరు దేవతాపత్నులెల్లఁ బృథివీతలంబున స్వాంశముల నుద్భవ మందగలరు

అని పలికి శ్రీకృష్ణుఁ డూరకుండెను అంత నామహాత్ముని వామభాగంబున వాగ్దేవియు, దక్షిణభాగంబున లక్ష్మీదేవియుఁ, బురోభాగంబునఁ బార్వత్యంబయు నామెచెంతనుండి దేవతా సముదయములును సేవించుచుండిరి గోపికలును గోపాలకు లును భక్తినమ్రులై కొల్చుచుండఁగా శ్రీకృష్ణవక్షస్థలవా సినియయి వ్రజేశ్వరియగు రాధాదేవి పరమాత్మునిం జూచి యిట్లు పలికెను ప్రాణేశ్వరా! నిన్నుఁజూడకున్నచో నొకనిమేష

మైన బ్రదుకంజాలను. విరహాముగలుగునని తోఁచినంతన ప్రాణములు దహింపఁబడు నాచిత్తము నాయాయత్తముగాదు. నిమేషమైన నెడఁబాయఁజాల ఇట్టి నేను నిన్నువదలి భూతలంబున కెట్లు పోనేర్తును? ఎంతకాలమునకు మన కిర్వుర కొకచోట నివాసముగలుగును? గోకులంబున నెందు మనకు యోగము పొసంగు? నినుఁ బాసిన నిమేషము శతయుగతుల్యంబుగఁ దోఁచు నేనందుఁబోయి యెవ్వనింజూతు? ఎటుపోవుదును? నన్నెవరందు రక్షింతురు? నిన్నెడఁబాసినపుడు తల్లిని దండ్రిని బంధువులను, సోదరులను, బుత్రులను స్మరింప నిష్టము గలుగదు సకలమాయలు నీయాజ్ఞకు లోఁబడియుండు అట్టి మాయలచే నన్ను నాచ్ఛాదింపకుము నీయందే ప్రీతిగల్గి యుండఁజేయుము "నిన్ను మాయచేఁ గప్పనుజుమీ" యని శపథంబుచేయుము ఓమధుసూదనా! ప్రతిక్షణము నామనోద్విరేఫము నీ పాదారవింద విగళదమృతపానాసక్త మగునట్లనుగ్రహింపుము ఎందెందు నెవరెవరికులమున నేఁబుట్టునట్లు చేసినను నీస్మరణము దాస్యము నాకుం గలుగున ట్లనుగ్రహింపుమా ఇదియే నావాంఛితము

మఱియు నేనెందుజన్మించినను నీవు కృష్ణుఁడవని, నేను రాధిక యని యీపేరులు మార్పునొందకుండ మనకిర్వురకుఁ గల ప్రేమసౌభాగ్యమునకు భంగమురాకుండున ట్లనుగ్రహింపుమా నిను మఱువకుండ నుండునట్టి వరము ప్రసాదింపుమా. శరీరమును ఛాయ యెడఁబాయనిపగిది, ఆత్మ నెడఁబాయని ప్రాణములవలె మనకిర్వురకు జన్మము లభించుఁగాక! ఇదియె

నావాంఛితము ఈవర మనుగ్రహింపుము నిమేషమాత్ర మైన మన కెడఁబాటు గలుగఁగూడదు నేను బ్రాణతుల్యను గావున నీతనువు నెడఁబాయకుండునట్లు చేయుదువుగాక నేను నీకర్ధశరీరంబ కదా దాన మన కభేదంబు సిద్ధించెఁగదా దానికి చ్యుతిలేకుండునట్టి వర మనుగ్రహింపవే యని దీనవదనయై మాటిమాటి కీమాటలం బల్కుచు నుచ్చైర్నాదమున రోదనము గావించుచుఁ బాదారవిందంబులపైఁ బడియుండెను

కరుణాశరధియగు శ్రీహరి రాధాదేవిని లేవనెత్తి బాహువుల బిగియం గౌఁగిలించుకొని సత్యపూతమై కరుణాపూర్ణమై హితమై యలరార నిట్లుపలికెను ప్రాణేశ్వరీ! ఆధ్యాత్మికమై శోకచ్ఛేదనకారణంబయి తగుయోగము నుపదేశించెద చక్కఁగా నాలకింపుము ఈయోగము యోగీశ్వరుల కేని దుర్లభము.

శ్రీకృష్ణుఁడు రాధకు యోగ ముపదేశించుట

వ్రజేశ్వరీ! సర్వబ్రహ్మాండము ఆధారాధేయాత్మకమని తెలియుము ఆధారములేక యాధేయ ముండఁజాలదని నమ్ముము ఫలమున కాధారము పుష్పము పుష్పమున కాధారము పల్లవము పల్లవాధారము స్కంధము స్కంధాధారము తరువు వృక్షాధార మంకురము అంకురాధారము జీవశక్తియుతమగు బీజము * బీజాధార మష్టి అష్టికాధారము

---

* అష్టిరేవాంకు రాధార శ్చాష్ట్యాధారో వసుంధరా' అని మూ

౬ అ. ౧ శ్లో.

భూమి భూమికాధారము శేషుఁడు శేషాధారము కచ్ఛపము కచ్ఛపాధారము వాయువు ఆవాయువున కాధారము నేనే [1]నాకాధారస్వరూపవు నీవు నేను నీయాధారమున నున్నవాఁడను [2]సర్వశక్తులు నీయందున్నవి మూలప్రకృతివి ఈశ్వరివి శరీరస్వరూపవు త్రిగుణాధారరూపిణివి [3]నీయాత్మను నేను నిరీహుఁడను నిన్నుఁ గూడినపుడు కదలుదును పురుషునుండి వీర్య ముద్భవించు దానినుండి సంతతికలుఁగు. ఆరెండింటికాధారము ప్రకృతి, కామినియు, ఆప్రకృతి కళ. దేహము లేక ఆత్మ నిలుచుటెట్లు? ఆత్మ లేక శరీరముండుటెట్లు? అవిలేకున్న పుట్టుకయెట్లుకలుగును. సంసారబీజభూతులమగు మన కిరువురకు భేద మెట్లు కలుగును? ఆత్మయెందుండిన దేహమందుండును నీవెందుండిన నేనందుండక యెట్లు మాననేర్తు? [4]క్షీరమునందు ధావళ్యము, అగ్నియందు దహించుశక్తియు, (అనఁగా నుష్ణము) భూమియందు గంధము, జలమందు శీతలత్వము ఎట్లో అట్లే మనయం దభేదగుణము కలిగియుండు ధావళ్యదుగ్ధముల కైక్యమెట్లో, అగ్ని దాహికలకేకత్వమేలాగో, భూగంధముల కెట్టు లభేదమో, సలిలశీతలత్వముల కేరీతి నైకమత్యమో, మనయిరువురకు నట్లే యభేదము గలిగియుండు

1 'మమాధార స్వరూపాత్వం త్వయి తిష్ఠామి సాంప్రతమ్.' అని మూలము.
2 'త్వం చ శక్తి సమూహాచ మూలప్రకృతి రీశ్వరీ' అని మూ.
3 'తదాత్మాహం నిరీహశ్చ చేష్టావాంశ్చ త్వయా సహ' అని మూ
4 'యథా క్షీరచ ధావళ్యం దాహికా చ హుతాశనే' అని మూ.

నని నమ్ముము. ఇంతియగాదు నన్ను వదలినచో నీవు నిర్జీవవు నిన్ను వదలిన నేనదృశ్యుఁడనే *నిన్నుఁగూడక వీడినచో నేను సృష్టిచేయఁజాల ననుటసత్యము మృత్తిక లేక ఘటము కులాలుఁ డెట్లుచేయఁజాలఁడో, సువర్ణము లేక కంసాలి యెట్లు అలంకారవస్తువుల నిర్మింపఁజాలఁడో అట్లే నేనును నిన్నుఁ గూడనిచో సృష్టికార్యము చేయంజాలను నేనెట్లు ఆత్మరూపుఁడను నిత్యుఁడనో యట్లే నీవును ప్రకృతిరూపవు సర్వశక్తిసమాయుక్తవు సర్వాధారవు సనాతనివి నాకుం బ్రాణసమానవు † లక్ష్మియన్న, వాణియన్న, సర్వమంగళయన్న నీవే బ్రహ్మాయు, శంకరుఁడు, అనంతుఁడు, ధర్ముఁడు నీవే నాప్రాణాధికవు నీవే నాసమీపమున నీదేవతలు, దేవాంగనలు నుండఁగా నీవు నా వక్షఃస్థలమున నెట్లున్నదానవు? కాననే వీరందఱికంటె నధికురాల వని తెలియలేదా రాధాదేవీ! కన్నీరు విడుచు పని నుండి మరలుము నిష్ఫలమగు భ్రాంతి నొందకుము శంకనుబోఁ దోలుము వేవేగ వృషభానుగృహంబున కరుగుము కలావతి యనుపేరం బరఁగు వృషభానుపత్ని జఠరంబునఁ దొమ్మిది నెలలు వాయువుచే గర్భంబుఁ బూరించి దశమమాసంబున నీ

---

* త్వయా వినా భవం కర్తుం నాలం సుందరి నిశ్చితమ్, వినా మృదా ఘటంకర్తుం యథా నాలం కులాలకః వినాస్వర్ణం స్వర్ణకారో ఽలంకారం కర్తు మక్షమః. ౨౨౦ శ్లో.

† మమ ప్రాణసమా లక్ష్మీ ర్వాణీచ సర్వమంగళా, బ్రహ్మేశానంత ధర్మాశ్చ త్వం మే ప్రాణాధికాప్రియా ౨౨౨ శ్లో.

వటనుండి యావిర్భవింపుము నీస్వరూపమును బరిత్యజించి శిశురూపమును గ్రహింపుము వాయురూపగర్భము నిస్సరణమగుతఱి నీవాత్మమాయాబలంబున శిశురూపంబున ధరపైఁబడి వివస్త్రవై రోదన మొనరింపుము * అట్లొనరించిన నీవయోనిసంభవురాల వగుదువు గోకులంబు నుద్ధరింతువు నేనును అయోనిసంభూతుఁడ నయ్యెద మన కిరువురకు గర్భసంస్థితి కలుగఁగలదా? గోకులమందు భూమిని స్పృశించుట మాత్రమే నాకుం గల్గును నీకారణమువలనఁ గంసభయము నొక నెపముగానుంచుకొని నందవ్రజమునకుఁ బోవనెంచితి యశోదామందిరంబున నందనందనుఁడనగుఁ గల్యాణీ! నిత్యము చూడఁగలవు నన్నుఁ గౌఁగిలింపఁగలవు రాధాదేవీ! నావర ప్రభావమున నీకు విస్మృతి కలుగకుండఁ గలదు బృందావనంబున నిన్నుంగూడి యిచ్ఛానుసారముగ విహరింతు. పావనశీల విరాజమానలగు ముప్పదిముగ్గురు సుశీలాదులగు వయస్యలంగూడి త్రిసప్తశతకోటిగోపికలం గలిసి గోకులంబునకుం బొమ్ము లెక్కకుమించినగోపికలను గోకులంబున వెలయించి వారినెల్ల నమృతమయవాక్కుల నాదరించుచు నుండుము నేనును గోపాలకులంగూడి గోకులంబున నివసించి వసుదేవాశ్రమంబున

---

* అయోని సంభవా త్వం చ భవితా గోకులే సతి,
అయోని సంభవోఽహంచ నావయో ర్గర్భసంస్థితిః.
భూమి సంస్పృష్టమాత్రం మాం గోకులే ప్రాపయిష్యతి,
తవ హేతో ర్గమిష్యామి కృత్వా కంసభయం ఛలమ్ ౨౭ శ్లో.

విహారించి మధురాపురికిం బోయెద *నాసంగమునుగోరి నన్ను సేవించుటే ప్రియమని భావించు గోపకులందఱు వల్లవుల యిండ్లఁబుట్టి రాశాసనమున నుందురుగాక అని పలికి శ్రీ కృష్ణుఁ డూరకుండెను

ఆస్తికశిఖామణులారా! ఈకథాసారమేమని యించుక యాలోచింపుఁడు భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు రాధతో నీవు ప్రకృతివి నేఁ బరమాత్మను నీతోడిపొత్తులేకున్న నేనే కార్యము చేయఁజాల ననియెఁ గదా నాకాధారభూతు రాలవు. అట్టి నిన్ను నెడఁబాసిన నేను గదలఁజాలను నీసాయమున నే బ్రహ్మాండమునిర్మింతు, సర్వశక్తులు నీయందున్న వనియు బోధించెను లక్ష్మి, వాణి, పార్వతి యనునవి నామధేయములు ఇన్ని పేరులు గలదానవు నీవే బ్రహ్మశంకరానంత ధర్మాదులు నీవేయని యుద్బోధించెను అనఁగా అవయవములు గలవ్యక్తులన్నియుఁ బ్రకృత్యధీనములు తదతీతుఁడు విరాట్టు. అట్టివిరాట్పురుషుఁడను నేనే అని స్పష్టముగాఁ దెల్పెనుగదా

ఈయర్థమే శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు సౌందర్యలహరియందు:—

శ్లో॥ "శివ శ్శక్త్యాయుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవితుం
న చే దేవం దేవో న ఖలు కుశల స్స్పందితు మపి,

---

* వ్రజం ప్రజంతు క్రీడార్థం మమసంగే ప్రియా త్ప్రియాః, వల్లభానాం గృహేజన్మ లభంతాం గోపకోటయః. ౨౩౫ శ్లో.

అత స్త్వా మారాధ్యాం హరిహరవిరించాదిభి రపి
ప్రణంతుం స్తోతుం వా కథ మకృతపుణ్యః ప్రభవతి"

శ్లో॥ హరి స్త్వా మారాధ్య ప్రణతజన సౌభాగ్యజననీం
పురా నారీ భూత్వా పురరిపు మపి క్షోభ మనయత్,
స్మరోపి త్వాం నత్వా రతినయన లేహ్యేన వపుషా
కవీనా మ ప్యంతః కరణ మపి మోహాయ మహతామ్.

అని వక్కాణించిరి ఈరెండువిషయములకు నించుక యేని భేదముకలదా హరిహరవిరించులు మువ్వురు ప్రకృత్యధీనులు విరాట్టొక్కఁడే తదతీతుఁడు అనుట సిద్ధాంతమని యీయిర్వురి యుపదేశమునుండి తేలినది

ఇట్టులుండ హరిహరభేదవాద మెంత నిస్సారమైనదో పరికింపుఁడు దాని నాధారముగాఁగొనిన నెంతపాపము వచ్చునో తలంపుఁడు ఇఁక నావాదమే పరమపురుషార్థమను కొన్న వారికిని ముక్తికి నెంతదూరమో యూహింపుఁడు ఈ త్రిమూర్తులలో నెవరి నుపాసించిన నొకటియే దానిఫలము జ్ఞానము. దాని నూఁతగాఁగొని పరమపురుషుని ధ్యానింపఁ గలుగుదుము అట్టిజ్ఞానము దృఢముగాక దుర్వాదమూలకమైన మనగతి యధోగతియే గాక మతేమగును కాఁబట్టి మనము పరమేశ్వరుఁడొక్కఁడే యని, ఆమహనీయుని యాత్మశక్తియే ప్రకృతియని, యాప్రకృతియే సకలబ్రహ్మాండకర్త్రి యని, అట్టి ప్రకృతి నానాదేవతారూపముల వెలయునని,

యేరూపమున నేనామమున ధ్యానించిన నది దృఢతంగాంచె నేని ఫలప్రదమగునని, దేవతాధ్యానమున కందఱు పాత్రులని రీతిభేదములున్నను ఫలభేదము లేదని చక్కఁగా నిశ్చయించుకొని, పూర్వకర్మవాసనాబలంబున నొక్కొక్కదేవత నుపాసించు భాగ్యము గల్గునని సిద్ధాంతమును జేసికొని భగవత్తత్త్వము నుపాసించి కృతకృత్యులము గావలయు నేగాని వేఱు మార్గమునఁ గాఁజాలము అట్లుగాక స్వాభిమతదేవతాభిన్న దేవతలు తుచ్ఛులని తనదేవతకు సేవకులని, వారి నుపాసించినఁ బుణ్యము రాదని మొండిపట్టున వాదించుట కన్న వృథాకాలక్షేపము వేఱొకటి కానరాదు కాఁబట్టి యట్టివాదములఁ బాటింపక శక్త్యనుసారముగా భగవంతు నారాధించుచుఁ గృతకృత్యులమగుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయు.

ప్రకృతము శ్రీకృష్ణమూర్తియే విరాట్పురుషుఁ డని, శ్రీరాధాదేవియే ప్రకృతి,సర్వబ్రహ్మాండకర్త్రి యని భావింతము అట్టి రాధామాధవుల భక్తి యుక్తిమైఁ బూజింతము. వారియపారమహిమము కనుఁగొనఁజాలము కాని, తత్కథామృతమున నించుకతృప్తి నొందుదము లేనిపోని శంకలఁ దెచ్చుకొని భగవద్గాథల నాక్షేపింపక వానిం బఠింతము దాన నేదో వచింపరాని ఫలము గలుగకమానదు సకలపాపహారమగు భగవత్కథామృతమునఁ దృప్తినొందమేని వేఱుమార్గము తృప్తి నొందింప వలంతిగాదు కావున నిశ్చలభక్తి నభ్యసింతము.

ఈకథామృతపానమునకు ఫలము దేవతాభేదబుద్ధి నాశమే కాని వేఱొండు కాదు

'ప్రకృత మనుసరామః పాయసంభక్షయామః'

అన్నట్లు ప్రకృతకథాభాగమునకు వచ్చెదను ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁ డూరకుండఁగనే దేవతలు, దేవతాకాంతలు, గోపాలకులు గోపికలు, బ్రహ్మశంకరశేషధర్మాదులు పరాత్పరుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తిని గొనియాడిరి పరమానందమునఁ బార్వతీ లక్ష్మీసరస్వతులు స్తుతించిరి. విరహాజ్వరపీడితలై గోపికలు భక్తిచే గోపాలపాలకుని సేవించిరి ప్రేమవిహ్వలు లై నమస్కరించిరి.

రాధయుఁ బ్రాణాధికుండగు ప్రాణేశ్వరుని స్తుతియించి భక్తినమ్ర యయ్యెను. విరహాజ్వరకాతరయై, కన్నీరమున్నీరుగాఁ బ్రవహింప భయాకులయై యుండు రాధనుజూచి శ్రీకృష్ణుండు వినఁదగి, ప్రబోధకరమగు వాక్యము నిట్లుపల్కెను. ప్రాణేశ్వరీ! స్థిరబుద్ధివి కమ్ము భయమును వదలుము నాయంతదానవు నీవు నీయంతవాఁడను నేను నేనుగలుగ నీకుఁ జింతయేల? ఒక్కమాట చెప్పెద ఆలకింపుము నిన్ను నేను వదలి యుండుటకుం గారణంబుగలదు ఆశాపకారణమును జెప్పెద పూర్వమున నీకును నాకును వియోగము నూఱు సంవత్సరములు గల్గ శ్రీదాముఁడు శపించెను దాని ననుభవింపకతప్పదు ఆశాపకాలము వచ్చునంతకు నినుఁగూడియుం

డుదు అది యనుభవించుకాలము రాఁగా నిను వదలి మధు
రాపురిఁ జేరుదు భూభారమడంచి నన్నుం గన్న తల్లిదండ్రు
లకు బంధవిమోచన మొనరించి తంతువాయమాలాకారులకుఁ,
గుబ్జకు శాపమోక్షముం బ్రసాదించి యవనుం బొలియించి
ముచుకుందునకు మోక్షము ననుగ్రహించి, ద్వారకాపుర
మును నిర్మించి, రాజసూయయాగమును దర్శించి, షోడశ
సహస్ర రాజకన్యకలను వరించి,నూటపదునొకండుసంఖ్యలశత్రు
వుల వధించి, మిత్రుల కుపకృతి నొనరించి, వారాణసీదహన
బాణభుజభంజనములఁ గావించి, పారిజాతమును దెచ్చి భామ
కుం బ్రీతిఁ బెంపు నొనరించి, యింక ననేక కార్యముల నొనరించి
యవ్వలఁ దీర్థయాత్రకై వెడలి, మునిసంఘములకు దర్శనంబిడి,
బంధువులతో సంభాషించి, పితృయజ్ఞసంపాదన మొనరించి,
నీకుఁ బూర్వజన్మజ్ఞానం బొసంగి, గోపికలకు దర్శనంబునొసంగి,
రేయింబగళ్లు నినుంగూడి విహరింతు అంత నినుఁగూడి యీ
లోకంబున కరుదెంతును ప్రాణేశ్వరీ! మనకు నెడఁబాటుగలుగు
నూఱుసంవత్సరముల కాలమందుఁ బ్రతిదినము రాత్రియందు
స్వప్నంబున నీకు దర్శనం బొసంగెద నూఱువర్షములు కాక
ముందే మదీయనారాయణాంశము ద్వారకాగమనంబుచేయు
అవ్వల నినుంగూడి వనవాసం బొనరించి మరలఁ దలిదండ్రుల
దుఃఖంబు దొలఁగించి గోపికల యార్తినెడంబాపి భూభారము
ను దీర్చి నిన్నుంగూడి సకలగోపీగోపసహితుండనై యీగోలో
కంబున కరుదెంచెద శ్రీమన్నారాయణాంశము లక్ష్మీవాణీ

సహితంబుగా వైకుంఠంబునకుం బోవు మదీయవిష్ణ్వంశంబు శ్వేతద్వీపంబునకుం జను దేవతలు, పార్వతీప్రభృతులు, నిజాంశంబులఁ బొందుదురు. నేను యథాపూర్వముగా నీగోలోకంబున నినుంగూడి విహరింతును ప్రాణేశ్వరీ! నేను జేయ నిశ్చయించిన యిక్కార్యంబులు గా దన నెవరితరంబు అని రాధను ప్రీతిపూర్వకంబుగా గారవించెను

ఆవిధమంతయు నాలకించుచున్న దేవదేవతాకాంతలు విస్మయాంబుధి మునింగిరి దేవతలం జూచి గోలోకాధిపతి సురలారా! స్వస్థచిత్తులరై మీమీనిలయంబులకుం బొండు. పార్వతీ! నీకుమారద్వయంబుం గూడి కైలాసంబునకుం బొమ్ము. సకాలంబున నాయాజ్ఞ నందఱు నెఱవేర్తురు గాత! అందఱు అంశమాత్రంబున జన్మింతురుగాక! గణపతి భూలోకంబున నవతరింపఁ జనఁడు

అని యిట్లు పలికిన శ్రీహరివాక్యంబు లాలకించి దేవతలెల్ల భక్తినమ్రులై యనుజ్ఞఁగొని తమతమగృహంబుల కేగిరి లక్ష్మీసరస్వతులు శ్రీకృష్ణానుజ్ఞంగొని తమకృత్యంబులు నిర్వర్తింపఁ జనిరి రాధికయు శంకాకులితస్వాంతయై యుండఁ గాంచి భగవంతుఁడు ప్రియా! వృషభానుగృహంబున జన్మింపఁ బొమ్ము గోపికలు గోపకులు నిను సేవించియుండఁ గలరు నేను మధురానగరంబున వసుదేవుని గేహంబున కరిగెద కంస భయము నభినయించి నందవ్రజమునకు నీచెంత కరుదెంతు

అని పలుక నాలకించి రాధాదేవి మిగుల నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు బిట్టు రోదనముచేసెను దాన నామె నయనాంబుజము లెఱ్ఱఁబాఱెను భర్తృముఖారవిందదర్శనాసక్తమతియై కన్నీటి నాపుకొని పలుమాఱు దర్శించెను విడిచిపోఁజాల ననుభావము గనఁబఱచెను ఏడుమాఱులు ప్రదక్షిణ మొనరించి మరల నమస్కరించి శ్రీహరి మ్రోల నిలువంబడియె కృష్ణానుజ్ఞచేఁ బూర్వోక్తగోపీగోపకు లరుదెంచి రాధను సేవించి యామెంగూడి భూలోకంబున జన్మింప సంసిద్ధులైరి రాధయు విధిలేక భర్త నెడఁబాసిపోఁజాలక, భర్తృశాసనంబుఁ బాటింపకుండుట పాటిగాదని తలంచియు విడువనొల్లక కట్టకడపట భర్తృశాసనం బవశ్యంబు చేయఁ దగునని నిశ్చయించి వృషభానునకుఁ దనయగాఁ బుట్టఁ జనియెను ఆమె వెంటనంటి గోపికాగోపకులు భూతలంబున కరిగిరి

శ్రీహరియు గోపికలను స్థానాంతరంబుల జన్మింప నియోగించి తానును మధురానగరంబున వసుదేవుగర్భంబునఁ బుట్టనెంచెను వసుదేవుఁ డేమునియంశోత్పన్నుఁడో యామునికిఁ దాఁ దనయుండై పుట్టియుండుటం దలంచెను భూభారముఁ దీర్ప నవతరింప కెడసేయుట కడునపాయ మని నిశ్చయించెను దేవకీగర్భమున నేడవతడవ శేషాంశమునునిచి మాయచే దాని గోకులంబున రోహిణీగర్భంబుఁ జేర్పుమా యని యోగమాయ కాజ్ఞాపించెను. భూతలంబునఁ గలసాధుజనుల సకలకష్టములం

దీర్పకున్న వారు బ్రదుకఁజాల రని యాత్మఁ జింతించెను.
[1] తడవు సేయఁగూడదని తీర్మానించుకొనియె

శ్రీదాముఁడు రాధయుఁ బరస్పరము శపించుకొనుట

[2] పాఠకులారా! శ్రీకృష్ణరాధాసంవాదమున శ్రీదామ శాపంబువలన మనకు వియోగంబు సంభవించునని భగవంతుఁడు రాధకుం జెప్పినట్లు పఠించితిరి. ఆవిధ మెఱుఁగుట చాల ముఖ్యము కాన వినుండు.

ఒకానొకసమయమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గోలోకమున రాధాదేవింగూడి నిర్జనంబగు రాసమండలమున విహరించుచుండెను. రాధాసుఖసంభోగమునకన్న వేఱుసుఖమే తనకు లేదని తలంచెను. ఇట్టులుండియు నొకనాఁడు రాధాదేవికిం జెప్పకయే యామెను విడనాడ విరజయనం బరఁగు గోపికయింటికిం బోయెను. ఆమె బృందావనమునను౦డెను. సౌందర్యమున నా సుదతి రాధకు నించుకంతయైనఁ దీసిపోవునది కాదు. ఆమె వయస్యలు పెక్కుమందికలరు. వారి లెక్కింపఁ దరంబుగాదు. ఆవిరజ శ్రీకృష్ణప్రాణాధికురాలు ధన్యయు, మాన్యయు నగు

1 ఇంతవఱకు శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నాఱవయధ్యాయపుఁ గథ వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగఁ దగు.

2 ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండద్వితీయాధ్యాయము ననుసరించి వ్రాయఁ బడిన దని యెఱుంగఁ దగు.

రత్నసింహాసనాసీనురాలగు నాతరుణీమణి తనచెంతకరుదెంచు శ్రీకృష్ణునిం జూచెను కృష్ణమూర్తియు శరచ్చంద్ర నిభాననయై, మనోహారిణియై, చిఱునవ్వుమోమున నటియింపఁ గుటిలదృష్టిఁ దన్నవలోకించుచుఁ, బదాఱువత్సరముల ప్రాయముగలిగి సకలమణిఘృణివిలాసమమర, శ్వేతాంబరమును దాల్చి, నిజదర్శన జనితపులకాంచితశరీరయై, నికామకామ సాయకప్రవిద్ధయైయున్న యావిరజను గన్నులారఁ గాంచెను.

ఆయన్నులమిన్నం జూచి యాగోలోకనాయకుఁడు తద భీష్టముం దీర్పంగోరి యామెతో విహరించెను పుష్పతల్పంబున మహారణ్యమున నిర్జనస్థలంబున నందును రత్నమయమండపంబున శ్రీకృష్ణుని నిరుపమానాకారముం గనుంగొని విరజ పరవశయయ్యెను ఇట్లు వారిరువు రానందమహాసాగరమున నోలలాడుచుండిరి

కోటికందర్పసుందరాకారుండగు నాప్రాణేశు నెదపై నిడుకొనియున్న విరజను, దదాసక్తుఁడై రత్నమండపమున నున్న శ్రీకృష్ణుని రాధికాదేవిచెలికత్తెలు కన్నులారఁ జూచి వేగంబ పఱచి రాధకుఁ బూసగ్రుచ్చినట్లు తెలిపిరి వారిమాట లాలకించినంతనే రాధ వగలఁ బొరలాడెను ఆగ్రహోదగ్రురాలయ్యెను రక్తపంకజలోచనయై యాదేవి బిట్టు రోదనము చేసెను. వయస్యలారా! ఆకృష్ణుని నాకుం జూపఁగలరే యని వారివేఁడెను మీమాటలు బూటకములుగాఁ బాటింపఁబడ వేని నాకీపాటిసాయ మొనరింపుఁడీ యని దీనయై ప్రార్థించెను.

నన్నుం దోడ్కొని పొండని వారిని హెచ్చరించెను గోపిక లారా! ఆకృష్ణునకుం దగిన ప్రాయశ్చిత్తమొనరించెద నని గట్టిగా పలికెను నేశిక్షింపఁబూన నడ్డువా రెవ్వరో చూచెదఁ గాక యని బీరములు పల్కెను నేవేగ ప్రియురాలింగూడి కన్ను మిన్నెఱుంగక యున్న యావెన్నునిఁ గన్నులారఁ జూడఁ గోరెదఁ జూపుఁ డని సంప్రార్థించెను అంతర్వ్యక్రమై, సస్మితంబై, సుధాముఖవిషకుంభముంబోలి మదాశ్రయంబై యున్న యాకృష్ణపదార్థమును నాకుం జూపుఁడు మీరొక కొందఱు ముందేగి యామండపమును గాచియుండుఁడు అని బరుషముగాఁ బలికెను

ఆమాటలు విని వయస్యలు భయకంపితచిత్తలై కరాం జలులొప్పఁ దల్లీ! శ్రీగోలోకనాయకునిం జూపెదము చిం తిల్లకుము నావిని యానెలఁత యూఱడి నిజరథమెక్కి పెక్కు మందిగోపికలు గొలుచుచురాఁగా రత్నసారభాసురంబై, కోటి భాస్కరప్రభాయుతంబై మణిశకలశవిసర మరుదై యొప్ప నొప్పుచుఁ, భర్మనిర్మితపాంచాలికాసముదయమలరార లక్ష చక్రసమాయుక్తంబై వివిధఛత్రసుందరంబై వాయువేగంబై పరుగిడు నారథగమనంబులకు మెచ్చుచుఁ బోయిపోయి కృష్ణ విహారపావనంబగు నారత్నమండపంబును గాంచెను

తద్ద్వారంబునఁ గావలియున్న ద్వారపాలకుం గనుం గొనియె. ఆతండు గోపాలనియుతపరివృతుండై స్మేరాననసరో రుహుండై యుండెను శ్రీదాముఁడని యా ద్వారపాలకు

నామము ఆతండే శ్రీకృష్ణప్రియకింకరుఁడు ఆతని మ్రోల నిలిచి రాధాదేవి కనుదమ్ము లెఱ్ఱఁబాఱ సురతలంపటకింకరా! దూరముగాఁ బొమ్ము దూరముగాఁ బొమ్మని యదలించెను. నానాథుని లోఁబఱచుకొన్న మాయలాడిం జూచెదఁగాక. అని గంభీరపరుషభాషణంబులఁ దన్నదలించు రాధను గనుంగొని బలశాలియై వేత్రపాణియై యున్న శ్రీదాముఁడు వారి వదలఁ డయ్యెను రాధావయస్య లత్యంతక్రోధావిష్టలై బలవంతముగా నాశ్రీదాముని న్రోచుకొని పోయిరి

శ్రీకృష్ణుఁడా కోలాహలం బాలించి రాధాకోప మెఱింగి యంతర్ధానమును జిత్తగించెను విరజ రాధికాకఠోరశబ్దజాలము శ్రీకృష్ణాంతర్ధానము నెఱింగి భయవివశయై చేయునది నేరక యాక్షణంబ ప్రాణముల యోగబలంబున వదలెను ఆ చెంతనే యావిరజాదేహము నదీరూపమునం బ్రవహించెను. వర్తులాకారమై కోటియోజనవిస్తీర్ణమై యానదీజల మా గోలోకమునఁ బ్రవహించెను దానివెడల్పు వర్ణనాతీతమయ్యెను

* అవ్వల రాధ రతిగృహంబునకుం బోయి యట శ్రీహరిం గానక విరజ నదీరూపమునఁ బ్రవహించుటం గాంచి యిఁక నేమియుఁ జేయ నేరక స్వగృహమునకుం బోయెను. శ్రీకృష్ణుం డంతట నదీరూపమునఁ బ్రవహించు ప్రాణనాయికను విరజను జూచి తత్తీరంబున నిలిచి బిగ్గరగా నేడ్చెను మనోహారిణీ! విర

* ఇటనుండి తృతీయాధ్యాయ మని యెఱుంగఁ దగు.

జాదేవీ! నీవు నాప్రియురాండ్రలో నుత్తమురాలవు. కాన శీఘ్రంబ నా చెంతకురమ్ము నిన్ను వదలి నే జీవింపఁగలనే ఈనదీ రూపమును మాని దేహధారిణివై రమ్ము. నాయాశీః ప్రభావ మున నీకు రూప మలవడుఁగాక! పూర్వరూపముననున్న నీ రూపమగు నిరుపమానమగు దేహమును దాల్చిరమ్ము. జల ములనుండి వెడలిరమ్ము నీకష్టసిద్ధులు గలుగునట్లనుగ్రహిం చితి అను శ్రీకృష్ణునుడుల నాలకించి విరజ యత్యుత్తమ కాంతారూపంబును దాల్చి సాక్షాద్దాత్రిధయో యనుచంద మున శ్రీహరిమ్రోల నిలిచెను

ఆవిరజ యలంకారములు నిరుపమానములై యుండెను ఆయందమున కవి మెఱుగుపెట్టినట్లుండెను అట్టియాకృతి మెఱయఁ బఱతెంచు నాసుదతిం గాంచి ప్రేమోత్కంఠమున శ్రీహరి యాలింగనమొనరించి ముద్దాడెను ఆప్రేమాలింగన మాత్రముననే యామె గర్భవతియయ్యెను వర్షశతమున కామె పుత్రసప్తకమును గనెను. ఆకొడుకు లేడుగురు చెంత నుండ నా పురుషోత్తము చెంగటనుండెను ఒకానొకతఱి విహారలంపటుఁడై యాపూఁబోణి బృందావనమున నిర్జనస్థల మున శ్రీహరింగూడి వేడుకమై విహరించెను

అంతఁ గడపటిబుడుతఁడు సోదరపీడితుఁడై తల్లిభుజాం తరమున కేఁగ బ్రాకెను పుత్రప్రేమమున నున్న యావిరజను వదలి శ్రీహరి రాధామందిరమున కరిగెను భుజాంతరమున నలరారు బాలు నూఱడించి యానారీమణి మరలిచూడఁ

గృష్ణుం డటలేఁడయ్యె రతిసుఖమునఁ దృప్తినొందని యాబిడ ప్రియదర్శనముఁ గోరి విలపించెను ప్రియు నేడఁ బాపినవాఁ డీతఁడే యని యెంచి కొడుకును జూచి నీ వుప్పుసంద్రమవు కమ్మా యని శపించె నీజలము నెవ్వరును ద్రాగకుందురుగాక యని మఱియుఁ దిట్టెను. అంత నూరకుండక తక్కినకొడుకులఁ జూచి మూర్ఖులారా! మీరెల్లభూతలమున జంబూద్వీపము నకుం బోండు మీకొకచో నిలుకడలేకుండుఁగాక ప్రతిద్వీప మందును నొక్కరొక్కరు జలధిరూపమున నదీనదములం గూడి యుందురుగాక అనియు శపించెను

కడగొట్టుకొడు కాతల్లిశాపమున లవణసముద్రమయ్యెను ఆతఁడు తక్కినవారికందఱకుఁ దల్లియిడిన శాపమును దెల్పెను వారందఱు దుఃఖితులై తల్లిచెంతకుం బోయి యామెవలన వార్తనెల్ల నాలకించి భూతలంబున కరిగి సప్తద్వీపముల యందును సముద్రరూపముం దాల్చి వరుసగా నిలిచిరి కని ష్ఠుఁడు మొదలు తొలివానిపర్యంత మొక్కొక్కఁడు ద్విగు ణితపరిమాణమగు సముద్రరూపమున నుండెను వరుసఁగా లవణేక్షు సురాసర్పిర్దధిదుగ్ధజలార్ణవములని వారిపేరులు సప్త ద్వీపముల నావరించి నిలిచి మాతృభ్రాతృదుఃఖకర్శితులై విల పించిరి తల్లియుఁ బుత్రవియోగకారణమునఁ జింతిల్లెను ఆ చింత నుండి మరలఁ జాలక మూర్ఛిల్లె ఆవిధమెఱింగి శ్రీహరి సాక్షాత్కరింప శోకమును వదలి యావిరజ సంతోషపరవశ

యయ్యెను స్మరాతురయగు నాలలనామణి శ్రీహరి భుజాంత
సంస్థునిఁ గావించుకొని విహరించెను

అంత శ్రీకృష్ణుఁ డాసుందరి కతిప్రీతిమై వరమియ్యఁ దలంచి సుందరీ! ప్రతిదినము నీచెంత కరుదెంతు నిశ్చయము నాకు రాధయెట్లు ప్రేయసియో నీవు నట్లే నావరప్రభావమున నిత్యము నీకొడుకులఁ జూడఁజాలుదువు అని యిట్లూఱడించుచు నామె విశోకఁజేయుచుండు శ్రీకృష్ణువృత్తాంత మంతయు గోపికలు రాధ కెఱిఁగించిరి రాధయు నవ్వార్తనాలించి క్రోధమందిరమున శయనించెను అట్టితఱి శ్రీకృష్ణుండు విరజనుండి రాధామందిరమున కరుదెంచి ద్వారభాగమున శ్రీదాముని తోడ నిలిచియుండెను.

రాధయుఁ బతిరాక నెఱింగి వచ్చి క్రోధావిష్టమతియై ప్రాణేశునిం జుఱచుఱంజూచి నాకంటె మాననీయలగు కాంతలు గోలోకమునఁ బెక్కుమందిగలరు వారియిండ్లకుం బొమ్ము నాతో నీకేమిపని? నీకుఁ బ్రాణాధికప్రియురాలగు విరజ నదీరూపమున నున్నదికదా! ఆమె నాభయమున దేహముఁ బాసి పుణ్యనదియైనది ఆమెచెంతకుం బొమ్ము గోపతీ! ఆనదీతీరమున నిల్లుకట్టుకొని యుండఁబొమ్ము ఆమె నదియాయె నీవు నదముగమ్ము నదమునకు నదితోటిసంగమము గుణవంతముగ నుండునుగదా స్వజాతియందు నెల్లరకు శయనాసనభోజనము లొనరించు కోరికయుండును ఇఁక దేవచూడా

మణివగు నీకు నదిపొందుగలుగుట అదృష్టమనవలయు ఈ వార్త విన్నచో సజ్జను లానందపరవశు లగుదురు ఏజనులు నిన్ను సర్వేశుఁడని నుతింతురో వారికి నీతత్త్వ మంతగాఁ దెలియదు సర్వభూతాత్ముఁడవగు నీవు నదీసంభోగమును గోరుచున్నాఁడవు ఓహో! ఎట్టి యదృష్టము! ఎట్టి మహిమము!

అని పలికి రోషావేశమున నింకేమియుఁ బలుకఁజాలక యూరకుండెను భూమిమీఁదఁ బరుండెను లక్షగోపికలు గొల్చుచుండినను లేవలేకపోయెను ఆమెకు శీతలోపచారములు పెక్కుమంది పెక్కుతెఱంగుల నొనరించిరి కొందఱు వీణియలు చేతులంబూని వాయించిరి మృదంగధ్వనులఁ గొందఱు రాధకు శ్రుతిసంతోషమును గల్పింపనెంచిరి ఇట్లెన్నియో రీతుల నెందఱో గోపిక లుపచారములు సేయుచుఁ గృష్ణుని ద్వారముదాఁటి లోనికిఁ బోకుండ నిలువంబడిరి

అంత రాధ తనయెదుటనున్న ప్రాణేశు నుపలక్షించి మరల నిట్లు పలికెను ఆమాట తగినదిగాక న్యాయముగాక మర్యాద ననుసరింపక యతికఠినమైయుండెను ఓవిరజాకాంతుఁడా! నాయెదుట నిలువక పొమ్ము, చోరరతిలంపటుఁడవు. ఇట్టి నీవు నన్నెట్లు భ్రమింపఁజేయఁగలవు వేగంబ పద్మావతి యింటికిం బొమ్ము రత్నమాలగృహమునకైనం జనుము ఆమె నీకు మనోహరురాలుకదా! రూపమున నాయంతవారుగలరే యని విఱ్ఱవీఁగు వనమాలాసౌధంబునకైనం జనుటొప్పు ఓనదీకాంతుఁడా! దేవదేవేశా! గురువులకు గురుఁడవు ఇట్టి నీతత్త్వ

నెఱింగితి ఇఁకఁ జాలునుజాలును పోపొమ్ము నాయీసౌధం బున నిల్వకుము

ఓకృష్ణా! మనుష్యవ్యవహారలంపటుఁడవు కావున మను ష్యలోకమున భారతభూమిఁ బుట్టుకంగాంచుము గోలోకము నుండి వెడలుదువు గాక! ఓపద్మావతీ! ఓసుశీలా! ఓశశికలా! ఓమాధవీ! అని చెలికత్తియలంజేరి యీ ధూర్తుని గృష్ణుని నిల్వరింపుఁడు ఇట నేమిపనియున్నది? ఆవలఁ బొమ్మనుఁ డని పలికెను

ఇట్లు రాధపలుక విని గోపిక లాహరినిం గాంచి వినయ మున న్యాయసమ్మతమగునట్లు శ్రీకృష్ణా! యిప్పటి కెందైనఁ బొమ్ము రాధ కోప ముపశమిల్లఁగనే పిలుతుము అపుడు వత్తువుగాని యిపుడేగుము అని కొందఱు పలికిరి మఱికొం దఱు చేడియలు స్వామీ! క్షణమాత్రమున నీమె కోప మడంగు అంతవఱ కెటకైనఁబోఁదగు ఈరాధ మీచే వృద్ధి నొందింపఁబడినది ఇట్టి నీతోఁదప్ప మఱెవ్వరితో నిట్టులాడును! మఱియుఁ గొందఱు పూఁబోఁడులు నాథా! క్షణకాలము బృందావనమున కరుగుము ఈమె నోదార్తుము, కరుణిం పుము మఱియుఁ గలవయస్యలు కాముకా! మానినికి మానాప నయన మొనరింపుము ఇంకను గొంద ఱిశా! మఱొకభార్య యింటి కేగుము కామినీలోలుఁడ వగు నీకు యథోచిత సత్కారము లొనరింతుము

అని యిట్లు పెక్కుమంది పెక్కురీతులఁ బల్కుచుండిరి జగత్కారణకారణు నిట్లు చేడియలు పల్కుచుండ శ్రీహరి

గేహాంతరమునకుం బోవుచుండుట గనుఁగొని కోపమును బట్టఁ జాలక రాధాదేవిని జూచి యామె రోషమొంది కన్నులెఱ్ఱ వాఱునుండుట నెఱింగియుఁ దల్లీ! మదీశ్వరుని గోలోకనాథుని నిట్లు కటువాక్యంబుల నాడెదవే ఇది తగిన పని యగునా! తప్పొప్పుల విచారింపక వృథా యిట్లు తూలనాడెదవు? బ్రహ్మ సంతేశ్వరుల కీశ్వరుండయి జగత్కారణకారణుం డై వాణీ పద్మాలయామాయాప్రకృతీశ్వరుండై నిర్గుణుండై స్వాత్మారాముండై పూర్ణకాముండై యలరు శ్రీకృష్ణు నిట్లు గేలిసేసెదవు! ఏపరమేశ్వరుని సేవవలన రాణులలో నుత్తమురాలవైతివో, ఏభగవంతుని పాదార్చనమువలన లోకేశ్వరి వైతివో అట్టి సకలకల్యాణగుణనిధి యగు శ్రీకృష్ణు నెఱుంగక తూలనాడెదవు? భ్రూభంగలీలామాత్రమున నీవంటిసుందరాంగులఁ బెక్కండ్ర సృజింపఁ గల భగవంతు నెఱుంగఁజాలక వైకుంఠ లోకమున శ్రీహరియన నలరు నీభగవంతుని పాదారవిందములను లక్ష్మీదేవి యాత్మీయశిరోజముల మార్జనమొనరించును సరస్వతియు శ్రోత్రామృతము లనందగు స్తవముల నిరంతరము భక్తిమెయి సంస్తుతించును అట్టిదేవదేవు నెఱుంగఁ జాలకున్న దానవు * సర్వజగద్బీజరూపిణియై మాయ యనం బ్రఖ్యాతి నొందిన ప్రకృతి యేపరమాత్మను స్తుతించునో యట్టి విరాట్పు

* స్థితాచ ప్రకృతిర్మాయా సర్వేషాం బీజరూపిణీ, సతతం స్తౌతి యం భక్త్యా తం న జానాతి మానిని అని మూ. 3 అ ౧౮ శ్లో

దీనిచేఁ బార్వతి మూలప్రకృతిగా నిటఁ జెప్పఁబడినదని గ్రహింపఁ దగు

పషు నెఱుంగఁజాలవు కదా *సకలవేదములు నీపరాత్పరునిమ హిమమందుఁ బదాఱవపాలైన వర్ణింపఁజాలవో ఏకాలములో నెందైన నెఱుంగఁజాలవో అట్టి సనాతను నెఱుంగకున్నదానవు ఈశ్వరి! చతురాననుఁడు వేదజనకుఁడు కదా అట్టి బ్రహ్మ నిరంతర మాపరాత్పరుని నుతించుచు సేవించుచు నుండును శంకరుఁడైదుమోముల యోగిధ్యేయుని వినుతించుచుండు మఱియు నానంద బాష్పపరికలితముఖుండై శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల సేవించును. అనంతుఁడు సహస్రముఖంబులఁ బరమేశ్వరుని సతతము నుతిసల్పుచుండును సర్వపాలకుండగు ధర్ముఁడు జగత్పతి తానయ్యు నీపరతత్త్వమును సేవించును శ్వేతద్వీప నివాసియగు శ్రీమహావిష్ణువు స్వయంవిభుఁడయ్యు నీయన యంశయాపుఁడయ్యు సదా నామస్మరణ మొనర్పుచుండును సురాసురమనుమనుష్యులు సేవించుచుండియు నీఘనునిపాద దర్శనము చేయనేరకున్నవారు అట్టివేదాంతవేద్యుని దూషించెదవు తల్లీ! వేగంబ రోషం బుజ్జగింపుము పాదారవిందముల నపరాధముక్తికై భజింపుము ఈభగవంతుఁడాగ్రహించిన బ్రహ్మ క్షణమాత్రమున చ్యుతుఁడగు చతుర్దశనిర్జరాధిపు లేపరమేష్ఠిదివార్ధమునఁ బదచ్యుతు లగుదురు అట్టిదినముల

---

* స్తువంతి సతతం వేదా మహిమ్నష్షోడశీం కలాం, కదాపి న విజానంతి పం నజానాసి భామిని అని మూ. 3 అ. ౧౫ శ్లో. రచనాప్రణాళిక యందు వేదములు భగవత్తత్వము నెఱుంగఁజాల వనుట కిది ప్రమాణమని గ్రహింపఁ దగు

లెక్కింప నూఱుసంవత్సరములు బ్రహ్మ కాయువగు నట్టి బ్రహ్మయే సేవించు శ్రీకృష్ణు నేల దూషించెదవు? నీవు నీ వయస్యులు మదీశ్వరవశంవదులు గదా

అను శ్రీదామోక్తుల నాలకించి కర్ణకఠోరములయి యవ్వి తోఁపఁ దటాలున మహాక్రోధ పరవశురాలయ్యెను వెంటనే లోపలనుండి బహిర్భాగమున కరుదెంచి యారాసేశ్వరి యధరోష్ఠము కంపింప వెంద్రుకలు ముడివీడ నేత్రము లరుణాంబుజ ప్రతిభసమకూర్ప శ్రీదాముని నుద్దేశించి యిట్లు పలికెను ఓరీ జాల్ముఁడా! నీవు మిగుల మూఢుఁడవు విషయ లంపటకింకరుండవు నీవు శ్రీకృష్ణు నెఱుంగుదువు కాఁబోలు నేనెఱుంగను గాఁబోలు. ఈదేవుఁడు మాకీశ్వరుఁడు కాఁడు నీకే యీశ్వరుఁడు. నీతండ్రి నెఱుంగుదు నీవు తండ్రిని భూషించి తల్లినిదూషించెదవు అసురులు దూషించునట్లు నీవు నన్ను దూషించితివి కావున నసురుండవు గమ్ము గోపుఁడా! గోలోకభ్రష్టుఁడవు కమ్ము అసురయోనిం బుట్టుము ఇదె యీ శాపమిచ్చితి నిన్నీ శాపంబునుండి రక్షింపువా రెవ్వరు?

అని యిట్లు రాసనాయికయగు రాధ పలికి యూరకుం డెను భూమిపైఁ బొరలాడు నారాధను హస్తములఁ జామరము లూని వయస్యలు సేవించుచుండిరి శ్రీదాముం డారాధా క్రోధానుప్రయుక్తభాషణంబుల నాలకించి మిగులఁ గోపించి యధరోష్ఠ మదరుచుండ నంబా! నీవును మనుష్యయోనిం బుట్టుము మానుషివలె నాగ్రహించితివి కాన నీకామాను

పత్వము లభించును సందేహము లేదు కళ చేతను, ఛాయ చేతనుగళంకముగలదానవు గమ్ము శ్రీహరి నీయిడినశాపంబున నందవ్రజంబున గోపాలకుఁడై పుట్టును ఆగోపాలకుని గూడి యుండుము మీయిరువురకు శతవర్షంబులు వియోగంబు గలుగును ఆవల భర్తను బొందఁగలవు తరువాత గోలోకంబున కరుదేరఁగలవు

అని యిట్లు రాధను శపించి యచటు వాసి భగవంతుని చెంతకుం బోయి వలఁగొని శాపవృత్తాంతము నెఱిఁగించెను. పదంపడి చింత మైకొన విలపించెను ఇట్టులు రోదనము చేయు శ్రీదామునిం జూచి శ్రీకృష్ణుం డిట్లు పలికెను వత్సా! శ్రీదామా! భూలోకంబునకుం బొమ్ము మర్త్యలోకంబున రాక్షసుఁడవై జనించిన నిన్ను ముల్లోకవాసులు నోడింపఁజాలరు రాక్షసేంద్రుఁడ వగుదువు కొంతకాలము కాఁగా శ్రీశంకరు శూలమున హతుఁడవై కళేబరముం బాసి మత్సన్నిధి కరుదెంతువు. ఏఁబదియుగంబులు దాఁటి మదాశీఃపాత్రుండవై యిటకు రాఁగలుగుదువు సందేహింపకుము పొమ్ము అని భగవంతుఁడు పలుక నాలకించి శ్రీదాముఁడు దుఃఖాకులమానసుఁడై స్వామీ! ఏకాలమందైనను మీభక్తివిరహితుఁడను గాకుండ నుండున ట్లనుగ్రహింపుఁడు అని వినయభక్తియుతుండై నమస్కరించి వెడలిపోయెను

శ్రీదాముఁడు వెళ్లినపిదప విలపించుచు రాధయు భగవంతుని చెంతకేగెను మార్గమున శ్రీదామునిం జూచి రాధిక

ప్రేమచే వత్సా! ఎందుల కేగెద వని విలపించెను శ్రీదాముఁ డును రాధికం జూచి బిట్టు విలపించెను విధివశమని వారిరు వురును దుఃఖవిముక్తులైరి ఆశ్రీదాముఁడే మర్త్యలోకమున శంఖచూడుఁ డనం బుట్టి తులసీపతియయ్యెను శ్రీదాముఁడు చనిన పిమ్మట రాధయు భర్తృసన్నిధికింబోయి జరగినవృత్తాంత మును యథారీతిగా విన్నవించెను శోకార్తయగు రాధి కను భగవంతుఁడు ప్రేమతో నూఱడించెను శాపమనుభవింప రాధిక వృషభానునింట జన్మింపఁ బోయెను *

పాఠకులారా! భగవంతుఁడు సర్వజ్ఞుఁడగుట ముందే యేకార్యము లెట్లెట్లుజరగఁ దగునో ఆయాయి హేతువులఁ గల్పించుచుండును దానను వారింగూడి దుఃఖించుచుండును విరజ నదీరూపమున నుండుట లోకోపకారమని భగవంతుఁ డెఱుంగును ఆమెకు రాధనుండి భయమునుగల్గించెను తాను మాత్రము నిర్లిప్తుఁడై యుండెను ఆవల శ్రీదామునిద్వారా రాధకు హితముపదేశించెను దాన నామె కోపమూని యత నిని శపించెను ఆతఁ డామెను శపించెను వీరిరువురును మను ష్యలోకమునఁ బుట్టునట్లే వారిశాపములు వెలసెను ఇట్లు పర స్పరశాపఫలముల ననుభవించు నట్లుచేసి తాను వారినోదార్చి యేమియు నెఱుంగనట్లు నటించెను ఎవ రెవరికర్మఫలముల వా

---

* శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున మూఁడవయధ్యాయము సంపూర్ణమని తెలియం దగు.

రనుభవింపక తప్పదను పాఠము లోకులకు నేర్పుటకే యీ ప్రయత్నమని మనము గ్రహింపవలయు

ఇంకొక్క విశేష మిందుఁగలదు ఏభక్తులుకోరికతో భగవంతు నుపాసింతురో వారిదృఢతపఃఫలమును బ్రసాదించును భగవంతుఁడు పుత్రుఁడుగాఁ బుట్టవలయునని కోరినచోఁ దాఁ దనయుఁడై జన్మించును కామాతురత భర్తగా భగవదుపాసన మొనరించిన వారి కామము దీర్పుపొంటె భర్తయే యగును. విరజ కామాభిలాషిణియై తన్ను సేవింప భక్తవత్సలుఁ డపుట నట్లే యామెకుఁ దృప్తిఁగల్గించెను కాఁబట్టి భగవంతునియందు జారత్వాదిగుణముల నారోపించుట కేవల మవివేకము పరమాత్మవలన నెఱవేఱని కోరికలుండు ననుట కన్నఁ బరిహాసాస్పదవిషయ మేమియుండును

అట్లు లగుట భగవంతు నుపాసించుట యందు దృఢభక్తి యుక్తుఁడు గావలయు అట్టి తపస్సు ఫలింపకపోదు నియమితమైఁ జేయు నుపాసనము తప్పక ఫలించుననుట కెన్నియే దృష్టాంతము లున్నవి అవి కాలాంతరమున రూపాంతరమున దేశాంతరమున ఫలింపఁజేయుచు భగవంతుఁడు తన సర్వేశ్వరత్వము నెఱపుచుండును రామావతారమున నాభగవద్రూపమునుగాంచి మోహించిన వారికెల్ల శ్రీకృష్ణావతారముననే యావాంఛలఁ దీర్పనెంచెను అట్టివారందఱు ద్వాపరాంతమున భూతలంబున గోపికలై జన్మించిరి. ఆదివ్యమంగళవిగ్రహమును దమపూర్వజన్మతపఃఫలముగాఁ గౌఁగిలించుకొని

కృతకృత్యులైరి ఆవిషయ మెఱుంగక పామరులు శ్రీకృష్ణుని యందు జారత్వ మారోపించుట వెఱ్ఱితనముగాక మఱే మున్నది.

ఇంతట నీవిషయమును వదలి కథానుబంధమును దెలుపుటకై లేఖిని ంద్రిప్పెదను ఇట్లురాధయు శ్రీదాముఁడును బరస్పరశాపఫలముల ననుభవింప భూలోకమున జన్మింపఁ బోయిరిగదా భగవదవతారమునకు ముందే తత్కార్య హేతువులు వెలయుచుండును ప్రధానకార్యము నెఱవేఱ ఇంక నవ్వలికథ నవధరింపుఁడు ఒక్కొక్కకథను జదివి తత్సారమెద్దియని గ్రహింపుఁడు అదియే ఫలమని నమ్ముఁడు భగవంతునివిలాస మిం దేరూపమున వెలసెనో యాలోచింపుఁడు దాని నెఱుంగుట యనఁగా భగవంతు నెఱుంగుట యని నమ్మవలయు. అట్లు నమ్మిన భగవత్కృపాపాత్రులగుదురు సత్యము సత్యము సత్యము

ఈవిధముగా గోలోకమునకు బ్రహ్మాదులు పోవ భగవంతుఁడు వారి నూఱడించి తా నవతరింతు నని విశ్వాసము పుట్టఁ బలికి తనకు సహాయులుగా నవతరింపఁదగిన వారినెల్ల నియోగించి తాను భూలోకగమనోన్ముఖుం డయ్యె నని యింతవఱకుఁ దెలిసికొంటిమి ఇంక నెవరెవరు నేయే కారణముల భూలోకమున నవతరించిరో వారివలనఁ గలుగు నుపకారములెవ్వియో తెలిసికొనవలయును ఇంద ఱిన్నివిధముల నవతరించినఁగాని యాకాలమున లోకమున ధర్మము నిలువ దనుట ముఖ్యముగాఁ దెలిసి కొనఁ దగినవిషయము దానికై

కృష్ణావతారమునకుఁ గొన్నికథలు సంబంధము లేనట్లు బాహ్య దృష్టికిఁ దోఁచినను సూక్ష్మముగ నాలోచించిన సంబంధము గలిగియుండక తప్పదే యని తోఁచును కాన నట్టి గాథలను వ్రాయఁ బూనెద వానిం బరించినపిదప నెన్నియో శంకలు తొలఁగును

తులసీవృత్తాంతము

శ్రీదాముఁడు రాధాశాపమున రాక్షసుఁడై పుట్టవలసిన ట్లేర్పడియెఁ గదా భగవంతుఁ డాపనికి సదుపదేశము నొసంగి యోదార్చెను. విధివశమున సంభవించిన ఫలము ననుభవింపక తప్పదని బోధించెను ఆమాటల కాతఁడు తృప్తినొందిపోయెఁగదా ఆమీఁద నతనివృత్తాంత మించుక తెల్పక తప్పదు అందులకై ముందు తులస్యుపాఖ్యానము తెలిసికొనుటయు ముఖ్యము. అందులకు మునుముందు మన మెఱుంగఁదగినది తులసీ యెవ రనునదియే తద్విధమంతయు సవిస్తరముగాఁ దెలుపఁబూని పూర్వకథ నిందు వ్రాయుచున్నాను

లక్ష్మీగంగాసరస్వతులు పరస్పరము శపించుకొనుట

* లక్ష్మియు గంగయు సరస్వతియు శ్రీహరికిఁ బత్నులు వీరుముగ్గురును నిరంతరము హరిసన్నిధానమున నైకమత్యము

* ఈగాథ దేవీభాగవతము దశమస్కంధము షష్ఠాధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడిన దని యెఱుంగవలయు.

గలిగియుండిరి శ్రీహరియు సమస్నేహమున వర్తించుచుం డెను కొంతకాలమునకు వీరికి శాపమున భూలోకజన్మము గావలసిన సమయము తటస్థించెను దానిచే నొకనాఁడు గంగా దేవి ప్రాణనాథుఁడగు శ్రీహరి ముఖసరోజమును సస్మితయై సకామయై పలుమాఱు చూచెను భగవంతుఁడగు శ్రీహరి జగన్నాటకసూత్రధారుఁడు గాన గంగాదేవి తన్నుఁజూచినం తనే యించుక నవ్వెను వారియుభయుల ప్రేమాతిశయమును గన్నులారఁగాంచుచున్న లక్ష్మీసరస్వతు లించుకయైన నోర్వఁ జాలకపోయిరి అందు లక్ష్మీదేవి యించుకశాంతమూర్తి సపత్ని యగు సరస్వతిని శాంతస్వభావఁ జేయఁబూనెను దుర్వార క్రోధభీషణయగు సరస్వతి శాంతచిత్తకాకపోయెను

అంత సరస్వతి రక్తాంతలోచనయై దేహము వణఁకు చుండఁ దద్వేగమున నధరోష్ఠము నాట్యముసేయుచుండ శ్రీ హరిం జూచి యిట్లు పలికెను. ప్రాణేశ్వరా! ధర్మనిష్ఠుఁడగు సద్భ ర్తకు భార్యలయం దెల్ల సమబుద్ధియుండుట సహజము ఖలుం డయ్యేనేని విపరీతబుద్ధియుండును. శ్రీహరీ! నీకు గంగాదేవి యందు స్మృతియుఁ బ్రేమ మధికముగ నున్నవి లక్ష్మీదేవియం దును దత్తుల్యముగనే యవి యున్నవి కాని యేకారణము ననో నాయందవి నీకు లేవు కావున గంగయు లక్ష్మియు నన్యో న్యానురాగము గలవారైరి అందుననే కాఁబోలు లక్ష్మి గంగ యం దోర్పుగల దయ్యెను దురదృష్టవంతురాల నగు నే జీవించియు లాభమేమి? ఎవతుక భర్తచేఁ బ్రేమవిషయముగ

వంచింపఁబడునో యానెలఁత జన్మము నిష్ఫలము నిన్ను నే మానులందఱు సత్త్వరూపునిగా వచింతురో వారెల్ల మూర్ఖులు వారు వేదవేత్తలుకారు నీతత్త్వమెఱుంగక యట్లు వచించువారు

ఇట్లు సరస్వతి క్రోధఘూర్ణమానమానస యై యొడ లెఱుంగక మాటలాడుచుండుటఁ దలంచి భగవంతుఁడు తటాలున వెలుపలికిఁ బోయి సభామండపమునఁ గూరుచుండెను భర్త వెలుపలికిం బోవఁగనే రోషము నాపఁజాలక వాగ్దేవి యాగంగాదేవిం గాంచి శ్రవణదుష్కరమగు వాక్యము నిట్లు పల్కెను సిగ్గులేనిగంగాదేవీ! కాముకులారా! భర్త నీప్రక్క నున్నవాఁ డన్న గర్వమున విఱ్ఱవీఁగెదవా? నీయందు భర్త కుంగల ప్రీతిని నాకుం దెలుపనెంచితివా? నీపతియెదుట నీ గౌరవమును భస్మము చేసెదను పతిని లోఁబఱచుకొన్న మాయలాడీ! నీభర్త యేమి చేయునో చూచెదఁగాక అని పలికి యాగ్రహావేశమున వాణి గంగాదేవి కొప్పు పట్టుకొన నుద్యుక్తురా లయ్యెను

అంత లక్ష్మీదేవి వారినడుమఁ జొచ్చి వారించెను తన కార్యము సాగకుండఁజేసిన లక్ష్మిపై శారద కోపమూని లక్ష్మీ! గంగకు నీకును మైత్రి దృఢముగనున్నది కాన నడ్డమువచ్చితివి. దీనిఫల మనుభవింపుము నీవు మర్త్యలోకమున నదీ రూపమునను వృక్షరూపమునను జన్మమొందుము సంశయము లేక యీశాపము ననుభవింపుము నోరెత్తి మాటాడకుము.

విష్ణుసభయందు నదియు వృక్షము నెట్లుండునో చూచెదఁ గాక. అని శాప మొసంగెను

లక్ష్మీదేవి యాశాపమును వినియు బదులుపలుకక యాగ్రహింపక సరస్వతిచేయిఁబట్టుకొని దుఃఖితురాలగుచు నూరకుండెను తనకు సాయముచేయఁబూని కలహము నివారింపనరుదెంచిన లక్ష్మిని శపించిన సరస్వతిని గోపమున నధరోష్ఠము వడఁకుచుండ నున్నదానిని జూచి గంగ యోర్వరానికోపమున శపింపఁదలంచి ముందు లక్ష్మి కిట్లనియె పంకజాలయా! క్రోధావిలచిత్తయగు శారదనువదలుము ఇది నన్నేమిచేయఁగలదు? దుశ్శీలయై, వదరుఁబోతై, గర్వావాక్కుగలదిగదా యీవాణి. కలహమునే నిరంతరము గోరుచుండును యథాశక్తి యథాయోగ్యతగా వాదింప నిమ్ము నాశక్తిని దనశక్తిని గనుఁగొనఁ గోరుచున్నది మీరెల్లరు మీతారతమ్యము నెఱుంగుదురుగాక అని పలికి యాపరానికోపమున సరస్వతిం జూచి నీవు నదీరూపముం దాల్చి మర్త్యలోకంబున నుందువుగాక! ఎందు మిగులఁ బాపాత్ములు గలరో, ఎందు నధర్మము వృద్ధియగుచుండునో అట్టి భూలోకమున నివసించి పాపాత్ములపాపముల లోఁగొనుచు నుందువుగాక యని శపించెను

ఆశాపము విన్నంత సరస్వతికి వర్ణనాతీతక్రోధము హెచ్చెను ఒడలు కంపింపసాగెను ప్రతిశాపం బొసంగ నూహ ప్రబలెను అంత శారద గంగంగాంచి పాపాత్మురాలా! నీవే మహీతలమున కరుగుదువు గాక పాపముఁ బొందుదువు

గాక అని యింకనేమో చెప్పఁ బూనునంతలో భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించి చతుర్భుజధారులగు పార్షదులుకొలువం జతుర్బాహువులు చెలువుసూపఁ దటాలున నాసరస్వతిం జేరందిగిచి వక్షస్థ్సలమును జేర్చెను లలితవచనములం బురాతనవృత్తాంతమును దెలిపెను పరస్పరకలహకారణము, శాపహేతువును దెలియఁజెప్పెను దానిని విని వారు మువ్వురు విధివశమున నిట్టులాయెఁగదా యని మిగుల వగచిరి దుఃఖించువారలంగని భగవంతుఁ డిట్టు లానతిచ్చెను

లక్ష్మీదేవీ! కళచే మర్త్యలోకంబునకుం బోయి ధర్మధ్వజునిగేహంబున నయోనిసంభవవై యతనికిం బుత్త్రివి గమ్ము అందే దైవదోషమున వృక్షత్వమొందఁగలవు మదంశజనితుఁడగు శంఖచూడునకుఁ బత్నివై కాలాంతరమున నిటఁజేరి నాకుఁ బత్నివగుదువు సంశయము వలదు వృక్షరూపమును బొంది భారతమునఁ దులసి యనుపేరం బరఁగఁగలవు కలామాత్రమున నదివైయుండఁ గలవు ఆలసింపక పొమ్ము భారతీశాపమున భారతమునఁ బద్మావతివనఁ బ్రఖ్యాతినొందఁగలవు. అని గంగాదేవిం గనుంగొని యిట్టు పల్కెను

గంగాదేవీ! లక్ష్మివెనుక విశ్వపావనివగు నీవు కలామాత్రమున భూలోకమునకుం బొమ్ము పాపాత్ములపాపరాసుల దహింపుము భగీరథుండను భూజాని తపమొనరించి భూలోకమున నిన్నుఁ రాఁ బ్రార్థించును దాన నీవటకుం బోయి

భాగీరథివనం బ్రఖ్యాతినొందుము మదంశముగల సముద్రు నకు భార్యవై యుండుము

అని పలికి సరస్వతి దిక్కు మొగంబై భారతీ! కలామాత్రంబున గంగాశాపమున భారతభూమిని బొందుము సపత్నులతోఁ గలహించిన ఫలము వారలతో ననుభవింపుము. నీవు సత్యలోకమున బ్రహ్మకు భార్యవుగమ్ము గంగాదేవి శివునిదగ్గరకుఁ బోవుఁగాక. లక్ష్మీదేవి యిందే యుండుఁగాక. శాంతయై, క్రోధరహితయై సత్త్వరూపిణియై తగు లక్ష్మి యిందే యిపుడుండం దగు లోకమున ముప్వురుభార్యలు, ముప్వురు సేవకులు, ముప్వురు బాంధవులు నెవరికుందురో వారికి శుభములు గలుగవు ఇట్లుండుటయు వేదవిరుద్ధము నగు. ఎవరియిండ్ల స్త్రీలు పురుషులవలె సర్వకార్యప్రచారము సేయుచుందురో, ఏపురుషుఁడు స్త్రీవశుండగునో వాండఅజన్మము నిష్ఫలము ఏనారి వాక్కున దుష్టయగునో, ఏస్త్రీవ్యభిచారిణి యగునో, ఏవనిత కలహప్రియయో, అట్టి నారిపతి వెంటనే యరణ్యమునకుం బోవలయు. ఆపురుషునకు గృహమునకన్న నడవి సుఖప్రదమగును అందు సుస్థలము నివసింపను, శుద్ధజలము త్రాగను, సత్ఫలములు భక్షింపను దొరకును ఎల్లప్పు డందాతనికిఁ బూర్వోక్తపదార్థములు సులభముగా లభించును గృహమందవి లభింపవు పరహింస్రజంతువుల సన్నిధినుండుటకన్న నగ్నినిజొచ్చుట చాలమేలు. సుఖముగూడ నగును అగ్నిప్రవేశమునకన్న దుష్టస్త్రీసన్నిధి దుఃఖకరమైనది వ్యాధిజ్వా

లయు, విషజ్వాలయు, దుష్టస్త్రీముఖ జ్వాలకన్నఁ బురుషునకు మంచిదనవచ్చును దుష్టకాంతాముఖజ్వాల మరణమునకన్నఁ బీడను గల్గించును కాంతాజితులగు పురుషులకు భస్మమగు పఱకు శుద్ధిలేదు ఏపగలు చేయుపుణ్యకర్మము లాతనికి సత్ఫలను నీయక యాపగటియందే నశించుచుండును ఆతం డిహపరలోకముల నిందితుండగు ఎవఁడు యశఃకీర్తివిహీనుఁడో యతఁడు జీవించియు మృతుఁడగు * పెక్కుమందిపత్నులు కలిసియుండుట శ్రేయస్కరము గాదు ఒకభార్యగలవాఁడు సుఖవంతుఁడు. బహుభార్యలుగలవాఁ డొకప్పుడైన సుఖపడఁడు గంగాదేవి శివస్థానము పొందుఁగాక. సరస్వతి బ్రహ్మలోకము నొందుఁగాక! సుశీలయగు పంకజాలయ యిటనుండుఁగాక! ఎవనిపత్ని సుశీలయు భర్తృశాసనమును పాలించునో అతనికి నీలోకమున సుఖము, పరలోకమున ముక్తియుఁ గరతలామలకములు దుశ్శీలయగు స్త్రీకెవఁడు భర్తయగునో ఆతఁడు జీవన్మృతుఁ డనంబడు అని పలికి భగవంతుండగు శ్రీహరి వారి సమాధానపఱచెను

ఆర్యమహాశయులార! ఈకథాసార మేది యని యాలోచింపుఁడు. అనేకనీతులు దీనినుండి తేలఁగలవు బహుభార్యలు గలవాఁడు గారాదనియు, ఎంతవాఁడైనఁ బెక్కుమందిపత్నులను విరోధముగలుగకుండఁ గాపాడఁజాలఁడనియు, స్త్రీ లెంతవారైనను బరస్పరానురాగముగలవారుగా నుండఁజాల

* బహ్వీనాం చ సపత్నీనాం నైకత్ర శ్రేయసే స్థితిః, ఏకభార్య స్సుఖీ నైవ బహుభార్యః కదాచన. ౬౮ శ్లో

రనియుఁ గొంతకాలముండినను బిదప మిక్కుటముగ విరోధము లుప్పతిల్లు ననియు, శీఘ్రక్రోధము స్వాపకారహేతువగు ననియు, అసూయ కడుమోసగించుచు సకలకష్టములనొసంగుననియు, ఎంతవారికే నవి యుండరానివనియు, నంతకన్న శత్రువులు లేరనియు నీకథనుండి గ్రహింపఁదగిన నీతులు ఇంకను బ్రాజ్ఞులగు వా రాలోచించినఁ దేటపడఁ గలవు కాని యంతటి ప్రజ్ఞ చాలనికతన తోఁచినన్ని వ్రాసితిని ఈముగ్గురు భూలోకమునఁ బుట్టుగాథ లీగ్రంథమున కుపకరింపఁజాలవని వదలి యిందు లక్ష్మీదేవిపుట్టుకనుమాత్రము తెలియఁబఱచెదను

కుశధ్వజునింట లక్ష్మీదేవి పుట్టుట

* కుశధ్వజుఁడు ధర్మపరాయణుఁడై విష్ణుభక్తినిరతుఁడై యుండెను ఆతనిభార్య మాలావతియనఁ బ్రఖ్యాతివహించి పతివ్రతాశిరోమణి యయ్యెను కొంతకాలమున కామాలావతి కమలాంశముగల పుత్రికను గాంచెను ఆకోమరితయు పుట్టినప్పటినుండియు జ్ఞానయుక్తయై యలరారుచు సూతికాగృహమునందే వేదధ్వని యొనరించుచు లేచెను. వేదనాదమును జాతమాత్రమున నొనరించినందున నాయమ పేరు వేదవతి యని తండ్రి పలికెను అంత నాకన్యక యింటనుండ నొల్లక తపోవనంబున కరిగి తపంబొనరించెద నని పోవం బోవనీక యందఱు-

* ఈకథ దేవీభాగవతము నవమస్కంధము పదాఱవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది యెఱుంగఁ దగు

నిర్బంధించిరి కాని నారాయణపరాయణయై వారి నిలిపి వనం బునకుం జని యతి నియమమునఁ బుష్కరంబున నుగ్రతరం బగు తపం బొనరింపసాగెను తపం బెంత కృచ్ఛ్రతరమైనను ఆకన్నియ కృశింపక క్లేశ మొందను నవయౌవన మలర నుం డెను ఒకనాఁ డాసుదతి ఆకస్మికముగా "జన్మాంతరమున నీకు శ్రీహరి భర్త కాఁగలఁడు బ్రహ్మాదులకేని దురారాధ్యుఁడగు శ్రీహరిని బతిని బొంది సుఖింపఁ గలవు" అను నశరీర వాక్కును వినెను దాన నాసతికిఁ దృప్తి కలుగదయ్యెను పూనిక వదలక మరలఁ దపంబొనరింపఁ బూని యచ్చటువాసి నిర్జనస్థానమగు గంధమాదనపర్వతమునకుం బోయి చిరకాల మందాశ్ర మంబుఁ గల్పించు కొని నివసించి యతినియమవతియై దారుణ తరతపం బొనరించెను.

అంత నొకనాఁడా సాధ్వీమణి కఠోరహృదయుఁడగు రావణుంగాంచి యతిథిబుద్ధిచేఁ బాద్యంబొసంగి శీతలజలముల నిచ్చి సుస్వాదుఫలంబుల నిడ వానినెల్ల గ్రహించి యాపాపా త్ముఁడట నివసించి చెంతకేగి యోకల్యాణీ! నీవెవ్వతవు! ఏల యిం దొంటి నున్నదానవు? అని ప్రశ్నించెను అంతతో నిలువ కాదుష్టుఁడు వరారోహ యై పీనశ్రోణిపయోధర యై శరత్పద్మోత్పలాస్య యై సస్మిత యై సుదతి యై సతి యై యల రారు నాజలజలోచనం జూచి చూచి స్మరశరవిసరపీడితుం డై మూర్ఛిల్లెను

అంతఁ గొంతసేపటికి స్మృతి గలుగ లేచి యన్యాయమిది యని తలంపక తనఁ బ్రాణాపాయముమాత్రము కాక వంశనాశనమగునని యూహింపక తటాలున నామెం గరమున నొడిసిపట్టుకొని శృంగారచేష్టలు చూపఁబూనెను వేదవతియు భృశకోపపీడిత యై హుంకారమాత్రంబున నాతని స్తంభింపఁ జేసెను దాన వాఁడు జడుఁడై కరపాదములనైనఁ గదలుపం జాలక యొకమాటయైన నాడశక్తిలేకయుండెను. కాని మనంబున నాసాధ్వీమహిమమును గొనియాడెను ఆరీతి నెటేంగి యాతని కింకేమియు నపకృతిని జేయఁబూనక యుండియు నాతని కుచేష్టల కాగ్రహంబు వీటిఁబుచ్చఁజాలక "రావణా! నా నిమిత్తమున సభాంధవుఁడ వగు నీవు వినాశ మొందుదువు కామాతురుఁడ వగు నీచే స్పృశింపఁబడితిని చూడఁబడితిని నాశక్తి నించుక చూడుము" అని పలికి తత్స్పృష్టమగు తనువును విడనాడ నెంచి యోగబలంబున నాతనువును దహించెను

ఆ బూదిరాశిని గంగలోఁ గలిపి రావణుం డింటికిం బోయెను ఏమి యద్భుత మిది? ఎట్టి గట్టికార్య మొనరించెను? ఏమి యీామె తపశ్శక్తి? యనుకొనుచుఁ దనచేసిన యవినయముం దలంచుకొని వెక్కి వెక్కి యేడ్చెను తప్పుచేసితి నింకేమి కీడుమూడునో యని భీతిల్లెను కానున్నది కాకమానునా యని చింతఁబొసెను

ఆ వేదవతియుఁ గాలాంతరమున జనకమహీజానికిం గూఁతురై పరమసాధ్వియై సీత యనుపేరం బ్రఖ్యాతయై తద్దుష్టస

మానీతయై యాతని సబాంధవముగ నాశన మొనరించెను పూర్వజన్మతపఃఫలముగ శ్రీహరియే మనుష్యరూపంబునం బుట్టుటచే నా పరమపురుషుని రామనామధారినే భర్తనుగాం బడసెను

ఇట్లు కమలాంశజనితయగు వేదవతి మరలఁ గమలాదేవిం బొందెను ఈ వేదవతీచరిత్రము స్మరించినమాత్రమున వేదపఠనఫలము గలుగఁగలదు పాఠకవర్యులారా! ఈయుపాఖ్యానమునుండి వెలువడు నీతు లనేకములు గలవు తన్నొల్లని కాంతలఁగోరుట తనకుమాత్రము కాక వంశమునకును హానియనియుఁ, దపశ్శక్తికన్నమించినశక్తి ప్రపంచమున లేదనియు, దానిం జెనకుట పిడుగును ముద్దిడుకొన్నట్టిదే యనియు, దేహబలాదులు దాని శతాంశమునకును సమములు కావనియు, దానిచేఁ జేయ శక్యములుకాని కార్యములు లోకమున నుండవనియు దీని నీతిసారము

ఇఁకఁ గథకు మరలుదము ఈ వేదవతియే తులసి ఈమెయే లక్ష్మియని గ్రహింపఁ దగు కారణాంతరమున లక్ష్మియే యిట్టిరూపాంతరముల నెత్తుచుండును ఆకార్యము నెఱవేఱిన పిదప మరల వైకుంఠమున కేగుచుండును. అనఁగా లక్ష్మియే ప్రకృతి శ్రీహరియే విరాట్పురుషుఁడు ఈయుభయులు గలిసిన నేపనియైన నగును విరమించినఁ బ్రపంచము నశించును. అను నీవిషయమే గ్రహింపఁదగినది. ఇఁకఁ దులసీదేవ్యుపాఖ్యానమును జిత్తగింపుఁడు

తులసీదేవ్యుపాఖ్యానము

కుశధ్వజుసోదరుఁడు ధర్మధ్వజుఁడను పుణ్యాత్ముఁడు కలఁడు ఆతని పత్ని మాధవి. ప్రఖ్యాతగుణములు గలది ఆదంపతులు చిన్నతనమున గంధమాదనమునఁ జిరకాలము విహరించిరి భోగోచితసకలపరికరములు గొనిపోయి యందుం డిరి ఎన్నియో వత్సరములు గడచెను గాని యింతకాల మైనదిగదా యన్న జ్ఞానమే వారికిం గలుగలేదు అంత రాజు శ్రీడావిముఖుఁడై వెలయుట నాకాంతయు హృష్టమతి యయ్యెను గాని రతీచ్ఛావిరతిం బొందఁ జాల దయ్యెను. అంతలో నాయన్నులమిన్న చూలాలయ్యెను ఆచూలు శత వత్సరములు నిలిచెను ఆగర్భము శ్రీగర్భము, శ్రీయుతము నౌట దినదినాభివృద్ధిం గాంచుచు సంతోషదాయకమే యయ్యెను

ఒక శుభదినంబున మంగళకరవారంబున నట్టిలగ్నంబున నందు శుభనవాంశమున శుభగ్రహములు బలవంతులై యుం డుతఱి స్త్రీశిశువుఁ గనియె. ఆకాలము కార్తికపూర్ణిమా శుక్రవారమయ్యెను ఆకన్యక సాక్షాల్లక్ష్మియే కలామాత్ర మునఁ గారణాంతరమున జన్మించె నన నొప్పెను ఆమె ముఖము శరద్రాత్రికాచంద్రసంకాశమే ఆయమలోచనములు శరత్పంకజములే ఆకన్యక యధరోష్ఠము పక్వబింబఫలమే. ఆమె నునునవ్వులు చంద్రికలే. హస్తపాదములు రక్తవర్ణ ములు నాభి గంభీరమైనది త్రివళులుగలిగి వర్తులాకారనితంబ

బింబ మొప్ప, నామె రూపము వర్ణనాతీతముగ నుండెను శీత కాలమున సుఖోష్ణసర్వాంగియు, గ్రీష్మసమయమున సుఖశీతలయు, శ్యామలవర్ణయు, న్యగ్రోధపరిమండలయు, పీతచంపకవర్ణవిరాజమానయు, నగు నానారీరత్నము సుందరులలోసుందరి యనం జెన్నువహించెను తులనసేయరాకుండుట నాకాలపుఁ బౌరాణికులు తులసి యని యామెకుఁ బే రిడిరి

ఆకన్యక జన్మించినంత సామాన్యస్త్రీప్రకృతిని విడనాడి పూర్వజ్ఞానంబునఁ దపోవనగమనమున కుద్యమింప నెల్లరు వల దని యెంతయో నిర్బంధించిరి వారిమాటలఁ బాటింపక యాబోటి బదరికాశ్రమమునకుం బోయి యందు నియతిమైనెన్నియోవత్సరంబులు పరమతపం బొనరించుచు మనంబున నారాయణమూర్తి, స్వామిగాఁ గలయు నను చింతఁబూని యుండెను. గ్రీష్మర్తువునఁ బంచాగ్నిమధ్యస్థయై, శీతలకాలమునందుఁ దడివస్త్రమున నిరంతరవర్షధారలకుం దడియుచు, రేయింబగళ్లు విరామము లేక యిరువదివేల సంవత్సరములు ఫలములు జలము లాహారములుగా గ్రహించుచు, ముప్పదివేలవత్సరంబులు పత్రాహారయై,నలువదివేల హాయనంబులు వాయువే యాహారముగా, నవ్వలఁ బదివేలబ్దంబులు నిరాహారయై యేకపాదమున నిలువంబడి ఘోరతపం బొనరించుచు నుండిన యాతులసి నెఱింగి బ్రహ్మ వరంబులొసంగినఁ గాని లోకంబులు నిలువవని తలంచి బదరికాశ్రమమునకు వచ్చెను హంసవాహనము నధి

రోహించి వేంచేసియున్న చతుర్భుజుని దర్శించి యాతులసీ
కన్య సంతుష్టాంతఃకరణ యయ్యెను

విరించియు నోతులసీ! వరమును గోరుము ఏకోరిక నీ మనసున నున్నదో తెల్పుము. హరిభక్తియు, హరిదాస్యము, అజరామరత్వము గోరి తప మొనరించుచున్న దానవా యేమి? అని సాదరమునఁ బలుకు నలువం గనుగొని యాతులసి యో తండ్రీ! నామనసునఁ గలకోర్కి నెఱింగించెద సర్వజ్ఞుఁడవు నీ యెదుట దాఁపఁదగిన దేమున్నది? నేను దులసియను గోపికను. గోలోకమున నుండుదానను కృష్ణప్రియురాలను సదా కృష్ణ సేవాపరాయణురాలను శ్రీగోవిందునితో సుఖించుచు నొడలు తెలియకయున్న నన్ను రాసమండలమున రాసేశ్వరియగు రాధాదేవి కనుంగొనియె శ్రీగోవిందు నధిక్షేపించుచు నన్ను శపించెను రాక్షసయోనిం బుట్టువుంగాంచుమను నాశాపమును విని గోవిందుఁ డాదరమున నోకాంతామణీ! నాయంశమునఁబుట్టిన శ్రీహరినే భర్తను బొందఁగలవు భారతభూమిం బుట్టి తపమొనరించి బ్రహ్మ నలరింపుము వరము లొసంగును అని కరుణించెను పితామహా! రాధాభీతి నట దేహము త్యజించి జన్మించితి దివ్యమంగళవిగ్రహుండగు శ్రీకాంతుని గాంతునిగాఁ బొందఁ గోరెద. ఇదియ నామనోవాంఛితము అని యూరకుండెను.

శతానందుఁ డాశతపత్రపత్రనిభేక్షణం గాంచి లేమా! శ్రీకృష్ణాంగసముద్భవుం డగుగోపకుఁడు సుదాముఁ డనఁ

గలఁడు భారతమున శ్రీకృష్ణునంశసంభూతుఁడై తేజస్వియై జన్మించెను ఆతఁ డిపుడు రాధాశాపమున దనువంశమున నుద్భవిల్లెను శంఖచూడుఁ డని యాతనిపేరు ముల్లోకములఁ దత్సముఁడు లేఁడు గోలోకమున నన్నుంగాంచి కామోన్మథిత మానసుఁ డయ్యెను రాధాశాపము దాఁటరాని దగుటను శ్రీహరికృపగలవాఁ డగుట జాతిస్మరత్వముఁగాంచి సుదాముఁ డనం బ్రసిద్ధిఁగాంచిన యాతఁడే యిటఁ బుట్టెను నీవును బూర్వస్మృతిగలదానవు సర్వ మెఱుంగుదువు. ఇపుడు నీకా తేఁడు భర్తకాఁగలఁడు. కొంతకాలమునకుఁ బిదప నారాయణ మూర్తిని భర్తనుగాఁ బొందఁగలవు నారాయణశాపముచను దైవయోగమువలనను వృక్షరూపమును గాంచఁగలవు పరను పావని వగుదువు యోగ్యపుష్పములయం దెల్ల నీవే ప్రధాన భూతవై విష్ణుప్రాణాధికురాల వగుదువు నిన్నువదలి యొన రించుపూజ నిష్ఫలమగును జుమీ బృందావనమున వృక్ష రూపమున నుండి బృందావని యనం బరఁగుదువు నీపత్రము లచే గోపికలు గోపాలురు మాధవు నర్చింతురు వృక్షాధి దేవతవై సదా శ్రీకృష్ణునితోడి సంగతిగలిగి స్వచ్ఛందముగా నావరమున విహరింపఁగలవు

అని పరమేష్ఠి లలితభణితిఁ బలుక హృష్టమానసయై చేఁతులు మోడ్చి మొలకలెత్త నమస్కరించుచుఁ దులసీదేవి యిట్లనియె తండ్రీ! నిక్కము వచించెద శ్యామసుందరుండయి ద్విభుజుం డగు శ్రీకృష్ణునియం దెట్టి ప్రీతి గలదో చతుర్భుజు

నియం దట్టి ప్రీతి నాకు లేదు నేను గోవిందక్రీడయం దతృప్త
రాలనైతిని. త్వత్ప్రసాదమున మరల గోవిందునే కోరుదును.
సత్యముగా గోవిందునే పొందెద రాధాభీతిని మాత్రము
తొలఁగింపుము అనుటయు సురజ్యేష్ఠుండు దేవీ! పదాఱక్షర
ములుగల రాధామంత్ర మొసంగెద. గ్రహింపుము దాన
రాధకు నత్యంత ప్రీతి పాత్రురాల వయ్యెదవు మీయిరువుర
శృంగారచేష్టల రాధిక గ్రహింపఁజాలకుండును. గోవిందునకు
నీవు రాధాసమానవగుదువు

అని పలికి హిరణ్యగర్భుండు షోడశాక్షర రాధామంత్ర
మును స్తోత్రమును గవచమును బూజాపద్ధతిని, బురశ్చర్యా
విధానము నుపదేశించెను మంగళాశిషముల నొసంగెను
మదుపదేశరీతి నో తులసీ! పూజ యొనరించితేని సిద్ధురాల
వయ్యెదవు నికోరికలు ఫలించును అని సత్యలోకమునకు
లోకేశుఁ డరిగెను

తులసీశంఖచూడసంవాదము

అంతఁ దులసియు బదరికావనముననే నివసించెను. కాల
క్రమమున నవయౌవనవతి యాయెను అదియ యదనని యద
యుఁడగు మదనుఁడు వివిధములగు విరిశరములఁ బరఁగించి
యామె చిత్తమును గలంచెను పుష్పాయుధదగ్ధయై పుష్ప
చందనచర్చలుగలిగి పులకాంచితసర్వావయవయై రక్తలోచన
ముల రాజిలి కంపితాంగియై క్షణకాలము శుష్కీభూత
యగుచు, క్షణమాత్రమున మూర్ఛనొందుచు, క్షణకాలము

చంచలచిత్తయై, క్షణము సుఖావహాతంద్రనుగాంచి, క్షణము మదనాస్త్రజ్వాలల దహింపఁబడుచు, క్షణము ప్రసన్నతం గాంచుచు, రవంత చేతనంబొందుచు, కాసంతసేపు విషణ్ణ యగుచు, శయ్యనుండి లేచుచుఁ, దిరుగుచు, ఒడలు తెలియమి నిటునటు సంచరించుచు, మరల శయనించుచు, పుష్పచందన ములను శయ్యను గంటకములుగా భావించుచు, నిట్లు పలు భంగులఁ గష్టములపా లయ్యెను ఇట్లాలలితాంగి చింతలవంతల బడలెను సుఖావహపదార్థములు కష్టదాయకములై కన్పడనందు వేషభూషణముల మనోహరుఁడగు నొక పురుషుం గాంచెను రసికజనశేఖరుఁడై తరుణుఁడై సురుచిరగాత్రుఁడై మంచిగందం పుఁబూతల నలరారి, రత్నభూషణభూషితుఁడై, సుకుమమా లాధారియై వచ్చు నాపురుషతల్లజుని గనుంగొని యచ్చెరు వందెను ఆతరుణపురుషుఁడు రతికథలఁ జెప్పుచు, మధుర గానము చేయుచుఁ, జెంతకే తెంచుచున్న ట్లుండెను. అతనిం గాంచినంతనే ప్రాణేశా! యెందేగెదవు? అని పలికెను మరల స్వభావజ్ఞానము రాఁగా నం దెవ్వరు లేకుంట విలపించెను ఇట్లు మదనవికారములఁ బురుషునిం గాంచినట్లును, ఆతఁడు తనచెంత కరుదెంచుచున్నట్లును భావించెను గాని యం దెవ్వ రును లేరు

శంఖచూడుండును శ్రీకృష్ణమంత్రము జపించుచుఁ బుష్కరతీరముఁన దపంబొనరించి శ్రీకృష్ణకవచమును ధరించి సర్వమంగళకరమగు తత్ప్రభావమున నుజ్జ్వలతేజము వెలయ

వరము లీయ నరుదెంచిన చతురాననువలన వరములొంది తదాజ్ఞచే బదరికావనమునకుం బోయెను

తులసీకాంతయు నవయౌవనసంపన్నుఁడై కామదేవ సమానాకారము వెలయ, శ్వేతచంపకవర్ణాభ దేహమలర, రత్నభూషణభూషితాంగ మొప్ప, శరద్రాకాశీతాంశుబింబ సమానముఖము తనర, శరత్పంకజనయనము లొప్పుగులుక, రత్నసారవినిర్మిత విమానారూఢుఁడై హరితసూవిలాసుఁడై మణిగణఖచితకుండలమండితుఁడై కల్పప్రసూనమాలికలఁ దాల్చి కస్తూరీకుంకుమాంచితచందనచర్చలు వెలయఁ, దన-చెంతకరుదెంచు నా పురుషశేఖరుని గనుఁగొని తనముఖమును బటముచే నాచ్ఛాదించియుండెను కాని చిఱునవ్వు మోమునఁ జిందులాడఁ గటాక్షవీక్షణము లాతనిపైఁ బొలయ నవసంగతిచే లజ్జించుచు నుండెను

శంఖచూడుండును శరదిందుసుందరబింబమును దెగడు ముఖమొప్ప, అమూల్యరత్నాభరణములు వెలయ, వివిధ బహుమూల్యమణిసారవిసరవిలసత్కాంచీదామము మురువు చూప, కబరీభారమును దాల్చి, మాలతీమాలికావిసరమునం గైసేయఁబడిన యంగకమలర, మణికుండలములు మహోన్నతి వెలయింప, కుండలమరీచులగండయుగ్మము విచిత్రాకృతి ధరింప, వక్షస్థలాంతరలంబమాన రత్నేంద్రసారహారము మనోహరరీతిం గనంబడ, నవరత్నఖచితకంకణకేయూరాదులు పరికింపఁదగియుండ. అంగులీయకములు లోకోత్తరవైభవము

వెలయింప నసమానలావణ్యవతియగు నా సుదతిం గాంచెను
కాంచి చెంగటం జేరి మృదుమధురవచనముల నిట్టు లనియె

కల్యాణీ! నీవెవ్వతవు? మానినీ! మునివృత్తిమతీ! నను మాటల నలరింపుము విన వేడుకపడుచున్నవాఁడ. అని పలుక నాలకించి యావామలోచన లోచనాంచలము లాతనిని మహాశాపరవశుంజేయ నిట్లు పలికెను మహాత్మా! నేను ధర్మధ్వజుపుత్రికను తపమొనరించు కుతూహలమున నిటవచ్చితిని తపస్వినినై యిందున్నదానను మీరెవరో తెలిపి యిష్టాను సారము వెళ్లవచ్చును కులస్త్రీని నేకాంతమున నొంటరిగా నున్న సాధ్వీని సత్కులప్రసూతుఁడగు వాఁడు పలుకరింప రాదని పెద్దలవలన వినియున్నదానను మఱియు నసత్కుల జాతుఁడై లంపటుఁడై ధర్మశాస్త్రార్థముల నెఱుంగక శ్రుత్యర్థము నాలకింపక, యెవ్వఁ డుండునో ఆపురుషుఁడు కామినితో మాటలాడం గోరును విషకుంభాకారరూపమును, అమృత కంఠమును గలిగి, క్షురధారాతుల్యహృదయ మొప్పఁ, బలు మాఱు మధురభాషణములు పలుకుచు, స్వకార్యనిర్వహణము పొంటెఁ దత్పరయై, కార్యము నెఱవేఱువఱకు స్వామివశమున నుండి, పిదప నాతనిపీటిఁ బుచ్చి మనస్సు మలినమైయుండఁ బ్రసన్నవదనేక్షణయై యున్న కామిని చారిత్రమతి దూషిత మని శ్రుతులయందుఁ బురాణముల యందును గానంబడెడు అట్టిస్త్రీలను బ్రజ్ఞాశాలియగు నేపురుషుఁడు విశ్వసించును? విశ్వసించునేని దురాశయుం డనంబడుంగదా అట్టికాంతలకు

శత్రువులు మిత్రులు ననువారుందురా. క్రొత్తవారినే యాస్త్రీలు కోరుచుందురు సువేషముగలపురుషుని మనమున సదా కోరుచు వెలుపల స్వకార్యమునకై తనసాధ్వీత్వమును దెలుపుచుఁ బలుమారు కాముకురాలై నృత్యగీతాదికళావతియై కామాధారయై మనోహరాకృతియై, బాహ్యమునఁ గృత్రిమ భావమును నటించుచు మానసమున రతిఁగోరుచు, ఒంటరి పాటునఁ గాంతునిగాంచి నవ్వుచు, బాహ్యమున మిగుల లజ్జావతి యనఁబరఁగుచు, రతియొదవనిచోఁ గోపనయై కలహమొనర్చుచు, సురతమొదవిన సుప్రీతయగుచు, సద్ది యత్యల్పమయ్యెనేని దుఃఖించుచు, మధురాహారమును, శీతలతోయమును గోరుచు, సొగసుకాని రసికునిఁ గాంతునిఁ బ్రాయమున విఱ్ఱవీఁగువానిఁ బుత్రునికంటె నెక్కువగఁ బ్రేమించుచు, రసికులపై నతిశయస్నేహ మునుచుచు, రతికుశలుఁడై, తనప్రీతికిం బాత్రుఁడగు వానిఁ బ్రాణాధికుంగా భావించు, సురతాక్షముఁడై వృద్ధువగు భర్తను శత్రుతుల్యునిగా నతనితో ననవరతము ద్వేషించుచు, వాక్కుల నాతని భక్షించుచు, నెలుకపై సర్ప మునుచునంత ప్రీతి నునుచుచు, సాహసమలర సకలదోషాకరమగు చిత్తముగలిగి, బ్రహ్మావిష్ణుశంకరాదులకేని సాధింపరాని మోహనరూపమొప్పఁ, దపోమార్గమునకు నిరోధకరాలై, మోక్షద్వారకవాట మనవొప్పుచు, భగవద్భక్తికి దూరమై, సర్వమాయలకు బరణియై, సంసారకారాగారమున నిగళరూపిణియై తనరారుచు, ఇంద్రజాలవిద్యారూపిణియై,

మిథ్యావాదములకు స్వప్నరూపిణియై, బాహ్యసౌందర్యము గలిగి, మనస్సు కుత్సితమై యొప్పు, దుర్గంధభూయిష్ఠమగు తనువు నలంకారములం గప్పుచు, నుండు మాయారూపము కపటాత్ములకు బ్రహ్మ నిర్మించును అట్టి కురూపము ముముక్షువులగు ధీరులకుఁ జూడరాని దగు మనమున నేని కోరరాని దగు అని పలికి తులసి తూష్ణీంభావమును వహించెను

ఆచిన్నారిపలుకుల నాలకించి చిఱునవ్వుపోలయ శంఖచూడుఁడు బదులుచెప్పువాఁడై యిట్లనియె దేవీ! నీవు వచించిన దంతయు నసత్యము కానేరదు. కొంచెము సత్యము. రవంత యలీకము నై యున్నది ఇంచుక సమాధానము చెప్పెద సావధానచిత్తవై యాలకింపుము నలువచే స్త్రీరూపము ద్విప్రకారముగ నిర్మింపఁబడియె అందొకటి సర్వమోహనమై, వాస్తవమునఁ బ్రశంసింపందగియుండు నది యొకటి. లక్ష్మి, సరస్వతి, దుర్గ, సావిత్రి, రాధిక లోనగువారి సృష్టి ఆద్యసృష్టి యనంబడు వీరి యంశరూపమగు స్త్రీరూపము వాస్తవ మని చెప్పందగు అదియే ప్రశంసింపఁ దగు యశోరూపమనియు, సర్వమంగళకారకమనియు వర్ణింపఁదగిన దదియే శతరూపయు, స్వధా, స్వాహా, దక్షిణా, ఛాయావతీ, రోహిణీ, వరుణానీ, శచీ, కుబేరపత్నీ, దిత్యాదితులు, లోపాముద్రయు, అనసూయయు, కోటభీదేవియుఁ, దులసీదేవియు, నహల్యాదేవియు, నరుంధతియుఁ, దారామందోదరులు, దమయంతీవేదవతులు, గంగాదేవియు, మనసయు, పుష్టి, తుష్టి,

స్మృతి, మేధాకాళికలు, వసుంధరయు, షష్ఠీదేవియు, మంగళ చండియు, మూర్తియు, ధర్మకామినియు, స్వస్తి శ్రద్ధాశాంతి కాంతిక్షాంతి నిద్రాతంద్రా క్షుత్పిపాసలును, సంధ్యారాత్రిదినములును, సంపత్తియు, ధృతి, కీర్తులు, క్రియా, శోభా, ప్రభా, శివలును ననంబడు నీనారీమణులరూపములు ప్రతియుగమందు నుత్తమోత్తమములు కళాకాలాంశరూపములు, స్వర్గవేశ్యలు లోనగు వారిరూపములు జగంబుల నప్రశస్యములు మఱి పుంశ్చలీరూపములు

ఏరూపము సత్వగుణప్రధానమో అది ప్రభావయుతమయి, యుత్తమ మనం బరఁగుచు, జగంబులం బ్రసిద్ధిని గాంచు ఆరూపమే వాస్తవమనం బ్రసిద్ధంబగు రజస్తమోగుణప్రధానరూపములు కళలయందు వివిధరూపంబులుగ నుండు రజఃప్రధానాంశములు గలరూపములు మధ్యమములై భోగలోలుపములగు సుఖభోగవశ్యములై స్వకార్యనిరతములై, కపటముగలిగి, మోహమును గల్గించుచు, ధర్మార్థవిముఖములై యుండు రజోరూపమునకు సాధ్వీత్వము గలుగనేరదని యెఱుంగవలయు కావుననే ప్రాజ్ఞులు దానిని మధ్యమమనిరి

ఇఁకఁ దమోరూపము దుర్నివార్యమని, అధమంబనియు విద్వాంసులు సిద్ధాంతీకరించిరి. సత్కులజుఁడగు పండితుఁడు పరస్త్రీని జూచునపుడు పలుకరింపరాదు నిర్జనవనమునను, నిర్జలభాగమందును, రహస్యస్థలమందును, బరభామినిఁ బల్కరింప

రాదు. ఇది నే నెఱుంగుదు అటులైన నన్నేల పలుకరించితి వందువా వినుము వచించెద మానినీ! విధిప్రేరేపింపఁ దదాజ్ఞ నాదలందాల్చి నీచెంత కరుదెంచితిని కల్యాణీ! గాంధర్వ వివాహవిధి నిన్ను గ్రహింప నరుదెంచితి నని తెలియఁదగు శంఖచూడుఁ డనంబడువాఁడను నేనే దేవవిద్రావకారకుఁడ నేనే యని తెలుపుచున్న వాఁడ దనువంశసంభూతుఁడను విశేషించి శ్రీహరిప్రియుఁడ నగు సుదాముఁడను నేనే సుమీ శ్రీహరిభక్తాష్టక మనంబడుచు, పార్షదులగు గోపాలకులందు నే నొకఁడను అట్టి నేను రాధాదేవీశాపకారణమున దానవేంద్రుఁడనైతిని పూర్వజాతిస్మృతిని శ్రీకృష్ణమంత్రప్రభావమునఁ గలవాఁడను తులసీ! నీవును జాతిస్మృతిగలదానవు శ్రీహరి ప్రియురాలవు అట్టినీవును రాధికాశాపవశమున భారతభూమి జనించితివి ఆలోకమున రాధాభయమువలన నిన్నుఁ బొంద మానితిని అని పలికి శంఖచూడుఁడు మౌనముద్రను వహించెను

ఆవల సస్మితాస్యపంకరుహయై తులసి యిట్లు పలుక నారంభించెను ధీరవరా! ఇట్టిపురుషుఁడే లోకమున నెల్లప్పుడు వినుతింగాంచును కాంతయు నిట్టికాంతు నే పడయఁగోరుచుండును విచారముచే నిపుడు నీచే నేఁబరాభూతనైతిని ఎవ్వఁడు స్త్రీజితుఁడో వాఁడు నిందింపఁబడుటయ గాక యశుచియునగును స్త్రీవిజితునిఁ బితరులు బాంధవులు దేవతలును నిందింతురు అట్టివానిఁ దల్లియుఁ దండ్రియు సోదరుఁడు నేవ

గింతురు విప్రుఁడు పదిదినములు, రాజు పండ్రెండుదినములు, వైశ్యుఁడు పదునేనుదినములు, శూద్రుఁడు నెల, జాతమృత విషయముల నపరిశుద్ధుం డగు స్త్రీజితుం డగు పురుషుఁడు చితిపైఁ గాల్పఁబడుదాఁక నపరిశుద్ధుఁ డగు ఆపురుషుఁ డొసంగు తర్పణోదకములఁ బితరులు గ్రహింపరు అతఁ డిచ్చు పూజాదుల దేవతలు పరిగ్రహింపరు ఎవనిచిత్తము స్త్రీచే నపహృత మగునో అతనికి జ్ఞానము తపస్సు జప హోమపూజనములు ఫలము నీఁజాలవు ఆర్యా! విద్యా ప్రభావజ్ఞానార్థము నిను నేఁ బరీక్షించితిని కాంతునిఁ బరీక్షించియే కామినివరునిగా గ్రహించును. *గుణహీనుఁడు, వృద్ధుఁడు, అజ్ఞాని, దరిద్రుఁడు, మూర్ఖుఁడు, రోగి, కుత్సితుఁడు, మిగులఁ గోపి, మిగుల దుర్ముఖుఁడు, పంగువు, అంగహీనుఁడు, గ్రుడ్డి వాఁడు, బధిరుఁడు, జడుఁడు, మూఁగ, క్లీబతుల్యుఁడు, పాపి, యనువారిలో నెవనికిఁ దనపుత్రిక నొసంగినను వానికి బ్రహ్మ హత్య ప్రాప్తించును శాంతుఁడై, గుణవంతుఁడై, వయస్సు

---

* వరాయ గుణ హీనాయ వృద్ధాయా జ్ఞానినే తథా, దరిద్రాయ చ మూర్ఖాయ రోగిణే కుత్సితాయ చ అత్యంతకోపయుక్తాయ వాత్యంత దుర్ముఖాయ చ, పంగవే చాంగహీనాయ చాంధాయ బధిరాయ చ, జడాయ చైవ మూర్ఖాయ క్లీబతుల్యాయ పాపినే, బ్రహ్మహత్యాం లభే త్సోపి స్వకన్యాం ప్రదదాతియః శాంతాయ గుణినే చైవ యూనేచ విదుషేపి చ, సాధవే చ సుతాం దత్వా దశయజ్ఞ ఫలం లభేత్

దేవీ భా. ౯ స్కం ౧౯ అ ౭౫ శ్లో

గలిగి, విద్వాంసుఁడై, సాధువై యుండు వరునకుఁ గన్యకనొసంగిన తండ్రి పదియజ్ఞము లొనరించిన ఫలముఁబొందును ఏపురుషుఁడు పుత్రికను బోషించి ధనలోభమున విక్రయించుచున్నాఁడో యతఁడు కుంభీపాకనరకము నొందును అంతియగాక కన్యామూత్రపురీషముల భక్షించుచుఁ, బురుగులచే బాధింపఁబడుచు, దినప్రళయమగు దనుక నాకుంభీపాకనరకమున నుండఁగలఁడు ఆమీఁద వ్యాధిబాధితుఁడై జన్మించును ఇది సత్యము ఆమీఁద నా పాపాత్ముఁడు మాంసభారమును మోయుచు రేయింబగళ్లు భ్రమంపకును అని పలికి యా తులసీదేవి యూరకుండెను

అంతకుఁ జతురాననుం డటఁ దోఁచి శంఖచూడుఁడా! ఏల యీకామినితో సంవాదము చేయుచున్నవాఁడవు? గాంధర్వవివాహమున నీమెను గ్రహింపుము నీవు పురుషరత్నంబవు ఈమె నారీరత్నము సాధ్వీమణియు నగు ఇట్టి యోగ్యతగల యిరువురకు వివాహము గుణవంతమగును. దుర్లభమయి నిర్బాధమునగు సుఖము నెవఁడు పరిత్యజించును? విరోధమువలన నెవఁడు సుఖమును ద్యజించునో వాఁడు పశుతుల్యుఁడు ఓతులసీ! ఇట్టి గుణశాలియగు కాంతు నేల యింకను బరీక్షించెదవు? దేవాసురదానవవిమర్దకుఁ డగునీతని గ్రహింపుము. విష్ణువునందు లక్ష్మియు, శ్రీకృష్ణునియందు రాధికయు, నాయందు సావిత్రియు, శంకరునియందు భవానియు, వరాహరూపధారియగు శ్రీహరియందు భూమియు, యజ్ఞ

మందు దక్షిణయు, అత్రిమునియం దనసూయాదేవియు, నలునియందు దమయంతియు, శీతాంశునియందు రోహిణియు, మన్మథునియందు రతియుఁ, గశ్యపమునియం దదితియు, వసిష్ఠునియం దరుంధతియు, గౌతమునియం దహల్యయుఁ, గర్దమమునియందు దేవహూతియు, బృహస్పతియందుఁ దారయు, మనువునందు శతరూపయు, హుతాశనునియందు స్వాహాదేవియు, మహేంద్రునియందు శచీదేవియు, గణేశ్వరునందుఁ బుష్టియుఁ, గుమారస్వామియందు దేవసేనయు, ధర్మునియందు మూర్తిదేవియు నెట్టి ప్రీతియుంచిరో అట్టి ప్రీతిని నీవు శంఖచూడునియం దునుపుము ఓసుందరీ! ఈ సుందరునితోడ చిరకాలము స్వేచ్ఛావిహారములఁ బరితృప్తి నొంది గోలోకమునకుఁ బొమ్ము. అట శ్రీకృష్ణునిఁ బతిగా గ్రహింపఁగలుగుదువు శంఖచూడుఁడు మృతుఁడు కాఁగా వైకుంఠముననుండు చతుర్భుజుఁడు నీకుం బతియగు అని బహువిధముల నాశీర్వదించి బ్రహ్మ తనలోకమునకుం బోయెను

తులసీ శంఖచూడుల వివాహము

తరువాత శంఖచూడుఁడు గాంధర్వవిధిని దులసిని గ్రహించెను అంబరమున సురవాద్యములు మ్రోగెను పుష్పవృష్టియుఁ గురిసెను. అట నాదంపతు లిరువురును విహరించిరి సుఖసాగరమున నామె మునింగెను రసికేశ్వరుం డగు నాశంఖచూడుఁడు తులసీకాంతం గూడి కామశా

స్త్రోక్తరీతిని విహరించెను పరస్పర ప్రియాలాపములచే నా యిరువురు సుఖసమృద్ధి నొందిరి ఆతఁ డంత వరుణలబ్ధమగు నమూల్యవస్త్రమును, వరుణకృపాపాత్రమగు రత్నమాల్యమును, స్వాహాదేవి యొసంగిన మంజీరయుగ్మమును, ఛాయాదేవీదత్తమగు కేయూరయుగళమును, రోహిణీ కామిని యొసంగిన కుండలద్వంద్వంబును, రతీదేవి యిచ్చిన రత్నాంగుళీయకములను, గరభూషణములును, విశ్వకర్మయొసంగిన చిత్రతమశంఖమును, విచిత్రపద్మకశ్రేణిని దుర్లభమనం దగు శయనంబును బ్రియురాలి కొసంగి దేవీ! నేను నీకృపాపాత్రుడఁజుమీ యని పరిహాసవచనముల నామె నలరించెను

అంతఁ గొంతకాల మా వననివాసమును మాని వారిరువురు స్వరాజ్యమును జేరిరి కొంతకాల ముండుండి మలయము, మేరువు, తపోవనములు లోనగు సుస్థలంబుల సంచరించిరి పుష్పోద్యానంబుల, నిర్జనప్రదేశముల, గుహాగృహముల, నదీతీరముల, మిగుల మనోహరమునఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచిన పుష్పభద్రానదీతీరమున, దివ్యములగు పులినతలంబుల, గంధమాదనాద్రిని దేవోద్యానమగు నందనమున, నింకను సకల సుఖాకరములై సర్వర్తు కుసుమాభిరామంబులగు భూభాగంబుల నా యిరువురు విహరించిరి కాని యాతఁడు దాన సుఖతృప్తి నొందఁజాలఁ డయ్యెను వా రిరువురకు హవిస్సుచే నగ్నికివలె సురతాభిలాషము మిక్కుటముగా వృద్ధినొందెను మరల నాకామినింగూడి యాశంఖచూడుఁడు బదరికావనముం జేరి క్రీడా

లయం బొందు నిర్మింపఁబంచి యందు నివసించి సుఖించెను ఇట్లు శంఖచూడుఁడు తులసీదేవిం గూడి తిరుగుచుండియు' నిష్కంటకంబగు రాజ్యమును బ్రాజ్య విభూతియలరఁ బోషించుచు, నొక మన్వంతరమును గడపెను దేవదానవాదులకును భీతికరుఁడై సర్వజనప్రియుఁడై శత్రుభయంకరుఁడై యిల నేలెను. ఆతని రాజ్యకాలమున దేవతలు భిక్షుకులవలెఁ దిరుగుచుండిరి

కొంతకాలమునకు దేవతలు విషణ్ణులై బ్రహ్మలోకమున కరిగి శంఖచూడవృత్తాంతమును దెలిపి విలపించిరి పరమేష్ఠియు వారిందోడుకొని శంకరుసదనంబునకుం బోయి యాచంద్రశేఖరునికి నావృత్తాంతము విన్నవించెను శంకరుండును వారలం దోడుకొని వైకుంఠమున కరిగి, యనన్యదుర్లభమై నిరుపమానంబై మృత్యుహరంబునగు నాలోకమున నలరాయ విష్ణునివాసమును గాంచి ద్వారపాలకులు రత్నసింహాసనముల నుండఁ బొడఁగనుచుఁ, బీతవస్త్రములం దాల్చి నవరత్నభూషణముల భూషితులై ముకుందుసామ్యమున నెసఁగు వారల హరికింకరులఁ జూచి పరమానంద మొందుచుఁ బోయి భగవంతునిం జూచు వేడుక. ద్వారపాలకులకుం దెలుప వా రను మతినీయ లోపలం జొచ్చి పదియాఱుద్వారముల కవ్వల దివ్యరత్నసింహాసనమున వెలయు భగవంతుని సర్వేశు ననంతు నచ్యుతుఁ గృపానీరరాశిని దర్శించిరి

ఆభగవంతుని వైభవము వర్ణింప నేరికే... తనకుఁ దానె సాటియై యలరుచుండెను ఆపరమేశ్వరుం గాంచి

సాష్టాంగ ప్రణతులొసంగి భయభక్తుల వినుతించి గతవృత్తాంతము నెఱింగింప శ్రీహరి వారి నూఱడించి కూరుచుండ నియోగించి బ్రహ్మంజూచి విధాతా! శంఖచూడునివృత్తాంతమంతయు నెఱుంగుదు ఆతండు తొలిజన్మమున నాభక్తుండగు గోపకుఁడు ఆవృత్తాంత మెఱింగించెద ఆకర్ణింపుము

గోలోకచరిత్రము పరమపవిత్రము నాకు సుదాముఁడను గోపుఁడు పార్షదుఁడు గలఁడు భయంకరమగు రాధాశాపమువలన నాతండు దానవకులమున జన్మించెను గోలోకమున మున్నొకనాఁడు నేను రాసమండలమునకుం బోయితిని విరజయను నొక గోపిక నాకుం బ్రాణాధికయగు ఆమె నను సదాకోరుచుఁ దపమొనరించుచుండు నేనాగోపికను దృష్టిపఱచు పొంతె నం దరిగియుంట కింకరముఖమున రాధిక విని యతిక్రోధవతియై యచటి కేతెంచెను విరజ భీతయై నదీరూపమును గ్రహించెను నే నదృశ్యుఁడ నైతిని కాన రాధిక సఖులంగూడి మరలిపోయెను

సుదాముఁడు నాచెంత నొకనాఁడుండఁగా రాధికయు నెట్లో నన్నుంజూచెను రాధిక కోపకారణ మెఱింగిన సుదాముఁ డామెను జక్కఁగా న్యాయరీతులఁ బరిభవించెను ఆమెయు సుదాముని దిరస్కరించెను రాధిక యాతనిసఖులచే వెలుపలికిం ద్రోయించెను అంత నిలువక యతఁ డాడిన నుడులకాగ్రహించి దానవయోనిం బుట్టుమని శపించెను ఆశాపమునకు విహ్వలచిత్తుఁడై విలపించుచు నాచెంత కరుదెంచు

చుండ రాధయుఁ గయణాపరతంత్రయై యతని వారించి వత్సా! యెందుఁబోయెదవు నిలునిలుము అనుచుండ గోపికలును దచ్చాపంబునకు మిగులఁ జింతిల్ల నేనవ్విధం బెఱింగి యచటికిం బోయి గోలోకమున నొకక్షణకాలమైన యితరలోకముల నొకమన్వంతరంబగు చింతిల్లకుము మర్త్యలోకంబునం బుట్టువుఁ గాంచుము. శంకరుండు నిను సంహరింపఁగలఁడు అని పలికితి కమలాసనా! సర్వమంగళకారకంబగు కవచ మతనికిచ్చితి దానినాతఁడు కంఠమున ధరించియుండు అది కంఠమందుండ నెవ్వఁ డాతనిం జంపంగలఁడు? నేనే విప్రరూపంబునఁ బోయి యాకవచంబును యాచించెద ఏకాలమున నాతని భార్యకు సతీత్వహానికలుగునో ఆకాలమున నతనికి మృతి గలుగునట్లు నీవు ననుగ్రహించితివి కదా? ఆతనిభార్యయుదరమున వీర్య మునిచెద ఆమెకు మృత్యువు గలుగు వెంటనే యామె తనువువదలి నాలోకమునకు వచ్చి నాకుఁ బత్ని కాఁగలదు

అని పలికి భగవంతుఁడగు శ్రీహరి శూలాయుధమును శంకరున కొసంగెను శూలమును శ్రీశంకరుఁడు గ్రహింపఁగనే శ్రీహరి యతర్ధానమొందెను దేవతలు బ్రహ్మశంకరుల ముందిడుకొని యుద్ధార్థులై భారతభూమికిం బోయిరి

మహాశయులారా! ఈగాథయందు విశేషాంశము లెన్నియేఁ గలవు సామాన్యవిషయము లటుండనిండు ఒక్క విషయమును గ్రహింపుఁడు శూలము శంకరునకు శ్రీహరి యొసంగిన ట్లిందుఁ జెప్పఁబడియెఁ గదా త్రిశూలియను పేరు

శివునకుం గలదు శంఖచూడుని సంహరింప శ్రీహరి యొసంగకము న్నా శివుఁడు త్రిశూలి గాఁడుగదా! యన్న ప్రశ్నము రావచ్చును ప్రాయికముగాఁ బురాణము లొక్క దేవత నొక్కపురాణమునఁ బ్రధానముగాఁ జెప్పుచుండును ఆదేవతకుఁ దక్కుంగలవా రెల్ల నంగదేవతలుగా నటఁ బరిగణింపఁ బడుదురు ఏల యని శంకింపకుఁడు ఇందు వ్యాసుల తాత్పర్యమేమని యోజింపుఁడు ఎట్టికర్మ మొనరించిన జీవుఁడు తత్పుణ్యఫల మనుభవింపఁదగు లోకము వకేగును తదధీశుండు సర్వోత్కృష్టుఁ డనంబడుచుండు ఆలోకమే సర్వలోకాతిశయమనియుఁ జెప్పఁ నంబడుచుండు ఆజీవుఁడు దాన సంతృప్తి నొందును మఱియు నేదేవత నుపాసించినను భక్తి దృఢతమమయ్యేనేని ఫలమొక్కఁడగును ఆజీవుఁ డుపాసించు దేవతయే సర్వ దేవతాసమారాధ్యుఁ డని చెప్పకున్న నాతనికి భక్తికుదురదు దేవతాంతరము లాతని సేవించినట్లు తెలిపిన నాతని మనసునఁ దగిలియుండు దేవతయే ముక్తిఫలప్రదుఁడని యతఁడు నమ్మును భగవంతుఁ డాతనిం గరుణించును కాఁబట్టి యొక్కొక్కపురాణమున నొక్కొక్క దేవత సర్వోత్కృష్టుఁ డని చెప్పఁ బడుచుండుట సముచితమనియే యెంచఁ దగు ఏపురాణము పఠించినను, ఏదేవత నుపాసించినను భగవంతుఁడయి యద్వితీయుఁడగు విరాట్టు తద్రూపమున నాభక్తునిం గృతకృత్యుం జేయును. దీనిచే నేమతము నవలంబించినను ఫల మొక్కటియే యని తేలినది. ఏమతమైన నేమని ప్రతిదిన మొక్కమతము

నవలంబింపరాదు స్వమతమున సారము లేదనుకొను మూఢు నకు నేమతముకూడ నుపకారము చేయంజాలదు స్వమతమున సారము కల దని నమ్మి దానిఁ బరికించి తెలిసికొనిన ఫల మన్నింటఁ దుల్యమేగాని కందుకము భంగి గమనము చేయు చున్నచో నెందును వానికి సారము లభింపదు ఇద్ది సిద్ధాంత మని నమ్మి ఇతరదేవతలకంటె నాదేవతయే గొప్పవాఁడని విఱ్ఱ వీఁగక యందఱు సములని భావించి తానాశ్రయించిన యొక్క దేవతనే నమ్మి ముక్తినొందుదు నన్న దృఢవిశ్వాస మున నుండుటయే సర్వోత్తమ మార్గము. ఈమార్గమున నడ చినచో నేలాటి చిక్కులు లేవు మతద్వేష మొదవదు రాగ ద్వేషాదులకుఁ జోటు దొరకదు ? సర్వదేవతాసమానత్వమున కంటెఁ దెలిసికొనఁదగిన విషయము లేభక్తునకు నుండవు. ప్రతివిషయమున సంశయము లుండినచో నాజీవుఁడు కృతా ర్థుఁడు కాఁజాలఁడు ఇంతట నీవిషయ ముజ్జగింతము కథా భాగమునకు వత్తము

ఇంద్రాదులు శంఖచూడునితో యుద్ధముచేయుట

శ్రీహరి శంఖచూడునిం జంప శంకరు నియోగించి యంతర్హితుఁడు కాఁగా శివుఁడు దేవతలంగూడి మర్త్యలోకం బునకుం బోయి చంద్రభాగానదీతీరమున వటవిటపిమూలంబున నివసించి దేవతల నాయాయికార్యములకు నియోగించి తన మనసు నెఱిఁగి వర్తించు చిత్రరథుండను గంధర్వునిం బిలిచి

యిట్లనియె చిత్రరథా! ఇపుడు నీవు దూతకృత్య మొనరింప వలయు. ఇది దేవతాకార్యము సుమీ! వేగంబ దూతవై శంఖచూడుని చెంతకుఁ బోయి నాయానుడులఁ దెలియఁ బలికి యుత్తర మెఱింగి రమ్మని విషయమును దెలిపి పంపించెను

చిత్రరథుండును సర్వేశ్వరాజ్ఞ శిరసావహించి శంఖచూడుని రాజధానికిం బోయి యాపురంబుం గనుంగొనియె ఆనగరము మహేంద్రనగరమును గేలిసేయుచుఁ, గుబేరపురమును మెచ్చక, యసమానవైభవమున నలరారుచుండెను దానివిస్తీర్ణ మైదుయోజనములు దైర్ఘ్యము పదియోజనములు స్ఫటికమణిఖచితములగు ప్రాకారము లెన్నియోగలవు ఐదుపరిఖలు సముద్రములఁ బోలి యగాధములై యుండు ఏగోడం బరికించినను జ్వలద్హుతాశనతుల్యమాణిక్య ఖచితములే ఆపత్తనము శతవీధీసమన్వితము మణిచిత్రితవేదిక లందెన్నియో యమర్పఁబడియుండు సకలవస్తుప్రశస్తవణిక్సౌధములు క్రిక్కిఱిసి లెక్కకుమించి యందలరారు ఇఁకఁ దక్కుంగలవారిసౌధము లెన్నియనియెన్నఁ బన్నగాధిపతియుఁ జిన్నఁబోవకమానఁడు ఇట్టు లొప్పియుండుట నప్పాటభేదనము వర్ణనాతీత మనుట యతిశయోక్తియెట్లగు?

చిత్రరథుం డాస్థానీయము దృగ్గోచరంబు కాఁగా నిలుచంబడి చక్కఁగాఁ బరికించి మ్రాన్పడియెను ఇట్టినిగమ మీ మర్త్యులజగమునఁ దగియుండుట యచ్చెరువు గదా యని విస్మయం పడియెను దీనిం జూచినదేవతలు దిగ్భ్రమ మొందక

పోరని నిశ్చయించెను ఇట్టిపురిం బాలించుభాగ్యము గలరాజు దేవేంద్రునికన్న మిన్నయని సన్నుతింపక మానరాదని నిశ్చయించుకొనెను ఇట్లు లూహించుచుం బోయిపోయి శంఖచూడుని ప్రాసాదవరము దర్శించెను వలయాకారముగ నమరియున్న యియ్యది రాకాశీతాంశుమండలమా యనుభ్రాంతి నతనికిం బుట్టింపక మానలేదు ఆసౌధమునకుం జుట్టు రత్నచిత్రిత పరిఖాసమన్విత దుర్గ చతుష్కము వెలయుచు శత్రుదుర్నిరీక్ష్యమై యితరులకు సుగమమ్మై యుండెను ఆగేహవర్యము గగనమునంటి మణిశృంగవిరాజితంబై, ద్వాదశద్వారశోభితంబై, భయంకర ద్వారపాలరక్షితం బై, మణిగణవిలస దంతర్మందిరవితతుల నతులితం బై, రత్నసోపానభాసురంబై, నవరత్నస్తంభ సహస్రాలంకృతం బై, నిరుపమానం బై యొప్పుచుండెను

పుష్పదంతుం డనునామాంతరముగల యా చిత్రరథుండు మెలమెల్లన లోంజొచ్చి ప్రధానద్వారమును జూచెను ఆద్వారమున శూలహస్తుండై మౌనవ్రతమూనినట్లున్నవాని సస్మితాస్యుని ద్వారరక్షకులకు రక్షకునిగం గనుంగొనియె చెంతకుం బోయిచూడ నాతండు పింగళాక్షుండై, తామ్రవర్ణతనుండై భయంకరాకారమున నలరుచు నిలువంబడి యుండెను ఆతనితో నెట్లో తనవచ్చినపనిం దెలిపి సెల వందిలోపలంజొచ్చి దూత నెవ్వరు నివారింపరనియు, బాధింపరనియుం దెలిసికొని రెండవద్వార సీమం జేరనరిగి యార్యా!

రణవృత్తాంతమును నివేదింప నరుదెంచితి. నే శంకరకింకరుండ నౌదగునే యన నతఁడు మాటాడక పో ననుమతి యీయ నభ్యంతరమును బ్రవేశించి కడపట శంఖచూడుని యాస్థానమును దర్శించెను

ఆస్థానమున శంఖచూడుఁడు కొలువు దీరియుండెను రాజమండల మాతనిం బరివేష్టించి యుండెను స్వర్ణసింహాసన మాతని వైభవాతిశయమును జెప్పక చెప్పుచుండెను రత్నశ్రేష్ఠము లందందుఁ జెక్కఁబడి మణిదండ మొప్ప రత్నమయ పుష్పము లలరార భృత్యమస్తకన్యస్తంబై నిరుపమాన మగు శ్వేతచ్ఛత్ర మెత్తఁబడియుండెను చామరముల విసరుచుండిరి ఆతనిరూపము వర్ణనాతీతమై యుండెను రత్నభూషణ భూషితమగు తత్తనువు మన్మథునిఁ జప్పరించుచుండెను అనేక దానవకోటులు పరివేష్టించి యుండిరి ఆయుధపాణులై భయంకరరూపులగు వీరభటులు క్రిక్కిరిసియుండిరి ఇట్టు లొప్పుచున్న శంఖచూడుని బుష్పదంతుఁడు కనుంగొని విస్మయం బంది చేరంబోయి యుచితరీతి గౌరవించి శంకరకింకరుఁడ వృత్తాంతమొండు మనవిచేసెద అవధరింపుఁడని యిట్లు చెప్పెను

దేవా ! నేను శివభృత్యుఁడ. నాపేరు పుష్పదంతుఁ డందుర ప్రభూ! శంకరాశయ మిదియే విదన ? శంఖచూడ దానవేంద్రా! దేవతలకు రాజ్యము నధికారము నిమ్ము దేవేశుండగు శ్రీహరిని దేవతలు శరణుచొచ్చిరి ఆశ్రీహరి శూలా

యుధ మొసంగి నన్నుఁ బంచె * పుష్పభద్రానదీతీరమున వట మూలమున నున్నవాఁడ దేవతలకు రాజ్య మొసంగుము దానికి సమ్మతింపనిచో యుద్ధముచేయుము" ఇదియే శంకరోక్తి ప్రభూ! నేను శంకరునితో నేమని పల్కఁదగును? సెలవిమ్ము అని పలికి వినయము తనర నూరకుండెను

శంఖచూడుం డాపుష్పదంతోక్తులవిని చిఱునవ్వు ముఖమున కొక్క క్రొత్తయలంకారము నీయఁగా నేను రేపుదయము వచ్చెద నీవు పొమ్మని పలికెను దూతయు మహాప్రసాదంబని పనివిని వటభూరుహాతలవాసియైన శంకరున కావృత్తాంతంబెల్ల నెఱింగించెను ఆసమయముననే శివు నంతికమునకుఁ గుమారస్వామి యరుదెంచెను ఆయనవెంట వీరభద్రుఁడు, నందీశుఁడు, మహాకాలుఁడు, సుభద్రుఁడు, విశాలాక్షుఁడు, బాణుఁడు, పింగలాక్షుఁడు, వికంపనుఁడు, విరూపాక్ష, వికృతి, మణిభద్ర, బాష్కల, కపిల, దీర్ఘదంష్ట్ర, వికట, తామ్రలోచన, కాలకంఠ, బలీభద్ర, కాలజిహ్వ, కుటీచర, బలోన్మత్త, రణశ్లాఘులును, దుర్జయ, దుర్గములును, భైరవాష్టకంబు, నేకాదశరుద్రులు, వస్వష్టకంబు, ద్వాదశాదిత్యులు, హుతాశన, చంద్ర, విశ్వక, ర్మాశ్వి, కుబేర, యమ,

* లోగా చంద్రభాగాతీరమున శంకరుఁ డున్నట్లు చెప్పఁబడియె ఇటుఁ బుష్పభద్రానదీతీరమని చెప్పఁబడినది. ఈ రెండుపేరులు గల నదియొక్కటియే యని గ్రహింపఁదగు. 'పుష్పభద్రా నదీతీరే వటమూలే త్రిలోచనః.' అని మూ

జయంత, నలకూబర, వాయు, వరుణ, బుధ, మంగళ, ధర్మ, శ, నీశాన, కామదేవులు, ఉగ్రదం, ష్ట్రోగ్రచండ, కోటర్త లును, భయంకరాస్యయు, భుజాష్టకవిరాజితయు, రత్నవిమా నాలంకృతయు, రక్తవస్త్రపరిధానయు, రక్తమాల్యానులేప నయు, సంతోషపరవశయు, భక్తాభయదాత్రియు, శత్రుభీతి దాత్రియు, యోజనాయతజిహ్వయు, శంఖచక్ర గదా పద్మ ఖడ్గ చర్మ ధనుశ్శర, ఖర్పర, త్రిశూల, శక్తి, ముద్గర, ముసల, వజ్ర, ఖేట, ఫలక, వైష్ణవవాయవ్యవహ్నినాగపాశ, నారా యణ, గాంధర్వ, బ్రహ్మ, గారుడ, పర్జన్య, పాశుపత, జృం భణ, పార్వత, మాహేశ్వర, దండ, సమ్మోహనముఖాస్త్ర ధారణియు, భూతప్రేతపిశాచ, కూశ్మాండ, బ్రహ్మరాక్షస, భేతాళ, రాక్షస, యక్ష, కిన్నరసేవితయు నగు భద్రకాళియు నరుదెంచిరి వారెల్ల యథావిధి చంద్రశేఖరునకు నమస్క రించిరి

కుమారుండు శివాజ్ఞచేఁ దదంతికమునఁ గూరుచుం డెను తక్కుంగలవారందఱు నం దందుఁ గూరుచుండి యథో చితకథాలాపములఁ గాలముఁ గడుపుచుండిరి ఆవైభవము వర్ణింప నేరికేఁ దరంబుగాదు ఇట్లు త్రిలోకవాసులగు శంకర కింకరు లరుదెంచి తదాజ్ఞ నెఱవేర్ప సంసిద్ధులై యుండిరి

అంత నచ్చట శంఖచూడుఁడు తులసియుండు సౌధం బున కేగి యుద్ధవార్త నెఱింగించెను తులసీదేవియు రణవార్త నాలించి శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకయై చంచలించుహృదయముతో శంఖచూడున కిట్లనియె ప్రాణబంధూ ! నాథా ! క్షణకా

లము నాహృదయమున వసింపుము నాప్రాణమును రక్షింపుము నావాంఛితములఁ దీర్పుము క్షణకాలము సాదరముగ లోచనతృప్తిగ నిన్నుఁ జూడ నిమ్ము. నాప్రాణములు వడఁకుచున్నవి మనస్సు తపించుచున్నది గతరాత్రి దుస్స్వప్నముఁ గంటిని నాకనేకసంశయములు బాధించుచున్నవి అని పలుకుచుం గన్నీరు నించెను

శంఖచూడుఁడు తులసీవాక్కుల నాలకించి హితమై తథ్యమునగు వచనము నిట్లు చెప్పెను భోగనిబంధనమగు కర్మము కాలానుసారముగ వచ్చుచుండును శుభము, హర్షము, సుఖము. దుఃఖము, భయశోకములు, మంగళము కాలానుసారముగా లభించును వృక్షములు కాలముననే కొమ్మలు వెలయఁబోలుచును వరుసఁగాఁ బుష్పవంతములై ఫలవంతములు గూడ నగును కాలము ననుసరించి కాయలు పక్వములై ఫలము లనంబడును. కాలము చెల్లఁగనే భూమిం బడి చెడును ఒక్కొక్క కాలమున నశించును కాలానుసారమే సృష్టికర్త సృజించును రక్షకుఁడు పాలించును సంహర్త సంహరించును *బ్రహ్మవిష్ణుశివులకీశ్వరి పరాప్రకృతియే విరాట్టు కాలానుసారము సృష్టిస్థితిసంహారముల నొనరింప స్వాభిన్నప్రకృతిని నిచ్ఛానుసారము పొందును ఇచ్ఛానుసారము సర్వకార్యముల నొనరించును సర్వేశుఁడు సర్వసాక్షి సర్వాత్మ యాపరమేశ్వరుఁడే జనుని జనునివలననే పుట్టించును జనునిద్వారా రక్షిం

* బ్రహ్మ విష్ణు శివాదీనా మీశ్వరః ప్రకృతిః పరా. అని మూ

చును జనునివంకనే సంహరించును అట్టి పరమాత్మను సేవింపుము ఏభగవంతు నాజ్ఞచే వాయువు వీచునో, రవి ప్రకాశించునో, ఇంద్రుఁడు వర్షించునో, మృత్యువు స్వకృత్య మొనరింప సంచరించునో, అగ్ని దహించునో, చంద్రుఁడు శీతలుఁడై చరించునో, ఏదేవుని మృత్యువునకు మృత్యువుగను, గాలమునకుఁ గాలునిగను, యమునకు యమునిగను, సృష్టకు స్రష్టగను, రక్షకునకు రక్షకునిగను, సంహర్తకు సంహర్తగను, వచింతురో యట్టిదేవుని భజింపుము నేనెవఁడను? నీవెవతవు? మన కెట్లు సమావేశము గలిగెను? అట్లే వియోగము కలుగనున్నది? మూర్ఖుఁడు శోకసమయమున భయంపడును పండితుఁడట్లు భయంపడఁడు సుఖదుఃఖములు చక్రనేమిక్రమమునఁ దిరుగుచుండును కాంతామణీ! నీవును శ్రీహరిని బొందఁగలుగుదువు బదరికాశ్రమమున నేల తపమొనరించితివి? నేనును దపమొనరించికదా బ్రహ్మవరముల నిన్నుం బరిగ్రహింపఁగల్గితి? ఏహరినుద్దేశించి తపమొనరించితివో యట్టి శ్రీహరినే పడయఁగలవు బృందావనమును గోలోకముననే పొందఁగలవు నే నీ దానవతనువును ద్యజించి యాగోలోకమునే పొందఁ గలను ఆలోకమున నన్ను నీవును నిన్ను నేనును జూడఁగలుగుదుము రాధికాశాపమున నీలోకమునఁ బుట్టితిని. శాపాంతమున మరల నాలోకమున కేగెదను ఇందులకై దుఃఖింప నేటికో ఇంచుక వచింపుము నీవు నీదేహమును ద్యజించి దివ్యతనువును ధరించి యాదివ్యలోకమున శ్రీహరినే పొందఁగలవు ఏల భీతిల్లెదు?

అని పలికి యనునయించి యారేయి మనోజ్ఞపుష్పతల్పమున హాయిగ భార్యంగూడి నిదురించెను ఆమెయునారేయి నాహారమునం గొనక శోకసాగరమున మునింగియుండంగాం బెక్కుభంగుల నూరార్చెను. జ్ఞానియగునాశంఖచూడుండు పూర్వము శ్రీకృష్ణదత్తోపదేశము నామె కొసంగి శోకము నడంచెను దాన నా తులసీదేవి శోకవిహ్వలగాక ప్రసన్నవదనయనయై సర్వము నశ్వరమని తలంచి యారేయి సుఖనిద్రం గడపెను. ఈదంపతు లంత నారాత్రి శేషమున సుఖసాగరనిమగ్నులై గడపిరి పులకలు పొడమ బహువిధబంధవిశేషముల సుఖ మనుభవించిరి ఆతండామెను బ్రాణాధికురాలినిగా భావించెను. అన్యోన్యనర్మాలాపముల నితరేతరాశ్లేషావిశేషముల నారాత్రి క్షణకాల మట్లు వారు గడపిరి

శంఖచూడుండు శివునితో యుద్ధ మొనరించుట

మఱునాండు ప్రభాతమునకుం బూర్వమే లేచి మనోహరపుష్పతల్పమును బరిత్యజించి శ్రీకృష్ణధ్యానము చేసి యా శంఖచూడుండు రాత్రి కట్టుకొన్న వస్త్రమును వదలి కాల్యకృత్యము లొనరించి మంగళోదకముల స్నానమొనరించి మరల ధౌతవస్త్రముల ధరియించి భాలమునం దిలకము నిడి యావశ్యాహ్నికమును దీరిచి, యిష్టదేవతలం బ్రార్థించి దధ్యాజ్యమధులాజాది మంగళవస్తువులం గనుంగొని రత్నమణి వస్త్రకాంచనశ్రేష్ఠను ల బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులకు దానముచేసి గురువునకు

సద్రత్నముల నొసంగి గజరత్నాశ్వరత్న మనోహరధనరత్నముల దరిద్రుఁడగు భూసురునకు దానమిచ్చి వేయిభాండారములను, రెండులక్షల నగరములను, ననేకగ్రామములను బాత్రభూతభూసురునకు నిచ్చి పుత్రునకుఁ బట్టముఁ గట్టి సర్వదానవవిభుండవు కమ్మా యని యాశీర్వదించి భార్యయగు తులసి నా పుత్రున కప్పగించి రాజ్యధనసేవకకోశవాహనాదికములఁబుత్రుని యధీనమందుంచి తాను యుద్ధసన్నాహ మొనరించి ధనుస్సును ధరించి సైన్యముల సిద్ధపఱుప నియోగించి మూఁడులక్షలగుఱ్ఱములు, లక్షమదగజంబులు, పదివేలరథంబులు, మూఁడుకోట్ల పదాతులు, కవచధారులు శూలధారులు మూఁడుమూఁడు కోటులు తనవెంట జన్య మొనరింప సిద్ధపడఁగా నానందించి యుద్ధవిశారదుండగు మహారథుని మూఁడులక్షలబలముల కధిపతిం గావించి తక్కినబలములకు భాండౌఘుండను దానవు నధిపతిగా నొనర్చెను

ఇట్లు చేయఁదగు నియమముల నేర్పఱచి శిబిరమునుండి వెలువడి శ్రీహరిని మనసున ధ్యానించుచు రత్నేంద్రసారనిర్మిత వ్యోమయానము నెక్కి గురువుల ముం దిడుకొని యీశ్వరుఁ డున్న చక్కటికిం బోయెను పుణ్యభద్రానదీతీరమునఁ బవిత్రాక్షయవటము నీడ సిద్ధుల కాశ్రయభూతంబగు సిద్ధాశ్రమమున గపిలమహర్షి తపస్సొనరించినచోట భారతభూమియందుఁ బడమరసంద్రమునకుం దూర్పున మలయపర్వత పశ్చిమభాగంబున శ్రీశైలమునకు నుత్తరభాగమున గంధమాదనాద్రికి యామ్య

ప్రదేశమునఁ బంచయోజనవిస్తీర్ణమై తచ్ఛతగుణదైర్ఘ్యమై తగుచోట, విమానమును దిగెను

అందు శుద్ధస్ఫటికమువలె జలము ప్రవహింప భారత సుకృతవిశేష మనసొప్పుచు, నక్షయోదకము గలిగి, శరావతి యనునది తనలోఁ గలియ హిమాలయమునఁ బుట్టువుంగాంచి మించి పుణ్యభద్రానది యలరుచుండెను దానినే గోమతియని యు వాడుదురు అది పడమరసంద్రమునఁ గలియును నద మనక యేలాకా నదియనియే పెద్దలు నామకరణము చేసిరి అచ్చట దిగి శంఖచూడుఁడు శ్రీశంకరు దర్శించెను

ఆసదాశివుఁడు భక్తలోకశంకరుండై, సూర్యకోటి ప్రభాసమానుండై, యోగాసనమును దాల్చి చిన్ముద్ర విలసిల్ల, స్మితవక్త్రము సౌందర్యమును దెలుప బ్రహ్మతేజస్సు ప్రజ్వరిల్లఁ, త్రిశూలపట్టిసధారియై, నిరుపమాన వ్యాఘ్రచర్మాంబరంబును ధరియించి, భక్తమృత్యుహరుండై శాంతమూర్తియై మనోహర రీతి వెలయుచుండఁగాఁ జని కాంచెను ఆశంకరుండు తపఃఫల ప్రదాతయయి, సకల సంపత్ప్రదాయకుండై, ఆశుతుష్టింగాంచుచుఁ, బ్రసన్నముఖకమలుండై, భక్తానుగ్రహనిరతుండై విశ్వబీజవిశ్వరూపవిశ్వనాథాద్యనేక నామవిలసితుండై, నిర్వికారవైభవంబునఁ బరఁగుచు నద్వితీయుండై విరాజిల్లుచుండెను

అట్టి యసమానవైభవమాహాత్మ్యముల నలరు శ్రీశంకరుం గాంచి పరిజనసమేతుఁడై శంఖచూడుఁడు నమస్కరించెను భద్రకాళికి, స్కందునకును, నమస్కరించెను.

వారెల్ల నాతని కాశిషముల నిడుచు గౌరవపురస్సరముగాఁ గూరుచుండ నియోగించి తత్కాలోచిత కుశలప్రశ్నములచే నించుక కాలముం గడపిరి శంఖచూడుండును శివుసన్నిధి వసించెను

అంత సదాశివుండు కరుణవెలయ నిట్లు పలికెను లోకముల సృజించు నాతఁడు బ్రహ్మ యనంబడు ఆతనిపుత్రుఁడు మరీచి ఆముని విష్ణుభక్తుఁడు తత్తనయుండు కశ్యపుఁడు ఆముని సృష్టికర్తలలో నొకఁడయ్యెను దక్షప్రజాపతి ప్రీతిచే నా కశ్యపబ్రహ్మకుఁ బదుమూవురు పుత్రికలను భార్యలగా నొసంగెను ఆభార్యలలో దనువను నంగన యొకతుకయని తెలియవలయు ఆదనువు కశ్యపసౌభాగ్యవృద్ధికారిణి యనంబడుచు, నలువదిమంది కొడుకులం బడసెను వారెల్ల బ్రతాపవిశేషములఁ బ్రఖ్యాతినందిరి వారిలో మహాబలపరాక్రమశాలి విప్రచిత్తి యనువాఁడు గలఁడు తత్తనూజాతుఁడు దంభనామకుఁడు ఆతఁడు విష్ణుభక్తిగలిగి జితేంద్రియుఁడై పుష్కరతీరమున లక్షసంవత్సరములు నియతిమై నొకమంత్రమును జపించెను ఆమంత్రమే శ్రీకృష్ణమంత్రము ఆతని గురువు శుక్రుఁడు. కొంతకాలమున కాదంభుఁడు శ్రీకృష్ణపరాయణుఁడవగు నిన్నుఁ దనయునింగాంచెను నీవు తొలుత గోలోకమున శ్రీకృష్ణసేవకులలో నొకఁడవు పార్షదుఁ డనంబడు గోపకుఁడవు రాధికాశాపకారణమున దానవేశ్వరుండవై యిపుడు జన్మించితివి

విష్ణుభక్తుఁడు ఆబ్రహ్మస్తంభపర్యంతము తుచ్ఛముగా భావించి దేనినిగోరక విష్ణుసమీప నివాసమునే కోరును అది తప్ప నితర మేమిచ్చినను బరిగ్రహింపఁడు బ్రహ్మత్వము, నమ రత్వమును తుచ్ఛముగా విష్ణుభక్తుఁడు భావించును ఇఁక నింద్రత్వము, మనుత్వమును లెక్కించునా? అట్టి శ్రీకృష్ణ భక్తుఁడ వగునీవు దేవతారాజ్యమున భ్రమింపఁ గోరనేల? దేవతలకు రాజ్యము నిమ్ము నాయందు నీకుఁగలప్రీతిని రక్షిం పుము స్వరాజ్యమున సుఖముగా నుండుము దేవత లీరాజ్య మున నుందురుగాక భ్రాతవిరోధ మిఁకఁ జాలును మీరం దఱు కశ్యపవంశజులు గదా బ్రహ్మహత్యాది మహాపాతకము లెల్లను జ్ఞాతిద్రోహపాతకమునఁ బదాఱవభాగమును బోలవు. ఈసంపదలు స్థిరములని భావింతువా? సర్వకాలసర్వావస్థ లొక రీతి జరగునని నీవు నమ్ముదువా? బ్రహ్మయంతవానికి లయ మునఁ దిరోభావము కలదు మరల సృష్టికాలమున నావిర్భా వము కలదు ఇది యీశ్వరప్రభావమువలనఁ గదా జరగు చుండును ధర్మము సత్యయుగ మనఁబడు కృతయుగమున నాల్గుపాదంబుల నడచుచుండు త్రేతాయుగమున మూఁడు భాగములవెలయు ద్వాపరయుగంబున రెండుభాగముల స్థితింగాంచు కలియుగము ననేకభాగము నిలుచును కలియు గము కడపటిభాగమునఁ గళామాత్రశేషముగ నుండును కుహూ నామమనఁదగు నమవసయందుఁ జంద్రకళవలె సన్న గిలి నశించును అదియే కలియుగాంత్యతమభాగ మని యెఱుంగఁదగు గ్రీష్మర్తువున సూర్యకాంతి యెట్లుండునో

హేమంతమున నట్లుండదుగదా. పగటియందు మధ్యాహ్నము తఱచె నుండు భాస్కరుకళ సాయం ప్రాతఃకాలముల నట్లుండదుగదా ప్రాతఃకాలమున నుదయించి బాల్యమునొంది పరుసగా వృద్ధినొంది సాయంకాలమున రవి క్షీణించును. మేఘావృత్తిచేఁ బగటియందును గనంబడఁడు రాహు వావరింప స్తంభత్వ మొందును మరలఁ బ్రకాశించును పూర్ణిమనాఁడు పరిపూర్ణుఁ డగుచంద్రుఁడు దినభాగమున క్షయత నొందునుగదా కుహూ ద్వితీయదినమున మరల నుదయించును రాహుగ్రస్తుఁడై తిరోభావ మొందును చరాచరములన్నియు నిట్లే వృద్ధిక్షయములఁ బడయుచుండును పరబ్రహ్మకొక్కనికే సదాసమత్వము వెలయుచుండును మృత్యుంజయుఁడ నగునేను బహుప్రళయముల నందితిని పలుమాఱు పుట్టువుం గాంచితిని * ఆపరమాత్మయే ప్రకృతి ఆపరమాత్మయే పురుషుఁడు ఆతఁడే యాత్మ ఆతఁడే జీవుఁడు ఆతఁడే నానారూపధరుండు నగు ఎవఁ డట్టిపరమాత్మను నామగుణస్తుతిరూప మగు ధ్యానముచేయునో ఆతఁడు మృత్యువును జయించును † బ్రహ్మను సృష్టికర్తగను, విష్ణువును రక్షకుని

---

* స చ ప్రకృతి రూపం చ స ఏవ పురుషస్స్మృతః, సచాత్మా స చ జీవశ్చ నానారూప ధరఃపరః. అని మూ. ౮ స్కం. ౨౧ అధ్యా.

† స్రష్టాకృతో విధి స్తేన పాతావిష్ణుః కృతోభవేత్, అహం కృతశ్చ సంహర్తా వయం విషయిణః కృతాః. అని మూ ౯ స్కం. ౨౧ అ.

గను, నన్ను లయకర్తగను నియమించినవాఁడా పరమాత్ర
యే అట్టి నేను సదా తన్నామగుణసంకీర్తనము చేయుచుం
దును ఈజ్ఞానముచేతనే నేను నిర్భయుఁడనై మృత్యుం
జయుఁడ నగుచున్నాఁడ అని పలికి సభామధ్యమున శంకరుఁ
డూరకుండెను

శంఖచూడుం డామాటల నాలకించి శివుం బ్రశంసించి
మధురవాక్కుల నిట్లు పలికెను ప్రభూ! శంకరా! నీవు వచి
యించినదంతయు సత్యంబ అన్యథా వచియింపఁ జాలను
ఐనను నామనవి యొకఁడు కలదు దానిం జిత్తగింపవలయును
జ్ఞాతిద్రోహము మహాపాతకమని మీరు వచించితిరి బలిచక్ర
వర్తి సర్వస్వము పరిగ్రహించి యేల క్రిందికిఁ ద్రోయఁబడి
యెనో తెలియఁజాలకున్నాఁడను గథాధరుం డాతని నథో
లోకమునుండి యుద్ధరింపఁజాలకున్నాఁడు గదా సోదరయుక్తుఁ
డగు హిరణ్యాక్షుఁడేల దేవతలచే హింసింపఁబడెను? శుంభాది
దానవు లేల దేవతలచే హింసింపంబడిరి? పూర్వము క్షీరసాగర
మథనకాలమున దేవత లేల యమృతముఁ ద్రావిరి? అందుఁ గ్లే
శము మాభాగము, ఫలము వారిభాగమా. ఇది న్యాయమా.
పరమాత్మ కీలోకము క్రీడాభాండము. ఎవని కెప్పు డైశ్వర్య
ము నీయఁదగునో యప్పు డతని కిచ్చును దేవదానవుల కీసం
వాదము పలుమాఱు కలుగుచుండునదియే మాకు జయపరా
జయములు కాలక్రమమునఁ గలుగుచునే యుండును ఇట్టి
మాకు విరోధము గలుగఁగా దేవతలకు సాయమొనరింప

వచ్చుట నీశ్వరునకు మిగుల లజ్జాకరము జయపరాజయములఁ గీర్తిహానులు సంభవించుచుండుట సహజము. అని పలుక విని పరమేశ్వరుండు నవ్వి తగిన ట్లుత్తరమును జెప్పఁదలఁచి యి ట్లనియె

బ్రహ్మావంశసముద్భవులరగు మీకు యుద్ధముగలుగ మీతో యుద్ధముసేయుట కేమి లజ్జగలదు. పరాజయము గలుగ నకీర్తియు లేదు తొలుదొలుత శ్రీహరికి మధుకైటభులతోఁ గదా యుద్ధము పొసఁగెను హిరణ్యకశిపున కతని యాత్మతోనే సంగరము సంభవించెను త్రిపురాసురులతో మున్ను నాకు నాహవము కలిగెను జగజ్జనని యగు ప్రకృతికి శుంభాదులతోఁ గలహము పొసఁగెను నీవు శ్రీకృష్ణపరమాత్మకుఁ బార్షదుండవు తెగిన దానవులందఱు నీవంటివారు సుమీ! ఇట్టి నీతో నేను బ్రవిదారణ మొనరించుటచే లజ్జ యేమి? సురలకు దిక్కుగా హరివలనఁ బంపఁబడితిని నాహితవచనము దేవతలకు రాజ్య మిమ్మనియే అని పలికి శంకరుం డూరకుండెను శంఖచూడుండు నమాత్యులంగూడి వెడలెను.

దేవదానవయుద్ధము.

శంఖచూడుఁడు విమానారూఢుఁడై వెడలినపిమ్మట శంకరుండు తనసేనలఁ ద్వరగా ననికివెడల నాయత్తపడుప నాజ్ఞాపించెను. దానవేంద్రుఁడు యుద్ధారంభము నొనరింప సన్నద్ధుఁ డయ్యెను ఇంద్రుఁడు వృషపర్వునితో సంగర మొన

రింపఁ దానే పూనుకొనెను. భాస్కరుఁడు విప్రచిత్తితో నని సేయ మార్కొనియె చంద్రుఁడు దంభదానవునిఁ దలఁపడియె; కాలుఁడు కాలస్వరుం డనుదైతేయుని, హుతాశనుఁడు గోకర్ణుని, కుబేరుఁడు కాలకేయుని, విశ్వకర్మ మయదానవుని, మృత్యువు భయంకరుండగు సంహారనాముని, వరుణుఁడు వికంకటుని, వాయువు చంచలదితిజుని, బుధుఁడు ధృతపృష్ఠుని, శనైశ్చరుఁడు రక్తాక్షుని, జయంతుఁడు రత్నసారుని, వసువులు * వర్చోగణములను, అశ్వినీదేవతలు దీప్తిశాలి యనువానిని, నలకూబరుఁడు ధూమ్రుని, ధర్ముఁడు ధురంధరుని, మంగళుఁడు షాత్కుని, వైభానుఁడు శోభాకరదనుపుత్రుని, మన్మథుఁడు పిఠరుని, ఆదిత్యులనఁబడు భాస్కరసూర్యేతరదేవతలు పదిమందియు గోధాముఖ, చూర్ణ, ఖడ్గ, ధ్వజ, కాంచీముఖ, పిండ, ధూమ్ర, నంది, విశ్వ, పలాశు లనుదానవులను, ఏకాదశరుద్రులు భయంకరదానవులను, మహామారి యనుదేవత చండుని, నందీశ్వరాదులు దానవగణములను మారుకొనిరి ప్రళయము భయంకరముగఁ దోఁచిన ట్లాయుద్ధము భయంకరాకృతిం దాల్చెను

ఈశ్వరుఁడు వటమూలమునఁ గాళీదేవియుఁ గుమారుఁడును దనయొద్ద నుండఁ గూరుచుండి చూచుచుండెను ఉభయసేనలు ఘోరముగాఁ బోరిరి. శంఖచూడుఁడు రత్నసింహాసనాసీనుఁడై కోటిదానవులు పరివేష్టింప, రత్నభూషణముల

* 'వసవో వర్చసాంగణైః'. అని మూ

ప్రకాశింప, వెలయుచుండెను శంకరకింకరు లందఱు దానవు లచేఁ దఱుమంబడిరి దేవతలు క్షతకాయులై కాలికి బుద్ధి చెప్పిరి కుమారుఁ డాగ్రహించి దేవతల కభయంబొసంగి సేనల కుత్సాహమును బుట్టించెను అంతఁ దానొక్కఁడయ్యును దానవుల నందఱ మార్కొని దారుణప్రవిదారణము గావించెను దానవకోటుల నిమేషమాత్రమున సంహరించెను అంతఁ గమలాక్షియగు కాళి యసురుల నుక్కడంచెను కోపము రూపముఁదాల్చినపోల్కి నాకాళి చెలరేఁగి దానవుల రక్తనదిని ముంచెను దాను నోడలెఱుంగక యనంత క్రోధమున వారి రక్తమునుఁ ద్రావెను ఒక్కకరంబున ననేకరాక్షసులం బట్టుకొని పిండిచేసెను ఆకాళీయుద్ధమునఁ గబంధము లనేకములు గగనంబున నాడుచుండెను కుమారస్వామి శరములు పరంపరలుగాఁ బరగింప దానవులు శిథిలితగాత్రులై బలపరాక్రమోపేతులయ్యు భీతులై పరుగువాఱిరి

అట్లు స్కందుఁడు విక్రమింప దానవులు పరుగిడుచుండుట గన్నులారఁ గాంచి వృషపర్వుఁడు, వికంకణుఁడు నను వారు కుమారునిమారుకొని పోరుఘోరముగాఁ గావించిరి. మహామారియు భయంపడక రక్కసుల నురుమాడుచుండెను క్షీరంద ఱొక్కపెట్టున నెట్టన విక్రమింప దానవులు భీతులై కలవిలపా టొందిరి పలాయన మంగీకరింపక తప్పదయ్యెను దేవత లంబరమునుండి పుష్పవృష్టిని గురియించిరి కుమార

స్వామి సంగరమును జూచి నంత మహారుద్రుఁడు విక్రమించి ప్రళయ మొందించుతఱి యిట్టిదే యనుమాట స్మృతికివచ్చెను.

అంత శంఖచూడుఁడు తనవారిపాటుగాంచి విమానారూఢుఁడై బాణవర్షము గురియించుచు, యుద్ధయు చేయఁదొడఁగెను ఆతని బాణములు దృష్టిని మించెను ఒక్కొక్కతఱి నంధకారమును బుట్టించుచు, నొక్కొక్క సమయమున దీప్తుల వెలయించుచు నాతఁడని చేయసాగెను నందీశ్వరాదులాతని సంరంభంబు భరియింపఁజాలక పరుగెత్తసాగిరి రణమూర్ధమున నొక్కకుమారస్వామి నిలువఁబడియెను పర్వతములను, వృక్షములను, సర్పములను, శిలలను, వర్షరూపమున శంఖచూడుఁడు గురిపింపసాగెను ఆతని శరవృష్టిచేఁ గప్పఁబడి స్కందుఁడు తిరోహితుఁ డయ్యెను అప్పుడు మంచుచేఁ గప్పఁబడు భాస్కరుని విధముతోఁచెను అంతఁ బోక దానవుఁడు కుమారుని ధనుస్సును ఛేదించెను రథమును శకలములు చేసెను. మయూరవాహనము నవయవములు తద్బాణక్షతములై రక్తమునఁ దోఁగుచుండెను కుమారుశక్త్యాయుధము చూర్ణమయ్యెను తుదకుక్షణమాత్రము కుమారుఁడు మూర్ఛమునింగెను. అంతలోఁ దెలివి పొలసెను విష్ణుదత్తమగు నొండు శరాసనముఁగొని రత్నమయవిమానము నెక్కి శస్త్రాస్త్రములఁ జక్క నమర్చుకొని భయంకరసంగర మా శంఖచూడునితోఁ జేసెను దివ్యాస్త్రములఁ బరఁగించి దానవప్రయుక్తపర్వత వృక్షసర్పాదుల శకలములుగా నొనరించెను. పర్జన్యాస్త్రమును

బ్రయోగించి దానవాస్త్రాగ్ని నడంచెను అంత నూరకుండక శంఖచూడుఁ డప్పు డెక్కియున్న రథమును ధనుస్సును ఛేదించెను మఱియు సారథిని, రత్నసారమగు కిరీటమును, జూర్ణము గావించి, శక్తిని బ్రయోగించెను ఆశక్తివక్షమునఁ దాఁకుడు శంఖచూడుఁడు మూర్ఛిల్లెను క్షణమాత్రమునఁ దెప్పిరిల్లి లేచెను వేఱొండు రథమునెక్కి ధనుర్దండము నుద్ధండరీతిఁ గేలనంది మాయికులలో నగ్రగణ్యుండగు నాశంఖచూడుఁడు శరజాలములఁ గుమారుంగప్పి సింహనాద మొనరించెను వెంటనే శ్రీవిష్ణుదత్తమగు శక్తిని గ్రహించి కుమారువక్షంబు లక్ష్యముచేసి ప్రయోగింప నాతఁడు మూర్ఛమునింగి భూమిని సోలెను ఆస్కందుని గాళికాదేవి లేవనెత్తికొనిపోయి శంకరు పార్శ్వమున నునిచెను శివుం డాతని నిమేషమాత్రమున లబ్ధ సంజ్ఞుని జేసి బల మనంత మగునట్లు ప్రసాదించెను బలపరాక్రమములు యథారితి నలర నాతం డలరారెను

అంతఁ గాళీదేవి యుద్ధముసేయ వెడల మహావీరులెల్ల నామెం బరివేష్టించి పోయిరి దేవగంధర్వాదు లా యంబను నుతించిరి ఆయంబ వెడలి సింహనాద మొనరించెను దేవీసింహనాదమున భీతిల్లి దానవులు మూర్ఛాక్రాంతులైరి ఆకాళిని బరివేష్టించి యున్న భూతములు రాక్షసులం జంపఁబూనెను శంఖచూడుఁ డాకాళిని మార్కొన సాహసించి యుద్ధమునకు వచ్చెను దానవుల కభయం బొసంగఁ గాళి యాతనిమీఁదఁ బ్రళయాగ్నిసమప్రభంబగు వహ్నిఁ బ్రయోగించెను ఆశంఖ

చూడుఁడు పర్జన్యాస్త్రముచు వైచి దానిం జల్లార్చెను ఆమె వారుణాస్త్రమును వైవ నతఁడు దానిని విలాసముమీఱ గాంధర్వాస్త్రమున శాంతింపఁ జేసెను కాళి మహాభయంకరంబగు మాహేశ్వరాస్త్రమును బ్రయోగింప వైష్ణవాస్త్రమున దాని నుపశమింపఁజేసెను దేవియు మంత్రపూర్వకముగా నారాయణాస్త్రమును నిగిడింప దానవుం డరదంబుఁ దిగి నమస్కరించి దానిపౌరుషం బుడిపెను ఆయస్త్రము శాంతినొంది మింటికెగసి ప్రళయాగ్నిశిఖవలెఁ బైఁబడరాఁగా నతఁడు దండమువలె భూమిం బడియెను దాన నది యూరకుండెను ఆమెయ బ్రహ్మాస్త్రమును వైన బ్రహ్మాస్త్రమునే వైచి శాంతినొందించెను. ఆజగజ్జననియు మంత్రపూర్వకముగా దివ్యాస్త్రమును బఱప నతఁడు దివ్యాస్త్రజాలమున దానిఁ జల్లార్చెను యోజనాయతశక్తిని దేవివైవగా వివిధవిధదివ్యాస్త్రములచే దాని నతఁడు ఖండించెను ఆవల నాజనని మంత్రపూతమగు పాశుపతముఁ బ్రయోగింప సమకట్ట నాకాశవాక్కొకటి "దేవీ! పాశుపతమున వీనికిం జావులేదు శ్రీహరిదివ్యకవచ మీతని శరీరమున నుండు నంత దాఁక వీని నీయస్త్రము బాధింపలేదు ఇంతియగాదు ఈతనిభార్యయందు సతీత్వ మెంతవఱకుండునో యంత దాఁక నీతనికి జరామరణములు గలుగవని బ్రహ్మావరము గలదు" అని పీకెంచెను

భద్రకాళి యావాక్కు నాలకించి ఆయస్త్రమును రాక్షసులపై వైవ శతలక్షదానవులు మడిసిరి అంత నాఁకలిగొని

యామె శంఖచూడుని మ్రింగఁబోఁగా దివ్యాస్త్రముల నడ్డగించెను. మరల నాతని మ్రింగ వేగముగా నామె పరుగిడ సర్వసిద్ధులుగల యాతఁడు దేహమును బెంచెను కాళియు నభంగమగు తద్గాత్రమును ముష్టిఘాతమునఁ జూర్ణమగునట్లు చేసెను అంత మరలక యాదేవి శూలమునువైవ వామహస్తమున వాఁడు దానిం బట్టుకొనియెను ఆవల నాకాళి ముష్టిఘాతమున నతని నొప్పింప మూర్ఛమునింగి క్షణకాలమునకే లేచెను వారిరువురు బాహుయుద్ధ మొనరించిరి. మరల దేవి కాళ్యస్త్రమును వైవ నతఁడు స్వతేజమున దానినుపశమింపఁజేసెను. కాని మాతృభక్తిచే దేవిపై బాణ ప్రయోగము చేయఁడయ్యెను దేవి యంతట నాగ్రహమాపఁజాలక యతనిం బట్టుకొని గిరగిరంద్రిప్పి యాకసమునకు విసరివైవ నతఁడు క్రిందఁబడి లేచి కాళికి నమస్కరించెను పిదప విమాన మెక్కెను కాళియు దానవులం జంపి రక్తపానమునఁ దృప్తిచెంది శంకరు సన్నిధికిం బోయి జరిగినవృత్తాంతము దెలుప నీశ్వరుండు నవ్వి మిగిలిన రక్కసుల సంహరింప శంఖచూడుఁ బోరిఁగొనం దలంప నాకాశవాణి వీఁ డవధ్యుఁడని వినఁబడ నందుండియే పాశుపతముం బ్రయోగింపక యుద్ధముచేయ రణభూమికిం బయన మయ్యెను

శంఖచూడుఁడు విమానమునుండి దిగి పరమభక్తియుక్తుఁడై యీశ్వరునకుఁ బ్రణతు లొనర్చెను వేంటనే విమానమెక్కి శరశరాసనముల ధరించెను శివశంఖచూడు లిరువు

రును దలఁపడి ఘోరముగఁ బోరిరి. నూఱుసంవత్సరములు సంగరము చెల్లెనుగాని జయపరాజయములు తెలియరా వయ్యెను. శివుఁడు సకలాస్త్రములఁ బ్రయోగింపఁ దానవుఁడు నల్లి చేసెను దానవుఁడు రథస్థుఁడై శివుఁడు వృషభస్థుఁడై యుండిరి * వీరిరువురు సంగర మొనరించు కాలమున నేయే రాక్షసులు చనిపోయిరో అట్టి వారిని నూఱుగురను శంక రుండు బ్రదికించెను

ఇట్టి తరుణమున నొక వృద్ధభూసురుఁడు రణభూమికి వచ్చి శంఖచూడుని జేరి యిట్లనియెను ఓరాజేంద్రా! నీవు సర్వసంపద్దాతవు కాన నావాంఛితమును దీర్పుము అన విని శంఖచూడుఁ డట్లే యొసంగెద ఏమివాంఛితమో తెల్పుఁ డన నావృద్ధభూసురుం డయ్యా! నీకవచనమును గోరి వచ్చి తిని అని పలికి హరియే యాకవచమును దీసికొనియెను పూర్ణకాముఁ డగు నాబ్రాహ్మణుఁడు శంఖచూడుని రూప మునఁ దులసియొద్దకుం బోయి యామెను మాయామోహితం జేసి యారేయి యామెతో సుఖనిద్ర గడపెను

ఈవిషయము నాత్మ నెఱింగి శంకరుఁడు శూలాయుధ మును జేనంది ప్రయోగించెను అది గ్రీష్మకాలమున మిట్టమ ధ్యాహ్నమున భాస్కరునిం బోలి వెలుంగుచు దుర్నివారంబై దుర్ధర్షంబై శత్రుసూదనపటిష్ఠమై, సకలాస్త్రసారమై శివకేశవు లకుం దప్ప నితరులకు భరింపరాక భయంకరమై ధనుస్సహస్ర దైర్ఘ్యముగలిగి, శతహస్తవిస్తృతింగలిగి, సజీవమై, బ్రహ్మారూ

* రణే యే యే మృతా శ్శంఖ ర్జీవయామాస తా న్విభుః అని మూ

పమై, శాశ్వతమై, నిర్దేశింపరాని మహిమముగలిగి, బ్రహ్మాండ ముల నశింపఁజేయ సమర్థమై యలరుచుండెను అట్టిదానిం బూన్చి వైప నయ్యది వచ్చుచుండుటఁ గాంచి ధనుర్దండమును బాఱవైచి శ్రీకృష్ణపాదాంబురుహముల ధ్యానించుచు యోగ మూనియుండెను ఆశూలము మింట మిణుఁగురులు చెదర వచ్చి యాతనిపైఁ బడి భస్మము గావించెను రథము చూర్ణ మయ్యెను

అంత శంఖచూడుఁడు గోపకుమారవేషమును దాల్చి ద్విభుజము లలర మురళి వెలయ రత్నభూషణభూషితుండై దివ్యవిమానము నధిరోహించి సకల గోపికాగోపకపరివేష్టితం బై యద్వితీయమగు గోలోకమునకుం బోయి రాధాకృష్ణులకు నమస్కరించి వారి పాదకమలముల సేవించి బృందావనమున విహరించుచుండెను మర్త్యలోకమునుండి వచ్చిన సుదామునిం గాంచి ప్రేమ మొప్పఁ గ్రుచ్చియెత్తి యాశీర్వదించిరి ఆశూలా యుధము శ్రీకృష్ణలోకమునకుం బోయెను శంఖచూడునియ స్థులు శంఖములయ్యెను అవి నానారూపముల వెలయుచు దేవతార్చనమునఁ బవిత్రములై వెలయుచుండెను ఆశంఖోద కము గంగోదకమువలెఁ బావనమైనది ఎచ్చట శంఖశబ్దము వినఁబడునో శ్రీమహాలక్ష్మి సాక్షాత్కరించును * ఎందు శంఖ ముండునో యందు శ్రీహరియుండును ఎందు శ్రీహరి వెల

---

* శంఖో హరే రధిష్ఠానం యత్ర శంఖ స్తతో హరిః, తత్రైవ వసతే లక్ష్మీ ర్దూరీభూత మమంగళం. అని మూ

యునో యందు మహాలక్ష్మియుండదు అందు నమంగళము లుండఁజాలవు స్త్రీశూద్రులు శంఖధ్వనిచేయ భీతయై లక్ష్మీదేవి యాచోటునువిడనాడి పరుగిడును శివుం డిట్లు శంఖచూడునిం బొలియించి శివలోకమునకుం బోయెను దేవతలు తమతమ లోకములకుం బోయిరి

పాఠకమహాశయు లీ గాథనుండి పెక్కువిషయములు గ్రహింపవలసి యుండును చిత్రకారుఁడు తాఁ జేయఁబూనిన కార్యమునకు ముందే మనఃకుడ్యమునందుఁ బలురంగులతో చిత్రము నలవరించును బాగుగనున్నదియా లేదా యని పరీక్షించును దోషము లివి యని యిట్లుండిన తనకు మేలుకలిగి కీర్తి వ్యాపించుననియు నూహించును ఆపల బాహ్యకుడ్యము నందో దర్పణమునందో తా మనసునఁ బరీక్షించి యూహించిన రీతిగా లిఖించి ప్రదర్శించును చిత్రలేఖనమునకుఁ గావలసిన సాధనములగు కుంచియ, రంగులు, పాత్రములు, నిర్మలసాధము, మనోమోదమును గల్గించి తనపని కనువగు నితరసాధనముల నన్నింటినిం జేర్చుకొనియే పనికిఁ బ్రారంభించును అంతియగాని తటాలున ప్రారంభించి యాయాయిసాధనములు వలసినపుడు వానిని సేకరింపఁ బ్రయత్నింపఁడు రథకారుఁడు సాలభంజికను జేయఁబూని మనసున దానిరూపమును బదిలపఱచుకొని బాగోగులు నిశ్చయించుకొని తననేర్పు నెట్లు చూపఁదగునో ఆవిధము నూహించి యంతర్దృష్టిచే దానిం జూచి లోపము లివ్వి గదా యని తానే కనిపెట్టి యన్నియు సరి

పోయినపిదపఁ దనకృత్యమును జేయఁబూనును సత్కవియుఁ డాఁ జేయఁబూనుకొన్న గ్రంథమునకుఁ గథాభాగాదుల మొదటనే యూహించుకొని లోకుల మెప్పింపఁదగినపద్ధతి యిది గదా యని మనోరాజ్యసింహాసనముకడఁ దనకు రాఁదగు లాభములంగూర్చి చక్కఁగా నెంచియే కృతిచేయ నారంభించును కాని లేఖినింబట్టుకొని యప్పటికప్పు డాలోచింపఁడు అట్లు చేసినకృతి బాగుపడునదియుఁ గాదు

అట్లే భగవంతుఁడు తానవతరించుటకు ముందే వలయు వారినెల్లఁ బుట్టఁజేయును పరికరములు సిద్ధమైనపిదపఁ దా నా యవనిక నలంకరించి నాటకము సాగించును భగవంతునికార్యములు కొన్ని యుపయోగపడునవి కానట్లు మనకు స్ఫురించును గాని యేమో యొకకార్యమునకే వారింబుట్ట నాజ్ఞ చేయును ప్రకృత శ్రీకృష్ణావతారమునకు సుదాముఁడు శంఖచూడుఁడుగాఁ బుట్టుటవలని లాభము లేవియని మన మాలోచించినచో నంతగాఁ గానరావు కాని ముఖ్యప్రయోజనము లేకుండఁ బోదని నిశ్చయించుకొనవలయు తులసీదేవ్యుత్పత్తిని గూర్చి యూహింతము కలియుగము పాపభూయిష్ఠము తపస్సొనరించువా రొకరిద్దఱుగాని యుండరు చాలమంది కపటాత్ములు మఱికొందఱు దాంభికులు మాయచే నితరుల మోసమొందింపఁ బ్రయత్నించువారు ఇఁక భగవద్భక్తి యెట్లు నిలుచును? మనుజులకాయువు తక్కువ ఉన్నంతలోఁ బాపకృత్యముల నొనరింపఁబూనుట వాడుక ఇట్టివారిని బుట్టింపఁ

బోవు యుగము రానున్నది ద్వాపరాంతమునఁ దా నవత రింపఁ బూనెను తన యవతారమును మర్త్యలోకమునఁ జాలకాలము నిలుప నూహింపలేదు గోలోకమునఁ దన యెడఁ బాటు నంతకాల మోర్వఁగలవారు లేరు భక్తజనశరణ్య మాలోకము అందున్నవారు పరమభాగవతులు క్షణకాల మైన భగవద్విరహమునకుఁ దాళఁజాలరు. నిరంతరతత్పాద సేవానిరతులు పరమపవిత్రచరిత్రులు. పునరావృత్తిరహిత పదము నంది ధన్యులై యున్నవారు వారిని వదలి చిరకాలము మర్త్యలోకమున నుండ భగవంతున కిష్టము లేదు రాఁబోవు పాపయుగము స్థితి నాలోచించెను నిశ్చలభక్తితోఁ జిరకాల మారాధించినను బడయరాని తనలోకము క్షణమాత్రమైనను బూజించినఁ గలుగు నన్నినియమములు చేసినఁగాని పెక్కు మందిలో నొక్కఁడైనను గలుగనేరఁ డని నిశ్చయించెను. కావున క్షణమాత్రము తన్నారాధించుచుఁ దులసీపత్రమునఁ బూజించినఁ గలికాలమర్త్యులకును, నిరంతర దులసీకాష్ఠలఁ బూనిన సత్యయుగమనుష్యులకును గలుగఁగల తప మొక్క టియే యని నియమించెను కావున లక్ష్మీగంగాసరస్వతులకు విరోధము గలుగఁజేసి పరస్పరశాపముల నీయఁజేసెను దానఁ దులసీవృక్షము భూలోకమునఁ గలిగెను దానిపత్రములఁ దన్ను క్షణకాలము పూజించినఁ జాలు నని నియమించినందున నొక్కఁడేని భక్తిమీఱఁ బూజింపఁగలఁ డని యూహించెను కాఁబట్టి తదవతారమునకు ముందే కలిగిన ప్రతివస్తువు మహోపయోగమును గలిగించునని మనమూహింపవలయు

మఱియు శంఖచూడోపాఖ్యానమునుండి పెక్కు నీతులు బయలుదేరును వానిని గ్రహించుట చాలముఖ్యము తులసీ శంఖచూడులసంవాదమును మరలఁబరింపుఁడు ఎన్నిధర్మములం దిమిడి యున్నవో, పెక్కుస్మృతులు పఠించినఁగాని తెలియఁ జాలనివిషయములు సారభూతములై యిందున్నవి వివాహ నియమము లెట్లు తెల్పఁబడినవో కనుఁగొనుఁడు ఒక్కొక్క యుగమునఁ బూజింపఁదగిన దేవత లెందఱుగలరో చింతింపుఁడు ఇట్టి యనేకధర్మము లీగాథనుండి మన మెఱుంగఁ దగి యుండును

శంఖచూడుని జయింప నలవిగామి నెఱింగి దేవతలు మొట్టమొదట విష్ణువిశ్వేశ్వరులను బంపెనని జదివితిరిగదా కారణ మే మని చింతింపుఁడు కాలము పరిపక్వమగునంత దాఁక నెవ్వరు నేమిచేయఁజాల రని తెలిసికొనుఁడు త్రిమూర్తులు సాధింపలే రన నిఁక నితరులమాట యిట వచింప నేటికి? శంఖచూడుఁడు శ్రీకృష్ణోపాసకుఁడు. తల్లబ్ధమగు నభేద్యకవచ మాతఁడు దాల్చెను దానిని గ్రహించినఁగాని యాతనిం జంప శక్యముగాదు. యుద్ధరంగమున యాచకుఁడు వచ్చి "దేహి" యనఁగా నీయఁదగునా తగదా యనియైన నాలోచింపక తన ప్రాణతుల్యమగు కవచము నొసంగెను అనఁగా దేహ మెప్పటికైన నశించునది యని, దానినమ్మి తన మేలు పోఁగొట్టుకొనఁ బూనుట యవివేకమని యతఁడు భావించెను ఆబుద్ధితో నాలోచించిన నాయూహ న్యాయమే అల్పబుద్ధితో నెంచిన

నది తప్పుగాఁ దోఁపకమానదు దేహము స్థిరమనుకొను జీవులు కొందఱు గలరు వారిమతిప్రతిభ తదనుగుణముగఁ బ్రసరించు చుండును దేహము నీటిబుగ్గవంటి దనుకొను జీవులుగూడ నుండక పోదుకదా? వారియూహాలు వేఱు వారిబాగోగులు చర్చించుటకుఁ దత్పుణ్యము లేనిజీవులు పనికిరారు వీరి కట్టిబుద్ధి లేదు. కావుననే కర్మములకుఁ దగినబుద్ధులు వారివారికిం గల్గు చుండును తులసీపాతివ్రత్యమునకు భంగముఁ గల్గించినఁగాని శంఖచూడుఁడు చావఁ డని వేఱొకమాట గలదు గదా దాని భావమేమి? పాతివ్రత్య మను నది యెంత మహోన్నతఫల ప్రదమో యోజింపుఁడు త్రిమూర్తుల నడలఁజేసినది సకల లోకములఁ జీకాకుపఱుపఁ జాలినది దాని నడంచుటకు విష్ణువు రూపాంతరమును ధరింపవలసివచ్చెఁగదా ఔరా! పతివ్రతా మహిమమునకు సాటి యిఁక నేమున్నది? అట్టి పవిత్రపదార్థము వేఱొకటి కలదా అట్టి స్త్రీలనామజపము భగవన్నామజప తుల్యము కాదా? ఇట్టి వెన్నియో తెలియఁదగిన విషయము లిం దున్నవి వీనిని గ్రహించుటయే కాక వానిం జింతించి చింతించి తదనుష్ఠానమున కెట్లు మనబుద్ధి యలవడునా యని జపించి జపించి యట్టి యత్యుత్తమపదార్థముల సంపాదింపఁ బ్రయ త్నింపవలయును ఇట్టి పవిత్రకథాభాగములే కలికాలమునకు మహోపకారకములు వీనిం బఠించి తదుక్తనీతుల గ్రహించి వాని ననుష్ఠానమునకుం దెచ్చినవారే ధన్యులు వారే కలి కాలమునఁ గృతకృత్యులు వారే భగవత్పదదర్శనము చేయఁ

గలుగుదురు ఇప్పటికే చాలఁ బ్రొద్దుపోయినది ముందటికథ విన మీమనసులు త్వరపడుచున్నవి కాన నీకఁ బరమపవిత్ర మగు చరిత్రమును బఠింతము అందుఁ దులసీదేవీమాహాత్మ్యము పరమమంగళప్రదము దానిం దెలిసికొందము నాకుఁ దెలిసినంతదనుక దేవీభాగవతమును బఠించి మీయెదుట విన్న వించెద సావధానులరై యాలకింపుఁడు సంసారతాపత్రయ ములకు మనసునఁ జోటీయకుఁడు

నారాయణమూర్తి తులసీదేవిని వంచించుట

శ్రీనారాయణమూర్తి విప్రవేషంబున శంఖచూడుని భయంకరరణరంగంబున వంచించి కవచము గ్రహించె నని పఠించితిమి తులసీదేవిపాతివ్రత్యమునకు భంగముఁ గల్గించిన కథను సవిస్తరముగాఁ దెలియఁ దగియున్నది అదెట్లనిన, కవచమును గ్రహించిన వెంటనే నారాయణమూర్తి శంఖచూడు నాకృతింగొని శంఖచూడునిఁ జంపుట కుపాయ మిద్దియే యని యూహించి సుందరస్యందనము నారోహించి తులసీమందిరమునకుం బోయి యాద్వారసీమదుందుభిధ్వానము వెలయఁజేసెను ఆదుందుభిధ్వానము జయసూచకముగా నాపురమున నెఱుంగఁబడుచుండెను, ఆజయశబ్దము విన్నంతనే తులసీదేవి పరమానంద మంది రాజమార్గమున రథారూఢుఁడై యున్న శంఖచూడుని గవాక్షవివరములం గాంచి పట్టరాని యానందమున బ్రాహ్మణులకు ధనంబు లొసంగి స్వస్తివచనం

బులం బడసి వందిమాగధులకు భిక్షుకులకుఁ గోరిన యట్లు ధనంబు లొసంగి పతిరాకకై వేచియుండెను

కృత్రిమశంఖచూడుఁ డంత నరదంబు డిగి దేవీభవనంబుఁ జొచ్చెను అమూల్యరత్నసారనిర్మితదివ్యరథమునుండి దిగి తన చెంత కరుదెంచు కాంతుం గాంచి నిరుపమప్రమోదపూర్ణమానసయై పాదములు కడిగి తడియొత్తి నమస్కరించి రత్నసింహాసనమున నాసీనుం గావించెను అంతఁ గామంబు హెచ్చుఁ గర్పూరాదిపరిమళవస్తుపరియుతంబగు తాంబూలంబు నిడి ప్రాణేశా! నేటికి నాజన్మము ఫలించె బ్రదికితిని ఏలన? ఘోరాహవమునుండి మరలి యింటికిరాఁగాఁ జూచుటకంటె నదృష్టము వేఱుగ నుండునే అని పలికి మరల మృదులస్వరంబునఁ జిఱునవ్వు మోమున మొలకలెత్తఁ గటాక్షవీక్షణముల భర్తం గాంచుచు సకామయుఁ బులకాంకురాంచితతనూవల్లియునై యిట్లు ప్రశ్నించెను

ప్రాణనాథా! అసంఖ్యవిశ్వసంహర్త గదా యీశ్వరుఁడు అట్టి సదాశివుని మార్కొని రణమున నెట్లు విజయము నుు బడయఁ గల్గితివో యావార్తల వినవేడుచున్నదాన. ఆనతిచ్చి నాకోరికం దీర్పుమా యను తులసీదేవీవాక్యము నాలకించి కమలాపతి నవ్వి * శంఖచూడుని వాక్కులచేతనే యనృతవచన మిట్లు పలికెను కాంతామణీ! శంకరునకు నాకును

* శంఖచూడస్య రూపేణ తా మువా చానృతం వచః అని మూ.

మహాహవము నూఱుసంవత్సరములు సాగెను దానవులెల్ల నశించిరి అంత బ్రహ్మ మాయిరువురకుఁ బ్రీతిని గల్గించెను బ్రహ్మయాజ్ఞచే దేవతల యధికారము వారి కిచ్చితిని. నే నింటికి వచ్చితి శివుఁడు స్వలోకమునకుం బోయెను.

అని సూక్ష్మముగా రణవార్త నెఱింగించి శయనింపఁ గోరెను. యథాపూర్వముగా వారు సుఖనిద్ర సేసిరి ఆసాధ్వీ తిలకము సుఖసమయమున గాఢాలింగనాదులయం దించుకభేద మును గనిపెట్టి సంశయాకులస్వాంతయై నీ వెవ్వరని ప్రశ్నింపఁ బూని, మాయేశా! నీవెవ్వఁడవు? మాయఁ బూను నీచే నే ననుభవింపఁబడితిని. నాసాధ్వీత్వము నశించె ఏల యిట్టి కట్టిడి కార్యము నొనరించితివో దానికై శపించెదను అని తులసి పలుకఁగనే శ్రీహరి శాపభీతుఁడై క్షణమాత్రమునఁ దన దివ్యమంగళ విగ్రహమును ధరించెను అట్లు మనోహరాకార మున నలరు దేవదేవుని రమానాథునిం గనుంగొని యాలోకో త్తరరూపమును గన్నంతనే వివశయై క్షణకాలమున లబ్ధ చేతనయై యిట్లు శ్రీహరితోఁ బలికెను నాథా! పాషాణసదృ శుఁడవగు నీకు నాపై దయలేదు కపటముచేతను ధర్మభం గముచేతను నాసాధ్వీత్వము నీచే నపహరింపఁబడియె దయా హీనుఁడ వేలయితివో దాననే పాషాణహృదయుఁడవైతివి అందువలన నిపుడే జన్మాంతరము నొంది పాషాణము గమ్ము ఏమహాత్ములు నిన్ను సాధువని నుతింతురో వారు భ్రాంతులు.

ఇందులకు సంశయమే లేదు అపరాధములేని భక్తునిఁ బరార్థముగా సంహరింపఁజనునే అని బహుభంగుల నేడ్చెను

పిదప శ్రీహరి దీనయై పలుమాఱులు విలపించు నా తులసీదేవింగని కరుణారససాగరుఁడు గాన నయపూర్వ మలర నిట్లు హితముపదేశింపసాగెను కల్యాణీ! మందరపర్వతమున జిరకాలము నన్నుఁగూర్చి తపమొనరించితివి నీకొఱకు శంఖచూడుఁడును జిరకాలము ఘోరతప మొనరించెను. నిన్నుఁ గాంతగాఁబడసి యతఁడు విహరించెను ఇపుడు నీకుఁ దపఃఫలమునొసంగుట యుక్తము నీవే శరీరమును వదలి దివ్యదేహమును ధరించి నాతో విహరింపుము లక్ష్మీతుల్యవు కమ్ము నీ యీదేహము నదీరూపము నొంది గండకీఖ్యాతిం గాంచెడు భారతభూమిఁ బరమపవిత్రమై మనుజులఁ దరింపఁజేయఁజాలియుండు నీజడముడి యిది పుణ్యవృక్షరూపమును ధరించునది తులసీకేశసంభవ మగుట నయ్యదియుఁ దులసీవృక్ష మనంబరఁగెడు. సుందరాంగీ! ముల్లోకములయందు దేవపూజనమందుఁ బుష్పపత్రములలో తత్పత్ర ముత్తమం బనందగు ప్రథమ గణనకెక్కు తులసీదేవీ! స్వర్గమర్త్యపాతాళములయందును గోలోకమునందును నీవు వృక్షశ్రేష్ఠమవై యుండఁగలవు. గోలోకమున విరజాతీరమందును, బృందావనవనమందును భాండీరవనమందును, చంపకవనమందును, మనోహరచంపకకాననమందును, మాధవీకేతకీకుందమందారాదివృక్షరమ్య మగు మాలతీవనమందును, నీకు నివాసముఁ గలుగుఁగాక పుణ్య

స్థానములయందెల్ల నీనివాసము తగుఁగాక తులసీతరుమూలము సకల పుణ్యస్థానోత్తమము సకలతీర్థము లద్దాని నధిష్టించి యుండుఁగాక! అందే సకలదేవతలు నన్నుఁ గూడియుండఁ గలరు తులసీపత్రపతనము మాపైఁ గలుగుఁగాక యని యెల్ల సురలు కోరఁగలరు తులసీపత్రము నుంచినజలమున నెవఁ డభిషిక్తుఁడగునో వాఁడు సర్వనదీజలముల, సర్వయజ్ఞములయందును స్నాన మొనరించినట్టివాఁడే యగు హరికి నమృతఘట సహస్రముల నభిషేకించిన నేతృప్తిగలదో యాతృప్తి యొక తులసీదళము నొసంగినఁ గలుగఁగలదు కార్తికమాసమునఁ బదివేలగోవుల దానముచేసినఁ గలుగుఫలము తులసీపత్రదానమునఁ గలుగును మృతికాలమునఁ దులసీపత్రతోయము నెవఁడుగ్రోలునో వాఁడు సకలపాపనిర్ముక్తుఁడై విష్ణుసాయుజ్యము నొందును భక్తిమీఱ ననుదినము నెవ్వఁడు తులసీతోయము గ్రోలునో ఆపుణ్యాత్ముఁడు లక్షాశ్వమేధపుణ్యము నొందును దేహమున ధరించిగాని, హస్తాలంకారముగఁ బడసిగాని యేమానవుఁడు శరీరమువదలునో వాఁడు విష్ణులోకమునకే పోవును ఎవఁడు తులసీదారునిర్మితమాలనుధరించునో యతఁ డశ్వమేధఫలంబు నొందుననుటకు సంశయమే లేదు. తులసీవృక్షముపై నొట్టుపెట్టుమానవుఁడు కుంభీపాకనరకమునఁ బడునలుగు రింద్రుల యాయువంతకాల ముండగలఁడు. ఎవఁడు మరణకాలంబునఁ దులసీతీర్థబిందువును సేవించునో యతఁడు రత్నఖచితవిమానారూఢుఁడై వైకుంఠము

నకుం బోవును * పున్నమయందు, నమవసయందును, ద్వాదశి యందును, సూర్యసంక్రమణమందును, మానెతోఁ దలయంటు కొనియు, మధ్యాహ్నమందును, రాత్రియందును, నుభయ సంధ్యలయందును, ఆశౌచ సమయిమందును, నేమానవులు తులసీదళములఁ గిల్లుదురో వాయ శ్రీహరి శిరస్సును ద్రుంచిన ఫలమునొందుదురు వృక్షాధిష్ఠాతృదేవివగు నీవు గోలోక మందు శ్రీకృష్ణునితోడఁ నిరంతరము విహరింపఁగలవు నద్యధిష్ఠాతృదేవి వగు నీవే భారతవర్షమునఁ బుణ్యప్రదాత్రి వగుచు, లవణోదధి మదంశసంభవుఁడు గాన నతనికి భార్యవు కాఁగలవు ఓతులసీ! నీవు మహాసాధ్వివై వైకుంఠమున నా సన్నిధియందు రమాతుల్యవై నివసింపఁగలవు తులసీ! నీశాప కారణమున నేను గండకీతీరమున శైలరూపమున నివసించెదను కోటిసంఖ్యలకీటములు తీక్ష్ణదంష్ట్రలే యాయుధములుగా వెలయ ఆపాషాణముల వివరములందు నాచక్రమును నిర్మింపఁ గలవు

సాలగ్రామపరీక్ష

నాలుగుచక్రములుకలిగి యొకద్వారమున నొప్పుచు వనమాలావిభూషితమై నూత్ననీరదాకారమగు పాషాణము

---

* పూర్ణిమాయా మమాయాం చ ద్వాదశ్యాం రవిసంక్రమే, తైలాభ్యంగం చ కృత్వా చ మధ్యాహ్నే నిశిసంధ్యయోః, ఆశౌచే శుచికాలే యే రాత్రివాసోఽన్వితా నరాః. తులసీం యే విచిన్వంతి తే ఛిందంతి హరే శ్శిరః. అని మూ. ౫౦ శ్లో

లక్ష్మీనారాయణనామముగల దగును ఏకద్వారముదగిలి చతు శ్చక్రముల వెలయుచు నవజలదాకారము గలిగి వనమాలా రహితమగు పాషాణము లక్ష్మీజనార్దననామము గల దనం బడును ద్వారద్వయము నాల్గుచక్రములును గలిగి గోష్ప చిహ్నమున నలరుచు వనమాలలేనిది రఘునాథసంజ్ఞగల దగు మిగులంజిన్నదై, రెండుచక్రములు గలిగి, క్రొత్తమేఘము వంటి వర్ణముగలదై వనమాలాచిహ్నము లేనిదై యుండు నది వామననామము గలది మిక్కిలి చిన్నదై ద్విచక్రయుతమై వనమాలా భూషితమై యొప్పునది శ్రీధర నామధేయము గలదై గృహస్థులకు శ్రీప్రదమగును స్థూలమై అత్యంతస్ఫుట మగు నది దామోదరసంజ్ఞచే నలరును మధ్యమమై * సప్త చక్రముల నొప్పుచు, దత్తభూషణభూషితమై రాజిల్లు నది రాజరాజేశ్వరమను పేరుగలది మనుజులకు రాజసంపత్ప్ర దము. మధ్యమమై వర్తులాకారమై ద్విచక్రయుతమై బాణ విక్షతమై శరతూణసమన్వితము నగు నది రణరామాభి ధానము గలది మధ్యమమై, సప్తచక్రములవెలసి, ఛత్ర భూషణభూషితమై తనరారునది రాజరాజేశ్వర మనుపేర నలరి రాజసంపత్తుల మనుజుల కొసంగును పదునాలుగు చక్ర

---

* మధ్యమం సప్తచక్రం చ దత్తభూషణభూషితం, రాజరాజేశ్వరం జ్ఞేయం రాజసంపత్ప్రదం నృణామ్. మధ్యమం సప్తచక్రం చ ఛత్రభూషణ భూషితం, రాజరాజేశ్వరం జ్ఞేయం రాజసంపత్ప్రదం నృణామ్ అని రెండు విధములుగా మూలముననే యున్న దని గ్రహింతురు గాక.

ములుగలిగి, స్థూలమై నవమేఘవర్ణమై, యొప్పు నది యనం తాఖ్య నలరుచుఁ, జతుర్వర్గఫలప్రదమై తనరారు ఛత్రా కారమై, ద్విచక్రమై, సశ్రీకమై, మేఘవర్ణమై, సగోష్పదమై, మధ్యమమై కనఁబడు నది మధుసూదన నామమునఁ దనరు ఏకచక్రముగలిగి, గుప్తచక్రచిహ్నమై, గదాధరమై, ద్విచ క్రమై, హయవక్త్రాభమై కనంబడు నది హయగ్రీవ మన నొప్పును. ముఖము మిగుల వెడలుపుగాఁ గనంబడ, ద్విచక్ర ములు వెలయ, వికటమై యొప్పుచుండు నది నృసింహాభిధేయ మును ధరించి శీఘ్రకాలమున మనుజులకు వైరాగ్యము నిచ్చును రెండుచక్రములఁ గనుపట్టుచు, మోము వెడల్పుగా నొప్పు వనమాలాచిహ్నితమై యుండు నది లక్ష్మీనృసింహ మనంబడుచు గృహస్థులకు సుఖ మొసంగును ద్వారప్రదేశ మున రెండుచక్రములు చూపట్ట సశ్రీకమై సమమై స్ఫుటమై కనఁబడునది వాసుదేవ మనంబడుచు సర్వకామఫలప్రద మగును సూక్ష్మచక్రమై నవీననీరదాభమై సుషిరమున చిద్ర బహుళమై పూజించు వారికి సుఖముల నొసఁగు నది ప్రద్యుమ్న మనంబడు. ఒకచోటనే రెండుచక్రములు సంబం ధించినట్లుండి స్పష్టముగా శంకగలుగకుండఁ గనంబడునో యది సంకర్షణ మనుపేరుగలిగి సుఖముల నొసంగును పీత వర్ణమై, వర్తులాకారమై, మిగుల శోభనముగాఁ గనఁబడుచు సుఖప్రదము నగు నది అనిరుద్ధ మనుపేరుగలది

* సాలగ్రామశిల యెందుండునో అందు శ్రీహరి యుండి యేతీరును అందే లక్ష్మియు నివసించును సర్వతీర్థము లుండు నని వేఱుగ వచింపవలయునా సాలగ్రామశిలార్చనమున సకల పాపములు నశించును ఛత్త్రాకారముగా నలరు సాలగ్రామ మును బూజించిన రాజ్యములభించును వర్తులాకారసాలగ్రామ శిలార్చనమున నైశ్వర్య మొనఁగూడును శకటాకారసాల గ్రామపూజచే దుఃఖము గలుగును. శూలాగ్రముగా నలరు దానింబూజించిన మరణము సంభవించును మొగము వికార ముగా నుండుదాని నర్చించిన దారిద్ర్యముగలుగు పింగళ వర్ణ సాలగ్రామపూజనమున హానిసంభవించును భగ్నచక్ర సాలగ్రామమును బూజింప వ్యాధియు, భిన్నసాలగ్రామము నర్చింప మరణము గలుగును సాలగ్రామ సన్నిధానమున వ్రతము, దానము, దేవతాప్రతిష్ఠయు, శ్రాద్ధము, దేవతా పూజయు నొనరించిన ననంతపుణ్యమని తెలియవలయు అట్లు చేసినవాఁడు సకలతీర్థస్నానముల నొనరించినవాఁడే యగు సకలయజ్ఞముల నవభృథస్నానముచేసినవాఁ డగును సకల తపోవ్రతదానము లొనరించినవాఁడగు. నాల్గువేదములు పఠించినవాఁడును, అతిఘోరతపస్సుచేసినవాఁడు నేపుణ్యమును బొందుదురో సాలగ్రామశిలార్చన మొనరించినవాఁ డట్టి పుణ్య మునే పొందును సాలగ్రామశిలాతీర్థము నే నరుఁడు నిత్యము

---

* సాలగ్రామ మని పఠించి సాలమనుపురుగుచేఁ గల్పింపఁబడు పాషా ణమని కొందఱ అర్థము చెప్పుదురుగాని యది సమంజసముకాదు. సాలగ్రామ మనియే బహుగ్రంథములందుఁ గనుపట్టెడు

సేవించునో యతఁడు దేవత్వమును, భగవత్ప్రసాదమును బొందును. సంశయములు లేవు అట్టిపుణ్యపురుషుఁడు మాజలముల స్నాన మొనరించునా యని సకలతీర్థములు కోరుచుండును ఆతఁడు జీవన్ముక్తుఁడు అంతమున శ్రీహరిపదమును బొందును ఆశ్రీహరిపదమున నసంఖ్యవత్సరములుండి భగవద్దాసోత్తముఁడగు. అట్టి మనుష్యోత్తముని దర్శనముననే సకలమహత్తర పాపములు విలయమొందును సాలగ్రామశిలాతోయము నంత్యకాలమున నేనరుఁడు సేవింపఁగలఁడో యతఁడు సకల పాపనిర్ముక్తుఁడై విష్ణులోకమును బొందును ఆతనిపాదరజస్సుచే వసుంధర పవిత్రురాలగు తత్పితరు లనేకజన్మములవారు తరింతురు ఎవఁడు సాలగ్రామశిలను ధరించి మిథ్యావాక్కులఁ బల్కునో యతఁడు కుంభీపాకనరకమునఁ జిరకాలముండును. ఎవఁడు సాలగ్రామశిలను ధరించి తన వచించినమాటలు జరపక వదలునో యాతఁ డసిపత్రనరకమున లక్షమన్వంతరము లుండును ఏబుద్ధిహీనుఁడు సాలగ్రామశిలపైని దులసీపత్రవిచ్ఛేద మొనర్చునో యతఁడు జన్మాంతరమున భార్యాహీన దుఃఖించును శంఖమునందుఁ దులసీపత్రవిచ్ఛేద మొనరించు నాపాపాత్ముఁడు భార్యాహీనుఁ డగుటయకాక రోగియు నగును ఆ పాపము సప్తజన్మము లంటియుండును సాలగ్రామశిలను, దులసీదళమును, శంఖమును జక్కఁగాఁగాపాడునో యతఁడు శ్రీహరిపదప్రాప్తికి బాత్రుఁ డగును ఓతులసీ! నీవు శంఖచూడునకుఁ బ్రియురాలవై యొకమన్వంతరకాలముంటివి కాన నిన్ను

శంఖముతోఁ గూర్పక వియోగమునకుఁ గల్గింపరాదు అట్లు చేసినవాఁడు దుఃఖములపా లగును

అని యిట్లు శ్రీహరి పలికి యూరకుండెను తులసీదేవియు నాదేహమును వదలి దివ్యరూపమును ధరించి శ్రీహరి వక్షస్థలమున నివసించెను ఆకమలాకళత్రుం డాతరుణీరత్నముం గూడి వైకుంఠమునకుం బోయెను లక్ష్మియు, సరస్వతియు, గంగయుఁ,దులసియు నీనలుగురు శ్రీహరిప్రియ లని యెఱుంగవలయు. ఈశ్వరప్రియలు నగుదురు ఆతులసీదేహసంభూతయే గండకీనది భగవంతుం డానదీతటమున శిలారూపమున నివసించెను ఏపుణ్యపురుషు లాతీరముల విహరింతురో, ఆశిలల నానదీజలముల వైతురో, వారు పుణ్యాతిశయఫలములఁ బొందుదురు పెద్దపెద్దశిలలు సూర్యతాపమునఁ బింగళవర్ణమున నలరుచుండును

తులసీపూజావిధానము

పాఠకులారా! తులసీదేవిని భగవంతుఁడు శంఖచూడవేషమున వంచించి పాతివ్రత్యభంగముఁ గావించి శంఖచూడుని శివునిచే జపించెను ఆవిధ మెఱింగి తులసి శపింపఁదానాశాపఫల మనుభవించెను తులసిని గండకీనదీరూపమున నుండునట్లు నియమించెను ఏల యిట్లు చేయవలయు అని నుంత విచారింపుఁడు ఇకార్యము లన్నియు లోకోపకారమునకే యని నమ్ముఁడు రాఁగల కలికాలమున మానవులు

ఘోరతపస్సుల నొనరింపఁజాలరు నిరంతరోపవాసములు సలుపఁ జాలరు. సత్యవాక్కులఁ బల్కు వ్రతము పూనఁ జాలరు అట్టివారు తరించు టెట్లని యాలోచించియే యిట్లు చేసెను గండకీనదీస్నానము, సాలగ్రామశిలార్చనము, తులసీ సమారాధనము, శంఖపూజ యివి చేయఁదగుననియు, నవ్వి యనంతఫలప్రదము లనియు శాసించెను కరుణాశరధి గావున నిట్టి సులభమార్గముల నేర్పఱచి లోకుల కుపదేశించెను ఇంత మాత్రమైన శ్రీహరి యాజ్ఞ చేసిన ముక్తిఁ గల్గునని యెఱింగి తదాజ్ఞ శిరసావహించినవారు తరింతురు కావున శ్రీమ న్నారాయణమూర్తి యేకార్యము చేసినను బాహ్యదృష్టి కది వ్యర్థముగాఁ దోఁచినను జక్కఁగ నాలోచించిన నది లోకుల కుపకారము చేయుటకే యని తెలకమానదు భగవత్కృపకుఁ బామరజనులు పాత్రులగుట కనేకమార్గములు గలవు ఆ మార్గము లన్నియు నొక్కఁ డాచరింపఁజాలఁ డనుట నిశ్చ యము అందులో దేనినే నొక్కదాని నాశ్రయించి దృఢ భక్తిం బూని యారాధించిన ముక్తుఁ డగును అన్నియు సులభతరములగు మార్గములు ద్రవ్యమక్కఱలేదు మహోప వాసములు సలుప నవసరము లేదు భక్తిమెయి భగవంతుని శ్రీతులసీపత్రముల నొకగడియ పూజించినఁ జాలును. అంత మాత్రము చేయకున్న వానిగతి యేమగు నను ప్రశ్న మేల? ఇఁక నవతలిదగు తులసీపూజావిధానము వినఁదగినది భక్తి పూర్ణమానసులై దాని నాలకింపుఁడు ఇం దేమియున్నదని చప్పరింపకుఁడు. అది యాస్తికులలక్షణము కాదు అంద

ఆ యాకరీతి కర్మముల నాచరించిన వారుగారు ఎట్టికర్మ మొనరించిన జీవునకుఁ దదనుకూలమార్గము దొరకును దానింబట్టి పట్టువదలక తదుక్తధర్మముల నాచరించిన మేలు గలుగును కాలక్షేపము సేయఁగూడదు గాన గథవినుట మంచిది ఇటఁ దులసీపూజావిధానము స్తోత్రము చెప్పఁ బడును

* శ్రీహరి యిట్లు తులసీదేవింగూడి నిజలోకమున కేగి యట రమాయుతుండై యుండెను తులసికిని రమాదేవికి నే విషయమున భేదము గానరానీయక ప్రవర్తించెను శ్రీహరి తులసీదేవింగూడుట లక్ష్మియు, గంగయు నోర్చుకొనిరి సరస్వతిమాత్ర మోర్వఁజాలక పోయెను ఒకానొకదినమున శ్రీహరి సన్నిధియం దేకారణము లేకయే తులసితోఁ గల హించి సరస్వతి యామెం బ్రహరించెను తులసి సిగ్గుపడియు, నవమతినొందియు నిఁక నిట నుండరాదని యంతర్ధాన మంగీక రించెను కాని సర్వసిద్ధేశ్వరియు జ్ఞానులకు సిద్ధినొసంగునదియు నగు నాతులసి కోప మొందియు నెల్లెడల శ్రీహరిని దర్శిం చుచుఁ దా నగపడకయుండెను శ్రీహరియుఁ దులసీదేవి తన సాన్నిధ్యమున లేకుండుట కోర్వఁజాలక సరస్వతికి నీకిది తగ దని బుద్ధిచెప్పి తదమమతి నెట్లో కైకొని తులసీవనమునకుం బోయెను. అందుఁ బ్రవహించు దివ్యనదీజలంబుల స్నాన

* ఇది దేవీభాగవతము నవమస్కంధము ఇరువదియైదవ యధ్యాయ మునుండి వ్రాయఁబడినది.

మొనరించి తులసిని ధ్యానించి పూజించెను *భక్తజనకల్ప తరువనం దగిన దశాక్షరమంత్రమును జపించుచు నామె నారాధించెను. ఎవఁ డీమంత్రమునఁ దులసీదేవి నారాధించునో వాఁడు కృతకృత్యుఁ డగునని యాజ్ఞాపించెను ఆవల శ్రీనారాయణమూర్తి ఘృతదీపముచెతను, సిందూరచందనముచేతను, సురభికుసుమములచేతను, నైవేద్యముచేతను, దులసిని హృష్టురాలినిగా నొనరించెను

ఇట్లు శ్రీహరియొనరించు పూజాదులచేఁ దుష్టినొంది తులసీకాంతామణి యావృక్షమునుండి నిర్గమించెను సుప్రసన్నముఖాంబురుహయయి శ్రీహరి యామెకు సర్వపూజ్యత్వము గలుగునట్లు వరమొసంగెను నేను నిన్ను వక్షమున శిరమున సదాధరింతు నని నుడివెను దేవతలు నిన్ను మూర్ధమున ధరింతురని శాసించెను అని యిట్లు వరమొసంగి యామెను సుప్రీతాత్మనుగ నొనరించి పిలుచుకొని నిజావాసమును జేరెను నీవొనరించిన యీస్తవము లోకముల నుద్ధరింపవలయు నని యామె యడుగ నట్లే యగుఁగాక యని వరమిచ్చెను ఆస్తోత్ర మిద్దియే యని తెలియఁబలికెను †తులసీవృక్షములు బృందముగా నెందుండునో దానిచే బృంద యని

---

* లక్ష్మీమాయాం కామవాణీ బీజపూర్వం దశాక్షరం, బృందావ నేతి చాన్తం చ వహ్నిజాయాంత మేవ చ. అనేన కల్పతరుణా మంత్రరాజేన నారద, పూజయే ద్యో విధానేన సర్వసిద్ధిం లభే ద్ధ్రువమ్. అని మూ.

† బృందరూపాశ్చ వృక్షాశ్చ యదైకత్ర భవంతి చ, విదు ర్బుధా స్తేన బృన్దా మత్ప్రియా తాం భజామ్యహం. ౧. పురా బభూవ యాదేవీ త్వా

యీనాప్రియురాలిని బండితులు నుతింతురు గాని నట్టి యీ దేవిని సేవించుచున్నవాఁడను. పూర్వ మేదేవి బృందారూప మున నుద్భవించెనో దాన బృందావనాహ్వాయమును గాంచిన సౌభాగ్యరూపిణిని దులసీదేవిని సేవించుచున్నవాఁడను అనేక బ్రహ్మాండములయందు నిరంతర మేదేన పూజింపఁబడునో దానిచేఁ బూజితాదేవి యనఁ బ్రఖ్యాతినొందిన పరమముని పూజితను దులసిని సేవించుచున్నాఁడను అసంఖ్యాక బ్రహ్మాం డములు పవిత్రములుగ నేదేవిచేఁ జేయఁబడునో విశ్వపావని యగు నాదేవిని విరహము నొందిన నేను సేవించుచున్నాఁ డను ఏతులసీదేవి పత్రములు లేక మఱియేపుష్పములచేతను దేవతలు తృప్తి నొందరో పుష్పసారాకృతిగల యా పరిశుద్ధు రాలిని సేవించుచు శోకము పోఁగొట్టుకొనఁ గోరుచున్నాఁడను

దా బృందావనే వనే, తేన బృందావనాఖ్యాతాం సౌభాగ్యాం తాం భజా మ్యహం. ౨ అసంఖ్యేషు చ విశ్వేషు పూజితా యా నిరంతరం, తేన విశ్వే పూజితాఖ్యాం పూజితాం తాం భజామ్యహం 3 అసంఖ్యాని చ విశ్వాని పవిత్రాణి త్వయా సదా, తాం విశ్వపావనీం దేవీం విరహేణ స్మరామ్యహం. ౪ దేవా న తుష్టాః పుష్పాణాం సమూహేన యయా వినా, తాం పుష్ప సారాం శుద్ధాం చ ద్రష్టు మిచ్ఛామి శోకతః ౫ విశ్వే య త్ప్రాప్తి మాత్రేణ భక్తానందో భవేద్ధ్రువం, నందనీ తేన విఖ్యాతా సా ప్రీతా భవతా దిహ ౬. యస్యా దేవ్యా స్తులా నాస్తి విశ్వేషు నిఖిలేషు చ, తులసీ తేన విఖ్యాతా తాం యామి శరణం ప్రియాం ౭. కృష్ణజీవన రూపా సా శశ్వత్ప్రియతమా సతీ, తేన కృష్ణ జీవనీ సా స్యా త్సా మే రక్షతు జీవనం. ౮.

ఏతులసి లభింపఁగా భక్తులకు నానందము గలుగుచున్నదో నందని యను పేరఁబరఁగు నాతులసి నాకుఁ బ్రసన్నురాలగుఁ గాక! ఏదేవికి సర్వలోకముల సాటిలేదో దాననే తులసీ నామధేయమును గాంచెనో ఆనా ప్రియురాలిని శరణ మొందుచున్నాఁడను కృష్ణజీవనరూపిణియై నాకత్యంతప్రియు రాలునై కృష్ణజీవని యనుపేరుఁగన్న యాసన్నుతాంగి నా జీవనమును గాపాడుఁగాక!

అని యిట్లు నుతించి యందే రమానాథుఁడు నివసించెను. అంత నాతులసీదేవి సాక్షాత్కరించెను ఆపరమపావనిం గాంచి యామె తనుంజూచి మిగులవగలఁబొగులుచుండుటకు వగచి వేవేగ తనవక్షస్థలమం దుంచుకొనెను భారతియు శాంత హృదయయై తులసీదేవిరాక కంగీకరించినందున శ్రీహరి యా తులసిం దోడుకొని నిజలోకమున కేగెను. తులసికి శ్రీహరి పరమప్రీతుఁడై సర్వపూజ్యత్వమును బ్రసాదించెను ఎల్లరీ తులసిని శిరస్సున ధరింతురు గాక యని శాసించెను నాకు వంద్యయు మాన్యయు నగు నని పలికెను

ఇట్లు శ్రీహరి పరమకరుణాతిరేకమునఁ బలుక నాదేవి పరితుష్టాంతరంగయై వెలసెను సరస్వతి యాదేవిం జేయిపట్టి పిలుచుకొని గృహమునకుం బోయెను లక్ష్మియు గంగయుఁ జిఱు నగవు వెలయ నాతులసిని జేయిపట్టుకొని లోపలికిం బిలుచు కొని పోయిరి అదిమొదల లాదేవి బృందయనియు, బృందావన యనియు, విశ్వపూజితయనియు, విశ్వపావనియనియుఁ, బుష్ప సారయనియు, నందనియనియుఁ, దులసియనియు, శ్రీకృష్ణజీవని

యనియు నీ నెనిమిదినామములఁ బ్రఖ్యాతయై జగత్పూజ్య యయ్యెను యెవ్వరీ నామాష్టకాలంకృతమగు నీస్తోత్రమును భక్తిమెఁ బఠింతురో, ఆదేవిం బూజింతురో, వారు సత్ఫలము నొందుదురు కార్తికపున్నమ తులసి జన్మదినము ఆదినమునం దా తులసినిబూజించుట శ్రేష్ఠతమమని శ్రీహరి విధించెను. కాన నాశుభదినమున నెవ రాదేవిని బూజింతురో యావిశ్వ పావని వినుతింతురో వారు సకలపాప వినిర్ముక్తులయి విష్ణు లోకమును మృతికాలంబునఁ బొందుదురు ఎవఁ డాకార్తికిక పూర్ణిమయందుఁ దులసీపత్రమును శ్రీహరి కర్పించునో యతఁడు పదివేలగోవుల దానమిచ్చినసుకృతము నొందును

తులసీ పూజాఫలము

తులసీదేవిని భక్తితోఁ బూజించినచో నపుత్రకుఁడు సపుత్రకుండగు భార్యాహీనుఁడు సభార్యుండగు బంధుహీనుఁడు బంధుసముదాయాన్వితుం డగు స్తోత్రమునువినిన నట్టి ఫలములు గలుగు రోగి రోగనిర్ముక్తుఁ డగు కారాగార బద్ధుఁడు నిర్ముక్తశృంఖలుఁ డగు భీతుఁడు భయనిర్ముక్తుఁ డగు పాపి నిర్గత పాపుఁడగును ఈతులసీపూజయు, స్తోత్రము వేదమునఁ గణ్వశాఖయందుఁ జెప్పఁబడి యున్నయది తులసీ దేవిని దులసీవృక్షమున నావాహనముమాత్రము చేయక సకలోపచారములఁ బూజింపవలయు. పూజించి స్తుతుల నల రింపవలయు తులసి సకల పుష్పసారభూత అవతారాంతరము

నొందిన తులసీదేవి పతివ్రతలలో నుత్తమురాలు పాపము లొనరించినవారు తత్పాపదారుదాహము చేయఁగోరి జ్వలదగ్ని శిఖోపమయగు తులసీదేవిని బూజింపఁదగు. పుష్పముల యందుఁ దులసీ సమానము గానరాదు పవిత్ర రూప యగు తులసి వేదవినుతిం గాంచెను. సర్వజనశిరోధార్య యగు విశ్వ పావనియు నగు జీవన్ముక్తిప్రదయు, ముక్తిదాయినియు నగు. అట్టి శ్రీహరిప్రియను దులసీదేవిని హరిభక్తులు సదా పూజింపందగు ఈయుపాఖ్యానము పరమపవిత్రము దీనిం బఠింప సర్వవాంఛలు నెఱవేఱును

మహాశయులారా! తులసీపూజావిధానమును వింటిరి గదా తులసి వృక్షరూపిణి వృక్షములు జడపదార్థములు వానిం బూజించిన నేమి ఫలమని యవివేకు లనుమాటలం జెవి యొగ్గి యాలకింపకుఁడు పైరీతిగ నాక్షేపించువారు భక్తులు గారు ఆస్తికులవేషమును బూనినవారు వారి కందలిసారము తెలియదు వృక్షములనుండి మనుజులకుం గలుగు నుపకార ములు వర్ణనాతీతములు వృక్షపత్రమూలములు రోగముల నశింపఁజేయుటవలన అది యొక దేవతాశక్తి యనవలదా? ఆరోగ్యమును వృక్షచ్ఛాయ లొసంగుట ప్రతిక్షణము సర్వ జనులు గుఱుతించుట లేదా ఒక్కొక్కవృక్షమూలము నొక్కొక్కపుణ్యకాలముననే విధివిహితముగ నేకరించిన నది యెంతో వింతగల్పించు నుపకారము చేయుచుండుట మనము కన్నులారఁ గాంచుటలేదా ఇన్నియుఁ దెలిసియుండుట భక్తిచే

నది దేవతాస్వరూపమని తలంపకపోవుట యనునదియే యొక యజ్ఞానముగాని వే తేమున్నది?

వృక్షములు దేవతారూపములు వానిం బూజించుట గొప్పకార్యము వానిని ఛేదించుట మహాపాపకార్యము

ఇంధనార్థం ద్రుమచ్ఛేద స్త్రీ న్నహింస్రౌషధజీవనమ్,
భార్యా యా విక్రయశ్చైషా మే కైక ముపపాతకమ్

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి. ప్రాయశ్చిత్తకాండము. ౨౪౦ శ్లో.

ఇంధనార్థ మశుష్కాణాం ద్రుమాణా మవపాతనమ్,
... ... నాస్తిక్యం చోపపాతకమ్

మనుస్మృతి ౧౧ అ. ౬౩ శ్లో.

ఫలదానాం తు వృక్షాణాం ఛేదనే జప్య మృక్ఛతం,
గుల్మవల్లీ లతానాం చ పుష్పితానాం చ వీరుధామ్

మను ౧౧ అ. ౧౪౨ శ్లో.

ఈ ప్రమాణములంబట్టి గట్టిగ నాలోచింపఁగా వృక్షచ్ఛేదము పాపహేతువని స్పష్టమగును మనుజులు మాటలచేతను, వృక్షములు క్రియారూపముచేతను, దేవత లదృశ్యరూపముగ నుపకార మొనరించుచుందురు. మనుజులకంటె సకలవిధములచేతను వృక్షము లుపకార మొనరించును కాన వానిని దేవతారూపములుగా భావించి పూజించుట మిగుల సత్కృత్యము ఎన్నియో వృక్షములు ప్రదక్షిణముల నొన

రించువారి కెన్నియో ఆధివ్యాధుల నివర్తింపఁజేయుచుండుట ప్రత్యక్షప్రమాణము అట్టి యుపకారములనొందుచు మీఁదు మిక్కిలి వానిని బూజించిన లాభ మేమని నుడువుట వెఱ్ఱి తనము గాక మఱే మనవచ్చును ?

మహాశయులారా ! ఈ తులసీపూజావిధానమున గ్రహింపఁదగిన విషయములు పెక్కులు గలవు. తులసిచెట్టు గృహమునందుండుట యెంతయో మంచిది దానిని బలు మాఱు చూచుచున్న నెన్నియో రోగములు నశించును జల ములలోనుంచి దానియాకు భక్షించిన జీర్ణశక్తి కలుగుటయే గాక పిత్తగుణము నశించి నేత్రప్రకాశము గలుగును కాఁబట్టి యావృక్షరాజమును శ్రీకృష్ణసాన్నిధ్యము గలదానిని గా భావించి శ్రీహరిప్రియురాలినిగాఁ బూజింపవలయు అట్లు చేసిన యోగసిద్ధిగలుగును యోగము నభ్యసించువా రిట్లు చేయుదురు పామరుల చప్పిడిమాటల వినక శాస్త్రోక్తమగ సీపూజాపద్ధతిని దెలిసికొని య ట్లొనరింపుఁడు ఐహిక ముష్మికములు రెండును గలవు ఇంతట నీవిషయము నుజ్జగించి ప్రకృత కథాభాగమునకు వచ్చెదను

ఈగ్రంథప్రారంభభాగముననే గోలోకవాసియగు శ్రీ కృష్ణుఁడు ద్విభుజుఁ డని, వైకుంఠవాసి చతుర్భుజుఁ డని, యి యిరువురకు భేదమే లే దనియుఁ దెలుపఁబడియె దాని షే తువు నెఱుంగుట ముఖ్యము. తులస్యుపాఖ్యానము చదివి పిదప మహాలక్ష్మీచరిత్రము పఠించుటయు ముఖ్యము. కృష్ణా

తారమున కీకథతో నేమి సంబంధము గల దని ప్రశ్నింప రాదు సంబంధము లేక పోలేదు ఇఁకఁ గథ నాలకింపుఁడు

మహాలక్ష్మీచరిత్రము

* ఆదిసృష్టియందు గోలోకమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సకలజగత్కారణభూతుఁడై రాసమండలమున విహరించుచుం డెను ఆపరమాత్మ వామభుజశిఖరమునుండి దేవి యుదయిం చెను ఆమె సుందరాంగియై నవయౌవనమున విలసిల్లుచుఁ, బండ్రెండుసంవత్సరముల యీడుగల దానివలెఁ గనంబడుచు, సుస్థిరయౌవనయై శ్వేతచంపకవర్ణము గల దేహముగలిగి, శరత్పార్వణకోటిశశాంకప్రభాప్రచ్ఛాదనాస్యాననయై, శరన్మ ధ్యాహ్నసరసిజశోభామోచనలోచనయై వెలసెను ఆదేవి యీశ్వరేచ్ఛవలన ద్వివిధయై కనుపట్టెను రూపమున, వయ స్సునఁ, దేజస్సున, యశస్సునఁ, గాంతిని, వస్త్రమున, భూషణ వితతిని, గుణమున, స్మితమున, వీక్షణమున, ప్రేమమున, నను నయమున నాయిరువురు సమముగఁ జూపట్టిరి అందు వామాంశభవ మహాలక్ష్మియనియు, దక్షిణాంశభవ రాధిక యనియు నామములం గాంచిరి

రాధిక తొలుదొలుతఁ బరాత్పరుని ద్విభుజవిరాజితుని వరించెను వెనుక మహాలక్ష్మియు మనోహరాకారుని, జతుర్భుజ

---

* ఈకథ దేవీభాగవతము నవమస్కంధము ముప్పదితొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

విరాజమానుని వరించెను శ్రీకృష్ణమూర్తియుఁ దద్గౌరవము
చేతనే తనరూపమును రెండుగా విభజించెను. అందు దక్షి
ణాంశధారి ద్విభుజుఁడయ్యె వామాంశధారి చతుర్భుజుఁ
డయ్యె ద్విభుజుఁడగు పరమాత్మ చతుర్భుజునకుఁ దొలుత
మహాలక్ష్మి నొసంగెను ఆమహాలక్ష్మిచేతనే యనవరతము ప్రపం
చము చూడఁబడుచుండును ఆమె కటాక్షమే సుకృతైక
పాత్రము ద్విభుజుఁడు రాధాకాంతుఁ డయ్యెను లక్ష్మీకాం
తుఁడు చతుర్భుజుఁ డయ్యెను రాధిక శుద్ధసత్త్వస్వరూపయు
గోపగోపికా సమావృతయు నై వెలసెను చతుర్భుజుఁడగు
శ్రీహరి మహాలక్ష్మిం గూడి వైకుంఠమున కేగెను ఆశ్రీకృష్ణ
నారాయణులు పరస్పరభేదములేక యేకరీతి నలరువారు.
మహాలక్ష్మియు నాభగవంతుం గూడి నానారూపముల ధరిం
చెను ఆమెయే రమాదేవి శుద్ధసత్త్వస్వరూపయై, సర్వసౌ
భాగ్యసంయుతయై, ప్రేమమున శ్రీమన్నారాయణమూర్తికిఁ
బ్రియతమురా లయ్యెను స్వర్గలోకమున స్వర్గలక్ష్మి యని,
శక్రసంపత్స్వరూపిణి యనం బరఁగు నది తదంశభవురా లని
తెలియఁదగు పాతాళమున నాగలక్ష్మియనియు, రాజలోక
మున రాజలక్ష్మియనియు నామెయే విలసిల్లుచుండును గృహ
ములయందు గృహలక్ష్మి యనఁ బరఁగునది యామెయే ఆ
మహాలక్ష్మియే సర్వమంగళ మంగళ యనం బరఁగుచు, సంపత్స్వ
రూపిణియై తనరారుచుండును గోజాతియందు సురభియన
నొప్పును యజ్ఞముల దక్షిణ యనంబడు క్షీరోదధికన్యకగా

ర్వతరించిన జనని యామెయే పద్మినులయందు శ్రీరూప మనంబడు చంద్రునియందు, శోభారూపంబునను, సూర్యమం డలమందుఁ, దేజోరూపిణియునై నెగడుచుండును విభూషణ ములయందు, రత్నములయందు, ఫలములయందు, జలముల యందు, నృపులయందు, నృపపత్నులయందు, దివ్యస్త్రీలయం దును, గృహములందు, సర్వసస్యములందు, వస్త్రములందు, సంస్కృతస్థానములందుఁ, దేవతాప్రతిమలయందు, మంగళ ఘటములయందు, మాణిక్యముక్తామణులయందు, మనోహర మాల్యములయందు, హీరమణులందు, క్షీరములయందుఁ,జంద నములయందు, వృక్షశాఖలయందు, నవమేఘములయందు, వైకుంఠవాసినియగు నామహాలక్ష్మి కళయే వెలయుచుండును శ్రీమన్నారాయణుంగూడిన మహాలక్ష్మి యెందెందు వెలయు చుండునో ఆయావస్తువులు ప్రకాశవంతము లగుచుండును ఆదేవిని దొలుదొలుత బ్రహ్మదేవుఁడు పూజించెను ఆవల శంక రుండు పూజించెను ఆవల క్షీరసాగరమథనకాలమున విష్ణు వారాధించెను పిదప స్వాయంభువు మనువు భక్తిచే నర్చిం చెను నరేంద్రు లనవరత మాదేవి నర్చింతురు మునీంద్రులు, ఋషీంద్రులు, సద్గృహస్థులు, గంధర్వులు, పాతాళవాసు లగు నాగులు నామహాలక్ష్మిదేవిని నిరంతర మర్చింతురు భాద్రపద శుక్లాష్టమీతిథియం దామెను బ్రహ్మ పూజించెను ఒకపక్ష మా దేవీపూజాభిరతుండై యుండెను. చైత్రభాద్రపదపౌషమాస మంగళవారములయం దాదేవిని విష్ణువు పూజించెను వర్షాంత మందును, పౌషసంక్రాంతియందును, మాఘామావాస్యయం

దును, మను వాదేవి నారాధించెను మంగళాతిమంగళకార్య
ములయం దీశ్వరుఁ డాదేవి నర్చనాదుల నలరించెను ఇంక
నెందఱో యాదేవిని భక్తియుక్తి నర్చించి కృతకృత్యులైరి
ఎట్టివిపత్తులందు నామహాలక్ష్మీపూజ యుత్తమోత్తమము.
ఆ మహాలక్ష్మీ వైకుంఠవాసిని ఆమె క్షీరసాగరపుత్రి యెటు
లయ్యెనో తెలిసికొనుట చాల ముఖ్యము ఆవిధ మిటఁ
దెలుపఁబడును. ఈప్రశ్నమే నారదముని నారాయణమూర్తి
నడుగ నావిష్ణు విట్లు తెలిపెను ఈగాథ వారిసంవాదరూప
ముగనే యిట వ్రాయఁబడును

లక్ష్మీ జన్మకారణము

తొల్లి నారదముని వైకుంఠమున కరిగి పరమేశ్వరుం
గాంచి లోకవార్తలఁ బ్రశ్నించుచు లక్ష్మీ పాలసముద్రపుత్రిక
యేల యయ్యెనో తెలుపుఁ డని ప్రశ్నించెను నారాయణ
మూర్తి యిట్లు బదులు చెప్పెను నారదా! విను మావిధం
బెఱిఁగించెద దుర్వాసుఁ డను ముని శపింప నింద్రుని సిరి నశిం
చెను. దేవసంఘములు మర్త్యలోకమునఁ భ్రమ్మరుచుండిరి
లక్ష్మీ స్వర్గమును వదలి వైకుంఠమున నిజరూపముననే విలీ
నయై యుండెను

కొంతకాలమునకు దేవతలెల్ల నొక్కటిగఁ జేరి చతు
ర్ముఖునిం గానంబోయి తమ దుర్గతిం దెలిపి దుఃఖించిరి సభా
ముఖమున నున్న యప్పరమేష్ఠి వారిదీనతకు వగచి వారి
దోడుకొని వైకుంఠమున నున్న నన్నుం జూడవచ్చెను దేవ
తలు పెదవులెండ ముఖకాంతినశింప నాయెదుట నిలువంబడి

మొఱపెట్టిరి నాయాజ్ఞచే లక్ష్మియుఁ బాలసంద్రమునఁ బుట్టి సర్వసంపత్స్వరూపిణియై యుండెను అంత దేవదానవులా పాల కడలి మథియించిరి అందున్న లక్ష్మినిం గాంచిరి. క్షీరాబ్ధి శాయినియగు నామె దేవతల కమృతమొసంగి వనమాల నా కొసంగెను తత్ప్రసాదమున దేవతలు మరల రాజ్యము నొందిరి.

అని పలుక నారదుఁ డిట్లనియె 'దేవా! దుర్వాసుఁడు బ్రహ్మర్షి తత్త్వవేత్త అట్టి మహనీయుఁడు సురశ్రీవినాశకర మగు శాపము నేల యొసంగెను ? దేవత లెట్లు పాలకడలిఁ ద్రచ్చిరి లక్ష్మి మరల దేవేంద్రు నెట్లను గ్రహించెను ? ఆవిధ మెల్లఁ దెలుపుమా' యని వేఁడ నారాయణుం డిట్లు పలికెను.

దుర్వాసుఁ డింద్రునకు శాప మొసంగుట.

నారదా! చక్కఁగా వినుము ఇంద్రుఁడు సురాపాన మదమోహితుఁడై త్రిలోకాధిపత్యగర్వమున విఱ్ఱవీఁగి రహస్స్థలమున రంభతోఁ గ్రీడింపసాగెను ఆవిహారమున నారంభ శతమఖుని లోఁబఱచుకొనియె. ఆవిహారస్థాన మొకమహారణ్యము అందే కొంతకాలము వా రుండిరి దుర్వాసుం డను మునిసత్తముఁడు వైకుంఠమునకు వచ్చి నన్ను దర్శించి నాచే సెలవంది కైలాసమున శంకరుం జూడ నరుగుచుండెను ఇంద్రుఁడేచోట రంభం గూడియుండెనో యాయరణ్యముపై నుండియే ముని పోవుచుండెను గాన సురపతి యమ్మునిపతిం గాంచి బ్రహ్మతేజోవ్యాప్తుంగా నెఱింగెను ఆమునియు గ్రీష్మ

కాలమధ్యాహ్నమార్తాండునివలెఁ దేజరిల్లుచుఁ, బ్రతప్త చామీకరతుల్య జటాభారభాసమానుం డై, శుక్లయజ్ఞోపవీతమును ధరించి, నారచీరలుగట్టి దండము కమండలువు నైకొని చంద్రసంకాశమగు తిలకము ఫాలమున వెలయ, వేద వేదాంగపారగులగుశిష్యులు పెక్కుమంది పరివేష్టించి యుండ, భూసమీపోర్ధ్వభాగమునఁ బోవుచుండెను

శతక్రతు వామునివితతిపతిం గాంచి నమస్కరించి తచ్ఛిష్యులకు యథావిధి వందనము లాచరించెను మునియు దచ్ఛిష్యులు నాయింద్రునకు శుభాశిషము లిడిరి అంత దుర్వాసుఁడు విష్ణుదత్తమగు పారిజాతప్రసూనమును జరారోగమృత్యుహారంబై వెలయు దాని, సకలదుఃఖఘ్నమును మోక్షకారకమును బురుహూతున కొసంగెను శచీపతి యాపుష్పమును గ్రహించి రాజ్యసంపదఁ గన్నుమిన్నెఱుంగనివాఁడు కానఁ జెంతనున్న యైరావత మూర్ధమున విడిచెను ఆద్విరదము తత్స్పర్శమాత్రమున నసదృశ తేజస్సుపొలయ, వయస్సు తనర, మహాప్రకాశవంత మయ్యెను

ఐరావత మంతట నింద్రునివదలి ఘోరకాంతారమున కేగెను దానిని రక్షింప నడ్డగింపఁ బురుహూతుఁడు శక్తుఁడు కాఁడయ్యెను. మునివరుండు తా నర్పించిన పరమపవిత్రకుసుమమును దృణముగా భావించి పరిత్యజించిన శచీకాంతుని జూచి మండిపడి యిట్లు శపించెను ఓరిసురేశా! సిరిచేత మత్తుఁడవై న న్నవమానించితివి నాయొసంగిన పుష్పంబును

గరిమ_స్తమున నునిచితివి * విష్ణుమూ_ర్తికి సమర్పించిన పుష్పము జలము నైవేద్యము దొరకినంతమాత్రమున ననుభ వింపవలయును పరిత్యజించిన బ్రహ్మహత్య గలుగును. నీవట్లు చేసితివి కాన భ్రష్టస్వర్గలక్ష్మీకుఁడవై బుద్ధిమాలి యిడుమలఁ గుడుతువు కాక అని శపించెను

ఎవఁడు పూర్వాదృష్టపరిపాకలబ్ధమగు శ్రీవిష్ణు నైవేద్య మును బరిహరించునో వాఁడు దురదృష్టవంతుఁడగు భ_క్తిచే భుజించువాఁడు జీవన్ముక్తుఁడగు విష్ణునైవేద్యమును భుజించి యెవఁడు శ్రీహరికి నమస్కరించునో, పూజించునో, యాపుణ్య పురుషుఁడు విష్ణుతుల్యుఁ డగును ఆతనిదేహమును స్పృశించిన వాయువుచేఁ దీర్థములు పవిత్రములగును. మహాత్మా! దేవేం ద్రా! ఆతనిపాదరజస్సున భూమిపవిత్రయగును పుంశ్చలియన్న మును, అవీరున్నమును, శూద్రశ్రాద్ధాన్నమును, హరికి నివే దింపనియన్నము నెవఁడు భుజించునో యతఁడు మాంసభక్షణ జనితపాపము నొందును శివలింగసమర్పితాన్నమును, శూద్రు లచే యజ్ఞముచేయించిన వానియన్నమును, వైద్యముచేయు ద్విజునియన్నమును, దేవలాన్నమును, కన్యావిక్రయ మొన రించు వానియన్నమును, యోనిజీవ్యన్నమును, ఉచ్ఛిష్టాన్న మును, బర్యుషితాన్నమును, అందఱుఁ దినఁగా మిగిలినయన్న మును, శూద్రాపతి యగు ద్విజాతియన్నమును, వృషభము

---

* విష్ణో ర్నివేదితం చైవ నైవేద్యం వా ఫలం జలం, ప్రాప్తి మాత్రే ణ భోక్తవ్యం త్యాగేన బ్రహ్మహాభవేత్. అని మూ.

నెక్కిన ద్విజునియన్నమును, దీక్షితుఁడు కాని ద్విజునియన్నమును, శవదాహకు నన్నమును, అగమ్యాగమనము చేయు నతనియన్నమును, మిత్రద్రోహము చేయు వానియన్నమును, కృతఘ్నునియన్నమును, విశ్వాసఘాతుకునియన్నమును, మిథ్యా సాక్ష్యము నిచ్చువానియన్నమును, భక్షించు పాపాత్ములు విష్ణు నైవేద్యాన్నభక్షణమునఁ బరిశుద్ధులగుదురు విష్ణుభక్తుఁడు శ్వపచుఁడైనను వంశకోటి నుద్ధరించును హరిభక్తుఁడు కాని మనుజుఁడు తన్నుఁ దాఁ గాపాడుకొనంజాలఁడు అజ్ఞానము వలన నైనను విష్ణునిర్మాల్యమును గ్రహించినను సప్తజన్మార్జిత పాపములనుండి నిర్ముక్తుఁ డగును జ్ఞానముగలిగి శ్రీవిష్ణునిర్మా ల్యమును గ్రహించినయెడలఁ గోటిజన్మార్జితానేకపాపకర్మనిర్ము క్తుఁడగు ననుట కేసందియము లుండవు

పురందరా! ఏగర్వకారణమున నాయొసంగిన శ్రీహరి నిర్మాల్యపుష్పమును హస్తిమస్తమున నిడితివో ఆకారణముననే లక్ష్మి మిమ్ముఁవదలి హరిపదముఁబొందుఁగాక నారాయణభక్తుఁడ నగు నేను దేవతలకేని, బ్రహ్మకేని భయంపడను కాలునకు, మృత్యువునకు, జరకును జంకను. ఇఁకఁ దక్కుంగలవారి లెక్క సేయుదునే నేనిడిన యీశాపమునకు మీతండ్రియగు కశ్య పుం డేమిచేయునో చూచెదఁగాక మీగురువగు బృహస్పతి యేప్రతిక్రియను వెదకునో పరికించెదఁగాక ఈదివ్యకుసుమమే మూర్ధమున నునుపఁబడునో తత్పూజనము పరమము.

అని రోషమునఁ బలికిన దుర్వాసుని వాక్యముల విని దేవేంద్రుఁడు చేతులొక్కి చరణములబ్రాలి భయాకులుఁడై బిట్టురోదనముచేసెను 'మునీంద్రా! నాయపరాధమునకుఁ దగిన శాపమొసంగితివి నాయజ్ఞానము దొలఁగించితివి పోయిన సంపత్తిని గోరను స్వల్పజ్ఞానమును బ్రసాదింపుము ఐశ్వర్య మాహాత్మ్యలము జ్ఞానప్రచ్ఛన్నకారణము ముక్తిమార్గకుఠారము భక్తిధ్వంసకము' అని దీనుఁడై వేఁడెను.

మునియు నించుక కరుణించి యిట్లు పలికెను ఐశ్వర్య మనునది తిమిరమువంటిది. అదిగలవాఁ డంధుఁడే అట్టివాఁడు ముక్తిమార్గమును గనఁజాలఁడు సంపన్మత్తుఁడు, విమూఢుఁడు, సురామత్తుఁడు, భగవంతు నెఱుఁగఁడు. సంపత్తి మదమత్తుఁడు, విషయాంధుఁడు, విహ్వలుఁడు, * మహాకామియు, రాజసికుఁడు, సత్వమార్గమును గనఁ జాలరు విషయాంధుఁడు ద్వివిధభేదము గలవాఁడై యుండును రాజసుఁడు తామసుఁడని, అశాస్త్రజ్ఞుఁడు తామసుఁ డనంబడును శాస్త్రజ్ఞుఁడు రాజసుఁ డనంబడు శాస్త్రమే ద్వివిధమార్గమును దెలుపుచున్న యది. ఒకమార్గము ప్రవృత్తిబీజము వేఱొకటి నివృత్తికారణము జీవులు దుఃఖభూయిష్ఠమగు ప్రవృత్తిమార్గమున సంచరింతురు అది స్వచ్ఛందముగఁ దోఁచును నిర్విరోధము

---

* మహాకామీ రాజసికః సత్వమార్గం న పశ్యతి. అని మూ ౯ స్కం. ౪౦ అధ్యా. ౪౯ శ్లో.

గను గనంబడు. జీవుఁడు సుఖాభిమానము లోభము అను వానిచేత నామార్గమును ద్రొక్కును అది పరిణామమున నాశబీజమై జన్మమృత్యుజరాకరమైన దగు అట్టిమార్గమున ననేకజన్మములు పరిభ్రమించి పరిభ్రమించి, స్వకర్మానుసారము నానాయోనిసంభూతినొంది తుదకు క్లేశముల సహించి సత్సంగము నొందును శతసహస్రసంఖ్యలు గల జీవుల యందొకఁడు సంసారసాగరపారకారణమనఁబడు ముక్తిమార్గమును తత్త్వప్రదీపముచేఁ గనుఁగొనఁజాలు అపుడు జీవుఁడు బంధనఖండనమందుఁ బ్రయత్నము నొనరించువాఁ డగు అనేకజన్మ యోగముచేతను, దపస్సుచేతను, నిరశనవ్రతములచేతను, నిర్విఘ్నమై శాశ్వతానందప్రదమనఁ బ్రఖ్యాతినొందిన ముక్తిమార్గమును బొందును

అని యిట్లు పలికి దుర్వాసుఁడు 'పురందరా! వింటివి కదా! జ్ఞానమార్గమును ఇంకేమివినఁగోరెదవు?' అన విని శతక్రతువు వీతరాగుఁడై తదుక్తపద్ధతి నాశ్రయించి వైరాగ్యము వృద్ధినొందించు ప్రయత్నమున నుండెను అంత దుర్వాసుని సాగనంపి తా నమరావతికింబోయెను అమరావతి రాక్షసపంఘసమాక్రాంతమై యుండెను చూడ భయంకరముగా నుండెను ఎందుఁజూచినను బంధువ్రాతము గానఁబడకుండెను ఎచ్చోటఁ బరికించినను ఘోరోపప్లవములు కానఁ బడసాగెను పితృమాతృకళత్రాదివిహీనమై తోఁచెను శత్రువు లెల్లెడలఁ గ్రిక్కిరిసి యుండిరి ఆనగరమును గాంచి దుఃఖించి చేయునదినేరక బృహస్పతిం గానంబోయి మందాకినీతీరమున గురువరుం

జూచెను ధిషణుండును బరబ్రహ్మ ధ్యానపరాయణుండై గంగాతోయమందుఁ గనఁబడియె. అత్తఱి నాగీష్పతి ప్రాఙ్ముఖుండై సూర్యదర్శనముచేయుచు, సాశ్రునేత్రుఁడై పులకాంచితతనుఁడై కనుపట్టెను. భ్రాతృవర్గముల కిష్టుఁడై యసురుల కనిష్టుఁడై బంధువర్గములకుం జూడందగి మహానియమసంపన్నుఁడై యుండెను ఇట్లు జపముచేయు దేశికుంగాంచి సురపతి నియమభంగము చేయ నోడి యందే నిలిచియుండెను

ఒకజామునే పారీతిగ నుండి నియమమువదలి లేచిన గురువర్యుం జూచి ప్రదక్షిణపురస్సరముగా నమస్కరించి పాదములపై వ్రాలి గట్టిగా రోదనమొనరించెను తనవృత్తాంత మెఱింగించెను మునిశాపమును విస్తరించి వినిపించెను మరల వరమునొందుట జ్ఞానోపదేశలాభము గల్గుట విన్నవించెను వైరిగ్రస్తయగు సురపురి నెట్లు లభించునో తెలుపవే యని వేఁడెను

బృహస్పతియు దివస్పతి వచనముల నాకర్ణించి వక్తలలో నుత్తమోత్తముఁడు గానఁ గోపసంరక్తలోచనుండై యిట్లు పలికెను సురేంద్రా! గతవృత్తము నాలకించితిని వగవకుము నామాట నాలకింపుము నీతిజ్ఞుఁడు విపత్తునందు భయంపడఁడు సంపద్విపత్తులు శాశ్వతములు గావు పూర్వజన్మకృతస్వకర్మాయత్తములు. ఇవందఱకు లభించునట్టివే కాని నీకుమాత్రమే తోఁచునవి గావు. అవి చక్రనేమిక్రమము ననుసరించును కాన వగవఁబనిలేదు పురుషుఁడు శుభాశుభరూపకర్మఫలము

ననుభవించును స్వకృతకర్మమును దా ననుభవింపక తప్పించు కొన వీలుకలుగదు కల్పకోటిశతములకైన నది యనుభవిం చినఁగాని నశింపదు

'అవశ్యమేవ భోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభా శుభమ్' అన వినవే ఇది శ్రీకృష్ణప్రోక్తమని వేదమునఁగలదు సామవేద శాఖయందు బ్రహ్మను సంబోధించి శ్రీకృష్ణమూర్తి యుపదే శించెను. * కృతకర్మ ఫలములు జన్మభోగావశేషములు తదను రూపానుభవములు భరతఖండమందును, ఖండాంతరముల యందును గలుగవచ్చు బ్రహ్మమానిశాపమున లక్ష్మి నిన్ను వదలిపోయెను సత్కర్మానుష్ఠానమున మరల లభింపఁగలదు కోటిజన్మార్జితకర్మము జీవుల ననుసరించును దాని ననుభవింపక తొలఁగించుకొను నుపాయము లేదని నమ్ముము కాలదేశ పాత్ర భేదములవలన న్యూనాధికభావములు తోఁచుచుండును. ప్రతిదినము వస్తుదానమున వస్త్వంతరప్రాప్తి కలుగుచుండును. దినభేదమున నొకవస్తుదానముచేఁ గోటివస్తుప్రాప్తి కలుగును సమదేశమున సమవస్తుప్రాప్తియే కలుగును దేశభేదమునఁ గోటిగుణిత ఫలముగాని, తదధికఫలముగాని గలుగఁగలదు సమపాత్రమున నొసఁగినదానము సమవస్తులాభమును గల్పిం చును పాత్ర భేదమున నొసఁగినదానము శతగుణితఫలమునేని, తదధికఫలమునే నొసంగును సస్యములు కాలపాత్ర భేదము

* జన్మభోగావశేషే చ సర్వేషాం కృతకర్మణామ్, అనురూపం హి తేషాం చ భారతేఽన్యత్ర చైవహి. అని మూ.

లచే న్యూనాధికఫలముల నిచ్చుచుండుట మన మెఱుంగు దుముకదా. కర్షకుఁ డాఫలమును క్షేత్రపాత్రభేదములచే లభించిన ట్లెఱుంగును.

దాన ఫల వివరణము

సామాన్యదినమున బ్రాహ్మణుం బిలిచి దానమిచ్చిన సమ ఫలము గలుగును అమవసయందుఁగాని, సూర్యసంక్రాంతి కాలమునఁగాని యొసఁగిన దానము శతగుణఫలప్రదమగును చాతుర్మాస్యపూర్ణిమలయం దిడు దాన మనంతఫలప్రదమగు చంద్రగ్రహణకాలకృతదానము కోటిగుణితఫలదము సూర్య గ్రహణమున నిడుదానము తద్దశగుణితఫలము నీఁజాలు. దేశకాలపాత్రము లుత్కృష్టములు కాఁగా తత్ఫలము సంఖ్యా తీతమగు దానఫలమెట్లో స్నానజపాదికర్మములయం దట్లే గ్రహింపందగు ఇది సర్వకాలములయం దిట్లే యుండునుగాని మార్పునొందఁ దని యెఱుంగుము కుంభకారకుఁడు మృత్తును గొని చక్రముననునిచి దండభ్రమణమున భాండముల నిర్మించు నట్లు కర్మసూత్రముచే విధాత ప్రాణికోటికి ఫలము నిచ్చు చుండును ఎవనియాజ్ఞను శిరసావహించి ధాత యీజగముల సృజించెనో యాపురాణపురుషుని నారాయణుని శరణు చొరుము మహావిపత్కాలమున సంసారమున నెవరు మధు సూదనుస్మరింతురో వారికి విపత్తునందు సంపత్తిగలుగు నని శంకరుం డుపదేశించెను అని యింద్రున కుపదేశించి కౌఁగిలించు

కొని శుభాశిషముల నొసఁగెను అని నారాయణమూర్తి మఱల నారదున కిట్లు చెప్పెను

పాఠకమహాశయులారా ! ఈకథను వింటిరికదా. ఇది యేనీతుల బోధించునో యని యించుక పరికింపుఁడు. త్రిలోకాధిపతికదా యింద్రుఁడు అట్టిసురపతి స్త్రీసంగలిందగిలి స్వేచ్ఛగా విహరించెను దాన యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానహీనుఁడయ్యెను మహామునియొసంగిన పుష్పమాలను దృణీకరించెను. అందున స్వర్గలోకభ్రష్టుఁ డయ్యెను కార్యము కడుంగొంచెము. ఫల మెట్టిది లభించెను? చిరకాల దుఃఖదాయకము అంతటివాఁ డట్లాయెనుగదా మన మెంతవారము కావున భగవద్భక్తులఁ దృణీకరించుట, భగవత్ప్రసాదము నిర్లక్ష్యముచేయుట, చేయరానికార్యములు ఇవి సర్వాపస్మాలములు ధనగర్వమున విఱ్ఱవీఁగి సాధువులఁ గొందఱు నిందింతురు సాధువుల మనసులు వికృతిం బొరయవుగాని ఫలముమాత్రము కలిగింపక మానవు క్షణమైన నిలువని యైశ్వర్యమును నమ్మి శాశ్వతదుఃఖమును సంపాదించుకొనుట చాల నన్యాయము అకృత్యము. చేయరానికార్యము లెన్నియో యున్నవి అందు సాధుదూషణతిరస్కారములు ప్రథమగణ్యములు అవి చేయునపుడు సామాన్యములుగ నుండు పరిపాకమున దుర్భరదుష్ఫలముల నిచ్చును. కాన వాని మానుటొప్పు మఱియు నిక్కథయందు దేవరూపమునఁ దెలుపు ధర్మవిషయము లమూల్యములు. పాత్ర మెఱిఁగి దానము, క్షేత్ర మెఱిఁగి బీజము నునుపఁదగు

నన్నసామెత నీకథ దృఢపఱచుచున్నది కాఁబట్టి సత్పాత్ర దాన మిసుమంతయైన మహాఫలము నిడును అసత్పాత్రదాన మత్యధికమైన నసత్కల్పంబై చను ఇదియే యిందు గ్రహింపఁ దగిన నీతి. ఒక్క చిన్నయపరాధముచే నింద్రుఁ డెంతకాలము దుష్టఫలముల ననుభవించెనో పరికింపుఁడు కొందఱు పుణ్య కార్యముల నొనరించినచోఁ బాపములన్నియు నశించు నందురు అది యంత సగసమగు పలుకుగాదు దానియం దెన్నియో శంకలున్నవి ఆగొడవలో దిగిన మరలఁ బైకి వచ్చుట చాలఁ గష్టము కాన ముఖ్యవిషయముల గమనిం పుఁడు కథారూపమున మనకు మహర్షు లుపదేశించిన యమూల్యవిషయరత్నము లివియే ఇం దొక్కదానినే మన మునఁ బదిలపఱచుకొని యాచరించితి మేని కృతకృత్యుల మగు దుము ఇఁక నవ్వలికథ వినుఁడు

ఇంద్రాదులు బ్రహ్మకడకుం బోవుట

తరువాతి కథను వినఁగోరిన నారదమునికి శ్రీనారా యణమూర్తి యిట్లు చెప్పెను మునివరా! వినుము శచీపతి యంతట బృహస్పతిని బురస్కరించుకొని దేవతావితతిం గూడి బ్రహ్మకడకుం బోయెను కొలువుకూటమున నున్న యాచతు ర్ముఖునిం గాంచి దేవతలెల్ల నమస్కరించిరి గురువుతోటి పురు హూతుండును వలగొని దండప్రణామ మాచరించెను బృహ స్పతి మాటలయందు నేర్పరి గాన గతవృత్తాంతమును పూస

గ్రుచ్చినట్లు విన్నవించెను కమలాసనుండు సుస్మిత మొనరించి యింద్రునిఁ గాంచి యిట్లు వచించెను

నాయనా! నీవు మద్వంశజాతుఁడవు నా ప్రపౌత్రుఁడవు విచక్షణుఁడవు బృహస్పతికి శిష్యుఁడవు అంత చాలక దేవతలకెల్ల నధిపతివి నీమాతామహుండగు దక్షుండు విష్ణు భక్తుఁడగుటయె కాక ప్రతాపనిధి ఏ నీ కులత్రయము పరిశుద్ధమో యట్టి నీవేల యిట్లు గర్వించితివి? ఏ నీ తల్లి యదితి సాధ్వీశిరోమణియో, ఏ నీ తండ్రి కశ్యపుఁడు జితేంద్రియుఁడో ఏ నీ మాతామహుఁడు మహాత్ముఁడో యట్టి నీవేల యిట్లు గర్వించితివి? జనుఁ డెవ్వఁడైనను జననీజనకగురుదోషముల దుష్టుఁడై శ్రీహరిని ద్వేషించును గాని లేకున్న ద్వేషింపఁడు ఇది నిక్కము. పరాత్పరుండగు శ్రీనారాయణమూర్తి సర్వభూతాంతర్యామికదా! అతఁడు లేకుండిన నాతనువు శవమనంబడుఁగాదే ఇంకొక్క రహస్యముగలదు వినుము. నేనే మనస్సు. ఇంద్రియేశుఁడను శంకరుఁడు జ్ఞానరూపి విష్ణువు ప్రాణములు ప్రకృతి బుద్ధి ఇంద్రాదులు శక్తులు అవియన్నియుఁ బ్రకృతికళలు ఆత్మప్రతిబింబ మనఁబడు జీవుఁడు భోగశరీరధారి యగు దేహమునుండి ఆత్మ వెడలఁగా తక్కుంగలవన్నియుఁ ద్వరపడి పోవును రాజు మార్గమునఁ బోవుచుండ సేవకు లనుసరించి పోవునట్లే ఆత్మను దక్కుంగల శక్తులన్నియు ననుసరించును నేనును, శంకరుఁడు,అనంతుఁడు, విష్ణుధర్మాదులు, నీవు, దేవతలు ఏమహాపురుషుని యంశసంభూతులమో, యెవని భక్తులమో

యట్టి పరమపురుషుని నిర్మాల్యపుష్పము నెట్లు తిరస్కరించితివి? ఏమహనీయమూర్తి పాదము పుష్పమున శంకరునిచేఁ బూజింపఁబడెనో, ఆపుష్పము దుర్వాసుఁడు నీకియ్యఁగా నదృష్టహీనుఁడవై యేల తిరస్కరించితివి? ఏపుష్పము శ్రీకృష్ణపాదారవిందవిగళితమో ఆపుష్పము నేపుణ్యవంతుఁడు శిరమున ధరించునో ఆమహాత్ముఁడు దేవతలచేఁ బూజింపఁ దగువాఁడు

ఇంద్రా! దైవము నిన్ను వంచించెను ఆదైవము బలవత్తరము అదృష్టహీను నెవఁడు రక్షింపఁగలఁడు? శ్రీకృష్ణనిర్మాల్యపరిత్యాగమునఁ గోపమూని శ్రీదేవి నిన్ను వదలి పోయెను ఆలక్ష్మిని మరలఁ బొందుటకు వైకుంఠమునకుం బోవలయు పద నేనును వచ్చెద అందు శ్రీనాథు సేవించి మరల లక్ష్మినిఁ బొందుదువుగాక అట్లు నీకు వరమిచ్చెద అని పలికి బ్రహ్మ వారినందఱుం దోడుకొని వైకుంఠమునకుం బోయెను

ఆలోకము పుణ్యనిలయము పాపసంసర్గము లేనిది. పరమపవిత్రము ఆలోకవరమున నిరుపమానశోభాఢ్యుఁడై వెలయు శ్రీమన్నారాయణునిఁ బరాత్పరుని, సనాతనుని. దేజస్స్వరూపుని గాంచిరి మఱియు నాపరమపురుషుఁడు గ్రీష్మర్తుమధ్యాహ్నమార్తండకోటిప్రభాభాసమానుండై, శాంతుఁడై, ఆదిమధ్యాంతములు లేక లక్ష్మీకాంతుఁడై, మఱి యనంతుఁడై, భక్తరక్షణదక్షములగు చతుర్బాహువులు వెలయ, సరస్వతీసంయుతుఁడై, చతుర్వేదపరివేష్టితుఁడై, గంగాదేవీసంగతుండై విరాజిల్లుచుండెను అట్టి పరమేశ్వరుం గాంచి

బ్రహ్మాదిదేవతలు శీర్షములు వంచి నమస్కరించిరి పలుభంగుల వినుతించిరి

అంత విరించి గతవృత్తాంతమును దెలిపెను దేవతలార్తత్రాణపరాయణా! ప్రభూ! యని తమవెతలం బలుకం జాలక బిట్టు రోధనముచేసిరి భగవంతుం డార్తిమునింగిన దేవతలంజూచి రత్నాభరణశూన్యులై వాహనాదులు లేక ముఖకాంతులు నశింప హతశ్రీకులై భయాక్రాంతులై యున్నవారలం గని కరుణాపరతంత్రుండై మృదుమధురోక్తుల నిట్లు పలికెను

ఓవిరించీ! బృహస్పతీ! దేవతలారా! భయంపడకుండు నేం గలుగ మీకు భయ మేల కలుగును? పరమైశ్వర్యవర్ధిని యగు లక్ష్మి నొసంగెద సమయోచితమగు నామాట నించుక వినుండు అది హితమై, సత్యమై, సారభూతమై, పరిణామశుభావహంబై యలరారు లోకములందు జను లసంఖ్యాకులున్నవారు వారు మదధీనులు నేను వారి యధీనుండను అస్వతంత్రుండను మద్భక్తుండైన నెవ్వండేని నాభక్తునిపై రోషమూనినచో వానియింట నుండనొల్లను లక్ష్మియు నన్నెడం బాయనిది గాన నామెయు నుండ నిచ్ఛయింపదు దుర్వాసుండు శంకరాంశసంభూతుండు విష్ణుభక్తుండు తచ్ఛాపవశమున నేను లక్ష్మింగూడి నిన్నువదలి వచ్చితిని * ఏయింట శంఖధ్వనియు, తులసీవృక్షము, శివార్చనము లేవో యాయింట లక్ష్మి నివసిం

* యత్ర శంఖధ్వని ర్నాస్తి తులసీ న శివార్చనమ్, న భోజనం చ విప్రాణాం న పద్మా తత్ర తిష్ఠతి. అని మూ.

పదు ఏయింట నాభక్తుల నింద వినఁబడునో, ఎందు నానింద విన్నఁబడునో, ఆయింట లక్ష్మియుండ నొల్లక రోషమూని వెడలును నాభక్తిలేని యేమూఢుఁడు హరివాసరమున భుజించునో, నాజన్మదినమున భుజించునో యాయింటనుండ నొల్లక శ్రీదేవి పరుగిడును. ఎవఁడు నానామమును విక్రయించుచున్నాఁడో, ఎవఁడు కన్యావిక్రయమును జేయుచున్నాఁడో, ఏ మూఢునింట నతిథులు భుజింపరో యాయింట నాసాధ్వీతిలకము నివసింపదు ఏవిప్రుఁడు పుంశ్చలీపుత్రుఁడో, ఎవతె భర్త మహాపాపియో, ఎవనియింటికిఁ బాపాత్ముఁడు వచ్చుచుండునో, ఎవఁడు శూద్రశ్రాద్ధాన్నభోక్తయో, యట్టివారియిండ్ల నుండ నొల్లక కమలాదేవి వైకుంఠమును జేరును. ఏద్విజాధముఁడు శూద్రశవదాహకుఁడో, యతనియింట శ్రీదేవి యుండఁబూనదు ఏద్విజుఁడు శూద్రునింట వంటచేయ నంగీకరించి యప్పని చేయునో, ఏవిప్రుఁడు వృషభము నెక్కి పయనము చేయునో, అతనియింట భీతిల్లి సిరి పరుగిడును. ఏద్విజుఁడు అపరిశుద్ధుఁడు క్రూరుఁడు హింసకుఁడు నిందకుండగునో, శూద్రయాజియగునో వానియింటనుండక లక్ష్మి తొలఁగును ఎవఁడవీరాన్నమును భుజించునో వానియింట లక్ష్మి యుండ నొల్లదు ఎవఁడు నిర్హేతుకముగా నఖంబులఁ దృణములఁ ద్రుంచునో, నఖములచే భూమిని లిఖించునో అట్టివానియింటనిఁక నాశ లేదని లోకమాత స్వలోకమున కరుగును ఏ విప్రుఁడు సూర్యోదయకాలమున భుజించునో, పగటిపూట

నిద్రపోవునో, పగటియందు గ్రామ్యధర్మ మొనరించునో వాని యిల్లు వదలి కమలాలయ యరుగును ఏవిప్రుఁడు కులాచార హీనుఁడో, ఎవఁడు సదా శూద్రప్రతిగ్రహ మొనరించు చుండునో, ఏవఁ డదీక్షితుఁడో వానియింట పద్మవాసిని నివ సింప నిచ్ఛయింపదు ఎవఁడు జ్ఞానదుర్బలుఁడై తడిపాదము లతో వివస్త్రుఁడై శయనించునో, ఎవఁడు తుచ్ఛవాక్కులు పలుకుచుఁ బలుమాఱు నవ్వుచుండునో వానియిల్లు వదలక లక్ష్మిమానదు ఎవఁడు తైలమునఁ దలయంటుకొని యన్యాంగ మును స్పృశించునో, తనయంగమును వాద్యమునువలె వాయించునో నాప్రియురాలు వానియింట నుండదు ఏ ద్విజుఁడు వ్రతోపవాసహీనుఁడో, ఎవఁడు సంధ్యోపాసనము వదలునో, ఎవఁడు విష్ణుభక్తి లేకయుండునో, వానియింట పాలకడలి కొమరిత నివసింపదు ఇంతియగాదు నారదా! ఎవఁడు సదా బ్రాహ్మణు నిందించుచుండునో, బ్రాహ్మణునితో ద్వేషించునో, జీవహింసచేయునో, దయాశాలి కాఁడో, వాని యింట సాధుశీలమున నలరు లక్ష్మీదేవి యుండనొల్లదు

ఎందెందు శ్రీహరిపూజసాగునో, ఎందెందు శ్రీహరినామ సంకీర్తనము జరగునో అందందు శ్రీదేవియుండును ఏయింట శ్రీకృష్ణస్తుతి,తద్భక్తప్రశంస కలుగునో యాయింట ప్రమోద భరితయై కమలాదేవియుండును ఏయింట శంఖనినాదము గలదో శంఖముపూజింపఁబడునో, తులసీదళము భగవత్సమర్ప ణము చేయఁబడునో, భగవత్సేవావందనధ్యానము లేయింట

గలిగి యుండునో యాయింట సిరియుండును ఏగృహమున శివ లింగార్చనము, తన్నామసంకీర్తనము చేయఁబడునో, దుర్గా పూజ, తన్నామస్తవము సాగునో యాగృహసీమ భార్గవీదేవి వాసముచేయును ఏయింట బ్రాహ్మణభోజనము, పూజ, సర్వ దేవార్చనము గలదో యందు లోకజనని ప్రమోదమున నుండును.

అని యిట్లు పలికి దేవతలు వినుచుండ శ్రీహరి లక్ష్మీదేవి కిట్లనియె భార్గవీ! నీయంశము పాలసముద్రమున నుదయిం చుఁగాక! అని యాజ్ఞాపించి జగన్నాయకుఁడు బ్రహ్మనుజూచి పంకజాసనా! పాలకడలి మథించి యం దుద్భవించు లక్ష్మిని దేవతల కొసంగుము ఆలక్ష్మి యింద్రలోకమున స్థిరముగా నిలువఁగలదు అనియాజ్ఞయిడి యంతఃపురమున కరిగెను దేవతలందఱు తమతమ నివాసంబుల కరిగిరి

అంతఁ గొంతకాలమునకుఁ బరమేష్ఠి పురికొల్ప దేవత లందఱు క్షీరసాగరము చెంతకుం బోయి గుంపుచేరిరి మంథర పర్వతమును గవ్వముచేసి కూర్మరూపధరుం డగు శ్రీహరి దాని కాధారముగా నొనరించి శేషుని ద్రాడుగాఁజేసి దేవతలు రాక్షసులు తోడ్పడఁగా మథించిరి ధన్వంతరియు, నమృతకల శము, ఉచ్చైశ్శ్రవము, నానావిధరత్నజాతము, లక్ష్మియు, సుదర్శనము, సముద్రమునుండి యావిర్భవించెను ఆలక్ష్మియు క్షీరోదశాయియగు శ్రీహరికి వనమాల నర్పించెను ఆదేవి

శ్రీవిష్ణువశంవద వైష్ణవీశక్తియనం బ్రఖ్యాతిగాంచినది అట్టి శ్రీదేవిని దేవతలు, మునులు, బ్రహ్మ, శంకరుఁడు బహువిధ ముల వినుతించిరి బ్రహ్మశాపవిముక్తి కలిగినందున నాదేవి మరల దేవపురమున దృష్టిని బ్రసరింపఁజేసెను అంత దేవతలు దైత్యగ్రస్తమగు నిజైశ్వర్యమును మరలఁబొందిరి. తమరా జ్యము మరల లభించుటచేఁ బరమానందభరితులై దేవత లా లక్ష్మీదేవిని బహువిధముల నుతించిరి

మహాశయులారా! ఈకథ చక్కఁగాఁ బరింపఁదగినది దీనియం దనేకరహస్యము లున్నవి లక్ష్మి ఒక్కచో నివసించు నదికాదనియు, ఎట్టి దురాచారము లున్నను ఆలోకమాత యందు నిలువక వేగ తొలఁగునియు, మరల నాశ్రీదేవి లభిం చుట కడుంగడుం బ్రయాససాధ్యమనియు గ్రహింపఁదగు క్షీరసముద్రమును మథించుట యెట్లు? అది శక్యమైనకార్యమా యని ప్రశ్నము దూరదృష్టిగలవారు చేయఁదగినదికాదు. మన మసమర్థులము కాన మన కప్పని శక్యము కాదుగాని సర్వశక్తి సంపన్నులక దశక్య మనరాదు దూరవార్తాశ్రవణయంత్రము, శబ్దగ్రహణయంత్రము, రూపగ్రహణయంత్రము లోనగు నవి మనము కనిపెట్టఁజాలకున్నను మన యీకాలముననే మనలోఁ గొందఱు బుద్ధిమంతులు కనిపెట్టలేదా మనము వానింజూచి హర్షించుట లేదా ఇప్పటికి మన మవ్వానిని గల్పింపఁజాలక - మిణకరించుటలేదా మనకాలములో మనలోఁ గొందఱు కల్పిం చిన యంత్రమును జూచి కూడ మనము దానిని గల్పింపఁజాల

నుండి దేవతలు చేయుకార్యములను గుఱించి తర్కించుట యిది శక్యమా ? యని ప్రశ్నించుట వెఱ్ఱితనము కాదా మన కశక్యమగు కృత్యమేదియే నితరులకు, నందు దేవతల కశక్యమనియు సిద్ధాంతముచేయుట వ్రాయుట యసమంజసముగాని వేఱు గాదు ఇపు డిపుడు చంద్రలోకమునఁగల జీవులతో మాటలాడ వలనుపడుననియు, దానికె వలయుపరికరములు సమకూర్పఁబడుచుండుటయు మన చెవులఁ బడుచుండ లేదా మనుజుల కిద్ది సాధ్యమగుచో నిఁక దేవతల కేకార్యములు శక్యములు గాకుండును. ఇట్టి వెన్నియో మనకశక్యములని తోఁచుచున్న వితరులచే సాధింపఁబడుచున్నయవి అవి సాధింపఁబడిన తర్వాతఁగూడ మనము వానిని సాధింపఁజాలకున్నారము ఇట్టి మనము దేవత లొనరించినకార్యములఁ దప్పుపట్టఁ బూనుట వెఱ్ఱితనము కాక మఱే మగును ? కనుక మన మశక్తులమయ్యు నితరుల వెక్కిరించుట చేయరానిపనులలో నొకటి అట్టి పనులజోలికి మనము పోరాదు వాని నాక్షేపించియుఁ జేయున దేమియు లేదు ఓటి నోటిమాటలు పది ప్రేలుటయే గాని సాధించు పురుషార్థము కానరాదు

ఈవిషయమున మఱికొందఱు పాలసముద్రమున నోషధులు వైచి మథించిరనఁగా నోషధులనెల్లఁ బరిశీలించి వానిగుణములఁ గనిపెట్టి తత్సంయోగమునఁ గలుగు క్రొత్తగుణ మిది గదా యని పరిశీలించి సిద్ధాంతము చేసిరనియు, ఆప్రయత్నములోఁ బ్రాణమును బోనీయక కాపాడ శక్తిగల యౌషధ

మును గనిపెట్టిరనియు, దానినే మనవారు పాలసముద్రమును మథించిరని చెప్పిరనియుఁ జెప్పుదురు అంతియెగాదు మంధరపర్వతమును గవ్వముగాఁ జేసిరనఁగాఁ బర్వతమున నుండునోషధులు వీర్యవంతములౌట నవ్వానిం గైకొనిరనియు, వాసుకిని గవ్వమునకుఁ ద్రాడు చేసిరనఁగా నాగముఖమునం గలగరళము నౌషధములయం దుపయోగింపఁ దగు నని కని పెట్టిరనియు, హాలాహలము పుట్టెననఁగా నవవిధపాషాణములఁ బరికించి యందుఁ గొన్ని మందులలో నుపయోగింపక వదలిపెట్టుచు నవి ప్రాణాపాయమును గల్పించునుగాక వానిఁ బరిగ్రహింపరాదని త్రోసివేసిరనియు నర్థము చెప్పుదురు. ఆలోచింపఁగా యుక్తియుక్తముగా నున్నదిగాని చక్కఁగాఁ బరీక్షించినపు డీవాదము చాలసేపు నిలువఁబడఁజాలక పరుగిడునదియే ఇట్టి యుక్తులతో నేకార్యము కాఁబోదు గాని వృథాకాలక్షేప మగును సారాంశ మేమనఁగా దేవతల కీలాటి కార్యములు సులభములు గాని దుర్లభములు గావనునదియే. మఱియు

ఈకథయందుఁ జేయరానిపనులు చేయఁదగుపనులు చెప్పఁబడినవి వానిం బరించి తెలిసికొని యితరులకుం దెల్పుట ముఖ్యము కథనుమాత్రము చదివి ధర్మములఁ జదువకవదలుట వెఱ్ఱిపని చక్కఁగాఁ బరించి నేర్చుకొనఁదగిన వవ్వియే వానిని మనకుఁ దెలుపుటకే యీకథలఁ బెద్దలు వ్రాసి సమయోచితముగా నొక్కొక్కకథయం దొక్కొక్కధర్మమును వివిధరీతులఁ దేటపఱచిరి వారిఋణమును దీర్చుకొనఁజాలము కాన

వానింబరించి యం దేదియే నొక్కదానిని స్మరించుచు ననుష్ఠా
నమున దాని సార్థకముచేసినచోఁ గృతకృత్యుల మగుదుము
ఇంతట దీనినిమాని కథాభాగము విన్నవింతును సావధాను
లరై యాలకింపుఁడు

*శ్రీహరికి భృగుశాపము గలుగుట

ఇకఁ జదువఁబోవు కథలకుఁ బ్రాణమనఁదగినది శ్రీహరికి
మనుష్యజన్మ మేల కలిగె నను ప్రశ్నయే దానినెఱింగినఁగాని
పైగ్రంథము సాగదు కాన దానిం బరింపుఁడు మున్ను జనమే
జయమహారాజు వేదవ్యాసుల నిట్లు ప్రశ్నించెను మహాత్మా!
నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుఁడు "కర్తు మకర్తు మన్యథా కర్తుం
సమర్థః పరమేశ్వరః" అను సూక్తికిం బాత్రుఁడు నగు భగవం
తుఁడు మనుష్యయోని నవతరింపనేల? ఏమేని కారణంబుగలదే
యని ప్రశ్నింప వేదవ్యాసమహర్షి యాప్రశ్నమునకు సమా
ధానము వచింపఁబూని వత్సా! జనమేజయా! శ్రీహరికి భృగు
శాపముగలదు కావున మనుష్యయోనిం బుట్టువును గాంచక
తప్ప దయ్యెను అన విని రాజు మరల నామహర్షితో ముని
వర్యా! నామనమునఁ బెనుసందియ మంకురించెను భృగుమ
హర్షి శ్రీమన్నారాయణమూర్తి నేల శపించెను? శ్రీహరి
యామహర్షి కేమి యపకారము చేసెను భక్తపరాధీనుఁడు,

---

* ఈకథ దేవీభాగవతము నాల్గవస్కంధము పదియవయధ్యాయము
ననుసరించి వ్రాయఁబడినది

కృపానీరరాశియగు శ్రీహరి మహర్షికేల యపకారము చేసెను? ఎట్టి దాయపకారము? వినవలతు విస్తరించి చెప్పినను ధన్యుం జేయుమా యని వేడఁగాఁ గరుణించి వ్యాసమహర్షి యిట్లు పలికెను రాజా! చక్కఁగ నాలకింపుము వివరించి వచించెద ఈ ప్రశ్నము లోకోపకారకము బాగుగాఁ బ్రశ్నించితివి నాకుఁ బరమానంద మొదవెను శ్రద్ధాభక్తులు పొలయ నాల కింపుము నీవంటి జిజ్ఞాసువు ప్రశ్నించినపుడు సమాధానము చెప్పకపోరాదు కృతకృత్యుఁడవు భగవత్తత్త్వము నెఱుంగఁ గోరితివి పామరులకుఁ గలుగఁబోవు సంశయములఁ దొలఁ గింపఁ బూనితివి వత్సా! భగవంతుని చర్యలవాఙ్మానసగోచర ములు భగవంతునకు ఋషిశాపము తగులునా? ఋషి భగవ ద్భక్తుఁడు కదా తత్ప్రసాదసమాసాదిత శక్తిసంపన్నుఁ డగు ఋషి భగవంతుని శపించుట యన నద్భుతముగా నుండును కాని భగవంతుఁడు విడంబనార్థ మనేకకృత్యములను జేయు చుండును అది తొలుత విచిత్రముగా నుండును గాని దృఢ బుద్ధిని విమర్శింపఁగా యుక్తియుక్తముగా నుండును ముందు కథను వినుము ఆవలఁ గొన్ని విషయము లెఱుంగఁగలవు త్వరపడకుము కథార్థమును మనమునఁ బదిలపఱచుకొనుము దానఁ బెక్కు శుభములు నీకుం గలుగఁ గలవు

బలిచక్రవర్తి బలవంతుఁడై చెదరిపోయి కడునిడుమలం గుడుచు దనుజులం గూర్చుకొని దేవతల నోడించి స్వర్గరాజ్య ము నాక్రమించుకొని పాలించుచుండెను ఇంద్రుఁడు బృహ

స్పతి ప్రోత్సాహమున భగవంతు నారాధించి బలదర్పముల శతగుణములుగాఁ బొంది దేవతలం గూడి బలితో యుద్ధమును జాటించెను దేవదానవులకు ఘోరాహవము సాగెను భగవత్సహాయము గలుగుటం జేసి దానవు లోడిపోయిరి బలిప్రభృతులు పరాజితులై పాతాళము నాశ్రయించిరి బలి యాకాలమునఁ బ్రాయమునఁ జిన్నవాఁడు బలపరాక్రమ సమగ్రుఁడు కాఁడు తపశ్శక్తి లేనివాఁడు కాన నింద్రుఁ డోడింపఁజాలెను

రాక్షసులలోఁ జాలమంది శుక్రు నాశ్రయించిరి నీవే దిక్కని మొఱపెట్టుకొనిరి మాకిఁకనుండఁ దావెద్ది? నీ యనుగ్రహము లేకున్న బ్రదుకఁజాలము ఇందుండ ననుజ్ఞ యిడుదువా? పాతాళమునకుం బొమ్మందువా? సకల మంత్రవేత్తవుగాన నేమి యాలోచింతువో నీవే మాకుదిక్కని దీనాలాపముల వేఁడిరి నావిని పరమకారుణికుండగు శుక్రుఁ డాయసురులం జేకొని యాశ్వాసించి దానవులార! భయంపడకుఁడు తపశ్శక్తిచే మిమ్మేచనేతెంచు సురల నిలిపెద వారిని నిలిపి మిమ్ముం గాపాడెద మంత్రములచే నోషధులచే మీబాధల నార్పెద దాన మీరు విగతజ్వరులై సోత్సాహులై వెలయఁగలరు

అన్నంతలో రాక్షసులు దిగులువాసి హాయి నొందిరి ఈవార్త గూఢచారులవలన నెఱింగి దేవతలు మంత్రాగారమును జేరి శుక్రుఁ డొసంగిన యభయప్రదానము, దానవులు నిశ్చయముగా నుండుటయు నాలోచించిరి మన మిఁకఁ జేయవలసిన దేమనియుఁ దలపోసిరి. పలుభంగులఁ జింతించి తడవు

సేయుట మునుముందు విపత్తునకు మూలము కాఁగలదనియుఁ
దీర్మానించిరి వెంటనే శస్త్రపాణులై వెడలిరి దొరకినవారిం
జంపి అవశిష్టులఁ బాతాళమునకుం దఱుమవలయునని నిశ్చ
యించి శ్రీవిష్ణుసాయమున దానవుల పై కేగిరి మాయకొన్న
వారిని జంపిరి దానవులు వారితోఁ బోరఁజాలక పరుగిడి
శుక్రుని శరణు చొచ్చిరి శుక్రుండు కోపమూని దేవతలం
గాంచి వారల యుద్ధతియడఁగ దానవులారా! భయంపడ
కుఁడు నేఁగలుగ వెఱవేల? నామఱుగునకు రండు మిమ్ము
మార్కొనువారును గలరే అని యాశ్వాసించెను ఆమాటల
విని దేవతలు చేయునది లేక పలాయనపారమును స్మరించిరి

శుక్రుం డంత గీర్వాణులుపోవుట యెఱింగి దానవుల
నొకచోఁ జేర నియోగించి యిట్లుపదేశించెను రాక్షసులారా!
పూర్వము చతురాననుఁడు చెప్పినవిషయమును జెప్పెద
చక్కఁగా నాలకింపుఁడు విష్ణువు వారాహరూపమును దాల్చి
హిరణ్యాక్షునిఁ జంపఁగలఁడు నృసింహరూపమున హిరణ్యకశి
పుని వధింపఁగలఁడు ఇట్లే దనుజులఁ బెక్కుమందిని జంప దేవ
రాజ్యము నిష్కంటకముగాఁ జేయఁగలఁడు ఇవియే బ్రహ్మ
పల్కులు అట్లే జరగినది కదా ఇపుడు మీలో మేటి
శూరులు గానరారు దేవతలు శ్రీహరిసాహాయ్యమున బల
పరాక్రమముల నప్రతిములై యున్నవారు. వారికిం బ్రాణ
మనఁగా శ్రీహరియే అట్టి హరినిజయించుటకు మంత్రబలము
నాకుఁ జాలినంత కానరాదు అట్టి మంత్రబలము నేను

సాధించిన మీరగ్రక్రమంబున సురలఁ ద్వరపడి పరుగిడఁ జేయఁ గలరు కావునఁ గాలమును గనిపెట్టియుండుఁడు. నే నిపుడు మహాదేవుని శరణుచొచ్చి తపంబున నలరించి దివ్యమంత్రముల సంపాదించి వచ్చెద ఆమంత్రముల మీ కుపదేశించెద సత్యము నమ్ముఁడు అని పలికెను

దానవు లామాటలువిని గురువర్యునిం గాంచి భార్గవా! దేవతలకుఁ జిక్కకుండఁ బరాజయంబునొందిన మే మెట్లు నిలువఁగలము? ఏచోటనుండ వీలుగలదు? బలహీనులమగు మే మెట్లు మమ్ముఁ గాపాడుకొనఁ జాలుదుము నీ వచ్చునంత దనుక నిలువ వీలగునే? బలవంతులగు దానవు లనిఁ బడిరి బలహీనులమగు మే మల్పసంఖ్యాకులము మిగిలితిమి మే మించుకయు యుద్ధమున నిలువఁజాలము అని జాలిగలుగఁ బలికి యూరకుండిరి

శుక్రుం డాదానవుల దీనాలాపముల విని యించుక మౌనమూని ధ్యానించి యిట్లనియె నేను శ్రీమహాదేవుని దపంబున నలరించి మంత్రముల సంపాదించి వచ్చునంతదనుక మీరు శమము మిగుల వెలయఁ దపోనియమముల నుండఁదగు విద్వాంసులు సామదానాద్యుపాయముల సమయోచితముగా నుపయోగింపఁ దగునని వచించిరి దేశకాల బలపరాక్రమాదుల నాలోచించి యాయుపాయముల వలసిన ట్లుపయోగించుచుండ వలయును భావి శుభఫలమును గోరి శత్రువుల సేవింపవలయును తమశక్తి యతిశయించుతఱి వారి నడంపవలయును కాన నిపుడు మీరు కపటంబున దేవతలతో మైత్రినిబాటించి కొంత

కాల ముండవలయును మీయిండ్ల నాయాగమనమును బ్రతీక్షించుచు నుండుఁడు నేను మహాదేవు నారాధించి మంత్రములఁ బరిగ్రహించి వచ్చెద మంత్రబలసంయుతులమగు మనము దేవతలతోఁ బోరాడుదము

అని పలికి కృతనిశ్చయుఁడై శుక్రుఁడు మహేశ్వరుని కడకేగెను మఱుదినము దానవులు ప్రహ్లాదునిబిలిచి నీవు దేవేంద్రునొద్దకుం బోయి దేవతలకు మనపై విశ్వాసముపుట్టఁ బలుకుము. అనిపనుపఁ బ్రహ్లాదుఁడు దేవతలయొద్దకుం బోయి యమర్త్యనాయకు మ్రోల సర్వామర్త్యులు వినుచుండ వినయమున నిట్లు పలికెను ఆదిత్యులారా! మే మాయుధములఁ గ్రిందఁబెట్టితిమి యుద్ధసన్నాహముల మానితిమి మీతో సమానముగ సంగర మొనరింపఁజాలము. కావున నిఁక వల్కలాజినములఁ దాల్చి తప మొనరించువారము మీరు కోపం బుడిగి మాజోలి రాకుఁడు అని పలికెను

దేవత లామాటలు విని సత్యవాదికదా ప్రహ్లాదుఁ డని నమ్మి విగతకోపులై దనుజు లాయుధముల వదలుట నెఱింగి తమ యుద్ధప్రయత్నముల మానిరి నిష్కంటకం బయ్యెఁగదా రాజ్యమని ముదితులై యిచ్ఛావిహారముల నుండిరి. రాక్షసులు కపటాచారముల నవలంబించి యంద ఱొకటఁగఁగూడి కశ్యపముని యాశ్రమమున నివసించిరి

శుక్రుం డటఁ గైలాసంబునకుం బోయి మహాదేవుంగాంచి భక్తివినయంబులు మెఱయ నమస్కరింప సదాశివుండు వచ్చిన

పనియేమని ప్రశ్నించెను శుక్రుండు దేవా! దేవతలం బాఱం ద్రోలుటకును, బూర్వగీర్వాణులకు జయం బొనఁగూడుటకు ననుచగు మంత్రములఁ గోరి వచ్చినాఁడ కృపసేయవే మహా దేవా! యని వేఁడెను. శంకరుం డామాట లాలించి యతని వాంఛితమాలకించి యిఁకఁ జేయవలసినదేమని చింతించెను ఈ శుక్రుఁడు దేవతలకు ద్రోహముచేయఁబూని వచ్చినాఁడు రాక్షసులకు విజయమును గూర్పనెంచెను. దేవతల రక్షింప వలసినభారము నాది అని తలంచి దుష్కర మత్యుగ్రము నగు వ్రత ముపదేశించెను ఆవ్రతనియమ మెట్టిదనిన: వేయిసంవత్సరములు కణధూమ మాహారముగాఁ గొనుచు నవాక్శిరస్కుఁడవై తప మొనరించిన ఫలమునొందుదు వనునదియే ఆవల నీకు మంత్రములు స్వాధీనములగు అన విని కావ్యుఁడు శంకరా! అట్లే యొనరింతును వ్రతాలంభమున కనుజ్ఞయిమ్మా! యని ప్రార్థించి తదనుజ్ఞవడసి తపముచేయ నారంభించెను

శివాజ్ఞ ననుసరించి ధూమపానముచేయుచు, శాంతుఁడై మంత్రగ్రహణతత్పరుండై, నియమమున నించుకేని సడలక యుండెను ఇట్లు శుక్రుఁడు తప మొనరించుచుండ నందు దేవతలు శుక్రుని మహాప్రయత్నము నెఱింగి దంభాచారనిరతులై రాక్షసులుండుటయుఁ దెలిసికొని మంతనంబుండి తమలోఁదమ రిట్లు చెప్పుకొనసాగిరి రాక్షసులు మాయాతపోనిరతులై మనము బాధింపకుండవలయు నన్నయుద్దేశమున నిట్లు మనకు విధేయులై యున్నవారు వీరికొఱకు శుక్రుఁడు శంకరు నారా

ధించుచున్నాఁడని మనము వింటిమికదా! మన మిపుడు వీరి మాయావాగురులకుం జిక్కితిమేని బిదప సకలకష్టములకుఁ బాలగుదుము కాన నిపుడు హతశేషులగు దానవులఁ జంపుదము తర్వాత శుక్రుఁడువచ్చియు నేమి చేయఁగలఁడు?

అని యోజించుకొని యంద తేకగ్రీవముగా యుద్ధము చేయుటకే తీర్మానించుకొని యాయుధములఁ బూని దానవులున్న వనమున కరిగిరి తమపై కని చేయు నుద్యమమున నాయుధములఁబూని వచ్చుచున్న దేవతలం గాంచి దానవులు భయంపడి తపంబులు చాలించి లేచి సత్యవాక్కుల నిట్లు పల్కిరి దేవతలారా! ఆయుధముల వదలిన మా కభయ మొసంగితిరి మాగురువగు శుక్రుఁడు నియమమును బూని యున్నవాఁడు ఇట్టి యిక్కట్టుననున్న మమ్మును జంప నరు దెంచితిరిగదా ఇది తగునే మీ సత్యవాక్కు లేమాయె శ్రుతిచోదితధర్మ మేయేటఁ గలిసెను? మేము అస్త్రసన్న్యాసము చేసితిమి మిమ్ము శరణంటిమి. కరుణించి మన్నింపరే అని ప్రార్థించిరి

ఆపలుకులు విని దేవతలు శిరఃకంప మొనరించి దానవులారా! మీరు మమ్ము వంచించి శుక్రుని మంత్రముల సంగ్రహింపఁ బనిచితిరికదా మీరు తదాగమనమును గోరుచు నంతదనుకఁ గపటతపస్సు చేయఁబూనితిరి ఇట్టి మిమ్ము శిక్షించుట న్యాయముకాదు యుద్ధ మొనరించి మిమ్ము వధింతువ[illegible] మీ రాయుధములఁగొని యుద్ధమునకు రండు శత్రువుల నంతర మెఱింగి వధించుటయే యుక్తమని సనాతనధర్మము గలదు

అను నీ మాటలువిని రాక్షసు లొండొరులతో నాలోచించు కొనుచు సమయ మిది మంచిదిగాదని పలాయినము నంగీక రించిరి నలు దెసలఁ బరుగులిడి శుక్రునితల్లి ని శరణుచొచ్చిరి

శుక్రమాత మహాసాధ్వి దీనులను గావఁబూనుస్వభా వముగల దయావంతురాలు కావున దానవులు తల్లీ యని మొఱ్ఱయిడ నంగీకరించి యభయదానం బొసంగెను భయం పడకుఁడు భయంపడకుఁడు దానవులారా! భయమును వద లుఁడు నాసన్నిధినుండు మీకు భయమెట్లు కలుగును? నిర్భ యముగ నుండుఁడు అను నాసాధ్వీమణివాక్కుల నాలించి భీతిపాయ విగతజ్వరులై యుండిరి ఆయుధముల గ్రహింపక యథాపూర్వముగ నుండిరి

దేవత లట్లు దానవులు పలాయితులగుటఁ దెలిసికొని వారి యడుగులజాడల గుఱుతించి వచ్చి వారుండు స్థల మెట్టిదో వారికి సాయమొనరించు వారెవరో వారిశక్తి యెట్టిదో చింతింపక యాయాశ్రమంబున గతభయులై యుండు దానవులఁ జంప నుద్యమించిరి కావ్యమాతయు వలదు వలదు న్యాయ మిదికాదని వారించుచున్నను మానక ఆశ్రమ మున్న దానవులఁ గొట్టిరి ఆదుష్కార్యమును గన్నులారఁ గాంచుచున్న యాసాధ్వీమణికిఁ బట్టరాని యాగ్రహ ముద యించెను ఆకోపమున దేహము కంపించెను మనసు గలఁత నొందెను చూడరాని యాదుష్కార్యమును చేయుచున్న దేవతలం గాంచి నాతపఃప్రభావమున నిదిగో మీకు నిద్ర

వచ్చునట్లు చేయుచున్నదాననని పలికినంతనే దేవతలకు నిద్ర వచ్చి యట్లే పడిపోయిరి ఇంద్రాదు లొడలు తెలియక మృత్తి గన్నయట్లు పడిపోయిరి అరిదలు మూకత్వము నొందిన ట్లయ్యెను.

ఇ ట్లింద్రుండును దీనుండై నిద్రావశంగతుఁడై పడియుండ శ్రీవిష్ణువుగాంచి దేవేంద్రా! నన్ను నాశ్రయింపుము నాలోఁ బ్రవేశింపుము నిన్నుఁ దోడుకొనిపోయెద అన్నంతనే యింద్రుఁ డించుక తెలివిగలిగి విష్ణువు నావేశించెను శ్రీహరి రక్షణమున నిద్రఁబాసి నిర్భయుం డయ్యెను ఇ ట్లింద్రుఁడు నిద్రఁబాసి గతవ్యథుఁడై హరిరక్షితుండై యుండుటఁగాంచి కావ్యమాత యతి కోపపరవశయై యిట్లు పలికెను దేవేంద్రా! నాతపోబల మెట్టిదో చూడుము * నిన్నును నీకు రక్షకుండగు శ్రీవిష్ణువును భక్షించెదను. దేవతలందఱు చూతురుగాక! అని పలికి యాభృగుపత్ని యోగమహత్వంబున విష్ణ్వింద్రుల స్తంభించెను ఆయాశ్చర్యమును గనుంగొని స్వర్లోకవాసు లందఱు దీనమానసులై యిదేమి యాశ్చర్య మని తల్లడిల్లిరి

ఇట్లు తల్లడిల్లు దేవతలంగాంచి శచీవల్లభుండు లక్ష్మీవల్ల భున కల్లనల్లన నిట్లు పలికెను శ్రీనాథా! నినుంగూడి విశేషా వమతి నొందితిని ఇంక నీమె మనల దహింపకుండఁ జంపుము అని యింద్రుఁడు పురికొల్పఁగా శ్రీపతి సుదర్శనమును స్మరిం చెను ఆచక్రము స్మరించునంతన ప్రత్యక్షమయ్యెను. మధు సూదనుం డద్దాని హస్తంబునఁ దాల్చి కరుణలేక యింద్రునిచేఁ

* మఘవం స్త్వాం భక్షయామి స విష్ణుం వై తపోబలాత్. అని మూ.

బలుసారులు పురికొల్పఁబడుచు నిది కృత్యముగాదని తలంపక యాసాధ్వీమణి శిరస్సును ఛేదించెను ఆమె మరణింపఁగాంచి యింద్రుఁడు పరమానందభరితుం డయ్యెను దేవతలు పరమ ప్రమదంబు నొంది 'జయింపుము జయింపు'మని శ్రీహరిని వినుతించిరి. ఆమె మృతినొందఁగా దేవతల నావాదించియున్న నిద్ర వదలిపోయెను ఆవల నింద్రపంకజాక్షులు స్త్రీవధకుఁ జంకుచు భృగుశాపము దురత్యయ మనియు, నది లభింపక తప్పదని చింతించిరి

అంతఁ దపోవనంబున నెందో ఫలమూలములకై పోయియున్న భృగుమహర్షి యాశ్రమమునకు వచ్చి దనుజులవలన జరగిన వృత్తాంతము నెఱింగి పడియున్న భార్యకళేబరమును జూచి దుఃఖాకులుండై మధుసూదనున కిట్లనియెను హరీ! ఇది పాపకృత్యమని యెఱింగియుఁ జేయరానిపనిని జేసితివి. ఈ కార్యము మనసునఁగూడఁ జేయఁ దలంపఁజనదు బ్రాహ్మణస్త్రీని జంపుట మహాపాతకము కాదా? నిన్ను సత్త్వగుణము గలవానినిగాఁ జెప్పుచుందురు బ్రహ్మ రజోగుణముగలవాఁడందురు. శంకరుఁడు తమోగుణము కలవాఁ డందురు ఇది విపరీతముగాఁ జెప్పఁదగినది నీవు తమోగుణ ప్రధానుఁడవు కాకున్న నిట్టియకార్య మొనరింతువే స్త్రీని వధింపఁజనదు అందున నపరాధురాలగు వనిత నెట్లు వధించితివి? కావున దురాచారుండవగు నిన్ను శపించువాఁడను పాపాత్ముఁడా! నీవు నన్ను విధురునిగా నొనరించితివి దీనికిఁగారణ మింద్రుఁడు

అయిన నశక్తుండగు నింద్రుని శపింపను నిన్నే శపింతును నీ వెప్పుడు కపటస్వభావుఁడవు. కీటయోనిం బుట్టఁదగువాఁడవు దురాశయుఁడవు ఎవరు నిన్ను సాత్వికునిగా వచింతురో వారు మూర్ఖులు నీవు తామసుండవు దుష్కృత్యముల నొనరించువాఁడవు ఇది ప్రత్యక్షప్రమాణమున నెఱింగితి ఇదె శపించుచున్నవాఁడ * మర్త్యలోకమున నాశాపమువలన నీకు జన్మములు కలుగుఁగాక అందును దఱచుగా గర్భవాసదుఃఖముల ననుభవింతువుగాక అని శాపమిచ్చెను

జనమేజయమహారాజా! ఆశాపము ననుభవింప శ్రీహరి ధర్మము నశించుతఱి మనుష్యలోకమున బుట్టుచుండును ఆ శాపము లోకహితమునకే యీయఁబడిన దని యెఱుంగుము అన జనమేజయుం డిట్లనియె మహాత్మా! అమిత తేజస్సుగల చక్రమున భృగుభార్య చనిపోయెఁ గదా మరల భృగుమహర్షికి గార్హస్థ్య మెట్లు కలిగెను దాని నెఱుంగవేఁడెద నని ప్రశ్నించెను

వ్యాసమహర్షి యిట్లు బదులుచెప్పెను రాజా! వినుము భృగుమహర్షి యంత నిలువక భార్య పడియున్న తావునకుం బోయి దేహమునకు శిరస్సును సంధించి కార్యజ్ఞుఁడు కాన నిట్లు పలికెను దేవీ! నిన్ను విష్ణువు చక్రధారచేఁ దునిమెను. అట్టి

* అవతారా మృత్యులోకే సంతు మచ్ఛాప సంభవాః, ప్రాయో గర్భభవం దుఃఖం భుంక్ష్వ పాపా జ్జనార్దన ౪ స్కం ౧౨ అధ్యా.

నిన్నిదిగో బ్రతికించుచున్నవాఁడను నేను ధర్మముల జక్కఁగా నెఱింగినవాఁడనేని, ఎఱింగినధర్మముల నాచరించువాఁడనేని, నిరంతరము సూనృతమును వచించువాఁడనేని, ఈసత్యముచేతనే నీవు జీవింతువుగాక. దేవతలందఱు నాతేజో బలమును గాంతురుగాక! ఇపుడే జలములను జల్లి నాతపో బలమువలన నిన్ను బ్రదికించెదను * సత్యశౌచవేదములు నాతపోబలములైనచో నీవిపుడే జీవింతువు అని పలికి పవిత్రోదకములు చల్లెను ఆజలములు శరీరమును సోఁకగనే ఆ సాధ్వీమణి నిద్రనుండి మేలుకొనినట్లు లేచెను చెలువవ్రాలయ నాభృగుపత్ని లేచి భర్తచెంతకు వచ్చెను ఆ విధముఁ గన్నులారఁ గాంచుచున్న సర్వభూతము లాశ్చర్యము నొంది సర్వదిశలను సాధుసాధుశబ్దంబుల నొనరించెను. రాజా! ఇట్లు భృగుమునిచే భార్య బ్రదికింపఁబడియె ఇంద్రాదులు దేవతలు విస్మయము నొందిరి

మహాశయులగు పాఠకులారా! ఈకథయందు విశేషాంశము లనేకములు గలవు భగవంతునకుంగూడ భృగుశాపము తగులునా యనుశంక నొందకుఁడు భగవంతునిగూర్చి తప మొనరించి తదనుగ్రహపాత్రు లగుమునులు భగవంతుని శపింపవచ్చునా యనియుఁ బ్రశ్నింపకుఁడు భగవంతుఁడగు శ్రీహరియే యిట్టిషుట్టములఁ గల్పించును వీనిద్వారా లోకులకు బుద్ధిగఱపును ఎట్లనఁగా: శాస్త్రనిషిద్ధకార్యములు స్త్రీ

---

* సత్యం శౌచం తథా వేదా యది మే తపసో బలం. అని మూ.

హత్య లోనగునవి వాని నొనరించినచో నెట్టివాఁడైనను దత్ఫల మనుభవింపక తప్పదు శ్రీమన్నారాయణమూర్తియే యిట్టితప్పునకుఁ దగినఫల మనుభవించెఁ గదా ఇఁక మన మనఁగా నెంతవారము? అనుభవింపక తప్పించుకొనఁ జాలుదుమా? అనుబుద్ధి యందఱకుం గలుగవలయు నని భగవంతుని యభిప్రాయము

భృగుమహర్షి పత్నిని బ్రదికింపఁగల శక్తిసంపన్నుఁ డని శ్రీహరికిఁ దెలియదా? తానుజంపుట న్యాయముకాదు నన్నువాహనముగాఁ గొని యితరు లిట్టిపాపకార్యముల్ఁ జేయఁ గడంగక మానరని యెఱుంగఁడా? ఎఱింగియుఁ దానే యిట్టి యకార్యముల నొనరించి దాన మహర్షులు కోపించి శపించునట్లు చేసి తత్ఫలమును లోకోపకారము చేయుటకై తానేపొంది లోకులకు గుణపాఠము నేర్పును దీనిచే లోకుల కాపాఠము చక్కఁగా మనసునకుఁ బట్టును కాఁబట్టి యేముని శాపమిచ్చినను దాను శిరసావహించును దాన లోకులు బాగుపడుటయే ఫలమని యా లోకేశ్వరుని తాత్పర్యము ఇది యొక విశేషాంశము.

మఱియు శరణాగతపరిత్రాణము పరమధర్మమనియు, దానఁ బ్రాణములుపోయినను మేలనియు భావింపవలయు నను నది యొకవిశేషాంశము దానవులు భీతులై నీవే దిక్కని భృగు పత్ని మఱుఁగుచొచ్చిరి వారి నాదరించి యాసాధ్వి యభయ మిచ్చెను దేవతలు శ్రీహరియు దేవేంద్రుఁడు దానవులఁ జంప వచ్చుట యామె యెఱుంగును తా నొంటరిగా నుండుటయు

నెఱుంగును ఇట్టిపట్టున ఇంద్ర శ్రీహరులను దా నాపఁజాలు దునా యని స్వశక్తిపరశక్తుల నాలోచింపఁదగు బుద్ధివైభవ మామెకు లేకపోలేదు ఐనను ఆసాధ్వికిఁ దన పాతివ్రత్యశక్తి యెట్టిదుష్కరకార్యములనైనను దనకు సాయపడునన్న నమ్మ కము గలదు కాననే నాతపశ్శక్తివలన మిమ్ము భక్షింతునని పల్కఁజాలెను అట్లు చేయఁగలదనియు నింద్రుఁడు నమ్మి శ్రీహరిని ద్వరపెట్టెను ఆజగదీశ్వరుఁడు సర్వజ్ఞుండగుట ముందు కాఁగలకార్యముల నాలోచించి యప్పని నొనరించెను. దాన నిఁక నిట్టికార్యములు చేయఁబూనకుము నిన్ను రక్షింపఁ బూని నేనును శ్రమంపడితిని అని యింద్రునకు బుద్ధిచెప్పిన ట్లయ్యెను మహర్షుల జోలికింబోయిన శ్రీహరి గతి యిట్లాయె ఇఁక నాగతి యెట్లగునో యను భీతి యింద్రునకుం గల్గెను ఇంతకన్న భగవంతుఁడు తాను జేసిచూపఁదగు మహా కార్యము లేవి యుండును ?

ఇంతియగాక మఱికొన్ని నీతులు ఎంతటివారుకాని విపత్కాలమునఁ దగినరీతిని బ్రవర్తించి దానిని దప్పించుకొన వలయుననుట యొక విశేషాంశము. ఎట్లన, దానవులు నిర్జరు లతో హోరాహోరిగాఁ బోరాడిరి కాలము విపరీతమగుట నోడిపోయిరి గురువు నాశ్రయించిరి ఆయన చెప్పినహితము నాలకించిరి శత్రువులగు దేవతలకే తగ్గియుండిరి వారిని వేఁడు కొనిరి తమకార్యమును దీర్పఁబూనిన గురువురాకను వేచి సమయోచితాచారముల నవలంబించిరి ప్రాణము లతితుచ్ఛ

ములు వానిని గాపాడుకొని మర్యాద పోఁగొట్టుకొనుట పాడిగా దనునీతి రాజనీతికాదని గ్రహించిరి సమయోచితా చారముల నవలంబించిరి కావునఁ గాలము తప్పివచ్చినపుడు మొండిపట్టులమాని సమయోచితాచారముల నాశ్రయించి మంచికాలము రాఁగా తమపట్టుదలను దీర్చుకొనవలయునను టయే యిట నీతి ఇంక నెన్నియో ఈకథనుండి గ్రహింప వచ్చును మచ్చునకు నించుక వ్రాసితి తక్కినవానిని మీ రెఱుంగఁగలరు గ్రంథము పెద్ద దగునన్న భీతి నన్ను బాధించు చున్నయది కాన వదలితిని మన్నింతురు గాక

ఇంద్రుఁడు తనపుత్రికను శుక్రునొద్దకుఁ బరిచర్యచేయఁ బంపుట

ప్రకృతగ్రంథమునకు ముఖ్యమనఁదగిన భృగుశాపప్రాప్తి యనఁదగు నీకథ పూర్తియాయె దీనివెంట శ్రీకృష్ణచరిత్ర మారంభింపఁ దగియుండు ఐనను మన మీకథలో శుక్రుని హిమాలయమున నిరంతర తపోనిష్ఠల నున్నవానిని వదలితిమి. ఆయరణ్యమున నట్లు పొగయాహారముగా నున్నవానిని వదలి పెట్టుట న్యాయమా ? యని యించుకయోజించిన న్యాయము కాదనియే తోఁపక పోదు కాఁబట్టి ప్రకృతకథ కుపయోగింప కున్నను నీతి కుపయోగించునుగాన మరల శుక్రుని రాక్షసు లతోఁ గలిపి వదలుట మంచిది కాన నీమాత్రము శాఖా చంక్రమణ మొనర్చినందులకు నన్ను మీరు మన్నింతురన్న

నమ్మిక వ్రాయఁబూనితిని ఆమీఁది కథ నించుక యాల
కింపుఁడు

దేవేంద్రు నావేశించియున్న నిద్ర తొలఁగిపోఁగా దనుజులసంహరించు పని మాని యిల్లుచేరి యింద్రుఁడు కొలువునఁ గూరుచుండి దేవతల రావించి యిట్లు చెప్పెను దనుజులఁజంప మనకు వీలు గలుగలేదు ఇంతియగాక మనకు సాయముచేయఁ బూనిన శ్రీహరికి శాపము గల్గెను ఇంక నసురులఁ జంపు ప్రయత్నము మానవలసినదే. వారు బలవంతులై మనలఁ బొడిచినప్పటిమాటను జూచికొందము ప్రకృతము శుక్రుని గూర్చి విశేషముగ భయపడవలసిన పనిగల్గినది మంత్రబలమున దానవులను గెల్పింప నతఁడు ప్రతినపూని కైలాసమున శంకరు నారాధించుచున్నవాఁడు ఆవ్రతము చక్కఁగా సాగెను అమోఘమంత్రములు సిద్ధించును వానిని దనుజుల కొసంగును ఆవల మనము వారి నోర్వఁజాలము కావున నిపుడు శుక్రతపోనియమభంగము చేయుటొప్పు. నా చేయఁ బూను పని యిది యని వారికి రహస్యముగఁ దెల్పి వారి సమ్మతింబడసి మనంబునఁ జక్కఁదలంచి తనపుత్రికయగు జయంతిని రావించి స్మితపూర్వకముగా నిట్లు పలికెను. అమ్మా! దేవతాకార్యము నీవు సాయముచేయ సిద్ధింపవలసిన దొకటి యున్నది దాని నొనరింపుము వేగముగా హిమాలయమునకుం బొమ్ము అందు దపమొనరించు శుక్రాచార్యు నారాధింపుము నాకొఱకు శుక్రుని వశపఱచుకొమ్ము మనగప్రియ

ములై యనిందితములగు నుపచారముల నాతనిమనసు నీయఁ దనురాగము గలదానినిగా నొనరింపఁదగు నాభయము పోవునట్లు చేయుము నీవు వేగముగాఁబోయి యాయాశ్రమమున నిల్వుము. జయంతీ! తనయామణీ! యీపనియందు జాగరూకురాలవు గమ్మా అని పలుక నబ్బాలిక తండ్రియానతి నౌఁదలందాల్చి మనోహరాకారము వెలయ వెంటనే పయనమై పోయి హిమాలయమున వెదకి ధూమధ్వజముచే నిది కావ్యునాశ్రమంబని గుఱుతించి యాశ్రమమునుజొచ్చి యందున్న శుక్రునిఁ దలక్రిందుగా వ్రేలాడువానిం గాంచి తండ్రి వాక్యమును స్మరించి యరఁటియాకు నతికోమలముగ నున్నదానిఁ జేకొని విసరెను స్వచ్ఛమై శీతలమై పావనమై తనరారుజలమును బానముకొఱకు సిద్ధపఱచెను అందు సువాసనఁ గలుగఁ జేసెను పరమభక్తిచే నాఋషి చంద్రునకు మధ్యాహ్నకాలమున నాతపము తగులకుండ వస్త్రముచే ఛాయను గల్పించెను తాను ధర్మమును విడనాడక యామునివర్యున కిట్టి యుపచారములు చేయుచుండెను పరిపక్వమంజులతమ సత్ఫలముల నేకరించి మునిముందఱ భోజనముచేయ నిడెను చిలుక రెక్కలంబోలి ప్రాదేశమాత్ర పరిమాణంబుగల పచ్చిదర్భలను దెచ్చియునిచెను నిత్యకర్మమున కొకయంగమగు దేవతార్చనమునకై పరిశుద్ధపుష్పంబులఁ దెచ్చి యందుఁ బెట్టెను అభినవపల్లవంబులఁ దెచ్చి యమ్మునితల్లజునకు శయనమును గల్పించెను ఆయన యందు శయనింప నించుక హాయిగలిగి నిద్రపట్టఁ

దగినంతగాలిఁ గల్పింపఁబూని విసరెను మనోవికారములఁ గల్పింపఁదగు హావభావాదుల సుంతయుఁ జేయక తపోవిఘ్నము గలుగకుండ న్యాయమగురీతి నుపచరించెను ప్రియజనకములై మనోహరములై యర్హము లగుస్తుతుల నామునివరు నలరించెను. నిద్ర లేవఁగా నాచమనము చేయ నుదకమును సిద్ధపఱచెను

ఇంద్రుండును గూఢచారులం బంపి యందలివార్తల వినుచు నానందించుచుండెను తనపుత్రిక చమత్కృతికి మెచ్చుచుండెను ఇట్లాజయంతి బహువత్సరములు పరిచర్యా పరాయణురాలై యుండెను శుక్రుని తపస్సున వేయిసంవత్సరములు నిండెను సదా శివుఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యెను ఇష్టానుసారము వరము లడుగుమా? ఇచ్చెద మది మెచ్చితి ఓ సచ్చరితా! నీతప మనన్యసాధ్యమైనది అని మఱియు నిట్లనియె నీ వేమికోరుదువో దానినెల్ల నిచ్చెద. అందఱను దిరస్కరింపఁ జాలు తేజస్సు నీ కలరును సర్వభూతముల కవధ్యుఁడ వగుదువుగాక! అని యంతర్హితుఁ డయ్యెను.

శుక్రుం డిట్లు సిద్ధతపస్వియై జయంతిం గాంచి 'బాలామణీ! నీ వెవ్వనికూఁతురవు? ఎందుండుదానవు? ఏల వచ్చితివి? నన్నాశ్రయించెద వేల? నీమనోరథమును దెల్పుమా' యని ప్రశ్నించుచు నీయుపచారమున సుప్రీతుఁడ నైతిని వరము గోరు మిచ్చెదను అనిన జయంతి ముదితయై యమ్మునితో మహాత్మా! నామనోరథ మెద్దియో మీరు తపోబలంబున నెఱుఁగఁదగుదురు అని యవనతవదనయై యూరకుండెను

శుక్రుం డిట్లు పలికెను సుశ్రోణీ! తపోబలంబున నీవాంఛ నెఱిం గితి ఐన నీవు చెప్పుము నీసేవచే నధికప్రీతి జనించెను సంకో చింపక చెప్పుమా యని మృదుతమవచనముల నడిగెను

జయంతి వాక్చాతుర్యము గలది సమయోచితజ్ఞానము గలవారిలో మిన్నయన్న యెన్నికం గాంచునది కావున వినయమలర నిట్లు బదులుచెప్పెను మహాత్మా! నే నింద్రపుత్రి కను తండ్రియాజ్ఞచే మిమ్ము సేవింపవచ్చితిని నన్ను జయంతి యని పిలుతురు జయంతునకుఁ జెలియలను విభూ! నీపై సకామనైతిని నా వాంఛితమును దీర్పుమా! ధర్మపద్ధ నిన్నుంగూడి విహరింపఁ గోరుదాన అని పలికి తలవంచి యూర కుండెను శుక్రుం డమ్మాటల కలరి యిట్లనియె ఓకాంతామణీ! సర్వభూతములకుఁ గనఁబడకుండఁ బదిసంవత్సరములు స్వే చ్ఛగా ననుంగూడి విహరింపుము అంత సంతృప్తినొంద వలయు అనిపలికి యందులకామె సమ్మతింప గృహంబునకుంజని జయంతిని పాణిగ్రహణము చేసికొని యామెంగూడి నియ మమురీతి సర్వభూతాదృశ్యుండై విహరించుచుండెను తపో బలమున నమ్ముని కల్పించిన మాయ యెట్టివారేని వారిని గనుఁగొనరాకుండఁ జేసెను

దానవులు శుక్రాగమనము నెఱింగి మంత్రములఁ గొని వచ్చెఁగదా యన్నసంతసమున గురువును దర్శింపవచ్చిరి కాని గృహమున శుక్రుఁడు కానరాఁ డయ్యెను జయంతింగూడి వాగ్దానమును జెల్లింప విహరించుచున్నవాఁడని యెఱుంగక పోయిరి కనఁబడమికిఁ జింతిల్లి భగ్నోత్సాహులై చింతాప

రాయణులై దీనులై వచ్చినమార్గమున నిండ్లకేగిరి అంత వారికిఁ బెనుచింతయు భీతియుఁ దోఁచెను

ఇంద్రుఁడావిధమెఱింగి జయంతీసంయుతుఁడై శుక్రుఁడుండు ఠెఱుంగుం గాన నవ్వార్త నెఱింగించి యిపుడు మన మేమి చేయవలయునో చెప్పుమని వేఁడెను అంతియగాక దానవులకడకుంబోయి వారిని మోసపుచ్చుము. బుద్ధిబలమెల్లఁ గనఁబడ మాకు సాయమొనరింపుమా యని బ్రతిమాలెను బృహస్పతియు నందుల కీయకొని శుక్రుఁడు పదిసంవత్సరములు కనఁబడఁడని యెఱింగి శుక్రునిరూపమును జేకొని దానవులకడకుం బోయెను అతిప్రేమముతో దానవులఁ బిలిచి బహూకరించెను వారెల్ల సంతసంబున నరుదెంచి ప్రత్యక్షముగ శుక్రుం గాంచిరి శుక్రుడే యని తలంచిరిగాని మోసమని గ్రహింపఁజాలక పోయిరి కావ్యరూపుండగు గురువు వారంజూచి నాయాశ్రితులగు దానవులకు మేలుగలుగుంగాక! నేను మీకు హితమొనరింప వచ్చితిని నాతపమునకు సంతోషించి శంకరుఁడు మీకు శుభముగలుగుటకై మంత్రముల ననుగ్రహించెను నావిని దానవులు ప్రమోదపారావార నిమగ్నమానసులై సిద్ధతపస్సుఁగలిగి శుక్రుండు వచ్చెనని నమ్మిరి కాని మోస మెఱుంగఁజాలరైరి పలుసారులు నమస్కరించిరి. గతవ్యథులైరి దేవతల వలనఁ గలుగఁబోవు భయమును వదలిరి సుఖముగా నుండిరి.

నీతి నెఱుంగఁగోరు బుద్ధిమంతులారా! ఈకథనుండి మనము గ్రహింపఁదగినవియు, గ్రహించి యనుష్ఠానమునకుం

దెచ్చుకొనఁదగినవియు నగు విషయములఁ బరికింపుఁడు. లోక మున మనుజులకందఱకు నాచరింపఁ దగినధర్మము లొకరీతి నుండవు కొన్ని కులముఁబట్టియుఁ, గొన్ని యధికారమును బట్టియుఁ, గొన్ని కాలమునుబట్టియు నుండు నను విధ మీకథ బోధించుచున్నయది సామాన్య మానవధర్మములకు రాజధర్మములకు భేద మెక్కువగఁ బొడకట్టుచుండును రాజధర్మములకు మనుష్య సాధారణధర్మములకు వాసి మిక్కిలి కలదు ఆ రాజధర్మములు కూడ సమయోచితముగ నుండును ఒక్కొక్కజాతికుఁడు ధర్మములు నాపత్కాలమున మాఱుచుండును. అధికారమునుబట్టి కొన్నిధర్మములు విశేషించి భేదముగలవిగ నుండును

ప్రకృతము నిర్జరనాథుఁ డాచరింపఁదగిన వాఁ ధర్మములు శుక్రుఁడు చేయఁబూనినకార్యము దేవతానాశనహేతువు కాఁబట్టి యింద్రుఁ డిప్పట్టున మెలఁకువగలిగి మెలంగెను జయంతి యనుకొమరితం బిలిచి న్యాయమార్గంబున శుక్రు నారాధింపుమా యని బోధించి పంపెను ఆమె నియమము వదల కుండ శుక్రు నారాధించి తత్కృపాపాత్రభూతురా లయ్యెను ఆయన ప్రశ్నించునపుడు సత్యమువచించెను మునియు మిగుల హర్షించి యామెకోరికను దీర్తు ననెను అదియుఁ బదిసంవత్సరములే యని గడువుపెట్టెను ఆవిధ మెఱింగి యింద్రుఁడు దానవులకు శుక్రునకు విభేదముగల్పింప బృహస్పతి నియోగించెను. బృహస్పతియు శుక్రువేషంబున నసురుల మోసపుచ్చెను

దీనిచేత రాజు సమయోచితముగా సామదానభేద దండము లను నుపాయముల నుపయోగింపవలయుననియు, పౌరుషమునుగాని, శాంతమునుగాని సర్వదా ఆశ్రయింప రాదనియుఁ దేలును గురువు శిష్యోద్ధారణపటిష్ఠుఁడై శిష్యుని కార్యము స్వకార్యమునకంటె నెక్కుడ యని భావించి యొన రింపవలయుననియు గ్రహింపఁదగినవి జయంతి బాలికయయ్యు ధర్మవిరుద్ధము కానివృత్తి నవలంబించి పితృనానతి నొనరించి స్వేష్టమును దీర్చుకొని కృతకృత్యురా లయ్యెను అనుటచే జననీజనకుల కష్టముల కోపినంత న్యాయసమ్మత సాహాయ్యము చేయుట పుత్రికా పుత్రులకు ధర్మమని తెలియఁ దగియున్న యది. కాఁబట్టి జాతిధర్మములును గాలోచితముగా న్యాయముతప్పక మార్పునొందును స్మృతికర్తలుకూడ నాల్గు యుగములయందును ధర్మములకు మార్పును గల్గించిరి వానిం బాటించి యందు నాపద్ధర్మము లివి యని యెఱింగి వాని ఇతరకాలమునం దాచరింపక కాలానుసార మాచరించుచుండిన ఇహపరసుఖములు గలుగుచుండును కాన వాని మానక చేయుటయే మానవులకుఁజాల మేలు ఇఁకఁ గథవిన మర లుఁడు

కృష్ణావతారహేతువులు చాల వింటిరి. శ్రీహరి తన ంటె ముందుఁ బుట్టఁదగినవారిని గొందఱం బేర్కొనెననియు ాలకించితిరి ఇఁకఁ గృష్ణునకుఁ బ్రతిపక్షులుగాఁ గొందఱు ుట్టినఁగాని యవతారఫలము గలుగనేరదు. ఆవిషయము

కొంచెముగా నాలకింపుఁడు ముందుముం దాయాతావుల నట్టి
ఘట్టములనే వినఁగలరు

* దేవకీపుత్రు లార్గు రెవ్వరు?

అనువది ముందు వినఁదగినది ఈగాథయే ముందు వేఱొకపురాణమునుండి వ్రాయునపు డించుక భేద మగపడునేమో అది పురాణభేదములవలనఁ గలిగిన భేదమనియే గ్రహింపుఁడు అన్నికథలయందు నిట్లే గ్రహింపఁదగియుండు ఎందేని ఒక్కగాథయే వేఱురీతిగా వ్రాయఁబడినపుడు వాటియం దేది సత్యమని ప్రశ్నింపరాదు గ్రంథభేదముచేఁ గథయించుక మార్పునొందుట నైజము. కాని యందలిసారమొక్కటియే గదా యని సరిపెట్టుకొనుట యాస్తికులకు ధర్మము స్వల్పవిషయములను గమనించి తన్నీతిని మఱచుట సమంజసముగాదు

పూర్వము స్వాయంభువను మనువు ధర్మప్రవక్తయై యుండుతఱి మరీచిమహర్షికి నార్గురు కొడుకులు గలిగిరి ఆమునిభార్య ఊర్ణాదేవి ఆదంపతు లీకొడుకుల బలశాలుర నార్గురిని జూచి కరము హర్షించిరి వారిహర్షము సార్థకమగునట్లు పుత్రులు ధర్మవిచక్షణులు కూడ నైరి ఎవ్వరికేని కర్మమును దాఁట శక్యముకాకుండుదానిని మీఱి బ్రహ్మాదులు వలంతులుగా రన

* ఈకథ దేవీభాగవతము నాల్గవస్కంధము ఇరువదిరెండవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁ బడినది.

నిఁక వీరిమాట యిట నేటికి? ఆకుమారు లార్గుయ బ్రహ్మదేవుని జూచి యతఁడు పుత్రికాగామియను నాశయమునఁ బరిహాసించిరి నిష్కారణపరిహాస మవమానము చేయఁబూనుటయే యను విశ్వాసమున బ్రహ్మ వారిని రాక్షసయోనిం బుట్టుఁడని శపించెను బ్రహ్మశాపమును దప్పించుకొన శక్యమగునా? వా రాశాపఫలముగాఁ గాలనేమి యనుదైత్యునకుం బుత్రులై బుట్టిరి రెండవపుట్టుకయందు హిరణ్యకశిపునకుం పుత్రులై పూర్వశాపభయమువలన నీపుట్టుకయం దాతనయు లార్గురు జ్ఞానసంపన్నులైరి మఱియు శాంతులు దాంతులునై తపస్సు చేసిరి ఆతపస్సువలన సుప్రీతుండై చతురాననుండు ప్రత్యక్షుంబై వారి కిట్లనియె పుత్రకులారా! పూర్వజన్మమున మీయందుఁ గోపము గలుగ మిమ్ము శపించితిని ఇపుడు మీరొనరించు తపస్సున సంతుష్టుఁడ నైతిని కాన వరమిచ్చెద వేఁడుఁడనియెను ఆమాటలు విని వారత్యంతసంతోషమునఁ బొదలి కార్యతత్పరులు గాన నిట్లు ప్రార్థించిరి మహాత్మా! పితామహా! మాయందుఁ బరమానుగ్రహము మీకుం గలుగుట మా భాగ్యమే కాన వరమడుగుచున్నారము. దేవదానవగంధర్వసిద్ధమహోరగముల చేతను మానవుల చేతను మాకవధ్యత్వము గలుగ ననుగ్రహింపుము అన విని బ్రహ్మ ముదమంది మీరు కోరినట్లయగు సంశయము లేదు అని యంతర్హితుం డయ్యె.

ఆవిషయము నెట్లో హిరణ్యకశిపుం డెఱింగి క్రుద్ధుండై కొడుకులం జీరి మీరు జనకుండ నగు నన్ను వదలి బ్రహ్మ

ను దపమున నలరించితిరి వరములఁ గైకొంటిరి బలవంతు లరై గర్వించితిరి నాయం దుంపఁదగు స్నేహము దూరమగు నట్లు మీచేఁ జేయఁబడియె కాన మిమ్ముఁ ద్యజించెద మీరు వేవేగ పాతాళమునకుం బొండు అందు నిద్రావిష్టులై బహు సంవత్సరము లుండుఁడు ఆవల దేవకీగర్భమునఁ బ్రతివత్స రము పుట్టువును గాంచుఁడు మీతండ్రియగు కాలనేమియే యిట కంసుఁడుగాఁ బుట్టఁగలఁడు ఆతఁడు మిమ్ముఁ బుట్టఁగనే వధింపఁగలఁడు అని శపించెను ఆశాపమునఁ బుట్టినవారినే కంసుఁడు చంపినట్లు ముందు మీరు చదువఁగలరు ఇఁక భూ భారమును హరింప నవతరింపఁ బూను శ్రీకృష్ణపరమాత్మకుఁ దోడుపడ నవతరించినవారి నెఱుంగఁ దగు మున్ను కొందఱ నెఱిగితిరి ఇంకను గొందఱ వినుండు

దేవతలు స్వాంశములచే భూలోకముప నవతరించుట

వసుదేవుఁడు కశ్యపాంశసంభూతుఁ డనియు, బలరాముఁడు శేషాంశసంభవుఁ డనియు, శ్రీహరి కృష్ణరూపమున నవతరించెననియు ముందే వివరింపఁబడియెఁ గదా ఇతరు లెవ్వ రెవ్వ రేయే దేవతాంశములవలనఁ బుట్టిరో వినఁగోరెద నని జనమేజయుఁడు ప్రశ్నింప వ్యాసమహర్షి యిట్లనియె

జనమేజయా! భూభారహరణార్థ మెవ్వ రెవ్వరు దేవ దానవాంశములనుండి పుట్టిరో వారిం దెల్పెద సావధాన

ముగా వినుము ఈ క్రిందఁ బేర్కొనఁబడువా రందఱు దేవ దానవాంశసంభూతులని యెఱుంగుము. వసుదేవుఁడు కశ్యపుఁడు దేవకియే అదితి అనంతుఁడు బలదేవుఁడు శ్రీమన్నారాయణుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తి వాసుదేవుఁడనియు వ్యవహరింపఁబడు ఆనారాయణు ననుజుఁడు నరుఁడను మునిఁగలఁడు ఆతఁడే యర్జును డయ్యె ధర్ముఁడు యుధిష్ఠిరుఁడు వాయువు భీముఁడు అశ్వినీదేవతలే మాద్రీపుత్రులగు నకులసహదేవులనువారు సూర్యుఁడు కర్ణుఁడు ధర్మునంశభవుఁడే విదురుఁడునగు బృహస్పతి ద్రోణుఁడు తత్పుత్రుండగు నశ్వత్థామ శివాంశసంజనితుఁడు సముద్రుఁడు శంతనుఁడు కావుననే గంగాదేవి యాశంతనునకు భార్య యయ్యెను గంధర్వరాజు దేవకుఁడనఁ బుట్టెను వసువు భీష్ముఁడు మరుద్గణము విరాటుఁడు అవిష్టుఁడను వాని సుతుఁడగు హంసుఁడే ధృతరాష్ట్రుఁడు మరుద్గణము కృపాచార్యుఁడు కృతవర్మయు మరుద్గణసంభూతుఁడేయగు కలి దుర్యోధనుఁడు ద్వాపరము శకునియగు సోముపుత్రుఁడగు సువర్చుఁడు సోమదత్తుఁడు పావకాంశము దృష్టద్యుమ్నుఁడు రాక్షసుఁడు శిఖండి సనత్కుమారాంశభవుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁడు వరుణుఁడు, ద్రుపదుఁడు రమాంశసంజనిత

---

* 'విరాటస్తు మరుద్గణ' ఇతి స్మృతః అనియు, 'మరుద్గణః కృపః ప్రోక్తః' అనియుఁ మూలమున నున్నది. సప్తమరుద్గణములు గలవని ప్రమాణములు కలవు గాన నిట శంకనొందఁ బనిలేదు. ఇందే 'కృతవర్మా తథాపరః' అనియున్నది కృతవర్మయు మరుద్గణాంశసంభూతుఁ డనియే యర్థము

ద్రౌపది ఆద్రౌపదీ పుత్రపంచకము విశ్వేదేవాంశభవులు సిద్ధి కుంతీదేవి ధృతి మాద్రి మతి గాంధారి దేవవారాంగనలు కృష్ణపత్నులగుటకుం బుట్టిరి ఇంద్రప్రోత్సాహితులై యసురులు పెక్కురాజులుగాఁ బుట్టిరి హిరణ్యకశిపుని యంశమే శిశుపాలుఁడు విప్రచిత్తి జరాసంధుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు శల్యుఁడు కాలనేమి కంసుఁడు హయశిరుఁడు కేశి బలిపుత్రుఁడగు నరిష్టనేమి వృషభాసురుఁడు అనుహ్లాదుఁడు ధృష్టకేతువు బాష్కలుఁడు భగదత్తుఁడు లంబాసురుఁడు ప్రలంబుఁడు ఖరుఁడు ధేనుకాసురుఁడు వారాహ కిశోరు లను పేరుగల్గి బలవంతు లయి పరమభయంకరులు నగుదానవులు చాణూరముష్టికు లనఁబడు మల్లులుగాఁ బుట్టిరి దితిపుత్రుఁడగు నరిష్టుఁడే కువలయగజము దీనికే కువలయాపీడమను నామాంతరము గలదు బలిపుత్రి బకి యనునది దాని తమ్ముఁడే బకాసురుఁడు *యమ రుద్ర కామక్రోధాంశభవుఁడే ద్రోణపుత్రుఁడు ఈతఁడు మహాబలశాలి

శ్రీకృష్ణావతారమునకుఁ బూర్వమే దైతేయులు రాక్షసులు, నిర్జరులు భూభారావతారణార్థము భగవంతునకు శత్రుమిత్రరూపముల సాయము చేయఁ బుట్టిరి వీరందఱును జగదు

---

* యమో రుద్ర స్తథా కామః క్రోధశ్చైవ చతుర్థకః, తేషామంశైస్తు సంజాతో ద్రోణపుత్రో మహాబలః అని మూ ఈయధ్యాయమం 38 శ్లోకమందు 'ద్రోణో బృహస్పతే రంశ స్తత్సుతస్తు శివాంశజః' అని చెప్పఁబడినదని పాఠకు లూహింతురుగాక.

ప్రకారము చేయుటయే ప్రధానకృత్యముగా నవతరించిరి వీరందఱు అవతరించినపిదప శ్రీకృష్ణుఁ డవతరింపఁ బూనెను రాక్షసులు మహోపకారము చేయువారు కారు. దేవత లుపకారము చేయువారు కారు వీరు రెండుపక్షములుగాఁ జేరి యన్యోన్య కలహములఁ గల్పించుకొనఁగాఁ దక్కుంగల వారెల్ల వీరికిఁ దోడ్పడఁగా భూభారము తగ్గఁగల మహాహవము పొసంగు దానఁ బ్రజాక్షయ మగును అందుచే భూభారము తగ్గును భగవదవతార ఫలమనునది భూమికిం గలుగు పాపాత్ములు కూడ యుద్ధమరణంబునఁ బుణ్యలోకంబున కరుగుదురు భూభారమును దగ్గించి ధర్మంబు నెలకొల్పి భగవంతుఁడు స్వస్థానమునకు వేంచేయు. ప్రతియవతారమున నిదేపద్ధతి సాగును శ్రీకృష్ణావతారమునమాత్రము సర్వావతారసాధారణ పద్ధతియే గాక భగవల్లీలల నగపఱచుటయు, జనులకుఁ దత్త్వము, లోకధర్మములు లోనగువాని నుపదేశించుటయు ననునివి క్రొత్తపద్ధతులు ఈ యవతారమందే యీ యుపదేశ పద్ధతి కాఁబట్టియే యీ యవతారమునుగుఱించి ముఖ్యముగా దెలిసికొనవలయును

మహాశయులారా! కృష్ణావతారమునకు ముం దవత రించిన వారిపేరులు కొన్ని యిందు వ్రాయఁబడినవి వీరిలోఁ గొందఱచరిత్రములు ముఖ్యముగాఁ దెలియఁ దగియుండును అవి తెలిసికొనినఁగాని తత్కృత్యములు సమంజసములే యని

తోఁపవు ఆమూలముగాఁ దెలిసికొనిననే భక్తియుఁ గుదురును కాఁబట్టి భగవత్కథలఁ జక్కఁగాఁ బఠించిపఠించిన వానిని మనసునఁ బదిలపఱచుకొనవలయును లేనిపోనిశంకలఁ గల్పించుకొనక శ్రద్ధాభక్తులు వెలయఁ దదర్థమును జింతింపవలయు తదనుసారముగాఁ బ్రవర్తింపవలయు ఇట్లొనరించువాఁడే భగవత్కృపకుఁ బాత్రుఁ డగు భగవత్కృపాపాత్రుఁ డగు వాఁడే ముక్తిపదమున కేగును కాఁబట్టి కుమార్గములఁ బరికింపక సాధుసమ్మతమార్గమునఁ బ్రవర్తింపవలయుననుటయే సారము ఇఁక భగవదవతారమునకు సంబంధించిన భాగములఁ బఠింపవలసియుండును చిత్తశుద్ధిగలిగి దేవతావిషయమున వైషమ్యములను బాటింపక, దూరదృష్టి గలిగి కుమతులు కొందఱు స్వార్థపరులై చేయు దుష్టోపదేశములకుఁ జెవిరంధ్రములఁ జోటీయకయే దేవత నుపాసించిన నిష్కలంకభక్తికుదిరెనేని ఫలముతప్పక కల్గుననియు, సర్వదేవతారూపుఁడు భగవంతుఁ డొక్కఁడే యనియు, నమ్మహానుభావుని రూపభేదములే దేవతలనియు నందేరూపమును భజించినను భగవంతుఁడు తృప్తుఁ డగుననియు నిశ్చయము గలిగి శ్రీపరాత్పరుని శ్రీహరిని వాసుదేవుని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను భజింపుఁడు పూజింపుఁడు. ధ్యానింపుఁడు తలంపుఁడు ఇదియే సకల వేదసారము ఇదియే సకలస్మృతిసారము ఇదియే సకల పురాణసారము ఇదియే సకలసజ్జనగ్రాహ్యధర్మసారము సత్యము సత్యము సత్యము

ద్రౌ॥ ఆద్రౌపదీ పుత్రపంచకము విశ్వేదేవాంశభవులు సిద్ధి కుంతీదేవి ధృతి మాద్రి మతి గాంధారి దేవవారాంగనలు కృష్ణపత్నులగుటకుం బుట్టిరి ఇంద్రప్రోత్సాహితులై యసురులు పెక్కురాజులుగాఁ బుట్టిరి హిరణ్యకశిపుని యంశమే శిశుపాలుఁడు విప్రచిత్తి జరాసంధుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు శల్యుఁడు కాలనేమి కంసుఁడు హయశిరుఁడు కేశి బలిపుత్త్రుఁడగు నరిష్టనేమి వృషభాసురుఁడు అనుహ్లాదుఁడు ధృష్టకేతువు బాష్కలుఁడు భగదత్తుఁడు లంబాసురుఁడు ప్రలంబుఁడు ఖరుఁడు ధేనుకాసుయఁడు వారాహ కిశోరులను పేరుగల్గి బలవంతులయి పరమభయంకరులు నగుదానవులు చాణూరముష్టికులనఁబడు మల్లులుగాఁ బుట్టిరి దితిపుత్త్రుఁడగు నరిష్టుఁడే కువలయగజము దీనికే కువలయాపీడమను నామాంతరము గలదు బలిపుత్త్రి బకి యనునది దాని తమ్ముఁడే బకాసురుఁడు *యమ రుద్ర కామక్రోధాంశభవుఁడె ద్రోణపుత్త్రుఁడు ఈతఁడు మహాబలశాలి

శ్రీకృష్ణావతారమునకుఁ బూర్వమే దైతేయులు రాక్షసులు, నిర్జరులు భూభారావతారణార్థము భగవంతునకు శత్రుమిత్రరూపముల సాయము చేయఁ బుట్టిరి వీరందఱును జగదు

* యమో రుద్ర స్తథా కామః క్రోధశ్చైవ చతుర్థకః, తేషామంశైస్తు సంజాతో ద్రోణపుత్రో మహాబలః అని మా ఈయధ్యాయమందే 38 శ్లోకమందు 'ద్రోణో బృహస్పతే రంశ స్తత్సుతస్తు శివాంశజః' అని చెప్పఁబడినదని పాఠకు లూహింతురుగాక.

శంతనువుజన్మము

భూదేవి బ్రహ్మకడకుం బోయి దుష్టమానవులభారము దుస్సహమని తెలుపఁగా దేవతలు వారొనరింపఁదగిన కార్యము గానక బ్రహ్మకడకు భూదేవిని బిలుచుకొనిపోయిరి. తమవచ్చినకార్య మాపరమేష్ఠి సముఖమున నిట్లు విన్నవించిరి.

పితామహా! ఈభూదేవి విచారము తొలువొలుతఁ బరికింపఁదగినది ఈమె చింతమాన్పక తప్పదు ఈదేవి దుర్భర చింతానిమగ్నయగుటఁ జూచుట మిన్నకుండరాదు న్యాయము కాదు ఈదేవి కాధారము నీవేకదా ఈమె కననేల సృష్టికర్తవు గాన నెల్లర కాధారభూతుఁడవు నీవే లోక కర్తవు, పాలకుఁడవు నీవే యీమాట నీతోఁ జెప్పుకొనక మఱెవరితో మొఱపెట్టుకొనును అతిదీనరై మమ్ముద్ధారకు లని భావించి మాచెంత కరుదెంచెను మేమో మీప్రాపున బ్రదుకువారము ఆమెకోరిక నెఱవేర్పఁజాలము ఈకార్యము మావంటివారివలనఁ గాఁదగినది కాదు కాన మీచెంత కరుదెంచితిమి ఇదిగో భూదేవి మ్రోల దుఃఖసాగరనిమగ్నచిత్తయై యున్నది చూడుము కనికరింపుము మహాత్మా! ఊరకుండుట న్యాయమా! ఆలస్యము చేయఁదగుకార్య మిది కాదు త్వరపడినఁగాని భూదేవి వగపుతీఱదు ఈమహాకార్యమున నేయేకృత్యము లెవరెవ రొనర్పఁదగినవి కలవో తెల్పుము. ఇంద్రుఁడు, యమవరుణకుబేరులు, శ్రీమన్నారాయణమూర్తి, చంద్రసూర్యాగ్నులు, ఆదిత్యవసురుద్రాశ్విసాధ్యులు, బృహ

తోఁపవు ఆమూలముగాఁ దెలిసికొనిననే భక్తియుఁ గుదు రును కాఁబట్టి భగవత్కథలఁ జక్కఁగాఁ బఠించిపఠించిన వానిని మనసునఁ బదిలపఱచుకొనవలయును లేనిపోనిశంకలఁ గల్పించు కొనక శ్రద్ధాభక్తులు వెలయఁ దదర్థమును జింతింపవలయు తదనుసారముగాఁ బ్రవర్తింపవలయు ఇట్లొనరించువాఁడే భగవత్కృపకుఁ బాత్రుఁ డగు భగవత్కృపాపాత్రుఁ డగు వాఁడే ముక్తిపదమున కేగును కాఁబట్టి కుమార్గములఁ బరి కింపక సాధుసమ్మతమార్గమునఁ బ్రవర్తింపవలయుననుటయే సారము ఇఁక భగవదవతారమునకు సంబంధించిన భాగములే బఠింపవలసియుండును చిత్తశుద్ధిగలిగి దేవతావిషయమున వైషమ్యములను బాటింపక, దూరదృష్టి గలిగి కుమతులు కొందఱు స్వార్థపరులై చేయు దుష్టోపదేశములకుఁ జెవిరంధ్ర ములఁ జోటీయకయే దేవత నుపాసించిన నిష్కలంకభక్తికుది రె నేని ఫలముతప్పక కల్గుననియు, సర్వదేవతారూపుఁడు భగవంతుఁ డొక్కఁడే యనియు, నమ్మహానుభావుని రూపభేద ములే దేవతలనియు నందేరూపమును భజించినను భగవం తుఁడు తృప్తుఁ డగుననియు నిశ్చయము గలిగి శ్రీపరాత్పరుని శ్రీహరిని వాసుదేవుని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను భజింపుఁడు పూజింపుఁడు. ధ్యానింపుఁడు తలంపుఁడు ఇదియే సకల వేద సారము ఇదియే సకలస్మృతిసారము ఇదియే సకల పురాణ సారము ఇదియే సకలసజ్జనగ్రాహ్యధర్మసారము సత్యము సత్యము సత్యము

ముం దిట్టి గతి భూదేవికిఁ బుట్టుననియే యెఱింగి నే నొనరించిన కార్యమును వినుండు ఒకానొక కాలంబున నేను నా ప్రియపుత్త్రుఁడగు కశ్యపమునింగూడి సముద్రపశ్చిమతీరంబున నిచ్ఛమెయి నుంటిని కశ్యపమునియు నెన్నోవిధములఁ బ్రాచీనకథలఁ జెప్పుమని ప్రశ్నించెను లోకోపకారములగు నవి వేదోక్తములు నగు గాథలం జెప్పుచునుంటిని మఱియుఁ బురాణోక్తగాథలను వివరించుచుంటిని నాతఁయుఁ డత్యాదరమున నాలకించుచుండెను ఇట్లుండఁగా సాగరుఁడు గంగాదేవిం గూడి మాయున్న చక్కటికివచ్చెను ఆతనివెంట తరంగ శీకరాప్లుత వాయువు వచ్చెను ఆ సముద్రము గతి కల్లోల మాలికావిషమమై, జలజంతు సంతానవిచిత్రమై యుండెను సాగరుఁడు తోయవాసస్సంవృతుఁడగుచు, శంఖ ముక్తామలదేహుండై, ప్రవాళద్రుమభూషణుండై, శీతాంశూదయసంభ్రాంతసలిలగంభీరనిస్వనుండై వచ్చెను ఇంచుక సేపటికి మేముండిన తీరము జలాక్రాంతమయ్యెను లావణాంబువులు మాస్థలము నావరించుకొన మేమించుక వెనుకకు సాగవలసివచ్చెను ఆచోటునుగూడ సాగరుఁ డావరింపఁ దలంచెను ఆవిధ మెఱింగి నేనాతనిం గాంచి సాగరుఁడా! "శాంతుఁడ వగుదువుగాక" యంటిని నా నోటనుండి శాంతుఁడ వగుదువుగాక యను నక్షరములు వెడలిన తోడనే సాగరుఁడు తనుత్వము నొందెను సంహితతరంగుఁడై రాజశ్రీవిరాజితుఁడై చెలువారెను భావికార్య మూహించి మరల నిట్లు శపించితిని సముద్రుఁడా! ఏకారణమున నీవిపుడు

గంగాదేవింగూడి రాజశ్రీసమన్వితుండవై కనఁబడితివో ఆకారణమున నీవు భూలోకమున రాజవై పుట్టుము అందును స్వతేజమున మహాజలీలాసమన్వితుండవై మనుజేంద్రుండవై భారతకులోద్వహుండ వగుము * తొలుత శాంతుండవగుదు వని నానోట మాటవెడలఁగనే తనుత్వమునొందితివి గాన భూలోకమున శంతనునామమున వ్యవహరింపఁబడుచుఁ బ్రజలఁ బాలింపఁగలవు సర్వాంగశోభనయయి పరమకల్యాణియై యసితాపాంగియగుచు నలరారు నీగంగాదేవియు మానుషరూపధారిణియయి నిన్ను సేవింపఁగలదు అని యూరకుంటిని

ఈనామాటలు విని కలవిలపాటొంది మోము వెలవెలఁ బాఱ సముద్రుం డిట్లు పల్కెను ఓప్రభూ! పంకజాసనా! నీవు దేవాదిదేవుండవయ్యు నన్నేల యిట్లహేతువుగ శపించితివి? నేను నీకు లోఁబడి ప్రవర్తించువాఁడను గదా నీచే నిర్మింపంబడి నీయందే బద్ధానురాగుఁడనై యుండువాఁడను శపింపఁదగని నన్నుఁ గ్రూరవాక్కుల నేల శపించితి? దేవా! నీదయచేఁ బర్వముల వర్ధిల్లుదు నీయాజ్ఞ శిరసావహించి నేఁడు పర్వకాలమగుట వృద్ధినొందితిని ఇది నాదోషమా! సంతోషమునఁ దరంగశీకరంబుల నిన్నంటితిని దీనికై శాపమిచ్చుట న్యాయమా? నా యుప్పొంగుటకు మూఁడు కారణములు ప్రబలవాతములు, ప్రవృద్ధవలాహకములు, పార్వణచంద్రుఁడు

* శాంతో సీతి మయోక్తస్త్వం యచ్చాసి తనుతాంగతః, సుతనుర్యశసా లోకే శంతనుస్త్వం భవిష్యసి=అని మూ.

హరివంశే. ౫3 అ ౨౬ శ్లో.

నను నివియే యీ మూఁడు హేతువులు నే వృద్ధినొందుట
యపరాధమేని ఆకారణములు కల్పించినది మీరు గాన నా
యపరాధము మిమ్మే స్పృశించును మహానుభావా! క్షమింపఁ
దగువాఁడను శాపమును మరలింతురుగాక దిక్కులేని నన్నుఁ
గరుణించుట న్యాయము శాపానలమున దహింపఁబడకుండ
న న్నుద్ధరింపుము. నీ ప్రమాణము ననుసరించిన నన్నేల శపింప
వలయునో తెలియఁజాలకున్నాఁడ ఈదేవగంగ నన్నుఁ గూడి
వచ్చినది. భూలోకమునకుఁ బొమ్మనుట న్యాయము కాదు నా
దోషమున నీమె కిట్టిశాపము కలిగినది కాన ననుగ్రహింపుము
అని పలుభంగుల నన్నుఁ బ్రార్థించెను

ఇట్లు దీనుఁడై కంపితాంగుఁడై తన్నుంబోలి వణఁకుచున్న
గంగతో నన్నుఁబ్రార్థించు సాగరుంగాంచి యిట్లంటిని పుణ్యా
త్మా! ఆకస్మికశాపశ్రవణసంజనితవిషాదానలంబునంబొగులకుము
శాంతి నొందుము భయపడనేల? మహోదధీ! ప్రసన్నుఁడ
నైతిని. ఈశాపమునకుఁ బెద్ద కారణము గలదు నీవీ సాగర
తనువును వదలి భారతభూమికిం జని స్వీయతేజమున భారత
వంశమునఁ బుట్టువుం గాంచుము అందు రాజ్యలక్ష్మీసమన్వి
తుఁడవై ప్రజలఁ బాలింపుము పరమానందమట నీకుఁ గల్గెడు
ఈ గంగాదేవియు నత్యుత్తమరూపధారిణియై నీమనసును రం
జిల్లఁజేయుచు నీకుఁ బరిచర్య చేయుఁగాక నాయానతి నీసుంద
రిం గూడి మోదమానుండవై నాయాజ్ఞ చే వర్ధిల్లుము ఈసలిల
సంక్లేదమును మఱచియుండఁగలవు సంతోషమున నాయీ

యానతి నిర్వర్తింపుము. * ప్రాజాపత్యవిధిచే గంగను వివాహము చేసికొనుము వసువులు శాపవశంబున స్వర్గభ్రష్టులైరి రసాతలమును బ్రవేశించిరి వారిజన్మమునకై నీవి ట్లాజ్ఞాపింపఁబడితివి ఈగంగాదేవి వారి నెనమండ్రను గర్భమున ధరించుఁగాక ఈ వసువులు విభావసు సమానగుణగణులు. దేవతాప్రీతి వర్ధనులు కాన నట్టి వసువులఁబుట్టించి కురుకులమును వృద్ధి నొందించి యాతనువుపదలి సాగరీతనువు నొందుము అని పల్కితి

దేవతలారా! మీరు చెప్పుటకుఁబూర్వమే పృథ్వీభారమును తగ్గింపఁగోరియే యిట్లు శపించితిని శంతనువంశమును భూమి నారోపించితిని ఆరీతిగా వసువు లావిర్భవించిరి అందేడుగురు స్వర్గమునకుఁ బోయిరి ఇప్పటికి నందెనిమిదవవసువు గాంగేయుఁ డనఁబరఁగుచు భూతలంబున నున్నవాఁడు ఆ శంతనమహారాజు తనభార్యయందు విచిత్రవీర్యుఁ డనఁబడు కొడుకుఁ గాంచెను ఆతని కిరువురుపుత్రులు ధృతరాష్ట్రపాండునామకులు విఖ్యాతులు గలరు అందుఁ బాండురాజునకు నిరువురుభార్యలు గలరు కుంతీమాద్రులని వారిపేరులు ధృత

---

* ఇత్యుక్త్వా చరతాం ధర్మం సహయా దీయతేఽర్థినే, సకాయః పావయేత్తజ్జః షట్ షట్ వంశ్యాన్ సహాత్మనా

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి, ఆచారకాండము ౬౧ శ్లో.

'సహధర్మంచరతా మితి పరిభాష్య కన్యాదానం స ప్రాజాపత్యః.

అని మితాక్షరావ్యాఖ్య.

రాష్ట్రునకు నొక్కఁర్తకయే భార్య గాంధారియని తన్నామ ధేయము భర్తృప్రియవ్రతపరాయణురాలు తత్పుత్త్రులు నూఱుగురు ఈయన్నదమ్ముల తనయులకు విరోధమును గల్పింపఁదగు దాన మహాహవము సంఘటిల్లు ఆవిమర్దమునందు క్షత్రియనాశము గల్గును ఆయుద్ధమున ప్రళయకాలభీతి ఘటిల్లవలయు అందిరువాఁగుల రాజులు సబలవాహనులై పోరాడి నశింతురు అపుడు భూభారము సన్నగిల్లు. ద్వాపరాంతమున నీమహాహవము ఘటిల్లఁదగు ఆసంగరమునఁ జావక మిగిలినవారు శంకరాంశసంభూతునిచే నిద్రామృతి నొందఁగలరు ఆరేయి శంకరాంశసంభూతుఁడగు మహాపురుషుఁ డంతకాకారుఁడై శాత్రవుల నిశ్శేషముగఁ జంపు అంతఁ దృతీయ ద్వాపరయుగంబు సమాప్తం బగు. ఎపుడు విష్ణ్వంశము భూమినివదలునో అపుడే కలికాలము ధరవెలయు అది భయంకరదర్శనము గలది అధర్మపురుషులందుఁ బెక్కుమంది వెలయుదురు. ధర్మము నామమాత్రముగ నుండు సత్య ముత్సన్నప్రాయమై యసత్య మభివృద్ధినొంద నాయుగము దుష్టభూతమై యలరు మహేశ్వరకుమారు లనుదేవతల నాశ్రయించి మనుజు లుందురు ఆయు వత్యల్పముగ నుండు

దేవతలారా! ఇపుడు చేయఁదగుకార్యము మీవలనఁ గాఁదగిన దేవియన, వేవేగ మీమీ యంశముల భూమియందు మనుజరూపముల వెలయించుటయే ఆలస్యము చేయకుఁడని మఱియొకతూరి చెప్పుచున్నవాఁడను ధర్మదేవతాంశమును

గుంతీదేవియందును, మాద్రియందును వ్యాపింపఁజేయుఁడు కలహామునకుఁ గలి మూలముగాన గాంధారియం దాకలియం శము నుంచుఁడు కాలచోదితులై వీరు రెండుపక్షములుగా నేర్పడి యుద్ధకారకు లగుదురు అంత భూభారమడంగు ఈభూదేవి తన నివాసము నొందునుగాక యుద్ధోపాయమే రాజులకు విధివిహిత మనుట యంద తెలుంగుదురు కాఁబట్టి ధర్మకల్యాంశపురుషుల యాధారముగా నీభూభారమునడంచు సంగ్రామము విస్తరిల్లు మీరును జింతల మాని పొండు భూమి యు ధైర్య మవలంబించి చనుఁగాక అని బ్రహ్మపలికి విశ్రాంతిఁ గొనియె

బ్రహ్మపలుకులువిని భూదేవి విగతజ్వరయై రాజు లన్యో న్యకలహముల బ్రుందుదు రని నమ్మి పని వినియె ఆవల బ్రహ్మ మరల దేవతలం గాంచి మీరసురమర్దన ప్రయత్నమున జాగ రూకులరై వర్తింపుఁడని హెచ్చరించెను మహర్షియగునరుని, భూభారమును వహించు శేషుని, సనత్కుమారుని, సాధ్యు లను, అగ్నిపురోగము లగుదేవతలను, వరుణ, యమ, సూర్య, శశాంకులను, గంధర్వులను, అచ్చరలను, రుద్రుల, నాదిత్యుల, నశ్విదేవతలఁ, బ్రోత్సహించి వేవేగ మీరంశావతారముల భూమినివెలయుఁడని పలికెను దేవతలు తదాదిష్టప్రకారమున నవతరించిరి కొందఱయోనిజులైరి కొందఱుయోనిసంభూతు లైరి దైత్యదానవవధార్హరూపంబుల దేవతలు భూమి నిండి యుండిరి సకలాయుధములధరించి వారెల్ల యుద్ధదుర్మదులై,

సింహబలులై, గదాపరిఘాద్యాయుధహాతులనోర్చుశక్తివెలయ గిరిశృంగములనెత్తి వైవఁగలవారగుచు, వృష్ణిప్రముఖ వంశములవేనవేలుగ జనియించి భూమినిండియుండిరి కురుసంశము నందును, పాంచాలవంశమందును, యాజ్ఞికులగు బ్రాహ్మణ పుంగవవంశములయందును, దేవత లుదయించిరి సర్వాస్త్ర శస్త్రవిదులు, వేదవ్రతపరాయణులు, సకలసద్గుణసంపన్నులు, యజ్వలు, పుణ్యకర్మనిరతులునై వారెల్ల జన వినుతింగాంచిరి

బ్రహ్మయు దేవతలం బ్రోత్సహించుతఱి సురలారా! మీరెల్లఁ గొండలఁ బిండిచేయుఁడు, భూమిని గదలింపుఁడు ఆకసమున కెగిరి దుముకుఁడు, సముద్రములఁ గలంపుఁడు ఇట్లు చేసిన మీరు బలవంతులని నమ్మి ప్రజలు మీపక్షములఁ జేరి ప్రాణముల వదల నుంకింతురు అని యిట్లు లాదేశించి దేవతలఁ బొండని యాజ్ఞనిడి శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యందు సకల భారముల నునిచి శాంతినొందెను.

జనమేజయమహారాజా! శ్రీమహావిష్ణువు భూతలంబునఁ దాను బ్రజాహితముసేయుపొంటె యయాతివంశమున నె ట్లుద్భవించెనో ఆవిధ మెఱింగించెద వినుమని వైశంపాయన ముని చెప్పఁదొడఁగె

భక్తవరులారా! ఒక్క ధర్మరక్షణమునకయి దేవత లెంతపాటుపడిరో తలంపుఁడు ధర్మమునుగావ భూతలంబున నవతరించిరి అధర్మపరాయణులగు మనుజుల హింసింప దారుణ

ప్రయత్నముల నొనరించిరి ఇట్టు లేలచేయవలయు నన్న ప్రశ్నము హాస్యమునకైనను జేయరాదు ధర్మమునకే మనము బ్రదికియున్నవారము దానిని గాపాడుటకే శ్రీహరి మను ష్యాకారమెత్తును దానిని గాపాడుటకన్న మంచికార్యము వేఱొకటిలేదు మహర్షులకుఁ గూడ నీకార్యమునకై తపస్సును వ్యయింపక తప్పినదికాదు కావున ధర్మమును గాపాడిన జగమును గాపాడిన ట్లగు. ధర్మరూపమే భగవద్రూపము దాని నుపాసించిన భగవంతు నుపాసించినట్లే దానిని మించి నకార్యము లేదు దానిని మీఱు పుణ్యకార్యములేదు. కాన మనుజులమై పూర్వపుణ్యంబున నిలఁ బుట్టినందులకై యథో చితముగ ధర్మపరాయణులము కావలయు నాపని మన మొన రింపమేని మన మనుజత నిష్ఫలమగును పశుజాతికిని మనకు భేదము గానరాకయుండఁ గలదు. తొలిజన్మమున నెంతయో తప మొనరించియో, సద్వ్రతముల నొనర్చియో, సజ్జనుల సేవించియో, సత్క్షేత్రములకుం జనియో, పుణ్యతరంగిణుల స్నానమొనరించియో, దీనులఁబాలించియో, సత్పురాణములఁ బరించియో, ఏపుణ్యలేశముచేతనో మనుజులమై పుట్టఁగలిగి తిమి ఇట్టి పుట్టువున కర్హమగు సత్కార్యమును జేయమేని జం తుజాతికిఁ జేరఁదగినవార మగుదుము కాఁబట్టి భగవత్సేవా కార్యమునందు శక్తి వంచనలేక పాటుపడవలయు. భగవ ద్భక్తుల దూషింపరాదు భగవత్కథల నిస్సారము లనరాదు పుణ్యతీర్థసేవనము నిష్ఫలమని మొండిపట్టుదలచే వాదింప

రాదు. ఇవియు నిట్టి వింక నెన్నియో చేయరాని కార్యములు.
ఇంకఁ గథ వినుఁడు

నారదుఁడు నారాయణుని దర్శించుట.

* ఇట్లు దేవతలయంశావతారములు భూమి నిండెను కాని యేమిలాభము? భగవదవతారమేది? అదిలేక యీసృష్టి యేమిచేయఁగలదు? మఱింతభూభారహేతు వగును గాదా భగవత్సహాయము కలిగినపుడే యీసృష్టి ఫలవంత మగును లేదేని నిష్ఫలమగును ఈవిధమును నారదముని యెఱిఁగినట్లు ఇతరు లెవ్వ రెఱుంగరు. అట్టి నారదముని యేకార్యమొనరిం చిన నది లోకోపకారమే యగు కలహప్రియుఁ డనియుఁ, గల హాశనుఁ డనియు నాతనికిం బేరులు కలవు ఆపేరులు పామరు లచేఁ గల్పింపఁబడిన వనుట తప్పుగాదు సజ్జనులుకూడ నాపేరు లుపయోగించుచున్నారే యన్న లీలార్థ ముపయోగింతురు కాని నారదకల్పితకలహము లన్నియుఁ గార్యాంతమున నెట్టి ఫలము నిఁజాలునవియో పరికించినఁ దేటపడును

ఆనారదమహాముని యొక్కనాఁడు ప్రపంచస్థితి యెట్లున్నదని విచారించెను దేవత లంశావతారముల భూతలంబున నిండియుండుట గాంచెను వీరేమిచేయఁబూనిరనియుఁ జింతించెను ఓహో! వీరి కనువగు నాయకుఁడై భగవంతుఁ డవతరింపలేదే యని యెఱింగెను భగవంతుఁ డేల యింక నూరక

* ఈకథ హరివంశపర్వము ౫౭ అధ్యాయమునుండి గైకొనఁబడినది.

న్నాఁడని మరల వితర్కించుకొనియె ఇఁక నాపని మిగిలియున్నది నేఁజేసెద నని సిద్ధాంతీకరించుకొని మరల నొక్కసారి ప్రపంచమువైపునకు దృష్టిఁబఱపెను భారతకులమున ధర్మపవన పురుహూతాశ్విదేవత లంశావతారముల నవలంబించిరి సూర్యుఁ డవతరించెను దేవపురోహితుఁ డగు బృహస్పతి ముందే యవతరించియుండెను వసువులలోఁ గడపటివసువు గంగాపుత్త్రుఁడన వెలసియుండెను మృత్యుకాలాంశభవులుండిరి శుక్రశశాంకవరుణాంశపురుషులు భూమి నలరారిరి శంకర, కుబేర, గంధర్వోరగయక్షాంశభవు లుండిరి. నారాయణాంశభవుఁడు కానఁబడఁ డయ్యె

ఆముని దేవతలెల్ల భూతలమున నిండియుండుటం గాంచెను వెంటనే యగ్నివలెఁ బ్రజ్వరిల్లు తేజమున నొప్పుచు, బాలార్కసదృశేక్షణములఁ గానఁబడుచు, సవ్యాపసృష్టమై, విపులమై తనరు జటామండలమునుదాల్చి,శీతాంశుజ్యోత్స్నాతుల్యవస్త్రమును ధరించి మహతి యనంబడు వీణియం జేతంబూని కృష్ణాజినము నుత్తరీయముగఁ దాల్చి, కమండలువు చేతఁబూని యపరపురుహూతుఁడో యన సకలరహస్యముల వెలిఁబుచ్చు స్వభావము తనరార, రూపమొందిన విగ్రహమో యన, వేదగాన మొనరించుచు, శరీరకాంతి వెలయుచుండ, గంధర్వవిద్యాకోవిదుండై, కలిబాహ్యుండై, దేవగంధర్వలోకముల నాదివక్తయనఁ బ్రఖ్యాతిని వహించుచు, నిపృమానతేజమునఁ దగు నారదముని పరమాత్మలోకంబునకుం బోయి దేవసభా

మధ్యభాగమున నవ్యయుండై యలరారు శ్రీమహావిష్ణువుం గాంచి యిట్లు విన్నవించెను.

ఓభగవంతా! నారాయణమూర్తీ! దేవతాకృతాంశావతరణము న్యాయమని నాకుఁ దోఁచకున్నది అది సర్వపృథ్వీపాలకవినాశార్థము చేయఁబడినది ఇది యెంతయు నకారణము పృథ్వియందుఁగల క్షత్రియసంతానము నీయందుండును నృనారాయణయుక్తమగు నిది క్షయార్థమయ్యె నని నాకుం దోఁచెడు సర్వమెఱిఁగిన నీచే నిట్లు చేయఁబడుట యుక్తమగు పనికాదు. ఒక్కభూదేవికొఱ కింతటి దారుణకృత్య మొనర్చుట సమంజసమనఁ దగునా నీవు చతుష్షంతులకు నేత్రప్రాయుఁడవు జన్మించువారలలో శ్లాఘ్యుఁడవు యోగులలో శ్రేష్ఠుఁడవు గతిమంతులకు గతివి భూతలంబున నిండి దేవతాంశభవులుండఁ గాంచియు సర్వేశ్వరుఁడ వగు నీవు భూదేవికి సాయముచేయుపొంటె నేల యవతరింపవు? ఈదేవాంశములు నీచే సనాథములు త్వన్మయములు త్వత్పరాయణములు జగమున నేవేవో కార్యములఁ జేయఁబూని సంచరించుచున్నవి ఈవిధముం గాంచియే నే నీ దేవసభాదర్శనము చేయవచ్చితిని నిన్నుఁ బ్రోత్సహించుటయే నాపని ఏల యీ పని నీకందువా? కారణమును జెప్పెద నవధరింపుము

మధురాపురవృత్తాంతము.

పూర్వము తారకాసురసంగ్రామము పొసఁగిన తఱి నీచేఁ జంపఁబడిన రాక్షసులు భూతలంబునం బుట్టిరి వారిగతి

యెట్టిదో వినుము భూలోకమున మధురాపురమనునది యొకఁడుగలదు యమునాతీరమున నది యలరు జనపదస్ఫీతమై యుండు నద్దానియందు మధునామకమహాసురుండుండెను. ఆతఁడు దుర్జయుండై సాటిలేక సర్వభూతభయంకరుండై మహాబలసమన్వితుండై యుండెను ఆరాక్షసునకుఁ బ్రియమై మహాపాదపసమూహసంకులంబై, భయంకరదర్శనంబై మధువనంబను ప్రఖ్యాతిగాంచినవన మొక్కండుండెను ఆదనుజునికుమారుఁడు లవణనామకుండు గలఁడు తండ్రినిమించిన బలపరాక్రమవంతుఁడు

*ఆమధువనమున నాదానవుఁడు వేడుకఁ గ్రీడించుచు దేవదానవులఁ బాఱఁదోలుచుఁ దనకు నెదురులేకయుండెను ఆకాలమున నయోధ్యాపురమున దశరథపుత్త్రుఁడగు శ్రీరాముఁడు కోసలరాజ్యమును బాలించుచుండెను ఆమహాపురుషుఁడు రాక్షసభయావహుండై ధర్మజ్ఞుఁడై ప్రజారంజకుఁడై యుండఁగా నావార్త నాలించి యాదానవుండు రామునన్నిధికి దూతఁబంపెను ఆదూతయుఁ బరుషవాది ఆవార్తయిట్టిది రామా! నేను నీవుండు దేశమునకు సమీపమున నున్నవాఁడను కాన నీకుం బగవాఁడనే లోకమున రాజులు బలదర్పితుని సామంతరాజునుగా నంగీకరింపరు. ప్రజాహితమును గోరి న్యాయమార్గావలంబియగు రాజు జనపదసంకులంబగు

---

* ఈకథ శ్రీమద్రామాయణోత్తరకాండమునఁ జెప్పఁబడిన కథకు ఇంచుక విరుద్ధముగాఁ గన్పట్టుచున్నట్లు తోఁచు కాని ముఖ్యాంశములందు భేదము కానరాదు కావున సంశయింపఁ బనియుండదు

రాజ్యమును వృద్ధిచేయఁగోరు నెడల శత్రువుల జయింపవలయు. అభిషేకార్ద్రకేశుం డగు రాజు తొలుదొలుత నింద్రియముల జయింపవలయు వాని జయించిననే జయశాలి యనంబడు ఇంతియ కాక సత్ప్రవర్తకుఁ డగువానికి, నందును రాజునకు, నీతిని బ్రజలకుపదేశించువానికి సముఁడగు గురువు లోకమున లేనే లేఁడు వ్యసనముల సేవగించుచు, ధర్మమధ్యస్థితుఁడై, ఫల జ్యేష్ఠుఁడునగు రాజచంద్రునకు సామంత రాజభయము లేదు కూడఁబుట్టినవియు, నిరంతర మభివృద్ధినొందుచుండు నవియు నగుచు మిత్రప్రియకరములు నగు నింద్రియాదులకు జిక్కనరా జేయధీరుఁ డనఁబడు రామా! నీవు స్త్రీవిషయమున లోలుఁడవై సమిత్రపుత్రబాంధవముగ రావణుం జంపితి ఇది న్యాయసమ్మతమని నేఁదలంపను మహాకుత్సితకర్మమని నా భావము ఇంతియగాదు వ్రతముపూని వనవాస మొనరించుచు, రాక్షసానీకమును జంపితివి ఇట్టికృత్యము సజ్జనసమ్మతమనఁ దగు పనికాదు అక్రోధము సజ్జనధర్మము అదియే సద్గతిని జూపును నీచర్యచే నాశ్రమవాసుల కపకీర్తి సంభవిల్లినది వ్రతచర్యాపరాయణుండవగు నీచే రావణుండు తెగి ధన్యుఁ డయ్యెను. స్త్రీనిమిత్తమగు యుద్ధము సద్గతిప్రదము కానేరదు జితేంద్రియుఁడు కాక దుర్బుద్ధియగు రావణుఁడు నీచేఁ జంపఁబడియెను నీవు యుద్ధశూరుఁడవేని నాతోఁ బోరు సల్పుము

ఈమాటలు లవణాసురుఁడు చెప్పినట్లే పరుషవాక్కు గల దూతపలికెను రామచంద్రుఁ డాలకించి సస్మితవక్త్రుఁడై

యిట్లు బదులుచెప్పెను రాజాజ్ఞాపాలకా! నీవు దూతకార్యము నిర్వహించితివి గాని నీచెప్పిన యీవాగ్జాలము కుత్సితమైనది నన్నుఁ గుత్సితకార్యతత్పరునిం జేసితివి నిన్ను సుస్థిరమతిగా భావించుకొంటివి ప్రభుగౌరవమున నిట్లు పల్కితివి నేను సన్మార్గ మూఢుఁడను రావణుఁడు నాచేఁ జంపఁబడియె నా భార్య వానిచే న్యాయముగనే హరింపఁబడియె కానిమ్ము ఇపుడేల యాగోడవ సత్పథస్థితులగు సజ్జనులు వాఙ్మాత్రమున నిందింపరు దూత చెయఁదగినకార్య మొనరించితివి ఇంకఁ బొమ్ము ఇచటఁ జాలనేపు నిలువకుము నావంటి ధీరులాత్మ స్తుతిని జేసికొను నీచులతో యుద్ధమొనరింపరు ఇదిగో నా యనుజుఁడు శత్రుఘ్నుఁడు వచ్చి దురాత్ముఁడగు నీప్రభువునకుఁ దృప్తి గల్గించును

అనిన దూతయు మధురాపురమున కరిగెను శత్రుఘ్నుఁడును బయనమై పోయెను అనుజుఁ డరుగుతఱిమున శ్రీరామచంద్రుఁడు నిర్భరానందమున నాశీర్వదించెను అతి వేగమ శత్రుఘ్నుఁడు మధురాపురముచేరి వనాంతమున యుద్ధాభిలాష మించ నివసించెను

లవణశత్రుఘ్నుల యుద్ధము

దూత యరిగి రాము నాశయముఁ దెలుప వాఁడు మండిపడి యుద్ధాభిముఖుండై మధువనముచెంత కరిగెను ఆయుద్ధము భయంకరమై దానవామర్త్యసంగ్రామమును మించెను లవణాసురశత్రుఘ్నులన్యోన్యబాణజాలంబుల క్షత

గాత్రులగుచు గెలుపోటములు లేక పోరాడిరి ఆయాసము గాని విసుగుగాని వారికిం గలుగదయ్యెను ఒకనాటి యుద్ధమున నాదానవుఁడు శూలవిరహితుఁడై శత్రుఘ్నబాణక్షతుఁడై హీనసత్త్వుఁ డయ్యెను విధివశమున నాదిన మాతఁడు శూలాయుధమును గొనిపోఁ డయ్యె అంత లవణుఁడు డస్సియుఁ దనమహాంకుశాయుధమును వైచి శత్రువును బడనేయ నాసఁగొనియె అది యట్టియాయుధమే కాని విధి వశమున నది లక్ష్మణానుజుని జంపఁజాలదు ఆయాయుధమును జేనంది లక్ష్మణుని తమ్మునిం జంప దగ్గఱకేగెను శత్రుఘ్నుఁడు బంగరుకుసుమముల నలంకృతమగు ఖడ్గమును జేనంది చెంత కరుదెంచు లవణుని శిరసు ఖండించెను

ఇట్లు లవణాసురుంజంపి యాసుమిత్ర కడపటికొడుకా ఖడ్గముననే యాభయంకరారణ్యమును ఛేదించెను ఆవనభాగమున నగరమును నిర్మించి సౌమిత్రి యందుండెను ఆనగరము మధువనమున నిర్మింపఁబడుట మధురానగరమనఁ బ్రఖ్యాతి నొందెను ఆనగరము హృష్టపుష్టజనాకులమై సకలపరికరసంయుతమై రాజనివాసార్హమై యుండెను అది యమునాతీరమం దుండుట బరమపావనమై జగద్విఖ్యాతిం గాంచెను

శ్రీహరి! కొంతకాలమున కానగరమును శూరసేనుఁడను రాజు పాలించెను భోజకులోద్భవుఁడగు నుగ్రసేనుఁడు మహాసేనతుల్యపరాక్రముఁ డౌట జగద్విదితుఁడై యాపురము నాక్రమించెను. మహాభావా! తారకాసురసంగ్రామమున నీచేఁ జంపఁబడిన దానవేంద్రుఁడు కాలనేమియే

యాయుగ్రసేనునకుం బుత్రుఁడై కంసనామమున నుదయించెను భోజవంశవివర్ధనుఁడై బలపరాక్రమముల సాటిలేక యా కంసుఁడు రాజచక్రభయంకరుఁడై, సర్వభూతములఁ దనవశమున నుంచుకొనుచు, నున్నవాఁడు దారుణాభినివేశము చేతను భయప్రదాంతరాత్మ చేతను, జనుల కగమ్యుఁడై రాజధర్మాభిరతుఁడు కాక ఆత్మపక్షమునకై సుఖావహుఁడు కాక, స్వరాజ్యమునైనను న్యాయరీతిఁ బాలింపక, ప్రచండుఁడై ప్రజలఁబీడించి పన్నుఁగొనుచు, నున్నవాఁడు. నీచేత యుద్ధమునఁ జంపఁ బడిన కాలనేమి యంశమునుండి జన్మించి యాసురాక్రాంతరాత్మ గలిగి లోకములఁ బీడించుచున్నవాఁడు ఆతని సోదరుఁడు కేశియనువాఁడు ఆతఁడే పూర్వము హయగ్రీవుఁడను రాక్షసుఁడు వాఁడు సింహబలుఁడై బృందావనమున నొంటరిగ నున్నవాఁడు సదా వాఁడు మనుజమాంసములనే నమలుచుండును బలిపుత్రుఁడగు నరిష్టుండు వృషభరూపధారియై పుష్టకకుద్విరాజితుండై గోకులాంతకుఁడై యున్నవాఁడు వాఁడు కామరూపి మహాసురుఁడు దితిపుత్రుఁడగు నరిష్టనామకుఁడు దానవశ్రేష్ఠుఁడై కుంజరత్వము నొంది కంసవాహనమై యున్నవాఁడు లంబాసురుఁడు పరాక్రమమున సాటిలేక విఱ్ఱవీఁగుచుఁ బ్రలంబనామమున భాండీరవటము నాశ్రయించి యున్నవాఁడు ఖరాసురుఁడనఁ బ్రఖ్యాతినొందియున్న రాక్షసుఁడే యిపుడు ధేనుకాఖ్యనొప్పుచు భయంకరతాళవనము నాశ్రయించి ప్రజలఁ బీడించుచున్నవాఁడు వారాహకిశోరనామధారులగు నసురులు మహాబలవిక్రమసంపన్నులు

యుద్ధరంగాభిలాషు లిపుడు చాణూరముష్టికు లన నవతరించిరి ఓదానవాంతకా! మయతారకులను మహాదానవు లిర్వుర భూపుత్రుఁడగు నరకాసురుఁడుండు ప్రాగ్జ్యోతిషపురమున విఱ్ఱవీఁగుచున్న వారు మహానుభావా! శ్రీవిష్ణూ! ఈరాక్షసులెల్ల నీచేఁ జంపఁబడియు, నవమానింపఁబడియు మానవరూపము లెత్తి యిపుడు మానవుల సకలవిధముల బాధించుచున్న వారు ఈపేర్కొనఁబడినవారెల్ల నీకథావిముఖులు భగవద్భక్తులఁ ద్రుంచువారు వీరు నీయనుగ్రహమున మృతినొందింపఁబడుదురేని స్వర్గము నిలుచును ప్రపంచము సుఖపడును. సాగరములు వర్ధిల్లును నీవూరకున్న నింకొక్కరీకార్యము నిర్వహింపఁజాలరు దుర్వృత్తుఁడైనను నీచేఁ దెగి పుణ్యలోకమునొందును నీవీసమయమున నౌదాసీన్యము వహించిన జనులకుఁ బుణ్యగతులే లేవు పాపమతులచేఁ బీడితులయి పాపకార్యతత్పరులచేఁ బ్రోత్సాహితు లగుచున్నవారు

కాఁబట్టి యోమహాత్మా! పురాణపురుషా! నావెంట రమ్ము. భూలోకమునకుం బోవుదము దానవనిర్మూలనార్థ మీ శరీరము నుపసంహరించి మానవత్వమొందుము నీయవ్యక్త మూర్తులు దేవతలచే నెఱుంగఁ దగునే దేవత లేభూమియం దవతరించియున్నవారు నీవవతరించినఁ గంసుఁడు నశించు ఎందులకై వాఁడు భూతలమున నవతరించెనో ఆఫలము నీవవతరించిన నొనఁగూడును భారతమున నీవెకార్యగురువవు లోక చక్షుస్సు నీవె నీవే పరమగతివి కాన వేవేగ భూలోక

మునకు రమ్ము రాక్షసులం జించి చెండాడుము అని నారద
మునిప్రార్థించి యూరకుండెను

శ్రీవిష్ణువు నారదమునికి సమాధానము చెప్పుట

శ్రీమహావిష్ణువు లోకహితార్థ మిట్లు నారదముని వచింప నాలకించి తాఁ బరమేశ్వరుండగుట సర్వ మెఱుంగుఁ గాన నేయుత్తర మిడిన నమ్మునిసందియములు తొలంగునో యారీతి నూహించి యిట్లు బదులుచెప్పెను నారదమునీంద్రా! లోకహితమే ప్రధానమని భావించి నీచేసిన ప్రశ్నమునకు, నన్నుఁ బురికొల్పినందులకుఁ బరమానంద మొందితిని రక్కసులు నాయందు ద్వేషమూని భూతలంబున వివిధరూపముల నవతరించి మద్భక్తులగు సజ్జనుల బాధించుచుండుట నేనెఱుంగుదును ఉగ్రసేనతనయుఁడగు కంసు నెఱుంగుదు తురగరూపధారియగు కేశిని, కువలయాపీడ నామకమహాగజమును, చాణూరముష్టికు లనఁబడు మల్లులను, వృషభరూపమును దాల్చిన యరిష్టదానవుని, ప్రలంబుఁ డనుపేర నవతరించిన ఖరుని, బలిపుత్రికయగు పూతనను, వినతాతనయుఁడగు గరుత్మంతుని సాధ్వసమున యమునానదీహ్రదమును జేరియున్న మహాక్రూరుని గాళియుని, సకలరాజశిరస్థితుఁడై సాటిలేక విలసిల్లు జరాసంధుని, ప్రాగ్జ్యోతిషనగరంబున నున్న నరకుని జక్కఁగా నెఱుంగుదును కుమారునిం దిరస్కరించు పౌరుష

---

* ఇది హరివంశపర్వము ౫౫-వ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

మున నలరారుచు మనుజలోకంబున శోణితనగరంబున నవతరించి బాహుసహస్ర విరాజితుఁడై దేవతల లెక్కఁగొనని బాణాసురుని, జక్కఁగా నెఱుంగుదు భూదేవి మహాభారార్తి పీడితయై నాయవతారమున కెదురుచూచుచుండుటయుఁ దెలియుదును ఏయుపాయము పన్నిన నీరాజు లాహవ మొనరించిన బలవాహనులై మరణింతురో యాపద్ధతి నూహించియే యున్నాఁడను దేవతల కష్టములు తొలఁగు నుపాయమూహించితిని నేఁజేయఁదగిన కార్య మింకేదియనియు నాలోచించితిని మది కదియు సరిపడియే యున్నది పృథ్విని మనుజరూపమునఁ బుట్టవలయుననియే సిద్ధాంతము చేసికొనియున్నాఁడను ఏయేయుపాయములచేఁ గంసాదుల వధింపనగునో యాయుపాయము లన్నియు నాలోచింపఁబడియే యున్నవి యోగమాయంగొని యాయాయిగతుల నాయాయసురుల వధించెదను దేవతారిపులవధించి దేవతలకష్టములం బాపెదను ప్రపంచమున నిజనిజాంశముల సురగంధర్వముని ప్రభృతు లవతరించుట నాయాజ్ఞచేతనే యని తెలియఁదగు ఈకార్య మిట్లిట్లు చేయఁదగు నని ముందే నిశ్చయించుకొని యున్నవాఁడ నారదా! నేనేదేశమున నేవేషమున నుండవలయునో ఆవిధము బ్రహ్మదేవుఁడే నిశ్చయింపవలయును.

ఒక్కమాఱు నేను బితామహుం బిలిపించి పంకజాసనా! ఈభూభార మాప నేదేశమున నెట్టివేషమున నేనుండవలయు ఏరీతి నాదానవులఁ జంపవలయు ఆవిధము తెల్పుము.

నీవెట్లుగోరిన నట్లే యొనరించెద నని బ్రహ్మనడిగితిని నా ప్రశ్నములు విని బ్రహ్మయు నిట్లు బదులుచెప్పెను నారాయణా! జగదీశ్వరా! నేసిద్ధాంతము చేసికొని విన్నవింపఁ దలంచిన విషయమును వినుము నిన్నుఁ గన్నకొడుకుగా భావింపఁదగు పుణ్యాత్ము రా లెవరో, నిన్ను వంశకర్తగాఁ బడయఁగల తండ్రి యెవ్వఁడో, నానిర్ణయము నెఱింగించెద పవిత్రయాదవవంశమున నసురులెందఱో యవతరించిరి వారి నున్మూలించి సద్వంశంబుగా దాని నొనరింపవలయును స్థిరకీర్తిమంతముగా దానిఁ జేయవలయు ఆపద్ధతి నేజెప్పినట్లు చేయఁదగునని వేఁడెదను

మహానుభావా! కరుణాసింధూ! జగదుద్ధారకా! * పూర్వము కశ్యపమహర్షికి, వరుణునకు వివాదము గల్గెను ఎట్లనఁ గశ్యపముని వరుణదేవుని యజ్ఞధేనువులఁ గాంచి యివి సమృద్ధిగాఁ బాలు పిదుకఁగలవు అని తలంచి వాని నపహరించెను ఆమునికి అదితియు సురభియు నను నిర్వురుభార్యలు గలరు ఆగోవుల నాభార్యలకు నిచ్చెను వరుణుం డడిగిన నీ నొల్లఁడయ్యె అంత వరుణుఁడు నాచెంతకరుదెంచి నమస్కరించి పితామహా నా యజ్ఞధేనువులఁ గస్యపముని హరించెను.

---

* ఈకథ యింతకుముందు దేవీభాగవతమునుండి యెత్తి వ్రాయఁబడినదియే కొంచెము మార్పుగలదు. కాన సంగ్రహించి యిట వ్రాయఁబడినదని పాఠకు లూహించి మన్నింతురుగాక ఇంతియగాక యీకథయందు విశేషాంశములు గలవు. గోరక్షణము ప్రధానకృత్యమని చెప్పఁబడినది. అద్ది ముఖ్యముగాఁ దెలిసికొనఁదగియుండుఁ గాన మరల నిట వ్రాయఁబడినది.

వా రొనరించు యజ్ఞకార్యము పూర్తినొందువర కూరకుండి యడిగితిని ఈనొల్లఁడయ్యె అదితియు సురభియు నను భార్యల యనుమతిచే నూరకున్నవాఁడు ఆ ధేనువులు కామముల బిదుకునవి అక్షయ పయోవంతంబులు దివ్యములు నాల్గు సాగరములుఁ దిరిగి స్వతేజోరక్షితములై యిల్లు చేయచుండినవి ఈ కశ్యపుఁడుతప్ప వాని నెవ్వఁడు హరించును? ఇంతియ గాదు దేవామృతోపమాన మగుపాలను అక్షయముగఁ గురిపించును అట్టి నాగోవుల హరించువాఁడు ప్రభువుగాని, గురువుగాని యితరుఁ డెవ్వఁడుగాని నీచే శిక్షింపఁ బడఁదగు కార్యజ్ఞులుకాని మూర్ఖులకొఱకే దండవిద్య సృజింపఁబడినది నీకంటె ధర్మరక్షకు లెవరుగలరు? ఏది యెట్లుగావలయునో యది యట్లుగావలయుఁగదా! కర్తవ్య మొనరింపుము నా గోవుల నాకిప్పింపుము ఆవల సముద్రమునుం బ్రవేశింతు అదిగదా నాగృహము ఏ ధేనువు లాత్మదేవతలో, ఏవి అక్షయ ధనమో, అట్టివి నీచే రక్షింపఁబడు ప్రపంచమున నుత్తమజంతువు లగుటయగాక బ్రాహ్మణశబ్దమునకంటె ముందుఁ జెప్పఁబడినవి గోబ్రాహ్మణపదము లోకవిదితము గదా!

* తొలుదొలుత గోవుల రక్షింపఁదగు అవి రక్షింపఁబడి ద్విజుల రక్షించు గోబ్రాహ్మణులరక్షింప వారు జగమును

---

* త్రాతవ్యాః ప్రథమంగావః త్రాతా త్రాయంతి తా ద్విజాన్, గోబ్రాహ్మణ పరిత్రాణే పరిత్రాతం జగద్భవేత్. అని మూ. హరివంశే. ౫౫ అ. ౩౧ శ్లో.

గాపాడుదురు అని యిట్లు వరుణుఁడు దీనాననుఁడై వేఁడెను అచ్యుతా! నేనును జక్కఁగా నాలోచించి దాని తత్త్వ మెఱింగి కశ్యపమునికి శాపమొసంగితి ఏయంశమున గోవు లపహరింపఁబడినవో యాకారణమున నమ్ముని మర్త్యలోకమున గోపత్వమొందెను ఆయన యిరువురు భార్యలు భర్తతోఁ గూడి గోపికలై జనించిరి కశ్యపాంశజనితుఁడై కశ్యపసమానుఁడై వసుదేవుఁడనఁ బ్రఖ్యాతినొంది గోకులమున నున్నవాఁడు మధురాపురమునకు సమీప భూభాగమందు గోవర్ధన పర్వతము గలదు ఆపర్వతము చెంత నందవ్రజమున భార్యలం గూడి యతఁ డున్నవాఁడు. కంసునకుఁ గప్ప మిచ్చుచుండువాఁడు అదితియు సురభియు నను నీయిరువురు కశ్యపముని భార్యలు గోపకులమునంబుట్టి దేవకియనియు, రోహిణియనియు విఖ్యాతింగాంచి వసుదేవునకుం బ్రియపత్నులై యున్నవారు అదితియే దేవకి సురభియే రోహిణి ఆవసుదేవకుటుంబమున నీవు జన్మించి గోపాలశిశులక్షణలక్షితుఁడవై వర్ధిల్లవలయు త్రివిక్రమావతారమున నీవు వారికిం బుత్త్రుండవుకదా యోగమాయచేఁ గప్పఁబడినట్లు నటించుచు నవతరించి ప్రవర్తింపుము అవతరించిన నిన్ను దేవతలు జయాశీర్వచనముల నలరింతురుగాక * నీయాత్మచే నాత్మను గల్పించి భూతలమున

* ఆత్మాన మాత్మ నా హిత్వ మవతార్య మహీతలే, దేవకీం రోహిణీం చైవ గర్భాభ్యాం పరితోషయ. హరివంశే ౫౫ అ. ౪౨ శ్లో.
దీనిచే బలరామకృష్ణుల కభేద మని తెలిసికొనఁదగినది.

దేవకీరోహిణీగర్భములఁ బరితోషము నొందఁజేయుము గోపకన్యాసహస్రములు నిన్నుఁగోరి యవతరించినవి అట్టి వేన వేలగోపికలను సంతోషింపఁజేయుచు విహరింపుము రక్షకుఁడ వగు నీచుట్టు ఆ గోవులు తిరుగుచుండఁ గలవు వనమాలా పరిభూషితం బగు నీ దివ్యదేహమును ధన్యులగుమానవులు చూడఁగలరు ఓ మహాత్మా! * పంకజాక్షా! నీవు బాలుఁ డవై చరింప లోకమంతయు బాలత్వ మొందఁగలదు పుండ రీకనయనా! † నీభక్తులందఱు నీచిత్తవశానుగులై గోపాల కులై గోవులరక్షింప సహాయభూతులై నిరంతరము నిన్ను సేవించుచుండఁగలరు వనములకు గోవులందోలుచు, గోష్ఠము లందు గోవులఁ దిరుగఁజేయుచు, యమునాజలంబుల నాగోవు లను గడుగుచు నీయందాగోపకు లాసక్తిగలవారై యుం దురు వసుదేవుని జీవితము నీయవతారమున సుజీవితమగును నీవు తండ్రీ యని పిలువ నతఁడు నిన్నుఁ గుమారా యని పిలువఁగలఁడు కశ్యపమునికిం దప్ప నీవెవనికిఁ బుత్త్రుఁడవగు దువు? అదితితప్ప నిన్నెయింతి ధరింపఁగలదు? నీమాయఁ గోని విజయముకొఱకు భూమి నవతరింపుము. ఓ మధు సూదనా! మేము మామాగృహంబులకుం బోదుము

---

* విష్ణో పద్మపలాశాక్ష గోపాలవసతిం గతే, బాలే త్వయి మహా బాహో లోకో బాలత్వమేష్యతి. అని మూ. ౪౪ శ్లో.

† త్వద్భక్తాః పుండరీకాక్ష తవచిత్తవశానుగాః, గోషు గోపా భవిష్యంతి సహాయా స్సతతం తవ. వనేచారయతో గాశ్చ గోష్ఠేషు పరిధా వతః, మజ్జతో యమునాయాంచ రతిం ప్రాప్స్యంతి తే త్వయి. ౪౫ శ్లో.

జనమేజయా! బ్రహ్మ యిట్లు పలుకఁగా మధుసూదనుఁ డాలించి దేవతలఁ దమతమనివాసములకుఁ బోవంబనిచి పాల సముద్రమునకు నుత్తరభాగమం దున్న స్వాలయమునకుం బోయెను అంత విష్ణువు వసుదేవనందనుండు తానగుట కాలో చించి చేయఁదగినకృత్యము లివిగదా యని తలపోసికొనుచు జగతీతలంబున నవతరింప సిద్ధపడియెను అని వైశంపాయన ముని తెల్పి తదుపరి కథఁ జెప్పఁబూనెను

పాఠకమహాశయులారా! నారదముని ప్రశ్నము భగ వంతుఁ డందులకుఁ జెప్పిన సమాధానమును వింటిరిగదా ఈకథనుండి కొన్ని రహస్యవిషయములు తెలియఁదగియున్నవి శ్రీవిష్ణుభక్తులందఱు గోపాలవేషములఁ దాల్చి భగవంతుని సేవింతురనుట దీనివలనఁ దెల్లమాయె అనఁగా లోకోపకార మునకై భగవంతుఁ డవతరించుచో, తద్విరహము నోర్వఁజా లక భక్తులందఱు భగవంతుని సేవింప నవతరించి భగవదవతా రానుగుణరూపములం దాల్చి యాయనను సేవించుచుందురు శ్రీకృష్ణావతారమున గోపాలవేషములం దాల్చి శ్రీకృష్ణునిం గూడి యాడుకొనువారును, ఆదివ్యమూర్తిఁ గన్నులార సంద ర్శించుచుఁ దృప్తినొందువారును, ఆపరమేశ్వరుని తత్త్వ మె ఱింగి యుపాసించువారునై కాలముఁగడపిరి గొల్లలతో శ్రీ కృష్ణుఁ డాడుకొనెనన్న మాటలోని రహస్యార్థ మిదియే. లోకు లకు గుణపాఠముఁ జెప్పఁబూని భగవంతుఁ డాడుచుఁబాడుచు వివిధవినోదములఁ గాలముఁబుచ్చుచుఁ దనతత్త్వమెఱింగిన

వారికి ముక్తినొసంగుచు, నెఱుంగఁదగినవారలకుఁ దదుచితరీతి బోధించుచు, నందుల కర్హులుగానివారలకు నేయేమార్గములు ప్రదర్శింపఁదగునో ఆమార్గముల నీతి నుపదేశించుచు, నందులకుంగూడ నర్హులుగాని కేవలపామరులకుఁ దన సాంగత్యబలముచే నించుక తెల్విని బ్రసాదించుచు, దుష్టులశిక్షించుచు, దానిచే నితరులకు దుష్టమార్గము నవలంబింపరాదనుపారము నేర్పుచుఁ దన వచ్చినపనిని బూర్తినొందించి స్వరూపమును దాల్చు ఇదియే యవతారములకు ఫలము అట్టు లిప్పట్టునఁ దన్నువిడువనొల్లని గోలోకవాసుల భూలోకమున నవతరింప ననుమతి నిడియె రాధాదులకు శాపఫలము లనుభవింపక తప్ప దని తనకంటె ముందుగ నవతరింపఁబోవ నాజ్ఞనొసంగెను. మహర్షులు దేవతలు తన్ను ధర్మరక్షణమునకుం బురికొలుపు నంత వనుక నూరకుండెను ఆధిపత్యగర్వము, తపోగర్వము గలుగ మేమీపాటికార్యములఁ జేయఁజాలమా యని గర్వింతురేమో యని యూహించి వారు మొఱ్ఱపెట్టుచు, నీకార్యము మాచేతఁగాదు విభూ! నీవవతరించి మమ్ముఁ గాపాడుమా యని ప్రార్థింపఁ దా నందుల కంగీకరించినట్లు నటించి గర్వము తగ్గినదని యెఱింగి వారి దీనాలాపములఁ దా నాలకించి యవతరించునట్లు నటించెను నారదముని తనను మార్గము చూపఁ దద్గర్వము నడంచుటకుఁగాబోలు సమస్తము నేనెఱుంగుదు నని హెచ్చరించెను దుష్టుల హింసించుపని నాయది యని యభయ మొసంగెను దీనిచే నేయేకార్యము లెవ్వ

రెవ్వ రెంతెంతమాత్రము చేయఁదగునో యావిషయము తేలుసు దాని నెఱుంగుటయే మనుష్యుని కర్తవ్యము

ఇంతమంది దుష్టులు చెలరేఁగి బాధించునంతదనుక భగవంతుఁ డేల యుపేక్షింపవలయు? అన్న ప్రశ్నము రావచ్చును అట్లుచేయుటయే భగవంతుని కర్తవ్యము స్వశక్తియుండు దాఁకఁ దన్నుఁ గాపాడుకొనుటకుఁ బ్రతిమానవుఁడు ప్రయత్నింపవలయు సకలవిధశక్తుల నుపయోగించి యెట్లును సాధ్యముకానిచో నపుడు పరులసాయము కోరవలయునేకాని తాను బాటుపడక సదా పరులసహాయ మపేక్షింపరాదని మనుజులకు గుణపాఠము నేర్పుట భగవంతునిపని ఇంతియకాదు పుణ్యపాపములకుంగూడఁ బరిణామకాల మున్నయది ఆ కాలము వచ్చినఁగాని ఫలముగలుగదు పాపముగూడఁ బుణ్య విరహితమై యుండదు పుణ్యముకూడ దానితోనుండును పాప మేకాలమునఁ బుణ్యమునడంచి తా నతిశయించునో యపుడు దాని నశింపఁజేయ భగవంతుఁడు ప్రయత్నించును లోకమునఁ బాపాత్ములనఁబడువారెల్లఁ బాపాత్ములు గారు పుణ్యముకూడ వారియందుండును అది ప్రధానము కాక యుండును గాన మనము దానిని లెక్కింపము ఎపుడు దేవతాభక్తి, భూతదయ, పరోపకారతత్పరత్వము మానవునియందుఁ జాలభాగమునశించునో అపుడు వానినిరూపుమాపభగవంతుఁ డంగీకరించును అట్టిస్థితిలో వానిని వెంటనే చంపఁబూనక యించుక యాలసించును ఇంకను వానియందుఁ బాపమే హెచ్చు

నని తోఁచెనేని వానిని రూపుమాపును తా నవతరింప నవస రములేదేని భక్తులగు సాధువులవలన శాపము గలుగునట్లు చేసియో, ప్రబలులగు రాజులవలన మృతినిగల్పించియో కార్య మునుదీర్చును అట్టికార్యములచేఁ గార్యము నెఱవేఱదని తోఁచెనేని తానే యవతరించును కావుననే భగవదవతార ముల సంఖ్య కొలఁదిగ నున్నయది ప్రతికార్యమునకుఁ దానే పూనుకొన్న లాభము లోకులకులేదని యామహాత్ముఁ డెఱుం గఁడా ? ప్రతిప్రాణియు భగవద్దత్తమగు స్వశక్తివలన స్వల్ప కార్యముల సాధింపవలయు కాని సాధించిన కార్యము స్వశక్తివలననే యని గర్వింపరాదు. కార్యముచేయుట తన పనిగాని నెఱవేఱుట భగవదనుగ్రహముననే యని నిశ్చయిం పవలయు అంతియకాని భగవదనుగ్రహమున నేమి లాభ మని గర్వించెనా వాని జన్మమే వ్యర్థము అధోగతిపా లగును ఈనీతులన్నియు నీ కథనుండి వెలువడును.

ఇంతియగాక వేఱొక పరమరహస్యవిషయ మీరెండు గాథలనుండి తెలియఁదగును ఏమనఁగా ఖరాదిరాక్షసులు మాఱురూపముల నవతరించినట్లు నారదుఁడు భగవంతునితోఁ జెప్పినట్లు చదివితిరిగదా. శ్రీరామమూర్తిచే యుద్ధరంగమున మృతుఁడగు ఖరాసురుఁడు మరల నవతరించుట యేమి? యుద్ధ మరణమున, నందును శ్రీరామునిచేత మృతినొందిన ఖరునకు మోక్షము గలుగకపోయెనా ? యన్న శంక గలుగకపోవునా రావణకుంభకర్ణులు మృతినొందుట. త్రేతాయుగాంత్యభాగ

మునఁగదా శిశుపాలాదుల నవతరించుట ద్వాపరయుగాంత్యతమభాగమునఁ గదా ఈయవాంతరకాలము కొన్ని లక్షల సంవత్సరము లుండును ఈకాలమంతయు శాపఫల మనుభవింపఁజూచు జయవిజయులు ఎందుండి గడపిరి? ఏరూపమున నుండిరి? అని మన మాలోచించునపుడు సమాధాన మంత సులభముగఁ దోఁపదు భగవంతునితో ద్వేషించి మూఁడుజన్మములలో నాశాపఫల మనుభవింతుము గాని భగవద్భక్తులమై ఆఱుజన్మములవఱకు వైకుంఠము వీడియుండఁజాల మనుకొన్న జయవిజయులు త్రేతాయుగాంత్యభాగము మొదలు ద్వాపరయుగమంతయు నూరకుండిరని చెప్పుటయుఁగూడ నంత సరసముకాదని నాభావము అయిన సమాధాన మేమని యడిగిన నిది దీనికి సమాధానమని గ్రంథములనుండి చెప్పఁజాలకున్నాఁడను మఱేమి గతి? ఒక్కయూహ నామదికిఁ దట్టుచున్నది

ఒక్కపాపాత్ముఁ డుండిన భగవంతుఁ డవతరింప నవసరము లేదు ఆతనితోఁగూడ మృతినొందఁదగినవారు, లోకమునకపకారముచేయు నూహలుగలవారు పెక్కుమంది భూతలమునఁ బుట్టవలయును అట్టివారు భూమిఁ బ్రబలినఁగాని వారికిఁ బ్రభువై పుట్టు నవకాశ మీతనికి లేదు పెక్కుమంది యట్టివారు ప్రబలుటయు, సాధుజనులకు వారివలనఁ బెక్కిడుమలు గలుగుటయు నను నీరెండుకార్యములు కలుగఁగా వివిధపాపముల నొనరించినవాఁడు సమయ మిది కదా యని భావించి తానుం బుట్టును. ఈతని సాంగత్యమున నొక మహాహవము

గలుగును దానఁ జావఁదగిన పాపులెల్లఁ బౌరుషమునఁ బురి
కొల్పఁబడుచు మృతినొందుదురు

ఈయూహా సిద్ధాంతమనియే నాభావము దీనిప్రకారము జయవిజయులు వైకుంఠమున భగవత్సేవాతత్పరులై యుండి అట్టికాలము రాఁగాఁ దమశాపఫల మనుభవింపఁ బుట్టువుం గాంతురు వారు నాయకులు కాఁగా వారిప్రాపున స్వల్పులందఱు చెలరేఁగుదురు వీరందఱికి భగవంతునిచేఁ జావు తప్పక కల్గును కావునఁ ద్రేతాయుగాంతమున వైకుంఠమున కేగిన జయవిజయులు ద్వాపరయుగము చిట్టచివరవఱకు వైకుంఠమున నుండిరి తమశాప మనుభవించుటకు సమయము భూతలమున మహాపాపులు మిక్కిలి నిండియుండుటచే రాఁగా నిపు డాశాప మనుభవింతమని శిశుపాలాదిరూపముల నవతరించిరి ఖరాదులుకూడ నవతరించిరి సహాయసంపద కలుగఁగా శిష్టుల బాధించుకార్యము చక్కఁగా సాగఁజొచ్చెను ధర్మధ్వంసనము చేయఁబడుచుండెను అపుడు శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ యవతరించెను వారి వధించి పరమపవిత్రులను జేసెను. అను నీసిద్ధాంతము పైనవ్రాసిన నాయూహ వాస్తవమైనచో నిల్చును ఇతర ప్రమాణములు నా యీయూహకు విరుద్ధముగ నుండెనా యిది నిలువఁజాలదు నిలువలేదే యను చింత నాకును లేదు అట్టి ప్రమాణవాక్యములకొఱకే నాచిత్తము వేచియున్నది

ఏది యెట్లున్నను బాపము వృద్ధినొందినఁగాని ధర్మము వృద్ధియగుట కవకాశము లేదు అల్పపాపము నడంపఁ గంకణముకట్టుకొనుట కెవరును బూనరు కాఁబట్టి పాపము వృద్ధి కాఁగా దాని నశింపఁజేయ భగవంతుఁడో తద్భక్తులో పూనుదురు అది నశించిన నామమాత్రముగ నున్న ధర్మము చైతన్యస్థితికి వచ్చును భగవంతుఁడు తద్భక్తులుసదా ధర్మరక్షణ నిబద్ధులగుదురనుట నిర్బాధక సిద్ధాంతము

పాఠకులారా! కొలఁదిపంక్తులు వ్రాయుటచేఁ గథాసారము వదలునట్లు చేసి మీకు విసుఁగును గల్పించినవాఁడనైతిని కాని నాభావ మదికాదు శ్రీకృష్ణగాథలన్నియు నీతిబాహ్యములు కానే కావనియు, నీతిపూర్ణములే యనియుఁ దెల్పుటకే యీనాప్రయత్నము తొలుదొలుత గోపికలనెవరు? అనునది తెలిసికొన్నచో శ్రీకృష్ణునియం దారోపింపఁబడు జారత్వరూపాపకీర్తి తొలంగు శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నుండి వ్రాయఁబడిన కథల ననుసరించిన గోలోకమున నుండు శ్రీకృష్ణప్రియలని తేలినది ఇఁకఁ గథను నడిపెదను సాధనములన్నియు సలవడిన మీఁద నాటకము సాగునుగాని స్వల్పపరికరములచే సాగదు జగన్నాటకమును భగవంతుఁడే సర్వపరికరభూయిష్ఠుఁడై నడుపుచుండుట మన మెఱింగితిమికదా! ఇఁకఁ గథాభాగమును జక్కఁగా సాగించెదను మఱియొక్క విషయము చెప్పక తప్పదు శ్రీకృష్ణనామము భగవంతున కనాదిగా వచ్చిన దని ముందే చెప్పఁబడినది గోలోకవాసి

యగు పరమేశ్వరునకు శ్రీకృష్ణనామము వైకుంఠవాసి యగు పరమేశ్వరునకు శ్రీవిష్ణునామము. శ్వేతద్వీపవాసియగు పరమేశ్వరునకు నారాయణనామము వర్తించుచుండు. ఈనామత్రయప్రతిపాద్యపరబ్రహ్మ మొక్కఁడే పెక్కునామములు గలమహాత్ముఁడు గదా విష్ణుమూర్తి

ఇఁక వాసుదేవనామ మెట్టిది? అన్నది యొకప్రశ్నము. వసుదేవుని పుత్త్రుఁడగుట వచ్చినది యని కొందఱు వాదింపఁ జూతురేమో కాని యది యట్టిది కాదు ప్రాచీనకాలము నుండి పిలువఁబడునదియే వసుదేవుఁడనఁ గశ్యపముని యని తెల్పితిని దేవకీదేవి యదితి యని తెల్పితిని ఇంక వాసుదేవ నామమహిమమును దెలిపెదను అది తెలుపక కథలువ్రాయుట న్యాయము కాదని లేఖినియే నన్ను హెచ్చరించుచున్నది ఈ గ్రంథము శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము గదా! కాఁబట్టి వాసుదేవనామమహిమమును మీ రవశ్యము వినఁదగినది ప్రకృత కథకు సంబంధించినది కాదే యనకుఁడు వాసుదేవనామము శ్రీకృష్ణకథలయందే కానఁబడును గదా కావున నా యీ ప్రయత్నము అసంగతము కాక సుసంగతమే ఆర్యులార! ఇఁకఁ దన్మహిమమును భక్తిమై నాలకింపుఁడు ఆలకించి తన్నామమును వేదతుల్యమని నమ్ముఁడు నమ్మి జపింపుఁడు భగవంతుని నామము లొక్కొక్కటియు నొక్కొక్కఫలము నిచ్చుచుండును ఈవాసుదేవ నామమహిమమును వినినపిదప నెన్ని విషయములు తెలియఁగలవో ముందు వివరించెదను ఓపికమై వానిం బఠింపుఁడు

* పురుషోత్తమ క్షేత్రమహిమము

పూర్వము మహామునులు మర్త్యలోకమునఁ బామర జనులు పెక్కుమంది యుండఁగలరు, గాన వారిఁ దరింపఁ జేయునుపాయ మెద్దియని యాలోచించి బ్రహ్మదేవునితో మాటలాడుచుండి పంకజాసనా ! భగవత్క్షేత్రములయం దుత్త మోత్తమమగు పురుషోత్తమక్షేత్రమున శ్రీమహావిష్ణుప్రతిమ యేల లేకుండెను? ఇంద్రద్యుమ్నమహారాజు బలవాహనయు తుఁడై యచటికిం బోయి కృష్ణరాములను భద్రాదేవిని బ్రతిష్ఠ చేసెననుట కేమి హేతువు? ఈసంశయమును దీర్పుమా యని ప్రార్థించిరి. పరమేష్ఠియు నామహామును లేల ప్రశ్నించిరో యని యెఱింగి వారిప్రశ్నమునకు మిగుల సంతోషించి వారి సంశయములఁ దీర్పువాఁడై యిట్లు పలికెను

మునులారా! మీప్రశ్నము విని పరమానందభరితుండ నైతిని ఇది లోకోపకార క్షమము కాన నవశ్యము సమా ధానము చెప్పెద ఆలకింపుఁడు పూర్వము శ్రీమహాలక్ష్మి యిట్లే విష్ణువును బ్రశ్నించెను ఆపవిత్రకథను దెలిపిన మీసంశయ ములు తీఱును ధరాతలంబున నుత్తరభాగమున నెంతోదూర మున మేరుపర్వతము గలదుగదా! అది సకల తరువరములచే నిరుపమాన మగుచు, బంగరురంగునఁ జెలంగుచుఁ దనకు

---

* ఇది బ్రహ్మపురాణము నలుపదిమూఁడవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

సాటిలేక యలరారుట యంద తెఱంగినదియే కదా! ఆపర్వత
మున నొకశృంగాగ్రమున భగవంతుఁ డగు జగన్నాథుఁడు
శ్రీమహావిష్ణువు విలాసము మీఱ నివసించియుండెను ఆమహా
నుభావుం డవ్యయుండు కాన వాసుదేవాఖ్యఁ బరఁగు. ఆ
పురుషోత్తమునితోఁ గమలాలయ యగు లక్ష్మీదేవి లోకాను
గ్రహేచ్ఛఁ బూని వేడుకమై ఇట్లు ప్రశ్నించెను ఓప్రాణేశా!
జగన్నాయకా! పురుషోత్తమా! నామది నొకసంశయము
గలదు దానిందీర్ప నిన్నుఁదప్ప మఱెవ్వరి వేఁడుదు మనుష్య
లోక మతివిచిత్రముగ నున్నది కర్మభూమి యనంబరఁగు
అందు జన్మించుట పరిపక్వపూర్వపుణ్యముచేతనే యని చెప్పఁ
బడు కాని లోభమోహాగ్రహగ్రస్తమైనది అది కామక్రోధ
మహార్ణవ మనఁదగి యున్నది అట్టి లోకమందుండు మను
ష్యులు ఈసంసారసాగరమునుండి తరించు నుపాయము గలదా
ఈశంకను నాయాదలి విశ్వాసముచేఁ దీర్పవలయు అని
ప్రార్థించు శ్రీదేవిం జూచి పరమహర్షంబున నిట్లు పలికెను
ఓదేవీ! కమలాలయా! సుఖముగ సేవింపఁదగి సులభసాధ్యమై,
సత్ఫలమొసంగఁజాలి వెలయు క్షేత్రమొక్కండు కలదు. అది
పురుషోత్తమక్షేత్రమనం బ్రఖ్యాతము భూలోకమున దానిం
బోలు వేఱొండు క్షేత్రము లేదు. అందు బురుషోత్తమనామం
బున భగవంతుఁ డలరు ఆయనయే వాసుదేవుఁడు తన్నామస్మ
రణము సకలపాతకతూలదవానలము అందు నివసించిన గోపతి
నగు నన్ను దేవదానవమహర్షిప్రభృతు లెఱుంగరు సుమా ఆక్షే

త్రము నాకుఁ బరమసమ్మతము దాని మహిమమును వినిపింతు అవధరింపుము

పూర్వము మహాప్రళయము గల్గెను సకల భూతకోటి నశించెను దేవదానవాదులుకూడఁ గనఁబడక పోయిరి. ఏపదార్థము దృశ్యముకాక యుండెను ఆతరుణమున జగద్గురుపై, పరమాత్మ యనంబరఁగుచుఁ ద్రిమూర్తియై, జగత్కర్తయై, మహేశ్వరుఁడై వాసుదేవనామంబున వెలయు భగవంతుఁడు శ్రీహరి వెలుఁగుచుండెను ఆవాసుదేవుఁడే యోగనిద్రావిముక్తుఁడై లేచి నాభిపంకజమునుండి బ్రహ్మను సృజించెను ఆ శిశువు పద్మకేసరసంకాశ వర్ణుఁడై అవ్యయుం డననొప్పెను. ఆ బ్రహ్మ వాసుదేవుఁ డనుగ్రహింపఁ బంచభూతాత్మకసృష్టిని మెలమెల్లనఁ జేయ నారంభించెను స్థూలసూక్ష్మభూతములను మాత్రాయోనుల, స్థావరములఁ, జరముల నీనాల్గువిధము లగు భూతముల సృజించెను క్రమక్రమముగాఁ జరాచరభూతములు భూమి నిండెను.

ఆవల మరీచ్యాదిమహామునుల గంధర్వాదుల నవియివి యననేల నన్నిభూతముల వెలయఁజేసెను నదీనదములు పర్వతములు, కాననములు ధరనిండెను సకలభూతములు సృజింపఁబడియె అంత బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్య శూద్రజాతులు నాలుగింటిని, అంత్యజుల,మ్లేచ్ఛుల నిర్మించి కృతకృత్యుఁడయ్యెను ఆ పిదపఁ దనంతన లోకమువృద్ధియగు నుపాయ మేదియని యాలోచించి దక్షిణాంగమునఁ బురుషుని వామాంగమున స్త్రీవ్య

క్తిని సృజించెను ఆమిథునమునుండియె నాఁటంగోలెఁ బ్రపంచ సృష్టి వెలయసాగినది ఈసృష్టిం గల జీవులకుఁ దరణోపాయ మేదని యూహించి వాసుదేవరూపమును ధ్యానించుచుం డెను ఇట్లు ధ్యానించినంతనే వేయినేత్రములు, వేయిపాదములు, వేయిశీర్షములు తనరారఁ బురుషోత్తముఁడు పుండరీకాక్షుఁడు శ్రీవత్సచిహ్నితోరస్కుఁడు సాక్షాత్కరించెను

బ్రహ్మయు ఆపురుషోత్తమునిం గాంచినంతనే లేచి సకల విధోపచారములఁ బూజించి స్తుతించెను అనుతులు నాకుం బ్రీతిజనకములు కాఁగా నే నిట్లంటిని పంకజాసనా! నన్నేల ధ్యానించితివి ఏమి నీకోరిక? అన విరించి యిట్లనియె వాసుదేవా! నిన్ను నేధ్యానించినది లోకహితార్థము మర్త్యలోకవాసులు పరిశుద్ధమతులు కారుగాన మోక్షద్వారము వారికి దుర్లభము స్వర్గద్వారమార్గములు యజ్ఞదానవ్రతములు, యోగసత్యతపశ్శ్రద్ధాతీర్థములు లోనగునవి ఇవి మనుష్యులకు సుసాధ్యములు కావు వారు లోభాద్యుపహతచేతసులు కాన వీనినన్నింటిని వదలి యింకొకసాధనంబున్నం దెల్పుఁడు భూలోకమున నుత్కృష్టస్థానము గలిగినఁ దేటపఱుపుఁడు అది సర్వభక్తజనగమ్యము గావలయు

ఆమాటలు బ్రహ్మనోటినుండి వెడలఁగనే నామూర్తి యగు వాసుదేవుం డాదరంబున బ్రహ్మకిట్లనియె పరమేష్ఠీ! నీవు కోరినట్టి మహోత్తమక్షేత్రమును వచింతు వినుము అది వినిర్మలము. దుర్లభము సర్వక్షేత్రోత్తమము. సంసారసాగరోత్తారణ

డేల స్తోత్రమున నన్నలరించితివో దానికారణము చెప్పుమా యని ప్రశ్నించితిని యముఁడు భక్తిభరితుఁడై భగవంతా! సుప్రసిద్ధమైన యీపురుషోత్తమక్షేత్రమున ఇంద్రనీలసంకాశ ప్రతిమ సర్వకాలము వెలయుచుండును ఆప్రతిమను సేవించిన మానవులు నిష్కాములై వైకుంఠమున కేగుచున్నారు కాన నావ్యాపారము సాగకున్నది నాయం దనుగ్రహించి ఆ ప్రతిమ నుపసంహరింపుము అట్లు చేయనిచో యమలోకమే యుండవలదు దాన నేఫలము గలుగఁబోదు

అని పలుకు యమునిం గాంచి యాపలుకులు సముచితములుగనుండుటం జేసి ధర్మరాజా! నీ చెప్పినట్ల యీప్రతిమను ఇసుకచేఁ గప్పి కనఁబడకుండఁ జేసెద నీవ్యాపారము సాగకుండఁ జేయుట నాయాశయము కాదు అని యాతని నూఱడిల్లంజేసి యాప్రతిమను వల్లీవితతినాచ్ఛాదించితి ఆవల నిసుకచేఁ గప్పితి స్వర్గకాంక్షగల మనుజు లేరీతినైనను దానిఁ గనఁ జాలకుండ నొనరించితిని బంగారురంగుగల తీఁగెలచే దానిం గప్పి ధర్మరాజును స్వపురమునకుం బంపితి అని లక్ష్మీదేవితో విష్ణువు చెప్పినట్లు మునులతో విరించి వచియించి మునులారా! ఇంద్రనీల మణిప్రతిమ యిట్లంతర్ధానము నొందఁజేయఁబడఁగా నవ్వల నాక్షేత్రమున జరగిన వృత్తాంతమును లక్ష్మితో భగవంతుఁ డిట్లు చెప్పెను ఆవృత్తాంతమును వచియించెద సావధానులరై వినుండని బ్రహ్మయు మరల మునులతో నిట్లనియె

తరువాత లక్ష్మీదేవింజూచి నారాయణమూర్తి పద్మాదేవీ! నేనిట్టులా ప్రతిమ నాచ్ఛాదించినపిదప నింద్రద్యుమ్నమహారాజచ్చటికి వచ్చి యాక్షేత్రమును దర్శించి దానిమహిమము నెఱింగి ప్రాసాదమును నిర్మించి యం దశ్వమేధము నొనరించి యొకనాఁ డొక్కయద్భుతావహస్వప్నముం గాంచి తత్ఫలముగా లవణోదధితీరమున నొకదారువును దర్శించి వాసుదేవుని, శిల్పిని గాంచి యథావర్ణముగా నాప్రతిమను నిర్మింపఁజేసి దాని నాప్రాసాదమున స్థాపించుటయు, యాత్రాకాలమునఁ గల్పసంకీర్తన మొనరించుటయు, మార్కండేయమునిచరిత్రమును, శంకరస్థాపనమును, పంచతీర్థ మాహాత్మ్యంబును, శూలపాణి దర్శనంబును, వటవృక్ష దర్శనంబును, బలదేవకృష్ణ సుభద్రల దర్శనంబును, నరసింహ సందర్శనంబును, వృష్టి సంకీర్తనంబును, అనంత వాసుదేవసందర్శనంబును, శ్వేతమాధవ మాహాత్మ్యంబును, స్వర్గద్వారదర్శనమును, సముద్రదర్శన స్నానతర్పణములను, సముద్రస్నాన మాహాత్మ్యమును, ఇంద్రద్యుమ్న చరిత్రమును, పంచతీర్థఫలంబును, శ్రీకృష్ణబలరామ స్థానములను, సర్వయాత్రాఫలమును, విష్ణులోక వర్ణనమును, భగవంతుఁడు చక్కఁగా ననువదించెను అని పరమేష్ఠి మునులతోఁ జెప్పెను

ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు పురుషోత్తమక్షేత్రమును సందర్శించుట

* ఇట్లు పంకజాసనుండు పలుక మహర్షు లిట్లు ప్రశ్నించిరి 'పరమేష్ఠీ! కథాశేషమును వినఁగోరెదము ఇంద్రద్యుమ్న మహారాజు ఆ దివ్యక్షేత్రమును దర్శించి యేకార్య మొనరించెను? ఆవృత్తాంతమును దెలుపుమా' యని వేడిరి బ్రహ్మయు వారిప్రశ్నము నాలకించి సాదరముగా నిట్లు బదులుచెప్పెను 'మహాత్ములారా! వినుండు ఆరాజు క్షేత్రమును దర్శించిన కృత్యమును జక్కఁగాఁ దెలిపెద

ఒక్కనాఁడు పూర్వపుణ్యవశమున నింద్రద్యుమ్నమహారాజు పురుషోత్తమక్షేత్రమునకుం బోయి యందున్న రమణీయస్థానముల దర్శించెను సరస్సులఁ దిలకించెను వింధ్యపాదవినిర్గతమై మహావేగముగాఁ బ్రవహించుచు వింధ్యాపలాఖ్య నలరుచు సకలపాపములఁ బోనడంచుచున్న మహానదిని గాంచెను దక్షిణసముద్రగామినియై గంగానదిం దిలకించు నామహానది మహానదియనం బ్రఖ్యాతి వహించెను ఆమహానది దక్షిణసాగరకాంత దుహితృ శతశోభిని. ఆనదీవరమున కిరుప్రక్కలను సకలసస్యశోభితములయి మనోహరములగు గ్రామములు పిక్కటిల్లుచుండును అందు హృష్టపుష్టజనులు క్రిక్కిరిసియుం

---

* ఇది బ్రహ్మపురాణము ౪౪-వ అధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడియె

నురు వారు సకలాభరణభూషితులయి సాటిలేక బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర జాతులకుం జేరి స్వకులోచితధర్మముల వర్ధిల్లుచు, శాంతులయి, శుభలక్షణముల దేజరిల్లుచుందురు ఆ తీం గ్రామవాసులకుఁ దాంబూలచర్వణము మిక్కిలి ప్రియ కృత్యము పుష్పమాలలందాల్చుట వారి సహజకార్యము ఆ గ్రామములందలి వనితలు దేవకాంతలం గేలిసేయువారు గాన ప్రీతియలరఁ బాతివ్రత్యవిభూషితులై యలరారుచుందురు

ఇట్టి నరనారీసమాజుష్టమగు నాపురుషోత్తమక్షేత్రము నింద్రద్యుమ్నుఁడు పొడఁగాంచి దాని రామణీయ మద్భుత ప్రమోదమగ్నుం గావింపఁ బరిశుద్ధమనస్కుఁడై యిందే నివ సించి భక్తిమై భగవంతు నారాధించెదను. ఆతఁడె నాకు రక్క సనాతనుండై పరమపదప్రదాతయై సర్వేశ్వరుఁడయి యపరాజితుండై వెలయు శ్రీమహావిష్ణుని సేవించెదను మహో న్నతాకృతిం గల వటభూరుహ మిం దలరారెడు ఇది మానస తీర్థము ఇందు వెలయు శ్రీవాసుదేవప్రతిమ భగవంతునిచే సృష్టము గావింపఁబడినొనని వింటిని. ఇందు వేలోకప్రతిమ గానరాదు సత్యపరాక్రముం డగుభగవంతుఁడు ప్రత్యక్ష మెట్లగునో అట్టిప్రయత్నమును గావించెదను యజ్ఞదానతపో హోమధ్యానార్చనోపవాసముల విధివిధానమున నొనరించి భగవంతు నారాధించెదను అనన్యమతినై తదాసక్తహృద యుఁడనై శ్రీవిష్ణుదేవాలయమును గట్టింపఁ బ్రారంభించెదను

అని విచారించి దృఢమనస్కుఁడై తత్కార్యకరణబద్ధదీక్షుఁడయ్యెను

(ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు ప్రాసాదమునుగట్టించి పురుషోత్తమక్షేత్రమున నశ్వమేధ మొనరించుట)

* మహామునులారా! ఇట్లు కృతనిశ్చయుఁడై యింద్రద్యుమ్నుఁడు ప్రాసాదనిర్మాణమున కారంభించి ఆ దేశమున నున్న జ్యోతిశ్శాస్త్రపారంగతుల దైవజ్ఞుల రావించి తదనుమతింగొని భూమినిశోధించి పరమప్రమోదాధీనమానసుండై ప్రారంభించెను అంత సకల వేదశాస్త్రసంపన్నులగుచు బ్రహ్మజ్ఞాననియతులగు బ్రాహ్మణులు, అమాత్యులు, వాస్తువిద్యావిశారదులగు భూసురులు, మహాకార్య మిది వదలక చేయవలయునని ప్రోత్సహించిరి శుభముహూర్తమును నిర్ణయించిరి తారాచంద్రబలములు లగ్నబలము లోనగు శాస్త్రోక్తపద్ధతులఁ బరిశీలించి సుముహూర్తమును నిర్ణయింప రాజులందులకెంతయు నానందించి జయమంగళఘోషములు, మనోహరనానావాద్యధ్వనులు చెలంగుచుండ, వేదపఠననాదములు భావిశుభోదయముల సూచించుచుండఁ బ్రాసాదనిర్మాణమున కారంభించి పుష్పఫలలాజాక్షతలు గంధము లోనగు పరిమళద్రవ్యములతో భగవంతున కర్ఘ్యమిచ్చెను

* ఇదియుఁ బ్రహ్మపురాణము ౪౫-ం యధ్యాయమునుండి పరిగృహీతమని యెఱుంగునది.

అంత నింద్రద్యుమ్న మహారాజు కళింగదేశాధిపతి యగు శూరుని, ఉత్కలదేశాధీశుని, గోసలాధీశ్వరుని రావించి ప్రియమాఱ నిట్లు పలికెను రాజోత్తములారా! మీరు సహామాత్యులయి, శిలాశాస్త్రవేత్త లగుశిల్పిజనులం గూడి నానాకందరసుందరంబై కన్నులపండువుగా నున్న వింధ్యాచలం బునకుం బోండు అందు నానాసానువులఁ బరిశీలింపుఁడు వివిధభాగముల వెదకుఁడు శిల్పిజనులు చెప్పినచొప్పునఁ బరి శుద్ధస్థలంబున శిలలను గ్రహింపుఁడు శ్రద్ధాభక్తులు వెలయు వానిని బదిలముగా శకటములపైఁ గాని, వాహనములపైఁ గాని యునిచికొని తెండు ఈదివ్యప్రాసాదమున నా శిలావర్య ములఁ బ్రతిష్ఠింపవలయును అని పలికి మఱియు వారు విను చుండ దూతలంజీరి యిట్లు శాసించెను దూతలారా! వేవేగ నలుదెసలకుం బోండు అందందుఁగలరాజుల నాయాజ్ఞానుసార మాహ్వానింపుఁడు ఇంద్రద్యుమ్నాజ్ఞను శిరసావహించి సబల వాహనులై పురుషోత్తమక్షేత్రమునకు రావలయు రాజు తత్క్షే త్రమున దివ్యప్రాసాదము భగవంతుని స్థాపించుటకు నిర్మించు చున్నాఁడు మీతో మాటలాడఁ దలఁచియున్నాఁడు అని తెలిపి వేవేగ రండు పొండు అనియాజ్ఞాపింప వా రతివేగంబ యరిగి రాజాజ్ఞఁ దెలిపిరి

ఇంద్రద్యుమ్నాజ్ఞ వినఁగానే తూర్పు, దక్షిణము, పడ మర, ఉత్తరము నను దిక్కులనుండు రాజులు * ద్వీపవాసులు,

* ప్రత్యంతవాసినో యేవా యేచ సన్నిధివాసినః, పార్వతీయాశ్చ

సమీపదేశవాసు లగుభూపతులు, ఆక్షేత్రమున కిరుప్రక్కల నుండు మహీపతులు, పర్వతదేశపాలకులు సబలవాహనముగ నరుదెంచిరి వారివెంటఁ దత్పురోహితులు తత్పండితులు వేడుక నేతెంచిరి ఇట్లు రాజులందఱు నేల యీనినట్లు వచ్చి నిండియుండ శిలాసంగ్రహణమునకైఁ బోవనున్న మహిజానులు చూచుచుండ ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు యథోచితసత్కారముల వారిని సమ్మోదమనస్కులనుగాఁ జేసి గంభీరకంఠనాదం బొప్ప చుండ నిట్లు పలికెను

మహీపతులారా! సత్కార్యనిరతమతులారా! నేనొక్క చిన్నమాట చెప్పెద సావధానముగ వినుండు ఈక్షేత్రము పరమపావనము. భుక్తిముక్తిప్రదము. కావున నీమహాక్షేత్రంబున నశ్వమేధ మహాక్రతువు చేయంబూనినాఁడ ముందు దివ్యప్రాసాదము నిర్మించి ప్రతిమాప్రతిష్ఠనొనరించి యవ్వల నశ్వమేధమొనరింప నిచ్ఛ పొడమెడు మీరందఱు మిగుల దయాంతరంగముల సాయమొనరింప నడుముగట్టెద రేని నా కాంక్ష యీడేరు మీమీయాశయముల నెఱిఁగింపుఁడు అనుటయు నాభూజాను లామహీజానితో నిట్లనిరి రాజచంద్రమా! నీకాంక్ష సకలవిధములఁ బొగడ్త కెక్కఁ జాలినది. దీని కే మోపినంత సాయ మొనరింతుము శక్తినంచనలేక

యేకేచి త్తథా ద్వీపనివాసినః. అని మూ ౪౫ అ ౧౬ శ్లో. సముద్రప్రాంతములనుండు ద్వీపవాసులని యర్థమేగాని ద్వీపాంతరరాజులని యర్థము గాదని యెఱుంగనగు

తోడ్పడుదుము వేవేగ యీ మహాకార్యముల నన్నింటి నొన రింపుఁడు ఈపావనక్షేత్ర ప్రతిష్ఠవలన ననేకజనులు యాత్రార్థ మరుదెంచి పరమేశ్వరు దర్శించి సంక్షాళితపాపపంకులై నిర్మల స్వాంతులై గృహంబుల కేగఁగలరు వారు సుసంగతికిం బోఁ జాలుదురు మీయశంబు నలుదిక్కుల నల్లుకొను ఈప్రాంత ముల నున్నమే మెల్ల ననవరత మీక్షేత్రవాసియగు పరమా త్ముం జూచుచు ధన్యుల మగుదుము అని తమతమ సంతోషము లను దెలిపి సువర్ణరాసుల వర్షించిరి కంబలాజినాదిపదార్థముల నొసంగిరి రాంకవాస్తరణాదుల నిచ్చిరి వజ్రవైడూర్య మాణిక్య పద్మరాగేంద్ర నీలాదిరత్నముల రాసులుగఁ బోసిరి గజతురగరథపదాతులఁ దదధీనులఁ జేసిరి శాలివ్రీహియవ మాషముద్గతిలచణక గోధూమమసూరాదిపదార్థములఁ గొండ లంత పొడవుగాఁ బోసి పరిగ్రహింపుమా యని వేడిరి సకల సంభారముల నమర్చి తమ కార్యముల నిర్వహించి రాజులు కృతకృత్యులైరి

అంతట నింద్రద్యుమ్నమహారాజు సర్వభారములం గాంచి యింతింతనరాని సంతసమంది రాజుల బహూకరించి ఋత్విక్కుల నియమింపంబంచి వేదవేదాంగపారగులగు భూ సురులు ఋత్విజులౌటకు సంసిద్ధులు కాఁగా కులక్రమాగతుఁ డగు పురోధనుం బొడఁగాంచి మహాత్మా! ఋత్విజులు తోడఁ రాఁగా యజ్ఞార్హప్రదేశమును నిర్ణయింపుము సర్వసంభార ములు సమకూడె వేవేగ నిర్ణయింపు మని సవినయముగాఁ బలికెను పురోహితుండు రాజాజ్ఞ నిర్వహింప ససహాయుఁడై

కదలి యాచెంతనున్న పల్లియల వెదకి పరిశుద్ధభూతలంబై సర స్తటాకసంభృతం బగు ధీవరగ్రామంబు యజ్ఞార్హమగుట నెఱింగి చక్కఁగాఁ బరిశీలించి యజ్ఞమండపంబుల నిర్మింపఁ దగువారి నియోగించి యావార్త రాజున కెఱింగించెను

అంత సర్వవిధముల నా యజ్ఞశాల కై సేయఁబడియె బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్ర జాతుల కనువగు రీతి వసతులు నిర్మింపఁబడియెను సభామండపములు సిద్ధముచేయఁబడియె మహారాజులకుఁ బ్రత్యేకముగ గృహము లమర్పఁబడియె భోజనశాలలు, గానశాలలు, నృత్యశాలలు పలువిధములఁ గట్టఁబడియెను కన్నులపండువుగ శిల్పు లాయజ్ఞమండపాదుల నిర్మించి రాజప్రసాద పాత్రులైరి

అంత రాజులరుదెంచి యింద్రద్యుమ్నున కుత్సాహంబు పుట్టించుచుఁ దమతమ విడుదులం దిగిరి శిల్పికృతగృహ నిర్మితికెంతయుఁ గొనియాడిరి రాజేంద్రుండును శిల్పి వర్యులఁ బెక్కురీతుల సన్మానించెను అవ్వల యజ్ఞకర్మమారం భింపఁబడియె * యజ్ఞము సాగుచుండఁగా నానాదేశముల నుండి హేతువాదులై వాచోయుక్తి పటువులై యలరు పండితు లరుదెంచి పరస్పర జిగీషల సభాముఖమునఁ బెక్కు

---

* హేతువాదములు సభలో వాదింపఁబడుట, అందుఁ బండితులు పరస్పరజయేచ్ఛల వాదించుచుండుట, అదియే పరమపురుషార్థమని తలంచుట యనునీయనాచారము పూర్వకాలమునుండి వచ్చుచున్నదే యని స్పష్టమగును వేదాంతశాస్త్రవాదమునందుఁగూడఁ గ్రోధావేశపరవశులై వాదింతురు ఆహా! ఏమి తచ్ఛాస్త్రపరనఫలము? వర్ణనాతీతముగదా!

రీతుల వాదించుచుండిరి శ్రోతలు తలలాడించుచు విను చుండిరి

అంతట యజ్ఞక్రియ సాగించుచు ఋత్విజులు సర్వ కార్యమందప్రమత్తులై యుండిరి తత్కృత్యములంగాంచుచు ద్రష్టలు పరమానందమునఁ దేలుచుండిరి రాజులు హయ మేధమునిర్విఘ్నముగా సాగించు కుతూహలమున నోపికమై సాయపడుచుండిరి హయవర్యము రాజకుమార వీరరక్షితమై యథోచితదేశములఁ దిరిగి తిరిగి వచ్చెను ఆదట విధివంతముగ ఇంద్రద్యుమ్న మహారాజాహయమేధమును సాంగముగ నొనరించెను యథావిధి సభాస్తారులఁ బూజించెను ఋత్వి క్ప్రధానముగ సభాపూజ సాగెను రాజుల సన్మానించెను అందఱును దత్సమ్మానములఁ బరమానంద భరితులై తమ తమ వసతుల కరిగిరి' అని యిట్లుపలికి మరల బ్రహ్మ మునుల కిట్లనియె

ఇంద్రద్యుమ్నుఁ డహర్నిశములు భగ వంతుని ధ్యానించుచు వినుతించుట

* మునివర్యులారా! ఇట్లు వేదోక్తవిధానమున అశ్వ మేధము పూర్తినొందించి మహారాజు సంసారసాగర భీతినుండి తన్ను మరలించుకొనువాఁడై స్వాంతఃకరణపరిశుద్ధ్యర్థ మే కాంతస్థలమునఁ గూరుచుండి శ్రీమహావిష్ణులోకవర్యమును బొందఁగోరి జగదానందదాయకుం డగు శ్రీభగవంతుని వాసు

* ఇది బ్రహ్మపురాణము ౪౯ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

దేవు నిట్లు స్తుతించెను * ఓ జగదాధారా! విశ్వేశ్వరా! నీవు సర్వకామ ప్రపూరకుఁడవు లక్ష్మీకాంతుఁడవు కరుణాసింధు

---

* ఇంద్రద్యుమ్నకృత వాసుదేవస్తుతిః

జగదాధార విశ్వేశ సర్వకామప్రపూరక, లక్ష్మీకాంత కృపాసింధో భక్తవత్సల సత్ప్రియ ౧ త్రాహివిష్ణో మహారాజ మగ్నం మాం భవసాగరే, ప్రళయానలసంకాశ నమస్తే దితిజాంతక ౨. నరసింహ మహావీర్య త్రాహి మాం దీప్తలోచన, యథా రసాతలా దుర్వీ త్వయా దంష్ట్రా ధృతా పురా ౩. తథా మహా వరాహత్వం త్రాహిమాం దుఃఖసాగరాత్, తవైతా మూర్తయః కృష్ణ వరదాః సంస్తుతామయా ౪ త్వం చైవ బలదేవాద్యాః పృథగ్రూపేణ సంస్థితాః, అంగాని తవ దేవేశ గరుత్మాద్యా స్తథా ప్రభో ౫ దిక్పాలా స్సాయుధాశ్చైవ కేశవాద్యా స్తథాచ్యుత, యేచాన్యే తవ దేవేశ భేదాః ప్రోక్తా మనీషిభిః ౬. తేపిసర్వే జగన్నాథ ప్రసన్నాయతలోచన, మయార్చితా స్తుతా స్సర్వే తథా యూయం నమస్కృతాః. ౭ ప్రయచ్ఛధ్వం వరం మహ్యం ధర్మకామార్థ మోక్షదాః, భేదాస్తే కీర్తితా యేతు హరసంకర్షణాదయః ౮. తవపూజార్థ సంభూతా స్తే చ త్వయి సమాశ్రితాః, న భేద స్తవ దేవేశ విద్యతే పరమార్థతః ౯ వివిధం తవ యజ్ఞార్థం రూపం తదుపచారతః, అద్వైతం త్వాం కథం ద్వైతం వక్తుంశక్నోతిమానవః ౧౦. ఏక స్త్వం హి హరే వ్యాపీ చిత్స్వభావో నిరంజనః, పరమం తవ యద్రూపం భావాభావవివర్జితమ్ ౧౧. నిర్లేపం విమలం సూక్ష్మం కూటస్థ మచలం ధ్రువమ్, సర్వపాప వినిర్ముక్తం సత్తామాత్ర మవస్థితమ్ ౧౨ తద్దేవాశ్చ నజానంతి కథంజానా మ్యహం ప్రభో, అపరం తవ యద్రూపం పీతవస్త్రం చతుర్భుజమ్ ౧౩. శంఖచక్రగదాపాణి ముకుటాంగద ధారిణమ్. శ్రీవత్సోరస్క సంయుక్తం వనమాలావిభూషితమ్. ౧౪ తదర్చయంతి విబుధా యే చాన్యే తవసంశ్రయాః, దేవ దేవ సురశ్రేష్ఠ భక్తా నామ భయప్రద ౧౫.

వవు భక్తవత్సలుఁడవు సజ్జనప్రియుఁడవు స్వామీ! శ్రీమహా
విష్ణూ! నన్ను సంసార సముద్రమునుండి ఉద్ధరింపుము ప్రళయ

త్రాహిమాం పద్మపత్రాక్ష మగ్నం విషయసాగరే, నాన్యం పశ్యామి లోకేశ
యస్యాహం శరణంవ్రజే ౧౬ త్వామృతే కమలాకాంత ప్రసీద మధుసూ
దన, జరావ్యాధి శతై ర్యుక్తో నానాదుఃఖైర్నిపీడితః. ౧౭ హర్షశోకాన్వి
తో మూఢః కర్మపాశైస్సుయంత్రితః, పతితో ఽహం మహారౌద్రే ఘోరే
సంసారసాగరే ౧౮ విషమోదక దుష్పారే రాగద్వేషఝషాకులే, ఇంద్రి
యావర్తగంభీరే తృష్ణాశోకోర్మిసంకులే ౧౯. నిరాశ్రయే నిరాలంబే నిస్సా
శేఽత్యంతచంచలే, మాయయా మోహిత స్తత్ర భ్రమామి సుచిరంప్రభో.
౨౦ నానాజాతి సహస్రేషు జాయమానః పునఃపునః, మయా జన్మాన్యనే
కాని సహస్రాణ్యయుతానిచ ౨౧ వివిధా న్యను భూతాని సంసారేఽస్మిన్
జనార్దన, వేదాస్సాంగా మయా ధీతాః శాస్త్రాణి వివిధానిచ ౨౨ ఇతిహాస
పురాణాని తథా శిల్పాన్యనేకశః, అసంతోషా శ్చ సంతోషా సంచయాపచ
యావ్యయాః ౨౩ మయా ప్రాప్తా జగన్నాథ జయవృద్ధ్యుదయేతరాః,
భార్యారి మిత్ర బంధూనాం వియోగా స్సంగమా స్తథా ౨౪. పితరో వివి
ధాదృష్టా మాతరశ్చ తథామయా, దుఃఖానిచాను భూతాని యానిసౌఖ్యా
న్యనేకశః ౨౫ ప్రాప్తాశ్చ బాంధవాః పుత్రా భ్రాతరో జ్ఞాతయ స్తథా,
మయోషితం తథా స్త్రీణాం కాష్ఠే విణ్మూత్రవిప్లవే ౨౬ గర్భవాసే మహా
దుఃఖ మనుభూతం తథాప్రభో, దుఃఖాని యాన్య నేకాని బాల్య యౌవన
గోచరే ౨౭. వార్ధకేచ హృషీకేశ తాని ప్రాప్తాని వై మయా, మరణే
యాని దుఃఖాని యమమార్గే యమాలయే. ౨౮. మయాతా న్యను భూతాని
నరకే యాతనాకులే, క్రిమికీటద్రుమాణాంచ హస్త్యశ్వ మృగపక్షిణాం ౨౯
మహిషోష్ట్రగవాంచైవ తథాఽన్యేషాం వనౌకసాం, ద్విజాతీనాం చ సర్వే
షాం శూద్రాణాం చైవయోనిషు ౩౦. ధనినాం క్షత్రియాణాంచ దరిద్రా

కాలాగ్ని తుల్యుఁడవు రాక్షసాంతకుఁడవు కావున నీకు నమ
స్కరింతును. దీప్తలోచనా! నరసింహా! మహావీర్యా! నన్నుఁ

ణాం తపస్వినాం, నృపాణాం నృపభృత్యానాం తథాఽన్యేషాం చ దేహి
నామ్. ౩౧ గృహేషు తేషా ముత్పన్నో దేవ చాహంపునఃపునః,గతోఽస్మి
దాసతాం నాథ శ్రీమతాం బహుశో నృణాం. ౩౨ దరిద్రత్వంచేశ్వరత్వ
స్వామిత్వంచ తథాగతః,హతామయా హతశ్చాన్యైర్ఘాతితో ఘాతితాస్తథా.
దత్తంమయాన్యైరన్యేభ్యోమయాదత్తమనేకశః, పితృమాతృ సుహృద్భ్రా
తృకళత్రాణాంకృతేనచ ౩౪ ధనినాంశ్రోత్రియాణాంచ దరిద్రాణాంతపస్వి
నాం ఉక్తందైన్యంబహువిధంత్యక్త్వాలజ్జాంజనార్దన ౩౫. దేవతిర్యఙ్మను
ష్యేషుస్థావరేషుచ రేషుచ, నపశ్యామితుతత్స్థానం యత్రాహం నగతః ప్రభో.
కదా మేనరకేవాసః కదాస్వర్గేజగత్పతే, కదామనుష్యలోకేషుకదాతీర్థజలేషు
చ. జలయంత్రే తథాచక్రే ఘటీరజ్జునిబంధినీ, యానిచోర్ధ్వమధశ్చైవ కదామ
ధ్యేచతిష్ఠతి ౩౮ తథాచాహంసురశ్రేష్ఠకర్మరజ్జుసమాశ్రితః, అధశ్చోర్ధ్వం
తథామధ్యేభ్రమామికర్మయోగతః. ౩౯. ఏవంసంసారచక్రేఽస్మిన్ భైరవేరో
మహర్షణే. భ్రమామిసుచిరంకాలంనాంతంపశ్యామికర్హిచిత్ ౪౦ నజానే
కింకరోమ్యద్యహారేవ్యాకులితేంద్రియః, శోకతృష్ణాభిభూతశ్చ కాందిశీకో విచే
తనః ౪౧ ఇదానీంత్వా మహం దేవవిహ్వలశ్శరణంగతః, త్రాహిమాందుఃఖితం
కృష్ణమగ్నం సంసారసాగరే ౪౨. కృపాంకురుజగన్నాథ భక్తంమాంయదిమ
న్యసే, త్వదృతేనాస్తి మేబంధుర్యోఽసౌచింతాంకరిష్యతి ౪౩ దేవత్వాం
నాగమాసాద్యనభయం మేఽస్తికుత్రచిత్, జీవితేమరణేచైవయోగక్షేమేఽథ
వా ప్రభో ౪౪. యేతుత్వాంవిధివద్దేవనార్చయంతినరాధమాః, సుగతిస్తుకథం
తేషాంభవేత్సంసారబంధనాత్. ౪౫. కింతేషాం కులశీలేన విద్యయాజీవితే
నవా, యేషాంనజాయతే భక్తిర్జగద్ధాతరికేశవే. ౪౬ ప్రకృతించాసు
రీం ప్రాప్యయేత్వాం నిందంతి మోహితాః, పతంతినరకేఘోరే జాయమానాః

గాపాడుము మహాత్మా! రసాతలమునుండి భూమి వరాహ రూపధారి వగు నీచేత దంష్ట్రాగ్రధారితయై యెట్లుద్ధరింపఁ బడెనో యట్లే నన్ని దుఃఖసాగరమునుండి యుద్ధరింపుము వర ములొసంగు నీ దేవతామూర్తులన్నియు నో కృష్ణా! నీమూ ర్తులే నీవే యీ బలదేవాది నామముల వేఱుమూర్తులుగా వెలసితివి నీయవయవములే సాయుధులగు దిక్పాలకులు కేశ వాదిరూపములుగాఁ బరిగణింపఁబడు ఓజగన్నాయకా! పెద్దలచే నేయే భేదములు నీకుఁ గల్పింపఁబడినవో అవి యన్నియుఁ బ్రసన్నాయత లోచనుఁడ వగు నిన్నుఁ బూజిం చుటచే, స్తుతించుటచే బూజితములే సంస్తుతములే ధర్మార్థ కామమోక్షముల నొసంగు నోస్వామీ! నాకు వరమొసం

పునఃపునః ౪౭. నతేషాం నిష్కృతి స్తస్మాద్విద్యతే నరకార్ణవాత్, యేదూ షయంతి దుర్వృత్తాస్త్వాం దేవపురుషాధమాః ౪౮. యత్రయత్రభవేజ్జన్మ మకర్మనిబంధనాత్, తత్రతత్రవారే భక్తిస్త్వయిచాస్తు దృఢాసదా ౪౯. ఆరాధ్యత్వాం సురాదైత్యా నరాశ్చాన్యేపి సంయతాః, అవాపుః పరమాం సిద్ధిం కస్త్వాందేవం నపూజయేత్ ౫౦ నశక్నువంతి బ్రహ్మాద్యా స్తోతుం త్వాంత్రిదశాహరే, కథం మానుష బుధ్యాహంస్తౌమిత్వాం ప్రకృతేఃపరం. తథాచాజ్ఞాన భావేన సంస్తుతోఽసిమయాప్రభో,తత్క్షమస్వాపరాధం మేయది చాస్తికృపామయి. కృతాపరాధేఽపిహరేక్షమాం కుర్వంతి సాధవః, తస్మా త్ప్రసీదదేవేశ భక్తస్నేహం సమాశ్రితః. ౫౩. స్తుతోఽసియన్మయాదేవ భక్తిభావేనచేతసా, సత్యం భవతు తత్సర్వం వాసుదేవ నమోస్తుతే ౫౪. బ్రహ్మపురాణే ౪౬ అ. ఈశ్లోకసంఖ్య పురాణముననున్నట్లుండదు. స్తుతి గతశ్లోక సంఖ్యయేయని యెఱుంగునది

గుము ఓవాసుదేవా! హరసంకర్షణాదిమూర్తులు నీభేదముగా నేవేవి కీర్తింపఁబడుచుండునో అవియన్నియు నీపూజార్థమేర్పఱుపఁబడునవియు నీయందుండునవియు నని తలంచెదను దేవేశా! పరమార్థదృష్టి నాలోచించిన నీయొక్క భేదమే కానరాదు బహువిధముగా సర్వరూపములు కల్పింపఁబడినవి రెండవపదార్థమే లేని నిన్ను ద్వైతముగాఁ జెప్పుటకు మానవుఁ డెట్లు సమర్థుఁడగును ఓహరీ! నీవొక్కఁడవె సర్వవ్యాపివి చిత్స్వభావుఁడవు నిరంజనుఁడవు ఏనీయుత్కృష్టరూపము భావాభావ వివర్జితమో అది నిర్లేపము నిర్మలము సూక్ష్మము కూటస్థము అచలము నగును ఇది ధ్రువము సర్వపాపవినిర్ముక్తమగు నేనీరూపముగలదో అది సత్తామాత్రవ్యవస్థితము. దానిని దేవాదులే యెఱుంగఁజాలరన నిఁక నేనెట్లు తెలిసికొనఁగలను? నీయొక్క వేఱురూపము పీతవస్త్రాలంకృతమై, చతుర్భుజమై, శంఖచక్రగదాభూషితమై, మకుటాంగదశోభితమై, శ్రీవత్సోరస్కమై, వనమాలావిభూషితమై యలరారునో దానిని దేవతలు నీభక్తులు పూజింతురు ఓ దేవదేవా! భక్తాభయప్రదాయకా! పద్మపత్రవిశాలాక్షా! నన్ను విషయసాగరమునుండి యుద్ధరింపుము నే నితరదేవతలనమ్మలేదు నీశరణు సొచ్చితిని నిన్ను నమ్మితిని. కాన నో మధుసూదనా! నాకుం బ్రసన్నుండవగుము స్వామీ! జరావ్యాధిశతములతోఁ గూడి, నానాదుఃఖసంపీడితుఁడ నగుచు, హర్షశోకాన్వితుఁడనై, మూఢుఁడనై, కర్మపాశసంబద్ధుఁడనై ఈసంసారసాగరంబునఁ బడుచు

న్నాఁడను ఇది మహాఘోరరూప మైనది విషయజలపూర్ణ మైనది రాగద్వేష మత్స్యసంఘాత సమన్వితము ఇంద్రియావర్తగంభీరము తృష్ణాశోకోర్మిసంకులము నిరాశ్రయము నిరాలంబము నిస్సారము అత్యంతచంచలము అట్టి యీ సంసారసముద్రమునందు మాయామోహితుఁడనై చాల కాలమునుండి తిరుగుచున్నాఁడ అటు ఇటు పొరలాడు చున్నాఁడను నానావిధజాతిసహస్రములందు మరలమరల జన్మించుచున్నాను నాచేత ననేకజన్మసహస్రాయుతములు అనుభవింపఁబడినవి జనార్దనా! ఈ సంసారమందే పడి యింత దనుక నున్నాఁడను. స్వామీ ! వేదములు సాంగములుగాఁ బఠించితిని వివిధశాస్త్రములు చదివితిని. ఇతిహాసపురాణములు, అనేకశిల్పములు పఠించితిని అసంతోషములు, సంతోషములు, సంచయాపచయములు, వ్యయములు, జన్మ వృద్ధిక్షయములు నగుజన్మము లనేకము లెత్తితిని భార్యారిమిత్రబంధువు, సంయోగవియోగములు, తండ్రులు, తల్లులు, ఎన్నియోవిధములఁ జూచితిని సకలదుఃఖముల, వివిధవిధసంతోషము లనుభవించితిని బాంధవులు, పుత్రులు, సోదరులు, జ్ఞాతులు నాకెందఱో యుండిరి విణ్మూత్రవిప్లవస్త్రీకాష్ఠమునందుఁ జిరకాలము గడపితిని గర్భవాసదుఃఖముల నెన్నింటినో యనుభవించితిని బాల్యయౌవన వార్ధకరూపదుఃఖముల ననేకముల ననుభవించితిని నాచే మరణదుఃఖములు, యమమార్గదుఃఖములు, యమాలయదుఃఖములు, నరకదుఃఖములు బహువిధముల ననుభవింపఁబడి

నవి క్రిమికీటద్రుమములయు,హస్త్యశ్వమృగపక్షులయు, మహిషోష్ట్రగోవులయు, మఱి యింకనుగల యనేక వన్యమృగములయు, ద్విజశూద్రులయు యోనులయందుఁ బుట్టువుం గాంచితిని ధనసంపన్నులగు క్షత్రియజాతులయందును, దరిద్రులగు తాపసజాతియందును, నృపులయు నృపసేవకులయు వంశములందును, మఱియు ననేక జాతులయందుఁ బుట్టితిని. లోకేశ్వరా! శ్రీమంతులకడ దాసుఁడనై పెక్కుమాఱు లుంటిని రాజభృత్యులకడ, నింక నెందఱి యిండ్లచెంతనో సేవకుఁడనుగా నుంటిని వారియిండ్లలో నెన్నిసారులో పుట్టితిని మహానుభావా! పరమేశ్వరా! దరిద్రుఁడ నైతిని స్వామినైతిని ప్రభువునైతిని ఎందఱినో వధించితిని ఎందఱిచేతనో వధింపఁబడితిని ఎందఱినో దండించితి ఎందఱిచేతనో దండింపఁబడితి అనేక యాచకుల కర్థమిచ్చితి ఎందఱిచేతనో ద్రవ్యముం గొంటిని ఈ పరిగ్రహించుట పితృమాతృసుహృద్భ్రాతృకళత్రముల కొఱకేకాని నాకొఱకుఁ గాదు ధనవంతులగు శ్రోత్రియుల చెంతను, దరిద్రులగు తపస్వులసన్నిధిని సిగ్గువదలి నా దైన్యము ననేక పర్యాయములు నిన్నవించితిని. దేవాదిదేవా! దేవతిర్యఙ్మనుష్య చరస్థావరభూతకోటియందు నాపుట్టని తావు లేదు పరమపురుషా! కర్మరజ్జుసంబద్ధుఁడనై మనుష్య లోకములందు, తీర్థ జలములయందు, నరకమందు, స్వర్గమందు, జలయంత్రములందు, ఘటీరజ్జువులందు నూర్ధ్వాధోభాగములయందుఁ, ద్రిప్పఁబడుచున్నాఁడను మహాభయంకరమై, గగుర్పాటును బుట్టించు నీ సంసార చక్రమందు చాల

కాలమునుండి తిరుగుచున్నాఁడను కాని దీని కంతము కానఁ జాలకున్నాఁడను శ్రీహరీ! ఇంకేమి చేయవలయునో తోఁపకున్న యది వ్యాకులితేంద్రియుఁడ నైతిని శోకతృష్ణాభిభూతుఁడనై కాందిశీకుఁడనై విమతిని గూడ నైతిని ఇపుడు దీనుఁడనై నిన్ను వేఁడుచున్నాఁడను నీ శరణు చొచ్చితిని దుఃఖితుఁడనై శరణు చొచ్చిన నన్నుఁ గాపాడుము. సంసార సాగరనిమగ్ను న న్నుద్ధరింపుము ఓ జగన్నాథా! కరుణ యుంచుము నన్ను భక్తునిగా గ్రహింప నీకిచ్ఛ గలదేని రక్షింపుము నీకంటె బంధు వొకఁడు లేఁడు. దేవా! నీవే నాథుఁడవని శరణు వేఁడితి నాకెందు నిఁక భయము లేదని నమ్మితిని జీవితమున, మరణమున, యోగక్షేమములందు నన్నింటను నీవే గతివి. ఏమనుష్యాధములు విధివిహితముగా నిన్నుఁ బూజింపరో వారికి సద్గతి యెట్లు కల్గును? సంసార బంధములెట్లు తొలఁగును? ఏమనుష్యులకు జగన్నిర్మాతవగు నీయందు భక్తి కుదురదో వారు సత్కులశీలవిద్యావంతులైన నేమి లాభము? ఏజను లాసురియగు ప్రకృతినాశ్రయించి మోహితులై నిన్ను నిందింతురో వారు నరకకూపమునం బడి మరలఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుందురు ఏపురుషాధములు దుర్వృత్తులై దేవాది దేవుఁడవగు నిన్ను దూషింతురో వారికి నరకార్ణవము నుండి విముక్తి లేదు భగవంతా! నాపూర్వకర్మానుసారముగ నెందెందు జన్మములు గలుగునో అందందు నీభక్తి దృఢముగ నలవడునట్లు ప్రసాదింపుము పరమాత్మవగు నిన్నారాధించి

సురదైత్యమనుష్యాదులు సకలసిద్ధులనొందుదురో అట్టి నిన్నె వాఁడు పూజింపకుండును? శ్రీహరి! బ్రహ్మాదులు నిన్ను స్తుతింపఁజాలరనఁగా ప్రకృత్యతీతుఁడ వగునట్టి నిన్ను మనుష్య బుద్ధిచే నేనెట్లు స్తుతింపనేర్తును? అజ్ఞానభావమున నిన్ను నే నుతించుచున్నవాఁడను నాయీయపరాధమును క్షమింపుము. నాయందుఁ గృపయున్న నీవర మనుగ్రహింపుము లక్ష్మీ నాయకా! అపరాధ మొనరించినవారియందును సాధువులు కృపయునుతురు కావున దయాసముద్రుఁడవగు నీవు భక్త స్నేహము నవలంబించి ప్రసన్నుఁడవగుము భక్తిభావ పూరితమగు బుద్ధిచే నా చేసిన యీస్తోత్రము సత్యస్తుతియై సత్ఫలముల నొసంగుఁగాక ఓవాసుదేవా! నీకు నమస్కారములు

ఓమహర్షులారా! ఈరీతిగా నింద్రద్యుమ్న మహారాజు సన్నుతింప, గరుడధ్వజుఁడు ప్రసన్నుఁడై తద్వాంఛితముల నొసంగెను ఏమనుజుఁడు జగన్నాథునిఁ బూజించి యీస్తోత్రమును బఠించునో ఆతఁ డీస్తోత్రమహిమమున ముక్తినొందును ఇది ధ్రువము త్రికాలములందును బరిశుద్ధుఁడై యీస్తోత్రము నెవఁడు పఠించునో ధర్మార్థకామమోక్షముల నాతఁడు పొందును ఎవఁడీస్తుతిని బఠించునో వినునో వినిపించునో పాపవినిర్ముక్తుఁడై విష్ణులోకము నొందును ఇది ధన్యము పాపహరము భుక్తిముక్తిఫలప్రదము పరమరహస్యము కావున దీనినెవరికిం జెప్పరాదు ఈదివ్యస్తోత్రము నాస్తికునకు, మూర్ఖునకుఁ, గృతఘ్నునకు, గర్వికి, దుష్టమతికి, ధూర్తునకు నుపదేశింపరాదు

ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు భగవంతుని ధ్యానించుచు వినుతించె.

భక్తియుక్తుఁడై గుణశీలాన్వితునకు, విష్ణుభక్తునకు, శాంతాత్ము
నకు, శ్రద్ధానుష్ఠానశాలికి దీనిని దప్పక యుపదేశింపవలయును
ఈపురుషోత్తమనుతి సకలపాపముల నశింపఁజేసి సులభప్రయ
త్నమున మోక్షసిద్ధినిగల్పించి,ఇహసుఖములఁ గోరినట్లు కల్పించి
భక్తునిం గాపాడును కాన మునులారా! మీకుఁ దెల్పితిని
ఏమానవు లీస్తోత్రమునఁ బురాణపురుషుని, మురారిని నిర్మలాం
తరంగులై నిత్యము నుతింతురో వారు ముక్తిభాక్కులు విష్ణు
ప్రసాదార్హులు సంసార దుఃఖచ్ఛేదకుఁడు పరమపురుషుఁ
డొక్కఁడే. తదన్యము లేదు *ఆపురుషోత్తముఁడే సృష్టికర్త
ఆతఁడేపాలకుఁడు ఆతఁడే లయకర్త అఖిలదేవతాసారభూతుఁ
డామహావిష్ణువే ఏమనుజులకుఁ బరమ పురుషుఁడగు శ్రీమ
న్నారాయణునందు భక్తికుదురునో వారికి విద్య, సద్గుణములు,
యజ్ఞదానతపస్సులు లోనగువానిచే నేమి లాభము? పురు
షోత్తముఁడగు వాసుదేవునియం దెవనికి భక్తికుదురునో,
ధన్యుఁడు, శుచి, విద్వాంసుఁడు, యజ్ఞకర్త, తపస్వి, గుణ
వంతుఁడు, జ్ఞాని, దాత, సత్యనిరతుఁడు లోనగు వాక్యముల
నుతింపఁ దగువాఁ డాతఁడే అని మునులకుం దెల్పి పరమేష్ఠి
పరమపురుషధ్యాననిమీలితలోచనుండై యుండెను

పుణ్యపురుషులారా! ఈ గాథలు వ్రాయుట యేల
యనిన వివిధక్షేత్రముల నందు నొకానొక పవిత్రతమస్థల

---

* స్రష్టా సపాతా సతు నాశకర్తా విష్ణు స్సమస్తాఖిలసారభూతః.
౪౬ అ. ౬౫-వశ్లో త్రిమూర్తులలో భేదములుగలవను వారికువాదపృతుషమున
కీవాక్యము తీప్రకురార మనవచ్చుఁగదా.

మున భగవంతుఁడు తన తేజస్సు నునిచి కేవల పామరులగు మానవులను, ఇంమక పాపము మిగిలియుండు జంతువులను దర్శనస్పర్శనములచేఁ బుణ్యాత్ములనుగా నొనరించుట కూహిం చును లేనిచో జంతువులకు శాశ్వతజంతుజన్మమే లభించు నని చెప్పవలసియుండును సర్వవ్యాపి యగు భగవంతునకు నొకక్షేత్రమునఁ బక్షపాత మేల యని ప్రశ్నింపరాదు. పదా ర్థములం బరిశీలింపుఁడు మనుష్యులను బరికింపుఁడు జంతుజా లములం గాంచుఁడు తుదకుఁ బాషాణములం గనుంగొనుఁడు ఒక్కరీతిగా భగవత్కళ యున్నదియా? తేజోవంతములగు పాషాణములే రత్నము లనంబడును. ఆకళయందు విశేషించి లేనిచో దాని నేమందుము? అదియొక స్వల్పవస్తువే కదా సర్వసముఁడు కదా భగవంతుఁడు. పక్షపాత మేలయనుట పాడిగాదు కర్మసిద్ధాంత మిదియే సూర్యునియందున్న తేజస్సు తక్కుంగల గ్రహములయందుఁ గలదా? ఆలోచింపుఁడు ఎంత పుణ్యము చేసినఁ దదనుగుణముగా భగవత్కళయందు విలసిల్లు. భగవత్కళ యధికముగాఁగల పదార్థ మమూల్య మగు దానినే యంద అభిలషింతురు పూజింతురు. ప్రేమిం తురు శిరస్సున ధరింతురు. ఇందులకుం బ్రధానకారణ మా పరమాత్మ తేజ స్సందు వ్యాపించియుండుటయే కాని యితర కారణములు గావు కాఁబట్టి శ్రీపరమేశ్వరుఁడు సర్వవ్యా పియై యుండియు నొక్కొక్క తావునఁ దన తేజము నధిక ముగ వ్యాపింపఁ జేయును దాన నది పరమపవిత్రమై విఖ్యాత

మగును కాఁబట్టి పురుషోత్తమక్షేత్రము పుణ్యక్షేత్రముల కలంకారప్రాయమైనది అందు వాసుదేవుని ప్రతిమ వెలయును శిలలఁ బూజించుటచే నేమి లాభమని పలుకరాదు.

శ్లో॥ నహ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః,
తే పునం త్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః

మహాభారతము.

అని పెద్దలు నిర్వచనము చేసిరి

లోకమున మనుజు లందఱు ఒక్కరీతిఁ బుణ్యకర్మములు గాని పాపకర్మములు గాని చేసియుండరు వారి చిత్తములు కర్మాధీనములుగా నుండును విగ్రహారాధనము ముక్తిప్రద మని కేవల పరిపక్వముకాని యంతరంగము గలవారు భావింతురు సర్వత్ర భగవత్కళనుజూచు జ్ఞానులకా విగ్రహారాధనము వ్యర్థముగనే తోఁచును ప్రతిపదార్థమునందును భగవంతుని మనమందఱము చూడఁగలమా? ఎవ రట్లు సర్వత్ర పరమేశ్వరుం జూడఁగలరో వారి కొఱకుఁ జెప్పిన ప్రమాణము లందఱకుం బనికిరావు కావునఁ దీర్థయాత్రలు నిష్ఫలము లనరాదు తజ్జన్యజ్ఞానమున నా జీవుఁడు జన్మాంతరమున నుత్కృష్టజ్ఞానము నొందును అప్పుడు మానసవీధియందు సదా పరమాత్మను జూచుచు ముదమందుచుండు ఆతనిస్థితి యందఱకు రాదు కాన నపరిపక్వ జీవుల కది ముఖ్యములు కావు

క॥ తానైతే పరిశుద్ధుఁడు
మేనైతే ముట్టుబోకి ♦ మేనో తానో
పూనుచుఁ జేసెదు తీర్థ
స్నానం బది యెవరికిన్న ♦ సంపగిమన్నా.

యని పరమానందయోగి వచించెను ఈవాక్యమందఱకు బనికి వచ్చునా? పరమానందయోగివంటి జీవులకుఁ బనికివచ్చును మృత్కాంచనములు సమముగా భావించుకొనుటకుఁ జెప్పఁబడిన ప్రమాణములు వానిని వేఱువిధముగా భావించు పామరులకుం బనికివచ్చునా? కొందఱట్టిమాటలు కొన్ని చెప్పి పామరులను భక్తివిహీనులనుగా నొనరించుచున్నారు వారే ద్రోహులు నరకకూపమునఁ బడుదురనుట సిద్ధాంతము ఏ జీవుని కర్మఫలము ననుసరించి వివిధమార్గములు పెద్దలచే నిర్ణయింపఁ బడినవి అవి యన్నియుఁ గలిపి మాటలాడరాదు

శ్లో॥ యోగరతోవా భోగరతోవా సంగరతోవా సంగవిహీనః,
యస్య బ్రహ్మణి రమతే చిత్తం నందతి నందతి నందత్యేవ.

అను శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదశిష్యోక్తి యెట్టివారికిఁ జెప్పఁబడినదో యోజింపుఁడు ఇంద్రియలోలురై విచ్చలవిడిగాఁ జరించుచుఁ బైకి భక్తునివలె జ్ఞానివలె యోగివలె మాటలాడు మూర్ఖు లీశ్లోకమును జెప్పుచు మామనస్సు భగవంతుని యందు లీనమైనది మేమే యకార్య మొనరించిన నేమి పాపమని చెప్పుచుందురు అట్టివారికొఱకే ప్రమాణము పనికిరాదు సకలతాపవివర్జితులై విరాగులైన మహాత్ముల కీప్రమాణము పనికివచ్చును కాఁబట్టి విగ్రహారాధనము ముఖ్యముగా నీకలి కాలమున నుండఁదగినదియే కాని యెన్నిజన్మములకైన నీస్థితి యే కావలయునని కోరరాదు. ధ్యానమునకై నిర్మించిన మూర్తికదా ప్రతిమ అది మనోగమ్యమై స్థిరమగుదాఁకఁ బ్రతిమారాధనము ముఖ్యము

"ప్రతిమా స్వల్ప బుద్ధీనామ్" అనియు,
"అంతరర్చనసుప్రీతా బహిరర్చనలోలుపా"

అనియు మహాత్ములనువదించిన దెందులకు? ఇట్టి ప్రమాణము లెన్నియో చూపవచ్చును కావునఁ దీర్ధయాత్రలు ముఖ్యముగాఁ జేయఁదగినవియే ఆక్షేత్రములయందు శ్రీపరమేశ్వరుఁ డావహించి యుండును నిశ్చలభక్తి నారాధించువారిని ముక్తులను జేయును అట్టులౌట నీపురుషోత్తమ క్షేత్రము క్షేత్రరాజ మనఁదగినది అందా సనాతనుండగు వాసుదేవుఁడు వెలసియుండు

పాఠకులారా! వాసుదేవనామమహిమమును జెప్పుటకై యీకథను జేర్కొనవలసి వచ్చెను ఈవాసుదేవనామము శ్రీ మహావిష్ణువునకుఁ గృష్ణావతారమున వచ్చినదికాదు అది ప్రాచీననామము ద్వాదశాక్షరమంత్రరాజమున వెలసిన నామవర్యమిదియే శ్రీకృష్ణవాసుదేవనామములు సనాతనములు భక్త వాంఛాపూరణక్షమములు సకలకార్యములనఁగా సృష్టిస్థితి సంహారకృత్యములు చేయువాఁడుగానఁ గృష్ణుఁడనఁబడు సకల లోకము లుదరమునఁగల దేవుఁడగుట వాసుదేవుఁ డనంబడు ఈనామద్వయ మాపరమాత్మమహిమమునే తెల్పుచుండును. ఇవి విష్ణునామరాజములనంబడు వేదప్రతిపాదితములు భక్త కల్పద్రుమములు ఈనామద్వయగాథలే యీ గ్రంథమున వివరింపఁబడును. కావున భక్తులందఱును శ్రద్ధాభక్తుల భగవత్కథలఁ బఠించి, తన్మహిమము నెఱింగి కృతకృత్యులగుట కృత్యము కలికాలమున నింతకు మించిన సులభసాధనము వెఱొకటి కానరాదు ఈకార్యమునకు ద్రవ్య మక్కఱ లేదు

మనుష్యసహాయ మక్కఱలేదు ఉపవాసాదులచే దేహము శోషింపఁజేయ నక్కఱలేదు పరిశుద్ధమనస్సున నేకాంతమునఁ గూరుచుండి భగవన్నామసంకీర్తనము చేయుచుఁ దన్మహిమమును దెలుపు గాథలఁ బఠించుచుండినఁ జాలును అట్లు చేయు పూతాత్ముల శ్రీహరి కరుణాసింధువు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కాపాడును సత్యము సత్యము సత్యము

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

శ్రీ కృష్ణావతారతత్త్వమునఁ బ్రథమప్రకరణము
సంపూర్ణము

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః

సార్ధమ్ సమృద్ధై రమృతాయమానై
రాధ్మాయమానై ర్మురలీనినాదైః,
మూర్ధాభిషిక్తం మధురాకృతీనాం
బాలం కథానామ విలోకయిష్యే

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

ఓం తత్సత్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

చెన్నపురి శ్రీ 'రామ' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1938.—1000.

శ్రీః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

రెండవ ప్రకరణము.

[illegible] మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందుఁ ప్రధానాంధ్రపండితులు
ఆంధ్ర బ్రహ్మాండపురాణాంధ్ర శ్రీమద్రామాయణాది
గ్రంథకర్తలు నగు
కావ్యతీర్థ జనమంచి: శేషాద్రిశర్మగారిచే
రచియింపఁబడినది.

చెన్నపురి:
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ
ప్రకటితము.

[illegible]] 1926. [మూల్యము రూ. 1-8-0

విషయసూచిక.

విషయము.		పుట.
ఇంద్రద్యుమ్నుని స్వప్నమున వాసుదేవుఁడు సాక్షాత్కరించుట.		2
ఇంద్రద్యుమ్నరాజుతో నేను వాసుదేవుఁడనని [illegible] చెప్పుట.		10
శ్రీమన్నారాయణాష్టాక్షరీమంత్ర మహిమము.	...	21
రావణాసురుఁడు వాసుదేవ ప్రతిమను స్వర్గమునుండి [illegible] లంకకుఁ బోవుట.	...	25
బలిప్రహ్లాదులు [illegible]		33
నంద యశోదా [illegible] పూర్వవృత్తాంతము.	...	63
యదువంశము	...	75
యదుసంతతి	...	87
ఋచేయునివంశము	...	92
అజమీఢునివంశము	...	94
శంతనువంశము	...	98
తుర్వసువంశము	...	101
వసంతాదులు నరనారాయణాశ్రమమున [illegible]	...	130
ప్రహ్లాద నరనారాయణ సమాగమము	...	142
ప్రహ్లాదునకు నరనారాయణులకు యుద్ధము	...	147
శ్రీవిష్ణువు ప్రహ్లాదునకుం దోఁచుట	...	153
శ్రీమహావిష్ణు నానావతారములు	...	159
శ్రీకృష్ణావతార ప్రశ్నము	...	162
శ్రీకృష్ణావతారకారణము	...	170

శ్రీః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

ద్వితీయప్రకరణము.

శ్లో. కారుణ్యకర్బురకటాక్షనిరీక్షణేన
తారుణ్యసంవలితశైశవవైభవేన,
ఆపుష్ణతా భువనమద్భుతవిభ్రమేణ
శ్రీకృష్ణచంద్ర శిశిరీకురు లోచనం మే.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౨౫ శ్లో.

శ్లో. మయి ప్రసాదం మధురైః కటాక్షై
ర్వంశీనినాదానుచరైర్విధేహి,
త్వయి ప్రసన్నే కిమిహాపరైర్న
స్త్వయ్యప్రసన్నే కిమిహాపరైర్నః.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౨౯ శ్లో.

మహాశయులారా! ప్రథమప్రకరణమునం బురుషోత్తమక్షేత్రమహిమమును జదివితిరి కదా. ఇందు నాదివ్యక్షేత్రమున శ్రీవాసుదేవపరమాత్మప్రతిమను జనువం దగు. అందుం [illegible]లుత్రోలుత దృఢభక్తిగల మనుజునకు భగవదనుగ్రహ మేరీ

తిం గలుగునో అను విషయమే ప్రతిపాదించినది. ఈ ప్రథమభాగము వి నుటచే లాభము తక్కువ. తత్ప్రాప్తిసాధనవిషయమును గ్రహించుటయే ప్రధానకర్తవ్యము. కావున శ్రద్ధగా నాకథ నించుక విననగు. శ్రద్ధ యుత్కృష్టధనము. అదిగలవాఁడే ధనవంతుఁడు. దానికి నిదర్శనమగునది కాని యుత్కృష్టమగునది గాని వేరొకధనము లేదు. కాన నిట్టి యుత్కృష్టమగు ద్రవ్యము సంపాదించిన దానితోఁ దృప్తినొందక యింకను సంపాదింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు. ఆయుత్సాహము తప్పినా మనజీవితము వ్యర్థమనఁదగు. కావునఁ బట్టుదలం బూని భగవత్కథ నాలకింపుఁడు.

ఇంద్రద్యుమ్నుని ప్రశ్నము, మునీశ్వరుని ప్రత్యుత్తరము నిచ్చుట.

* ఒకనాఁడు ఇంద్రద్యుమ్నమహారాజు తనగురువగు జై మినిమహర్షి కిట్లు పలికెను. మహామునీ! శ్రీకృష్ణుఁ డనఁబడిన భగవంతుని నేను ఎవ్విధముగా సనాతనుఁడగు వాసుదేవునకు నమస్కరించి సర్వజ్ఞుఁడవగు దేవా! జగన్నాయకా! నీవే దిక్కని నేను చింతించుచున్నాను ముముక్షుకు శాస్త్రరహస్యము నిరూపించి యుండవలయును. అట్టి మహాపురుషుఁడగు శ్రీవాసుదేవుని యెట్లు నాకుఁ బ్రత్యక్షమగునో తత్స్వరూపము నెట్లు తెలిసికొందునో యని చింతించుచున్నాను.

* బ్రహ్మపురాణము ఉత్తరఖండమునుండి యీకథ గ్రహింపఁబడినది.

ఇట్లు తన్నెనమ్మి నియతేంద్రియుఁడై శయనించియున్న మహారాజునకు వాసుదేవుఁడు తనరూపమును గనఁబఱచెను. ఆరూపము శంఖచక్రగదాధరమై, పరమ తేజఃపుంజమై యన విరాజిల్లుచుండెను. ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు స్వప్నమున నిట్లు సాక్షాత్కరించి శంఖచక్రగదానందకశార్ఙాసనబాణముల భూషితములగు హస్తము లొప్పుచుండ జ్వలత్తేజుండై ప్రళయకాలాదిత్యతుల్యవర్ణుండై, గరుత్మంతునంసభాగమునఁ గూరుచుండి అష్టభుజంబు లలరార నిలువంబడఁగాఁ గన్నులారఁ గాంచెను. సంతోషాతిశయమున మాటరామి నూరకుండెను.

అంతట శ్రీవాసుదేవుఁడు రాజచంద్రమా! మహామతీ! నీవొనరించిన యీయశ్వమేధక్రతువర్యముచేతను, భక్తిచేతను, శ్రద్ధచేతను బరమానంద మందితి. నీకుం బ్రసన్నుఁడనైతిని. ఏల సన్నిమిత్తముగా దుఃఖించెదవు? ఈసనాతనపుణ్యక్షేత్రమునందలి ప్రతిమ జగత్పూజ్యతం గాంచునది. సనాతనమైనది. అది యిపుడగపడకున్నది కదా. దాని నెట్లు పడయంగలవో యాయుపాయమును దెల్పెద. ఆలకింపుము. రేపుదయకాలమందు సూర్యబింబము పరిదృశ్యమానముకాఁగా సముద్రము కడకుం బొమ్ము. అందు నానాద్రుమనిబిడమై యుండుచోటఁ బ్రవేశింపుము. అప్పుడందు జలము బహుళోత్తమతరంగసంభృతమై కనుపట్టుచుండు. ఓరాజా! లవణోదధిభూరితరంగసముత్క్షిప్తమై యొడ్డున నొక మహావృక్షము నీటఁ గొంతభాగము స్థలమునఁ గొంతభా

గము వ్యాపించి కానంబడును. ఆవృక్షము తరంగములచేఁ గొట్ట బడుచుండినను, ఇంచుకయుఁ జలింపకుండును.

ఆవృక్షముం గని పరమపుణ్యశీలా! పాత్రింతం గను దక్షిణ భాగమునకుం బొమ్ము. ఏకాకివై యచ్చటకుం బోయినచో నవృక్షము దృగ్గోచరంబగు. లేకున్నఁ గాదు. ఆవృక్ష మును విష్ణుస్వరూప మని యెఱింగి సంశయింపక ఛేదింపుము. ప్రాతఃకాలమునందు నా వృక్షము మిగుల తేజోవంతమై కనంబడును. తత్స్పర్శనముచే తనే కృతార్థుఁడ వగుదువు. భూపాలా! ఆవృక్షశాఖను తెచ్చి నా ప్రతిమను చేయింపుము. ఇంక నీమనశ్చింతను వదలుము. అని పలికి భగవంతుఁ డదృశ్యుఁ డాయెను.

ఇంద్రద్యుమ్నుఁ డంత మేల్కాంచి యత్యంతానందమున నాస్వప్నమున కిచ్చోటనుండి పూర్వపుణ్యము ఫలించెనని సంతోషించుచు, ఆరాత్రి యెట్లో గడపెను. తదేకధ్యానమున నా రేయి సాగించుచు శ్రీవిష్ణుసూక్తముల జపించుచుండెను. ప్రాతఃకాల మగుడు లేచి కాలకృత్యముల దీర్చి స్నానమునాచరించి స్వస్థాంతఃకరణుఁడై యథావిధిగ సముద్రమునకు ... దీక్షవిధింపఁబడినటుగా బ్రాహ్మణులకు దానములొసఁగి ... యగువారలకు గ్రామంబులను ... పూర్వోక్తద్రవ్యముల సమ్మతిం దీర్చి ... చుచు సాగరముచెంతకుం బోయెను. రథము గాని గజము గాని పదాతిగాని వెంటరాకయుండ నొంటరిగాఁ బోయి సాగర

ప్రాంతభూమిం జొచ్చెను. అందుఁ దేజస్వంతమై మహత్తరరీతిం బొల్చు వృక్షరాజమును బొడఁగాంచెను.

ఆవృక్షము చూడఁజూడ భయంకరమై పవిత్రమైవిశాల భాగము నాక్రమించి మిగుల నెత్తుగ నొప్పి మహాకాయమై యుండియు జలాంతికమున నుండుట సామాన్యరీతింగనందగియుండెను. దానివర్ణము ఎఱుపుమించిన పసుపువన్నెగనుండెను. జాతినామములుగలదిగనుండక క్రొత్తదిగానుండెను. దానింజూచినంతనే రాజునకు పరిమితానందముగలిగెను. భగవదాజ్ఞనుస్మరించి దానికి నమస్కరించి పరశువునుంకించి దానితీక్ష్ణధారచే ఛేదించెను. ఆవల దానిని రెండుగా చీల్చుటకుఁ బ్రయత్నించునంతలో అత్యద్భుతముగా శ్రీమహావిష్ణువు విశ్వకర్మయు విప్రవేషంబులం బొడ్చియచటకు వచ్చిరి. తుల్యబ్రాహ్మణ వేషమునరాజుదగ్గరకు వచ్చి స్వతేజస్సుల వెలుంగుచు, దివ్యమాల్యాంబరధారులయు, యంగరాగములం గనుపట్టుచు, మహారాజా! ఇట నేమి చేయఁదలంచుచున్నవాఁడవు? ఏకార్యము నుద్దేశించి యీవనస్పతిని ఛేదించితివి? ఈనిర్జనవనమున నసహాయుఁడవై యీ మహాసముద్రతీరమున నున్న యీవృక్షరాజము నేల ఛేదించితివి? అని ప్రశ్నించిరి.

ఓమహామునులారా! ఇట్లు లాబ్రాహ్మణులు ప్రశ్నింపఁగా మృదుమధుర వాక్కులలరఁ బరమప్రమోదమగ్నమానసుండై రాజు వారల కిట్లనియె. చంద్రసూర్యసమ తేజోవిరా

జితులరగు నోవిప్రోత్తములారా! నమస్కారములు పరిగ్రహిం పుఁడు. ఆద్యంతములు లేక జగత్పతియై యలరు శ్రీవాసుదేవు నారాధించుటకుఁ బ్రతిమను జేయవలయు నని నాయూహ. పరమేశ్వరుఁడగు శ్రీపురుషోత్తముఁడు రాత్రి స్వప్నమున నా జ్ఞాపించెను. ఆమాటనే మీతో నిటుఁ జెల్పితిని. ఆమాటలు రాజునోటనుండి వెడలఁగనే విష్ణుమూర్తి నవ్వి సంతోషమున నిట్లు చెప్పెను.

రాజోత్తమా! నీవచనములు మేలుగూర్చునవి. చాల సంతోషించితిని. లేత యరఁటియాకువంటిదిగదా యీసంసా రము. చూడఁజూడ భయంకరము. నిస్సారము. అంతియగాక దుఃఖబహుళము. అందు భోగము లనుమొసళ్లు కలవు. అవి ఇంద్రియము లనుసుళ్లచేఁ గలఁతనొందియుండును. దానిని దాఁటరాదు. చూచినంతనే గగుర్పాటొదవును. అందు నానా విధవ్యాధు లనునావర్తములు కలవు. ఇదినీటిబుగ్గవంటిదికాని స్థిర మైనది కూడఁ గాదు. అట్టి యీనిస్సారఘోరదుస్తరసంసార సముద్రమునఁ బడి యుండువారియుద్ధరణమునకై విష్ణుపూజ సేయఁగోరి ప్రతిమాస్థాపనమునకుం బూనితివి. ఇది చాలమం చికార్యము. రాజచంద్రమా! నీవు ధన్యుఁడవు. సుగుణాలం కారభూషితుఁడవు. నీవంటి ప్రభువును బడసియున్న యీభూ మి పర్వతవనములతోఁ బవిత్రురాలు. సకలగ్రామనగరములు పరమపవిత్రములు. ఏలయన నిట్టి యుత్తమకార్యకరణాసక్తి

డవగు నీవు ప్రభువవుగా నుండుటయే గొప్ప యదృష్టము. రాజేంద్రా! ఇటురమ్ము. మమ్ముంగూడి యిందుఁ గూరుచుండుము. ధర్మసంహితములగు కథల నాలకింపుము. నావెంట వచ్చిన యీతఁ డెవ్వఁడో యని సందియ మొందకుము. ఈతఁడే విశ్వకర్మసముఁడు. శిల్పివర్యుఁడు. సర్వకార్యనిపుణుఁడు. నాచే నిర్దేశింపఁబడిన ప్రతిమ నీశిల్పివరుఁడు చేయును. కావునఁ జింత మాని దరికి రమ్ము. అని పలికెను.

ఇంద్రద్యుమ్నుఁ డామాట లాలించి ఆచోటు వాసి వారిచెంతకుఁ బోయి శీతలవృక్షచ్ఛాయ నుపవిష్టుం డయ్యె. ఆవల ద్విజరూపధరుండగు విష్ణువు శిల్పివర్యా! ఈవృక్షశాఖలం గొని మూఁడు ప్రతిమల నొనరింపుము. అం దొకటి శ్రీకృష్ణమూర్తిప్రతిమ. ఆ ప్రతిమయందు శాంతగుణము తేజరిల్లుచుండవలయు. నేత్రములు పద్మపత్రాయతములుగ నలరందగు. శ్రీవత్సకౌస్తుభము లురమున నమరియుండవలయు. శంఖచక్రగదలు కరములఁ గన్పట్టవలయు. కృష్ణవర్ణముగ దేహ మలరారవలయు. రెండవది యనంతునిరూపముగ నుండఁదగు. ఆతఁడే బలరాముఁ డనఁబడఁగలఁడు. ఆరూపము చంద్రుని వలె, గోక్షీరములవలె దేహకాంతిగలిగి, స్వస్తికాంచితమై లాంగలాస్త్రముగలిగి, *మహాబలసమన్వితమై తనరారవలయు.

* కృష్ణరూపం సుశాంతం పద్మపత్రాయతేక్షణం, శ్రీవత్సకౌస్తుభ ధరం శంఖచక్రగదాధరం. చంద్ర గోక్షీర వర్ణాభం ద్వితీయం స్వస్తికాం

దేవతలు దానవులు గంధర్వులు యక్షులు విద్యాధరు లురగులు లోనగువా రారూప మిట్టి దని కనుంగొనంజాలరు. కావుననే అనంతాఖ్యాయ మాపరమపురుషునికిం జెల్లెను. ఇంక మూండవ ప్రతిమను గూర్చి తెల్పెద. వినుము. శ్రీవాసుదేవునకు భగిని సుభద్రయనునది యగుచుండు. మంగళాలయ. సర్వలక్షణలక్షిత. కావున నారూపము వెలయంజేయుము.

అని పలికి బ్రహ్మ మునులతో మరల నిట్లు పలికెను. ఇట్లు విశ్వకర్మతో భగవంతుం డాజ్ఞాపించెను. విశ్వకర్మయుం దద్వచన మాలించి శిరసావహించి తనశిల్పనైపుణ్య మసల్పముగాం దనరార సకలశుభలక్షణలక్షితములుగ మూండు ప్రతిమల నప్పుడే నిర్మించెను. అందు విచిత్రకుండలాలంకృత కర్ణముల విలసిల్లుచు, చక్రలాంగలాయుధహస్తముల [illegible] సమ్మతమగుచు, శుక్లవర్ణముగలిగి, శారదేందుసమప్రభంబై, ఆరక్తాక్షమై మహాకాయమై, ఫణావికటమస్తకమై బలరామ విగ్రహము విరాజిల్లెను. దానికి నీలాంబరము గలదు. బలమదోద్ధతముగ నది యొప్పు. రెండవరూపము శ్రీకృష్ణమూర్తిది. ఆరూపము కుండలాలంకృతమై, గదాముసలములం దాల్చి,

---

కితం, లాంగలాస్త్రధరం దేవ మనంతాఖ్యం మహాబలం. దేవదానవగంధర్వ యక్షవిద్యాధరోరగైః. ౪౫. నవిజ్ఞాతో హి తస్యాంత స్తేనా నంత ఇతి స్మృతః, భగినీం వాసుదేవస్య రుక్మవర్ణాం సుశోభనాం. ౪౬. తృతీయాం వై సుభద్రాం చ సర్వలక్షణలక్షితాం.

బ్రహ్మ. ౪౭ అధ్యా.

పుండరీకాక్షముల ముద్దులుచూపుచు, నీలజీమూతసన్నిభంబై, అతసీపుష్పకాంతిఁ దేజరిల్లుచు, బంగరువస్త్రమును దాల్చి, శ్రీవత్సలక్షణలక్షితంబై, చక్రాయుధము కరమున మించి వెలుంగ, సర్వపాపహరంబై, కన్నులపండువు చేయుచుండెను. మూఁడవది సుభద్రారూపము. అది బంగరురంగుగలిగి, కమలములంబోలు కన్నులలర, విచిత్రవసనముం గట్టి, హారకేయూరభూషితమై, చిత్రతరాభరణము వెలయ, రత్నహారములు తనర, పాలింపఁ జగజ్జీవనహేతువులై యొప్పఁ గన్నులపండువు సేయుచుండును.

ఇట్లు బలరామశ్రీకృష్ణసుభద్రారూపములు విచిత్రరీతిం బరిఢవిల్ల మూఁడు ప్రతిమలు కనఁబడఁగా ఇంద్రద్యుమ్నుఁడచ్చెరువంది క్షణమాత్రమున నిట్టి విచిత్రాకృతులు నిర్మింపఁబడుట యెంతయైనఁ గంటమే యని యబ్బురంపడుచు, ఇట్లు పలికెను. ఓస్వాములారా! బ్రాహ్మణరూపముల నన్నుద్ధరింప నరుదెంచిన మీర లెవ్వరు? దేవత లని భావించుచున్నవాఁడ. మీకర్మము లత్యద్భుతములు. ఇవి దేవతాకృత్యములు గాని మనుష్యులు చేయునవి కానే కావు. మహాత్ములారా! మీరు యక్షవిద్యాధరులవలెఁ గనుపట్టుచున్నారు. వారలే యగుదురా? స్వాములారా! మీరు బ్రహ్మహృషీకేశులా! లేక వసువులా, కాకున్న అశ్వదేవతలా! మాయారూపమున వచ్చిన మీతత్త్వము నెఱుంగఁజాలక యున్నాఁడను. నే నిదె మీశరణము

చొచ్చుచున్నాడను. మీస్వరూపములం గనంబఱుపుండు. అని సవినయముగాఁ బ్రార్థించెను.

ఇంద్రద్యుమ్నరాజుతో నేను వాసుదేవుఁడ నని భగవంతుఁ డుపదేశించుట.

* ఇట్లింద్రద్యుమ్నమహారాజు ప్రార్థింపఁగా దయాసింధు వగు భగవంతుఁ డిట్లుబదులుచెప్పెను. రాజా! నీవడిగినట్లు నేను నిర్జరుఁడనుగాను. యక్షదానవులునుగాను. దేవర్షులనుగాను. బ్రహ్మనుగాను. రుద్రుఁడనుగాను. ఇంకెవ్వరని యడుగుదువా పరమేశ్వరుఁడ నని నన్నెఱుంగుము. సర్వలోకాత్మహితుండను. సమగ్రబలపౌరుషములు గలవాఁడను. ఆరాధనీయుఁడను. నాకన్య మనుమాటయే లేదు. ఈవిషయము సర్వశాస్త్రములయందు విశేషించి వేదాంతములయందుఁ బఠింపఁబడుచుండును. యోగులే నన్ను 'జ్ఞానగమ్యా'యని, 'వాసుదేవా'యనిపిలుతురో, ఆనేను వాసుదేవుఁడనే. ♦ నేనే బ్రహ్మను. విష్ణువు నేనే. శంకరుఁడను నేనే.

---

* ఇది బ్రహ్మపురాణము ౪౯ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

♦ అహమేవస్వయం బ్రహ్మా అహం విష్ణుశ్శివోఽప్యహమ్. ఇంద్రోఽహం దేవరాజశ్చ జగత్సంయమనో యమః, అని మూ. ౪ శ్లో. త్రిమూర్తులు సకలదిక్పాలకులు నేనేయని భగవంతుఁడు చెప్పుచుండ నిక పురాణములలో విష్ణువే యధికుఁడని కొందఱు, శివుఁడే యుత్కృష్టుఁడని కొందఱు మొండిపట్టుదలతో వాదించుట వెఱ్ఱితనముగాక మఱేమనవచ్చును? అట్టివారికి ఘట్టిమునఁగనప్పట్టు నీప్రమాణములు కల్పితము లందురో యింకొక యర్థమును జెప్పుదురో తెలిసికొనఁ జాలకున్నాఁడను.

ఇంద్రుఁడు, యముఁడు, అగ్ని, వరుణుఁడు, భూమి, స్థావర జంగమాత్మకప్రాణికోటియు అది యిది యననేల? చరాచర ప్రపంచమంతయు నేనే. నా స్వరూపము కాని దేదియు లేనేలేదు.

ఓరాజా! నేను నీవిషయమున సుప్రీతుఁడనైతిని. సుప్రీతా! వరమడుగుము. నీమనసున నేకోర్కివలయుననియున్న దో దాని నడుగుము. అనుగ్రహించెద. పాపాత్ములకు స్వప్నమునందుఁగూడ నాదర్శనము కాదు. నీవు దృఢభక్తిసంపన్నుఁడవు. కానఁ బ్రత్యక్షముగ నన్నుఁ జూడఁగల్గితివి. అని వాసుదేవుఁడానతీయఁగా రోమాంచితతనుండై భక్తిభావమున మనస్సు తత్తఱపడుచుండ నిట్లు నుతించెను.

* ఓలక్ష్మీనాయకా! పీతాంబరధారివయి శ్రీపతి యన నొప్పు నీకు నమస్కారము. శ్రీప్రదాయకా! శ్రీనివాసా! శ్రీనికేతనా! నీకిదె నావందనము. ఆద్యుఁడవై యీశానుఁ

---

* శ్రియఃకాంత నమస్తేఽస్తు శ్రీపతే పీతవాససే, శ్రీద శ్రీశ శ్రీనివాస నమస్తే శ్రీనికేతన. ౧. ఆద్యం పురుషమీశానం సర్వేశం సర్వతోముఖం, నిష్కలం పరమం దేవం ప్రణతోఽస్మి సనాతనం. ౨. శబ్దాతీతం గుణాతీతం భావాభావవివర్జితం, నిర్లేపం నిర్గుణం సూక్ష్మం సర్వజ్ఞం సర్వభావనమ్. ౩. ప్రాప్తేషు ప్రతీకాశం గోబ్రాహ్మణహితే రతం, సర్వేషామేవ గోప్తారం వ్యాపినం సర్వభావినం. ౪. శంఖచక్రధరం దేవం గదాముసలధారిణం, నమస్యే వరదం దేవం నీలోత్పలదళచ్ఛవిమ్. ౫. నాగపర్యంకశయనం క్షీరోదార్ణవవాసినం. నమస్యేఽహం హృషీకేశం సర్వపాపహరం హరిమ్. పునస్త్వాం దేవదే

డవై పరమపురుషుండవై సర్వతోముఖుండవై, నిష్కలుండవు. పరమదైవమనంబడు నీకు నతి యిడుచున్నాఁడను. శబ్దాతీతుండవు, గుణాతీతుండవు, భావాభావవర్జితుండవు, నిర్లేపుండవు, నిర్గుణుండవు, సూక్ష్మస్వరూపుండవు, సర్వజ్ఞుండవు, సద్భావనుండవు, ప్రావృట్కాలమేఘసమానరూపుండవు, గోబ్రాహ్మణహితరతుండవు, సర్వభూతరక్షకుండవు, సర్వవ్యాపివి, సర్వానుభవశాలివి, శంఖచక్రధరుండవు, గదాయుధధారివి, పరముడవు, నీలోత్పలదళకాంతియుతుండవు అగు నీకు ప్రణామములర్పించెదను, నాగపర్యంకశాయివి, క్షీరోదార్ణవవాసివి, హృషీకేశుండవు, సర్వపాపహరుండవు, శ్రీహరివి, అగు నీకు నిదె చేమోడ్పులు. మోక్షకారణునకు, అవ్యయునకు, సర్వలోకేశ్వరునకు, దేవదేవేశునకు పరమునకు శ్రీమద్వాసుదేవునకు మరల మరలఁ బ్రణుతు లర్పించుచున్నాఁడను.

అని యీరీతి నుతించి మహాప్రభూ! నాపై నను గ్రహించితి వేనివరము నడుగుచున్నాఁడను. దేవాసురగంధర్వయక్షరాక్షసులు, మహోరగులు, సిద్ధవిద్యాధరసాధ్యకిన్నరగుహ్యకాదులు, నానాశాస్త్రవిశారదులు అగుమునులు యోగియుక్తులగు శ్రేష్టులు, వేదతత్త్వార్థచింతకులు, మోక్షశాస్త్రవిశారదులు నగు

వేశం నమస్యే వరదం విభుం, సర్వలోకేశ్వరం విష్ణుం మోక్షకారణమవ్యయమ్. ౭. బ్రహ్మపురాణే ౪౫ అ. శ్లో. ౧౬ దళిసంఖ్య మాత్రసంఖ్య తెలుపునుగాని పురాణశ్లోకసంఖ్యను దెలుపదు.

మహాత్ములు ఏపరమపదమును ధ్యానింతురో, నిర్గుణమై, నిర్మలమై, శాంతమై, అతిరహస్యమై పరమపావనమైన యాపరమపదము నీయనుగ్రహమునఁ బొందఁ గోరుచున్నవాఁడను. అది భగవత్ప్రసాదమునఁ దప్ప దుర్లభము గదా. అని ప్రార్థించెను.

భగవంతుఁడు వాసుదేవుఁడు రాజా! నీవు భక్తాగ్రేసరుఁడవు. నీవు వాంఛించిన దంతయు నిస్సంశయముగా సిద్ధించును. నీవు కోరినట్టే పరమపదము నొందఁగలవు. మఱియు నిది మొదలు పదివేలతొమ్మిదివందలసంవత్సరము లవిచ్ఛిన్నముగా రాజ్యము పాలింపుము. ఆవల సురాసురదుర్లభమగు దివ్యపదము నొందఁగలవు. అందుఁ బ్రవేశించువారలకు జరాశోకములుండవు. క్రియాకారణవర్జితమై యాపద మొప్పు. అది పరాత్పరము. నిర్మలము. నిశ్చలము. అట్టి యాపరమపదమును సమయమున దర్శనము చేయించెద. ఏస్థానమునొందిన మరల జన్మములేదో యట్టిత్రోవును నీకుఁ గనఁబఱచెదను. నీకీర్తియు ధరణియందు శాశ్వతముగ నిలువఁగలదు. ఎంతకాలము చంద్రార్కతారకంబగు నాకాశముండునో, ఎంతకాలము సప్తసముద్రములుండునో, ఎంతకాలము మేర్వాదిపర్వతములుండునో, ఎంతకాలము స్వర్గమున దేవత లుందురో, అంతకాలము నీయాగమునుద్భవంబగు నీతీర్థము ఇంద్రద్యుమ్నసరస్సను నామముగలిగి వర్ధిల్లఁగలదు. ఈనితీర్థమున స్నానముచేసినవారు సుల

భముగా నింద్రలోకమునకుం బోవంగలరు. ఈసరోవరతీరమునం బిండదానమొనరించువారు ఇరువదియొకతరముల వారిని బితరులను నుద్ధరించి స్వర్గలోకమునకుం బోవుదురు. అందు ఇంద్రులు పదునల్వు రుండునంతకాలము పీయూషాహారులై యప్సరోగణపరివేష్టితులై విహరింపంగలరు.

ఈసరోవరదక్షిణదిక్కున నైఋతిభాగమున నానాద్రుమలతాపరికీర్ణమై న్యగ్రోధవృక్షమలరుచుండును. దాని చెంత మండపం బొప్పుగలదు. ఆషాఢశుక్లపంచమీతిథి యందు మఘానక్షత్రమున నీప్రతిమల నందుం జేర్పంగవలెను. అదిమొద లేడుదినము లందుండవలయును. వేశ్యాగాననృత్యములు చెలంగుచుండ సువర్ణదండసంశోభితచామరములు నొప్ప మిగిలిన యుపచారములు సాగుచుండ నీప్రతిమల నర్చించి పూజింపవలయు. బ్రహ్మచారులు, యతులు, స్నాతకులు, వానప్రస్థులు, గృహస్థులు, బ్రాహ్మణులు ఋగ్యజుస్సామ నిస్స్వనములచేతను, నానావిధ స్తోత్రములచేతను, రామకేశవుల వినుతింపవలయును. ఇట్లు ధ్యానించి పూజించి స్తుతించువారు శ్రీమద్వాసుదేవపురమున వసింపంగలరు. ఆలోకమున నాపుణ్యాత్ములు సకలభోగముల ననుభవించుచు వాసుదేవుని చెంత నుండంగలరు. ఆపుణ్యము తగ్గంగా మరల నీలోకమున బ్రాహ్మణజాతిం బుట్టువుంగాంచి ధనవంతులై వేదవేదాంగపారగులై యలరారంగలరు.

మునులారా! ఇట్లు వాసుదేవుఁ డారాజు ననుగ్రహించి వరములొసంగి యదృశ్యుఁడయ్యెను. విశ్వకర్మయు భగవంతునిం గూడిపోయెను. అంతట రాజచంద్రుఁడు రోమాంచితతనూరుహుండై పరమహర్షము నొంది కృతకృత్యునిగాఁ దనను భావించుకొనుచుండెను. పదంపడి రామకృష్ణులను, సుభద్రాదేవిని విమానసంకాశస్యందనములయం దుంచి జయమంగళధ్వను లలరార మంత్రిప్రభృతులం గూడి నానావాదిత్రధ్వను లొప్పుచుండఁ గొనితెచ్చి శుభతిథివారనక్షత్రయోగకరణలగ్నమందు బ్రాహ్మణానుమతంబున స్థాపించెను. విధివిధానమునఁ బ్రతిష్ఠచేయ నాచార్యు లనుమతించిరి.

ఆమీఁద రాజేంద్రుఁ డాచార్యులకు విధివంతముగా దక్షిణలొసంగి ఋత్విజులకందఱకు ఇతరభూసురులకు దక్షిణల నిచ్చి సన్మానించెను. శాస్త్రోక్తమార్గమునఁ బ్రాసాదమునఁ బ్రతిష్ఠ యొనరించి కృత్యమును సమాప్తిచేసెను. ఆ ప్రతిమలకు నానారత్నవిభూషణములు నగరములు బహుతరములుగా నొసంగెను. అంతటితోఁ దృప్తినొందక రాజ్యము గొంత నిచ్చెను.

ఈరీతి నాదేవునకు యథోచితపూజల నొనరించి ధర్మమార్గమున రాజ్యమును బాలించుచు, బహువిధయజ్ఞములొనరించుచు ననేకదానము లొనరించుచు, శ్రీమహావిష్ణులోకమును బొందెను. మునులారా! ఇంద్రద్యుమ్నునిచరిత్రంబు

వచించితి. పురుషోత్తమక్షేత్రమాహాత్మ్యము వివరించితి. ఇంకేమి వినఁగోరెదరు ? అని యడుగ మును లిట్లనిరి. పంకజాసనా! ఏకాలమునఁ బురుషోత్తమక్షేత్రమునకు యాత్రకై పోవుట మేలు? పంచతీర్థముల సేవించు టెట్లు? ఆవిధులన్నింటి వేఱువేఱుగా వచింపుమా యని యడిగిరి. వారిప్రశ్నము నాలకించి బ్రహ్మ యిట్లనియె.

మునులార! మీప్రశ్నమునకు సమాధానము వినుండు. కురుక్షేత్రమునందు జితేంద్రియుఁడు, జితక్రోధుఁడునై యేకపాదమున నిలిచి డెబ్బదివేలవత్సరములు తపస్సొనరించిన నేఫలము గలుగునో ఆఫలము ఈపురుషోత్తమక్షేత్రమున వేంచేసియున్న శ్రీ వాసుదేవమూర్తిని ద్వాదశియం దొకసారి దర్శించినమాత్రమునఁ గలుగును. ఉపవాస మేకాదశియందుండి ద్వాదశియందు భుజింపకముందే దర్శించిన నధికతరఫలము గలుగును. కావున జ్యేష్ఠమాసమున శుక్లపక్షద్వాదశియందుఁ బ్రయత్నపూర్వకముగాఁ బురుషోత్తముని దర్శించిన స్వర్గప్రాప్తి సులభతమముగ నుండును. పంచతీర్థముల యథావిధి స్నానమొనరించి వెనుకఁ బురుషోత్తముని దర్శింపవలయు. ఏపుణ్యపురుషులు అవ్యయుఁడగు పురుషోత్తముని ద్వాదశియందు దర్శింతురో వారు విష్ణులోకమునొంది మరల జన్మింపరు. కావున జ్యేష్ఠమాసమునఁ దప్పక పురుషోత్తమక్షేత్రమును దర్శింపఁ బోవలయును. దూరముననుండి యాత్రకై

పోఁజాలక ధ్యానించినను దినదినము పరిశుద్ధాంతరంగుఁడై ముక్తికిఁ జేరఁగలఁడు. ఎవఁడు పరిశుద్ధాత్ముఁడై శ్రీకృష్ణమూర్తి యాత్రకై వెడలునో, ఆభక్తుఁడు సకలపాపవినిర్ముక్తుఁడై పరమపదమునకుఁ బోవఁగలఁడు. దూరమంఁదుండియే ప్రాసాదోపరిభాగమందున్న చక్రమును దర్శించి శ్రద్ధాళువై నమస్కరించిన సకలపాపములు నశించును.

పాఠకమహాశయులారా! పురుషోత్తమక్షేత్రమాహాత్మ్యమును జదివితిరి. శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున నీగొడవయేల యని ప్రశ్నింపవచ్చును. ఇంతకుముందే యీకథ వ్రాయుటకుం గల కారణములును వచింపఁబడినవి. ఇపుడు మఱికొన్ని మాటల వినుఁడు. శ్రద్ధాభక్తుల వదలకుఁడు. కుప్రశ్నములఁ గాలముఁ బుచ్చకుఁడు. అది మీకు మేలు గాదు. ఇందు ముఖ్యముగా గ్రహింపఁదగిన విషయము లనేకములు గలవు గాని నాకుఁ దోఁచినవి కొన్నింటి వ్రాసెదను.

వటవృక్షము ప్రీతికరమనునది యం దొకటి. సకలభూతప్రేతపిశాచాదిబాధలు గలవా రిప్పటికిం గూడ వృక్షమునకుఁ బ్రదక్షిణము చేయుదురు. భక్తికొలఁది ఫలము నిచ్చును. ఆవటవిటపిఫలములం దిలకింపుఁడు. చెట్టునకుఁ దగినంత ఫలములు గావు. అందలిబీజములం బరికింపుఁడు. పండునకుఁ దగినవి కావు. వటబీజ మత్యల్పమయినను దానియం దంతటి మహావృక్షమును వెలయింపఁజేయునంకుర మున్నది. దీనింజూచి

శ్రీవాసుదేవునియందుఁ బ్రళయకాలమున భూతకోటి యణు ప్రాయముగా నిమిడియున్నదని గ్రహింపవలయును. ఇన్ని భూతకోటు లా పరమేశ్వరునియం దెట్లుండఁగల వను ప్రశ్నము వటఫలాంతర్గతబీజము పరిహరించును. మహావృక్ష మగుటకు హేతువేమి? భగవత్కళ వృక్షసామాన్యజాతియం దున్నట్లు గాక యిం దెక్కువగాఁ గలదు. ఎట్లు వటభూమిరుహము [illegible] శాఖలచేతఁ జాలభూభాగము నాక్రమించునో యట్లు భగవంతుఁడు బహువిధభేదదేవతారూపములచేఁ బ్రపంచము నాక్రమించియున్నాఁడు. ప్రతిశాఖకును ఊడలు మూలము లగుచుండును. ఆవల వ్యాపించి పెరుగుచున్న శాఖ కదియే మూలమగుట మనము చూచుచున్నాము. అట్లే దేవతలుకూడఁ గనఁబడుచున్నవారు. దేవతల కింద్రుఁడు మూలభూతుఁడు. అయినను లేకున్న, వారి కార్తి మెండు. పురాణముల [illegible]. ఇట్లే వివిధశాఖలు గలవు. పొడవుగా వ్యాపించిన కొమ్మ యేది మూలమని దూరమందున్న మొదలును గనుఁగొనుటకు ప్రయాసపడ నక్కఱలేక సమీపమందున్న "ఊడ" యను మూలమును గనుఁగొన్నఁజాలును. అట్లే ప్రపంచమునకెల్ల ముఖ్యమగు దేవత యెవ్వఁడని గొప్ప ప్రయత్నముచేయుట కష్టమని [illegible] నిర్మించెను. వారిని దెలియఁజాలనివారి కితరదేవతల [illegible]నో యేర్పఱచెను. ఇన్నింటికి మూల మేదిరా యను [illegible] గలిగినపుడు ప్రధానమూల మిది యని కనుఁగొను ప్రయత్నము

చేసినఁ గనఁబడును. అనఁగా దేవతల నిష్టరీతి నభీష్టదేవతగా నొకని నియమించుకొని తదుపాసన మొనరించుచుఁ దజ్జన్యజ్ఞానమునఁ గ్రమక్రమముగా సర్వదేవతామూలతత్త్వము నెఱుంగవచ్చునని దీని సారము.

ప్రతిమారాధనమును గూర్చి ముందే చెప్పఁబడినది కదా. శ్రీకృష్ణావతారముతర్వాతఁ బురుషోత్తమక్షేత్రమున శ్రీకృష్ణబలభద్రప్రతిమలు, సుభద్రాప్రతిమయుఁ బ్రతిష్ఠ చేయఁబడిన వనుభ్రాంతి తొలఁగించుటకే యీచరిత్రము వ్రాయఁబడినది. శ్రీకృష్ణనామము సనాతనము. వాసుదేవనామము సనాతనము. వీనికి వ్యుత్పత్తులు వేఱు. అయివి తన్నామములు సనాతనము లనుటను దేటపఱచును. ఇంతియకాక ద్వాపరయుగాంత్యభాగమున శ్రీకృష్ణనిర్యాణము కాఁగా కలియుగమున నీప్రతిమాస్థాపనము చేయఁబడిన దన్న నెట్టి వ్యాఖ్యానమును నమ్మవలదనుటకే యీప్రయత్నము.

దృఢభక్తి మొయిఁ జేయు ప్రయత్న మెంత దుర్లభమైనను ఫలించు నన్నసిద్ధాంతమున కీగాథ యుదాహరణము కాఁగలదు. ఈకథయే కల్పితమను చార్వాకుల ప్రశంస యిటఁ జేయ నవసరము లేదు. తరణోపాయాన్వేషణము చేయువారలకే యీభక్తిమార్గము కాని యితరులకుం గాదు. తాఁ బట్టిన కుందేటికి మూఁడేకాళ్లనువారిజోలికిఁ బోరాదు. వారియాక్షేపములం జెవియొగ్గి వినరాదు. సమాధానముచెప్పఁ బ్రయ

త్నింపరాదు. అది వృథాకాలక్షేపమువంటిది దగు. పూర్వ జన్మకృతసుకృతపరిణామమున భక్తిబీజము కలుగవలయునే కాని పుక్కిటిపురాణములతోఁ గలుగఁబోదు. కావునఁ దొలు దొలుత శ్రద్ధాళువై భగవద్భక్తి యలరుచుండ గ్రంథమును జేసంది దీనిం బఠించిన మనము కడ తేరుమార్గము దొరకునన్న విశ్వాసముతోఁ జదివిన నా గ్రంథ మట్టిదే యగు. నిస్సార మిది యనుబుద్ధి మొదటనే కలుగఁ జదివిన నదియు నట్టిఫలమునే యొసంగును. కాఁబట్టి భక్తి ప్రధానముగా గ్రంథపఠన మొన రింపవలయును.

ఇట్టులిప్పట్టున నీపురుషోత్తమక్షేత్రమహిమము తెలుపఁ బడియెఁగదా. ఇఁక నత్యద్భుతప్రమదావహంబయి, ముక్తి నొసంగఁ జాలు నట్టి యష్టాక్షరదివ్యమంత్రమును, దన్మాహాత్మ్య మును విని యవ్వల శ్రీకృష్ణావతారప్రశంసకుం బోవుటయే సముచితము. ఆసత్కార్యమునకుం గడంగెదను.

· ఆమంత్రమును వదలినచో వ్రాయఁదలఁచిన విషయ మునకే లోపముగదా యని తలంచి భక్తజనకల్పద్రుమం బనం బరఁగు తన్మంత్రమును దాని నుపాసించువిధియు వివరించెద. కాన శ్రద్ధమై నాలకింపుఁడు.

శ్రీమన్నారాయణాష్టాక్షరమంత్రమహిమము.

* ఇట్లు బ్రహ్మ వచియించిన,మును లాపురుషోత్తమక్షేత్రా దిమాహాత్మ్యము విని మహానందసాగరనిమగ్నులై పంకజాస

నుం గాంచి మహానుభావా! ఏతీరమున శ్రీభగవంతుఁడు ప్రత్యక్షమై భక్తుల నుద్ధరించెనో యాసాగరస్నానాదిమహిమముల వచింపుమా యని ప్రశ్నింప బ్రహ్మ మరల నిట్లు వల్కెను. మహానులారా! మార్జనవిధి నెఱింగించెద వినుఁడు. మార్కండేయహ్రదంబున స్నానము తొలుదొలుతఁ జేయఁదగినది. అదిచతుర్దశియందు మహాఫలము నొసంగును. అట్లే సముద్రస్నానము పురుషోత్తమక్షేత్రమున సర్వకాలము చేయఁదగినదియే. విశేషించి పూర్ణిమయందుఁ జేసిన నశ్వమేధఫలం బొడఁగూడు. మార్కండేయుని వటభూరుహమును, శ్రీకృష్ణుని, బలరాముని, సాగరమును, ఇంద్రద్యుమ్నసరస్సును దర్శించుట పంచతీర్థవిధియందురు. జ్యేష్ఠశుక్లపూర్ణిమయందు జ్యేష్ఠానక్షత్రము రాఁగా నాఁడు యాత్ర మహాఫలప్రదము. మనోవాక్కాయపరిశుద్ధుఁడై యన్యరతిమానసుండుగాక ద్వంద్వము లనఁబడు శీతోష్ణాదుల వదలి మత్సరము మాని కల్పవృక్షమును మించినవటమును దర్శించి స్నానమొనరించి శ్రీజనార్దను సేవించి త్రివారము ప్రదక్షిణ మొనరింపవలయు. దాన సప్తజన్మకృతపాపములు దొలంగును. ఆభగవంతుని నామముల వచింతు. అవి ప్రతియుగము నను ముఖ్యము లనంబడుచుండు. అందు వట,వటేశ్వర, పూర్వపురాణపురుషనామములు వటవృక్షమునకుం జెల్లు. కృతయుగమున యోజనమాత్రంబును, త్రేతాయుగంబునఁ బాదహీన

* ఇయ్యది బ్రహ్మపురాణము 3౫ సర్గమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

యోజనమాత్రంబును, ద్వాపరంబున నర్ధయోజనమితంబును, కలియుగంబునఁ బాదయోజనమాత్ర పరిమితంబునుగా నావటవృక్షము వర్ణింపఁబడు. పూర్వోక్తనామమంత్రమున నావటతరువునకు నమస్కరించి దానికి దక్షిణదిక్కునం బోయి మూఁడువందలధనుస్సు లంతదూరమున స్వర్గద్వారభూతుఁడగు వాసుదేవుని దర్శింపవలయు. ఎందుఁ గాష్ఠద్వయ నులవడెనో, ఆచోటు వాసుదేవునినివాస మనంబడు. ఆపరమేశ్వరుం గాంచి నమస్కరించిన సర్వరోగములు వోవఁ బాపములు తొలంగఁ బరిశుద్ధుఁడగు. ఉగ్రసేను దర్శించి సాగరసమీపమునకుం బోయి యట నారాయణుని ధ్యానింపవలయు. నమశ్శబ్దముతోఁ జతుర్థ్యంతనారాయణశబ్దముం గలుపవలయు. ఆదియందుఁ బ్రణవమును జేర్పవలయు. అది యష్టాక్షరంబగు. ఆమంత్రరాజమునఁ గరహృదయముల స్పృశింపవలయు. తక్కినమంత్రములు కోటులేల? అవి మనోవిభ్రమజనకములు. ఈమంత్రరాజము సర్వార్థసాధకము. అప్పులు (=నీరు) నరసూనులనంబడుఁ గాన నారము లనంబడెను. అందు శ్రీవిష్ణువు నివసించును గాన నారాయణాహ్వయం బాపరమాత్మునకుం జెల్లె. లోకములు నారాయణపరములు. దేవతలు నారాయణపరులు. సత్యము నారాయణపరము. పృథ్వి నారాయణపరాయణురాలు. జలము నారాయణపరము. వహ్ని నారాయణపరము. వాయువు మనస్సు నారాయణపరములు. అహంకా

రబుద్ధులు నారాయణపరములు. భూతభవ్యభవిష్యజ్జీవసంజ్ఞికమంతయు నిది యది యన నేల సమస్తము నారాయణాత్మకము. శబ్దాదివిషయములు, శ్రోత్రాదీంద్రియములు, ప్రకృతిపురుషులు నారాయణవిలసితములు. జలస్థలపాతాళస్వర్గలోకాంబరముల నంతట నావరించి నారాయణుం డుండు. పెక్కుమాట లేల? చరాచరాత్మకప్రపంచ మంతయు బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతము సర్వము నారాయణాత్మకము. నారాయణునికంటె వేఱైనది యించుకయు నెందును జూడఁజాలము. కాన నీనారాయణస్వరూపమె దృశ్యాదృశ్యప్రపంచ మంతయు.

శ్రీమహావిష్ణువునకు అప్పులు(=నీరు)నివాసభూతములు. ఆయప్పులకుఁ బ్రభువు నారాయణుఁడే. కాఁబట్టి జలముల యందు నారాయణు ధ్యానింపవలయు. విశేషించి స్నానకాలమునఁ దలంపవలయు. నారాయణుని ధ్యానించి కాయమునందు, విశేషించి హస్తములయందును న్యాసముచేయవలయు. అందు నోంకారనకారములు హస్తాంగుళులందును, శేషాక్షరములు తర్జన్యాదులయందును న్యాసముచేయువలయు. ఓంకారము వామపాదమందును, నకారము దక్షిణపాదమందును, మోకారము వామపాదకటిప్రదేశమందును, నాకారము దక్షిణకటిప్రదేశమందును, రాకారము నాభితలమందును, యకారము వామబాహువునందును, ణాకారము దక్షిణబాహువునందును విన్యాసమొనరించి పిదప యకారము శిర

న్నున నారాయణ మంత్రము నెల్లయవయవములయందు విన్యాసము చేయవలయు.

* ఇట్లు న్యాసవిధి పూర్తి నొందించి కవచము జపింపవలయు. పూర్వదిక్కున గోవిందుఁడును, దక్షిణదిక్కున మధుసూదనుఁడును, బశ్చిమదిక్కున శ్రీధరుఁడును, ఉత్తరదిక్కునఁ గేశవుఁడును, ఆగ్నేయదిక్కున విష్ణుమూర్తియు, నైరృతి దిక్కున నవ్యయుండగు మాధవుఁడును, వాయవ్యవిదిక్కున హృషీకేశుఁడును, ఈశానవిదిక్కున వామనుండును గాపాడుదురుగాక. వారాహమూర్తి భూతలమందును, త్రివిక్రముఁ డూర్ధ్వమందును గాపాడుదురుగాక. అని యిట్లు కవచమున రక్షణముగావించుకొని యవ్వలఁ దన్నుఁ దాఁ జింతించుకొనవలయు. ♦ నేను శంఖచక్రగదాధరుండనగు నారాయణుండను అని తదభేదబుద్ధిని ధ్యానింపవలయు. ఆవల అద్వైతములగు

---

* పూర్వే మాం పాతు గోవిందో దక్షిణే మధుసూదనః, పశ్చిమే శ్రీధరో దేవః కేశవస్తు తథోత్తరే. పాతు విష్ణుస్తథాఽఽగ్నేయే నైరృతే మాధవోఽవ్యయః, వాయవ్యే తు హృషీకేశ స్తథేశానేచవామనః. భూతలే పాతు వారాహస్తథోర్ధ్వం చ త్రివిక్రమః. ౪౧. కృత్వైవం కవచం పశ్చాదాత్మానం చింతయేత్తతః. ౪౨ శ్లో. బ్రహ్మ. ౫౭ అధ్యాయే.

♦ అహం నారాయణో దేవశ్శంఖచక్రగదాధరః. అని మూ. నేనే నారాయణుఁడనని భక్తుఁడు ధ్యానింపవలయు నని చెప్పఁబడియెఁ గదా. వైష్ణవాభాసులు కొందఱు 'శివోఽహమ్' అనుచో లేనిపోని శంకలఁ గల్పింతురే. ఇపుడు వారిగతి యేదియో తెలియరాకున్నది.

మంత్రములఁ బఠింపవలయు. అవ్వల స్నానమొనరింపవలయు. ఆస్నానకాలమున నంతర్జలంబుల సర్వపాపనోదనపటువు లగు నఘమర్షణసూక్తంబులఁ బఠించుట చాల మంచిది. యజ్ఞము లలో అశ్వమేధ మెట్లుత్తమతమమో, పాపనోదనమున నఘ మర్షణసూక్త మట్టిది వేఱొకటి గానరాదు. ఇట్లు స్నానకృత్యము పూర్తి కాఁగా నీటినుండి వెడలివచ్చి ధౌతవస్త్రములఁ దాల్చి నిర్మలవస్త్రముం గప్పుకొని ప్రాణాయామ మొనరించి యాచ మనముచేసి సంధ్యోపాసనముచేసి సూర్యు నారాధించి పుష్పాం జలుల భాస్కరున కిడి ఊర్ధ్వబాహుఁడై భాస్కరునిఁ బ్రార్థిం చి పరమపవిత్రగాయత్రీమంత్రమును జపించి సౌరమంత్రముల స్మరించుచు సూర్యునకుఁ బ్రదక్షిణ మొనరించి ప్రాఙ్ముఖుఁడై స్వాధ్యాయవిధి నెఱవేర్చి దేవర్షిపితృతర్పణములఁ జక్కఁగాఁ జేసి విధివిహితములగు నితరకృత్యముల నెఱవేర్పవలయు. మునులారా! సముద్రస్నానవిధియు నారాయణాష్టాక్షరమంత్ర రాజకవచములను దెలిపితిని. అని పంకజసూతి మునుల కుప దేశించెను.

భక్తవర్యులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున నవాంతర ముగాఁ బురుషోత్తమక్షేత్రమహిమ మేల యను శంక గలుగున ట్లాశంకించుకొని ముందే కొన్ని మాటలువ్రాసితిని. శ్రీవాసుదేవ శబ్దనిర్వచనమునకై యదివ్రాయఁబడినదిగా నాయూహ యని తె లిసికొంటిని. ఆమాట యిఁక వ్రాయఁబోవుకథవలన స్పష్టమగు.

ఆకథను బఠించిన మహానంద ముదయింపక మానదు. అంతియుగాక దానఁ బెక్కుసంశయములుదయించు. వానిం దీర్చుకొన్న మనస్సు పరిశుద్ధమగు. కావున నీక సావధానమనస్కులరై తదాకర్ణనకుతూహలమున నుండుఁడు. దానిం జదివి శంకాకులితమనస్కులు గాక యింకలి తత్త్వమేదియై యుండునాయని యాకసమువంకకు దృష్టిని మరలించి యోజింపుఁడు. తత్త్వము దెలియఁబడఁగాఁ బరమానందము నొందుఁడు. ఇఁకఁ గథ వినుఁడు.

* రావణాసురుఁడు వాసుదేవప్రతిమను స్వర్గమునుండి సంగ్రహించి లంకకుం బోవుట.

పురుషోత్తమక్షేత్రమును వినియు మహర్షులు తృప్తి నొందని మనస్సులతో బ్రహ్మను గాంచి మరల నిట్లనిరి. పద్మసంభవా! భగవత్కథల వింటిమి. ఇఁకఁ జాలు ననుతృప్తి కలుగదయ్యెను. కావునఁ బరమరహస్యము లనందగు శ్రీవాసుదేవుకథలం దెల్పుము. అనంతవాసుదేవునిమహిమము నీకను వినఁగోరుదుము. అని ఋషు లడుగ విరించి సుస్మితాననుండై మునుల కిట్లనియె.

పరమమునులారా! సారతమం బనఁదగు వాసుదేవుమహిమమును దెలుపు గాథను వచించెద. అది త్రిలోకదుర్లభము. దా

---

* ఈగాథ బ్రహ్మపురాణము ౬౩ అధ్యాయమునుండి పరిగృహీత మని యెఱుంగనది.

నిని వినిన మీకు సంతృప్తి కలుగును. పూర్వకల్పమున నే నవ్యక్త పరబ్రహ్మమునుండి పుట్టితిని. విశ్వకర్మను బిలిచి యిట్లు పల్కితిని. విశ్వకర్మా! నీవు శిల్పిప్రవరుఁడవు. సత్కార్యాచరణనిపుణుఁడవు. కావున శ్రీమద్వాసుదేవ ప్రతిమను శిలామయముగ నొనరింపుము. దానిని గాంచినంతనే యింద్రాదిదేవతలు మనుష్యులు దుష్టరాక్షసభయమును బాసి స్వర్గమును బొంది సుమేరుశిఖరమునఁ జిరకాలము భగవత్పూజ చేయుచు నుండవలయు. అట్టి మహాత్త్వముగల ప్రతిమ నొనరింపుమా. అను నా మాట లాలించి విశ్వకర్మ ఆక్షణమునందే పరిశుద్ధశిలం గైకొని శంఖచక్రగదలను ధరించి సర్వలక్షణలక్షితమై పుండరీకాయతలోచనము లలరార శ్రీవత్సచిహ్న మురమునఁ గనుపట్టఁగా శత్రుజనదుర్నిరీక్ష్యమై తేజోమయముగఁ దనరు ప్రతిమ నొనరించెను. ఆప్రతిమ మెడయందు శ్రీవనమాల వెలుఁగుచుండెను. మకుటాంగదంబులు కనుపట్టుచుండెను. పీతవస్త్రము తనరారుచుండెను. పృథుపీవరాంసములు, సురుచిరమణికుండలములు నేత్రపర్వముగ నగపడుచుండెను.

ఇట్లు లాప్రతిమ గుహ్యమంత్రముల దివ్యరీతి నాచే నిర్మింపఁబడియె. అత్తఱి దేవలోకాధిపతి యగు శతక్రతువు సర్వదివిజులం గూడి యచ్చోటికి నైరావతము నెక్కి వచ్చి యా దివ్యప్రతిమను స్నానదానాదులచేఁ బలుమారు తృప్తిపఱచి పదిలంబుగ దానిం గైకొని స్వర్గమునకుం బోయెను. నియతవా

క్షాయుష్మంతుఁడై చిరకాల మాప్రతిమను బూజించుచుఁ దత్ప్రసాదంబున వృత్రాదులగు నసురుల మహాక్రూరకర్ములం జక్కాడి నముచి లోనగు దానవుల నట్లే పొలియఁజేసి నిష్కంటకంబగురాజ్యంబు చిరకాలంబు పాలించెను.

ద్వితీయత్రేతాయుగంబు రాఁగా సకలరాక్షసరాజై మహావీర్యసమగ్రుఁడై దశాననుండగు రావణుండు వెలసెను. ఆతఁడు నిరాహారుండై జితేంద్రియుఁడై పదివేలసంవత్సరములు మిగుల భయంకరమై యద్భుతావహంబగు తపంబొనరించెను. మునులారా! ఆతపంబు నా కత్యంతతృప్తి గల్గించెను. నే నచటికిం బోయి వర మడుగుమా యంటిని. దేవదైత్యోరగరాక్షసుల కవధ్యుఁడై భయంకరశాపప్రహరణంబుల యమకింకరులకుం గూడ నవధ్యుండై యుండఁదగున ట్లతఁడు వరము వేఁడెను. ఆతపోవిభూతి నా కచ్చెరువు గల్గించుట నట్టి వరమును గూడ నొసంగితిని.

నాచేత నిట్లు వరములం బడసి యాదశగ్రీవుఁడు యక్షరక్షోగణములను, ఇతరదేవతాదులను, కుబేరుని, దేవేంద్రుని జయింప నుద్యమించెను. చతురంగబలంబులం గూడి తొలుతఁ గుబేరుని జయించెను. ఆవల నమరావతిని ముట్టడించెను. అప్పటి దేవదానవసంగ్రామము వర్ణనాతీతము, ఘోరరూపమునై యుండెను. వరగర్వమున విజృంభించు నాదానవరాజుబారికి దేవతలు నిలువఁజాలక గర్వ మేది యోడిరి.

ఆదశాననునికుమారుఁడు దేవేంద్రుని మార్కొని ఘోరాహవం బొనర్చి మాయాయుద్ధంబున నాతని జయించి యింద్రజిత్తనఁ బరఁగె. ఆతనిపేరు మేఘనాదుఁ డని. ఆపేరు దేవరాజవిజయంబునఁ బోయి యింద్రజిత్తను పేరే లోకవిస్తృతిం గాంచెను. ఇంద్రుఁ డిట్లు బలములతో నోడిపోఁగా రావణుఁడు స్వర్గము నవలీలం జొచ్చెను. దానివైభవమును గాంచుచు దేవరాజసౌధంబుఁ బొడఁగని యం దంజనసంకాశంబై నేత్రపర్వము చేయుచు సకలశుభలక్షణలక్షితంబై యలరారు శ్రీవాసుదేవప్రతిమను గాంచెను. అం దొప్పు శ్రీవత్సలక్ష్మము నకుఁ, బద్మపత్రాయతేక్షణములకు, వనమాలాన్వితోరస్స్థలమునకు, మకుటాంగదాద్యాభరణములకు, శంఖచక్రగదాహస్తములకుఁ, పీతపావన వస్త్రమునకు వింత నొందెను.

దానిం గాంచినంతనే యాతని కెంతో వేడుక గల్గెను. రత్నాభరణములకుం గాక ప్రతిమాగౌరవము చేతనే దానిని బుష్పకమునం దుంచుకొని లంకానగరమునకుం బోయెను. అత్తఱి నగరాధ్యక్షుండు మహాత్ముఁడగు విభీషణుఁడు. ఆతఁడు రావణున కనుజన్ముఁడు. శ్రీమన్నారాయణపరాయణుఁడు. కావున దేవేంద్రభవనచ్యుతిం గాంచిన యాదివ్యప్రతిమను జూచి రోమాంచితతనుండై విస్మయము నొందెను. తద్దర్శనమునఁ గృతార్థుండ నైతిఁగదా యనుభావ మాతనిమదిఁ గల్గెను. అంత నా విభీషణుఁడు తల యిలసోఁక నమస్కరించి దేవాదిదేవా! పర

మేశ్వరా! కృపాసింధూ! నేఁటికి నాజన్మము సఫలము. నాతపస్సు ఫలించినది. అని నుడువుచుఁ బలుమాఱు నమస్కరించి జ్యేష్ఠభ్రాత యగు రావణునికడకుం బోయి కృతాంజలియై యిట్లు ప్రార్థించెను.

రాజేంద్రా! ఈప్రతిమను నాకొసంగి నన్ననుగ్రహింపుఁడు. ఈప్రతిమ నారాధించి యీభవసాగరమును దరింతును, కావున నన్ను సఫలమనోరథుఁ గావింపుఁ డని యూరకుండెను. అనుజుఁ డిట్లు దీనాననుండై ప్రార్థింపఁగా రావణుండనుగ్రహము వెల్లివిరియ నిట్లు పలికెను. వీరాగ్రేసరా! అతివేగమ యీప్రతిమను గ్రహింపుము. సంతోషమున నిచ్చుచున్నవాఁడను. నేను స్వయంభువు నారాధించి త్రిలోకవిజయమును బడసితిని. ఆమహాదేవుఁడు సర్వభూతసృష్టికర్త. నీ వీప్రతిమను బడసి నీయిష్టార్థమును బడయుము. అని ప్రతిమ నొసంగెను.

అవ్వల మహాప్రతిభావంతుఁడగు నవ్విభీషణుఁడు సకలశుభముల నీఁ జాలు నాప్రతిమను బరిగ్రహించి నూటయెనిమిది సంవత్సరములు పూజించి యణిమాదిగుణసంయుతంబగు నజరామరణము నొందెను. తుదకు శ్రీవాసుదేవు కరుణచే లంకారాజ్యమునుబొంది సకలభోగముల ననుభవించెను. అని బ్రహ్మ పలుక మును లిట్లు ప్రశ్నించిరి. పితామహా! ఈపరమాద్భుతకథను విన్నంతనే మా కత్యంతవిస్మయము గలిగెను. కావునను

తవాసుదేవునిజన్మము దుర్లభము. దానిని జక్కఁగా వినఁగో రెదము. ఆభగవన్మాహాత్మ్యమును వినుపింపుము. అని మును లడుగ బ్రహ్మ వారల కిట్లు బదులుచెప్పెను.

మునులారా! చక్కని ప్రశ్నము చేసితిరి. బదులు చెప్పుట కు నాకును బరమానంద ముదయించుచున్నయది. సావధా నచిత్తులరై వినుండు. ఆరావణుఁడు నాయొసఁగిన వరములచే గర్వించి క్రూరాత్ముండై దేవగంధర్వకిన్నరులను, దిక్పాలకులను, మనుష్యులను, మునిసిద్ధులను జయించి పతివ్రతలగు వనితల నెం దఱనో బలవంతముగాఁ గొని తెచ్చెను. లంకానగరంబున నుంచె ను. దానఁ దృప్తినొందక సీతను గొని తేరఁ బ్రయత్నించెను. ఆసీ తాపతియగు శ్రీరామచంద్రుని సువర్ణహరిణవ్యాజమున మోస పుచ్చి సీతను గొనిపోయెను. శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునింగూడి యా గ్రహంబున రావణునిం జంపఁ బూని మహాజవముగల వాలిని దునిమి కిష్కింధారాజ్యమున సుగ్రీవు నభిషిక్తుంజేసి వాలిపు త్రు నంగదుని యువరాజుగాఁ జేసి హనుమన్నలనీలజాంబవత్ప నసగవయగవాక్షప్రభృతులగు బలపరాక్రమసమగ్రుల వానరు లంగూడి పయనమై సాగరమును బర్వతములచే బంధించి దాని దాఁటి లంకానగరమును ముట్టడించి దానవులతో మహాఘో రసంగ్రామమును జేసెను. ప్రహస్తుని, నికుంభుని, కుంభుని, నరాం తక, మహాంతకులు లోనగువారల వధించి యింద్రజిత్తును దు నిమి, కుంభకర్ణుని యమసదనమునకుం బనిపి, రావణుని దేవత

లలరారఁ ద్రుంచెను. అగ్నిపరిశుద్ధురా లగుసై దేహిని గ్రహించి లంకారాజ్యమున విభీషణు నభిషిక్తుం జేసెను.

అంతఁ బుష్పకవిమానమున శ్రీవాసుదేవప్రతిమ నునిచి వైదేహిం గూడి తా నధిష్ఠించి యిక్ష్వాకువంశభవసంపరిపాలితం బగు నయోధ్యాపురంబుం జేరెను. భరతుని శత్రుఘ్నుని రాజ్యభారమును బూన నియోగించి తా నధిరాజువలె నుండెను. * ఆప్రతిమ పురాతనస్వమూర్తియే కాన నద్దానిం బూజించుచుఁ బదునొకండువేలసంవత్సరములు చతుస్సముద్రముద్రిత భూవలయంబును బాలించి రాజ్యమును బుత్త్రులయం దుంచి స్వగతియనఁదగు వైష్ణవపదమును బ్రవేశింపఁబోవుచు, ఆశ్రీవాసుదేవప్రతిమను సముద్రున కొసంగి సాగరా! నీవు పరమధన్యుఁడవు. నీనీట నీప్రతిమ నుంచెదను. కాపాడుచుండుము.

♦ ద్వాపరయుగమున నేసమయమున జగద్గురువగు భగవంతుఁడు వసుదేవకులమందు భూభారహరణార్థము అవతరించునో సంకర్షణసహాయుండై కంసాదుల వధింప నవతరించిన నాభగవంతునిపై సర్వవాంఛాఫలముల నొసంగఁజాలి, శుభ

---

* పురాతనీం స్వమూర్తిం చ సమారాధ్య తతో హరిః, దశవర్ష సహస్రాణి దశవర్ష శతాని చ. భుక్త్వా సాగరపర్యంతాం మేదినీం స తు రాఘవః. అని మూ. బ్రహ్మ. ౬౭ అధ్యా. ౬౦ శ్లో.

♦ ద్వాపరం యుగమాసాద్య యదా దేవో జగద్గురుః, ధరణ్యాశ్చానురోధేన భావశైథిల్యకారణాత్, అవతీర్ణ స్స భగవాన్ వసుదేవకులే ప్రభుః. అని మూ. ౬౩. శ్లో.

లక్షణములఁ దనరారు నీప్రతిమను సర్వలోకహితార్థమై యొకానొక కారణాంతరమున భక్తజనకల్పతరు వనం జను శ్రీపురుషోత్తమక్షేత్రమునకు నీటినుండి వెడలించి యొసంగుము. అది మొద లాక్షేత్రము ముక్తిప్రదం బగుచు నుండఁగలదు. అని పలికి శ్రీరామమూర్తి స్వపదమునకుం బోయెను.

మునులారా! సముద్రము ఆప్రతిమను ఆపురుషోత్తమక్షేత్రమున నుంచినది మొద లాక్షేత్రమున నాప్రతిమ దేవశిలయాార్తిం బాపుచు భక్తుల కెల్ల వాంఛల నొసంగుచు, నందే యుండును. ఆయనంతు నేభక్తు లాశ్రయింతురో వాఙ్మనఃకర్మములఁ బరిశుద్ధులై యేజను లారాధింతురో, వారు ముక్తి నొందుదురు. అనంతు నొకపర్యాయము దర్శించి పూజించి నమస్కరించినచో రాజసూయాశ్వమేధఫలమును దశగుణితము చేసిన నెంత యగునో యంతపుణ్యము నొందుదురు.

ఆప్రతిమారాధనమున విమానము నెక్కి యప్సరోగణములు కొలువ సిద్ధగంధర్వులు కీర్తింప విష్ణుపురము నొంద నగు. చిరకాల మందుండి పుణ్యశేషమున వేదచతుష్టయధారి యగు ద్విజుఁడుగ నవతరించును. వైష్ణవయోగమున మరల ముక్తినొందును. మునులారా! ఈరీతి శ్రీవాసుదేవప్రతిమామహిమము మీకు నెఱింగించితి. తెలిసినంతవట్టు మీకుం దెల్పితి. తద్గుణముల నన్నింటిని వర్ణింప నేరికి శక్యమగును? అనుడు మహర్షులు పరమానందము నొందిరి.

పాఠకులారా! శ్రీవాసుదేవప్రతిమామహిమమును వింటిరిగదా. శ్రీరామావతారమునకు ముందే వాసుదేవ శబ్దము భగవన్నామములఁ గల దనుట దీనిచే స్పష్టమాయె. *ఇంతవఱకు శ్రీకృష్ణవాసుదేవశబ్దములు ద్వాపరయుగమునుండి వచ్చినవి కావనియు నవి పురాతనభగవన్నామాంతర్భూతము లనియు సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. పురుషోత్తమక్షేత్రమహిమము వర్ణించుట కిదియే ఫలము. దీనిచేఁ బ్రతిమారాధనము నిష్ఫలమనునది కువాదము గదా యని గ్రహింపవలయు. భగవంతుఁడు కూడ లోకులకు నుపదేశించుటకై తనను దానే పూజించుకొనుచుండును. మూర్త్యంతర మాపరమపురుషున కర్చింపఁదగినదియుండునా? సర్వాంతర్యామి గదా పరమేశ్వరుఁడు. భగవంతుఁడు తెలివిమాలి తన్నుఁ దాఁ బూజించుకొనునా యన్నమాట నీతిబాహ్యము. తాఁ జేసిన నేరులు తన్మార్గము ననుసరింతురనియే భగవంతునిభావము. ఈభావమే భగవద్గీతలయందు

శ్లో. యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే.

అన్న శ్లోకమునఁ జెప్పఁబడినది. భగవంతుని సర్వాంతర్యామినిగఁ జూడఁజాలినమహాత్ములు కూడఁ దమకంటె జ్ఞానమున

---

* కృషిర్భూవాచకః శబ్దో నశ్చ నిర్వృతివాచకః, పూర్ణానందం పరం బ్రహ్మ కృష్ణ ఇత్యభిధీయతే. అని భాగవతవ్యాఖ్య.

నల్పులుగా నుండువారలకు మార్గదర్శకముగా భగవంతుని ప్రతిమల నారాధింతురు. లోకుల సన్మార్గప్రవర్తకులనుగా నొన రించుటకంటెఁ జేయవలసినపని యింకొకటి యుండదు. శ్రీకృష్ణబలరాముల కభేద మనియు దీనఁ దేలినదికదా. అనంతుఁ డన నాదిశేషువు గాదు. ఇట్టి శ్రీమహావిష్ణువే యని తేలినది ఇట్టి మహత్తరవిషయములఁ దెలుపు నీకథాజాలము అనవస రముగా నేల వ్రాయఁబడినదని యేభక్తుఁడును దలంపఁ డని నాదృఢవిశ్వాసము. భక్తజను లందఱట్టి విశ్వాసముకలవా రనియే నమ్ముచున్నాఁడను.

క్షేత్రములు, తీర్థములు, పుణ్యనదులు, సాగరములు, పర్వతములు, పుణ్యవృక్షములు భక్తజనుల కుపకారము చేయుచు మనశ్శుద్ధిని గలిగించునని నమ్మవలయును. అందు భగ వత్కళ విశేషించి వెలయుచున్న దని యెంచవలయు. వాని యాధారముననే ప్రపంచ మున్నది. భగవదాధారము ప్రపం చము. తదాశ్రయమున భగవంతుఁడు ప్రపంచమున కుపకరించు చున్నాఁ డని యెఱుంగుటయే భక్తునికృత్యము. అదియే తర ణోపాయము. మహాత్ములారా! శ్రీకృష్ణావతారమును వినఁగోరు మిమ్ము అవాంతరగాథలం జెప్పి విసిగించితిని గాఁబోలు. మీ రట్లు తలంపరుగాని నాయాత్మ యట్టియవకాశము నా కపుడపు డిచ్చుచుండును. ఏలాటి యపరాధము లున్నను సహించి కథను వినుఁడు.

ఇంతట నీవిషయ ముజ్జగించి ప్రస్తుతప్రస్తావనకు వచ్చు చున్నాఁడను. ఇంతకుముందే భగవదవతారమునకు సహాయము చేయఁబూని యవతరించిన దేవతలఁ దెల్పి యుంటిని. ఇపుడు గర్దభాసురవృత్తాంతము తెలుపక తప్పదు. ఈసందడిలో ఉషాకన్య జన్మవృత్తాంతము తెలియఁబడును. ఈకథనుండి పెక్కు నీతులు బయలుపడును. కాన సావధానముగాఁ బాఠకులు దీనిం జదువవలయును. ఇది నారదనారాయణసంవాద రూపముగ నుండును.

{ బలిపుత్త్రుఁడు గర్ధభాసురుం డగుట, తిలోత్తమ ఉషాకన్యక యగుట. }

* మున్నొకపరి నారదముని నారాయణు సందర్శించి సంభాషించుచుండి భగవంతుం గాంచి మహానుభావా! కరుణా క్షీరసాగరా! భవదీయపాదపంకజరతచిత్తద్విరేఫుం డగు బలిచక్రవర్తి లోకవిఖ్యాతచరిత్రుండు గదా. ఆతనిపుత్త్రుం డగు సాహసికుం డేల గర్దభాసురుండుగఁ బుట్టెనో తెలుపుము. దుర్వాసుఁ డేల యాదానవాధిపతిని శపించెను? మరల నేపుణ్యంబున నాసాహసికుండు శ్రీహరిపదమును, ఏకత్వ ముక్తిని గాంచెను? ఈవిషయమును విస్తరించి వచింపుము. శ్రీనారాయణా! కవిముఖమునందుఁ గావ్యము నూత్నత

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నిరువదిమూడవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

ముంబై వెలయుఁగాదే. అని విని శ్రీమన్నారాయణుండు నార దమునిం గాంచి యిట్లు పలికెను.

మునీంద్రా! వత్సా! నీప్రశ్నమునకు హితమగు పురాతనేతిహాసమును వచింతు. అది గంధమాదనపర్వతమున ధర్మ ముఖమునుండి వినఁబడినదియే. అది పాద్మకల్పవృత్తాంత మగుట విచిత్రమును మనోహరము నై యుండును నారాయణ కథోపేతంబు గాన నుత్తమకర్ణపీయూషము నగు.

నారదా! ఏకల్పమున నీవృత్తాంతము జరగెనో యప్పుడు నీ వుపబర్హణనామధారివై యుంటివి. ఆకల్పజీవివి. సకలైశ్వర్యసమృద్ధుఁడవు. సుందరాకారుఁడవు. స్థిరయౌవనవిరాజితుఁడవు. నీ కిఁపుడేఁబదియుండి భార్య లుండిరి. శృంగారతత్పరత్వము గలవాఁడవై యుంటివి. బ్రహ్మదత్తవర ప్రభావమున సంగీతపండితేశ్వరుఁడ వై సుకంఠబిరుదనామధేయంబుఁ దాల్చితివి. నీభార్య లేఁబదిమందియుఁ బ్రతిక్షణము నిన్నెడఁబాయక నీముఖపంకజము నాస్వాదించుచుండిరి. వారు కామబాణప్రపీడితలు గాక యొకక్షణమైన నిల్వఁజాలకుండిరి. బ్రహ్మ యాకాంతలకుఁ బ్రాణము నీవే యని నిర్మించెను. అనూఖ్యాతి లోకమున వెలసియుండెను. రేయింబవళ్లు నిన్నుంగూడియే చరించుచు, నీయెడఁబాటు గలిగిన జీవింప మను భావమున నాకాంత లుండిరి.

పుష్పోద్యానంబున రహస్యగోష్ఠులయందును, మనోహరమగు ప్రతిష్ఠానమందును, గిరిగహ్వరములయందును బర్వతకందరములయందును నదులయందును, రమ్యకాననములందును, * జంతువర్జితశ్మశానములందును వారిష్టానుసారము నినుం గూడి విహరించుచుండిరి.

ఇట్లు కొంతకాలము జరుగఁగా విధివశమున విధిశాపమున దాసీపుత్రుఁడ వైతివి. అపుడు వైష్ణవోచ్ఛిష్టభోజనము నొనరించినకతన నిపుడు బ్రహ్మపుత్రుఁడ వైతివి. అసంఖ్యకల్పజీవివి, వైష్ణవప్రవరుండవు నైతివి. జ్ఞానదృష్టి నొందఁజాలితివి. ఈశ్వరప్రీతిపాత్రుఁడవు గూడ నైతివి. ఇఁక నాకల్పవృత్తాంతమును జెప్పెద నాలకింపుము. దైత్యవృత్తాంతమును విస్తరించి యమృతోపమానమగు కథను జెప్పెదను.

ఒకానొకప్పుడు బలిపుత్రుఁడు సాహసికుఁ డను పేరును దాల్చి స్వతేజమున దేవతల నోడించి గంధమాధనంబునకుం బోయెను. అందుఁ జందనచర్చావిభూషితగాత్రుఁడై రత్నభూషణముల ధరించి రత్నమయపీఠమునఁ గూరుచుండి బహుసైనికులు పరివేష్టింప, స్వేచ్ఛగా నుండెను. ఇంతలోఁ దిలోత్తమయను నచ్చరమిన్న యెట్టకో పోవుచుండెను. రూపమే యీయామె యప్సరశ్రేష్ఠ యని తప్పక చెప్పుచుండెను. క్షణవిలక్షణ

* కాననేషు చ రమ్యేషు శ్మశానే జంతువర్జితే. అని మూ. ౧౦. శ్లో.

భూషణము లామెమేన నలరుచుండెను. దేహము చారుచంపకకుసుమవర్ణమున నమర, నానారత్నభూషణములు వెలయు నవయౌవనము విలసిల్లఁ, గామశరపీడితాత్మహృదయము గల్గుట బయల్పడ, సుస్మితము మోమునఁ జిందులాడ దివ్య వస్త్రమును దాల్చి వక్రభ్రూభంగము కనంబడ, గజరాజలీలాగమన మొప్పులకుప్ప యయి కనుపండువు సేయ నాతిలోత్తమ యొటకో చనుచుండెను.

తదీయకామజనకాంగదర్శనముచేఁ బ్రాయమున విఱ్ఱవీఁగు నాసాహసికుఁడు వాయువిధూతవసనయౌట మిగుల మోహమును గల్పించు నాసుదతిం గాంచి యట్టె మూర్ఛిల్లెను.

ఆతిలోత్తమయు నతిశయమనోహరాకారుఁడై తగు బలిపుత్రుని సాహసికునిం గాంచెను. ప్రఫుల్లమాలతీమాలా విభూషితుఁడై, నవయౌవనం బమరియుండ, శరత్పార్వణ శీతాంశువక్త్రము విస్మయంబు గల్పింప, సుస్మితంబు చెలువార నొప్పులరాశియై కనుపట్టునాదిట్టంజూచి విస్మితయై తనంతన కటాక్షవీక్షణము నాతనిపయి వెలయించెను. తిలోత్తమ యపుడు క్రీడార్థము చంద్రలోకమున కేగుచుండెను. చంద్రునిం గోరుచుండెను. శృంగారలాలసయగు నాబాలామణి యేహో వచింపరానిభావముచే నిలువంబడెను. సాహసికుని మోమునుం గుటిలదృష్టిం జూచిచూచి నవ్వెను. ఆయన్నులమిన్న మరల మరలఁ దన మోమును వస్త్రమున నాచ్ఛాదించుకొనెను. ఆమె

తనూలతిక యపుడు పులకాంచితయై ధర్మకర్మసమన్వితయై యుండుటంజేసి యామె మోహపరవశ యయ్యెను.

అట్టితఱి నాతిలోత్తమ శశాంకుని మఱచెను. బలిపుత్రునిపై మది నిలిపెను. ఓహో! భువనమున నెవ్వఁడైనఁ బుంశ్చలీ చిత్తవృత్తి నెఱుఁగఁ గలఁడనుట కల్ల. ఎవ్వఁడైనఁ బుంశ్చలియందు విశ్వాసమునిచెనా యాతఁడు విధిచే వంచింపఁబడినవాఁడే యగు. కీర్తి యతని బహిష్కరించును. ధర్మము వానిమోమును జూడ నోడును. స్వకులము వానిఁ దఱిమి వేయును. పుంశ్చలి నూతన వాంఛితమును మది నిలిపి పురాతనప్రియుని మఱచును. ప్రాతకోతికి తలంపదు. స్వకార్యధురంధరురాలగు నాకులటకొకఁడు ప్రియుఁడని, యొకఁడప్రియుఁడని భేదము లేదు. దైవపితృకర్మములందును, పుత్రునందును, బంధువునందును, తుదకు భర్తయందును బరవాంఛ గలిగినతఱిఁ గులటాచిత్తము దారుణమగు. దుశ్చరితయగు నావనిత రతిజ్ఞునిఁ బ్రాణాధికునిగా సమ్మృతదృష్టిని వీక్షించును. రత్నపరీక్షావిదుఁడై రత్నముల నొసంగువాఁడైనను రతిజ్ఞుఁడు కాఁడేని వానిని విషమదృష్టి నిరీక్షించును. అందఱకు విశ్వాసమండపములఁ జోటు గలదు గాని కులటావని తలకు మాత్రము చోటు లేదు. నరఘాతికులములయందుఁ గులటలజాతి దారుణమైనది. ఎల్లరకు సర్వభోగంబుల తుది నిష్కృతి గలదు. పుంశ్చలులకు సూర్యుఁడు చంద్రుఁడుండు దాఁక నిష్కృతి లేదని తెలియఁదగు. కులటేతరవనితలు కీటమును జంపినంత

ప్రయత్నమునఁ గులటలు పురాతన ప్రియుని వధింతురు. రతిలంప టుఁడగు నూతన ప్రియునియందుఁ జేరి యుపమచేత విలాసమా త్రముగఁ బురాతనప్రియుఁడు కాంతుఁడైనను విషతుల్యునిగ భావించి హింసింతురు. భగతఖండమున నెన్ని పాపములు గలవో యవి యన్నియుఁ గులటలయందే యుండును. వారికంటె బాపి ష్ఠులు లోకమున లేనే లేరు. పుంశ్చలి వండిన యన్నము సర్వపా తకసారము గలది. కాన దానిని దేవపితృకృత్యములయం దుప యోగింపరాదు. జలంబును స్పృశింపరాదు. కులట వండినయ న్నము మేధ్యేతరము. అది స్పృశించినజలము మూత్రతుల్య ము. అట్టిదానిని బితృదేవతల కొసంగినను, దా భక్షించినను నరుఁడు నరకము నొందును. అట్లుగాక పైకార్యములయం దాయన్నము నుపయోగించువాఁడు శతవర్షంబులు కాలసూత్ర నరకంబునం బడి భయంకర బాధలం బొందు. ఘోరాంధకా రమున రేయింబవళ్లు వానిని బురువులు కఱచుచుండు. ఏనరుఁ డు దైవాదికృత్యములయందుఁ బుంశ్చల్యన్నమును భుజించునో యతఁడు సప్తజన్మకృతసుకృతరాశిని బోఁగొట్టుకొని నరాధ ముం డనంబడు. ఇది నిశ్చయము. అంతియకాక యప్పురుషుని యాయుశ్శ్రీయశస్సులు వినాశమునొందు. పరలోకమున నాతనికిఁ బవిత్రస్థానము లేదు. * కానఁ బ్రయత్నపూర్వకముగ

* తస్మాద్యత్నా ద్రక్షణీయం పాకపాత్రం కళత్రకమ్. అని మూ. ౪౦ శ్లో.

పాకపాత్రమగుకళత్రమును జక్కఁగా రక్షించుకొనవలయును. పుంశ్చలీదర్శనము చేసినచోఁ బుణ్యక్షేత్రయాత్ర యొనరింపవలయు. దాన బుణ్యము లభించును. దాని స్పృశించినచో మహాపాపము గలుగును. అది తీర్థస్నానమున నశించు. స్నాన దాన జప హోమ దేవతాపూజనములు కులటలకు నిష్ఫలములు. వారు లోకోత్తరమగు భారతభూతలంబునఁ బుట్టియు వ్యర్థమే. నారదా! కులటావృత్తాంతము దెలిసికొన నెట్టులునఁ సాధ్యము కాదు. యథాగమముగా వివరించితిని. ఇంకఁ దిలోత్తమాసాహసికులసంవాదం బెఱింగింతు. ఆలకింపుము.

అట్లు సాహసికుఁడు మూర్ఛిల్లి యెట్లో లబ్ధసంజ్ఞుఁడై మరల నాతిలోత్తమం గనుంగొని కామాతురుండై ప్రమత్తుఁడై దానిచెంతకుం బోయెను. కుటిలాంపాంగియై పీవరశ్రోణీపయోధరయై లజ్జచే నంబరమున ముఖము నాచ్ఛాదించుకొని ప్రమదమునఁ జూచుచుఁ జూడనట్లుండిన యాకులటతో సాహసికుఁడు మెల్లగా నిట్లనియె. అబలా! నీవెవ్వతవు? ఎవ్వనిపుత్రివి? ఎవ్వనిభార్యవు? స్వేచ్ఛగా నేపుణ్యవంతుని మనోహరునిం గోరి యెచ్చటి కేగుచున్నదానవు? కల్పాంతమునఁ దపఃఫలమును నిన్నుఁ గూడిగదా యనుభవింతురు. అట్టిపుణ్యవంతులలో నేధన్యుం గోరిపోవుచున్నదానవు? అట్టి నీవు నన్ను దాసునిగా నంగీకరింపుము. రతిలోలుపుఁడనగు నన్ను రతిపుణ్యముచేఁ గొనుము. నీవును శృంగారలోలుపురాలవు గదా. నన్ను విక్రయించుకొని దానికి మూల్యముగా శృంగార మొసఁగుము. విధి నీతోడి

యాశ్లేషసుఖ మనుభవింప నన్నుఁ బుట్టించెను. తదాజ్ఞ నివారింప నేరితరము ? సుందరీ ! అమృతతుల్యమగు సుస్మితోక్తిని బలుకుమా. ఈ నిర్జనస్థలమున నతివేగంబ భుజలతాపాశముల నామేను బంధింపుమా. కల్యాణీ! నీవినిర్మలోరుభాగంబునఁ గూర్చుండఁ దావిమ్ము. అది కనకసన్నిభముగదా. వక్షోజమండలకుంభమును గనఁ బఱపుమా. అది పాత్రభూతము గదా. తీవ్రాస్త్రప్రతిమ మగుకటాక్షంబున నామనసు జర్జరితముగ నొనరింపుమా. కామసర్పక్షతంబులను బాదస్పర్శనమున నీరోగముగ నొనర్పుమా. క్షుధితుఁడ నగు నాకు నీమోవిసుధ నొసంగి దప్పి తీర్పుము. అది సుస్వాదువు గదా. పరిపక్వదాడిమీబీజసదృశదంతముల వెలువరించి మాటలాడుమా. అది సుందరము గదా. త్రివళియగు గంభీరనాభిని సందర్శింపఁ గోరుచున్నాఁడను. అని యిట్లెన్నియోచందబుల వేఁడెను.

తిలోత్తమయు మిగుల విన్నఁదనంబునఁ దన్ను వేఁడుచున్న యాసాహసికునిం గాంచి తానును స్మరాతుర గాన నిట్లు పలికెను. అంతలోనే యతని స్మరార్తునిగ నిశ్చయించుకొనెను. తదీయమానసక్షోభము గావింపఁ దలంపు గొనియె. నాథా! యని సంబోధించుచుఁ దదీయమనస్సు మహానందాంబుధి మునుంగ నిట్లు చెప్పఁబూనెను. కామినీగణమునకు నీవంటిమహీపతి కోరఁదగినవాఁడు కదా. నీవు బలిచక్రవర్తిపుత్త్రుఁడవు. ధర్మిష్ఠుఁడవు. రూపవంతుఁడవు. సుగుణశాలివి. ప్రాయమున

విఱ్ఱవీఁగువాఁడవు. ఇంతియగాక శృంగారనిపుణుండవు. మనోహరిదర్శనుఁడవు. ఇన్నింటికి మెఱుఁగుపెట్టఁజాలు కామశాస్త్రమునఁ గోవిదుండవు. కావున సదా కామినులకు మనోహరుండ వనుటకు శంకయే లేదు. స్వభావమున సువేషుఁడవు. సువేషుని, సుందరునిఁ, గాంతుని, దాంతుని, అరోగిని, శృంగారజ్ఞుని, గుణజ్ఞుని, తరుణుని, రసికుని, బరిశుద్ధుని, స్త్రీమనోహరుని, దయాళువును, బలిష్ఠుని, బ్రభువును, సత్పురుషుని, దాతను, అనురక్తుని నిన్నుఁ గామిని యెవ్వతుకయైనను భర్తగాఁ గోరు ననుట కేశంకలు లేవు. పైఁ బేరుకొన్న గుణము లన్నియు నీయందుఁ గలవు. ఇది నిక్కము. మనోహరాకారా! ఇట్టి నిన్నుఁ గోరని కాంతలు అవిజ్ఞాతలు, విధిచే వంచితలు నగుదురు. ప్రియుఁడా, నేను జంద్రగృహమునుండి మరలి వచ్చి నీకు సంతోషమును గల్గింతును. ఈ వేషము చంద్రునిసంతోష పరవశుం జేయుటకే ధరించి వెడలుచున్నదానను. అతని కిపుడు నేఁ గామినిని. ఇట్టి నే నిపు డన్యాశ్లేషసమాదృతిం గాంతునేని ధర్మలంఘన మొనరించినదాన నగుదును. ఏవనితలు ధర్మమునుండి తమ్ము రక్షించుకొనరో వారిజీవనము వృథా యనవలయు. చంద్రాశ్లేషసుఖము నపేక్షింపనికాంతలు మూఢచిత్త లనఁదగువారే. అట్టివారు మాతృగర్భమున నుండువారలే. ప్రాజ్ఞలు గారు. పౌరుషరసముల నెఱుంగరు. స్వర్వైద్యులు, మదనుఁడు, చంద్రుఁడు, శచీసతియు, నలకూబరుఁడు ననువీరి నాలింగన

ము చేసికొనని కాంతలు విధివంచితలే యగుదురు. రతికర్మవం
చితలును నగుదురు. దివానిశములు నాచిత్తము తదాయత్తము
యియే యుండును. విశేషించి యిందుఁ గామదేవుఁడు రతికర్మ
పండితుఁడు. చంద్రశృంగారసమాశ్లేషములు అమృతోపమాన
ములు. మఱియు నమృతముకన్న నధికము లనవలయును. నేఁ
డు శీతాంశురతిదినము. కాన నామది యాతని స్మరించుచున్న
యది.

అని యిట్లు తిలోత్తమ పలుక విని బలినాదనుఁడు
సాహసికుఁడు పక్కున నవ్వెను. సకాముఁడై పులకాంచితస
ర్వాంగుఁడై రహస్థ్సలమునందు నిట్లు బదులు చెప్పెను. తిలో
త్తమా! కాంతామణీ! సృష్టికర్త నిన్నుఁ గౌతుకంబున నిర్మిం
చెను. కాన నీవు అచ్చరలలో శ్రేష్ఠురాలవు. విదగ్ధరసికేశ్వ
రివి. సుందోపసుందు లను క్రూరరాక్షసుల నిగ్రహించుటకొఱకుఁ
బ్రయత్నపూర్వకముగా విధి నిన్ను సృజించెను. కాఁబట్టి సర్వ
రూపగుణాధారవు నీవే యగుదువు. సర్వజ్ఞురాలవు. నీ వెఱుం
గని విషయములు లేవు. విశేషించి రతక్రియయందు నిపుణు
రాలవు. పరమానందంబున నిన్ను వేఁడుచున్నాఁడను. నీమన
సునఁ గల వచనమును వెల్లడింపుము. నీ కత్యంతప్రియుఁ డెవఁ
డు? ఆతనిస్వభావ మెట్లుండఁదగు? అవశ్యము రహస్యమైనను
దెలియంబలుకుము. గంధర్వులకు, దేవతలకు, రాజులకుఁ,
బుణ్యాత్ములకు వారు వీరన నేల యెల్లరకు నీవు ప్రాణతుల్యవు.

ఎవరియందు నీ కిష్టము గలదు? అత్యంతప్రియుఁ డిం దెవ్వఁడు నీ కగు? అని ప్రార్థించెను.

తిలోత్తమయు నాయసురరాజతనయునివాక్యములను విని నవ్వి యతనివక్రదృష్టి వీక్షించి వస్త్రాంచలంబున ముఖము నాచ్ఛాదించుకొని సత్యమై సారభూతమై, యంతఃకరణమున వెలసి, గోప్యమునగు మానసంబును వెలువరించుపలుకుల నిట్టు లనెను. ఆవాక్య విద్వాంసులకుంగూడఁ దెలియరానియంత గూఢార్థము గలదియే యగు. సాహసికా! దానవేంద్రతనయా! పుంశ్చలీమనోవాంఛితమును వచింపఁ దగినదియే. అది స్త్రీజాతి కెల్ల నుపహాసకరంబే యగు. వినుము. యోషిచ్చరిత మిట్టి దని యెవ్వ రెఱుఁగఁగలరు? అందును విశేషించి పుంశ్చలీచరితము దుర్జ్ఞేయంబే యనఁదగును. పండితుఁడు వేదవేదాంగములయు, శాస్త్రములయు నభిప్రాయం బెల్ల నెఱుంగఁగలఁడు. కాని యచ్చరమున్నలయాశయము సుంతయు నెఱుఁగఁజాలఁడు. మాజాతిభామలకు వృద్ధు విషమునకంటె నప్రియుఁడగు. రత్నముల కన్న విష మను భావమును గల్గింపఁజాలును. సర్వస్వహర్తయైనను, ప్రాయపుఁ బురుషుఁడు ప్రాణములకంటెఁ బ్రియతముఁ డగు. కులట తరుణుఁడై, సుందరుఁడు నగుపురుషునిం గాంచిన నార్తురాలగు. ఇఁక విశేషించి సువేషభూషితుండైనచో హతచేతనయే యగు. అట్టి పురుషుఁడు కానఁబడిన నిమేషరహితలోచనయై తన్ముఖ

చంద్రామృతధారలఁ గ్రోలుచుండును. అట్టితఱి నాయన్నులమి న్నకు గామజలము ద్రవించును. మనస్సు చలించును. ధైర్య ము విలోలంబగు. సర్వాంగములు వణఁకుచుండును. శరీరము జ డీభూతమ్మగు. అంతియగాక మదనానలంబునఁ దనువు దగ్ధంబ గు. అట్టి ప్రియుండు రహస్థలంబునఁ దారసిల్లెనేని సరసాలా పముల నాతనిం దేల్చును. సకటాక్షమ్మగు స్మేరవక్త్రము మ రలమరలఁ గనఁబఱచి పలుకరించును. అంతమాత్రమున నతఁ డు వశంగతుఁడు కాక జితేంద్రియుఁడైనట్లు తోఁచెనేని స్వ దేహము నగపఱచి మనోగతమును స్పష్టముగఁ దెలుపు. నాయ కుఁడు దుస్సాధ్యుఁ డయ్యెనేని వనితామణిదుఃఖ మింతింతనరా దు. అట్టివానికంటె నధికలావణ్యవిరాజితుఁ డగు నాయకుం డొదవె నేని, పుంశ్చలి మొదటివాని మఱచు. లోకమునఁ బుం శ్చలికిఁ బ్రియుఁ డని యప్రియుఁ డని యొక్కఁడును లేఁడు. ఎ వ్వఁ డతిశయశృంగారనిపుణుఁడో యతఁడే ప్రాణాధికుఁడుగఁ గు లటకుఁ దోఁచు. కామశాస్త్రవిశారదుం డగు నూతనప్రియుఁ డొదవునేని అంతకుఁ బూర్వ మాదృతింజూచువానిని, బతిపుత్ర భ్రాతలను దండ్రిని వదలివేయును. కులట దానమానసత్కారస్తవ ముల, నుపకారమునఁ బ్రీతురాలు గాదు. సుఖము గల్గించుట చేతనే ప్రీతురా లగును. శయనకాలమందు భోజనము సేయు తఱి, స్వప్నమునందు, జ్ఞానమునందు, రేయింబవళ్లు కులటలు పరపురుషాశ్లేషములనే స్మరింతురు. శృంగారనిపుణు లగుపురుషు

లకుఁ బుంశ్చలి చిరకాలధ్యానసాధ్యురా లగు. కులటాజాతి దారుణస్వరూప యగును. క్రొత్తక్రొత్తపురుషునిఁ గోరుచుండు ను. పురుషపుంగవా! పుంశ్చలిచరితంబు సర్వం బెఱింగించితి. వచింపఁదగనిది, గోపనీయము నగు నాహృదయగతవచనమును వచించెద నవధరింపుము. నాకుఁ బ్రియతరులగు పురుషు లనే కులు త్రిదశులయందును, గంధర్వులయందును గలరు. వారెల్లఁ బ్రాయమున వెలసి, రతిశూరులై, కామశాస్త్రవిశారదులై యుం దురు. విశేషించి నాచిత్తము తుహినాంశువునందు విలీనమైయుం డు. ఆతనికంటెఁ గాముఁ డధికప్రేమాస్పదుఁడై యుండు. నేఁగో రువారలలో మన్మథునకు సీడగు పురుషుఁడు పుట్టినవారలలో లేఁడు. పుట్టఁబోవువారలలో నుండఁబోఁడు. నామానసము మన్మథునిస్మరించినమాత్రన సుస్నిగ్ధంబగు. సాహసికా! నాదు మనోభావము, పుంశ్చలీచరితంబును సర్వము వచించితిని. ఇఁక నాజ్ఞ దయచేయుము. చంద్రునంతికంబునకుం బోయెదను. శశాం కునికోరికఁ దీర్చి యటనుండి నీచెంత కరుదెంతు. ఇదిసత్యము. నీమనోవాంఛితము నెఱవేర్చెద. సంశయింపఁ బనిలేదు.

అని. తిలోత్తమ మనస్సుకరగునట్లు సుమమోక్తులఁ బలు క బలినందనుఁడు సాహసికుఁడు విని పక్కున నవ్వెను. కుటిల దృష్టి నాయన్నులమిన్నయు నాసాహసికునిం జూచి నవ్వి స్మరా తుర య య్యెను. ఒకానొకచలమునఁ బాలిండ్లం గనఁబఱచెను. కఠినతరశ్రోణీసందర్శన మొనఁగూడఁ జేసెను. సకటాక్షమగు

స్మేరముఖమును, బులకాంచితంబగు కపోలభాగమును గనఁబ ఱచెను. ఆచోటు రహస్స్థలమగుటచేతను, మన్మథుఁడు మన సున నిలిచి బాధించుచుంటను బులకాంచితసర్వాంగియై, యాసాహసికుని మోముదమ్మిని లోచనంబులఁ దృప్తిమీఱఁ బానముచేసెను. ఆతనిరూపమును వేషమును బలుమాఱులు చూచి చూచి మనోభావం బుట్టిపడ సూక్ష్మవసనంబుచే మోముఁ గప్పికొనియెను.

ఇట్లత్యంతకాముకురాలయి, తన్నుం దనవి మీఱఁ గాం చు నాచంచలాక్షిం గాంచి ప్రాజ్ఞతముఁడగు నాసాహసికుఁడు, తాఁ గాముకుం డౌటఁ గాముకులభావ మామెనుండి తెలిసికొ నఁగోరి యిట్లు ప్రశ్నించెను. ఓపంకజలోచనా! నన్నేమి చేయఁ గోరితివో సత్యము వచింపుము. చిరకాల మిట నుండఁజాలను. కార్యాంతరమునఁ బోవ నుద్దేశించినవాఁడఁ జుమీ. ధార్మికు లగు పూరుషులకుఁ గామినుల నిర్బంధింపఁ జూచుట ధర్మవిరు ద్ధము. విశేషించి ప్రాజ్ఞులును ధార్మికులు నగు మావంటివారి కది చేయరానిపని యని యే నెఱుంగుదు. ఇది మాకులోచిత వ్యాపారము గాదు. నాకోరికను దీర్పుము. కాదేని నీయిచ్చఁ బొమ్ము. నీవు కోరినపురుషుని వాంఛితమునే తీర్పుము. బహు పురుషగామిని యగు పుంశ్చలి నెవఁడు వశంగతురాలినిగఁ జేసికొనఁగలఁడు? అని యూరకుండెను.

దానవేశ్వరప్రియనందనువాక్యంబులనాలకించి యాసుదతి శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకయై తన్ను నిందించుకొనుచు, స్మరాస్త్ర సంతాపము నోర్వఁజాలక యిట్లు పలికెను. ఓకాంతుఁడా! నీవు నాకుఁ బ్రాణాధికుఁడవు. ఇట్టి నీ విట్లు మాటలాడఁ జనునే, ఏల కోపయుక్తుఁడవైతివి? నీకోరికఁ దీర్చుకొనుము. ఇట్టి నిన్ను విముఖునిగ నొనరించి చంద్రాంతికంబునకుం బోదు నేని నీశాపంబున నచ్చట నేదియే విఘ్నము ఘటిల్లకపోదు. ననుఁ గూడి విహరింపుము. శ్రీహరి స్వయముగా నీకు శుభము లొసఁగఁగూర్పఁగలఁడు. ఎవఁడు నారీమానరక్షణము సేయునో యామహాత్మునకుఁ బ్రతిక్షణము సుఖసంపద లొడఁగూడును. ఏపురుషాధముఁడు నారీజనము నవమానించి పోవునో, యతనికి హిమాలయాత్మజ పతివ్రతాశిరోమణి మూలప్రకృతి ప్రతిక్షణమునందశుభములు గల్గఁజేయును అనియెను.

ఇట్లు తిలోత్తమ మానస మట్టె ద్రవింపఁ బలుకఁగా బలిసూనుఁడు నవ్వి కామశాస్త్రవిశారదుఁడు గానఁ దద్భావము నెఱింగెను. భావజ్ఞుఁ డౌట దానిమనోభావము నిదమిత్థమని తెలిసికొని తత్పాణిపంకజమును జేనందుకొని సమాశ్లేషసుఖ మనుభవించెను. ఆమెంగూడియే గంధమాదనమునకుం బోయెను. అందు జంతువివర్జితమ్మగు నొక సురుచిరస్థానమును గాంచెను. రత్నదీపముల విలసిల్లుచుఁ గస్తూరికాపరిమళముల ధూపము వేసినట్లొప్పుచు, రతిమోదము నొసఁగఁ జాలున ట్లున్నయందు

శయ్యా నమర్చుకొని బహువిధశృంగారక్రీడలం దేలెను. తిలో
త్తమయు నాతని నిర్జరులకంటె నధికునిగా భావించెను. సాహ
సికా! నీవంటి నవరసికుని నెందుఁగాంచగల నని వినుతించెను.
రూప మప్రతిమానము. గుణము వన్నెకెక్కినది. కాన నీవు
శృంగారనిపుణుఁడవు. తత్సౌఖ్యముఁ డెందుఁ గలఁ డని పొగ
డెను. బహువిధశృంగారచేష్టలచే నొడలు మఱచి యాతని నెద
నిడుకొనియుండెను. సాహసికుండును దదీయశృంగారచేష్టల
నధిక కాముకుఁడై యష్టవిధశృంగారములచేతను, నవవిధచుంబ
నములచేతను, మఱింత కాముకుఁ డయ్యెను. హవిస్సుచే నగ్ని
మఱింత ప్రజ్వరిల్లునట్లు రతిశాస్త్రప్రోక్తశృంగారచేష్టలచేఁ బ్రతి
క్షణవిలక్షణకాముకత్వ మలరార నాసాహసికుఁడు శృంగార
శేఖరుఁ డయ్యెను. విపరీతరతిలాలసతచేఁ గరకంకణకింకిణీజాల
నినాదము వృద్ధినొందెను.

ఆచెంత మహాముని దుర్వాసుఁడు నియతిమైఁ దపం
బాచరించుచుండెను. ఈనినాద మామహామునిధ్యానభంగ
మొనరింపఁజాలెను. ఆముని వల్మీకాచ్ఛాదితదేహుండై యుం
ట వారికిఁ గనఁబడకయుండెను. మహానియమంబున నమ్ముని
గంధమాదనపర్వతగహ్వరంబున నివసించి నిరంతరము శ్రీకృష్ణ
పరమాత్మచరణకమలధ్యానపరతంత్రుఁడై యుండ వల్మీక
మొకఁ డాతనితనువు నాశ్రయించి పెరిగెను. కాఁబట్టి

వారికి సమీపమున నాదుర్వాసుఁ డుండినను వారిదృష్టి యా మునిపైఁ బ్రసరింప దయ్యెను. * కామమున మతిచెడి కామ పరవశాత్ములగువారికి జ్ఞానముండునా? ఎన్నటికి నుండదు.

అంత నామహర్షి ధ్యాననియతికి భంగము రాఁగా లౌకి కజ్ఞానము నొంది ప్రజ్వలద్బ్రహ్మచేతస్సుచే లోచనములు తెఱచి వారిం గాంచెను. రేయింబవల్లు కామమోహితులై యొడ లెఱుంగక సంయోగసుఖపరతంత్రులై యుండుట గనుంగొని యెను. ఆముని రుద్రాంశజనితుఁడు. భగవత్తుల్యుఁడు. ప్రభువు. తేజస్వి. కావున నాస్థితి నున్నవారని తెలిసికొని యాగ్రహించి రక్తాంభోరుహతుల్యలోచనుఁడై విహారాంతము నెఱింగి యిట్లు పలికెను. ఆవాక్కులు ధ్యాననియతిచేఁ బ్రత్యక్షములుగా నున్న శ్రీకృష్ణపదారవిందముల విచ్ఛిత్తిచే నుద్విగ్నమానసం బుగల వాఁడీముని యని తెలుపుచుండెను.

ఓరీ! గర్దభాకారా! లజ్జావిహీనుఁడా! పురుషాధమా! లెమ్ము లెమ్ము. మహాభక్తాగ్రేసరుఁడగు బలిపుత్రుఁడవు కదా! పశుసముఁడవైతివి. దేవతలు గాని, మానవులు గాని, దైత్యరాక్ష సగంధర్వులు కాని స్వజాతియందు లజ్జను బొందుదురు. పశువు లకు మాత్ర మది లేకయుండును. విశేషించి జ్ఞానలజ్జావిహీనమై నది ఖరజాతి యనఁదగు. కావున దానవశ్రేష్ఠుఁడా! యిపుడు నీ

* "కామార్తస్య నోర్జ్ఞహి జ్ఞానం కామేన హతచేతసః" అని మూ. ౧౭౯ శ్లో.

నీదుష్కార్యమును లజ్జావిహీనుఁడవై యొనరించితివి గాన ఖర యోనిం బుట్టుము.

తిలోత్తమా! ఇఁక లెమ్ము. నీవు కులటవు. లజ్జావిహీనవు. ఇట్టి నీకు నిపుడు దైత్యునియందుఁ బ్రీతి గలిగెను. కాన దైత్య యోనిం బుట్టుము. అని వారి నిర్వురను శపించి రోషమున మండుచున్న చందంబునఁ గానఁ బడుచు నూరకుండెను. అంత వా రిర్వురు లజ్జనొంది యామునివర్యునిఁ బెక్కుభంగుల వినుతించిరి. అందు సాహసికుఁడు భక్తిభరితుఁడై కరయుగంబు ముకుళించి యిట్లు ప్రార్థించెను. మునీంద్రా! నీవే బ్రహ్మవు. నీవే విష్ణువవు. ప్రత్యక్షమహేశ్వరుఁడవు కూఁడ నీవే. హుతాశనుఁడవు నీవే. సూర్యుఁడవు కూడ నీవే. సృష్టిస్థిత్యంతములకు నీవే మూలకారణమవు. కరుణానిధివి. నాయీయజ్ఞానమును క్షమింపుము. కరుణించి నన్నుఁ గాపాడుము. మూఢు లొనగించు నపరాధముల క్షమించువాఁడే పరమేశ్వరుఁ డనంబడు. అని ప్రార్థించి మిక్కుటంబగు క్రూరశాపంబును దలంచుకొని మునిముందఱ బిట్టు రోదనము చేసెను. తృణమును దంతములఁ గఱచుకొని పాదారవిందములపైఁ బడెను.

అవ్వలఁ దిలోత్తమయు మునీంద్రుం గాంచి యోనాథా! కరుణాసింధూ! దీనబంధూ! నాపై దయ నునుపుమా. బ్రహ్మసృష్టియం దెల్లెడలఁ బరికింప స్త్రీజాతి మూఢత్వము గలది. విశేషించి యందుఁ గులటల యతిమత్తురాలు. అది సదా

కామాతురరయ్యె యుండును. విభూ ! కాముకజాతియందు లజ్జా భీతిచేతనము లుండునే. అని పలుకుచు విలపించుచు మహాముని శరణుం జొచ్చెను.

* మునులారా ! విపత్తులేనిసమయముల నెవ్వరికిని జ్ఞానము కలుగదు కదా. అట్లు వారు ప్రార్థింపఁగా మునితల్లజుండు వారివైకల్యమును దెలిసికొని కరుణానిరతుఁ డయ్యెను. దానఁ గోపము చల్లార నిట్లు పలికెను. దానవరాజనందనా! అతిశాపముగాని, ప్రసాదముగాని దైవమునఁ గలుగును. సత్కీర్తి గాని, యపకీర్తి గాని, ప్రాక్తనకర్మప్రభవత నొప్పుచుండు. నీతండ్రియగు బలిచక్రవర్తి విష్ణుభక్తుఁడు. కాన నీవు సద్వంశప్రభవుఁడను. జనకునినుండి నీవు విష్ణుభక్తుఁడవని చెప్పఁ దగుదువు. ఇది నే నెఱుంగుదును. జనకునిస్వభావమే తనయునియం దుండును. శ్రీకృష్ణపాదాంకము కాలీయభుజంగవంశమున కెల్లఁ గలుగుచున్నది కదా. గర్దభయోనిం బుట్టువుం గాంచుము. వత్సా! నిర్వాణము నొందఁగలవు. పూర్వజన్మకృతశ్రీకృష్ణార్చనఫలము లోపముగానేరదు. బృందారణ్యమును, తాళవనమును జేరుము. వ్రేపల్లియంతికమున నిలువుము. శ్రీహరిచక్రధారచేఁ ద్రుంపఁబడి ప్రాణముల వదలి ముక్తిని బొందఁగలవు. ధ్రువము. అని కరుణించి పలికి తిలోత్తమం జూచి కృప తొలంగలింప నిట్లు వచించెను.

---

* "వినా విపత్తౌ కేషాంచిత్ జ్ఞానం భవతి భూతలే" అని మూ.

తిలోత్తమా ! భారతవర్షమునకుఁ బోయి బాణాసురునకుఁ బుత్రివి కమ్ము. శ్రీకృష్ణపౌత్రుని ఆశ్లేషముల నలరింపుము. అంతఁ బవిత్రురాల వగుదువు. అని పలికి మౌనమూని దుర్వాసుఁ డుండెను. వా రిరువురు మునిపుంగవునకు నమస్కరించి యథాస్థానమునకుఁ బోయిరి. ఇది గర్దభాసుర వృత్తాంతము; ఉపాకన్యకి పూర్వచరిత్రము. అని భగవంతుఁడు నారాయణమూర్తి నారదునకుం బురాతనేతిహాసమును వచించి యూరకుండెను.

భక్తజనులారా! శ్రీకృష్ణావతారమున భగవంతుని నుండి ముక్తి నొందఁదగు సాహసికునివృత్తాంతమును వింటిరి. తిలోత్తమాచరిత్రమును వింటిరి. దీనినుండి వివిధవిషయములు గ్రహింపఁదగియుండును. ముఖ్యమైనది కులటాచరిత్రము. పుంశ్చలియనఁగా నిచ్ఛానుసారము ప్రవర్తించునది యని యర్థము. తిలోత్తమ దేవలోకకాంత. అనఁగా నచ్చరమిన్న. ఎందఱనో కోరునది. ఆమెయే పుంశ్చలీచిత్తము నెఱుంగుట కష్టమని తెలిపెను. క్రొత్తవానిం జూచినవెంటనే ప్రాఁతప్రియుని మఱచుట కులటాధర్మమని తేటతెల్లముగఁ దెలిపెను. కులటాదర్శనసంభాషణస్పర్శనములు పాపహేతువు లనియు వానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తము లివి యనియు వెలిపుచ్చెను.

"తస్మాద్యత్నాద్రక్షణీయం పాకపాత్రం కళత్రకమ్"

అని తెలుపుట కన్న వేఱు హితోపదేశ మేమి చేయవలయును?

ఒకరిపై మమత నిలుకడఁగా లేని కులటాజాతిని నమ్మవచ్చునా యని తెలిపెను. కులటాచిత్తవృత్తి నెఱుంగుటకంటెఁ గష్టకార్య మింకొకటి లేదని స్పష్టపఱచెను. ఇట్లు పుంశ్చలీజాతి నీచతమజాతి యని తెలిపినను సాహసికుఁడు మోహపరవశుఁ డయ్యెను. ఆతఁ డేమి సామాన్యుఁడా! బలిచక్రవర్తికుమారుఁ డు. బలిచ వర్తి మహాదాత. విష్ణుపాదార్చకులలో మేటి. ఆతనికిం బుత్త్రుఁడై సకలశాస్త్రపారంగతుఁడు విష్ణుభక్తుఁడు నైన సాహసికుఁడు తద్దర్శనమున విహ్వాలుఁడయ్యెను. సర్వమును మఱచెను. కులటాసంగతి మంచిది గాదని హెచ్చరించినను గూడ మోహపరవశుఁ డయ్యెను. జారిణీప్రేమ జలబుద్బుదమువంటి దని లక్ష్యలక్షణపురస్సరముగఁ దెలిపినను దెలివిఁ దెచ్చుకొనఁ జాలకపోయెను. మఱలు పురికొల్ప దానిం గూడి గంధమాదన గహ్వరంబున సుఖ మనుభవించెను. కాని తృప్తినొందని కామమున నోడ లెఱుంగక పోయెను. దాన ఫల మేమి గలిగె? స్వనాశనరూపదుష్ఫలము చేకూరెను. గర్దభాకారము నసుర రాజపుత్త్రునకుం గల్గెను.

దుర్వాసుఁడు నియతిమై తప మొనరించుచుండుచోటే సాహసికునకు విహారస్థానముగ దైవవశమున నేర్పడియెను. కర్మ మనునది బలవత్తమమైనది. దానిం దప్పించుకొనఁ జాలు ప్రాణి లేనే లేదు. పరాత్పరుఁ డొక్కఁడే దాని మీఱఁజాలును. తదితరులు మీఱఁ జాలరు. మూఁటికి మున్మూటికి మీఱఁజాల

రు. ఆతపస్సు నిరంతరము సాగుచుండెను. నిత్యకృత్యములు చేయక తపస్సు చేయు టెట్లు? అన్న ప్రశ్నము రాకమానదు. దుర్వాసుఁడు రాత్రిందివములు శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల డెందమ్మున నిడికొని తదేకనియతి నుండెను. సాయంప్రాతఃకాలస్నానాదికృత్యము లాముని చేయవలసినట్టివి కావు. అవి కేవలవిశుద్ధజ్ఞానము లేనివారలకొఱ కేర్పడినవి. సర్వసంగపరిత్యాగుల నవి బాధింపఁజాలవు. వాని నొనరించినఁ గలుగుఫలము జ్ఞానమే. సర్వసంగవిముఖతారూపమైనది. అట్టిస్థితి నొందినవారే ముక్తసంగు లనఁబడుదురు. పామరుల కేర్పడినస్మృతులు లోనగునవి వారియెడఁ జెల్లవు. ముక్తసంగతఁ గలుగఁ జేయ నవి యేర్పడెను. ఆఫలము కలుగ నవి ప్రధానములు కాక యప్రధానము లగును. అట్టి మహాత్ము లేకాంతముగాఁ గూరుచుండి పరమేశ్వరు హృదయకమలమున నిడికొని యహర్నిశములు విరామము లేక ధ్యానించుచుందురు. అట్టిస్థితిలో దేహాభిమానము వారి కుండునా యని ప్రశ్నించుటయే వెఱ్ఱితనము. దేహాభిమానము వదలినతఱి లోకాచారము వారి కనుసరింపఁదగనిదియే యగును. అనఁగా స్నానసంధ్యోపాసనాదులు వారు చేయనక్కఱలేదు. అట్లని వా రూరకుండరు. వారిలోఁ గొందఱు వానిని లోకసంగ్రహార్థ మొనరింతురు. మనస్సు భగవత్పాదారవిందసంలగ్నమగుతఱి లోకమును మఱతురు. కాననే భర్తృహరి వైరాగ్యశతకమున—

"ధన్యానాం గిరికందరే నివసతాం జ్యోతిః పరం ధ్యాయతా మానందాశ్రుజలం పిబంతి శకునా నిశ్శంకమంకేశయాః" అని స్పష్టపఱచిరి.

నిరంతరధ్యానము చేయుటచే వారిదేహము యోగబలమున స్థాణు వగును. అది నిశ్చలమగుటచే బక్షులు సర్పములు దాని నాశ్రయించి యిది యొక పాషాణమో వృక్షమో యని సంశయ మొందక యందు నివసించును. అట్టి స్థితి చేకూరుటయే యోగఫల మని నమ్ముడు. ఎట్టిమహాత్ముల కట్టి యదృష్టము లభించునో మన మెఱుఁగఁజాలము. కాన నెఱుఁగనివిషయము లసత్యము లని యాక్షేపింపరాదు.

దుర్వాసునిదేహము పాషాణమే యని భావించి వల్మీక మొకటి యేర్పడియె. అందు క్రూరభుజంగములు చేరును. అవి యేమి చేయఁగలవు? పాషాణము నేమిచేయునో ఆపనిని చేయఁగలవు. అట్టిక్రూరసర్పము లాశ్రయించినవే యని యామునికిం దెలియదు. ఏల? తన్మానసము భగవత్పాదారవిందసమర్పితము. అది నిశ్చలము. చింతావిరహితము. ఆనందసాగరనిమగ్నము. తనివి దీఱునంతదాఁక నందే యుండును. అది యెంత కాల మని ప్రశ్నచేయఁజనదు. అది యింతకాల మని చెప్పఁగలుగు టెట్లు? కొలఁదికాలమే కావచ్చును. యుగసహస్రపర్యంతకాలము కావచ్చును. అది యిట్టి దని నిర్ణయించు నధికార మామహాత్ములకే యుండ దనఁగా మనకిఁక నెక్కడిది?

అయిన, క్రూర సర్పఫూత్కారమే ప్రాణాపాయముఁ గల్పించును గదా. అట్లుండఁగా మునిదేహ మెట్లోర్చెను? అని ప్రశ్నింపవచ్చును. అట్టివారికి యోగమహిమము చక్కఁగాఁ దెలిసియుండ దని నానమ్మకము.

వర్షత్రయాభ్యాసవతో ప్రతీతి మనాగతం వేత్త్యలినీలకేశః.
విషం న దేహే క్రమతే తదీయే దష్టే సుఘోరై రపి ప
న్నగేంద్రైః.

అని త్రిపురాసారసముచ్చయమునఁ జెప్పఁబడినది. ప్రాణాయామము యోగమునకుఁ బ్రథమసోపానము. దానియం దిట్టి మహిమ మున్నదని చెప్పఁబడినది. అది కేవలము ఫలస్తుతిమాత్ర మనుట పాపము. అది యలవాటుచేయువారికే దానిమహిమ మెఱుఁగనగు. ఇతరులకుఁ దెలియదు. ఇట్లుండఁగా మహాయోగముల నభ్యసించి తత్ఫలము నందు కన్నులు మూసినంతన భగవద్దర్శనము చేయఁగల మహాత్ముల దేహములఁ గ్రూరభుజంగములు కావు ఆదిశేషుఁడైన నేమి చేయంగలఁడు?

కావున దుర్వాసుని దేహమున వల్మీక మేర్పడి అది కొంత కాలమునకుఁ గీఁగెలగుంపుచే నావృత మయ్యెను. అట్టి విషయము కాముకులగువారి కెట్లు తెలియఁదగియుండును. కాఁబట్టియే

కామాత్మనోర్నహి జ్ఞానం కామేన హతచేతసః”

అని చెప్పఁబడియె. ఒడలెఱుఁగనిపాటు పడుచుండఁగా నిఁక జ్ఞాన మెట్లు వారి కాస్థితియందుఁ గల్గును ?

భగవంతునియుద్దేశము ప్రాణికోటి యంతయుఁ దరింపవలయు ననియే. అది కర్మరూపము గలది కాననే "కర్మాయత్తులు జీవులు" అన్న పెద్దలవాక్యము సర్వజనాంగీకారమును బడసినది. కేవలమదాంధులను సన్మార్గమునకుఁ ద్రిప్పవలయు నని యీశ్వరోద్దేశ మేని, అట్టి వారలకుఁ దొలుత నొప్పి కల్పించును. తద్విముక్తియే జ్ఞానోపదేశము. ఈనియమమునకు భంగమే లేదని నాయాశయము. కావుననే యాతటిం దత్రిక్రడాజనితకరకంకణనిక్వణనము మునివరుమనస్సును గలంపంజాలెను. లేకున్న చో వల్మీకములు పెట్టియుండఁగా నెఱుఁగకున్న యాతని కవు డేల యాకలనిస్వనము ధ్యానభంగమును గల్పింప సమర్థమయ్యెను? మిన్ను విఱిగి పైఁబడుచున్నఁ జలింపని యాదివ్యమునిచిత్తమవు డుద్విగ్నమయ్యెను. కారణ మేమి? తిలోత్తమాసాహసికులదుష్కర్మ మాముసిని బ్రేరేపించి కోపపరవశుం గావించి తద్ద్వారా వారికిఁ బ్రాయశ్చిత్తము గల్పించెను. ఇదియే సిద్ధాంతము. దీనిని మీఱునది వేఱొండు లేదు. ఉన్న దన్నను, అది నిలువఁజాలక పరుగిడును.

. ముని కోపగించి శపింప వారి కవుడు జ్ఞానముదయించెను.

"వినా విపత్త్యా కేషాంచిత్ జ్ఞానం భవతి భూతలే"

అనునీమహావాక్యము మహావాక్యసారమే యనవలయు. ఎట్టివారికిం గాని కష్టము తోఁచినఁగాని తా రొనరించునది దుష్కార్య మని తోఁపదు. ఇతరు లుపదేశించుటచే నించుక తోఁచినది.

చాలసేపు మనసున నిలువదు. కష్టరాహిత్యమే కదా సుఖానంద మనుమాట యందలి కనుభవైక వేద్యమే కదా. కాఁబట్టి ముని శాపశ్రవణమాత్రముననే వారిమానసములు దుఃఖసాగర నిమగ్నములయ్యెను. ఇఁక మనగతియేమని యూహింపసాగెను. ఈభోగమేమి? మనకు రాఁగలజన్మమేమి? యన్నయూహాలు ప్రసరింపసాగెను. అంతఁ దమరు చేయుచున్న యప్పని తప్పని దృఢపడియెను. అపు డేడ్చినలాభ మేమని యూరకుండిరా? బహుభంగులఁ బ్రార్థించిరి. పాదములపైఁబడి మునీంద్రా! కావవే యని దీనత వేడిరి. చేసినపని దుష్కార్య మిఁకనిట్టి చెట్టపనులం జేయము మిప్పటికి మన్నింపుమా యని పలవించిరి. ఎట్టు లీశాపము ననుభవింతుమయ్యా యని పాదములఁ బట్టుకొనిరి. కాని మునిమాత్ర మేమి చేయఁగలఁడు? తా నాడినమాట యసత్యమౌఁ గాక మనఁగలఁడా? అట్టియధికార మాయనకు మాత్రము గలదా? లేదు! లేదు, లేదు! ఆతఁడే భగవంతు నారాధించుచుండెనో ఆతని కరుణచే మీకు మేలు గలిగెడు నని వారి నూఱడించెను. వేఱు మార్గము లేదని వారును నిశ్చయించుకొని యింతమాత్ర మీనుపకారము గల్గెఁ గదా. బ్రతికిమిరా స్వామీ యని తదనుమతి నొందిపోయిరి. ఇందు గ్రహింపఁదగిననీతు లివ్వియివ్వి యని వేఱుగ వ్రాయవలయునా? కరతలామలకములు గదా.

మహాశయులారా! ఇం కొకవిచిత్రవార్త యిందుఁ గలదు. అది నారదమునివృత్తాంతము. నారదముని తొలిజన్మ

ఘమున దాసీపుత్త్రుఁడఁట. దానికిం గారణము విధిశాపమఁట. విష్ణుభక్తులు భుజింపఁగా మిగిలినయన్నమును దినుటచే మఱుజన్మమున బ్రహ్మమానసపుత్త్రుఁడై పుట్టుకం గాంచి నారదనామధారి యయ్యెనఁట. ఇవ్వార్త యపహాస్యతాభాజనముగఁ దోఁచఁగదా. అటులని యపహాస్యము చేయఁగూడదు. శ్రీవిష్ణుభక్తుల యుచ్ఛిష్టము దొరకినఁ జాలునని మహాత్ములు గూడ వేచియుందురు. వారికది దొరకుటయే తపఃఫలము. కారణ మేమి? విష్ణుభక్తులు మహాత్ములు. వారి కాహారమే యుండదు. ఎవ్వఁడో యించుక పరిగ్రహించినను దచ్ఛేషము దొరకదు. అట్టియమూల్యపదార్థము విష్ణుప్రసాదమే. అది సకలపురుషార్థముల నొసంగఁజాలు. కాని, కపటివైష్ణవోచ్ఛిష్ట మట్టిది కానేరదు. దాంభికులై శిష్యుల వంచించుపొంటె వేషధారులై ద్రవ్యార్జనము చేయువారు విష్ణుభక్తులు కానేరరు. ప్రహ్లాదాదులు విష్ణుభక్తులు. సర్వసంగపరిత్యాగులు వైష్ణవులు. సమస్తము నీశ్వరార్పణము చేసి, శ్రీమహావిష్ణుపాదారవిందైకభజనము చేయువారలే భక్తులు. అట్టివారికి భోజనాపేక్ష యుండదు. భగవత్పాదకమలమకరందమే వారికతితృప్తిని గల్గించునాహారము. అది యితరులకు లభించెనా అనఁగా, అట్టి భక్తితత్సహవాససల్లాపాదులచే లభించెనా ముక్తుఁడగు. ఇట ఉచ్ఛిష్ట మనఁగా వారు తినఁగా మిగిలిన యన్న మని కాదు. వా రుపాసించి భగవత్పాదామృతమును గ్రోలి శిష్యులకు నుపాసనము చేయుమార్గమును

దెలిపి వారిచే నభ్యసింపఁ జేయుదురు. అట్టిదియే వైష్ణవోచ్ఛిష్ట మనఁబడును. అది దొరకుట మహాపుణ్యము కాదా. సత్కర్మానుష్ఠానఫలముకదా. దానికంటె మిక్కిలికోరఁదగినది వే ఱేది యుండును ? అనఁగాఁ బూర్వజన్మకర్మవశమున మహాజ్ఞానము పుట్టుక చేతనే కలుగును. అది లేక తనంతన తానే కలుగదు. కాఁబట్టి సత్కర్మానుష్ఠానము వదలక చేయుచుఁ దత్ఫలమును గోరక యుండవలయును. అట్లు చేసినఁ బరమేశ్వరుఁడు సంతృప్తుఁడగును. ఇట్లు భక్తిరసము దినదినాభివృద్ధి నొందినఁ బరమపదము ప్రాపింప నలవియగును.

పాఠకులారా! కథను ముగించి తత్సారము లని నాకుఁ దోఁచినమాటలు నాలుగు వ్రాసితి. ఇవి కాక యెన్నియో నీతులు మీకును దోఁపవచ్చు. వాని నెల్ల సమన్వయము చేసికొనుఁడు. అపుడే భగవత్కథాపఠనము సార్థకమగును. కథను మాత్రమే పఠించి తృప్తి నొందరాదు. తదుక్తనీతి ననుసరించుటయే భక్తులవిధి. దాని నొనరించినభక్తుఁడే కృతకృత్యుఁ డనంబడు. ఇంక నీవిషయమును జాలించి కథాసంవిధానము పఠికింతము.

నందయశోదారోహిణీపూర్వవృత్తాంతము.

* వసుదేవునియు దేవకీదేవియుఁ బూర్వజన్మవృత్తాంతము ముందు వివరింపఁబడియెఁ గదా. ఇఁక శ్రీకృష్ణజన్మ

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొమ్మిదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

మునకు ముందు నందుఁ డన నెవఁడో యశోద యెవతుకయో, రోహిణి యెవ్వతెయో తెలిసికొనఁదగియుండును. ఇక్కథ ముఖ్యతమముగదా. దీని నెఱింగనఁ గాని పైకథ సాగదు. ఇది నారదనారాయణసంవాదరూపమైనది. కానఁ జక్కఁగా నాల కింపుఁడు.

తొల్లి నారదముని నారాయణునితో నెన్నియో విషయములం గూర్చి ప్రశ్నించుచుండి పురుషోత్తమమహిమ నెఱుంగఁ గోరి యిట్లు ప్రశ్నించెను. శ్రీనారాయణా! మహానుభావా! నీవు జగన్నాయకుఁడవు. నీ వెఱుంగనియద్భుతము లుండవు. వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణుని నందపత్నియగు యశోదామందిరమున నునిచి స్వగృహమునకుఁ బోయె నని వింటిని. అంతట నందుఁ డేమి చేసెను? శ్రీహరి యానందమందిరమున నేగతి విహరించెను? ఎన్ని యేండ్లట నుండెను? శ్రీహరి బాలక్రీడల వినఁగోరెద. చక్కఁగా వర్ణింపుమా. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పూర్వము గోలోకమున రాధతోఁగూడి విహరించెను గదా. అపు డేమి ప్రతిజ్ఞ చేసెను? దాని నెట్లు పాలించెను? బృందావన మన నెట్టిది? దానిమండలరీతి యెట్టిది? రాసక్రీడా జలక్రీడలం గూడ వర్ణింపుము. నందుఁ డేమి తపస్సు చేసెను? యశోదారోహిణు లెట్టి పుణ్యవ్రతములు సలిపిరి? శ్రీహరికిఁ బూర్వమే హలాయుధునకు జనన మెందుఁ గలిగెను? పీయూషఖండసంకాశము కదా శ్రీహరిదివ్యచరిత్రము. విశేషించి యది నీవంటి కవిముఖమునుండి వెలువడునేని క్రొత్త

శ్రోత్రయానందమును బుట్టించును. నీరాసక్రీడావర్ణనము నీచేఁ జేయఁబడవలయును. పరోక్షవర్ణనమువలనఁ గావ్యము నూతన రూపమును దాల్చును. యోగీశ్వరగురువర్యుఁడ వగు నీవు సాక్షాచ్ఛ్రీకృష్ణపరమాత్మయంశజనితుఁడవు కదా. ఎవఁ డెవ్వరియంశ జనితుఁడో అతఁ డాతనిసుఖముచేతనే సుఖించును. కావున నీ ముఖమునుండి యీవృత్తాంతము వినఁగోరెద నని ప్రశ్నించెను. నారాయణమూర్తి యాప్రశ్నమును విని యచ్చెరు వంది పరమానందభరితుఁడై యిట్లు బదులు చెప్పెను. నారదా! వినుము. * బ్రహ్మేశశేషవిఘ్నేశ్వరులు, కూర్మము, ధర్ముఁడు, నేను, నరుఁడు, కార్తికేయుఁడు అను తొమ్మండుగురము శ్రీకృష్ణాంశ జనితులము. ఓహో! గోలోకనాయకుఁడగు శ్రీకృష్ణుని మహిమమును వర్ణింప నేరితరము? ఏమహాత్ముని మేము స్వయముగఁ దెలిసికొనఁజాలమో, వేదములు తెలిసికొనఁ జాలవో, అట్టివానిని బండితు లేమి తెలిసికొనఁగలరు? ఆదివరాహము; వామనుఁడు. కల్కి బౌద్ధులు కపిలమీనములు. ఇవి శ్రీకృష్ణ కలాంశజనితములు. ఇంక నెందఱో యిట్టివారు గలరు. కూర్మము నృసింహమూర్తి, శ్రీరాముఁడు, శ్వేతద్వీపవాసివిరాడ్విభు సంభూతులు. శ్రీకృష్ణుఁడు పరిపూర్ణతముఁడు. గోలోకమున వైకుంఠమున నుండును. వైకుంఠమునఁ గమలాకాంతుఁ డనియు,

---

* బ్రహ్మేశ శేష విఘ్నేశాః కూర్మో ధర్మో ఽహమేవ చ, నరశ్చ కార్తికేయశ్చ శ్రీకృష్ణాంశా వయం నవ. అని మూ. ౧౦ శ్లో.

రూపభేదమునఁ జతుర్భుజుఁడై యతఁడే యలరుచుండును. గోలోకమున రాధాకాంతుఁడై ద్విభుజవిరాజితుఁడై యాప్రభువే యుండును. ఈశ్రీకృష్ణపరమాత్మతేజస్సునే నిత్యము యోగులు మనోవీథియందు నిల్పియుందురు. భక్తులు తత్పాదారవిందములను, తత్తేజస్సును ధ్యానించి కీర్తించుచుందురు. తేజస్వియగు నామహామహుని విడిచిన ధ్యేయపదార్థ మెక్కడిది? విప్రోత్తమా, నారదమునీ, యశోదానందులతపస్సును వర్ణించెద. ఆలకింపుము. రోహిణీతపశ్చరణమును వివరించెద. ఏతత్శక్తిచే శ్రీపరమేశ్వరునిఁ గనంగలిగిరో యాతపస్సు వాస్తవముగా వర్ణింపఁ దగినదియే కదా.

నందుఁడు వసువులలో నొకఁడు. అందు నుత్తముఁడు. ద్రోణుఁ డని యతనిపేరు. తపోధనుఁడై యతఁ డుండును. ఆతని భార్య ధరాదేవి. ఆమె పతివ్రతాశిరోమణి. ఆమెయే యశోద యనంబరఁగెను. రోహిణి సర్పమాత యగు కద్రువు. ఆమెనుండియే సర్పములు ప్రభవిల్లెను. వీరిజన్మచరితము నిఁక వినుము.

ఒకానొకకాలమందు ధరాదేవియు, ద్రోణుఁడును గంధమాదనపర్వతమునందుఁ బరమపుణ్యప్రద మగుభారతవర్షమున గౌతమాశ్రమసన్నిధిని దప స్సొనరించుచుండిరి. ఆతపోనియతియందు వారికిఁ బదివేలసంవత్సరములు గతించెను. శ్రీకృష్ణసందర్శనముఁ గోరి నిర్జనమగు సుప్రభానదీతీరమున వారు తపస్సు చేయుచుండిరి. ఎంతకాలము తపస్సు చేసినను ద్రోణుఁడు ధరా

దేవియు శ్రీకృష్ణుని దర్శింపఁజాలకపోయిరి. అంత వారికి విసుఁగు జనించెను. ఎంతకాలము శ్రద్ధాయోగమునఁ దప మొనరించి నను భగవద్దర్శనము కాలేదే! ఇఁక నేటి కీదేహ మని తలంచి వారు వైరాగ్యసంపదచే నగ్నికుండమునఁ బడఁబూనిరి. మరణమును వాంఛించు తచ్చిత్తవృత్తి నెఱింగి యొకవాక్కు వియద్వీథినుండి వెలువడియెను. ఓధరాద్రోణులారా, మరణవాంఛ వదలుఁడు. శ్రీహరిని భూలోకమునఁ బుత్రరూపమునఁ జూడఁ గలరు. ఈజన్మమునఁ దద్దర్శనము గలుగదు.

జన్మాంతరమున యోగులకుం గూడ దర్శింపరానివిభుని శ్రీకృష్ణుని మీరు దర్శింపఁగలరు. ఆపరమాత్మ విద్వాంసులకుం గూడ ధ్యానాసాధ్యుఁడు. బ్రహ్మాదులకుం గూడ వంద్యుఁడు. కాన నట్టిమహామహునిదర్శనము జన్మాంతరమును గాంచిన మీకుఁ బుత్త్రరూపమునఁ గాఁగలదు.

ఈపలుకులు చెవులుసోఁకినంతనే ధరాద్రోణులు పరమానందకందళితహృదయము లలర నిల్లు చేరిరి. జన్మాంతరమున యశోదానందు లనం బరగి శ్రీకృష్ణుని దర్శించిరి. ఇది యశోదానందుల పూర్వచరిత్రము. ఇంక రోహిణీచరిత్రము వినుము. అది గుహ్య మనందగినది. దేవతలు గూడ దాని నెఱుంగఁ గోరుదురు.

ఒకానొకప్పుడు దేవమాతయగు సాధ్వీమణి పుష్పోత్సవ దినమునందుఁ దనవల్లభుఁడగుకశ్యపమునికి సేవకునిమూలమున నొకశుభవార్త నంపెను. ఆనాఁడు సుస్నాతయై యాసుందరి

రత్నాలంకారములఁ దాల్చి వివిధవిధముల నలంకృతయై ముకురమునెదుట నునుచుకొని తన మోమునందుఁ జూచెను. కస్తూరీతిలకమ్మున నొప్పి సిందూరబిందుసంయుతిం దగి, రత్నకుండలమండలమున విలసిల్లి మకరికాపత్త్రాభరణశోభలఁ జెన్నుమీఱి, గజకుంభస్థమౌక్తికసంయోగమున భాసిల్లి, మనోహరనాసాగ్రమునఁ దేజరిల్లి, శరత్పంకజనయనముల సొంపుఁగని, వక్రతరభ్రూభంగమునఁ జూడనై, విచిత్రకజ్జలోజ్జ్వలమై, పరిపక్వదాడిమీబీజసమదంతపంక్తులచే నుతింపఁజాలి, పక్వబింబాధరోష్ఠమునఁ దగి, సుస్మితమునఁ దనరారి, సుందరమై, అతిమనోహరమై, మునీంద్రనిశ్చలచిత్తమోహనంబై మెఱయుచున్న తనశరత్పార్వణచంద్రముఖము దర్పణంబునఁ గానఁబడియె. ఇట్లద్భుతముగాఁ గనఁబడు మోమును దృష్టి మీఱఁ జూచి తనగృహమునందే యుండెను. ఆసుదతి కామబాణప్రపీడితయగుచుఁ, బతిరాకకెదురు చూచుచు నుండఁగాఁ దా నంపినసేవకుఁడువచ్చి కశ్యపబ్రహ్మ కద్రూగృహంబున నిష్టాలాపంబులు సేయుచున్నవాఁడను పిడుగువంటిమాటను జెప్పెను. ఆవేడినుడి రత్నసారవిభూషితంబగు తద్హృదయంబునఁ బడియె. ఆలలనామణి రతికాతరయాట నవ్వార్త విన్నంతన హతాశయై క్రోధముఁ దాల్చెను.

ఆకోపమునకు ఫలముగా భర్తను శపింప వలసినదయ్యెను, వల్లభునియందలి ప్రేమమునఁ బ్రాణనాథుని శపింపదయ్యెను. దీనికిం గారకురాలు సర్పమాత గదా యని తలంచెను. తలంచి

తనసాధ్వీత్వమునొడ్డి యిఁకమీఁద నాసపత్నియగు సర్పజనని దే వాలయయోగ్యురాలు కాకుండుఁగాక. ధర్మిష్ఠయుఁ గాకుండుఁ గాక. ధర్మనాశిని యగుఁగాక. స్వర్లోకమునుండి దూరమున కేగుఁగాక. మానవయోనిం బుట్టువుంగాంచుఁ గాక అని శపించెను.

సేవకముఖమున నాకద్రువు తన కదితి యొసఁగిన శాపమును వినెను. నిష్కారణముగాఁ దనసపతి శాప మిచ్చెఁగదా యని యాగ్రహించి యిట్లు ప్రతిశాప మిచ్చెను. నావలెనే అదితియు మనుష్యయోనిం బుట్టుఁగాక. జరాయుతమగు మానుషయోని జననదూషనరక మనుభవించుఁ గాక అని శపించెను.

ఈయిరువురశాపముల నామునివరుఁ డాత్మ నెఱింగెను. కద్రువును సర్పమాతను జూచి హితవచనముల నూఱడిల్లఁ జేయుచుఁ గాలాంతరమున మర్త్యలోకమునకుం బోదువుగాక, నన్నుంగూడియే యాటనుందువుగాక. భయంపడకుము. సుఖముగనుండుము. ఆజన్మమున శ్రీకృష్ణముఖమును దర్శింపఁగలవు. అని యూఱడిల్లఁ జేసి యదితిగృహంబునకుం బోయి యుందా సాధ్వీ మనోవాంఛను జక్కఁగా నెఱవేఱిచెను. ఆబుతుకాలముననే మహేంద్రుఁడు దేవాధీశుఁడు జనించెను. అదితి యను దేవమాతయే దేవకీదేవిగా నవతరించెను. సర్పమాతయే రోహిణి యనఁ బుట్టెను. కశ్యపుఁడు వసుదేవుఁ డనుపేర నవతరించెను. శ్రీకృష్ణజనకుం డీమహాత్ముఁడే.

భక్తజనులారా! ఎంతశాంతముగలవారైనను స్త్రీలు చపలచిత్తలు. దూరదృష్టివిహీనలు అను నీనానుడులు సిద్ధాంతములే. అదితియంతటి సాధ్వీతిలకము సపత్నిని నిష్కారణముగా శపించెను. ఓర్పులేని దని నిందింపరాదు. కాని స్త్రీస్వభావమగు గుణముగలదియె యనవలయు. ఏలయనఁగా భర్తను డా నెల్లు ప్రేమించునో తక్కినభార్యయు నట్లే ప్రేమించు నని యెఱుంగక త్వరపడి భర్తను శపింపవలసియుండ నాయనను వదలి శాపమున కనర్హురాలగు కద్రువను శపించుట న్యాయముకాదు గదా. ఎంతటిపరిజ్ఞానమున్నను స్త్రీలు త్వరపడుస్వభావము గలవా రనుట నిక్కమాయెను. ఇంతమాత్రమే కాదు. అట్టి సాధ్వీమణికిఁ గల్గిన క్రోధము లోకోపకార మొనరించును. సామాన్యస్త్రీలకుఁ గలుగు క్రోధము వారినే బాధించును. ఇదియే భేదము. అదితి ముందు భగవంతుని గను భాగ్యము కలది. కానఁ దదనుగుణముగా శాపమును బొందెను. కద్రువయును శాపమును బడసినను భర్త యనుకంపాతిశయమున నించుకయు నపరాధ మొనరింపని సాధ్విగాన భగవంతునిఁ గుమారునిగాఁ గను నదృష్టము గలది యాయెను. కావున నెవ్వారుగాని సంచితము, నాగామి యనఁబడు కర్మముల ఫలముల ననుభవింపక తప్పించుకొనఁజాలరు. పామరులకుఁ బండితులకు నీవిషయమున భేదము లేదు గాని సజ్జను లనుభవించు కర్మఫలము లోకోపకారమునకుఁ గారణ మగు. పామరు

లనుభవించునది యట్టిది కానేరదు. ఇదియే యిట గ్రహింపఁ దగిన నీతి.

భార్యాద్వయ ముండుట యెట్టివారికేఁ గష్టహేతు వను న్యాయము అనుభవముతోఁ గలిపి సమన్వయముచేసినచో నిశ్చయ మని తేలుచున్నది. కశ్యపునంతటివాఁడియవురను బ్రతిమాలవలసివచ్చె. వారిశాపముల విని పరితపింపవలసినవాఁడాయెను. ఇఁక సామాన్యులమాట యిట నేటికి పెంచి వ్రాయవలయును? అది యీలోకమున స్వానుభవమునఁ గొందఱకు, దర్శనమునఁ గొందఱకు మనస్సునకు స్పష్టమగుచునే యున్నది. ఉండఁగలదు. దీనికి శంకలు లేవు. మాటికి ముమ్మాటికి ధ్రువము. ఇఁకఁ గథకు మరలుదము.

శ్రీకృష్ణావతారపవిత్రగాథను అవకాశమును గల్పించుకొనక వ్రాయవలసియున్నది. కాని దానికి ముం దొక్క విషయమును దెలుపక తప్పదు. దానిని వదలుటచే నొక తప్పుచేసినవాఁడ నగుదు. ఏదనఁగా, శ్రీవిష్ణుభాగవతమున రుక్మిణీవివాహఘట్టమున రుక్మి శ్రీకృష్ణునితో

శ్లో. ఆహా చోర! క్షణం తిష్ఠ యదూనాం కులపాంసన,
క్వత్ర యాసి స్వసారం మే ముషిత్వాధ్వాంక్షవద్ధవిః.

౧౦ స్కం. ౫౪ అ. ౨౫ శ్లో.

ఇట్లు సంభాషించినట్లు కనఁబడియెడిని. దశమస్కంధారంభమునందు

శ్లో. యదోశ్చ ధర్మశీలస్య నితరాం మునిసత్తమ,
తత్రాంశేనావతీర్ణస్య విష్ణోర్వీర్యాణి శంస నః. —శ్లో.

అనియుఁ గన్పడియెడు. యదువంశమున నవతరించుట యేల యను ప్రశ్న మసంగతముగాఁ గన్పడియెడు. ఏల యనఁగా నుత్తమరాజకుటుంబము లెన్నియో యుండఁగా రాజ్యార్హత లేక శాపగ్రస్తమగు యదుకులమునఁ బుట్టుట కేమిహేతువు? అను శంక కలుగకమానదు. 'ధర్మశీలస్య' అనుచో శీలశబ్దమునకు శాప మర్థమని కొందఱు చెప్పుదురు. ఈయర్థము మది నుంచుకొనియే కాఁబోలు మహాకవి బమ్మెరపోతనామాత్యుఁడు భాగవతాంధ్రీకరణమున "శీలముగల యదుకులమున, నేలా పుట్టెను మహాత్ముఁ డీశుఁడు" అని చెప్పెను. దీనికి నర్థము వ్రాయుచు బ్రహ్మశ్రీ పాలపర్తి నాగేశ్వరశాస్త్రులుగారు "శీలము కులమునఁ గల యదు" అనియన్వయించిరి. పోతనమహాకవిభావమున నిట శీలమనఁగా శాపమే యనితోఁచెడిని. లేనిచో ఏలాపుట్టెననగా ఏలాగునఁ బుట్టెను అనికాదు:ఏలపుట్టెను? ఎందుకుపుట్టెను? అను పర్యాయపదముల యర్థమే కాని యేలాగు పుట్టె ననియర్థము చెప్పరాదు. ఏలాగున పుట్టె నని ప్రశ్నము రాఁగూడదు. అనఁగా శాపదగ్ధమైన యదువంశమున నేటికిజన్మించెను.? ఏయేవిధములఁ బ్రవర్తిల్లెను? అనుభావమే సమంజస మని తోఁచెను. కాని పైశ్లోకమునకు శ్రీధరాచార్యులవారి యర్థమును వ్రాయలేదు. అంతటి మహాత్ములు వ్రాయని యర్థమును శ్రీపోతనమహాకవి

యేల వ్రాసె ననియు నడుగవచ్చును. శౌనుఁగున "శీలముగల యదుకులమునన్ = ఆచారవంతమగు యదువంశమునందు, ఏ లాపుట్టెను = ఏటికి జన్మించెను" అని యర్థము చెప్పిన బాగులే దు. ఏలా పుట్టెను = అనఁగా ఏలాగున జన్మించెను అని య ర్థము చెప్పినను బాగులేదు. మూలమునుబట్టి "నితరాం ధర్మశీల స్య యదోః తత్రవంశే" అని యన్వయించవలసినదేకాని వే ఱువిధముగా నన్వయింప వీలులేదు. మిగుల ధర్మస్వభావుఁ డగు యదువువంశమునం దనియే కదా దీని యర్థము. శ్రీపరవ స్తు శ్రీనివాసాచార్యవిరచిత సర్వశబ్దసంబోధిని యను నిఘం టువునందు శీలశబ్దమునకు నాల్గవయర్థము 'కీలమ్' అని వ్రాయఁ బడినది. కీల మనఁ గా జల మర్థము. కీలకీలాలశబ్దములు ప ర్యాయపదములు. కాన ఆయర్థ మిటఁ బనికిరాదు. కీల మనున ది పుంలింగమందును గలదు. అపుడు శంకు వని యర్థము. శం కు వనఁగా మేకు. తాత్పర్యముగా యదుకులమున కొక శంకు వు గల దనఁగా నొక యపకీర్తి కల దని చెప్పవచ్చును. అపకీ ర్తి యనఁగా రాజ్యాధికారము లేని కుటుంబ మనునదియే యొక యపకీర్తి. అ దెట్లు? శాపకారణముచేత నని పరంపరా సంబంధముగా నర్థము చెప్పుచు రాఁగా ఎట్లో శాపమను వర్థ ము గల దని యూహింపవచ్చును, కాని ద్రావిడప్రాణాయామ మన్నట్లు ఇంత శ్రమపడి యీయర్థ మేల చెప్పవలయు నని ప్రశ్నింపఁగా నిట్లు చెప్పుకున్న వీలు లేదండీ యని యే సమా

ధానము చెప్పవలయును. ఏల యింతప్రయాసమునకు హేతు వని మరల నెవరేఁ బ్రశ్నించినచో యదువును యయాతి శపి యించె ననియు, దానిని వెలిపుచ్చుటకుఁగా నింత ప్రయాస మని సమాధానము చెప్పవలయును. ఈప్రయాసము మా త్రము నిష్ఫలము కాదు. ఏలయనఁగా శ్రీమహాభారతమున స భాపర్వమున ముప్పదియేడవయధ్యాయమున

నాయమర్హతి వార్ష్ణేయ స్తిష్ఠత్స్విహ మహాత్మసు.

అని శిశుపాలుఁడు శ్రీకృష్ణు నాక్షేపించెను! వార్ష్ణేయుఁ డనఁగా వృష్ణికులోద్భవుఁడని యర్థము. యదువృష్ణి భోజాంధకులు యా దవు లనియే సామాన్యముగఁ బిలువఁబడుచుందురు. కాన రా జనామములలోఁ జేర్పఁ దగని యీకృష్ణుఁడు పూజార్హుఁడు కాఁడని యిటఁ దాత్పర్యము. ఈ మాటను బట్టి కూడ యదు వంశమువారు రాజ్యార్హులు కారని తోఁచును. కారణ మిం దులకు యయాతిశాపమే యని చెప్పవలయును.

శీలశబ్దమునకు నిఘంటువులందు శాప మను నర్థము నాఁజూచినంతవఱకుఁ గనఁబడలేదు. శబ్దకల్పద్రుమమునఁగూడ వ్రాయఁబడలేదు. ఎందైన నుండు నేమో! ఏది ఎట్లున్నను బ్రకృ తము యదువంశముచరిత్ర మించుక వ్రాయక తప్ప దని తోఁ చెడు. దానిని వదల వీలులేదని ముందే వ్రాసితినిగదా. కాఁబట్టి యించుక దానిని వివరించి తద్వంశమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మవతరించిన విషయమును వ్రాసెదను.

* యదువంశము.

లోమహర్షణుఁడు మహర్షులతో నన్నియో వంశచరిత్రములఁ దెల్పుచు నిట్లుపలికెను. మునులారా! పితృపుత్రికయగు విరజను నహుషుఁడు వివాహమాడెను. ఆమె యింద్రోపేంద్రతుల్యులగు కొడుకులం గాంచెను. యతి, యయాతి, శర్యాతి, రాయాతి, యాతి, సుయాతి నామములు గల యాపుత్రులాఱుగురని విశ్రుతంబు. అందు రెండవకొడుకగు యయాతి బహువిక్రమంబుల నసమానుఁ డగుట రాజయ్యెను. అందు యతి జ్యేష్ఠుఁడు యయాతి తదనుజాతుఁడు. ఆయయాతి కకుత్స్థకన్యక యగు గోదేవిని వివాహమాడెను. జ్యేష్ఠపుత్రుఁడగు యతి ముక్తికాముఁడై బ్రహ్మభూతుఁడై మునివర్యుఁడయ్యెను. మిగిలిన ఐదుమందిలో యయాతి జ్యేష్ఠుఁడు గాన భుజవీర్యమే సాయముగా భూమిపతుల నిర్జించి రాజేంద్రుఁడై భూమి నేలుచుండెను.

కొంతకాలమున కా రాజచంద్రుఁడు శుక్రపుత్రికయగు దేవయానిని పెండ్లియాడెను. వృషపర్వుఁ డను రాక్షసరాజు శుక్రశిష్యుఁ డుండెను. ఆతనికి శర్మిష్ఠయను పుత్రిక గలదు. ఆమెయు యయాతికి రెండవభార్య యాయెను. అందుఁ దొలి భార్యయగు దేవయాని యదు తుర్వసునామకుల నిర్వురఁదన

* ఈ కథ బ్రహ్మపురాణము పదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

యులఁ బడసెను. ద్రుహ్యుఁడు, అనువు, పూరువు అనుముగ్గురు కొడుకులు శర్మిష్ఠకుం గల్గిరి. యయాతి దేవయానిని శర్మిష్ఠను ప్రేమముతో గారవించుచు సుఖముగా రాజ్యమును బరిపాలించుచుండెను. ఆతని ప్రజాపాలనమును గాంచి మెచ్చి పురందరుఁడు పరమభాస్వరం బగురథంబు నొసంగెను. అది సొంగసై బంగరుచే నిర్మితమై దివ్యములగు పరమాశ్వములచే నలరారుచుఁ బవిత్రమై యుండెను. ఏదిక్కునకుఁ బోవఁదలఁచినను మనోవేగమున నాగుఱ్ఱములు పోవుచు విజయము రాజున కొసంగుచుండెను. ఆదివ్యస్యందనము నధిష్ఠించి యాఱుదినములలో భూమండలం బంతయుఁ దిరిగి యెల్లరాజుల జయించెను. యయాతి యుద్ధరంగమున నితరులకు జయింపనలవిగానివాఁడు. మనుష్యులను మాత్రమేగాక దేవదానవులను గూడ జయించెను. *ఆరథమే కౌరవులకందఱకుఁ బరీక్షితుని దనుక నుండెను. అట్టిదివ్యరథము తుదకు గర్గమునిశాపమున నాశ మొందెను. పరీక్షితునిపుత్త్రుఁడగు జనమేజయుఁడు రాజ్యగర్వమున నొకనాఁడు గర్గమునితనయుని బాలుని వాక్క్రూరుఁడనువానిని హింసించి బ్రహ్మహత్యనొందెను. దానిచే లోహగంధముగలవాఁడై యా

* ఈపరీక్షిత్తు, ఈతనిపుత్త్రుఁడు జనమేజయుఁడు పాండవుల తరువాతివారు కారని కురుపుత్త్రుఁడు పరీక్షితుఁడని తత్పుత్త్రుఁడు జనమేజయుఁడని యెఱుఁగవలయు. 'శ్లో. కురోః పుత్త్రస్య రాజేంద్ర రాజ్ఞః పరీక్షితస్య చ' అని మూ. కురుపుత్త్రుఁడు పరీక్షితుఁడు కాని పరీక్షిత్తు కాఁడు. అభిమన్యుపుత్త్రుఁడు పరీక్షిత్తు గాని పరీక్షితుఁడు కాఁడు.

రాజర్షి యిటునటు తిరుగుచుఁ బౌరులు జానపదులు తననుం బాపాత్ముఁ డీతఁడని పరిత్యజింప సుఖమునొందకయుండెను.

పిమ్మట నారాజు దుఃఖసంతప్తుఁడై జ్ఞానమునశింప శౌనకుఁ డనువిప్రేంద్రునికడకుం బోయి శరణుచొచ్చెను. ఆమునియు జనమేజయునిపరితాప మెఱింగి యతనిచే హయమేధమహాక్రతువ్రును జేయించి యతని బ్రహ్మహత్య పోఁగొట్టి పరిశుద్ధునిగఁజేసెను. ఆయజ్ఞము సమాప్తము కాఁగా నవభృథస్నానసమయమున నాతనిదేహము నాశ్రయించిన పాపసూచకలోహగంధము నశించెను.

జనమేజయుఁడు బ్రహ్మహత్యాపరిభూతుఁ డగుతఱి నా యింద్రదత్తస్యందనము చేదిపతివశ మయ్యెను. అప్పటిచేదిపతి శతమఖు నారాధించి తత్కారుణచే దానిం బడసి బృహద్రథుం డను పేరం బిలువఁబడుచు బలశాలియునయ్యెను. బృహద్రథుని పుత్త్రుఁడగు బార్హద్రథున కారథము స్వాధీనమయ్యెను. కొంతకాలమునకు భీముఁడు జరాసంధు ననిమొన వధియించి యాయుత్తమరథమును గైకొని వాసుదేవునకు సమర్పించెను.

ఇంద్రునివలన దివ్యరథము నీవిధమునఁ బొంది యెల్లరాజుల జయించి సప్తద్వీపవతియగు వసుంధరను యయాతి పాలించెను. నాహుషుం డగుయయాతిరాజ్యభారమును బూనుతఱి స్వపుత్త్రుల కందఱకు రాజ్యమును బంచి యిచ్చెను. అందు యదువునకుఁ బూర్వదిగ్రాజ్యము నొసంగెను. పూరువును

మధ్యరాజ్యపాలకుం గావించెను. తుర్వసు నాగ్నేయదిగ్రాజ్యమునను నిచెను. వీరిచే నీపృథ్వియెల్లఁ బాలింపఁ బడవలయు నని యయాతి యట్లొనరించెను.

మునులారా! యయాతి యిట్లు విజయపరంపరలఁ బొందియు జరాభిభూతుఁడయ్యు ధనుశ్శరములం బూని పుత్రులంగూడి యపరాజితుఁడై భూమి నెల్లఁ జరించి రాజ్యమును విభజించి కొడుకుల కొసంగెను. జరాభారపీడితుండై యొకనాఁడు యదువుంగాంచి యిట్లు పలికెను. వత్సా! ఈ నా జరాభారమును గ్రహింపుము. కార్యాంతరమున నేను నీతరుణరూపంబు గొని చరించెదను. సురుచిరతరుణరూపంబున ధరణిఁ దిరుగువేడుక నాకింకను గలదు. నాజరాభారమును నీయందునిచెద. అనుడు యదు విట్లనియె. తండ్రీ! ఈదానము నాకు సమ్మతము గాదు. బ్రాహ్మణునకు దాన మొసంగవలయు ననియే నాయాశయము. ఇతరులకుంగాదు. రాజులకుఁ బ్రతిగ్రహము శాస్త్రోక్తము కాదు. కాన ఆశాస్త్రమును దిరస్కరించి నీ జరాభారమును నే గ్రహింపను. ముదుసలితనమునందు బహుదోషములు గలవు. పానభోజనాదులయందు నవి యుండును. కాన నిట్టిదోషభూయిష్ఠ మగునీజరాభారమును బరిగ్రహింపనాకుత్సాహము గలుగకున్నయది. రాజేంద్రా! నాకంటెఁ బ్రియతరులగు పుత్రులనేకులు నీకుంగలరు. వారిలో నెవరినేని నీజరాభారమును బ్రతిగ్రహింపఁ గోరుము.

అని మోమోటమి లేక పలికిన జ్యేష్ఠకుమారునిం గాంచి దుర్వారక్రోధపరీతాంతఃకరణుఁడై వాగ్విదులలో మేటియగు యయాతి కుమారునిఁ దిరస్కరించుచు నిట్లు పలికెను. నీచాత్మా! పితృసేవ యనుధర్మము వదలి యితరా శ్రమ మేది చెప్పఁబడినది? ఏధర్మము విధింపఁబడియె? దుర్బుద్ధీ! నేనీకు దేశికుఁడనుగదా. ఇట్టినాయాజ్ఞ నుల్లంఘించుట యేగాక ధర్మము లుపదేశింపఁ జూచితివి. అని యంతకంత కంతరంగమున నుప్పొంగుకోపం బాపఁజాలమి నిట్లు శపించెను. క్రూరా! నీ ప్రజలు రాజులేనివా రగుదురుగాక. ఇందులకు సందియము లేదు.

అనిశపించి ద్రుహ్యుని, తుర్వసుని, అను వనువాసిని, వే ఱువేఱ పైరీతినే యాచించి వారును యదువు చెప్పినట్లే సమా ధానముచెప్పి తనప్రార్థనను జెల్లింపకపోఁగా వారినందఱ నట్లేశ పించెను. ఈశాపమువలన యదు, ద్రుహ్య, తుర్వ, శ్వను నామ కులు రాజ్యవిరహితులైరి. అంత యయాతి పూరు వను తన యునికంటెఁ బెద్దవారగు నల్వుర నీరీతి దారుణశాపానలదంద హ్యమానమానసులఁగా నొనరించి కొండికయగు పూరునిం బిలిచి పైవారి నడిగినట్లే ప్రశ్నించెను. వత్సా! నీవయసుం గొని భూమినెల్లఁ దిరుగఁదలంచితి. నాముదిమి నీవు గ్రహించి నీవయస్సు నా కీవలయు. ఇందులకు నీ విష్టపడిమెదవా. అని యాచించెను.

యయాతి యిట్లు తన్నడుగఁ బూరువు మాఱుమా టాడక యట్లే చేయుఁ డని వినయమునఁ బలికి తండ్రిముదిమిని దాఁదాల్చి తనయౌవనమును దండ్రికొసంగెను. యయాతియుఁ బరమానందభరితుఁడై నవయౌవనస్ఫురితుఁడై భూమి నెల్లఁ దిరుగుచుఁ జిరకాలము సుఖముల ననుభవించి కామముల కంత ముగలదా యని పరికించి పరికించి విశ్వాచియను సురతరుణిం గూడి చైత్రరథమను నుద్యానమునఁ జిరకాలము విహరించెను. ఎన్నటికిని గామముల కంతముగాని, తృప్తిగాని కనఁబడనందున యయాతి మరలి పురంబున కరుదెంచి పూరునియౌవనం బతని కొసంగి తనముదిమిని దా గ్రహించెను. ఇప్పట్టున యయాతి కొన్ని గాథలు పాడెను. అవి లోకులహితము పొంటెఁ బాడఁ బడినవియే.

ఏమనుష్యుఁడుగాని కూర్మము తనయవయవముల లోని ముడుచుకొన్నయట్లు కామముల లోఁ బఱచుకొనవలయును. లేనిచో వాఁడు దానినుండి తృప్తి నొందఁజాలఁడు. కామము లుప భోగమున నేనాఁటికిని దృప్తినొసంగవు, ఎంత హవిస్సు చేతను హుతవహుఁడు తృప్తినొందఁడుగదా. మీఁదుమిక్కిలి విశేష జ్వాలలచేఁ బ్రజ్వరిల్లును. అట్లే కామముల ననుభవించుకొలఁది ని గామాభివృద్ధియగుటయేగాని తృప్తిగలుగదు. భూమియందు వ్రీహియవహిరణ్యపశువులు స్త్రీలు ఒక్కరికిని దృప్తి నీఁజాల వు. అని తలంచి జ్ఞాని వీనిం గాంచి మోసమునొందఁడు. సర్వ

భూతములం జూచినపు డెవఁడు పాపభావమును మనోవాక్కర్మములచే నొందఁడో వాఁడే అప్పుడే బ్రహ్మపదము నొందును. ఎవఁడు ఎపుడితరులవలన భయపడఁడో, తననుండి యితరులకు భీతిని గల్పింపఁడో, దేనిని గోరఁడో, ద్వేషింపఁడో, అపుడే ఆతఁడు బ్రహ్మపదము నొందును.ఏది శ్రమించినను వదల శక్యముగాదో,ఏది తాను క్షీణించినను క్షీణింపదో, ఏది ప్రాణాంతికరోగమో, అట్టి తృష్ణను వదలినవాఁడే సుఖవంతుఁడు. తాను జీర్ణించినఁ గేశములు జీర్ణించును. దంతములు జీర్ణించును. ధనాశా జీవితాశలు తాను జీర్ణించినను జీర్ణింపవు. లోకమునఁ గామసుఖము, దివ్యమగు నితరసుఖము ఈ రెండును తృష్ణాక్షయసుఖమునఁ బదియాఱవపాలునకు సమానములు గావు.

అని యిట్లు రాజర్షియగు యయాతి సదారుఁడై వనమునకుం బోయెను. అందుఁ జాలకాలము దుష్కరతపం బొనరించెను. అందుండి భృగుతుంగమునకుం బోయి ఘోరతపం బొనరించి యది సమాప్తము కాఁగా నామహాయశుఁడు భుక్తిని వదలి సదారుఁడై తనువు వదలి స్వర్గమును బొందెను.

పాఠకోత్తములారా! యయాతిచరిత్రమును వింటిరి. ఇందుఁ గథాంశము ప్రధానము కాదు. దానిం జదివి యభ్యసింపఁదగిన విషయముల గ్రహించుటయే ప్రధానము. జనమేజయుఁడు బ్రహ్మహత్య నొనరించి మహాపాతకమును సంపాదించెను.

పంచమహాపాతకము లనంబడువానిలో నిది యొకటి. అట్టిదాని నెట్లో చేసెను. పశ్చాత్తాపము నొంది దానిం బోఁగొట్టుకొను వెరవెఱుంగక పరితపించెను. ఎన్నియో దేశములు తిరిగెను. కాని ఫలముగానఁడయ్యెను. తుదకు మహర్షి నాశ్రయించెను. ఆమహా నీయుఁడు హయమేధక్రతువును జేయించెను. క్షత్రియోచితమగు క్రతువునే చేయించెను. దాన బ్రహ్మహత్య యడంగెను. అనఁగా బుద్ధిలోపమునఁ జేసినపాపములు జ్ఞానాంకురము కాఁగా నావిర్భవించుపశ్చాత్తాపమునఁ జాలభాగము నశించు. అంతఁ బట్టుదలచేఁ దదనుగుణ మగునియమములం బూనిన నంతయు నశించు. దీనికిం గారణ మేమి? తాఁ జేసినది తప్పనియెఱుంగుట, ఇఁకమీఁద నిట్టితప్పులను జేయకుండ శపథము చేయుట. అట్టి పాపకృత్యములఁ జేయుబుద్ధిని వదలుటకై మనోనిగ్రహము నభ్యసించుట యనునవియే ప్రాయశ్చిత్తములు. కాని ప్రాయశ్చిత్తమని కొంత ధనవ్యయము చేసి మరల నట్టిపాపమునే యొనరించినచోఁ బూర్వపాపముతోఁ గలిసి యిది రెండవపాతక మగును. ఎంత ధనము వ్యయించినను బ్రాయశ్చిత్తమని యది యనిపించుకొనదు. దానఁ బాపము నశింపదు. అజ్ఞానకృతపాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము పశ్చాత్తాపము. పెద్దలాదేశించినవ్రతము ఇదియే. దీనికిఁదోడు మరల నిట్టిపి చేయ ననుశపథము. పాపకార్యస్వరూప మిట్టిదని సదా మననముచేయుట. అనునివి యన్నియుఁ జేసిన పాపములను బోఁగొట్టును. కాని లోకమును వచింపఁ

జేయునియమములు దానములు లోనగునవి పాపమును బోఁగొట్టఁ జాల వని నిరాఘాటముగాఁ జెప్పవచ్చును.

ఇఁక యయాతి యొనరించిన కృత్యములు, పిదప నతనికిం గల్గినజ్ఞానము, అట్టితఁడు బోధించినవాక్యములు అనువీని నించుక పరికింపుఁడు. ఆతఁడు చిరకాలము రాజ్యమేలి సకలసుఖముల ననుభవించినను దృప్తిచెందఁ డయ్యెను. పుత్త్రులు రాజ్యపాలనాధికారమునుబూనువయస్సుకలవారుకాఁగా రాజ్యములఁ బంచియిచ్చెను. అట్టితఁడేఁ గామమునకు లోఁబడి తనముదిమికి రోసెను. పుత్త్రుల నిర్భరవయస్సు తనకుండిన మేలను నవివేకమునకులోఁబడియెను. అంతఁ గొడుకులను సిగ్గు వదలి వయస్సు నిం డని యాచించెను. వా రంగీకరింపకపోఁగా, క్రోధావేశమునఁ గొడుకులనియు భావింపక ఘోరశాపమున వారిని హీనులం జేసెను. కడపటి కొమరుడు వివేకిఁ గాన బెద్దలసాంగత్యము గలవాఁడు కావునను ముచ్చమిదిపోయిన నేమి లోప మని తలంచి యందుల కంగీకరించెను. ఆవయస్సూని చిరకాలము చరించెను. అచ్చరమిన్నం గూడియొం డెందో తిరిగెను. వివిధవిధరతికేళులం దేలెను. ఎంతకాల మనుభవించిన నది యంతము గలది యని తోఁచెనా? తుదకుఁ బూర్వతపఃఫలమున నీకామము అనుభవవిశేషములఁ జెడదనుజ్ఞాన మంకురించెను. వెంటనే యచ్చరమిన్నను వదలి పురికిం జేరి తన ముదిమిని గ్రహించి నీతివాక్యముల నుపదేశించెను. అవియే యీకథాసారములు. కామము లనుభవమున నశించునవి కానే

కావు. కాకపోవుటయేగాక వృద్ధియగుచుండును. వానినుపేక్షిం చుటయే సమంచితమార్గము. తత్సుఖము నిస్సారమని నిరంతర ము స్మరించుచుంటయే తన్నివృత్త్యుపాయము.

"ఏతన్మాంసవసాదివికారం
మనసి విచింతయ వారం వారమ్"

అని శ్రీశంకరభగవత్పాదులవా రుపదేశించిరి కదా. అనఁగా దాని నిరంతరము స్మరించుచు నిస్సారమనుకొను చుంటయే తన్నివృత్త్యుపాయము. అందుఁ దృష్ణాత్యాగము పరమసుఖ మనునది ప్రధానవాక్యము. దానిని మించిన యుత్త మకార్యము వేఱొండు గలదా. సర్వకష్టములనుదెచ్చిపెట్టునది యదియే. కానఁ దృష్ణాత్యాగముఁ జేసినవాఁడే ధీరుఁడు. వాఁడే తపస్వి. ఆతఁడే యోగి. ఆతఁడే ముక్తుఁడు. దానిని జయించు టయే సకలలోకజయము దానిని మించిన విజయము వేఱొక టి యుండదు.

ఈనీతులు యయాతి బోధించెను. యయాతి బోధింప కున్న నవియెవ్వరికిని దెలియవా యన్నప్రశ్నము న్యాయ్యమైనది కాదు. ఏలనఁగా యయాతి విషయసుఖముల మునింగి తేలిన వాఁడు. అనుభవమున నెఱింగినవానిపల్కులే పరిగ్రాహ్య ములు. అవియే విశ్వాసపాత్రములు. అనుభవమున నెఱింగిన విషయమునశింపదు. శాస్త్రపఠనజన్యజ్ఞానమనుభవసిద్ధముకా నిచో నది హేయమే యనవలసివచ్చును. వేదాంతరహస్యము

ల నుపన్యసించువారెందఱో కలరుగాని స్వానుభవమున నెఱిం గినవా రందు లక్ష కొక్కఁడే. అట్టివారు వీరివలెఁ జెప్ప సాహ సింపరు. ఏలయన నందలి కష్టములు వారనుభవించిరి. కాననెం తకష్టము గలదో వారెఱింగినవారౌట నందఱిట్టికష్టముల భరిం పఁజాలరని వారెఱుంగుదురు. కావుననే పరిపక్వజీవుని గాంచిన పుడే వా రుపదేశింతురు. అట్టివారికిఁ గీర్తి యక్కఱలేదు. పది మంది మెప్పక్కఱ లేదు. నలుగురిలో గౌరవింపఁబడవలయున న్నయుద్దేశము వారికిలేదు. కాఁబట్టియే స్వానుభవమునఁజెప్పువా రిమాటలు ప్రమాణములని నమ్మకతప్పదు. యయాతి యిట్లు స్వానుభవమునఁ గామములను పేక్షింపలయుననియు లేకున్నచో నవి వృద్ధినొందునేగాని క్షీణింపవనియు బోధించెను.

వయస్సునుగ్రహించుట ముదిమి నిచ్చుట అనునీరెండు కార్యములు శక్యములా యనుప్రశ్నము చేయకమానన యితి గాదుకదా. వయస్సు నొకరికిచ్చుట యన్నంతనే నవ్వువచ్చును. ఇది కేవల మసంగత విషయముగాఁదోఁచునని యనువారుండక పోరు. కాని వారి కిట్లు సమాధానము చెప్పవలయును. సామా న్యదృష్టికి దుస్సాధ్యములని తోఁచినవన్నియు దుస్సాధ్యములు కావు. దేవతారాధకులకవి సుసాధ్యములే. విషముమ్రింగి జీర్ణించుకొనుట నిరాలంబమార్గమునఁ బ్రయాణముచేయుట, స్థలాంతరమున జరుగుచున్నవిషయములందెలిసికొనుట యను మొదలగునవి సామాన్యదృష్టి కశక్యకార్యములుగఁ దోఁచి

నను యోగులకవిసుసాధ్యములే యగుచుండును. అట్టివిషయ ములసాధించుమార్గములు స్థూలదృష్టికిగోచరింపవు. కాని యి దియిట్లు సాధింపవలయునని సామాన్యు లూహింపక యూర కుందురు. చిత్తసమాధియే ప్రధానతపస్సుగా భావించినయెడల నీపైకార్యములే కాక యింతకంటెఁ బెద్దపెద్దకార్యములు గూడ మనము చేయఁగల మని తెలియఁగలదు. ఇట్టిశక్తి కలుగుటకుఁ బ్రధానహేతువు యోగము నభ్యసించుటయే. అది లేనిచో నేకార్యమును సాధింపఁజాలము. యోగశక్తిచేఁ గొండలు పిండి చేయవచ్చు. సముద్రముల శోషింపఁ జేయవచ్చు. ఆశక్తి లేనిచోఁ గోఱలు లేనిభుజంగమువలె బుసకొట్టవలయునే కాని యేకార్యమును సాధించుశక్తియుఁ గలుగదు. అట్టియశక్తుల కన్నికార్యములు సాధ్యములే కావని తోఁచు. అవిసాధ్యములే యని వారి నమ్మునట్లు చేయుట చాలఁ గష్టతరమగు కార్యమే. అయినను వారు యోజించి యోగమహిమము నెఱుంగవలయు నని తెల్పుటకన్న నెక్కువగా వ్రాయఁజాలను. కుయుక్తులు పన్ని ముఖపిధానము చేయుమాటలు చెప్పఁబూనను. ఎట్టియు త్కృష్టకార్యమైనను యోగి చేయఁగలఁడు. ఎట్టియశక్యకార్య మైనను యోగికి శక్యమే యగును. కావున యోగము నభ్యసిం చుట ప్రధానకార్యము.

ఇంక నీగొడవలో విశేషపరిశ్రమము చేయక ప్రకృత కథాభాగమునకు వచ్చెదను.

ఇఁక యయాతివంశ చరిత్రము వినుఁడు. యదువునకుఁ శాపము గలిగెను గదా. రాజ్యాధికారము నశించెనుగదా. ఈవిషయమే శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునఁ బ్రధానము.

"యదోశ్చ ధర్మశీలస్య నితరాం మునిసత్తమ"

అనుదానిపై నీకథ వ్రాయవలసివచ్చెఁగదా. ఆయయాతివంశమున నైదుగురు రాజపుత్రులు విఖ్యాతి నొందిరి. సూర్యుఁడు కిరణములచేఁ బృథ్వి నాక్రమించినట్లు వీరిచే నీభూమి యావరింపఁబడియె.

యదుసంతతి.

అందు యదువంశ మిట్లు వృద్ధి నొందెను. అందేకదా శ్రీమన్నారాయణమూర్తి పుట్టెను. అట్టిది పరమపవిత్రవంశ మనక తప్పదుగదా. ఎన్ని శాపము లున్నను, ఎన్ని కళంకము లున్నను భగవజ్జననముచే నవి నశించిపోవుటయేగాక సకలయశోవృద్ధులు గలుగును. ఈవంశవిస్తృతి వినినచో సంతానము కీర్తియుఁ గల్గును. యయాతిచరిత్రము పరమపావనమైనది. అని రోమహర్షణుఁడు చెప్పఁగా విని మహర్షు లిట్లనిరి.

*మునీంద్రా! పూరువంశమును వినఁగోరెదము. ద్రుహ్యను యదుతుర్వసువంశములను వినఁగుతూహలము మాకుం గలదు. కాన వదలక వచింపుమా యన విని సూతుం డిట్లనియె. ముని

---

* ఇది బ్రహ్మపురాణము పదునొకండవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

లారా! పూరువంశమును వినుండు. అది పరమపావనము. కాన నానుపూర్విగావచించెదను. పురుపుత్త్రుఁడు సువీరుఁడు. వాని కొడుకు మనస్యునామకుఁడు. వానియాత్మజుఁ డభయదుఁడు. తత్తనయుఁడుసుధన్వుఁడు. వానియారసుఁడు సుబాహువు. వాని బుడుతఁడు రౌద్రుఁడు. ఆతనియంగభవులు దశార్ణేయువు, కృకణేయువు, కక్షేయువు, స్థండిలేయువు, సన్నతేయువు, ఋచేయువు, జలేయువు, స్థలేయువు, ధనేయువు, వనేయువు ననుపది మంది వెలసిరి. భద్రయు, శూద్రయు, మద్రయు, శలదయు, మలదయు, ఖలదయు, నలదయు, సురసయు, గోచపలయు, స్త్రీరత్నకూటయు ననుపదిమందిపుత్త్రికలు గల్గిరి.

అత్రివంశమున జనించి మహర్షియగు ప్రభాకరుఁడు భద్రనుపెండ్లియాడెను. సోముఁడను కుమారుఁడుగల్గెను. స్వర్భానుహతుఁడగు సూర్యుఁడు వియత్పథమునుండి క్రిందఁబడుచుండఁగా లోకముతమస్సంవృతముకాఁగా అంధకారనిరాసార్థమా ప్రభాకరమునిచేతనే ప్రభ కల్పింపఁబడియెఁగదా. దివాకరా! నీకుశుభములుగలుగుఁగాక యనియామహాత్ముఁడే యాశీర్వదింపఁ దద్వచనంబున సూర్యుఁడు క్రిందఁబడక స్వస్థానంబుననే నిల్వఁజాలెను. ఆప్రభాకరమహర్షియే భద్రను వివాహమాడినవాఁడని యెఱుంగునది. ఆమునియే అత్రిగోత్రముల శ్రేష్ఠములుగా ధరణివెలయించినవాఁడు. యజ్ఞములయందు దేవత లత్రిబలమును నెలకొల్పిరి. మఱియు నా ప్రభాకరముని

మిగిలినతొమ్మండ్రుగురను వివాహమాడి మహాసత్త్వులై దారుణతపోనిరతులగు పుత్త్రులంగాంచెను. ఆపుత్త్రులు గోత్రకర్తలై వేదపారగులై మునివరులై వెలసిరి. వారందఱు స్వస్త్యాత్రేయులన విఖ్యాతులైరి.

కక్షేయువునకు ముగ్గురు కొడుకులుగల్గిరి. వారు మహారథులు. సభానరుఁడు, చాక్షుషుఁడు, పరమన్యువు అని వారిపేరులు. అందు సభానరునకు విద్వాంసుఁడగు కాలానలుఁడను రాజుగలిగెను. వానికి ధర్మజ్ఞుఁడగు సృంజయుఁడు పుట్టెను. ఆతనికి మహావీరుఁడగు పురంజయుఁడు జన్మించెను. ఆరాజునకు జనమేజయుఁడు కొమరుఁడు. వానికి మహాశాలుఁడుపుట్టె. ఆతఁడు దేవలోకమునం గూడఁ బ్రఖ్యాతిగాంచి భూతలంబు నలరించెను. ఆమహాశాలునకు ధార్మికుఁడై వెలయు మహామనోనామకుఁడు కొడుకుదయించెను. ఆతండు సురగణపూజితుఁ డయ్యెను. ఆమహామనసునకు నిద్దఱుకొడుకులుగల్గిరి. అం దుశీనరుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు. బలశాలియగు తితిక్షువు కనిష్ఠుఁడు. ఉశీనరుఁడు రాజవంశమునఁ బుట్టిన కన్యకలనేవురం బెండ్లియాడెను. నృగయు, నవయుఁ, గృమియు, దర్వయు, దృషద్వతియునని వారిపేరులు. వారుపంచపుత్త్రులంగాంచిరి. వారెల్ల వంశకర్తలైరి. అందు నృగకొమరుఁడు నృగుఁడు. కృమిపుత్త్రుఁడు కృమి యనువాఁడు. నవ యను నామె తనయుఁడు నవుఁడు. దర్వ

యనునాతిమిన్నతనూజాతుఁడు సువ్రతుఁడు. దృషద్వతికి శిబి యాఠరసుఁడయ్యె.

అందు శిబికి శిబులు కొడుకులైరి. నృగునకు యౌధేయులు కొమరులు. నవుఁ డనువానికి నవరాష్ట్రుఁడు బుడుతఁడు. కృమికి కృమిల యనునది కొమరిత. సువ్రతుఁడు అంబష్ఠులనఁ బడువారింగాంచె. శిబికి లోకవిశ్రుతు లగునల్వురు శిబులనువారు గల్గిరి. వారిపేరులు వృషదర్భుఁడు, సువీరుఁడు, కైకేయుఁడు, మద్రకుఁడు అని. వారియేలుబడియం దున్నరాజ్యములు కైకేయము లనియు. మద్రకము లనియు, వృషదర్భము లనియుఁ బ్రఖ్యాతినొందెను.

ఉసీనరునిసోదరుఁడు తితిక్షువని మున్నె చెప్పఁబడియెఁగదా. అతనిసంతానంబు వినుఁడు. మునులారా! తితిక్షువు. పూర్వదిగ్భాగము నేలుచు రాజేంద్రుఁడనఁ బ్రఖ్యాతి నొందెను. అతనికి ఫేనుఁడు కలిగె. అతఁడు సుతపసుం గాంచెను. వాఁడు బలి యనువానిం బడసెను. కాంచనమయతూణీరములు గల యారాజుమానుషయోనిం బుట్టియు మహాయోగియైరాజుగూడ నయ్యెను. ఆరాజయోగి వంశకర్తలగునైదుగురఁ బుత్త్రులం గనెను. అందు నంగుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు. వంగ, సుహ్మ, పుండ్ర, కలింగ నామకులు అంగునకనుజులు. ఆవంశము బాలేయ మనం బ్రఖ్యాతం బయ్యె. వారందఱు బ్రాహ్మణులు వంశోద్ధారకులు నైరి.

మునిపుంగవులారా! పూర్వము బ్రహ్మ బలికి వర మిచ్చెను. ఏమనఁ గల్పాంతము నీవు జీవించియుందువుగాక అనునదియే. ఆబలి ధర్మతత్త్వార్థవేత్తలలో మొదటివాఁడు. యుద్ధమం దజేయుఁడు, ధర్మప్రధానుఁడు నయ్యెను. త్రైలోక్యదర్శన మావర ప్రభావమున నాతనికిం గల్గెను. బ్రహ్మాయు నతిప్రీతుఁడై వరప్రదానకాలమందు నీవు భూతలంబున నాల్గువర్ణముల స్థాపించువాఁడవు కమ్మని యాజ్ఞ యిచ్చెను. ఆవరములఁ బొంది యాబలి మహాశాంతమూర్తి యయ్యెను. ఆబలి చిరకాలము రాజ్య మేలి స్వర్గమున కేగెను. తత్పుత్రుల రాజ్యములైదును అంగ, వంగ, సుహ్మక, కలింగ, పుండ్రకము లనం బ్రఖ్యాతంబులయ్యెను.

ఇఁక బలిపుత్రులలో జ్యేష్ఠుఁడగు నంగుని సంతానము వినిపించెద. అంగపుత్రుఁడు దధివాహనుఁడనఁ గీర్తివహించి రాజేంద్రుఁ డయ్యెను. దధివాహనసూనుఁడు దివిరథుఁడు. వాని పుత్రుఁడు శక్రతుల్యపరాక్రముఁడగు స్వర్గరథుఁడు. వానికుమారుఁడు చిత్రరథుఁడు. స్వర్గరథుఁడు రాజ్యముసేయుచుఁ గాలంజరపర్వతంబున యజ్ఞము చేయుచుండ శతమఖుఁడు సాక్షాత్కరించి సోమపానమొనరించెను. ఆతని కొమరుఁడగు చిత్రరథునకు దశరథుఁడు తనయుఁడయ్యెను. అతఁడే లోమపాదుఁడనం బ్రసిద్ధుఁడై రాజ్యమేలెను. ఆయనకొమరితయే శాంతాదేవి. ఆదశరథునకు మహాయశంబుగల చతురంగుఁడు కొమరుండయ్యెను. ఋశ్యశృంగప్రసాదంబున నతఁడు కులవర్ధనుం

డయ్యెను. చతురంగపుత్త్రుఁడు పృథులాక్షుఁడు. వానికిఁబుత్త్రుఁడు. చంపనామకుఁడు. ఆచంపునినగరము చంపాపురియనం బ్రఖ్యాతింగాంచెను. దానిపూర్వనామము మాలినీపురియనియుండెను. ఆతనికిఁ బూర్ణభద్రముని ప్రసాదంబున హర్యంగుఁడనుకొడుకు కలిగెను. వానికొడుకు వైభాండకి. అతని యేనుఁగ్రైరావతము. ఆతఁడుమంత్రబలంబున స్వరమునుండియైరావతము దిగివచ్చునట్లు చేసెను. అహర్యాంగునకు భద్రరథుఁడు. తనయుఁడువానికి బృహత్కర్మ యను వాఁడు కలిగె. ఆతనికుమారుఁడు బృహద్దర్భుఁడు. వానికి బృహన్మనసుండు కొడుకయ్యెను. వాఁడేజయద్రథుండను తనయునిం గాంచెను. దృఢరథుఁడు తత్తనూజాతుఁడు. తత్పుత్త్రకుఁడు జనమేజయుండు వైకర్ణుండు వానికొడుకు. వికర్ణుఁడు వానితనయుండయ్యె. ఆవికర్ణునకు నూర్వురు కొడుకులు గలిగి యంగవంశకర్తలైరి. మహర్షులారా! అంగవంశప్రభువులగు రాజులవర్ణించితిని. వీరెల్ల సత్యవ్రతులు, మహాత్ములు, ప్రజావంతులు మహారథులు నగుదురు.

ఋచేయునివంశము.

రౌద్రాశ్వతనయుఁడగు ఋచేయునివంశము వివరించెద. సావధానముగావినుఁడు. ఋచేయునికి మతినారుండు నాఁ దనయుండు గలిగె.

వానికి వసుగోధనుఁడు, ప్రతిరథుఁడు, సుబాహువునను మువ్వురు తనూజులుగలిగిరి. వీరెల్ల వేదవేత్తలు. జ్ఞానులు. సత్య

వాదులు నగుదురు.-ఈముప్పురితరువాత ఇల యను పుత్త్రికయుఁ గలిగెను. ఆమె బ్రహ్మవాదిని. తంతు వనువాఁ డామెను బెండ్లి యాడెను. ఆదంపతులకు ధర్మనేత్రుఁడుగలిగె. బ్రహ్మవాదియుఁ బ్రతాపశాలియు నగు నాధర్మనేత్రునకు పదానవియనునది పత్నియయ్యెను. ఆమెకు నల్వురు కొడుకులు గల్గిరి. దుష్యంతుఁడు, మతిమంతుఁడు ప్రవీరుఁడు, అనఘుఁడు అనుపేరులు వారికిం జెల్లెను.

దుష్యంతునకు భరతుఁడు కొడుకు. ఆతఁడు సర్వదమనుఁ డనుపేరఁ బరఁగుచు నాగాయుతబలుఁడై చక్రవర్తియయ్యెను. ఆతనితల్లియే శకుంతల. శకుంతలాదుష్యంతులకుఁ గలిగిన యీభరతునిపేరనే యీభారతవర్షము ప్రఖ్యాతింగాంచెను. ఆభరతునకుఁ బెక్కుమందితనయులుగలిగిరిగాని తల్లులకోపంబున వారెల్లనశించిరి. అంగిరసుఁ డగుబృహస్పతికి భరద్వాజుఁడు పుత్త్రుఁడయ్యెను. ఆభరద్వాజుఁడు భరతునిచే యజ్ఞము చేయించుచుండఁ గొడుకు కలుగుటచే నాకొడుకు వితథుఁడయ్యెను. అంతట భరతుఁడు స్వర్గమునకేగెను. వితథునకు రాజ్యమొసంగి యభిషేకమహోత్సవ మొనరించి భరద్వాజుఁడు వనమునకేగెను. ఆవితథున కైదుమందికొడుకులు. సుహోత్రుఁడు, సుహోత్రయుఁడు, గర్గుడు, కపిలుఁడు నను పేరులు వారికిం జెల్లె. సుహోత్రున కిద్దఱుకొడుకులుగలిగిరి. అందుఁగాశికుఁడు పెద్దవాఁ

డు. గృత్సమతి రెండవవాఁడు. వారిలో గృత్సమతికి బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు వైశ్యులు తనయులు గలరు. కౌశికునకు దీర్ఘతపుండనుకొడుకు కలిగె. ఆతనికి ధన్వంతరి తనయుండు. కేతుమంతుఁ డాతనికొమరుఁడు. భీమరథుఁడు వానిపుత్త్రుఁడు. దివోదాసుఁడు వానిని దండ్రి యని పిల్వఁ దగువాఁడు. ఆతఁడే కాశీనగరాధిపతి యయ్యెను. అతఁడు సర్వక్షత్రియగర్వనిర్వాపణక్షముఁడు.

దివోదాసునకుఁ బ్రతర్దనుఁడు కొమరుఁడు. వానికి వత్సభార్గవు లిర్వురు కొడుకులు. అలర్కుఁ డనురాజపుత్త్రుఁడు హేహయవంశమందుఁ బుట్టి దివోదాసుఁడు యుద్ధమున హరించినపితృభాగ్యమును మరల నాక్రమంచెను. భీమరథునకు అష్టారథుఁడు కొడు కయ్యెను. అలర్కుఁ డాతరుణమున కాశీరాజ్యము నాక్రమించి యఱువదియాఱువేలయేండ్లు పాలించెను. ఇంతటి యాయు స్సారాజునకు లోపాముద్రా ప్రసాదమునఁ గలిగెను. ముదుసలితనమున నాతఁడు క్షేమకాసురుం జంపి వారాణసీపురిని నిర్మించెను. అలర్కునికుమారుఁడు క్షేమకుఁడు. వర్షకేతు వాతనికొడుకు. విభు వనువాఁడు తత్సుతుఁడు. విభువున కానర్తుండు తనూజుఁడు. సుకుమారుఁడు వానికిం బుట్టె. సుకుమారాత్మజుఁడు సత్యకేతువు. మహాతేజుఁడు వానికిం దనయుఁడయ్యెను. వీ రెల్ల భార్గవసంతతికిఁ జేరినవారు. అంగిరఃపుత్త్రులు. వీరిలో బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రు లనునాల్గుజాతులు గలరు.

అజమీఢునివంశము.

సుహోత్రునకు బృహన్నామకుఁడు కొడు కయ్యె. వానికి అజమీఢుఁడు ద్విమీఢుఁడు పురుమీఢుఁడను మువ్వురు కొడుకులు పుట్టిరి. అజమీఢునకు మువ్వురు భార్యలు. నీలియుఁ, గేశినియు,ధుమ్రినియు నని వారిపేరులు. అందుఁ గేశిని జహ్నువును బ్రతాపశాలిని గనియె. సర్వమేధ మనుమహాసత్త్రము నాతఁడే యొనరించెను. గంగాదేవి పతిలోభమున నాతనినే యనుసరించెఁ గదా. ఆతఁ డుపేక్షించుటచే నాతనిసదస్సును ముంచివైచెను. యజ్ఞవాటము నీలాగునముంచుటఁజూచి యాజహ్నుముని క్రుద్ధుఁడై గంగాదేవీ! చూడుము త్రిలోకవ్యాపిని వగునిన్ను నిముసమాత్రమునఁ ద్రాగెదను. ఈగర్వమునకుఁ బ్రతిఫల మిపుడే యనుభవింతువు. అని తనతపశ్శక్తిపేర్మి దానిం ద్రావెను. మహర్షు లావిధ మెఱింగి నీ కిది పుత్త్రికయగు. క్షమింపుమా యని వేఁడి గంగనుసాగనంపిరి.

ఆజహ్నుమునిరాజు యువనాశ్వునిపుత్త్రికయగు కావేరిని బెండ్లియాడెను. ఆమెపై గంగాదేవి కోపించి శపించెను. దానన నామె కొంతకాలమునకు నది యయ్యెను. ఆజహ్నువున కజకుఁడు జనించెను. అతనితనయుఁడు వలాకాశ్వుఁడు. నిరంతరమృగయాశీలుఁ డగుకుశికుఁడు వానికుమారుఁ డయ్యె. ఆరాజు వనచరులగు పహ్లవులతో సహవాసము చేసి వృద్ధినొందెను. ఆకుశికుఁడు శతమఖసమునిఁ బుత్త్రునిం బడయుకోరికఁదప మొనరిం

చెను. ఇంద్రుఁడు నేనేనీకొడుకునయ్యెదనని వరమిచ్చెను. ఆయన కు గాధియనురాజు పుట్టెను. ఆరాజుసాక్షాచ్ఛతమఖుఁడే. ఆగాధికి విశ్వామిత్రుఁడు కొడుకు. * విశ్వామిత్రునకు కష్టకుఁడు కొడుకు. వానికి లౌహి తనయుఁడు. ఇది జహ్నుమునివంశపరంపర యని యెఱుంగుఁడు. ఇంకొకభాగ మీాజమీాఢవంశ మనఁబరఁగె. దానిం దెలిపెద. ఆలకింపుఁడు.

అజమీాఢుని భార్య నీలి యనునంగన. ఆమెకు సుశాంతి యనుకొడుకు గలిగె. సుశాంతికిఁ బురుజాతి యనుకొమరుఁడుదయించెను. పురుజాతికి వాహ్యాశ్వుఁడు కొడుకు. వానికైదుగురు కొడుకులు. ముద్గల, సృంజయ, బృహుదిషు, యవీనర, కృమిలాశ్వులని వారిపేరులు. వారైదుగురే లోకమునంతయుఁ బాలింపఁ గలవారని విఖ్యాతి గలదు. ఆపంచపుత్రులదేశము లేపాంచాలములనం బరఁగె. ఆదేశములవారు బహునీతియుక్తంబుగఁ బాలించిరి. అందు ముద్గలునిపుత్రుఁడు మౌద్గల్యుఁడు. ఇంద్రసేన యనుకన్యక యామహాత్మునిం బెండ్లియాడి వంధ్యత్వం గనియె.

సృంజయునికొడుకు పంచజనుఁ డనం బ్రఖ్యాతి వహించె. వానికి సోమదత్తుఁడు తనూజాతుఁడు. సహదేవుఁడు వానియాత్మజుఁడు. సోమకుఁడు తద్భవుఁడు. గృత్సమతి వానికొడుకు. వానికజమీాఢుఁ డనువాఁడు పుట్టెం. వానివంశము సంతతి

* ఇందు కొన్ని యధికపాఠశ్లోకములు గలవు. ప్రక్షిప్తము లౌట వదలితి.

విహీనమగు నన్నతటి నావంశమున సోమకుఁ డుదయించెను. వానికి జంతువు తనయుఁడు. వానికి నూర్వురు కొమరులు గలిగిరి. వారిలోఁ గడపటికొడుకు పృషతుఁడు. ఆతఁడే ద్రుపద మహారాజుతండ్రి యని తెలియుఁడు. వీరెల్ల అజమీఢవంశసంభూతులు. సోమకు లనం బ్రసిద్ధిఁ గాంచిరి.

అజమీఢునిభార్య ధృమిని యనునది పుత్త్రుం గోరునది. పతివ్రత. అదృష్టవంతురాలు తనయుం బ్రసిద్ధుంబడయం గోరి వ్రతచర్యాపరాయణురాలై పదివేలసంవత్సరములు ఘోరతపం బొనరించెను. మితభోజనము చేయుచు హుతవహునందు వేల్చుచు అగ్నిహోత్రు నారాధించినకుశలయందే శయనించుచునుండఁగా నాభార్యయం దజమీఢుఁడు ఋక్షుఁ డనుకొడుకుం బడసెను. వాఁడు ధూమ్రవర్ణుఁడు సుదర్శనుఁడు నయ్యెను. ఆతనికి సంవరణుఁడు కొడుకు. కురువు తత్పుత్త్రుఁడు. ఆతఁడే ప్రయాగక్షేత్రమును మించినకురుక్షేత్రమును నిర్మించెను. ఆక్షేత్రమే పుణ్యతమమై, నివాసార్హమై రమణీయమై యొప్పెను. ఆకురువువంశమును ప్రసిద్ధమయ్యెను. అం దుదయించినవారెల్లఁ గౌరవు లనంబరఁగిరి.

కురురాజునకు నల్వురు కొడుకులు. సుధన్వుఁడు, సుధనువు, పరీక్షిత్తు, అరిమేజయుఁడు అని వారినామములు. పరీక్షిత్తునకు జనమేయుఁడు కొడుకు. మహాధార్మికుఁ డనుఖ్యాతి వహించెను. ఆతనికి శ్రుతసేనోగ్రసేన, భీమసేనులను ముగ్వురు

తమ్ములుగలరు. వారెల్ల మహాపరాక్రమశాలు రనఁబరఁగిరి. ఆ జనమేజయునకు సురథుఁడను మహామతి తనయుఁడు. వానికి విక్రాంతుఁడు కలిగె. ఆతఁడే విదూరథుఁ డనుపేరు వహించెను. ఆ విదూరథునకు ఋక్షనామకుఁడు కలిగెను. భరద్వాజముని కరుణ రెండవకొడుకు గలిగెను. వానికి నాపేరే పెట్టఁబడియె. సోమవంశమున ఋక్షనామకు లిద్దఱు. పరీక్షిత్తు లిద్దఱు. భీమసేనులు మూవురు. జనమేజయు లిర్వురు గలరు.

రెండవ ఋక్షునకు భీమసేనుఁడు కొడుకు. వానికిం బ్రతీపుఁడు తనయుఁడు. వానికి శంతనుఁడు కలిగె. దేవాపియు, బాహ్లీకుఁడు ననువారు శంతనుసోదరులు. శంతనుఁడు ప్రభువయ్యెను.

ఇఁక బాహ్లీకవంశమును వినుఁడు. బాహ్లీకుఁడు రాజర్షియనంబడియె. వానికి సోమదత్తుఁడు మహాకీర్తిశాలియై జన్మించెను. వానికి భూరి, భూరిశ్రవ, శ్శలు లనువారు మూగురు పుత్త్రికులు గల్గిరి. బాహ్లీకు నన్నయగు దేవాపి దేవతల కుపాధ్యాయుఁ డయ్యెను. ఆదేవాపికిఁ జ్యవనపుత్త్రుఁడగు కృతకముని మిత్త్రుఁ డయ్యెను.

శంతనువంశము.

రాజగు శంతనుసంతతి వినఁదగినది. ఇదియే త్రిలోకవిశ్రుతము. శంతనుఁడు గంగాదేవినుండి దేవవ్రతుం డను కొడుకుం బడసె. వాఁడు భీష్ముఁ డనుప్రఖ్యాతనామమును ధరించి

పాండవపితామహుం డయ్యెను. కాళి యనునది విచిత్రవీర్యుని గనియె. శంతనునకు రెండవభార్య యీకాళియే. విచిత్రవీర్యుఁ డకల్మషుఁడు.

కృష్ణద్వైపాయనముని విచిత్రవీర్యక్షేత్రమున (= భార్యయందు) ధృతరాష్ట్రుని, పాండువును, విదురునిఁ బడసెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారిం బెండ్లియాడి నూఱుగురు పుత్త్రులం గనియెను. వారిలో దుర్యోధనుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు. ప్రభువు కూడనయ్యెను. పాండురాజునకు ధనంజయుఁడు కొడుకు. సౌభద్రుఁడు ధనంజయునకుఁ గొడు కయ్యెను. ఆతఁ డభిమన్యు వనంబరఁగె. వానికిఁ బరీక్షిత్తు గలిగె. ఆతనికి జనమేజయుఁడు పారీక్షితుఁ డనఁగలిగె. ఆతనికిఁ గాశీనగరంబున నిర్వురు కొడుకులు గలిగిరి. చంద్రాపీడ సూర్యాపీడు లని వారినామములు. చంద్రాపీడునకు శతపుత్త్రులు గలిగిరి. ఆవంశము జానమేజయ మను ఖ్యాతిం గాంచెను.

ఆవంశమున జ్యేష్ఠుఁడు వారణనగరంబున సత్యకర్ణుఁడు మహాబలుఁడై భూరిదక్షిణలు గలయజ్ఞముల నొనరించుచు నుండెను. ఆతనికొడుకు శ్వేతకర్ణుఁడు. ఆతఁడు సంతానహీనుఁడై తపోవనమునకుం బోయెను. యాదవి యనునాతనిపత్ని ఆవనమునందే గర్భవతి యయ్యెను. ఆమె యదువంశభవ యగుట యాదవియనియు సుబాహుదుహితయై మాలిని, గ్రాహమాలిని యనియుఁ బిల్వఁబడు చుండును. ఇట్లు తనపత్నిగర్భ

వతి కాఁగా శ్వేతకర్ణుఁడు తనసంకల్పము మానక మహాప్రస్థానము చేయ నుపక్రమించెను. మాలినియుఁదోడన బయలు వెడలెను. ఇట్లు సుబాహుపుత్రిక భర్త వెంటఁ బోవుచు మార్గమున నొకకొడుకును గాంచెను. కాని ఆబాలుని సుకుమారు నందే విడిచి భర్తవెంట నాసాధ్వి బయలు వెడలెను. ద్రౌపదివలెనే యీకెయు మహాపతివ్రత. తల్లి లేని యాకుమారుఁడు గిరికుంజమున నేడ్వసాగెను. మేఘములు దయగల్గి సూర్యాతపము శిశువుపై సోకకుండఁ గ్రమ్ముకొని యుండెను.

శ్రవిష్ఠాపుత్రు లిర్వురు పైప్పలాదికౌశికు లనువారు శిశువు నాతనిం గైకొని స్నానముచేయించి నెత్తురు కందువు వీరును నెత్తుటం దోఁగి శిలాతలంబునఁ బరుండఁబెట్టి కుమారుని ప్రక్కనఁ గూరుచుండియుండిరి. వారినీడచే నాశిశువు నేద దేరుటచే వారాతని కజశ్యాముఁ డనిపేరిడి రోమకశాలయం దుంచిరి. అట నాశిశువు వృద్ధి నొందెను. రోమకునిభార్య సంతానహీన యాట నాశిశువును బెంచెను. కాన నాతఁడు రోమకపుత్రుఁ డనఁ బడెను. ఆయిరువురు బ్రాహ్మణు లాతనికి నెచ్చెలులై యుండిరి. ఆముఁవ్వురిపుత్రపౌత్రు లసంఖ్యాకులుగ వెలసిరి. ఇది పౌరవవంశము.

యయాతిచే వచింపఁబడిన శ్లోక మొక్కండు గలదు. యయాతి జరాభారపీడితుఁడై యీశ్లోకమును జెప్పెను. అది యిదియే.

"శ్లో. అచంద్రార్కగ్రహా భూమి ర్భవేదియమసంశయమ్,
అపౌరవా మహీ నైవ భవిష్యతి కదాచన."

ఈభూమి సూర్యచంద్రగ్రహము లుండునంతవఱ కుండును. నిస్సందేహము. ఎప్పుడుగాని పౌరవవంశజరాజవిహీనయై యుండకుండుఁగాక.

మునులారా! విఖ్యాతమగు నీపౌరవవంశము చక్కఁగా మీకుం జెప్పితిని. ఇఁక దుర్వసునియు, ద్రుహ్యానువులయు వంశమును వర్ణించెద. వినుం డని యిట్లు చెప్పఁదొడంగె.

తుర్వసువంశము.

తుర్వసునకు వహ్ని కుమారుఁడు. వానికి గోభానువు, వానికిఁ దైశానువు, అతనికిఁ గరంధముఁడు, అవ్వానికి మరుత్తుఁడు, అతనికి నవిక్షితుఁడు గలిగిరి. అనపత్యుఁడైన యాయవిక్షితుఁడు బహుయజ్ఞము లొనరించెను. అతనికి సంయుత యనుపుత్రిక కల్గెను. ఆకన్యను యజ్ఞములు చేయించినసంవర్త మునికారా జొసంగెను. ఆమెకుఁ బౌరవుం డగుదుష్యంతుఁడు కలిగెను. ఇట్లు యయాతిశాపంబునఁ దుర్వసువంశము పౌరవ వంశమునఁ గలిసిపోయెను. దుష్యంతునికుమారుఁడు కురూరోముఁడు. వానికి ఆహ్రీదుఁడు కలిగెను. వానికి నల్వురు కుమారులు గలిగిరి. పాండ్య, కేరళ, కోల చోళు లని వారిపేరులు. వారిరాజ్యములు పాండ్య చోళ కేరళము లని ప్రఖ్యాతంబు లయ్యెను.

ద్రుహ్యునకు బభ్రుసేనుఁడు కుమారుఁడు పుట్టెను. అంగారసేనుఁడు వానితనయుఁడు. అతఁడే మరుత్పతి యనఁ బరఁగెను. వాఁడు యౌవనాశ్వునితో ఘోరాహవము పదిమాసము లొనరించి హతుఁ డయ్యెను. వానికొడుకు గాంధారుఁడు. ఆతని పేరనే గాంధారదేశ మని రాజ్యము పిల్వఁబడియె. గాంధారదేశాశ్వము లుత్తమాశ్వములన్న పేరు వహించినవి.

అను వనువానికి ధర్ముఁ డనుకుమారుఁడు కలిగెను. ధృతుఁడు తత్సుతుఁడు. శతద్రుహుఁడు వానియాత్మజుఁడు. ప్రచేతసుఁడు వానికొడుకు. సుచేతసుఁడు వానికొడుకు. యదుపుత్రులైదుగురు దేవసుతసమానులు. సహస్రద, పయోద, క్రోష్ట్ర, నీలాంజికులనుపేరులు వారికిం జెల్లె. సహస్రదునకుఁ బరమధార్మికు లగు పుత్రులు ముప్వురు గలిగిరి. హైహయ, హయ, వేణుహయు లన వారు భూమి వెలసిరి. అందు హైహయునకు ధర్మనేత్రుఁ డనుకొడుకుపుట్టెను. వానికిఁ గార్తుం డనుకొడుకు గలిగెను. కార్తునకు సాహంజుఁడు కుమారుఁడు. సాహంజానీపురి ఆరాజుచేతనే కట్టింపఁబడియె. మహిష్మంతుఁ డనువానికి భద్రశ్రేణ్యుఁడు కలిగెను. వానికి దుర్దముఁడు తనయుఁడు. కనకుఁడు తత్తనూజుఁడు. కనకపుత్రులు నల్వురు లోకవిశ్రుతులు. కృతవీర్య, కృతౌజసు లని, కృతకర్మ, కృతాగ్ను లని వారి పేరులు. కృతవీర్యున కర్జునుఁడు కుమారుఁడు. ఈతఁడే కార్తవీర్యార్జునుఁ డనఁ బరఁగెను. సహస్రబాహువులచే సప్తద్వీప

ముల సంచరించి పౌరుషము నెఱపినమహానుభావుఁ డీతఁడే. ఒక్కఁడే రథ మెక్కి భూమీశుల నెల్ల జయించెను. ఆరాజు పదివేలవత్సరములు దారుణతపం బొనరించెను. దత్తాత్రేయమహర్షి నారాధించెను. ఆముని యత్రిమహర్షికుమారుఁడు. ఆముని ప్రీతుఁడై నాలుగు వరము లొసంగెను. మొదటి వరము సహస్రబాహువులుండవలయునని, రెండవది తా నధర్మమునఁ బ్రవేశించినను బెద్దలు వలదన్న మానుకొనునట్టి బుద్ధి యుండవలయు నని, మూఁడవది భయంకరపౌరుషమున భూమి నెల్ల జయించి ప్రజానురంజనముగాఁ బాలించుశక్తి కలుగ వలయు నని, నాల్గవది యుద్ధరంగముల శత్రువుల,నెన్నియో సారులు జయించి మహాహవముననే మృతినొందవలయునని. ఇవియే యారాజుకోరినవరములు. యుద్ధముసేయఁగోరినపు డామహీజానికి సహస్రబాహువులు మొలుచును. ఆకార్తవీర్యార్జునుఁడే సకలసముద్ర నగర పర్వతనదీనదయుక్తభూమండలమును జయించి రాజ్యమేలెను. ఒక్కొక్కద్వీపమునందు ఏడువేల యజ్ఞము లొనగించెను. అన్నియజ్ఞములు విశేషదక్షిణలొసంగియొనరింపఁ బడినవే. కాంచనయూపము, కాంచనవేదికలు గలిగి సకలదేవతాలంకృతములై, గంధర్వాప్సరోగీతనృత్యవిభూషితములై యుండినవి. ఆయజ్ఞమును గాంచి శాస్త్రపండితుఁడగునారదుఁడు విస్మయ మంది యీక్రిందిశ్లోకమును గానము చేసెను.

శ్లో. న నూనం కార్తవీర్యస్య గతిం యాస్యంతి పార్థివాః,
యజ్ఞైర్దానై స్తపోభిర్వా విక్రమేణ శ్రుతేన చ.

యజ్ఞదానతపోవిక్రమపాండిత్యములచే రాజులందఱు ను గార్తవీర్యునకు సరిపోలరు. ఇది నిశ్చయము. అని తాత్పర్యము.

ఆకార్తవీర్యుఁడు కవచఖడ్గకోదండములం దాల్చి రథము నెక్కి సప్తద్వీపములయందు సంచరించుచుఁ బ్రజలకుఁ గనఁ బడుచుండును. ఆతనిరాజ్యకాలమున ద్రవ్యనష్టము గాని, శోకము గాని, భ్రాంతి గాని ప్రజలకు లేకుండెను. ధర్మమున నారాజచంద్రుఁడు పాలించుటయే యిందులకుఁ గారణ మని యెఱుంగవలయు. ఆరాజేంద్రుఁడు సర్వరత్నాఢ్యుఁడై *చక్రవర్తియు నయ్యెను. పశుపాలకుఁడు, క్షేత్రపాలకుఁడు, పర్జన్యుఁడు, మహాయోగియు రాజే యయ్యెను. జ్యాఘాతకఠినత్వక్కుగల బాహుసహస్రంబుచే రశ్మిసహస్రయుతుం డగుసూర్యునిరీతిఁ బ్రకాశించెను. ఆకార్తవీర్యుఁడు మాహిష్మతీనగరమున నున్న కర్కోటకపుత్రులగు నాగులనోడించి యాపురమునాక్రమించెను. ఆతఁడు సముద్రవేగమును వర్షాకాలమునందు బాహుసహస్ర

* చక్రవర్తియనఁగా నిచ్చోట విష్ణుచక్రమే దుష్టశిక్షణము చేయుచుండఁగా నక్రమంబుగా రాజ్యము చేయుచుండువాఁడు చక్రవర్తి యని యర్థము చెప్పవలయు. హరిశ్చంద్ర నల పురుకుత్స పురూరవ స్సగర కార్తవీర్యు లారుగురు చక్రవర్తులనుచో నిదే యర్థము గ్రహింపవలయును.

ముచే నాపి విహరించుచుండును. ప్రవాహముల నిలిపి యెదు రెక్కి పాఱునట్లు చేయుచుండును.

మాహిష్మతీపురీపరిసరమున నర్మదతరంగమాలాభి రామయై ప్రవహించుచుండి దానిచంచలతరంగ సంఘముల బాహుసహస్రముల నాపియెదురెక్కి ప్రవహింపఁ జేయుచు విహరించుచుండు. ఒకొక్కతఱి బాహువులు వేయింటనుసముద్రపునీటి నెగఁజల్లుచు నారాజు క్రీడించుచుండ, మహాసురులు భీతులై పాతాళమున నొదిగియుందురు. మఱొక్కకాలంబున నారాజు వేయిహస్తముల నరికట్టఁగా సముద్రము తరంగములు లేక తిమితిమింగిలాదిజలజంతువులు తల్లడిల్ల, నురుగు తెప్పలు చెదరి నీటఁగలిసి యడుగంట, సుడులుపలుతావులఁ గనఁబడఁగా దీనత నొందుచుండును. ఆరీతిని గాంచినప్పుడు మందర పర్వతమును గవ్వముగాఁదఱచునపుడు పాలకడలిస్మృతికివచ్చుచుండును. ఆక్షోభమునఁ జకితులై గరుడులు వియద్గమనమును మానియుందురు. మహోరగములు తటాలున లేచి కార్తవీర్యునిమాటస్మృతికి రాఁగా భీతిల్లి యంతలో నాకస్మికముగా నటుపోవునారాజుం గాంచి పడగలఁ గదల్పక తలలు వాంచి యుండును. అపుడు చూచువారలు సాయంకాలమున వాయుకంపితము లగుకదళీకాండములా యని యూహింతురు.

ఒకానొకప్పు డారాజు లంకేశుఁడగు రావణుని మాఱ్కొని జ్యాలతను ధనుస్సునంగూర్చి యైదుబాణములచేతనే

మోహితునిగ నొనరించి తనకు లోబడునట్లుచేసి కట్టివైచి మాహిష్మతీనగరమునఁ గారాగారమున నుంచెను. ఆవార్త విని పులస్త్యముని కార్తవీర్యునికడకుం బోయి, కనఁబడఁగా భక్తిభరితుఁడై రావణుని వదలి పులస్త్యమునియాచనను సార్థకముగ నొనరించెను. ఆతఁడు విలాస మూని యల్లెత్రాటిని మీటఁగా నాధ్వని ప్రళయకాలమేఘధ్వనిని మఱపించును. ఓహో! ఆరాజు ప్రతాపమున భార్గవునిహైమతాళవనమును భేదించెను. ఒకప్పుడు సూర్యుఁ డీరాజు నాశ్రయింపఁగా సప్తద్వీపముల నొసంగెను. అంతఁ జిత్రభానుని తాపంబున నరాదులు దహింపఁబడఁగా సర్వము శూన్యమయ్యెను. ఇట్లు కార్తవీర్య సహితుఁడై భాస్కరుఁడు లోకమును దహింపఁగా వరుణపుత్త్రుఁడై భాస్వంతుఁడై వసిష్ఠనామకుఁడగు నాముని ఆపుఁడను ప్రఖ్యాతిం గాంచి లోకాపకారహేతువగు నాకార్తవీర్యుని శపించెను. ఏమన. ఓకార్తవీర్యుఁడా నాతాళవనమును దహించి దుష్కర్మము నొనరించితివి. కాన నిన్నొకఁడు చంపఁగలఁడు. జమదగ్నిపుత్త్రుఁడై ప్రతాపవంతుఁడగు రాముఁడే నిన్ను వధింపఁగలఁడు. ఆమహాత్ముఁడు నీబాహుసహస్రమును ఖండించి వధించుఁజుమీ. ఆతఁడు బ్రాహ్మణుఁ డనుమాట మాత్రము మఱువకుము. మునులారా! ఆబ్రహ్మర్షిశాపమున నట్టిరాజున కల్లే యుద్ధమునఁ బరశురామునిచే మరణము గల్గెను. దత్తాత్రేయుని వరమడుగునపు డారాజు యుద్ధమృతిని యాచించియుండెను.

ఆకార్తవీర్యునకు నూర్వురు తనయులు గలరు. అందైదు మందియే శేషించిరి. వారు శస్త్రాస్త్రవిద్యానిపుణులు. మహాత్ములు. శూరసేన, శూర, బృషణ, మధుపధ్వజ, జయధ్వజులని వారిపేరులు. జయధ్వజుఁ డవంతీరాజ్యపాలకుఁ డయ్యెను. వాని తనయుఁడు తాలజంఘుఁడు. వాఁడు బలశాలి. వానికిం గొడుకులు నూఱుగురుగల్గిరి. వారెల్లఁ దాలజంఘులనం బ్రఖ్యాతి వహించిరి. హైహయులవంశమునఁ బుట్టినరాజులు వీతిహోత్రు లనియు, సువ్రతు లనియు, భోజు లనియు, నావంతు లనియుఁ, దౌండికేరు లనియుఁ, దాలజంఘు లనియు, భరతు లనియు, సుజాతు లనియుఁ బ్రఖ్యాతులై యెల్లయెడల వ్యాపించిరి. వృషప్రభృతు లగు యాదవులు పుణ్యకర్మరతులై చెలువారిరి. అందు వృషుఁడనువాఁడు వంశకర్తయయ్యెను. వానిపుత్త్రుఁడు మధుఁడు. వానికిఁ బుత్రశతంబుగలిగె. అందు బృషణుఁడు వంశకర్త. వానినుండియే వృష్ణికులము విస్తరిల్లె. మధువంశమునఁ బుట్టినవారు మాధవు లయిరి. హైహయులే యదునామమున యాదవులనం బరంగిరి.

కార్తవీర్యునిజన్మచరిత్రమును విన్నవారికి విత్తనాశము కలుగదు. వ్యవహారమునందు నష్టము కలుగదు. ఇదియే యయాతివంశచరితము. యయాతిపుత్త్రవంశ మైదువిధములుగా విఖ్యాతి నొందెను. లోకైకవీరు లగువీరిచరిత్రము పరమపవిత్రము. సాధువులు పఠించి మనముల ధరింతురు. ఈవంశపంచక

మును బఠించిన నియతుఁడు పంచసత్పుత్రులం గాంచును. ఆయుః కీర్తిప్రముఖసకలలాభములు కలుగును.*

పాఠకులారా! శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యవతరించుటకుఁగల కారణములఁ గొన్ని వ్రాయఁబడియె. భగవదవతారమునకు ముందే వారికి సాయమొనరింప నవతరించిన వారెందఱో కలరు. వారిచరిత్రములను ముందే వ్రాయఁబడుట మంచిదని నాభావము. ఐనను భక్తులరగుమాకు భగవదవతారమును వినఁగౌతూహలము మెండుగనుండును. సమయానుగుణ్యముగనాయా వీరసాధుపురుషులచరిత్రమును జదువుటకును మీ కుత్సాహముండును కాన నించుక త్వరపడి శ్రీకృష్ణపరమాత్మగోలోకమునుండి యవతరించుపరమపావన దివ్యకథను వ్రాయఁబూనెద. స్వోక్తివ్యాఘాతమనక ప్రక్రమభంగ మనక నాయీచాపలమును సహింతురని మిమ్ముఁ జేతులొగ్గి వేఁడుచున్నాఁడను. ఇఁక వృత్తాంతమును వినుఁడు.

♦ శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించుటకు ఇంచుక ముందు భూలోకమెట్లున్నది? అనునదియే ప్రశ్నము. ఈవిషయము ప్రథమసంపుటమునందే వ్రాయఁబడినదే యనఁబోకుఁడు. దానినంతయు వ్రా

---

* ఇందుఁ గ్రోష్టువంశము అధ్యాయాంతమం దున్నది. కాన దానిని వదలితిని.

♦ ఈభాగముమాత్రము సకలపురాణములనుండి తేలిన సారాంశముగా వ్రాయఁబడు ననియుఁ దెలియఁదగు.

యక కంసచరిత్రమును వ్రాయుచుం దదనుగుణముగనించుక వ్రాసి భూదేవిమొఱ్ఱను దెలిపి యంతట శ్రీకృష్ణజననదివ్యగాథను వివరింతు. మహాత్ములారా! ఈమాత్రము నాయపరాధరూపచాంచల్యమును సహింపఁగూడదా. సహింతు రన్ననమ్మికచే వ్రాయుచున్నాఁడను.

జయవిజయులు శ్రీపతిద్వారపాలకు లనియు, సనకసనందనాదులశాపకారణమున మూఁడు జన్మముల దైత్యులుగానవతరించి భగవంతునితో ద్వేషించి మడిసి మరల శ్రీనాథుముక్తిగేహమున ద్వారమును గాచి భగవత్సేవారూపదివ్యతపస్సునొనరింపఁబూనుటయు మీరెఱుంగుదురుగదా. ఆజయవిజయులు తొలిజన్మమున హిరణ్యకశిపుహిరణ్యాక్షులనం బరఁగి లోకములను బాధించి సాధువుల హింసించి యమర్త్యులం జించి చెండాడి యడవుల నిడుముల బడఁజేసి యంతట భూదేవి దీనాలాపముల నాలించి భగవంతుఁడు శ్రీహరి నృసింహరూపమున నవతరించి హిరణ్యకశిపుని, ఆదివరాహరూపమున నుందే యతనిసోదరుఁడగు హిరణ్యాక్షుని వధించెను. అంత నాయవతారఫలము ముగియ శ్రీహరి యథాస్థితి వైకుంఠమునకరిగెను.

మరల జయవిజయులులు రెండవపర్యాయము రావణకుంభకర్ణులనం బుట్టిరి. వారు లోకమును బాధించుట హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులు బాధించుటవంటిది కాదు. వీనిపద్ధతియే వేఱు. తొలిజన్మము బహుభయంకరము. తమఃప్రధానము.

రెండవజన్మము రజస్తమోవికృతి. కావునఁ గుంభకర్ణుఁడు కేవలతమస్స్వభావుఁడుగను రావణుఁడు రజస్స్వభావుఁడుగను బుట్టిరని చెప్పుట యొకగొప్పసాహసము కాదు. వారి కాలమున దేవతలకును, ఆదేవతలకు యజ్ఞాదిలోపమున బలవృద్ధిఁ గల్గించుసాధుమునులకును, బాధ గల్గుటయేగాక పరమపవిత్రచరిత్రలగు కులకాంతల కెంతటికో మహాబాధ గల్గెను. ఏకాలమున స్త్రీలప్రవర్తనము సద్రూపముగాక యసద్రూపమున వెలయునో ఆకాలము సధర్మము లోకమున నామమాత్రవ్యవహృతమని యెఱుంగవలము.

వృక్షమునకు ముఖ్యాధారములు వేరులు. అవి చెడుచో వృక్షము నిలువు నశించును. అట్లే ధర్మవృక్షమునకు స్త్రీలు వేరులు. స్త్రీలకడ నున్న యమూల్యసదాచారస్వరూపప్రవర్తనము నశించెనా, అంతటి ప్రవర్తనమునశించినదే యని యెఱుంగుట సరసము. వనితలనఁగాఁ బ్రపంచవృక్షమునకు మూలాధారభూతలు. మూలము చెడ వృక్షము నశించుట కన్నులారఁ గను చున్నారము కదా. అట్లేస్త్రీలకడ సత్ప్రవర్తనమునశించెనా, తత్సంతానమున కాయలవాటు లలవడును. ఎవరికర్మము వారిదే కదా యన్నసిద్ధాంతమునకు నించుక బాధ గలదు. సహవాస మనునదియు నొకకర్మమే. అదియు ఫలప్రదమే.

బాల్యమునఁ దల్లియే పిల్లలను సదాచారవంతులుగనో దురాచారవంతులుగనో తీర్చును. తండ్రి బుద్ధివచ్చినపిదప వారికి

విద్య చెప్పఁగలవాఁడు. ఏగుణముగాని చిన్నతనమున నలవడిన నది సామాన్యముగా నశింపదు. అట్లు మాఱుటయుఁ బ్రత్యక్షమునఁ జూచుచున్నారము కాదా యని మాత్రము ప్రశ్నింపకుఁడు. సామాన్యమనుశబ్దమును బరికింపుఁడు. అదియే మీ ప్రశ్నమునకు సమాధాన మిచ్చును. కాఁబట్టి యెంతకాలము స్త్రీలకడ సత్ప్రవర్తనరూపధర్మనిధి యుండునో అంతవఱకే లోకము వృద్ధినొందుట. తద్విపరీతమున లోకము క్షీణించుటయే. అనఁగా రోగులు, మూర్ఖులు, అల్పాయువుగలవారు, స్వేచ్ఛాప్రవర్తకులు, ఆశాపరవశులు జన్మించుటయే. అట్టివారిచే లోకమునకు మేలు చేకూరుట కల్ల. ఇది సిద్ధాంతము. మూఁటికి ముమ్మాటికి నిది సత్యము. సత్యము. సత్యము.

శ్లో. అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః,
స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః.
సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్య చ,
పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదకక్రియాః.
దోషై రేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః,
ఉత్సాద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః.
ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన,
నరకే నియతం వాసో భవతీత్యనుశుశ్రుమః.

భగవద్గీత. ౧ అ. ౪౩ శ్లో.

శ్లో. ప్రజనార్థం మహాభాగాః పూజార్హా గృహదీప్తయః,
స్త్రియశ్శ్రియశ్చ గేహేషు న విశేషో ఽస్తికశ్చన.
పతిం యానాభిచరతి మనోవాగ్దేహసంయుతా,
సా భర్తృలోకా నాప్నోతి సద్భిస్సాధ్వీతిచో చ్యతే.
వ్యభిచారాత్తు లోకే స్త్రీ లోకే ప్రాప్నోతి నింద్యతామ్,
సృగాలయోనిం ప్రాప్నోతి పాపరోగైశ్చ పీడ్యతే.

మనుస్మృతి ౯ అధ్యా. ౩౦ శ్లో.

భగవద్గీతాభిప్రాయము స్మృతిభావము పైసిద్ధాంతమును దృఢపఱుచుచున్నవి. కాఁబట్టి పైనీతి కేవలబుద్ధికల్పితము కాదని విశ్వసింపవలయు.

శ్లో. కువివాహైః క్రియాలోపై ర్వేదానధ్యయనేన చ,
కులాన్యకులతాం యాంతి బ్రాహ్మణాతిక్రమేణ చ.

మనుస్మృతి. ౩ అ. ౬౩ శ్లో.

వ్యా. ఆరాదివివాహైః యథావర్ణ నిషిద్ధైః జాతకర్మాది క్రియాలోపైః ర్వేదాపాఠేన బ్రాహ్మణాపూజనేన ప్రఖ్యాత కులాన్యప్రకర్షం గచ్ఛంతి. అని కుల్లూకభట్టు.

జాతిగౌరవముపోవుటకు నెన్నికారణములో ఈమనుస్మృతి వాక్యముం బరికించినఁ దెల్లమగును. జాతిప్రశంసయే వలదనువాదము కేవలహఠవాదము. ఆవాదము ఖండాంతరముల యందే చెల్లు. భరతఖండమునఁ జెల్లదు. ఏలన ఈభరతఖండ

షమున నైహికమునకన్న ఆముష్మికమే ప్రధాన మనుసిద్ధాంతము గలదు.

శ్లో. విహితస్యాననుష్ఠానా న్నిందితస్య చ సేవనాత్,
అనిగ్రహాచ్చేంద్రియాణాం నరః పతన మృచ్ఛతి.
యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి, ప్రాయశ్చిత్తకాండము. ౨౧౯ శ్లో.

విహితకర్మములు వేదోక్తములు భరతఖండముననే కలుగుటచే ఖండాంతరాభ్యాసములతో నిచ్చటి యభ్యాసములఁ బోల్పరాదు. నిషిద్ధకర్మములు విహితకర్మములు శ్రుతిస్మృతిప్రతిపాదితములే కాని యెవరికిఁ దోఁచినట్లు వారు సమయానుసారముగాఁ గల్పించిన కృత్యములవంటివి గావు. అట్లు శ్రుతిస్మృత్యుక్తకర్మాభావమున నాముష్మిక మనునది యసిద్ధాంతభూతమై నామమాత్రమై యుండు. కాఁబట్టి యం దైహికసుఖము ప్రధాన మనవలయును. ఈభరతఖండమున నైహికసుఖములు క్షణభంగురములు తుచ్ఛతరములని 'తుడుము మొదలు దేవతార్చనము వఱ' కన్న యట్లు పాటలు మొదలు వేదాంతమువఱకు ననువదింపఁబడియుండును. 'బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్య' యనువాక్య మితరఖండములకుఁ జెల్లునని చెప్పుట సాహసము. కారణము శ్రుత్యభావమే. ఇపు డిపుడు భాషాంతరీకరణమూలమున వ్యాపించిన వన్నచోఁ దత్పఠనఫలము శూన్యమేగాని యత్యల్పసంఖ్యాకులించుక చదువుదురు. చదివినవారిలోఁ గొందఱు నవ్వుదురు. ఒక్కొక్కరు విచారించి బాగుగనే యున్న దందురు. ఆగ్రం

థములఁ బఠించిన శ్రుతిని బఠించినట్టిదిగాదు. పారాయణఫల మందు సర్వత్ర శూన్యము. విషయగ్రహణము చాలదాయన్నఁ జాలదు. శ్రుతివిరహితముల కామాటఁ జెల్లవచ్చును. స్వరహీనముగ నుచ్చరించిన నది సత్ఫలదము కాకపోవుట చాలక దుష్ఫలము నొసంగును. కావుననే వేదము సుస్వరభూషితము కావలయు నని పెద్దలు చెప్పిరి.

పైఁ బేర్కొనంబడిన శ్రుతిస్మృతులం బట్టి చూడఁగా సదాచార మనునది స్త్రీలయాధారమున నున్న దని వలయు. అట్టి సదాచారములఁ గాపాడుటయే ప్రధానకృత్యముగఁ బూర్వులు భావించిరి. చిరకాలము రక్షించిరి. దాన వన్నెఁగాంచిరి. ఋషివాక్యమున కన్న సాధ్వీవచనము పరమపవిత్ర మను సిద్ధాంతమును లక్ష్యలక్షణపురస్సరముగఁదెల్పిరి. ఏల? సదాచార ప్రధానాలవాలములు స్త్రీజనములు కావుననే వారిని బెక్కుభంగుల రక్షింప వలయుననిరి. కొందఱు భరతఖండమున స్త్రీలకు గౌరవమే లే దనియు బానిసలవలె నెన్నఁబడు చుందురనియు నుద్ఘోషింతురు. ఎంతటియసందర్భమో చూడుఁడు.

మనుస్మృతి, ౩-వ అధ్యాయమున:—

శ్లో. యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః,
యత్రైతాస్తు న పూజ్యంతే సర్వాస్తత్రాఫలాః క్రియాః,
పితృభిర్భ్రాతృభిశ్చైతాః పతిభిర్దేవరైస్తథా.
పూజ్యా భూషయితవ్యాశ్చ బహుకల్యాణ మీప్సుభిః.

శోచంతి జామయో యత్ర వినశ్య త్యాశు తత్కులమ్,
న శోచంతి తు యత్రైతా వర్ధంతే తద్ధి సర్వదా. ౫౮
జామయో యాని గేహాని శపంత్యప్రతిపూజితాః,
తాని కృత్యాహతానీవ వినశ్యంతి సమంతతః. ౫౯
తస్మా దేతా స్సదా పూజ్యా భూషణాచ్ఛాదనాశనైః,
భూతికామై ర్నరై ర్నిత్యం సత్కారే షూత్సవేషు చ.
స్త్రియాంతురోచమానాయాంసర్వంతద్రోచతేకులమ్,
తస్యాం త్వరోచమానాయాం సర్వమేవ నరోచతే. ౬౧

స్త్రీలు సంతోషించిన దేవత లానందింతురు. లేకున్న నాయింట నొనరించినసధర్మకార్యములు నిష్ఫలములు. స్త్రీలు తండ్రులచేతను, సోదరులచేతను, భర్తలచేతను, భర్తృసోదరులచేతను గౌరవింపఁ దగుదురు. భూషింపఁ దగుదురు. ఇట్లు శుభపరంపరలఁ గోరినవారు చేయందగు. ఏగృహమునఁ దోఁబుట్టువులు దుఃఖింతురో (అనఁగా తిరస్కరింపఁ బడినవగతురో) ఆయిల్లు నశించు. ఎందు సంతోషింతురో ఆగృహము వృద్ధినొందు. కాఁబట్టి భూషణములచే వస్త్రములచే భోజనార్హపదార్థములచే స్త్రీలు సదా గౌరవింపఁ దగినవా రని నొక్కి పలుకుటయే గాక ఏయింట సాధ్వి యానందించునో, ఆకుల మానందము నొందును. ఏయింటఁ బతివ్రత దుఃఖించునో ఆయింట సంతోషమునకుఁ దావు లే దని సిద్ధాంతీకరించిరి. ఇంతియ కాదు.

సువాసినీః కుమారీశ్చ రోగిణో గర్భిణీః స్త్రియః,
అతిథిభ్యో౽గ్ర ఏవైతాన్ భోజయే దవిచారయన్.
మను. 3 అ. ౧౧౪ శ్లో.

ఇట సువాసిని యనఁగాఁ గ్రొత్తఁగా బెండ్లియయిన స్త్రీ లని యర్థము. స్త్రియః= అనఁగా కోడండ్రు దుహితలును. అని యర్థము. అవిచారయన్= అతిథులుండఁగా ముందు వీరి నెట్లుభుజింపఁ జేయవలయునని విచారము చేయక యనియర్థము. చూచితిరా! మనపూర్వపు టాచారములు స్త్రీలవిషయమున నెంత పవిత్రములుగ నున్నవో. ఇట్టి మనము స్త్రీలను నీచముగా భావించుచున్నార మనుటకంటె నవివేక మే మున్నది.?

శ్లో. అదత్త్వా తు య ఏతేభ్యః పూర్వం భుంక్తే విచక్షణః,
స భుంజానో న జానాతి శ్వగృధ్రై ర్జగ్ధిమాత్మనః.
౧౧౫ శ్లో.

అనియు శాసించిరి. ఇట్లు స్మృతులు స్త్రీలగౌరవించుటలో ననుమతి యిచ్చుచుండఁగా నగౌరవముగఁ జూచుననాచారము మీలోఁగలదని భారతపుత్రుల నెత్తి పొడుచుట కేవల సాహస మనక తప్పదు. కాని మనవారు స్త్రీలను గొన్ని సందర్భముల నిరోధించుట మాత్రము గలదు. ఎప్పుడు వనిత తిరస్కృతపతియై స్వేచ్ఛగా బ్రవర్తింపఁ బూనునో, అపుడు కొన్ని నియమములు చెప్పఁబడినవి. అట్టి సమయములందుఁ గూడ

స్వేచ్ఛఁ బ్రసాదించుట మాత్రము మనపూర్వాచారము కాదని వెనుకంజె వేయక చెప్పవచ్చును.

ఇట్లు ప్రమాణములంః జూపుటచేతఁ దేలిన ఫలమే మనఁగాః ద్వాపరయుగాంతమున సాధ్వీమణులకు దుస్సహ బాధ కల్గెను. సదాచార మడుగంటె నని యిదియే చెప్పక చెప్పను. అట్టిబాధ సాధ్వీమణుల కెప్పుడు గలిగెనో దాని వారింప నెపుడు భర్తలు సమర్థులు గాకుండ నుండిరో, అట్టి తఱిఁ బ్రభువులుగాని ప్రజలుగాని ధర్మాచరణపరాయణులుగ నుండిరని చెప్ప వీలున్నదయా? లేదు కదా.

ఇట్లు ద్వాపరాంతమున దుష్టజనులు దుష్టరాజులు తదనుచరులును యథామతిఁ బ్రవర్తింపఁ బూనిరి. వారి నడ్డగించి కండకావర మడంచువారు లేరైరి. సజ్జనులు, మునులును భగవంతు నారాధించుట తప్ప వేఱుగతి యే లేదని భావించిరి. ధర్మము నశించుతఱి భగవంతుఁ డవతరించు నన్న విశ్వాసము వారు వదలక బహుభంగుల శ్రీమత్పరమేశ్వరుఁ బ్రార్థింపఁ జొచ్చిరి. వీరికిఁ దోడు దేవతలును ధర్మనాశనమయ్యెనే యని శ్రీహరికిం జెప్పిరి. వారు వీరన నేల? సాధువు లందఱు శ్రీహరీ! యీ యాపత్తును దొలగించి ధర్మమును గాపాడి మ ముద్ధరింపుమా యని మొఱ్ఱపెట్టుకొనిరి. ఇందఱి దీనాలాపము లాలకించుచున్న కరుణాశరధి భగవంతుఁడు తా భూమి నవతరింపక యూరకుండఁగలఁడా. సంసిద్ధుఁ డయ్యెను.

హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులను రావణకుంభకర్ణులను వైకుంఠవాసియగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి నరసింహావతారమెత్తియు రామావతారమెత్తియు సంహరించెను గదా. వారికంటె నెన్నియో మడుంగులు దుర్బలుఁడగు శిశుపాలునిఁ జంపుటకు గోలోకమునుండి శ్రీకృష్ణుఁ డేల యవతరింపవలయు నన్న ప్రశ్నము తోఁపక మానదు. దానికి సమాధానము వ్రాయుటయు ముఖ్యతమకృత్య మనియు స్ఫురించును.

పాఠకమహాశయులారా! ఇంచుక యోపికవైనాలకింపుఁడు. శంకలకు మనస్సున స్థల మునుపకుఁడు. తత్త్వము నెఱుంగుటయే మనకృత్య మని త్రికరణశుద్ధిగా నమ్ముఁడు. తొలుతటి సంపుటమునందే వైకుంఠవాసి విష్ణువనియు, శ్వేతద్వీపవాసి నారాయణుఁ డనియు, గోలోకవాసి శ్రీకృష్ణుఁడనియు వ్యవహరింపఁబడుదు రనియు నీముగ్వురొక్కతత్త్వమే యనియు వివరింపఁబడెను. దానిం దగురీతిఁ బఠించియే యుందురు. మరల నీచర్చ యేల యనఁగూడదు. ఇది చాల ముఖ్యమగుపని.

గోలోకవాసియగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను జూడ విష్ణునారాయణులు పోయి యం దైక్యమయినట్లు చదివి యుంటిరి. అప్పుడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే నాయంశమే వైకుంఠమునఁ జతుర్భుజముల విరాజిల్లు విష్ణువుగను శ్వేతద్వీపమున నారాయణమూర్తిగను వెలయుచుండు నని చెప్పెను గదా. దీని తాత్పర్య

సార మేమి? ఏయేభక్తులు ఏయే పుణ్యములొనరింతురో ఆపుణ్యములకుఁ దగినసుఖఫలముల ననుభవింపఁ దగుస్థలము లేవో భగవంతుఁడే నిర్ణయించి యుండుటచేతనే యిన్నిలోకముల, ఇన్నిరూపములఁ దా నెలకొనవలసి వచ్చెను. ఒక్కలోకమున సర్వవిధములగు పుణ్యముల కనువగు సుఖముల ననుభవింప వీలుండదు. కాఁబట్టి యాయాపుణ్యకర్మములకు నుచితమగుఫలము నొందఁదగు తావులు పెక్కు లుండవలసివచ్చినవి. పుణ్యకర్మములును సత్వరజస్తమస్స్వభావముల ముత్తెఱంగులుగనుండును. అందొక్కొకటి పరిశుద్ధ శుద్ధ మిశ్రభేదంబుల మరల ముత్తెఱంగులగు. ఇంకను నవాంతరభేదములు గల వని కొందఱుద్ఘోషింతురుగాని యదియంతగాఁ బాటింపఁదగినట్లు తోఁపదు. ఆపక్షమవలంబించితి మేని అనవస్థా దోషము సంభవించును. విషయ మిది యని చెప్పఁబూని దానిం దెల్పఁజాలక మిగులం జిక్కులలోఁ బడుటయుఁ దెలివితక్కువ యనిపించుకొనుటయు దానికి ఫలంబులు.

సత్వరజస్తమః ప్రధానకర్మఫలముల వైకుంఠ సత్యకైలాసములయందనుభవింపఁదగు నని కొంద ఱున్మత్తులు పలుకుచుఁ జేతులు త్రిప్పుదురుగాని యందు సత్య మించుకంతయుఁ గానరాదు. అది శివు దూషించుటయే పరమార్థమని భావించు దేవానాంప్రియులకు మాత్రమే పనికివచ్చును. ప్రకృత మనుసరించెద. ఈవిషయమును జర్చింపఁ జాలక విడిచె నని మాత్ర

మూహింపకుఁడు. ఆచర్చ ప్రకృతవిషయమున నాలోచింప శాఖాచంక్రమణమగును.

శ్వేతద్వీపము సత్త్వకర్మఫలముల ననుభవించు జీవులకుఁ బోఁదగినతావు. మిశ్రకర్మఫలంబుల ననుభవించు జీవులు వైకుంఠమున కరుగఁ దగువారు. పరిశుద్ధసత్త్వకర్మఫలముల ననుభవించు జీవులు గోలోకమున కరుగఁజాలువారు. పురాణములను నిష్పక్షపాతమతిఁ బరిశీలించు వారలకిది బోధపడక మానదు. వైకుంఠమున నలరారు భక్తులచరిత్రములు పురాణములఁ జూడుఁడు. శ్వేతద్వీపవాసుల చరిత్రఘట్టములఁ బరికింపుఁడు. గోలోకవాసు లనఁబడు భక్తులదివ్యచారిత్రములఁ బరిశీలింపుఁడు. పరిశుద్ధసత్త్వమన నెట్టిదో తెలియఁగలదు.

గోలోకమానందమయము. అందలివారలకు నిరంతరానందము తప్ప నితరచింతలు లేవని తెలియఁబడు. ఇంతియగాక యనారతం బందలి భక్తులు నానావిధక్రీడల భగవంతునింగూడి పరమానందపరవశులై యుందు రని తెలియవచ్చెడిని. పురుషులవలె స్త్రీలును భగవంతునిం గూడి బహువిధవిహారముల నానందింతురు. ఈఘట్టములం జదివి నెట్టన పరిశీలించిన గోలోక మానందమయమే యని పొడకట్టు. అందు శ్రీపరమేశ్వరుండు శ్రీకృష్ణనామంబున రాధాదేవి యనంబడు ప్రకృతిం గూడి తదాజ్ఞ నిర్వహించుచుండు. అం దేది గాని యానందమయముగానిది లేదని బోధపడును.

ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్.

అని శ్రుతి చాటుచున్నయది. ఉపనిషత్తు లిట్లు నెత్తిన నోరు పెట్టుకొని తెల్పుచుండఁ దదర్థమును బురాణములు కథారూపమున ననుగ్రహించుచుండ నింకను బుద్ధిప్రతిభ నరికట్టి మొండిపట్టుదలం బూను టేటిసరసము? అవయవవిశిష్టవస్తు వేది యున్నను, అది ప్రకృత్యతీత మన వీలు లేనే లేదు. ఆస్థితియందు విరాటుపు ప్రకృతివశంవదుఁడే. తదిచ్ఛాధీనగదా ప్రకృతి యన్ననో ననవలయుఁగాని తదధీనుఁడైనఁ గాని సృష్టిసంసారము సాగదు. జగత్కుటుంబపరిపాటి పరాత్పరునకే తెలియును. ఇతరుల కా విషయమునఁ ననుభవమే లేదు. మనకుటుంబములతో జగత్కుటుంబమును బోల్చుట "ఘటానాం నిర్మాతుస్త్రిభువనవిధాతుశ్చ కలహః" అన్న వాక్యమువంటిది. కాన గోలోకమున నానందమయుఁ డగు శ్రీకృష్ణుఁడు ఇచ్ఛాశక్తిరూపిణియగు రాధాదేవి నాశ్రయించి మహానంద మనుభవించువానివలె నటించుచుండు. అందుండు భక్తులు మర్త్యలోకంబుల నేయేరూపంబుల నే యే యపారపుణ్యకర్మముల నొనరించి పరిశుద్ధసత్త్వప్రధానులయి యుండిరో యంతమున వా రాయారూపంబుల నాగోలోకమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మం గూడి యానందరసాంబుధి నోలలాడుచుందురు. ఈ కథాంశమున నింకొక సిద్ధాంతము తేలుచున్నది.

స్త్రీజన్మము పాపభూయిష్ఠమనియు, సత్కర్మములచేఁ బురుషజన్మము నొంది పిదప మోక్షము నొందుదురనియుఁ గొం

దలు సిద్ధాంతము చేయుచుందురు. అయ్యది మిగుల బొరపా టు. మర్త్యలోకమున ధరించిన తనువు ప్రధానము కాదు. ఏ వ్యక్తిని సత్కర్మములు ఫలాపేక్ష వీడి యాచరించినఁ దత్ఫల ముల నావ్యక్తినే యూర్ధ్వలోకమున ధరించి యనుభవింప వచ్చు. లేకున్నఁ బతివ్రతలశక్తి మహర్షిశక్తి మించినదన్న సూక్తికి గతియే లేదు. కాఁబట్టి పరిశుద్ధ సత్వగుణ మూని సత్కర్మముల నాచరించి ఫలములం గోరక వానిని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కర్పించి శరీరత్యాగము చేసిన పుణ్యపురుషులు పుణ్యస్త్రీలును గోలోకమున కేగి యందు బరిశుద్ధసత్వరూపంబున భక్తర క్షణకుతూహలంబున సలరారు శ్రీపరమాత్మను గాంచుచుఁ దత్తదుచితరూపంబుల భాషణంబులం బొందుచు వాంఛా నురూపముగ భగవంతుఁడు కనంబడం గూడి వినోదించుచుం దురు. వారికిఁ బునరావృత్తి లేదు కాని శ్రీహరి భూలోకమున నవతరించుచోఁ దత్సహాయభూతులై వారును జన్మించి విహ రించి మరల భగవంతునిం గూడి మరల గోలోకమున కే పోవుదురు.

అట్టితఱి వారొనరించిన కర్మములు తదుచితఫలముల నీఁజాలవు. ఏలన వారు భూభారహరణార్థ మవతరించిన పరమాత్మకు సాయ మొనరింపవచ్చినవారే కాని స్వకృతముల నిర్వహింప వచ్చినవారు గారు. కావున భగవత్సహాయోచి తకృత్యములనే వారు నిర్వహింతురు. ఆపని పూర్తి

కాఁగా నాశరీరముల మాని యథాపూర్వముగ గోలోకమున నుందురు.

శ్లో. తస్మాదసక్త స్సతతం కార్యం కర్మ సమాచర,
అసక్తో హ్యాచరన్ కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః. ౧౯
సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యాద్విద్వాం స్తథా సక్తశ్చికీర్షు ర్లోకసంగ్రహమ్.

భగవద్గీత, కర్మయోగము.

పై ప్రమాణములు పూర్వోదాహృతకర్మసిద్ధాంతమును బలపఱచుచున్నయవి. వీనింబట్టియే సాధుజనులు అసక్తులయియు, లోకసంగ్రహముకొఱకు సకలశుభకర్మముల నాచరించుచుందురు. తత్ఫలము భగవదర్పణము చేయుటయే వారి పని. కావుననే తత్కార్మములు వారికి ముక్తిఫలము నొసంగుచున్నవి. ఫలమును గోరు కర్మము లెంత గొప్పవియైనను మిగుల స్వల్పఫలముల నీఁజాలుచున్నవి.

బుద్ధిమంతులు చక్కఁగా నాలోచింప గోలోకము ఆనందమయ మని తెలియవచ్చును. అందుండుజీవులు పరిశుద్ధసత్వకర్మముల నాచరించినవారు. కర్మఫలములను వారు

యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసియత్
యత్తపస్యసి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్.

అనుభగవదుక్తి ననుసరించి శ్రీకృష్ణపరమాత్మపాదారవిందముల కర్పించినవారు. దాన నిరతిశయానందాంబుధియందు

నిరంతరము నోలలాడుచుండువారు. కాఁబట్టి యాగోలోకము నిరుపమానమై యానందరూపమై యొప్పుచుండు.

ప్రకృతము గోలోకవాసియగు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు శిశుపాలాదులకు ముక్తి నీయఁగోరి దేవతల మొఱ్ఱల నాలకించి మహర్షులదీనాలాపముల నాలించి యనాథలవలె విలపించు పతివ్రతలయులజడులం గాంచి యిఁక నూరకుండుట న్యాయము గాదని యూహించి ముందే రాధాదుల నవతరింప నాజ్ఞాపించి తాను నవతరించి చేయఁదగు పనుల సాగించి ముక్తికాములకు ముక్తి నొసంగి యవతారమును జాలింప మది నెంచెను. కావున జయవిజయుల కిది కడపటిజన్మము. ఇంక వారు శాపమున కనువగు ఫలము ననుభవింపవలసినవారు కారు. భగవద్వ్యాఖ్యానుసారము రెండుజన్మము లెత్తి విష్ణువుతోఁ బోరాడి మడిసిరి. మూఁడవపర్యాయము విముక్తికై యంతభీకరము గాని మానవజన్మమెత్తిరి. కృత్యము రాక్షసకులయోగ్యమైనను రూప మట్టిది గాదు. దీనిచేతనే ముక్తిని గోరువారు భరతఖండముననే పుట్టవలయు నని కనఁబడును. కర్మముల నాచరింప ననువగు దేశ మిదియే. కావున జయవిజయులు మర్త్యలోకమునఁ బుట్టిరి. కాని మనుజులకు సహజములగు కృత్యముల మాత్ర మాచరింపరైరి. వారికి సాయమొనరింప నెందఱో రాక్షసు లుదయించిరి. వారెల్లఘోరకృత్యములు గావించుచుఁ బరరాజుల జయించి యంతతో విరమిం

పక తత్కాళ్తరములఁ జెఱఁబట్టుచు నిచ్ఛానుసారముగాఁ బ్ర వర్తించు చుండిరి.

శ్లో. యత్కించి త్కురుతే రాజా శుభం వా యది వాశుభమ్;
భృత్యాస్తదనుకుర్వంతి సర్తక్యో నర్తనం యథా.

అను యమస్మృతి ననుసరించి రాజు లాచరించు నధర్మ కార్యములం గాంచి తత్ప్రకృతులు చెలరేఁగి యెందునుం జూచి నం దారెయై స్వేచ్ఛగాఁ బ్రవర్తింప సాగిరి. వేదశాస్త్రోక్తాచారములకుఁ దదవలంబకులకుఁ జోటు దొరకక పోయెను. పామరు లెల్ల నెవరియిష్టముచొప్పున వారు ప్రవర్తింప సాగిరి. ఇట్లు రాజులు, తత్సేవకులు, వారింగాంచి జానపదలు ప్రవర్తింపసాగఁ గాధర్మము నామమాత్రశిష్టమైది క్కేడి యుండెను. సజ్జను లీమెడరు త్రోలఁగు టెట్లని పరాత్పరు నారాధింపసాగిరి. ఇవన్నియు నేకరూపముగా భగవదాగమనమునకు హేతువు లయ్యెను.

ఇంతవఱకు గోలోకమునుండి శ్రీకృష్ణమూర్తి యేల య వతరింపవలయునో కారణములు చెప్పఁబడియె. అందుముఖ్యముగా గోలోకము పరమాత్మకు ముఖ్యస్థానమనియు, పరిశుద్ధసత్వ ప్రధానమనియు. నందు నివసించువారు పరమసత్వకర్మముల నాచరించి పునరావృత్తిరహితసుఖభోగము శ్రీకృష్ణపరమాత్మంగూడి యనుభవించువారనియు గ్రహింపఁదగుఁ ఆలోకము సదా గానమయ మని తెలియఁ దగు. అందున్న స్థానము

లు నిరంతరవిహారయోగ్యములు. విరజానది నిర్మలజలపూరితముగా నలరారు చుండును. తత్తీరములు సాంద్రచ్ఛాయాతరువరములఁ జూడఁదగియుండును. దుఃఖమే యెఱుంగని జీవులందుండురు. ఎవరికే నించుక కష్టము గల్గుచో భగవదిచ్ఛానుసార మది కల్గునేగాని యూరక కలుగదు. భగవంతుఁ డెప్పుడే నవతార మొందవలసివచ్చుచో నపుడు తత్సహాయము సేయఁ బుట్టఁదగువారి కేవో దుఃఖములు గలుగును. అవి సహేతుకములే. శ్రీరామాదులచరిత్రములం జూచిన నీవిషయము సిద్ధాంతము కాకపోదు. అతి సర్వత్ర వర్జయేత్తని యున్నది గాన నీకనీ చర్చను మాని కథాభాగము విన్నవించెదను. ఇఁక ముందు శ్రీకృష్ణార్జునులు నారాయణుఁడు, నరుఁ డనువారిరువు రని చెప్పఁబడునుగాన, ఆసందియము తీర్పవలసి యించుక ఆకథను వ్రాయుచున్నాఁడను.

* పాఠకమహాశయులారా! భూభారహరణార్థము నరనారాయణు లనువా రిరువు రవతరించుచుందురని వినియే యుందురు. వా రెవరు? అనునదియే యిట విమర్శింపంబడును. సాధారణముగా లోకమున నధర్మనాశన మొనరింప భగవంతుఁ డవతరించు ననుట క్రొత్తవిషయము గాదు. స్వల్పకార్యములకుఁ దదంశసంభూతులగు నరనారాయణులను నాదిమమును లవతరింతురు.

---

* ఈకథ దేవీభాగవతచతుర్థస్కంధపంచమాధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగ వలయు.

వారెవ్వరో క్రొత్తవారుగారు. శ్రీకృష్ణుఁడే హరియనంబడు. నారాయణుఁడే నరుఁడనంబడు. గోలోకవాసియగు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడే వైకుంఠమున శ్రీహరి యని, శ్వేతద్వీపమున నారాయణుఁడని పిల్వంబడు నవతారముల నిల్పెను. తదంశసంభూతులే నరనారాయణులు. వారికి భేదమే లేదు. వారు నిరంతరతపస్సమాధి నలరుచు సమయ మొదవినచో నవతరింతురు. ఇన్ని యవతారములకు మూలకారణము శ్రీకృష్ణమూర్తియే. తద్భిన్నమేదియు లేదు.

నరనారాయణులు తపస్సుచేయుట.

ఆనరనారాయణులు కలిసి హిమాచలమున నత్యుత్తమ మని ప్రఖ్యాతినొందిన బదరికావనమునఁ దపస్సు చేయుచుండిరి. వారికిఁ బురాణమును లని ప్రఖ్యాతి గలదు. గంగాస్నానమొనరించుచు నియతిమై వేయివత్సరములు తపస్సు చేయుచుండిరి. ఆతపస్సు జగద్భయంకర మయ్యెను. దాన లోకములు తపించునట్లు కనఁబడెను. క్రమముగా నింద్రునకుం గూడ భయము గల్గెను. చింతావిష్టుఁడై యాశతమఖుఁడు వీరిరువురు ఘోరముగా నిట్లు తపస్సు చేయుట నాయిాసింహాసనమును లాగుకొనుటకే కావచ్చును. వేఱుకోరికలు వీరికున్నయట్లు తోఁచకున్నది. ఈతపస్సున కెట్టులేని విఘ్నమాచరింపక తప్పదున్నది. వీరికిఁ గామక్రోధములను బహుదారుణంబగు లోభమును గల్పించిన నీ తపోనియతి యణఁగు. అని యూహించి యైరా

వతము నధిష్ఠించి గంధమాదనపర్వతమునకుం బోయెను. దానిచే
రువ నున్న హిమాలయభాగమునఁ దపమొనరించుచు నుద
యించు భాస్కరద్వయమా యన విరాజిల్లుచు, బ్రహ్మవిష్ణు
వులా, అగ్నిహోత్రద్వయమా, లేక ధర్మపుత్రులగుదురా,
ఏలయిట్లు తపమొనరించుచున్నారు! అనియూహించి చెంతకేగి
మహాత్ములారా! మీరు ధర్మపుత్రులుగఁ గనఁబడుచున్న వారు.
ఏవాంఛితమును బడయఁగోరి యీతప మొనరించుచున్నవారు?
వరము కోరుఁడొసఁగెద. ఆవర మీఁ గూడనిదైన నొసం
గెద. మీతపంబునకు మెచ్చితిని. అని మరల మరల వచింపఁగా
వారు మౌనమును మానిరి. అంతలో నింద్రుఁడు మాయారూ
పధారిణి యగు మోహినిని బుట్టించెను. అంతతోఁ దృప్తినొం
దక వృకములను సింహవ్యాఘ్రములను బుట్టించి భయపెట్టెను.
అతివృష్టిని, ప్రళయవాయువును, దావాగ్నిని గల్పించి భీతిని
గల్పించెను. ధర్మసుతులగు నామును లించుకంతయు భీతినొంద
రైరి. వరమును గోరరైరి. వారిం జూచి చూచి యింద్రుం డిఁకఁ
గార్యము లేదని స్వర్గమున కేగెను.

తనసౌధమునఁ గూరుచుండి యింద్రుఁ డిట్లు చింతించెను.
భయలోభములు వీరిని బాధింపలేక పోయెను. వీరు మూలప్ర
కృతి నుపాసించుచున్నవారు. అట్టివారిని మోహింపఁ జేయఁ
జాలు పదార్థమేది? ఎవరిచిత్తమున వాక్కామమాయాబీజ
ము లుండునో వారిని బాధింపఁ జాలువా రెవ్వరు? అని యూ

మాత్రమున నాపర్వతమెల్ల నొక క్రొత్తవింతచెలువు దాల్చెను. వృక్షములు పుష్పించెను. పుష్పములయందు ద్విరేఫములు లలరారఁ జొచ్చెను. అంత నామ్రాదిపాదపములు మనోహరముగఁ గానఁబడఁ జొచ్చెను. వృక్షశాఖాగ్రములఁ గూరుచుండి పరభృతములు కుహూనాదములు చేయఁజొచ్చెను. లలితవల్లులుపుష్పవతులయి పాదపంబుల నాశ్రయించి యాలింగన మొనరించి కృతకృత్యతం గాంచెను. అందుఁ గల ప్రాణికోటి స్మరాతురమై ప్రేమయుక్తమయ్యెను. అంతతోఁ నాఁగక క్రీడాపరాయణమయ్యెను. దక్షిణవాయువులు పరిమళమిళితములై సుస్పర్శములై వీవసాగెను. మునులకుం గూడ నింద్రియములు లోఁబడక విచ్చలవిడిఁ బరుగిడఁ జొచ్చెను. రతీదేవింగూడి మన్మథుఁడు పంచబాణములఁ బ్రయోగింపసాగెను. త్వరపడి యందు నివాసముగల్పించుకొనియెను.

రంభాతిలోత్తమలు బదరికాశ్రమమును జొచ్చి స్వరతానసమన్వితముగ గానముచేయ మొదలిడిరి. వారిమధురగీతము, కోకిలకూజితము, షట్పదఝుంకారము మునులనియమము నించుక కదలింపఁజాలెను. నరనారాయణులు నియమము నుండి వెలుపలంబడిరి. అకాలమున ఋతుప్రవేశముం దెలిసికొనిరి. పుష్పితకాననముం దిలకించిరి. ఇదేమని చింతింప సాగిరి. శిశిరర్తువేల కడచనియె? వసంతమేల యిట్లకాలమున వ్యాపించెను? ప్రాణివితతి యంతయు స్మరాతురమై యిట్లు చంచలించు

చున్న దేల? ఇంతలో నిట్లు కాలధర్మవిపర్యాసము కల్గెఁ గదా ఏటికో? అని యూహింప సాగిరి.

అంత విస్మయోత్ఫుల్లలోచనయుగళుండై నారాయణుం డు నరున కిట్లనియె. భ్రాతృమహర్షీ! పాదపము లివి యకాల మున నెట్లుపుష్పించినవో చూడుము. కోకిలాలాపము లెట్లు వినఁ బడుచున్నవో, మధుపఝుంకారము లెట్లు విజృంభించుచున్నవో వినుము. శిశిరర్తువనగజమును వసంతర్తుపంచాస్యము పలాశకు సుమరూపస్వకీయోగ్రనఖరముఖముల విదారించి ప్రవేశించెను. రక్తాశోకహస్తముల రాజిల్లుచుఁ గింశుకాంఘ్రిద్వయశోభితయై నీలాశోకకచయుక్తయై, వికసితకమలానన భాసమానయై, నీలేందీవరనయనయుగస్ఫీతయై, బిల్వవృక్షఫలవక్షోజయై, ప్రోత్ఫు ల్లకుందకుసుమరదనయై, మంజరీవర్ణశోభితయై, బంధుజీవాధర యై, సిందువారనఖరయుతయై, పుంస్కోకిలస్వరయై, పవిత్రక దంబవసనయై, బర్హిబృందకలాపయై, సారసస్వన నూపురయై, వాసంతీబద్ధరశనయై, మత్తహంసగతియై, పుత్రజీవాంశుకన్యస్త రోమరాజివిరాజితయై వసంతలక్ష్మి బదరికాశ్రమమును దీనిఁ బ్ర వేశించెను. అకాలమున నీవింతయేలకలిగె నని నామదిసంశయ మందుచున్నది. ఇది మనతపోవిఘ్నమొనరించుటకుఁ జేసిన దేవ ప్రయత్న మని నాకుం దోఁచెడు. నీవు నాలోచింపుము. ధ్యాన వినాశమునకు సాయముగానున్న దేవకాంతాగానము వినఁ బడియెడు. మనతపస్సునకు భంగమునుగల్గింప నింద్రుఁడు చేసిన

కృత్రిమోపాయమైయుండు. లేకున్న నకాలమున వసంతవిజృంభణ మెట్లు పొసఁగు? ఇంద్రుఁడు భీతుఁడై తపస్సును జెఱుపఁ జేసిన ప్రయత్నమే యిది యని నాయూహ. వాయువును పరిమళమిళితములై వీచుచున్నయది. శతక్రతుకృతితప్ప వేఱు కారణములు లేవు.

అని యిట్లు నారాయణముని పలుకుచుండునంతలో వసంతాదులామహామునిలోచనగోచరులైరి. నరనారాయణు లిరువురు వారి నెల్లం గాంచిరి. ఇరువురును బరమవిస్మయమును బొందిరి. మన్మథుఁడు, రంభయు, మేనకయుఁ, దిలోత్తమయుఁ, బుష్పగంధయు, సుకేశియు, మహాశ్వేతయుఁ, బ్రమద్వరయు, ఘృతాచియు, గీతజ్ఞయగు చారుహాసినియు, జంద్రప్రభయు, సోమయు, విద్యున్మాలయుఁ, గాంచనమాలినియు, నంబుజాక్షియు, నింకనుఁ గొంద ఱచ్చరలును వారి కంటఁ బడిరి. ఇట్లు ఎనిమిదివేలయేఁబదిమంది దేవకాంతలు వారియెదుట నుండఁగా మదనుసైన్య మిది గదా యని యచ్చెరువందిరి. దేవవారాంగన లామహర్షులకు వందనము లాచరించిరి. దివ్యాభరణభూషితలై దివ్యమాల్యానులేపనశోభితలు నగువారెల్ల వారియెదుట నిలువంబడి వినయ ముట్టిపడఁ గపటంబునఁగై మోడ్పులలర నుండిరి. పాడిరి. ఆడిరి. ఆవిధమంతయు గాంచి పరమమునులగు నరనారాయణులు విస్మయమునందుచుండ నందు నారాయణముని వారి కిట్లనియె.

దేవభామినులారా మీకు ప్రీతియలరునే నిందుండ వచ్చును. అద్భుతమగు నాతిథ్య మొసంగెదము. మీ రెల్ల నిచటి కతిథిధర్మమున స్వర్గమునుండి వచ్చితిరి. అని పలికి యింద్రుని కపటచర్యం దలంచి యవ్వారికన్న సుందరులను గొందఱం దపోబలంబునం బుట్టింపం దలంచెను. అంత నామునివరుండు కర తలమున నూరుతాడన మొనరించెను. అంతలో నొక నారీమణి లోకోత్తరరూపశోభిత యుదయించెను. నారాయణోరుసం భూత గావున నూర్వశి యనం బరంగె. వా రెల్ల నాసుందరాంగిం గాంచి విస్మయంపడిరి. ఇంకను గొందఱు కాంత లాదేవభామి నులకుం బరిచర్యచేయుపొంటెం బుట్టింపంబడిరి. వా రెల్లం బాడుచు నాడుచుం గిలకిలనవ్వుచు నానావిధోపాయనములం గరంబులం దాల్చి యమ్మునులకు నమస్కరించి చేతులు జోడించి నిలువంబడిరి.

అంత నూర్వశిం గాంచి దేవకాంత లెల్ల నచ్చెరువంది తపోమహత్త్వ మిట్టి దగునే యని వినుతించి తమయవివేకము నకు లజ్జించుచు "మహామునులారా! మీమహత్త్వ మపారము. మేము మీసేవచేయుచు శతమఖునాజ్ఞను నిర్వర్తింతుము. మా పూర్వజన్మ కృతపుణ్యమువలన మీదర్శనం బొదవె. ఇట్లు మీ పాదసేవ చేయు మాయందు క్షమించు నూహ యునుచుట మీకు ధర్మంబు. మీమహత్త్వ మెఱుంగక తుచ్ఛులగు దేవత లీవిఘ్నకా ర్యము చేయ నెంచిరి. మీరు క్షమించుటయే వారికి శాపమగును."

అనిపలుకు రంభాదినిలింపపంకజాక్షులమాటల కలసి యామహర్షులు వనితలారా! మీవాంఛితములఁ గోరుఁడు. పరమప్రీతుల మగుట వాని నొసంగెదము. ఈయూర్వశిం దోడ్కొని స్వర్గమునకుం బోవచ్చును. మాయూరుసంభూత యగునీసుందరిం గాంచిశతక్రతుండు సంతృప్తి నొందుఁగాక. మీ కెల్లశుభములు గలుగుఁగాక. యథేష్టముగనరుగుఁడు" అనుటయు నాదేవభామిను లిట్లు పల్కిరి. మహాత్మా! మీపాదపంకజసేవ మాని యెందుఁ బోదుము. మీరు భగవంతులరు. మావాంఛితంబు లొసఁగుదు మంటిరి కదా. వరము లిండు. శ్రీమన్నారాయణా! కమలపత్రాక్షా! తుష్టుఁడ నైతి వేని మాకాంక్షితంబులం దెల్పెదము. మా కెల్ల నీవ పతివి గావలయు. ఈవర మనుగ్రహింపుము. మేమెల్ల నత్యంతప్రీతియుక్తలమై నాథుఁడవగు నిన్ను సేవించుచుందుము. మీచే సృజింపఁబడిన యంగన లెందఱో కలరుకదా. ఊర్వశిం గూడి వారెల్ల భవదాజ్ఞఁ గొని దేవలోకంబునకుం బోదురుగాక. పదాఱువేలయేఁబదిమంది మిచ్చటనే యుండఁగోరెదము. ఇట నుండి మీకు సేవ లొనరించుచుందుము. మీ రుభయులు తాపసోత్తములుగదా. ఓమాధవా! వాంఛితంబుఁ దెలుపుఁడు. ఇత్తునంటిరివి. సత్యవాక్యను బాలింపుము. స్త్రీలకాశాభంగము గావించుట హింసాతుల్య మనఁబడునుగదా. అందును గామార్తలమగు మాయాశకు భంగ మొనరించుటంగూర్చి చెప్పవలసిన దేమున్నది? నీవు తత్త్వజ్ఞుఁడవు. ధర్మమూర్తివి. మాయదృ

ష్టము ఫలించినందుననే యిచ్చటి కేతెంచితిమి. స్వర్గమును వద లితిమి. ప్రేమప్రవాహమున మునిఁగితిమి. మమ్మిట్టివారిని ద్య జింపధర్మమగునే. మహాదేవా! సమర్థుఁడవగు నీ వీయాశను దీర్పుము.

అని రంభాదినిలింపకాంతలు వినయమున వేఁడ నాల కించి నారాయణుం డిట్లు బదులు చెప్పెను. వనితామణులారా! నే నిం దీమునిఁ గూడి వేయిసంవత్సరములు కొఱఁత లేకుండఁ దపమొనరింపవలయు. జితేంద్రియుఁడనుగా నుండవలయు. అట్టి వ్రతమునకు భంగము గావించుట న్యాయమగునే. నా కిపుడు కామేచ్ఛ పొడమకున్నయది. ధర్మవినాశమును జేయఁజనదు. పశుధర్మము నాశ్రయించి మతిమంతుఁ డెవఁ డట్లు ధర్మహానిం జేయఁబూనును? శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములయందు స్పర్శసుఖ ముత్కృష్టమనంజను. ఆనందరసమూలమగు తపమునకంటె నెక్కువసుఖముగల దేది కలదు? కాన నోకామినులారా! మీ ప్రభువునుత్తరువుచొప్పునఁ బ్రవర్తిల్లుఁడు. గంధమాధనమున ని చ్ఛమై విహరింపుఁడు. స్వర్గమునకంటె నిట నధికసుఖము గల దని మీకుఁ దోఁచిన నిం దుండుఁడు.

* ఇట్లు దేవాంగనలకుం జెప్పి నారాయణుఁడు తనలోఁ దా నిట్లు తలపోసికొనియెను. అహంకారమున దుఃఖము గల్గును.

---

* ఇది దేవీభాగవత చతుర్థస్కంధ సప్తమాధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడియె.

సందేహమే లేదు. ధర్మవినాశమునకు మూల మహంకారమే. కాఁబట్టియే మహాత్ములు దీని నహంకారవృక్షమూల మని వక్కాణించిరి. ఈరావాంగనాసముదాయమురాఁగా మౌనమూని యుండనైతిని. వీరితో మాటలాడినందున నీదుఃఖము సంభవించెను. తపోవ్యయమున కోర్చి దివ్యాంగనల సృజించితిని. వారందఱు కామార్తలై నన్ను బాధించుచున్నవారు. సాలెపురుగు స్వకృతతంతుపటలమునందువలె నీసంసారపంజరమున దృఢముగాఁ జిక్కితిని. ఇఁక నే నేమి చేయఁదగును? నిర్విచారముగా వీరిని ద్యజింతునా. వీ రెల్ల భగ్నమనోరథలై నన్ను శపించి పోవుదురు. ఐనను వీరినుండి విముక్తుఁడనై నిర్జనవనంబునఁ దపఃకేళి నుండెద. అట్లు చేయఁ గ్రోధము నాశ్రయించి వీరిని వదలెదను.

అని నారాయణుఁడు మనమునఁ జింతించి మరల నిట్లాలోచించెను. ఈక్రోధము రెండవ మహాశత్రువు. సంతాపకారకము. ఇది కామమునకంటె నధికము. లోభమునకంటె దారుణము. జనుఁడు క్రోధాభిభూతుఁడై హింసాకర్మము నాచరించును. ఆహింస నరకోద్యానమున సరస్సువంటిది. దుఃఖము నొసఁగునది. అగ్ని దారుద్వయసంయోగమునఁ బ్రభవిల్లి వృక్షమునుగాల్చునట్లు దేహోత్పన్నమగునీక్రోధము దేహంబునే భయంకరాకృతిం బూని కాల్చును. అని యిట్లాలోచించుచున్న దీనమానసుం డగుభ్రాతం గాంచి నరుం డిట్లు పల్కెను. మహాత్మా! క్రోధమునకుఁ దా వీయకుము. ఈయహంకృతిని శాంతభావము

నాశ్రయించి పరిమార్పుము. ఇంతకు ముందే యహంకారదోష మున మనయిరువురతపస్సు నశించెను గదా. ఆయహంకార దానవునితో సంగ్రామ మొనరించితిమి. తొల్లి ప్రహ్లాదునిమిత్త మై దివ్యవర్షసహస్రము దుఃఖ మనుభవించి హిరణ్యకశిపుం బరి మార్చితిమి. కాన నిపుడు క్రోధమును విడువుము. శాంతుఁడవు కమ్ము.

అనునరునిపలుకు లాలకించి ధర్మనందనుండగు నారాయ ణుండు శాంతుఁ డయ్యెను. అనంతరము జనమేజయుండు సంశ యావిష్టమతియై యిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! విష్ణుభక్తాగ్రేస రుండగు ప్రహ్లాదుఁడేల నరనారాయణులతో యుద్ధ మొనరించెను? నరనారాయణు లిర్వురు పరమశాంతస్వభావులు, ధర్మపుత్రులు నగుదురుకదా. వారేల ప్రహ్లాదునితో సంగర మొనరించిరి? వా రికి మొదటిసమాగమం బెట్లు గలిగె? వారిద్దఱితోఁ బ్రహ్లా దుఁ డొక్కరుఁ డెట్లు సంగర మొనరించెను? దైత్యతనయుండయ్యు నతండు మిగుల ధర్మాత్ముఁడనియుమహాజ్ఞానియనియు విష్ణుతత్పరుం డనియు వింటిని. అట్లే నరనారాయణులు సత్త్వగుణప్రధానులు, తాపసులు నని వింటిని. అట్టివారి కెట్లు సంగ్రామంబు ప్రసంగెను? పరస్పరవైర మెట్లు సంభవించెను? తపోధర్మములయందు విశేష శ్రమము కలదనియు, సత్యయుగమునందు జపతపశ్చర్యలే ప్ర ధానములనియు వినియుంటిని. అట్టిశ్రమసాధ్యములగు జపతప స్సులచేఁ గ్రోధాహంకారసమన్వితంబగు చిత్తంబు జయింపఁ

బడియె ననియుఁ బెద్దలు వచించిరి. అహంకారాంకురము లేకున్నఁ గ్రోధమాత్సర్యము లుండవు కదా. అహంకారమునుండియే కామక్రోధాదులు పుట్టునుగదా. వేయికోటులసంవత్సరములు తపమొనరించినను అహంకారాంకుర ముండెనేని అది వ్యర్థమగును. రవ్యుదయమునందుఁ దమ స్సుండునా. అట్లే అహంకారాంకురము వెలసెనేని పుణ్యము నిలువఁ జాలదు.

ప్రహ్లాదుఁడు కూడ శ్రీహరితో యుద్ధమొనరించెను. కాఁబట్టి తపస్సు వ్యర్థమయ్యెను. శాంతులగు నరనారాయణులు తపస్సును వదలి యుద్ధ మొనరించి రన శాంత మెక్కడ? సుకృత మెక్కడ? ఇట్టి పరమశాంతుల చేతనే యహంకృతి జయింపఁబడలేదు కదా. మావంటివారిచే నది జయింపఁబడునన్న వార్త కల్ల. దీనిం బట్టియాలోచింపఁగా లోకత్రయమున నహంకారపరిత్యక్తుఁడు లేనేలేఁడని దృఢపడుచున్నది. ఇఁక ముందు నట్టివాఁ డుండఁగలఁ డని కాని, ఇదివఱకుండె నని కాని తోఁపకున్నయది. లోహమయములు దారుమయములునగు శృంఖలలచే విముక్తుఁడు కావచ్చును గాని అహంకారనిగళబద్ధుఁడు విముక్తుఁడు కానేరఁడు. స్థావర జంగమాత్మక ప్రపంచము సర్వ మహంకారావృతమయియే యున్నది. విష్ఠామూత్ర ప్రదూషితమ్మగు సంసారమునందుఁ బ్రతి జీవుఁడు తిరుగుచున్నవాఁడు. మోహసంవృత సంసారమందు బ్రహ్మజ్ఞాన మేలాగున నలవడును? మీమాంసకులమత మిదియే యని తోఁచెడు. మహాత్ములు కూడఁ గామక్రోధ

ప్రముఖదుర్గుణంబులకు లోఁబడి రనఁగా నిఁక మావంటివారి మాట యిటఁ బ్రస్తావింప నేల?

అనుటయు వ్యాసమహర్షి జనమేజయా! భరతకులప్రదీపకా! కార్యము కారణమునకంటె భిన్నముకానేరదు. కటకకుండలాదులు సువర్ణతుల్యములే యగు. సచరాచర బ్రహ్మాండ మహంకారోద్భవము. దాని వీడినచో వస్త్రమునందలి తంతువులవలె నుండును. స్థిరచరసృష్టియంతయు మాయాగుణముల మూఁడిట నమరియుండును. ఇట్లు తృణము మొదలు బ్రహ్మపర్యంతముండును. ఏల చింతింపవలయు? బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లహంకారమోహితులు. అగాధమగు నీ సంసారసాగరమున మునుఁగుచున్నవారు. వసిష్ఠనారదాదులగు మునులు గూడ జ్ఞానధనులయ్యు నిందే మునిఁగియున్నవారు. అట్టివారు గూడ నహంకారాభిభూతులై మరల మరల సంసారాబ్ధిని మునుఁగుచునే యున్నారు. రాజా! త్రిలోకములయందును దేహధారి యెవఁడు గాని తదనభిభూతుఁడు గానరాఁడు. ఈ త్రిగుణములు మాయానిర్మితములు. వీనిం బాసి సుఖముగనుండువాఁడు లేఁడు. కామక్రోధములు, లోభమోహములు అహంకారసంభవములు. రాజేంద్రా! ఇవి దేహధారి నెవ్వనే విడువవు. వేదశాస్త్రములం బఠించి పురాణముల నెఱిఁగి తీర్థాటనము చేసి దానధ్యానసురార్చనముల నొనరించియు విషయాసక్తుఁడై దొంగవలె స్వకర్మముల యథాపూర్వముగ నేచేయుచుండును. కామమోహమదా

న్వితుఁడై పూర్వమును దలంపఁడు. కృతత్రేతాద్వాపరములయందు ధర్మవిహీనగుణములచేఁ గొట్టఁబడు ననఁగా నిఁకఁ గలియుగముమాట చెప్పవలసిన దేమి? సద్రోహాస్పర్ధయు, లోభామర్షములు సదా వెలయుచుండును. సంసార మిట్టిది. దీని విచారణ యేల? లోకమున సాధువులు విరళముగ నున్నారు. గతమత్సరులే సాధువు లనంబడుదురు. జితక్రోధులు జితామదులు దృష్టాంతమునకై మాత్ర మున్నారు.

అన జనమేజయుఁ డిట్లనియె. మునీంద్రా! మదమోహవివర్జితులే ధన్యులు. వారే పుణ్యమతులు. జితేంద్రియులై సదాచారులై యున్నవా రెవరో వారే త్రిలోకములజయించినవారు. మహాత్ముఁ డగు నాతండ్రి పాతకము విన్న వణఁకుచుండును. నిరపరాధియగు మునికంఠంబున సర్పమును జుట్టెను. దాన వీరికిఁ గల్గిన లాభ మేదియో యెఱుంగఁజాలకున్నాఁడ. బుద్ధిసమ్మోహంబున నేకార్య మెట్లగునో తెలియఁ జాలను. మూఢాత్ముఁడు మధురసమును జూచునేగాని దానిం గ్రోలి పడి పొరలాడువానిం జూడఁడు. నిందితకర్మమును జేయునుగాని నరకమునకు భయంపడఁడు. ఈవిషయ మిటుండనిమ్ము. నరనారాయణులకుఁ బ్రహ్లాదునకునైన సంగరము నెఱింగింపుము. పాతాళమునుండి ప్రహ్లాదుఁడెట్లు నరనారాయణుల పైకిఁజనియె. బదరికాశ్రమమునందు సారస్వతతీర్థమునందు శాంతులగు నరనారాయణులు మునిసత్తములయ్యుఁ బ్రహ్లాదునితో సంగర మొనరింప నేమి హేతువు కలిగె?

ద్రవ్యార్థమై విరోధము కలిగెనా? భార్యార్థమై పగ కలిగెనా. ఏషణారహితులగు మహర్షులు యుద్ధ మెట్లు చేసిరి? ధర్మాత్ముఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు కూడ సనాతనులయి దేవతలైతగు నరనారాయణుల నెఱింగియు యుద్ధ మేరీతిఁ జేయఁ బూనెను? ఈకథను విస్తరించి వచింపుమా యని వేఁడ గృష్ణద్వైపాయనుం డిట్లు బదులు చెప్పెను.

ప్రహ్లాదనరనారాయణసమాగమము.

జనమేజయుం డంతలో నిర్వేదముం బొందెను. తండ్రి చిత్తదుశ్చరితమునుదలంచి కుందఁ జొచ్చెను. తండ్రి నుద్ధరించుటకే పనిపూనెను. విప్రావమానకోపంబున యమలోకంబున కేగవలసివచ్చెనుఁ గదా యని విచారించెను. పున్నామనరకమునుండి తండ్రిని దరింపఁ జేసినవాఁడే పుత్త్రుఁడనఁబడునని తలంచెను. సర్పదష్టుఁడగు తండ్రి హర్మ్యోపరితలంబున మృతుండగుటకు విప్రశాపంబు కారణముగదా యని దుఃఖించెను. దుర్గతి పితకుం గల్గెఁ గదా యని పలుమాఱులు నిర్వేదము నొందెను.

ఇట్లు పొగిలుచుండగు జనమేజయుండు సంతప్తుఁడై భయవిహ్వలుఁడై వ్యాసమహర్షిం గాంచి నరనారాయణకథను జక్క వచింపుమా యని ప్రార్థించెను. ఆమహర్షియు సంతుష్టుఁడై యిట్లు బదులు చెప్పెను. జనమేజయా వినుము. మహోక్రూ

* ఈకథ దేవీభాగవత చతుర్థస్కంధాష్టమాధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

రుఁడగు హిరణ్యకశిపుఁడు నృసింహపరమాత్మచే హతుఁడుకాఁగా దానవులందఱు ప్రశమితసంతాపులై కొలఁదిదినములకే యారాజ్యపదమునఁ బ్రహ్లాదుని హిరణ్యకశిపుజ్యేష్ఠతనయుని సకలసద్గుణజ్యేష్ఠు నభిషేకించిరి. పట్టాభిషిక్తుఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు దేవబ్రాహ్మణపూజకుఁడై రాజ్యమేలుచుండునపుడు భూలోకవాసులగు ప్రభువులు యజ్ఞములను జేయుచుండిరి. శ్రద్ధాభక్తులుగలిగియు నుండిరి. బ్రాహ్మణులు తీర్థయాత్రాపరులై తపోనిష్ఠులై యుండిరి. వైశ్యులు స్వకర్మనిరతులు. శూద్రులు వృత్తివిముఖులు గాకుండిరి.

నృసింహమూర్తి ప్రహ్లాదునిఁ బాతాళలోకమున నుంచెను. అందే యుండి యాసద్ధర్మమూర్తి లోకపాలనతత్పరుఁడయ్యెను. ఒకానొకప్పుడు భృగుతనయుఁడు చ్యవనమహర్షి నర్మదానదీస్నాన మొనరించుకుతూహలమున నచ్చటికి వచ్చెను. రేవామహానదిం గాంచి ప్రణమిల్లి దిగెను. స్నానముచేసి వెడలుతఱి విషభయంకరంబగు నాగం బొండు అమ్మహర్షిని బట్టుకొనెను. సర్పగృహీతుఁడై భీతుఁడై యామహర్షి పాతాళమందున్న శ్రీమహావిష్ణువును స్మరించెను. భగవంతుని స్మరింపఁగనే యాసర్పము నిర్విషమయ్యెను. సర్పంబిట్లు నర్మదనుండి పాతాళమునకీడ్చుకొనిపోయిన నచ్యవనముని దుఃఖితుఁడుకాక నిర్విషసర్పపరిత్యక్తుఁడయ్యెను. సర్పమీమహర్షి నన్ను శపించునేమో యని చాల సంశయించెనుగాని ముని యట్లు శపింపక నాగకన్యాపూజితుఁ

డై యందు సంచరించుచుండెను. నాగదానవసంఘుజుష్టం బగు నగరంబుఁ బ్రవేశించెను.

ఇట్లు తనపురంబున స్వేచ్ఛం దిరుగు భృగుపుత్త్రునఁ జ్యవనమహార్షి నాకానాకసమయంబున దైత్యనాయకుండగు ప్రహ్లాదుఁడు చూచి ధర్మవత్సలుఁడు కావున నమ్మహాత్మునిం బూజించి మహామునీ!,ఏల యీపాతాళమున కేతెంచితిరి? కారణంబు వినఁగోరెదనని ప్రశ్నించెను. ఇంద్రునిచేఁ బంపఁబడితివా యనియు నడిగెను. సత్యము వచింపుమా వాచంయమేంద్రా యని మరల వినయ ముట్టిపడ వేఁడెను. ఇంద్రుఁడు సదా దానవులపైఁ బగఁ బూనియుండును. ఇపుడు నాయీరాజ్యమును గ్రహింపనెంచి నినుం బంపెనా యని మఱియుఁ బ్రశ్నించెను.

చ్యవనమునియుఁ బ్రహ్లాదా! ఇంద్రునిప్రేరణముననే యిటకు వచ్చితిననియు, దూతకార్య మొనర్ప నెంచితి ననియు భావింతువా! భృగుపుత్త్రునిగా నను నెఱుంగుము. జ్ఞానచక్షుస్సునిగను ధర్మతత్పరునిగ నను భావింపుము. వాసవప్రేషితుఁడ నని శంకింపకుము. స్నానార్థ మేను నర్మద కరుదెంచితిని. తీర్థమున మునుఁగుతఱి నన్నొకమహాహి పట్టుకొనియెను. విష్ణువును స్మరించితిని. సర్పము నిర్విషమయ్యెను. ఆనారాయణస్మరణప్రభావమున నాగనిర్ముక్తుండనైతిని. ఇందుఁ జొచ్చితిని. ఇట్టి నాకు నీదర్శనం బాదవెను. దైత్యేంద్రా! నీవు శ్రీమహావిష్ణుభక్తుండవు. నన్ను విష్ణుభక్తునిగా నెఱుంగుము.

అనుచు నమ్మహాముని మాటలకెంతయు సంతసించి గౌర
వపూర్వకముగా సకలతీర్థమహిమములఁ బ్రశ్నించెను. మహా
త్మా! భూలోకమున నేవేవి పుణ్యతీర్థము లనఁబడును. పాతాళ
మందును, స్వర్గమందు నేవేవి పుణ్యతీర్థవిఖ్యాతిం గాంచును.
ఈవిషయ మెఱింగింపుమా?యని వేడెను. చ్యవనుఁడా! ప్రశ్నము
నకు మిగుల సంతసించి యిట్లనియె. రాజేంద్రా! * మనోవా
క్కాయశుద్ధుల కెల్ల తీర్థములు పవిత్రములే యగు. మలినచి
త్తులకు వియద్గంగయు నపవిత్రయేయగు. తొలుదొలుత పాప
వివర్జితమై మనస్సు పరిశుద్ధమయ్యేనేని సర్వతీర్థములు పావన
ములగు గంగాతీరంబున నెన్నియోనగరములు విరాజిల్లుచుం
డును. గొల్లపల్లెలు ప్రజాకరములగు గ్రామములు ♦ ఖేటములు
నిషాదనివాసములు, కైవర్తవాసస్థానములు, హూణవంగఖ
సమ్లేచ్ఛస్థానములు ఎన్నియోఁగలవు. పరమపవిత్రమై జ్ఞానప్ర
దమగు నాగంగాసలిలంబును అందుండువారెల్లఁ ద్రాగుచుందు
రు. త్రికాలములయందు నిచ్ఛానురూపంబుగా స్నానము చేయు
చుందురు. అందొక్కఁడైనను దన్మహిమమున శుద్ధాత్ముఁడు
కాఁడు గదా. కాఁబట్టి విషయోపహతాత్ములకుఁ దీర్థములతో
నేమిలాభము? కారణము మనస్సే? ఇతరమేదియుఁగాదని తలం

* 'మనోవాక్కాయ శుద్ధానాం రాజం స్తీర్థం పదే, పదే కథామ
లినచిత్తానాం గంగాపికీకటాధికా' అని మా.

♦ ఖేటములనఁగా వ్యవసాయముచేయువారు నివసించు గ్రామములు.

పుము. కావునఁ బరిశుద్ధుఁడు కాఁదగువాఁడు తొలుత స్వచిత్త మును బరిశుద్ధము గావించుకొనవలయు. మనస్సును వంచించు వాఁడు తీర్థతటవాసి యయ్యుఁ బాపాత్ముఁడే యగును. మఱి యుఁ బుణ్యతీర్థంబుల నొనరించు పాప మనంతమగును. కావునఁ దొలుత మనశ్శుద్ధి ప్రధానము. అది పరిశుద్ధ మయ్యేనేని సకల పదార్థములు పరిశుద్ధములే. వేఱొకభంగిఁ గావు. అట్లే ఆచా రము పరిశుద్ధము కావలయు. అపుడు తీర్థము ప్రసన్నమై యా తనిం దరింపఁజేయును. లేనిచో నతఁడు చేసిన పుణ్యకార్యము లన్నియు నిష్ఫలము లగును. కర్మముచేతను బుద్ధిచేతను భూత దయ సంపాదింపవలయు.

ప్రహ్లాదా! నీవు ప్రశ్నించినందున నుత్తమతీర్థములను జెప్పెద వినుము. నైమిషము, పుణ్యతీర్థము, చక్రతీర్థము, పుష్కరము, పుణ్యతీర్థములు. భూలోకమున నిట్టి తీర్థము లెన్ని యోగలవు. వానిలెక్కింప శక్యముగాకుండును. పరమపావ నములని విఖ్యాతిఁ గాంచిన వెన్నియో ఉన్నవి. అనిచ్యవన ముని వచియింపఁ బ్రహ్లాదుఁడు నైమిశంబును జూడ నుద్యుక్తుఁ డయ్యెను. హర్షనిర్భరమానసుఁడై దానవులఁ బ్రోత్సహించెను. మహాదానవులార! లెండు. నైమిశక్షేత్రమునుజూడఁబోవుదము. అందు వేంచేసియుండు జనార్దనుని పీతవాసునిఁ జతుర్భుజునిద ర్శింతము. అని పలుకునంతలో దానవులందఱు పరమప్రీతులై పాతాళమును వెలువడి నైమిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రమును జేరి

యందుండు తీర్థోదకంబులఁ గృతావగాహులై పరమానంద భరితులైరి. ప్రహ్లాదుండును దైత్యవితతింగూడి పుణ్యతీర్థముల దిరుగుచు సరస్వతీనది నొకనాఁడు దర్శించెను. అది విమలోదకముల విరాజిల్లుచు, నేత్రపర్వమనఁ దగి యుండెను. అందు స్నానముచేసినంతనే ప్రహ్లాదునిచిత్తము సుప్రసన్నమయ్యెను. ఆసత్తీర్థతటమున నివసించెను.

ప్రహ్లాదునకు నరనారాయణులకు జరగిన యుద్ధము.

* ఇట్లు దైత్యరాజకుమారుఁడగు ప్రహ్లాదుఁ డాతీర్థరాజంబు నాశ్రయించి యుండి యందొకచో విశాలశాఖాసమాచ్ఛాదితభూభాగం బగు వటమహీరుహరాజంబును జూచెను. దానిక్రింద నానావిధాకృతుల నలరి గృధ్రపక్షచిహ్నితములై యతినిశితాగ్రములై శిలాధౌతములై మహోజ్జ్వలములై యున్న బాణరాసులం గాంచెను. వానింజూచి యచ్చెరువడి యివెవ్వరిబాణములై యుండునా యని యాలోచించెను. ఇది మహర్షులనివాసము పరమపావన తీర్థరాజము. ఇందు బాణములుండనేల? అని యిట్లు చింతించునంతలో నాతనియెదుటఁ గృష్ణాజినధారులయిన మును లిర్వురు తోఁచిరి. అత్యున్నతజటాజూటములలర ధర్మపుత్రులగు వారిర్వురుకనఁబడిరి. వారియెదు

* ఈకథ దేవీభాగవతము, ౪ స్కం. ౯ అధ్యాయమునుండి సంగ్రహీతము.

ట సకలలక్షణములొప్ప బరిశుభ్రములైన ధనుర్వరములు రెండుండెను. శార్ఙ్గమొకటి. ఆజగము రెండవది. వానిచెంగట నక్షయములగు నమ్ములపొదులు కనంబడియె. ధ్యానయుక్తులగు నాయిరువురు మహర్షులు నరనారాయణు లనునామమునం బ్రసిద్ధులు. ధర్మపుత్త్రు లగువారిం గాంచి యాదైత్యాధిప నందనుండు క్రోధరక్తేక్షణుండై యిట్లు పల్కరించెను. ఓమును లారా! ధర్మవినాశనమగు దంభకర్మము మీచే నారంభింపం బడినది. ఇట్టి క్రూరవ్యాపారము వినంబడినది లేదు. చూడం బడినదియు లేదు. తీవ్రతపశ్చరణము పానివెంట భయంకర ధనుర్ధారణము. ఈయుగమున నీకర్మద్వయ మొకరిచే నవలంబింపం డుట విరుద్ధము. ఇది కలియుగమున సర్వామైనది. బ్రాహ్మణునకుం దపస్సు న్యాయ్యము. చాపధారణ మేల? దేహమున జటాధారణమేమి? అమ్ములపొదుల ధరించుటేమి? ఇదేమి విడంబనమూ? దివ్యభావసముపేతుల రగు మీకు ధర్మాచరణము న్యాయ్యము.

అను ప్రహ్లాదుని పలుకు లాలకించి నరుం డిట్లు బదులు చెప్పెను. దానవేంద్రా! మాతపస్సునందు నీకేల యీవృథాచింత. ఎవరికి సామర్థ్యముగలదో వాని నావిద్యలుపొందును. ఓజడమతీ! మేమీ రెండు కార్యములయందును సమర్థులము. లోకవిశ్రుతులము. యుద్ధమునం దెంత సామర్థ్యముగలదో తపస్సునం దంతటిశక్తి మాకుం గలదు. నీవేమిచేయంగలవు? యథే

చ్ఛముగా బొమ్ము. ఇందేల సంశయించెదవు? ప్రల్లదము లేల పలికెదవు? బ్రహ్మతేజస్సు దురారాధ్యము. విమోహితుండవగు. నీవేమెఱుంగఁ గలవు? బ్రతికి సుఖపడఁగోరువారు విప్రచర్చ చేయఁ బూనరాదు.

ఇట్లు పలికిన విని ప్రహ్లాదుం డిట్లు తనలో విచారించె ను. ఈతాపసులు మందబుద్ధులు. వృథావాగ్గర్వ మోహితులు. ధర్మసేతు ప్రవర్తకుండనగు నేనుండ వీరిట్లు మాటలాడఁ జను నే? ఈపావనతీర్థమం దిట్టి యధర్మాచరణము తగనివని. అని విమ ర్శించుకొనుచుఁ దపోధనా! యుద్ధమందు నీశక్తి యెంతయో కనంబఱుపుము. నేఁజూచెద. అని హిరణ్యకశిపునందనుఁ డాడ విని నరుం డిట్లు మరలఁ బల్కెను. దైత్యనందనా! నీకిట్టి యహం కారముగలదేని నాతో యుద్ధమొనరింపుము. దైత్యాధమా ఇపుడే నీశిరస్సు ఖండించెద. అను నంతలోఁ బ్రహ్లాదుఁ డతికుపి తుఁడై బలవంతుఁడుగాన నిట్లు ప్రతిజ్ఞచేసెను. ఏయుపాయము చేతనైన వీరినిరువుర జయించెద. నరనారాయణులను వీరు ఋ షులు. తాపసమన్వితులు. అయినను వీరి నోడించిగాని మర లను అనిపల్కుచు ధనుర్దండమును గేలనందుకొని యాకర్ణాం తముజ్యాలతికను లాగి భయంకరశబ్దము గలుగఁ జేసెను.

నరుండును జాపమందుకొని యెక్కుపెట్టి ప్రస్తరములం బోలు నారాచములఁ గురిపించెను. ఆక్రూరనిశితబాణములు ప్ర హ్లాదునిమేన నాటరాఁగాఁ బ్రహ్లాదుఁడు తపనీయపుంఖములై

తనరు బాణముల జ్యాలతికకుంగూర్చి వైచి వానిని దిలప్రమాణశకలములుగా ధరం బడంజేసెను. తన నారాచములు శకలములై ధరఁబడుట కెంతయు నాగ్రహించి నరుండును వేలు మార్గణములఁ బ్రయోగించెను. తీవ్రవేగములగు వానిం గూడ నాప్రహ్లాదుఁడు ఛేదించి యమ్మునియురము నొప్పించెను. నరుండును రోషావేశంబున నాశుగపంచకంబున నాదైత్యరాజ బాహుభాగము నొప్పించెను.

అత్తఱి నాయుద్ధమును జూడఁగోరి యింద్రాదినిర్జరోత్తము లంబరభాగంబున విమానారూఢులై నిలిచిరి. నరుని యుద్ధనైపుణ్యమును, బ్రహ్లాదుని పరాక్రమమును వరుసఁ గొనియాడిరి. ఇంతలో దానవరాజు గృహీతచాపుఁడై మేఘములు వర్షించునట్లు శిలీముఖములఁ గురిపించెను. నరుండును శార్ఙ్గచాపంబు నాడించి హేమపుంఖనిశితకలంబ పరంపరలఁ బ్రహ్లాదునిపైఁ బరఁగించెను. పరస్పర జయాభిలాషలు గల యాయిర్వురకు యుద్ధము సంకులసమరమనఁ జెల్లెను. అంబరమున నున్న నిలింపులు వారిపైఁ బూలవాన వెలయింపఁజేసిరి. వారిసంతోషమునకు హద్దుగానరాకుండెను. అంతటఁ బ్రహ్లాదుఁ డతిశయ కోపమూని నరునిపై నతి తీవ్రవేగము లగు మార్గణంబుల వైచెను. ధర్మసుతుం డగు నన్నరుండు సునిశితవిశిఖంబులఁ బరపి త్రుంచెను.

అప్పుడు ప్రహ్లాదుఁ డూరకున్నను వైరి యనుకారణమున నారాయణుం గూడ రోషంబులం గప్పెను. దానం జలింపకున్న నారాయణుపై మరల శిలీముఖంబులం గుప్పించి నొంచెను. నారాయణుండు రోషదుర్నిరీక్ష్యుండై శిలాశితేషువులం బ్రయోగించి పురస్థితుండగు ప్రహ్లాదునియవయవములు రక్తసిక్తములుగా నొనర్చెను. ఆసమయమున నాసమరమును జూచుఖేచరులకు దృష్టివైకల్యము గలుగఁజొచ్చెను. దేవదానవులు ఒక్కరీతి జయఘోషంబులు కావింపం జొచ్చిరి. ఇట్లిరువురశరాసారంబుల నభ శ్రీభాగమాచ్ఛాదితము కాఁగా దివాభాగము రాత్రి తుల్యమయ్యెను. గాఢాంధకారము విజృంభించెను. దేవదానవు లొండొరులతో నీసంగరతుల్యసమర మశ్రుతాదృష్టపూర్వమని చెప్పుకొనిరి. దేవర్షులు గంధర్వులు యక్షకిన్నరపన్నగులు విద్యాధరచారణులు విస్మయము నధికముగాఁ బొందిరి. పర్వతనారదు లాయాయోధనమును జూచుచుండిరి గాన నారదుఁడు మిత్రునితో నిట్టి జన్యము పూర్వము జరగలేదనియె. తారకాసురమహాహవముఁ జూచితిమి. వృత్రాసురప్రవిదారణముఁ గంటిమి. మధుకైటభులసమీపమును దిలకించితిమి. హరి యిట్లు ఘోరంబుగా సాంపరాయిక మొనరించినట్లు మనము చూడలేదు. ప్రహ్లాదుఁడును బలవంతుఁడై నారాయణునితో సిద్ధతపః ప్రభావమున ననీక మిట్లు చేయుచున్నవాఁడు అనియె.

ఈరీతి నాఘోరాహవము దినరాత్రభేదము లేకుండ నొనరించుచు శుక్లపక్షచంద్రకళవలె నుత్తరోత్తరాభివృద్ధిగాఁ జేయుచుండ నారాయణుఁడు ప్రహ్లాదుని ధనుర్విదళనము చేసెను. ఒక్కబాణమున నీలాగు తనకోదండము ఖండితము కాఁగా రెండవచాప మందుకొని యాసురరాజపుత్త్రుఁడు సమరోన్ముఖుఁ డగు నంతలో నారాయణుండు వేఱొక పత్త్రిం బ్రయోగించి దానిని శకలద్వయ మగునట్లుచేయ రెండుశరాసనములు ఖండింపఁబడఁగా మూఁడవచాపంబు గ్రహియించుటం గాంచి నారాయణుఁడు మిగులఁగోపించి దివ్యనారాచంబుఁ బరఁగించి దానిని ఖండించెను. మూఁడవధనుస్సు గూడ నిట్లు చెడిపడఁగా బ్రహ్లాదుఁడు పరిఘమును గైకొనియెను. తత్కాలోత్పన్నతీవ్రకోపమున నారాయణు బాహుమధ్యమభాగమును దాన నొప్పింప నెంచెను. తనపై కరుదెంచు పరిఘమునుగని తొమ్మిదియమ్ములు నారింగూర్చి యాదారుణపరిఘమును నషు మనే ఖండములుగాఁ బడఁజేసి పదినారాచంబుల దానవేంద్రు నొంచెను. ఆయసమయి యగు గదను బ్రహ్లాదుం డంది నారాయణు జానుదేశమును గుఱిచూచి విసరివేయ నదివచ్చుచుండుటం దలంచి సుస్థిరుండై కదలకుండి నారాయణుం డాయాయుధమును వాడిబాణంబుల నుక్కడంచెను. గగనమందున్న దేవతలు విస్మయమందిరి. ఆగదభగ్నతం గాంచుట కచ్చెరువంది ప్రహ్లాదుఁడు పరవీరధ్వంసకుఁడుగాన వెఱువక శక్తిం

గై దండనలకరించి నారాయణవక్షస్థలము లక్ష్యముగా వీచివై చెను. అట్లు వఱతెంచు శక్తి నీక్షించి శ్రీహరివిలాసముమీఱ నొక్కబాణంబుననే దాని నేడు తుంటలుగాఁ జేసెను. వెంటనే యేడువిశిఖముల దానవనాయకు నొవ్వఁజేసెను.

---శ్రీవిష్ణువు ప్రహ్లాదునకుందోఁచుట.---

ఇట్లు పరస్పరమాయోధనమున మించ సాగుచుండు నంతలో దివ్యవర్షసహస్రమును చెల్లెను. అనిశ మిట్లు సాగుచుండుట నందఱకు విస్మయమునుబుట్టించెను. అట్టితఱిఁ బీతవాసో విరాజితుఁడై చతుర్బాహువులొప్ప గదాయుధధారియై రమాకాంతుఁడై రథాంగధరుఁడై పద్మచిహ్నహస్తుఁడై వెలయు భగవంతుఁ డాయాశ్రమంబునఁ దోఁచెను. భగవంతుఁ డిట్లు ప్రత్యక్షము కాఁగా దానవరాజతనయుఁ డతి భక్తిం బ్రణమిల్లి కృతాంజలియై యిట్లు నుతించెను. దేవదేవా! లోకనాయకా! భక్తవత్సలా! మహాప్రభూ! ఈతాపసుల నేనేల జయింపఁ జాలకున్నాఁడను? శతసంవత్సరములు దేవతలతో జన్యమొనరించి యోడించితి. ఏలొకో వీరోడకున్నవారు? నాకిదియే యచ్చెరువుంగూర్చెడు. అనిన శ్రీమహావిష్ణు విట్లు పలికెను.

వత్సా! మదంశసంభూతులగు వీరు సిద్ధులు. కాన విస్మయ మేల? వీరుజితాత్ములు. అజేయులు. నరనారాయణులు. సమరంబు నాతోడఁ జేసిన ట్లగును గాన నతలమునకుంబోయి

నాయందుదృఢభక్తి నలవరించుకొమ్ము. తాపసులగు వీరితోఁ బగఁబాటింపకుము. అని శ్రీమహావిష్ణువాజ్ఞాపింపఁ దదాజ్ఞ శిర సావహించి యసురులంగూడి నరనారాయణులకుం బ్రణమిల్లి పూర్వరాజ్యపదంబు నధిష్ఠింపఁబోయెను. నరనారాయణులు యథాపూర్వముగాఁ దపోనియమమున నుండిరి.

మహామతులారా! ఈగాథయే చాలముఖ్యమైనది. ఇది యింటికి పునాదువంటిది. ఇందుఁగల విశేషములతో శ్రీకృష్ణచరిత్రము పరమపావన మని తేలును. జారశిఖామణి, చోర గణేశ్వరుఁడు అన్న దుర్యశము తొలంగును. కాఁబట్టి యించుక సావధానముగాఁ బరికింపుఁడు. నరనారాయణులు ఆదిమ మునులు, ఆయాయికాలములయందు భూభారహరణార్థ మవతరింతురని వినియేయుందురు గదా. వారు భావికాలంబున నెప్పుడేమి యుపకారము సజ్జనులకు దుర్జనులవంకఁ గల్గునో యని తపశ్చర్యచే బలముసంపాదించుకొను నుద్దేశమున బదరికాశ్రమమున నుండిరి. సదా యీర్ష్యాళువగు నింద్రుఁడెవరివలనఁ దన యధికారమునకుఁ గీడుగల్గునో యనిభీతినొందువాఁడుగావున వారి మనోవాంఛనెఱుంగక విలోభులను గావరదానమునఁ జేయఁబూని యదిశక్యముగామి నెట్టులైన నాతపోవిఘ్నము చేయక తప్ప దని విచారించి రంభాదినిలింపభోగకాంతలను, దనమాటయందే యభిమానముగలిగి మనోభావములు తన వంటివిగలమదనవసంతులను వారితపోవనమునకుం బంపెను.

ఈ స్వల్పవిషయములకుఁ జలించు స్వల్పమనస్కులా వారు? పాషాణమున కన్నఁ జక్కిలింతలు పెట్టవచ్చునుగాని వారి నియమమునుగదలింప బ్రహ్మకును శక్యముగాదన నింక స్మరవసంతాదులమాట యిటఁ జెప్పనేటికి? వీరెల్ల స్వస్వనియమితకార్యముల నొనరించిరి. వనమెల్ల నకాలమున వసంతర్తుధర్మమున భాసిల్లెను. స్మరానుజ్ఞనై శుకపికమధుకరములు చెలరేఁగెను. తరువులు లతలు ఫలపుష్పసంభృతములై యొప్పారెను. ఆవిధమునంతయు వారెఱింగిరి. నారాయణుఁడు రంభాదిదేవకాంతలకు బుద్ధిచెప్పెను. వారికిఁ దలవంపులుగా నూర్వశిని బుట్టించెను. మఱియుఁ బెక్కండ్ర నచ్చరమిన్నలమెచ్చని మచ్చెకంటుల నిచ్చమెయిఁ బుట్టించెను. వీరిని జూడఁగనే రంభాదులుసిగ్గుపడి మునిమహిమమును దెలిసికొని యిట్టిమహనీయుల పాదసేవకన్న స్వర్గమేమి గొప్పయగునా? అని తలంచిరి. శరణు చొచ్చిరి.

నారాయణుఁడు కరుణాశరనిధిగాన వారి మనఃప్రియత్వము నెంచి మీ కేమివరముకావలెనో తెల్పుఁడన వారు మాకుఁ బ్రాణనాథుఁడవు కమ్మని ప్రార్థించిరి. బదులు చెప్పనెట్లు? వరమిచ్చి లేదనుటెట్లు? ఈశంకనుంబొందెను. నారాయణుఁ డిట్లు విచారించి కోపము నభినయించి వీరిని మెల్లగాసాగింపవలయునని యూహించెను గాని నరుఁడు తత్కాలము తెలిపిన నీతులఁ గలంకందేఱి వారిసత్కరించెను. అనుటచే నరనారాయణులు శ్రీవిష్ణ్వంశజనితులనియుఁ, దపోబలంబును గార్యానుకూలరీతింబడసి.

లోకమున ధర్మనాశనము గాకుండఁ గాచుచుందురనియు నెఱుంగనగు. ముందు వ్రాయుఁకథను బట్టి యాపదాఱువేల యచ్చరల కోరికల నెట్లు తీర్పఁబూని నారాయణుఁడు బదులు చెప్పెనో వినఁగలరు.

ఎట్టివారికైన నహంకారము క్రోధము లోభము నను నవి బాధకములేయని తెలియందగు. అంతటివారినే యీదు ర్గుణములు బాధించినపుడు తక్కినమునిక్కడి మానవుల నవి బాధించుటన నొకయబ్బురమా? ఇంద్రకృతనరనారాయణ తపోభంగమునుండి "శ్రేయాంసి బహువిఘ్నాని" అన్నమాట సత్యమనియులోకోపకారమే జన్మఫలమని తలంచు వారికిం గూడ నంతరాయములు గలుగక మానవనియు మహాత్ములు వా నిందప్పించుకొనఁజాలుదురనియు, ఇతరులు వానికి లోఁబడుదు రనియు నెఱుంగనగు. ఈకథనుండియు, జారచోరశిఖామణి యన్న పేరు శ్రీకృష్ణునకు లేదను నీతి పైకథలనుండియు, తేలు నుఁగాన ముందుఁ దెలిసికొనఁగలరు. ఇఁకఁ బ్రహ్లాదుని గాథ నిం చుక విచారింపవలయు. ప్రహ్లాదుఁడు పరమభక్తుఁడు. విష్ణుభ క్తులలో నీతని మించినవారులేరని భాగవతమే సాక్ష్య మిచ్చు చున్నది. అట్టి పరమభాగవతోత్తముఁడు

"ప్రహ్లాద నారద పరాశర పుండరీక..."

అను వాక్యమునందు మొదటఁ జేర్పఁబడిన మహానుభా వుఁడు నరనారాయణులతో సంగర మొనరించె ననుట విన్న

తోడనే అచ్చెరువు గొలుపక మానదు. కాని యించుక మాన మూని యేకాంతమునఁ గూరుచుండి యాలోచించిన నిది యచ్చెరువుగాదు. స్వభావమే యని తోఁచును. ఎట్లనఁగా ఎంతవాఁడైనను బంచభూతాత్మక శరీరముం దాల్చినపుడు తద్గుణములు వ్యాపింపక మానవు. ఒకానొకప్పుడే నెంతవానికే నవి కలుగకమానవు. అందు నహంకారము క్రోధలోభములు దేహమును ముట్టడించియే యుండును. అవియుండుటచేతనే లోకప్రవృత్తి సాగుచుండును. లేనిచోఁ గొలఁది కాలముననే సృష్టి నశించి ప్రాణికోటియంతయు ముక్తినొందును. కాన నహంకారాదులు పనిచేయుచుండఁ గలవియే. అవయవ విశిష్టులందఱును బ్రకృతిని మీఱఁజాలరు. కొందఱు మీఱితిమని ప్రల్లదంబులాడి యమ్మహాశక్తిని దూఱుదురుగాని యిట్లు తమరని బ్రల్లదములాడించిన దేది యనిమాత్రము యాలోచింపరు. కట్టా! ఏమి మాయశక్తి! పరాశక్తిని మీఱుట యొకానొకప్పుడు భగవంతునకుం గూడ వీలులేదన నింక నితరుల మాట యిటఁ బ్రస్తావింప నేటికి? కాఁబట్టి ప్రకృతి విశిష్టులగు నవయవులందఱు నహంకారాదులకు లోఁబడియే యుందురు. కాని యందును దారతమ్యములు కలవు. ప్రహ్లాదుఁడు జితేంద్రియులయం దెల్ల నుత్తమోత్తముఁడు. భక్తజనశిఖామణి యైనను ఇంచుక యహంకారపరవశుఁడయ్యెను. అది యహంకారమని తోఁపకుండఁ జేసినది ప్రకృతియే. ఆసమయమున నరనా

రాయణులు తపస్సొనరించువారయ్యు ధనుశ్శృంగములఁబూని యుండుట ఆకాలమునకు విరుద్ధమని యామాన్యునకుఁ దోఁచెను. యుగాంతరమున నుండఁదగు నీయాచారము నీసత్యయుగమున నేలపూనితిరని వారినాక్షేపించెను నరనారాయణులు భగవంతుఁడగు శ్రీమహావిష్ణువునంశములే.వా రాతనిభావమును గ్రహించిరి. ఒకరీతిగా నుత్తరమిచ్చిరి. మరల మరల నాక్షేపింపఁ దగిన ట్లుత్తరమిచ్చిరి.

ఇట్లు వాగ్యుద్ధముసాగఁగాఁ బ్రహ్లాదుఁడు వారికోలఁదియెఱుంగక యుద్ధముచేయరమ్మని యాహ్వానించెను. వారును గుఱుతించిరి. పరమపావనుఁ డీప్రహ్లాదుఁడు. ఈతని కీయహంకారముదయించినది. మాభక్తుఁడు. ఇంచుక దీనిం బాపవలయునని భావించిరి. ఆసమయమున మాటలచేత నది యుపశమింపదని యెఱింగిన వారుకాన నతనితోఁ దలపడిరి. సకలశస్త్రాస్త్రములతోఁ బోరాడిపోరాడి యాతఁడోడిపోవుచుండుట చూచుచుండిరి కాని యాభక్తాగ్రేసరు నింకను బాధించుట కిష్టపడరైరి. నేనిఁక వీరిని జయింపక మాన నని తొలుతఁ దాఁజేసిన ప్రతిన నిష్ఫలమసియు, వీరజయ్యులనియు నతనికిఁ దోఁచునంతదాఁక యుద్ధమునుసాగించిరి. ఎప్పు డది యతని మనసునాటెనో తమ యపరస్వరూపుఁడగు శ్రీమహావిష్ణువును బ్రహ్లాదు నోదార్పరమ్మా యని మనసున నేస్మరించిరి. శంఖచక్రగదాపద్మహస్తుఁడై, చతుర్భుజుఁడై పరమేశ్వరుఁ డా విర్భవించెను.ఏమని హితము

చెప్పెను? వీరుమదంశసంభూతులు. నీవు నీపనిచూచుకొనుచుండు మని యాజ్ఞాపించెను. పరమభక్తుండు కానఁ బ్రహ్మదుఁ డేమియు బదులిడక యపరాధమును క్షమింపుఁ డని వేఁడి తనలోకము నకుఁ బోయెను.

దీనిచే గ్రహింపఁదగిన నీతియేమి? ఏదేనొకసమయ మున నహంకారాదులు పొడసూపినను, వానిని మీఱఁజాలక లోఁబడినను, సాధువు లెవ్వరే హితముపదేశించిన నది మ హాపకారమని నమ్మి వానిని దిరస్కరించి యథాపూర్వ ముగా మెలంగుట కలవాటు పడవలయు నను నదియే. ఎవ్వఁడ ప్పుడు కూడ సాధుహితోక్తులఁ బాటింపఁడో వాని కధోగతి యేగాని యుత్తమగతి చేకూరదు. ఇఁక నవ్వాలిగాథలం జిత్తగిం పుఁడు. ముందు చదువఁబోవు గాథలం బదిలముగ మదిసిలిపిన శ్రీకృష్ణలీల లన నెట్టివియో బోధపడును.

శ్రీమహావిష్ణు నానావతారములు.

* జనమేజయుఁడు కృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రునితో నిట్లు ప్రశ్నించెను: మహాత్మా! శ్రీహరికి భృగుమహర్షి శాపము గలిగెననియు, నదియు లోకోపకారమునకె పనికివచ్చుననియుఁ జెప్పితిరిగదా. ఆశాపఫలంబెట్టులు శ్రీమహావిష్ణు వనుభవించెను? అవతారము లేవేవి? అవే వే మన్వంతరములయందుఁ గల్గెను?

* ఇది దేవీభా. ౪ స్కం. ౧౬- వ అ. నుండి గ్రహింపఁబడినది.

అవతారకథల వినఁగోరికకలదు. ఆయవతారగాధ పాపనాశన హేతువగు. వినువారలకు సుఖావహంబునగు నని వినయమున వేఁడెను. రాజిట్లు ప్రశ్నింప శ్రీవ్యాసమహర్షి యిట్లుబదులుచెప్పెను. రాజా వినుము. శ్రీహరియవతారగాధలవచించెద. అవి యేయే మన్వంతరములందుఁగలిగెనో చక్కఁగావినుము. ఏయవతారమున నేయేకార్యము లొనరించెనో యావృత్తాంతము నెల్లవచించెద. అదియు సంక్షేపముగనే చెప్పెద. చాక్షుషమనుకాలంబున ధర్మరూపమున నవతరించెను. నరనారాయణులు ధర్మపుత్రులే. వైవస్వతమనువు ధర్మరాజ్యమేలుతఱి శ్రీహరి దత్తాత్రేయుఁడను పేరొందియవతరించెను. అతఁడత్రిమహర్షికిం బుత్రుఁడు. ఆదత్తాత్రేయముని బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల రూపమని ప్రసిద్ధము. ఆకుమారుంగూడి దేవతలాయత్రిమునిభార్యకుం బుత్రులై జనించిరి. ఆసుదతి యనసూయ యనం బరఁగి సాధ్వీమణియై యలరె. ఆమెను దేవతలు ప్రార్థించి పుత్రులైపుట్టిరి. బ్రహ్మ, సోముఁడు. శ్రీహరి దత్తాత్రేయుఁడు, శంకరుఁడు దుర్వాసుఁడు నయిరి. మఱియు దేవకార్యము నెఱవేర్ప శ్రీనారాయణమూర్తి నరసింహావతారమెత్తెను. అది నాల్గవయుగమం దని యెఱుంగుము. యుగమనఁగా నిట మనువురాజ్యపరిపాలనమున నాల్గవయుగమని యర్థము. ఆరూపము నృసింహములయాకృతింగలిగి మనోహరమైయుండెను. ఆరూపమున హిరణ్యకశిపుఁడను దానవు వధిం

చెను. ఆయాకృతి దేవతలకుంగూడ విస్మయకరమయ్యెను. త్రేతాయుగంబున బలినియమనముకొఱకుఁ గశ్యపమునికుమారుఁడయి వామననామంబుననవతరించెను. ఆవామనమూర్తి మిషచే బలినుండి త్రిలోకరాజ్యమును హరించి దేవేంద్రునకొసంగి బలిని పాతాళలోకమున స్థాపించెను. పందొమ్మిదవయుగమునఁ ద్రేతాయుగమునందే జమదగ్నికిం బుత్రుఁడై బలిశాలియై రాముఁడన నవతరించెను. ఆరాముఁడు క్షత్రియాంతకరుఁడై సత్యవాదియై జితేంద్రియుఁడై లోకమెల్ల జయించి కశ్యపముని కొసంగెను. ఎవ్వఁడు పరశురాముఁ డనుపేరం బరఁగునో యతఁడు శ్రీహరిరూపుఁడేయగు. ఆయవతారస్మరణము పాపనాశన మొనరించు నది. త్రేతాయుగమునందే రఘువంశమునందే దశరథాత్మజుఁడై రాముఁడన నవతరించెను. ఈయవతారమున నరనారాయణాంశములు రెండును గలిసియుండెను. ఇరువదియెనిమిదవమహాయుగమున ద్వాపరమున అర్జునశౌరిరూపముల ధరాభారావతార్థము కృష్ణార్జునులుగ నవతరించెను. వీరు కురుక్షేత్రమున భయంకర యుద్ధ మొనరించిరి.

ఇట్లు ప్రతియుగమందును శ్రీహరి యవతరించుచుండును. ఇవి గతించిన యవతారములు. ఇఁక భవిష్యదవతారములఁ దెలిపెద. అవి ప్రకృత్యనురూపమువలనఁ బెక్కులుగ నుండును. ఈజగత్త్రయము ప్రకృతివశంవదము. ఆప్రకృతి యెట్లు

తలంచునో యట్టులీజగము భ్రమించుచుండును. ఈజగము పురుషప్రియార్థము నిర్మింపఁబడుచుండును. పూర్వమీలోకమును భగవంతుఁడు సృజించెను. సర్వాది యతఁడే. సర్వగతుఁడు. దుర్జ్ఞేయుఁడు. అవ్యయుఁడు. నిరాలంబుఁడు. పరాత్పరుఁడా పరమేశ్వరుఁడే. ఉపాధివలన నొక్కఁడయ్యు త్రివిధముల విలసిల్లును. ఆప్రకృతి తత్పరమాత్మకు సంబంధించినదియే. ఉత్పత్తికాలయోగమువలనఁ బ్రకృతిభిన్నత్వమునొందును. ఆప్రకృతియే ప్రపంచమును నిర్మించును. సర్వకామముల నొసంగుచు దానిఁ బాలించును. కల్పాంతమందు సంహరించును. త్రిరూపిణియు విశ్వమోహినియు నామెయే. ఆమెంగూడియే బ్రహ్మ సృజించును. విష్ణువుపాలించును. రుద్రుఁడు సంహరించును. ఆజననియే శ్రీరామచంద్రుని సృజించి దానవసంహారముకొఱకు నియోగించెను. ఈసంసారము సుఖదుఃఖమయము. దానియందుఁ దగులుకొని ప్రాణులు సర్వదా తిరుగుచుండురు.

శ్రీకృష్ణావతార ప్రశ్నము.

* మున్ను వసంతాదులు నరనారాయణాశ్రమమును ప్రవేశించి రన్న కథయుం దప్సరసలు నారాయణమూర్తినిగామించిరనియు నంపుల కామహనీయుఁడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెననియుఁ జదివియుంటిరి. అవ్వలికథ యిటఁ దెలుపఁబడును. జనమే

* ఇది దేవీభాగవతము ౪ స్కం. ౧౭ అధ్యాయమునుండి సంగృహీతము.

జయుఁడు వ్యాసులతో నిట్లు ప్రశ్నించెను. మహర్షీ! నరనారాయణాశ్రమమున వారాంగనలుండిరని చెప్పితిరి. వారామహర్షి నెట్లు కామించిరి. స్మరాతురలగు వారికి యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానములేకపోయెనా? నారాయణుఁడు వారిని శపింపఁ బూనినట్లు నరుఁడు నివారించినట్లు వచించితిరి. అట్టివ్యసనమున నమ్మునియవ్వాల నేమిచేసెను? ఇంద్రుని యాజ్ఞానుసార మావారాంగనలామహర్షిని గామాతురలై పలుసారులు ప్రార్థించిరి కదా. అందులకమ్మునియేమి బదులుచెప్పి వారిని సమ్మతింపఁజేసెను? మహానుభావా! శ్రీనారాయణుని చరితము వినఁగోరెద. ఆనతీయుమా యని ప్రార్థించెను. కృష్ణద్వైపాయనుం డాజనమేజయుంగాంచి ధర్మజ్ఞా! ధర్మపుత్రుఁడగు శ్రీనారాయణునిచరితము వినిపించెద. అవధరింపుము. వారల శపింపంబూనియున్న నారాయణుని నరుఁడు శాంతింపఁజేసెను. ఉపశాంతక్రోధుఁడై యానారాయణుఁడు చక్కఁగా నాలోచించి సుస్మితపూర్వకముగా వారాంగనలతో నిట్లు పల్కెను. వనితామణులారా! ఈజన్మమున నేనిట్లే తపంబొనరింప సంకల్పించితిని. మేమిరువురము తపస్సుచేయుచుండువారమేగాని దారసంగ్రహముచేయఁజాలము. కాన నాపైఁ గరుణయునిచి మీరు సురపురికిం బొండు. లోకమున ధర్మసూక్ష్మముల నెఱింగిన వారు వ్రతభంగ మెప్పటికిని జేయరు. ఈ శృంగారమునందు రతియే స్థాయీభావము గదా. అదిమాని మీతో నెట్లు సంబంధము చేయఁగలను? కా

రణవిహీనమగు కార్యము లోకమున నుండదుకదా. శాస్త్రము నందుఁ గవులు స్థాయీభావము రసమేయని తెల్పిరి. నేను గురూపినిగాను. సురూపుఁడనే. సర్వాంగశోభనుఁడనే. కాఁబట్టియే మీప్రీతికిం బాత్రుఁడనైతిని. మీరును అకృత్రిమప్రీతిచే నన్నుఁ గోరితిరి. ఐనను మీరెల్లఁగరుణించి నాయీవ్రతమును రక్షింపవలయును. సుందరులారా! మీకు జన్మాంతరమున నేనుభర్తనయ్యెదను. ఇరువదెనిమిదవ ద్వాపరయుగమున భూతలమునను * దేవకార్యసిద్ధికొఱకు నే నవతరింతును. అపుడు మీరెల్ల నాకు భార్యలుగావలయు. వేఱువేఱజన్మింపుఁడు. భూపతిపుత్రికలయ్యు నాకు పత్నులు గాఁగలరు.

అని శ్రీహరి పలుక వారందఱును సమ్మతించిరి. అంత వారినెల్ల యథాపూర్వముగా సురలోకమున నుండుఁడని పనుప వారెల్ల మనస్సంశయములుమాని చింతాజ్వరవిహీనలై యరిగిరి. సురపురికింబోయి జరిగిన వృత్తాంతము నంతయు దేవేంద్రునకు విన్నవించిరి. శతమఖుండును వృత్తాంతము నంతయు విని యూర్వశిం గాంచి మహత్యానందపరవశుం డయ్యెను. ఓహో! ఆమహాత్ముని ధైర్య మేమనవచ్చును? తపోబలము వర్ణనాతీతముకదా. ఊర్వశియుఁదత్సఖీజనము తపోబలంబు

* 'దేవానాం కార్యసిద్ధ్యర్థం ప్రభవిష్యామి సర్వథా, తదాభవత్యో మద్దారాః ప్రాప్య జన్మపృథక్ పృథక్. భూపతీనాం సుతాభూత్వా పత్నీభావం గమిష్యథ' అని మూలము.

నఁ గల్పింపఁబడిరి కదా. అని మదినూహించి ప్రసన్నాత్ముఁడై వారిని బహూకరించెను. ఇట నారాయణుఁడును వీరిబాధమాం నేఁగదా యని యథాపూర్వముగాఁ దపముచేయ మొదలిడెను.

జనమేజయా! నారాయణమునివరు నద్భుతవృత్తాంతమును వినిపించితిని. నరుని మహిమమును జెప్పితిని. వారిద్దఱే కృష్ణార్జునులన విఖ్యాతులై యవతరించిరి. భృగుశాపమున వారికా కార్యము నెఱవేర్చు వ్యాజమూని రని యెఱుంగుము.

అన జనమేజయుఁడు మునీంద్రా! కృష్ణావతారమును వివరించి చెప్పుము. నామనమునఁ గలసందేహములనివారింపుము. ఎవరి గర్భమున శ్రీహర్యనంతులు పుత్రరూపమున నిలిచిరో యట్టి దేవకీవసుదేవులకు దుఃఖమేల సంప్రాప్తమయ్యె? వారు కేవల పుణ్యాత్ములుగదా. అట్టి దంపతులు కంసునిచే నిగళబద్ధులైచాల వత్సరములు కష్టపఱుపఁబడిరేలొకో? శ్రీహరి సాక్షాత్తుగా వారికిఁ బుత్త్రుఁడయ్యెగదా. కృష్ణమూర్తి మధురానగరమునఁ బుట్టి గోకులమునకేలపోయెను? కంసుని వధించి ద్వారకాపురమునిర్మించి యందుండనేల? ఏదేశమునఁ దండ్రితాతలు నివసించిరో యాప్రదేశము పవిత్రముకదా. అట్టిదేశమును మాని శ్రీహరి దేశాంతరమున నివసింపఁబోనేల? శ్రీహరివంశము ద్విజశాపమున నేలయుత్పాదితమయ్యెను? భూభారమునుదీర్చి సనాతనుఁడగు వాసుదేవుఁడు వేగంబ యాదేహము నెట్లు విడిచెను? పాపాత్ములవలన భూదేవి భారపీడనము ననుభవించిన దె

ట్లు? అట్టి పాపాత్ముల శ్రీహరియుఁ బార్థుఁడు నెట్లు సంహరించిరి? శ్రీకృష్ణపత్ను లెవరిచేఁ బీడింపఁబడిరో యట్టికౄరకిరాతులేల సంహరింపఁబడక పోయిరి ? భీష్మ ద్రోణ కర్ణ బాహ్లీక వైరాట వికర్ణ దృష్టద్యుమ్న సోమదత్తాదులు యుద్ధమున నెట్లు హతులైరి? ఇందఱిని సంహరించిన శ్రీహరి చోరులనేల సంహరింపఁజాలఁడయ్యె? శ్రీకృష్ణపత్నులు మహాపతివ్రతలు దుఃఖములపాలుకానేల? ఈసందేహములు నామనమును బాధించుచున్నయది వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణునిఁ బుత్రునిగాఁబడసి ధర్మాత్ముఁడై తుదకు సుతదుఃఖతాపితుఁడై అపమృత్యువువాఁతఁ బడియెఁగదా! ఎట్లు? ధర్మాత్ములగు పాండవులు శ్రీకృష్ణతత్పరులు నయ్యు సకలదుఃఖములపాలైరిగదా ! ఏల ? పతివ్రతాతిలకమగు పాంచాలి యగ్నికుండమునఁ బుట్టి లక్ష్మ్యంశముఁ గలిగియు నెట్లు కష్టములపాలయ్యెను? అందును రజోదోషసమన్వితయయ్యు సభలోని కీడ్వఁ బడియె ? దుర్మతియగు దుశ్శాసనుఁడు మౌర్ఖ్యమున జుట్టుపట్టుకొని సభలో నవమానించెఁగాదే ? ఏటికో? అరణ్యవాసమొనరించు తఱి సింధుదేశాధిపతి యవమానించె. విరాటుపురంబునఁ గీచకుండు పీడించె. ఆమె తనయు లేవురును ద్రోణపుత్రునిచే వధింపఁబడిరి. ఎందులకు? సుభద్ర కూర్మిపుత్రుఁడు చిన్నతనమునందేయని వధింపఁబడియె. ఏల? దేవకీపుత్రపంచకము కంసునిచేఁ జంపఁబడుట కేమికారణము? శ్రీహరి సమర్థుఁడయ్యు నేల నివారింపలేకపోయెను?

ప్రభాసతీర్థంబున యాదవులు శాపంబునహతులైరికదా. దానఁ గులక్షయ మయ్యెఁగాదే. శ్రీకృష్ణపత్నుల జోరులు బాధించిరి. ఏకారణముననో? ఈశ్వరుండగుశ్రీకృష్ణుఁ డుగ్రసేనునిసేవ దాసునివలెఁ జేయుటెందులకు? మహాత్మా! ఒక్కసందేహముకలదు. నారాయణమునియందు సర్వజంతుసమానత్వము పదిలమై యుండ హర్షశోకాదులు పొందుటెట్లు? శ్రీహరి కవిలేకుండు టేల? కావున శ్రీకృష్ణచరిత్రము సర్వము వచింపుమా. లోకాతీతమహిముఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తి భూతలమున నెట్లు ప్రవర్తిల్లెను? ఎట్లు కాలమునరసి దైత్యులవధించెను? రుక్మిణీదేవిని హరించి పలాయనముచేయనేల? అది చోరవృత్తిగదా. ఏల శ్రీహరి యట్లొనరించెను? సకలవస్తుసమృద్ధమగు మధురామండలమును వదలి జరాసంధునకు భీతిల్లి ద్వారకానగరగమనము సేయఁ గారణమేమి? అపుడు శ్రీకృష్ణుని శ్రీహరియని యెవ్వఁడే నెఱుంగఁ జాలఁడయ్యెనా? ఈసందియము లడంగ నించుక కారణములఁ దెల్పుము. ఇవ్వియేగాక మఱికొన్ని సంశయము లున్నయవి. సర్వజ్ఞుఁడవుగాన వీనిందీర్పుము. మనసున రహస్యవిషయమొక్కఁడు సందేహరూపమునఁదోఁచెడి. ఏదన? ద్రౌపదికిఁ బంచభర్తలు గలుగుటచే లోకమున నేల యేవగలు గలుగదయ్యెనని యే. పండితులు సదాచారము ప్రమాణమందురు గదా. సమర్థులయ్యుఁ బాండవులు పశుధర్మమునేలయాచరింపఁ బూనిరి? దేవరూపమున భూతలమునఁబుట్టిన భీష్ముఁడు గోళక

పుత్త్రిలచేఁ గౌరవవంశవృద్ధిసేయ నేమిహేతువు? ఏయుపాయముచేతనైనను బుత్త్రిలంగాంచి వంశాభివృద్ధి సేయవలయునను మునులసిద్ధాంతము తుచ్ఛమనియే నాభావమని పలికి యూరకుండెను.

మహాశయులారా! శ్రీకృష్ణలీలలు పరమపవిత్రములని తెలుపఁబడును. పామరులు తద్రహస్యము నెఱుంగఁజాలక యాక్షేపింతురు. వారు తత్కారణముల నెఱుఁగరనుట కన్న మనమెక్కువగా వారిని దూలనాడరాదు. ఈగాథను జదివితిరి గదా. నారాయణుని రంభాదినిలింపకాంతులు పదాఱువేలయేఁబదిమంది కాంక్షించిరి. అందులకు నామహాత్ముఁ డేమి తెల్పెను? ఈయవతారము తపస్సుచేయుటకే ధరింపఁబడినది. కాన మీ కోరికను జెల్లింపఁజాల. భక్తుల కోరికలనన్నింటిని జెల్లించుటకు భవిష్యత్కృష్ణావతారము సమర్థము. కాన మీరెల్ల భూమిరాజులవంశమున జన్మింపుఁడు. పరిగ్రహించెదను. ఇంతతో సంతృప్తినొందుఁడు. తప్పక మీకోరికలఁ దీర్చెదనని యానతిచ్చెను. వారదియే చాలునని సురపురికరిగిరి. వారే రాజపుత్రికలై పుట్టిరి. పదాఱువేలగోపికాస్త్రీలు కృష్ణునిం గోరి తదేకాగ్రమనస్కలగుటకు హేతు విదియే. ఈ హేతువును స్మరించుచుండుఁడు. శ్రీకృష్ణలీలలం గొన్నింటిని జదువునపుడు మరలస్మరింపుఁడు. దీనితత్త్వమిదిగదా యని తెల్లమగును. ఇంతియగాక మఱొకవిషయమును మీరే యాలోచింపుఁడు. పదాఱువేల

మందిస్త్రీలు తదేకాగ్రచిత్తముల నొక్కపురుషుని గోరుట విం టిమా. హేతు వేదియో లేకుండ నది పొసఁగదుగదా. ఆహే తువేదని పరిశీలింపుఁడు. భగవచ్చరితమునఁ గళంకములుండ వనియు, నున్నయట్లు తోఁచుట తత్కారణ మరయఁ జాలమిచే ననియుఁ దెలిసికొనుట చాలమంచిది. అది యేతరణోపాయము. ఈకథనుబట్టి పదాఱువేలమంది గోపికాస్త్రీలు తొలిజన్మమున నచ్చరమిన్నలనియు వారే భగవంతుని గామించిరనియు, భవి ష్యదవతారమున మీకోర్కులు తీర్చఁగలనని భగవంతుఁడాన తిచ్చెననియుఁ దెలిసికొనవలయును.

ఇంతకుముందే గోలోకవృత్తాంతముఁ జదువునపుడు గోలోకవాసులు సదా శ్రీకృష్ణగాథలం బాడుటయు, నాడుటయు లోనగు కృష్ణప్రీతికరకృత్యముల నొనరించువారనియు, శ్రీహరి యవతరింప సంకల్పించి వారలనుగూడ భూమినవతరింపుఁడని యానతిచ్చెననియుఁ జదివియుంటిరిగదా. వారెల్ల యాదవులన, వృష్ణిభోజాంధకులన నవతరించిరి. అచ్చరలెల్ల రాజపుత్రికలై యవతరించిరి. శ్రీకృష్ణపరమాత్తయు నందఱి కోర్కులఁ దీర్ప నెంచి దివ్యమంగళవిగ్రహముతో నవతరింప నాయత్తుండయ్యె ననియు నెఱుంగుఁడు. ఇఁకఁ దరువాతి కథను వినిపించెద. అవ ధరింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణావతారకారణము.

* శ్రీకృష్ణచరిత్రమునఁ బెక్కుసందేహములు పొడమ వానిం దీర్పుఁడని తన్ను వేఁడి యూరకుండిన జనమేజయుంగాంచి శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుం డిట్లనియె. ఓరాజేంద్రా! సందియములం జిక్కుపడకుము. శ్రీకృష్ణదివ్యచరిత్రమును వీనులలర నాలకింపుము. దాన సకలసందేహములు పోవు. అంతియకాక యవ్యయానంద మొనఁగూడు. అదియే నిన్నుఁ దరింపఁజేయును. అని యారాజచూడామణి సంశయములఁ దీర్పఁదలంచి శ్రీకృష్ణచరిత్రమును జెప్పఁదలంచి సమాహితచిత్తుండవు కమ్మాయని హెచ్చరించి యిట్లనియె. జనమేజయా! శ్రీకృష్ణావతారకారణంబును దొలుదొలుత వచించెద. అందు శ్రీదేవీచరిత్రమును గూడ నించుక తెలిపెద. శ్రీదేవీచరిత్రమును దెలుపకయున్న శ్రీకృష్ణచరిత్రము సంపూర్ణము కానేరదు. కాన వినుము వచించెద.

♦ మున్నొకసారి భూదేవి పాపాత్ముల భరింపఁజాలక తద్భారమునఁ బీడితయై కృశించి రోదనము చేయుచు గోరూప

---

* ఇది దేవీభాగవతము ౪ స్కం. ౧౮-వ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహీతము.

♦ ఇది యింతకుముందు గ్రంథాంతరమునుండి వ్రాయఁబడినది. ఐనను దీనఁ గొన్నివిశేషములు కలుగుట మరల నించుకగా వ్రాయఁబడినదని గ్రహింపఁదగు.

ధారిణినై త్రివిష్టపమునకుఁ బరువెత్తెను. ఇంద్రుఁ డామెం జూచి జాలిఁగొని భూదేవీ! ఏల యిట్లు పరితపించుచుఁ బరువెత్తితివి? ఎవరు నీకిట్టి పీడఁగల్పించిరి. ఏల యింత కృశించితివి. అన నతఁ డేమో తన్నుద్ధరించునన్న నమ్మిక నాయిలాదేవి యించుక యూఱడిల్లి యిట్లనియె. దేవాధీశా! నాదుఃఖకారణమును వినుము. జరాసంధుఁ డనుపాపాత్ముఁడు మగధదేశాధిపతియై విఱ్ఱవీఁగుచున్నవాఁడు. శిశుపాలుఁడు చేదిదేశాధీశుఁడై యున్నవాఁడు. ప్రతాపశాలియగు కాశిరాజు, బలవంతుఁడగు రుక్మియుఁ, గంసుఁడు, నరకాసురుఁడు, సాళ్వుఁడు, సౌభపతియుఁ, క్రూరుండగు కేశియు, ధేనుకవత్సాసురులు లోనగువారు నిండియున్నవారు. వీరుగాక ధర్మవిహీనులై పరస్పరవిరోధములఁ బెనచుకొనుచుఁ, బాపాచారులై, మదోన్మత్తులై, కాలరూపులై వెలయు మఱికొందఱురాజులు ప్రబలిరి. వారిచే బాధితనైతిని. ఆభార మింతయని చెప్పఁజాలకున్నాఁడను. ఎందుఁబోవుదు? ఏమిచేయుదు? ఈచింతయే నాకార్శ్యమునకుఁ గారణము. దేవేంద్రా! శ్రీవిష్ణువు వరాహరూపమున నన్ను బాధించెను. అతి దుస్సహదుఃఖభారమునొందితిని. కశ్యపమునికి దితియందుఁ గల్గిన హిరణ్యాక్షుఁడు నన్నుహరించెను. అపుడు సముద్రజలమున మున్గితిని. అత్తఱి శ్రీహరి ఆదివరాహరూపమున నాతని వధించెను. ఆయుద్ధమున నించుక బాధింపఁబడితిని. వాఁడుపొలియఁగనే నన్నుద్ధరించి వరాహమూర్తి యథా

రీతినిలిపి కష్టమును బాపెను. అట్లు హరిచేయకుండినచో రసాతలమున హాయిగా నుండియుందును. ఈకష్టములు రాకయుండును.

ఇపుడు మరల నీదురాత్ముల మోయఁజాలకున్నదాన. ముందిరువదియెనిమిదవయుగమున నెంపఁబో దురాత్ములు ప్రబలుదురు. శక్రా! యిఁక నిలువఁజాలను. రసాతలమునకైనఁ బోయి సుఖింపదుదును. కాన నో శతక్రతూ! ఈదుఃఖమహార్ణవము నుండి నన్నుద్ధరింపుము. నీపాదములకు నమస్కారము లాచరించెదను. అనుటయు నింద్రుఁడు చేయునది నేరక భూదేవీ! ఈయాపదను దప్పింప నాకు వశముగాదు. చతుర్ముఖుని శరణువేఁడుము. నేను గూడ వచ్చెద. ఆచతురాస్యుఁడు నీదుఃఖమును దీర్చును.

అనుటయు నింద్రునిశక్తి నెఱింగి యతిత్వరితగతి భూకాంత బ్రహ్మలోకంబునకుంబోయెను. ఇంద్రుఁడును దేవగణపరివృతుఁడై శతానందుఁ జూడనరిగెను. బ్రహ్మయు వచ్చుచున్న సురభిం గాంచి యిట్లుపలికెను. దానిం గాంచినంతనే ధ్యానయోగమున భూదేవిగా నెఱింగెను. భూదేవీ! కల్యాణీ! ఏలచింతించెదవు? ఈదుఃఖము నీ కేల యిపుడుకల్గినది? పాపమతియై దురాచారుఁడు నగు నెవనిచేఁ బీడింపఁబడితివి? వచింపుమా యని కరుణాన్వితుఁడై పలికెను. భూమియు నించుక యూఱడిల్లి యిట్లు విన్నవించెను. శతానందా! కలియుగము రానున్నది. దానికే భయంపడుచున్నదానను. లోకనాథా! పాపాచారులు మనుజు లందఱు

బుట్టఁగలరు. రాజులు దురాచారులును, బరస్పరవిరోధులునుగాఁ గలరు. చౌరకర్మాసక్తులగు రాక్షసులు పూర్వవైరమువలంచి కలహింతురు. వారినందఱ వధించి నాదుస్సహభారమును దీర్పుము. ఇపుడు భూపతులసైన్య భారముచేఁ బీడితనైతిని.

భూలలన యీలాగు పలుక విని శతధృతి వెలవెలఁబాఱు మోముతో నిట్లు పలికెను. అమ్మా! ఈభారమును బోఁగొట్ట నేనుసమర్థుఁడనుగాను జుమీ. దేవాదిదేవుఁడగు శ్రీవిష్ణువుపరిసరమునకుఁ బోవుదము. దేవేంద్రా! నీవును బరిచరయుతుఁడవై యచ్చటికిరమ్ము. భూదేవింబురస్కరించుకొని మనమరుగుదము. అనివారింబంచి హంసవాహనారూఢుఁడై చతురాస్యుఁడు విష్ణులోకమున కరిగెను. వేదవాక్యముల శ్రీహరి వినుతించి నమస్కరించెను. కరములు ముకుళించి యిట్లు నుతించెను. ♦ దేవాదిదేవా! వేయిశీర్షములు వేయినేత్రములు వేయిపాదములు గలమహాత్ముఁడవునీవే. వేదపురుషుఁడవు. ప్రాచీనుఁడవు. దేవేశుఁడవునీవే. భూతభవిష్యద్వర్తమానము లనుకాలములు నీవే.

♦ బ్రహ్మకృత శ్రీ విష్ణుస్తుతిః.

సహస్రశీర్షా త్వమసి సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్, త్వం వేదపురుషః పూర్వం దేవదేవస్సనాతనః. ౧. భూతపూర్వం భవిష్యచ్చ వర్తమానంచ యద్విభో, అమరత్వం త్వయాదత్త మస్మాకం చ గమాగతే. ౨. ఏతావాన్మహిమా తేఽస్తి కోనవేత్తి జగత్త్రయే, త్వం కర్తా హ్యవితా హంతా త్వం సర్వగతిరీశ్వరః.

మావంటి వారికి దేవత్వ మనుగ్రహించితివి. నీమహిమ మింత యని యెవ్వఁ డెఱుంగును? ప్రపంచకర్తవు నీవే. పాలకుఁడవు నీవే. సంహర్తవు నీవే. జగములకు గతియుననీవే. వేఱొండు దిక్కుగానము.

అని యిట్లు వేదార్థప్రతిపాదకవాక్కులను వినుతించు బ్రహ్మాదులకు శ్రీహరి సందర్శనం బొసంగి సాదరముగ నిట్లు ప్రశ్నించె. దేవతాధిపులారా! మీ కెల్లరకు స్వాగతము. మీరు వచ్చినకార్యమేమో తెల్పుఁడు. అను శ్రీమన్నారాయణు నాదరోక్తుల విని పద్మజుం డంజలి బంధించి యిట్లు విన్నవించెను.

ఓపంకజాక్షా! జగదేకబంధూ! భూభారావతరణ మొనరింపవలయును. కలియుగము రాకముందే ద్వాపరాంతమున దుష్టనృపాలకులనెల్ల సంహరించి భారము సడలునట్లు చేసి భూమిని గాపాడుము. అన జనార్దనుఁ డిట్టు లనియె. పద్మసంభవా! ఈవిషయమున నేనే స్వతంత్రుఁడను గాను. నీవును శివుఁడును స్వతంత్రులుగారు. ఇంద్రాగ్నియమత్వష్టృసూర్యవరుణులును స్వతంత్రులుకారు, ఈ ప్రపంచము స్థావరజంగమస్వరూపమెల్ల యోగమాయావశమున నున్నది. బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంత మాదేవి వశముననున్నయది. మేమెల్లఁ దద్వశంవదులము. నేనేస్వతంత్రుఁడ నైతి నేని మత్స్యయోనిం బుట్టనేల? కచ్ఛపమయి యుండనేల? తిర్యగ్యోనులయందుఁ బుట్టినచోఁ గీర్తియా భోగమా సుఖమా

యేదిగలదు? పుణ్యము లభించునా. ఫలము గలదా. వరాహ మైతిని. నరసింహుండ నైతిని. వామనావతార మెత్తితిని. జమదగ్నిసుతుఁడనుగాఁ బుట్టితిని. మరల నిపుడు రక్తపూరముల హ్రదముల నింపుమందువా. దశరథుని కుమారుడనై రాముఁ డనం బరఁగి నారచీరలు గట్టి జడలుదాలిచి పాదచారినై దండకారణ్యమును జొచ్చితిని. నిస్సహాయుఁడనై ఘోరవనమున నుంటిని. వేఁటలాడి జీవించుచుంటిని. మాయాసమాచ్ఛాదితుఁడనై హిరణ్యమృగముండునా యని యూహింపఁ జాల నైతిని. పర్ణశాలయందు జానకి డించి దాని వెంట నంటి పోతిని. నాసోదరుఁ డగు లక్ష్మణుండును మహారణ్యమున నొంటరిగా సీత యుండఁ దగునా యని తలంపక విడిచి తానును వచ్చెను. జాగరూఁకుడవై సీతను రక్షించుచుండుమా యని నేహెచ్చరించి నదియుఁగూడ మఱచిపోయెను. రావణుఁడు కపటరూపమును ధరించువాఁడు కాన భిక్షుకరూపంబును దాల్చి కడుంగడుదుఃఖించు జానకిం గొనిపోయెను.

నేనును దిరిగివచ్చి యుటజమున సీతగానరామికి వగచితిని. ఏమిచేయుదును? సోదరుం గూడి తిరిగితిరిగి సుగ్రీవునితో మైత్రిని సంపాదించి కార్యవశమున నార్తుఁడయి న్యాయేతర మార్గమున వాలివధించితిని. వాలిశాపమును బొందితిని. అంత వానరులద్వారా సీతా వృత్తాంత మెఱింగి తత్సహాయముంగాంచి లంకాపురంబుఁ బ్రవేశించితిని. అచ్చట యుద్ధరంగమున సోద

రునితోఁగూడి నాగపాశబద్ధుఁడనైతిని. మేమిరువురము తెలివి దప్పి శవములవలెఁ బడియుండ వానరులు విస్మయంపడిరి, గరుత్మంతుఁ డాతఁడెనరుదెంచి నాగపాశ ముక్తుల మగునట్లుచేసెను. అపుడు దైవమెంత బలవత్తమమని చింతించితిని. రాజ్యము పోయెను. వనవాసమబ్బెను. భార్యపరునిచే దొంగిలింపఁ బడియెను. కష్టతరమగు సంగరము సంభవించెను. దైవ మింకేమిచేయనున్నదో. మహాదుఃఖకరమగు యుద్ధము. రాజ్యనాశనము. వనవాసము. రాజపుత్రికాసహాయుఁడనై ధనహీనుఁడనై యిల్లు వెడలుట యివన్నియు నేమనిచెప్పుదు. దేవతలారా! మహాదుఃఖకరములుకదా. పురము వెడలుతఱి మాతండ్రిగవ్వాయెనసీయుఁడయ్యెను. పాదచారినై నిస్సహాయుఁడనై ధనహీనుఁడనై బయలు వెడలితిని. పదునాల్గు సంవత్సరములు వనముననుంటిని. క్షాత్రధర్మమునువదలి కిరాతవృత్తి నవలంబింప వలసివచ్చెను. విధివశమున నాఘోరాహవమునందు రాక్షసుఁడు నాచే ననిఁ జంపఁబడియె. విజయముగలిగెను. సీతనుమరలఁ దేఁగల్గితి. అయోధ్యనుజేర నోచితి.

అయోధ్యయందును బహుసంవత్సరములు సంసారచింతలఁ జిలికితిని. అనేకరీతుల సుఖములను అనుభవించితిని. పూర్ణకోసలరాజ్యమును బాలింపఁగలితిని. అంతఁ గొంతకాలమునకు లోకాపవాద భీతిచే సీతను వదలితిని. కాంతావిరహదుఃఖమున మరలఁ జింతలపాలైతిని. తుదకు భూమినిభేదించుకొని

జానకి పాతాళమును జొచ్చెను. ఇట్లు రామావతారమున ... విధదుఃఖముల ననుభవించితిని. స్వతంత్రుఁడ నేనయ్యును బరతంత్రునివలె నన్నిదుఃఖము లేలపొందుదును. చిరకాలమునకు సోదరులతో నాలోకము నొందఁగల్గితిని. విబుధత్వమలవడినను బరతంత్రునిజీవనము వ్యర్థమని నాభావము. పంకజోద్భవా! నేను బరతంత్రుఁడననియే యెఱుంగుము. నావలెనే నీవును రుద్రుఁడును బరతంత్రులేయని యెఱుంగుఁడు. ఇఁక నీదేవతలమాట యిటఁ జెప్పనేటికి? అని పల్కెను.

పాఠకులారా! ఈగాథనుండి పలువిషయములు తేలును. భగవంతుఁడగు శ్రీమహావిష్ణువుగూడ యోగమాయావశంగతుఁడననియెఁ గదా. ఈమాట యచ్చెరువుగఁదోఁచు. తత్త్వమరయుఁడు. భేదబుద్ధిని బరిత్యజింపుఁడు. దేహధారులందఱు ప్రకృతినిబద్ధులుగాని ప్రకృత్యతీతులుగానేరరు. సుగుణబ్రహ్మమననర్థమేమి? విరాట్టువు ప్రకృత్యతీతుఁడు. తక్కినవారెల్ల నామహాశక్తికి లోఁబడినవారలే. ప్రకృతి భగవదాజ్ఞానువర్తినిగదా యనకుఁడు. విరాట్పురుషున కదిలోఁబడును. తదిచ్ఛయే ప్రకృతి. తదితరవ్యక్తులన్నియు దాని శక్తికి లోఁబడుదురు. అదివైష్ణవమా! శైవమా! యని ప్రశ్నింపకుఁడు. అదియెవరెవరెట్లెట్లుభావించిన నట్టిదే యగును. శైవశక్తిగా నుపాసించినఁ బార్వతియనఁబరఁగు. వైష్ణవియని యుపాసించిన శ్రీమహాలక్ష్మి యనఁబరఁగు. ఇట్టు లేయేభక్తు లేయేరూపముల నుపాసింతురో

...మాయారూపముల దర్శనమిచ్చును. కాన నది సర్వవ్యాపిని. భగవత్కరుణ అపరశక్తిద్వారా ప్రసరించుననియే శ్రీరామానుజాచార్యసిద్ధాంతము. వారిదృష్టిచే నామె మహాలక్ష్మియే. ప్రకృతికిఁ ద్రిమూర్తులు లోఁబడినవారేయని శ్రీశంకరస్వామిసిద్ధాంతము. వారిదృష్టిచే నామె శంకరశక్తియే. ఈలక్ష్మీపార్వతులకు నామభేదమేగాని యితరభేదములేదు. శ్రీహరి మత్స్యకూర్మాదిరూపముల నాయాభక్తులకు దర్శనమిచ్చును. అంతమాత్రమున వీరందఱు వేఱనవచ్చునా? భక్తానుగ్రహార్థమై భగవంతుఁడే స్త్రీపుంరూపములఁ దాల్చునన్న సిద్ధాంతము నిలువఁగలదు. కాని "యెవరికివారే? యమునాతీరే" యన్నమాట చాలసేపు నిలువఁజాలదు. అట్టివాదమును నమ్మువారికిఁ దత్త్వమున మనస్సు స్థిరతంగాంచలే దనవలసివచ్చును. ఇంతయేల? శ్రీకృష్ణుఁడే యోగమాయనుబిలిచి నీవీపనిచేయుమని యాజ్ఞాపించిన ట్లున్నయదికదా. ఏమి దానిభావము? తత్సహాయములేక తానే పనియుఁ జేయఁజాలఁడు.

ఉపనిషత్తులు భగవంతుఁడు నిర్గుణుఁడని, నిరంజనుఁడని, నిర్లిప్తుఁడనియే బోధించును. అతఁడు రూపధారియైన నేమని పిలువఁబడును.? ప్రకృతి విశిష్టుఁడనియే. ప్రపంచము ప్రకృతిపరిణామముకదా. విచిత్రరూపములఁ గనఁబడుచు నశ్వరమైనది. కావున నిందు శంకింపఁదగినవిషయములేదు. యోగులుకూడఁ జిరంతనయోగపరాయణులై ప్రపంచము దేని పరి

ణామమా యని యాలోచింతురు. ఏదో యొకరీతి సిద్ధాంతము చేసికొనవలయునే కాని యిది యిట్లే యని నమ్మింప శక్యము గాదు. ప్రత్యక్షప్రమాణముచాలదు. అనుమానప్రమాణము బుద్ధిచమత్కృత్యధీనము. శాస్త్రప్రమాణము సంశయాత్ములకు నమ్మునట్లుచేయఁజాలదు. ఉపపత్తిప్రమాణము సర్వజనసామాన్యజ్ఞేయము కాదు. కాఁబట్టి యీవిషయమునఁ బూర్వపుణ్యాపరిణామమున నొకసిద్ధాంతము తోఁచవలయును. అపుడు శాస్త్రములు తదనుగుణముగా నర్థమిచ్చును. అనుమానోపపత్తులు సరిపడును. ఇట్లులగుటంబట్టియే యిన్నిమతములు ఇన్నిసిద్ధాంతములు లోకమున వెలసినవి. ఏమతమునందును భక్తియుతులకు ఫలమొక్కటియేయగును. అనఁగా నర్థమేమి? భగవత్తత్వమున భేదములేదనియు, మతిభేదములుగల్గిన నదియు భేదయుతముగాఁ దోఁచుననియు మన మూహింపవలయును. అంతియుగాని ప్రశ్నమమీఁదఁ బ్రశ్నమనునట్లు శంకలపైశంకలు పెంచుకొనరాదు. అది వృథాకాలక్షేపము. తరుణోపాయము దాన దొరకదు.

కపటవేషధారులు భగవత్తత్వమున నేవియో తమకుఁ దెలిసినట్లు నటించి శిష్యుల కుపదేశించి ద్రవ్యముసంపాదించుచుండుట కన్నులార మనముచూచుచున్నారము. పరమతసహనము, దేవతాంతరవిశ్వాసములేనపుడు వారికంటె మూర్ఖులుండరని మనమునమ్మవచ్చును. తాఁదరించినవాఁడు కాని యితరులఁదరింపఁజేయఁజాలఁడు. ధనపిశాచి కావేశపరవశులై భక్తినిబో

ధించుట యెట్టిదనవలయు, కపటభక్తియే యనవలయు. అట్టి వారు పరులవంచించితిమని మనమున నబ్బుచుందురుగాని తన మనసును దాను వంచించిచెడుచున్నాఁడఁగదా యనితలంపఁడు. అక్కటా! వానికన్న మూర్ఖుఁడు కలఁడా వాఁడెట్లు తరించునా యని యందఱు చింతింపవలయును. ఇఁకనీవిషయము నుజ్జగించి ప్రస్తుత ప్రస్తావనకు వచ్చుచున్నాఁడను.

సామాన్యముగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ జన్మించుటకు ముందు చెప్పఁదగిన విషయములు కొన్నిలిఖించితిని. ఇంకను అందఱుచరిత్రములు తెల్పుచుండుట కొందఱకు విసుఁగుదోఁచు నేమోయని భగవదవతారమునుదెల్పి సమయోచితముగా వారి వారివృత్తాంతములఁ దెల్పువాఁడను. స్వోక్తివ్యాఘాతమనక నాయీచిన్నిచాపల్యమును క్షమింతురని చేతులొగ్గి వేఁడు చున్నాఁడను.

శ్రీకృష్ణజన్మవిషయక మహర్షికృతప్రశ్నము.

శ్లో. అస్తిస్వస్తరుణీంకరాగ్రవిలసత్కల్పప్రసూనాప్లుతం
వస్తు ప్రస్తుత వేణునాదలహరీ నిర్వాణనిర్వ్యాకులమ్,
స్రస్తస్రస్త నిరుద్ధనీ వివిలస ద్గోపీసహస్రావృతం
హస్తన్యస్తనతాపవర్గమఖిలో దారం కిశోరాకృతి.

కృష్ణకర్ణామృతము.

* వ్యాసమహర్షి శ్రీకృష్ణచరితమును జెప్పఁబూనియుండఁ దమకుఁగలసంశయములఁ దెల్పినఁగాని తత్సమాధానపూర్వక శ్రీకృష్ణావతారకథ చెప్పుట సంభవింపదనియెఱింగి మహర్షులిట్లు ప్రశ్నించిరి. కృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రా! పెక్కుమహిమములు వింటిమి. అవతారములు వింటిమి. చిరకాలమునుండిమామనసుల నొకసంశయముగలదు. దానిందీర్ప మీరుతప్ప వేఱొకరుసమర్థులుగారు. బలదేవునియొక్కయు, శ్రీకృష్ణునియొక్కయు, సుభద్రయొక్కయు నుత్పత్తిని వచింపుము. శ్రీకృష్ణసంకర్షణుల యుత్పత్తియెట్లు? వసుదేవునింట శ్రీకృష్ణబలరాములు సుభద్రయు నెట్లుపుట్టిరి? నిస్సారము. మృత్యువిహారము. దుఃఖప్రాయము నగు నీభూలోకసంసారమున నేలపుట్టిరి? ఈసంసారము జలబుద్బుదప్రాయము. అతిభయంకరము. ఆలోచించినచో గగుర్పాటును బుట్టించునది. ఇట్టి ఘోరసంసారమందు గర్భవాసదుఃఖము నేల యనుభవించిరి? శ్రీబలరామకృష్ణులు పుట్టి యేయేకార్యములొనరించిరి? ఆకృత్యముల విస్తరించివచింపుము. వారి యమానుషచర్యలు వినఁగోరెదము. భగవంతుఁడు వసుదేవగృహంబున వాసుదేవత్వమొందెనుగదా. తజ్జన్మం

* ఈకథ బ్రహ్మపురాణము ౨౦-వ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. ఈకృష్ణావతారప్రశ్నమను విషయమీవఱకే వ్రాయఁబడినను దీనియందనేకవిషయము లెఱుఁగఁబడును గాన నీపురాణమునుండి మరలవ్రాయఁబడినదని తెలియునగు.

బున నాగృహా దేవతాజుష్టమై పుణ్యమనీషులచే నావృతంబయ్యె
నుగదా. దేవలోకమునువదలి మర్త్యలోకము నేలభగవంతుఁడు
పొందెనో తెలియఁగోరెదము. ద్యులోకభూలోకములు దేవ
మనుష్యప్రభవములుకదా. శ్రీహరి దివ్యాత్మను మానుషాత్మను
గా నేల నియోగించెను? మనుజసంతాపహరమగు చక్రమును
ద్రిప్పు భగవంతుఁ డీలోకమున జన్మింపనేల? ఈబుద్ధి యేటికిఁ
గల్గెను? భూలోకవాసులకు స్వర్గతిని గల్పించు నారాయణ
మూర్తి యేల భూలోకమున నవతరించెను? మహాభూతము
లెవనినుండిపుట్టునో యట్టిభగవంతుఁడు వానికి లోఁబడిపుట్టుకం
గాంచనేల? శ్రీగర్భుండగు శ్రీకృష్ణుఁ డొకస్త్రీగర్భమున నేలనివ
సించెను? ఏమహనీయుఁడు పాదత్రయమునఁ ద్రిలోకముల
నాక్రమించెనో, దేవకార్యము కొఱకుఁ ద్రిమార్గముల నేర్పా
టుచేసెనో ప్రళయకాలమున జగంబులఁ దనలో నిముడునట్లా
వరించి యాపోమూర్తియై యుండెనో, దృశ్యాదృశ్య మాయా
త్మచేత లోకముల సముద్రరూపముగా నొనరించెనో, అట్టివా
డెట్టు లీమర్త్యయోనింబుట్టెను? సనాతనుఁడైన యేహరి వారా
హరూపమును దాల్చెనో విషాణాగ్రమున భూమినినిల్పెనో
పురుహూతుని నిమిత్తమై లోకత్రయమును జయించి దేవరా
జ్యమును నిల్పెనో, నృసింహరూపమును దాల్చి రాక్షసనేత
యగు హిరణ్యకశిపునిర్జించెనో, ఔర్వాగ్నిరూపమునుదాల్చి
పాతాళముననుండి సముద్రోదకమునుద్రాగెనో, ఏభగవంతుఁడు

సహస్రశీర్షబాహుపాదుఁడని వర్ణింపఁబడుచుండునో, నాభీకమలమున బ్రహ్మను బుట్టించిన మహాత్ముఁడెవ్వఁడో, మహాప్రళయమున లోకంబు లేకార్ణవములు కాఁగాఁ దారకామయంబయి లోకముదయింపఁ గ్రూరనిశాచరులు ప్రబల వారిం బరిమార్చెనో, సర్వదేవమయశరీరమును దాల్చి గరుడవాహనారూఢుఁడై కాలనేమిప్రభృతుల నేమహాత్ముఁడువధించెనో, ఉత్తరదిగంతమునఁ బాలకడలియం దేభగనంతుఁడు శాశ్వతయోగిమూని తిమింమును గల్పించి శయనించెనో, దేవతాఁపునిర్వారణార్థమై యదితి యేపురాణపురుషునిఁగనెనో, యజ్ఞస్వరూపుఁడై, యజ్ఞఫలంబై, ఫలభోక్తయై. యేమహనీయమూర్తి వెలయునో యట్టి శ్రీకృష్ణమూర్తి యేల దేవకీగర్భమున జనించెను? మూఁడులోకములు, త్రిమూర్తులు, మూఁపురగ్నులు, మూఁడుకాలములు, మూఁడుకర్మములు, మూఁడువర్ణములు, మూఁడుగుణములు గలుగునట్లు లోకములనిర్మించి యనంతవ్యాపారములచే వాని నాడించి సర్వభూతాంతర్యామియై యోగిమానసముల విహరించుచుండుఁగదా జగదీశ్వరుఁడు. ధర్మయుక్తులకు గతియుఁ, బాపాత్ముల కగతియుఁ, జాతుర్వర్ణ్యప్రభవుఁడు, తత్పరిపాలకుఁడు, చాతుర్విద్యవేత్త, ఆశ్రమచతుష్టయ సంశ్రయుఁడు, దిగంతరములు. నభము, భూమి, వాయు, విభావసు, చంద్రప్రముఖరూపుఁడు, పరమజ్యోతిస్సు, పరమతపము, పరాత్పరము

నన(బడు రూపమును దాల్చువాఁడు, దేవాదిదేవుఁడు, దైత్యాంతకుఁడు, ప్రభువు, ప్రళయంబు తటి నంతకుఁడు, లోకోద్ధరణసేతువు, పవిత్రకర్మములం బవిత్రతముఁడు, వేదవేత్తలలో శ్రేష్ఠుఁడు, ప్రభువులకుఁ బ్రభువు, అగ్నులకగ్నిం, దేవతలకింద్రుఁడు, తపస్వులకుఁ దపస్వి, నయవృత్తులకు వినయము, తేజస్వులకుఁ దేజస్సు, విగ్రహాధారులకు విగ్రహము, గతిమంతులకు గతి, ఆకాశప్రభవుఁడు, వాయువునకువాయువు, ప్రాణములకగ్ని యనఁబడువాఁడుగదా శ్రీహరి. రసమునుండి రక్తము, దానినుండి మాంసము, దానినుండి మేదస్సు, దానినుండి యస్థి, దానినుండి మజ్జ, దానినుండి శుక్రము, దానినుండి గర్భము సంభవిల్లును. రస మిన్నింటికిం బ్రధానముకదా. ఆగర్భమున జలభాగము ప్రథమము. అది సౌమ్యరాశియనఁబడు. గర్భోష్మసంభవము ద్వితీయరాశి. శుక్రము సోమాత్మకము. ఆర్తవము. పావకాత్మకము. వీనిభావములు రసానుగములు. వీనిబీజములు శశిపావకములు. కఫవర్గమున శుక్రము. పిత్తవర్గమున శోణితము నుండును. కఫమునకు హృదయము నివాసము. పిత్తమునకు నాభి నివాసము. దేహమధ్యమభాగమున హృదయముండును. అదియే మనస్సనఁబడు. నాభికోష్ఠాంతరస్థానమున హుతాశనుఁడుండును. మనస్సు ప్రజాపతి. కఫము సోముఁడు. పిత్తమగ్ని. అగ్ని సోమాత్మకమే జగత్తు. ఇట్లు గర్భముప్రవర్తిల్ల భగవత్ప్రేరితమై వాయు వందుఁ బ్రవేశించును. ఆవాయుప్ర

శరీరమున నైదువిధములుగా వర్ధిల్లును. ప్రాణాపానసమానోదాన వ్యానములని వానిపేరులు. ప్రాణవాయువు పరమాత్మను వృద్ధినొందించుచు వర్తిల్లు. అపానవాయువు దేహపశ్చిమభాగమును, ఉదానవాయువు శరీరయూర్ధ్వభాగమును, వ్యానము సర్వశరీరమును, సమానము నాభిని ఆశ్రయించియుండును. దేహము పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశమయము. ఆయావాయువు ఆయాస్థానమును బలపఱచుచుండును. దేహముపార్థివము. మారుతమును ప్రాణాత్మనుగా నెఱుంగఁదగు. వివరములాకాశతత్త్వోద్భవములు. జలమునుండి స్రావముగలుగు. జ్యోతిస్సు చక్షుస్సులు. మనస్సు సారథి. విషయములు గ్రామములు. అనునీమొదలగువానిని బురుషుఁడనఁబడు పరమాత్మ సృజించును. ఇట్లే సృష్టియంతయు నని యెఱుంగఁదగు.

ఈపేర్కొనఁబడిన వన్నియు మృత్యువునకు లోఁబడునవి. ఇట్టి నరత్వమును భగవంతుఁ డెట్లుపొందెను? మునీంద్రా! ఇదియే మాసంశయము. ఇందే మాకు విస్మయముగలుగుచుండును. గతిమంతులకు గతియగు శ్రీహరి మనుజత్వ మొందనేల? దేవదైత్యవరవినుతుండగు శ్రీమహావిష్ణువు మనుజతనొందనుద్భవించిన చరిత్రము మాకుఁ జెప్పుము. పరమాద్భుత విష్ణుచర్యాశ్రవణమున నామహానీయుని తత్త్వము తెలియఁబడు. సకలవ్యాపియగు శ్రీవిష్ణువు కృతయుగమున హరిత్వమును, దేవతలయందు వైకుంఠత్వమును, మనుజులయందుఁ గృష్ణత్వమును

బొందెనని వినఁబడియెడు. ఈశ్వరగతి గహనము. గతాగత చరిత్రముల వినఁగోరెదను. సకలదేవతారూపముల విలసిల్లువాఁడు శ్రీమహావిష్ణువుకదా. బ్రహ్మనుగూడ సృజించిన యాపరమేశ్వరుఁడు మనుజత్వ మొందనేటికి? ఈవిషయమును జక్కఁగావచింపుమా యనిప్రశ్నించిరి.

మునులప్రశ్నమునకు వ్యాసులు బదులుచెప్పుట.

* శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుఁడామునుల ప్రశ్నమునకుఁ బరమానందమంది భగవంతుఁడై దేవాదిదేవుఁడై పురాణపురుషుఁడై శాశ్వతుఁడై చతుర్వ్యూహాత్ముఁడై నిర్గుణుఁడైమ ఱియు

* ఇది బ్రహ్మపురాణము ౨౦ అధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగఁదగు.

వ్యాసకృత శ్రీ మహావిష్ణుస్తుతిః.

శ్లో. యస్మాదల్పతరంనాస్తి యస్మాన్నాస్తిబృహత్తరమ్, యేనవిశ్వమిదంవ్యాప్తమజేనస చరాచరం.౧.ఆవిర్భావతిరోభావదృష్టాదృష్టవిలక్షణం, వదంతి య త్సృష్టమితి తద్దైవాప్యుపసంహృతమ్. ౨. బ్రహ్మణేచాదిదేవాయ నమస్కృత్య సమాధినా, అవికారాయ శుద్ధాయ నిత్యాయ పరమాత్మనే. ౩. సదైకరూపరూపాయ విష్ణవే సర్వజిష్ణవే, నమోహిరణ్యగర్భాయ హరయేశంకరాయచ. ౪. వాసుదేవాయ సారాయ సర్గస్థిత్యంతకారిణే. ఏకానేక స్వరూపాయ స్థూలసూక్ష్మాత్మనేనమః. ౫. అవ్యక్తవ్యక్తరూపాయ విష్ణవే ముక్తిహేతవే, సర్గస్థితి వినాశానాం జగతోయోజగన్మయః. ౬. మూలభూతో నమస్తస్మై విష్ణవేపరమాత్మనే, ఆధారభూతంవిశ్వస్యాప్యణీయాం సమణీయసామ్. ౭. ప్రణమ్య సర్వభూతస్థ మచ్యుతం పురుషోత్తమమ్, జ్ఞానస్వ

సగుణుఁడై వరిష్ఠుఁడై వరేణ్యుఁడై యలరు శ్రీమహావిష్ణువు నకు నమస్కరించి యిట్లు వినుతించెను. ఏతత్త్వమునకన్న నత్యల్పపదార్థములేదో, దేనికన్న నధికతరవస్తువులేదో, దేనిచే నీ విశ్వకుటుంబము వ్యాప్తమైనదో, ఆవిర్భావతిరోభావదృష్టాదృష్ట విలక్షణమైనదేదియో, అట్టితత్త్వము దానయైన శ్రీహరికి నమస్కారము. ఎవనిచే నీజగము సృజింపఁ బడినదందురో ఎవనిచే సంహరింపఁబడినదనియుఁ జెప్పుదురో, బ్రహ్మస్వరూపుఁడై ఆదిదేవుఁడై సుఖప్రదాతయై యలరు శ్రీహరికి వందనములు. వాసుదేవుఁడై సారభూతుఁడై సృష్టిస్థితిసంహారకారకుఁడై, ఏకానేకస్వరూపుఁడై స్థూలసూక్ష్మమయుఁడై తనరు శ్రీమహావిష్ణువునకుఁ బ్రణామములు. వ్యక్తమనియువ్యక్తమని చెప్పఁబడి ముక్తిహేతువై సృష్టిపాలనసంహారకారణకారణుఁడై జగన్మయుఁడై,సర్వమూలభూతుఁడై పరాత్పరుఁడని చెప్పఁబడు నారాయణునకుఁ జేజేలు. ప్రపంచమునకాధారభూతుఁడై యణువులలోఁ బరమాణువై సర్వభూతాంతర్వర్తియై వెలయుపురుషోత్తమునకు జోహారులు. జ్ఞానమయాంగుఁడై నిర్మలుఁడై కార్యరూపమున నున్నట్లు భ్రాంతిని గల్పించుచు, లోకములఁ దఱియొఱఁగి లోఁగొనుచు స్థితిసర్గరూపములు తానయై ప్రభువనవుల్లసిల్లు పరమేశ్వ

రూప మత్యంతం నిర్మలం పరమార్థతః. ౮. తమేవార్థస్వరూపేణ భ్రాన్తిదర్శనత స్థితమ్, విష్ణుం గ్రసిష్ణుం విశ్వస్య స్థితిసర్గే తథా ప్రభుమ్. ౯. అనాదిం జగతామీశ మజమక్షయమవ్యయమ్.

రునకు నంజలులు. అనాదియై జగదాదియై అక్షయుఁడై యజుఁడై యవ్యయుఁడనఁబరఁగుచు నసమానతఁ బ్రకాశించు శ్రీమహావిష్ణుమూర్తికిం జేమోడ్పులు.

అని యిట్లు వ్యాసమహర్షి వినుతించి సమాధియోగమున ధ్యానించి నమస్కరించి మహర్షులు శ్రీకృష్ణచరిత్రమును వినఁగుతూహలులగుట దెలిసికొని వేవేగ బదులుచెప్పి వారల సంశయములఁ దీర్చుట కర్తవ్యమని నిశ్చయించి యిట్లుచెప్ప నారంభించెను. మునులారా! ఇపుడు మీరు నన్నుఁ బ్రశ్నించినట్లే యక్షాదులు మహర్షులు బ్రహ్మను మున్ను ప్రశ్నించిరి. బ్రహ్మవారికిఁ జెప్పినట్లే నేను మీకుం దెల్పెదను.

ఋక్సామాదివేదవాక్కులచే నే భగవంతుఁడు లోకమును బవిత్రము చేయుచున్నాఁడో అట్టి యీశుని, ఏకార్ణవవినిర్గతుని ధ్యానించెద. ఏపరమాత్ముని శాసనము సదేవాసురమానుషమగు లోకములఁ బాలించుచున్నదో అట్టి భగవంతుని మాహాత్మ్యమును మీకువచించెద. ఏభగవంతునిచే సృష్టినిగూర్చి ధర్మాదులు ప్రకటింపఁబడినవో ఆపరమాత్ముని చరిత్రమును వినుఁడు. జలములు నారము లనఁబడు. తత్త్వవేత్తలగు మును లీపేరు జలముల కొసంగిరి. అవి యెవనికి నివాసభూతములో ఆతఁడు నారాయణుఁ డనంబడు. ఆనారాయణమూర్తి సకల ప్రపంచమును వ్యాపించి ప్రభువై నాల్గువిధముగాఁ దన మూర్తిని విభజించి సగుణుఁడై నిర్గుణుఁడై యున్నవాఁడు. అం

దొక మూర్తి శుక్లవర్ణముగలిగి యిట్టిదని యుద్దేశింపరాకయుం డునని వర్ణింపఁబడుచు, జ్వాలామాలావనద్ధాంగియై యోగులకుఁ బరమధ్యేయాకృతిఁ దనరుచు, దూరమునందున్నట్లును, సమీపమున నున్నయట్లును దెలియఁబడుచు, గుణాతీతమని చెప్పందగి వాసుదేవాభిధానము గలిగి నిర్మమత్వమున నలరారుచుండును. దానికి రూపవర్ణాదులు భావములు కల్పనామయములు గాఁజాలవు. కాననే యది శుద్ధమని సుప్రతిష్ఠైకరూపిణియని వినుతింపఁబడును. రెండవది శేషాఖ్యయగు మూర్తి. అది పృథివిని మూర్ధముచే ధరించుచున్నయది. ఆమూర్తి తామసియని పరిగణింపఁబడును. తిర్యక్త్వమును బొందియుండును. మూఁడవ మూర్తి ప్రజాపాలనతత్పరయై సత్వోద్రిక్తయై ధర్మసంస్థానకారిణియై కర్మము నొనరించుచున్నయది. నాల్గవమూర్తి జలమధ్యస్థితింగాంచి పన్నగతల్పము నొంది శయనించుచున్నయది. అది రజోగుణప్రకృతి. అదియే సృష్టినొనరించును. ఏశ్రీహరిమూర్తి మూఁడవదియో ప్రజాపాలనతత్పరయై యుండునో అదియే భూమిని సదా నియతధర్మవ్యవస్థను జేయుచున్న యది. ఏయే తరుణమున ధర్మహాని కలుగునో అధర్మము తలయెత్తునో అపుడది యాత్మరూపము నవతరింపఁజేయును. ఆమూర్తియే వరాహరూపమునుదాల్చి తుండమున జలమ్మును దొలఁగఁ ద్రోచి భూమిని దామరతీఁగవలె దనదంష్ట్రాగ్రమున నిల్పెను. నృసింహరూపమునుదాల్చి యాతృతీయమూర్తియే హిరణ్యకశిపును

సంహరించెను. విప్రచిత్తి ప్రముఖదానవులనుగూడ వధించెను. ఆమూర్తియే వామనావతారమున జనించి స్వమాయచే బలిచక్రవర్తినిబంధించి త్రిలోకసమాక్రమణము నొనరించి వెలసెను. ఆమూర్తియే భృగువంశమున జమదగ్నిపుత్త్రుఁడుగ నుదయించి రామనామమునుదాల్చి పితృవధమును స్మరించి యనేక క్రూరక్షత్త్రియుల సంహరించెను. అట్లే ఆమూర్తియే అత్త్రిమునికి దత్తాత్త్రేయుఁడన జనించి అలర్కుఁడను మహాత్మునకు సాష్టాంగయోగము నుపదేశించెను. ఆసత్త్వగుణప్రధానమూర్తియే దశరథరాజునకుఁ గొడుకగు రాముఁడై జన్మించి మూఁడులోకములఁ జీకాకుపఱచు రావణాసురుని సంహరించెను.

ఏతరుణమున సృష్టియడఁగి యేకార్ణవముగ నుండెనో అపు డామూర్తిలోకముల నుదరముననుంచుకొని జనలోకగతులగుమహర్షులచేఁ బ్రస్తుతింపఁబడుచు, సహస్రయుగపర్యంతము నాగపర్యంకశయనము గావించుచు, యోగనిద్ర నాశ్రయించియుండెనో ఆమూర్తి నాభినుండి దిక్పత్త్రమండితమగు కమలముదయించెను. అది జ్వలనార్కప్రతీకాశమై శైలకేసరమండితమై మరుత్కింజల్కాన్వితమై పైతామహగృహం బనఁదనరు. దానియందే బ్రహ్మయుదయించెను. చతుర్ముఖముల నతఁడు విలసిల్లుచుండెను.

అత్తఱి నామూర్తి కర్ణమలములనుండి యిద్దఱురాక్షసులుద్భవించిరి. వారు మధుకైటభులను నామములఁ బరఁగిరి.

వారు బలపరాక్రమగర్వముల విఱ్ఱవీఁగువారు గాన బ్రహ్మనుజంప నుద్యుక్తులైరి. బ్రహ్మయు నప్పుడే పుట్టినవాఁడు గాన బాలుఁడుగా నుండఁగా వారు మత్తులై కొట్టిరి. శ్రీభగవంతుఁడు హరి శయనోదధినుండి లేచి వారి వధించెను. ఈ మొదలగు ననేకవిచిత్రకృత్యము లామూర్తియే యొనరించెను. సాత్వికి యనం బ్రఖ్యాతిఁగాంచిన యామూర్తియే లోకమున ధర్మసంరక్షణార్థ మవతరించును. అది ప్రద్యుమ్నాఖ్యనందిరక్షాకృత్యమున నిరతయై యుండు. అది శ్రీవాసుదేవేచ్ఛవలన దేవమనుష్యతిర్యగ్యోనిత్వముల దేని నొందినను దత్స్వభావముల గ్రహించుచుండును. ఆమూర్తియే భక్తులచేఁ బూజింపఁబడి సర్వకామముల నొసంగుచుండును.

ఇట్లు నాచేఁ జెప్పఁబడిన చతుర్వ్యూహమూర్తి కృతకృత్యుఁడైనను మానుషత్వమునొందెను. ఆవిధమువచించెద నవధరింపుఁడు అని పలికి శ్రీవ్యాసమహర్షి పరమేశ్వరుధ్యానించుచు నిమీలితాక్షుఁడై యాభగవన్మూర్తి యందే బద్ధాదరుఁడై యుండెను.

మహాశయులారా! శ్రీవ్యాసులు ఋషులకుఁ జెప్పిన యుత్తరమువింటిరిగదా. దీనిసారమేమి? సత్వరజస్తమోగుణాకారముల భగవదిచ్ఛ యాయాయిరూపముల ధరించుచు, లోకరచనాపరిపాలన సంహారకృత్యముల నొనరించుచుండున

నియు, నీయీకార్యముల నొనరించెననియు, నామూర్తియే యాయాయినామముల ధరించుననియేకదా యేతత్సారము. ఇంచుక యాలోచింపుఁడు. ప్రకృతియే సత్వరజస్తమోగుణప్రధానరూపములఁదాల్చి సృష్టిస్థితిసంహారములను జేయుచు బ్రహ్మాదినామములఁదాల్చును. వాసుదేవాదినామప్రతిపాద్యుఁడే విరాట్టువు. తదిచ్ఛయే యీప్రకృతి. అదియే లోకోపకారిణి. ప్రకృతియనఁగా శక్తియనియు, శక్తియనఁగాఁ శార్వతియనియు నులికిపడ నక్కఱలేదు. భగవంతుఁడు ప్రకృతివిశిష్టుఁడుగానిచో నీకార్యములు చేయఁజాలఁడు. తద్విశిష్టుఁడైనచో సగుణబ్రహ్మనామమునఁ బరఁగి సకలకార్యములు చేయును. దీనిలోఁ గొంపలుమునుఁగు విషయము లేమియున్నవి? బుద్ధియందుఁ గలలోపములే మనల నిన్నివిధములుగా ద్రిప్పుచున్నవి. మతద్వేషమును బూనఁజేయుచున్నవి. పరదేవతాదూషణముచేయఁ బురికొల్పుచున్నవి. కాఁబట్టి సర్వదేవతాసమబుద్ధిని బూనవలయు. మన కభిమతప్రదాత యగు దేవత యెవ్వఁడో ఆదేవతయం దెట్టిభక్తి మనకుఁగలదో ఇతరులకుం గూడ నట్టిభక్తియే దేవతాంతరము నందుండును. దానిద్వేషించి దూషించి పాపముగట్టుకొననేల? దానఁ గలుగులాభ మేది? పాపమేలాభము. కానసర్వాంతర్యామియగు పరమేశ్వరుని రూపాంతరముల దూషింపఁజనదు. ఇతరులభక్తి నాక్షేపింపరాదు. కావుననే పెద్దలు

శ్లో. మహేశ్వరేవా జగతా మధీశ్వరే
జనార్దనేవా జగదంతరాత్మని,
నవస్తుభేద ప్రతిపత్తి రస్తి మే
తథాపి భక్తి స్తరుణేందుశేఖరే.

యని వచించి మార్గదర్శకులైరి. దీనిసారమేమి? దేవతాద్వేషము పనికిరాదనియు ఒక్కదేవతయందు దృఢభక్తి గలిగియుండవలయు నని గదా. కావున వ్యాసోక్తినిదలంచి ప్రకృతిపరిణామశక్తిని గ్రహించి కృతకృత్యులరగుఁడు. ఇఁక శ్రీపరమేశ్వరుని యవతారకథ నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణావతార శుభనిమిత్తములు.

* ఇంచుకసేపు మౌనముూని శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుఁడు బుషులఁగాంచి మౌనులారా! సవిస్తరముగా శ్రీకృష్ణునవతారమును జెప్పెద అవధరింపుఁడు. అవతారకారణములు కొన్నిగలవు. అందు మొదటిది భూభారహరణము. రెండవది భూలోకమునఁ దలయెత్తి వృద్ధినొందుచున్న యధర్మనాశనము. మూఁడవది కృశించుచున్న ధర్మమును రక్షించు

* ఇది బ్రహ్మపురాణము ౭౨-వ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది కాని యీగాథయందు శ్రీభాగవతము కృష్ణజన్మఖండము మొదలగు పురాణకథలుఁ గూడఁ గలిసియుండఁగల వని యెఱుంగునది. భూభారకథనము లోపల స్థలములఁ వ్రాయఁబడియెఁ గాన నిందు సంగ్రహముగ వ్రాయఁబడినదనియు నెఱుంగనగు.

పని. ఇవియే ప్రధానములు. ఈకార్యము లొనరింప శ్రీహరి జనార్దనుఁడు తనదేహమును రెండుగా విభజించి యొకదానిచే ధర్మరక్షణసాధుపరిపాలనముల నొనరించుట, వేఱొకదానిచే దేవవైరులగు క్రూరుల హింసించి యధర్మవిధ్వంసనము చేయుట యనుకార్యములఁ జేయనవతరించును. ఈ రెండు కార్యములచేఁ బ్రజాపాలనముసాగును. ప్రతియుగమునందు నిట్లే యవతరించుచుండును.

మునులారా! పూర్వమొకప్పుడు భూదేవి దుష్టజన భారమును వహింపఁజాలక దేవతలకడకుంబోయి వారితో నిట్లు మొఱ్ఱపెట్టుకొనియెను. సువర్ణమున కగ్నిహోత్రుఁడు గురువు. గోవులకు సూర్యభగవంతుఁడుగురువు. నాకును సకలలోకములకును వంద్యుఁడగు నారాయణుఁడు గురువు. దేవతలారా! ఇపుడు కాలనేమి ప్రభృతులు మర్త్యలోకమునఁ బుట్టి రేయింబవళ్లు ప్రజలబాధించుచున్నవారు. మున్ను కాలనేమి విష్ణుమూర్తిచే హతుఁడయ్యెను. ఆమహాసురుఁడే ఉగ్రసేనునకుఁ బుత్రుఁడై కంసుఁడనునామమునఁ బుట్టినవాఁడు. అరిష్టాసురుఁడే ధేనుకాసురుఁడు. కేశియనుదానవుఁడు ప్రలంబుఁడనఁబుట్టెను. బలితనయుఁడగు సుందుఁడను నుగ్రదైత్యుఁడు బాణాసురుఁడయ్యెను. ఇంక ననేకదానవులు రాజకుటుంబముల నవతరించిరి. ఆదురాత్ముల లెక్కింపఁ జాలను. వారిభారమును మోయఁజాలని వన్నుద్ధరించుటకు మీరెంతసైన్యముతో వచ్చినను శక్తులుగారు. కాన

నన్ను నేమోయఁజాలకున్న దాననని విన్నవింపవచ్చితిని. ఇపుడు నాభారమును దగ్గించు ప్రయత్నమొనరింపుఁడు. నేను గ్రుంగి రసాతలమునొందకుండు నుపాయ మాలోచింపుఁడని వేఁడెను.

భూమికృతప్రార్థనమునువిని దేవతలు చతుర్ముఖునిఁ బ్రార్థింప నా బ్రహ్మ యిట్లుపలికెను. దేవతలారా! ఈభూదేవి యార్తిబాపుటకు నేనును మీరును ఈశ్వరుఁడును సమర్థులముగాము. మనమెల్ల నారాయణాత్మకులము. భగవద్విభూతులే. ఆయాయి ప్రాణికోటియందు న్యూనముగను హెచ్చుగను వెలసి యొకటి బాధ్యము, ఇంకొకటి బాధకముగ నగుచుండును. కావున మనమెల్లరము క్షీరాంభోధితటమునకుం బోవుదము. అందు భగవంతుని బ్రార్థించి పూజించి విన్నవింతము. సర్వాత్మకుఁడగు జనార్దనుఁడు లోకోపకారార్థమై తనమూర్త్యంశము నవతరింపఁజేసి భూభారమును తగ్గించుచుండును.

అని పలికి భూదేవిని నిర్జరులను దోడుకొని పాలకడలికడ కరిగి సమాహితచిత్తుఁడై గరుడధ్వజుని ధ్యానించి యిట్లునుతించెను. *ఓసహస్రమూర్తీ! సహస్రబాహుముఖపాదా! నీకు నమస్కరించుచున్నాఁడను. జగత్ప్రవృత్తి సంస్థానకారకా! వందన

---

* బ్రహ్మకృత శ్రీహరిస్తుతిః.

నమోనమస్తేఽస్తు సహస్రమూర్తే సహస్రబాహో బహువక్త్రపాద, నమోనమస్తే జగతః ప్రవృత్తి వినాశ సంస్థాన పరాప్రమేయ. ౧. సూక్ష్మాతి సూక్ష్మాతి బృహత్ప్రమాణం గరీయసామప్యతి గౌరవాత్మన్, ప్రధానబుద్ధీం

ములు. అణువులలోఁ బరమాణువవు. గురువస్తువులలో గౌర వాత్ముఁడవు. బుద్ధీంద్రియప్రధానుఁడవు. సర్వలోక ప్రధానాత్మ కుఁడవు. కావున నన్ననుగ్రహింపుము. ఈభూమి దుష్టరాక్షస భూపాల సంపీడితయయ్యెను. భూరక్షణాదరుఁడవు. కాన నీభూభా రహరణార్థము ప్రయత్నింపుము. నేను నింద్రాదులు నిర్జరులు మహర్షులు గలిసి యింద్రుని కార్యము నెరవేర్ప నిన్ను బ్రార్థించు చున్నారము. ఏయేకార్యము లెట్లెట్లు చేయవలయునో ఆజ్ఞా పింపుము.

అని యిట్లు నలువ పలువిధముల వినుతింప శ్రీనారాయణ మూర్తి సర్వజగన్నాయకుఁడు పరమప్రీతుఁడై లోకోద్ధార మును జేయఁబూని తనశిరస్సున వెలయు సితకృష్ణకేశములను లాగి వారినెల్లం గాంచి దేవతలారా! చతురాననా! నాయీసి తకృష్ణకేశములు రెండును భూతలమున నవతరించి భూభారహ రణ మొనరించును. మీరెల్ల భూమినవతరించి దుర్భర శస్త్రాస్త్ర ములఁ దాల్చి ముందుపుట్టి లోకుల బాధించు పూర్వగీర్వాణుల

ద్రియవాక్ ప్రధాన లోకాత్మ కాత్మక భగవత్ప్రసీద. ౨. ఏషామహీదేవ మహాప్రసూతై ర్మహాసురైః పీడిత శైలబంధా, పరాయణం త్వాం జగతాము పైతి భారావతారార్థ మపారపారమ్. ౩. ఏతేవయం వృత్రరిపు స్తథాయం నాసత్య దస్రౌ వరుణ స్తథైషః, ఇమేచరుద్రా వసవస్ససూర్యాః సమీ రణాగ్ని ప్రముఖా స్తథాన్యే. ౪. సురాస్సమస్తా స్సురనాథకార్య మేభి ర్మ యాయచ్చ తదీశసర్వమ్, ఆజ్ఞాపయాజ్ఞాం ప్రతిపాలయంత స్తవైవతిష్ఠామస దా స్తదోషాః. ౫.

సంహరింపుఁడు. దైతేయులు భూమి నంతమొందఁగలరు. మీా శస్త్రాస్త్రముల వారు మృతినొందఁగలరు.

వసుదేవపత్ని దేవకీదేవి యెనిమిదవ గర్భమున నాయీా కేశమవతరింపఁగలదు. దుష్టమతియగు కంసుని వధింపఁ గలుగు. కాలనేమియేకదా కంసుఁడుగ నవతరించెను. అని శ్రీహరి యంతర్హితుఁడయ్యెను. అప్పుడు బ్రహ్మాదులాభగవంతునిధ్యానించినమస్కరించి మేరుపృష్ఠమునుండి భూలోకమున కవతరించిరి.

పాఠకులారా! ఈకథయం దొకయద్భుతము గలదు. దానినేస్మరింపుఁడు. బ్రహ్మాదులు మొఱ్ఱయిడ శ్రీహరిప్రత్యక్షమై నాయీాసితాసితకేశములు రెండు ధరణినవతరించి దుష్టసంహారమొనరించునని యాజ్ఞ యిచ్చెఁగదా. చక్కఁగ నాలోచింపుఁడు. భగవంతుఁడు చేయుటకుఁ, జేయకుండుటకు, మఱియొకరీతిగాఁ జేయుటకు శక్తిగలవాఁడు. భగవంతునికేశద్వయమవతరించుననఁగా నీచముగదా యని భావింపకుఁడు. పరమేశ్వరుని యాజ్ఞ మెట్టిపనులనైన నొనరింపఁగలదు. వాజ్ఞామాత్రమున నీలోకములు నశించును. మరల జన్మించును. వృద్ధినొందును. భగవచ్ఛక్తి యిట్టిదని మనము నిర్ణయింపఁజాలము. కనుఁగొనఁ జాలము. సితాసితకేశములే శ్రీకృష్ణార్జునులా! యనిగాని, నరనారాయణు లుదయింతురనిముందు వ్రాయఁబడియెఁగదా. యిదియేమి క్రొత్తమాట వింటిమేయనిగాని, గోలోకవాసి యుదయించునని చదివితిమిగదా యిపుడీక్రొత్తమాట యేమనిగాని యా-

లోచింపకుఁడు. మాటభేదమేగాని యభిప్రాయభేదములు లేవు.
భగవంతుని సకలేంద్రియములు సకలలోకములు. ఇంద్రాది నిర్జరు లాయన యంగములే. కాన నాయంశ ముదయించునని యిందలి తాత్పర్యమని గ్రహింపుఁడు. ఏసంశయములుండవు. ఒక్కొక్కపురాణమున నొక్కొక్కరీతిగాఁ జెప్పఁబడును. పురాణకర్త యొకఁడే కదాయను ప్రశ్నము రావచ్చును. ఇట సితాసితకేశములనఁగా నరుఁడు శ్వేతవర్ణుఁడు, నారాయణుఁడు నీలవర్ణుఁడు నని భావము. అంతియేగాని యభిప్రాయభేదము లేదు. స్వల్పసంశయముల మానుకొనుఁడు. దీనిచేఁ గాలము వ్యర్థముచేసిన ట్లగును. ఇఁకఁ బ్రకృతకథాభాగమునకు రండు.

దేవకీ వసుదేవుల వివాహము.

* కశ్యపముని వసుదేవుఁడుగా నవతరించెననియు, దేవకీదేవి దేవమాతయగు నదితియనియు ముందే తెలుపఁబడియెఁగదా. వీరిరువురు ప్రాక్సుకృతపరిణామమున శ్రీహరినిఁ బుత్రునిగాఁ బడయఁగల్గిరి. వసుదేవుని తండ్రి దేవమీఢుఁడు. తల్లిమారిషయనసాధ్వి. వసుదేవుఁడు జన్మింపఁగనే దేవతలు శ్రీకృష్ణునితండ్రియగు మహాత్ముఁడు, దేవేంద్రుని తండ్రియునగు కశ్యపముని పుట్టెనన్న యుత్సాహమున దుందుభిని మ్రోయించిరి. అంతతో దృప్తినొందక ఆనకమను వాద్యమును మ్రోయించిరి.

---

* ఈభాగము బ్రహ్మవైవర్తపురాణాంతర్గత శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౭-వ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని తెలియందగు.

ఈరెండువాద్యములు వసుదేవుజన్మసమయమున మ్రోసిన కారణమున ఆనకదుందుభియనుపేరు చెల్లునని పెద్దలనిరి. యదువంశదీపకుఁడగు నాహుకుఁ డనువానికి దేవకుఁడు కొడుకయ్యెను. అతఁడు జ్ఞానసింధువు. ఆమహాత్మునకుఁ గూఁతురుకల్గెను. ఆమెయే దేవకీదేవియన విఖ్యాతినొందెను.

* ఉగ్రసేనుఁడు రాజుగానుండెను. ఆతని కుమారుఁడు కంసుఁడు. ఆకంసుఁడు కాలనేమియను రాక్షసుఁడు. దేవకీదేవి కంసుఁడు తోఁబుట్టువులు. దేవకుఁడే యుగ్రసేనుఁడను నామాంతరమును ధరించెనందురు. శూరుఁడను రాజు మధురయందుండెను. మాధురశూరసేనరాజ్యములకుఁ బ్రభువై యతఁడు వెలుఁగొందుచు మధురాపురమున వసించెను. ఆతనికొడుకు వసుదేవుఁడు దేవమీఢుఁడను నామాంతరము శూరసేనునకుం గలదఁట.

♦ దేవకీదేవికి యుక్తవయస్సురాఁగా తండ్రి వివాహము చేయనిశ్చయించుకొని కులగురువగు గర్గమునిం బిలిపించి యాలోచించి కులగుణరూపశీలములఁ దగినవాఁడు వసుదేవుఁడని యమ్మునిపలుక నంగీకరించి కన్యాదానముచేయ నిశ్చయించుకొనెను. వివాహప్రయత్నములు మిగుల వైభవముతో జరపఁబ

---

* ఈభాగము పురాణసార సంకలితమని యెఱుంగఁదగు.

♦ ఈభాగము శ్రీభాగవతకృష్ణజన్మఖండములను గలుపుచు వ్రాయఁబడినదని తెలియఁదగు.

డెను. శాస్త్రోక్తముగా వివాహతంత్రమును గర్గాచార్యుఁడు నడపెను. సకలవిధవైభవముల నావివాహము ప్రశస్తిఁగాంచెను. శుభముహూర్తమున నావివాహము జరగుట కెల్లరానందించిరి. వధూవరులు చూచువారల కానందమును గల్గించిరి.

ఆవివాహకాలమున * దేవకుఁడు వసుదేవున కరణంబుగా వేయిఘోటకంబులను, వందలకొలఁది యేనుఁగులను, సకలాభరణభూషితలగు దాసీజనముల వందలకొలఁదిని, నానావిధపదార్థములను, నానారత్నములను, మణిశ్రేష్ఠములగు వజ్రములను, బ్రీతిమైనొసంగెను. స్వర్ణపాత్రములనిచ్చెను. అత్తఱి దేవకీదేవి సదమలరత్నభూషితయై, శతచంద్రసమానముఖరుచిరయై, త్రైలోక్యమోహినియనం జెన్నారుచు, ధన్యయై, మాన్యయై, యోషిద్రత్నమనం దనరారుచు, రూపాధారయై, సద్గుణాధారయై, సుస్మితమెలరార, వక్రలోచనములఁదనరి, ప్రోద్భిన్ననవయౌవనయై యొప్పులకుప్ప నా నొప్పారుచుండెను.

అప్పుడు వసుదేవుఁడాభార్యను రథమున నిడుకొని స్వగృహమునకుఁ దోడుకొని పోవ నుద్యుక్తుఁడయ్యెను. ప్రయాణసన్నాహములు చేయఁబడియె. కంసుఁడంతట మహానందముతోఁ దన తోఁబుట్టువును బిలుచుకొని పోయి యత్తవారింటవిడిచి రానెంచి

---

*. దుహిత్రీ దేవకీ ప్రాదాద్యానైర్దుహితృవత్సలః. అని శ్రీభాగవతము. దేవకీ - ఉగ్రసేన. అనివ్యాఖ్య. ఉగ్రసేనునకు దేవకుఁడనునామాంతరము గలదని తేలినదిగదా.

భగినీప్రీతికై రథమునెక్కి సారథ్యము చేయఁబూనెను. *అప్పటి యుత్సాహమున నాతనికి దేహమే తెలియకయుండెను. కావున్ని రథమెక్కి పగ్గములఁ జేనంది తనచమత్కృతి కనఁబఱచుచు రథముదోలుచుండెను. బావయు భగినియు రథమునఁ గూరుచుండుటయు దాను నరదమునుదోలుటయు నతనికి మహోత్సాహమును గల్గించుచుండెను.

ఆకాశవాణి కంసుని వ్యగ్రమతినిజేయుట.

ఇట్లు రథము గడపుచుండఁగా దేవకీవసుదేవులు పరమానందభరితులై, యిష్టాలాపముల బ్రొద్దుపుచ్చుచు, గమనవేగమును మెచ్చుచు, దృష్టిపూతములగు పదార్థములకచ్చెరువందుచు, జానపదు లందందు గుంపులుగూడియుండఁ జూచుచు నుల్లాసమునఁ బోవుచుండిరి. అంతట హఠాత్తుగా నంబరమునుండి శరీరము కనఁబడక యొకానొక ధ్వని రథశబ్దమును గ్రిందు పఱచుచు స్పష్టముగా వినవచ్చెను.

♦ "కంసా! రాజేంద్రా! ఏలపరమానందము నొందెదవు. సత్యమువచించెదను. వినుము. దేవకీదేవి యెనిమిదవగర్భము నీకు మృత్యుహేతువగును. తప్పదు."

---

* తస్యా రథ సమీపస్థే కంసే గచ్ఛతి తత్క్షణే. అనికృష్ణజన్మఖండము. రశ్మీన్ హయానాం జగ్రాహ రౌక్మైరథశతైర్వృతః. అని శ్రీభాగవతము. కంసస్తయో ర్వరరథం చోదయామాస సారథిః. అనివిష్ణుపురాణము. ఇట్లు పురాణము లించుకభేదముగా నీవిషయమును దెల్పుచున్నవి.

♦ కథం హృష్టోఽసి రాజేంద్ర శృణుసత్యం వచోహితమ్, దేవక్యా

అని యాశబ్దార్థము. ఈపలుకులు పిడుగులవలెఁ జెవిసోఁకగనే యదివఱకున్న మహోత్సాహము నశింపఁ గంసుఁడత్యుగ్రుఁడై మహత్తరబలశాలి గావునఁ బగ్గములు తటాలున నొగలముడిచి కులపాంసనుఁ డౌట మేలు కీడు లాలోచింపక యుక్తాయుక్తములఁ దలంపక జనాపవాదమునకు శంకింపక కేవల స్వప్రాణసంరక్షణ తత్పరుఁడై ప్రపంచజ్ఞానశూన్యుఁడై వడివడిలేచి ఖడ్గపాణియై దేవవాక్యము లివి తప్పవని మాత్రము నమ్మి తనచావు జగముక్రుంగుట యను నానుడికి లక్ష్యభూతుఁడై భగినిని కొప్పుపట్టుకొని చంపఁ బ్రయత్నించెను.

ఆకాశవాణిపల్కులకు మిగులఁగోపించి భగినినిజంపఁ బ్రయత్నించిన కంసునిగాంచి నీతిశాస్త్రవిశారదుఁడై కాలోచిత విధిజ్ఞుఁడుగనొప్పి పండితుఁడై, వాగ్వాదులలో నుత్తమోత్తముఁడై యలరారు వసుదేవుఁ డాతని మంచిమాటలతో శాంతకోపాటోపునిగఁ జేయనెంచి వేఱొకయుపాయమున భార్యప్రాణములు దక్కుట దుస్తరమనియు, నెత్తినఖడ్గము కంఠముపై వ్రాలులోపల నాతని హితవచనముల నలరఁ జేయకున్నఁ గార్యము చెడుననియు నిశ్చయించి దుష్టుఁడు ప్రతాపశాలి ధీరుఁడు

హ్యాష్టమోగర్భో మృత్యుర్హేతుస్తవైవహి. అనికృష్ణజన్మఖండము. అస్యాస్త్వామష్టమోగర్భో హంతాయాం వయసేఽబుధ. అని శ్రీభాగవతము. యామేనాం వహసేమూఢ సహాభర్త్రారథస్థితామ్, అస్యాస్తవాష్టమోగర్భః ప్రాణానపహరిష్యతి. అని విష్ణుపురాణము.

సత్వరముగా గార్యము నొనర్పఁజాలు పోడయనియు నెఱింగి మెల్లగా నతనినోదార్చుచు నిట్టు లనియెను.

ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతశ్లోకము వ్రాసి దానికి మహాకవి బమ్మెర పోతనామాత్యుఁడు వ్రాసినపద్యముల వ్రాసి పాఠకోత్త ములనలరింపఁ జేయఁదలఁచితిని.

మూ. శ్లాఘనీయ గుణశ్శూరై ర్భవాన్ భోజ యశస్కరః,
సకథం భగినీం హన్యా త్స్త్రియ ముద్వాహపర్వణి.
౧ అ. ౩౭ శ్లో.

వ్యా. శ్లాఘనీయగుణఇతి గుణకీర్తనమ్. భగినీ మితి సంబంధక థనమ్. పుత్త్రికోపమేత్య భేదం వక్ష్యతి. హన్యాదితిస్త్రీ వధ స్యాత్యాయశోలాభం దర్శయతి, ఉద్వాహ పర్వ ణీతి సంతాన వృద్ధ్యోపకారం దర్శయతి. అని శ్రీధరా చార్యులు.

ము. సభగవాన్ కథం హన్యాత్ స్త్రీహననమేవ అతిపాతకావ హమ్. తత్రాపి భగిన్యాః తదపి వివాహపర్వణ్యే వేతి కిముప క్తవ్య మితి భావః. అని.

ఉ. అన్నవు నీవు చెల్లెలికి నక్కట చీరలు మాడలిచ్చుటో
మన్ననసేయుటో మధురమంజులభాషలనాదరించుటో
మిన్నుల మ్రోతలేనిజము మేలని చంపకుమన్న మాని రా
వన్న సహింపుమన్న తగదన్న నినుఁ శరణంబువేఁడెదన్.

వ. అదియునుంగాక.

మ. చెలియల్ గన్నియ ముద్దరాలబల నీసేమంబె చింతించుని,
ర్మల దీనిఁ బయలాడుమాటలకునై మర్యాదఁబోఁదట్టి స,
త్కులజాతుండవు పుణ్యమూర్తివకటా! కోపంబు పాపంబు
నె,చ్చెలి నోచూ తెగవ్రేయఁ బాడియగునే చింతింపు
భోజేశ్వరా.

అని పోతనమహాకవి వ్రాసిరి. మహాత్ములారా! భాషాంతరీకరణముం జూడుఁడు. ఈపద్యములను మూలశ్లోకమును జూచిన సంబంధమే లేనట్లు తోఁచును. ఇంతియగాక కవి సొంతముగా భాగవతము వ్రాసెనేగాని భాషాంతరీకరణముచేసినవాఁడు కాఁడని యుఁ దోఁచును. కాని యించుక యాలోచించిన శ్రీపోతనమహాకవి యెంతచక్కఁగాఁ దెనిఁగించెనో కనఁబడును. "శ్లాఘనీయగుణః" అనువిశేషణమునుండి యన్నయగువాఁడు సోదరి నెట్లెట్లు ఆదరించవలెనో గ్రహించి లోకాచారమునందుఁ జొప్పించి రెండుపాదములు వ్రాసెను. 'యశస్కరః' అనుపదమునకుఁ గల యర్థచమత్కృతి నెఱింగి తక్కిన రెండుపాదములు వ్రాసెను. తనభార్యను జంపంబూను బావమఱఁదిని జూచి సామమునఁ గార్యసాధనము జేయఁబూనువాఁ డేమిచెప్పఁదగునో ఆభావమూహించి నాల్గవపాదమున "నిన్నుఁ శరణంబువేఁడెదఁ" అనివ్రాసెను. ఔరా! ఎంతచమత్కృతి! ఎంతటిలోకజ్ఞానము! ఎంత ప్రతిభ! ఎంతటిపాండిత్యము! ఎంతటి లోకోపదేశనైపుణ్యము! వేయినోళ్లున్న నామహాత్మునిఁ బొగడఁదగుఁగాని యల్పబుద్ధినై యొక్కనోరుగల నేనేమి స్తుతింపఁగలను?

వ్యాఖ్యాతలభావ మీవిషయమునే సంగ్రహముగఁ దె లుపుచున్నయది. వ్యాఖ్యాతలభావము మూలమునఁ జేర్పరా దనుకింక ఫుల మాట యిటఁ బ్రస్తావింపనేల? వ్యాఖ్యానకర్తలభావము మూలకర్తది కావచ్చును, గాక పోవచ్చునన్న విరసుల మాటకు విలువగలదా.

ఇంతమాత్రమున నామహాకవి యవ్వలం బోయెనా. లేదు "నకథంభగినీంహన్యామ్" అనువాక్యమును గ్రహించి "భోజ!" యనువిశేష్యమును జక్కఁగాఁబరికించి నీతోఁబుట్టువు అనివ్రాసి నచో నంచురసమేమిగలదు? 'చెలియల్ కన్నియముద్దరాలబల నీసేమంబ చింతించు నిర్మలదీనిఁ' అని తెనిగించెను. భోజపద మును స్మృతిగోచరమగునట్లుచేసి సత్కులజాతులు మర్యాదను మీఁటి ప్రవర్తింపరు. అందును బవిత్రకులసంజాతుఁడవు గావునఁ బరిశుద్ధదేహముగలవాఁడవు. ఇట్టి నీవు పాపహేతువగు కోపంబుం బూనరాదని తెనిఁగించెను.

శ్లో. అనిందితై స్త్రీ వివాహై రనింద్యా భవతి ప్రజా,
నిందితైర్నిందితా నృణాం తస్మాన్నింద్యాన్ వివర్జయేత్.

అను మనుస్మృతివచనమును దలంచి యామహాకవి సత్కులజాతుండవు. అని పుణ్యమూర్తివని రెండు పర్యాయ ములు వ్రాసి తనసర్వతోముఖపాండిత్యమును వెల్లడించెను. ఇట్టి వారికే మహాకవిబిరుదము చెల్లుఁగాక యితరులకుం జెల్లునా?

"ముక్తస్య ముక్తార్థః" అన్నట్లు వ్రాసియుట్లేవ్రాయువలయునని వాదించువారిమాట యిటఁ బ్రస్తావించు టేల? వారిని స్మరింప కుండుటయే మంచిది.

* పాఠకోత్తములారా! ఇఁకఁగథప్రక్కకు మరలుదము. పాపమా వసుదేవుఁడు క్రొత్తగావివాహముచేసికొని గృహప్రవేశమునకై యింటికింబోవుచు మార్గమునఁ బిడుగుపడినట్లు కంసుఁడు ఖడ్గమున భార్యకంఠమును ఛేదింపఁ బూననేమిచేయఁ గలఁడు. పలుభంగుల బ్రార్థించెను. భోజరాజేంద్రా! రాజధర్మమును బాటింపుము. దానిని నీవెఱింగినట్లు గానఁ బడదుసుమీ. నాయీహితవచనమును వినుము. నాపల్కు నీకు సుయశమును దేఁగలదు. సకలదోషములనడంచును. మఱియు శాస్త్రోక్తమ యినదిగాని కార్యముకొఱకై స్వేచ్ఛగాఁజెప్పనదిగాదు. ఇంతియుగాదు. సమయోచితమైనది. నాయనా! నామాటయొక్కటి వినుమా. ఆకాశవాణిచెప్పినదేమని? నీయీసోదరి యెనిమిదవ గర్భము నిను సంహరించుననియేకదా. ఆకాశవాక్కు సత్యమే యని నీవు నమ్మిగదా యీముద్దరాలిని వధింపఁబూనితివి? అయ్యో! ఎంతయవివేకపుఁబనిచేయబూనితివి? ఆమాటలయర్థము నీకుఁదెలియదనియే నాభావము. కాననే నీయీచెలియలిం జంపి దుష్కీర్తినిమెడకుఁ దగిలించుకొన యత్నించితివి. రాజేం

---

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౭-వ అధ్యాయము ౧౯-వ శ్లోకము మొదలుకొనియున్న భాగము ననుసరించి వ్రాయఁబడినదని గ్రహింపఁదగు.

ద్రా! ఇంపుకనాల నామాటలాలింపుము. త్వరపడకుము. నీకునామా టలు నచ్చినడకున్న నవ్వాల నీయిష్టానుసారము చేయుదువులే.

* క్షుద్రజంతువులు హింసచేయునవియేమైనను వానిని వధించిన పండితుఁడు మృత్యుకాలమున నొకకార్షాపణము (రాగినాణెము) ప్రాయశ్చిత్తముగా దానముచేసిన నాపాపము నశించును. హింసచేయనిక్షుద్రజంతువుల వధించినచో నాపాప ము శతగుణమగు. నిశ్చయము. మృత్యుకాలమున, దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తము నూఱింతలుగాఁ జేయవలయునని బ్రహ్మయే శా సించెను. శ్రేష్ఠజంతువుల స్వేచ్ఛచే వధించిన నాపాపము శతగు ణమని మనువుచెప్పెను. మ్లేచ్ఛజాతులగు మనుజులవధించిన నాపాపము పూర్వోక్తపాపమునకన్న శతగుణమగును. మ్లేచ్ఛ

---

* వధేచ క్షుద్రజంతూనాం హింసకానాం చ పండితః, కార్షాపణం సముత్సృజ్య మృత్యుకాలే ప్రముచ్యతే. ౨౧. అహింసకానాం క్షుద్రాణాం వధశ్చతగుణంధ్రువమ్, ప్రాయశ్చిత్తంమృత్యుకాలే కథితం పద్మయోనినా. ౨౨. వధేవిశిష్ట జంతూనాం పశ్వాదీనాంచ కామతః, తతశ్శతగుణంపాపం నిశ్చితం మనురబ్రవీత్. ౨౩. నరాణాం మ్లేచ్ఛజాతీనాం వధేశతగుణంతతః, మ్లేచ్ఛా నాంచ శతానాంచ యత్పాపం లభతేవధే. ౨౪. సచ్ఛూద్రైకస్య చ వధే తత్పాపం లభతేపుమాన్, సచ్ఛూద్రాణాం శతానాంచ యత్పాపం లభతేవ ధే. ౨౫. తత్పాపం లభతేనూనం గోవధైకేననిశ్చితమ్, గవాందశగుణంపాపం బ్రాహ్మణస్యవధేభవేత్. ౨౬. విప్రహింసా సమంపాపం స్త్రీవధేలభతేనరః, విశేషతోహిభగినీ పోష్యాచశరణాగతా. ౨౭. స్త్రీహత్యాశతపాపంచ భవే దస్యా వధే నృప. అని మూలము.

శతవధజనితపాపము సచ్ఛూద్రునొక్కనిం జంపినఁగల్గును. సచ్ఛూద్ర శతవధజనితాఘము. ఒక్కగోవునుజంపినఁగల్గును. బ్రాహ్మణ వధచేఁ దద్ద్విగుణపాపము గల్గును. బ్రాహ్మణుఁ జంపిన నెంతపాపమో తత్తుల్యపాపము స్త్రీవధచే లభించును. సోదరియుఁ బోషింపఁదగినదియు శరణాగతురాలునగు వనితనువధించిన స్త్రీహత్యాపాపశతగుణ పాపముగల్గును. కావున నీపాపమిట నీసోదరిని జంపినచో నీకుఁ దప్పకగల్గును. తపోదానజపపూజానతీర్థదర్శన విప్రభోజనహోమాదులు స్వర్గసుఖప్రాప్త్యర్థమై చేయుదురు.

భోజరాజా! ఈజన్మము జలబుద్బుదము వంటిది. స్వప్నతుల్యమునని పెద్దలందురు. కాననే ప్రతిక్షణమును ధర్మమును జేయుఁడని సాధువులు బోధింతురు. ధర్మమతీ! భోజేశ్వరా! అట్లుగావున నీసోదరిని వదలుము. నీవంశమును వేయోకతావున వెలయఁజేయునది గదా యీభగిని. సభాముఖమున బహుకీర్తుల ధర్మమునెఱింగిన పెద్దలుగలరు. వారి నీవిషయమును బ్రశ్నింపుము. ఈసాధ్వి యెనిమిదవకాన్పును నీకొసంగెడు. ప్రియబంధూ! నీవంశమును హరించు సంతతియుండిన నాకేమిలాభము గలదు. అంతమాత్రమున నీకు సంతృప్తిగలుగదేని దీనికింగల్గెడు సంతానములనన్నింటి నొసంగుచుండెద. ఇంతకన్న నీవునన్నుఁ గోరునదేదియుండును? కావున నీభగినిని వదలుము. ఈవనిత నీకుఁ బుత్రికాసమానురాలుసుమీ. నీచేతనే మృష్టాన్నపానా

దులచే వర్ధితురాలుగదా. కాఁబట్టి నామాటలఁ జక్కఁగా నాలోచించి ధర్మాధర్మముల బాగుగఁ బరికించి వదలుము. ఇది నాబుద్ధి తరువాత నీయిష్టము. అని సామవచనముల మనస్సు తృప్తిచెందఁ బలికెను.

కంసుఁ డంతఁ దోఁబుట్టువును జంపుటమాని కొప్పను వదలెను. వసుదేవుఁడును ఎట్లో బ్రదికితిమిరా తండ్రీ! యని భార్యనుబిలుచుకొని తనగృహముచేరెను. కాని కంసునిచరిత్రము హృదయమును బాధించుచునేయుండెను. కంసుఁడును సోదరి యష్టమగర్భము తన్నుఁ జంపుననియు నది పొసగకుండ జాగరూకుఁడనై యుండుట మేలనియు నాలోచించుకొనుచుండెను.

కంసుఁడు దేవకీపుత్త్రులం జంపుట.

*కొంతకాల మీలాగున నెట్లోగడచెను. అంత దేవకీదేవి గర్భముసుదాల్చి పదియవమాసమున సకలవిధముల నుత్తముఁడగు తనయునింగాంచెను. ఆపుత్త్రుఁడు సర్వాంగసుందరుఁడై ముద్దులు మూటగట్టుచుండెను. అప్పుడు వసుదేవుఁడు సత్యవాక్యమును బాలింపనెంచి దూర మాలోచించి దేవకీదేవింగాంచి యిట్లువచించెను. వరారోహా! ఇదియె సమయము. మనము

* ఈకథ దేవీభాగవతము ౪ స్కం. ౨౧ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

కంసునకుఁ బుత్త్రు సమర్పింపవలయును. నేనుశపథము చేయుటచే నతని నుండి విముక్తురాలవైతివి. కావున నీపుత్త్రునిశాంతమూని సమర్పింపుము. అకృతాత్ములమగు మనచేత విచిత్రకర్మపరిపాక మెఱుంగ శక్యముగాదు. కాలపాశవశవర్తులగు జీవులకెల్ల శుభాశుభరూపప్రాక్కర్మఫలము లనుభవింపఁ దగినవియేకదా. సర్వప్రకారముల చేతను బ్రారబ్ధము జీవులకు విధినిర్మితము. అనిన దేవకి యిట్లుబదులుచెప్పెను. నాథా! పూర్వకృతకర్మము మనుజు లనుభవింపక మాననయితిగాదు. తీర్థసందర్శనతపోదానముల నది నశింపదని వింటిని. ధర్మశాస్త్రములయందు దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తము లిఖింపఁబడినది. పూర్వార్జితములగు సకల పాపములకు మహాత్ములు ప్రాయశ్చిత్తమును వ్రాసిరి. బ్రహ్మహత్యయు, సువర్ణమును దొంగిలించుట, సురాపానము చేయుట, గురుదారగమనము నను నివి మహాపాతకములు. వీనికింగూడ ద్వాదశాబ్దవ్రతము చెప్పఁబడినది. మన్వాదులు చక్కఁగాఁ బరీక్షించియే ప్రాయశ్చిత్తము నుపదేశించిరి. ఆరీతిఁ బ్రాయశ్చిత్తము నొనరించినఁ బాపములు తొలఁగునా? తొలఁగవా? తత్త్వదర్శులగు మునీశ్వరులు విగీతవచనులుగదా. కానున్నది కాక మానదు. అనునిశ్చయము నాకుంగలదు. అయితే దైవనిర్మితము అడ్డములేక సాగుచుండు నపుడు ఆయుర్వేదము మంత్రవాదములు లోనగునవి యేటికి? కాకున్నది కాకమానదనుచోఁ బ్రవృత్తివలన లాభమేమి? స్వర్గసాధనము అగ్నిష్టోమాదికర్మ

ములచే నియతమన్న శాస్త్రము వ్యర్థమే. మహర్షివాక్యములే తఱినేఁ బ్రమాణములా కావా? వ్యర్థములేమైన ధర్మోచ్ఛేదము నకు హేతువేమి? ప్రయత్నము చేసినచోఁ గార్యముఫలించుట ప్రత్యక్షముగాఁ జూచుచున్నారము. కావున నిపుడు చెప్పఁదగి నది ప్రపంచ మిది చిత్తకల్పితమనియే. ఈ బాలకుఁడు ఎట్లు క్షేమమునను బొందుచున్నాఁడో, అట్లు వచనము వ్యర్థమగుచు న్నది. ఇందు దూషింపఁదగిన విషయ మేదియో తోఁపకున్న యది. అని దేవకీదేవిపలుక విని వసుదేవుం డిట్లనియె.

ఓ సాధ్వీమణీ! సత్యము వచించెద వినుము. ప్రయత్నము మనుష్యకర్తవ్యము. తత్ఫలము దైవాయత్తము. కర్మములు త్రివిధములని వేత్తలు చెప్పుదురు. పురాణము లాగమము లిట్లే చెప్పుచున్నయవి. సంచితములు జీర్ణములు. ప్రారబ్ధములు ఇపు డనుభవింపఁ దగినవి. ఇవి బహుజన్మసమార్జితములు కాని యిప్పటివి మాత్రమే కావు. అన్నియు ఫలానుభవకాలము రా గా గుమిగూడును. జీవుఁడు కర్మవశవర్తియై పూర్వదేహము నుద్యజించి స్వర్గమునో నరకమునో పొందును. స్వర్గసాధనము దివ్యదేహము. యాతనాశరీరము పాపానుభవయోగ్యము. వివి ధభోగాదుల స్వర్గనరకములయం దనుభవింపవలయు. భోగాం తమం దుత్పత్తిసమయము వచ్చును. లింగదేహముతోఁగూడి జీవుఁ డనిపించుకొనును. కర్మము కాలానుసారముగాఁ బుణ్యపా పముల ననుభవింపఁ జేయుచుండును. వర్తమానములు ప్రాయ

శ్చిత్తమున నశించును. సంచితములుగూడ నశించును. ప్రారబ్ధములు భోగమువలననే క్షయములుగా నగునవి. కావున నీకుమారుఁడు కంసున కీయఁదగును. లోకనిందాభిదూషితమగు మిథ్యావచనము నాకుఁగలుగకుండుఁగాక. ఈసంసార మనిత్యము. మరణజన్మములు దైవాధీనములు. కావున నిరర్థకవ్యసనమునొందరాదు. ఎవనిచే సత్యము విడువఁబడునో వానిజీవితము వ్యర్థము. ఇహలోకము గతము. పరలోకము పోఁగొట్టుకొనఁబడినట్లే యగును. కావున నోసాధ్వీ! కంసునకుఁ బుత్త్రు నిమ్ము. నేఁడీసికొనిపోయి యిచ్చివచ్చెద. సత్యపాలనమున శుభములు గల్గఁగలవు. పురుషులు సుఖదుఃఖములయందుఁ దప్పక సుకృతమొనరింపఁ దగును.

అని ప్రాణనాథుఁడు పలుక నాదేవకీదేవి శోకపరిభూతచిత్తయయ్యు, వేపమానాంగియయ్యు, భర్తృవాక్పాశబద్ధయై, సత్యసంరక్షణ పరాయణయై పుత్త్రునొసంగెను. ధర్మమతియగు వసుదేవుఁడు కొడుకునెత్తుకొని త్రోవపొడవునను జనులు తన్ను నుతింపుచుండఁ గంసు నింటికింబోయెను. మార్గమునఁ బోవునపుడు మనుజులందఱు ఎలుంగెత్తి యోజనులారా! వసుదేవునిం జూడుఁడు. సత్యపరాయణత్వమును బరికింపుఁడు. యశస్సును గోరువారి చరిత్ర మిట్లుండవలయును. మాటయందే మనస్సు నిలిపి కొడుకునెత్తికొని పోవుచున్నాఁడు. బంధుగృహమునకుం బోవుటలేదు. మృత్యువునకుఁ బుత్త్రుని సమర్పించుటకే

పోవుచున్నవాఁడు. ఎంతటిసత్యవాక్కు! ఎంతటియనసూయ! ఈయనజన్మమే సఫలము. ఈయద్భుతమును జూడుఁడు. కాలరూపియగు కంసునకుఁ గొడుకునీయఁ దానే వెడలుచున్నవాఁడు. అని మనుజులెల్లఁ గొంతెత్తి నుతించుచుండఁ గంసునింటికిం బోయెను.

కంసుఁడు మిత్త్రులంగూడి కూరుచుండి యుండెను. వసుదేవుఁడు నిర్విశంకుఁడై యమానుషసామాన్యరూపవంతుఁడగు కొడుకు నొసంగఁ గంసుఁడతివిస్మితుండై యామహాత్ముని ధైర్యమున కచ్చెరువంది యాబాలకునెత్తుకొని చిఱునవ్వు మోమునఁ గన్పడ నిట్లనియెను. శూరతనయా! ఇపుడు నీవుధన్యుఁడవైతివి. పుత్త్రసమర్పణము నీయశస్సును బెంపొందఁ జేయుచున్నయది. ఈబుడుతడు నాకు మృత్యువుకాఁడు. ఎనిమిదవశిశువు మృత్యువగు నని యశరీరవాణిచెప్పెను. కాన నీపాపనిఁ జంప నొల్లను. నీయింటికిం గైకొనిపొమ్ము. మహాత్మా! నీయెనిమిదవ కుమారుని నాకొసంగుము. అనిపలుకుచుఁ దానెత్తికొనియున్న కుమారుని వసుదేవునకిచ్చెను.

వసుదేవుఁడు నిర్భరానందమున నాకుమారునెత్తుకొని తనగృహమునకుం బోయెను. కంసుఁడు మంత్త్రులం గాంచి యేల యీబాలునిం జంపవలయును? ఈతఁడు నాకు మృత్యురూపము దాల్చినవాఁడు కాఁడుగద. దేవకీగర్భమున నెనిమిదవతడవ జనించిన కొడుకు నీకు మృత్యువనికదా యశరీర

వాక్కు వీతెంచెను. కాన నీతొలియర్భకుని జంపి యేల పాపము గట్టుకొనవలయును? అనుడు వారెల్ల నేకవాక్యముగా మంచి కార్య మిది యనిపొగడిరి. వారందఱ నిండ్లకుం బంపి కంసు డేకాంతమునసుండుతఱి నారదమహర్షి చనుదెంచెను. కంసుఁ డమ్మహర్షినిం గాంచి వడివడి నెదురుచని యాతిథేయసత్కారముల నలరించి కుశలంబడిగి యాగమనకారణమును బ్రశ్నించెను. సుస్మితముతోఁప నారదముని యిట్లు పలికెను. మహామతీ! కంసా! కంసా! నేను మేరుపర్వతమునకుం బోయితిని. అందు బ్రహ్మాదిదేవత లొక్కచోఁ జేరి యాలోచించుచుండిరి. ఆ విధ మెఱింగితిని. దేవకీదేవియందు నీవధార్థమై విష్ణు వవతరించును. తప్పదు. నీ వేల యిపు డామె పుత్రునివధింప మానితివో యెఱుంగఁజాల కున్నాఁడను. అన విని కంసుఁ డిట్లు బదులు పలికెను. మునీంద్రా! ఎనిమిదవగర్భము నా కంతకమని దేవభాషితము గాన నాశిశువును జంపఁ దలంచితిని. అనుడు పక్కున నవ్వి నారదముని కంసా! ఎంత వెఱ్ఱివాఁడవు? రాజనీతి నెఱుంగఁజాలవు సుమీ! దేవతల మాయాబలము నెఱుంగకున్నాఁడవే. ఏమందును? వినుము చెప్పెద. తనబ్రదుకుగోరు రాజు శత్రు వల్పుఁడైన విడువరాదు. సమ్మేళనక్రియయం దందఱు తనయులు అష్టములే యగుదురు. తెలివితేటలు గల్గియు నీపరిత్యాగముచే మూర్ఖుఁడ వైతివి. ఆలోచింపుమా. అని పలికి త్వరగా నారదుఁడు విశుద్ధమనమునఁ

బోయెను. నారదుఁడు వెడలఁగనే కంసుఁ డాబాలకుని దెప్పించి పాషాణమున వైచి వధించి సుఖముగనుండెను.

* ఇట్లే క్రమంబున రెండవమూఁడవనాల్గవయైదవయా అవపుత్త్రులం గ్రమంబునఁ గంసుఁడు నారదవచనంబును హితం బుగా గ్రహించి వధించెను. కొడుకుల నన్యాయపథంబునఁ గంసుఁడుచంపుచుండ దేవకీదేవి వెతఁగుందియు భర్త సత్యమును బాలింప నూరకుండి కన్నకొడుకుల భర్తచేతికి నిచ్చుచుండెను.

పాఠకులారా! ఈకథలయం దెట్టిసారముగలదో చక్కఁగా గ్రహింపుఁడు. వసుదేవుఁడు తనభార్యను గంసుఁడు చంపఁబూ నినపుడు చెప్పిన పల్కులఁ బరికింపుఁడు. ఎట్టివాఁడుగాని కార్య మును దొలుదొలుత సామముచేతనే సాధింప వలసియుండును. సమయోచితవాక్కులు కార్యమును సాధించినట్లు పౌరుష శతంబును గార్యమును సాధింపఁ జాలదు. అత్తఱి వసుదేవుఁడు పౌరుషమూనినచోఁ గార్యము చెడియుండును. దేవకీదేవి ప్రాణములు కంసు ఖడ్గమున కెరయై యుండును. కావున నెంతటి వాఁడైనను భగవంతునిపై భారమును వైచి తాఁజేయఁగల

---

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౭-వ యధ్యాయమునుండి లో పల వ్రాసిన దాని కనుబంధముగా వ్రాయఁబడు నని యెఱుంగఁ దగు. ఇందుఁ బ్రసక్తి ననుసరించి శ్రీభాగవతోక్తి కథయుఁ గలిపి వ్రాయఁబడు చుండును.

కార్యమంతయు సామమున సాధింపవలయునని యీకథ మనకు చెప్పుచున్నయది.

ఆకాశవాణి యేల యీమహావిషయమును గంసునకుఁ జెప్పవలయు? అన్నది రెండవవిషయము. దేవకీదేవి తొలిపుత్రు లాఱుగురు చంపఁ బడవలసినట్లు శాపము గలదు. వారి చరిత్రమును మొదటిసంపుటమునందే చదివియుంటిరి. కాఁబట్టి ఆకాశవాణి దేవకీదేవి యష్టమగర్భము నీచావునకు హేతువగునని చెప్పెను. నారదుఁ డంతతో నూరకుండక తొలికొడుకును జంప మానిన కంసునిఁ బ్రోత్సహించెను. దేవమాయలు గ్రహింప శక్యముగాదని యతని హెచ్చరించెను. దానిచే నతఁ డాయాఱుగురను వధించెను. దీన వారిశాపముఁ బాసి కృతకృత్యులైరి. నారదముని వారి కెంతటి యుపకారము చేసెనో దీనిచే నెఱుకపడును. తొలుదొలుత బాహ్యదృష్టికిఁ గటువులుగఁ దోఁచు నారదువాక్యము లంతర్దృష్టితోఁ బరికించిన నెంతటి యుపకారము చేయునవియై యుండునో స్పష్టము గు.ఇంతియగాక దేవతాప్రయత్నములు కపటముతోఁ గూడినవికావు. ఆకాశవాణి యమ్మాట యత్తటిఁ జెప్పకుండినచో శ్రీకృష్ణజన్మమునఁ గంసుఁడు దుగ్నమతియై యాశిశువును జంపుట కిన్ని ప్రయత్నములను జేయుఁడు. చేయకున్న రాక్షసులు చావరు. అది కాకున్న భూభారమడంగదు. ఇన్నికార్యము లాకాశవాక్కునసాగెను. కాఁబట్టి దేవతాప్రయత్నములు నిష్క

పటములై న్యాయ సమ్మతములై యుండునని గ్రహింపఁదగు. ఇప్పట్టున మఱొక్క విషయమును ముఖ్యముగా గ్రహింపఁదగినది. జంతుహింస పాపఫల ప్రద మని చెప్పఁబడియె. అందుఁ బ్రధానవిషయ మేదనినఁ బరపీడ యొనరింపని జంతువులఁ జంపుట. బరపీడ నొనరించు జంతువుల జంపుటకంటె మహాపాప మను నదియే. దీనిచే జన్మముచేత మాత్రమేగాకవృత్తి చేతను యోగ్యత గల్గునని తేలినది. జ్ఞానము పరోపకారము చేయుచుండుట, తమవలన నితరులకు భీతిగలుగకుండ వర్తించుట యోగ్యతకు లక్షణములని గ్రహింప వలసియుండును.

వసుదేవుఁడు భార్యను బ్రదికించుకొనుటకై యప్పటి కుచితములుగాఁ జెప్పిన మాటలను గార్యాంతమున వీటిఁ బుచ్చక పుత్త్రుఁడు కలుగఁగనే భార్యకు హిత ముపదేశించి తానే యెత్తుకొని పోయి కంసు ముంగటఁ బెట్టె. అత్తఱి నంతటి క్రూరుఁడగు కంసుని చిత్తమేమాయె? మెత్తంబడి వసుదేవుని ప్రవృత్తి మెచ్చుకొను నట్టిదిగ మాఱెను. ఔరా! సత్య ప్రభావము! కఱకురక్కసుని చిత్తమునుగూడ మార్పఁ జాలెనుగదా. దాని కీడు మఱియొండుగలదే. అనన్వయాలంకార ముంబోలి దాని కదియేసాటి. దాని నాశ్రయించిన వారి కెన్ని కష్టములు పడవలసి వచ్చినను అవలంబించి తుదకు దిగ్విజయ మొందఁగలరనుట నిక్కము. వసుదేవుఁడు సత్యమును గాపాడు

టచే దిగంతవిశ్రాంతకీర్తి నార్జించుటయేగాక శ్రీకృష్ణునకుఁ దండ్రికాఁదగిన యదృష్టమును బొందెను.

ఇంకఁ గథాభాగమునకు మరలుదము. కంసుఁ డిట్లు భాగినేయుల నార్వురిం జంపి యంతతో నిశ్శంకగ నుండఁజాలఁ డయ్యె. ఏడవగర్భము దేవకి కెప్పుడు నిలుచునా యని వేచి యుండ వలసినవాఁ డయ్యెను. ఇంతియకాక నారదముని రహస్యముగ వసుదేవనంద ప్రభృతులు, దేవకీదేవి మొదలగు యాదవకాంతలు దేవతాంశసంభూతులు. నిన్నుం జంపుటకై భూమి నవతరించిరనియు, జాగరూకుఁడవై యుండవలయునని యు హెచ్చరించెను. ఆరహస్యమెఱింగి నప్పటినుండియు నాతనికి మఱింత క్రోధముః హెచ్చుఁజొచ్చెను. రాత్రిం దివములు నిద్రాహారములు మాని యెట్లీ యెడరు తప్పించుకొనఁ జాలుదునా యని యాలోచింపఁ బూనెను. తదనుగుణ్యముఁగ రాక్షసులు మిత్రులుగఁ జేరి యాలోచనలు చెప్పుచుండిరి. మేమెల్ల మీకు సాయపడి ప్రాణముల నర్పింతుమని పంతము లాడుచుండిరి. పాపమా కంసుఁ డీమాటల నమ్మి వారి సాయమున నీ యాపత్సముద్రమును దరింపఁ గలనుగదా యనినమ్మి యుండెను.

దేవకీదేవి యేడవచూలు ధరించెను. కంసుఁడా విధమెఱింగి కడుంగడు జాగరూకుఁడై కాపాడుచుండెను. తనయందు విశ్వాసముగల వారి నెందఱినో సేవకుల నేర్పఱచెను. అంతటి

తోఁ దృష్టినొందక వసుదేవకుటుంబమును దినతంత్రిని కారాగారమున నిగళబద్ధులఁ జేసి యుంచెను. అందును బెక్కండ్ర సేవకుల నియోగించి రేయింబగళ్లు దేవకీదేవి గర్భవార్తల నరయుచుండెను.

బలరాముని పుట్టుక.

అత్తఱి లోకంబున ప్రలంబ బక చాణూర తృణావర్త మహాశన ముష్టి కారిష్ట ద్వివిద పూతనా కేశినామక దానవులు, ఇతర భూపాల రూపరాక్షసులు, బాణ నరకాసురులు, జరాసంధ ప్రభృతులు విచ్చలవిడిఁ బెచ్చుపెరిగి హెచ్చిన గర్వమున దుర్వార భుజాబలమున విఱ్ఱవీఁగి బలహీన భూపాలుర, సాధు యాదవుల నింకను బ్రజల బాధింపఁ జొచ్చిరి. దుర్జనాక్రాంతమై దేశమంతయు ధర్మమునకు నించుకంతయు నిలువనీడ నీయక యుండెను. బీద జనుల కష్టములు వచింప నలవిగాకుండెను. సాధుజనులు శ్రీహరీ! ఎపుడు కటాక్షింతువో మమ్ముద్ధరింతువో యని నిరంతరము జేజేలుపెట్టుచుండిరి. సాధ్వీమణులు ఏక్షణమున నీదుష్టరాక్షస భూపాలురచే నేబాధలు పొసఁగునోకో యని యుల్లమునఁ దల్లడిల్లుచుండిరి. అట్టి తఱి భగవంతుఁ డింకఁ దడవుచేయక ప్రజయార్తిఁ బాపవలయునని నిశ్చయించెను.

తనరాకకై దేవాంశజనితులు వేచి యుండుటయుఁ బ్రజలార్తిఁబడి కుందుచుండుటయు, ధర్మమునకు నిలువ నీడలే

కుండుటయుఁ దలంచి శ్రీకృష్ణమూర్తి యోగమాయం దలం చెను. తలంచిన మాత్రమున నెదుట నామహాశక్తి యావిర్భవిం చెను. భగవంతుఁ డాదేవిని * దేవీ! భద్రా! అని సంబోధించి నీ వీక్షణమున వ్రజంబున కరుగుము. అందు నందాదులు బృందా రకాంశభవు లున్నవారు. వారెల్లఁ గంసభూపాల బాధితులై యున్నవారు. అందే వసుదేవపత్ని రోహిణి యున్నయది. దేవ కీదేవిగర్భమున ననంతాఖ్యమగు మదంశము గర్భరూపమున వెలసెడిని. దానింగొని రోహిణీ గర్భమునఁ జేర్పుమా. ఆవల నేను నంశమున దేవకీగర్భమున జనియించెద. నీవును నందపత్ని యగు యశోద యందుఁ బుట్టువుం గాంతువు. ♦ ఈ లోకోప కారకకార్య మొనరించిన నిన్ను లోకమున భక్తులందఱు నానా విధములఁ బూజింతురు. నీవు సర్వకామప్రదాయినివి. ఈశ్వరివి. ఆరాధించువారికి నేయేవరములు వలసిన నిచ్చుదానవు. ఈలోకమున నీకు భక్తులు పెక్కు నామధేయములు కల్పిం

---

* గచ్ఛదేవి వ్రజంభద్రే గోపగోభి రలంకృతం, రోహిణీ వసుదేవ స్య భార్యాస్తే నందగోకులే. శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం. ౨ అ. ౭ శ్లో.

♦ అర్చిష్యంతి మనుష్యాస్త్వాం సర్వకామ వరేశ్వరీం, నానోపా బలిభి స్సర్వకామ వరప్రదాం. నామధేయాని కుర్వంతి స్థానాని చ నరా భువి, దుర్గేతిభద్రకాళీతి విజయా వైష్ణవీతి చ, కుముదా చండికా కృష్ణా మాధవీ కన్యకేతిచ. అని మూ. ౨అ. ౧౨ శ్లో. సర్వాన్ పుత్రాదీన్ కామ యంతే యే తేషాంవరాం ఈశ్వరీం.నియంత్రీం, అర్చకానాం సర్వకామ వరాన్ ప్రదదాతి యాతామ్. అని వ్యాఖ్య.

తురు. అనేకస్థానములఁ గల్పించి యందు నీరూపమును బ్రతి ష్ఠించి పూజింతురు. దుర్గాదేవియని,భద్రకాళియని, విజయాంబ యని, వైష్ణవియని,కుముదాంబికయని,చండికాదేవియని, కృష్ణా దేవియని, మాధవియని,కన్యకయని,మాయాదేవియని, నారా యణియని,ఈశానయని, శారదయని,అంబికయని యీ నామ ముల నిన్నుఁబూజించి నానావిధోపచారముల బలిదానముల న ర్పించి తృప్తిపఱచుచుందురు. గర్భమును ఆకర్షించి వేఱొకతా వున సంక్రమింపఁజేయు కతన సంకర్షణనామంబున నాయంశ ము తనరఁగలదు. లోకమును రమింపఁ జేయుక తనరామాహ్వా య మొప్పారఁగలదు. బలోచ్ఛ్రియమున బలభద్రనామము సుప్రసిద్ధంబగు అని యానతిచ్చెను.

అను భగవంతు నాజ్ఞంగొని యాపరాంబ యట్లే యొన రించె దనని భూలోకమున కేగెను. అత్తఱి దేవకీదేవి గర్భవతియై యుండెను. కంసుఁడు కడుంగడు జాగరూకుఁడై యాగర్భము గాపాడుపొంటె దాసీదాసజనంబుల నియమించి వీరభటులఁ గారాగారద్వారమునఁ గావలియుంచి తాను నపుడపుడు పరి కించుచుండెను. ఏడవగర్భము స్పష్టముగాఁ దెలియరాఁగాఁ గంసుఁడు దిగ్భ్రమతియై దీనిని ఇఁకఁ గలుగఁబోవు గర్భము ను బొలియించిన నాకిఁకఁ జావులేదు గదా యని యూహిం చుచుండెను.

భక్తవరులారా! ఇటఁ గొంచెము మదిని సమాహిత ముచేసి యాలోచింపుఁడు. భగవంతుఁడు యోగమాయను

స్మరించెననియు, అప్పుడే యామె సన్నిహిత యయ్యెననియు శ్రీభాగవతమునందే కనుపట్టెడిని ఆశ్లోకములను బఠింపఁగలరు. తదర్థము మీకుసుబోధమేయగు. ఇందలి రహస్యమేమని యించుక మౌనమూని యేకాంతమున నూహింపుఁడు. భగవంతుఁడు యోగమాయం బిలిచి నియోగించెనుగదా. దీనినుండి గ్రహింపఁ దగిన విషయమేమి? మాయయనఁ బ్రకృతికదా. తత్సహాయములేక యేకార్యమును దాఁజేయఁ బూనఁడు. తన యిచ్ఛామాత్రమున నాశక్తియే సర్వకార్యములను జేయుచుండును. భక్తులకు సకలవాంఛితముల నొసంగునది యాజగజ్జననియే కదా. కావుననే యీగర్భమును వేఱొకచో నునుపుమాయని యాజ్ఞాపించెను. ఈఘట్టమున బ్రహ్మపురాణమున నీక్రిందివచనములు కనుపట్టు పరికింపుఁడు.

శ్లో. యోగనిద్రా మహామాయా వైష్ణవీ మోహితంయయా,
అవిద్యయా జగత్సర్వం తా మాహ భగవాన్ హరిః.
౭౩ అ. ౩౭ శ్లో.

ఈశ్లోక మిట్లే విష్ణుపురాణమునఁ బంచమాంశమునఁ బ్రథమాధ్యాయమున ౭౦-వ శ్లోకముగనున్నది. ఇంతియకాక విష్ణుపురాణమునందు

శ్లో. త్వంచ శుంభనిశుంభాదీన్ హత్వా దైత్యాన్ సహస్రశః,
స్థానై రశేషైః పృథివీ మశేషాం మండయిష్యసి. ౮౧
త్వంభూతి స్సన్నతిః కాంతి ర్ద్యౌః క్షాంతిః పృథివీధృతిః,

లజ్జాపుష్టి రుషాచైవ కాచిదన్యా త్వమేవసా. ౧౨
యేత్వామార్యేతి దుర్గేతి వేదగర్భేంబికేతిచ,
భద్రేతి భద్రకాళీతి క్షేమదే సుఖదేతిచ. ౧౩

ఈ శ్లోకములు కనఁబడియెడు ఏదియేది వ్యక్తపదార్థమో అది నీచే మోహితమేయని వీని సారముకదా. ఏ కోరికల నిచ్చినను నాయనుగ్రహమున నవి ఫలించును. దీనిభావమేమి? అవ్యక్తతత్త్వము నేను. వ్యక్తపదార్థము నీకల్పితము. అని కదా. ప్రపంచము. ఇంతయేల? సగుణబ్రహ్మము తన్మోహితముగదా. కాఁబట్టి విష్ణుభక్తులు శక్తియన నులికిపడ నేటికో తెలియకున్నది. ఇందలి భగవద్వాక్యమే తప్పందురా? లేక యీ శ్లోకములు ప్రక్షిప్తములందురా. ప్రక్షిప్తములన్న నన్నియుఁ బ్రక్షిప్తములే యన్న ప్రశ్నమువచ్చును. కావునఁ గేవలాజ్ఞానకృతపక్షపాతమును వదలి ప్రకృతి నుపాసించి తత్ప్రసాదసమాసాదితజ్ఞానమున భగవంతుని దెలిసికొనవలయును. ప్రకృతి శివశక్తియే యనునది పొరపాటు. అది వైష్ణవియనుచో లక్ష్మియనఁ బరఁగు, శివశక్తియనుచోఁ బార్వతి యనఁబరఁగు, బ్రహ్మయి యనుచో శారదయనఁబరఁగు. శ్రీమహావిష్ణువు లక్ష్మీదేవిని వక్షస్థ్సలమున నునుచుకొనె ననుచో భావమేమి. ప్రకృతిని హృదయంగతగా నొనరించుకొనియున్నవాఁడని కాదా. బ్రహ్మ శారదను ముఖమున నునుచుకొనెననఁగాఁ దాత్పర్యమేమి? వేదవాక్కులచేఁ దాని తత్త్వ మెఱింగెననికాదా. ఈశ్వరుఁడు సగ

పాలు శరీర మామె కొసంగెనన సారమేమి? భగవంతునకుఁ బ్రకృతికి సృష్ట్యాదికార్యమున సమానస్వాతంత్ర్యముగలదని తెలుపుట యని కాదా. కాఁబట్టి శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులు—

శ్లో. శివశ్శక్త్యా యుక్తో యది భవతిశక్తః ప్రభవితుం,
న చే దేవం దేవో నఖలు కుశల స్స్పందితు మపి.

యని వివరించిరి. పైపురాణము లీయర్థమునే గదా దృఢపఱచినవి. కావున విగతమత్సరులగు భక్తులు చక్కఁగా నాలోచించినచో భగవతి సర్వదేవతారూపిణి. సృష్ట్యన్ముఖుఁడగు భగవంతుఁడు తదావృతుఁడు తత్సహాయము లేక యేకార్యము చేయఁ బూనఁడు. భగవత్సన్నిధి లేక యాశక్తి యేపనియుఁ జేయఁజాలదు. భగవదిచ్ఛయే ప్రకృతి. ఆద్యంతరహితయై యాపరాంబ యలరారు. ఏరూపమును ధ్యానించినను, బూజించినను, నుతించినను ఆమెనే చెందును. ఈ రూపములు తత్కల్పితములు. విరాట్టువు నిరాకారుఁడు, నిరంజనుఁడు, నిర్లిప్తుఁడు, నిర్వికల్పుఁడు, తత్సన్నిధిని దదాజ్ఞఁగొని యీపరాంబయే సకలకార్యముల విచిత్రరీతి నొనరించుచుండును. తన్మోహితులమయ్యుఁ దన్మహిమమును గనుఁగొనఁజాలక తొట్రుపడుచున్నారము. మతద్వేషమను తుచ్ఛగుణము నాశ్రయించి దేవతాంతరదూషణము చేయుచున్నారము. సర్వదేవతాస్వరూపము లాపరతత్త్వాంశముల నిగ్రహింపఁ గల్గియు వృథాభిమానమూని గ్రహింపఁ బూనకున్నవారము. కాఁబట్టి మన మేలు

మనము వలదని త్రోసివేసికొనుచున్నారము. అట్టులొట దేవతాస్వరూపము లొక్క తేజస్సునుండి వెలువడిన వని దేని నుపాసించినను ఫలమొక్కఁడే యని, దేవతాంతరదూషణము చేసిన నది తన యుపాస్య దేవతయందుఁగూడ వ్యాపించు నని గ్రహించుటయే యుత్తమమార్గము. ఇంతట నీవిషయ ముజ్జగించి కథ ప్రక్కకు మరలుదము.

భగవంతుఁ డిట్టు లాజ్ఞాపింప నా జగజ్జనని యోగమాయ తదాజ్ఞ శిరసావహించి భూలోకమునకుఁ బోయెను. ఊర్ధ్వలోకమునుండి మనుజలోకమునకుం బోయి యాపరాంబ తన శక్తిచే దేవకీగర్భమును హరించి రోహిణీగర్భమున నా యనంతరూపమును జేర్చెను. ఏక్షణమున గర్భము రిత్తయయ్యెనో అపుడు దేవకీగర్భము విధ్వంసమయ్యెనని పౌరులు దుఃఖించిరి. గర్భమిట్లు విస్రంసితము కాఁగా జాగరూకతతోఁ గాచుచున్న కావలివాం డ్రావార్తను వెంటనే కంసున కెఱింగించిరి. సప్తమగర్భము నశింపఁగా గంసున కొక్కగండము తప్పెనని తోఁచెను గాని యాకాశవాక్కును నమ్మినవాఁడౌట నెనిమిదవగర్భమెపుడు చెడిపోవునా యని కోరుచుండెను.

రోహిణియందు స్వాంశము బలరాముఁ డన నవతరింపఁజేసి భగవంతుఁడు గోలోకమునుండి స్వాంశమును ఆనకదుందుభిమనసునఁ బ్రవేశించెను. శ్రీభగవంతుఁడు భూభారహరణప్రయత్నమున సన్నద్ధుఁ డయ్యెను. ఏదినమున శ్రీకృష్ణుఁడు స్వాం

శమును భూలోకమున వెలయించెనో ఆదినమున యోగమా యాదేవి యశోదాగర్భమును జొచ్చెను. * దేవకీదేవి గర్భ మత్తఱి వాయుప్రపూరితమై శిశువుతోఁ గూడియుండినట్లు కనఁ బడెను. ఎనిమిదవగర్భముత్పత్తికాఁగా నా దేవకీదేవి మిగులఁ దేజ శ్శాలినియై కనఁబడెను. అందుండుటకు సంకల్పించినది శ్రీకృ ష్ణతేజము. తత్తుల్య మేమిగలదు? త్రిలోకవంద్యమై యద్వితీయ మగు నమ్మహాతేజ స్సందుఁ బ్రవేశింపఁ దలఁచి నపుడు దేవకీ దేవి మోము కోటిశశాంకులఁ దిరస్కరించె నన్న నతిశయోక్తి యని యెవ్వఁ డనఁ గలఁడు? అట్టు లయ్యు దేవకి నిరంతరచిం తాసముద్రనిమగ్నచిత్త గావున నపు డపుడు విచారమును దోఁపఁజేయుచునే యుండెను. ఒకప్పు డంబరవాక్కును నమ్మి యు నొకప్పుడు కంసునిచర్యను దలంచియు నుయ్యేలవలె నూఁగులాడు చిత్తము గల దయ్యెను.

అత్తఱిఁ గంసుఁ డొకనాఁ డా భగినిం జూచి యచ్చె రువడియెను. ఈమె యిపుడు ముఖకాంతి నిర్జితతుహినమ యూఖయే యనఁ దగి యున్నది. ఈగృహమును వెలిగింపఁ జేయుచున్న యది. ఔరా! మున్నెన్నఁడే నిట్టి యత్యద్భుత జ్యోతిస్సీమెకుం గల్గియుండెనే. నేనెఱుంగ. కాఁబట్టి యిప్పటి యీమెరూపమే క్రొత్త సృష్టి యన వలయు. వాస్తవముగా

* "తస్యాపివాప్తమో గర్భో వాయుపూర్ణో బభూవహ" కృష్ణజన్మ ఖండము. ౭ అధ్యా ౩౮. శ్లో.

నన్నుఁ జంప శ్రీహరి యిందుఁ బ్రవేశించియే యున్నాఁడు. ఈయష్టమగర్భమే మత్ప్రాణహరము. కావుననే నాకే అరుదుగా నీమె కనఁబడియెడు. ఇపుడు నే నేమి చేయవలయు? దేవతంత్రమగు నిది నాపౌరుషమును నిష్ఫలము చేయక పోవునా. ఈదేవకినే చంపిన సోదరీవధజనిత మహాపాప మిది యశశ్శ్రీలను దీర్ఘాయుస్సును హరింపక మానునా. కీర్తి దురాసదమైనది. అది దీనఁబోవక నిలువదు. సాధువులు యశోవిహీనుని త్యజింతురు. ఎవఁడు ఘాతుకత్వమూని జీవించునో వాఁడు జీవించియు మృతుఁడే. అట్టివానిని మనుజులెల్లఁ జీ చీ యందురు. అట్టి యపకీర్తిభాజనమగు దేహము నశింపఁగా [illegible] సిద్ధముగ నుండును. అని యిట్లనేకభంగులఁ జింతిల్లుచుఁ దన్నివృత్తి కుపాయ మారయుచుండెను. కూరుచున్నను నిలుచుండిన నడుచుచుండిన నిద్రింపఁబోవుచుండిన నిట్లు దపు డస నేల సర్వదా చింతాపహృతమనస్కుఁ డయ్యె గాని భగవన్మయ మీ ప్రపంచ మని తెలిసికొనఁ జాలఁ డయ్యెను. మఱింత జాగ్రత్తగా రక్షింపఁదగువారల నియోగించి తాను జాగరూకుఁడై ఆగర్భము నరయుచుండెను.

తొమ్మిది నెలలు నిండెను. పదియవమాసము వచ్చెను. అందును గొంతభాగము గడచెను. శుక్లపక్షశశికళవలె గర్భము తేజోవంత మయ్యెను. జఠరవాసము భగవంతునకు లేదు. తదాజ్ఞచే వాయువు నిండియుండెను. శ్రీకృష్ణుఁడు దేవకీహృ

త్పద్మకోశము నధిష్ఠానముగాఁ జేసికొనియెను. విశ్వంభరగర్భ యగు నాదేవకియు మందిరాభ్యంతరమున జడరూపమున క్లేశ యుక్తయై నివసించెను. ఇదియె విచిత్రము. ఆమె రవంత సేపు పరుండును. ఇంచుకతడవు లేచి నిలుచును. మఱి కొంచెము కాలము నడుచును. క్షణము నిద్రించును. ఇట్టులుండు దేవకిం గాంచి వసుదేవుఁడు ప్రసూతిసమయము సమీపించె నని యెఱింగి సకలాపన్నివారకుఁ డగు భగవంతుని స్మరించెను. ఆమీఁద నామందిరమున వసుదేవుఁడు రత్నప్రదీపముల నునిచెను. చంద్రాయుధమును, శుద్ధజలమును, హుతాశనుని, మంత్రవేత్తను, బంధుపత్నుల నుండ నియమించెను. భయాకులుఁడై విద్వాంసుఁడగు బ్రాహ్మణప్రవరుని బ్రార్థించి నిలిపెను. పెనుభీతి తను ముంప బంధువుల నుండుఁ డని ప్రార్థించి యొడఁబడఁజేసెను. ఇట్లు కంసవిధ్వంసకుఁడగు శ్రీమంతుఁడు భగవ ద్వంశమున నవతరించు నను పెనునమ్మకమున నెన్నియో ప్రయత్నముల నొనరించెను.

ఇట్లు వసుదేవుఁడు ప్రసూతిసమయము డాసె నని తలంచుచుండఁగా బ్రహ్మాదిదేవతలు చిరకాలమునుండి భూభారము హరింపుమా యని భగవంతుం బ్రార్థించి తదనుజ్ఞ చేఁ గాచుకొనియున్న వారు గావున నాసమయమున శ్రీదేవకీదేవి యం దావహించిన శ్రీకృష్ణపరమాత్మను దివ్యదృష్టి నెఱింగి పరమసంతోషమున నిట్లు వినుతించిరి.

దేవతలు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను వినుతించుట.

*శ్రీపరమేశ్వరా! నీవు సత్యవ్రతుఁడవు. సత్యము చేతనే పొందఁదగినవాఁడవు. సృష్టిస్థితి ప్రళయసమయముల యందు నుండు వాఁడవు. సత్య జనకుఁడవు. పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశములు పుట్టుస్థలము నీవే. పంచభూతములందు నలరువాఁడవు. ఆభూతపంచకము లయమందఁగా నేకరూపమున నుండువాఁడవు. సత్యవాక్కును సమదర్శనమున సాగించువాఁడవు. సర్వాత్మకుఁడవు. ఇట్టి సత్యరూపుఁడవగు నిన్ను శరణుపొందుదుము. ఈప్రపంచమే ఆదివృక్షము. అది సమష్టివ్యష్టిదేహ

---

* శ్రీకృష్ణ స్తుతిః.

శ్లో. సత్యవ్రతం సత్యపరం త్రిసత్యం సత్యస్యయోనిం నిహితం చ సత్యే, సత్యస్య సత్యమృత సత్యనేత్రం సత్యాత్మకం త్వాం శరణం ప్రపన్నాః. ౧. ఏకాయనో௨సౌ ద్విఫలస్త్రిమూల శ్చతూరసః పంచవిధష్షడాత్మా, సప్తత్వగష్టవిటపో నవాక్షో దశచ్ఛదోద్విఖ గోహ్యాదివృక్షః. ౨. త్వమేక ఏవాస్య సతః ప్రసూతి స్త్వంసన్నిధానం త్వమనుగ్రహశ్చ, త్వన్మాయ యాసంవృత చేతస స్త్వాం పశ్యంతి నానా నవి పశ్చితోయే. ౩. బిభర్షి రూపాణ్యవబోధ ఆత్మన్ క్షేమాయలోకస్య చరాచరస్య, సత్వోపపన్నాని సుఖావహాని సతామభద్రాణి ముహుః ఖలానాం. ౪. త్వయ్యంబుజాక్షా ఖిలలోకధామ్ని సమాధి నావేశిత చేతసైకే, త్వత్పాదపోతేన మహత్కృతేన కుర్వంతి గోవత్స పదంభవాబ్ధిం. ౫. స్వయం సముత్తీర్య సుదుస్తరంద్యుమన్ భవార్ణవం భీమమభద్రసౌహృదాః, భవత్పదాంభోరుహ నావమత్ర తే నిధాయ యాతా స్సదనుగ్రహోభవాన్. ౬. యే௨న్యే

రూపము. దానికిఁ బ్రకృతియే యాశ్రయము. దానికి సుఖదుఃఖములు ఫలములు. సత్త్వరజస్తమోగుణములు మూఁ

ఽరవిందాక్ష విముక్తమాని నస్త్వయ్యస్త భావాద విశుద్ధబుద్ధయః, ఆరుహ్యాకృచ్ఛ్రేణ పరంపదంతతః పతంత్యధోఽనావృత యుష్మదంఘ్రయః. ౭. తథా న తే మాధవతావకాః క్వచిద్భ్రశ్యంతి మార్గా త్త్వయిబద్ధసౌహృదాః, త్వయాభిగుప్తా విచరంతి నిర్భయా వినాయకానీకపమూర్ధసు ప్రభో. ౮. సత్త్వం విశుద్ధం శ్రయతే భవాన్ స్థితౌ శరీరిణాం శ్రేయఉపాయనం వపుః, వేదక్రియా యోగ తపస్సమాధిభి స్తవార్హణం యేన జనస్సమీహతే. ౯. సత్త్వం నచేద్ధాత రిదం నిజంవపు ర్విజ్ఞానమజ్ఞానభిదాపమార్జనం, గుణప్రకాశై రనుమీయతే భవాన్ ప్రకాశతే యస్యచ యేనవాగుణమ్. ౧౦. ననామ రూపే గుణకర్మ జన్మభి ర్నిరూపితవ్యే తవతస్యసాక్షిణః, మనోవచోభ్యా మనుమేయ వర్త్మనో దేవక్రియాయాం ప్రతియంత్యథాపిహి. ౧౧. శృణ్వన్ గృణన్ సంస్మరయంశ్చ చింతయ న్నామానిరూపాణిచ మంగళానితే, క్రియాసుయ స్త్వచ్చరణారవిందయో రావిష్టచిత్తో నభవాయ కల్పతే. ౧౨. దిష్ట్యాహరేఽస్యా భవతః పదోభువో భారోఽపనీత స్తవజన్మ నేశితుః, దిష్ట్యాంకితాం త్వత్పదకైస్సుశోభనైః ద్రక్ష్యామగాం ద్యాంచతవానుకంపితాం. ౧౩. నతేఽభవస్యేశభవస్యకారణం వినాపినోదం బతత ర్కయామహే, భవోనిరోధః స్థితిరప్యవిద్యయా కృతాయత స్త్వయ్యభయాశ్రయాత్మని. ౧౪. మత్స్యాశ్వ కచ్ఛప వరాహనృసింహ హంస రాజన్యవిప్రవిబుధేషు కృతావతారః, త్వంపాహినస్త్రిభువనం చ తథాధునేశ భారంభువోహరయదూత్తమ వందనంతే. ౧౫. దిష్ట్యాంబతే కుక్షిగతఃపరంపుమా నంశేన సాక్షా ద్భగవాన్ భవాయనః, మాభూద్భయం భోజపతేర్ముమూర్షో ర్గోప్తాయదూనాం భవితాతవాత్మజః. ౧౬. శ్రీభా ౧౦ స్కం. ౧ అ.

డును వేఱులు. ధర్మార్థకామమోక్షములు నాలుగు రసములు. జ్ఞానేంద్రియము లైదును జ్ఞానప్రకారములు. బుభుక్ష, పిపాస, శోకము, మోహము, జరయు, మృత్యువునను నాఱు దానికిస్వభావములు. చర్మరుధిరమాంస, మేదోమజ్జాస్థి శుక్లములను సప్తధాతువులు దానికిఁ బైచర్మములు. హస్తద్వయము, పాదద్వంద్వము, శిరస్సు, కంఠము, వక్షము, జఠరము నను నీయెనిమిది దానికిం గొమ్మలు. నవద్వారములు కోటరములు. నాగ, కూర్మ, కృకర, దేవదత్త, ధనంజయ, ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానము లను నీపదియు దానికి నాకులు. జీవేశ్వరు లిద్దఱు దానియందుండు పక్షిద్వయము. ఇట్టి సంసారవృక్షమును బుట్టింపఁ బెంప సంహరింప వలంతివి నీవే. జగదీశ్వరా! నీమాయచే నావృతంబగు చేతస్సు గలపామరులు నిన్ను నానారూపములుగ వెలసిన పరమాత్ముగ భావింపఁ జాలరు. రామకృష్ణాది రూపములఁ దాల్చి జగంబుల నుద్ధరించువానిగాఁ దలంపఁ జాలరు. విద్వాంసులగు వారు నిన్ను సర్వవ్యాపిగా నానారూపవిరాజమానునిగఁ జూడఁజాలుదురు. ఇట్టి పరాత్పరుని నిన్నుఁ బ్రార్థింతుము. భగవంతా! సాధువుల కానందమును గల్గించునవియు క్షుద్రులకు శుభదములుగాఁ దోఁపని యనేకరూపవిశేషముల నవతారములను ప్రఖ్యాతి గలవానిని దాల్చి లోకములకు మంగళమును గల్గించుచుందువు. సమస్తలోకాధారా! నీనామము పరమపవిత్రము. దానిమహిమము నెఱిఁగిన వారల నది

కాపాడుచుండును. సమాధిచే నావేశిత చిత్తులగు వారు నీపాద పంకజమను నౌక నాశ్రయించి భవసాగరమును దరింతురు. వారిపాలిటి కాభవసాగరము ఆవుదూడకాలిపంటిదయి కనంబడును. అట్టి మహిమము నీపాదపంకజమునకుఁగల దని యెఱిఁగినవారే పండితులు. వారే యోగులు. వారే భక్తులనియుఁ జెప్పఁబడుదురు. సాధువులు భీమ సంసారసాగరమును దాఁటి సర్వభూతములందును నిష్కలంకదయాసమగ్రబుద్ధులై యుందురు. సంసారార్ణవమునుండి తరింపఁజేయునది నీపాదనౌకయే. దానినె ఱుంగుదురుగాన వారు తరించుసాధనము నాశ్రయింతురు. పంకజాక్షా! కొందఱు పండితమ్మన్యులు నీభక్తియోగనిబద్ధచిత్తులు గాక అందున పరిశుద్ధబుద్ధులై బహుజన్మములెత్తి యధోగతిపాలగుదురు. ఏలయన వారు యుష్మదంఘ్రిపంకజము నాశ్రయింపనివారు. కాఁబట్టి యధోగతిపాలగుదురే కాని ముక్తికిఁ బోవఁదగరు. ఏమహాత్ములు నీనామమహిమము నెఱింగి నీయందే మనస్సునిలిపి దాన సంరక్షితులై నిర్భయులై విఘ్నములఁ దోలఁగఁద్రోయఁజాలి నీస్థానమును గనుఁగొందురు. ఆశ్రమచతుష్టయము నిన్ను సేవింప నీవు శుద్ధంబును శ్రేయస్కరము నగు దివ్యరూపమును దాల్తువు. ఓపరమేశ్వరా! నీమూర్తిశుద్ధసత్వగుణము గలది కాదేని విజ్ఞానప్రదమై యేలాగున నజ్ఞానమును బోఁగొట్టఁజాలును? గుణమయకార్యములచే నీవనుమానింపఁ బడుదువు. (అనఁగాఁ గార్యమునకుఁ గారణ

భూతుఁడవగుదువు) ఏకార్యమేగుణంబునఁ గలుగునో ఆగుణ మూని ఆకార్య మొనరింతు వని నిన్నెఱుఁగుదురు. నీగుణములచేతను, నీకర్మములచేతను, జన్మములచేతను నీనామరూపములు తెలియంబడవు. వానికి నీవు సాక్షిభూతుఁడవగుదువు. మనోవాక్కులచే నరయఁదగని నిన్నుపాసకులు ధ్యానబలమున నెఱుంగఁజాలుదురు. నీదివ్యమంగళరూపముల వినుచు, ధ్యానించుచు, వాని మహిమముల స్మరించుచు, ఇతరులచేస్మరింపఁజేయుచు, దత్పాదాంభోజముల సంసక్త చిత్తులయి యుండువారు పునర్జననమునందరు. పురుషోత్తమా! భూభారము తొలంగెను. నీజన్మముననే యదితొలఁగినట్లే భావించితిమి. భవత్పాదకమలముల నాశ్రయించిన మేము హలకులిశాదిసురేఖాంకిత భవచ్చరణకంజముల నంకితమగు భూభాగమును స్వర్గమును గృతకృత్యములుగా భావింతుము. జన్మమునకుఁ గారణభూతుఁడవు నీకుఁ బుట్టువెక్కడిది? అట్టి నీవు జన్మించుటయున నొకవిలాసమని భావింతుము. సంభవము లొనగునవి అజ్ఞానకల్పితములు. అవిద్యచేఁ గల్పింపఁబడునది. అవిద్యావిరహితుఁడవగు నీకవి యెక్కడివి? ఉన్నట్లు కనుపట్టుచుండును. పరమార్థమున నాలోచింప నీకవి లేనేలేవుకదా. మత్స్యకూర్మ వరాహ నారసింహ వామన హయగ్రీవాద్యవతారము లెత్తి మముం గాపాడితివి. రాజరాజవై మమునేలితివి. ద్విజాసురపతివై సకలబాధల నణఁచితివి. ఇపుడు యదువంశమున నవతరిం

చితివి. మముం గాపాడుము. భూభారమును దొలఁగింపుము. యదువంశము నుద్ధరింపుము. నీకునమస్కరింతుము. లోకమిప్పుడు దుష్టరాక్షసాకీర్ణముగ నున్నయది. సాధువులకు నిలువ నీడ లేకున్నది. కానఁ ద్వరగా వెడలిరమ్ము. లోకంబులఁ గాపాడుము అని వినుతించి దేవకీదేవినుద్దేశించి యోజననీ! నీపూర్వజన్మసుకృతవితతిచే శ్రీమత్పరమపురుషుఁడు నీకుక్షియందున్న వాఁడు. భగవదంశమును గుక్షియందు ధరించు భాగ్యము నీకుం గల్గినది. భోజరాజకళత్రమా! నీమనస్సంతాపము నశించెను. ఇఁక నీవేలాటి చింతలం బొందవలదు. పరమపురుషుఁడు నీకుం బుత్త్రుఁడుకానున్న వాఁడు. మరణింప సిద్ధముగానున్నవసుదేవుని భయమునశించెను. యదుకులరక్షకుఁ డుదయింపనున్న వాఁడు. అంబా! నీవలన లోకములకు సకలకల్యాణములు చేకూరును.

ఇట్లువినుతించి తనివిసనక మఱియును భక్తి నమ్రులై యిట్లు వినుతిచేయ సాగిరి. *పరమేశ్వరా! జగత్కారణుఁడవు. నీకొకఁడు కారణభూతుఁడు లేఁడు. అనంతుఁడవు. అవ్యయుఁ

---

* జగద్యోనిరయోనిస్త్వ మనంతోఽవ్యయఏవచ, జ్యోతిస్స్వరూపో హ్యనఘ స్సగుణో నిర్గుణోమహాన్. ౧. భక్తానురోధాత్సాకారో నిరాకారో నిరంకుశః, నిర్వ్యూహో నిఖిలాధారో నిశ్శంకో నిరుపద్రవః. ౨. నిరుపాధిశ్చనిర్లిప్తో నిరీహో నిధనాంతకః, స్వాత్మారామః పూర్ణకామో నిర్దోషో నిత్యఏవచ. ౩. స్వేచ్ఛామయ స్సర్వహేతు స్సర్వస్సర్వ గుణాశ్రయః,

డవు. జ్యోతిస్స్వరూపుఁడవు. పాపరహితుఁడవు. సగుణుఁడవు. నిర్గుణుఁడవు. మహాత్ముఁడవు. భక్తులుప్రార్థింప నాకారమును బొందితివి. వాస్తవముగ నాలోచింప నిరాకారుఁడవు. అప్రతిహతుఁడవు. నిర్వ్యూహుఁడవు. సకలాధారుఁడవు. శంకావిరహితుఁడవు. ఉపద్రవ శూన్యుఁడవు. నిరుపాధివి. నిర్లిప్తుఁడవు. నిరీహుఁడవు. మృత్యుమృత్యువవు. స్వాత్మారాముఁడవు. నిరంతర సంపూర్ణకాముఁడవు. దోష లేశము లేనివాఁడవు. నిత్యశబ్ద వాచ్యుఁడవు. స్వేచ్ఛామయుఁడవు. సర్వహేతువనఁ బడువాఁడవు. సర్వశబ్దవాచ్యుఁడవు. సర్వగుణాశ్రయుఁడవు. సుఖప్రదాతవు. దురాత్ములకు దుఃఖప్రదాతవు. దుర్జనాంతకుఁడవు. సకలకల్యాణమయుఁడవు. దుర్భగుఁడవు. వాగ్మివి. దురారాధ్యుఁడవు. దురత్యయుఁడవు. వేదహేతువవు. వేదరూపుఁడవు. వేదాంగమవు. వేదవేత్తవు. సర్వలోకాధిపతివి. ఓజగదీశ్వరా! ఇట్టి నీకునమస్కరించువారము. అని పలుభంగుల భక్తివినమ్రులై వినుతించి తమతమనెలవులకుఁ జనిరి.

సుఖదోదుఃఖదో దుర్గో దుర్జనాంతక ఏవచ. ౮. సుభగో దుర్భగో వాగ్మీ దురారాధ్యో దురత్యయః, వేదహేతుశ్చ వేదశ్చ వేదాంగో వేదవిద్విభుః. ౯. ద్విచత్వారింశన్నామాని ప్రాతరుత్థాయయఃపఠేత్, దృఢాంభక్తిం హరేర్దాస్యం లభతే వాంఛితంఫలమ్.

శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౭ అధ్యా.

శ్రీకృష్ణావతార ఘట్టము.

రాత్రి రెండుజాములు గడచెను. మధురానగరము నిశ్శబ్దముగనుండెను. పిపీలికాదులు సైతము చేష్టలు మాని సుఖసుషుప్తిఁజెంది యుండినవి. గాఢాంధకార మెల్లయెడల వ్యాపించి తన కీడు జోడులేక ప్రభుత్వము చేయసాగెను. రాత్రి పదునేను ముహూర్తములుగ విభజింపఁబడును. పగలు కూడనట్లే. ముహూర్త మనఁగా నీవిభాగమున రెండుగడియలు. అట్టి ముహూర్తములలో నేడు ముహూర్తములు గతించెను. అష్టమముహూర్తము ప్రవర్తింపసాగెను. ఆముహూర్త సమయము వేదాతి రిక్త దుర్జ్ఞేయము. సర్వోత్కృష్టము. శుభనిధానము నయియుండెను. అప్పటిలగ్నమును జంద్రాదిశుభగ్రహములు చూచుచుండిరి. పాపగ్రహముల దృష్టి దానిపైఁ బ్రసరింపకుండెను. ఆకాలమున కర్ధరాత్రమని జ్యోతిశ్శాస్త్రము శాసించుచుండును. నక్షత్ర మపుడు రోహిణి. అష్టమి తిథి. జయంతీ యోగ సంయుక్త మాశుభదివసమని పరిగణితము. చంద్రుఁ డర్ధోదితుఁ డగుచుండెను. ఆలగ్నమును బాలచూచుటకు సూర్యాదులు భీతిల్లుచుండిరి. సర్వగ్రహములు సుప్రసన్నములై యుండెను. గ్రహములన్నియు బ్రహ్మశాసనము ననుసరించి క్రమగతిని మాని యాకాలమున నేకాదశస్థానముననుండిరి. అది మీనలగ్నమని పిల్వఁబడు. అదియే లగ్నైకాదశస్థానము. మేఘము లెల్లయెడలంబర్వి సంతోషమును వెలి

పుచ్చుచు శుభగర్జనములలర వర్షించెను. వాయువులు సుఖస్పర్శములై మెల్లఁగా వీవసాగెను. భూమి సుప్రసన్నయై వెలసెను. దిక్కులు సుముఖములయి కనుపట్టెను. మేఘము లట్టె విచ్చిపోవ నాకాశము నిర్మల తారకాగ్రహగణసంశోభితమై చూపట్టెను. ఋషులు, మునులు, యక్షులు, గంధర్వులు, కిన్నరులు, దేవతలు, దేవకాంతలు, పరమానంద సాగరనిమగ్నులైరి. అచ్చరమిన్నలు నృత్యముచేయసాగిరి. గంధర్వశ్రేష్ఠులు పాడిరి. విద్యాధరకన్యకలు మధుర స్వరములలర గానము చేసిరి. వియచ్చరులు పారిజాత ప్రసూనములు వర్షించిరి. అది పెనువృష్టిని మించెను. సాగరములు శ్రుతిహిత నినాదములలర ఘూర్ణిల్లెను. ఆబ్రహ్మస్తంభపర్యంతము జీవకోటి సంతోషభరితమయ్యెను. ఏకాలమున నెప్పుడే లభింపని యానందమా సుసమయమున నెల్లరకు కారణముగఁ బొడసూపెను. దుష్టమతులకు వచింపనలవిగాని తాపముకల్గెను. సజ్జనుల కపరిమితానందము శాంతియుఁ బొడకట్టెను.

అత్తఱి భూదేవి తన మహాభారమును దీర్ప నవతరించిన భగవంతునిఁ బుండరీకాక్షుని సర్వజగన్మంగళకారకుని వేదవేద్యుని దర్శింపఁగోరి పైఁబైఁ బొంగు కోరికలు ఫలింప నారీరూపమును ధరించి సూతికాగృహమును బ్రవేశించెను. ఆమెయు సామాన్యస్త్రీయనియే వసుదేవాదులు తలంచిరి. జయజయ

నాదము, శంఖనిస్వనము, హరిశబ్దము ఎచ్చటనుండియో వినఁబడియె.

* ఇట్లు సర్వలోకశుభావహచిహ్నములు పొడసూప భగవంతుఁడావిర్భవించు తరుణ మాసన్నముకాఁగా దేవకీదేవి స్మృతిదప్పి పడిపోయెను. ఇట్లా మహాసాధ్వి స్మృతివిరహితకాఁగా నామె పవిత్రతయ గర్భమునుండి వాయువు వెడలివచ్చెను. ఆవాయువే యామెగర్భమున నిండియుండెను. గర్భవాస దుఃఖము శ్రీభగవంతునకుం గల్గునా? గర్భచిహ్నములు గలుగు నట్లొనరించి బాలరూపమును దాల్చి భగవంతుఁ డావిర్భవించునుగాని పామరులఁ బోలి గర్భమునఁ దొమ్మిదినెల లుండి తత్కష్టముల ననుభవించునని వచించుట కేవలము పామరముగదా. ఇట్లు వాయువు వెడలివచ్చువిషయ మాదేవకీదేవికిఁ దెలియఁదగదనియే భగవంతుఁ డామెకు స్మృతిలేకుండఁ జేసె నని గ్రహింపవలయును.

ఈతీరున వాయువు గర్భమునుండి వెడలిరాఁగా భగవంతుఁడు దివ్యరూపమును దాల్చి దేవకీహృత్పద్మకోశమునుండి

---

* ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర పపాత దేవకీసతీ, నిస్ససారచవాయుశ్చ దేవకీజఠరాత్తతః. తత్రైవ భగవాన్ కృష్ణో దివ్యరూపం విధాయచ, హృత్పద్మకోశాద్దేవక్యా హరిరావిర్బభూవహ. అని మూ.

కృష్ణజన్మఖండము. ౭ అ.

వెడలివచ్చెను. ఆరూప మతి కమనీయము. *ద్విభుజము. మురళీ విరాజిత హస్తము. స్ఫురన్మకరకుండలము. సుస్మితమనోహర ము. ప్రసన్నవదనాంబుజము. భక్తానుగ్రహకాతరము నైయుం డెను. మఱియు మణిగణ ఖచిత దివ్యాభరణములు వెలుంగ నవ జలధరశ్యామమై పీతవాసస్సునుదాల్చి చందనాగరుకస్తూరీ కుంకుమ ద్రవచర్చితమై శరద్రాకాశీతమయూఖుని మించిన ముఖము వెలయంగా నధరబింబ మొప్పార మయూరపింఛము శిరమునఁ జెలువునూప రత్నకిరీటము చెలువారఁ ద్రిభంగ వక్రమధ్యమమలర వనమాల హృదయపీఠమునఁ గనుపట్ట శ్రీవత్సచిహ్నము వక్షస్థ్సలమున మెఱయ నందే మనోహర కౌస్తుభముగ్రాల నాపరమేశ్వరు బాలరూపము చూడఁజూడ వేడుకగా నుండెను. శాంతరసమారూపమున నలరారుచుం డెను. బ్రహ్మశంకరులను మించిన సౌందర్య ముట్టిపడునట్లుం డెను. అట్టి మహనీయమూర్తిని గన్నుల పండువుచేయు చున్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మను దేవకీదేవి యెదుటంగాంచి విస్మ యమున మేను గగుర్పాటునొందఁ బరమభక్తియుక్తుఁడై

* ఈఘట్టమున శ్రీ భాగవతమునందు 'చతుర్భుజం శంఖగదాద్యుధా యుదమ్' అని కనుపట్టెడు. విష్ణుపురాణమునందును 'ఫుల్లేందీవరపత్రాభంచ తుర్బాహు ముదీక్ష్యతమ్' అనిచూపట్టెడు. ఈరీతిగానే ఈశ్లోకమే బ్రహ్మపు రాణమున నున్నయది. ఐనను గోలోకవాసియగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యావిర్భం చినట్లు ఆపురాణమును బ్రధానముచేసికొని వ్రాయటంబట్టి యట్లు వ్రాయఁ బడినదని గ్రహించుట సరసము.

ధన్యోఽహం ధన్యోఽహ మ్మని తలంచుచు వసుదేవుఁడు కరయు గళము ముకుళించి భక్తిభారమున మస్తకమునువంచి యానంద బాష్పములు ధారగాఁ బ్రవహింపఁగా నిట్లు వినుతించెను.

ఇంద్రియాతిక్రాంతుని, ఇదమిత్థ మని తెలియరాన ట్లున్నవానిని, నాశనరహితుని, గుణరహితుని, సర్వలోకాధీశుని, ధ్యానింపసాధ్యము గాకుండువానిని, ఎల్లజీవుల కీశ్వరుని నిన్ను

---

* వసుదేవకృత శ్రీకృష్ణ స్తుతిః.

శ్లో. త్వా మతీంద్రియ మవ్యక్త మక్షరం నిర్గుణం విభుమ్, ధ్యానాసాధ్యంచ సర్వేషాం పరమాత్మాన మీశ్వరమ్. ౧. స్వేచ్ఛామయం సర్వరూపం స్వేచ్ఛారూప ధరం పరం, నిర్మలం పరమంబ్రహ్మ బీజరూపంసనాతనమ్. ౨. స్థూలా త్స్థూలతరం వ్యాప్త మతిసూక్ష్మ మదర్శనం, స్థితం సర్వ శరీరేషు సాక్షిరూప మదృశ్యకమ్. ౩. శరీరవంతం సగుణ మశరీరం గుణోత్కరం, ప్రకృతిం ప్రకృతీశం చ ప్రాకృతం ప్రకృతేఃపరం. ౪. సర్వేశం సర్వరూపంచ సర్వాంత కరమవ్యయం, సర్వాధారం నిరాధారం నిర్వ్యూహం స్తౌమి కిం విభుమ్. ౫. అనంత స్తవనేఽశక్తోఽశక్తా దేవీ సరస్వతీ,యంవా స్తోతు మశక్తశ్చ పంచవక్త్రః షడాననః. ౬. చతుర్ముఖో వేదకర్తా యం స్తోతు మక్షమ స్సదా, గణేశో న సమర్థశ్చ యోగీంద్రాణాం గురోర్గురుః. ౭. ఋషయో దేవతాశ్చైవ మునీంద్ర మనుమానవాః, స్వప్నే తేషా మదృశ్యంచ త్వా మేవం కిం స్తువంతి తే. ౮. శ్రుతయ స్తవనే ఽశక్తాః కిం స్తువంతి విపశ్చితః. విహాయైవం శరీరంచ బాలో భవితు మర్హసి. ౯. వసుదేవ కృతం స్తోత్రం త్రిసంధ్యం యఃపఠేన్నరః, భక్తిందాస్య మవాప్నోతి శ్రీకృష్ణ చరణాంబుజే. ౧౦. విశిష్టపుత్రం లభతే హరిదాసం గుణాన్వితం, సంకటం నిస్తరేత్తూర్ణం శత్రుభీత్యా ప్రముచ్యతే. ౧౧. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ౭ అ.

నే నేమని వినుతింతును? స్వేచ్ఛామయుండవు. సర్వరూపధారివి. కాలోచితరూపధరణసమర్థుండవు. నిర్మలుండవు. పరబ్రహ్మమవు. బీజరూపుండవు. సనాతనుండవు. స్థూలపదార్థములలో స్థూలవస్తువవు. వ్యాపకుండవు. అతిసూక్ష్మవస్తువులలో నతిసూక్ష్మవస్తువవు. సర్వశరీరాంతర్భూతుండవు. సాక్షిమాత్రుండవు. అదృశ్యరూపుండవు. ఇట్టి మహాత్ముని నిన్ను సేవించెదను. శరీరముగలవాండవు. సగుణుండవు. శరీరశూన్యుండవు. గుణసముదాయముగలవాండవు. ప్రకృతివి. ప్రకృత్యధిపతివి. ప్రకృతివశుండవు. ప్రకృత్యతీతుండవు. సర్వేశుండవు. సర్వరూపుండవు. సర్వము నశింపం జేయంగలవాండవు. అవ్యయుండవు. సర్వాధారుండవు. నిర్వ్యూహుండవు. ఇట్టి పరబ్రహ్మను నిన్నే నేమని వినుతింతును? నిన్ను నుతింప ననంతాఖ్యగన్న యాదిశేషువే యశక్తుండయ్యెను. సరస్వతీదేవి నుతింపంజాలకున్నయది. పంచవక్త్రుండగు శంకరుండు, షడాననుండగు కుమారస్వామియు నశక్తులైరి. వేదకర్తయగు చతుర్ముఖుండు గూడ నసమర్థుండై యున్నవాండు.

శ్రీభాగవతస్థ కృష్ణస్తుతిః.

విదితోఽసి భవాన్ సాక్షాత్పురుషః ప్రకృతేః పరః, కేవలానుభవానంద స్వరూప సర్వ బుద్ధి దృక్. ౧. స ఏవస్వప్రకృత్యేదం సృష్ట్వాగ్రే త్రిగుణాత్మకం, తదనుత్వం హ్యప్రవిష్టః ప్రవిష్ట ఇవ భావ్యసే. ౨. యథేమే వికృతా భావాస్తథా తే వికృతైస్సహ, నానావీర్యాః పృథగ్భూతా విరాజం జనయంతిహి. ౩. సన్నిపత్య సముత్పాద్య దృశ్యంతేఽనుగతా ఇవ,

గణాధిపతి వినుతింప నేమియుఁ దోఁపకయున్నవాఁడు. యోగీంద్రులకును, ప్రపంచగురువులగు మహానుభావులకును నీవేగురుఁడవు. ఋషులు, దేవతలు, మునీంద్రులు, మనువులు, మానవులు నిను వినుతింపఁజాలకున్నవారు. వారికి స్వప్నమునందుఁగూడ నదృశ్యుఁడవు. ఇట్టి నిన్ను నజ్ఞుఁడనగు నే నేమని వినుతింపఁబూనుదు. వేదములు నీమహిమమును జెప్పఁజాలకుండఁగా నిఁకఁ బండితు లేమని వర్ణింపఁగలరు. శరీరమునను వదలి బాలుఁడ వైతివి. అని యిట్లు వసుదేవుఁడు వినుతించెను.

ఈ స్తుతి వసుదేవకృతము. దీనిని త్రికాలములందు నెవరు పఠింతురో వారికి భక్తియు భగవద్దాస్యము లభించును.

ప్రాగేవ విద్యమానత్వా న్న తేషా మిహసంభవః. ౪. ఏవం భవాన్ బుద్ధ్యనుమేయ లక్షణై ర్గ్రాహ్యై ర్గుణై స్సన్నపి తద్గుణా గ్రహః, అనావృతత్వా ద్బహిరంతరంన తే సర్వస్య సర్వాత్మన ఆత్మవస్తునః. ౫. య ఆత్మనో దృశ్య గుణేషు సన్నితి వ్యవస్యతే స్వ వ్యతిరేకతో బుధః, వినానువాదంచ న తన్మనీషితం సమ్యగ్యతస్త్యక్త ముపాద దత్పుమాన్. ౬. త్వత్తోస్య జన్మస్థితిసంయమా న్విభో వదంత్యనీహాదగుణాద విక్రియాత్, త్వయీశ్వరే బ్రహ్మణినో విరుధ్యతే త్వదాశ్రయత్వాదుపచర్యతే గుణైః. ౭. సత్వం త్రిలోకస్థితయే స్వమాయయా బిభర్షి శుక్లంఖలు వర్ణమాత్మనః, సర్గాయరక్తం రజసోప బృంహితం కృష్ణంచ వర్ణం తమసాజనాత్యయే. ౮. త్వమస్య లోకస్య విభో రిరక్షిషు ర్గృహేఽవతీర్ణోసి మమాఖిలేశ్వర, రాజన్య సంజ్ఞాసురకోటి యూథపై ర్నిర్వ్యూహ్యమానా నిహనిష్యసేచమూః. ౯. అయంత్వ సభ్యస్తవజన్మ మేగృహే శ్రుత్వాగ్రజాంస్తే న్యహనత్సురేశ్వర, స తేఽవతారం పురుషై స్సమర్పితం శ్రుత్వాధు నైవాభిసరత్యుదాయుధః. ౧౦.

సద్గుణవంతుఁడగు పుత్రుఁడు గల్గు. అతఁడు హరి దాసుఁడగు
ఎవఁడీ వినుతిని బఠించునో వాఁడు సకలకష్టములనుండి విముక్తుఁ
డగు శత్రుభీతి యతనికుండదు.

ఇట్లు వినుతించి మఱియుఁ దనివి చెందక యానందబా
ష్పములు ప్రవహింపఁగా నిట్లుస్తుతించెను. దేవా! నీవు ప్రకృతి
కిఁ బరుఁడవైన పురుషుఁడవనియు, నానందస్వరూపుఁడవనియు,
సర్వబుద్ధి సాక్షివనియు దెలిసికొంటిని. అట్టి మహామహి
ముఁడవగు నీవే నిజమాయచే సత్వరజస్తమోమయంబగు నీ
జగంబును మొదటసృజించియు నందుఁ బ్రవేశింపక యుండి
యుఁ బ్రవేశించినట్లు తోఁపఁజేయుచుందువు. వేఱువేఱుగా
నుండి విశిష్టకార్యముల నొనరింప సమర్థములుగాని యీ మ
హదాదులు పరస్పరసమ్మిళితములై యజాండమును నిర్మించి
యద్దానియం దనుగతంబులై తోఁచెడిని. ఈ మహదాదుల
జాండమునకుఁ బూర్వమేయుండుటచేఁ గారణములకు బ్రహ్మాం
డములోన జన్మించుట సంగతము కానేకాదు. అట్లే రూపాది
జ్ఞానముల లక్షణ మనుమానింపఁ దగినది కాఁగ గ్రాహ్యములైన
గుణములంగూడియు వానిచే నీవు గ్రహింపఁబడకయుందువు.
సర్వస్వరూపుఁడవు. సర్వాత్ముఁడవు. సర్వవ్యాపకుఁడవు. వస్తుస్వ
రూపుఁడవు నగు నిన్నేకదేశవర్తియుఁ బరిచ్ఛిన్నము,వ్యాప్యము,
అవస్తువు నగుపదార్థసముదయ మావరింప సమర్థముగాదు. అ
ట్లావరింపఁబడని నీకు బాహ్యాభ్యంతరభేదంబు గలుగదు. ఆత్మ

యదృశ్యగుణములయం దాత్మ వ్యతిరేకమున దేహాదు లుం డఁగలవని నిశ్చయించి వాదించువాఁడు పండితుఁడు కాఁడ నుట నిశ్చయము. చక్కఁగా విచారింపఁగా దేహాదులెల్ల వాంఛారంభమాత్రములు కావున నవస్తువు లగుటంజేసి జగంబు బాధితంబగు. దానియెడ వస్తుబుద్ధి గావించువాఁడు విద్వాంసుఁ డనఁ దగినవాఁడా? గణింపఁబడక, యనీహుఁ డై యవికారుఁడు ననఁబడు. నీవలన నీలోకమునకుఁ బుట్టుక, పాలనము, లయములుఁ గలుగుననుటయు నీశ్వరుఁడవు, బ్రహ్మ స్వరూపుఁడవు నగు నీయం దసమన్వితంబుగాదు. భవదాశ్ర యములైన గుణములకుఁగల కర్తృత్వాదిధర్మములు, ప్రభుసే వకదృష్టాంతమున నీయం దుపచరింపఁబడుచుండు. అట్టి యచింత్యమహిముఁడ వగు నీవు స్వమాయావిలాసమున జగ త్సంరక్షణనిమిత్తము స్వసత్త్వోపబృంహితం బగు శుక్లవర్ణ మును, సృష్టికొఱకు రజోభావితమగు రక్తవర్ణమును, లయా ర్థమై తమోమయంబగు కృష్ణవర్ణమును గైకొందువు.

మహాత్మా! ప్రస్తుత మీలోకంబును రక్షింప నాయింట నవతరించి రాజు లను పేరుపెట్టుకొని లోకమును బాధించు రాక్షసవీరులు ప్రోత్సహించుః భటుల నశింపఁ జేయుదువు. దుర్మార్గుఁడగు కంసుఁడు సర్వేశ్వరుఁడవగు నీవు నాకుఁ బుత్త్రుఁ డవు గాఁ బుట్టుదువని విని యింతదనుక నీయగ్రజన్ములం

ద్రుంచెను. ఇప్పుడు నీయవతారమును నిజదుష్టభృత్యులవలన నెఱింగి యాయుధపాణివై వచ్చును. మహాత్మా! నన్నుద్ధరింపుము. దురాత్ములఁ బోరిగొని ధర్మమును గాపాడుము. అని యిట్లు వినుతించి కరములు మోడ్చి యున్న వసుదేవు నవలోకించి శ్రీకృష్ణమూర్తి ప్రసన్నవదనుఁడై భక్తానుగ్రహకాతరుఁడై యిట్లు పలికెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు వసుదేవుని భీతిఁ బాపుట.

వసుదేవా! నీతపఃఫలముగా నే నీకుఁ బుత్త్రుఁడనైతిని. కావున వరముఁ గోరుము. నీకు సకలశుభములు గల్గఁగలవు. సంశయింపకుము. పూర్వము నీవు తపస్విశ్రేష్ఠుఁడవై ప్రజాపతివిగ నుంటివి. నీభార్య పృశ్ని యనుపేరుగల సాధ్వి. అట్టి నీవు నన్నుఁగూర్చి తపస్సాచరించితివి. దాన నేఁబరమానందభరితాంతఃకరణుఁడనైతిని. ప్రత్యక్షమై వర మడుగు మంటిని. అత్తఱి నావంటి కుమారుఁ డొకఁడు నీకుం గనఁబడియె. అట్టి పుత్త్రుం బ్రసాదింపుమా యని వేఁడితివి. నావంటికుమారుఁడు నీకుం గలుగఁ గలఁ డని వరమిచ్చితిని. ఇట్లు నీకు వరమొసఁగి మనమున నిట్లాలోచించితిని. నావంటి కుమారుఁడు లోకమున లేఁడు. ఆకారణమున నేనే బుత్త్రుఁడనుగాఁ బుట్టవలయు. తపఃప్రభావమున నీవే కశ్యపుఁడవైతివి. నీభార్య దేవమాతయై మహాతపస్విని యగు నదితి యనఁ బరఁగెను. ఇపుడు కశ్య

పాంశమువలన వసుదేవుఁ డన జన్మించితివి. పూర్వభవమున నీవు నాకుఁ దండ్రివి. అదితియే దేవకీదేవి. ఈమె అదితియంశ సంభూతురా లని యెఱుంగఁదగు. తొల్లి అదితికి నీవలన జన్మించి నాయంశమే వామనుఁ డన విఖ్యాతి నొందెను. ఇపుడు గోలోకమునుండి సంపూర్ణరూపముతో నీతపఃఫలముగా నీకుఁ బుత్త్రుఁడ నైతిని. నీవు నన్నుఁ బుత్త్రభావమునఁ గాని బ్రహ్మభావమునఁ గాని తలంపుము. ఓమహాప్రాజ్ఞా! వసుదేవా! జీవన్ముక్తుఁడ వగుదువు. నన్నుఁ జేరఁగలవు.

మఱియొక హిత ముపదేశించెద. నన్ను వేవేగ యశోదాభవనమును జేర్పుము. ఆభవనము వ్రజమున నున్నయది గాన నా కది వాసయోగ్య మగును. తండ్రీ నన్నందునునిచి యందున్న మాయాపుత్త్రికను గైకొని రమ్ము. అని యాదేశించెను.

అంత దేవకీదేవియు స్మృతిగల్గిన కారణమునఁ దనయెదుట దివ్యమంగళవిగ్రహమున నలరు జలజాక్షుని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను జూచి గద్గదకంఠమునఁ జేతులు ముకుళించి యిట్లు వినుతించెను.

ఏపరమేశ్వరుఁడు *అనంతరూపుఁడయ్యు, సకలప్రపంచరూపుఁడయ్యు నాగర్భముననుండి యల్పదేహము చేతనే సక

దేవకీకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. యో ఽనంతరూపో ఖిలవిశ్వరూపో గర్భేపి లోకాన్ వపుషా బిభర్తి, ప్రసీదతామేష సదేవ దేవో యోమాయయా విష్కృతబాలరూపః. ౧.

లలోకముల భరించెనో ఆదేవదేవుఁడు మాయచేఁ గైకొనిన బాలరూపుఁడు సర్వేశ్వరుఁడు నన్ననుగ్రహించుఁ గాక. ఓ మహానుభావా! సర్వాత్మకా! ఈచతుర్భుజవిరాజమానరూపము నుపసంహరింపుము. నీయీ యవతారమును గంసుఁ డెఱుంగ కుండుఁగాక. విమలుఁ డను రాక్షసుఁ డుగ్రసేనరూపమున జన్మించినవాఁడు. పెండ్లియాడకయే యొకతుకను భార్యగా భావించి దానియందు దీకంసుని బుట్టించెను. కావుననే వీఁడు విమలాత్మజుఁ డనఁ బడుచున్నవాఁడు. ఇట్టి మహాపాపాత్ముఁడు భగవంతుఁడవు నీవని తెలియకుండుఁగాక.

ఓభగవంతా! ఏనీరూపము నవ్యక్తముగను, నాద్యముగ ను,బ్రహ్మముగను, జ్యోతీరూపముగను, నిర్గుణముగను, నిర్వికార ముగను, సత్తామాత్రముగను, నిరతిశయముగను, నిరీహము గను, వినుతింతురో ఆ నీవు ప్రత్యక్షవిష్ణుమూర్తివి. అధ్యాత్మ

ఉపసంహర సర్వాత్మన్ రూపమేత చ్చతుర్భుజం, జానాతు మావతా రం తే కంసోఽయం విమలాత్మజః. అ విష్ణుపురాణము. 'విమలాఖ్యేన దైత్యేన ఉగ్రసేన వేషధారిణా తద్భార్యాయాం చౌర్యేణోత్పాదితః కంస ఇతి హరివంశోక్తిః.' అని వ్యాఖ్య.

శ్రీభాగవతాంతర్గత స్తుతిః.

రూపం యత్త త్ప్రాహు రవ్యక్త మాద్యం బ్రహ్మజ్యోతి ర్నిర్గుణం నిర్వికారం, సత్తామాత్రం నిర్విశేషం నిరీహం సత్వం సాక్షా ద్విష్ణు రధ్యాత్మదీపః. ౧. నష్టేలోకే ద్విపరార్ధావసానే మహాభూతేష్వాది భూతంగ తేషు, వ్యక్తేఽవ్యక్తం కాలవేగేన యాతే భవానే కశ్శిష్యతే శేష సంజ్ఞః. అ.

దీపమవు. బ్రహ్మాయాయుస్సున రెండు పరార్థములు గతింపఁగా దానియంతమందు సకలమహాభూతము లాది భూతమున లీనములు కాఁగా శేషాహ్వయమున మిగులువాఁడవు నీవొక్కఁడవే. సకలప్రాణిబంధూ! ఆయానామముల వ్యవహరింపఁబడు కాలములు నీస్వరూపములే. ఏ నీవు కదలిన లోకముల ప్రవృత్తి సాగును. ఆకాలము నిమేషము మొదలు వత్సరాంతముగఁ బరిగణింపఁబడు. అట్టి సకల శుభనిధానమ్మగు నిన్ను శరణువేఁడెదను. మర్త్యుఁడు మృత్యువను త్రాఁచు పామునకు భీతిల్లి పరుగిడి సర్వలోకములఁ జొచ్చునుగాని యాతనిభీతిమాత్రము నశింపదు. భక్తుఁడగుమానవుఁడు నిర్భయుఁడై త్వత్పాదాంబురుహముల నాశ్రయించి స్వస్థుఁడై నిదురించును. మృత్యువా

యో౽యం కాలస్తస్య తే వ్యక్త బంధో చేష్టామాహు శ్చేష్టతే యేన విశ్వమ్, నిమేషాది ర్వత్సరాంతో మహీయాం స్తంత్వేశానాం క్షేమధామ ప్రపద్యే. ౩. మర్త్యో మృత్యు వ్యాళభీతః పలాయన్ సర్వాన్ లోకా న్నిర్భయం నాధ్యగచ్ఛత్, త్వత్పాదాబ్జం ప్రాప్య యదృచ్ఛయాద్య స్వస్థశ్శేతే మృత్యు రస్మాద పైతి. ౪. సత్వంఘోరా దుగ్రసేనాత్మజాన్నస్త్రాహి త్రస్తాన్ భృత్య విత్రాసహాసి, రూపం చేదం పౌరుషం ధ్యాన ధిష్ణ్యం మా ప్రత్యక్షం మాం సదృశాం కృషిష్ఠాః. ౫. జన్మ తే మయ్యసౌ పాపో మావిద్యా న్మధుసూదన, సముద్విజే భవద్ధేతోః కంసా దహ మధీరధీః. ౬. ఉపసంహర విశ్వాత్మ న్నదోరూపమలౌకికం, శంఖచక్రగదాపద్మ శ్రియా జుష్టం చతుర్భుజం. ౭. విశ్వం యదే తత్స్వతనౌ నిశాంతే యథావకాశం పురుషః పరో భవాన్, బిభర్తి సో౽యం మమగర్భజో౽భూ దహో నృలోకస్య విడంబనం మహత్. ౮.

భక్తునకు వెఱచి పాఱును. అట్టి యచింత్యమహిమగల నీవు భయంకరోగ్రసేనతనూజుని వలసి భయమునుండి మమ్ముద్ధరింపుము. నీవు భృత్యజనకష్టసుఖముల నెఱిఁగినవాఁడవు. భక్తుల భయములఁ బరిహరించువాఁడవు. ఈరూపము ధ్యానస్థానమైనది. మాంసచక్షుస్సులకుఁ బ్రత్యక్షముగ నుండునట్లుచేయకుము. ఓమధుసూదనా! పాపాత్ముఁడగునీకంసుఁడు నాగర్భమున నీవు పుట్టుకం గాంచుట యెఱుంగకుండుంగాక. చంచలచిత్తురాలను గాన నీవు నాకుఁగొడుకవై తివిగదా కంసుఁడేమిచేయనో యని భీతిల్లుచున్నదాన. కాఁబట్టి యలౌకికమగు నీదివ్యరూపము నుపసంహరింపుము. శంఖచక్రగదాపద్మముల విరాజిల్లు నీచతుర్భుజములు కనఁబడక యుండుఁగాక. పరమేశ్వరా! ఈ ప్రపంచమంతయు బ్రహ్మనిశాంతమున యథావకాశముగ నీతనువున నిముడును. నీవు పరమపురుషుఁడవు. అట్టి నీవు నాగర్భముననుంటివి. ఏమి యాశ్చర్యము! ఇది నీవిలాసముగాక మఱే మనఁదగును?

అని యిట్లు దేవకీదేవి వినుతింపఁగా శ్రీహరి వసుదేవునకుం జెప్పి నట్టే పూర్వజన్మవృత్తాంతము నెఱింగించి యామె ప్రార్థనము చెల్లింపఁబూని నట్టే బాలరూపమును ధరించెను. శ్రీకృష్ణుఁడు నిజరూప ముపసంహరించి బాలరూపమును ధరింపఁగనే దేవకీదేవికి స్మృతినశించెను. నిద్ర నొందిన ట్లుండెను.

ఏకాలమున దేవకీదేవి యెనిమిదవగర్భమును ధరించెనో యాకాలముననే నందవ్రజమున యశోదయు గర్భమును

దాల్చెను. శ్రీకృష్ణజనన సమయముననే యాయశోదాదేవికిని గొమరిత ముద్దులుమూట గట్లున్న రూపమున జనించెను. కాని మాయామోహితురాలై యశోద నిదురించెను. సూతికాగేహమున నున్నవారెల్ల నొడలు తెలియక పవ్వళించిరి. ఒక్కరికైనను స్మృతి యన నెట్టిదో తెలియరాకుండెను.

ఇట్లిచ్చటి స్థితియుండఁగా నిట బాలరూపుఁడై శ్యామలాంగమున నలరారుచు దివ్యమంగళరూపమునఁ గ్రాలుచున్న బాలునిం జూచి వసుదేవుఁడు హర్షనిర్భరహృదయుఁడై యంతలో విష్ణుమాయావిమోహితుఁడై ఏమి యీసూతికాగృహ మిట్లపూర్వముగ నున్నదే యనుకొనుచు నేమియుఁ దోఁచక యుండి భగవంతు నాదేశానుసారము చేయ నూహ యపుడు మనస్సున నంకురింప నాబాలు నెత్తుకొనిపోయి యశోదాదేవి కడ నునిచి యందున్న కన్యకను గొని రానెంచెను.

* ఇట్లు చేయ నూహ మనమునఁ దట్టగా నావసుదేవుఁడు కారాగారమునుండి యెట్లు పోఁగల నను సంశయము నొందక భగవత్ప్రేరితుఁడు గాన నాబాలకుఁ బొదిగిట నిడుకొని యర్ధరాత్రసమయమునఁ బయన మయ్యెను. అత్తఱి ధారాధరములు వారిధారలచే భూమిని ముంచుచుండెను. ఘనతరగర్జారవములు ప్రళయమును గల్గించునట్లు భీతిని గొలుపు

* ఈభాగము బ్రహ్మపురాణము 23 అధ్యాయము, ౧౯ శ్లోకము పిదప నున్నట్లు వ్రాయఁబడిన దని గ్రహింపఁ దగు.

చుండెను. ఏఱులు కాల్వలు నేకమై ప్రవహించుచుండెను. యమునానది యిరుతటముల నాచ్ఛాదించి ప్రవహించుచుండెను. రంగత్తుంగతరంగములు దాని మహిమమును దెల్పుచున్నవో యన నోరుమని ధ్వనిచేయుచుండెను. ఎట్టివారేని ఆనదిని దేటి పాటిచూడఁ జాలకుండిరి. ఇట్లు భగవదాజ్ఞచే నాసమయమున నేజంతువుగాని యున్నతావునుండి కాలుకదల్పవీలులే నట్లుండెను. ఇవన్నియు వసుదేవుని రహస్యప్రయత్నమునకు సహకారము లని భగవంతుని యాశయము.

అట్టి కట్టడికాలమున నావసుదేవుఁ డేయనుమానము నొందక యానుందిరమందిరుని బాలకుని సూక్ష్మరూపమును దాల్చి ప్రాకృత బాలకుని చందమున నున్న పరమేశ్వరుని పొడిగిట నిడుకొని కడువడి వెడల నుంకింపఁగా నాతనికిం దెలియకుండఁగనే కాలిసంకెళులు తొలఁగినవి. ద్వారమున నతిజాగరూకులై కావలియున్న వీరభటులు దీర్ఘనిద్రం బొందిన చందమున నేలాటి తెలివియు లేక నిదురించుచుండిరి. కంసుఁడు కావలియుంచిన దాసీజనము దేవకీదేవి ప్రసవించెనో లేదో యెఱుంగక పడిపోయినది. ఈచిత్రమేమి యని యాలోచించువా రొకర్రైనను లేరు. వసుదేవుఁ డిట్లు బయలువెడలఁగా ద్వారములు తమంతన తామే మార్గము నొసంగునట్లు తెఱువఁబడిన ట్లుండినవి. ఆచిత్రమేమి యని వసుదేవుఁ డాలోచింపవీలులేకుండ భగవన్మాయ యాతని నాచ్ఛాదించియుండెను.

సర్వవ్యాపిని యగు యోగమాయ మధురానగరమునం దంతటను జీవకోటి నాచ్ఛాదించియుండెను. అట్లుండ ద్వారపాలకు లప్పట్టున నేమిచేయఁగలరు? వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తిని బొదిగిట నిడుకొని వడివడిఁ జనుచుండ నే ద్వారపాలకుఁడు గాని కన్నుదెఱచి చూచిన పాపమునఁ బోలేదు. గాఢ నిద్రలో నుండిరి. కారాగారపాలకులగతి యిట్లుండఁగా వసుదేవుఁడు నగరము దాఁటిపోవుచుండుతఱి నగరరక్షకులు కరముల ఖడ్గములఁ దాల్చి యేమఱుపాటులేక గోపురమున నుండువారు ద్వారముల నానుకొని నిలుచున్నవా రట్లే నిద్రాపరవశులై యుండిరి. ఆమహాద్వారములు కూడఁ దమంతన తెఱచుకొనెను. భగవదాజ్ఞకుఁ జరాచరభూతము లన్నియు లోఁబడవలసినవియే కదా. ప్రాణరహిత పదార్థములుగూడ శ్రీకృష్ణు నాజ్ఞను శిరసావహించియుండెను.

ఇట్లు లానకదుందుభి బాలునెత్తుకొని పోవుచుండఁగా నవమేఘములు కడవలతోఁ గ్రుమ్మరించినట్లు వర్షించుచుండ జల ముప్పొంగి యొకచినుకునకుఁ బదిచినుకులుగాఁ దోఁపఁజేయుచుఁ బ్రవహించుచుండఁ దజ్జలములచే యమునానది మఱింతగ నుప్పొంగి ప్రవహింపసాగెను. రంగత్తరంగములువియద్ధునీసముత్తుంగతరంగములతో నాడుకొనుచున్న యట్లు లుండెను. చేఁపలు మిట్టిపడుటం జూడ నిందుండి మందాకినీపాఠీనములతో దురమొనరించు వేడుక గలవిగ నున్నట్లు తోఁచును.

ఆనదీవతంసము దాఁట నేరికే నశక్యమై భయంకరధ్వనితో నిరుగట్టులను మీఱి పాఱుచుండెను. వసుదేవున కీనది ప్రవహించుటగాని వర్షము కుంభవృష్టి యనునట్లు పైఁబడుటఁగాని తెలియదు. ఛత్ర మున్నదియా లేదు. దీపము సాయముగ లేదు. గాఢాంధకారము. రెండుజాములరాత్రి. ఎట్లు పోవుదునా యను నూహ యతనికిఁ దోఁచనేలేదు.

ఈరీతి నామహావృష్టిసమయమున శ్రీహరిని దోసిటను నుంచుకొని పోవుచుండఁగా నొక్కచినుకైన నాతని మేనుసోఁక లేక తూలిపడుచుండెను. చలిగాలి యాతని సోఁకఁజాలక యుండెను. * ఆదిశేషువు భగవదాజ్ఞచే నావసుదేవునిఁ దన సహస్రఫణముల నాచ్ఛాదించి వెంటఁబోవుచుండెను. అట్టి సాయము గలుగఁగా నాతనికిం గొఱంతయేముండును? యమునానది గంభీరముగ ననేకావర్తభయంకరముగఁ బ్రవహించుచుండియు శ్రీహరిదర్శనమాత్రమున నావసుదేవునకు మోకాలిబంటియై కనుపట్టెను. భూమి యుబికెను. జలము తగ్గెను. ఆనది నవలీలఁగా దాఁటఁ బూని వసుదేవుఁడు దేహము తెలియక వేవేగ పోయి నదిని దాఁటెను.

ఆదినమందే నందాదియాదవబృందములు కంసునకుఁ జెల్లింపవలసిన ద్రవ్యమును దీసికొని మధురానగరమునకు

* 'సంఛాద్యతం యయౌ శేషః ఫణైరానకదుందుభిమ్.' అని మూ.

వచ్చుచు వర్షబాధవలన నాయమునాతటమున నుండిరి. * వారినెల్ల వసుదేవుఁడు చూచెను కాని వారు ఈయనను జూడకుండిరి. వారితో వసుదేవుఁడు మాటలాడఁబూనలేదు. వడివడిం బోయెను. అత్తటి యశోదాదేవి యోగమాయామహిమమున నొడలు తెలియక నిద్రించుచుండెను. సూతికాగృహమున నున్న యాఁడువారి కందఱికిని పుట్టినపిల్ల కన్యకయా? పురుషుఁడా? యని తెలియలేదు. మత్తుగొని యుండిరి. వసుదేవుఁ డచటికిం బోవునప్పటికి గురువెట్టి నిద్రించుచుండిరి. ఆమంచముపై బాలునిం బరుండఁబెట్టి యాకన్యకను బొదిగిట నిడుకొనియె. క్షణమైనను నిలువక వెనుకకు మరలెను.

వసుదేవుఁడు వెడలఁగనే యశోదకు నిద్రమబ్బు తొలఁగెను. తనకుం గొడుకుపుట్టినట్లే భావించెను. నీలోత్పలదళశ్యా

* ఈవిషయమున శ్రీకృష్ణజన్మఖండము విసంవాదిగనున్నది. నందుఁడు తనగృహమున నిద్రించుచున్నట్లు కనఁబడియెడు. 'నిద్రాన్వితంచ నందంచ సర్వం తత్ర గృహేస్థితమ్.' అని మూ. విష్ణుపురాణమున బ్రహ్మపురాణశ్లోకములే కనుపట్టెడు. విష్ణుపురాణమునందే 'ఆద్యం సర్వపురాణానాం పురాణం బ్రహ్మ ఉచ్యతే' అని కనఁబడియెడు. కాన బ్రహ్మపురాణమునకు విష్ణుపురాణము పుత్రికవలెఁ గనుపట్టెడు. శ్రీభాగవతమునందు—'నందవ్రజం శౌరిరుపేత్య తత్ర తాః గోపాః ప్రసుప్తా నుపలభ్య నిద్రయా, శిశుం యశోదా శయనే నిధాయ తత్సుతా ముపాదాయ పునర్గృహానగాత్.' అని యున్నది. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము భాగవత మొక్కరీతిగా నున్నవి. ఈమాత్రము భేదమునఁ గథకుఁ బాధలేదు. ప్రధానవిషయమే గమనింపఁదగినది.

ముఁడై ముద్దులుమూటగట్టుచున్నట్లుండిన యాబాలకుంగాంచి పరమానందాంబుధి మునింగెను. అందఱు నిద్రనుండి లేచిరి. బాలకుం గాంచిరి. పూర్వపుణ్యఫలమని తలంచిరి. యశోద యదృష్టవంతురాలని పొగడిరి. పరమానందమున నుల్లసిల్లిరి.

వసుదేవుం డంత నాబాలామణిం గొని నిమేషమాత్రమునవచ్చి మథురానగరమున నిర్బంధగృహమును జొచ్చెను. దేవకీఖట్వమున నుంచెను. వసుదేవుఁ డిల్లు చొరఁగనే ద్వారములు యథారీతి ముద్రితములయియే యుండెను. ద్వారపాలకులు హెచ్చరికలుగలిగి తమరు నిద్రించనట్లే తలంచుచుండిరి. * అంతట దేవకీదేవకికి మరలస్మృతివచ్చెను. భగవన్మాయచేఁదనకుఁ గలిగినది కుమారితయే యని యప్పుడామెతలంచెను. ఆ బాలామణి కావుకావుమని యేడువసాగెను. ప్రక్కలోఁబరుండి యేడ్చు నాబాలికంగాంచి యాసాధ్వి మిగుల సంతోషించెను.

ఆబాలిక యేడువఁగనే ద్వారపాలకు లాలకించిరి. కొందఱాధ్వనికే మేల్కాంచిరి. ఆరోదన ధ్వనియే వారిని ప్రబోధించెను. ♦ వారు వడివడి లేచి చూచి దేవకి ప్రసవిం

---

* ఇటనుండి శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునుండి వ్రాయఁబడినట్లు గుఱుతింపఁ దగు.

♦ కంసునింట కేబాలికం గొనిపోయి ద్వారపాలకు లర్పించినట్టు లీపురాణమునఁగలదు. భాగవతమున, బ్రహ్మపురాణమున, విష్ణుపురాణమునందును గంసున కావార్తను దెలిపి నట్లున్నది. కాన నీమార్గమునే యనుసరించితిని.

చెఁ గదా యని త్వరపడి కంసునంతఃపురంబునకుం బోయి మహా రాజా! భోజేంద్రా! దేవకీదేవి ప్రసవించె నని తెల్పిరి. కంసుఁ డామాట చెవిసోఁకఁగనే యులికిపడి లేచి వెండ్రుకలువీడఁ బై వల్లెనుగూడ మఱచి ఖడ్గపాణియై కారాగారమున నున్న సూతి కాగృహమున కేతెంచి యాబాలికం జూచి యంతగా సంతు ష్టుఁడు గాకపోయెను. ఆబాలికయు నత్తఱి బిట్టురోదనము చే యసాగెను. ఆపసికందువును గాంచి కంసుఁ డించుకంతయు ద యచూపఁజాలక తెంపగితనమునఁ జంపఁ బూనెను. ఆబాలికను నిర్దయుఁడై చేత నెత్తిపట్టుకొని కఠినపాషాణముపై వైవ యత్నించెను.

ఆసమయమునఁ గడుపుశోకము నాపఁజాలక దేవకీదేవి కన్నుల నీరు ప్రవహింపఁ జూచుచున్న ప్రాణనాథు నాశయమె ఱింగి ముందుకుం జని కంసునితోఁ వడఁబడుమాటలతో నిట్లు వేఁడెను. ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతశ్లోకముల నుదాహరించి మహాకవి పోతనపద్యముల వ్రాసి పాఠకుల నలరింపఁ బ్రయ త్నించెదను.

శ్లో. తమాహ భ్రాతరం దేవీ కృపణా కరుణంసతీ,
స్నుషేయం తవ కల్యాణ స్త్రియం మాహంతు మర్హసి.
బహువో హింసతా హ్యాంగ శిశవః పావకోపమాః,
త్వయా దేవ నిసృష్టేన పుత్రికైకా ప్రదీయతామ్.

నన్వహం తేహ్యవరజా దీనా హిత సుతా ప్రభో,
దాతు మర్హసి మందాయా మ మే మాం చరమప్రజామ్.
శ్రీ భాగ. ౧౦ స్కం. ౪ అధ్యా.

వ. అంత దేవకీదేవి యడ్డంబువచ్చి యిట్లనియె.

ఉ. అన్న శమింపుమన్న తగ దల్లుఁడు కాఁ డిది మేనగోడలా
మన్నన సేయుమన్న విను మానినిఁ జంపుట రాచపాడిగా
దన్న సుకీర్తివై మనఁ గదన్న మహాత్ములుపోవు త్రోవఁ బో
వన్న భవత్సహోదరిఁ గదన్న నినుం శరణంబువేఁడెదన్.

క. కట్టా యార్గురుకొడుకులఁ
బట్టి వధించితివి యాఁడుఁపడు చిది కోడల్
నెట్టన చంపఁగ వలెనే
కట్టఁడివి గదన్న యన్న కరుణింపఁగదే.

క. పుత్త్రుఁడు నీ బ్రదుకునకును
శత్త్రుం డని వింటి గాన సమయింపఁ దగున్
బుత్త్రులకు నోఁచ నైతివి
బుత్త్రీ దానంబు చేసి పుణ్యముఁ గనవే.

ఈఘట్టమున మూలశ్లోకములం బఠించితిరి. శ్రీపోతనగారి పద్యములం జదివితిరి. మూలమునకుఁ దెనుఁగు సంబంధము లేదని హఠాత్తుగాఁ దోఁచును గాని సావధానముగ్గాఁ బరిశీలించిన నందొక్కొక్కమాటయందుఁ గల స్వారస్య మీపద్యములు

వెదఁజల్లుచున్నట్లు గనుపట్టు. "కరుణాకరుణంసతీ" అన్నమూలముమను బద్యములు సార్థకము చేయుచున్నవి. ఎట్టికట్టడిమానిసికైన నీపద్యములఁ జదువునపుడు కన్నీరు మున్నీరుగాఁ బ్రవహింపకపోదన నా నమ్మకము. శ్రీరామచంద్ర కరుణాపాత్రులది గదా యీకవిత్వము. కాననే సరసజనహృదయంగమముగ నున్నది. అయితే యించుక మూలము నతిక్రమించె నని చెప్పక తప్పదు గాని మూలముతోఁ బోల్పక యీపద్యములం జదువునపుడు వ్యాసతాత్పర్య మిట్లుండునే యని తోఁపకమానదు. లోకజ్ఞానము మహాకవి పోతనగారికిఁ గలిగినట్లు సామాన్యదృష్టి నాలోచింప నితరులకు లేదని చెప్పుట యంతగా సాహసము కా దని నేనెంతును. ఇఁకఁ బ్రస్తుతకార్యమునకుం గడంగెద.

అన్నా! భోజకులోద్ధారకా! కల్యాణగుణసాంద్రా! కంసా! నీతిశాస్త్రవిశారదుఁడవు. నా యీమాట నించుక యాలకింపుము. నీతి యుక్తము గాదేని తోసిపుచ్చుము. నీ కహితమైనను విడువవచ్చును. నాయాఱుగురు కొడుకులం జంపితివి. అంతతో నీకుఁ దృప్తి కలుగదయ్యెను. ఏడవగర్భము చెడిపోయెను. ఇదె నిమిదవ గర్భము. ఆకాశవాక్కు ఎనిమిదవ కుమారుఁడు నిన్ను వధించు నని వినఁబడియెఁ గదా. ఇదే యెనిమిదవతడవ నాకుం గల్గిన సంతానము. ఇది యాఁడు బిడ్డ. మిన్నులమోఁతలు నిజము లని నమ్మకుమా యని యానాఁడే

చాటి చెప్పితి. వినక నాపుత్త్రులం జంపితివి. ఇపు డేమైనది. కొడుకు పుట్టెనా. ఆకాశవాణి యసత్యమాయెఁ గదా. ఈపుట్టినది యాఁడుది. నీ కంతకురాలు గాదు సుమీ. ఇంక నీయాయువు పొడవునొందుఁగాక. దిగులు తొలఁగెఁగదా. అట్టులయ్యు నీబాలికల జంపఁబూనెదవే. ఏల? రాజనీతి యిదియేనా? ఇది యబల. నాకుం గడచూలు. దీనిం జంపిన నీకష్టైశ్వర్యములు లభించునా? ఆఁడుబిడ్డను జంపఁబూనుట రణశూరులగు మీవంటి రాజకుమారులకు న్యాయముగాదు సుమీ. నాయీ వేఁడికోలు నంగీకరించి యీకసుగందును నాకిచ్చి పుణ్యము గట్టుకొమ్ము. తోఁబుట్టువుల నేడ్పింపరాదు. దాన శుభములు గలుగఁజాలవు. శాస్త్రముల నెఱుంగుదువు. పెద్దల సహవాసము నీకుం గలదు. వాని ఫలమేమియో నాకుం దెలియకున్నయది. అన్నా! నన్ను మన్నింపుము. పుట్టినబిడ్డలం దెచ్చి నీకర్పించి నాకంటె నెక్కుడుగ నీమేలు గోరు బావం జూడుము. మాటలాడఁజాలక కన్నీరు విడుచుచున్నవాఁడు. ప్రియసోదరా! పుట్టిన బిడ్డల నెల్ల నీపొట్టనఁ బెట్టి వట్టిచేతులతో నుండు మాకీ పుత్త్రికను లాలించు భాగ్యముం బ్రసాదింపుము. న్యాయశాస్త్రము నాలోచింపుము, పెద్దలమాటలం బరిశీలింపుము. ఆకాశవాక్కు లసత్యము లని నిర్ణయింపుము. నాకూఁతు నాకిమ్ము. నీమేలుఁగోరిన దాననే యని నన్ను నమ్ముము. ఇంకను దుఃఖముల పాలుచేసిన మేలు చేకూరదని సిద్ధాంతము చేసికొనుము.

అన్నా! నాకీ బాలిక నిమ్మా! కడుపు శోకము భరింపరానిది. చాలకాలము వగలఁ బొగిలితిని. ఇంకను దుఃఖింపఁజేయకుమా యని దీనయై వేఁడెను.

వసుదేవుఁడును జేయునది యేమని తోఁచక నాలుగు నీతివాక్యములను బల్కి యూరకుండెను. దేవకి వచించిన మాటలన్నియు హృదయశల్యములు కాఁగాఁ గంసుఁడు దుర్మతిగాన నిట్లు బదులు చెప్పెను. సోదరీ! నామాటలఁ జక్కఁగా నాలింపుము. వినిన వానియర్థ మిది యని గ్రహింపుము. విధాతతృణముచేఁ బర్వతమును భేదింపఁగలఁడు. కీటముచే శార్దూలమును, మశకముచే గజమును, శిశువుచే మహావీరుని, క్షుద్రజంతువులచే మహాజంతువులను, మూషకముచే మార్జారమును, మండూకముచే ఘోరఫణిని జంపింపఁగలఁడు. జన్యపదార్థముచే జనకపదార్థమును, భక్ష్యముచే భక్షకమును, వహ్నిచే జలమును, శుష్కతృణముచే వహ్నిని బొడవడంగఁ జేయింపఁగలఁడు. ఒక్కబ్రాహ్మణునిచే సముద్రసప్తకజలమును ద్రావించెను. కాన ధాతగత విచిత్రము. త్రిలోకములయం దెవ్వనిచేతను గ్రహింపఁ దగినదికాదు. దైవగతిచే నీబాలిక నన్నుఁ జంప సమర్థురా లగును. కావున నీబాలికను వధించెద. సందియము లేదు.

అని పలికి 'వలదన్నా! యాఁడుబిడ్డను జంప న్యాయము గా' దని పలుకుచు నడ్డమువచ్చు సోదరి నదలించి క్రూరమనః

షుఁడుఁ దుర్వినీతుఁడు నగు నాకంసుఁడు తనచేతినుండి లాగుకొని పొడిగిట నిడుకొని మోమునందమును జూచి వెక్కి వెక్కి యేడ్చు దేవకి నాదరింపక యిది యాఁడుది నాకంతమును జేయునది గాదని యాలోచింపక, నలుగురు పెద్దలు విన్న నేమందురో యని జంకక, ఈదేహము జలబుద్బుదప్రాయము దీనికై యిట్టి ఘోరకృత్యములు చేయనేల యని యూహింపక యీదేహమే స్థిరమని నమ్మి యిప్పటిప్రభుత్వమే శాశ్వతమని నిశ్చయించి సోదరీకరద్వయమున ముద్దులు మూటగట్టునట్లున్న యాకసుగందును లాగికొని చంప నుద్దేశించెను.

కంసుఁడు బాలికనుం జంపఁబూనఁగా నాబాలిక యెగిరిపోయి నీతిచెప్పుట.

ఇట్లు వధింపఁ బూను కంసునిం గాంచి మఱియు నాలుగు మంచిమాటలు చెప్పఁబూని వసుదేవుం డిట్లు లనియె. భోజరాజా! వ్యర్థముగ నీబాలిక నేల హింసించెదవు? కరుణానిధీ! ఈబాలికను నాకు నిమ్ము. అను నంతలోఁ గంసుఁడు తుష్టినొంది చంపమాను టకు రూహించెను. ఇట్టిసమయమున నో కంసా! యని సంబోధించుచు నాకాశవాక్కొక్కఁడు వీతెంచెను. * ఈబాలికను వధింపుము. హరిగతిని దెలియక

* 'హేకంస హంసికాంమూఢ నవిజ్ఞాయ హరే ర్గతిమ్, కుత్రచిత్తవ న్నిహంతాస్తి కాలే వ్యక్తో భవిష్యతి' అని మూ. ఈవిషయము శ్రీభాగవతాదులయందుఁ గానరాదు.

యూరకున్నావేల? ఒక్కచోట నిన్నుఁ జంపువాఁడు కలఁడు. ముందావిషయము వ్యక్తము కాఁగలదు. అను నీమాటలు వినఁబడఁగానే కంసుఁ డాబాలికను వదలెను. వేఱొకచోటఁ దన్నుఁ జంపువాఁడు గలఁ డని వినుటచే నీపుత్త్రిక తనకు నంత కుఱాలు గాదని నమ్మికొని పొమ్మని దేవకీదేవి కిచ్చెను. దేవకీ వసుదేవులు ఆబాలికను గ్రహించి ప్రమదమునఁ బొందలుచు మృత్యువక్త్రమునుండి మరల వచ్చినట్లు భావించుచుఁ దమ యింటికిం బోయిరి. ఇట్టి యదృష్టము గలిగినందులకై వసుదేవుఁడు బ్రాహ్మణోత్తములకపారధనముల నొసంగెను. ఆ బాలిక శ్రీకృష్ణపరమాత్మకుఁ బ్రియసోదరి. పార్వత్యంశసము ద్భూతురాలు. వసుదేవుఁ డాకన్యకను బెంచి ద్వారకాపురమున దుర్వాసువను ముని కొసంగెను. ఆముని శంకరాంశ సంభవుఁడు.

పాఠకులారా! ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నున్న యట్లు వ్రాయఁబడినది. ఇది క్రొత్తగాఁ దోఁచవచ్చును. అసంగతము మాత్రముకాదు. శ్రీకృష్ణమూర్తి వేఱొకతావునఁ గంసుం జంపనున్నవాఁ డనుట యాకాశవాక్కు ద్వారా కంసుఁ డెఱింగెను గదా. ఇదియే కథకు ముఖ్యాంశము. కానఁ బురాణభేదము నంతగా పాటింప నవసరములేదు. జగద్విస్తృతింగాంచిన కథ గాన నందఱకుఁ దెలిసియున్నట్లే వ్రాసెదను.

* కంసుఁ డిట్లు సోదరియుఁ దత్పతియు నెంత వేఁడు కొనుచున్నను లెక్కసేయక యాబాలిక నొడిసిపట్టుకొని సోద రివంతం దలంపక వధ్యశిలపై నైవ నెగవేసెను. ఖడ్గపాణియై నిలిచి ఖడ్గధారపై నాబాలిక పడి రెండు తునుకలగు నని భావించి నిక్కి చూచుచుండెను. ఎగుర వేసినంతనే యాబాలిక క్రింద బడక దివ్యరూపమును ధరించి యంబరమున నిల్చి యెనిమిది బాహువుల దివ్యాస్త్రములు వెలుఁగఁ దన్నుఁ దేజి చూడ నలవిగాని గతినొప్పి యట్టహాస మొనరించి రోషతా మ్రాక్షు లమరి నెల్లరకు వినఁబడునట్లుగ నిట్లు పలికెను.

మూ. కిం మయాఽఽక్షిప్తయా కంసజాతో యస్త్వాం హనిష్యతి,
సర్వస్వ భూతో దేవానా మాసీ న్మృత్యుః పురా సతే.
తదే తత్సంప్రధార్యాశు క్రియతాం హిత మాత్మనః.
బ్రహ్మ. 83 అ. 30 శ్లో.

మూ. కిం మయా హతయామంద జాతః ఖలుతవాంతకృత్,
యత్ర క్వచి త్పూర్వ శత్రు ర్మాహింసీః కృపణాం వృథా.
శ్రీభాగవతే. ౪ అ. ౧౨ శ్లో.

ఉ. తెంపరివై ఘోరింబోరని దేవకిబిడ్డలఁ జిన్నికుఱ్ఱలం
జంపితి వంతనైన నుపశాంతివహింపక తాలమీఁద నొ

* బ్రహ్మపురాణము 83 అధ్యాయము, ౨౯ శ్లోకము మొదలుకొని యున్న విషయము ననుసరించి భాగవతవిషయమును గలుపుచు నీభాగము వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

ప్పింపఁగ నిస్సిరో యిదియు బీరమె నాసరసన్ జనించినన్
జుంపెడిపిరుఁ డొక్కఁడెస సత్కృతినొందెను వాఁడు దుర్మతీ.

బమ్మెర పోతనసుకవి.

హాహాత్మా! కంసా! నన్నుఁ జంపఁ బూనితివి. ఏమిలాభము నందువాఁడవో నిన్నుఁజంప నవతరించిన మహాపురుషుఁ డొకతా వునన్నవాఁడు. అతఁడే దేవతాసర్వస్వభూతుఁడు. పూర్వము నీకతఁడే మృత్యువు. ఇపుడు నిన్నువధింప నవతరించినవాఁడు. నా యీమాటను మనమునఁ బదిలముగనిలిపి నీకుహితమేదియో దానిం జూచుకొమ్ము. అని పలికి యాయోగమాయ సకలదేవ వినుతులంగాంచుచు మహార్హ లొనరించు పూజలం గైకొనుచు బహునామములం గాంచి పెక్కుస్థలముల నర్చలంబొందుటకై యదృశ్య యయ్యెను. కంసుఁడాదేవిం జూచుచు నిదేమి యా శ్చర్యమా యని వెచ్చనూర్పుచు నేమియుం దోఁపకయుండెను.

పాఠకమహాశయులారా! శ్రీకృష్ణావతారదివ్యకథాసు ధాలహరి మునింగితిరి. శ్రీపరమేశ్వరుని నూతనావతారకథ నాలకించితిరి. దశావతారములవంటి దీయవతారము గాదని యిందు మూలమునఁ దెలియఁ బడియెఁ గదా. ఇట్టి జగదుద్ధ రణకార్యదక్షమగు నవతారమును దెల్పు గాథ పరమ పావన మైనదని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా. ఇందుఁ జిత్తము నూఁచి యూఁచి వైచు శంకలు గొన్నిగలవు. దేవకి తొలికొడుకును

వసుదేవుఁడు కంసునొద్దకుం గొని చనియె. వానింజూచి కంసుఁ డీతనిం జంపనేల? వీఁడు నాకు నంతకుఁడు కాఁడు గదా యని మరల వసుదేవున కిచ్చెను. పులి నాకి వదలినట్లు బాలుఁడు మృత్యువువాతనుండి తప్పించుకొనియె. ఇంతియేచాలు నదృష్ట మని వసుదేవుఁ డింటికిం గొని చనియె. అంతఁ గొంపముణిఁగి నట్లు నారదుఁడు కంసునిచెంతకుఁ బిలువని పేరింటముగా వచ్చి హిత ముపదేశించుచు దేవకీపుత్రులం జంపక వదలుట మంచి పనిగాదనియు దానఁదప్పక ముప్పువాటిల్లు ననియుఁజెప్పి తన యిచ్చంబోయెను. నారదముని బ్రహ్మనిష్ఠుఁడు. మహాయోగి. పరమభక్తుఁడు. సర్వభూతదయాపరుఁడు. అట్టివాఁడు దురాత్ముఁ డగు కంసునకు మిత్రుఁడై శిశుహత్యకుం బురికొల్పునని యోజించుట న్యాయమగునా. కావున నిట మాయాహాలఁ జక్కని మార్గమునఁ బ్రసరింపఁజేయుఁడు. దేవకీపుత్రు లాఱుగు రెవరు? వారి పూర్వవృత్తాంత మేమి ? అను నదియే యిట ముఖ్యము. వారివృత్తాంతము ప్రథమాధ్యాయమునఁ జదివితిరికదా. వారి కా తరుణమున మరణము కావలసియుండినది. అదియేగదా వారి కోరిక. అది కారణముగనే వారాదేవకీదేవికిం బుత్రులై జనించిరి. కర్మసిద్ధాంతము ప్రబలతమ మైనది. దాని కడ్డమునన దియే లేదు. అది మార్పరానిది. నారదముని ప్రోత్సహించి కంసు నకు ఆశిశువులం జంపఁ బుద్ధిపుట్టించెను. నారదముని కర్మ ప్రేరితుఁడు. అంతియేగాక ఆమహాముని పుట్టినశిశువు లెవ్వరైనది

యెఱుంగును. వారికి శీఘ్రమరణమున మేలు చేకూరునని యెఱింగియే విరమించియున్న కంసప్రయత్నము నుద్దీపింపఁజేసి యాకర్మమును సాగించెను. దాన వారికి యథాపూర్వజన్మము లభించెను. అంతియేగాని నారదముని కలహప్రియుఁడుగాని శిశుహత్య చేయింప నెంచు దుర్మతిగానికాఁడు.

ఏడవగర్భమునుండి పుట్టి కంసునకు నాహుతికాఁదగిన జీవుఁడు లేకపోయెను. భగవంతుఁడే తన తేజము నందుంచి భగవంతుఁడు పుట్టఁదగిన యదృష్టముగల రోహిణి గర్భమున నీతేజస్సును జేర్పుమని యోగమాయ కాజ్ఞాపించెను. పూర్ణగర్భమును రోహిణీగర్భమునం దామాయాదేవి చేర్చెను. ఇది శక్యమా యని సందియ మొందనక్కఱయుండదు. మనబోంట్లకది యశక్యమేగాని భగవంతున కశక్యమగు కార్యము లేదు. సప్తమగర్భము చెడినట్లు కంసునకుఁ దోఁపఁజేసెను. తన దివ్యతేజ మక్షయము గాన నది గుణమణి యగు రోహిణి యందుఁ జేర్చెను. ఇది భగవత్కృత్యములలో నత్యల్పము. కావున నిది శక్యమా యని సంశయింప నవసరము లేదు. ఏయేకార్యమేరీతిగా నొనరించిన నేయేఫలములు గలుగునో అవి యామహాత్ముఁడే యెఱుంగును. కాననే సర్వజ్ఞశబ్దమా పరమపురుషునకుం జెల్లినది. భగవదిచ్ఛయే కర్మము. అది యప్రతిహతము. దుర్విజ్ఞేయము. కాఁబట్టి యది ప్రవర్తించియే తీఱును.

దాని కట్టిశక్తి ప్రసాదించినవాఁడు కర్మస్వరూపుఁడగు భగవంతుఁడే.

ఇట్లు శ్రీకృష్ణావతారము లోకోద్ధరణక్షమమై పరమపావనమై యోగీంద్రవినుతిపాత్రమై ధర్మసంరక్షణ దృఢమూలమై ప్రవర్తిల్లినది. ఇత్తఱుణమున గోలోకము భక్తనికరాకీర్ణమేగాని శ్రీకృష్ణపరమాత్మయు శ్రీరాధాంబికయు భూలోకమునను డుట యథాపూర్వముగ లేదు. అంశమాత్రము గాక సర్వస్వరూపమున నవతరించితి నని శ్రీహరియే వచించెఁగదా. ఈ పరమపావనగాథ జన్మమృత్యుజరాబాధలనడించి సుఖమును గల్గఁజేయఁ జాలునది. భక్తులార! స్వల్పసంశయములకుం జోటీయక పవిత్రమనస్సుతో నీసిం బఠించి బ్రహ్మాదికృత శ్రీకృష్ణస్తవముల నారాయణము చేయుఁడు. కలికాలమున నన్నితపస్సుల కంటె శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నామసంకీర్తనమే పరమ కర్తవ్యము. నిరపాయము. సులభమార్గము. ద్రవ్యసహాయ మక్కఱలేక యితరుల సాయముతోఁ బనిలేకుండ సాగింపఁదగిన దిది యొక్కటియే. వేఱుమార్గములు ఇట్టివి లేవు. కాయక్లేశము లవ్వాని యందుననుభవింపఁదగియుండును. హింసాకర్మము కొంతదనుక నవసరమై యుండును. ఇతరుల తోడ్పాటు వలసియుండును. యాచనావృత్తి నవలంబించి యెందఱినో పీడింపవలసియుండును. ఈమహాపావనకార్యము దట్టి లేమియు నుండవు. కాలనియమములు లేవు. భక్తియే క్షణమున దృఢముగా నుండునో యప్పుడే యిది చేయఁదగినది. హెచ్చుతగ్గులకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము

లేదు. కాఁబట్టి భక్తిశ్రద్ధలుగలిగి శ్రీపరమేశ్వరనామసంకీర్తనము చేయుచు నామహాపురుషుని యవతారగాథలం బఠింపుచు గాలమును బుచ్చుచు శ్రీకృష్ణకరుణాపాత్రుల రగుఁడు.

శ్రీ కృష్ణజన్మాష్టమీజయంతీవ్రతవిధానము.

పై నియమములకు ఫలముగా శ్రీహరి యావిర్భవించిన పురుషార్థచతుష్టప్రదకాలమును గొనియాడుటయు, శ్రీహరినారాధించుటయుఁ జేయఁదగు కృత్యములుగదా. కావునఁ దద్విధానము నెఱుంగుట ముఖ్యము. అదియే ఫలవంతము. ఊరక కథలంబఠించిన నంతగ లాభము లేదు. భక్తిప్రబోధకము శ్రీహరిభజనము. అది యర్చారూపమున వెలసిన మఱింత మంచిది. కాఁబట్టి శ్రీకృష్ణమూర్తి యవతరించిన తిథి నక్షత్రములు వారము కాలము ప్రధానములు. ఆసుదివసమున శ్రీహరిఁ బూజించుట యొక యుత్తమమార్గము. కాన దానిని శ్రద్ధగాఁ బఠించి ఆరీతిగా భగవంతు నారాధింపుఁడు.

శ్రీమన్నారాయణమూర్తివలన శ్రీకృష్ణావతార రీతిని విని నారదముని యిట్లు ప్రశ్నించెను. పరమేశ్వరా! జన్మాష్టమీవ్రతము నుపదేశింపుము. అదియేగదా వ్రతరాజమనం దగినది. అది జయంతీయుక్తమైన ననంతపుణ్యప్రదము గాన విస్తరించి నాకుఁ దెలుపుము. అద్దినమున భుజించిన నేపాపముగల్గును? జయంతియందుపవాసమున్న నేపుణ్యము గల్గును? వ్రత

నియమ మెట్టిది? పూజాపద్ధతి యేవిధము? ఉపవాసానంతర పారణ నియమ మేలాగు? కరుణించి యనుగ్రహింపుమా యని లోకక్షేమమును గోరి నారదముని ప్రశ్నించెను. నారాయణమూర్తి యాప్రశ్నమున కానందించి యిట్లు బదులుచెప్పెను.
*నారదా! చక్కని ప్రశ్నము చేసితివి. ఇది భక్తులకుఁ బెన్నిధి సుమీ. సావధానముగా నాలకింపుము. భక్తుఁడు సప్తమియం దేకవారమును హావిష్యమును భుజింపవలయును. భోజనమతి నియతుఁడై చేయవలయును. హావిష్యమును భుజించుట యుపవాసతుల్యమని తలంపుము. ఆదిన మిట్లుగడపి యరుణోదయకాలమున మేల్కాంచి ప్రాతఃకృత్యములఁదీర్చి స్నానము చేయ సంకల్పింపవలయు. వ్రతోపవాసములకు ఫలము శ్రీకృష్ణప్రీతియే. మన్వాదిపుణ్యకాలములు దొరకగా స్నానపూజనము లొనరించిన నేఫలము గలుగునో ఆఫలము ♦భాద్రపదాష్టమియందు స్నాన మొనరించినఁ గలుగును. అదియు మన్వాదికాలజనితపుణ్యమునకన్నఁ గోటి గుణితమగు. ఆపవిత్రదినమునందుఁ బితరులకు నుదకమునఁ దర్పణము మాత్ర

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందలి యష్టమాధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపవలయు.

♦ భాద్రపదాష్టమి యనఁగా భాద్రపదశుక్లాష్టమి యని యర్థము. శ్రీకృష్ణజయంతి శ్రావణకృష్ణపక్షాష్టమియందుఁ గదా యని శంకనొందనక్కఱలేదు. భాద్రపదశుక్లాష్టమి యనఁగా శ్రావణకృష్ణపక్షాష్టమియే యగును. ఎట్లనఁగా చాంద్రసౌరమానములయందమావాస్యతో మాసపూర్తి

ము చేసినను గయాశ్రాద్ధము చేసినట్లే. అంతియగాక శతవత్సరములు గయాశ్రాద్ధము చేసిన ట్లగును. ఇందులకు శంకలేదు. ఇట్లు నియతుఁడై స్నానమొనరించి నిత్యకృత్యమును దీర్చి సూతికాగృహమును నిర్మించవలయు. లోహఖండములచేతను వహ్నిజ్వాలలచేతను సంరక్షిత మగునట్లు ఏర్పాటుచేయవలయు. అందు బహువిధపదార్థముల నాభిచ్ఛేదనసాధనాదుల నునుపవలయు. ధాత్రీరూపిణియగు నొకస్త్రీని నుంచవలయు. షోడశోపచారములకుఁ బూజకుఁ దగినద్రవ్యముల నందు స్థాపింపవలయు. ఎనిమిదివిధములగు ఫలములను మధురోపహారవస్తువులనం దమరించవలయు. జాతీఫలము, కంకోలము, దాడిమీఫలము, శ్రీఫలము, నారికేరము, జంబీరము, కూశ్మాండము నం దలరింపఁ జేయవలయు. ఆసనము, వస్త్రము, పాద్యము, మధుపర్కము, అర్ఘ్యము, ఆచమనీయోదకము, స్నానోదకము, శయనము, గంధము, పుష్పము, నైవేద్యము, తాంబూలము, ధూపదీపములు, ఉపచారములు పదాఱును, పాదప్రక్షాళనము అను నీ

యగు. బార్హస్పత్యమానముల ననఁగా వింధ్యపర్వతోత్తరదేశములయందట్లు గాదు. పూర్ణిమతో మాసపూర్తి యగు. కాన నీపురాణములు ఆర్యావర్తదేశమున నైమిశారణ్యమున వ్రాయఁబడినవి. అందు బార్హస్పత్యమానమే. యాచారముల నడపుదు, కాన నందు శుక్లపక్షము వింధ్యపర్వతదక్షిణదేశములనుండు వారికిఁ గృష్ణపక్ష మగును. కాఁబట్టి భాద్రపదాష్టమి యనఁగా మనకు శ్రావణకృష్ణాష్టమియే యగు నని గ్రహింపవలయు.

శ్రీహరి! యంగీకరింపుము. అనేకవిధ చందనచూర్ణసమ్మిళితమై మూలద్రవసంయుతమై కస్తూరికాపంకసంకలితమగు గంధము ను ఓలక్ష్మీనాయకా! గ్రహింప ననుమతింపుము. సద్గంధమున నలరి కుంకుమతోఁగలిసి సర్వదేవతలకు మిగులఁ బ్రీతిని గల్గించు పుష్పమును ధరింప సమ్మతింపుము. ఓశ్రీకృష్ణా! లోకేశ్వరా! స్వస్తికోక్తమై సుపక్వఫలసంయుక్తమై మిష్టము నగు నైవేద్యము నాయొసంగు దానిని బ్రీతిపూర్వకముగాఁ గైకొనుము. లడ్డుకంబుల, మోదకముల, ఘృతమును, క్షీరముల,గుడమును, దేనెను, నవోద్ధృతమగు దథిని, దక్రమును, నైవేద్యముతో గ్రహింపుము. శీతలమై, శర్కరాయుతమై, క్షీరస్వాదుపై,భోగసారమై,కర్పూరాదిసమన్వితమునగు నీతాంబూలము నాదృతి స్వీకరింపుము. అవీరచూర్ణమై రుచిరమై తరువిశేషరసోత్కర్షమై గంధముగలిగి యగ్నితోఁగూడి సర్వదేవతాప్రియమై చెలువారు ధూపమును బరిగ్రహింపుము. ఘోరాంధకారనాశైకహేతువయి శుభావహమయి దీప్తికరమై యున్న యీదీపమును మహాప్రభూ! కటాక్షముల వీక్షింపుము. శ్రీరాధామాధవా! కర్పూరాదిసమన్వితమై పరమపావనమై నిర్మలంబునై సర్వబీజజీవనము నగు జలమును బానార్థమై మనోమోదమొప్పఁ గైకొనుము. నానావిధసురుచిరకుసుమసమాయుక్తమై సూక్ష్మతంతు గ్రథితమై శరీరభూషణమయి తగు నీమాల్యమును స్వీకరింపుము. ఇంతియగాక శక్తికొలఁది సేక

రించియున్న పదార్థములను బూజోపయుక్తములను సమర్పించి వ్రతస్థానమున నుంచిన సకలవిహితవస్తువులను ఫలములను దరు బీజములను స్వాదువులై సుందరములుగ నున్న వానినెల్ల భక్తియుక్తి సమర్పింపవలయును. ఇట్లు సమర్పించి యావాహితదేవతలనెల్లఁ బ్రత్యేకముగాఁ బూజింపవలయును. ఇట్లు సకలదేవతలఁ బూజించి పుష్పాంజలిత్రయమును సమర్పింపవలయును. సునందనందకుముదులను, సకలగోపకులను, గోపికలను, రాధికాంబికను, గణపతి కార్తికేయులను, బ్రహ్మను, పార్వతీపరమేశ్వరులను, లక్ష్మిని, సరస్వతిని, దిక్పాలకులను, గ్రహములను, ననంతుని, సుదర్శనాయుధవరమును, పార్షదప్రవరులను, మఱియు సకలదేవతలను బూజించి దండాకారముగా నమస్కరించి బ్రాహ్మణులకు నైవేద్య మొసంగి దక్షిణల నిచ్చి శ్రీకృష్ణజన్మాధ్యాయోక్తకథను భక్తిభావితుఁడై వినవలయును.

అంతటఁ గుశాసనముననుండి వ్రతనియమమురీతి జాగరణ మాచరింపవలయును. ప్రభాతమున మేల్కాంచి యాహ్నికకృత్యములఁ దీర్చి శ్రీహరిని బూజించి బ్రాహ్మణభోజనమును జరపించి హరికీర్తన మొనరించ వలయును. అని నారాయణమూర్తి తెలుపుటయు, నారదుఁ డానందపరవశుఁడై యిట్లు ప్రశ్నించెను. నారాయణా! లోకనాయకా! దీనబంధూ! వేదోక్తమై సర్వసమ్మతముగ నొప్పు వ్రతకాలవ్యవస్థను వేదార్థము నాలోచించి పురాతనసంహితను దయమెయిం దెల్పుము.

ఉపవాసమునందు, వ్రతమునందు జాగరణమునందు నేమిఫలముగలదు. ఆదినమున భుజించిన నేమిపాపము లభించును. వేదవిద్వరా! కరుణించి వచియింపుము. అని ప్రశ్నింప శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యిట్లు వచించెను.

మునీంద్రా! వినుము. అష్టమీతిథి బ్రహ్మదేవతాకమగు రోహిణీనక్షత్రముతోఁగూడి యర్ధరాత్రసమయమునఁ గనుపట్టునేని అదియే ముఖ్యకాలము. ఆకాలమునందే శ్రీహరి యుదయించెను. ఆకాలమున శ్రీహరిని బూజించిన జయము సుకృతము లభించును. కాఁబట్టియే జయంతి యని దానికిం బేరు కలిగినది. ఆపుణ్యదినమున నుపవసించి వ్రతమొనరించి జాగరణము చేయవలయును. సకలసంశయములఁ బోఁగొట్టుకాల మిదియే. సర్వసమ్మతము ప్రధానము నగు. ఇది వేదవిద్వాణి. బ్రహ్మయే మున్ను వచించెను. ఆతరుణమున జాగరణ మొనరించి వ్రతము నుపవసించియే చేయవలయును. అట్లొనరించినఁ గోటిజన్మముల నార్జించిన పాపములు నశించును. సంశయము లేదు. మునీంద్రా! సప్తమీతిథితోఁగూడిన యష్టమి త్యజింపఁదగినది. కృత్తికావిద్ధ కాని రోహిణీనక్షత్రమందు దేవకీనందనుఁడు జన్మించెను. వేదవేదాంగగుప్తమై మిగుల శ్రేష్ఠమునగు శుభముహూర్తమునందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యవతరించెను. కావున రోహిణీ నక్షత్ర మతిక్రమింపఁగాఁ బారణ మొనరింపవలయును. తిథ్యంతమున శ్రీహరిని సమర్చించి దేవతలఁ బూజించి భగవ

ద్దిత్యావతారమును స్మరించుచుఁ బరమపవిత్రమై సర్వపాపప్ర ణాశనం బగుపురాణము నుపవాసాంగభూతముగను, సత్ఫలప్ర దముగను, సిద్ధికారణంబుగను భావించి పఠించవలయు. సర్వోప వాసములయందుఁ బారణము పగటిపూటనే చేయఁదగినది. అన్యథా యాచరించినచో ఫలహాని యగు. ధారణపారణ ములు పగటికాలముననే చేయఁదగినది. రాత్రియందుఁ బారణ మొనరింపరాదు. రోహిణీవ్రతమున నా నియమములేదు. మహా నిశనువదలి రాత్రికాలముననే పారణము చేయవలయును. విప్ర దేవార్చనమును జేసి పూర్వాహ్ణముననే పారణము చేయవల యును. సర్వసజ్జనసమ్మతమగు వ్రతము నాచరింపవలయు. రోహిణీవ్రతము నితఁరులు వలదన్నను ఆచరింపవలయును. సోమ బుధవారములలో నొకటి జయంతిదినమునఁ బొసఁగెనేని అట్టి జయంతీవ్రతము చేయు భక్తుఁడు మరల గర్భవాసదుః ఖము ననుభవింపఁడు. ఉదయమునఁ గొంచె మష్టమియుండి నవమి సంపూర్ణముగ నుండెనేని బుధసోమవారములలో నొక్కటి యపుడు వారమయ్యెనేని రోహిణీనక్షత్రము చెలు వారునేని అట్టి పుణ్యకాలము నూఱువత్సరముల కైనను లభిం చునా యన లభింపదు. అట్టి శుభతమకాలమున వ్రతము నా చరింపవలయును. ఆచరించుచో గోటిమానవులఁ దరింపఁజే యును. హీనసంపదలు గల భక్తులకీవ్రతము దప్పక యాచ రింపఁదగినది. అవకాశము లేదేని ఉపవాసమున్నను శ్రీహరి ప్రీతుఁ డగును. నానావిధోపచారములచేతను, భక్తిచేతను,

రాత్రి జాగరణముచేతను, శ్రీకృష్ణమూర్తి జయంతీవ్రతము నొసంగును. ద్రవ్యలోభము చేయక వ్రత మాచరించినఁ జక్కని ఫలము నొందఁ గలఁడు. విత్తశాఠ్యము చూపినచోఁ దత్తుల్యఫలము నే పొందును. అష్టమియందును, రోహిణియందును బారణము చేయరాదు. అట్లుచేసినచో నుపవాసాదిసాధితపుణ్యమును బోఁ గొట్టుకొనును. తిథి యెనిమిదిగుణముల హరించును. నక్షత్రము నాల్గుగుణముల హరించును. కానఁ బ్రయత్నపూర్వకముగాఁ దిథినక్షత్రాంతమునఁ బారణ మాచరింపవలయును. తిథినక్షత్రాంతకాలము మహానిశయం దైనచో తృతీయభాగమునఁ బారణమాచరింపఁ దగు. రాత్రియం దాఱుముహూర్తము లతిక్రమింపఁగా నవ్వలికాలము మహానిశ యనంబడును. ఆమహానిశయందు భుజించినచో బ్రహ్మహత్యాపాపము గలుగును. ఆకాలమునఁ దాంబూలము వేసికొన్నను, ఫలముల భక్షించినను, జలములఁ ద్రావినను, గోమాంసము విణ్మూత్రముల భక్షించినట్ల యగు. శుద్ధులగు పురుషులు ఫలహారముగూడఁ జేయరాదన నిఁక భోజనముమాట యిటఁ జెప్ప నేటికి? త్రియామను రజనీనామమునఁ బిలుతురు. ఆదియందు నాలుగుగడియలు, కొసన నాలుగడియలు దివసాద్యంత సంజ్ఞలుగలవి. జన్మాష్టమియందు జాగరణవ్రతముల నాచరించిన మానవుఁడు శతజన్మకృతపాపమునుండి విముక్తుఁ డగు కేవల జన్మాష్టమియందే యుపవసించిన అశ్వమేధఫలము వ్రతజాగరణముల మాసినను గ

ల్గును. బాల్య కౌమార యౌవనవార్ధకములం దొనరించిన సప్తజన్మముల వగుపాపములు నశించును. ఈవిషయమున శంకింపఁ బనిలేదు. శ్రీకృష్ణజన్మదివసమున నేనరాధముఁడు భుజించునో వాఁడు మాతృగమనదోషమును, బ్రహ్మహత్యాశతదోషమును బొందును. ఇంతియగాక కోటిజన్మార్జితపుణ్యము క్షీణించును. మఱియు నతఁడశుచియై, సభానష్టుఁడై దైవపిత్రకార్యములయందు యోగ్యుఁడు కాక యుండి మృత్యనంతరమునఁ గాలసూత్రమునందు రవిచంద్రులుండు దనుక నుండును. అందును గృహములు శూలతుల్యతీక్ష్ణదంష్ట్రాళుల భక్షింప బాధితుఁడగుచుండును. అట్టి పాపాత్ముఁడు మరల భారతవర్షమున జన్మించి యఱువదివేలయేండ్లు విష్ఠయందుఁ గృమియై యుండును. అవ్వల కోటిసహస్రవర్షములు గృధ్రరూపమునను, నూఱుజన్మములు సూకరరూపమునను, శతజన్మములు శునకరూపమునను, ఏడుపుట్టుకలు సృగాలరూపమునను, సప్తజన్మములు సర్పరూపమునను, జన్మసప్తకము కాకరూపమునను నుండి పిదప మర్త్యయోనిం బుట్టుకంగాంచి మూకతనొంది గళత్కుష్ఠియై మఱియుఁ బుట్టినతఱిఁ బశుఘ్నుఁడై వ్యాలగ్రాహియై మఱొకపుట్టువునందుఁ జోరుఁడై ధర్మహీనుఁడై లోభియై మృతినొంది వెండియుం బుట్టి రజకుఁడై క్రమమునఁ దైలకారకుఁడై దేవలకుఁడై బ్రాహ్మణుఁడై యందు నశుచియై ఉపవాసాసమర్థుఁడై యొకవిప్రునైన భుజింపఁజేసినచోఁ బాపము

క్షీణించును. ఇంచుక దానములు చేసిన నాఫలము ద్విగుణమగును. అప్పుడు దేవీమంత్రమును ప్రాణాయామపురస్సరముగా సహస్రము జపించి ద్వాదశపర్యాయము లావ్రతము నొనరించవలయును. నారదమునీ! కుమారా! ఇది వ్రతవిధానము. ధర్మముఖమునుండి వినినట్లు తెలిపితిని. వ్రతోపవాసపూజనముల నొనరింపకున్నచోఁ గలుగు పాపములఁ దెలిపితిని. ఈ రీతిని మది నిలిపి యాచరించవలయు. మునీంద్రా! యిదియ కృష్ణాష్టమీవ్రతవిధాన మని నారాయణుఁడు తెలుప నారదముని సంతుష్టాంతరంగుఁ డయ్యెను.

కంసుఁడు మంత్రులతో నాలోచించుట.

* ఆబాలిక యదృశ్యయై కంసునిమన స్సులికిపడం బలికి సకలదేవతావినుతులం గాంచుచు బహువిధనామధేయములఁ బూజ లందఁబోయెను. ఇట్టు లామాయాదేవి యదృశ్యరాలు కాఁగా కంసుఁడు దిక్కుదోఁచక కొంతసే పుండి పదంపడి తనప్రయత్నము నిష్ఫలముకాఁగా ముందు తాఁ జేయఁదగు కార్య మేది యని యాలోచించుటకైన మనస్సు సమర్థము కాకపోఁగా ప్రపంచము మునిఁగినట్లు, ఆకాశము నెత్తిపైఁబడినట్లు తలంచుచు ఖడమును విసరివైచి దైవయత్నమును మార్పరా దనుసూక్తి నిజమని తోఁపఁగా నింకేమి గతి?

* ఈకథ బ్రహ్మపురాణము డెబ్బదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

ఎట్లు కార్యమును సాధింతును? ఎవరు తోడ్పడువారు? అక్కటా! దైవ మింతటి క్రూరచిత్తమగునే? యని తలపోసికొనుచు నిట్టూర్పులు పుచ్చుచుఁ, గన్నీరు స్రవించుచుండఁగా దీనుఁడై యింటికింబోయెను.

తన మందిరమును జేరి యించుకయైన నాలసింపక దారుణచిత్తులు క్రూరకార్యనిరతులు పరుషవచనులు భయంకరరూపులు నగు ప్రలంబకేశిప్రముఖుల రావించి యథోచితాసనోపవిష్టులగు వారిం గాంచి దైవమును దూఱుచు నిట్లు పలికెను. ఓప్రలంబమహాసురా! ఓకేశిదనుజేశా! ఓధేనుకాసురవర్యా! ఓపూతనా! ఓయరిష్టాదిదానవోత్తములారా! నావాక్యము నాలకింపుఁడు. నన్ను వధించుటకై యింద్రాదులు నిర్జరులు మునులును దుర్మతులై గొప్ప ప్రయత్నమును జేసిరి. నాప్రతాపాగ్నికిఁ దాళఁజాలక మూలమూలల నొదిగియున్న యీనీచులగు దేవతలకుఁ దదధీశులకు మునులకు భయంపడను. వీనిని లెక్కింపను. కాని యాబాలిక యంబరమున నిల్చి పలికిన పలుకులు ములుకులవలె మదినాటి నన్నేఁచుచున్న యవి. ఆశ్చర్యమునుగూడఁ గలిగించినవి. దేవతలు నన్నుం జంపఁ బ్రయత్నించుట నేనెఱుఁగుదును. నాకించుకంతయు జంకుగలుగలేదు. కాని యాబాలిక పలుకుల కుల్లము తల్లడిల్లెడు. స్మరించినంతనే మది నుడికించుచున్న యామాటలు మీకుఁ జెప్ప నోరాడకున్న యది. ఇంక నాప్రయత్నమును వినుఁడు.

నన్నుఁ జంప దేవత లెంతటి ప్రయత్నముల నొనరించిరో వారి నడంప నేనును గొప్పప్రయత్నముల ననేకభంగుల నొనరింపవలయును. ఆదురాత్ముల నామము ప్రపంచమున లేకుండఁ జేయవలయును. ఆబాలిక వియద్వీథినిలిచి భూతభవ్యభవత్ప్రభువు నన్నుం జంపఁ బుట్టియున్నాఁడు. జాగ్రత్తపడుము. అని నన్నుం గూర్చి పలికెను. ఆబాలిక నాసోదరియగు దేవకీగర్భసంభూతుఁడాలు. కావున భూమండలమునఁ బుట్టియున్న బాలకులను జంపు ప్రయత్నము చేయవలయును.

'ఉత్పన్నశ్చాపి మృత్యుః'

అని వచించిన కారణమున నిపుడేపుట్టినవాఁ డని గ్రహింపఁదగియున్నది. అనఁగానే శిశువునందు లోకసామాన్యబలాధిక బలాదులు కనుపట్టునో ఆశిశువును వధింపవలయు. నన్నుం జంపఁ బుట్టినవాఁడు భగవదంశసంభూతుఁడు కావలయుఁ గదా. అట్టివానిగుణాదులు లోకసామాన్యములుగాక యద్భుతజనకములుగా నుండవలయు. కావున నట్టి శిశువులం దెంపున వ్రందింపవలయు. ఆప్రయత్నమును మనము తప్పక చేయవలయు? ఈవిషయమున మీసహాయము నాకుం గావలయును. అని పలుక వారెల్ల నేకవాక్యముగా నందుల కంగీకరించి తమరాపని నెఱవేర్చిగాని విరమింప మని బీరములు పలికిరి. అందుఁ గొంద ఱిప్పుడపోయి మర్త్యలోకమెల్లఁ గలయఁ గ్రుమ్మరివత్తు మని మీసములు మెలిపెట్టిరి. కొంద ఱీవిష

యమున నింతగా నాలోచింపవలయునా? స్వల్పకార్య మిది కదా యనిరి. నేనొక్కఁడన పోయి లోకముల నెల్లఁ దిరిగి యట్టిశిశువులం బొరిగొని వత్తు నని యొక్కఁ డనియెను. ఇట్లు వారెల్ల నాతని భీతిపోవునట్లు కార్యతత్త్వ మెఱుంగక తోఁచినట్లు ప్రల్లదము లాడిరి.

కంసుఁ డామాటల నమ్మి మోసపోయెను. దేవతాకార్య మెఱుంగ శక్యమా యని యూహింపఁజాలకుండెను. బాలిక యిట్లు పలుక సాధారణముగాదు కదా? యిందేదో యుపద్రవ ప్రయత్నము దేవతాకృతముకలదు. దీనఁ జేటువాటిల్లు నని నిశ్చయింపఁ జాలకపోయెను. భగవచ్చేష్టితము నావంటివాని కెఱుకపడునదియా? యని తెలివితో నూహింప శక్తుఁడు కాఁ డయ్యెను. మూర్ఖుఁడు కాన తనవంటివారిమాటలు సార్థకము లని నమ్మెను. వారి నిండ్లకుఁ బోవం బనిచి యభ్యంతరమందిర మున కరిగెను.

ఇట్లరిగి తనలోఁ దాఁ దలపోసికొనుచుఁ గారాగారము నుండి దేవకీవసుదేవుల రావించి బంధవిముక్తులఁ జేసి బహుమానపురస్సరముగా వారిని గూరుచుండ నియోగించి సమయోచితవాగ్వైఖరి మెఱయ నిట్టు లనియెను.*

శ్లో. అహెూ భగిన్యహెూ భావ మయావాంబతపాప్మనా,
పురుషాద ఇవాపత్యం బహవో హింసితాస్సుతాః.

* ఇప్పట్టున భాగవతాదులందున్న విషయములుగూడఁ గలిపి వ్రాయఁబడు నని యెఱుంగ నగు.

సత్వహం త్యక్త కారుణ్య స్త్యక్తజ్ఞాతి సుహృత్ఖలః,
కాంస్తు లోకాన్ గమిష్యామి బ్రహ్మహేవ మృతశ్శ్వసన్.
శ్రీభాగవతే. ౪. అ. ౧౬. శ్లో.

ఉ. పాపుఁడ బాలఘాతుకుఁడ బంధువిరక్తుఁడ దుష్టచిత్తుఁడన్
గోపనుఁడన్ జరన్మృతుఁడఁగ్రూరుఁడబ్రాహ్మణహంతభంగిమీ
పాపలఁ జంపితిన్ బయలి పల్కుల నమ్మితి సాధులార! నా
పాపము లుగ్గడింపక కృపాపరులై కనరే శమింపరే.
శ్రీపోతనకవి.

పై రెండుశ్లోకముల కిదియేపద్యము. "పురుషాద ఇవాపత్యమ్" అనుమూలమునకు "పురుషాదో రాక్షసో యథా స్వాపత్యమేహి నస్తి తద్వత్" అని వ్యాఖ్య. ఈభావము పద్యమున వదలివేయఁబడినది. రెండవపాదమునఁ గలవిశేషణములం బట్టి యీభావము రాదా యన్న నెట్లో వచ్చును. ఇంతకన్న నధికార్థమే కనఁబడుచున్నది. ఇంతియగాక "కాంస్తులోకాన్ గమిష్యామి బ్రహ్మహేవమృతశ్శ్వసన్" అను దాని యందుఁగల యర్థచమత్కృతి పద్యమునఁ గానరాదు. బ్రహ్మహత్య యొనరించిన వానివలె మృతినొందిన పిదప నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు (ఇట్టి ఘోరపాపముల నొనరించితినే. ఏమి నాగతి యని చింతించుచు) ఏలోకములకుఁ బోవుదును. మహాపాపము నొనరించిన వాని కేలోకము వాసార్హమో అద్దియే నాకని దానిభావము. ఆభావము పద్యమున బ్రాహ్మణునిఁజంపిన వాని

వలె మీపాపలఁ జంపితి నని తెనిఁగింపఁబడినది. ఈయాంధ్రమున మిగుల నర్థచమత్కృతి కలదు గాని మూలము ననుసరింపఁబడలే దని మాత్రమే చెప్పఁదగినది. రసాలవాలమే యీ పద్యము. సంశయమే లేదు, మహాకవిపుంగవుని పద్యము సకలపాపలతాలవిత్రమని యిటఁ జేర్చితిని. అట్టి మహాత్ముల స్మరించుటయుఁ బుణ్యకార్యము కదా.

కంసుఁడు దేవకీవసుదేవుల వేఁడుట.

ఓప్రియసోదరీ! బావా! మిగులఁ బాపాత్ముఁడ నగు నాచే మీపెక్కు తనయులు హింసింపఁబడిరి. ఈకార్యముక్రూరరాక్షసుఁడు తన సంతానమును దానే హింసించునట్టి దనవలయు. కరుణాలేశములేనివాఁడను. బంధువులను మిత్రులను విడనాడితిని. మూర్ఖుఁడను. ఇట్టి క్రూరకార్య మొనరించిన నేను బ్రహ్మహత్య యొనరించిన వానివలె నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు నేలోకములకుఁ బోఁగలనో తెలియఁజాలకున్న వాఁడను. మీ పుత్రులను వృథా సంహరించితిని. *నామృతికై వేఱొకఁడు పుట్టిన వాఁడు. తెలియక మిన్నుల వాక్కులను నమ్మి మీపాపల వధించితిని గదా. దీన నేమి మేలు నాకుఁ జేకూరెను? ఊరక మహాపాతకమును సంపాదించుకొంటిని. ఏమి చింతించిన నిఁక

* 'కోప్యన్యఏవ నాశాయ బాలో మమ సముద్గతః' అని బ్రహ్మపురాణము.

నేమిలాభము. ప్రియసోదరీ! బావా! నాపల్కు లాలకింపుఁడు. ఆనాఁడు మహోత్సాహమున రథము గడపుచుంటిని. నాయుత్సాహ మింతయని వచింపనలవిగాకుండెను. ఆతరుణమున నాయుత్సాహ మంతరించునట్లు, మనస్సు దుఃఖాంబునిధిలో మునుఁగునట్లు వియత్పథమునుండి నీసోదరి యష్టమగర్భము నీకు మృత్యువని శబ్ద మొక్కఁడు చక్కఁగా వినఁబడియె. తుచ్ఛములగు నీప్రాణములయందుఁ గలమోహమున నింతటి చెడుకార్యములను జేసితిని. తలపోయఁగాఁ బ్రాణుల నందఱను నిజోచితకర్మములు వరుసగాఁ ద్రిప్పుచుండుననియుఁ, బ్రాణు లొక్కొక్కరూపమును ధరించి యొక్కొక్కమార్గమున గమనాగమనము లొనరించుచు నాయాయి ఫలముల నొందుదు రనియుఁ దేటపడియెడు. కాఁబట్టి చంపువాఁ డెవ్వఁడు? చంపఁబడువా రెవ్వఁడు? ఎవ్వరికిఁ గాని కర్తృత్వము లేదు. కర్మములు వారివారి నాడించుచుండును. చర్మనిర్మితప్రతిమలవలె దేహధారు లాడుచుందురు. అంతియకాని చంపునవి కర్మములేకాని ప్రాణులు గారు. ఒక్కొక్కఁడును శత్రువుల జయించితిననియు; లేక శత్రువులచే భంగము వాటిల్లెననియుఁ జెప్పుకొనుచుందురు. ఆత్మకు విరోధముగాని మైత్రిగాని లేవు. పగకు మైత్రికి సూత్రప్రాయము కర్మముగాని వేఱొక్కటిగాదు. కావునఁ జింతింప నక్కఱలేదు. బాలకు లెల్ల స్వకర్మమున హతులైరి. కొడుకు లెక్కడ? మీ రెక్కడ? ఏమిసంబంధము?

ఆయురంతము కాఁగా హతులైరి. ఇందుఁ గర్తృత్వ మెవ్వని కిఁ గలదు?

అని మంచి మాటలాడి కన్నీరునించి వారి మనస్సులు కరగఁ జేసి వారికి నమస్కరించెను. కారాబంధనముల వదలింపఁ జేసెను. ఎన్నియో నీతులు దెలిపెను. కర్మకృతమేగాని నా తప్పు లేదని జ్ఞాన ముపదేశించెను. అయిన దానికి వగచి లాభము లేదని బుద్ధిగఱపెను. మీరిఁక సుఖముగ నుండుఁడు. జరగినదానిని స్మరింప వలదని వేఁడెను. నన్ను మన్నించి కరుణాంతరంగులరు గండని వినయము లొలుకఁ బలికెను. దీనుఁడై వారి నెన్నియోభంగులఁ బ్రార్థించెను. ఏయేవిధముల వారిని సంతోషింపఁ జేయనగునో అన్నిరీతుల సంతోషింపఁ జేసెను.

ఇట్లు వారి నాశ్వాసించి పోవం బనిచి యంతఃపురమునకుం జని యీయెడరు తప్పించుకొను టెట్లు ˆని యోజించుచుండెను. కొంతసే పిట్లు తలంచుచు నెట్లో యారాత్రిని గడపెను. కాని నారద వాక్కులు, ఆకాశవాణియు, నసత్యములు కావనియు, నందులకుం దోడు ఆబాలికవచించిన వాక్కులు వానిమనస్సును గలంచుటచే నించుకంతయు శాంతినొందకపోయెను. తెల్లవాఱుజామున లేచి నిత్యకృత్యములం దీర్చి యీాదినమే గూఢచారులం బంపి రాష్ట్రముల వెదకించి బాలకుల నధికదేశ్యాలురఁ జంపింపవలయు ననియుదలఁచెను. యథాకాలమునకు ముందే యాలోచనమందిరమునకు వచ్చి ప్రలంబాదు

ల మరల నప్పించి వారితోఁ రహస్యాలోచనము లొనరించుచు సత్వరము నీకార్యమును సాధింపవలయు నని వారిని హెచ్చరించుచు వారాడు బీరముల విని యించుక యూఱడిల్లుచు బాలిక పలుకులు స్మృతికిం దగులఁగా నక్కటా! యెట్లీయెడరు నుండి తప్పించు కొందునా యని విచారించుచునుండెను.

వసుదేవుఁడు నందాదుల వ్రేపల్లియకుం బొమ్మని ప్రోత్సహించుట.

* వసుదేవుఁడు భార్యతోఁ గంసునిచే విముక్తినొంది స్వగృహమునకుంబోయి మనమున నపరిమితానందము ననుభవించుచు బాహ్యమున విచారము గలవానివలెఁ బ్రవర్తించుచు నుండెను. ఏదినమున శ్రీహరి వసుదేవునిచే నందగృహమునకుఁ జేర్పఁబడియెనో ♦ ఆరాత్రి త్రోవలో వసుదేవుఁడు నందాదుల మధురానగరంబునకుఁ గప్పముఁ గట్టునిమిత్త మరుగువానిం గాంచెఁ గదా. ఆనందాదులందఱు మధురానగరంబునకు వృష్టిబాధితులై యరుదెంచి కంసునింగాంచి కప్పము

---

* ఈగాథ బ్రహ్మపురాణము డెబ్బదియైదవ యధ్యాయమునుండియు, నితరపురాణములనుండియు గ్రహించి యథార్థముగా వ్రాయఁబడునని యెఱుంగఁ దగు.

♦ ఈ కథ భాగవతమున నించుక మార్పునొందింపఁబడినది. పుత్రోత్సవానంతరమున నందుఁడు మధురానగరమున కరిగి కప్పము చెల్లించి నట్లున్నది. దీనఁ గథకేలాటికళంకము లేదని తెలియుటగ్గాము.

లు సమర్పించిరి. యథోచితమర్యాదలం గాంచి పురంబుల కరుగఁదలంచి యుండిరి. వసుదేవుఁడును గార్యాంతరమున నరుగుచుఁ గనఁబడిన నందాదులం గాంచి మహోత్సాహమున నలరు నందునితో నార్యా! నీవదృష్టవంతుఁడవు. నిన్నుం బోలు నదృష్టశాలురు లేరు. ముదుసలితనమున సత్పుత్త్రుండుదయించెఁ గదా. ఇంతకన్న నదృష్ట మింకెట్టిది? వార్షికమగు కప్పము భూనాథునకు సమర్పించితివి గదా. వచ్చినపనియైనదిగదా. ఇఁక నిటఁ దడవుసేయక వ్రేపల్లియకుం బొమ్ము. వచ్చినపని నెఱవేఱగనే స్వస్థానమున కరుగవలయునని పెద్దలందురు. కాన గోకులమునకు వేగంబ పొమ్ము. నాకును గుమారుఁడు రోహిణి యందు జన్మించినవాఁడు. ఆశిశువును నాకు బదులుగ నీవే రక్షించుచుండుము. నీకుమారునివలె నాతనిం జూచుకొమ్ము. ఐన నొక్కమాటఁ జెప్పెద. సంతతిలేదని చిరకాలము చింతలం గూరితివి. ఎన్నియో వ్రతములాచరించితివి. అట్టి నీకీ శుభసమయమున ముద్దులకుమారుఁడు జనించెను. లోకమున సంతతి విహీనునకు సౌఖ్యము లేదని పెద్దలందురు. సోదరా! నిన్నుం గంటిని. ముదముం గంటిని. చిరకాలము శ్రమములం జిక్కిన నాకు నీవు కనఁబడుటయు నదృష్టమే. మన మొకచోటనుండు నవకాశము కలుగ లేదు. నదీజలములందుఁ గలిసి పోవు దారుద్వయము తరంగచలనమున వేఱుచేయంబడి యెడబాటు పొందులాగునఁ బలువంతలఁ

గుండువారు మిత్రులం గలిసియుండు భాగ్యముగలవారు కారు. నందా! మనగ్రామములందలి యావులు రోగములు లేక సుఖముగా నున్నవికదా. ధేనువులు చక్కఁగాఁ బాలిచ్చుచుండును గదా. తటాకములు, సరస్సులు, పల్వలములు జలపూరితములై యున్న యవి కదా. యాలమంద లుండు తావులఁ గ్రూరమృగముల సంచరణము లేదు కదా. మనపల్లెలు చక్కగా నుల్లసిల్లుచున్న యవి కదా. పచ్చని పచ్చిక బయళ్లు కలవుగదా. అడవుల నాకు జొంపములు వెలయుచుండును గదా. నందా! ఏగృహస్థుఁడు తనవారిని భోజనాదులచేఁ దృప్తిపఱుపక వారితో సరసాలాపములాడక యెందో జీవించుచుండునో అట్టి గృహస్థునకు నేవిధమగు సంతోషమైనఁ గలదా వచింపుము. మఱొక్కమాట! నీభార్యయగు యశోదనొద్ద నీవును ఆమెయు నలరింపఁగా నిన్నుఁ 'దండ్రీ' యని పిలువఁగ నామెను 'దల్లీ' యని పిలువఁగ నొక బాలకరత్నము నాకుమారుఁడే యయ్యు నందున్నవాఁడు. మఱువకుము. ఇఁక బొమ్మనియె.

నందుఁ డీమాటల కాశ్చర్యమునొంది వసుదేవా! నీకుమారుల నందఱ నీపాపాత్ముఁడు కంసుఁడు హింసించెను. తుదకు ఆఁడుబిడ్డను ఛేదింప నెగురవేయుఁగా నాబాలిక దైవయత్నమున నంబరముననే యదృశ్యురాలయ్యె నఁట. ఇట్టి యాపదలం బడితివి. దైవయత్నమునకు నీవు ప్రతీకారమేమిచేయఁ గలవు? సజ్జనుఁడు దుఃఖములకు విచారింపఁడు. అట్టి నీవు నా

కుమారుని నీకుమారునిగా భావించుటయు నాకొడుకే యను టయు విచిత్రము. దీనియర్థము నాకుం దోఁపకున్న యది. అనియెను. వసుదేవుండు నామాటలకు బదులుచెప్ప నుంకింపక నందా! ఏమో పల్కితివి. నాసూనుని నీసూనుఁ డనఁగూడదా. భేదమేమి? వచ్చినపనిఁ దీర్చితివి. ఇఁకఁ దడయుట పాడిగాదు. వేగంబ గోకులమునకుం బొమ్ము. నీకందు నన్నియు మేలయ్యెడు మని సాగనంపెను.

* వసుదేవునిచే ననుజ్ఞాతుఁడై నందుఁడు పరమానందమున గోకులమును బ్రవేశించెను. ఆతురంబునఁ బురిటింటిలోనికింబోయెను. భూమిపైనున్న కుమారునిఁ గాంచెను. నవనీరదాకారము విలసిల్ల నతిశయసుందరాకారుండై నగ్నుఁడై యాబాలుఁ డుండెను. గృహాలంకారభూతుఁ డగు నాకుమారుఁడు శరత్కాలరాకానిశాకరప్రతీకాశమై మోము వెలయ నీలేందీవరనయనములు మురువుచూప నెంతో వేడుకగా నుండెను. మఱియు నత్తఱి నాయుత్తమబాలకుఁడు ఏడ్చుచు నంతలో నవ్వుచు వేణుగానప్రియత్వము హస్తనిక్షేపణమునఁ దెలియఁజేయుచుఁ బాదము లరవిందములకు సిగ్గునొదవింప నల్లారుముద్దుగా నుండ నందుఁడు చక్కఁగాఁ గాంచి యశోదం గూడి పరమానందసాగరమున నోలలాడెను. అంత ధాత్రి

* ఇటనుండి కథను శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౬౫ శ్లోకమునుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

యాశిశురత్నమును బొదిగిట నిడుకొని * శీతోదకమున స్నానము చేయించెను. వెంటనే నాడీచ్ఛేదము చేసెను. గోపికలందఱు బాలు నాశీర్వదించిరి. గోకులమున నున్న గోపికలెల్ల నుల్లాసముల శ్రోణీభరమున నడకలు మందములు కాఁగా చలద్వక్షోరుహములు లలరారఁ జనుదెంచి నేత్రఫలమగు నాకుమారమణిం గన్గొనిరి. బాలికలు యశోదానవయస్కలగు తరుణులు బ్రాహ్మణభార్యలు వచ్చి సూతికాగృహమునకు మంగళాశిషము లిడిరి. బాలునిఁ గన్నుల కఱవుదీఱఁ గాంచిరి. కొందఱు మందయాన లాబాలకు నెత్తుకొని ముద్దాడి రూపము నుతించుచు నందే యుండిరి.

అంత నందుఁడు సచేలస్నానమొనరించి ధౌతవస్త్రముల ధరియించి పారంపర్యవిధిని జరపెను. బ్రాహ్మణులకు భోజనమిడి హృష్టమతులం గావించి శుభాశిషముల నిప్పించెను. బహువిధవాద్యధ్వనులు చెలరేఁగెను. స్తుతిపాఠకులకు ధనము నొసంగి తృప్తులం గావించెను. అంతట నందుఁ డుప్పొంగునానందంబున విప్రోత్తములకు ధనరాశి నొసంగెను. మిగుల మేలైనరత్నములను, పగడములను, హీరకముల సాదరంబుగా నిచ్చెను. సువర్ణమిశ్రితములగు తిలరాసుల నపమృత్యు పరిహారా

---

* 'ధాత్రీతం స్నాపయామాస శీతతోయేన బాలకమ్' అని మూ. దీనిచే మధురాప్రాంతములఁ జల్లని నీటితోఁ దొలుతటిస్నానముచేయించు టాచారముగ నున్నట్టు కనుపట్టు.

ర్థము దాన మిచ్చెను. వెండిని, ధాన్యరాశిని, వస్త్రములను, గోసహస్రమును, పాలు, పెరుగు, శర్కర, వెన్న, నేయి, తేనె, లడ్డుకంబులఁగూడిన మిష్టాన్నమును, స్వాదుమోదకములను, సర్వసస్యాఢ్యయగు భూమిని, వాయువేగ తురంగములను, తాంబూలములను, తైలములను, దానముగా నొసంగి పరమానందభరితుఁ డయ్యెను. సూతికాగృహమునకు దుష్టగ్రహపీడగలుగకుండ రక్షించుటకు విప్రోత్తముల నియోగించెను. మంత్రజ్ఞులగు నాభూసురులు స్వకర్మపరతులై యుండిరి. మఱియు నందుఁడు సోదరులై ముదుసలులు నగు గోపాలకుల నాసూతికాగేహరక్షణార్థము నియోగించెను. గోపిక లాదృతిమై నందాజ్ఞనం దుండిరి. శ్రీహరినామైకమంగళములగు వేదములఁ బఠింప నియోగించెను. భక్తిచే నందుఁడు బ్రాహ్మణుల ద్వారా సకలదేవతాపూజల నొనరించెను. గోపికలు గోపకులు సకలాభరణములం దాల్చి సంతోషమునఁ జిఱునవ్వులు ముఖముల నలంకరింపఁ ద్వరపడి నంద మందిరమును జేరిరి. జ్యోతిశ్శాస్త్రమునఁ బండితులగు పెక్కుమంది సిద్ధాంతులు వాఙ్నియమముగలిగి పుస్తకములఁ గరంబులం దాల్చి వేవేగ చనుదెంచిరి. విప్రపత్నులు సంతోషాంబుధిమునుంగుచు వయస్సు చెలువుసూప వచ్చిరి. వృద్ధవిప్రపత్నులును యశోదానందనుం జూడఁగోరి వచ్చిరి. బాలికాబాలకులు అందఱికన్న ముందు చనుదెంచిరి. నందుఁడు వారందఱ రత్నాభరణవస్త్రాదు లొసంగి

యలరఁజేసెను. సాదరముగా ననేక ధేనువుల వారి కొసంగెను. పెద్దలకెల్ల నమస్కరించి వినయమున వారి యాశిషములఁ బరిగ్రహించెను. వచ్చిన పెద్దలందఱు జయాశిషముల నీయఁగోరి యాబాలకుం గాంచి హర్షించి దీవించిరి. సిద్ధాంతుల యనుమతంబున నందుండు చేయఁదగిన కృత్యముల నెల్లఁదెలిసికొని యారీతి నొనరించెను. ఈరీతి సంస్కారసంస్కృతుఁడై యాబాలుఁడు సర్వజ్ఞుఁడయ్యుఁ బ్రాకృత బాలునిరీతి నలరారుచుఁ జంద్రరేఖవలె వృదినొందెను. బలభద్రుఁడును నందమందిరముననే యుండి తల్లి స్తన్యమును గ్రోలుచుఁ బెరుగుచుండెను.

రోహిణియు సకలసుగుణాభిరాముఁ డగు రామునింగాంచి పరమానందమున నలరుచు సజ్జనులకు ధనముల నొసంగెను. ముత్తైదువులకు నూనె, సిందూరము లోనగు వస్తువుల నొసంగెను. వారావస్తువులం గైకొని యాశీర్వదించి తమతమ గృహంబుల కరిగిరి.

శ్రీకృష్ణమూర్తి యవతరించిన రాత్రి నందునకుఁ గుమారుఁడు గలిగె నను శుభవార్త వినఁబడగనే వృద్ధవనితలందఱు సంతోషమున మైమఱచి సూతికాగృహమునకు రాఁ బూని తమలోఁ దాము సంభాషించుకొనుచుండి

ఆ. ఏమి నోము ఫలమొ యింతప్రొద్దొకవార్త
వింటి మబలలార వీను లలర

మన యశోద చిన్ని మగవానిఁ గనె నఁట
చూచివత్తమమ్మ సుదతులార!

అని పలికిరి. ఈపద్యము పోతనగారి భాగవతమునఁ గనఁబడి యెడు. ఈపద్యమునందుఁ గల "ఇంత ప్రొద్దోకవార్త, మన యశోద చిన్ని మగవాని గనె నఁట" యనుపదములకు మనలోఁ గొందఱు పండితులు విచిత్రరీతుల నర్థములఁ దెలుపు చుందురు. ఇంతకాలమునకు మంచివార్త వింటిమి. ఇది యాశ్చ ర్యజనకము. మనయశోద = మన మిఁక నీమెకు సంతానము గలుగదు. వృద్ధురా లగుచున్న దనుకొనుచున్న యశోద. చిన్ని మగవానిగ = చిన్నిపాపనిని. ఆమె యొద్దుకుఁ బొడవునకు నింత కాలమునకు జేనెడు బెత్తెడు మగవానిఁ గనె నఁట యని యప హాస్యముగ మాటలాడుకొని రని యర్థములఁ జెప్పుచుందురు. అట్టి యర్థము లీపద్యరత్నమునఁ గనరావు. చాలకాలమునకు మనయశోదకుఁ జిన్నిపాపఁ డుదయించె నఁట. త్వరపడి రండు. పోయి చూచివత్తుము. ప్రొద్దు పోయినదని మానరాదు. అని దీనిభావము. దీనిచే మహోత్సాహమునఁ జనుదెంచునట్లు గనఁబడునేగాని నవ్వులాటలుగా మాటలాడినట్లు గానరాదు.

శ్లో. గోప్యశ్చాకర్ణ్యముదితా యశోదాయా స్సుతోదయమ్,
ఆత్మానం భూషయాం చక్రు ర్వస్త్రాకల్పాం జనాదిభిః.

అని మూలము.

ఇట్టి ఘట్టములఁ బోతనమహాకవి తన చమత్కృతిని బలుభంగు లఁ జూపి యున్నవాఁడు. మూలార్థము నెంతయో జాగ్రత్తగాఁ బోషించెను. అంతతో మానక శాఖాచంక్రమణముగా నెన్ని యో ధ్వనర్థములఁ గల్పించుకొని సృష్టి కర్తృత్వమునొందె ను. అట్టిపద్యముల కిట్టి విపరీతార్థములఁ జెప్పుట సరసముకాదు.

ఇట్లు బలరామశ్రీకృష్ణులు సకలలోకమంగళకరు లుద యించిరి. ఆశుభదినమున గోకులమెల్లఁ జూడఁజూడ వేడుకగా నుండెను. సంతోషమున విఱ్ఱవీఁగక సకలవిధాలంకారముల మేనులఁ గైసేసికొనక యున్న ప్రాణి లేకుండెను. గోవులు గోలోకనాయకుఁ డరుదెంచెఁ గదా యన్న సంతోషమున ద్విగుణముగాఁ బాలిచ్చెను. దూడలం బొరవంబులఁ దమ యానందమును దెలిపెను. పశువులకు నిట్టిజ్ఞానము లేదని కొంద ఱందురు. కాని వారి కించుక లోకజ్ఞానము తక్కువయునక తప్పినదికాదు. పాఠకు లీచాపల్యమును క్షమింతురుగాక.

'అంత స్సంజ్ఞా భవంత్యేతే సుఖదుఃఖ సమన్వితాః.'

అని వృక్షవిషయమునఁ బ్రాచీను లనువదించిరి.

శుచిర్భూత్వాతరోః పూజాం కృత్వా స్నానానులేపనైః,
రోపయే ద్రోపితశ్చైవ పత్రైస్తైరేవజాయతే.

బృహత్సంహిత. ౫౧ అ. ౬ శ్లో.

సాయం ప్రాతశ్చ ఘర్మాంతే శీతకాలే దినాంతరే,
వర్షాసుచ భువశ్శోషే సేక్తవ్యారోపితాద్రుమాః. ౯ శ్లో.

ధ్రువమృదుమూలవిశాఖాగురుభం శ్రవణ స్తథాశ్వినీహస్తమ్,
ఉక్తాని దివ్యదృగ్భిః పాదపసంరోపణేభాని. ౬౧ శ్లో.

అని ప్రమాణములు కనుపట్టెడు. వృక్షములకుఁ బరిశుద్ధుఁడై పూజచేయవలయు నని చెప్పఁబడినది. స్నానానులేపనములే పూజయని ప్రతిపాదింపఁబడినది. ఇంతియగాక 'దివ్యదృగ్భిః పాదపసంరోపణేభాని ఉక్తాని' యని శ్రీ వరాహమిహిరాచార్యులు నేటికి పండ్రెండువందల సంవత్సరముల క్రిందట వచించిరి. జ్ఞానదృష్టిగల మహాత్ములు వృక్షముల స్థితిగతులఁ దెలిసికొనఁ జాలుదురని మోమోటమి మాని ఆచార్యులు వచించిరి. వృక్షముల విషయమై నూతనపరిశోధకులు ప్రాచీనోక్తులను దృఢపఱచుచున్నవారు గదా. ఈవఱకు నమ్మనివారిపుడు పండ్లిగిలించుచు నబ్బా! పూర్వులమాటలు రిత్తలనుట బుద్ధితక్కువగదా యనుచున్నవారు. వృక్షముల విషయమై యిట్లుండఁగా నంత కన్న నెక్కువ జ్ఞానముగల వని మనుజులకుం దెలుఁపుచున్న పశువులకు నందును గోవులకు నట్టిజ్ఞానము లేదనుట కేవలము వెఱ్ఱితనముగాక మఱేమిటి?

పశుజాతిలో గోవులమించిన జ్ఞానముగలజాతి మఱొకటి గానరాదు. కాఁబట్టియే లోకమున మంచివానిని "గోవువంటివాఁడు" అనుట. గోవు మనుష్యులకుం గూడ నుదాహరణమైనది. చూచితిరా. దానియం దెంత మహిమముగలదో. అట్టిగోవులు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యవతరించు తఱిఁ దమ

యానందమును దెలుపు ననుట న్యాయమే గాని యిం దాశ్చ ర్య మేమియు లేదు. మఱొక్క యాశ్చర్యము గనఁబడియెడు. గోవుల కట్టి జ్ఞానము లేదనుటయే యచ్చెఱువును బుట్టించును. అట్టివారమాట యిటఁ బ్రస్తావింప నేల? ప్రకృత మనుసరిం చెద. ఇట్లు గోకులం బంతయు సంతసమునఁ బొదలుచుండెను. యశోదారోహిణులు నందుఁడు మహానందసాగరమున మునిఁగి తేలుచుండిరి.

శ్రీకృష్ణమూర్తి బాల లీలలు.

శ్లో. అపాంగరేఖాభి రభంగురాభి
రనంగలేఖా రసరంజితాభిః,
అనుక్షణం పల్లవ సుందరీభి
రభ్యర్చ్యమానం విభుమాశ్రయామః.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౧౦ శ్లో.

శ్లో. కరారవిందేన పదారవిందం
ముఖారవిందే వినివేశయంతమ్,
వటస్య పత్రస్య పుటేశయానం
బాలం ముకుందం మనసాస్మరామి.

ప్రాక్తనసూక్తిరత్నము.

పాఠకులారా! భక్తిరసప్రపూర్ణహృదయులారా! శ్రీపర మేశ్వరుఁడు గోలోకమునుండి సకలకల్మషవినాశార్థ మవతరిం చిన కథను బఠించితిరి. వారికిముందే యవతరించి తత్సహాయ

మొనరింప సంసిద్ధులగు దేవతలలోఁ గొందఱచరిత్రము లీవరకే చదివితిరి. ఇఁక నారాయణమూర్తికిఁ గుడిభుజమనందగి దుష్ట సంహారమునకుఁ దోడ్పడఁ జాలు నరుని (అర్జునుని) జన్మమును వినవలసియుండును. ఐనను శ్రీహరి యుదయించినవెంటనే లోకులకుఁ గనఁబఱచిన సర్వజ్ఞత్వ సర్వనియంతృత్వముల మును ముందుగాఁ బఠింపఁగల కుతూహలము భక్తుల కుండునని నేనెఱుంగుదును. కాన నర్జునుఁడు లోనగు వారిజన్మముల నిట వ్రాయఁబూనక శ్రీకృష్ణబాలలీలల నిపుడు వ్రాయఁ దలంచితి. కొన్నింటిని వ్రాసి యవ్వల నర్జునాదులజన్మకథనమును దెలిపెద. ఇది యొకయపరాధముగా భావింప రని నమ్మెదను.

శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తొలుదొలుతఁ దల్లిదండ్రులకుఁ దన సర్వజ్ఞత్వమును దెలిపెను. సర్వకర్తృత్వమును గ్రియారూపముననే కనఁబఱచెను. తన యఘటనాఘటనశక్తి యమునా సంతరణమున వసుదేవునకుం గనఁజేసెను. తన సర్వాతిశయిత్వమును జన్మింపఁగనే హితబోధరూపమునఁ దెలిపెను. తనసగుణ బ్రహ్మత్వమును మాయాశక్తిని దెచ్చి యిటనుంచుఁ డనుమాట వలననే యెఱింగించెను. ఇట్టి పుణ్యమునకుఁ బాత్రుఁడగు వసు దేవునివంటి ధన్యుఁ డింకొకఁడు భూలోకమునఁగా దేలోకము నందునైన నుండునా యని సంశయింప నేల? ఉండఁడు.

శ్రీహరి యాజ్ఞానుసారము వసుదేవుఁడు కృత్యముల నిర్వహించి సఫలమనోరథుఁడయ్యెను. దేవకీదేవియుఁ గృతకృ

త్య యయ్యెను గాని యాదంపతులకు మనసులఁ గొంతైన లేద నరాదు. నందునితో నిన్నుఁ దండ్రిగా భావించు నాకుమారుఁ డున్నవాఁ డనుపలుకు వలననే యీవిషయము తేలకపోదు. స్త న్యదానమున నాబాలుని నలరించుభాగ్యము లేకపోయెఁ గదా యని దేవకీదేవికిని, కుమారు నెత్తుకొని ముద్దాడి యీబాలుఁ డు నాకుమారుఁ డని యేకవచనమున నలుఁగురితోఁ దెలుపుచు నానందించు నదృష్టము లేకపోయెఁ గదా యని వసుదేవునకు ను గొంతైన లుండనే యుండెను. కాని నందగోకులమునఁ దమ కుమారుఁడు సుఖముగఁ బెరుగుచుండుటయే చాలు నను నా నందము మాత్రము వారి కొంతైన నాపుచు వగను గలిగింప కుండెను. నందగోకులమునకుఁ బలుమాఱులు పోకుండెను. తుద కు బలభద్రునింగూడఁ బలుసారులుచూచి ముద్దాడి పెంచుభా గ్య మావసుదేవునకు లేకపోయెను. కాఁబట్టియే కాఁబోలు శ్రీ త్యాగరాయులు "కుమారా! రారా! యని పిలువనోచిన దశర థుఁడు తప మెంత చేసెనో తెలియఁ జాల" నని పలికెను. అ ట్టి పుణ్యమునకు వసుదేవుఁ డీజన్మమునఁ బాత్రుఁడు కాఁడయ్యె ను. కారణ మేమని ప్రశ్నమేల? వసుదేవుఁ డన నెవ్వఁడు? కశ్యపమహర్షి గదా. ఏల యీమర్త్యలోకమునఁ బుట్టెను? లో భగుణమునఁ జేసిన యకార్యమునఁగదా. అది యెట్లు తప్పును? సకలదుర్గుణములకును జననివంటిది లోభగుణము. దానికి లోఁ బడువారల కిడుమలు రాక యెట్లుతప్పును? పూర్వకర్మములు

ఫలవంతములు కాక విడువవను సూక్తి మఱువరానిది. కాఁబటి యాపుణ్యమునకు వసుదేవుఁడు నోచకున్నను భగవంతునకుఁ దండ్రియగు మహాపుణ్యమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యెను. అది చాలదా. ఇంతకు మించిన పుణ్య మిం కేమి కావలయును?

యశోదానందుల పూర్వచరిత్రమును ముందే చదివితిరికదా. కడుపున శ్రీహరిని గన నోచకున్నను మూలప్రకృతిని బుత్రిగాఁ గననోచిరి. శ్రీహరిని జననానంతరమునుండి పెంచ నోచిరి. ఆదంపతుల పూజాఫల మింతింత యని వచింప నలవి యగునే. కావున నీకఁ దడవుచేయక శ్రీకృష్ణబాలలీలలఁ గొన్నింటి వ్రాసి యవ్వల నరాముల జననమును వ్రాసెద. మహాత్ములారా! ఒక్కొక్కలీలయు భగవంతునిశక్తికి మించినకార్యము లేనేలే దని లోకమునకుఁ జాటును. కాన భక్తియుక్తులై కుప్రశ్నములు చేయు నూహాలకు నించుకయుఁ జోటీయక పఠింపుడు. భగవచ్చరిత్రమును జదువుటకంటె మనమెక్కువ సత్కార్యములఁ జేయఁజాల మని నిశ్చయించుకొనుఁడు. ఇఁకఁ గథ వినుఁడు.

కంసున కాకాశవాణి కర్తవ్య ముపదేశించుట.

*అటఁ గంసుఁ డుదయమున లేచి కృత్యములం దీర్చి సభ నలంకరించెను. ప్రలంబాది దుష్టదనుజులు సభ నలరారుచుండిరి.

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పదియవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

స్వర్ణసింహాసనమునఁ గూరుచుండి కంసుఁడు రాజ్యపాలనము చేయుచుండెను. తొలినాఁటిరేయి తనచింతను మరలఁ బ్రలంబా దులకు నుచితరీతుల నోరు లెఱుంగకుండఁ దెలుపుచుండెను. ఇట్టులుండఁగా దైవవాణి కంసుని శ్రుతిపథముల నిట్లు చక్కఁగాఁ బ్రవేశించెను. అది సత్యసంయుతమై స్పష్టాక్షరమై వినఁబడియెను.

"ఓరీ మహామూఢుఁడా! ఏల చింతించెదవు. నీమేలు దేనఁగలునో యా యాలోచనము చేయుము. నీకంతకుఁడు భూతలమున నవతరించెను. రాజా! మృత్యునిబర్హణోపాయ మాలోచింపుము. వసుదేవుఁడు నిన్నుం జంపఁబుట్టినకుమారుని నందునకొసంగి కన్యక నందుండి కొనివచ్చి నీకొసంగి మాయామోహితుఁడై యున్నాఁడు. ఆబాలిక మహామాయాంశసంభూతురాలు. వాసుదేవుఁడు సాక్షాద్ధరియే. నీకు మృత్యువై జనియించి యిపుడు గోకులమున నందమందిరమునఁ బెరుగుచున్నవాఁడు. దేవకీసప్తమగర్భము నందునిసౌధమున వెలయుచున్నది దేవకియేడవగర్భము చెడిపోలేదు. అమృతుఁడగు పుత్త్రుఁడం దుదయించుట నెఱింగి మాయాంబ యాగర్భమును జేకొని తనయపారశక్తిచే రోహిణీగర్భమున నునిచెను. ఆమెకు శేషాంశమున బలదేవుఁ డన మహాబలుండగు తనయుఁ డుదయించెను. గోకులమున నాతనయు లిద్వరు నీకు మృత్యురూపులై నందునింట దినదినాభివృద్ధినొందుచున్నవారు. కావున నీఁక జాగరూకుఁడవై యుండుము. హితముఁ దెలిపితిని"

ఈరీతి నంబరవాణి వినఁబడఁగాఁ గంసుఁడు నమ్రకంధరుఁ డయ్యెను. సకల విషయవిరక్తుఁడై యాహారమును మాని చింతాసముద్రమున మునిఁగెను. తుద కున్మన్నుఁ డయ్యెను. కొలువు చాలించి యింటికిం బోయెను. ఏకార్యమును జేయను మనసు రానందున బాలఘాత మొనరించుటయే యిప్పని పని యని నిశ్చయించెను. ఇందుల కేదియుపాయ మని చాలసేపూహించెను. ఒక యాలోచనము తన మదికి సరిపడఁగా నిదియ యిపుడు చేయఁదగిన దని యెన్నుచు రహస్యమును దెలుపఁజాలిన చారు నొకనిం బిలిచి యీక్షణమ పోయి పూతన యను రక్కసిం బిలుచుకొని రమ్మా యని పంపెను. వాఁడాక్షణమ పోయి దానిం దోడ్కొని వచ్చి తనప్రభువు చెంత నిలిపెను.

కంసుఁడు పూతనను గోకులమునకుఁ బంపుట.

ఆపూతన కంసునకుఁ బ్రాణములకంటెఁ బ్రీతిపాత్రురాలు. ఆరక్కసి సాధ్వియే. కంసునకు హిత మగు పనిఁ జేయునది. అందులకే కంసుఁడు నారదవాక్యానంతర మాదానవిని బిలిపించి రక్షించుచుఁ దనకు వలసినతఱి యరుదెంచెనేని కృత్యమును దెలుపుదు ననియె. ఆమెయు లోకమున నందులకే పుట్టినది. రాక్కసి. ఆమెను గంసుఁడు సోదరిసిగా భావించుచుండెను. అత్తఱి వచ్చిన సోదరిం గాంచి నీతివచనముల నిట్లు పలికెను. ఆమెతో మాటలాడినచోటు గృహమున నలరు సభా

స్థానము. సోదరీ! పూతనా! గోకులమున కిపుడే పొమ్ము. నాకా ర్యము నీయదిగా భావింపుము. నంద మందిరము నుపాయమునఁ బ్రవేశింపుము. అందొక్క బాలకుఁ డద్భుతదర్శనుఁడుండు. స్తన్యము విషాక్తమై యుండునట్లు చేయుము. ఉపమ నాశ్రయించి యెట్లో ఆ బాలునకుఁ బాలిమ్ము. ఇప్పని శక్యమా యనకుము. నీవు మనోవేగముగలదానవు. మాయాశాస్త్రమున నీవంటివా రు లేరు కదా. కాన నీరూపమును మఱుగు పఱచి మాయామానుష విచిత్రరూపమును దాల్చి యోగినీ! నందునింటికిం బొమ్ము. ఇంతియగాక నీవు దుర్వాసుఁడను మునివలన మంత్రమును గ్రహించితివి గదా. దానిచే నెచ్చటికైనఁ బోఁగల శక్తి నీకలరునుగాదే. నీవలసినరూపమును దాల్పఁ జాలుదు వని నే నెఱుంగుదును. నీప్రఖ్యాతియు నేఁదెలియుదును. కాన నాహితము పొంటె ఏతత్కృత్యము నొనరింపుము. అని పలికి యూరకుండెను.

పూతనయుఁ గంసహితము నొనరింపఁ గంకణముకట్టుకొనియుండునది. ఆసమయ మాతనికి ముఖ్యతమ మనియు నెఱుంగును. కాన సోదరీ! యని పిలిచి యాజ్ఞాపించిన కంసునింగాంచి యట్లే యొనరించెద నని సమ్మతిమీఱఁ బలికి నమస్కరించి తదాజ్ఞను శిరసావహించి కామచారిణి గాన వెంటనే మధురానగరమును వదలి వెడలెను.

ఆపురాతన క్రొత్తరూపము నొకదానిందాల్చెను. ఆరూప మాదిశేషువునకేని వర్ణింప నలవిగాకుండెను. ఆమె దేహచ్ఛాయ పుటముపెట్టిన బంగారమును దిరస్కరించుచుండెను. భూషణములు సురుచిర సకలరత్నమయములై వెలయుచుండెను. మాలతీమాల్యముల నలంకృతమై కబరీభారము ముద్దులు మూటగట్టుచుండెను. అలికమునఁ దిలకము కస్తూరీబిందురచితమై వింత కాంతి నిచ్చుచుండెను. మొలయందలి యొడ్డాణము పాదాలంకృతమగు మంజరీద్వయము కలరవముల నీనుచుండ నారక్కసి నడచునపుడు సెబా సననివాఁ డుండఁడు. ఇట్టి నిరుపమానరూపమును దాల్చి పరులకుఁ బ్రవేశింప నలవిగాని గోకులము నెట్లో ప్రవేశించెను. ఆగోకులమున కలంకారము సుందరనందమందిరమే. ఆగోకులము సముద్రమువలె గంభీరములగు పరిఖలచే సంవృతమై యలరుచుండును. ఆపరిఖలనిండ జలము భయమును గల్గించుచుండును. దానిని జూడఁగనే గోకులమును బ్రవేశింపక దుష్టులు పరుగిడిపోవుచుందురు. ఆనగరము శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మవతరించి యిటఁ బెరుగఁ గలఁడని ముందే విశ్వకర్మ రత్నముల నలవరించెను. అంతఁ బ్రతిగేహము ఇంద్రనీలమరకతపద్మరాగరత్నవిభూషితమే గాని పాషాణ నిర్మితము కానేకాదు. గృహములన్నియు విచిత్రశిఖరోజ్జ్వలములై సువర్ణకలశవిభూషితములై యుండును. నాలుగు ద్వారములు గలిగి యాకసము నొరయుచుండు ప్రాకారములు

పెక్కు లాపురమును గాచుచుండును. ఆద్వారము లొక్కొక్కటియు లోహమయకవాటములు గలిగి ద్వారపాలసంరక్షితములై యుండును. సుందరీబృందము లానగరవీథుల వేడుకగాఁ దిరుగుచుండఁగా దివినుండి దేవతలు కన్నులపండువుగాఁ జూచుట గలదు.

ఆగోకులమునఁ గోటికి మిక్కిలిగ గోవులుండును. వానికొమ్ములకు, మెడలకు, ముత్తియపుసరులు, మాణిక్యహారములు, సువర్ణదామములు వేయఁబడియుండును. పాలుపిదుకుటకై స్వర్ణపాత్రములు, బంగరుకుండలు కనబడుచుండును. ఇంటింటను సేవకులుండుట యాపురియందువాడుక. గోపాలకులు సంఖ్యకు మిగిలి యుందురు. దాసీజనులు లక్షలు కనఁబడుదురు. అందఱును స్వస్వకార్యవ్యగ్రమతులేగాని యూరక తిరుగువారుగారు. ఆనగరము సత్యముగా పరంధామునకు నివాసార్హముగనే యుండెను. గోలోకమునుండి గోపకు లెందరో యం దవతరించి క్రిక్కిరిసియుండిరి. గోలోకమును వీడి శ్రీపరమేశ్వరు నాలింగనాదుల నలరింపఁగోరి గోపిక లవతరించిన దాపురమునందే. స్వర్గలోకమునుండి శ్రీహరిం గోరి యవతరించిన పదాఱువేలఁ యేఁబదిమంది కాంతలలోఁ గొందఱం దుఁ గలరు. మఱికొందఱు రాజకన్యకలై పుట్టిరి. మఱికొందఱు బృందావనసమీపమునఁ బుట్టిరి.

ఆనగరము నాపూతన మనోహరాకారముతో సంతోషమును వెలిఁబుచ్చు చిఱునగవుతోఁ బ్రవేశించెను. దానిందిలకించి యచ్చెరువొంది యందలి సుందరులు తమతమగృహములకు రా ననుమతించిరి. కొంతమంది దానింగాంచినంతనే యావనితామణి పద్మాలయ యగు లక్ష్మియా? లేక త్రిభువనముల మోహసముద్రమున ముంచఁజాలు రూపగరిమ నలరు దుర్గాదేవియా? మన బాలకృష్ణునింజూడ నీ రిద్దఱిలో నొకరువచ్చిరి. ఇట్లు కొంద ఱూహించునంతలో గోపికలు గోపాలురు ఆమెకు వందనములొనరించి కుశలములడుగసాగిరి. కొందఱు పాద్యములర్పించిరి. మఱికొందఱు సింహాసనమునఁగూర్చుండుమా? యని వేఁడిరి.

పూతనయు వారిసాదరంబుగా వీక్షించి కుశల మడిగెను. ఎంతో గౌరవముట్టిపడ సంభాషించెను. ఈసాధ్వి సాక్షాల్లక్ష్మియే యని వారి నమ్మించెను. ప్రతిగృహమును జూచుచు నందమందిరమును బ్రవేశించెను. అందు దాసీజనులు మర్యాదలొనరించిరి. దయచేయుమా? యని వేఁడిరి. ఆమెయు వారిచ్చు పాద్యమును సాదరముగా గ్రహించెను. ఉచితపీఠమున నలంకరించెను. కూరుచున్నంతనే చెంతఁ గూరుచుండి గోపికలు మన్ననమీఱ నీవిపుడు మాకీశ్వరివి? నీ నివాస మెందు? నీపేరేది? ఏకార్యమును గోరి యిట కరుదెంచితివి. తెలుపుమా? యని లలితవచనము లాడిరి. ఆరక్కసియు నా నారీమణుల యకృత్రిమానురాగమున కలరి మధురవాక్కుల నిట్లు పలికె

ను. నేనుండు నది మథురాపురము. గోపి యని నన్నందఱు పిలుతురు. నే బ్రాహ్మణిని. పదిమంది చెప్పుకొను మాటలలో అతిశయమంగళ సూచకమగు నొకవార్తను దెలిసికొంటి. చాల కాలమునకు నందునకుఁ బుత్త్రుఁడు కలిగె నఁట. ఇది చక్కని యదృష్టము గదా. ఈమాట వినఁబడఁగానే మదిలోని సంతసమును బట్టఁజాలక యాచిన్నికొమరునిఁ జూడఁగోరియు నాశీర్వదింపఁ గోరియు వచ్చితిని. ఇదియ నాయాగమనకారణము. అక్కలారా! యాశిశురత్నమునుఁ దెచ్చి నాకుఁ జూపుఁడు. తనివితీఱఁ జూచి యాశిషము లిడి నాయిష్టముఁ దీర్చుకొని వెడలుదు. అని తేనెలొలుకు పలుకుల వారి నలరించెను.

యశోదయు నాబ్రాహ్మణి (పూతన) చెప్పినమాటల కానంద పరవశురా లయ్యెను. తన యదృష్టము మథురాపురమునఁ గూడఁ బొగడ్తఁ గాంచె గదా యని హృష్టురాల య్యెను. వెంటనే యామె కోరినట్టు తన కుమారు నెత్తుకొని వచ్చి యాబ్రాహ్మణికి నమస్కారముచేయించి యామె చేతికిచ్చెను. ఆమెయుఁ బ్రేమ ముటిపడ నాముద్దులయ్య రారా! రారా నాతండ్రీ! నినుఁజూడఁగోరి వచ్చితినిరా! కృష్ణా! నీకోరికదీఱ నాయొడిలోఁ గూరుచుండుము. స్వామీ! యని పలుకుచుఁ బొదిగిట నిడుకొని తడవి తడవి చూచి యాకొడుకును ముద్దాడెను. శిరసుమూర్కొనియెను. సుఖాసీనురాలై ముద్దాడుచు స్తన్యము నీయఁబూనెను. నాపుణ్యము పండినది. రారా

ముద్దు కృష్ణా! యని పలుకరించెను. ఆకుమారుని యాకా రము చక్కఁగాఁ జూచి యబ్బురపాటున నమ్మలారా! ఈబాలకుఁ డద్భుతాకారుఁడు. సుందరుఁడు. గుణములచే నారాయణతుల్యుఁడు. గోపసుందరి యగుయశోదపుణ్యమున జనించెను. ఇట్టి వాఁడు లోకమునలేఁడు. అని పలుకుచు య శోద కానందమును గల్గించుచు దన కోరికలీడేఱె నని తలంచి స్తన్యము నీయసాగెను.

శ్రీకృష్ణుఁ డప్పుడే మేలుకొని నట్లు నటించెను. ఆవులిం చెను. ఇంచుక దేహము నిక్కించెను. కన్నులు తెఱచి యార క్కసిం జక్కఁగాఁ జూచెను. ఇంచుక నవ్వెను. మరలఁ గన్ను లు మూసికొనియెను. మరల నావులించెను. ఆఁకలికొన్న య ట్టిచందముఁ గనఁబఱచెను. రెండుచేతులు సాఁచెను. దేహము సంకుచితముగ నొనరించెను. ఏమియుఁ దెలియని యట్లు ఆమె ముద్దాడఁగా నూరకుండెను. నాకుమారా! పాలు త్రాగుమా! ఇంతదూరము నీకొఱకై వచ్చితిని నాముద్దుఁ దీర్పుమా? యని యారక్కసి వేడఁగా నట్లే కానిమ్మను నూహను గనఁబఱచు నట్లు స్మితమొనరించెను. బాలచేష్టలు చూపి దానిని మోస పుచ్చెను.

అంతలోఁ గొందఱు గోపికలు వచ్చి అమ్మా! మాపాప నికి నీవు పాలీయకుము. క్రొత్తవారిపాలు మాపిల్లవానికి సరిపడ వు. నీబుజ్జగింపులు చాలు ననిరి. మఱికొందఱు పాపమీ యమ్మ

యమ్మథురానగరమునుండి యింతదూరము వచ్చినది. ఎత్తుకొన్న నేమి భయము. అని సమాధానము చెప్పిరి. ఇట్లు వీరిలో వీరాక్షేపసమాధానములతోఁ గాలము గడుపుచుండఁ ద్వారపడి యాపూతన పైఁటచెఱఁగు బాలునిముఖమున కడ్డముగాఁ గట్టి కంచుకబంధము సడలించి స్తన్యమునీయ మొదలు పెట్టెను. బాలుఁడును మహాసంతోషమునఁ బాలుత్రాగఁ బూనెను. సవ్యహస్తమున నాపూతన కుడివక్షమును బీడించుచుఁ బాలు త్రాగుచుఁ గుటుకుగుటుకుమను చప్పుడు వినఁబడు చుండఁగాఁ దనశక్తిమెయి యాదానవి ప్రాణపంచకమును బీల్చెను.

ఒక్కొక్కచుక్కపాలు త్రాగుకొలఁది దానిముఖకాంతి తప్పుచుండెను. నేత్రశోభ యడుగంటెను. ముఖము వెలవెల బాఱసాగెను. చేష్టలు మార్పునొందెను. దేహచ్ఛాయ వికారముగాఁ జూపట్టెను. గుండెలు తటతటఁ గొట్టుకొన మొదలు పెట్టెను. ఇదేమిబాలుఁడమ్మా ప్రాణము విసుగుచున్నది. అబ్బా? చాలురా నాయనా? నీవెక్కడి పిల్లవాఁడవురా. అబ్బా! అబ్బా యనునంతలో శ్రీకృష్ణమూర్తి యైదుగ్రుక్కలు పాలుత్రాఁగెను. పంచప్రాణములు పీల్చెను. దాని విషక్షీర మా పరమేశ్వరున కమృతప్రాయ మయ్యెను. ఇంతలో నది తాళఁజాలక బాలుని పాఱవేయఁజూచెను గాని యప్పని కది సమకట్టులోపలఁ బ్రాణము లిఁకనిలువఁజాలమని వెడలిపోయెను. దానియత్నము మాయమయ్యెను. నాలుక వెడలఁబెట్టి వికారధ్వనిచేయుచు

నది క్రిందఁబడియెను. ఆవికారధ్వనితోటి యైదవప్రాణము దానిమేనుతోటి మైత్రిని మానుకొనియెను. పూతన భూమిపై మెల్లఁగా దొరలెను. అప్పుడు దానిముఖము రక్కసిముఖము వలెఁ గనుపట్టెను. సుందరరూపము కనఁబడదయ్యెను.

అంత నద్దానవి స్థూలశరీరమును వదలి సూక్ష్మశరీరము ను ధరించి విమానము నధిష్ఠించెను. ఆవిమానము రత్నసారవినిర్మితము. పార్షదప్రవరు లావిమానమునుగొని వచ్చియుండిరి. శ్వేతచామరము లొప్పుచుండెను. దర్పణము లెల్లచో వ్రేలాడుచుండెను. అగ్నివలెఁ బరిశుద్ధమగు సూక్ష్మవస్త్ర మావిమానమును బరివేష్టించి యెంతో వింతగఁ గనుపట్టుచుండెను. రత్నకలశములు బహువర్ణచిత్రములై దాని నలంకరించియుండెను. శతచక్రములు దానఁగనుపట్టుచుండెను. ఆవిమానము సుందరవస్తువుల కుదాహరణముగ నుండెను. రత్నకాంతులచే నది ప్రకాశించుచుండెను. పార్షదప్రవరుఁ డాపూతనను మర్యాదగా నావిమానమునఁ గూరుచుండఁజేసి చామరలువీచుచు నచ్చరలు సేవింప నమందానందమునొందు నాపుణ్యాత్మురాలిని గోలోకమునకుం గొనిపోయిరి.

భక్తజనశేఖరులారా! పూతనచరిత్రమునువింటిరి. ఈకథ క్రొత్తదిగాదు గాని యిందలి రహస్యములు క్రొత్తవియే. అనఁగా మరల మరల స్మరింపఁదగినవి. పరమదుష్టబుద్ధిగల నిశాచరిగదా పూతన. కంసునిచెంతనుండి యనేక దుష్కార్యములాచ

రించునది. భూతదయాపశ్చాత్తాపములు దానికి లేవనుట స్పష్టము. ఇంతియగాక మాయాస్వభావము గలది. కపటాత్ములకు సుగతి చేకూరదని పెద్దలందురు. శాస్త్రము లట్లే ఘోషించును. పురాణములు "తథాస్తు" అనును. ఇతిహాసరాజు లట్లేయని యంగీకరించును. ఇట్టి పాపాత్మురాలు పూతనయని యీగాథవలననే తెలినదికదా. కంసుఁ డీదుశ్చరితను విషసహితక్షీరముల నిచ్చి నందమందిరమున నానందపరవశుఁడై యున్న యానందనుని మ్రందునట్లు చేసి రమ్మా యని పంపెను. ఇదొక గొప్పకార్య మాయని యిక్కఱకు రక్కసి మాయాశక్తిని సుందరాకారమును ధరించెను. కార్యమిషయమున నందుఁ డున్న గోకులమును జొచ్చెను. అందఱ మోసపుచ్చెను. యశోదగృహమునకుం బోయెను. మర్యాదలందెను. బాలుని ముద్దాడెను. తండ్రీ! ప్రాలుత్రాగుమా! నాముద్దులకృష్ణా! రారా! యని పలుకరించెను. చివరకు అందఱకన్నులలో విశ్వామిత్ర చూర్ణముచల్లి బాలు నెత్తుకొనియెను. శిరముమూరుకొనియెను. చుబుకము దువ్వెను. చక్కఁగా నెత్తుకొని వక్షస్థలమును జేర్చెను. ఇతరులు చూచి మోసపోవలెనని యతిశయ ప్రీతిని గనఁబఱచెను. ముహూర్తమాత్రము శ్రీకృష్ణమూర్తిదేహమునఁ దనదేహమును బవిత్రము గావించుకొనియె. పాలిచ్చెను. అపుడుగూడ ప్రేమముట్టిపడ భగవంతుని శ్రీమద్దివ్యనామమును స్మరించెను. ఇంతలోఁ బ్రాణములు పోయెను. ప్రాణోత్క్రమణసమయమున నాకృష్ణదివ్య

మంగళవిగ్రహమును జూచుచునే పడిపోయెను. వెంటనే దివ్య విమానారూఢురాలయ్యెను. గోలోకమునకుఁబోయెను. ఇది కదా కథాసారము. ఇందేది గ్రహింపఁదగిన విషయము? తొలుదొలుతఁ గొందఱ కీవృత్తాంత మసంగతముగాఁ దోఁచును. ఇంచుక యాలోచించిన నాయూహ సమంజసము కాదని స్ఫురింపక మానదు. ఇట్టిపాపాత్మురాలు పూతన ప్రారబ్ధము ననుభవింపక యెట్లు సుగతికిఁ బోవునని మొండి ప్రశ్నము చేయరాదు. ఏనియమముగాని భగవంతునియందు మార్పునొందును. లోకనియమములు భగవత్కృత్యములయందు విరుద్ధములగును. అఘటనాఘటన సమర్థుఁడను పేరా మహాత్మునకు వచ్చిన దెందులకు? ఎట్టి దుర్ఘటకార్యమునైనను సులువుగ సాధింపగలఁడు. ఎంత సులభసాధ్యకృత్యమునైన సాధింప నశక్యముగా జేయఁగలఁడు. కావుననే యప్పరమపురుషునకు సర్వేశ్వరనామము ప్రసిద్ధమయ్యెను. ఇఁకఁ గథా నీతి సారము వినుఁడు.

ఎట్టి దుష్టుఁడుగాని యంత్యకాలమున శ్రీభగవంతుని స్మరించినచో ననేకజన్మకృతసకలదురితములు తొలంగు. "ప్రారబ్ధం భోగతో నశ్యేత్" అన్నసూక్తి యిటుఁ జెల్లదు. ఇది సామాన్యశాస్త్రము. సామాన్యశాస్త్రము విశేషశాస్త్రముచే బాధింపఁబడును.

"సత్యాన్నాస్తి పరోధర్మః"

అనువిధివాక్యము గూడ సర్వకాలము కాదు. ఒక్కప్పు డది

విధివాక్యముగాదు. ఒక్కొక్కసమయమున దీని నుల్లంఘింప వలయు నని స్మృతి చెప్పుచున్నది.

శూద్రవిట్క్షత్ర విప్రాణాం యత్రర్తోక్తా భవేద్వధః,
తత్రవక్తవ్య మనృతం తద్ధి సత్యా ద్విశిష్యతే.

మను. ౮. అ. ౧౦౪ శ్లో.

వర్ణినాం హి వధో యత్ర తత్ర సాక్ష్య నృతం వదేత్,
తత్పావనాయ నిర్వాప్య శ్చరుస్సారస్వతో ద్విజైః.

యాజ్ఞ. వ్యవహార. ౮౩ శ్లో.

ఈ స్మృతివాక్యములం గాంచితిరికదా. "సత్యాన్నాస్తి పరోధర్మః" అనునది సామాన్యశాస్త్రము. "శూద్రవిట్ క్షత్ర విప్రాణామ్" అను నది విశేషశాస్త్రము. వేదములఁ బఠించి తదర్థము నెఱింగిన మన్వాదులే యిట్లు తెలిపిరి. కావుననే నియమముగాని యొకానొకప్పుడు ప్రవర్తింపక వ్యర్థమగు. అపుడు విశేష విధి ప్రవర్తిల్లు. కావుననే "ప్రారబ్ధం భోగతోనశ్యేత్" అను నది భగవత్కృత్యములచే మార్పునొందింపఁబడు. అనఁగా భగవత్కరుణకుఁ బాత్రులు కానిచో ప్రారబ్ధకర్మము నను భవింపక తప్ప దని యర్థము చెప్పక తప్పదు. కాఁబట్టి పూతన సకలపాపముల నాచరించినను అంత్యకాలమున శ్రీకృష్ణపర మాత్మ దేహమును స్పృశించి ముద్దాడి యాపరమేశ్వర నామ వర్య మనఁ దగు శ్రీకృష్ణశబ్దమును బ్రీతిమీఱ నుచ్చరించెను. ఆ ప్రీతి వాస్తవమా? యని ప్రశ్నింపరాదు. ఎట్టిది కానిండు.

ఫలింపక తప్పదు. భగవన్నామము. ఎట్లుచ్చరించినను ఫలించును. అగ్నిని తెలియక స్పృశించినను గాల్చును. అట్లే భగవద్దివ్యనామము ఫలము నీయకమానదు.

శ్లో. నైకాంతికం తద్ధి కృతేఽఘ నిష్కృతే
మనః పునర్ధావతిచేద సత్పథే,
తత్కర్మ నిర్హార మభీప్సతాం హరే
ర్గుణానువాదః ఖలుసత్త్వభావనః.
అథైనం మాపనయత కృతాశేషాఘ నిష్కృతం,
యదసౌ భగవన్నామ మ్రియమాణ స్సమగ్రహీత్.
సాంకేత్యంపారి హాస్యం వా స్తోభం హేళన మేవవా,
వైకుంఠనామ గ్రహణ మశేషాఘ హరం విదుః.
పతితః స్ఖలితో భగ్న స్సందష్ట స్తప్త ఆహతః,
హరి రిత్యవశేనాహ పుమా న్నార్హతి యాతనామ్
అజ్ఞానా దథవా జ్ఞానా దుత్తమశ్లోకనామయత్,
సంకీర్తిత మఘం పుంసో దహత్యేథో యథాఽనలః.
శ్రీభాగ. ౬ స్కం. ౨౦ శ్లో.

అజామిళోపాఖ్యానమునందలి శ్రీశుకోక్తులీయవి పై విషయమును దృఢపఱచుచున్న యవి. అంత్యకాలమునందుఁ బూతన శ్రీకృష్ణమూర్తి దివ్యసుందరమంగళమూర్తిని జక్కఁగా వీక్షించి స్పృశించెను. ఇంతియగాక సంభాషించెను. కాఁబట్టి సకలపాపములు నశింప నాకాంత ముక్తికాంతామంది

రమునకుఁ బోవఁ బాత్రు రా లయ్యెను. ఈవిషయమున శంకలింకను గలుగకుండ భగవద్గీతోక్తి నుదహరించుచున్నాఁడను.

శ్లో. అంతకాలేచ మామేవ స్మరన్ ముక్త్వా కళేబరమ్,
యః ప్రయాతిసమద్భావం యాతినాస్త్యత్రసంశయః. ౫
యం యం వాపి స్మరన్ భావం త్యజత్యంతే కళేబరమ్,
తంత మేవైతి కౌంతేయ! సదా తద్భావభావితః. ౬
తస్మా త్సర్వేషు కాలేషు మా మనుస్మర యుధ్యచ,
మయ్యర్పిత మనోబుద్ధి ర్మామే వైష్యత్యసంశయః. ౭
అక్షరపరబ్రహ్మయోగము.

మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు,
మామేవైష్యసియుక్త్వైవమాత్మానంమత్పరాయణః. ౩౪
రాజవిద్యారాజగుహ్యయోగము.

ఈభగవద్గీతాసూక్తులఁ బరిశీలింపుఁడు. సకలసంశయములఁ బోఁగొట్టును. భగవంతుఁడే యీరీతిగాఁ బలికెను. కాఁబట్టి ఎట్టిపాపాత్ముఁడైనను మరణకాలమున భగవన్నామమును స్మరించిన, వీలులేనిచోఁ దలంచిన సకలపాపవినిర్ముక్తుఁడై ముక్తి నొందఁగలఁడు. అట్లుగాక నిరతవిషయములం జింతించిన సంసారాంధువునఁ గూలఁగలఁడు.

ఇంతియగాక మఱొక్కవిషయ మిటఁ దెలుపక తప్పదు. పూతన రక్కసి. భూభారహరణార్థమే యవతరించినది. ఇట్టి వా రవతరింపకున్న నధర్మము వృద్ధినొందుట పొసఁ

గదు. అది పొసంగకున్న భగవంతుఁ డవతరింప నవకాశ మొద వదు. కావునఁ గ్రూరులు కూడ భూభారమును దగ్గింపఁ దోడ్ప దు రని తెలిసికొనవలయు. అట్టివారు భగవంతునిచే మృతి లభించునా యని కోరుదురు. రావణాదులు కోరలేదా. కాఁ బట్టి శ్రీకృష్ణపరిపీతప్రాణానిల యగుపూతనపరిపూతచిత్తయై విమానమున నధివసించి గోలోకమున కరిగెననుట యాశ్చర్య కరముగాదు.

ఇంతట నీవిషయమునుండి మరలి కథ వైపును బరికింత ము. ఇట్లు వికృతాకృతిఁబూతిన కనుపట్టు. డయ్యశోద దిక్కు తోఁపమి నాబాలునెత్తుకొని నాకన్నకుమారా! యని శిరము మూర్కొని దృష్టిదోషపరిహారమగు కర్మము నొనరించి కుల దైవములం బ్రార్థించి పూజించిన ప్రసాదపత్రముల శిరమున నిడి చన్నుఁగుడిపి బ్రాహ్మణోత్తములచే మంగళకరకృత్యంబులం జేయించెను. నందుఁ డావార్త విని పరుగిడివచ్చి యాక్రూరరా క్షసిం గాంచి విస్మయమునఁబొదలుచు బాలకృష్ణుని కడ కేగి నిదురించుచున్న పాపని లేపి శిరము మూర్కొని ముద్దాడి భగ వంతుఁడు నీకాయురారోగ్యములు ప్రసాదించుఁ గాత మని దీవించెను. ఎల్లరు శ్రీకృష్ణుని కభ్యుదయములు గలుగవలయు నని భగవంతుని బ్రార్థించిరి గాని యీయద్భుతకార్య మొన రించెను గదా. యీబాలుఁడే భగవంతుఁ డని తలంపఁ జాల రైరి. అందఱ నాభగవంతుఁడే మాయాపరవశులం జేసెను.

ప్రత్యక్షముగా నమానుషకృత్యమును జూచియు నేమో యను
కొనిరి గాని హేతువు నూహింపఁజాలక పోయిరి.

అవ్వల నందుఁడాదానవిదేహమును గాల్పించెను. శ్రీహ
రిదివ్యదేహస్పర్శనమునఁ బరిపూతమగుట నాతనువు గాల్పఁబ
డునపుడు దివ్యపరిమళము దిక్కుల వ్యాపించెను. అంద ఱిది
యేమని యబ్బురపడసాగిరి. ఆపరిమళము ప్రపంచమునకుఁ గ్రొ
త్తది. వారీవఱకు నెఱింగిన సువాసన వంటిదికాదు. ఆకీర్తి నంతి
యుఁ గన్నులారఁగాంచి గోపికలు గోపకులు పరమాద్భుతచిత్త
ముల బాలుం గొనియాడుచుఁ దమతమ గృహములకుం
బోయిరి.

—పూతన పూర్వజన్మవృత్తాంతము.—

ఇట్లు వినిపింపఁగా నారదమునివిని నారాయణమూర్తిం
గాంచి కైమోడ్చి మహాత్మా! ఈపూతన యెవ్వతుక? రాక్షసీ
రూపమును ధరించిన పుణ్యవతియు సతియు నగు నీమె జన్మ
వృత్తాంత మేది? తొలిభవమున నేపుణ్యమొనరించి తత్ఫలము
గా శ్రీకృష్ణమందిరమును బొందఁ గల్గెను? ఈవృత్తాంతము
నెఱింగించి నాసంశయమును దీర్పుమా యని వేఁడెను. మౌని
వరుం డిట్లు ప్రశ్నింప నారాయణమూర్తి యిట్లు బదులుచె
ప్పెను.

నారదమునీ! విను మావార్తను జక్కఁగా వచించెద.
తొల్లి శ్రీహరి ఇంద్రు నాపదలఁ బాపంగోరి యదితి కడుపునఁ

గశ్యపునకుఁగొడుకై పుట్టి వామనుఁడన విఖ్యాతినొందెనుగదా. ఆవామనమూర్తి వటువై సకలవేదవేదాంగపారగులగు విప్రులు బలిచక్రవర్తియొనరించు మహాధ్వరమునకుఁ బోవుచుండ వారివెంటఁ జనియె. బలిచక్రి యావటుపుంగాంచి సంతసనే సంతసించి సాదరముగఁ గూరుచుండ నియోగించి సంభాషించుచుండెను. అత్తఱి నాబలి తనయ నింపుజవ్వమున నలరుచు నా పరమేశ్వరు నిరుపమాన మంగళాంగమును దేఱి పాఱిచూచెను. ఆమెమనస్సు తదేకాయత్తమయ్యెను. ఆబలిపుత్రి విదుషీమణి! సుందరాంగి! దీర్ఘాలోచనమున నలరునది. పెద్దల గోష్ఠిగలది. దేవతాభక్తి విభూషితస్వాంత. ఆమెపేరు రత్నమాల. అత్తరుణి యావటువు నాకృతింగాంచి వెఱఁగుపడి పుత్రవాత్సల్యమును జూపెను. మనసున నిట్టి కుమారుఁడు నాకుం గలుగునా? అంతటి పుణ్యము నాకు లభించునా? నాతపఃఫలముగా నీశ్రీకృష్ణుఁడు నాకుఁ గుమారుఁడు గాకున్నను బుత్రసదృశుఁడై నా స్తన్యము పానముచేసిన నావక్షమున నిడుకొనుదు. ఆయదృష్టము నాకు లభించును గాక? అని తలంచెను.

భగవంతుఁడగు వామనమూర్తి యారత్నమాల హృదయము నెఱింగెను. జన్మాంతరము నీమె స్తన్యమును గ్రోలెద. ఈజన్మమున నిది కారాని పని. భవిష్యత్కాలంబున శ్రీకృష్ణావతారమున నప్పని సాగును. ఈమెకు మాతృగతి ననుగ్రహించెద. అని యాకృపానిధి యాదృతి వరమిచ్చెను. ఆరత్నమాల

యే యిప్పుడు పూతన యన జన్మించెను. భగవత్కృపకుఁ బాత్రురాలుగాన స్తన్యమొసంగి తడవుసేయక ముక్తినొందఁ దగు పుణ్యముగలది గావున విషస్తన్యము శ్రీహరి కిచ్చెను. దానఁ బూర్వము తాఁగోరిన కోరిక లీడేఱ నిముసమాత్రము మాతయై భక్తితత్పరురాలుగా మాఱి భగవద్దర్శనస్పర్శనములఁ బరిపూతురాలయి ముక్తిం గాంచి పునరావృత్తిరహితపదమగు గోలోకమునకుం బోయెను. మునీంద్రా ! ఇది పూతన పూర్వచరిత్రము. శ్రీకృష్ణగుణసంకీర్తనము చేసితిని గదా. ప్రతిపదమనోహరమగు శ్రీభగవత్కథల నింకను వచించెద వినుమా యని పలికెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు తృణావర్తదైత్యుని బొలియించుట.

* గోకులమున యశోద మహానందమునఁ గుమారునుపలాలించుచు నందమనఃప్రమోదకారిణియై సాధ్వీశిరోమణి యనం బ్రసిద్ధిఁ గాంచియుండెను. ఆమె యొకనాఁడు గృహకర్మములు నిర్వర్తించి శ్రీకృష్ణుని వక్షస్స్థలమునఁ బరుండఁబెట్టుకొని శయనించి యుండెను. అపు డా శ్రీహరి వాత్యారూపమున గోకులమునకు వచ్చుచున్న తృణావర్తుని మనసునఁ దెలిసికొని భారయుక్తుఁ డయ్యెను. యశోద మిగుల బరువైయున్న బాలకుని మోయఁజాలక మంచముపైఁ బరుండఁబెట్టి హాయి

* ఇది కృష్ణజన్మఖండము పదునొకండవ యధ్యాయమునుండియు, శ్రీభాగవతము నుండియు గ్రహింపఁబడినది.

గా నాడుకొనుచుండు టెఱింగి యమునకుఁ బోయెను. ఇంత లోఁ గామరూపమును ధరించిన రాక్షసుఁడు తృణావర్తుఁ డను వాఁడు శ్రీకృష్ణుని సామాన్యబాలునిగ భావించి కంసునకుఁ బ్రియముఁ గూర్చువాఁడై కంసప్రేరితుఁడై వచ్చిన వాఁడు గాన నాబాలుం గొని చాలదూరము పోయెను. ఆసుడిగాలి గోకుల మును బ్రవేశింపఁగనే భూరివృక్షశాఖలు భూమిపైఁ బడియెను. గోకులమున నెవ్వరికిం గాని కన్నులు కానరా వయ్యెను. ఎల్ల రు దిక్కుదోఁపమి వెఱఁగుపడిరి. యశోదయు బాలునికై పరి తపించుచుండెను గాని బాలునిఁ బరుండఁబెట్టిన తావైనను దెలి సికొనఁ జాలకపోయెను. గోపకు లిది యొకమహాప్రళయ మని భావించి తల్లడిల్ల సాగిరి. గోపికలు చేయునది నేరక శోకింప సాగిరి. తల్లికిఁ బిల్లయు, పిల్లకుఁ దల్లియుఁ గనఁబడక యుం డిరి. ఇట్లు గోకుల మాకులతంగాంచెను.

శ్రీకృష్ణమూర్తి యారక్కసు నుక్కడంపఁబూని తన్నె త్తుకొని యెటకోపోన నుంకించు నసురమెడను రెండుచేతుల బట్టుకొని వ్రేలాడసాగెను. బాలకృష్ణు నాకార మపు డారక్క సునకుఁ గొండవలెఁ గానఁబడియెను. వాఁ డిటు నటు కదలఁ జాలకుండెను. తనమాయాబల మంతయు నిష్ఫలముకాఁగా బెండువడి యిఁక నీమెడ రెట్లు తప్పునా? స్వామీ! యని యూ హింపసాగెను. క్షణక్షణమున కాబాలుఁడు పర్వతరాజ మట్లు భారముకాఁగాఁ దప్పించుకొనినైనఁ బోవు వెర వూహింపఁ

జాలక ప్రాణములపై నిఁక నాకాశ లేదని నిశ్చయించుకొని యెను. ఇంతలో శ్రీకృష్ణుఁడు వానిఁ గరముల బిగించి వ్రేలాడు చుండఁగాఁ గొండలనైన నెత్తుకొనిపోవు తన శక్తి నిష్ఫలమగు టకు వగచుచు వాఁడు గోకులమున నొక్కచట్రాతిపైఁ బడి గోఁజుచుఁ బ్రాణముల వదలెను. కాని శ్రీ హరి వానిమెడను వదలకుండెను.

తృణావర్తుఁ డాక్రూరరూపమును వదలి దివ్యరూప మును ధరించి దేవతానీతస్యందనవర్యము నెక్కి తనపూర్వపాప క్షయమున కానందించుచుఁ బాండ్యదేశమునఁ బుట్టి దుర్వా సునిశాపమువలన రాక్షసుఁడైన తాను తనచరిత్రమును దలం చుకొనుచు శ్రీహరి కరచరణస్పర్శమునఁ బవిత్రుఁడై గోలో కమునకుం బోయెను.

ఆవిషయ మించుకే నెఱుంగని నందాదులు సుడిగాలి యెచ్చటనుండియో వచ్చి బాలు నెత్తుకొనిపోయె నని విచా రించుచు భయవిహ్వాలులై శయ్యపై శ్రీకృష్ణుం గానక చింత లపాలై వక్షస్థలంబుల మోఁదుకొనుచు నేడ్చుచుండిరి. అందుఁ గొందఱు మూర్ఛమునింగిరి. మఱికొందఱు రోద నము చేయ సాగిరి. ఇంకను గొంద ఱిటునటు తిరిగితిరిగి చట్రా తిపై రక్కసుని మెడఁబట్టుకొని వారిపై నాడుకొను బాలక రత్నముం గాంచిరి. ఆశిశువు ధూళిధూసరసర్వాంగుఁడై పుష్పోద్యానాంతర్భాగమున నుండెను. ఆచట్రాయి ఉద్యాన

వనమధ్యభాగమున నొక సరస్తీరమున నుండెను. అందు నాకాశమును జూచుచు భయంపడిన ట్లున్న బాలకృష్ణుని జూచిరి. నందుఁడును వారివెంటనుండెను గాన బాలకు నెత్తుకొని వక్షమున నునుచుకొని ముఖమును దనివితీఱఁ గాంచుచు శోకమాపఁ జాలక బోరున నేడ్చెను. యశోదయు రోహిణియు నచ్చటికి వేవేగ చనుదెంచి బాలుంగాంచి దుఃఖించిరి. యశోద బాలుని లాగుకొని స్తన్య మిచ్చుచు మోమును బలుసారులు ముద్దుపెట్టుకొనియె. భయనివారక మంత్రము లుచ్చరించి విప్రులు రక్షాబంధము చేసిరి. అంతట బాలుఁ డాడుకొనసాగఁగా నంద ఆనందాంబుధి నోలలాడిరి. గోకులము సంతసిల్లెను. గోపికాగోపకులు చింతలం బాసి బాలు నాశీర్వదించిరి.

తృణావర్తుని పూర్వజన్మవృత్తాంతము.

అని నారాయణమూర్తి పలుక నారదముని శంకాకుల స్వాంతుఁడై యిట్లు ప్రశ్నించెను. లోకనాయకా! దుర్వాసుఁ డేల పాండ్యదేశాధిపతిని శపించెను? ఆపురాతనేతిహాసమును వినవలతు. అనుగ్రహసమగ్రచిత్తుఁడవై యుపదేశింపుమా యని ప్రార్థించెను. నారాయణమూర్తి యిట్లు ప్రార్థించు నారదునిం గాంచి బదులుచెప్పఁ బూని యిట్లు పలికెను. నారదా! మంచిప్రశ్నముచేసితివి. వినుము సదుత్తరమును వచించెద.

పాండ్యదేశాధీశుఁడు ప్రతాపశాలి సహస్రాక్షుఁ డను పుణ్యమూర్తి రాజ్య మేలుచుండెను. అతనికి భోగకాంతలు వేయిమందిగలరు. ఆమహీజాని మనుష్యులు లేక మనోహరమై సకలర్తుపుష్పసంభారయుతమై సుఖాస్పదమై యలరు గంధమాదనంబునకు స్త్రీసహస్రముం గొని విహరింపఁబోయెను. అందొక నదీతీరమునఁ బుష్పోద్యానమున మనస్సు పరమానందపరిపూర్ణము కాఁగా నానావిధశృంగారచేష్టలం గనఁబఱచు నాకాంతలంగూడి రతిశాస్త్రరీతి విహరించుచుండెను. నఖదంతక్షతాదుల వారికెల్ల నలరించుచుండెను.

ఆరాజు యోగబలమున నొక్కొక్కతరుణి యొద్ద నొక్కొక్కరూపమున నిలిచి స్థలవిహార మొనరించి తనివినొంది జలవిహారముచేయ నుపక్రమించెను. *భోగకాంతలు వివస్త్రలై జలముల దిగిరి. రాజపత్నులు నగ్నలై సలిలావగాహము చేయఁబూనిరి. ఆనదిని బుష్పభద్రయని యందఱు పిలుతురు. సకలర్తుపుష్పసంశోభితతటద్రుమసంయుతిఁ గాంచుట దాని కాపేరు సార్థక మనియే యంద అంగీకరించిరి. ఇట్లాపుష్పభద్రానదీజలములఁ గ్రీడించుచు వనితల నానందింపఁజేయుచు మన్మథు నారాధించుచునే జంకులేక యుండెను. అట్టితఱి నెవ్వారికింగాని శంకాలేశము లుండవుకదా.

* 'నార్యో వివసనా సర్వా నగ్నాశ్చ నృపయోషితః' అని మూ.

అత్తఱి మహాముని దుర్వాసుఁడు శిష్యలక్షపరివృతుఁడై శంకరుదర్శింప నరుగుచు నచ్చోటికి వచ్చెను. *సహస్రాక్షనృపాలుఁడు మదాతిరేకమునజలములవెడలి మునిని మర్యాద చేయఁడయ్యెను. పోసీ యందుండియైన నమస్కరింపఁ డయ్యెను. అది లేకున్నను వాక్కుచే గౌరవింపఁ డయ్యెను. దానికి నవకాశము లేకున్న హస్తసంజ్ఞచే నైన మునిని సన్మానింపఁడయ్యెను. దుర్వాసుఁ డానృపతిం గాంచెను. వానిచెంతనున్న వేయిమందిభోగకాంతుల వీక్షించెను. ఆతని గర్వమును దెలిసికొనియెను. ఆగ్రహ మూనెను. ఇది యిట్టి రాజునకు మర్యాద గా దని నిశ్చయించెను. ప్రాయశ్చిత్తమునఁ గాని యీగర్వము తగ్గ దని యూహించెను. శాపరూప ప్రాయశ్చిత్తమునఁ దద్గర్వమును హరింప మది దృఢపఱచుకొనియె. క్రోధ మగ్గలమగుడు నధరోష్ఠము వడఁకసాగెను. అంతఁ బరుషాక్షరముల నిట్లు పలికెను.

సహస్రాక్షభూపాలా! పాపాత్మా! యోగినని గర్వించుచుందువు కదా. ఆయోగబలము నశింప భూలోకమునందే రాక్షసుఁడవై పుట్టుము. భారతవర్షమున లక్షవర్షము లారూపమున నుండుము. నరాధమా! నీకీశాపము తగినది. అని పలికి దివ్యదృష్టి భావినెఱింగి లక్షవర్షములు పూర్తికాఁగా శ్రీకృష్ణ

---

* 'దృష్ట్వా మునిం మహామత్తో నోత్తస్థానన నామహా, వాచా హస్తేన రాజాచ సంభాషాం నచకారహ.' అని మూ.

పదస్పర్శమున నిర్ధూతకల్మషుఁడవై గోలోకమునకుం బొమ్ము. తప్పక యీశాపము తర్వాతిఫలము నీకుం గలుగఁగలదు. ఓ రాజపత్నులారా! మీరెల్ల భారతవర్షమునందే ప్రతిరాజగృహమునందు జన్మింపుఁడు. మీరెల్ల రాజేంద్రపత్ను లగుదురు. సంశయింపఁ బనిలేదు. అని శపియించి యమ్మౌనివర్యుఁడు శిష్యలక్షసమేతుఁడై శంకరాలయమునకుం బోయెను. ఆదుర్వాసుని శిష్యు లందఱు కరుణాళువు లౌట హాహాకారములు చేసి దుఃఖించిరి. అక్కటా! యిట్టి రాజున కిట్టి బెట్టిదపు శాపము గలిగెఁ గదా యని వగచిరి. చేయునది లేక యమ్మునివెంటఁ జనిరి.

ఆపాండ్యభూపాలుఁ డట్లమ్మునీంద్రుఁడు శపించి యరిగిన పిమ్మట నది వెడలివచ్చి తటమున నిలిచి పెద్దపెట్టున రోదనముచేయసాగెను. తనయవివేకమును స్మరించి చింతించెను. ఎట్లీ తరుణుల విడిచి యుండఁగల నని విచారించెను. లక్షసంవత్సరము లసురరూపమున నెట్లుందునా యని పరితపించెను. ఐనను దుదకు భగవత్పదస్పర్శమున గోలోకమున కేగఁజాలుదు గదా యని యించుక యూఱడిల్లెను. తత్కాంతలెల్లఁ దద్విరహాతురలై రోదనముగావించిరి. ఎట్లు మిమ్ము విడిచియుండఁగల మని విలపించిరి. ఓనాథా! రమణశ్రేష్ఠా! యని నోటికలవుదీఱఁ బిలిచిబిలిచి శాపమునుదలంచి పలువగలఁ గుందిరి. నాథా! నిన్ను వదలి మేమెందుఁబోగలము? మమ్ము విడనాడి నీ వెందుఁబోఁజాలు

దువు? చెప్పుమాయని వేఁడిరి. నిన్నుఁగూడి యిఁక నిట్టితావుల విహరించుభాగ్యము మాకు లేకపోయెఁ గదా యని తల్లడిల్లిరి. మమ్మువదలి రాజ్యమైనఁ బాలింప నొల్లకుంటివే. నాథా! ఇట్టి నిన్నెట్లు లెడఁబాసియుండఁగలము వచింపుమాయని దీనాలాపములబలికిరి. ఇఁక నిన్నువదలి యిండ్లకుఁబోజాలమని నిశ్చయమును దెలిపిరి. పార్వణ చంద్ర సుందరమగు నీ మోము నింకెప్పుడు చూతుమని డగ్గుత్తిక లొప్ప నుడివిరి. అర్గళబాహువులం చాఁచి మముం గౌగిలింప నలరు భాగ్యము మాకిఁకలేదు గదాయని నిట్టూర్పులు పుచ్చిరి. ఇట్లనేకభంగుల రాజునెదుటఁ బరితపించుచుఁ బలికిరి. ఆరాజుపాదములఁ దాఁకి యట్లే మూర్ఛల మునింగిరి.

అంతట వారి దుఃఖమును రాజెఱింగెను. తనయువజ్ఞతను దలంచుకొని యిఁక దుఃఖించి యేమి లాభముఁ నొందునని నిశ్చయించుకొనియె. అప్పుడే యాపుష్పభద్రానదీతీరమున నొక యగ్నికుండము సిద్ధము చేయించెను. చందనతరువరముల నం దగ్ని ప్రజ్వరిల్లసాగెను. పత్నులను భోగకాంతలం గూడి యాసహస్రాక్షుభూజాని శ్రీకృష్ణదివ్యచరణారవిందముల మది నిలిపి.

“అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ,
తస్మాత్కారుణ్య భావేన రక్షరక్ష జనార్దనః.”

అని స్మరించుచు నయ్యగ్నిం బ్రవేశించెను. తోడన నం

నామణులెల్ల నందుఁ బడిరి. ఆకసమునుండి దేవత లాఘో
కృత్యమును గాంచి మనోధైర్యమెడల హాహాకారము లొన
ంచిరి. మహర్షు లాకార్యము నెఱింగి దైవము బలవత్తరమనుట
న్న వేఱొకమాట చెప్పఁ జాలమని తమ సిద్ధాంతమును వెల్ల
ంచిరి. నారదమునీ! పాండ్యదేశాధిపతి యాసహస్రాక్షుఁడే త
న్శాపమునఁ దృణావర్తుఁడనుపేరి రాక్షసుఁడయ్యెను. ఆతఁడే
ాలాంతరమునఁ గంసునొద్దఁ జేరి మిత్రుఁడై తద్ధితకృత్యముల
ొనర్చుచు మనఃప్రియుఁ డయ్యెను. ఆతఁడే కంస ప్రోత్సాహ
మున హరిఁ జంప నందమందిరమునకుం బోయెను. తత్పదపంక
ఃస్పర్శమున విగళితకళంకుఁ డయ్యెను. దుర్వాసుఁ డన్న యట్లే
ర్ధూతపాపుఁడై శ్రీకృష్ణ ప్రీతిపాత్రమగు గోలోకమునకుం
ోయెను. ఆతనిపత్నులందఱు భారతవర్షమున రాజగృహముల
జన్మించిరి. నారదమునిచంద్రా! శ్రీహరి మహిమమును వచించి
తిని. రాజేంద్రునకుఁ గలిగిన శాపము తన్మోక్షముగూడ నెఱింగిం
చితిని. ఇంకను శ్రీకృష్ణమూర్తి పావనచరిత్రముల వినఁగోరిక
నీకుం గలదని తోఁచెడి. కాన మఱియు నవ్వాని జెప్పెద నాల
కింపు మని శ్రీనారాయణమూర్తి యిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను.

ఆర్యశిరోమణులారా! తృణావర్తుని కథను వింటిరి.
వాని పూర్వజన్మవృత్తాంతమును వింటిరి. ఇందు గ్రహింపవల
సిన విశేషములు పెక్కులుగలవు. సహస్రాక్షభూపాలుఁడు
భార్యలను భోగకాంతలను గూడి నిర్జనవనమున విహరింపఁబో

యెను.* అందు నాతావు పర్వతోత్తమమగు గంధమాదనము. అందు మనుష్యులు రాకపోకలుచేయు మార్గములు లేవు. మహారణ్యభాగములు గలది. సింహవ్యాఘ్రాదులం దుండుట నెవ్వరచటికిం బోవ వెఱతురు. అట్టితావున విహరించు నెపమునం బాండ్యభూమండలాధిపతి పోవుట న్యాయవిరుద్ధముకాదు. రహస్యస్థలమనియే యతఁడు భావించెను. భార్యలతో విహరించుట శాస్త్రవిరుద్ధము కాదు. పరభార్యలను బలవంతపఱచి తీసికొనిపోయినవాఁడు కాఁడు. ఇట్టితావున నతనికి దుర్వాసుఁడు శాప మీయనేల? అని ప్రశ్నము రాక తప్పదు. అది న్యాయమే. కాని సామాన్యదృష్టిం జూడక యించుక సూక్ష్మదృష్టిం బరిశీలింపుఁడు. మహర్షి త్రికాలవేత్త. రాజేమి సామాన్యుఁడా యోగి. ప్రతాపశాలి. కాని చేయుకార్యము హద్దుమీఱినది. రతియం దాసక్తియుండవలసినదే కాని యది మితిమీఱరాదు. తదేకమనస్కుఁడై పెద్దల నవమానింపరాదు. అది సత్కారసమయము కాదనం బోకుఁడు. పుణ్యారణ్యముల మహర్షులుందు రని రాఁజెలుంగును. ఇంతియగాక ఏకార్యముగాని యితరులకు నేవగింపు పుట్టింపరాదు. హద్దుమీఱరాదు. తదేకమతియై విహరించుచుం డాఁ జేయఁదగు నితరకృత్యముల మఱువరాదు. అతిథి సత్కారమును మించినపని వేఱొకటి గానరాదు.

'ధన్యం యశస్య మాయుష్యం స్వర్గ్యం చాతిథిపూజనమ్'

మను.

అని స్మృతి విధించుచున్న యది.

ఊర్ధ్వం ప్రాణా హ్యుత్క్రామంతి యూనస్థ్స విర ఆయతి,
ప్రత్యుత్థానాభి వాదాభ్యాం పునస్తాన్ ప్రతిపద్యతే.

మను. ౨ అ.

ఇట్టి ధర్మమును రాజు క్రీడాసక్తి మఱచెను. పెక్కు మంది శిష్యులతో వచ్చిన దుర్వాసుంగాంచి యొడలెఱుంగక సిగ్గువదలి రాజు తనగర్వమును జూపెను. గర్వనిర్వాపణమునం గాని యీరాజుత్తమలోకము నొంద నర్హుండు కాండని ముని యెఱింగెను. భావికృత్యముల నాలోచించెను. శ్రీకృష్ణుం డవతరించుట యెఱింగెను. ఆమహాత్మునిచే ముక్తులు గాందగినవారిలో నితం డొకం డని తెలిసికొనియెను. గట్టి శాపమిచ్చినం గాని యీకండకావరము తగ్గ దని నిశ్చయించెను. కనికరమూనక గట్టి శాపమిచ్చెను. దాన నారాజున కపకారము తత్కాలమునం గల్గిన నది మహోపకారమయ్యెను. పునరావృత్తిరహిత భగవత్పదప్రాప్తికి హేతువయ్యెను. రాజుపైం జూపిన క్రోధమును వనితలపైం జూపెనా—

అన్యథా భూషణం పుంసాం క్షమా లజ్జేవయోషితామ్.

అను సూక్తి నామహర్షి యెఱుంగును. లక్షమంది పురుషులతోం దానగపడినపుడు విహారమును జాలించి వస్త్రములం గట్టుకొనుట విహితకృత్యమైన నట్లు లోనర్పకుండుటయే వారియందుం గనంబడు తప్పని యమ్మునివరుం డెఱింగి యుంచుక శ్రమమును

గల్గించు శాపమునొసంగెను. కాఁబట్టి యేకార్యముగాని విహిత మైనను బదుగుర కేవగల్పింపనిరీతిఁ జేయవలయునేగాని యిందుఁగల తప్పే మని విచ్చలవిడి మెలఁగరాదని యీకథ బోధించుచున్న యది. మఱియు నిందఱు కాంతలును దాసును ఆరాజు హుతవహునియందుఁ బడి మ్రగ్గుట ఆత్మహత్యకదా. అది మహాపాతకము గాదా యను ప్రశ్నము రావచ్చును. ఆ ప్రశ్నము చేయఁదగినదే ఐన నాలుగుమాటలు వినుఁడు.

మన పూర్వులు అగ్ని కుండమునఁ బడి బుద్ధిపూర్వకముగాఁ బడి మృతినొందుట కలదు. అది తప్పుగాదు. ఎట్లన, అట్టివారు నిర్మలస్వాంతులై యోగబలమునఁ బ్రాణముల విడుతురు. మఱికొందఱు దృఢతమస్వాంతులు దేహము నగ్నికాహుతి యిచ్చి పరమపదము నొందుదురు. నిండు ప్రాణముల బలవంతముగా నగ్నికి బలియీయరా దనుట సామాన్య విధి. ఇది సర్వత్ర పనికిరాదు. ఇదియే విధియైనచో యుద్ధ మృతియు నట్టిదియే కదా. యోగబలమున మరణించుటయు నట్టిదియే కాదా. యోగియు, భటును స్వకృత్యముల నొనరించి సూర్యమండలమును భేదించుకొని పోవుదురని ప్రాచీనసూక్తి కలదు. ఇట్టితావుల ఆత్మహత్యను ఆరోపించుట కేవలము తెలివి తక్కువయే. అట్టియోగమూనువాఁడు తనదేహమును భగవదర్పణము చేయఁబూని యగ్నిని ముందుచుకొని "అగ్నిముఖావై దేవాః" అన్న శ్రుతిని నమ్మి నాయాత్మ నీ కుపహారమిచ్చు.

న్నవాఁడను. అని పలుకుచు యోగబలమునఁ బ్రాణముల
వలురురు. అది యొక పద్ధతి. ఈతనువు తుచ్ఛమని యుత్తమ
రుషార్థమునుగోరి ప్రాణములు వదలుట యొకపద్ధతి. ఇది
త్మహత్యగాదు. కోపముచేతనో, ఓర్వలేని తనముచేతనో, భీతి
తనో దేహత్యాగముచేయుట ఆత్మహత్య యనఁ బడును.
ది దుర్మరణమే. కాబట్టి పాండ్యరాజు హుతవహున కాత్మా
హుతి నొసఁగి కృత కృత్యుఁ డయ్యెను. తత్పత్న్యులాతనితో
ద లోకమని భావించి కృత కృత్యు లైరి. ఇంతట నీ విషయ
ముజ్జగించి యవ్వలి భగవచ్చరిత్రమునకుఁ బోవుట న్యాయము.

శకటాసురభంజనము.

ఒకప్పుడు నందపత్ని యశోద సానందపూర్వకముగా
నందనునెత్తుకొని గోవిందా! ఆఁకలియైనదియా? అని పలుకుచు
వక్షమునఁ జేర్చుకొని పాలిచ్చుచుండెను. ఇంతలో నగరము
నఁగల ముదుసలిసువాసినులు తరుణులు బాలికా బాలకుల
తో యశోదం జూడవచ్చిరి. వారిరాకఁ గాంచి యా నంద
భార్య యత్పుత్రుఁడగు బాలకునిఁ బరుండఁబెట్టి వారికి నమస్క
రింప లేచెను. కూరుచుండ నియోగించి పెద్దవారికి నమస్క
రించి తైలము సిందూరము తాంబూలము లోనగు సత్పదార్థ
ముల వారి కొసంగి గారవించెను. అవ్వల మధురపదార్థములఁ
దినఁబెట్టెను. వస్త్రముల నొసంగెను. ఉచిత భూషణముల నిచ్చి
సంతసింపఁజేసి వారి యాశిషములం గైకొనియెను.

ఇట్టి తఱి శ్రీకృష్ణమూర్తి యాఁకలిగొన్నట్టు లేడ్చెను. మాయేశుఁడగు నాబాలకుఁడు స్వమాయం గైకొని చరణమును బైకెత్తి తలఁచుకొనిన ట్లేడ్చెను. పైకెత్తిన చరణము నొక శకటమునఁ బడియెను. చూచుటకు శ్రీకృష్ణపాద మాశకటమునకుఁ దగిలినట్లుండెఁగాని యాస్పర్శము పిడుగుపాటువలె దానిని జూర్ణముచేయఁ జాలెను. ఇట్లు విశ్వంభరుని పాదఘాతమున ఆశకటము పిండి యయ్యెను. ఈకరణి శకటము భగ్నముకాఁగా దాని శాఖలు విఱిగి ధరనొఱిగెను. అందుండి పెరుగు, పాలు, వెన్న, నెయ్యి, తేనె మొదలగు వస్తువులు క్రిందఁ బడియెను. ఆయాశ్చర్యమును గోపికలు గాంచి బాలకుని చెంతకుఁ బరుగిడిరి. భగ్నశకటమును, దారు శకలముల నడుమనున్న యాగోపాలబాలుని గనుఁగొనిరి. మఱియు నట నలుఁగడలఁ బడియున్న ఛిన్నభాండముల నిరీక్షించిరి. గోరస మెల్లెడలఁ బ్రవహించుట వీక్షించిరి. ఆదారుశకలముల సమీపం బోచి యాశిశువు నెత్తుకొని ముద్దాడిరి. ఆబాలకుఁడు మాయారక్షితసర్వాంగుఁడై యాఁకలిగొన్నట్టు లేడ్చుచుండెను. అంతలో యశోద పరుగిడివచ్చి బాలునందుకొని పాలిచ్చి యేడుపుడిపి యిట్టి యుత్పాతము గలిగెఁ గదా యని వగచెను.

బాలకుఁడిట్లు శకటమును భంజించుట యెట్లులని యందున్న బాలకుల గోపకులడిగిరి. బాలకు లేవిచిత్రము కానరాదు

శ్రీకృష్ణుఁడు చరణమెత్తుటఁ గాంచితిమి. శకటము పడినది. బాలుని పదాఘాతముననే శకటము విరిగెను. అని బాలకులు నిష్కపటాత్మకులుగాన దాఁచక చూచినవిషయమును మార్పు యథాతత్త్వముగ వచించిరి. ఆవార్త లాలించి యాశకట శకలములు లోనగు వస్తువులం జూచి గోపికలు గోపకులు సంశయంబులఁ బొదలిరి.

అచ్చట లేని ప్రజ లీవార్తను విని యిది యంతయుఁ గల్ల యని పలికిరి. అంత యశోద మరలమరల నాచిత్రమును దలంచుకొనుచుఁ గన్నీరు మున్నీరై ప్రవహింప బాలుని వక్షమున నదుముకొనుచుఁ బాలిచ్చెను. ఈఘట్టమునందు

ఆ. అలసితివి గదన్న యాఁకొంటివి గదన్న
మంచియన్న యేడ్పు మాను మన్న
చన్ను గుడువు మన్న సంతస పడు మన్న
యనుచుఁ జన్ను గుడిపె నర్భకునకు.

పోతనమహాకవి.

ఈపద్యరత్నమునకు మూలము.

రుదంతం సుత మాదాయ యశోదా గ్రహ శంకితా,
కృత్వా స్వ స్త్యయనం విప్రైస్సూక్తై స్తనమపాయయత్.

అని కనుపట్టెడు "రుదంతం సుత మాదాయ యశోదా స్తన మపాయ యత్" అనుపదములకుఁ బైపద్య మెంత చక్కఁగా లోకాచారమును బట్టి వ్రాయఁబడినదో పరికింపుఁడు.

ఆ. "గ్రహముసోఁకె ననుచుఁ గడు మది శంకించి
యేడ్చుచున్న బాలు నెదను జేర్చి
యా యశోద స్తన్య మర్భకునకు నిచ్చె"

అన్నను బద్యమే యగును గాని యదిభాషాంతరీకరణపద్ధతిగా దు. ఒక యుత్పాతమునుండి తప్పియున్న శిశువును గన్నతల్లి కనుఁగొన్నతఱి నామె మనోభావము నెట్లు మాటలచేఁ దెలుపునో మహాకవిపోతనయే యాపద్ధతిని దెలిపెను. అదియే భాషాంతరీకరణము. రెండవదియు నాటవెలదియే. యతి గణ భంగములేదు. కాని యిది పద్యముకాదు. "ముక్కస్యముక్కార్ధః" యని తెనిగింపవలయు నన్న కాకవుల పద్ధతి. మహాకవిపో తనపద్యరత్నము మూలమున కలంకారప్రాయము. రెండవది మూలచ్ఛేదకము. గణములు యతిప్రాసము లున్నంతనే కవిత్వముగాదు.

సీ. యతియుక్తవాక్యాను గతి నంటవలయు వ
త్సంబు ధేనువు వెంట దవిలినట్లు
మెట్టు మీఁదను గాలుపెట్టఁ గైదండ యం
దిచ్చినట్టులు ప్రాస మెనయవలయు
సానపట్టినమణి చందానపదమర్థ
నారీశుభంగి బంధంబువలయు
దివి వెలుంగు మెఱుంగుఁ దీఁగె య ట్లర్థంబు
తేట దెల్లంబుగాఁ దెలియవలయు

తే. నలఁతి దోలవడ్డ చంద్రమండలమువలన
జలజలనరాలు నమృతంపుఁజాలు లీల
రసము తులకింపవలె నట్టి రమ్యకవిత
రసిక రసనారి రంసచేఁ బ్రబలకున్నె.

అని యడిదము సూరకవీంద్రుఁడు చెప్పినట్లు కవిత్వమలరార లయు. అట్టిది పోతనమహాకవికి ఉగ్గుతోఁ బెట్టఁబడిన ట్లా గాంపవలసియుండును. నిఘంటువు లుంచుకొనక పూర్వగ్రం థముఁ జెంతనుంచుకొని యాపద్యరత్నములందలి ప్రాసపదము దొంగిలింపక తోఁచనపుడు "తుహీభస్మహావై" మొదలగు పాదపురాణపదములవంటి పదములఁ బ్రయోగించుచుండు వారి కాకవిత్వశుద్ధి యలవడునా? ప్రస్తావవశమున మహాకవి పోతన పద్యరత్నమునుస్మరించి నాలుగుమాటలు వ్రాసితి. ఇఁకఁ గథ యెట్లనిన.

ఆసాధ్వీమతల్లి యిట్లు బాలకు నాఁకలిఁబాపి బ్రాహ్మణ పుంగవులచే శిశువునకు స్వస్త్యయన కర్మము నొనరింపఁజేసెను. ఒక్క బ్రహ్మముని శ్రీకృష్ణుని దేహముపై హస్తము నునిచి యీకవచమును బఠించి రక్ష గట్టెను. నారదమునీ! ఆకవచ ము సకలాపత్పరిహారదక్షము కాన వచించెద. ఆలకింపు మని నారాయణమూర్తి యిట్లు పలికెను. ఈ కవచమును శ్రీహరి పాలసంద్రమున శయనించియున్నతఱిఁ దన్నాభికమలసంజాతుఁ డగు బ్రహ్మకు మాయాంబ యొసంగెను. అత్తఱి బ్రహ్మాండమం

తము జలమయంబుగా నుండెను. అత్తఱి మధుకైటభు లరుదెం చిరి. వారిం గాంచి బ్రహ్మ భయపడియెను. జగజ్జననీ నీవే దిక్కని బ్రహ్మ మూల ప్రకృతిని వినుతించెను. అపుడు యోగనిద్రాదేవి యిట్లు పలికెను. పంకజాసనా! భయము దూరమయ్యెనని తలంపుము. శ్రీహరియుండ నీ కేమిభయము. నేనుండుచో భయముండునే. జగత్పతివి కాఁగలవు. సుఖముగానుండుము. అని యీ కవచము నుపదేశించెను.

* బ్రహ్మ! నీముఖమును శ్రీహరి కాపాడుఁగాక. మస్తకమును మధుసూదనుఁడు రక్షించుఁగాక. నేత్రముల శ్రీకృష్ణుఁ డోముఁగాక. నాసికను రాధానాథుఁడు కాచుఁగాక. కర్ణములను గంఠమును గపాలమును మాధవుఁడు మనుచుఁ గాక. చెక్కిళ్లను గోవిందుఁడు, కేశములను గేశవుఁ డేలుఁగాక. నీయధరోష్ఠమును హృషీకేశుఁడును, దంతములను గదాగ్రజుఁడును, నాలుకను రాసేశ్వరుఁడును, తాలువులను వామనమూర్తియు, వక్షమును ముకుందుఁడును, జఠరమును దైత్యహంతయు, నాభిని జనార్దనుఁడును సదా

---

* పరమాద్భుతకవచము.

శ్రీహరిః పాతుతే వక్త్రం మస్తకం మధుసూదనః, శ్రీకృష్ణశ్చక్షుషీ పాతు నాసికాం రాధికాపతిః. ౧. కర్ణయుగ్మంచ కంఠంచ కపాలం పాతు మాధవః, కపోలం పాతు గోవిందః కేశాంశ్చ కేశవస్స్వయమ్. ౨. అధరోష్ఠంహృషీకేశో దంతపంక్తిం గదాగ్రజః, రాసేశ్వరశ్చరసనాం తాలుకం వామనోవిభుః. ౩. వక్షఃపాతు ముకుందశ్చ జఠరం పాతుదైత్యహా, జనా

కాతురుగాక. పురుషాంగమును విష్ణువు, నితంబములను గుహ్య
మును బురుషోత్తముఁడు కాపాడుఁగాక. జానువుల జానకీనాథుఁ
డును, హస్తముల నృసింహుఁడు సర్వకష్టకాలములందును గాచుఁ
గాక. పాదయుగళమును వరాహమూర్తినిదాల్చిన కమలాక్షుఁ
డు రక్షించుఁగాక. ఊర్ధ్వభాగమును నారాయణమూర్తియు,
అధోభాగమును గమలాపతియు, పూర్వభాగమును గోపా
లుఁడు, ఆగ్నేయభాగమును దశకంఠహంతయు, దక్షిణభాగ
మును వనమాలియు, నైఋతిభాగమును వైకుంఠుఁడును, పశ్చి
మరభాగమును నిరతరసాధుసంరక్షకుఁ డగు వాసుదేవుఁడును,
వాయవ్యభాగము నజుఁడును, ఉత్తరభాగమును జలజాసనుఁడు
ను, ఈశాన్యభాగము నీశ్వరుఁడును, సర్వభాగములను శత్రు

ర్దనః పాతునాభిం పాతువిష్ణుశ్చ మేహనం. ౪. నితంబయుగ్మం గు
హ్యంచ పాతు తే పురుషోత్తమః, జానుయుగ్మం జానకీశః పాతు తే
సర్వదా విభుః. ౫. హస్తయుగ్మం నృసింహశ్చ పాతు సర్వత్ర సంకటే,
పాదయుగ్మం వరాహశ్చ పాతు తే కమలోద్భవః. ౬. ఊర్ధ్వం నారాయ
ణః పాతు హ్యధస్తా త్కమలాపతిః, పూర్వస్యాం పాతుగోపాలః పాతు
వహ్నౌ దశాస్యహా. ౭. వనమాలీ పాతుయామ్యాం వైకుంఠః పాతు నై
ఋతౌ, వారుణ్యాంవాసుదేవశ్చ సతో రక్షా కరస్స్వయమ్. ౮. పాతు తే
సంతతమజో వాయవ్యాం విష్టరశ్రవాః, ఉత్తరేచ సదాపాతు తేజసా జల
జాసనః. ౯. ఐశాన్యా మీశ్వరః పాతు పాతు సర్వత్ర శత్రుజిత్, జలే
స్థలే చాంతరిక్షే నిద్రాయాం పాతు రాఘవః. ౧౦. ఇత్యేవం కధితం బ్రహ్మ
కవచం పరమాద్భుతం, కృష్ణేన కృపయా దత్తం స్మృతేతివ పురామయా. ౧౧.
శ్రీకృష్ణజన్మఖండే, ౧౨-వ అధ్యాయే. ప్రతిపాదితం కవచం సంపూర్ణమ్.

హాంత యగుపరమేశ్వరుఁడును గాపాడుదురుగాక. జలమునందును, స్థలమ్మునందును, అంతరిక్షమునందును, నిద్రయందును రాఘవుఁడును గాపాడుఁ గాక. అని యీకవచమును యోగనిద్రాంబ యుపదేశించి పంకజాసనా! యీకవచము శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మయే నాకొసంగెను. పరమాద్భుతమైనది. సకలకష్టములఁ దొలఁగించునది. అని నారాయణమూర్తి నారదున కుపదేశించి మఱియు నిట్లనియె.

నారదమునీ! ఈకవచప్రభావమున నాయోగనిద్రాంబ మున్ను శుంభమహాసురునితో సంగరమొనరించుచుండి దీనిని స్మరించెను. తన్మహిమమున నాఘోర సంగ్రామమున నాకసముండిన యాదైత్యుఁడు క్రిందఁబడియెను. ఆయుద్ధము శతసంవత్సరములు జరిగెను. శుంభదైత్యుఁడు మృతి నొందగనే మాయాంబకు శ్రీకృష్ణమూర్తి మాలాకవచముల ననుగ్రహించి గోలోకమునకు వేంచేసెను. మునిచంద్రా! ఇది యీకల్పవు వృత్తాంతముకాదు. కల్పాంతరవృత్తాంతమును వచించితిని. ఈకవచమును జపించిన బాహ్యాభీతి యడంగుట యటుండ మనోభీతులుతొలంగు. నేఁజూచుచుండఁగనే కోటికోటులు బ్రహ్మలు గతించిరి. నేనో, శ్రీహరింగూడి కల్పము నెల్లఁ గాంచుచున్నవాఁడ. యోగనిద్రాంబయు స్థిరతం గాంచుచున్న యది. అని పలికి మఱియు నారాయణుఁ డిట్లనియె. నారదమునీంద్రా! ఇట్లు మాయాంబ పలికి యాకవచమును బ్రహ్మ కొసంగి యదృశ్య

పాఠకమహాశయులారా! ఈకవచమును దత్ఫలమును బఠించితిరి. దీనిని నారదమునికి శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యే తెల్పెను. బ్రహ్మకు యోగనిద్ర యీకవచము నుపదేశించె నఁట. ఆమెకు శ్రీకృష్ణభగవంతుఁ డుపదేశించె నఁట. త్రిపురాసురుల సంహరించు కాలమున శంకరుఁ డీ కవచమును కంఠమునఁ దాల్చి విజయమును బొందె నఁట. 'మహాకాళియు, దుర్గయు దీనిమహిమమున రక్తబీజుని శుంభుని వధించి రఁట. ఆదిశేషువు దీనిశక్తిచే భూమిని దేలికగా మోయుచున్నవాఁ డఁట. నారాయణమూర్తియు, నారదముని, సనత్కుమారుఁడు దీని ప్రభావముననే విఖ్యాతింగాంచిరఁట. ఈవిషయమును బఠించినపుడు లేనిపోని శంకలు గలుగకమానవుకాని యించుక శ్రద్ధమై నాలోచించిన నిందేమియు విచిత్రముగాని సంశయింపఁదగిన విషయముకాని కానరాదు. ఎటులనగాఁ బ్రీతిమై వినుఁడు.

ఈపురాణము బ్రహ్మవైవర్తము. దీనియందు గోలోకవాసియగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మమహిమము ప్రధానముగఁ జెప్పఁబడును. సర్వము తన్మయమని యుపదేశింపఁబడును. స్కాందపురాణమున సర్వము శివమయమని తెల్పంబడు. విష్ణుపురాణమున సర్వము విష్ణుమయమని బోధింపఁబడు. కాళీపురాణమున సర్వము కాళికామయమని నిర్ణయింపఁబడు. నృసింహపురాణమున నిట్లే తెలుపఁబడు. ఇవన్నియు నేకార్థమునే బోధించును

గాని విపరీతార్థమును దెల్పుటలేదు. సగుణబ్రహ్మము లోకసం రక్షణార్థము నానాదేవతారూపముల వెలయు. ఏరూపమును భక్తుఁ డుపాసించినను సగుణపరబ్రహ్మము నుపాసించినట్లే. ఐతే భక్తుల కర్మములన్నియు నొక్కరీతిగ నుండవు. కావుననే భిన్న భిన్నధర్మము లేర్పడినవి. ఏదేవతామహిమము పేర్కొనఁబడు నపు డాదేవతయే సర్వేశ్వరుఁ డని తెల్పఁబడు. అట్లు తెల్పి నఁగాని భక్తుల మనస్సు తృప్తినొందదు. తత్త్వ మారయ నట్లు పదేశించుటయేమంచిది. సర్వరూపము లాభగవంతుఁడే యెత్తి నపు డేరూపము నందును లోపము లుండరాదు. ఉండవు. అట్టి భగవద్రూపములలో నొకటి యుత్తమము. వేఱొకటి మధ్యమ మని చెప్పుట, నమ్ముట బుద్ధితక్కువచేఁ గాని వేఱుకాదు. సర్వే శ్వరుఁడు, సర్వభూతాంతర్యామి, సర్వకర్త, సర్వసాక్షి యనుట సర్వజనాంగీకృత మయ్యేనేని దేవతాభేదము లుండరాదు. ఉండినచో బూటకమే యనవలయు. ఏవ్రత మాచరించిన నది వ్రతోత్తమ మనఁబడును గదా. కారణమేమి? భక్తిభారమున నేవ్రతము చేసినను ఫల మొక్కటి యనియే దాని రహ స్యము. ఇన్నిమంత్రములు, ఇంతమంది దేవతలుండుట భక్తుల వాంఛలు. వారి సుకృతములు ప్రత్యేకములుగ నుండుట చేతనే భగవంతుఁడు సర్వనామవాచ్యుఁడు. అందొక నామ ముత్తమ మని వేఱొకటి యధమ మను నంతటి వెఱ్ఱితనము వేఱుగ నుండరాదు. శ్రీరామకృష్ణావతారములలోఁ గూడ భేదము

గల దని యొకటి యుత్తమోత్తమ మని చెప్పువా రుండఁగా నిఁకఁ జెప్పవలసిన దేమి? ఈభేదములు సుకృతాల్పత్వకల్పితము లుగాని వాస్తవములుకావు.

త్రిలోకాధిపతి యింద్రుఁడు. ఆతఁ డిచ్చిన శక్తి కర్ణునొద్దనుండెను. కర్ణుఁడు ఘటోత్కచునిపై దానిని వైచెను. కృష్ణుఁడు దానిపోక కానందించుచు నది యుండి నంత దనుక నిద్ర లేక యర్జునుని గాపాడితిననియు, నిఁక భయము తీఱెనదనియుఁ జెప్పినట్లు భారతమునఁ గనఁబడియెడు. ఇంద్రుఁడు దిక్పతి. ఆత నిరక్షించుటకే మహావిష్ణు వెన్నియో యవతారముల నెత్తెను. అట్టి యింద్రుఁ డిచ్చిన శక్తికై శ్రీకృష్ణమూర్తి భయపడితి నని చెప్పనేల? దాని రహస్యమేమి? తన యంశమేదియైన సర్వజనపూజ్యమను భావమును దృఢపఱుచుటకే కదా. కాకున్న ఆశక్తిని మరలించుట భగవంతున కొక గొప్పకార్యమా. కాదు. ఐనను ఇంద్రు నారాధించువారలకు, విష్ణువు నారాధించువారలకు, భక్తితుల్యమయ్యేనేని, ఫలము సమానమగును. కావున నిట్టి విషయముల సమన్వయము చేసికొనుటలో లోపము లుండునేగాని తత్వమున లోపములు లేవు. శ్రీహరి నారాయణ కృష్ణ శంకరాది శబ్దవాచ్యుఁడు సగుణబ్రహ్మమే. నామభేదమే గాని వేఱుగాదు. ఇందెవ్వరిసేవించినను ఫలభేదములేదు. ఇదియే ఈకవచఫలస్తుతి మనకుఁదెల్పుచున్నది. కాఁబట్టి లేనిపోని శంకలకు మదిని జోటీయక యిష్టదైవమును సర్వేశ్వరునిగా

నుపాసింపవలయును. ఇంతట శాఖాచంక్రమణప్రయత్నము చేయఁబూనక కథాసారము నెఱుకుదము.

నందుఁడు నందనునకు వసుదేవానుమతి నామకరణ మహోత్సవమును జేయింప గర్గమునిని రప్పించుట.

* నారదమునీ! ఇంకను విచిత్రతమమగు శ్రీకృష్ణకథను వినుము. అది సకలాంతరాయముల నడంచి పాపములఁ బోఁద్రోలి మహాపుణ్యము నొడఁగూర్చి పరమపదమును బ్రసాదించును. ఒకానొక శుభదినమున నందపత్ని యశోద శ్రీకృష్ణుని హృదయపీఠమున నిడుకొని బంగారుపీఠమున నాసీనయై యాఁకొన్నవాఁ డని పాలిచ్చుచుండెను. అట్టితఱి నొకబ్రాహ్మణప్రవరుఁడు శిష్యసమూహములం గూడి బ్రహ్మవర్చస్సు ప్రజ్వరిల్లుచుండ శుద్ధస్ఫటికమాలం గొని త్రిపరబ్రహ్మమంత్రమును జపించుచు దండియు, ఛత్రియు, శుక్లవస్త్రధారియు, పరిశుద్ధదంతపంక్తివిరాజితుండునై యరుదెంచెను. జ్యోతిశ్శాస్త్రము మూర్తీభవించిన ట్లాయన దివ్యదృష్టి వెలయుచుండెను. వేదవేదాంగపారఁగుఁడై జటామండలవిరాజితుఁడై యుండెను. ఆజటాజూటము పుటముపెట్టిన బంగారువలెఁ గనఁబడుచుండెను.

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పదుమూఁడవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. ఇతరపురాణమునఁ గల మార్పు లిందుఁ జేర్పఁబడునని గ్రహింపఁ దగు.

ముఖము పూర్ణిమాశశాంకబింబముం బోలి కన్నులపం డువు సేయుచుండెను. గౌరాంగుఁ డనియుఁ, బద్మలోచనుఁ డనియు, యోగీంద్రుఁ డనియు, ధూర్జటి శిష్యుఁ డనియు, గదాధారియందు దృఢభక్తిగలవాఁ డనియు, వ్యాఖ్యా ముద్రాకరుఁ డనియు నామహాత్మునిం బిలుచుట సార్థకముగనే యుండెను. ఆమహాత్ముఁడు శిష్యులకుఁ బాఠములుచెప్పుచు వేద ములకు వ్యాఖ్యను బహువిధములుగఁ జేయుచున్న వానివలెఁ గ నఁబడుచు, నాల్గువేదము లేకమై యీరూపమును ధరించెనో యన నొప్పుచు, సాక్షాత్సరస్వతీకంఠుఁడై, సిద్ధాంతైకవిశార దుఁడయి, సంతత శ్రీకృష్ణపాదాంభోజధ్యానైక నిష్ఠుఁడై, జీవ న్ముక్తుఁడై, సిద్ధేశ్వరుఁడై, సర్వజ్ఞుఁడై, సర్వము నెఱుఁగఁజాలి యామహాత్ముఁడు కనఁబడియెను.

ఆమహాత్మునిజూడఁగనే యశోద పరమ ప్రమోదభక్తుల లర లేచి నమస్కరించెను. పాద్యమునొసంగి గోవు నిచ్చి స్వర్ణ మయపీఠమును వేసి యామునిని గూరుచుండఁ జేసెను. శ్రీకృ ష్ణుని మునిపాదములపై నైచి నమస్కరింపఁజేసి సంతసించెను. యశోద మోమునఁ జిఱునవ్వు చిందులాడుచుండెను. మునియు మనమున శ్రీకృష్ణమూర్తి కనేక శతప్రణామము లాచరించెను. కాని బాహ్యదృష్టికిం దోఁపకుండ వేదమంత్రోప యోగికమ్ము గ నాశీర్వదించెను. యశోదయుఁ బిదప వారిశిష్యులకు నమ స్కరించి వారియాశిషములం బడిసెను. శిష్యులకును బాదా

ద్యాతిథేయసత్కారము లొసంగి గౌరవించెను. వారి పాదో దకమును శిరమునం దాల్చి పీఠముపై నుపవిష్టురా లయ్యెను.

అంత నాయశోద యంజలి పుటముతో నప నేమో ప్ర శ్నింప నారంభించెను. తనభుజాంతరమున శ్రీబాలకృష్ణమూర్తి యుండఁగా భక్తి నమ్రాత్మకంధరయై మహాత్మా! మీవంటిమహా త్ములను బ్రశ్నింపఁజాలను. ఐన నడుగుచున్నాను. తన నామధేయ ము బోలుతెఁ దెలియఁగోరుచున్నాను. అబలను బుద్ధిహీనురాల ను. ఇట్టి నావాగ్దోషముల క్షమింపవలయు. సాధువులు సర్వదా మూఢులదోషముల క్షమింతురు. అంగిరసుఁడో,అత్రియో, మరీ చియో,గౌతముఁడో, క్రతుమునియో, ప్రచేతసుఁడో, పులస్త్యుఁ డో,పులహుఁడో, దుర్వాసుఁడో, కర్దముఁడో, వసిష్ఠుఁడో, గర్గుఁ డో, దేవలుఁడో, కపిలుఁడో, సనత్కుమారుఁడో, సనకసనందు లో,పంచశిఖుఁడో, సౌభరియో, విశ్వామిత్రుఁడో, వాల్మీకియో, వామదేవుఁడో, కశ్యపుఁడో, సంవర్తుఁడో, ఉతథ్యుఁడో, కచుఁ డో, బృహస్పతియో, భృగువో, శుక్రుఁడో, చ్యవనుఁడో, నర నారాయణులో, సక్థియో, పరాశరుఁడో, వ్యాసుఁడో, శుక దేవుఁడో, జైమినియో, మార్కండేయ, లోమశ, కణ్వ,కాత్యా యనులో, అస్తీక, జరత్కారువులో, ఋష్యశృంగ, విభండక, పౌల, స్త్యాగస్త్య, శరద్వ, ద్గిరి, శమీ, కారిష్టనేమి, మాండ వ్య, పైల, పాణిని, కణాద, శాకల్య, శాకటాయ, నాష్టావక్ర, భాగురి, సుమంతు, వత్స, జాబాల, యాజ్ఞవల్క్య, వైశంపా యన, హంసి, పిప్పలాద, మైత్రేయ, కరూ, షోపమన్య, గౌ

రము, ఖారుణిమునులో, ఔర్వ్యుడో, కత్తిప, ద్భరద్వాజ, వేద శిర, శ్శకుంకర్ణ, శౌనకులో ఈరూపమున నన్ననుగ్రహింప వచ్చిరని తలంచెదను. ఈమునులు పుణ్యశ్లోకులు. మహానుభావులు. వీరిలో నీవెవడవో తెల్పుము. బహులుచెప్పవలసిన యదృష్టము నాకుండినట్లు మీకు దోచె నేని కరుణింపుడు. కింకరుడు కింకరియు నమవంటి మునివరులం బ్రశ్నింపం దగుదురే. ఎవరెవరిసేవానిరతులో వారు వారినివదలి, మఱియెవ్వరినడుగుదురు? ఇపుడు నేను ధన్యురాలను, కృతకృత్యురాలను, నాజన్మము సఫలము. భవత్పాదారవిందరజస్స్పర్శమునం గోటి జన్మకృతపాపములు నశించినవి. మీపాదోదకసంస్పర్శమున భూదేవి పవిత్రురాలైనది. మీరు దయచేసిన కతన నాయీగృహము పరమపవిత్రమైనది. వేదములయందు వేదపవిత్రులనియే యేమహాత్ములు పేర్కొనంబడిరో వారిలో నొక్కడవగు. నీవు నాపూర్వపుణ్యఫలోదయముపలనదర్శనమిచ్చితివి. మీశిష్యులు మూర్తీభవించిన వేదములు, గ్రీష్మర్తుమధ్యాహ్నభాస్కరసమ తేజస్కులు. గోకులమును మత్కులమును పాదరేణువులం బవిత్రముగాం జేయుచున్నవారు. మీరంద ఱీశిశువున కాశిషముల ననుగ్రహింపుడు. విప్రాశీర్వాదము సంపూర్ణశుభప్రదము. ఇది నిశ్చయము. అని పలికి యానందపత్ని ముని మ్రోల నూరకుండెను. నందుని బిలుచుకొని రమ్మా యని సేవకు నంపెను.

యశోద యిట్లు ప్రశ్నింప మునిపుంగవుఁడు నవ్వెను. దశదిక్కులు వెలుంగ శిష్యులును నవ్విరి. హితముగ నుండి, సత్యమై, నీతిభూషితమై, అతిశయపుణ్యప్రదమై, పరమమంగళాకరమగు వాక్యము నాముని సంతోషమున నిట్లు పలికెను. అమ్మా! నీవచన మమృతోపమానము. లోకసమ్మతము. కులోచితము నగు. ఏకులమున నెవరు జన్మింతురో వారు తదుచిత సంభాషణముల సల్పుదురు. గోపపద్మములకు నన్నింటికి గిరిభానుఁడు భాస్కరతుల్యుఁడు. ఆగిరిభానునకు పద్మాసమానురాలగు పద్మావతి పత్ని. సాధ్వీమణి యనుప్రఖ్యాతిం గాంచెను. ఆమె కన్యక యశోద యను నీవే. యశోవృద్ధిహేతుభూతురాలవు. వల్లవకులతల్లజుఁడగు నందుఁడు నీకు వల్లభుఁ డయ్యెను. నందుఁ డెవ్వఁడో, నీవెవ్వతెవో, ఈబాలుఁ డేమార్గమున వచ్చెనో నేనెఱుంగుదు. నిర్జనస్థలమున నందసన్నిధిని దెల్పెదను.

అమ్మా! చిరకాలమునుండి యదువంశజాతులకుఁ బురోహితుఁడ నగు గర్గుఁడను నేనే. వసుదేవునిచే అనన్యసాధ్య కార్యమునఁ బంపఁబడితిని. అనుచుండు నంత నందుఁడు సేవకునివలన వార్త నెఱింగి వడివడి సరుదెంచెను. మౌనిం గాంచి నంత నందుఁడు భక్తిభరాక్రాంతహృదయమున సాష్టాంగదండప్రణామము లాచరించి వేఱువేఱ శిష్యులకు వందనము సలిపి వారి యాశిషముఁ బడసెను. అంత నమ్ముని లేచి యశోదను నందుని బిలుచుకొని యభ్యంతరమందిరమునకుఁ జనియెను. యశోద

యు నందను నెత్తుకొని యానందమున నందువెంట నరిగెను. ఒరులులేని యచ్చోటఁ గూరుచుండి గర్గుఁ డిట్లు పలికెను.

నందా! నీకుఁ గడుసుఖమును గల్గించు వచనమును బలికెద. అవహితుఁడవు గమ్ము. నేను వసుదేవుఁడు పంపఁగా నిట వచ్చితిని. ఆవార్త నాలింపుము. వసుదేవుఁడు నీబాలుని గొనివచ్చి నీయింట యశోద ప్రసవించిన శయ్యపై నునిచెను. ఈబాలుఁడు వసుదేవుని కుమారుఁడు. ఇది సత్యము. నీకుమార్తెను గంసునిభయమున మథురకుఁ గొనిపోయెను. కావున నీబాలున కన్నప్రాశనమును, దానికి ముందు నామకరణమహోత్సవమును జరపుటకు నన్ను రహస్యముగా వసుదేవుఁడు పిలుపించి యీవార్త నీకుం జెప్పుమని పంపెను. కావున వేఱొండు రీతి నాలోచింపక తత్ప్రయత్నము చేయుము.

ఈ నీకుమారుఁడు పూర్ణబ్రహ్మస్వరూపుఁడు. మాయచే భూతలమునం బుట్టి భూభారమును హరింపఁ దలంచిన పురాణపురుషుఁడు. బ్రహ్మాదిసంసేవితపాదారవిందుఁడు. గోలోకనాథుఁడు. శ్రీకృష్ణమూర్తి. రాధికాప్రాణనాథుఁడు. వైకుంఠమునఁ గమలానాథుఁడగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యీతఁడే. శ్వేతద్వీపనివాసియగు శ్రీవిష్ణు వీతఁడే. అవ్యయుఁ డనఁబడువాఁ డీబాలుఁడే. కపిలముని, నరనారాయణులను నాదిమమునులు, నింకను ననేకమునులు ఈమహాత్ము నంశములే. సర్వతేజోరాశి యీశిశువే. మూర్తినిధరించిన తేజోరాశి యని భావింపుము.

ఆరూపమును వసుదేవునకుం గనంబఱచి శిశురూపమును గై కొనియెను. కారాగారమున నున్న యాసూతికాగృహము నుండి నీయింటి కేతెంచెను. ఈకుమారుఁ డయోనిసంభూతుఁ డు. మహీతలమునఁ గార్యార్థ మవతరించెను. దేవకీగర్భమును దనమాయచే వాయుపూర్ణముగ నొనరించి ప్రసవము తఱిఁ దాభూమింబడినట్లు నటించి వసుదేవుఁడు తన యాదిమూర్తిని గనునట్లు చేసి యిచ్చటి కేతెంచెను. వల్లవకులతల్లజ·! ప్రతి యుగమున నామభేదము వర్ణభేదము గలుగ నీపురాణపురు షుఁ డవతరించును. శుక్లపీతరక్తవర్ణముల నవతరించి యిపుడు కృష్ణత్వమునందెను. కృతయుగము సత్యయుగ మనంబడు. అధికతేజోవిరాజితుఁడై యపుడు శుక్లవర్ణమున నవతరించె ను. త్రేతాయుగమున రక్తవర్ణుఁడయ్యెను. ద్వాపరమునఁ బీత వర్ణుఁడయ్యెను. ఈద్వాపరకలియుగ సంధికాలమునఁ గృష్ణవర్ణుఁ డయ్యెను. పరిపూర్ణతమబ్రహ్మరూప మిదియే, దానసే కృష్ణుఁ డనఁ బరఁగు.

కృష్ణశబ్దనిర్వచనము.

* కవర్ణము బ్రహ్మవాచకము. ఋకార మనంతవాచ కము. షకారము శివవాచకము. నకారము ధర్మవాచకము.

---

* 'బ్రహ్మణో వాచకః కోఽయ మృకారోఽనంతవాచకః, శివస్య వాచకష్షశ్చ నకారో ధర్మవాచకః. అకారో విష్ణు వచన శ్శ్వేతద్వీప నివా సనః, నరనారాయణార్థస్య విసర్గో వాచక స్స్మృతః.' అని మూ.

అకారము విష్ణువాచకము. విసర్గము నరనారాయణార్థవాచకము. ఇవి కృష్ణశబ్దార్థము. ఈమూర్తి సర్వతేజోరాశి. సర్వమూర్తి స్వరూపుఁడు. సర్వాధారుఁడు. సర్వబీజస్వరూపుఁడు. కృష్ణుఁ డనం బరఁగు. కృషి యనునది కర్మనిర్మూలార్థవాచకము. నకారము దాస్యవాచకము. అకారము దాతృవాచకము. కాఁబట్టి కృష్ణుఁ డను నది యేర్పడియె. కృషియనునది నిశ్చేష్టవాచకము. నకారము భక్తివాచకము. అకారము ప్రాప్తివాచకము. కాన కృష్ణనామము చెల్లెను. కృషి యనునది నిర్వాణవాచకము. నకారము మోక్షవాచకము. అకారము దాతృవాచకము. కాన కృష్ణశబ్దము గల్గెను. ఇది శ్రీకృష్ణశబ్దనిరుక్తి.

నందా! భగవన్నామములు కోటిసంఖ్యలు స్మరించిన నేఫలము గలుగునో ఆఫలము కృష్ణా యని స్మరించినంతన కలుగును. స్మరించినఁ బఠించిన వినిన నేభంగిఁ బుణ్యము లభించునో, ఏనామస్మరణమునఁ గోటిజన్మకృతపాపములు నశించునో ఆఫల మీకృష్ణనామస్మరణమునఁ గలుగు నని నమ్ముము. విష్ణుసర్వనామసారభూత మిది. పరాత్పరము. కృష్ణా యనుసుందరనామము మంగళదాయకము. భక్తిని గలుగఁజేయు. కకారోచ్చారణమాత్రమున మృత్యుజన్మముల హరించు. కైవల్యమును భక్తుఁడు పొందును. ఋకారోచ్చరణమాత్రమున ననదృశదాస్యము లభించును. షకారము నుచ్చరించి నంత యీప్సితభక్తిపొందలును. నకారమును బలికినంత సహవాసము తత్సమ

కాలము గల్గును. విసర్గోచ్చారణమునఁ దత్సారూప్యము లభించును. సంశయము లేదు.

కృష్ణనామోచ్చారణఫలము.

కకార ముచ్చరించినంతనే యమకింకరులు పరితపింతురు. ఋకార ముచ్చరించినంతట నందు నిలువఁజాలకుందురు. షకార ముచ్చరించినంతనే పాతకములు నశించు. నకారోచ్చారణమున రోగము లంతమొందు. అకారము నుచ్చరింపఁగనే మృత్యువు తొలంగు. నిశ్చయముగా నందా నమ్ముము పూర్వోక్త యమకింకరాదులు పలాయితు లగుదురు. వారికి నిలువఁజోటు దొరకదు. స్మరించిన, వచించిన, వినిన, వినఁ బ్రయత్నించిన శ్రీకృష్ణనామము ఫలవంత మని నమ్ముము. శ్రీకృష్ణనామ ముచ్చరించిన భక్తుని యంత్యకాలమున శ్రీకృష్ణకింకరులు రథమును గొని వచ్చి తోడ్కొనిపోదురు. భూమియం దెన్నిపరాగకణములున్నవో పండితులు లెక్కింపవచ్చు. శ్రీకృష్ణనామప్రభావ మింతయని లెక్కింపఁ బండితులకు శక్యమేకాదు.

ఈదివ్యనామమహిమము శంకరునిముఖమునుండి వినఁబడినది. నాగురు వందులో గొంతమాత్రము తెలిసి కొనును. బ్రహ్మయు, ననంతుఁడు, ధర్ముఁడు, దేవర్షి, మనుమానవులు, వేదములు, సత్పురుషులు. శ్రీకృష్ణనామమహిమమునఁ బదాంశవపాలు తెలిసికొనఁ జాల రనుట నిక్కము. అని యిట్లు గర్గముని కుమారుని నామమహిమమును దెలుప నాలకించెను. గురుముఖము

నుండి వినిన దానిని యథామతి గ్రహింపఁ జాలెను. *గర్గముని నందా! శ్రీకృష్ణపీతాంబరకంసధ్వంసివిష్టరశ్రవో దేవకీనందన శ్రీశ యశోదానందన హరి సనాతనాచ్యుతానంతసర్వేశ సర్వరూపధృక్సర్వాధార సర్వగతి, సర్వకారణకారణ, రాధాబంధు, రాధికాత్మ, రాధికాజీవన, రాధాప్రాణ, రాధికేశ, రాధికారమణ, రాధికాసహచారి, రాధామానసపూరణ, రాధాధన, రాధికాంగ, రాధికాసక్తమానస, రాధికాచిత్తచోర, రాధాప్రాణాధిక, ప్రభు, పరిపూర్ణతమ, బ్రహ్మ, గోవింద, గరుడధ్వజ నామములు కీర్తనీయములు. నాముఖమునుండి వెడలిన యీనామరత్నముల మదిఁ బలపఱచుకొనుము. ఇవిజన్మమృత్యుహరములు. నందా! వీని జక్కఁగాఁ గాపాడుచుండుము. వసుదేవుని చిన్నికుమారునినామములు కీర్తింపఁబడినవి. ఇంక జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁడగు బలరాముని నామములురహస్యములుగనుంచఁబడినవి. వానిం దెల్పెదనాలకింపుము.

---

* శ్రీకృష్ణనామరత్నములు.

కృష్ణః పీతాంబరః కంసధ్వంసీ చ విష్టరశ్రవాః, దేవకీనందన శ్రీశో యశోదానందనో హరిః. ౧. సనాతనో ఽచ్యుతో ఽనంత స్సర్వేశ స్సర్వరూపధృక్, సర్వాధారః సర్వగతి స్సర్వకారణకారణమ్. ౨. రాధాబంధూ రాధికాత్మా రాధికాజీవన స్స్వయం, రాధాప్రాణో రాధికేశో రాధికారమణస్స్వయం. ౩. రాధికాసహచారీచ రాధామానసపూరణః, రాధాధనో రాధికాంగో రాధికాసక్తమానసః. ౪. రాధికాచిత్తచోరశ్చ రాధాప్రాణాధికః ప్రభుః, పరిపూర్ణతమాం బ్రహ్మ గోవిందో గరుడధ్వజః. ౫. నామాన్యేతాని కృష్ణస్య శ్రుతాని మన్ముఖాద్ధృది. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము.

దేవకీగర్భమును రోహిణీదేవియందుఁ జేర్చఁబడినందున సంక ర్షణుఁ డనఁబరఁగు. వేదములయం దీమహాత్ముని విభవమున కంతము చెప్పఁబడనందున ననంతుఁ డనఁబరఁగు. బలాతిశయ మువలన బలదేవనామము చెల్లు. హలము నాయుధముగా ధరించినందున హలి యన నొప్పు. శితివాసుఁ డనియు, నీల వస్త్రుఁ డనియు నాతనికిఁ బేరులుగలవు. ముసలాయుధధారణ మున ముసలి యనఁబరఁగు. రేవతీకాంతతో విరహించును గాన రేవతీరమణుఁ డనంబడు. రోహిణీగర్భవసతి గలిగిన కతన రోహిణేయుఁ డనం బ్రఖ్యాతివహించు. ఈనామములు జ్యేష్ఠ పుత్త్రుఁడగు బలదేవు నామము లని యెఱుంగుము.

నందా! ఈరహస్యమును నీకుం దెల్పితిని. ఈనామములు సార్థకములగుట ముందు నీకే తెల్లమగు. నే నిఁక నింటికింబో యెద. నీయింట సుఖముగనుండుము. అని గర్గముని చెప్పఁగా నందుఁ డాలించి నిశ్చేష్టుఁడయ్యెను. యశోదయు నేమియుఁ దోఁపమి నూరక చిత్రప్రతిమవలె నుండెను. ఈవిషయమం తయు సాఁగఁగా బాలకుఁడు నవ్వెను. నందుఁ డంతట నించుక లోకజ్ఞానమురాఁగా గర్గమునికి నమస్కరించి వినయపూర్వ కముగా నిట్లుపలికెను. అపుడు పుటాంజలియుతుఁడై భక్తి నమ్రాత్మకంధరుఁడై నందుఁ డెంతో జ్ఞానిగఁ గనఁబడియెను. మునీంద్రా! మీ రింటికిఁ బోయిన మీ రానతిచ్చిన కర్మముల నిఁక నేమహాత్ముఁ డాచరించును? శుభదృష్టిఁజూచి యీబా

లకునకు నామకరణాన్నప్రాశనములఁ జేయుము. స్వామీ! మఱొక్క శంక పొడమెడు. ఈబాలకుని నామములయందు రాధాప్రాణాధిక నామమువలనకుఁ బదినామములు రాధాశబ్దముతోఁగూడినవి పేర్కొనంబడియెఁ గదా. ఈనామములు వినినప్పటినుండి యొక్కమాట నడుగఁ దలంపు గలుగుచున్నయది. ఆరాధిక యెవ్వతుక? ఎవ్వని కూఁతురు? తప్పక నాకుం దెలుపుమా.

నందుఁ డిట్లు శంకాకులితస్వాంతుఁడై ప్రశ్నింపఁగా విని గర్గమునీంద్రుఁడు పల్కెన న వ్వెను. నందా! అతిరహస్యమయి యత్యుత్తమమగు తత్త్వమును వచియించెద. గోకులపతీ! పురాతనేతిహాసమొక్కండు గలదు.దానిం దెల్పెద. అవహితుఁడవు గమ్ము. మున్ను గోకులవృత్తాంతము నీశ్వరుఁడు తెల్పఁగా వింటెని. ఈశ్వరుఁడు నాకు గురువు. శ్రీదాముఁడను గోపునకు మున్ను గోలోకమున రాధతోఁ గలహము గలిగెను. శ్రీదాముని శాపమున గోకులమున గోపికయై రాధ జన్మించెను. ఆమె యిపుడు వృషభానుపుత్త్రికయై యున్నది. కలావతి యామెకుఁ దల్లి. ఆరాధాదేవి శ్రీకృష్ణార్ధాంగవిభాసుర. గోవిందునకుఁ దగిన పత్ని. ఆమె గోలోకవాసిని. ఇపు డారాధ కృష్ణానుమతిచే అయోనిసంభూతయై మూలప్రకృతి యయ్యు, నీశ్వరియయ్యుఁ దన కిపుడు తల్లియగు కలావతి గర్భమును వాయుపూర్ణముగ నొనరించి మాయచే గర్భమనిపించి వాయువు ప

సూతినసమయమున వెలునడఁగా శిశురూపమును దాల్చి యావి ర్భవించెను. ఆమెయే మహామాయ. శ్రీకృష్ణోపదేశమున భూత లమున వెలయుచున్న యది. ఆరాధాంబ యిపుడు శుక్లపక్ష చంద్రకళవలె వ్రజమున వృద్ధినొందుచున్న యది. శ్రీకృష్ణుని తేజస్సునం దర్ధము దాను గ్రహించి మూర్తిమతియై యాసా ధ్వి వెలయుచున్న యది. శ్రీకృష్ణదివ్యమూర్తియే రెండుగా నయ్యె నని వేదప్రసిద్ధము. ఈశిశువు స్త్రీ. ఆమె పురు షుఁడు. ఆమెయే స్త్రీ. ఈ శిశువే పురుషుఁడు. ఎట్టులైనను ఒక్కటియే. ఈ రెండురూపము లొక్కతేజస్సునఁ బొడమినవే. ఈరెండురూపములు తేజస్సునఁ దుల్యములు. రూపమునను గుణమునను సమానములు. పరాక్రమమునను, జ్ఞానమునను, సంపద్విశేషమునను, వృద్ధిని, బురోగమనమునను, ఈ రెండు రూపములు సమానములు. రాధిక వయస్సునఁ బెద్దది. ఆమె నీమహాత్ముఁడు స్మరించుచుండును. ఈభర్త నామెయు సదా స్మరించుచుండును. ఆమె యీాయనప్రాణములచే నిర్మింపఁ బడినది. ఈయన యామెప్రాణములచే నిర్మింపఁబడియె. రాధాంబిక ననుసరించియే యీాయన గోకులమునకు వచ్చెను. పూర్వనియమము ననుసరించి గోకులమున నిందు నామెను స్వీ కరింపఁగలఁడు. కంసభీతి యనువ్యాజమున నీగోకులమును హరి చేరెను. * ప్రతిజ్ఞాపాలనమున కేవచ్చెను. భయ మీాపరమేశున

* 'ప్రతిజ్ఞాపాల నాథాయ భయేశస్య భయం కుతః.' అని మూ.

కు భయేశ్వరున కెక్కడిది? రాధాశబ్దవ్యుత్పత్తి సామవేదమున నిరూపింపఁబడియున్నయది. పూర్వము నారాయణమూర్తి నాభిపంకజమున నున్న బ్రహ్మ వ్యుత్పత్తిని దెలిపెను. ఆబ్రహ్మయు దాని నీశ్వరున కెఱింగించెను. చాలకాలము క్రిందటఁ గైలాసశిఖరమున నేను శివుదర్శింప వెళ్లియుండ నాపరమశివుఁడు నాకుం దెలియఁజేసెను. దేవతలకు నిది మెఱుంగ దుర్లభము. నందా! వచింతును.

రాధామహిమము.

సురాసురులకును, మహామునులకును గోర్కుల నొసంగుచు, ముక్తిదయై పరాంబయై రాధికాదేవియలరు. రేఫము (ర. అనునది) కోటిజన్మపాపమును, శుభాశుభకర్మభోగమును, ఆకారము గర్భవాసదుఃఖమును, మృత్యువును, రోగములను హరించును. ధకార మాయుస్సు నొసంగి తద్విఘాతము నొనర్చు కర్మమును హరించును. ఆకారము భవబంధముల వదలించును. ఈదివ్యనామము శ్రవణాస్మరణోక్తుల భవపాశములునశించును. రేఫము నిశ్చలభక్తిని గల్గించు. ఇంతియగాక శ్రీకృష్ణపదాంబుజదాస్యమును బ్రసాదించును. సర్వేప్సితముల ననుగ్రహించి సదానందమును గల్గించును. సర్వసిద్ధులఁ గల్గించును. ఈశ్వరుఁ బ్రసన్నుంజేయును. ధకారము భగవత్సహవాసము ననంతకాలము గలుగఁజేయును. సార్ష్టి సారూప్యము గల్గును. శ్రీహరి తత్త్వజ్ఞానము గల్గును. ఆకారము తేజోరాశినిచ్చి దానశక్తిని

బుట్టించును. యోగశక్తిని, యోగానక్తమతిని, సర్వకాలహరి స్మృతిని నిచ్చును. శ్రుత్యుక్తి స్మరణమువలనను, యోగమువల నను మోహజాలము కల్మషములు నశించును. రోగశోకములు యమమృత్యువులు తన్నామస్మరణమున వడవడ వడఁకు ననుట సత్యము.

రాధామాధవుల నామవ్యాఖ్యానము నించుక వినఁబడి నచో నెన్నియో ఫలములు గలుగును. కాని యవి యివి యని వచింప నాకలవిగాదు. ఆరాధకు నీకుమారుఁడగు మాధవు నకు బృందావనమందు వివాహము కాఁగలదు. రాధావివాహ కాలమునఁ బురోహితుఁడు జగత్కర్తయగు బ్రహ్మయగు. అగ్ని సాక్షిమాత్రునిగా నుండును. ఆపరిణయ మపూర్వముగ సాగఁ గలదు. ముందీశిశువు కుబేరపుత్రులకు శాపమోక్షమును బ్రసా దింపఁగలఁడు. గవ్యము నపహరించి భక్షించును. ధేనుకునిం జంపును. కాననమునఁ దాలభోజనము సాగించును. బకకేశి ప్రలంబులను విలాసమాత్రమున హింసించును. ద్విజపత్నులకు మిష్టాన్నభుక్తిపానములచే మోక్షణమును బ్రసాదించును. శక్ర యాగమును భంజించును. ఇంద్రుని బారినుండి గోకులమును రక్షించును. గోపికావస్త్రముల హరించును. వ్రతసంపాదనమొన రించును. ఆగోపికలకు మరల వస్త్రముల నొసంగును. అంతియ గాక వారు కోరినవరముల నిచ్చును. వారిచేతస్సుల హరించి వారిని వశ్యులఁగాఁ జేసికొనును. మహారమ్యమగు రాసోత్సవ

మును సర్వజనహర్షవర్ధనముగఁ జేయును. వసంతర్తువున రాకా తిథిని జంద్రోదయకాలమున రాసమండలమునందు గోపికలతో నవ్యవిహారమును జేసి వారిమనోరథములఁ దీర్చును. వారితోఁ గుతూహలమున జలక్రీడల నొనరించును. ఈరాధామాధవులకు శ్రీదాముని శాపమువలన విచ్ఛేదము గల్గును. గోపాలకులతోడను, గోపికలతోడను వియోగము శతవర్షములు గలుగును. శ్రీహరి మధురానగరమునకుంబోవ గోపికలకు శోకము వృద్ధియగు. మరలవచ్చి వారికి జ్ఞానమునుపదేశించును. స్యందనాక్రూరులకు రక్షనొనర్చును. రథమునెక్కి మధురానగరమునకుం జనును. పితృభ్రాతవ్రజసంతతితో యమున నుల్లంఘించి అక్రూరునకు జ్ఞానదానముచేసి స్వరూపమును గనఁబఱచును. మధురానగరమును సాయంకాలమున నెల్లెడలఁ దిరిగి దర్శించును. మాలాకారతంతువాయకుబ్జలకు బంధమోక్షము నొనరించును. శంకర ధనుర్భంగము చేయును. యాగస్థానమును దర్శించును. గజమల్లులను రాజునెదుటగాంచి వారినిహింసించును. కంసుని వధించును. కంసునితలిదండ్రుల చెఱవదలించును. మీకెల్ల హితముపదేశించును. ఉగ్రసేను నభిషేకించును. కంసునిచేఁ జెఱఁ బెట్టఁబడిన రాజస్త్రీలకు హితముపదేశించి శోకము నపనయించును. అన్నయు దాను నుపనీతు లగుదురు. గురుముఖమునుండి విద్యనభ్యసించును. గురువునకుఁబుత్రదానముచేయును. గోకులమునకు మరల వచ్చును. యవనసైన్యములఁ దఱుమును. యవ

నుని మోసగించును. ద్వారకను నిర్మించును. ముచుకుందునకు మోక్షమునిచ్చును. ద్వారకానగరమునకుఁ బ్రయాణము చేయును. యాదవులతో నందుఁ బ్రవేశించును. స్త్రీసంఘములంగూడి యిచ్ఛావిహారములు చేయును. వారికి సౌభాగ్యవృద్ధిని బ్రసాదించును. మణివిషయమునఁ గలిగిన కళంకమును బరిహరించును. పాండవులకు సహాయముచేయును. భూభారమును హరించును. ధర్మజునిచే రాజసూయమును జేయించును. దేవలోకమునుండి పారిజాతమును గొనితెచ్చును. ఇంద్రునహంకారము నడఁచును. సత్యభామావ్రతమును బూరించును. బాణాసురబాహువుల ఖేదించును. శివసైన్యముల మర్దించును. బాణాసురపుత్రికను గొనితెచ్చును. అనిరుద్ధుని గారాగారమునుండి విడిపించును. వారాణసీపురిని దహించును. విప్రదారిద్ర్యభంజనము చేయును. విప్రునకుఁ బుత్రదానము చేయును. దుష్టుల మర్దించును. తీర్థయాత్రాప్రసంగమున మీతోఁగూడి తిరుగును. రాధంగూడి మరల గోకులమును బ్రవేశించును. నారాయణాంశమును ద్వారకయందునిచి రాధంగూడి గోలోకమునకు వేంచేయును. ఈశిశువు లోకాధిపతి. నిన్నుంగూడి వైకుంఠమునకు నారాయణమూర్తి యరుగును. ఇట్లు శ్రుతినిర్ణయించినది. ఇఁక నిపుడే నెందుల కిటకువచ్చితినో ఆకార్యక్రమము వినుము.

మాఘశుక్లచతుర్దశీ తిథియందు గురువారమున రేవతీనక్షత్రమున శుభయోగమున వణిక్కరణంబునఁ దారాచం

ద్రబలాన్వితమై చంద్రసంయుతంబగు మీనలగ్నమునందు లగ్నాధిపతియగు బృహస్పతి పూర్ణదృష్టిని లగ్నమును జూచుచుండునపుడు సకలలోకమంగళప్రదమగు కాలమునందుఁ బండితులంగూడి యాలోచించి ముదన్వితుఁడవై శుభకృత్యముల నిర్వర్తింపుము. అని పలికి రహస్యగృహము నుండి వెడలి వచ్చి గోకులమున శిష్యులంగూడి వసించెను.

నందయశోదలాశుభవార్తల నాలోచించి సంతోషాంబుధి నోలలాడుచుఁ దత్ప్రయత్నమును జేయ మొదలిడిరి. అపుడు కులగురువగు గర్గమునీంద్రు నిజ్జూచు కౌతూహలమున గోకులమునఁ గలగోపాలకులు గోపికలు బాలికాబాలకు లరుదెంచిరి. భానుసహస్రతుల్యతేజుఁడైన యమ్మునిం గాంచిరి. శిష్యులంగూడి స్వతపోబలంబునఁ జెలఁగు నమ్మునియు గూఢయోగంబు నుపదేశించుచు సిద్ధతపుఁడై స్మితపూర్వకముగ సంభాషించుచు, నందభవనపరిచ్ఛదములం గాంచుచు నబ్బురపడుచు, స్వర్ణమయపీఠమునఁ గూరుచుండి యోగముద్రాధరుండై జ్ఞానచక్షుస్సుచే త్రికాలవార్తలం దెలిసికొనుచు, హృదయంగతుఁడైన పరమేశ్వరుం దిలకించుచు, మంత్రబలప్రభావముల నలరారుచు, యశోదాభుజాంతరమున విహరించు బాలుని స్మితవక్త్రుని, శంకరదత్తధ్యానమున నేరూపము నిరూపింపఁబడినదో యారూప మిదియే యని తదేకదృష్టిగాంచుచు, నున్న కులగురువగు గర్గమునివర్యుం గాంచిరి.

గర్గమునియు బాలక్రీడలం దేలు గోలోకనాథునిం జూచి పరమప్రీతుఁడై పూర్ణభూతమనోరథుఁడై సాశ్రునేత్రుఁడై పులకితాంగుఁడై భక్తిసాగరమున మునుంగుచు, మనసున నాగోలోకపతికి నమస్కరించుచుఁ బూజించుచు శిరము వంచి యేదోయుపచే నమస్కరించుచుండెను. అట్టి మునిచంద్రుంగాంచి వచ్చినవారెల్ల శిరములు వంచి నమస్కరించిరి. ఆమునియు వారి నాశీర్వదించెను. వారు కొంచెముసేపుండి తదాజ్ఞనొంది తమతమగృహముల కరిగిరి.

నందుఁ డంత నిర్భరానందప్రేరితుఁడై బంధువులకెల్ల మంగళపత్రికల నంపెను. శుభసమయమునకు ముందే రాఁ దగునని దూరసమీపస్థులకుం బంచెను. ఆయుత్సవమునకై దధికుల్యయు, దుగ్ధకుల్యయు, ఘృతకుల్యయు, గుడకుల్యయు, తైలకుల్యయు, మధుకుల్యయు, నవనీతకుల్యయు, తక్రకుల్యయు, శర్కరోదకకుల్యయు నిండింపఁబడియె. శాలితండులములు, కొండలవలె రాసులుగఁ బోసిరి. అడుకులు పర్వతములవలెఁ గను పట్టెను. లవణము లోనగు వస్తువులు సమృద్ధిగా సేకరింపఁబడియె. లడ్డుకాది మధురపదార్థములు యథేచ్ఛముగా నమరింపఁబడియె. పరిపక్వఫలములు కోరినట్లు సంపాదింపఁ బడియెను. యవగోధూమచూర్ణములు సమకూర్పఁబడియె. కుడుములు లోనగుపిండివంటలు చేయఁబడియె. స్వస్తికకపర్దకప్రముఖపదార్థములు సిద్ధపఱుపఁబడియె. కర్పూరాదిసద్వస్తుతాంబూల

ములు మందిరముల నిండ నునుపఁబడియె. ఆ మందిరములకు ద్వారములు మూయఁబడక యెపు డెవరి కేపదార్థము వలసిన నడుగుటకు ననువుగా నునుపఁబడియె. చందనాగరుకస్తూరీకుంకుమ సమన్వితముగా నానామూల్యపదార్థములు, రత్నములు, బంగరు నాణెములు, ముక్తాఫలములు, ప్రవాళములు, విచిత్ర వస్త్రములు, భూషణములు సమకూర్పఁబడియెను. ఇవన్నియుఁ బుత్రుని యన్నప్రాశనము కొఱకు కనుట వ్యక్త మయ్యెను.

అంత సుందరముగ మందిర మలంకరింపఁబడియె. బహువిధచిత్రము లమర్పఁబడియె. చందనద్రవముల నలుకఁబడి కదళీస్తంభరసాలపల్లవములు కట్టఁబడియెను. సూక్ష్మవస్త్రమున నాయిల్లు కైసేయఁబడియెను. మంగళకుంభములు పల్లవఫలాలంకృతములై కులాచారము ననుసరించి యందుంచఁబడియె. ఇతరాలంకారముల నాకుంభములు భూషితములయ్యెను. ఆ గృహమునిండ మాల్యములు నమూల్యవస్త్రములు నుంచఁబడియె. గోవులు మధుపర్కపదార్థములు, సురుచిరాసనములు కనఁబడుచుండెను. నానావిధనైవేద్యములు కనుపట్టుచుండెను. దుందుభినాదములు, పటహస్వనములు, మృదంగమురజానక నిస్వనములు దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁజేసెను. ఇంకను వంశీనాద ముఖశోభితమవాద్యనినాదములు చెలరేఁగెను. విద్యాధరీనృత్యములు, భృంగిమాభ్రమణము, గంధర్వనాయకగానములు

బోరుకొలుపఁ బడుచుండెను. స్వర్ణపీఠము లలంకరింపఁ బడి యుండెను.

అంత నందునింగాంచి పురోహితుం డిట్లు పల్కెను. రాజా! వల్లవులెల్ల బంధువులం గూడివచ్చిరి. అశ్వములపై నెక్కి కొందఱు, గజారూఢులై మఱికొందఱు, రథారూఢులై యింకను గొందఱు వచ్చిరి. రాజకుమారులు యథోచితభూషణభూషితులై వచ్చిరి. గిరిభానుఁడు భార్యంగూడి కింకరసంయుతుఁడై వచ్చెను. అనేకరథములు, గజములు, తురంగములు, సిబికలు క్రిక్కిరిసియున్నవి. ఋషీంద్రులు, మునీంద్రులు, పండితప్రవరులు, వందిమాగధులు, బిక్షుకులు వచ్చిరి. ఇట్లు వచ్చిన గోపికాగోపకాదుల లెక్కింప నలవిగా కున్నది. ప్రాంగణమున నిలిచి చూడుమని తెలిపెను.

నందుఁడాపలుకులు విని వెడలి ముంగిటనిలువంబడి తలయెత్తి చూచెను. వచ్చినవారినెల్ల యథోచితమర్యాదల నలరఁజేసెను. ఋషిప్రముఖులంగాంచి నమస్కరించి పాద్యార్ఘ్యాది పూజాద్రవ్యముల వారి నలరించెను. అపు డానందగోకులము జననిబిడమై యుండెను. ఎవఁడుగాని యెవనిశబ్దము వినఁజాలకుండెను. కుబేరుఁ డంత శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరప్రీతికై ముహూర్తత్రయము సువర్ణవృష్టిని గురిపించెను. దానగోకులము ధననిబిడమయ్యెను. బంధువులకెల్ల మహానందమునఁ బొదలిరి. నందసంపదను జూచి యానందకందళితహృదయారవిందులైరి.

శ్రీకృష్ణమూర్తి కన్నప్రాశనము చేయించుట.

నందుఁడంతట కృత్యములం దీర్చి పరిశుద్ధమతియై ధౌత వస్త్రములం దాల్చి చందనాదుల నలంది పాదప్రక్షాళము చేసి కొని పీఠమున గూరుచుండెను. గర్గమునివలన నితరమునుల వలన నాజ్ఞఁబొంది కృత్యమునకై సిద్ధుఁడై యుండెను. తొలు దొలుత విష్ణుమూర్తిని ధ్యానించి యాచమనముచేసి వేదోక్త ముగా నన్నప్రాశన కర్మము నొనరించెను. శుభముహూర్తము న శ్రీకృష్ణమూర్తి నందమందిరమున భుజించెను. పరమేశ్వరుఁ డానందుఁడిడు పాయసము నించుకగుడిచి మహానంద మందె ను. గర్గవాక్యానుసారముగా నందుఁడు ప్రమదాన్వితుఁడై శుభముహూర్తమునందు కృష్ణనామము నునిచెను. జగత్పతికి నఘృతాన్నమును బెట్టెను. పరమేశ్వరుఁ డారగించెను. ఆము హూర్తమున శుభవాద్యములు వాయించిరి. నానావిధధనము లు, భక్ష్యద్రవ్యములు, వస్త్రములు బ్రాహ్మణుల కిచ్చి వారిఁ దృప్తిపఱచెను. వందిమాగధులకు భిక్షుకులకు బంగరు నాణె ములిచ్చి యలరించెను. ధనభరాక్రాంతులై వారు పయనము చేయ శ్రమపడసాగిరి. బ్రాహ్మణులు బంధువర్గములు విశేషించి యాచకులు మిష్టాన్నభుక్తులఁ బరిపూర్ణులైరి. వచ్చినవారికిఁ గోరినవస్తువుల నొసంగుఁడు. ఒసంగుఁడు. ఆగంతుకులారా! తనివిదీఱ భుజింపుఁడు. భుజింపుఁడు. అనుశబ్దములు చెలరేఁగు చునే యుండెను.

కులగురువగు గర్గమహర్షికి బంగరుపాత్రములు విలువ గల రత్నములు వస్త్రములు యథేష్టముగా నిచ్చి నందుఁడు కృతకృత్యుఁడయ్యెను. శిష్యులకును గోరినస్వర్ణపాత్రాదులనిచ్చి సంతృప్తిపఱిచి "ధన్యోఽస్మి"యను కొనియెను. తక్కుంగల భూసురులకుఁ గోరినట్లు వస్త్రాదుల నొసంగెను. నారదమునీ! ఇట్లు గర్గమహర్షి సత్కృతుఁడై శ్రీహరి నెత్తుకొని పరమానందమున "ధన్యోఽస్మి ధన్యోఽస్మి" యను కొనెను. పరమభక్తిచే వేదవినుతులవినుతించెను. నమస్కరించెను. సాశ్రునేత్రుఁడై, పులకాంచితతనుఁడై, భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడై, పుటాంజలియుతుఁడై, శ్రీకృష్ణపాదాంబుజద్వంద్వమునందే దృష్టినిలిపి ఇట్లు నుతించెను.

* లోకనాయకా! శ్రీకృష్ణా! భక్తులభయములంబోఁద్రోలు నోస్వామీ! నాకుం బ్రసన్నుండవగుము. నీపాదాంబుజదాస్యము నొసఁగుము. నీతండ్రి నందుఁడు నాకు ధనమిచ్చెను. దాన నాకేమి ప్రయోజనముగలదు. భక్తాభయప్రదుఁడవగు నోశ్రీకృష్ణా! నిశ్చలభక్తి ననుగ్రహింపుము. అణిమాదియోగసిద్ధుల

---

* గర్గకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

హేకృష్ణ జగతాం నాథ భక్తానాం భయభంజన, ప్రసన్నో భవమామీశ దేహి దాస్యం పదాంబుజే. ౧. త్వత్పిత్రా మే ధనం దత్తం తేన మే కిం ప్రయోజనమ్, దేహి మే నిశ్చలాం భక్తిం భక్తానా మభయప్రద. ౨. అణిమాదికాది సిద్ధేషు యోగేషు ముక్తిషు ప్రభో, జ్ఞానతత్త్వే ఽమరత్వే వా కించిన్నాస్తి స్పృహా మమ. ౩. ఇంద్రత్వే వా మనుత్వే వా స్వర్గలోక ఫలే చిరం, నాస్తి మే మనసో వాంఛా త్వత్పాదసేవనం వినా. ౪. సాలోక్యం

యందు, యోగములయందు, ముక్తియందు, జ్ఞానతత్వమందు, దేవత్వమునందు నాకించుకంతయుఁ గోరిక లేదు. ఇంద్రత్వమందుఁ

సార్ష్టి సారూప్య సామీప్యైకత్వమీప్సితమ్, నాహం గృహ్ణామి తే బ్రహ్మన్ త్వత్పాద సేవనం వినా. ౫. గోలోకే వాపి పాతాళే వాసే నాస్తి మనోరథః, కింతు తే చరణాంభోజే సంతతం స్మృతిరస్తు మే. ౬. త్వన్మంత్రం శంకరాత్ప్రాప్య కతిజన్మ ఫలోదయాత్, సర్వజ్ఞో ఽహం సర్వదర్శీ సర్వత్ర గతిరస్తు మే. ౭. కృపాం కురు కృపాసింధో దీనబంధో పదాంబుజే, రక్షమా మభయం దత్వా మృత్యుర్మే కిం కరిష్యతి. ౮. సర్వేషా మీశ్వరశ్శర్వ స్త్వత్పాదాంభోజసేవయా, మృత్యుంజయో ఽంతకాలశ్చ బభూవ యోగినాం గురుః. ౯. బ్రహ్మా విధాతా జగతాం త్వత్పాదాంభోజ సేవయా, యస్యైక దివసే బ్రహ్మన్ పతంతీంద్రా శ్చతుర్దశ. ౧౦. త్వత్పాద సేవయా ధర్మ స్సాక్షీచ సర్వకర్మణాం, పాతా చ ఫలదాతా చ జిత్వాకాలం సుదుర్జయం. ౧౧. సహస్ర వదన శ్శేషో య త్పాదాంబుజసేవయా, ధత్తే సిద్ధార్థ విశ్వం శివః కంఠే విషం యథా. ౧౨. సర్వ సంపద్విధాత్రీ యా దేవీనాంచ పరాత్పరా, కరోతి సతతం లక్ష్మీః కేశై స్త్వత్పాదమార్జనమ్. ౧౩. ప్రకృతి ర్బీజరూపాసా సర్వేషాం శక్తిరూపిణీ, స్మారం స్మారం త్వత్పదాబ్జం బభూవత్వత్పరావరా. ౧౪. పార్వతీ సర్వయాపాసా సర్వేషాం బుద్ధిరూపిణీ, త్వత్పాదసేవయా కాంతం లలాభ శివమీశ్వరం. ౧౫. విద్యాధిష్ఠాతృదేవీ యాజ్ఞాం మాతా సరస్వతీ, పూజ్యా బభూవ సర్వేషాం సంపూజ్యత్వత్పదాంబుజం. ౧౬. సావిత్రీ వేదజననీ పునాతి భువనత్రయం, బ్రహ్మణో బ్రాహ్మణానాం చ గతి స్త్వత్పాదసేవయా. ౧౭. క్షమా జగద్విభర్తీచ రత్నగర్భా వసుంధరా, ప్రసూతి స్సర్వసస్యానాం త్వత్పాదపద్మసేవయా. ౧౮. రాధా మమాంశ సంభూతా తవతుల్యాచ తేజసా, స్థిత్వావక్షసి తే పాదం సేవతే ఽన్యస్య కా కథా. ౧౯. యథా శర్వాదయో దేవా దేవ్యః

గాని, మనుత్వమందుఁగాని, చిరకాలమనుభవింపఁదగు స్వర్గలోకఫలమందుఁగాని, నాకుమనోవాంఛ లేదు. నీపాదసేవావాంఛతప్ప నితరవాంఛలు లేవు. సాలోక్యముగాని, సార్ష్టి సారూప్యముగాని, సామీప్యనివాసత్వముగాని నేఁగోరను. నీపాదద్వయసేవనే కోరెదను. గోలోకమందుఁగాని, పాతాళమునఁగాని, నివసించు కోరిక లేదు. నీచరణాంభోజమందు సంతతస్మృతి గలుగ ననుగ్రహింపుము. నీమంత్రమును శంకరునుండి పొంది పూర్వపుణ్యవిశేషము వలన జపించుచున్నవాఁడను. కావున సర్వవేత్తనై సర్వదర్శినై సర్వత్ర గతిగలవాఁడనై యుండనను గ్రహింపుము. కరుణాసముద్రుఁడా! నాపైఁగరుణింపుము. ఓదీనబంధూ! నీపదాంబుజస్మృతి ననుగ్రహింపుము. నన్నుఁగాపాడుము. అభయదానము చేయుము. నీకృపకుఁ బాత్రుఁడనైతిఁ గాన నన్ను మృత్యువేమియుఁ జేయఁ జాలదు. నీపదాంభోజసంసేవచేత సర్వేశ్వరుఁడు కావచ్చును. మృత్యుంజయుఁడు కావచ్చును. అంతకాంతకుఁడు కావచ్చును. యోగి గురువు కావచ్చును. శంకరుఁ డిట్టివాఁడగుట నీమహామముననే కదా. బ్రహ్మయు నీపాదకమలసేవచేత సృష్టికర్తయయ్యెను. ఏబ్రహ్మలోకమున నొకపగటియందుఁ

పద్మాదయో యథా, సనాథంకురుమా మీశ ఈశ్వరస్య సమాకృపా. ౨౦.
నయాస్యామి గృహం నాథ నగృహ్ణామి ధనం తవ, కృత్వా మాం రక్షపాదాబ్జ సేవాయాం సేవకం రతమ్. ౨౧.

ఇతి గర్గకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః సమాప్తాః.

బదునలుగురు ఇంద్రులు లయింతురో అంతటి యాయుత్తను పద. విని బ్రహ్మకుఁ గటాక్షించితివి. ధర్ముఁడు నీపాదసేవచే సర్వకర్మ సాక్షి యయ్యెను. రక్షించుటకు, మృత్యువును జయించుటకుఁ దగిన శక్తి ధర్మునకుఁ బ్రసాదించితివి. అనంతుఁడు సహస్రవద నుఁడై యేనీపాదసేవచే సిద్ధార్థునివలె శివుఁడు కంఠమున విషమును దాల్చినట్లు దర్శించుచున్నవాఁడు. సర్వసంపత్తుల నొసఁగుచుఁ బరాత్పరాహ్వాయమున నలరు లక్ష్మీదేవి తన శిరోజములచే నీపాదమార్జనముచేయుచున్నదికదా. ప్రకృతి యనఁబరఁగి, సర్వజగన్నిర్మాణమున కాదిభూతురాలై శక్తి రూపిణియై యలరు శివకామసుందరి నీపాదపద్మముల స్మరించి స్మరించి యతులైశ్వర్యము నందెను. ఇంతియగాక యా పార్వతి సర్వబుద్ధిరూపిణియు నయ్యెను. నీపాదసేవచే సర్వే శ్వరుఁడగు శంకరుని నాథునిగఁ బడసెను. విద్యల కాది భూతయై జ్ఞానమాత యనఁ బ్రఖ్యాతి గాంచిన సరస్వతి నీ చరణముల సేవించి సర్వపూజ్య యయ్యెను. సావిత్రి యను పేర నామెయే సర్వజగత్తులఁ బరిశుద్ధములుగాఁ జేయు చున్నది. అంతియగాక బ్రహ్మకు బ్రాహ్మణులకు గతియయ్యెను. క్షమ యనఁబరఁగు భూదేవి రత్నగర్భయై సర్వసస్యములం బుట్టించుచు నీయడుగుఁదమ్ములసేవించిన కతన లోకము ను భరింపఁజాలియున్నది. మదంశసంభూతురాలగు రాధాదేవి తేజస్సున నీకు సమానురాలయి నీహృదయపీఠమునఁ గూరు

చుండి సేవించుచున్నది. ఇతరులమాట యిఁకఁ జెప్పనేల? శర్వాదిదేవతలు, పద్మాదిదేవికలు, ఎట్లు సాటిలేరని మహిమమున నలరారుట నీపాదసేవచేతనే కదా. శ్రీకృష్ణా! నీవే దిక్కుగా నమ్మినవానిగా నను జేయుము. ఈశ్వరునిపై నునిచిన ప్రేమము నాపై నుంపుము. నాథా! నేనిఁక నాగృహము నకుఁ బోనొల్లను. ధనము గ్రహింపనొల్లను. నీపాదంబుజసేవయందు సంతతరతమానసము గల సేవకునిగా నను గ్రహింపుము.

అని ఇట్లు వినుతించి కన్నులనుండి బాష్పములు ధారలుగా బ్రవహించుచుండ శ్రీహరిచరణములపై వ్రాలెను. మిగుల నార్తుఁడై రోదనముచేసెను. భక్తిచేఁ బులకాంచితవిగ్రహుఁ డయ్యెను. ఇట్లు గర్గముని వినుతించి దుఃఖించి తనకోరికను విన్నవింపఁగా భక్తవత్సలుఁ డగుపరమేశ్వరుఁడు ఫక్కున నవ్వెను. స్వయముగా నతనితో "నాయందు నీకు భక్తికలుగుఁగాక" అని పలికెను.

నారదమునీ ! గర్గకృతమగు నీస్తోత్రమును సంధ్యాత్రయమునందు ఎవఁడు పఠించునో వాఁడు హరియందు దృఢభక్తియమర శ్రీకృష్ణదాస్యమును స్మృతిని బొందఁగలఁడు. జన్మమృత్యుజరారోగశోకమోహాదిసంకటములనుండి విముక్తిని గాంచి శ్రీకృష్ణదాససేవతత్పరుండై శ్రీకృష్ణలోకమున నామహాత్మునిం గూడియుండి పరమానందసుఖము ననుభవించును. ఎపుడుగాని హరితో వియోగ మతనికి సంభవింపదు. అని పలికి

నారదునితో మరల నారాయణుం డిట్లనియె. గర్గముని శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము నిట్టులు తానే యెత్తుకొని నుతించి మరల నందున కా బాలకు నొసంగెను. అవ్వల నందునింగాంచి మహాత్మా! నే నింక నింటికిం బోయెద. అనుజ్ఞ నిమ్ము. ఓహో! యీ సంసార మతి విచిత్రము. మోహజాలవేష్టితము. సమ్మేళనవిరహము లనునీ రెండును మనుజులకు సముద్రపు నురుగువలెఁ గలుగుచుండును. గర్గవచనమును విని నందుఁడు రోదనము చేసెను. లోకమున సాధుజనులు సత్సంగతి తొలఁగుట మరణమున కంటెఁ గష్టతమముగ నుండును గదా!

అంతట గర్గముని శిష్యసంఘములంగూడి తన నివాసమునకుఁ బోవుచుండఁగాఁ దద్వియోగమును సహింపఁజాలక నందాదిగోపకులు యశోదాదిగోపికలు బిట్టు రోదనముచేసిరి. అమ్మునికి నమస్కరించి పరమప్రీతియుక్తులై వినయము గనఁబఱచిరి. మునివర్యుఁడగు నాగర్గుఁడు వారి నాశీర్వదించి మథురానగరమునకుం బోయెను. తక్కుంగల ఋషులు మునులు బంధువులు రాకొమరులు సర్వసత్కారములనంది తమతమగృహములకుం బోయిరి. స్తుతిపాఠకులెల్ల యథార్థధనముల నంది పరమహృష్టులై నందునిం బొగడుచుఁ జనిరి. మఱికొందఱు స్వనివాసమునకన్న గోకులమే వాసార్హమని యందే యుండిరి. యాచకులు పోనొల్లరైరి. అందుఁ గొందఱు ధనభారమును

మోయఁజాలక యెట్లో పోవ నుంకించిరి. మఱికొందఱు కార్య వ్యాజముల నందే ప్రొద్దుపుచ్చుచుండిరి. కొందఱు ఉత్సవార్థసంపాదితపదార్థము లుండినంత దనుక నుండి పోదు మని చెప్పుచు నుండిరి. కొందఱు గోపాలకృష్ణుని యెదుట నాడుచుఁ బాడుచు వినోదములను జూపుచు నానెపమునఁ బ్రయాణమను మాట మఱచి పోయి హాయిగా భుజించుచు నివసించిరి. కొంద ఱందఱకుఁ గథలు చెప్పుచుఁ గాలము గడుపుచుండిరి. అందుఁగొందఱు మరుత్త, శ్వేత, సగర, మాంధాతృరాజులయు, నుత్తానపాదనహుషనల ప్రభృతి మహీపతులయుఁ గథలఁ జెప్పుచు నందఱ సంతోషపఱచుచు నుండిరి. కొందఱు శ్రీరాముని యశ్వమేధమును, రంతిదేవుని సత్కర్మములను, బెద్దలవలనఁ దమరు విని యున్న నితరరాజుల సత్కృత్యములను వచింపుచు నుండిరి. మఱికొంద ఱిట్టి పుణ్యగాథల వినుటకంటె సంసార మేమి గొప్పయా యని పలుకుచు నందే యుండి మృష్టాన్నపానములఁ దృప్తి నందుచుండిరి. ఇంకను గొందఱు ప్రయాణముచేయుచునే కాలము దొర్లియుచుఁ బోకుండిరి. కొందఱు నిద్దురమబ్బు తొలఁగినఁ బోవుదు మని హాయిగా నిదురించుచు నుండిరి. ఇట్లిందరు సంతోషమునఁ గాలము గడుపుచుండి యెట్లో వారే పోయిరి.

నందుఁడు యశోదయు హృష్టచిత్తముల బాలునాడించుచుఁ దమదివ్యమందిరమునఁ గుబేరైశ్వర్యమును లెక్కింపక

యుండిరి. ఈరీతిగా శ్రీబలదేవకృష్ణులు శుక్లపక్షనిశాకరులవ లెవృద్ధినొందుచు, శుక్లచందనచర్చలఁ దనివినొందుచు, గోవు ల తోఁకలఁబట్టుకొనియు, గోడల నాధారముగాఁ జేసికొనియు లేవసాగిరి. శబ్దమునం దర్థముగాని, అం దర్థముగాని పలుకసా గిరి. తల్లిదండ్రుల కానందమును బెంచుచు మెల్లగ ముంగిడి భూ మిఁ జేరసాగిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు ఒక్కటి రెం డడుగులు పెట్టుచు, నంతలోఁ గ్రిందబడుచు, లేచుచు, మరల నడువఁ బ్రయత్నిం చుచు, దోగాడుచు, మెల్లమెల్లన నిల్లుదాఁట శక్తుఁ డయ్యెను. ఇట్లుండఁగా నాబాలకులకు వయస్సున నొక సంవత్సరము మీఱి నది. అవ్వల దినదినమానందమును బెంచుచు నాటలాడుకొ నుచు గోకులమున నడుచుచుఁ బరుగిడ నలవాటుపడిరి. మాట లను స్పష్టముగా నుచ్చరింపసాగిరి. మాఁగా బాలకవిగ్రహుల గు రామకృష్ణు లిట్లు ముచ్చటలు కూర్చు నాటల వినోదింప గోకులమంతయు సంతసిల్లుచుండెను.

అట గర్గముని మధురాపురికిఁ బోవఁజాలక శ్రీ కృష్ణవి యోగమున బాధితుఁ డగుచు నెట్లో పోయి వసుదేవు నిల్లు ప్రవేశించెను. మునిరాక నెఱింగి వసుదేవుఁ డెదురుసని సాష్టాంగ నమస్కారము లొనరించి కృతకృత్యునిగా భావించెను. పదం పడి బాలకు లిద్దఱకుశలము లడిగెను. మునియు, నాతనయుల కుశలములు సవిస్తరముగాఁ దెలిపెను. అందుజరిగిన మహో త్సవముల నానుపూర్వికముగా నివేదించెను. ఆమాటలు

విన్నంతన వసుదేవుఁడు ఆనందాశ్రుజలపూరమున మునిఁగి యొడలెఱుంగక పోయెను. దేవకీదేవియుఁ బరమప్రీతిచేఁ దనయుల కుశలములఁ బలుమారు లడుగసాగెను. మునివచించుకొలఁదిని సంతోషమునఁ బరవశురా లయ్యెను. సంతోషమున మేను మరచి బిట్టురోదనముచేసెను. గర్గమునియు వారికి హితముపదేశించి యాశీర్వదించి తనయాశ్రమమునకుం బోయెను. దేవకీవసుదేవులు కుబేరభవనముంబోని తమసౌధమున నుండిరి.

అని పలికి నారదమునితో శ్రీనారాయణమూర్తి యిట్లు చెప్పెను. నారదా! నీచరితము నించుక వినుము. ఏకల్పమున నీవుపబర్హణుఁ డనుపేర నేఁబదిమంది కామినులకు నాథుఁడవై గంధర్వపుంగవుఁడవై యుంటివో ఆచరిత్రము నాలకింపుము. నీవా కాంతలకుఁ బ్రాణాధికుఁడవై యుంటివి. శృంగారనిపుణుఁ డగు ప్రాయపుఁబురుషుండవు. అట్టి తఱి బ్రహ్మశాపమునద్విజుని దాసీపుత్రుఁడవైతివి. అత్తఱి విష్ణుభక్తుని యుచ్ఛిష్టభోజనమున నిపుడు బ్రహ్మపుత్రుఁడవై పుట్టితివి. సర్వదర్శివి. సర్వజ్ఞుఁడవు. హరిభక్తుఁడవు నైతివి. ఇట్టినీకు శ్రీకృష్ణచరితమును, నామకరణాన్నప్రాశనమహోత్సవములను వచించితిని. ఈకథ జన్మమృత్యుజరాబాధలనడంచును, ఇంకేమి చెప్పవలయును? వచింపుము.

శ్రద్ధాళువులగు నోపాఠకులారా! ఈగాథను బఠించు భక్తియే ప్రధానముగ నుండవలయును. ఇదియే కథాసారమనఁదగినది. ఇందు శ్రీకృష్ణనామమహిమము పేర్కొనఁబడి

నది. భక్తియుండినఁగాని దానియందు విశ్వాసము కుదురదు. నాస్తికులకు, ఆస్తికాభాసులకు విశ్వాసపుట్టఁజెప్పుట కష్టము. సత్కార్యముల నాచరించియుండినఁగాని భగవన్నామమునందు భక్తికుదురదు. ఫలముగలదని భగవన్నామము స్మర్తవ్యమని యొప్పించుట మిగులఁ గష్టతరకృత్యము. అట్టి కథ యిది యాట గాఢవిశ్వాసము గలిగి దీనిం బఠింపుఁడు. వివిధవిషయము లిందుఁగలవు. అవి యెల్ల భక్తిప్రపూరితములు. సంసారసాగరతరణమునకు సాయపడునవియే.

ఇందొక్క విషయము ముఖ్యముగా గ్రహింపఁదగినది. ఎవ్వరెవ్వరు భగవన్నామమును ఏయేఫలములను గోరి యుచ్చరింతురో తదనుగుణఫలముల నాదివ్యనామ మిచ్చును. "ఫలంభాగ్యానుసారకమ్" అన్నసూక్తి యిపుడు పుట్టినది కాదు. భాగ్యమనఁగా నదృష్టము. అదృష్ట మనఁగాఁ గర్మము. కనఁబడక ఫలమును గల్గించునది. భగవన్నామము పాపలతాలవిత్రము. కావున ననేకవిధదురితములం దెగవేయుచు వరుసఁగా సత్కార్యానుష్ఠానమునకు బుద్ధిని మరలించి కొంతకాలమునకు ఫలము గోరక కర్మముల నొనరించునట్టి ప్రజ్ఞను బ్రసాదించి భగవద్దృఢభక్తిని గల్పించి కడతేర్చును. కాఁబట్టి రెండుమూఁడుసారు లుచ్చరించినంతనే ఫలము గలుగలేదే యని శంకింపరాదు. మన మాచరించిన దుష్కృతములు మనకుం గనంబడవు గాని పర్వతపంక్తివలె మన వెనుకనుండును.

వానిని భేదించుట కెట్టి యాయుధము కావలెనో యెంత ప్రయత్నము చేయవలెనో యాలోచింపుఁడు. ఐహికఫలము లత్యల్పములు కావున నవి గోరి భగవంతు నుపాసింపరాదు. చంద్రాయుధము దొరకినపుడు గడ్డముగా నుగుకొన్నట్లులు భగవన్నామదివ్యాయుధము దొరకిన తఱిఁ బాపరాసుల నాశనము చేయవలయు. ఆనామస్మరణమే మన ప్రయత్నము లేకయుండ నాపని చేయుచుండును. మన బుద్ధిచాంచల్య మేనాఁడు తొలఁగునో ఆనాఁడు భగవన్నామస్మరణఫలము గలిగె నని మన మూహించుకొనవచ్చును. నిష్కామకర్మాచరణమునందుఁ బట్టుదల గల్గినతఱి మనతపస్సు ఫలవంత మగుచున్న దని నమ్మవచ్చును. అట్టి భగవన్నామము మహిమ మధికమని సంశయించుటయే యొకలోపము. ఇఁక దానిం దూలనాడుట సుకృతలేశాభావనిదర్శనము. కాఁబట్టి శ్రీకృష్ణనామమహిమ మపార మని నమ్మవలయును. భక్తులను సదా రక్షించుటకు భగవంతుఁడు వేచియుండును. అట్టి పరమేశ్వరుని నన్నుఁ గావుమా? నాకీఫలమును బ్రసాదింపుమా? యని వేఱుగాఁ గోరుట చిత్తచాంచల్యమే.

శ్లో. అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యేజనాః పర్యుపాసతే,
  తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్.

అని భగవదుక్తి కలదు కదా. అనఁగా దృఢభక్తి కలిగి యొక్కనన్నే యుపాసింపుఁడని దీనిసారము. ఒక్కొక్కకొకకొక్కొక్కదేవత నుపాసించుచుండిన నేదేవతయు నిత్యుఁడు

దృఢమతి కాఁడని ఫలము నీయకుండును. సర్వదేవతా రూపునిగ నొక్కనినే యభీష్ట దైవము నుపాసించిన ఫలము గలదు. ఒక్కకార్యమున కొక దేవతయే యనువాని మదియం దాదేవత యితరఫలముల నీఁజాల దనుభావ ముండును. అతఁడు భక్తుఁడుకాఁడు. భగవంతుని యుద్దేశముకూడ నదికాదు. ఏకాగ్రహృదయమున భగవంతుని స్మరించవలయు ననియే భగవద్భక్తి. ఆభావము దృఢముగ నుండనిచో నేదేవతయు ఫలము నీఁజాలదు.

ఇందుల కొక్క చిట్టికథను వ్రాసెద. ఇది యేపురాణములోనిదని మాత్రము ప్రశ్నింపరాదు. నేఁ గల్పించినది మాత్రము కాదు. పెద్దలవలన వింటిని. నామది కది సరిపడియున్నయది. ఎట్లనఁగా, మున్నొకదేశమునఁ బ్రభువు పండితాధ్భుతిగలిగి దాన జితకర్ణుఁడై యుండెనట. ఏవిద్య నభ్యసించితి వని ప్రశ్నించి పరీక్షించి యుచితరీతి ధనమిచ్చుచుఁ బండితులఁ బోషించుచుండు వాఁడట. పరుషభాషణము లాతని నోట వెడలుట యేనాఁడు నెవ్వరును వినియుండలేదఁట. అట్టితఱి నొకఁడు భాగవతమును జక్కఁగాఁ జదువుకొని తదర్థమును గ్రహించియుండుఁ బండితుఁ డనిపించుకొని ఆరాజు దగ్గరకుఁ బోయెనఁట. ఈపండితుని జూడఁగనే మర్యాదచేసి కూరుచుండ నియోగించి కుశలప్రశ్నపూర్వకముగా మాటలాడి యేవిద్య నభ్యసించితిరని ప్రశ్నించెనఁట. అతఁడు భాగవతమును బఠించితినని

యు ధనార్థినై వచ్చితిననియుఁ దెలిపెనఁట. రాజాగ్రహించి నీకు భాగవతము తెలియదు. బుద్ధిలేదు. పో పొమ్మని తూలనాడెనఁట. అతఁ డిదియేమి నాగ్రహచారమా? యని లేచిపోయి మహీపతి ధర్మాత్ముఁడు. సర్వజ్ఞుఁడు. నాయం దేదియో లోపమున్నదని తలంచి యింటికిఁబోయి మరల భాగవతము వల్లించి యాఱునెలలుండి రాజదర్శనమునకు మరలఁ బోయెనఁట. రాజు మున్నుతనిఁ జూడనట్లు నటించి యే విద్యవచ్చునని ప్రశ్నించెనఁట. యథాపూర్వముగా నతఁడు భాగవతము చదివితిననియు, దానియర్థము చక్కఁగాఁజెప్పఁగలననియు, ధనార్థినై వచ్చితిననియు మనవి చేసెనఁట. భీకరాత్ముఁడై అయ్యా! నీకు బుద్ధిచాలదు లేచిపొమ్మని తిరస్కరించె నఁట. సభలోనున్నవారందఱు రాజిట్లు మాటలాడుట మున్నెన్నఁడు విన్నవారుకారు. కాన నచ్చెరువుపడిరట. ఈ యాచకుఁడు ఇంక నట నున్న యర్ధచంద్ర ప్రహారములు బహుమానముగా నీఁబడు నని వెడలిపోయి యిల్లుచేరి రాజుపై నాగ్రహింపక మరల భాగవతమును వల్లించి యిఁక నాకు భాగవతమున నేశంకలు లేవని మరలఁబోయి రాజును జూచెనఁట. ఆభూపతియుఁ గ్రొత్తవానితో మాటలాడునట్లు స్మితపూర్వముగమాటలాడి విద్యను ప్రశ్నించెనఁట. యథాపూర్వముగా నతఁడు పలికెనట. రాజు కోపాటోపమున ససత్యవాదు నీయాచకుని వెలుపలికిఁ ద్రోయుఁడని భటుల కాజ్ఞాపించెనఁట. భటులు నడుములు కట్టుకొని వచ్చులోపల

నీతఁడేపోయి యింటికింబోయిన నవమాన మని యడవికింబోయి యొుక చెట్టుక్రిందఁ గూరుచుండి రాజు ధర్మాత్ముఁడయ్యు నిట్లనుట నాగ్రహాచారమే కాని వేఱుకాదని తన కర్మమును దూఱుచు భాగవతము విప్పి పారాయణము చేయఁబూనఁగా నందు—

"యద్ధా గుహాః కిము జితోఽవతినోపపన్నాన్,
కస్మా ద్భజంతి కవయో ధనదుర్మదాంధాన్."

౨ స్కం. ౨ అ. ౫ శ్లో.

కనఁబడియె నఁట. స్మరణ మభినయించి తదర్థమును గ్రహించి బుద్ధిలేదని రాజు చెప్పుట న్యాయమే యని యూహించి మరల రాజుదగ్గరకుంబోయి యుచితరీతి నతఁడు గౌరవింపఁ గూరుచుండక రాజేంద్రా! నాకు బుద్ధి లేదు. భాగవతము నాకుఁ దెలియదనిమాట సత్యమని యిపుడు తెలిసికొంటి నని యారాజ సభకు నమస్కరించె నఁట.

అంతట రాజులేచి యాతనిం గౌఁగిటఁజేర్చి యార్యా! "యోఽర్థవిత్సకలం భద్ర మశ్నుతే" అన్నసూక్తి నెఱుంగుదువు కదా. భాగవతము చదువుటయేమి? నన్నుధనార్థివై యాశ్రయించుటయేమి? నవ్వారా! నిన్ను, నన్ను, నన్నుం బుట్టించిన బ్రహ్మను, సకల బ్రహ్మాండములఁ బోషించువాఁడు భగవంతుఁడు కదా. అట్టి విషయమును దెలుపునదికదా భాగవతము. దానిం జదివితి నని చెప్పుట పొరపాటుకదా. అని తన పరుషో

క్తులకు మన్నింపఁ బ్రార్థించి మోక్షవిద్యను తుచ్ఛధనమునకై విక్రయించి నట్లగును గాన నట్లు చెప్పకుమని హిత ముపదేశించి యనంత ద్రవ్యము నిచ్చి యతని హృష్టమతింజేసి పంపె నట. ఈకథాసార మేమి? భగవంతుఁడు తన్నే నమ్మినవారిని రక్షింపఁ గంకణము కట్టుకొనియుండ నింకొక యసమర్థమును జూసిఁ బ్రార్థించుట పామరమని కదా. ఇంతట నీకథావిషయమును మాని లోపలిశ్లోకమును ఇంచుక విమర్శించెదను.

'కస్మా ద్భజంతి కవయో ధన దుర్మదాంధాన్' అని మూ.

జ్ఞానులు ఏలొకో ధనదుర్మదమునఁ గన్నులు గానని మూర్ఖుల సేవించుచున్నారు. అని శుకు లుపదేశించిరి. దీనికి వ్యాఖ్య. "విద్వాంసో యతయోపి ధనదుర్మదాంధాన్, ధనేన యోఽయం దుర్మదః. శ్లో. 'ఈశ్వరోఽహ మహంభోగీ సిద్ధోఽహం బలవాన్సుఖీ, ఆఢ్యోఽభి జనవానస్మి కోఽన్యోఽస్తి సదృశోమయే' త్యాది ప్రలాపహేతు దుర్మదః. మదిరాది మత్తస్యేవ మదః, తేనాంధాన్, ఉత్తమాధమమధ్యమపురుషతారతమ్యావివేకవిధురతయా అంధప్రాయాన్. ధనికాన్ కస్మాద్ధేతో ర్భజంతి. అశనాచ్ఛాదన గృహాది నిమిత్తం హితద్భజనం తస్య శ్లోక ద్వయోక్తప్రకారేణ రాజసేవాద్యాయాస మంతరేణైవ సిద్ధత్వాత్ న తదర్థ మపి తే భజనీయాః. యేతాన్ భజంతే న తే విద్వాంసః. అపితుం కేవలం పామరా ఏవేతి భావః,"

అని.

ఇందు మూలము సూత్రప్రాయముగ నున్నది. ఇంత యర్థ మిందుఁగలదని వ్యాఖ్యాతలు తెలిపిరి. ఈ యర్థము నంతయు గ్రహించియే కాఁబోలు శ్రీమహాకవి పోతన తనయాంధ్రీకరణమునందు పైశ్లోక చతుర్థపాదమునకు

క. రక్షకులు లేని వారల
రక్షించెద ననుచుఁ జక్రి రాజైయుండన్
రక్షింపు మనుచు నొక నర్థు
నక్షము ప్రార్థింపనేల యాత్మజ్ఞులకున్.

అని పద్యమును వ్రాసెను. వ్యాఖ్యాతలభావము మూలకర్తది కాకపోవచ్చునను వారికుభావమును బోతనగారు తిరస్కరించిరి. పోతన యేల? బుద్ధిమంతులెల్లరు తిరస్కరింపక మానరు. వ్యాఖ్యాతలభావమే పరిగ్రహింపకున్న నీగ్రంథముల కిట్టి ప్రఖ్యాతియే వచ్చియుండదు. భాష్యములె లేకయున్న వ్యాససూత్రములకు నామమే లేకపోవును. కాఁబట్టి మూలార్థము వ్యాఖ్యానాదులవలనఁ జక్కఁగా నెఱింగి దానిసారమునైనను బద్యమునఁ జేర్చి మూలార్థ మిది యని లోకులకు విస్పష్టముగాఁ దెలుపుట కవికృత్యము. అట్టి సత్కృత్యమును శ్రీపోతనమహాకవి నిర్వహించెను. వారి నుదాహరణముగాఁ గైకొనుట ముఖ్యము.

శ్లో. విద్యా వినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవిహస్తిని,
శునిచైవశ్వపాకేచ పండితా స్సమదర్శినః.

ఈశ్లోకమునకుఁ గవిబ్రహ్మ యగు తిక్కనసోమయాజి:—

చ. వినయము విద్యయుం గలుగు విప్రునియందును గోవునందు
నో, ప్పునఁ దగుహస్తియందు నొకపోకకుఁ బోవని కుక్క
యందు ద్వాని నడఁచి తెచ్చివండి తిను నీచపుమాలనియం
దుఁ దుల్య దర్శనులు తదంతరాత్ముని నిరంజనునిం గనునట్టి
పండితుల్.

అని తెనుఁగునఁ బద్యమును వ్రాసెను. ఇందు నాల్గవపాదము మూలమును జూచిన నెక్కువగఁ జేర్పఁబడినట్లు తోఁచును. కాని యాయర్థమే మూలాభిప్రాయమును బోషించును. ఎంతో సంగ్రహముగ వ్రాయు నలవాటుగల సోమయాజు ముఖ్యార్థమును విపులము చేసి తెల్పిరిగదా. అట్లే రహస్యమును వెల్లడించుటయే తెనిఁగించుట. యనఁగా, రహస్యములను రహస్యములుగానే యుంచవలయు నన్నచోఁ దెనుగించు టేల? డుము వులు చేర్చుట తెనుఁగుగాదు.

"తపస్స్వాధ్యాయనిరతం" అను శ్లోకమునకు "తపస్స్వాధ్యాయనిరతుండును, తపస్వీవాగ్విదాంవరుండును, నారదంపరిప్రచ్ఛుండును, వాల్మీకిర్మునిపుంగవుండును" అని వ్రాసిన నెట్లుండునో చెప్ప నక్కఱలేదు. కాఁబట్టి మూలభావమును జక్కఁగా లోకులకు శ్రీపోతనమహాకవి తెలియంజేసి కృతార్థుఁ డయ్యెను. ఆమహాత్ముని పద్యరత్నములను స్మరించినపుడు తనువు పులకరింపక మానదు.

ఇట్లు భగవన్నామనిర్వచనము చేయఁబడినది. గర్గముని శంకరశిష్యుఁడు. వసిష్ఠమహర్షి రఘుకులపురోహితుఁడైనట్లే గర్గముని నీచకృత్యమైనను పాపజనకమైనను శాస్త్రనిందితమైనను పౌరోహిత్యమున కంగీకరించెను. ఏల? ద్రవ్యాశ చేతనా? కాదు. ఈ వంశమున శ్రీపరాత్పరుఁ డవతరించును, బాల్యమునుండి యాపరమపురుషుని జూచుచు ననేకవిధములఁ దన్నామస్మరణము చేయుచు నీజన్మమును ఫలవంతముగాఁ జేయవలయుననియే కాని వేఱు కారణముకాదు. కాఁబట్టియే యాశిశువును గాంచినంతనే లోకాచారము ననుసరించి యాశిషముల నిచ్చినను మనస్సున భగవంతునకు నమస్కరించి యెత్తుకొని ముద్దాడి వినుతించెను. ఔరా! ఏమీమహర్షి పుణ్యవిశేషము? బాలకృష్ణమూర్తిని స్పృశించి ముద్దుగొనుపుణ్య మెంతటివారల కబ్బును? అట్టిపుణ్యమునకు నోచిన గర్గముని కృతకృత్యుఁ డయ్యెను. సాంద్రానందమున భగవంతు నెత్తుకొని వినుతించెను. ఏవాంఛలుగోరక నీపాదసేవఁ గటాక్షింపుమా. అదియే పరమపురుషార్థమని వాంఛించెను. ఇంద్రత్వముకూడ వలదనియె. ఏల? అదితుచ్ఛతమమైనది. ఈపాదసేవాభాగ్యమో మహానందప్రదము. ముక్తి నొసంగుట కదియే సమర్థము. కావుననే యామహర్షి దానింగోరెను. భగవంతుఁ డొరులకు వినఁబడకుండ నట్లే యగుఁగాక యని పలికి యథాపూర్వకముగా నాడుకొనసాగెను. నందాదులించుక నేపు మునివచనముల జ్ఞానముగలిగి పరాత్పరునిగా భా

వించిరిగాని తన్మాయామోహితులై మరలఁ బుత్రునిగా భావించిరి. ఇదియే భగవచ్చమత్కృతి. ఈచమత్కార మొకలందుఁ జూపట్టదు. ఇట్లు భగవంతుని సంస్తుతించి గర్గమహర్షి కృతార్థుఁడనైతి నని తలంచి తన యిల్లుచేరి సదా శ్రీకృష్ణపాదారవిందధ్యానాంబుధి మునిఁగి తేలుచుండెను. ఇంతట నీవిషయమును వదలి శ్రీబాలకృష్ణలీలలఁ బఠింతము.

శ్రీకృష్ణుఁడు నోరు తెఱచి సర్వలోకములను యశోదకుఁ గనఁబఱచుట.

* గర్గమునిచంద్రుఁడు తననందనునిమహిమమును దెలిపి కృతకృత్యుఁడై మథురానగరమునకుఁ బయనమైన పిమ్మట నందుఁడు మున్ను వసుదేవుఁడు తనతోఁ దెల్పిన కృష్ణవిషయమును గౌరవించుచుఁ దనభాగ్యమునకు సంతసించుచుండెను. బాలకృష్ణుఁడు భ్రాతయగు బలదేవుంగూడి యాడుకొనుచుండెను. క్రమక్రమమున వారిరువురు నడువసాగిరి. తప్పటడుగులు వేయుచు నడుచుచుఁ బడుచు మరల లేచుచు నిట్లు బాలక్రీడలఁ జూచువారల కల్లారుముద్దుగా నుండిరి. వారిని జూచుచుండువారలకుఁ బ్రొద్దుపోవుట తెలియకుండెను. తద్దర్శనమున వా రనుభవించునానందము చిరకాల తపస్సుచేసి సిద్ధిగాంచిన

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౦-వ స్కం. ౮-వ యధ్యాయైకదేశమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

మహామునులకుఁ గూడ లేకుండెను. ఇఁకఁ దలిదండ్రుల యానం దమునకు మేరయే లేకుండెను.

ఒక్కనాఁడు యశోద బాలకృష్ణునకుఁ బాలీయఁగోరి యాడుకొనుచున్న భగవంతు నెత్తుకొని ముద్దాడి గర్గముని పలుకులు మఱచి కుమారునిగనే భావించి పాలిచ్చుచుండెను. శ్రీకృష్ణమూర్తియు నించుకసేపు క్షీరపానముచేసి సుస్మితముతోఁ ప నావులించెను. ఆజృంభణమున నాయశోద శ్రీకృష్ణునివదనమున సముద్రములు, దిశలు, ధరణి, నవద్వీపములు, సకలపర్వతములు, నదీసహస్రములు, వాయువు, సూర్యుఁడు, శశాంకుఁడు, హుతవహుఁడు, ఆకాశము, నక్షత్రములు, గ్రహములు, సకలబ్రహ్మాండములు, చరాచరరూపప్రాణిసంతతియు స్పష్టముగాఁ గానఁబడియెను. వానిం గాంచినంతనే యామె దేహము కంపింపసాగెను. అంత నామృగశాబలోచనయు విస్మితయై కన్నులుమూసికొని యాశ్చర్యపడుచు, నేమి నిర్ణయించుటకుఁ దోఁపకయూరకుండెను. నిమేషమాత్రమున నామెకు యథాపూర్వముగఁ బుత్రభ్రాంతి మది నలముకొనియెను. ఆచిత్రమునుగాంచుతఱి గర్గమునిపల్కులు స్మృతికిరాఁగాఁ బరమపురుషుఁడీత డని భావించెనుగాని యంతలో భగవన్మాయ యామెకు విస్మృతిని గల్గించెను.

కథాసారము.

ఆవులించినంతనే సకలబ్రహ్మాండములగపడియెను. నోరు మూసికొనినంతనే యేమియుఁ గనఁబడకపోయెను. అనఁగా

యశోదా! ఈబ్రహ్మాండములన్నియు క్షణభంగురములు. మది చ్ఛాధీనములు. నారూపమే సకలబ్రహ్మాండరూపముగఁ గనఁబ డును. మద్భిన్నమగు పదార్థ మేదియులేదు. ఇది నీవు ప్రత్యక్ష ముగఁ జూడుమా యని భగవంతుఁడు తెలియఁజేసెను. కాని యాజ్ఞాన మామెకు స్థిరముగ మదినాటిన లోకయాత్ర జరప సమర్థురాలు కా దని తలంచి మాయచే నాచ్ఛాదించెను.

మహానుభావులారా! భగవంతుఁ డావులించినంతలోఁ గనఁబడు బ్రహ్మాండములు స్థిరము లనుకొనుట యెంత వెఱ్ఱితనమో తలంపుఁడు. భగవంతునకు క్షణకాలముగఁ దోఁచినది మన కనే కకల్పములుగాఁ దోఁచు. ఈలోకమును నమ్మి మోసపోవుటయు, నెన్నియో దుష్కార్యము లత్యల్పస్వసుఖమునకయి చేయుట యు నెంతటిబుద్ధిలేకయో యూహింపుఁడు. "జాతస్య మరణం ధ్రువ" మ్మని నోట నుచ్చరించుచుఁ దదర్థము ననుభవమునకుఁ దెచ్చుకొనఁ బ్రయత్నింప కుండుట యెంత వెఱ్ఱితనమో పరి కింపుఁడు.

ఈవిషయమునఁ గొందఱు ఇదియంతయు నసంగతమం దురు. కాని భగవచ్ఛక్తి యెట్టిదో యోజింపరు. ఒకస్వల్పపదా ర్థము కొండలను బిండిచేయును. అది మనుష్యకల్పితము. ఇఁక దైవకల్పిత పదార్థములశక్తి మన మేలాగు కనుఁగొనఁజాలుదు ము. అట్టి యసద్వాదములకు శ్రోత్రములు ఆసక్తములు కానీ యక భగవచ్ఛక్తియ మేయమనియు, దాని నిదమిత్థమని తీర్మానిం

పఁబూనుట "ఘటానాం నిర్మాతు స్త్రిభువనవిధాతుశ్చ కలహః" అన్నట్టి దగుననియు నమ్మి భగవంతుని ధ్యానించుట మనకర్తవ్యము. అదియే మనకు సాయపడునది. పుత్త్రమిత్త్రకళత్రాదులు సాయపడువారు కారు.

ఇట్లు భగవంతుఁ డపుడపుడు యశోద కజ్ఞానమును దొలఁగించుచు, మరలఁ బుత్త్రజ్ఞానము తనయం దామెకుఁ గల్గించుచుఁ, దన యపారశక్తి నించుకంత కనఁబఱచుచు నాడుకొనుచున్నట్లు నటించుచుఁ దనను దెలిసికొనఁజాలకున్నారు గదా యని చిఱునవ్వున వారిఁబరిహసించుచుండెను. మాయాసంఛన్నాత్మమహిముఁడై సాధారణశిశువువలె బాలచేష్టలఁ జేయుచుఁ గాలమును గడపుచుండెను. బలదేవుఁడు కృష్ణానుసరణము చేయుటయేగాని స్వతంత్రించి యద్భుతకృత్యముల నొనరించుట లేదు.

బాలచేష్టలు.

ఇట్లు వరుసఁగా గోకులమున నాబలరామశ్రీకృష్ణులు పెరుగుచు సమానవయస్కులగు గోపాలబాలకులతో నాడుకొనుచు నుండిరి. అందుఁ గృష్ణుఁడు బాలచేష్టలయం దందఱ మించి యుండెను. అందు ముఖ్యముగాఁ బాలు పెరుగు వెన్న మీఁగడ మొదలగు వస్తువుల నెక్కుడుగ భక్షించుట శ్రీకృష్ణునకు వాడుక. తల్లి యింట లేనితఱిఁ గార్యాంతరముల నుండు నపుడు దొంగలించుట, అది గన నేనెఱుంగ ననుట యీరెండు

పనులలో శ్రీకృష్ణునకే యగ్రతాంబూల మీయఁదగియుండె ను. ఈయనసాహాసముచేత నితరబాలకులకు నించుక యీవిద్య యలవాటుగాఁ జొచ్చెను. తమతమగృహముల నీకృత్యము చేయుట యటుండఁ బొరుగుపొరుగిండ్లలోఁ దూఱి యపహరించు టకు శ్రీకృష్ణున కలవాటు పడెను. గునగునఁ బరువెత్తుచుఁ దోడిబాలురతో నాడుచున్నపుడు చూడఁజూడ వేడుకను గూర్చుచుండెం గాని వెన్న దొంగిలునపుడు కనుఁగొనువారి కా గ్రహమును గలిగింపఁ జాలియుండెను.

గోపికలు కొంతకాల మోర్చుకొనిరి. మఱికొంతకాల ము రాజపుత్త్రుఁడని యూరకుండిరి. మఱికొంతకాల మయ్యో యశోదకు లేకలేక కలిగినపిల్లవాఁడని శాంతము చూపుచుం డిరి. పట్టరాని యాగ్రహము గలిగినతఱి ఏమయ్యా బాల కృష్ణా! యిది మర్యాద యేనా యని హెచ్చరించుచుండిరి. కొం తకాలము నీవిట్టిపనులు చేసిన నికఁ నోర్వఁజాలమని పరుషభా షణములఁ బలుకుచుండిరి. మఱికొన్నిదినములు యథాపూర్వ రీతిగనే దొంగిలుటం గనుంగొని బెదరించుచుండిరి. ఈకృత్య ము శ్రీకృష్ణునకు దినదినాభివృద్ధి నొందసాగెను. తలుముకొని వచ్చిన నిముసమాత్రమునఁ బరువెత్తి వారికిం జిక్కక యిల్లు చేరు నేర్పు మిక్కిలిగా నుండెను. రాజకుమారుఁడని యెంత కాలము వారోర్తురు? ఇఁక యశోదతోఁ జెప్పుకొనక తప్ప దని వారిలోఁ గొందఱు వనితలు తీర్మానించుకొనిరి.

గోపిక లిట్లు భయపెట్టుకొలఁది శ్రీకృష్ణబాల్యచేష్ట లించుక ముదిరెను. వెగటుగను దోఁచు నట్టివయ్యెను. మఱియు దుర్భరము లయ్యెను. ఆఁడువారలకు సహజముగ నోరుఁ దక్కువ. అందులకుఁ దోడు వెన్నపోవుట, కుండలు పగులుట, పట్టుకొనఁబోయినఁ జిక్కకపోవుట, ఒక్కవేళ దొరకిన మూఁతికి వెన్నపూసి పరుగెత్తుట, దాన నింటిపెద్దలు చూచిన నీవే యీపని చేసితి వని చీవాట్లుపెట్టుట గోపికలకు మఱింత బాధాకరము లయ్యెను. వస్తువులు పోవుట కన్నఁ గొన్నియసహ్యపుచేష్టలు ఓర్వరాని వయ్యెను. కావున నికఁ దాళఁజాల మని యొకనాఁడు యశోదకడకుం బోయి తల్లీ! మనకృష్ణమూర్తి చర్యలు దుర్భరములుగా నున్నవని తెలుపఁబూని.—

శ్లో. వత్సాన్ ముంచన్ క్వచిదసమయే క్రోశసంజాతహాసః
స్తేయం స్వాద్వత్త్యథదధిపయః కల్పితైః స్తేయయోగైః,
మర్కాన్ భోక్ష్యన్ విభజతి స చేన్నాత్తి భాండం భినత్తి
ద్రవ్యాలాభే సగృహకుపితో యాత్యుపక్రోశ్య తోకాన్

క. బాలురకుఁ బాలు లే వని
బాలెంతలు మొఱలుపెట్టఁ బకపక నగి యీ
బాలుం డాలము నేయుచు
నాలకుఁ గ్రేపులను విడిచె నంభోజాక్షీ.

క. పడఁతీ నీబిడ్డఁడు మా
కడవలలో నున్న మంచి కాఁగినపాలా
పడుచులకుఁ బోసి చిక్కిన
కడవలఁ బో నడిచె నాజ్ఞ కలదో లేదో.

క. మీ పాపఁడు మాగృహముల
నాపోవఁగఁ బాలు ద్రావ నగపడకున్నం
గోపించి పిన్నపడుచుల
వాపోవఁగఁ జిమ్ముకొనుచు వచ్చెం దల్లీ.

మ. త్త. పుట్టి పుట్టఁడు నేఁడు దొంగిలఁ బోయి మాయిలు సొచ్చి
తా, నుట్టి యందక ఱోళ్లుఁ బీఁటలు నొక్కప్రోవిడి మె
క్కి చే, వెట్టఁ జాలక కుండ క్రిం దొక పెద్దతూఁ టొనరిం
చి మీ, పట్టి మీఁగడపాలుఁ జేరలఁ బట్టి త్రావెఁ దలోదరీ.

అని బహువిధముల శ్రీకృష్ణుని తులిపితనమునుగూర్చి విన్నవించిరి. మఱియుఁ గొందఱు యశోదా! మనకృష్ణుఁడు చూడఁ బోయినఁ బిల్లవాఁడు. చేయఁబూను చేష్టలు పెద్దవారిచర్యల మించినవి. అమ్మా వినుము కుటుంబకలహము లిందు మూలమునఁ గలుగుచున్నయవి.

క. ఆడంజని వీరల పెరుఁ
గోలక నీసుతుఁడు త్రావి యొకయించుక తాఁ
గోడలిమూఁతిం జరిమినఁ
గోడలు మ్రుచ్చనుచు నత్త కొట్టె లతాంగీ.

ఇంతియ గాదు. ఇరుగుపొరుగువారితో నిరంతరకలహ ములు పొసఁగుచున్నయవి. యశోదా! చాడీలుగా భావింప కుము. నిన్ననే

క. వారిల్లు సొచ్చి కడవలఁ
దోరంబగు నెయ్యిద్రావి తుది నాకడవల్
వీరింట నీసుతుం డిడ
వారికి వీరికిని దొడ్డ వాదయ్యె సతీ.

పోనీ! ఇట్టిపనులు తెలియక చేసినాఁ డనియే భావింత ము. కాని మఱొక్క మాట యాలకింపుము.

క. వేలుపు లఁటె నాకంటెను
వేలుపు మఱియెవ్వఁ డనుచు వికవిక నగి మా
వేలుపులగోడపై నో
హేలాపతి నీతనూజుఁ డెంగిలిచేసెఁ.

యశోదా! ఇది పిల్లవాఁడు చేయుపనియే యనుకొన వచ్చునా? ఇట్టివిం కెన్నియో కలవు. బాలచేష్ట లని సొమ్ముపో యిన నూరకున్నను పెద్దవారినైన విసిఁగించు కార్యములు మఱి కొన్నింటిఁ జేయుచున్నవాఁడు. చెప్పఁబోయిన సిగ్గుచున్నది. వినుము.

క. ఇమ్మగువ తన్ను వాఁకిటఁ
గ్రుమ్మరుచోఁ జీరి నిలిపికొని పే రడుగఁగా

గెమ్మోవిఁ గఱచి వడిఁ జనె
నమ్మా! యీముద్దుఁగుఱ్ఱఁ డల్లుఁడె చెపుమా.

ఇట్టి పనులు చూచినపుడు విన్నపుడు మనసునఁ గోప
ము పుట్టకపోవునా. తల్లీ! నీవే చెప్పుము. ఇట్టిపనులు పిల్ల
వారు చేయునట్టివియేనా. దీనిని మించినది మఱొక్కటి వినుము.

క. కొడుకులు లేరని యొకసతి
కడు వగవఁగఁ దన్నుఁ బతినిగాఁ గైకొనినం
గొడుకులు గలిగెద రని పైఁ
బడినాఁ డిది వినుము శిశువుపనులే తల్లీ!

క. వ్రాలఁగ వచ్చిన నీసతి
చూలాలందలఁగు మనుఁడుఁ జూ లగుటకు నే
మూలంబు చెప్పు మనె నీ
బాలుఁడు చెప్పదురె సతులు పర్వేందుముఖీ!

క. మగువా నీకొమరుఁడు మా
మగవా రటుపోవఁ జూచి మంతనమునకుం
దగఁ జీరి పొంద నడిగెను
జగముల మున్నిట్టి శిశువు చదువంబడెనే.

ఆ. నమ్మి నిదురపోవ నాపట్టిచుంచుమా
లేఁగతోఁక తోడ లీలగట్టి
వీథులందుఁ దోలె వెలఁది నీకొమరుండు
రాచ బిడ్డఁడైన నవ్వమేలె.

యశోదా! ఇంకొక్కమాట నాలకింపుము.

క. నాపట్టి పొట్ట నిండఁగ
బైపడ నీపట్టి వెన్న బానెం డిడి నాఁ
డూపిరి వెడలదు వానిం
జూపెద నేమైన నీవ సుమ్ము లతాంగీ.

ఇట్టి కృత్యంబుల నీకుమారుఁ డొనరింప నీకుఁ జెప్పక చాలకాల మూరకుంటిమి. విధిలేక యిపుడు విన్నవించితిమి. ఇవి చాడీలు గావు! సత్యముగా విన్నవించితిమి. ఇంచుక బెదరింపుమా యని యాగోపిక లోపికలు లేక యశోదతో మనవిచేసిరి.

మహాభక్తులారా! శ్రీభాగవతమున నీపైపద్యములకు సరియైన శ్లోకములు లేకున్నను ఇందలియర్థము నించుక తెలుపునవి కలవు. వానినెల్ల నుదాహరణములుగాఁ జూపఁ బూనుకొనక తేటతెల్లముగా నర్థమగు శ్రీపోతనకవివరు పద్దెముల వ్రాసితిని. ఇందు శ్రీకృష్ణుని దుడుకుతనములు వర్ణింపఁబడినవి. శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్టి పనులు చేయుట కేవలము బాలత్వముచేతనా? లేక యొకానొక యుద్దేశముననా యని యించుక యూహింపవలయు. ఈగోపిక లందఱు శ్రీకృష్ణునిఁ జూచుఁగోర్కెలతోఁ బుట్టినయచ్చరమిన్న లని తలంపుఁడు. నరనారాయణులచరిత్రమునం దీవిషయమును జదివితిరిగదా. దానిని మరువకుఁడు. కొందఱు గోలోకమున నుండు శ్రీకృష్ణకాంతలు.

గోపికలు రాసమండలమున విహరించు భక్తులు. ఈమాటలు మరువక మదిఁ బదిలపఱుపుఁడు.

భగవంతుఁడు బాలుఁడు కాఁబట్టి యుపదేశరూపమున భక్తులకుఁ దెలుపఁబూనలేదు. తనచర్యలయందలి యర్థము నెఱుఁగువారల కివి యుపదేశము లగు నని భావించెను. రామావతార మట్టిదియే కదా. ఇందొక్కొక్కపద్యమునకు ను విశేషార్థములు గలవనియు నవియే గ్రహింపఁదగిన వని యు నమ్ముఁడు. ప్రాతీతికార్థము స్పష్టముగనే కనఁబడుచున్నది. దానింగూర్చి వ్రాయనక్కఱలేదు. ప్రతిపద్యమును పరల వ్రాయక మొదటిది తరువాతిది అని వ్రాయఁబూనితి.

౧. బాలెంతలు చిన్నికృష్ణా! బాలురకుం ద్రావఁ బాలు లేవు. అని కుయ్యో మొఱ్ఱో యనుచుండఁగా పకపకనవ్వి శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము వానిలెక్కసేయక దూడల విడిచి మీతల్లులపాలుఁ ద్రాగుఁ డనియె ననికదా యొకతప్పు కృష్ణునియం దారోపించిరి. పైయర్థము ప్రాతీతికార్థము. విశేషార్థము. శ్రీకృష్ణునభిప్రాయమేమైయుండునా యనునదియే. అదియే విచారింపఁదగినది.

జీవుఁడు తనకర్మవశమునఁ దనయన్నమును ముందుగాఁ గర్మానుసారము పుట్టించుకొనియే తాఁ బుట్టును. నే రక్షకురాలను. నే రక్షకుఁడను. అను పలుకు తల్లిదండ్రులు రక్షకులు కానేరరు. తల్లిపాలు త్రాగుటకు మీపిల్లల కెట్లు స్వత్వము గలదో

ఆవులదూడలకుఁ గలదు. మీపిల్లలకై వాని నరికట్టుట పాడిగాదు. ఈమాత్రపు జ్ఞానము లేకున్నచో మనుష్యత్వమునేఁ బ్రసాదించినది సార్థకము కాదు. నిజకర్మానురూపముగా జీవుల కాహారముసిద్ధమైనది. ఎల్లరకు నాహారము ప్రసాదించుటకు నేను సిద్ధుడనైయుండఁగా నీయధికారము మీకేల? యని పరమేశ్వరుని తాత్పర్యము. దీనిచే స్వసుఖముకొఱ కితరప్రాణులఁ గష్టపెట్టుట న్యాయముగాదనునిదియే నేర్చుకొనఁదగినది.

౨. యశోదా! మాకడవలలో నున్న చిక్కనిపాలను ఏడ్చుచున్న శిశువులకుం బోసి తక్కినపాలు గ్రిందఁబోవునట్లు భాండములఁ బగులఁగొట్టె ననునది యొకయపరాధ మారోపింపఁబడినదికదా. విశేషార్థమేమనఁగా- ఇంటిలో క్షీరముల దాచిఁ పెట్టికొని యింకను దూడల నరికట్టుట న్యాయము గాదు. పేరాశ యపాయకరము. అది మీరు వదలుకొనవలసినది. వదలకున్న మీకు సుఖము గలుగదు. నాయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులుకారు. రేపటికి అనునది బుద్ధితక్కువ. రేపు అనుటకు యోగ్యత నీ కున్నదియా. అంతవఱకు జీవించుటకు నీకు శక్తి కలదా. ఇట్టి బుద్ధి మానుమని శ్రీకృష్ణునిభావము.

౩. తల్లీ! మీకృష్ణుఁడు మాయిండ్లలోఁ ద్రాగుటకు పాలగపడకపోఁగా నాగ్రహించి బాలకుల నేడ్చువారిని దారిలో నున్నవాకిని గాలితోఁ బోఁద్రోయుచుఁ వచ్చెను. ఇట్టియన్యాయము గలదా యనునది యొకయపరాధముకదా. విశేషము- నేను

వచ్చి పాలుత్రాగుదు నని వానిని దాఁచితిరి. నాకుం గనఁబడ కుండ మీరు దాఁచఁగలరా. సర్వమును జూచువాఁడను నేను. నాకుఁ గానరాకుండ దాఁచఁగలమనుగర్వమును బూనితిరి. ఈ శిశువులు నాపాద సేవకులు. మీపిల్ల లనుకొనుట తప్పు. నాపాద సేవకే జన్మించిరి. వీరికి నాపాదస్పర్శమే ముక్తి నిచ్చునది. ఇంక నైన నిట్టి యవివేకపుటాలోచనములఁ జేయకుఁ డని శ్రీహరి భావము.

ర. దేవీ! మీకొడుకుపుట్టి మూఁడుశుక్రవారము లైన దో లేదో, ఇంతలోనే దొంగతనము పూని మాయింటిలోఁ దూటి యుట్టియందనికతన నెత్తు వేసికొని చేయి పెట్టఁజాలక యడుగున రంధ్రముచేసి పాలుమీఁగడలఁ ద్రాగెననుట యొక మహాపరాధము. అని తెల్పిరి. రహస్యము. నాపుట్టుకను మీరు గుఱితింపఁజాలరు. సర్వపదార్థములు నావి. మావి యనుకొను నధికారము మీకు లేనేలేదు. నాకందకుండ దాఁచిపెట్టు నుద్దే శము మీకుఁ బుట్టఁదగదు. నాకుఁ దెలియనియుపాయములు గలవా? మీయింటనుండు వస్తువులతోడనే యీకార్యమును సాధించెద. మీపదార్థములే మీకుఁ గీడును గల్గించును. మీ రే పనికిఁ దలపెట్టితిరో దానికి భంగమును గల్గించునవేవని తెలియఁ జాలరైతిని. ఇంతటిబుద్ధిహీనులరగు మీ రేపురుషార్థమును సాధిం పఁగలరు? సాధకబాధకములఁ బరిశీలింపుఁడు. ప్రతిపదార్థము సాధకము. బాధకము నగు. అన్నియుపాయముల నెఱుంగుదు.

నని యింకనైన నమ్ముఁడు. నాకు నందకుండఁ జేయఁ గలమను దుర్బుద్ధిని మానుఁడని భగవంతుని భావము.

౫. అమ్మా! యశోదా! మీపిల్లవాఁడు వీరియింటిలోఁ బ్రవేశించి పెరుఁగుఁ జుట్టె యంతతోఁబోవక కొంచెము కోడలిమూఁతికిఁ బూసెను. ఈపెరుఁగంతయు నిదియే త్రాగె నని యత్త కోడలిం బ్రహరించెను. చూచితివా యివి బాలునికృత్యములా? అనునది యొకయపరాధ మని మారోపితముకదా. విశేషము:-మనుజులకుఁబదార్థములపైఁ బ్రీతియే గాని పుత్రులపైనను బ్రీతి లేదు. బిడ్డలపైఁ బశువులకు, భార్యలపైఁ బక్షులకును, ధనముపై మనుష్యులకును బ్రీతి యెక్కుడు. ఈషణత్రయమది ప్రఖ్యాతి నొందినది. ఇంటియధికారమును వహింపఁ బోవు కోడలు పెరుఁగు త్రాగుట కధికారములేదా. చూడుఁడు. పదార్థవాంఛ యెట్టిదో. అధికారమున్నపు డోర్పుండదు. అది లేనపు డదియుండి లాభమేమి? మీయింటిలోనుం దుండువారల కైకమత్య మెట్టిదో పరిశీలింపుఁ డని శ్రీరాధికానాథునితాత్పర్యము.

౬. జననీ! యశోదా! మీకుమారునిచేష్టలంగంటివా. అల్లవారిల్లు చొచ్చి కడవలలో నున్న నెయ్యి త్రాగి, యారిత్తకుండల వీరింటిలోనుంచెను. వీరే దొంగిలించి రని వీరితో వారు కలహించిరి. ఇట్టిదుడుకుఁదనములు చిన్నపిల్లలు చేయుటగంటిమా. అని యొకయకార్య మారోపింపఁబడియెఁ గదా. దీని

వాస్తవార్థము. మనుష్యులు ధనాశచే యుక్తాయుక్తవిచారము సేయరు. స్వల్పవస్తువుమూలమున నెంతటివారినైన దూషింతురు. వీరు బుద్ధిమంతులా? కారా? ఈవఱకు దొంగలా? కారా? అని యాలోచించువాడుక మనుజులలో లేదు. ఇంతటిస్వల్పబుద్ధి మీకున్నది. దీనినైన జయింపకున్న మీగతి యేమగును? ఈ బుద్ధి మీకుశీలమునకు భంగము. ఇపుడైన దీనిని వదలుఁడు. దురభ్యాసముల వదలకున్న నాసంసర్గ మున్నను లాభములేదు. అని శ్రీనాథుని యభిప్రాయము.

౭. రాజ్ఞీ! యశోదా! నీకుమారుఁడు మాయింటికి వచ్చి యెంగిలిచేతులతో నిలువఁగా వత్సా! నీచేతులు పరిశుద్ధములుగా లేవు. ఇది దేవునియిల్లు. దూరముగా నిలువఁబడుమా. యని మంచిమాటలాడితిమి. అంతట నీకొడుకు పకపకనవ్వుచు దేవతలఁట నాకంటె దేవతలు గలరా. ఎవఁడా నీదేవుఁడు? అనిపలుకుచు నెంగిలి పూసెనమ్మా. దేవునిల్లు మైలపడినది తల్లీ! ఏమిచే యుదుము. అని యొకతప్పు మోపంబడియె. అంతర్గతార్థమేమనఁగా—బ్రహ్మతేజస్సుండి యుండ నట్లుండునవి పాషాణములు. వానితోఁ గట్టినది గోడ. ఆగోడకు దేవతాప్రతిమలు గట్టఁబడినవి. వీనికిని బ్రాణము లేదు. ఇవియన్నియుఁ గల్పితప్రతిమలు. మనుష్యబుద్ధిచే అవకతవక యన్నట్లు కల్పింపఁ బడినవి. ఇవి దేవతలగునా? దేవతాతేజస్సు వీనియందుఁ గలదా. లోకమున నాకంటె దేవత యొకఁడు కలఁడా? సర్వాంతర్యామినై, సర్వజ్ఞుఁడ

నై, సర్వకర్తనై నేనుండఁగా నాయెదుర మఱొక జడపదార్థమును దేవత యనుటకన్న వెఱ్ఱితనము కలదా? పోనిండు. ఇంతకు మించిన యవివేకము మఱొకటి కలదు. అపరిశుద్ధులనుబరిశుద్ధులనుగాఁ జేయువాఁడు కదా దేవుఁడు. ఎంగిలి యాయనను అపరిశుద్ధునిగాఁ జేయునా? అట్లైనచో నతఁ డేటిదేవుఁడు? మీ రెంతటి పామరులు? ఎంతటి జ్ఞానశూన్యులు? ఈవిగ్రహము నేల పూజించెదరు? నన్నుం బూజింపుఁడు. భవబంధములు అజ్ఞానము నశించి సుజ్ఞానము వెలయును. ఇంక నేల మోసపోయెదరు? ఈవిగ్రహములు మిమ్ముద్ధరింపఁజాలవు. వీని నేల పూజింతురు? వృథాకాలహరణము. నిరర్థకము. అని భగవదాశయము.

పాఠకులారా! విగ్రహపూజ యథోక్తఫలప్రదము కాదనియు నది కేవలము పామరులకుఁగాఁ గల్పింపఁబడినది. కాని యించుకయైన లోకజ్ఞానముగలవారి కది నిరర్థకమనియు శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదు లుపదేశించియున్నవారు. ఆశ్లోకమిదియే?

శ్లో. సందర్శ్యాథ శిలాం శిలామయగృహే సాక్షాదయం శ్రీహరి
ర్భక్తేభ్యో వివిధాన్ ప్రయచ్ఛతి వరాన్ సంసేవ్యమానస్త్వితి,
ఉక్త్వాం దేవలకస్య వాచ మధికం విశ్వస్య సంసేవతే
త్వర్థం తత్త్వమసీతి వేదగదితం నో విశ్వసత్యల్పధీః.

శ్రీమహాభారతమునందు:—

నహ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః,
తే పునం త్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః.

అని చెప్పఁబడినది. కాఁబట్టి పైయర్థము సుసంగతమే? ఇంతియగాక మానసికపూజ శ్రేష్ఠఫలము నిచ్చు నని, బాహ్యార్చనము ఫలప్రదము కా దని పెద్ద లందురు. దీనిచే బాహ్యార్చనము నిష్ఫలమని కాదు. మానసికపూజాదత్తఫలతుల్యఫలము నీయఁజాల దని భావము.

అంత రర్చన సుప్రీతా బహి రర్చన లోలుపా.

అని సూక్తి కనఁబడుచునే యున్నదికదా. జపముగూడ మానసికమైనచో ననంతఫలమని స్మృతిబోధించుచున్నయది. కావున విగ్రహార్చనము అంతగా ఫలమునీఁజాలదు. మహాభారతమున ద్రోణపర్వమున ద్రోణమరణానంతరమశ్వత్థామసంరంభించి యుద్ధమొనరించి దివ్యాస్త్రములఁ బ్రయోగించి తానూహించినంత ఫలము కలుగకపోఁగా ధనుర్దండమును బాఱవైచి యుద్ధరంగమునుండి తొలఁగిపోఁబోవఁ బరాశరసూనుఁడు సకలపురాణకర్త వ్యాసమునివరుఁడు ప్రత్యక్షమై యశ్వత్థామతోఁ దొలిజన్మమున నర్జునుఁడు నీవును శివపూజ చక్కఁగాఁ జేసితిరి. ఐనను, నీవు నీశ్వరప్రతిమను చేయించి దానిం బూజించితివి. అర్జునుఁడు శివలింగమును బూజించెను. విగ్రహపూజ కన్న

నది శ్రేష్ఠతమమైనది. తత్ఫల మనుభవింపక తప్పదు. కావున నీపూజకుఁ దగినఫలము నీకుం గల్గినది. కాఁబట్టి నీయస్త్రమ హిమము ఫలవంతము కాలేదే యని చింతించిన లాభ మే మని హిత ముపదేశించెను గదా.

శ్లో. శుభ్రమార్ద్రం హరం కృత్వా మహాపురుషవిగ్రహమ్,
ఈజివాంస్త్వం జపైర్హోమై రుపహారైశ్చ మానద.
స తథా పూజ్యమానస్తే పూర్వదేహేఽప్యతూతుషత్,
పుష్కలాంశ్చ వరాన్ప్రాదా త్తవ విద్వాన్ హృదిస్థితాన్.
జన్మకర్మతపోయోగా స్తయోస్తవ చ పుష్కలాః,
తాభ్యాంలింగేఽర్చితో దేవ స్త్వయార్చాయాంయుగేయుగే.
స ఏష రుద్రభక్తశ్చ కేశవో రుద్రసంభవః.
సర్వరూపం భవం జ్ఞాత్వా లింగమర్చయతి ప్రభుః.
ఆత్మయోగాశ్చ తస్మిన్ వై శాస్త్రయోగాశ్చ శాశ్వతాః,
ఏనమేవాయజన్ దేవా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః.
ప్రార్థయంతి పరం లోకే స్థాణు మేకం స సర్వకృత్,
కృష్ణ ఏవ హి యష్టవ్యో యజ్ఞైశ్చైవ సనాతనః.
సర్వభూతమయం జ్ఞాత్వా లింగమర్చయతి ప్రభుః,
తస్మిన్నభ్యధికాం ప్రీతిం కరోతి వృషభధ్వజః.

ద్రోణ. ౧౦౩ అ. ౧౦౦ శ్లో.

దీనిభావమేమి? విగ్రహపూజ ప్రథమసోపానము. అది తొలుదొలుతఁ జేయఁదగినది. సర్వకాలమనుష్ఠేయము

కాదు. క్రమమున భగవద్రూపము మనోగోచరమైనతటి దానిని వదలి మానసగమ్యమగు భగవద్రూపమును హృదయకమలాంతరపీఠస్థముగాఁ జేసి సకలార్చనలు భావనారూపమునఁ జేయఁ దగు. అదియే సంపూర్ణఫలము నొసఁగఁజాలు. ఇదియే యోగమనంబడు. మనశ్శక్తి గొప్పదికదా. దీనిసారమేమి? మనోవీథి భగవద్రూపము పొడకట్టినయెడల మనస్సు చంచలత్వము మాని స్థిరతం గాంచును. యోగమన నిదియే గదా. కాఁబట్టి మానసికార్చనము సర్వపూజాశ్రేష్ఠమని శాస్త్రములు గొనియాడుచుండును. ఇంకొక్క విషయమును బరిశీలింపుఁడు. మహాభారతశ్లోకములం జూచితిరి. "స ఏష రుద్రభక్తశ్చ కేశవో రుద్రసంభవః." అనుదానిం బఠింపుఁడు. శ్రీకృష్ణమూర్తి రుద్రసంభవుఁ డని కన్పట్టెడు. "కృష్ణ ఏవ హి యష్టవ్యో యజ్ఞైశ్చైవ సనాతనః" అనియుఁ బొడకట్టెను. ఈ రెండును శివకేశవుల కభేదమను జ్ఞానమును గల్గించును. మహాభారతము వేదతుల్యమని యొప్పుకొందుము కదా. ఒప్పనిచో భగవద్గీతల కధోగతియే సంభవించునే. అట్టి మహాభారతమును జదివియైన శివునికంటె విష్ణు వధికుఁడు. విష్ణువుకంటె శివుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడు అనుభేదబుద్ధిని వదలి యీయిరువురుపాస్యులు. ఎవరి నుపాసించినను స్మరించినను ఫల మొక్కటియే గాని హెచ్చుతక్కువలు లేవని నమ్మవలయును. దేవతాదూషణము సర్వదా శ్రేయస్కరము కాదు. అది యజ్ఞానజనితము. దానిని

మొదలంట నశింపఁజేయం దగును. అది నశించినఁగాని పరిశుద్ధ జ్ఞాన మలవడదు. అది లభించినఁగాని భగవత్ప్రసాదపాత్రుఁడు కాఁజాలఁడు. అటులైనఁగాని కడతేఱు మార్గము దొరకదు. కావుననే ప్రమాణముల నెమకినను సర్వదేవతాసమత్వమే ప్రధాన మని బోధించుచుండును. ఇంక నీవిషయమును బెంచి వ్రాయఁబూనక ప్రకృతకార్యమునకుం గడంగెద.

ర. నందపత్నీ! ఇదిగో ఇట నిలుచున్న కాంతం జూడుము. ఈమె నీకుమారుని వాకిటంజూచి యెటకో పోవుచుండఁగా నిలిపి కుమారా! నీపేరేమి? అని ప్రీతితో నడిగెను. తల్లీ! ఇం దేమి తప్పున్నది? అందులకు బదు లేమియుఁ జెప్పక పెద విని గఱచిపోయెను. ఈచర్యవలన నీబుడుతఁడు బాలుఁడా? ఇంచుక యోజింపుము. అని ఇదొకచేఁతరాని కార్యముగఁ జెప్పఁబడినది. శ్రీకృష్ణుని భావ మిం దేమనఁగా—

గోపికా! నాపేరడుగుచున్నదానవా? ఇంతలోనే నన్ను మఱచితివా గోలోకమున నాతో విహరించినదానవు కావా? భూలోకమున నే నవతరింపఁబూను టెఱింగి, నావిరహము నోర్వక మీరెల్ల నాకంటె ముందే యవతరించితిరి గదా. అట్టి నీవు నాపే రడుగుట యెంత తెలివితక్కువ. ఇపుడైన నే నెవరో తెలిసికొనుము. అని తనభర్తృత్వము నీకార్యరూపమున నెఱిఁగించుట మే లని భగవంతునిభావము.

౯. తల్లీ. మఱొక్కమనవి చిత్తగింపుము. చెప్పుటకే సిగ్గుగానున్నది. విధిలేక విన్నవించెద. మాయింటి కవ్వలనున్న యింటివారికోడలు సంతానము లేకపోయెనే యని విచారించు చుండ నీకొడుకు విని కాంతా! నన్నుఁ బతిగా వరింపుము. చూడుము. ఎందఱు కొడుకులు గలుగుదురో అని యంతతో నిలువక దానిపైఁ బడియెనఁట. ఇట్టిపనులు పిల్లలు చేయునవియేనా? ఎవ్వరైన నెప్పుడైనఁ జేసినట్లు వింటిమా? చూచితిమా? అనియె. ఇది యొక్క మహాపరాధముగాఁ దెల్పఁబడినదికదా. ఇందలి సారభూతాంతరర్థమేమనఁగా:—

ఓసీ ముద్దరాలా! ఎంతటియవివేకమునకు లోనైతివి. సంతానము లేదని కూడఁ జింతింపవలయునా. ఈయూహారీతిఁ గలిగిన కొడుకులు నిన్నుద్ధరింపఁగలరా? స్థిరసంతానము లున్నవి కదా. వానికై ప్రయత్నింపుము. కాకున్న భగవంతుఁడే నాప్రాణవిభుఁడు అని నిశ్చయించుకొనుము. ఎందఱు కొడుకు లున్నట్లు స్పష్టమగునో. మనుష్యలోకజన్మము గలిగినంతనే యిట్టియిచ్ఛవాంఛలకు లోనగుదువా? త్వరలో మరలి గోలోకమును జేరఁగలవు. నేనే నీకుఁ బ్రాణేశుఁడను. ఈనాలుగుదినములలో నేలయిట చింతలపా లగుచున్నదాన వని శ్రీపరమేశ్వరునియాశయము.

౧౦. పున్నమనెలకు నీడగు మోముగల యోయశోదాసతీతనయుఁడు పైఁబడరాఁగా నీయింతి చూలాలను. దగ్గర రాకు

ము. తొలఁగిపొమ్ము అనె నఁట. అంతట దూరముగాఁ దొలఁగి పోవకుండుటయేగాక చూలగుటకు మూలమెద్ది చెప్పుమా అని యడిగెనఁట. తల్లి! సతులు మగవారితోఁ జెప్పఁగలరా? నీవే యూహింపుము. అని యొకతప్పు మోపఁబడియె. విశేష మేమనఁగా—సృష్టిక్రమమున జీవుఁడు స్వకర్మానురూపసుఖదుఃఖములననుభవించుచుఁ గాలమును గడపి వృష్టిద్వారా భూతలమును బ్రవేశించి సస్యరూపమును దాల్చి స్త్రీయందుఁ దాఁ బొందఁదగు పుట్టుకకు ననుగుణంబుగాఁ బ్రవేశించును. శుక్లరూపము భగవంతునిది. శోణితరూపము ప్రకృతిది. స్త్రీ ప్రకృతిస్వరూపము. పురుషుఁడు భగవత్స్వరూపుఁడు. ప్రకృతిపురుషసంసర్గమున సృష్టి ప్రబలును. వనితఁ గవయుతఱిఁ బురుషుఁడు

శ్లో. 'ఇయ మంబా జగద్ధాత్రీ పురుషో ఽహం సదాశివః,
పంచపంచాత్మతృప్త్యర్థం మైథునం క్రియతేతరామ్,
ఏత న్మంత్రానుభావస్య న్మథనా క్రియతే యది,
తా వుభౌ పుణ్యకర్మాణౌ న దోషో విద్యతే తయోః.'

అను మునివాక్యము ననుసరించి భావించిన సత్ప్రజ యుదయించును. కాంతామణీ! నీకీ తత్త్వము తెలియునా? నాకు మఱుఁగుపఱుపఁబూనితివా? నీ కింతమాత్రము తెలియకున్న నెట్లు విముక్తురాల వగుదువు. ఇదేమో రహస్య మని నీభావమా? సృష్టిక్రమ మెఱింగి నిరంతరము ధ్యానించుచున్న సంసారనివృత్తియగు

ను గాని దాని రహస్యముగా నుంచుకొని స్మరింపకున్న సంసారబంధవిముక్తి కానేర దని భగవంతునిభావము.

౧౧. అమ్మా! 'సుకుమారుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు మాయింటివారు వీథిలోనికిం బోవునంతదాఁక నూరకుండి, అవ్వల నన్నుంజేరి నాతో రహస్యముగా మాటలాడరమ్ము. నన్నుం బొందుము. అని యడిగెను. ఇట్టి శిశువున్నయ ట్లే గ్రంథమునందైనం జదివితివా నీవే ఆలోచింపుము. నావయస్సేమి? తనవయస్సేమి? నన్నా యిట్లడుగుట. పిల్లవానిమాటలేనా యివి అని విన్నవించెను. ఇది యొకమహోపదేశ మని గోపికభావము. సారాంశ మేమనఁగా—ఓకాంతామణీ!

శ్రు. "ఆత్మావారే ద్రష్టవ్య శ్శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః" అను శ్రుతిప్రకారము నన్ను మననముచేయుము. ఆవల జ్ఞానముపూర్ణముకాగా నన్నుఁబొందుము. నీకిది వలసినలాభము. నన్నుఁబొందకున్న జన్మమే నిరర్థకము. ఆమననము రహస్యముగాఁ గూరుచుండి చేయఁదగు. అనఁగా నీసంసారతాపత్రయమున మునిఁగి తేలుచు నిదియే మహానంద మని తలంపకుము. ఇది తుచ్ఛము. ఏకాంతసేవకుఁ బ్రయత్నింపుము. నా రూపమును మననముచేయుము. ఆమననమున నీకుఁ బట్టుదల గలిగినా నన్నుఁ బొందఁగలవు. వేఱొండుపాయము లేదని నమ్ముము. ఈవిషయ మితరు లుండఁగా నీకుం జెప్పం దగ దని యిపు డుపదేశించుచున్నవాఁడ. వేగంబ నీవు నాలోకమునకు

ననుంగూడి శ్రావలయు. జాగ్రత్తపడుము అని శ్రీహరిభావము.

౧౨. యశోదాదేవీ! నాకొడుకు చిన్నవాఁడు. పిల్లజుట్టు వానికింగలదు. వాఁడు మఱచినిద్రపోవుచుండెను. ఆమంచము నకుదగ్గర లేఁగను గట్టియుంచితిమి. నీ కుమారుఁ డెపుడో వచ్చి దానితోఁక కీపిల్లజుట్టుకు ముడివైచి తలుగువిప్పి లేఁగను దోలెను. నాకొడుకు గతియేమో యోజింపుము. ప్రభుపుత్త్రుఁడైన నిట్టికార్యములు చేసి పీడించుట మేలా? అని తెల్పెను. ఇదియు నొకతప్పుగానే తెలుపఁబడియె. రహస్య మేమనఁగా — బాలకా! యీసంసారము పాశమువంటిది. దానికి లోఁబడితివా, ప్రాణాపాయమును గల్పించును. హాయిచెంది నిద్రించెద వెట్లు? నిన్నుఁ బునరావృత్తిగహితనరకకూపమునఁ బడఁద్రోయఁగల పదార్థముల నడుమఁ బరుండి చింతబాసియున్నవాఁడవే. ఎంత బుద్ధిహీనుఁడవు? నీవానందముగాఁ బోషించు వస్తువులలాభము గనుము. సంసారము సుఖ మనుకొనుట యిట్టిదే. సుఖముగాఁ గనఁబడి తీరనిదుఃఖమును గల్గించును. దీని వదలించుకొనుము. మేలుకొనుము (అనఁగా జాగరూకుఁడవై జ్ఞానము నార్జింపుము) నాలుగుప్రక్కలఁ గలయంజూడుము. నిన్నుద్ధరించు పదార్థమొక్కఁడైనఁ గలదా? అది నీయందే యదృశ్యముగ నున్నది. అదేది? మనస్సే? త్వరపడుము. జలబుద్బుదమువంటి యీసంసారమును నమ్మి నిదురించుచున్నవాఁడవా? త్వరపడుము. పెద్దల సహవాసమునకై ప్రయత్నింపుము. పగటిపూటఁ

గూడ నిదురించుచుపోయి నీకు దేనఁ గలిగినది? అని పరమాత్ము
నితాత్పర్యము.

౧౩. దేవీ! ఇంకొక్కవిన్నపము గలదు. నేనేదో పనిచే
యుచునుంటిని. నీకొడుకు మాయింటికివచ్చెను. నాకొడుకు నీకొ
డుకుతో నాడుకొనసాగెను. ఇంతలోఁగృష్ణుఁడు మావానిం బిలు
చుకొని యింటిలోపలికిఁబోయి కుండనిండ రేపుకరఁగఁబెట్టవల
యునని దాఁచియున్న బానెడు వెన్నను నాకిఁక వలదు వలదను
చున్నను ముక్కుపట్టుకొని నోటిలోఁగుక్కి తినిపించెనఁట. వా
నికిపు డూపిరి విడువనైన శక్తిలేదు. నీ కిపుడే యెత్తుకొనివచ్చి
చూపెద. మావాని కేమైన నపాయము గలిగెనేని నీవ హే
తువవు. అని క్రోధముననఁ బలికెను. ఇదియు నొకయపరాధ
మనియే తెలుపఁబడినది. శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మతాత్పర్య
మేమనఁగా—

వత్సా! లోకమునఁ గొన్నిపదార్థములు మేలైన వని
కొన్ని కావని యెంచుట గలదు. ఆమేలైన విట్టివేకదా. ఇదె
నవనీతము. ఇది చాల బలమునిచ్చును. ఆరోగ్యమిచ్చు నని
భాగ్యవంతులు భక్షింతురు. బీద లది లేకపోయెనే యని దుః
ఖింతురు. అమూల్యపదార్థమని లోకమున భావింపఁబడు దీని
భక్షింపుము. దీనఁగలుగు మె లేమో కనఁబడును. ఇంచుక
యధికముగనే భక్షింపుము. నీకుఁ బ్రాణసంకటమును గలిగిం
చును. బాలకా! దీనిమేలు తెలిసికొనుము. మేలైనవని విఖ్యా

తిగాంచిన పదార్థము లిట్టివే సుమీ. ఇంచుక యధికమైనఁ బ్రాణమును దీయును. పదార్థములు విధివిహితములై భక్ష్యములైనవి యారోగ్యప్రదములు. అమూల్యపదార్థము లనఁబడునవి ఆరోగ్యప్రదములు కావు. ఈవిషయ మెఱుంగుము. విశేషద్రవ్యసాధ్యపదార్థములు దుష్టములు. రోగప్రదములు. ఆయువును క్షీణింపఁజేయునవి. చూచితివా. ఇపుడు నీవనుభవించు నీవృష్ట పదార్థ మిట్టి కష్టమును గల్గింప నున్నదో. నేను దినిపించినందున నీకపాయము లేదు. ఇంచుక శ్రమఁపడినను బాధ లేదు. ఇంతియగాక మితాహారము ఆయుఃప్రదము. ఆరోగ్యప్రదము నగు. అమితమగుచోఁ బ్రాణాపాయమును గల్గించును. కావున మృష్ట పదార్థము లని యాశపడితివా నశింతువు. అట్టియాశకు నీమనసుఁ దావీయకుము. అని భగవంతుని యాశయము.

పాఠకవర్యులారా! శ్రీభగవంతుఁ డీవిషయమునే గీతలయందుఁ దెలిపెను.

శ్లో. నాత్యశ్నతస్తు యోగోఽస్తి నచైకాంతమనశ్నతః,
నచాతి స్వప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవ చార్జున.
యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మణః,
యుక్తస్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా.
యదావి నియతం చిత్తమాత్మన్యేవాఽవతిష్ఠతే,
నిఃస్పృహస్సర్వకామేభ్యో యుక్త ఇత్యుచ్యతే తదా.

కాఁబట్టి యధికభోజనము అధికనిద్ర పనికి రావనుట సిద్ధాంతము. ఈవిషయమే బాలకృష్ణమూర్తి క్రియారూపమున నెఱిఁగించెను.

ఇట్లు యశోదతో గోపికలు పలుభంగుల శ్రీకృష్ణుని యద్భుతచర్యలఁ గనుఁగొనఁజాలక యవి తప్పునుగా భావించి విన్నవించిరి. కొందఱు గోపికలు సంసారయాత్ర యీయూర నిఁక సాగదనియుఁ దెలిపిరి. దుడుకుఁదనపుఁజేష్టలు భరింపరాకున్న వమ్మా యని కొందఱు మొఱపెట్టిరి. ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందుఁ గొలఁదిశ్లోకములే కనంబడు. శ్రీపోతనకవివర్యునిపద్యరత్నములు వ్రాయఁబూని కొలఁదిపంక్తులు భాగవతమునుండి వ్రాసితిని గదా. ఈపద్యము లన్నింటికి నిఁక రెండు శ్లోకములే యందుఁ గలవు. వీనియర్థమును బెంచి బాలకృష్ణలీలలు మహాకవి తెనుఁగున వ్రాసెను. వాని కాధారములుగ శ్రీభాగవతమునందు

శ్లో. హస్తాగ్రాహ్యే రచయతి విధిం పీఠకోలూఖలాద్యై
శ్ఛిద్రం హ్యంతర్నిహితవయునశ్శిక్యభాండేషు తద్విత్,
ధ్వాంతాగారే ధృతమణిగణం స్వాంగమర్థప్రదీపం
గోప్యో యర్హి గృహకృత్యేషు సువ్యగ్రచిత్తాః.
ఏవం ధార్ష్ట్యాన్యుశతి కురుతే మేహనాదీని వాస్తౌ
స్తేయోపాయై ర్విరచితకృతి స్సుప్రతీకో యథాస్తే,

ఇత్థం స్త్రీభిస్సభయనయన శ్రీముఖాలోకినీభి
ర్వ్యాఖ్యాతార్థా ప్రహసితముఖీ నహ్యుపాలబ్ధుమైచ్ఛత్.
౧ అ. ౩౨ శ్లో.

అని కనుపట్టెడు. పైపద్యములు చూచితిరిగదా సంస్కృతమున బీజరూపముగ నున్నయర్థమును గ్రహించి చక్కని లోకాచారములతోఁ బోల్చి మహాకవి యెట్లు పద్యముల వ్రాసెనో? ఎంతటి చక్కనియర్థము నింపెనో? ఔరా! ఎంతటిలోకజ్ఞానము! ఎంతటి రచనానైపుణము! ఎంతటి పాండిత్యము! ఎంతటి భగవద్భక్తి! ఆమహాత్మునికే చెల్లుఁగాని యితరులకుఁ జెల్లునా?

ఇట్లు గోపికలు విన్నవింప యశోదాదేవి కొడుకుచేష్టల నేమియుఁ దప్పులు భావింపఁజాలక, వారినేమియు దూరఁజాలక, యమ్మలారా! యని యేవో నాలుగు మంచిమాటలు చెప్పి వారికోపము నడఁచి పంపెను. శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రతిదినము వృద్ధి నొందుచు శ్రీబలదేవుంగూడి పెక్కుమంది గోపబాలురం జేర్చుకొని యాడుచు వ్రజమున నెల్లరకు సంతోషమును గల్గించుచు నొక్కొక్కప్పుడించుక కష్టమును విచిత్రక్రియలచేఁ గల్గించుచుండెను. శ్రీభగవంతుఁడు తనసర్వవ్యాపిత్వమును, సర్వనియంతృత్వమును వెల్లడించుచేష్టల నెన్నివిధములఁ జేసి చూపినను మాయామోహితులుగాన నందలివారెవ్వరుఁ దెలిసికొనఁజాలక, తమ రందఱు గోలోకమునుండి వచ్చినవార మను విష

యము నించుకయుఁ దెలిసికొనుశక్తిలేక యశోదకడ కేగి పిల్ల వాని దండింపుమని న్యాయనిష్ఠురోక్తులం బల్కుచు మరల శ్రీహరి తమయిండ్లకు రాఁగా నమ్మోహనీయరూపమును గాంచి నంతనే పట్టరాని ప్రీతి నెత్తుకొని ముద్దాడుచు మరల నాక్షేపిం చుచుఁ గాలము పుచ్చుచుండిరి.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునం దవతారనిర్ణయ మను
ద్వితీయప్రకరణము సంపూర్ణము.

శ్లో. శిశిరీకురుతే కదానునః శ్శిఖిపింఛాభరణ శ్శిశుర్దృశోః,
యుగళం విగళన్మధుద్రవస్మితముద్రామృదునా ముఖేందునా.
పింఛావతంసరచనోచితకేశపాశే
పీనస్తనీనయనపంకజపూజనీయే,
చంద్రారవిందవిజయోద్యతవక్త్రబింబే
చాపల్య మేతి నయనం తవ శైశవే నః.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః.
ఓం తత్సత్. శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

చెన్నపురి: 'శ్రీరామ' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1926.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

మూడవ ప్రకరణము

ఇత్యాది

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందు: ప్రధానాంధ్రపండితులు
కావ్యతీర్థ జనమంచి శేషాద్రిశర్మచే
రచియింపఁబడినది.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సువారిచే
ప్రకటితము.
1926.
చెన్నపురి.

విషయసూచిక.

విషయము.		పుట.
బాలకృష్ణపరబ్రహ్మాయద్భుతచర్యలు	...	2
శ్రీకృష్ణుండు తన సర్వవ్యాపకత్వమును దెలుపుట గోపిక లెఱుంగఁజాలక మోసపోవుట	...	7
శ్రీకృష్ణమూర్తి మృద్భక్షణవ్యాజమునఁ దల్లికి విశ్వరూపమును జూపుట.		12
యశోద శ్రీకృష్ణునిం బట్టుకొని దండించుట	...	18
ఉలూఖలబంధనము	...	23
సిద్ధాంతము	...	31
యమళార్జునభంజనము	...	40
నలకూబరమణిగ్రీవుల నారదముని శపించుట	...	48
నలకూబర శాపవృత్తాంతము	...	57
భాండీరవనమున రాధాదేవి శ్రీకృష్ణుని పెండ్లియాడుట	...	74
లీలాశుకవృత్తాంతము	...	75
శ్రీకృష్ణబలరాములు గోవుల మేపుట	...	119
శ్రీకృష్ణబలరాములు గోవులమేపుచుండ వృకములు గోవులను గలంచుట	...	122
శ్రీకృష్ణమూర్తి బకాసురుని వధించుట	...	130
వృషభాసురుఁడు మృతినొందుట	...	137
శ్రీకృష్ణమూర్తి కేశిదైత్యుం గూలించుట	...	140
బకప్రలంబకేశిరాక్షసుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము	...	142
పార్వతీదేవి శ్రీకృష్ణవ్రత మొనరించుట	...	151

విషయము.		పుట.
నందాదులు బృందావనమునకుం బయనము చేయుట	...	161
బృందావనవర్ణనము	...	175
కలావతీవృత్తాంతము	...	179
బృందాకన్యచరిత్రము	...	204
రాధాషోడశనామనిర్వచనము	...	206
విప్రపత్నులు శ్రీహరిప్రముఖుల కన్నము పెట్టుట	...	216
విప్రపత్నులు శ్రీకృష్ణు వినుతించుట	...	221
విప్రపత్నుల పూర్వవృత్తాంతము	...	227
అఘాసురసంహారము	...	239
శ్రీకృష్ణుఁడు గోపకులతోఁ గూడి చల్ది లారగించుట	...	255
బ్రహ్మ గోపకులను గోవులను గనఁబడకుండ జేయుట	...	258
కాళీయఫణిదర్పభంజనము	...	278
యమునాహ్రదవర్ణనము	...	285
శ్రీకృష్ణుఁడు నాగపత్నికి వర మొసఁగుట	...	319
సౌభరిముని గరుత్మంతుని శపించుట	...	329
కార్చిచ్చును బానము చేసి శ్రీకృష్ణుఁడు గోపకులఁ గాపాడుట		349
శ్రీకృష్ణుఁడు దావాగ్నిని మ్రింగి గోగోపకులఁ గాచుట	...	361
ధేనుకాసుర నిషూదనము	...	378

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

తృతీయప్రకరణము.

శ్లో. నిఖిలభువనలక్ష్మీ నిత్యలీలాస్పదాభ్యాం
కమలవిపినవీథీ గర్వసర్వంకషాభ్యామ్,
ప్రణమదభయదాన ప్రౌఢిగాఢోద్ధతాభ్యాం
కిమపి వహతు చేతః కృష్ణపాదాంబుజాభ్యామ్. ౧౨

శ్లో. ప్రణయపరిణతాభ్యాం ప్రాభవాలంబనాభ్యాం
ప్రతిపదలలితాభ్యాం ప్రత్యహం నూతనాభ్యామ్,
ప్రతిముహురధికాభ్యాం ప్రస్నువల్లోచనాభ్యాం
ప్రభవతు హృదయే నః ప్రాణనాథః కిశోరః. ౧౩

శ్లో. మణినూపురవాచాలం వందే తచ్చరణం విభోః,
లలితాని యదీయాని లక్ష్మాణి వ్రజవీథిషు. ౧౪

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

పరమభక్తులారా! కరుణాతరంగితాంతరంగులారా!

ద్వితీయప్రకరణమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ భూలోకమున నవతరించుటయు జననీజనకులకు హితజ్ఞాన ముపదేశించుటయుఁ

నద్భుతచర్యలఁ గనఁబఱచుటయు, వానిం దెలియక గోపికలవి యెల్ల బాల్యచేష్టలని భావించి యశోదకు విన్నవించుటయు లోనగు దివ్యగాథలం బఠించితిరి. ఇందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ లోకానుగ్రహార్థ మేయేలీలల మెలఁగెనో ఏయేదుష్టుల నిర్జించెనో, ఏయేప్రాణులకు ముక్తిని బ్రసాదించెనో, ఏయేరీతుల నీతు లుపదేశించెనో యవియెల్లఁ జదువఁదగు. ఒక్కొక్కయద్భుతచర్యయు సంసారసాగరసంతరణతుణము (?) నునఁదగు. ఇంతియ కాక యీప్రకరణమున బృందావనసంచారము ముఖ్యమైనది. దానిం దమకనునఁ జదువుఁడు. అం దనేకవిషయములు తెల్లములగు. అంతియగాక బృందావనమున నుండుతతి భగవంతుఁడమానుషచర్యలం జూపెఁ గాన వాని యథాతత్త్వముగాఁ బఠించుటయేగాక తదంతరార్థముల నెఱుంగుటయు ముఖ్యము కాఁబట్టి భక్తులారా! యీమూఁడవప్రకరణమును భక్తియుఁ బఠింపుఁడు. ఈప్రకరణకథాభాగము ముందు విస్పష్టము కాఁగలదు గాన నిపుడు వ్రాయుటయు ననవసరము. ఇఁకఁ గథాభాగమునకు లేఖినిం ద్రిప్పుచున్నాఁడను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మీకు భక్తియోగమున మనస్సు స్థిరమగునట్లు చేయుంగాక. సావధానచిత్తులరై భగవల్లీలాగాథలం బఠింపుఁడు.

బాలకృష్ణపరబ్రహ్మాయద్భుతచర్యలు.

శ్రీహరి యొకప్పుడు బలదేవుంగూడక గోపబాలురం గూడి యాడుచుండువాఁడు. తనలీలామానుషత్వము నెన్నిభం

గుఱిం దెలిపినను గోపికాగోపకు లెఱుంగఁజాలరని యెఱుఁగును. కాని యింకను బ్రవర్తించి వారిమనస్సులఁ గలంచవలయునని యూహించెను. గోకులమున నొకనాఁడు గోపికలెల్ల నీకృష్ణు నింబట్టుకొని యశోదాదేవికిం జూపవలయునని తలంచిరి. తలుపులకుఁ దాళపుఁగఁలు పెట్టిరి. ముద్రలవైచిరి. పాలు పెరుగువెన్నమీఁగడలోనగు నిష్టపదార్థములఁ గడవలనిండ నింపి యుతరులనుఁ గనఁబడనిగదులలో నుంచిరి. ఏత్రోవన శ్రీకృష్ణమూర్తి వచ్చునో యని దిక్కులుచూచుచుండిరి. కాని తమకుఁ బట్ట సాధ్యముకాఁడా కాఁడా యని యించుకంతయు నూహింపరైరి. పాపము! వారు కేవలము పామరులు. పూర్వజన్మకర్మజ్ఞాన మించుకంతయును వారికిలేదు. సంసార మిది సారవంతమను నిస్సారమయ్యు సారవంతముగాఁ దోఁప జేయునదియా యని తెలిసికొను నేరవెఱుంగరు. ఇట్టిబాలుఁ డీవఱకు లోకమునఁ బుట్టలేదని యశోదతో జెప్పెదము సించుక యాలోచింపరైరి. తులువతనము చేయువాఁడనియే నిశ్చయించిరి కాని యీచర్యల నిందొక్కదానినైన బాలు రెవ్వరేఁ జేయఁజాలరుకదా? ఈవ్యక్తి సామాన్యమైనదా. అపూర్వమా యని యూహింప నుద్దేశింపరైరి ఏమి వారిపామరము! ఏమి వారిదూరదృష్టిలేమి! ఏమి వారిలోకజ్ఞానము! స్త్రీలు చంచలబుద్ధిగలవారనుట దీన స్పష్టమగునుగదా

శ్లో. ఏకో లుబ్ధస్తు సాక్షీస్యాద్బహ్వ్యశ్శుచ్యోఽపి న స్త్రియః,
స్త్రీబుద్ధే రస్థిరత్వాత్తు దోషైశ్చాన్యేఽపి యే వృతాః.

మను. ౮ అ. ౭౭ శ్లో.

కాఁబట్టి కాఁజోలు మహర్షులు.

అస్వతంత్రాః స్త్రియః కార్యాః పురుషైః స్వైర్దివానిశమ్,
విషయేషు చ సజ్జంత్యస్సంస్థాప్యా ఆత్మనోవశే.

మను. ౯అ. శ్లో.

పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే,
రక్షంతి స్థావిరే పుత్రా నస్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి. ౩
సూక్ష్మేభ్యోఽపి ప్రసంగేభ్యః స్త్రియోరక్ష్యా విశేషతః,
ద్వయోర్హి కులయో శ్శోకమావహేయు రరక్షితాః. ౪
ఇమం హి సర్వవర్ణానాం పశ్యంతో ధర్మ ముత్తమమ్,
యతంతే రక్షితుం భార్యాం భర్తారో దుర్బలా అపి. ౫
స్వాం ప్రసూతిం చరిత్రంచ కులమాత్మాన మేవచ,
స్వంచధర్మం ప్రయత్నేన జాయాం రక్షన్ హి రక్షతి. ౬
యాదృశం భజతే హి స్త్రీసుతం సూతే తథా విధమ్,
తస్మాత్ప్రజావిశుధ్యర్థం స్త్రియం రక్షేత్ప్రయత్నతః. ౯
న కశ్చిద్యోషితశ్శక్తః ప్రసహ్య పరిరక్షితుమ్,
ఏతైరుపాయ యోగైస్తు శక్యాస్తాః పరిరక్షితుం. ౧౦
పానం దుర్జనసంసర్గః పత్యాచ విరహోఽటనం,
స్వప్నోఽన్యగేహవాసశ్చ నారీ సందూషణానిషట్.

అని స్త్రీధర్మముల నుపదేశించిరి. కాఁబట్టి గోపిక లోపి కలులేక భగవంతుని యమానుషచర్యలం దెగడసాగిరి. యశోదమనస్సు కలఁతచెందునట్లు చేయఁబూనిరి. కాని భగవంతుఁడు

తనవిచిత్రచరిత్రమును బాలచేష్టలద్వారా వెల్లడించుచునే యుండెను. యశోద యోర్చుచునే కాలముగడుపుచుండెను. ఒకనాఁడు యశోద యింటిపనులయందు నిమగ్నురాలై యుండుతఱి గుంపుగాఁగూడి గోపిక లరుదెంచి

సీ. కలకంఠి మావాడ గరితల పెల్ల నీ
పట్టి రాఁగలఁ డని పాలు పెరుగు
లిండ్లలోపల నిడి యేమెల్లఁ దనత్రోవఁ
జూచుచో నెప్పుడు చొచ్చినాఁడొ
తలుపులు ముద్రలుఁ దాళంబులును బెట్టి
యున్నచందంబున నున్నవరయ
నొకయింటిలో నాడు నొకయింటిలోఁ బాడు
నొకయింటిలో నవ్వు నొకటఁ దిట్టు
ఆ. నొకట వెక్కిరించు నొక్కొకచో మృగ
పక్షి ఘోషణములు పరఁగఁ జేయు
నిట్లు చేసి వెనుక నెక్కడఁ బోవునో
కానరాఁడు రిత్తకడవలుండు. శ్రీపోతనకవి.

అని విన్నవించిరి. ఎన్నిసారులు తనయద్భుతచర్య లెన్ని యోవిధంబులఁ జూపినను గనుఁగొనలేనివారి కించుక తెలివి గల్గింపఁగోరి భగవంతుఁ డొకయింట నాడి ఒకయింట సంగీతము పాడి, వేఱొకయింట నవ్వి, ఇంకొకగృహమున దూషించి యవ్వలిగేహమున వెక్కిరించి, ఒక్కొక్కతావున మృగము

లరచినట్లు ధ్వనిగల్గించి, వేఱొక్కస్థలమునఁ బశులుకూసినట్లు శబ్దమును వినఁబడఁజేసి సర్వాంతర్యామిత్వమును వెల్లడించెను. కాని పుట్టుగ్రుడ్డి కద్దముచూపినట్లు బుద్ధిహీనలగు నాగోపికల కెన్నియమానుషచర్యలం జూపినను దెలిసికొనఁజాలకమీఁదుమిక్కిలి పట్టుకొనఁ బ్రయత్నించిరి. అక్కటా! మనుష్యబుద్ధి యెంతతుచ్ఛమైనది? తలఁగోసి ముండఱఁబెట్టినను గారడివిద్య యనునట్లు ఒక్కపర్యాయమే యిన్నియిండ్లలో నిన్నివిధములుగా నొకబాలుఁడు కానరాఁగా నిదియేమిచిత్రము! అని యోజింపరాదా? స్త్రీబుద్ధి చంచలమనునది సత్యముగ నున్నయది. అతీంద్రియజ్ఞానముగలవారిపల్కు లనృతము లనుటకంటెఁ బాపము వేఱొండు గలదా? మునుల కతీంద్రియజ్ఞానము కలదు. చిరకాలము జీవించుశక్తి వారికిఁగలదు. అనిమాత్ర మంగీకరించుచు వారిపల్కుల నాక్షేపించువారలకంటెఁ దెలివి తక్కువవారు గలరా? మునులకు దూరదృష్టి లేదనియె యంగీకరింపవలయు కలదనినచో వారివాక్కులు వేదతుల్యము లని గ్రహింపవలయు. దూరదృష్టి గలదు. మహాత్ములు చిరకాలజీవులు అని మన మంగీకరించుచో ముందు రాఁగల కాలమును బరికించి యాచరణీయధర్మముల నుపదేశించిరిగానమునులవాక్యములగు స్మృతులను ప్రమాణములని యొప్పుకొనవలసి యుండును. అంగీకరించుచో స్త్రీబుద్ధి చపలమైనదని యొప్పక తప్పదు. ఈవిషయము గోపికాచర్యలవలన స్పష్టమగుచున్నది.

శ్రీకృష్ణుఁడు తన సర్వవ్యాపిత్వమును దెలుపుట.
గోపిక తెలియఁగఁజాలక మోసపోవుట.

ఒక దినమున భగవంతుఁ డెన్నివిధములఁ దనయద్భుతచర్యలఁజూపినను నీరునన్నుఁ దెలియఁజాల కున్నవారు. ఇంకను వారికిగోలోకకృత్యములఁ జూపెద. అనితలంచి యాడుకొనుచు గోపికాగృహములం జొచ్చెను. అంతకుముందే గోపికలు తమ యిండ్లకీదినము కృష్ణుఁడువచ్చినఁ బట్టుకొనిపోయి యశోదకుం జూపుదమని నిశ్చయించుకొనియే యుండిరి. ఈవిషయము భగవంతుఁ డెఱుఁగును. కానిండు. ఎట్లు పట్టుకొనుదురో చూచెదఁగాక యని యథాపూర్వముగా వారి యిండ్లలోఁ బ్రవేశించెను. ఒకపర్యాయమే యందఱియిండ్లలోఁ గనఁబడెను. ఆతురంబునఁ బరుగిడి పట్టుకొనిరి. అందొకతుక కృష్ణా! యిఁకెందుఁబోఁగలవు? చిక్కితివిలే. వెన్నదొంగిలి బాగుగాఁ దినసాగితివా? చిక్కక తప్పించుకొని పోఁగలనని పొగరుపడితివి. ఇప్పుడో ఎందుఁ బోఁగలవు! రారమ్ము. నీపని యుండేమగునో చూతువులే. మీతల్లి యొద్దకుం బిలుచుకొనిపోయి నాలుగు దెబ్బలు గట్టిగాఁ గొట్టించెదను. అపుడుగాని మావెన్నదిన్న బలము తగ్గదు. కొంచెము తట్టుకోగా నాయనా. అని బెదరించెను. వేఱొకతుక అబ్బాయీ! వెన్నగావలయునా? ఎంతకావలయు? కడుపునిండఁ జాలునా చాలదా మాతండ్రిగా! అమ్మదగ్గరకు రమ్ము. అచ్చటఁ జక్కఁగా వెన్న దినిపించెదను. పదపద. అని బెదరించె

ను. ఇట్లే గోపికలందఱు దొరకినాఁడు బాలుఁడు వెన్నదొంగ అని గట్టిగాఁ బట్టుకొని యశోదకడకుఁ బోయిరి. నాకు మాత్ర మే కృష్ణమూర్తి చిక్కెను. ఇతరులకుఁ జిక్కలేదనియే యం దఱు తమతమశక్తిని బొగడుకొనుచుఁ బోయిరి. యశోదయు గృహకృత్యములఁ జూచుకొను చుండెను. గోపిక లొక్కొక్క రుగా నందభవనమును జేరిరి. యశోదసమీపమునకుఁ బోవున ప్పటికి యశోదాదేవి కూరుచుండి యప్పుడేపాలిచ్చి బాలుఁ డాడుకొనుచుండఁగా నానందించుచు నాయనా! కృష్ణా! గోపా లా! రారా యని పలుకుచుండెను.

గోపికలు గట్టిగా కృష్ణుని చేయిపట్టుకొని మాయబ్బా! రారా యని పిలుచుకొనిపోయి తల్లితోఁ జెప్పి దండింపింత మనియూహించి యశోదచెంతకుం బోఁగా ఆమెచెంత బాలలీ లలఁ దల్లి నుల్లసిల్లం జేయుచు నల్లనల్లన నెగురుచు శ్రీ కృష్ణుఁ డుండెను. ఆతనిం గాంచిరి. తమరుపట్టుకొనివచ్చిన కృష్ణునింజూ పఁబోఁగా నిచ్చటనున్నాఁడే యని తమచెంతఁజూడఁగాఁ గృష్ణుఁ డగపడకుండెను. దాన సిగ్గుపడి మరలి వృథాశ్రమము గలిగెను. ఇదేమి చిత్రమో యనుకొనుచు నందఱు గృహములకుం బో యిరి.

శ్లో. గోప్యః కదాచన పృథ క్పృథగాహ్య కృష్ణ
మేకైకశైవ గదితుం ప్రసృతా స్తదాగః,

దృష్ట్వా తదంత్యథత మేవ నిజా నదృష్ట్వా
సర్వా శ్చ తాని వవృతు స్స్వగృహాన్ సలజ్జాః.
శ్రీ భాగ. ౧౦ అ. 33. శ్లో.

భక్తులారా! ఈ యద్భుతచర్యను నమ్మనివారు కొందఱు మనలోఁ గలరు. వారిమాట మన కేల? దీనిచే శ్రీకృష్ణుని సర్వవ్యాపిత్వము స్పష్టమగును. ప్రతిగోపిక యింటిలోఁ గనఁబడెను. అందఱు పట్టుకొనిరి. అందఱకుఁ జిక్కెను. చిక్కెఁగద యని పాప మాగోపికలు గట్టిగాఁ బట్టుకొనిరి. ప్రాకృతశిశువనియే తలపోసిరి. కాని వెన్న యిన్నిదినము లింతఱియిండ్లలోఁ దినుటచే నజీర్ణరోగమైన రాలేదే. కారణ మేమనిర్ణయిన నూహింపఁ జాలక పోయిరి. అంతతో నూరకుండక యశోదకడకుం గొంపోయిరి. అందుండు శ్రీ కృష్ణునిఁ గాంచిరి. నివ్వెఱపడిరి: తమరు పట్టుకొన్న బాలుఁడు కనఁబడక పోవు టెఱింగిరి. అప్పుడైన నితఁడు భగవంతుఁడని భావించిరా? సిగ్గుపడి యశోదతోఁ జెప్పి కొట్టింపఁ జాలకపోతిమే యని యిండ్లకుఁ బోయిరి. ఔరా! భగవన్మాయ. వారి నెట్లు మోహింపఁజేసినదో పరికింపుఁడు. ఇంతకన్న వేఱు దాహరణ మేల? ఈశ్లోకమున కేలొకో యీఘట్టమున నాంధ్ర భాగవతమునఁ బద్యము కానరాకున్నది. బొంబాయిప్రతియం దీశ్లోకము గానరాదు. ఆంధ్రలిపియందు వ్యాఖ్యగూడ నున్నది. ఇఁకఁ గథనువినుఁడు.

ఇట్లు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము తన సర్వనియంతృత్వ సర్వవ్యాపిత్వములు లోనగు నద్భుతచర్యలం గనంబఱచినను గోపి

కలు తన్మాయామోహితులు గాన దెలిసికొనఁజాలక పలువూ లులు యశోదతో నీకొడుకు దొంగ యని చెప్పసాగిరి. అంతియ గాక చిన్నతనమునందే చేయరానిపనులు చేయ మొదలుపెట్టె ననియు బోధించిరి. అట్టితఱి శ్రీకృష్ణమూర్తి తనమహిమమును దెల్పుచున్నట్లుండెను. నిలువఁబడి తల్లికి ముద్దులు మూటగ ట్టునట్లు మాటలాడుచు

సీ. తనువున నంటిన ధరణీపరాగంబు
 పూసిన నెఱి భూతి పూఁతగాఁగ
ముందఱ వెలుఁగొందు ముక్తాలలామంబు
 తొగల సంగడికాని తునుక గాఁగ
ఫాలభాగంబుపైఁ బరఁగుకావిరిబొట్టు
 కాముని గెల్చిన కన్ను గాఁగఁ
గంఠమాలికలోని ఘననీలరత్నంబు
 కమనీయ మగుమెడకప్పు గాఁగ
ఆ. హారవల్లు లురగహారవల్లులు గాఁగ
 బాలలీలఁ బ్రౌఢబాలకుండు
 శివుని పగిది నొప్పె శివునకుఁ దనకును
 వేఱు లేమిఁ దెల్ప వెలయునట్లు. ఆంధ్రభాగవతము.

ఇట్లు తన చెంతనుండి యాడుకొనుచున్న బాలకునింజూచి యారీతిఁ దప్పులు చెప్పుచున్న గోపికలం జూచి యశోద కొడుకునం దించుకంతయైన నపరాధము లేదని యెఱింగి ఊరక

గోపికలు కొడుకుపైఁ దప్పులు మోపుదురా యనియునూహించి యేమియుఁ బలుకక యూరకుండు నంతలో గోపిక లరుదెంచి. తల్లీ

క. కడులచ్చి గలిగెనేనియుఁ
గుడుతురు కట్టుదురు గాక కొడుకుల నగుచుఁ
బడుగుల వాడల పైఁబడ
విడుతురె రాకాంతలెందు విమలేందుముఖీ.

క. ఓయమ్మ! నీ కుమారుఁడు
మాయిండ్లను బాలు పెరుగు మననీఁడక్కా
పోయెద మెక్కడి కైనను
మాయన్నల సురభులాన మంజులవాణీ. భాగవతము.

అని వేసారుచుఁ జెప్పిరి.

యశోద కుమారునిం జూచెను. శ్రీకృష్ణుఁడు ముద్దుమాటలు పలుకుచు యశోదమనస్సు కరఁగునట్లు చేసెను. అంత నామె కొడుకునందు నించుకయుఁ దప్పు లేదని నిశ్చయించి గోపికలపై నాగ్రహింపక చల్లఁగా గోపికలారా! మీకును ఇట్టి కొడుకులు గలరు. బాలకులు తెలియక తోఁచినట్లు చేయుట సహజమే కాని నా యీ కుమారుఁడు

క. చన్నువిడిచి చనఁడిట్టులు
నెన్నఁడు పొరుగిండ్ల త్రోవ లెఱుఁగఁడు నేఁడుం

గన్నులు తెఱవని మాయీ
చిన్నికుమారకుని అవ్వసేయం దగునే.

కాఁబట్టి

తే. అన్య మెఱుఁగఁడు తనయంత నాడుచుండు
మంచివాఁ డీతఁ డెగ్గులు మానరమ్మ
రామలార, త్రిలోకాభిరామలార
తల్లులార, గుణవతీమతల్లులార.

అని వారలకోపంబుడిపి సమ్మతింపఁ జేసి సాగనంపెను. శ్రీ కృష్ణుఁడు తన కేమియుఁ దెలియనట్లు నటించుచు.

ఉ. కాంతలు తల్లితోఁ దనవికారము లెల్ల గణింప భీతుఁడై
శాంతుని సొంపునం బరమసాధుని పెంపున గోలమాడ్కి వి
భ్రాంతునికైవడిన్ జడునిభంగిఁ గుమారకుఁ డూరకుండె నే
వింతయు లేక తల్లికుచవేదికపైఁ దలమోపి యాడుచున్.

శ్రీకృష్ణమూర్తి మృద్భక్షణవ్యాజమునఁ దల్లికి విశ్వరూపమును జూపుట.

శ్లో. నిబద్ధముగ్ధాంజలి రేష యాచే
నీరంధ్ర దైన్యోన్నత ముక్తకంఠం,
దయాంబుధే దేవ భవత్కటాక్ష
దాక్షిణ్యలేశేన సకృన్నిషించ. శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

* కొలఁది దినము లిట్లు జరగెను. ఒకానొకదినమున బలదేవ శ్రీకృష్ణప్రభృతు లగు గోపకుమారు లాడుకొను చుం

* ఈకథ భాగవతము ౮ అధ్యాయమైక దేశమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

డిరి. గోపబాలురు కొందఱు పోయి యశోదతో నమ్మా శ్రీకృష్ణుఁడు మన్ను దినుచున్నవాఁడని తెల్పిరి. బలదేవుఁడును మన్ను దిన్నవాఁడు వెన్నుఁడని విన్నవించెను. యశోదయు సంభ్రాంతరాలై పరుగిడి చేయి పట్టుకొని కృష్ణా! నీవు చపలచిత్తుఁడవు. మన్ను తినవలదని యెన్నియో మాఱులు చెప్పితినిగదా. ఏటికి భక్షించితివి? గోపబాలురే గాక మీయన్న బలదేవుఁడుకూడఁ జెప్పినాఁడు. ఏమిరా యీ కుబుద్ధి! అంతటి యాఁకలిగొనెదా? ఇప్పుడేకదా యన్నము దింటివి. అని తర్జించెను. శ్రీకృష్ణుఁడంబతో భయము నటించుచు నమ్మా! నిజముగా నే మన్ను తినలేదు. వీ రబద్ధము చెప్పినారు. నామాట నీవు నమ్మకున్న నానోరు చూడుము. వాసనగొనిన రాదా. అమ్మా! చక్కఁగాఁ బరీక్షింపుము. త్వరగాఁ జూడు మనెను. యశోదయు నాయనా! మీయన్న యబద్ధము లాడువాఁడు కాఁడే! ఆతఁడు కూడ మన్ను దిన్నవాఁడు కృష్ణుఁడని చెప్పెనన్నా! నీమాట నే నెట్లు నమ్ముదును. అని మరలఁ దర్జించెను. అందులకుం గృష్ణుఁడు నవ్వుచు

శా. "అమ్మా మన్నుదినంగ నే శిశువునో యాఁకొంటినో వెఱ్ఱినో
నమ్మంజూడకు వీరి మాటలు మదిన్ నన్నీవు కొట్టంగఁ బ్రే
రిమ్మార్గంబు ఘటించి చెప్పెదరు కాదేనిన్ మదీయాస్యగం
ధమ్మాఘ్రాణము చేసి నా వచనముల్ తప్పైన దండింపవే."

శ్లో. నాహం భక్షితవా నంబ సర్వే మిథ్యాభిశంసినః,

యది సత్యం గిర_స్తర్హి సమక్షం పశ్య మే ముఖమ్.

అని మూలము.

పూర్వమేవ మత్కుక్షిస్థ పృథివీవ్యతిరేకేణ అద్య నకించి ద్భక్షిత మితిభావః. అని వ్యాఖ్య. నహి బాహ్యంకించి న్మయా భక్షితమ్ మత్కుక్షౌ వాదావేవ సర్వ మ_స్తీతి భావః

అని శ్రీధరాచార్యులు.

పాఠకులారా! కృష్ణుఁ డందఱుచూచునట్లు మన్ను దిన్న ట్లు నటించెను. వీరుదానిని నమ్మిరి. తల్లికి విన్నవించిరి. తల్లి య డుగఁగా "నేఁ దినలేద"నియె. ఇది యసత్యముకాదా యన రాదు. పూర్వమే నాకుక్షియందుఁ బృథివి యున్నది. క్రొత్తఁగా నేమన్న దినలేదని వ్యాఖ్య వ్రాయఁబడియె. అట్లర్థము చెప్ప కున్నఁ బ్రత్యక్షముగ నసత్య మాడినట్లే చెప్పఁదగుఁగదా. వ్యాఖ్యాతల బుద్ధిచమత్కారమును బరిశీలింపుఁడు. ఎంతటి మహోపకార మొనర్చిరో. ఈయర్థము పద్యమునఁ గలదా యన్న "మదీయాస్య గంధ మ్మాఘ్రాణము చేసి" అను వాక్య మున నీధ్వని గలదని తెలియుఁడు. శ్లోకార్థమునే విస్తరించి తెనిఁగింపఁబడినది. ఇఁక పై విషయమును వినుఁడు.

ఆమాటలువిని యశోద మన్నుదిన్నచో వాసనరాయెన రాదా యని యూహించి చూపుము బాలకృష్ణా! నోరుచూ పుము. అని గద్దించి యడిగెను. క్రీడామనుజ బాలకుం డాశ్రీ కృష్ణుఁడు నోరు తెఱచెను.

యశోద కుమారునిముఖమును జూడఁగనే లోపల సముద్రములు, కులాచలములు, భూగోళము, సూర్యచంద్రాది గ్రహములు, నక్షత్రములు మఱియుఁ దక్కుంగల పదార్థము లన్నియుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ గనంబడియెను. యశోదయొడలు కంపించెను. మనస్సు మోహితమయ్యెను. ఊహలు నిలిచిపోయెను. ఆశ్చర్యము తోఁచెను. ఇదేమి చిత్రము! ఈతఁడు నాకుమారుఁడా కాఁడా, నేను యశోదను గానా. ఇది గోకులము కాదా. ఇదేమి స్వప్నమా లేక మాయయా. నిశ్చయమా, ఈబాలకుఁడు జేనెడు లేఁడు ఇతని ముఖమెంత! అందులో నీబ్రహ్మాండము లుండుటేమి? బాలుఁడుగాఁ గనఁబడుచున్నవాఁడేకాని బాలుఁడు కాఁడు. సర్వేశ్వరుఁడే. నేనే ప్రమాదంపడితిని. నాకడుపున సర్వేశ్వరుఁడే యీరూపమున జన్మించినవాఁడు. గోపికలు చెప్పినమాట లన్నియు నిజములే. అప్పుడేమో యనుకొంటిని. ఇన్నిపనులు చేయఁ జాలువాఁడే యీబాలుఁడు. బ్రహ్మాండము లితనియందున్నవి.

అని తనను భగవంతునిగా భావించు తల్లియూహ నెఱింగి గోపాలబాలుఁడు మరల మాయామోహితనుగా నొనర్చెను. అంతట నాయశోదయు

క. "జడనుపడి యెఱుకసెడి యా
పడఁతుక సర్వాత్ముఁ దనుచుఁ బలుకక యతనిం
గొడుకని తొడపై నిడుకొని
కడువేడుక తోడ మమత గాంచె" భాగ.

ఇట్లాతరుణీమణి యథాపూర్వముగాఁ దనకొడుకును దొడలపై నిడుకొని ముద్దాడ సాగెను. కాని బ్రహ్మాండదర్శనములోనగు నద్భుతవిషయముల మాటయే మఱచిపోయెను.

పాఠకులారా! కొందఱు శ్రీకృష్ణుఁడు యశోదకు నోరు దెఱచి ప్రపంచమును గనఁబఱచుట పరకాయప్రవేశవిద్య (Mesmerism) ఆకాలమున నున్నయట్లు దెలిసికొనఁగల రని కవి యనువదించెఁ గాని బాలుఁ డిట్టు లామెకు బ్రహ్మాండములు చూపుట యసంగతమందురు. కాని వారివాదమున కాధారము లేకపోలేదు. ఏమనఁగా సామాన్యదృష్టింజూడ నిది యొక హాస్యముగనే కనఁబడును. కాని సూక్ష్మదృష్టిం జూడ నిం దసంగతప్రసంగ మించుకంతయు లేదని తెలియఁగలదు. శ్రీకృష్ణమూర్తి భగవంతుఁడని యంగీకరించువారికి నిందు శంకింపఁ బనియే లేదు. భగవంతుఁడు కాఁడనువారికి నచ్చఁజెప్ప బ్రహ్మకే నశక్యము. ఎట్టివారుగాని భగవంతుని చరిత్రమునం దిదిశక్యము ఇదశక్య మనువాదము చేయఁబూనరని నానమ్మకము. శక్యాశక్యములు ప్రాకృతులయందే గాని భగవంతునకు లేవు. అఘటనాఘటన సమర్థుఁడుకదా భగవంతుఁడు. నాస్తికులు గూడ ఆపత్తునం దాస్తికు లగుదురు. ఇఁక ఆస్తికాభాసులమాట యిట ప్రస్తావింపనేల? భగవన్మాయామోహితులము గాన క్షణభంగురమగు నీదేహమును స్థిరమని నమ్ముచుం దరణోపాయ మారయలేకున్న వారము. ఇట్టిమనము ప్రకృత్య

తీతుఁడగు భగవంతునివిషయమై యిదమిత్థమని నిర్ణయింపఁబూనుట ఉష్ట్రి కెగురఁజాలనివారు స్వర్గమున కెగురుదురా యన్న సామెత కుదాహరణభూతుల మగుదుము. కావునఁ గుప్రశ్నముల కవకాశమిచ్చి మనస్సును బాధసేయఁ బూనక భక్తిమైనాపరతత్వమును స్మరించుటయే యుత్తమమార్గము. మనోబుద్ధ్యతీతుని బ్రాపంచికజ్ఞానమునఁ బరికింపఁ బూనుట హాస్యాస్పదము. యోగముచేతనే తెలియఁదగును.

నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే,
తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి. 38
యజ్జ్ఞాత్వా న పునర్మోహ మేవం యాస్యసి పాండవ,
యేన భూతా న్యశేషేణ ద్రక్ష్య స్యాత్మన్యథో మయి. 35

భగవద్గీతా జ్ఞానయోగము.

తపస్విభ్యో ఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యో ఽపి మతో ఽధికః,
కర్మిభ్య శ్చాధికో యోగీ తస్మా ద్యోగీ భవార్జున.

ఆత్మసంయమనయోగము.

ఇట్లు భగవద్గీత తెలుపుచున్నదికదా. కావున యోగియైనఁ గాని భగవత్తత్వ మెఱుంగఁజాలఁడు. దానికై ప్రయత్నించి చిరంతనాభ్యాస మొనరించి యోగమునఁ జక్కని యనుభవము గలిగిన భగవద్దివ్యతత్త్వము కరతలామలకము. అది లేనిచో నిదియు శూన్యమే. కాఁబట్టి నిత్యము యోగము నభ్యసించి శ్రీభగవత్తత్వము నెఱుంగుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయు. ఇఁక శ్రీకృష్ణలీలను మఱొకదానిని వినుఁడు.

యశోద శ్రీకృష్ణునిం బట్టుకొని దండించుట.

* ఒకనాఁడు యశోదాదేవి దాసీజనములఁ గార్యాంతరములందు నియోగించి తానే పెరుఁగు చిలుకుచుండెను. రాజపత్నియయ్యుఁ దానే పెరుఁగు చిలుకుచు

'కర్మాంతర నియుక్తాసు నిర్మమంథ స్వయందధి' అనిమూ. భాలు నాడించుచుండెను. రాజపత్నులుకూడ నాకాలమున గృహకృత్యములు దమరే చేయుట యాచారమయియే యున్నట్లూహింపవచ్చును. దేహమును గేవల సుఖాయత్తము చేయరాదనియు,ఇంచుకపరిశ్రమమున నలసినఁగాని పాటవమును గాంచదనియు నాకాలపువారెఱుంగుదురు. సోమరితనము వహించిన నాయువుక్షీణించుటయగాక దేహపాటవముతగ్గుననుట పూర్వులెఱింగినట్లు మన మెఱుంగముకాని యెఱింగినటు లభినయించుచుందుము. ఈకాలమున నుపన్యాసములందుఁ జెప్పంబడు విషయములన్నియు నాకాలమునఁ గార్యరూపమును దాల్చియుండెను ఐశ్వర్యము గలుగుట పరోపకారము చేయుటకేయని యాకాలపు మనుష్యుల భావమని చెప్పవచ్చును.

ఇట్లుయశోదతానే పెరుఁగు చిలుకుచుండఁగా శ్రీకృష్ణుఁ డుముక్కుచు మూల్గుచుఁ బాలీవేఅమ్మా యని పిలుచుచు మెల్ల

---

* ఈకథ శ్రీ భాగ. ౯ అధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది. మఱియు బ్రహ్మపురాణము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము విష్ణుపురాణములఁ గల విశేషము లిందుఁ జేర్పఁబడుననియు నెఱుంగఁదగు.

గావచ్చి కవ్వపుఁద్రాడును గట్టిగాఁ బట్టుకొనియెను. ఆఁకలియగు చున్నది పాలీవే యనుచు మూల్గుచువచ్చి త్రాడు పట్టుకొనఁ గానే యశోద చిన్నికొడుకుం గాంచి యప్పనిపూని ముద్దుకు మారా! రారా పాలిచ్చెద. నాయనా రారా యనిపిలుచుచుఁ గడుఁ బ్రీతిమీఱ నెత్తుకొని ముద్దాడి యొకచోఁ గూరుచుండి తొడపైఁ గొడుకు నిడుకొని దేహమును బలుమాఱు తడవుచుఁ బాలిచ్చెను. చిన్నికృష్ణుఁడు కడుపునిండఁ బాలు ద్రాగెను. అంతట యశోద నాయనా! ఆడుకొమ్ము అనిబుజ్జగించి దించి కాగుచున్న పాలు పొంగిపోవు జాడఁగాంచి యచ్చటికిం బోయెను.

తల్లి యవ్వలఁ గార్యాంతరమునఁ బోవఁగా బాలకృష్ణుఁడు లేనికోపమును గల్పించుకొని యొక పాషాణమునుం గైకొని గుఱిచూచి వెన్నయుండు కడవపై వైచెను. అది పగిలిపోయెను. అందున్న వెన్నఁ దినుచుండెను. రిత్తయాఁకలి నభినయించుచు వడివడి వెన్నఁదినుచుండఁగా నాయశోద పొంగఁబోవు పాలు పొంగకుండ మంటనార్పి వచ్చి కుండపెంకులఁ జూచి కొడుకు వెన్నదినుచున్న విధమును గన్నులారఁ గనుఁగొని యంతకు నవ్వుచుఁ బోయెను. అంతలో శ్రీకృష్ణుఁ డటఁ గనఁబడక పోయెను. ఇపుడున్న పిల్లవాఁ డింతలో నెచటికిఁబోయెనో యని యిటునటు వెదకుచుఁ బొరుగిండ్లకుఁ బోవుట వాడుకగానఁ బ్రక్కయింటికిం బోయెను. తాను బోయిచూడఁగా

శ్లో. ఉలూఖలాంఘ్రే రుపరి వ్యవస్థితం
మర్కాయ కామం దదతం శుచిస్మితం,

హయ్యంగవం చౌర్యవిశంకితేక్షణం
నిరీక్ష్య పశ్చాత్సుత మాగమచ్ఛనైః. భా. ౯ అ. ౮ శ్లో.

మర్కాయ మర్కటాయ మర్కశబ్దో ఽత్రమార్జారా దీనా ముపలక్షకః యద్వామర్కం నవనీతం తదర్థమాగతాయ సఖిజనాయేత్యన్యే. అనివ్యాఖ్య.

ఱోలు తిరుగవేసి యందునిలుచుండి యుట్టి నందుకొని మెల్లఁగా పైమూఁతఁ దీసి యందులోని వెన్నను గోఁతికి బిల్లి కిని బెట్టుచున్న కుమారుఁ డగపడెను.

మ. కనిచేతన్ సెలగోలఁ బట్టుకొనుచుం గానిమ్ము కానిమ్ము రా
తనయా యెవ్వరియందుఁ జిక్కపడ నే దండంబునుం గాన,
నే,వినివారంబును బొంద నేవెఱపు నే విభ్రాంతియుం జెంద
ము, న్ననియో నీవిటు నన్నుఁ గైకొనమి నేఁడారీతి
సిద్ధించునే.

అని హెచ్చరించెను.

తా మాత్తయష్టిం ప్రసమీక్ష్య సత్వర
స్తతోఽవరుహ్యాపససార భీతవత్,
గోప్యన్వధావన్నయ మాపయోగినాం
క్షమం ప్రవేష్టుం తపసేరితం మనః.

శ్రీభా. ౧౦ స్కం. ౯ అ. ౯ శ్లో.

శ్రీకృష్ణుఁడు సెలగోల పట్టుకొని తన్ను దండింపవచ్చు జననిం గనియె. ఈమెనన్నుఁ గొట్టవచ్చుచున్న జాడఁ గనుప ట్టెడి. ఇంతకుముందే ముఖమున సకలబ్రహ్మాండములు కన్ను

లారఁ గాంచెనే. మఱచినది కాఁబోలు! అయిన భీతి నభినయించుద వడివడిఁ బరుగెత్తెద. అట్లు చేసినఁగాని ముందు చేయఁగలకార్యము సాగదు. అని యూహించి సర్వజ్ఞుఁడు కావునఁ గపటనాటకసూత్రధారుఁ డను పేరు సార్థకము చేయఁగోరి గల్లుగల్లున గజ్జెలు మ్రోఁగుచుండఁగా నాట్యమాడునట్లు భీతిని బరుగిడువానిరీతి హాస్యమునకు వడివడిఁ జనుభంగిఁ బరువెత్తెను. ఈ ఘట్టమున శ్రీపోతనగారి పద్యరత్నము నలంకరింపక మాననయితిగాదు. ఈపద్యమునకు మూలము బీజరూపముగా నున్నది. "నయ మాప యోగినాం క్షమం ప్రవేష్టుం తపసేరితం మనః" అను మూలమునకు మహాకవి యిట్లు పద్యమును రచించెను.

సీ. బాలుఁ డీతండని భావింతు నందునా
  యే పెద్దలును నేర రీక్రమంబు
వెఱ పెఱుంగుటకునై వెఱపింతు నందునా
  కలిగి లేకొక్కఁడు గాని లేఁడు
వెఱపుతో నాబుద్ధి వినిపింతు నందునా
  తనుఁ దానరయు బుద్ధి తప్పకుండు
నొండెఱుంగకయింట నుండెడి నందునా
  చొచ్చి చూడని చోటు లేదు
ఆ. తన్ను నెవ్వరైనఁ దలఁపోయఁ బోతెడి
  త్రోవ లేదు భీతి యొకటి యెఱుఁగఁ

దెలిమి నూరకుండఁ దెక్కసక్కెము లాడుఁ
బట్టి శాస్తిసేయు భంగియెట్లు?

యశోద యాసమయమున నిట్లూహించె ననికవిప్రాయుట సమంజసమేయని యెన్నకయుండుట యపరాధమే. చాలసారులు గోపికలు బాలకృష్ణు నపరాధములఁ దెల్పియుండిరి. తాను వాని నాలించియుఁ గన్నులారఁ జూడక దండింపరాదని నిశ్చయించి వారికేవో నాలుగుమాటలు చెప్పి సాగనంపి యుండెను. దుడుకు కొడుకని తానెఱింగెను కాని యాచిన్నికుమారుఁడు చేయు బాలచేష్టల కపరిమితానందమందుచు నాతప్పులను మఱచిపోయి యుండెను.ఇంతకుముందే పాలిచ్చెను. దానఁదృప్తినొందక పాపాణప్రయోగముచేసి వెన్నకుండను బ్రద్దలు కొట్టియుండెను. అందున్న వెన్నను దినుటయుఁ దాఁజూచి యుండెను. పట్టుకొనఁ బోఁగా కనఁబడక పోవుటయు నెఱింగెను. పరికింతమని పొరుగింటికిం బోఁగా మున్ను గోపికలు చెప్పినట్లే ఱోలు తిరుగవేసికొని దానిపైకి నెక్కి వెన్నను గోఁతులకు బిల్లులకుఁ బెట్టుచున్న కొడుకును గన్నులారఁ గాంచెను. గోపికలు చెప్పినతప్పులన్నింటిని దనకుమారుఁడు చేసియే యుండునని నమ్మెను. ఒక నిముసములో నిచటికివచ్చి యిట్టిపని చేయుచున్నాఁడు కదా? ఈతని పనులీవఱకే బాలుఁడు చేయునవి కావు. లోకాతీతములు. ఇన్ని యుపాయము లెవ్వరికి నుండవు. ఎట్లు వీనికీ దుర్గుణములు పట్టుపడకుండఁ జేయుదునా యని తల్లి యుల్ల

మునఁ దలంచుట లోకసాధారణప్రవృత్తికి విరుద్ధమే కాదు. ఇట్లూహించినదాయని సంశయించుటయే విరుద్ధము. ఇట్టిఘట్టమున మహాకవి తనప్రతిభను దిగంతవిశ్రాంతముగఁ జేసెఁగదా యని వేయినోళ్లఁ బొగడక తప్పదు. ఇఁక నవ్వాలఁ బరికింతము. "అతిసర్వత్రవర్జయే" త్తనియున్నదియే కదా.

ఉలూఖలబంధనము.

ఇట్లు యశోద వితర్కించి వితర్కించి కరమునసున్న సెలగోల జళిపించుచు బాలగోపాలా! బుద్ధిమంతుఁడవు. నీప్రవర్తనము చాల మెచ్చఁదగినది! ఇదియే నాయనా చేయఁదగిన పని. మంచిది మంచిది. కొంచెము నిలువఁబడుము. పరుగెత్తకుము. అని యదలించెను. కఠినవాక్కులతో భయపెట్టెను. సెలగోలంజూపించి యెట్లున్నదో చూచితివా. దెబ్బ తినక తప్పదులే యనుసూచనను గనఁబఱచెను. ఇంక నిట్టిపనులు చేయకుండ గట్టిగా బుద్ధిచెప్పెద నాయనా యించుక నిలువ దా యని చెంతకుం బోయెను.

శ్రీకృష్ణమూర్తి తల్లివచ్చుటం జూచెను. భయము నభినయించెను. తల్లిచూచినదే. యిఁకేమి నాగతియని చెనకినట్లు నలుప్రక్కలు పరికించెను. ఎట్లు తప్పించుకొందునా యను భావము తేటపడునట్లు నిలువంబడియెను. గుటకలు మ్రింగెను. మొగము వెలవెలఁ బాఱునట్లుగాఁ గపటదుఃఖము నభినయించెను. చిక్కకుండఁ దప్పించుకొని పోవు సూచ్న గనఁబఱచెను.

చేయుచున్న కార్యము తప్పు. ఇంకఁజేయనమ్మా యని తెలుపున ట్లుమాటలాడఁబోయెను. ఈఘట్టమున మూలమును బరికింతము. పిదపఁ బరివర్తనముఁ బరీక్షింతము.

శ్లో. కృతాగసం తం ప్రరుదంత మక్షిణీ
కర్షంత మంజన్మషిణీ స్వపాణినా,
ఉద్వీక్షమాణం భయవిహ్వలేక్షణం
హస్తే గృహీత్వా భిషయంత్యవాగురత్. ౯ అ. ౧౧ శ్లో.

సీ. స్తంభాదికంబులు తనకు నడ్డంబైన
నిట్టిట్టు చనిపట్ట నీనివాని
నీతప్పు సైరింపు మింక దొంగిలఁ బోవ
నేనని మునుముట్ట నేడ్చువానిఁ
గాటుక నెఱయంగఁ గన్నులు నులుముచు
వెడలు కన్నీటితో వెగచువాని
నేదెస వచ్చునో యిదియని పలుమాఱు
సురుఁగుచుఁ గ్రేఁగంటఁ జూచువానిఁ

ఆ. గూడఁ బాణిపట్టుకొని వెఱపించుచుఁ
జిన్ని వెన్నదొంగ చిక్కెననుచు
నలిగి కొట్టఁ జేతులాడక పూఁబోఁడి
కరుణతోడ బాలుఁ గట్టఁ దలఁచి.

మూలార్థమును బద్యము విస్తరింపఁజేయుచు దానిసారమును దేటతెల్లముగఁ దెలుపుచున్నది. మూలమున "అపా

గుర ఇతి పాఠాంతరే అపగోరణం మనసా ద్రోహచింతన మకరో దిత్యర్థః" అని వ్యాఖ్య కనఁబడియెడి. ఈపాఠము సుసంగతము కాదని పోతనగారు వదలిరి. అందులకు నీపాఠ మసంగతమని యే తోఁచును. ఏలయనఁగా యశోద తనమనస్సులోఁ గీడుసేయఁ దలఁచెననుట యసంగతముకాదని యెవ్వ రనఁగలరు?

ఇట్లు యశోద శ్రీకృష్ణునిం బట్టుకొని యతని యపరాధమును గన్నులారఁ గాంచినదయ్యుఁ గొట్టఁ జేతులాడక నందింపకున్న నింకను ఈదురభ్యాసమే పట్టుపడి బాలుఁడు నిందలపాలగు ననియు నూహించి కుమారుని సత్ప్రవర్తకునిగఁ జేయం దలంచి దండింపక తీఱదని నిశ్చయించి ముందుగా నించుక పరిహాసముగా భయపెట్టం దలంచి *యంతలో మిక్కిలి భీతిల్లినట్టు లభినయించిన కుమారుని మోముం గాంచి పాప మేమియెఱుంగఁడు. ఏమో తెలియక యీతప్పు చేసితిని దండింపకుమా యను నభిప్రాయమును గనఁబఱచు చున్నవాఁడని యూహించి

క. వీరెవ్వరు శ్రీకృష్ణులు
గారా యెన్నఁడును వెన్నఁ గాన రఁటకటా
చోరత్వం బించుకయును
నేరరఁట ధరిత్రి నిట్టి నియతులు గలరే.

---

* త్యక్త్వా యష్టిం సుతం భీతం విజ్ఞాయార్భకవత్సలా, ఇయేష కిల తం బద్ధుం దామ్నాఽతద్వీర్యకోవిదా అని మూ. పైపద్యము మూలార్థము ననుసరింపక కల్పితమని యెఱుంగఁదగు.

అని పరిహాసింపునట్టు లభినయించిదండించెను. నాయనా! వెన్నదినె నని గోపికలు చెప్పఁగా నేఁ దినలేదమ్మా యని యంటివే. దొంగతనము నే నెఱుఁగనంటివే. ఇప్పటి కృత్యము నేఁ గన్నులారఁ జూచితినే. దీని పేరేమి? అసత్య మాడలేదా. దొంగతనము చేసితివికదా. నీవంటి బుద్ధిమంతులు లోకమున నుందురా. అని బెదరించెను. అంతతో నూరకుండక మఱియు నాయశోద

*క. పట్టినఁ బట్టువడనినినుఁ
బట్టెద నని చలము గొనినఁ బట్టుట బెట్టే
పట్టు వడవం డ్రు పట్టీ
పట్టుకొనన్ నాకుఁగాక పరులకు వశమే.

వత్సా! ఎట్టివారికేఁ జిక్కవని పలుకుదురు. నిన్నుఁ బట్టుకొనన్ నాకు వశమగునేగాని యితరులకు శక్యమా. అని ప్రతీతికార్థము. విశేషార్థమేమనఁగా పరులు శత్రువులు. అనఁగా భక్తిశూన్యులు. భక్తియుఁ బ్రేమరూపమైనది. నీయందుఁ బ్రేమ రూపమగు భక్తి లేనివారలకు నీవు పట్టుపడుదువా. హృదయమునఁ దోఁచువాఁడవు కావు. పరాత్పరుఁడవగు నీవు కుమారుఁడవగునంతటి పుణ్యము చేసితిని. తొలిజన్మమున నే నిట్టి యపూర్వసుకృతముఁ జేసినదానను. కాఁబట్టి చిన్నతనమునుండి

*ఈపద్యమునకు మూలము లేదు. అతద్వీర్యకోవిదా. అని యున్నది. అకృష్ణుని ప్రభావము నెఱుఁగనిదై అనియర్థము. ఈపదము నాధారముచేసికొని మహాకవి పోతనగారు రాశాశమున సౌధముగట్టి యలంకరించిరని యెఱుఁగఁదగు.

నిన్నెత్తి పెంచనోచితి. నీ సహస్థితి నాకుఁగలిగిన జైవ్వరికే నేనాఁడును గలుగలేదు. తుదకు ఋషులకుఁగూడ లేదుకదా. అట్టి నేనుదప్ప నిన్నుఁబట్టుకొనువా రెవ్వరుగలరు? అనునది సారము

ఇట్లు పలుకుచు మాయావిమోహిత స్వాంతయయ్యు వాసనాబలంబునఁ దనవశముగాక పైపైఁ బొంగి వచ్చుచున్న మాటల నాపుకొనఁజాలక

క. ఎక్కడనైనను దిరిగెద
వొక్కయెడకు గుణము గలిగియుండవు నియమం
బెక్కడిది నీకు మఱచినఁ
జక్కఁగఁ బోయెదవు పెక్కు జాడలఁ బుత్రా!

కుమారా! అనిసంబోధించి యిట్లు పలికెను. ఇందుఁ బ్రాతీతికార్థము స్పష్టము. రహస్యార్థము.

శ్రు. అంత ర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్థితః.
అనునట్లు సర్వత్ర వెలయువాఁడవు. అనఁగా సర్వవ్యాపకుఁడవు. ఒక్కచోటనైన గుణముకుదిరి యుండవు. ఒక్కచోటనే నిలుచుట లోకులవాడుక. నీవట్లుండ వీలులేదు. ఎవ్వరేతీరుగ నెట్లు ధ్యానింతురో ఎవ్వరు ధ్యానాసక్తులుగాకుందురో నీవెలుంగుదువు. కాన నందందుఁ బ్రేమయుఁ దిరుగుచు వారివారి పుణ్యానుసారము దర్శనమిచ్చు చుందువు. నీకు నియమములేదు. అనఁగా శ్రుతిస్మృతి నియమబద్ధులు ఇతరులు. తదతీతుఁడవు ఏనియమములు నీకు లేవు. నియమబద్ధులు

ప్రకృతి.నీయిచ్ఛయే యామహాదేవికినియమము. నియమములు లేవనఁగా నీవే విరాట్టువు. సగుణబ్రహ్మమవై తివని భావము. మఱచినఁ జక్కఁగాఁ బెక్కుజాడలఁబోయెదవు. ఒక్కమార్గము నీకుఁ జాలదు. పెక్కుమార్గముల నందును జక్కఁగా న్యాయముగాఁ బోయెదవు. భక్తులు పరతంత్రులై ధ్యానించినతఱి నీదేహము నీవెఱుంగ వనిభావము.

పాఠకులారా! యశోద యిట్టిభావమునఁ బలికెననుట సమంజసమాయని ప్రశ్నింపకుఁడు. భగవత్సంగతియూరకపోదు. అప్రయత్నముగ నట్టిభగవత్ప్రిభావద్యోతక వాక్కులే వచ్చుచుండును గాని మాయామోహితులుగాన నట్టివారు తమమాటల కిదియర్థమని వారెఱుంగరు. అని మనమెఱుంగుటయే చక్కని త్రోవ. భగవన్నామస్మరణమే సకల పాపధ్వంసక మనఁగా నిఁక యశోదపుణ్యమునకు మేరయుండునే.

ఇట్లాసాధ్వీమతల్లి యుల్లమున లేనికోపమునఁ బలుకుచు నంతతో దండించుటయో వదలుటయో చేయక యింకను మాటలచే శ్రీకృష్ణుని బెదరింపఁబూని

*సీ. తోయంబు లివియని తొలఁగక చొచ్చెదు
తలఁచెదు గట్టినఁ దరలనెత్త
మంటితో నాటలు మానవు కోరాడె
దున్నత స్తంభంబు లూపఁబోయె

* ఇందు దశావతారములు వర్ణింపఁబడిన వని తెలియఁదగు.

దస్యుల నల్పంబు లడుగంగఁ బాఱడు
    రాఁచవేఁటలఁజాల అవ్వ దెచ్చు
దలయవు నీళ్లకు నడ్డంబు గట్టెదు
    ముసలిపై హరివృత్తి మొనయఁజూచు
ఆ. దంబసంబు మొలకు నడుగవు తిరిగెద
వింకఁ గల్కిచేత లేల పుత్ర
నిన్ను వంప ప్రాల్ప నే నేరననియొ నీ
విట్టు క్రిందు మీఁదు నెఱుఁగ కునికి.

అని బెదరించెను. ఇట్లు బెదరించి కొడుకును గొట్టఁ జేతులాడక వదలిన గోపిక లేమనుకొందురో యని సంశయించుచుఁ బ్రత్యక్షముగా దోషము చేసినవానిని వదలుట నిష్టములేక లోకాచారమురీతి బుద్ధి చెప్పందలంచి యొక త్రాఁటఁచే నాగోపాలబాలు నొకఱోటికిం గట్టెను. త్రాడు నడుమున బిగించి దానిని ఱోటికిం జుట్టెను.

ఆర్యులారా! ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు

శ్లో. నచాంత ర్న బహి ర్యస్య నపూర్వం నాపి చాపరమ్,
    పూర్వాపరం బహిశ్చాంత ర్జగతో యో జగచ్చయః.

అని కనుపట్టెడు.

క. వెలిలోను మొదలు తుది నడు
ములు లేక జగంబు తుదియు మొదలుఁ నడుముఁ
వెలియును లోనగు నీశ్వరు
నలవడునే కట్టఁ బ్రణతురాల్ గాకున్నఁ.

ఆ. పట్టి యెల్లబోటి పట్టి యీతండని
గట్టి తలఁపుతోడఁ గట్టెఁ గాక
పట్టికడుపు పెక్కు బ్రహ్మాండములు పట్టు
కెట్టిఁగనేని తల్లి యేలకట్టు. అని పోతనమహాకవి.

ఇట్టి బాలు నెట్లు గట్టెనో తెలియఁ జాలముగాని లోకా చారముతోఁ జోల్చిన నిది సుసంగతమే. వేదాంతవేద్యుఁడను నర్థము భక్తులు బాలలీలలనుండి యెఱుంగవలయు ననియే గ్రంథకర్తలభావము. ఒక్కొక్కభక్తున కొక్కొక్కరూపమునఁ బ్రీతి కలిగియుండును. ఈవిషయము శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమునందుఁ గనుపట్టెడు. పరమభక్తుఁడగు లీలాశుక మహాకవి శ్రీకృష్ణరూప మాంబాల్యముగ సర్వావస్థల వర్ణించెను. అందు నీసమయమున యశోద వెన్నదొంగ యని సిద్ధాశయురాలై యపరాధముఁ దెలిపినపుడు శ్రీకృష్ణమూర్తి యెట్టులుండునో వర్ణించియున్నవాఁడు.

శ్లో. వదనే నవనీత గంధవాహం
వచనే తస్కరచాతురీ ధురీణం,
నయనే కుహనాశ్రు మాశ్రయేథా
శ్చరణే కోమలతాండవం కుమారమ్.

ఒక్కొక్కరూప మొక్కొక్కభక్తుని కభీష్టముగ నుండుట లోకసహజము. లీలాశుకుల కన్నిరూపములు ప్రీతిపాత్రములే. శ్రీకృష్ణుని సకలావస్థాబోధకరూపము లామహాత్ముని ధ్యానమునఁ దగిలినవే. కావున భగవల్లీలలు వర్ణితము లగు

చుండును. ఏలన, కర్మములు ఒక్కరీతి నుండునవి కావు. కొం దఱు కామమునఁ బుణ్యకార్యము లొనరింతురు. అట్టివారికి శ్రీపరమేశ్వరవిహారమునఁ దగురూపమే ధ్యానగమ్యమగు. కొందఱు నిష్కాములై సత్కర్మముల నాచరింతురు. వారికి భగవంతుని జ్ఞానరూపమే ధ్యానగమ్యమగు. ప్రతిభక్తుఁడును నిరంజనాదిశబ్దములతో నుతించును గాని యతని కర్మరూ పము కర్మాధీనముగనే యుండును. కొందఱు రాధామాధవుని, కొందఱు బాలకృష్ణుని, కొందఱు గోపికాలోలుని ధ్యానమున నుతించుటేల? కవిస్తుతియే యతని ప్రాక్కర్మమును దెలుపును. ఒక్కొక్కతఱి నెట్లో స్తుతించినను ఆతనిపట్టుదల మనకు గోచ రించుచునే యుండును. పరబ్రహ్మము శ్రీకృష్ణుఁ డనుట సర్వ సమ్మతము. అట్టివారు అట్టిరూపముల కాధారమగు మంత్ర మునే యుపాసింతురు. వారి ధ్యాన మారూపమునే గోరు చుండును. కొందఱు శ్రీరామచంద్రుని ధ్యానించుట, కొం దఱు వీరరాఘవుని గొనియాడుట, మఱికొందఱు కోదండ రాముని గొండాడుట, ఇంకనుగొందఱు జానకీరాముని జపించు టయు నేల? వారి భక్తివిశ్వాసము లారూపధారియగు రాముని పై నుండునుగాని యితరరూపములను వారు గూర్పింపరు. ఐనను వారి దృఢప్రేమ మామూర్తికాధారమగు మంత్రమున నిల్చును. అందులకే కాఁబోలు,

"సుపరీక్షితశిష్యాయ వదేన్మంత్రం మనోహరం"

అని పెద్ద లనువదించిరి. శిష్యుని మనోభావము నెఱింగి చిరకా

లము వానిసంభాషణములంగనిపెట్టి వీని కీదేవతయందు విశ్వాసముకలదని నిశ్చయించి తదనుమతమగు మంత్రము నుపదేశించుట సద్గురులక్షణమని శాస్త్రము బోధించుచున్నది. అట్లులేక తనకుఁ దోఁచినది యుపదేశించిన ననర్థములు పొసఁగుట మనము కన్నులారఁ జూచుచున్నవారముకదా.

నశఠాయ నదుష్టాయ నావిశ్వాసాయ కర్హిచిత్, ·
తస్మై కుప్యంతి యోగిన్య స్సోఽనర్థ స్సుమహా న్మనే.

అని శాస్త్రములు శాసించుచున్నయవి. ఇవన్నియుఁ బైభావమునే స్థిరపఱచుచున్నవి. కాఁబట్టి భక్తుల కాయా భగవదవస్థారూపములు ధ్యేయము లనుటయే యిట గ్రహింపఁదగు సారము. ఇఁక శ్రీకృష్ణలీలం బఠింతము.

యశోద యిట్లు లాకుమారునిం గట్టివేయఁబూన నా రశ్మి రెండంగుళములు తక్కువ యయ్యెను. పాప మాసాధ్వి వేఱొక త్రాడు నెట్లో తెచ్చి ముడివైచి బాలకృష్ణునిం గట్టఁబూనెను. ఆత్రాడును రెండంగుళములు కొఱఁతఁగాంచెను. మరల నింకొక్కత్రాడు సేకరించి తెచ్చి ముడి వైచెను. కాని నడుమున కదియుఁ గట్టుతఱి రెండంగుళములే తక్కువగాఁ గన్పట్టెను. ఇట్లెన్నిరశ్ములం దెచ్చినను రెండంగుళములే కొఱఁత కన్పట్టుచుండెను. ఇంటిలోని కరుగుట, త్రాడుగొనివచ్చుట, అది కొఱఁవడుట, మరల నరుగుట, వచ్చుట, కొఱఁతకాఁగా మరలిపోవుట ఈసందడిలో నాయశోదదేహ మలసెను. భగవంతుఁడూరక చూచుచుండెను.

ఏవం స్వదేహాదామాని యశోదా సందధ త్యపి,
గోపీనాం విస్మయంతీనాం స్మయంతీ విస్మితా భవత్.
సమాతు స్విన్నగాత్రాయా విస్రస్తకబరస్రజః,
దృష్ట్వా పరిశ్రమం కృష్ణః కృపయాసీ త్స్వబంధనే.
ఏవం సందర్శితాహ్యంగ హారిణా భక్తవశ్యతా,
స్వవశేనాపి కృష్ణేన యస్యేదం సేశ్వరం వశే. అని మూ.

తుట్టతుదకు తల్లి యలయుటఁ గాంచి బ్రహ్మాదులకుఁ జిక్కని శ్రీపరమాత్మ యామె కట్టుత్రాటికిం జిక్కెను. శ్రమం పడి యామెయుం గట్టితినిగదా యని తలంచెను.

జ్ఞానినాం చాత్మభూతానాం యథా భక్తిమతా మిహ.
అనునట్లు జ్ఞానులకుంగాని మఱెట్టివారికింగాని భక్తులకు వశుఁడైనట్లు భగవంతుఁడు వశుఁడు కాఁడుకదా. కావున శ్రీహరి తల్లిచేతిలోఁ జిక్కి యాత్రాటిచేఁ గట్టఁబడిరెను.

భక్తులారా! ఇందొక్క సందియంబు పొడమెడు. జ్ఞానులకు మానులకును భక్తులకు వశుఁడైనట్లు కాఁడనఁగా భక్తి యన్నింటికంటెఁ బెద్దదనుభావము తేటపడిరెుడు. జ్ఞానులకంటె భక్తుఁ డెక్కుడుగ భగవత్ప్రీతిపాత్రుఁ డని తెల్పినట్లే తోఁచునుగదా?

నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే,
తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలే నాత్మని విందతి. ౩౮
శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పర స్సంయతేంద్రియః,

జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతి మచిరే ణాధిగచ్ఛతి. ౩౯
తస్మా దజ్ఞానసంభూతం హృత్థ్సం జ్ఞానాసి నాత్మనః,
ఛిత్త్వైవం సంశయం యోగ మాతిష్ఠోత్తిష్ఠ భారత. ౪౨

శ్రీభగవద్గీత జ్ఞానయోగము.

మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే,
శ్రద్ధయా పర యోపేతా స్తే మే యుక్తతమా మతాః.
యేతు ధర్మ్యామృత మిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే,
శ్రద్ధధానా మత్పరమా భక్తా స్తేఽతీవ మే ప్రియాః. ౨౦

శ్రీభగవద్గీత భక్తియోగము.

భగవద్గీతా సూక్తులం బఠించితిరిగదా. జ్ఞాన భక్తి శబ్దముల కర్థములు వినుఁడు. జ్ఞానం. విశేషేణ సామాన్యేనచావబోధః. మోక్షే ధీ ర్జ్ఞాన మన్యత్ర విజ్ఞానం శిల్పశాస్త్రయోః. ఇత్యమరః. మోక్షే శిల్పే శాస్త్రే చ యా ధీః సా జ్ఞానం విజ్ఞానం చోచ్యతే. ఏషా విశేషప్రవృత్తిః. అన్యత్ర ఘటపటాదావ్యాధీః సాపి జ్ఞానం విజ్ఞానం చోచ్యతే. ఏషా సామాన్యప్రవృత్తిః. మోక్షేధీః జ్ఞానం విజ్ఞానంచ యథా జ్ఞానా న్ముక్తిరితి సా యాచితాచ విజ్ఞానం తుష్టా బుద్ధిం ప్రయచ్ఛతి ఇతి. యోగశాస్త్రమతేతు.

ఏకత్వం బుద్ధిమనసో రింద్రియాణాం చ సర్వశః,
ఆత్మనో వ్యాపిన స్తాత జ్ఞాన మేత దనుత్తమమ్.

వాయుపురాణే ఉత్తరభాగే.

వైరాగ్యా జ్జాయతే జ్ఞానం జ్ఞానా ద్యోగః ప్రవర్తతే,
యోగజ్ఞః పతితోపాపి ముచ్యతే నాత్రసంశయః,
జ్ఞానం ప్రకృత మజన్య మవచ్ఛిన్నం సర్వస్య సాధకమితి జ్ఞాన ముత్తమమ్. సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మేతిశ్రుతేః.

ఇతితద్వ్యాఖ్యా.

భక్తియనఁగా

భక్తిః. విభాగః సేవా. ఇతిమేదినీ. పూజ్యే ష్వనురాగో భక్తి రిత్యుపదేశః ఈశ్వరే పరానురక్తిః.

అథాతో భక్తిజిజ్ఞాసా సా పరానురక్తి రీశ్వరే, ఇతి శాండిల్యసూత్రమ్. ఉపాసనా. పరమేశ్వరవిషయే పరమప్రేమ ఉపాస్యాకారాకారితచిత్తవృత్త్యా వృత్తిరూపా పరిపక్వ నిధిధ్యాసనాఖ్యా శ్రవణమననాభ్యాస ఫలభూతా అనురక్తిః నహోష్టదేవా త్పరమస్తి కించిత్. ఇతి బుద్ధి పూర్వికా చిత్తవృత్తిః సాచ పరమేశ్వరప్రీత్యధీనా. అని శబ్దకల్పద్రుమము.

ఇట్లు నిఘంటువులందు జ్ఞానమనఁగా వస్తుతత్త్వావబోధను ని భక్తియనఁగా ఈశ్వరునియందుఁ బరమప్రేమ మని యర్థములు తెలుచున్నవి. "జ్ఞానాన్ముక్తిః" అనుట యందఱెఱుంగుదురు. అట్టిజ్ఞానులకంటె భగవంతునే సదామననము చేయువారాను లకంటె భక్తుఁ డెక్కుఁ డనుటయెట్లు? అను శంకపొడమెడు. భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యములు నిశ్శ్రేణికాన్యాయము ననుసరించి(వరుసగా సోపానములవంటివి) ఒక్కదానికన్న నింకొక్కటి యెక్కు-

వయని కొందఱందురు. వీని కన్నింటికంటె యోగమే శ్రేష్ఠమని వేఱొకమూలనుండి యొకఁడు ఘోషించు.

"తస్మాద్యోగీ భవార్జున"

అను గీతాప్రమాణము వినంబడ నొకఁడు వాకొను. "సత్యంజ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ" అను శ్రుతి గలదు కదా. కాఁబట్టి జ్ఞానమే ప్రధానము. భగవంతుఁడు జ్ఞానస్వరూపుఁడు. దానిని మించినదొక్కటియు లేదని వేఱొకమూలనుండీ యొకఁడునెత్తిన నోరుపెట్టుకొని వాదించు. వైరాగ్యము ప్రధానము. దానికి నీడుసేయ నేవియుఁ దగవని మఱొక్కఁడు ముక్కుమీఁదఁ గ్రుద్దినట్లు మొగముచిట్లించి మాటలాడు. ఎవరినోరు మూయింప శక్యమగు? ఎవరికి సమాధానముచెప్పి వానిని మనమతము నకుఁ ద్రిప్పికొనగు? ఇదియే యుత్తమమని యిది దానికంటె మిన్నగాదని యొప్పింప నెట్లుసాధ్యము? కాఁబట్టి యీవాదము లనాదిగా నున్నవియే. ఇందెవ్వరి కేది యుక్తమని తోఁచిన నది వారి కనుసరింప యోగ్యమనుట చక్కనియుపాయము.

భగవద్గీతలు అడుసునఁ బాతిన కంబమువలె నేదియుఁ దేలవీలులేనట్లు బోధించుచున్నవని కొందఱందురు. ఆమాట మన మంగీకరింపరాదు. ఒక్కగీతలేమి? ఏ గ్రంథములైన నేవిషయ మును జెప్పినపు డది యుత్తమమని బోధించును. దేన నెవరిచిత్తము పరిపక్వ మగునో అది యాజీవునకు సుత్తమమార్గము. దానిననుసరించి యతఁడు భగవత్సేవ చేయవలయు. దానఁ దరిం

చవలయు. రెండవమార్గ మతనికి రుచింపదు. అట్టుండుటయే మేలు?

ధర్మస్య తత్వం నిహితం గుహాయాం
మహాజనో యేనగత స్స పంథాః.

అనుసూక్తి యందఱకుం గ్రొత్తది కాదు. ఈమూఁడు నవఁగా భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యములు సమఫలదములు. ఒకదానికన్న నింకొక్కటి మిన్నయని యెన్న నశక్యము. లోకజ్ఞానముగలిగి పరతత్వచింత చేయువాఁ డెవ్వఁడైన దీనికంగీకరింపకపోఁడు. వాగ్వాదమున మాత్రము దక్షులగు మాన్యులు వాదింపఁగ లరు. వారిజోలి మనకేల?

సిద్ధాంతము.

ఏ మనుజున కీమూఁడు త్రోవలందు నేది మనసునకు సరిపడునో దాని ననుసరింపందగు. రెండవదాని దూషింపక యుండుటయేభక్తునిలక్షణము. కానియీమూఁడింటికిఁబరస్పరసంబంధము గలదు. వాని నెఱుంగుట యుత్తమము. ఈ భక్తివిషయముననే మతత్రయస్థాపకులు వేఱుమార్గములు త్రొక్కిరికాని ముఖ్యవిషయమున భేదము గానరాదు. భగవత్సేవచేయుటయందఱిమత సారము. సేవావిధులలో భేదములుగలిగినవి. కాఁబట్టియే మతములుమూఁడుగ నేర్పడినవి. ఇందుభక్తులు బహుమనుష్యులుగాఁ జీలిపోయిరి. ఒక్కొక్క పురాణమున నొక్కొక్క మతము ప్రధానముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఇందేవిధి ననుసరించినను ఫలము సమానము. భక్తి యన్నింటికన్న హెచ్చని జ్ఞానికన్న

భక్తుఁడే హెచ్చని చెప్పుటమాత్రము ప్రమాదమనక తప్పదు. అయితే భక్తిశూన్యుఁడు జ్ఞాని కానేరఁడు. జ్ఞానశూన్యుఁడు భక్తుఁడు కానేరఁడు. వైరాగ్యసంపద యీ రెండింటికి ఫలము. అది లేకున్నఁ బై రెండును దృఢములుగా నిలువఁజాలవు. కాఁబట్టి తోఁచినట్లు పలుకరాదు. జ్ఞానులు భక్తులే. భక్తులు జ్ఞానులే. వీరుభయులు వైరాగ్య సంపద గలవారే. వీరలకు మువ్వురకు భగవత్ప్రసాదమే యభీష్టఫలము. దాని కీమువ్వురును పాత్రులే. ఇందేదిగాని దృఢతఁ గాంచకున్న ఫలము శూన్యమేయగును. వేదోక్త కర్మాచరణము వ్యర్థమని, అది భగవంతునిఁ జేర్పఁజాలదని పలుకుట పాపహేతువు. వేదము భగవద్రూపము. తదుక్తకర్మములు ఫలింపకున్నఁ దక్కినవి ఫలింపవు. శాస్త్రముసుల్లంఘించుట భగవదాజ్ఞను నుల్లంఘించినట్లే.

శ్లో. య శ్శాస్త్ర విధి ముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిం. ౨౩
తస్మా చ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్య వ్యవస్థితౌ,
జ్ఞాత్వా శాస్త్ర విధానోక్తం కర్మకర్తు మిహార్హసి. ౨౪
శ్రీభగవద్గీత, ౧౬ అధ్యాయము.

నియమవిహీనమగు మాట నిష్ఫలము. భగవదాజ్ఞయు నట్టిదే. కాఁబట్టి యజ్ఞములు ఇతర శ్రుత్యుక్తకర్మములు చేయుటకన్న భగవన్నామస్మరణమే చేయఁదగినదని భక్తికే భగవంతుఁడు వశ్యుఁడని, తక్కినవి ఫలము నీఁజాలవని యుద్ఘోషించుట

తెలివితక్కువ.కర్మాసక్తుఁడుకూడ భక్తుడేయని యెఱింగిన నిట్లు వారు పలుకరు. ఏ కార్యములు విధ్యుక్తములు చేసినను భగవదర్పణబుద్ధిచేఁ చేయఁదగుననుట దీనిసారతాత్పర్యము. ఇంతకన్న నెక్కువ యించుకంతయు లేదు. ఇట్లుండఁగా వాదములు చేయుట, ఆశాస్త్రము తప్పు. ఈ శాస్త్రమే యొప్పని మనుష్యులు చెప్పఁదగదు. చర్మచక్షుస్సు గల మానవు లంతేసివారు కాఁజాలరు. అతీంద్రియుఁడు భగవంతుఁడు. ఇంద్రియవశులు మానవులు. కాన వీరు వేదములను దప్పులుపట్టుట తెలివితక్కువ యనుటకన్నఁ జెప్పఁదగిన దేమున్నది? భక్తజనులారా! భగవంతుని కరుణకుఁ బాత్రులమగుట కనేకమార్గములు గలవు. అందేదియే నాశ్రయింపఁజను. అన్నియు భగవంతుని కరుణకుఁ బాత్రులగునట్లు చేయ నేర్పడినవియే. అందెవ్వరికేది యాశ్రయింపఁదగునని తోఁచునో, పూర్వకర్మానుకూలముగ దానినతఁ డాశ్రయింపఁదగు. ప్రతికార్యమందును భక్తి యుండితీఱవలయును. ఏకర్మను నాచరించినను భగవదాజ్ఞచే నాచరించుచున్నవాఁడను, కర్తృత్వము నాకు లేదు, ఫలమునకు నే నర్హుఁడను గాను, ఫలము పరమేశ్వరార్పణము. అను స్వచ్ఛబుద్ధితో నేమార్గము నాశ్రయించినను గడతేఱును. కాఁబట్టి కర్మసిద్ధాంతముల దూషింపరాదు. భక్తి యన్నింటిలోనున్నది. అది లేకున్న నేకార్యము ఫలింపదు.

ఇంతట నీవిషయమును వదలి ప్రకృత కథాభాగమును బరిశీలింతము.

యశోద యీరీతిఁగా కుమారుని సామాన్యబాలునిగాఁ దలంచి యులూఖలమునకుం గట్టివేసి యిఁక నెందుఁబోయెదవో చూతును గదా? యని బెదరుగదురఁ బలికి తులిపితన మింకఁ జేయకుండఁగల బుద్ధివచ్చునని నమ్మి గృహకృత్యముల నొనర్పంబోయెను. శ్రీకృష్ణుఁడు నటఁదల్లియున్నంతసేపు భయపడిన ట్లుండి తల్లి కార్యాంతరమునఁ బోఁగానే మదిలో నిట్లూహించెను. చిరకాలమునుండి నారదు శాపంబునఁ గుబేరపుత్రులు నలకూబరమణిగ్రీవు లనువా రిరువురు నర్జునవృక్షంబులై (మద్దిచెట్లు) శీతాతపాది బాధలంగనుచుఁ జేయునదిలేరక దుఃఖించుచు శ్రీకృష్ణావతార మెప్పుడు జగమున నగు నాశాపమోక్ష మేకాలమున నగునాయని వేచియుండుట స్మరించెను. నా యాగమనమును గోరుచున్న వీరికి శాపవిముక్తిరూప ఫలమును బ్రసాదింపవలయు. ఈ రెండుచెట్లు జంటగానున్నవి. మాతల్లి నా నడుమునకు ఱోలుకట్టినది. దీని నీడ్చుకొనిపోయి యావృక్షముల నడుమఁజొచ్చెద. ఈయులూఖల మావృక్షాంతరమునఁ బట్టదు. నే నానడుమఁజొచ్చి దీనిని లాగెద. ఆవృక్షములు కూలు. శాపము కడచును. ఇదియ నాకర్తవ్యము. అని తలపోయు చుండెను.

యమళార్జునభంజనము.

శ్రీకృష్ణునకుఁ దగిన శాంతి యయ్యెఁగదా, ఇఁక మన యిండ్లలో దధిమొదలగునవి దక్కునని గోపికలు కొలఁది

నిమేషములందుండి తమకసిదీఱఁ గాంచి నాయనా! పాలుపెరుగు వెన్న కావలయునా. చాలునా. ఏమయ్యా గోపాలకృష్ణయ్యా. అమ్మ కట్టివేసినది! పరుగెత్తుము. చూతుము. మాయిండ్లలో వెన్న దిన్నట్లున్న దియా. అని పరిహాసవచనములు పల్కుచుఁ దమతమ యుండ్లకుం బోయిరి. బ్రహ్మాదులకుం గట్టుపడని శ్రీగోపాలబాలకుఁడు ప్రీతిచేఁ దల్లికింగట్టుపడి కర్తవ్యము నాలోచించి యిప్పుడెవ్వరును ఇట లేరు. మాయమ్మ యింటిపనులు చూచుకొనుచున్న యది. తడవు సేయరాదు. సురల నేనెట్లున్న వాఁడనో చూడవచ్చును. కార్య మాలస్యమగును. పరితపించుచున్న వారిని గాపాడుటయే నాకర్తవ్యము. నాయవతారఫల మిదియేకదా. ఇంక క్షణమైన నాలసింపరాదు. వేగముగ నామద్దులం గూల్పవలయు. ఆర్తుల మొఱ లాలించుటకన్న నేఁజేయవలసినపని యేమి? కృష్ణా యని మొఱ్ఱయిడుచున్న దీనులఁ గాపాడెద.

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతామ్.

అన్న నాప్రతిజ్ఞను సార్థకము చేయవలయుఁగదా యని యూహించి మెల్లమెల్లన నాయులూఖలము నీడ్చుకొని పోయెను. మందగమనమునఁ జప్పుడుగాకుండ నొరులకుఁ దెలియకుండంబోయి యా రెండు మద్దిచెట్లనడుమఁ దూఱెను. ఱోలు రెండుచెట్లకుఁ దగిలియుండెను. చిన్నికృష్ణుఁ డీడ్చినడుమఁ జొచ్చి యించుకముందునకు ఱోలు జరగున ట్లీడ్చెను.

రెండుచెట్లకు నానుకొని యున్నదిగాన ఱోలుముందునకుఁ
గృష్ణునిచే నాకృష్టముకాఁగా రెండుచెట్లును నేలంగూలెను.
శ్రీకృష్ణుఁడు తనకార్యముకాఁగా నూరకుండెను.

యశోద కొడుకు నులూఖలమున కెచ్చోటఁగట్టెనో యచ్చోటికిం జెంతనే యా మద్దిచెట్లజంట యుండెను. దాని చుట్టును విశాలమగు భూభాగము నిర్మలమైయుండెను. ఆనీడల గోపబాలు రాడుకొనుట యాచారమై యుండెను. ఎప్పుడైన గోపకులుగూడ నందుం గూరుచుండి యిష్టాగోష్ఠి జరపుట యలవాటు. కావుననే యాచెట్లనీడల గోపిక లులూఖలముల నునిచియుండిరి. బీద లందు ధాన్యము దంచుచుండువారు. ఆ యులూఖలముల నొకదానికే యశోద కొడుకుం గట్టివైచెను. పాప మాయశోద కొడుకు కిట్టివాఁడగునని యెఱుంగదు. ఎన్నిమాఱు లాత్మరూపమహిమములఁ దెల్పినను ఆమె తన్మాయామోహితురాలు గాఁబట్టి మఱచిపోవుచుండెను.

* ఇట్లు లా రెండువృక్షములు భూతలంబునం బడియెను. పడుటయే తడవుగా నందుండి రెండగ్నులు బయలువెడలి

---

* ఈకథ భాగవతము ననుసరించి వ్రాయఁబడినదని వ్రాసియుంటిని. రెండుమద్దిచెట్లను గూల్చెనని భాగవత విష్ణుపురాణముల యందున్నది. బ్రహ్మవైవర్తపురాణమునందు మాత్రము యశోద శ్రీకృష్ణు నులూఖలబద్ధునిం గావించెననియు, అట్లుచేయుంట ఆచెట్టుక్రిందనేయనియు నావృక్ష మొక్కటియేయనియు శ్రీకృష్ణుఁడాయులూఖలము నాచెట్టునకు దగిలించగనే యది పడెననియు నందుండి యొకపురుషుఁడులేచివచ్చి కృష్ణమూర్తిని బ్రార్థించె.

వచ్చునట్లు జ్ఞానసంపన్నులగు సిద్ధులిర్వురు బయలువెడలి కరయుగము జోడించి భక్తివినయంబులుట్టిపడ భగవంతునకు నమస్కరించి యిట్లువినుతించిరి. శ్రీకృష్ణా! పరమేశ్వరా! మహాయోగివి. నీవే యాదిపురుషుండవు. అందఱికంటె నుత్కృష్టుం

నవియు నాతఁడు నలకూబరుఁడనియు దేవలముని శాపంబున వృక్షమై యుండె ననియుఁ గనఁబడియెడు.

శ్లో. పపాత వృక్షస్సైలాభ శ్ఛిన్నం కృత్వా భయానకమ్.
సువేషః పురుషో దివ్యో వృక్షా దావిర్బభూవహ.

అనియుం, 'కుబేరతనయ శ్రీమాన్ నామ్నా యో నలకూబరః, జగామనందనవనం క్రీడార్థం సహ రంభయా...రతిభోగం ప్రకుర్వంతం దదర్శ దేవలో మునిః, నగ్నాం రంభాం ముక్తకేశీం పీనశ్రోణిపయోధరాం...తయాయుక్తం పులకితం నోత్తిష్ఠంతం స్మరాన్వితం, వృక్షత్వం యాహి పాపిష్ఠే త్యువాచ మునిపుంగవః, శశాప రంభాం కామార్తాం మానుషీ త్వంభవేతిచ. ౧౮ అధ్యాయము... కృష్ణాష్టోత్తర శతనామములందు "యమళార్జున భంజనః" యని కనుపట్టెడు. కావున భాగవతమననుసరించి యిది వ్రాయఁబడినది. రంభాశాపముగూడ మరల వ్రాయఁబడుట సూక్ష్మగాథయాటచే నని గ్రహింపఁదగు.

నలకూబర మణిగ్రీవకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. కృష్ణకృష్ణ మహాయోగిన్ త్వ మాద్యః పురుషః పరః, వ్యక్తావ్యక్తమిదం విశ్వం రూపం తే బ్రాహ్మణా విదుః. ౧. త్వ మేక స్సర్వభూతానాం దేహా స్వాత్మేంద్రియేశ్వరః, త్వమేవ కాలో భగవాన్ విష్ణు రవ్యయ ఈశ్వరః. ౨. త్వం మహాన్ ప్రకృతి స్సూక్ష్మా రజస్సత్వతమోమయీ, త్వమేవ పురుషోఽధ్యక్ష స్సర్వక్షేత్ర వికారకృత్. ౩. గృహ్యమాణై స్త్వ.

డవు. వ్యక్తావ్యక్తరూపమగు నీజగత్తు పరబ్రహ్మమగు నీస్వరూపమే. సకలభూతముల దేహములకు, అసువులకు, ఆత్మకు, ఇంద్రియములకు నీవే ప్రభువవు. భగవంతా! నీవే కాలస్వరూపుఁడవు. వ్యాపకుఁడవు. నాశరహితుఁడవు. ఈశ్వరుఁడవు. మహాప్రకృతివి నీవే. రజస్సత్వతమోమయియగు సూక్ష్మప్రకృతివి నీవే. నీవే సర్వాధ్యక్షపురుషుఁడవు. సర్వక్షేత్రవికారకర్తవు నీవే. కార్యములచే గ్రహింపఁబడియు నగ్రాహ్యుఁడవు. గుణసంవృతుఁడెవ్వఁడు గుణరహితుఁడవగు నిన్నెఱుంగఁ గలఁడు. పరబ్రహ్మమవై వాసుదేవుఁడవగు నీకు నమస్కారము. ఆత్మద్యోతగుణచ్ఛన్నమహిమముగల నీకు వందనములు. శరీరులయం దశరీరివగు నీ యవతారములు గనఁబ

మగ్రాహ్యో వికారైః ప్రాకృతైర్గుణైః, కో న్విహార్హతి విజ్ఞాతుం ప్రాక్సిద్ధం గుణసంవృతః. ౪. తస్మై తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ వేధసే, ఆత్మద్యోత గుణచ్ఛన్న మహిమ్నే బ్రహ్మణే నమః. ౫. యస్యావతారా జ్ఞాయంతే శరీరి ష్వశరీరిణః, తైస్తై రతుల్యాతిశయై ర్వీర్యై ర్దేహి ష్వసంగతైః. ౬. స భవాన్ సర్వలోకస్య భవాయ విభవాయ చ, అవతీర్ణోఽంశభాగేన సాంప్రతం పతిరాశిషామ్. ౭. నమః పరమ కల్యాణ నమస్తే విశ్వమంగళ, వాసుదేవాయ శాంతాయ యదూనాం పతయే నమః. ౮. అనుజానీహి నౌ భూమం స్తవానుచరకింకరౌ, దర్శనం నౌ భగవత ఋషే రాసీ దనుగ్రహాత్. ౯. వాణీగుణానుకథనే శ్రవణౌ కథాయాం హస్తౌ చ కర్మసు మన స్తవపాదయోర్నః, స్మృత్యాం శిర స్తవనివాసజగత్ప్రణామే దృష్టిస్సతాం దర్శనేఽస్తు భవత్తనూనాం. ౧౦. శ్రీ భాగవతే ౧౦. స్కం. ౧౧ అధ్యాయః.

-డుచున్నయవి. సాటిలేక సర్వాతిశయములై దేహముల యందంటక వెలయువాఁడవు. అట్టినీవు సర్వలోకములు పుట్టుటకు,వృద్ధియగుటకు నిపుడు అంశమున నవతరించి జీవుల నాశీర్వదించుచున్నవాఁడవు. పరమకల్యాణమూర్తీ! నిన్నుం గూర్చి నమస్కారణము లర్పించువారము. విశ్వమంగళకర్తవగు నీకు వందనము లర్పించువారము. వాసుదేవుఁడనం బ్రఖ్యాతివహించి శాంతరూపుఁడవై యదువంశనాయకుఁడవగు నీకివె మ్రొక్కలు. నీ కనుచరులమై కింకరుల మగు మమ్మనుగ్రహింపుము. ఋషియనుగ్రహమున నీదర్శనము మాకు లభించినది. శాపము తొలుదొలుత దుఃఖకరమయ్యెఁ బునరావృత్తిరహిత శాశ్వత పదప్రదాతవగు నీ సందర్శనము మావంటి యజ్ఞులకు లభింపఁజేసి తుదకు మహోపకారకరణ క్షమమైనది. ఆ మహర్షి శాపమే మాకుఁ గలుగకున్న భగవత్పాదసందర్శన భాగ్యము మాకుఁ గలిగియే యుండదు. స్వామీ! ఆ శాపరూపము నీకరుణ మిమ్ముం జూపఁగల్గినది. మహాత్మా! నీ సద్గుణకథనము చేయు వాగింద్రియమును, నీ పరమపావనకథల నాలకించు శ్రవణేంద్రియమును, నీసేవఁజేయు హస్తేంద్రియములను, నీకు నివాసభూతమగు జగత్తునకు నమస్కారముసమర్పించు శిరస్సు, స్మృతిగల మనస్సును, నీ రూపములఁ గనఁజాలుదృష్టిని మాకు బ్రసాదింపుము అని నుతించిరి.

ఈఘట్టమున శ్రీపోతనమహాకవి పద్యరత్న ముదాహ-

రింప బుద్ధిపొడమెడిని. దానిచమత్కృతి స్మరించుటయే భక్తుల కృత్యము. లేకున్న నామహాకవికి నష్టపడుదుము. కానఁ గృతజ్ఞతఁ జూపవలయును.

శా. నీ పద్యావళులాలకించు చెవులున్ నిన్నాడు వాక్యంబులున్, నీపేరం బనిసేయు హస్తయుగముల్ నీమూర్తిపైఁ జూపులున్, నీపాదంబుల పొంత మ్రొక్కు శిరముల్ నీసేవపైఁ జిత్తముల్, నీపైబుద్ధులు మాకు నిమ్ము కరుణన్ నీరేజపత్రేక్షణా.

మూలమున వాణీయని యేకవచనము కనుపట్టఁగా నిట బహువచన మేలయనఁగా వ్యాఖ్యానమందు, "అస్మత్సంగినాం సర్వేషా మిత్యభిప్రాయేణ బహువచనమ్" అని వ్రాయఁబడినది. దానిం జక్కఁగాఁ బరిశీలించినయే మహాకవి బహువచనమును బ్రయోగించెను గాని నలకూబర మణిగ్రీవు లిద్దరౌటఁగాదు. భక్తుల వాంఛితములు "సర్వేజనాస్సుఖినోభవంతు" అనియే గదా యలరారుచుండును. కాఁబట్టిపోతనమహాకవి వ్యాఖ్యానములను బరిశీలించి తెనిఁగించెనే కాని వ్యాఖ్యాత యభిప్రాయము గ్రంథకర్తది కాకపోవచ్చునని వానింబాడక తెనిఁగించినవాఁడు కాఁడని స్పష్టమగుచున్నది. గ్రంథకర్త భావమిదియని తెల్పువా? డెవ్వడు? గ్రంథకర్తయే శాశ్వతను. నశ్వత్థామవలె బ్రదికియుండి ఎవ్వరెవ్వరు పఠింతురో అం...

దుఁ దోఁచి నాభావమిది యని తెల్పుచుండవలయుఁ గాఁబోలు. ఇట్టి కువాదముల మనము లెక్కసేయక మూలార్థములను వివరించి బోధించినవ్యాఖ్యాతలకు సర్వదా నమస్కరించుచుండుటే మనకృతజ్ఞత. వేఱొక్కటి గానేరాదు. ఇఁకఁ గథాంశమునకు మరలుదము.

ఇట్లు వినుతించు భక్తులగు వారింజూచి భగవంతుఁడు కృపారసతరంగితాంతరంగుఁడై యిట్లు పలికెను. ఓభక్తులారా! మీరు నారదమహాముని సందర్శనంబున సంపదంధత్వముతొలంగ నన్నుం గాంచుభాగ్యము గలవారలైతిరి. నాభక్తులసందర్శనము వ్యర్థముగాదు. భవిష్యచ్ఛుభముల నొసంగును. సాధువులై మత్పదారవిందభక్తులై నిస్సంగులై సమచిత్తులగువారే నాప్రీతికిం బాత్రులు. వారినిదర్శించినవారే నన్నుసందర్శింపఁ గలరు. కావున మీరింక విగతశాపులై కుబేరుం గానంబొండు. నా భక్తియు మీకు స్థిరమయి యుండుఁగాక.

అనిపలుక నా నలకూబరమణిగ్రీవు లిరువురును నమస్కరించి శాపవిముక్తినొంది భగవంతుని సెలవొంది స్వస్థానములకుం బోయిరి.భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు యథాపూర్వముగ నందుండెను. పాఠకులారా! యీ నలకూబరమణిగ్రీవులెవరు? వీరికేల శాపమువచ్చెను?అనువిషయ మెఱుంగఁదగినదియే కదా. ఈగాథకుం బ్రాణమువంటి దదియేయని తెలియఁదగు.

నలకూబరమణిగ్రీవుల నారదముని శపించుట.

* కుబేరుఁడు శివమిత్త్రుఁడు ధనపతి యుత్తరదిగధిపతియొకఁడు కలఁడుగదా. అతఁడు తొలుత లంకాపురముననుండి రాజ్యమేలుచుండెను. రావణకుంభకర్ణులు వరగర్వితులై తన్నుఁ దిరస్కరింపఁ దండ్రియాజ్ఞచే నందుండుటమాని కైలాసంబునకేగి శంకరునారాధించి తదీయాఖండకరుణాపాత్త్రుఁడై దిగధిపతిత్వమంది యలకాపురమున నివసించి యుండువాఁడు. ఆ రాజరాజునకు నిరువురు తనయులుగలరు. వారిపేరు నలకూబర మణిగ్రీవులని. వారు శంకరకింకరులై యుండిరి. కాని పూర్వ జన్మ కర్మవశంబున మదోన్మత్తులై చిత్తజుకేళులందేల మదిఁగొని యిష్టానుసారము విహరించు నిందుబింబాస్యలంగూడి కైలాసభూధరవరంబునమందాకినీపయఃకల్లోలమాలికాడోలికలం దోఁగుచు నెందెందు విహరింపనిష్టముగలిగిన నందందు విహరించుచు వారుణీమదవిహ్వలులై యొడలెఱుంగక యుండిరి.

వారొక్కనాఁడు వియద్ధునీహ్రదంబుల విహరింప మనసులఁద్రిప్పిరి. వివస్త్రులై చేడియలట్టివారై తమతోనుండ జలక్రీడాసమాసక్తి నొడలెఱుంగక యుండిరి. దానికిం దోడు మదిరాపానము వారినట్టివారిఁగాఁ జేసెను. ఇట్లు వారశంకితస్వాంతముల విహరించుచుండ మార్గవశంబున నారదమహాముని

* ఈగాథ శ్రీభాగవతము పదవయధ్యాయము నుండియు సంగ్రహింపఁబడినది.

శంకరుదర్శింప నరుగుచు నచ్చోటికి వచ్చెను. తద్దర్శనంబున నాచే డియలు లజ్జాభరంబున నీరువెడలి వడివడిఁ దటమున నలంగారు మృదుచేలములం దాల్చిరి. నలకూబరమణిగ్రీవు లిరువురు నీరు వెడలిరాక వివస్త్రులై యందే యుండిరి. నారదముని వారి తెలం గెఱింగి వీరు మదోన్మత్తులు. వీరికి బుద్ధివచ్చునట్లు చేయవల యును ఊరక వదలిపెట్టుట వీరియభివృద్ధికి హేతువుగాదు. మనకేల యని పోవుట మహానులవృత్తికాదు. వీరు మదనక్రీడా తత్పరులై నన్ను గన్నింపనున్నవారు. దేహము తెలియక తదేకా గ్రమానసులై యున్నవారు. వీరు భగవదనుగ్రహ దూరులు గాఁదగిన ట్లున్నవారు. వీరికిం గల్గిన యీదుర్వృత్తిని వదలించి సద్వృత్తి నలవరించుట యని యోజించి వారింగూర్చి యిట్లుపలి కెను. పాఠకులారా! ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతశ్లోకములం దిలకిం పుఁడు.

న హ్యన్యో జుషతో జోష్యాన్ బుద్ధిభ్రంశో రజోగుణః,
శ్రీమదాదాభిజాత్యాది ర్యత్ర స్త్రీ ద్యూత మాసవః. ౮
హన్యంతే పశవో యత్ర నిర్దయై రజితాత్మభిః,
మన్యమానై రిమం దేహ మజరామృత్యు నశ్వరమ్. ౯

విషయంబుల సేవించువానికి బుద్ధిని బాడుచేయు రజోగుణంబునకంటె మిక్కిలియగునది వేఱొక్కటి లేదు. అట్టి రజోగుణం బావరించినచో నైశ్వర్యమదమునఁ గన్ను దెలియకుండుట, సత్కుల జననాహంకారము, కాంతారతియుం, జూదము, పానము తోడఁగా నలవడును. రజోగుణప్రధా నులు నశ్వరమగు నీశరీరమునకు జరామరణరూప బాధలు సంభవించునని

దేవసంజ్ఞిత మప్యంతే క్రిమివి డ్భస్మసంజ్ఞితం,
భూతధృక్తత్కృతే స్వార్థం కిం వేదనిరయో యతః. ౧౦
దేహః కి మన్నదాతు స్స్వం నిషేక్తు ర్మాతు రేవ వా,
మాతుః పితుర్వా క్రేతుర్వా బలినోఽగ్నే శ్శునోఽపివా.
ఏవం సాధారణం దేహ మవ్యక్త ప్రభవా ప్యయం,
కోఽభిద్వా నాత్మసాత్కృత్వా హంతి జంతూనృతేఽసతః. ౧౨
అసతః శ్రీమదాంధస్య దారిద్ర్యం పరమాంజనం,
ఆత్మౌపమ్యేన భూతాని దరిద్రః పర మీక్షతే. ౧౩
యథా కంటక విద్ధాంగో జంతో ర్నేచ్ఛతి తాం వ్యథామ్,
జీవసామ్యంగతో లింగై ర్న తథా విద్ధకంటకః. ౧౪
దరిద్రో నిరహం స్తంభో ముక్త స్సర్వమదై రిహ,
కృచ్ఛ్రం యదృచ్ఛయాప్నోతి తద్ధి తస్య పరంతపః. ౧౫

తలంచి నిర్దయులై యింద్రియములకు లోఁబడి, పశువుల హింసింతురు. మను
ష్య భూదేవ భూసురాది నామధేయములు గలదయినను ఈతనువు కడపట
కృమివిష్ఠా భస్మమయంబే యగును గాని వేఱొండు కాదు. అట్టిశరీరమునమ్మి,
తదర్థమై భూతములకు హానిచేయువాఁడు స్వార్థమేమని యెఱుంగఁ గలఁడు?
కాన నతఁడు నరకకూపమునం బడును. దేహ మన్నమిడువానికో,
తండ్రికో, తల్లికో, మాతామహునకో, ధన మిచ్చికొన్నవానికో, బలవంతునకో,
అగ్నికో, కుక్కకో, సొమ్మగు. అవ్యక్తమునం బుట్టి యందే నశించునట్టి
దేహము నాత్మగా భావించి జంతువుల హింసించువాఁడు మూఢుఁడు గాక
మఱెవ్వఁడగును.? శ్రీగర్వమున విఱ్ఱవీఁగు నసజ్జనునకు దారిద్ర్యము చక్కని
కాటుకవంటిది. దరిద్రుఁడు భూతములఁ దనవలెనే చూచును. ముల్లుగ్రు

నిత్యం క్షుత్క్షామదేహస్య దరిద్రస్యాన్నకాంక్షిణః,
ఇంద్రియాణ్యనుశిష్యంతి హింసాపి చ నివర్తతే. ౧౬
దరిద్రస్యైవ యుజ్యంతే సాధవ స్సమదర్శినః,
సద్భిః క్షిణోతి తత్తర్షం తమ ఆరా ద్వినశ్యతి. ౧౭
సాధూనాం సమచిత్తానాం ముకుందచరణైషిణామ్,
దర్శనాంతో భవే ద్బంధః పుంసో ఒక్ష్ణో స్సవితు ర్యథా.
ఉపేక్ష్యైః కిం ధన స్తంభై రసద్భి రసదాశ్రయైః. ౧౯
తదహం మత్తయో ర్మాధ్వ్యా వారుణ్యా శ్రీమదాంధయోః,
తమో మదం హనిష్యామి స్త్రైణయో రజితాత్మనోః. ౨౦

చ్చిన బాధపడువాఁడు ఇతరునకు ముల్లు గ్రుచ్చుకొనినచో గుఱుతులచే వాని బాధ యతనికింగలదని యెఱింగినచందమున ముల్లు గ్రుచ్చుకొననివాఁడు తెలియఁజాలఁడు. స్తంభావహంకారమదములఁబాసిన దరిద్రుఁడు యాదృచ్ఛికముగాఁ గష్టమొందు. అదియే యతనికి దపంబు. నిరంతర మాకలిచేఁ గృశించి యన్నమును వాంఛించుదరిద్రునకు నవయవము లుచితవృత్తిమాత్రమున శోషించుఁగాన నాతనికి హింస తొలంగు. అట్టివాఁడు ప్రయత్నములేకయే సాధుసంగమమునుబొంది తృష్ణయాని వేగమ తమంబుఁ బాయు. నేత్రముల యప్రకాశము భాస్కరదర్శనావధికమైన తెఱంగునసమస్వాంతులు శ్రీముకుందచరణములఁ గోరువారునగు సాధువులదర్శన మగువఱకే బంధమునిలువఁజాలును. అసజ్జనుల నాశ్రయించి ద్రవ్యమదోన్మత్తులై యుపేక్షావిషయులైన దుర్జనులం జేరఁగాననేల? ఇంద్రియములకు లోఁబడి స్త్రీవిజితులై శ్రీమదాంధులై సురారసము ద్రావి గర్వించిన మీయొక్క గర్వము నిదో యడఁగునట్లు చేసెద. దిక్పాలకుని కొడుకులైనను మీరు తమోగుణగ్రస్తులరై గర్వించి వస్త్రము లేకయుండుటయు నెఱుంగరైతిరి. కాఁబట్టి బుద్ధిలేని స్థావరంబులరై మీరు

యదిమౌ లోకపాలస్య పుత్రౌ భూత్వా తమః ప్లుతౌ,
న వివాస సమాత్మానం విజానీత స్సుదుర్మదౌ. ౨౧
అతోఽర్హత స్థావరతాం స్యాతాం నైవం యథాపునః,
స్మృతి స్స్యా న్మత్ప్రసాదేన తత్రాపి మదనుగ్రహాత్. ౨౨
వాసుదేవస్య సాన్నిధ్యం లబ్ధ్వా దివ్యశరచ్ఛతే,
వృత్తే స్వర్లోకతాం భూయో లబ్ధ్వా భక్తౌ భవిష్యతః. ౨౩
స ఏవ ముక్త్వా దేవర్షి ర్గతో నారాయణాశ్రమమ్,
నలకూబర మణిగ్రీవా వాసతు ర్యమళార్జునౌ. ౨౪

ఈ ఘట్టమున నేలోకోమహాకవి శ్రీపోతనామాత్యుఁడు మూలమును వదలి తత్సారమును మాత్రమే క్రిందిపద్యములలో వ్రాసెను.

"వ. ఆ మునీశ్వరుండు చూచి శపించువాఁడై ప్రతీతంబగు గీతంబుపాడె వినుము.

శా. సంపన్నుం డొరుఁ గానలేఁడు తనువుం సంసారము న్నమ్మి హిం, సింపం జూచు దరిద్రుఁ డెత్తువడి శుష్కీభూతుఁడై చిక్కి హిం,సింపం డన్యుల నాత్మకుం సములుగాఁ జింతించు

పుట్టఁగలరు. అందును నాయనుగ్రహమున దివ్యవర్షశతమునకుఁ దరువాత స్మృతికలుగు. అంత శ్రీవాసుదేవు సన్నిధింబొంది సాధువృత్తి గలుగ దేవత్వము నొంది భగవద్భక్తుల రగుదురు. అనిపలికి యాదేవర్షి నరనారాయణాశ్రమమునకుం బోయెను. ఆ నలకూబర మణిగ్రీవులే యచ్చట యమలార్జున వృక్షంబులుగాఁ బుట్టిరి.

నట్లౌటఁ దత్సంపన్నాంధున కంజనంబు వినుమీ దారిద్ర్య
మూహింపఁగన్.

వ. అని గీతంబుపాడి తనమనంబున.

క. కలవాని సుతుల మనుచును
గలకంఠులతోడఁ గూడి కానరు పరులం
గలలోనైనను; వీరికిఁ
గలక్రొవ్వడఁగించి బుధుల గలుపుటయొప్పున్.

వ. అని చింతించి విజ్ఞాన విశారదుండగు నారదుండు నలకూ
బర మణిగ్రీవులం జూచి మీరలు స్త్రీమదాంధులరు గావున
భూలోకంబున నర్జునతరువులై నూఱు దివ్యవర్షంబు లుండుం
డటమీఁద గోవిందచరణారవింద పరిస్పందంబున.

క. ముక్తులరై నారాయణ
భక్తులరై పరమసాధు భావశ్రీ సం
సక్తులరై సురలోక
వ్యక్తుల రయ్యెదరు నాదు వాక్యము కతనన్.

వ. అని యిట్లుపలికి నారదుండు నారాయణాశ్రమంబునకుం
జనియె."

భక్తవరులారా ! భాగవతమును దానియాంధ్రీకరణ
మునుజూడుఁడు. పోతనమహాకవి యీఘట్టమునఁ జాల సంకు
చితముచేసి నమూలార్థమును బద్యములఁ వ్రాసెను. తత్సార మిట
నగపడును. భక్తులు కథనుండి యెంత గ్రహింపఁదగునో యెంత

మాత్రము వ్రాసెనని తేటపడును. కథకంటెఁ దత్సారమగు నీతిని గ్రహించుట మేలని పరిగ్రహింపుఁడు.

*ఈ గాథయే శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నించుక భేదముగాఁ గనుపట్టుచున్నయది. మద్దిచెట్టొక్కటియే యనియు నందుండి పురుషుఁ డొక్కఁడు పుట్టెననియుఁ గనుపట్టెడు. ఈ భేదమును దెలుపక పైకథకుం బోరాదు. కాన వ్రాసెదను. యశోదాదేవి బాలగోపాలుని వెన్న దొంగిలించెనన్న హేతువుచే నిష్ఠుర మగు నాయర్జునవృక్ష మూలమునఁ గట్టివేసెను.

బద్ధ్వా వస్త్రేణ వృక్షే చ తతాడ మధుసూదనమ్,
బద్ధ్వా కృష్ణం యశోదా సా జగామ స్వాలయం ప్రతి,
హరి స్తస్థౌ వృక్షమూలే జగతాం పతి రీశ్వరః. ౧౨
శ్రీకృష్ణ స్పర్శమాత్రేణ సహసా తత్ర నారద,
పపాత వృక్ష శ్శైలాభ శ్శబ్దం కృత్వా భయానకమ్. ౧౩

అని మూలము.

ఇట్లు కోపంబున శ్రీకృష్ణుని మద్దిచెట్టునకుం గట్టివేసి తన్నింటికింబోయెను. శ్రీగోపాలబాలుఁడు గుటకలు మ్రింగుచు నందేయుండెను.

శ్రీకృష్ణస్పర్శమాత్రమున ఆ మద్దిచెట్టు మహత్తర శబ్దమొనరించుచు నేలం గూలెను. అందుండి మహాసుందరాకా

---

*ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ బదునాల్గవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

రము గలపురుషుఁ డొక్కఁడు విచిత్రరీతి నాశీర్వదించెను. వెం
టనే దివ్యవిమానము రాఁగా నందధివసింపఁ బోవుచుఁ బరా
త్పరుండగు శ్రీకృష్ణునకు నమస్కరించి సన్నుతించి తన యిచ్చం
బోయెను. రత్నాలంకార భూషితుఁడగుచు నా బాలకుఁడు
చిఱునవ్వు ముఖమున కలంకార మగుచుండ నందే యుండెను.

యశోదయు వృక్షపతనశబ్దము విని భీతచిత్తయై పరుగె
త్తుచుం బోయి బాలు నెత్తుకొని భుజాంతరమునఁ జేర్చి యేడ్చు
చున్న శ్యామసుందరు బుజ్జగించుచు నుండెను. గోపికలు తరు
పతన భయంకర ధ్వని నాలకించి యచ్చటికిఁ జెచ్చెఱ వచ్చిరి.
యశోదయు బాలు నెత్తికొని యింటనుండం గాంచి చిన్న పెద్ద
లెల్ల నాఁడేని యమ్మా! యిటు చేయుట పాడియా యెంత ప్రమాదము
జరగవలసి యుండెను. ఎట్లో తప్పినదమ్మా యని తూలనాడిరి.
శిశువునకు బాలగ్రహ బాధలు గలుగకుండ శాంతికృత్యములను
జేసిరి. అంతలో నూగసుందక కొండఅమ్మా! మిగుల వయస్సు
చెల్లిన పిదప నదృష్టవశమున నీకుమారుఁడు జనించెను. ధన
ధాన్యరత్నాదులు పుత్రహేతుకములుగదా. బాలు రందు
సుమతియుండఁ డనుట సత్యము. పిల్లలు భక్షింపని సౌభాగ్యము
నిష్ఫలము. నీవు పాలు పెరుగు వెన్న తినెనన్న కారణమున నిట్టి
కఠిన వృక్షమూలమునఁ గట్టివైచి గృహకార్యవశంబున నేగితివి
నీవుండ దైవవశమున వృక్షము పడియె. యింత పెద్ద వృక్షము పడి
నను యశోదాదేవీ! నీయదృష్టమున బాలుఁ డీతఁడు జీవించెను.

ఈ బాలుఁడే మృతుండైన నీగోకులమందున్న వస్తువులతో నీకేమి లాభము? అని భయముపుట్టఁ బలికిరి. భూసురులాబాలకు నాశీర్వదించిరి. వందిమాగధులు పురోవృద్ధికరగీతములు పాడిరి. పురోహితునిచే హరినామసంకీర్తనము చేయించిరి. ఇట్లు ప్రజలు తమకుఁ దోఁచిన కృత్యముల నొనరించి తమతమ యిండ్లకుం బోయిరి.

అంత నందుఁడు కోపంబున రక్తపంకజములభంగి లోచనములు వెలయ యశోదం గాంచి యిట్లు పలికెను. చండీ! యిప్పుడే, నాపుత్త్రునిఁ గంఠంబునఁ గట్టుకొని తీర్థయాత్రకుం బోయెదను. అటు నీకు సమ్మతము గాకున్న నీపుట్టినింటికిం బొమ్ము. నీతో నాకేమియుఁ బ్రయోజనము లేదు. నూఁలు నూతులకు సమాన మొక్కవాపిక యగు. శతవాపీసమ మొక్క సరస్సని పలుకుదురు. సరశ్శతములకంటె యజ్ఞ మెక్కుడు. యజ్ఞశతంబులకంటెఁ బుత్త్రుఁ డుత్తముఁడు. తపోదానంబు లొనరించి సంపాదించిన పుణ్యము జన్మాంతరమున సుఖము నీఁజాలు. పుత్త్రుఁ డిహపర లోకంబుల సుఖము నీఁజాలువాఁడు. పుత్త్రునకన్న నుత్కృష్టుఁడగు బంధువు జగముల నెవఁనికుఁ బుట్టియుండలేదు. పుట్టఁబోఁడనుట నిక్కము.

అని యిట్లుపలికి యశోద నిఁక నిట్టిపనులు చేయనని యంగీకరింప నామెతో నింట సుఖంబుండెను. యశోదా రోహిణులు గృహకర్మముల నియుక్తలై యుండిరి. అని నారాయణ

మూర్తి తెలుప నారదుం డిట్లు ప్రశ్నించెను. మహానుభావా! నారాయణా! సుందరాకారుండగు పురుషుం డొక్కండుద్భవించెనని చెప్పితివి కదా! వృక్షరూపియగు నాపురుషుం డెవ్వండు? గోకులమున నుండం గారణమేమి? పురుషుం డతండు వృక్షాకృతిం దాల్పం గారణమేమి? కరుణించి వచియింపుమూ యని విన్నపింప నారాయణుం డాదరమున నిట్లనియె.

నలకూబర శాపవృత్తాంతము.

శ్రీసమృద్ధిగల కుబేరనందనుండు నలకూబరుం డొక్కండు గలండు. ఆతండు సుందరాంగులలో సుందరాంగుండని లోక మెఱుంగు. వనితలలో రంభయను నచ్చర మిన్నయని జగద్విదితము కదా! ఆ నలకూబరునిపై రంభకుం బ్రీతి మెండుగ నుండు. కావున వారిరువురు పరస్పరమైత్రి నలరుచుండుట వాడుక. ఒక్కనాం డానలకూబరుండు రంభాసంయుతుండై విహారార్థము నందనవనమునకుం జనియెను. ఆ నందనవన ముద్యానరత్నమని పేరుం గాంచినది. అందు నిర్మలజలవినుతంబులగు సరోవరంబులు వెలయుచుండు. పరిమళపరిమిళిత పుష్పంబులెల్ల లతల నెలకొని యుండుట నది పుష్పోద్యాన మనియే ప్రఖ్యాతిం గాంచెను. ఆవనము నిర్జనముకదా? ఆ యుత్తమ తమోద్యానంబున సరోవరతటంబున నొక్క మఱ్ఱిచెట్టు పుష్పవాయువులచేం బరిమళవంతముగనుండె నం దానలకూబరుండు రంభంగూడి విహరింప నిచ్ఛగించి యందుం బుష్పశయనంబు

కల్పించి రత్నదీపంబుల వెలుంగున వెలయునచ్చోట విహరింపం బూనెను. అందుఁ జందనాగురు కస్తూరీకుంకుమ ద్రవముల నలరునొక యద్భుతవస్తువు సిద్ధపఱుపఁబడియె. ఆశయనము నలువలంకుల దివ్యకుసుమ మాల్యంబులు, దుకూలక్షౌమ వస్త్రంబులు కట్టఁబడియె.

ఆ దివ్యశయనంబున నలకూబరుండు మదనోన్మాదంబున రంభంగూడి యథామతి విహరించెను. అష్టవిధశృంగారములు, సమవృత్యక్రియ రతిభేదంబులు, షట్ప్రకార చుంబనంబులు, యథాస్థాన నిరూపిత రీతులు, అంగ ప్రత్యంగ సంయోగ త్రివిధాశ్లేషణంబులు,నఖదంత కరక్రీడలు, వెలయ నారసిక శేఖరుఁడు నలకూబరుఁడు విహరించెను. మఱియు నాతఁడు కామశాస్త్ర విశారదుండు కావున జలంబునుండి స్థలమునకు, స్థలమునుండి జలమునకుఁ దిరుగుచు, రతిసుఖార్ణవమున మునిఁగి తేలుచు నాశృంగారపురుషుఁడు స్వేచ్ఛఁగా సుఖ మనుభవించుచుండెను.

ఇట్లు రతిసుఖ జలనిధి మునిఁగి తేలుచున్న యానలకూబరుంగాంచి యాచెంత గాఢతర దీక్షంబూని తప మొనరించు దేవలముని ముక్తకేశియు నంబరవిహీనయునయి, యతిపీన శ్రోణిపయోధరయు, నఖదంత క్షతాంగియుఁ బులకాంచిత విగ్రహాయు, నయి, ప్రాణనాథుని వీక్షించుచు, సస్మితయునై సుఖార్ణవ నిమగ్నయు, వక్ర భ్రూభంగ సంయుక్తయు నతి

కాముకియునై యున్న రంభను గాంచెను. పతియు నారంభ రత్నకుండలయుగమునఁ జెక్కిళ్లువెలయ, విచిత్ర రత్నమాల్యంబులు, సురభికుసుమ దామములు తనువున కొకక్రొత్త చెలువు గలిగింపఁ, గింకిణీజాలములు ధ్వనింప, సిందూరబిందువు మోమునఁనొప్పఁ బులకిత తనూవల్లియై నలకూబరుం గూడి యుండెను.

అట్టితఱి దేవలముని విధివశంబున నాసరస్సునకు రావలసి వచ్చెను. ఆ మునిం గాంచి రంభాసమాలింగితతనుం డగు నానలకూబరుండు లేవఁడయ్యె. మునియు నతనిగర్వంబునకాగ్రహించి వీని కిపుడు తగినదండనము విధింపకున్న నింకను జెడిపోవునని యూహించి పాపిష్ఠా! వృక్షత్వము నొందుదువు యని శపించెను. కామాతుర యగురంభను గని యంగనామణీ! నీవు మనుష్యలోకమున జన్మింపుదువు యనియు శపించెను. అంతటో నూరకుండక రంభా! నీవు జనమేజయునకుఁ గామినివగుదువు. ఇదియె నీగర్వమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్త మని పలికి నలకూబరుం గని నీవు గోకులమున వృక్షరూపంబునఁ బుట్టుము. శ్రీ కృష్ణస్పర్శ మాత్రమున శాపవిముక్తి నొంది యథాపూర్వముగ నీలోకమునకు రాఁగలవు. ఓరంభా! నీవిం ద్రసంయోగమున మరల నిజలోకము నొందఁగలవు. అని యిరువురకు శాపమొసంగి తద్విముక్తిని బ్రసాదించి స్వాశ్రమమునకుం బోయెను. కుబేరతనయుండును నిజమందిరమున కరిగెను.

అని పలికి నారాయణమూర్తి నారదమునీ! నలకూబరు గాథఁజెప్పితి. ఇఁక రంభాచరిత్రము నించుక వచించెద. ఆముని శాపంబున భీతిల్లి రంభ చేయునదిలేక భారతంబున సుచంద్రుని మందిరంబునఁ బుట్టెను. మహాలక్ష్మీసమానత నొంది సుందరీమణియై యలరారెను. ఆ దుహితృరత్నము నా సుచంద్రభూపాలుఁడు సకలాలంకార సంయుతను గావించి జనమేజయ భూపాలునకు నిచ్చెను. ఆ సుదతీమణి జనమేజయభూపాలుని పట్టపురాణి యయ్యెను. ఆరాజచంద్రుఁ డారమణీమణిం గూడి వివిధ ప్రదేశంబుల విహరించెను.

* ఒకానొకతఱి నా జనమేజయభూపాలుఁడు హయమేధ మొనరింప దీక్షఁబూనెను. యజ్ఞాశ్వ మెల్లయెడలఁ దిరుగ శతమఖుండు దాని నపహరించెను. దాని నతనియింటనే కనఁబడకుండనుంచి తాను నందుండెను. ఆతనిపత్నియు యజ్ఞాశ్వము మనోహరముగా నుండునని దానిం జూడఁగోరి యొంటరిగాఁ బోయెను. ఇంద్రుఁడు యజ్ఞాశ్వ సమీపముననున్న రాజపత్నిని బతివ్రతనుగ నెఱింగియు బలవంతముగ రమించెను. ఆ విహార సుఖమున నింద్రుఁడు దివారాత్రుల నెఱుంగకయుండెను. ఆమెయు నింద్రసంభోగ మాత్రమున యోగబలంబున దేహమును త్యజించెను. ఇంద్రుఁ డంతఁ దెలిసికొని రాజభీతిచేతను, లజ్జచేతను స్వర్గమున కతివేగమ పోయెను. రాజును వార్తనెఱింగి

---

* ఈజనమేజయుఁడు పరీక్షిత్పుత్రుఁడు కాఁడని తెలియుందగు.

మృతభార్యాకళేబరమును గాంచి మిగుల విలాపము చేసెను. ఎట్లో యజ్ఞమును బూర్తిచేసి బ్రాహ్మణుల కనంత ధనమును దక్షిణగా నొసంగెను. రంభయు మానవదేహమును వదలి స్వర్గమునకుఁ బోయి నిజతనువు నొందెను. నారదమునీ! శ్రీకృష్ణకృతార్జునవృక్ష భంగకథను వివరించితిని. నలకూబర శాపమోక్షగాథను రంభావృత్తాంతమును దెల్పితిని. ఈ కృష్ణచరిత్రము పుణ్యప్రదము, జన్మమృత్యు జరాహరణము నగు.

పాఠకవర్యులారా! శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యమళార్జున భంజనమునఁ దనబాలలీలఁ దెలిపెను. ఆ గాథయంతయు వింటిరి. కథవినుటచేఁ దృప్తిపడుట న్యాయమా. తత్సారమును గ్రహింపవలయుఁ గదా! శ్రీభాగవతమునందు నలకూబర మణిగ్రీవులిరువురు *వనితలంగూడి వనవిహారము సల్పుచు నందుండు మందాకినీతుంగతరంగమాలికల దోఁగుచుండఁగా నారదుఁడు వచ్చెననియు, మునింగనినంత నా ప్రమదలు వివస్త్రలైయుంట సిగ్గుపడి వడివడి నీరువెడలి వలువలు ధరించిరనియు, మదిరాపానవశంబున నొడలెఱుంగని నలకూబర మణిగ్రీవులు లక్ష్మీజలంబుల వివస్త్రులైయుండఁగా వారింగాంచి కోపించి వృక్షములుగభూమి నవతరింపుఁడని శపించి శ్రీకృష్ణమూర్తి తనుస్పర్శంబున ముక్తి నొందుఁ డనియు శాపమోక్షము ప్రసాదించెనని చెప్పఁబడినది కదా? బ్రహ్మవైవర్తపురాణాంతర్గత శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ బదు

* స్త్రీజనై రనుగాయద్భి శ్చేరతుః పుష్పితే వనే-అని మూ.

నాల్గవ యధ్యాయమున నీవృత్తాంతమే వ్రాయఁబడుచుఁ గుబే రతనయుఁడు నలకూబరుఁడు రంభంగూడి నందనవనమున విహరించుచు నందున్న వటభూరుహమూలంబునఁ బుష్పశయనంబుఁ గల్పించి యందు రతిశాస్త్రపద్ధతి విహరించుచు నొడలెఱుంగక యుండఁ దత్సమీపంబునఁ దపంబుచేయు దేవలముని యారీతిం గాంచి నలకూబరు వృక్షంబుగమ్మనియు, రంభను మర్త్యలోకంబున జనియించి జనమేజయుఁడను రాజునకుం బత్నివై మహేంద్రసంయోగమున మరల స్వర్గమునొందు మనియు శపించె ననియుఁ దచ్ఛాపంబున నలకూబరుఁడు గోకులంబున నర్జునవృక్షమై జనించె ననియు రంభయు మర్త్యంబునఁ బుట్టె ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఈగాథయే విష్ణుపురాణమునఁ బంచమాంశమున నాఱవయధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినది. అందు,

కర్షతా వృక్షయో ర్మధ్యే తిర్యగ్గత ములూఖలమ్,
భగ్నా వుత్తుంగశాఖాగ్రౌ తేన తౌ యమళార్జునౌ. ౧౭
తతః కటకటాశబ్ద సమాకర్ణన తత్పరః,
ఆజగామ వ్రజజనో దదర్శ చ మహాద్రుమౌ. ౧౮
తయో ర్మధ్యగతం బద్ధం దామ్నా గాఢం తథోదరే,
తతస్తు దామోదరతాం స యయౌ దామబంధనాత్. ౨౦

అని వర్ణింపఁబడినది. ఈ గాథయు శ్రీభాగవతము ననుసరించియే యున్నది.

ఈగాథయే బ్రహ్మపురాణమున డెబ్బదియాఱవ యధ్యాయమున వ్రాయఁబడుచు విష్ణుపురాణ శ్లోకములే వ్రాయఁబడినవి. బ్రహ్మపురాణమునసుండు శ్లోకములే విష్ణుపురాణమునందు విశేషభాగములఁ జూపట్టెడు. కావున బ్రహ్మపురాణము విష్ణుపురాణమునకు మూలమని స్పష్టముగఁ దోఁచెడిని.

హరివంశమున విష్ణుపర్వమున నేఁడవయధ్యాయమునందు,
మధ్యాన్నిశ్చక్రాను తయోః కర్షమాణ ఉలూఖలం. ౧౬
తత్తస్య కర్షతో బద్ధం తిర్యగ్గత ములూఖలం,
లగ్నం తాభ్యాం సమూలాభ్యా మర్జునాభ్యాం చ కర్షచ.
తా వర్జునౌ కృష్యమాణౌ తేన బాలేన రంహసా,
సమూల విటపౌ భగ్నౌ సతు మధ్యే జహాస వై. ౧౭
నిదర్శనార్థం గోపానాం దివ్యం స్వబల మాస్థితః,

అని వ్రాయఁబడినది. ఇట్లు బ్రహ్మ విష్ణు భాగవత హరివంశము లొక్కరీతిగను బ్రహ్మవైవర్తముమాత్ర మొక్కరీతిగను ఈగాథను దెల్పుచున్నవి. ఇందేది ప్రమాణమను ప్రశ్నము చేయువా రుండకపోరనియు నేనెఱుంగుదును. సమాధానము సమంజసముగా వచించుట కష్టమే యనియు నాకుం దెలియును. కాని బుద్ధిమంతులై భక్తులై యొప్పువా రిప్పట్టున సంశయములపాలై మూలకథయందు బద్ధాదరులు కాకయుండఁ గలరని నే నమ్మఁజాల కున్నాఁడను. తోఁచినట్లు సమాధానము నించుక వ్రాయఁబూనెదను. నాపై నాగ్రహింపక మన్నింతురని వేఁడు

చున్నాఁడను. తొలుదొలుతఁ గథాసారమును జక్కఁగా వినుఁడు.

ఈగ్రంథమునుండి బహువిధ సద్విషయముల నేర్చుకొనఁదగియుండును; నలకూబరుఁడు కుబేరపుత్త్రుఁడు. కుబేరుఁడు దిగధిపతి. సుప్రసిద్ధ చరిత్రుఁడు. ఆతని కుమారుఁడు త్రిలోకముల రూపవంతుఁ డని ప్రసిద్ధిఁ గన్నవాఁడు. శంకర కింకరుఁడు. ఇంతియకాక ధనపతిపుత్త్రుఁడునగు. ఇట్టివాఁ డయ్యు నొడలెఱుంగకుండ నిర్జనారణ్యమున నందనవనమున నొక చెట్టు క్రిందఁ దావిహరించిన నెవ్వరికిని దెలియక యుండు ననుకొనియెను. తనమనస్సునకెక్కుం బ్రవర్తించు నారీమణిని దోడుకొనిపోయెను. ఇష్టానురూపముగ విహరింపఁ దొడఁగెను. ఆ కాంతయు రతిలంపటురాలు గాన నాయకుని మించెను. ఇర్వురును గామశాస్త్రమునఁ బాండిత్యము గలవారలే. పరస్పరానురాగమున నొడ లెఱుంగని వారలే. మనుష్యు లిందెవ్వరును నుండరనియు, నవిచ్ఛిన్నముగా నీసుఖప్రవృత్తి సాగుననియు వారి భావము. తమకుఁగల రతిశాస్త్ర పాండిత్యమును జూపసాగిరి. లోకమున నింతకు మించిన సుఖముకలదా యని విఱ్ఱవీఁగ సాగిరి. మనల నడ్డువా రెవ్వరని గర్వించిరి. సకలవిధశాస్త్రపద్ధతుల నవలంబించి విహరింపఁ దొడఁగిరి. దేవతలుగాన వారిని నిద్రాహారబాధలు పీడింపఁజాలవు.ఆగర్వమున వారు మఱింత క్రీడింప మొదలిడిరి. పుణ్యారణ్యముల మహర్షులు తపం బొనరించు

చుందురను మాటయు మఱచిరి. తమ కష్టము లేదనియే భావిం
చిరి. మోక్షసుఖము గూడ దీని కీడుగాదని యూహించిరి.
ధనగర్వము యౌవనగర్వము, ప్రభుత్వగర్వము, వీనినిమించిన
సౌందర్యగర్వము మున్నగువానిచే వారు స్మృతిదప్పిరి. ఈరీతి
వారికేళి సాగుచుండెను.

భగవంతుఁడు కర్మస్వరూపుఁడు. ఆమహనీయుఁ డెఱుఁగ
నిరహస్యములు లేవు. తత్ప్రవేశము లేనిచోటు వెదకినను లేదు.
ఎట్టియెట్టికర్మము లోకమున కుపకరించునో యేదేది లోకమున
కపకార మొనరించునో యామహనీయమూర్తి కెఱుక పడక
యుండదు. తాను సాక్షీమాత్రుఁడుగ నుండి యితరులఁ బ్రేరే
పించి యాయాకార్యములను జేయించును. వారనుభవించు
కర్మఫలములంగాంచి యానందించుచుండును. కర్మము లెట్టి
పని చేయుచున్నవో పరిశీలించుటే భగవత్కృత్యము. దాన
నేమిలాభమనిన లీలయే యని చెప్పుటకన్న వేఱొక్కటి కాన
రాదు. కావుననే కర్మసిద్ధాంతమును మించినదేదియు లేదు.

రంభానలకూబరులు కేవల తుచ్ఛసుఖమును బరమసుఖ
ముగా భావించిరి. దివారాత్రభేదములు లేక ప్రవర్తించిరి. దాన
న్గోడలెఱుంగని పాటుపడసాగిరి. ఇది లోకస్వభావము కాదని
తలంపరైరి. తమ్ముఁ గాంచినవా రేమనుకొందురో యనియె
ఱుంగరైరి. రతిశాస్త్రమే సకలశాస్త్రముల నుత్తమోత్తమమని
నమ్మిరి. తద్రీతి బంధాదుల నలవఱచుకొనుచు దానఁ బ్రముది

త్మాత్ము లగుచుండిరి. కాలోచితకర్మములు భగవత్ప్రార్థనాదులు మఱచిరి. సౌందర్యగర్వము వారిమనసుల నోలలాడు చుండెను. ఇంకనెన్నియోవిధముల వారు కుమార్గమున బ్రవర్తింపసాగిరి.

భగవంతుఁ డీవిధ మెఱింగెను. వీరికిఁదగిన ప్రాయశ్చిత్తము చేయ నూహించెను. నారదముని కత్తరుణముననే యెచ్చటికో ప్రయాణముచేయు నుద్దేశమును గల్పించెను. ఆమునియు నెచ్చటికో పోవుచు నాచోటికే వచ్చెను. గర్వముల(బ్రణయమ్ములఁ దమ్ముఁదా రెఱుంగని యారంభానలకూబరులు నారదాగమనమును బరికింపరైరి. తన్ను గాంచినంతనే లజ్జనొందక యిచ్ఛాభిరతి నున్నవారని నారదమునికిం దోఁచెను. వెంటనే వీరినిఁ గామాంధులగుటఁ దగినఫలము ననుభవించునట్లు చేయకున్న లోకమున కుపకారము కాదని నిశ్చయించెను. ఇట్టి దుర్వృత్తిగలవారి కీశాప ముపకార మొసఁగునని తలంచెను. ఈ వృత్తికి మొదటికారణము ధనమేకదాయని యూహించెను. దానిచేఁ గన్నులు వీరికిం గనఁబడ లేదని చింతించెను. దూర మాలోచించెను. నలకూబరునకు మిక్కిలి ఫలము నీఁజాలుశాప మొసఁగెను. కదలక యున్నచోటనేయుండి పక్షులు విణ్మూత్రములు విడువ నోర్చుకొని, శీతవాతాతపవర్షాదులవలని బాధల ననుభవించు వృక్షరూపము నొందుమా యని పలికెను. రంభ స్వైరిణి. కావున మనుజత నొందియుండ శపించెను. ఇట్లు శపించి యంతలోఁ దనస్వభావమగు దయ నాశ్రయించెను. దుర్వృత్తికిం దగినఫల మనుభవింపఁ జేసితిని. ఇఁకఁ దద్విముక్తిని బ్రసాదింప

కున్న మేలు లేదని యాలోచించి వారిప్రార్థనమున కెదురుచూడకయే శ్రీకృష్ణస్పర్శమాత్రమున శాపమునశించు. నిజపదము నొందెద వని నలకూబరునకు, మహేంద్రసంగమమున నిజలోకప్రాప్తి గలుగునని రంభకు, శాపవిముక్తిని బ్రసాదించెను. తన దారిం బోయెను. ఇంతతో నీకర్మము ముగియలేదు. శ్రీకృష్ణావతారమున భగవంతుని నులూఖలమునఁ గట్టునట్లు యశోదను బురికొల్పెను. మహేంద్రుఁడు యజ్ఞాశ్వమును హరించునట్లు, అచ్చటి కారాజపత్ని వచ్చునట్లు. పురికొల్పెను. ఇట్లందఱి నాయాకాలమునఁ బురికొలిపినది కర్మమే కదా! ఇంతటి శక్తి దానికిం గలుగుటకుం గారణము భగవత్స్వరూపమగుటం బట్టియే గాని వేఱొకహేతువున గాదని యెఱుంగవలయును. ఇట్టికర్మము నెవరు మీఱిపోవఁ జాలుదురు? దానిని మించుట భగవంతుని మించఁజూచుటయేయని యెఱుంగుటుత్తమము. కర్మపరతంత్రుఁడై జీవుఁడు పరిభ్రమించుచుండును. ఇట్టిచోఁ గర్మఫలములను దా నొందఁగోరుట యవివేకముగదా!

దీనిచే నెట్టికృత్యమైనను లోకసమ్మతముగా నుండవలయుననియు, స్వభావమునకు విరుద్ధమగు కృత్యము నీచఫలము నొసఁగుననియు, నెట్టివాఁడైనను లోకహితవృత్తి నెఱుఁగవలయునే కాని ధనబలమునఁగాని, యధికారబలమునఁగాని ప్రవృత్తి వీఁగరాదనియు, దాననతనికిఁ జేటు వాటిల్లక తప్పదనియు, నతని దుష్కృత్యమే యతనికిఁ బ్రతిఫలమును గల్గించును గాని యితరుఁడు కర్తకాఁడనియు, నట్టితఱి నితరులనిందించుట కేవల

మజ్ఞానమనియు గ్రహింపఁదగినవిషయములు. ఇంతియగాక "అతిసర్వత్రవర్జయేత్త" నుట యథార్థమనియు నూహింపఁదగిన విషయము.

నారదముని తనకపకారముచేయని రంభానలకూబరుల శపించుటపాపముకాదా యని యొకయాక్షేపము రావచ్చును. ఆక్షేపము చక్కనిదేకాని యసూయచేఁ జేయఁబడినది కాదు. మహర్షులు లోకోపకారమునకై తపోధనంబును వ్యయించుచుందురు. భగవదాజ్ఞానుసారము ధర్మము నడచుచున్నదా లేదాయని పరీక్షించుచుందురు. వారియందు భగవత్కళ మెండుగ నుండును. తద్బలమున వారు త్రిలోకములఁ గ్రుమ్మరుచుందురు. వారి దర్శనముననే యెట్టివారికైన మర్యాదగాఁ బ్రవర్తింపకతప్పదను నూహజనించును. దుష్టరాక్షసులుగూడ నారదాదిమహర్షులం గాంచినంతనే ప్రత్యుత్థానాభివందనములు గావించుచుందురు. దానికిం గారణము తదీయదివ్యతేజస్సుగాని వేఱొక్కటి కానరాదు. అట్టివారిఁ గాంచినపుడే గర్వించినవారితరుల నెట్లుగా సమ్మానింతురో వచింపనేల? అట్టివారికిఁ దగినఫలము కల్పించుట వారిపని. వారికి శాపానుగ్రహశక్తి కలదు. అట్టిమహాత్ములఁ జూచియుఁ గేవలమింద్రియలోలత మెలంగుట పాడికాదుకదా. కాఁబట్టి యట్టివారిని గాంచి వీరిజోలి మనకేలయని యూరకున్నచో వారు కేవలేంద్రియసుఖపరవశులై జ్ఞానము క్రమముగ క్షీణింపఁ జెడుదురు. వారి కామాంధత్వమును దొలఁగించి విజ్ఞానసంపన్నులను

గాఁజేయుట మహాత్ముల నైజము. ఇంతియకాక నారదాదిమహా ర్షులు భగవన్నియుక్తాధికారివర్గమునఁ జేరినవారు. కావుననే యెట్టిదుష్టకార్యములు జరగుచున్నను వారెఱింగి తమచేతనైన నివర్తింపఁజేయుదురు. చేతఁగాకయున్న భగవంతునిం బ్రార్థింతురు. కాఁబట్టియే నారదముని వారింగాంచి మనకీజోలియేలని యూరకపోవక వారికి శాపమొసంగెను. శాపమిచ్చి తనయిచ్చఁ బోయెనా లేదు. వారి ప్రార్థనమునకు వేచియుండక తన్మోక్షము తానే తెలిపెను. కరుణాపూర్ణుఁడుకాక నారదముని క్రూరాత్ముఁ డగునా? ఇంతియగాక యిట్టివారు చెక్కుచెదరి భూతలమున నుండినఁగాని భగవదవతారము గలుగ నవకాశము లేదు. భగవంతుఁడు సామాన్యవేషమున నవతరించినను దన్మహిమము అనన్యసామాన్యముగానుండునుగాన నందఱు భగవంతుఁడని నమ్మరు. అట్టి మహిమమును జూపుట కిట్టివారుండక తప్పదు. అనేకవిధముల భగవదవతారము లోకము నుద్ధరించును. ఇన్ని హేతువులఁబట్టి యూహించిన నారదమునికి దీనఁ బాపమురాదు. విశేషించి యిట్టిదుష్కృత్యముల నొనరింపరాదని లోకులకు గుణపాఠముచెప్పిన పుణ్యము కల్గును.

ఇంక నారదముని శాపమిచ్చెనా దేవలమునియా యన్న శంకయొకటి యున్నదికదా. ఇట్టిశంకల కవకాశము పురాణము లయందుఁ బెక్కుతావులఁ గానంబడుచుండు. పురాణముల తాత్పర్యము నీతి నుపదేశించుటయేగాని వేఱుకాదు. భిన్నభిన్న కాలములలోఁ బురాణములు చెప్పఁబడినవి. బ్రహ్మ విష్ణు శ్రీభాగవత హరివంశము లొక్కరీతిగా వచించినవి. శ్రీకృష్ణజన్మ

ఖండము వేఱొకరీతిగా వచించినది. కాని యిన్నింటి నుండి తేలినసారాంశ మొక్కటియే. ఒక్క చరిత్రమే యెన్ని పర్యాయములలో ఎన్నియుగములలో జరగియుండునో వచింప నశక్యము. ఇంతకన్న నెక్కువ సమాధానము చెప్పుట యనవస రము. శ్రీకృష్ణావతారగాథల బోధించు పురాణములయందెల్ల బ్రహ్మవైవస్వతపురాణము ప్రధానము. అందు శ్రీకృష్ణజన్మ ఖండ మనేకాంశములఁ దెలుపును. అందున్న యీగాథ ప్రమా ణము కాదనిభక్తులన వీలుండదు. భాగవతాదులే యప్రమాణ ములా యన్నను అగుననుటయుఁ బాపహేతువు.

భాగవతమున నలకూబరమణిగ్రీవులు పెక్కుమంది స్త్రీలంగూడి విహరించుచున్నట్లు చెప్పఁబడినది. శ్రీకృష్ణజన్మఖం డమున నలకూబరుఁడు రంభంగూడి నందనవనమున విహరించు చున్నట్లు చెప్పఁబడినది. శ్రీమద్రామాయణమున నుత్తరకాం డమున రంభారావణసంవాదము కనఁబడియెడు.అందు రంభనల కూబరునం దతిశయ ప్రీతిగలదాననియు, నతని సుఖ మొందఁ జేయ నరుగుచున్నదాన ననియుఁ జెప్పినట్లు కనుపట్టు. దీనిచే రంభానలకూబరమైత్రి స్పష్టమగును. యమళార్జునభంజనము సుప్రసిద్ధ గాథ కదా యన్న భాగవతము సుప్రసిద్ధమగుట నాక థయుఁ బ్రసిద్ధిగాంచినది.ఈ రెండుగాథలును ఒక్కనీతినే బోధిం చును. మొత్తముమీఁద శ్రీకృష్ణసంస్పర్శమాత్రమున శాపవి ముక్తిగల్గుట దీనిసారము.ఇదియన్నింటియందు సమానము.ఇంత మాత్రము గ్రహించిన నెట్టిశంకలు మనసును బాధింపవు. లేని

పోనిశంకలకు మనసు చిక్కునట్లుచేసిన భక్తికిఁ జేటు వాటిల్లుట యే గాని ఫలమేమియుఁ గానరాదు. కావున భక్తులంత అట్టి కుశంకలకుఁ జోటు మనస్సుననుంచక భగవద్దివ్యకథాసుధారసమును గ్రోలఁ బ్రయత్నించుట మిక్కిలి యవశ్యకృత్యము. శంకలపై శంకలు ప్రశ్నములపైఁ బ్రశ్నములు సమాధానములపై సమాధానములు ఇట్లు పన్నుటవలన లాభమేమీలేదు. కావున నార్యమహాశయులు భక్తిరసముం గ్రోలఁ దలంపవలయును.

భగవంతుఁ డిప్పట్టున నమానుషాద్భుతచర్యచేఁ దన సర్వకర్తృత్వమును వెల్లడిచేసెను. ఇట్లుచేయుట దంభముకాదా యనరాదు గోపాలబాలుఁ డీతఁడన్న మందబుద్ధి నశించి కొంత అయిన భగవంతుఁడని కనుఁగొని తరింతురని భగవదాశయము. బాలకృష్ణుఁ డులూఖలమును మద్దిచెట్ల మధ్యభాగమున నునిచి లాగినంతమాత్రమునఁ జెట్లుక్రిందఁబడునా యని కొందఱా క్షేపింతురు. మానవశక్తిచే భగవంతుని దివ్యశక్తి యేతన్మాత్రమని యూహించుట కడునశక్యమని వారు గ్రహించినవారు కారని తెలియవచ్చెడిని. లేకయున్న శ్రీపరాత్పరునికృత్యము ననుమానింప వీలున్నదా! ఒక్క చిన్న పదార్థము కొండలను భేదించును. దానినే మనము పిడుగందుము. పిడుగొక పదార్థమాయని వాదించువారు కొందఱుగలరు. ఆచర్చ యిటచేయరానిది. వారు నన్నుంగూర్చి నవ్వనిండు. అత్యల్పపదార్థమగు వజ్రము చేతను భేదింపఁబడదు. కొండంత జంతువును (ఏనుఁగును) చిన్న సింగము ఛేదించును. ఒక్కమూలిక ఇనుమును బంగారముగాఁ

జేయును. ఒకచిన్నివస్తువు ప్రాణముతీయు గరళము నమృత
ముగాఁ జేయును. ఒక్కనిర్మాల్యపదార్థము ఎంత పెద్దవృక్షము
నైనను మూలమున నిడినంతమాత్రమున నశింపఁజేయును. ఇన్ని
యు మనము కన్నులారఁ గాంచుచున్నారము. ఇట్టిశక్తి
యావస్తువుల కెక్కడనుండివచ్చెను? ఇన్నిశక్తుల నొసంగువాఁ
డెవ్వఁడు? మయూరమునకుఁబింఛము, కలరవమునకుఁ గంఠము,
సర్పమునకు మణి, ప్రసాదించిన భగవంతుఁడు లోకమున సృష్టి
యందుఁ దనకుఁగల యనన్యసామాన్యశక్తిని దెలుపఁ లేఁడా? అట్టి
భగవంతుఁడు రెండువృక్షములఁ గూల్చెననుటయొకతుచ్ఛకార్య
మేకాని గొప్పకార్య మెట్టులగును? బ్రహ్మాండముల నిర్మించు భగ
వంతున కొక్కటి యసాధ్యముండునా? వేసవికాలమునఁ దన కిర
ణజాలంబుల నెల్లరఁ బరితప్తులను జేయు భాస్కరు నొక్కనిమ
సమునఁ జిలుత మేఘ మాచ్ఛాదించును. దీనియర్థ మేమి? నాక
న్న మిన్న లేఁడన్న యహంకారము వలదనియే గదా. అట్టివాఁడు
కృతకృత్యుఁడు కాఁడనుట కిట్టియుదాహరణములు భగవన్ని
ర్మితము లెన్నియున్నవి? వానిం జూచియైన మనము భగవచ్ఛక్తి
నెఱుంగఁజాలమని నేర్చుకొనకుండుట యొకసాహసము కాదా.
తుచ్ఛవృక్షము లననేల? సకలబ్రహ్మాండముల నున్మూలింపను,
యథారీతిగా నిలుపను, క్షణమాత్రమున సృజింపను నేర్చిన భగ
వంతున కొకకార్యము శక్యము, వేఱొకకార్య మశక్యమనియు
వచించుట పిచ్చితనముకాదా? కావున నట్టిదుర్వాదములఁ
గల్పించుకొనక భగవత్తత్వము మనకేమాత్రము తెలియద

నియుఁ బ్రకృతివిశిష్టుఁడగు పరమాత్మ నిజలీలాకల్పిత బ్రహ్మాం డముల నాడించుచు వినోదించుచుననియు నెఱింగి మమ్ముద్ధరింపు మాయని ప్రార్థించి తచ్చరణారవిందముల భజించుట యొక్కటి తప్ప మనకుఁజేయఁదగు కృత్యము వేఱొకటి గానరాదు. కాఁబట్టియే,

సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ,
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః.

భగవద్గీత ౧౮ అ. ౬౬ శ్లో.

అని భగవంతుఁడు వచించెను. "మామేకంశరణంవ్రజ" అనుచో ఏకం అద్వితీయం మాం శరణం వ్రజ=అనునర్థమునే గ్రహింపవలయుఁగాని మామేకంశరణంవ్రజ=అనునర్థమును బరిగ్రహింపరాదు. అట్లుపరిగ్రహించుచో నితరదేవతాతిరస్కారము చేసినట్లగును. సర్వదేవతాస్వరూపుఁడనగు నన్ను నాశ్రయింపుమా యనునర్థము సమంజసము కాదనుట వెల్లడిపట్టుద లయే యగునుగదా. కాఁబట్టి యఖండదివ్యస్వరూపుఁడగు శ్రీభగవంతు నారాధించుట యనఁగాఁ వదుత్తరీతి మెలఁగుటయే కదా. దానిని మించినధర్మము వేఱొకఁ డుండునా?

ఆర్యవర్యులారా! ఈగాథనుండి గ్రహింపఁదగిన విషయము లనేకము లున్నయవి. అందు నాకుందోఁచినవి నాలుగు మాటలు వ్రాసితిని. తక్కుంగలసీతులు మీారే గ్రహింపఁగల రన్న నమ్మకమున నిఁకఁ బెంచి వ్రాయక విరమించి ప్రతి'కభగవ

లీలలను వ్రాయుచున్నవాఁడను. ఈభగవల్లీలలను దలంచియే యొకానొక భక్తాగ్రగణ్యులు కవితార్కికసింహ బిరుదాంచితులు సర్వతంత్రస్వతంత్రులు, 'వేంకటనాథార్యు లనఁబడు వేదాంతదేశికులు వినుతించిన శ్లోకములవ్రాసి యీగాథను ముగించుచున్నవాఁడను.

శ్లో. పరివర్తితకంధరం భయేన
స్మిత ఫుల్లాధర పల్లవం స్మరామి,
విటపిత్వ నిరాసకం కయోశ్చి
ద్విపులోలూఖలకర్షకం కుమారమ్. ౭

నికటేషు నిశామయామి నిత్యం
నిగమాంతై రధునాపి మృగ్యమాణమ్,
యమలార్జునదృష్ట బాలకేలిం
యమునాసాక్షిక యౌవనం యువానమ్. ౮

గోపాలవింశతి.

భాండీరవనమున రాధాదేవి శ్రీకృష్ణునిఁ బెండ్లియాడుట.

శ్లో. రాధారాధిత విభ్రమాద్భుతరసం లావణ్యరత్నాకరం
సాధారణ్య పదవ్యతీత సహజస్మేరాననాంభోరుహం,
ఆలంబే హరినీల గర్వగురుతా సర్వస్వ నిర్వాపణం
బాలం వైణవికం విముగ్ధమధురం మూర్ధాభిషిక్తం మహః.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

పాఠకులారా! శ్రీ బాలకృష్ణుని లీలలు కొన్ని చదివితిరి.

తద్రసాస్వాదన పరిణతస్వాంతుల రైతిరి. ఇఁక నద్భుతమగు నొక్క గాథను జదువఁగలరు. ఆగాథ వాస్తవముగా నక్కజ మును బుట్టించియే తీరును. అదికల్పితమని భావింపకుఁడు. సాధారణముగా మనము భాగవతముచదువ నలవాటుపడితిమి. అందిట్టికథలు కానరావు. శ్రీకృష్ణలీలలు భాగవతమునఁ జాలిన న్నిలేవు. గ్రంథాంతరములయం దనేకగాథ లున్నవి. శ్రీ కృష్ణా వతారమున రాధాదేవియే మహాలక్ష్మి. మహాలక్ష్మియే రాధా దేవి. శ్రీ కృష్ణకర్ణామృతమును బఠించియే యుందురు. ఆ గ్రం థకర్త లీలాశుకులని పేరుగాంచెను. ఆ మహాభక్తుని చరిత్ర మించుక వినవలసియుండును. రాధాంబికా ప్రస్తావమున నాది వ్యపురుషునిఁ జెప్పవలసిన యవసరము కల్గినది. ఈగాథ యేపురాణములోనిదనిమాత్రము ప్రశ్నింపకుఁడు. శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతపాఠమున స్పష్టమగును.

లీలాశుకవృత్తాంతము.

శుకనాముఁడనుఁ డొక భూపాలుఁ డుండెను. ఆ మహీంజాని నిరంతరమృగయారతుఁడై వనముల సంచరించువాఁడు. ఒక్క తఱి నుక్కుమిగులు భటులంగూడి చటులతర ఘోటకము నెక్కి వింధ్యారణ్యముల సంచరించు చుండెను. వివిధ మృగవ ధము చేయుచు నంతకంత కెక్కుడగు వేఁటతమకంబున నామ హాటవిం దిరుగు రాజు మహావృక్షచ్ఛాయ నాసీనములగు మృగ యుగ్మముం గాంచి వింటబాణము సంధించి తిగిచియేయ నాత్రే

టున నందొక కృష్ణమృగము ప్రాణంబులవదలుచుఁ గృష్ణా యని యాక్రోశించెను. ఆధ్వనిచే నన్నిదిక్కులు కృష్ణా యన్నట్లును, వృక్షములు పక్షులుంగూడఁ గృష్ణా యన్నట్లును రాజు చెవులం బడియెను. ఆకాల మహిమ మెట్టిదో తెలియరాదు గాని యాక్షణమున నారాజునకు శ్రీకృష్ణనామమున ననురక్తి కల్గెను. వెంటనే తాఁజేసినపని మంచిదికాదని తోఁచెను. మృగవధ మందుఁ గూడనిపని యనునూహ గలిగెను. మాంసాహారములేక తృణములఁదిను సన్మృగముల హాయిగాఁ జల్లనినీడవిశ్రమించిన వానిం గొట్టుట న్యాయముకానేకాదని స్ఫురించెను.అందును జంటగానుండుతఱి నొకదానినేయుట మహాపాతకంబని స్ఫురించెను. దీని నెట్లుపాపుకొందునా యను స్మృతి కల్గెను. ఈ క్రూరకార్యజనిత మహాపాపమును దదీయవక్త్రోద్గత శ్రీకృష్ణశబ్దస్మరణముననే దొలఁగించుకొనుటొప్పునన్న సిద్ధాంతము మనసునఁ దట్టెను. ఇదితప్ప నితరోపాయము లేదనియు నొకమాట యెట్లో మదినుదయించెను. వెంటనే ధనుశ్శరముల నేలవైచి కృష్ణా నన్నుద్ధరింపుమాయని కేకవేసెను. అంబరమునుండి యిదియేనీకుఁ దరణోపాయము. వేఱుమార్గము లేదనుమాట వినఁబడియెను. అంత నతఁడు భటులం బంపి తా నసువులఁ దిరుగుచుఁ బ్రాణముల వదలెను.

అంతట నతఁడు లీలాశుకుఁడన జన్మించెను. పుట్టినప్పటినుండి సంసారవాంఛ వదలి భగవన్నామ పారాయణ పరాయణత్వముననే కాలము గడపుచుండఁగా నెవరోయొక మహాత్ముఁ

డు గోలోకవృత్తాంతము నెఱింగించి శ్రీకృష్ణమహిమమును దెల్పెను. తదుపదేశముననే భగవల్లీలలు కరతలామలకమువలె దృగ్గోచరము లగుచుండెను. ఏలీల యెదుట గనఁబడునో దాని యర్థము నొక్కశ్లోకమునఁ జెప్పి భగవంతు నారాధించువాఁ డయ్యెను. శ్రీకృష్ణావతారమున భగవంతుని శృంగారచేష్ట లెన్నిగలవో యన్నియు నాలీలాశుకుఁడు వర్ణించెను. ఇట్లు కొంతకాలము కాఁగా నొకమహాపురుషుఁడు పోడసూపినవాఁడై! శ్రీకృష్ణభక్తుఁడవే. కాని పాపపర్వతములు నశింపలేదు. మూఁడవ జన్మమునఁగాని భగవత్పదము నొందఁజాల వనిచెప్పి యదృశ్యుఁడయ్యెను. అక్కటా! యని శ్రీరాధామాధవ పాదారవిందముల ధ్యానించుచుఁ బ్రాణముల వదలెను.

మఱుజన్మమున జయదేవుఁడన రాజవంశమున జన్మించెను. అందష్టపదముల నొక్కొక్కగేయముగా శ్రీరాధామాధవునే వినుతించెను. రాధామాధవుల శృంగారచేష్టలన్నియు నందు వర్ణింపఁబడినవి. ఆజన్మమున భగవంతుఁడు దూరముగా నున్నట్లగపడియెను. ఎట్లో ఆజన్మమునుగడపి మృతినొంది నారాయణతీర్థులన జన్మించెను. కర్మసన్న్యాస మొనరించెను. మృసంగమువాయించుచుఁ దరంగములనఁబడు గేయములఁ బాడుచుఁ బోవుచుండ శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పాదారవిందముల గజ్జెలుధరించి నృత్యముసేయుచు వెనుకకుఁ బోవుచుండెను. ఇట్లు పోయి పోయి శ్రీకాశీక్షేత్రమున మణికర్ణికాఘట్టమున శ్రీభగ

వంతుఁడు గంగలోఁబడఁగా నీతఁడును గంగలోఁబడి శ్రీభగవంతునియం దైక్యమయ్యెను.

ఇట్టిమహనీయుఁడు కర్ణామృతములయందు రాధాదేవిని ప్రధానముగా వర్ణించెను. గోలోకమున రాధాదేవియే భగవంతుని భార్య. ఆమెయే పరాశక్తి. సమస్తలోకపాలిని యారాధాదేవియే. కావున నోపాఠకోత్తములారా! శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున రాధాప్రధానముగ భగవల్లీలలు వర్ణింపఁబడినవి. మీారింతకుముందే రాధాదేవికిం గల్గిన శాపమును జదివియుంటిరి. ఆగాథను మఱువకుఁడు. ఆరాధాదేవియే శాపాంతమున శ్రీకృష్ణునిం బెండ్లియాడెను. ఆచరిత్ర మిందుఁ దెలుపం బడును. కావున భక్తియుక్తస్వాంతముల నాలకింపుఁడు.

* బృందావనము గోలోకమున శతశృంగపర్వతము చెంత శ్రీరాధామాధవులకు విహారయోగ్యంబయి గోలోకము నావరించి వలయాకారముగాఁ గనఁబడుచుఁ బరమపవిత్రమై సుఖసంపదల కాటపట్టగునదియని ప్రథమభాగంబునఁ జదివితిరి కదా. ఆపావనవన మాగోలోకమున విరజానదీ వీచికాశీకర సమాయుతి శీతలంబై సకలదేవతానుమీారుహానిబిడంబై యుండునది.

శ్రీగోపాలకృష్ణమూర్తి భూలోకమున నవతరించుటకు

* ఈగాథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పదునైదవయధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినదని యూహింపవలయు.

ముందే రాధాదేవి యవతరించెఁ గదా. ఆసమయముననే బృందావనముకూడ యమునానదీతటమున నవతరించెను. వనమవతరించె ననఁగా నందలివృక్షములు భగవదాజ్ఞ ననుసరించి రాధామాధవులు విహరింప యమునానదీ ప్రాంతమున నెలకొనియెను. ఆవనముననే గోలోకమున గోవులు జరారోగభీతులులేక నిత్యపుష్టములై యుండును. ఆపావనవనము భూలోకమున గోకులము చెంతనుండఁగా నందుఁ బచ్చికమేయు గోవులు మూఁడుపేళలఁ బాలుపిదుకుచు రోగములులేక దినదినాభివృద్ధి నొందుచుండెను. ఆవనము బృందావనమనుపేరనే ప్రఖ్యాతి వహించెను. భగవంతుఁ డవతరించుతఱిఁ దదర్హములగు పదార్థములెల్లఁ దదిచ్ఛానుసారము భూమి నెలకొనుననుట యొకవింతయే గాదు. భగవంతుఁ డవతరించుటయే యసంగత మనువారికి సమాధానము చెప్పుట కష్టమగుపనికాని యది యంగీకరించువారి కిట్టివిషయములకు సమాధానము చెప్పుటకూడ గొప్పపని కాదు.

రాధాప్రభృతు లవతరించిరి. బృందావనము భూమినెలకొనియె. నందుని నివాసము గోకులమనుపేరఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచెను. గోలోకవాసులెల్ల నొక్కొక్కతావున నవతరించిరి. పెక్కుమంది గోకులముననే యవతరించిరి. సర్వపరికరములు సంసిద్ధములుగ నుండెను. శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించెను. కావున నిఁక బృందావనమున శ్రీరాధామాధవులకు వివాహము సాగవలయునుగదా. శ్రీరాధాంబికకు శాపమునఁ గొంతకాలము గడ

చెను. భగవత్సమాగమ సమయము సమీపింపఁ జొచ్చెను కావున బృందావనమునకు భగవంతుఁడు ప్రవేశింపవలసి వచ్చెను. కాని లీలామానుషవిగ్రహుండగు గోపాలబాలుఁడు వయస్సునఁ జిన్నవాఁడుగాఁ గనఁబడుచున్నందున బృందావనమునకుఁ దన్నుఁగొనిపోవ నందున కుత్సాహము గలుగవలయునని సంకల్పించెను.

మహర్షుల సంకల్పములే ఫలించునన నిఁకభగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సంకల్పము ఫలించునని చెప్పవలయునా? సంకల్పమాత్రమున జగములు పుట్టును. సంకల్పమాత్రమున విలసిల్లు. సంకల్పమాత్రముననే లయించు. అట్టిపరాత్పరుఁడు రాధావియోగమునకు ముక్తిప్రసాదింపఁ గోరినపు డాపని నెఱవేర్పకుండ నెవ్వఁ డుండఁగలఁడు? ఆసంకల్ప మప్రతిహతము. బ్రహ్మాదులకేని శిరసావహింపఁదగినది. ఆసంకల్ప మపుడు నందుని బృందావనమునకేగఁ బ్రోత్సహించెను.

ఒకానొకదినమున బాలకృష్ణునింగూడి నందుఁడు బృందావనమునకుం బోయెను. అందు నొకభాగమునకు భాండీరవనమని పేరుగలదు. ఆవన మతిశృంగారముగా నమరియుండును. బృందావనమున నయ్యది హృదయప్రాయ మనఁదగినదియే. నందుఁ డంతకుమున్నే తన యపార గోధనము నందు నిరుపద్రవముగా నుండునన్న నమ్మికచేఁ బ్రవేశింపఁజేసి యునిచె. ఆవన భాగమునకే కుమారుం గూడిపోయి యాతోఁటయందలి వినో

దములం గుమారునకుం జూపుచు నందలి విమల సలిలపరిపూత జలాశయమును జూపి తత్పావనజలమును శ్రీ కృష్ణుఁడు త్రాగునట్లు చేసెను. భగవంతుఁడు తత్సలిలము నాసక్తియుఁ ద్రావెను. జలపానమున సంతసించు కుమారు నెత్తుకొని నందుఁ డొక వృక్షమూలమును జేరి శీతలతచ్ఛాయ నానందించుచుఁ గుమారుని ముద్దుపెట్టుకొనుచు స్వవక్షమున నాతని నుంచుకొనెను. ఇంతలో *మాయామానుష విగ్రహుండగు కృష్ణమూర్తి మాయచేఁ దటాలున నాకాశమును మేఘసమాచ్ఛాదితముగ నొనరించెను.

ఆకాశము మేఘావృతమయ్యెను. బృందావనం బెల్ల శ్యామలం బయ్యెను. జంఝావాతము వీవఁదొడఁగెను. పిడుగులమ్రోత వినవచ్చుచుండెను. వర్షధారలు హస్తిహస్తాకృతి మించుచుండెను. పాదపములు కంపించుచుండెను. పనుశాఖలు విఱిగిపడుచుండెను. నందుఁ డిత్తఱి నెట్లు బాలకు రక్షింపఁగలుగుదునో యని భయంపడ సాగెను. ఈగోవత్సముల విడిచి యాశ్రమమున కెట్లుపోఁగలదనను నూహాయుఁ బరితాపము నందునిమది బాధింపఁ జొచ్చెను. ఇంటికిం బోవకయున్న బాలకునిగతి యేమగునో యన్న శంకయుఁ దోఁచెను.

ఇట్లు నందుఁ డూహించు నంతలో బాలకృష్ణుఁడేడ్వ సాగెను. అంతతో నూరకుండక వర్షధారలకు భీతిల్లినట్లు తం

* మాయామానుషవిగ్రహః. అనిమూ.

శ్రీకంఠమును గౌఁగిలించుకొనియెను. అట్టితఱి రాధాదేవి శ్రీకృష్ణుసన్నిధికి వచ్చెను. ఆమె నడక రాజహంససుందర మందగమనమును దిరస్కరించు చుండెను. అందెలు కలనిస్వన మొనర్చు చుండెను. ఆమె మోము శరత్కాల తుహినాంశు పూర్ణబింబమును గ్రిందుసేయు చుండెను. శరన్మధ్యాహ్న పంకజముల లోచనములు నవ్వుచుండెను. తారకములు సుందరములై కనుపట్టి నల్లని రెప్పలలరఁ గాటుకపూత సింగారమును సింగారింప నా సమయమున శ్రీరాధాలోచనముల సోయగము వర్ణనాతీతమైయుండెను. ఖగరాజ చంచుచారు శ్రీ ప్రశంసానాశక నాసిక యందముల కుప్పగాఁ గనుపట్టు చుండెను. ముక్తాఫలములు హారరూపమునవిలసిల్లుచుండెను.మాలతీకుసుమదామములు కబరిని వెలయింపఁ జేయుచుండెను. గ్రీష్మకాల మధ్యాహ్న భాస్కరప్రభలఁ గేలిసేయుచుఁ గుండలములు వర్ణింప నలవికాకుండెను.పరిపక్వ బింబఫలంబుల నరుణిమను మార్దవమును ధిక్కరించుచునధరముసోయగమునీను చుండెను.మౌక్తికముల చాలునా దంతపంక్తి సొబగుఁ గూర్చుచుండెను. చిఱునవ్వు నరవికసిత కుందరశ్మి నడంచుచుండెను. కస్తూరికా బిందుసంయుక్త సిందూరబిందువు ఫాలభాగమున నలంకరించియుండెను. మల్లికాయుత కపోలము నునుగాంతి ప్రసరింపఁజేయుచుండెను. మనోహర వర్తులాకార కపోలఫలకము లల రారుచుండెను. మణిరత్నము లింద్రసారములు గలిసిన హారము లురస్స్థలమును విలసిల్లఁ జేయుచునుండెను. చారు శ్రీఫలయుగకఠినవక్షోజములు

తనరారుచుండెను. పత్రావళీ శ్రీసమన్వితమై దీప్తిమంతమై సద్రత్నహార మనోహరమై యుదరము వర్తులాకారమై యొప్పులకుప్పనాఁ దగియుండెను. అతివిచిత్ర వళిత్రయము కన్నులపండువుగా నుండెను. నిమ్ననాభియు, వర్ణింపఁ దగియుం డెను. విమల మణిసార విరచిత మేఖలాజాలము మధ్యభాగ మున నమరియుండెను. కామాస్త్రసార భ్రూభంగము యోగీం ద్రచిత్తముల మోహపరవశముల నొనర్పఁ జాలియుండెను. శ్రోణీ ఫలకము విశాలముగ నుండెను. చరణములు మెట్టదామరల నిందించుచుండెను. సకలవిధ రత్నభూషణము లానారీమణి తను సంగతి విలసిల్లుచుండెను. యావకద్రవము పాదముల నమరి యుండెను. పాదాభరణములు వర్ణింప నలవిగాక యుండెను. లత్తుకపుఁబూతయు వింతగాఁ గనుపట్టుచుండెను. వినిర్మల వివి ధ మణివిసర రచిత క్వణన్మంజీర రంజితంబయి పాదారవింద ద్వంద్వము మనోహరముగ నుండెను. రత్నకంకణ కేయూర చారుశంఖ విభూషణము లలరారుచుండెను. అగ్నివలెఁ బరిశు ద్ధములగు రత్నాంగుళీయక నికరము మృదుతమ దివ్యాంగు ళుల నెలకొని యుండెను. వికసిత చంపకకుసుమ దామకము లెల్ల యంగంబుల నిండియుండెను. భగవచ్ఛ్రీముఖసందర్శనార్థము సహస్రదళసంయుక్త మగు లీలారవిందమును రత్నదర్పణమును హస్తములం దాల్చియుండెను.

ఇట్లు సుందరాకారంబు గల శ్రీరాధాంబను జూచినం తనే నందుఁడు విస్మయము నొందెను. నిర్జనవనంబున నీసుందరి

యెట్లు కనఁబడియెనో యను సందియము డెందమున నుదయిం చెను. కోటిచంద్ర కళాభాసురంబగు మోముకాంతి దిక్కుల వెలయింప వచ్చియున్న యారాధాంబను గాంచినంతనే నందుఁడు భక్తినమ్రాత్మకంధరుండై యశ్రుసంపూర్ణ నయనుండై నమ స్కరించెను. అంబా! నిన్ను శ్రీహరికి లక్ష్మినిమించిన ప్రియు రాలివిగ, గర్గ మహర్షి వలన వినియున్నవాఁడను. ఈబాలుఁడు నిర్గుణుండు పరాత్పరుండునగు నచ్యుతునిగఁ దెలిసికొంటిని. ఇట్లులయ్యు విష్ణుమాయచే మోహితుఁడ నైతిని. మానవమా త్రుఁడను గాన నేమియుఁ దెలిసికొనఁజాలక యున్నవాఁడ. మం గళాంగి! ప్రాణనాథు నీతని గ్రహియింపుము. యథాసుఖముగాఁ జొమ్ము. నీ మనోరథ మీడేఱిన పిదప నీబాలుని నాకిత్తువు గాక.

ఇట్లు పలికి నందుఁడు భీతిచే రోదనముచేయుబాలకు నారాధకు నొసంగెను. రాధయు నందహస్తమునుండి యానం దనందను నందుకొని మహానందమునొంది సుస్మితము నొనరిం చెను. నందుంగాంచి ప్రకాశము చేయఁదగదని యిట్లు పలికెను. నందభూపాలా! అనేకజన్మకృతసుకృతవితతి పరిణతిచే నన్నుఁగాం చఁజాలితివి. గర్గమహాముని వచియించినరీతి వింటివిగాన మహా ప్రాజ్ఞుఁడవైతివి. కారణజాతమంతయు నెఱింగితివి కాదే. మాయిర్వురచరితము గోకులమున నెవ్వరికిం దెలుపందగదు సుమీ. గోకులాధిపతీ! వరమడుగుము. నీమనోవాంఛితంబు దీర్ప గలదాన. దేవతలకుంగూడ లభింపరానివర మిచ్చెద.

అని యిట్లు రాధాంబిక వచియింప వ్రజేశ్వరుఁడు నందుఁడిట్లు వచించెను. తల్లీ! మీయిర్వురపాదారవిందభక్తినాకు స్థిరముగాఁ గలుగునట్లు లనుగ్రహింపుము. వేఱొండు వరము నొల్లను. దేవతలకుంగూడ దుర్లభమగు మీయిర్వురసన్నిధి నివసించుభాగ్యము నాకుంగల్గున ట్లనుగ్రహింపుము. ఈవరము నాకును యశోదకుంగల్గ ననుగ్రహింపుము. నీవు జగజ్జననివి. పరమేశ్వరివి కదా. అని యిట్లు పలుకునందునిం గాంచి పరమేశ్వరి యిట్టులనియె. అసమానమగు దాస్యము నొసంగితి. స్థిరభక్తియుఁ బ్రసాదించితి; మాయిర్వుర పాదారవిందములయందు మీయిర్వుర మనస్సులు సదాలగ్నములై యుండఁగలవు. ప్రవుల్లహృదయమున ఎన్నిజన్మములకేని దుర్లభమగు స్మృతి నీకుం గల్గుంగాక. విష్ణుమాయ నావరప్రభావమున నిన్నావరింపక యుండుఁగాక. ఈజన్మము కడపటగోలోకమునకు భావ్యంగూడి రాఁగలవు. ఈమానవతనువు నీకికఁ గల్గకుండుఁ గాక. అనివ లికి రాధాదేవి మహానందమున శ్రీకృష్ణుని వక్షమున నిడుకొని వడివడి దూరమునకుం గొంపోయి కౌఁగిలించుకొనియెను. తనివి దీఱఁ గౌఁగిలించుకొని ముఖమును ముద్దిడుకొని పులకాంచిత సర్వాంగియై రాసమండలమును స్మరించెను.

ఇంతలో రాధాదేవి మాయాసద్ధరిత్న మండలమును గాంచెను. ఆరాసమండలము మంచిరత్నముల శకలములచే నిర్మితంబై యుండెను. నానావిధ విచిత్రచిత్రము లందుఁ

దోఁచు చుండెను చిత్రకాననము లందుఁ గనఁబడు చుండెను. సిందూరాకారమణులచే నందలి స్తంభములు నిర్మింపఁబడియుండెను. హరిచందనాగురు కస్తూరీకుంకుమ ద్రవముచే నలఁబడి మాలతీ మాలాదామ సముదాయ విలసిత శయ్య లందమర్పఁబడి యుండెను. నానావిధ భోగోచిత పదార్థము లందుఁ గనుపట్టు చుండెను. దివ్యదర్పణము లసంఖ్యాకము లందుండెను. ఆమండలము మఱియు మణీంద్ర ముక్తామాణిక్య మాలాజాల విభూషితంబై, మణిసారవినిర్మిత కవాట సంశోభితంబై, యమూల్య వస్త్ర విభూషితంబై, పతాకానికరాలంకృతంబై, కుంకుమాకారమణులచే నిర్మింపఁబడిన యేడుసోపానములు గలిగి, భృంగమాలాసంగతి నలరారు పుష్పోద్యానములఁ గనంబడగి, కన్నులపండువు గూర్చుచుండెను.

ఆదేవి యా రాసమండలమును గాంచి యభ్యంతరమున కేగెను. అందు నమర్పఁబడియున్న కర్పూరాదిసద్వస్తువిస్తృతంబగు తాంబూలమును గనియెను. స్వచ్ఛమై శీతలమై పరిమళవంతమునగు జలము రత్నకుంభములనిండ నునుపఁబడి యుండెను. సుధామధుపూర్ణములగు రత్నకుంభములందుఁ గనంబడుచుండెను. అందొక్కచోట శ్యామసుందరుఁడగు బాలుఁడు దృష్టిగోచరుఁడయ్యెను. కోటికోటి కందర్పలీలాభం బగు నాబాలుని రూపము దృష్టికి నామోదముం గూర్పఁజాలియుండెను. ఆకుమారుని శరీరమున దివ్యచందన మలందినట్లు కనఁబడియె. ఆశి

శువు పుష్పశయ్యయందు శయనించి యుండెను. మోమునఁ జిఱునవ్వు మొలకలెత్తుచుండెను. పీతవస్త్రపరీధానంబై, ప్రసన్నవదనంబై, ప్రఫుల్లాంభోజసదృశనయనంబై, మణీంద్రసారవినిర్మిత క్వణన్మంజీరమండితంబై, నవమణిగణరచిత కేయూర కటకాభిరామంబై, రత్నకుండల మండితంబై, కౌస్తుభమణివర విభూషితవత్సంబై, శారద రాకానిశాకర ప్రతిమాన ముఖసమన్వితంబై, శరత్కాల వికసితాంభోరుహ లోచనయుగళ విశాలంబై, మాలతీమాలా శిఖిపింఛసంశోభిత శిరోరుహ కమనీయంబై, త్రివక్ర చూడావిభూషితంబై, రత్నమందిర దర్శనాదర దృష్టిమనోహరంబై, ఆ బాలుని యాకారమును జూడ వేయికన్నులుండినను జాలకుండెను.

ఆ బాలునిం గాంచినంతనే రాధాదేవి తనవక్షస్స్థలమునఁ జూడ్కి నిలిపెను. కాని బాలుఁడు లేక క్రోడము శూన్యమై యుండెను.ఇంతలో నాబాలకుఁడు నవయౌవనస్ఫురితుండై కనుపట్టెను. సర్వప్రకృతి స్వరూపిణియగు నా రాధాదేవి యప్పుట్టున విస్మయము నొందెను. మనోహరమగునారూపమునుజూచి రాధ మోహపరవశురాలయ్యెను. కామమువలన నయనచకోరములచేఁ దన్ముఖచంద్రునిఁ ద్రాగెను. నిమేషములులేని కన్నులలర నవసంగమలాలసయై పులకాంచిత సర్వాంగియై మదనాతురయై సస్మితాస్యచంద్రయై నిలుచుండెను.

అంత శ్రీకృష్ణమూర్తి స్మేరానన సరోరుహయగు

నా రాధాదేవిం గాంచి యిట్లుపలికెను. శ్రీహరి యామె నవసం గమలాలసరైయె వక్రదృష్టిc దన్ను నిరీక్షించుచుండు టెఱింగెను. రాధాదేవీ! సురసభయందు గోలోకవృత్తాంతమును స్మరింపcగల్గి తివి. పూర్వము నీవు కోరిన వాంఛల నిపుడు పూర్తిచేసెదను. సుందరాంగీ! నీవే కదా నాకుం బ్రాణాధిక ప్రియురాలవు. నా వాంఛితముల నీడేర్పcగలదానవు. *నీవెట్లో నేనట్లే. మనకిర్వు రకు భేదములేదు. పాలయందుc దెల్లcదనము, అగ్నియందుc గాల్చుశక్తి, భూమియందు గంధము ఎట్లో అట్లే నీయందు నే నుందును. [1]మృత్తికలేక ఘటముచేయ నెట్లు సాధ్యము కాదో బంగారులేక కుండలముల నిర్మింప నెట్టు లవకాశము లేదో ఎట్టి కులాలుcడైనను, ఎట్టి స్వర్ణకారకుc డైనను మృత్స్వర్ణములు లేక ఘటకుండలముల నెట్లు చేయcజాలరో అట్లే నీవులేక నే నేకార్యము చేయcజాలను. సృష్టియొనరింప నీసహాయమే కావ లయును. సృష్టి కాధారభూతురాలవు నీవు. బీజరూపుcడను నేను. కావున నోసుందరీ! రాధాదేవీ! రమ్ము.-ఈదివ్యశయన మలం కరింపుము.నను వక్షమునc జేర్పుము.నాకు శోభాస్వరూపురాలవు

---

* యథాత్వంచ తథాహంచ భేదో హి నావయో ర్ధ్రువమ్. యథా క్షీరేచ ధావల్యం యథాగ్నౌ దాహికా సతి, యథా పృథివ్యాం గంధశ్చ తథాహం త్వయి సంతతమ్.=అని మూ. 1 వినా మృదా ఘటం కర్తుం వినా స్వర్ణేన కుండలమ్, కులాల స్స్వర్ణ కారశ్చ నహి శక్తః కదాచన. తథా త్వయా వినా సృష్టి మహం కర్తుం నచ క్షమః, సృష్టే రాధారభూతా త్వం బీజరూ

నీవే. దేహభూషణ మన నీవే. నినుఁ గూడనితఱిలోకులు *నన్నుఁ గృష్ణుఁ డందురు. నినుఁగూడియుండుతఱి శ్రీకృష్ణుఁడని నన్నుఁ బిలుతురు. నీవే శ్రీవి. నీవే సంపత్తివి. ఆధారస్వరూపిణివి నీవే. సర్వశక్తిస్వరూపవు నీవే. సర్వరూపుఁడనగు నక్షరుఁడను నేను. నేను తేజస్స్వరూపుఁడ నైనపుడు నీవు తేజస్స్వరూపిణి వగుదువు. నేను దేహధారిని గానపుడు నీ వశరీరిణి వగుదువు. సుందరీ! నేను సర్వబీజస్వరూపుఁడను. నీవు శక్తిస్వరూపిణివి. సర్వస్త్రీరూపధారిణవి. నీవు నా దేహాంశస్వరూపవు సుమీ. (1) మూలప్రకృతివి. ఈశ్వరివి. శక్తిచేతను బుద్ధిచేతను, జ్ఞానముచేతను నీవు నాతో సమానవు. (2) అంబికా! మన కిర్వురకు భేదము గలదని యే నరాధముఁడు తలంచునో అతఁడు కాలసూత్రమను నరకమందు రవిచంద్రు లుండుదాఁక నివసించును. అంతమాత్రమున నాతనిపాపము తొలఁగదు. తనకంటె ముందున్న కులజుల నేడ్వురను, ముందు పుట్టఁబోవువారి నేడ్వురను బాపపంకమునఁ బడఁద్రోయఁ గలఁడు. అంతియకాక కోటిజన్మార్జిత పుణ్యమును బోఁగొట్టుకొనును. తెలివితక్కువచేత నేనరా

పోఽహ మచ్యుతః. అని మూ. * కృష్ణం వదంతి మాం లోకా స్త్వయైవ రహితం యదా, శ్రీకృష్ణంచ సదా తేఽపి త్వయైవ సహితం పరమ్. అని మూలము. (1) మమాంగాంశ స్వరూపా త్వం మూలప్రకృతి రీశ్వరీ, శక్త్యా బుద్ధ్యా చ జ్ఞానేన మయా తుల్యా వరాననే. అనిమూలము. (2) అవయో ర్భేదబుద్ధిం చ యః కరోతి నరాధమః, తస్య వాసః కాలసూత్రే యావచ్చంద్రదివాకరౌ. అనిమూ.

ధముఁడు మనలనిర్వురను నిందించునో వాఁడు పునరావృత్తిలేని ఘోర నరకకూపమునఁ బడియుండఁగలఁడు. ఎవ్వఁడు పాపభీతుఁడై "రా" అనుశబ్దము నుచ్చరించునో వానికి నిశ్చలభక్తిని బ్రసాదించెదను. వెనుక "ధా" యనుశబ్దము నుచ్చరించిన నాతనికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెదను. ఎవ్వరు నన్ను షోడశోపచారముల సేవింతురో వారిపై నాకెంత ప్రీతి శాశ్వతముగాఁ గల్గునో ఆప్రీతి రాధాశబ్దము నుచ్చరించి యుపాసించువానిపైఁ గల్గును. రాధాశబ్దము నుచ్చరించు భక్తునికంటె, ప్రేయసీ! నీవు కూడఁ బ్రియవుకావు. నీకంటె నాభక్తుఁడే యధికుఁడు. బ్రహ్మయు, ననంతుఁడు, శివుఁడు, ధర్ముఁడు, నరనారాయణమునులు, కపిలుఁడు, గణపతి, కార్తికేయుఁడు, లక్ష్మి, సరస్వతి, దుర్గ, సావిత్రి, ప్రకృతి, దేవతలు మొదలగువారు నాప్రీతికిఁ బాత్రులగువారు. వారుకూడ రాధా మంత్రోపాసకులకంటె నధికులు కారు. వారందఱు నాకుఁ బ్రాణతుల్యులు. నీవన్ననో ప్రాణాధికురాలవు. పైనఁ జెప్పఁబడిన్నవారెల్ల భిన్నస్థానమున నుండువారు. నీవో మదీయ వక్షస్స్థలమున నుండుదానవు. నా యంశమగు నేచతుర్భుజమూర్తి (విష్ణువు) వక్షస్స్థలమునఁ బ్రియురాలిని (లక్ష్మిని) ధరించుచున్నదో ఆమూర్తిని నేనే. కృష్ణరూపుఁడనగు నేను సదా నిన్ను ధరించియే యున్నవాఁడను.

అని యిట్లు శ్రీకృష్ణమూర్తి పలికి మనోహర సుమశయ్యను బరుండెను. భక్తిభారముచేఁ గంఠమును వంచి రాధి

కయు నాథునిం గాంచి యిట్లు పలికెను. నేను స్మరించిన సమస్తము నెఱుంగఁజాలుదు. అట్టి నేనెట్లు మఱవఁగలను? ఏనీవు సమస్తము నాస్వరూపమని తెల్పితివో భవదీయ పాదారవింద ప్రసాదమున నేనట్టిదాననే యైతిని. ఈశ్వరునకుఁ గొందఱప్రియులు, కొందఱు ప్రియులుగలరా? ఎవరు నన్ను స్మరింపరో వారు నీకృపాపాత్రులు కాకుందురు. నాథా! తృణము పర్వతమగునట్లును, పర్వతము తృణ మగునట్లును జేయఁగలవు. ఐనను యోగ్యాయోగ్య సంపత్తియందుఁ దదనురూపకృప నీ కుండును. నేను నిలుచుండియుండునపుడు నీవు శయనించియుండునపుడు కఫలచే నేక్షణము గడపఁబడియెనో ఆక్షణమును యుగసహస్రములయందైన మరల సంపాదింపఁజాలను. నా వక్షస్స్థలమందును, నాశిరస్సునందును, నీచరణాంబుజము నిలుప ననుగ్రహింపుము. నామనస్సు భవద్విరహానలమున నిపుడు తపించుచున్నయది. నాదృష్టి భవదీయ పాదారవింద ద్వంద్వముపయిఁ బ్రసరించు చున్నయది. పేటోక కళేబరమును జూడఁగోరి బలవంతపఱచినను రాకయున్నది. నీయవయవముల వరుసగాఁ జూచుచు నీ ముఖాంబుజమున నిపుడు నాదృష్టి నిలిచియున్నది. నీ ముఖపంకజమును గాంచి తృప్తినొంద నాదృష్టి సమర్థము గాకున్నది.

అని యిట్లు రాధాదేవి భాషింప విని శ్రీపరమేశ్వరుఁడు దరహాస మొనరించెను. ప్రియురాలిం గాంచి హితమై సత్యమై

శ్రుతిస్మృతిప్రతిపాదితమై యలరారునట్లుగ నిట్లుపలికెను. ప్రేయసీ! నేఁజెప్పినవాక్యము ఖండింప శక్యముకాదు. మంగళాంగీ! క్షణము నిలువుము. నీకు హితమొనఁగూర్చెదను. నీ మనోరథమును బూర్తిచేయుటకుఁ దగినకాలము సమీపముననే యున్నది. ఎవనికి ఏది వ్రాయఁబడి యుండునో అది కాలమందే నిరూపింపఁ బడినది. దానిని ఖండింప నాకే యవకాశము లేదన నింకవిధికి శక్యమా, ఎవరికేది వ్రాయఁబడినదో యావిధికి నేను విధాతను. అల్పులగు బ్రహ్మాదుల కదిఖండింపఁ దరమా!

అని యిట్లు రాధాదేవితో శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పలుకుచుండుతఱి వారియెదుట పితామహుఁడు తోఁచెను. మాలాకమండలువు లాతనికరంబుల నలరారుచుండెను. ముఖముల నాల్గింట సుస్మితము తాండవించుచుండెను. శ్రీకృష్ణమూర్తి చెంతకుంజని నమస్కరించి శ్రుతిహితోక్తుల వినుతించెను. సాశ్రుపూర్ణ నయనుఁడై పులకితసర్వాంగుఁడై భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడై మఱిమఱి వినుతించి నమస్కరించి హరిసన్నిధినిల్చి మఱియు నమస్కరించి రాధికాసన్నిధికిం బోయెను. జగన్మాతయగు నారాధాంబికా చరణారవిందములపైఁబడి తలసోఁక మ్రొక్కి జటాజాలము పాదములఁ గప్పునట్టు లొనరించి కమండలూదకముల నాదివ్యపాదములఁ గడిగి తనవచ్చినపనిని జేతులు జోడించి యిట్లు విన్నవించెను.

తల్లీ ! శ్రీకృష్ణపరమాత్మప్రసాదమున నీపాదాంభోజములఁ గాంచనోచితిని. ఎల్లరకీపాదదర్శనము దుర్లభము.

జననీ! నేను భారతవర్షమున వసియించి యఱువదివేల సంవత్సరములు తపస్సానరించితిని. భాస్కరనిర్మిత పుష్కరతీర్థమందు శ్రీకృష్ణమూర్తిని ధ్యానించితిని. నా తపంబునకు మెచ్చి వరదాతయగు శ్రీహరి తానే నాచెంతకు వచ్చెను. భక్తవర్యా! వరమడుగు మనిపలుక నేను స్వామీ! శ్రీరాధాంబికా చరణారవిందద్వంద్వ మెల్లరకుఁ బరమ దుర్లభము. గుణాతీతా! పరాత్పరా! శీఘ్రముగా నాకుఁ గనఁబడఁ జేయుము. అని నేను ప్రార్థింపఁగా నీ శ్రీహరియే నన్నుంగాంచి వత్సా! ఒకానొక కాలమున నీకుఁగనఁబఱచెదను. ఇపుడు శక్యముకాదనెను. తల్లీ! ఈశ్వరరాజ్ఞ విఫలము కానేరదు. ఆ వరప్రభావమున నిపుడాదివ్య భవదీయపాదద్వంద్వమును దర్శించు నదృష్టము గల్గెను. ఎల్లరకు గోలోకమును దర్శింప నిచ్ఛ గల్గియుండును. ఇపుడు భారతవర్షమును దర్శింప నిచ్ఛ యుదయించెను. ఎల్ల దేవీస్వరూపములు ప్రకృత్యంశములు ప్రకృతి యెల్లరఁ బుట్టించునది. రాధాదేవీ! నీవు శ్రీకృష్ణాంగసంభూతురాలవు. ఎల్లవిషయముల శ్రీకృష్ణునితో సమానురాలవు. శ్రీకృష్ణమూర్తివి నీవే. ఈ హరియే రాధాదేవి. నీవే రాధవు. ఈహరియే శ్రీకృష్ణమూర్తి. ఈ విషయము వేదములయందుఁ గనఁబడదని యెవరు చెప్పఁగలరు?

బ్రహ్మాండమునకు వెలుపలఁ బైభాగమునందు గోలోకమలరుచుండును. ఎట్లు గోలోకము సర్వోత్తమమో అట్లు

శ్రీహరియు నీవును బుట్టుకలేనివారలు. సమస్తబ్రహ్మాండవాసులు శ్రీకృష్ణాంశాంశజీవులో అట్లు నీవు శక్తిస్వరూపవై వారియం దుందువు. పురుషులు హర్యంశసంభూతులు. స్త్రీలెల్ల భవదంశసంభూతలు. ఆత్మచేతనే నీవు దేహరూపవైతివి. శరీరమునకాధారము నీవే. శరీరమునకుఁ బ్రాణములు నీవే. త్వత్ప్రాణములచే నీయీశ్వరుఁ డుండును. ఏ హేతువుచే నే నిర్మింపఁబడితినో ఆ హేతువు పరమాత్మయే. ఈ పరమాత్మ యీ హరియే. శ్రీహరి శాశ్వతుఁడు. నీవు శాశ్వతవు. శ్రీహరి యంశము నీవు. నీయంశ మీ శ్రీహరి. నేను జగద్విధాతను. దేవజనకుఁడను. ఈపరమేశ్వరు నుతించియే జనులు పండితు లగుదురు. నిత్యకల్యాణములగు భగవంతుని గుణములలో శతాంశమైన నెవ్వరును వర్ణింపఁజాలరు. వేదముగాని, పండితుఁ డెవ్వఁడుగాని, నిన్ను స్తుతింపఁజాలఁడు. స్తవములకు జనకము జ్ఞానము. బుద్ధి జ్ఞానమునకుఁ దల్లి. నీ వాబుద్ధికి జననివి. అట్టి నిన్ను నెవఁడు వినుతింపఁగలఁడు? ఏవస్తువు కనఁబడుచుండునో దానిని బండితుఁడు వర్ణింపఁజాలును. ఏవస్తువు చూడఁబడదో వినఁబడదో యట్టివస్తువు నెవ్వఁడు నుతింపఁగలఁడు ? నేనును, మహాదేవుఁడు, అనంతుఁడు, నిన్ను వినుతింపఁజాలము. సరస్వతియు వేదములు వినుతింపఁజాలవు. ఇఁక నెవ్వఁడు వినుతింపఁగలఁడు? యథావేదముగా నాచెప్పిన యీవిషయము నాక్షేపింపకుము. ఈశ్వరులకెల్ల నీశ్వరుఁడగు భగవంతునకు యోగ్యాయోగ్య

లయందుఁ గృప సమానముగ నుండును. ప్రతిపాల్యుఁడగు జనునకు క్షణమందే దోషము. క్షణమందే గుణము. జననీజనకులు పుత్రస్నేహమున నెల్లతప్పుల క్షమింతురు. అని యిట్లుపలికి నలువ వారి మ్రోల నిలుచుండెను. సర్వవంద్యమగు తచ్చరణారవిందములకు మ్రొక్కెను.

బ్రహ్మకృతరాధాస్తుతిః.

శ్లో. హే మాత స్త్వత్పదాంభోజం దృష్టం కృష్ణప్రసాదతః,
సుదుర్లభం చ సర్వేషాం భారతే చ విశేషతః. ౧
షష్టివర్షసహస్రాణి తప స్తప్తం పురా మయా,
భాస్కరే పుష్కరే తీర్థే కృష్ణస్య పరమాత్మనః. ౨
ఆజగామ వరం దాతుం వరదాతా హరి స్స్వయమ్,
వరం వృణీష్వే త్యుక్తే చ స్వాభీష్టం చ వృతం ముదా. ౩
రాధికాచరణాంభోజం సర్వేషా మపి దుర్లభమ్,
హే గుణాతీత మే శీఘ్రం మధునైవ ప్రదర్శయ. ౪
మయే త్యుక్తో హరి రయ మువాచ మాం తపస్వినమ్,
దర్శయిష్యామి కాలే చ వత్సే ఽదానీం క్షమేతి చ. ౫
నహీశ్వరాజ్ఞా విఫలా తేన దృష్టం పదాంబుజమ్,
సర్వేషాం వాంఛితం మాత ర్గోలోకే భారతే ఽధునా. ౬
సర్వా దేవ్యః ప్రకృత్యంశా జన్యాః ప్రాకృతికా ధ్రువమ్,
త్వం కృష్ణాంగార్ధసంభూతా తుల్యా కృష్ణేన సర్వతః. ౭
శ్రీకృష్ణ స్త్వ మయం రాధా త్వం రాధా వా హరి స్స్వయమ్,
నహి వేదేషు మే దృష్ట ఇతి కేన నిరూపితమ్. ౮
బ్రహ్మాండా ద్బహి రూర్ధ్వం చ గోలోకో ఽస్తి యథాంబికే,

ఈస్తోత్రము బ్రహ్మకృతము. కావున దీనిని త్రికాలము లయందుఁ బఠింపవలయును. అట్లు పఠించిన రాధామాధవ పాదభక్తియు దాస్యములభించును. అంతియకాక కర్మనిర్మూలన

వైకుంఠ శ్చా ప్యజన్య శ్చ త్వ మజన్యా తథాంబికే. ౯
యథా సమస్త బ్రహ్మాండే శ్రీకృష్ణాంశాంశ జీవినః,
తథా శక్తిస్వరూపా త్వం తేషు సర్వేషు సంస్థితా. ౧౦
పురుషాశ్చ హరే రంశా స్త్వదంశా నిఖిలా స్త్రియః,
ఆత్మనా దేహరూపా త్వ మస్యాధార స్త్వమేవ హి. ౧౧
అస్యానుప్రాణై స్త్వం మాత స్త్వత్ప్రాణై రయ మీశ్వరః,
కిమహో నిర్మితః కేన హేతునా శిల్పకారిణా. ౧౨
*నిత్యోఽయం చ తథా కృష్ణ స్త్వంచ నిత్యా తథాంబికే,
అస్యాంశాత్వం త్వదంశో వా ప్యయం కేన నిరూపితః. ౧౩
అహం విధాతా జగతాం దేవానాం జనక స్స్వయమ్,
తం పఠిత్వా గురుముఖా ద్భవంత్యేవ బుధా జనాః. ౧౪
గుణానాం వా స్తవానాం తే శతాంశం వక్తు మక్షమః,
వేదో వా పండితో వా న్యః కో వా త్వాం స్తోతు మీశ్వరః. ౧౫
స్తవానాం జనకం జ్ఞానం బుద్ధి ర్జ్ఞానాంబికా సదా,
త్వం బుద్ధే ర్జననీ మాతః కో వా త్వాం స్తోతు మీశ్వరః. ౧౬
యద్వస్తు దృష్టం సర్వేషాం తద్ధి వక్తుం బుధః క్షమః,
యదదృష్టా శ్రుతం వస్తు తన్నిర్వక్తుంచ కః క్షమః. ౧౭
అహం మహేశో ఽనంతశ్చ స్తోతుం త్వాం కోఽపి న క్షమః,
సరస్వతీ చ వేదా శ్చ క్షమః క స్స్తోతు మీశ్వరః. ౧౮
యథాగమం యథోక్తం చ న మాం నిందితు మర్హసి,

మొనరించి జయింపరాని మృత్యువును జయించి సర్వలోకము లదాఁటి యత్యుత్తమ గోలోకమున కరుగు భాగ్యము గల్గును.

అనిపలికి నారాయణుండు నారదమునికి మఱియు నిట్లు తెలిపెను. మునివర్యా! అవ్వలి వృత్తాంతము నాలకింపుము. బ్రహ్మయొనరించిన స్తవము నాలకించి హర్షమున రాధాదేవి యిట్లుపలికెను. చతురాననా! నీమనమున నేకోరిక గలదో దానిం దీర్చెద. వరము కోరుము. అనుటయుఁ బంకజాసనుం డాజగదంబికం గాంచి తల్లీ! మీయిర్వుర పాదారవింద భక్తి సదాదృఢముగ నిలిచియుండ ననుగ్రహింపుమీ అనిరె. వెంటనే రాధాదేవి "తథాస్తు" అని పలికిన నలువయు మరల నాదంపతులకు వందనం బాచరించి వారినడుమ హుతవహు నెలకొలిపి హరిని స్మరించుచు విధియుతముగా హోమముచేసెను. భగ

ఈశ్వరాణా మీశ్వరస్య యోగ్యాయోగ్యే సమాకృపా. ౧౯
జనస్య ప్రతిపాల్యస్య క్షణే దోషః క్షణే గుణః,
జననీ జనకో యోవా సర్వం క్షమతి స్నేహతః. ౨౦
ఇత్యుక్త్వా జగతాం ధాతా తస్థౌచ పురత స్తయోః,
ప్రణమ్య చరణాంభోజం సర్వేషాం వేద్య మీప్సితమ్. ౨౧
బ్రహ్మణాచ కృతం స్తోత్రం త్రిసంధ్యం యః పఠే న్నరః,
రాధా మాధవయోః పాదే భక్తి ర్దాస్యం లభే ద్ధ్రువమ్. ౨౨
కర్మ నిర్మూలనం కృత్వా మృత్యుం జిత్వా సుదుర్జయమ్,
విలంఘ్య సర్వలోకాంశ్చ యాతి గోలోక ముత్తమమ్. ౨౩

శ్రీకృష్ణజన్మఖండే ౩౬ అధ్యాయః.

వంతుఁడు శయ్యనుండి లేచి బ్రహ్మసన్నిధిఁ గూరుచుండెను. అంత బ్రహ్మ మంత్రములు పఠింప శ్రీకృష్ణమూర్తి హోమము చేసెను. పంకజాసనుండును శ్రీకృష్ణమూర్తికి రాధాంబకు మరల నమస్కరించి యాహుతవహునకు సప్తధా ప్రదక్షిణములు చేయించి మరల రాధాంబ ప్రదక్షిణము చేయున ట్లొనరించి యథోక్తపీఠమున వారిని వసింపఁజేసెను. అవ్వల విధి విధియుక్తముగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ రాధాంబికా హస్తమును గ్రహించునట్లు చేసెను. వేదోక్త మంత్రసప్తకము శ్రీహరిపఠించున ట్లొనరించెను. పిదప వేదవేత్తయగు నాచతుర్ముఖుఁడు రాధాహస్త పంకజము శ్రీహరివక్షమున నుంచఁజేసి శ్రీకృష్ణహస్తము జగన్మాత మెడపై నుండునట్టు లొనరించి తదర్హమంత్రముల మూఁడింటిని జదివి రాధాదేవిచే వానిం బఠింపఁజేసెను. జానువులవఱకు వ్రేలాడఁజాలు పారిజాతప్రసూనమాలికను శ్రీహరికంధరమున రాధాదేవిచే వేయించెను. ఆమహానందసమయమున నాదంపతులకు నమస్కరించి మనోహర కల్ప ప్రసవమాలికను శ్రీరాధాకంఠమున శ్రీకృష్ణుఁ డలంకరించునట్లు లొనరించి వారి నిర్వురను బీఠముల నలంకరింపఁజేసెను. అందు శ్రీకృష్ణమూర్తి వామపార్శ్వమున రాధాదేవి దోసిలొగ్గి సుస్మితాస్య పంకజాతయై కూరుచుండ విధి ప్రార్థించెను. తరువాత నిర్వురచేతను శ్రుతీరిత పంచమంత్రములఁ బఠింపఁజేసెను. ప్రార్థనాపూర్వకముగా కన్యకను దండ్రి వరునకు సమర్పించునట్లు రాధాదేవిని శ్రీహరికి సమర్పించి శ్రీకృష్ణునెదుట నిలువంబడియెను.

ఆసమయమున దేవత లానందపులకోద్గమ దేహులై యంబరమున దుందుభిని, ఆనక వాద్యమును, మురజాదికమును మ్రోగఁజేసిరి. పారిజాతప్రసూనవృష్టిని గురియఁజేసిరి. గంధర్వప్రవరులు మధురనాదములఁ బాడిరి. అచ్చరకన్నులు శాస్త్రోచితముగ నాడిరి. ఆసమయమున నలువ హరిని స్తుతించెను. హరియు స్మితవక్త్రుఁడై యుండెను. బ్రహ్మయు జగన్నాథా! మీ యిర్వుర పాదాంబురుహభక్తిని బ్రసాదింపుమా యని వేఁడెను. ఆమాట లాలకించి శ్రీహరి మాచరణసరసిజభక్తి దృఢముగ నెలకొనుఁగాక. ఇంక నీస్థానమునకు నరుగుము. నీకు మేలయ్యెడు. నా యాజ్ఞచే నీకొసంగఁబడిన కృత్యమును నెఱవేర్పుము.

అని శ్రీహరిపలుక నలువ తదాజ్ఞను శిరసావహించి వారికి నమస్కరించి నిజాలయమునకుఁ బోయెను. బ్రహ్మ లోకమున కరుగ రాధాదేవి సస్మితయై వక్రదృష్టిచే శ్రీహరి ముఖకమలమును దర్శించి సిగ్గుచే ముఖము నాచ్ఛాదించుకొనియె. అంతలో నాదేవి పులకాంచిత సర్వాంగియుఁ గామబాణ పీడితయు నయ్యెను. శ్రీహరికి నమస్కరించి హరిశయనసమును జేరెను. పరిమళ సద్వస్తునికర పరిపూర్ణంబై యున్న యాశయనమున లలాటమునఁ దిలకమలర శ్రీకృష్ణవక్షస్స్థలమున నల శారుచుండెను. సుధాపూర్ణ రత్నపాత్రమును మధుపూర్ణ మణి పాత్రమును శ్రీహరికి సమర్పించెను. రాధాహస్తార్పిత ప్రద

త్త పదార్థముల భగవంతుఁ డాదరమున గ్రహించి త్రాగెను. కర్పూరాది సద్వస్తుయుతంబయి మనోహరమగు తాంబూలమును శ్రీలోకనాథునకు రాధాదేవి యర్పింప జగన్నాథుం డారగించెను. శ్రీహరియు నాదరమున రాధాంబికకు సుధారసము నీయ నాదేవి పరమానందమున నాస్వాదించెను. తాంబూలమీయ శ్రీహరి మ్రోల నమలెను. శ్రీహరిచర్విత తాంబూలమును దమి రాధకొసంగ నిరుపమభక్తిచే నామె పరిగ్రహించెను. అంతియగాక తన్ముఖపంకజమును బానముచేసెను. అవ్వల శ్రీరాధానాథుఁడానందమున భవచ్చర్విత తాంబూలము నిమ్మాయని యాచించిన నాదేవియు నవ్వి క్షమింపుఁడీయని వేఁడెనుగాని యీయకుండెను. చందనాగురు కస్తూరికుంకుమ ద్రవ సంయుతమగు గంధమును రాధమేన శ్రీహరియలందెను. ఏ పాదారవిందమును సదా కాముఁడు ధ్యానించు చుండునో యది రాధసంతోషకారణమున శ్రీహరివశ మయ్యెను. నారద మునీ! యత్సేవకసేవకులచే నిత్యము మదనుఁడు జయింపఁబడునో స్వేచ్ఛామయుఁడగు శ్రీహరి కుతూహలమున దానిచే జయింపఁబడియెను. రాధసంతోషార్థమామెనువక్షమున నిడుకొని బహువిధక్రీడలఁ దేలెను. ఆ కేళివర్ణనాతీతము. ఇచ్ఛామాత్రము. ఆతరుణమున నా రాధాదేవి పులకాంకురాంచిత సకలాంగి యయ్యెను. అది నవసంగమము కదా! ఆతన్వంగి మూర్ఛాక్రాంతయై యహోరాత్రభేదము నెఱుఁగకుండెను. స్మరశాస్త్రోక్త కల్పనముల నాపరమాత్మ సుఖము నభినయించెను.

అంత స్మృతిగల్గి సుస్మితయై వక్రలోచనయై క్షతవిక్షత సర్వాంగియై యాకాంతారత్న మలరారెను. ఆకేళీ సమరసము జృంభిత కంకణకింకిణీనాదము మంజీరమృదునాదము మనోహరమై తనరెను. అయ్యదనున విచ్చలవిడి హెచ్చినతమిఁ బచ్చవిలుతునికేళి యథార్థ్యముగ నాజగజ్జనకులకుఁ జనరె. శ్రీకృష్ణకృత్యములకు రాధయుఁ బ్రతిచేయుచునే యుండెను. రాధాహస్తారవిందమునుండి మాధవుఁడు రత్నదర్పణమును అపహరించెను. రాధికయేమి యూరకుండెనా. ఆమెయు మాధవ కరతలమునుండి మురళిని లాగికొనియెను. అంతఁ గానిమ్మని శ్రీహరి రాధాచిత్తమును దొంగలించెను. రాసమండలమునుండి రాధాదేవియు మాధవమానసము నపహరించెను.

క్రీడా కౌతుకానంతరము నవ్వుచు శ్రీకృష్ణా! మురళి యెందున్నది? చూపుమాయని యడిగి తడఁబడు నాథునింగాంచి యిదిగో గ్రహింపుమని మురళి నొసంగెను. శ్రీహరియు రత్నదర్పణమును, ప్రఫుల్ల క్రీడాకమలమును బ్రోగ్గించునట్లు చేసి యీయక యీయక యిచ్చెను. విడివడిన కబరిని జక్కఁజేసి. సిందూరతిలకమును సవరించెను. విచిత్రరీతి మకరికాపత్రముల నలవరించి రూపమును గ్రొత్తరీతి నలరఁజేసెను. శృంగార రచన విశ్వకర్మకే తెలియదన నిఁక సఖిజనులమాట యిటనేటికి?

అంత నొకకాలమందు రాధాదేవి శ్రీకృష్ణు నలంకరింపఁ బూనఁగా నారూపమును వదలి శిశురూపమును భగవంతుఁ

డంగీకరించెను. అప్పుడా దేవి బాలరూపమున నాఁకలిచే రోద నముచేయు శ్రీకృష్ణునిం గాంచెను. నందుఁడు తన కేరూపమున నున్న శ్రీకృష్ణునొసంగెనో యట్టి యాకృతిఁగన్న యచ్యుతునిం గాంచి వేఁడినిట్టూర్పులువదలి హృదయపరితాపమును గాంచెను. ఇచ్చటనచ్చటఁ జూచుచు శోకార్తయై విరహాతురయై కాకూక్తులలర శ్రీకృష్ణు నుద్దేశించి యిట్లుపలికెను. మాయేశ్వరా! మాయ చేయుచున్నావుకదా. కింకరియగు నీరాధ యేమి చేయఁజాలును? అని నుడువుచు నాదేవి క్రిందఁబడి విలపించెను. శ్రీకృష్ణమూర్తియు రోదనము చేసెను. అప్పుడ శరీర వాక్కొక్కటి వినెంచెను. రాధా! ఏల విలపించెదవు? శ్రీకృష్ణపదారవిందమును స్మరింపుము. రాసమండల పర్యంతము గోలోకమును స్మరింపుము. రాత్రి వచ్చుచున్నయది. నీవు సదా భగవంతునింగూడి సుఖింపఁ గలవు. నీ యీప్సితములెల్ల నీడేఱును. స్వగృహమును శ్రీకృష్ణచ్ఛాయను రచింపుము. తానేవచ్చి నిన్ను సుఖింపఁజేయును. ఏడువకుము. భుజాంతరమున మాయేశుఁడై బాలరూపియు నగు శ్రీకృష్ణు నిడుకొని దుఃఖమును వదలి యింటికిం బొమ్ము. అని వినఁబడియెను.

ఇట్లశరీరవాణి వినఁబడఁగా బాలకృష్ణుని భుజాంతరమున నిడుకొని పుష్పోద్యానమును సద్రత్న మండపమును గాంచెను. వేగముగా బృందావనమునుండి రాధ నందమందిరమునకుఁ బోయెను. ఆరాధ మనోవేగమునఁ బోవునట్టి శక్తిగల

దేవి. కాన నిమిషార్ధమున నందమందిరమునకుం బోయి సంసిక్త స్నిగ్ధ మధురరసనద్దైయి రక్తలోచనము లలర యశోదాదేవి కా బాలకృష్ణు నీయఁదలంచి యిట్లుపలికెను. అమ్మా! ఈశిశువుం గైకొనుము. ఈబాలుఁడు బరువుగ నున్నవాఁడు. ఆఁకలిబాధచే మిగుల నేడ్చుచున్నవాఁడు. గోష్ఠమున, నీనాథుఁడు నందుఁడే యీబాలుని నాకొసంగెను. మార్గమున వచ్చుచుఁ బలుకరాని కష్టముల ననుభవించితిని. మేఘ మాకాశము నావరించి ధారలుగా వృష్టికురియఁ దడిసితిని. మార్గము పంకసంకులమై కాలుపెట్ట నలవికాకుండెను. యశోదా! ఈబాలుని మోయఁ జాలక పోతిని. తల్లీ! ఈబాలుం గైకొనుము. ఇల్లువదలి చాల కాల మాయెను. త్వరగా వెళ్ళెదను. సుఖము నీకుం గల్గుఁగాక.

అనిపలికి బాలు నప్పగించి స్వగృహమునకుం బోయెను. యశోదయు బాలు నెత్తుకొని తడవుగఁ దనివితీరఁ ముద్దిడుకొని పాలిచ్చెను. అట రాధయు నింటికింబోయి గృహకృత్యముల యందంత ప్రీతికలదిగాకయుండి ప్రతిరాత్రియందును శ్రీకృష్ణకేళీభాగ్యమున సుఖించుచు నుండెను. నారదమునీ! ఇట్లు శ్రీకృష్ణచరిత్రమును దెల్పితి. ఇది శుభములకు మూలాధారము, సుఖప్రదము మోక్షప్రదమునగు. ఇంకేమి వినఁగోరెదవు ! అని శ్రీమన్నారాయణుం డడిగెను.

భక్తాగ్రగణ్యులారా ! ఈగాథ భగవంతుని లీలామానుష విగ్రహత్వము దెలుపును. విచిత్రగాథ యిదియే. దీనియుం

దనేక శంకలుండినట్లు తోఁచును. ఈ గాథనుండి యనేకవిష యములు గ్రహింపవలసి యుండును. అవెల్ల మీాకుం గరతలా మలకములుగఁ దోఁచును. ఐననాత్మతృప్తికై యల్పమతికిఁ దోఁచు వానిని నిటవ్రాయుచున్నవాఁడ. ఏల యీాఁగోడవయని నా లేఖిని నిలుపఁ బ్రయత్నింపరని నమ్ముచున్నవాఁడ.

ఇంతకుముందే మీారు రాధాజననవృత్తాంతమును జదివి తిరి. శాపవశమున శ్రీరాధాదేవి మర్త్యలోకమున వృష భానునింటఁ బుట్టుటయుఁ జదివితిరి. ఆమెకు శాపవిముక్తి యెంత కాలమునకు నను విషయము నెఱింగితిరి. ఆకాలమే యిటఁ బ్రారంభమయ్యెనని తలంపుఁడు. కావనే నందుఁడు సంతోష మున నందను నెత్తుకొని గోవులంజూడ బృందావనమునకుఁ బోయెను.

నందుఁడు బృందావనమునకుం బోయినదిమొదలు రాధ శ్రీబాలగోపాలు నెత్తికొనివచ్చి యశోద కిచ్చినంతదనుక జర గినకథ యొక్కపూటలోఁ గొంతభాగముననే యనినమ్ముఁడు. కాని యింతలో నెంతకాలమో రాధాదేవి యాబాలునిం బెం ప్లాడి సుఖించెను. అనఁగానే మీాకునిది యసంగతమని తొలు దొలుతఁ దోఁపకమానదు. శ్రీకృష్ణమూర్తి పరాత్పరుఁ డన్న మాటను మాత్రము మఱువకుఁడు. అన్నిశంకలు నశించును. నందునకు బృందావన గమనేచ్ఛ కల్గుటయు, నపుడు నందనుని గొనిపోవ నూహా పాడముటయు, నందు గోగణము లుండు

టయు, వానింగాంచి యానందించుచుఁ గొడుకునకు నందలి వినోదపాత్ర భూములఁ జూపుటయు, నంతలో మేఘము లంబరమున నావరించి గర్జనము లొనరించుచు వర్షించుటయు నద్దానికి భీతిల్లినట్లు బాలుఁడు రోదనము చేయుటయు నొకవింతలుగావు. మనుష్యవ్యవహారమున నసంగతములును గావు. ఉద్యానములకుం బోవుచుఁ దండ్రులు కొడుకులఁ దోడ్కొనిపోవుట మనము గనుఁగొనుట లేదా. వర్షముకురియుట చిత్రమా శిశువులు గర్జనముల కులికిపడి బిట్టు రోదనముచేయుట వింతయా. కాదు. అంతలో రాధాదేవి యచ్చటికి వచ్చుటమాత్రము మనుష్యకృత్యమున నసంగతము. ఏలన వృషభాను నింటినుండి యా ఘనగర్జనములు తటిల్లతలు, శిలావృష్టి యిట్టి యుత్పాతములు గలుగుతఱి నవయువతి యొంటిపాటున నింటికివెలుపలఁ దిరుగుటయుఁ దలిదండ్రు లామెను బోనిచ్చుటయు లౌకిక వ్యవహార విరుద్ధములు. ఎవరేనట్లు చెప్పినను నమ్మఁదగని విషయములు ననుటకు సందేహము లేదు. కాని యిది భగవద్విషయమున నసంగతము కాదు. శంకనొందఁ బనియు లేదు. భగవత్కృత్యములలో నిదియొక యత్యల్పకార్యము. ధూమశకటము కడువడిఁ బోవుచుండ నదియుప్పొంగి తటములనొరయుచుఁ బ్రాంతభూములనంటి ప్రవహించుచుండ నాధూమశకటమానదిపైఁగట్టినసేతువు నవలీల ఛేదింప నదిలోఁ ద్రెళ్లుటయు, నందలి వారొక్కతడవ మ్రందుటయు నందు నొకరిద్దఱు భగవత్కృపచే సజీవులై యుండుటయు నౌరా యని వారు బ్రదు

కుటుకై యందఱచ్చెరువందుటయు జరగుట లేదా. అనఁగా నెవ్వ రెవ్వరికి సంఘూతమృతి గల్గునట్లు విధిగలదో వారెల్లఁ గార్యములఁ గల్పించుకొనియైన నందుఁ జేరుదురు. ఒకరిద్దఱు కష్టపడి బ్రతుకు నదృష్టముగలవారును ఆదినమే బయలుదేరుదురు. ఆయేట జలపూరమున నట్టివిపత్తునుండి తప్పించుకొను వా రిద్దఱు కనఁబడుట సుసంగతమే.

కొంతకాలము క్రిందట భాగ్యనగరమను విఖ్యాతిం గాంచిన గోలకొండనగరమునకుఁ జెంతనున్న మూసి యను నేఱు పొంగెను.జలమయముగా నగరమును జేసెను. ఎన్నియో సౌధములు నేలపాలయ్యెను. ధనరాశి యేటఁగలిసెను. లక్షాధికారు లుదయానంతరము భిక్షాధికారులైరి. ఎన్నియో మనుష్యకళేబరములు నదివెంటఁ గనఁబడియెను. ఒక్కరాత్రికి జననష్ట మపారమయ్యెను.మఱుదినము ప్రభువునాజ్ఞచే భటులు ప్రజలకు సాయము చేయుచుండిరి. పంకసంకులములగు సౌధపంక్తులం జొచ్చి మృతకళేబరముల వెలుపలికిఁ దీయుచుండిరి. ఒకసౌధమున నొకవేదిక (తిన్నె) క్రిందఁ బదార్థములుంచుకొనఁ గట్టిన గూటియందు నిండినపంకమును ద్రవ్వి తీయుచుండ నందొక కళేబర మగపడియె. దానిం దీసిచూడఁగా నించుక ప్రాణావశిష్టమని తోఁచెను. ఆరక్షకభటు లిదియేటిప్రాణమని పాఱవేయక యీశ్వరాజ్ఞచేఁ జక్కనియుపచారములు చేయ నాకళేబరము మాటలాడెను. ఎనిమిదిదినములు పంకమునఁ

బూడియున్న యాప్రాణి యెట్లు బ్రదికెనో యను విషయమును విమర్శించిన విశ్వాసమున కది దూరమే యగును. కాని యట్లే జరగెను. ఈవార్తయే కొంతకాలమునకుఁ బిదప నొకగ్రంథమున వ్రాయఁబడినచో నిదికల్పితమని యాకాలపువారు వచింపక మానరు. ఏలయన మనుష్యవ్యాపారమున నిది శక్యమగునది కాదని యనుభవమున నున్నందున వారట్లు పల్కుదురు. ఈకాలముననే జరగిన విషయమును నమ్మువారు లేకుండఁగా నిఁక మనుష్యవ్యవహారాతీత విషయముల నమ్ముదురా. నమ్మరను నిక్కము. కాని యెట్టివారైనను మనుష్యకృత్యములకన్న దైవకృత్యములు మహత్తరములని యూహించిన నీకథలోని విషయము లసంగతములే కావని యొప్పుకొనక తప్పదు. "సర్వంమిథ్యా సాగరంమిథ్యా" యనువారిబోలె మనకేల గాని సద్బుద్ధిగలవారలం గూర్చియే మన మూహింతము.

ఒక్కొక్కకాలమందే వృష్టిగలుగును. ఒక్క తరుణముననే ఎండలు మెండుగ నుండును. ఒక్కతఱి శీతము జనుల నేఁచును. ఇట్లేల? స్వభావమిదియనునది తుచ్ఛవాదము. దానికంతస్సారము శూన్యము. ఏలయనఁగా నది స్వభావమైనచో నొక్కవత్సరమున వృష్టిలేకపోనేల ? కాన స్వభావమను వాదమే సభాముఖమున నడుగుమోపి నిలువఁజాలదు. ఇది దైవయత్నమనుచో నందంతస్సారము సత్యమును పేర వెల యనుగాన నావాదము నిలుచును. కావున మహాశయు

లారా ! రాధకు శాపవిముక్తికాలము సమీపించెనుగాన దదనుగుణముగ నన్నియు సమకూరెను. గోలోకమున వరమి చ్చునపుడు రాధతో శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నీకు రాత్రులయందుఁ బొడసూపుదు నని యోఁగాన నట్లే యనుగ్రహించెను. నందుఁడు వృష్టిబాధ కోర్వక బాలుఁడు రోదనము చేయుచున్నవాఁడని తొలుత దలంచెను. ఎట్లీబాలు నీబాధనుండి కాపాడి యిల్లు చేర్పఁ గలుగుదునాయని చింతించెను. ఇంతలో రాధాంబ యచ్చటికి వచ్చెను. ఆపరదేవిని జూడఁగనే జ్ఞాన ముదయిం చెను. తమోగుణము పటాపంచ లయ్యెను. నిక్కమగు విజ్ఞాన ముదయించి యీబాలుఁడు పరాత్పరుఁ డనియు, నారాధాదేవి మూలప్రకృతి యనియుఁ దెలియఁ జేసెను. మహాత్ముల సందర్శనముననే జ్ఞానము పొడమునని మనము వినలేదా. మనుష్యమా త్రుల దర్శనమే యిట్టిదికాఁగా నిఁకఁ బరమేశ్వరి సందర్శన మున జ్ఞాన ముదయించెనన వింతయేమియున్నది?

ఇప్పట్టునఁ బట్టువదలక నాలుగుమాటలు వ్రాయక మాన వీలులేదు. ద్వేషబుద్ధిమాని పరిశీలింపుఁడు. భగవంతుఁడు రాధతో సంభాషించుచు మనకిరువురకు భేదము లేదనియు. నీవు మూలప్రకృతివి. నేను బురుషుఁడ ననియు. నా రూపమునుండి నిన్ను వేఱుచేయ శక్యముగాదని యుపదేశించెను. అగ్నినుండి యుష్ణము, పాలనుండి ధావళ్యమును వేఱుచేయ శక్యమా యనిప్రశ్నించెను. రాధా! నీవు లేకున్న నేనుండఁగలనా యని

యడిగెను. మృత్తిక లేక ఘటనిర్మాణము సాగునా యనిపలికె. దీని భావమేమి? ప్రకృతిసాయము లేకున్నఁ బురుషుఁడు (విరాట్టువు) ఏపనియుఁ జేయఁజాలఁడని యొత్తిచెప్పెను. ప్రకృతియే నీవని స్థిరపఱచెను.

తథా త్వయా వినా సృష్టి మహం కర్తుం నచ క్షమః.

అని గట్టిగాఁ బలికెను. ఇప్పట్టునఁ గొందఱు బోధ్యున జన్నిదముఁ దోఁపి కలహమునకుఁ గాలుద్రవ్వుదురు. వారిని గాంచినపుడు జాలికలుగక మానదు. వారి యభిమానము వ్యర్థాభిమానము. మా విష్ణువునకన్న గొప్పవాఁడు లేఁడనుట యు, మా శివునకన్న నధికుఁ డుండఁడనుటయుఁ గేవలము పిచ్చివాదము. భగవంతుఁ డొకఁడనుట యందఱంగీకరింతురు. ఆ మహనీయమూర్తి కనేకనామములు కలవందురు. కాని విష్ణు వనునది యొక్కనామమే కాని రెండవపేరు లేదనిపలుకరు. అనేక కోటినామములుగా వెలసిన భగవంతునకు విరుద్ధముగనున్న పదార్థమేది? శివనారాయణాది నామముల వ్యవహరించుచుండు భగవంతున కేకత్వము సిద్ధాంతమగుచుండ నీపిచ్చివాదము లేటికో తెలియఁజాలకున్నవాఁడ.

శ్రు. యస్మిం త్సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవా భూ ద్విజానతః,
తత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః.

ఈశావాస్యోపనిషత్. ౭.

అని శ్రుతి యేకత్వము నుపపాదించు చున్నది.

శ్రుతి. ఏకో నారాయణః న ద్వితీయోऽస్తి కశ్చిత్. అనియు
శ్రుతి. ఏకశ్చైవ రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థే.

అనియుఁ బ్రతిపాదించుచున్నది. సర్వదేవతాస్వరూపుఁడు విరాట్టువని శ్రుతులు నెత్తిన నోరుపెట్టుకొని మొఱ్ఱయిడుచుండఁగా దేవతాభేదమున నుత్తమమధ్యమాధమ భేదకల్పన మెంత స్వారస్యమో యూహింపఁజాలకున్నాను. విష్ణువే భగవంతుఁ డనుటలోఁ గాని, శంకరుఁడే పరమాత్మ యనుటలోఁ గాని తప్పేమియు నాకు నింతదనుక గోచరింపకున్నది. నామములు కల్పితములు. నామరూపక్రియాశూన్యుఁడు భగవంతుఁడు గదా. ఆతత్వము నెట్లుపిలిచిన నేమి? ఎట్లుపూజించిన నేమి? ఇదియే పరతత్వమను దృఢబుద్ధియున్నఁ జాలును. అది లేనిచో నాపూజ నిష్ఫలము. ఎవనిదూషించినను ఆ తత్వమును దూషించినట్లకదా. ఇట్టి విషయముల వాదములేల?

ఇట్లు వాదించువారు మూర్ఖులని చెప్పుట మహాపాతకము. వారి కాదైవమునందు దృఢభక్తి గలదు. దానికి నమస్కారములు. కాని దేవతాంతర దూషణమాత్రము నీచము. అది యాభక్తుని పురోవృద్ధికి మార్గము కాదు. తన్నిరోధకము. కాఁబట్టి దేవతాంతర దూషణము మానినచో నట్టి దేవతాభిమానము ముక్తిదాయకము, ప్రశంసార్హమునగు. దేవతయందు దృఢాభిమానము లేకున్న నాభక్తి ఫలమునీఁజాల

దనుట నిక్కువము. అనఁగా దేవతాంతర దూషణ విరహితాత్మ దేవతాభిమానము ప్రశంసార్హ మనునది యిట సారము.

ఇఁక రాధామాధవ సంవాదమునుండి కొన్ని విషయములు గ్రహింపఁ దగినవి. రాధామాధవ సంభాషణమున రాధ మూలప్రకృతి యనియు మాధవుఁడు విరాట్పురుషుఁడనియుఁ దేలెను. రాధయే ఆత్మ యనియుఁ దేలినది. కాఁబట్టి రాధామాధవులకు భేదములేదని దీనిసార మనక తప్పదు. విరాట్పురుషుఁడు సృష్టిచేయు తలంపుగొనఁగాఁ బ్రకృతి (పరమాత్మేచ్ఛాశక్తి) రూపధారిణియగు. విరాట్పురుషు తత్సహాయమున ననఁగా ఆమెద్వారా సృష్టికృత్యము నిర్వహింపఁ జేయును. సృష్టికి ముందు వారిద్ద రేకరూపమున నుందురు. అగ్నియం దుష్ణగుణము వేఱురూపముగాఁ గానఁబడదు కదా. అనఁగాఁ బ్రకృతిపురుషుల కభేదమని తేటపడును. ఆశక్తి సనాతనియున్నఁ గానిండు. దానఁ బ్రమాదమేమి? సృష్టికిముందు వారి కభేదమే. సృష్టియనఁగా భగవంతునకుఁ బ్రపంచము సృజింప నిచ్ఛ గల్గుటయే. ఆయూహ గల్గినపుడే ప్రకృతి యావిర్భవించును. ఆమెతోఁ గూడినపుడు భగవంతున కేమని పేరు? సగుణబ్రహ్మ మని పేరు. బ్రహ్మమను శబ్దము నపుంసకలింగము. ప్రకృతిశబ్దము స్త్రీలింగము. బ్రహ్మము నపుంసకలింగ మనఁగా భావమేమి? పురుషుఁడు లోకమునఁ జేయు కృత్యములను వాఁడు జేయఁడని కదా. అనఁగాఁ దానై సృష్టికృత్యమునఁ బ్రవర్తిం

పఁడు. మఱెట్లు? ఇచ్ఛామాత్రమునఁ బ్రకృతి ప్రపంచమును నానావిధముల నలరించును. ప్రకృతి స్వతంత్రురాలా? కాదు. మఱియెవ్వరు? తదిచ్ఛాధీనురాలు. విరాట్టువు నిచ్ఛయే ప్రకృతి. కాననే ప్రకృతి లయమే ప్రళయము. భగవంతునకు సృష్టియుత్సాహము వదలుటయే ప్రళయమని భావము. ఎపుడుసృష్టియందు మహాపురుషున కిచ్ఛలేదో, అపుడు ప్రకృతి భగవంతునందు విలీనయగు. సృష్టి యెట్టులలరును? అంతయు నశించును. కాఁబట్టియే,

శివ శ్శక్త్యాయుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవితుమ్,
నచే దేవం దేవో నఖలు కుశల స్స్పందితు మపి. అను

శ్రీ శంకరోక్తి సమంజసమై యొప్పారెను. శక్తితోఁ గూడనపుడు కదలఁజాలఁ డనఁగా మూర్తిధరుఁడు కాఁడని భావము. సృష్టిచేయు నూహలేక సకలబ్రహ్మాండములు తన కుక్షి బీజరూపమున వెలయ మహానందమున యోగనిద్రాపరుఁడై యుండునని సారాంశము. ఇట్లుండఁగా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు ప్రకృతి నిబద్ధులై సృష్టిస్థితిసంహారములు చేయ నియుక్తులై స్వకార్యరతులై యుండఁగా నందొకఁ డధికుఁడు వేఱొకఁడు తక్కువవాఁడు. అని భేదము చెప్పనవకాశమే కలుగలేదు. ఈ త్రిమూర్తులకుఁ బ్రభువై సకలబ్రహ్మాండ నాయకుఁడై యచింత్య మహిముఁడై నిర్గుణుఁడై నిరీహుఁడై జగత్సాక్షియై సకలకార్య కారణభూతుఁడై విరాట్టు వెలయుచుండునని యుప

నిషత్తులు వదరుచుండఁ, బురాణము లుద్ఘోషించుచుండ, నితి హాసములు నిశ్చయతత్త్వ మిదియే యని పిలిచిపిలిచి ప్రార్థించి ప్రార్థించి తెలుపుచుండ "నేఁబట్టినకుందేటికి మూఁడేకాళ్లు" ని మొగము చిట్లించి యధరము నల్లల నాడించి కలహించి పాప మొడిగట్టుకొన నేలొకో తెలియరాకున్నది. ఆ విరాట్టు విష్ణుశ బ్దవాచ్యుఁ డన్నఁజాలునాఁ జాలదుగదా. సకలదేవతాస్వరూ పుఁడు. ఏ పేరునఁ బిలిచిన నేమి? ఏవిధిఁ బూజించిననేమి? నిశ్చల భక్తియున్న ఫలము నిచ్చును. లేకున్నఁ బూజ నిష్ఫలము.

ఇఁక నొకవిషయమును దెలుపక వీలుగాకున్నది. ప్ర కృతి యనఁగాఁ బార్వతి యనియు, నామెను బూజించువాఁడు శాక్తుఁడనియు, ఆపూజ ఆసురీపూజ యనియు, నాశక్తి తమ శ్శక్తియనియు, నదియే యవిద్యయనియుఁ, దద్భక్తులు

"అంధం తమః ప్రవిశంతి యే ఽవిద్యా ముపాసతే"

అను నుపనిషత్తు బోధించు చున్నదనియుఁ గొందఱు వాదిం తురు. ఇంతకంటె మూర్ఖు లున్నట్లు నాకుం దోఁపలేదు. ఏ దేవతను బూజించినను బ్రకృతిని బూజించినట్లే. సగుణ తత్త్వ మునకుఁ బూజ కలదు గాని నిర్గుణతత్త్వమునకుఁ బూజయే లేదు. అది యచింత్య మవ్యక్త మనంతము నగునని తెల్పు చుండఁగా నావాహనము చేయుటెట్లు? ఏ దేవతను బూజించి నను నామము రూపము గలదిగా భావించి పూజింపవలయునే కాని వేఱుగతియే లేదు. రూపవిశిష్ట వస్తువులెల్లఁ బ్రకృత

విశిష్టములే. కావున లోకమున నందఱును శాక్తులే. శాక్తులము మేము కామనువారు తమ్మును దమ రెఱుంగరు. వారి పూజ భస్మమునఁ బోసిన పన్నీరువలె నిష్ఫలము.

ప్రకృతి యన నేమి?

అనునదియే ముఖ్య ప్రశ్నము. ప్రకృతి పార్వతియే కాదు. లక్ష్మి యన్నను, సరస్వతి యన్నను పార్వతి యన్నను నొక్కటియే గాని వేఱుగాదు. సర్వశబ్దము లాపరదేవికిం జెల్లు. ఆపరదేవి యనఁగా పరమాత్ము నిచ్ఛాశక్తి. కాఁబట్టియే

ఇచ్ఛాశక్తి జ్ఞానశక్తి క్రియాశక్తి స్వరూపిణీ.

అని చెప్పఁబడినది. విష్ణుభక్తులు విష్ణువే పరమాత్మయని తదిచ్ఛయే ప్రకృతియని. ఆమెయే శ్రీ మహాలక్ష్మియని తలంచినను దోషము లేదు. శైవులు శివుఁడే విరాట్టువని, పార్వతియే ప్రకృతియని పూజించినను దోషము లేదు. జ్ఞానులు బ్రహ్మయే విరాట్టువని, సరస్వతియే మూలప్రకృతియని ధ్యానించినను బాధలేదు. సద్భక్తి కుదిరినచో నాపూజ ఫలమునిచ్చును. భక్తి స్థిరతఁ గాంచనిచో నాపూజ నిరర్థకమే. కాఁబట్టి శాక్తులనఁగా వేఱని భ్రాంతినొందఁ బనిలేదు. ఎల్లవారు శాక్తులే. శాక్తులు కానివా రేమతమునను లేరని మూఁటికి ముమ్మాటికి నిరాఘాటముగాఁ జెప్పఁగలను. ఐన శాక్తులని షణ్మతములలోఁ బ్రఖ్యాతి గానేల యని ప్రశ్నము రాకమానదని నే నెఱుంగుదు. శాక్తులనఁగా సర్వాధారస్వరూపిణి పరదేవి యందుఱు.

ఆ మతమున యోగము ప్రధానము. చక్కఁగాఁ జతుష్షష్టి తంత్రములు పరిశీలించినచోఁ గనఁబడు సారాంశ మిదియొ క్కటియే. జితేంద్రియత్వము తత్ఫలము. దానికై పెక్కు రీతులఁ బూజావిధులు చెప్పఁబడినవి. ఎన్నివిధములఁ జూచినను దాని సారము శాస్త్రులనఁగా యోగులనునదియే కాని వేఱొ కటి కానేకాదు. సత్యము. సత్యము. ఐతే తంత్రవిధులు చాల భీతికరములుగా నున్నవిగదా. హేతువేల? అని యడుగ వచ్చును.

ఏకార్యమునందుఁగాని యధికారిభేదము లుండక మా నవు. ఏపూజయందుఁగాని యోగ్యత ననుసరించి భేదము లుం డకపోవు. ఏల? అందఱొక్కరీతిఁ గర్మముచేసినవారు కారు. కర్మానుసారము బుద్ధి భేదించు చుండును. అందఱిని దరింపఁ జేయుటయే భగవత్సంకల్పము. కాఁబట్టి పెక్కు దేవత లేర్పడిరి. పెక్కువిధములఁ బూజ లేర్పడియె. ఎవరెవరి యోగ్యత ననుసరించి వారివారి కనుగుణముగా నాపూజయం దావృత్తి కల్గు నుఁగొందఱకు శీఘ్రకాలమునఁ దపస్సు ఫలించును. కొందఱకుఁ జిరకాలమునకుఁ గాని యది ఫలింపదు. మఱికొందఱకు ఫలిం పనే ఫలింపదు. ఎవరు పూర్వజన్మమునఁ జక్కని కృషి సల్పి యుందురో వారికి మఱుజన్మమున వేగముగా నాతపస్సు ఫలిం చును. ఎవరు తొలిజన్మమున నత్యల్పకృషి తపస్సునఁ జేసియుం దురో వారికి జన్మాంతరమునఁ జిరకాలక్రమమున నది ఫలిం

-చును. ఎవ్వరు పూర్వజన్మమునఁ గృషియే చేయక సంకల్పము మాత్రము చేయుదురో వారికి జన్మాంతరమునఁ దద్విషయమునఁ గృషిచేయు నూహ కలుగునే కాని తత్ఫలము తజ్జన్మమునఁ గలుగదు. మఱొకజన్మమునఁ గల్గును. అంతియకాని ఫలమునకు హేతువులు మంత్రోపదేశము, తంత్రభేదములు కావు. కాఁబట్టి యపసిద్ధాంతములకుఁ జోటు మనసున నీయరాదు. దాన మేలు చేకూరదు. ముక్తి లభింపదు.

శాక్తమున బహువిధ పూజాభేదములు గలవు. ధ్యానభేదములు కలవు. స్తుతిభేదములు గలవు.అవి వారివారి యోగ్యతకుఁ దగినట్లు లేర్పడినవి. అందును గుణానుసారము పూజలున్నవి. మద్యమాంసములు భగవతికిఁ బ్రియములని చెప్పఁబడినది. అవి క్షత్రియులకొఱ కేర్పడిన తంత్రములు. కావుననే,

బ్రాహ్మణో మదిరాం దత్వా బ్రాహ్మణ్యా దేవహీయతే.

అని కాళిపురాణము తెల్పుచున్నది. సిద్ధాంతములు తంత్రములు క్షత్రియాదుల కేర్పడినవి. శుభాగమపంచకము విప్రులకుఁగా నేర్పడినది. అందు మదిరామాంసముల ప్రస్తావనయు నుండదు. కాఁబట్టి లేనిపోని కుశంకలకుఁ జోటిచ్చి ప్రశ్నింపరాదు. చండియను పేరందఱెఱుంగుదురు. చండియనఁగా లక్ష్మీ సరస్వతీ కాళీ అను దేవతల సమష్టిరూపము. ఇందుఁ జండియనఁగా వైష్ణవులకుఁ గోపమేటికో తెలియరాకున్నది. కాళి యిష్టదేవత కాకున్ననేమి? శ్రీమహాలక్ష్మినిఁ బూజింపవచ్చును. శాక్తమునఁ

గాఁ బ్రకృతి నుపాసించుట యనునదియే గ్రహింపఁదగిన విష
యము. మహావిష్ణువు భక్తులకు లక్ష్మీద్వారా వాంఛితార్థముల
నొసంగును గాని దానుగా నీయఁడని కదా శ్రీవైష్ణవమతము.
దీని భావమేమి? శ్రీమన్నారాయణమూర్తియే పరమాత్మ. లక్ష్మి
యే యాయన హృదయేశ్వరి. కావున నామహాదేవి నాశ్రయిం
చిన సకలవాంఛలు లభించునని కదా. ఇదిశాక్తము కాదా.
శాక్తమను మాట నంగీకరింపకున్న మానె. కృత్యమంతయు
నొక్కటియే. కావున శ్రీవైష్ణవులును శాక్తులేకాని వేఱుగాదు.
శక్తియనఁగాఁ బార్వతియని యెందువ్రాయఁబడి యున్నదో
యూహింపఁ జాలక విచారించుచున్నవాఁడ. ఒకవైష్ణవులేల?
సర్వమతములవారును శాక్తులే. విరాట్టువును ధ్యానించు సన
కసనందనాదుల మాట వేఱు. కాఁబట్టి శాక్తులనఁగాఁ గుమా
ర్గప్రవర్తకులని, హింసకులని తలంచుట మిగులఁ బొరపాటు
ఈవిషయము నీగాథయే సిద్ధాంతము చేయుచున్నది. రాధా
దేవితో శ్రీకృష్ణపరమాత్మ,

మమాంగాంశ స్వరూపా త్వం మూలప్రకృతి రీశ్వరీ,
శక్త్యా బుద్ధ్యా చ జ్ఞానేన మయా తుల్యా వరాననే.
ఆవయో ర్భేదబుద్ధిం చ యః కరోతి నరాధమః,
తస్య వాసః కాలసూత్రే యావ చ్చంద్రదివాకరౌ.

అని చెప్పెఁగదా. ఇపుడు మూలప్రకృతి రాధాదేవికదా.
తత్పూజకులు శాక్తులుకారా. బుద్ధిభేదమున నాగ్రహావేశమునఁ

గలిగిన భేదములే మనల బాధించుచున్నవి గాని శాస్త్రములు పురాణములు బాధించుట లేదు. కావున నోమహాశయులారా! ఈ దివ్యగాథనుండి శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు రాధాదేవి మేనయత్త యనియు నామెను బత్నిగా గ్రహించె ననియుఁ గావున జారశిఖామణి యనియుఁ గల్గిన యపవాదము మిథ్యయనియు, రాధాదేవి భగవంతుని యర్థాంగ లక్ష్మియేగాని వసుదేవుని తోఁబుట్టువుగాని నందుని సహోదరిగాని గాదనియు,గోలోకమున వెలయు శ్రీకృష్ణమూర్తి ప్రియభార్యయయి శాపము నిమిత్తముగా భూమి నవతరించె ననియుఁ దెలిసికొనవలయును. చిరకాలము నుండి వినవచ్చు దుర్వాదము కల్పితమే గాని యందు సత్యమేమాత్రము లేదనియు గ్రహింపఁ దగును. లీలాశుకులు నుతించినది యీ రాధామాధవులనే కదా. రాధకు మాధవుఁ డల్లుఁడన్న వాడుక ననుసరించి యెవ్వఁడో కవి,

ఉ. ఆలికి నల్లుఁడై మరల నల్లునకుం దగఁదానె యల్లుఁడై
యాలికి బావయై మనుమ రాలికి ముద్దుకుమారుఁడై సదా
యాలిమఱంది కుఱ్ఱఁడయి యాశ్రిత వత్సలుఁడైన మేటి గో
పాలుఁడు రంగశాయి మనపాల గలండు విచారమేటికిన్.

అని శ్రీకృష్ణమూర్తిని వినుతించెను. ఇది యేమో పెద్ద చమత్కారమని పద్యముచెప్పెనే గాని యిందుఁ బొసంగు దోషముల విచారింపఁ డయ్యె. ఇట్టివెన్నియో ఆధారములుగా రాధకు మాధవుఁ డల్లుఁడన్న వాడుక కలిగినది. ఇంచలి సత్య

మెఱుంగక లోకులు శ్రీకృష్ణుఁడు జారుఁ డందురు. కావున నీది వ్యగాథను జక్కఁగాఁ బఠించిన నాభ్రమ తొలంగును. పరిశుద్ధ శ్రీకృష్ణభక్తి యలవడును. "అతిసర్వత్రవర్జయేత్" అనున్యాయము ననుసరించి యీవిషయము నింతట మెల్లగా వదలి తర్వాతికథను వ్రాయఁ బూనెదను. నా వ్రాసిన యీసిద్ధాంతములలో నెవరికే నేది యిష్టములేకున్నను వారుదానిపై నాగ్రహింపకుందురు గాక యని చేతులొగ్గి వేఁడుచున్నాఁడను.

శ్రీకృష్ణబలరాములు గోవుల మేపుట.

*శ్రీకృష్ణబలరాములు క్రమక్రమముగానిల్లువదలిపోయి యాడుకొనునంత యీడుగల వారలైరి. గోపబాలకులు కృష్ణబలరాములు తఱచుగా నాడుకొనుచుండు వారు. ఇల్లు దాఁటిపోయినంతనే తలిదండ్రులు పుత్త్రుల వెదకుచుఁ బరుగు వాఱుట మానిరి. యమళార్జున భంజనము కాఁగానే శ్రీకృష్ణాద్భుతచరిత్రము మదికిఁ దోఁచినను భగవన్మాయామోహితులై నందాదులు శ్రీకృష్ణుని మహిమమును మఱచిరి. కేవల పుత్త్రప్రేమముననే చూచుచుండిరి. భాండీరవనమున నందుఁడు కన్నులార రాధాదేవిం గాంచి దివ్యవాక్కుల వినుతించి తత్పాదారవింద సేవను గోరెను గాని మరల గోపాలమూర్తి రాధహస్తము నుండి తనకరముల నలంకరింపఁగనే పూర్వవిజ్ఞానమును మఱచి

* ఈకథ సర్వపురాణములనుండి గ్రహింపఁబడినదని దెలియుంగవలయు.

తనపుత్ర మాత్రుఁడనియే భావించెను. ఇంచుకంతయైనను రాధాదర్శన జ్ఞానము లేకుండెను. కాఁబట్టి గోపాలబాలకులతో నాడుకొనుచుండు పుత్రునిం గాంచి వేడుక పడుచుండునే గాని యీబాలుఁడు పరాత్పరుఁ డన్నమాట స్మరింపకయే యుండెను. కాని పరమానందము ననుభవించు చుండెను. పరాత్పరుని సాంగత్య మెన్నటికైన నూరకపోదనుట సిద్ధాంతము. సల్లాపములను, ఆటలను, తనుసంబంధమునను దలిదండ్రులను మిత్రులను బంధువులను సంతోషపరవశులఁ జేయుచుండెను.

క్రమక్రమముగా గోపాలబాలుఁడు గోపబాలకులం గూడి గోగణముల వెంటఁ దిరుగాడ సాగెను. బంగరుమొలత్రాడు కన్నులపండువు సేయ, పాదములయందు హస్తములయందును గల యాభరణములందలి చిఱుగజ్జెల కలనిస్వనము మనోహర మగుచుండ గోకులమునఁ దిరుగుచుండెను. ఆమహనీయ రూపమును జూడ నోచినవారే యదృష్టవంతులని యెల్లరూహించుచుండిరి. ఆరూపమునే శ్రీలీలాశుకులు శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమున నిట్లు వర్ణించిరి.

శ్లో. హస్తాంఘ్రి నిక్వణిత కంకణ కింకిణీకం
మధ్యే నితంబ మవలంబిత హేమసూత్రమ్,
ముక్తాకలాప ముకుళీకృత కాకపక్షం
వందామహే వ్రజచరం వసుదేవభాగ్యమ్. ౨౭ ౨౦శ్లో.

ఇట్లు లా శ్రీహరి తిరుగుచు బాలకులం గూడి యాడు చుఁ బాడుచు క్రమక్రమముగా గోవులవెంటఁ దిరుగ మొదలు పెట్టెను. శ్రీకృష్ణుని బలభద్రుఁ డెడఁబాయక యుండెను. వీరి ద్దఱు పరస్పరానురాగముగలవా రగుట సహజము కదా. భగవ దనంతులకు భేదము చెప్పువాఁ డెవ్వఁడు? భ్రాతృవాత్స ల్యము ప్రపంచమున కుదాహరణభూతముగ నుండెను. ఇట్లు లాడుకొనుచు సవయస్కులగు గోపాలకబాలకులంగూడి తిరు గుచుండిరి.

కొలఁదిదినము లిట్లు సుఖముగాఁ గాలము జరగెను. యశోదారోహిణీనందులు పరమానందభరితులై యుండిరి. కర్ణాకర్ణికగ నాకర్ణించి దేవకీవసుదేవులును నిర్భరప్రమోద సాగరమున నోలలాడుచుండిరి. నారదాదిమహర్షు లందఱు శ్రీ గోపాలబాలుని దర్శించి తద్విచిత్రచర్యలఁ గాంచి యమానుష చర్యలం గాంచియుఁ బామరు లించుకయైనఁ దెలిసికొనరుగదా. వైష్ణవమాయామహాత్మ్య మెంతో యనిర్వచనీయమని యబ్బురప డుచుండిరి. సకలబ్రహ్మాండనాయకుఁడయ్యు నాగోకులమున మహావిచిత్రగతులఁ దిరుగుచు నానందించువానిపగిది నటించు చుండెను.

భగవదవతారమున కెన్నియో ప్రయోజనము లుండు వలయుఁగదా. గోకులముననే యుండినఁ గొన్ని కార్యములు చేయవీలుండదనియుఁ, గార్యాంతరమును గల్పించి స్థానాంతర

మున కందలు పోవునట్లు చేయవలయుననియు శ్రీకృష్ణునకుం దోఁచెను. ఆకాలమున బకాసురాదులు బృందావనప్రాంతమునఁ దిరుగుచు సజ్జనుల బాధించుచుండిరి. వారిబాధలం దీర్చినఁ గాని తనరాకకు ఫలముగలుగదని భగవంతునకుఁ దోఁచెను. ఏదే నొకమిషను గల్పించి కార్యము సాగునట్లుచేసి తాను సాక్షిభూతుఁడుగ నుండుట పరమేశ్వరునకు సహజము. కర్మమే వారివారి నాడించుచుండును. పరాత్పరుఁడు సర్వద్రష్ట గావున నూరకుండి చూచుచు నానందస్వరూపుఁడై యుండును. అట్టి సమయ మపుడు తటస్థించెను. తదుచితరీతి వెలఁగసాగెను. ఆవులవెంట గోకులమునకుఁ జెంతనున్న యడవులకుం బోవుటయు, వేళ కందలంగూడి మరల నింటికివచ్చుటయుఁ దత్కాలమున శ్రీకృష్ణకృత్యములుగ నుండెను. ఇట్లు పరాత్పరుఁడు లీలామానుష వేషమూని కావించు నద్భుతచర్యల తత్త్వ మెఱుంగక గోకులమంతయు సామాన్య శిశువనియే భావించి బాలక్రీడల కానందించుచుండిరి.

శ్రీకృష్ణబలరాములు గోవులమేపుచుండ వృకములు గోకులమును గలంచుట.

* ఇవ్విధమున శ్రీకృష్ణబలరాములు గోకులమున శిశుచర్యలఁ గాలముఁ బుచ్చుచు మెలమెల్లన బాల్యమును గడపిరి. కౌమారావస్థఁ బ్రాపించిరి. అప్పటికి శ్రీకృష్ణావతారమున

---

* ఈకథ హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమున నెనిమిదవ యధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది.

నేడుసంవత్సరములు మనుష్యమానమునఁ గడచెను. అత్తరుణమున నాబలరామశ్రీకృష్ణులు*నీలపీతాంబరములఁ దాల్చి పీతశ్వేతచందనచర్చలం గడునందముగాఁ గనఁబడుచుఁ దమయీడు బాలురతో నాడుచుఁ దత్పాలకులగుచుఁ, గాకపక్షము లలర, శ్రుతిసుఖము గల్గినవాద్యముల మ్రోఁగఁజేయుచు, ముఖతేజస్సులు చూచువారల కచ్చెరువును గల్గింప, గోవులవెంట నడవికిఁ బోవునపు డెంతో వేడుకగా నుండెను. నెమలిపింఛము శ్రుతులవెలయ భుజశిఖరము లొప్పారఁ, బల్లవములఁ దాల్చి, వక్షస్థ్సలముల వనపూల లొప్పుచుండ నాసోదరు లరుగుచుండఁ జిగురుటాకుల విలసిల్లు వృక్షములా యను నూహను జూపరులకుఁ బుట్టించు చుండిరి. వికసితపంకజముల శిరస్సులం దాల్చి రజ్జు యజ్ఞోపవీతముల విలసిల్లుచు, ఒకచేతనుట్టి వేఱొకహస్తమునఁ దుంబపాత్రమును ధరించి, వేణువు లూదుచు, నొక్కపుడు నవ్వుచు, వేఱొకతఱి నన్యోన్యవిలాసములఁ దేలుచు, నొక్కతరుణమునఁ జిగురుటాకుల పాన్పుపై నిదుపురు పవ్వళించుచు, వేఱొకసమయమున నిద్రచేఁ గన్నుల మూయుచుఁ, దోడి బాలుర కేమానియు లేకుండఁ గాపాడుచు, నావనమును బ్రకాశింపఁ జేయుచుండిరి. వారిరువురు సింగపుఁ బిల్లలవలె వేడుకమీఱ నాడుచుండిరి.

ఒక్కతఱి నావనమున నావుల మేపుచు శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునిం గాంచి యిట్లు పలికెను. ఆర్యా! ఈమహావన

* నీలపీతాంబరధరౌ పీతశ్వేతానులేపనౌ-అని మూలము.

మున మన మీగోపాలబాలకులతోఁ గ్రీడింప నిఁకశక్యము గాదు. మనము చాలదినములుగా నిందు విహరించితిమి. ఇది యిప్పుడు సుఖావహముగ లేదు. ఇందలి తృణకాష్ఠములు క్షీణించినవి. గోపాలకు లెల్లయెడలఁ దిరిగితిరిగి చిఱువృక్షముల నలఁగఁద్రొక్కిరి. పచ్చికబయళ్లు మొఱడులచేఁ గన నందము తప్పియున్నవి. వనభూములెల్ల నాకాశమువలెఁ గనుపట్టుచున్నవి. మందలుండు తావులనున్న భూరుహములు పరస్పరసంఘర్షణమున నుదయించిన నగ్నిచే మండిపోవుచున్నవి. వాని చెంతనున్న వృక్షములు పచ్చికయు శుష్కించి నశించుచున్నవి. తృణభూములు నవపల్లవవృక్షములు వెదకినఁగాని గానరావు. కావున నీయరణ్య మిపుడు స్వల్పోదకముగను, దృణభూమివిరహితముగను, నిరాశ్రయముగను గనుపట్టెడు. ఇంతియ గాదు. చల్లగాఁ గూరుచుండుతావు లెందుండునా యని వెదకవలసియున్నవి. భయంకరముగఁ గన్పట్టుచున్నవి. కాని సుఖావహముగ లేదు. వృక్షములు దూరదూరముగా న్నవికాని దట్టముగ నడవి నావరించి కానరావు. ఈకాననమును జూడఁగా ఆనందము గలుగుటలేదు. మారుతము కూడ నేత్రమోజనమును గల్పింప కున్నయది. ఇందలి విహంగములు వనాంతరమునకుఁ బోయిన ట్లగపడియెడిని. శూన్యప్రాయమై కానన మిది తోఁచుచున్నది. వ్యంజనాదులు లేని యన్నమువలె హితము గాకున్నయది. ఇందలితరువుల ఖండించి గ్రామములకుం బోయి యాటవికులు కట్టెల నమ్ముచున్నవారు. వనశాకములు నశించి

నవి. తృణములు గోతృప్తినిఁ గల్పింపఁజాలవు. కాన నీఘో షము నగరముపలె నున్నది.

శైలముల కలంకారము ఘోషములు. ఈఘోషముల కలంకారము వనములు. వనముల కలంకారములు గోవులు. మన కాగోవులు పరమగతి. కావున మనకుఁ బ్రాణాధారము లుగ నుండు గోవులకుఁ దృప్తిఁగల్గించు వనమొండు కావల యును. మన మీగోవులం దోలుకొని కాననాంతరమునకుం బోవుదము. నవీనగ్రాసము సమృద్ధశీతల జలముగల చోటు మనకు గమ్యము. మనగోవులు మేసినచోట మరల మేయ నిష్టపడకున్నవి. ఈగోవులు నవతృణమును గోరుచున్నట్లు కాన వచ్చెడిని. ఇన్నియు నాలోచించి ధనవంతులగు గోపకులు గోధ నముం దోలుకొని వేఱొక మంచితావునకుం బోవుటొప్పు. ఈ యడవిలో గృహావరణములు లేవు. భూములు లేవు. చక్రవర్తు లవలె గోపకులు యథేచ్ఛముగా నెచ్చట గోవులకు మంచియా హారము దొరకునో యందులకుం బోఁదగువారుగదా.

ఇంతియగాక యీగోవులు మూత్రము పోసి పేడపె ట్టినకారణమున నింపలి గడ్డి క్షారరసముగలదిగాన రుచిగాలే నట్లు తోఁచుచున్నయది. కావుననే గడ్డిమేయక పడియలలోని జలమును ద్రాగక మోరలెత్తి యంబారవములఁ గావించుచుఁ జూచువారలకుఁ దమభావములఁ దెల్పుచున్నయవి. చక్కఁబె ట్టినట్లున్న మార్గములు గలిగి క్రొత్తఁగా వనరాజులు గనఁబ

డఁగా నందుల మనము గోవులవెంటఁ జరింతము. కావున నీగోపకులఁ బయనమునకాయత్తపఱుపుము. సమీపమునందే సకల విధ తృణసంకులమై రమ్యతమమై స్వాదుఫల వృక్షనిబిడంబై, పానార్హోదకమై బృందావనము చెలువారుచున్నయట్లు వినవచ్చెడిని. ఈలపురుగులు లేక కంటకద్రుమములు కానరాక వనగుణముల నలరారుచు, ననేకకదంబవృక్షము లొప్పుచుండ యమునాతీరమునఁ జూడఁజూడ వేడుకల నిచ్చుచుఁ, జల్లని గాలివీవ సర్వర్తునిలయమై శుభముల కావాసమై, గోపికలకు సుఖసంచార మొనర్పందగి, మనోహర చిత్రోపవనములు నడుమనడుమ కనుపట్టుచుండ బృందావనము సాటిలేకయున్నయట్లు నేనాకర్ణించితిని.

ఆబృందావనమునకుఁ జెంతనే గోవర్ధన మహీధర మున్నదఁట. అది విశాలోన్నత శృంగసంఘ విరాజితమఁట. నందన వనము చెంత మందరాద్రియుండునట్లు గోవర్ధనము వెలయునని పెద్దలుపలుకుదురు. దాని నడుమ యోజనమాత్రోచ్ఛ్రితమై మఱ్ఱివృక్ష మొక్కఁడు విచిత్రరీతి నుండునఁట. దానిపేరు భాండీర మఁట. ఆకాశమున నీలమేఘమువలె నాపర్వతోపరి భాగమున నదియుండునఁట. ఆపర్వతమునకు బృందావనమునకు నడుమ యమునానది సీమంతమువలెఁ గనఁబడుచుఁ బ్రవహించుచుండ నందనవనమున దివ్యసరస్సు స్మృతిగోచర మగునఁట. ఆగోవర్ధన పర్వతమును, భాండీర వనస్పతిని, రమ్యతమ విశ్వా

తింగాంచిన యమునానదిని గన్నుల పండువుగాఁ జూచుచు సుఖముగఁ దిరుగుదము. అందు మనగోపకుల కావాసమును గల్పింపుము. నిర్గుణమగు నీవనమున నివాసము మాన్పింపుము. ఇటనుండి వేఱొకతావునకుఁ బ్రయాణము చేయుట కొకకారణమును గల్పించి భీతిని బుట్టింతము.

అని యీరీతి నా వారిజాక్షుఁడు శ్రీహరి యగ్రజునితోఁ బలుకునంతలో శ్రీవాసుదేవుని యిచ్ఛామాత్రమున రక్తమాంస వసాశనములగు వృకములు శతసహస్రసంఖ్యలు వెలువడెను. వాని వెండ్రుకలు భయమును గల్గించునవి కాఁగా నాతోఁడేలువులు పందలుపందలుగాఁ జుట్టుకొనియెను. గోపాలకుల యావాసములపై నొక్కుమొగిఁ బడి చీకాకుపఱచెను. వృకములు చుట్టుకొనఁగా మందలయందును, గొల్లపల్లియలందు, గోపకులయందు, గోపికలయందు నొక్కసారి హాహాకారము తోఁచెను. అవి యైదుగాఁ, బదులుగా, నిరువదిగా, ముప్పదులుగా, పందలుగాఁగూడి, శ్రీవత్సకృత లక్షణములతో బయలువెడలెను. కృష్ణవదనములై గోపాలకులకు భయమును గల్గించుచు, వత్సముల భక్షించుచు, గోపికల భయపెట్టుచు, రాత్రులయందు బాలకుల హరించుచు, వ్రజమెల్లఁ జీకాకుపడఁ జరించెను.

అత్తఱి గోపకు లడవికిం బోఁజాలక, గోవులరక్షించు శక్తిలేక, వనమునుండి యేపదార్థమునైనఁ దెచ్చుకొను శక్తి

లేక, నదినిదాఁట వీలులేక, భీతిల్లి, యుద్విగ్నచిత్తులై యవ్వ నంబున నుండఁజాల కుండిరి. పెద్దపులులవలెఁ బరాక్రమించు నావృకములచే వ్రజమెల్లఁ గదలమెదల వీలులేక యుండినది. అప్పటిదానిస్థితి యొకయంగుళమాత్రమైనఁ గదలలేక యుండి నట్టి దయ్యెను.

ఆర్యులారా! ఈగాథను వింటిరిగదా. భగవంతుని లీల యెట్టిదో తెలిసికొనన శక్యమని దీనిచేఁ దేటపడియెఁ గదా. కర్తుమకర్తుమన్యథాకర్తుం సమర్థుఁడు భగవంతుఁడని మనము నమ్మవలసినదియేకదా.

"ఇచ్ఛామాత్రం ప్రభోస్సృష్టిః"

అనున్యాయముకలదుకదా. క్షణమాత్రమున బ్రహ్మాండ ములనిర్మించి క్షణార్థమున నడఁగించు సర్వశక్తిమంతున కీసృష్టి యొక్క లెక్కయా. బృందావనమునకు గోకులమును లేవదీయ సంకల్పించెనని ముందువ్రాసితిని. దానికీగాథ యాధారమని విశ్వసింపుఁడు. ఏక్షణమున భగవంతుఁడు గోలోకమును వద లెనో ఆవల నొకక్షణమైన వృథయుండుట యాతని కిష్టము కాదు. గోకులమున నుండుపని పూర్తియైనది. అందుండి పూత నాదులకు ముక్తినొసంగెను. బాలక్రీడల గోపికాగోపకుల రంజిల్లఁజేసెను. తనసర్వేశ్వరత్వము వెలిపుచ్చెను. అంతలో ముందుగాఁదగుకార్యములకు భంగము వాటిల్లునని వెంటనే మాయాసంవృతులనుగా నొనరించెను. ఇఁక బృందావనమునకుఁ

బోయినంగాని యందున్న బకాద్యసురుల నడంప వీలులేదని యూహించెను. వారు ప్రచ్ఛన్నాకారముల నందందుఁ దిరుగుచు సజ్జనుల హింసించుచుండిరి. వారి నాయాయిసమయముల నడంచుటయే కృత్యమని పరాత్పరుఁడు తలంచెను. అందులకుఁ దగుప్రయత్నములఁ దాఁజేయఁగూడదని యెంచి యద్భుతావహమగుచమత్కృతులఁ జేయఁదలంచెను. సృష్టిచమత్కృతి యిట్టిదని వచింప నెవ్వరికే నలవిగాదు. దానిమహిమ మాపరాత్పరునకే తెలియును. ప్రకృతిపరిణామ మాపరమాత్మ తప్ప నెవ్వరెఱుంగఁజాలుదురు? దాని మహిమ మెఱింగి సంతోషింప నింక నెవరికి శక్యము?

బలరామునితో మాటలాడుచు నిజాభిప్రాయమును దెలియఁజేయుచు నంతలో నిచ్ఛామాత్రమున మున్నెన్నఁడే నెఱుంగని వృకములుపుట్టి గోకులమును నిలువనీక లేకుండఁ జేయవలయునని సంకల్పించెను. ఉత్తరక్షణముననే నేల యీనినట్లు వృకములు వెలువడి భయంకరరూపముల గోపాలకులకు భీతిపుట్టించెను. ఇఁక క్షణమైన నిట నుండఁజాలమని వారు తలంచిరి. శ్రీకృష్ణబలరాముల ప్రోత్సాహము వాగ్రూపముగా లేకయే యెప్పుడెప్పు డీబాధనుండి తప్పించుకొందుమా యని గోపాలకు లూహింపఁ గారణమును గల్పించెను. దైవప్రయత్న మెంతగొప్పదో దీన స్పష్టమాయెఁగదా.

మనమే సకలకార్యదక్షులమని విఱ్ఱవీఁగుట తెలివితక్కువచే ననియు, మన మేకార్యముచేయ సమర్థులము కామనియు

నుత్తరక్షణమున నేమిజరగునో మన మెఱుంగఁజాలమనియు, నింతమాత్ర మెఱుంగని మనము సమర్థులమని ప్రల్లదములాడుట మహాపాపకార్యమనియు గ్రహించి గర్వమునకుఁ జోటుంచక భగవంతుని నమ్మి నీపాదసేవ ప్రసాదింపవే కరుణానిధీ! యని ప్రార్థించుచు, నిష్కపటభక్తిగలిగి, పరవంచనముచేయక, లేని శక్తులఁ దనయం దారోపించుకొనక భగవత్పాదారవిందధ్యానమునఁ గాలముగడపుచుండుటయే యుత్తమమార్గము. అంత కన్న నిట్టిదిగి సాధించుపురుషార్థముకూడ లేదుగాని దాన నధోగతిమాత్రముతప్పదు. కావున శ్రీమన్నారాయణచరణారవిందచింతనమునఁ దప్పఁ గృతార్థులమగుటకు మార్గము వేఱొకటి కానరాదు. ఇంతట నీవిషయమును వదలి తరువాత శ్రీకృష్ణమూర్తి యొనరించు నద్భుతచర్యలం బఠింపఁ బ్రయత్నింతము.

శ్రీకృష్ణమూర్తి బకాసురునివధించుట.

* గోకులమంతయు స్థలాంతరజిగమిషనుండునంతలో శ్రీకృష్ణమూర్తి బలరాముని గోపకులంగూడి గోధనమునుదోలుకొని శ్రీవనమునకుం బోయెను. అందు హాయిగాఁ గూరుచుండి చల్దు లారగించుచు, మధురశీతలజలంబులం ద్రాగుచు, బాలకులం గూడియాడుచు, బహువిధవినోదములఁ గాలముపుచ్చు

* ఈగాథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పదునాఱవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

చుండెను. అందు నిచ్ఛానుసారము విహరించి దాని చెంతనుండు మధువనమునకుం బోవుదమని గోపకుల హెచ్చరించి యాల మంద మరలించి మధువనములకుం బోయెను.

ఆవనమున నొకదానవుఁడు సజ్జనుల కపకారముచేయుచుఁ బ్రచ్ఛన్నరూపంబుననుండి మోసపుచ్చి యెందఱినో మ్రందఁ జేయుచుండెను. ఆవిషయము భగవంతునకు స్మృతిపథమునఁ బడియెను. కావునఁ గార్యాంతరమూని యటఁ బోవ సమకట్టెను. ఆదైత్యునకుఁ గాలము సమీపించెను. కాలము సమీపించు వఱకు నెవ్వరును ఏమియుఁ జేయఁజాలరు. భగవంతున కట్టిశక్తి లేదా యనఁగూడదు. ఆసిద్ధాంతముకూడ భగవదాజ్ఞయే. కావున స్వోక్తివ్యాఘాతముగ శ్రీహరి యొక కార్యము చేయఁ బూనునా. శ్రుతులు స్మృతులు భగవదాజ్ఞారూపములే. కాని స్వతంత్రములు గావు.

"శ్రుతి స్మృతీ మమైవాజ్ఞే యస్తే ఉల్లంఘ్య వర్తతే."

అనువాక్యము పెద్ద లెఱుంగనిదియా. కావున నాదానవునకు మనుష్యలోకనివాసమున కవకాశ మింక లేదని భగవంతునకుఁ దోఁచెను. కావుననే శ్రీవనమునుండి మధువనమునకుం బోయెను. ఎందుల కీప్రయాణమని యం దెవ్వ రెఱుంగరు. బలరాముఁడు దెలియనట్లు నటించువాఁడు.

ఇట్లు మధువనమును బ్రవేశించి సుస్వాదుజలమును ద్రావి స్వేచ్ఛగా వారింగూడి తిరుగుచుండెను. అందొక్క–

రక్కసుఁడు మిగుల బలవంతుఁడుండెను. వాఁడు శ్వేతవర్ణుఁడు. సకలభూతభయంకరుఁడు. వికృతాకారవదనుఁడు. పర్వతతుల్య గాత్రుఁడు. బకవత్పరిదృశ్యమానుఁడు. ఆకారమునుబట్టియే బకాసురుఁడని ప్రఖ్యాతినొందెను. ఆదానవుఁడు గోపకులతో నలరారు బలరామకృష్ణులం గాంచెను. గోకులమున బలరామానుజుండై యున్నవాఁ డీకృష్ణమూర్తియేకదా. ఈతనిం జంపక విడువరాదని తలంచెను. కాని తనశక్తికిమించిన శక్తి కలవాఁడా కాఁడా యని యోజింపఁడయ్యెను.

అంతలో నాదానవుండు మిక్కుటమగురోషంబున మేనుఁబెంచి యగస్త్యముని వాతాపిని మ్రింగినట్లు శ్రీకృష్ణ మూర్తిని గుటుక్కున మ్రింగెను. బకాసురుఁడు భగవంతుని మ్రింగగనే శ్రీకృష్ణుఁడు కనఁబడమికిఁ జింతించి భయాన్వితులై దేవతలు మింట హాహాకారము లొనరించిరి. త్వరపడి తమతమ యాయుధముల ధరించి రక్షింపఁ బరువెత్తిరి. అంత శతమఖుఁడు దధీచిమునివరతనుభవమయి యప్రతిహతతేజమున నలరారు వజ్రమును బకాసురునిపైఁ బ్రయోగించెను. దాన నాతఁడు మృతినొందఁడయ్యెఁగాని యప్రతిహతమని పేరుఁగాంచినది కాన నాబకాంగసంభూతైకపక్షమునుమాత్రము దహింపఁజాలెను. చంద్రుఁ డంతలోఁ ద్వరపడి నీహారాస్త్రమును బ్రయోగించెను. దాన నాదైత్యుఁడు శీతార్తుఁడయ్యెఁగాని పౌరుషమున డిందుపడఁడయ్యెను. యముఁడు క్రుద్ధుఁడై దండమును

బ్రయోగించెను. దాన నించుక దానవుఁడు కుందుపొందెను. వాయువంతట వాయవ్యాస్త్రమును బ్రయోగించెనుగాని దాన నించుక స్థానాంతరమున కరుగఁజాలెనుగాని మృతినొందఁ డయ్యెను. వరుణుఁడు శిలావృష్టి దానవుపయిం గురిపించెను. దాన నించుక పీడితుఁడయ్యెను. హుతవహుఁడు స్వీయాస్త్ర మున నతనియొడలఁ గాల్చెను. కుబేరుఁ డాగ్రహించి యర్థ చంద్రాకారబాణమును వైచెను. దానఁ బాదములు తెగిరెు. ఈశానుఁడు శూలముం బ్రయోగించెను. దాన నాతఁడు మూర్ఛిల్లెను. ఋషులును, మునులును శ్రీకృష్ణమూర్తికి బాధ గలుగఁగూడదని యాశీర్వదించిరి.

ఇట్లు దిక్పాలకు లెనమండ్రుగురు మహర్షులు మునులు తమతమశక్తి నుపయోగించి యాదైత్యునిం జంపఁజూచిరిగాని వాఁడు శ్రీహరిచేఁ జావవలసినవాఁడుగాన వారిశక్తి వృథ యయ్యె. ఇంతలో శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ప్రజ్వలద్బ్రహ్మతేజస్సు చే నాదైత్యుని సర్వాంగమును బాహ్యాభ్యంతరమును దహించెను. దానవుఁ డంతట శ్రీకృష్ణుని వెడలఁగ్రక్కుచుఁ బ్రాణ ములవదలెను. తద్దేహము శ్రీ కృష్ణబ్రహ్మతేజమున భస్మ మయ్యెను. ఇట్లు బకదానవుంజంపి శ్రీహరి బాలకులం గూడి గోధనములవెంట నామధువనముననుండి మనోహరదర్శనంబగు కదంబాటవిం జొచ్చెను.

కథాసారము.

మహాశయులారా! కర్మసిద్ధాంత మిందుఁ జక్కఁగాఁ

గానఁబడును. ప్రాణులెల్ల స్వస్వకర్మానుసారము రూపములఁ దాల్తురు. ఎవ్వరి కేరీతి మరణము వాటిల్లవలయునని విధియుం డునో దానికి విరుద్ధముగా నెవ్వరెవ్వ రెట్టిరయెట్టిప్రయత్నము లొనరించినను ఫలింపవు. కాఁబట్టియేకదా?

హరిణాపి హరేణాపి బ్రహ్మణాపి సురైరపి,
లలాట లిఖితా రేఖా పరిమార్ష్టుం న శక్యతే.

అన్నసూక్తి జగత్ప్రసిద్ధిఁ గాంచినది. ఎవనివలన నేపని కావలయునో దాని నాచోటి కావిధియే యీడ్చుకొనిపో వును. పామరులు తెలియకయే యచ్చోటికిం బోవుదురు. భగ వంతుఁడు సర్వజ్ఞుఁడుకానఁ దానే కారణమును గల్పించుకొని పోవును. బకాసురుని దిక్పాలకుల దివ్యాస్త్రములు చంపఁజా లక పోయినవి. ఏల? శక్తిలేనివికావు కదా అన్న వానిచేఁ జావకుండ భగవదాజ్ఞ గలదు. భగవంతు నాజ్ఞ మీఱి యేదియుఁ బ్రవర్తింపఁజాలదుకదా. కాఁబట్టి కర్మమే బలవత్తరమైనది. దానిని మించినబలము గలదేదియు బ్రహ్మాండమునలేదు. కావున సకలబ్రహ్మాండాంతర్గత ప్రాణికోటులు కర్మనిబద్ధములుగాని వేఱుగావు. ఆకర్మమే త్రాడుగట్టి యీప్రాణుల నాడించుచుం డును. ఈనాటకమున కర్మస్వరూపుఁడగు భగవంతుఁడే సూత్ర ధారుఁడు, చర్మనిర్మితములగు బొమ్మలవలె మనల నాడించుచుం డును. అదియే భగవద్విలాసము. ఆవిధమెఱుంగక మనము కర్తృత్వమును మనయం దారోపించుకొని విఱ్ఱవీఁగుచుందుము-

భగవంతుఁడు బకాసురుఁడు కలఁడని యెఱింగెనుగదా. వెంటనే వానిం బొలియింపక తా వానిచే మ్రింగఁబడనేల యను ప్రశ్నము రావచ్చును. సమాధాన మీవిధముగాఁ జెప్ప వచ్చును. బకాసురుఁడు కనఁబడఁగనే శ్రీహరి వధించియేయుం డిన నిరపరాధిని వధించెనన్న యపకీర్తికిం బాత్రుఁడగును. భగ వచ్చర్యలు లోకదృష్టాంతభూతములుగాని దోషలేశముగల విగా నుండఁదగవు కాన వానిచే మ్రింగఁబడియె. భగవంతుని మ్రింగువాఁ డొకఁడుండునా అనకుఁడు. కారణము లేక కార్యము పుట్టఁగూడదు. ఇంతియగాదు. వేఱొకఫలముగలదు. అదియే మనము నేర్చుకోఁదగినది. ఆపత్కాలమునఁ దన్నుఁదాఁ గా పాడుకొనవలయునేగాని యితరులు కాపాడఁజాలరు, అన్న సూక్తి జగద్విఖ్యాతము. శ్రీకృష్ణుని బకాసురుఁడు మ్రింగెను. దేవతలాయుధములఁ బ్రయోగించిరిగాని చెంతకువచ్చి దానిని నఱకి శ్రీహరిని బ్రదికింపఁబూనిరాలేదు. ఇట్టితఱి మును లాశీ ర్వదించిరి. ఎచ్చటనుండి? ఆకాశమునందునిలిచియే. చెంతనున్న బలరాముఁడుగాని గోపబాలకులుగాని రక్షింపఁ బ్రయత్నించి నారా? లేదుకదా. శ్రీకృష్ణుఁడు లోకసామాన్యుఁడైయున్న మాఱు మాటాడక మ్రుంచవలసినదియేకదా. ఎవ్వరిసహాయముగాని ఆప త్కాలమునఁ బనికిరాదు. తన్ను రక్షింపఁబూనునది తాఁజేసి కొన్న ధర్మము. ఆధర్మముకూడ విధిగతిని మరలింపఁజాలదు. విధిగతి ననుసరించి కాపాడవలెనున్నఁ గాపాడును. అవకాశము లేనిచోఁ గాపాడఁజాలదు. ఇట్లనుటచే ధర్మము వ్యర్థమని

కాదు. పురాకృతకర్మము దృఢమూలమే యైన దానిననుభవిం చియేతీఱవలయునుగాని యూరక మాన్పరాదు. కావున నట్టితఱి ధర్మమును దూఱిన లాభమేమి? ఈ రెండు భగవదాజ్ఞాబద్ధము లేకదా. అట్టులౌట కీధర్మము ఆపత్తులనన్నింటిని బాపఁజాలదు.

ఇప్పట్టున నొకకథ స్మృతికిఁ దగులుచున్నయది. శ్రీమహా భారతమునఁ గర్ణుఁడు విజయునితోఁ బోరాడుచు శాపవశమునఁ దనరథచక్రము భూమిలో డిగఁగా నిట్లు పలికెను.

శ్లో. అమృష్యమాణో వ్యసనానితాని
హస్తౌ విధున్వన్ సవిగర్హమాణః. ౯౧
ధర్మప్రధానం కిల పాతి ధర్మ
ఇత్యబ్రువన్ ధర్మవిద స్సదైవ,
వయం చ ధర్మే ప్రయతా మనిత్యం
యథాబలం శక్తియథాశ్రుతంచ. ౬౨
స చాపి నిఘ్నాతి నపాతి భక్తాన్
మన్యేన నిత్యం పరిపాతిధర్మః
ఏవం బ్రువన్ ప్రస్ఖలితాశ్వసూతో
విచాల్యమానోఽర్జునబాణపాతైః. ౯౧ అధ్యాయము.

వీనికర్థమును వ్రాయుటకన్న శ్రీకవిబ్రహ్మయగు తిక్కన సోమయాజిగారిపద్యముల వ్రాయుట మేలని యట్లొనరించు వాఁడ.

వ. తనమనంబున నొవ్వడరి యక్కర్ణుండు కరంబులు విదుర్చుచు.

తే. ధర్మవాదులు ధర్మతత్త్వప్రధాన
చిత్తులగువారిఁ బూని రక్షించుధర్మ
మందు రదిబొంకు గావించె నతులధర్మ
శీలుఁడగు నన్ను ధర్మువు సెలవులేద.

ఇదియే పైఁబద్యముల సారము.

ఇట్లు లోకానొకప్పుడు ధర్మమురక్షింప వీలులేకున్నను వానిని దూలనాడరాదు. అంతకంటె నెక్కుడగుబంధువు లోకమున లేఁడు. కాఁబట్టి దేవత లెన్నిప్రయత్నములు దూరమునుండియే చేసిరి. అవన్నియు నిష్ఫలములు కావు. శక్తి కనురూపముగ సాయముచేసినవి. ఆత్మశక్తియే భగవంతునిఁ గాపాడినది. కాఁబట్టి యేకాలమునఁగాని స్వశక్తినే నమ్మియుండవలయునుగాని పరుల నమ్మియుండరాదు.

ఇట్లు భగవంతుఁడు బకాసురుం బొలియించి వానికక్షయసుఖమును బ్రసాదించెను. శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించి దుష్టరాక్షసబాధనుండి మ మ్ముద్ధరించునాయని మొఱ్ఱయిడుచున్న సజ్జనులయార్తి కొంతతొలఁగెను. సకలదుష్కృతములు తొలంగ నారాక్షసత్వముపోవ వాఁడు శాశ్వతపుణ్యలోకసుఖమొందెను. ఇదియే భగవదవతారఫలము.

వృషభాసురుఁడు మృతినొందుట.

* ఇట్లు బకాసురుఁడు హతుఁడుకాఁగానే గోపాలబా

---

* ఈకథయుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పదునాఱవయధ్యాయమునుండియే గ్రహింపఁబడినది.

లురు సంతసించిరి. ఇంద్రాదులు భగవన్మహిమమును గొనియా
డిరి. మహర్షు లచింత్యశక్తి యగుపరాత్పరుని ధ్యానించిరి. అంత
నాగోపాలకృష్ణుఁడు కదంబారణ్యమును బ్రవేశించెను. అందొ
కదానవుఁడు వృషభరూపంబుననుండి మానవుల బాధించుచుం
డెను. వానికిని గాలము సమీపించినట్లు శ్రీకృష్ణుఁ డెఱింగెను.
వానిపేరు ప్రలంబాసురుఁడు. వాఁడు మహాబలవంతుఁడు. అం
తియకాక ధూర్తుఁడు. పర్వతాకారుఁడు. ఆవనమున వానిబాధ
మెండుగనుండెను. వృషభరూపంబున వాఁ డుండుట నెందఱో
వానిం గనుంగొనఁజాలక మోసపోవుచుండిరి. చెంతకుఁబోఁ
గానే కొమ్ములఁగ్రుమ్మిచంపుట ఆతనివాడుక.

ఆరక్కసుఁడు మిక్కిలి కోపమూని బకాసురుం జంపుట
మఱింత క్రుద్ధునిగాఁ దనుంజేయఁగాఁ బైఁగవిసి పర్వతశృంగము
లం గేలిచేయుశృంగములం గ్రుమ్మి కృష్ణమూర్తిని పైకెత్తెను.
అంతట నూరకుండక కుమ్మరిసారెవలెఁ ద్రిప్పెను. ఆవిధముం
గాంచి తోడిబాలురు భీతిల్లి పరుగెత్తిరి. దూరమున నిలువంబడి
మొఱ్ఱోయని యేడ్చుచుఁ గేకలిడిరి. *బలరాముఁడు సోదరుఁడు
భగవంతుఁడని యెఱుంగునుగాన నవ్వెను. వానిబలము నెఱుం
గును. భగవంతునిబలము నెఱుంగును. కావున నీమూర్ఖుఁడు
ముందున్నవాఁడు భగవంతుఁడని యెఱుంగక సామాన్యమాన

* బలోజహాస బలవాన్ జ్ఞాత్వా సోదరమీశ్వరమ్—అనిమూలము.

పునివలెఁ జంపఁ జూచుచున్నవాఁ డెంతమూర్ఖుఁడని తలంచి పక్కునవ్వెను. అంతతో నూరకుండక గోపబాలకులంగాంచి యేలభయంబడితిరి? భయమున కవకాశ మేమిగలిగెనని ప్రశ్నించెను.

ఇట్లు మాటలాడుచు బలరాముఁడు గోపాలబాలకుల భీతిఁ బాపుచుండఁగా శ్రీమధుసూదనుఁ డద్దానవునిఁదృణముగా భావించి వానికొమ్ముల గట్టిగాఁబట్టుకొని గిరగిరఁద్రిప్పి ఆకసమున కెగురవైచెను. కొంతదూరము మీఁదికిం బోయి యొక్కమాఱు క్రిందఁబడియెను. భూమిమీఁదఁబడఁగనే ఆ దేహమును వదలి ప్రాణపంచక మెచ్చటికో పోయెను. వానిచావుఁగాంచిన బాలకులు పక్కున నొక్కసారి నవ్విరి. ఆడిరి. పాడిరి. కోయని యార్చిరి. సంతసమునఁ బాడిరి. వేణువు లూదిరి. ఇట్లు శ్రీకృష్ణమూర్తి ప్రలంబాసురుం బొలియించి బలరాముంగూడి తోడి బాలురంగూడి గోధనమును మరలించి వేగముగా భాండీరవనమునకుం బోయెను.

కథావిశేషములు.

పాఠకులారా! ఇందలివిశేష మొక్కటియే. బలరాముఁడవతారపురుషుఁడైనచోఁ దనసామర్థ్య మెఱుఁగకుండునాయనియు నట్టివిధ మాతనిచర్యవలన నగపడదు కాన నంశావతారమనియుఁ గొందఱు వచింతురు. అది మిగులఁ బొరపాటు. బలరాముఁడు దశావతారముల నెనిమిదవయవతారమని పరిగణింపఁ

బడు ననంతుఁడే. అనంతుఁ డనఁగా భగవత్పర్యంకభూతమగు నాదిశేషువని కొందఱు తలంతురు. అనంతుఁ డనఁగా భగవంతుఁడే యని యెఱుంగుట న్యాయ్యము.

'బలోజహాస బలవాన్ జ్ఞాత్వా భ్రాతర మీశ్వరమ్.'

అనువాక్యముంజూచిన విభ్రాంతి తొలంగును. సోదరు నీశ్వరునిగా భావించుట సర్వజ్ఞత్వమునఁగాక వేఱొండు హేతువున నగునా? ఎవ్వరెవ్వరు శ్రీకృష్ణునిచేతను, ఎవ్వరెవ్వరు తనచేతను మృతినొందఁదగుదురో బలరాముఁ డెఱుంగును. కావుననే యిపుడు భయపడ నవకాశమేమని ప్రశ్నించెను. ఈతుచ్ఛదానవునిచేఁ బరమేశ్వరునకు బాధకల్గునా యని యూహింపఁజాలరుగదా యనినవ్వెను. కాఁబట్టి బలరాముఁడు తెలియనట్లుండుట తన యపరస్వరూపము కార్యక్షమమగుచుండఁ బానేటికి మరలఁ బ్రయత్నించుట యనియేగాని వేఱుగాదని మనము గ్రహింపవలయును.

శ్రీకృష్ణమూర్తి కేశిదైత్యుం బొలియించుట.

* శ్రీకృష్ణమూర్తి బలదేవగోపబాలకులంగూడి గోవుల వెంట భాండీరవనముం బ్రవేశించి తిరుగుచుండఁగా నందున్నకేశిదానవుఁడు మిగులగర్వించి తన్నుఁదానెఱుంగక మాఱొ్కని యెను. వాఁడు ఘోటకాకారంబున నుండువాఁడు. ఆరూపము

* ఈకథయుఁ బదునాఱవయధ్యాయమునుండియే గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపఁదగును.

వాని కిష్టమైనది. కావున నారూపంబున నందుండువాఁడు. ఎం దఱినో హింసించువాఁడు. కావున శ్రీహరిని పైకెగిరి పట్టరా నియాగ్రహమునఁ గఱచెను భగవంతునిమృదుదేహ మప్పుడు వజ్రకఠినమయ్యెను. కాన నాదేహమును గఱవఁగనే దంతములు భగ్నములయ్యెను. అంతట శ్రీకృష్ణమూర్తి యాగ్రహదృష్టిం గాంచెను. ఆతేజస్సుచే దహింపఁబడి వాఁడు పరలోకమునకుం బోయెను. ఆతనిచావుం గాంచి దేవతలు దుందుభులమ్రోయిం చిరి. పూలవాన భగవంతునిపైఁ గురియించిరి.

అంతట శ్రీవిష్ణుకింకరులగు పార్షదులు దివ్యరూపముల నలరారుచు నద్భుతదర్శనులై రథారూఢులై ద్విభుజములొప్పఁ బీతవస్త్రములఁ దాల్చి కిరీటకుండలమండితులై వనమాలావిభూషితవక్షులై, వినోదమురళీహస్తులై, క్వణన్మంజీరరంజితపదులై, శ్రీచందనోక్షితసర్వాంగులై, దివ్యతమగోపవేషధారులై, ఇం చుకహాస్యమునఁ బ్రసన్నములగుమోము లొప్పుచుండ, భక్తానుగ్రహకాతరులగుచు, నతిశయతేజోవిరాజమాన స్యందన మును గైకొని ప్రత్యక్షమైరి. ఆరథము నానారత్నవిరాజితమై చూడఁజూడఁ వేడుకగా నుండెను.

ఇట్లు వారు భాండీరవనమును బ్రవేశించిరి. అందే శ్రీమన్నారాయణమూర్తి గోపబాలురం గూడియుండెను. ఆపార్షదులు దివ్యవస్త్రములందాల్చి రత్నాలంకారములఁదాల్చి శ్రీహరిపాదారవిందములకు నమస్కరించి నుతించి గోలోకమునకు

భగవదాజ్ఞనొంది పోయిరి. వారింగూడి యారాక్షసులు మువ్వురు దేహములవదలి వైష్ణవరూపములధరించి కారణాంతరమున దానవులై భగవంతునిచే వధింపఁబడి శ్రీకృష్ణపార్షదులనఁ బరిగణింపఁబడుచు సంతోషమున గోలోకమునకుం బోయిరి.

అని నారాయణమూర్తి తెలుప నారదుం డిట్లు ప్రశ్నించెను. మహానుభావా! నారాయణా! దానవరూపములఁదాల్చి నవైష్ణవులగు నాదివ్యపురుషు లెవ్వరు? ఇది పరమాద్భుతవృత్తాంతము. విన వేడుకయ్యెడు. ఎఱింగింపవే యని ప్రార్థింప నారాయణమూర్తి యిట్లు బదులు చెప్పెను. బ్రహ్మవాదీ! నారదా! పురాతనేతిహాసమును దెలుపువాఁడ. ఆలకింపుము. అది పరమాద్భుతము. ఆయితిహాసము విచిత్రము. పుష్కరతీర్థమున సూర్యగ్రహణపర్వమున మహాదేవునిచే నెఱిఁగింపఁబడినది. ఆసుసమయమున శ్రీహరిగుణప్రశంసముగాఁగా శంకరుఁ డెఱిఁగించెను. ఆతరుణమున నేనును ధర్ముఁడు బ్రహ్మయు మునిసంఘములందుంటిమి. త్రిభువనపావనమగు నాకథారత్నము నాలకింపుము. అది సంగ్రహముగఁ జెప్పఁబడక విస్తరించి శంకరునిచేఁ జెప్పఁబడినది.

బకప్రలంబకేశిరాక్షసుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము.

గంధమాదనపర్వతమునఁ బూర్వము గంధర్వాధిపతి యగు గంధవాహుఁడు వసించుచుండెను. ఆతఁడు మునిప్రవ

రుఁడు హరిపాదసేవాపరాయణుఁడు. అతనికి నలుగురుకొడుకులు గంధర్వప్రవరులు గల్గిరి. వారెల్ల శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల జ్ఞానమునందును, స్వప్నమందును, దివానిశము స్మరించుచుండిరి. ఆనల్వురు దుర్వాసుఁడను మహాముని శిష్యులు. శ్రీకృష్ణపూజాతత్పరులు. వారు ప్రతిదినము కమలముల భగవంతుం బూజించి ఆవల జలపానము చేయువారు. వసుదేవుఁడు, సుహోత్రుఁడు, సుదర్శనుఁడు, సుపార్శ్వకుఁడు అని వారిపేరులు. ఆనల్వురు విష్ణుభక్తాగ్రేసరులును బుష్కరతీరమున నతిశయనిష్ఠదపం బొనరించిరి. ఆతపము చిరకాలముసాగెను. సిద్ధిఁగాంచిరి. అందు జ్యేష్ఠుఁడు దుర్వాసునింగూడి యోగవిద్యాపారగుండై తపస్సంసిద్ధిఁగాంచి వివాహము చేసికొనకయే బ్రహ్మవర్చస్సుచేఁ బ్రజ్వలించుచు యోగాభ్యాసనిరతుఁడై యుండెను. కొంతకాలమునకు దేహమునువదలి శ్రీకృష్ణపార్షదుండయ్యెను.

తక్కుంగలమూవురును బుష్కరతీరమును వదలి చిత్రసరోవరమును జేరిరి. ఆసరోవరంబునఁగల దివ్యకమలములను శ్రీకృష్ణపూజానిమిత్తముభయకాలమునఁ గోసికొని విష్ణుభక్తులయి కొనిపోవుచుండువారు. శంకరకింకరులు వారినడ్డగించి వాని లాగికొనిరి. వారు దుర్బలులు. కింకరులు బలవంతులు. కావున సరసిజముల నపహరించి వారిం దోడ్కొని శంకరుసన్నిధికిం బోయిరి. శంకరునిదర్శించి సాష్టాంగనమస్కారము లొనరించిరి.

వారింజూచి శంకరుఁ డాశీర్వదించి చిఱునవ్వు మోమున నొకవింతకాంతి దోఁపఁజేయ భక్తానుగ్రహతత్పరుఁడై యిట్లు పలికెను. పార్వతీసరోవరంబునఁ బద్మముల నపహరించిన మీ రెవ్వరు! పార్వతీవ్రతముకొఱకు లక్షయక్షులచే నాసరోవరము రక్షింపఁబడుచున్నది. ప్రతిదినము సహస్రకమలములఁ బార్వతి హరిపాదముల సమర్పించును. భర్తృసౌభాగ్యవర్ధన మగు నీవ్రతమును మూఁడుమాసములు జరపఁదగును.అట్లుండ మీరేల పద్మముల నపహరించితిరి? అని ప్రశ్నించెను.

మహాదేవుని యామాట లాలించి విష్ణుభక్తులగు నాగంధర్వులు మువ్వురు నిట్లు విన్నవించిరి. వారిశిరములు భక్తిచే వంగియుండెను. కరములు రెండును జోడింపఁబడియుండెను. శాంతము వారియందు మూర్తీభవించియుండెను. మహాప్రభూ! మేము గంధర్వులము. గంధవాహతనయులము. శ్రీహరికిఁ గమలమును సమర్పించి జలపానముచేయువారము. పూజింపక జలములఁ ద్రాగము. ఈసరస్సు పార్వతీసంరక్షితంబని మే మెఱుంగము. ఈకమలముల గ్రహింపుము. ఫలమును బ్రసాదింపుము. నేఁడు శ్రీహరికిఁ గమలము నీయఁజాలము. ఐనను జలపానము చేయుదుము. ఏలయనఁగా నీకమలము మీ కర్పింపఁబడియోఁగాన శ్రీకృష్ణున కర్పించినట్లే. ప్రతిదిన మే భగవత్పాదాంబుజమును ధ్యానించి కమలమునఁ బూజించుచుంటిమో యాపద్మాబ్జమే మీపదాబ్జము. ప్రత్యక్షమైన నీపాదాంబుజ

ములయందుఁ బద్ధము లర్పింపఁబడియెఁ గానఁ బవిత్రులమై తిమి. పరబ్రహ్మ మద్వితీయము. ఏకము. దానికి దేహమెక్కడ? ఆతత్త్వము రూపవంతమగు టెక్కడ? భక్తానుగ్రహకార్యార్థము మాయచే నాబ్రహ్మమే దేహమును ధరించును. రూపభేదములఁ గానంబడును. కావున నోపరశివా! ఈకమలములఁ బరిగ్రహింపుము. నీవే మాకుఁ బ్రభువవు. అచ్యుతా! మా మానసంబుల ధ్యానించురూపమును గనఁబఱపుము. ద్విభుజముల నలరుచుఁ, జూడ మనోహరమై కిశోరమై శ్యామసుందరమై వినోదమురళీహస్తమై పీతాంబరమును దాల్చి నిరుపమానమై, ఏకవక్త్రమై నేత్రద్వయమున నలరుచుఁ, జందనాగురుచర్చితమై, సురుచిరసుస్మితాస్యమున మనోహరమై రత్నాలంకారభూషితమై మణివరమగు కౌస్తుభరత్నము వక్షమున రుచుల నీనుచుఁ బ్రకాశించుచుండ, మయూరపింఛభూషమై మాలతీమాల్యవిభూషితమై, పారిజాతప్రసూనమాలాజాలముల మనోహరముగఁ జూపఁదగి, కోటికందర్పలావణ్యలీలాధామమై, గోపీసంఘుజుష్టమై వక్రలోచనములఁ గాంతమై, నవయౌవనసంపన్నమై రాధావక్షస్స్థలస్థితమై, బ్రహ్మాదులచే నుతింపఁబడుచు వంద్యమై ధ్యేయమై, భక్తాభీష్టప్రదంబై, స్వాత్మారామమై, పూర్ణకామమై, భక్తానుగ్రహార్థము త్వరపడుచు నుండు రూపమును గనఁబఱపుమాయని ప్రార్థించిరి. ఇట్లు ప్రార్థించి శివునిమ్రోల దోసిలిపట్టి నిలువఁబడిరి.

శ్రీకృష్ణరూపశ్రవణమువలనఁ బులకాంచితవిగ్రహులై గంధర్వులపలుకు లాలకించి శంకరుఁడు వారింగాంచి యిట్లు పలికెను. అపుడు శ్రీకృష్ణరూపశ్రవణమున నేత్రము లానందబాష్పపరిపూర్ణములయ్యెను. గంధర్వప్రవరులారా! యని శివుఁడు వారిని సంబోధించెను. మీరు వైష్ణవప్రవరులని నేనే యెఱింగితి భూలోకమును మీచరణాంభోజరేణువులఁ బవిత్రము చేయుటకుగా సంచరింపుఁడు. నేను సదా శ్రీకృష్ణభక్తదర్శనమును జేయఁగోరుచుందును. సాధుసమాగమము త్రిలోకములయందు దుర్లభము. శ్రీకృష్ణభక్తులగుసాధువులు దేవతలకుఁ బార్వతికి నాకును సదా ప్రియులు. నాకంటె నాభక్తులకంటె విష్ణుభక్తులు ప్రియతములు. ఐనను బూర్వము నేనాడినమాట వ్యర్థము కాఁగూడదు. మహాభక్తులారా! ఆవిధము నెఱింగించెద నాలకింపుఁడు. ఈసరోవరమందలి పద్మముల వ్రతాంతరముకొఱకెవరు హరింతురో వారు వెంటనే దానవయోనిం బుట్టుదురుగాక సంశయము లేదు.

శ్రీకృష్ణభక్తుల కశుభము కలుగదు. అట్టి మీరు మానవలోకమునఁ బుట్టువుంగాంచి గోలోకమునకుఁ బోవవలయు. ఇదితప్పదు. మీరు శ్రీకృష్ణరూపమును జూడఁగోరుచున్నవారు కదా వత్సలారా! సత్యముగా నట దర్శింపఁగలరు. భరతఖండమున బృందారణ్యమున శ్రీకృష్ణబాలరూపమును గన్నులారఁగాంతురు. విష్ణుభక్తవరులారా! శ్రీకృష్ణునిదర్శించి మృత్యువు

నొంది గోలోకమునకుం బోవఁజాలుదురు. దివ్యవిమానారూఢులై శ్రీహరిగృహమునకుఁ బోవఁగలరు. ఇపుడు మీరు చూడఁగోరినరూపమును జూపెద. అని శివుఁడు వారిమనోవాంఛారీతిరూపమును జూపెను. అరూపమును గాంచి సాశ్రునేత్రులై సర్వరూపియగు పరశివునిం గాంచి నమస్కరించి భూలోకమున దానవకులమునఁ బుట్టంబోయిరి.

నారదమునీ! వసుదేవుఁడుముందే ముక్తుఁడయ్యెఁగదా. తక్కినమూవురుగంధర్వులలో బకాసురుఁడైనవాఁడు సహోత్రుఁడు. ప్రలంబాసురుఁడు సుదర్శనుఁడు. సుపార్శ్వకుఁడు కేశిదానవుఁడు. శంకరవరప్రభావమున శ్రీకృష్ణరూపమును గాంచి మృతినొంది శ్రీకృష్ణమందిరమగు గోలోకమునకుం బోయిరి. ఇది శ్రీహరిదివ్యప్రభావచరితము. బకకేశిప్రలంబుల శాపవిమోచనము చెప్పితిని. ఇది విన్నచోఁ బుణ్యముగల్గును.

ఆర్యులారా! ఈగాథలు శ్రీభాగవతమున నించుకభేదముగాఁ జెప్పఁబడినవి. కేశిదైత్యుఁడు కంసునిపంపున శ్రీకృష్ణునిపై కరుదెంచినట్లు చెప్పఁబడినది. ఏది యెట్లున్నను గథాభాగమునందు మార్పులు కానరావు. ఈమువ్వురు శ్రీకృష్ణమూర్తిచే నిహతులైరి. సమయభేదమే కాని విషయభేదము కానరాదు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునుండి ప్రధానముగా వ్రాయఁబడునని ముందే దెలిపితినిగదా.

ఇందలిసారము.

ఈగాథలనుండి మనమెఱుంగఁదగినవిషయములు కొన్ని కన్పట్టుచున్నవి. గంధర్వులు మూవురును బరమభక్తులు. భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణునిబూజింపఁ గమలములఁ గోసిరి. అంతలో శివకింకరు లరుదెంచి వీరింబట్టుకొని యాకమలములఁ గైకొని శివునిసాన్నిధ్యమును జేరిరి. గతవార్తల విన్నవించిరి. మువ్వురనుజూపి వీరె యాచోరులని విన్నవించిరి. శంకరుఁడు చిఱునవ్వునవ్వి పార్వతీసరోవరమున నేల కమలములను గోసితిరి? అని ప్రశ్నించెను. వారు వినయముట్టిపడఁ జేతులొగ్గి శ్రీకృష్ణ పరమాత్మను బూజింపక గంగాప్రాశనము చేయమని నియమము చేసికొంటిమి. అందునఁ జక్కనికమలములం గోసితిమి. ఆపుష్పములు మీపాదారవిందముల నర్పింపఁబడినందున శ్రీహరిని బూజించినట్లే కావున నిఁక గంగాప్రాశన మొనరింతు మనిరి. అంతియకాక శ్రీకృష్ణమూర్తికి నీకును భేదములేదనిరి. ఎందుఁ బూజించినను సమానఫలమే యనిరి. నీవే మాకుఁ బ్రభువవనిరి.

శ్లో. నిత్యం ధ్యాత్వా య త్పదాబ్జం పద్మైన పూజయామహే,
సాక్షా త్తస్మై ప్రదత్వాచ పద్మం పూతా వయం ప్రభో.
ఏకం బ్రహ్మా హ్యద్వితీయం క్వదేహః క్వచరూపవాన్,
భక్తానుగ్రహతోదేహో రూపభేదశ్చ మాయయా,
కింతు గృహాణ పద్మాని త్వమేవ మత్ప్రభుః ప్రభో. శివ

అను నీశ్లోకములంబట్టి పైయర్థము తేటపడియెంగదా. భక్తానుగ్రహార్థము విరాట్పురుషుఁడు రూపనామక్రియాశూన్యుఁడయ్యు రూపనామక్రియావంతుఁడయ్యెను. బహువిధ రూపములఁ దాల్చినపుడు భేదమెట్లు కలుగును? హరిహర బ్రహ్మాదిరూపములన్నియు భగవంతునివే యగుట సత్యమైన నిఁక వారిలో నుత్తమమధ్యమాధమభేదము లెట్లువచ్చెనో యెఱుంగఁజాలకున్నాఁడను. అపరతత్త్వమే వీరుకాదన్నచో భేదము లుండవచ్చును. వేదములు వేదాంతములు శాస్త్రములు పురాణము లితిహాసములు లోనగునవియన్నియు భగవంతుఁ డొక్కఁడేయని చెప్పుచున్నవి. అట్టియెడఁదెలివితక్కువచే భేద కల్పనము చేయఁబడుచున్నది. ఇంద్రుఁడే విరాట్పురుషరూపము. ఈరూపమున నాభగవంతుఁ డవతరించెనన్న దృఢవిశ్వాసమున నింద్రు నారాధించినచో నేమితక్కువ? భగవంతునికన్న నింద్రుఁడు వేఱన్నయెడల ఫలముగలుగదు. కాని తత్త్వమొక్కటియే యని యారాధించిన ఫలముగలుగకమానదు. ఇట్టులుండ భేదబుద్ధికలుగుట యేలొకో తెలియఁబడదు. మఱియొక విశేషమును జిత్తగింపుఁడు.

యతోనోమానసంపూర్ణం తద్రూపం దర్శయాచ్యుత,

ఓశంకరా! చిరకాలమునుండి యేరూపధ్యానమున మామనస్సులు పరిపూర్ణములగుచుండెనో యారూపమును గనఁబఱుపుము. అని వేఁడిరి. అంతియకాక అచ్యుతా! యని

శంకరుని సంబోధించిరి. అచ్యుతయనునామము శ్రీహరికిఁదప్ప నితరులకుం జెల్లదన్నవాద మెంతనీచమో యోజింపుఁడు. శివ యన విష్ణువునకుఁ జెల్లదేని ఆతని పరమేశ్వరత్వ మెక్కడ? సర్వ నామవాచ్యుఁడుకదా భగవంతుఁడు. శివకేశవులలోనే భేదము గలిగినపు డమ్మహాత్ముని సర్వనామవాచ్యత్వము వ్యర్థమాయెఁ గదా. వ్యర్థమైనచో సర్వేశ్వరత్వము నశింపదా. మఱొక్క విశేషముగలదు. శ్రీబాలకృష్ణరూపమును గనఁబఱుపుమా య నఁగనే శ్రీశంకరుఁడు కరుణమీఱఁగా శ్రీబాలకృష్ణరూపమును

అధునా వాంఛనీయంచ రూపం ద్రష్టు మిహోద్యతాః,
తత్సర్వం పశ్యతే త్యుక్త్వా దర్శయామాస తచ్ఛివః,
రూపం దృష్ట్వా సాశ్రునేత్రాః ప్రణమ్య సర్వరూపిణం. ౭౦

గనఁబఱచెను. ఆరూపమునుగాంచి వా రానందబాష్పపూర్ణన యనులైరి. మహాశయులారా! పైప్రమాణవచనముల వింటిరి గదా. గంధర్వులు మువ్వురు మా కుపాస్యదైవమగు శ్రీకృష్ణ రూపమును గనఁబఱుపుమనఁగా నట్లే శంకరుఁడు కనఁబఱచెను. అనఁగా దీనిభావమేమి? శంకరుఁడే శ్రీకృష్ణమూర్తి యాయె ననిగదా. అపుడు శివకృష్ణుల కభేదమేకదా. శివుఁడు తక్కువ. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యెక్కువ యన నవకాశ మేలాగునఁ గలదు. ఇది కేవల మజ్ఞానకల్పితము. శ్రీకృష్ణభక్తులు భగవంతుఁడే శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ యని ధ్యానింపఁదగు. శ్రీశివభక్తులు విరా రుషుఁడు శంకరుఁడే యని ధ్యానింపఁదగు. ఫలమొక్కటి

గాని రవంతయైనను భేదము కానఁబడదు. కాని తా నమ్మినదైవ తముతప్పఁ దక్కుంగలదేవత లధములనిమాత్రము వచింప నలవికాదు. అదియే పాపకార్యము. దానినిమించిన ద్రోహ కుఁడియుఁ గానరాదు. సకలదేవతాస్వరూపుఁ డొక్కఁడే పర మాత్మ. అతఁడు శ్రీహరియు నగును. శ్రీశివుఁడునగు. ఎవరిని నమ్మిననుసరియే. ఏకాగ్రమనసున నభీష్టదేవతను బూజించుట కృత్యము. దేవతాదూషణము పనికిరాదు.

ఇంతట నీవిషయమునువదలి ప్రస్తుతప్రస్తావమునకు వచ్చుట మంచిది. ఇట్లు నారాయణమూర్తిపలుక నారదముని యిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! మీయనుగ్రహమున నద్భుత చరిత్రమును వింటిని. ఇపుడు పార్వతి యొనరించిన వ్రతమును వినఁగోరెదను. ఆవ్రతమున నారాధింపఁదగినదేవుఁ డెవ్వఁడు? దాని నియమమేది? ఆవ్రతమున నుపయోగింపఁదగు పదార్థ ములేవేవి? ఎంతకాల మావ్రత మాచరింపఁదగు? ప్రతిష్ఠాని రూపణ మేరీతి? చక్కఁగ నాకుం దెలియునుమార్గ మాలోచించి వచింపుమా. వినఁ గౌతూహలమగుచున్నది. అనిపలుక నారా యణమూర్తి యిట్లుపలికెను.

పార్వతీదేవి శ్రీకృష్ణవ్రత మొనరించుట.

* నారదమునీ! ఆవ్రతము మూఁడుమాసము లాచరింపఁ

---

* ఈగాథయుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పదాఱవయధ్యాయాంతర్గత మే యని యెఱుంగఁదగు.

దగినది. పతిసౌభాగ్యవర్ధనమీ వ్రతము. ఆందారాధ్యుఁడు శ్రీ రాధాసహితుఁడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము. విషువత్కాలమం దారంభించి దక్షిణాయనమున సమాప్తినొందించవలయును. పూర్వదివసమున నుపవసించి యథావిధిగఁ గృత్యముల నిర్వర్తించి హోమాదుల నొనరించి మఱుదినము వైశాఖసంక్రాంతి యందు జాహ్నవీతటమున స్నానమొనరించి సంకల్పింపవలయును. వ్రతముచేయువాఁడు భగవంతుని ఘటమందుగాని, మణియందుఁగాని సాలగ్రామమునఁగాని యావాహన మొనరించి పూజింపవలయును. ముందుగఁ బంచదేవతలఁ బూజించి పిదపఁ బ్రధానదైవమగు శ్రీకృష్ణమూర్తిని బూజింపవలయును. ధ్యానము సామవేదమురీతిఁ జేయవలయును. అదెట్లనినవ నీరద శ్యాముఁడై, పీతకౌశేయవసనుఁడై, శరత్పార్వణచంద్రాస్యుఁడై, ఈషత్స్మితసమన్వితుఁడై, శరత్కాలమున వికసించినపద్మములవలె నొప్పునేత్రములలర, మనోహరలాంఛనములొప్ప, గోపికాకాంతల మానసముల మోహింపఁజేయుచు రాధాంబం గూడి, రాధావక్షస్స్థలస్థితుఁడై, బ్రహ్మేశానంతశేషధర్మాదులచే వినుతింపఁబడు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును ధ్యానించెదనని ధ్యానింపవలయు. ఇట్లు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించి పిదప రాసమండలమధ్యస్థితయై రాసాధిష్ఠాతృదేవతయై రాసేశ్వరవక్షస్స్థలస్థితయై రసికయు, రసికప్రియయు, రసికప్రవరయు, రమ్యాంగియు, రమయు, రమణోత్సుకయునై, శరత్కాలమునఁ బూచిన రాజీవకాంతి నపహసించులోచనము లొప్పార, వక్రభ్రూభం

గము లలరార, మంజీరములు విరాజిల్ల, శరద్రాత్రికాశీతాంశు సమానముఖ మరుదుగఁ గన్పడ, ఆముఖమునఁ జిఱునగవు చిందులాడ, మనోహరచంపకవర్ణాభ దేహచ్ఛాయఁ గన్పడఁ జందనచర్చలు సౌందర్యమును ద్విగుణముచేయ, కస్తూరీబిందువుతోఁటి సిందూరబిందువును ధరించి, చారుపత్త్రావళీసంయుక్తయై వహ్నివలెఁ బరిశుద్ధమగు నంశుకమును ధరించి, సురుచిరమణిని కరఖచితకుండలములఁ దాల్చి వానిచే గండములు మఱింత వింతగ వెలయ, రత్నేంద్రసారహారము వక్షస్థ్సలమున వ్రేలాడ, రత్నకంకణకేయూరకింకిణీరత్నరంజితయై, నిరుపమమణీరచితక్వణన్మంజీరభూషితయై, బ్రహ్మాదిసంసేవ్యుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి తన్ను లాలింపఁగా సర్వేశ్వరస్తూయమానయై సర్వజగద్బీజభూతయై నిరుపమాన మహిమమునఁ దనరు రాధాంబను ధ్యానించెను. అని ధ్యానించి శ్రీకృష్ణసహితయగు రాధాదేవిని బూజింపవలయును. ప్రతిదినము భక్తిచే షోడశోపచారములు సమర్పింపవలయును. ఒకొక్కటి ప్రత్యేకముగా సమర్పింపవలయును. నూటయెనిమిదిసహస్రకమలములచేఁ బూజింపవలయును. వ్రతముచేయువాఁడు ప్రతిదినము నూటయెనిమిదియాహుతుల హోమముచేయవలయును. శ్రీకృష్ణాయస్వాహా=అని భక్తియుక్తుఁడై పలుకుచు హోమముచేయవలయును. చెక్కనిమామిడిపండ్లుగాని,పక్వకదళీ ఫలములుగాని ప్రతిదిన మష్టోత్తరశతము అక్షతలతోఁటి సమర్పింపవలయు.నిత్యమునూటయెనిమిదిమంది బ్రాహ్మణోత్తములను మృష్టాన్నమున నలరింప

వలయు రాధామాధవమూర్తికి నాజ్యమిశ్రతిలలతోహ వనము అష్టోత్తరశతవారములు చేయవలయును. శుభతమ వాద్యముల వాయించుచు హరినామసంకీర్తనము చేయ వలయును.

ఇట్లు మూఁడుమాసము లొనరించి యవ్వలఁ బ్రతిష్ఠచే యవలయును. ప్రతిష్ఠాదినమునఁ జేయఁదగువిధి నెఱింగించెద. అవధరింపుము. ఏమాత్రము వాడువారకయుండు కమలములఁ దొమ్మిదివేలను సేకరింపవలయు. తొమ్మిదివేలమంది విప్రవర్యులకు భుక్తినిడవలయు. వారి కిడుపదార్థములు మిగుల రుచిగలిగి సుఖపరిమళవంతములై మధురతరములై యుండవలయు. తొమ్మి దివేల యిరువదియేడుఫలముల సంగ్రహింపవలయు. ఇవికాక బహువిధమధురపదార్థముల సంగ్రహించి యాకమలముల శ్రీ హరిని బూజించి నైవేద్యము సమర్పింపవలయును. ఆవల సం స్కృతాగ్నియందు హోమముచేయవలయును. తిలలచే నాజ్య ముచేఁ దొమ్మిదివేలసంఖ్యగా హోమముసాగవలయును. వస్త్ర ములతోఁగూడి సభోజ్యమై, యజ్ఞసూత్రఫలాన్వితమై గంధపు ష్పాదులంగూడిన తొంబదిలడ్డుకములను, దొంబదికుంభములను, శీతసలిలాన్వితములుగా సమర్పింపవలయును.

ఈరీతి వ్రతము సాంగముగా నొనరించి వసిష్ఠునకు దక్షి ణల నొసంగవలయును. దక్షిణలపరిమితి వేదప్రతిపాదిత మయి నదియే. వేయిగోవులను స్వర్ణశృంగవిభూషితములుగ నొనరించి

వేయిమందికి దానమీావలయును. నారదమునీ! ఇది త్రైమాసి కవ్రతము. ఇది పరిశుద్ధసంతానప్రదము. ఇది సౌభాగ్యవర్ధనము. ఈవ్రతప్రభావమున నూఱుజన్మములయందు నారీమణి పతిసౌభాగ్యము కలదగును. సత్పుత్రజననియగు. ఇట్లు శతజన్మములపర్యంత మీావ్రతప్రభావము వెలయును. ఆస్త్రీపతిపుత్త్రులకేజన్మమందుఁగాని భేదముగలుగదు. ఆమెకుఁ బుత్త్రుఁడు దాసతుల్యుఁడగు. భర్త తనమాటను నెఱవేర్చువాఁడగును. ప్రతిక్షణ మాకాంతామణి రాధామాధవభక్తియుక్తయేయగు. ఈవ్రతమహిమమున శ్రీహరిభక్తి గలదియగును. ఈవ్రతము సామవేదప్రతిపాదితము. మే మీావ్రతము నాచరించితిమి. నారదమునీ! ఒక్కమాట వినుము. ఈవ్రతము సర్వవ్రతసారమని యెఱుంగుము. స్వాయంభువుఁడు మనువుగనుండఁగా శతరూపయను నారీమణి అగస్త్యమహాముని పురోహితుఁడైయుండ నీవ్రతమునుజేసెను. ఆమెయే తొలుత నీవ్రతమును మన్వంతరమున నొనరించెను. ఆవల దేవహూతియు, ఆకూతియు నను నారీరత్నములు. పులస్త్యమునిని బురోహితునిగ వరించి వేదోక్తమార్గమున నొనరించిరి. రోహిణీదేవి క్రతుమహర్షిని బురోహితునిగా నంగీకరించి యొనరించెను. రతీదేవియు గౌతముఁడు పురోహితుఁడు కాఁగా నీవ్రతము నెఱవేర్చెను. బృహస్పతిభార్యయగు తారయు భక్తిచే నీవ్రతమునుజేసెను. ఆవ్రతమున ననేకదివ్యపదార్థములు సంపాదింపఁబడఁగా: వసిష్ఠుఁడు పురోహితుఁడయ్యెను. ఆవ్రతమును

గాంచి శక్రపత్ని శచీదేవియు వ్రతమునుజేసెను. ఆవ్రతమునఁ బురోహితుఁడు బృహస్పతియయ్యెను. వీరందఱిని మించునట్లు స్వాహాదేవియు నీవ్రతమును సకలపదార్థముల రాసులుగా నేకరించి మరీచిముని పురోహితుఁడై యుండ విధిప్రకారము చేసెను.

ఆవ్రతమునుజూచి పార్వతి మహానందమున శంకరుంగాంచి వినయమునఁ జేతులొగ్గి లజ్జచే శిరస్సునువంచి యిట్లు పలికెను. జగన్నాయకా! మీ రాజ్ఞయిచ్చిన నీవ్రతము నేనొనరింతును. ఇది మనకిరువురకు నిష్టదైవమగు కృష్ణవ్రతముగాన నే నొనరింపనెంచితి. శ్రీహరిపూజనము సర్వమంగళకారకము. ఇష్టదానము, వేదపాఠము, తీర్థసేవ, పృథ్వీప్రదక్షిణము ననునివి శ్రీహరిపూజాఫలమునఁ బదాఱవపాలు ఫలము నీఁజాలవు. బాహ్యాభ్యంతరములఁ బ్రతిక్షణము శ్రీహరిస్మృతి యేపురుషునకుఁ గలుగునో జీవన్ముక్తుఁడగు. నాపుణ్యాత్మునకు భగవద్దర్శనమాత్రమున ముక్తికల్గును. అట్టిభక్తుని పాదధూళిచే వసుంధర పవిత్రయగును. ఆభక్తునిదర్శనమున ముల్లోకములు పవిత్రములగును. బ్రహ్మాయు విష్ణువు, ధర్ముఁడు శేషుఁడు, నీవు, గణేశ్వరుఁడు ఏమహాత్ముని పాదాంబుజముల ధ్యానించి ధ్యానించి తత్సములయి తేజస్సుల నధికులయిరో ఆమహాత్ము నారాధించుట ముఖ్యము. ఎవ్వరు నిరంతర మెవ్వనిధ్యానింతురో వారు తత్సములగుదురు. ఇది నిశ్చయము. గుణముచేతను, దేజస్సుచే

తను, బుద్ధిచేతను, జ్ఞానముచేతను వశ్యముండగునని పెద్దలందురు. ప్రాణేశ్వరా! శ్రీకృష్ణుని స్మరణమున, ధ్యానమునc, దపమున, సేవచేత, నీవంటిభగవంతుని భర్తను గాంచితి. సత్పుత్రులం గాంచితి. లీలచేత నామానసాభీష్టము సఫలమయ్యెను. నీవంటిభర్తయుc గార్తికేయగణేశులవంటిపుత్రులును గల్గుట సామాన్యమా! శ్రీకృష్ణాంశమగు హిమాద్రి తండ్రిగదా. కావున నాకింక దుర్లభం బెయ్యది.

ఇట్లు పార్వతిపలుక శంకరుcడు ప్రీతుcడై పక్కుననవ్వి పులకాంకితవిగ్రహుండై యిట్లుపలికెను. ఓదేవీ! యీశ్వరీ! మహాలక్ష్మీస్వరూపురాలవుగదానీవు. ఇట్టి నీకసాధ్య మేదియుండును? నీవు సర్వసంపత్స్వరూపురాలవు. అనంతశక్తిరూపిణివి. ఇట్టి నీ వెవరియింటనుందువో అతcడు సర్వైశ్వర్యభాజనుcడగు. ఎవనియింట లక్ష్మీదేవియుండదో వాcడు జీవించుటకన్న మృతి నొందుట శ్రేయము *నేనును బ్రహ్మయు విష్ణువు, నీయందలి భక్తిచే సృష్టికాలమందును బ్రళయకాలమందును నాశముం గాంచక అక్షయదేహులమై యున్నవారము. ఎవ్వరెవ్వరు పతివ్రతలని శ్రుతిప్రసిద్ధిగాంచిరో వారందఱు త్వద్భక్తిగలవా

---

* అహం బ్రహ్మాచ విష్ణుశ్చ త్వయి భక్త్యా శుభప్రదే, సంహారసృష్టికాలేచ త్వత్ప్రసాదా ద్వయం క్షమాః, కోవా హిమాలయః కో౽హం కార్తికేయ గణేశ్వరా, త్వద్విహీనా అశక్తాశ్చ త్వయాచ వయమీశ్వరాః. అని మూ.

రలే. ఈశ్వరాజ్ఞం గైకొని వ్రత మాచరింపుము. ఈవ్రతము నెవ్వరెవ్వ రాచరించిరో వారికంటె విలక్షణముగా వ్రతమొన రింపుము. నీవు చేయఁబూనువ్రతమునకుఁ బురోహితుఁడు సన త్కుమారుఁడగునుగాక. వలసినన్ని కమలములను, బ్రాహ్మణు లను, ద్రవ్యము నిచ్చువాఁడను నేను. సుందరీ! కుబేరుని గోశా ధిపతిగానుండ నియమింపుము. నేను ధనాధ్యక్షుఁడ నయ్యె దను. లక్ష్మీదేవి ధనదాత్రియగు. పాచకుఁడు బ్రహ్మదేవుఁడగు. వరు ణుఁడు జలదాయకుఁడు. వస్తువులఁగొని తెచ్చువారు యక్షులు. వారి కధ్యక్షుఁడు షడాననుఁడు. స్థానసంస్కారకర్త సాక్షాత్తు పవమానుఁడే. వలసినకార్యములఁ గనుఁగొనువాఁడు శక్రుఁడు. అధిష్ఠాపకుఁడు చంద్రుఁడగు. ఈదాన మిప్పుడు చేయఁదగునని నిర్వచనము చేయువాఁడు సూర్యుఁడు. అతఁడు యోగ్యాయో గ్యకృత్యముల నెఱింగినవాఁడు. వ్రతోపయుక్తముగ నియత ద్రవ్యము నొసంగి తదధికముగా భగవంతునకుఁ బుష్పముల నర్పింపుము. వ్రతమున నియమితులగువిప్రులను భుజింపఁజేసి వారికంటె యోగ్యులగువిప్రులను బ్రార్థించి యారాధింపుము. వ్రతాంతమున సకలరత్నములను యథోక్తముగఁ బురోహితున కర్పింపుము.

అనిపలికి శ్రీశంకరుఁడు పార్వతిచే నావ్రతమును జేయిం చెను. ఆదుర్గాదేవియు నందఱికన్న మిన్నగాఁ దద్వ్రతము నొన రించెను. నారదమునీ! ఇది పార్వతియొనరించిన వ్రతవిధానము.

ఆవ్రతమున రత్నముల మోయంజాలక విప్రు లలసిపోయిరి. అనివింటిని. నారదా! ప్రకృతవిషయమును వినుము. అని మఱి యుం జెప్ప నారంభించెను.

భక్తాగ్రగణ్యులారా! ఈవ్రతవిషయమున వ్రాయందగినవిశేషాంశములు లేవు. కాని యిందుం బరమరహస్యవిషయ మొక్కటికలదు. ఏవ్రతము చెప్పంబడిన నది సర్వవ్రతములలో నుత్తమోత్తమమని చెప్పుటకలదుకదా. దానికిందగినకారణమే దీనినుండి గ్రహింపుఁడు. పార్వతి శంకరుని ఈవ్రతరాజము నీయాజ్ఞనొంది చేయంబూనెదనని ప్రార్థించెను. శంకరుఁ డాదరమున నంగీకరించెను. ఆవ్రతమున కనుజ్ఞయిచ్చుచు,

అహం బ్రహ్మాచ విష్ణుశ్చ త్వయి భక్త్యాశుభప్రదే,
సంహారసృష్టికాలేచ త్వత్ప్రసాదా ద్వయం క్షమాః.

అని •వచించెను. దీనిభావ మీలాగు గ్రహింపనగును. హరిహరబ్రహ్మాదు లెల్లం బ్రకృతినిబద్ధులు. ప్రకృతియన శక్తి. అనఁగా విరాట్పురుషునిచ్ఛ. ఆయిచ్ఛాధీనము ప్రపంచము. కావున సకలబ్రహ్మాండములు తదంతరస్థభూతకోటులు తత్పాలకులు తత్కర్తలు వీరెల్లం బ్రకృతినిబద్ధులుగాని వేఱుకారు. ప్రకృత్యతీతము పరబ్రహ్మమే. కావున నీరూపమును ధ్యానింపుము. నీవే యాదిశక్తివి. మహాలక్ష్మీస్వరూపురాలవు నీవే. ఇట్టి నీ వీవ్రతము నాచరింపంబూనుట యేటికని సంశయింపకుము.

యద్యదాచరతిశ్రేష్ఠ స్తత్తదే వేతరో జనః,

సయత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే.

అనుట సుప్రసిద్ధమేకదా. పార్వతియే యొనరించెను గదా. అదెంత పెద్దవ్రతమో యని యెల్ల రాచరింతురు. ఎల్లరకు భగవద్భక్తి కుదురవలయునని భావమేకాని వేఱుభావము కానరాదు. ఇందుఁ బార్వతియే సర్వశక్తులుగల పరదేవతయని చెప్పఁబడినది. ఇంతకుముందు గాథలో రాధాదేవియే మూలప్రకృతిగాఁ జెప్పఁబడినది. అనఁగా నెవ్వనిని బూజించినను సమానమే యని దీనిసారము. ఏభక్తునకుఁ గర్మానుసారము ఏదేవతయందు దృఢభక్తికుదురునో ఆదేవతోపాసనముననే వాఁడు తరించును. ఒకదేవత యధికము. ఇంకొక్కదేవత యధమము అన్నభేద మజ్ఞానజనితము. సర్వ మాపరమాత్మస్వరూపమే. ఆపరబ్రహ్మమే యీరూపమున వెలసెనన్న నమ్మకమునఁ బూజించినచో నదియే సత్ఫలప్రదము. లేకున్న నిష్ఫలము. కాఁబట్టి యేదేవతనుజెప్పినను అదియే పరదేవతయని చెప్పుట సుసంగతమేకాని యసంగతముకాదు.

ఇఁకఁ దరువాతికథకు మరలుదము. ఇట్లు శ్రీకృష్ణమూర్తి దానవులముప్పురం జంపెను. గోపకులంగూడి ధేనుధనముతో గోకులమున కేతెంచెను. కుబేరభవనసమానమగు తనగృహమును శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవేశించెను. అంతట శిశువులందఱు వనమున జరగిన యద్భుతవార్తల నెల్లరకుం దెల్పిరి. విన్నవారెల్ల నాశ్చర్యమగ్నమానసులైరి. నందుఁడుమాత్రము భీతుఁడయ్యె

ను. మఱుదినము గోకులమునఁగల గోపికలను గోపకులను రావించెను. ముఖ్యముగా వృద్ధులను బిలువఁబంచెను. వారల కీవార్తలం దెల్పి సమయోచితవ్యాపారముననుండెను. ఆలోచన చేయునపుడు నందుఁడు గోకులమును వదలిపెట్టుటయే మేలని తనభావమును దెల్పెను. బృందావనమునకుఁ బోవుట సర్వవిధముల మేలని నొక్కిపల్కెను.

నందాదులు బృందావనమునకుం బయనముచేయుట.

నందానుమతిని గోపకులెల్ల గోకులమునువదలి బృందావనమునకుంబోవు టుచితమని తలంచిరి. సమ్మతించిరి.-ఈవిషయమే శ్రీభాగవతమున నించుక భేదముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఒకవృద్ధగోపకుఁడు యెఱుకపఱిసి,

ఉ. ఇక్కడ నుందురే మనుజు లీమనకృష్ణున కెగ్గుచేయఁగా
రక్కసురాలు చన్నొసఁగె ఱాలపయుర్ణ సుడిగాలివీచెఁ బై
గ్రిక్కిఱియందరుల్ పడియెఁ గేశవుసత్కృపఁ దప్పెఁ జాలు
డెక్కడకైనఁ బోవలయు నింకిట గోపకు లారవింటిరే. [నేఁ

శ్లో. తత్రోపనందనామాహ గోపో జ్ఞానవయో౽ధికః,
దేశకాలార్థతత్త్వజ్ఞః ప్రియకృద్రామకృష్ణయోః. ౨౮
ఉత్థాతవ్యమితో౽స్మాభి ర్గోకులస్య హితైషిభిః,
ఆయాంత్యత్ర మహోత్పాతా ప్రజానాం నాశహేతవః.
ముక్తః కథంచి ద్రాక్షస్యా బాలఘ్న్యా బాలకో౽ప్యసౌ,
హరే రనుగ్రహా న్నూన మనశ్చోపరి నాపతత్. ౩౦

చక్రవాతేన నీతో౽యం దైత్యేన విపదం వియత్,
శిలాయాం పతిత స్తత్ర పరిత్రాత స్సురేశ్వరైః. 30
యన్న మ్రియేత ద్రుమయో రంతరం ప్రాప్య బాలకః,
అసావన్యతమో వాపి తచ్చాప్యచ్యుతరక్షణమ్. 32
యావదౌత్పాతికో౽రిష్టో వ్రజం నాభిభవే దితః,
తావద్బాలానుపాదాయ యాస్యామో౽న్యత్ర సానుగాః.
శ్రీ భాగవతము ౧౦ స్కం. ౧౧ అధ్యాయము.

ఇం దిరువదితొమ్మిదవశ్లోకము మొదలు ముప్పదిమూఁడవ శ్లోకము తుదగాఁగలవిషయమునకుఁ బైపద్య మొక్కటియే భాగవతమున శ్రీపోతనకవిగారు వ్రాసిరి. మక్కికిమక్కియన్నట్లు గాక సామాన్యకథాభాగమున సారముమాత్రము గ్రహించియు, భక్తిశ్శృంగారములయందు విస్తృతినొనరించియుఁ దెనిఁగించిరని స్పష్టమగు. ఇదియే శ్రీపోతనమహాకవిగారి చమత్కారము. అనవసరమగుతావులఁ బెంచిపెంచి మహోపయుక్తములగు విషయముల సంక్షేపముగఁజెప్పుట కొందఱునైజము. ఇఁకఁ గథాభాగమును వినుఁడు.

భగవంతునియుద్దేశము సఫలముకాకతప్పదు. బలరామునితో భగవంతుఁడేతరుణమున స్థానాంతరగమనము మిగుల మేలని తోఁచెడునని చెప్పెనో యాతరుణముననే నందాదుల డెందము లనేకసంశయములకు లోనయ్యెను. తుదకు బృందావనగమనము నిశ్చయింపంబడియె. నందాజ్ఞ శిరసావహించి

స్వస్థానచ్యుతివిషయమై ఖేదమందక యెల్లరుఁ బెండ్లికిఁబోవుచం దమున బయలుదేరిరి. బాలికలు బాలకులు గోపికలు గోపకులు వృద్ధులు వీరు వారననేల యెల్లరు పయనము సాగించిరి. బాలకు లందఱు శ్రీకృష్ణబలదేవాన్వితులై సంతసమున గంతులువై చుచుఁ బోవసాగిరి. కొందఱు సంగీతముపాడుచుండిరి. బహు విధశృంగారవేషములఁ దాల్చిరి. అందుఁ గొందఱు వేణుగాన మున విశారదులు. వేఱొకకొందఱు శృంగప్రవాదననిపు ణులు. మఱికొందఱు కరతాళవాదనదక్షులు. ఇంకనుంగొం దఱు వీణాహస్తులు. ఒక్కకొందఱు శరయంత్రకరులు. శృంగ హస్తులుగ నరుగువారుగాఁ గొందఱు నై చనిరి. బాలకులు కొంతమంది నవపల్లవాభిరామకర్ణులు, ముకుళకర్ణులును, బుష్ప కర్ణులును, ఆజానుబాహువులును, పల్లవచూడులును, పుష్ప చూడులును నై గుంపులుగుంపులుగాఁ బోయిరి. గోపికలు తోడిచేడియలంగూడి వేడుకమీఱఁ బాడుచు ననేకశతసంఖ్య లుగఁ జనిరి. ముదుసలులు గుంపుగాఁగూడి పయనముసాగించిరి.

రాధాదేవీ సహవాసభాగ్యముగలచేడియలు కొందఱు గోపాలికలు సంతసమునఁబోయిరి. వారందఱు సత్ప్రివగ్గన ముల నలరారుచు, మనోహరాకారముల విఱ్ఱవీఁగుచు, నానా లంకారభూషితలగుచు, దివ్యవస్త్రములందాల్చి, సస్మితాస్య సరోరుహముల విరాజిల్లుచు, మహానందంబున నడచిరి. వీరలే గోలోకమున రాధికాంబకుఁ బరిచారికలు. చెలికత్తెలుగనుండిరి

గాన నీపుట్టుకయందును ఆయిచ్ఛగలవారలేయైరి. కొందఱం గనామణులు శిబికలనారోహించి వెడలిరి. కొందఱు కామినీ రత్నములు రథముల నధిరోహించి పయనముచేసిరి.

రాధాదేవియు స్వర్ణపరిచ్ఛదముగల స్యందనోత్తమ మున నలరారి చేడియలంగూడి రత్నాలంకారభూషితాంగియై ప్రయాణముచేసెను. భాండీరవనమునుండి శ్రీగోపాలమూర్తిని గొనివచ్చి యశోదకర్పించిననాటినుండి వచ్చుచుంబోవుచుండె నని పాఠకమహాశయు లెఱుఁగఁగలరు. యశోదారోహిణులు రత్నమయాలంకృతులనొప్పి బంగరురంగుగల శతాంగము నెక్కి బృందావనదర్శనేచ్ఛ మైకొనఁబోయిరి.

నందుఁడు సునందుఁడు శ్రీదాముఁడు, గిరిభానుఁడు, విభాకరుఁడు, వీరభానుఁడు, చండభానుఁడు, గజాస్యుఁడు సం తోషమున నావేడుకఁ జూచుచుఁ జనిరి. శ్రీకృష్ణబలదేవులు రత్నాలంకారభూషితులై గొంతదూరముపోయి యట నందా జ్ఞచే హాటకస్యందనమునెక్కి, మహానందమున నుబ్బుచుఁబో యిరి.కోటులుకోటులుగా వృద్ధులు వృద్ధులను, వయస్స్ఫురితులు వయోవిరాజితులనుగూడి గజముల, ఘోటకముల, రథముల నధిరోహించి ప్రయాణముచేసిరి. నందకింకరు లానందమున నొ డలుతెలియకవెళ్లిరి. వృషభముల, నశ్వతరముల (కంచరగాడి దల)నెక్కి కింకరులు కొందఱు సంగీతగానతత్పరులై వెడలిరి.కొం దఱు రాధికాదాసీజనములు త్రిసప్తశతకోటులు (గుంపుగా)

మహానందమున దేహములు పరవశములుకాఁగాఁ జిలునవ్వులు ముఖముల కొకక్రొత్తయలంకారమునీయఁగా సకలమండన మండితలై, సిందూరహస్తలై కొందఱు, కజ్జలవాహికలై కొందఱు, కందుకహస్తలై కొందఱు, పుత్తలికలఁదాల్చి కొందఱును, భోగద్రవ్యములంబూని కొందఱును, క్రీడావస్తువులం గైకొని కొందఱును, వేషద్రవ్యములంబూని కొందఱును, సులలితమాలాజాలములంగైకొని కొందఱును, వాద్యములం బూని కొందఱును, మహాప్రమోదమునఁబోయిరి. అందు నింక నుంగొందఱు వివిధవిచిత్రవర్ణముల విరాజిల్లు విమలవస్త్రములం గైకొని పోయిరి. చందనాగురుకస్తూరీకుంకుమద్రవముల గ్రహించి కొందఱరిగిరి. కొందఱానందమునఁ బాటలు పాడుచుఁ, గొందఱు విచిత్రకథలఁజెప్పుచు, శిబికలం గూర్చుచుండి వెడలిరి. అశ్వములు రథములు, శకటములు ద్రవ్యపూరితములగుబండ్లు, వృషభేంద్రములు, భారములమోయునెద్దులు, మదకరులు లెక్కపెట్ట నలవిగానియట్లు బృందావనమున కరిగినవి.

ఎల్లరు బృందావనముచేరిరి. కాని యందు గృహములులేవు. కావున నతివిశాలశీతలచ్ఛాయావిలసితములగు వృక్షమూలముల దిగిరి. అపుడు శ్రీకృష్ణమూర్తి గోపకులం గాంచి మీకిష్టగృహము లిందుఁగలవు. ఈదిన మిందుండుఁడు. అనెను. శ్రీకృష్ణవాక్యముల నాలకించి శ్రీహరీ! మాకు గృహము లెం

దుఁగలవు? అని మరల భగవంతునిఁ బ్రశ్నించిరి. వారిపల్కులు విని శ్రీహరి యిట్లనుడివెను. గోపకులారా! ఈవనమునందే దేవనిర్మితములు మనోహరగృహములుగలవు. దేవతాప్రీతిపాత్రులు కానివారల కవి లభింపవు. చూడనుగూడ . వీలులేదు. కాన నోగోపకులారా! నేఁడునిలువుఁడు. వనదేవతలఁ బూజింపుఁడు. రేపుదయము మనోహరపద్ధతి నిర్మింపఁబడిన దివ్యగృహముల నివసింపఁగలరు. ఇదిసత్యము. అందు మీకు మహానందముగలుగు. ధూపదీపనైవేద్యములచేతను, బలివస్తువులచేతను జందనాగురుప్రముఖపరిమళవస్తువులచేతను, దివ్యప్రసూనముల చేతను, *వటమూలనివాసినిని జండికాదేవిని బూజింపుఁడు.

ఇట్లు కృష్ణుండుపలుక గోపకులెల్లఁ దదుక్తప్రకారము చండికను బూజించిరి. ఆదినమునఁ జక్కఁగ భుజించి రాత్రి సుఖనిద్ర చేసిరి. ఈరీతి గోబాలకు లాదినమంతయు బృందావన సౌందర్యమును దిలకించుచు, నిచ్ఛానుసారము తిరుగుచు, శీతలచ్ఛాయాతరువులంగాంచి ప్రమోదించుచు, సలిలాశయముల విలోకించి మహానందమున నోలలాడుచు గుంపులుగాఁ గూడియు నొంటిపాటునఁ దిరిగియు తృణకాలమట్లు దినమును గడపిరి.

మహానుభావులారా! యిందలివిశేషముల నించుక యాలకింపుఁడు. ఓపికం బూనుఁడు. అధికప్రసంగమని యాక్షేపింప

* దేవీంచ వటమూలస్థాం పూజాం కురుత చండికాం-ఆనిమూలము

కుఁడు. విషయము కడుంగడుం గొప్పది. కాని నాకుఁ దెలిసిన భాగము కొంచెమే. దానినే వ్రాయఁదలఁచితిని రాధాదేవి శాపకారణమునఁగదా జన్మించెను. శ్రీదాముఁడు తజ్జనకుఁడు కదా. శ్రీదామాదులెల్ల నందాజ్ఞావశవర్తులే. నందరాజ్యమున నుండువారలే. కావున వారెల్ల బృందావనమునకుం బోవ నుంకించిరి. గ్రామనివాసమునకంటెఁ జల్లనివనముల నివసించుటయే మేలని వారిభావమయ్యెను. గ్రామముననున్న బాధలు వనమున నుండవనుటయు సిద్ధాంతమే. గోధనమున కందుఁ దగినస్థానములు కలవు. పచ్చికబయళ్లుగలవు. మంచినీరుగలదు. చల్లఁగఁ బరుండఁ జోటులుగలవు. దుష్టమృగబాధలులేవు. కావున వారెల్ల బృందావనమునకుంబోయిరనుటలో విచిత్రమేదియుఁ గానరాదు. ఒక్కని శేషము గనఁబడుచున్నది. అదియే మన మీగాథనుండి కనుఁగొనఁదగినది. కనుఁగొంటిమేని యూరకుండక తన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁదగినది.

శ్రీకృష్ణపరమాత్మ బృందావనమున గృహములులేవని యించుకవిచారించి యేదో యొకకావుననుండిన గోపాలకుల వీక్షించి గృహము లిందుఁగలవు కాని దేవతాభక్తిలేని[illegible]నవి కానరావు. భక్తియుక్తులరై వనదేవతలఁ బూజింపుఁడు. అందుఁ బ్రధానదేవతయగు చండికాదేవిని సకలవిధోపచారములఁ బూజింపుఁడు. రేపుదయము దివ్యహర్మ్యములంబోలు గృహములు చక్షుర్గోచరములగు. అని యుపదేశించెను. అందు

వటమూలముననుండు శ్రీచండికను బూజింపుఁడీ యని హిత
మును దెలిపెను.

దేవీంచవటమూలస్థాం పూజాం కురుతచండికామ్.

అని మూలమున శ్రీకృష్ణవాక్యముగాఁ గన్పట్టుచున్నది.
ఇదియే యిందలిరహస్యము. దాని వినుఁడు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి లీలామానుషవిగ్రహుఁడగు పరమా
త్మ. ఆ మహాపురుషుఁడే వటమూలస్థితయగు చండికను బూజిం
పుఁడనియెఁగదా ఏల? జనాకీర్ణమగుస్థలములయందు దేవత
లుందురు. వనముల విశేషించియుందురు. ఇందునందు నననేల?
సకలప్రదేశములయందును దేవతలుందురు.

శ్రు. యేవృక్షేషు సస్పింజరా నీలగ్రీవావిలోహితాః
యే భూతానామధిపతయో విశిఖాసః కపర్దినః
యే అన్నేషు వివిధ్యంతి పాత్రేషు పిబతో జనాః
యే పథాం పథిరక్షయ ఐలబృదాయ వ్యుధః
యే తీర్థాని ప్రచరంతి సృకావంతో నిషంగిణః
య ఏతావంతశ్చ భూయాగ్ సశ్చ దిశో రుద్రావితస్థిరే
తేషాగ్ం సహస్రయోజనేఽవధన్వాని తన్మసి
యో రుద్రో అగ్నౌ యో అప్సు య ఓషధీషు యో
రుద్రో విశ్వా భువనావివేశ తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు.

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

ఇట్లు వేదమున దేవతలు లేనితావులు లేవనియు నాయా తావులకుం బోయినపు డాయాయి దేవతలకు నమస్కరించి తనపనిం దాం జేయవలయుననియుం జెప్పంబడినది. గృహములం గట్టం బూనుపురుషుండు తానే యడవికింబోయి వృక్షరాజమును బూజించి యారేయి సుఖనిద్ర చేయవలయుననియు, నా రేయి స్వప్నమున దేవతానుజ్ఞయైనచో నావృక్షమును ఛేదింపవలయుననియు లేకున్న దానింగొట్టకుండం బోవలయుననియు వాస్తుశాస్త్రమునం జెప్పంబడినది. దీనిచేతను గూడ వృక్షాధిదేవతయున్నట్లు కనుపట్టు. వటవృక్షము త్రిమూర్త్యాత్మకమని ప్రతీతిగలదు. అనేకబాధలు తత్ప్రదక్షిణములచేం దొలంగుట కన్నులారం గాంచుచున్నవారము. వృక్షశక్తి కంటెం దదధిష్ఠానదేవతాశక్తి యధికము. దేవతలు భక్తిచేం బ్రీతులగుదురు. కావున భయభక్తులతో సేవించినవారికి దుష్టగ్రహచారబాధలం దొలంగించి సుఖములం గూర్తురు. కర్మశేషముండినచో ఫలముగలుగదు! దానం దత్ప్రదక్షిణములు నిష్ఫలము లనరాదు. కర్మశేషమున్నదని భావింపవలయును. ఇట్లు వృక్షములయందు విశేషించి దేవతలుందురనియు, నందును వటాశ్వత్థాదిమహావృక్షములయందుం బెక్కుమంది దేవత లుందురనియు శ్రుతులు ఘోషించుచున్నవి. శాస్త్రములు హెచ్చరించుచున్నవి. పురాణములు నెత్తినినోరుపెట్టుకొని వాపోవుచున్నవి. కావున వృక్షమూలములం బూజించిన నేమిలాభమను మాట పాటింపందగదు. అది నాస్తికోక్తివంటిది.

ఇఁక వటమూలమునఁ జండికాదేవిని బూజింపుఁడను శ్రీకృష్ణమూర్తి యుపదేశాభిప్రాయమును వినుఁడు. భగవంతుఁడు సర్వాంతర్యామి. నిర్లిప్తుఁడు. నిరాకారుఁడు. నిర్గుణుఁడు. నిరంజనుఁడు. అట్టిభగవంతుని ధ్యానింపఁ బూజింప నుతింప శక్యము కాదు. అట్లైనచో భక్తులు తరించుటెట్లు? అనునదియే పెద్ద ప్రశ్నము. శ్రీభగవంతుఁడు భక్తానుగ్రహార్థము వివిధరూపముల నవతరించును. స్త్రీపురుషరూపములుగా నవతరించి వివిధనామముల నొప్పు నాపరాత్పరుని తత్తదుచితకర్మముల నొనరించినవా రుపాసింతురు. తరింతురు కొందఱు ఐహికఫలములనే పొందుదురు. కొంద ఱాముష్మికఫలములనే పొందుదురు. ఇందులకుఁ గారణము దేవత గాదు. ఈయుపాసకునికర్మమే. ఫలమునుగోరిన తపస్సు ముక్తినీఁజాలదు. భగవత్సమర్పణముగాఁ దపఃఫలము నుద్దేశించిన వారు ముక్తికిఁ బాత్రులగుదురు. కావుననే భగవద్గీతోపనిషత్తునందు,

మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః.

అని చెప్పఁబడినది సుసంగతమే. క్రూరత్వము దేవతయందుఁ గానరాదు. తదుచితకార్యమునం క్రూరత్వముగలదు నృసింహమూర్తి నుపాసించువారికి ముక్తిలేదనవచ్చునా? కార్యమునుబట్టి భగవంతుఁడు తదుచితాకారమును దాల్చును. కాళిని బూజించువారలకు శాంతము గలుగదనిచెప్పుటయు వెఱ్ఱితనమే. కాఁబట్టి వివిధనామములరూపముల వెలయు సర్వే

శ్వరుఁడు సగుణబ్రహ్మమని పిలువంబడును. సగుణమనఁగాఁ బ్రకృతితోఁ గూడుట. ఆస్థితియందే యాభగవంతుని నిష్కాముఁడై యుపాసించిన ముక్తిపదము కరతలామలకము.

ప్రకృతము శ్రీకృష్ణమూర్తి చండికాంబను బూజింపుఁడనియె. చండికయనఁగా లక్ష్మీసరస్వతీకాళీవిశిష్టరూపము. అనఁగా సత్వరజస్తమోగుణవిశిష్టరూపమని భావము. అట్టిచండికను శ్రీకృష్ణమూర్తి పూజింపుఁడని చెప్పెఁగదా. ఇది సంగతముకాదని కొందఱు దేవానాంప్రియులు వాదింతురు. అది మిగుల పొరపాటు. చండిక శివశక్తియని చెప్పరాదు. శాక్తమనఁగా ప్రకృతిని బూజించుటయన్నమాట. శక్తియనఁగాఁ బార్వతిమాత్రమే గాదు. శ్రీదేవియు, సరస్వతియు నగును. అవయవిగా భగవంతు నుపాసించుటయే శాక్తమని పేరు. కాన వైష్ణవులును శాక్తులే. అందఱును శాక్తులే. శాక్తులుగానివారు ప్రపంచమున నేమతముననను లేరు. నిరాకారు నుద్దేశించి నామరూపముల ధ్యానింప వీలుండదు. కాన సగుణబ్రహ్మము నుపాసింపవలయు. అదియే శాక్తమని చెప్పఁబడును. శాక్తులు దురాచారరతులు అన్నమాట న్యాయముగాదు. దురాచారరతులు గలరనుట యసత్యముకాదు కాని అదిశాక్తధర్మముమాత్రము గాదు. శాక్తము పరిశుద్ధయోగమతము. శాక్తమునకుఁ బ్రతిఫలము జితేంద్రియత్వము. మద్యపానము మాంసభక్షణము గలదన్నమాట యథార్థమే. కాని క్షత్రియాదుల కట్టి పూజ చెప్పఁబడినది.

బ్రాహ్మణోమదిరాందత్వా బ్రాహ్మణ్యాద్దేవహీయతే.
అని కాళివాక్యము వినఁబడియెడు.

'యదన్నం పురుషో భుఙ్క్తే తదన్నం తస్య దేవతాః'

అనుట యసంగతమా. ఏయన్నము విధిప్రకారము ఏపురుషుఁడు భుజించునో ఆయన్నము తత్పూజితదేవత లంగీకరింతురని భావము. కావున వర్ణాశ్రమధర్మముల ననుసరించి శాక్తులు పూజింతురు. శబరియిచ్చిన ఫలముల శ్రీరామపరబ్రహ్మ మంగీకరింపలేదా. కావున శాక్తమతము సర్వమతములయం దిమిడియున్నది. నేను శాక్తుఁడను గానని చెప్పుట అతనికి మతమననేమో సత్యముగాఁ దెలియకయే యని బుద్ధిమంతుఁడు గ్రహింపవలయును.

వైష్ణవశాక్తము.

శ్రీమహావిష్ణువు విరాట్పురుషుఁడు. శ్రీదేవి మూలప్రకృతి. తద్భవ మీబ్రహ్మాండజాలము. తదంశభూతులే ఇతరదేవతలు. వేదములు భగవన్మహిమమును దెలుపునవి. ఇందు భగవంతునికృపనొందుట శ్రీదేవీమూలముగనే. ఏలయనఁగాఁ బ్రకృతివిశిష్టుఁడైనపుడే భగవంతుఁడు రూపవంతుఁడు. లేకున్న నిరంజనుఁడు.నిర్వికారుఁడు. ఆతత్వము నుపాసించుటెట్లు? కాఁబట్టియే విష్ణుభక్తులు శ్రీదేవి నుపాసింతురు. శ్రీదేవియనఁగా శ్రీమహావిష్ణువు నిచ్ఛాశక్తి. తద్విశిష్టుఁడయినపుడే సృష్టి. లేకున్న లయము.ఇచ్ఛను భగవంతునుండి వేఱుచేయ శక్యముగాదు.

కాఁబట్టి విష్ణ్వనపాయిని శ్రీదేవియన్న మాట సత్యము. ఈపూజకులే శాక్తులు.

ఇట్లే అన్ని మతములవారును గ్రహింపవలయును. ఈవిషయము కవితార్కికసింహులు సర్వతంత్రస్వతంత్రులునగు శ్రీవేదాంతదేశికులు శ్రీస్తుతియం దిట్లు వివరించిరి.

మానాతీత ప్రథితవిభవాం మంగళం మంగళానాం
వక్షఃపీఠీం మధువిజయినో భూషయంతీం స్వకాంత్యా!
ప్రత్యక్షానుశ్రవికమహిమ ప్రార్థినీనాం ప్రజానాం
శ్రేయోమూర్తిం శ్రియమశరణస్త్వాం శరణ్యాం ప్రపద్యే.
శ్రేయస్కామాః కమలనిలయే చిత్రమామ్నాయ వాచాం
చూడాపీడం తవ పదయుగం చేతసాధారయంతః,
ఛత్రచ్ఛాయా సుభగశిరస శ్చామరస్మేరపార్శ్వా
శ్లాఘాశబ్దం శ్రవణముదితాః స్రగ్విణ స్సంచరంతి.

మహాత్ములభావము లెంతశ్లాఘ్యములో పరిశీలించితిరిగదా. శ్రీమద్రామానుజాచార్యులు సకలగ్రంథములు పరిశీలించియే శ్రీదేవికిఁ బ్రాధాన్యము భక్తోద్ధారణమున నంగీకరించిరి. అట్టిమహాత్ములకు భేదమేమియుండును. సర్వదేవతల నుపాసించుట శక్యముకాదుగాన నిష్టదేవత నొక్కని నుపాసించుట సహజముగాన వారు శ్రీమహావిష్ణువు నుపాసించిరి.

ఇట్లు శాక్తమనఁగా భగవదుపాసనమని యర్థమును గ్రహింపుఁడు. దేవతాదూషణము తొలఁగును. సర్వమతముల

ధర్మములు సమానములన్న భావము దృఢమగును. దేవతాభేద మడుగంటును. ఆర్యులారా! ఎక్కువగా వ్రాయఁజాలక వదలు చున్నాఁడను. శ్రీకృష్ణమూర్తి తనయిచ్ఛాశక్తియగుచండికను బూజింపుఁడని యాజ్ఞాపించెను. స్త్రీ దేవతల నుపాసించుట శీఘ్ర ఫలముకొఱకే యని యెఱుంగవలయు. చండికకు దుర్గాదేవి యను నామాంతరముగలదు. ఆదుర్గలు తొమ్మండ్రుగురు. అందు వనదుర్గ ప్రధానదేవత. వటమూలనివాసినియగు చండికను బూజింపుఁడని భగవంతుఁడానతిచ్చెను. దేవతానుగ్రహము లేకున్న గృహములు కనఁబడవని తెల్పెను. కావున దేవతాంతరదూషణ ముచేయరాదని దీనినుండి గ్రహింపవలయును. ఇంతట నీవిష యమును "అతి సర్వత్ర వర్జయేత్" అన్నసూక్తి ననుసరించి వదలి యవ్వలికథాభాగమును వ్రాయ లేఖినిం ద్రిప్పుచున్నాఁ డను

శ్రీకృష్ణునియిచ్ఛానుసారము నందాదులు గోపబృంద ములఁగూడి బృందావనమును బ్రవేశించిరి. అదినము శీతవృక్ష చ్ఛాయల సుఖముగఁ గాలముం గడపిరి. సకలఫలభరితములగు నావృక్షరాజములం గాంచి పరమానందభరితులైరి. యాదవు లకు గోధనము ప్రధానము. అగోరత్నములకుఁదగిన ఘాసము గలదు. తీయనినీరుగలదు. చల్లనితావులు విశ్రమార్థము పెక్కు లుగలవు. ఆరోగ్యమును గలిగించుగాలి యందుఁగలదు. గోవుల కేవిధమున నేమాత్రము లోపముకలుగకుండుటయే యాదవు లకు మహానందము. ఆబృందావనమున నాపగలు రాత్రియు

మహావినోదములం గడపిరి. గోలమును విడిచితిమన్న విచారము వారి కిసుమంతయుఁ గలుగలేదు. ఇంక బృందావనమహిమ మెట్టిదియో దానివ్యుత్పత్త్యర్థ మెట్టిదియో మీరు వినవలయు. సావధానముగా నాలకింపుఁడు. ఆవనవైభవవర్ణనము మహాపావనముగాన భక్తులగుమీ రాలకింపవలయు.

బృందావనవర్ణనము.

* 'హృదయే మమ హృద్యవిభ్రమాణాం
హృదయం హర్షవిశాలలోలనేత్రమ్,
తరుణం వ్రజబాలసుందరీణాం
తరళం కించన ధామ సన్నిధత్తామ్.'

నారదమునివర్యునకు శ్రీకృష్ణకథలఁ దెల్పుచు నారాయణుండు మఱియు నిట్లనియె. మునివర్యా! బృందావనవృత్తాంతము విను. అది యపారమహిమాన్వితము. భగవన్నామాంకితము. కావున శ్రద్ధాయుక్తుఁడవై యాలకింపుము. శ్రీకృష్ణునాజ్ఞానుసారమందఱు బృందావనమున నాఁడుసుఖముగఁ గాలముం గడపి నిద్రించిరి. మాతృవక్షస్స్థలమున నిద్రేశుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు పరుండెను. గోపికలు నిద్రించిరి. వారిశయ్యలు విచిత్రరమ్యములు. కొందఱు ప్రాణనాథులం గూడి శయనించిరి. కొంతమందియంగనలు శిశువులం బరుండఁ బెట్టుకొని పండు

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పదునేడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపవలయు.

కొనిరి. కొందఱు సఖీజనులంగూడి శయనించిరి. కొందఱు శకటంబులయందే పరుండిరి. కొందఱు స్యందనములందే సుఖనిద్ర చేసిరి. కొందఱు మనోహరమై పూర్ణేందుకౌముదీవిరాజితమగు భూభాగమున మృదుశయనంబులఁ బరుండిరి. ఆచోటు స్వర్గమునకన్న మనోజ్ఞముగనుండెను. కొందఱు నానావిధపరిమళమృదులకుసుమవిసరసాంద్రం బగుభాగమున శయనించిరి.

ఇట్లు లాబృందావనమున నందఱు శయనించియుండఁ జీమచిటుక్కుమన్నను వినఁబడునంత నిశ్శబ్దముగనుండ నైదవ ముహూర్తము గడచెను. అనఁగా రాత్రియందు మూఁడవ భాగము గడచెనని భావము. అత్తఱి నొకవిచిత్ర మందు జరగెను. ఆపగలు సకలయాదవులంగూర్చి శ్రీకృష్ణమూర్తి దుర్గనుపాసించిన గృహములు కనఁబడుననియు లేకయున్నఁ గనఁబడవనియుఁ దెల్పెఁగదా. ఆమాటల కానందమొంది యందఱు నిశ్చలభక్తితో దుర్గ నారాధించిరి. భగవన్మనసునం దీరాత్రి గృహములు వెలయవలయునని సంకల్పముపుట్టగనే తదాజ్ఞను శిరసావహించి శిల్పగణాచార్యుఁడు, గురువులకు గురువు నిజభృత్యులంగూడి యచ్చటి కరుదెంచెను. ఆమహాత్ముఁడు దివ్యాంశుకముసుధరించి మనోహరరత్నమాల్యమును వక్షస్థలమున వెలుఁగొందఁజేసి మకరకుండలఖచితరత్నకాంతులు సాటిలేక ప్రకాశించుచుండ జ్ఞానముచేతను వయస్సుచేతను వృద్ధులై చూడఁదగిన ట్లొప్పి బాలునివలె మిగుల సుందరా

కారుఁడై కామదేవుఁడా యని తోఁపింపఁజేయుచు శిల్పశాస్త్ర
మున నాఱితేఱినమూఁడుకోటులశిల్పివరులంగూడి విమలమ
ణులు, మృదుహాటకము, లోహాదిపరికరములుహస్తములం
దాల్చి భృత్యు లరుదేర వచ్చెను. ఆభృత్యులు కుబేరవనకిం
కరులగు యక్షులు. ఆభృత్యులలోఁ గొందఱు స్ఫటికమణిహార
ధారులు. దీర్ఘస్కంధులు.కొందఱు పద్మరాగాలంకృతహస్తులు.
మఱికొందఱు ఇంద్రనీలవిభూషణవిలసత్కరులు. ఇంకనుం గొం
దఱు స్యమంతరత్నకంకణవిభూషితహస్తులు. మఱియుఁ గొం
దఱు చంద్రకాంతహస్తులు. యక్షులందుఁ గొందఱు సూర్య
కాంతాలంకారాలంకృతకరులు. కొందఱు ప్రభావిశేషభూషణ
విభూషితదోర్యుగులు. మఱికొందఱు పరశుహస్తులుగానుండిరి.
లోహసారములఁ దాల్చియు, గంధసారములంబూనియు, మణి
వరములఁ బట్టుకొనియుఁ, జామరములం జెలువారియు, దర్పణ
ముల నలరారియు, స్వర్ణపాత్రఘటాదులనవహించియును గొంద
ఱుభృత్యు లరుదెంచిరి.

విశ్వకర్మయు సకలవిధసామగ్రులంజూచి కరముహర్షించి
వీనిసాయమునఁ గట్టుపురము మనోహరముగాకుండునే యని
తలంచుచు నగరమునుగట్ట నారంభించెను. తొలుదొలుత శ్రీప
రమేశ్వరుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తిని ధ్యానించి యందుఁ బంచ
యోజనవిస్తీర్ణముగలిగి భరతఖండమున నుత్తమోత్తమ మనఁ
దగి పుణ్యక్షేత్రమై తీర్థసారమనందగి హరిప్రియతమమై, అందు

వసించుముముక్షువులకు నిర్వాణకారణమై, గోలోకసోపాన మనందగి, సర్వభక్తవాంఛితప్రదమై, చతుష్కోటియై, చతుశ్శాలమై, మిగుల మనోహరమై యలరార నగరమును నిర్మించెను.

అందలిగృహావర్యములు కవాటస్తంభసోపానసహితములై సురుచిరప్రస్తరవరనిర్మితములై, విచిత్రపుత్తలికాపుష్పకల శోజ్జ్వలశేఖరములై, శైలవశానీతపాషాణవేదిప్రాంగణశోభితములై, శిలాప్రాకారసంయుతములై యమరియుండెను. అట్టి నగరవర్యమును లీలామాత్రమున నలవరించెను. కొన్నిమందిరములకు మహాద్వారములు. కొన్నిగృహముల కల్పద్వారములు. అవి స్ఫటికాకారమణివినిర్మితస్తంభములు, లోహసారకవాటములు రాజతకలశములు, వజ్రసారవినిర్మితప్రాకారములు వెలయఁగొన్నిహర్మ్యములు మహానందమును గలిగించునట్లు విరచించెను.

వల్లవుల కందు యథోచితముగ స్థానములు నిర్మింపఁబడియె. అంత వృషభానునకు దివ్యసౌధమును నిర్మింప నారంభించెను. ఆసౌధమునకుదివ్యప్రాకారములు, అగాధపరిఖలు, చతుర్ద్వారములు, మనోహరవింశచ్చతుశ్శాలములు గలిగియుండెను. మహామణివినిర్మితములై యాయాయిభాగములు తనరారుచుండెను. మఱియు నాదివ్యప్రాసాదము రత్నసారవికారతూలికానికరములచేతను, సువర్ణాకారమణివినిర్మితాతిసుందరారోహ

ములచేతను, లోహసారకవాటములచేతను, మిగుల మనో హరమైయుండెను. దానియం దంతర్మందిరములుగలవు. అవి యొక్కొక్కటియు సువర్ణకలశోజ్జ్వలము. ఆమందిరవరము బృందావనైకదేశమున నిర్జనమై యతిమనోహరమునగుస్థలమున మృదులతమచంపక వృక్షప్రధాన మహోద్యానాభ్యంతరమున, కలావతీదేవీసుఖార్థము మణిసారముల నేర్చికూర్చి యట్టాల కాలయ మనుపేర విరాజిల్లఁజేసెను. అది యింద్రనీలమణులచేఁ గట్టఁబడినతొమ్మిదియంతరములు (అనఁగా నొకదానిపై నొకటిగ నుండునట్లు కట్టఁబడినవి) కనుపట్టుచుండెను. గంధసారవికారము లగు స్థూణాకవాటనికరములు చూడఁజూడ వేడుకఁగా నం దమరియుండెను. అయ్యవి 'అత్యుచ్ఛ్రితములై మనోరమ్య ములై యొప్పుచుండెను. అని నారాయణమూర్తిపలుక నార దుం డాదరమున నిట్లు ప్రశ్నించెను.

కలావతీవృత్తాంతము.

మహాత్మా! నారాయణమూర్తీ! కలావతి యెవ్వతుక? ఆమె యెవ్వనిభార్య? ఆమెకొఱకు ఆదివ్యహర్మ్యమును విశ్వ కర్మ ప్రయత్నపూర్వకముగా నిర్మించెనుగదా. ఆమహాత్మ్య చరితమును దెలుపుమా యని వేఁడ నారాయణుం డిట్లుపలి కెను. నారదమునీ! కలావతీచరిత్ర మాలింపుము. కలావతి పితృదేవతల మానసపుత్రిక. కమలాంశసంభూతురాలు. కలావ తియనుపేర విఖ్యాతినొందెను. వృషభానునకు భార్య. పతివ్రత

పరాయణురాలు. ఆమె పుత్రికయే శ్రీకృష్ణప్రాణాధికప్రియయగు రాధాదేవి. శ్రీకృష్ణార్ధాంశవతి. తేజస్సుచే శ్రీకృష్ణ సమానయునగు. ఈభూమి ఆరాధాంబాచరణారవిందరజస్సం స్పర్శమునఁ బవిత్రయగును. ఆమహాదేవియందు దృఢభక్తినే సజ్జనవరులు సంతతము వాంఛింతురు.

అనవిని నారదముని మరల నిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! పితరులమానసీపుత్రి వ్రజమున నుండనేల? మానవుఁడగు వృషభానుఁడు సుదుర్లభయగు నాకన్యక నేపుణ్యమున భార్య గాఁబడసెను? వృషభానుఁడు వ్రజాధిపతిగా నెపుడుండెను? ఆతనికి శ్రీరాధాదేవి యేపుణ్యమునఁ బుత్రికయాయెను? అని నారదముని ప్రశ్నింప జ్ఞానివరుఁడగు నామహాముని వచనమును విని నవ్వి ప్రీతిచేఁ బురాతనేతిహాసమును దెల్పఁబూని యిట్లు పలికెను.

మునివరా! వినుము. పూర్వము పితృదేవతలకు ముగ్గురు మానసీపుత్రికలుండిరి. కలావతి, రత్నమాల, మేనక యని వారి పేరులు. వీరు దుర్లభదర్శనులు. అందు రత్నమాల జనకుని వరించెను. హర్యంశసంభూతుఁడయి శైలాధిపతియగు హిమవంతుని మేనాదేవి వరించెను. రత్నమాల కొమరిత అయోనిసంభూత సాక్షాచ్ఛ్రీదేవియు నగుసీత శ్రీరామునకుఁ బత్నియయ్యెను. ఆమె సత్యపరాయణురాలు. మేనకాదేవికిఁ గన్యక కల్గెను. పార్వతియని యామె పేరు. ఆమెయు నయోనిసంభూతురాలు, సనాతని. ఆదేవి నారాయణాత్మని శంకరునివరించెను.

కలావతియు మనువంశసముద్భవుఁడగు సుచంద్రుని వరించెను. ఆరాజు హరియంశమున వెలసినపుణ్యమూర్తి. ఆరాజచంద్రుఁడు కలావతిని బెండ్లియాడి తన్ను గుణవద్వర్యనిగా భావించెను. ఆకలావతీ రూపము, వేషము, నవవయస్సు, సుకోమలాంగము, శరచ్చంద్రాధికాననము ననునివి వర్ణనాతీతములు. ఆమెగమనము గజఖంజనగంజనము. ఆమె మునీంద్రులమానసమును గూడఁ గటాక్షముల మోహింపఁజేయఁగలదు. శ్రోణీయుగ్మము లలితము. రంభాస్తంభవినిర్మిత మనఁదగినది. అతిపీనోన్నతమగు నురోజద్వంద్వము నుత్యము. నితంబయుగళము రథచక్రవినిర్మితము. మనోహరమునగు. హస్తములు పాదములు రక్తవర్ణములు. అధరము పక్వబింబఫలాకారము. దంతములవరుస పరిపక్వదాడిమీబీజాభము. లోచనములజంట మధ్యాహ్నకాలమునఁ బద్మములఁ దిరస్కరించు ప్రభావంతము. భూషణములకు భూషణమనఁదగు నామెశరీరము సద్రత్నభూషితము.

అని తలపోసి యారాజచంద్రుఁడు కామబాణప్రపీడితుఁడై దివ్యస్యందనారూఢుఁడై తనయం దవ్యాజప్రేమమునఁ దమకపడుచున్న కాంతారత్నముంగూడి మనోహరములగు ప్రతివిహారస్థానములయందును గ్రీడించెను. మనస్సున కింపుఁ బెంచు మలయద్రోణియందుఁ జందనాగురువాయువులు వీచుచుండఁగా విహరించెను. అందుఁ జారుచంపకశయ్యలయందు

రతిశాస్త్రపండితుఁ డౌట సుఖాంభోధి నోలలాడెను. మాలతీ మల్లికోద్యానమందును, పుష్పభద్రానదీతీరమందలి కేతకీవనమం దును, పడమరసంద్రముతీరముననున్న జంతుశూన్యవనముల యందును, నందనవనమందును, మందరద్రోణియందును, కావే రీతీరదివ్యకాననమందును, ఇవ్వియుఁగాక ప్రతిపర్వతమందును, ప్రతినదియందును, ప్రతినదమునందును, ప్రతిద్వీపమందును, ఆతన్వంగింగూడి విహరించెను. నవసంగమసంయోగమువలన దివానిశలనుభేద మెఱుంగఁ జాలఁడయ్యెను.

ఇట్లు కాంతారత్నముంగూడియుండు నామహాత్మునకు వర్షసహస్ర మొక్కముహూర్తమువలెఁ దోఁచెను. అంతఁ గొంతకాలమున కాప్రభువతంసునకుఁ జిరకాలవిహారమువలన విరక్తిపొడసూపెను. వెంటనే భార్యంగూడి వింధ్యాద్రి యందుఁ దపమొనరింపఁ బోయెను. అందుఁ బులహమునివరు నాశ్రమముగలదు. అది యుత్తమోత్తమము. అందు నియ తుఁడై దివ్యవర్షసహస్రము తపమొనరించెను. నిరాహారుఁడు కృశోదరుఁడునై నిస్పృహుఁడై మోక్షాపేక్షచేఁ దపముచే సెను. శ్రీకృష్ణపదారవిందధ్యానమున నొక్కనాఁడు మూర్ఛ పోయెను. అత్తఱిఁ జీమలు పుట్టలుపెట్టసాగఁగా నాతనిభార్య వానిని దొలఁగించుచుండెను.

అంతఁ గలావతి నిశ్చేష్టితుఁడై పడియున్న ప్రాణనాయకుం గాంచి పంచప్రాణవిరహితుఁడైనట్లు తలంచి మాంసశోణిత

విహీనమై, అస్థిసంసక్తవిగ్రహమైన యాకృతింగాంచి గట్టిగా రోదనముచేసెను. శోకార్తయై తడవు విలపించెను. ఓప్రాణ నాయకా! అని సంబోధించి వక్షము మోదుకొనుచు మూర్ఛిల్లి వెంటనే లేచి మహాదీనయై విలపించెను. పతివ్రతలలో మిన్న యగు నాసన్నుతాంగి నిరాహారుడై కృశుడై నాడీమాత్ర శిష్టతనుడైన నాథునిం దిలకించి మఱియు నిట్లు విలపించెను.

ఇట్లు లాకలావతి కరము విలపింప నాసుదతి రోదనధ్వ నుల నాలకించి కరుణానిధియగు పంకజాసనుడు మనస్సు కరు ణచే ద్రవింపఁగా నామె యెదుట నావిర్భవించెను. భగవంతుఁ డగునాలోకవిభుఁడు ఆరాజును గ్రోడమం దునుచుకొని దుః ఖించి కరుణాకరుఁడు కానఁ గమండలూదకమున నారాజవిగ్ర హమును దడిపి ప్రాణముల నొసఁగెను. బ్రహ్మజ్ఞానమున నాత నికి జీవనములఁ బ్రసాదించిన నారాజచంద్రుఁడు చేతనముం గాంచి యెదుటనున్న సకలలోకకర్తను దిలకించి నమస్కరిం చెను. ఇట్లు లానందపరవశంబున నమస్కరించిన యానృపవరుం జూచి కరుణమెఱయఁ బ్రజానాథుఁడు వరమును వేఁడుమనియె. ఆమాట లాలించి నిర్వాణమే నాకభీష్టవరమని ప్రార్థించెను. అత్తరుణమున నిట్లు పలికెను. మహానుభావా, విజ్ఞాననిధీ! కరు ణానీరనిధీ! అభీష్టవరమును బ్రసాదింపవచ్చితివి. నీమోముం సుప్రసన్నమైనది. కాన నిర్వాణమును బ్రసాదింపుమా యని వేఁడెను.

అంతఁ గళావతి మనసున ననుమానించుచు శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకయై పతివ్రతాశిరోమణి కావున భయంపడుచు వరమునీయఁ దలఁచియున్న బ్రహ్మను గాంచి యిట్లు వేఁడెను. కమలోద్భవా! యీనరేంద్రునకు ముక్తిని బ్రసాదింతువేని ఆప్రాణినే నమ్మి యబలనై దీనురాలనైయున్న యీనాగతియేమి? వచింపుమా. చతురాననా! ప్రాణకాంతు నెడఁబాసినచో నారీమణికి శోభయెక్కడిది? పతివ్రతకు వ్రతము భర్తయే కదా. ఈమాట శ్రుతిప్రసిద్ధముకదా? ప్రాణేశ్వరుఁడు గురువు. అభీష్టదేవత. తపోధర్మమయుఁడునగు అందఱికన్న మిగులఁ బ్రీతిపాత్రుఁడు నాథుఁడే. ఆభర్తనువదలిన ప్రియబంధువు వేఱొకఁడు వనితకు లేఁడు. బ్రహ్మదేవా! సర్వధర్మములకంటె సుదుర్లభమనఁబడు పతిసేవయే ముఖ్యము. భర్తృసేవావిహీనయగు నాతికి మఱియేధర్మములును నిష్ఫలములు. వ్రతదానతపఃపూజాజపహోమాదికములు సర్వతీర్థస్నానము, పృథ్వీప్రదక్షిణము సర్వయజ్ఞదీక్షయు, మహాదానములును, సర్వవేదపఠనము, సర్వతపస్సులు, వేదవేత్తలగు బ్రాహ్మణులకు భోజనమిడుటయు, దేవతలసేవించుటయు ననునీలోనగు మహాకార్యములన్నియు స్వామిసేవాపుణ్యమునఁ బదాఱవపాలునకు సరిరావు. ఏనారి భర్తృసేవాపరాయణురాలుకాదో ఆవనితస్వామిశత్రువను పేరఁ బరఁగునని పెద్దలందురు. అట్టిస్త్రీలు కాలసూత్రనరకమునఁ బడఁగలరు. ఆనివాసము చంద్రసూర్యు లుండునంతదాఁక సాగును. ఆస్త్రీలను సర్వప్రమాణములగు పురుఁగులు

దివానిశములు పొడుచుచుండును. ఆబాధల కోర్వఁజాలక మహాదైన్యమున వా రేడ్చుచుందురు. నిరంతర మట్టి పాపమతు లగుస్త్రీలు మూత్రశ్లేష్మపురీషభక్షణము చేయుచుందురు. యమ కింకరు లవ్వారిముఖములం దయశ్శంకువుల నాటుచుందురు. ఇట్లు ఎంతోకాలము సకలకష్టముల ననుభవించి మరలఁ గ్రిమి యోనిం బుట్టువుంగాంతురు. నూఱుజన్మములు రక్తమాంసపు రీషముల భక్షించుచు నట్టిజన్మములనే కాంతురు. నారదమునీ! ఈవిషయము విద్వాంసులముఖములనుండియు వేదవాక్యముల నుండియు గ్రహించితిని. మహాత్మా ! అబలనగు నేను సుంత యెఱుంగుదు. నీవు వేదజనకుండవు. గురువులకు గురువవు. విద్వాంసులలో విద్వాంసుఁడవు. జ్ఞానులలో జ్ఞానివి. ఇట్టి సర్వజ్ఞుని నిన్ను నేనీతుచ్ఛవాక్కులచే బోధించుచున్నదానను. *ప్రాణాధికుఁడగు నాకాంతుఁడు ముక్తినొందిన నన్ను రక్షించువా రెవరు? నాధర్మమునకు నాయౌవనమునకు రక్షకుఁ డెవఁడు?(1) స్త్రీ.

---

* ప్రాణాధికోఽయం కాంతోఽయం యది ముక్తో బభూవహ, మమకోరక్షితా బ్రహ్మన్ ధర్మస్య యౌవనస్యచ. అని మూ. (1) కౌమారే రక్షితా తాతో దత్వా పాత్రాయ సత్కృతీ, సర్వదా రక్షితా కాంత స్తద భావేచ తత్సుతః. త్రివ్యవస్థాసునారీణాం త్రాతార శ్చ త్ర యస్స్మృతాః, యా స్స్వతంత్రాశ్చ తానష్టా స్స్వధర్మబహిష్కృతాః, అసత్కులప్రసూతాస్తాః కులటాదుష్టమానసాః, శతజన్మకృతం పాపం తాసాం నశ్యతి పద్మజ, పుత్రస్నేహో యథా బాల్యే తథా యౌవనేచ వార్ధకే, పతివ్రతానాంకాం తేచ సర్వకాలే సమాస్పృహా. అని మూలము.

లకు బాల్యమున రక్షకుఁడు తండ్రి. ఆతండ్రి తగినవరున కొసఁగి రక్షించును. కాంతుఁడు సదా రక్షకుఁడు. ఆకాంతుఁడు లేనిచోఁ బుత్త్రుఁడు రక్షింపవలయు. నారీజనముల కీమూఁడవస్థలయం దును రక్షకులు మూవురని చెప్పఁబడును. ఈపద్ధతిని విడనాడి యేస్త్రీలు స్వతంత్రలై యుందురో వారు నశింతురు. వారు సర్వ ధర్మబహిష్కృతలు. అసద్వంశప్రసూతలు.కులటలు. దుష్టమాన సలు నగుదురు. అట్టివా రింతకుముందు నూఱుజన్మముల నొన రించిన పుణ్యము నశించును. బాల్యమునఁ బుత్త్రప్రేమ మెట్లో అట్లే వయోవార్ధకములందుఁ బతివ్రతలగుస్త్రీలకుఁ బ్రాణనాథు నియందు సమస్పృహ వెలయును.

పాలుత్రాగుపుత్త్రునియందు స్నేహము తల్లులకు మిగులఁ బ్రశస్తము. ఆస్నేహము భర్తృస్నేహమునఁ బదాఱవపాలున కీడుగాదు. స్త్రీలకు బాలురయందు స్నేహము పాలిచ్చువఱకు నుండును. ఇష్టాన్నమందు స్నేహము భోజనావధియుండును. సతులకు భర్తయందుఁ జిత్తము స్వప్నమందును జ్ఞానమునం దును సదా సమముగనుండును. బంధువిచ్ఛేదము దుఃఖాంత ము. దానికంటె నధికము పుత్త్రులయందుండును. స్వామివిష యకదుఃఖము మిగుల భయంకరము. దానికంటె భయంకరమగు నది లేనేలేదు. భర్త క్రూరమతియయ్యేనేని తద్భార్యయవిదగ్ధ మండునగ్నియందుఁ గాష్ఠములవలెఁ దచ్చిత్తము కాలుచుం డును. అట్లే విదగ్ధ (చతురురాలు) యగు నారీమణి చతురుఁడగు

భర్త నెడఁబాసినఁ గాలి కూలును. ఏలన నావిరహ మగ్నికంటె భయంకరము. సాధ్వులగుకాంతలకు భర్తలపదలి యన్నమం దుఁగాని నీటియందుఁగాని తృష్ణయుండదు. అగ్నియందు నెం డినతరుశాఖ కాలినట్లు విరహాగ్నియందుఁ బతివ్రతాచిత్తము కాలిపోవును.

*పతికంటె నధికబంధువుగాని, మిత్రుఁడుగాని, దేవుఁ డుగాని, గురువుగాని, ధర్మముగాని, ధనముగాని, ప్రాణము లుగాని, ముక్తిగాని లేదు. వీనియన్నింటికంటె నధికుఁడు భర్త యగును. శ్రీవిష్ణుభక్తులకు శ్రీకృష్ణపాదారవిందమం దెట్లు మనసు నిమగ్నమైయుండునో, ఏకపుత్రునియందుఁ దల్లిమన స్సెంతప్రీతియుక్తముగనుండునో, కాముకులచిత్త మెట్లు కాంతలయం దావృతిఁగాంచియుండునో, చిరకాలార్జిత ధన మం దెట్లు లుబ్ధులచిత్తము ఆసక్తియైయుండునో, భీతులచిత్త మెట్లు భయస్థానమందుఁ జకితముగనుండునో, విద్వాంసుల చిత్తము శాస్త్రములయం దెట్లు నిరుత్సాహముగనుండునో, శిశువులచిత్త మెట్లు స్తన్యపానమున నాశవహించియుండునో శిల్పివరులచిత్త మేలాగున శిల్పములయందు సమాసక్తముగ నుండునో, కులటయగుస్త్రీచిత్తము వార్ధకమం దెట్లు విర

* నహికాంతా త్పరో బంధు ర్నహి కాంతా త్పరః ప్రియః, నహి కాంతా త్పరో దేవో నహి కాంతా త్పరో గురుః, నహి కాంతా త్పరో ధర్మో నహికాంతా త్పరం ధనం, నహికాంతా త్పరాః ప్రాణాః నహి కాంతా త్పరః ప్రియాః. అని మూలము.

క్తమైయుండునో, పతివ్రతలమనస్సు భర్తయం దట్లు సదా ప్రీతిపాత్రమైయుండును. అట్లు ప్రీతిపాత్రుఁడగు భర్తనువదలి యోచతుర్ముఖా! క్షణమైన జీవింప శక్యము కాదు. భర్తను వదలిన స్త్రీలకు మరణమే జీవనము. జీవించుట మరణాధికము.

చతుర్ముఖా! ఇతరబంధువులు భోగదేహాంతమున నశింతురు. భర్తజన్మాంతరమునఁగూడఁ బతివ్రతను వదలఁజాలఁడు. కావున నోమహాప్రభూ! నన్ను వదలి యీనాభర్తను ముక్తునిగా నొనర్చిన నేను నిన్ను శపింతును. అంతియకాక స్త్రీవధపాపము నీయందు సంక్రమింపంజేసెద. అని యిట్లు కలావతి తనసాధ్వీత్వము నాధారముగా భావించి పలుక విస్మితుఁడై నలువ తన యాత్మలో నీవాక్యములు సుధాతుల్యములు కాన సత్యములు. అని తలంచి భయ మంకురింప నిట్లు పలికెను.

కాంతాశిరోమణీ! నిన్నువదలి నీప్రాణనాథుని ముక్తునిగ నొనరింపనుజుమీ. నీతోఁగూడ నీరాజును ముక్తునిగ నొనరింప నాకిపు డధికారములేదు. తల్లీ! వినుము. భోగమునుండి కాక ముక్తి దుర్లభము. ఇది సర్వసమ్మతము. భోగియగువాఁడు భోగవికృంతనమందు నిర్వాణత్వమునొందును. చాలకాలము నీస్వామింగూడి స్వర్గభోగము ననుభవింపుము. సాధ్వీ! ఆవల భారతభూమియందు మీకిరువురకుఁ బుట్టుక సిద్ధింపఁగలదు. ఎప్పుడు నీకు రాధికాంబ కుమార్తెగా జన్మించునో అపుడు మీరు జీవన్ముక్తులరై ఆరాధాంబంగూడి గోలోకమునకుఁ బోవఁగలరు.

అనిపలికి రాజేంద్రుంగాంచి ఓరాజపుంగవా ! ఇంకనుం గొంత కాలము కలావతింగూడి సుఖమనుభవింపుము. ఈపతివ్రత మిగుల సత్వగుణయుక్త. నీవు నన్ను శపింపఁజాలవు. ఈమె శపింపఁగలదు. ఇంక మీారిరువురు జీవన్ముక్తసమానులుగనుండి శ్రీకృష్ణపాదాబ్జాధీనమానసము లొప్ప నుండుఁడు. భక్తులు శ్రీహరి దాస్యమును వాంఛింతురు. ముక్తిని వాంఛింపరు.

అనిపలికి బ్రహ్మ వారలకు వరములిచ్చి వారియెదుట నుండెను. వారు విధికి నమస్కరించి తమగృహమునకుం బోయిరి. విధియు సత్యలోకమున కరిగెను. ఆదంపతు లిర్వురును జిరకాలము సుఖముల ననుభవించి భరతభూమిని జన్మించిరి. భరతఖండము పరమపావనము. బ్రహ్మాదులకుఁ గోరఁదగినది. సుచంద్రుఁడు వృషభానుఁడై జన్మించెను. ఆతనినివాసము గోకులము. ఆపావనచరిత్రుఁడు పద్మావతి తల్లిగా సురభానువు తండ్రిగా జాతిస్మరత్వముగలుగ శ్రీహర్యంశమున శుక్లపక్షశశాంకుం బోలి ప్రతిదినము వృద్ధినొందుచు ప్రజాధిపుండయ్యెను. సర్వజ్ఞుఁడై మహాయోగియై శ్రీహరిపాదారవిందసమాసక్తమానసుఁడై * నందునకు బంధువై మహోదాత్తుఁడై రూపవంతుఁడు గుణవంతుఁడునై వృషభానుఁ డలరారెను.

కలావతి కాన్యకుబ్జమున నయోనిసంభవయయ్యెను. ఆమెకు జాతిస్మృతి గలిగియుండెను. పతివ్రతామతల్లి యనఁబరఁ

---

* నందబంధుర్ధ్వతాన్యశ్చ రూపవాన్ గుణవాన్ సుధీః-అనిమూ.

గెను. సుందరాంగియుఁ, గమలాంశసంభూతయు నయ్యెను. కాన్యకుబ్జమున రాజేంద్రుఁడై భనందనుఁడన వెలసియుండెను. ఆరాజు యజ్ఞ మొనరించుచు యజ్ఞకుండసంభూతయగు కుమారితం గాంచి సంతసించెను. ఆమె వెడలివచ్చునప్పుడు పాలు త్రాగునంతటి యీడుకలదియు, మహారూపవతియు నయి యొప్పారెను. తేజస్సుచే దిక్కులఁ బ్రకాశింపఁజేయుచుఁ, బుటముపెట్టిన బంగరువంటి మేనిఛాయ తగియుండ నాబాలిక యల్లారుముద్దుగాఁ బొడకట్టెను. ఆరాజేంద్రుఁ డయ్యాత్మజను వక్షమున నిడుకొని ముద్దిడుకొని తనప్రియపత్ని కొసఁగెను. ఆరాజపత్ని మాలావతి కలావతినెత్తుకొని పాలిచ్చెను. ఆబాలికకు నామకరణముచేయునపుడు, అన్నప్రాశన మొనరించుతఱిని ఆకాశవాణి యిట్లు వినఁబడియెను. "ఓరాజా! ఈకన్యకకుఁ గలావతియని పేరుపెట్టుము." ఈవచనము రెండుపర్యాయములు వినఁబడఁగా రాజు పరమానందమంది యజ్ఞ మొనరించెను. ఆమహోత్సవములతఱి రాజు బ్రాహ్మణోత్తములకు, భిక్షువులకు, వందిమాగధులకు మిగుల ధనమొసఁగెను. నీరుగాక తక్కివారల కన్నదానమొసఁగి మహోత్సవము గావించెను.

కాలముగడువఁగా నాకలావతి బాల్యమునువదలి యౌవనము నలంకరించెను. అతిసుందరాంగియు మునిమానసమోహినియునయ్యెను. చారుచంపకవర్ణాభయై శరచ్చంద్రతుల్యాస్యయై

పంకజాక్షియై నితంబశ్రోణిభారార్తయై, వక్షోజభారనతాంగియై యాకలావతి రాజమార్గమున నరుగుతఱి గజేంద్రగామిని యనంబరఁగుచు, నసమానలావణ్యవిరాజితయై యొప్పార నాశ్యామ కన్నులపండువుగా నుండెను. నందుఁ డొకనాఁ డాతన్వంగి వీక్షించి ముదన్వితుఁడై రాజితేంద్రియుఁడైనను, జ్ఞానియైనను మూర్ఛాపరవశుండయ్యెను. తనువు కంపమొందఁగా మార్గమునఁ బోవుచున్నవారి నిట్లు ప్రశ్నించెను. ఓజనులారా! ఈకన్యక యెవరికుమారిత? ఎవ్వరిభార్య? అన వారు నందభూపాలా! ఈమె భనందపుత్రి. కలావతియనుపేరఁ బరఁగును. కమలాంశమున రాజమందిరమున జన్మించెను. ఇపు డీమె కౌతూహలమున సఖీమందిరమున కరుగుచున్నయది. ఇఁక నీవింటికింబొమ్మా యని తమదారింబోయిరి.

నందుఁ డంత సంప్రహృష్టమానసుండై రాజమందిరము నకుఁ బోయెను. రక్షావతరణ మొనరించి రాజమందిరమును బ్రవేశించి సభాస్థలికరిగెను. భనందుఁడు లేచి యెదురుచని కొని వచ్చి యాతిథేయము లాచరించి యర్హాసనమునఁ గూరుచుండఁజేసెను. వారి కన్యోన్యమిష్టాలాపములు సాగెను. నందుఁడు వినయావనతుఁడై ప్రస్తావముగా సంబంధవాక్యములు జరపెను.

రాజేంద్రా! నామాట లాలకింపుము. ఇది విశేషవచనముగా భావింపుము. ఇపుడు కలావతీకన్యకను సురభానుసుతుఁడగువృషభానున కొసంగుము. అతఁడు వ్రజేశ్వరుఁడుకదా!

నారాయణాంశసంభూతుఁడు, గుణి, సుందరాకారుఁడు, పండితుఁడునగు. స్థిరయౌవనవవిశిష్టుఁడు, యోగి, జాతిస్మరుఁడు, ప్రియపుంబురుషుఁడు. కుమారితయు నయోనిసంభూతురాలు, యజ్ఞకుండమునఁబుట్టిన పవిత్రచరిత్ర. త్రైలోక్యమోహిని, శాంత, కమలాంశసంభవయు నగు. అతఁడు నీదుహితకుఁ దగినవరుఁడు. నీదుహితయు నాతనికిఁ దగినకన్యక. రాజవర్యా! విదగ్ధుఁడగుపురుషునకు విదగ్ధయగుకన్యక నిచ్చుట యోగ్యము సుమా. అనిపలికి నందుఁ డూరకుండెను.

నారదమునీ! యవ్వలిగాథను వినుము. నందుఁ డిట్లు పెండ్లివిషయము ప్రస్తాపింప నాభనందుఁడు వినయముట్టిపడ నిట్లు బదులుచెప్పెను. ప్రజాధినాథా! ఈసంబంధము విధివశము. కాని నాకు శక్యముగానిది. ప్రజాపతియే యోగకర్త. నేను జన్మకారణుఁడను. ఏకన్యక కేవరుఁడుతగునో యది సమకూడునట్లుచేయుట విధికృత్యము. కర్మానురూపఫలదుఁడు. సర్వకారణము ఆవిధియే. వేదములయందుఁ గాఁదగినది కాకమానదని యుద్ఘోషింపఁబడుచున్నయది. అసమర్థునిప్రయత్నమట్లు విధియత్నమునకు విరుద్ధముగాఁ గార్యము సంఘటిల్లినను నిష్ఫలమగును. వృషభానునకు నాకుమారిత పత్నిగాఁదగినదని వ్రాయఁబడియుండెనేని అట్లేయగును. ఆమె వివాహము పూర్వమే జరగెను. ఇపు డిద్దాని దృఢపఱుప నీవెవఁడవు? నే నెవఁడను? అని యిట్లు వినయములోలుకఁ బలికి మృష్టాన్నమును భుజింప

జేసి సాగనంపెను. నందుఁడు రాజానుమతినొంది గోకులమును బ్రవేశించెను. సురభాను సభకుంబోయి గతవార్తల నెఱిఁగించెను. సురభానుఁడు సాదరమున నాసంబంధమునకై ప్రయత్నించెను. ఈశ్వరేచ్ఛవలన నాసంబంధము కుదిరెను.

ఆకలావతీవివాహకాలమున విశేషముగ యౌతకమిచ్చి యల్లుని నందుఁడు గౌరవించెను. గజరత్నములను, అశ్వరత్నములను, మణిభూషణములను, గలావతిని వృషభానుఁడు పరిగ్రహించెను. వినిర్మలనిర్జనస్థలముల విహరించెను. దివానిశములను దెలియఁజాలకపోయెను. ఆకలావతియు స్వామివిరహమును సహింపఁజాలక, నిమేషమునుగూడ నిష్టపడకుండెను. క్షణమాత్రము కలావతీవిరహము గలిగినవృషభానుఁ డోర్వఁజాలకుండెను. మాయామానుషరూపిణియగు నాకలావతి జాతిస్మరణముగలదియైయుండ, జాతిస్మృతిగల్గి వృషభానుఁడుండ వారిమైత్రి క్షణక్షణాభివృద్ధినొందెను. కలావతి ప్రతిక్షణము సకామయగుటయు, నాతనిభర్తయుఁ గాముకుఁడగుటయు వారిదాంపత్యమునకు వన్నెదెచ్చుచుండెను.

ఆదంపతులకే కొంతకాలమునకు రాధిక పుత్రికయై జనించెను. గోలోకమున మున్ను సుదామశాపంబునను శ్రీకృష్ణాజ్ఞను అయోనిసంభవయై శ్రీకృష్ణప్రాణాధిక యగురాధ యుదయించెను. ఆరాధాసందర్శనమాత్రమున నాదంపతులు ముక్తులైరి. నారదమునీ! ఈయితిహాసము వచించితిని. కలావతీ

చరిత్రమును వింటివి. రాధాదేవి తత్పుత్రికయనియు నాలకించి తివి. ఇఁకఁ బ్రకృతకథాంశమును వినుమని నారాయణమూర్తి యిట్లుపలికెను.

నారదా! ఈగాథ పాపేంధనములకు జ్వలదగ్నిసదృశము. సర్వార్థసిద్ధిదము. శిల్పివర్యుఁడగు నావిశ్వకర్మ వృషభానుగృహంబున కరిగి తనభృత్యులంగూడి స్థానాంతరము నొకదానింగల్పించెను. తత్త్వవిదుఁడగు శిల్పినాయకుఁడు క్రోశమాత్రము మనోహరస్థలమును మనసుచేఁ జక్కఁగా నాలోచించి స్థానము నొకదానిం గల్పించెను.

అవ్వల మహాత్ముఁడగు నందున కాశ్రమంబు గట్టఁదలంచెను. శ్రీకృష్ణనివాసమున కర్హముగ నుండవలయుఁగదా యని తలంచి తనబుద్ధిచమత్కృతినంతయు నుపయోగించి ఇతరగృహవిలక్షణముగఁగట్ట నిశ్చయించెను. గభీరపరిఖలు నాలుగు చెలువారునట్లు లలవరించెను. దాఁటశక్యముగాని ఖనిత్రలు కనఁబడుచుండఁగా, సర్వర్తు కుసుమసంభృతపుష్పోద్యానము లొప్పార, నవి నదీతీరములయం దుండునట్లు, ఆవనములయందు విశేషించి చంపకవృక్షములు పుష్పసంభృతములై కనుపట్టునట్లు, సుగంధివాయువు లన్నికడల వ్యాపించునట్లు, సహకారములోనగుసత్ఫలద్రుమములు వెలయునట్లు నిర్మించెను. ఆయుద్యానరాజియందుఁ బ్రతివృక్షమునందును బుష్పములు ఫలములు నిండియుండునట్టు లలరించెను. మఱియు నాపూఁదోఁ

టలు క్రీడార్హములై, అతిరహస్యములై, కోరఁదగినవియై కనుపట్టుచుండెను. పరిఖలనుండి గృహమును బ్రవేశింప నొక రహస్యమార్గమును నిర్మించెను. అది యరివర్గదుర్గమమై, స్వజన సుగమమై యుండెను.

అందొకసుందరమందిరము కట్టఁబడియె. అది సంకేతస్థలమున నుండెను దానికి మణిస్తంభములుగలవు. ఆ స్తంభములు విచిత్రరీతి నమరుపఁబడియె. చూడంజూడఁ గలిసికొనినట్లులుండు. పరికింప నవి గూడియుండవు. అట్టి స్తంభములచే నలంకృతమగు మందిరమొకఁ డందుఁ గనుపట్టును.

ఆపరిఖలఁజుట్టి ప్రాకారమొండు నేత్రపర్వముగనుండు. దానియెత్తు ధనుశ్శతప్రమాణము. దానిపై నసిపుత్త్రిక లొప్పారుచుండు. అవి యుద్ధసమయములందు వీరభటుల కుపకరించు. ప్రస్తరప్రమాణను పంచవింశతిహస్తపరిమితము. మణిసారకవాటము లద్దానికిఁ గల్పితములు. ఇంద్రనీలకలశముల నాద్వార మలరారుచుఁ జూచువారల కచ్చెరువును గొలుపుననుట యొకవింతగాదు.

ఇట్లు ప్రాకారాదులచే నలర నందగృహము నతిసుందరముగ నిర్మించి నగరనిర్మాణపరీక్షార్థ మెల్లయెడలఁ దిరిగెను. రాజమార్గములు చారుతరములై యుండెను. ఆనదీతీరములఁ జల్లనితావుల రక్తభానువికారములగు వేదిక లమర్పఁబడియుండెను. వ్యాపారమున కుపయుక్తములగునట్లు మణిమండపము

లందుఁ గన్పట్టుచుండెను ఆమండపములు మార్గములకు రెండు ప్రక్కలయందు నమర్పఁబడినవియే.

ఆవల నాశిల్పివర్యుఁడు విశ్వకర్మ బృందావనమునకుంజని రాసమండలము నేర్పఱచెను. అయ్యది సుందరమై, వలయాకృతింజెలంగి, యంతట యోజనాయామముగఁ గనుపట్టుచు, మణివేదికలఁ గమనీయంబై, రత్నమండపముల నయ్యారే! యనఁ జేయుచు, శృంగారార్హములై చిత్రములై, రతితల్ప సమన్వితములై, నానాజాతిప్రసూనాలంకృతలతావితానసాంద్రములై, ఆపూవులనుండి వాయువుగొనివచ్చు మంచివాసనలచే హాయిని గల్పింపంజాలి, సకలపుష్పజలసంభృతసరోవరము లలరార, నా రాసమండలము దేవతలకైన నచ్చెరువుకల్పించుచు నుండెను. ఇట్లు బృందావనమును విచిత్రమండపాదుల నలంకరించి తమి దీఱం గాంచి కరము హర్షించెను.

ఆబృందావనమున మఁ బ్రతిపదమునందును విజనముగా నుండుచోటులఁ న్నింటి నియమించి విచిత్రశృంగారవనముల సృజించెను. అవి ముప్పదిసంఖ్యలుగలవి. అయ్యవి శ్రీరాధామాధవక్రీడార్థమే నియమింపఁబడినవి. ఆవల మధువనమున వినిర్మలమగు నిర్జనస్థలమున వటమూలమున కించుక చెంత సరోవరపశ్చిమతీరంబున శ్రీరాధామాధవులకుమాత్రమే విహారార్హ మనఁదగి, చంపకోద్యానపూర్వభాగమునఁ దనరారి, కేతకీవనమధ్యభాగమునఁ జూడఁదగి యనర్ఘ్యమునగు

నాకరత్నమండల మేర్పఱుపఁబడినది. దానిచుట్టు నాలుగువేదిక లొప్పుచుండెను. సద్రత్నసారరచితతూలికాశతము లందుఁ దగి యుండెను. తొమ్మిదికవాటము లందుఁగలవు. అవి రత్నవినిర్మిత ములు. చిత్రాకృతిందగినవి. నవద్వారమనోహరములు. రత్నేం ద్రచిత్రకలశసంయుతములు. దానికి నన్నివైపుల నెత్తగుక వాటము లున్నవి. వానిపై భాగము వర్ణనాతీతము. వానిపై (నంతస్థులు) మేడలు తొమ్మిదిగలవు. వానిపై భాగముల మణికల శము లమర్పఁబడినవి. సదా పతాకలు, తోరణములు, శ్వేతచా మరములు గన్పట్టుచుండ నాదివ్యస్థలము కన్నులపండువుగ నుండును. రత్నదర్పణము లందుఁ గన్పట్టు. దానిప్రమాణము మూఁడువిండ్లపట్టు. దానియూర్ధ్వభాగము హుతవహశిఖోప మమై కనుపట్టు. వర్తులాకృతియగు ప్రస్తారము శతహస్తప్ర మాణము. అందు రత్నఖచితతల్పము లొప్పారు. అరుణవస్త్ర ములు మాలాజాలవిచిత్రితము లట వెలయు.

ఆచోటు కుంకుమాగురుకస్తూరీప్రముఖ నిఖిలపరిమళస ద్వస్తుపరిమిళితములు. నవవిధశృంగారయోగ్యములు. కామవర్ధ నహేతువులునగు. మాలతీచంపకప్రసూనహారము లచ్చోటఁ గన్పట్టు. రత్నపాత్రమున సకర్పూరతాంబూల మమర్పఁబడి యుండు. వజ్రఖచితఘటములందుఁ జెలువారు. రత్నపీఠము లచ్చట ముచ్చటమీఱ నమర్పఁబడియుండు. మణిమయసింహా సనము లలరార, చంద్రకాంతపాత్రనిగళజ్జలబిందువులఁ జూడఁ

దగు పరిమళశీతలజలపూర్ణపానపాత్రము లటఁగలవు. ఇంతియ గాక భోగార్హసకలపదార్థములందు లేనివి లేవు.

ఇట్లు శ్రీరాధామాధవక్రీడామందిరమును నిర్మించి సంతుష్టహృదయుఁడై నగరమున కరిగెను. ఎవ్వరెవ్వరికే యే మందిరము లేర్పఱుపఁబడినవో అవి తన్నామములఁ జిహ్నితములై యుండెను. వానిం గాంచి యవ్విశ్వకర్మ కరము హర్షించి తనశిష్యులగు యక్షగణములం గూడి నిద్రేశ్వరుఁడు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మముం గాంచి నమస్కరించి తననెలవున కరిగెను.

నారదా! సుకృతులకు సర్వత్ర భగవత్కృప యిట్టిదే సుమీ! ఆనగరము నిర్మించుట యాశ్చర్యమును బుట్టింపక పోదు. ఈశ్వరేచ్ఛవలన నట్లగును. ప్రతికార్యము భగవత్కృపాపాత్రమైన నాశ్చర్యజనకమయి సాగు. ఇది శ్రీహరిచరితము. మంగళప్రదము. సుఖదము. పాతకహరమ్ము. మునివరా! ఇంకేమి వినఁగోరుదువు? అవ విని నారదముని యిట్లు ప్రశ్నించెను.

మహాశయులారా! ఈగాథయందలి సారము నించుక వినుఁడు. నా వ్రాసినదియకాక యింక నెన్నియో రహస్యసద్విషయము లిందుఁగలవు. భరతఖండమున స్త్రీలపాతివ్రత్యమే యలంకారవస్తువు. దానినిమించిన యలంకార మీఖండమున లేదు. సత్యముగ లేదు. మతాచారములు స్త్రీలయాధారమున నింతదనుక నున్నవి. పవిత్రప్రవృత్తి నేర్పుట తల్లులపనికదా. వారు పవిత్రచరిత్రలైనఁగాని కులజనితులు పావనచరిత్రులు కా

నేరరు. సద్విద్యయు వారియధీనము. కుటుంబసుఖము తదధీనము. తత్సహాయములేక యేశిశువులు వర్ధిల్లి పవిత్రచరిత్రులు కానేరరు. ఇల్లాలనుమాట యెల్లెడలఁ బ్రసిద్ధమే కదా. కుటుంబమనఁగా నిల్లాలు? కాఁబట్టియే యొకమహాకవి,

'ఇల్లుచూచినఁ దోఁచు నిల్లాలి శుచివృత్తి
కూఁతురు ప్రకటించు మాతగుణము.'

అని వ్రాసెను. ఇల్లాలు లేనిగృహము మఠమో సత్రమో యనుపేర నొప్పుంజను. కావుననే మనభరతఖండమున పాతివ్రత్యము ప్రధానముగా భావింపఁబడియె. ఏద్వీపమందైన నిది వలయుననియే సిద్ధాంతము. పతివ్రతలు మునులకంటె మిన్నలని యెన్నఁబడుట యెఱుఁగమా. ఈకలావతీచరిత్రమును జక్కఁగా నూహింపుఁడు. భార్యాభర్తలయధికారము లిటఁ గన్పట్టు.

మొదట సుచంద్రుఁడు కలావతింగూడి యత్యంతకాముకుఁడై పలుతావుల విహరించెను. సకలవిధముల హాయిఁ జెందెను. ఆకాలము సుచంద్రున కొకక్షణముగాఁ గనఁబడెను. కొంతకాలమున కామహాత్మునకు కామసుఖము తుచ్ఛతమమని తోఁచెను. తనమనసు ననుసరించుభార్యంగూడి సచాన్ద్రమమునఁ దపస్సొనరింపఁబోయెను. ఎన్నియోసంవత్సరములు నిష్ఠమెయిఁ దపస్సొనరించెను. ఆసాధ్వియు నెమ్మనమున నన్నికష్టముల కోర్పుగలిగి మెలఁగుచుఁ బతిసేవానిరతయై యుండెను.

నిరశనవ్రతదీక్షవహించిన భూభర్త తూలిపడిపోయెను. ఆమూర్ఛలోఁ బ్రాణములుపోయినవని కలావతి తలంచి బిట్టు రోదనముచేసెను. భగవంతా! నామొఱ్ఱ యాలింపుమా యని దీనయై వేఁడెను. శతానందుఁ డత్యంతకృపాసాంద్రుఁడై ప్రత్యక్షమయ్యెను. కమండలూదకమునఁ బ్రోక్షించి ప్రాణదానమొనర్చెను. సుచంద్రుఁ డంతట సచేతనుఁడై పరమేష్ఠిం గాంచి నమస్కరించి తదనుజ్ఞాతుఁడై వరముగోరఁదలఁచి ముక్తినడిగెను. బ్రహ్మయు నిచ్చితినని పల్కునంతకుముందే కలావతి పతివ్రతాశిరోమణికాన వలగొని మ్రొక్కినిలిచి స్వామీ యని సంబోధించి భార్యాభర్తలకుఁగల సంబంధమును దెలిపెను.

పాఠకులారా! భార్యను విడనాడుట భర్త కనుచితకృత్యములలో నొక్కటియని నమ్ముఁడు. తుదకు ముక్తికూడ నన్నువదలి నాభర్త కెట్లిత్తువని బ్రహ్మదేవుని హెచ్చరించెను గదా. హేతువేమి? పాతివ్రత్య మామె కంతటిశక్తిని బ్రసాదించినది. త్రిలోకముల గడగడలాడింపఁజాలుదునని యాకలావతికి ధైర్యముగలదు. పతివ్రతకుఁ ద్రిమూర్తులు భయంపడుదురు. ఆశక్తి ప్రసాదించినది వారేకాన స్వోక్తివ్యాఘాతముగా వారు ప్రవర్తింపరు. అట్టిశక్తి పాతివ్రత్యముననేకదా కలిగెను. కాఁబట్టియే కలావతి నన్నువదలి భర్తకుముక్తినిచ్చిన నన్ను రక్షించు వా రెవ్వరని ప్రశ్నించినది?. ఆసందర్భమున నామె పలికిన సులలితములగు పలుకులు శ్రుతిసమ్మతములనుట

కన్న మిన్నయగుమాట యేమున్నది ? ఆ పలుకు లాకా లమున మనదేశమున వాడుకలోనుండి ఆచరణమున నుం డెను. ఇవు డవి మార్పునొందినవి. వివాహనియమములు తాఱుమాఱు అగుచున్నయవి. పతివ్రతానియమము లోకరీతి మాఱినవి. సతులయంతశ్శక్తియు నించుకతగ్గినది. శాపానుగ్రహ సమర్థత యడుగంటినది. విద్యాతిశయము వారియందుఁ బ్రబ లినదని కొందఱందురు. ఆవిద్య యాముష్మికోపకారిణి కాదు. ఐహికోపయుక్తవిద్యలు విద్యాశబ్దార్థమును సఫలముచేయఁ జాలవు. ఉపన్యాసములకుఁ బనికివచ్చుపాండిత్యము ఆముష్మిక మున కుపయోగింపదు. ఆచరణము ప్రధానముకాని చదువు ప్రధానముకాదు. సదాచారములు విపరీతములుగాఁ దోఁచు చున్నవి. పూర్వాచారములన్నియు నిక్కాలమున మార్పుచెం దకుండ నుండఁజాలకున్నవి. దీనంగలుగులాభమేమి ? మనశ్శక్తి తగ్గుటయే.

కలావతియుపదేశవాక్యములు స్త్రీల కేకాలమందు నుదాహరణభూతములు. వానిననుసరించుకాంతలు సజ్జనవినుతిఁ గాంతురు. లోకము నుద్ధరింతురు. సదాచారములు శాశ్వత ములుగా నుండునట్లుచేయుదురు. ఆత్మశక్తి గలిగియుందురు. క్షమగలవారుగ నుందురు. శాపానుగ్రహసమర్థతగలవార లగుదురు? ఆయుపదేశసారమేమి? భర్తతోడిదేలోకము. భర్త కన్న నధికదైవమే లేఁడు. పతినిమించిన బంధువు లేఁడు అనునది

యేకదా. ఇవి యుపన్యసించుటకు సులభముగ నుండునుగాని యాచరణమున వానిని లగింపఁజేయుటమాత్రము అతికష్టముగా నుండును. తుదకు బ్రహ్మదేవుఁడాకలావతిపలుకులకు బదులాడఁజాలకపోయెను. ఈమెను దిరస్కరించినచో బ్రదుకుట దుర్లభమని తలంచెను. బుద్ధివైభవమున భవిష్యత్థితి నాలోచించెను. యుక్తియుక్తముగా భర్తృసంగతి, శాశ్వత సుఖప్రదమగు గోలోకమును బ్రసాదించెను. బ్రదికితిని రా స్వామీ యని తనలోకమునకుం బోయెను. కావున నీకథావతంసమునుండి కులస్త్రీలమూలమున ధర్మము నిలిచియున్న దనియు, వారు చెడినచో మూలముచెడినచెట్టువలె ధర్మము నిర్మూలమగుననియు, ననవసరములగు నలవాటులు యువతులకు నేర్పరాదనియుఁ, బ్రాచీనసదాచారములకు నారీమణులే మూలభూతలనియు,సద్విద్య వారలకుం బ్రసాదింపవలయునేగాని వేఱొకటి పనికిరాదనియు, వారివిషయమై లేనిపోనిక్రొత్తయూహాల నలవఱచుకొనుట మనక్షేమమునకు భంగమనియు నేర్చుకొనఁదగినవిషయములు. ఇంక నీవిషయమును వదలి కథాభాగమును దెలుపఁ బ్రయత్నించువాఁడను.

బృందావనశబ్దనిరుక్తి.

నారదముని నారాయణుంగాంచి స్వామీ! భరతభూతలమున నీవనమునకు బృంధావనమనుపే రెట్లువచ్చెను? వ్యుత్పత్తి యెట్టిది? లేక యాశబ్దము సంజ్ఞామాత్రమా, దానితత్త్వమును

వచింపుము. అని వినయమున వేడ నారాయణుం డిట్టులని యెను. మునివరా! పూర్వము కేదారనృపాలకుఁ డుండెను. అతఁడు సప్తద్వీపముల నేలురాజులలో నగ్రగణ్యుఁడు. కృత యుగమున నాతఁడుండెను. సత్యధర్మనిరతుఁడని యతనిం గొని యాడుదురు. ఆయనకుఁ బెక్కండ్రు భార్యలుగలరు. కొడుకు లును బెక్కుమందిగలరు. ధర్మాత్ముఁడగు నారాజు కన్నకొడుకు లంబలెఁ బ్రజలఁ బోషించెను. ఇంద్రపదమును గోరక శతక్ర తువు లొనరించెను. అనేక ధర్మముల నొనరించెఁగాని ఫలకా ముఁడై దేనిని జేయలేదు. నిత్యనైమిత్తిక కర్మముల శ్రీకృష్ణ ప్రీతిగా నొనరించిన యారాజు కృతార్థుఁడనుట కేసందియము గలదు? కేదారతుల్యుఁడగు రాజు లేఁడు. పుట్టబోవఁడు.

ఆరాజు తనతనయులపై రాజ్యభారము మోపి ప్రాణాధి కప్రియయగు కళత్రమును బుత్త్రుల కప్పగించి తల్లిమాటమీా ఱక వర్తింపుండని హెచ్చరించి దిగ్విజయయాత్రావ్యాజమునఁ దపస్సొనరింప నడవికింబోయెను. ఆనరపతి శ్రీహరి కేకాంత భక్తుఁడు. కావున సదా శ్రీహరిని ధ్యానించుచుండెను. శ్రీ హరిచక్ర మా రాజువశముననే యుండెను. అవ్వనమున నా రీతి దృఢభక్తిఁ దపంబుసలిపి భగవత్కృపాపాత్రుఁడై గోలో కమున కరిగెను. ఆరాజుపేరనే కేదారతీర్థము జగత్ప్రసిద్ధిం గాంచినది. ఆతీర్థపరిసరమున మృతుండగు ప్రాణి సద్యోముక్తి నొందును జుమీా.

బృందాకన్యచరిత్రము.

ఆ కేదారనృపతికుమారిక చిన్ననాటనుండి యతినియమశీలయై బృందాహ్వయమున సర్వజనప్రీతిపాత్రురాలుగానుండెను. యోగశాస్త్రవిశారదయగు నాకన్యక భగవంతునికరుణకుఁ బాత్రురాలయియు సేవరమును గోరకుండెను. ఆకన్యకామణికి దుర్వాసుఁడు పరమదుర్లభమగు శ్రీహరిమంత్రరాజమును బ్రసాదించెను. ఆమె వయస్సురాకపూర్వమే విరక్తయై గృహమును బరిత్యజించి వనమునఁ దపస్సుచేయ నరిగెను. నిర్జనవనమున నాకాంతారత్న మఱువదివేలసంవత్సరములు తపస్సొనరించెను. ఆమె తపస్సున కలరి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గోలోకమునుండి సాక్షాత్కరించెను. భక్తవత్సలుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి ప్రసన్నవదనుఁడై వరముంగోరుమా యని పలికెను. సుందరవిగ్రహుఁడై శాంతమూర్తియై రాధికాకాంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని దివ్యసుందరవిగ్రహమునుజూచి పరవశురాలయ్యెను. ఆమూర్తింగోరి కామబాణ ప్రపీడితయయ్యెను. కొంతదినిమేషముల కా కాంతామణి మూర్ఛనుండి తెలివినొంది పులకాంచితవిగ్రహయై శ్రీరాధానాథా! నీవు నాకు భర్తవుకమ్మా యని మనస్సుకరఁగునట్లు ప్రార్థించెను. భగవంతుఁ డట్లేయని పలికి యితరాదృశ్యరూపముతో నామెం గలిసి విహరించెను. అంతియకాక యాతన్వంగిం దోడుకొని గోలోకమున కరిగెను. ఆబృంద రాధాసమానరూపవతియై గోపీకాంతాశిరోమణి యయ్యెను.

కేదారనరపాలతనూభవయగు బృందాదేవి యేచోటఁ దపస్సొనరించెనో ఆవనము బృందావనమను ప్రసిద్ధిం గాంచెను. శ్రీకృష్ణమూర్తి బృందతో నేకాంతవిహారముసల్పిన కారణము చేతను బృందావనమను విఖ్యాతిఁ గాంచెను. నారదా! మునిపుంగవా! ఈవిషయమై వేఱొకయితిహాసమును వచించెద. సావధానముగా నాకర్ణింపుము. బృందావననామము ఏహేతువుచేఁ బ్రసిద్ధిం గాంచెనో దాని కనురూపమగు నితిహాసము కలదు. అది విన్నవారికిఁ బుణ్యముగల్గును.

భూలోకమున విఖ్యాతిం గాంచిన రాజు కుశధ్వజుఁడను పేర భూపాలన మొనరించుచుండెను. ఆభూపతి కిర్వురు తనయలుగలరు. వారు ధర్మశాస్త్రవిశారదలు. తులసియనియు, వేదవతియనియు వారిపేరులు. వారు పుట్టిననాటనుండి సంసారవిరక్తలుగానుండిరి. అందు వేదవతి తపస్సొనరించి నారాయణుని బరమపురుషుని జేరెను. ఆమెయే జనకమహీపాలుకుమారికయై సీతానామమునఁ బరికీర్తితయయ్యెను

తులసియను తొలికొమరిత శ్రీహరిం గూర్చి తీవ్రతమతపస్సుచేసి విధివశమున దుర్వాసుని శాపముం గని శంఖచూడుఁడను దానవునికడం జేరి పిదపఁ గమలాకాంతుఁడగు శ్రీహరిని భర్తగాఁ బడసెను. ఆతులసియే శ్రీహరిశాపమున వృక్షరూపిణి యయ్యెను. తులసీశాపమున శ్రీహరియు సాలగ్రామరూపము నొందెను. ఆతులసి శిలావక్షమున నివసించెను. తులసీచరిత్ర

మును మున్ను చెప్పితిని. మరలఁ బ్రసంగవశమున నిట సంక్షేపముగాఁ జెప్పితిని.

నారదమునివరా! ఈవన మాకాంతామణి తపంబొనరించినతావు. కావుననే బృందావన మనుపేరు గలిగినది. ఇప్పుడు వచించినకారణములు కాక కారణాంతరమును వచించెద. భారతవర్షమున బృందావనము పుణ్యక్షేత్ర మేలయయ్యెనో తత్కారణమును వేఱొక గాథారూపమున వచించెద. రాధాదేవికింగల పదాఱునామములలో బృందానామము శ్రుతిప్రసిద్ధము. ఆరాధాదేవికిఁ గ్రీడావనము కావున బృందావనమయ్యెను. గోలోకమున శ్రీకృష్ణమూర్తియే రాధాదేవీప్రీతికై బృందావనమును గ్రీడార్థము నిర్మించెను.

రాధాషోడశనామ నిర్వచనము.

అనిన విని నారదుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను. నారాయణా! మహాపురుషా! రాధాదేవికింగల పదాఱునామము లెవ్వి? జగద్గురూ! శిష్యుఁడనగు నాకానామషోడశకమును వచింపుము. వినవేడుకయయ్యెడు. స్వామీ! శ్రీరాధా సహస్రనామములు సామవేదప్రసిద్ధములు. ఇపుడు నీవలన నీపదాఱునామములు వినఁగోరుచున్నవాఁడను. వానిరహస్యార్థములు; ఇదియుఁగాక యింకే నామములు రాధాప్రీతిపాత్రములుగలవో అవియు వచింపుము. పుండరీకాక్షా! ఆనామములు పుణ్యస్వరూపములు. భక్తులు కోరఁదగినవి. ఆనామములు, వానివ్యుత్పత్తులు సర్వజనసుగమ

ములుకావు. దుర్లభములుకాన వినఁగోరెదను. జగన్మాతయగు రాధానామము జగత్కారణము, అని ప్రశ్నింప నారాయణ మూర్తి యిట్లు బదులుపలికెను.

మునివర్యా! రాధా షోడశనామముల నాకర్ణింపుము. రాధా, రాసేశ్వరీ, రాసవాసినీ, రసికేశ్వరీ, కృష్ణప్రాణాధికా, కృష్ణప్రియా, కృష్ణస్వరూపిణీ, కృష్ణవామాంగసంభూతా, పరమానందరూపిణీ, కృష్ణా, బృందావనీ, బృందా, బృందావనవినోదినీ, చంద్రావతీ, చంద్రకాంతా, శతచంద్రనిభాననా, నామములు రాధాదేవికిఁ బ్రియతమములు పదాఱు. వాని రహస్యార్థముల నాలకింపుము. "రాధా" యనునది తొలి నామము. రాకారము దానవాచకము. స్వయముగా ముక్తిని బ్రసాదించునుగాన రాధానామము జగత్ప్రసిద్ధమయ్యెను. రెండవది రాసేశ్వరీనామము. రాసమనఁగా విహారస్థలము. తదధిపతి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ. ఆయనకుఁ బత్నిగాన రాసేశ్వరీనామము జగత్ప్రసిద్ధంబయ్యె. మూఁడవది రాసవాసినీనామము. రాస మే దేవికి నివాసభూతమో ఆదేవి రాసవాసినీనామమునఁ బరఁగు. నాల్గవది రసికేశ్వరీనామము. రసికలనఁగా గోలోకమున నివసించు భగవత్ప్రీతికిం బాత్రభూతలగు కాంతలు. వారికధిపతిగాన రసికేశ్వరి యనంబరఁగె. ప్రాణాధికప్రేయసి కావున శ్రీకృష్ణమూర్తియే "కృష్ణప్రాణాధికా" యని పిలిచెను. కాన ఆపేరుకలిగినది. శ్రీకృష్ణునకు నత్యంతప్రియురాలు. శ్రీకృష్ణమూర్తియే

ప్రియుఁడుగాఁగలది. కాన, కృష్ణప్రియానామము విఖ్యాతమ య్యెను. ఇది సర్వదేవతలు వచించిననామము. శ్రీకృష్ణరూప మును విలాసముచేతను ధరించుటకు శక్తురాలు. సర్వాంశము లచేఁ గృష్ణసదృశి. ఆ హేతువున రాధ కృష్ణసదృశీనామధేయ మున ప్రఖ్యాతిని వహించెను. ఏపతివ్రతాశిరోమణి శ్రీకృష్ణ వామాంగార్ధసంభూతయో ఆమెయే శ్రీకృష్ణమూర్తిచే "కృష్ణ వామాంగసంభూతా" యని పిలువంబడియె. కాన నాపేరుచె ల్లెను. పరమానందరాశియై తాను శరీరమునుదాల్చెను. శ్రుతి వితతు లీవిషయమును వినుతించెను. కాఁబట్టి పరమానందరూ పిణి యన్ననామము రాధకువర్తిల్లె. ఎవ్వతుకకు విహారవనము బృందానామమునఁ బరఁగునో అందే ముఖ్యముగా విహరిం చుచున్నందున బృందావనీనామ మారాధకుఁదగియె. లేక బృం దావనాధిదేవతకాన బృందావనీనామము ప్రఖ్యాతింగాంచెన నియుఁ జెప్పంబడు. సఖిబృందము సదా సేవించుచున్నకతన బృంధానామముచెల్లెను. బృందావనవినోదము రాధకు మిగులఁ బ్రియమైనది. కావున బృందావనవినోదినీ నామధేయ మామెకు వేదవినుతమయ్యెను. నఖచంద్రసముదాయము వక్త్రచంద్రుఁడు కలిగినందున రాధ చంద్రావలీనామము (చంద్రావతీ) నఁ బరఁ గెను. అహోరాత్రములు చంద్రతుల్యకాంతి రాధాదేవికిఁ గలదు. శ్రీకృష్ణమూర్తి మహానందమున రాధను, చంద్రకాంతా నామధేయమునఁ జీరెను. శరచ్చంద్రకాంతి రాధాముఖము సదా కనఁబడుచుండెను. కావున మునివితతి శరచ్చంద్రప్రభా

నసా (శతచంద్రనిభాననా) నామము తగియుండునని వినుతిం చెను. కాన నాపే రామెకుఁ బెట్టఁబడినది.

*నారదా! ఇదియే రాధాంబాషోడశనామములు. వాని వ్యుత్పత్తులు వర్ణింపఁబడియెఁగదా. శ్రీనారాయణమూర్తి నాభి పంకజసంభూతుఁడగు బ్రహ్మకుఁజెప్పెను. నాజనకుఁడగుధర్మునకు బ్రహ్మ యుపదేశించెను. సూర్యగ్రహణసమయమున దయచే నాతండ్రి నాకొసంగెను. ఇట్లీనామపరంపర సాంప్రదాయాను సారము లభించినది. మాతండ్రి పుష్కరమహాతీర్థమందుఁ బుణ్య దినమందు దేవసభయందు రాధాప్రభావప్రస్తావమున సుప్రస న్నమనస్సున నా కుపదేశించెను. ఈస్తోత్రము మహాపుణ్యప్ర దము. కావున నీకు నొసంగితి. నిందించుస్వభావముగలవానికి, విష్ణుభక్తిహీనున్యునకు, ఎట్టికాలములందు నుపదేశింపరాదు. మూఁడువేళలందును, యావజ్జీవము ఏనరుఁడు దీనింబఠిం చునో వానికి శ్రీరాధామాధవపాదాంభోజములందు దృఢ భక్తి నెలకొనియుండును. అంతమున వారిదాస్యము లభిం చును. వారికి సహచరుఁడై యుండఁ దగుభాగ్యము లభించును.

---

*శ్రీరాధాషోడశదివ్యనామస్తుతిః.

రాధా రాసేశ్వరీ రాసవాసినీ రసికేశ్వరీ,
కృష్ణప్రాణాధికా కృష్ణప్రియా కృష్ణస్వరూపిణీ. ౧
కృష్ణవామాంగసంభూతా పరమానందరూపిణీ,
కృష్ణాబృందావనీ బృందా బృందావనవినోదినీ. ౨
చంద్రావతీ చంద్రకాంతా శతచంద్రనిభాననా.

అణిమాదిసిద్ధులు వానివశమున నుండును. సలయునంతకాల మా నరుఁడు క్షితిపై నుండును. వ్రతదానోపవాసంబులన్నియు నియమ పూర్వకముగ నొనరించిన నేఫలమో, నాలుగు వేదములు విధి నర్థవంతములుగాఁ బఠించిన నేపుణ్యమో, విధిబోధితసకల యజ్ఞముల నొనరించి, యఖిలతీర్థముల సేవించిన నేసుకృతమో, భూప్రదక్షిణ మేడుమారులు లొనరించిన నేఫలమో, శరణా గతరక్షణము, అజ్ఞానులకుజ్ఞానదానము, దేవతాదర్శనము, విష్ణు భక్తసందర్శనము ననునీపుణ్యకార్యములవలన నే పుణ్యరాశి యో, ఆసత్పుణ్య మీస్తోత్రపాఠజనితఫలమునఁ బదాఱవభాగ మున్బోలవు. ఇంతయేల యీస్తోత్రరాజప్రభావమున జీవన్ముక్తుఁ డగును.

అని వచియింపఁ బరమానందమున నారదముని యిట్లు వచియించెను. పరమపురుషా! నారాయణా! పరమాశ్చర్యకర మగు స్తోత్రము లభించెను. ఇది పరమదుర్లభమైనది. ఇంకఁ గృప యుంచి కవచమునుగూడఁ బ్రసాదింపుము. అది సంసారవిజయ మని విందును. శ్రీకృష్ణపరమాత్మవిషయమున నేయేరహస్యవిష యములుగలవో వానినెల్ల వచింపుము. మఱుదినము నగర మును గాంచి వల్లవు లేమిపల్కిరి? ఆవిధమునుగూడఁ దెల్పుమా యని ప్రశ్నింప నారాయణుం డిట్లనియె.

నారదమునీ! వినుమిా. విశ్వకర్మయుఁ దనభృత్యవితతిం గూడి యరుగ రాత్రియంతయుఁ గడచెను. అరుణోదయంబు

తఱి నెల్లరు మేలుకాంచిరి. నగరమునంతయుం గాంచిరి. అది సర్వ నగరవిలక్షణముగనుండెను. ఇదేమియాశ్చర్యము! ఇదేమివింత! అని యెల్లరు చెప్పుకొనసాగిరి. కొందఱు నగర మిదెట్లు సిద్ధ మయ్యెనని మఱికొందఱ నడిగిరి. ఇదెట్లు సిద్ధమయ్యెనో మే మె ఱుంగమని కొందఱు బదులుచెప్పిరి. నందుఁడు గర్గమునివాక్య మును స్మరించుచు మనమున నిది శ్రీకృష్ణకృతమని యొఱిం గెను. శ్రీహరి యిచ్ఛామాత్రమున నీసకలచరాచరప్రపంచ మంతయుం గలుగుననియు నెఱింగెను. బ్రహ్మాదితృణపర్యంత మా శ్రీకృష్ణమూర్తి భ్రూభంగలీలచే నావిర్భవించుననియుఁ దదసాధ్యమయినపని లోకమున లేదనియు నెఱింగెను. ఆవి ర్భూతతిరోభూతవిషయమున నాతని కసాధ్యమే లేదు. ఆప రమ పురుషుని లోమకూపాంతరముల సకలబ్రహ్మాండములు నిండియుండును. ఈశ్వరుఁడై శ్రీమహావిష్ణువనంబరఁగు హరికి సాధ్యముకాని దేదియుండును? ఏమహావిష్ణువు పాదాంబుజము లను బ్రహ్మానంతేశధర్మాదులు సదా ధ్యానింతురో అట్టి సకల బ్రహ్మాండనాథున కసాధ్యముకలదా. ఆనిరాట్టు మాయామాను షరూపధారియునగు. అని యిట్లు నందుఁడు తలంచెను.

అవ్వల నందుఁడు తత్పట్టణమునంతటం దిరిగితిరిగి ప్రతి గృహము నాదరమునం గాంచి ఆగృహములముందు వ్రాయఁ బడిన యక్కరములం జదివిచదివి పరమానందభరితహృదయుఁ డై వారివారికాయాయిగృహముల నొసంగెను. అవ్వల నొక

సుముహూర్తంబున నందుఁడు సానందుఁడై వృషభానుని సాద రంబునం గొనిచని తత్సౌధంబునఁ బ్రవేశింపఁజేసెను. అంత నా బృందావనవాసులందఱును ప్రసన్నవదనారవిందులై మహాసం తోషమునఁ దమతమయిండ్లం బ్రవేశించి యత్యంతమనోహర ములగు నాగృహములం బరిశీలించి పట్టరానియానందమున నోలలాడిరి. బాలికలు బాలకులు ప్రహర్షితులై విహారపరా యణత్వమున నుండిరి. శ్రీకృష్ణబలదేవులు తోడిబాలురంగూడి వేడుకమై మనోహరక్రీడాస్థానములయందు బాలలీలల వినో దించుచుండిరి. నారదా! బృందావననగరనిర్మాణముం దెల్పితిని. స్త్రీలువిహరింప ననువగునట్లు రాసమండలము నిర్మింపఁబడెన నియు వచించితి. ఇఁకనేమి వినవాంఛింతువు? తెలుపుమా యని నారాయణమూర్తి యాదరమున నడిగెను.

భక్తవరులారా! రాధానామమహిమమును వింటిరి. ఆదేవీమంత్ర ముపాస్యమనియు నెఱింగితిరి. ఇంతియగాక బృం దావనశబ్దనిర్వచనము నెఱింగితిరి. బృందానామ మెటులంగల్గె నో ఆకథనువినఁగల్గితిరి. తులసీదేవిచరిత్ర మీావఱకే చదివియుం టిరి. ఇపు డీకథలనుండి గ్రహింపఁదగినవిషయ మేమన శ్రద్ధగా నాలకింపవలయును. బృందాకన్యక కేదారనృపతిపుత్రికకదా. ఆమె బాల్యమునందే విరక్తయై యోగశాస్త్రవిశారదయై తప స్సొనరించెను. భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము ప్రత్యక్ష మయ్యెను. తద్దర్శనమున భగవంతుఁడు భర్తకావలెనని కోరె

ను. అపరవశత్వమున నుండఁగా శ్రీహరి యామెంగలిసి తదిష్ట
ముందీర్చి గోలోకమునకుం దోడుకొనిపోయెననికదా కథయం
దున్న విషయము. దీనింబట్టి పూర్వకాలము వివాహముచేసికొన
కయే స్త్రీలుకొందఱుండిరనియు వారు తపస్సుచేసిరనియుఁ
దెలియవచ్చెను. అట్లే యిప్పుడుకూడ వివాహితలుకాకుండనుం
డిన నేమిదోష మనుప్రశ్నము రావచ్చును. కాని యొక్కమా
టవినుఁడు. కన్యకలు పెండ్లియాడక యున్నవారిపూర్వచరిత్ర
ముల వింటిరికదా. వారు ఐహికసుఖములఁ దృణములుగా
భావించి యాముష్మికమునే కోరిరి. యోగశాస్త్ర మభ్యసిం
చిరి. భగవంతునిగుఱించి యాహారమునుమాని తపస్సొనరించిరి.
భగవంతునిఁ జూడఁగల్గిరి. అట్టివారలకీశాస్త్రనియమము అక్క
ఱలేదు. జ్ఞానమే ప్రధానముగాఁగలవారికి సాంసారికధర్మము
లనవసరములు. వానిని వారు పాటింప నక్కఱలేదని శాస్త్ర
ములే ఘోషించుచున్నవి. మేము నట్టియాచారమునే యవలం
బింతుమన్నచో వృత్తి యట్టిదికావలదా. ఆహారమునుమాని
యొకపూటరైనఁ గడుపఁజాలక, తపస్సొనరించుజాడఁదెలి
యక వేషమునకుమాత్రము ఆధర్మముల నవలంబించినచో
నపాయముకలుగదా. వారు రెండులోకములకుంగాక చెడరా.
అట్లుగాక పూర్వజన్మార్జితసుకృతపరిపాకమున జ్ఞాన ముద
యించి యోగము నభ్యసించునేర్పుగలిగి దృఢభక్తియుండి
నచో సామాన్యధర్మములకు వారు లొంగవలసినపనియే లేదు.
వారి నాక్షేపించుటకంటెఁ బాపకార్యముకలదా. వేదాంతుల

మని యోగులమని జ్ఞానులమని సర్వసంగపరిత్యాగులమని చెప్పుకొనుమూర్ఖులు వంచకులు, జారులు చోరులు పెక్కుమం దిగలయిక్కాలమున, వేషమునకు నవకాశము దొరకుచున్న యీకలివేళ, నెన్నియో దుష్కృత్యముల నొనరించు నీదుష్ట సమయమున, మాటలుమాత్రముచెప్పుచు నాచారమున విము ఖులుండు నీతరుణమునఁ బ్రాఁతమాటలు మాత్రము పనికి రావు. పైకిమాత్రము మంచిమాటలు. వృత్తి సద్వృత్తికా నిచో నది విరుద్ధముకాదా? అట్టివా రుండిన నాదేశముచెడదా. అందు మర్యాదనిలుచునా. కావున సనాతనాచారము లిక్కా లమునఁ బైకారణములంబట్టి పనికిరావని చెప్పవలసివచ్చినది. కాని వేఱుకారణములచేఁగాదు. తపస్సనునది యిక్కాలమున నుపన్యాసములయందు వినఁబడుచున్నయదికాని ఆచరణమున కనఁబడుటలేదు.నిరశనవ్రతము కథాశేషముగనున్నది. వేళకుభో జనము, నడుమనడుమ నుపహారములులేకున్న నొకపూటయైన జీవింపలేనియిక్కాలమున మనపూర్వమహర్షులమాటలు పరిహా సపాత్రములగునట్టి దుస్థితికలిగినది.ఇంతకన్న దుస్థితి మనదేశ మునకేమిక్కావలయు? యోగము నభ్యసించుచు శిష్యులచే నభ్య సింపఁజేయుగురువు లపుడుండిరి. యోగమునుగూర్చి పొడిమా టల నుపన్యసించువా రిక్కాలమునఁ బెక్కుమంది గలరు. కొలఁ దిమందిలేరని నాభావముకాదు. తఱుచుగా డాంబికులుకలర నియే నానమ్మకము. ఉపన్యాసకులలో లక్షకుఁదొంబదితొమ్మిది వేలు తొమ్మిదివందలు తొంబదితొమ్మిదిసంఖ్యగలవారు డాంబి

కులు. అనఁగా యోగాభ్యాసము భక్తియులేనివారే. వారివృత్తిధనాకర్షణరూపముగనుండును. వారినిజూచినప్పుడొకరిద్దఱు యోగులు భక్తులునుండినను "గలిపికొట్టరా కస్తూరిరంగా" అన్నట్లు నమ్మఁజాలక పైవారిలో వీరినిజేర్తుము. కావున మహాత్ములారా! నామాటలకుం గినియకుఁడని వేఁడుచున్నవాఁడను. హరిభక్తులు హరినామమునమ్ముకొని జీవించుచున్నవారు. ఏమి చేయవచ్చును? కుచేలునివంటి హరిభక్తుఁడుకలఁడా. సక్తుప్రస్థునివంటి నియతుఁడుకలఁడా. దుర్వాసునివంటియోగికలఁడా. వసిష్ఠునివంటి జ్ఞానికలఁడా. దధీచివంటి దాతకలఁడా. కర్ణునివంటి పరోపకారతత్పరుఁడుకలఁడా. హరిశ్చంద్రునివంటి సత్యసంధుఁడుకలఁడా. విభీషణునివంటి వివేకిగలఁడా. హనుమంతునివంటి కింకరుఁడుకలఁడా. భరతలక్ష్మణులవంటి సోదరులు కలరా. రామధర్మజులవంటి యన్నలుకలరా. రుక్మాంగదునివంటి వ్రతపరాయణులుకలరా. అంబరీషునివంటి హరిసేవకులుగలరా. సుగ్రీవునివంటి మిత్రుఁడుకలఁడా. విదురునివంటి మంత్రిగలఁడా. సూతునివంటి కథకుఁడుగలఁడా. శౌనకాదులవంటి శ్రోతలుకలరా. చంద్రమతివంటి పతివ్రతకలదా. వాల్మీకివంటి కవికలఁడా. శుకునివంటి యనఘాతకలఁడా. రావణునివంటి వేదవేత్తకలఁడా. అశ్వత్థామవంటికృతజ్ఞుఁడుకలఁడా. యయాతింబోలు తండ్రికలఁడా. విశ్వామిత్రునింబోలు క్రియాదక్షుఁడుకలఁడా. సుమంతునివంటి సారథికలఁడా. గుహునివంటి పతుపాలిగలఁడా? అగస్త్యునింబోలు శక్తిమంతుఁడుకలఁడా? జాంబ

వంతునివంటి సమయోచితజ్ఞానికలఁడా. భీమునివంటి ధీరుఁడు కలఁడా. ఇట్టి సద్వస్తువితతి పూర్వ మెంతయోయుండెను. ఇపు డట్టిరత్నము లపరూపములైనవి. కావునఁ బూర్వాచారము లన్నియు నిపుడు పాఠ్యమాత్రములైనవి.

బృందాకన్య తపస్సొనరించినతావు పరమపవిత్రమైనది. ఏల? శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యందుఁ బాదములనుంచెను. ఎవరికృత్యము వారియనంతరము ప్రఖ్యాతిని వీడకయుండునో వారి చరిత్రమే పరమపవిత్రము. దానిని మీఱునదిలేదు. కాన నట్టి చరిత్రము నిలుచుటకు మనము ప్రయత్నింపవలయు. దానికి మూలకారణము భగవద్భక్తి. అదిలేకున్న నేదియునుండదు. ఇది యిందలిసారము. నిశ్చయముగా నిదియే సారము. సారము. సారము. ఇఁక నవ్వలికథాసుధారసముం గ్రోలుఁడు.

విప్రపత్నులు శ్రీహరిప్రముఖుల కన్నముపెట్టుట.

*నారదముని నారాయణప్రోక్తనగర నిర్మాణవృత్తాంతము నాలకించి భక్తిభరమున నొడలెఱుంగకయుండి నారాయణుం జూచి మహాత్మా! శ్రీకృష్ణదివ్యచరితము పీయూషతుల్యము. విశేషించి శిష్యవాత్సల్యమున శ్రీహరిగాథల నింకను దెల్పుము. అని ప్రార్థింప భగవద్దివ్యచరిత్రమును దెలుపందలంచి నారాయణమూర్తి యిట్లనియె. దేవర్షివర్యా! భగవచ్చరితము

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పదునెనిమిదవయధ్యాయమునుండిపరిగృహీతమని తెలియఁదగు.

నాలకింపుము. శ్రీహరి తనతత్త్వము నెవ్వరెఱుంగకుండనుండ వలయుననియే తలంచెను. బాలచేష్టలఁ దృప్తినొందఁడయ్యెను. ఏల? ఆబాలకులు తరించుటెట్లు? ఆబాలకులు గోలోకవాసులు కదా. శ్రీహరితో విహరింపనేకదా యవతరించిరి. వారికోర్కి తీఱుటెట్లు? కావున శ్రీకృష్ణమూర్తి యాగోపాలబాలురతో నాడుకొనఁబూనెను. ఆసందర్భమున జరగినయొకయద్భుతచరిత్రమును వివరించెద వినుము.

ఒకానొకదినంబున మాధవుఁడు బలదేవుని గోపబాలురనుగూడి శ్రీమంతమగు మధువనమున కరిగెను. అయ్యది యమునాతీరముననున్నది. అందలితరువరములు మనోహరసుఖకరములు. కావున నందు గోసహస్రములమేపుచు బాలకులాడుకొనుచుండిరి. ఆటలాడినకతన నాబాలకులలసిరి. దప్పిగొనిరి. ఆఁకలిబాధకుఁ బాత్రులైరి. శ్రీకృష్ణునింజూచి మహానందభరితులై గంపెడాసఁబూని యిట్లుపలికిరి. శ్రీకృష్ణా! మమ్మాఁకలి బాధించుచున్నయది. ఏమిచేయుదుము? మీకింకరులము. ఏమిబదులుచెప్పుదువు? అనవిని దయానిధియగు శ్రీహరి యిట్లు పలికెను. ఆపలుకు వారికి హితము సత్యమునై యుండెను. అత్తఱి శ్రీహరిమోము సుప్రసన్నమై యలరారెను.

బాలకులారా! సుఖావహమగు విప్రయజ్ఞస్థానమున కరుగుఁడు. వినయమున నందు నన్నమును యాచింపుఁడు. క్రతువును జేయించు విప్రవరు లందుందురు. వారింజేరి యన్న

మును యాచింపుఁడు. ఆవిప్రవర్యు లాంగిరసులు. శ్రీవనాం తికమునసుందురు. శ్రుతిస్మృతులయం దాఁటి తేటినవారు. యజ్ఞ మును జేయుచున్నవారు. నిస్స్పృహులు.విష్ణుభక్తులు. ముము క్షువులుగాన నన్నుంగూర్చియే యాయజ్ఞములను జేయుచున్న వారు. నన్ను మాయచే నెఱుంగఁజాలకున్నవారు. మాయా మానుషరూపమునుదాల్చితి నని వారూహింపలేదు. క్రతువు చేయుసందడిలో నాఁకొన్న మీకన్న మిడకయున్న వారిభార్య లను యాచింపుఁడు. వారు శిశువులపయి దయగలవారు. కాన మీయాఁకలి వారెఱుంగఁగలరు. అని తేనెలొలుకఁబలికెను.

శ్రీకృష్ణునిమాటలు విన్నయంతనే యాశిశువులందఱు పరుగెత్తిరి. బ్రాహ్మణులయొద్దల నిలువంబడిరి. తలలువంచిరి. విప్రప్రవరులారా! ఆఁకలిగొంటిమి. మాకన్న మిడుఁడు. వేగమ యన్నముపెట్టుఁడు. అనువారిమాట లావిప్రులచెవులఁ జొరఁ బడవయ్యెను. కొందఱుమాత్ర మాలకించిరి. కాని వారూర కుండిరి. అంత బాలకు లటనిలువక పాకశాలకరిగిరి. అందుఁ బాచకులుగలరు. అందు విప్రపత్నులు కానఁబడిరి. వారింగాం చినంతనే శిరసులువంచి నమస్కరించిరి. లేచినిలిచి పతివ్రతా శిరోమణులారా! మాతల్లులారా! ఆఁకలిబాధలకోర్వఁజాలము. అన్నముపెట్టుఁడు. మేము మీపిల్లలము అనివేఁడ మనో హరాకారులగు నాబాలకులంజూచి సాదరముగా విప్రభార్య లిట్టులడిగిరి. వారిమోములు చిఱునవ్వులకు నిధానములుగ నుండెను.

బాలకులారా! మీరలెవరు ? ఎవరుపంపవచ్చితిరి? మిమ్మే పేరులతోఁ బిల్తురు? మీరుకోరినయన్నము పెట్టుదుము. రుచిని గల్గించుసాధకములున్నవి. అన విని విప్రపత్నులంజూచి బాలకులిట్లుపల్కిరి. అపుడు వారిమోములు చిఱునవ్వులతోఁ గ్రొత్తయందమును దాల్చియుండెను. తల్లులారా! మమ్ము శ్రీకృష్ణులు పంపిరి. మిగుల నాఁకలిగొంటిమి. కాన మాకన్నము పెట్టుఁడు. వేగముగా వారిచెంతకుఁ బోవలయును. ఇచ్చటికిఁ గొంతదూరమున భాండీరవనముగలదు. దానియంతరమున మధువనముగలదు. దానిచెంత వటమూలమున శ్రీరామకృష్ణులున్నవారు. వారును ఆటలాడియలసిరి, ఆఁకలిగొనిరి. జననులారా ! వారికి నన్నము కావలయును. మాకన్నము పెట్టుదురా. త్వరగా బదులిండు. అనుబాలకుల యాలాపములు వినినంతనే పరమానందమున లోచనకంజములు వికసింపఁ బులకాంకురములు సర్వాంగముల మురువుసూప శ్రీరామకేశవపాదారవిందసమాసక్తమానసలై యావిప్రపత్నులు బహువిధవ్యంజనములంగూడి మనోహరరీతి నమరింపఁబడినయన్నమును, పాయసమును, బిండివంటలును, స్వాదువగుదధియుఁ, జిక్కనిపాలు, సుస్వాదుఘృతము, తేనెయు, బంగరు, వెండి, కంచుపాత్రములలో నునిచి మహాహర్షమున మేనులు పరవశములుకాఁగా నాబ్రాహ్మణపత్నులు శ్రీబలరామకృష్ణులసన్నిధికింబోయిరి. పోవునెడలునప్పుడు బహువిధముల భగవంతు నర్గించుచు ధన్యల

మైతిమని యానందించుచు, శ్రీకృష్ణపరమాత్మను దర్శింపఁ గో ర్కులెల్ల ఫలించునన్న దృఢవిశ్వాసమున నుండిరి.

ఇట్లు వెడలి వటవిటపిమూలముననున్న శ్రీకృష్ణపర బ్రహ్మమును బలరామదేవుని బాలకులనుజూచిరి. అపుడు నక్ష త్రరాశినడుమఁగన్పట్టు పూర్ణశీతాంశుంబోలి బాలకులనడుమఁ దనయపూర్వసౌందర్యము వెలయ నలరు శ్రీకృష్ణునింజూచి పర మానంద మందిరి. శ్యామసుందరమూర్తియై కిశోరవయస్కుఁ డై, పీతకౌశేయవస్త్రమునుదాల్చి, రుచిరాంగుఁడై, సుస్మితా ననుఁడై, శాంతరసముట్టిపడుచుండ, మనోహరుఁడై, మోము శరత్పార్వణశశాంకు నీసడింప, రత్నాలంకారములు మేనునిండ వెలయ, మణికుండలమండితుఁడై, రత్నకేయూరవలయాదిభూ షణపరిభూషితుఁడై, జానుపర్యంతము వ్రేలాడు రత్నమాలిక కన్నులపండువుగా నుండఁగా, మాలతీమాలాపరిభూషితకంఠ వక్షస్స్థలుండై, చందనాగురుప్రముఖనిఖిలపరిమళవస్తువిశేషాం చితగాత్ర మొప్పార, నఖమరీచులు దిక్కులవెలిఁగింపఁ గపోల ములు యథార్థ్యముగఁ జెన్నారఁ, బక్వబింబాధరము మనోజ్ఞ మై తనరఁ, బరిపక్వదాడిమీబీజతుల్యదంతపంక్తి కనుపట్టఁగా, శిఖిపింఛము శిరమున భాసిల్లఁ, బరాత్పరుండై కదంబపుష్ప ముల జంట శ్రుతులయందుఁ బరిఢవిల్ల, యోగివరులకేని ధ్యానగమ్యుఁడుగాక, భక్తానుగ్రహకాతరుఁడై, బ్రహ్మాశ ధర్మశేషేంద్రులచేత వినుతింపఁబడుచు,నలరారు రాధాకాంతుం

గన్నులారఁ దిలకించి పరమేశ్వరుని, సకలలోకాధినాథుని, అచింత్యమహిముని, నిరతిశయశక్తునిఁ గాంచితిమి. జన్మములు ఫలించెనని తలంచుచు నాసాధ్వీమతల్లులు నమస్కరించిరి. తమయోగ్యతకుఁ దగినట్లు వినుతించిరి.

విప్రపత్నులు శ్రీకృష్ణు వినుతించుట.

శ్రీకృష్ణా! పరబ్రహ్మము నీవే. పరమధామమన నీవే. నిరీహుఁడవు, నిరహంకృతివి, నిర్గుణుండవు, నిరాకారుఁడవు, సాకారుఁడవు, సగుణుఁడవు, సాక్షిరూపుఁడవు, నిర్లిప్తుఁడవు, పరమాత్మవు, నిరాకృతివి, ప్రకృతివి, పురుషుఁడవు, తత్కారణము నీవే. సృష్టిస్థిత్యంతవిషయమున నియుక్తులగు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు త్వదంశసంభూతులే. వారే సర్వజంతుబీజస్వరూపులు. ఓయీశ్వరా! నీలోమవివరమందు సకలబ్రహ్మాండములుండును. మహావిరాట్టువు, మహావిష్ణువు. నీవే తేజస్సు; తేజస్వివి నీవే. జ్ఞానము జ్ఞానియు తత్పరుఁడవును నీవే. వేదమందనిర్వచనీయుఁడవు, ఇట్టి నిన్నెవఁడు వినుతించును? మహదాదిసృష్టిసూత్రము నీయధీనము. సర్వశక్తిబీజస్వరూపుఁడవు నీవు. సర్వశక్తీశ్వరుఁడవు. సర్వశక్త్యాశ్రయుఁడవు. నీవు స్వయం

విప్రపత్నీకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

త్వం బ్రహ్మ పరమం ధామ నిరీహో నిరహంకృతిః,
నిర్గుణశ్చ నిరాకార స్సాకార స్సగుణస్స్వయం. ౧
సాక్షిరూపశ్చ నిర్లిప్తః పరమాత్మా నిరాకృతిః,
ప్రకృతిః పురుష స్త్వంచ కారణంచ తయోః పరం.

జ్యోతివి సర్వానందుఁడవు. సనాతనుఁడవు. మహాపురుషా!

సృష్టిస్థిత్యంతవిషయే యేచ దేవాస్త్రయస్స్మృతాః,
తే త్వదంశా స్సర్వబీజా బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరాః. ౩
యస్యలోమ్నాంచ వివరే చాఖిలం విశ్వమీశ్వర,
మహావిరా ణ్మహావిష్ణు స్త్వంతస్య జనకోవిభో. ౪
తేజ స్త్వం చాపి తేజస్వీ జ్ఞానం జ్ఞానీచ తత్పరః,
వేదేஉనిర్వచనీయ స్త్వం కస్త్వాం స్తోతు మిహేశ్వరః. ౫
మహదాదిసృష్టిమాత్రం పంచతన్మాత్ర మేవచ,
బీజం త్వం సర్వశక్తీనాం సర్వశక్తి స్వరూపకః. ౬
సర్వశక్తీశ్వర స్సర్వ స్సర్వశక్త్యాశ్రయ స్సదా,
త్వమనీహ స్స్వయంజ్యోతి స్సర్వానందస్సనాతనః. ౭
అహోప్యాకారహీనస్త్వం సర్వవిగ్రహవానపి,
సర్వేంద్రియాణాం విషయం జానాసి నేంద్రియీ భవాన్. ౮
సరస్వతీ జడీభూతా యత్స్తోత్రే యన్నిరూపణే,
జడీభూతో మహేశశ్చ శేషో ధర్మో విధిస్స్వయం. ౯
పార్వతీ కమలారాధా సావిత్రీ వేదసూరపి,
వేదశ్చ జడతాం యాతి కేవాశక్తా విపశ్చితః. ౧౦
యం కిం స్తవనం కుర్మ స్స్త్రియః ప్రాణేశ్వరేశ్వర,
ప్రసన్నో భవ నో దేవ దీనబంధో కృపాంకురు. ౧౧
ఇతిపేతు శ్చతావిప్రపత్న్య స్తచ్చరణాంబుజే,
అభయం ప్రదదౌ తాభ్యః ప్రసన్నవదనే క్షణః. ౧౨
విప్రపత్నీ కృతంస్తోత్రం పూజాకాలేచయః పఠేత్,
సగతిం విప్రపత్నీనాం లభతే నాత్రసంశయః. ౧౩

విప్రపత్నీకృతం శ్రీకృష్ణస్తోత్రం సంపూర్ణమ్.

సకల విగ్రహములు నీవేయైనను నీవాకారహీనుఁడవు. సకలేంద్రియవిషయముల నెఱుంగుదువు కాని నీకింద్రియములు లేవు. ఏ నీస్తుతియందును, నిరూపణమందును సరస్వతీదేవి జడమతియయ్యెనో, మహేశ్వరుఁడు జడీభూతుఁడయ్యెనో, శేషుఁడు ధర్మః డు విధియు జడీభూతులయిరో, పార్వతియు, రమాదేవియు, రాధయు, వేదమాతయగు సావిత్రియు జడీభూతలయిరో, వేదము జడీభూతమయ్యెనో, అట్టి నిన్ను నుతించుటకుఁ బండితు లేపాటిశక్తిమంతులు? ఇఁక సామాన్యజ్ఞానముగల మేమెంతవారము. స్త్రీలముకదా. ప్రాణేశ్వరేశ్వరా! మాకుఁ బ్రసన్నుఁడవుకమ్ము. దీనబంధూ! కృపయుంచుము.

అని వినుతించి శ్రీకృష్ణచరణాంబుజములపైఁబడిరి. పరమాత్మప్రసన్నవదనేక్షణుఁడై వారి కభయంబొసంగెను. నారదమునివర్యా! విప్రపత్నీకృతస్తోత్రమును దీని నెవ్వఁడు పూజాకాలమునఁ బఠించునో వాఁడు విప్రపత్నులకు శ్రీకృష్ణమూర్తి ప్రసాదించిన గతికింబోవును. సంశయములేదు. అని నారాయణుఁడు వచించి మఱియు నిట్లనియె. ఇట్లు తనపాదారవిందములపైఁబడిన యావిప్రభార్యలంజూచి మధుసూదనుఁడు సాధ్వీమణులారా! మీకు వరమిచ్చెద. దేన మీకు మంగళము కల్గునో అట్టివరమును గోరుఁడు. అనఁగా నామునిభార్యలు పరమానందభరితస్వాంతలై భక్తిచేఁ గంఠములవంచి వినయమున నిట్లువేఁడిరి. మహానుభావా! శ్రీకృష్ణా! మాకు వరమువలదు. మాకుఁ

గలకోరిక మీపాదారవిందసేవయే. మీకల్యాణపాదారవింద దాస్యము ననుగ్రహింపుము. దుర్లభమనందగు దృఢభక్తిని బ్రసాదింపుము. దానిచే నిరంతరము నీముఖసరోజమును జూచుచుందుము. అనుగ్రహింపుమా. ఇఁక మేమింద్లకుఁ బోనొల్లము.

అని పతివ్రతలుపలుక దయానీరధియగు శ్రీహరి యట్లే యగుఁగాకయని పలికి బాలకులం గూడియుండెను. విప్రపత్నులు తమరుతెచ్చిన మృష్టాన్నమును భక్తిమెయి నొసంగిరి. బాలకుల భుజింపుఁడని హెచ్చరించి లోకప్రభువు శ్రీకృష్ణమూర్తి తాను భుజించెను. ఇంతలో నాచోటఁ బైనుండివచ్చుచున్న సువర్ణమయరథ మాసాధ్వీమణులకుం గనఁబడియె. అది రత్నమయదర్పణవిరాజితము, రత్నసారపరిచ్ఛదోపశోభితము, రత్నస్తంభనిబద్ధము, మణికలశాన్వితము, శ్వేతచామరసంయుక్తము, వహ్నిశుద్ధాంశుకసమన్వితము, పారిజాత ప్రసూనమాలికాసమంచితము, శతచక్రసంయుతము, మనోగతిమంతము, మనోహరము, దేవపార్షదులచే నది పరివేష్టితము, వారు వనమాలావిభూషితకంధరులు, పీతవస్త్రధరులు, రత్నాలంకారభూషితులు, నవయౌవనసంపన్నులు, శ్యామలాంగులు, సుమనోహరులు, ద్విభుజులు, మురళీహస్తులు, గోపవేషధరులు, నిరుపమాకారులు, శిఖిపింఛము గుంజమాలయుఁగల వక్రిమచూడులు. ఇట్టి విష్ణుభక్తులాదివ్యకాంచనరథమునుండి యవతరించి శ్రీహరిపాదము

లకు నమస్కరించి రథమెక్కింపఁబూని యావిప్రపత్నుల కిట్టుల నిరి. తల్లులారా! గోలోకమున కరుగదముందు. రథము నధిరోహింపుఁడు. అన విని యావిప్రపత్నులు శ్రీహరికి నమస్కరించి తమకుం గోరికలనెఱవేర్పు గోలోకమున కరిగిరి. రథము నధిరోహింపఁబూనునంతలో వారిమానుష దేహములు మాఱి గోపీతనువు లలరారెను.

శ్రీహరియు వారిఛాయలను విష్ణుమాయచేఁగప్పి వారి భర్త లుండుచోటికిం బోవ ననుమతి నొసంగెను. అంతకుముందే యచ్చటికి విప్రులు తమతమభార్యలం గానక పరమోద్విగ్నహృదయులై యందందు వెదకుచు మార్గమునవచ్చుచున్న కాంతలం గాంచిరి. చూచినంతనే యెచ్చటికేగితిరని ప్రశ్నించిరి. వారు వినయమునఁ జేతులొగ్గి పులకాంచిత సర్వావయవలై ప్రసన్నవదనేక్షణము లొప్ప వార్తలవదలక తెల్పిరి. ఆవార్తాశ్రవణమున సంతుష్టహృదయులై యాబ్రాహ్మణులు పతివ్రతలారా! మీరుధన్యాత్మలు. భగవంతుఁడు మీకు దర్శనమొసఁగెను. మాబ్రదుకు వ్యర్థము. వేదపాఠము నిష్ఫలము. వేదమునందుఁ బురాణమునందు, ఇందం దననేల యెల్లతావుల విద్వత్సముదాయముచే భగవద్విభూతులు పరికీర్తితములగుచుండు. అందఱకుఁ దండ్రిగదా శ్రీహరి. తపము, జపము, వ్రతము, దానము, జ్ఞానము, వేదాధ్యయనము, అర్చనము, తీర్థస్నానము, నిరశనము, లోనగువానికి ఫలప్రదాత యీశ్వరుఁడు. ఎవఁడు

శ్రీకృష్ణునిసేవించునో వానికి తపఃఫలములేల? కల్పతరువు స్వాధీనమునసుండువానికి మఱియొకవృక్షమున నేమిలాభము? ఎవ్వని హృదయమున శ్రీకృష్ణుఁ డుండునో వాఁ డితరకర్మముల నొనరింపఁ బూననేల? సముద్రము లంఘించినవానికిఁ గోష్పదలంఘనమునఁ గలుగుపౌరుషమేమి? అని పలికి వారలు తమభార్యలుగానే భావించి పరిగ్రహించిరి. వారిం దోడ్కొని తమతమగృహంబుల కరిగి యిష్టగోష్ఠినుండిరి. వీరు కృత్రిమవేషధారిణులన్నవివేకములేక పత్నులకంటె మిక్కిలి వారినిసమ్మానించుచు, వారింగూడి విహరించుచు సర్వకృత్యములయందు వారియాదృతిని గాంచుచునుండిరి. కాని మాయాశక్తి సామర్థ్యమునాలోచింపకపోయిరి.

అట నారాయణుండు గోపడింభకులంగూడి వేవేగ తన యింటికింబోయెను. నారదమునీ! ఇది శ్రీకృష్ణలీలాజాలముననొకటి. హరిమహిమమును విస్తరించి తెల్పును. ధర్మ్యఁడు వచియింప వింటిని. దాని నెఱింగించితి. మఱియేమి వినఁగోరుదువు? అని పలికి యూరకుండెను. నారదుండును మునిచంద్రా! యని సంబోధించి యెట్టిపుణ్యముచేత విప్రపత్నుల కింతటియదృష్టము గల్గినది? మునీంద్రులకు, యోగులకు, సిద్ధులకుంగూడ నింతటియదృష్టము దుర్లభముకదా. ఈస్త్రీలు పూర్వ మెట్టి పుణ్యము నొనరించిరి? భూలోకమున నేల పుట్టిరి? ఏపాపము చేసిరి? ఈసంశయభంగ మొనరింపు మన నారాయణుఁ డిట్టులనియెను.

విప్రపత్నుల పూర్వవృత్తాంతము.

నారదమునీంద్రా! వినుము. పూర్వము సప్తర్షులభార్యలు సౌందర్యమున నప్రతిమానలై గుణవతులై సదాచారపరాయణలై ధర్మనిరతలై పతివ్రతలై యుండిరి. మఱియుఁ గ్రొత్తఁగా నెలకొనుయౌవనమున వారలరుచుండిరి. దివ్యవస్త్రములంగట్టి రత్నాలంకారములందాల్చి, పుటముపెట్టినబంగరువంటి దేహచ్ఛాయయొప్పు, హావములఁ జిఱునగవు మొలకలెత్త మహర్షులంగూడ మోహింపఁజేయఁజాలియుండిరి. మోహింపఁజేయఁదగు తదవయవములం గాంచి మించినతమి మదనప్రేరితుఁడై యగ్ని పరితపించుచు వారింగోరెను. హోమార్థ మగ్నికుండముచెంతకు వారురాఁగా జ్వాలాహస్తములచే వారినిబట్ట నుంకించి తదీయాప్రతిమానాంగముల నంట సాగెను. దాన నాతనిప్రజ్ఞ నశించెను ఆపతివ్రతలు భర్తృపాదాబ్జాధీనమానసలుకాన నాతనివాంఛ యెఱుఁగఁజాలకుండిరి. అగ్నియు వారియంగముల స్పృశించుచు మిగులఁ గాముకుఁడై మూర్ఛాపరవశుఁడయ్యెను.

అంతఁ గొంతకాలమునకు వీతిహోత్రు నభిప్రాయ మిట్టిదని యంగిరసుండనుముని గ్రహించెను. కోపానలంబున మానసంబుదూల హవ్యవాహనా! సర్వభక్షకుఁడవు గమ్మా యని శపించెను. వహ్నియు నంతట బుద్ధిబలము వెలయఁ దన యకృత్యముం దలంచికొని కడుంగడు విచారించి యంగిరసుని సంతో

పింపఁజేసెను. ఆముని బ్రహ్మతేజస్సును దెలిసికొని వణఁకెను. లజ్జచే మోమువంచెను. అప్పుడు క్రుద్ధుఁడై యమ్ముని యగ్నికి చ్చినశాపమునఁ దనివిచెందక యగ్నిచేఁ దాఁకఁబడిన మునిప త్నులం దిలకించి యిట్లు శపించెను. వనితలారా! మీరు మను ష్యయోనింబుట్టుఁడు. భారతమున బ్రాహ్మణు నింట జన్మిం పుఁడు. కులశీలోపేతులగు విప్రప్రవరులే మిమ్ముఁ బెండ్లియా డఁగలరు.

ఆశాపమును విని యాకాంతలు ప్రేమవిహ్వలలై విల పించిరి. చేతులు జోడించిరి. కరము నిర్వేదమందిరి. అయ్యో! ఎట్టిపాపమెఱుంగని మనకిట్టి నికృష్టజన్మము రాఁజెల్లునే యని వగలఁబొగిలిరి. ఏమిచేసిన నేఁక లాభమేమని విద్వద్వరిష్ఠు నాతని కిట్లు విన్నవించిరి. మునివర్యా! మమ్ము వదలకుము. మాయం దించుకయుఁ బాపములేదు. సదా పతిభక్తిపరాయణలను. పరునిస్పర్శనమును మేమెఱుంగము. కాన మమ్ము వదలుట న్యాయముకాదు. భక్తులకు, కింకరులకు దండము విధింపరాదు. మహాత్మా! మీపాదారవిందముల నెప్పుడు మరల దర్శింపఁగ లము? సతులకుఁ బతివియోగము ఖడ్గమున ఛేదించుటకంటె, వజ్రపాతమునకంటె, సర్వప్రహారణములకంటె దారుణమైనది కదా. అది భరింపశక్యమా. బ్రహ్మవేత్తలై, గుణవంతులై, మహాత్ములై మహర్షులై యలరుకాంతులను వదలి భూతలమున కెట్లు పోవనేర్తుము. మీయానతినంది వెళ్లిన నిటకు మర

వచ్చు చెప్పుడు? అజ్ఞానస్పర్శదోషము మాకు లేకుండుఁగాక. విధి యాజ్ఞయు నిట్టిదేకదా. పూర్వ మహల్యాదేవి యింద్రునిమోసమునకు లోఁబడి యతనింగూడి సుఖించె కాని యామె శుద్ధురాలయ్యెను. ఆమె యదృష్టవంతురాలుగాన నట్లయ్యెను. తెలియక యగ్నిచే స్పృశింపఁబడిన మేము త్యజింపఁబడితిమి. మహాత్మా! నీవు వేదవేదాంగపారగుఁడవు. ధర్మిష్ఠుఁడవు. కాన నాలోచింపుము. విశేషించి నీవు విశ్వకర్తకుఁ బుత్త్రుఁడవు. ఇతరులు భయపెట్టినచో స్త్రీలు భర్తను శరణుచొత్తురు. భర్తయే భయపెట్టిన నింక నెవ్వనిమఱుఁగుఁ జొత్తురు? ధర్మాత్మా! మా కభయమిమ్ము. మేము మిగుల భీతిల్లితిమి. శిష్యునకుఁ బుత్త్రునకుఁ గళత్రమునకు నేదండము విధింపవచ్చును? ప్రబలుఁడుగాని దుర్బలుఁడుగాని తనవస్తువులకు నధిపతికదా. స్వద్రవ్యమును విక్రయించుటకు అధికారి మఱియొకఁడు కాఁడుకదా!

అని వనితామణులుపలుక మునిపుంగవుఁడు దయాళువై వారికిఁ దానొసంగినశాపంబునుదలంచి బిట్టు విలపించెను. వారి ముఖసరోజముల నిరీక్షించి మిగులఁ బరితపించెను. వేదవేదాంగపారజ్ఞుఁడు. జ్ఞానులలో యోగులలో నుత్తముఁడునగు నాయంగిరసుఁడు మునిపత్నులపరితాపమును దలంచి మూర్ఛిల్లెను. వారును మునింగాంచి సంతప్తలైరి. ఎల్లరుం గందికుందిరి. విరహము నెట్లు భరింపఁగలమా యని యాలోచింపఁ

దొడఁగిరి. పిదప వారి మరలం బరికించి వేదవేదాంగముల నెఱింగినముని చాలసేపు పరితపించి సోదరులంగూడి యాలోచించి దయాంతరంగుఁడై యిట్లుపలికెను. పతివ్రతలారా! ఒక్కమాట చెప్పెద. సత్యమనినమ్ముఁడు. స్వకర్మపరిభోగము శ్రుతిప్రసిద్ధము. అది మఱియొకకర్మ మొనర్చినంతదనుక నుండును. మమ్ముంగూడియుండుమాట, యసత్యము. అదిచెడినది. భోగము గతముకాఁగా మరల దానిననుభవించుటయుఁ బొసఁగదు. శుభాశుభరూపకర్మము భారతభూమి ననుభవింపక తప్పదు. ఎన్నిజన్మము లెత్తినను దప్పదు. పరభుక్తయగు కాంతనే నరాధముఁ డనుభవించునో ఆవాఁడు కాలసూత్రమునఁ జంద్రసూర్యులుండుదాఁకఁ బడియుండును.పరభుక్తయగు వనిత దైవకార్యమందును బితృకార్యమందును, పాకముచేయఁబనికి రాదు. దానియాలింగనము భర్తను లక్ష్మీవిరహితుని జేయును. దేవతలు హవ్యమును, పితరులు తర్పణమును గ్రహింపరు. సుఖవంతులుకాకుందురు. అని బ్రహ్మశాసించెను. కావున భార్యారక్షణమును బ్రయత్నపూర్వముగఁ జేయవలయు. లేనిచోఁ దద్భర్త పాపాత్ముఁడగును. నరకభోక్తయునగు. కాఁబట్టియే పండితుఁడు భార్యను బెక్కువిధముల రక్షింపఁబూనును. వనిత వ్రతపరాయణురాలుకాదు. సకలదోషనిధియగును. కళత్రమును పాకపాత్రమును సదా రక్షింపఁదగును. స్త్రీ పరపురుషస్పర్శనమున నశుద్ధయగు. స్వభర్తృస్పర్శనమునఁ బరిశుద్ధురాలగు.ఏయధమ వనిత తనమగనివదలి పరపురుషునిగోరునో అదికుంభీపాకమునం

బడు. చంద్రసూర్యులుండుదాఁక నందుండును. ఆయాఁడుదా నినే యమదూతలు నరకాంతరమున నునిచి యందుండి లేచు నేని దూరముననుండి పరికించి దండింతురు. సర్పములంత పెద్ద పురుఁగులు వాఁడిదంతములుగలవియై భయంకరాకారములుగల వియై పుంశ్చలియగువనితను దివానిశములుపొడుచుచుండును. ఆబాధలకుఁ దాళఁజాలక వికృతశబ్దము నొనరించుచు నటనుం దురు సూక్ష్మదేహమును దాల్తురుగాన దెబ్బలచే వారు మర ణింపరు. క్షణకాలసుఖమనుభవించి యశస్సుపోఁగా పతితలై పరలోకమున నిట్టిగతిని గులటపొందునుజుఁడీ. ఎవతుక పరపు రుషస్పర్శనమునుగోరునో యాపాపాత్మురాలు పరిత్యాజ్యయే యగునని పితామహుఁడు శాసించెను. కాఁబట్టియే నారిని బర పురుషుని కంటఁబడకుండఁ బ్రయత్నపూర్వకముగ భర్తలు కా పాడుటొప్పు. ఏవనిత లసూర్యంపశ్యలగుదురో శుద్ధాంతవాస మునఁ జెలువారుదురో వారే పతివ్రతలగుదురు. స్వచ్ఛంద గామినియై స్వతంత్రయగునో ఆవనిత సూకరీతుల్యయగు. మన సున దుష్టయగుకాంత సత్యముగఁ బరగామినియేయగు. కుల ధర్మభీతయై యేకాంతస్వామిసాధ్వయో అట్టికాంత భర్తంగూడి వైకుంఠమున కరుగును.

కామినీమణులారా! మీరు భూలోకమునకుంబొండు. ఇష్టమువచ్చినతావునఁ బుట్టుఁడు. శ్రీకృష్ణదర్శనమాత్రమున గోలోకమునకుఁ బోవఁగలరు. ఇది యథార్థము. శ్రీహరినిర్మిత

చ్ఛాయ మీకుబదులుగా విప్రమందిరమున నునిచి మరల మిమ్ము మాదగ్గరంజేర్చును. మీరు గోలోకమునుండియే యొకయంశమున నవతరించి మాకు భార్యలగుదురు. సంశయింపకుఁడు. కాన మీకు నాశాపము వరమునకంటె నెక్కుడుగ మేలుచేసినట్లయ్యెను. అనిపలికి యాయంగిరసుఁడు విచారసాగరనిమగ్నుఁడై యూరకుండెను. ఆస్త్రీలు శాపవశమున మర్త్యలోకమునంబుట్టి విప్రపత్నులైరి. శ్రీహరికి భక్తిచే నన్నము పెట్టి శ్రీహరిమందిరమునకుఁ బోవఁగల్గిరి. వారి కాశాపము వరమునకంటె నెక్కుడయ్యెను. సంపత్తి నింద్యము నీచమునగు. విపత్తి వరమునకన్న నధికము. ఔరా! సాధువులయాకస్మిక కోపము పరోపకారమునకు సాధనమయ్యెఁగదా. విపత్తిమహిమము లేక సంపద్వృద్ధికలుగ నేరదు. ఆకాంతలు కాంతపరిత్యాగమున బ్రాహ్మణవనితలైరి.

నారదా! ఇట్లు మహాద్భుతంబగు శ్రీహరిదివ్యచరిత్రమును వినిపించితిని. పుణ్యచరితలగు కాంతలమోక్షోపాయము గూడ వచించితిని. శ్రీహరిచరితము ప్రతిక్షణమునందుఁ గ్రొత్త క్రొత్తయగుచుండును. వినువారికిఁ జాలునసుతృప్తికలుగదు. శ్రేయోవిషయమునఁ దృప్తినొందువాఁడుండునా. ఎంతమాత్రము గురువునుండి వింటినో ఎంతమాత్రము వచింపఁదగునో అంతయు వచించితిని. ఇంకనేమి వినఁగోరికకలదో దానింజెప్పుము. అన నారదముని నారాయణునిఁజూచి గురుముఖమునుండి

విన్నయంత నాకుం దెల్పుము. శ్రీకృష్ణాద్భుతచరిత్రమును వినఁ గోరెద. అని నారదుఁడు ప్రశ్నింప శ్రీమన్నారాయణుఁ డిట్లు పలుకఁబూనెను.

పాఠకమహాశయులారా! ఈగాథనుండి విశేషాంశములు కొన్ని మనము నేర్చుకొనఁదగినవి కలవు. అందు ముఖ్యవిషయములవ్రాసెద. బాలకు లాఁకలింగొని శ్రీకృష్ణునిం బ్రార్థించిరి. విష్ణువు కాఁగల కార్యమున కిది సాధనమయ్యెనని యోజించి యజ్ఞవాటమునకుంబోయి మునుల యాచింపుఁడు. వారు పలుకకున్న వారిపత్నుల నడుగుఁడు. వా రన్న మొసఁగుదురు. వారు తల్లులు. మీరు పిల్లలుగానఁ బిల్లలయాఁకలి తల్లులకంటె నెక్కువగఁ దెలిసినవా రుండరని పంపెను. వారుపోయి శ్రీకృష్ణానుమతిని యజ్ఞకార్యనిరతులగు విప్రోత్తముల నడిగిరి. వారు బదులిడరైరి. నీ రేలవచ్చిరి? వీరి కుపకారముచేయుట ఇపుడు చేయుకార్యమునకంటె నుత్కృష్టముకాదా యని యోజింపరైరి. వారియాచన యేమియనిద్దైనఁ దలంపరైరి. ఆఁకలిగొని యున్నమడుగువారి కన్నమిడుట సకలధర్మకార్యములకంటె నత్యుత్తమమని యూహింపరైరి. తుదకు వారిప్రార్థనములఁ జెవినైనఁ జేర్పరైరి. వారు వారిభార్యలకడకుంబోయి శ్రీకృష్ణానుమతిం దెల్పిరి. ఆమాట చెవులసోఁకినంతనే వారి నాదరించి శ్రీకృష్ణాజ్ఞనిర్వహించి ముక్తింగాంచిరి. ఇదియే కథాసారముకదా.

ఎవ్వరికర్మము పరిపక్వమగునో వారికి విజ్ఞానము శీఘ్రమున మనసునఁ బొడసూపును. అపరిపక్వకర్మరులకు జ్ఞానము వికసింపక కప్పఁబడియుండును. విప్రులు యజ్ఞకార్యనిరతులే కాని యాజన్మము వారికిఁ గడపటిదికాదు. ఇపుడే సత్కర్మానుష్ఠానముచేయ నారంభించిరి. కావున వారిమనస్సులు పరిపక్వములుగాలేదు. అట్టులౌటనే వారలేకర్మ ముత్కృష్టములో యేవి నికృష్టములో తెలియఁజాలరైరి. యజ్ఞమునఁగూడ భగవదారాధనమే ప్రధానము. కాని యజ్ఞములకంటె జపయజ్ఞము ప్రధానము. అనంతపుణ్యప్రదము. బాహ్యపూజకంటె మానసికపూజ ప్రధానమైనయట్లు సత్కర్మములయందుఁ దారతమ్యముగలదు. అందు నన్నింటికంటె భగవదాజ్ఞప్రధానముకదా. దాని నెఱుంగఁజాలకపోయిరి. వారిభార్యలకు ముక్తిచేరువనున్నది. కాన వారు శ్రీకృష్ణాజ్ఞను వినఁగనే భర్తలనడుగక ధన్యులమైతిమని యున్న యన్నముంగొనిచని భగవంతునింగాంచి ముక్తికింబోయిరి. చెంతనున్న భగవంతుని దెలిసికొనఁజాలఁక యేలోకములోనో యున్న భగవంతుని భావించుచుఁ దత్ప్రీతికై కర్మము లాచరించువారు పరిపక్వజీవులు గారనక తప్పదు గదా. అంతియగాక వారిమనసులందుఁ దారతమ్యము నెలకొనియున్నది. జ్ఞాననిష్ఠునిమానసము సమత్వమునకు గురియై యుండును. అది నీటిపై భాగమువలె సమభావముగలది. దానియందున్న తప్రాస్వభావములుండ నవకాశమే లేదు. కావుననే వారిచిత్తములు పరిపక్వములైయుండును. కాఁబట్టి నిమిత్తము

దొరకఁగనే వారు ముక్తులగుదురు. పరిపక్వముగాని మనస్సు గలవారు నిమిత్తమెుదవినను దెలిసికొనక మూఢప్రాయులుగ నుందురు.

వేదవేదాంగపారగులైనను మునులు భగవదాజ్ఞ ఎట్టిదో తెలిసికొనఁజాలక పోయిరి. దీనిచే వేదపఠనమే చాలద నియు, దానియర్థము నెఱింగి తద్రీతి నాచరించి పరిపక్వమన స్కులైనఁగాని తరింపఁజాలఁడనియు నెఱుంగవలయు. వేద పఠనము వ్యర్థమా యని ప్రశ్నింపరాదు. వ్యర్థముకాదుకాని కేవలపఠనము జన్మాంతరములందు విజ్ఞానమును గల్గించును. కావున నాజన్మముననే ఫలము వారికింగలుగదు. చదువుట, దానియర్థమును గ్రహించుట, గ్రహించినదాని నాచారమున నునుచుట, ఇతరులచే నాచరింపఁజేయుట యనునవి యుత్తరో త్తరశ్రేష్ఠములు గాన నాచరణము ప్రధానము. ఈవిషయ మీకథయందు మునులప్రవర్తనమునఁ దెలియఁబడును. కాఁ బట్టి మన మేకార్యముచేసినను జ్ఞానముకలిగి యేదియుత్తమ మని తీర్మానించుకొని పెద్ద లాచరించినరీతిని శ్రద్ధగాఁ దిలకించి సత్కార్యములఁ జేయవలయు. దుష్కృత్యములు సుకృతము లచే నశించునని కొందఱందురు. అది పాటింపఁదగనిమాట.

మునిపత్నులు పతివ్రతలుకదా పతియాజ్ఞలేక యన్నము తీసికొని వేఱొకతావునకుం బోవచ్చునా. యజ్ఞముచేయు చుండునపుడు తత్పత్నులకు దీక్షకదా. స్థలాంతరమున కేట్లు

పోయిరి? అనునది ప్రశ్నము. సమాధానమును వినుఁడు. మునులు చేయునవి సాధారణముగా సత్రయాగములు. ఇక్ష్వాకులమునఁ జేయుయజ్ఞముల వారుచేయఁబూనరు. దార్ఢ్యప్రాశస్త్యము వారికి లేదు. తపఃప్రధానులగు మహాత్ములకు మనకున్న స్వల్పనియమము లుండవు. సత్యము ప్రధానము, దానిని వదలనివారికి ఏయజ్ఞములు కర్తవ్యములుగావు. మహర్షులు ధర్మఫలములను గోరనివారు. ఎప్పుడేని లోకోపకారము చేయఁబూని మునులనందఱం జేర్చుకొని దీర్ఘసత్రయాగము చేయఁబూనుదురు. అపుడు చెప్పినవియే పురాణములు. వారి మాటలు శాస్త్రములగును. భగవద్భక్తిని, మనుజకర్తవ్యమును బోధించును. నీతియందుఁ బ్రధానమని సిద్ధాంతము చేయఁబడును. కావున మహర్షులయజ్ఞములు మనముచేయు రీతినియమవంతములు కావు. అట్టిచోట వారిపత్నులు దీక్షం బూని యేకార్యములుచేయక యజ్ఞమండపమునువదలకయుండవలసిన నియమములకు లోఁబడరు. దినకృత్యములు యథావిధి నిర్వర్తించుకొనుచు హోమకాలమున సంసిద్ధలైయుందురు.

భర్తయాజ్ఞ లేక యేకార్యము చేయఁగూడదన్నది సామాన్యనియమము. విశేషవిధిలేనిసామాన్యశాస్త్రము జగమునను నవకాశము లేదు. కేవల పరిపక్వచిత్తముగలిగి దర్శనమాత్రమున ముక్తిం బోవఁదగుజీవులకు సర్వసామాన్య శాస్త్రము లన్వయింపవు. లోకసామాన్యదృష్టి కిప్పటిబుషి

పత్నులకార్యము తప్పుగాఁదోఁచినను విశేషదృష్టింజూడ నది కర్తవ్యమనియే కన్పట్టును. ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రియాజ్ఞ మీఱెఁగదా యనుటయు, శ్రీరామచంద్రుఁడు తల్లియాజ్ఞ లెక్కసేయక యడవులకరుగుట న్యాయముకాదనియు, విభీషణుఁడు "పితృసమోజ్యేష్ఠః" అన్న సూక్తినివదలి శత్రువగు రామచంద్రునిచెంతఁ జేరుట యవివేకముకాదా యనియు, నలుఁడు దమయంతి నడవులలో వదలి తననియమమును లెక్కసేయక వెడలుట దోషముకాదా యనియు, హరిశ్చంద్రుఁడు రాజ్యమును దానముచేసి భార్యను విక్రయించుట యసంగతము కాదా యనియు, విశ్వామిత్రుఁడు తపోబలంబున సర్వవిదుండయ్యు హరిశ్చంద్రునినోట అసత్యమును బల్కించెదనని పట్టుపట్టుట ధర్మసమ్మతముగా నున్నదియా యనియుఁ, గర్ణుఁడు బాసమాని చేఁజిక్కిన ధర్మజభీమనకులసహదేవులఁజంపక పక్షపాతముచూపుట యుక్తముగనుండునా యనియు,భీష్ముఁడు "ప్రజాంతంతుంమావ్యవచ్ఛేత్సీః" అను విధివాక్యమునకు విరుద్ధముగ బ్రహ్మచర్యమూనుట శాస్త్రవిహితమా యనుటయు, ధర్మరాజు గురునియెదుట మిషనుగల్పించి మాటచెప్పుట మహాపాపహేతువుకాదా యనియు, లక్ష్మణుఁడు యౌవరాజ్యపదమును గ్రహింపుమని శ్రీరామమూర్తిపలుక వలదనుట విధివిహితమా యనియు, భరతుఁడు తల్లియాజ్ఞ దాఁటుటయగాక యామెను బదలుట తప్పుకాదా యనియు, శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము చక్రము నడ్డుపెట్టి సైంధవు నర్జునునిచేఁ జంపించుట చేయఁదగినపని

యగునా యనియు, ద్రోణాచార్యుఁడు పక్షపాతముచూపి యుద్ధమొనరించుట శాస్త్రసమ్మతమా యనియుఁ, బరాశరముని ఉదయకాలమున మత్స్యగంధింగూడుట మునికృత్యమేనా యనియు, నీమొదలగువిషయములఁ బ్రశ్నించుట వివేకిలక్షణ ముకాదు. అట్లే పైవిధముగాఁ బ్రశ్నించుటయు నగు.

భర్త యానతిమీఱి పనిచేయుట న్యాయముకాదు. పతియే దైవముకదా యన్నదాని కించుకసమాధానము చెప్ప కతప్పదు. పతియే దైవమనఁగా నుపాస్యదేవతయం దెట్టిభక్తి యునుపవలయునో,అంతటి విశ్వాసము భర్తయం దునుపవలయు నని దానిభావము.పతిఁదప్ప భగవంతు నుపాసింపరాదనికాదు. అజ్ఞానముప్రధానముగాఁ గలభర్తనుసుజ్ఞానముప్రధానముగాఁ గలిగిపైజన్మమెత్తఁదగనిపుణ్యముచేసి పుట్టినకాంతామణి యా చరింపఁదగునియమములు వేఱు.సామాన్యనియమములు వేఱు.

సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ.

అన్నసూక్తి యట్టివనితలకుం బ్రమాణమగును. అట్టి వారికిఁ బునరావృత్తిరహితశాశ్వతభగవత్సాయుజ్యము దొర కును. కావున సామాన్యదృష్టిని శాస్త్రములను బరికింపక విశే షదృష్టిం బరికించిన విశేషవిధులు ప్రత్యక్షములగు. వాని నను సరింపఁదగునేకాని సామాన్యధర్మములఁ బాటింపరాదు. అవి యెంతకాలముపాటించినను ముక్తిని గూర్పఁజాలవు. కాని విశే షవిధుల ననుష్ఠింపఁదగినవానిని జేయఁగలవు. కావున సామా

న్యశాస్త్రము వ్యర్థముకాదు కాని దానిని మీఱఁజాలుయోగ్యత గలవారి కవి యాచరణార్హములు కావు. కావున నిట్టి కుప్రశ్నములంజేయుచుఁ గాలము వృథసేయక భగవత్సేవ చేయవలయు. పాఠకమహాశయులారా! ఇఁకఁ దరువాతిభగవత్కథల నాలకింపుఁడు.

అఘాసురసంహారము.

* ఒకనాఁడు గోపకుమారు లందఱు గోసముదయమును గదలించి వినోదముగా వనమునకుంబోవ నెంచిరి. రాధాకాంతుఁడు వేణువునుదాల్చి వారివెంట బయలువెడలెను. అడవింజేరిరి. ఇచ్ఛానుసార మాడ మొదలుపెట్టిరి. ఆనాఁడు డాఁగుడు మూఁతలాడవలయునని వారికిం గోరికకలిగెను. ముందు శ్రీకృష్ణుఁ డెచ్చటికోపోవుట, వెనుక నేను నేనని బాలకులుపోవుట ముందెవ్వఁ డాభగవంతునింజేర నరిగి ముట్టునో వాఁడు జయ మొందుట లోనగునియమములందుఁగలవు. ఆనియమములు వారే నిర్ణయించుకొనినవేగాని యితరులు నిర్ణయించినవి కావు. ఆనియమములకు లోఁబడినఁగాని యాయాటసాగదు.

ముందు వనజాక్షుఁడు ఎచ్చటికోపోయెను. ఆవల బాలకులు తమలోఁదారు ముందునేఁ జని కృష్ణమూర్తిం బట్టుకొని యెదనని యొకఁడు, నీకంటెముందు నేఁజని పట్టుకొనియెదనని

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతము దశమస్కంథము పంద్రెండవయధ్యాయము నుండి వ్రాయఁబడినదని తెలియందగు.

వేఱొకఁడు నిట్లు పందెములు వేసికొనిరి. ఈసుట్టమున శ్రీభాగ
వతమునందు,

యత్పాదపాంసు ర్బహుజన్మకృచ్ఛ్రైం
ధృతాత్మభి ర్యోగిభి రప్యలభ్యః,
సఏవ యద్దృగ్విషయే స్వయంస్థితః
కింవర్ణ్యతే దిష్ట మహో వ్రజౌకసామ్. ౧౨. శ్లో.

దీనికి మహాకవి పోతనగారు,

ఉ. ఎన్నఁడునైన యోగివిభు లెవ్వనిపాదపరాగ మింతయుం, గ
న్నులఁ గాన రట్టిహరిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చుచుఁ జెట్టఁబట్టుచుం, ద
న్నుచు గ్రుద్దుచున్ నగుచుఁ దద్దయుఁ బైఁబడి కూడియా
డుచున్, మన్ననసేయువల్లవకుమారులభాగ్యము లింత
యొప్పునే.

అని వ్రాసిరి. ఇంతచాలక,

క. విందులకును బ్రహ్మసుఖా
నందంబై భక్తగణమునకు దైవతమై
మందులకు బాలుఁడగుహరి
పొందుఁ గనిరి గొల్ల లిట్టి పుణ్యులు గలరే.

అనియు వ్రాసిరి. ఇందు మొదటిపద్యములోని రెండవ మూఁ
డవపాదములకు మూలమునఁగల "యద్దృగ్విషయే స్వయం
స్థితః" అన్నదియే శరణము. దాని నాధారముగఁ జేసికొని "కౌఁ
గిటఁ జేర్చుచుఁ జెట్టఁబట్టుచుం దన్నుచు గ్రుద్దుచున్ నగుచుఁ

దద్దయుఁ బైఁబడి కూడియాడుచుఁ" అని బాలకులయాట లను వ్రాసిరి. సెబాసు! పోతనగారూ! మెచ్చవచ్చు నీవైదుష్య ము! నీలోకజ్ఞానము ప్రశంసింపఁదగినదియ కాక విద్వచ్ఛిరోమ ణులకు శిరసున ధరింపఁదగినది. భక్తిరసప్రభావము నెఱుంగవ లయునన్న నిన్నుదాహరణముగాఁ గొనిన శాస్త్రములఁ జదువ నక్కఱలేదు. మహాత్మా! నీజన్మమే జన్మము.

రెండవపద్యమంతయుఁ గల్పితమే కాని యందలి యర్థ ముపనిషత్సారము. పోతనగా రెట్టిపుణ్యాత్ముఁడు. ముక్తి సామ్రాజ్యమున కభిషిక్తుఁడుకదా.

ఇట్లు బాలకులు శ్రీహరితో నాడుకొనుచుఁ గ్రీడించు చుండిరిగాని భగవంతుఁడనిమాత్రము తెలియరైరి. ఎన్నిపర్యా యములు మహాద్భుతావహ శ్రీకృష్ణచర్యలంజూచినను వైష్ణవ మాయ గాఢముగాఁ గప్పుటచే మఱచి సామాన్యబాలునిగా భావించి క్రీడించుచుండిరిగాని భగవంతుఁడని తలంపనైన శక్తు లుగాకుండిరి. ఔరా! వైష్ణవమాయాప్రభావము! దానిమీఱ నెవ్వనితరము? వైష్ణవమాయ యనఁగాఁ బ్రకృతి. వైష్ణవమనఁ గాఁ బ్రపంచమును వ్యాపించునట్టిశక్తి. కావునఁ బ్రకృతిచిత్ర చరిత్రము నెవ్వఁడెఱుంగఁగలఁడు? ఎఱింగితిననుట పిచ్చితనము కదా! అంతియగాక యది తుచ్ఛమనుట యంతకన్న నవివేక ముకదా. ఈవిషయమును జక్కఁగా నెఱింగిన శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యులుగారు, సౌందర్యలహరియందు,

శ్లో. తసీయాంసం పాంసుం తవచరణ పంకేరుహాభవం
విరించిస్సంచిన్వ న్విరచయతి లోకానవికలమ్,
వహత్యేనం శౌరిః కథమపి సహస్రేణ శిరసాం
హరస్సంక్షుద్యైనం భజతి భసితోద్ధూళనవిధిమ్.
త్వదన్యః పాణిభ్యా మభయ వరదో దైవతగణ
స్త్వమేకా నైవాసి ప్రకటితపరాభీత్యభినయా,
భయాం త్రాతుం దాతుం ఫలమపి చ వాంఛాసమధికం
శరణ్యే లోకానాం తవహి చరణావేవనిపుణౌ. ౧౬౮

ఇట్లు మహాత్ములు నుడువుచుండ మేము ప్రకృత్యతీతమగు బ్రహ్మము నుపాసింతుముగాని ప్రకృతి నుపాసింపమనువారికిఁ బ్రపంచజ్ఞానము తక్కువయనవలసివచ్చినది. ప్రకృతియనఁగాఁ బార్వతియని వారిభావము. కాఁబట్టియే శాక్తమనఁగా వారికిఁ దలనొప్పి. త్రిమూర్తులు ప్రకృత్యతీతులు కారని వారూహింపఁ జాలరని తోఁచెడిని. రూపనామక్రియావంతమగునదియెల్లఁ బ్రకృతివికారమే యని వారు గ్రహించినచో వారి కీశంకలు పుట్టవు. కణముక్రింద శ్రీభగవంతుఁడు స్వవక్త్రమున బ్రహ్మాండములుచూపి తల్లిని విస్మితస్వాంతగా నొనరించి యంతటవైష్ణవ ఛాయచేఁగప్ప నాయశోద యంతతో మఱచి పుత్త్రునిగనే భావించెననిన మాయాశక్తి యెట్టిదో తెలియఁబడదా. అట్టిదాని నతిక్రమింౘెదమను నూహయే అసంగతము.

అంతట బాలకులు శ్రీకృష్ణుఁడు సంతోషముతో నాడు కొనుచుండిరి. కొంతసేపు వేణుగానము చేయుచుండిరి. ఫల ములఁ దినుచుండిరి. ఆసంతోషమునకు అంతము లేకుండెను. వారి యుత్సాహమునకుఁ బారములేకుండెను. ఏలయన ననంతు నింగూడుటచే నానంద మనంతము. ఉత్సాహమనంతము. వారి సామర్థ్య మనంతము. ఇట్లు వారానందసాగరమున నోలలాడు చుండుకాలమున నాయడవియందుండి సకలభూతసంహారము చేయఁగోరురాక్షసుఁ డొకఁ డానందపరవశులగు నాగోపబాల కులం జూచెను. వానిపేరే యఘాసురుఁడు. వాఁ డితరులయా నందమున కోర్వఁజాలఁడు. తుచ్ఛప్రకృతిగలవాఁడు. మహా క్రూరుఁడు *కాఁబట్టియే యమృతపానముచేసిన దేవత లాయ సురునిమృతికై నిరీక్షించుచుందురు. వాఁడు మృతినొందినఁ గాని తమకు సుఖములేదని దేవతలభావము. అట్టి యిక్కట్టు లంబెట్టి దేవతల నిట్టట్టులాడించినజెట్టి. అట్టి దుష్టాత్మునిమృతికై కనిపెట్టియుండనిసాధువెవ్వఁడుండును? లోకాపకారిమృతిని బం ధువులే కోరుదురు. వానిమృతికై యెవ్వరును జింతింపరు.

తొలుదొలుతఁ గృష్ణునింజంపఁ గంసుఁడుపంపిన పూతన బకాసురునిసోదరి. ఆపూతనాబకాసురుల కీయఘాసురుఁ డను జుఁడు. కావున నాయరణ్యములో నాడుచున్నకృష్ణుంగాంచి

* నిత్యం య దంతో నిజజీవితేప్సుభిః పీతామృతై రప్యమరైః ప్రతీ క్ష్యతే-అని మూలము.

హుంకరించి మేనుపెంచి తనపగఁ దీర్చుకొనఁ బ్రయత్నించెను. సోదరుం జంపినవానిం జంపక తప్పదని సిద్ధాంతముచేసికొని యెను. పూతనాదులకందఱకును గంసుఁడు రక్షకుఁడు. తదాజ్ఞ మెయి వారుమెలఁగుచుండిరి. ఇరువురు మరణించిరి. వీఁడొక్కఁ డు కొదువయుండెను. కంసునాజ్ఞం దలంచెను. బకాంతకునిం జంపినఁగాని నాపగమాయ దనునూహచే నతఁడు వధింప సమ కట్టెను.

ఆయఘాసురున కజగరాకృతియం దిష్టము మెండు. కాన నజగరాకారముందాల్చెను. దానిపొడవు యోజనప్రమాణము. దానియెత్తు పెద్దపర్వతమంతయుండును. దానినోరు భూరిభూధ రగుహాయంతటిది. కోఱలు భయంకరములైయుండును. దాని నిట్టూర్పువలన సమీపమందున్నకొండలు కదలుచుండును. ముఖము దిలకించిన వారిలో బ్రదికినవారు దేవతలేకాని మను ష్యులులేరు. ముఖమారుతము విషసాంద్రముగాన నెన్నియో భూతములు దూరమందున్నను ఆవేఁడిసోఁకి మృతినొందుట యలవాటు. అట్టిరాక్షసుఁడు గోపకులతో శ్రీకృష్ణునిం బొలి యించి తమయేలికకుఁ బ్రీతిచేయ నిశ్చయించుకొనెను.

అంత నయ్యఘాసురుండు తనదేహమును గడుంగడుం బెంచి గోపకులు శ్రీకృష్ణమూర్తియు వచ్చుచున్న త్రోవలో నడ్డ ముగా శయనించినట్లుండెను. ఒక్కుమ్మడిగా వీరినందఱిని మ్రిం గెదఁగాక యని తలంచుచుండెను. చుఱుకుఁజూపుల వారలం

జూచుచు ఎప్పుడువత్తురా యని వేచియుండెను. అంతలో గోప కు లావెనుంబాముసు దూరమునుండియే కనుఁగొనిరి. కొంద ఱిదియేమి పర్వతమా యని యూహించిరి. మఱికొందఱు దానియాకృతింగాంచి యిది ఘోరసర్పము. కొండచిలువయని పిలువఁబడున దిదియేకాఁబోలుననితలంచిరి. మఱికొంద ఱిదియే యజగరంబని పురాణములలోఁ జెప్పఁబడునదియని నిశ్చయిం చిరి.మఱియుంగొందఱద్దానిదృష్టింగాంచిఇదిమనలనందఱనొక్క త్తున మ్రింగఁదలంచిన ట్లగపడియెడు. దీనిని దొలంగిపోవు వెరవు కానఁబడదని విచారింపసాగిరి. ఇంకనుంగొంద ఱద్దాని దుర్బుద్ధిం బరికించి మనల నిది చంపఁబూనిన ట్లగపడు. కాని యిది మన కేమే నపకార మొనరింపఁబూనినచో బకునిగతియే దీనికిం బట్టును. బకునిసంహరించి మనయిడుమలఁబాపిన కృష్ణుఁడు మనకండగానుండ భయంపడనేల? అని సిద్ధాంతముచేసిరి. అం దుఁ బెద్దవారగు మఱికొంద ఱీయజగరము దురాలోచనము చేయుచుఁ ద్రోవలోఁ బడియుండి మనల మ్రింగనే ప్రయత్నిం చుచున్నది. అపుడపుడు మనలంజూచుచుఁ గనులమూయుచు మరలఁ దెఱచుచున్నది. దీనిజాడఁదలంచిన నేదోపాపబుద్ధిం గొనియున్న ట్లగపడియెడు. మనము దీనినిదాఁటి గోవులపరిసర మునకుం బోవలసియున్నది. పోవకున్న గోవులు నలుదెసలకుం జెదఱిపఱచును. కావున శ్రీకృష్ణునిపై భారమునిచి మనమరుగు దము. దానిని దాఁటునపుడు మ్రింగఁదలఁచినచోఁ గృష్ణాయని ప్రార్థింతము మనలఁ గష్టములనుండి గట్టెక్కింప మనకృష్ణుఁడు

సిద్ధముగనున్నాఁడు. ఈవఱకు గతించినరాక్షసులకంటె వీఁడు గొప్పవాఁడా? వారేపాటుపడిరి? ఆగతి వీనికింబట్టును. భయమేల యని నిశ్చితస్వాంతులై శ్రీకృష్ణా! మమ్ము రక్షించుభారము నీది. నిన్ను నమ్మియున్నవారము. ఈక్రూరభుజంగమును దాఁటెదము. తర్వాత నేమిజరగినను నీవే మాకుదిక్కు. అని పలుకుచు నొండొరులు భుజములపైఁ జేతులువ్రేసికొనుచు నడువసాగిరి. భీతిల్లినవారుకూడ ముందు నిర్భయముగాఁ బఱచు బాలకులంజూచి మనకేలభయమని ధైర్యమును దెచ్చుకొని వడివడి సుద్ధులై నడువసాగిరి. కొందఱు బాలకులు నిలువంబడి ముందుపోవువారిగతిం గాంచి మనమరుగుదము. త్వరపడనేల యని యూహించుచుండిరి. ఇంతలో గోవత్సము లంబారవంబుగావించెను. దాన మఱియు వారలచిత్తంబు లాతురత నందెను. త్వరగా దీనిని దాఁటిపోవకున్న నీదూడలు తల్లులం జూడఁజాలక వగచెందునని తలంచి నిర్భయముగా నడువసాగిరి.

* అంత శ్రీకృష్ణమూర్తి కేవలసర్పబుద్ధిచే దాని లెక్కగొనకపోవుచున్న బాలురంజూచి మోఱకుఁదనమున రాక్షసుఁడని యెఱుంగక తన్నే నమ్మిపోవుచున్నవారే. ఏమి యిడుమ

---

* ఇత్థం మిథోతథ్యమతజ్ఞభాషితం శ్రుత్వా విచింత్యేత్యమృషామృషాయతే, రక్షోవిదిత్వాఖిలలోకమృత్యుస్తత స్స్వానాం నిషేద్ధుం భగవా న్మనో దధే-అని మూలము.

వాటిల్లునో యనిచైనఁ దలంపలేదే యని భావించి వారిని నివారింపఁ దలంచునంతలోనే దూశలతోడబాలకులు అజగర ముఖబిలమును జొచ్చిరి. పాపము! ఆసమయమున వారి కది సర్పముఖబిలమని తోఁపలేదు కాఁబోలు! ఆవక్త్రబిల మొక కొండగుహవలె విశాలమై యంధకారావృతమై కడుభయంకరమై వేఁడినిట్టూర్పులచే సంతాపజనకమై యుండెను. ఎన్నిగోవత్సములు, ఎందఱు గోపబాలకులు పోవుచుండినను ఇంకను విశాలమగుచుండెను. ఆరాక్షసుఁడు త్వరగా రండు. ప్రవేశింపుఁడు. నోరుమూయులోపల నందఱు చొరఁబడుఁడు. కృష్ణుఁడు గూడఁ బ్రవేశించుఁగాక. నోరుబిగించెద. లోపల మాడిచత్తురు. కంసుని మనఃక్లేశముపాయు. నీక్రోధము తొలఁగును. మాఅన్నయగుబకునకు అక్కయగు పూతనకు మహోపకారమొనర్చినవాఁడ నగుదును. వారిఋణము తీర్చుకొన్నవాఁడ నగుదును. ఇంకను వేవేగ ప్రవేశింపకున్నారేమి? అని తలంచుచు వక్త్రబిలము నింకను బెద్దదిగాఁజేయుచు మహాక్రూరమతియై చింతించుచుండెను.

అంతలో గోపాలబాలకులు బిలమువంటిదానిమోమును జొచ్చిరి. గోపకులందఱు లోనఁజొచ్చుటం గాంచి యాయఘాసురుండు తనవక్త్రమును మూయఁదలఁచునంతలో *శ్రీకృష్ణుఁ డింక నాలస్యముచేసినఁ గార్యముచెడునని యో

* కృత్యం కిమత్రాస్య ఖలస్య జీవనం నోవా అమీషాంచ సతాం

జించి తానును దద్బిలంబుఁజొచ్చెను. చొచ్చినంతనే యయ్యనంతుఁడు తనదేహమును బెంచి దానియూపిరి వెడలకుండ బంధించెను. కంఠమున కడ్డముగా మేను పెంచి నిర్బంధించినవెంటనే దానియూపిరి లోపలనే నిలిచెను. వాయునిర్బంధము చేత నది యింక బ్రదుకనని నిశ్చయించుకొని పెనుగులాడఁజొచ్చెను. ఎంత ప్రయత్నించినను ఆయనంతుని యనంతశక్తిని మించఁజాలునా! ఇట్లు కొలఁదిని మేషములు వెతలంబడియెను. అంతట దానిప్రాణవాయువులు లోనుండఁజాలక వెడలువెరవు తోఁపక శిరస్సుభేదించుకొని యెచటికో పోయెను. ప్రాణవాయువులు వెడలఁగనే దానిదేహమున శక్తిలేకపోయెను.

అవ్వల శ్రీహరి గోవత్సబాలకులంగూడి ముఖద్వారమునుండి వెడలివచ్చెను. ఎవ్వరికి నేబాధయుఁ గలుగకయుండెను. ముందు శ్రీహరియు వెనుక గోవత్సంబులును, ఆవల బాలకులుగా నందఱు మరల వెలుపలికివచ్చిరి. ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతమున లేకున్నను జక్కనిభావమును మహాకవి శ్రీపోతనగా రొక్కపద్యమున భక్తిని, భగవంతు నార్తత్రాణపరాయణత్వమును దెలిపెను.

ఆ. అమరవరులకొలఁకుఁ గమలజాండం బెల్ల
బలిఁ దిరస్కరించి బలియు వడుగు

వినాశనం, ద్వయం కథం స్యాదితి సంవిచింత్య తత్ జ్ఞాత్వా విశత్తుండమశేషదృగ్ఘరిః-అని మూ.

గోపసుతులకొఱకుఁ బాపపుఁ బెనుబాము
గళము దూఁటుగట్టి బలియకున్నె.

ఇందార్తత్రాణుఁడు భగవంతుఁడను నర్థము మూర్తీభవించినట్లీపద్య మలరారుచున్నయది. ఇందొక్కవిశేషార్థము పొడకట్టెడు. ఏమన, దేవతలకొఱకు బలిని యాచించి బ్రహ్మాండంబంతయు నావరించిన శ్రీహరి గోపసుతులకొఱకుఁ గ్రూరభుజంగముఖద్వారము నరికట్టకపోవునా యనికదా దీనిసారము. దీనిచే దేవతలకంటె గోపబాలకులు భగవత్ప్రీతి కెక్కుడుపాత్రులని తేలునుగదా. దేవతలపనికై బలినిజూచి దానమును గ్రహించి ప్రపంచము నావరించెఁగదా. ఇఁక గోపసుతులకొఱకు ఎట్టికార్యమునైనఁ జేయకుండునా యనునర్థము స్ఫురింపకమానదు. ఈయర్థము ప్రశస్తమే. ఏలయన, గోపసుతులెవ్వరు? గోలోకవాసులగు పాదసేవకులు. తన్నే నమ్మియున్నవారు. అనన్యశరణ్యులు. సదా తన్నే భజించుచు నుండువారు. సఖులు, సేవకులు, ఆశ్రితులు. మిత్రులు ఇంకనెన్నియోశబ్దములచేఁ జెప్పఁదగువారు. కావున వీరికొఱకుఁ దానెట్టి గట్టిపనియైనఁ జేయకమానఁ డనునర్థము ప్రశస్తము. ఇట్టియర్థము మూలమున లేదేయని వదలక మహాకవి తనచమత్కృతిని జూపెను. ఇట్టిదియే భాషాంతరీకరణమనఁగా, "ముక్తస్య ముక్తార్థః" అన్నట్లు తెనిఁగించినది యొకభాషాంతరీకరణమా. భావమును విస్తరించి సారమును బాఠకులకు వలదనుకొన్నను

దెలియునట్లు చేయువాఁడేకవి. అట్టిశక్తి లేకున్న నాజోలికిఁ బోకుండుటేమంచిది. చేతగానిపనికిం బూనుకొని మూలకర్తభావమును బాడుచేయఁబూనుటకన్నఁ బాపకార్య మేదికలదు ?

అంతట నందఱకు స్పష్టముగున ట్లొక్కవిశేష మాచోట జరగెను. ఆపెనుఁబాము మస్తకమును భేదించుకొని వెడలిన ప్రాణవాయుజ్యోతిస్సు మింటనుండు దేవతలు వెఱగంద సూర్య తేజస్సును దిరస్కరించుచువచ్చి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దేహమును బ్రవేశించెను. ఆవిచిత్రమును జూచి దేవతలు పుష్పవర్షములు గురియించిరి. దుందుభులు మ్రోఁగెను. అచ్చరలాడిరి. గంధర్వులుపాడిరి. దిక్పాలకులు శ్రీహరిని సర్వేశ్వరా ! నీయద్భుత చరిత్ర మెఱుఁగఁదరమా యని వినుతించి కృతార్థులమైతిమని విన్నవించిరి. ఆవాద్యములధ్వనులు దేవతా స్తుతిరవములు చెవింబడఁ బితామహుండు తనపని చాలించి యరుదెంచి యాచరిత్రమును గాంచి కరము హర్షించెను.

భక్తులారా! ఈయఘాసురవృత్తాంతమునుండి విశేషవిషయములు గ్రహింపఁదగినవి చాలలేవు. ఐన నొక్కవిషయము వ్రాయకతప్పదు. ఏమన, రాక్షసులు తఱచుగా వికృతరూపములనుండఁ గారణమేమన్న ప్రశ్నమునకు నుత్తరమే. అదియే దీనినుండి గ్రహింపఁదగినది. ప్రాయశః జీవులు స్వస్వకర్మానుగత రూపముల నిష్టముగఁ జెందుచుందురు. మనుజులలోఁ గూడఁ గొందఱకు నొక్కజంతుజాతిపై నెక్కుడు ప్రేముడియుండును.

మఱికొందఱకు నింకొక్క జాతిపై విశేషప్రేమముండును. మఱియుఁ గొందఱకు వేఱొకజాతిజంతువులపై నధికప్రీతియుండును. కారణ మేమన్నచో నీమనుష్యుఁడు తొలిజన్మములయందాజాతిజంతువుగాఁ జిరకాలముండిగాని, యనేకపర్యాయము లాజంతుకులమున జన్మించిగాని యుండును. పూర్వజన్మవాసన యన నిదియే యని గ్రహింపఁదగు. సర్వజంతుదయాపరులు కొందఱు లేరా యన్న నట్టివారు పరిశుద్ధజ్ఞానులైయుందురు. సమబుద్ధిగలవారికే సకలభూతములయందు దయ సదా కలిగి యుండును. లేకున్న నుండదు. అట్టివారిమాట యిట ప్రస్తావింపవలదు. సామాన్యజీవకోటియందు పైవ్రాసిననియమమే చెల్లుచున్నయది. సాధారణముగా నిర్వురు క్రొత్తవారు కలహింపఁగా మనము చూచినపుడు వారిలో నొకఁడు గెల్చిన మేలని యొకరికి, ఇంకొకఁడు గెలుపొందిన మేలని యింకొకనికిఁ దోఁచును. అభిమానము హఠాత్తుగా నొకనిపై వ్యాపించును. ఈయిర్వురు మనదృష్టికిం గ్రొత్తవారే. ఐనను దర్శనమాత్రంబుననే యొకరియందు మనలో నొకరి కభిమానము వేఱొకనియందు మనలో నింకొక్కనికిఁ బక్షపాతము కల్గును. కారణ మేమనినచోఁ దొలిజన్మమున వీరిర్వురకు నెక్కుడుసంబంధము గలదు. ఆవాసనాబలమున దర్శనమాత్రమున నప్రయత్నముగఁ బక్షపాతము పొడమును. ఇది యందఱ కనుభవసిద్ధము. అట్లే జంతువులయందుఁగూడ నభిమానము గలుగుచుండును. దానిచే వానిం బ్రేమించి రక్షించుచుందురు. ఆఁకలియు

దప్పియుంగూడ నెఱుంగక వానింజూచి యానందించుచుం దురు.

ప్రస్తుతకథయందలి యఘాసురుఁడు దారుణకర్మముల నొనరించినవాఁడు. కావున విషదుర్వారమై భయంకరాకారమై సకలజంతు వినాశకరమునైన యజగరమయ్యెను. పూర్వము నహుషుఁ డింద్రపదమునుండిగర్వించి పతివ్రతయగు శచీదేవిం గోరి యామెయింటికిం జనంగోరి మునిసప్తకమును శిబికమోయ నియమించెను. వారు విధిలేక మోయుచుండఁ దమిపెల్లిదంబునఁ ద్వరగాఁ జనుండని శాసింపఁగా నందొక్కమహర్షి నీవజగరమవై పడియుండుమని శపించెను. సదా పరపీడాకృత్యంబుల నొనరించువారు కదలమెదలలేని యజగరంబులయియుండురు. పైగాథ భారతమున నుండుట క్రొత్తదిగాదుకదా. ఆయజగరమే భీమునిం బట్టుకొనఁగా ధర్మరాజు వెదకుచుంబోయి దానివచనంబులకుం బ్రతివచనం బిచ్చిన దానికి శాపాంతంబయ్యెను. కాఁబట్టి యతిక్రూరహృదయులు, సదా పరహింసాపరాయణులు, విషమవాక్కులుగలజీవు లిట్లు సర్పంబులగుదురు. అఘాసురుండును బూర్వకర్మవైభవంబున నజగరరూపమునం దిష్టముకలవాఁడైనను శ్రీకృష్ణదర్శనమాత్రంబున విగతకల్మషుఁడై భగవంతునిచే మృతుఁడై యాపరమాత్మయందు లీనుఁ డయ్యెను. శ్రీకృష్ణావతారమున ముక్తినొందవలసినజీవులలో వీఁడొకఁడు నిముక్తినొందెను.

దీనిచే మనుష్యరూపమెత్తియందు నుత్కృష్టకులమునఁ బుట్టినంగాని ముక్తి లేదన్న హఠవాదము దుర్వాదమని స్పష్టమాయెను. ఏజాతియైనను బూర్వకర్మము పరిపక్వమయ్యెనేని భగవద్దర్శనమో, తద్భక్తదర్శనమో లభించును. దానఁ గృతకృత్యుఁడగును. జన్మముచేతనే ముక్తిదొరకుననుట దుర్వాదమన వలసివచ్చునేమో, అంతమాటకన్న హఠవాదమనుట మంచిదేమో. ఏదియెట్లులైనను బూర్వజన్మకర్మము బలవత్తరమని సిద్ధాంతమగుచున్నయది. కాఁబట్టి యెట్టిజీవుఁడైనను భగవత్సేవచేయుచుఁ దన్నామసంకీర్తనమొనరించుచుఁ దచ్చరిత్రమును బఠించుచుఁ గాలముపుచ్చుచుఁ బెద్దల నాశ్రయించి కడతేఱుతెరవు పరికించుటకన్న నుత్తమకార్యము వేఱుగలేదు. ఇంకఁ దరువాతి భగవల్లీలలఁ బఠించి వినోదింతము. దీనికిమించిన మానుషానందము వేఱులేదుకదా. ఈకథాపఠనానంతర మీభగవన్నామస్తుతిని బఠించి యవ్వల మఱియొకలీలం జదువుదము.

శ్లో. మందం మందం మధురనినదై ర్వేణు మాపూరయంతం
బృందం బృందావనభువిగవాం చారయంతం చరంతమ్,
ఛందోభాగే శతముఖమఖధ్వంసినాం దానవానాం
హర్తారంతం కథయరసనే! గోపకన్యాభుజంగమ్.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౨. ఆ. ౬-శ్లో.

ఇట్లు భగవంతుఁడు బృందావనప్రాంతమున నివసించు దానవుల గోపబాలకులంగూడి సంహరించుచు నవ్వనము సాధు

జనాక్రాంతము గావించుచుఁ దనపాదకమలచిహ్నములఁ బర
మపావనముగ నొనర్చుచునుండి యాదిన మఘాసురుంజంపిన
పిదప నాభీతినుండి గోపకుమారుల మరలించి యిచ్ఛావినోదం
బులఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచు నచ్చోటనుండి గోవుల మరలింప నాజ్ఞ
యిడి వార లట్లొనరింప వేఱొకతావునకుం బోయెను. అప్ప
టికిఁ జాలప్రొద్దెక్కెను. ఎండవేడిమి దుర్భరముగా నుండెను.
బాలకు లాఁకటిం దూలుచున్నట్లగపడసాగిరి. దప్పి నిలువనీ
యని యట్లు దోఁచెను. కొంతదూరము వారిం గూడి పోయె
ను. అందొకదివ్యసరస్సు దృష్టిపథమునంబడియెను. అందలిజల
మతిశీతలము. మారుతములు శీతలస్పర్శములు. సుగంధభరిత
ములు. దానియం దున్నరాజీవములు మనోహరములు. ఎండవే
డిమిని గనఁబడకుండఁజేయునట్లు చూడఁదగియుండెను. అందు
రాయంచలు వేడుకమైఁ గూరుచుండి తమచేడియలతోఁగూడి
యాడుచుండినవి. అందలిమకరందము నాస్వాదించుకుతూహ
లంబున నందువ్రాలు మత్తద్విరేఫంబులు కన్నులపండువుగా
నుండినవి. వానిఝంకారము వీనులకు విందుగొలుపుచుండినది.
అం దుద్భవిల్లినతరంగమాలిక లుయ్యెలలుగా రాయంచ లూఁ
గుచుండఁ జూడఁజూడ మానుపానంద మింతకన్న మిన్నగ
నున్నదియా యని తోఁపఁజేయుచుండెను. అంతియగాక యొడ్డు
ననుండువారి కందలియలలు తటమునుసోఁకినపు డుట్టిపడుశీకర
ములు శరీరసుఖ మిట్టిదియుఁగలదా యని తోఁచునట్లు చేయు
చుండెను. ఆతీరమున మనోహరశీతలమహీజాతవ్రాతములు

దట్టముగనుండెను. వానిపైఁ గలరవముల శ్రోతలకు హాయి పుట్టించువిహంగములు భగవత్సృష్టి విశేషమును దెలుపుచుండెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు గోపకులతోఁగూడి చల్ది లారగించుట.

*అట్టితఱి శ్రీరాధానాథుఁడు తోడనాడుకొనుచు నాయెండవేడిమికిఁ గందికుందినగోపకులంజూచి బాలకులారా! చాలబడలితిరి. కాన నాతోఁగూడి చల్ది లారగింపుఁడని సాదరముగాఁబలుక వార లూఁఅడిల్లి యట్లే యనిరి. ఆవల గోపకులోపిక్షమై గోవులను వత్సంబులను ఆసరోవరంబునఁ గలతీయని నీరు ద్రాగునట్లుచేసి పచ్చికల మేయఁదోలి యాచెంతనే యవి విచ్చలవిడిశీతలతరుచ్ఛాయలనుండి పచ్చికలమేయఁ దమరిండ్లనుండి తెచ్చినచల్దిచిక్కంబులు విచ్చి యందుంచి యంతయొక్కమొగిం గూరుచుండిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు మధ్యభాగంబునఁగూరుచుండెను. బాలకులు చుట్టును గూర్చుండిరి. మహానందంబునఁ జల్ది లారగింప శ్రీకృష్ణు ననుమతింబడసిరి. చక్కనియాకులు కంచంబులుగా భుజింపసాగిరి. ఇప్పట్టున శ్రీపోతనగారు,

సీ. మాటిమాటికివ్రేలు మడిచి యూరించుచు
నూరుఁగాయలు దినుచుండు నొక్కఁ

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౧ స్కం. ౧3 అధ్యాయమునుండియు, శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౨౦ వ అధ్యాయమునుండియు సమయోచితముగాఁ గలిపి వ్రాయఁబడినదని తెలియఁదగు.

డోకనికంచములోని దోడిసి చయ్యన మ్రింగి
చూడు లేదని నోరు చూపు నొక్కఁ
డేగు రార్ధ్రరచల్దు లెలమిఁ బన్నిదమాడి
కూర్కొని కూర్కొని కుడుచు నొక్కఁ
డిన్నియుండఁగఁ బంచి యిడుట నెచ్చెలితన
మనుచు బంతెనగుండులాడు నొకఁడు
ఆ. కృష్ణుఁ జూడు మనుచుఁ గికురించి పరుమ్రోల
మేలి భక్ష్యరాశి మెసఁగు నొకఁడు
నవ్వు నొకఁడు సఖుల నవ్వించు నొక్కఁడు
ముచ్చటాడు నొకఁడు. మురియు నొకఁడు.

ఆసమయంబునందు,

సీ. కడుపునదిండుగాఁ గట్టినవలువలో
లాలితవంశనాళంబుఁ జొనిపి
విమలశృంగంబును వేత్రదండంబును
జాఱిరానీక డాచంక నిఱికి
మీఁగడపెరుఁగుతో మేళవించినచల్ది
ముద్ద డాపలిచేత మొనయ నునిచి
చెలరేఁగి కొసరి తెచ్చినయూరుఁగాయలు
వ్రేళ్లసందులయందు వెలయనిఱికి
ఆ. సంగడీల నడుమఁ జక్కఁగఁ గూర్చుండి
నర్మభాషణముల నగవు నెఱపి

యాగభోక్త కృష్ణుఁ డమరులు వెఱఁగంద
శైశవంబు మెఱసి చల్ది గుడిచె.

అని వక్కాణించిరి. ఈపద్యములకు మూలము సమగ్రముగ లేకున్నను సహజమైన యాచార మలవడ వచించి తన సర్వతోముఖపాండిత్యమును వెలయఁజేసిరి.

ఇట్లు గొల్లపిల్లలతో నాబలరామకృష్ణులు ఇష్టమువచ్చినట్లు చల్దు లారగించుచుండిరి. నానావిధోపదంశముల రుచి చూచుచుండిరి. బాలచేష్టలు ప్రౌఢుచాలదే యనిపించుచుండెను. యామ మొకక్షణముగా గడచిపోవుచుండెను. వీరిట్లు చల్దులారగించుచుఁ గ్రీడలఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండఁగా శీతలతరుచ్ఛాయల క్రిందనుండి పచ్చికమేయుచున్న ఆవులు సహజచాపల్యమున నటునిటు తిరుగుచుఁ దిరుగుచు బాలకు లున్న తావున కించుక యెడగలుగ నడచెను. అప్పు డవిమేయుచున్న తావుల కంటె దూరముగానున్న పచ్చికబయళ్లు భ్రాంతినిగూర్చ నందే మో పచ్చిక హెచ్చుగా నున్నయట్లు భావించి యంబారవంబులు చేయుచు నచటికిం బోవుచుండెను. అవ్వలి తావు లట్లే కనఁబడ నచ్చటికింబోవుచు నిట్లు స్థలాంతరములను నందుండి వే ఱొకతావులకుం బోవంబోవ గోగోపాలకులకు నంతరము దూరమును గనఁబడుపసాగెను.

భూలోకమున గోలోకవాసి శ్రీకృష్ణమూర్తి యవతరించి తనయసమానమహిమమున భ్రాంతులఁజేయుచుంట మది

నెంచి విరించి తనకాభగవల్లీల లచ్చెరువుంగూర్పఁ బరీక్షించు నెపమున శ్రీకృష్ణమహిమమును దెలిసికొనఁజాలనివారికిఁ దెలుపందలంచెను. అదియ పరీక్షకు మంచితరుణమని భావించెను. లీలామానుషత్వమును వెల్లడించినఁగాని కొందఱయినఁ దరింపరని నిశ్చయించెను. తాఁ బరీక్షించునట్లు, తన్మహిమమును దానెఱుంగనట్లు, నటించుటకే యోజించెను. పాఠకులారా! బ్రహ్మ తొలుత గోలోకమునకుంబోయి భగవంతునిఁ బ్రార్థించెను. అవతరించెదనని శ్రీకృష్ణుఁడు పలుక సంతోషించెను. అట్టి బ్రహ్మ యీబాలునియం దెంతమహిమముగలదో యని పరీక్షింపఁబూననేల? శ్రీగోలోకనాథునిమహిమము బ్రహ్మకుఁ జక్కఁగాఁదెలియును. కాని తెలిసినదానిని వర్ణించిన నెల్లరు నమ్మరు. ప్రత్యక్షప్రమాణవాదులు లోకమునఁ బెక్కుమంది గలరు. అట్టివారికిని సంతృప్తిగలిగింపవలయునని బ్రహ్మయభిప్రాయమైనట్లు కనుపట్టు. కారణాంతరమేమియుఁ గానరాదు. తనకుఁదెలిసిన విషయమునుగూడఁ దెలియనట్లు నటించుట సాధువుల యాచారము. అది మోసముకాదా యనరాదు. స్వగర్వనిర్వాపణమున కది పరమసాధనమగును. వంచకులకు సాధువులకు నీవిషయమునఁ బోల్కి కలదుగాని ఫలమున విపరీతముగనుండును.

బ్రహ్మ గోపకులను గోవులను గనఁబడకుండ జేయుట.

ఇట్లు గోవులు మేయుచుఁ జాలదూరముపోయెను. అంతటఁ బరమేష్ఠి యావులసవత్సకంబులఁ గనఁబడకుండఁజేసెను. భగ

వంతుఁ డీయభిప్రాయమెఱింగి మంచిది పంకజాసనుని యను మానమును బాపెదఁగాక యని తలంచుచు బాలకులంజూచి గోపకులారా! మన మిటఁ జల్లఁగాఁగూరుచుండి చల్దు లారగించితిమి. ఈనడుమ గోవులు దూరమునకేగెను. ఇది మహారణ్యము. క్రూరసత్వము లిందుండునని పెద్దలుచెప్పఁగా వింటిమి కదా! క్రూరదనుజులుండుట మనమెఱుంగుదుము. కాన నిట్టి కాఱడవి వానినివదలి యిటఁగూరుచుండిన నెట్లు? మీరిందే యుండుఁడు. నేనుబోయి వెదకి తోలుకొనివచ్చెదనని వారి నిలిపి తా నడవికింబోయెను. ఇత్తఱి భగవదాకారము తెనుఁగు భాగవతమునఁ జక్కఁగా వర్ణింపఁబడినది.

శా. కర్ణాలంబితకాకపక్షములతో గ్రైవేయహారాళితో
స్వర్ణాభాసితవేత్రదండకముతో సత్పింఛదామంబుతోఁ
బూర్ణోత్సాహముతోధృతాన్నకబళోత్ఫుల్లాబ్జహస్తంబుతో
దూర్ణత్వంబున నేగె లేఁగలకునై దూరాటవీవీథికిన్.

ఇట్లు లప్పరమేశ్వరుం డేకాకియై వనజాసను తలంపెఱింగియు నీతనియజ్ఞతను దీర్చెదఁగాకయనుచుం బోవునట్లు గోవుల వెదకుచు నవిమేసినతావులు, అవి నీరానినచోటులు, అవి పరుండినతావులు పరికించుచుఁ బొదలయందుఁ జక్కఁగా వెదకుచుఁ బల్వంబులం గాంచుచు సాధారణజనునివలె వెదుక సాగెను.

ఎందును గానరాకపోఁగా మరలి యెప్పటిసరస్సుచెం

తనువచ్చి యచ్చటనున్న గోపకులం గానక యోహో యిదియెల్లఁ బంకజసంభవుకృత్యం బని చింతించి శక్తింజూపి బ్రహ్మను వెఱ పింపందలంచి ముకుందుఁడు తనమనంబున నిట్లు చింతించెను. సాయంకాల మింటికింబోయిన శ్రీహరీ! మాబాలు రేరని వల్లవు లడుగుదురు. మాయావులేవని వ్రజపురంధ్రులడుగుదురు. అగపడలేదందునా దుఃఖింతురు. ఎటకో పోయిరందునా నిన్ను నమ్మి పంపితిమికదా. వారినెందువిడిచితి వందురు. ఇది బ్రహ్మ మాయ యందునా ఎవ్వరు నమ్మరు. కావున నిపు డొనరింపఁ దగు పనియేది? అని తలపోసి ఈస్వల్పకార్యమున కింత యాలోచన యేటికని యూహించి తనరూపమును విస్తరింపఁజేయఁ బ్రకృతి కనుజ్ఞ నొసంగెను.

ఆజగన్మోహిని మాయ భగవదాజ్ఞంబూని క్షణకాలంబున నాత్మరూపమును గోవులుగను, గోవత్సంబులుగ, గోపబాలకులనుగా నొనరించి యథాపూర్వంబుగా నమందరయంబున మంద నమర్చెను. సాయంకాలమున యథారీతి గోవులు గోపబాలకులు స్వగృహములం బ్రవేశించిరి. ఆవులు తమమందల యందుఁ జేరెను. లేఁగలు యథాప్రకారము తల్లులంజేరి పాలు గుడిచెను. సకలకార్యములు సహజముగానే జరగెను. తల్లులు పిల్లలంజేరి జలకమాడించి యన్నముపెట్టిరి. ఆరేయి యథాప్రకారమే గడచెను. మఱుదిన ముదయమున నడవికింబోవుట సాయంసమయమున నింటికివచ్చుట యిట్లు జరగుచుండెను.

ఇట్లొక్కవత్సరము గడచెను. ఎవ్వరికింగాని యేవిషయ మందును సంశయ మంకురింపలేదు. ఒక్కకార్యమునందును మార్పు లేదు. బలరాముఁ డీవిధమంతయుఁ దిలకించి గోవులను గోపకులను శ్రీకృష్ణుని నొక్కఁడే యని చెప్పందగు పరమేశుం గాఁ జింతించి యిదియంతయు శ్రీకృష్ణునిమాయ అని తనదృష్టి నెఱింగియు నెఱుంగనియట్లు సోదరు నడిగిన నాగోపాల చూడామణి నవ్వుచు నన్నా! నీకుం దెలియనివిషయంబు లుం డునే అని తత్త్వం బెఱిఁగింప నతండు పరమానందంబు నొం దెను. ఇట్లు సాగఁగా నక్కాలంబు మనుష్యమానంబున నొక్కవత్సరంబయ్యె. బ్రహ్మమానంబున నది తృటిమాత్రం బయ్యె.

అంత శ్రీకృష్ణబలరాములు యథారీతి నవుల గోవుల మేపుచుండిరి. గోపకు లాకృష్ణునితో నాడుకొనుచుండిరి. పంక జాతపుత్త్రుం డందున్నవింతలంగాంచి మనమున నిట్లు తర్కిం చెను. నేఁడాఁచినగోవు లాగుహయందున్నవి. గోపకు లందే యున్నవారు. ఇందుఁగాంచిన గోవులు గోపాలకులు కనఁబడు చున్నవారు. ఇదేమిమాయయో కలయో తెలియరాకున్నది. లోకమున సృష్టికర్త యనుమతిలేక యేజంతువు పుట్టుకం గాంచలేదందురు. ఆసృష్టికర్తను నేనే. రెండవబ్రహ్మ కనఁబడఁ డు. ఈబాలకులు గోతతి యేబ్రహ్మనుండి పుట్టువుంగాంచెనో

యెఱుంగఁజాలకున్నవాఁడ. అని తలంచి తలంచి *మోహము లేక సకలబ్రహ్మాండముల మోహించునట్లు చేయనేర్చిన భగవంతుఁడగు శ్రీహరిని మోహింపఁజేయఁబూని బ్రహ్మ తానే మోహితుఁడయ్యెను. భగవంతునియం దెవ్వనిమాయలు పనికిరావు. మాయయే యాభగవదిచ్ఛ. ఇఁక అట్టిభగవంతుని మోహింపఁజేయఁబూనుటకన్న వెఱ్ఱితనము వేఱుగనుండునా.

ఇట్లు లోచతుర్ముఖుఁడు ముగ్ధుఁడై యుండునంతలో నబ్బాలకులు నీలమేఘశ్యాములు పీతకౌశేయవస్త్రులు, చతుర్భుజులు, శంఖచక్రగదారాజీవపాణులు, కిరీటులు, కుండలమండితులు, రత్నహారావళివిభూషితవక్షులు, వనమాలాధరులు, శ్రీవత్సాంకులు, రత్నకంకణాంకితహస్తులు, సకలాలంకృత్యలంకృతసర్వాంగులునై కనఁబడిరి. ఆవింతలఁజూచి చతుర్ముఖుఁ డచ్చెరువంది యిట్లు తనమదిఁ జింతించెను. ఇందు బాలురంజూడఁగా శ్రీకృష్ణస్వరూపులుగనే కనఁబడుచున్నవారు. భేద మేమాత్రము కానరాదు. ఆలోచింపఁగా నాకు బుద్ధి చెప్పఁదలంచి యీసర్వేశ్వరుఁడు తనరూపము ననేకధా వెలయించెనని తోఁచెడిని. సకలబ్రహ్మాండముల వెలయించిన యీపరాత్పరున కీబాలురఁగా దనరూపమును విస్తరింపఁజేయుట యొకవింతయా కాదు. తెలియక యేమో చేయఁబూనితిని. నాయజ్ఞానమును వెల్లడించు

---

* ఏవం విమోహయన్ విష్ణుం విమోహం విశ్వమోహనం, స్వయైవ మాయయాఽజోఽపి స్వయమేవ విమోహితః. అనిమూలము.

కొంటిని. హా! ఎంతమూఢుఁడను? ఎంత పొరపాటు చేసితిని? అని తలపోసికొనుచు భక్తిపారవశ్యంబున మేనఁ బులకాంకూరము లంకురింపఁ గేలుమోడ్చి శిరసువంచి మరల నిట్లూహించెను. ఈబృందావనమంతయుఁ దిలకింప నాదృష్టికి శ్రీకృష్ణమయంబుగాఁ గన్పట్టుచున్నయది. గోవులు, గోపాలకులు, లతలు, గుల్మములు, పొదరిండ్లు బ్రహ్మమయముగనే కనుపట్టెడుం. శ్యామసుందరవిగ్రహమే యంతటఁ గనుపట్టెడిని. హా! కృష్ణేతరపదార్థ మిందొకటియుఁ గానరాదు. వృక్ష మెక్కడ? పర్వత మెందు? భూమి యేచోట? సాగర మేస్థలమున? దేవత లేభూమిని? గంధర్వ లేపుడమిని? మునీంద్రు లేస్థలి? మానవు లెచ్చోట? ఆత్మ యేతావున? జగద్బీజ మెప్పట్టున? స్వర్గ మేయంబరమున? ఈసమస్తము శ్రీకృష్ణమాయాపరికల్పితముగాని వేఱుపదార్థ మొక్కటియుఁ గానరాదు. సర్వజగన్నాథుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడే స్వమాయచే నివియెల్లఁ బుట్టఁజేసెను. కృష్ణమాయ మగు నీలోకవితతింగాంచి నాకిఁక గర్వమేలాగునఁ గల్గును? ఇంక నీపరాత్పరు నేమని వినుతింతును? ఇంక నేఁజేయఁదగుకృత్యమేది?

అని యిట్లు విచారించి విచారించి జపముచేయ నూహించెను. సుఖకరమగుయోగాసనమును గల్పించుకొని సంపుటాంజలియై పులకాంచితసర్వాంగుఁడై సాశ్రునేత్రుఁడై యతిదీనుఁడై ఇడా, పింగళా, మధ్యాపింగళానళినీధురానామకము లగునాడు

లనాటింటిని బంధించి మూలాధారస్వాధిష్ఠాన మణిపూరకాది షట్చక్రములను జక్కఁగా బంధించి వరుసగా నొకదానినుండి వేఱొకచక్రమునకు లంఘనపద్ధతిని దాఁటుచు వాయువును బ్రహ్మరంధ్రమును బొందించి మధ్యను హృదయాంబుజమున నిలిపి ఆవాయువును మరలించి మధ్యతోఁ గూర్చెను. ఇట్లు నియమితవాయుండై యానలువ చెలువుమీఱ సులలితయోగపద్ధతి నవలంబించి పూర్వము శ్రీహరి ప్రసాదించిన మంత్రరాజమును దశాక్షరమును జపించెను.

ఇట్లు ముహూర్తమాత్రము జపించి శ్రీకృష్ణపాదారవిందంబుల ధ్యానించి ధ్యానించి, హృదయారవిందదివ్యపీఠంబున భగవంతుని దర్శించెను. ఆతేజస్సు సర్వతేజఃపుంజమై యుండెను. ఆతేజస్సు నడుమ మిగుల మనోహరరూప మొండు గనఁబడియెను. ద్విభుజమై మురళీహస్తమై పీతవాసస్సుభూషితమై, శ్రుతిమూలస్థలన్యస్తజ్వలన్మకరకుండలమై, సుస్మితాస్యమై, భక్తానుగ్రహకాతరమై, బ్రహ్మరంధ్రమున, హృదయారవిందమున, వెలుపల నొక్కవిధముగాఁ గనఁబడఁగా నచ్చెరువంది పూర్వ మేకార్ణవముగా నున్నతఱి విష్ణువు నేస్తుతిచేవేఁడెనో ఆస్తోత్రరాజమున నిట్లు స్తుతించెను.

* సర్వస్వరూపుఁడై సర్వేశ్వరుఁడై, సర్వకారణకార

---

*బ్రహ్మకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. సర్వస్వరూపం సర్వేశం సర్వకారణకారణం,
సర్వానిర్వచనీయం తం నమామి శివరూపిణం. ౧

ణుఁడై, సర్వానిర్వచనీయుఁడై శివరూపియగు కృష్ణునింగూర్చి నమస్కరించుచున్నవాఁడను. నవీనజలదాకారుఁడై, శ్యామసుందరవిగ్రహుఁడై, సర్వజంతువులయందుండి, నిర్లిప్తుఁడై, సాక్షి రూపియై, స్వాత్మారాముఁడై, పూర్ణకాముఁడై, జగద్వ్యాపియై, జగత్పరుఁడై, సర్వస్వరూపుఁడై, సర్వజగద్బీజరూపుఁడై, సనాతనుఁడై, సర్వాధారుఁడై, సర్వాతిశాయివిభవుఁడై, సర్వశక్తిసమన్వితుఁడై, సర్వారాధ్యుఁడై, సర్వగురువై, సర్వమంగళకారణుఁడై, సర్వమంత్రస్వరూపుఁడై, సర్వసంపత్కరుఁడై, శక్తియుక్తుఁడై, శక్తివిరహితుఁడై, స్వేచ్ఛామయుండై వెల

నవీన జలదాకారం శ్యామసుందరవిగ్రహం,
స్థితం జంతుషు సర్వేషు నిర్లిప్తం సాక్షిరూపిణం. ౨
స్వాత్మారామం పూర్ణకామం జగద్వ్యాపి జగత్పరం,
సర్వస్వరూపం సర్వేషాం బీజరూపం సనాతనం. ౩
సర్వాధారం సర్వవరం సర్వశక్తిసమన్వితం,
సర్వారాధ్యం సర్వగురుం సర్వమంగళకారణమ్. ౪
సర్వమంత్రస్వరూపంచ సర్వసంపత్కరంవరం,
శక్తియుక్తమయుక్తంచ స్తౌమిస్వేచ్ఛామయం విభుమ్. ౫
శక్తీశంశక్తిబీజంచ శక్తిరూపధరంవరం,
సంసారసాగరే ఘోరే శక్తినౌకా సమన్వితమ్. ౬
కృపాళుం కర్ణభారంచ నమామి భక్తవత్సలమ్,
ఆత్మస్వరూప మేకాంతం లిప్తం నిర్లిప్తమేవచ, ౭
సగుణం నిర్గుణం బ్రహ్మ స్తౌమి స్వేచ్ఛా స్వరూపిణం,

యు భగవంతునకు నతులొనరించుచున్నవాఁడను. శక్తిరూఁడై, శక్తిబీజుఁడై, శక్తిరూపధరుఁడై, ఘోరతరసంసారసాగరంబున శక్తినౌకాసమన్వితుఁడై, పరమకృపాళువై, ముక్తినౌకాకర్ణధారుఁడై, భక్తవత్సలుండన నలరు భగవంతునకుఁ జేమోడ్పులు. ఆత్మస్వరూపమునఁ జెలఁగి, రహస్యరూపుఁడై, సర్వమునంటి దేనిని వాస్తముగా నంటక సగుణమై, నిర్గుణమై

సర్వేంద్రియాది దేవంత మింద్రియాలయ మేవచ. ౮
సర్వేంద్రియ స్వరూపంచ విరాడ్రూపం నమామ్యహం,
వేదంచ వేదజనకం సర్వవేదాంగరూపిణమ్. ౯
సర్వమంత్ర స్వరూపంచ నమామి పరమేశ్వరం,
సారాత్సారతరం ద్రవ్య మపూర్వ మనిరూపిణమ్. ౧౦
స్వతంత్ర మస్వతంత్రంచ యశోదానందనం భజే,
సంతం సర్వశరీరేషు తమదృష్ట మనూహకం. ౧౧
ధ్యానాసాధ్యం విద్యమానం యోగీంద్రాణాం గురుం భజే,
రాసమండల మధ్యస్థం రాసోల్లాససముత్సుకం. ౧౨
గోపీభి స్సేవ్యమానం చ తం ధరేశం నమామ్యహం,
సతాం సదైవ సంతంత మసంత మసతామపి. ౧౩
యోగీశం యోగసాధ్యంచ నమామి శివసేవితం,
మంత్రబీజం మంత్రరాజం మంత్రదం ఫలదం ఫలం. ౧౪
మంత్రసిద్ధ స్వరూపంతం నమామి చ పరస్పరం,
సుఖందుఃఖం చ సుఖదం దుఃఖదం పుణ్యమేవచ. ౧౫
పుణ్యప్రదం చ సుభదం శుభబీజం నమామ్యహమ్,
బ్రహ్మణాచ కృతం స్తోత్రం నిత్యం భక్త్యాచ యః పఠేత్. ౧౬

వెలయు తత్త్వమని ప్రఖ్యాతిఁగాంచిన బ్రహ్మస్వరూపునకు జోత లొనరింతును. సర్వేంద్రియముల కాదిదేవుఁడై, యింద్రియాలయుఁడై, సర్వేంద్రియస్వరూపుఁడై తనరారు విరాడ్రూపునకు మ్రొక్కు సమర్పించుచున్నవాఁడను. వేదము తానై, వేదజనకుఁడై, సర్వవేదాంగరూపుఁడై, సర్వమంత్రస్వరూపుఁడనఁబరఁగుచుఁ, బరమేశ్వరుఁ డగుదేవున కిదె వందనము లర్పించుచున్నవాఁడ. సారపదార్థములకు సారభూతుఁడై, యపూర్వుఁడై, ఇట్టివాఁడని నిర్ధారణముచేయ శక్యముగాక, స్వతంత్రుఁడై, అస్వతంత్రునివలె నటించుచు, యశోదానందనుఁ డన విఖ్యాతివహించిన భగవంతునకు భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడనై నమస్కరణంబు లొనరింతును. సర్వశరీరములయందుండి, ఉన్నట్టు లగపడక ఊహింప శక్యముగాక, ధ్యానాసాధ్యుఁడై, తానుండని తావులేక, యోగీశ్వరులకుంగూడ గురువుగనొప్పిన పరమజ్ఞానస్వరూపునకుఁ దలవంచి పాదంబులకడఁ జేర్చెద. రాసమండలమధ్యభాగముననుండి, రాసోల్లాసమున నుత్సుకుఁడై, గోపికలచే సేవింపఁబడుచు, ధరానాయకుఁడు నగుపరమేశుని ధ్యానించెద. సత్పురుషుల కెల్లతావుల నగపడుచు, నసత్పురుషుల కెందును గానరాక, యోగీశ్వరుఁడై,

---

ఇహలోకే సుఖం భుక్త్వా యాత్యంతే శ్రీహరేః పదమ్,
లభతే దాస్యమతులం స్థానమీశ్వరసన్నిధౌ. ౧౭
లబ్ధ్వా చ కృష్ణసాన్నిధ్యం పార్షదప్రవరో భవేత్,
శ్రీకృష్ణజన్మఖండము, ౨౦ అధ్యాయము.

యోగసాధ్యుఁడై, శివసేవితుఁడు నగుదేవుని భజించెదను. మంత్రబీజుఁడై, మంత్రరాజనం బరఁగి, మంత్రప్రదుఁడై, మంత్రఫలము నొసఁగుచు, ఆఫలము తానయ్యె, మంత్రసిద్ధిస్వరూపుఁడై పరాత్పరుఁడు నగుదైవమునకు జేజేలు సమర్పించెదను. సుఖము దుఃఖము తానయ్యె, సుఖము నొసఁగుచు, దుఃఖము నిచ్చుచుఁ, బుణ్యము తానయ్యె పుణ్యప్రదుఁడై, శుభప్రదుఁడై శుభబీజభూతుఁడై వెలయు శ్రీమహావిష్ణువునకు మనసు నర్పింతును.

అని యీవిధంబున వినుతించి గోపులను బాలకుల నొసంగి దండాకృతిగా భూమిపయింబడి నమస్కరించి పలవించెను. లేచి నేత్రములఁ దెఱచి జగద్విధాతయగు చతుర్ముఖుఁడు భగవంతుని దర్శించెను. ఇది బ్రహ్మాకృతమగు స్తోత్రరాజము. భక్తియుక్తుఁడై ప్రతిదిన మేనరుఁడు పఠించునో ఆనరుఁ డీలోకమున సకలసుఖము లనుభవించి అంతమున శ్రీహరిపద మగు ముక్తిం జెందును. అంతియగాక శ్రీపరమేశ్వరు దాస్యము నొందును. ఈశ్వరసన్నిధిని వసించును. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సాన్నిధ్యమునొంది పార్షదశ్రేష్ఠుఁడై యుండును.

అని నారాయణమూర్తి పలికి నారదుంజూచి మఱియు నిట్లనియె. మునివర్యా! ఇట్లు పలికి బ్రహ్మ తనలోకమునకు భగవంతు ననుజ్ఞపడసిపోయెను. ఆవల శ్రీకృష్ణుఁడు బాలకులం గూడి తనరూపముల నుపసంహరించుకొని యథాపూర్వముగ

బాలకులంగూడి సాయంకాలము తనయింటికింబోయెను. గోవులు గోవత్సములు, గోపబాలకులు తమగృహముల నొక్కసంవత్సరమునకుఁ జేరిరి. శ్రీహరికల్పితబాలకులు గోవులు నంతర్థానమొందెను. అవి మాయాకల్పితములు. ఈసంవత్సరము బ్రహ్మకరుణచే గోగోపబాలకుల కొకత్రుటికాలముగాఁ దోఁచెను. నీరువట్టు, క్షుత్తు తెలియకపోయెను. కాఁబట్టి ఆసాయంకాలమునకే యింటికిం బోయినట్టులు తమయిండ్లను జేరిరి. నారదా! గోపకు లాసంవత్సరము తామెందుంటిమని తర్కింపఁ జాలకపోయిరి. యోగులకుంగూడఁ దెలియశక్యముగాని భగవత్తత్వమును వా రెట్లు తెలిసికొనఁజాలుదురు? అత్యద్భుతమగు శ్రీకృష్ణచరిత్రమును జెప్పితి. ఇంకను వినఁగోరినఁ జెప్పెద. ఆచరిత్ర మింతమాత్రమని వచింప శక్యముగాని దనియెను.

ఇంతదనుక శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునుండి స్తోత్రము నించుకకథయు వ్రాసితిని. ఈఘట్టమున శ్రీ భాగవతమునఁగల స్తోత్రమువ్రాసెద. తెనుఁగును వ్రాయను. ఏలయన నందలియర్థముగూడఁ బ్రాయశః పై భావమునే యనుసరించును. భక్తులకుఁ బారాయణార్హమని యాస్తుతిమాత్ర మిాక్రింద వ్రాయుచున్నాఁడను.

శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. నౌమీడ్య తేఽభ్రవపుషే తటి దంబరాయ గుంజావతంసపరిపింఛలసన్ముఖాయ, వన్యస్రజే కబలవేత్రవిషాణవేణు లక్ష్మశ్రియేమృదుపదే పశుపాంగజాయ. ౧. అస్యాపి దేవవపుషో మదనుగ్రహస్య స్వేచ్ఛామయస్య నతు భూ

అంత నయ్యాదిదేవుండు బ్రహ్మ తనమహిమమును జక్కంగా నెఱింగెంగదా యన్న సంతసము గనంబఱుపక బాలునివలె నింటికింబోయి యథాపూర్వముగనే భుజించి హాయిగా నిద్రించెను. అఘాసురునివార్త లాలించి గోపకులెల్ల భగవంతుండు శ్రీకృష్ణమూర్తి యని యెఱింగియు భగవన్మాయామోహితులై యేమియు నెఱుంగక నందనందనుంగాంచి ప్రమోదంబందుచుం గాలము సుఖముగాంగడపుచుండిరి. బ్రహ్మ గోవత్సముల గోపకుల దాంచినవృత్తాంతము, బాలరూపంబున గోగోవత్సలరూపంబున శ్రీకృష్ణుండు సంవత్సరము వర్తించినవిధంబును బలరాముండుతప్ప నెవ్వరెఱుంగకుండిరి. ఇట్లు గోలోకాధిపతి భగవంతుండు తనలీలామానుషత్వమును దెలుపుచు వినోదించుచుం దనుండి ముక్తులుకాందగినవారి కాయావిధంబుల ముక్తినొసంగుచు సంతసమున బృందావనంబున విహరించుచుండెను.

తమయస్య కోఽపి, నేశే మహిత్వవసితుం మనసాంతరేణ సాక్షాత్తవైవ కిముతాత్మసుఖానుభూతేః. ౨. జ్ఞానే ప్రయాస ముదపాస్య నమంత ఏవ జీవంతి సన్ముఖరితాం భవదీయవార్తాం, స్థానేస్థితాః శ్రుతిగతాం తనువాఙ్మనోభి ర్యే ప్రాయశోఽజిత జితో ప్యసి తైస్త్రిలోక్యాం. ౩. శ్రేయస్సృతిం భక్తి ముదస్య తే విభో క్లిశ్యంతి యే కేవలబోధలబ్ధయే, తేషా మసౌ క్లేశల ఏవ శిష్యతే నాన్యద్యథా స్థూలతుషావఘాతినామ్. ౪. పురేహ భూమన్ బహవోఽపి యోగిన స్త్వదర్పితేహా నిజకర్మలబ్ధయా, విబుధ్య భక్త్యైవ కథోపనీతయా ప్రపేదిరేఽంజోఽచ్యుత తే గతిం పరామ్. ౫. తథాపి భూమన్ మహిమాగుణస్య తే విబోద్ధు మర్హ త్యమలాంతరాత్మభిః, అవిక్రియా త్స్వానుభ

మురళీగానము గోలోకమునుండి భూలోకమునకువచ్చెను. అంతకుముం దీగానము లేదు. అది కేవలము గోలోకమున భక్తులచేఁ జేయంబడునది. రాసమండలవిహారము సేయుతఱి శ్రీకృష్ణుఁ డామురళీగానముచేయ భక్తులెల్ల వినుచు మహానందమున నోలలాడుచుందురు. గోవు లానాదమునకలరి క్షుత్తృష్ణలఁ దెలియకసుఖముగా నుండును. ఆనాదమే శ్రీకృష్ణమూర్తికిఁ బరమప్రియమైనది. వెదురురంధ్రముల గాలిప్రవేశించి వెడలునపు డది యుద్భవిల్లి యటవీజంతులకుఁ బక్షులకు నానందమును గూర్చుచుండెననియు దానిని భగవంతుఁ డంగీకరించెననియు నాటంగోలె నది భగవత్ప్రీతికిం బాత్రమయ్యెననియుఁ గొంద

వాదరూపతో హ్యనన్యబోధ్యాత్మతయా న చాన్యథా. ౬. గుణాత్మనస్తేఽపి గుణాన్ విమాతుం హితావతీర్ణస్య క ఈశిరేఽస్య, కాలేన యైర్వా విమితాః సుకల్పైర్భూపాంసవః ఖే మిహికా ద్యుభాసః. ౭. తత్తేఽనుకంపాం సుసమీక్షమాణో భుంజాన ఏవాత్మకృతం విపాకం, హృద్వాగ్వపుర్భిర్విదధన్నమస్తే జీవేత యో ముక్తిపదే స దాయభాక్. ౮. పశ్యేశ మేఽనార్యమనంత ఆద్యే పరాత్మని త్వయ్యపి మాయిమాయిని, మాయాం వితత్యేక్షితుమాత్మవైభవం హ్యహం కియానైచ్ఛమివార్చిరగ్నౌ. ౯. అతః క్షమస్వాచ్యుత మే రజోభువో హ్యజానతస్త్వత్పృథగీశమానినః, అజావలేపాంధతమోంధచక్షుష ఏషోఽనుకంప్యో మయి నాథవానితి. ౧౦. క్వాహం తమో మహదహం ఖచరాగ్నివార్భూసంవేష్టితాండఘటసప్తవితస్తికాయః, క్వేదృగ్విధావిగణితాండపరాణుచర్యా వాతాధ్వరోమవివరస్య చ తే మహిత్వమ్. ౧౧. ఉత్క్షేపణం గర్భగతస్య పాదయోః కింకల్పతే మాతు రధోక్షజాగసే, కిమస్తినాస్తి వ్యపదేశభూషితం తవాస్తి కుక్షేః కియద ప్యనంతః. ౧౨. జగత్త్ర

అందురు. కాని యెంతవఱ కందు సత్యముగలదో తెలియ వీలు లేకున్నయది. ఏదియెట్లున్నను భక్తాగ్రగణ్యులందఱును మురళీ గానప్రియునిగాఁ గృష్ణుని ధ్యానించినదిమాత్రము సత్యము. కాననే శ్రీకృష్ణభక్తులు మురళీహస్తునిఁ బూజింతురు. శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతశ్లోకము లిందులకుఁ బలుమాఱు సాక్ష్యమిచ్చుటకుఁ బిలువ లేదే యనికాచియుండును. అష్టపదులు నట్లే నడుముక ట్టుకొనియుండును. ఇట్లు బృందావనమును నందాదివ్రజబృం దము ప్రవేశించినదిమొదలు వారిమనస్సులకు నెవరివలనను బాధలువాటిల్లక సుఖముగా నుండినట్లు భావించుకొనుట కవ కాశము కల్గినది. శ్రీకృష్ణుఁడు పరాత్పరుఁడని యొకానొకప్పుడు

యాంతోదధిసంప్లవోదే నారాయణస్యోదరనాభినాళాత్, వినిర్గతోఽజ స్త్వితివాఙ్నవైమృషా కిం త్వీశ్వరత్వం నవినిర్గతోఽస్మి. ౧౩. నారాయణ స్త్వం నహి సర్వదేహినా మాత్మా స్యధీశోఽఖిలలోకసాక్షీ, నారాయణోఽంగం నర భూజలాయనా త్తచ్చాపి సత్యం నతవైవమాయయా. ౧౪. తచ్చేజ్జలస్థం తవ సజ్జగద్వపుః కింమేనదృష్టం భగవం స్తదైవ, కింవా సుదృష్టం హృది మేతదైవ కింనో నపద్యేవ పున ర్వ్యదర్శి. ౧౫. అత్రైవ మాయాదమనావతారే హ్యస్యప్రపంచస్య బహిస్స్ఫుటస్య, కృత్స్నస్య చాంతర్జఠరే జనన్యా మాయాత్వమేవ ప్రకటీకృతం తే. ౧౬ యస్యకుక్షా విదంసర్వం సాత్మం భాతి యథాతథా, తత్త్వయ్యపీహ తత్సర్వం కిమిదం మాయయావినా. ౧౭. అద్యైవ త్వదృతేఽస్య కింమమ నతే మాయాత్వ మాదర్శితం ఏకోఽసి ప్రథమం తతో వ్రజసుహృద్వత్సాస్సమస్తా అపి, తావంతోఽసి చతు ర్భుజా స్తదఖిలై స్సాకంమయోపాసితా స్తావంత్యేవ జగంత్యభూ స్తదమితం

నందుఁడుతప్ప నితరులు భావించుటకు భగవన్మాయ యవకాశ మీయకుండెను.

పాఠకవరులారా! ఈగాథ యతిభవ్యమైనది. దీనియం దెన్నియో యద్భుతములు కానఁబడును. భక్తులాపరమాత్ముని లోకాతీతకృత్యములం దలంచి పులకాంచితసర్వాంగు లగుచుం

బ్రహ్మాద్వయం శిష్యతే. ౧౮. అజానతాం త్వత్పదవీ మనాత్మ న్యాత్మాత్మనా భాసి వితత్య మాయాం, సృష్టావివాహం జగతో విధానఇవ త్వమేషోంతఇవ త్రినేత్రః. ౧౯. సురేష్వృషిష్వీశతథైవనృష్వపి తిర్యక్షుయాదస్స్వపి తేజ నస్య, జన్మాసతాం దుర్మదనిగ్రహాయ ప్రభో విధాత స్సదనుగ్రహాయచ. ౨౦. కోవేత్తి భూమన్ భగవన్ పరాత్మన్ యోగేశ్వరోతీర్భవత స్త్రిలోక్యాం, క్వవా కథంవా కతివా కదేతి విస్తారయన్ క్రీడసి యోగమాయాం. ౨౧. తస్మాదిదం జగదశేష మసత్స్వరూపం స్వప్నాభమ స్తధిషణం పురుదుఃఖదుఃఖం, త్వయ్యేవ నిత్యసుఖబోధతనావనంతే మాయాతఉద్యదపి యత్స దివా విభాతి. ౨౨. ఏక స్త్వమాత్మా పురుషః పురాణ స్సత్య స్స్వయంజ్యోతి రనంతఆద్యః, నిత్యోక్షరోఽజస్రసుఖోనిరంజనః పూర్ణోఽద్వయో ముక్తఉపాధితోమృతః. ౨౩. ఏవంవిధంత్వాం సకలాత్మనామపి స్వాత్మాన మాత్మాత్మతయా విచక్షతే, గుర్వర్కలబ్ధోపనిషత్సు చక్షుషా యేతేతరంతీవ భవానృతాంబుధిం. ౨౪. ఆత్మానమే వాత్మతయా విజానతాం తేనైవజాతం నిఖిలం ప్రపంచితం, జ్ఞానేనభూయోఽపిచ తత్ప్రలీయతే రజ్జ్వామహే ర్భోగ ఇవాభవాభౌ యథా. ౨౫. అజ్ఞానసంజ్ఞౌ భవబంధమోక్షౌ ద్వౌనామనాన్యౌ స్త ఋతజ్ఞభావాత్, అజస్రనిత్యాత్మని కేవలేపరే విచార్యమాణే తరణావివాహనీ. ౨౬. త్వా మాత్మానం పరం మత్వా పరమాత్మాన మేవచ, ఆత్మాపున ర్బహిర్మృగ్య అహో అజ్ఞజనాజ్ఞతా. ౨౭. అంతర్భవేనంతభవంత మేవ

దురు. భక్తులు కాని వారికే గాథలు చప్పగానుండుననుటకే శంకలుండవు. పాపము! వారిదోష మేమియు లేదు. పూర్వజన్మమున వారు శ్రీహరి నారాధించినవారు కారు. కాననే యవి

హ్యాత్తత్త్వజంతో మృగయంతి సంతః, అసంత మప్యంతిక మంతరేణ సంతం గుణంతం కిముయంతి సంతః. ౨౮. అథాపి తే దేవపదాంబుజద్వయప్రసాదలేశానుగృహీతఏవ, జానాతి తత్త్వం భగవన్ మహిమ్నో నచాన్యఏకోఽపి చిరం విచిన్వన్. ౨౯. తదస్తు మే దేవ సభూరిభాగో భవేఽత్రవాన్యత్రతువాతిరశ్చాం, యేనాహమేకోఽపి భవజ్జనానాం భూత్వా నిషేవే తవ పాదపల్లవం. ౩౦. అహోతిధన్యా వ్రజగో రమణ్యః స్తన్యామృతం పీతమతీవ తే ముదా, యాసాం విభో వత్సతరాత్మజాత్మనా యత్తృప్తయేఽద్యాపి చ నాల మధ్వరాః. ౩౧. అహోభాగ్య మహోభాగ్యం నందగోపవ్రజౌకసాం, యన్మిత్రం పరమానందం పూర్ణం బ్రహ్మసనాతనమ్. ౩౨. ఏషాంతు భాగ్యమహిమాచ్యుతతావదాస్తా మేకాదశైవహి వయం బత భూరిభాగాః, ఏతద్ధృషీకచషకై రసకృత్పిబామ శ్శర్వాదయోఽంఘ్ర్యుదజమధ్వమృతాసవంతే. ౩౩. తద్భూరిభాగ్య మిహజన్మ కిమప్యటవ్యాం యద్గోకులేఽపి కతమాంఘ్రిరజోఽభిషేకం, యజ్జీవితంతు నిఖిలం భగవాన్ ముకుందస్త్వద్యాపి యత్పదరజశ్శ్రుతిభిర్విమృగ్యమ్. ౩౪. ఏషాంఘోషనివాసినాముత భవాన్ కిందేవరాతేతినశ్చేతోవిశ్వఫలాత్ఫలం త్వదపరం కుత్రాప్యయంముహ్యతి, సద్వేషాదివపూతనాపి సకులా త్వామేవ దేవాపితా యద్ధామార్థసుతప్రియాత్మతనుగోప్రాణాశయా స్త్వత్కృతే. ౩౫. తావద్రాగాదయః స్తేనా స్తావత్కారాగృహం గృహం, తావన్మోహోంఘ్రినిగళో యావత్కృష్ణనతేజనాః. ౩౬. ప్రపంచ నిష్ప్రపంచోఽపి విడంబయసి మాయయా, ప్రపన్నజనతానందసందోహం ప్రథితుం భవాన్. ౩౭. జానంత

రుచింపకుండును. ఉపవసించినవానికన్నఁ దిన్నవానికే యాఁకలి మెం డనునానుడి మీకుం గ్రొత్తదియా. కాదుకదా! దానిం బట్టియే మనము తెలిసికొనవచ్చును. తొలిజన్మమునఁ జేసినకృషిఫలము గలిగినను దృష్టిమాత్రము భక్తులకుండదు. భక్తిలేనివారికి విసుగుకూడఁ గల్గును. ఈకథయందు విశేషమేమన్నదియే గట్టిప్రశ్నము. బ్రహ్మ శ్రీకృష్ణమహిమము నెఱుంగుననియు లోకులకుఁ దెలుపుటకే యిట్టిపన్నుగడఁ బన్నెననియు నింతకుముందే వ్రాయఁబడినది. ఇఁక బ్రహ్మయొనరించినస్తుతినుండి నేర్చుకొనఁదగినవిశేషములు కొన్ని కలవు. వాని నిట వ్రాయఁబూనుట యధికప్రసంగముకాదు. మీరట్లు తలంపరన్న గట్టివిశ్వాసము నాకున్నయది.

భగవంతునిఁ బెక్కుమంది వినుతింతురు. అందులో నొకఁడు బ్రహ్మయు. ఎవ్వరెవ్వ రెట్లెట్లు నుతించినను భావభేదము కలదా యని విమర్శించినఁ గనఁబడదు. ఏదేవతాస్తుతిని సొంతముగాఁ బరికించినను భావ మించుమించుగా సమముగనే కనుపట్టు. కారణమేమి? అందఱిమనస్సుల భగవంతుఁ డొక్కఁడే

షేన జానంతు కింబహూక్త్యా నమే ప్రభో, మనసో వపుషో వాచో వైభవం తవ గోచరమ్. ౩౭. అనుజానీహి మాం కృష్ణ సర్వం త్వం వేత్సి సర్వదృక్, త్వమేవ జగతాం నాథో జగచ్చైతత్తవార్పితమ్. ౩౯. శ్రీకృష్ణవృష్ణికులపుష్కరజోషదాయిన్ క్ష్మానిర్జరద్విజపశూదధివృద్ధికారిన్, ఉద్ధర్మశార్వరహరక్షితిరాక్షసధ్రుగాకల్పమార్కమర్హన్ భగవన్నమస్తే. ౪౦. శ్రీభాగవతము. ౧౦ స్కం. ౧౪ అధ్యా.

యున్నవాఁడు. భగవద్భక్తి యొక్కరీతిగనే యుండును. ఇట్టు లుండఁగా నర్థభేద మెట్లుగనఁబడును? ఏభక్తుఁ డేదేవత నిష్టదేవతగా భావించి స్తుతించినను సర్వేశ్వరా! నిరంజనా, సర్వవ్యాపకా! సర్వాధారా! యను నీమొదలగుమాటలే యందుప యుక్తములగు. కారణమేమని యూహింపుఁడు. ప్రతిభక్తుఁడే కత్వమును జూచుచుండు ననుట కిదియే సాక్ష్యము. సకలబ్రహ్మాండనాయకా! యన్నమాట తుదుము మొదలు దేవతార్చనముపఱికన్నట్లు విష్ణువు మొదలు గ్రామదేవతవఱకు వ్యాపించును. కాఁబట్టి ప్రతిభక్తుఁడు తనబుద్ధియం దేకత్వమును జూచుచున్నాఁడని తెలుచున్నయది. సర్వవ్యాపిత్వము సకలదేవతాసామాన్యశబ్దము. ఇట్టులుండఁగా నొకరికంటె నొక్కరు తక్కువయన్నమాట కేమియాధారమో తెలియఁజాలకున్నాఁడను. విపరీతమైనవెఱ్ఱియే దీనికాధారము. స్వాభిమతదేవతయం దాధిక్య మారోపించుతఱిఁ దద్భిన్నము లేదని యూహించుట మేలు. కాని తారతమ్యములు నిర్ణయింపరాదు. భగవంతుఁ డొక్కఁడే యని యందఱు అంగీకరింతురు. ఆమహాత్మునకు సర్వనామములు చెల్లునని యంగీకరింపక తప్పదు. అంగీకరింపకున్న నతని సర్వవ్యాపకత్వ మూడిపోవును. సర్వకర్త,సర్వసాక్షి, సర్వనియంత, నిర్లిప్తుఁడు, నిరీహుఁడు, నిర్ద్వంద్వుఁడు అనుమొదలగుశబ్దము లాపరాత్పరునకుఁ జెల్లునుగదా. ఎల్లమతముల నీయర్థముగల శబ్దములున్నవి. భక్తహృదయాబ్జ వాసుఁడు, అరూపుఁడు, సరూపుఁడు, నిర్గుణుఁడు సగుణుఁడునాఁబ

షుపదము లంద అంగీకరించినవియే. ఇట్టులుండ శివునికన్న విష్ణువు, విష్ణువుకంటె శివుఁడు ఎక్కువయని వాదించువారి పట్టుదల నేమనవచ్చును? భగవంతునియందు శంకఖచక్ర గదాపద్మచిహ్నము లొక్కఁ డారోపించును. శూలపినాక కపాలాదిచిహ్నములు వేఱొకఁ డారోపించును. ఈయిరు దెగ లవారికింగూడ భగవంతునిరూప మిట్టిదని తెలియదు. ఈచిహ్న ములు కల్పితములు. ఈ రెండు భేదము లగుచిహ్నములును గల వని వారింజూచి వీరికేల యాగ్రహమో తెలియకున్నది. వేద ములు పురాణములు రెండింటినిఁ జెప్పుచున్నవి. తమకుఁగల దురభిమానమునఁ దమకు విరుద్ధముగా నున్నశ్రుతులను బురా ణముల దూషించి పాపములసంపాందించుకొనుట యొక్కటి యే వీరికిం గల్గుపురుషార్థమని నాకుం దోఁచెడిని. మఱికొందఱు విరుద్ధముగా నర్థము చెప్పుటయుం గలదు. అది వారికి హిత మయిన రెండవయర్థముహితమని కొందఱకుం దోఁచును. ఇం దొకరికిఁ దోఁచినయర్థమే సత్యము. రెండవ దసత్యమని చెప్పఁ గలవా రెవ్వరు? ఒక్క భగవంతుఁడు కలఁడు. అతఁడు నామరూ పక్రియాశూన్యుఁడు. ఇంక నీవాదము తెగు టెట్లు ? లేనిచో నెవరియర్థమును వారు నమ్మి తృప్తిపడుట యుచితముకాని వేఱొకయర్థములేదని బోద్ధున జన్నిదముఁదోఁపి కలహామునకుఁ గాలుద్రవ్వ నేటిసరసము? వాదములేకున్న సిద్ధాంతము తేల దనవచ్చునుగాని ఆవాదము తత్త్వప్రతిపాదనసమర్థము కావల యుఁగాని స్వపక్షస్థాపనార్థము చేయరాదు.

ఎంతచర్చించినను బ్రతివారును ఇదితప్ప నింకొక్కటిలే దని చెప్పఁజాలరు. వేదములు ప్రతిపక్షమున కనురూపముగా నర్థమిచ్చుచున్నవన నింకేదిసిద్ధాంతము చేయఁజాలును? కావునఁ దాను నమ్మినవిషయమున విశ్వాసముంచి యితరమతముల దూషింపక భగవంతు నారాధించుచుఁ గృతకృత్యునిం జేయుమా సర్వేశ్వరా! యని చేతులు ముకుళించుటతప్ప వేఱు మార్గము తోఁచకున్నది. ఈకథారసమును గ్రోలినమీఁదఁ జేయఁదగుకృత్యము,

శ్లో. బృందావనద్రుమతలేషు గవాంగణేషు
వేదావసాన సమయేషుచ దృశ్యతేయత్
తద్వేణు నాదనపరం శిఖపింఛచూడం
బ్రహ్మస్మరామి కమలేక్షణ మభ్రనీలమ్.

అను భగవద్రూపమును ధ్యానించుటయే. ఇఁక నీవిషయమునఁ గాలమును బుచ్చక మఱొకభగవల్లీలం బఠింపఁబూనుట శ్రేయస్కరము.

కాళీయఫణిదర్పభంజనము.

శ్లో. కరాళరదుదంచితాంబుజవిలాసశిక్షాగురూ
పదావిబుధపాదపప్రథమపల్లవోల్లంఘినౌ,
దృశౌదళితదుర్మదత్రిభువనోపమానశ్రియా
విలోకయ విలోచనామృత మహామహాచ్ఛైశవమ్.

నారదమునీ! విచిత్రమగు భగవత్కృత్యమును వచించెద. ఆలకింపుము. బ్రహ్మకీరీతిజ్ఞాన ముపదేశించి తనసమంచితకృత్య మెవరికే గోచరము కాకుండ మెలంగుచుం దా సకలబ్రహ్మాండనాయకుండై యుండియు నొకబీదకుటుంబము నివసించు చోట మహోత్సాహమున నివసించుచు, సకలయోగిజనసేవ్యుండయ్యు నేమియు నెఱుంగనిగోపకులచే సేవింపఁబడుచు, దేవతాధీశరక్షకుండయ్యు గోరక్షకుండే యనం బరఁగుచు నడవియందుఁ దిరుగుచు, గోవులంగాచుచుఁ దనమహితమాహాత్మ్యమున నించుకభాగమేని బ్రహ్మాదులకుఁ దెలియనీయక వర్తించుచుండె. దినదినాభివృద్ధినొందుచుండు బాలకునింగాచి తల్లియుఁ దండ్రియు మహానందమొందుచు ముదుసలితనమున జన్మించిన సంతానమగుట మఱింతగోమునఁ బెంచుచు నితఁడు పరాత్పరుఁడనికాని, త్రిమూర్తులలో నొక్కఁడనిగాని, తుదకు దేవతలలో నొక్కఁడుగా నైననుండుననిగాని తలంపక సామాన్యశిశుమాత్రునిగాఁ దలంచి, అచింత్యమహిమాన్వితుని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను అబ్బాయీ. నాయనా! రారా యని పిలుచుచుఁ గన్నులార నమానుషమహిమములఁ జూచుచుండియు వానిని మఱచుచు మరల వానిం దలంపనుగూడ నశక్తులై నందాదు లానందించుచుండిరి. కాని భగవంతుఁడు తనమహిమముల నపుడపుడు కనఁబఱచుచు వానిని స్మరింపకుండ మాయచే వారి నాచ్ఛాదించుచుఁ, దనశిశుత్వమునుమాత్రమే వారు

సదాస్మరించునట్లు చేయుచు వినోదించుచు మానుషానందము తుచ్ఛతమమైనను మహానందముగా ననుభవించుచు నుండెను.

కొలఁదిదినము లిట్లుసాగెను. ఒకదినము భగవంతున కొకయూహ జనించెను. గర్వమున విఱ్ఱవీఁగుజంతువును బాగు చేయవలయు నను నదియే దానిఫలము. తనమనస్సునకుఁ దోఁచినదాని నితరులతో నాలోచింపవలసినయవసర మామహాత్మునకు లేదుకదా. ఎవ్వరితో నాలోచింపవలయును? తనతోఁదా యోజింపవలయును. ఊహజనించుటయు నదిఫలించుటయు నను నివి యాచారములు. అంతియకాని కొన్నిసాగుటయుఁ గొన్ని జరగక నిలిచిపోవుటయు నామహాత్ముని ప్రవృత్తియందుఁ గానరాదు. కాఁబట్టియే "కర్తు మకర్తు మన్యథా కర్తుం సమర్థః" అన్నపేరు భగవంతునకే చెల్లెను. అనిర్వాచనీయమహిమము, అప్రతిహతశక్తి, యను నీరెండు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమునందె గానఁబడుచుండినవికాని యితరులకుఁ దెలియకుండ మాయాశక్తి వారి నాచ్ఛాదించుచుండెను.

* ఒకానొకదినంబున శ్రీబాలకృష్ణమూర్తి గోపకులం గూడి బలరామునివదలి యమునాతీరమున విహరింపఁబోయెను. బలరామునిం గూడిపోయిన నాతనికిం దెలుపక తా నేకార్యము

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము పందొమ్మిదవయధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడుచుగాని భాగవతహరివంశవిష్ణుబ్రహ్మపురాణములనుండి విశేషాంశము లిందుగలుపఁబడుననియు దెలియంగఁదగు.

చేయుట యాచారములేదు. బలరాముఁడు వలదని చెప్పిన విషయమునఁ దాఁ బ్రవర్తించుపద్ధతియులేదు. కావుననే ముందు తాఁజేయఁబోవు కార్యమునకు నభ్యంతరము గలుగునని యాలోచించియే బలరామునివదలి కొందఱుగోపకులం గూడి పోయెను. ఆప్రయాణము విచిత్రముగా సాగెను. బలరాముఁ డేలరాఁడనియు నెవ్వరును బ్రశ్నింపఁజాలకుండిరి. ఊహింప వీలున్నఁగదా ప్రశ్నించుట? *బలరాముని వదలిపోవుటకుం దగుకారణము ముందు తెలియఁదగియుండును. యమునాతీర మందే బృందావనమున్నయది. ఆనదియందే యొకానొకహ్రద మున నొకమహాసర్పమున్నయది. దానిసత్వమపారము. తద్విషా నలమున నందలిజలమెల్లఁ గలుషితమగుటచేతనే కాఁబోలు నం దెవ్వరును జలపానముచేయు నాచారమేలేదు. పశుపక్ష్యాదులు కూడ నద్దానిం జేరఁజాలకయుండినవి. క్రొత్తజంతువందుఁ దిగి నచో మరల నదియొడ్డున కారూపమున వచ్చినదియేలేదు. దేవ లోకమునకుఁ బోవుటయే యాచారము. కావున నేజంతువు కూడ నందుఁ జొరఁ జంకుచుండెను.

ఆతీరమున బృందావనభూములుగలవు. అందు మహా వృక్షములు దట్టముగానుండును. పుష్పములో ఫలములో వృక్షములకుండుఁగాని వంధ్యవృక్షములు గానరాకుండెను. ఆ నదీజలము మహావృక్షములనీడచే నల్లగఁ గనఁబడునని కొంద

---

* రాముని వదలిపోవుటసర్వపురాణప్రతిపాదితముగ నున్నదని తెలి యవలయును.

అందురుగాని బృందావనము వ్యాపింపనితావులంగూడ నల్లగా నీరుండినందున నట్లుండుట నదీస్వభావముననేకాని వృక్షచ్ఛాయచేఁ గాదని బుద్ధిమంతు లూహించుచుండిరి. భూవర్ణమున జలము నల్లగాఁ గనఁబడునని యందఱంగీకరించిరి. ఆనదియాద్యంతభాగము లట్లుండనేల యన్న సమాధాన మాకాశనీలిమ క్షణమేగాని యింకొకటి నేటికిని గానరాదనుటమాత్రము సిద్ధాంతము. మనుష్యబుద్ధి యత్యల్పము. భగవచ్ఛక్తి యపారము. దాని నిది యెట్లు గ్రహింపఁగలదు. జలమునకు వర్ణము రుచియు లేదని యొకశాస్త్రసిద్ధాంతము. ఇందేదివాస్తవమో చెప్పఁజాలననుట నాసిద్ధాంతము.

శ్రీకృష్ణమూర్తిబాలకులంగూడి యాబృందావనభూముల యమునాతీరమందు విహరించుచు ఫలముల భక్షించుచు శీతలచ్ఛాయల విశ్రమించుచు, శీతలవాతపోతములస్పర్శమున కానందించుచు వేణువులూదుచు గోవులంగాచుచు చల్లనినీడల విశ్రమింపఁ దామొదమొందుచుఁ గ్రీడించుచుండెను. స్వేచ్ఛామయుండగు నామహావిష్ణువు ఆఁకలిగొన్న యట్లు నటించెను. దప్పిగొన్నచందము నగపఱచెను. నీరుత్రాగుట ఫలములనుభక్షించుట సామాన్యప్రజలయభ్యాసమునే తెలుపుచుండెను. కాఁబట్టియే యామహాపురుషుని సామాన్యనరునిగా భావింప నవకాశముగల్గెను. లేకున్న నమానుషచర్యలఁగని పరాత్పరుఁడని భావింపకుందురా. అందఱట్లు భావించుచో నెల్లర ముక్తులను

జేయుపని యాదివ్యమూర్తికిం గలుగకతప్పునా. ఆరీతిగల్గుచోఁ గర్మసిద్ధాంతము తాఱుమాఱుకాకుండునా. కాఁబట్టి యతనిం గాంచి తమలో నొకనిగా వారెల్లఁ దలంచుచుండిరి. బలరామమూర్తితప్ప నితరు లామహాత్మునితత్త్వము నెఱింగినవారు సామాన్యులలో లేరని వ్రాయుటకు జంకుకల్గలేదు.

ఇట్లు విహరించుచు మెల్లమెల్లన గోగణమును యమునాతీరమునకుఁ దోలెను. సహజముగా స్థలాంతరమునకు మేయఁ దోలినట్లే యందఱకుం దోఁచెనుకాని ముందుఁ దాఁజేయఁ బూనుమహాకార్యమున కిది యంకురారోపణకర్మమని తెలియ వీలుగల్గింపకుండెను. శిశువు లాకృష్ణునింగూడి వేణుగానము చేయుచుఁ బోవుచుండిరి. యమునాతటమువఱకుఁ గ్రమముగా వానిని దోలుచుఁ బోయిపోయి యందు విడియించెను. ఎండ మెండుగనుండుతఱిఁ జల్లనితావున నాలమందను నిలుపుట గోపాలసహజకృత్యము. కాఁబట్టి యట్లొనరించెను. శ్రీహరి క్రీడానిమగ్నచిత్తుఁడుకాఁగా శిశువులందఱు పరమానందమునఁ గ్రీడానిమగ్నచిత్తులే యగుచుండిరి.

భగవంతునిచిత్తము హఠాత్తుగా మార్పునొందెను. గోవు లంబారవములుచేయుచు నిలువక దప్పిని భరింపలేనిచందమునఁ గదలి వడివడిఁ బరుగిడి యమునానదిలో దుమికెను. బాలకు లెంత మరలించినను మరలక పరుగిడెను. అంద ఱచ్చెరువందుచుండిరి. అందుఁ బెద్ద లెవ్వరును లేరు. యమునాహ్రద

మున నీరుత్రాగరాదని వారలకుం జక్కఁగాఁ దెలియదు. ఆ నాఁడే యాంతావునకుంబోయిరి. కాన నాచోట నిట్టియపా యము గలుగునన్న జ్ఞానము వారికి లేదు. ఒకరిద్దఱు తెలుకపడ కుండునాయన్న నట్లెఱుకపడినను వారికి విష్ణుమాయ తోఁప కుండఁజేసెను. మొత్తముమీఁద నాకాలమున నెటెంగినవారి లో శ్రీకృష్ణుఁ డొక్కఁడే యుండెననకతప్పదు. గోవులు వడి గాఁ బరుగెత్తి యాయమునాహ్రదమునఁబడి పారలి కడుపులు నిండ జలపానముచేసెను. కడుపులు జలములనించెను. ఇఁకఁ బ్రాణములుండఁ దావులేదు. కాఁబట్టి యీవిషజలసంసర్గము మాకువల డింకెందైనఁబోవుట మేలని యాలోచించినట్లు ప్రాణవాయువులు ఎచ్చటికో నుండుపోయి స్థలముచూచు కొనకయే వలసపోయెను. ప్రాణవాయువు లొక్కక్షణమునఁ బోఁజాలక యోజించుచుండినను ఆక్రూరసర్పవిషాగ్ని జ్వాలలు వానిని నిలువకుండఁజేయఁగా నిఁకనుండిన లాభము లేదని యెం చి కాఁబోలు పరుగిడినవని వచింప నవకాశముకల్గెను. ఒక్క మాఱు గోగణమంతయు నీటియొడ్డునంబడి మృతినొందెను? వానిపాటుంగాంచి బాలకులు విలపింప నారంభించిరి. భీతిచే గొందఱు విలపింపనుజాలక మోములవ్రేలవైచుకొని యధో భాగమును జూచుచుండిరి. యమదూతలందుఁదిరుగుచుఁ బ్రాణ ములఁ గొనిపోవుచుండిరి. ఎవ్వనిచే నేమికీడువాటిల్లెననియుఁ జెప్ప నవకాశము లేక యవి యప్పుడే మృతినొందినవి. యము నాతరంగిణియంతయు మృతగోతను పరికీర్ణమై ఘోరముగాఁ

జూడఁదగియుండెను. కటకటా! ఆసమయమునవానింజూచినచో నెట్టికట్టడిమానసమైన నయ్యో యనక యూరకుండఁగలదా. ఆనదిని జూచినంతన మానసము భస్మమైపోవున ట్లుండెను.

అంత గోపడింభకు లాయావుల యవస్థంజూచి మధుసూదనా! నీవేదిక్కు. వేఱుదిక్కుగానమని మొఱ్ఱయిడిరి. అపుడు వారిచి త్తముల నీయాపద శ్రీకృష్ణునివలనఁ దీఱఁగలదని మాత్రము తోఁచెనుగాని యాపన్నాశకుఁడు భగవంతుఁడు కదా. ఆభగవంతుఁడే యీకృష్ణుఁడనిమాత్రము తోఁచలేదు. కారణము భగవన్మాయయే. * ఇట్లు గోపబాలకు లాకులమతులై మొఱ్ఱయిడ నవ్వారింగూడి యటకుంబోయి పడియున్న గోసముదయముంజూచి కరుణించి క్షణమాత్రంబున బ్రదికించెను. ఆవులంబారవములలేచి నిలువంబడెను. పాపడింభకు లానందంబున శ్రీకృష్ణునిఁ బరివేష్టించి నిలువంబడిరి.

యమునాహ్రదవర్ణనము.

†అంతట శ్రీకృష్ణమూర్తి గోపబాలకులంగూడి హ్రదముచెంత కరిగెను. ఆయమునానదీభూభాగము మనోహరము

---

* జ్ఞాత్వా సర్వం జగన్నాథో జీవయామాస గోకులమ్‌—అని మూలము ఈవిషయము విష్ణుబ్రహ్మభాగవతహరివంశములయందుఁ గనఁబడదు.

† ఇది బ్రహ్మపురాణము ౭౭-వ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది, ఇందు హరివంశము ౧౧-వ యధ్యాయమునఁ గలవిషయము గలుపఁబడుననియుఁ దెలియందగు.

భయంకరముగ నుండెను. ఈవర్ణన మిట ననవసరముకదా యని తోఁచునుగాని యిట్టిచోటనున్న క్రూరభుజంగము మదమణం చెనని బోధించుట భగవన్మహిమమును వెల్లడించుటకే హేతువని వ్రాయుచున్నాఁడను. ఆయమునానదియం దొకభాగము మహాభయంకరము. విషాగ్నికణదూషితము. అందుఁ గాళీయమహాఫణి నివసించును. కాననే యంత భయంకరముగా నుండెను. అందలి విషాగ్నిజ్వాలలు వ్యాపించుటచేఁ దీరమందలి మహాద్రుమములు కాలిపోవుచుండెను. కొన్నింటికొమ్మలు నదియందు వ్యాపించుటచే నవి కాలియేపోయియుండెను. తీరముననున్న కొమ్మలుమాత్రము శీతమారుతస్పర్శమునఁ గాలకున్నను ఆతాపమునకుమాత్రము వాడిపోయినవి. అందలి తరంగములు వాతసంఘూతమునఁ బైకెగిరి యందలి తుంపురులు సోఁకుట విహంగమములు మరణించి నదియందుఁబడుట వాడుక. కావుననే చూడ దారుణముగనుండెను. తటాలునఁ జూచువారలకు మృత్యుదేవతావక్త్రబిలముగాఁచిన ట్లుండు ననుట స్వభావోక్తియే గాని యతిశయోక్తికాదు.

అత్తఱి నయ్యమునానది శ్రీకృష్ణునింగాంచి తనసాధ్వీత్వమును వెల్లడించెను. తరంగాపాంగకుటిలదృష్టియై వారిసంస్పర్శసుఖమారుతదృష్టియై పద్మోత్పలనయనములొప్పారఁగా నొకయన్నులుమిన్నవలెఁ గానఁబడియెను. మఱియు నానది సుతీర్థమొప్పు స్వాదుసలిలములు చూచినంతనే డప్పినార్ప, వేగగమనంబు

తనమహిమము నెఱుకపఱుపఁ, దోయవాతోద్ధూతవేగములచేఁ దీరమహీరుహములను లొంగునట్లుచేయుచు, హంసకారండవాదిజలపక్షులు కలనాదములొనరింప, జలచరదంపతులు తనవిభూతిని దెలుప, నెన్నియో ప్రాణితతులు తన్నాశ్రయించి జీవింప, వివిధవిమలప్రసూనములు తన్నలంకరింప, నాచుతీఁగలు జలమును హరితవర్ణముగ నొనరింపఁ బ్రవాహము చూచువారికి వెఱపుపుట్టింపఁ, బులినతలములు శ్రోణీసుభగత్వమును బెంపొందింప, ఆవర్తములు నాభిగాంభీర్యమును బ్రసాదింపఁ, బద్మములు లోమసామ్యము నాపాదింపఁ, ద్రితరంగములు వళీత్రయమును గానుపింప, ఫేనప్రహృష్టవదనయై, ప్రసన్నయై, హంసహాసినియై, రుచిరోత్పలరక్తోష్ఠయై, నతభ్రూలతికయై, జలజేక్షణయై, ప్రవాహదీర్ఘలలాటాంతయై శైవలమూర్ధజయై యపూర్వనారీరత్నముభంగి కనంబడియె. కాని యందొక్కభాగము మహాభయంకరముగాఁ గనంబడుట వింతపుట్టింపకమానదు.

ఆనది యెంతపవిత్రమైనదియో అమడు గంతభయంకరముగా నుండెను. అది చాలదూరము వ్యాపించియుండెను. అందు వివిధభుజంగములు తప్ప వేఱొండుజలచరములు కానరాకుండెను. దానిం గన్నులారఁ జూచినజంతువులు మరలి యిరవునకరిగినవి తఱచుగా లేవనియే యందఱభావము. అట్టి యుత్తమతరంగిణియందపవిత్రమై మహాదారుణమైన మడుఁగుండ హేతువేమో యెవ్వరెఱుంగరు. బాలకులందఱు కృష్ణు

నిత్తో నరుగ బాలగోపాలుఁ డాచోటి కరిగెను. దానితటమం దొక్కమఱ్ఱిచెట్టుగలదు. దానింగాంచినపుడు శ్రీహరి పరమా నందమొందెను. ఆవృక్షము వృక్షరాజమని పేరుగాంచినది. దూరమునుండి చూచువారల కది నీలమేఘము భూమి నావ రించియున్నదా యనుభ్రాంతి కల్గును. నీరంధ్రముగ దాని యాకుజొంపములు కనఁబడుచుండు. దానియెత్తు వియన్మార్గమున సగ మాక్రమింపఁబడి నంతయని యూహింపఁబడినది. దానిపై భాగమునంతయుం బైనుండిచూడఁగా నొకకొండవలె నుం డును. నీలవిచిత్రహారితప్రముఖవర్ణంబుల విరాజిల్లుపక్షు లా భూరుహము నాశ్రయించియుండును. ఫలములు ప్రవాళ ములా యనుభ్రాంతిని గల్గించుచుండును. నల్లనియాకృతి ఎఱ్ఱని పండ్లుండుటచూడఁగా నింద్రచాపములతో నలరు నీలమేఘము దాని కుద్దిసేయఁదగు. ఆవృక్ష మొకపెద్దరాజమందిరమువలెఁ గ నఁబడును. దానిం బెక్కులతలుచుట్టుకొనియుండును. దానిమూ లము మహత్తరము. అద్దేశమునఁగలవృక్షముల కెల్లనధిపతియై యున్న ట్లగపడుట సహజము. దాని నాశ్రయించువార లపార సుఖములనొందుట సహజము. దానిక్రిందనుండువారికి వర్షాత పబాధలుండ వీలుండదు. దానిపేరు భాండీరము. అయ్యది యమునాతటమునఁ గాళీయహ్రదముచెంత నుండెను. దానిం జూడఁగనే శ్రీహరికి నందు నించుకసేపు విశ్రమింతమను బుద్ధిపుట్టెను.

ఆవృక్షముకడ శ్రీహరిచేరంగనే నదినుండి గోవు లంబారవము లొనరించుచువచ్చి పరివేష్టించెను. పునర్జన్మమునొందిన గోవులంగాంచి గోపకులు కరము హర్షించి వేణువులూదుచుం జెలరేఁగి గంతులువైచిరి. శ్రీహరియు నాపాదపముంగాంచి శ్రాంతునివలెఁ గొంతసేపు దానిక్రింద నివసించెను. శిశువులందఱు చుట్టునుంబట్టునుం గూరుచుండి వినోదించుచుండిరి. పరమేశుఁడు దాని నెగదిగఁజూచునపుడు వారును జూచుచుండిరిగాని యేయూహఁబన్ని చూచుచున్నాఁడో యెఱుఁగఁ జాలరు. బాలురతో మాటలాడుచుండియుఁ దనపూనిన కార్యము నిర్వహింపఁ బ్రయత్నించెను.

ఇట్లావటవిటపిమూలతలంబున నించుక విశ్రమించి యార్తింబాసి చల్లఁగా విశ్రమింప ననువగు నాచెట్టునీడఁబరుండిన గోగణంబులం దిలకించి వీనిమూలంబున నీకార్యంబు నేనొనరించిన ననవసరకార్యంబని తలంపఁబడదని యూహించి వేణునాదక్రీడఁ జాలించి మెల్లగా లేచెను. గోపకులును లేచిరి. అందఱు నాచెంతనున్న యమునాతీరమును జేరిరి. ఆమడుఁగుచెంతనే తీరమున మహాశాఖావిభూషితమగు కదంబవృక్ష మొక్కండు కలదు. దానిశాఖలు కొన్ని యమునానదిలోనికిఁ బ్రాఁకియుండెను. కాన నాశాఖలు విషవాయువునఁ గ్రాఁగి కాలినట్లుండెను. తటమునకు వెనుక ప్రక్కనున్న శాఖలు చక్కఁగానుండెను. దానినెక్కిదుమికినచో నామడువుమధ్యభాగమునఁ బడవచ్చును.

ఆవృక్షము చెంత కందఱుంబోయిరి. శ్రీహరి నిచిర కాలము నుండి విషాగ్నిచే సకలజంతువుల భయపెట్టుచు నించుకేని భీతి లేకవర్తిల్లు కాళీయఫణి చేష్టలం జింతించెను. వేగంబ యాతనిదు ర్వారగర్వమును హరించి యిమ్మడువు సర్వజంతుసుగమ్యమ్మగున ట్లొనరించెదంగాక యని యూహించెను. ఇదియదాని కదను. దానికింక గర్వించు కాలము లేదు. కావున వేగంబ యిమ్మహాహ్రద మునం జొచ్చెద. విచ్చలవిడిందిరిగెద. దానిప్రతాప మించుక సాగ నట్లొనరకుండెద. వెంటనే దానిమద మడంగించి నిశ్చింతగా నెల్లరు నిందు జలపానము చేయునట్లు చేసెద. ఇదియ ప్రస్తుతకృత్యమని నిశ్చయించెను.

అంతట శ్రీహరి కదంబవృక్షము నెక్కం బ్రయత్నించెను. ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు దశమస్కంధమునం బదాఱవ యధ్యాయమునందు,

శ్లో. తం చండవేగ విషవీర్యమవేక్ష్య తేన
  దుష్టాం నదీంచ ఖలసంయమనావతారః,
  కృష్ణః కదంబ మధిరుహ్య తతోఽతితుంగ
  మాస్ఫోట్య గాఢరశనో ఽభ్యపతద్విషోదే. ౬. శ్లో.

అని కనుపట్టెడు. దీనియర్థమును మహాకవి పోతన గ్రహించి కాంచోలు,

మ: కటిచేలంబు బిగించి పింఛమును జక్కం గొప్పు బంధించి
  దో, స్తటసంస్ఫాలన మాచరించి చరణద్వంద్వంబు గీలించి

త, తత్కూటశాఖాగ్రముమీఁదనుండి యుఱికెన్ గోపాలసిం
హంబు ది, క్తటముల్ మ్రోయ హ్రదంబులో గుబగుబ
ధ్వానం బనూనంబుగన్.

అని వ్రాసిరి. భగవంతుని ప్రయత్నము లెట్టివైనను లోక సామాన్యమగువాడుకలను బరికించిన నీపద్యము స్వభావోక్త్యలంకారమునకు లక్ష్యమై కనుపట్టుచున్నది. కానిమూలమునందలి యొక్కమాటకైనను నవకాశ మిచ్చుపదము గానరాదు. లేకున్నను మహాకవి మూలమున లేకపోవునా యని సంశయమును గల్గించునట్లు పద్యమును వ్రాసెను. ఔరా! ఎంతసాహసము! ఎంతచమత్కారము! భగవంతునియందు, భాషాంతరీకరణమందు నెంతటిస్వతంత్రత! మహాత్మా యని పొగడవచ్చు. సరసకవివరా యని మెచ్చవచ్చు. జ్ఞాననిధీ! యని ప్రశంసింపవచ్చు. భక్తచూడామణీయని నమస్కరింపవచ్చు. మాబోంట్ల కిట్టిజ్ఞానమున లేశమైన నిమ్మాయని ప్రార్థింపవచ్చు! సెబాసు! సెబాసు! రామభక్తాగ్రేసరా! ఇవె వందనములు. ఇఁకఁ గథాభాగమును విన విన నవధానులరుగండు.

అంత శ్రీహరి గోపబాలకుల కీకార్యమునకుఁ బ్రయత్నించుచున్నవాఁడనని తెలుపక యాకదంబభూరుహమునెక్కి. దానిశాఖ నాశ్రయించి యించుకప్రాఁకి చివరభాగమును జేరెను. అది యమునాహ్రదమధ్యభాగమునకు సూటిగ మీఁద నున్నది. అకొమ్మమీఁదికిఁ జక్కఁగాఁబోయి సర్పరాజదర్పదళ

నోద్యమ మేపార శ్రీబాలగోపాలుఁడు ఏమియుఁ దెలియనట్లు చెట్టుపైనెక్కి తనపూన్కి నెఱవేఱక తప్పదుగాన నిర్భయముగా మడుఁగునడుమఁబడ దుమికెను. మహాప్రభువు పైనుండి తనలోదుముకగనే యామడుగు స్వాగతమొసఁగ నేదుర్కొనెనో యనునట్లు శతహస్తప్రమాణము నీరు పైకెగిరెను. బాలకు లాకృత్యమునకు హర్షించిరి. విషాదమునుబొందిరి. మడుఁగు తత్పూర్ణంబున నావిలమయ్యెను. తరంగహస్తములం జాపిచాపి తటము నాశ్రయించి తనదురవస్థను జెప్పుకొనఁబోవునట్లు జల ముప్పొంగెను. జలరాశి భరింపఁజాలని భగవంతుని నేభరింపఁగలనా యని భీతిల్లినట్లు హ్రదమయ్యడి బుద్బుదములతో తనవెత బయలుపఱచెను. ఇఁక నాగతియేమనిభీతిల్లి నట్లు ఘుమఘుమ ధ్వనించెను. అంతలో మహానందంబునొంది శ్రీరాధారమణుఁడు నన్నుఁ బవిత్రమును జేయ నరుదెంచె నన్న సంతోషమును దెలుప నవ్వెనోయన్నట్లు ఫేనము కనఁబడెను.

ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతమునందు,

శ్లో. తం ప్రేక్షణీయసుకుమారఘనావదాతం
శ్రీవత్సపీతవసనం స్మితసుందరాస్యమ్,
క్రీడంత మప్రతిబలం కమలోదరాంఘ్రిం
సందశ్యమర్మసురుషా భుజయాచచ్ఛాద.

అని కనుపట్టెడు. దీనికి మహాకవిపోతన,

శా. బాలుం డొక్కఁడు వీఁడు నామడుఁగు విభ్రాంతోచ్చల
త్కీలార్ణక, ల్లోలంబై కలఁగం జరించె నిట నే లోనుంటఁ
జూడండు మ, త్కీలాభీలవిశాలదుస్సహవిషాగ్నిజ్వాలలన్
భస్మమై, కూలంజేసెద నేఁడు లోకులకు నాకోపంబు దీపిం
పఁగన్.

వ. అని తలంచి విజృంభించి.

ఉ. ఘోరవిషానలప్రభలు, గొబ్బునఁ గ్రమ్మఁగ సర్పసైన్యవి,
స్ఫారుఁడు కాళియోరగుఁడు పాఱి వడిం గఱచెం బయో
ధరా, కారుఁ బయోవిహారు భయ కంపవిదూరు మహాగ
భీరు నా, భీరకుమారు వీరు నవపీతశుభాంబరధారు ధీరు
నిన్.

అనువానిని వ్రాసిరి. మూలమునఁగలయర్థమిందు సంపూర్ణ
ముగా లేదుగాని క్రొత్తయర్థము కల్పింపఁబడినను బదర్య
ములు మహార్థవంతములై సమయోచితముగ స్వారస్యమును
వెళ్లఁగ్రక్కుచు వీనులవిందుగా నమరి కవిశక్త్యుత్కృష్టతను
వెల్లడించుచున్నవి. ఒక్కొక్కవిశేషణము భగవంతునందుఁగల
యపూర్వశక్తిని వెల్లడించుచున్నది. భక్తిరసమును వెషలఁ
గ్రక్కుచున్నది. సహజపాండిత్యమండితుఁడు కదా మహాకవి.

ఇట్లు కృష్ణస్పర్శంబున నాహ్రాదంబు కలవిలపాటొంది కల
గుండువడి చెల్లచెదరై యుప్పొంగి తటములఁదాఁకి యుబ్బి
పైకిఁబోవ వీలులేకుండఁగా నందుండిన కాళీయఫణిపతి యావి

ధంబెఱింగి చిరకాలమున కెవ్వఁడో దుష్టాత్ముఁడు నాశక్తి యె ఱుంగక యిందుఁ బ్రవేశించెనన్న కావరంబునఁ జెలరేఁగి తనసై న్యంబుల కెల్ల నాయితంబయియుండ హెచ్చరించి యవియన్ని యుఁ దనకంటె ముందునడువ తనకదలికకు జలంబు లుప్పొంగ మేను పెంచి హుంకరించి మీఁదికే తెంచెను. *అత్తఱి శ్రీహరి తనమదిలో నీదుష్టాత్ముఁడు సముద్రమునందుండి నాచే బాధింపఁ బడి యోడి సముద్రమునువదలి యిమ్మడుఁగుచొచ్చియు దుష్టా త్ముఁడు గాన నిందును బరులబాధించుచున్నవాఁడు. ఇందు నరులుగాని కిన్నరులుగాని మఱెవ్వరుగాని, గోవులుగాని డప్పి గొన్నను జలంబులఁద్రావక యూరకపోవుట యాచారము. ఇట్లు కండకావరంబునఁ దన్ను నొంచువారు లేరని తలంచి యున్న వీనియనూనగర్వము నడంచి యిమ్మడువుచోర శక్యము గానుండున ట్లొనరించెద. అంత నందవ్రజమునఁగలవారందఱు భీతివాసి సుఖముగా గోవులతో నిందు విహరింపఁగలరు. నంద వ్రజజనానందసంపాదనము నాకృత్యములలో నొక్కటికదా. †ఇట్టికార్యముల సాధించుటకొఱకే మర్త్యలోకమున నవతరిం చితిని న్యాయమార్గమునుమీఱి యిష్టానుసారము ప్రవర్తిం

* అస్మిన్వసతి దుష్టాత్మా కాలీయోఽసౌవిషాయుధః, యో మయా నిర్జిత స్త్యక్త్వా దుష్టో నష్టః పయోనిధౌ=అని బ్రహ్మపురాణము ౭౭ అ. ౬ శ్లో.

† ఏతదర్థే నృలోకేఽస్మి న్నవతారో మయాకృతః, య దేషా ము త్పథస్థానాం కార్యాశాస్తి ర్దురాత్మనామ్. బ్రహ్మ. ౭౭ అ. ౯ శ్లో.

చువారలకు శిక్షవిధించుటకదా నాపని. ఆకృత్య మిపు డొన ర్చెద. దీన నెందఱకో సుఖముకలుగు. అజ్ఞానమున విఱ్ఱవీఁగు నీసర్పరాజునకు బుద్ధివికసించి సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేసెద. శిష్టరక్షణమన నిదియే. శిష్టరక్షణ మనఁగా శిష్టులరక్షించుట యనియే కొందఱర్థముచెప్పుదురు. అదిచాలదు. శిష్టులనుఁగా నొనర్చి రక్షించుటయనియు నర్థము చెప్పవలయు. అట్లు చెప్పినఁ గాని నాయవతారఫలము సంపూర్ణముగాఁ గలుగదు. పాపము నశించుకాలము రాఁగా దుష్టాత్ములను శిష్టులనుగాఁజేసి కాపా డుటయు నాపనియే. కాన నీభుజంగరాజునకు గర్వమువాసి శాంతాత్ముఁడు కాఁదగినసమయ మాసన్నమైనది. కావున నిప్పు డూరకుండుట న్యాయముకాదు. క్షణమైన నింక నాలస్యము చేయరాదు. చేసినచో నాయాజ్ఞను నేనే మీఱినట్లగును. లోకులకు గుణపాఠము చెప్పినట్లగును. కాన నింకఁ ద్వరలో వీనిగర్వముఁ దూలించెద. ఆలసించిన సత్కార్యము కనిపెట్టి యుండి విసుగునొందును.

అని యూహించి లీలామానుషవిగ్రహుండగు శ్రీకృష్ణ మూర్తి తనమేనుపెంచి * బాహువులుచాపి జలముల నీదు లాడుచుండెను. ఇట్లు విలాసమున విహరించు నామధుసూదను కృత్య మెఱింగినంతనే కాళీయునకుఁ బట్టరానియాగ్రహము కల్గెను. ఆక్రోధము లోనిముడక వెలికుబ్బెను. అది యగ్నిరూ పమయినది. ఆయగ్ని విషసముత్థితము. అది సాధూన్యాగ్ని

---

* ఆస్ఫోటయామాస తదా కృష్ణో నాగప్రాదం భుజైః-అని మూ.

కంటె భయంకరము. దాని గాలిపాఱినంతనే యకాలమృత్యుదేవత జంతువులఁ గబళించును. మాఱులేక యాయగ్ని యాస్ఫోట మొనర్చును. దాని నాపువా రొక్కరును లేరు. సర్వేశ్వరుఁ డొక్కఁడే కలఁడు. ఇట్లాగ్రహించి యా పెనుఁబాము హుంకరించి మేను పెంచి బలంబులకెల్ల ననుజ్ఞఁ బ్రసాదించి యవక్రవిక్రమంబున నవంధ్యగతిఁ బఱతెంచి గోపాలబాలునిం జూచి వీఁడా నామడువులో దుముకి గలంచువాఁడు. ఔరా! వీనికండకావరము! సెబాసు! మెచ్చవచ్చు. పాప మీపాపఁడు కాళీయఫణిపతివిషాగ్నిజ్వాలామాలికల చవియెఱుంగఁడు. కులశైలములు నావిషాగ్నివాయుస్పర్శంబున భస్మంబులగు. వీనికాయువు నశించెఁగాఁబోలు. ఇంకను నిర్భయముగా నీఁదుచున్నాఁడే. ఏమి వీనిధైర్యము! ఏమి వీనియూహ! ఏమి వీనిపట్టుదల! చూడఁజూడ వీఁడు జడమతిగాఁ గనఁబడియెడు. నాయీమడువువార్త యెఱుంగునో, ఎఱుంగఁడో. ఎఱింగియున్ననిట్లు విహరించునే. ఎఱుంగకున్నను జలస్పర్శమాత్రంబున మ్రందుఁగదా. ఏలొకో వీఁడిట్లు క్రీడించుచున్నాఁడు. అని చాలదూరమూహించి తుదకు వీఁడు మూర్ఖుఁడో ఉన్మత్తుఁడో కావలయు. పాపమని పోనీయరాదని సిద్ధాంతముచేసికొని వడివడిం బాఱి యతనిం జుట్టుకొనియె. శ్రీహరిని నరమాత్రునిగాఁ దలంచి పట్టరానియాగ్రహంబున మనుజుఁడు తప్తలోహపిండమును బట్టుకొన్నచందమునఁ బట్టుకొనియెను. ఔరా! క్రోధ

మాహాత్మ్యము! తనచావుగూడఁ దెలియకుండఁ జేయఁజాలును గదా. కావుననే పెద్దలు,

కం. "క్రోధము తపముం జెఱచును
క్రోధమె యణిమాదు లైనగుణములఁ బాపున్
క్రోధమె ధర్మక్రియలకు
బాధయగున్."

అని వ్రాసిరి. శాంతము సర్వార్థమూలంబయి యెట్లు విరాజిల్లునో క్రోధం బట్లు సర్వానర్థమూలంబయి వర్ధిల్లును. అట్టి క్రోధమునకుఁ గాళీయఫణిపతి లొంగెను.

ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతమునందు,
"తన్నాగభోగపరివీత మదృష్టచేష్టమ్"
అని మాత్రమే యున్నది కాని, తెనుఁగునందు,

క. కలఁచి పిలుతివక మఱియును
వెఱవక నిజవదనజనిత విషదహనశిఖల్
మెఱయఁ దన నిడుదయొడలిని
నెఱి హరిఁ బెనఁగొనియె భుజగనివహాపతి వడిన్.

అని కనుపట్టెడు. క్రోధమునను్న వాఁడు, తనచేతఁజిక్కిన పగవాని నెట్లు బాధించునో తెలుపుటకై యిట్లు వ్రాసియుండునని తోఁచెడిని.

అంత ఫణినాథుఁడగు కాళీయుఁడు భగవంతునిజుట్టుకొని తనబలముగనంబడ దంతములఁ గఱచియుఁ దోఁకచేఁ గొట్టి

యు, ఫణముచేఁ బొడిచియుఁ దనదేహముచే భగవత్తనువును బీడించియు మర్మముల మఱింతనొక్కియుఁ దనకు వీలుండినంత దనుక నేర్చినరీతినెల్లఁ గనఁబడ శ్రీహరిని బాధించెను. ఆబాధల కోర్వఁజాలనిరీతి కనఁబడఁజేయలేదుగాని శ్రీహరి నిశ్చేష్టునివలెనుండెను. బాలకు లాతురపడవలయునని యూహించెను. వ్రజమున కరిగి యందఱ కెఱిఁగింపనీ యని తలంచెను. అందఱునువచ్చి చూచి తనసర్వేశ్వరత్వము నెఱుంగ మాయాశక్తి యడి మఱచిపోవఁజేయఁజాలునా. చాలదా పరీక్షింతమని యాలోచించెను. విషము సోఁకుటచే మేనుమఱచియున్న జాడలఁ గనఁబఱచెను. ఇట్టట్టు కదలకుండెను. మోమున విన్నదనంబు దోఁపఁజేసెను. ఏమో బాధపడుచున్నట్టిజాడ నగపఱచెను. పాఠకులారా! నిక్కముగా నత్తఱి శ్రీకృష్ణున కొకపరితాపము గలదు? ఈతుచ్ఛుని నెంతవేగముగా స్వచ్ఛమతినిగా నొనరింతునా యని; ఈపరితాపము నెవ్వరెఱుంగుదురు? ఆమహామహునికే తెలియును. తదభిన్నప్రకృతి యెఱుంగును. ఇతరులెవ్వరెఱుంగరనుట నిక్కము.

ఇట్లు సర్వేశ్వరుఁడు నిశ్చేష్టుఁడై యుండుకొలఁది నాకాళీయసర్పము కోపాటోపంబున మురహరుఁ గఱవఁదొడఁగెను. బ్రహ్మతేజస్సుసోఁకుటచే నది యుద్విగ్నమయ్యెను. వెఱ్ఱియెత్తినట్లయ్యెను. ప్రాణములు తనువునుండి వెడలిపోవనున్నట్లు తోఁపఁగా నోటినుండి దేహసారమనఁదగురక్తము వెడలఁగ్ర

క్కెను. మఱియుఁ గఱవఁబూనుటచే దానిపెనుదంతము లూడి పోయెను. ముఖము రక్తమయమయ్యెను. శ్రీకృష్ణవజ్రాంగచర్వణ మేమి సామాన్యమా. ఎన్నిప్రయత్నము లాసర్పరాజు చేసి తన్ను బాధించుచున్నను శ్రీహరి పలుకకుండెను. *అంతనాతనిపరిజనములగు సర్పములు పైఁబడి హరిని గఱవసాగెను. ఎన్ని తన్నుఁగఱచుచున్నను భగవంతుఁ డూరకుండెను. ఆపన్నినిమాడ్కి నుండెను. కఱచినసర్పములన్నియుఁ జేష్టలుదక్కెను. రక్తమును వెడలగ్రక్కుచుఁ జావ సిద్ధముగానుండెను. కాళీయునిదురవస్థ వర్ణింప శక్యముకాదు. శక్తినశించెను. దంతము లూడిపడెను. రక్తము నోటినుండి వెడలసాగెను. మర్మములు విలవిల బాధనొందఁజొచ్చెను. ఇంచుకంతయు బ్రదుకుదు నన్న యాశలేదు. ఇంకనాగతియేమి యను నూహయే యాయురగరాజునకుఁ దోఁచెను. ఈతఁ డెవ్వఁడో తెలియరాకున్నవాఁడు. సామాన్యుఁడు కాఁడు. నావిషవహ్నికి భస్మముగాక పోయిగాఁబరుండియున్నవాఁడు. ముఖకాంతి మాయకున్నది. నేత్రమరీచులు తగ్గవు. తెలివితప్పినజాడ గానరాదు. కపటమూని యూరకున్నచందము కనఁబడుచున్నది. అని యతని మదిఁదోఁచెను. ఆంతకంతకు నట్టి యూహలుకూడఁ దగ్గసాగెను. దేహము వడవడవడంకసాగెను. బుద్ధిపాటవ మంతము నొందెను. మృత్యువాసన్నమైనచిహ్నములే కానఁబడఁజొచ్చెను. పాప మాఫణి

---

* తతశ్ప్రవేష్టిత స్సర్పై స్సకృష్ణో భోగబంధనైః, దదంశుశ్చాపి తేకృష్ణం విషజ్వాలావిలైర్ముఖైః-అనిమూ. బ్రహ్మ. ౭౭ అ. ౧౭. శ్లో.

రాజేమిచేయఁగలఁడు. అయఃపిండము నమల శక్యమగునా. నెత్తినఁ బెట్టుకొన వీలగునా. మెఱపుఁదీవియల నలిపి మ్రింగ నగునా. అకార్యము శక్యమైనఁ గావచ్చునేమోగాని పరాత్పరునిఁగఱచి చంప శక్యముకాదుకదా.

ఇచ్చటిస్థితి యిట్టులుండఁగా నొడ్డుననున్న గోపబాలకు లస్థితి నించుక విచారింపక మాన నయితిగాదు. ప్రాదములో దుమికినవెంటనే గోపకు లాతీరమున నిల్చిరి. శ్రీకృష్ణుఁ డీదు చుండఁ దమరుకూడ దుముకుదమా యని యూహించునంతలోఁ గాళీయఫణివచ్చుటం గాంచిరి. ఎవ్వరికిఁగాని యొడలిమీఁదఁ బ్రజ్ఞయే లేకుండెను. వారిమేనులు వడఁకసాగెను. నోటతడియైనలేదు. మాట నోటినుండివెడలదు. ఇంతలో బాలగోపాలుఁడు సర్పవేష్టితుఁడయ్యెను. ఆవిధముఁ గాంచిరి. సర్పములన్నియుఁ గఱచుట, శ్రీహరి మైమఱచుట వీక్షించిరి. ఇఁకఁ గార్యముతప్పినదని నిశ్చయించిరి. ఈయదియే కాఁబోలు కాళీయఫణియుండు మడుఁగని తలంచిరి. పూర్వము విన్నవార్త నిజముగా వారికిఁ గనఁబడెను. ఇఁక నేమిచేయవలయునో వారికిఁ దోఁచకుండెను. పలవించిరి. కృష్ణా! ఏమిమాటాడవు స్వామీ యని గొంతెత్తిపిలిచిరి. మమ్ముద్ధరించు నీకిట్టిపాటు రాఁజెల్లునా!యని కుందిరి.ఇంటికింబోయి యశోదాదేవి మాబిడ్డఁ డేడీయని యడిగిన నేమిచెప్పుదుము శ్రీకృష్ణా యని యేడ్చిరి. ఏల యిప్పనిఁజేసితివి మిత్రుఁడా యని వెచ్చనూర్చిరి. మమ్మా

పాముకఱువక మాకృష్ణు నేల కఱచె నని చింతించిరి. ఇంతలో నిట్లగునని తలంపఁజాలకపోతిమికదా యని చేతులు పిసికికొ నిరి. విధివశమునకు మాఱుచేయ నెవ్వరిశక్యమని యూరకుం డిరి. నీరుత్రాగి యావులన్నియుఁ బడిపోఁగా క్షణమాత్రమున బ్రదికించిన నీశక్తి యిపుడేలచూపవో తోఁచకున్నదన్నా యని విపన్నులైరి.

అందుఁ గొందఱు గోపబాలకు లాతురులై పడిఁబాఱి నందమందిరముఁజొచ్చి యందున్నవారితో మనకృష్ణుఁ డజ్ఞాన మునఁ గాళీయహ్రదమున దుమికెను. వెంటనే మహాక్రూరస ర్పము వెడలివచ్చి కృష్ణుని భక్షించుచున్నది. రండురండు. ఆల సింపకుఁడు. క్షణమూరకున్నఁ గృష్ణుఁ డేమగునో యనిపలికి నిలు వలేక మరలనచ్చటికే పరుగిడిరి. పాప మాబాలకులు శ్రీ కృష్ణాసక్తమానసులు. అజ్ఞులు. కాననే కృష్ణున కాపదగలి గెనని చెప్పిరికాని యాపన్నిర్వారణున కాపద యెచ్చటనుండివ చ్చును? అనిమాత్ర మూహింపఁజాలకుండిరి. ఇంతకంటె నజ్ఞాన మేమియుండును?

నందవ్రజమున నామాట వజ్రపాతమువలె వినఁబడియె. గోపికలు యశోదాప్రముఖనందాంగనలు గోపకులు దేహస్మృతి యైనలేక యటకుం బరువిడిరి. యశోదాచిత్తవిక్షోభము నిట్టి దని యెవ్వరుచెప్పఁజాలుదురు? యశోదాదేవి శ్రీకృష్ణుం జూడఁ గలనా యని పరుగిడెను. యశోదతో నందుఁడు విహ్వలాంతః

శరణుండ్రై పరుగిడెను. అద్భుతవిక్రముఁడగు బలరామదేవుఁడు వారింగూడి పరుగిడెను. కృష్ణు నెప్పుడెప్పుడు చూతుమని హ్రదముచెంత కందఱరిగిరి. అందఱు నిమేషమాత్రముననే హ్రదమును సమీపించిరి. ఆతీరమున గోవులు లేఁగలు నిశ్చేష్టములై నిలువఁబడియుండెను. గోవులు సగము కొఱికినకసవు నట్లే నోట నుంచుకొని యుండెను. నందాదులంగాంచి యంబారవము లొనరించుటగాని, చెంతకు వారు రాఁగా సంతోషసూచకముగా నాకుటగాని లేకయూరకుండెను.

నందాదు లంతకు నించుకముందు తమరుకన్న దుర్నిమిత్తములకు ఫలమిదియే యని నిశ్చయించిరి. బాలగోపాలునిఁ గాంచిరి. దేహమాద్యంతమును ఫణివేష్టితము. మోముమాత్ర మగపడుచుండెను. కదలక సర్పవశంగతుఁడైయున్న ట్లుండిన బాలుం దిలకించిరి. మాటలాడ వశముకానందున నూరక నిలువంబడిరి. *బలరామమూర్తిమాత్రము భగవంతుఁడుకాన విచారములేనివాఁడయ్యెను. కుంతియకాక సోదరు నద్భుతప్రభావమాయన యెఱుంగును. తనలోఁదాను నవ్వుకొనుచు నింతటి యజ్ఞులా యని యూహించుచు లోకాచారమును బాటించి వారివెంట దానునుబోయెను.

---

* తాం స్తథా కాతరాన్ వీక్ష్య భగవాన్ రోహిణీసుతః, ప్రహస్య కించిన్నోవాచ ప్రభావజ్ఞోఽనుజస్యసః - శ్రీభాగవతము. ౧౦ స్కం. ౧౬ అ. ౧౬ శ్లో.

అంతట యశోదాదు లాకృష్ణునింగాంచుచుండునంతలో గోపిక లాయశోదాదేవిం బట్టుకొని కృష్ణుని బాలక్రీడలను జెప్పుచు మఱింతపలవించిరి. ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతమునందు,

శ్లో. తాః కృష్ణమాతర మపత్య మనుప్రతప్తాం
తుల్యవ్యథా స్సమధిగమ్య శుచ స్స్రవంత్యః,
త్రస్తావ్రజప్రియకథాః కథయంత్య ఆసన్
కృష్ణాననేఽర్పితదృశో మృతకప్రతీకాః. ౨౧ శ్లో.

అనిమాత్రమే కనఁబడుచున్నది. మహాకవి పోతనగారు మాత్రము "వ్రజప్రియకథాః"అనువాక్యము నాధారముగాఁ జేసికొని,

సీ. ఎదురువచ్చినఁ జాల నెదురుగాఁ జనుదెంతు
వెదురువచ్చిన నేఁడదేల రావు
చూచినఁ గృపతోడఁ జూచుచుందువు నీవు
చూచినఁ గనువిచ్చి చూడవేల
డాసిన నఱలేక డాయంగవత్తువు
డాసిన నేటికిఁ డాయ విచటఁ
జీరిన నో యని చెలరేఁగిపలుకుదు
విదియేమి చీరిన నెలుఁగకుంట

ఆ. తలఁపుచేయునంతఁ దలపోయుచుందువు
తలఁపుసేయ నేఁడు తలఁప వకట
యనుచు భక్తివివశ లాడెడ్డిక్కవడి
వ్రేతలెల్ల నాడి వివశలైరి.

అను నీమొదలగుపద్యముల నేడింటి వ్రాసిరి. ఇది భాషాంతరీకరణమా యని ప్రశ్నింపకుఁడు. భావకవిత్వమన నిదియే కదా. ప్రియకథాః అన్నమూలము నాధారముచేసికొని శ్రీకృష్ణునిచర్యలను దెల్పినట్లు తెనిఁగించిరి. అట్టిదియే భావమును దెలుపుభాషాంతరీకరణము. ఈమార్గమునే శ్రీనాథాదు లంగీకరించిరి. ఇట్టి భావకవిత్వము చెప్పఁజాలనివారే మూలమున నెన్నిపదములో అన్నిపదములే తెనుఁగున నుండవలయు ననుచుందురు. వారిజోలి యిటనేల ?

ఇట్లు గోపికలు దుఃఖించుచుండ నందాదు లాతురులై దుఃఖించుచు నేమో మాటలాడుచుఁ గొడుకు నుద్ధరించువెఱ వెఱుంగకయుండిరి. హాహాకారంబులు చెలంగుటయేగాని యందొక్కఁడైన దుమికి శ్రీకృష్ణుఁ దరిఁజేర్చినవాఁడుగాని, దుముకఁ బ్రయత్నించినవాఁడుగాని కనఁబడఁడు. పుత్రునుద్దేశించి వగచుటయు, సంతతో నూరకుండక బాలచేష్టల నుగ్గడించుటయు, మఱింతయేడ్చుటయు, నెవ్వరైన నుద్ధరించువారు రాఁగూడదాయనుటయు, విధినిదూఱుటయు నింతియేగాని వేగమ మడుఁగులోనికిఁబోయి యాపామును ద్రుంచి బాలునకు సోఁకినవిషము హరింప మంత్రించి బాలుని రక్షింపఁబూనువారొక్కరుగూడ లేరనుట స్పష్టము. ఆపద్బంధువు లననిట్టివారే కాఁబోలు. ఆపత్తునుండి మే ముద్ధరింతుము మే ముద్ధరింతుమని మాటయిచ్చువారు నందాదులకన్న నధికులగుదురా. ఎవ్వ

రును దూరముననుండి చూచువారేకాని యొక్కరిప్రాణము లకై తనప్రాణముల నర్పించువారు లేరని నందాదుల ప్రవృత్తియే మనకుఁ దెల్పుచున్నది. స్వార్థపరులై వాగ్దానములఁ జేయుటయుఁ గార్యముపట్టునఁ దమచేతగాని దైవముపైనఁ ద్రోయుటయు నాచారములుగా నున్నవి. అంతియకాని "క్రియా కేవల ముత్తర" మ్మనుమాట సార్థకముగాదు. స్వార్థపరుల మాటల నమ్మువా రంతకంటె నవివేకులే యనఁబరఁగుదురు.

నందాదు లిట్లు లాకులపాటొందుచుండ యశోదాదులు కన్నీరుమున్నీరుగాఁ బ్రవహింప నేడ్చుచుండ బాలకులు మిత్ర కష్టముం గన్నులారఁగాంచి కంఠములు బ్రద్దలగునట్టు లాక్రోశింపుచుండ గోవులు కసవుమెసవక యూరక చూచుచుఁ దమ సంతాపమును దెల్పుచుండ నాచోటు తత్కాలమున దుఃఖ సాగరంబన నొప్పుచుండెను.

అప్పుడు బలరాముఁ డచ్చటివారలదైన్య మాలోకించి భగవంతుఁడై తమయిరువురమహిమము నెఱుంగనివారి హ్రస్వ దృష్టిని బరిశీలించి శ్రీకృష్ణునిసంబోధించి కాళీయఫణిమర్దనము గావించి వీరిసంతాపము నడంపుమాయని వచింపఁదలంచి తన సమంచితజ్ఞానంబు నెఱుంగనివారెల్ల వినుచుండ శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనియె. దేవాదిదేవా! జగత్ప్రభూ! ఏల యీమానుషభావ మభినయించెదవు? స్వమహిమమును మఱుఁగుపఱచెదవు? నీ మహిమను నీవెఱుంగవా. ఏల దాఁచి మానుషత్వము నాశ్ర

యించెదవు! ఇంతటఁ జాలింపుము. నిజచరిత్రము నించుకతలంపుము. * ఈజగములకెల్ల నీవకదా నాభిభూతుఁడవు. దేవతలకు నీవకదా యాశ్రయభూతుఁడవు. సకలలోకముల సృజింపఁ బెంప నుపసంహరింప నీవకదా కర్తవు. లోకములు నీస్వరూపములుకదా. త్రయీమయుఁడవు నీవేకదా! మహాప్రభూ! ఈ లోకమున నవతరించిన మనకిర్వురకు గోపకులేకదా బంధువులు. గోలోకమునుండి మనకొఱ కవతరించినవారలే దేహబంధువులనఁబడుదురు. గోపికలు మనల నమ్మి యవతరించిరి. వారిపుడు దుఃఖించుచున్నవారు. ఇట్టి యనన్యగతికబంధువుల నుపేక్షింపనేల?

మానుషభావము నభినయించితివి ? బాలచాపలము చూపించితివి. ఇంకఁజాలును. ఇంకను గాలహరణ మొనరించిన వీరపారదుఃఖములపాలగుదురు. కాన వీరిని వగలపాలుకాకుండ నెఁకనైనఁ గాపాడవలయు. ఆలసింపకుము. యశోదాది జనముల దుఃఖముచూడ శక్యముకాకున్నది. వారాయాసపడు

త్వమస్య జగతోనాభి స్సురాణా మేవచాశ్రయః
కర్తాఽపహర్తా పాతాచ త్రైలోక్యం త్వం త్రయీమయః
అత్రావతీర్ణ యోః కృష్ణ గోపా ఏవహి బాంధవాః
గోప్యశ్చ సీదతః కస్మా త్త్వం బంధూం త్సముపేక్షసే
దర్శితో మానుషోభావో దర్శితం బాలచాపలం
తదయం దమ్యతాం కృష్ణ దురాత్మా దశనాయుధః.

అనిమూ. బ్రహ్మ. ౭౭ అ. ౩౩ శ్లో.

చుండ నేఁజూడఁజాలకున్నాఁడను. శ్రీకృష్ణా! సర్వలోకాధిపతీ! ఇంక వేగమ యీదురాత్ముని దంతాయుధుని గాళీయభుజంగరాజును గర్వవిహీనుంగా నొనరింపుము. అని బలరాముఁడు హితము స్మరింపఁజేసెను. శ్రీహరియు నందాదులయాకులపాటెఱింగెను. జనులశోకమును గుఱుతించెను. బాలకుల యాక్రోశమును వినెను. గోపులయార్తి నెఱింగెను. చూడవచ్చిన గోపాలకుల దీనభావమును గుఱుతించెను. బలరాముని హితోపదేశమును బాటించెను. కాళీయఫణిరాజు నామమాత్ర జీవితుఁడై యుండుట యెఱింగెను. తద్గర్వనిర్మూలన ప్రయత్నముచేయవల దిదియని యెదఁదలంచెను. మానుషత్వమును బరిత్యజించెను. స్వీయమహిమమును స్మరించెను. స్మితభిన్నోష్ఠసంపుటుఁడయ్యెను.

అట్టితఱి నాభుజంగరాజుగతి యెట్లున్నదని యింక విచారింతము. గోపాలబాలుని మనుష్యమాత్రునిగాఁ దలంచి యాగ్రహించివచ్చి నైజగర్వమున విఱ్ఱవీఁగి చుట్టుకొని బాధించెను. తనపౌరుషమంతయుం గనంబఱచి కఱచెను. దాన నేమాయె? అతనిబలము తఱిగెను. దంతము లూడెను. నోటి రక్తధారలు వెలువడెను. దేహము పరవశమయ్యెను. కఱవనుంకించినను దాలువులు సాయపడఁజాలవయ్యెను. తెఱచిననోరు తెఱచినట్లే. ఊడినదంతము లూడినట్లే. రాలినపండ్లు రాలినట్లే. ఏయవయవముగాని పాప మాసమయమునఁ గాళీయఫణికి సాయ

పడవయ్యెను. మనసు భయాక్రాంతమయ్యెను. ఇంక నాగతియే మనువిచారము పుట్టెను. బుద్ధి తక్కువయగుట మనుష్యమాత్రునిగాఁ దలంచితిని. ఈతఁడే భగవంతుఁడని తోఁచెడు ననునూహ కలుగఁజొచ్చెను. అన్నియాశలు తీఱెనట్లుండెను. ఇంక నప్పైనుఁబా మేమిచేయఁగలదు? బుసకొట్టుచుఁ గృష్ణునిఁ జుట్టుకొనినట్లు నటించుచు మరణావస్థ నాశ్రయించియుండెను.

అంతట శ్రీకృష్ణపరమాత్మ బలరామప్రేరితుఁడై మానుషత్వము ద్యజించి తనయమానుషత్వమును స్మరించి తనమేను పెంచెను. భోగిబంధనము పటాపంచలయ్యెను. రెండుచేతుల దానిఫణములఁబట్టి వంచెను. గట్టిగా హస్తయుగమున దాని కంఠమును బిగించెను. దాన నాఫణిఫణాగ్రదుస్సహవిషాగ్ని రక్తరూపమున బయటపడెను. మేను వీరవశమయ్యెను. ఆవిధ మెఱింగి శ్రీహరి యొకచేతఁ దన్మధ్యమఫణంబుఁ బట్టుకొని వేఱొకచేత దానితోఁకనుబట్టుకొని వంచి ఫణముమీఁదఁ బాదములుంచి నృత్యముచేయ నారంభించెను. ఆనర్తన మత్యద్భుతమై కనుపట్టెను. అడుగెత్తి మరల దానిపై నునుచునపుడెల్లఁ గడవలతోఁ గ్రుమ్మరించినట్లు దానియంతస్సారము రక్తరూపమున వెడలఁజొచ్చెను. జగన్మోహనాకారుని యామహానాట్యమద్భుతముగ నుండుననుట విచిత్రమా.

ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతమునందు,

శ్లో. ఏవం పరిభ్రమహతౌజసమున్నతాంస
మానస్య తత్పృథుశిరస్స్వధిరూఢ ఆద్యః,

తన్మూర్ధరత్న నికరస్పర్శాతి తామ్ర
పాదాంబుజోఽఖిలకళాదిగురు ర్ననర్త.

౧౦ స్కం.౧౬అ.౨౬ శ్లో.

అని కనుపట్టెడు. దీని కాంధ్రభాగవతమునందు,

సీ. ఘనయమునానదీకల్లోలఘోషంబు
సరసమృదంగఘోషంబుగాఁగ
సాధుబృందావనచరచంచరీకగా
నంబు గాయకసుగానంబుగాఁగఁ
గలహంససారసకమనీయమంజుళ
బ్దంబులు తాళశబ్దములుగాఁగ
దివినుండి వీక్షించు దివిజగంధర్వాది
జనులు సభాసీనజనులుగాఁగఁ

తే. బద్మరాగాదిరత్నప్రభాసమాన
మహితకాళియఫణిఫణామండపమున
నళినలోచనవిఖ్యాత నర్తకుండు
నిత్యనైపుణ్యమునఁ జేర్చి నృత్యమాడె.

శా. కుక్షిన్ లోకము లున్న గౌరవముతో *గోపాకృతిం బొల్చు
నా, రక్షోహంత వడిన్ మహాఫణిఫణారంగప్రదేశంబుపై,
నక్షీణోద్ధతి నాడుఁ బాడుఁ జెలఁగున్ హాసంబుతోడం బద
ప్రక్షేపంబులు చేయుఁ గేళిగతులం బ్రాణైకశేషంబుగన్.

---

* గోపాకృతి స్స్నస్నయా-అనుపాఠము సాధువుకాదు. తాఁటియాకుల ప్రతియందుఁ బైయట్లే యున్నదని పాఠకు లూహింతురుగాక.

అని పోతనమహాకవి భాషాంతరీకరణము కన్పట్టెడు. "తస్మార్ధరత్నినికరస్ఫూర్త్యాతితామ్రపాదాంబుజః" అన్నవిశేషణము "పద్మరాగాదిరత్నప్రభాసమాన, మహితకాళియఫణిఫణామండపమున" అని మార్పఁబడినది. ఈ రెండుపద్యములు మూలము నించుక యాధారముగా ముద్దులు మూటగట్టునట్లు స్వేచ్ఛగా వ్రాయఁబడినది. భగవన్మహిమమును దెల్పుపట్ల శ్రీపోతనమహాకవి కొండలు తెలియకుండునన్న నానుడి సత్యమేయని తోఁచును. కపటవేషమును దాల్చువారి మాటలు చప్పిడిగానుండును. అట్లుగాక భక్తిభరమున నొడలెఱుంగక మహాకవి భాషాంతరీకరణ మొనరించెను. కాన వీను లవిందై యమృతపుసోనలపొందై యన్నట్లు రసప్రవాహమో యనఁ, బద్యరత్నము లలరారెడు. మూలముతోఁ బోల్పక పద్యములు చదివినచో వ్యాసతాత్పర్యమునకు మెఱుఁగుపెట్టినట్లుండు ననుట నిస్సందేహము. ఇంకఁ బ్రకృతకథాభాగమునకు రండు.

ఆమహానర్తనము దేవతల కామోదసంధాయకమైయుండెను. కాననే వారు దివినుండి పూలవర్షమును గురియించిరి. దుందుభులమ్రోతల నాకసము నిండఁజేసిరి. ఆడిరి. పాడిరి. భగవంతా! నీమహిమము తెలియఁదరమా యని ధ్యానించిరి. నీయానందమును నీవే యెఱుంగుదువని కేలుమోడ్చి నమస్కరించిరి. పాపాత్ములనుగూడఁ దరింపఁజేయునేర్పు నీకుఁ దప్ప నెవ్వరికిఁ గలదనుట పొరపాటుగదా యని తలలు వంచిరి. సర్వేశ్వరా! ఈదీనుని ఫణిపతిని గాపాడుమా యని ప్రార్థించిరి.

ఇట్లు దేవతలు వినుతించుచుండఁ గృష్ణుఁడు తనన_ర్తనము సాగించుచుండ నాకాళీయఫణిపతిఫణములపై వ్రణములు చెలఁగెను *అడుగుపెట్టునపుడెల్ల దానిగర్వమువదలుచుండెను. చేష్టలుతగ్గుచుండెను. ప్రాణవాయువు లేక్షణమున వదలిపోవుదమా యని మూటలుగట్టుకొని యున్నట్లుండెను. ఇఁక భరింపఁజాలనను మంచియూహ జనించెను. అట్టితతి శ్రీహరి మఱింతగట్టిగా న_ర్తనవ్యాజమున నడుగులిడ నారంభించెను. దాన దానికి మూర్ఛవచ్చెను. భ్రాంతి యంకురించెను. చేయఁదగినపనియేది? అనునాలోచనము తోఁపకుండెను. గట్టిగా నడుగులు పెట్టునపుడెల్ల ర_క్తధారలు నురుగులతోడ వెలువడసాగెను. క్రమ క్రమముగా దేహము వంగిపోవ మొదలుపెట్టెను. అప్పటి కాళీయఫణిపతికి గర్వము మొదలంట నశించెను. దానిస్థానమున శాంతి నెలకొనియెను.

స్మృత్వా చరాచరగురుం పురుషం పురాణం
నారాయణం తమరణం మనసాజగామ. శ్రీభాగ. ౩౦. శ్లో.

శాంతము నెలకొనినవెంటనే యు_క్తాయు_క్తపరిజ్ఞానమున కవకాశముకల్గెను. అదికలుగఁగానే చరాచరములకు గురువై పురాణపురుషుఁడై వెలయు నారాయణుని ధ్యానించుబుద్ధి వికసించెను. అప్పుడు మనమున నీవేదిక్కు సర్వేశ్వరా! అని

* వ్రణాః ఫణే భవం త్యస్య కృష్ణస్యాంఘ్రివికుట్టనైః—అని మూ. బ్రహ్మ. ౭౭ అ. ౩౬ శ్లో.

ప్రార్థింపఁదగునని తోఁచెను. ప్రపంచతత్త్వము తెలియఁజొ చ్చెను. తానొనరించినకృత్యము కేవలక్రూరులు చేయఁదగినది. దానికిఁ బ్రతిఫల మిపుడేకలిగెనన్న విశ్వాసముపుట్టెను. కాని నమస్కరించి ప్రార్థింతమన్న నోట మాటరాదు. ఎట్టకేలకు మాటలాడుదమన్న భగవంతునిపాదఘాతములశక్తి తగ్గుచుం డెను తగ్గుకొలఁది పాదకుట్టనములు మఱింత దుర్భరములుగా నుండెను. కాన మాటలాడలేకపోయెను. మనస్సున నీవేశర ణము. ఆపదుద్ధారకా! శ్రీకృష్ణపరమాత్మా యని ప్రార్థింపసా గెను. అట్టియిక్కట్టున నాతనినుద్ధరించువాఁడు తత్కాలమున నతనికి శత్రువుగానున్న భగవంతుఁడేతప్ప నింకెవ్వరుగలరు? ఆతనిమనసున నప్పుడుగలపరితాపము వర్ణింపఁదరమా. మనసున నిట్లు ప్రార్థించునంతలో నాతనికి మృతి యాసన్నమైన చిహ్న ములు కనఁబడుచున్నవని తద్బంధువు లెఱింగిరి. విలయకాల మాసన్నమైనదని వారు తలంచిరి.

అత్తఱి నా కాళీయఫణిపతిపత్నులు భగవంతునినాట్య మును, భర్తదురవస్థయుఁ గాంచిరి. ఇఁకఁ గాళీయుఁడు జీవిం చుట భగవత్కరుణచేఁదప్ప వేఱుకారణముచేతఁ గాదని నమ్మిరి. భర్తప్రతాపము క్షీణించుటయుఁ బ్రాణము లుత్క్రమింప సిద్ధ ముగానుండుటయు నిఁక శరణుచొచ్చి కృష్ణపరమాత్మకరుణ సంపాదింపకున్న బ్రదుకుతెఱవు లేదనియు నెఱింగిరి. ఆలసిం చినఁ గార్యముతప్పునని నిశ్చయించి కచభరంబువీడ దేహలత

కంపింప, గతివిశేషము చలింప దీనవక్త్రలై భగవంతునిజేరఁ బరుగిడిరి. పుటాంజలుల నిలిచి భక్తిభారంబున దేవదేవుంజూచిరి. అంత సాష్టాంగముగాఁ బ్రణమిల్లిరి. రెండుపాదములఁబట్టుకొని పలవించుచు జగద్రక్షకా! కరుణాసింధూ! కాపాడుమాయని వేఁడుచు నిట్లు వినుతించిరి. అందు జ్యేష్ఠపత్ని సురసయను నాగకాంత యిట్లని ప్రార్థించెను. *జగత్సంతోషకరచరిత్రుఁడవు. నా కాంతునిఁగటాక్షింపుము. మానదా! శ్రీకృష్ణా! నాకు మర్యాద నొసంగుము. వనితలకుఁ బ్రాణాధికుఁడు పతియేసుమీ. పతిని

---

* కాళీయపత్నీకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. హేజగత్కాంతకాంతం మే దేహి మానంచ మానద, శ్రీపతిః ప్రాణాధికః స్త్రీణాం నాస్తి బంధుశ్చ తత్పరః. ౧. సకలభువననాథ ప్రాణనాథం మదీయం న కురు వధ మనంత ప్రేమసింధో సుబంధో, అఖిలభువనబంధో రాధికాప్రేమసింధో పతి మిహ కురు దానం మే విధాతు ర్విధాతః. ౨. త్రినయనవిధిశేషాః షణ్ముఖ శ్చాస్య సంఘైః స్తవనవిషయజాడ్యా స్తోతు మీశానవాణీ, నఖిలు నిఖిలవేదా స్తోతు మన్యేపి దేవాః స్తవనవిషయశక్తాః సంతి సంత స్తవైవ. ౩. కుమతి రహ మధిజ్ఞా యోషితాం క్వాథ మావాక్వభువనగతి రీశ శ్చక్షుషో గోచరాపి, విధిహరిహరశేషైః స్తూయమానశ్చ య స్త్వ మతను మనుజ మీశం స్తోతు మిచ్ఛామి తం త్వామ్. ౪. స్తవనవిషయభీతా పార్వతీయస్యపద్మా శ్రుతిగణజనయిత్రీ స్తోతు మీశానయం త్వాం, కలికలుషనిమగ్నా వేదవేదాంగశాస్త్రశ్రవణవిషయమూఢా స్తోతు మిచ్ఛామి కింత్వామ్. ౫. శయానో రత్నపర్యంకే రత్నభూషణభూషితః, రత్నభూషణభూషాంగీ రాధావక్షసి సంస్థితః. ౬. చందనోక్షితసర్వాంగస్మేరాననసరోరుహః, ప్రోద్యత్ప్రేమరసాంభోధౌ నిమగ్న స్సతతం సుఖాత్.

మించినబంధు వీప్రపంచమున లేఁడు. సకలలోకాధిపతీ! నాప్రాణనాథుని దయచేయుము. వధింపకుము. ప్రేమసింధువవు. సద్బంధువవు. కావున నాపతిని వధింపఁదగదు. అఖిలభువనబంధువవు. రాధికాప్రేమనీరరాశివి. భర్తను నాకు దానమిమ్ము. నీవు సృష్టికర్తను సృజించువాఁడవుకదా. ఈశ్వరుఁడు, బ్రహ్మయు, ఆదిశేషువు షణ్ముఖుఁడగు కుమారస్వామియుఁ దమతమపంచచతుష్షణ్ముఖములచేత స్తుతింపఁ జాలకుండువారు. వాణీదేవియు స్తుతింప నశక్తురాలు. సకలవేదములు స్తుతింపఁ జాలవు. ఇఁకఁ దక్కినదేవతలు స్తుతింపఁజాలుదురా! నేను గుబు

---

౭. మల్లికామాలతీమాలాజాలైశ్శోభితశేఖరః, పారిజాతప్రసూనానాం గంధామోదితమానసః. ౮. పుంస్కోకిలకలధ్వానై ర్భ్రమరధ్వనిసంయుతైః, కుసుమేషు వికారేణ పులకాంకితవిగ్రహః. ౯. ప్రియాప్రదత్తతాంబూలం భుక్తవాన్యఃసదాముదా, వేదాఅశక్తా యం స్తోతుం జడీభూతా విచక్షణాః. ౧౦. త మనిర్వచనీయంచ కింస్తౌమి నాగవల్లభా, వందేహం త్వత్పదాంభోజం బ్రహ్మేశశేషసేవితమ్. ౧౧. లక్ష్మీ సరస్వతీ దుర్గా జాహ్నవీ వేదమాతృభిః, సేవితం సిద్ధసంఘైశ్చ మునీంద్రై ర్మనుభి స్తథా. ౧౨. నిష్కారణాయాఖిలకారణాయ సర్వేశ్వరాయాపి పరాత్పరాయ, స్వయంప్రకాశాయ పరావరాయ పరావరాణా మధిపాయ తే నమః. ౧౩. హేకృష్ణ హేకృష్ణ సురాసురేశ బ్రహ్మేశ శేషేశ ప్రజాపతీశ, మునీశ మన్వీశ చరాచరేశ సిద్ధేశ సిద్ధేశ గణేశ పాహి. ౧౪. ధర్మేశ ధర్మీశ శుభాశుభేశ వేదేశ వేదేష్వనిరూపితశ్చ, సర్వేశ సర్వాత్మక సర్వబంధో జీవీశ జీవేశ్వర పాహి మత్ప్రభుమ్. ౧౫. నాగపత్నీకృతం స్తోత్రం త్రిసంధ్యం యఃపఠే న్నరః, సర్వపాపా త్ప్రముక్తస్తు యాత్యంతే శ్రీహరేఃపదమ్. ఇహలోకే హరే ర్భక్తి

ద్ధిని. నీతత్త్వము నెఱుంగఁ గోర్కి మాత్రముకలదు. నారీమణు లలో నధమురాలను. సకలజగన్నాథుని నిన్నుఁ జక్షుర్గోచరుని గనుఁగొనఁజాలను. త్రిమూర్తులచే నుతింపఁబడు నిన్ను వినుతిం పఁబూనితినే. ఎంతటి యవివేకురాలను. పార్వతీదేవి వినుతిం పఁబూని భీతినొందినది. సకలవేదమాతయగు పద్మయు వినుతిం పఁజాలక నిల్చినది. ఇఁక నేనెట్లు నుతింపఁజాలుదును? నేనన్నో సకలపాపస్పర్శమలినచిత్తను. వేదవేదాంగశాస్త్రజ్ఞానము లేనిదా నను. అట్టులయ్యు నిన్ను వినుతింపఁబూనుట వెఱ్ఱితనముగాదా. రత్నపర్యంకమున శయనించి రత్నభూషణభూషితుఁడవై, చిరత్న రత్నభూషితయగు రాధావక్షమునవసించి, చందనోక్షితసర్వాం

మంతే దాస్యం లభే ధ్రువం, లభతే పార్షదో భూత్వా సాలోక్యాదిచతు ష్టయం. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ౧౯ అధ్యాయము.

బ్రహ్మపురాణాంతర్గతస్తుతిః.

శ్లో. జ్ఞాతోఽసి దేవదేవేశ సర్వేశ త్వ మనుత్తమః, పరం జ్యోతి రచింత్యం య త్తదంశః పరమేశ్వరః. ౧. నసమర్థా స్సురా స్తోతుం యమ నన్యభవం ప్రభుం, స్వరూపవర్ణనం తస్య కథం యోషి త్కరిష్యతి. ౨. యస్యాఖిలమహీవ్యోమజలాగ్నిపవనాత్మకం, బ్రహ్మాండ మల్పకాంశాంశ స్తోష్యా మ స్తం కథంవయమ్. ౩. తతఃకురు జగత్స్వామిన్ ప్రసాద మవసీ దతః, ప్రాణాం స్త్యజతి నాగోఽయం భర్తృభిక్షా ప్రదీయతామ్. ౪.

కాళీయకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. ఇత్యుక్తేశాతరాపుశ్చ క్లాంతదేహోఽపి పన్నగః, ప్రసీద దేవదే వేతి ప్రాహ వాక్యం శనైశ్శనైః. తవాష్టగుణ మైశ్వర్యం నాథస్వాభావికం

గము లలర స్మేరాననపంకజమొప్పఁ, బ్రోద్యత్ప్రేమరసాంబునిధి యందు నిమగ్నుఁడవై యున్న నిన్నుఁ గొనియాడెద. దేవాది దేవా! మహాదేవా! మల్లికామాలతీమాలాజాలములచేఁ బ్రకాశించు జడముడి యొప్పార, పారిజాతకుసుమపరిమళామోదిమానస మలరార, పుంస్కోకిలకలరవములచేతను, మత్తభ్రమరఝంకారములచేతను, పంచాస్త్రవికారములచేతను బులకాంచిత విగ్రహుండవై, రాధాకామినీమణీకరకమలప్రదత్తమగు తాంబూలము నమలుచు మహానందమునఁ జెలువారు నిన్ను వేదములు వినుతింపఁజాలవు. ఇఁక నేర్పులుగువారు జడీభూతులగుట యొక్కయక్కజమా. అట్టి యనిర్వచనీయమహిమాఢ్యుఁడవగు నిన్ను నీ నాగాంగన వినుతింపఁగలదా. స్వామీ! నీపాదారవిందముల కిదె వందనము. ఈనీపాదాంబుజము బ్రహ్మేశశేషసేవితము. ఇంతియకాక లక్ష్మీసరస్వతీదుర్గాజాహ్నవీ

పరం, నిరస్తాతిశయం యస్య తస్య స్తోష్యామి కిన్వహం. ౧. త్వంపర స్త్వం పరస్యాద్యః పరంత్వం తత్పరాత్మకం, పరస్మా త్పరమో య స్త్వం తస్య స్తోష్యామి కిన్వహం. ౨. యథాఽహం భవతా సృష్టో జాత్యా రూపేణ చేశ్వర, స్వభావేనచ సంయుక్త స్తథేదం చేష్టితం మయా. 3. యద్యన్యథా ప్రవర్తేయం దేవదేవ తతో మయి, న్యాయ్యో దండనిపాత స్తే తథైవ వచనం యథా. ౪. తథాపి యం జగత్స్వామీ దండం పతితవా న్మయి, ససోఢోఽయం వరో దండ స్త్వత్తో నాన్యోస్తు మే వరః. ౫. హతవీర్యో హతవిష దమితోఽహం త్వయాచ్యుత, జీవనం దీయతా మేక మాజ్ఞాపయ కరోమి కిమ్. ౬.

వేదమాతలచే నిత్యసంసేవితము. సిద్ధసంఘసంసేవితము. మునీం
ద్రవినుతము. జగదీశా! నీవు నిష్కారణుఁడవు. అఖిలకారణుఁ
డవు. సర్వేశ్వరుఁడవు. పరాత్పరుఁడవు. స్వయంప్రకా
శుఁడవు. పరమశివునకుఁ బరమశివుఁడవు. సకల దేవేశ్వ
రేశ్వరుఁడవు. ఇట్టి నీకొఱకు నమస్కారము లర్పించుచుదాన.
శ్రీకృష్ణా! కృష్ణా! సకలామరాధినాథా! చతుర్ముఖప్రభూ! అనం
తవిభూ! సకలప్రజావిభూత్తమా! మునీశా! మనువిభూ! చరా
చరనాయకా! సిద్ధసంఘప్రభూ! సిద్ధిప్రదా! గణేశా! నన్ను రక్షిం

శ్రీభాగవతాంతర్గతకాళీయఫణిపత్నీకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. న్యాయ్యోహి దండః కృతకిల్బిషేఽస్మిన్ తవావతారః ఖలని
గ్రహాయ, రిపోస్సుతానామపి తుల్యదృష్టే ర్ధత్సేదమ న్ధర్మమేవానుశంసన్.
౧. అనుగ్రహోఽయం భవతా కృతోహి నో దండోఽసతాం తే ఖలు
కల్మషాపహః, యద్దందశూకత్వ మమువ్య దేహినః క్రోధోఽపి తేఽనుగ్రహ
ఏవ సమ్మతః. ౨. తపస్సు తప్తం కిమనేనపూర్వం నిరస్తమానేనచ మానదేన,
ధర్మోఽథవా సర్వజనానుకంపయా యతోభవాం స్తుష్యతి సర్వజీవః. ౩.
కస్యానుభావోఽస్య నదేవవిద్మహే తవాంఘ్రిరేణుస్పర్శాధికారః, యద్వాం
ఛయా శ్రీలలనాచరత్తపో విహాయ కామాన్ సుచిరం ధృతవ్రతా. ౪.
ననాకపృష్ఠం నచ సార్వభౌమం నపారమేష్ఠ్యం నరసాధిపత్యం, నయోగసిద్ధీ
ర్నపునర్భవంవా వాంఛంతి యత్పాదరజః ప్రపన్నాః. ౫. తదేషనాథాపదు
రాపమన్యై స్తమోజనిః క్రోధవశోఽప్యహీంద్రః, సంసారచక్రే భ్రమత
శ్శరీరిణో యదిచ్ఛతస్స్యాద్విభవ స్సమక్షం. ౬. నమస్తుభ్యం భగవతే పురు
షాయ మహాత్మనే, భూతావాసాయ భూతాయ పరాయ పరమాత్మనే. ౭.
జ్ఞానవిజ్ఞానవిధయే బ్రహ్మణేఽనంతశక్తయే, అగుణాయావికారాయ నమస్తే.

వుమా. ధర్మధర్మీశ్వరా! శుభాశుభనాయకా! వేదవిభూ! నీవు వేదములచే నిరూపింపఁబడని స్వరూపముగలవాఁడవు. సర్వేశ్వరుఁడవు. సర్వాత్మకుఁడవు. సర్వప్రాణిబంధువవు. జీవాధినాథుఁడవు జంతుస్వరూపుఁడవు. నాపతినిగావుమా. అని వినుతించి యూరక భగవంతుం జూచుచుండెను. ఇది నాగపత్నీకృతస్తోత్రము. దీని నెవ్వఁడేని మూఁడుకాలములయందుఁ బఠించిన సకల పాపములు తొలఁగి కడపట శ్రీహరిపదము నొందును. ఈ లోకమున నున్నంతకాలము శ్రీహరిభక్తి కుదురును. కడపట శ్రీహరిదాస్యము లభించుటయేగాక పార్షదుఁడై శ్రీకృష్ణసాన్నిధ్యమున నుండునట్లుచేయును. ముక్తి యాభక్తునకుఁ గరతలామలకము.

ప్రాకృతాయచ. ౮. కాలాయ కాలనాథాయ కాలావయవసాక్షిణే, విశ్వాయ తదుపద్రష్ట్రే తత్కర్త్రే విశ్వహేతవే. ౯. భూతమాత్రేంద్రియప్రాణమనోబుద్ధ్యాశయాత్మనే, త్రిగుణేనాభిమానేన గూఢస్వాత్మానుభూతయే. ౧౦. నమోఽనంతాయ సూక్ష్మాయ కూటస్థాయ విపశ్చితే, నానావాదానురోధాయ వాచ్యవాచకశక్తయే. ౧౧. నమః ప్రమాణమూలాయ కవయే శాస్త్రయోనయే, ప్రవృత్తాయ నివృత్తాయ నిగమాయ నమోనమః. ౧౨. నమః కృష్ణాయ రామాయ వసుదేవసుతాయచ, ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ సాత్వతాంపతయే నమః. ౧౩. నమోగుణప్రదీపాయ గుణాత్మచ్ఛాదనాయచ, గుణవృత్త్యుపలక్ష్యాయ గుణద్రష్ట్రే స్వసంవిదే. ౧౪. అవ్యాకృతవిహారాయ సర్వవ్యాకృతసిద్ధయే, హృషీకేశనమస్తేఽస్తు మునయే మౌనశీలినే. ౧౫. పరావరగతిజ్ఞాయ సర్వాధ్యక్షాయ తే నమః, అవిశ్వాయచ విశ్వాయ తద్ద్రష్ట్రేఽస్య చ హేతవే. ౧౬. త్వం హ్యస్య జన్మస్థితిసంయమాన్ విభో గుణైరనీహో

శ్రీకృష్ణుఁడు నాగపత్నికి వరమొసఁగుట.

అని యిట్లు నాగపత్నియుఁ గాళీయఫణిపతియు వినుతించిరని పలుక నారదుఁడు నారాయణమూర్తింగాంచి తర్వాతి వృత్తాంతం బెట్లుచెల్లెను. కరుణించి చెప్పవే యన నారాయణుం డిట్లనియె. నారదమునీ! ఈయద్భుతవృత్తాంతము వినఁదగినది. సావధానుఁడవుకమ్ము. అట్లు నాగపత్ని నుతింప విని మధుసూదనుఁడు సుప్రసన్నుఁడై తనముం దంజలిబంధంబొప్ప భయవిహ్వలత్వము గదుర వెలవెలపోవుచున్న యానాగకాంతం జూచి యిట్లుపలికెను. సురసా! నాగపత్నీ! లెమ్ము. లెమ్ము. వరమడుగుము. ఒసంగెద. భయపడవలదు. * తల్లీ! ఇదిగో నీభర్తను గ్రహింపుము. నావరప్రసాదమున నీభర్త జరాబాధితుఁడుగాక మృత్యుపీడితుఁడుకాక యుండగలఁడు. ఈహ్రదము నీభర్త నివ

కృతకాలశక్తిధృత్, తత్తత్స్వభావాన్ ప్రతిబోధయన్ సత స్స్వమీక్షయా మోఘవిహారఈహసే. ౧౭. తస్యైవ తేఽమూస్తవన త్రిలోక్యాం శాంతా అశాంతా ఉత మూఢయోనయః, శాంతాః ప్రియాస్తే హ్యధునావితుం సతాం స్థాతుశ్చతే ధర్మపరీప్సయేహతః. ౧౮. అపరాధ స్సకృద్భర్త్రా సోఢవ్య స్స్వప్రజాః కృతః, క్షంతు మర్హసి సర్వాత్మన్ మూఢస్య త్వా మజానతః. ౧౯. అనుగృహ్ణీష్వ భగవన్ ప్రాణాం స్త్యజ్యతి పన్నగః, స్త్రీణాం న స్సాధుశోచ్యానాం పతిప్రాణః ప్రదీయతామ్. ౨౦. విధేహి తే కింకరీణా మనుష్ఠేయం తవాజ్ఞయా, యచ్ఛ్రద్ధయానుతిష్ఠన్ వై ముచ్యతే సర్వబంధనాత్. ౨౧. దశమస్కంధము. ౧౬ అధ్యాయము.

* గృహాణ కాంతం హేమాత ర్మద్వరా దజరామరమ్-అని మూ.

సించియున్నందునఁ గాళిందీహ్రదమునఁ బరఁగెఁగదా. ఇందు మాత్రము నివసింపరాదు. దీనిం ద్యజించి స్వస్థానమునకు వెళ్ల వలయును. అమ్మా! నీభర్తను బంధువులను సేవకులను బిలుచు కొని సుఖముగా స్వస్థలమునకుంబోయి సుఖముండుము. ఇది మొదలు నీవు నాకుఁ బుత్త్రికవుగమ్ము. నీప్రాణాధికుఁడగు నీ కాళీయుఁడు నాకల్లుఁడగును. సత్యము. నీభర్తఫణముపై నా పాదపద్మచిహ్నములుండును. వానింగాంచి గరుత్మంతుఁడు నుతించుచు నమస్కరింపఁగలఁడు. కావున గరుడునివలనిభీతిని ద్యజింపుము. వేగముగా రమణకస్థానము నొందుము. ఈహ్ర దమునుండి వెడలిపొమ్ము. ఇంకేమివరమువలసినఁ గోరుము.

అని శ్రీహరి పలుక విని సుప్రసన్నవదనేక్షణరై యానంద బాష్పములు స్రవింప భక్తిభరమున శిరమువంచి సురస యిట్లు ప్రార్థించెను.జగన్నాథా! వరమనుగ్రహింప సమ్మతించితిరి.వరదా! ఈశ్వరా! వేఁడుచున్నదానను. నీపాదపంకజములయందు నిశ్చలమైనదృఢభక్తిని బ్రసాదింపుము. నామనస్సు నీపాదారవింద ములయందు భ్రమరముభంగి సదా పరిభ్రమించుచుండుఁగాక. నీస్మరణమందు విస్మృతినామనస్సున కెప్పుడునుగలుగకయుండుఁ గాక. మహానుభావా!నాసౌభాగ్యమంతయు నాభర్తయధీనము. నే నీనాగమునకుభార్యనుగదా. కావున నీజ్ఞానము మాకుంగల్గు నట్లు వర మనుగ్రహింపుము. ఇదియ నేఁగోరువరము. దీనిని బూర్ణముచేయవలయును.

అని యిట్లు ప్రార్థించి యానాగపత్ని శ్రీహరియెదుట నిలువఁబడియెను. శరత్కాలరాకాశీతకరసహస్రాధికసుందరమగు శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరుమోమును వీక్షించుచుండెను. ఆపతివ్రతాశిరోమణి లోచనముల నాదివ్యరూపమును గ్రోలుచు నిర్భరానందవివశయై నిర్నిమేషయైయుండెను.ఆమె తనువాద్యంతము పులకాంకురాంచితమయ్యెను. ఆనందాశ్రులు, తనుల తను దడుపుచుండెను. అంతలో నాసురస సుందరాకారుఁడగు నాగోపాలబాలకుం గాంచెను. వెంటనే పుత్రవాత్సల్య మంకురించెను. కావున మరల భక్త్యుద్రేకమున నొడలుమఱచి యిట్లు పలికెను. మహానుభావా! రమణకస్థానమునకుం బోనొల్లను. అందు నాకుంగలుగు ప్రయోజనములేదు. అందు నాపతి నివసించుఁగాక. నన్ను నీసేవకురాలినిగా నంగీకరింపుము. నాకు సాలోక్యాదిచతుష్టయముగల ముక్తియందు వాంఛలేదు. శ్రీకృష్ణా! ఆముక్తి నీపాదాంభోజసేవయందు షోడశాంశము నకు సరిరాదు. ఎవఁడు నీపాదసేవనముతప్ప వేఱొకవరము కోరునో *వాఁడు భారతభూమిఁ బుట్టువును గాంచలేఁడు. ఒకప్పుడు భారతభూతలమునఁ బుట్టువుంగాంచినను వాఁడు వంచితుఁడగును. అని పలుకు నాగపత్నివచనమును విని చిఱునగవుతో మోము వింతకాంతిని గనుపింపఁజేయఁగాఁ బ్రసన్నమానసుఁడై శ్రీనాథుఁ డష్టేకానిమ్మని మఱియు నిట్లు పలికెను.

---

* భారతే సుల్లభం జన్మ లబ్ధ్వా సో వంచితస్స్వయమ్-అని మూ.

శ్రీకృష్ణమూర్తివాక్యము వచ్చునంతలో ఆకాశము నుండి దివ్యమై రత్నసారవినిర్మితమై తేజోరాశియగురథ మొం డువచ్చి నిల్చెను. అందుఁ బార్షదులు వేనవేలుండిరి. వస్త్రములచేఁ బుష్పమాలికలచే నాయరదము వెలయుచుండెను. శత చక్రములు దానికింగలవు. వాయువేగము దానికి సహజము. మర్యాదలకుం దగినది. చూడ నందమైనది. అట్లువచ్చినరథము నుండి శ్యామవర్ణులు, శ్యామసుందరకింకరులు దిగి శ్రీకృష్ణునకు నమస్కరించి అనాగపత్ని నారథము నెక్కించి గోలోకమునకుఁ గొని చనిరి. ఆవిధ మెవ్వ రెఱుంగరు. శ్రీహరియు నానాగ పత్నిచ్ఛాయనుగల్పించి కాళీయునికడ నుండ నాజ్ఞాపించెను. విష్ణుమాయామోహితుఁడు కాన నాఫణిరాజాలలన భార్యయా కాదా యని యెఱుఁగఁజాలకుండెను.

అవ్వల శ్రీహరి కాళీయఫణిఫణమునుండిదిగి యభయహస్తమును బ్రసాదించెను. వెంటనే యాతనికి యథాపూర్వముగాఁ బ్రాణమువచ్చెను. బుద్ధిపాటవముకలిగెను. కావున భగవంతు నెదుటనిల్చియున్నశ్రీకృష్ణునిం గాంచెను. పుటాంజలియై సాశ్రునయై యున్న తనభార్యను సురసను జూచెను. శ్రీకృష్ణునకు నమస్కరించి ప్రేమవిహ్వలుఁడై యేడ్చెను. అట్లే యానందాశ్రువులు ప్రవహింపనున్న సురసనుగాంచి భగవంతుఁడు ఫణి కిట్లులనియెను. భగవంతునకు యోగ్యాయోగ్యుల పైఁగరుణాసమానముకదా! కాళీయసర్పరాజా! నీమనసునఁగల

వాంఛితమును దెల్పుము. వర మొసంగెద. నీవు నా ప్రాణముల కన్న నెక్కుడు ప్రీతిపాత్రుఁడవు. భయమువదలుము. సుఖముగ నుండుము. ఎవఁడు నాయంశజనితుఁడో వానికిఁ బ్రసన్నుఁడ నయ్యెదను. వాఁడే నాభక్తుఁడు. కొంచె మాతని గష్టపెట్టి ప్రసాదదృష్టిం జూచెదను నీవంశమునఁ గలుగుసర్పముల నెవఁడు హింసించునో ఆమానవాధముఁడు బ్రహ్మహత్యాతుల్యపాపము బొందఁగలఁడు. ఇది నిజము. నాపాదపద్మచిహ్నమునం దెవఁడు దండించునో బ్రహ్మహత్యాద్విగుణపాప మానవాధము నకుఁ గల్గును. లక్ష్మీదేవి వానియింట నొల్లక శపించి వెడలిపోవును. వంశాయుర్యశస్సులకు హానిగల్గును. నూఱువంశములు కాలసూత్రమునఁ బడియుండఁగలఁడు. అంతియగాక వానిని నీయంతటిపొడవుగల ఘోరసర్పములు గఱచుచుండును. పాపఫలానుభవానంతరమందు జన్మించి సర్పఘాతమునఁ జచ్చును. తద్వంశజనితులకు సర్పభయము కలుగుచుండును.

ఏజనులు నాదివ్యపాదాంకితమగు నీవంశజసంతతిం గాంచి నమస్కరింతురో వారు పాతకవినిర్ముక్తులగుదురు కాళీయభుజగరాజా! నీవు రమణకస్థానమునకుం బొమ్ము. గరుడభయము నీకుం గలుగక యుండుఁగాక. గరుడుఁడు నాపాదాంకమును నీఫణమందుఁ గాంచి నమస్కరించును. నీకుమాత్రమే గాక నీవంశజనితులకు గరుడభీతి యుండదు. నీకును నీ జ్ఞాతులకుం గూడ వర మీయది యమరియుండును. ఇంక నేదే వరముఁ గోరఁ గోర్కి

యలరునేని కోరుము. భయంపడక నీమనోవాంఛను నాకుం దెల్పుము. వగలంబొందకుము.

అని శ్రీహరి పలుక కాళీయఫణిపతి భయకంపితాంగుండై యంజలింగీలించి పరమాత్మా! వరప్రదా! వేఱొకవరముం గోరు వాంఛ నాకులేదు. ప్రతిజన్మమునందును నీపాదాంబుజభక్తియు స్మృతియు నాకు వదలకయుండునట్లనుగ్రహింపుము. నీభక్తునకు బ్రహ్మావంశమునందుఁగాని తిర్యగ్యోనులయందుఁగాని పుట్టుక కల్గినను రెండును సమానములే. నీచరణాబ్జస్మృతి యెవని కలదునో వానిజన్మమే జన్మము. నీపదస్మృతిలేనిచో స్వర్గవాసముకూడ నిష్ఫలమగును. నీపాదసేవకుల కాయువు క్షీణింపదు. జన్మమరణరోగశోకార్తిభయములు వానికిం గల్గవు. భక్తులకు నీపాదసంసేవతప్ప నమరత్వమందుఁగాని, ఇంద్రత్వమందుఁగాని, అతిదుర్లభమగు బ్రహ్మత్వమందుఁగాని వాంఛయుండదు. నూత్నపదమేదియైనను మిగుల జీర్ణించినపటముతో సమానమగును. ఎట్టిముక్తిగాని నీపాదసేవతో సమానముకాదు. శ్రీకృష్ణా! నీపాదకృతమగువ్రణము నాకలంకారమేయైనది. అపక్వభక్తిగల నన్నుంగాంచి మహాభక్తుఁడగు గరుత్మంతుఁడు దేశదూరునిగాఁ జేసెను. భక్తి నీయందు దృఢముగాఁ గల నన్ను నింకఁజూచి పరిపక్వభక్తిగలవానినిగాఁ దలంచి వదలఁగలఁడు. నామస్తకమున నీపాదాబ్జచిహ్నముగాంచి శ్రీమస్తకుఁడన్నాట సదోషుఁడనైనను నన్ను గరుడుఁడు వదలఁగలఁడు. నన్ను సేవించునాగములు నేనును దద్భాభక్ష్యులము కాము.

భయము మాకింక నెందును లేదు. గరుడభయమే మాకుం డెను. ఏభగవంతుని దేవేంద్రాదిదిక్పాలకులు మహర్షులు మను వులు లోనగువారు స్వప్నమందైనఁ జూడఁజాలరో యాపరాత్ప రుని నిన్నుం గనఁగల్గితిని. విభూ *భక్తానుకంపమున సాకారుఁ డవైతివిగాని నీకు దేహమెక్కడిది? [1]సగుణుఁడవయినపుడు సాకారుఁడవగుదువు. నిర్గుణుఁడవగుతఱి నిరాకారుఁడవు, స్వే చ్ఛామయుఁడవు, సర్వధాముఁడవు, సర్వబీజమయుఁడవు, సనా తనుఁడవు, సర్వేశ్వరుఁడవు, సర్వసాక్షివి, సర్వాత్మవు, సర్వరూ పధారివి. బ్రహ్మేశశేషధర్మేంద్ర వేదవేదాంగపారగులందఱును ఏ నిన్ను వినుతింప మందమతులగుదురో అట్టి నిన్నీసర్ప మెట్లు స్తుతింపఁజాలును? ఓనాథా! కరుణాసింధూ! దీనబంధూ! ఈనీ చుని నన్ను క్షమింతువు గాక. ఖలస్వభావమువలనను, అజ్ఞాన మువలనను, శ్రీకృష్ణా! నిన్నుం గఱచితిని. ఆకాశమేలాగు అస్త్రలక్ష్యముకాదో, అట్లే నీవుచూడఁబడవు. మృతిగమ్యుఁడ వుకావు. దాఁట శక్యముకావు. స్పృశింపఁదగవు. కఱవఁదగవు. నీరూపము తేజోమయము.

అనిపలికి యాకాళీయఫణి శ్రీకృష్ణపాదాంబుజములప యింబడెను. శ్రీహరియు నీవడిగినట్టివరముల ననుగ్రహించితినని-

---

* భక్తానుకంపా త్సాకారః ఉతస్తే విగ్రహోవిభో-అని మూ. భగ వంతుఁ డీలోకమందే యుండునన్న మొండివాదము దీన నూడిపోవునని తెలి యవలయు. 1 సగుణస్త్వంచ సాకారో నిరాకారశ్చ నిర్గుణః-అని మూ.

సంతుష్టుఁడై పలికెను. నాగరాజకృతస్తోత్రము నే నరుఁ డుద యమునఁ బఠించునో, ఆతనికిఁ దద్వంశజనితులకు సర్పభయము గలుగదు. మఱియు నామనుష్యుఁడు నాగశయ్యపైఁ బరుండ శక్తుఁడగును.ఆతనికి విషపీయూషభక్షణమందు భేదముగలుగదు. నాగగ్రస్తుఁడుగాని, నాగదష్టుఁడుగాని, విషభోజనమునఁ బ్రాణాంతస్థితి గలుగునతఁడుగాని, యీస్తుతిని స్మరించినంతనే యా బాధలు పోవును. భూర్జపత్రమునందువ్రాసి కంఠమందుఁగాని, దక్షిణహస్తమందుఁగాని యెవఁడు ధరించునో వానికి నాగభయముగలుగదు. ఏగృహమున నీస్తోత్రపుస్తకముండునో యా యింట నాగము నివసింపదు. విషాగ్నివజ్రభీతియు నాయింట నుండువారికిం గలుగదు. ఇజ్జగమున హరిభక్తియు స్మృతియు వారికినుండును. అంత్యమందు స్వకులమును దరింపఁజేసి భగవద్దాస్యము నొందుదురు.

అనిపలికి నారాయణమూర్తి నారదునకు మఱియు నిట్లనియె. మునీంద్రా! అట్లు కాళీయునకు వర మొసంగి మధురవాక్కులతో మఱియు నాతని కిట్లనియెను. ఆవాక్యము పరిణామ సుఖావహము. కాళియఫణిరాజా! ఇంద్రనగరప్రతిమానమగు రమణకపదమునకుం బొమ్ము. నీబంధువులను సేవకులను బిలుచుకొని యమునాజలమార్గముననే పొమ్ము. అను భగవదాజ్ఞను విని నాగేంద్రుఁడు పలవించెను.నాథా! ఎప్పుడు మరల నీపాదారవిందములఁ జూడఁగల్గుదునని ప్రార్థించెను. నమస్కరించి సపరి

జనుఁడై కాంతలంగూడి ఫణిపతివిరహాతురుఁడై యమునాజల మార్గమునఁ బయనముసాగించెను. ఆయమునాహ్రదసలిలం బంత పావనంబై యమృతతుల్యంబయ్యెను. సకలజంతువులు ప్రసన్నములయ్యెను. ఆఫణిపతి పోయిపోయి యింద్రనగరము వంటి భవనముంగాంచెను. శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరాజ్ఞచే విశ్వకర్మ క్షణకాలమునందే దానిని నిర్మించెను. ఆదివ్యభవనమున నాగేంద్రుఁడు భార్యాపుత్రపరిజనులంగూడి నివసించెను. నిశ్శంకుఁడై హర్షయుక్తుఁడై హరిభావనతత్పరుఁడై యందు హాయిగానుం డెను. అనిపలికి నారదమునితో నారాయణుం డార్యా! శ్రీహరి చరితంబు వచించితిని. ఇది యపారసుఖదము మోక్షదము. ఇంక నేమి వినఁగోరెదవో తెలుపుమన నారదుఁ డిట్లు పలికెను.

మహాత్మా! కాళీయుఁడు పూర్వగృహమునువదలి యేల యమునాతీరమునకుం బోయెను ? ఆవార్తను వినఁగోరెదనని ప్రశ్నింప నారాయణుం డిట్లనియె. మునివర్యా! పురాతనేతిహాస మును వివరించెద. ఈయితిహాసము ధర్మవక్త్రమునుండి వినఁబడి నది. మలయపర్వతమున సూర్యగ్రహణపుణ్యకాలమున శ్రీ కృష్ణాఖ్యానప్రసంగంబున వింటిని. సుప్రభానదీతీరమునందుఁ బులహముని మునిసభామధ్యస్థితుఁడగుధర్మునిఁ బ్రశ్నించెను. ఈయాశ్చర్యాఖ్యానము నాకృపానిధి ధర్ముఁడు వివరించెను. ఆ మలయపర్వతసమీపమున నాపుణ్యకాలమున నానదీతటమున నామునిసభయందుండిన నే నాకథను విననోచితిని. దానిని వచి యించెద. అవహితుఁడవై యాలకింపుము.

ఆదిశేషునియానతిచే నాగములన్నియు భయంపడి ప్రతి వత్సరమందును గార్తికపూర్ణిమయందు గరుడపూజను చేయుచుందురు. పుష్పములచేతను, ధూపదీపములచేతను, నైవేద్యములచేతను, బలులచేతను, గరుడుని దృప్తిసేయుదురు. పుష్కరమహాతీర్థమున స్నానమొనరించి భక్తియుక్తులై పూజింతురు. ఆపూజను గాళీయుఁడాచరింప గర్వించెను. నాగపూజోపకరణముల బలవంతముగా భక్షింపఁ బ్రయత్నించెను. నాగులెల్ల నాతనిం జేరి గర్వించినవాఁడని తెలిసి నీతి నుపదేశించిరి. కాని వారివాక్యములు కాళీయుని చెవిఁ జొరవయ్యెను. ఆవిధమెఱింగి తద్గర్వనిర్వాపణమొనరింపఁ దానే గరుడుఁడచట సాక్షాత్కరించెను. వానింగాంచి కాళీయుని రక్షించుపొంటె నాగులెల్లరుఁ బ్రాణముల నొడ్డి దొడ్డ సంగరమొనరించిరి. సూర్యోదయమగువఱకు గరుడునితోఁ బోరాడిరి. పక్షీంద్రుని తేజోమహత్త్వమున నిర్బలులై పలాయనము నంగీకరించిరి. సర్వాభయప్రదుండగు నన్నంతునిమఱుఁగు చొచ్చి రక్షింపుమా యనివేఁడిరి. పలాయనపరాయణులైన నాగులంగాంచి కరుణాజలధియగు కాళీయుఁడు నిలువంబడి శంకారహితుఁడై హరిపదాంభోజముల సంస్మరించి యుద్ధముచేయసాగెను. వారి యుద్ధము ముహూర్తకాల మతిభయంకరముగఁ జెల్లెను. అంత గరుడతేజస్సుచేఁ గాళీయుఁడు పరాజితుఁడయ్యెను. ఇఁక వధించునన్న భయమున వడివడి యమునాహ్రదముచేరఁ బరువెత్తెను. ఆమడుఁగు సౌభరియను మునిశాపంబున ఖగేంద్రునకుఁ జొర

శక్యంబు గాకుండెను: ఆహ్రదముఁజొచ్చి పైకివచ్చిన గరుడుఁడు చంపునన్న భయమున నందే వసించెను. వెనుక నాతనిబంధువులులోనగు నాగము లెల్ల నచ్చటఁజేరెను. అన నారదుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

సౌభరిముని గరుత్మంతుని శపించుట.

నారాయణా! దేవదేవా! సౌభరిముని యేల గరుడుని శపించెను? భగవద్వాహనమగుఖగేంద్రుఁడు చూర నశక్తుఁ డేలయయ్యెను? విన వేడుకయ్యెడు వచింపుమా యని ప్రశ్నింప నారాయణుఁ డిట్లనియె. దివ్యవర్షసహస్రములు యమునాతటంబున నివసించి మున్ను సౌభరి తప మొనరించెను. ఆతపస్సు ఫలింప మహాసిద్ధులం బడసి శ్రీకృష్ణపాదపద్మముల మది నిలిపెను. ఒకనాఁ డుదయము నానదీతటముననే కూరుచుండి భగవంతుని ధ్యానముచేయుచుండఁగా శంకారహితుఁడై ఖగేంద్రుఁడు తనబలములతోఁ దిరుగుచు సౌభరింగాంచి దిగి వలగొని మ్రొక్కి పోవుచుండుట వాడుక. ఒక్కనాఁ డట్లు మౌనింగాంచి నమస్కరించిపోవుచు నమ్మహాహ్రదంబుననున్న మీనంబులంగాంచి చంచుపుటమున మీనంబులం బొడిచి పట్టుకొని మునిసమీపంబునుండియే పోవుచుండెను.

సౌభరియు మీనమును జంచువుల నుంకించికొనిపోవు గరుడునిఁ గోపారుణితనేత్రుఁడై చూచెను. ఆక్రోధదృష్టికింబెదరి గరుడుఁడు వణఁకి మీనమును విడువ నది మడువునఁబడియె.

మరలఁ జపలతచే దానింబట్టుకొనఁబోఁగా నామీనము గరుడ భీతిని వడఁకుచు మునిచెంతకు నీటినుండియే పరుగుపాఱి వడఁకుచుండెను. దానింగాంచి సౌభరి యిట్లు పలికెను. ఖగరాజా! దూరముగాఁబొమ్ము. దూరముగాఁబొమ్ము. నాచెంత నొక ప్రాణిహింసచేయు యోగ్యత నీకుఁగలదా. నీవు శ్రీకృష్ణవాహనమునుగదా నేనని గర్వించెదవు. నీవంటివాహకులను శ్రీకృష్ణుఁడు గోటిపుండిని సృజింపఁగలఁడు. కనుబొమముడిచేతనే నిన్ను భస్మముచేయఁజాలుదును. నీవు భగవంతుని వాహనమవు. మేము నీకుఁ గింకరులముగాము. ఖగేంద్రా! ఇది మొదలు నీమడువునకు వత్తునేని నాశాపవశమున భస్మమవగుదువు.

ఇట్లు పలుకు మునీంద్రునివాక్యమును విని ఖగపతి వడఁకెను. శ్రీకృష్ణపాదముల స్మరించిస్మరించి మునిపతికి నమస్కరించి తనదారినఁబోయెను.. అదిమొదలు యమునాహ్రదమన్న మాట వినఁబడినచో ఖగేంద్రునిశరీరము కంపించుచుండును. నారదా! ధర్ముఁడు వచించిన యీయుపాఖ్యానమును విన్నయట్లే తెల్పితిని. సారభూతమని తలంపుము. వినిన దీనిని మదిని జక్కఁగా నిలుపుము.

అవ్వలికథను వినుము. కాళీయుఁడు వెడలిపోయి తర్వాత శ్రీహరి ఆజలమునుండి వెడలిరాక యందే యుండెను బాలురందఱు మిగుల వగలఁబొగిలిరి. యమునాతటమున నిలు

వెచ్చనూర్చిరి. కొందఱుబాలకులు దుఃఖాకులులై యేమియు మాటాడలేకుండిరి. మఱికొందఱు భూమింబడి పొరలిపొరలి విలపించి విలపించి మూర్ఛమునింగిరి. బాలకులలోఁ గొంతమంది యమునాహ్రదమున దుముకఁ బ్రయత్నించిరి. కొంద ఱందుఁ ద్వరపడి మడువున దుముకువారిని వలదని యడ్డగించిరి. ఇంకనుం గొందఱు జీవించుటకన్న మరణించుటయే మేలని యూహించి యప్పనికి సమకట్టిరి. కొందఱు బుద్ధిమంతులు భగవంతునికి రక్షయొనఁగూర్పఁ బ్రయత్నించిరి. కృష్ణ కృష్ణా యని కొందఱును, అయ్యో! అయ్యో! అని మఱికొందఱును బల్కుచుండిరి. కొందఱు నందునిచెంతకుం బోయి మొఱలిడఁ బ్రయత్నపడుచుండిరి. గుంపుగాఁగూడినబాలకు లిఁకఁ జేయఁదగు కార్యమేది? మనగతి యిఁకనేమి? అని యూహింపసాగిరి. కొందఱు నందనందనా! ప్రాణాధికప్రియసఖా! మాప్రాణము లిఁక నిలువవు. త్వరగా దర్శనమిచ్చి కావుమా యని చేతులు మోడ్చి యభ్యర్థించిరి. ఏడ్చుచు నోడలుతెలియక నందునిసన్నిధికే కొందఱు మొఱపెట్టుకొనఁజనిరి. గోపికాగోపకులు రోదనములొనర్చుచుఁ గన్ను లెఱ్ఱవాఱఁగా యశోదానందులతోఁ గర్తవ్య మాలోచింపఁబోయిరి. మడువుచెంతకుంబోయి యందఱొక్కపెట్టున రోదనముచేయ నారంభించిరి.

యశోద యాహ్రదమున దుముకఁ బ్రయత్నింపఁగా గోపికలు కొందఱు వలదమ్మా యని పట్టుకొని నిల్పిరి. రాధయు

నత్తఱి నచ్చటికివచ్చి తనప్రాణవిభుని పాటు గాంచి తానును మడువులోఁబడఁ బ్రయత్నింప నొకగోపికవలదని వారించెను. రాధయు నాసరిత్తటమున నట్లే పడిపోయి మృతినొందినదానివలె నుండెను. నందుఁడు దుఃఖించి దుఃఖించి మూర్ఛ తన్నుముంప నట్లే భూమిపై నొరగెను. ఆమూర్ఛ పలుసారులు కల్గుచుండెను. స్మృతియుఁ బెక్కుమాఱులు వచ్చుచుండెను. అత్తఱి నాయమునాతటము దుఃఖమయమై దుర్భరమైయుండెను.

అత్తఱి జ్ఞానివర్యుఁ డగుబలరాముఁడు వారినందఱి నాశ్వాసింపఁ దలంచి గోపికలారా! గోపాలకులారా! గోపబాలకులారా! మీరెల్ల నామాట లాలింపుఁడు. నందా! మహాత్మా! గర్గవాక్యమును స్మరింపుము. జగంబులమోయు నాదిశేషువునకు, జగత్సంహారము చేయు శంకరునకుఁ దండ్రియై సర్వకర్తయగుమహానుభావునకుఁబరాజయ మెవ్వనివలనఁ గలుగును?పరమాణువు,వ్యూహము స్థూలతమము పరాత్పరము నగుతత్త్వమేదో దానికి బాధ యెవ్వనినుండికలుగును? ఉండియు లేనిదై యోగులకు సంయోగమును గల్పించుచు నుండు తత్త్వమునకు క్షతి యెట్లు?దిక్కులకు సంయోగ మెట్లులేదో ఆకాశ మెట్లు స్పృశింపనలవికాదో అట్లేసర్వేశ్వరుఁడుబాధింపఁబడుటయు నని యెఱుంగవలయును అని శ్రుతులు నెత్తిన నోరుపెట్టుకొని ఘోషించుచున్నయవి. ఆత్మ దృశ్యముకాదు. అస్త్రములకు గుఱికాదు

బాధింపఁదగనిది. కనఁబడనిది. అగ్ని దానిం గాల్పలేదు. హింసింప శక్యముగాదు. అని యాథ్యాత్మికులు చెప్పుదురు?

* శ్రీకృష్ణునిరూపము భక్తులు ధ్యానముచేయుటకుఁగాఁ గల్పింపఁబడినదియే. భగవంతుఁడు జ్యోతిస్స్వరూపుఁడు. అట్టి పరమేశ్వరునకు ఆదిమధ్యాంతములుగలవా? బ్రహ్మాండము జలాప్లుతము కాఁగా జనార్దనుఁడు జలశాయియగును. ఏమహాపురుషుని నాభికమలమున బ్రహ్మ యుదయించెనో ఆమహాత్ముని కీబ్రహ్మాదమున విపత్తుకల్గునా? తండ్రీ! దోమ సకలబ్రహ్మాండమును గుటుక్కున మ్రింగఁగల్గెనేని యట్లు జరగుఁగాక. పరమేశుని నాగము మ్రింగఁజాలదని నమ్ముఁడు. ఇది యాథ్యాత్మికతత్త్వము. అతిరహస్యము. దురూహము. యోగులుగూడ దీనిని బయలు పఱుపరు. సకలసంశయచ్ఛేదకారణ మిదియే.

అని బలదేవుఁడు వచింప మునిపతియగు గర్గుఁడు మున్ను చెప్పియున్న రహస్యమును స్మరించి నందుఁడు శోకముడిగెను. గోకులవాసులు, గోపికలు ప్రసన్నులైరి. ఎల్లరు తెలివిదెచ్చుకొనిరి కాని యశోదయు రాధికయు దుఃఖము మానరైరి. బంధువిచ్ఛేదసమయమున నెంతటియుపదేశమైనను మనసున కెక్కదు.

---

*విగ్రహోఽస్యైవకృష్ణస్యభక్తధ్యానార్థమేవచ,జ్యోతిస్స్వరూపస్య విభో ర్నాద్యంతమధ్య మాత్మనః-అని మూ.

ఇట్టితఱి శ్రీహరి జలములనుండి లేచెను. ఆశ్రీకృష్ణుని గోపగోపికలు కనుఁగొనిరి. చిఱునగవుతో మోము పూర్ణిమా నిశాకరుని బోలి వెలింగెను. వస్త్రము తడువలేదు. పూవులహారములు వాడలేదు. శ్రీచందనము కరఁగలేదు. సర్వాభరణములుల్లసిల్ల బ్రహ్మతేజస్సులరార, మయూరపింఛము చెలువార మురళీ సంయుతవక్త్రమును గాంచి యంద ఱానందాంభోధి నిమగ్నులైరి. నిమేషములు లేనిచూపులచే శ్రీహరిం దిలకించిరి. బాలికలు ప్రేమభరంబునఁ గన్నులు గానరాకపోఁగా శ్రీహరి నాలింగనముచేసికొనిరి. ఎల్లరయుల్లముల వెల్లివిరియుచున్న తల్లడము చల్లారె. దివినుండి పూలవాన కురిసెను నందాదులు కుమారు నెత్తుకొని ముద్దాడిరి. యశోదాదుల యానందమునకు మేరయే లేదు. సర్వ మానందమయముగ నుండెను. ఆదిన మచ్చటనే యెల్లరు పుచ్చఁదలంచి వంటలుచేసిరి. చక్కఁగా భుజించి హాయిగా వృక్షచ్ఛాయల శయనించిరి.

మహామతులారా! భక్తజనులారా! ఈకథనుండి గ్రహింపఁదగునంశము లనేకములుగలవు. ముఖ్యవిషయములని నాకుం దోఁచువాని నిట వ్రాసెదను. గోవులు యమునాహ్రదమునఁ బ్రవేశించి జలముత్రాగి చచ్చుట శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున మాత్రమే కనఁబడు. వానిని మరల బ్రదికించుటయు నందే గనఁబడు. దీనిచే శ్రీకృష్ణుఁడు కాళీయఫణిచేఁ జుట్టఁబడి నిశ్చేష్టుఁడుగా నున్నట్లభినయించినతఱి గోపకులు పరుగిడి నందాదులకుం దెల్పి

నపుడు గోవులు జలములుత్రాగి చచ్చినవి. శ్రీకృష్ణుఁడు వాని బ్రదికించెనని యేల చెప్పలే దనున దొకప్రశ్నము. దీనికి సమాధానము వ్రాయు టనవసరముకాదు. బాలకు లంతకుముందే శ్రీకృష్ణాద్భుతచర్యల నెన్నింటినో కన్నులారఁ జూచిరి. కాని శ్రీవిష్ణుమాయామోహితులగుట నుత్తరక్షణమున వానిని మఱచిరి. ఇది వారికి సహజమయ్యెనుగదా. ఇంతియగాక గోవులు జలములఁద్రావి చేష్టలుదక్కి పడిపోయెను. గోపకులు శ్రీహరితో మొఱ్ఱపెట్టుకొనిరి. వెంటనే శ్రీహరి వారిందోడుకొని యామడువుదరికింబోయి మంత్రించినట్లు బ్రదికించెను. ఇది వారి కాశ్చర్యమును గల్గింపలేదు. ఏలయనఁగా గోచికిత్సలు గోపకులకుం బెక్కులు తెలియును. విషహరమంత్రము లున్నవి. మూలికలున్నవి. వేనినుపయోగించినను అవి బ్రదుకును. కావున వా రాశ్చర్యపడవలసినంతవిషయ మదికాదు. కాఁబట్టియే నందాదులతోఁ దమరు శ్రీకృష్ణవార్తలను దెలునపుడుకాని నందాదులు బాలకుంగాంచి దుఃఖించుతఱినిగాని యీవార్తను దెలుపకపోయిరి. వారి కాకార్య మొక యమానుషచర్యగాఁ గనఁబడలేదనుట స్పష్టము.

బలరాముని శ్రీహరి యానాఁడు పిలుచుకొనిపోకుండుటయే లనునది రెండవప్రశ్నము. సాధారణముగా బలరామకృష్ణు లొక్కటిగా నాడుకొనుట వాడుక. ఆనాఁడుమాత్రము బలరాము నింటవిడిచి తానుమాత్రమే యచ్చటికింబోయెను.

కారణమేమని ప్రశ్నించు టనవసరము మాత్రముకాదు. సమాధాన మేమనఁగా, బలరాముఁడు శ్రీహరితత్త్వ మెఱుంగును. తాఁజేయఁబూనుకృత్యములు కొన్నిగల వనియు నెఱుంగును. కాని శ్రీకృష్ణుఁడు చేయఁదగుకృత్యము లనేకములు గలవని చక్కఁగా నెఱుంగును. కావుననే తా నాశ్చర్యపరవశుఁడు గాక యుండువాఁడు. ఈయిరువురకు భేదమేలేదు. అనంతుఁడన్న భగవంతుఁడేకాని వేఱొకఁడు కాఁడు. రామావతారమునఁ దనకు సహాయముచేసిన మర్కటపంక్తిలో నొకరిద్దఱు ద్వాపరమున గర్వించి పరుల బాధించుటఁదెలిసి రాముఁడే వారిని సంహరించెను. కావున శ్రీకృష్ణునకు బలరామునకు భేదమేలేదు. ఏయేకార్యమున కెంతశక్తి యుపయోగింపఁదగునో అట్టిశక్తినే భగవంతుఁడు వినియోగించును. బలరామునకుఁ దెలుపకయుండ నానాఁడు యమునాహ్రదమునకుం బోనేలయన్నచో ఆనాఁ డింట బలరాముఁడేలేకున్న శ్రీకృష్ణుని దుస్థ్సితి నాలించిన యశోదాదులు వెంటనే మరణించియే యుందురు. బలరాముఁ డావార్త నాలించినపుడు వికారచిత్తుఁడు కాలేదు. బలరామునింజూచియే నందాదు లించుక ధీరులై యుండిరి. యశోదాదు లీబలరామకల్పితమాయచేతనే మూర్ఛనొందకుండిరి. "ప్రహస్యకించిన్నోచే వాచ ప్రభావజ్ఞోఽనుజస్యసః" అన్న ప్రమాణమును బరిశీలించినచో నీవిషయము తేటపడును. "అత్రావతీర్ణయోః కృష్ణగోపా ఏవహి బాంధవాః"

అన్న బలరామోక్తియే శ్రీకృష్ణునకుఁ దనకు నభేదమని తెల్పుచున్నయది. కావుననే బలరాముఁడావార్తయాలించి ఖేదము నొందక యందఱ నోదార్చుచుఁబోయెను. యమళార్జునభంజన కాలమున గోపకులుచచ్చిరా యిపుడేల చత్తురన్న దానికిని దీనికిని భేదమెంతయో కలదు. కాళీయఫణిశక్తి యంద ఱెఱుంగుదురు. ఆమడువుమీఁదుగాఁ బోవుపక్షులుకూడ నావిషవాయువుసోఁకుటఁ జచ్చి యందులోఁబడుట వారెఱుంగుదురు. ఆజలపానము మృత్యుప్రదమని వారికి నమ్మకముకలదు. ఎందఱో మృతినొందుట వారిశ్రుతు లెఱుంగును. అట్టిచోటఁ బ్రత్యక్షముగాఁ గాళీయఫణియే చుట్టుకొనియున్నవాఁ డన్నమాట విన్నతోడనే వార లన్నాయని కన్నుల నీరునించి చచ్చియే యుందురనుట యసంగతప్రసంగము కానేకాదు. కాఁబట్టియే బలరాము నింట నునిచి శ్రీహరి నాఁటిపయనము సాగించెను. నందాదులు దుఃఖపరవశులైనను దా నూరకుండి శ్రీబలరాముఁడు,

దర్శితో మానుషోభావో దర్శితం బాలచాపలమ్,
తదయం దమ్యతాం కృష్ణ దురాత్మా దశనాయుధః.

అని యుపదేశింపఁగాఁ దా నపుడులేచి కాళీయఫణిమద మణఁగించెను. బలరామునకుఁ దనకు భేదములేదని లోకులకుఁ దెలియఁజేయుటయే యీకార్యఫలము. కాఁబట్టి దూర మాలోచించియే శ్రీహరి జ్యేష్ఠసోదరు నింట నునిచిపోయెను. బల

ధాముఁడును యశోదాదుల నూఱడించుచుఁబోయి యా పన్నులమొఱ లాలింపుమా యని హెచ్చరించెను. శ్రీకృష్ణుఁ డంతట నొక్కక్షణమునఁ గాళీయఫణిపతిగర్వభంగ మొనరించెను. కావున సర్వజ్ఞునికార్యములలో నొక్కటియైనఁ దప్పులు పట్ట నవకాశము గలుగదు.

కాళీయఫణి భగవంతుని బాధించి బాధించి యాబాధ తనకే కలుగఁగా దంతము లూడఁగా భయముగదురఁగా జేయునది నేరక యూరకుండి నిట్టూర్పులు పుచ్చుచుండఁగాఁ దత్పత్నిసురస పతివ్రత గావునఁ బతిదురవస్థ నెఱింగి వినుతించెను. అంతకుముందే భగవంతుఁడు మడుపునఁ దుముకఁగానే యేల ప్రార్థింపకపోయెను? తర్వాత జ్ఞానముగలిగినదియా? పతివ్రతగాన నీమడుపున దుముకువా రెవ్వరైయుందురా యని యూహింపఁజాలకపోవనేల? యనునది మూఁడవప్రశ్నము. దీనికి సమాధానమేమనఁగా, ఎట్టివారికిఁగాని కర్మము బలవత్తరముగాన దానిఫల మనుభవింపకముందే జ్ఞానముకలుగదు. దుష్కర్మమునకు ఫలమనుభవించిన పిదపఁ దదాచ్ఛాదితమగు చిత్తము వికసించును. ఫలమనుభవింపక బుద్ధి వికసింపదు. కర్మమాచ్ఛాదింపఁగా దానిఁ దొలఁగించువారు లేరు. దానికన్న బలవత్తరులు లోకమునలేరు. భగవంతుఁడుకూడ నట్టిపనికిఁ బూనఁడు.

శ్రుతిస్మృతీ మమై వాజ్ఞే యస్తే ఉల్లంఘ్య వర్తతే,
ఆజ్ఞాచ్ఛేది మమద్వేషీ నమే వధ్యతమోమతః.

అన్న స్వప్రతిజ్ఞను దానే యతిక్రమింపఁబూనఁడు. చేసిన పాపమునకుఁ బ్రతిఫల మనుభవింపక తప్పదు. తదనుభవానంతర మాపాపము నశించును. దానిపదమునఁ బుణ్యము పొడుకొనును. అపుడు తదుచితబుద్ధి వికసించును. ప్రపంచతత్వ మెఱుకపడును. వివేక ముదయించును. దానభగవత్తత్వము మనోవీథి విస్పష్టముగాఁగనఁబడు. తద్బలమున నంతర్దృష్టి ప్రతిఫలించు. అతిసూక్ష్మపదార్థములు దర్పణబలమున స్పష్టముగాఁ గనఁబడునట్లు దృగతీతపదార్థములు ఎదుటనున్నట్లగు. దానఁ దనయజ్ఞానముతొలఁగు. దానిచేఁ దనకుఁ గర్తవ్య మేదనునూహ జనించు. అట్టితఱి సత్కర్మము బలవత్తరమైనచో భగవదనుగ్రహపాత్రమగు విజ్ఞాన ముదయించు. తద్ద్వారా ముక్తి యొదవు. ఇదియే కర్మసిద్ధాంతము. దీనికిఁ బ్రతిహతములేదు. ఎవ్వరెన్నిరీతులవాదించినను దుద కీసిద్ధాంతము నెఱింగినఁగాని సన్మార్గమును బరికింపఁజాలరు.

ప్రకృతమునఁ గాళీయఫణిపతిపత్ని సురస తద్భార్యలలో వివేకమున మేటి. కావుననే భర్త యలయుట కనిపెట్టెను. ఇఁక నీతఁడు జీవింపఁడని యొఱింగెను. నర్తనముచేయు మహాపురుషుఁడు భగవంతుఁడగు నారాయణమూర్తియనియు నెఱింగెను. ఫణావళిపై రంగన్నర్తన మీలాగునఁ జేయువాఁడు వేఱొకఁడుకలఁడా యని విమర్శించెను. వితర్కమునఁగాని యేదియు సిద్ధాంతముకాదు. ఒక్కచేతితోఁ జేసినశబ్దమువంటి

దగును. ఇంకం దడవునేసిన భర్త మరణించుననియుం దెలిసి కొనియె. వెంటనే యాపద్బాంధవుని వినుతించెను. భగవంతుండు కనంబడంగా ముక్తినిగోరక భర్తప్రాణములం గోర నేల యని ప్రశ్నింపరాదు. అదియే యడుగందగినవరము. అట్లడుగనిచో నది సాధ్విగాదు. భగవదనుగ్రహము సాధ్వికిం దప్ప నితరస్త్రీలకుం గలుగదు. ప్రవర్తనము విధివిహితము. దానికి లెక్కింపకుండుట లోకవినాశనహేతువు. ఏదేశమున సత్ప్రవృత్తి ప్రధానముగం బరిగణింపంబడదో యాదేశమున సుఖముకలుగదు. త్వరగా నాదేశముస్వోన్నతిని బోంగొట్టుకొని తలవంచుకొని కుందికుంది తుదకు నశించును. కాంబట్టియే "హేజగత్కాంతకాంతం మే దేహి మానంచ మానద, పతిః ప్రాణాధికస్త్రీణాం నాస్తి బంధుశ్చ తత్పరః" అని ప్రార్థించెను. ఇందలివిశేషమును గమనింపుండు. తొలుదొలుత నోజగత్కాంతా యని భగవంతుని సంబోధించెను. జగత్పతివికదా నీవు. నీవు లేకున్న జగము లెట్లుండునో యోజింపుము. నాకును ఈ ఘణియేపతి. ఈతండులేకున్న నాస్థితి నశించు కాన నాకు భర్తృదానము చేయుమా యని వేండెను. రెండవతడవ మానదా యని సంబోధించెను. మర్యాద నొసంగు భగవంతుండవు నీవు. నాకును మర్యాద ననుగ్రహింపుమా యని ప్రార్థించెను. పతివిహీననుగా నన్నుంజేయుట నీకుమాత్రము మర్యాదయా యని యామెభావము. ఇట్లడుగుటయే సాధ్వికిం గృత్యము. కాంబట్టియే భగవంతుండు సంతోషించెను. ఎవ్వ రేపనిచేయం

బగునో వార లాపని నప్రమత్తులై చేసిన భగవంతుఁడు పరితుష్టుఁడగునుగాని లేకున్న కాఁడు. ఎవరు భర్తను దిరస్కరింతురో వారిహాపరముల సుఖమును గాంచరు. కొలఁది జనులు క్షుద్రులై తన్నుఁ బొగడినను సజ్జనాదృతి వారికిం గల్గదు. క్షుద్రజనస్తుతి కన్న సజ్జనదూషణమే మేలు. కావున స్త్రీలకు సత్ప్రవర్తనమే ప్రధానము. అది లేనిచోఁ గులట యనఁబడుఁగదా. బాహ్యాచారముల వాస్తవస్థితినివృత్తి బయలుపఱచును. కావున లోకమును మోసపుచ్చఁదలంపక సద్వృత్తిగలవారుగ నుండవలయు. సురస తాఁజేయవలసినపనినొనరించి భగవంతునిదృప్తిపఱచెను. ఆ స్తుతికిఁ గాదుగాని యామె సద్భక్తికిఁ బరమేశుఁడు సంతృప్తి నొందెను. కోరినవర మిత్తుము కోరుమనియె. భర్తను బ్రసాదించుట యదివఱకే సిద్ధమయ్యెనుగాన నామె శ్రీకృష్ణపాదారవిందదాస్యముగోరెను. వేఱుకోరిక లేదనియె. అది విన్నంతనే పరమాత్మకు గల్గినసంతోషమునకుఁ బారములేకపోయెను. ఆమెకు గోలోకవాస మప్పుడే ప్రసాదింప మనమునఁ దలఁచెను. ఆక్షణముననే విమానమువచ్చెను. ఆమెను గోలోకమునకుం బోవ ననుమతియిచ్చి తొలివరమును సార్థకముచేయ నెంచి ఆమెఛాయను నిర్మించి కాళీయునిచెంతనుండ నియమించెను. ఇప్పని శక్యమా యని యెంచుటకన్న వెఱ్ఱితనము వేఱుగనుండదు. భగవంతున కలవిగానిపనులు గలవనుటకంటె ఘోరకృత్యము మఱియొకటి యుండదుకదా!

సురస యొనరించిన స్తుతులలోనిసారము గ్రహింపవలసి నది. భగవంతుని వినుతింప నశక్యమనునదియే తత్సారము. మనోవాగతీతుఁడగు పరమేశ్వరుని వినుతించుట కెట్లు శక్యమగును? శక్యముగాదని యూరకుండఁదగునా అనఁగా యథాభ్యాసముగా నారాయణు వినుతించుట కర్తవ్యమని తేలినది. ఈ విషయమునే శ్రీశంకరాచార్యులు,

శ్లో॥ త్వద్యాత్రయా సర్వగతాహతా తే
ధ్యానే నచేతః పరతాహతా తే,
స్తుత్యానయా వాక్పరతాహతా తే
క్షమస్వశంభో త్రివిధాపరాధమ్.

అని తెల్పిరి. స్వాములు కాశీనగరమునకుం బోయిరి. అందున్న శివునకుఁ బేరు విశ్వేశ్వరుఁడని తదర్థమును జింతించిరి. భగవంతునిరూప మెట్టిదని యోజించిరి. అది నిరాకారము. ఆకారకల్పన యెట్టులనితలంచిరి. తర్వాత నాకారవిరహితుని ధ్యానించు టెట్లని విచారించిరి. ఆపిదప నుతింపనెంచిరి. రూపరహితుని వినుతింప నెట్లు శక్యమని తర్కించుకొనిరి. చక్కఁగా నాలోచింపఁగా నివి మహాపరాధములని తోఁచెను. ఇఁక మనుజులు తలంచు టెట్లని మరల నూహించిరి. సగుణత్వమారోపింపక తప్పదని నిశ్చయించిరి. సగుణత్వమారోపింపకున్న విధిలేదనియుఁ దరణోపాయమే లేదనియు నెఱింగి యిట్లు ప్రార్థించిరి.

ఓశంకరా! నీయాత్ర యని కాశీనగరమునకు వచ్చితి. దీనిచే నీసర్వగతత్వము నశింపఁజేయ నెంచినట్లయ్యెను. అనఁగా సర్వవ్యాపియగు నిన్నుఁ గాశీనగరమున నొకదేవాలయమున నొకమూల నున్నవాఁడని నిశ్చయించికదా వచ్చితిని. దీన నేమాయె? సర్వవ్యాపి కాఁడన్న భావమేకదా. ఇంతకంటె నపరాధముగలదా? ఇది యొకయపరాధము. నిన్ను ధ్యానించితి. అనఁగా నిట్టిరూపము. ఇవి యాయుధములు అను మొదలగు రూపకల్పనచే ధ్యానించితిని. దీనిచేతఁ గలిగినఫలమేది? భగవంతుఁడు మనోగమ్యుఁడనునదియే. ఔరా! చేతఃపరుఁడు భగవంతుఁడన్న మాట దీనిచే నూడిపోయెను. తుచ్ఛమగుమనసున నిన్నెఱుంగ శక్యమా. ఇదియొకయపరాధము. స్వామీ! నిన్ను వినుతించితిని. దీనిచే వాక్కులకు గమ్యుఁడని తెలిసినది. వాగతీతుఁడగునిన్ను వాగ్వశునిగ నొనరించితిని. శంకరా! ఎంతటితప్పుచేసితిని. ఇదియొక యపరాధము. ఈయపరాధముల మూఁడింటిని జేసినందులకు నన్ను క్షమింపుము. ఈయపరాధత్రయము చేయక భక్తుఁడెవ్వఁడును దరింపఁజాలఁడు. అనఁగా యాత్రలుచేసి ధ్యానించి వినుతించవలయును. కాని యివి కేవలవిజ్ఞానులకుఁ దప్పులుగాఁ దోఁచును. ఐనను నిన్ను సగుణునిగాఁ గల్పించుకొనకున్న గతి వేఱొండులేదు. అని ఆచార్యులుగారు స్పష్టపఱచిరి. ఈవిషయమును ముఖ్యముగా భక్తుఁ డెఱుంగవలయును. విగ్రహారాధనము ముఖ్యము కాదన్న వాదమునకు మూల మిది.

యేకదా! ఏవేదమును, ఏశాస్త్రమును, ఏపురాణమును పరిశీలించినను నిరాకారుఁడు నిరంజనుఁడు సర్వవ్యాపకుఁడు. అను నీమొదలగుశబ్దములే కనఁబడును. అట్టి మహనీయమూర్తికి రూపకల్పన యేల? ఎట్లు? అన్నచోఁ దృష్టార్థమే కాని వేఱు గాదు. ఇట్టులుండ బొమ్మలఁబూజించుట యెంతఫలమో యోచింపుఁడు. వ్యర్థమేనా యన్నఁ గాదు. తొలుదొలుత విగ్రహము నేర్పఱచుకొని ఆరూపమును జూచుచు నది మనోవీథి దృఢపడినపిదప విగ్రహపూజనుమాని మనఃపీఠమునఁ బరమేశ్వరుఁ బూజింప నలవఱచుకొనవలయు. ఇదియేటికన మనస్సు నిశ్చలమగుటకుఁ బన్నినపన్నాగము లివియని గ్రహింపఁదగు. ఇఁక గ్రహించినవాఁడే కృతార్థుఁడగు. లేనిచో వానిగతి సర్వ యేకరీతిగనే యుండును. భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములు ప్రధానములుగా ముక్తి కేర్పఱుపఁబడిన వనుటకు హేతు విదియే యని గ్రహించుటయే యీకృషికి ఫలము.

ఇట్లు భగవంతుఁడు సురసకు వరములొసంగి, గర్వముడిగి చేవమాలి జాలినొందఁజేయు స్థితిలోనున్న కాళీయుఁ గాంచి కరుణించి నాగరాజా! నీకిఁక భయములేదు. నా పాదాంకితమగు నీఫణముం గాంచినంతనే గరుత్మంతుఁడు నిన్ను బాధింపక తొలఁగిపోవును. నీవంశజనితులకందఱకు నా చిహ్నము మస్తకమున నలరారు. మిమ్మెవరు హింసింతురో వారు నరకమునఁ బడుదురు. వారికి ముక్తిలేదు. నా పాద

ఫణముగల మీజాతింగాంచి యేనరుఁడు నమస్కరించునో వాఁడు పాతకనిర్ముక్తుఁడగు. అని వరమొసంగెను. నీవు నాప్రాణములకన్న మిన్నఁగా భావింపఁబడుదువనియు. చూచితిరా! భగవంతునియాగ్రహ మేలాగు అనుగ్రహముగా మాఱినదో. అనఁగా భగవంతునిదృష్టి కందఱు సమానులే. గర్వ మడఁగు నంతకువిరోధులనుగా భగవంతుఁడుచూచు. దానిని దొలఁగింపఁ బ్రయత్నించు. అది తొలఁగినంతనే పరమభక్తునిగాఁ దలఁచును. శత్రుమిత్రత్వము లాపరాత్పరున కెవనివిషయమున మనకుండినట్లుండవు. సర్వజనతరణాన్వేషమే యాయనపని. కర్మము పరిపక్వముకాఁగా భగవత్కరుణ వానిపైఁ బ్రసరించును. దాన వాఁడు భగవద్భక్తుఁడగు. తత్పాదసేవచేయుభాగ్యము వానికి లభించు. దానిచే వాఁడు ముక్తుఁడగు.

ఈవిషయమునుండి మనము గ్రహింపఁదగువిషయ మేమనఁగా, క్రూరజంతువని సర్పమును హింసించుట మానవలయు ననునదియే. క్రూరజాతినిహింసించువాఁడును గ్రూరుఁడే. అట్టిజాతియందుఁ గనికరము చూపుటయే మంచిగుణము. అది క్రూరమనుట దానిచే దానిని జంపవలయుననుట మూర్ఖపద్ధతి. మనము దానిపైఁ గరుణయునుచుచో నది మనలహింసింపనేరదు. భూతదయ యన నిదియే. భూతదయకుమించినపుణ్యము లేదు. సర్వభూతదయాపరుఁడే జ్ఞాని యనంబడు. భూతదయలేనిచో శాంతమాతనిహృదయమునఁ దనకుఁ జోటులేదని వెడలిపోవును.

సర్వభూతసమబుద్ధియే కదా పండితలక్షణమని శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే భగవద్గీతలయం దుపదేశించెను.

విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవిహస్తిని,
శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితా స్సమదర్శినః. గీతావాక్యము.

దీనిని దెనిఁగించుచుఁ గవిబ్రహ్మయగు తిక్కనసోమయాజి తనసర్వతోముఖపాండిత్యమును జూపి మూలమునకు మెఱుఁగు పెట్టెను.

చ. వినయము విద్యయుం గలుగు విప్రునియందును గోవునందు నొ, ప్పునఁ దగుహస్తియందు నొకపాకకుఁ బోవని
కుక్కయందు దా, ని నడఁచి తెచ్చి తిను నీచపు మాల
యందుఁ దుల్యద, ర్శనులు తదంతరాత్ముని నిరంజనునిం గను
నట్టి పండితుల్.

నాల్గవపాదముం బరికింపుఁడు. సమబుద్ధిచేఁ జూచుటకు హేతు వేదిగా నిర్ణయింపఁబడినదో. సర్వభూతములయం దంతరాత్మ యొక్కఁడే కనుపట్టును. కాన భేదబుద్ధికూడదని. ఇట్లు భగవద్గీత లుపదేశించుచుండఁగా శివకేశవులం దుచ్చత్వనీచత్వములఁ గల్పించువా రెట్టిపండితులో చెప్పశక్యమా. ఒక్కతత్త్వమే బ్రహ్మాండరూపమున వెలసియున్నది. దానిని సమబుద్ధిచేఁ బండితుఁడును, విషమబుద్ధిచేఁ బామరుఁడును జూచును. భేద మింతమాత్రమే. ఒకటి తరణోపాయము. వేఱొకటి యధఃపతనోపాయము. అని మనము గ్రహింపవలయు.

ఇఁక సౌభరిశాపముంగూర్చి యించుక వ్రాయవలసియున్నది. సౌభరిముని శ్రీకృష్ణభక్తుఁడు. పరమశాంతధనుఁడు. నియమవంతుఁడు. అక్రోధనుఁడు. ఇట్టి లయ్యు గరుత్మంతుఁడు విష్ణువాహనమని యెఱుంగఁడా. ఎఱింగియు శపించెనా యన్నప్రశ్నము రాకతప్పదు. సావధానముగా సమాధానమును వినుఁడు. గరుత్మంతుఁడు భగవద్వాహనము. విష్ణుభక్తులలో మేటి. వైష్ణవులు (విష్ణుభక్తులు) ఆమహామహుని భగవంతునింబోలె సేవింతురు. సౌభరియు గరుడునిమహిమము నెఱుంగును. కాని యొకనాఁడు తాఁజూచుచుండ మీనమును ముక్కునం గఱచుకొని గరుడుఁడు పఱచెను. ముని కన్నులారఁ గాంచెను. మనమున జాలికలిగెను. పరుల కపకారముచేయక నీటిలో నుండు జంతువులఁ జంపనేల యన్నయూహ యామునిమనమునఁ దట్టెను. తన్నుఁజూచియైనఁ జంపమానఁడయ్యెఁగదా యనునభిప్రాయము తోడనే కలిగెను. దానిచేఁ గోప ముదయించెను. ఆకోపమున దృష్టి మార్పునొందెను. అది పరభయంకరముగఁ దోఁచెను. ఆదృష్టి గరుత్మంతునిపైఁ బ్రసరింపఁగనే భీతిల్లి వడఁకెను. దాన ముక్కున నిఱికికొనిన మీనము జలములఁ బడియెను. మృత్యువక్త్రమునుండి తప్పించుకొనినదిగాన వడంకుచు మరలఁ బట్టుకొనునేమో యనుభావముఁ గనఁబఱచుచు మునిచెంతకు వచ్చెను. దానిం గాంచఁగనే మునిమానసము వెన్నవలెఁ గఱఁగెను. సాధువులు హింసాకర్మమును జూడనైనఁజాలరుకదా.

తద్దర్శనమున నాతఁడు మిగులఁ గోపావిష్టుఁడై యిట్లు తలంచెను. ఈగరుడుఁడు బలవంతుఁడు. పరాపకార మొనర్చక యుండక నల్పజంతువుల హింసింపఁదలంచుచున్నవాఁడు. తన్నడ్డువారు లేరని విజ్జృంభింపఁగుచున్నవాఁడు. ఈమడువున స్నానము చేసి చిరకాలమునుండి జపము చేయుచున్నవాఁడు. ఈఋషములు నన్నెన్నఁడుగాని బాధింపవు. కాన వీని కీతనిబాధ లేకుండఁజేసినచో గృతజ్ఞుఁడ నగుదును. ఊరకున్న మదాశ్రయమును మఱచినవాఁడనగుదును. అది నాకుఁ దగనిపని. అని తలంచి విష్ణువాహనఖగరాజమా! నీ కించుకగర్వముగలదు. నేను లేకున్న శ్రీమహావిష్ణువు పనిసాగునా యన్నదురూహ నీమనసునఁ గలదని యెఱింగితి. నీవంటివాహనములఁ గోటిసంఖ్యల భగవంతుఁడు సృజింపఁగలఁడు. దాని మాయించెదను. ఎన్నఁడే నీక మీఁద నీ వీమడుఁగుఁజొత్తువేని చత్తువు. ఇందు నిన్నుదహింప నాశాపాగ్ని సదా వేచియుండును. జాగ్రత్త. అని శపించెను. గరుడుఁ డేమియుఁ బలుకకపోయెను. ఆశాపము విన్నంతనే గరుడునిమదిఁ గలయహంకారము నశించెను. దానిస్థానమున శాంతము పాదుకొనియె. కాఁబట్టియే తనతప్పునొప్పుకొని యిది నాగర్వనిర్వాపణకుమయినది. కాన నా కీశాప మపకార మొనరించినది. ఈముని నాకు మహోపకార మొనరించెనని తలంచిపోయెను. ఈకథగూడ జంతుహింసపాపకృత్యములలో ప్రధానమని బోధించుచున్నయది. కాఁబట్టి జంతుహింస యెంత

వారికేని ముప్పు గల్గింపకపోదు. మనము నేర్చుకొనఁదగిన దిదియే. ఈశాపమున మునితపస్సు నశింపదు. వృద్ధినొందును. ఏలయనఁగా గరుడునకు దీన నపాయములేదు. మీనములకుఁ బరమలాభముకల్గెను. కాఁబట్టిపరోపకారపుణ్యముకల్గినది. ఇదియే తపస్సునకు ఫలము. భక్తులారా! ఇఁక నీవిషయమునఁ జెప్పఁ దగినవి నామదికిఁ బొడకట్టవు కాన వదలి భగవల్లీలల మఱి కొన్నింటిని వ్రాయ లేఖిని మరలించెదను.

కార్చిచ్చును పానముచేసి శ్రీకృష్ణుఁడు గోపకులఁ గాపాడుట.

ఆకాళిందీతటంబున గోపికాగోపకులందఱు నాఁటిరేయి హాయిగా పరుండ నిశ్చయించిరి. పగలంతయు నాహ్రదంబునఁ దమకములు తీఱ స్నానముచేసిరి. మునిఁగిరి. తేలిరి. నిర్భయము గా నందు గోపికలుగూడ జలకములాడిరి. కాళీయఫణిపతిబాధ నేఁటికిఁ దప్పెఁగదా యనిరి. ఇఁక మనగోవు లిందుఁ దృప్తిగా జలముత్రాగవచ్చునని సంతోషించిరి. ఆవిషవాయుస్పర్శమున నంబరమునుండి పడిచచ్చిన పక్షుల కంకాళము లగపడ నక్కటా! యెన్నిపక్షు లిందుఁబడి మరణించినవి? పాపమని వగచిరి. ఇన్ని జంతువులబాధించుకాళీయునకుఁ దగినప్రాయశ్చిత్తము మనకృ ష్ణునిచేఁ జేయఁబడియెఁగదా యని వినుతించిరి. వానిని జంపి యుండిన బాగుండునని కొందఱన మఱికొంద ఱిదియే తగిన పని యని వారిని మందలించిరి. ఇట్లు పలువిధముల వినోదించుచుఁ బ్రొద్దుపుచ్చిరి. బాలకు లందు శ్రీకృష్ణుఁ డేచెట్టునెక్కి దుమికెనో

యా చెట్టునుండి దుముకిరి. కాళీయఫణి అదిగో వచ్చె నిదిగో వచ్చెనని కొందఱు బెదరింప నులికిపడఁగా వారినిగాంచి కొందఱు నవ్విరి. కొందఱు చప్పటులఁగొట్టిరి. కొందఱు బాలకులా కాళీయభుజంగముమాట వినఁబడఁగానే మూర్ఛిల్లిరి. కొందఱు వారిని మంత్రించి లేవఁదీసి కూరుచుండినపిదపఁ గాళీయుఁడు కృష్ణమూర్తిచేఁ దఱుమఁబడఁగా మీరుచూడలేదా యని భీతి వాపిరి. కొందఱు తమలో నొకఁడు కాళీయుఁడని వేఱొకఁడు శ్రీకృష్ణుఁడని పేరులుపెట్టుకొని యాకృత్యమంతయు నొక యాటగా నాడసాగిరి. ఇట్లు వారాడుచుండఁగా గోపకన్యకలు కొందఱు శ్రీకృష్ణునిఁ గాళీయపత్నులు నుతించినట్లు తమరు వినుతించిరి. పలువిధములగు శృంగారవిహారములచే నాదినశేషము క్షణకాల మట్లు వారిచే గడపఁబడియె. ఆరాత్రి యందఱొకచోటఁజేరి హాస్యముల నాటలఁ బాటలఁ గ్రీడించి భుజించి హాయిగా సుఖనిద్ర చేయ నుంకించిరి. చెట్లక్రింద సుఖశయనములు కల్పింపఁబడినవి. గుంపులుగుంపులుగాఁ గొంద ఱందుఁ బరుండిరి. మఱికొంతమంది యొంటరిగా శయనించిరి. ఆరాత్రి వారికిఁగలిగినమహానందము బ్రహ్మానందమును మించియుండెనని చెప్పవచ్చును.

నందాదులును బాలకృష్ణు నెందును విరుగనీక కాపాడుచు నాఁటిదినమున జరగినపని దైవయత్నమునఁ దప్పినదిగాని లేకున్న నెంతటిప్రమాదముగల్గియుండు ననుకొనుచుఁ గుమా

రుని ముద్దాడుచుండిరే కాని యెప్పుడైనను భగవన్మాయామో హితులుగాన భగవంతుఁడే కృష్ణుఁడన్న మాటను మఱచిరి. ఔరా! ప్రత్యక్షమునఁగూడ భగవన్మాయామహిమ మెఱుకపడు నదికాదని దీనివలనఁ దేటపడియెఁగదా! బలరాముఁడొక్కఁడు తప్పఁ దన్మహిమమునెఱింగినవాఁ డొక్కఁడే నాసభలో లేకుం డెను. అపుడపుడు నందుఁడుమాత్రము గర్గవాక్యమును స్మరిం చుచుండువాఁడు కావున సామాన్యమాత్రునిగా శ్రీకృష్ణుని దలంపరాదనియు, మహాపురుషుఁ డీరూపమునఁ దనయింట నవ తరించెననియుఁ దలంచుచుండెనుగాని తటాలున భగవన్మాయ తన్నావరించుట ఆవిషయమును మఱచుచుండెను. యశోదాదు లాగండము జలగండమనియు నది యెట్లోతప్పెననియు నీఁక బాలున కేభయము గలుగదనియు, నీగండము నిలువేల్పులు తప్ప మఱెవ్వరు కాపాడియుండరనియుఁ దలంచి కులదైవము లకు మఱింతభక్తితో మ్రొక్కిరి. కాని యంతకుముందే శ్రీ కృష్ణుఁడు కాళీయఫణిఫణామండలి చెంగుచెంగున నృత్యమా డుట మఱచిరి. సెబాసు! విష్ణుమాయను దెలిసికొన నెవ్వనికే నశక్యము. దానిని మెచ్చవచ్చు! ఇట్లు కుమారునిముద్దాడుచు జలగండము తీఱెనదిగాన నీఁకముం దట్టియిక్కట్టులు కలుగ కుండ రక్షఁగట్టించిరి. బలరామకృష్ణుల మృదుశయ్యలం బరుం డఁబెట్టి నిద్రపుచ్చి తమరు నిద్రించిరి.

భగవంతున కారేయి రానున్నకష్టము హృదయగోచర మయ్యెను. కాన యశోద నిద్రపుచ్చుచున్నపుడు నిద్రించినట్లే

నటించెను బలరాముఁడట్లే నటించెను. కాని యావిధ మెఱుంగని యశోదాదులు నిద్రపుచ్చితిమన్న సంతోషమునఁ దమరు సుఖనిద్రఁజెందిరి. ఆసమయమున నాభాగము జనాకీర్ణమయ్యును నిశ్శబ్దముగనుండెను. చీమనడుచుచున్నను ఆధ్వని వినఁబడు నట్లాయెను. నిస్తరంగసముద్రమునుబోలి యాగోష్ఠ మలరారెను. అత్తఱి విధివశమున నాయడవి నగ్నిచోరఁబడియెను. మనుజులకు సంఘాతమరణ మలవడునట్లే జంతువులకుంగూడ సంఘాతమరణముగలదు. ఒక్కతఱిఁ బెక్కుజీవులు మరణించు టయే సంఘాతమరణ మనంబడును. అదియెప్పుడో యొక్కప్పుడు కలుగుచుండును. ఆతరుణమున నెన్నియో ప్రాణులు మృతికై యొకచోటఁ జేరును. ఆయాయికర్మములు ఆయాయిజంతువుల ముక్కుకు త్రాడుగట్టి యీడ్చినట్లు లాగి యొక్కచోటఁ జేర్చును. పని కల్పించుకొనియైన ప్రాణు లాచోటికిం జేరును. ఎందుల కిట్లు చేయుచున్నామో యని యాప్రాణు లాలోచింప నవకాశముండదు. ఏలయన, కర్మము బలవత్తరము. దానిపోకడ లెవ్వారికిఁ దెలియ శక్యముగానివి. అవియెఱింగినవాఁ డొక్కభగవంతుఁడే. ఇతరుల కెవ్వరికిని దెలియ వనుట నిక్కము.

ఆనాఁడు కర్మము త్రాడుగట్టి జంతుజాలముల నన్నింటిని మృతినొందఁదగినవానిని బాధల ననుభవింపఁదగినవాని నొక్కచోఁజేర్చెను. అన్నియు నొక్కతావునఁ జేరి సంతోషమున సుఖనిద్ర చేయుచుండినవి. ఇట్లుండఁగా దటాలున నొక శబ్దము వినవచ్చెను. అది జంతుజాలములు పరుగిడుచుండఁగా

గలిగినదియే. తాలుమాలుగా జంతువులు పరుగెత్తసాగెను. పక్షులుదృష్టిలేమి నాక్రోశింపసాగెను. కీటకములమాట యిప్పుడు విచారించువారెవ్వరు? అవన మాతరుణమున వచింపనలవిగాని దురవస్థలపాలయ్యెను. వృక్షములు చిటపటశబ్దములు చేయ సాగెను. అత్తఱి దావాగ్ని తనజ్వాలామాలికల హస్తముల వలెఁజాపి కొలఁదికిమీఱువృక్షములఁ గాల్చుచు, లతావితాన ముల నామమాత్రావశిష్టములను గావించుచుఁ, బొదరిండ్ల భస్మముచేయుచుఁ జిఱువృక్షముల నాఘూర్ణించుచు నాకస మును స్పృశించునట్లు భూమిని గౌఁగిలించుకొనునట్లు దిక్కుల కుఁ జేతులుసాపినట్లు నలుప్రక్కల నావరించి యెందుఁజూచినఁ దానయై వెలసినట్లు చెలరేఁగి వనముఁ గాల్చుచుండెను. దా వాగ్నిడాకకుం దాళలేక జంతువు లార్వసాగెను. కొన్ని పరుగిడ వీలులేక దిక్కుతోఁపక మంటలోఁబడి మ్రంగుచుండెను. ఎవరికి వారే యన్నట్లు తల్లికిఁబిల్ల, పిల్లకుఁదల్లి యనుసంబంధము లేక పరుగిడుచుఁ గార్చిచ్చు తమ్ము వెంబడింప వేగముగా పరుగిడు చు, అలసి నిలుచుచు, నిలిచి మంట లావరింప నార్చి చచ్చుచు నుండెను. ఎటుచూచినను గార్చిచ్చు కానవచ్చుచుండెను.

అర్ధరాత్రకాలమున నాదావానల మడవి నావరించెను. దానిజ్వాలలవేఁడిమి గోపకులకు సోఁకెను. భరింపరాని యాదా వాగ్నిబాధకు గోపకు లార్తినొంది తమకు దిక్కు శ్రీకృష్ణుఁడే యని తలంచిరి. అనన్యగతికుల మనుమాట మఱువక దీనులై

గొంతెత్తి * శ్రీకృష్ణా! మహాప్రభూ! బలరామా! దీనబంధూ! పరాక్రమధనా! దావాగ్ని యిదె మమ్ముం జుట్టుముట్టి కాల్పఁ జూచెడిని. ఇది భరింపరానిది. దీనిబాధను భరింప మేమెంతవారము. దుర్బలులము. మిమ్మే నమ్మియుండువారము. అనన్యగతికులము. మహానుభావా! వేవేగ మమ్ముద్ధరింపుము. క్షణ మాలసించిన బ్రదుకఁజాలము. ఇదిగో సమీపించుచున్నది. జ్వాలామాలికలు మమ్ము స్పృశించుచున్నవి. మహాత్మా! లోకనాథా! దీనబంధూ! మీవారము. మిమ్మే నమ్మియుండువారము. ఆపన్నార్తిహరా! శ్రీకృష్ణా! బలరామా! వేవేగ కాపాడుఁడీ యని మొఱ్ఱపెట్టిరి.

క. నీపాదంబులనమ్మిన
నాపద లెక్కడివి జనుల కత్యుగ్రమహా
దీపితదావజ్వలనము
పైపడకుండెడివిధంబు భావింపఁగదే. పోతనమహాకవి.

ఈపద్యము "నశక్నుమ స్త్వచ్చరణం సంత్యక్తు మకుతో భయమ్" అన్న శ్లోకార్థమునకుఁ దెనుఁగు. ఎట్లు దీనియర్థమును

* కృష్ణ కృష్ణ మహాభాగ హేరామా మితవిక్రమ
ఏష ఘోరతమోవహ్నిస్తావకాన్ గ్రసతే హినః
సుదుస్తరాన్ నస్స్వాన్ పాహి కాలాగ్నేస్సుహృదః ప్రభో
న శక్నుమ స్త్వచ్చరణం సంత్యక్తు మకుతోభయమ్.

ఆని మూలము. భాగ. ౧౦ స్కం. ౨౪ శ్లో.

మార్చి శ్రీపోతనగారు పద్యమును వ్రాసిరో పరికింపుఁడు. మూలార్థమును జెఱుపక స్వభాషాస్వభావమును వీటఁ బుచ్చక తెనిఁగింపవలయునన్న మాట యామహాత్మునకుఁ జక్కఁగా దెలియును. కావుననే సరసజనహృదయంగమముగా నున్నది.

ఇట్లు గోపకులు ఘోషించుట శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యాలించెను. వారిప్రార్థనలఁ జక్కఁగా నంగీకరించెను. ఆర్తులను గాపాడుట తనపనియన్నసూక్తిని స్మరించెను. ఇఁకఁ దడవుచేసిన నొక్కుత్తుగ వీరిని దావాగ్ని దహించునని యెంచెను. * వెంటనే తల్లి యెఱుంగకుండ లేచి సకలబ్రహ్మాండనాయకుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి యడవినెల్లెడలం జుట్టుముట్టి యవార్యశక్తి వెలయు నాదావపావకుఁ దనయనంతశక్తి కనంబడ నొక్కసారి గుటుక్కునఁ ద్రావెను. ఆదావాగ్ని యట్టె యడంగెను. ఉత్తరక్షణమున దానిచిహ్నమైనను లేకుండెను. సకలజంతువులు హాతశిష్టములు దావాగ్ని యనుమాట యెఱుంగక హాయిగా సుఖనిద్రం జెందెను. గోపకులు మనకృష్ణుఁ డుండ నేమిబాధలు మనకుఁ గల్గునన్న విశ్వాసమున భగవంతుని వినుతించుచు సుఖనిద్ర చేసిరి.

మహాశయులారా! శ్రీహరిదావాగ్నిని గబళించుట వింటిరికదా! ఆసమయమున దావాగ్నిదరికొననేల? దానిని గృష్ణుఁడు

---

* ఇత్థం స్వజనవైక్లబ్యం నిరీక్ష్య జగదీశ్వరః
తమగ్ని మపిబ త్తీవ్ర మనంతో౽నంతశక్తిధృక్.

అని మూలము. ౨౫ శ్లో.

ద్రావనేల? అని ప్రశ్నింతురు కాఁబోలును. గోపకులకుం గల్గిన మహత్తరవిపత్తుల నడంచుపని శ్రీహరిదికదా! దావాగ్ని రగుల్కొనుట అపమృత్యువునకు సంబంధించినది. ఆయపమృత్యువు సకలజంతువులకు సంఘాతమరణమును గల్పించునది. ఆనాఁడు హాయిగా గోపికాగోపకులు పరుండియుండ నాదావాగ్ని రగిలెను. ఆపన్నాశకరా! శ్రీకృష్ణా! నీవుదక్క వేఱుశరణము లేదని వారెల్లఁ బ్రార్థించిరి. శ్రీహరి

అనన్యా శ్చింతయంతో మాం యేజనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్,

అను స్వప్రతిజ్ఞను మఱచునా, గోపకుల శహంకారముగలదా, లేక సర్వమునకుఁ దన్నే నమ్మి యున్నవారా యని పరీక్షించెను. ఇట్టియిక్కట్టులనుండి యుద్ధరింప శ్రీహరితప్ప వేఱొండుశరణములేదని గోపకులెల్ల వేఁడిరి. ఆదావాగ్ని నొక్కక్షణమాత్రమున మ్రింగెను. భగవంతునకిది కార్య మంత గొప్పది కాదు. అత్యల్పకార్యము. దీనిచే నాపదుద్ధారకుఁడన్న తనప్రియనామమును సార్థముగా నొనరించెను. ఇంక నవ్వలిభగవత్కథను వినిపింపఁ బ్రయత్నించెదను. సావధానులరు గండు.

గ్రీ ష్మ ర్తు వు.

శ్రీహరి కాళీయఫణిపతిదర్ప మడంచినపిదప గోపకుదలు యథాపూర్వముగా బృందావనమున విశ్వకర్మవినిర్మితసుందరమందిరముల నివసించిరి. ఏకొఱంతయు లేక విహరిం

మాడ్కి నుండిరి. భగవత్సాన్నిధ్యమున నుండువారికిఁ గొఱంతలుండునా? అక్కాలము సూర్యప్రతాపవృద్ధిదాయకము. భగవంతుఁడగు లోకబాంధవుఁడు తన యసమానప్రతాపమును జూపుచుండెను. సహస్రకరముల నెల్లెడల వ్యాపింపఁజేసి యసమానప్రతాపుఁ డన్నపేరు సార్థకముచేయుచుండెను. సకలవృక్షములు చిగురుటాకులు పుష్పములు ఫలములు చెలువారఁగాఁ జూడఁజూడ రెండుకన్నులు చాలకుండెను. ఆకాలమే సకల ప్రాణికోటికి క్షేమంకర మగునది. ఎండవేఁడిమి యెక్కువగానున్నను, దానితాపమున నెల్లజంతువులు తహతహపడుచున్నను ఆరోగ్యము వృద్ధియగుచుండును. బాహ్యతాపమేగాని అంతశ్శీతము బలమును వృద్ధిచేయుచుండును. అది మన కెఱుకపడదుగాని దైవికముగా జరగుకార్యములు ప్రాణివృద్ధికరములే యని తలంపవలయును. పగటిపూట మిగుల వృద్ధియగును. రాత్రి పరిమాణము తగ్గును. కాని నిద్ర తక్కువయైనను అట్లుండినఁగాని రోగములు నశింపవు. సకలరోగము లాకాలమున నౌషధసేవ లేకున్నను వృద్ధినొందవు. వర్షాకాలమురాఁగానే వృద్ధినొందును. కారణమేమి? ఆకాలము ఆరోగ్యసూచకము. కాఁబట్టియే యాకాలమందలిఫలములన్నియు నుష్ణమును వృద్ధిచేయునవియే. కాలము సంతాపకరము. ఫలము లుష్ణమును వృద్ధిచేయునవి. ఇట్టికాలమున నారోగ్యము పెరుగును. శీతకాలమున నున్నజడత్వముపోయి నాడులు పరిశుద్ధములై యుండును. రక్తనాళములు కల్మషరహితములగును. అపుడుగాక యారోగ్యము మఱియెప్పు డుండును?

అట్టి గ్రీష్మకాలము సంతాపకరముగానున్నను బృందావనమున నున్నవారు శీతలతరుచ్ఛాయల నుండుట రవికరప్రసారము నెఱుంగఁజాలకుండిరి. కాని గ్రీష్మవాయువు లపుడపుడు వారిమేనులతో సయ్యాటము లాడుచుండెను. ఆకాలవాయువులు సోఁకినఁగాని దేహములు వాడవు. చర్మము వాడినఁగాని రక్తము పరిశుద్ధముకాదు. అది నెఱవేఱినఁగాని ఆరోగ్యము కలుగదు. కావున బృందావన మెంతచల్లఁగానుండినను ఎండవేఁడిమి ఇసుమంతయైనఁ దగులక విడువలేదు. ఆంధ్రభాగవతమున నీఘట్టమునందు,

సీ. దినము లంతంతకు దీర్ఘంబులై యుండె
 దిననాథుఁ డుత్తరదిశఁ జరించె
నాఁటినాఁటికి నెండ నవ్యమై ఖరమయ్యె
 వెచ్చనిగాడ్పులు విసరఁజొచ్చె
మేదినీరేణువుల్ మింట సంకులమయ్యె
 నేఱులుఁ గొలఁకులు నిగిరిపోయెఁ
బానీయశాలలఁ బథికసంఘము నిల్చెఁ
 జప్పరంబుల భోగిచయము డాఁగెఁ
ఆ. దరులఁ గుసుమచయము దళములతో వాడె
మిథునకోటికి రతి మెండు దోఁచె
నఖిలజంతుభీష్మ మైనగ్రీష్మము రాకఁ
గిలి యడవులందుఁ గేళిసలిపె.

ఆ. వాడిరుచులు గలుగు వానివేఁడిమి గ్రీష్మ
కాలమందు జగము గలయఁబడియె
స్రష్ట జనులకొఱకు బ్రహ్మాండఘటమున
నుష్ణరసముఁ దెచ్చి యునిచె ననఁగ.

ఈపద్యము లెంతమనోహరముగ నున్నవో చూడుఁడు. ఇందు స్వభావముకాని వర్ణన మొక్కటియుఁ గానరాదు.

అట్టికాలమైనను బృందావనము శ్రీరామకృష్ణనివాసము కావున మనోహరంబై యొప్పారుచుండెను. లతలునవనవోన్మేషంబునఁ జూపఁ దగియుండెను. తరువరములు లతావితతులు తమ్మల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనఁ దత్సంబంధమున సంసారభారమును వహించి విహరించున ట్లుండెను. అత్తరుణములనే లతలు పుష్పవతుల య్యెను. పుష్పవతులగులతలు తమ్మెడఁబాయక చుట్టుకొన, పాదపములు నవ్యప్రకాశమున నొప్పుచుండెను. ఆకాలమున బృందావనము పెండ్లికై శృంగారించినగృహముపోల్కి నలరారెను. పక్షులు కలరవముల నందున్నవారికి నెంతొసంతోషమును గల్గించుచుండెను. యమునాతరంగిణీతుంగరంగత్తరంగసంగతి నొలయు వనానిలము నిదాఘతాపమార్ప నడుముకొనిన ట్లుండెను. కమలములపుప్పొడులఁ బొరలి జలశీకరములఁ దొప్పదోఁగి తరుపల్లవముల సంగతి నించుకగలిగి వాతపోతములు మందమందసుందరగమనంబున వ్యాపింపఁ బ్రాణికోటి యెంతో హాయిచెందుచు నిదాఘతాపమును మఱచియుండెను.

అత్తఱి బలరామకృష్ణులు గోపబాలకులంగూడి వేడ్కమై నాడుచు గోవులమేపుచు వానివృద్ధినే కోరుచు విహరించుచుండిరి. గోరక్షణమే భగవంతునకుంగూడ హితమని దీన నెఱుంగవచ్చును. పశుజాతులయందు గోజాతివంటిది లేదని యంద ఱంగీకరింతురు. దానివలననే లోకము నిలిచియున్నదని యెఱుంగవలయు. నురుగాఱని దానిక్షీరధారలు రోగనాశన మొనరించుటయే కాక ఆరోగ్యమునిచ్చి తద్వారా యుస్సును వృద్ధిచేయుచుండును. దానిక్షీరములే దేవతాయోగ్యములు. దానిని రక్షించుటయే పరమపవిత్ర కార్యము. గోమయమూత్ర క్షీరదధ్యాజ్యములు సకలపాపనాశనక్షమములు. పంచగవ్యమని వానిసముదాయమునకుఁ బేరు. కొన్ని పాపములకుఁ బంచగవ్యము ప్రాయశ్చిత్తముగా స్మృతులు ప్రతిపాదించుచున్నవి. ఆరోగ్యమును బ్రసాదించుటయే కాక పాపమునుగూడ దూలగొట్టునదిగదా పంచగవ్యము. అట్టిగోవును బూజించుట యిహపరసాధనమనుట సర్వస్మృతిసమ్మతము. పశుజాతి మనుష్యజాతిగా మాఱవలయునన్న గోజాతిలోఁ బుట్టినపిదపనే మా- నొందవలయునని పెద్దలందురు. అట్టిగోవును హింసించువా- పములకు మేరలేదు. గోదానము సకలపాపక్షయము. గోదా- మును గ్రహించువాఁడు దానిఁ జక్కఁగాఁ గాపాడక- మహాపాతకమని స్మృతులు ఘోషించుచున్నవి. కావున స- మజంతువులలో గోజాతి యత్యుత్తమమైనది. భారతభూమి- మపవిత్రమగుట గోపూజచేయుట, గోవును హింసింపరా-

నియమముగల్గుట యనుకారణములచేతనే యని యత్యుత్తమ ప్రవర్తనము గలమహాత్ములు పల్కుట మనము వినలేదా. గోవులఁ బూజించుట పాపములు దొలఁగఁదోలుట యనునుపకారమే కాక ఆరోగ్యభాగ్యాభివృద్ధికిఁ బ్రధానకారణమని సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. గోహింసను మించినపాపము వేఱొకటిలేదని యార్యమహాజనులెల్ల నంగీకరించినదియే. ఇందభిప్రాయభేదములు లేవనుట సిద్ధాంతము.

శ్రీకృష్ణుఁడు దావాగ్నిని మ్రింగి గోగోపకులఁ గాచుట.

* ఇట్లు రామకృష్ణులు గోవులమేపుచు బాలకులతో వినోదించుచు వారి సానందింపఁజేయుచు బృందావనమును బృందారకసందోహసంస్తవనీయముగా నొనరించుచుండిరి. వారి విహార మనన్యసామాన్యముగానుండెను. గోపకులయుత్సాహము మేరమీఱియుండెను. చింతాసంకులితముగాని యావిహారమునకు సాటిచేయఁదగునదేది? ఇట్లు వారొకనాఁడు గోవుల మేపుచు యమునాప్రాంతారణ్యమున సంచరించుచుండిరి. ఇంతలో నాకస్మికముగ వనమున నెల్లెడలఁ బావకుఁడు తనప్రకాశము గనఁబడుచునట్లు వెలయసాఁగెను. అంతకుముం దొక్కమా

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౧౯ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగనగు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౧౯ వ అధ్యాయమునుండి విషయము సంగృహీతము. ఈవనదాహము శ్రీభాగవతమున రెండుసారులు జరిగినట్లున్నది.

చేదావాగ్నిబాధ యిందులోఁ గొందఱు బాలకులు చవిచూచి యున్నారు గాన నదిగో వనవహ్నిరగులుకొనియె. ఇఁకఁ జేయు నదేమని చేతులు పిసికికొనిరి. ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతమునందు,

శ్లో. త మాపతంతం పరితో దవాగ్నిం
గోపా స్సగావః ప్రసమీక్ష్య భీతాః,
ఊచుశ్చ కృష్ణం సబలం ప్రపన్నా
యథా హరిం మృత్యుభయార్దితాజనాః. ౯ శ్లో.

కృష్ణకృష్ణ మహావీర్య హేరామామితవిక్రమ,
దవాగ్నినా దహ్యమానాన్ ప్రపన్నాన్ త్రాతు మర్హథః.

ఈ మూలములకుఁ జెనుఁగున మొదటిశ్లోకమునకు వచనము వ్రాయఁబడినది. రెండవశ్లోకమునకు మాత్రము,

క. అభ్రంకషధూమాయిత
విభ్రాంతమహాస్ఫులింగ విసరోగ్రశిఖా
విభ్రష్టదగ్ధలోకా
దభ్రంబై వచ్చెఁ జూడు దవశిఖికృష్ణా.

అని వ్రాయఁబడినది. మూలమున నిం దున్నయర్థ మిసు మంతయు లేదుగాని దావాగ్నివర్ణనమునకుఁ దగినపదములసం గతిఁ బద్య మెంతో హృద్యముగ నున్నది. ఇట్లేల పెంచిరని ప్రశ్నింపరాదు. వర్ణనము లిట్లుండవలయుననియే ప్రాచీనమ హాకవుల యాశయములు. అవి యిక్కాలమున నసమర్థులచేఁ

ద్యజింపఁబడుటయేగాక యీసడింపఁబడియెడిని. ఘోరా! కాల మహిమము!!

'లోకానామంతకృత్కాలః' అన్న సూర్యసిద్ధాంతశ్లోకమును 'భాషానామంతకృత్కాలః' అని మార్పవలసిన ట్లగపడియెను.

ఇట్లు గోపకులెల్లఁ బెల్లుగఁ దల్లడిల్లుచు నేమియుఁ జేయఁ దోఁపమి శ్రీకృష్ణబలరాములంజీఁజి కుయ్యోమొఱ్ఱో యని తమదైన్యమును దెలుపుకొనసాగిరి. *అంత భక్తియు భయముగదుర బాలురందఱు శ్రీకృష్ణా! జగత్పతీ! ఈవఱ కెన్నియో యాపత్తులనుండి మ మ్ముద్ధరించితివి. అట్లే యిపుడు నుద్ధరింపుము. ఇపుడు దావాగ్నివలన గొప్పయాపదగల్గినది. మధు

*శ్లో. యథా సంరక్షితం బ్రహ్మన్ సద్యాపత్స్వేవనః కులమ్,
తథా రక్షాం కురు పున ర్దావాగ్నే ర్మధుసూదన.
త్వ మిష్టదేవతా స్మాకం త్వమేవ కులదేవతా,
స్రష్టాపాతాచ సంహర్తా జగతాంచ జగత్పతే.
వహ్నిర్వా వరుణోవాపి చంద్రోవా సూర్య ఏవచ,
యమః కుబేరః పవన ఈశానాద్యా శ్చ దేవతాః.
బ్రహ్మేశశేషధర్మేంద్రా మునీంద్రా మనవ స్స్మృతాః,
మానవాశ్చ తథా దైత్యా యక్షరాక్షసకిన్నరాః.
యేయే చరాచరాశ్చైవ సర్వే తవ విభూతయః,
ఆవిర్భావ స్తిరోభావ స్సర్వేషాం చ తవేచ్ఛయా,
అభయం దేహి గోవింద వహ్ని సంహరణం కురు. ౧౭౮ శ్లో.
వయం త్వాం శరణం యామో రక్షన శ్శరణాగతాన్.
శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ౧౯ అ.

సూదనా! దీనినుండి మమ్ము బ్రదికింపుమా. మాకు నీవేకదా ఇష్టదేవతవు. కులదేవతవుకూడ నీవేకదా. సృష్టికర్తవు, పాలకుఁడవు, సంహర్తవు నీవేకదా! జగన్నాథా! వహ్నియు, వరుణచంద్రభాస్కరులు, యమకుబేరపవనులు, నీశానాదులగు దేవతలు, బ్రహ్మేశశేషధర్మేంద్రులు, మనువులు మునీంద్రులు మానవులు దానవులు యక్షరాక్షసకిన్నరులు, వీరుగాక యీ చరాచరము నాఁబడు ప్రపంచమున నుండువారెల్ల నీవిభూతులు కదా! పుట్టుట గిట్టుట యనునివి యెల్లరకు నీయిష్టానుసారముకదా సాగుచుండును. గోవిందా! అభయదానమొసంగి వహ్నితాపము నివారింపుము. నిన్నే శరణుచొచ్చితిమి. శరణాగతుల రక్షింపుము. అదియగదా నీబిరుదము. ఈ ఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు,

నూనం త్వద్బాంధవాః కృష్ణ నార్హంత్యే వావసాదితుం,
వయంహిసర్వధర్మజ్ఞ!త్వన్నాథా_స్త్వత్పరాయణాః.౧౧ శ్లో.

అని కనుపట్టెడు. దీనికిఁ దెనుఁగువ్రాయుచు శ్రీపోతనమహాకవి,

శా. నీచుట్టాలకు నాపదల్ కలుగునే నే మెల్ల నీవారమ
న్యాచారంబు లెఱుంగ మీశుఁడవుమా కాభీలదావాగ్ని నేఁ
డేచందంబున నింక దాఁటుదుము మ మ్మీక్షించి రక్షింపవ
న్నా! చంద్రాభ!విపన్నులఁ శిఖివితానచ్ఛన్నులఁ ఖిన్నులఁ.

అని పద్యరత్నము నలంకరించిరి. ఇందుఁ గొందఱు పండితమ్మన్యమ్మాన్యులు అన్నా! యనుపదము పాదపూరణమనియు,

ఇట్టి విపత్కాలమున బాలకు లిట్లు శ్రీకృష్ణుని సంబోధించియుం డరనియుఁ బల్కుదురు. కాని వారికి మహాకవిభావ మెఱుకపడ లేదని తెలుపుట తప్పుగాదు. ఎట్టి యాపత్సమయమునందుఁ గాని స్వభావము మార్పునొందదు. చిన్ననాటనుండియు సోదరులవలె నాడుకొనుచున్నవారుగానఁ దటాలున నన్నా యని శ్రీహరింజీరుట స్వభావమేగాని విరుద్ధ మిందేదియు లేదు. ఇంతియకాక దీనిప్రక్కన చంద్రాభ యనుపదమును బ్రయోగింపఁ బడినది. శ్రీహరీ! నీవు చల్లనివాఁడవు అని. జ్వాల లివె క్రమ్ముచున్నయవి. కాన మమ్ముంగాపాడుమా అని చంద్రాభపదస్వారస్యము. పరికరాంకురాలంకారమునకు నుదాహరణముగా మహాకవి పదములఁ బ్రయోగించియుండ నందుఁ దప్పులఁ బట్ట నెట్టులగును? దేవానాంప్రియుల యాలాపము లిట్లే యుండునుగాన వానిని మనము గణింపకుండుటయే సరసము.

గోపబాలకు లిట్లాపన్నులై భగవంతుని బ్రార్థించిరి.

అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ,
తస్మాత్కారుణ్య భావేన రక్షరక్ష జనార్దన.

అని మ్రొక్కియిడిరి. మీపాదములనే నమ్మినవారము స్వామీ! మీ రూరకున్న మఱెవ్వరు కాపాడుదురు? అని వేఁడిరి. పరితాప మాప శక్యముగాని దనుభావము నాలాపములచే వెల్లడించిరి. చంపినను గాపాడినను నీవే యని నిశ్చితాభిప్రాయమును వెలిపుచ్చిరి. ఈవఱకుఁ గాపాడినమహాకార్యము

లలో నిది యేపాటిదని స్పష్టపఱచిరి. మాపనియైనవి. ఇఁక నీ పనియే కొఱంత యని దీనాననములద్వారా శ్రీహరిమది కెక్కఁజేసిరి.

శ్రీహరియు వారి ప్రార్థనల నాలకించెను. బంధుజనసంరక్షణము కృత్యమే యని నిశ్చయించెను. ఈబాధకై యింత శ్రమంపడవలయునా యని చప్పరించెను. నిర్భయముగా నుండుఁడిదె యీదావాగ్నిని గుటుక్కున మ్రింగెదఁ జూడుఁ డని తెలుపునట్లు ప్రయత్నపరుఁడయ్యెను. దావాగ్ని కెదురునడచెను. దానిజ్వాలామాలికలఁ జక్కఁగాఁ దిలకించెను. ప్రళయాగ్నిగర్భమునఁగల పరాత్పరున కొకతుచ్ఛాగ్నిం గాంచిన భీతియా. *శ్రీకృష్ణుఁ డంతబాలకులారా! ఇంచుక కన్నులు మూసియుండుఁడు. ఈబాధ యేమగునో తర్వాతఁ జూతురుగాక యని పలికెను. వారట్టు లొనరించిరి. వెంటనే శ్రీహరి తనశీతలదృష్టిని దావపావకము గాంచెను. ఆసుధామయదృష్టుల నాయగ్ని చల్లపడియెను. భగవద్వీక్షణములఁ గాలినతావులు యథాపూర్వములుగ నొప్పెను. వారు కన్నులఁ దెఱచులోపల భాండీరవటవిటపిమూలమున భగవదనుజ్ఞ వారెల్ల నుండిరి. భగవంతునుత్తరువుంగొని కన్నులు తెఱచిరి. దావాగ్ని కానరాదు. విట

---

* నిమీలయత మాభైష్ట లోచనానీత్యభాషత. తథేతి మీలితాక్షేషు భగవానగ్ని ముల్బణం, పీత్వాముఖేన తాన్ కృచ్ఛ్రాద్యోగాధీశో వ్యమోచయత్. అని మూ. శ్రీభాగవతము ౧౯ అ. ౧౩ శ్లో.

వృక్షమూలమున నెల్లరు హాయిగా నుండిరి. వనమును బాఱఁ జూడఁగా యథాపూర్వముగా నుండెను. కాలినజాడ కాన రాకుండెను. లతలు, పొదరిండ్లు, తరువులు, మహాతరువులు, తుదకు పచ్చికగూడ కందకుండెను. ఔరా! భగవంతునిశక్తి!! చెప్పశక్యమగునా. ఊహింపనైనఁ దరమగునా. అట్టి శరణాగత జనభరణుని రూపమ్మును మహాభక్తాగ్రేసరుఁడు లీలాశుకుఁ డిట్లు వర్ణించియున్నవాఁడు. దానింబఠించి పరమగతి నొందఁ దగును.

శ్లో. అమునాఖిలగోపగోపనార్థం
యమునారోధసి నందనందనేన,
దమునా వనసంభవః పపేనః
కిము నాసౌ శరణార్థినాం శరణ్యః.
శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౨ ఆ. ౧౬ శ్లో.

వ ర్ష ర్తు వు.

ఇట్లు లాబలరామశ్రీకృష్ణులు బృందావనమునఁ జల్లనితరు వులనీడల నుల్లసిల్లుచు, గోపకుమారులం బరిహృష్టమానసులం జేయుచు, గోవుల గోవత్సంబులఁ జక్కఁగా మేపుచుఁ దమయ మానమహిమమును విస్తరింపఁజేయుచుఁ, బ్రజల మాయా చ్ఛాదనమునఁ దముంజూచి సామాన్యబాలకులుగా భావించు నట్టి ప్రవర్తనముగలవారలఁ జేయుచు, దేవాధిపతులుగూడఁ దమదర్శనమునఁ బవిత్రులమైతిమని భావించుకొనునట్లు రూప

మహాత్వంబున నెసంగుచు బృందావనము నలంకరించుచుండిరుగు చుండిరి. కొలఁదిదినము లీరీతిజరుగఁగా గ్రీష్మకాలముగడచెను. వర్షర్తు వారంభమయ్యెను.

మహాశయులారా! వర్షర్తువు ప్రస్తావ మిట నేలయని భావింపవలదు. గోపికాసమాసక్తహృదయుఁ డన్న నామము దుర్వారపరిభవమును శ్రీకృష్ణమూర్తికిఁ బామరులచే నారోపింపఁబడినదికదా. అది తెలివితక్కువచేననియు, వాస్తవ మాలోచింపఁదేలునట్టి యర్థ మిదియనియుఁ దెల్పుటయే యీగ్రంథారంభఫలము. కాన దానికొఱకేయీవర్షర్తువువిషయమై వ్రాయ వలసివచ్చినది. ఇంచుక యోపికనూని యాలకింపుఁడు. హఠాత్తుగా మనసునకుఁ దోఁచు నర్థమే వాస్తవమనఁబోదు. దానిని దర్కించి సన్మతి నాలోచించి తర్వాత దృఢపడనిచో బుద్ధిమంతుల నడిగి వారు తెల్పినదానిని మరల స్వబుద్ధిచే నూహించి లోకానుభవమునఁగాక పరమార్థమున ననుభవముగలపెద్దలు పల్కిన యీయర్థ మెట్లు సరిపడునా యని తర్కించి తర్కించి నిర్ధారణము చేసికొనవలయును. ఆయర్థము శాస్త్రములకు సరి పడునా లేదా యని గ్రంథములఁ ద్రిప్పిచూడవలయును. సరి పడునేని అదియే వాస్తవార్థమని గ్రహించి తదనుసారము మెలఁగవలయును. ఈయర్థము నించుకభేదముగా నొకమహా కవి యొకశతకమునఁ దెల్పియున్నాఁడు.

క. వినఁ దగు నెవ్వరు చెప్పిన
వినినంతనె వేగపడక వివరింపఁదగుం

గని కల్ల నిజము దెలిసిన
మనుజుఁడె పో నీతిపరుఁడు మహిలో సుమతీ.

ఈమహాకవి యెంతటి లోకానుభవముగలవాఁడో ఆలోచింపుఁడు. ఈరీతిః బ్రవర్తింపుఁడు. పైయర్థమును మనమునఁ జక్కనిడుకొని తడవుపరికించి వితర్కించి యవ్వలనద్దాని నూఁతగొని ప్రవర్తింపుఁడు. ఈమాటను మఱువకుఁడు. ఇఁక నవ్వలివిషయమును వినుఁడు. త్వరపడకుఁడు.

గ్రీష్మదినములు మిగుల భీష్మములుగఁ దోఁచెను. బృందావనవాసులకు మనోహరములుగఁ దోఁచినను జనసామాన్యమున కించుకగాక మఱింతసంతాపకరములుగనే యుండెను. కాని చక్కఁగాఁ బరికింప నవి ఆరోగ్యకరములు. బహిస్సంతాపము అంతశ్శాంత మాదినములయం దుండుననుట నిర్వివాదాంశము. ఆయఱువదిదినములు ఎట్లు గడచునా యనిపించినవి. కాలము మహత్తమము. దాని కాద్యంతములు లేవు. ఆద్యంతములు కనుఁగొనఁ బ్రయత్నించుట యవివేక మనవలయును. కాలరూపిగదా భగవంతుఁడు. భగవంతునియాద్యంతములు కనుఁగొన శక్యముకాదని శ్రుతులు మొఱ్ఱ యిడుచున్నవి కాన మనము దానినెట్లు కనుఁగొందుము? కాఁబట్టియే కాల మఖండదండాయమానమని పెద్దలు చెప్పి తమ యసమర్థతను గప్పిపుచ్చక వెలిపుచ్చిరి. అదికదా సరసము. తెలియని దానిని దెలిసినట్లు నటించి లోకమును మోసముచేయుటకంటెఁ

బాపకార్య మెద్దియు నుండదు. ఈపలుకసత్యముకాదని మీ రంగీకరింతురన్న నమ్మకము నాకున్నది. కావున వర్షర్తుసమయ మును దానిలక్షణము నించుకవ్రాసి కథ నారంభించెదను.

సంతాపకరదినముల కంతము సమీపించెను. మేఘము లంబరమున నావరింపసాగెను. సూర్యుఁడు కిరణప్రసారణమున నంతగా శ్రద్ధవహింపకున్న ట్లగపడియెను. పవనుఁడు శీతలత వహించెను. దానిస్పర్శము జనుల కించుకసుఖమును గల్పింపసా గెను. ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతమునందు దశమస్కంధమున నిరు వదవయధ్యాయమున,

శ్లో. తతః ప్రావర్తత ప్రావృ ట్సర్వసత్త్వసముద్భవా,
విద్యోతమాన పరిధి ర్విస్ఫూర్జిత నభస్తలా. 3
సాంద్రనీలాంబుదై ర్వ్యోమ సవిద్యుత్స్తనయిత్నుభిః,
అస్పష్ట జ్యోతిరాచ్ఛన్నం బ్రహ్మేవ సగుణం బభౌ. ४

అని కనఁబడియెడు. "సర్వేషాం ప్రాణినాం సముద్భవః. ఉత్ప త్తితః జీవనశ్చ. సగుణం గుణై రాచ్ఛన్నం జీవనాఖ్యం. విద్యు దర్జితాంబుదానాం సత్త్వరజస్తమోభిరుపమా" అని వ్యాఖ్య. వర్షర్తువు వెంబడి శరదృతువు వర్ణింప నేలయని ప్రశ్నించుకొని శ్రీధరాచార్యులుగారు "ప్రావృట్ఛరదృతుశ్రీ యోర్వర్ణనం త్వ ద్భక్తై శ్వర్యకృష్ణలీలావివక్షయా" అని వ్రాసిరి. భగవల్లీలా మానుషత్వప్రకటనార్థ మీవర్ణనమని మహానుభావులు ప్రక టించిరి. చూచితిరా వారి భక్తిపరత్వము! ఈపైశ్లోకముల

భావమును శ్రీపోతనగా రెట్లు పరిగ్రహించి తెనుఁగున వ్రా
సిరో చూడుఁడు.

సీ. తూర్పు వాయువులు ప్రభూతంబులై వీచెఁ
బటమట నింద్రచాపంబు దోఁచెఁ
బరివేషయుక్తమై భానుమండల మొప్పె
మెఱపు లుత్తరదిశ మెఱవఁ దొడఁగె
దక్షిణగాములై తనరె మేఘంబులు
జలచరానీకంబు సంతసించెఁ
జాతకంబులపిపాసలు కడపలఁ జేరెఁ
గాంతారవహ్నుల గర్వ మడఁగె
ఆ. నిజకరాళివలన నీరజబంధుండు
దొల్లిపుచ్చుకొన్న తోయమెల్ల
మరల నిచ్చుచుండె మహికర్షకానంద
కందమైనవాన కందువ నొగి.

పై శ్లోకములభావమును మాత్రము గ్రహించి పోతన
యెట్లు తెనిఁగించెనో చూడుఁడు. మూలార్థ మిట లేదే యన
కుఁడు. దానిని బెంచి యలంకరించి వ్రాసెను. స్వభావోక్తి
కుదాహరణభూతమై యున్నదికదా యీపద్యరత్నము. ఇట్టితా
వులఁ గవికి సర్వాధికారము కలదు.

ఆకాలము సంతాపహారకమై యుండెను. మేఘములు నల్ల
వాఱి యనంతము నావరించి తమయనంతత్వమును వెలయిం

చుచు ననంతునిరూప మిట్టిదే చూఁడీ యని లోకులకుం దెల్పున ట్లుండెను. అపుడు జలజలచినుకులు రాలుచుండెను. ఇంద్రచాపములు మితిమీఱి కనఁబడుచుండెను. గర్జితములు కొండ లదరిపడ మ్రోఁగుచుండెను. మార్గములు పంకసంకులములై యుండెను. పల్వలములు జలభరమునఁ దమపూర్ణతను దెలుపుచుండెను. కొన్ని సమయములందు జలధారలు మింటికి మంటికి స్తూత్రముగట్టినట్లు పడుచుండెను. కొన్ని సమయములందు నాకుజొంపములనుండి మెల్లఁగా జాఱు నీటిబిందువులు ముత్తియములా యను ననుమానమును గల్పించుచుండెను. ఆ కాలమునఁ దరువరములు పత్త్రభరమున శాఖలు వంగ మోయఁజాలక మోయున ట్లుండెను. పక్షులు వృక్షములకొమ్మలసందుల గృహము లమరుచుకొని తమ చేడియలంగూడి యుండెను.పక్షుల కలకలధ్వనులు తగ్గిపోవుచుండెను. సర్వప్రాణులకుఁ దృప్తియు హాయియు మాత్రము కలిగియుండెనని యూహింపవచ్చును. ఈయర్థమునఁ దెనుఁగు భాగవతమునందు,

క. వాడక వ్రాలక తెవులఁ
గూడక తగనల్ల గెఱలుగొని నవకములై
చూడఁగ భద్రము లగుచును
వీడెఁ సస్యంబు లిడుమ వీడెం బ్రజకున్.

అని వ్రాయఁబడినది. ఇది స్వభావాలంకారము.

అట్టి తరుణమున బలరామ మధుసూదనులు గోవుల

వనాంతంబుల మేయునట్లు త్రిప్పుచు గోపబాలకులంగూడి నేర్పుమైఁ గందమూలఫలములఁ దినుచు నతిమనోహరగ్రావాగ్రములపై మహానందమునఁ జల్దు లారగించుచుండిరి.

శ్లో. నిర్విశ్య భగవాన్ రేమే కందమూలఫలాశనః. ౨౮
దధ్యోదన ముపానీతం శిలాయాం సలిలాంతికే,
సంభోజనీయై ర్బుభుజే గోపైస్సంకర్షణాన్వితః. ౨౯ అనిమూ.

శా. ఆవర్షాగమమందు గోవుల నరణ్యాంతంబులన్ మేపుచున్
గోవిందుండు ప్రలంబవైరియుతుఁడై గోపాలవర్గంబుతోఁ
బ్రావీణ్యంబునఁ గందమూలఫలముల్ భక్షించుచున్ మంజుల
గ్రావాగ్రంబులఁ బ్రీతిఁ జల్దిగుడిచెం గాసారతీరంబులన్.

అని తెనుఁగునను గన్పట్టెడు.

మూలమున దధ్యోదన మనఁగా దధిగల్పిన యన్నమని యర్థము. చల్దియన్నము చతుర్విధసాధకసహితముగ భుజించు పేకాలమున నాచారములేదు. ఈపదము నూతగాఁగాని. కాఁబోలు శ్రీవైష్ణవులు దేవాలయములందు దధ్యోదనము భగవత్ప్రీతికరమని యారగింపు చేయుచుండుట. అట్లేయయ్యె నేని విపరీతార్థమగునేమో. గోపకులనుగూడఁ జేర్చి యారగింపుచేయవలసియుండునుగదా. ఈపదము తెనుఁగున వదలిపెట్టఁబడినది. దానియర్థమే కాఁబోలు చల్ది యనుపదము తెలిపెడు. పోతనగారికాలమున దధ్యోదనములేదు కాఁబోలు! దానిని విక్రయించుట సదాచారమను ప్రఖ్యాతియు లేదు కాఁబోలు!!

ఈరీతి బాలురంగూడి యన్నయుం దానును ఏకాంతా నందావహస్థలముల విహరించుచు హాయిగా నందఱుం దన తోఁ గూడియుండఁ గాలముపుచ్చుచుండెను. గోవు లాకాల మున హృష్టపుష్టాంగముల నొప్పుచు గంతులువైచుచు అం కెలఁ జూచువారికి భీతి నాపాదించుచుండెను. వృషభము లున్న తభూభాగముల నుత్ఖాతకేళుల సంతోషించుచు వాలోద్ఘా టనమునఁ దమయానందాతిశయములను దెలుపుచు నుండెను. గోపబాలకులు శ్రీహరింగూడి చల్దు లారగించుచు హాయిగా గోవులం గాచుచు నుండిరి ఇట్టికాల మింకఁ బ్రపంచమున రాఁజాలదని యూహించుచుండిరి. నిశ్చయమేకద! అట్టి యా నందజనకకాలము మఱెప్పుడువచ్చును ?

ఆతరుణమున భగవంతునకు మురళీగానము ప్రీతిపాత్ర మైనట్లు తోఁచెను. గోలోకమున మురళీగానము ప్రశస్తతమము. గోపికలు గోపకులు సదా రాసమండలవిహారముతటి శ్రీరాధా మాధవులఁ దద్గానమున నామోదపరవశులనుగాఁ జేయుచుందు రు. గోలోకవాసులకు మురళీగానము మిగుల నామోదకరము. కావుననే వారు దానియందు సదా నిమగ్నచిత్తులైయుందురు. ఆగోలోకవాసులేకదా నందవ్రజమున నవతరించిరి. వారికెల్ల మురళీవాదనమున మిక్కిలి మక్కువ. ఆమక్కువను శ్రీహరి తీర్ప నెంచెను. గోరక్షణమును జేయుతఱి నాశ్రీహరియు బల రాముఁడును దివ్యభవ్యావంశములఁ దాల్చి వామభాగమున

మోమువంచి ఆవేణురంధ్రముల ముఖమారుతమును నింప నందుద్భవించిన యొకానొక యపూర్వనాదము పరబ్రహ్మోను సంధాయకులనెల్లఁ బరవశులనుగాఁ జేయుననన నిఁక వారివెంట నున్న గోపకుమారుల నానందవారిరాశి తరంగమాలికాడో లికాధిరోహులనుగాఁ జేయుట యొకయబ్బురమా. ఆవేణు నాదమహిమమును దెనుఁగుభాగవతమున శ్రీపోతనగారు,

సీ. విశ్వమోహనమైన వేణునినాదంబు
సరసగంభీరగర్జనము గాఁగ
మహనీయనిర్మల మందహాసద్యుతి
లలితసౌదామనీలతికగాఁగఁ
దలచుట్టు బాగుగఁ దనరు పింఛపుదండ
శైలభేదనశరాసనముగాఁగఁ
గరుణాకటాక్షవీక్షణసుధావర్షంబు
సలిలధారాప్రవర్షంబు గాఁగ
తే. జాడ నేతెంచు గోపాలజనమునీంద్ర
చాతకంబుల దురవసఁ జక్కఁజేసి
కృష్ణమేఘంబు బహుతరకీర్తి నొప్పె
విమలబృందావనాకాశవీథియందు.

అని వ్రాసిరి ఇప్పట్టున నీపద్యమునకు శ్రీభాగవతమునమూలము కానరాదు. ఇంతకుముం దిరువదితొమ్మిదవశ్లోకమును వ్రాసితి కదా. దానికిఁ బద్యమును వ్రాసితిని. దానిపిదప నున్నశ్లోక మును జూడుఁడు.

శాద్వలోపరిసంవిశ్య చర్వతో మీలితేక్షణాన్
దృష్ట్వా వృషా న్వత్సతరాన్ గాశ్చ స్వోధోభరశ్రమాః.
ప్రావృట్ఛ్రియంచ తాం వీక్ష్య సర్వభూతసుఖావహాం,
భగవాన్ పూజయాం చక్రే హ్యాత్మశక్త్యుపబృంహితామ్.

అనిమాత్రమే కనుపట్టెడు. ఈశ్లోకములకే పై సీసము తరువాత,

క. గోవుల వృషవత్సంబుల
వావిరిఁ బూజించి పిదప వర్షాకాల
శ్రీవనితను బూజించెను
శ్రీవల్లభుఁ డయ్యె గోపశేఖరుఁ డధిపా.

అని వ్రాసిరి. కాఁబట్టి పై సీసమునకు మూలము లేకున్నను సమయోచితముగా భవ్యకల్పనాసంయుతముగా రచించి సరసకవిశేఖరుఁడన్న పేరు సార్థకముచేసికొనిరి. భగవద్వర్ణనమున నింతటిలోభి యొం డెవ్వఁడు కానరాకున్న వాఁడు. ఆ మురళీనాదము గోపికలకు గోపకులకు మహాప్రీతిజనకమని యెన్నిమాఱులు తెల్పినను తృప్తి నాకును గలుగకున్నయది.

ఇప్పట్టున శ్రీకృష్ణపాదారవిందభజనానందమతి కవితిలకుఁడు నగు శ్రీలీలాశుకుఁడు,

శ్లో. వ్యత్యస్తపాద మవతంసితబర్హిబర్హం
సాచీకృతానన నివేశితవేణు రంధ్రమ్,
తేజః పరం పరమకారుణికం పురస్తాత్
ప్రాణప్రయాణ సమయే మమ సన్నిధత్తామ్.

అని కొనియాడిరి. ప్రాణప్రయాణసమయే అనఁగా ఇట్టి మహత్తరతేజోరూపుఁడగు భగవంతుఁడు మరణకాలమున నెదుట నిల్చుఁగాక. అనఁగా నితరకాలముల వలదని భావము కాదు. ఇతరకాలములందు సన్నిధిం బ్రసాదించుమహాత్ముఁడు మరణకాలమందునుగూడఁ దోఁచుఁగాక అని భావము. ఈ యర్థ ముపలక్షణవిధిచే గ్రహింపసాధ్యమే.

శ్లో. అంతకాలేచ మా మేవ స్మరన్ ముక్త్వా కళేబరం,
 యః ప్రయాతి సమద్భావం యాతినా స్త్యత్ర సంశయః.
 యంయం వాపి స్మరన్ భావం త్యజ త్యన్తే కళేబరం,
 తంత మేవైతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః. ఓ

అని భగవద్గీతలయం దక్షరపరబ్రహ్మయోగము.

అను నీప్రమాణమునుబట్టి ప్రాణప్రయాణ సమయమున శ్రీహరీ నీయీరూపము సాక్షాత్కరింపఁజేయుమను ప్రార్థనము మిక్కిలి కోరఁదగినది. దీనిచే నితరకాలములందు వలదనునర్థము చెప్పుట వెఱ్ఱితనముకాదా.

ఇవ్విధమున శ్రీహరి బలరామునుంగూడి వర్షాకాలదినములఁ బుచ్చుచుండెను. బృందావన మాకాలమున భూలోకమున నున్నను స్వర్గమునుమించి గోలోకబృందావనమా యను విభ్రాంతిని దేవతలకుంగూడఁ గల్గించుచుండెను. ఆగానమును వినుచుఁ బశు లాఁకలిగొన్నను గదలకుండెను. ఇఁక సర్పములు నెత్తినఁ గాలూని నడుచువారిని జూచియైన నాగ్రహింపక

తదేకధ్యానముగా నాలకించుచుండెను. కాఁబట్టియే పెద్దలు,

'శిశుర్వేత్తి పశుర్వేత్తి వేత్తి గానరసంఫణిః'

అని తెల్పిరి. సెబాసు! ఏమి వారిలోకానుభవము! ఇట్లు వర్షాకాలదినములు గడపుచు బాలకులనెల్ల నాడించుచు వేణువులూఁదునట్లు చేయుచు గోవులఁ దద్వత్సములఁ జక్కఁగా మేపుచు బృందావనమునను, దత్పరిసరాటవులను విహరించుచుండెను. బలరాముఁడు సోదరునకుఁ దోడునీడవలెనుండి తనమహిమము నితరులకుం దెలుపక తమ్మునిచర్యల కానందించుచునుండెను.

ధేనుకాసుర నిష్కాదనము.

* ఒకానొకప్పుడు శ్రీహరి బలరాముఁడు గోపకులతోడఁగూడఁగా నావుల మేపునెపమున బయలువెడలి బాలకులంజూచి మిత్రులారా! చాలదినములనుండి తాళవనను మిగులఁ బ్రశస్తమని వినుచున్నవాఁడను. దానింజూడఁ బోవుదము. అందుఁ దాళవృక్షచ్ఛాయలు దట్టముగా నమరియుండునఁట. అద్దానియందుఁ బచ్చిక హెచ్చుగ్గఁ బెరిగి మృదుతమముగఁ జూపట్టుచుండునఁట. దానిం గోవులుభక్షించిన మిగుల బలము

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఇరువదిరెండవ యధ్యాయము నుండియుఁ, బ్రహ్మపురాణము డెబ్బదియెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడును. భాగవతమునందలి విషయముగూడఁ గలుపఁబడుననియుఁ దెలియఁ వగును.

కలిగి చూడంజూడ నందముగనుండి పా లింతకు మునుపిచ్చు వానికంటెఁ ద్రిగుణముగా నిచ్చును అని పలికెను. వా రావన మున శ్రీహరితో వినోదింప ననుమోదించిరి. ఎప్పుడెప్పుడుచూ తమా యని యువ్విళ్లూరుచుండిరి. శ్రీహరియు వారియూహాల నెఱింగి యన్నకు విన్నవించి యాతఁ డంగీకరింపఁ దాఁ బ్రయా ణము నిశ్చయించెను.

ఆతాళవనము పరిపక్వఫలావళీసమన్వితము. అందలి త్రాటిమ్రాకులు దట్టముగానుంటచే వానియాకులన్నియుఁ బందిరివేసినట్లు చూడఁజూడ వేడుకగానుండును. కావుననే చల్లగానుండెను. దానినీడనుండినఁగూడ హాయిగా నుండునని ప్రవాదముండెను. అది సార్థకమే యగునని నందాదు లూహిం చియుండిరి. దానిచెంతఁ జుట్టునుంబట్టును దివ్యసరోవరములు గలవు. కావునఁ జల్లనిగాలి వీచుచుండును. కావున ననుగమ్య మాన మనుట కేశంక లుండవు కాని ఆవనమునఁ దాళవృక్ష ముల రక్షించువాఁ డొకదానవుఁ డుండెను. వానిపేరు ధేను కుఁడు. వాఁడు ఖరరూపమున నుండువాఁడు. పూర్వకర్మవాస నాబలమున వానికి ఖరరూప మిష్టముగా నుండెను. కర్మములు బహువిధములుగదా అందు వానికర్మ మతినీచమైనది. కాఁబట్టి వానికి ఖరతనువునం దెక్కుడు ప్రీతి. అట్టు లౌట వాఁడు ఖర రూపమును సదా ధరించియుండువాఁడు. కోటిసింహముల కెంత బలముండునో అంతకుమించిన బలముగలవాఁడు. దేవ

తాదర్పము నెన్నిమాఱులో నశింపఁజేసినవాఁడు. వానిశరీరమును జూచినపు డిది పర్వతమా యని తోఁచును. దూరమునుండి చూచినచో నిది సత్యముగాఁ బర్వతమేకాని వేఱొకటికాదని తోఁచును. నూతులవంటి నేత్రములు. నాగలినిబట్టుకొనుటకుఁ గట్టినదండము (మేడితోఁక) వలె పొడవులై వంకరగానుండు దంతములు వానికింగలిగి వెఱపుపుట్టింపఁ జాలియుండును. నోరు కొండగుహావలె నుండును. నూఱుచేతులపొడవుగలిగి యల్లలనాడుచు నాతనినాలుక భయంకరముగా నుండును. ఆతనినాభి పెద్దసరస్సువలె నుండును. వానికంఠధ్వనియుఱుమును మించి భీతిని గొలుపుచుండును. ఇట్టి వికారదేహముగల ధేనుకాసురుఁ డాతాళవనమునకుఁ దానే యధిపతి ననుకొనుచు నందుఁ బ్రవేశించినవారిని హింసించుచు నుండును.

ఆతాళవనమును బాలకు లందఱు కృష్ణానుమతిం బ్రవేశించిరి. బలరామకృష్ణులకుందప్ప నితరుల కాదైత్యునివిధ మెఱుకపడకయుండెను. ఏలన, నందుఁ బ్రవేశించినవారు మరల వచ్చి యందలివార్తను దెల్పినవారు లేరు. కావున నావనచరిత్రము గోచరింపక యుండెను. కావున బాలురంద ఱావనమునఁ బ్రవేశింపఁగనే మోములు చిఱునవ్వులతో వికసింపఁగా శ్రీకృష్ణుని బలరామునిం గాంచి యిట్లు ప్రార్థించిరి. కరుణాసింధూ! శ్రీకృష్ణా! దీనబంధూ! జగన్నాథా! బలానుజా!

అర్థక్షణము శ్రద్ధవహించి మావాంఛితములఁ దీర్పుము. సుంత నిలుపుము. భక్తవత్సలా! శిశువులము. భక్తులము. ఆఁకలిచే బాధింపఁబడువారము. నిన్నే నమ్మి "అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణ మ్మమ." అను విశ్వాసము మాకెల్ల రకుం గలదు. కాఁబట్టి యొక్కకోరిక గలదు. దానిని విని సఫలముచేయుమా. ఈతాళవృక్షముల నెగఁజూడుము. ఫలము లెన్నిగలవో పరికింపుము. స్వాదువులుగ నున్నవి. సుందరములుగ నున్నవి. వానిని భక్షింప నిచ్ఛగలదు. వానిని బడఁగొట్టఁజాలము. ఆపని నీవలననే కావలయు. వృక్షములఁ గదలించిన ఫలములు రాలును. పుష్పములుకూడఁ బెక్కురంగులఁజూడ వేడుకగొలుపుచున్నవి. దుర్లభములని మాకుఁ దోఁచుచున్నవి. వానిని ధరింపఁ గోరుదుము. నీయాజ్ఞయే యైనచో మే మీపనులు చేయఁగలము. నీయాజ్ఞ లేనిచో మే మశక్తులము. ఇప్పుడే యొకమాట వినఁబడినది. ఇందొకదానవుఁడు ఖరరూపమును దాల్చియున్న వాఁడఁట. వానిపేరు ధేనుకుఁడఁట. దేవతలుగూడ వానిని జయింపఁజాలరఁట. బలపరాక్రమములముజ్జగములనాతనికి సాటి చెప్పఁగలవారు లేరఁట. ఎవ్వరుగాని వానిమార్గాని నిలుపఁ గలవారు లేరఁట. కంసునకు నెచ్చెలియఁట. సర్వజంతువుల హింసించునఁట. ఈప్రాంతముల నున్న వనముల కెల్లనధిపతియఁట. కావున నీవిషయముల నన్నింటి నూహించి యేమియాజ్ఞయిచ్చిన నట్లు మెలంగువారము. సకలాపత్తులు తొలఁగించువాఁడవు నీవే. సకలసంపత్ప్రదాతవు నీవే. కావున యాజ్ఞను వేఁడుచున్న

వారము. చేయఁదగినది, చేయఁదగనిది యనఁబరఁగు కార్య జాలముఁ బరీక్షించి యానతిమ్ము. అని యన్నదమ్ములను వేఱు వేఱఁ బ్రార్థించిరి.

శ్రీకృష్ణుఁడు బాలకులపలుకు లాలించి చెవులపండువగు నట్లు సుఖము మదికిఁ గల్గించునట్లు చక్కఁగా నిట్లుపలికెను. బాలకులారా! మీకు దానవునుండి భయముగలుగు నన్న శంక జనించినదియా. మీరెల్ల నాకు సహచరులుకదా! కాన నే నానతియిచ్చుచున్నాఁడను. తాళవృక్షములఁ గదలింపుఁడు. ఫలములఁ బడఁజేయుఁడు. నిర్భయముగా భక్షింపుఁడు. అని పలికెను. తమ్మునిమాటల నన్నింటిని శిరఃకంపనమున బలరాముఁ డంగీకరించి నేత్రసంజ్ఞచే బలరాముఁ డాబాలకుల కనుమతి యిచ్చెను. ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు బలరాముఁడు ఖరరూపుఁడగు దానవువార్తల నెఱింగియు బాలురవలన వినియు నాలోచించి యిట్లు వచింపఁగా * బాలురందఱు మహోత్సాహములఁ జెల రేఁగిరి. బలములఁ జెలువారిరి. పౌరుషముల మించిరి. ఊహల నసమానులైరి. వెంటనే యాబాలురందఱు వృక్షాగ్రముల

* తాళఫలములను బాలురే పడఁజేసిరని బ్రహ్మవైవర్తమునఁ గనుపట్టెడు. బ్రహ్మపురాణమునందు, ఇతి గోపకుమారాణాం శ్రుత్వా సంకర్షణో వచః, కృష్ణశ్చ పాతయామాస భువితాలఫలానిచ-అని బలరామకృష్ణులు పడఁజేసిరని కనుపట్టెడు. శ్రీభాగవతమునందు, శ్లో. ప్రహాస్య జగ్మతు ర్గోపై ర్వృతౌ తాళవనం ప్రభూ, బలః ప్రవిశ్య బాహుభ్యాం తాలాన్ సంపరికం

కెగఁ బ్రాఁకిరి. క్షుద్బాధితులు గావున ఫలముల నెప్పుడెప్పుడు భక్షింతుమా యనునాసల వానిని బడఁజేసిరి. సుందరములు స్వాదువులు నగుఫలములఁ బడునట్లు తాళవృక్షాగ్రముల నూఁచిరి. పటపటధ్వనులతోడఁ బండ్లు వేలకువేలుగాఁ బడినవి. నారదమునీ! ఆవిధ మేమనిచెప్పుదును? బాలకులు కొందఱు వృక్షాగ్రముల విఱిచిరి. కొందఱు వృక్షముల నాడించిరి. కొందఱు వృక్షాగ్రములఁ బట్టుకొని కోలాహలమొనరించిరి. కొంద ఱందేయుండి నృత్యముచేయుచుఁ బాటలుపాడిరి. మఱి

పయన్, ఫలానిపాతయామాస మతంగజ ఇవౌజసా-అని యున్నది. బలరాముఁడే తాళఫలపతనహేతువని చెప్పఁబడినది. విష్ణుపురాణమునందు, శ్లో. ఇతి గోపకుమారాణాం శ్రుత్వా సంకర్షణోవచః, ఏతత్కర్తవ్య మిత్యుక్త్వా పాతయామాసతానివై, కృష్ణశ్చ పాతయామాస భువితాలఫలాన్యథ-అని కనుపట్టెడు. హరివంశమున, విష్ణుపర్వమునఁ బదుమూఁడవయధ్యాయమునందు, శ్లో. తత్ర దామోదరోవాక్య మువాచ వదతాం వరః, అహోతాలఫలైః పక్వై ర్వాసితేయం వనస్థలీ, స్వాదూన్యార్యసుగంధీని శ్యామాని రసవంతిచ, పక్వతాలాని సహితౌ పాతయావో లఘుక్రమా,......దామోదరవచ శ్శ్రుత్వా రౌహిణేయో హసన్నివ, పాతయన్ పక్వతాలాని చాలయామాస తాం స్తరూన్-అని కనుపట్టెడు. బలరామకృష్ణులనియు, బలరాముఁడేయనియు, బాలకులనియు నీతాలఫలపతనహేతువులని నానావిధములుగాఁ గనఁబడుచున్నని. ఇట్టితావుల నాక్షేపింపరాదు. ఆజ్ఞప్రకారము బాలకులు పడఁజేసిరన్నను వారే పడఁగొట్టిరన్నను భేదము కానరాదు. భగవంతుఁడే కర్త కాన నాభావమునసీశంకలను పరిచేయవచ్చును.

కొందఱు చెట్లనుండి మెల్లఁగాదిగి బలమలరఁ బండ్లనెత్తుకొని పరుగులిడుచు దానవపుంగవుం గాంచిరి.

ఆదానవుఁడు మహోత్తరబలశాలియై మహాకాయ మలర భయంకరుఁడై గర్ధభమువలెఁ గానఁబడియెను. వాఁడాశబ్దము శ్రుతిపుటముల భేదింపఁ ద్వరపడి వచ్చుచుండెను. భయము గొలుపున ట్లార్చుచుండెను. అట్టిదానవుం జూడఁగనే ఫలములఁ గ్రిందఁబడవైచి విలపించిరి. బాలకు లొక్కపెట్టున శ్రీకృష్ణా! గోపాలా! మధుసూదనా! యని బహుభంగులఁ బిల్చిరి. కరుణానిధీ! మమ్ముఁ గాపాడుమా. త్వరగా రమ్ము. మమ్ము వీఁడు చంపును. కాన నాలసింపక రమ్ము. ఓబలరామా! సంకర్షణా! మమ్ముద్ధరింపుము. మా ప్రాణములు పోవుచున్నవి. దానవుఁ డిదె మాపైకి వచ్చుచున్నవాఁడు. వధింపక విడుచువాఁడుకాఁడని తోఁచెడు. కాన మాప్రాణముల నిలుపుమా. ఓమురారీ! శ్రీహరీ! శ్రీకృష్ణా! దామోదరా! దీనబంధూ! గోపీశ! గోపేశ్వరా! మమ్మీసంసారసాగరమునుండి యుద్ధరింపుము. అనంతా! నారాయణా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. గుణసింధూ! సర్వోత్కర్షముగా వర్ధిల్లుము. భయాభయములందు శుభాశుభములందును, సుఖదుఃఖములందును నీవుదక్క మా కెవ్వరు దిక్కు? ఓభక్తైకబంధూ! బహువిధభయయుక్తులము. బాలకులము. కాన మమ్ముఁ గాపాడుమా. దానవకులాధిపతియై, మా కంత మునుగూర్ప నెంచి సురదర్పభంజనుఁడై వృద్ధినొందు వీనిం జంపుము. త్వరపడి రమ్మని విలపించుచు వేఁడిరి.

ఇట్లు గోపబాలురు మొఱపెట్టుకొనఁగా శ్రీపతి వారి విక్లబమును గాంచి బలరామునిం గూడి బాలురచెంత కరుదెంచెను. భక్తవత్సలుఁడగు భయహర్త శ్రీహరి భయంపడవలదు, భయంపడవలదని పల్కుచుఁ బరుగెత్తి చిఱునవ్వు మోమున వ్యాపించగా బాలుర కభయమొసంగెను. బాలకులా శ్రీకృష్ణ బలరాములం గాంచినంతనే భీతిఁబాసి నాట్యముచేయసాగిరి. శ్రీహరిస్మృతి అభయమొసంగునదియు సర్వమంగళదాయకము నగునుగదా.

అంత నా శ్రీహరి బాలుర మ్రింగ నుంకించుదానవుని ముందుగఁ గాంచి బలరాముం గాంచి అన్నా యని సంబోధించి యిట్లు పలికెను. బలదేవా! ఈదానవుఁడు బలిపుత్త్రుఁడు. సాహసికుఁడని పిలువఁబడువాఁడు. మహాపాపాత్ముఁడు. బలపరాక్రమముల సాటిలేక యుండువాఁడు. కాన నా కీతఁడు వధ్యుఁడు. అన్నా! బలరామా! నేను వీనింజంపెద. బాలకుల నీవు కాపాడుము. ఈగోపబాలకులు మిగుల భీతిల్లిరి. కాన నీసంగరముఁ గాంచిన నేమగుదురో వీరిం బిలుచుకొని దూరమున నుండుము. అనిపలుక బలదేవుఁ డప్పుడ వారలం దోడ్కొని శ్రీకృష్ణానుమతి దూరమున కేగెను. శ్రీకృష్ణునింజూచి దానవేంద్రుడు పరాక్రమ మలరుచుండువాఁడు కావునఁ గోపంబున మండు నగ్నింబోలి వెలింగి మార్కొనియెను. వారిరువురకు ఘోరసంగరంబు చెల్లెను. హరిం జంపఁగోరి బగ్గున మండిపడి

యెను. మహాతేజస్వియగు శ్రీహరి మ్రింగఁదలంచెను. అంతలో భీతిఁజెంది మ్రింగఁగలనా యని సందియమందెను. పట్టుకొని యిటునటు ద్రిప్పి దానవుఁడు హరిని వదలెను. అంతలో బ్రహ్మతేజోవిరాజమానుఁడగు సుందరాకారుఁడు శ్రీహరి దానవునెదుట నిలిచెను. శ్రీకృష్ణబ్రహ్మదర్శనమాత్రమున నా దానవునకుఁ బూర్వస్మృతి కల్గెను. జగత్కారణుఁడు శ్రీహరి యన్నయూహ యాతనికి మదికిఁ దట్టెను. తనవృత్తాంతము మనసున కపుడు తోఁచెను. మహత్తరతేజశ్శాలియగు పరాత్పరునింజూచి దానవుఁడు పరమానందభరితుఁ డయ్యెను. ఏలపుట్టుకంగాంచెనో ఎట్లు గుణాతీతుఁడో యని యాపరాత్పరునితత్త్వమించుక వాని కపుడు బోధపడియెను. వెంటనే దానవుఁడు శ్రీహరిం గూర్చి యిట్లు పలికెను. *మహాత్మా! నీవే యంశమున వామనుఁడవైతివి. నాతండ్రియగుబలి జన్నము చేయుచుం... యాచించితివి. రాజ్యలక్ష్మిని హరించితివి. సుతలమును బ్రసాదించితివి. బలిభక్తికి వశుఁడవైతివి. సర్వేశుఁడవు. భక్తవత్సలుఁడవు. కృష్ణా! త్వరగా నన్ను వధింపుము. పాపాత్ముఁడను శా

---

*ధేనుకకృత శ్రీహరిస్తుతిః.

శ్లో. వామనోఽసి త్వమంశేన మత్పితు ర్యజ్ఞభిక్షుకః,
రాజ్యహర్తాచ శ్రీహర్తా సుతలస్థలదాయకః.
బలిభక్తి వశోవీరః సర్వేశో భక్తవత్సలః,
శీఘ్రం త్వం హింధి మాం పాపం శాపా ద్గర్దభరూపిణం.
మునే ర్దుర్వాససః శాపా దీదృశం జన్మకుత్సితం,

వశమున గర్దభరూప మలవడినది. దీనిం బాపుము. దుర్వాసుఁడు శపించెను. దాన నిట్టికుత్సితరూపముగల్గినది. నీవలనఁ జావు లభించునని మునియే వచించెను. అతితీక్ష్ణమై, మహత్తరతేజస్స్ఫూరితమైనచక్రమునఁ దునుముము. మోక్షదాయకా! సద్భక్తిని ప్రసాదింపుము. నీవే యొకయంశమున వరాహరూపమును దాల్చి భూమి నెత్తఁబూని హిరణ్యాక్షునిం జంపి వేదముల రక్షించితివి. నీవే నృసింహరూపమును దాల్చి హిరణ్యకశిపుం జంపి ప్రహ్లాదు ననుగ్రహించి దేవతల రక్షించితివి. నీవే వేదోద్ధరణార్థము మీనాంగమున నవతరించి నృపునకు జ్ఞానము నిచ్చి సురవిప్రులను గాపాడితివి. ఆదిశేషువున కాధారమగు కూర్మమవైతివి. విశ్వాధారుఁడవు. విశ్వము నీవే. దశరథతనయుఁడవగు రాముఁడవు నీవే. జానకి నుద్ధరించితివి. దశకంఠు హరించితివి.

మృత్యురుక్తశ్చ మునినా త్వత్తో మమ జగత్పతే. ౩
షోడశారేణ చక్రేణ సుతీక్ష్ణేనాతితేజసా,
జహి మాం జగతాం నాథ సద్భక్తిం కురు మోక్షద. ౪
త్వమంశేన వరాహశ్చ సముద్ధర్తుం వసుంధరాం,
వేదానాం రక్షితా నాథ హిరణ్యాక్ష నిషూదనః. ౫
త్వం నృసింహః స్వయం పూర్ణో హిరణ్యకశిపోర్వధే,
ప్రహ్లాదానుగ్రహార్థాయ దేవానాం రక్షణాయచ. ౬
త్వంచ వేదోద్ధారకర్తా మీనాంశే చ దయానిధే,
నృపస్య జ్ఞానదానాయ రక్షాయై సురవిప్రయోః. ౭
శేషాధారశ్చ కూర్మస్త్వ మంశేన సృష్టిహేతవే,
విశ్వాధారశ్చ విశ్వ స్త్వ మంశే నాపి సహస్రధృక్. ౮

సింధువున సేతువునిర్మించితివి. అంశమునఁ బరశురాముఁడవైతివి. జమదగ్ని నీకుఁ దండ్రి. ఇరువదియొకపర్యాయములు దుష్టరాజుల వధించితివి. అంశమునఁ గపిలుఁడ వన నవతరించితివి. సిద్ధులకును గురువులకును గురువ వైతివి. తల్లికి జ్ఞానము నొసంగితివి. యోగశాస్త్రమును రచించితివి. నరనారాయణు లనుమునులు నీరూప ములే. ధర్మసుతుఁడవై ధర్మమును విస్తరింపఁజేసితివి. ఇపుడు పరి పూర్ణావతార మనఁబడు శ్రీకృష్ణుఁడవై జన్మించితివి. సర్వావ తారబీజరూపుఁడవు. సనాతనుఁడవు. యశోదా ప్రాణము నీవే. నందునకు నానందవృద్ధి నొనరించువాఁడవు నీవే. గోపికలకు ప్రాణములకన్నఁ బ్రియుఁడవు. రాధానాథుఁడవు. వసుదేవతన యుఁడవు. దేవకీదుఃఖభంజకుఁడవు. శాంతుఁడవు. అయోనిసం

రామో దాశరథిస్త్వంచ జానక్యుద్ధారహేతవే,
దశకంధరహంతాచ సింధౌ సేతు విధాయకః. ౯

కలయా పరశురామశ్చ జమదగ్నిసుతో మహాన్,
త్రిస్సప్తకృత్వో భూపానాం నిహంతా జగతీపతే. ౧౦

అంశేన కపిలస్త్వంచ సిద్ధానాంచ గురోర్గురుః,
మాతృజ్ఞానప్రదాతాచ యోగశాస్త్ర విధాయకః. ౧౧

అంశేన జ్ఞానినాం శ్రేష్ఠో నరనారాయణావృషీ,
త్వంచ ధర్మసుతో భూత్వా లోకవిస్తారకారకః. ౧౨

అధునా కృష్ణరూపస్త్వం పరిపూర్ణతమస్స్వయం,
సర్వేషా మవతారాణాం బీజరూప స్సనాతనః. ౧౩

యశోదా జీవనో నిత్యో నంద్యైకానందవర్ధనః,
ప్రాణాధిదేవో గోపీనాం రాధా ప్రాణాధిక ప్రియః. ౧౪

భూతుఁడవు. భూభారహారకుఁడవు. పూతనకు మాతృగతి ప్రసా
దించితివి. బకకేశిప్రభృతులకును నాకును ముక్తి నొసంగితివి.
స్వేచ్ఛామయుఁడవు. గుణాతీతుఁడవు. భక్తభయభంజన మొన
రించువాఁడవు. రాధానాథా! కరుణింపుము. దయానిధీ! ముక్తి
నొసంగుము. నాథా! గర్దభయోనింబుట్టిన నాకీసంసారమునుండి
కడతేర్పుము. నీభక్తుఁడగు బలిపుత్త్రుఁడను. మూర్ఖుఁడను. కాన
నన్నుద్ధరించుట నీపని. వేదములు బ్రహ్మాదిదేవతాధీశులు మహా
మునులు నెవని నుతింపఁజాలకయుందురో అట్టి గుణాతీతుని
భగవంతుని దైత్యకులమునఁబుట్టియిపుడుగర్దభాకారుఁడనైన నే

వసుదేవసుత శ్శాంతో దేవకీ దుఃఖభంజనః,
అయోనిసంభవ శ్శ్రీమాన్ పృథివీభారహారకః. ౧౫
పూతనాయై మాతృగతిం ప్రదాతా చ కృపానిధిః,
బక కేశి ప్రలంబానాం మమాపి మోక్షకారకః. ౧౬
స్వేచ్ఛామయగుణాతీత భక్తానాం భయభంజన,
ప్రసీద రాధికానాథ ప్రసీద కురు మోక్షణం. ౧౭
హేనాథ గార్దభీ యోనేః సముద్ధరభవార్ణవాత్,
మూర్ఖస్త్వద్భక్తపుత్రోహం మాముద్ధర్తుం త్వమర్హసి. ౧౮
వేదా బ్రహ్మాదయోయంచ మునీంద్రా స్తోతు మక్షమాః,
కిం స్తౌమి తం గుణాతీతం పురాదైత్యోఽధునాఖరః. ౧౯
ఏవం కురు కృపాసింధో యేన మే న భవేజ్జనుః,
దృష్ట్వా పాదారవిందంతే కః పునర్భవనం వ్రజేత్. ౨౦
బ్రహ్మాస్తోతా ఖరస్తోతా నోపహాసితు మర్హసి,
సదీశ్వరస్య విజ్ఞస్య యోగ్యాయోగ్యే సమాకృపా. ౨౧

నెట్లు వినుతింపఁగలను? శ్రీపరాత్పరా! కరుణాసింధూ! పునర్జన్మముగలుగకుండ ననుగ్రహింపుము. నీపాదారవిందముల దర్శించిన యెవరికి మరల జన్మముకలదు? బ్రహ్మ వినుతించువాఁడు. ఖరాసురుఁడు నుతించువాఁడు. ఇది పరిహాసముకాదా! సాధుప్రభువవయి జ్ఞానస్వరూపుఁడవగు నీకు యోగ్యాయోగ్యులయందు సమానకరుణయుండును.

అని యిట్లుపలికి యాదానవుఁడు భగవంతునిమ్రోల నిలువంబడి ప్రసన్నవదనుఁడై జ్ఞానోదయముకాఁగా నూరకుండెను. ఇది దైత్యకృతస్తోత్రము. త్రిసంధ్యలయందు నియతుఁడై యెవ్వఁడు పఠించునో భగవదనుగ్రహపాత్రుఁడై దాస్యమునొంది తుదకు ముక్తినొందును. ఇట్లు దానవుఁడు నుతించి యూరకుండ భగవంతుఁడు పూర్వజన్మస్మృతిని హరించెను. ఏలయనఁగా జ్ఞానవంతుని వధించుట భగవంతునకుంగాఁడఁ బాతకము కదా. ఆదానవుఁ డంత విష్ణుమాయచేఁ దన్నెఱుంగఁజాలక

ఇత్యేవ ముక్త్వా దైత్యేంద్రః తస్థౌచ పురతో హరేః,
ప్రసన్నవదనః శ్రీమా నతితుష్టో బభూవహ. ౨౨
ఇదం దైత్యకృతం స్తోత్రం నిత్యం భక్త్యాచ యః పఠేత్,
సాలోక్యసార్ష్టిసామీప్యం లీలయా లభతే హరేః. ౨౩
ఇహలోకే హరే ర్భక్తిమంతే దాస్యం సుదుర్లభమ్,
విద్యాం శ్రియం సుకవితాం పుత్రపౌత్రా యశోలభేత్. ౨౪
శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ౨౨ అధ్యాయము-

పోయెను. దురల వానికంఠమునుండి దురక్తులు బయలువెడల సాగెను. అంతఁ గోపంబున నధర మదరుచుండఁ గృష్ణుని మిరంగ నెంచి యిట్లుపలికెను. దుర్బుద్ధీ! కృష్ణా! నిజముగా నీకుఁ జావు సమీపించినది. కావున ని న్నిపుడే యమసదనమునకుం బం పెద. నీవు బ్రదుకఁగోరియున్న నాయీతాలవనమునకు వత్తువా. బాలకా! నీ వికఁ నింటికింబోఁజాలవు. బంధువులఁ జూడఁజా లవు. కంసుఁడుగాని జరాసంధనరకాసురులుగాని నాకు సాటి గారు. దేవత లనుదినము నాపేరును స్మరించి వడఁకుచుందురు. తక్కినమాట యిఁక లెక్కయా. ప్రళయకర్తయగు శివుఁడు గూడ నన్ను వధింప సమర్థుఁడుకాఁడు. బ్రహ్మావిష్ణుయములు నన్నడంపఁజాలరు. నాతాళవనమును బ్రవేశించి తాళఫలముల విదళించి బ్రదుకఁజాలువాఁడు లేఁడు. ఓబాలకా! సుందరా కారుఁడవగు నీవెవఁడవు? నిజము చెప్పుము. నీకుఁ బ్రాణముల నిచ్చువాఁడు దుర్లభుఁడు. నాకొఱకు దేవుఁడు ని న్నర్పించెను.

అనిపలికి శ్రీహరిని శిరమునఁ బైకెత్తి యిటునటుత్రిప్పి దూరమునకు విసరివైచెను. దానవుఁ డిపుడు మరణోన్ముఖుఁడు గదా. ఇట్లు విసరివైచి విచిత్రరీతిగాఁ దనకులభించియున్నశృం గముల శ్రీహరిని గ్రుమ్మెను. శ్రీకృష్ణాంగస్పర్శమాత్రమున వానిశృంగములు భంగములయ్యెను. భగ్నవిషాణుఁడగు నాదా నవుఁడు కృష్ణునిపై నాగ్రహించి దంతపటుత్వము లేనికతన చిగుళ్లతో నొక్క నారంభించెను. భగవత్తేజమున నాముఖము

దహింపఁబడఁగా నాగ్రహించి ముష్టితో భూమిని గీరెను. తోఁ కను నిక్కపెట్టి ఘోరారావము గావించి కృష్ణునివదలి బాలు కులకడకుం బరుగిడ వారు భీతిచేఁ బరుగువారిరి. అందున్న బల రామునిశిరమున నిటునటు కదలించి పొడువఁగా నాతఁడు పిడి కిట దానింబొడువ నాయసురుఁడు మూర్ఛమునింగెను. వెం టనే స్మృతిగలుగ శ్రీహరిచెంతకుం బరుగిడెను. కాని మరల నాముష్టిప్రహారబాధ పీడింప మూర్ఛిల్లెను. మరల స్మృతిరాఁగా బాధితుఁడగుచు లేచెను. వెంటనే మూత్రపురీషముల వదలెను. భీతిఁజెందెను. ఒక్కక్షణమునకే ఆబాధతగ్గగా వాఁడు శిరసున శ్రీహరిని పైకినెత్తి బలపరాక్రమము లుప్పతిల్ల భూమిపైఁ బడ వైచెను.

అంత శ్రీహరి చివాలున పైకెగరి తాళవృక్షముం బెక లించి దాన దానింగొట్టెను. ఆదెబ్బ ఖడ్గప్రహారమునఁ గలుగు బాధను గల్గింపఁగా వాఁడు పీడితుఁడగుచుండుటఁజేసే పాషా ణము దానిపైవైచి మూర్ఛిల్లఁజేసెను. అంత నాతనిదేహము పటుతఁదప్పెను. రక్తము స్రవించెను. కాని క్షణకాలముననే తెప్పిఱిల్లి కోపమున వాఁడు లేచి చిన్నపర్వతమునెత్తి గిరగిరఁ ద్రిప్పి కృష్ణునిపై వైచెను. శ్రీహరి దానిరాకఁ గాంచి చెఱకు గడను గ్రహించునట్లు వలపలచేతిని గ్రహించి తూర్పుభాగ మున దానినునిచి తడవేటికని దానిచెవింబట్టుకొని గిరగిరఁ ద్రిప్పి విసరివైవ వాఁ డాగ్రహించి భూమిని ఖరఖురపుటము

సఁ ద్రవ్వి శ్రీహరిం బట్టుకొని దూరమున విసరివైచెను. ఇట్లు హరిసమరము విచిత్రరీతిగాఁ జెల్లెను. మరల దానవుఁడు హరిం బడవైచెను. హరియు వానిం బొరలించెను. సంతసించి యంత శ్రీపతి వానిమెచ్చెను. మద్భక్తుఁడగు బలిచక్రవర్తిపుత్రుఁడవు. ధన్యునిగా నిన్నుఁజేసెద త్వరగా ముక్తినొందుము. నాదర్శనము స్వస్తిబీజము. ముక్తికిం గారణమగును గదా! మనోజ్ఞమై సర్వాశీర్యానందమయమై తనరుస్థానము నొందుమా.

అని యిట్లుపలికి శ్రీహరి సుదర్శనమును స్మరించెను. అది సూర్యప్రభాభాస్వమానమై సన్నిహితముకాఁగా దానింద్రిప్పి వానిపైవైచెను. *బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులచే వధింపఁబడని దానవుని సుదర్శనము మృతినొందఁజేసెను. ఆతనిశిరస్సు భూమిపైఁబడియె. ఆతనువునుండి సూర్యకోటిసమానప్రభగలతేజోరాశి బయలువెడలి గోలోకమును జేరెను. ఆవింతఁ గాంచి దివినున్న దేవతలు కరము హర్షించిరి. శ్రీహరిపైఁ బూలవానఁ గురియించిరి. వినుతించిరి. ఆఁటపాటల సాగించిరి. తమతమగృహములకుంబోయిరి. బాలకు లాదానవుని చావుఁజూచి అచ్చటికి భీతిఁబాసివచ్చిరి. బలరాముఁడు శ్రీహరిచేఁతకు మెచ్చుకొనియెను. బాలకు లాకృత్యమునకు శ్రీహరిం బొగడిరి. శ్రీకృష్ణ బలరాములకుఁ బరిపక్వతాళఫలముల నర్పించిరి. ఆఫలముల నందఱుం గలిసి భుజించిరి. శ్రీహరి వారలం

* చిచ్ఛేదలీలయా౽వధ్యం బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరైః-అని మూ.

గూడి శీతలోదకములం ద్రావి పండ్లదిని దానవుం జంపి వార లతో నింటికింబోయెను.

మహాశయులారా! దానవునిచరిత్రమును వింటిరి. శ్రీహరి వానింజంపుటఁ బఠించితిరి. ఈధేనుకాసురుని బలరాముఁడు వధించెనని శ్రీభాగవతమున నున్నవి.

శ్లో. చరణా వపరౌ రాజన్ బలాయ ప్రాక్షిప ద్రుషా,
సతం గృహీత్వా పదయో ర్భ్రామయిత్వైకపాణినా,
చిక్షేప తృణరాజాగ్రే భ్రామేణ త్యక్తజీవితమ్.

తృణరాజస్తాళః-అని వ్యాఖ్య.

బ్రహ్మపురాణమునందు,

గృహీత్వా భ్రామణే నైవ చాంబరే గతజీవితమ్,
తస్మి న్నేవ ప్రచిక్షేప వేగేన తృణరాజని.

అని దీనింబట్టియు, బలరాముఁడే ధేనుకునిం జంపినట్లు వానిజ్ఞా తులను గృష్ణుఁడు చంపినట్లున్నది. విష్ణుపురాణము బ్రహ్మపు రాణపుత్రికగాన నందుఁ బైశ్లోకములే యున్నవి. హరివంశము నందును,

శ్లో. జఘానోరసి దైత్యేంద్రో రౌహిణేయం నిరాయుధం. ౧౮
తాభ్యా మేవ సజగ్రాహ పద్భ్యాంతం దైత్యగర్దభమ్,
అవర్జితముఖస్కంధం ప్రేరయం స్తాలమూర్ధని. ౧౯
సభగ్నోరుకటిగ్రీవో భగ్నపృష్ఠో దురాకృతిః;
ఖరస్తాలఫలైస్సార్థం పపాత ధరణీతలే. ౨౦

తం గతాసుం గతశ్రీకం పతితం వీక్ష్య గర్దభమ్,
జ్ఞాతీం స్తథా పరాం స్తస్య తృణరాజనిపోఽక్షిపత్. ౨౧
విష్ణుపర్వము ౧౩ అధ్యా.

దీనింబట్టికూడ బలరాముఁడే చంపినట్లు స్పష్టము. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున మాత్రము శ్రీకృష్ణుఁడే ధేనుకాసురుం జంపినట్లున్నది. ఇందేది ప్రమాణ మనుశంక కలుగవచ్చును. కాని శ్రీకృష్ణబలరాముల కథేదముగాన నెవరు చంపిన నేమని సమాధానము చెప్పినను జాలదు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ననుసరించి ద్వితీయప్రకరణమున బలిపుత్త్రుఁడగుసాహసికునకు దుర్వాసుఁడు శాపమిచ్చుటయుఁ దద్విముక్తిని బ్రసాదించుటయు వ్రాయఁబడినది. దానిం దిలకించిన నేది పరిగ్రాహ్యమో తెలియఁదగు. తదనుసారమే యీగ్రంథము తఱచు వ్రాయఁబడుచుండును గాన వానిం బరిగ్రహింపవలయునని వేఁడెదను. శ్రీకృష్ణునిచే మృతి వాటిల్లునని శాపము క్తిసమయమునఁ దెలుపఁబడినది. కాని నిది యే యుక్తియుక్తమని తక్కినవానికి బలరామకృష్ణుల కభేదముగాన శంకవలదని సమాధానము చెప్పుటయే న్యాయము.

ఇట్టులీప్రకరణమున శ్రీభగవల్లీలలు, వానివలన గ్రహింపఁదగువిషయములు, విముక్తినొందినవారిచరిత్రములు లోనగు విషయములు తెలుపఁబడినవి. కథాభేదములఁ బాటింపక దాన భగవత్పాదభక్తికిఁ జేటువాటిల్లునట్లుచేయక ధర్మముఁనువీడక సత్యమునం దసూయఁబూనక సదా భగవన్నామమును స్మరించు

చుండుటయే ముక్తికి మార్గముగఁ బరిగ్రహింపవలయును. ఇఁక రాఁబోవు ప్రకరణమున రాధాదేవీవృత్తాంతము, భగవల్లీలలు విశేషముగ మీరుఁ జదువ ననువుపడును. ఆకాలము త్వరగా భగవంతుఁ డనుగ్రహించుఁగాక. భక్తులకెల్ల శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాఖండభక్తులఁ బ్రసాదించుఁగాక.

శ్లో. అయిపరిచినుచేతః ప్రాతరం భోజనేత్రం
కబరచలిత చంచత్పింఛదామాభిరామం,
వలభిదుపలనీలం వల్లవీభాగధేయం
నిఖిలనిగమవల్లీ మూలకందం ముకుందమ్. ౨ ఆ. ౧౦ శ్లో.

మమ చేతసి స్ఫురతు వల్లవీవిభో
ర్మణినూపురప్రణయి మంజుశింజితమ్,
కమలాశనేచర కళిందకన్యకా
కలహంస కంఠకలకూజితావృతమ్. ౧ ఆ. ౧౭ శ్లో.

స్వస్తిప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః,
గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభమస్తు నిత్యం
లోకా స్సమస్తా స్సుఖినోభవంతు.

ఓం తత్సత్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

తృతీయప్రకరణము సమాప్తము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల ప్రెస్సున ముద్రితము—1926.

శ్రీ తులసీదాసరామాయణము, ఆంధ్రవచనము.

ఈగ్రంథము ఉత్తరహిందూస్థానములో మహావిఖ్యాతిగాంచిన శ్రీతులసీదాసను మహాత్మునిచే హిందీభాషలో భక్తిరసభరితముగ రచింపఁబడినది. ఇది సమస్తకావ్యగుణముల కాకరమై విషయమునుబట్టి సర్వోపనిషత్సారమనఁదగియున్నది. ఈగ్రంథము నొక్కసారి వినినను ఎట్టిఅక్షరశూన్యునకైనను ఎట్టి శుష్కహృదయునకైనను భక్తిరసముపుట్టి పొంగిపొరలి ప్రవహించునని చెప్పుట అతిశయోక్తి కాదు. ఇట్టిగ్రంథము మన తెనుఁగుభాషలో లేకుండుట యవమానకరమని తలఁచి ప్రకృతము తెనుఁగుభాషలో మృదుమధురశైలిని మూలగ్రంథములోని భావము లేమియుం విడనాడక వ్రాయఁబడినది. అచ్చటచ్చట పాఠక మహాశయులహృదయమునకై తులసీదాసువారిమూలగ్రంథములోని చౌపాయ్, సోరథా, ఛాంద్ అనుమనోహరగీతములుగూడఁ బొందుపఱుపఁబడియున్నవి. ఈగ్రంథము ప్రతిపదభక్తిరసాలంకృతమును, సర్వజనశ్లాఘాపాత్రమును అయియుండు ననుటకు సందియములేదు

బాలకాండను విక్రయమునకు సిద్ధమైది. ప్రతి 1-కి రు. 2-8

తక్కిన కాండలు అచ్చగుచున్నవి.

శ్రీ మహాభక్తవిజయము.

ఇదివఱకు మన ఆంధ్రభాషలో సర్వాంగసుందరమైన భక్తవిజయము ప్రకటింపఁబడియుండలేదు. శ్రీ పాద. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే వ్రాయించి ఈమహాభక్తవిజయమును ప్రకటించినారము. శ్రీ శాస్త్రిగారి ముద్దులు మూటగట్టుపదరచన, మనోహరమగు వర్ణనాక్రమము ఆంధ్రదేశీయులకు తెలియనివిగావు. రెండవకూర్పున అనేకుల భక్తులచరిత్రలు చిత్రపటములు క్రొత్తగ చేర్చినారము. ప్రతి 1-కి రు. 4-0-0.

వసుచరిత్రము, సటీక.

ఇదివరకు ముద్రితమైన వ్యాఖ్యానమును సంస్కరింపించి అనేక నూతనాంశముల ఈక్రొత్త కూర్పున చేర్చినారము. ప్రతి 1-కి రు. 4-0-0.

శ్రీ

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

నాల్గవ ప్రకరణము.

ఇయ్యది

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందుఁ ప్రధానాంధ్రపండితులగు

కావ్యస్మృతితీర్థ

జనమంచి శేషాద్రిశర్మచే రచింపఁబడి

చెన్నపురి :

'వావిళ్ల' ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1926.

(సర్వస్వామ్యసంకలితము)

విజ్ఞప్తి.

మహాశయులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్వమున నాల్గవ ప్రకరణ మిద్ది తమకృపచే బయటికి రాఁ గల్గినది. పోషకుల సంఖ్య వృద్ధియగుచున్నజాడ కనుపట్టుచున్నది. ఈప్రకరణమున ఇంద్రయాగభంజనము, గోపికావస్త్రాపహారణము, శరద్వేణుగానము, గోపిక లచ్చటికి రాత్రివేళ నందఱు చేరుట, రాసక్రీడ అను నీప్రధానగాథలు గలవు. ఈకథలను జదివియే శ్రీకృష్ణుని జోరజారశిఖామణి యందురు. ఇంక నెన్నియో భంగుల దూషింతురు. కాని యీకథలనుబట్టియే భగవంతుఁ డని స్పష్టమగును. ఆవిషయ మాకథలు వ్రాయునపుడే పురాణ శ్లోకములు వాని యర్థములు విశేషార్థములు వ్రాయఁబడినవి. అసూయమాని యించుక యోపికతోఁ బఠించినచో నాయర్థము సుసంగతమా యసంగతమా యని తోఁచెడిని. మహాకవిపోతన గారి పద్యరత్నములవలన నట్టిభావము గోచరము కాదు. ఏయే భక్తులేయే కోరికలనొందఁగోరుదురో వారి కాయావాంఛలఁ దీర్చుపని భగవంతుని దన్నభావము పోతనగారిదని స్పష్టమగుఁ గాని యీభావము మతాంతరు లంగీకరింపరు. మూలమున నట్టియసంగతార్థమే లేదని లక్ష్యలక్షణపురస్సరముగా వ్రాయఁ బడినది. అందు లోపము లుండవచ్చును. ఆలోపములు నావని

 యే భావింపుఁడు. మూలమున నేలోపములేకుండ భగవంతుని దివ్యచరిత్రము గలదనియే నమ్ముఁడు.ఆయూయితావుల వ్రాయఁబడినచర్చను జక్కఁగఁ దిలకింపుఁడు. దాన నాపరిశ్రమము ఫలించును. భాగవతమునకు సరియగుభాషాంతరీకరణ ముండిన మేలని తోఁచెడిని. ఈశ్వరానుగ్రహముగలిగిన నది నెఱవేఱుఁగాక. ఇంకను మీసాయ మెక్కువగాఁ గావలయు ననిప్రార్థించుచు నిందు విశేషించి వ్రాయఁబూనక విరమించెదను. ఈగ్రంథమును బఠించి సంతోషమున నిరువదియైదురూప్యములు విరాళముగా దయచేయించిన కణేకల్లు నివాసులు వైశ్యరత్నములు సత్కార్యనిర్వాహకులు నగు మ-రా-రా-శ్రీ, అయ్యగారి బుస్సెట్టి గారికి హృదయపూర్వకమగు కృతజ్ఞతను దెలుపుకొనుచున్నాఁడను. ఈగ్రంథమును బోషించుటయే ప్రధానకృత్యముగా భావించి పోషకులను జేర్చి మిక్కిలి తోడ్పడుచున్న ముప్వురుభక్తులకు నాహృదయానుమోదము నేతన్ముఖమునఁ దెలుపుకొనుచున్నాఁడను వారిపేరులు యథార్థముగా పీఠికలోఁ బ్రకటింతును.

ఇట్లు విన్నవించు భక్తజన పాదసేవకుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

మ. రా. శ్రీ. సి. సుందరరామయ్యగారు, హెడ్ క్లర్కు, మునిసిఫుకోర్టు.
,, ఆర్కాటు గుండూరావుగారు, ప్లీడరు.
,, సిద్ధవటము వెంకటసుబ్బయ్యగారు, బి. ఏ., ప్లీడరు.
,, కోవూరు వేంకటరామరావుగారు, పెన్షనర్.

బళ్లారి మండలము.

,, విట్టా శేషప్పశ్రేష్ఠిగారు, ప్రజాసంఘకార్యదర్శులు.
,, రావుసాహేబు జే. పాపయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, అయ్యగారి బుస్సెట్టిగారు, కణేకల్లు.
,, ఏ. భీమరావుగారు, వ్యాపారస్థులు. ఆదవాని.

నెల్లూరు మండలము.

,, వెలంపల్లి రామకృష్ణమ్మగారు.
,, ములుమూడి లక్ష్మీనరసింహయ్యగారు.
,, ఇడమకంటి వేంకటరామిరెడ్డిగారు, తాళ్లూరు.
,, అల్లంపాటి పోలిరెడ్డిగారు, మంగుపల్లె.
,, పత్తి గురుమూర్తిశ్రేష్ఠిగారు, కుల్లూరు.

చెన్నపురము.

,, వి. యస్. నరసింహాచార్యులుగారు, బి. యే., బి. యల్.
,, కట్టా. జోగయ్యగారు.

కందనూలుమండలము.

,, అక్కినప్రగడ లక్ష్మీనారాయణరావుగారు, బి. ఏ., బి. ఇ. డిస్ట్రిక్టు బోర్డు ఇంజనీయర్ గారు.
,, అవధానము వేంకటనరసయ్యగారు, ఉయ్యేలవాడ.
,, కానుగోవి. కృష్ణమూర్తిరావుగారు, రివిన్యూఇన్ స్పెక్టరు. ఆవుకు.

గుంటూరు మండలము.

,, మారుటూరు పుండరీకాక్షుడుపంతులుగారు, పట్టిచెరుకూరు.

గోదావరీ మండలము.

మ. రా. శ్రీ. కలిదిండి వేంకటరాజుగారు.
,, బొడ్డు మల్లికార్జునరావుగారు, బాపిరాజుగారు. ఏలూరు.
,, గిరిగె మాణిక్యముగారు. ,,
,, ఏ. యస్. స్వామిగారు. ,,

విశాఖపట్టణ మండలము.

,, మాడుగుల వేంకటప్పారావుగారు, జమీందారు. బొంతల కోడూరు.

గంజాంమండలము.

,, పుల్లెల వేంకట రమణయ్యపంతులుగారు, ఇచ్చాపురము.

విషయసూచిక.

విషయము.		పుట.
ఇంద్రయాగవిఘ్నము	...	4
గోమాహాత్మ్యము	...	14
గోవర్ధనోద్ధరణము	...	33
నందుఁడు శ్రీకృష్ణుని వినుతించుట	...	54
దేవతలు	...	61
బ్రాహ్మణప్రశంస	...	67
గోప్రశంస	...	75
వనపర్వతములు	...	79
పర్వతము మాటలాడుట	...	83
దుర్వాసుఁడు కాముకుఁడై మరల భగవదనుగ్రహము నొందుట.		87
శిశువు దుర్వాసునకు హిత ముపదేశించుట	...	98
దుర్వాసునకు శాపము కల్గుట	...	107
అంబరీషునిచరిత్రము	...	111
ఏకాదశీవ్రత మహిమము	...	150
ఉపచారములు	...	157
గోపికావస్త్రాపహారణము	...	167
రాధాదేవి యొనరించిన గౌరీవ్రతవిధానము	...	216
గౌరీవ్రతకథ	...	219
రాధాంబికామంత్రమహిమము	...	236
రాధాస్తుతి	...	239

విషయము.		పుట
శ్రీకృష్ణమూర్తి వరుణనగరమునుండి నందుని గొని తెచ్చుట	...	244
వేణుగానము	...	254
గోపికలు శ్రీహరిం బ్రార్థించుట	...	275
గోపికలు శ్రీకృష్ణుని వెదకుట	...	301
భగవదవతారఫలము	...	312
పాండవులజననము	...	313
గోపికాగీతలు	...	323
శ్రీకృష్ణమూర్తి గోపికలకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట	...	341
గోపికలప్రశ్నము	...	347
శ్రీహరిచెప్పినయుత్తరము	...	348
రాసక్రీడావృత్తాంతము	...	355
బృందావనవర్ణనము	...	359
రాసమండలము	...	360
శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలంగూడి యమునానది జలకేళి సల్పుట	...	380
రాసమండలముఁజూడ దేవత లరుదెంచుట	...	400
శ్రీకృష్ణమూర్తి అష్టావక్రముని నుద్ధరించుట	...	410

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

నాల్గవప్రకరణము.

శ్లో. మాధుర్యవారిధిమదాంధతరంగభంగీ
శృంగారసంకలితశీతకిశోరవేషమ్,
ఆమందహాసలలితాననచంద్రబింబ
మానందసంప్లవమనుప్లవతాంమనో మే. ౧౪

అవ్యాజమంజులముఖాంబుజముగ్ధభావై
రాస్వాద్యమాననిజవేణువినోదనాదమ్,
ఆక్రీడతామరుణపాదసరోరుహాభ్యా
మార్ద్రేమదీయహృదయే భువనార్ద్రమోజః. ౧౫

తరుణారుణకరుణామయవిపులాయతనయనం
కమలాకుచకలశీభరవిపులీకృతపులకమ్,
మురలీరవతరలీకృతమునిమానసనలినం
మమ ఖేలతి మదచేతసి మధురాధరమమృతం. ౧౬

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మపాదారవిందమిళచ్చిత్తద్విరేఫులై, సత్కథాశ్రవణకుతూహలులై తనరారు పుణ్యపురుషులారా!

మూఁడవప్రకరణమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యద్భుతచర్యలు, భగవంతుఁడు తనసర్వవ్యాపిత్వమును దెలుపుటయు, దానిని గోపిక తెలియంగఁజాలక మోసపోవుటయు, దుష్టదానవులఁ జంపుటయు, బృందావనప్రవేశము, కలావతీవృత్తాంతము, బ్రహ్మగర్వభంగము, కాళీయఫణిదర్పభంజనము లోనగుగాథలఁ బఠించితిరి. ఈప్రకరణమున సర్వదేవతాద్భుతజనకము లగుచర్యల భగవంతుఁడు విహరించుటయుఁ, గపటవేషమునఁ దిరుగు దనుజులఁ జంపుటయుఁ, దనమాయ బ్రహ్మాదు లెఱుఁగకుండఁ దాఁ బ్రవర్తించుటయు ననుపుణ్యతమకథలఁ జదువఁదగు. మఱియు ఈప్రకరణమున శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము తనయమానుషచర్యలను జూపుటయేగాక వానిమూలమున సకలధర్మములను, విమలజ్ఞానమును లోకులకు బోధించును. మఱియు నిందనేకస్తుతులు గలవు. అవి సంసారసాగరతరణనౌకలనఁ దగియుండును. కలికాలమున నన్నిధర్మములకంటె నిరపాయమైనది భగవన్నామస్మరణమే యని యంద ఱంగీకరించినవిషయముకదా? నామస్మరణము శ్రద్ధాభక్తులుగలిగి చేసిననే ఫలించును గాని లేకయున్న సంపూర్ణఫలము నీయఁజాల దనుటయు నిర్వివాదాంశము. ఇన్నింటికి మూలము చిత్తశుద్ధి. అది కలుగవలెనన్న యోగము నభ్యసింపవలయును. ఆయోగము పూర్వకర్మానుసారముగా లభించును. అనఁగాఁ బ్రాణాయామయోగముచేతనే

కొందఱకు మనశ్శుద్ధి లభించును. మఱికొందఱకు హఠయోగాదు లభ్యసించినను గలుగదు. కారణము పూర్వజన్మమునఁ గృషిచేయకుండుటయే. కొందఱు తొలిజన్మమునఁ గృషి కొలఁదిగఁ జేసి యుందురు. అట్టివారి కీజన్మమునఁ జిరకాలమునకు యోగాభ్యాసఫలము గలుగును. యోగ మభ్యసించినఁగాని మనశ్చాంచల్యము తొలఁగదు. చిత్తవృత్తినిరోధమే యోగమని పెద్దలభావము. ఏజన్మమునఁగాని యోగమునఁ గృషిసల్పియుండనిచోఁ జిత్తశుద్ధి గలుగదనుట నిర్వివాదాంశము. అలసులు కొందఱు యోగాభ్యాసము నిరుపయోగమని పలుకుచుందురు గాని అది పెద్దలతాత్పర్యమునకు నూఱుయోజనములంతదూరమున నుండఁదగినమాట. చిత్తము శుద్ధముగ నుండినఁగాని భగవన్నామస్మరణము సంపూర్ణఫలము నీయఁజాలదు. ఆనామస్మృతి కపటమూలమగునేని నిరర్థకము. యత్కించిత్ఫలము కలుగకపోవునా యనునలసులమాటలు విశ్వసనీయములుకావు. కాఁబట్టియే కలియుగమున నించుకసేపైనను నిర్మలమనస్సున భగవంతుం గీర్తించినఁ జాలునని మహర్షులు వాక్రుచ్చిరి. అట్టి నామస్మృతి హరికథాపఠనమునఁ గల్గును. తత్పఠనమునకుఁ బూర్వజన్మసుకృతము సహాయముచేసినఁగాని కొనసాగదు. కావున భక్తవరులారా! యీనాల్గవప్రకరణమును దృఢభక్తిమెయిం బఠింపుఁడు. దీనియందలి కథావిశేషము లద్భుతావహములు. అవి ముందుముందు తమశక్తిసారమును దెలుపఁగలవు. ఆవిషయ మిట వ్రాయు టనవసరము. ఇఁకఁ దత్కథా

విశేషములప్రక్కకు నీలేఖినిం ద్రిప్పుచున్నాను. మీ కెల్ల శ్రీమన్నారాయణుండు భగవద్భక్తిని మిగుల దృఢమగునట్లు చేయుంగాక.

ఇంద్రయాగవిఘ్నము.

*ధేనుకాసురుం బొలియించి శ్రీకృష్ణబలరాములు బృందావనము చేరినపిదప దానవులబాధలు లేక కొంతకాలము పోయి గాసాగెను. గోపికలు గోపకులు నందాదు లగురాజకుటుంబము వారునిశ్చింతగాఁ గాలముపుచ్చుచుఁగొంతయనుమాటనెఱుంగకయుండిరి. కాని భగవంతుఁడవతరించినది మానుషానంద మనుభవించుచుఁ గాలము గడపుటకుంగాదుకదా! కావున నవసరము ననుసరించి యొకకార్యము చేయుచునే యుండును. ఆమహాత్ముని యుద్దేశానుసారము తదితరులుగా నెన్నఁబడువారందఱు కార్యకరణమునఁ బ్రవర్తించుచుందురు. కాని తమరు భగవత్సంకల్పానుసారమీకార్య మొనరింపఁ బూనితిమనిమాత్ర మూహింపరు. దూరమాలోచించి చేయుచున్నవారమనియే ఒక్కయహంకారమునుబూనుదురు కాని సర్వాంతర్యామియగుభగవంతుఁ డీమా

---

*ఈగాథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము: ఇరువదియొకటవయధ్యాయమునుండియు, బ్రహ్మపురాణము డెబ్బదితొమ్మిదవయధ్యాయమునుండియు, హరివంశము విష్ణుపర్వము పదునాఱవయధ్యాయమునుండియు, శ్రీభాగవతము దశమస్కంధము ఇరువదినాల్గవయధ్యాయమునుండియు వ్రాయఁబడినది. ఇందు విష్ణుపురాణమునఁ గలవిశేషములును గలుపఁబడును.

ర్షులంగాంచి పకపకనవ్వుచు నీచర్మప్రతిమలఁ ద్రిప్పుచుండును. దానికిఁద్రాడుండవలదా యనుప్రశ్నము రావచ్చును.కర్మరూపములైనపాశములే వీరిం ద్రిప్పుట కుపయోగింపఁబడును. కాఁబట్టియే యందఱొక్కరీతిగాఁ బ్రవర్తింపక భిన్నగతులఁ బ్రవర్తిల్లుదురు. ఇట్లుజరగఁ గారణం బేమనిమాత్ర మాలోచింపనివారే సంఖ్యయందధికులు. అట్టి యహంకారముండినఁగాని ప్రపంచము సాగదని శ్రీపరాత్పరుని యూహయేమో తెలియదు.దానిం దెలియఁజాలకయే బ్రహ్మాదు లల్లాడుచున్నవారు. ఇఁక మనమే పాటివారము? అట్టులగుటచేతనే కాఁబోలు దీనింగూర్చి యెవ్వారును గృషిసల్పకుండుట యని నాకుం దోఁచెడిని.

ఒక్కదినము మహానందమున నుప్పొంగుచు నందుఁడు శక్రయాగముచేయువేడుక మదిఁ బురికొలుప దుందుభిని మ్రోఁగఁజేయించెను. గోపకులంద అరుదెంచిరి. కర్తవ్యమేమని నందునితో నాలోచించిరి. ఇది చేయఁదగినయజ్ఞమని నిశ్చయించిరి. దీన మేలుకలదని నమ్మిరి. ప్రయత్నము లిట్టిట్లు చేయవలయునని యేర్పాటుచేసికొనిరి. తమతమగృహముల కరిగిరి. మఱునాఁ డందఱు దుందుభినాదము వినఁబడఁగనే యరుదెంచి నందుని గలిసికొనిరి. వారిరాక నెఱింగి నందుఁడు గోపవరులారా! ఇంద్రయాగముచేయవలయునని నిశ్చయించితిమిఁక దాదాని కనువగుపదార్థముల నేకరింపవలయును. దధిక్షీరఘృతతక్రనవనీతములు బెల్లము తేనెయు నను నీమొదలగుపదార్థములఁ గైకొని మనమందఱ మరిగి మహేంద్రుఁ బూజింపవలయునని

తెల్పెను. అంతియగాక నగరమునఁగల గోపకులు, గోపికలు, బాలకులు, బాలికలు, ద్విజులు, వైశ్యులు, శూద్రులు భక్తియుక్తమై బయనము సాగింపుఁడనియు వీరెల్ల నట మహేంద్రుం బూజింపవలయుననియుఁ దానే యెల్లరు వినుచుండఁ జెప్పెను. తానును బయనముసాగించి విశాలమై మనోహరమై సర్వర్తుపుష్పాఢ్యభూరుహవిరాజమానమై జలప్రవాహముల విలసిల్లు నొకస్థలమున యష్టి నారోపించి క్షౌమవస్త్రమును బుష్పమాలికలను సర్వపరిమళవస్తుసముదంచితచందనద్రవమును నం దునుపఁ బంచెను. తాను స్నానమొనరించి ధౌతవస్త్రముల ధరించి సంధ్యావందనాదికృత్యముల నొనరించి స్వర్ణపీఠమున నాసీనుఁడయ్యెను. నానావిధపాత్రజాలము లమర్పఁబడియెను. బ్రాహ్మణప్రవరులు పురోహితులు గోపికాగోపకులు బాలికాబాలకులు తన్మహోత్సవమునకై వేచి నందునిచెంత నుండిరి. ఇట్టిసమయమున నగరమునఁగలవారెల్ల నరుదెంచి యందుఁ బ్రవేశించిరి. నానావిధపదార్థములఁ గైకొని బహువిధోపహారములం దీసికొని వారెల్ల నరుదెంచిరి. బ్రహ్మతేజస్సుచే జ్వలించుమహానులు శాంతరసం బుట్టిపడుచుండ శిష్యగణంబులు పరివేష్టించిరా వచ్చిరి. వారెల్ల వేదవేదాంగపారంగతులు. గర్గ, గాలవ, శాకల్య, శాకటాయన, గౌతమ, కరుశ, కణ్వ, వాత్స్య, కాత్యాయన, సౌభరి, వామదేవ, యాజ్ఞవల్క్య, పాణిని, ఋష్యశృంగ, గౌరముఖ, భరద్వాజ, వామన, కృష్ణద్వైపాయన, శృంగి, సుమంతు, జైమిని, కచ, పరాశర,

నాల్గవప్రకరణము.

మైత్రేయ, వైశంపాయనప్రభృతు లగుమును లాగుంపునందుం
డిరి. అనేకవిధములఁ దపస్సుచేయుబ్రాహ్మణులు భిక్షుకులు వం
దిమాగధాదులు రాజులు వైశ్యులు శూద్రులు మహోత్సవ
దర్శనార్థులై వచ్చిరి.

ఆమహర్షులను జూడఁగనే సువర్ణపీఠమునుండి నందుఁడు
లేచి భక్తియుక్తుఁడై యెదురుపోయెను. గోపకులు నందునివెం
టఁ జనిరి. నందుఁడు వారికి నమస్కరించి వినయమునఁ గుశల
ప్రశ్నపూర్వకంబుగా వారి నర్హపీఠంబులఁ గూరుచుండఁజే
సెను. వారనుమతింపఁ దాను నాసీనుఁడయ్యెను. యష్టిసమీప
మందే పాకముచేయ నాజ్ఞాపించెను. పాకశాస్త్రమునఁ బాండితి
సంపాదించిన నూఱుగురుబ్రాహ్మణులఁ బిలిపించి పాకముసేయ
నియమించెను. రత్నప్రదీపము లందు వెలుఁగుచుండెను. సురభి
ధూపములచే నాక్రతుశాలయంతయుఁ జీకటిచే నావృతమై
నట్లుండెను. నానావిధపావనకుసుమమాలికలు, నవ్యభవ్యపదార్థ
కల్పితనైవేద్యము, తిలలడ్డుకసహితమండకసహస్రములు సంసి
ద్ధములయ్యెను. ఆయష్టిస్థానము స్వస్తికపరిపూర్ణమయ్యెను.
శర్కరచే నింపఁబడినకలశములు వేయి యం దగపడుచుం
డెను. కొన్నికలశములు యవగోధూమచూర్ణముచేతను, లడ్డు
కాదిమధురపదార్థములచేతను, ఘృతపక్వములగు నితర
బహువిధభక్ష్యములచేతను నింపఁబడియె. చెట్టుననే పండినరమ్య
పరిమళమిళితఫలములు, మనోహరమోచాఫలములు, తత్కా
లదేశోచితము లగునితరఫలములు నం దమర్పఁబడియుండెను.

క్షీరసంభృతకలశములు సహస్రము, దధిపూర్ణకలశములు సహస్రము, మధుపూరితకలశములు నూఱు, సర్పిఃపూరితకలశములు సహస్రము, తక్రసంపూరితకలశములు లక్షయు నందుండెను. పంచలక్షఘటములు వలయువస్తువులచే నింపఁబడి యం దునుపఁబడియె. తైలము నింపినకలశములు వేయియు నందగపడుచుండెను. భోగార్హద్రవ్యవాహకము లగువృషభేంద్రములు (గోనెఎద్దులు) బహువిధశృంగారములచేఁ దనరారుచు అంకెలువేయుచుండెను. సువర్ణరజతాదిపాత్రములు సంసిద్ధముగ నుండెను. స్వర్ణపీఠములు యష్టిసమీపమున నుపవేశార్థ మమరింపఁబడియుండెను. మంచివస్త్రములు చారుతరాభరణములు, బహువిధవాద్యములు, సిద్ధపఱుపఁబడియుండెను. స్వరయంత్రములు వాయింపఁబడియెను. ఛాగలుసహస్రము, మహిషశతము, మేషనియుతము నందునుపఁబడియె. గండకమృగశతకముకూడ నచ్చటికిఁ దెప్పింపఁబడియెను. చూచువారల కనుకూలముగా స్థల మమర్పఁబడి రక్షకభటులచే రక్షితమగుచుండెను. బాలికాబాలకులయు,యువతీయువజనులయు సంఖ్య యింతయని చెప్ప నలవిగాకుండెను. గీతశాస్త్రవిశారదులయు, నర్తకులయుఁ బాటను, ఆటను విని చూచి జనులందఱు పరమానందభరితులైరి. రంభయు, నూర్వశియు, ఘృతాచియు, మేనకయు, మోహినియు, రతియుఁ, బ్రభావతియు, భానుమతియు, విప్రచిత్తియుఁ, దిలోత్తమయుఁ, జంద్రప్రభయు, సుప్రభయు, రత్నమాలయు, మదాలసయు, రేణుకయు, రమణియు, ననునప్సరస లామహా

యాగమును జూడ నరుదెంచిరి. వారి గీతము నృత్యము, రూపము నెల్లర నానందవారిరాశిమగ్నులఁ గావించెను. అన్నిం టిని మించి వారికటాక్షవీక్షణము మానవుల మూర్ఛమునుంగఁ జేసెను.

అట్టితఱి శ్రీహరి గోపాలబాలకులంగూడి బలరామస హితుఁడై యచటికిఁ ద్వరితగతి నరుదెంచెను. ఆసోదరుల నిర్వు రంజూచి యచ్చటివారెల్ల హర్షవిహ్వలులైరి. భీతిఁజెందినవారి వలెఁ బులకాంచితవిగ్రహులై లేచిరి. ఆశ్రీహరి క్రీడాస్థానము నుండి వచ్చెను. ఆమహాత్మునిరూప మతిశాంతముగా నుండెను. సౌందర్యమున కాటపట్టుగఁ గనఁబడుచుండెను. వినోదమురళీ వేణుశృంగశబ్దమల్లన వినవచ్చుచుండఁగా నామహాత్ముఁ డరు దెంచెను. సద్రత్నసారభూషణము లాకృష్ణగాత్రస్పర్శనమున వెలుంగు చున్నట్లుండెను. కౌస్తుభరత్నమామురాంతకహృద యాంతరమున నింతింతనరాని కళావితతినీనుచుఁ జూడఁజూడ రెండుకన్నులు చాలవే యని యందఱకుఁ దోఁపఁజేయుచుం డెను. ఆగోపాలబాలుని శ్యామవిగ్రహము చందనాగురుపంక చర్చలచేఁ బరిమళించు చుండెను. శరన్మధ్యాహ్నపంకజాభమై శ్రీపతియాస్య మొప్పారుచుండెను. శ్రీహరి యుత్తఱి బాలచే ష్టలకుఁ జిక్కినవానివలెఁ గరమునన్నున్న దర్పణమునఁ దనముఖ పంకజమును దిలకించుచుండెను. మనోహరచందనమునఁ గస్తూరి మేళగించి బిందువుగా నొనరించి భాలమధ్యమున నుంచఁబడి యుండెను. కావున నామహాత్మునిభాలభాగ మాకాశము చం

ద్రునింగూడినట్లు వెలయుచుండెను. మాలతీకుసుమమాల శ్రీకృష్ణునిశ్యామకంఠవక్షస్థ్సలముల మెఱయుచుండ శరత్కాలమున నాకాశము బకపంక్తిం గూడియున్నట్లు కనుపట్టెను. పీతవస్త్ర మాపరమాత్మదేహమున నలరారుచుండెను. దానిచే విద్యుద్విజంబుల వెలుంగునీలనీరదమా యనునట్లు తద్దేహ మొప్పుచుండెను. మొల్లపూవులు గురివిందపూవులు సిగముడిం జుట్టంబడి యుండుటం జూడంగా ఇంద్రధనుస్సుతోంగూడిన యాకాశము స్మృతికిం దగులుచుండెను. రత్నకుండలదీప్తిచే సుస్మితవక్త్రము విలసిల్లుటచే శరత్కాలమున వికసించినపంకజముపై రవికిరణములు ప్రసరించినప్పటిశోభ కనంబడుచుండెను.

ఇట్లత్యద్భుతాకారముతోం జనుదెంచిన శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును జూచి విప్రక్షత్రియవైశ్యశూద్రులును మహర్షులును గోపాలురు నమస్కరించి శుభతమరత్నసింహాసనమున నుపవిష్టుం జేసిరి. రత్నపీఠమున నున్న శ్రీహరి నక్షత్రాంతరమున వెలయు శశాంకబింబమువలెం గనుపట్టెను. జ్యోతిస్వరూపుండై సనాతనుండై తనరు శ్రీకృష్ణమూర్తి నెల్లరుంగాంచి కరముహర్షించి కుశలప్రశ్నముగావించిరి. మహర్షులు మనఃపంకజవాసునిగా ధ్యానించిరి. అంత శ్రీహరి యమ్మహోత్సవమును గాంచి విస్మయంబునం బొదలినట్టు లిట్లు ప్రశ్నించెను. ఆపల్కులు సర్వజనదుర్లభములై నీతిశాస్త్రసారము లనందగియుండెను.

వల్లభరాజేంద్రా! సువ్రతా! ఈమహోత్సవ మేల తలపెట్టంబడియె? ఇం దారాధ్యుం డెవ్వండు? ఏమి యీపూజా

పద్ధతి? దీనఁగలుగుఫల మెద్ది? ఏదో యొకఫలముగల్గిన దాన సాధించు పురుషార్థ మేది? సాధనముచేత సాధింపఁదగుక్రియ యేది? ఈపూజకుఁ బ్రతిబంధముకల్గినచో నేదేవునకుఁ గ్రోధము గల్గును? ఆక్రోధమునఁగల్గు ననర్థమేది? ఈపూజ కొనసాగినచో నాదేవుఁ డిచ్చుఫలమెద్ది? ఇహలోకఫలము దీనఁగల్గునా. లేక ఆముష్మికఫలమా? కొందఱిహసుఖమునే యీయఁగలరు. కొందఱుదేవత లాముష్మికఫలము నీయఁగల్గుదురు. కొందఱిహపర సుఖములరెండింటి నీయఁజాలరు. కొందఱీరెండింటి నిత్తురు. *వేదవిహితముకాని పూజ సర్వదుష్ఫలములబరణి యని చెప్పంబడును. ఈపూజ యిప్పుడు కల్పింపఁబడినదియా, లేక పురుషక్రమమునఁ బూర్వకాలమునుండి వచ్చుచున్నయాచారానుసారము చేయఁబడుచున్నదియా. ఈపూజ నీవుచేయఁగా దేవుఁడగపడునా? ఇందు నీచే నీయఁబడునాహారములఁ దానే యాదైవము భక్షించునా. లేక భక్షింపఁడా. ఏపూజయందుఁ బ్రత్యక్షముగా దైవము భుజించునో యాపూజ యుత్తమోత్తమము. విప్రరూపియగు జనార్దనుఁడు తానే నైవేద్యమును భక్షించును. బ్రాహ్మణుఁడు పరితుష్టుఁడయ్యెనేని దేవతలెల్లఁ దృప్తులగుదురు. ద్విజార్చనయందు నియుక్తుఁడగువాని కితరపూజలేల? ఎవనిచే విప్రుఁడు పూజింపఁబడునో, వానిచే సర్వదేవతలు పూజితు లగుదురు. ఎవఁడు దైవతమునకు నైవేద్యమిచ్చి విప్ర

---

* అవేదవిహితాపూజా సర్వహానికరండికా. అని మూలము. శ్రీకృష్ణ. ౫౧. శ్లో.

ప్రవరు భుజింపఁజేయఁడో ఆనైవేద్యము భస్మీభూతమగు. ఆపూజనము నిష్ఫలము. దేవతానైవేద్యమును ద్విజున కర్పింప వలయును. అట్లు చేసినయెడల భగవంతుఁ డానందించి వరము లొసంగి తనయింటికిం బోవును. ఏమూఢుఁడు దేవతలకు నైవేద్యమిచ్చి తాను భుజించునో దేవస్వము నపహరించినపాపము నొంది నరకమును బొందును. దేవదత్తనైవేద్యమును భుజింప రాదు. శ్రీహరి నైవేద్యమును మాత్రము భుజింపఁదగును. సర్వదేవతల నైవేద్యమును భుజించుటకన్న శ్రీవిష్ణునైవేద్యభోజన ముత్తమోత్తమము. ఏయన్నము విష్ణువున కర్పింపఁ బడదో అది మేధ్యేతరము. జలము మూత్రతుల్యము. అందఱికిదియే క్రమము. విశేషించి బ్రాహ్మణులకుఁ జెప్పఁబడినది. ఏబుద్ధిమంతుఁడు దైవమునకు సమర్పింపక బ్రాహ్మణునకే సమర్పించునో దేవతలు విప్రముఖంబున దానిని భుజించి కర్తకు స్వర్గము నొసఁగుదురు. కావున సర్వప్రయత్నములచే బ్రాహ్మణపూజ చేయుము. ఇహలోకమందును బరలోకమునందును జపతపోదానపూజాయజ్ఞమహోత్సవములకన్న విప్రపూజయే యుత్తమము. బ్రాహ్మణులశరీరములం దెల్ల దేవతలుందురు. వారి పాదములయం దెల్లపుణ్యతీర్థము లుండును. పాదధూళులయం దెల్లపుణ్యము లుండును. వారిపాదప్రక్షాళనోదకమందుఁ దీర్థతోయములుండును. ఆపాదముల స్పృశింప సర్వతీర్థస్నాన ఫలము లభించును. భక్తిభావమున నాజలంబులం ద్రావ సర్వరోగములు నశించును. అంతియగాక సప్తజన్మకృతపాపములు

నశించును. సంశయములేదు. పంచవిధమహాపాపములనొనరించి సద్విప్రున కెవఁడు నమస్కరించునో వాఁడు సర్వతీర్థస్నాన పుణ్యమునొంది పాపనిర్ముక్తుఁడగును. బ్రాహ్మణస్పర్శమాత్ర మునఁ బాతక ముక్తుఁడగును. విప్రదర్శనము పాపనివృత్తి హేతు వని వేదము నిర్ణయించుచున్నది. అప్రాజ్ఞుఁడుగాని ప్రాజ్ఞుఁడుగాని బ్రాహ్మణుఁడు విష్ణువిగ్రహుఁడు. హరిని సేవిం చు విప్రులను శ్రీహరి ప్రాణాధికులనుగాఁ దలంచును. హరి భక్తులగు ద్విజుల ప్రభావము దుర్లభము. ద్విజులపాదారవింద ధూళి వసుంధరను బావనముచేయుచున్నది. వారిపాదచిహ్నము పరమతీర్థమని పరికీర్తితము. వారు స్పృశించినమాత్రమునఁ దీర్థ పాపము నశించును. వారిని గౌఁగిలించుకొనుట, చక్కఁగా వారితో మాటలాడుట, వారు భుజించినపిదప భుజించుట, వారిని దర్శించుట, స్పృశించుట యనునివి పాపములఁ బోఁగొ ట్టును. వారికిఁ బ్రదక్షిణముచేసిన సర్వతీర్థస్నానపుణ్యము లభిం చును. హరిదాసులగువిప్రు లెవరు శ్రీహరికి నైవేద్యమును దొలుత నర్పించి యవ్వల భుజింతురో వారిదర్శనమున హరిద ర్శనపుణ్యము లభించును. వారిపిదప భుజించిన హరిదాస్యము లభించును. శ్రీహరికి సమర్పింపక ప్రమాదముననే నెవ్వఁడు భుజించునో ఆయన్న మపరిశుద్ధము. జలముకూడ నట్టిదేయగు. హరిభక్తుఁడగుశూద్రుఁడు నైవేద్యమును భుజింప నిచ్ఛయించి నచో ఆమము హరి కర్పించి పిదప దానిని వండుకొని భుజింపఁ దగు. విప్రక్షత్రియవైశ్యులకు సాలగ్రామార్చనమం దధికార

ముగలదు. శూద్రులకు సాలగ్రామము నర్చించునధికారము లేదు. *అన్నము సర్వజీవులకు సమర్పించి పుణ్యమునొందఁగలరు. అందుఁ బరిశుద్ధజీవుల కిచ్చిన విశిష్టపుణ్యము లభించును. కావున మనుష్యులకు నన్నదానముచేసిన నెనిమిదంతలపుణ్యము లభించును. శూద్రుఁడు వైశ్యున కన్నదాన మొసంగిన ద్విగుణపుణ్యము కల్గును. వైశ్యుఁడు క్షత్రియున కన్నమిడి తద్విగుణ ఫలంబు నొందును. క్షత్రియుఁడు బ్రాహ్మణున కన్నమిడిన శతగుణపుణ్యంబు గల్గును. శాస్త్రజ్ఞుఁడగు బ్రాహ్మణున కన్నమిడిన శతగుణపుణ్యము లభించును. శాస్త్రవేత్తయగు విప్రుఁడు భక్తుఁడగు బ్రాహ్మణున కిచ్చిన శతగుణితపూర్వోక్తఫలము కల్గును. హరిభక్తుఁడు శ్రీహరి కన్నమును సమర్పించి తాను భుజించినచో విష్ణువునకు విష్ణుభక్తునకు దానమిచ్చినదాత కేఫలము గలుగునో ఆఫలమును బొందును. భక్తుఁడు తృప్తినొందిన హరి తుష్టుఁడగు. శ్రీహరి తృప్తినొందిన నెల్లదేవతలు తృప్తులగుదురు. మూలముఁదడిపినఁ గొమ్మలు తృప్తిపడినట్లు ఒక్కభగవంతునకు సమర్పించినద్రవ్యములెల్లఁ బవిత్రములగు. సర్వదేవతలు రోషమొందిరేని ఎవ్వఁడేమిచేయఁగలఁడు? మఱొక్క మాటవినుము.

గోమాహాత్మ్యము.

ఈసంపాదించినవస్తువులలో సగము గోవర్ధనపర్వతమున

* అన్నంచ సర్వజీవేభ్యః పుణ్యార్థం దాతుమర్హతి, దత్వా విశిష్ట జీవేభ్యో విశిష్టం పుణ్యమశ్నుతే. శ్రీకృష్ణ. ౭౫. శ్లో.

కిమ్ము. గోవులు వృద్ధినొందఁ గారణమేదో అది యాకారణమున గోవర్ధన మనంబడును. భూలోకమునందుఁ దంగ్రీ! గోవర్ధనాద్రి వంటి పుణ్యపర్వతము వేఱొండు లేదనుట నిక్కము. ప్రతిదిన మాభూధరము నవీనతృణము గోవుల కిచ్చుచుండును. తీర్థ స్నానముల నేపుణ్యముగల్గునో, విప్రభోజనమున నేసుకృతము లభించునో, సర్వవ్రతోపవాసంబుల సర్వవిధతపస్సుల శ్రీహరిసేవనమున భక్తజనసేవల నేపుణ్యము లభించునో,భూప్రదక్షిణమున నేఫలముగల్గునో, సత్యవాక్కుల సర్వయజ్ఞంబుల, దీక్షల, నేయేసత్ఫలములు లభించునో యాసత్ఫలములు గోవులకుఁ దృణదానముచేసినఁ గల్గును. ఏయధముఁడు తృణమును దినుచుండఁగా నావును వలదని వారించునో వానికి బ్రహ్మహత్య కల్గును. ప్రాయశ్చిత్తమును విధివంతముగాఁ జేసినఁగాని యాపాపము తొలఁగదు. సకలదేవతలు గోవు నంగముల నుందురు. సర్వతీర్థములు తత్పాదంబుల నివసించు. దాని గుహ్యములయందు లక్ష్మి స్వయముగా నివసించును. గోవు పాదముల నంటియున్నమృత్తికచే నెవ్వఁడు ముఖమునఁ దిలకము రచించునో తీర్థస్నానఫల మాక్షణముననే కల్గును. ప్రతి పదమం దాతనికి జయముకల్గును. ఎందు గోవులు నివసించునో యాచోటు తీర్థమనఁబడును. అచ్చోట మృతి లభించెనేని వాఁడు ముక్తుఁడగు. గోబ్రాహ్మణాంగముల నేయధముఁడు హింసించునో వానికి బ్రహ్మహత్య లభించును. సంశయము లేదు. నారాయణాంశజనితులగు విప్రులను అట్టివగుగోవుల నెవరు హిం

సింతురో వారు కాలసూత్రనరకము నొందుదురు. ఆనరకానుభవకాలము చంద్రసూర్యు లుండునంతకాల మని సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. అని యిట్లుపలికి శ్రీకృష్ణుఁ డూరకుండెను. ఆనంద ముప్పొంగ నందనుం జూచి నందుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను.

వత్సా! ఈపూజ వంశపరంపరాగతముగాని క్రొత్తది కాదు. ఇది మహేంద్రునిగురించి చేయఁబడునది. సువృష్టి నొసంగుటకై శతమఖునిగూర్చి యీపూజచేయుట వాడుక. సువృష్టిచే సస్యములు పండును. భూదేవి కలంకారములు సస్యములు. సస్యములు ప్రాణులకుఁ బ్రాణములు. జీవులు సస్యములవలన జీవింతురుకదా. వ్రజమందు నివసించువారెల్ల మహేంద్రుని పూర్వకాలమునుండి పూజింతురు. సంవత్సరాంతమున సకల విఘ్నములు శాంతించి క్షేమముగలుగుటకై యీపూజ చేయఁబడుచునుండును.*ఇంద్రుఁడు మేఘములకు జలములకుఁ బ్రభువు. ఆయింద్రునియాజ్ఞగానియే మేఘములు వర్షించును. ఆవృష్టినుండి గల్గినసస్యములను మనము నితరప్రాణులు భక్షించి బ్రదుకుచున్నవారము. దేవతల నారాధించుచున్నవారము. ఈగోవులు పాలిచ్చుట ఆవృష్టిచేతనేకదా. వత్సలంగూడి హాయిగా గోవులుండుటకుం బ్రధానకారణ మావృష్టియే యని యెఱుంగఁదగు. ఆవృష్టిచేతనే యందఱు హృష్టపుష్టాంగు లైయుందురు. వృష్టికురియుటచేతనే సస్యములు ఫలించుట, తృణములు మొలుచుట, ఆఁకలిచే జనులు బాధింపఁబడకుండుట జరగుచు

---

* బ్రహ్మపురాణాభిప్రాయము.

న్నది. ఏ దేశమున మేఘములు వర్షించుచు నంబరమున వెల యునో ఆదేశమునఁ బైయట్లు ఫలములు కలుగును. [1]మేఘము భూమియందున్న నీటిని సూర్యకిరణములచే ధరించును. పర్జన్యుఁడు భూలోకము జీవించియుండుటకొఱకే వర్షించుచున్నవాఁడు. కాఁబట్టి రాజులు ప్రావృట్కాలంబున మహాహర్షమున నుత్సవరూపమున దేవేంద్రుని బూజింతురు. మనమును వారియట్లే శతమఖుని బూజింపవలయును. ఇంద్రభుక్తశేషము చేతనే మనుజులు జీవింపవలయుననఁగా ముందింద్రున కొసంగి యావల మనము భుజింపవలయునని సిద్ధాంతము. దానఁ ద్రివర్గఫలములు గలుగు. పురుషకారులగు పురుషులకు ఫలభావనుఁడు పర్జన్యుఁడు. [2]ఎవఁడు పారంపర్యాగతమగు నీధర్మమును విడుచునో అట్లు విడుచుట కామముననొండె లోభముననొండె ద్వేషముననొండె భయముననొండె అగునో వాఁడు మంగళములనొందఁడు. కుమారా! మఱొక్కమాట వినుము. త్రిలోకాధిపతి శతమఖుఁడు. ఆతని యానతిలేక మేఘములు వర్షింపవు. ఇంద్రుఁడు గోపతి యగునుగదా? మేఘము లాతనికిం గోవులవంటివి. వలసినపుడు పరిశుద్ధపయస్సుల నాతఁడు పిండి భూదేవిని దృప్తురాలుగా నొనరించుఁజుమీ. వాతేరితమగు తఱి మేఘమున నొకధ్వనిగల్గును. దానినే జనులు గర్జితమం

1 'యాభిరాదిత్యస్తపతిరశ్మిభిస్తాభిఃపర్జన్యోవర్షతి' అని శ్రుతి. 2 య ఏవం విసృజేద్ధర్మం పారంపర్యాగతం నరః, కామాల్లోభాద్భయాద్ద్వేషాత్స వై నాప్నోతిశోభనమ్. శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౧౪ అధ్యా. ౧౧ శ్లో.

దురు. అట్టిదేవేంద్రుని నీయజ్ఞమునఁ దృప్తిచేయవలయునని యీప్రయత్నము చేసితిని.

అని యిట్లు నందుఁడు తనప్రయత్నమునకుఁ గారణము తెలుపఁగాఁ బలరామునింగూడిన శ్రీకృష్ణమూర్తి పక్కున నవ్వి తండ్రింగాంచి యిట్లు పలికెను. నాయనా! పరమాద్భుతమగు వచనము నీవలన వింటిని. ఈలోకశాస్త్ర ముపహాస్యమని వేద ములయందే నిందింపఁబడినది. ఏశాస్త్రమునందైన నింద్రునినుండి వృష్టికల్గునని నిర్ణయింపఁబడలేదు. అపూర్వమగు నీ నీతివచనము నేఁడు నీవలన వింటిని. తండ్రీ! శ్రుతివిదులనీతిని వినుము. శ్రుతి సమ్మతముకానిదానిని నే వచింపను. సామవేదమునఁ జెప్పఁబడిన దానిని సజ్జనులు గ్రహింతురు. మంత్రములు వివిధములు. ఏ మంత్రమునుండిగాని యింద్రునినుండి వృష్టికల్గుననుసిద్ధాంతము లేదు. సూర్యునినుండికదా జలములు సంభవించు. ఆజలముల వలన సస్యములు వృద్ధినొందును. వృక్షములు నట్లే వర్ధిల్లును. సస్యములనుండి యన్నము, వృక్షములనుండి ఫలములు వాని వలన జీవనము సాగుచున్నది. భూమినుండి సూర్యుఁడు కిరణ ములద్వారా జలమును గ్రహించి కాలమున మరల భూమికి నిచ్చును. కావున సూర్యసముద్భవము జలమని తాత్పర్యము. సూర్యుఁడు మేఘాదులు ధాతచే నిర్మింపఁబడిరి. ప్రతిసంవత్సర మందును జలము వృష్టిరూపమున మేఘము వర్షించును. ఇట్లే ప్రతియుగమందును బ్రతికల్పమునందును జరగును. జలధరమను గజము సముద్రమునుండి తనకరమున జలమును గ్రహించి

మేఘమున కొసంగును. అది యప్పుడు ఘనమనంబడు. ఆఘనము వా తేరితమై స్థానములయందుఁగాలోచితముగా భగవదిచ్ఛ ననుసరించి వర్షించును. ఆభగవదిచ్ఛ విరుద్ధ మయ్యెనేని ప్రతిబంధ మనంజను. భూతభవ్యభవిష్యత్తులు మహత్క్షుద్రమధ్యపదార్థములు విధాతృనిర్మితములు. కర్మానుసార మాధాత నిర్మించు. దాని నెవఁడు మార్పఁగలఁడు?ఆవిధాతయు నీశ్వరాజ్ఞచే చరాచరప్రపంచము నిర్మించును. మొదట భక్ష్యమును సృజించి యవ్వల జీవుఁడు సృజింపఁబడును.ఇది భగవంతునకు స్వభావాభ్యాసము. అదియే కర్మమనఁబడు.సుఖదుఃఖకర్మానుభవము జీవులకుఁ గాలానుసారము కలుగుచుండును. యాతనాజన్మమరణరోగశోకభయములు సముత్పత్తియు,విపత్తులును,కీర్త్యపకీర్తులు, పుణ్యము,స్వర్గవాసము,పాపము,నరకసంస్థితియు కర్మానుసారము జరగుచుండు. మానవులకు భుక్తిముక్తిహరిదాస్యములు కర్మము ననుసరించియే కలుగుచుండును. సకలజనకుఁ డీశ్వరుఁడు. శీలకర్మముల కభ్యాస మిదియే. బ్రహ్మకును ఫలదాత భగవంతుఁడు. సర్వము తదిచ్ఛ చేతనే జరగుచుండును. ఏవిరాట్పురుషునిచేఁ దత్వములు ప్రకృతియు నిర్మింపఁబడెనో, జగత్తు సృజింపఁబడెనో, ఆదికూర్మము, శేషువు, భూమియు నివి యవి యననేల ఆబ్రహ్మస్తంబపర్యంతము విరాడ్వినిర్మితమే. ఏమహాత్మునియాజ్ఞచే మరుత్తు కూర్మమును శేషుని భరించుచున్నదో, ఆమహాపురుషునియిచ్ఛకు మాఱులేదు. తదాజ్ఞచేతనే శేషుఁడు వసుంధరను భరించుచున్నవాఁడు. ఆధరిత్రి చరాచరప్రపంచమును వహించుచున్నది.

ఆమహాత్ముని యాజ్ఞానుసారమే జగత్ప్రాణుఁడు జగత్తును గాపాడుచున్నవాఁడు. ప్రభాకరుఁడు తదాజ్ఞానిబద్ధుఁడయి యే సదా భ్రమించుచు భూగోళమును దపింపఁజేయుచున్నవాఁడు. అగ్ని దహించుట, మృత్యువు సదా సంచరించుచుండుట, కాలానుగుణముగ వృక్షములు మొలుచుట, పుష్పించుట, ఫలించుట, సముద్రములు తమతమస్థానమును వదలక క్రిందిభాగములను జల్లగాఁజేయుచుండుట యనుకృత్యములు శ్రీపరాత్పరుని యాజ్ఞచేత నేకదా. అట్టిమహాపురుషుని భక్తిభరమున సేవింపుము. శక్రుఁడేమిచేయఁగలఁడు? ఏమహాత్ముని భ్రూభంగలీలచేఁ బలువిధములగు బ్రహ్మాండములు పుట్టింపఁబడినవో, ఉపసంహారింపఁబడినవో, ఎన్నియోవిధములగువిధులు కల్పింపఁబడునో ఆమహాపురుషుఁడు మృత్యువునకు మృత్యువు. కాలకాలుఁడు. విధాతకు విధాత. కావున నాసర్వేశ్వరునినాథనాథుని సర్వశరణ్యుని సేవింపుము. ఆకరుణానిధి సంరక్షించును. తండ్రీ! ఇరువదెనమండ్రుగు రింద్రులు నశించిన నేసనాతనుని కహోరాత్ర మగునో, నిర్గుణుఁడై సర్వాత్ముఁడగు నేమహాపురుషుని నిమేషకాలమున నష్టోత్తరశతాధికబ్రహ్మలు విలయ మందుదురో, అట్టి పరమపురుషుఁడు జగదవనదీక్ష నుండఁగా శక్రపూజ యనునిది యుపహాస్యమునకు లక్ష్యముకాదా.

తండ్రీ! మఱొక్కవచనమును వినుము. మనము వనచరులము. గోపకులము. గోధనజీవులము. గోవులు మనకు దైవతములు. పర్వతములు వనములును మనకుఁ బూజ్యములు.

కర్షకులకుఁ గృషియే వృత్తి. వణిజులకు వాణిజ్యము వృత్తి. మనకు గోవులు శ్రేష్ఠవృత్తి. ఇది వేదప్రతిపాద్యము. ఏవిద్యచే నెవ్వఁడు జీవించునో ఆవిద్యయే యతనికి పరదైవమని యెఱుంగవలయు. ఆవిద్యయే పూజింపఁదగినది. అతని కుపకరించున దదియేకదా. *ఎవఁ డేవృత్తిని జీవించుచు మఱొకదానిని సత్కరించునో వానికి రెండనర్థములు సంభవించును. అవి యిహాపరముల బాధించును. సీమకృష్యంతముగాఁగలది. వనము సీమాంతమని చెప్పఁబడును. పర్వతములు వనాంతములని పేరుగాంచెను. ఆపర్వతములే మనకు వృత్తినిచ్చునవి. ఇది సత్యము. ఈవనమునఁ గామరూపములగుపర్వతము లున్నవని వినఁబడుంగదా. ఆయాయితనువులం గొని తమతమసానువులందు విహరించుచుండును. కొన్ని పర్వతములు సింహములు,వ్యాఘ్రములు, నఖరాయుధములు లోనగుజంతువులరూపమునఁ దమవనముల రక్షించుకొనుచు వనచ్ఛేదకుల భయపెట్టుచుండుట మన మెఱుఁగమా. ఏతరుణమున నీవనములఁ బాడుచేయ నెవ్వరు పూనుదురో అట్టి దుర్వృత్తుల భక్షించుమిషచే హింసించుచుండును. బ్రాహ్మణులు మంత్రయజ్ఞపరాయణులు. కర్షకులు లాంగలయజ్ఞపరాయణులు. గోపాలకులు గిరియజ్ఞాదరులు. కావున మనకు గిరులను వనములను బూజించుట విధి. కావున గోపకుల మగుమనము గిరియజ్ఞముచేయఁ బూనవలయు. కాన

---

* యోఽన్యస్యఫలమశ్నానః కరోత్యన్యస్యసత్క్రియాం, ద్వావనర్థౌ ఫలతే ప్రేత్యచేహాచ మానవః.–హరివంశము. విష్ణుపర్వము. ౧౬ అ. ౫ శ్లో.

సద్దానికిఁ బ్రయత్నము చేయఁబడుఁగాక. ఇప్పుడు వృక్షమూల ములందుఁగాని గిరిపాదములయందుఁగాని పూజచేయఁదగు. ఆపూజాయజ్ఞమునందు మేధ్యపశువుల వధించి విశాలవేదిక నేర్పఱచి గోపాలు రందఱుంగూడి కృత్యముచేయఁదగు. ఏల యూరక యాలోచించెదరు?

గోవులను శరత్కాలకుసుమహారములఁ గై చేసి పర్వత ముచుట్టును బ్రదక్షిణముచేయించి యవ్వలఁ దమస్థానములకుఁ బోవునట్లుచేయుఁడు. ఇపు డీయరణ్యము స్వాదుజలతృణవిశిష్ట ముగ నున్నదికదా. శరత్కాలము ప్రవర్తించుచున్నది. మేఘ ములు తమనైల్యమును వదలినవి. జలాశయములు నిర్మలము లుగా నున్నవి. ప్రియకవృక్షములు పుష్పించి పర్వతమును గౌర వర్ణముకలదిగాఁ జేయుచున్నవి. బాణాసనపుష్పములు ఒక్క చోట శ్యామవర్ణము నాపాదించుచున్నవి. పచ్చిక ముదిరి యున్నది. మయూరముల ఋతములు వినఁబడకయున్నవి. జల హీనమై నిర్మలమై బలాకావిరహితమై విద్యుత్పటలశూన్యమై, జలధరపటలము విదంతకుంజరపంక్తివలె దృశ్యమగుచున్నయది. వృక్షములు కఠోరమేఘనాదము నవతోయము నాకర్షింపఁజే యుచు నెల్లెడలఁ బర్వఁగాఁ బర్ణసముదాయభరము గలిగి సుముఖత్వము నొందియున్నవి. ఆకాశ మీతరుణమున శ్వేతా భ్రోక్షిప్త మలరార, హంసలను చామరము లొప్పార, సం పూర్ణచంద్రమండలచ్ఛత్రము వెలయఁ బట్టాభిషేకమహోత్సవ మున నున్నరాజువలెఁ గనఁబడియెడు. హంసపిండు నవ్వుచుం

డఁగా సారసపక్షులు కలఁతనొందింపఁగా జలములు జలదములు క్షయింపఁగా క్రమముగాఁ గృశత్వము నొందుచున్నవి. గోవులు క్షీరముల ద్విగుణముగా నిచ్చుచున్నవి. వృషభములు మత్తిల్లి విశేషముగా ఱంకెలు వేయుచున్నవి. వనలక్ష్మి ద్విగుణీకృతప్రభావముతోఁ దులఁదూఁగుచున్నది. భూదేవి సస్యభూషితసర్వాంగములతోఁ గనులకు విందుగూర్చుచున్నది. గ్రహనక్షత్రములు మేఘముక్తములై యున్నవి. జలములు కమలములు చూడ నింపుగూర్చుచుండ మహానందమును బుట్టించుచున్నవి. ఇన్నియు నిట్లు వెలయుచుండఁగా మనుష్యులమనస్సులు ప్రమోదభరమున సుప్రసన్నము లయియున్నవి. మఱొక్కవిశేషమును జూడుఁడు. సూర్యభగవానుఁడు సాంద్రధారాధరవిముక్తుఁడై శరత్కాలప్రజ్వలద్దీప్తులను భూమిపై వెలయించుచుఁ దనయపారమహిమమును దెల్పుచున్నవాఁడు. రాజులు సైన్యముల నుత్సాహవంతములుగాఁ జేయుచు విజిగీషువులై దండయాత్రలకు బయలు వెడలుచున్నవారు. పరరాష్ట్రాక్రమణము వారికి ముఖ్యకర్తవ్యమని యిక్కాలము తోఁపఁజేయుచున్నది. ప్రావృట్కాలము నశింపఁగా శరత్కాలము తన ప్రభుత్వమును వెలిపుచ్చఁగానే రుచిరకూజితములఁ బక్షులును, మనోహరపరిమళములఁ బుష్పములును దశదిశల వ్యాపింపఁ జేయుచుఁ దమపరోపకారపరతను వెల్లడించుచున్నవి.

కావున నోగోపాలకులారా! సకలశుభములు గల్గుటకై గోవులఁ బూజింపుఁడు. పర్వతయజ్ఞము చేయ నుపక్రమింపుఁడు.

ఇంద్రుని దేవతలు పూజింతురుగాక. పర్వతములు మనచేఁ బూజింపఁబడుఁగాక. మీచే నే నిపుడు బలవంతముగ నైనను గోపూజను గిరియజ్ఞమును జేయించెదను. ఇందులకు సంశయములు లేవు. నాయందు మీకుఁ బ్రీతియుండు నేని మీరు నాకు మిత్రులరేని గోవులు పూజింపఁబడుఁగాక. అందఱము గోపూజయందు బద్ధాదరులము కావలయును. న్యాయముగా నాయందు మీకెల్ల సహజప్రీతియుండినచో మీకు మేలుగలుగు నదృష్టముండినచో నాయీవాక్యమును సత్యమని మీరు నమ్ముదురు. గోవులఁ బూజింతురు. పర్వతయజ్ఞము చేయుదురు. అనిపలికి కృష్ణమూర్తి యూరకుండెను. సభాసదులగుమునులు శ్రీభగవంతునిఁ బలుభంగులఁ బొగడిరి.

నందుఁడు పులకాంచితసర్వాంగుఁడై సాశ్రులోచనుఁడై వెలసెను. లోకమున మనుజులు పుణ్యవంతులేయైనఁ బుత్రులచేఁ బరాజితులగుదు రనుమాట నిట నందునియెడ సత్యమయ్యెను. సభాస్తారులెల్లరు నిట్లు శ్రీకృష్ణుని వినుతించుటాలించి మనస్సంతోషముప్పొంగ నందుఁడు పుత్రునిమాటలకు సమ్మతించి పర్వతయజ్ఞ మొనరింప స్వస్తివాచన మొనరించెను. ఋత్విజుల వరించెను. పర్వతములకు మునీంద్రులకుఁ బూజసల్పెను. పూజ్యతములగుబ్రాహ్మణులను గోవులను వహ్నిని బూజించెను. పూజావిధి సమాప్తముకాగా నామహాక్రతు వారంభింపఁబడియెను. ఆత్తఱి నానావిధవాద్యధ్వను లంబరమును బగులించెను. జయజయధ్వనులు శంఖఘోషములు, సాంద్రతమములై

వెలసెను. శ్రీకృష్ణు నుతించునాదములు శ్రుతిసుఖములై వినఁబడుచుండెను. మునిపుంగవులు వేదమంత్రముల సస్వరముగాఁ బఠించుచుండిరి. వందిజనాగ్రేసరుఁడై కంసునకు మిత్రమునగు డిండి యనువాఁడు మంగళాష్టకమును గట్టిగాఁ బఠించెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు పర్వతముచెంతకుంబోయి యామూర్తిని రెండుగా విభజించి యీశైలమం దొకమూర్తిఁ బ్రవేశించి యీయుపహారముల భక్షింతునని తలంచెను. అంత నందుం గాంచి తండ్రీ! ముందున్న యీపర్వతమును జూడుము. దీనిని వరము గోరుము. ఇచ్చును. అనిపలుక నందుఁ డానందపరవశుండై హరిభక్తిని హరిదాస్యమును గరుణింపుమా యని ప్రార్థించెను. తరువాత నాపర్వత మొకమూర్తిని ధరించి కనఁబడి నందా! నీ వడిగినవరములఁ బ్రసాదించితిని. నీకు మేలయ్యెడు మనిపలికి యావల్లవరాజొసంగినపదార్థముల భుజించి యంతర్ధాన మొందెను. ఆవల గోపకులందఱు తమరు సేకరించి యచట నునిచిన దధ్యాదిపదార్థముల యథార్హవిధి మహర్షులంగూడి పర్వతమునకు నివేదించి మేధ్యపశువుల బలిసమర్పించి యజ్ఞమును బూర్తి నొనరించిరి. అత్తఱి మేఘము సువృష్టినొసంగ నాజలధారలచేతనే యజ్ఞకృత్యము నెఱవేర్పఁబడియెను. పిదప నాపదార్థముల శ్రీకృష్ణుఁడే పర్వత మొకరూపమును దాల్చి కనఁబడినచందము నభినయించి భక్షించినట్లు కనఁబడఁ జేసెను. పదార్థములు శ్రీకృష్ణమాయచే నదృశ్యములయ్యెను. బ్రాహ్మణభోజనము సాగెను. వారెల్ల సంతృప్తులై యాయ

జ్ఞము మహావిధిమంతముగా సాగెనని పలికిరి. దక్షిణలం గైకొని పరమానందభరితులైరి. శ్రీకృష్ణుని బలుభంగుల స్తుతించిరి. శ్రీకృష్ణుఁ డవ్వారికిం బ్రణమిల్లి వారి యానందపరవశులనుగాఁ జేసెను. శ్రీహరియు నవభృథానంతరము సవయస్కగోపాలకులంగూడి పాలుత్రాగి దివ్యరూపము దాల్చి సంతృప్తుఁడ నైతి నని పల్కెను. పర్వతాకారమునఁ గనంబడి దివ్యమాల్యానులేపనంబులఁ గానంబడుచుఁ బర్వతశిఖరమందు నిలువంబడిన శ్రీహరిఁ గాంచి గోపకు లచ్చటికిఁ బరుగిడిరి. కృష్ణుఁ డవ్వారిని మాయాచ్ఛాదితులఁ గావించెను. వారింగూడి యాపర్వత రూపమున నున్నతనకే నమస్కరించెను. అప్పు డా శ్రీకృష్ణుని జూచి విస్మయమున గోపాలకు లిట్లు పలికిరి. భగవానుఁడా! నీవశమందున్న మేము చేయఁదగు పనియేది? మేమెల్ల భవత్కింకరులముగదా. అన శ్రీకృష్ణమూర్తి పర్వతమునుండి వినవచ్చునట్టుగా నిట్లు పలికెను.

గోపాలకులారా! ఇదిమొదలు నన్ను యజ్ఞమున నేటేటఁ దృప్తుని జేయుఁడు. మీకు గోవులయందుఁ బ్రీతిగలదేని యిట్లాచరింపుఁడు. నేను మీకు దేవతల్లలోఁ బ్రథమపూజ్యుఁడ నని యెఱుంగుఁడు. సర్వకామముల మీకొసంగువాఁడను నేనే. నాప్రభావమున గోవులు కోటిసంఖ్యలుగా నభివృద్ధినొందును. మీకు సకలశుభముల నొసంగుదును. ప్రతివనమందును మీకు వృద్ధిగలుగున ట్లనుగ్రహించెదను. మీతో దివ్యరూపమున విహరింతును జుఁడీ. నాయం దత్యంతప్రీతి నునిచిన నందాది

గోపకులకు సకలభాగ్యములను బ్రసాదింతును. అతిత్వరగా వత్సలతోఁగూడినగోవులు నాదగ్గరకు వచ్చుఁగాక. అటులైన నాకత్యంతప్రీతికలుగును.

అనుపలుకులు వినరాఁగా గోపకులు గుంపులుగాఁగూడి యాపర్వతమునకు నీరాజనము సమర్పించిరి. వృషభసహితులై యాపర్వతమునకుఁ బ్రదక్షిణము సల్పిరి. గోవులు కుసుమస్తబకాలంకృతుల నలరుచుఁ దోఁకలు పైకెత్తి పరుగిడ సాగెను. వానిశృంగములకుఁ బూలహారములు కట్టఁబడియుండెను. అవి వందలువందలుగా వేలువేలుగాఁగూడి పరుగిడుచు నంబారవంబులు గావింప సాగెను. గోపకులు సమ్మోదమున నొడలుతెలియక యనేకవిధారణ్యకుసుమపత్రాలంకారములఁ దాల్చి రక్తపీతశ్వేతాంబరములు యథానుకూలముగా ధరించి మయూరపింఛాంగదముల బాహువులఁ గైచేసికొని సిగముడి నామయూరపత్రములనే దురిమి గుంపులుగాఁగూడి చిందులుత్రొక్కిరి. పలుభంగులఁబాడిరి. ఆడిరి. పరుగిడిరి. గోవుల వెంబడించిరి. అందుఁ గొంద ఱొడలు తెలియక వృషభముల నెక్కిరి.కొంద ఱావృషభములపైనుండియే యాడ నారంభించిరి. మఱికొందఱు గోవులఁ బూజించి నీరాజన విధానమున వాని గారవించిరి.మీరే మాపాలిటిదేవతలని కొనియాడిరి. మాభాగ్యము మీరేకదా యని కొందఱు వాని ముంగాళ్లం బట్టుకొనిరి. ఇంతలో నాదేహమున పర్వతమదృశ్యమయ్యెను.శ్రీహరియు గోపాలకులంగూడి నందా

దులున్నతావునకు వచ్చెను. గోపవృద్ధులెల్లరు భగవంతుఁడని శ్రీకృష్ణునిం బొగడిరి.

నందుఁడంత వందిమాగధాదిస్తుతిపాఠకులకు యథేచ్ఛముగా ద్రవ్యమిచ్చి పరితుష్టులనుగా నొనరించెను. బ్రాహ్మణులకు మునులకు యథావిధిఁ బూజ లొనరించెను. తక్కుంగల వారికెల్ల యథానుకూలముగా మర్యాద లొనరించెను. రామకృష్ణులనుగూడి వ్రజమును బ్రవేశించెను. డిండియను వంది ప్రవరునకు వస్త్రరౌప్యసువర్ణమణుల నొసంగి గారవించెను. మునిప్రవరులు సత్కృతులై రామకృష్ణులం బ్రశంసించి నందుం బొగడి తమతమనివాసములకుఁ బోయిరి. అప్సరస లావేడుకం గాంచి సురపురి కరిగి యింద్రున కావార్తలఁ బూసగ్రుచ్చినట్లు తెల్పిరి. రాజబంధువు లందఱు తమతమనగరముల కల్లనఁ బోయిరి. ఆమహోత్సవమున శ్రీహరిమహిమముఁ జక్కఁగా నెఱింగితి మని వారెల్ల నానందించుచుండిరి.

ఇక్కడ నిట్లుండఁగా దేవలోకమున నింద్రుఁ డావార్తల నెఱింగి మహత్తరక్రోధకలుషితాంతరంగుఁడయ్యెను. అత్తఱి నాక్రోధావేశమున నాతనియధరోష్ఠ మదరెను. యజ్ఞభంగ మగుటయేగాక తన్ను నిందించి రన్నమాట యతనిమనస్సునఁ జక్కఁగా నాటెను. కాఁబట్టి యిట్టిమాటలు విని యోర్వ న్యాయముకాదని తలంచెను. ప్రతీకార మొనరించి గోపాలకునకుఁ దనమహిమము నెఱింగింపవలయు ననియు నాతనికిం దోఁచెను. ఆపని నెల్ల వేర్పఱుకున్న నీఁకఁ దనకు మరియాదయే

దక్కదనియు నొకయూహ జనించెను. ఇఁకఁ దడవుసేసినఁ గార్యభంగము గలుగునను నుద్దేశము దృఢపడియెను. ఎట్లు సాధింపఁదగునా యనునాలోచనయుఁ బొడకట్టెను. ఎట్టకేలకు నొకపద్ధతి మదిఁ బదిలపఱచుకొని యామహేంద్రుఁడు సప్త మరుత్తులను నవమేఘములను బిలుచుకొని దివ్యస్యందనము నెక్కి యతిత్వరితగతి బయలువెడలి మనోహరముగాఁ గను పట్టుచు బృందారణ్యమనుపేరఁ బరఁగుచు నందునకు నివాస భూతమై తనరారు వ్రజమును జేరెను. ఆతని ననుసరించి దేవత లెల్ల వెడలిరి. యుద్ధశాస్త్రవిశారదులగువారు తగుసాధనములఁ గైకొనియే పోయిరి. వ్యోమయానము లవ్వారికి సాయముచేయ నుండెను.

వాతధ్వనులు మేఘగర్జితము భయానకదేవసేనానినాద ములు నందనగరమును గంపింపఁజేసెను. నగరవాసులు వడఁ కిరి. వారికిఁ బ్రళయమే యిది యనునూహ జనించెను. ఇఁక బ్రదుకఁజాలమనియు నిశ్చయము వారికిం గల్గెను. నందుఁడును భీతిల్లెను. యశోదనుజేరి తనపరివారమును బిలిపించి శోకా ర్తుఁడై యిదేమిప్రళయమా యని యడిగెను. నీతిశాస్త్రవేత్త గావున వారినెల్ల నొక్కరహస్యస్థలమునకుం బిలుచుకొని పోయి యిట్లు పలికెను. యశోదా! ఇటురమ్ము. రోహిణీ! నా సమీపమున నుండుము. నామాట వినుఁడు. శ్రీరామకృష్ణు లం బిలుచుకొని యీవ్రజమునకుఁ గడుదూరముగాఁ బొండు. మీవెంట నగరమునఁగల బాలికాబాలకులు స్త్రీలును భయార్త

లగు నితరులును వత్తురుగాక. బలవంతులగు గోపాలకులు నాసమీపముననుండువారు. కొంతదనుకఁ బరీక్షించి ప్రాణాపాయముకలుగునని తోఁచెనేని మేమును మీరున్నచోటికి వత్తుము. అని పలుకుచు నందుఁడు పెనుభీతిచే శ్రీకృష్ణుని స్మరించెను. దోసిలొగ్గి భక్తిచే మస్తకమువంచి కణ్వశాఖోక్త సూత్రములచే దేవేంద్రుని శచీపతిని వినుతించెను. స్వామీ మహాప్రమాదము పడితిని. క్షమింపుమా యని ప్రార్థించెను.

*ఇంద్రుఁడు, సురపతి, శక్రుఁడు, అదితిజుఁడు, పవనాగ్రజుఁడు, సహస్రాక్షుఁడు, భగాంగుఁడు, కశ్యపాంగజుఁడు, బిడౌ

ఇంద్రస్తుతిః.

* ఇంద్రస్సురపతిశ్శక్రోఽదితిజః పవనాగ్రజః, సహస్రాక్షో భగాంగశ్చ కశ్యపాంగజ ఏవచ. ౧. బిడౌజాశ్చ సునాశీరో మరుత్వాన్పాకశాసనః, జయంతజనక శ్శ్రీమాన్ శచీశో దైత్యసూదనః. ౨. వజ్రహస్తః కామసఖో గౌతమీవ్రతనాశనః, వృత్రహా వాసవశ్చైవ దధీచిదేహభిక్షుకః. ౩. విష్ణుశ్చ వామనభ్రాతా పురుహూతః పురందరః, దివస్పతి శ్శతమఖ స్సుత్రామా గోత్రభి ద్విభుః. ౪. లేఖర్షభో బలారాతి ర్జంభభేదీ సురాశ్రయః, సంక్రందనో దుశ్చ్యవన స్తురాషాణ్మేఘవాహనః. ౫. అఖండలో హరిహయో నముచిప్రాణనాశనః, వృద్ధశ్రవా వృషశ్చైవ దైత్యదర్పనిషూదనః. ౬. చత్వారింశ నామ్నాని పాపఘ్నాని వినిశ్చితమ్, స్తోత్ర మేతత్కౌథుమోక్తం నిత్యం యది పఠే న్నరః. మహావిపత్తౌ శక్రస్తం వజ్రహస్తశ్చ రక్షతి, అతివృష్టి శిలావృష్టి వజ్రపాతాచ్చ దారుణాత్. కదాచి న్నభయం తస్య రక్షితా వాసవస్స్వయం, యత్ర గేహే స్తోత్ర మిదం యశ్చజానాతి పుణ్యవాన్. ౭. న తత్ర వజ్రపాతంన శిలావృష్టిశ్చ నారద-శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ౨౧ అ.

జుండు, సునాశీరుఁడు, మరుత్వంతుఁడు, పాకశాసనుఁడు, జయం తజనకుఁడు, శ్రీమంతుఁడు, శచీపతి, దైత్యసూదనుఁడు, వజ్రహ స్తుఁడు, కామసఖుఁడు, గౌతమీవ్రతనాశనుఁడు, వృత్రహుఁడు, వాసవుఁడు, దధీచిదేహభిక్షుకుఁడు, విష్ణువు, వామనభ్రాత, పురుహూతుఁడు, పురందరుఁడు, దివస్పతి, శతమఖుఁడు, సుత్రా ముఁడు, గోత్రభిదుఁడు, విభువు, లేఖర్షభుఁడు, బలారాతి, జంభభేది, సురాశ్రయుఁడు, సంక్రందనుఁడు, దుశ్చ్యవనుఁడు, తురాషాహుఁడు, మేఘవాహనుఁడు, ఆఖండలుఁడు, హరిహ యుఁడు, నముచిప్రాణనాశనుఁడు, వృద్ధశ్రవుఁడు, వృషుఁడు, దైత్యదర్పనిషూదనుఁడు, మహేంద్రుఁడు-అనునీనలువదాఱు నామంబులు పాపహరంబులు. ఇది స్తోత్రరాజము. కౌథుమో క్తము. నిత్యభక్తియుక్తి నెవ్వఁడు పఠించునో వానికి శతమ ఖుఁడు ఆపత్తులఁ దొలఁగించుచుఁ దోడుపడు. అతివృష్టియు, శిలావృష్టియు, వజ్రపాతము ననునీమహాపదలు స్తోత్రపాఠకుని బాధింపఁజాలవు. వాని నింద్రుఁడే సంరక్షించును. ఏయింటి నీస్తోత్ర మెఱింగినవారుందురో ఆయింట పిడుగులుపడవు. శిలా వర్షము కురియదు. అనిపలికి నారాయణుండు నారదుంజూచి యవ్వలికథాక్రమము నిట్లు చెప్పఁబూనెను.

నోటనుండి పఠింపఁగ ... వృత్తాంతమును వినుమా. నందుఁ డును. ప్రజ్వలద్బ్రహ్మతేజస్సుచే వెలుంగుచు శక్రస్తుతి నంగురి పరవశుఁడై నీతిసూక్తముగాఁ

దండ్రితో నిట్లుపలికెను. భీతుఁడవై తండ్రీ! ఎవనిస్తుతించితివి. ఇంద్రుఁడెవఁడు. నాచెంతనుండుతఱి భయము వదలుము. క్షణకాలమున విలాసముచేత నీమహార్తిని బోఁడవడంగఁజేయఁజాలుదును. భీతినొందినయాగోపుల వత్సల, బాలకుల, బాలికల, స్త్రీలను గోవర్ధనాద్రికుహరమున నునిచి నీవు నిర్భీతుఁడవై యుండుము.

అని యిట్లు పలుకు శ్రీకృష్ణమూర్తిపలుకుల నాలించి మహత్తరసంతోషవార్ధినిమగ్నుఁడై నందుఁడు తదాజ్ఞను నెఱవేర్చెను. కొండగుహాయం దుండుటకన్నఁ బర్వతముక్రిందనుండుట మేలని కృష్ణుఁ డటనుండఁ బంచుటచేత నందఱు పర్వతముక్రింద నుండుద మనుకొనిరి. ఇంతలో శ్రీహరి తనయపారమహిమము కనంబడ నింద్రాదులు సిగ్గునొంద మహామునీంద్రులు తన్నుఁ బొగడుచుండ గోపాంగనలు మహార్తిఁబాసి హాయినొంద నందునిమనంబు శాంతినొంద యశోదారోహిణులు సంతృప్తినింబొంద బ్రహ్మాండములు కుక్షినుండ వెలయు మహాత్ముఁడు జగదవనక్షముఁడు శ్రీగోపాలకృష్ణుఁడు గోవర్ధన మహాధరమును *వామహస్తమున విలాసముగా నల్పవస్తువును బలశాలి ధరించునట్లు ధరించెను.

---

* దధార లీలయాకృష్ణశ్ఛత్రాక మివ బాలకః. అని శ్రీభాగవతము.

గోవర్ధనోద్ధరణము.

ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు—

అథాహ భగవాన్ గోపాన్ హేఽంబ తాత వ్రజౌకసః,
యథోపజోషం విశత గిరిగర్తం సగోధనాః. ౨౦
న త్రాస ఇహ వః కార్యో మద్ధస్తాద్రినిపాతనాత్,
వాతవర్షభయేనాలం తత్త్రాణం విహితం హి వః. ౨౧

అను శ్లోకద్వయము కన్పట్టెడు. ఈశ్లోకముల నాధారములుగాఁ గొని మహాకవి పోతనగారు తెనుఁగున,

శా. బాలుం డాడుచు నాతపత్ర మని సంభావించి పూగుత్తి కెం
గేలం దాల్చినలీల లేనగవుతోఁ గృష్ణుండు తా నమ్మహా
శైలంబున్ వలకేలఁ దాల్చి విపులచ్ఛత్త్రంబుగాఁ బట్టె నా
భీలాభ్రచ్యుతదుశ్శిలాచకితగోపీగోపగోపంక్తికిన్.

వ. ఇట్లు గోత్రంబు ఛత్త్రంబుగాఁబట్టి గోపజనులకు గోపాలశేఖరుం డిట్లనియె.

క. రాతల్లి రమ్ము తండ్రీ
వ్రేతలు గోపకులు రండు వినుఁ డీగర్త
స్థాతలమున నుండుఁడు గో
వ్రాతముతో మీరు మీకు వలసినయెడలన్.

విష్ణుపురాణము. హారిర్దధార శైలంతం వామహస్తేన దండవత్-అని శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ఇట్లించుక భేదముగా నీవిషయము చెప్పఁబడినదని యెఱుంగునది.

శా. బాలుం డీతఁడు కొండ దొడ్డది మహాభారంబు సైరింపఁగాఁ
జాలండో యని దీనిక్రింద నిలువన్ శంకింపఁగాఁ బోల దీ
శైలాంభోనిధిజంతుసంయుతధరాచక్రంబుపైఁబడ్డ నా
కే లల్లాడదు బంధులార! నిలుఁ డీక్రిందం బ్రమోదంబునన్.

ఆర్యులార ! చూచితిరిగదా మహాకవిభాషాంతరీకరణపద్ధతి.

ఇందు 'దధారలీలయాకృష్ణశ్ఛత్రాకమివబాలకః'. అను శ్లోకార్థముగూడఁ జేర్చి తెనిఁగింపఁబడినది.

'కృత్వా ఉద్ధృత్య ఛత్రాకం శిలీంధ్రం యథా' అని వ్యాఖ్య. ఛత్రాకము, శిలీంధ్రము-అను నీరెండుపదములకు నర్థము పుట్టగొడుగనియే. బాలుఁడు పుట్టగొడుగును అవలీలఁ దాల్చునట్లని తాత్పర్యము. తెనుఁగున విపులఛత్రమని వ్రాయఁ బడినది. అనఁగా గోవర్ధనపర్వతమును ఛత్రముతోఁబోల్చు టయే మేలని మహాకవిభావము. వర్షబాధకుఁ దాళఁజాలనిగోప కప్రభృతులకు నాపర్వతమును ఛత్రమునుగాఁ బట్టెనని తాత్ప ర్యము తెల్పుట లోకాచారానుకూలమని మహాకవి తలంచి యుండనోపు. అదిన్యాయమేకదా. మూలకర్తృభావము బాలుఁ డవలీలగాఁ బుట్టగొడుగును ధరించినట్లని. ఏదియెట్లున్నను తెనుఁగున మూలార్థము లోకాచారపద్ధతిని దృఢపఱచుమా టల విస్తరింపఁబడినదని చెప్పక తప్పదు. అతిసంకుచితమూలా ర్థము బాలురకుంగూడఁ దెలియునట్లు పలుసారులుగానైన జెప్పుట పోతనగారి యలవాటుకదా. "బాలుం డీతఁడు కొండ దొడ్డది" యనుపద్యమునకు మూలము కలదా యని ప్రశ్నింపఁ

బనిలేదు. వర్షబాధచే దిక్కుదోఁపక కుయ్యో మొఱ్ఱో యనుచు భయార్తులై నిలువ నీడదొరకినఁ జాలురా దైవమా యని పరితపించుగోపకులకుఁ దాఁ గొండనెత్తి దీనిక్రింద నుండుఁడని తెలిపినపుడు కొండ నీబాలుఁడు ధరించి యెంతకాల ముండఁ గలఁడు. ఇది నెత్తినఁబడినఁ జత్తుమే యని యూహయొకటి తోఁచుట విపరీతముకాదు. బాలుఁ డీకొండనెత్తెనుగదా. ఇతఁడు సామాన్యబాలుఁడు కాఁడు. పరమేశ్వరుఁడే యని తోఁపకపోవునా యనువాదము రాకమానదు. కాని సామాన్య దృష్టి నవలోకింపునట్టియిక్కట్టున నిట్టిపరమార్థము స్ఫురింప కుండుట సహజము. ఇదియంద తెలిఁగినదియే కాని నేను గల్పించి నదికాదు. కాఁబట్టి మూలమున బీజరూపముగానున్న యర్థమును స్పష్టముగ సోదాహరణముగా నెల్లరకుం దెలిపి మనపోతనమ హాకవి తననేర్పరితనమును వెల్లడించెననుట యిటఁ బ్రధాన ముగా గ్రహింపఁదగువిషయము. ఇఁకఁ గథవంకకు మరలు దము.

ఇట్లు భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు గోవర్ధనాద్రినెత్తి తన సకలబ్రహ్మాండధారిత్వమును బామరులకు వెల్లడించెను. గోప కులు స్త్రీబాలవృద్ధులంగూడి గోవులతో దానిక్రిందనుండఁ జనిరి: పైనున్న పర్వతము గృహమువలె వారికిం గనంబడియెను. దానిక్రింద నొక్కచినుకైనను బడదని వారికిం దోఁచెను. నవ మేఘములు విరామములేక వర్షింపఁ జొచ్చెను. కొండపైనుండి జలధారలు హిమవచ్ఛృంగనిర్గళితవియత్తరంగిణీధారల మించి

భూమిపైఁ బడఁజొచ్చెను. భూమి వాని నిలువనీయక తలు ముచున్నదో యన నవి మహాప్రవాహములై పాఱఁజొచ్చెను. ఇది యకాండకాండప్రళయమని తోఁపింపఁజేయు నవకాశ మాతరుణమునఁ గల్గెను. ఆజలధారలు గిరిపైఁబడునప్పుడు పాషాణములు తద్వేగానీతములై పిడుగులవలె ధ్వనించుచుఁ గ్రిందఁబడఁ జొచ్చెను. ఆ రావము భయమును గల్గించెనుగాని శ్రీకృష్ణసాన్నిధ్య మాభీతి నాపెను. గోపకులు నందాదులు సుఖముగా నుండిరిగాని చీఁకటులు గ్రమ్మినందున నేదియుఁ గనఁ బడమికిఁ జింతిల్లుచుండిరి. భగవద్దివ్యతేజమే వారిమనశ్చింతలఁ బాపెను. ఇఁక వృష్టిబాధలు మనకు లేవనువిశ్వాసము వారి కెల్లరకుం గల్గెను. గోవు లంబారవములు గావించెను. వృష భములు ఱంకెలు వేసెను. నందాదులు శ్రీకృష్ణు నద్భుతమహి మమును దలంచి విస్మయమందిరి. బలరాముఁడుమాత్ర మాకృ త్యము తనదియే గాన నూరకుండెను.

ఈఘట్టమున శ్రీహరిదివ్యరూపమును లీలాశుకులు.

శ్లో. అ_స్తిస్వ_స్త్యయనం సమ_స్తజగతా మభ్య_స్తలక్ష్మీ_స్తనం
వస్తుధ్వ_స్తరజ_స్తమోభిరనిశం న్య_స్తం పురస్తాదివ,
హాస్తోద_స్తగిరీంద్రమ_స్తకతరుప్రస్తారవిస్తారిత
ప్ర_స్తస్వ_స్తరుసూనసం_స్తరలసత్ప్రస్తావి రాధాస్తుతం..

అని వినుతించి కృతకృత్యులైరి. ఈ వినుతియందు నొక యపూర్వార్థము గోచరించెడిని. అభ్య_స్తలక్ష్మీ_స్తనం, హాస్తోద_స్త గిరీంద్రశబ్దములచే సర్వవ్యాపిత్వసర్వకార్యనిర్వహణత్వములు

సూచితములు. మఱియు రాధాస్తుతమ్-అనుటచే రాధాకృ ష్ణుల కవినాభావసంబంధము సూచితమగుచున్నయది. ఇట్లు లీలాశుకులు ప్రకృతిపురుషసంబంధమును దెలిపి లోకమునకు మార్గదర్శకులైరి. ప్రకృతియే లేదనుమహాత్ములును గొందఱు గలరు. భగవంతుఁ డొక్కఁడే యనువాద మందఱంగీకరించినను ప్రకృతినివదలి సృష్టికార్యము జరగనేరదని వారెఱుఁగరనుట కన్న నెక్కువవారింగూర్చి చెప్ప నవసరములేదు. ప్రకృతి యుపాస్యదేవత కాదనువారు త్రిశంకుస్వర్గమున నూఁగులాడ వలసినదియే. భగవంతుఁడు సగుణబ్రహ్మమేగాని నిర్గుణుఁడు కాఁడని వా రొప్పకతప్పదు. అంగీకరించుచో వారికి ముక్తి యన దేహవిముక్తియే. ఇఁక నీగొడవలో దిగ నవసరములేదు.

శ్రీహరి గోవర్ధనాద్రి నెత్తునపుడు గండోపలములుదొర లెను. మహాత్తరవృక్షరాజములువ్రేళ్లతో భూమిఁ దలక్రిందుగాఁ బడియెను. శిఖరములు ఘూర్ణిల్లెను. మేఘము లట్టె మహేంద్రు నానతి నావరించెను. వర్షధారలచే శిఖరములు బ్రద్దలయ్యెను. ఆప్రవాహవేగమునకు గండశిలలు వృక్షములు నిలువఁజాలక భూమిపై భయంకరధ్వను లొనరించుచుఁ బడసాగెను. చూచు వారల కిది పాషాణవృష్టియా లేక జలవృష్టియా లేక పిడుగుల వానయా యనుసందేహము కలుగకమానదయ్యెను. గర్జించు నపుడు వాయువు మేఘరూపమున ధ్వనించుచున్నవాఁడని పామరులు తలంచిరి. ఆబాధల కోర్వఁజాలక గిరికందరముల యంతరములనున్న చిలువలు వెడలిరా నారంభించెను. దానిచేఁ గందరముల నున్న కిన్నరకింపురుషుల కుండరామి గల్గెను. పర్వ

తము చలించుటయు దాన వృక్షములు కదలుటయు నందునఁ బూవులురాలుటయుఁ జూడఁగా భూదేవిని బూజించుచందము గానవచ్చెను. శ్వేతాంబరము గప్పినట్లు భూమియంతయు జలప్రవాహమున నావృతమయ్యెను. ఈకోలాహలమునకుఁ దోడుగా బెబ్బులు లార్వసాగెను. ఆధ్వనుల కులికి తక్కుముక్కుడిమృగములు కలవిలపడసాగెను. ఇటునటుదిరుగ వలనుపడమి నందేయుండ వీలుకామి వానిస్థితిని వర్ణింప నలవిగాకుండెను.

ఇట్లు పర్వతము కంపింపఁ గ్రిందనున్నగోపకులు భీతిల్లి శ్రీకృష్ణా! ఆర్తజనశరణ్యా! దీనబంధూ! కృపాసింధూ! మమ్ముం గాపాడవే యని మొఱ్ఱయిడ సాగిరి. భగవంతుఁడు దీనజన పాలనాదరుఁడు. సర్వజ్ఞుఁడు. కావునఁ బర్వతము కదలకుండ స్తంభింపఁజేసెను. ఇదియొక గొప్పపనియా. సర్వశక్తులు గలవాఁడుకదా భగవంతుఁడు! ఇట్లు స్తంభింపఁజేయఁగా నాగిరి సుషుప్తిఁ జెందినట్లుండినది. విహంగరుతములు వినరాకుండెను. శ్రీకృష్ణభుజాగ్రమున మేఘయుక్తముగనున్న యాదండికొండ పరరాజపీడితమై యుండుదేశమువలె దుస్థితియందుండెను. మేఘములుమాత్ర మాగిరిని విడనాడక వర్షించుచునే యుండెను. గిరిక్రిందనుండుగోపకులు సుఖముగా నుండిరి.

ఇంద్రుఁడావార్త నెఱింగెను. మహాగ్రహగ్రస్తుఁడయ్యెను. ప్రయత్నము నిష్ఫలమయ్యెఁగదా యని వగచెను. శ్రీమహావిష్ణువుశక్తిని మఱచెను. ఆగ్రహంబు పెల్లున వజ్రమును గర

మునఁ దాల్చెను. దాన శ్రీకృష్ణునిహస్తమును భేదింప నాతని తలంపైయుండు. కాని యది శక్యమా! భగవంతుఁ డాయుద్యమము నెఱింగెను. కులిశప్రయోగమునఁ దన కేలాటిబాధయుఁ గలుగదని తెలిసియు నూరకుండిన నాదివ్యాస్త్రము నవమానించిన ట్లగునుగదా అది మహామునిదేహసంభవము. కాన నింద్రుని బాహువునే స్తంభింపఁజేసెను. అత్తఱి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ముఖము సుస్మితమున నలరారుచుండెను. *ఇంద్రునిం బరివేష్టించియుండు దేవతలందఱు కదలఁజాలక పోయిరి. గోడ యందు లిఖింపఁబడుప్రతిమలవలె నత్తఱి నాదేవతలుండిరి.

ఇట్లింద్రుఁడు స్తంభింపఁబడి భీతిల్లెను. వెంటనే యాతని క్రోధస్థానమున భక్తి పాదుకొనియెను. దాన సమస్తప్రపంచము శ్రీకృష్ణమయముగా నాతఁడు భావించెను. క్రోధాంధకారమునఁ గానరానికన్నులించుక కనఁబడఁజొచ్చెను. ఆదృష్టికి ద్విభుజముల రంజిల్లుచు మురళీహస్తమునఁ దేజరిల్లుచు రత్నాలంకార విరాజితుఁడై పీతవస్త్రధారియై రత్నసింహాసనస్థితుఁడై, స్మితవక్త్రపంకజ మలరారభక్తానుగ్రహకాతరుఁడై చందనోక్షితసర్వాంగుఁడై చరాచరాకారుఁడై యలరు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కనఁబడియెను. ఆయద్భుతాకారమును గాంచిపులకాంచితసర్వాంగుఁడై నిశ్చేష్టుఁడయ్యెను. పూర్వముగురువుప్రసాదించినమంత్రరాజ

---

* సహామరగణం మోఘం చకార స్తంభనం విభుః, సర్వేతస్థుర్నిశ్చలాస్తే భిత్తౌ పుత్తలికాయథా-అని మూ. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౨౧ అధ్యా. ౧౭౦ శ్లో.

మును జపించెను.*ఆధ్యానమున సహస్రదళపద్మసంస్థ మగుదేదీప్యమానజ్యోతిస్సు కనఁబడెను. దానినడుమ దివ్యరూప మొండు కనఁబడెను. అది మిగుల మనోహరము. నవీనజలదాకారము. శ్యామసుందరవిగ్రహము. సద్రత్నసార నిర్మాణజ్వలన్మకరకుండలము. జ్వలన్మణీంద్రమకరకిరీటోజ్జ్వలశేఖరము. కంఠవక్షస్థ్సలములఁ దేజరిల్లు కౌస్తుభరత్నవర్యమున నుద్దీపించుచుండునది. అట్టి జగన్మోహనాకారమును గాంచి దేహముకంపింపఁ జిత్తము భక్తిప్రవాహమున మునుకలిడుచుండఁగాఁ గరతలములజోడించి శ్రీహరి నిట్లు వినుతించెను.

అక్షరమై నిరుపమానమై బ్రహ్మ మనంబరఁగుచు జ్యోతిస్స్వరూపమును దాల్చి సనాతనమై గుణముల నతిక్రమించి యాకారశూన్యమై స్వేచ్ఛామయమై అంతములేక యలరు నీకు నమస్కారము. భక్తులు ధ్యానింప సేవింప బహువిధరూప

---

* పద్మకోశప్రతీకాశగ్ం హృదయంచాప్యధోముఖం, అధోనిష్ట్యావితస్త్యాంతేనాభ్యాఉపరి తిష్ఠతి, తస్యమధ్యే మహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః- అని శ్రుతి.

ఇంద్రకృతకృష్ణస్తుతిః.

అక్షరం పరమం బ్రహ్మ జ్యోతీరూపం సనాతనం, గుణాతీతం నిరాకారం స్వేచ్ఛామయమనంతకం. ౧. భక్తధ్యానాయ సేవాయై నానారూపధరం వరం, శుక్లరక్తపీతశ్యామం యుగానుక్రమణేనచ. ౨. శుక్లతేజస్స్వరూపం చ సత్యే సత్యస్వరూపిణం, త్రేతాయాం కుంకుమాకారం జ్వలంతం బ్రహ్మతేజసా. 3. ద్వాపరే పీతవర్ణంచ శోభితం పీతవాససా, కృష్ణవర్ణం కలౌ కృష్ణం పరిపూర్ణతమం ప్రభుం. ౪. నవధారాధరోత్కృ

ములం దాల్చి యుగానుసారముగా శుక్లరక్తపీతశ్యామవర్ణము లం దాల్చు నీకు వందనములు. కృతయుగమందు శుక్లతేజస్స్వరూపమున నలరి సత్యస్వరూపుఁడ వగుచు, త్రేతాయుగమందుఁ గుంకుమాకృతిని ధరియించి బ్రహ్మతేజమున నెసంగుచు, ద్వాపరమునఁ బీతవర్ణమున, బీతవస్త్రమునను బ్రకాశించుచు, కలియుగమునఁ గృష్ణవర్ణమున నొప్పుచు శ్రీకృష్ణుఁ డనునామమున సదా ప్రతిభాసిల్లు నిన్ను ధ్యానించెదను. నవీనజలధరశ్యామసుందరవిగ్రహమున నొప్పుచు, నందైకనందనుండవై యశోదాదేవి కానందమునుగూర్చుచుఁ బ్రభుఁడవై, గోపికాచేతోహరుండవై, రాధికాప్రాణాధికుఁడవై వినోదమురళీశబ్దమును జేయుచు, సాటిలేనిరూపమున నవరత్నభూషణ

ష్టశ్యామసుందరవిగ్రహం, నందైకనందనం వందే యశోదానందనం ప్రభుం. ౫. గోపికాచేతనహరం రాధాప్రాణాధికం వరం, వినోదమురళీశబ్దం కుర్వంతం కౌతుకేన చ. ౬. రూపేణాప్రతిమేనైవ రత్నభూషణభూషితం, కందర్పకోటిసౌందర్యం బిభ్రంతం శాంతమీశ్వరమ్. ౭. క్రీడంతం రాధయా సార్ధం బృందారణ్యే చ కుత్రచిత్, కుత్రచిన్నిర్జనేఽరణ్యే రాధావక్షస్స్థలస్థితం. ౮. జలక్రీడాం ప్రకుర్వంతం రాధయాసహ కుత్రచిత్, రాధికాకబరీభారం కుర్వంతం కుత్రచిద్వనే. ౯. కుత్రచిద్రాధికాపాదే దత్తవంతమలక్తకం, సదా చర్విత తాంబూలం గృహ్ణంతం కుత్రచిన్ముదా. ౧౦. పశ్యంతం కుత్రచిద్రాధాం పశ్యంతం వక్రచక్షుషా. దత్తవంతంచ రాధాయై కృత్వా మాలాంచ కుత్రచిత్. ౧౧. కుత్రచిద్రాధయాసార్ధం గచ్ఛంతం రాసమండలం. రాధాదత్తాం గళే మాలాం ధృతవంతంచ కుత్రచిత్. ౧౨. సార్ధం గోపాలికాభిశ్చ విహరంతంచ కుత్రచిత్, రాధాం గృహీత్వా గచ్ఛం

రాజిని వెలుంగుచుండు నీకు మ్రొక్కెద. కోటిమన్మథసౌందర్యమున నలరారుచు శాంతుఁడవై, యీశ్వరుఁడవై, రాధాదేవిం గూడి విహరించుచు, ఒకప్పుడు బృందారణ్యమునను, వేఱొకతఱి నిర్జనారణ్యమునను, ఒకప్పుడు రాధావక్షస్స్థలమందును, మఱియొకతరుణమున జలక్రీడాసక్తిని, ఇంకొక్కతఱి రాధికకుఁ గబరీభారమును జక్కనొత్తుచు, మఱియొక కాలమున రాధాపాదములకు లత్తుకంబూయుచు, సదా తాంబూలామోదమున భాసిల్లుచు, రాధాదేవి మహోదరమునఁ జూచుచు, నామె కంఠమున దివ్యకుసుమమాలికనుగూర్చుచు, మహాసంతోష

తం విహాయ తాం చ కుత్రచిత్. ౧౩. విప్రపత్నీదత్తమన్నం భుక్తవంతం చ కుత్రచిత్, భుక్తవంతం తాళఫలం బాలకైస్సహ కుత్రచిత్. ౧౪. వస్త్రం గోపాలికానాంచ హరంతం కుత్రచిన్ముదా, గవాం గణం వ్యాహరంతం కుత్రచిద్బాలకైస్సహ. ౧౫. కాళీయమూర్ధ్ని పాదాబ్జం దత్తవంతంచ కుత్రచిత్. వినోదమురళీశబ్దం కుర్వంతం కుత్రచిన్ముదా. ౧౬. గాయంతం రమ్యసంగీతం కుత్రచిద్బాలకైస్సహ, స్తుత్వా శక్రస్తవేంద్రేణ ప్రణనామ హరిం భియా. ౧౭. పురా దత్తేన గురుణా రణే వృత్రాసురేణ చ, కృష్ణేన దత్తం కృపయా బ్రహ్మణేచ తపస్యతే. ౧౮. ఏకాదశాక్షరో మంత్రః కవచం సర్వలక్షణం, దత్తమేతత్కుమారాయ పుష్కరే బ్రహ్మణా పురా. ౧౯. కుమారోంఽగిరసో దత్తం గురవేఽంగిరసా మునే, ఇదమింద్రకృతం స్తోత్రం నిత్యం భక్త్యాచ యః పఠేత్. ౨౦. సహిప్రాప్య దృఢాం భక్తిమంతే దాస్యం లభేద్ధ్రువమ్, జన్మమృత్యుజరావ్యాధి శోకేభ్యో ముచ్యతే నరః. నహి పశ్యతి స్వప్నేపి యమదూతం యమాలయమ్. ౨౧. శ్రీకృష్ణజన్మఖండాంతర్గత స్తుతి స్సమాప్తా.

మున నారాధంగూడి రాసమండలమున వసించుచు రాధా గళమునుండి మాలికను సంగ్రహించి తా ధరించుచు, గోపికలతో విహరించుచు, సాటిలేక యలరుచుండు నీకు వందనములు. విప్రపత్న్లొసంగునన్నమును మహోదరమున భుజించుచు, బాలకులంగూడి తాళఫలములం దినుచు, ముదమున గోపికలవస్త్రముల నపహరించుచు, గోపాలబాలకులంగూడి యాలమందలఁ గాచుచు, కాళీయఫణిఫణాగ్రములఁ బాదార విందముల నిడుచు, మురళీగానప్రీతి నలరుచు, బాలకులం గూడి పాడుచు నాడుచు నిజమహిమము తెలియకుండనుండు భగవంతుఁడవగు నీకు నమస్తతులు. అని యిట్లు వినుతించి యింద్రుఁ డిట్టులనియె. పూర్వము వృత్రాసురునితో నాకు సం

శ్రీభాగవతాంతర్గతస్తుతిః.

విశుద్ధసత్వం తవ ధామ శాంతం తపోమయం ధ్వస్తరజస్తమస్కం, మాయామయోఽయం గుణసంప్రవాహో న విద్యతే తేఽగ్రహణానుబంధః. ౧. కుతోను తద్ధేతవ ఈశ తత్కృతా లోభాదయో యేఽబుధలింగభావాః, అథాపి దండం భగవాన్ బిభర్తి ధర్మస్య గుప్త్యై ఖలనిగ్రహాయ. ౨. పితా గురుస్త్వం జగతా మధీశ్వరో దురత్యయః కాల ఉపాత్తదండః, హితాయచేచ్ఛా తనుభిస్సమీహసే మానంవిధున్వన్ జగదీశ మానినాం. 3. యే మద్విధాజ్ఞా జగదీశ మానిన స్త్వాంవీక్ష్య కాలే భయమాశు తన్మదం, హిత్వార్యమార్గం ప్రభజంత్యపస్మయా ఈహాఃఖలానామపి తేఽనుశాసనం. ౪. సత్వం మమైశ్వర్యమదాప్లుతస్య కృతాగసస్తే విదుషః ప్రభావం, క్షంతుం ప్రభో నార్హసి మూఢచేతసో మైవం పునర్భూదసతీశ మేమతిః. ౫. తవావతారోయమధోక్షజేహ భువో భరాణాముభారజన్మనాం, చమూపతీ

గరము ఘటిల్లినతఱి గురువగుబృహస్పతి తపస్సుచేయుబ్రహ్మకు శ్రీకృష్ణుఁ డొసంగినమంత్ర మది యని నా కుపదేశించెను. అది పదునాల్గక్షరములుగలది. సర్వలక్షణలక్షితకవచాన్వితమై యామంత్రమలరును. బ్రహ్మ దానిని బుష్కరమునఁ గుమారస్వామి కిచ్చెను. ఆకుమారుఁ డంగిరసున కొసంగెను. అమ్ముని గురువున కుపదేశించెను. ఆమంత్రరాజము నా కాబృహస్పతి యొసంగెను. అని వినయమునఁ బలికి యూరకుండెను. ఇది యింద్రకృతమగుస్తోత్రము. దీనిని భక్తిచే నెవఁడు పఠించునో వాఁడు శ్రీకృష్ణునందు దృఢభక్తిగలిగి యంతమున భగవద్దాస్యము నొందును. జన్మమృత్యుజరావ్యాధిశోకభయము లాతనికి నుండవు. అంతియకాక స్వప్నమునందైన నాజనుఁడు యమలోకమునుగాని యమదూతలనుగాని చూడఁడు.

*ఇంద్రుఁ డిట్లు కొంతసే పూరకుండి పులకాంచితసర్వాంగుఁడై భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడై మరల నిట్లుపలికెను.

నా మఖవాయ దేవ భవాయ యుష్మచ్చరణానువర్తినాం. ౬. నమస్తుభ్యం భగవతే పురుషాయ మహాత్మనే, వాసుదేవాయ కృష్ణాయ సాత్వతాంపతయే నమః. ౭. స్వచ్ఛందోపాత్తదేహాయ విశుద్ధజ్ఞానమూర్తయే, సర్వస్మై సర్వబీజాయ సర్వభూతాత్మనే నమః. ౮. మయేదం భగవాన్ గోష్ఠ నాశాయాసారవాయుభిః, చేష్టితం విహతే యజ్ఞే మానినా తీవ్రమన్యునా. ౯. త్వయే శానుగృహీతోఽస్మి ధ్వస్తస్తంభో వృథోద్యమః, ఈశ్వరం గురుమాత్మానం త్వామహం శరణం గతః. ౧౦. దశమస్కంధే ౨౭ అధ్యాయః.

* ఈభాగము హరివంశాంతర్గతవిష్ణుపర్వమునుండి గ్రహింపఁబడియె నని యెఱుంగునది.

శ్రీకృష్ణా! మహాబాహూ! జ్ఞానులకు మహానందమునిడు నీరూపమును జూడఁగంటిని. గోవులయం దతిప్రీతిగల నీచే సమానుషాద్భుతకృత్యము నొనరించితివి. నాయాజ్ఞచే వర్షించు నవమేఘములు ప్రళయమును గల్గించునవి. అట్టివానినుండి గోవులను జక్కఁగాఁ గాపాడితివి. స్వామీ! పరమానంద భరితుఁడనైతిని. స్వాయంభవయోగమున నీపర్వతోత్తమము గృహమువలె నాకాశమున నిలిచియుండఁజేసిన నీప్రభావము నెవ్వఁడు మెచ్చుకొనకుండఁగలఁడు. విస్మయ మెవనికిఁ దోఁపక యుండును. నాయజ్ఞమునకు విఘ్నము నీచేఁ గల్పింపఁబడెనని యించుక రోషించితి. దాన నేఁ డహోరాత్రములు వర్షింపఁ జేసితిని. అట్టిప్రళయకాలవృష్టి దురాసదమయ్యు నవలీలగా నీచే నుపసంహరింపఁబడినది. నేను నంబరము నిలిచి వర్షింపుఁ డని మేఘముల నాజ్ఞయిడఁగా మూఁడులోకముల నెవ్వఁ డాపఁగలఁడు? శ్రీకృష్ణా! పరమేశ్వరా! నీవు మానుషదేహ మును ధరించినది నాకత్యంతప్రియము. నీవైష్ణవతేజస్సంతయు దాఁచి యిట్లు మానుషాకృతి నున్నవాఁడవు. దేవకార్యము నీచే సాధితమనియే తలంతును. స్వకీయతేజస్సుతో నీవు మనుష్యదేహమును ధరించి యుండఁగా నిన్ను సేవించువారు సకలార్థసిద్ధులం బడయఁగలరు. ఇంచుకంతయు వారికిం గొఱంత యుండదు. దేవతలకు నీవు రక్షకుఁడవు. అన్నిపనులయందు వారికిముందు నీవుందువు. సర్వలోకాధిపతివై సనాతనుఁడవగు నీవు దేవతలకు రక్షకుఁడవు. నీవొక్కఁడవే మాకెల్ల దిక్కు.

రెండవవాఁ డమరులకార్యభారమును మోయువాఁడు లేనే లేఁడు. గరుడవాహనా! ఆపత్సముద్రమగ్నులగుదేవతల నుద్ధరింప నీవు కంకణము గట్టుకొంటివి. ఇఁక మాకు భీతియేల?, ఈజగత్తు నీశరీరమున నొకభాగము. అని బ్రహ్మచే సాధుమార్గమున నిర్దేశింపఁబడినది. బుద్ధిచేతను వయస్సుచేతను బరికింప నీవు సాక్షాత్స్వయంభువువు. కుంటివాఁడు త్వరగతిఁ బూనఁజాలనట్లు నిన్ననుకరింప నెవఁడు సమర్థుఁడు గలఁడు? పర్వతములలో హిమాలయము శ్రేష్ఠము. హ్రదములలో సముద్రము, పక్షిగణమున గరుత్మంతుఁడు, దేవతలలో నీవును శ్రేష్ఠులని వేదములో ఘోషించుచున్నవి. అన్నింటికిం గ్రింద జలము. దానిపైఁ బర్వతములు. మఱియు నాగములు. వానిపై భూమియు దానిపైఁ బార్థివతత్త్వము లనఁబడు మనుష్యులుందురు. మనుష్యలోకమున నూర్ధ్వభాగమునఁ బక్షులు సంచరించును. దానిపై రవి యుండును. ఆరవియే స్వర్గద్వారమనంబడు. రవిపై స్వర్గలోకము. విమానగమన మం దమరి యుండును. అందేకదా శ్రీకృష్ణా! నే నమరాధిపతిననఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడితిని. స్వర్గమునకుఁబై బ్రహ్మలోకము గలదు. అందు బ్రహ్మర్షిగణము లుండును. అందు సోమునిగతి. జ్యోతిస్సు లందుండును. దానిపైని గోలోకము. సాధ్యులు దానిం బాలింతురు. అదియేకదా పరమేశ్వరా! మహాకాశగతమై మహత్తరమై విరాజిల్లు. దానిపైఁ దపోమయియగుగతి నీకే కలదు. బ్రహ్మ నడిగినను ఈనీతత్త్వమును దెలియఁజెప్పఁజాల కతఁడు

మిణుకుచున్నవాఁడు. భూలోకమునకుం గ్రింద దుష్కృతుల కునికిపట్టగు నాగలోకము కలదు. అది భయంకరమైనది. కర్మశీలురకు నీపృథ్వీ క్షేత్రము చపలచిత్తులకు నాకాశమువంటిది. శమదమవంతులకు గతి. సుకృతకర్మము లొనరించువారి కిదియే స్వర్గము. బ్రహ్మతపోయుక్తుల కీధరణియే పరాగతియగు బ్రహ్మలోకము. గోవులకుమాత్రమే గోలోక ముత్తమము. ఆగోలోకము నీచేత ఇందే యిపుడు నిర్మింపఁబడినది. సకలోపద్రవములఁ బోఁద్రోలి సుఖముగా నిటఁ బ్రభావమున నిర్మింపఁబడియె. గోవాక్ప్రబోధితుఁడనై బ్రహ్మయనుమతినొంది పరమేష్ఠియందున్నగౌరవముచే నిటఁ జేరితిని. నాయపరాధముల నో మహానుభావా! క్షమింప నర్హుఁడవు నీవే. ఇంతియగాక సౌమ్యమగు నిజతేజస్సుచే బ్రహ్మయు గోవులయు వాక్కుల నాలకింపుము. బ్రహ్మ యిట్లు నామూలమున విన్నవించుచున్నవాఁడు. ఆకాశమున నున్నగోవులు భవదాశ్చర్యకరకృత్యముల సంతోషించినవి. ఈగోవులు నీచేఁ జక్క రక్షింపఁబడినవి. గోవర్ధనాధోభాగమే గోలోకమయ్యెను. వృషభములంగూడి ప్రసవములచే నభివృద్ధి నొందుదుము. వృషభము లొనరించుమహోపకారకృత్యములచేఁ గర్షకులను, దివ్యపయస్సులచే దేవతలను సంతృప్తి నొందింతుము. సకృత్ప్రవృత్తిచే శ్రీని బ్రసాదింతుము. కావున మాకు గురువవు నీవే. ప్రాణప్రదుఁడవు నీవే. ఇది మొదలు మా కింద్రుఁడు ప్రభువుకాఁడు. నీవే విభుఁడవు. అని గోపక్షమునుండి పరమేష్ఠి విన్నవింపుమనియె. శ్రీకృష్ణా! ఇఁక

నావిన్నప మాలకింపుము. పయఃప్రపూర్ణ కాంచనఘటము లివి నాచే సమర్పింపఁబడినవి. వీనిచే నభిషేకింపుము. నే నింద్రుఁడను. నీవు గోవుల కింద్రుఁడవు. ఇఁకమీఁద నిన్ను జను లెల్ల గోవిందుఁడని పిలుతురు. వినుతింతురు. పూజింతురు. గోవులచే నాపై నీకింద్రత్వ మారోపింపఁబడియెఁగాన నుపేంద్రుఁడ వనఁబరఁగుము. ఈనామమున నిన్ను సకలామర్త్య ప్రభృతులు ధ్యానింపఁగలరు. వార్షికము లనఁబడు నాల్గుమాసములు నాపూజకై నియమింపఁబడియుండెనుగదా. అందు రెండునెలలు నీ కొసఁగుచున్నవాఁడను. అది శరత్కాల మనఁబడును. కావున నిదిమొదలు రెండుమాసములుమాత్రమే నా పూజార్థము మానవు లుపయోగింతురుగాక. ఇంద్రధ్వజమెత్తిన పిదప నీవు పూజింపఁబడుదువు. నీపూజాకాలమగుశరత్కాలమున వర్షాంబుప్రభవమదమును నెమిళ్లు వదలియుండఁగలవు. స్వల్పముగాఁ గేకారవము లొనరించుచు మనోహరముగ నవి విహారింపఁగలవు. శరత్కాలమున నందఱు శాంతినొందియుండఁగలరు. త్రిశంకువు, అగస్త్యమహర్షియు నేదిక్కున సంచరింతురో ఆదక్షిణపుదిక్కున దక్షిణాయనమున సూర్యుఁడుండుతఱి శరత్కాలయుక్తమగుసమయమున నెమిళులు ధ్వనివిశేషించి చేయకుండునపుడు పక్షు లుదకంబును యాచించుతఱి ప్రవాహములు తగ్గుచున్నయదనున నదీపులినములు హంససారసప్రముఖజలవిహంగమనిబిడములై యుండుతఱుణమునఁ గొంగలు మదించి కూయుచుండఁగా వృషభములు బలిసి అంకెలు

వేయఁగా గోవులు హృష్టపుష్టాంగములఁ గడవలనిండఁ బాలు పితుకుచుండఁగా భూతలమును జలమునఁ దృప్తిపఱచి మేఘములు విశ్రాంతినొందఁగా ఆకాశము నిర్మలకాంతులఁ దేజరిల్లుచుండఁగా హంసలు నడబెడంగుమెప్పనీయ విహరించుచుండఁగా వాపీసరోవరంబులయుదకంబులు కమలసంపద పెంపు మీఱుచుండఁగాఁ దటాకములు జలపూర్ణము లగుచుండఁ గృష్ణకేదారపంక్తులు శాలిసస్యములచేఁ జూడ వేడుక నింపుచుండఁ దమజలపూరమును నడుమ నునుచుకొని నదులు విలసిల్లుచుండ భూభాగములు సాధుసస్యనిబిడములగుచు మునుల కుంగూడ మనోహారత నొడఁగూర్చుచుండ వర్షము శాంతించి భూతలముచూడఁ గన్నులు చాలకుండునట్లు లలరార మార్గములు సుగమములై కనుపట్టఁ దృణములు వర్ణింపఁదగినట్లు సొంపార వృక్షములు ఫలింప నిక్షుకాండములు పెరుగ మఖములారంభింపఁబడఁగా నీపూజాకాల మగుశరత్సమయము కన్నులపండువుగా నుండఁగలదు. స్వర్గమునం దెట్లు నన్నుఁ బూజింతురో భూతలమున నట్లే నిన్నును నన్నును యజ్ఞోత్సవముల నర్చించువారు. ఏమానవు లింద్రోపేంద్రు లనఁబడు మనలం గూర్చి నమస్కరింతురో వారి కన్యాయపాలనము తొలఁగు.

అనిపలికి శతమఖుఁడు పయోనీరంధ్ర కాంచనఘటంబులఁ గైకొని యాయుపేంద్రుని గోవిందు నభిషేకించెను. ఆయభిషేకోత్సవమునుజూచి గోవులు తమంతనతామే పయస్సుల వర్షించినవి. అంతరిక్షమునుండి మేఘములు విమలజలముల శ్రీకృష్ణు

నభిషేకించెను. వనస్పతులయందెల్ల నమృతమయజలము వృంత రూపమున నాతరుణమున నలరారెను. అంత నాతరువరములు పుష్పవృష్టిగురిపించి తమయుత్సాహమును దెలిపెను. ఆకసమున దుందుభులుమ్రోసెను. మంత్రపరాయణు లగుమును లెల్ల దివ్య వాక్కుల వినుతించిరి. భూచక్రమెల్ల నత్యంతము చూడఁదగిన ట్లుండెను సాగరములు నిర్మలములయ్యెను. వాయువు సుఖస్పర్శ ముగలదియై వీచెను. సూర్యుఁడు తపింపఁజేయఁడయ్యెను. నక్ష త్రములు తమతమపదవియందుఁ బ్రకాశించుచుండెను. ఈతిబాధ లనునవి యేభాగమందు నత్తటి లేకుండెను. రాజసముదాయము వైరమును వదలెను. పాదపములు ప్రవాళములచే నలరి పుష్ప ములఁ బరిఢవిల్లెను. ఏనుఁగులు మదధారల వర్షించెను. మృగ ములు సంతోషమును జెందెను. పర్వతములు ధాతునికర భూషితములై చెలఁగెను. లోకమంతయు దేవలోకమునకు సాటిచేయఁదగియుండెను. ఇట్లు శ్రీకృష్ణాభిషేకమహోత్సవము త్రిలోకానందదాయకమై యుండెను.

ఇట్లభిషిక్తుఁడైన గోవిందునిం గాంచి శతక్రతువు హర్షించి దివ్యమాల్యాంబరంబు లొసంగి యిట్లు పలికెను. శ్రీకృష్ణా! ఇది గోవులయందుఁ బ్రథమనియోగము చేయఁ బడియె. ఇఁక నాగాకకుందగిన రెండవకారణమును వినుము. గోవిందా! సత్వరముగా మహాక్రూరుఁ డగుకంసుని వధిం పుము. కేశిదానవుని బరిమార్పుము. అరిష్టదానవుం జంపుము. ఆవలఁ జక్రవర్తివలె భూమండలము నేలుము. మఱొక్కమనవిఁ

జిత్తగింపుము. నీమేనత్తకొడుకు నాయంశజనితుఁడు కలఁడు. వానిని నన్నుఁగా భావించి రక్షింపుము. నీమిత్రుఁడుగా నెగడుఁగాక. నీయనుగ్రహమునకుం బాత్రుఁడై నీచెప్పినట్లే ప్రవర్తించుచు నీవశమందుండి యత్యధికయశము నొందఁగలఁడు. భారతవంశమున వరిష్ఠుఁడై యద్వితీయధనుర్ధరుఁడై నెగడునట్లొనరింపుము. నీకరుణలేనిచో నతఁడు వర్ధిల్లఁజాలఁడు. ఈభారతఖండము నీయందు నాతనియందును నిలిచియున్నది. మీరిరువురు గలిసికొనినచోఁ గ్రూరరాజులు నిహతులగుదురు. మునులనడుమ సకలదేవతలు వినుచుండ నీవిషయమును బ్రతిజ్ఞచేసితిని. కుంతీదేవియందు నాయంశమువలన నర్జునుండన మూఁడవకొడుకుద్భవించెను. ఆతఁడు కులోద్ధారకుఁడు. ఆయర్జునుఁడు సకలాస్త్రవిదుఁడు. ధానుష్కులలో నగ్రగణ్యుఁడు. ఆతనిరాకకై శస్త్రధరులగు రాజు లెదురుచూచుచున్నవారు. అనేకాక్షౌహిణీపరిమితవీరభటులు యుద్ధమును వేచియున్నవారు. వారందఱకాయర్జునుఁడు మృతిని గల్గింపఁజాలువాఁడు. దేవతలుగాని రాజేంద్రులుగాని శస్త్రాస్త్రపాటవంబున ధనుర్విద్యావిశారదత్వమున నాతనికి సాటివచ్చువారు లేరు. నీవుతప్ప నితరులు లేరని నావిశ్వాసము. ఆతఁడు నీకుబంధువు. సహాయుఁడును గాఁగలఁడు. కావున నోగోవిందా! నాకొఱకుగా నాయర్జునుఁ జెంతఁజేర్చుకొనుము. నావలెనె యాతనిం జూడుము. లోకరక్షకుఁడవు నీవు. అర్జునుని విశేషించి రక్షింపుము. గొప్పసంగ్రామములయం దాతఁడు నీచే రక్షింపఁదగువాఁడు. నీచెంతనున్న

యతనిని మృత్యువుకూడ నేమియుఁ జేయఁజాలదు. అర్జునుని నన్నుగా భావింపుము. నీయాత్మలో నేనాత్మనుగదా. నీయాత్మ యొట్టిదో అర్జునుఁ డట్టివాఁడు. నీ వీలోకమును దుష్టవిరహిత ముగా నొనరింపఁదగుదువు. బలిహస్తమునుండి త్రిలోకము లను ద్రిపదంబుల నాక్రమించి నాకొసంగితివి. నన్నుఁ బెద్దం జేసితివి. సత్యమం దిష్టముగలిగి సత్యవిక్రముఁడవై సత్యమును గాపాడఁ గంకణముకట్టుకొన్నవాఁడవని యెఱుంగుదు. దేవ తలు సత్యమునే యాశ్రయించియున్నవారు. నాపుత్త్రుఁడగు నర్జునుని యుద్ధరంగములందును గృహమందును గాపాడఁదగిన వాఁడవు నీవే. ఒక్కకంసుని వధించితివేని తరువాత సకలమహీ పతులకు ఘోరసంగ్రామము పొసఁగును. ఆసంగ్రామమున నర్జునుఁడు వారలంజెంది నీయనుగ్రహమున నపారయశః కీర్తుల సంపాదింపఁగలఁడు. అనిపలికి యింద్రుఁ డూరకుం డెను.

శ్రీకృష్ణుఁ డింద్రునిపల్కు లాలకించి గోవిందుఁడనం బ్రఖ్యాతినొంద నంగీకరించి సుస్మితము మోమునఁ జిందులు ద్రొక్కుచుండ నిట్లు పలికెను. శతక్రతూ! నీవచనముల సం తృప్తుఁడనైతిని. నీవనువదించినమాటలయం దొక్కటిరైనఁ బరి హరింపఁదగినది లేదు. నీభావము నెఱింగితిని. అర్జునునియుత్పత్తి నెఱుంగుదును. పాండురాజపత్నియగు నామేనయత్త నెఱుంగు దును. ధర్మనిర్మితుఁడగు యుధిష్ఠిరు నెఱుంగుదును. వాయు దేవతావరజనితుఁ డగుభీమసేను నెఱుంగుదును. అశ్వినీదేవతల

నుండి ప్రభవిల్లినపుత్రద్వయము నెఱుంగుదును. వారలేకదా మాద్రేయు లనఁబడు నకులసహదేవులు. కుంతీదేవి కన్యకగా నున్నతఱి సూర్యవరప్రభావమున జనించినకానీనుఁ డనఁబడు కర్ణు నెఱుంగుదును. ఆతఁడు సూతత్వము నొందెను. ధార్తరాష్ట్రులెల్ల యుద్ధకాంక్షనుండుట నేనెఱింగినదియే. శాపపావక జ్వాలల మ్రందినపాండురాజు నెఱుంగుదు. మహేంద్రా! శ్రోత్రగా నింకఁ జెప్పఁదగినవిషయము లేదు. దేవరాజ్యమును బాలింపవలసిన యవసరముకలవాఁడవు. కాన స్వర్గమున కరుగుము. అర్జునునకు శత్రువుండఁడని నమ్ముము. నాచెంతనున్న నీకొడుకును దేఱిచూడ నెవ్వరికి నలవిగాదు. అర్జునునికొఱకుఁ బాండవుల నక్షతులనుగా నొనరించి యుద్ధకార్యము ముగిసిన పిదపఁ గుంతితోటి సాగ నంపెదను. *మహేంద్రా! నీతనయుఁ డర్జునుఁ డేకార్యము సఫలముగా నొనరింపు మని నాతోఁ బలుకునో దానిని సేవకునివలె నీస్నేహపాశబద్ధుఁడనై నే నొనరించెద. నమ్ముము. అనిపలికి యింద్రుఁడు కోరినవరము లొసఁగి శ్రీకృష్ణుఁడు సాగనంపఁగా నింద్రుఁడు సురలోకమున కరిగెను. [1]శ్రీహరియు నింద్రుఁ డరుగుచుఁ బ్రార్థింప నాగోవర్ధనమును యథారీతి స్థాపించెను. ఇంద్రుఁ డంతరిక్షమునుండి పర్వతమును

---

* యచ్చ వక్ష్యతి మాం శక్ర తనుజ స్తవ సోఽర్జునః, భృత్యవత్తత్కరిష్యామి తవ స్నేహేన యంత్రితః-అనిమూ. హరివంశవిష్ణుపర్వము-౧౯ అధ్యా. ౧౦౧ శ్లో. 1 ఇటనుండి శ్రీకృష్ణజన్మఖండాంతర్గతవిషయము వ్రాయఁబడునని యెఱుంగునది.

యథాపూర్వకముగా నునుచుటఁ దిలకించి పరమానందభరితుఁ డయ్యెను. పర్వతముక్రిందను గుహాలయందు నున్నవారెల్ల వ్రజమును బ్రవేశించిరి. వారెల్లనిత్యపరిపూర్ణుఁడగు ప్రభువుగా భావించిరి. శ్రీహరియు వ్రజస్థానమునందున్నవారినెల్లఁ బిలుచుకొని బృందావనమున కరిగి సుఖముండెను. బ్రహ్మయై సనాతనుఁడునగు కొడుకును శ్రీకృష్ణుని గాంచి పులకాంచితసర్వాంగుఁడై భక్తిపూర్ణాశ్రులోచనుఁడై స్తుతించెను.

నందుఁడు శ్రీకృష్ణుని వినుతించుట.

బ్రహ్మణ్యదేవుఁడై గోబ్రాహ్మణహితకరుఁడై జగద్ధితమునే యొనరించుచుఁ గృష్ణుఁడన, గోవిందుఁడన నెగడి పొలుపొందు నీకు నమస్కారము. బ్రహ్మయై పరమాత్ముఁడై అనంతకోటిబ్రహ్మాండములే గృహములుగా నలరు నీకు వందనములు. మత్స్యాదిరూపములకు జీవరూపుఁడై సర్వసాక్షియై నిర్లిప్తుఁడై, నిర్గుణుఁడై నిరాకారుఁడై అతిసూక్ష్మస్వరూపుఁడై స్థూలమునకంటె స్థూలతముఁడై సర్వేశ్వరుఁడై తేజోరూపుఁడై ప్రత్యక్షరూపమున నొప్పారుచు, యోగిజనులకుంగూడ ధ్యానాసా

నందకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః.

ఓం నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ గోబ్రాహ్మణహితాయ చ, జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమోనమః. ౧. నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ బ్రహ్మణే పరమాత్మనే, అనంతకోటిబ్రహ్మాండధామధామ్నే నమోఽస్తు తే. ౨. నమో మత్స్యాదిరూపాణాం జీవరూపాయ సాక్షిణే, నిర్లిప్తాయ నిర్గుణాయ నిరాకారాయ తే నమః, అతిసూక్ష్మస్వరూపాయ స్థూలాత్స్థూలతమాయ చ. ౩.

ధ్యుఁడై బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులకుంగూడ వంద్యుఁడై నిత్యరూపుఁడై నాల్గువర్ణములకు నాల్గుయుగములందు నివాసభూతుఁడై శుక్లరక్తపీతశ్యామలగాత్రముల యుగక్రమంబునఁ దాల్చి యోగియై యోగరూపుఁడై యోగిగురువై సిద్ధేశ్వరుఁడై సిద్ధుఁడై సిద్ధగురువై యసమానప్రభావుఁడై యొప్పుచు వినుతికిం బాత్రుఁడ వగు నీకు నమస్కారములు. బ్రహ్మయు విష్ణువు రుద్రుఁడు శేషువు ధర్ముఁడు రవి, లంబోదరుఁడు షడాననుఁడు సనకాదిమునివర్యులు నేనిన్ను నుతింపఁ జాలరో సిద్ధేంద్రులగురువులకు గురువగు కపిలముని యేనిన్ను వినుతింప సమర్థుఁడు కాఁడో నరనారాయణు లనునాదిమమునులు స్తుతింప శక్తులుగారో యట్టినిన్ను జడమతినగు నేను నావంటి మఱి కొందఱు వినుతింప సమర్థులగుదు రనుటకన్న విపరీతవృత్తాంత

సర్వేశ్వరాయ సర్వాయ తేజోరూప నమోస్తుతే, అతిప్రత్యక్షరూపాయ ధ్యానాసాధ్యాయ యోగినాం. ౪. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం వంద్యాయ నిత్యరూపిణే, ధామ్నే చతుర్ణాం వర్ణానాం యుగేష్వేవ చతుర్షుచ. ౫. శుక్లరక్తపీతశ్యామాభిధానగుణశాలినే, యోగినే యోగరూపాయ గురవే యోగినామపి. ౬. సిద్ధేశ్వరాయ సిద్ధాయ సిద్ధానాం గురవే నమః, యం స్తోతుమక్షమో బ్రహ్మా విష్ణుర్యం స్తోతుమక్షమః. ౭. యం స్తోతుమక్షమో రుద్రశ్శేషోయం స్తోతుమక్షమః, యం స్తోతుమక్షమో ధర్మో యం స్తోతుమక్షమో రవిః. ౮. యం స్తోతుమక్షమో లంబోదరశ్చాపి షడాననః, యం స్తోతుమక్షమాస్సర్వే మునయస్సనకాదయః. ౯. కపిలో నక్షమస్స్తోతుం సిద్ధేంద్రాణాం గురోర్గురుః, నశక్తౌ స్తవనం కర్తుం నర నారాయణావృషీ. ౧౦. అన్యే జడధియః కే వా స్తోతుం శక్తాః పరాత్పరం, వేదా

మేమున్నది? వేదములును, వాగ్దేవియు లక్ష్మియు సరస్వతియు రాధాదేవియు సన్నుతింపఁజాలరన నిఁక విద్వాంసులు వినుతింపఁగల్గుదు రనుట కల్లగాదే. ఓపరబ్రహ్మమా! ప్రతిక్షణమందు నేఁజేయు నపరాధముల క్షమింపుము. కరుణాసింధూ! దీనబంధూ! సంసారసాగరమునుండి నన్నుద్ధరింపుము. పుణ్యక్షేత్రమునఁ దొలిజన్మమునఁ దపస్సొనరించి నిన్నుఁ బుత్త్రునిగాఁ బడసితి. నీపాదకమలభక్తియు దాస్యము నొసఁగుము. బ్రహ్మత్వముగాని దేవత్వముగాని సాలోక్యాదికముగాని భవదీయాంఘ్రిసరోజదాస్యమునఁ బదాఱవభాగమును బోలవు. సురత్వముగాని ఇంద్రత్వముగాని, రాజత్వముగాని చిరజీవిత్వముగాని బుద్ధిమంతులు లెక్కపెట్టక నీదాస్యమునే వాంఛింతురు. ఈచెప్పినబ్రహ్మత్వాదికము భక్తసంరక్షణార్థ మంగీకరింపఁ బడినది. ఇది నీదాస్యమున కుపమ చేయఁదగునదియగునా. ఎవఁడు

నశక్తా నోవాణీ న చ లక్ష్మీస్సరస్వతీ. ౧౧. న రాధా స్తవనే శక్తా కిం స్తువంతి విపశ్చితః, క్షమస్వ నిఖిలం బ్రహ్మన్నపరాధం క్షణే క్షణే. ౧౨, రక్షమాం కరుణాసింధో దీనబంధో భవార్ణవే, పురాతీర్థే తపస్తప్త్వా పుత్త్రః ప్రాప్తస్సనాతనః. ౧౩. స్వకీయచరణాంభోజే భక్తిం దాస్యం చ దేహి మేః బ్రహ్మత్వమమరత్వం వా సాలోక్యాదికమేవ వా. ౧౪. త్వత్పదాంభోజదాస్యస్య కలాం నార్హంతి షోడశీం, ఇంద్రత్వం వా సురత్వం వా సంప్రాప్తం విధిస్వర్గయోః. ౧౫. రాజత్వం చిరజీవిత్వం సుధియో గణయంతి కిం, ఏతద్యత్కథితం సర్వం బ్రహ్మత్వాదిక మీశ్వర. ౧౬. భక్తసంగక్షణార్ధస్య నోపమాతే కిమర్హతి, త్వద్భక్తోయ స్త్వత్సదృశః కస్త్వాం తర్కితుమీశ్వరః. ౧౭. క్షణార్ధాలాపమాత్రేణ పరం కర్తుం సచేశ్వరః, భక్తసంగాద్భవత్యేవ భక్తిం

నీభక్తుఁడో వాఁడు తన్మాత్సముఁడు. అట్టి నీకరుణను వర్ణింప నెవఁడు శక్తుఁడగును? అట్టి భక్తుఁడు, క్షణార్ధాలాపమాత్ర మున మిగుల నచ్చెరు వొందించుకృత్యము లొనరింపఁగలఁడు. భక్తసంగతియే పరమపావనమైనది. నీభక్తులను మేఘము లుద కదానమున నెవనిఁ దృప్తిపఱచునో వానిని అభక్తాలాపతాప ములుశుష్కింపఁ జేయఁజాలియుండును. కాన నభక్తులతో మాట లాడరాదు. ఒకప్పుడు ప్రమాదమున నభక్తులతో మాటలాడి నచో ఆపాపతాపము త్వద్గుణస్మృతిసేకమునఁ బోవును. మహా త్మా! ఏపూర్వజన్మసుకృతపరిణామముచేతనో త్వద్భక్త్యంకురము తలచూపెను. అది నశింపకుండ క్షణక్షణాభివృద్ధిఁ గాంచున ట్లొనరింపుము. పరబ్రహ్మమ వగునీవు భక్తులవాంఛల సఫలములు చేయ నవతరించి వారికి నీదాస్య మొసఁగుదువు. నీదాసుఁడే యైనచో దాస్యమును బొందక తప్పఁడు. అనిపలికి శ్రీహరి

కర్తుమనేకథా. ౧౮. త్వద్భక్తజలదాలాపజలసేకేన వర్ధతే, అభక్తాలాపతా పాత్తు శుష్కతాం యాతి తత్క్షణమ్. ౧౯. త్వద్గుణస్మృతిసేకాచ్చ వర్ధతే తత్క్షణే స్ఫుటం, త్వద్భక్త్యంకురముద్భూతం స్థితం మానసజం పరం. ౨౦. నన శ్యం వర్ధనీయం చ నిత్యం నిత్యం క్షణేక్షణే, తతస్సంప్రాప్య బ్రహ్మత్వం భక్తస్య జీవనాయ చ. ౨౧. దదాత్యేవ ఫలం తస్మై హరిదాస్యమనుత్తమం, సంప్రాప్య దుర్లభం దాస్యం యది దాసో బభూవహ. ౨౨. సునిశ్చయేన తేనైవ జితంసర్వం భయాదికం, ఇత్యేవముక్త్వా భక్త్యా చ నంద స్తస్థౌ హరేః పురః. ౨౩. ప్రసన్నవదనః కృష్ణో దదౌ తస్మై తదీప్సితం, ఏవం నంద కృతం స్తోత్రం నిత్యం భక్త్యా చ యః పఠేత్. ౨౪. సుదృఢాం భక్తిమా ప్నోతి సద్యో దాస్యం లభేద్ధరేః. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౨౧ అధ్యాయము.

చెంత భక్తినమ్రాత్మకంధరుండై నిలువంబడి నందుండు తదేక ధ్యానమున నుండెను. శ్రీకృష్ణుండు సుప్రసన్నవదనుండై తదభీష్టము నొసంగెను. ఇది నందకృతమగు శ్రీకృష్ణస్తుతి. దీని నెవ్వండు భక్తియుతుండై పఠించునో వానిభక్తి దృఢమగుటయే గాక యపుడే శ్రీహరిదాస్యము లభించును. పూర్వము ద్రోణుండు తపమొనరించుచుండంగా బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై ఈస్తుతి రాజము నుపదేశించెను. శ్రీహరిషడక్షరమంత్రము సుదుర్లభ మగుకవచముగూడ నొసంగెను. నందుండు తొలిజన్మమునం బుష్కరతీరమునం దపమొనరించుచుండ బ్రహ్మాయంశముసుండి పుట్టినసౌభరి యనుముని యీస్తోత్రరాజమును షడక్షరపరమ దుర్లభమంత్రమును సర్వసిద్ధికరకవచము నొసంగెను. మంత్రము కవచము స్తోత్రము ననునీమూండును బరమదుర్లభములు. *ఎవని కేవిద్యప్రాక్తనజన్మమున లభించియుండునో అది వానిని వదలదు. నిశ్చయము. ఈస్తోత్రము శ్రీకృష్ణమహిమానుబోధకము. అత్యద్భుతము. సుఖప్రదము. ముక్తిదాయకము. సంసారబంధవిమోచనము.

సాధుమనీషులారా! భక్తజనాగ్రగణ్యులారా! ఈయింద్రయాగభంగమనుగాథను బఠించితిరి. దీనంగలవిశేషములు మీకుం గోచరించినవేకాని క్రొత్తవి నే వ్రాయంజాలను. ఆత్మతృప్తికై కొన్నింటిని వ్రాయుచున్నవాండ. ఈగాథనుండి నేర్చుకొనందగినవిషయము లనేకములు. వానిసిద్ధాంతములం

---

* యాయస్య విద్యా ప్రాచీనా నతాంత్యజతి నిశ్చితమ్-అనిమూలము.

జక్కఁగా వ్రాయ నుంకించినచో స్కాందపురాణమంత గ్రంథ మగును. అంతటి యవకాశ మిట లేదుకదా. అంతటిశక్తియు నాకుఁజాలదని మీరుమాత్ర మెఱుంగరా. కాఁబట్టి సారభూత మగుదాని నిటవ్రాసెద. ప్రతివిషయము మతమునకు దేశము నకు సంబంధించినదే యనక తప్పదు. శ్రద్ధమైఁ బఠింపుఁడు. దాన నాశ్రమము ఫలించినట్లగును.

నందాదులు బృందావనమున నొకచో గుంపుగఁగూడి యింద్రయాగముచేయ నూహించిరి. దాన సువృష్టికలిగి తృణ ములు ధాన్యములు ఫలించుననియు గోధనమునకుఁ దమకు మేలుగలుగుననియు వారియూహ. వర్షాధిపతి శచీనాథుఁడు. ఆతని యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులుగాకయున్న సువృష్టికలు గదు. అదిలేకున్న నడవులు నశించు. దాన గోప్రతతికి హాని వాటిల్లు. అనునదియే వారియూహ. నందునిమాటల కంద ఱామోదించిరి. ఈయాగక్రమము క్రొత్తదియుఁగాదు. పారం పర్యక్రమముగావచ్చునదియే కావున సర్వజనాంగీకృత మయ్యె ను. వలయుపరికరముల సిద్ధపఱచిరి. బలిదానమున కనువగుజం తువుల నేకరించిరి. పాప మవి వీరిని దిరస్కరింపఁజాలవు. పూజించినను ఛేదించినను ఒక్కరీతిగా నుండును. ఏ"ని మొ ఱలు వీరికిం దెలియవు. వానిదీనదృష్టులు వీరికఠినచిత్తమును మెత్తపఱుపఁజాలవు. అవియుఁ దమవంటివే యనుజ్ఞానము వీరికిలేదు. కాఁబట్టి బీయములోనగువస్తువుల సిద్ధపఱచినట్లే బలి నీయ వానిని బ్రోగుచేసిరి. ఈఘనకార్యమునకై గృహముల

నలంకరించిరి. స్త్రీపురుషులు తమగాత్రములఁ గై చేసికొనిరి. ఆబాలవృద్ధముగా వ్రజ మంతయు సంతోషమున వెల్లివిరియు నట్లుండెను. బలిజంతువులుమాత్రమే దుఃఖించుచునుండెను. ఒక్కరైన సాధుమతు లుండఁగూడదా మామొఱలాలింపఁ గూడదా యని యవి మనసుల దుఃఖించుచుండెను. పెండ్లికిం బోవునట్లందఱు గోవర్ధనముచెంతకుం బోయిరి. వనితలు శకట ముల వాహనముల నధిష్ఠించి బాలకులఁ జెంతనుంచుకొని ముద్దులాడుచుం బోయిరి. వారికైనను జంతువులదీనాలాప ములు గోచరింపవయ్యెను. ఈయుత్తమోత్తమకార్యమునకు మహామునులుకూడ వచ్చిరఁట. యాగశాలల నిర్మించిరఁట. శాస్త్రరీతిగా నమరి యాయాగశాలలు కన్నులపండువు చేయు చుండెనఁట. వానిచెంతనున్న వధ్యస్థానము వారిచిత్తములకు వంత గల్పింపఁజాలకపోయెను గాఁబోలును. ఇట్లన్నివిధముల నాయజ్ఞప్రయత్నము కొనసాగెను. ఇంతలోఁ దమప్రభువును గూర్చి మహాయాగము సాగుచున్నదన్న హేతువు నూని సుర లోకమునుండి యచ్చరమిన్న లరుదెంచిరి. వారిం గాంచినంతనే యటనున్నవారెల్ల రచ్చెరువంది రఁట.

ఇట్లు శతమఖమఖమహోత్సవము సాగనుండుతఱి బల రామగోపాలబాలకాన్వితుఁడై శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మాచోటి కరుదెంచెను. తా సర్వజ్ఞుఁడయ్యు నింద్రాదులయాకృతింబూని లోకరక్షణమునకై పలుభంగులఁ బాటుపడుచుండువాఁడయ్యు లోకాచారమునుబాటింప నాయాగము నెఱుఁగనివాఁడువోలె

నిట్లు ప్రశ్నించెను. తండ్రీ! ఈయాగ మెవ్వనిగుఱించి చేయఁబడుచున్నది? దీని ఫలమేమి? ఐహికమా? ఆముష్మికమా? ఆదేవత యాగ్రహించిన దానఁగలుగు కీడేమి? దేవతలంద ఱన్ని ఫలముల నీఁజాలరు. అను మొదలగు ప్రశ్నములఁ జేసెను. నందుఁడు సమాధానము చెప్పుచు నీయాగము క్రొత్తదిగాదనియు వంశపరంపరగఁ జేయునదియే యనియు నీమొదలగుమాటలఁ జెప్పెను. ప్రశ్న ప్రతివచనములనుండి మన మెఱుంగఁదగువిషయములను వ్రాసెదను.

దే వ త లు.

దేవత లనేకవిధములుగ నుందురు. కొంద ఱల్పఫలప్రదాయకులు. కొంద ఱుత్తమఫలదాతలు. మఱికొంద ఱుత్తమోత్తమఫలదాయకులు. ఇంద్రాదు లుత్తమఫలముల నీఁజాలువారు. తదాజ్ఞాపాలకు లగునితరదేవత లల్పఫలముల నీయ సమర్థులు. బ్రహ్మాదు లుత్తమోత్తమఫలముల నీయ సమర్థులు. ఇంద్రాదులఁ బ్రార్థించిన వృష్టిమొదలగుఫలములు గలుగును. ఆఫలము లైహికసుఖమును గల్గించునవి. ఇతరదేవతలఁ బ్రార్థించి తదనుగ్రహమును సంపాదించిన నత్యల్పఫలములే లభించును. ఐహికసుఖముగూడ సంపూర్ణముగ వానిచే లభింపదు. బ్రహ్మాది త్రిమూర్తుల నుపాసించినచోఁ జతుర్విధపురుషార్థములు లభించును. ఇట్లగుటకుం గారణమేమనిన: మానవులు వివిధవిధకర్మముల నొనరించినవారు. వారిభక్తియుఁ గర్మానుసారముగ నుండును. ఏలోకమున నెంతసుఖ మనుభవింపఁదగునో తదనుకూల

ముగా భక్తియుఁ గుదురును. అనఁగాఁ ద్రిలోకాధిపతియగునిం ద్రుని బ్రార్థించెదను.నాకీకోరిక లభింపవలయునని యామనుజుఁ డుపాసించును. ఫలము నంతియే కల్గును. భక్తుఁడు మఱియు నల్పతమములగుఫలములఁ బుత్రదారాదులంగోరి యల్ప దేవతల నుపాసించినచో నట్టిఫలములే లభించును. అవి యత్యల్ప కాల సుఖమును గల్గించునవి యని వేఱుగ వచింపనక్కఱయే లేదు. చతుర్వర్గఫలప్రదాతలని, లోకాధిపతులని సర్వదేవాది దేవులని బ్రహ్మావిష్ణుమహేశ్వరుల నుపాసించినఁ బురుషార్థచతుష్టయము లభించును. ఇట్లుపాసించుట పూర్వజన్మకృతసుకృతము ననుసరిం చియే యనక తప్పదు.

ఏభక్తుఁడు సర్వదేవతాస్వరూపుఁడు భగవంతుఁ డావి రాట్టు వని యుపాసించునో ఆభక్తుఁ డేదేవతను బ్రార్థించినను సకలపురుషార్థములు లభించును. కారణమేమనఁగా నాభక్తుని చిత్తమున దేవతాతారతమ్యము లేదు. ఈరూపమున సర్వే శ్వరుఁ డొప్పుచుండునని యతఁడు ప్రార్థించును. వాస్తవముగా నొక్కఁడగు నా సర్వేశ్వరుఁడే పెక్కురూపముల నలరారును, గాన భక్తునిదృఢభావముకూడ నట్టిదే యగుట సకలపురుషార్థ ముల నాదేవతయందలరారుభగవంతుఁడే ప్రసాదించు ననుట సర్వశాస్త్రసమ్మతమార్గము.అట్లుకాదేని సకలశాస్త్రముల మూట గట్టి యగ్నిలో వేయవలసినదియేగాని వేఱుగౌరవము వాని నీయవలసినపని యుండదు.

ఉదాహరణము.

ఆర్యమహాశయులారా! ఒక్కయుదాహృతిని ఓపికమై నాలకింపుఁడు. భక్తుఁ డొక్కఁడు కలియుగమున శ్రీరామ చంద్రమూర్తి నారాధించె ననుకొనుఁడు. వానిభక్తి దృఢత మమే యని నిశ్చయింపుఁడు. శ్రీరామమూర్తి త్రేతాయుగాంత మునసే యవతారమును వదలెను. వైకుంఠవాసి యగుశ్రీమ న్నారాయణమూర్తి చతుర్భుజవిరాజితుఁడు. ఇపు డీభక్తునిగతి యేమి? ఈతనితపస్సు నిష్ఫలమా. సఫలమా. పరమపదమున కేగినరామునిఁ బ్రార్థించిన లాభమేమని చెప్పవచ్చునా. లేక రాముఁ డయోధ్యలోఁ గనఁబడకుండ నున్నవాఁ డనవలెనా. అటులన్నచో రామాయణమును గాల్పవలసినదియేకదా. ఇపు డీభక్తునితపఃఫలమేమి ? ఈప్రశ్నము చేయవలసినది కాదన రాదుకదా. యుక్తియుక్తము గాదనరాదుకదా. మఱేమి సమాధానము? అన్న నాలకింపుఁడు. భక్తుఁడు శ్రీరామ మూర్తిని సీతాసమేతునిగ నుపాసించును. దృఢభక్తిమై నుపా సించిన నది వ్యర్థముకాదు. సకలదేవతాస్వరూపుఁడు సర్వేశ్వ రుఁడు. భక్తుల నుద్ధరింపఁ గంకణముగట్టుకొనియుండువాఁడు. కాఁబట్టి భక్తునిదృఢభక్తికిమెచ్చి యతని మనమం దేరూపము తనదిగా నిలిచి యున్నదో, తనహృదయారవిందపీఠమున నెట్టి యాకృతిని భక్తుఁ డతఁడు నిలిపి పూజించి ధ్యానించెనో యారూపముననే ప్రత్యక్షమగును. భక్తునకుఁ గోరినవరముల నిచ్చును. తదీయకర్మానుసారముగ నతనినుద్ధరించును. ఇది భగ

వద్భక్తు లెల్ల నెఱింగినవిషయమే. ఈసిద్ధాంతము సత్యముగాక యున్న భక్తిమార్గమే నశించును. ఇది సర్వశాస్త్రసమ్మతమగు సిద్ధాంతముగాని యిందెవ్వరికేని సంశయింపఁదగినవిషయము లేదు. మున్ను కాళిదాసు విద్యనుగోరి మహాకాళికాంబ నుపాసించెను. ఆమెయుఁ దనభయంకరాకృతిని మాని శారదారూపమున నతనికి సాక్షాత్కరించెను. ఏల? ఆతఁడు కోరినది విద్య. తనరూపమో శత్రుసంహరణ క్షమము. కాన నాభక్తుని కోరికకుఁ దగినదికాదు. అని యాలోచించి యాపరదేవి భక్తమనోరథానుసారము సౌమ్యరూపముగా మార్చుకొని ప్రత్యక్షమయ్యెను. ఇట్లే సర్వదేవతల నుపాసింపవచ్చును. కాని సకలబ్రహ్మాండనాయకుఁ డగుపరమేశ్వరుఁ డీరూపమును గైకొని లోకానుగ్రహమునకై యున్నవాఁడని యుపాసింపకున్నచో ఫలము తద్దేవతాధికారానుసారముగనే యుండును. సకలపురుషార్థములు లభింపఁజాలవు. కావున భక్తుఁడు మౌఢ్యమును వదలి భగవంతుని యపరరూపముగా నేదేవతనే నుపాసింపవచ్చును. ఫలము వాంఛానురూపముగాఁ గల్గును. బ్రహ్మ వేఱు. విష్ణువు వేఱు. శివుఁడు వేఱు. అని భిన్నభావమున నుపాసించినఫల మల్పముగాఁ గల్గును. కారణమేమనః నాతనిభక్తి జ్ఞానసంపత్సమృద్ధముకాదు. ఈవిషయము భగవద్గీతలయందుఁ గాననగును.

శ్లో. మత్తః పరతరం నాన్య త్కించిద స్తి ధనంజయ,
మయి సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ. 2

రసోఽహమప్సు కౌంతేయ ప్రభాస్మి శశిసూర్యయోః,
ప్రణవస్సర్వవేదేషు శబ్దఃఖే పౌరుషం నృషు. ౮
పుణ్యోగంధః పృథివ్యాంచ తేజశ్చాస్మి విభావసౌ,
జీవనం సర్వభూతేషు తపశ్చాస్మి తపస్విషు. ౯
బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనం,
బుద్ధి ర్బుద్ధిమతామస్మి తేజ స్తేజస్వినామహం. ౧౦
బలం బలవతాంచాహం కామరాగవివర్జితం,
ధర్మావిరుద్ధో భూతేషు కామోఽస్మి భరతర్షభ. ౧౧
యేచైవ సాత్వికాభావా రాజసా స్తామసాశ్చ యే,
మ త్తఏవేతి తాన్విద్ధి నత్వహం తేషుతే మయి. ౧౨

...   .

చతుర్విధా భజంతే మాం జనా స్సుకృతినోఽర్జున,
ఆర్తో జిజ్ఞాసు రర్థార్థీ జ్ఞానీచ భరతర్షభ. ౧౬
తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయు క్త ఏకభ క్తి ర్విశిష్యతే,
ప్రియోహి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం స చ మమప్రియః.

...   .

బహూనాం జన్మనామంతే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే,
వాసుదేవస్సర్వమితి సమహాత్మా సుదుర్లభః. ౧౯
కామై స్తైస్తైర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యంతేఽన్యదేవతాః,
తంతం నియమమాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతాస్వయా.
యోయోయాంయాంతనుంభక్తశ్శ్రద్ధయార్చితుమిచ్ఛతి,
తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధా మ్యహం.
సతయా శ్రద్ధయా యు క్త స్తస్యారాధన మీహాతే,

లభతేచ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హితాన్.
అంతవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవత్యల్పమేధసామ్,
దేవాన్ దేవ యజోయాంతి మద్భక్తాయాంతి మా మపి.
యేషాం త్వంతగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణాం,
తే ద్వంద్వమోహా నిర్ముక్తా భజంతే మాం దృఢవ్రతాః.
(విజ్ఞానయోగము.)

ఆర్యులార! "బీజం మాం సర్వభూతానామ్" "మత్తః పరతరం నాన్యత్కించిదస్తి" అనువాక్యముల భావమేమి? "ప్రియోహి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం స చ మమప్రియః" అను వాక్యమునఁగల సారతరార్థమేమి? ఈభగవద్గీతావాక్యము లన్నియు పైనివ్రాయఁబడినభావమును దృఢపఱచుచున్నవి.

"కామైస్తైస్తైర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యంతేఽన్యదేవతాః"
"లభతేచ తతః కామాన్ మయైవవిహితాన్ హితాన్"
"అంతవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవత్యల్పమేధసామ్"

అను నీమూఁడువాక్యములుపై నాభావమునే చక్కఁగాఁ దేటపఱచుచున్నవికదా. దీనిచేతనే మనమొకవిషయమును గ్రహింపవచ్చును. భగవంతుఁడీయగ్నిరూపమున నున్నవాఁడు. సర్వభూతాంతర్యామి యనఁబరఁగువాఁ డితఁడే యని యుపాసించిన జ్ఞానికింగలుగుఫల మీతనికిం గల్గును. అట్లుగాక యగ్ని యొకదేవత. లోకోపకారపరాయణుఁడు. దేవతలలో నుత్తముఁడు. అనుబుద్ధి నుపాసించిన ఫలము తదనుగుణ్యమే. కాని జ్ఞాని యేబుద్ధితో నుపాసించి యెట్టిఫలముల నొందునో యాఫ

లముల నితఁడు పొందఁజాలఁడు. ఇట్లే శ్రీమన్నారాయణ మూర్తి యవతారములందుఁగూడ నుత్తమమధ్యమాధమతారతమ్యముగలిగి యుపాసించిన ఫలము సమానముకాదు. ఇది భక్తజనవిదితము కాని క్రొత్తగాఁ గల్పించినది కాదు. నారదాదులు గానరూపమున, వసిష్ఠాదులు ధ్యానరూపమున, దుర్వాసఃప్రభృతు లుపవాసనియతిప్రభృతివ్రతరూపముననానిరంజను నుపాసించి తుల్యఫలమునే పొందఁజాలిరి. భక్తి దృఢతమము కావలయు ననియు, నితరదేవతాబుద్ధి లేక సర్వసమత్వము గలిగి యుండవలయుననియు భగవద్గీతాదిముక్తిమార్గప్రదర్శక గ్రంథముల సార మనుటకే శంకాతంకములు లేవు.

బ్రాహ్మణప్రశంస.

శ్రీహరి బ్రాహ్మణప్రశంసచేసెను. దానిసార మేమనఁగా? బ్రాహ్మణులు పరబ్రహ్మ మెఱిఁగియుండుట పూజ్యులైరి. వేదవేదాంగవిదులగువారలకే పూజ్యత్వముగాని జాతిసామాన్యమునకుఁ గాదు. జ్ఞాని విద్వాంసులకంటెఁ బూజ్యుఁడని యందఱంగీకరింతురు. ఏల? చదువుకొనుటకన్న దానిప్రకార మాచరించి తదనుభవము గల్గుటయే ప్రధానమని పూర్వులభావము. ఏకాలమునఁగాని యీభావము మార్పునొందఁదగినది కానే కాదు. అట్టివారివిషయమే శ్రీకృష్ణమూర్తిచేఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది. ఈవిషయమే మనుస్మృతి పండ్రెండవయధ్యాయమందు,

శ్లో. అజ్ఞేభ్యో గ్రంథినశ్శ్రేష్ఠా గ్రంథిభ్యో ధారిణోవరాః,
ధారిభ్యో జ్ఞానినశ్శ్రేష్ఠా జ్ఞానిభ్యోవ్యవసాయినః.౧౦౩

తపోవిద్యాచ విప్రస్య నిఃశ్రేయసకరం పరం,
తపసా కిల్బిషం హంతి విద్యయాఽమృతమశ్నుతే. ౧౦౪

అజ్ఞులనఁగా యత్కించిద్విద్య నభ్యసించినవారు. వారి కంటె సమగ్రగ్రంథపఠనముచేసినవా రుత్తములు. వారలకన్నఁ జదివినగ్రంథమును మదినిల్పుకొన్నవా రుత్తములు. వారికంటె నధీతగ్రంథార్థము నెఱిఁగినవారు శ్రేష్ఠులు. వీరందఱికంటె దాని ననుష్ఠానమున సార్థకముచేయువా రుత్తమోత్తములు. అని మనుస్మృతిభావము. ఇంతియకాక ధర్మసంశయనిర్ణయవిషయమున మను విట్లుపదేశించెను.

శ్లో. ఏకోఽపి వేదవిద్ధర్మం యం వ్యవస్యేద్ద్విజోత్తమః,
సవిజ్ఞేయః పరోధర్మో నాజ్ఞానా ముదితోఽయుతైః. ౧౧౩

వేదవిచ్ఛబ్దము వేదార్థధర్మజ్ఞపరమని గ్రహింపఁదగు. ఒక్కఁడైనను వేదార్థధర్మజ్ఞుఁడు ఏధర్మము నిర్ణయించునో అది ప్రకృష్టధర్మమనఁబడు. వేదము నెఱుఁగనివారు వేయిమంది చెప్పిన నది ధర్మము కానేరదని పైవచనతాత్పర్యము. యమస్మృతియందును,

శ్లో. ఏకోద్వావా త్రయోవాపి యద్బ్రూయుర్ధర్మపాఠకాః,
సధర్మ ఇతి విజ్ఞేయో నేతరేషాం సహస్రశః.

అని చెప్పఁబడినది. మఱియు మనుస్మృతియందు,

శ్లో. అవ్రతానా మమంత్రాణాం జాతిమాత్రోపజీవినాం,
సహస్రశ స్సమేతానాం పరిషత్త్వం న విద్యతే. ౧౧౪

సావిత్ర్యాది బ్రహ్మచారివ్రతరహితులై మంత్ర వేదాధ్యయన రహితులై బ్రాహ్మణజాతిమాత్రమును ధరించినవారు పెక్కు మంది కూడినను అది సభ కాదు. ఏలయన వారు ధర్మనిర్ణయము చేయఁజాలరు. అని మనువు సిద్ధాంతముచేసెను.

దీనిసారాంశము వేదవేదాంగములఁ జదివి వానియర్థము నెఱింగి దాని ననుష్ఠానమున నలవాటుచేసికొనినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడనఁబడుననియు నట్టివాఁడు జగత్పూజ్యుఁడనియుఁ దేలినది కదా. అట్టిజ్ఞాని పూజ్యుఁడనుట కెవ్వరాక్షేపింతురు. అట్టివారినే శ్రీహరి ప్రశంసించెను. అట్టివారికి దేవతానైవేద్యమును బెట్టవలయునని యాదేశించెను. మూర్ఖుఁ డెవ్వాఁడు దేవతానైవేద్య మట్టి భూసురుఁడుండఁగా నతనికిం బెట్టక తా భుజించునో వాఁడు పాపియని సిద్ధాంతీకరించెను. దేవున కర్పింపక జ్ఞానియగువిప్రున కెవ్వాఁ డన్నముపెట్టునో ఆయన్నమును బ్రాహ్మణముఖమునుండి దేవతలు భక్షించినట్లు తృప్తులగుదురని యుపదేశించెను. అట్లుకావున సర్వప్రయత్నములచేతను విప్రపూజ మంచిదనుసారాంశమును దెల్పెను.

దేవతలందఱికి నైవేద్య మిడుటకంటె విష్ణుమూర్తికి నైవేద్యమిడుట యుత్తమము.

ప్రశస్తం సర్వదేవేషు విష్ణునైవేద్యభోజనమ్.—

అని చెప్పఁబడినది. సర్వదేవతానైవేద్యాన్నమునకంటె విష్ణునైవేద్యభోజనము ప్రశస్తతర మని దీనిభావము. ఇట విష్ణుశబ్దము సర్వవ్యాపి యగుభగవత్పరము. సర్వవ్యాపి,

సర్వాంతర్యామి, సర్వసాక్షి, సర్వకారణము ఎవరో ఆపరాత్పరుఁడని దీనిభావము. ఆపరాత్పరుఁడే విరాట్పురుషుఁ డని గ్రహింపక తప్పదు. ఏపేరునఁ బిలిచినను ఆపరాత్పరునినే చేరును. కాఁబట్టి మతభేదముల కిటఁ జోటు లేనే లేదు. త్రిమూర్తులలో నొకరగువిష్ణువన్న నే దెబ్బలాటలువచ్చును. ఆవిష్ణువే పరాత్పరుఁడన్నచో నేకలహము లుండవు. ఆవిష్ణువును శైవులు శివుఁడని ధ్యానింతురు. విష్ణుభక్తులు నారాయణుఁడని కొల్తురు. శాక్తులు పరదేవియే యని ధ్యానింతురు.

... ... పుంరూపేచ మదాత్మికా.

అన్న భగవద్వాక్యము సుప్రసిద్ధమే కదా. ఇట్లు వివిధమతములవా రాభగవంతుని సేవింతురు. ఎవరు కాదుకూడదను వారుగలరు? అట్లు చెప్పుట కేమియధికారము కలదు. భక్తునకు మతభేదములు లేవు. విష్ణుభక్తుఁడు సర్వత్ర విష్ణువునే కనుఁగొనును. శివభక్తుఁడు సర్వత్ర శంకరునే నిరీక్షించును. శంకరుఁడు విష్ణువుకన్న శ్రేష్ఠుఁడు. అని భావించెనా వాఁడు క్షుద్రుఁడగును. విష్ణుభక్తుఁడు శివునకంటె విష్ణు వధికుఁడన్న క్షుద్రభక్తుఁడే యగును. అనఁగా సకలనామరూపధారియగు విష్ణువు తప్పఁ బ్రపంచమున వేఱొక్కపదార్థము లేదన్నదృష్టి భక్తునకుండెనా యేలాటిభేదము కనఁబడదు. తారతమ్యములు పరికింపఁబూనెనా ఆభక్తునిబుద్ధి నిర్మలము కాకపోవును. దాన ముక్తి దొరకదు. కాఁబట్టియే,

యోయోయాంయాం తనుంభక్తశ్శ్రద్ధయార్చితు మిచ్ఛతి,
తస్య తస్యాచలాంభక్తిం తామేవ విదథా మ్యహం.

అన్నశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మోక్తి గీతలయందుఁ గనంబడియెడు. అట్టి భగవదుక్తియందు విశ్వాసములేనిచోఁ దరించుననుట కేవలము మూర్ఖపద్ధతి. దీనిచేఁ దామసగుణప్రధానులకన్న రాజసగుణప్రధానులు వారికంటె సత్వగుణప్రధాను లుత్తము లనుటయొకసిద్ధాంతము తేలఁగలదు. అదియు "సర్వత్ర సమదర్శినః" అనుభగవదుక్తిచే నిరాకృతమగు. కాని భేదబుద్ధిగలవారలకు సభాముఖమున నోరు తెఱచి మాటలాడఁ బనికివచ్చును. ఆగోడవ మనకేలగాని బ్రాహ్మణప్రశంసయం దిదియు ముఖ్యముగాన నించుక వ్రాయవలసివచ్చెను. పంచవిధమహాపాపముల నొనరించినవాఁడైనను బ్రాహ్మణసందర్శనమునఁ బాపనిర్ముక్తుఁడగునని శ్రీకృష్ణుఁ డుపదేశించెను. దీనికిం గారణము లేకపోలేదు.

శ్లో. నహ్యమ్మయానితీర్థాని నదేవామృచ్ఛిలామయాః,
తేపునం త్యురుకాలేన దర్శనాదేవసాధవః.

అను మహాభారతప్రమాణము కలదుకదా. దీనిభావమేమి? సర్వదేవతల నుపాసించి సకలనదీముఖంబుల స్నానమొనరించి భగవత్సాక్షాత్కారమునఁ బరమపవిత్రుఁడగు సాధువును దర్శించిన భగవంతుని దర్శించినట్లే యగును. భగవంతుని దర్శించినఁ బోవనిపాపములు లేవుకదా. ఉన్నవన్నచో భగవన్మహిమము గొఱంతఁ గాంచునుగదా. ఇందలిరహస్య మేమనఁగా:

సాధువును దర్శించువాఁడు ఈమహాత్ముఁడు భగవద్భక్తుఁడు. ఏతద్దర్శనమున నాపాపములు తొలఁగును. అన్నబుద్ధిచే దర్శించిన పైఫలము కలుగకమానదు. అట్లుకాదేని సంపూర్ణఫలము లేదని నిరాఘాటముగాఁ జెప్పవచ్చును. అట్లే సర్వవిధములఁ బవిత్రుఁడగు బ్రాహ్మణునిదర్శనమునఁ బాపములు నశించునన్న భగవదుక్తియందుఁ దప్పేమియుఁ గానరాదు. జాతిమాత్రుఁడగు బ్రాహ్మణబ్రువుని దర్శనమునఁ బాపములు తొలఁగునని యర్థము కాదు. ఆభావము గ్రహింపఁదగినదియుఁ గాదు. హరిదాసుఁడగు బ్రాహ్మణుఁ డుత్కృష్టుఁడనుట కిదియే కారణము. హరిదాసుఁ డగుశూద్రుఁ డామము (పిండిని) భగవంతునకు నైవేద్య మీవలయునని హరియే చెప్పెను. సాలగ్రామమును బూజించునధికారము శూద్రులకు లేదనియె. ఏలయనఁగా: ఇట శూద్రుఁడనఁగా భక్తిభావములేనిపామరుఁడని యర్థము. జ్ఞానియయ్యేనేని దేవతలంబూజింప నధికారిగాఁ డనువాదము తుచ్ఛవాదమగును. వాస్తవముగా జ్ఞానియయ్యేనేని భగవద్భక్తులలో నగ్రగణ్యుఁడే యగును. కాననే,

చండాలోఽస్తు సతుద్విజోఽస్తు గురురిత్యేషామనీషామమ.

అని శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులవా రుపదేశించిరి. ఎంతదనుక నజ్ఞానముగలదో యంతదనుకఁ గులభేదము లుండును. జ్ఞానశిఖరాధిరోహణము గావించినవాని కా కులభేదము లుండవు. భూమి నిమ్నోన్నతములుగ నుండినను నీటిపై భాగము సమముగ నున్నట్లు భక్తునిమానసము సర్వత్ర భగవంతునే

చూచున దగును. ఈభావ మందఱకుఁ గుదురుట దుష్కరము. ఇట నొక్కవిషయము చెప్పక తప్పినదికాదు. అధికప్రసంగమని కాని యప్రస్తుతప్రశంస యనికాని యాక్షేపింప వలదని ప్రార్థించెదను.

శ్రీరాముఁడు తపముచేయుశూద్రునిం జంపెఁగదా. భక్తుఁడగుశూద్రున కధికారముగలదన్న పైమాట నిలుచునా? అని ప్రశ్నము రాఁదగినది. సమాధానము వినుఁడు. ఏటివ్వుఁడు కాని కోరఁదగినవాంఛలు కోరఁదగునే కాని కోరరానివాని నర్థింపరాదు. శంబుకుఁ డనుశూద్రుఁ డత్యుగ్రతపం బొనరించుచుండెను. దాన నాతనికోర్కి ఫలింపక తప్పదు. అది ఫలింప వలనుపడనిది. కాన భగవంతుఁ డగు రాముని చే నతనికిం జావు రావలసినదని తత్కర్మమే యుద్దేశించెను. కారణముండియే తీఱవలయుఁగాన రాముఁ డడవికిం బోవఁదగు పని జరగవలయు. కాఁబట్టి విప్రకుమారుఁడు చచ్చునట్లు చేసెను. దాన నావిప్రుఁడు రాజును నిందించెను. రాముఁడు పుష్పకారూఢుఁడై బయలువెడలి దక్షిణదిశకుం బోయి యొకమునిం గాంచి నీవెవ్వఁడవని ప్రశ్నించెను. ఆముని యసత్యమాడక శ్రీరామునిం గాంచి యిట్లు పలికెను.

శ్లో. తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్యాక్లిష్టకర్మణః,
అవాక్ఛిరా తథా భూత్వా వాక్యమేతదువాచహ. ౧
శూద్రయోన్యాం ప్రసూతోఽస్మి శంబుకో నామనామతః,
దేవత్వం ప్రార్థయే రామ సశరీరో మహాయశః.

నమిథ్యాహం వదేరామ దేవలోకజిగీషయా,
శూద్రం మాం విద్ధి కాకుత్థ్స తపఉగ్రం సమాస్థితం. 3
భాషత_స్తస్య శూద్రస్య ఖడ్గం సురుచిరప్రభం,
నిష్కృష్య కోశాద్విమలం శిరశ్చిచ్ఛేద రాఘవః. 4
ఉత్తరకాండము. 76 సర్గము.

దీనింబట్టి శూద్రుఁడు తపముచేయరాదను సిద్ధాంతమే కనఁబడదు. ఎవ్వఁడుగాని కోరరాని కోరికంగోరి తపంబొనరింప విఘ్నము దానికిం గల్గుటయేగాక మృత్యువుకూడఁ గల్గు ననుసిద్ధాంతము దృఢపడుచున్నది. శంబుకుఁడు సశరీరస్వర్గమును గోరెను. అది యాతనికి లభించునట్టిదికాదు. లోకసహాజము కూడఁ గాదు. తపస్సు ఫలించెనా వాంఛితము ఫలింపకతప్పదు. ఇపు డీతనితపస్సు నిష్ఫలమయ్యెఁగదా యనుట యవివేకము. సఫలమేయైనది. భగవంతునిచే మృతిగల్గినది. ముక్తి లభించినది. శరీరముతో స్వర్గము లభింపరాదు కనుకను, ఆతఁ డొనరించు తపము దృఢభక్తియుతము గనుకను శీఘ్రముగ శ్రీరామచంద్రునిహస్తమున మృతిలభించెను. దాన నరకప్రాప్తుఁడగునయేమానవుఁ డనఁగలఁడు. వాఁడు తత్తపఃఫలముగ మహర్షులకు లభించుదివ్యపదము నొందెను. కాఁబట్టి శూద్రుఁడు తపమొనరింపరా దన్నసిద్ధాంత మీకథ ననుసరించి వచింప నలవికానేకాదు. పాత్రుఁడయ్యెనేని తాఁ బొందఁగోరుఫలమున కతనిప్రాగ్జన్మకర్మము సమ్మతించెనేని వాఁడు తపంబొనరింప నర్హుఁడే యగును. కాఁడేని విఘ్నములపా లగును. ఇది యొకశూద్రునకే

కాదు. అన్ని జాతులకును ఒక్కరీతిగా నుండును. ఎవ్వఁడెవ్వఁ డేయేకర్మముల నొనరించియుండునో తదనుకూలమగుఫలము నొందునేకాని తదధిక మగుఫలము నొందఁజాలఁడు. ప్రయత్నించినను శ్రమము నిరర్థకమగును. కావునఁ దపం బొనరింపఁ బూనువాఁ డేజాతికిఁ జేరినవాఁడైనను ఫలమునొందుట కర్మానుసారమే కాని యధికఫలము రానేరదు. కాఁబట్టి భగవద్భక్తులకు గుల భేదములు లేవు. ఉన్నవనుట పాటింపఁదగనిమాట. ఇంతటితో నీవిషయము నుజ్జగించి వేఱొక్కవిషయమునకు లేచెదను. [illegible] దను.

గోప్రశంస.

బ్రాహ్మణప్రశంసచేసి పిదప శ్రీహరి తంద్రికో గోప్రశంసచేయుచు నిట్లు పలికెను. తండ్రీ! ఇప్పుడు సంపాదించిన [illegible] వులలో సగము గోవర్ధనాద్రి కీవలయును. అని [illegible] గో[illegible] హిమమును జెప్పఁబూని,

శ్లో. తీర్థస్నానేషు యత్పుణ్యం యత్పుణ్యం [illegible],
సర్వవ్రతోపవాసేషు సర్వేష్వేవ తపస్సుచ,
యత్పుణ్యంచ మహాదానే యత్పుణ్యం [illegible].
భువః పర్యటనేయత్తు సత్యవాక్యేషు య[illegible],
యత్పుణ్యం సర్వయజ్ఞేషు దీక్షా[illegible] చ ల[illegible].
తత్పుణ్యం లభతే ప్రాజ్ఞో గోభ్యో [illegible],
భుక్తవంతీం తృణంయశ్చ గాం [illegible]
బ్రహ్మహత్యా భవేత్తస్య ప్రాయశ్చిత్తా [illegible],

అని యూనిచెప్పెను. సకలపుణ్యకార్యములలో నుత్కృష్ట క్రియల నిటఁ జేర్కొనుటచే గోవులకుఁ దృణమొసంగుట వలన సకలపుణ్యకార్యకరణజనితపుణ్యము లభించు ననుభావము తేలును. దీనిచే గోవులరక్షించుట శ్రేష్ఠతమకార్యములలో నుత్తమోత్తమమని భావము వెల్లడింపఁబడినదికదా.

మహాశయులారా! దీనిసారము నాలకింపుఁడు. సకలరోగనివారణదక్షమై ఆరోగ్యబలముల నొసంగుచు బుద్ధివికాసమును గల్గించుక్షీరములు గోమాత నుండియే లభించుచున్నవి. తల్లియిచ్చుపాలు చిన్నతనమునందేకాని తరువాతఁ బనికిరావు. గోమాత యొసంగుపాలు జీవించియుండుదాఁకఁ బనికివచ్చును. ఆహారమునువదలిన మహామునులుగూడ గోక్షీరములఁ బరిగ్రహింతురు. మేకపాలు, మాహిషక్షీరములు లోనగుక్షీరములకంటె గోక్షీరములు పవిత్రములనుట సర్వజనాంగీకృతము. బలారోగ్యముల నొసంగుటచే నాయురభివృద్ధిని గల్గించుననుటలో సంశయములులేవు. ప్రాణాధారమగుకృషికర్మములకుపయోగించువృషభములు వానివలననే లభించుచున్నవి. చతుష్పాదజంతువులలో గోవు జ్ఞానముగలదని పామరులు గూడ నంగీకరింతురు. గోవు సకలదేవతాస్వరూప మని పురాణములు నెత్తిన నోరుంచుకొని ఘోషించుచున్నవి. గోవునంగమున నేభాగమే నపవిత్రముగాదు. మనుజులలో పెక్కుతెఱంగుల మానవులకన్న గోవు లుత్తమోత్తమము లని పెద్ద లంగీ

కరించియున్నవారు. పిన్న లంగీకరించి రని వేఱుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు.

ఏజంతువునుండి విశేషలాభముకల్గునో ఏదిలేకయున్న జీవనోపాయమునకుఁ గొఱంతకల్గునో యదియే తల్లివంటిదనుట నిర్వివాదాంశము. దానియందుఁ గృతజ్ఞతచూపుట విధి యని స్మృతులు మొఱ్ఱయిడుచున్నవి. అన్నిదానములలో గోదాన ముత్తమోత్తమమని సర్వవిద్వద్వరు లంగీకరించిరి. యాజ్ఞవల్క్యస్మృతియం దాచారకాండమున,

శ్లో. హేమశృంగీ శఫై రౌప్యై స్సుశీలావస్త్రసంయుతా,
స కాంస్యపాత్రా దాతవ్యా క్షీరిణీ గౌ స్సదక్షిణా. ౨౦౪
దాతాస్యాః స్వర్గ మాప్నోతి వత్సరాన్ రోమసమ్మితాన్,
కపిలాచే త్తారయతి భూయ శ్చాస ప్తమం కులం. ౨౦౫
సవత్సారోమతుల్యాని యుగా న్యుభయతోముఖీం,
దాతాస్యాః స్వర్గమాప్నోతి పూర్వేణవిధినా దదత్. ౨౦౬
యావద్వత్సస్య పాదౌద్వౌ ముఖం యోన్యాంచ దృశ్యతే,
తావద్గౌః పృథివీజ్ఞేయా యావద్గర్భం నముంచతి. ౨౦౭

ఇట్లు గోదానము చెప్పఁబడి దానిఫలము వర్ణింపఁబడినది. గోదానము మహాఫలప్రదమగుటకుం గారణము దానివలనఁ గలుగుఫలము లనేకములు లోకుల కవసరమగుటంబట్టియే యని పరిగ్రహింపవలయును. ఇట్టి మహోపకార జంతువున కేమాత్ర మపకారముచేసినఁ దల్లి కపకారము చేసిన ట్లగునని

సర్వజనాంగీకృతము. గోవులకొఱకుఁ దృణమును దొంగిలించినను బాపములేదని మను వుపదేశించెను.

శ్లో. వానస్పత్యం మూలఫలం దార్వగ్న్యర్థం తథైవచ,
తృణంచ గోభ్యో గ్రాసార్థ మస్తేయం మనురబ్రవీత్.
౮ అ. ౩౩౯ శ్లో.

గోరక్షణార్థము తృణము దొంగిలించినను బాపము లేద నుటచే నిఖిలజనోపకార మొనరించునది గోవనియు నట్టిదానిని రక్షింప దొంగతనముచేసినను బాపములేదనుటలో గొప్ప విశేషము గలదు. దొంగతనమువలనిపాపమునకన్న గోరక్షణమువలనిపుణ్య మధికతమ మనికదా యిందలిరహస్యము.

శ్లో. ఉష్ణేవర్షతి శీతేవా మారుతేవాతివా భృశం,
నకుర్వీతాత్మనస్త్రాణం గోరకృత్వాతు శక్తితః. ౩౨

అను పరాశరస్మృత్యష్టమాధ్యాయశ్లోకము పైయర్థమును దృఢపఱచుచున్నది. స్వరక్షణమునకంటె గోరక్షణము ముందు చేయఁదగినకృత్యమని దీనిభావము. అన్నికార్యములకంటె స్వరక్షణము ముఖ్యమన్నశాస్త్రము కనఁబడుచుండఁగా గోవుల ముందురక్షించి పిదప తన్ను రక్షించుకొనవలయు ననుట విశేషవిధిగ వచింపఁబడినది. కాఁబట్టి గోవులు పరమపవిత్రజంతువులనియు వానిరక్షణాదులు మహత్తరపుణ్యజనకములనియుఁ దేలుచున్నది. దేవతాపూజాఫలము గోపూజవలనఁ గలుగుననిస్పష్టముగాఁ బురాణములు ప్రతిపాదించుచున్నవి. గోమాతృపూజ భారతభూమియందు మిగులఁ బ్రశస్తముగాఁ జేయఁబడు

చుండును. గోవులు నివసించు తావు తీర్థమని విధింపఁబడినది. గోధూళిస్నానము పవిత్రమనియుఁ బరాశరస్మృతి విధించు చున్నది.

... ... వాయవ్యం గోరజస్స్మృతమ్.

అనుటచే స్నానములైదనియు నందు గోధూళిస్నానము వాయవ్యస్నాన మనఁబడుననియు దీనిభావము. పశుధూళి పరమపవిత్రమనుటకు హేతువేమో యోజింపుఁడు. గోష్ఠ మున మృతిలభించెనేని ముక్తిగలుగునని శ్రీహరి యుపదేశించెను. గోవులు నారాయణాంశజనితము లని విధింపఁబడుట చదివితిరిగదా. అంతకంటె విశేషించి వ్రాయవలసినదేమున్నది? మనుష్యజాతిలో జ్ఞానులతో సమానముగా గోజాతి పరిగణింపఁబడినది. ఏపశుజాతికింగాని యిట్టి గౌరవముకలదా. దీనిచే తనే వానిమహిమము కరతలామలకమని తేటపడలేదా. అశ్వత్థవృక్షము, శమీతరువు, వటభూరుహము, గోవు, ఇవి ప్రదక్షిణముచేసిన వారికింగల పిశాచాదిబాధల నడంచి శుభముల నొసంగుట ప్రత్యక్ష మగుచుండఁ జప్పిడిమాటలచే వ్రాయవలసిన దేమున్నది?

వనపర్వతములు.

మహాశయులారా! గోమహిమము నుపదేశించి శ్రీకృష్ణమూర్తి వెంటనే వనపర్వతములు పూజ్యములని వచించెను. ఆవిషయము మనము చర్చింపఁదగినదియే.

శ్లో. వయం వనచరాగోపా స్సదా గోధనజీవినః,
గావోఽస్మద్దైవతం విద్ధి గిరయశ్చ వనానిచ. ౨
కర్షుకాణాం కృషిర్వృత్తిః పణ్యం విపణిజీవినాం,
గావోఽస్మాకం పరావృత్తి రేతత్త్రైవిద్య ముచ్యతే. ౩
విద్యయా యో యయా యుక్త స్తస్య సా దైవతం పరమ్,
సైవ పూజ్యార్చనీయాచ సైవ తస్యోపకారిణీ. ౪
యోఽన్యస్యఫలమశ్నానః కరో త్యన్యస్య సత్క్రియా,
ద్వావనర్థౌ సలభతే ప్రేత్యచేహచ మానవః. ౫

హరివంశము విష్ణుపర్వము. ౧౬ అధ్యా.

అని శ్రీకృష్ణమూర్తి యుపదేశించెను. ఈయుపదేశము సామాన్యముకాదు. విశేషరహస్యార్థము లనేకము లిందిమిడి యున్నయవి. వాని నాలకింపుఁడు. ఇందేమియున్నదని తృణీకరిం పకుఁడు. ఎవ్వాఁ డెందుండునో దేనిసాయమున బ్రదుకునో యదియే వానికిఁ బరమగతి యగు. అట్లే వాఁడు భావింప వలయు. అదియే భగవత్స్వరూపముగాఁ దలంపవలయు. లేనిచో భగవంతునికరుణ కాతఁడు పాత్రుఁడు కానేరఁడు. ఏలయ నఁగా: ఏజంతువునకైనను జీవిక భగవంతుఁడే ప్రసాదించును. ముందన్నము పుట్టును. పిదప ప్రాణి యుదయించును. ఆహా రము ప్రసాదించువాఁడు భగవంతుఁడు. భగవంతుఁ డనేకరూ పముల నుండును. భగవత్కళ లేనిది జీవింపఁజాలున దేదియు లేదు కదా! ఇది యందఱు నంగీకరింపక తప్పనిసిద్ధాంతము. తనకు

బ్రదుకుట కవకాశమిచ్చున దేదికానిదానికతఁడుకృతజ్ఞతచూపఁ దగును. అదిలేకున్నఁ గృతఘ్నుఁ డగును. గోపకులు వనచర జాతిలోఁ జేరినవారు. వనములు లేకున్న గోధనమునకు బ్రదుకు తెరువు లేదు. అదిలేకున్న వీరి కాధారము లేదు. అట్టివనముల నుండి దమరు ఫలములఁ బొందుచుండి వానిని సేవింపకున్నఁ గృతఘ్నులనఁబడుదురు కదా? కృషిచేయువాఁడు భూమినే భగవంతుఁ డని భావింపవలయు. అన్నివృత్తు లిట్టివే. వనములు పూజింపఁబడకున్న నేమికీడు చేయఁజాలు నని యూహింప కుఁడు. వనము లేమియుఁ జేయఁజాలవు. కాని వనరూపమున నున్న భగవంతుఁడే కృతఘ్నులని వీరికపకారము చేయును. తన కుపకార మేదాని నుండి కలుగునో అదియే భగవత్స్వ రూపమని భావింపవలయునని దీనిసారము. దీనిచే భగవంతుఁడు సర్వవ్యాపి యనియు నతని యేరూపమునుండిగాని లాభము నొంది దానికి భక్తి చూపకున్న వారు వృద్ధినొందరనియు దీని రహస్యము. ఉపకారికిఁ బ్రతిగా భక్తిచూపుటయే యందఱి విధి. దానిని మీఱరాదని శ్రీహరి యీయుపదేశరూపమున ధర్మమును విధించెను. వృక్షములయందు భగవత్కళ లేదని వాదించువా రుండరుకదా.

"అంతస్సంజ్ఞా భవంత్యేతే సుఖదుఃఖసమన్వితాః."

అన్న ప్రాచీనసూక్తి కనఁబడియెడిని. కొందఱు దేవా వాంప్రియు లిటీవల వృక్షరహస్యములు కనుఁగొనఁబడిన వని

వాదింతురు. అది చాలపొరపాటు. శ్రీమద్వ్యాసమహర్షి మహర్షి కృష్ణుడు బృహత్సంహితయందు వృక్షజ్ఞానము నుపదేశించెను. దానినే యిపుడు మరల నభ్యసించుచున్నారనవలయునేగాని క్రొత్తగాఁ గనిపెట్టఁబడిన దనుట శుష్కవాదము. హతవాదమన్నను గొఱఁత లేదని నాభావము. వృక్షములనుండి యుపకారమును బొందినవాఁడు వృక్షరూపియగు శ్రీభగవంతుఁ డీయుపకారము చేసెననియు, ఆభగవంతుని వృక్షరూపిగనే పూజింపవలయుననియుఁ దలంచుట సముచితమార్గము. లేకున్న మూఢుఁ డగు. అంతియకాక పరాత్పరుని సర్వవ్యాపిత్వము నంగీకరింపని పాపియు నగును.

"సర్వత్ర సమదర్శినః" అన్న సూక్తి పై భావమును దృఢపఱచుచున్నది. దీనినే,

శ్లో. విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాస్సమదర్శినః.

అన్న శ్రీమహాభారతవచనము సిద్ధాంతము చేయుచున్నది. ఇట్లే పర్వతవిషయమున శ్రీహరి యుపదేశించినపద్ధతియు నూహింపఁదగును. ఏవిద్యచే నెవఁడుజీవించునో ఆవిద్యయే యతనికిఁ బరదైవతము. అదియే పూజింపఁ దగినది. అట్లు లైనచో నదియే యతని కుపకారము చేయునన్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వచనమునఁ గలరహస్యార్థ మిదియే కదా. అట్టులు చేయనిచో నిహపరసుఖము లతనికి లేవనఁగా భావమేమనఁగా భగవంతుఁడు సర్వవ్యాపి యన్నవిశ్వాస మాతనికి లేదనుటయే. ఆభా

వము లేకున్న నతఁడు కృతకృత్యుఁడు కాఁజాలఁ డని మాటికి ముమ్మాటికి శంకాతంకములులేక చెప్పవచ్చును.

శ్లో. యదా చైషాం వికుర్వంతి తే వనాలయజీవినః,
ఘ్నంతి తానేవ దుర్వృత్తాః పౌరుషాదేనకర్మణా.

హరి. ౧౬. అధ్యా.

అనుసూక్తి పైసిద్ధాంతమును బలపఱచుచున్నయది. బుద్ధిబలమున నాలోచించినను గూడఁ గృతఘ్నునకు మేలు సమకూడదనియే బుద్ధిమంతులకుఁ దోఁపక మానదు. ఆర్యులార! ఇట్టిమహార్థము లీగాథనుండి యెన్నియో కనుపట్టుచున్నవి.

పర్వతము మాటలాడుట.

ఇదియు నతివిచిత్రముగాఁ దోఁపవచ్చును. కాని యించుక యోజించిన నిది క్రొత్తవిషయము కాదు. భగవంతుఁ డేరూపమున నుండఁదలఁచినను ఆరూపమును ధరింపఁగలఁ డన్నసిద్ధాంత మంగీకరింపక తప్పదు. అదియే సమాధానము చెప్పకమానదు. ఆసిద్ధాంతము నమ్మకున్నచో వారి కేసిద్ధాంతములు పనికిరావు. కావున నట్టినాస్తికులకు ఒప్పునట్లు చెప్పుట నాపని కాదు. ఆస్తికుల కీవిషయమున సంశయము లుండవు. కాఁబట్టి శ్రీహరియే గోపకులతో మాటలాడుచుఁ బర్వతము నుండి వారికి బదులు చెప్పుచు నీతంత్రమును గొనసాగించెను. పర్వతము మాటలాడె ననఁగానే యులికిపడి యసంగత మీవార్త యని యాక్షేపింప నక్కఱయుండదు. భగవంతుఁ

డీతంత్రము నంతయు నడిపించి నందాదుల నుద్ధరింపఁబూని భగవద్భక్తిని నెలకొల్పె ననుటయే యిందలిసారము.

గోవర్ధనపర్వతమును శ్రీకృష్ణుఁ డెత్తుట యొకగొప్పవిషయము కాదు. చతుర్దశభువనముల నాడింపఁగలభగవంతున కిది యొక యత్యల్పకార్య మని ప్రాజ్ఞు లూహించిరి. ఇందు సందియ మొందఁదగు విషయ మేమి యున్నది? భగవంతునకుం గూడ నసాధ్యకార్యములు గలవన్న మహాత్ముల కేసమాధానములు వినఁబడవు. భగవంతున కశక్యమగుకార్యములే లేవన్న మాబోంట్ల కింతయుఁగూడఁ జెప్పనక్కఱలేదు. ఇట్టిమహాద్భుతకార్య మొనరించిన శ్రీకృష్ణునిం గన్నులారఁ గాంచుచుండియు నేల బాలునిగా భావించి నందాదులు యశోదాప్రభృతులు తక్కుంగల గోపాలకు లుపాసింపకపోయి రని కొందఱు సంశయింపవచ్చు. వారిమాట యటుండనిండు. పుట్టినవారెల్ల మృతి నొందుట సహజ మని మన మెఱింగియు సంసారమహాబ్ధిని మునింగియుండుట యేకారణముచేతనో ఆకారణమే వారియందును సమన్వయముచేసిన నీప్రశ్నమున కీయవకాశ ముండఁబోదు. లేనిపోనిశంకలకు మదిఁ జోటిచ్చి వానిచే మనసునకుం గలంతను గల్పింపనేల? ఏలాభము కలుగదు. ఇవన్నియు భక్తికి ముక్తికి నపకారకములు. కావున నట్టివానిచే మనసును గలఁతనొందఁ జేసికొనక సకలదేవతాస్వరూపునిగా శ్రీహరిని ధ్యానించుట సమంచితమని విన్నవించుచున్నవాఁడను. గోవిందోపేంద్రశబ్దములవ్యుత్పత్తి కథయందే తెలుపఁబడినది. ఆరీతి

నాశబ్దములయర్థమును గ్రహించి తద్విధముగా ధ్యానించినఁ బరమపురుషార్థము కరతలామలకము. రిక్తకథలఁ జదువుటచే నది లభింపదు. భగవంతునిపై మదిఁ బదిలపఱుపుఁడు. నిరంతర ధ్యాన మొనరింపుఁడు. భేదబుద్ధి వదలి సర్వదేవతామయునిగ నేదేవతను ధ్యానించినను ఫల మొక్కటియే. ఉచ్చత్వనీచత్వములు కల్పించునలవాటుల మఱచి యేకత్వమున ధ్యానింపుఁడు. అదియు కలికాలమునసే గాక యేయుగమునసైనను సముచిత మార్గము. స్తుతులఁ బారాయణముచేయునపు డించుక వాని యర్థమును గ్రహింపుఁడు.

"భక్తధ్యానాయ సేవార్థై నానారూపధరం పరం."

అన్న వచనమే సర్వత్ర కనఁబడియెడిని. దీనిభావ మేమి? అని యించుక యేకాంతముగాఁ గూరుచుండి యూహింపుఁడు. కర్మానుసారము జీవులు ధ్యానింతురు. కానఁ దదనుకూలముగా భగవంతుఁ డన్నిరూపములుగా వెలసెనన్న భావమే స్ఫురించును. ఇందు హెచ్చుతగ్గు అన్న భావ మేలాగు తోఁచును. అట్లుతోఁచుటయే ముక్తిప్రతిబంధము. ఎవ్వరి కీజన్మము కడపటిది కాదో వారికెల్ల నిట్లే శంకలు కలుగుచుండుననుట నిర్వివాదాంశము.

పాఠకమహాశయులారా! మఱొక్కవిషయము మీా రెఱింగినదైనను వ్రాయక విరమింప మనసు పొడమకున్నది. క్షమింతురు గాక. నందుఁడు శ్రీహరిని వినుతించెను. అందొక్కవిషయము కన్పట్టెడిని. అనేకసంశయద్రుమముల ఛేదింప

నది తీవ్రకుఠారప్రాయము. కాన దానిని మీయెదుట విన్నవించెదను.

"బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం వంద్యాయ నిత్యరూపిణే."

అనువాక్యము కన్పట్టెడిని. త్రిమూర్తులచే నమస్కరింపఁదగిన నిత్యరూపునికొఱకు నమస్కారమని కదా దీనిభావము. అనఁగా నీత్రిమూర్తులకుం గూడఁ బరమైన తేజోమూర్తి యొకండు కలఁడని దీనిచే స్పష్టమగును గదా? ఇఁక విష్ణువే శివునికన్న నధికుఁడు. ఆతనికంటె నధికుఁడు లేఁడన్న వాదము నిస్సారమని తేలలేదా. విష్ణువును గల్పించువాఁ డుండఁగా నిఁక నీవిష్ణు వెట్లు పరాత్పరుఁ డగును? దీనిసార మిది కాదు. కొందఱు భక్తులకు ధ్యానగమ్యుఁ డగునట్లు శంఖచక్రగదా పద్మధారి యగువిష్ణువుగను శ్రీపరాత్పరుఁడే యవతరించెనని దీనిసారము. ఇంతకంటె వేఱుమార్గము లేదు. ఈభావమున నేపురాణము చదివినను ఏవేదములు పఠించినను సరిగా నర్థమగును. లేదా తికమకగా నర్థము స్ఫురించును. కాఁబట్టి మతద్వేషమునకుఁ బ్రాక్తనదుష్కర్మమే కారణము కాని గ్రంథములు కావు. లేనిశంకలం బెంచుకొనుట పుణ్యమల్పమగుట చేతనే యని వ్రాయ సాహసించుచున్నాఁడను. కేవలభక్తులగు మీరు మన్నింతు రన్ననమ్మకము నన్నెడఁబాయదు. ఇంతట నీ విషయమును వదలి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యొనరించిన యద్భుత కృత్యముల వ్రాయఁబూనెదను.

ఆర్యులారా! రెండవప్రకరణమున ధేనుకాసురపూర్వ జన్మవృత్తాంతమును వ్రాయుసమయమునఁ దిలోత్తమాబలి పుత్రశాపప్రస్తావమున దుర్వాసునివిషయ మించుక వ్రాయఁ బడియెఁ గదా. ఇట నమ్మునిచరిత్రము వ్రాసి శ్రీకృష్ణమాహాత్మ్యమును వ్రాయుట యసంగతము కాదు. దుర్వాసునివిషయ మేలయనిమాత్రము ప్రశ్నింపకుఁడు. శ్రీహరివలన నెవరెవ్వరు కృతార్థు లయిరో ఏయేమహర్షులుగూడ నజ్ఞానమునకు లోఁబడి మరలభగవదనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులై తరించిరో వారిచరిత్రములు వ్రాయుట శ్రీకృష్ణచరిత్ర మనఁబడుఁ గదా. కావున నిట భగవత్కథామహిమమును దెలుపునీకథను వ్రాయఁ బూనితి. శ్రద్ధమై నాలకింపుఁడు.

***దుర్వాసుఁడు కాముకుఁడై మరల భగవదనుగ్రహము నొందుట.**

ఈకథ నారదునకు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి చెప్పిన యది. కథానుబంధమును వచింపఁబూని నారాయణమూర్తి నారదమునిం జూచి నారదా! అతిరహస్యవృత్తాంతము నాలకింపుము. దుర్వాసునిచరిత్రమున శ్రీకృష్ణమహిమము నెఱుంగఁ దగియుండును. మునీంద్రా! ఊర్ధ్వరేతస్కుఁ డగుదుర్వాసునకు భార్యాసంయోగము గల్గెను. దీనికన్న విచిత్ర మేమి కావలయును? ఆవిచిత్రచరిత్రమునే వచింతు. సావధానుఁడవు కమ్ము.

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఇరువదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినదని గ్రహింపవలయును.

తిలోత్తమయు సాహసికుఁడును విహరించుచుండ ఆచెంత దుర్వాసుఁ డనుముని తప మొనరించుచుండె ననియు నామె కంకణధ్వను లామునితపోనియతికి భంగమును గల్గించెననియు మున్ను దెల్పియుంటిని. వారిని శపించి శాపానుగ్రహముం గూడఁ బ్రసాదించెనని వింటివి కదా. ఆపిదప నాముని తపో నియతిం బూని కూరుచుండెను. కాని మనస్సు పూర్వమువలె విచంచలతఁ గాంచక తిలోత్తమాసాహసికులశృంగారమును దలంపసాగెను. దాన నది చంచలతం గాంచెను. కొలఁదిగడియ లకే యతఁడు కాముకుఁ డయ్యెను. భగవన్మహిమము నెవఁ డెఱుంగఁగలఁడు? మునివరులైనను భగవన్మాయ నెఱుంగఁ జాలరుకదా. ఎఱింగినను వారినిగూడ మోసపుచ్చి తద్ద్వారా లోకమున కొకనీతిఁ గఱపుట భగవంతునిపని. అనఁగా మనో నిగ్రహము మునులకుంగూడ సులభము కాదని తెలుపుటయే యిందలినీతి. తరువాతిగాథ యేమనఁగా, జితేంద్రియుఁడైనను అసత్సంసర్గమున దోషము నొందెను. ఆకస్మికముగా దుర్వా సునిమనసున సురతేచ్ఛ యొదవెను. తపోనియతి తొలఁగెను. పట్టుపట్టి యాముని తపస్సుచేయఁబూనెనుగాని మన్మథుఁ డేయు తూపులతాఁకున నాతనిచిత్తము కామినీధ్యానపరవశ మయ్యెను. కనులుమూయుటయే తడవుగా హృదయము కామినిం గోర సాగెను. సురతేచ్ఛ మనమున మాటిమాటికిం బొడకట్టెను. మదనుఁ డదయుఁడై విరిశరముల మర్మముల ఛేదింప సాగెను.

దుర్వాసునిగతి యిట్లుండఁగా నాత్రేవన నౌర్వుఁ డనుపేరఁ బరఁగు మహర్షి పుత్రికం దోడుకొని పోవుచుం డెను. ఆయనకొమరిత రూపలావణ్యవిరాజిత. సత్పురుషుఁడు భర్త కావలయునని కోరుచుండునది. ఆపుత్రికకోర్కి సార్థకము చేయ నెంచి తండ్రి యామెను బిలుచుకొని యాత్రేవన నెచటికో పోవుచుండెను. ఔర్వముని బ్రహ్మదేవునియూరువుల నుండి సృష్టియందు మొదట కల్గెను. తపస్సునందే యాయనకు నిరతి. ఊర్ధ్వరేతస్కుఁ డైయుండఁ దలఁచువాఁడు. కావున నాతనికిఁ బేరు ఔర్వుఁ డని ప్రథిత మయ్యెను. ఆమహర్షియుఁ దపమొనరించుచుండి పుత్రికం గనువాంఛనొందెను. వెంటనే జానువునుండి కుమారి యుదయించెను. కందలి యన నామె విఖ్యాతి నొందెను. ఆమెబుద్ధివిభవ ముదయించిననాటంగోలె దుర్వాసునే కోరుచు వేఱొకనియందు మది నిల్పకుండెను. ఆయౌర్వుఁడును సుతాసహితుఁడై పోవుచు నందే దుర్వాసుఁడు తపోనిరతినున్నవాఁ డని యెఱింగి జ్వలదగ్నిశిఖవలె స్వతేజస్సుల రార మహాప్రసన్నముఖుఁడై మునిమ్రోల నిల్చెను. దుర్వాసుఁడును మునిచంద్రుఁ డాతఁడు మ్రోల నిలువఁగాఁ గని ససంభ్రముఁడై దిగ్గన లేచి మహానందమున వందన మాచరించెను. ఆతిథేయము లొనరించెను. ఔర్వుఁడును బరమానందమున మది కందళింప దుర్వాసుని గౌఁగిలించుకొని తనరాకయుఁ బుత్రికవాంఛయు దాఁచక తెల్పఁబూని మునివర్యా! ఈమె నాకుమారిక. కందళి యని యామెం బిల్తును. మనోహ

రాంగి. వయోయుతయే. ఇట్టియీనాకుమారిక త్రికరణశుద్ధిగా నిన్నే తలంచుచున్నయది. ఈమె యోనిసంభూతురాలు కాదు. ఎట్లుద్భవించెనో నీవేయెఱుంగఁ జాలుదువు. సౌందర్యముచే ముల్లోకముల మోహింపఁజేయఁజాలును. సర్వసుగుణముల కాటపట్టు. లావణ్యమున సకలలోకములఁ గలవనితలందు మిన్న యన్న యెన్నికంగన్నది. కాని యొక్కదోషము కలదు. మిగులఁ గలహప్రియురాలు. కోపమునఁ గటుభాషిణియు నగు. *లోకమున నెవ్వఁడేనియుఁ బెక్కుసద్గుణములు గలపదార్థమును ఒక్కదోషమునకై వదలఁగూడ దని పెద్దలభావము. అని పలికి ముని యూరకుండెను.

దుర్వాసుఁడును ఔర్వమునిపలుకులాలించి సంతోషము శోకము పెనఁగొనఁగా నెదుటనున్న గుణరూపమనోహరయగు నాకన్యకం గాంచెను. శరత్కాలరాకానిశాకరుని దిరస్కరించు నామెమోము, దరవికసితసరసిజములఁ దెగడు నామేమకన్నులు, దరహాససుందరమగు నామెముఖము, పీనశ్రోణిపయోధరముల నలరు నాతన్విరూపము, నామునిఁ కచ్చెరువు గల్గింపక విడువ లేదు. ఆతన్వంగి నవయౌవన మలర వక్రదృష్టిచే నామునిం గనుంగొనియె. రత్నాలంకారములకుఁ దనదేహము భూషణము కాఁగా నగ్నివలెఁ బరిశుద్ధమగు నంబరమును ధరించియున్న యాకన్యకను జక్కంగాంచి కుసుమశరశరాసారస్నపితగాత్రుఁడై మునిదుర్వాసుఁడు మోహపరవశుం డయ్యెను. తనహృద

---

* నానాగుణయుతం ద్రవ్యం న త్యజేదేకదోషతః-అని మూలము.

యము పరితాపభరమునఁ జంచలింప నౌర్వమునిపతిం గాంచి యిట్లు పలికెను. ముల్లోకములయందు నారీమణీరూపము మోక్షమార్గమున నరికట్టునదియే. తపఃకార్యమునకుఁ బ్రతిబంధకము. సంతతము మోహకారణము. సంసారమను కారాగారమున శృంఖలమువంటిది. నిక్క మీమాట. జ్ఞానఖడ్గములచేతంగూడ ఛేదింప శక్యము కానిది. శంకరాదులు మహాత్ము లయ్యు నారీరూపమునకు లోఁబడిరి. సంగిచ్ఛాయాతిరిక్తకర్మము భోగమునకంటె వేఱైనది లేదు. ఇంద్రియమునకేని, తదాధారమునకేని, విద్యకేని, మతికేని వేఱొకటి భోగాన్యకర్మము కానరాదు. సంగినీచ్ఛాయ యాదేహ ముండునదియే. భోగము భోగాంతమే. దేహేంద్రియములు జీవాంతములు. దుశ్శీలుని విద్య వరింపదు. మతియు దుశ్శీలాంతమే. పైనిచెప్పినవన్నియుఁ బైచెప్పినట్లుండి నశించును. సుస్త్రీమాత్రము జన్మము లెన్నియెత్తినను వదలదు. సుస్త్రీకుఁ డెంతదనుక జీవించునో జన్మఖండనమెఱుఁగక యంతదనుక నుండును. జీవుఁ డెంతదనుక బ్రదుకునో యంతదనుక రోగము సుఖావహముగఁ దోఁచును. మహర్షీ! అన్నింటికంటె శ్రీహరిపాదాంబుజసేవన ముత్కృష్టము. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పాదాంబుజముల సేవించునాకు విఘ్న మొదవెను. పూర్వజన్మమున నేదోషమున నిది కల్గెనో యెఱుంగఁజాలను.

మఱొక్కమాట వినుము. సాహసికుఁ డనుదానవుఁడు పుంశ్చలితో విహరింప వారిశృంగారమును గాంచి నాచిత్తము కామసంయుక్త మయ్యెను. విధాత తత్ఫల మొసంగెను. ముని

చంద్రా! నీతనయాకటాక్షసముదయము నెట్లు నిశ్చలమతిని సహించియుండఁజాలుదు? ఈమెమనోరథము నెట్లు తీర్తును. స్త్రీకటాక్షసహిష్ణుతయనునదియన్నింటికంటెనిందయనంబరఁగు. ముల్లోకముల స్త్రీజితుఁడు మిగుల నిందితుఁ డగు. సత్పురుషు లం దతని యవమానమునకు మేరలేదు. ఐనను నీయాజ్ఞను శిరసా వహించి యాకన్యకను గ్రహించెద. *తన్నుఁ గోరివచ్చిన కన్యకను వదలినఁ గాలసూత్రనరకము లభించును. పుంశ్చలి యైన నొంటరిగా వచ్చి కామము నివారింపుమని కోరినచో జితేంద్రియుఁ డైనను దానిని ధర్మభయమున వదలెనేని యధర్మమున వాఁడు నరకమునఁ బడు. అని పలికి దుర్వాసుఁ డూరకుండెను.

ఔర్వమునియు నమ్మాటలకు బదులేమియుం బల్కక పుత్రికను వేదవిహితవిధానమున దుర్వాసున కొసంగెను. మునియుఁ దృప్తిమెయిఁ బరిగ్రహించెను. కన్యాదానకాలమునఁ గూఁతునకు యౌతకం బొసంగి మునియుఁ గొమరితయుం దున్నప్రీతిచే గట్టిగా రోదనముచేసెను.స్వకన్యావిరహాతురుఁడై యౌర్వముని మూర్ఛిల్లెను. కన్నకూఁతు వదలి యుండుట జ్ఞానులకేని కష్టము కదా! ముహూర్తకాలమున సంజ్ఞ నొంది కన్యకను బోధించెను. ఆమెయుఁ దండ్రి నెడఁబాసి యుండఁజాలక బిట్టురోదనము చేయుచుండెను. అమ్మా! నీతిసారమును వివరించెద వినుము. ఆనీతిసారము పరమదుర్లభము సుమీ

* ఉపేతాం కామినీం త్యక్త్వా కాలసూత్రం ప్రజేన్నరః—అనిమూ.

హితమై సత్యమై వేదవిహితమై పరిణామసుఖావహమై యవి యలరారును. కన్యకకు వివాహానంతరము ప్రాణనాథుఁడే బంధువు. ఇహపరలోకములు నింతకంటె బంధువు లేఁడని యెంచవలయు. కాంతుని మించిన ప్రేమాస్పదుఁడు కులకాంతలకు వేఱొకఁ డుండఁడు. పతియే పరమగురువు. దేవతలఁ బూజించుట, దానము, తపము, ఉపవాసము, జపము, సర్వపుణ్యతీర్థస్నానము, సర్వమఖదీక్షయు, భూప్రదక్షిణము, బ్రాహ్మణాతిథిసేవనము, లోనగుఘనకార్యములఁ జేయఁగల్గు పుణ్యము పతిసేవాజనితపుణ్యమునఁ బదాఱవభాగమునకు సరిరాదు. ఈపైఁ జెప్పఁబడిన కార్యములు పతిభక్తియుక్తయగు కాంతల కేల? అభక్తయగువనిత తపఃప్రభృతుల నెన్నింటి నొనరించినను బుణ్యము లేదు. ఎప్పుడు కాంత దుఃఖితురా లగునో భర్తనపుడే ధ్యానింపవలయు. అది తొలఁగును. సుఖారంభమున స్మరింపవలయును. ఇది మొదటికృత్యము. పతిసేవయే పరమధర్మము. ఇది సర్వశాస్త్రసమ్మతము. తనకుంగల జ్ఞానముచే భర్తను నారాయణాధికునిగాఁ దలంపవలయు. పతిపాదాంబుజములఁ గాంచి సేవింపవలయు. అమ్మా! పరిహాసముచేఁ గాని, కోపముచేఁ గాని, భ్రాంతిచేఁ గాని, యవజ్ఞచేఁ గాని, ప్రత్యక్షపరోక్షములలో నెద్దానియందైనఁ గటూక్తుల నెవ్వతుక భర్తనాక్షేపించునో యాకాంత పాపాత్మురాలు. కామమున వాగ్దోషిని దుష్ట యగుకామినికి భారతమునఁ బ్రాయశ్చిత్తము వేదోక్తముగ నొప్పునది లేనేలేదు. శతబ్రహ్మకల్పములు నరకపాతము

గలుగు. సర్వధర్మముల నెఱింగి యాచరించునదైనను నెవ్వతుక పతినింగూర్చి పరుషము లాడునో యది శతజన్మపుణ్యములఁ బోఁగొట్టుకొని నశించు. ఇది సత్యము.

అని హిత ముపదేశించి కన్యకను దుర్వాసున కొసంగి మునిపుంగవుఁడగు నౌర్వుఁడు తనయిచ్చం బోయెను. దుర్వాసుఁడును భార్యాసహితుఁడై సంతోషమున మది సుఖేచ్ఛ పైకొనుచుండఁ గామియై కామినిం గూడెను. ఔరా! సుకృతవంతులకుఁ గామము వాంఛామాత్రమున సిద్ధించుగదా! సురతమున కనువగు శయ్యను గల్పించుకొని యమ్మునిశ్రేష్ఠుఁడు శుభముహూర్తమున నాకామినిం గూడి నిర్జనవనమున విహరించెను. దుర్వాసుఁడు పుట్టినదిమొద లింతదనుక స్త్రీవార్తనే యెఱుంగఁడు. ఐనను దత్కాలమునఁ గామశాస్త్రవిశారదుఁడై కాంతుఁడై విహరించెను. రతితంత్రప్రోక్త బహువిధశృంగారముల నెఱింగెను. ఆనవసంగమమునఁ గందళీకామిని చొక్కి మూర్ఛిల్లెను. మునియు మూర్ఛిల్లి రేయింబవళ్లు లేవకుండెను. ఇట్లు నిత్యము కొంతకాలము రతిసుఖ మనుభవించెను. విదగ్ధయగు కామినికి విదగ్ధుఁ డగు నాయకునితో రతము చెల్లెను. తపస్సునువదలి యమ్ముని గృహాసక్తుఁ డయ్యెను. కందళియుఁ బ్రతిదినము నాయకునితో సహజగుణమునఁ గలహించుచుండెను. దుర్వాసుఁడును నీతిశాస్త్రోక్తవాక్యములచే నిత్యముబోధించుచుండెను. ఆకామినీమణి యవ్వాక్యముల లెక్కసేయక యథాపూర్వముగాఁ గలహించుచునే యుండెను. తండ్రి యుపదేశించిన

జ్ఞానముచేతం గూడ నామె శాంతురాలు కాకుండెను. ఎంత హితము బోధించినను స్వభావగుణము క్షీణింపదు. అది దురతిక్రమము కదా! నిర్హేతుకముగా నాకందళి ప్రతిదినము భర్తతోఁ గలహించుచునే కాలముఁ బుచ్చుచుండెను. జగంబులఁ దనకోపముచే గడగడలాడించునాదుర్వాసుఁడు కందళీకోపమున వడఁకుచుండెను. ఆమెపరుషోక్తులకు క్షమించి యూరకుండుట కలవాటుపడియెను. మోహాతిరేకమున దయానిధి కావునఁ బ్రతిదినము బోధించుచుండెను. పరుషోక్తులు కొలఁదిసంఖ్యాకములై పదులై యేఁబదులై పదిపదులకు మించెను. కాని యమ్ముని యంతదనుక నోర్చుకొని యుండెను. ప్రతిదినము శతమును మించు పరుషోక్తులచే దుర్వాసుని మానసము దహింపఁబడియె. నిత్యము పరుషోక్తులాడ నలవాటుపడిన యాయన్నులమిన్న కర్మము పూర్తినొందెను. దయాళువై రతాసక్తుఁడునగునాముని తుదకు విసిగి క్రోధముఁ ద్యజింప సమర్థుఁడు కాకపోయెను. పట్టరానికోపమున నాకందళిం జూచి భస్మరాశివి కమ్మా యని శపించెను. మునినోటనుండి మాటవెడలఁగనే యాకాంత భస్మరాశియే యయ్యెను. ముల్లోకములందు నుద్ధతులకు శుభము కలుగదు కదా!

కందళి తనశరీరము భస్మరాశి కాఁగా తదాత్మప్రతిబింబ మంతరిక్షముననుండి వినయమునూది యిట్లు ప్రార్థించెను. నాథా నీవు సర్వదర్శివి. జ్ఞానచక్షుస్సుచే సదా సమస్తమును జూచుచుండు వాఁడవు. సర్వజ్ఞుఁడవు. ఇట్టినీకు నేను వేఱుగఁ జెప్పవలసిన

దేమున్నది? సరసవాక్కుగాని, పరుషవాక్కుగాని, కోపము గాని, సంతాపముగాని, లోభముగాని, మోహముగాని, కామ క్షుత్పిపాసాదులుగాని,స్థౌల్యకార్శ్యములుగాని, నాశముగాని, దృశ్యాదృశ్యమగు నేదిగాని శరీరధర్మముగాని జీవాత్మల ధర్మము కాదు. శరీరము సత్త్వరజస్తమోరూప గుణత్రయాత్మి కము అది నానాప్రకారము కదా. నేనేమి యింకఁ జెప్పవల యును. శరీర మొక్కతావున సత్త్వగుణాధికము. వేఱొక్కతా వున రజోగుణాధికము. ఇంకొక్కతావునఁ దమోగుణాధికము. ఇట్లు త్రిగుణాత్మికము శరీరము. అంతియగాని యొక్కచోటను సమగుణముగా నుండుట లేదు. సత్త్వోదయమున మోక్షే చ్ఛయు రజోగుణమునఁ గర్మేచ్ఛయుఁ దమోగుణంబున జీవహిం సేచ్ఛయుఁ గోపము, అహంకారములును గలుగుచున్నవి. కోప మునఁ బరుషోక్తులు వెడలును. వానిచే శత్రుత్వము పొసఁ గును. దానిచే నప్పుడే యప్రియత్వము తలసూపును. అంతియ గాని జీవదృష్టిచే నూహింప శత్రు వెవనికెవ్వఁ డీలోకమునఁ గలఁడు? ఎవ్వఁ డుపకారి? ఎవ్వఁ డపకారి? మిత్రుఁ డెవ్వఁడు? ఎవ్వఁడు శత్రువు? శత్రుమిత్రములకు బీజము లింద్రియములు. స్త్రీలకుఁ బ్రాణాధికుఁడు భర్త యగు. పురుషునకుఁ బ్రాణాధి కురాలు భార్యయే యగు. అట్టిదంపతులకుఁ బరుషోక్తులచే శత్రుత్వ మొకక్షణకాలమున నొడఁగూడును. నాథా! ఏది నాచేఁ జెప్పఁబడెనో యది కామదోషముచేతనే యని యెఱుంగ వలయు. నాయపరాధమును క్షమింపుము. ఇపు డేమిచేయఁ

దగునో యాజ్ఞాపింపుము. ఇపుడేమి చేయుదును? ఎందుఁ బోవుదును? నా కెందు జన్మము కాఁగలదు? జగత్త్రయమున నే నెందు జన్మించి నను నీకే భార్యనగుదును గాని యింకొకరికి భార్యను గాను. అని పలికి జీవుఁ డూరకుండెను.

ఆమాటలు శ్రుతిసంపుటములఁ జొరఁబడఁగా శోకోపహతచేతనుఁడై మూర్ఛనొందెను. మహాజ్ఞానియగు స్వాత్మారాముఁడు చేతనఁ ద్యజించెను. ఎంతయాశ్చర్యము? విదగ్ధులగు పురుషులకు స్త్రీవిచ్ఛేదము సకలశోకములకన్న నధికతరము కదా! అంత దుర్వాసుఁడు క్షణకాలమునఁ జేతన నొంది ప్రాణములఁ బరిత్యజింప నుద్యుక్తుఁడయ్యెను. అందే యోగాసన మలవరించుకొని వాయుధారణ మొనరించెను. అట్టితఱి నొక బ్రాహ్మణశిశు వచ్చటికి వచ్చెను. ఆవటువు దండమును ధరించి ఛత్త్రధారణ మొనరించి రక్తాంబరములఁ దాల్చి లలాటమున నుత్తమతిలక మలరారఁ జిఱునవ్వు ముఖసీమ తొలకాడ శ్యామవర్ణము తనువునఁ గనంబడఁగా బ్రహ్మతేజస్సు వెలయ వయస్సు మిగులఁ జిన్నదిగాఁ గనంబడుచుండ శాంతుఁడై జ్ఞానియై వేదవిద్వరుఁడై యలరారుచుండెను. ఇట్లు వచ్చిన యాబాలునిం గాంచి దుర్వాసుఁడు లేచి నమస్కరించెను. కూరుచుండఁ బ్రార్థించెను. భక్తితోఁ బూజించెను.

దుర్వాసుఁ డిట్లు పూజింప నాబ్రాహ్మణవటు వలరి యమ్మునిని నాశీర్వదించెను. ఆవటువును జూచినంతనే తదాశిషములఁ బడసినంతనే సర్వదుఃఖములు నశించి మునిమనస్సు

స్వస్థ మయ్యెను. శిశురూపమును క్షణకాలముధరించిన యావ త్పువు కార్యదక్షుఁడుగాన నిట్లు పలికెను. ఆవాక్కులు నీతి శాస్త్రసారభూతములై సుధాతుల్యములై కనుపట్టెను.

—శిశువు దుర్వాసునకు హిత ముపదేశించుట.—

సర్వజ్ఞా! గురుమంత్రప్రసాదమున నన్నియు నెఱుంగు దువు. ఇట్టినీవు శోకకాతరుఁడ వగుచుండ నేనేమని యడు గుదు? బ్రాహ్మణులకుఁ దపస్సు ధర్మము. జగత్త్రయము తపస్సా ధ్యము. స్వధర్మముఁ బరిత్యజించి యిపు డేమిచేయుచున్నవాఁ డవు? ఎవ్వని కెవ్వతె భార్య? ఎవ్వఁ డెవ్వతెకుఁ బ్రాణనాథుఁడు? స్వమాయచే భగవంతుఁడు హరి మూర్ఖుల వంచించును? నీ కీపత్ని మిథ్యారూపిణి. క్షణకాల మీభ్రాంతి నీకుం గల్పింపఁబడియె. ఇది సత్యముకాదు. చిరకాల ముండునది యీపత్ని యగునా? వసుదేవపుత్త్రికయు హరికి భగినియుఁ, బార్వత్యంశసముద్భూ తయు సుశీలయుఁ జిరంజీవినియు నగుసుందరి నీకుఁ బ్రతికల్పము నందును భార్య కాఁగలదు. కొలఁదిదినములు తపశ్చర్యయందు మది నిల్పుము. ఇపుడు నీదుఃఖమునకుఁ గారణభూతురాలగు కందలి కదళీజాతిని స్వీకరించి భూతలంబున జన్మించును. శుభ ముల నొసంగుచు ఫలప్రదయై మనోహరాకారమున వెలసి యొక్కసంతానమునే కాంచి దుర్లభయై యుండఁగలదు. కల్పాం తరమున నీయీభార్య శాంతగుణప్రధానురాలు కాఁగలదు. అత్యచ్ఛిత్రపదార్థమునకుఁ జ్యోతి శ్రుతిప్రసిద్ధము.

అని పలికి విప్రరూపమును దాల్చినభగవంతుఁడు క్షణ కాలమున నామునికి జ్ఞానోపదేశముచేసి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. దుర్వాసుఁ డాయుపదేశమున మోహమును త్యజించి తపో నియతియందు మదిని ద్రిప్పెను. ఆమునిపత్ని కందళి భూతల మున నరఁటిచెట్టుగాఁ బుట్టెను. సాహసికుఁడు కాశవనమున గర్దభాకారమును దాల్చియుండెను. ఆతిలోత్తమయు బాణాసుర పుత్రి యయ్యెను. దైత్యేంద్రుఁ డగు సాహసికుఁడు శ్రీకృష్ణ మూర్తిసుదర్శనాయుధముచేఁ బ్రాణముల వదలి మహర్షులకేని దుర్లభమగు భగవచ్చరణాంభోజదాస్యము నొందెను. తిలోత్త మయుఁ గొంతకాలమునకు స్వస్థానముం జేరెను. ఆతిలోత్త మయే బాణాసురునకుం బుత్రికయై శ్రీకృష్ణపౌత్రుఁడగు నని రుద్ధుని యాశ్లేషమునఁ బరిపూర్ణమనోరథసిద్ధిం బడసి స్వస్థలకుం బోయి భగవద్భక్తిం బడయఁజాలెను. అని నారాయణమూర్తి శ్రీకృష్ణచరిత్రమును నారదునకుం జెప్పి యింకేమి విన఼గోరెద వని ప్రశ్నించెను.

మహాశయులారా! శ్రీకృష్ణచరిత్రమున దుర్వాసునికథ యేలవ్రాయఁబడియె నని ప్రశ్నింపకుఁడు. ఏయేభక్తులు పూర్వ జన్మసుకృతదుష్కృతలేశమున నజ్ఞాను లగుదురో వారిని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యెట్లుద్ధరించెనో ఆమహిమమును దెల్పుటకే యీప్రయత్నము కదా. కాఁబట్టి శ్రీకృష్ణదివ్యమహిమము నీకథ తెల్పెడిని. కావున నిట వ్రాసితిని. ఈగాథ యనేకవిషయ ములను దెల్పఁగలదు. వానిని దెలిసికొనుట ఆచరణమున

వాని నలవరించుకొనుట ప్రధానకృత్యములు. అట్లొనరించుటయే భగవత్కథాశ్రవణఫలమని పెద్దలభావము.

దుర్వాసుఁడు తపశ్శక్తిచేఁ దిలోత్తమను సాహసికుని శపించెను. వారు ప్రార్థింప శాపమోక్షము ననుగ్రహించెను. కాని తాను జితేంద్రియుఁడ ననుగర్వమును మాత్రము పొందెను. ఏక్షణమున నీగర్వ మామునిమనసునఁ బొడసూపెనో యాక్షణముననే సర్వాంతర్యామియు సర్వద్రష్టయు సర్వసాక్షియు నగుశ్రీకృష్ణపరమాత్మ యీగర్వమును మాయింపకున్న నీముని తరింపఁజాలఁడని తలంచెను. తిలోత్తమకు సాహసికునకు శాపమోక్షము శ్రీకృష్ణమూర్తిమూలకముగనే కలుగును. కావున నిటశ్రీకృష్ణమూర్తియే యిట్లూహించెనని చెప్పనవకాశమున్నది.దుస్సహవాసముచే దోషములు పట్టుపడు నన్నసూక్తి యందఱెఱింగినదియే సత్సహవాసముచే గుణము లలవడునన్నసూక్తియుఁ బ్రఖ్యాతమే. క్షణకాలమైనను గాముకుల సంగతి దుర్వాసునకుం గల్గెను. దానిఫల మనుభవింపక తీఱదయ్యెను. అంతియ గాక కామవిఘ్న మొనరించిన ఫలముకూడ ననుభవింపక తప్పకపోయెను. మహర్షియయ్యు నితరుల యపరాధములు క్షమింపఁ దగియుండును గదా. అట్లు చేయక యమ్ముని దారుణశాప మొసంగెను. ఇరువురును శాపఫల మనుభవింపవలసినవారైరి. ఇదియే భగవత్సంకల్పము.

దుర్వాసుఁడు తద్దర్శనముననే యత్యంతకాముకుఁడయ్యెను. తపోనిరతి వదలెను. చిరకాలముచేసినతప స్సారక

పోదుగాన నాసంకల్ప మామునిమదిఁ బదిలముగ నెలకొనఁగనే భగవదిచ్ఛామాత్రమున నౌర్వముని కొమరితయగు కందళిం దోడ్కొని యాత్రోవనఁ బోవుచు మునిచెంతకు వచ్చెను. ఆకన్యక ముందే దుర్వాసు దప్ప నింకొక్కని వరింపనని పట్టుపట్టి యుండెను. అదియు భగవత్సంకల్పమే. ముందు దుర్వాసుఁ డిట్లు కాముకుఁడు కాఁగలఁ డని భగవంతుఁ డెఱుంగును. సర్వజ్ఞుఁడు కదా పరమేశ్వరుఁడు. ఆకందళికోరికను దండ్రి మునికిం దెల్పెను. వివరముగాఁ దెల్పుచు దాఁపక యౌర్వముని దుర్వాసునితోఁ దనకొమరితయం దొక్కదోషము మాత్రము కల దనియు, సద్గుణములెన్నియో కలవనియుఁ దెల్పుచు బహుగుణము లుండి యొక్కదోష మున్నచో నాపదార్థమును విడువరా దనియు వదలిన బాపమువచ్చుననియుఁ దెల్పెను.

శ్లో. యస్తు దోషవతీం కన్యామనాఖ్యాయోపపాదయేత్,
తస్య తద్వితథం కుర్యాత్కన్యాదాతుర్దురాత్మనః.
మను. ౯ అ. ౭౩ శ్లో.

(దానం తత్ప్రీత్యర్పణేన వ్యర్థం కుర్యాత్. అని వ్యాఖ్య.)

అన్నస్మృతివాక్యమును మహర్షి తలంచుకొని యున్నదున్న ట్లుపదేశించుచుఁ గటూక్తులు మాటలాడు దుర్గుణము నూనిచెప్పెను. దుర్వాసుఁ డామాటల విని భార్యాకటుభాషణముల వినుట మిగులఁ గష్టమనియు వానిబ్రదుకు నింద్యమనియుఁ దనభావమును దెల్పుచుఁ దన్ను వివాహమాడఁ గోరివచ్చిన కాంతను వదలుట దోషమనున్యాయమునుగూడఁ

దెల్పెను. ఔర్వమునియుఁ దనపుత్రికను ముని కొసంగెను. కన్యాదానముచేసిన పిదప నామునికి దుహిత నెడఁబాసి పోవలయునన్నమాట మదిఁ దగిలెను. వెంటనే విలపించెను. ఔరా! మహర్షులకేనియుఁ బ్రేమానుబంధ మొక్కమాఱు త్రెంప శక్యము కాదు కదా! మునులగతి యిట్లుండ నిఁకఁ బామరుల కది మిగులఁ బీడాకరమని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా! శకుంతల హస్తినాపురమున కరుగుతరుణమున నైష్ఠికబ్రహ్మచర్యనిరతుఁ డగు కణ్వమహర్షి,

శ్లో. యాస్యత్యద్య శకుంతలేతి హృదయం
సంస్పృష్టముత్కంఠయా
అంతర్బాష్పభరోపరోధిగదితం
చింతాజడం దర్శనం
వైక్లబ్యం మమతావదీదృశ మపి
స్నేహాదరణ్యౌకసః
పీడ్యంతే గృహిణః కథం న తనయా
విశ్లేషదుఃఖైర్నవైః.

అని పరితపించెను. ఎట్టివారికైన దేహసంబంధజనితవ్యథ మదిఁ బాధింపక మానదు. కాననే యౌర్వముని పుత్రిక నెడఁబాసి పోవఁజాలక పరితపించెను. ఇంతమాత్రమున వారినియమమునకు బాధ లేదు. వా రజ్ఞానులని చెప్పనవకాశము లేదు. దీనిచే స్వాభావికాచారములు సర్వత్ర కనుపట్టుచున్నవని తెలిసికొనుటయే సరసము. ఆవల నౌర్వముని దుహితకు నీతు లుపదేశిం

చెను. దానిసారము వనితలు పతిసేవకంటె నితరధర్మములు లే వనుటయే కాని భర్తకు భార్య యేల లోఁబడియుండవలయునను నవనాగరకతమాత్రము కాదు. చివరకు భర్తను మించిన బంధువే లేఁడని పూర్వులగు నార్యుల భావము. సకలతపము లుపవాసాదులు భర్తృసేవాజనితపుణ్యమునఁ బదాఱవభాగమును బోల వని చెప్పఁబడినది. సమక్షమునఁగాని పరోక్షమునగాని భర్తనా క్షేపింపరాదని యౌర్వముని పుత్రికకు గట్టిగా నుపదేశించెను. భర్తతోఁ బరుషవచనము లాడఁగూడ దనియు నేకద్వి త్రివారములు హెచ్చరించెను. ఇట్లు చెప్పుటకు హేతువేమన, ముందుఁ దనకుమారికకుఁ గలుగనున్న యవస్థ నాముని యెఱుంగును. కావునఁ దెలిసినంతదనుక జాగ్రత్తగ నుండుమా యని కూఁతురునకు, శాంతము ప్రధానము మునుల కనుభావము మఱువకుమా యని యల్లునకు నుపదేశించెను. ఈసంబంధమున నెంతమేలు దంపతులకుం గల్గునో యాముని వరుఁ డెఱుఁగును కాని తాఁజేయఁదగినపని శక్తివంచన లేకుండ నొనరించెను. ఉపదేశము కాఁగానే తనదారిఁ బోయెను గాని మరల వీరిమాట తలంచినవాఁడు కాఁడు. అదియే జ్ఞానులకు నజ్ఞానులకుంగల భేదమని యెఱింగి తత్కాలమనోవ్యథ గల్గినను బిదపనైన దానికి మనసునఁ జోటీయక మెలంగుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము. ఇదియే యీభాగమునుండి గ్రహింపఁదగిన నీతి.

స్వభావగుణము మార్పఁ దరముగాదన్ననీతి యందఱు తెలుసుగుదురు. కందళి తాఁగోరినభర్తనే పడయఁ జాలెను.

తండ్రియుపదేశముల గ్రహింపఁజాలెను. ఆ విద్యావతియు నగు. సకలధర్మముల నెఱుంగును. వయసునఁ జిన్నది కాదు. ప్రౌఢయు నగు. అయినను "స్వభావో దుర్నివారః" అన్న సూక్తికి లక్ష్యమయ్యెను. భర్తను బరుషోక్తుల నలయించు చునే యుండెను. ఇంచుకంతయు జంకక యిదిధర్మము కాదని భావింపక తండ్రియుపదేశములఁ గలనైన స్మరింపక పతితోఁ గల హించుచునే యుండెను. పాపమా మహర్షి పుట్టుకతోఁటి కోప స్వభావముకలవాఁడు. దేవత లాయనపేరు విన్న వడఁకుదురు. ఇఁక మనుష్యులమాట యిటఁ జెప్పనేటికి? అట్టివాఁ డయ్యుఁ గాముకుఁడు కానఁ గందళి యెట్టిపరుషోక్తు లాడినను నోర కదల్పఁ డయ్యెను. తపఃఫలముగా శాంతాత్ముఁ డయ్యెను. ఎంత శాంతుఁ డైననేమి? దాంతుఁ డైననేమి? ఆకందళిపరుషవాక్కు లామునిశాంతము నూఁచియూఁచి తుదకుఁ గదలింపఁజాలెను. శాంతము నిలువనవకాశ మించుకంతయైనఁ గల్గింపక యాపరు షోక్తులు దానిస్థానమునఁ గ్రోధమును బ్రవేశపెట్టెను. పాపఫల మనుభవింపక పోరాదన్నసూక్తి యంతటఁ దెలిసినదియే.

ముని యొకనాఁ డోడలు తెలియక మండిపడి భస్మ రాశివి కమ్మా యని యమ్మగువను శపించెను. శాపము వినఁబడఁ గనే యావనితమనస్సున నొకవింతమార్పు కల్గెను. దేహము వదలిన యాతన్వీజీవుఁడు తెల్పిననీతు లత్యంతశ్రద్ధమై విమర్శింపఁ దగినవి. దుర్వాసునకు బుద్ధివచ్చునట్లు చేయఁజాలినవి. సత్య ముగా నందించుకంతయైన యతిశయోక్తి లేదు. ఆమాటలు

విన్నంతనే దుర్వాసుఁ డిట్టిభార్యారత్నమును బోఁగొట్టుకొం టిని గదా యని పరితపించెను. దుఃఖము నాపుకొనఁజాలక తపశ్శక్తి వమ్ముకాఁగా మూర్ఛనొందెను. తుదకు కొంతసేపటికి తెలివిరాఁగా మృతినొంద నుద్యుక్తుఁడయ్యెను. యోగాసన మలవరించుకొనియెను. ప్రాణాయామయోగమున కుపక్రమిం చెను. దానఁ గలుగుఫలమేమి ? వాయునిరోధమే. ఇఁక క్షణ కాలమున నాముని దేహమునుండి ప్రాణవాయువుల వదలింపఁ గలఁడు. ఈవిషయము శ్రీగోపాలకృష్ణమూర్తి యెఱుంగఁ జాలఁడా. ఇఁక నాలస్యముచేయఁ దగదని శిశురూపమునఁ దోఁచెను. ఆవటువును జూడఁగనే దుర్వాసుఁడు భక్తినమ్రాత్మ కంధరుఁడై నమస్కరించెను. ముందు తాఁజేయఁబూనినయోగ మేమాయె? అని ప్రశ్నింపవలదు. భగవద్దర్శనమున నన్నియు మార్పునొందును.

అంత శిశురూపమున నున్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యుపదే శించిన వాక్యములు వేదసారములు. జగత్త్రయము తపస్సాధ్య మనుటకంటె నెక్కువ యేమి చెప్పవలయును? "నీకీభార్య మిథ్యారూపిణి" యన్నమాటయే చాలదా? సంసారము మిథ్య. ఇది భ్రాంతి. దీనినమ్మి యేల దుఃఖించెద వన్నయొక్కమాటయే చాలును. నీభార్య మృతినొందుట లోకోపకార మని తెల్పెను. తపస్సున మదినిల్పుమా యని హెచ్చరించి యదృశ్యుఁ డయ్యెను దాన ముని యీశిశువు భగవంతుఁడే యని నిశ్చ యించెను. భగవద్వాక్యము దుర్లంఘ్యమనియు నిదియే తరణో

పాయమనియు నమ్మెను. దుఃఖముంబాసి భగవద్ధ్యానాసక్తుం డయ్యెను. ఈశిశువు శ్రీకృష్ణమూర్తియే యని యెట్లు సిద్ధాంతము చేయవచ్చునన్న ప్రశ్నము కలదని నేనెఱుంగుదు. తిలోత్తమయు సాహసికుఁడు మునియు నీమూవురే యీకథయందు ముఖ్యులు. వీరికి మూవురకును దుఃఖమును దీర్చినవాఁడు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమే. కావున నోమహాశయులారా! శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కొందఱ కుపదేశరూపమున ముక్తినను గ్రహించును. కొందఱ వధించి మోక్షమును బ్రసాదించును. కొందఱితో స్నేహించి సంసర్గమున నపవర్గము లభింపఁజేయును. కావున మనమెల్ల నీకాలమున నేలాటితపస్సులనొనరింపఁజాలకున్నను శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మనామమును స్మరించుచుఁ దత్కథలఁ బఠించుచుఁ దన్మహిమముల స్మరించుచు క్షణకాలమైన సద్వ్యయముచేయుట సముచిత మగుకార్యము. వేఱుమార్గము కానరాదు. కలికాలము దుర్భరమైనది. భగవద్భక్తి వినాశన మొనరించు సాధనము లీకాలమునఁ బెక్కు లున్నవి. భగవంతునియందు దోషముల నారోపించువారు పెక్కుమంది కలరు. వారిమాటలు యుక్తియుక్తములుగ నున్నవని చేతులాడించువారు పెక్కువేలమంది కలరు. భగవత్కథలను బఠించువారు నాగరకులు గారనువారు నిండి పుట్టగొడుగులవలె నున్నవారు. వీరిమాటలకు లోఁబడక క్షణకాలమైన జగద్గురువగు శ్రీకృష్ణమహిమమును స్మరించువారు కొలఁదిమందియైన నుండకమానరు. ధర్మము బీజమాత్రమైన నుండకతప్పదు గదా. కాఁబట్టి యఱువదిగడియలలో

నొక్కగడియయైన భగవత్కథలం బఠించి లోకముస్థితి యెట్లున్న దని యూహించి మనము సదా విసుగునొందక చేయుకార్యములలో మనకుపకరించిన దించుకయైనఁ గలదా యనువిషయము నూహించి మనల నుద్ధరించుమార్గమును వెదకుటకై క్షణకాలమైనను వ్యయింపకున్న మరల మనుష్యజన్మము లభించుట దుర్ఘటము. ఇంతకంటె మీవంటి మహాశయులకు మిక్కిలి విన్నవింపఁజాలక విరమించి వేఱొక భగవత్కథను వ్రాయఁబూనెదను. ఈపై నీతుల ననువదించు శ్రీలీలాశుకమహర్షి యుపదేశించిన శ్రీకృష్ణకర్ణామృతశ్లోకము నుదాహరించి కథాంతరము వ్రాయఁబూనెదను.

శ్లో. తే తే భావాస్సకలజగతీలోభనీయప్రభావాః
నానాతృష్ణాసుహృది హృది మే కామమావిర్భవంతు,
వీణావేణుక్వణితలసితస్మేరవక్త్రారవిందా
న్నాహం జానే మధురమపరం నందపుణ్యాంబురాశేః.

3 ఆశ్వా. 2 శ్లో.

శ్లో. తృష్ణాతురే చేతసి జృంభమాణం
ముష్ణన్ముహుర్మోహమహాంధకారమ్,
పుష్ణాతు నః పుణ్యదయైకసింధోః,
కృష్ణస్య కారుణ్యకటాక్షకేళిః.   3 ఆ. ౫ శ్లో.

దుర్వాసునకు శాపము కల్గుట.

*భగవత్కథాజిజ్ఞాసువులగు నోమహాశయులారా! అవ్వలి

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఇరువదియైదవ యధ్యాయమునుండిఁ సంగృహీతమని యెఱుంగనగు.

కథ నాలకింపుఁడు. దుర్వాసునిశాపమున నిటనేమి ప్రయోజనమనికాని, ఈకథ ప్రస్తుతోపయుక్తము కాదే యనికాని ప్రశ్నింపకుఁడు. శ్రీకృష్ణు నారాధించుపద్ధతు లనేకములు కలవని ముందే తెల్పియుంటిని. ఆపద్ధతులలో నొకపద్ధతి యీకథనుండి తేలఁగలదు. కాన నీగాథ ముఖ్యమే యని తలంపుఁడు. ఇఁక దరువాతికథ నాలకింపుఁడు. అవహితులరు కండు.

నారదముని నారాయణమూర్తిం గాంచి యిట్లు ప్రశ్నించెను. శ్రీహరిచరిత్రమును వింటిని అది మంగళప్రదము. అందును భవన్ముఖాంబురుహమునుండి యాకథ వెలువడినది. కానఁ బరమమంగళప్రదము. అవ్వలికథను వినఁగోరెదను. తనకన్య మృతినొందినపిదప నౌర్వముని యేమిచేసెనో వినవలతు. మహాత్మా! ఆనతీయవే యని వేఁడఁగా శ్రీమన్నారాయణమూర్తియు నిట్లు బదులు చెప్పెను. సరస్వతీనదీతీరమున నౌర్వముని తపమొనరించుచుండెను. హఠాత్తుగాఁ బైనుండి యొక వస్త్రము మునిమ్రోలఁ గ్రిందఁబడెను. దానిం గాంచి ముని నియమమును వదలి వస్త్ర మి ట్లాకస్మికముగాఁ గ్రిందఁబడనేలయని యించుక యూహించి ధ్యానమున నంతయు నెఱింగి తనయావిషయకసంకటము నొందెను. శోకావేశమున నొడలు తెలియకుండెను. ఆచింతవెల్లున దుర్వాసునాశ్రమమునకుం బోయెను కన్నీటిధారలచే నాభూరేణువులఁ దడిపెను. ఆశ్రమముచెంతకుం బోయి కాతరమానసుఁడై ఓకందళీ! కుమారీ! యని పలుమాఱు- పిలిచెను. మామకంఠధ్వని విని దుర్వాసుఁడు

వడివడి బయటికి వచ్చి భీతినొంది విహ్వలించుచుఁ దచ్చరణాంభోరుహద్వంద్వము పయిం బడి నమస్కరించి లేచి కందళీదుఃఖావిలచిత్తుఁడు కాన విలపించెను. కందళీవృత్తాంతమునెల్ల నామూల మామునివరునకుం దెల్పెను. కందళి భస్మరాశి యాయెనని విన్నంతనే యౌర్వముని దుఃఖావేశమున మూర్ఛిల్లెను. జ్ఞాననిధి యయ్యుఁ బెనుమూర్ఛనొంది మృతునివలె నుండెను. మామ మృతుం డైనట్లుండుట నెఱింగి కటకటంబడి శీతలోపచారము లొనరించి చేతనగల్గునట్లు చేసెను. లబ్ధసంజ్ఞుఁడై యౌర్వముని తనయెదుటనిలువంబడియున్న యల్లునింజూచి యిట్లు పల్కెను. అత్తఱి నమ్మునియు శోకయుతుఁడై భీతుఁడై ప్రణతకంధరుఁ డై యుండెను. పట్టరానిశోకమున బాష్పములు కన్నుల నిండియుండెను. మనోదుఃఖమునఁ గన్నులెఱ్ఱవాఱి యుండెను. ఔర్వమునియు నతిశయితక్రోధమున వణఁకుచున్న దేహముతోఁ గంపితాధరుఁడై దేఱిచూడరాకయుండెను.

ఓ బ్రాహ్మణుఁడా! అత్రివంశమునఁ బుట్టితివి. జగత్పతికిం బౌత్రుఁడవు. నాపుత్రికయం దల్పదోష ముండఁగా దానికెన్నియోమడుంగులుమీఱిన దండన మొనరించితివి. ఇది తగునే? శంకరాంశసంభూతుఁడవు కదా. ఆశంకరునకు శిష్యుఁడవు. వేదవేదాంగవిదుఁడవు. సర్వజ్ఞుఁడవు. గుణవంతుఁడవు. నీతల్లి యనసూయాదేవి. కమలాంశసంభూతురాలు. మహాసాధ్వి. అట్టివారికిం దనయుఁడ వయ్యును నీకిట్టి కుమతి యేల కల్గెనో

తెలియకున్నయది. ఎవనికిం దల్లి గుణవతియో తండ్రి గుణవంతుఁడో అట్టివారికొడుకు దయాహీనుఁడై పుట్టుట యచ్చెరువుగనున్నది. శ్రుతిగతిసూక్ష్మతరము కదా! నాప్రాణములకంటె నెక్కుడుప్రీతితోఁ బెంచినకుమారికను నీకర్పించితిని. సకలసద్గుణాన్విత. అట్టినాదుహితను స్వల్పదోషమున నీచే నశింపఁజేయఁబడినది. వాగ్దోషముగలస్త్రీని పరిత్యజింపవలయునని శ్రుతి తెల్పుచున్నయది. నీవు కోపమున వదలిన రక్షించుటకు నేను దండ్రినుంటిని గదా. అట్టిరక్షకులుగల నాపుత్రిక యత్యల్ప దోషమున నేకారణమున నీచే భస్మరాశిగ నొనరింపఁబడినదో ఆకారణమున నీకు మిగులఁ బరాభవము కల్గును గాక. ఇందులకు సంశయములేదు. గొప్పజంతువులకు స్వల్పజంతువులకు సర్వజీవులకు సృష్టికర్తయుఁ బాలకుఁడు మృతిప్రదుఁడునగు భగవంతుఁడు కరుణానీరరాశి యున్నవాఁడు. అని పలికి యౌర్వముని పలుమాఱులు దుఃఖించి తల్లీ! కుమారికా! ఎందున్నదానవు. ఏలయిట్టిబెట్టిదంపుదుఃఖము ననుభవించితివి. ఎట్టి మృతినొందితివి. తల్లీ! ఏమిచేయుదును? ఎట్లు జీవింతును? అని పలవించి పలవించి క్రోధమున స్వాశ్రమమునకుం బోయెను.

ఔర్వముని తనయాశ్రమమునకుం బోయినంత దుర్వాసుఁడు గొంతెత్తి విలపించెను. జ్ఞానమున శోకము మఱచినను మరల రెండింతలుగా శోకము ననుభవించెను. కాలము గడువఁగా శోకాగ్ని జ్ఞానభస్మమున శాంతిల్లును. అది బంధుదర్శన శుష్కకాష్ఠసంయోగమున మరల వృద్ధినొందును. కావున మామ వచ్చి పోయినంత దుర్వాసుఁడు భార్యను దలంచుకొని

తలంచుకొని విలపింపసాగెను. తుదకుఁ దనకుఁ దా హితముప దేశించుకొనుచుఁ దపస్సుచేయ మదిఁ ద్రిప్పెను. నారదమునీ! ఇది దుర్వాసునిచరిత్రము. ఆతనికిఁ జిరకాలమునకు మహాపరాభవము సంభవించెను. అనిపలికిన నారాయణుం గాంచి నారదుం డిట్లనియె.

మహాత్మా! శ్రీమన్నారాయణా! దుర్వాసుఁడు శంకరాంశసంభూతుఁడు. తేజస్సుచే శంకరతుల్యుఁడు కదా? అట్టి ముని కెవ్వరివంకఁ బరాభవము కల్గెను? ఆవార్త వినఁ గోరెదనని ప్రశ్నించిన నారాయణుం డిట్టు లనియెను. మునివర్యా! వినుము. సూర్యవంశమునఁ బుట్టిన రాజేంద్రుఁ డంబరీషుఁ

అంబరీషుని చరిత్రము.

డనఁబరఁగువాఁ డుండెను. శ్రీకృష్ణచరణాంభోజమున సదా మదిఁ జేర్చు మహాభక్తుఁడు. ఆరాజునకు రాజ్యమందుఁగాని భార్యయందుఁగాని పుత్రులయందుఁగాని ప్రజలయందుఁగాని సంపదలయందుఁగాని పుణ్యకర్మార్జితఫలంబులందుఁగాని చిత్తము క్షణమైన నాసక్తము కాదు. జాగ్రదవస్థయందును నిద్రయందుఁ గూడ శ్రీకృష్ణపరమాత్మను ధ్యానించుచుండువాఁడు. దానిచే మహాజ్ఞాని యయ్యెను. జితేంద్రియుఁడు శాంతుఁడు విష్ణువ్రతపరాయణుండు నయ్యెను.ఆరాజున కేకాదశీవ్రతమునం దెక్కువమక్కువ యుండెను. శ్రీకృష్ణమూర్తిని బూజించుటయే యాతని ముఖ్యకార్యముగా నుండెను. తాఁ జేయుసర్వపుణ్యకార్యములు శ్రీకృష్ణార్పణముచేయుట యారాజున కలవాటు.

అట్టిరా జెట్లు రాజ్యమును బాలింపఁజాలె నని ప్రశ్నింపరాదు. మహాదారుణమై ఘోరాకారమై హరితుల్యతేజస్సు గలిగి, సూర్య కోటిసమప్రభమై బ్రహ్మాదులచే వినుతింపఁబడుచు, సురాసుర సంపూజితమై జగన్నాథుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మచే రక్షింపఁ బడుచు నలరారు సుదర్శనమను పేరుగల చక్రము శ్రీకృష్ణా నుజ్ఞచే నంబరీషునికడనుండి లోకరక్షణము చేయుచుండు. దుష్టులు తలచూపిన వారి నడంచుచుండు. కావునఁ బ్రజా రక్షణ మారాజచంద్రున కిసుమంతయుఁ గష్టదాయకము కాకుం డెను.

ఆరాజచంద్రుఁ డేకాదశీవ్రతము నాచరించి ద్వాదశీ దినమున నుదయమున స్నానమొనరించి సకాలమున శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మమును బూజించి నియతులగు బ్రాహ్మణులకు దానము లొసంగి సువర్ణరజతాదికములఁగొని వారు సంతుష్టులు కాఁగా వారికి యథార్హముగా భోజనముఁ బెట్టించి తా భుజింప సమకట్టియుండెను. అట్టితఱిఁ దపస్వియు, విప్రుఁడును, ఆఁకలి బాధింపఁగా మదిచెదరనున్నవాఁడును, దండధారియు, ఛత్ర మును ధరించినవాఁడును, తెల్లనివస్త్రముదాల్చినవాఁడును నగు దుర్వాసుఁడనుముని యరుదెంచెను. ఆమునిలలాటమునఁ దిల కము భాసిల్లుచుండెను. జడలు సందె డుండెను. దేహము మిగులఁ గృశించి యుండెను. కంఠము డప్పిచే బాధపడుచుం డెను. పెదవు లెండియుండెను. ఇట్లు దుర్వాసుఁడను ముని రాఁగా నంబరీషుఁడు లేచి యెదురుచని తోడితెచ్చి నమస్క-

రించి పాద్యము నొసంగి సువర్ణపీఠమునఁ గూరుచుండఁ బెట్టెను.

మహామునియు నారాజచంద్రు నాశీర్వదించి సుఖాసనమునఁ గూరుచుండెను. రాజు మహాత్మా! ఆజ్ఞ యేమని విన్నవించెను. నరపతివినయోక్తుల కలరి మునివరుఁ డాతనితో రాజా! ఆఁకలి బాధించెడిని. విధిపూర్వకముగ నన్నదానము చేయుము. అఘమర్షణమంత్రము జపించి యచిరకాలమున నే వెళ్లెదను. క్షణకాల మోర్చియుండుము. స్నానము విధిపూర్వకముగ నొనరించి వచ్చెద ననిపల్కి నదికిఁ బోయెను. ముని చనిన వెనుక రా జత్యంతచింతాక్రాంతుఁడయ్యెను. ద్వాదశిఘటికలు దాఁటుచున్నవి. భుజింపవలయు. లేకున్న వ్రతభంగ మగును. అనిచింతించుసమయమున రాజగురు వరుదెంచెను. రాజు నమస్కరించి మునివృత్తాంత మెఱిఁగించి యిట్టు లనియెను. ముని వర్యుఁ డింకను రాఁడు. ద్వాదశి కడచిపోవుచున్నయది. ఈ కష్టకాలమున విధుల నూహించి చేయఁదగుపని నాదేశింపుఁడు. త్వరగాఁ గీడుమేలు నూహించి సెలవిండు. అన నాగురు వప్పుడే హితమై సత్యపూతమై వేదప్రతిపాదితమై పరిణామసుఖావహమై యలరువాక్యము నిట్లు పల్కెను. ఆగురువు వసిష్ఠమహర్షియే యని భావింపుఁడు.

రాజేంద్రా ! *ద్వాదశి గడువఁగాఁ ద్రయోదశీఘటి

* ద్వాదశ్యాం సమతీతాయాం త్రయోదశ్యాం తు పారణం, ఉపవాసఫలం హత్వా వ్రతినం హంతి నిశ్చితమ్. ౪౫ శ్లో. న భోజయిత్వా మూఘశ్చేదతిథిం సముపస్థితం, సత్రస్తః క్షుధితో భుంక్తే కుంభీపాకే వ్రజే

కలలో నెవ్వఁడు పారణముచేయునో వానిపుణ్యము నశించు టయేగాక వ్రతమొనరించువాఁడు నశించును. బ్రహ్మహత్యా సమపాప మద్దానఁ గలుగుననితలంపుము. ఇది వేదప్రతిపాదితము. త్రయోదశి రాఁగా నే వ్రతపరాయణుఁడు పారణముచేయునో ఆపదార్థము సురాపానతుల్యపాపము నొసంగునని బ్రహ్మయే శాసించెను ఏమూఢుఁ డతిథికి భోజనము పెట్టక యాఁకలిచేఁ దాఁ ద్వరపడి భుజించునో యా మనుజుఁడు కుంభీపాకనరక మునఁ బడి యందు నూఱువర్షము లుండి చండాలత్వ మొందును. మఱియు సదా వ్యాధిబాధితుఁడై ప్రతిజన్మమం దును దరిద్రుఁడు నగు. కాఁబట్టి రాజేంద్రా! మహత్తరకష్ట కాలమునఁ బరమసూక్ష్మ మగుధర్మము శ్రుతిపాదితము గలదు. దానిం జెప్పెద. రెండువిధములైన శాస్త్రపద్ధతులం గాపా డుము. ఆపద్ధతి యేమనఁగా, శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ పరమపావన పాదాంభోరుహాభిషేకోదకమును ద్రావి యుపవాసఫలమును రక్షింపుము. జలపాన మభక్షణతుల్యమే యగును. అని పలికి బ్రహ్మకుమారుఁ డగు వసిష్ఠముని యూరకుండెను.

అంబరీషుఁడు వసిష్ఠువచనమును విని శ్రీకృష్ణమూర్తిని స్మరించుచుఁ దత్పాదోదకము నించుకత్రాగెను. ఇంతలో దుర్వా సుఁడు స్నానమొనరించి వచ్చెను. జరగినపని నెఱింగి రాజు ప్రోల జడల నతిక్రోధమున విదలించుచు నందొకజట నూడఁ

ధ్రువం. శతవర్షం తత్ర తిష్ఠ న్నరశ్చండాలతాం వ్రజేత్, వ్యాధియుక్తో దరిద్రశ్చ భవేజ్జన్మని జన్మని. ४० శ్లో.

దీసి నేలపైఁ గొట్టెను. దానినుండి యొకపురుషుఁడు వెలువడి యెను. అగ్నిశిఖవలె నతఁడు చూపట్టెను. ఖడ్గహస్తుఁడై మహా భయంకరుఁడై యప్పురుషుఁడు రాజును జంప నుద్యమించెను. అంతట శ్రీహరిచక్రము సూర్యకోటిప్రభాభాసమానమై కృత్తి రూపమును దాల్చి రాజును వధింపవచ్చు నాపురుషుని ఛేదించెను. ఆసుదర్శనమును జూచినంతనే ముని భయాతురుఁడై పరుగిడెను. సుదర్శన మాతని వెంటనంటెను. జ్వాలదగ్నిజ్వాల వలె వెంటనంటి యతిరయమునఁ బరుగిడునాచక్రము నామౌని చూచెను. బ్రహ్మాండమును మీఱి నిర్విణ్ణుఁడై భయాకులుఁడై బ్రహ్మలోకమునకుం బోయి జగన్నాథునిగా నాతని భావించి శరణుచొచ్చెను. కావుమా కావుమా యని బ్రహ్మసభను బ్రవేశించెను. బ్రహ్మయుఁ దృరపడి లేచి మునిచంద్రా! కుశలమా యని ప్రశ్నించెను. వృత్తాంతము నామూలముగ ముని బ్రహ్మకు విన్నవించెను.

ముని వచించినపలుకుల విని బ్రహ్మయు నిట్టూర్పులు పుచ్చి తద్విధమాలోచించి సుదర్శనముం గాంచి భీతిచెంది యిట్లుచెప్పెను.వత్సా!దుర్వాసా! హరిదాసునిశపింపఁబూనితివే. భగవంతునితేజస్సుచే నతఁడు రక్షింపఁబడుచున్నవాఁడు కదా. అట్టివాని నీలోకత్రయమున నెవఁడు హింసింపఁ గలఁడు? అల్పులుగాని అధికులుగాని భక్తులను రక్షింప భక్తవత్సలుఁడగు శ్రీహరి చక్రమును ధరించియుండును. ఆచక్రమే భక్తుల నహోరాత్రములు కాపాడుచుండును. ఏమూఢుఁడు విష్ణు

భక్తునితో ద్వేషించునో అతనిని యమునింగూడ సంహరింప శ్రీహరి సమర్థుఁడు. ఏలయనఁగా భక్తుఁడు శ్రీహరికిం బ్రాణ తుల్యుఁడు. కాఁబట్టి వత్సా! వేఱుచోటికిఁ బొమ్ము. ఇట నిన్ను రక్షించువాఁడు లేఁడు. అట్లు చేయవేని నిన్నును నన్నును ఈసుదర్శనము వధింపఁగలదు. ఆచక్రము బ్రహ్మలోకమునే కాదు బ్రహ్మాండమునుగూడ క్షణకాలమున దహింపఁ జాలును. అది తేజస్సుచే విష్ణుతుల్యము. దాని నెవ్వఁడు నివారింపఁ గలఁడు? అని బ్రహ్మ పలుకఁగా నాదుర్వాసుఁడు ఇఁక నిట లాభము లేదని పరువెత్తెను. భీతిల్లి శంకరుని శరణుచొరఁగోరి కైలాసమునకుం బోయెను.

కృపాసింధూ! ఆర్తుఁడనగునన్నుఁ గాపాడుమూ యని ప్రార్థించెను. శివుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు కావున మునిని గుశలప్రశ్న మొనరింపక దీనావనదక్షుఁడగు శంకరుఁడు తా మృత్యుంజయుఁ డయ్యు నిట్లు పలికెను. ద్విజోత్తమా! భయపడకుము. స్థిరుఁ డవు కమ్ము. నామాట నాలకింపుము. నీవు బ్రహ్మకుం బౌత్రుఁ డవు. అత్రితనయుఁడవు. వేదవేదాంగముల నెఱింగినవాఁడవు. కాని నీవొనరించిన కార్యము మూర్ఖుఁడు చేయఁదగినది. వేద ములయందుఁ బురాణములయందు నితిహాసములందు నెల్లయె డల నెవ్వఁడు సర్వేశ్వరుఁ డని నిర్ణయింపఁబడినదో అతనిని మూఢునివలె నెఱుంగక పోతివి. నేనును బ్రహ్మయు నింద్రుఁ డును దేవతలు, వసువులు, ధర్మేందువులు, ఆదిత్యులు, మునీం ద్రులు, మనువులు లోనగువారెల్ల నేభగవంతుని కనుబొమ

ముడిని విలాసముగాఁ బెట్టినమాత్రమునఁ గలుగుచుందురో నశించుచుందురో అట్టిసర్వేశ్వరునకుఁ బ్రాణములకంటె నెక్కుడగు భక్తున కపకార మేతేజస్సును నమ్మి చేయఁబూనితివి? మఱియు బ్రహ్మయు నేనును లక్ష్మీదేవియు దుర్గాదేవియు వాగ్దేవియు రాధాంబికయు శ్రీహరికి భక్తులకంటె నధికులముకాము. భగవంతునకు భక్తులే ప్రియులు. శ్రీహరి గొప్పవారికంటె నల్పులగు భక్తులనే పరమప్రేమమునఁ గాపాడుచుండును. సర్వాంతరాత్మయగు శ్రీహరి పాపిజనదుస్సహతేజోవిరాజితంబగు చక్రమును జేఁబూని భక్తరక్షణమునకై పాటుపడుచుండును. స్వాత్మతుల్య మగుచక్రమును దేజోవిరాజితమని తలంచి భక్తుల రక్షింప నియోగించి అంతతో సంతృప్తినొందక తాను గూడ నాకార్యమునకుఁ దోడ్పాటు చూపుచుండును. ఆశ్రీహరికి స్వకీయగుణనామధేయసంకీర్తనమున మహత్తరసంతోషము. భక్తసంగముకన్న మించినయానంద మాహరికి వేఱొకటి లేదు. ఛాయవలె సదా భక్తుల ననుసరించియుండును. శ్రీహరికి లక్ష్మీదేవి ప్రాణాధికప్రియురాలు. ఆమెనుమించిన ప్రేమాస్పదులు లేరు. ఆలక్ష్మియు భక్తులను ద్వేషించిన దేవుఁడామెనుగూడ వదలుననుట నిక్కము.ఇంకొక్కమాట వినుము. అందఱిలో భగవత్ప్రియులు విప్రులు. అంతియకాక స్వశరీరమునకన్నను బ్రియులని నమ్ముము. వారికంటె శ్రీహరికి భక్తులు ప్రియులు. ప్రాణములకన్న నెక్కుడుగా వారిని జూచును. మునీంద్రా! ఈశ్వరునకు మిత్రామిత్రు లను భేదము లేదు.

జగత్త్రయమున నెవఁడుశిష్టుఁడో ఎవఁడు సదా తన్ను ధ్యానించు చుండునో ఆతని ననుసరించియుండును. ఓబ్రహ్మర్షీ! సకల బ్రహ్మాండములు నీటమునుఁగునట్టి మహాప్రళయము రాఁగా భక్తుల నాత్మ నిడుకొని భగవంతుఁడు కాపాడును. వారికి నాశములేదు. కాఁబట్టి బ్రాహ్మణోత్తమా! గోవిందు భజింపుము. ఆమహానీయునిపాదారవిందములఁ గొల్వుము. శ్రీహరిస్మరణ మున సర్వాపదలు తొలఁగును. శీఘ్రింబ వైకుంఠలోకమున కరుగుము. వైకుంఠుని శరణుచొరుము. అభయమునిచ్చి నిన్నుఁ గాపాడును. ఆమహాత్ముఁడు కరుణాసాగరుఁడు కదా!

ఇట్లు లోశంకరుఁడు మునికి నుపదేశించుచుండఁగా సుదర్శన మరుదెంచెను. దానిజ్వాలలచేఁ గైలాసమెల్ల నావరింపఁ బడియెను. సూర్యకిరణములచే లోకము వ్యాప్తమయినట్టు లపుడుండెను. ఆచక్రజ్వాలలకుఁ గైలాసవాసులు దగ్ధదేహులై శంకరా! మముఁగాపాడుమా యని మొఱపెట్టసాగిరి. ఓర్వరాని తేజముల వచ్చుచక్రమును గాంచి కరుణానీరధి కాన శంకరుఁ డావిప్రు నాశీర్వదించెను. దానిబాధ లంటకుండెను. పార్వతింగూడిన శంకరుఁ డాశీర్వదింప నిఁకఁ జక్రజ్వాల లేమి చేయఁగలవు? శంకరుఁ డిట్లు పల్కెను. తేజస్సు తపస్సు నాచేఁ జిరకాలమునుండి సంపాదింపఁ బడుట సత్యమేని యీ బ్రాహ్మణుఁడు చక్రభీతిని బాసి విజ్వరుఁ డగుఁగాక. అత్తఱిఁ బార్వతి యిట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసెను. *నాప్రాణనాథునియొక్కయు

* యత్ప్రభోర్మమ పుణ్యేష బ్రాహ్మణశ్శరణాగతః, మమాశిషా మహాభీత్యా శీఘ్రం భవతు విజ్వరః. ౭౫ శ్లో.

నాయొక్కయుఁ బుణ్యములచే శరణాగతుఁ డీభూసురుఁడు మహాభీతిం బాసి విజ్వరుఁ డగుఁగాక అని పలికి పార్వతీపర మేశ్వరు లావిప్రుని వైకుంఠమునకు సాగనంపిరి. మునియు శం కరునకు నమస్కరించి వైకుంఠలోకమున కరిగెను.

శివు ననుమతినొంది మనోగమనంబున ముని వైకుంఠ లోకమున కరిగి వెంటనంటివచ్చు సుదర్శనముగని భీతినొం దుచు శ్రీహరియంతఃపురమును బ్రవేశించెను. రత్నసింహాసనా సీనుఁడై శంఖచక్రగదాపద్మములు కరకమలములందుఁ జెలు వారఁ బీతాంబరమును దాల్చి శ్యామవర్ణగాత్రుఁడై చతుర్భు జుఁడై శాంతుఁడై లక్ష్మీకాంతుఁడై మనోహరాకారమునఁ గన్నులపండువుఁ గూర్చుచు రత్నాలంకారవిభూషిత సర్వాం గుఁడై రత్నహారము లురమ్మునఁ బొల్చుచూప సుస్మిత మానన మున కొకవింతకాంతినీయ భక్తానుగ్రహార్థము త్వరపడుచున్న స్వభావము కనుపట్ట. సకలరత్నసారవిలసత్కిరీటము భాసిల్లఁ బార్షదప్రవరులు సదా సేవింప శ్వేతచామరములు చేఁబూని పార్షదులు కొందఱు కొలువ, లక్ష్మీసేవితపాదారవిందుఁడై సర స్వతి ప్రోల నిలిచి వినుతింప సునందనందకుముదప్రచండాదులు చుట్టు బలసి నిలువ మహాత్ములు స్వగుణానువాదపురస్సరముగా గానముచేయఁ జూచుచు నానందించు భగవంతు నాదినారా యణపరబ్రహ్మమును దుర్వాసుఁడు కనియెను.

ఇట్టు లసమానమహిమమున విరాజిల్లు లోకనాయకుం జూచి మునియు దండాకృతి నమస్కరించెను. సామవేదోక్త

స్తుతివితతి వినుతించెను. వినుతించి ముని యిట్లు పలికెను. *ఓకమలాకాంతా! నన్నుఁ గాపాడుము. కరుణానిధీ! నన్నుద్ధరింపుము. అతిదీనజనావననిరతా! దీనబంధూ! నాయార్తిఁ బాపుము. వేదవేదాంగముల సృజించిన విధాతకు నీవు జనకుఁడవు. మృత్యుదేవతలకు నీవు మృత్యువవు. కాలునకుఁ గాలుఁడవు. ఈమహాకష్టసాగరమునుండి నన్ను దరిఁ జేర్పుము. సంహారకర్తను సంహరించువాఁడవు. సర్వేశుఁడవు. సర్వకారణుఁడవు. మహావిష్ణుతరుబీజరూపా భగవంతా నారాయణా నన్నుం గావుమా. భవసాగరమున మునింగితిని. శరణాగతశోకార్త భయత్రాణపరాయణా! శ్రీమన్నారాయణా! భీతుఁడ నగు నన్ను రక్షింపుము. ఇదె నీకు మ్రొక్కుచున్నవాఁడ. వేదములం దేవస్తువాద్య మని వినుతింపఁబడినదో వేదము లెవని

---

* దుర్వాసఃకృతశ్రీహరిస్తుతిః.

త్రాహి మాం కమలాకాంతత్రాహిమాంకరుణానిధే,దీనబంధో౽తిదీనేశ కరుణాసాగర ప్రభో. ౧. వేదవేదాంగసంస్రష్టుర్విధాతుశ్చ స్వయం విధే, మృత్యోర్మృత్యుః కాలకాల త్రాహిమాం సంకటార్ణవే. ౨. సంహారకర్తుస్సంహార స్సర్వేశస్సర్వకారణః, మహావిష్ణుతరోర్బీజ రక్షమాం భవ సాగరే. ౩. శరణాగతశోకార్తభయత్రాణపరాయణ, భగవన్నవమాం భీతం నారాయణ నమోస్తు తే. ౪. వేదేష్వాద్యం చ యద్వస్తు వేదాస్తోతుం న.చ క్షమాః, సరస్వతీ జడీ భూతా కిం స్తువంతి విపశ్చితః. ౫. శేషస్సహస్రవక్త్రేణ యం స్తోతుం జడతాం వ్రజేత్, పంచవక్త్రో జడీ భూతో జడీభూత శ్చతుర్ముఖః. ౬. శ్రుతయ స్మృతికర్తారో వాణీచేత్తోస్తుమక్షమా, కో౽హం విప్రశ్చ వేదజ్ఞః శిష్యః కిం స్తౌమి మానద. ౭. మనూనాంచ మహేంద్రాణా మష్టా

వినుతింప నసమర్థములో సరస్వతియు వినుతింపఁ జాలకుండునో అట్టి నిన్ను నీక నేపండితులు వినుతింపఁగలరు? ఆదిశేషువు సహస్రవదనముల నేభగవంతుని నుతింపఁజాలక జడతఁగాంచెనో, పంచవక్త్రుఁ డగునీశ్వరుఁడు జడత్వ మొందెనో చతుర్ముఖుఁడు నుతింపఁజాలక యూరకుండెనో అట్టినిన్ను నుతింపఁ నే సమర్థుఁడ నెట్లగుదువా? వేదములు స్మృతికర్తలు వాగ్దేవియు నిన్ను నుతింపఁజాలక మానిరన వేదమును బఠించినశిష్యుఁడను గాదగిన నేనునుతింపఁ బూనఁగలనా? మనువులు శతమఖులు ఇరువదియొనమండ్రుగురు గతింప దివానిశము లెవ్వని కగునో అట్టి పరిమాణముచే నూఱువత్సరము లాయువుగలబ్రహ్మయు నేమహనీయుని కనుఱెప్పపాటున మృతిఁగనునో అట్టియనిర్వచనీయుని నిన్ను నే నేమని నుతింపఁగలను?

అని యిట్లు వినుతించి భగవంతుని చరణారవిందముల యందుఁ బడి నయనారవిందజలములఁ దడిపెను. భయముచే

వింశతిమేగతే, దివానిశం యస్య విధేరష్టోత్తరశతాయుషః. ౮. తస్య పాతో భవేద్యస్య చక్షు రున్మీలనేన చ, తమనిర్వచనీయం చ కింస్తౌమి పాహిమాం ప్రభో. ౯. ఇత్యేవం స్తవనం కృత్వా పపాత చరణాంబుజే, నయనాంబుజనీరేణ సిషేచ భయవిహ్వలః. ౧౦. దుర్వాససా కృతం స్తోత్రం హారేశ్చ పరమాత్మనః, పుణ్యదం సామవేదోక్తం జగన్మంగళనామకం. ౧౧. యః పఠేత్సంకటగ్రస్తో భక్తియుక్తశ్చ సంయతః, నారాయణ స్తం కృపయా శీఘ్రమాగత్య రక్షతి. ౧౨. రాజద్వారే శ్మశానే చ కారాగారే భయాకులే, శత్రుగ్రస్తే దస్యుభీతౌ హింస్రజంతుసమన్వితే. ౧౩. వేష్టితే రాజసైన్యేనమగ్నే పోతే మహార్ణవే, స్తోత్రస్మరణమాత్రేణ ముచ్యతే నాత్ర సంశయః. ౧౪.

విహ్వాలుఁ డయ్యెను. ఇది దుర్వాసుఁ డను ముని యొనరించిన స్తుతి. పరమేశ్వరుఁ డగు శ్రీకృష్ణమూర్తి దీన నలరెను. ఇది సామవేదోక్తము. జగన్మంగళకారకము. పుణ్యప్రదము. దీని నెవఁడు కష్టపరంపరలఁ జిక్కి భక్తియుక్తుఁడై పఠించునో ఆభక్తుని శ్రీకృష్ణమూర్తి యరుదెంచి కాపాడును రాజద్వారమందును, శ్మశానమునందును, కారాగృహమందును, భయము తటస్థించునపుడును, శత్రువులు చుట్టుముట్టినతరుణమునను, క్రూరజంతుభయమునందును, పరరాజసేనలువచ్చి యాక్రమింపఁ బూనినపుడును, మహార్ణవమున నౌక మునుఁగుతఱి దీని నెవరు స్మరింతురో వారి కాబాధలు తొలఁగి మనశ్చింతలు వాయును.

ఈరీతిగా దుర్వాసుఁడు వినుతింప భక్తవత్సలుఁ డగు భగవంతుఁడు నవ్వి మధురము పీయూషవర్షసమానము నగువచనము నిట్లు పలికెను. మునిచంద్రా! లెమ్ము. లెమ్ము. నీకు మేల య్యెడు. నావరమును గ్రహింపుము. అంతియగాక నావచనమును ఆలకింపుము. అది సత్యము సుఖావహము నగు. సజ్జనులనుండి శాస్త్రము వినినచో నితరులకు జ్ఞానము కల్గును. శాస్త్రములు స్వమూర్తులు గలవని సజ్జనులు తదుక్తరీతిఁ జరింతురు. వేదవిరుద్ధకర్మ మెల్లర కతినింద్యము. విద్వాంసుఁ డెవ్వఁ డట్టికర్మముల నాచరించునో వాఁడు జీవించియు మృతుఁ డైనవాఁడే. పురాణములయందు వేదములయందు నితిహాసములయందు నో బ్రాహ్మణుఁడా! విష్ణుభక్తుల మహిమము సర్వప్రకారములచేఁ బ్రతిపాదితము. నేను నా

భక్తులకుఁ బ్రాణతుల్యుఁడను. భక్తులు నాకుఁ బ్రాణసమానులు. ఏమూర్ఖుఁడు అట్టివారితో ద్వేషించునో వాఁడు నాప్రాణములఁ హింసించినవాఁడగు. పుత్రపౌత్రులను, కళత్రమును, రాజ్యమును, ఐశ్వర్యమును విడిచి నన్నెవ్వరు ధ్యానింతురో వారికన్న నాకుఁ బ్రీతిపాత్రు లెవ్వరు గలరు? నాను భక్తుల కంటెఁ బ్రాణము లెక్కువ గావు. లక్ష్మియుఁ బ్రీతిపాత్రురాలు కాదు. శంకరుఁడును వారికంటె నెక్కుడు కాఁడు భారతియు, బ్రహ్మయు, దుర్గయు, గణపతియు, బ్రాహ్మణులును, వేదములును, వేదజననియగు గాయత్రియు, గోపికలును, గోపాలకులును, రాధయు మహాత్ములును భక్తులకంటె నెక్కుడుప్రీతికిం బాత్రులు కారు. మునీంద్రా! ఈమాట సత్యసారమని నమ్ముము. ప్రశంసామాత్రమే కాదు. నిజము. నాకు భక్తులకంటెఁ బ్రియు లెవ్వరును గారు. జ్ఞానహీనులై ఎవ్వరు నన్ను ద్వేషింతురో వారు వంచితులు. తమ్ముఁ దమ రెఱుఁగనివారే. అట్టిమూర్ఖులు నరకప్రాప్తు లగుదురు. నాప్రాణములకంటెఁ బ్రియులగుభక్తుల నెవ్వారు ద్వేషింతురో వారిని నేనే శిక్షింతును. వేగమ శిక్షింతును. పరలోకమనఁగా వారికి నరకమే. నేనందఱికిఁ బ్రభావరూపుఁడను. ఈశ్వరుఁడను పరిపాలకుఁడను. అట్టినేను స్వతంత్రుఁడను గాను. వ్యాపకుఁడను గాను. దివానిశములు భక్తుల కధీనుఁడను గోలోకమున ద్విభుజములతోడను, వైకుంఠమునఁ జతుర్భుజములతోడను, నేనుందును. గాని, దేహము మాత్రమే యందుండును. ప్రాణములు భక్తసన్నిధి నుం

డును. భక్తు లేపదార్థమును నాకొసఁగుదురో అదియే నాకాహారము. ఇతరు లొసంగినపదార్థముల నేఁ దినను. అవ్వి యమృతోపమానము లైనను నాకు రుచింపవు.

రాజేంద్రుఁ డగునంబరీషుఁడు నిరీహుఁడు. అహింసకుఁడు. దయాశీలుఁడగు నామహనీయునకు సకలభూతహితరతున కెట్టు లపకారము చేయఁ బూనితివి? సర్వజంతువులయందు దయగలిగి సదా పరోపకార మెవ్వరు చేయుచుందురో యట్టివారి కెవ్వ రపకారము చేయుదురో వారి నేనే హింసింతును నాభక్తుల హింసించుశత్రువుల రక్షింప నాకు శక్తిలేదు. కావున నీవు భక్తుఁడగు నంబరీషుని యాలయమునకుఁ బొమ్ము. ఆతఁడే నిన్ను రక్షించును. *మునిచంద్రా! మఱి యొకమాట వినుము. భక్తులు నాయందే హృదయమును గట్టిపెట్టి సమదర్శను లై నన్ను వశపఱచుకొందురు. పతివ్రతలగు స్త్రీలు ప్రాణనాథుని వశపఱచుకొనురీతి నన్ను వారు వశపఱచుకొనఁగా నేను వారిని వదలఁజాలక యుందును. నాసేవచే సాలోక్యాదిచతుష్టయము లభించినను వారు దానిం గోరరు. నాసేవనే కోరుదురు. దానిఫలము వారికక్కఱలేదు. ఇచ్చట మహాకవి పోతనామాత్యుఁడు,

క. పంచేంద్రియముల తెరువుల
వంచించి మనంబునందు • వరమతులు ప్రతి

---

* ఈభాగము శ్రీభాగవతము నవమస్కంధము నాల్గవ యధ్యాయము ౬౫వ శ్లోకమునుండి వ్రాయఁబడిన దని యెఱుంగనగు.

క్షించి వహింతురు నన్నును
మంచివరుం బుణ్యసతులు ♦ మరగినభంగిన్.

అని వ్రాసెను. ఈపద్య మేశ్లోకమునకో తెలియదు. ఆలోచించి చూడఁగా,

శ్లో. మయి నిర్బద్ధహృదయాస్సాధవస్సమదర్శినః,
వశీకుర్వంతి మాం భక్త్యా సత్స్త్రియస్సత్పతిం యథా. ౬౬

అనునీశ్లోకమునకే యని తోఁచెడు. కాకున్న మూలమే లేదని చెప్పవలసివచ్చును. దీనికిఁ బూర్వశ్లోకము,

యే దారాగారపుత్రాప్తాన్ ప్రాణాన్ విత్తమిమం పరం,
హిత్వా మాం శరణంయాతాఃకథంతాంస్త్యక్తుముత్సహే.

అనునది. దీనికిఁ బోతన మహాకవి,

ఆ. తనువు మనువు విడిచి ♦ తనయులఁ జుట్టాల
నాలి విడిచి సంప♦దాలి విడిచి
*నన్న కాని యన్య ♦ మెన్నఁడు నెఱుఁగని
వారి విడువ నెట్టి♦వారి నైన.

అని వ్రాసిరి. కాఁబట్టి పైపద్యము పైనుదాహృత మగుశ్లోకమునకే యని తోఁచెడిని. ఏలాగో యీతావున మూలార్థము చాల వదలివేయఁబడినది. "సమదర్శినః" అనుపదమునర్థముగల పదము తెనుఁగునఁ గానరాదు. "సాధవః" అనుదానికి "వరమతులు" అని వ్రాయఁబడియె. "మయి నిర్బద్ధహృదయాః"

* నన్నె కాని యన్య మెన్నఁడే నెఱుఁగని-అనుపాఠము తాటియాకులప్రతిలో నొక్కతావునఁ గన్పట్టెడిని.

అనువాక్యమునకు మూఁడుపాదములుగాఁ గంధపద్యము వ్రాయఁబడినది. "సత్త్రియస్సత్పతిం యథా" అనుదానికి "మంచివరుం బుణ్యసతులు మరగినభంగిన్" అని వ్రాయఁబడినది. పురంధ్రీమణులు సత్పతిని వశపఱచుకొనునట్లు నాయందు సంబద్ధహృదయులై సమదృష్టిగలవారై తనరారుసత్పురుషులు నన్ను వశపఱచుకొనుచున్నారని శ్లోకభావము. మరగినభంగిన్ అన్నవాక్యము సరసముగా లేదని విధిలేక చెప్పవలసి వచ్చినది. ఆమహాకవి భక్తాగ్రేసరుఁడు నగు శ్రీపోతనగారి భావమేమో నిర్ణయింపఁజాలక యున్నవాఁడను. (తరువాతికథ)

సాధువులే నాహృదయము.సాధువులహృదయము నేను. నాకంటె వేఱుపదార్థము దేనినే వారెఱుఁగరు. వారికంటె మిన్నయగుపదార్థము నించుకేనియు నే నెఱుఁగను. నీవిపుడు చేసినహింస యంబరీషునకుం గాదు. నీకే. కావున నాయంబరీషునికడకే పొమ్ము. సాధువులపైఁ బ్రయోగించిన తేజస్సు ప్రయోగించినవానికే యమంగళము నాపాదించును.

శ్లో. సాధవో హృదయం మహ్యం
సాధూనాం హృదయం హ్యహం,
మదన్యం తే న జానంతి
నాహం తేభ్యో మనాగపి. ౭౧
అతోఽహ్యత్తాభిచారస్తే యతస్తం యాతు వైభవాన్,
సాధుషు ప్రహితం తేజః ప్రహర్తుః కురుతేఽశివమ్. ౭౨

అని యీఘట్టమున మూలము కన్పట్టెడిని.

క. సాధులహృదయము నాయది
సాధులహృదయంబు నేను • జగముల నెల్లన్
సాధుల నేన యెఱుంగుదు
సాధు లెఱుంగుదురు నాదు • చరితము విప్రా.

అనుపద్యము డెబ్బదియొకండవశ్లోకమునకు వ్రాయఁబడినది. డెబ్బది రెండవశ్లోకమునకుఁ బద్యమే కానరాదు. ఏలొకో తెలియకున్నయది. రెండవశ్లోకము ముఖ్యము కాదనరాదు. చాల ముఖ్యమే యని చెప్పక తప్పదు. ఐన నద్దానిని మహాకవి వదలెను ఇంతియ కాక,

శ్లో. మత్సేవయా ప్రతీతం తే సాలోక్యాదిచతుష్టయమ్,
నేచ్ఛంతి సేవయా పూర్ణాః కుతోఽన్యత్కాలవిప్లుతమ్.

అనుశ్లోకము తెనిఁగింపఁబడలేదు. మొత్తముమీఁద నీఘట్టమున శ్రీపోతనమహాకవి మూలమును జాల సంకుచితము చేసి భావమును మాత్రమే గ్రహించి తెనిఁగించినట్లు కనుపట్టును.

దుర్వాసా! తపస్సు విద్యయు బ్రాహ్మణునకు మేలు గూర్చునవి. దుర్వినీతుఁడగు విప్రునకు నవి విపరీతఫలముల నిచ్చును. కావున నో బ్రాహ్మణుఁడా! నాభాగతనయుఁ డగు నంబరీషునికడకుం బొమ్ము. నీకు మేలు తప్పక కల్గును. క్షమింపుమా రాజేంద్రా యని కోరుము. మహాశాంతుఁడు కాఁబట్టి యతఁడు నిన్ను క్షమించును. నీకు మేలయ్యెడు. పొమ్ము. అని భగవంతుఁడు పలుక నాదుర్వాసుఁడు విషణ్ణమానసుండై శ్రీ

కృష్ణపదాంబుజముల ధ్యానించుచు నిలువంబడియెను *అత్తఱిఁ బార్వతిం గూడి శంకరుఁడును ధర్మచంద్రాదులు బ్రహ్మాయు సకలమునిపుంగవులు వచ్చి భగవంతునకు నమస్కరించిరి పుల కాంచితసర్వాంగులై భక్తినమ్రాత్మకంధరులై యిట్లు వినుతించిరి. అందు బ్రహ్మ యిట్లు పలికెను. ఆత్మస్వరూపుఁడవగునో ప్రభూ! నీవు నిర్లిప్తుఁడవు. భక్తానుగ్రహకాతరుఁడవు. భక్తాపరాధమొనరించిన యీ బ్రాహ్మణుని రక్షింపుము. అని వినుతించెను. అంత నీశ్వరుఁడు ఓదీనబంధూ! జగన్నాథా! ఈతఁడు విప్రుఁడు కాఁడు. క్రూరకృత్య మొనరించినవాఁడు. ఐనను శరణాగతుఁడు. దీనుఁడు. కావునఁ గరుణచే నీతనిం గాపాడుము. అని వేఁడెను. అవ్వలఁ బార్వతియు నీకు భక్తుఁ డంబరీషుఁడు. ద్విజులు, అసురులు మేమెల్లం గాము. మాకందఱికంటె నా భాగతనయుఁ డతిభక్తుఁడు. సర్వేశ్వరుఁడవు కాఁబట్టి యపరాధియైన యీ విప్రునిఁ గాపాడుమని వేఁడెను. అనంతరము ధర్ముఁడు కరయుగము ముకుళించి సర్వభూతములకు నీవ జనకుఁడవు. రక్షించువాఁడవు. దండించువాఁడవు. తనశిశువులలో నొకఁడు సోదరున కపకృతిఁ జేసినవానిని దండ్రి సంహరించునా. సంహరింపఁడు కదా. ఆన్యాయము ననుసరించి యీ విప్రవరు రక్షింపుమా యని యభ్యర్థించెను. పిదప నింద్రుఁడు మహాప్రభూ! సర్వజంతువులందుఁ గరుణచే నీకు సమత్వము కలదు.

* ఇక్కడ శ్రీభాగవతమునఁ గన్పట్టదు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందే యున్నదని యెఱుంగునది.

ఈముని స్వాపరాధఫల మనుభవించెను. కాన నిపుడు కాపాడుమా యని వాంఛించెను. తరువాత రుద్రుఁ డిట్లు పలికెను. శాంతిం బూనుట న్యాయము. ఇపుడు తగిన సాయమొనరింపుము. మొదలుతెగినవృక్షమును బాలించుట నీకుఁ దగినపని. కావున ముని నితనిబాధఁ దీర్చి కావుము. దిక్పతివితతి యవ్వల నిట్లు వేఁడెను. కృతాపరాధుఁ డైనను బ్రాహ్మణుఁ డవధ్యుఁ డని వేదనియమము కలదు. అపరాధశమమొనరించి మంచిరాజు కాపాడును. నీవు మహాప్రభుపవు. కరుణానీరరాశివి. కావున నీతనిఁ బాలింపుము. అది విని గ్రహములిట్లు యాచించెను. ఏమూఢుఁడు విష్ణుభక్తుల ద్వేషించునో వానిపై దేవతలంద ఱాగ్రహింతురు. ఈతఁ డపరాధియని మేము బాధింతుము. పిదపనీవు కాపాడుము.ఆవాక్కులనాలించి మును లిట్లు ప్రార్థించిరి. జగన్నాథా! విప్రుఁ డవమానితుఁ డయ్యె నేని మేమెల్ల జీవన్మృతులమే. ఒకనికి దండము విధింపఁబడిన నాజాతివారెల్ల సిగ్గుపడుదురు. కావున నిఁకఁ జాలును. రక్షింపుమా. అపరాధి యని యాగ్రహింపకుమా. అత్రి యిట్లు పలికెను. నాకీపుత్రుని నీవ యొసంగితివి. క్రోధియే యితఁడగు. సదా నీసేవకుఁడు. నీతేజస్సున నీలోకమున భయపడని వస్తు వేది కలదు? లక్ష్మి యిట్లు కోరెను. భగవానుఁడా! బ్రాహ్మణుఁడు శరణాగతుఁ డయ్యెను. అపరాధము క్షమింపుము. ఇతనికొఱకై దేవతలు మునులు ప్రార్థించుచున్నవారు. విప్రుని హింసింపరాదు కదా. కావునఁ బరిరక్షింపుము. భక్తిచే

సరస్వతి యిట్లు నుడివెను. దేవతలకు జనకుఁడవై సకలకామ ప్రదుఁడవై తగు నిన్నొక్కవరము గోరెద. సర్వజగన్నాథుఁడవు. కావున నందఱిని గాపాడుము. పార్షదు లిట్లు వాంఛించిరి. స్వామీ! నిన్ను స్మరించినంతనే సర్వమంగళము లొనఁగూడును. సకలాపదలు తొలంగును. శరణాగతుని నీతని బాలింపుమా. నర్తకు లిట్లు కోరిరి. దారిద్ర్యభంజనా! స్వామీ! మేమెల్ల నీకింకరులము. భిక్షుకులము. ఇపుడు మాకొక్కభిక్షమిమ్ము. ద్విజపరిత్రాణమే యది. *

ఇట్లు వినుతించు భక్తాగ్రగణ్యులవినుతుల నాలకించి శరణాగతవత్సలుం డగునారాయణమూర్తి ప్రహాసభాసురముఖుండై యెల్లరు సంతోషించునట్లుగా నిట్లు వచించెను. దేవాధీశులారా! దేవతలారా! మునీంద్రులారా! నీతియుక్తమై సుఖావహమగు వాక్యమును వచించెద. ఆలకింపుఁడు. విప్రుని రక్షించెదను. మీయభిమతము కొనసాగించెద. ఇది ధ్రువము. ఒక్కమాట గలదు. దాని మీరనుసరింపవలయు. మీరెల్ల రీవైకుంఠమునుండి యంబరీషునియింటికిం బొండు. ఈవిప్రుఁ డారాజర్షికిఁ బ్రీతిగా నందుఁ బారణమొనర్పవలయు. ఈముని యతని యింటికిం బోయి యతిథిరై నిర్దోషుఁడగు నాతని శపింపఁబూనెను. సుదర్శనము రక్షకుఁడగు రాజును హననప్రయత్నము

* ఇఁకమీఁదికథ శ్రీభాగవతమునకు శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునకు నించుక విరుద్ధముగాఁ గనుపట్టెడిని. కావున నీరెండింటిని సమరసము చేసి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

చేయుబ్రాహ్మణుని నెఱింగి యాతనికి శాంతి యొనరించెను. ఈముని యొకసంవత్సరమునుండి భీతుఁడై ముల్లోకములను దిరుగుచున్నవాఁడు. ఆరాజేంద్రుఁ డుపవసించి భార్యయు నుప వాసమున నెతలఁబడఁగా దుఃఖితుఁడై యున్నవాఁడు. నేనును భక్తుఁ డుపవాసమున నలఁగుటచే నుపవాసమున నున్నవాఁ డను. పాలుత్రాగుబాలకుఁ డాఁకలిగొనియుండఁ దల్లి భుజించునా. నాయాశీర్వచనమున నిప్పుడే యీవిప్రుఁడు విగత జ్వరుం డగుఁగాక. మార్గమున నాచక్ర మీవిప్రుని బాధింప కుండును. నేనుగూడ నిశ్చింతుఁడనై భుజించి సుఖ ముండెద. * భక్తుఁ డొసఁగుద్రవ్య మేదియైన నమృతముగా భావించి తృప్తినందుదు. లక్ష్మీదేవియొసఁగినవస్తువైన నంతప్రీతి నొసఁగఁ జాలదు. నాకు నిరంతరము భక్తుఁ డిచ్చిన పదార్థమే తృప్తినొ సంగ సమర్థమగును.

అని పలికి దుర్వాసుం గాంచి మునీంద్రా! మహా ప్రాజ్ఞా! వత్సా! రాజు నింటికిం బొమ్ము. దేవతలందఱు దేవకాం తలు మునులు నిన్నుంగూడి చనుదెంతురు. అని పలికి శ్రీమహా విష్ణువు సంతోషమున నంతఃపురమున కరిగెను. దేవతలందఱు ప్రహృష్టులై జగదీశ్వరునకు నమస్కరించి యదృశ్యరూపంబుల నృపునింటికిం బోయిరి. మునియు మనోగమనంబున నంబరీషు నింటికిం బోయెను. సూర్యకోటిప్రభాభాసురంబగు సువర్ణనము

---

* భక్తదత్తం చ యద్వస్తు ప్రీత్యా కృత్వా సుధోపమం, లక్ష్మీదత్తం చ యద్ద్రవ్యం న చాహం భోక్తుమీశ్వరః, వినా భక్తప్రదానేన న తృప్తిం

మునివెంట భగవదాజ్ఞను శిరమునఁ దాల్చి బాధింపకుండఁ బోయెను. [1]అట రాజు సంవత్సరకాల ముపవాసముండి శుష్కకంఠోష్ఠతాలుఁడై రాజ్యపాలనమును మఱువక సింహాసనముననుండి మునిరాకం గని వెనుకొనివచ్చు సుదర్శనమును జూచి ససంభ్రముఁడై లేచి సాదరముగా వలగొని నమస్కరించి కూరుచుండఁ జేసెను. మునివార్త యొఱింగెను. [2]మునియు భగవంతునిమాటలవలన నంబరీషుఁడు భగవద్భక్తాగ్రేసరుఁడని తెలిసికొని రాజేంద్రా! నీవు సుకృతి వని పలికి నమస్కరించెను. మునిపాదముల స్పృశించుటకు లజ్జించి శ్రీహరి చక్రము నిట్లు వినుతించెను. ఓసుదర్శనమా! నీవే యగ్నివి. భగవంతుఁడగు సూర్యుఁడవు నీవే. చంద్రుఁడవు, జలము నీవే. భూమియు, ఆకాశము, వాయువు, మాత్రేంద్రియములు (పంచతన్మాత్రలు, ఇంద్రియములు)నీవే. ఓసుదర్శనా! నీకొఱకు నమస్కరించుచున్నాఁడను. వేయియంచులుగల భగవంతునియాయుధరాజమవు. భగవత్ప్రియసాధనమవు. సర్వాస్త్రములు నీతేజస్సునఁ జెడును. నీవే పృథివీపతివి. కాఁబట్టి యీవిప్రునకు

దాతుమీశ్వరః - అనిమూ. 1 ఉపోష్య వత్సరం రాజా శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకః-అని మూ.

2 ఈభాగము శ్రీభాగవతమునుండి వ్రాయఁబడిన దని యెఱుంగవలయును. ఇది పైకథ కించుకవిరుద్ధముగాఁ గనుపట్టెడు. ఐనను బురాణభేదమగుట నాయపరాధ మిందేదియు లేదు. దుర్వాసుఁ డరుదెంచి యంబరీషుని పాదములపైఁ బడినట్లు కన్పట్టెడి.

మేలు చేకూర్పుము. ధర్మము, ధైర్యము, సత్యము, యజ్ఞము నీవే. యజ్ఞకర్తవు నీవే. లోకపాలురు నీవే. సర్వాత్మకుఁడవు నీవు. తేజస్సు, పౌరుషము నీవే ఓసునాభా! అఖిలధర్మసేతుస్వరూపా! అధర్మశీలాసురధూమకేతూ! నీవు త్రైలోక్యరక్షకుఁడవు. విశుద్ధతేజస్కుఁడవు. మనోజవుఁడవు. అద్భుతకర్మముల నొనరించువాఁడవు. ఇట్టినీకు వందనము లొనరించెదను. ధర్మమయమగు నీతేజస్సుచేఁ దమస్సు నశించును. మహాత్ములకుఁ బ్రకాశము నొసంగువాఁడవు నీవేకదా! వాక్పతీ! నీమహిమము దురత్యయము. సదసత్తులనఁబడునవి నీరూపములే. పరాత్పరుఁడవు నీవే. భగవంతుఁడు నిన్నుఁ బ్రయోగింపఁగా జయింపశక్యము గాని దైత్యదానవులబలమును బ్రవేశించి బాహూదరప్రభృత్యంగముల విదళించి విజయమునొంది ప్రకాశించువాఁడవు.

ఈఘుట్టమున,

ఆ. కలఁగి నిద్రపోవఁ ♦ గలలోన వచ్చిన
    నిన్నుఁ జూచి దీర్ఘ♦నిద్రపోదు
    రసురవరులు శయ్య♦లందున్నసతులు ప్ర
    భాతమందు లేచి ♦ పలవరింప.

అనుపద్యమును బోతనగారు వ్రాసిరి. మూలము కనఁబడదు గాని "ఖలప్రహాణయేనిరూపితః" అన్నముక్కను బ్రధానము చేసికొని చమత్కృతిగా వ్రాసిరని తోఁచెడిని.

ఓజగత్ప్రాణమా! చక్రమా! గదాభృత్తగు భగవంతుఁడు నిన్ను దుష్టసంహారముకొఱకు నియోగించును. నీవా

దుష్టుల సంహరింతువు. నాకులదైవ మగు నీబ్రాహ్మణో త్తముసకు శుభముల నొసంగుము. అదియే నాయం దనుగ్రహము నీవు చూపినట్లు భావింతును. అని వినుతించి కరయుగ్మము జోడించి నేను విహితధర్మమునఁ బ్రవర్తింతునేని ఇష్టవస్తువుల నిత్తునేని మాకులదైవము బ్రాహ్మణుఁ డౌట యథార్థమేని ఈమహాముని విజ్వరుఁ డగును గాక. అద్వితీయుఁడై సర్వగుణాశ్రయుఁ డగు శ్రీహరి సర్వభూతాత్మభావమున నాకుం బ్రసన్నుం డగునేని ఈవిప్రుఁడు విగతపీడుఁ డగుఁగాక. అని యిట్లు వినుతించిన విష్ణుచక్ర మగు సుదర్శనము విప్రునివిషయమున నోర్పు గలిగి రాజప్రార్థన మంగీకరించి యామునిని బాధింపక తొలఁగెను. చక్రసముజ్వలత్తేజఃపరితాపము మానఁగనే దుర్వాసుఁడు నేదదేఱి రాజేంద్రుఁ డగు నంబరీషుని బరమాశిషంబుల నలరించుచు నిట్లు పలికెను.

ఓహో! శ్రీహరిదాసులమాహాత్మ్యము నేఁ డెఱింగితిని. భక్తవర్యా! రాజేంద్రా! కృతాపరాధుఁడనగు నాకు శుభము లొసంగఁ జక్రమును బ్రార్థించితివి. రాజా! సాధువులగు మీవంటివారికిఁ జేయ శక్యముకానిపని లేదు. త్యజింపఁదగని పదార్థముకూడ లేదు. సకలదేవాధీశుఁడగు హరి మీవంటి భక్తులచే వశపఱచుకొనఁబడియెఁ గదా! ఏభగవంతుని నామస్మరణమాత్రమునఁ బురుషుఁడు నిర్మలుఁ డగునో, అట్టి పరమపవిత్రపాదుఁడగు భగవంతుని సేవించు మీవంటి భక్తుల కేవిషయమునఁ గొదువ యుండును? మహారాజా! నీచే ననుగ్రహింపఁ

బడితిని. కరుణాస్వరూపము నీహృదయమని తెలిసికొంటిని. నాయపరాధమును మఱచి నాప్రాణములు నీచే రక్షింపఁ బడియెఁ గదా. పాఠకులారా!

ఈఘట్టమునందు శ్రీభాగవతమున,

శ్లో. యన్నామశ్రుతిమాత్రేణ పుమాన్ భవతి నిర్మలః,
తస్య తీర్థపదః కింవా దాసానామవశిష్యతే.

అనుమూలమునకు శ్రీపోతనమహాకవిచంద్రుఁడు,

మ. ఒకమా టెవ్వనిపేరు కర్ణములలో నొయ్యారమై సోఁకినన్
సకలాఘంబులుఁ బల్లటిల్లి తొలఁగున్ సంభ్రాంతితో నట్టిస
త్పుకరున్ మంగళతీర్థపాదు హరి విష్ణున్ దేవదేవేశునిన్
అకలంకస్థితిఁగొల్చుభక్తులకు లే దప్రాప్యంబు రాజాగ్రణీ.

అను పద్యమును వ్రాసి తన సర్వతోముఖపాండిత్యమును జూపిరి. భక్తిరసమును వెల్లడించిరి. మూలార్థమునకు మెఱుఁగు పెట్టిరి. భక్తి యెట్లు కుదురవచ్చునో అట్టియుపదేశమును "ఒకమా టెవ్వనిపేరు కర్ణములలో నొయ్యారమై సోఁకినన్" అన్నముక్కచే ననువదించిరి. మహాకవీ! నీకిదె నమస్కారము! భగవంతునినామమువలె నీనామము నావంటి పామరులకు సంస్మరణీయము.

అవ్వలికథ నాలకింపుఁడు. ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున విచిత్రముగా ననువదింపఁబడినది. తద్విధమాదృతిమై నాలకింపుఁడు. భక్తిరసప్రవాహమున మీమానసములు మునుఁగ వలయుఁ జూఁడీ. అపుడుగాని యీకథామృతము మీకుఁ దృప్తి

నింపఁగలుగదు. కథయందలి యవాంతరవిషయములఁ దడవ కుఁడు. అది సాధుసమ్మతము కాదు.

అంబరీషుం డిట్లు మునిని సత్కరించి మృష్టాన్నమును భుజింపఁబెట్టి యాదరించెను. మునియుఁ దనయజ్ఞానమున కించుక లజ్జించుచుండియు భగవదాజ్ఞంజేసి లబ్ధజ్ఞానుండై సంతుష్టిమై భుజించెను. పిదప మహానందపరవశుఁడై పరమాశిషముల రాజున కొసంగెను. వీడుకోలు తాఁబడయఁగోరి రాజేంద్రా!

శా. కంటిన్ నేఁటికి నిన్ను నీవచనముల్ కర్ణద్వయిం బ్రీతిగా
వింటిన్నన్నముఁగొంటినీగృహమునన్ వేడ్కన్ ఫలం బబ్బె నే
మంటిం బోయెద నీచరిత్ర మమరుల్ మర్త్యుల్ సుఖాసీనులై
యింటన్ మేదిని సన్నుతింపఁగల రీమీఁదన్ నరేంద్రాగ్రణీ!

శ్లో. ప్రీతో౽స్మ్యనుగృహీతో౽స్మి తవ భాగవతస్య వై,
దర్శనస్పర్శనాలాపై రాతిథ్యేనాత్మమేధసా. 20
కర్మావదాత మేతత్తే స్వర్గాయంతి స్త్రియో ముహుః,
కీర్తిం పరమపుణ్యాం చ కీర్తయిష్యతి భూరియమ్. 21

శ్రీభాగవతము.

అని పలికి తనయిచ్ఛమెయిం బోవుచు మార్గమధ్యమున విస్మయాకులమానసుఁడై ఓహో! విష్ణుభక్తుల మాహాత్మ్యము నెఱుంగుట సామాన్యముగాదు. అది దురవగాహ మైనది. ఇఁక విష్ణుభక్తులజోలికిఁ బోరాదు. నాకు బుద్ధిగల్గినది. అంబరీషునివంటి సుకృతి యీక్షితి కనఁబడఁడు అని యూహించుచుఁ దనయాశ్రమమునకుం బోయెను.

మహనీయమతులారా! భక్తవరులారా! దుర్వాసుని యితిహాసమును వింటిరికదా. ఇం దనేకవిషయములు గ్రహింపఁ దగినవి కలవు. నీతులఁ దెలిసికొనుటయే ప్రధానము. అవియే మనల నుద్ధరించును. ఊరక కథను జదివి పుస్తకము దాఁచి పెట్టుటవలన నేలాభము కలుగఁబోదు. అందు నేవిషయము మనము తరింప ననువదింపఁబడినదియో ఏయుద్దేశమున మహాత్ము లీకథను వ్రాసిరో యని యూహింపవలయును.

'కథాచ్ఛలేన బాలానాం నీతి స్తదిహ కథ్యతే.'

యనుసూక్తి మీ రెఱుంగనిది కాదు. భగవచ్చరిత్రపఠనము నిష్ఫలమా యని ప్రశ్నింపఁ బూనకుఁడు. అది సాధుమార్గము కాదు. భగవన్నామస్మరణమువలె భగవచ్చరిత్రము ఫలప్రదమే. కాదనువాఁడు నాస్తికుఁడే. పారాయణముమాత్రమే చాల దనియుఁ దదంతర్గతవిషయమును గ్రహించి దానిరీతి నాచరించినఁగాని భగవత్కటాక్షము కలుగదనియు, భగవత్కటాక్షము కల్గినఁగాని ముక్తి లేదనియు నాభావమని మనవిచేసితిని. ఇఁక విందలిసారము నాలకింపుఁడు.

తొలుత నౌర్వముని పుత్రికావియోగమునకు దుఃఖించెను. ఎట్లో దానిని వదలించుకొని తప మొనరించుచుండెను. దుర్వాసుఁ డాభార్యంగూడి సుఖించుచుండెను. ముని సంసారార్ణవమును మునుంగవలయునని భగవదిచ్ఛ కాదు. కావునఁ దద్భార్య కందళి భర్తతో నెదురాడుచు వచ్చెను. పాపమా మునిపతి యెంతయు నోర్చుట కలవాటుపడియెను. క్షణమాత్ర

మునఁ గోపమును వహించువాఁడు కదా దుర్వాసుఁడు. అటు లయ్యును భార్యామోహమున నించుకంతయేనియుఁ గోపమూనక విసుగుచెందక యేమియు బదులుపలుకక యోర్చుకొని యుండెను. కాని యీతని యోర్పెంతగలదో పరీక్షింతమని కాఁబోలు కందళి మఱింతకట్టుదలతో భర్తతోఁ గలహించు చుండెను. అంతశ్శత్రువిజయము కదా విజయమనఁబడు. అది సామాన్యకార్యమా! ఎంత యోర్చుకొన్నను విరామము లేక కలహించుచుండ నమ్ముని యేమిచేయం గలండు? క్రోధమునకు లోఁబడియెను. ఓర్పును క్రోధ మడఁగఁద్రొక్కెను. ముని సర్వాంగములయం దది వ్యాపించెను. అట్టితఱి భగవదిచ్ఛచేఁ గందళి మఱింత కలహింపసాగెను. ఎప్పుడెప్పుడాగ్రహమును వెడలఁగ్రక్కుదమా యన్నముని కవకాశము దొరకెను. క్రోధ పరవశుఁడై శపించెను. కాని,

శ్లో. క్షమాశస్త్రం కరే యస్య దుర్జనః కిం కరిష్యతి;
అతృణాత్పతితో వహ్నిస్స్వయమేవోపశీర్యతే.

అన్నసీతిని గ్రహింపఁజాలకపోయెను. మునితపఃఫలముగా నా కందళి శాపానలదగ్ధదేహ యయ్యెను. అంతటితో మునికష్టము తొలఁగినదా. లేదు. జీవుఁడు కందళిమాటలుగా దుర్వాసునకు నీతి నుపదేశించెను. ఆవిషయము ముందే వ్రాయఁబడియెఁ గదా. అంతటితో నీకథ ముగిసిన లాభములేదు. భగవదిచ్ఛ నెఱవేఱవలదా. కందళివస్త్రము వాయువశమునఁ దండ్రియగు నౌర్వముని తపమొనరించు నదీతీరమునఁ బడియెను. ఇది జరగి

యుండునా యని సందేహింపకుఁడు. ఈశ్వరేచ్ఛచే నోడలు బెండ్లగును. బెండ్లోడలగును. సముద్రమున మంట లెగయుట వినలేదా. భూమి యాకస్మికముగఁ గ్రుంగుట, క్రొత్తభూమి కనఁబడుట మన మెఱుఁగమా. దీనికంతటికిఁ గారణము భగవదిచ్ఛయే గాని వేఱొకటికాదు. అవ్వల నౌర్వమహాముని దుఃఖపరవశుఁడై దుర్వాసుఁ డున్న చోటికింబోయి పుత్రికాప్రేమమునఁ గందళీయని పిలిచెను. ఓయనిపలుకుకందళియం దెందుఁ గలదు? కందళి యిప్పుడీలోకమున లేదు. వేఱొకతావున మఱియొక రూపమున నున్నది. ఆపిలుపునకు దుర్వాసుఁ డరుదెంచి జరగిన విధమును దాఁపక తెల్పెను. ఔర్వమహర్షి యాగ్రహపరవశుఁడయ్యెను. ఒక్కయపరాధమునకై పెక్కుగుణములు గలిగిననా కుమారిక నిట్టిఘోరశాపాగ్నికాహుతిగఁ జేసితివి కదా. ఇది న్యాయమా యని హెచ్చరించెను. ఈహెచ్చరికమాత్ర మాతనికి బుద్ధిగలిగింప వలంతిగాదు. కావున నౌర్వముని యిట్లు బెట్టిదపుఁగ్రోధమున న్యాయము విచారింపక శపించితివి కాన నీకుఁ బరాభవము బాగుగాఁ గల్గఁగలదని శపించి తనదారిం బోయెను. ఈకథనుండి క్రోధము పరమదారుణశత్రువనియు దానికి లోఁబడకున్నవాఁడే ధన్యుఁడనియు, లోఁబడిన దుష్ఫలమనుభవింపక తప్పదనియు నెంతవాఁడైన నాదుష్ఫలమును మార్పఁజాలఁడనియు గ్రహింపవలయును. ఇంతియకాక యెంతటిమునీంద్రులైనను నిరీహులైనను ఒకప్పుడైన దేహాసంబంధమును వదల శక్తులు కారనియు నది లేకుండువాఁ డీలోక

మున లేఁడనియు నట్టిదేహదుఃఖములు కలిగినపు డందే మదిని నిల్పక జ్ఞానులు క్షణకాలమున వివేకమును గాంతురనియు, అట్లే హద్దుమీఱి దేహతాపములంటగా వానిని మరలమరల స్మరింపక మఱచి తద్బాధ లంటకుండ మెలంగవలయుననియు, దానికి నొర్వ్వ నుదాహరణముగా గ్రహింపవలయుననియు నేర్చుకొనఁదగినవిషయములు.

శ్లో. సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యాద్విద్వాం స్తథాసక్త శ్చికీర్షుర్లోకసంగ్రహమ్.

శ్రీభగవద్గీత. ౧ అ. ౨౫ శ్లో.

అను భగవద్వాక్యము పైవిషయమును దెలుపుచున్నయది.

"జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదమ్" అనుగీతోక్తియు నిట నుదాహరణమే యగు.

దుర్వాసుఁ డిట్టులు తనక్రోధమునకుఁ బ్రతిఫలముగా. శాపమును గాంచెను. కాని శాపఫలము ననుభవింపక తప్పించు కొనఁజాలఁడు కదా ఆఫల మనుభవించుటకే యంబరీషునికడ కేగెను.

అంబరీషుఁడు రాజచంద్రుఁడు. భక్తవర్యుఁడు. అహంకారశూన్యుఁడు. ఇంద్రియములఁ జక్కఁగా జయించినప్రోడ. పక్షపాతవిరహితుఁడై రాజ్య మేలుచుండువాఁడు. మహారాజ్యరమాధురంధరుఁ డయ్యును నియమములకు లోఁబడి దేవతాపూజ నొనరించువాఁడు. ఉపవాసము లేల యనునాస్తికాభాసులవలెఁ గాక విధుల ననుసరించి యుపవసించి భగవత్పూజ

నొనరించువాఁడు. ఏకాదశి యుపవసించి ద్వాదశిపారణ నొన రింపఁ బూనెను. వసిష్ఠుఁడు కులగురువు. భగవత్పూజ చేసి బ్రాహ్మణులకు భోజనముపెట్టి వెనుకఁ దా భుజింపఁ బూనెను. అతిథిభోజనము ప్రధానముగా భావించి దానఁ బుణ్యము లభించునని యారాజర్షి నమ్మెను. అతిథులకంటె ముందుగా భుజించుటగాని, వారితోఁటి భుజించుటగాని యాకాలమున నాచారము లేదని దీనినుండి గ్రహింపవలయును.

శ్లో. అదత్వా తు య ఏతేభ్యః పూర్వం భుంక్తే విచక్షణః,
స భుంజానో న జానాతి శ్వగృధ్రైర్జగ్ధిమాత్మనః. ౧౧౫
భుక్తవత్స్వథ విప్రేషు స్వేషు భృత్యేషు చైవ హి,
భుంజీయతాం తతః పశ్చాదవశిష్టం తు జంపతీ. ౧౧౬
దేవానృషీన్ మనుష్యాంశ్చ పితౄన్ గృహ్యాశ్చ దేవతాః,
పూజయిత్వా తతః పశ్చాద్గృహస్థశ్శేషభుగ్భవేత్. ౧౧౭
మనుస్మృతి. 3 అధ్యా.

ఆర్యులారా! అతిథిపూజన మెంతవిశేషమో పైస్మృతివా క్యములనుండి కనుఁగొనవచ్చును. పూర్వకాలమున నతిథిపూజయే ప్రధానముగా భావింపఁబడుచుండెను. అది యిక్కాలమునఁ బ్రధానముగా నెన్నఁబడుచున్నదియా? కాలమెంతటిమార్పులఁ దెలుపుచున్నదో పరికింపుఁడు, అతిథులు భృత్యులు భుజించిన పిదప గృహస్థువు శేషభుక్కు కావలయునని స్మృతి హెచ్చరించు చున్నది. ఈయాచారమే యంబరీషుఁ డనుసరించెను.

భగవంతుఁడు భక్తులమనశ్శుద్ధిని బరీక్షించుచుండును. మనశ్శుద్ధి యిక్కట్టులతటేఁగాని కనఁబడదు.

"హేమ్నస్సంలక్ష్యతే హ్యగ్నౌ విశుద్ధిశ్శ్యామికాపి వా."

అన్న కాళిదాసోక్తి సత్యదూరము కాదు కదా. అంబరీషుని యోర్పును బరీక్షించుట కిదియ యదనని భగవంతుఁ డూహించెను. బ్రాహ్మణభోజనము పూర్తియయ్యెను. అతిథిపూజ విధిరీతి నొనరించి యుచితాసనమున నున్నమునిని భోజనమునకీయకొలిపెను. ద్వాదశిముహూర్తావశిష్టముగ నున్నయది. దయచేయవలయునని ప్రార్థించెను. మునియు రాజా! ఇదె యరుదెంచుచున్నవాఁడ. క్షణ మాగుము. స్నానమొనరించి వచ్చెదనని పల్కి స్నానమునకుఁ బోయెను. కాని యిపుడే దైవము పరీక్షించుతటి. ముని నదిఁ గ్రుంకి భగవంతుని ధ్యానించుచుండెను ఆధ్యానమున నిరతుఁడై రాజుమాట మఱచెను. రాజు ద్వాదశిఘటికలలో భుజింపకున్న మహాపాపమని యెఱింగెను. వసిష్ఠుననుమితి భగవత్పాదోదకమును బుచ్చుకొని వేచియుండెను.

మునియు వచ్చెను. తన్నుఁ దృణీకరించి పారణచేసెనని యూహించెను. "గృహస్థశ్చైవ భక్షస్యాద్భవేత్" అన్నస్మృతిని మీఱెఁగదా యని నిశ్చయించెను. ఇట్టి యవివేకిని క్షమింపరాదని యాగ్రహమును సమాశ్రయించెను. భగవదిచ్ఛచే నతనికోపము వృద్ధినొందెను. పారణ చేయకుండిన నేకాదశీవ్రతఫలము తాఱుమాఱగునన్నస్మృతివచన మాతరుణమున నామునికి

గోచరింపలేదు. అదియు నీశ్వరేచ్ఛయే గాని మునిసమ్మతము కాదని నమ్మవలయును. ఈయాట విధిచేయించినది కాని వేఱు కాదు. ద్వాదశీనియమము మునికిఁ దెలియ దనవచ్చునా. జల పారణ శాస్త్రహితము కాదనవచ్చునా. వసిష్ఠముని విధినిమిాఱి చెప్పె ననవచ్చునా. రాజు మునియందు భక్తివిశ్వాసములు లేనివాఁ డనవచ్చునా. ఇందేయూహయు సరికాదు. ఇన్నివిధ ములఁ బరీక్షించువాఁడు భగవంతుఁడు. ఈపరీక్షవలన మూఁడు ఫలము లున్నవని గ్రహింపుఁడు. రాజు దృఢనియమమును బరీ క్షించుట యొకటి. మునికి శాపఫల మనుభవమునకు వచ్చునట్లు చేయుట యొకటి. లోకుల కిట్టిగుణపాఠము చెప్పి భగవద్భక్తిని గల్గించుటయొకటి.-ఈమూఁడును దీనిఫలములు. కావుననే ముని యొడలుమఱచి జటపెఱికి నేలపైఁ గొట్టెను. దాన నొకపురు షుఁడు ఖడ్గహస్తుఁడై యుదయించి రాజుం జంపఁబోయెను. పాఠకులారా! ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు,

తయాపనిర్మమే తస్మై కృత్యాం కాలానలోపమాం
తామాపతంతీం జ్వలతీమసిహస్తాం పదా భువం,
వేపయంతీం సముద్వీక్ష్య న చచాల పదా నృపః.౫౦శ్లో.

అనుశ్లోకములు కనుపట్టెడిని. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున,

శ్లో. తతస్సముత్థితశ్శీఘ్రం పురుషోఽగ్నిశిఖోపమః,
ఖడ్గహస్తో మహాభీమో రాజేంద్రం హంతుముద్యతః.

అనుశ్లోకము కనుపట్టెడు. భాగవతమునందు శక్తియుదయించె నని శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నొకపురుషుఁ డుదయించెననియు

భేదముగాఁ జెప్పఁబడు టేల యని ప్రశ్నింపవచ్చును. క్రూర కార్యముల కాభిచారికకృత్యము లనిపేరు. పరహింసాకర కృత్యము లన్నియుఁ బై పేరుననే వ్యవహరింపఁబడుచుండును. పుంస్త్రీలింగభేదమే గాని విషయభేదము లేదు. కృత్యమునం దును భేదము లేదు. దైవతమన్నను దేవతయన్న నెట్లు భేదములేదో యిచ్చట నట్లే గ్రహింపవచ్చును. శబ్దభేదమున దోషము నాపాదింపరాదు. విషయపరిగ్రహణమే ప్రధా నము.

దుర్వాసుని క్రోధము రాజును వధింపఁబూనెను. కాని భగవదాజ్ఞయే చక్రరూపమున నందున్నది.

శ్లో. అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహం.

అన్న భగవదుక్తి నెవ్వారుగాని మఱువరాదు. ఆసూక్తిని భగ వంతుఁ డెపుడుగాని మఱువఁడు. కావున రాజు నక్రమపద్ధతిం బూని వధింపవచ్చు ముని క్రోధరూపభయంకరశక్తి నడంచి రక్షింపఁదలంచెను. అంతలో భగవచ్చక్రము సూర్యకోటిప్రభా భాసమానమై ముని క్రోధమును దహించి మునివెంటఁబడియె. అది తన్నుఁ జంపుననియే మునితలంచి పరుగిడసాగెను. కాని చక్ర మామునిని నిమేషమాత్రమున దహింపఁజాలక పోయి నదియా. శ్రీహరియుద్దేశ మదికాదు. గుణపాఠము నేర్పవలయు ననియే కావున నాతనివెంటఁ బడెను. దేహము స్పృశింపలేదు. తేజస్సుచే నాతని దహింప లేదు. దహించుచున్నభీతి యాతని

మదిని బుట్టించుచుఁ గూడఁబరుగిడెను. ముని బ్రహ్మలోకమున కుం బోయెను. విష్ణుచక్రముబాధను బ్రహ్మ యాపఁగలఁడా లేఁడా యన్నయూహ మునికి లేదని చెప్ప వీలులేదు.

"ప్రాయస్సమాపన్నవిపత్తికాలే
ధియోఽపి పుంసాం మలినా భవంతి."

అన్నసూక్తిని లోకులకు నేర్పుటకే భగవంతుఁడా మునికిఁగలుగకయుండ మాయచే నాచ్ఛాదించెను. కాఁబట్టి బ్రహ్మకడకుం బోయి విష్ణుచక్రము నన్నేఁచకుండఁ గావుమా యని మొఱ్ఱపెట్టుకొనియెను. ఏమియుఁ దెలియనట్టు లావిరించి యుచితోక్తులాడి సాగనంపెను. శంకరుం గానంబోయి తనబాధలను జెప్పుకొని ముని యంగలార్చెను. శంకరుఁ డేవేవో తత్వము లుపదేశించి బుద్ధిచెప్పెను. కాని మునిభీతిఁ బాపకుండుట న్యాయము కాదని తలంచి తపస్సుమీఁద నొట్టుపెట్టి చక్రబాధ లేకుండుఁ గాక యని యాశీర్వదించెను. ఆయాశీర్వాదము ఫలించెను. కాని చక్రబాధ బొత్తుగా పోయినది కాదు. విష్ణువుకడకే పొమ్మనుశంకరు నభిప్రాయానుసారము ముని శ్రీమహావిష్ణుకడకుం బోయెను. బహువిధంబుల వినుతించెను. ఆనుతికి భగవంతుని చిత్తము కరఁగెను. కాని తాఁజెప్పఁదలంచు కొన్నగుణపాఠము పూర్తికానందున భక్తులవశుఁడ నేనను భావమును బహువిధములఁ దెల్పెను. చక్రము నిన్ను బాధింప కుండుఁగాత మని యాఁటడిల్లఁ బలికెను. దుర్వాసునిం గాపాడు మని శంకరాదులు పెక్కువిధములఁ బ్రార్థించిరి. ఎంద తెన్ని

విధముల వేఁడినను భక్తపరాధీనుఁడు కాన నంబరీషునియాఁకలి నెఱుంగును గాన నతనియొద్దకే పొమ్మనియెను. ఈఘట్టమున భగవంతునిమాటలు శ్రుతిసారములు. ఆపల్కులే మనము నేర్చుకొనఁదగినవి. సాధువులకుఁ దాఁజిక్కియున్న వాఁడననియేఁ గదా. దీనిభావ మేమి? సాధువులకుం దప్ప డాంబికులకుఁ దా లోఁబడనని కదా దానిసారము. భక్తి లేక లోకమును మోహింపఁజేయుపొంటె స్తోత్రములఁ బఠించిన లాభము లేదు. పూజించిన లాభము లేదు. ధ్యానము నభినయించిన లాభము లేదు. ఉపవాసములున్న లాభము లేదు. భగవంతుని గాం చుట కుపాయము నిర్మలభక్తి. అది డాంబికము కాఁగూడదు. లోకమును వంచించునది కాఁగూడదు. స్వార్థపరము కాఁగూ డదు. కేవలనిర్మలమై, భగవత్ప్రీతికరమైనదియే కావలయును. వేఱు మార్గమైన నది నిష్ఫలమగుటమాత్రము కాదు. దుష్ఫ లము నొసంగునదియు నగు. ఇదియే యాభగవద్వాక్యసారము. సాధువు లొసంగినపదార్థమె నాకుఁ బ్రియము. దాని భక్షించె దను. ఇతరు లొసంగిన దెట్టిదైనను నేఁ బరిగ్రహింపను. అను నది భగవంతుని రెండవవాక్యము. దీనిసార మేమి? భక్తిపూర్వ కముగా నొసంగినపదార్థము స్వల్పమైనను మేరుతుల్య మగును. డాంబికమగుభక్తిఁ గనఁబఱచుచు నొసంగినది మేరువంతపదార్థ మైనను నిరర్థకము అని దీనిసారము కదా. అనఁగా భక్తుఁడు తనకుఁ గల మేలిపదార్థమును భగవత్సమర్పణ మొనరించును. భగవంతున కొసఁగి పిదపఁ దానే యనుభవించును. దానిచే

భగవంతుఁడు సంతృప్తుఁ డగును. కొందఱు తమకుం గల యైశ్వర్యగర్వమున ననేకవిధభక్ష్యవస్తువుల సిద్ధము చేయించి దేవునకర్పింతురు. కాని వారికి భక్తియుండదు. భక్తిగుణము కూడఁ దమకుఁ గలదని లోకు లెఱుంగవలయునని వారికోరిక. కాన నాపదార్థములు భగవత్ప్రీతికరములు గావు. సాధారణముగా మనయిండ్లయందు వ్రతములు చేయుట చూచుచున్నారము. పిండివంటలతోఁ గాలము గడపుట. దేవతాపూజావసరమునఁ దొరపడుట వాడుక. అట్టివారికిఁ దిండిపైన ప్రీతియేగాని భగవంతునియందుఁ దక్కువ. ఆపేర భుజించుటయే వారికోరిక. అంతతో నీకార్యము ముగియలేదు. పదిమందిలోఁ దమయింట తొమ్మిదివిధముల భక్ష్యములు చేసి రని చెప్పుకొనుట యిం కొక యాచారము. అదెంతమాత్రము భగవత్ప్రీతికరము కాదు.

శ్లో. పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః.

శ్రీభాగ. ౧౦. స్కం. ౮౧ అధ్యా. ౪శ్లో.

అణ్వప్యుపహృతం భక్తైః ప్రేమ్ణా భూర్యేవ మే భవేత్,
భూర్యప్యభక్తోపహృతం న మే తోషాయ కల్పతే. ౪ శ్లో.

క. దళమైనఁ బుష్పమైనను
ఫలమైనను సలిలమైనఁ బాయనిభక్తిన్
గొలిచినజను లర్పించిన
నెలమిన్ రుచిరాన్నముగనె యేను భుజింతున్.

అన్న భాగవతోక్తి పైసిద్ధాంతమునుదృఢపఱచుచున్నది:- భక్తులు నాహృదయమును వశపఱచుకొనిరనువాక్యము మూఁడవది. ఎవఁడు నన్నే నమ్మి యున్నవాఁడో వాఁడే నాహృదయమున నుండువాఁ డని దీని భావము. మదినిలుకడలేక చూచిన పాషాణమునకెల్ల మ్రొక్కుచుండువాఁడు కృతకృత్యుఁడు కాఁజాలఁ డనియు, నట్టిచంచలాత్మున కేనాటికైన నాయనుగ్రహము కలుగదనియు దీనిసారము. భగవంతుని సర్వదేవతాస్వరూపునిగాఁ దలంచి యేవిగ్రహమును జూచినను ఈరూపముగా నాభగవంతుఁడు కనఁబడుచున్నవాఁడని యెవ్వఁడు భావించునో వాఁడు సమదర్శనుఁ డనంబడును. అట్టివాఁడే భగవంతుని భక్తుఁడు. ఆతఁడే కృతకృత్యుఁ డని దీనితాత్పర్యము.

శ్లో. సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః. ౨౯.
యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి న చ మే న ప్రణశ్యతి. ౩౦
సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వమాస్థితః,
సర్వథా వర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్తతే. ౩౧.

భగవద్గీత. ౬ అధ్యా.

ఈవాక్యములు పైభావమును సిద్ధాంతము చేయుచున్నవి.

మహామతులారా! ఇట్లు భగవంతుఁ డన్నివిధముల నామునికి బుద్ధిగఱపెనుగాని అభిమానమును బోఁగొట్టఁదలఁచి భక్తుఁడగునంబరీషునికడకే పొమ్ము. ఆతఁ డుపవసించి యున్న

వాఁడు. ఒక్కసంవత్సర మయినది. నీవు భుజించినఁ గాని యతఁడు భుజింపఁడు. అతఁడు తృప్తినొందినఁ గాని నాకుఁ దృప్తి కలుగదు. అని హితము గఱపి పంపెను. అంబరీషుఁ డొకసంవత్సర ముపవసించి యుండఁ గలఁడా యని మాత్రము ప్రశ్నింపకుఁడు. అది చేయఁదగినప్రశ్నము కాదు. ఏలయన నీకాలమున మానవులయలవాటులను బురస్కరించుకొని పూర్వుల యలవాటు లిట్లేయుండునని యూహించుట పాడి గాదు. ఈకాలమున యోగము నుపన్యసించువారే పెక్కుమంది కలరు. ఆకాలమున యోగము నభ్యసించినవారు పెక్కుమంది యుండిరి. యోగము నభ్యసించినఁగాని మనస్సు విచంచలముగా నుండదని పూర్వులభావము. యోగమున నాలుగు మాటలు తెలిసియున్నఁ జాలునని యిప్పటివారిలోఁ గొందఱి మతము. కావున యోగమహిమ మపారమని తెలియనివారే ప్రశ్నింతురు. యోగమున వాయునిరోధము చేయవచ్చును. లంబికాదియోగము లట్టివే. దానిచే నెంతకాలమైనను క్షుతిలేక యుండవచ్చును. అవయవములు యథాపూర్వకముగా నెంత కాలమైన నుండును. సడలవు. బలహీనములు కావు. కాఁబట్టి యోగియగు నంబరీషుఁ డొకసంవత్సర ముపవసించె నన్న నిందులో విచిత్రవార్త యేదియు లేదు. ఎన్నియో వత్సరము లుపవసించియుండఁగల యోగశక్తిగలవారల కిదొక తుచ్ఛ కార్యము. భుక్తియే పరమపురుషార్థమన్నవారు సాధించుపురుషార్థము లేదు గాన నట్టివారి కిది శక్యమా యని తోఁచునే

కాని యోగాభ్యాసమున నేమాత్రము శ్రద్ధయున్న నిదికష్ట కార్యముగాఁ దోఁపదు.

ఇట్లు శ్రీహరి పలుక ముని తనయభిమానము నశింప భగవదాజ్ఞంగొని యంబరీషునికడ కరిగెను. రాజును మునిరాక కానందించి యథావిధి సత్కరించి భగవంతునిం బ్రార్థించి పంపెను. దీన మునికి గర్వపరిహారము, రాజునకు భక్తిపరత్వము, సామాన్యులకు భగవచ్ఛక్తిపరిజ్ఞానము కలిగినది. కావున నోమహాశయులారా! ఈగాథ పరమపావనమైనది. శ్రీకృష్ణ మహిమమును దెల్పునది. ఇందలివిషయాంతరముల గ్రహించి వాని మది నిలుపుఁడు. ఆరీతిఁ బ్రవర్తింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు. అదియే చేయఁదగినపని. ఇఁక నవ్వలికథ వినుఁడు. అది శ్రీకృష్ణ పరమాత్మప్రీతికర మైనది. శ్రీకృష్ణు నారాధించువ్రత మది యాట ముఖ్యముగా వినఁదగినది. భగవద్వ్రతరాజ మనఁదగు శ్రీకృష్ణజయంతీవ్రతము నీవఱకే పఠించియుంటిరి. ఇపుడట్టిదే యగు నేకాదశీవ్రతము నాలకింపుఁడు. శ్రీకృష్ణావతారతత్వ మున నీవ్రత మేలయని ప్రశ్నింపరను విశ్వాసము నాకుం గలదు. కాన సావధానులరు గండు.

ఏకాదశీవ్రత మహిమము.

* ఇట్లు అంబరీషునికథ విని నారదముని నారాయణ మూర్తిం జూచి దేవదేవా! ద్వాదశీలంఘనదోషమును విని

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఇరువదాఱవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహితమని తెలియఁదగు.

పించితిరి. దుర్వాసునకుఁ గల్గిన పరాభవమును వింటిని. శ్రీమహా విష్ణువు భక్తవరుఁడగు నంబరీషుని గాపాడిన విధము వింటిని. ఇఁక సర్వజనవాంఛాప్రదమగు నేకాదశీవ్రతవిధానమును వినఁ గోరెదను. ఈవ్రతము వేదవిశ్రుతము. మతభేదముల నిశ్చితము గాకున్నయది. శ్రుతులకుం గూడఁ గారణమవగు నీముఖమునుండి వినవలతు. సాదరమున వచింపుమా యని ప్రార్థింప నారాయణమూర్తి యిట్లు పలికెను.

మునీంద్రా! వినుము. ఈయేకాదశీవ్రతము దేవతలకుం గూడ దుర్లభము. శ్రీకృష్ణప్రీతి జనకము తపస్వులకుఁ దపస్సునకన్న శ్రేష్ఠము. దేవతలలో శ్రీకృష్ణుఁ డెట్టు లధికుఁడో * దేవులలోఁ బ్రకృతి యట్లధికురాలు. ఆశ్రమములలో బ్రాహ్మణుఁడును, విష్ణుభక్తులలో శంకరుఁడును, పూజ్యులలో గణేశుఁడును, పండితులలో శారదాదేవియు, శాస్త్రములలో వేదములు, తీర్థములలో జాహ్నవియు, తైజసములలో స్వర్ణము, జీవులలో వైష్ణవులు, ధనములలో విద్యయు, సంగులలోఁ బ్రియురాలును, ప్రమథులలో రుద్రుఁడును, శ్రేయస్సులలో మతియు, ఇంద్రియములలో నాత్మయు, చంచలపదార్థములలో మనస్సును, గురుస్త్రీలలోఁ దల్లియు, బంధువులలోఁ బతియు, బలిష్ఠులలో దైవమును, లెక్కింపఁదగినవానిలోఁ గాలమును, మిత్రులలో సుశీలము, శత్రువులలో రోగము, కీర్తిమంతులలోఁ గీర్తియు, గృహస్థులలో గృహము, హింసకులలో ఖలుఁడు, దుష్టులలోఁ

---

* దేవానాం చ యథా కృష్ణో దేవీనాం ప్రకృతిర్యథా-అనిమా.

బుంశ్చలియు, తేజస్వులలో సూర్యుఁడును, సహిష్ణువులలో భూమియు, భక్షకములలో నమృతము, దాహకములలో నగ్నియు, ధనదాతలలో శ్రీయు, పతివ్రతలలోఁ బార్వతియు, ప్రజేశులలో బ్రహ్మయు, సరిత్తులలో సాగరము, శ్రుతులలో సామము, ఛందస్సులలో గాయత్రియు, వృక్షములలో నశ్వత్థము, పుష్పములలోఁ దులసియు, మాసములలో మార్గశీర్షము, ఋతువులలో వసంతర్తువు, ఆదిత్యులలో సూర్యుఁడు, రుద్రులలో శంకరుఁడు, వసువులలో భీష్ముఁడు, వర్షములలో భారతవర్షము, దేవర్షులలో నీవును, (నారదముని యని భావము) బ్రహ్మర్షులలో భృగుమునియు, నృపులలో రాముఁడు, సిద్ధులలోఁ గపిలుఁడు, యోగులలో జ్ఞానులలో సనత్కుమారుండును, గజేంద్రములలో నైరావతము, పశువులలో శరభము, శైలములలో హిమాద్రియు, మణులలోఁ గౌస్తుభము, నదులలోఁ బుష్కరరూపిణియగు సరస్వతియు, గంధర్వులలోఁ జిత్రరథుఁడును, యక్షులలోఁ గుబేరుఁడును, రాక్షసులలో సుమాలియు, నారులలో శతరూపయు, మనువులలో స్వాయంభువుఁడును, సుందరులలో రంభయు, మాయలలో మాయయు నెట్లు శ్రేష్ఠములో అట్లు వ్రతములలో నీయేకాదశీవ్రతము శ్రేష్ఠవ్రతము. ఇది నాలుగువర్ణములవారిచేత సదా యాచరింపఁదగినది. యతులకు విష్ణుభక్తులకు విశేషించి బ్రాహ్మణులకుఁ గర్తవ్యము. * బ్రహ్మహత్యాదిసకలపాపములు

---

* సత్యం సర్వాణి పాపాని బ్రహ్మహత్యాదికాని చ, సంత్యేవౌదన మాశ్రిత్య శ్రీకృష్ణవ్రతవాసరే - అని మూ.

శ్రీకృష్ణవ్రతదినమున నన్నము నాశ్రయించియుండును. అట్టి శ్రీహరిపూజాదినమున నెవఁడు భుజించునో యట్టిమందమతి యాపాపముల నన్నింటిని బొందును. ఈలోకమునఁ బాపఫలముల ననుభవించి మృతినొంది నరకమునఁ బడు. ఇది ధ్రువము. యుగమున నెన్ని యేకాదసులు వచ్చునో అన్నివత్సరములు కుంభీపాకనామక మహాఘోరనరకముననుండి పిదపఁ జండాల జనిం గాంచును. గళితవ్యాధియుక్తుఁడై యేడుజన్మము లెత్తి పిదపఁ బాపనిర్ముక్తుఁ డగు. అని బ్రహ్మాయే శాసించెను. ఇది యేకాదశియందు.భుజించినవానికింగల్గుపాపము. ద్వాదశియందు బారణచేయక వదలినవానికిఁ గల్గుపాపముల నింతకుముందే చెప్పితిని గదా. ఇఁక దశమీలంఘనదోషమును వచింతు. వినుము. ఈవిషయము ధర్మవక్త్రమునుండి వినఁబడియె. అది వేదసారము. ఎవఁడు కలామాత్రగానున్న దశమి మూఢుఁడై లంఘించునో అట్టివానియింట నుండనొల్లక శ్రీదేవి పరుగిడును. శాపము నతిఘోరము నొసంగిపోవును. ఈజగమున వంశహానియు యశోహానియుఁ గల్గును. మృతిగల్గుచో శతమన్వంతరము లంధకూపనరకమున వసించును *దశమియు నేకాదశియు ద్వాదశియు నేదినమునఁ గలియునో ఆదినమున భుజించి

* దశమ్యేకాదశీవాపి ద్వాదశీ యచ్చ వాసరే, తత్ర భుక్త్వా పరదినే ఉపోష్య వ్రతమాచరేత్. ౨౧. ద్వాదశ్యాంచ వ్రతం కృత్వా త్రయోదశ్యాం చ పారణం, ద్వాదశీలంఘనే దోషో వ్రతినాం తన్నవిద్యతే. ౨౨. సంపూర్ణైకాదశీ యత్ర ప్రభాతే కించిదేవ సా, తత్రోపోష్యాద్వితీయా చ

పరదివసమున నుపవాసముండి వ్రతమాచరింపవలయును. అనగా ద్వాదశియందు వ్రతమాచరించి త్రయోదశియందుఁ బారణచేయవలయును. ఆద్వాదశియందుఁ బారణచేయకయున్న దోషము వ్రతముచేయువారికిం గలుగదు. ఎత్తటి సంపూర్ణైకాదశియుండి ప్రభాతమున మఱుదినమునఁ గొంచె ముండెనేని ఆదినమే యుపవసింపఁ దగు. రెండవదిన మక్కఱలేదు. అఱువదిఘటిక లేకాదశియుండి మఱుదినము దినత్రయము కల్గునో అట్టితటి గృహస్థులు తొలిదినమే యుపవసింపవలయును. యతులులోనగువారు పరదినమున నుపవసించి నిత్యకృత్య మొనరింపవలయును. వ్రతమున జాగరణాదికము పరదినముననే చేయఁదగినది. అపూర్వదినమున వ్రతమొనరించి పరదినముననేకాదశిఘుటికలు దాఁటినవెనుక పారణచేయవలయును. విష్ణుభక్తులగు యతులకు విధవలకు సమోపవాసములు చెప్పఁబడినవి. బ్రహ్మచారుల కివియే నియమములు వైష్ణవేతరులు శుక్లపక్షైకాదశీవ్రతమునే యాచరింతురు. వారికిఁ గృష్ణైకాదశీలంఘనదోషము శ్రుతిప్రోక్తము కాదు. శయనైకాదశికి (ఆషాఢశుక్లైకాదశి) బోధనైకాదశికి (కార్తికశుక్లైకాదశికి) నడుమ కృష్ణైకాదశి యుపవసింపఁ దగును. తక్కినకృష్ణపక్షమున వచ్చునేకాదసులు గృహస్థుల కుపవాసవిధి లేదు.

పరాచేద్యాది వర్ధతే. ౨౩. షష్టిదండాత్మికా యత్ర ప్రభాతే చ తిథిత్రయం, కుర్వంతి గృహిణః పూర్వాం నైవ యత్యాదయస్తథా. ౨౪. పరత్రాశనం కృత్వా నిత్యకృత్యం సమాచరేత్, వ్రతే జాగరణం సర్వం పూర్వత్రైవాచరే ద్బుధః. ౨౫.

నారదా! ఇది శ్రుత్యుక్తవిధి వచించితిని. ఈవ్రతవిధానము నింక వచించెద. వినుము. పూర్వదినమున హవిష్యము నొనరించి భుజించి మరల జలమునైనను గ్రాగక యొంటరిగా దర్భశయ్యయందుఁ బరుండి రాత్రి నక్తనియమమున గడుపవలయును. బ్రాహ్మ్యమనఁబడు ముహూర్తమున లేచి ప్రాతఃకాలకృత్యవితతిని నెఱవేర్చి పిదప నిత్యకృత్యమును దీర్చి స్నానము చేయవలయును. (ప్రాతఃకృత్య మనఁగా ధ్యానాదులు పిదప నిత్యకృత్యములను శౌచాదులని భావము.) అవ్వల వ్రతోపవాసమునకు సంకల్పించి శ్రీకృష్ణపరమాత్మప్రీతికొఱకీవ్రతమాచరింతు ననితలంచుచు సంధ్యానియమమును దీర్చి తర్పణమొనరించి పగటికృత్యముల యథోచితములుగా నాచరింపవలయును. దినమున నిత్యపూజనొనరించి వ్రతద్రవ్యజాతమును గూర్పవలయును. ఆవల భగవంతుని విధిపూర్వకముగ షోడశోపచారపూజల సంతుష్టుంగా నొనరించి ఆసనము వస్త్రము పాద్యము అర్ఘ్యము పుష్పానులేపనములు, ధూపదీపములు నైవేద్యము యజ్ఞోపవీతములు భూషణములు గంధము స్నానీయతాంబూలమధుపర్కములు, జలము నను వీని వరుసగా శాస్త్రోక్తపద్ధతి సమాచరించి పగటిని బుచ్చవలయు. నక్తమున వ్రతమాచరింపఁదగు.

అదియెట్లనఁగా పరిశుద్ధమగునాసనమునఁ గూరుచుండి యుదికి యెండవేసిన వస్త్రములం గట్టి యాచమించి శ్రీహరిని ధ్యానించి నమస్కరించి స్వస్తివాచనము చేయవలయును.

ధాన్యాధారమునందు శుభముహూర్తమున మంగళపటమున శ్రీహరి నారోపించి ఫలశాఖాచందనాక్తముగా వేదోక్తమార్గ మునఁ బెద్దలం గూడి షడ్దైవతముల నారోపించి పృథగ్విహిత ధాన్యముల వారి నావహింపఁ జేయవలయును. ప్రకృష్టపంచో పచారముల నాచరింపఁదగు. గణాధిపతిని సూర్యుని అగ్నిని విష్ణువును శివుని బార్వతిని జక్కఁగాఁ బూజించి నమస్కరించి శ్రీహరివ్రతము చేయవలయును. పై వివరించిన దేవతాషట్క మును బూజింపక వ్రతముచేయ నుపక్రమించిన నిత్యనైమిత్తి కము లన్నియు ఫలము నీయక వ్యర్థము లగును. మునీంద్రా! వ్రతాంగకృత్యమును వివరించితిని. ఇఁకఁ గణ్వశాఖాప్రోక్తమై యిష్టమగువ్రతమును వివరించెద. వినుము

తొలుదొలుత సామవేదోక్తధ్యానమున శ్రీహరిని స్మరింప వలయును. పరాత్పరుఁడగు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించి పుష్పము శిరస్సుననుంచి మరల ధ్యానింపవలయును. ఆధ్యాన మును వచించెద.వినుము. అది రహస్యము. అందఱకుఁ గోర్కుల నొసంగునది. భక్తుఁ డెవ్వఁడు కాఁడో వానికిఁ దెలుపఁగూడదు. ఏలయన నదిభక్తప్రాణాధికము సుమీ. "నవనీరదశ్యామసుం దరవిగ్రహము గలిగి శరత్పార్వణ చంద్రుని మించుముఖ మొప్పార, శరత్సూర్యోదయ కాలకమల ప్రభామోచన లోచనములు విరాజిల్ల,సర్వాంగసౌందర్యశోభలచేఁ బ్రకాశించు రత్నభూషణములఁ దాల్చి, ప్రసన్నము లై రతిసూచకము లై తనరు గోపికాలోచన కోణములచేఁ బలుమాఱులు చూడఁ

బడుచు, వారిప్రాణములఁ దనప్రాణములకన్న నెక్కువగా భావించుచు, రాసమండల మధ్యస్థితుఁడై రాసోల్లాససముత్సు కుఁడై, రాధావక్త్రశరచ్చీతాంశుసుధాపానచకోరకమై మణి రాజంబగు కౌస్తుభము వక్షస్థ్సలమున వెలుంగ పారిజాతప్రసూ నమాలాజాలములచే విరాజిల్లుచు, లలితమణిసారవినిర్మితకిరీ టోజ్జ్వలశేఖరుండై, వినోదమురళీన్యస్తహస్తుఁడై సురాసుర పూజ్యుఁడై ధ్యానగమ్యుండు కాక దురారాధ్యుఁడై బ్రహ్మాది వంద్యుఁడై, సర్వకారణకారణుఁడై వెలయుచున్న పరమా త్మను శ్రీకృష్ణుని సేవించువాఁడను.” అను హృద్యపద్యములచే శ్రీహరిని వినుతించి ఆవాహన మొనరించి షోడశోపచారములఁ బూజించి మంత్రములచే నిఁకఁ జెప్పఁ బోవు నుపచారముల భక్తితో నొసంగవలయును.

ఉపచారములు.

తపనీయముచే నిర్మింపఁబడి రత్నసారవితత్యలంకృతమై నానాచిత్రవిచిత్రమగు నాసనము నొసంగుచున్నవాఁడ. శ్రీ కృష్ణా! పరిగ్రహింపుమా యని యాసన మీవలయును. వహ్ని వలెఁ బరిశుద్ధతమమై విశ్వకర్మనిర్మితమై మూల్యమనునది యింత యని వచింపనలవిగాక చెలువారు వస్త్రము నిదె యొసంగు వాఁడ. శ్రీరాధామాధవా! గ్రహింపుమా అని ప్రార్థించి వస్త్రము సమర్పింపవలయును. బంగారుపాత్రమున నునిచి పరి మళవస్తునికరాంచితమై శీతలమై కనుపట్టుజలమును పాదప్ర క్షాళనార్థ మర్పించువాఁడను. కరుణానిధీ! అంగీకరింపుమా

యని ప్రార్థించి పాద్య మీవలయును. శంఖోదకముల గలిసి పవిత్రమై పుష్పదూర్వాచందనాక్తమగు నర్ఘ్య మిదె యర్పించెదను. భక్తవత్సలా! కరుణింపుమా యని యర్ఘ్య మొసంగవలయును. చందనాగురుసంయుతమై పరిమళవంతము నగు శుక్లపుష్పము నీకుఁ బ్రీతిని గల్గించునని నమ్మి యిచ్చుచున్నవాఁడను. సర్వకారణా! శ్రీకృష్ణా! అవధరింపుమా. అని యీయవలయును. చందనాగురుకస్తూరీకుంకుమోశీర సంయుతమై యత్యుత్తమమై సర్వేప్సితముల నీఁజాలు నీయనులేపనము సమర్పించువాఁడను. శ్రీకృష్ణా! పరిగ్రహింపుమా యని వేఁడి యీయవలయును. ఒకానొక పరమపావనవృక్షరసమయి నానా పరిమళవస్తువిహిత మై సుఖద మై తగు నీధూపము నీయఁబూనితిని. పరమేశ్వరా! ప్రతిగ్రహింపుమా. అని ధూప మీయ నొప్పు. రేయింబగళ్ళు ప్రకాశించుచు, రత్నసారములచే నలరింపఁబడి పునర్ధ్వాంతనాశబీజ మై తగు నీదీపము నంగీకరింపుమా యని ప్రార్థించి దీపదానము చేయుటొప్పు. స్వాదువులై పరిమళవంతములై నానావిధములగు చోష్యాదులం గూడిన యీ నైవేద్యమును బ్రీతిమీఱ నోయాత్మారామా! యంగీకరింపుమా యని నైవేద్య మిడఁగవలయు. సావిత్రీగ్రంథిసంహితమై స్వర్ణతంతువినిర్మితమై మనోహరముగా నలరారుచు, నమూల్యరత్నఖచితమై సర్వావయవభూషణమై కాంతులఁ బ్రజ్వరిల్లు నీయజ్ఞోపవీతమును నందనందనా! యవధరింపుమా యని యభ్యర్థించుచు నర్పింపఁదగు. వర్ణనీయమై ప్రధానమై

సర్వమంగళకర్మముల నుపయుక్తమై తనరు నీగంధమును దీన బంధూ! శ్రీకృష్ణా! యంగీకరింపుమా యని యొసఁగవలయు. ధాత్రీఫలపత్త్రోత్థమైమనోహరమై సర్వలోకవాంఛితమై యొప్పు నీవిష్ణుతైలమును భగవంతుఁడా! ప్రతిగ్రహింపుమని చేతులొగ్గి విన్నవింపవలయు. అందఱకుఁ గోరఁదగి కర్పూరాదిసువాసిత మైన యీతాంబూలమును శ్రీనాథా! కైకొనుమా యని కోరుచు నట నునుపవలయు. ఎల్లరకుఁ బ్రీతిజనకమై సుమిష్టమై మధురమునగు మధువును (తేనెను) మంచిరత్నపాత్రమున నునిచి యిదె యిచ్చుచున్నవాఁడ. గోపీకాంతా! ఆస్వాదింపు మా యని యందుంచవలయును. నిర్మలమై మిగులఁ బవిత్రమై పరిమళవస్తుమిళితమైన గంగాజలమును మరల నాచరింప నిదె యిచ్చువాఁడను. మధుసూదనా! యంగీకరింపుమా యని యీయవలయును.

ఇట్లు షోడశోపచారముల విధిరీతి నొనరించి భక్తుఁడా నందకందళితహృదయారవిందుఁడై మహాత్మా! నానావిధసత్పు ష్పముల శుక్లతంతుసంగ్రథితమైభూషణశ్రేష్ఠమైన మాల్యము నంగీకరింపు మని యీయవలయును. ఇట్టు లొనరించి పుష్పాం జలినిడి కరయుగమును జోడించి భక్తుఁడు రాధామాధవుని వినుతింపవలయును. ఓ రాధాప్రాణనాథా! శ్రీకృష్ణా! కరుణా సాగరా! ప్రభూ! ఘోరతరసంసారసాగరమున మునింగి భీతిల్లి యున్న నన్ను నుద్ధరింపుము. నూఱుజన్మములనుండి కలిగి యాయాసమున నుద్విగ్నుఁడనై స్వకర్మపాశనిగడబద్ధుఁడ

నైయున్ననాకు నోమహాప్రభూ ! ముక్తిఁ బ్రసాదింపుము.
నీపాదపద్మములపైఁ బడి శరణాగతుఁడ నగునన్ను భవపాశ
భయభీతుని గాపాడుమా. భక్తివిహీనమై క్రియాశూన్యమై
వేదవిధివిరహితమై వస్తుమంత్రరహితమై నాచేయునీపూజన
మును సంపూర్ణ మగునట్లు ప్రసాదింపుము. వేదవిహితజ్ఞానము
లేకయున్నను, సాంగవిరహితముగ నున్నను భక్తుఁడుచేయు
కార్యము నీనామోచ్చారణముచేతనే శ్రీహరీ ! సర్వము
పూర్ణమే యగును.

అని వినుతించి నమస్కరించి విప్రునకు దక్షిణ నొసంగి
మహోత్సవము నొనరించి జాగరణము చేయవలయును. ఏమూ
ఢుఁడు వ్రతోపవాసముచేసి నిద్రించునో మరల జలపానము
చేయునో వాఁడు వ్రతమున నర్ధఫలమునే పొందును. ప్రయ
త్నపూర్వకముగ హవిష్యాన్నము నొకమాత్రే చేయఁదగినది.
శ్రీకృష్ణచరణాంబుజమును స్మరించుచు వంటచేయవలయును.
అన్నము ప్రాణులకుఁ బ్రాణమని పూర్వము బ్రహ్మ నిర్మించెను.
అట్టియోదనమా విష్ణురూపమవగు నీవు నా కుపవాసఫలము
నొసంగుమా యని భావించుచు నన్నము వండవలయును.
ట్టు లేమానవుఁడు భక్తిచే భారతభూమియం దీవ్రతమును
యుచున్నవాఁడో తనకంటె ముందటివారి నేడుగురను, తన
పకటివారి నేడుగురిని దరింపఁజేయుచుఁ దాఁ దరించును.
అంతియగాక తల్లిని సోదరుని అత్తను మామను అల్లుని
భృత్యుని గూడ నుద్ధరించును. ఇది నిశ్చయము. నారదమునీ!

ఇది యేకాదశీవ్రతమహిమము. వివరించితిని. శ్రీకృష్ణమహిమానుకీర్తన మిదియే. ఇది సుఖముల ముక్తినిగూడ నొసంగఁజాలు. భగవత్కథాసారమని గ్రహింపుము. ఇంక నేమి వినఁగోరుదు వని పలికెను.

పాఠకవర్యులారా! వ్రతవిషయమును బఠించితిరి. దీనిం గూర్చి పెంచి వ్రాయనక్కఱలేదు భక్తియుక్తులై శ్రీకృష్ణపరమాత్మను బూజించుటయే దీనిసారము. అంతియకాదు. ఇది యాచరింపఁదగిన దనుటకు వేఱుకారణముకూడ లేకపోలేదు. పక్షమున కొకతూరి యీవ్రత మాచరింపఁదగినది. ఇది కేవలము క్తిప్రద మగుటమాత్రమే కాక ఆరోగ్యమును గూడఁ గల్గింపఁ గారణ మైయున్నది. ప్రతిమనుజునకును నిరంతరమగునలవాటులను దగ్గించుకొనుటకు శక్యముకావలయునని మనపూర్వులభావము. ప్రతిదినము చేయు నాహారమును మాని యుండుట కలవాటుపడుటకే వ్రతము లుపవాసములు కల్పింపఁబడినది. క్రమముగా నిదిలేకున్నఁ బ్రాణము నిలువదన్న దైన్యము తొలఁగించుకొనుటయే ప్రధానకార్యము. తనువు ప్రతివారికి లోఁబడి యుండవలయునేకాని దానికి మనము లోఁబడి యుండరాదు. అంతియగాక పదార్థవాంఛ నిరంతరముగా నుండక యపుడపుడు విరామమగుచుండ వలయును. ఇట్టు లలవాటుచేయవలయును. ఒక్కవిధమగునాహారమే కాక యదిమార్పునొందుచుండవలయు. దీనిఫలమాశావిరహితత్వమే. అదితగ్గుట కివియన్నియును సాధనములు. సోపానములవంటివి.

ఇట్లుపవసించుట పదార్థవాంఛను క్షీణింపఁజేయుటయే గాక యోగమును సాధింప ననువగు. దేహము మనకు లోఁబడవల యునన్న నాహారాదినియమములు మనము చెప్పిన ట్లుండవలయుఁ గదా! మనసుకూడ నియమబద్ధము కావలయును. దానికివి యన్నియుఁ ద్రోవలు. ఉపవాసముమాత్ర మాచరించి తదుక్త పూజాదికము మానిన నాయుపవాసము నిష్ఫలము. వాఁడు పశుతుల్యుఁడు. భగవద్భక్తి నభ్యసించుటకే యిదిమార్గముగ నేర్పఱుపఁబడినది. ఇంద్రియము లలసినతఱి మనసు వశపడునా లేదా యనియు భక్తికుదురునా లేదా యనియు, ఆహారమును మానిన మనము జీవింపఁగల మనుధైర్యము గల్గునా లేదా యనియుఁ బరీక్షించుటకే యీలాటివ్రతములు. ఈపరీక్ష ముగిసినపిదప నుపవాసము లక్కఱలేదు సదా యిదియే ప్రధానమని యూఁగులాడుచుండిన నామనుజుఁడు తరింపఁజాలఁ డనుట నిక్కము. జ్ఞానికి వ్రతము లుపవాసములు లేవు. వాని మది సదా భగవత్పదాంబుజములందే లగ్నమయి తగు. ఉపవా సాదినియమము లక్షరాభ్యాసకాలమువంటివి. వరుసగా నున్నత పదవికి రావలయును గాని యట్లే యుండరాదు. భగవత్కరు ణకుఁ బాత్రుఁడైనకొలఁది కేవలసామరాచారములకుఁ బాత్రుఁడు కాక సమత్వమునకు దృష్టాంతము కావలయు. ఇదియే దీనిరహ స్యము. చిన్ననాఁటిపద్ధతులనే యవలంబించుచున్నచో నతఁడు తరింపఁజాలఁడు. సమలోష్టాశ్మకాంచనుఁడు కావలయునే కాని ఆమరణము బాహ్యాచారములకే గుఱిగా నుండరాదు. ఆచా

రములు కొలుదొలుత హితములుగనే యుండును గాని పిదప నవి క్షేమమును గల్పింపఁజాలవు. మనోనిగ్రహ మభ్యసించుట కివి పనికివచ్చును.అది కుదిరెనా యివి పరోపదేశమున కనువగున ట్లాచరింపఁ దగినవి.

శ్లో. యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే.

అన్నగీతావాక్యము ఎల్లరకు విదితమే కదా. కావున జ్ఞానియగువాఁడు తానాచరించుమార్గములు లేకున్నను సదాచారములు వదలక లోకు లవిచూచి నేర్చుకొనుటకై తా నాచరించుచుఁ దదేకబద్ధుఁడు కాక యుండవలయును. లేక తదేకబద్ధుఁ డయ్యెనేని యాతనికి జ్ఞానము వాగ్రూపమే గాని వేఱువిధముగా లేదని యెఱుంగవలయు. ఈవిషయమై వేమనకవి,

గీ. చదువు చదువనేల సన్న్యాసి గానేల
షణ్మతములఁ జిక్కి చావనేల
యతనిభజన చేసి యాత్మలోఁ దెలియుఁడీ
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ.

యని చెప్పెను. ఎంతటి జ్ఞాని? ఎంతయనుభవము కలవాఁడు. పాండిత్య మహంకారమును బుట్టింప సాధనమని యాయోగి యెఱిఁగెను. షణ్మతములు కల్పితములు. వీనినే చచ్చుదాఁక నవలంబింపవలసిన యవసరము లేదని తెలిసికొనెను. సర్వవ్యాపియగు భగవంతుని స్వాత్మారామునిగాఁ దెలిసికొని భజించినఁ గాని ముక్తి లభింపదని యనుభవమున నెఱింగెను. ఇంతకన్నఁ

దెలిసికొనఁదగినవిషయసార మేశాస్త్రమునందును లేదు. అనఁగా శాస్త్రపఠనఫల మిదియే యని భావము. పాండిత్యము తరణోపాయమునకుఁ గావలయునే కాని శునకవృత్తికి గాఁగూడదు. అది దుష్ఫలము. చిలుకలపలుకులవలె శాస్త్రపంక్తులను గంఠస్థములుగాఁ జేసి సభలలో రౌద్రాకారమున వాని నప్పగించుట, అదియేమో పురుషార్థమని భావించుచు, సభలోఁ బ్రతిపక్షముఖపిధానము చేయుచుఁ దాఁ దరింపఁజాలక యితరులఁ దరింపఁజేయఁబూనినట్లు నటించుచు ధనము సేకరించువారు మూర్ఖులలో మూర్ఖులు. అట్లుగాక శాస్త్రపఠనఫలము తరణోపాయమని నిశ్చయించుకొని శమదమాదుల నభ్యసించి తదనుగుణప్రవర్తకులై సర్వత్ర సమదర్శిత్వమున మెలఁగుట పండితలక్షణము. కావున "అతనిభజనచేసి యాత్మలోఁ దెలియుఁడీ" అన్నమాట సకలశాస్త్రసారము. సర్వోపనిషత్ఫలము. అది తెలిసికొనినవాఁడే జ్ఞాని. అంతమాత్రమే చాలదు. అది స్వానుభవమునకు రావలయును. ఆజ్ఞానము, ఆయనుభవము కలుగుటకే యిన్నివ్రతములు, ఇన్నిపూజలు, ఇన్నియుపవాసములు కల్పింపఁబడినవి. వీనియందొక్కొక్కటి యొక్కొక్కవిషయమున మనుజున కుపకారముచేయుచుండును. ఇన్నియుపకారములను బొంది మనుజుఁడు తాఁ దరించుటకు సాధనమగు భగవద్భక్తి నలవఱచుకొని సర్వభూతాంతర్యామియని భగవంతుని నమ్మి యాత్రాదుల మాని హ్రస్వదృష్టిని వదలి సకలవిధరూపముల నెసంగు భగవంతుఁ డొక్కఁడే యనుదృఢవిశ్వాసము గలిగి

మెలఁగవలయు. అదియే తరణోపాయము. ఇట్లుగాక బాల్యము మొదలామృతిగా నొక్కరీతినున్న మానవుఁడు పశుతుల్యుఁడనుటకన్న వేఱుగఁ జెప్పవలసినదేమియు లేదు.

త్రైగుణ్యవిషయా వేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున,
నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్వస్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్. ౪౫
బుద్ధియుక్తో జహాతీహ ఉభే సుకృతదుష్కృతే,
తస్మాద్యోగాయ యుజ్యస్వ యోగః కర్మసుకౌశలమ్. ౫౦
కర్మజం బుద్ధియుక్తాహి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః,
జన్మబంధవినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛంత్యనామయమ్. ౫౧
యదా తే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి,
తదా గంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్య చ. ౫౨
శ్రుతివిప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్యతి నిశ్చలా,
సమాధావచలా బుద్ధిస్తదా యోగమవాప్స్యసి. ౫౩
విహాయ కామాన్ యస్సర్వాన్ పుమాంశ్చరతి నిస్పృహః,
నిర్మమో నిరహంకార స్సశాంతి మధిగచ్ఛతి. ౫౪

భగవద్గీత, ౨ అ.

అనుసీభగవదుక్తులు పైభావమును జెప్పక చెప్పుచున్నయవి. కావున నోభక్తులారా! కేవలబాహ్యాచారములనే తరణోపాయములని నమ్మక భగవత్సేవయే ప్రధానమని నమ్మి ఆభగవంతుఁడు పాషాణరూపమున నున్నవాఁడను గ్రుడ్డివిశ్వాసమును మాని తనయందే యున్నవాఁడన్నజ్ఞానము కలిగి వ్రతోపవాసములందే కాలమును బుచ్చక వీనివలనఁ గలుగఁదగు ఫల

మేది యని విచారించి సర్వమతసారము "భగవంతుఁ డొక్కఁడే. అతఁడు సర్వాంతర్యామి" యన్నది కదా యని మదిఁ బదిలము సేసికొని ఆపరమపురుషు నుపాసింపుఁడు. శుష్కవేదాంతుల మాయమాటలకుఁ జోటీయకుఁడు. ధనాపహారణనిరతులగు పగటిదొంగ లనఁగాఁ దగినవారు.వారికి భక్తియే లేదు.కావున నట్టివట్టిదాంభికులకు శిష్యులుగాక భగవంతుని నమ్మినఁ దరింపఁ గలరు. అదియే మనుష్యజని లభించినందున మనముచేయఁదగు పని. ఆకార్యమును సాధింపఁ గంకణముఁ గట్టుకొనుఁడు. వస్తుతత్వమును బరిశీలింపుఁడు. సకలశాస్త్రసార మిదియే. సకలోపదేశఫల మిదియే. దీనికన్న వేఱుగ నేదియు లేదు. ఉండ నవకాశము లేదు. ఇది ధ్రువము. సత్యము. నిజము. ఈఘట్టమును విరమింపఁబూనుతఱి భక్తాగ్రగణ్యుఁడగు లీలాశుకుఁడు భక్తార్తిచ్ఛేదకుఁడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును ధ్యానించినశ్లోకమును బఠించి తరువాతిగాథకు మదిఁ బురికొలుపఁదగు.

శ్లో. చక్రాన్తధ్వస్తవైరివ్రజమజిత మపాస్తావనీ భారమాద్యై
రావీతం నారదాద్యై ర్మునిభిరభినుతం తత్వనిర్ణీతిహేతోః,
సాయాహ్నే నిర్మలాంగం నిరుపమరుచిరం చింతయేన్నీలభాసం, మంత్రీ విశ్వోదయస్థిత్యపహరణపదం ముక్తిదం వాసుదేవమ్. 3 అ. ౧౦ 3 శ్లో.

ఇంతియకాక యేకాదశీవ్రతపూజకు నెవ్వఁడు దైవమో యారూపమును వర్ణించు నీశ్లోకమును బఠించినఁగాని ఫలము లేదు.

గోపికావస్త్రాపహారణము.

శ్లో. బాలం నీలాంబుదాభం నవమణివిలసత్కింకిణీజాలబద్ధ, శ్రో ణీజంఘాంతయుగ్మం విపులరురునఖప్రోల్లసత్కంఠభూషమ్, ఫుల్లాంభోజాభవక్త్రం హతశకటమరుత్పూతనాద్యం ప్రసన్నం, గోవిందం వందితేంద్రాద్యమరవరమజం పూజయే ద్వాసరాదౌ. 3 అ. ౧౦౧ శ్లో.

శ్లో. వంద్యం దేవైర్ముకుందం వికసితకురువిందాభమిందీవరాక్షం, గోగోపీబృందవీతం జితరిపునివహం కుందమందారహాసం,నీల గ్రీవాగ్ర్యపింఛగ్రథనసువిలసత్కుంతలం భానుమంతం, దేవం పీతాంబరాఢ్యం యజయజ దినశోమధ్యమాహ్నా రమార్యై. 3 అ. ౧౦౨ శ్లో.

ఏకాదశీపూజావిధానమున నీదివ్యరూపమే స్మరింపఁదగిన దనుభావము కవికున్నట్టు కనుపట్టు.కావుననే ప్రాతర్మధ్యాహ్న కాలముల బూజించునపు డీధ్యానము పురాణప్రోక్త మని తెలియదగు. ఇట్టిరూపమును ధ్యానించి సదా మనోగతమును జేసికొన్నచోఁ దరించవచ్చును. ఇట్టులీఘట్టమున భక్తాగ్ర గణ్యుఁడగు శ్రీమల్లిలాశుకభావమును సమ్మానించి శిరసా వహించి మది భావించి యవ్వలిభగవల్లీలలం బఠింపఁబూను దము.

పాఠకమహాశయులారా! కథాసారము విన్న మీరు ముం దేభగవల్లీల వినఁగలమో యని యువ్విళ్లూరుచుందురు. ఇట్టి

మీయుత్సాహమున కంతరాయమును గల్గింపక శ్రీకృష్ణపర మాత్మ యొనరించిన యద్భుతచర్యను దెలుపఁబూనెద. ఇంద్ర యాగభంజనకథను జదివినపిదప శ్రీకృష్ణపరమాత్మ శిశురూప మున దుర్వాసునకు జ్ఞానమునుపదేశించినకథను బఠించితిరి. తరువాత భగవత్పూజావిధానమును భక్తపరిత్రాణసమాదర మును దెలుపుకథలం బఠించితిరి. ఇవి గోపాలకృష్ణునిలీలలు కావని సంశయింపకుఁడు. భక్తుల నెట్లురక్షించెనో యనువిష యము తెలిసికొనుటయే మనపని అది నెఱవేఱినది. ఇఁక మదిని బూర్వస్మృతికిఁ బాత్రముచేసి యింద్రయాగానంతరము శ్రీహరి యెట్లు ప్రవర్తించె నని విచారింపఁ దగియున్నది. ఆపని కిం బూనుదము. లేఖిని మఱలించి బాలకృష్ణునిదివ్యచరిత్రము నొకదాని వ్రాసి కృతకృత్యుఁడ నైతినని గర్వించెదను. నాయా గర్వమును స్థిరముగా నుండఁజేయుట మీపని కదా. ఇఁకఁ గథ నాలింపుఁడు.

ఇంద్రయాగభంజనమున గోపాలకులు నందాదులు శ్రీకృష్ణుని యమానుషచర్యలఁ దెలిసికొనిరి. భగవంతుఁడే శ్రీకృష్ణుఁడని భావించిరి. కాని యాజ్ఞానమును శ్రీహరి నిలువనీయక మాయచే నాచ్ఛాదించి తన్ను సాధారణబాలుఁడే యని వారు భావించున ట్లొనరించెను. ఏలయనఁగా అజ్ఞానమే యందఱకుం గల్గినఁ దనయవతారమునకుం దగినఫలము దొరకదు. దుష్టసం హారము ముందు కావలయును గదా. అంతియగాక గోలోక మునుండి తనతో విహరింప నవతరించిన గోపికలయాశ తీఱదు.

అదియు నొకకార్యము కదా. ఏయేజీవు లెట్టియెట్టివాంఛలు కలవారుగనుందురో వారివారి కనువగుపద్ధతిని దాఁబూని కోర్కెల ఫలింపఁజేయుట భగవంతుని పనియనుట సిద్ధాంతము. మహర్షికింగలకోర్కెయుఁ గుబ్జకుం గల్గినవాంఛయు నొక్కరీతి గానుండ నవకాశము కలదా? నారదుఁడు శ్రీహరిని పరమపురుషార్థమును గోరి తప మొనరించును. కుబ్జ మదనకోటిసుందరాకారునిగా శ్రీహరిని ధ్యానించి తత్సంగతిని గోరి ధ్యానించును. ఈయిరువ్వర గోర్కెలు తీర్చుట భగవంతునికృత్యము కదా. ఇరువురకు ఫలమొక్కవిధముగ నుండునా యనిమాత్రము ప్రస్తావింపకుఁడు. భగవత్సంగతింగాంచినకుబ్జయుఁ బరమపురుషార్థమును గోరునారదుఁడు నొక్కవిధమగుకర్మము చేసినవారు కారుకదా! కావునఁ గర్మానుసారమే వాంఛలుదయించును. అవి నెఱవేఱెనచోఁ దృప్తిమాత్రము సమముగనుండును. ఇఁకఁ గథ యెట్లనఁగా.

బృందావనమున రామకృష్ణులు గోపాలకులు సుఖముగానుండిరి. ఇంద్రయాగభంజనము కాఁగా నందాదుల డెందములానందపరవశము లైనవి. గోవర్ధనాద్రిని బూజించుట, గోవుల నర్చించుట మనకృత్యమని వా రెఱింగిరి. అడవులను గాపాడినఁగాని గోవులు తృప్తినొందవనియు, నవి తృప్తినొందినఁగాని గోపకు లూఱడిల్లరనియు నెఱింగిరి. పర్వతము లరణ్యములు కూడ మహోపకారకరణక్షమములని నిశ్చయించిరి. శ్రీకృష్ణుని

పలుకులు బాలునిపలుకులని యనాదరమునఁ జూడక వాస్తవ ములే యని తలపోసిరి.

'బాలాదపి సుభాషితమ్'

అన్నమనువాక్యము నిశ్చయమే యని నమ్మిరి. కావున నాయాగద్రవ్యముల శ్రీకృష్ణోక్తిననుసరించి గోవర్ధనాదులఁ బూజించి బృందావనమును జేరి సుఖముండిరి.

ఇంతదనుక శ్రీహరి రాక్షససంహారనిరతి నుండెను గాని గోలోకవాసులేల యవతరించిరని తలంపలేదు. తనవయస్సు వారిని దృష్టిపఱచునంత లేకుండెను. కావున నూఱకుండెను. ఇంచుక వయస్సు వచ్చెను. తన యెడఁబాటు నోర్వఁజాలక భూమినవతరించినగోపికల వాంఛలం దీర్చి వారిని సంతుష్ట మతులనుగాఁ జేయనూహించెను. వర్షాకాలము గడచెను. *అంత శరదృతువు ప్రవేశించెను. శరత్కాలము మిగులమనో హరమైనది. మేఘములు నిర్మలములు. నదులు విమలజలములఁ బ్రవహించుచుఁ జూచువారల కింపుగూర్చుచుండినవి. రాజులు యుద్ధయాత్రలకుఁ బ్రయాణము చేయు సమయ మదియే కదా. మదనుఁడు మిత్రులంగూడి సేనాసమన్వితముగ వేఁటాడు కాల మాశరదృతువే. ఆకాలమున శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము వేణు నాదమునఁ గడపెను. అది మునీంద్రులకుం గూడ బ్రహ్మానంద

---

* శరదృతువిషయము ముందవసరము ననుసరించి వ్రాసెదను. ఈక థకనుబంధముగా హేమంతకాలమును వ్రాసెదను. క్రమము తప్పినదని యూహింపకుఁడు.

మును గల్పింపఁజాలెను ఇఁక గోపికలమాట యిటఁ జెప్పనేల? మఱి కొలఁదిదినములకు హేమంతకాలము ప్రవేశించెను.

హేమంతము విచిత్రమగు కాలము. ఎట్టివారికేని వనితావార్తను గల్పించునది. వనితలకును బురుషవార్తాదృతిని గల్పించునది. అట్టికాలము రాఁగా గోపికలు యమునానదీజలంబుల స్నానమాడి సైకతమూర్తింగల్పించి దానికిఁ గాత్యాయను నామమిఁడి గంధపుష్పాక్షతలచేఁ బూజించి ధూపదీపనైవేద్యములొసంగి బహువిధోపహారములఁ బరితృప్తంజేసిచేతులు జోడించి యోకాత్యాయనీదేవీ! మహామాయ వన నీవేకదా! యోగిసమారాధ్యవు. మాయీప్రార్థనము నంగీకరించి నందగోపాలపుత్రుని శ్రీకృష్ణుని బ్రాణేశుంగా ననుగ్రహింపుమా యని వేఁడిరి. ఇదియే యొకమంత్రముగా జపించిరి భక్తిభరమున మ్రొక్కిరి. ఎన్నియోవిధముల నుపహారము లిత్తుమని యాశఁ బుట్టఁ బలికిరి. పాప మాగోపికలకు సహజముగా భగవంతునిపైఁ బ్రీతిగల్గినది. కాఁబట్టి కాత్యాయనిని బ్రార్థించిరి.

శ్లో. కాత్యాయని మహామాయే మహాయోగిన్యధీశ్వరి,
నందగోపసుతం దేవి పతిం మే కురు తే నమః.

శ్రీభాగవతము. ౧౦ స్కం.

ఇట్లు మంత్రజప మొనరించి కాత్యాయనిం బూజించుచు నొక మాసము గడపిరి. *ప్రతిప్రాతఃకాలమునను ఇదియే పద్ధతిగాఁ

* ఇక్కథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౨౭వ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని తెలియందగు.

గాత్యాయని నర్చించుచునుండిరి. అనిపలికి నారాయణుండు నారదుం జూచి మునీంద్రా! శ్రీకృష్ణునియద్భుతకార్యమును దెలుపులీల నొకదాని నెఱింగించెద. వినుము. గోపికలవస్త్రముల హరించి పిదప వారికి వరములొసంగినవిధ మద్ది తెలుపును. దానియం దనేకరహస్యార్థము లిమిడియున్నయవి.

హేమంతర్తువునఁ దొలినెలనంతయు గోపికలు కామమోహితలై భక్తిచే హవిష్యమునుజేసి నైవేద్యమిడి దాని భుజించి భగవంతునిఁ బూజించుచుఁ గాలముఁబుచ్చిరి. కాళిందీ తీరమునఁ బార్వతినిసుకచే నిర్మించి యందాపరదేవి నావహించి మంత్రములఁ బూజింపసాగిరి. మనోహరచందనాగురుకస్తూరీ కుంకుమాదులచేతను, నానాప్రకారపుష్పములచేతను బహువిధరత్నహారములచేతను ధూపదీపనైవేద్యములచేతను మణిముక్తాప్రవాళాదులనొసంగుపద్ధతులచేతను భగవతి సంతుష్టాంతరంగం జేసి భగవతీ! దేవీ! జగజ్జననీ! సృష్టిస్థిత్యంతకారిణీ! సువ్రతా! నందగోపకుమారుని భర్తగా మాకుం బ్రసాదింపుమా. అని ప్రతిదినము కోరి పూజించిరి. ఇదియే మంత్రముగా జపింపసాగిరి. ఆవల సంకల్పమొనరించి మూలమంత్రముచ్చరించుచుఁ బూజింప నారంభించిరి. ప్రణవాద్యమై, శ్రీవర్ణద్వితీయమై, దుర్గాశ్యేతివర్ణగ్రథితమై చతుర్థ్యంతసర్వవిఘ్నవినాశినీపదసంయుతమై నమోంతంబై యలరు. అది షోడశాక్షరము. పుష్పమాల్యధూపదీపప్రభృతుల నీమంత్ర ముచ్చరించుచు నొసంగిరి. ఆవలఁ బ్రవాళమాలం బూని భక్తిచే నీమం

త్రమును సహస్రధా జపించిరి. జపానంతరము వినుతించి శిరసులు ధర సోఁక వందనము లొనరించిరి.

సర్వమంగళమాంగల్యే సర్వకామప్రదే శివే,
దేహి మే వాంఛితం దేవి నమస్తే శంకరప్రియే.

అనుమంత్రము నుచ్చరించుచు నమస్కరించిరి. దక్షిణల నొసంగిరి. బ్రాహ్మణుల కన్నదానముచేసిరి. అని తెలిపి మరల నారాయణుం డిట్టు లనియె.

నారదమునీ! స్తవరాజమును వచించెద. వినుము. దానిచే బార్వతిని గోపికలు ప్రీతహృదయం జేసిరి. సర్వాభీష్టప్రదాత్రిగా దేవిని భావించిరి. ప్రపంచము సముద్రమయమై భయంకరమై చంద్రసూర్యవిహీనమై అంజనాకారతోయసంప్లుతమై చరాచరభేదము లేక యుండఁగాఁ బూర్వము విరించికల్పించి జలశయ్యఁ బరుండి జగత్పతి నిద్రించెను. బ్రహ్మాయు నారాయణమూర్తి నాభికమలంబున నుండెను. మధుకైటభులనుదనుజులు బ్రహ్మను బాధించిరి. అట్టితఱి నాబ్రహ్మాయు నీశ్వరియగు మూలప్రకృతిని ధ్యానించెను. ఆస్తోత్రరాజమును నారదమునీ అవధరింపుము. ఓదుర్గా! శివా! అభయా! మాయా, నారాయణీ, సనాతనీ, జయా, సర్వమంగళా, నాకు శుభముల నొడఁగూర్పుము. దకారము దైత్యధ్వంసకము. ఉకారము విఘ్ననాశార్థకము. రేఫము రోగనివారకము. గకారము పాపముల నడంచునది. ఆకారము భయశత్రునాశకము. ఈయర్థమును ధ్యానించుచు నీనామమును స్మరించినఁ దదుక్తఫలము తప్పక

కల్గును. కావుననే దుర్గ హరిశక్తి. అని శ్రీహరియే సిద్ధాంతము చేసియున్నాఁడు. దుర్గశబ్దము విపత్తివాచకము. ఆకారము నాశవాచకము. దుర్గము నశింపఁజేయునది కాన దుర్గ యనంబడియెను. దుర్గశబ్దము దైత్యేంద్రవాచకము. ఆకారము నాశవాచకము. దైత్యుల మున్ను నశింపఁజేసినది కాన దేవతలచే దుర్గా యని వినుతింపఁబడియెను. శకారము కల్యాణవాచకము. ఇకార ముత్కృష్టవాచకము వకారము సమూహబోధకము. ఆకారము దాతృవాచకము. శ్రేయగపరంపరల నతిశయముగాఁ బ్రసాదించునుగాన శివా యనఁబడెను అభయశబ్దము భయనాశకము ఆకారము దాతృవాచకము. అప్పుడే అభయమును జక్కఁగా నొసంగును గాన నాజనని అభయా యని వినుతింపఁబడెను. "మా" అనునక్షరము ప్రాపణవాచకము. ఎవ్వతుకదానిని బడయఁజేయునో ఆదేవి మాయానామమునఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచెను. "మా" అనువర్ణము మోక్షార్థబోధకము. యాకారము ప్రాపణవాచకము. దానిని గల్పించుఁ గాన మాయా నామము కీర్తింపఁబడెను. నారాయణార్ధాంగభూత యై, తేజస్సుచేఁ దత్తుల్యయై సదా నారాయణశరీరస్థ యగుట నారాయణి యనంబడియె. సనాతనశబ్దము నిత్యనిర్గుణవాచకము. సదా నిత్యయు నిర్గుణయు నగుకతన ఆదేవి సనాతనీనామధేయముం గాంచెను. జయశబ్దము కల్యాణవాచకము. యాకారము దాతృవాచకము. జయమును సదా యొసఁగునుగాన జయా నామ మాపరదేవికిఁ జెల్లెను. సర్వమంగళశబ్దము సంపూర్ణైశ్వర్య

వాచకము. ఆకారము దాతృవాచకము. సర్వమంగళదాత్రి యౌటఁ సర్వమంగళాభిధాన మాపరదేవికిం జెల్లె.

నారదా! ఇది నామాష్టకము. సహస్రనామసారము. కావుననే నారాయణమూర్తి నాభిపంకజవాసుఁడగు బ్రహ్మకీస్తుతి నుపదేశించెను. ఈవిషయమును బ్రహ్మకుపదేశమిచ్చి యాజగత్పతి నిద్రించెను. మధుకైటభులు ఘోరతరపరాక్రమోపేతులు. బ్రహ్మను జంపఁ బ్రయత్నించిరి. బ్రహ్మయు భక్తితో నమస్కరించి యీస్తుతిచే వినుతించెను. దుర్గయుఁ దనస్తోత్రాల వినుతిచేయుచున్న బ్రహ్మకీకవచము నొసంగెను. అది శ్రీకృష్ణకవచము. దివ్యమైనది సర్వరక్షణనామకమయ్యది. అట్టికవచమును మహామాయ బ్రహ్మకొసంగి యంతర్ధానమందెను. అంతట బ్రహ్మయుఁ గవచమున సంరక్షితుఁడై నిద్రానుగ్రహమువలనను స్తోత్రప్రభావమువలనను బాధావిరహితుఁడయ్యెను. అంతట వృషభవాహనారూఢుఁడగు శంకరుఁడు దుర్గాంబికం గూడి యరుదెంచెను. పైభాగముననున్న శంకరుం గాంచినంతనే బ్రహ్మకు భీతి పోయెను. జయాంబ జయ మొసంగెను. ఈస్తోత్రప్రభావమున విధి కవచంబును బొంది తత్ప్రభావమున నిర్భీతుఁ డయ్యెను. బ్రహ్మయు నీస్తోత్రకవచముల శంకరున కుపదేశించెను. త్రిపురాసురులతో యుద్ధము పొసఁగినపుడు సరథుఁడగు శంకరుఁడు పడిపోఁగా బ్రహ్మాస్త్రమును గ్రహించి నిద్రాయుతుఁడగు శ్రీహరి స్మరించెను. శ్రీహరిప్రసాదమున స్తోత్రకవచములఁ గాంచి త్రిపురాసురుల వధించెను.

ఇట్టు లాగోపికలు దుర్గాంబ నీ స్తవరాజమున వినుతించి శ్రీహరిని బతిని బడసిరి. అట్టి మహాదృష్టమునకుం గారణ మీస్తోత్రప్రభావమే. ఇది గోపకన్యాకృతస్తోత్రము. సర్వమంగళకారకము. సర్వమంగళనామధేయవిలసితము. సద్యస్కాలముననే వాంఛితార్థముల నిచ్చునది. సర్వవిఘ్నముల నివారించునది. ఇట్టియీ స్తవరాజమును త్రిసంధ్యలం బఠించినమానవుఁడు భుక్తిముక్తుల నొందును. శైవుఁడు గాని వైష్ణవుఁడు గాని శాక్తుఁడు గాని దుర్గాప్రసాదమునం గష్టవినిర్ముక్తుం డగును. రాజద్వారమందు శ్మశానమునందు దావాగ్నియందుం బ్రాణసంకటమునందు హింస్రజంతువులు చుట్టుకొన్నతఱి మహార్ణవమున నౌక మునుంగుతరుణమున సంగ్రామమున శత్రువులు నలుదెసలం జుట్టుకొన్నపుడు, కారాగారమునందు విపత్కాలమందు గురుశాపమందు బ్రహ్మశాపమందు బంధుద్వేషమునందు, స్థానభ్రంశమందు, ధనభ్రంశమునందు జాతిభ్రంశమునందు పతిపుత్రభేదమందు ఖలసర్పవిషాదులబాధ గలిగినకాలమందు, నీస్తోత్రపఠనమాత్రమున మానవుఁడు విపన్నిర్ముక్తుం డగును. వాంఛితము లెల్ల లభించును. అనుపమానైశ్వర్యములు కలుగు. ఈలోకమున సదా శ్రీహరిభక్తియు, సంతతస్మరణము కల్గును. పార్వతీప్రసాదమునం బరలోకమున శ్రీకృష్ణదాస్యము లభించును.

నారదా! ఇది గోపకన్యాకృతస్తుతిరాజము. దీనిచే నను దిన మాదుర్గాంబికను వినుతించిరి. పరమభక్తిచే నమస్కరించిరి.

ఆమాసమంతయు గడచునువఱకు తత్ప్రకారమే చేసిరి. మాసము పూర్ణమయ్యెను. సమాప్తిదినమున యథాపూర్వరీతిగా స్నానముచేయునూహలఁ గాళిందికిం బోయిరి. * పూజాద్రవ్యములు నైవేద్యపదార్థములును బరిగ్రహించి భక్తితో నటఁ జేరిరి. రత్నఖచితాభరణములను నానావిధామూల్య పదార్థములను దత్తీరమున నునిచిరి. మహాసుందరములై పీతలోహితశుక్లవర్ణములై తనరారు దుకూలాంబరముల నేతద్వర్ణసమ్మిశ్రితాంబరముల నందు వదలిరి. స్నానకాలమున వివస్త్రలై యుండుట స్త్రీలయలవాటు. ఇట్లు వారుంచిన తద్వస్తువులచే నాకాళిందీతీరము నిండియుండెను. చూడఁజూడ వేడుకల కునికిపట్టుగా నుండెను. చందనాగురుకస్తూరీవాయువులచే నాతీరమెల్లఁ బరిమళవంత మయ్యెను. బహువిధనైవేద్యవస్తువు లందుంచిరి. కాలదేశోద్భవములగు ఫలము లందుఁ గన్పట్టుచుండెను. ధూపదీపసిందూరకుంకుమములచే నాయమునాతటమెల్ల నిండి చూచు వారలకుం గన్నులపండువు చేయుచుండెను.

---

* ఇటనుండి ఈకథ శ్రీభాగవతమున భేదముగాఁ జెప్పఁబడినది. కావున దానిని సమయానుసారముగ నిందుఁగలిపి వ్రాసెదను. ఇంతదనుక వ్రాసినదంతయు శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ననుసరించియే. ఈవ్రతనియమాదులు శ్రీభాగవతమున లేవు. గోపికావస్త్రాపహరణము బాలలీలలలో నొకటిగా నందుఁ గనుపట్టు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున విచిత్రరీతి నిది చెప్పఁబడినది. కాన దానిని బ్రధానముగా వ్రాయుచు భాగవతవిషయమును నుచితరీతి నందుఁ గలిపి వ్రాసెదను. పాఠకులు మన్నించవలయును.

అంత నాగోపికలు తమిపెల్లిదంబున యమునానదిఁ గ్రుంకు లిడ వేడుకపడిరి. అత్తఱి వారికిం గల్గినకౌతుకమునకు మేరయే లేదనుట యతిశయోక్తి యనునలంకారమున కుదాహరణము కాదు. ఆగోపిక లత్తఱి విగతాంబరలై జలక్రీడాసమాసక్త హృదయలై శ్రీకృష్ణార్పితమానస లైయుండిరి. వారివాంఛిత ములై శ్రీకృష్ణుని భర్తగాఁ గోరుటయందే యిమిడియుండినవి. కాత్యాయనిం గొల్చుటయంతయు శ్రీకృష్ణప్రసాదమును గోరి యే. కాఁబట్టి యప్పటిగోపికలచిత్తవృత్తి వినిర్మలయోగిమానస వృత్తిని మించి యుండెననుట పొరపాటు కాదు. భక్తిభార మున వారి కిది కర్తవ్యము, ఇది యకార్యము, అను నూహ కలుగనే లేదు. అదియే పరాకాష్ఠ. అట్టివారికి భగవంతుఁ డప్పుడ ప్రత్యక్ష మగునన్నమాట శాస్త్రవిహితమే కాని వేఱుగాదు.

పాఠకులారా! గోపికలు వ్రతమొనరించు విషయమున భద్రకాళిం బూజించు విషయమునను ఈరెండుపురాణము లకు నద్వైతమే సిద్ధించినది.

ఏవం మాసం వ్రతం చేరుః కుమార్యః కృష్ణచేతసః,
భద్రకాళీం సమానర్చుర్భూయాన్నందసుతః పతిః. ౬
నద్యాఃకదాచిదాగత్య తీరే నిక్షిప్య పూర్వవత్,
వాసాంసి కృష్ణంగాయంత్యో విజహ్రుస్సలిలే ముదా. ౭
భగవాం స్తదభిప్రేత్య కృష్ణో యోగీశ్వరేశ్వరః,
వయస్యై రాగత స్తత్రవృత స్తత్కర్మసిద్ధయే. ౯

(శ్రీభాగవతము.)

స్తోత్రము కవచము తత్కథయు హెచ్చుగా శ్రీకృష్ణ జన్మఖండమునఁ గన్పట్టెడిని. కాని ముందు మీరు చదువఁబోవు కథయందు భేదము కనఁబడియెడిని. ఇంతయునుఁ గథాప్రణాళికకు భంగముగా లేకయుండెడిని. ఇఁక నవ్వలికథ వినుఁడు.

ఇట్లు గోపికలు జలక్రీడాసమాసక్తహృదయ లగుట భగవంతుఁడు శ్రీహరి యెఱింగెను. వీరిబుద్ధిస్థిరత యెంతవఱకుఁ గలదో పరీక్షింపవలయు నని యూహించెను. తీరమందున్న వస్త్రములులోనగువస్తువులం గాంచెను. ఇదియ మంచిసమయ మీతరుణముననే స్త్రీలచిత్తవృత్తి పరీక్షింపఁ దగియుండునని నిశ్చయించి గోపాలశిశువులను మాత్రము పిలుచుకొని యచ్చటు చేరెను. అమూల్యాంబరములఁ గైకొన శిశువుల కాజ్ఞాపించెను. మధురతరపదార్థముల వారిం గూడి భక్షించెను. నాప్రీతిం బడయం గోరి కాత్యాయని నేల యాశ్రయింపవలయునో కనుఁగొనియెద నని యూహించి నైవేద్యపదార్థముల సంతృప్తిమీఱ భక్షించెను. వారలం గూడి సుంతదూరమునకుఁ బోయి యందఱుఁ గూరుచుండంబనిచెను. వారెల్ల దిట్టముగాఁ దిని సుఖముగాఁ గూరుచుండిరి. ప్రతిదిన మీరీతినే సాగుచుండిన బాగుండుఁగదా యని తలంచుచుండిరి. అందుఁ గొందఱు వృక్షముల నెక్కి వస్త్రములప్రోగు నందుంచుకొని యుల్లాసమునఁ గూరుచుండిరి. శ్రీదాముఁడు, సుదాముఁడు, వసుదాముఁడు, సుబలుఁడు, సుపార్శ్వుఁడు, శుభాంగుఁడు, సుందరుఁడు, చంద్రభానుఁడు, వీరభానుఁడు, సూర్యభానుఁడు,

వసుభానుఁడు, రత్నభానుఁడు, అను పండ్రెండుగురు గోపాలడింభకులు వస్త్రముల నెత్తుకొని వృక్షస్కంధముల నిడి కూరుచున్నవారు. వారెల్ల గోలోకమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు సహచరులు. శ్రీహరిసేవం గోరి భూమియం దవతరించిరి. ఈపండ్రెండుగురు రామకృష్ణులు కలిసి పదునల్వురు ఆగుంపునందుఁ బ్రధానులు. తక్కుంగలవారు పెక్కుమంది గలరు. కాని వారెల్ల వీరుచెప్పినట్లు తిరుగువారు. వీరియందెల్ల బ్రధాననాయకుఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే.

ఇట్లసంఖ్యాకులగు గోపాలడింభకులు వస్త్రములఁ దీసికొని దూరముగాక దగ్గరగాక యుండుచోటు చేరియుండిరి. నూలుగు రొక్కగుంపుగా నుండిరి. వారినడుమఁ గొన్నివస్త్రములు రాశిగా వేయఁబడియుండెను. ఈవేడుక యేమియో చూడ వారెల్ల వేడుకపడుచుండిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు ఆవస్త్రరాశిలోఁ బ్రధానవస్త్రములఁ గొన్నింటిని దీసికొని కదంబవృక్షాగ్ర మెక్కి కూరుచుండి గోపికలం బిల్చి విలాసముననిట్లు పల్కెను.

ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు,

శ్లో. తాసాం వాసాంస్యుపాదాయ నీపమారుహ్య సత్వరః,
హసద్భిః ప్రహసన్ బాలైః పరిహాసమువాచహ. ౧౦

అనిమాత్రము కన్పట్టెడిని. ఈశ్లోకమునకు మహాకవి పోతన,

శా. ఉద్యద్గంధగజేంద్రగౌరవముతో • యోషాంబరంబుల్ విభుం, డాద్యుం డర్భకుభంగి నర్భకులతో • హాసార్థియై

కొంచుఁ ద, న్నుదయ్యంభఃకణశీతవాతజనితానందంబుతో
నెక్కెఁ దా, సద్యోముక్తదురంతపాదపజను • స్సంతాప
ముగ్ నీపముగ్.

అని వ్రాసిరి. మూలార్థముం బరికింపుఁడు. పద్యగతార్థమును బరిశీలింపుఁడు. పద్య మెంతహృద్యముగ నున్నదో కనుఁగొనుఁడు. భగవచ్చేష్టల నెన్నివిధములవర్ణించుట కవికిష్టమో యూహింపుఁడు. భగవత్కథలపట్ల భక్తుల కోడలు తెలియవను నానుడిని దీనిచే దృఢపఱుపవచ్చును.

సంస్కృతమున వృక్షాగ్రము నెక్కి శ్రీకృష్ణమూర్తియే గోపికం బిల్చి,

శ్లో. అత్రాగత్యాబలాః కామం స్వంస్వం వాసః ప్రగృహ్యతాం,
సత్యం బ్రవాణి నోనర్మ యద్యూయం వ్రతకర్శితాః. ౧౧
న మయోదితపూర్వం వా హ్యనృతం తదిమే విదుః,
ఏకైకశః ప్రతీచ్ఛధ్వం సహైవా తనుమధ్యమాః. ౧౨
తస్య తత్క్ష్వేళితం దృష్ట్వా గోప్యః ప్రేమపరిప్లుతాః,
వ్రీడితాః ప్రేక్ష్యచాన్యోన్యం జాతహాసా న నిర్యయుః. ౧౩

అని కనుపట్టెడు. ఇప్పట్టున శ్రీపోతనమహాకవి శ్రీకృష్ణుఁడు వస్త్రములనపహరించి వృక్షము నెక్కుటం జూచి గోపికలే కృష్ణుం జేరి మావలువలు ముట్టకు మని బహువిధములఁ బలికి నట్లు వ్రాసిరి. ఈపద్యమునకు మూలము వారిభక్తిభావమే

యని తోఁచెడిని. భక్తిరసప్రవాహములగు నాపద్యముల నిటఁ
గొన్నింటి నుదాహరించుచున్నాఁడను.

క. మామావలువలు ముట్టకు
మామా కొనిపోకు పోకు ♦ మన్నింపు తగన్
మామాన మేల కొనియెదు
మామానసహరణ మేల ♦ మానుము కృష్ణా.

సీ. బహుజీవనముతోడ ♦ భాసిల్లియుండుటో
గోత్రంబు నిల్పుటో ♦ కూర్మితోడ
మహి నుద్ధరించుటో ♦ మనుజసింహంబ వై
ప్రజలఁ గాచుటొ కాక ♦ బలిఁ దెరల్చి
పిన్నవై యుండియుఁ ♦ బెంపువహించుటో
రాజుల గెల్చుటో ♦ రణములందు
గురునాజ్ఞ చేయుటో ♦ గుణనిధివై బల
ప్రఖ్యాతిఁ జూపుటో ♦ భద్రలీల
ఆ. బుధులు మెచ్చ భువిఁ బ్ర♦బుద్ధత మెఱయుటో
కల్కితనముచేయ ♦ ఘనత గలదె
వావిలేదు వారు ♦ వారు నావారను
నెఱుక వలదె వలువ ♦ లిమ్ము కృష్ణ.

క. కొంటివి మాహృదయంబులు
కొంటివి మానంబు లజ్జఁ♦గొంటివి వలువల్
గొంటి విఁక నెట్లుచేసెదొ
కొంటెపు గద నిన్ను నెఱిఁగి♦కొంటిమి కృష్ణా.

సీ. రాజసంబున నీవు ♦ రంజిల్లు టెఱుఁగమే
　　చెలరేఁగి వింతలు ♦ చేయుచుండ
సత్వసంపద గల్గి ♦ జరగుటఁ దలఁపమే
　　సిరిగల్గి యన్యులఁ ♦ జెనకుచుండ
గురుతరశక్తియు♦క్తుఁడ వౌట యెఱుఁగమే
　　తామసంబున నెగ్గు ♦ దలఁచుచుండ
నొకభంగితో నుండ♦కుంటఁ జింతింపమే
　　మాయావి వై మాఱు♦మలయుచుండ
ఆ. నేమి జాడవాఁడ ♦ వేపాటిగలవాఁడ
వేగుణంబు నెఱుఁగ ♦ వెల్లయెడల
నొదిగియుండ నేర ♦ వోరంతప్రొద్దును
బటము లీఁగదయ్య ♦ పద్మనయన.

అని మఱియుఁ బెక్కుపలుకులు పల్కినట్లు వ్రాసిరి. ప్రతిచోటను భగవంతునిదశావతారములను వర్ణించుట వారికలవాటు. భక్తిపారవశ్య మామహాకవి నన్నిపాట్లు పెట్టినది. అట్టియవస్థ తక్కినవారి కేల రాలేదని చింతిల్లవలయునే కాని మూలము లేకున్న నేలయీపద్యములఁ గూర్చిరని విచారింపరాదు. నిక్కపుభక్తుఁడు కదా పోతనమహాకవి. మూలార్థమును విస్తరించి పాఠకులకు హృదయంగమముగాఁ జెప్పుటయందుఁ బోతనగారికిఁ బోతనగారే సాటి యనవలయును. అవ్వలికథ నాలకింపుఁడు.

* కదంబవృక్షాగ్రముననుండి శ్రీహరి గోపికలం బిల్చి యిట్లు పలికెననుట పూర్వకథాస్మృతి.

గోపికలారా! మీరెల్ల వ్రతనియమమునుండి తొలఁగితిరి. నామాటల నాలకింపుఁడు. వ్రతవిధానము వినుఁడు. ఆవల నిచ్ఛానుసారము జలములఁ గ్రీడింపుఁడు. నెలవ్రతమొనరింతుమని తొలుత సంకల్పించితిరి. ఈమాసము మార్గశీర్షమనంబడు. ఇది సర్వమాసోత్తమము. ఈమాసమునం దీమంగళకర్మము చేయ నారంభించితిరి. ఇట్లు వ్రతనియమమున నున్న మీర లెట్లు వివస్త్రలై స్నాన మొనరింప నీపవిత్రనదీజలంబుల దిగితిరి ఇట్లు స్నానముచేయుట వ్రతాంగస్నాననియమమునకు హానియగు. అట్టిహానిం గూర్చితిరి పరిధేయములగు వస్త్రములను బుష్పమాల్యాదులను, తక్కినవ్రతార్హవస్తువుల నేల తెచ్చితిరి? నియమము కదా ప్రధానము? దాని నేల పాటింపరు. [1] వ్రతమునందు ఏస్త్రీ వివస్త్రయై స్నానముచేయునో రోషమున నొడలుతెలియనివరుణుఁడు తాను ఆస్త్రీకపకారము చేయనెంచును. వరుణుఁడు క్రోధావిలమతి కాఁగాఁ దదనుచరులగు కింకరులు వస్త్రములను ఇతరవస్తువులను అపహరింతురు. ఇఁక మీరెట్లు వివస్త్రలై పోవుదురు? వ్రతవిధాన మేమి కాఁగలదు? ఈవ్రత మెవ్వని నారాధింపఁ బ్రారంభముచేయఁబడి

---

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండముననుసరించి వ్రాయఁబడినది.

1 వ్రతేతు నగ్నా యా స్నాతి తాం రుష్టో వరుణస్స్వయం, వరుణానుచరాశ్చక్రుర్వాసోవస్తూపనిర్హృతిమ్. అని మూలము.

నదో ఆదేవత మీవస్త్రముల నేల రక్షింపకుండినది. అట్టిదేవిని ఈశ్వరినిగా నుతించితిరి. వస్త్రముల రక్షింప లేకపోయినదే ఆ దేవి యెట్లు పూజ్యయగును? సురేశ్వరియగునాదేవి యీవ్రత ఫలమును మీకొసంగ నెట్లు సమర్థురా లగును? ఎవ్వతె ఫలము నీయ సమర్థురా లగునో ఆదేవతయే సర్వకర్మశక్తురా లగును. ఏదేవత వ్రతఫలము నీయసమర్థురాలు కాదో ఆదేవత యెట్లు పూజ్యురా లగును? యోజింపుఁడు. ప్రకృతము మీవస్త్రములను బుష్పమాల్యాదులను రక్షింపఁజాలనిదేవత మీకు నిఁక నేలాగున వాంఛితముల నీఁజాలును. అట్టియశక్తురాలగు దేవతను బూజించి లాభమేమి?

ఇప్పట్టునఁ దెనుఁగుభాగవతమునందు,

క రాజుల నెఱుఁగవు బలిమిని
రాజిల్లెడుచీరలివ్వ • రమణుల నింకన్
రాజున కెఱిఁగించెద మో
రాజీవదళాక్ష నీవు • రాజవె ధరకున్.

అనుపద్యరత్నము కనుపట్టెడు. ఎంతచక్కని పాకమున నీపద్యము పడినది! ఎంతటి యద్భుతార్థమున విరాజిల్లుచున్నది? ఇంచుక విన్నవించెద. నవధరింపుఁడు. కృష్ణా! నీవు కడుఁజిన్నవాఁడవు. బలిమిని=కండగర్వము చేత, రాజులనెఱుఁగవు=ప్రభువుల నెఱుఁగవు. అనఁగా నిట్టిపనిచేసిన నీవిషయమునెఱింగినరాజు లేమి యాగ్రహింతురో ఎట్టిదండనమును విధింతురో యని తెలిసికొనఁజాలవు. కేవలము మూర్ఖుఁడవు. ఈచీరలు అమూల్య

ములు. సద్వర్ణవిరాజితములు. రాజపత్నుల కర్హములు. అట్టి యీచీరల నియ్యవు. రమణులము = మేము స్త్రీలము సుమీ. మావిషయమై యెట్టియపకారముచేసినను అది గొప్ప తప్పగును. ఇంకన్ రాజున కెఱింగించెదము=ఇప్పటికైన మావలువలు మాకొసంగిన సరే. లేకున్న రాజునకు విన్నవింతుము. క్రూరదండనము చేయును జుమీ.

శ్లో. వాసః పశ్వన్నపానానాం గృహోపకరణస్యచ,
 ఏతేనైవ ప్రకారేణ మధ్యమం సాహసం స్మృతమ్.

అని నారదస్మృతియం దున్నది.

శ్లో. పశువస్త్రాన్నపానాని గృహోపకరణం తథా,
 హింసయన్ చౌరవద్దాప్యోద్విశతాద్యందమం తథా.

అని బృహస్పతిస్మృతియందుఁ జూపట్టెడు. కావున దండనము రాజు చేయక విడువరాదు కాన రాజున కెఱింగింతు మని వారి భావ మని గ్రహింపఁదగును. ఓరాజీవదళాక్షా! తామరరేకుల వంటి కన్నులుగలవాఁడా. (అనఁగా నీవు బాలుఁడవు. అపరాధానపరాధముల నెఱుంగఁజాలవని భావము) నీవు ధరకున్ రాజవె. నీవు భూపాలకుఁడవా. కావు కదా, యని ప్రతీతికార్థము.

ఓకృష్ణా ! బలిమిని=సర్వాతిశాయిబలము గలవాఁడవు కాన దానిచే, రాజుల నెఱుఁగవు. రాజు లెవ్వరని నీకుం దెలియదు. నీవుండఁగా రాజనువాఁ డుండఁ జెల్లునా యని భావము. ఇంకన్ రాజిల్లెడుచీర లీవు? ఇంకనైన నీమనోహరాంబరము.

లీయవు? ఇయ్యకున్న నేమిచేయుదువో తెలియఁజాలవా. రమ
ణులము సుమీ. నీయందే ప్రేమము గలవారము.

శ్లో.అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్.

అనునీప్రతిజ్ఞను మఱచితివా యని తాత్పర్యము. రాజున కెఱిఁ
గించెద మోరాజీవదళాక్ష = నీవు తామరరేకులవంటి కన్నులు
గలవాఁడవు. కావున మాయీపరాభవమును జంద్రునకు విన్న
వింతుము. చంద్రుఁడు ప్రత్యక్షమగు. నీకన్నులు మూఁతపడును
లే. మఱి యేమిచేయఁ గలవు? నీవు రాజవె ధరకుఁ. నీవు
గోవర్ధనపర్వతమున కధీశుఁడవా? గోవర్ధనాద్రి నెత్తితినన్న
గర్వము నీకున్నదా. కానీ లే. నీకన్నులు మూఁతపడఁజేయుదు
మని రెండవ యర్థము ఇట్లు చమత్కారముగా మహాకవి పద్య
రత్నమును బ్రసాదించెను. దీనికి మూలము లేకున్న నేమి? సంద
ర్భానుసారముగా నున్నది.

ఇఁకఁ గథను వ్రాసెదను. శ్రీహరి యిట్లు పలుకఁగా
విని యాగోపికలప్పుడు తీరమును జూచిరి. వస్త్రములుగాని యుప
హారాదిపరికరములుగాని యందు లేకుండెను. వారు చింతాబ్ధి
మునింగిరి జలములందే యుండి వివస్త్రలై దుఃఖించిరి. మన
వస్త్రము లెచ్చటికిం గొంపోఁబడినవి? వస్తువు లెందున్నవి? అని
కొందఱు తమ సఖుల నడిగిరి ఇట్లు విషాదమునంది గోపికలా
కృష్ణునితో దోసిలొగ్గి వినయభక్తు లుట్టిపడ నిట్లు పలికిరి. ఈ
శ్వరా! మాకట్టుచీరల ననుగ్రహింపుము మేము నీకింకరులము.

మాయాత్మల స్పృశింపఁదగు నీవాపరిధానముల స్పృశింపరాదు. వ్రతార్థపదార్థములు గలవు. అవి దేవస్వములు. భగవత్సమర్పణము చేయక ముందే గ్రహింపఁ దగవుకాదు. నీవు వేదవేత్తవు. నీవెఱుంగని విషయములు లేవు. మహాత్మా! ధౌతవస్త్రములం దాల్చి వ్రతమాచరింతుము. కాన మావస్త్రముల ననుగ్రహింపుము. నీవు భక్షింప నెన్నియో పదార్థములు కలవు. వీని నేల భక్షింపవలయు. ఇవి నైవేద్యార్థములు. కావున భక్షణార్హములు కావు.

అని గోపిక లిట్టు లాగోవిందుఁ బ్రార్థించునంతలో శ్రీదాముఁడు వస్త్రరాశిలోఁ గొంతభాగము తనదగ్గరనున్న దానిని గనఁబఱచి వారు చూచుచుండ దూరముగాఁ బరుగిడెను. ఇట్టు లంబరములఁ గొని పరుగిడు శ్రీదామునిం గాంచి యాగోపికల కందఱ కీశ్వరి యగు రాధాదేవి క్రోధయుక్తయై గోపికలతో నిట్లు పలికెను. ఓసుశీలా, ఓశశికళా, ఓచంద్రముఖీ, మాధవీ, కదంబమాలా, కుంతీ, యమునా, సర్వమంగళా, పద్మముఖీ, సావిత్రీ, పారిజాతా, జాహ్నవీ, సుధాముఖీ, పద్మా, గౌరీ, స్వయంప్రభా, కాళికా, కమలా, దుర్గా, సరస్వతీ, భారతీ, అపర్ణా, రతీ, గంగా, అంబికా, సతీ, సుందరీ, కృష్ణప్రియా, మధుమతీ, చంపా, చందననందినీ, మీరెల్ల వెడలి పరుగిడు నీగోపాలబాలునిఁ గట్టి తీసికొని రండు. త్వరపడుఁడు. వాఁడు పరుగిడుచున్నవాఁడు. అని రాధాదేవి యాజ్ఞాపింపఁగానే ఆతొందఱలో నేమియు నాలోచింపక నీటినుండి వెలువడి క్రోధ

మున వివస్త్రలయుక్తనిదియేమని యూహింపక యొకవిధముగా మర్మము తెలియకుండఁ బరుగిడిరి. వీరు బయలువెడలఁగనే వీరి చెలికత్తియలు వేలకు వేలుగా వారినే యనుసరించి క్రోధసంరక్తలోచనలై పరుగిడిరి. శ్రీదామునిం బట్టుకొని తెచ్చి రాధాదేవి కప్పగించునూహ వారి కపుడుండినవి. వీరిని జూడఁగనే ఆగుడ్డలరాశి నెత్తుకొని పరుగిడసాగెను. గోపాలకు లందఱు వస్త్రముల నుంచుకొని కూరుచున్నచోటికే శ్రీదాముఁడు పరుగిడసాగెను. ఆగోపికలును వానివెనుకొని వేగముగాఁ బరుగిడిరి.

ఇట్లు పరుగిడి వస్త్రచోరులగు గోపకులను వేగముగాఁ బరుగిడి చుట్టుముట్టిరి. వీరందఱు చుట్టుముట్టఁగా నాబాలకు లాతురపడి వస్త్రములమూట నెత్తుకొని శ్రీకృష్ణమూర్తి యున్నతావునకుఁ బరుగిడిరి. ఇట్లు పరుగెత్తుబాలకుల నాగోపికలు నిలు నిలుమని యదలించిరి. గోపికలవలని భయముచే నాగోపబాలకులు వస్త్రముల శ్రీకష్ణునికడ నుంచిరి. శ్రీకృష్ణమూర్తియు నాయంశుకముల నాచెట్టుకొమ్మలయందెల్ల నునిచెను. ఆకదంబవృక్షమూగోపికాంగనల వస్త్రములరంగులచే విచిత్రముగాఁ బ్రకాశించెను. ఇట్లు వస్త్రములనెల్ల నాకదంబవృక్షము కొమ్మల నునిచి వారికిం గొన వీలులేకుండఁ జేసి యాగోపికలతో, పరిహాసపూర్వకముగా నిట్లు పలికెను.

ఓగోపికలారా! వివస్త్రలై యిపు డేమి చేయఁగలరు? వస్త్రములఁ గోరుదురేని చేతులు జోడించి ప్రార్థింపుఁడు. అది యిష్టములేకున్న నిపుడే పోయి మీకునీశ్వరియగు రాధికాదేవిని బ్రార్థింపుఁడు. ఈవస్త్రములే వలయునేని చేతులొగ్గి ప్రార్థింపుఁడు. అట్లు వేఁడరేని వస్త్రముల నేనిచ్చువాఁడను గాను జూఁడీ! ఇపుడు మీకీశ్వరియగు రాధిక నా కేమియాజ్ఞ చేయఁగలదో చూచెదఁ గాక. ఏదేవతం గూర్చి మీరీవ్రతము నాచరించుచున్నవారో యాకాత్యాయని నన్నేమి చేయఁగలదో చూచెదఁ గాక. మీరెల్లం బోయి నేనిట్లుపలికితి నని మీరాధికకుం దెల్పుఁడు. అని శ్రీకృష్ణమూర్తి పలుకఁగా విని యా గోపకన్యకలెల్ల లోచనకోణముల శ్రీహరిం జూచి రాధికాపరిసరమునకుం బోయిరి. శ్రీహరి పల్కినట్లే యామెకుం దెల్పిరి. కామపీడిత యగు నా రాధాదేవి పక్కున నవ్వెను. మఱియు వారిపల్కు లాలకించి పులకాంచితసర్వాంగియై సిగ్గుచే స్మితమంకురింప శ్రీహరికడకుం బోనొల్లదయ్యెను.

అంతట నా రాధాదేవి జలమునందే యోగాసనము నలవరించి శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల ధ్యానించెను. బ్రహ్మేశానం తధర్మలకుంగూడ వంద్యుఁడై సర్వవాంఛాప్రదుండగుశ్రీహరిని బ్రార్థించెను. శ్రీమాధవ పాదాంబుజముల స్మరించి స్మరించి సాశ్రుపూర్ణవిలోచనయై భావాతిరేకమువలనఁ బ్రాణేశ్వరుని నిర్గుణపరబ్రహ్మము నిట్లు వినుతించెను.

* ఓగోలోకాధిపతీ, నీవు గోపీశ్వరుఁడవు. నాప్రాణేశుఁడవు. ప్రాణములకంటెఁ బ్రియతముఁడవు. దీనులకు బంధువవు. దీనులఁ గాచుప్రభువవు. సర్వేశ్వరుఁడవు. ఇట్టి నీకు నమస్కారము చేయుదానను. గోపాలకప్రభువా! గోసమూహమునకు దిక్కు నీవే. యశోదాదేవి కానందమును గూర్చువాఁడవు. నందకుమారకా, సదానందుఁడవు. నిత్యానందుఁడ వన నీవే. ఇట్టి నీకు వందనములు. ఇంద్రునకుఁ గల కండకావరము నడంచితివి. బ్రహ్మయహంకారము నిర్మూలించితివి. కాళీయఫణిదర్పము నపహరించితివి. ప్రాణనాథా! శ్రీకృష్ణా! నీకు నతు లొనరించుచున్నదానను. శివానంతబ్రహ్మబ్రాహ్మణులకు నీవే యధిపతివి. పరాత్పరుఁడ వన్న నీవే. బ్రహ్మస్వరూపుఁడవు. బ్రహ్మజ్ఞుఁడవు. బ్రహ్మయుత్పత్తికి నీవే యాధారభూ

రాధాకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః.

*గోలోకనాథ గోపీశమదీశప్రాణవల్లభ, హేదీనబంధో దీనేశసర్వేశ్వర నమోఽస్తుతే. ౧. గోపేశ గోసమూహేశయశోదానందవర్ధన,నందాత్మజసదానంద నిత్యానంద నమోఽస్తు తే. ౨. శతమన్యోర్మన్యుభగ్న బ్రహ్మదర్పవినాశక, కాలీయదమన ప్రాణనాథ కృష్ణ నమోఽస్తు తే. ౩. శివానంతేశ బ్రహ్మేశ బ్రాహ్మణేశ పరాత్పర, బ్రహ్మస్వరూప బ్రహ్మజ్ఞ బ్రహ్మబీజ నమోఽస్తుతే. ౪. చరాచరతరోర్బీజ గుణాతీత గుణాత్మక, గుణబీజ గుణాధార గుణేశ్వర నమోఽస్తుతే. ౫. అణిమాదికసిద్ధీశ సిద్ధేస్సిద్ధిస్వరూపక, తప స్తపస్వింస్తపసాం బీజరూప నమోఽస్తుతే. ౬. య దనిర్వచనీయం చ వస్తు నిర్వచనీయకం, తత్స్వరూపతయోర్బీజ సర్వబీజ నమోఽస్తుతే. ౭. అహం సరస్వతీ లక్ష్మీ ర్దుర్గా గంగా శ్రుతిప్రసూః,యస్య పాదార్చనా న్నిత్యం పూజా

తుఁడవు. ఇట్టి నీకు మ్రొక్కుచున్నదానను. చరాచరసృష్టి యను మహావృక్షమునకు బీజము నీవే. గుణాతీతుఁడవు. గుణాధారుఁడవు. గుణముల కధిపతివి. ఇట్టి నీకుఁ జేమోడ్పు లర్పించుదానను. అణిమాద్యష్టసిద్ధుల కధిపతివి నీవే కదా! సిద్ధులకు సిద్ధిస్వరూపుఁడవు కూడ నీవే. తప మన నీవే. తపస్సుచేయుదువు. తపోబీజరూపుఁడవు. ఇట్టినీ కంజలి ఘటించుచున్నదానను. ఏవస్తు వనిర్వచనీయమో ఏది నిర్వచనీయమో, తత్స్వరూపుఁడవు. వారికి బీజభూతుఁడవు. సర్వబీజరూపుఁడవు. అట్టి నీ కభివాదనములు. స్వామీ! నేను, సరస్వతియు, లక్ష్మియు, దుర్గయు వేదజననియగు గంగానదియు, నేనీపాదారవిందార్చనమువలనఁ బూజ్యతం గాంచితిమో యట్టి నీకు వినతులు. ఎవ్వని

తస్మై నమో నమః. ౮. స్పర్శనే యస్య భృత్యానాం ధ్యానేనచ దివానిశం, పవిత్రాణిచ తీర్థాని తస్మైభగవతే నమః. ౯. ఇత్యేవ ముక్త్వా సా దేవీ జలే సన్న్యస్య విగ్రహం, మనః ప్రాణాంశ్చ శ్రీకృష్ణే తస్థౌ స్థాణుసమాసతీ. ౧౦. రాధాకృతం హరేః స్తోత్రం త్రిసంధ్యం యః పఠేన్నరః, హరిభక్తిం చ దాస్యం చ లభే ద్ద్రాధాగతిం ధ్రువమ్. ౧౧. విపత్తౌ యః పఠే ద్భక్త్యా సద్య స్సంపత్తి మాప్నుయాత్, చిరకాలగతం ద్రవ్యం హృతం నష్టంచ లభ్యతే. ౧౨. బంధువృద్ధి ర్భవే త్తస్య ప్రసన్నం మానసం పరం, చింతాగ్రస్తః పఠే ద్భక్త్యా పరాం నిర్వృత్తి మాప్నుయాత్. ౧౩. పతిభేదే పుత్రభేదే మిత్రభేదే చ సంకటే, మాసం భక్త్యా యది పఠే త్సద్య స్సందర్శనం లభేత్. ౧౪. భక్త్యా కుమారీ స్తోత్రంచ శృణుయా ద్వత్సరం యది, శ్రీకృష్ణసదృశం కాంతం గుణవంతం లభేద్ధ్రువం. ౧౫. శ్రీకృష్ణజన్మఖండే సప్తవింశతితమోఽధ్యాయః.

భృత్యులస్పర్శమువలన, రేయింబవళ్లు ధ్యానించుటవలనఁ బవి త్రతీర్థము లగుదురో, ఆనీకు సాష్టాంగప్రణతులు.

అని పలికి యారాధాదేవి తత్పావనజలంబుల శ్రీకృష్ణ విగ్రహమును లిఖించి మనఃప్రాణముల శ్రీకృష్ణునందుఁ జేర్చి స్థాణువలె నుండెను. ఇది రాధాకృతశ్రీకృష్ణస్తోత్రము. హరి ప్రీతికరము. త్రికాలములయం దెవ్వఁడు పఠించునో అతఁడు హరిభక్తిని దాస్యమును రాధాగతిని బొందును. ఎవ్వఁ డాప త్కాలమున భక్తితోఁ బఠించునో అప్పుడే యాబాధ తొలఁగి సంపద లలరారును చిరకాలము క్రిందట నపహృత మగు ద్రవ్యము దొరకును. ఈస్తుతి పాఠకునకు నుపకారబుద్ధి గల్గును. మనఃకష్టములు తొలఁగి ప్రసన్నుఁ డయియుండును. చింతా గ్రస్తుఁడు పఠించిన ఆచింత తొలఁగును. ధ్రువము. పతిభేదము, పుత్రభేదము, మిత్రభేదము గలిగినతఱి ఎవ్వరే నొకమాసము భక్తిచేఁ బఠించిన నపుడే యాకష్టములు తొలఁగును. కన్యక భక్తిచే నీస్తుతిని వత్సరము విన్నయెడల గుణవంతుఁడై శ్రీకృ ష్ణతుల్యుఁ డగుకాంతుని బొందును.

ఇట్టు లారాధిక జలములయందే యుండి శ్రీకృష్ణపాదా రవిందముల ధ్యానించి వినుతించి కన్నులు తెఱువఁగనే యామె దృష్టికిఁ బ్రపంచమంతయు శ్రీకృష్ణమయంబుగాఁ గనుపట్టెను. యమునాతీరమంతయు వస్త్రద్రవ్యమయముగాఁ గనుపట్టెను. ఆవిధ మాలోచించి యిది కలయా యని రాధిక యూహిం చెను కాని ప్రత్యక్షముగాఁ గన్పడువానిం జూచినంతన పుల

కాంచితసర్వాంగిరై రాధిక పరమానందభరితురా లయ్యెను. ము న్నే ద్రవ్య మేచోట నునుపఁబడియుండునో ఆ ద్రవ్య మా చోటనే యుండినట్లు గోపికలు కాంచిరి. అప్పుడే నీటినుండి వెడలి తమతమవస్త్రములం గైకొని ధరించి యథావిధి నా వ్రతము నాచరించిరి. కాత్యాయనివలన నిష్టవరముల నొంది వారెల్ల నిండ్లకుం బోయిరి.

పాఠకులారా! ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమున నించుక భేదముగాఁ బైకథ వ్రాయఁబడినది. ఆభేదము తెలిపినఁ గాని గోపికావస్త్రాపహరణ కథయందలి వాస్తవార్థము తేటపడదు. భేద మెంతయో లేదుగాని యున్నట్లు తోఁచును. పరమతముల వారీవిషయమునే ప్రధానముగా గ్రహించి శ్రీకృష్ణచరితము నాక్షేపింతురు. అట్టి దూషణముల నాలకించియు మనలోఁ గొందఱు సరే యని తల లూఁచుచుందురు. దానఁ గలుగుచెట్ట నూహింపఁజాలరు. కావున నిందిసుమంతయు నాక్షేపింపఁ దగిన విషయము లేనేలేదు. ఆమాట దృఢపడుట కీభాగవత కథ వ్రాయవలసివచ్చినది.

శ్రీకృష్ణుఁడు నీరు వెడలివచ్చి వస్త్రములు పుచ్చుకొనుఁ డనఁగానె కాంతలెల్ల యథోచితరీతి వెడలివచ్చిరనియు, వారిం గాంచి గోపాలబాలకుఁడు మీరు వివస్త్రలై వ్రతాంగస్నానము చేయఁదగ దనియు, ఆపాపపరిహారముగా నమస్కరింపుఁ డని హెచ్చరించెననియు ముందే వ్రాయఁబడియెఁ గదా. ఆపిదప నాగోపాంగనలెల్ల శ్రీకృష్ణునానతిరీతి ధర్మయుక్తముగా నొక

చేతితో నమస్కరించిరి. ఆనమస్కారము శ్రౌతపద్ధతిగా నుండెను ఒంటిచేతి నమస్కారము భారతభూమి నుండునా చారము కాదు కదా! కావున శ్రీహరి వారలం గాంచి నవ్వుచు ధర్మయుక్తముగా నిట్టులు పలికెను. గోపికలారా! మీరిట్లు నమస్కరించుట ధర్మహితము కాదు. * ఎవ్వఁ డొకహస్తముచే భగవంతుఁడగు నచ్యుతునకు నమస్కరించునో వానికి హస్తచ్ఛేదమే దండమని ధర్మవేత్తలు పలుకుదురు. కాన రెండు చేతులు జోడించి భక్తిమీఱ నమస్కరింపవలయును. అట్లు చేసిన నాకుఁ బరమప్రియము గల్గును. మీరిపాపమును దొలఁగించుకొనఁ గోరుదురేని రెండుచేతులతో నమస్కరింపుఁడు. వస్త్రముల గ్రహింపుఁడు. [1]అని శ్రీహరి పలుకఁగా నావ్రజాంగనాశిరోమణులు వస్త్రహీనముగా స్నానమొనరించినందున వ్రతభంగ మాయెనని విన్నంతన మదులు చలింప దానికి భంగము గాకయుండఁ జేయఁగోరి పాపాపనోదనార్థము చేతులు జోడించి శ్రీహరికి నమస్కరించిరి. శ్రీహరియే సర్వపాపపరిహారకుఁ డని నమ్మిరి.

ఇట్లు గోపికలు తాఁ జెప్పినట్లు నమస్కరింప భగవంతుఁ

---

* ఏకేన పాణినా యో వై ప్రణమే ద్దేవ మచ్యుతం, తస్య దండః కరచ్ఛేద ఇతి ధర్మవిదో విదుః-అని మూలము. 1 ఇ త్యచ్యుతే నాభిహితం వ్రజాబలా మత్వా వివస్త్రాప్లవనం వ్రతచ్యుతిం, తత్పూర్తికామా స్తదశేషకర్మణాం సాక్షాత్కృతం నేము రవద్యమృద్యతః-అని మూలము. ఈయర్థము స్పష్టముగాఁ గల పద్యము తెనుఁగున్న లేదు. కారణ మేమో.

డగు దేవకీనందనుఁడు వారి కావస్త్రము నెల్ల నొసంగెను. కరుణయు స్నేహము వారిపైఁ దనకుఁ గలదని తేటపఱచెను. ఇట్లు గోపిక లాకృష్ణునిచే వంచింపఁబడియు, వస్త్రము లపహరింపఁబడి సిగ్గు వదలి బయటికి వచ్చునట్లు చేయఁబడియు, నుపహాస వచనములు పలుకఁబడియుఁ జెప్పినది ధర్మయుక్తమని విలాసముగా మాటలాడఁబడియు, వస్త్రము లపహరించి కష్టపెట్టఁబడియు నిట్టు లెన్నియోవిధములఁ జింతఁ గల్గింపఁబడినను బ్రియసంగనిర్వృతిచే దోషబుద్ధి నూనక శ్రీహరిని సాదరముగా వీక్షించిరి. పరమానందము నందిరి. ప్రాణేశుఁ డీలాగున మనతో వినోదించుటయే పురుషార్థమని భావించిరి. అంతియకాని యిట్టియిక్కట్టున నిట్లుచేయవచ్చునా యనునాగ్రహము వారికిం గలుగదయ్యెను.

(ఈఘట్టమునఁ దెనుఁగున మూలార్థమును బోధించు పద్యరత్నము కానరాదు. ఈయర్థమే మార్చిమార్చి భక్తశిఖామణి పోతనమహాకవి,

సీ. శృంగారవతులార ♦ సిగ్గేల మిముఁ గూడి
పిన్ననాఁటమగోలెఁ ♦ బెరిఁగినాఁడ
నెఱుఁగనే మీలోన ♦ నెప్పుడు నున్నాఁడ
నేను జూడనిమర్మ ♦ మెద్ది గలదు
వ్రతనిష్ఠ లై యుండి ♦ వలువలు గట్టక
నీరు సొత్తురె మీరు ♦ నియతి దప్పి

కాత్యాయనీదేవిఁ ♦ గల్లసేయుట కాక
యీరీతి నోఁచువా ♦ రెందుఁ గలరు

ఆ. వ్రతఫలంబు మీరు ♦ వలచినఁ జక్కఁగ
నింతులెల్లఁ జేతు ♦ లెత్తి మ్రొక్కి
చేరి పుచ్చుకొనుఁడు ♦ చీరలు సిగ్గు పో
నాడనేల యెగ్గు ♦ లాడనేల.

ఆ. చీర లపహరించి ♦ సిగ్గులు విడిపించి
పరిహాసించి రైనఁ ♦ బరఁగ మనకు
ఘనుఁడు నోము కొఱఁత ♦ గాకుండ మ్రొక్కించె
ననుచు హరి నుతించి ♦ రబల లెల్ల.

క. ఉల్లములు నొవ్వ నాడినఁ
గల్లలుచేసినను నగినఁ ♦ గలఁచిననైనన్
వల్లభులు చేయుకృత్యము
వల్లభలకు నెగ్గుగాదు ♦ వల్లభ మధిపా.

అని కనుపట్టెడు. [కొంత పెంచియుఁ గొంత వదలియుఁ గొంత వేఱొకభంగి మార్చియు మహాకవి లోకులకు హితమగునట్లు వ్రాసెనని గ్రహించుట యుత్తమము.]

ఇట్టులాగోపిక లానందపరవశలై హరియొసంగినవస్త్రములఁ దాల్చి తమరు గోరినప్రియుఁడు కనఁబడుటచే మఱింత యుత్సాహము గలవారలై శ్రీకృష్ణసక్తమగుచిత్తము మరల్పరామి సిగ్గుచే విశాలములగు చూపులు వెలయఁగాలు గదల్పక యందే యుండిరి. భగవంతుఁ డాగోపికలభావ మెఱింగి తనపాదస్పర్శనకుతూహలమున నిందే యున్నవారు కదా యని

యూహించి వ్రతనియతలగువారికి సంకల్పము తానే చెప్పఁ బూనెను.

కాంతలారా! మీరు నన్నర్చింప సంకల్పించితిరని నేనెఱుఁగుదును. ఆవ్రతము నేనంగీకరించితినేని తప్పక ఫలమునిచ్చును లేకున్న నిష్ఫల మగును. అంతియ గాదు. నాయందాసక్త మగు మతి యెవ్వరికిం గల్గదో వారికామము కేవలకామ ఫలములనే యొసంగును. నాయం దాసక్తమతులగువారి కామము సకలార్థప్రదము. వేఁగఁజేయఁబడిగాని, వండఁబడిగాని, యవాదులగు ధాన్యములు విత్తిన మొలక లెత్తఁజాలవు. అట్లు కామమునకు సంకల్పించిన సంకల్పము ఫలింపదు. నిష్కామసంకల్పము సకలార్థముల నీయఁజాలును. కావున నోగోపికలారా! వ్రజమునకుం జనుఁడు. మీవ్రతము ఫలించిన దని భావింపుఁడు. నాతోఁ గూడి యీరాత్రులయందు విహరింపుఁడు. ఆర్యామహాదేవిం గూర్చి యీకోరికచేఁ గదా మీ రీవ్రతము చేసితిరి. ఆర్యాదేవి యిచ్చిన దీవరమే. కావున నిశ్శంకల నింటికిం జనుఁడు. మీరు పతివ్రతలుగాఁ బొగడొందుదురు. అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పలుకఁగాఁ దదాజ్ఞంగొని సఫలమనోరథ లై యాగోపకన్యకలెల్ల శ్రీహరిపాదాంభోజముల ధ్యానించుచు నతికష్టముమీఁద నటనుండి కదలిరి. ఎట్లో వ్రజమును బ్రవేశించిరి.

మహామతులారా! భక్తిభరితస్వాంతులారా! గోపికావస్త్రాపహారణకథను జదివితిరి. పురాణభేదములవలనఁ గథాభేద

మెంతమాత్రమో తెలిసికొంటిరి. ఇఁక నిందలి సారాంశమును వినుఁడు. గోపికావస్త్రాపహరణమే శ్రీకృష్ణచరిత్రమునకుం గళంకము గల్గించినదని కొంద ఱందురు. ఇదియే కృష్ణచరిత్రమును విఖ్యాతినొందునట్లు చేసిన దని నాభావము. ఈకథనుండి నేర్చుకొనఁదగిన విషయములందు ముఖ్యమైనది యనన్యభక్తి. ఇది యొక్కఁడే యిందు ముఖ్యము. ఇంక ననేకవిషయము లిందుఁ గలవు. అవి యెల్ల నేర్చుకొనఁదగినవి కా వని నాభావము కాదు. ఇం దిది ముఖ్యతమమని వ్రాయుట సత్యమా కాదా యను విషయము పాఠకులకే గోచరించును. ఇఁక సారాంశము వినుఁడు.

హేమంతకాల మారంభ మయ్యెను. ప్రాతస్స్నానము చేయువారల కాకాలమే పరీక్షాకాలము. కావుననే కాఁబోలు భగవంతుఁడు "కంపంతంతంపునీమహే" అని చెప్పెను. గ్రీష్మకాలమునఁ బంచాగ్నిమధ్యమము. హేమంతకాలమున శీతలజలమధ్యవాసము భక్తునిచిత్తవృత్తిని బరీక్షించుట కేర్పడినవి కాని వృథా కల్పితములు కావు. హేమంతమునఁ బంచాగ్ని మధ్య స్థితి, గ్రీష్మకాలమున శీతలజలమధ్యవాసము చేయుట సులభము. కాని పెద్దలు పరీక్షాపద్ధతుల మిగులఁ జక్కఁగా నేర్పఱచిరి. శ్రీహరిపైఁ గలభక్తి తేటపడునని వారిభావ మైనట్లు కనుపట్టును. అట్టియిక్కట్టుల మనలోఁ గొందఱు వేదాంతవాక్యముల వల్లింతురు.

శ్లో. మలనిర్మోచనం పుంసాం జలస్నానం దినే దినే,

సకృద్గీతాంభసిస్నానం సంసారమలమోచనమ్.

అను శ్లోకము.

క. తానై తే పరిశుద్ధుఁడు
మేనై తే ముట్టుబోకి ♦ మేనో తానో
పూనికఁ జేసెడితీర్థ
స్నానం బది యెవరికన్న ♦ సంపగిమన్నా.

అనుపద్యము వారికి శరణములు. ఈయుదాహరణములు కోటి బ్రహ్మహత్యలు చేసి "మహాదేవా" యన్న నవి నశించునని చెప్పినట్లున్నవి. అయ్యో! ఎంతటి యవివేకము. పై వాక్యములు ప్రమాణములు కావా యను ప్రశ్నము రావచ్చును. కాని యవియెవ్వరికని యూహించుకొనిన సులభముగాఁ దదర్థము తేలును. దేహాభిమానము లేక సమలోష్టాశ్మకాంచనుఁ డగు వానికి స్నానము ప్రధానము కాదనుట సర్వవిద్వదంగీకృతము. అది లేక హేమంతకాలప్రాతస్స్నానమునకే యైన నది వంచన చేయుటకే కాక మఱెందుల కగును? దొంగతనము చేసి యిది తప్పు కాదా యని యడుగ

"అమేధ్యాదపి కాంచనమ్"

అన్న మనుస్మృతివాక్యభాగమును జదివి ఎట్లులైనఁ గాంచనము సంపాదింప దగునని సమాధానము చెప్పుట యెట్లో యిదియు నట్టిదే. కావున మహాజ్ఞానులధర్మములు కర్మఠుల కుపయుక్తము లనరాదు. అజాతిభిక్షు సర్వసంగపరిత్యాగ మొనరించినమహాత్ము నకుఁగాని యితరులకుంగాదు. మతధర్మముల నుల్లంఘింపఁదగిన

వారు సమలోష్టాశ్మకాంచనులుగాని యందఱుం గారు. కాంతా కాంచనములపైని ఆశ దిగవిడిచినవాఁడే జ్ఞాని. అట్టివానిధర్మ ముల నందఱు అనుసరింపఁ దగరు. మహాత్ములగుజ్ఞానులుకూడ లోకసంగ్రహార్థమై సదాచారముల నాశ్రయింతురు. ఏలన తమ్ముఁజూచి యితరులు నేర్చుకొందు రని. ఇట్లుండ వైరాగ్య సంపత్తి లేక చచ్చుమాటలు నాలుగు మాట లాడ నేర్చుకొని వేదాంతులమని చెప్పుకొనుటయు, దుర్వృత్తిలోఁ బ్రవేశించి యీవేదాంతవాక్యములు వల్లించి దానిం గప్పిపుచ్చుటయు హేయకృత్యములు. వారు మహాపాపమతులు. వారిచెంత కైనఁ బోరాదు. వారిశుష్కవాక్యముల వినరాదు. ఏలన, శ్రీ శంకరభగవత్పాదులుగారు,

"సన్న్యస్య శ్రవణం కుర్యాత్."

అని వచించిరి. వేదాంతవిషయములు వినుటకుం గూడ వైరాగ్య సంపద కావలెనఁట. అబ్బా! ఎంత యోగ్యత యుండినఁ గాని వేదాంతము జోలికిం బోరాదు? సంసారవార్తావిముఖుఁడు కావలయునని పైవాక్యమునకు భావము. అట్లులేక పర వంచనము చేయుచు దురభ్యాసములు గల్గి వానిం గప్పిపుచ్చ నీవేదాంతము నుపయోగించుట తల్లిని హీనకార్యములందు నియోగించునట్టిది కాక మఱేమిటి? కాఁబట్టి స్మృతివిహితము లగు ధర్మము లవశ్యానుష్ఠేయములని స్పష్టము కాక మానదు.

హేమంతకాలదినములు రాఁగానే గోపికలు యమునా నదీస్నాన మొనరించి యుదయకాలమునందే కాత్యాయనీదేవి

నారాధింపఁబూనిరి. తెల్లవాఱుజాముననే లేచి స్నానార్థము నదికిం బోయి యం దుషఃకాలముననే యవగాహనస్నానము విధిమంతముగా నాచరించి భగవంతుని ధ్యానించిరి. ఒడ్డున కేతెంచి యిసుకతోఁ గాత్యాయనిం జేసి దానికిఁ బూజచే యుచుఁ దమకుం గల యుపహారముల నైవేద్య మిడుచుండిరి. తల్లీ! కాత్యాయనీ! మాకు శ్రీకృష్ణుఁడు భర్త యగునట్లు వరము లిమ్మా యని ప్రార్థించిరి. దుర్గామంత్రమును యథా శక్తి భక్తియుక్తిమై జపించిరి. దుర్గా, శివా, అభయా, మాయా, నారాయణీ, సనాతనీ, జయా, సర్వమంగళానామధే యముల నెనిమిదింటిని అర్థయుక్తముగాఁ బఠించి ధ్యానించిరి. ఓజగదంబా! నందనందనుఁడు మాకు భర్త యగునట్టు లనుగ్ర హింపుమా యని వేఁడిరి. దివ్యకుసుమదామముల నాయంబ నలంకరించిరి. దివ్యనైవేద్యపదార్థము లర్పించి తృప్తినొందించితి మనిసంతసించిరి. కవచమును బఠించిరి. సకలవిధములఁ బూజించి సంతుష్ట యగు నాయంబను గృష్ణమూర్తి మాకుఁ బతిగాఁ బ్రసా దింపుమా యని ప్రార్థించిరి.

ఇట్లు హేమంతకాలాదిభాగమగు మార్గశీర్షమాసము నంతయుఁ బూజించుచుండిరి. కడపటిదినమున నంబకు వివిధవి ధనైవేద్యవస్తువులం గొని స్నానమున కరిగిరి. నదీకూలమున నావస్తువుల నిడిరి. స్త్రీలచిత్తము సదా కౌతుకాయత్తము. కావన నాఁడు వ్రతాంతదివసము. కావునఁ గాత్యాయనీదేవి తమకు వరము నొసంగునని నమ్మి రాధాప్రభృతులందఱు వివస్త్రలై నది

లో డిగిరి. అదియొక్కటియే వారొనరించిన ప్రమాదకార్యము. ఎట్టివారికేని ప్రమాదములు కలుగునన నింకవనితల కొక్క ప్రమాదము గలుగుట గొప్పతప్పుగా భావింపఁదగినది కానే కాదు. ఈయకార్యము వారికెఱింగింప భగవంతుఁడు తలంచెను. మార్గశీర్షమాసమంతయు నాహిమసమ్మిశ్రజలముల వారు మునుంగుట యేయుద్దేశము నెఱవేఱుటకో శ్రీహరికిఁ దెలియును. వారి కంతటిశ్రమమున కోర్చుశక్తి యెట్లు కలిగెనో భగవంతుఁ డెఱింగెను. కాని వ్రతనియమమును మఱచుట పాడిగా దది వారికిం దెలియఁ జేసి మనోరథములఁ బూరించవలయునని మదిఁ దలఁచెను. వెంటనే తనతోడిబాలుర నందఱం బిలుచుకొని యట కేగెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు భూలోకమున నవతరించుటకుముం దెవ్వరెవ్వ రేయేకారణముల నవతరించిరో తొలిసంపుటమందే చదివియుందురు. రాధ యిపు డెవ్వరియింటఁ బుట్టెనో గోపికలు గోలోకమునుండి యేటి కవతరించిరో చదివియే యుందురు. ఆవిషయములు మఱవఁగూడదు. అవి హృదయమున మెదలుచుండిన నిందలికృత్యము లేమాత్రము తప్పుగాఁదోఁపవు. కావుననే భగవంతుఁ డచటికి మిత్రులం గలిసి పోయెను. యమునాతీర మాతరుణమున నమూల్యాలంకారములతో భూపురంధ్రిని గైసేయ నెట్లుండునో యట్లుండెను అమూల్యాంబరము లందుఁ గనఁబడుచుండెను. పుష్పదామములు, మణిఖచితకాంచనభూషణములు, రత్నహారములు, మహితపదార్థములు ఎన్నియో

యందు వెలయుచుండెను. ఇన్నియు నిందుండ నాలేమలు కోమలశరీరముల నాహిమమిశ్ర కాళిందీవారిపూరమున ముంచి శీతమున వడవడ వడంకుచుండుట మనోగోచర మయ్యెను. ఇదియే వీరిని పరీక్షింపఁదగినయదను ననిహృదయమునఁ దలంచెను. ముదముమీఱ నాబాలకులకు సంజ్ఞ చేసెను. వారెల్ల వస్త్రములఁ గొందఱు, పదార్థములఁ గొందఱు కైకొనిరి. ఎవ్వరుగాని యా రత్నహారములజోలికిఁ బోరైరి. భగవంతుని గూడి యాచేరువ నొక్కచో వృక్షాగ్రములపైఁ గూరుచుండిరి. శ్రీహరి కదంబ వృక్షమునెక్కెను. నైవేద్యవస్తువులఁ బ్రీతిమీఱబాలకులంగూడి దైవమారగించెను. పరమసంతోషమున బాలురతో నుండెను.

శ్రీదామాదులు పండ్రెండుగురు బాలకులలో ముఖ్యులుగా నెన్నఁదగినవారు. శ్రీదామునిచరిత్ర మింతకుముందే చదివితిరి గదా. అతఁడే యాశ్రీదాముఁ డని తలంపుఁడు. ఈపండ్రెండుగురు గోపికాంబరములం గొని వృక్షస్కంధములఁ గూరుచున్నవారు. తక్కినవారు వీరుచెప్పినట్లే చేయు డింభకులు. వీరెల్ల గుంపులు గుంపులుగా నుండిరి. ఈస్థలమున దెనుఁగు భాగవతమునందు మాత్రము శ్రీకృష్ణుఁడు వస్త్రములు కొని పోవుచుండ స్త్రీలు కనుంగొని మావస్త్రముల నపహరింపకుమా యని పలికినట్లు, అంతియగాక దశావతారములఁ జేర్కొని నుతించినట్లు వ్రాయఁబడినది. శ్రీభాగవతమునందు శ్రీకృష్ణుఁడు వారియంబరముల గ్రహించి బాలకులతోఁ గదంబవృక్షము నెక్కి గోపికలారా! మీమీవస్త్రములు నాదగ్గర నున్నవి. ఇచ్చటికి వచ్చి తీసికొనిపొండు. అని గట్టిగాఁ బలుక నావాక్యముల నాలించి,

(ఏవం బ్రువతి గోవిందే నర్మణాకృష్టచేతసః,
ఆకంఠమగ్నాః)తమయంబరములుకొనిపోయిరనియొటింగిసిగ్గుచే నాశీతజలములనే యుండి ప్రార్థించినట్లున్నది సంస్కృతమున నిట్లుండఁగా మహాకవి యస్లోఁల వ్రాసిరో తెలియఁజాలకున్న వాఁడ. వ్రాసినఁ దప్పేమియు లేదుగాని యించుక విరసముగా నుండునేమో యని నాయల్పమతికిం దోఁచెడిని. మహాత్ముల కది సరసముగనే తోఁపవచ్చు ననియు నాభావము.

ఇట్లు శ్రీహరి వృక్షాగ్రమున నుండియే గోపికలం బిల్చి మీ వ్రతనియమము తప్పినది. వ్రతాంగస్నానము కదా యిపుడు మీరొనరించుస్నానము. వివస్త్రలై మీరు చేయ రాదు. అట్లు చేసిన జలాధిదేవత యగు వరుణుఁడు కోపగించును. తద్భృత్యులు మీవస్త్రముల నపహరింతురు. అంతియ కాక మఱొక్కమాట వినుఁడు. ఈవ్రతమున మీరారాధించు మహాదేవత మీవస్త్రముల సంరక్షింప లేకపోయిన నింక మిమ్మెట్లు కాపాడఁగలదు? మీవస్త్రములను కాపాడలేని దేవిని జగదీశ్వరీ! అని నుతించితిరే. ఎట్లు సకలపురుషార్థముల నొసంగఁజాలని దేవత పూజ్యురాలగును? అని పలికెను గదా. దీని భావమేమి? గోపికలు సదా మత్పదాంబుజాధీనమానసలు. అట్టి వీరు క్రొత్తగాఁ గాత్యాయనిం బూజించి యామె వర మీయ నేను బతిగా లభింపవలయునా యని యూహించెను. ఎవ్వరినైన నొక్కదేవతనే నమ్మవలయును. ఒక్కొక్కకోరిక కొక్కొక్కదేవతను బూజింపరాదు. సర్వాంతర్యామియగు భగ

వంతు నేరూపమున ధ్యానించినను సమానమే కాని కార్యము లెన్నిగలవో అందఱదేవతల నుపాసింపరాదు. భక్తి వివిధరీతులఁ జెదఱరాదు. అట్లు చెదఱిన నది యేనాఁటికి స్థిరతం గాంచలేదు. అట్లు మీరేల యోజింపక కాత్యాయని నీకార్యమునకై పూజించితిరి! అని భగవంతుఁడు ప్రశ్నించెను.

స్నానము చేయునపుడు వస్త్రహీనముగాఁ జేయరాదనియు నట్లు చేయుట జలక్రీడాదులయందు నర్హము కావచ్చునుగాని కర్మాంగస్నానమందు యుక్తము కాదనియు, నట్లు చేసితిరి గానఁ దత్ఫలము ననుభవింపక తప్పదనియు శ్రీహరి లోకుల కుపదేశించె నని గ్రహింపవలయు.

"యే తీర్థాని ప్రచరంతి సృకావంతో నిషంగిణః"

అని యజుర్వేదము చెప్పుచున్నది. జలములయందు విణ్మూత్రాదుల వదలిన నందున్న దేవత లాగ్రహింతురని శ్రుతి హెచ్చరించుచున్నది. ఆ శ్రుత్యర్థమే శ్రీహరి మరల వచించెను. ఒక్కమాట యైనను హితము చెప్పనిమాట భగవంతుని కంఠము నుండి వెలువడదు. కాన మీరు స్నానవిధిని మీఱితిరని హెచ్చరించెను. అంతలో శ్రీదాముఁ డావస్త్రరాశి నెత్తుకొని వారుచూచునట్లుగాఁ బరుగిడెను. రాధ యాతని గాంచి యాగ్రహించెను. ఏల? శ్రీదామునిచరిత్రమును స్మరింపుఁడు. రాధ కేల యాగ్రహము కలిగెనో స్పష్టమగును. చెంతనున్న చేడియం బిల్చి ఆపరుగిడు శ్రీదామునిఁ బట్టుకొనుఁడని యాజ్ఞాపించెను.

క. క్రోధము తపముం జెఱచును
క్రోధమె యణిమాదులైన•గుణములఁ బాపుం
క్రోధము ధర్మక్రియలకు
బాధయగుం గ్రోధి•గాఁ దపస్వికి జనునే.

అను మహాభారతపద్యము మరల భగవంతుఁడు స్మృతికి వచ్చునట్లుచేసె నని గ్రహింపవలయు.జలములనుండివస్త్రహీనలై యెట్లు పోవుదు రన్నంతమాత్రపుటూహ యామె కాసమయమునఁ దోఁపకపోయెఁగదా. కావుననే భగవత్కార్యములయందైనఁ గ్రోధమునకుఁ జోటీయక శాంతముననుండవలయు నని స్మృతి హెచ్చరించుచున్నది.

రాధ పలికినంతనే యాపని కెట్లు గడంగుదుమని యూహింపక వారెల్లఁ బరుగిడిరి. అపుడు వారి కొడలు తెలియదని చెప్పుటకు శంక కలుగునా. ఆశ్రీదాముఁడు శ్రీహరియున్నకడకే పరుగిడెను. అత్తఱి గోపాలబాలకుఁ డేమిచెప్పెనో పరికింపుఁడు. ఇపుడు మీరేమిచేయఁగల రనెఁగదా. దీనిభావమేమి? వ్రతవిధానమును మాఱినమీకు దైవప్రసాదము కలుగునా యనియే కదా. ఈసర్వాపరాధములకుం బరిహారముగా నమస్కరింపుఁ డనియె. నమస్కారశబ్దమున కర్థ మేమనఁగా.

"మత్తస్త్వముత్కృష్టస్త్వత్తోఽహమపకృష్టః"
"నాకంటె నీవు గొప్పవాఁడవు నీకంటె నేనల్పుఁడను"
అనునదియే.

ఆభావమును గనఁబఱపుఁడు. క్షమింతు ననియెను. ఈమాట

లకు మీాకధిపురాలగు రాధిక యేమనునో కనుఁగొనుఁ డన వారెల్ల నటకుం బోయిరి. శ్రీహరి వచించినట్లే తెల్పిరి. ఆమె పక్కున నవ్వెను. ఏల ? అప్పటికి రాధిక కాత్మజ్ఞానము కల్గెను? పతికంటె దైవము లేఁడు. అట్టినాప్రాణేశుని వదలి యన్యదే వతను బూజించుచున్నదాననే ఏల యిట్టిప్రమాదము నాకిప్ప ట్టునఁ గల్గె నని నవ్వెను. పూర్వస్మృతి కలుగఁగా నందే యుండి యోగాసనమలవరించి శ్రీహరిపాదసరసిజములధ్యానించిగోలో కనాథా ! నాయపరాధము క్షమింపుమా యని ప్రార్థించెను. బహునామముల వినుతించెను. ఆవినుతి గోలోకమునఁ దాను శ్రీహరికిం బ్రియపత్ని ననునర్థమును గనఁబఱచునని యారా ధిక తలపోసెను. వెంటనే శ్రీహరి సుప్రసన్నుఁడై రాధిక వాస్తవమును గ్రహించినది. ఇంకఁ జాలును. ఇదియ కదా నాపరీక్ష అని భగవంతుఁ డాలోచించెను. అంతలో నారాధా దృష్టికిఁ బ్రపంచమంతయు శ్రీకృష్ణమయముగా గనుపట్టెను. అంతియ గాక,

శ్లో. యత్ర స్థానే యదాధారే యద్ద్రవ్యం సంస్థితం పురా,
వస్త్రైశ్చ సహితం సర్వం తత్ప్రాపుర్గోపకన్యకాః.

అనునట్లు పూర్వముండిన తావులనే తమవస్త్రములులోనగు వస్తువు లున్నట్లు వారు కనుంగొనిరి. వెంటనే నీరువెడలి వస్త్ర ములం దాల్చి వ్రతపూర్తి నొందించి కాత్యాయని యొసంగిన వరములఁ బొంది తమతమ యిండ్లకుం బోయిరి.

పాఠకులారా! తత్వజిజ్ఞాసువులారా! ఇందలి విశేష మెఱుంగుఁడు. యమునాతీరమందలి వస్త్రము లక్లేయున్నవి. స్నానము చేయువారు చేయుచునే యుండిరి. కాని వివస్త్రలై స్నానము చేయఁగూడదన్న భావము వారికి శ్రీహరి యీ భ్రాంతిని గల్గించి తెల్పెను. వస్త్రములు దొంగిలింపఁబడలేదు. గోపిక లవమానము నొందను లేదు. ఇదొకభ్రాంతి కల్పిత మయ్యెను. అనఁగా భ్రాంతియే సకలమును గల్పించును. తన్నివారణమే జ్ఞానము. రాధకు స్వరూపజ్ఞానము కలుగఁగా భగవంతుఁ డాభ్రాంతిని దొలఁగించెను. ఉంచినవక్లే యుండెను. ఇట్టు లీపరమపవిత్రగాథ భగవంతుని మహిమమును, ఆమహానీయుని సర్వజ్ఞత్వమును వేయినోళ్లఁ గొనియాడుచుండ వస్త్రములు దొంగిలి యీఁడువారికి మానభంగమును గల్గించెను గదా మీకృష్ణుఁ డని వ్రేలుపెట్టి చూపువా రెంతవారో నేఁ జెప్పనక్కఱలేదు. ఎంతయో దూరమునసుండి కార్యాంతర నిమగ్నుఁ డయ్యు,

శ్లో. ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యా చింతితో హరిః,
గోవింద ద్వారకావాసిన్ కృష్ణ గోపీజనప్రియ.
కౌరవైః పరిభూతాం మాం కిం న జానాసి కేశవ,
హే నాథ హే రమానాథ వ్రజనాథార్తినాశన.
కౌరవార్ణవమగ్నాం మా ముద్ధరస్వ జనార్దన,
కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్ విశ్వాత్మన్ విశ్వభావన.
ప్రపన్నాం పాహి గోవింద కురుమధ్యేఽవసీదతీమ్,

ఇత్యనుస్మృత్య కృష్ణం సా హరిం త్రిభువనేశ్వరమ్.
ప్రారుద ద్దుఃఖితా రాజన్ ముఖ మాచ్ఛాద్య భామినీ,
యాజ్ఞసేన్యా వచశ్శ్రుత్వా కృష్ణో గహ్వరితోఽభవత్.
త్యక్త్వా శయ్యాసనం పద్భ్యాం కృపాళుః కృపయాభ్యగాత్,
కృష్ణం చ విష్ణుం చ హరిం నరం చ త్రాణాయ విక్రోశతి
యాజ్ఞసేనీ, తతస్తు ధర్మోఽంతరితో మహాత్మా సమావృణో
ద్వై వివిధై స్సువస్త్రైః.
ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యాస్తు విశాంపతే,
తద్రూప మపరం వస్త్రం ప్రాదురాసీ దనేకశః. ౪౫

(శ్రీమహాభారతమున సభాపర్వము ౬౮ అధ్యా.)

అను ద్రౌపదీవాక్యము విని యక్షయాంబరముల నొసంగిన మహాత్ముఁడు కరుణానీరధి గోపికల మానహానియగున ట్లంబరముల హరించె నని దూషించుటకంటెఁ దెలివితక్కువ వేఱొకటి కానరాదు. రాధాదేవి ధ్యానము చేయఁగనే వస్త్రము లెప్పటిచోటనే యుండినవి. హరించిన దెవ్వరు? గోపికల భ్రాంతియే. దీనిచే నమ్మియున్న దేవతను వదలి వేఱొక్క దైవమును గోరిక కొనసాగఁజేయు మని ప్రార్థించుట కేవల మవివేకమని తేలెడిని. సర్వవాంఛితముల నొసంగున దెవ్వరో యట్టి భగవంతు నాశ్రయింపుఁడీ యని శ్రీకృష్ణుఁ డుపదేశించెను. కావునఁ దానమ్మియున్న దైవమును వదలి వేఱొక దేవత నాశ్రయించి మొదటిదైవము నాయందనుగ్రహించునట్లు వర మిమ్మా యని కోరుట యసంగత మనునీతి కనుపట్టుచున్న యది. ఈ ప్రార్థనము

మొదటిదేవతకడఁ జేసియుండఁ గూడదా ఏల యింత చాంచల్యము? ఇట్టిచంచలత్వము బుద్ధియందుఁ గలుగ నేదేవత నాశ్రయించినను లాభములే దనునీతిని శ్రీహరి గోపికల కుపదేశించినట్లు కనుఁగొనవచ్చును. ఇంతియగాక మఱి యొకగొప్ప విషయ మీకథనుండి గ్రహింపవచ్చును. ఏదనఁగా.

రాధాదికాంతామణులు నదీతీరమున నిసుకతో నొక ప్రతిమ నేర్పఱచి యవయవములు చక్కఁగా నాప్రతిమ కమరియుండకున్నను ఆవిగ్రహమునే కాత్యాయనిగా భావించి పూజించిరి. అంతకు ముందు సర్వవ్యాపియగు దేవత నారాధించుచుండిరి. అనఁగా ధ్యానించుచుండిరి. అట్టివా రిప్పట్టున నిసుకతో బొమ్మను చేసి పూజించిరి. ఇది మంచిది కాదని శ్రీకృష్ణుని భావము. ప్రతిమార్చనము దూష్యము కాదుకాని యది ప్రథమసోపానము. దానినే సదా చేయరాదు.

'అంతరర్చనసుప్రీతా బహిరర్చనలోలుపా'

అని శ్యామామహిమమునఁ గనుపట్టెడు.

'అంతర్ముఖసమారాధ్యా బహిర్ముఖసుదుర్లభా'

అని లలితాసహస్రమునఁ జూపట్టెడిని. అంతస్స్వాత్మప్రవణం ముఖం చిత్తవృత్తిర్యేషాం తై స్సమ్యగారాధ్యా. బహిర్విషయైకప్రవణం ముఖం యేషాం తేషాం సుదుర్లభా = అని భాష్యము.

ఈ విషయమునే శ్రీమ చ్ఛంకరభగవత్పాదులుగారు సౌందర్యలహరియందు

శ్లో.మహీం మూలాధారే కమపి మణిపూరే హుతవహం
స్థితం స్వాధిష్ఠానే హృదిమరుతమాకాశముపరి,
మనోఽపి భ్రూమధ్యే సకలమపి భిత్వాకుళపథం
సహస్రారే పద్మే సహ రహసి పత్యా విహరసి.

అని శ్లోకమున స్వమతమును దెలిపిరి. శ్రీస్వాములవారికి సమయమతమునందభిమాన మెక్కుడుగ నున్నయట్లు కనుపట్టెడిని. సమయమత మనఁగా బాహ్యపూజ మాని ఇష్టదైవమును దన దేహాంతర్గతషట్చక్రములయందే యథానురూపముగా విన్యసించి ధ్యానించి పూజింపవలయు ననుటయే. అనఁగాఁ బ్రతి మానవుఁడును దొలుదొలుత మనస్సున నిష్టదేవతారూపము పొడకట్టుటకై బాహ్యపూజ చేసి కొంతకాల మైనపిదప నారూపమునే మనోగమ్యముగా నొనరించుకొని హృదయపద్మమునందే యారాధించవలయును. అంతియ గాని చిన్ననాఁటిపాఠమే ఆమరణము వల్లించిన లాభములేదు. కావుననే శ్రీకృష్ణమూర్తి రాధాదేవికి విగ్రహార్చనము మరల నారంభించితివా యని బుద్ధిచెప్పఁ బూని ఆయుపదేశ మీవిషమ చేఁజేసెనని గ్రహించుట మంచిది. ఆవిషయము నెఱింగి రాధాదేవి,

శ్లో.జలే యోగాసనం కృత్వా దధ్యౌ కృష్ణపదాంబుజమ్,
బ్రహ్మేశానంతధర్మాణాం వంద్య మీప్సితదం పరమ్.

శ్రీకృష్ణజన్మఖండము.

యమునాజలమునందే యుండి యోగాసన మమర్చుకొని మనః

పంకజపీఠమున శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము పాదారవిందముల నిలిపి ధ్యానించెను. క్షణకాలమున యథాపూర్వముగా వలువలు లోనగువస్తువు లుండెను. అంతియ కాక,

స్తుత్వై వం చక్షురున్మీల్య దృష్ట్వా కృష్ణమయం జగత్.

ధ్యానించి కన్నులు తెఱచునంతలోఁ బ్రపంచమంతయు శ్రీకృష్ణమయముగాఁ గనుపట్టెను.

ఆర్యులార! ఇదియే యిందలి సారతరభాగము. ఉపాసకుఁడిష్టదైవమును భగవంతుఁ డనియే నమ్మవలయుఁ గాని దిక్పాలకుఁ డనియో లేక యింకొకఁ డనియో భావింపరాదు. సర్వేశ్వరుఁడగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తియే యీరూపమున నున్న వాఁడని తలంపవలయు. కొందఱు ఇది యశాస్త్రమందురు. ఏలన వారిబుద్ధి సమత్వమును గాంచలేదు. సర్వము భగవదంశమని యన్నిమతములవా రంగీకరించుచుండఁగా వేదములు భగవంతుఁడొక్కఁడే యని మొఱ్ఱయిడుచుండఁగా మన మనుమానింప నేలొకో తెలియకున్నది. సర్వశబ్దము లాభగవంతునకుఁ జెల్లవన్న నాతఁడు దైవమే కాఁడు. శంకరుఁ డని యొకభక్తుఁడు ధ్యానించినను, నారాయణుఁ డని వేఱొకఁడు ధ్యానించినను, పరాపశక్తి యని యింకనొక్కభక్తుఁడు నుతించినను సర్వరూపములుగల యాపరాత్పరుఁ డారూపమున నాభక్తుని యెదుటఁ దోఁచి కాంక్షితముల నతని కర్హము లని తోఁచినవాని నొసంగును. కావున భక్తుఁడగు నుపాసకుఁడు ధ్యానింపఁ దగుపద్ధతి యిదియే. ఈయుపదేశమే రాధాధ్యానము మనకుఁ

జేయుచున్నయది. ఈయుపదేశమును బరమముగా భావించి వృథా మతాభిమానమును మాని యితరమతధర్మముల, ఇతర దేవతల నీచముగా భావింపక సర్వదేవతారూపుఁడు భగవంతుఁడను నుపనిషద్వాక్యమును నమ్మి తరించునుపాయమును వెదకికొనవలయును. లేకున్న మరల మనుష్యజన్మమైన లభించుట దుర్లభము. పెడదారిఁ ద్రొక్కి కుమతముల నాశ్రయించి ప్రధానతత్త్వమును మఱచి వృథా పాపముల సంపాదింపఁ గంకణము కట్టుకొననేల? నోటిమాటలచేఁ బాపము నార్జించి చెడనేల?

యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ భజామ్యహం,
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః.
సర్వభూతస్థితం యో మాం భజ త్యేకత్వ మాస్థితః,
సర్వథా వర్తమానోపి స యోగీ మయి వర్తతే.

అని శ్రీభగవద్గీతావాక్యము లుపదేశించుచుండ వానినైనం దలంపక యీదేవతకంటె నాదేవత పొడవు. వానికంటె వీఁడు పొట్టివాఁడు అని వాదింపనేల? వృథా పాప మార్జించుకొనుటయే గాక లాభ మేమున్నది? ఇట్లు చేయుట తనజీవితమును బాడుచేసికొనుటయే గాక వేఱొకఫలము నార్జింప నవకాశము లేదు. కావున మహాత్ములారా! ఈగాథనుండి విగ్రహపూజ సదా చేయఁ దగదనియు, సర్వశబ్దవాచ్యుఁడగు భగవంతుని నిష్టరూపమున నారాధించి సర్వాంతర్యామిగా భావింపవలయు ననియు, దేహమును గేవలసుఖానుభూతిక్షమ మని భావింపక

కష్టముల ననుభవింప నర్హముగఁజేసి దృఢబుద్ధి గలిగి సదా భగవంతు నాశ్రయింప వలయుననియు, మనము గ్రహింపవలసిన ముఖ్యవిషయములు. ఇంతియ గాక చూచినవిగ్రహము నెల్లఁ గోరికలం గోరక మనశ్చాంచల్యమును సంకుచితము చేసినఁగాని కడతేఱఁజాలమనియు గ్రహింపవలయు. ఆహారాదినియమముల దేహము మనకు లొంగియుండునట్లు లభ్యసింపవలయునే కాని మన మాయింద్రియసంతతికి లోఁబడియుండుపద్ధతుల నవలంబింపరా దనియు నది పురోవృద్ధికి భంగకర మనియు గ్రహింపఁదగు. ఇట్టి వింక నెన్ని యోనీతుల నీమహాగాథ మనకుఁ దెల్పుచు భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మవగు సర్వజ్ఞత్వ సర్వనియంతృత్వ సర్వేశ్వరత్వముల వెల్లడించుచు నసమానవిఖ్యాతి నెసంగుచున్నది. ఇట్టికథను జదివి యందలినీతుల గ్రహించి వాని నుచితరీతి నభ్యసింపవలయు ననుటకంటె నెక్కువగా వ్రాయఁ జాలను. ఈకథానాయకుఁడగు శ్రీకృష్ణభగవంతునిఁ బరమభక్తుఁడగు లీలాశుకమహాకవి యెట్లు వినుతించెనో ఆపద్యరత్నము పఠించి భగవంతు నొకపరి ధ్యానించి వేఱుకథ కుపక్రమించు టొప్పుఁ గదా.

శ్లో. దేవః పాయా త్పయసి విమలే యామునే మజ్జతీనాం
యాచంతీనామనునయపదై రంచితా న్యంశుకాని,
లజ్జాలోలై రలసవిలసై రున్మిషత్పంచబాణై
ర్గోపస్త్రీణాం నయనకుసుమై రర్చితః కేశవోనః. ౨ ఆ. 3 శ్లో.
నిధిం లావణ్యానాం నిఖలజగదాశ్చర్యనిలయం

నిజావాసం భాసాం నిరవధికనిశ్శ్రేయసరసమ్,
సుధాధారాసారం సుకృతపరిపాకం మృగదృశాం
ప్రపద్యే మాంగల్యం ప్రథమ మధిదైవం కృతధియామ్.

౨ అ. ౪౫ శ్లో.

రాధాదేవి యొనరించిన గౌరీవ్రతవిధానము.

* ఇట్లు నారాయణమూర్తి గోపికావస్త్రాపహారణకథను జెప్పఁగనే నారదముని యిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! నారాయణా! రాధాదికాంతామతల్లిక లొనరించిన వ్రతవిధాన మెట్టిది? ఆవ్రతము పేరేమి? దానివలనఁ గలుగుఫల మెట్టిది? అందు నే యేద్రవ్యము లుపయోగింపఁదగును? దక్షిణ యెంత? వ్రతాంత మున రహస్యకృత్య మేమేని గలదా? ఈవిషయముల నెల్ల విస్తరించి వచింపుమా. ఈయది నారాయణీకథ కదా? అని నారదుఁడు ప్రశ్నింప భగవంతుఁ డాప్రశ్నమును విని నవ్వి యాకథను సవిస్తరముగాఁ జెప్పనారంభించి యిట్లులనియె. వత్సా! నారదా! ఈవ్రతవిధానమెల్ల నావలన వినఁగోరితివి కదా. చక్కఁగా నాలకింపుము. ఆవ్రతము గౌరీవ్రతమని విఖ్యాతి నొందినది. మార్గశీర్ష మాసమున నది స్త్రీలచే నాచరింపఁ దగినది. పురుషులు కూడ నావ్రతమును జేయవచ్చును. ధర్మార్థ కామమోక్షములను పురుషార్థము లొనఁగూడును. అంతియగాక శ్రీకృష్ణభక్తి దృఢమగు. దేశభేదమం దీవ్రత మించుకమార్పు

* ఈవిషయము గూడ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నిరువదేడవ యధ్యాయశిష్టభాగమునుండియే గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపవలయు.

గలిగియుండు. కాముకు లీవ్రతమాచరించిన నెల్లకామము లొనఁగూడు. ప్రధానఫలము భర్తృసిద్ధియే.

తొలిదిన ముపవసించి వస్త్రముల నాఱవేసి నియతు రాలై ప్రాతఃకాలముననే లేచి మార్గము పరిశుద్ధముగానుండు నట్లు నదీతటమునకుం బోవలయును. స్నానమాచరించి ధౌత వస్త్రములఁ దాల్చి కన్యక దేవషట్కమును నానావిధద్రవ్యము లచేఁ బూజించి ఘటమునం దావాహనముచేయవలయును. గణాధిపతిని, సూర్యుని, అగ్నిని, నారాయణుని, శంకరుని, దుర్గను నీయాఱుగురను బంచోపచారములఁ బూజించి వ్రత మారంభింపవలయును అఘటమునకుఁ గ్రిందఁ బిండి పోసి చతు రస్రమండలమును లిఖించి యందుఁ జందనాగురుకస్తూరీకుంకు మాదులఁ జల్లి యిసుకపోసి యందు దశభుజముల విలసిల్లు దుర్గాంబను లిఖింపవలయును. కపాలమందు సిందూరమును, దానిక్రిందఁ జందనేందుకము నిడవలయును. ఆదేవినిధ్యానించి యెదుట నిలువంబడి చేతులొగ్గి యావాహనమును జేయవల యును. అందుఁ దొలుత నీమంత్రమును బఠించి పిదపఁ బూజ సేయ నారంభించవలయును.

హే గౌరి శంకరార్ధాంగి యథా త్వం శంకరప్రియా,
తథా మాం కురు కల్యాణి కాంతకాంతాం సుదుర్లభామ్.

అని ప్రార్థింపవలయును. ఈదేవీధ్యానము సామవేదోక్తము కలదు. అతి గుహ్యము. సర్వకామప్రదము. ఓనారదా! మునీం ద్రులకే నెఱుంగరాని యాస్తుతిని వచించెదను. అవహితుఁడవు

కమ్ము. ఈస్తోత్రముచేతనే సిద్ధులు దుర్గతి నశింపఁజేయుదుర్గ నారాధింతురు. శివాహ్వయమును దాల్చి శివప్రియురాలై శివ ముల నొసంగుచు శివునివక్షస్థ్సలమున నివసించి, ఇంచుకచిఱు నవ్వు మోము నలంకరింప, మిగులఁ బ్రతిష్ఠ గలిగి, సురుచిర నయనముల విరాజిల్లుచు, నవయౌవనవిరాజితయై, రత్నాభరణ భూషితయై, రత్నకంకణకేయూరనూపురములచే నలరారుచు, రత్నకుండలయుగళమండితగండస్థలముల నొప్పుచు, మాలతీ మాల్యసంసక్తకబరభ్రమరాన్వితయై, కస్తూరిబిందుసంయుతసిం దూరతిలక మలర, నగ్నివలె నిర్మల మగునంబరమును దాల్చి రత్నకిరీటమును ధరించి మనోహరాంగియై మణీంద్రసారసంసక్త రత్నమాలావిరాజమానయై, పారిజాతకుసుమ మాలాజాలము లింపునుగూర్ప, పీనకఠినశ్రోణి వెలయఁ బాలిండ్లచే నించుక వంగి, నవయౌవనభారమున దేహము మురువుసూప, బ్రహ్మాదు లచే వినుతింపఁబడుచు, సూర్యకోటిప్రభాభాసమానయై, పక్వ బింబాధరోష్ఠియై, చారుచంపకతుల్యతనుచ్ఛాయ గలిగి ముక్తి యములచాలును గేలిసేయుచు నొక్కరీతిగా నలరు దంతపంక్తి యమరియుండ, మోక్షప్రదాత్రియై శరచ్చంద్రముఖియై యల రారు పరదేవిని భజించుచున్నాను. అని ధ్యానించి శిరోభాగ మునఁ బుష్పము నునిచి మరలఁ గుసుమమును గ్రహించి భక్తి యుక్తుఁడై మరలఁ జైవిధముగా ధ్యానించి పూజింపవల యును.

పిదప షోడశోపచారములఁ బూజించి పూర్వోక్తమంత్ర

మును బఠించి ధ్యానింపవలయును. పూర్వోక్తస్తోత్రముచేతనే నమస్కరింప వలయును. మరల మ్రొక్కి నియతేంద్రియుఁడై కథను వినవలయును. అని భగవంతుఁ డాదేశింప నారద ముని దేవా, నారాయణా! వ్రతమును, తద్విధానమును, ఫల మును, అద్భుతమగుస్తోత్రమును వివరించితివి. ఇపుడు గౌరీ వ్రతకథను వినఁగోరుచున్నవాఁడ. కరుణించి వచింపుమా. ఈవ్రతము భూలోకమున నెవ్వరు చేసిరి? ఎవరిచే నిది ప్రక టింపఁజేయఁబడియె. ఈవిషయమును వివరించి నాసందియముల నడఁపుమా యని వేడ నారాయణుం డిట్లనియె.

గౌరీవ్రతకథ.

కుశధ్వజునిపుత్త్రిక వేదవతియను సాధ్వీమణి గలదు. ఆమె యీవ్రతము నాచరించెను. పుష్కరమనుమహాతీర్థమున దోలుత నారంభించెను. వ్రతసమాప్తిదినమున జగదంబిక ప్రత్య క్షమయ్యెను. యోగినులు లక్షమంది యామెచెంత నుండిరి. ఆమె తనుకాంతి సూర్యకోటిప్రభను దిరస్కరించుచుండెను. శాతకుంభవినిర్మితదివ్యస్యందనము నెక్కియుండెను. ఆపరమే శ్వరి సుస్మితప్రసన్నముఖియై భక్తిచే నెదుట నిలువఁబడియుం డిన యావేదవతి కిట్లుపలికెను. వేదవతీ! నీకు శుభము లగుఁ గాక. యథేప్సితవరము నిచ్చెద వినుము. నీవాచరించిన యీ వ్రతముచే సంతోషించితిని. నీకోరికల నీడేర్చెదను. అని పార్వతి పలుక ఆమాట లాలకించి హృష్టమానసయై చేతు లొగ్గి నమస్కరించి యాసాధ్వి యిట్లు ప్రార్థించెను.

భగవతీ! కాత్యాయనీ! నారాయణుని నాకు భర్తయగు

నట్లు ప్రసాదింపుము. ఇదియ నాయీప్సితము. వేఱొకవరము నందు నాకు వాంఛ లేదు. ఆభగవంతునియందు దృఢభక్తిని బ్రసాదింపుము. అని వేదవతి వేఁడఁగా నామాటల నాలకించి జగదంబిక నవ్వి రథమునుండి దిగి హరిప్రియను గూర్చి యిట్లు పలికెను. ఓజగన్మాతా! సర్వమెఱుకపడినది. నీవు సాక్షాల్లక్ష్మివి. భారతభూమిని పాదపంకజపరాగముచేఁ బవిత్ర మొనరింప వచ్చితివి. నీపాదరజస్సుచే వసుంధర పవిత్ర యగును. సకలతీర్థములు పవిత్రములగును. నీ వీవ్రతము నాచరించుట లోకశిక్షార్థమే. నీవు తప మొనరింపుము. నీవు శ్రీమన్నారాయణునకుఁ గాంతవు ప్రతిజన్మమందును గాఁగలవు. శ్రీమహావిష్ణువు వసుంధరాభారము నడంప నవతరింపఁగలఁడు. దశరథనందనుఁడగు రాముఁడై శత్రువిధ్వంసనము చేయును. బ్రాహ్మణశాపమున రక్కసులైన యిద్దఱుభక్తుల నిర్మూలించును. ఆ రాముఁడు త్రేతాయుగమున నయోధ్యానగరమున నావిర్భవింపఁగలఁడు. నీవీరూపము సంకుచితముగాఁ జేసికొని మిథిలానగరమునకుం బొమ్ము. శిశువుగా నుండుము. అట్టినిన్నుఁ బుత్రికఁగాఁ గాంచి జనకమహారాజు అయోనిసంభూతురాల వగునీచేఁ బరమపావనమతి కాఁగలఁడు. నిన్నుఁ జక్కఁగాఁ బెంచును. సీతయనఁ బ్రఖ్యాతి నొందఁగలవు. రాముఁడు మిథిలానగరమున కరిగి నిన్నుఁ బెండ్లియాడఁగలఁడు. శ్రీమన్నారాయణునకుఁ బ్రతికల్పమందును నీవు పత్నివి కాఁగలవు. అని యావేదవతి నాలింగనము చేసికొని పార్వతి తన యునికిపట్టునకుం బోయెను.

ఆవేదవతి మిథిలానగరమునకుం బోయి శిశురూపము నాశ్రయించి నాగటిచాలునందు సుఖముగా నివసించెను. తన మాయచే భూమినంటక కాఁగలకార్యమును గోరి యందుం డెను. జనకుఁ డాకన్నియను ముద్రితలోచనయై నగ్నయై యుంటఁ గాంచి కరము హర్షించెను. మఱియు నాకుమారిక పుటముపెట్టినబంగరువంటి తనుకాంతి కలిగి తేజస్సుచే నాభూమిని వెలిగించుచు నేడ్చుచుండెను. జనకుఁ డంతట నాబాలికను గాంచి యెత్తుకొని హృదయమున నిడుకొని యింటికిం దీసికొని పోవుచుండఁగా "ఓజనకరాజా! ఈయయోనిసంభూతను లక్ష్మియని భావింపుము. నీకు నారాయణుఁ డల్లుఁడు కాఁగలఁడు. నామాట నమ్ముము" అని యశరీరి వాక్కొక్కటి వినవచ్చెను. ఆమాటల నాలకించి జనకుఁ డాకన్యకారత్నమును గొనిచని పరమానందమునఁ దనపత్ని కిచ్చి చక్కఁగాఁ బోషింపు మని యాజ్ఞ చేసెను. ఆమెయు యౌవనము రాఁగా దాశరథిని భర్తగాఁబడసెను. త్రిలోకనాయకుఁడగు పురాణపురుషు నీవ్రతప్రభావముననే నాథునిగఁ బడయఁజాలెను. ఈవ్రతమును మునిపతివసిష్ఠుఁడు లోకమున విఖ్యాతి నొందఁజేసెను. ఆవ్రతమునే యిపు డిట రాధ యొనరించెను. శ్రీకృష్ణునిఁ బ్రాణవల్లభునిగాఁ బొందఁగోరియే వ్రతపరాయణురా లయ్యెను. గోపాంగనలెల్ల నీవ్రతప్రభావమున శ్రీకృష్ణుని భర్తనుగఁ బడయఁగల్గిరి. మునిచంద్రమా! ఇది గౌరీవ్రతకథ. భారతభూమి నేకుమారిక యీవ్రతము నాచరించునో నాకన్యక భర్తను శ్రీకృ

ష్ణతుల్యుని గాంచఁ గల్గును. సంశయము లేదు. అని పలికి నారాయణుండు మరల నారదున కిట్లులనియెను.

నారదమునీంద్రా! ఈవ్రతమునే యాగోపికలు మార్గశీర్షమాస మంతయు నొనరించిరి. స్తోత్రరాజమునఁ బ్రతి దినము వినుతించిరి. సమాప్తిదినమున నాగోపికలు వ్రతపూర్తి నొనరించి ముదమునఁ గణ్వశాఖాప్రోక్తస్తోత్రమునఁ బరమేశ్వరిని వినుతించిరి. ఏస్తోత్రమున నాయంబికను వినుతించి సత్యపరాయణయగుసీత యప్పుడే రాజీవలోచనుని శ్రీరామచంద్రుని భర్తగాఁ బడసెనో ఆస్తుతిని వచించెద. మునీ! వినుమా. *అని నారాయణమూర్తి ఆస్తోత్రమును దెలిపెను. ఈస్తోత్ర

జానకీకృతపార్వతీస్తుతిః.

శక్తిస్వరూపే సర్వేషాం సర్వాధారే గుణాశ్రయే, సదా శంకర యుక్తే చ పతిం దేహి నమోఽస్తుతే. ౧. సృష్టిస్థిత్యంతరూపేణ సృష్టిస్థిత్యంతరూపిణీ, సృష్టిస్థిత్యంతబీజానాం బీజరూపే నమోఽస్తుతే. ౨. హే గౌరి పతిమర్మజ్ఞే పతివ్రతపరాయణే, పతివ్రతే పతిరతే పతిం దేహి నమోఽస్తుతే. ౩. సర్వమంగళమాంగల్యే సర్వమంగళసంయుతే, సర్వమంగళబీజేచ నమస్తే సర్వమంగళే. ౪. సర్వప్రియే సర్వబీజే సర్వాశుభవినాశిని, సర్వేశే సర్వజనకే నమస్తే శంకరప్రియే. ౫. పరమాత్మస్వరూపేచ నిత్యరూపే సనాతని, సాకారే చ నిరాకారే సర్వరూపే నమోఽస్తుతే. ౬. క్షుత్తృష్ణేచ్ఛా దయా శ్రద్ధా నిద్రా తంద్రా స్మృతిః క్షమా, ఏతాస్తవ కలా స్సర్వా నారాయణి నమోఽస్తుతే. ౭. లజ్జా మేధా తుష్టి పుష్టి శాంతిసంపత్తిబుద్ధయః, ఏతాస్తవకలాస్సర్వాస్సర్వరూపే నమోఽస్తుతే. ౮. దృష్టాదృష్టస్వరూపే చ తయోర్బీజఫలప్రదే, సర్వానిర్వచనీయే చ మహా

మును వ్రతసమాప్తిదినమున రాధాదేవి గోపికలం గూడి దేవిం గూర్చి నమస్కరించి వినుతించి వ్రతమును బూర్ణముగ నొనరించెను. సద్బ్రాహ్మణులకు వేయిగోవుల దానమిచ్చి సువర్ణశతములను సంతోషమున దాన మొసంగెను. పురోహితునకు భూరిదక్షిణల నొసంగెను. వేయిమందిభూసురులను భుజింపఁజేసెను. సాదరముగా వారిని బహూకరించెను. వాద్యముల వాయింపఁజేసెను. భిక్షుకులకు ధన మొసంగెను.

అట్టితఱి దుర్గతినాశని యగుదుర్గాదేవి యాకసమునుండి బ్రహ్మతేజస్సుచే వెలుఁగొందుచు నావిర్భవించెను. యోగినీశత మాభగవతివెంట నుండెను. ముఖమున శుద్ధస్మితము నాట్యమాడుచుండెను. సింహవాహనారూఢయై దశభుజము లొప్పరత్నాలంకారభూషిత యైయుండెను. ఆదేవి సువర్ణనిర్మితమై రత్నసారమున నలరు కప్పువస్త్రముకనంబడు రథమునుండి వేగంబ డిగి రాధాదేవిని గౌఁగిటం జేర్చుకొనియెను. గోపాంగన లాపరదేవిం గాంచి హర్షమున నమస్కరించిరి. ఆదుర్గయు మీవాంఛితములు ఫలించుఁగాక యని యాశిషముల నొసం

మాయే నమోఽస్తుతే. ౯. శివే శంకరసౌభాగ్యయుక్తే సౌభాగ్యదాయిని, హరిం కాంతంచ సౌభాగ్యం దేహి దేవి నమోఽస్తుతే. ౧౦. స్తోత్రేణానేన యా స్తుత్వా సమాప్తిదివసే శివాం, నమంతి పరయా భక్త్యా తా లభంతే హరిం పతిం. ౧౧. ఇహ కాంతసుఖం భుక్త్వా పతిం ప్రాప్య పరాత్పరం, దివ్యం స్యందనమారుహ్య యాంత్యంతే కృష్ణసన్నిధిమ్. ౧౨. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౨౭ అధ్యాయము.

గెను. ఇట్లు గోపికలకు వర మిచ్చి వారితోడ సాదరముగ సంభాషించి స్మేరాననసరోరుహయై రాధికను గాంచి యిట్లు పలికెను. రాధాదేవీ! సర్వేశ్వరునకుఁ బ్రాణములకంటె నధికురాలవు. జగదంబికవు. మాయామానుషరూపిణివి. ఇట్టినీ వీవ్రతము నాచరించుట లోకశిక్షార్థమే కాని వేఱు కాదు. శ్రీగోలోకనాథుని, గోలోకమును, శ్రీశైలమును, గిరిజాతటమును, దివ్యమగురాసమండలమును, మనోహరబృందావనమును, స్త్రీమానసచోరుఁడగు శ్రీకృష్ణచరితమును, కామశాస్త్రపండితుఁడగు శ్రీగోకులనాయకునిమహిమము నేమని స్మరించుచున్నదానవు? నీవు శ్రీకృష్ణార్ధాంగసంభూతురాలవు. తేజోవిశేషమున శ్రీకృష్ణతుల్యవు. దేవీగణ మంతయుఁ ద్వదంగసంభూతిం గాంచిన యదియే. ఇపుడు మానుషత్వము నొందితివి. నీవు శ్రీహరికిఁ బ్రాణములవంటిదానవు. నీకు శ్రీహరియు నట్లే. శ్రుతులయందు మీకిర్వురకు భేదములేదు. ఇట్టి నీ వెట్లు మానుషత్వమొందితినని భ్రమించెదవు. పూర్వము బ్రహ్మదేవుఁ డఱువదివేలసంవత్సరములు తపస్సు చేసియు నీపాదారవిందమును గనుఁగొనఁజాలక పోయెను. అట్టి నీవెట్లు మనుష్యస్త్రీగా భావింపఁబడుదువు? శ్రీకృష్ణునానతిం బూని నీవు గోపీవేషమును వహించితివి? ఈభూలోకమునకు వచ్చితివి? ఇట్టి నీవెట్లు మానుషస్త్రీవగుదువు? మనువంశసంభూతుఁడగు సుయజ్ఞుఁడు నీకటాక్షమున గోలోకమును బొందఁగల్గెను. అట్టి నీవెట్లు మనుష్యస్త్రీవగుదువు? నీమంత్రమును జపించి నీకవచమును బారాయణము చేసి పరశు

రాముఁడు ఇరువదొక్కపర్యాయములు భూమండలమును నరప తివిహీనముగా నొనరింపఁ గల్గెను? అట్టినీవెట్లు మనుజనారి వగు దువు? అంతియ గాక పరశురాముఁడు నీమంత్రము నీశ్వరునివలన నుపదేశము వడసి పుష్కరతీర్థమందు జపించి సిద్ధుఁడై కార్త వీర్యునిం బొలియించెను. అట్టినీ వెట్లు మనుష్యకాంత వగు దువు? మఱియు నాపరశురాముఁడే నీనామజపము చేసి గణపతి దంతమును ఛేదింపఁ జాలెను గద? అట్టినిన్ను మానుషకామిని ననుట చెల్లునా? పూర్వము నేను(దుర్గను)విక్రమించి కోపమున లోకమును భస్మము చేయఁబూన నీభక్తుఁడగు శంకరుఁ డీలో కమును రక్షించెను గదా. అట్టినీ వెట్లు మనుజస్త్రీవగుదువు? ప్రతికల్పమందును శ్రీకృష్ణుఁడు నాకు భర్త గావలయునని నీవు కోరి యీవ్రత మొనరించుచుందువు. ఇది లోకహితార్థము కాని వేఱు కాదు. రాధాదేవీ! శ్రీదామునిశాపమున లోకభారావ తారార్థమై యీభూతలమున నీవున్నదానవు కదా? ఇట్టినీవు మనుష్యస్త్రీ వగుదువా? ఇది యాశ్చర్యము కాదా? నీ వయో నిసంభూతురాలవు. జన్మమృత్యుభయముల నపహరించుదానవు. కళావతీపుత్రికవు. పుణ్యస్వరూపురాలవు. ఇట్టినీవు మర్త్యకాంత వగుదువా? ఓగజగమనా, జగదంబా, రాధాదేవీ! ఇఁక మూఁడు మాసములకు మనోహరమగు మధుమాసమునందు, నిర్జనమై నిర్మలమగు రాసమండలమున రాత్రులయందు సర్వగోపికా కాంతలం గూడి బృందావనమునందే మహానందమున శ్రీహరిం గూడి విహరించుభాగ్యము నీకుం గలుగఁగలదు. భూతలమున

రాసక్రీడ జరగఁ దగినదని బ్రహ్మ లిఖించెను. అందు శ్రీహరినిఁ గూడి నీవువిహరింపదానికి భంగముకల్గించువాఁడెవ్వఁడు ఓహరి? ప్రియురాలా! నేనెట్లుశంకరునకు సౌభాగ్యవృద్ధిచేయుదాననో అట్లే నీవు శ్రీకృష్ణునకు సౌభాగ్యవృద్ధినొనఁగూర్చుదానవు కమ్మా. పాలయందు ధావళ్యము, వహ్నియందు దాహికాశక్తియు, భూమియందు గంధగుణము, జలమందు శైత్యము ఎట్లు స్వభావానపాయిగుణములో అట్లే శ్రీహరియందు నీయునికియుఁ గలదు. నిన్ను దేవత యని గాని మానుషి యనిగాని రాక్షసి యని గాని యేమన్న ననిమ్ము. నీకంటె భగవంతునకు సౌభాగ్యము కలిగినది లేదు; కలుగఁబోదు. నావరప్రభావమువలనఁ బరాత్పరుఁడు గుణాతీతుఁడు బ్రహ్మాదివందితుఁడు నగు శ్రీకృష్ణుఁడు నీకధీనుఁడు కాఁగలఁడు. నీపతి బ్రహ్మానంతశివారాధ్యుఁడు నీకు వశుఁడు కాఁగలఁడు. అంతియ గాక సర్వయోగులకును ధ్యానాసాధ్యుఁడు నగు. స్త్రీజాతియందు, నిన్ను మించిన భాగ్యవతి కలుగక యుండుఁ గాక. భూభారము క్షీణింపఁగా శ్రీకృష్ణునిం గూడిగోలోకమునకుం బోఁగలవు. నారదా! ఇట్లు పలికి పార్వతి యచ్చటనే యంతర్హితురా లయ్యెను.

అంతట రాధాదేవి గోపికలం గూడి యింటికిం బోవ నుద్యుక్తురాలయ్యెను. అట్టితఱి శ్రీకృష్ణుఁడు రాధాపురోభాగమునఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. రాధయు శ్యామసుందరాకారుని, పీతకౌశేయవస్త్రుని, నానాలంకారభూషితుని, మాలతీవనమాలావిభూషితాజానుబాహుని, సుస్మితాస్యుని, భక్తానుగ్రహకాత

రుని, చందనోక్షితసర్వాంగుని, శరత్పంకజలోచనుని, శరత్పా ర్వణశీతాంశుముఖుని, సురుచిరమణిగణఖచితమకుటవిరాజితమ స్తకుని, పరిపక్వదాడిమీబీజాభరదనుని, సుమనోహరుని, వినోదమురళీహస్తన్యస్తలీలాసరోరుహుని, కోటికందర్పలావ ణ్యుని లీలాధామమనోహరుని, గుణాతీతుని, బ్రహ్మానంతశివాది సంస్తూయమానుని, బరబ్రహ్మస్వరూపుని, బ్రహ్మణ్యుని, శ్రుతివిత త్యనిరూపితుని, అవ్యక్తుని, అక్షరుని, జ్యోతిస్స్వరూపుని, సనాతనుని, మంగళాలయుని, మంగళుని, మంగళహేతువును, మంగళప్రదుని, శ్రీకృష్ణుని నెదుటఁ గాంచి యాయద్భుతాకార మున కచ్చెరువందుచు నమస్కరించెను. మఱియు నామనోహరా కారునిఁ గన్నులారఁగాంచి కామబాణప్రపీడితయై మూర్ఛిల్లెను. చేతనవతి యై యాముఖమును గాంచి కాంచి సస్మితయు వక్ర లోచనయు నై లజ్జచే మరల మరలఁ దనమోమును వసనాంచల మున నాచ్ఛాదించుకొనియెను.

శ్రీకృష్ణమూర్తియుఁ బ్రసన్నవదనేక్షణుఁడై రాధం జూచి యిట్లు పలికెను. ఆపలుకు లొక్కరాధకే కాక యట నున్న వారికెల్ల వినఁబడుచుండెను. “ప్రాణాధికప్రియురాలా, రాధా! నీయిష్టమునుగూర్పు వరమును వేఁడుము. ఓగోపిక లారా! వరములఁ గోరుఁడు.” అని శ్రీహరి పలుకగనే రాధి కయు సంమోదభరసమాక్రాంతస్వాంతయై వరమును గోరెను. గోపికలు తమసంకల్పముల నెఱవేర్చుకల్పతరువును శ్రీకృ ష్ణునిం జూచి వరములు గోరిరి. అందు రాధిక చేతులు ముకు

లించి స్వామీ! నీపాదారవిందమునందు నాచిత్తభ్రమరము సదా లగ్న మగుఁగాక. అందలి మకరందమును సదా పానము చేయుఁగాక. ప్రతిజన్మమందును నీవు నాప్రాణనాథుఁడవు కావలయును. నీపదాబ్జద్వయమందు సదా సుదుర్లభభక్తి నాకు నెలకొన ననుగ్రహింపుము. నాచిత్తము స్వప్నమునం దును, జాగ్రదవస్థయందును రేయింబగళ్లు నీగుణస్మరణమునందే నిమగ్నమగున ట్లనుగ్రహింపుము. ఇదియ నావాంఛితము. గోపిక లాదరంబున నిట్లు పల్కిరి. రాధ నెట్లు ప్రాణప్రియనుగా భావింతువో మమ్మునట్లే దివానిశములు భావింపుము. మాకుఁ బ్రాణనాథుఁడవుగాఁ బ్రతిజన్మమునందు నగుదువు గాక.

వారిపలుకు లెల్ల నాలకించి శ్రీహరి యట్లే యగుఁగాక యని వర మిచ్చెను. యశోదానందవర్ధనుఁడగు శ్రీబాలకృష్ణుఁడు పలికి వేయిదళములతోఁ గూడిన క్రీడాపంకజమును రాధా దేవి కొసఁగుచు సదా తనచే లాలితమగు మాలతీమాలను గూడ నతిప్రీతిచే నిచ్చెను. ఎన్నియో మాలికలను బుష్పము లను గోపికల కొసంగుచుఁ జిఱునవ్వునఁ దనయానందాతిశయ మును వారలకుం దెలుపుచు నిట్లు పలికెను. మూఁడు నెలలు నేఁటినుండి గడువఁగా మీరెల్ల నన్నుంగూడి మనోహరమగు బృందారణ్యమున రాసమండలమునఁ గ్రీడింపఁ గలరు. నేనెట్లో మీరట్లే. మనకు భేదమే లేదు. నేను మీకుఁ బ్రాణరూపుఁ డను. మీరెల్ల నాకుఁ బ్రాణసమానులరు. ఈవ్రతము లోక శిక్షార్థము కాని స్వప్రయోజనార్థము కాదు. గోలోకమునుండి

నను గూడ వచ్చితిరి. నన్నుఁ గూడియే గోలోకమునకు రాఁగలరు. ఇఁక మీరిండ్లకుం బొండు. నేను మీకుఁ బ్రతిజన్మమునందును భర్తనే యగుదును. మీరు నాకుఁ బ్రాణములకంటె మిక్కిలిగ గౌరవింపఁ దగుదురు. సంశయము లేదు. అని పలికి శ్రీహరి యాయమునాతీరమందే నివసించెను. గోపికలందఱు శ్రీకృష్ణుని దనివిసననిచూపులఁ జూచుచునందే నిలిచిరి. వారిమనస్సులు హర్షాంబురాశి నిమగ్నము లయ్యెను. వారిలోచనములు వక్రవీక్షణముల నలరారెను. అపుడు గోపికలు శ్రీకృష్ణముఖచంద్రుని నేత్రచకోరములఁ బానము చేసిరి. "శ్రీకృష్ణా జయజయ" యని పలుకుచు భగవదాజ్ఞచే వారిండ్లకుం బోయిరి. శ్రీకృష్ణమూర్తియుఁ దోడిబాలురం గూడి యందంచుకసేపు విహరించి స్వాలయమునకుం బోయెను. నారదమునీ! ఇది శ్రీకృష్ణచరితామృతమున నొకబిందువు. గోపీవస్త్రహరణ మనుపేర నిది పరఁగు. సర్వలోకసుఖావహము. ఇంకేమి వినఁగోరుదువో పలుకుము. అని పలికి నారాయణుఁడు మౌనముద్రం దాల్చెను.

పాఠకులారా! రాధాదికాంత లొనరించిన గౌరీవ్రతకథను జదివితిరి. వ్రతవిధానమునుగూర్చిగాని కథను గూర్చిగాని వ్రాయఁదగినవిషయములు లేవుకాని దీని గ్రహించుపద్ధతిం గూర్చి, కొన్నివిషయములు వ్రాయక తప్పదు. రాధాదికాంతాలలామలు గౌరీవ్రత మొనరించుటయన నర్థమేమి? గౌరీదేవి యిష్టార్థదాయిని యనియు, పెక్కుమంది యాదేవి

నాశ్రయించి యిష్టార్థములఁ బొందిరనియు, మన మావ్రతము నాచరించిన మనకోరికయగు శ్రీకృష్ణుఁడు భర్త కాఁగలఁడనియు భావించి పూజించుటయే కదా. దీనిభావము. ప్రతివ్రతమునకు నుపవాసవిధి చెప్పఁబడుచుండును. ప్రాయశః వ్రతవిధానమున నుపవాసనియమ ముండును. ఏల యనఁగా నుపవాసమున నింద్రియము లించుక శోషిల్లు. దాన బలము తగ్గిన ట్లగపడును. ఇంద్రియములు శోషిల్లుటచే మనస్సునఁ బ్రతిక్షణమునఁ బొడము కోరిక లించుక తగ్గుదలను జూపు. వాంఛితములు తగ్గుటయే కదా వ్రతఫలము. పలువాంఛలకు లోనగు మన స్వాకృకార్య మునందే నియతమగునట్లు చేయుటయే మనకర్తవ్యము. ఏకాగ్రమనస్సుండినఁ గదా పురుషార్థములను సాధింపఁ జాలుదుము. అందులకుగా నుపవాసము చెప్పఁబడును. ఇంతియ కాక యింద్రియములు తేలికగా నుండుట మనశ్శుద్ధి కావశ్యకము. మనశ్శుద్ధియుండుటయే వ్రతమునకు ఫలము. సంయతేంద్రియుఁడై సత్కార్యముల నాచరింపవలయునని చెప్పుట యేతదర్థమే కదా? కావున నుపవాసము చాల మంచిది. దిట్టముగా భుజించి సంతోషముగా నుండుతఱి మనమనస్సు బాహ్యసుఖముల నింద్రియములనుండి మరలింపఁ జాలుననుట యోగమున నించుకేని పరిచయము లేనివాని మాట. కొందఱు ఉపవాసములేల యని యందురు: అట్టిమందులకు బదులిడుట యనవసరమే యైనను వ్రాయక తప్పకున్నది. చిత్తము స్వాధీనమం దుండువారికి నుపవాసము లక్కఱలేదు. గాని అది సాధించువారికి మాత్రము కావలెను. సాధారణముగా నెల్లరకు మనస్సు

స్వాధీనమున నుండదని చెప్పుటకు జంక నక్కఱలేదు. కావుననే

"చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్దృఢం,
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుష్కరమ్.
అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలం,
అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే.
అసంశయాత్మనో యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః,
వశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యోఽవాప్తు ముపాయతః."

భగవద్గీత. ౬ అధ్యా. ౩౬ శ్లో.

అను భగవద్వాక్యము సర్వజనసమ్మతమై యలరారుచున్నది. మనోనియమనము కొఱకే యోగశాస్త్రములు చాలకున్నవి. అభ్యాసకులకు శతాయుష్యము చాలకున్నది. అట్టిమనస్సును చక్కఁగా భుజించి స్రక్చందనాదిసుఖములకు లోనగుచు నిచ్ఛానురీతిఁ జరించుచు మనస్సును సంయమనముచేయుట యెన్నిబ్రహ్మకల్పములకైన శక్యముగానిపని యనుట నిరాతంకమార్గము. కావుననే మనస్సు నేకాగ్రముగా నుంచుకొనుటకే యుపవాసాదినియమములు చెప్పఁబడినవని గ్రహించుట సాధుమార్గము. ప్రతివ్రతమునకు నొకకథ చెప్పఁబడుచుండును గదా అది యెందులకు? అన్నప్రశ్నము రావచ్చును. సమాధాన మేమనఁగా ఏకార్యమైనను వాంఛాపూర్తికై చేయఁబడుచుండును. ఇది సర్వజనవిదితము. ఆపని యీకృత్యమున నెఱవేఱునా యను శంక తొలుత నెవ్వరికిం గాని కలుగక

మానదు. పూర్వ మీవ్రతమును వీరొనరించి కృతకృత్యు లైరి అని యుదాహరణము చెప్పిన నొకయింత యూఱట కల్గును. ఇట్టికష్టములనుండిన వీరీవ్రతమున భగవంతు నారాధించి కృత కృత్యు లైరని కథ చెప్పుచుండును. దానిని విన్నతోడనే మనకు నీకోరికలు కొనసాగవచ్చు నన్నసమ్మకము దాన జనించును. అదియే కథాశ్రవణమునకు ఫలము. నియతచిత్తుల కిది యనవ సరమన్న ననవచ్చుఁగాని తఱచుగా నందఱు నియతచిత్తులు గారు కదా. అట్టివారి కుపకరించినఁ జాలునని పెద్దలభావము. ఏవిధముననైన భగవద్భక్తిని గల్గించుటయే పూర్వసాధుజనుల భావము. అందులకే యిన్నివ్రతములు కల్పింపఁబడినవి. ఎట్టిక ర్మముల నొనరించినవారి కట్టిఫలముల నొసఁగుహార్చువ్రతాదుల యం దభిరుచి కల్గు. దానికిం దగు ఫలము గలుగు. ఇవన్నియు నొకదాని కొకటి యన్నరీతి భక్తి కుదుర్ప సాధనము లగు నని గ్రహించుట యుత్తమము.

సీత గౌరీవ్రతము చేసినదియా?

వేదవతియే సీత యనుమాటనుమాత్రము మఱువకుఁడు. భగవత్కటాక్షమేదో యొక తపోనియతిఁ బూనకున్న లభింప దనుమాట నిక్కము.దాని కనేకమార్గములు కలవు. శంకరుఁడు తారకమంత్రరాజమును జపించుననుటయు, శ్రీవిష్ణువు శివ నామపారాయణపరాయణుఁ డగుటయుఁ బురాణప్రసిద్ధము. ఈవిషయమునఁ గొందఱు మహాత్ములు భిన్నాభిప్రాయు లగు దురని నేనెఱుంగుదును. అట్టివారిని సమ్మతింపఁజేయుశక్తి నాకు లేదనుట నిక్కము. పురాణములలోఁ గూడఁ గొన్ని ప్రమా

ణములు కావను మహాత్ములును గలరు. తమదేవతయని యొక్క దేవతను జెప్పుకొనువారును గలరు. ఆదేవత వారికి దత్త పుత్త్రుఁడేమో నేనెఱుంగను కాని యట్టివారు దేవానాంప్రియులని మాత్రము నేనెఱుంగుదును. విష్ణువు మాదేవుఁడని శివుఁడు మాదేవుఁడని శక్తి మాదేవత యనిచెప్పువా రుండిన నంతకన్న లోకమునఁబామరులు లేరని యొక్కమాటచెప్పి వారినిసత్కరించుచున్నవాఁడను. మనదేహమే మనకు లోఁబడనపుడు కనఁబడని దేవతల మావారనుట కన్నఁ బ్రమాదమేమికలదు? భగవంతుని బూజించుటకుఁ గొందఱకే యధికారము కలదన్న వాదము దుర్వాదము. ఆదేవునకును గౌరవమంతమాత్రమే కలదేమో. సర్వలోకాధిపతి, సర్వేశ్వరుఁడు, సర్వకర్త యన్న వినుతికిం దగిన శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని గూర్చి యట్లు చెప్పరాదనుట న్యాయము. వేదవతియు సాక్షాల్లక్ష్మియే యైనను లోకులకు మార్గముచూపుటకై తపస్సుచేయుట విధి. లోకుల నుద్ధరించుటకుఁ బూనుకొన్న మహాత్ములు తమకక్కఱలేనికార్యములను గూడ మార్గదర్శకు లగుటకుగాఁ దమరు చేయుచుందురు. ఇట్లుండ నిఁక మహాలక్ష్మి ప్రపంచములోని స్త్రీలకెల్లఁ జతుర్విధ పురుషార్థముల నొసంగఁ బాటుపడు మహాసాధ్వి తాను గౌరీవ్రతమాచరించుటయందుః గల తప్పేదో తోఁచకున్నది. ఈ విషయము మనకుఁ గథయే బోధించుచున్నది. గౌరి ప్రత్యక్షమై వేదవతితో,

"వ్రతం తే లోకశిక్షార్థం మాయామానుషరూపిణి,"

అని చెప్పినదఁట. దీనిభావమేమి? మహాలక్ష్మీ కీవ్రతమాచరించు టవలనఁ గాఁదగిన ఫలము లేకున్నను దన్నుదాహరణముగా నునుచుకొని యెందఱో నారీమణు లీవ్రతమును చేసి కృత కృత్యలు కావచ్చునని యూహించెనని గ్రహించుట న్యాయ్య ము. ఇట్లే గౌరీదేవి మహాలక్ష్మిని బూజించి సకలాభీష్టములఁ జెందె నని పురాణాంతరమునఁ గనఁబడియెడు. పురాణముల తాత్పర్య మేమి? అనుసిద్ధాంతము వీనినుండి తేలును. ఏపురా ణము కాని, ఏవ్రతము గాని, ఏనియమము గాని ఒక్కదేవతనే వర్ణించును. ఎవ్వరి కేపురాణకథయందు నేవ్రతమం దేనియమ మునం దిచ్ఛ యుదయించునో దాని విధిమంతముగా నాచరిం చిన వాంఛితములు నెఱవేఱును అన్నసిద్ధాంతమే దృఢపడు చున్నది. దీనిచే నితరదేవతాదూషణము తొలఁగును. సమత్వ మలవడును. జాతివైషమ్యములు తగ్గును. మతకలహములు తల చూపవు. అన్నిపురాణములునీవిషయమునే తెల్పుచున్నను అజ్ఞా నముచే నస్మదాదులు గ్రహింపలేకున్నారు. ఇది పూర్వజన్మకృత పాపఫల మనుటకంటె వేఱొకమాట చెప్పశక్యము కాకున్నది.

కావున నోపుణ్యాత్ములారా! ఇతరదేవతాదూషణము చేయక తానుపాసించుదేవతయే యందఱికంటె నుత్కృష్టుఁ డని తలంపక సర్వదేవతాస్వరూపుఁ డొక్కభగవంతుఁడే ఆయాయిరూపముల నలరారుచున్నవాఁడు. ఆతని నమ్మినఁ గాని మంచిమార్గము దొరకదు. అని నమ్మి యొక్కొక్కవాంఛ కొక్కొక్కదేవత నుపాసింపక సర్వదేవతాస్వరూపునిగా

నొక్కదైవమునే నమ్మి దృఢభక్తితో నుపాసింపుఁడు. అట్టి మహాత్ముఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యని తలంపుఁడు. అనవసరములగు వాదములలోఁబ్రవేశించి పరదూషణముఁజేసి పరమతముల నిందించి ఇతరదైవతముల నపహసించి వృథా పాపము నొడిగట్టుకొనకుఁడు. ఇదియే మంచి త్రోవ. ఇదియే యభివృద్ధికి మార్గము. ఇదియే సర్వజనసమ్మతముకాఁదగిన మార్గము. ఇదియే సర్వవేదశాస్త్రసారము. చక్కఁగా మథించిచూడఁగా నింతకంటె నుత్కృష్టమార్గము వేఱొక్కటి కానరాదు. సత్యముగా లేదని నానమ్మకము. ఇంతకన్న నధికము వ్రాయఁబూనక యిప్పటికే యెక్కువగాఁ బునరుక్తిదోషమునకు లక్ష్యముగా వ్రాసితినేమోయని భీతి నొందుచు విరమించుచు ముందటిభగవల్లీలను వ్రాయ నారంభించుచున్నవాఁడను.

"క. వినఁదగు నెవ్వరు చెప్పిన
వినినంతన వేగపడక ♦ వివరింపఁ దగుం
గని కల్లనిజముఁదెలిసిన
మనుజుఁడె పో నీతివిదుఁడు ♦ మహిలో సుమతీ."

అన్నసూక్తిని మదిఁ బాదుకొలుపుఁడు. అవ్వలి శ్రీకృష్ణపరమాత్మయద్భుతకథల నాలకింపుఁడు.

భక్తవరులారా! రాధాదేవి వ్రతమాచరించుటయు, దుర్గాంబ ప్రత్యక్షమై వరములిచ్చుటయు ఆవ్రతము లోకులకు మార్గముచూపునిమిత్తమేగాని వేఱుఫలము రాధాంబకు లేదని దుర్గయే తెలుపుటయు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ రాధా

దేవిం గరుణించి వర మొసంగుటయు నంతియకాక గోపికల కెల్ల నిష్టవరము లొసంగి యిఁక మూఁడునెలలకు రాసమండల మున నాతో మీ రెల్ల విహరింపఁగలరని యాజ్ఞాపించుటయును జదివితిరి. గోలోకమునుండి యవతరించిన రాధికప్రభావము గొంతమాత్రమే తెలియఁజాలితిరి. ముందు రాసక్రీడను జదు వఁగలరు. దానితత్త్వ మిదియని ముందెఱింగినఁగాని రాసమం డల మన నేమో రాసేశ్వరి యన నెవ్వరో బోధపడదు. కాన ముందు రాధాదేవిమహిమమును విన మీకర్ణముల నియ మింపుఁడు. మీచిత్త మాకర్ణముల యందే ప్రవర్తింపఁబ్రార్థిం పుఁడు. మనస్సునాజ్ఞాపింప వీలులేదు. అదిమఱింత చంచల మగును. కావున మానసమా! మాపైఁగరుణించి యించుక భగవత్కథల నాలకింప ననుగ్రహింపుమా యని వేఁడవలయు. అది కనికరించెనా మనము కృతార్థుల మగుదుము.

రాధాంబికామంత్రమహిమము.

* నారదముని నారాయణమూర్తివలన ననేకగాథల నాలకింపుచు నిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! శ్రీమన్నారాయణా! ప్రకృతివిషయముల ననేకభంగుల వింటిని. ఆమహిమముల నెఱింగినఁ గాని జన్మసంసారబంధములనుండి తప్పించుకొన శక్యముకాదు. ఇపుడు రహస్యములలో రహస్యమై వేదగోపిత మగు రాధాదుర్గావిధానమును విన్నఁగోరుచున్న వాఁడను. పర

* ఈకథ దేవీభాగవతము నవమస్కంధము ఏఁబదియవ యధ్యా యమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయును.

తత్త్వము లనంబడు రాధాదుర్గల మహిమములనుం గొన్నింటిని దెల్పితిరి. ఆకథల నాలకించిన నామది వేఱొకగాథను వినంగోర కున్నయది.ఏయిర్వురి యంశమే యీప్రపంచమో, యేయిర్వుర యాజ్ఞ యీచరాచరప్రపంచమున నడచుచున్నదో, యెవ్వరి భక్తిచే ముక్తి కరతలామలకమో యాదేవతలమహిమము వినుపింపుమా యని ప్రార్థింపంగా నారాయణమూర్తి కరుణాత రంగితాంతరంగుండై యిట్లు పలికెను.

నారదమునీ! చక్కంగా వినుము. ప్రశ్నమునకుం దగు నుత్తరము చెప్పెదను. అది పరమపావనము. వేదవిహితము. ఇతరులకు వచింపం దగదు. సారతమమైనది కదా యీవిష యము. విని దీని నితరులకుం దెల్పకుము. ఏలన నిది రహస్యము కదా. మూలప్రకృతియే ప్రపంచోద్భవహేతువు. ప్రాణబుద్ధ్య ధిదైవతమగు శక్తియుగ్మము తొలుత పుట్టెను. అదియే సర్వ జీవుల నియమించునది. ప్రేరేపించునదియు నగు. దానియధీనమే యీప్రపంచమంతయు నని యెఱుంగుము. *విరాట్టుమొదలు చరాచరమంతయు తద్వశంగత మనునదియే నీవిట గ్రహింపం దగినది. ఆదేవతాద్వయప్రసాదము లేక ముక్తి దుర్లభ మనుట స్పష్టము. కావునం దత్ప్రసాదమును బడయంగోరి నిత్యము సేవింపవలయును.

అందు రాధాంబామంత్రము నాలకింపుము.భక్తియుక్తుం డవు కమ్ము. ఏతన్మంత్రమును బ్రహ్మావిష్ణ్వాదులు నిరంతరము

---

* తదధీనం జగత్సర్వం విరాడాదిచరాచరమ్-అనిమూ.

సేవించుచుందురు. ఇది పరాత్పరము. తొలుత లక్ష్మీబీజము నుచ్చరించి పిదపఁ జతుర్థ్యంతముగ రాధాశబ్దమును బలికి తరువాత వహ్నిభార్య నుచ్చరింపవలయు. ఇదియే రాధాషడక్షరమంత్రము. ధర్మార్థకామమోక్షప్రదము. ఈమంత్రమునకు ముందు మాయాబీజమును జేర్చినచో వాంఛాచింతామణి యగు. ఎన్నివదనము లున్నను ఈమంత్రమాహాత్మ్యమును వర్ణింపశక్యముగాదు. ఈమంత్రరాజమును దొలుత శ్రీకృష్ణమూర్తియే మూలదేవిచే రాసమండలమున నుపదేశరూపమునఁ బరిగ్రహించెను. మహాభక్తితత్పరుఁ డయ్యెను. శ్రీకృష్ణమూర్తినుండి విష్ణువు పరిగ్రహించెను. విరాట్టగు బ్రహ్మ యావిష్ణువునుండి గ్రహించెను. వారినుండి ధర్ముఁడు, ఆధర్మునినుండి నేను బడసితిమి. ఇది దీని గురుపరంపర యని తెలియఁదగు. ఆమంత్రమును సదా నేను జపించుచుందును కాన నేను ఋషినైతిని. బ్రహ్మాదిదేవత లందఱు నిత్యము ధ్యానించుచుందురు. రాధాదేవి నర్చింపక కృష్ణార్చనము చేయరాదు. ఎవ్వనికే నట్టి యధికారము లేదు. విష్ణుభక్తులెల్లరును దొలుత రాధిక నర్చించి పిదప శ్రీకృష్ణు నర్చింతురు. ఏలన రాధిక శ్రీకృష్ణప్రాణాధిదేవి యగు. పరమాత్మ తదధీనుఁ డగు. రాసేశ్వరి యతనికి నిత్యాదేవి యగు. ఆమె లేక యతఁ డుండఁజాలఁడు. *సకలకామముల నొసంగుటచే నామె రాధయనం బ్రసిద్ధి వహించెను. ఈ రాధామంత్రము లనేకములు కలవు. వానికెల్ల ఋషిని నేనే

---

*రాధ్నోతి సకలాన్ కామాం స్తస్మా ద్రాధేతి కీర్తితా-అని మూ.

యని యెఱుంగుము. గాయత్రి ఛందస్సు. దేవత శ్రీరాధికాంబిక. తారము బీజము. శక్తి బీజమే యీమంత్రమునకు శక్తి యనఁబరఁగు. [1]మూలమంత్రముచేతనే షడంగన్యాసము చేయఁదగినది. పిదప రాసనాయికయగు రాధాదేవిని ఇట్లు ధ్యానించవలయును. ఈస్తుతి సామవేదార్థము గలది.

రాధాస్తుతి

[2]శ్లో. శ్వేతచంపకవర్ణాభాం శరదిందుసమాననాం,
కోటిచంద్రప్రతీకాశాం శరదంభోజలోచనాం.
బింబాధరాం పృథుశ్రోణీం కాంచీయుతనితంబినీం,
కుందపంక్తిసమానాభదంతపంక్తివిరాజితాం.
క్షౌమాంబరపరీధానాం వహ్నిశుద్ధాంశుకాన్వితాం,
ఈషద్ధాస్యప్రసన్నాస్యాం కరికుంభయుగస్తనీం,
సదా ద్వాదశవర్షీయాం రత్నభూషణభూషితాం.
శృంగారసింధులహరీం భక్తానుగ్రహకాతరాం,
మల్లికామాలతీమాలా కేశపాశవిరాజితాం.
సుకుమారాంగలతికాం రాసమండలమధ్యగాం,
వరాభయకరాం శాంతాం శశ్వత్సుస్థిరయౌవనాం.
రత్నసింహాసనాసీనాం గోపీమండలనాయికాం,

1 కీలక మనుసంజ్ఞ కొన్నిమంత్రములకు లేదు. అట్లే యీరాధామంత్రమునకుం గూడ బీజశక్తులేకాని కీలకము లేదని యెఱుంగవలయును.

2 ఇది మంత్రాంగధ్యాన మూట నట్టే వ్రాయఁబడినది. దీనితాత్పర్యము వ్రాయకుండుట కిదియే కారణ మని యెఱుంగవలయును.

కృష్ణప్రాణాధికాం వేదబోధితాం పరమేశ్వరీం.

అని యిట్లు ధ్యానించి బాహ్యపూజ చేయవలయును. సాల గ్రామమందుఁ గాని, సంపుటమునందుఁ గాని అష్టదళశోభిత యంత్రమందుఁ గాని, దేవి నావహించి పూజింపవలయును. పూజ విధియుతముగా నుండవలయు. తొలుత నావాహన మొనరించి పిదప నాసనాదిక మర్పింపవలయును. ఆసనాదుల కెల్ల మూలమంత్రమే ప్రధానము. పాదములయందుఁ బాద్య ము, మస్తకమునం దర్ఘ్యము, ముఖమం దాచమనీయము సమ ర్పించవలయు. ఆచమనము మూలమంత్రము నుచ్చరించి మూఁడుపర్యాయము లర్పింపవలయును. మధుపర్కమును దరు వాత సమర్పింపవలయును. పాలిచ్చుగోవు నొక్కదాని నొసఁగ వలయును. పిదప నాయంత్రమును స్నానమందిరమునకుం గొం పోయినట్లు భావించవలయును. అభ్యంగాదిస్నానవిధిని గల్పించి వస్త్రయుగ్మము నర్పించి సురుచిరచందనచర్చల నలంకరించి నానా లంకారశోభితాంగినిగఁ జేయవలయును. బహువిధపుష్పమాలి కలను దులసీదళమిశ్రితములుగా నొనరించి పారిజాతప్రసూన ములు పంకజములు సమర్పించవలయును.

ఇట్లు రాధాంబ నర్చించి పిదప పరివారదేవతలం బూజిం పవలయును. ఆగ్నీశాసురవాయు వీదిక్కులందును మధ్యభాగ మునను బరివారదేవతల నర్చింపవలయును. ఆవల నష్టదళపద్మం బున దక్షిణావర్తముగా నగ్రదళమున మాలావతిని, ఆగ్నేయ కోణమందు మాధవిని, దక్షిణమున రత్నమాలను, అసుర

కోణమున సుశీలకును, పశ్చిమభాగమున శశికళను, వాయుకోణమునఁ బారిజాతను, ఉత్తరమునఁ బరావతిని, ఈశానకోణమునఁ బ్రియకారిణియగు సుందరిని బూజింపవలయును. అయష్టదళపద్మమునకు వెలుపల బ్రహ్మాదులను, ఇంద్రాదిదిక్పాలకులను, వజ్రాద్యాయుధములను బూజింపవలయును. తరువాతనావరణదేవతాయుతముగ దేవిని గంధాద్యుపచారములచేనర్చింపవలయును. రాజోపచారములచేతను బూజింపవలయును. ఇట్లు పూజించి సహస్రనామాదులచే నంబను వినుతింపవలయును. ప్రతిదినము సహస్రసంఖ్య జపము చేయవలయును. ఈరీతి రాసేశ్వరిని బరదేవిని రాధికను బూజింపవలయును. ఆతఁడు విష్ణుతుల్యుఁ డగును. అంతియగాక యంతమందు గోలోకమున కేగును.

ఏభక్తుఁడు కార్తికపూర్ణిమయందు శ్రీరాధాజన్మోత్సవము శ్రద్ధాయుతుఁడై చేయునో ఆతనిమది శ్రీరాసేశ్వరి సదా నివసించును. ఒకానొకకారణమున శ్రీరాధిక బృందావనమునందు వృషభానునిపుత్త్రికగా జన్మించెను. కాని ఆదేవి గోలోకవాసినియే యని తలంపవలయును. నారదా! ఇచటఁ జెప్పఁబడిన మంత్రరాజమును వర్ణసంఖ్యానియమమున జపించి పురశ్చరణవిధిచేత జపదశాంశము హోమము చేయవలయును. పరిమళద్రవ్యములను గలిపినపూవులచేహోమము చేయవలయును. అని నారాయణమూర్తి పలికిన నారదమునియు సంతుష్టమానసుఁడై మహాత్మా! రాధికాస్తోత్రము నెఱింగింపుము. దానిచేఁ గదా

దేవి ప్రసన్నురాలగును. అని ప్రార్థింప నారాయణమూర్తి యిట్లు బదులుచెప్పెను. నారదా! రాధాస్తుతిని దీని నెవఁడు త్రికాలములఁ బఠించునో రాధాదేవిని స్మరించునో వానికి లభింపని పదార్థము లోకమున లేదు. దేహాంతమున గోలోకమున రాసమండలమున నుండును. ఇది పరమరహస్యము. ఎవ్వరికి నవిధిగా నుపదేశింపరాదు. *

పరమపావనమతులారా! రాధామంత్రము, దాని నుపాసించుపద్ధతియు, దేని నారాధించురీతియు వింటిరి కదా.

శ్రీ రాధాస్తుతిః.

నమస్తే పరమేశాని రాసమండలవాసిని, రాసేశ్వరి నమస్తేఽస్తు కృష్ణ ప్రాణాధికప్రియే. ౧. నమ స్త్రైలోక్యజనని ప్రసీద కరుణార్ణవే, బ్రహ్మ విష్ణ్వాదిభిర్దేవై ర్వంద్యమానపదాంబుజే. ౨ నమ స్సరస్వతీరూపే నమ స్సావిత్రి శంకరి, గంగాపద్మావతీరూపే షష్ఠి మంగళచండికే. ౩. నమస్తే తులసీరూపే నమో లక్ష్మీస్వరూపిణి, నమో దుర్గే భగవతీ నమస్తే సర్వరూపిణి. ౪. మూల ప్రకృతిరూపా త్వాం భజామః కరుణార్ణవాం, సంసారసాగరా దస్మా నుద్ధ రాంబ దయాంకురు. ౫. ఇదం స్తోత్రం త్రిసంధ్యం యః పఠేద్రాధాం స్మరన్నరః, న తస్య దుర్లభం కించి త్కదాచిచ్చ భవిష్యతి. ౬. దేహాంతే చ వసేన్నిత్యం గోలోకే రాసమండలే, ఇదం రహస్యం పరమం న చాఖ్యేయం తు కస్యచిత్. ౭.

* దీనితరువాతికథ దుర్గామంత్రవిధానముకాన నిట నవసరము కనఁబడమిని వదలితిని. దుర్గాదేవియు రాధాదేవియు మూలప్రకృతిరూపాంతరములవంటివా రని దీనిసారము. దీనిచే మతవైషమ్యము లజ్ఞానకల్పితము లనియు, వానివలనఁ గలుగునది దుష్ఫలమే యనియు గ్రహింపవలయును.

ఇటఁ జెప్పఁదగినవిషయ మొక్కటియే కలదు. సర్వశక్తి రాధయనియు, రజస్తమశ్శక్తి దుర్గయనియు నెఱుంగనగును. ఈయిద్దరకు భేదమే లేదని దీనినుండి గ్రహింపవలయు. తారతమ్యము గలదని భావింపరాదు. భగవంతుఁడు తదధీనుఁడనియు నెఱుంగనగు. అనఁగా భగవంతుఁడు సర్వసాక్షియై ప్రకృతిద్వారా ప్రపంచకార్యముల నన్నింటిని జేయించు ననియు, తా నిరంజనుఁడై యుండుననియు దీనిసారము. ఈయర్థమే శ్రీశంకరాచార్య భగవత్పాదులు గారు,

"శివశ్శక్త్యా యుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవితుం
నచే దేవం దేవో నఖలు కుశల స్స్పందితుమపి."

అనువాక్యముచే దృఢపఱచిరి. కావునఁ బ్రకృతి యనఁగాఁ బార్వతి యని బెదరక పెక్కునామములచే నాలోకమాత విలసిల్లుననియు, నెవ్వరేపేరున ధ్యానించినను సమానఫలమే యనియు గ్రహించుట తరణోపాయము. అట్లు గాక ప్రకృతియే లేదనియు నంతటిని భగవంతుఁడే నడుముకట్టుకొని చేయుచున్నాఁడనియు వాదింపకుఁడు. అది మొండిపట్టు. పరమేశ్వరుని యిచ్ఛయే ప్రకృతి యని భావించినచో నేలాటిచిక్కు లుండవు. లేనిపోని మతాభిమానము లుంచుకొని కలహించుట చెట్టుకొట్టి దానిక్రిందఁ గూరుచున్నట్టిది. తరణోపాయము దాన లేదు. సాధింపఁబోవు పురుషార్థము లేదు. లేనిదాని నున్నట్లు భావించి వృథా పాపము సంపాదించుకొనుట కన్న వెఱ్ఱితనము వేఱుగనేమున్నది? భక్తులగు మీరెల్ల నట్టి

కువాదములకు మీమదులఁ జోటీయరని నమ్మెదను. అది వట్టి కాలక్షేపముగా నెన్నుకొనుఁడు. ఇఁక నవ్వాలి భగవల్లీల నాలకింపుఁడు. అది విచిత్రతమమైనదిగాన నవహితుల రగుఁడు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి వరుణనగరమునుండి నందుని గొనితెచ్చుట.

* యమునాతీరమున విహరించి విహరించి శ్రీహరి తోడి బాలురంగూడి బృందావనము చేరెను గదా. కొలఁదిదినములు శ్రీకృష్ణుని చిత్రచరిత్రమెఱుకపడక యుండెను. కారణము లేకుండఁ గార్యము సాగదు కదా. యథాపూర్వముగా నందఱు బృందావనమున హాయిగా నుండిరి. బాలకృష్ణుఁడు బాలురతో వినోదక్రీడల సల్పుచునే యుండెను. నందుఁ డేకాదశీవ్రత మాచరించెను. ఆనాఁ డుపవసించెను. శ్రీహరిని బూజించెను. విధిమంత్రముగనేపూజాదు లొనరించెను. తఱచుగా నందుఁ డుపవాసములు సల్పువాఁడు కాఁడు. భగవంతుఁడే శ్రీకృష్ణుఁ డని గర్గముని తెల్పెను గదా. అదిమొదలించుక తెలివి గలిగియే మెలఁగుచుండెను. ఇంద్రయాగమున నాపల్కులు మఱింత దృఢపడియెను. కాన బాలునిగా భావించినను కేవలపుత్రప్రీతిచేఁ గాకయించుకభగవత్ప్రీతిచే గారవించుచుండువాఁడు. ఆనాఁ డీవ్రతముచేయు బుద్ధి పుట్టెనుగాన సవిధిగా వ్రతమాచరించెను. మఱుదినము ద్వాదశి సకాలమునఁ బారణచేయవలయును. కావున నారేయి నిద్రపట్టమిఁ గాఁబోలు స్నానకాలమును

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౨౮ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

మఱచి గుబాలున లేచి యమునానదికి స్నానమునకుఁ బోయెను. గోపకులును గూడఁ బోయిరి. అది యర్ధరాత్రసమయము. జలములలో నందుఁడు దిగి స్నానము చేయుచుండెను.

వరుణుఁడు జలాధిదేవత. జలములలో నెవఁడు గాని దిగునపుడు వరుణప్రార్థనము చేయవలయును. అదియు సకాలమునసే సేయఁదగును. ఇది భగవదాజ్ఞ. నందుఁ డది మఱచెను. వరుణదూతలు వేళగానివేళలయందు జలములఁ దిరుగుచుందురఁట. ఆతరుణమున నొకదూత నందుని మునిఁగియుండఁగా నట్లే గ్రహించి కామగమనమున వరుణనగరమును జేర్చి తనయేలిక కప్పగించెను. ఈవార్త గోపకు లెఱుఁగరు. మునిఁగిననందుఁడు పైకి రాలేదే యని చూచిరి. నీటమునిఁగిరి. పరిశోధించిరి. ఇందునందు నెమకిరి. ఎందును గానరాఁడే యని యాక్రోశించిరి. శ్రీకృష్ణా! బలదేవా! యని బిలిచిరి. ఈయన్యాయమేమో పరిశీలింపుఁడీ యని యార్తిమెయిం బలికిరి. ఇఁక గతియేమనిరి. ఈవ్రతమేల పూనెనయ్యా యని వ్రతమును దెగడిరి. ఈనీట గ్రాహములున్నవే. ఇఁక నేమిచేయవచ్చు నని చేతులు పిసికికొనిరి.

ఆయారావముల శ్రీహరి యాలకించెను. తండ్రివృత్తాంతము నెఱింగెను. బాలకులాట పీరెఱుఁగక యార్తిఁ బడలుచున్నవారే యని నవ్వెను. వెంటనే వరుణపురమున కరిగెను. ఏగుతఱి నాక్రోశింప వలదని గోపకులకుం దెల్పెను. వారు నూఱటఁ జెందిరి. వరుణనగరమునకుం బోవఁగనే వరుణుఁడు

సకలలోకాధీశుఁడు నాగృహమునకు విచ్చేసెనే యని పరమా నందభరితుఁ డయ్యెను. ఎదురు వచ్చెను. సకలవిధోపచార ములఁ బూజించెను. 'కృతకృత్యోఽస్మి' యనియెను. తత్పాదో దకమును శిరమునఁ జల్లుకొనెను. ఎంతటి ధన్యుఁడను ? అని యచ్చెరువొందెను. నాగృహము పవిత్రమయ్యెను. నాదేహము కృతకృత్య మయ్యెను. నాయదృష్టము ఫలించెను అని వినయ మునఁ బలికెను. మఱియు నిటలఘటితకరపుటుండై వినుతిం చెను. ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు,

శ్లో. నమస్తుభ్యం భగవతే బ్రహ్మణే పరమాత్మనే,
న యత్ర శ్రూయతే మాయాలోకసృష్టివికల్పనా.

అనుశ్లోకము కన్పట్టెడు. దీనికిఁ బోతనమహాకవి,

ఉ. ఏపరమేశ్వరుకు జగము లిన్నిటిఁ గప్పినమాయ కప్పఁగా
నోపక పారతంత్ర్యమున నుండు మహాత్మక! యట్టి నీకు ను
ద్దీపితభద్రమూర్తికి సుధీజనరక్షణవర్తికిం దనూ
తాపము వాయ మ్రొక్కెద నుదారతపోధనచక్రవర్తికిన్.

అనుపద్యమును వ్రాసిరి. మూలార్థ మెంత పెంచి వ్రాయఁబడి నదో చూడుఁడు. ఉద్దీపితభద్రమూర్తికిన్=అనునది ప్రాసరక్ష ణార్థమని తలంపకుఁడు. విశేషార్థమున్నది. తుభ్యమ్=అన్న మూ లమున కీపదము తెనుఁగు నీకొఱకున్ అన్నఁ జాలునా. బాగు కాదు. సకలశుభనిలయమూర్తి యనుట యిట నెంతయో తగి యున్నయది. పరమాత్మనే= అన్నదానికి సుధీజనరక్షణవర్తికిన్= అని వ్రాసిరి. ఇది చాల సొగసుగానున్నది. ఈశ్వరుఁ డనఁగా

రక్షకుఁ డని భావము. పరమశబ్దమునకు నిరుపమానమని యర్థము. దీనితాత్పర్య మేది? సుధీజనరక్షణవర్తికిఁ = అనునదియే యని యూహింప వచ్చును. ఔరా! భాషాంతరీకరణ మిట్లుండ వలయునేమో.

ఇట్లు వినుతించి వరుణుఁడు శ్రీహరీ! కరుణాశరధీ! నా భృత్యుఁ డెఱుఁగక యీపని జేసెను. మీతండ్రినిం గొని తెచ్చెను. ఇది మహాపరాధమే కాని యిది నాయదృష్టముగా మాఱినది. తమ రరుదెంచితిరి. ఇంతకన్న నా కేమికావలయును. బ్రహ్మానంద మనుభవించితిని. ఈభృత్యునియవినీతిని క్షమింపుము. నన్నుం బ్రసాదమేదురదృష్టి నవలోకింపుము. అని ప్రార్థింపఁగా శ్రీహరి యాతని సాదరమున వీక్షించి ప్రీతిమై సంభాషించి సేవకు ననుగ్రహించి తండ్రిం దోడుకొని క్షణకాలముననే యరుదెంచెను. నందుఁడు వరుణనగరమునుండి శ్రీహరి తన్నుం బిలుచుకొనివచ్చుట తనబంధువుల కచ్చెరువుపుట్టఁ జెప్పెను. వారెల్లఁ బరమానందసాగరమున నోలలాడుచు శ్రీకృష్ణుఁ డీశ్వరుం డని స్పష్టముగాఁ దలపోసి యిఁక మనకు భవార్ణవ నిమగ్నత్వము లేదని తలంచిరి. హరియును వారలతలంపుల నెఱింగి సుస్మితమున వాని నాదరించెను. మఱియు వీర లీసంసార బంధములం దగులుకొని పరిభ్రమించుచున్నవారు. వీనినుండి విముక్తికి మార్గ మెఱుఁగరని తలపోసి తమస్సు నతిక్రమించి యున్న తనలోకమును జూపెను.

శ్లో. సత్యం జ్ఞానమనంతం చ బ్రహ్మ జ్యోతి స్సనాతనం,

యద్ధి పశ్యంతి మునయో గుణాపాయే సమాహితాః. ౧౪

మ. అని చింతించి దయాళువై నహరి మాయాదూరమై జ్యో
తిరై, యనిరూప్యంబయి సత్యమై యెఱుకయై యానంద
మై బ్రహ్మమై, యనఘాత్ములే గుణనాశ మందుఁ గనునిత్యా
త్మీయలోకంబు గ్రక్కునఁ జూపెం గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డగు
చున్ గోపాలకశ్రేణికిన్.

*శ్లో. తే తు బ్రహ్మహ్రదం నీతా మగ్నాః కృష్ణేన చోద్ధృతాః,
దదృశు ర్బ్రహ్మణో లోకం యత్రాక్రూరోధ్యగాత్పురా.

ఈశ్లోకమున కేలాకో పద్యము గానరాదు. వచనమున నాల్గు మాటలు వ్రాయఁబడినవి. కారణ మూహింపఁజాలకున్నాఁడను. "ఇట్లు హరి మున్నక్రూరుండు పొందినలోకం బంతయుఁ జూపి

---

* బ్రహ్మహ్రదం=బ్రహ్మైవ హ్రద ఇవహ్రదః. తత్ర నిమగ్నస్య విశేషవిజ్ఞానాభావాత్. తం బ్రహ్మహ్రదం. తే తు నీతాః ప్రాపితా స్తస్మిన్ మగ్నాశ్చ. తుశబ్దోక్తం విశేషణమాహ. పునః కృష్ణేనోద్ధృతాః సమాధేర్వోత్థాపితాస్సంతో బ్రహ్మణ స్తస్యైవ లోకం వైకుంఠాఖ్యం దదృశురితి. నను బ్రహ్మనిమగ్నానాం పునర్లోకదర్శనమఘటితమేవేత్యాశంక్య ఆహ. యత్రేతి. యత్ర యస్మిన్ కృష్ణే నిమిత్తే సతి పూర్వమక్రూరః అధ్యగాత్ దృష్టవాన్. శుకపరీక్షిత్సంవాదాత్ప్రాక్తనత్వాత్. భూతనిర్దేశః. సమ్యక్సర్వైశ్వర్యే భగవతి కించిదప్యసంభావ్యమితి భావః. అథవా అక్రూరో యత్ర దృష్టవాన్. తస్య యమునాహ్రదస్య బ్రహ్మహ్రద ఇతి నామ. తం హ్రదం నీతా మగ్నాస్సంతో బ్రహ్మలోకం దదృశుః. పునశ్చ కృష్ణేనోద్ధృతాః పూర్వవత్తం దృష్ట్వా విస్మితా బభూవురితి వ్యవహితాన్వయో ప్రసిద్ధకల్పనా చ సోఢవ్యేతి=అని వ్యాఖ్య.

బ్రహ్మలోకంబు చూపినం జూచి" అని కనుపట్టెడు. ఇంతటి విశేషార్థము గలచోట నింత సంకుచిత మేల చేయఁబడియెనో పాఠకులు గ్రహింపఁజాల రనియే వారిభావమని తోఁచెడిని. గోరంత కొండంతలుగాఁ జేయుమహాత్ములు దీనిని బెంచి వ్రాయ కపోరు.

అంత నందాదులు పరమప్రీతహృదయులై శ్రీహరిని భగవంతుఁ డనియే నమ్మి పూజించిరి. పలురీతుల వినుతించి తదాకారమును ధ్యానించి కృతకృత్యులైరి.

మహామతులారా! ఇదొక చిన్నభగవల్లీల. దీనినుండి మనము గ్రహింపఁదగు విషయములు కొన్ని గలవు. అవి పరమార్థవిషయములు మాత్రమే గాక వ్యావహారికవిషయములునై యున్నయవి. నందుఁ డుపవాసము సలిపి భగవంతు నారాధించెను. ఇది స్వభావమే గాని యిందేదియు విశేషము కానరాదు. నందుఁడు ప్రతియేకాదశి నుపవసించునా లేక ఒకానొకనాఁడుమాత్రమా యను శంకలు సమాధానములు మనకు వలదు. అనఁగా నిట నది యవసరమే యైనను గథకు సంబంధించినది కాదు. ఏకాదశీవ్రతము నంద డాచరించినట్లు కనుపట్టదు. అంబరీషాదులు కొలఁదిమందియే దాని శ్రద్ధగా నాచరించినట్లు కనఁబడెడు. వ్రతము లనేకవిధములు. భగవంతు నారాధించుట కనేకమార్గములు కలవు. ఏకాదశీవ్రతము కూడ నందొక్కమార్గము. ఈమార్గము ననుసరించువారు కొందఱు గలరు. మహర్షులీవ్రతము నాచరించినట్టు తెలియుచుగాఁ బురాణ

ములయందుఁ గనఁబడదు. ఏకాదశి యుపవసించి ద్వాదశి పారణచేయుట ఋషులకు ననుకూలించుమార్గము కాదు. తపోనిరతుల కిదియేమో మహావ్రతమని తోఁచదు. నిరంతరోపవాసములు చేయుచు సదా భగవంతు నెద నిల్పి విడువక దర్శించువారికి ద్వాదశి యుదయమునసే భుక్తికై వెదకికొనుట కష్టమే. వ్రతములు మహర్షులాచరించినజాడ కానరాదు. ఏతపస్సుచేయని మనవంటి గృహస్థుల కీలాటివ్రతములు విధింపఁబడినట్లు కనుపట్టెడు. ఈచర్చ యింతట వదలుటయే మంచిది.

నందుఁడు ద్వాదశిపారణ చేయుపొంటె నకాలమున స్నానమునకుఁ బోవుటయే యిట విచారించఁదగినది. అట్టితఱి వరుణదూత యాతనిం బట్టుకొని పోయెను గదా. మనుష్యుల కాహారనిద్రానియమములు కలవు. ఇవి రెండు శరీరభరణసాధనములు. ఇవి లేకున్న మనుష్యుఁడు జీవింపఁజాలఁడు అందు నాహారమునకంటె నిద్ర యెక్కుడు సహాయము చేయును. జాగరణము కొలఁదివ్రతములకే విధింపఁబడినది. నిద్రకు భంగము చేసినచో మహాపాపము గలుగునని పురాణములఁ గనఁబడియెడిని.

శ్లో. నిద్రాభంగః కథాచ్ఛేదో దంపత్యోః ప్రీతిభేదనమ్,
శిశుమాతృవిభేదశ్చ బ్రహ్మహత్యాసమం స్మృతమ్.

అని దేవిభాగవతము హెచ్చరించుచున్నది. కావుననే నిద్రించువారిని దగ్గరకుం బోయి తటాలునఁ దట్టి లేపఁగూడ

దనియు, దూరమునుండి మెల్లమెల్లనఁ బిలువవలయుననియుఁ బెద్దలు చెప్పుచుందురు. ఆచారముకూడ నట్లే కలదు. తటాలున నిద్రకు భంగము కల్గించినఁ గొంద ఱులికిపడి లేచి యీపిలిచినవానిం బ్రహరించుట నేనెఱుఁగుదును. కొందఱులికిపడి లేచి పరుగిడుదురు. కొందఱు గుండె చెదఱి మృతినొందుదురు. ఇవన్నియు నూహించియే మనపూర్వు లాచారరూపమునఁ గొన్నింటిని, విధిరూపమునఁ గొన్నింటిని ధర్మముల నాదేశించిరి. వీనిని బాటింపకుండుటచేఁ బరమార్థము నశించునని నేనమ్మఁజాల కున్నవాఁడఁగాని వీని ద్యజించుటచేఁ గొన్ని తరుణములందు: జేటువాటిల్లును గాన నవశ్యము వాని నాచరించియే తీఱవలయును. ఆయాచారమునకు విరుద్ధముగాఁ బ్రవర్తించినచో దేవత లాగ్రహింతురు.

నందుఁ డుపవాసశ్రమము నొందికాఁబోలు నిద్రరామినకాలమున లేచెను. నదికి స్నానమునకుం బోయెను. ఈస్నానప్రయత్నము క్షుద్బాధానివృత్త్యర్థమే యని యూహింపవచ్చును. పాప మాకాలము స్నానమునకుం బోయెను. "కష్టాత్కష్టతరం క్షుధా" యన్నసూక్తి యంద ఱెఱుంగుదురు కదా. దీనిచే నకాలమున స్నానమునకుం బోరాదన్న నియమమును మీఱెను గదా. జలజంతువులకు నాహారనిద్రాదులు మనకున్నట్లు కలవు. అట్టిజంతువులకు నిద్రాభంగముచేసిన దోషముకూడఁ గలుగుననియు నది లేకుండ నారోగ్యమునకు బాధ కలుగకుండ నాచారనియమములు కల్పింపఁబడినవి. అర్ధరాత్ర

మున స్నానమునకుం బోఁగా విధినతిక్రమించినదుష్టుఁ డీతఁ డని వరుణదూత నందునిం బట్టుకొని తనయేలికపరిసరమున కీడ్చుకొనిపోయెను. శ్రీకృష్ణుఁ డచటికిం బోయి తండ్రిని బిలుచు కొనివచ్చుటం గూర్చి యచ్చెరువుపడవలసిన దేమున్నది? భగ వంతున కిది యొక గొప్పకార్యము కాదు కదా? కాన దానిం గూర్చి మనము చర్చింప నవసరము లేదని నాయూహ. వరుణ దూత వచ్చి నందునిం బట్టుకొని పోయెనన్నది యుక్తికను కూలముగ నున్నదా యను ప్రశ్నము రాఁ దగినదే. ఆగ్ర హింపక మీరుండిన నేనొక చిన్నకథను దెల్పెద. అది సత్యేతర మని తలంపవలదు. నాచరిత్రముగాన నాకత్యంతవిశ్వాస మున్నది.

పదునాల్గవసంవత్సరమునఁ గాశియందు విద్యాభ్యాసము చేయఁ బోయియుంటిని. పరదేశమగుట నాయీడున కించుక కష్టముగనే యుండెను. హనుమద్ఘట్టమున శ్రీబోధాయనకాశీ నాథశాస్త్రిగారియింట నుంటిని. విద్యార్థులలో నాకంటె నల్ప విద్య నభ్యసించువాఁడు లేకుండెను. కావున రాత్రిభుక్తి నాకొ దవదయ్యెను. ఒకరాత్రి పరుంటిని. నిద్ర పట్టలేదు. ఎట్లో రాత్రిని గడపితి. మఱునాఁ డొకమఠమున సంతర్పణము జర గుననియు నొక్కరూప్యము దక్షిణయనియుఁ దెలిసెను. నేనున్న యింటివారు మిగులదయార్ద్రహృదయులు. నన్నును వారితోడ రావచ్చునని పిల్చిరి. పదునొకండు గంటలమీఁద భుక్తికి వెళ్ల వలయు ననిరి. ఉదయమునుండి నాయాఁకలి యిట్టిదని వచింపఁ

జాలను. కష్టముగనే యుండెను. ఆశ యెన్నితిప్పలనైనఁ బెట్టును. గర్భదరిద్రుఁడనుగా నను భావించుకొనుచుంటిని. వేళ కావచ్చినది. మధ్యాహ్నకాలస్నానమునకుఁ గేదారఘట్టమునకుఁ బోతిని. ఎవ్వరును లేరు. స్నానముచేసిన క్షుద్బాధ కొంత తగ్గుననియే రెండవపర్యాయము స్నానమునకుం బోయితిని గదా. ఈఁత నాకప్పటి కలవాటున లేదు. నీటిలో దిగితిని. రెండవసోపానమున నడుగిడఁగా నాకాలు జాఱెను. నీటిలోనికిం బోవుచు నప్పటినాదుఃఖస్థితిని దలంచుకొనుచు లోపలి కరుగుచుంటిని. జీవితేచ్ఛ తొలఁగెను. ఇంతలో నన్నెవ్వరో వెంట్రుకలం బట్టిలాగిన ట్లాయెను. నీటిచెంతనున్నసోపానమున నుండినపుడు తెలివివచ్చెను. నలుప్రక్కల నెవ్వరును లేరు. దూరముగా గంగానదిలో నొకపడవ పోవుచుండెను. అందున్నవారు వచ్చి నన్ను రక్షించి యంతలో నంతదూరము పోయి రనుట కేవల మసత్యము. శ్రీమద్విశ్వేశ్వరుని యర్ధాంగలక్ష్మి యన్నపూర్ణాదేవియే నన్ను రక్షించెనని తలంచితిని. తదాదిగా సర్వరక్షకునియందు భక్తి కుదిరినది.

"అడవి రక్షలేనియబలుండు వర్ధిల్లు
రక్షకుండు మందిరమునఁ జచ్చు."

అన్నమాట నామది నాటెను. ఇంతవఱకు దృఢముగనే యున్నవి.

మహాత్ములారా! నాయీకథ సత్యమని మఱియొకపర్యాయము విన్నవించుచున్నవాఁడను. కావున దేవతలు సదా

తిరుగుచు నార్తులను గాపాడుచుందురని నమ్ముఁడు. అట్లే దుష్టుల శిక్షింతురనియు నమ్ముఁడు. ధర్మమును మీఱినవారిని వెదకుచుందురు. అట్లె జలాధిదేవతయగు వరుణుఁడు తనదూతలం బంపి నదీప్రాంతముల నరయుచుండును. అకాలస్నానము చేయు నందుని గొనిపోవుటయు విశేషము కాదు. కాని యీవిషయము నసత్యమనువారిని నమ్మించుటమాత్రము కష్టము. ఏదియెట్లున్నను నదులకు బావులకుఁ జెలువులకు నకాలమున స్నానము చేయఁ బోరాదనియుఁ బోయిన హానికల్గుననియు నిదియే సదాచారమత మనియు గ్రహింపఁదగినది. ఇఁకఁ దరువాతి దగు శ్రీకృష్ణలీల నవధరింపుఁడు.

వేణుగానము.

శ్లో. అంగుళ్యగ్రై రరుణకిరణై ర్ముక్తసంరుద్ధరంధ్రం
వారం వారం వదనమరుతా వేణు మాపూరయంతమ్,
వ్యత్యస్తాంఘ్రిం వికచకమలచ్ఛాయవిస్తారినేత్రం
వందే బృందావనసుచరితం నందగోపాలసూనుమ్.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౨ ఆ. ౫ శ్లో.

అధరే వినివేశ్య వంశనాళం వివరాణ్యస్య సలీలమంగుళీభిః,
ముహురంతరయన్ ముహుర్వివృణ్వన్మధురం గాయతి మాధవో వనాంతే.

౨ ఆ. ౧౮ శ్లో.

* భక్తులారా! ఇఁకముందు భగవంతునిశృంగారలీలలు

---

* ఈగాథ శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౨౯ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. శ్రీకృష్ణజన్మఖండాదులయం దీకథ కానరాదు.

వ్రాయఁబడును. కాని యవి విశేషార్థములు గలవి గాని సామాన్యములు గావనియు నెఱుంగుఁడు ఇంతకుఁ గొంత వెనుక హేమంత ఋతువునగోపికావస్త్రాపహరణము వ్రాయఁబడినది. ఇపుడు శరత్కాల వేణుగానము వ్రాయఁబడుచున్నదే? ఏలయనియాక్షేపింపకుఁడు. కథలను వరుసఁగా వ్రాయునపుడు పురాణభేదముల నుబట్టి యిటునటు మాఱుచుండును. కావున ముందు గోపికా వస్త్రాపహరణము వ్రాయక రాసక్రీడ వ్రాయ వలనుపడలేదు. ఆకథ పిదప దీనిని వ్రాయవలసివచ్చినది. కాఁబట్టి క్షమింతురని నమ్మెదను. ఈలీలయందే విశేషసంశయముల కవకాశము కలదు. వానిని దొలఁగించుకొని తత్సారతరార్థమును మది నిలుపుకొనినఁగాని భక్తి దృఢపడదు. అది నెఱవేఱినఁగాని ముక్తి కుదురదు. ఇఁకఁ గథ నాలకింపుఁడు.

భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తి యొకానొకదినమున నీగోపికలు గోలోకాభ్యాసమును మఱచినారా. లేక నావేణు గానానంద మనుభవించు నభిలాషలు గలవారుగ నున్నారా? పరీక్షింతమని యూహించెను. గోలోకమునుండి తా నవతరించు తఱిఁ దనవిరహమును భరింపఁజాలక మనుష్యలోకములఁ దమ రుకూడ నవతరించిరి కదా. అట్టిగోపిక లిపుడు గోలోకమునుం డియే యవతరించినగోపకులకు భార్యలుగానైరి. కాఁబట్టి పర భార్యలమన్న బుద్ధి వీరి నాభక్తినుండి మఱలించినదియా. లేక మఱలింపఁజాలక నిలిచినదియా చూతమని నిశ్చయించెను. పలు త్రోవల భక్తులఁ బరీక్షించునాచారము భగవంతునకు సహ

జము. గోలోకాభ్యాసములకును,మనుష్యలోకాభ్యాసములకుఁ జాల భేదము. రాధవలెనే యీగోపికలెల్ల శ్రీకృష్ణునకుఁ బ్రియరాండ్రు. రాసమండలమున శ్రీకృష్ణునిం గూడి విహరించువారు. మనుష్యలోకమునఁ గల యాచారములనే యవలంబింపక పూర్వాచారములఁ బాటించుటచేతనే శ్రీకృష్ణునిఁ జూడకున్నఁ బరితపించుచుండువారు. భగవంతుఁడు కేవలబాల్యావస్థయందున్నపుడు తద్బద్ధబుద్ధులుగా వారితనువు లుండినవే కాని మనుష్యమాత్రుల కుండినట్లు లేవు. ఈవిధము భగవంతుఁ డెఱుఁగును. కాని తా సర్వజ్ఞుఁ డైనను తనవాడుకలు లోకులకు నుదాహరణములు కావలయు నను నుద్దేశమునఁ బరిశీలించుచుండు వాఁడు. ఆయాచారమునే యీకథయందును బాటించెను.

శరత్కాలము నిర్మలతమమని లోకవిదితము. సాధారణముగా సుఖానుభవకాల మది యనియే యందఱు భావింతురు. అందును బూర్ణిమాతిథి రమణీయతమ మనుట క్రొత్తది కాదు. * శరన్మల్లికలు విరహోద్దీపకములుగా నలంకారశాస్త్రజ్ఞులు వర్ణింతురు. తఱచుగా మల్లికాలత వసంతర్తువునఁ బుష్పించు

* శరత్కాలము మల్లిక వికసింపదు. కాన శరన్మల్లికయన నర్థము వికసించినమల్లికాపుష్పమని కొంద అర్థము చెప్పుదురు. కాని శరచ్ఛబ్దమునకు నగముపూచినదనునర్థము ప్రాయశః కానరాదు. శరత్కాలమునఁ గొన్నిమల్లికాలతలు పుష్పించును. ఆజాతిమల్లికాకుసుమములే పరిమళభారవిలసితములని గ్రహించుట సరసము. 'శరదోత్ఫుల్లమల్లికాః' అని భాగవతమున నున్నది.

చునదైనను ఒకానొకజాతిమల్లికాలత శరత్కాలమున బూయు నలవాటు కలది. దానికుసుమము లత్యంతపరిమళమిళితములు. విచిత్రవినోదకథలయందు మది వ్యాపింపఁ జేయునవి. బృందావనమున యమునాతీరమున విచిత్రమల్లికాలతలు తరువరము లవలంబనములుగా నల్లియుండును. ఆసైకతభూములు శీతల భూరుహములు. వాని నాధారముగా భావించి ప్రాఁకినలతా విశేషములు, శీతలమందమారుతము, నిర్మలజలము, శ్రుతుల కింపుఁ బెంచుశుకపికాదిపత్త్రివితతికూజితములు జాతిగుండెకల వానికేని ఒక్కవిధమగు మార్పును గల్గించునన నిఁక రసికజనులమాట యెత్తి యిటఁ జెప్పనేటికి? అట్టిశరత్కాలమున శ్రీహరి యొకనాఁడు ముందువ్రాసిన ట్లూహించెను. తా నిర్లిప్తుఁడయ్యు యోగమాయను జక్కఁగా నాశ్రయించెను. ఆయోగమాయ కొండలఁ బెండ్లగాఁ జేయఁ జాలును. బెండ్లను గొండలుగాఁ జేయఁగలదు. దానిని మించినశక్తి లోకమున లేనేలేదు. ఏలన నది భగవచ్ఛక్తి. దానిని మించున దేదియుండును?

ఆనాఁడు పున్నమకూడ నయ్యెను. ఓహో! శరత్కాల పూర్ణిమా తిథి. యమునాతీరము. బృందావనము. వీనిమహిమము చెప్పశక్యమా. తెలియ సాధ్యమా. వాని కవియే సాటి. కావున యోగమాయను సమాశ్రయించి భగవంతుఁడు విహరించునెపమున గోలోకవాసిస్త్రీజనమును బరిక్షింపఁ గోరెను. అత్తఱిఁ జంద్రోదయ మయ్యెను. శశాంకుఁడు విరహోద్దీపక పదార్థములలోఁ బరిగణింపఁబడినవాఁడే. అందును శరద్రాత్రికాశీ

తాంశుఁడు. ఇఁక నడుగవలసినదేమి? ఈఘట్టమున మూలమున కన్న మహాకవి పోతనగారి పద్యములు హృద్యములై తనరారుచున్నవి. మూలము నిస్సారమని చెప్పఁదరమా దాని నాధారముగాఁ గొని సరసరీతులఁ బద్యముల నల్లి మహాకవి తనచతురతను వెల్లడించెను. పద్యములన్నియు నట్లేయున్నందున నొకటి రెండు మాత్రము వ్రాయుచున్నవాఁడను.

ఆ. కామతంత్రటీక ♦ కలువలజోక కం
దర్పుడాక విటుల ♦ తాల్మిపోక
చకితచక్రశాక(వాక)♦సంప్రీతజనలోక
గాక వచ్చె మేలు ♦ రాక యగుచు.

దీనికి మూలము మృగ్యమే.

క. పతి తనకరములఁ గుంకుము
సతిమొగమున నలఁదుభంగి ♦ సముదయవేళాం
చితకరరాగమున నిశా
పతి రంజించెన్ నరేంద్ర ♦ ప్రాక్సతి మొగమున్.

దీనికి మూలము-

తదోడు రాజః కకుభః కరైర్ముఖం
ప్రాచ్యావిలింప న్నరుణేన శంతమైః,
సచర్షణీనా ముదగాచ్ఛుచో మృజన్
ప్రియః ప్రియాయా ఇవ దీర్ఘదర్శనః.

ఈ యర్థమంతయుఁ బద్యమునఁ గానరాదు. కాని ప్రత్యేకముగా దానిం జదివిన ముద్దులు మూటగట్టుచున్నది.

ఈ క్రిందిపద్యమునకు మూలమే లేదు. కాని యతిశయరస ప్రవాహ మని వర్ణింపఁ దగి యున్నది.

సీ. విటసేనపై దండు ♦ వెడలెడువలతేని
గొల్లెనపై హేమ♦కుంభ మనఁగఁ
గాముకధృతివల్లి♦కలు త్రెంప నెత్తిన
శంబరాంతకుచేతి♦చక్ర మనఁగ
మారుండు పాంథుల ♦ మానాటవులు గాల్పఁ
గూర్చిన నిప్పుల♦కుప్ప యనఁగ
విరహిమృగమ్ముల ♦ వేఁటాడ మదనుండు
తెచ్చిన మోహన♦దీప మనఁగ
ఆ. వింతనునుపు గల్గి ♦ వృత్తమై యరుణమై
కాంతితోఁ జకోర♦గణము లుబ్బఁ
బొడుపుఁ గొండచక్కిఁ ♦ బొడిచె రాకాచంద్ర
మండలంబు గగన♦మండలమున.

ఆచంద్రోదయకాలమున శ్రీజగన్నాటకసూత్రధారుఁడు కరముల మురళిం దాల్చి జగన్మోహనమయి యవ్యక్తమధురముగాఁ దనరు గీతమును బాడెను. (జగౌ కలం వామదృశాం మనోహరం)

పాఠకులారా! ఇంచుక మది నేకాగ్రము చేసి యిట్లు నాలోచింపుఁడు. ఆపాట నవయువతులకే మనోహర మఁట. ఇతరులకు వినఁబడదా. రసము నొక్కఁడేని గ్రహింపఁజాలఁడా. దీని తాత్పర్యము వేఱు. ఆమధురనాదము గోలోకమునుండి

యవతరించిన గోపికలకే వినఁబడును. తక్కినవారికి వినఁబడదు. కావుననే భర్తలు యోగమాయాపరవశులై తమసతు లెందే గిరో తెలిసికొనఁ జాలక పోయిరి. ఏరీతిగా నాగీతము వారికి మాత్రము వినఁబడునో అట్లే మురళీనాదరూపమునఁ బాడెను గదా. ఈశక్తి యందఱకుం గలదా. గోపికలు తప్పఁ దక్కిన వారందఱు బధిరు లనవలయును. ఇంతియకాని వేఱు మాట చెప్ప నవకాశ మిట లేదు. అట్టిశక్తి భగవంతునకుఁ గలదా యని ప్రశ్నించుట యున్మత్తప్రలాపము వంటిది. భగవంతుఁడు సర్వశక్తిసమన్వితుఁడు కాఁడనువా రుండరు ఉన్నచో వారు వెఱ్ఱివారే. భాగవతమున నిట్లు చెప్పుటచేత శ్రీకృష్ణుని సర్వశక్తిమత్త్వము వెల్లడి యయ్యెను గదా. ఇఁక నట్టిమహాత్ముఁడు పరభార్యలను ఆకర్షించె ననుట పిచ్చితనము కాదా. తనగానము గోపికలకు మాత్రమే వినవచ్చునట్లు పాడెను. అనఁగా వారిభక్తి యెంతమాత్రము స్థిరమో పరీక్షింపఁ దలంచెనని భావము. ఇఁకఁ దరువాతికథ వినుఁడు.

ఆగీత మారాత్రికాలమున గోపికలశ్రవణరంధ్రములఁ బ్రవేశించి హృదయపద్మమును వికసింపఁజేయఁ జాలెను. తదానందమున గోపికలతనువు లతను సునిశితశరాసారమునఁ గంపించెను. ఓపిక లెచటికో పోయెను. శ్రీకృష్ణుఁ డంతట వారిమనస్సుల నపహరించెను. ఒకరితో నొకరు తెల్పుకొన నూహింపక పోయిరి. తనకు మాత్రమే యీగానము వినఁబడిన దని తలంచి యితరుల కెఱుకపడకుండఁ బోవలయునని శ్రీహరిని దర్శించిన

గాని బ్రదుక వలనుపడదనియుఁ బ్రతిగోపికయుఁ దలంచెను. వెంటనే యిల్లు వదలిరి. కుండలము లూఁగులాడుచుండఁగా గమనవేగము మందగమన లనుశబ్ద మసత్యమని దృఢపఱచు చుండఁగా బయలువెడలిరి. ప్రొద్దు చాలఁ గడువ లేదు. కావు ననే వీరిపయన మెవ్వరును గనుఁగొన లేదు. భగవత్ప్రియుక్త యోగమాయ యందఱ నాచ్ఛాదించి యుండెను. మచ్చుగుండ చల్లినట్లు పురుషులు గాని యితరకాంతలు గాని యెవ్వ రెఱుం గకపోయిరి. కొందఱు గోపికలు పాలు పిదుకుచు నట్లేపోయిరి. కొందఱు పిదుకుటకుఁగాఁ గూరుచుండి పిదుకకయే పోయిరి. పాలు కాచుటకై ప్రొయ్యిమీఁద నునుపఁబోయినకాంత యట్లే యాపని చేయక పయనము సాగించెను. ఒక్కకామినీ మణి కాఁగినపాలు దింపఁబోయి మఱచి వెడలెను. మఱి యొక్కపూఁబోఁడి లేదూడలఁ బాలుత్రాగ మెడకట్టులు వద లించుచు నట్లే మఱచిపోయెను. దూడలు పాలుత్రాగఁ గట్టి వేయ మఱచి వేఱొక యన్నులమిన్న తదేకమనస్కయై యము నాతీరమునకుం బోయెను. ఒక్కవనితారత్నము భర్త బడలి యుండఁగా శుశ్రూషచేయుచు నట్లే పరుగిడెను. ఆతఁ డేమి పోయెదవని యడుగ మఱచెను. ఒకలతాంగి భుజింపఁ గూరు చుండి యక్కార్య మెంత నెఱవేఱెనో తెలియకయే పరు వెత్తెను. ఒక్క తన్వంగి యిల్లలుకుచుండి యేగెను. ఒక్క రామావతంసము చందనము పూసికొనుచుండి వెఱ్ఱియెత్తినట్లు నడిచెను. ఒక్కకన్యక వస్త్రాలంకారము వ్యత్యయముగ నొన

రించి సత్వరగతిఁ బోయెను. ఒక్కయోషారత్నము కృష్ణుని చెంత కరుగుటకన్న నిది యొకపనియా యని చేయుచున్నపని వదలి పరువెత్తెను.

కొందఱు పరుగిడుతఱి నెందులకో యను నూహచే భర్తగాని బంధువుకాని తల్లిగాని తండ్రిగాని సోదరుఁడుకాని వలదనుచున్నను బోయిరి. కాని యాపిదప ముందా క్షేపించినవా రాసంగతి మఱచిరి. అత్తఱి గోపికలమానసము లెందుండినవి. శ్రీకృష్ణునం దుండెను. పాప మాకాంత లేమిచేయుదురు? తమ తమ మనస్సులు తమయందు లేనపుడు చేయుచున్న దేమని, చేయఁదగినపని యేమని చేయఁగలపని యేమని యెఱుంగఁజా లుదురా? అది సాధ్యమా. ముందు పోవుచున్న కాంతను వెనుకఁ బోవుతరుణి పిలుచుట గాని యెచ్చటి కేగుచున్నదో యని యూహించుటగాని లేదు. అత్తరుణముననే

'ఎవరికి వారే యమునాతీరే'

అను నానుడి కలిగి యుండవచ్చును. ఇట్లు లెవ్వరిత్రోవ వారిదే యన్నట్లు వడివడి నడచిరి. కొందఱంగన లంతర్గృహాములనుండి వెడలువెరవు దొరకమి మనస్సులచేతనే పోయిరి. ఇంటిలో నున్నట్లు వా రెఱుఁగక కృష్ణునితో సల్లాపించుచుండినట్లే తలంచిరి. ఆసుఖము నందఱనుభవించినట్లే యనుభవించిరి. కొం దఱు మందయానలు భగవంతుఁడని యెఱుంగక సుందరాంగుఁ డనియే, భావించి యింటినుండియే మనస్సులచేఁ గౌఁగిలించి

తత్సుఖ మనుభవించి గుణమయతనువుల వదలి ముక్తికిం బోవు నర్హత నొందిరి.

ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు—

శ్లో. కామం క్రోధం భయం స్నేహమైక్యం సౌహృదమేవ వా,
నిత్యం హరౌ విదధతో యాంతి తన్మయతాం హితే.

అని కనుపట్టెడు. దీనికి మహాకవిగారు,

ఆ. బాంధవముననైనఁ • బగనైన వగనైనఁ,
భీతినైనఁ బ్రాణభీతినైన
భక్తినైన హరికిఁ • బరతంత్రులైయుండు
జనులు మోక్షమునకుఁ • జనుదు రధిప.

అని వ్రాసిరి.

ఇట్లు గోపిక లోపికలు లేక శ్రీహరిదివ్యగానము నాలకింపఁ బోయిరి. ఈగానమునకే శరద్గాన మనిపేరు శ్రీహరికరకమలమున వెలయుమురళియే బిందువు. దానిధ్వనియే నాదము. దాని నాలకించి చొక్కుటయే కళ ఇవియే నాద బిందు కళలని వేదాంతులు వాడుపదముల కర్థము. ఈగోపిక లాకాలమున పరమహంసగతులు గలిగి, నియతిం గాంచి మౌనవ్రతపరాయణలై తదేకధ్యానమున శ్రీకృష్ణపాదారవిందములచేఁ బరిపూతమగు కాళిందీతీరమునకుం బోయిరి. అందు శ్రీహరి యొక్క సైకతస్థలమునఁ గూరుచుండి మురళిని ముఖకమలసీమం జేర్చి మధురగీతము పాడుచు భక్తులఁ జూడఁ గోరుచుండెను. ఇట్లు తలంచుచుండఁగనే గోపికలు పరవశలై పరుగిడుచు వచ్చిరి.

ఒకరినొకరు చూచుచుండియు వారిని జూడనట్లే నటించిరి. "కృష్ణగృహీతమానసాః" అనుట స్పష్టమే కదా! వారిమానసములు వారియందు లేవు. శ్రీకృష్ణపాదారవిందములపై వ్రాలియున్నవి. కాఁబట్టి ముందు పోవువారిని చూచుచుండియుఁ జూడనట్లుండిరి. మన స్నేయింద్రియమునఁ బ్రవేశించునో ఆయింద్రియమే పనిచేయునట్లు మనకు స్పష్టమగును. ఇపుడు గోపికామానసములు శ్రీకృష్ణుని జూచుచున్నవి. కాఁబట్టియే ఎవ్వరగపడినను శ్రీకృష్ణుఁడే యని వారికిఁ దోఁచుచుండెను.

ఇట్లు గోపకాంతలు పరవశలై కాళిందీతటమును జేరిరి. ఒక్కరు గాదు. ఇద్దఱు గాదు. వందలకు వందలు. వేలకువేలు. అన్నట్లు మిక్కుటముగాఁ జేరిరి. వారిరాక భగవంతుఁ డెఱిఁగెను. వీరిని మోహింపఁజేసి వీరిభక్తిని బరీక్షించెదనని మనమున నూహించెను. ఆయూహా ఫలించునదియే కదా! అట్లే ఫలించెను. కాంతలెల్ల నట నిలువఁబడిరి. ఎవ్వరికిని గాని మాటాడఁ దోఁచలేదు. ముక్తిసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తములు గదా శ్రీహరి పాదములు. వానిం జూచుచుండిరి. కూరుచుండఁగాని మాటలాడఁగాని వారికిఁ దోఁచదయ్యెను. ఆగానామృతమున మునిఁగిరి. పైకిఁ దేలఁజాలకపోయిరి. ఆయానంద మిట్టిదని వర్ణింప నేరితరము? దానిని దెల్పుమాట లేభాషయందు నుండవు. అనిర్వచనీయానందమును నిర్వచింపఁజాలున దేది? భగవద్భక్తియే. దానికి దేహము లేదు. కాన నది తెలుపఁజాలదు. తనలోఁ దానే యానందించుచుండును. అట్లే గోపికలాత్మలయందే

యానందము ననుభవించుచునుండిరి. ఒక్కరిని వేఱొక్క రెఱుఁగరు. ఈభక్తినే "పరాకాష్ఠ" యందురు. తన్ను దాఁ దెలియకుండుట. దానికే మహానంద మని పేరు. దానికి సాటి యదియే కాని వేఱు లేదు.

*ఆసమయమున మాయఁ దాల్చిన ట్లున్న శ్రీహరి మందహాసము ముఖరంగమునఁ జిందులాడ లలితవాక్కుల వారి మోహింపఁజేయుచు నిట్లు పలికెను. ఆవాగ్విలాసములు.

"గగనం గగనాకారం సాగర స్సాగరోపమః,
రామరావణయో ర్యుద్ధం రామరావణయోరివ."

అన్నట్టివి. వాని కవియే సాటి. అనన్వయాలంకారమున కుదాహరణము లనఁదగినవి. అంతకన్న మంచిమాట లేదు. భగవంతుని యప్పటిమాటలంబట్టి చూడఁగా రామావతారమును స్మృతికిం దెచ్చుచుండెను ఇట మూలమును వ్రాసి దానియందలి చమత్కృతిని వ్రాయకుండుట సరసముకాదు.

స్వాగతం వో మహాభాగాః ప్రియం కిం కరవాణి వః,
వ్రజస్యానామయం కచ్చి ద్బ్రూతాగమనకారణమ్.౧౮.శ్లో.

మహాభాగాః=పవిత్రచరిత్రలారా! మీయాగమనమునకు సంతసించితిని. నేఁ జేయఁదగు హితమేది? వ్రజమునకేమేఁగష్టము లేదు కదా? మీ రేల వచ్చితిరి. చెప్పుడు=అని ప్రాతీతికార్థము. విశేషార్థ మేమనఁగా-మహాభాగాః=ఓయదృష్టవతులారా! మీ

* ఆవద ద్వదతాం శ్రేష్ఠో వాచఃపేశైర్విమోహయన్ - అని మూ. వాచఃపేశైః వాగ్విలాసైః-అని వ్యాఖ్య.

కన్న నదృష్టముగలవారుండ వీలులేదు. ఏలయన నా యేకాం తసేవ మీకు లభించినది. ఇది యోగులకేని సంభవించునది కాదు. ఇంతకంటె నదృష్ట మీలోకమున లేదు. కావున నిట నన్నుం గాంచి యానంద మనుభవింపఁ జాలు నదృష్టము మీకే. కల్గినది. మహానందమున నొంటరిగానున్న నన్నుం జూడ నీ తరుణమున వచ్చితిరే? ఎంతటి భక్తిపరవశలు? ఔరా! పూర్వవాసనను మఱువలేదు. సంసారమునఁ బడి దరిగానని వారివలెఁ గాక మీరు మేలుకొంటిరి. కావుననే యదృష్టవతులు మీరని భావము. వః స్వాగతమ్=మీకు స్వాగతము. అనఁగా మీరాక సంతసము గూర్చె నని భావము. మీరు తరుణులుగానుండియు 'మానవుల యలవాటులఁ బాటింపక భర్తయాజ్ఞ లేక మనోనాయకుఁడ నగు నన్నే శరణముగా నమ్మి వచ్చితిరి. ఇదే స్వాగతము. అనఁగా మీరు లోకాతీతలు. లోకాతీతము గోలోకము. అచ్చటి యాచారములను బాటించువారు కావున రాసమండలమునందలి యలవాటులు మీకు వదలకున్నవి. ఆపరీక్షకే యీగీతము. మీరు వచ్చుట నాకుఁ బరమానందము. ఇతరులు గలరు. వారేమనుకొందురో యను నజ్ఞానము లేక సర్వము నేనే యని నమ్మి నన్నుం జూడ వచ్చుట ముక్తిహేతువుగాన బంధనివృత్తిని గోరి యిటకు వచ్చితిరే. ఇంతకంటె నాకానందమేమి కావలయును? శుభాగమనమన నిదియే. అని దీనిసారము.

ప్రియం కిం కరవాణి వః?

మీ కేప్రియ మొనఁగూర్తును? ఏకాంతమున నన్ను సే వించువాంఛకంటె మీకుఁ గావలసిన ప్రియ మేది? ఇంకేమేని గోరిన నిత్తును గాని మీరింతకంటె నెక్కుడు వాంఛగలవారు కారని నేనెఱుంగుదును. భక్తులు నాదాస్యమునే కోరుదురు. అదియే వారికిఁ బరమానందము. మీరు తపస్సులుచేసి నాసం గతినే కోరితిరి. ఆవర మిచ్చి యుంటిని తత్ఫలమే మీకుఁగల గోలోకనివాసము. నాయెడఁబాటు నోర్వలేకయే కదా యిట జన్మించితిరి. నన్ను గతిగాఁ గోరితిరి. ఆపరీక్ష పూర్తియైనది. ఇఁక నేనేమిప్రియ మొనఁగూర్తును? అని విశేషార్థము. వాచః పేశైర్విమోహయన్. అని ముందే చెప్పఁబడియెఁ గదా. దానిని మఱువకుండ నన్వయింపవలయు.

భగవంతుఁ డీరీతిఁ బ్రశ్నించి లోకాచారమును బాటిం చువాఁడై యింకను బరీక్షించుచున్నాఁడు. "ప్రియం కిం కర వాణి వః" అన్నవాక్యముచేత నాపరీక్ష సిద్ధమగుచుండఁగా మరల నీవాక్య మేల యని ప్రశ్నింపకుఁడు. స్థూణానిఖననన్యా యము ననుసరించి యీపరీక్ష న్యాయమే. స్తంభము నాటి గట్టిగా నున్నదో లేదో చూతమని యూఁతురు ఆలాగే మరల స్వామి ప్రశ్నించుచున్నాఁడు. అందు లోకాచారములఁ బాటించి ప్రశ్నించి గోపికల పరవశత్వము నరయుచున్నాఁడు.

వ్రజస్యానామయం కచ్చిత్?

మీనివాసప్రదేశమున కేమేని భయముగలదా. ఆమ యము వ్యాధి. అనఁగా భూభాగమునకు వ్యాధి యనఁగా

ఏజంతువులవలననేని భీతి కలదా? యనిభావము. ఇది ప్రాతీతి కార్థము. వాస్తవార్థ మేమనఁగా, ఏజంతువుచేతనైన మీనివాసమునకు భంగము కలదా యని ప్రశ్నము. లేదని దీనిసారము. బృందావనమును బాధించువారిని సంహరించితిని. ప్రచ్ఛన్నరూపమున నున్నవారికి శాపవిముక్తిం బ్రసాదించితిని. ఇంకే బాధ కలుగ నవకాశమున్నది? అని ప్రశ్నించెను. ఏవిషయమునను సంశయము లేని మీ రేల వచ్చితిరి? అని యడిగెను. తెలియనట్లు నటించుచున్నాఁడు. ఏయూహతోఁ జనుదెంచితిరో తెల్పుఁడని భావము.

ఆర్యులార! ఈయొక్కశ్లోకముచే భగవంతుని పరమకరుణాపరత్వము సర్వనియంతృత్వము, వెల్లడించెను. ఈశ్లోకమునకు మనమహాకవిగారు,

శా. మేలా మీకు భయంబు పుట్టదు గదా ♦ మీమందకుం సింహశ్శార్దూలానేకపముఖ్యముల్ దిరిగెడిం ♦ దూరంబు లేతెంతురే, యేలా వచ్చితి రీనిశాసమయ మం♦దిచ్చోట వర్తింతురే, చాలుం జాలు లతాంగులార! చనుఁడీ ♦ సంప్రీతితో మందకున్.

ఈపద్యమునం దెంతయర్థ మిమిడియున్నదో పాఠకులూహింతురు గాక. ఒక్కొక్కమాటయందు నెన్నియోయర్థము లిమిడియుండును. వానినెల్ల నిటఁ దెల్ప వీలులేకున్నయది.

పై శ్లోకమున కీయర్థము గలదా యని ప్రశ్నింపరాదు. అట్లు భావము. లేనిచో నీకథయందు రస మేమున్నది? భగవంతుఁడు ధర్మసంస్థాపనము చేయనవతరించిన శ్రీకృష్ణమూర్తి భర్తల వదలివచ్చిన స్త్రీలతోఁ జమత్కారముగా మాటలాడెననుటకంటెఁ దెలివితక్కువప్రసంగ మేమియుండును? కావున భక్తిమెయి భగవత్కథలఁ జదివిననే ఫలము. విపరీతభావనచేఁ జదివిన విపరీతఫలము గలుగును. ఇఁక నవ్వులికథ నాలకింపుఁడు. అన్ని తావుల నీకథయందుఁ బైయర్థమునే భావించుచుఁ గథను బఠింపుఁడు. ఆనందము కల్గును. ఆయానందము వెలుపలఁ జెప్ప వీలులేనిది. వేఱొకటి లోపల సుఖమును గల్గింపనిది. కాన విపరీతార్థములఁ బాటింపనిమదితోఁ జదువుఁడు.

*పురంధ్రీమణులారా! ఇది రాత్రి కాలము. భయంకర రూపము. క్రూరజంతువు లిందునందుఁ దిరుగుచుండు. ఇపుడు ప్రొద్దు చాల గడువలేదు. మీనివాసమునకు మరలి పొండు. ఇట్టితావుల స్త్రీలుండరాదు. అందును మీరు సుందరాంగులు

*ఈభాగమునకు నంతరార్థము గలదు. అందు యిటుల వ్రాయఁబడును. కథకు సంబంధము లేదే యని విసుగునొందకుఁడు. ఈయర్థమే ప్రధానమని తలంపఁజను. నేర్చుకోఁదగినవిషయము లిందే యున్నవి. ఇది రజని. భయంకరరూపము గలది. భక్తియుక్తచిత్తలారా! భయంకరముగాఁ గనఁబడుచు నేకాంతదర్శనమునకు (ధ్యానమునకు) ప్రధానమగు కాలమిదియే. మహర్షులు గుహాలయం దుండి నిశ్చలబుద్ధితో ధ్యానింతురు ఏల? ఆకాలమున బుద్ధి పలుభంగులఁ బరుగులిడక యించుక నిశ్చలతఁ గాంచును. అంతకంటె భగవద్ధ్యానమునకు సుసమయము లేదు. కావున భయంకర

కదా. మీరు నివసింపఁదగినతా విది కాదు సుఁడీ. మీతల్లులు, తండ్రులు, పుత్రులు, సోదరులు, నాయకులు మిమ్ముం గానక వెదకుచుందురు. బంధువులకు మీవలన నొక భీతి మనస్సులఁ గలుగఁగూడదు. వారెల్ల మీమేలు కోరినవారు కదా! ఈఘట్టమున మూలమునఁ గలయర్థమునే విస్తరించి మహాకవిగారు పద్యమును వ్రాసిరి అది యిదియే.

ముగాఁ గనఁబడుచు ధ్యానమునకు మిగుల సహాయముచేయు రాత్రి యిది. రాత్రియందు మనస్సు భగవంతునియందు లీనమగునట్లు యోగు లభ్యసింతురు. అట్టి కాల మిది. క్రూరసత్త్వనిషేవితము సుఁడీ. క్రూరములగు జంతువులు తిరుగుచుండు నని భయంపడక సర్వభూతాంతర్వర్తి యగు పరాత్పరుని తెలిసికొని యా జ్ఞాన మనుభవమునఁ గుదిరినదియా లేదా యని పరీక్షించుట తగినపని. సమదర్శిత్వము కాపలయునన్నమాట అది కలిగినదన్న దెట్లు దృఢమగును క్రూరజంతువులయందున్న యాత్మను మనము ప్రేమించిన నది ప్రేమించును. అపుడు క్రూరమనుమాట నిలుచునా. అట్టిజ్ఞానము సంపాదింపుఁడని శ్రీహరిభావము. వ్రజం ప్రతి యాత. మీయిండ్లకుఁ బొమ్మని కాదు. మీరు నిశ్చయముగా నిటకు వచ్చితిరి. దీన నాయందుఁ గల సంప్రీతి స్పష్టమాయె. కాఁబట్టి గోలోకమునకు వేగముగాఁ బోఁదగుదురు. ఇట నిలువరాదు. చాలకాల మిఁక నిట నుండనేల? మీరు స్త్రీలుకదా. అందును సుమధ్యములు, మీకు రాసమండలము నివాసార్హము. ఆచోట నృత్యము మీకుం గృత్యము. తల్లిదండ్రులు లోనగువారు మీరగపడకున్న వెదకుదురు. వారికిఁ గష్టమును గల్గింపకుఁడు. ఇది ప్రత్యుపకారనియమమునకు నుదాహరణము. మీకీలోకమున సంబంధము గలవారు కలరే. వారు మీరెందుబోయినది తెలిసికొనఁజాలక వెదుకుదురు. కాన వారికష్టములఁ దీర్పుఁడు. మీరెట్లు నన్నే నమ్మితిరో వారికిని మీవంటి నమ్మకము నాయందుఁ గుదురునట్లుచేయుఁడు.

సీ. ప్రాణేశుఁ డెఱిఁగినఁ ♦ బ్రాణంబునకుఁ దెగు
దండించు నెఱిఁగిన ♦ ధరణివిభుఁడు
మామ యెఱింగిన ♦ మనువెల్లఁ జెడిపోవుఁ
దలవరి యెఱిఁగినఁ ♦ దగులుచేయుఁ
దలిదండ్రు లెఱిఁగినఁ ♦ దలయెత్తకుండుదు
రేరా లెఱింగిన ♦ నెత్తిపొడుచు
నాత్మజు లెఱిఁగిన ♦ నాదరింపరు చూచి
బంధువు లెఱిఁగిన ♦ బహి యొనర్తు
ఆ. రితరు లెఱిఁగిరేని ♦ యెంతయుఁ జుల్కఁగాఁ
జూతు రిందు నందు ♦ సుఖము లేదు
యశము లేదు నిర్భ♦యానందమును లేదు
జారుఁ జేరఁ జనదు ♦ చారుముఖికి.

దీనికిముందే యీయర్థముగలపద్యము వ్రాయఁబడియున్నను నిది కొసరుగా వ్రాయఁబడిన ట్లగపడుచున్నది. నీతిని బోధించుట యామహాత్మునకు నైజము గాన నవకాశము దొరకిన నొక్కయర్థమే మార్గాంతరమునఁ గూడ వచించుచుందురు. వారి యుద్రేకమునకు నమస్కారము.

అదియే వారిఋణమును దీర్చుకొనుపద్ధతి. "స్వయం తీర్ణం పరాన్ తారయతి" అన్నసామెతను మఱువకుఁడు. మీరు నన్ను నమ్మి తరించితిరి. వారి నట్లే తరింపఁజేయుఁడు. నాయందనన్యభక్తి కుదురునట్లు చేయుఁ డని యాశయము.

గోపికలారా! సురుచిరకుసుమముల విరాజిల్లు నీవనమును జూచితిరి. సంపూర్ణచంద్రకళలచే రంజింపఁజేయఁబడిన దిది. ఇందలి పావనతరువులు కాళిందీజలములనుండి వెడలివచ్చు శీతలవాతము సోఁకునఁ గంపింపఁజేయఁబడుచుఁ జిగురుటాకులచే మనోహరములుగా నుండును. కావునఁ బరుగిడివచ్చి చూడనర్హమైనదే యీవనము. వీనిం జూచితిరి. ఇఁక మరలి పొండు. కనుక నోపతివ్రతలారా! ఆలస్యము చేయక ఘోషమునకుం బొండు. పతులకు సేవ లొనరింపుఁడు. సచ్చరిత్రలగు స్త్రీమణులఁ గొలువుఁడు. మిమ్ముఁ జూడకున్న బాలకు లేడ్తురు. దూడ లంబారవములఁ గావించును. కాన శిశువులకుఁ బాలిచ్చి దూడలకుఁ బాలు త్రావుఁడు. తరువాత మిగిలిన పయసులఁ బిదుకుఁడు.

*సుచరిత్రలారా! నాయందు మీకుఁ గలస్నేహరూపమగుభక్తిచే నాయందే మీచిత్తముల నునిచినవారలు గావున నిచ్చటికి వచ్చితిరి. చాల మంచిపని చేసితిరి. సకలజంతువులు

* అథవా మదభిస్నేహాద్భవత్యో యన్త్రితాశయాః, ఆగతా హ్యుపపన్నం తత్ప్రీయంతే మయి జంతవః. అనుమూలమునకు మహాకవి.

చ. వనితలు నన్నుఁ గోరి యిటవచ్చితి రింత కొంత లేదు మే
లొనరె సమస్తజంతువులు నోలిఁ బ్రియంబులు గావె నాకునై
నను నిలువంగఁ బోలదు సనాతనధర్మము లాఁడువారికిం
బెనిమిటులన్ భజించుటలు పెద్దలు చెప్పుచునుండు రెల్లెడన్.

అని వ్రాసిరి. ఆహా! ఎంత చక్కఁగా నున్నది!

నాపైఁ బ్రీతికలవియే కదా. కావున మీరు వచ్చుట న్యాయమే. నన్ను స్నేహమునఁ గోరనిజంతువు లీప్రపంచముల లేవు. ఐనను గపటమునఁ గాక సహజప్రీతిచే స్త్రీలు భర్తను సేవింప వలయును. అది వారికిఁ బరమధర్మము. దానిని మించినధర్మమే లేదు. ఆసేవయనునది లాభమును గోరి కాఁగూడదు. కోరికతోఁ గాక భగవంతుని సేవించిన నెట్టిలాభములు గలవో ఆభగవ ద్రూపునిగా భర్తను జింతించి సేవ లొనర్చిన నట్టిఫలమే కలు గును. కావుననే స్త్రీలకు భర్తనుమించిన దైవము లేఁడని శాస్త్రము లుద్ఘోషించుచుండును. మీరును నన్నుఁగాఁ దలంచి ప్రాణనాయకుని శుశ్రూషలచే నలరింపుఁడు. ఆరూపముననే నేను వాంఛితార్థములఁ బ్రసాదింతును. సంశయింపకుఁడు. ఐనను లోకాచారమును బాటింపక పోరాదు. పాటింపనిచో దీనియంతరార్థ మెఱుఁగక దుష్టస్త్రీలు పరపురుషులవెంటకుం బోయిన దోష మేమని వాదింతురు. ఆయువతులకు సదాచార మలవడునట్లు మీరు నడుచుకొనవలయును. కాఁబట్టియే మహా ర్షులు గూడఁ బామరుల నుద్ధరించుపొంటె నాచారములఁ బాటింతురు. అట్లు మీరు పతిశుశ్రూష లొనర్చినచో నో కల్యాణులారా! లోకోపకార మగును. బంధువుల కానందము గల్గించినవా రగుదురు. అది యెట్లో సంతానములఁ బోషించు టయు నట్టిదే. ఈ రెండు కార్యములు మీకవశ్యానుష్ఠేయములు. దీనిచే భగవత్సాక్షాత్కారము గల్గును. భగవత్ప్రీతినిగల్గించునది సదాచారము నవలంబించుటయే కదా. ఇంకొక్కపలుకుచెప్పెద.

ఆలకింపుఁడు. *భర్త దురాచారనిరతుఁడైనను, అదృష్టహీనుఁడైనను, వృద్ధుఁడైనను,జడుఁడైనను,రోగియైనను,నిర్ధనుఁడైనను, స్త్రీ లాతనివదలిపెట్టరాదు.ఎవ్వతె యట్లు వదలకయతనిప్రేమించి సేవించునో యాకాంతయేపుణ్యవతినాఁబరఁగు.పురంధ్రులారా! †స్వర్గమును లభింపకుండఁజేసి, యశస్సును బోఁగొట్టి, తుచ్ఛమై, కష్టములఁ గల్గింపఁజాలి, భయావహమై, ఏవను గల్గించుచు, సర్వత్ర దుష్కీర్తిని వ్యాపించునట్లుగాఁ జేయునది యుపపతి వాంఛ. దానిం బూనునారులు లోకమున నిందలపా లగుదురు. పరలోకమందును వారికి సుఖము లేదు. సకలకష్టములపా లగుదురు. కులకాంతలారా! నాచరిత్రముల నాలకించినను, నన్నుం జూచినను, నన్ను మనంబున నిలిపి ధ్యానించినను, నానామస్మరణము చేసినను నాకృపకుంబాత్రలఁ గాంతురు. సదా సన్నిధి నున్నంతనే యెక్కువ లాభము లేదు. కావున మీామీాగృహంబుల కేగుఁడు. మనస్సు ప్రధానము. దానిచే నన్నుం జూచినం జాలును. నేత్రములచేఁ జూచినంతనే గొప్పలాభమని భావింపకుఁడు. మనఃపరిశుద్ధత యత్యంతప్రధానము. కాఁబట్టి సదా నన్నుఁ జింతించుచు నుండుఁడు. మీాకుఁ గృతార్థత గల్గును. వేయేల? వచ్చినందులకే పరమానందము. ఇఁకఁ ద్వరగా నింటికిం

---

* దుశ్శీలో దుర్భగో వృద్ధో జడో రోగ్యధనోపి వా, పతిః స్త్రీభిర్నహాతవ్యో లోకేప్సుభిరపాతకీ-అనియూ. ఇట్టి శ్లోకమునకుఁ దెనుఁగునఁ బద్యము గానరాదు. ఏలొకో? †అస్వర్గ్య మయశస్యం చ ఫల్గుకృచ్ఛ్రం భయావహం, జుగుప్సితం చ సర్వత్ర హ్యౌపపత్యం కులస్త్రియః-అని మూ. దీనికిని దెలుఁగునఁ బద్యరత్నము గానరాదు. ఏటికో?

బోయిన నంతకంటె నానందము నాకుండదు. కాంతలారా! ఇంటికిం బోయి భర్తను సేవింపుఁడు. అని పరమానందమునఁ బలికి శ్రీహరి యూరకుండెను.

గోపికలు శ్రీహరిం బ్రార్థించుట.

ఈపలుకులు శ్రీహరిముఖమునుండి వెడలఁగనే గోపికల కూఱటగల్గుటకు బదులు విచారమాచోటున నెలకొనియెను. విప్రియములుగ నామాటలు తోఁచెను. విషణ్ణహృదయ లైరి. భగ్నసంకల్ప లైరి. తీర్పరాని చింతాసముద్రమునఁ దుదకు మునింగిరి. *దుఃఖభారమున వారిమోము లెండిపోయెను. నిట్టూర్పులచే బింబాధరములు వాడినవి. భూమిని పాదనఖముల గీతలు పడఁ జేయుచుఁ గాటుక కన్నులనుండి ధారలుగాఁ గాఱునశ్రువులచే వక్షస్స్థలకుంకుమమును గడుగుచున్నట్లు నిలు

* కృత్వా ముఖాన్యవశుచశ్శ్వసనేన శుష్యద్బింబాధరాణి చరణేన భువం లిఖంత్యః, అస్త్రైరుపాత్తమషిభిః కుచకుంకుమాని తస్థుర్మృజంత్య ఉరుదుఃఖభరాశ్చ తూష్ణీమ్-అని మూ. దీనికి మహాకవి,

సీ. విరహాగ్నిశిఖలతో • వెడలు నిట్టూర్పుల ముమ్మరంబుగఁ దాఁకి • మోము లెండఁ
గన్నుల వెడలెడి • కజ్జలధారలు కుచకుంకుమంబులఁ • గ్రొచ్చి పాఱఁ
జెక్కులఁ జేర్చిన • చేతులవేఁడిమి మోముఁదమ్ముల మేలి • మురువు డిందఁ
బోరెఁబోరెఁ బుంఖాను • పుంఖంబులై తాఁకు మదనుకోలల ధైర్య • మహిమ చెదర

తే. దుఃఖభరమున మాటలు • తొట్రుపడఁగఁ
బ్రియము లాడని ప్రియుఁ జూచి • బెగ్గడిల్లి,
చరణముల నేల వ్రాయుచు • సంభ్రమమునఁ
గాంత లెల్లను వగల సా • క్రాంత లగుచు. అని వ్రాసెను.

చుండిరి. పాపమాగోపికలకు శ్రీకృష్ణవచనములు మనసున కింపు గాఁర్వఁజాలక పోయెను. వారలు మాయామోహితలు గదా. మాయాతీతుఁడు భగవంతుఁడు. వీరు మాయను జయింపఁ జాలరు. దానికి భగవత్కటాక్షమే ప్రధానము. అది లేకున్నఁ బ్రసాదము లభింపదు. కావున నత్తఱి నత్తరుణీమణులు గోలో కజ్ఞానమును మఱచిరి. కావున నప్రియములాడుచున్నట్టి చంద మును గనఁబఱచు శ్రీకృష్ణుని జూచిరి. ఈకాంతలు తదర్థమే సర్వకామములు మఱలించి వచ్చియుండువారు. కాన నప్రియ ములుగాఁ దోఁచుభంగిని బలుకు శ్రీహరిం దిలకించి యేడ్పుచే దృష్టి చెదఱిన నయనములఁ దుడుచుకొని కోపమునఁ బలు కులు తొట్రిలుచుండ ననురాగభరము తమ్ముం బురికొలుప నిట్లు పల్కిరి.

భగవానుఁడా! లోకవిభూ! మే మనన్యగతికలము. సర్వము వదలుకొని నీపాదమూలముల నాశ్రయించితిమి. ఇట్టిమమ్ము నీవిట్లు పలుకుట న్యాయమా. నీవారిని వదలుట న్యాయము కాదు. ముక్తులఁగోరు వారిని గాచునట్లు మమ్మీసంసారవిముక్తిం గోరినవారినిగ భావించి కాపాడుమా. వదలుట న్యాయవిరుద్ధము. శ్రీకృష్ణా! విభూ! నిన్ను నెఱనమ్మితిమి కాన మమ్ముఁ గోర్కులఁదీర్చి రక్షింపుము. నీవాదిపురుషుఁడవు కదా. దేవాదిదేవా! పతి పుత్త్రులు బంధువులు ననువీరి ననుస రించి వర్తించుట స్త్రీలకు ధర్మమని వచించితివి. సకలధర్మముల నెఱింగినమహాత్ముఁడవు కదా. ఇట్టినీవే యామాటల నుపదేశిం

చితివి. అది న్యాయమే కాని ఉపదేశధోరణియం దొక్కమాట విన్నవింతుము. సకలలోకేశ్వరుఁడవగు నీవే కదా దేహమును దాల్చిన యందఱకు బంధువవు. ఆత్మవు. అట్టి నీయందే సకల వాంఛలు నిలిపి కొలుచు మమ్ము విడనాడుట వేఱుతత్వము లుపదేశించుట యేటికో తెలియఁజాలకున్నవారము. మఱి యొక మాట విన్నవింతుము. నేర్పఱితనము కలవారు నీయందే రతిగల్గి యుందురు. స్వాత్మలయందు సదా నిన్నే భావించుచుందురు. సకలపీడలను గల్గించు నీపతిసుతాదులతో నేమి లాభము? దగ్గరఁ జేరుకొలఁది కష్టములు మెండగును గాని వదలిపోవు. నీయందు రతి నుంచిన సకలకష్టములు తొలఁగిపోవును. కావున నిన్నుఁ బ్రేమించితిమి. నాథా! ప్రసాదదృష్టిఁ జూడుమా. పరమేశ్వరా! మాయాశను వృథ పుచ్చకుమా. నీవరవిందనేత్రుఁడవు. దయారసము చిప్పిలుచుండు నీయపాంగదృష్టుల మమ్ముద్ధరింపుము. నీయందే యనురక్తలము. నిన్నే పరమేశ్వరుఁడవని నమ్మియున్నవారము. అట్టిమమ్ము గృహములకుం బొండు. అని యుపదేశించుట యాశ్రితరక్షణబిరుదాంచితుఁడవగు నీకు న్యాయమా. ఒక్కమా టాలోచింపుము. మేమబలలము కదా. మా ప్రీతిని గ్రహించి మమ్ముద్ధరింపుము. మముఁ బ్రీతచిత్తలఁ జేయుము. మాయాశలఁ దూలఁగొట్టకుము. ఇదె నమస్కారములు. ఇదె మాచిత్తపద్మములు. వీనిచే నీపాదముల నర్చింతుము. శ్రీబాలగోపాలా! * మాచిత్తములఁ జమత్కార

* ప్రాణనాయకా! మాచిత్తము నపహరించితివి. అనఁగా మనస్సున

ముగా నపహరించితివి. గృహముల నింతదనుక సుఖముగనే యుంటిమి. అట్టిమే మిత్తతతి మనమ్ము లపహరింపఁబడినకతన మాగృహంబుల కెట్లు పోవఁజాలుదుము. మాహస్తములు గృహకృత్యములఁ జేయఁ జాలవు. పాదము లిండ్లకుఁ బోవఁబూనరాకున్నవి. నీపాదమూలఁ జేరుదమన్న నుంకించుచున్నవి. మరలుదమన్నఁ గదలవు. నాథా! ఎట్లు గృహముల కరుగఁగలము? ఏమి చేయువారము. ఈఘట్టమున మహాకవి మూలమునకు మెఱుగుపెట్టు పద్యరత్నమును వ్రాసెను.

గోపస్త్రీలవిధ మెట్టి దని తలంచితివి. అంతమాత్రమున మాచిత్తములు త్వదేకశరణము లైనవి. మాచిత్తముల నీవశమున నునుచుకొని యింకమీరు పొందనిన నెట్లు పోవ నేర్తుము. ఆలోచింపుము. మామనసుల మాకిమ్ము. అనఁగా మామనోవాంఛలఁ దీర్పుము. నీతోడి రాసమండలమున విహరించునపుడు గోలోకమున మిమ్ము పీడనన్న వాగ్దానమును జెల్లింపుము. మాకు రమణుఁడవు నీవు. ఈతనువులు కల్పితములు. ఈభర్తలు కల్పితులు. కార్యార్థమై యేర్పడినట్లు లోకదృష్టిచేఁ గనఁబడుచున్నవారు. అంతియకాని మాకు భర్త పరిపాలకుఁడు. దైవము సమస్తము నీవే. కాని యితరు లేమనుకొందురో పొందు పొందనుట న్యాయమా. మనుష్యదేహమువలన నించుక పొరపడినను జ్ఞానమన్యథా వ్యాపించునా? కావున మాచిత్తమునఁ గల కాంక్షలఁ దీర్పుము. మాపాదములు హస్తములు మావశమున నిపుడు లేవు. మాపాదములతో నిన్ను జేరుదము. ఇదొక యాత్ర. మాహస్తములచే నీసేవ చేయుదుము. నిన్నుఁ బూజింతుము, ఇదొక యాత్ర. మామనంబుల నిన్ను ధ్యానింతుము. ఇదొక యాత్ర. ఈమూఁడు కార్యములు చేయుటకే యీయవయవముల మాకిచ్చితివి. అది యూపనులు చేయఁబూనవలదనుచున్నవాఁడవే. ఇది న్యాయవిరుద్ధము కాదా యని గోపికలభావమని గ్రహింపక తప్పదు.

సీ. నీపాదకమలంబు ♦ నెమ్మి డగ్గఱఁగాని
తరలిపోవంగఁ బా♦దములు రావు
నీకరాబ్జంబులు ♦ నెఱి నంటితివఁగాని
తక్కినపనికి హ♦స్తములు రావు
నీవాగమృతధార ♦ నిండఁ గ్రోలఁగఁగాని
చెవు లన్యభాషలు ♦ చేరి వినవు
నీసుందరాకృతి ♦ నియతిఁ జూడఁగఁగాని
చూడ దన్యంబులఁ ♦ జూడ్కికవలు

ఆ. నిన్నుగాని పలుక♦నేరవు మాజిహ్వ
లొల్లననుచుఁ బలుక ♦ నోడవీవు
మామనంబులెల్ల ♦ మరపించి దొంగిలి
తేమిసేయువార ♦ మింకఁ గృష్ణ.

ఇట్లు చమత్కృతిమీఱం బలికి మఱియుఁ దృప్తిచెందక యిట్లనిరి. స్వామీ! మరలిపొమ్మని మీరాజ్ఞాపించితిరి గాని మాపాదములు మాయాజ్ఞలో నుండక యన్యథాభావమున నున్నవి. కాఁబట్టి మా కిప్పుడుగలిగిన యీపరితాపమును బాపుము. నీవీ మురళిగొసఁగిన యధరామృతమున మాయంగజతాపమును దీర్పుము. (అనఁగాఁ జక్కనిమాటల మమ్మానందింపఁజేయుము. దాన మాయంగజతాప మనఁగా దేహమునఁ గల్గిన సంతాపము సంసారదుఃఖరూపమైనది నశించును. ఇదియే కదా భగవంతుఁడవగు నిన్నుఁ గోరఁదగిన దని భావము.) హాసముతోఁ గూడిన యవ్యక్తమధురగీతమున హృదయసంతాపము నార్పు

ము. మనోదుఃఖములు లేకయుండఁ బాపుము. దాన మాకు ముక్తి దొరకును. ఈలోకమును విడిపోవుటయే ముక్తి. రాస మండలమే ముక్తిస్థానము. అది దొరకునట్లు చేయుము. వేఱు కాంక్షలు మాకు లేవు. అట్టివాంఛను దీర్పవేని మిమ్ము వద లము.నిరంతరము ధ్యానింతుము. "అన్యథా శరణం నాస్తి"అం దుము.)ఆమీఁదిపని నీదియే కదా? ఏల యింక నాలస్యము. మా వాంఛలఁ దీర్పకున్న మే మిటనుండి కదలము సుమా? శ్రీ హరీ! సర్వలోకశరణ్యా! నీపాదపద్మములు శ్రీమహాలక్ష్మికొలఁ కీఁబడినవి. మహోత్సవమున నామె సదా పూజించుచుండును. నీ వరణ్యజనప్రియుఁడవు. మే మటనీనివాసమున సుఖపడు వారము. కావున నొకక్షణకాలము నీపాదాబ్జముల మాకుఁ గటాక్షింపుము. ఎట్లో పూర్వజన్మతపస్సులు ఫలించినందున వానిం జూడం జాలితిమి. తద్దర్శనమున మామనసులు మావశ మున లేక తద్వశము లైనవి. వాని మరల్పఁజాలము. మరల నిండ్లకుం బోవఁ దలంపు లేదు. మరల సంసారపంకమునఁ జొరఁ బడలేము. నిన్నే సేవించుచుందుము. ఆసేవానందము మాకొద వున ట్లనుగ్రహింపుము. ఆసుఖమును ముక్తిగా భావించి హా యిగా నుందుము.

* శ్రీకృష్ణా! ఏనీపాదాంబుజరజస్సును సేవాలాభమునఁ బొంది శ్రీదేవి నిస్సపత్నికమగు నీవక్షఃపదమున నధివసించెను.

* శ్రీహరీ! భక్తులు నీపాదరజస్సును గోరుదురు. ఏల? ఆరజస్సుచే రజ స్సు నశింపును. శ్రీదేవి నిన్ను సేవించి నీహృదయము నొందఁజాలెను. అనఁగా

ఆపద మనన్యలభ్యము కదా. ఆశ్రీదేవికటాక్షమును, ఆపాదరజస్సును గోరుచున్నవారము. ఇతరదేవతానుగ్రహము మాకు వలదు. దానం బొందం బోవుఫలము మేమాసింపము. మామనోరథము నీడేర్పుము. మరల నిండ్లకుం బోయి సుఖముండునుం డనకుము. ఇదియ మాప్రార్థనము. నీహృదయమున నుండునట్టి యదృష్టమును బడసియు లక్ష్మీదేవి నీపాదరజస్సునే కోరియున్నది కదా. మేమట్లుకోరుట యపరాధమా. [1]ప్రాణేశా నీసుందరమందహాసమును గాంచి తీవ్రకామతప్తచిత్తల మైతిమి. ఇట్టి మాకు భవదీయదాస్య మనుగ్రహింపుము. నీవు దుఃఖహాంతవు కదా. నీయనుగ్రహమును బడయంగోరి గృహములను వదలి

నీమనోరంజని యయ్యెను. సదా నీకరుణకుం బాత్రురా లయ్యెనని భావము. హృదయమున లక్ష్మియున్న దనంగా విష్ణువక్షమునః గూరుచుండునని యర్థము కాదు. భర్తవక్షమున రెండుపాదములుంచి కూరుచుండునా. సదా శ్రీపరమాత్మ హృదయమున స్మరింపందగిన మహాదృష్టమును బొందెనని దాని భావము. భక్తులు భగవత్పాదసేవనే కోరుచుందురు. అదియే ప్రపత్తిమార్గము. అవియే శరణోపాయము. దానిచే గర్వనిర్వాపణ మగును. రజోగుణము నశించును. ఇంకం దమోగుణమునకు దావెక్కడిది? కావుననే రజోనివృత్తి భక్తుని కృత్యమని పెద్దలందురు. అది లభించినంగాని భగవత్కరుణకుః బాత్రుండు కాండు. కావుననే గోపికలు శ్రీహరిపాదసేవలనే కోరిరి. లక్ష్మీదేవియుం దునిచిన స్థితిని మాయందునుపమా యని వేడిరి. అది వేఁడుట యపరాధ మగునా. పాతివ్రత్యమునకు భంగ మగునా. కాదు. భగవంతునిం గోరుటలో నపరాధము గలదనుటకంటె హేయ మేది కలదు? అని విశేషముగ గ్రహింపం దగు. 1 శ్రీకృష్ణా! పాపాళినిహంతవు కదా. సంసారము పాపాలవాలము. తన్నివృత్తి నీవలనం గలుగును. వృజినార్దననామము నీకుం గలదు.

వచ్చితిమి. నీయుపాసనాశ మమ్ము వదలదు. కాఁబట్టి మ మ్ముద్ధరింపుము. మావాంఛలు నీదాస్యమును బడయుట కొఱకే త్వరపడుచున్నవి. నవమణికుండలములఁ జెలువారు గండస్థలములుగలిగి యధరామృతమున కాలవాలమై దరహాసావలోకనములుగలిగి యందముల కాలవాల మగు నీముద్దుమోమును శ్రీదేవికే మనోహరమని వినుతింగాంచినదానిం గాంచితిమి. భక్తులకు సదా అభయదానమును బ్రసాదించు నీబాహుదండముల దర్శించితిమి. నీకు దాసీజనములమే మైతిమి మమ్ముం గాపాడుమా. సాధువులు భగవంతుని ముక్తినాథా యని వేఁడుదురు. యోగులు జ్యోతిస్స్వరూపునిగాఁ బ్రార్థింతురు. మునులు

మే మట్టిపాపములను దొలఁగించుకొనఁ గోరి వచ్చితిమి. ఇది కోరఁదగనిదని యెట్లందువు? నీసుందరమందహాసము గాంచి తీవ్రకామతప్తల మైతిమి. ఇందేమి యపరాధమున్నది. మాకామము నీదాస్యము. అది తీవ్రమైనది. అదియే కావలసినది. ఆలాభము మాకుఁ గల్గినది. అట్టిమమ్ము దరిఁజేర్చుట నీకు విధి. ఇచట గామశబ్దమునకు వాంఛ యర్థము. అది, పురుషభూషణ. దేహిదాస్యమ్-అనువాక్యము చే గ్రహింపవలయును. మన్మథార్తి యని యర్థము చెప్పినచో వారు దాస్యమును గోరరు. సురతము నడుగుదురు. అట్లుగాక దాస్యమును గోరిరి. ఇందు గోపికలు కామపరతంత్ర లని యెట్లు చెప్పఁదగును? మహాభక్తిపరవశలు. పురుషభూషణ యనఁగాఁ బరమపురుషా యని యర్థము. ముక్తిని గోరక దాస్యము గోరుట కేవల భక్తునిలక్షణము. అట్టివారికి భర్తల వసలుట పాప మెట్లగును? సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి భగవంతునే యాశ్రయింపవలయునని కదా శ్రుతులు ఘోషించుచున్నవి.

జ్ఞానమయాంగా యని యభ్యర్థింతురు. కవులు లోకనాయకా యని వాంఛింతురు. స్త్రీలు సుందరమందహాసరుచిరాపాంగా యని దీనలై మ్రొక్కుదురు. ఇన్నింటికి భగవంతుఁడు పాత్రుఁ డు. వాంఛితము అందఱ కొక్కటియే యగును. ఇందు భేద ముగాని, అయుక్తముగాని కానరాదు. సర్వరూపుఁడు కదా భగవంతుఁడు. ఎట్లు ప్రార్థించినను సంకల్పము సచ్ఛబ్దవాచ్య మాయెనేని నిర్దుష్ట మనక తప్పదు. అని మఱియు వారిట్లు ప్రార్థించిరి. *ముల్లోకములయందును సుందరతమమగు నీరూ

"సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ."

అన్నగీతోక్తి స్త్రీల కన్వయింపదా. కావున నిట హేయమగునర్థ మొక్కమాటయైన లేదు. అనిగ్రహించుటయే బుద్ధిమల్లక్షణము. *మూఁడు లోకములయందు నీరూపమువంటి రూపము గనఁబడునా. వేదాంతవేద్యము. నిర్మలము నగుచు గదా నీరూపము. దానిం గాంచిన గోవులు, పక్షులు, వృక్షములు, మృగములు కూడ మహాహర్షమున దేహముల మఱచును. ఇఁకఁ దక్కి నవారి మాట యిటఁ జెప్పనేటికి? నీగాన మవ్యక్త మనఁగా నిట్టిదని వచింప వాక్కులకు సాధ్యమా. కాదు కదా. ఆగాన ముపనిషదర్థప్రతిపాదకము కాన దాని నాలకించిన స్త్రీలు నిన్నుఁ జూడఁ గోరకుందురా యని ప్రశ్నము. ప్రకృతి మాయందు విశేషముగాఁ బ్రతిఫలించియుండును. మే మెఱిఁగిన ట్లితరులు నీగానానందము నెఱుంగఁజాలరని భావము. సచ్చరిత్రు లెవ్వరైన నిన్ను వాంఛింతురు. మహర్షులు కూడ ముగ్ధు లగుదురు. అట్టినీనిరుపమాన రూపమును బ్రత్యక్షముగాఁ జూచినవా రెవ్వరైన నిన్నే చూడ వాంఛింతురు. అనఁగా నీదర్శనమున నీయందే యాసక్తి కలవా రగుదురు. అదియే కదా నీదర్శనఫలము. నీదర్శనానంతర మీఘోరసంసారసాగరమునఁ బడకుం డుటయే గదా దర్శనఫల మని గోపికల భావము.

పమును జూచి గోవులు పక్షులు వృక్షములు మృగములు గూడ గగుర్పాటు నొందును. ఇట్టిదని వచింప నలవిగాక యతిమనో జ్ఞమగు నీవేణుగానము నాలకించి యేవనితామణి సచ్చరితము గలది చపలచిత్త కాకుండెడు. అందఱు వాంఛింతురు. అట్టిమా వాంఛలఁ దీర్పుము. మమ్ముఁ గృతకృత్యతం గాంచఁ జేయుము. ఇదియే మావాంఛ యని ప్రార్థించిరి. శ్రీకృష్ణా! నీవాదిపురు షుఁడవు. సురలోకరక్షకుఁడవు. అట్టినీవీగోకులమునఁ గలుగ నున్న యార్తులను ద్రోలఁగింప నవతరించితివి. ఇది సత్యము. కాన నార్తబంధూ యని పిలువఁ దగినవాఁడవు. అట్టినీవు నీదివ్యక రారవిందమును మాశిరములయందును వక్షోరుహములయందు నునుపుము. అదియే మేముకోరునది. మేము నీదాసీనివహము కదా. మాకోరికలఁ దీర్చుట మీాకు విధి యని భక్తిభావముల విన్నవించిరి.

ఆర్యులారా! ఈఘట్టమున నొక్కమాట విన్నవింపక మానన యితిగాదు. గోపికలు శ్రీకృష్ణునిం బ్రార్థించుతఱి నీక రమును మాకుచములయందు శిరస్సునందు నునుపుమని వేఁడిరి. దీనఁ గృష్ణుఁడు జారుఁడను కల్పన కవకాశము కలదనికొంద ఱందురు. కాన ఆశ్లోకమును వ్రాసి దానియంతరార్థమును నాకుఁ దెలిసినదానిని విన్నవించెదను. చిత్తగింపుఁడు తప్పుగాఁ దోఁచిన దూషింపకుఁడు.

శ్లో. వ్యక్తం భవాన్ వ్రజజనార్తిహరోఽభిజాతో
దేవో యథాదిపురుష స్సురలోకగోప్తా,

తన్నో విధేహి కరపంకజమార్తబంధో
తప్తస్తనేషు చ శిరస్సు చ కింకరీణామ్. అని మూలము. దీనికి మహాకవి పోతన,

క. అమరులఁ గాచిన హరిక్రియఁ
గమలేక్షణ నీవు నేఁడు • కరుణ నభయహా
స్తము మాయురముల శిరములఁ
బ్రమదంబున నిడుము మూర్ఛ • పాల్పడకుండన్. అని

వ్రాసెను. ఔరా! ఎట్టి రసమును మహాకవి గ్రహించెను. సెబాసు! మహాకవీ! పరమభక్తుఁడవు. ఉపనిషదర్థమును గ్రహించితివి! నీకిదె నమస్కారసహస్రము. కంటిరి కదా మూలము; దానికిఁ దెలుఁగుపద్యమును ఆలకింపుఁడు. శ్రీమన్నారాయణునకుఁ జతుర్భుజములు, శంఖచక్రగదాపద్మములు ధరించినవి ఇది క్రొత్తది గాదు. పద్మహస్త మనఁగా నభయహస్తము. కర పంకజం అన్న మూలమునకు నభయహస్తమని యర్థము చెప్పకుండుట తెలివితక్కువయె. అభయహస్తము లేదని యెవ్వఁడనఁడు కదా. పంచహస్తము లప్రసిద్ధములు కదా. భగవంతుఁ డభయహస్తుఁడు కాఁడనుటకన్నఁ బాపము వేఱుగ లేదు. కాన గోపికలు శ్రీకృష్ణా నీయభయహస్తము మాతప్తస్తనములపై నునుపు మనిరి. అనఁగా నీవెప్పుడు కనఁబడకపోదువో యని తపించుచున్న మాహృదయతాపము శాంతించునట్లు అభయహస్తమం దునుపుమనిరి. స్తనములపై నునుపుమా యనుట కామవికారముచేతఁ గదా యని యాక్షేపింపరాదు. శిరస్సున నును

పుమనిరి. అదేల? కావున భగవంతునియెడ లజ్జ యుండరాదు. అది భక్తులకు నుండదు. గోపిక లత్యంతభక్తిపరవశలు. కపట భక్తి నభినయించువారు కారు. కావున మాస్తనములయం దునుపుమనిరి.

శ్లో. మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే,
శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తే మే యుక్తతమా మతాః.
౧౨ అ. ౨ శ్లో.

మయి సర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మ చేతసా,
నిరాశీ ర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః.
3 అ. 3౦ శ్లో.

మయి చానన్యయోగేన భక్తిరవ్యభిచారిణీ,
వివిక్తదేశసేవిత్వ మరతిర్జనసంసది. ౧3 అ. ౧౧ శ్లో
మయ్యాసక్తమనాః పార్థ యోగం యుంజన్ మదాశ్రయః,
అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాస్యసి తచ్ఛృణు.
౭ అ. ౧ శ్లో.

అన్నగీతావాక్యములు పై యర్థమును దెలుపుచున్నవి. కావునఁ గలరా. సంశయము నొందక విపరీతార్థములఁ గల్పింపక భక్తి పరవశులగు టుత్తమము. ఇందు గోపికలభావము మమ్ముద్ధరింపుమా యనియే కాని వేఱు గాదు. ఏశ్లోకమునందును ఆభావము కానరాదు. అభయహస్తమును మాహృదయమున నునుపుమా యన్నచోటఁ దప్పు గలదని యెవ్వరును జెప్పలేదు. జగజ్జనకునందు లజ్జ యునుప నవసరము లేదు. శిరములయందు

మీహా_స్తము నునుపుమా యన నర్థమేమి? గురువుశిష్యున కుప దేశముచేయునపుడు శిరసున ననఁగా బ్రహ్మరంధ్రస్థానమును దక్షిణహా_స్తమున నంటి యుపదేశించును. దానికే హ_స్తమ_స్తక సంయోగ మని పేరు. ఆయర్థమే యిటఁ గనఁబడియెడు. శ్రీ హరీ! నీవు మాకుఁ బరమగురుఁడవు. నీమంత్రము నుపదే శింపుము. దానఁ దరింతుమని గోపిక లడిగిరి. కామాతుర లైనచోఁ గౌఁగిలింపుమా యని వేఁడక శిరముల నీహా_స్తమును పుమని యేల ప్రార్థింతురు? దీనిసార మేమనఁగా, భగవంతా! శ్రీకృష్ణా! నీదివ్యమంత్ర ముపదేశించి మాహృదయదౌర్బల్యము నడంపు మనునదియే కాని వేఱొక్కమాటయు వచింప నవకా శము లేదు. ఆ_స్తికాభాసులకు విపరీతార్థము స్ఫురించునేమో కాని ఆ_స్తికుల కిందు సంశయింపఁదగినవిషయములే లేవు ఇఁకఁ గథప్రక్కకు మరలుదము.

ఇట్లు గోపిక లత్యంతశ్రద్ధాభక్తులతోఁ బ్రార్థించిరి. గృహ ములకుఁ బోనొల్ల మనిరి. నిన్నుఁ దప్ప నింకొకరి నాశ్రయింపఁ జాల మనిరి. సంసారము మాకు వలదనిరి. మరల నీసంసార కూపమునఁ బడఁద్రోయఁబూనకుమా యనిరి. ప్రార్థించిరి. దైన్య ముట్టిపడ భాషించిరి.భగవంతుఁడు వారియూహాల నెఱిం గెను. వారు మాయామోహితలయ్యు స్వరూపజ్ఞానము గల వారుగా నున్నవారని తెలిసికొనియె. ఇట్టిపట్టుదలగలవారు గాన, గురువు శిష్యునిపట్టుదల నెఱింగి యుపదేశించి కృతకృ త్యునిం జేయునట్లు వీరి కిపుడుకలిగినపరితాపము నార్పవలయు

నని నిశ్చయించెను. *ఇట్లు నిశ్చయించి యోగీశ్వరేశ్వరుం డగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వారిమనోవైకల్యము నెఱిఁగి పక్కున నవ్వి దయతోఁ గూడినట్టిభావము నభినయించి తనయాత్మారామత్వము గనంబడఁజేయ వారిని సంతోషపఱచెను. వారితత్తఱ పాటు నడంచెను.

అప్పుడు శ్రీహరి యోగీశ్వరధ్యానగమ్యుఁడు గావున వారిమానసములఁ దనతేజస్సు నుద్దీపింపఁజేసి వారికదొకయాటగా భావింపఁజేసెను. ఇట్టిచేష్టలుగలవాఁడని తెలియఁబడని

---

* ఇతి విక్లబితం తాసాం శ్రుత్వా యోగీశ్వరేశ్వరః, ప్రహస్య సదయం గోపీ రాత్మారామో వ్యరీరమత్ - అని మూలము. అరీరమత్ = రమయామాస అని వ్యాఖ్య. తాసాం = ఆగోపికలయొక్క. విక్లబితం = పారవశ్యముచే నొడలు తెలియనంత శ్రద్ధచే వచింపఁబడిన భాషణజాలమును. శ్రుత్వా = విని. యోగీశ్వరేశ్వరః = యోగిశ్రేష్ఠులకధిపతియైన అనఁగా ధ్యానగమ్యుఁడైన తాను (శ్రీకృష్ణమూర్తి) ఆత్మారామః = తానాత్మారాముఁడగుచు ననఁగా నెల్లభూతములయాత్మలయందు విహారముసల్పువాఁడు కావున. గోపీః = గోపికలను. అరీరమత్ = సంతోషమును బొందఁజేసెను. ఎట్లు? ప్రహస్య = నవ్వి. అనఁగా యోగివరులు తనను ధ్యానముచేయుచుండ సర్వభూతాంతర్యామి యగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మాగోపికల యార్తభాషణములను విని యిఁకఁ దడవు చేయరాదు. వీరిమనస్సులు శ్రద్ధాయుక్తము లైనవి. కాన వీరి కుపదేశము చేయక తప్పదు. ఇది దాని కదనుకాదు. ఇప్పుడే వీరు ముక్తసంగు లైన నేనవతరించినకార్యము సాగదు. కాఁబట్టి మరల వీరిని లోకవ్యాపారనిరతలనుగా నొనరింపక తప్పదు. నాతోడ గోలోకమునకు రాఁగలరు కదా. అని తలంచి తా నాత్మారాముండు గాన వారియాత్మలలోనుండు తనరూపమును వికసింపఁ

మహిమములుగల శ్రీహరి తానచ్యుతుఁడు గాన (చ్యుతి, నాశ నము, లేక జాతిపోవునడవడిక లేనివాఁడు) నంతియ గాక మను పమానమగు చిలునవ్వుచేఁ గనంబడుచుఁ గనంబడనట్లుండిన దంతములనే మొల్లమొగ్గలకాంతి వ్యాపింపఁజేయుచుఁ దారా గణములం గూడిన శీతాంశుని పగిది, ఆగోపికలం గూడి యాది వ్యభూముల నానందమున నుండెను. ఆగోపికల తతిఁ దమ కధీ శ్వరుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తమ్ముఁ గాంచుటచే వికసిల్లిన (సంతోషమున గొప్పవియగు) మోములు గలవారైరి. అట్టిగోపి కలను నక్షత్రములను జంద్రుఁడు వికసింపఁజేసినట్లు సంతోష పఱచెను.

పాఠకులారా! ఇందలిస్వారస్యమును బరిశీలింపుఁడు. నక్షత్రములతోఁ గూడినచంద్రునివలెఁ గనఁబడెనని మూలా ర్థము. ఏణాంకుఁ డన్నందున సంపూర్ణచంద్రుఁడనియే యర్థము. శరద్రాత్రికయందుఁ గదా యీగానము జరపఁబడుట. కావున సంపూర్ణచంద్రుఁడు నక్షత్రములంగూడి విహరించినట్లనఁగా నక్షత్రప్రకాశములుతగ్గి చంద్రప్రకాశమున కవి లోఁబడునట్లు

జేసివారినలరింపఁజేసెను. అనఁగా తనమాయచే వారినాచ్ఛాదించి సంతుష్టచిత్త లనుగా నొనరించె నని భావము. తెనుఁగున మహాకవి గోపీః అన్న ద్వితీయా బహువచనమును తృతీయావిభక్తిగా మార్చి "గోపికలతో రమించె" అని వ్రాసెను. ఇది ప్రమాద మనక తప్పదు. బాహ్యక్రీడ లొనరించెక్ అన్నచో నాత్మారామః యోగీశ్వరేశ్వరః అన్న వాక్యములు వ్యర్థము లనక తప్పదు. ఆత్మారాముఁడు గాని వారిని సంతుష్టచిత్తలనుగా నొనరించె ననక వీలులేదు.

భగవంతుని తేజస్సు వారి నాచ్ఛాదింపఁగా బొమ్మలవలె వారుండి రని భావముకదా. పున్నమచందురునిముందు నక్షత్రము లెట్లు ప్రకాశించునో శ్రీకృష్ణునింగూడి గోపిక లట్లుండిరనిదీనిభావము. అనఁగా శ్రీహరిమాయ వారిం గప్పఁగా నీయూహాలు లేక తమ చిత్తములు తదధీనములగుట నేమియుం దోఁచమి శ్రీహరి యూడించిన ట్లాడుచుండి రని దీని భావసారమును గ్రహింపుఁడు. దీనిచే భగవంతునిసర్వనియంతృత్వముస్పష్టమగుచున్నది. సర్వాతిశాయిత్వము మఱింత స్పష్ట మగుచున్నది. పరమేశ్వరత్వము సిద్ధాంతమగుచున్నది. అప్రధృష్య తేజ శ్శాలిత్వము బహిర్గత మగుచున్నది. అంతియకాని కామపరతంత్రుఁడై పరభార్యలం గూడి విహరించె ననియు జారశిఖామణి యనియు నీభావ మేమాత్రము గోచరింప దనియు నది తుచ్ఛకల్పిత మనియు భావింపుఁడు. ఆసమయమున నాగోపిక లెల్లఁ గృష్ణ స్వరూపలుగనే యుండిరి. సూత్రధారుఁడు బొమ్మలనాడించినట్లు వారి నాడించెను. వారిమనసుల లోఁబఱచికొని తనమాయచే వారిం గప్పి యానందపరవశలనుగాఁ జేసినట్లు కనఁబఱచెను. అను భావమే యిటఁ గనఁబడును.

ఇట్లు గోపికల మైమఱచున ట్లొనరించి వారు పాటలు పాడఁగాఁ దానునుం బాడుచు వారికెల్లఁ దానధీశుఁడై వైజయంతీమాలికను ధరించి వనంబునుండి వనమునకుఁ బోయెను. అచ్చోటనే యుండక వేఱొక వనమునకు, నందుండి యింకొక్కవనమునకు నిట్లుగాఁ దిరిగెను. ఒక్కయెడ యమునానది

యందుఁ జల్లనియిసుకదిన్నెలయందుఁ గూరుచుండి వారంద
ఱును జుట్టును బలిసి కూరుచుండఁగా నది యందున్న కమలకు
ముదములపైఁబొలసి వీతెంచువాయువున కానందించుచుండెను.
అవ్వల నాగోపాలబాలుఁడు *బాహుప్రసారములచేతను, బరి
రంభణములచేతను, చేతులు, ముంగురులు, ఊరువులు, కొంగు
ముడులు, వక్షోజములు అను వీనిని స్పృశించుటచేతను నర్మా
లాపములచేతను, నఖాగ్రముల స్పృశించుటచేతను, క్రీడచే

* బాహుప్రసారపరిరంభకరాలకోరు నీవీస్తనాలభననర్మనఖాగ్రపా
తైః, క్ష్వేళ్యావలోకహసితైర్వ్రజసుందరీణా ముత్తంభయన్ రతిపతిం రమ
యాంచకార-అనియూ. దీని ప్రాతీతికార్థము పైన వ్రాయంబడినది విశేషార్థ
మేమనఁగా, లోకమున దీక్షావిధిప్రకారము గురువు శిష్యున కుపదేశించును.
ఆయుపాసనాంశము నాల్గుభాగములు. వానికి ఖండములు నాలుగు గలవు.
మంత్రఖండము, న్యాసఖండము, పూజాఖండము, హోమఖండము అని
వాని పేరులు. ఇచట శ్రీకృష్ణమూర్తి గోపికలనన్యశరణలు కాఁగా
నేకాంతస్థలమున వారికి మంత్రోపదేశ మొనరించి వారిని గోలోకవాసార్హ
లనుగా నొనరించెనని దీని భావము. అంతియకాని విపరీతార్థ మిందించుకం
తయుం లేదు. ముమ్మాటికిని లేదు. ఉపదేశక్రమముగా నిట శ్రీకృష్ణుఁ డాత్మ
మంత్రమునే వారి కుపదేశించెను. ఇదియే తారకము. వారిసంసారము వల
దనిరి. భర్తలు కూడ వలదనిరి. నీవే భర్త వనిరి. భరించువాఁడు గదా
భర్త. అనఁగా నాలుగుదినము లన్నముపెట్టి పోషించువాఁడు కాఁడు.సంసార
నివృత్తిద్వారా ముక్తిమార్గమును దెలిపి కాపాడువాఁ డనునర్థ మిట
గ్రాహ్యము. గురువు శిష్యుని జేరఁదీసి చక్కఁగాఁ బరీక్షింపవలయునని విధి
సర్వత్ర గలదు.

తను, దృష్టివిశేషములచేతను, హసితములచేతను ఆవ్రజసుంద రీమణులమనస్సులు లోఁబఱచుకొని వారి నానందింపఁజేసెను.

"సుపరీక్షితశిష్యాయం దేయంమంత్రం సమాహితః."

అనులోనగు ప్రమాణములు వేనవేలుగాఁ గనఁబడుచున్నవి. ఈపరీక్ష యేల? అనునదియే చక్కని ప్రశ్నము. శిష్యుఁడు పరిపక్వజీవుఁడా కాఁడా యని పరీక్షించుటయే దీని ఫలము. ఉపదేశకాలమునందు గురువు శిష్యుని దేహమును స్పృశించును. స్పృశించియాయాయవయవములఁ బరిశుద్ధములుగాఁ జేయును. ఇదియే న్యాసఖండ మందురు. న్యాసమనఁగామంత్రబీజములనాయా యితావుల న్యసించుట. అనఁగా ఆబీజముల నుచ్చరించి యాయవయవముల స్పృశించుట. అంతట నవిపరిశుద్ధము లగును. లోకమున నుపాసకుల కందఱ కీవిషయము తెలిసినదియే కాని క్రొత్తది కాదు. సంధ్యావందనము చేయు వారికెల్లను కరహృదయన్యాస మనుమాట తెలిసినదియే. అది యెందులకని యూహించువారును గొంద ఱుండకపోరు. వారల కిది యిందులకుఁ గదా యని పొడకట్టక మానదు. ఈయుపదేశమున నాన్యాసఖండము ప్రధాన ముగాఁ జేయఁబడినది. ఏలయనఁగా ఉపదేశమును గోరినవారు స్త్రీలు. అందును బ్రాయమున విఱ్ఱవీఁగువారు. వారు కోరినది ముక్తి. అనఁగా భగ వత్సహచరిత్వము. అది సామాన్యముగా లభించునదియా? కాదు. దానికి వీరి కర్హత కలదా లేదా యని శ్రీహరి పరీక్షించి కాని తారకమంత్రము నుప దేశింపరాదు. పరీక్ష యనఁగా న్యాసఖండమునఁ గాఁదగినపని. ఏయింద్రి యమును స్పృశించిన ప్రాపంచికవిషయములు తోఁచునో అట్టివి తోఁచకుండ నున్నదా యనునదియే యిట ముఖ్యము. బాహ్యప్రవృత్తి ననుసరించి పరీ క్షించుట చాలదా. భగవంతుఁడు వారిమనస్థితులఁ గనుఁగొనఁజాలఁడా యన్న ప్రశ్నము చేయరాదు. లోకులకు నాచారముల నేర్పుటయే భగవంతునిపని. దాని నుదాహరణపూర్వకముగాఁ జూపుట కిటఁ బ్రయత్నించెనని యెఱుంగ

*ఇట్లు మహాత్ముఁడగు శ్రీకృష్ణునివలనఁ దమ వాంఛితార్థములఁ బొంది యాగోపికలు తమరు కాంతలలోఁ గృతకృత్యలమని తలంచు

వలయును. వ్యాసఖండము ప్రకారము భగవంతుఁడు గోపికల నాయాయంగముల స్పృశించెను. అట్టియవస్థయందు గురుశిష్యులు పితృపుత్ర భావము గలవారుగనే యుందురు. అది యనుభవమునఁ దెలిసికొనఁదగినదియె కాని మాటలవలన లాభము లేదు. కావున శ్రీహరి యిట వారికిఁ దారకమంత్రరాజము నుపదేశించె నని సిద్ధాంతము. యోగీశ్వరేశ్వరః, ఆత్మారామః, అచ్యుతః, భగవాన్, సురలోకగోప్తా, అను మొదలగు పదములే శ్రీకృష్ణునిం దెల్పుట కీఘట్టమున నుపయోగింపఁబడినవి. ఇవియే తప్పక చెప్పుచున్నవి. గోపికలు కూడ "దేహి దాస్యమ్" అని కోరినట్లే చెప్పఁబడినది గాని మా మన్మథార్తిని దీర్పుమా సుందరాంగా యని కోరిన ట్లెందును గానరాదు. ఇక్కారణములనుబట్టి యీపైయర్థమే చెప్పఁదగినది కాని వేఱొక్కయర్థమును జెప్పుట పాడిగాదు కాళిందీపులినతలంబుల నేల వసించెనని యాక్షేపింపవచ్చును. నదీతీర ముపదేశమున కర్హమని యాగమములు ఘోషించుచున్నవి. నీటిలో మునిఁగి మంత్రోపదేశము చేయవలయునను నియమ మెందును గానరాదు. కావునఁ బులినతలముల భగవంతుఁ డుపదేశించెనని గ్రహించుట బుద్ధిమల్లక్షణము. దేహి దాస్య మ్మనది ప్రపత్తిమార్గము. ముక్తికూడఁ గోరరాదని ప్రపత్తిమార్గసిద్ధాంతము. అనఁగా భగవద్దాస్యము గోరిన ముక్తిని గోరకయే భగవంతుఁ డొసంగునని దానియంతరార్థము. ఈ రీతి నీచోట పదములార్థమును గ్రహించి భగవంతునియందు జారత్వారోపణము చేసి పాపరాసుల మూటగట్టుకొనకుందురని ప్రార్థించుచున్నవాఁడను.

*ఏవం భగవతః కృష్ణాల్లబ్ధమానా మహాత్మనః, స్వాత్మానం మేనిరే స్త్రీణాం మానిన్యోఽభ్యధికం భువి-అని మూలము. ఈశ్లోకము పైసిద్ధాంతమునే బలపఱచుచున్నది. భగవతః మహాత్మనః కృష్ణాత్-అను పదములను జూడుఁడు.

కొనిరి. ఇట్టియదృష్ట మితరకాంతలకుఁ గలదాయని వా రూహింపఁజాలిరి. ఇంతలో వారిమనోభావముల భగవంతుఁ డెఱింగెను. ఈగర్వము వీరికుండరాదని తలంచెను. ఈగర్వమును దొలఁగించి వీరి రక్షింపవలయుననియు నూహించెను. భగవద

శృంగారచేష్టల వర్ణించునపుడు భగవతః మహాత్మనః అనువిశేషణములు శ్రీకృష్ణున కేల? వ్యాసమహర్షి భావ మేమో కనుఁగొనవచ్చును. మహాత్మనః= అనాసక్తచిత్తత్వాదితిభావః–అని వ్యాఖ్య. ఏకార్యమునం దాసక్తి లేనివాఁడని దీనిభావము. అనఁగాఁ బ్రపంచమును నడిపించుట యొకవిలాసము కాని ఆసక్తిచేఁ గాదని తాత్పర్యము. దీనిచే భగవంతుని సర్వాతిశాయిత్వము ప్రఖ్యాత మగుచున్నయది. ఇట్టిభగవంతుని ప్రసాదమును బొందఁ గల్గితి మను నూహ గోపికలకుఁ గల్గెను. ఇది పాపకృత్యము కాదు. కాని భగవంతుని భావ మీపాటి యహంకారము కూడ వీరికిం గల్గఁ గూడదనియే. గోపికలు తారకమంత్రము దొరకినదియే యని మహాసంతోషాంబుధి నోలలాడిరి. వారియానందమునకుఁ బరిమితి గలదా? సాక్షాత్పరమేశ్వరువలనఁ దారకోపదేశమునొందుటకంటె నదృష్టము వేఱొకటి కలదనుట వెఱ్ఱితనము కాదా? అదియే తారకమంత్రము. అదియే సంసారసాగరతరణక్షమము. దానికి మించినమంత్రమే లేదు. దానికిఁ దుల్యమగునదియుం లేదని గ్రహింపవలయును. అట్టిమంత్రమును బొందినవారి కింతపాటి యహంకార ముండినఁ దప్పేమి? లేదు గాని భగవంతునిదాస్యమును గోరి యందులకుఁ బాత్రులగువారికెల్ల నింతటి గర్వముకూడ నుండరాదని యాపరమేశ్వరుతాత్పర్యము. అదియుం న్యాయమే. ఈశ్లోకముచేతనుం గూడ గోపికలకామమును రతిరూపమగు శ్రీకృష్ణుఁడు తీర్చినట్లు కానరాదు. వారినిఁ గృతకృత్యురాండ్రనుగా నొనరించెనని తట్టెడిని. కాననే వారిమనోనిశ్చితార్థ మెట్టిదని భగవంతుఁడు పరీక్షింపఁగోరెను. దానికొఱకే యంతర్ధానమందెను. ఆ

నుగ్రహమున కందఱు పాత్రులు కావలయునను కోర్కి మంచిది కాని మేమే ధన్యులమని యెవ్వరు భావింపరాదనియు, అదియు నొక గర్వ మగు ననియు భావింపవలయునను నీతి నీవాక్యము బోధించుచున్నది. ఇట్లు లూహించి భగవంతుఁ డిందే యంత ర్హితుఁ డయ్యెను.

పాఠకమహాశయులారా! శరద్రాత్రికా వేణుగానముపట్టున గోపికలచరిత్రము శ్రీకృష్ణుని యద్భుతకృత్యమును వింటిరి. ఇందాయాయితావుల విశేషార్థముల వెట్టిమొట్టిగా నాకుఁదోఁచినట్లు, భక్తిభావము ననుసరించియు వ్రాసితిని. ఇట విశేషించి మరల వ్రాయనక్కఱలేదు. అందు వ్రాయనివిషయముల నొకటిరెంటిని వ్రాయుచున్నాను. శరత్పూర్ణిమారాత్రి యందు యమునాతటంబున బృందావనమున నిసుకదిన్నె మీఁదఁ గూరుచుండి వేణుగానము చేసెను. గోపిక లాగానము నాలకిం

ఆయంతర్ధానము వారిని రక్షించుటకే. పరీక్షించి రక్షించుట భగవత్కృత్య మనుట సార్వజనీనము. ఇట్టి లీఘట్టముననంతటను గ్రహించుట సంభావ్యము భక్తులకెల్ల నిది యుత్తమఘంటాపథము. ఈఘట్టమునఁ దెనుఁగుభాగవతము చప్పిడిగా నున్నది. ప్రాతీతికార్థమైనను సరిగా వ్రాయఁబడలేదని తెలుపుచు నిది మహాపరాధమని చేతులొగ్గి వేఁడుచున్నాఁడను. విశేషార్థముననుఁ జక్కనియవకాశముగల యీచోట నించుకంతయుఁ దెనుఁగునఁ జేర్పఁబడలేదే యను పరితాపమున నీమాట వ్రాసితినిగాని వారిపాదారవిందభక్తి లేక గాని యసూయాపరవశుఁడనై కానేకాదని మఱియొక్కసారి చేతులొగ్గి విన్నవించుచున్నవాఁడను. ఈయది యపరాధమైనఁ బాఠకులు క్షమింతురు గాక.

చిరి. పరుగిడిరి. వారికిఁ దప్పఁ బురుషులకుఁ గాని బాలకులకుఁ గాని తోడనాడుకొనుచెలికాండ్రకుఁ గాని వినఁబడినట్లు గానరాదు వినఁబడినచో వారెల్లఁ బరుగిడుదురు. కృష్ణు నెడఁబాయని చెలికాండ్రు ఆనాదమును విని పోవకుందురా. గోపికలు మాత్రమే పోయిరని యీకథ చాటుచున్నది. ఇతరులు రాఁగూడదని నందుఁడాజ్ఞాపించినట్లు గూడ లేదు. గోపికలకు మాత్రమే వినఁబడినట్లు మనమూహింపక తప్పదు. తుదకు బలరాముఁడుకూడఁ బోలేదు. ఏల? ఆమురళీగాన మత్యద్భుతము. గోపికాశ్రవణములఁ జొరఁగల్గెను. ఈమాటచేతనే భగవంతుని యసమానశక్తి కానఁబడును. ఇట్టియసదృశశక్తి భగవంతునకుఁ దప్ప వేఱొకరికి నుండునవకాశమే లేదు. అట్టిగానమును శ్రీహరి యొనరింప గోపికలు చేయుచున్నకార్యముల మానుకొనిరి. ఈగానము రాత్రితొలిజామునసే చేయఁబడినది. కొందఱు పాలు పిదుకలేదు. కాగుచున్న పాలను దించలేదు. భోజనము కొందఱు చేయుచుండిరి. ఈవిషయము లుండుటంబట్టి రాత్రి తొలిజామే యీగానము చేయుచుండినకాలమని తేటపడుచున్నది. గోపికలు పోవుచుండఁగా సోదరులు, భర్తలు, అత్తలు, బంధువులు వలదనిరఁట. వారిమాటలం బాటింపక వీరు గానము వినఁబోయిరఁట. తమమాటలు వినక నవయువతులు పోవుచుండ రాత్రివేళ నిక్కెల పోవుచున్నారని భర్తలుగాని, భ్రాతలుగాని వెంబడించి పోలేదఁట. అత్తలైన నేమివెఱ్ఱియెత్తినదా యని కూడఁ బరుగిడి పట్టుకొని

యో, శక్యముగాకయున్న నిదియేమిపాపమని ధ్వనిచేసి పురుషులం బిలిచియో వారిని నిలిపియుండవలసినదియే. ఆప్రయత్నమే జరగలేదంట. ఒక్కరు గాదు, ఇద్దఱు గాదు, మూవ్వురు గాదు. పెక్కుమంది గోపికలారాత్రి వేళ నిండ్లనుండి యొడలు తెలియక యుండం బరుగిడుచుండంగా వీథులలో నొక్కరైనను జూచియుండరా. ఈవిషయము లూహింపందగినవి కావని యెవ్వండే నంగలండా. అన్నచో వానికి లోకజ్ఞానము తక్కువయన్నం దప్పేమియేంగలదా. ఈవిషయములనుగూర్చి చక్కంగా నాలోచింపుండు. నాభావమును వినుండు.

భగవచ్ఛక్తి యమేయము. దానిరీతి యిట్టిదని యెవ్వరు తెలిసికొనంజాలరు. మనయూహల కందని వింతలు సాగుచుండును. ఇదొకవింత యనుకొను నంతలో దానినిమించిన దిం కొక్కవిధముగా నింకొక్కటి సాగును. ఈవేణుగానము పూర్ణిమారాత్రియం దొనరింపంబడినది. ఏల? అది తారకమంత్ర రాజము నుపదేశింప సర్హమగు కాలము. ఆనాండు శ్రీకృష్ణుండు తనలీలామానుషత్వమును గనంబఱుపంబూనెను. కాననే ఆ గానధ్వని యితరుల శ్రుతిపుటములం జొరకుండెను. గోపికలకు మాత్రమే వినంబడినది. వెఱ్ఱియెత్తినట్లు వారు పరుగిడ నారంభించిరి. కాని భర్తలోనగువారు నిలుపంజూచిరి గాని యంతలో వారు మాయామోహితులైరి. కావుననే కాంత లరుగుచుండం జూచుచుండిరి. కూడం బోవవలయునని యైన నూహింపంజాలకుండిరి.

గోపికలను జూచినవారు వీరెవ్వరా యనిరైన నూహింపఁజాలకుండిరి. గోపికలు పరుగిడిరి. భగవంతు నేకాంతమున మురళీహస్తుని, గానానందసాగరనిమగ్నుని గాంచిరి. దేహములు పరవశములు కాఁగాఁ బ్రణమిల్లిరి. అట్టితఱి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యడిగిన ప్రశ్నములు గోపికల మానసస్థితిఁ బరీక్షింపఁగోరియే యని తేటపడును. ఆప్రశ్నములకు నుత్తరములుకూడ గోపికల యనన్యభక్తిని గనఁబఱచును. వారడిగిన వరము లెట్టివని యాలోచింపుఁడు. "దేహి దాస్యమ్" అని యే వాంఛించిరి. ఇదియే యేకాంతభక్తుఁడు గోరువరము. కోరఁదగిన దిదియే కాని వేఱొండు కాదు. పరమపురుషార్థమును భగవంతుఁడే ప్రసాదించును. కాఁబట్టి భక్తుఁడు కోరఁదగిన కోరికనే కోరిరి. వారికోరికలు సత్యము లని భగవంతుఁ డెఱిఁగెను. ఎన్నివిధముల బోధించినను వారు సంసారకృత్యముల నాసక్తులు కారని తెలిసికొనెను వారి కనుగ్రహరూప మగు వరము నీయఁ గోరెను. గోపికలు గోలోకమునుండి భగవద్విరహము నోర్వఁజాలక యవతరించిన వారను మాటను మాత్రము మఱువకుఁడు. అస్మృతియుండిన నేదియు నసందర్భముగాఁ దోఁపదు. ఇంక దీనిం గూర్చి పెంచి వ్రాయుట యంత మంచిది గాదు.

గోపికలతో శ్రీహరి క్రీడించె నన్నవాదము నించుక విమర్శించెదను. ఈకథయే యసత్యమన్నవారి కిది యుత్తరము గాదు. కథనంగీకరించి కృష్ణునియందు నిందల నారోపించువార

లకే యీసమాధానము. గోపికలు పెక్కుమంది కలరు. గుం
పులుగుంపులుగాఁ బోయిరి. కృష్ణుఁ డొక్కఁడే యం దుండెను.
వెన్నెల పిండియారఁబోసిన ట్లుండెను. అందు నాస్థలము యము
నాసైకతమయము. నిర్మలతమము. అట్టిచోట నాలింగనాదు
లచే నింతమంది నొక్కపురుషుఁడు సంతోషపఱచెననుట యసం
గతము కాదని యెవ్వ రనఁగలరు? వేనవేలని చెప్పఁబడినది.
ఈవనముననుండి యావనమునకు నటనుండి యింకొక్కవనము
నకుఁ దిరిగెనని చెప్పఁబడినది. సకలవిధరతిసుఖముల సంతోష
పఱచె ననుచో భావ మేమి ? ఇన్నిరూపముల నిందఱితోఁ
గ్రీడించెనని చెప్పవలసియున్నది. అందఱకన్నిరూపములుగాఁ
గనంబడెననుటకన్న నిఁకఁ గావలసిన దేమి యున్నది ?

పశ్య మే పార్థ రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశః,
నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చ. ౫.
పశ్యాదిత్యాన్ వసూన్ రుద్రా నశ్వినౌ మరుత స్తథా,
బహూన్యదృష్టపూర్వాణి పశ్యాశ్చర్యాణి భారత. ౬.
ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరం,
మమ దేహే గుడాకేశ యచ్చాన్యద్ద్రష్టుమిచ్ఛసి. ౭
భక్త్యాత్వనన్యయా శక్య అహమేవం విధోఽర్జున,
జ్ఞాతుం ద్రష్టుం చ తత్త్వేన ప్రవేష్టుం చ పరంతప. ౫౪

విశ్వరూపసందర్శనము ౧౧ అ.

అను భగవదుక్తి ప్రమాణమే యని నమ్మిన న్లెంచవచ్చును.ఆ క్షే

పకు లీవిషయిమును నమ్ముటయే చాలును. భగవంతునిమహిమ మగణ్యమని తేటపడును.

ఇట్లు ఒక్కొక్క గోపికకొక్కొక్క రూపంబునఁ గనఁబడి వారిని సుఖింపఁజేసినచో నింద కవకాశమే లేదు. అది లేదన్నచో నీకార్య మసాధ్యము. ఇం దేవిధముగా నాలోచించినను ఈకథ పరమపావన మైనది యని దృఢపడునే గాని వేఱొకవిధము నిలువఁజాలదు. కాఁబట్టి వృథా భగవంతుని దూషించి పాపమును సంపాదింపఁ బ్రయత్నింపక యూరకయుండుట మంచిది. ఇందు గ్రహింపఁదగినవిషయ మేమనఁగా భగవంతుఁడు గోలోకవాసులనుమాత్ర మాహ్వానించి వారికిఁ దారకముపదేశించెననియుఁ దదాది వారు మరల సంసారోన్ముఖత వర్తిల్లక యంతర్జ్ఞానమునఁ బ్రవర్తిల్లి రనియు నివిమాత్రమే.ఈలీలచేత భగవంతుని సర్వవ్యాపిత్వము, సర్వనియంతృత్వము తేటపడును ఇట్లు సాటిలేని మర్యాద వర్తిల్లిన భగవంతుని మహిమమును స్మరించి గోపికలకుం గల్గినపట్టుదల గలిగి భక్తిపరవశత వర్తిల్లవలయునని గ్రహించి తరింపవలయును.ఈభావముననే శ్రీలీలాశుకులు శ్రీకృష్ణుని వినుతించిన శ్లోకమును బఠించుట భక్తులకెల్లఁ బ్రధానకృత్యము గాన నాశ్లోకరత్నము వ్రాయుచున్నాఁడను.

శ్లో. అపి జనుషి పరస్మి న్నాత్తపుణ్యో భవేయం
తటభువి యమునాయా స్తాదృశో వంశనాళః,

అనుభవతి య ఏష శ్రీమదాభీరసూనో
రధరమణిసమీపన్యాసధన్యామవస్థామ్. ౨ ఆ. ౯ శ్లో.
సజలజలదనీలం వల్లవీకేళిలోలం
శ్రితసురతరుమూలం విద్యుదుల్లాసిచేలమ్,
సురరిపుకులకాలం సన్మనోబింబలీలం
నతసురమునిజాలం నౌమి గోపాలబాలమ్. ౨ ఆ. ౧౨ శ్లో.

మహానుభావులారా! ఈగాథను జక్కఁగా నాలకించితిరి. దీని తత్త్వము మనమునఁ బదిలపఱచుకొనుఁడు. అదియే ప్రధానకృత్యము. ఇఁక నవ్వలికథను వినుట యుత్తమము. వేలోక భగవల్లీల యనఁగా నదృశ్యుఁడు కృష్ణుంగూర్చి గోపిక లేమిప్రయత్నమొనర్చి రనునదియే గాన దానిని వ్రాసెదను.

గోపికలు శ్రీకృష్ణుని వెదకుట.

శ్లో. లీలాటోపకటాక్షనిర్భరపరిష్వంగప్రసంగాధిక
ప్రీతే గీతివిభంగసంగరలసద్వేణుప్రణాదామృతే,
రాధాలోచనలాలితస్య లలితస్మేరే మురారేర్ముదా
మాధుర్యైకరసే ముఖేందుకమలే మగ్నం మదీయం మనః.
శ్రీకృష్ణకర్ణామృతే. 3 ఆ. ౨౨ శ్లో.

శరణాగతవజ్రపంజరే శరణే శార్ఙ్గధరస్య వైభవే,
కృపయా ధృతగోపవిగ్రహే కియదన్యన్మృగయామహే
వయమ్. ౨౩ శ్లో.

* భగవంతుని యూహ లిట్టిదని యెవ్వాఁడును గనుఁగొనఁజాలఁడు. ఊహింపను శక్తుఁడు కాఁడు. శ్రీకృష్ణుఁ డేయూహచే నంతర్ధాన మొందెనో సత్య మిద్దియని మన మెట్లు నిర్ణయింపఁగలము? కాని తోఁచినట్లు పలుకుచుందుము. సత్య మిం దెంత యున్నదో తెలియదు. పరమాత్మ శ్రీకృష్ణుఁ డగపడక యెందో చనినట్లు నటించెను. అత్తఱి నాగోపికలు భగవంతునిం జూడఁజాలక యూథనాథునిం గోలుపోయిన గజకాంతలవలెఁ బరితపించిరి. †గోపికలచిత్తము లత్తఱి శ్రీకృష్ణమూర్తిచే నాకృష్టము లైనవి కావుననే యెవరికి వారు తన్ను శ్రీకృష్ణునిగనే

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౧ స్కం. 3౦ వ యధ్యాయమునుండి సంగృహీతము.

†ఆక్షిప్తచిత్తాః ప్రమదా రమాపతేస్తాస్తావిచేష్టాజగృహుస్తదాత్మికాః- అని మూ. అత స్తస్మిన్నేవ ఆత్మా యాసాం తాః. తస్య వివిధాశ్చేష్టా జగృహుః తదనుకరణైరాక్రీడన్. అని వ్యాఖ్య. దీనిచే గోపికలు భ్రమరకీటన్యాయము ననుసరించి శ్రీకృష్ణస్వరూప లైరనియు, నందుచేతఁ గృష్ణుఁడు ప్రవర్తించి నట్లే ప్రవర్తించిరనియు స్పష్టము. ఇపుడు గోపికలు మర్కటకిశోరన్యాయము ననుసరించిరని చెప్పవచ్చును. కృష్ణేతరపదార్థము వారికంటఁ బడలే దని గ్రహింపఁదగు. ఆకారణముననే తన్నుఁ గృష్ణునిగా నొక్కొక్క తెయు భావించి కృష్ణుఁడు నవ్వినట్లు కృష్ణుఁడు విహరించినట్లు కృష్ణుఁడు సంభాషించినట్లు మఱియు నత్తఱిఁ గృష్ణుఁ డేమేమి చర్యల నొనరించెనో అవియెల్లఁ దమరు చేయఁబూనిరి. వారిమనస్సులు వారియందే లేవు కదా. కాన వారేమి చేయుందురు. ఇదియే భగవత్కళ. దానికి లోఁబడనివాఁడు ప్రపంచమున లేఁడని గ్రహింపందగును.

భావించుకొనిరి. దానిచేఁ గృష్ణునిచర్యలఁ జూపసాగిరి. నడకల చేతఁ గొందఱు, అనురాగముచేఁ గొందఱు, సుస్మితముచే నింకను గొందఱు, సవిలాసదృష్టుల మఱియుఁ గొందఱు, మనోహారసల్లాపముల మఱొకకొందఱు. విహారముల నింకొక్కకొందఱు. విలాసచేష్టలఁ గొందఱును దదాత్మికలై యాగోపికలు రమాపతిచేష్టల ననుకరించి కనఁబఱుపసాగిరి. నేనే కృష్ణుఁడను. నేనే కృష్ణుఁడను. అని పలుకసాగిరి. అత్తఱి వారిచిత్తములు వారివశమున లేవు. భగవంతు నందున్నవి. కావునఁ దమ్ముఁ గృష్ణునిగా నొక్కొక్కరు భావించుకొనుటయం దాశ్చర్య మేమున్నయది?

ఆగోపిక లింకను గృష్ణప్రేమభరంబున నెలుఁగెత్తి శ్రీకృష్ణు ననుకరించి లలితస్వరంబున గానంబు చేయుచు బుద్ధి నిలుకడయే లేక వెఱ్ఱియెత్తినభంగినీవనమునుండియావనమునకు నావనమునుండి యీవనమునకుఁ దిరుగుచు శ్రీహరినే యనుకరించుచు నాడుచుఁ బాడుచు నించుకంతయు నిలుకడలేక *సర్వభూతములయందు లోపలను వెలుపలను నిండియుండి యాకాశమువలె నున్న యాపరమపురుషుని బరాత్పరుని వెదకసాగిరి. ప్రేమమధికతమము కాఁగా నిది యాచారమా కాదా యని కూడ నాలోచింపక వృక్షరాజములను గాంచి శ్రీకృష్ణునిజాడ నడుగ సాగిరి. ఇవి వృక్షములు. మనుష్యులవలె మాట

---

* ప్రపచ్ఛురాకాశవదంతరం బహిర్భూతేషు సంతం పురుషం పురాణమ్‌-అని మూ. ఇందుఁ బ్రాతీతికార్థము స్పష్టము. విశేషార్థము. గోపిక లంతకు

లాడఁజాలవు. వీని నడిగిన బదులు వచ్చునా. అనిభైన వారా లోచింప రైరి. వృక్షముఁకడకుం బోయి శ్రీకృష్ణుఁ డీత్రోవనఁ బరుగిడెనా యని యడుగసాగిరి. ఈఘట్టమునందు మహాకవి పోతన,

క. భూతములలోన వెలిఁ బ్ర
ఖ్యాతుండగు నట్టివానిఁ • గాంతలు కాళిం
దీతీరవనాంతరములఁ
బ్రాఁతిక వెదకంగఁ జనిరి • పాడుచు నధిపా.

అని వ్రాసిరి. మూలమునఁ జమత్కృతి యిందేలాకో కానఁ బడకున్నది. పురుషం అన్నపదము వదలివేయఁబడుట రసభం

ముందే శ్రీకృష్ణుని యుపదేశము నందియుండిరి. దానిచే సర్వభూతాంత రస్థునిగా నామహాత్ము నెఱింగిరి. కావున వారు వృక్షముల నడుగుటలోఁ దప్పేమియు గానరాదు. బాహ్యదృష్టి కది లోకాచారవిరుద్ధముగాఁ గనఁ బడును గాని యించుక యాలోచించిన గోపికలు వృక్షముల నడిగినవిష యము చక్కఁగా నున్నది. కేవలమనుష్యులయందే కాక వృక్షములయం దును భగవంతుఁ డున్నట్లు వారు కనుఁగొనిరని స్పష్టమగును. అదియే భగవ దుపదేశఫలము. తక్కినవారియొద్ద నుపదేశమునకంటెఁ గృష్ణపరమాత్మ తానుగా నుపదేశించినపు డింతమాత్రము జ్ఞాన ముదయించుటలో వింత యేమియు లేదు. కాఁబట్టియే యీఘట్టమున భగవంతు నాకాశముతోఁ గవి పోల్చెను. ఇదెంతయుఁ దగియున్నది. "ఆతస్సంజ్ఞా భవంత్యేతే సుఖ దుఃఖసమన్వితాః" అన్నమాట విదితమే కదా. కాన గోపిక లడుగుటన్యాయ మని గ్రహింపఁదగును.

గము నాపాదించెను. ఎట్లో సమర్థింపవచ్చునుగాని సరసముగా నిటఁ దత్త్వము వెలిబుచ్చఁబడలేదు.

ఇట్లు తిరుగుచు వనమునుండి వనమున కేగుచు వృక్ష రాజములఁ గాంచి యత్యాతురతతో నోయశ్వత్థమా ! భగ వంతుని జాడ నీకేని దెలియదా, ఓప్లక్షవృక్షరాజమా (జువ్వి) శ్రీహరి నెఱుఁగవా? ఓవటమహీరుహవర్యమా! శ్రీపతి ప్రేమ హాసావలోకనములచే మామనస్సుల హరించిపోయెను. ఆమ హాత్ముని జూచితివా. మాకుఁ జెప్పుమా యని యడిగిరి. కొంత దూరము పోయి యోకురవకభూజమా, ఓయశోకద్రుమమా, ఓనాగకుజమా, ఓపున్నాగక్షితిరుహమా, ఓచంపకశాఖవర్య మా, మావంటి మానినులదర్పమును హరించుసుస్మితముగల గోపాలకృష్ణుఁడు ఈత్రోవఁ బోయెనా? మీరు చూడకుం దురా, ఈత్రోవఁ బోయిన ట్లూహించుచున్నాము. మీరు కాంచి యుందురని యడుగుచున్న వారము. ఆమహాపురుషుని జాడఁ దెల్పి పుణ్యము గట్టుకొనుఁడు. అని వేఁడిరి. ఇచ్చట మూలమున లేని పదచమత్కృతి పద్యమునఁగనఁ బడియెడిని. కాని యిది భగవన్మహిమమును దెల్పక వారి యస్థిరచిత్తతనే కనఁబఱచెడు. ఆపద్యము జూడుఁడు.

సీ. పున్నాగ కానవే ♦ పున్నాగవందితుఁ
దిలకంబ కానవే ♦ తిలకనిటలు
ఘనసార కానవే ♦ ఘనసారశోభితు
బంధూక కానవే ♦ బంధుమిత్రు

మన్మథ కానవే ♦ మన్మథాకారుని
వంశంబ కానవే ♦ వంశధరునిఁ
జందన కానవే ♦ చందనశీతలుఁ
గుందంబ కానవే ♦ కుందరదను
తే. నింద్రభూజమ కానవే ♦ యింద్రవిభవుఁ
గువలవృక్షమ కానవే♦కువలయేశుఁ
బ్రియకపాదప కానవే ♦ ప్రియవిహారు
ననుచుఁ గృష్ణుని వెదకి ర♦య్యబ్జముఖులు.

ఆర్యులారా! ఈపద్యమును జూచితిరి. మూలమున "రామాను జో మానినీనాం గతో దర్పహర స్మితః"-అని కన్పట్టెడిని. ఇందు మిగులఁ జమత్కృతి కలదు. ఇందు రామానుజః అని ప్రయో గింపఁబడినది. బలరామునకుఁ దమ్ముఁడు=అనియర్థ మిటఁ జెప్పినఁ జప్పిడిగా నుండును. వాస్తవ మేమనఁగా, రామా=గోపికల మగు మమ్ము, అను=అనుసరించి (అనఁగా మాతరువాత), జః= (భూలోకమున) పుట్టినవాఁడు. అని గ్రహింపవలయును.అనఁగా గోలోకమునుండి ముందు మే మవతరించితిమి. మాతర్వాత శ్రీహరి యవతరించెను. కావున మాకుఁ బ్రాణవల్లభుఁడు. అం దులకే వెదకుచున్నవారము. అట్టి శ్రీభగవంతుని గోలోక నాయకుని మాదైవమును మీరు చూచియుందురని వేఁడు చున్నారమని గోపికలభావము. ఇట్లర్థము చెప్పకున్న రసమే యిటఁ గానరాకుండును. "మానినీనాం దర్పహారస్మితః" అను దానియం దెక్కువయర్థ మున్నది. వృక్షరాజములారా! మేమిం

చుక గర్వించితిమి. అట్టిమాగర్వమును జిలునవ్వులచే హరిం చెను. మే మిపుడు విగతగర్వుల మైతిమి. భగవంతునిపాదారవిందములం జూడం దహతహపడుచున్న వారము. కావున నోవృక్షరాజములారా! మీరు భగవంతు నెఱుంగుదురు. మాకుంగల గర్వము మీకు లేదు. గావున మీరు వృక్షరాజము లైతిరి. కేవలపరోపకారమునే దెల్పుచు మీరు శ్రమంపడుచున్నను మీదేహమును బరులకు దారపోసితిరి. అని గోపికలభావము. దీనిచే నుపదేశానంతరము శిష్యుఁడు గురువునందు "మర్కటకిశోరన్యాయము" ననుసరించి యుండుట ధ్వనితమగుచున్నది. ఇదియే శిష్యపరీక్షాఘట్టము. ఇవ్విషయమున గోపికలయందించుకయు దోషము గాని శ్రీకృష్ణునిచరిత్రమున లోపలేశము గాని కానరాదు. అంతియగాక భగవంతునిసర్వవ్యాపిత్వము స్పష్టముగాఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ఇఁకఁ బ్రకృతవిషయమును వ్రాయఁబూనెదను.

ఆగోపికలు కొంతదూర మరిగిరి. అందుఁ దులసీవృక్షవర్యము కనఁబడియె. దానిం గాంచినంతనే మహానందము వారి మదుల నుప్పొంగెను. దాని భక్తిమీఱ నోతులసీవృక్షమా! నీవు గోవిందచరణప్రియురాలవు. భక్తులందఱు నీదళములచే గోవిందునిపాదారవిందముల నర్చింతురు. కావున నీకంటెం గళ్యాణి యీప్రపంచమునఁ గానరాదు. అందుచే నోతులసీదేవీ! తుమ్మెదలగుంపుతోటి నిన్ను భరించును గదా శ్రీహరి. అట్టినీనాథునిం జూడలేదా. అచ్యుతుఁడు కదా నీనాథుఁడు.

అనఁగా నిన్ను వదలిపోవఁడని భావము. భగవంతునిపాదము లరవిందములు. వానిపైఁ దుమ్మెదలు మూఁగియుండును. తులసీదళము లందే భక్తులచే సమర్పింపఁబడుచుండును. కావునఁ దుమ్మెదలతో నిన్ను భరించుచుండును గదా యని వారు ప్రశ్నించిరి. దీని కేలాకో తెనుఁగునఁ బద్యమే కానరాదు.*

అని యీలాగున నాగోపికలు తహతహపాటున భగవంతునిఁ జూడఁగోరి వనస్పతుల దగ్గరకుం బోయి ప్రశ్నించి ప్రశ్నించి తిరిగిరి. అంద ఱొకచోటఁ జేరిరి. నీకుఁ గనఁబడెనా యని ప్రశ్నించుకొనిరి. కనఁబడలేదను సమాధానము రాఁగాఁ బెదవులు విఱచిరి. వెచ్చనూర్చిరి. అశ్రుధారలఁ బ్రవహింపఁ జేసిరి. తుదకు మఱింతభక్తి యతిశయింపఁగా ఒక్కొక్కతెయు శ్రీకృష్ణునికృత్యములఁ దమరే చేసినట్లు చెప్పుకొనునంతటి యుద్రేకము వారికిం గల్గెను. ఒక్కతె నేను బూతన ననియెను. వేఱొక్కతె నేను శౌరిని. ఇదె పాలుత్రాగుచున్నవాఁడ ననియెను. ఇట్లే శ్రీకృష్ణుఁడు పూతనాసంహారము మొదల లంతదనుకఁ జేసినలీలలఁ దమరే చేసినట్లు నటించిరి. తన్మయత్వమును జెందిరి. తమరు గోపికల మనుభావమునే మఱచినట్లు నటించిరి. కొంతసేపు ఇవిగో శ్రీహరి పాదములుంచినతావు లనిరి. అవునీ త్రోవనే భగవంతుఁడు పరుగిడెను. హలకులిశాదిరేఖలు గనఁ

---

* ఇందు సర్వత్ర యిట్టే యర్థమును గ్రహింపవచ్చును. కావునఁ బ్రతిచెట్టును బ్రశ్నించినట్లు వ్రాసిన విసుగు కల్గునని వదలి దానిసారము వ్రాసితినని గ్రహించి మన్నింతురుగాక. నాయీవ్రాఁత భాషాంతరీకరణము కాదు కదా?

బడుచున్నవని చెప్పుకొనసాగిరి. ఈఘట్టమున మహాకవి మూలా ర్థమును శతశః సహస్రశః పోషించుచు నొక పద్యరత్నమున భగవంతున కర్పించెను. దానిని దిలకింపుఁడు.

సీ. ఈచరణంబులే • యిందునిభానన
సనకాదిమునియోగ•సరణి నొప్పు
నీపాదతలములే • యెలనాఁగ శ్రుతివధూ
సీమంతవీథులఁ • జెన్ను మిగులు
నీపదాబ్జంబులే • యిభకులోత్తమయాన
పాలేటి రాచూలి•పట్టుఁగొమ్మ
లీసుందరాఘ్రులే • యిందివరేక్షణ
ముక్తికాంతామనో•మోహనంబు
ఆ. లీయడుగులరజమె • యింతి బ్రహ్మేశాది
దివిజవరులు మౌళి • దిశలఁ దాల్తు
రనుచుఁ గొంద అబల • లజ్జాత్ముఁడేగిన
క్రమముఁ గనియు • నతనిఁ గానరైరి.

ఈపద్యము మహాకవికిఁ గలభగవద్భక్తియపరిమేయ మని తేట పఱచుచున్నయది కదా!

ఇట్లు లనేకరీతుల వారు వెదకిరి గాని భగవంతుని సర్వ భూతస్థునిఁ గనుఁగొన శక్తులు కాకపోయిరి. అంతశ్శుద్ధిగలవార లైనను బాహ్యదృష్టిచే యథాపూర్వముగాఁ జూడఁ జాలకుం డిరి. తన్మయముగా నున్నప్రపంచమును గనుచు దేవదేవుని జూడఁ జాలకపోయిరి. కాని యాతమిచే వారికి వెఱ్ఱియెత్తెను.

గృహములమాటలే మఱచిపోయిరి. ఇంక బంధువులులోనగు వారిమాట యిటః జెప్పనేటికి? సర్వము శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమే యని నమ్మిరి. అందే యెందో దాఁగియున్నవాఁడని నమ్మి యెట్టులేఁ గష్టపడి యేపొదరింటియందో, ఏచెట్టుచాటుననో దాఁగి యుండునని వెదకిరి. పాప మావనితలు భగవత్పరీక్షకుఁ దాళఁగలరా. ఐనను వారనన్యచిత్తలై వెదకిరి. పొగడిరి. నీవే దిక్కుగా నమ్మియున్నార మని సమ్మతిమీఱ బల్కిరి. గృహములకుఁ బోనొల్ల కందే యుండిరి.

మహాశయులారా! చిత్తములనన్యాయత్తములఁగానీయక యీకథాసారమును బరిశీలింపుఁడు. గోపికలు కామాతురలై వెదకిరనునది యూహింపఁదగినదియా. లేక యనన్యచిత్తలై యాశ్రీహరి నెమకఁజొచ్చిరనునది యూహింపఁదగినదియా. ఈవిషయమే ముఖ్యము. స్థూలదృష్టిం బరీక్షింపఁ గేవలకామాతురల నట్లు వెదకిరనియే తోఁపవచ్చును గాని నిక్కమెద్ది యని మనశ్శక్తి నుపయోగించి పరీక్షించినచో భగవద్గతికలై సర్వాత్ము దర్శింపఁగోరియే వెదకిరని తోఁచును. ఇదియేఁ న్యాయము. కామావస్థలు వీరియం దేమాత్రము గానరావు. అత్యాతురుఁడగు శిష్యుఁడు గురుకటాక్షమును గోరి యెట్లు పరితపించునో అట్టిగురు వాదవి మంత్ర ముపదేశించి యంతలో నదృశ్యుఁడైనఁ దనసంశయములఁ దీర్చుకొనఁ గోరి యెట్లు పరికించునో ఆజాడలే కనఁబడును. మార్జాలకిశోరన్యాయము మర్కటకిశోరన్యాయము కూడ నీచరిత్రమునఁ గనఁబడును.

ఒక్కశబ్దమైనను గోపికల కామాతురతను జెప్పుటలేదు. సరి గదా వారిముక్తివాంఛనే తెల్పుచున్నయది. ఔరా! ఇట్టిగాథ యందు భగవంతుని నిందించు నవకాశ మేలాగు తోఁచునో, నోరెట్టులాడునో వివరింపఁజాలకున్నాఁడను. కడతేఱుట కిది యొక్కటియే మార్గము. గోపిక లాపరమేశ్వరు నారాత్రి యందు దర్శింప నెట్లుత్తలపాటొందిరో యట్లు భగవంతుని దర్శించునాతురత యేభక్తునిహృదయమునఁ గల్గునో వాఁడు గోపికలవలె భగవత్కరుణకుం బాత్రుఁ డగునని చెప్పక తప్పదు. అంతియగాని "ఆకాశమువలె లోపల వెలుపల నిండి యుండుభగవంతుని గనుఁగొనఁగోరి" యనుదానిం బరిఁచియు గోపికలు కామాసక్తులని చెప్పఁబూనుట యెంతటి సాహసమో వచింప నూహింపఁ జాలకున్నవాఁడ. ఆయాయితావులఁ దదుచి తభావముల వ్రాసితిని గాన నిట విశేషించి వ్రాయఁబూనక వదలితి. కావున మహామతులారా! ఇట్టిఘట్టముల భగవన్మహి మములను జక్కఁగా నాలోచించి కృతార్థుల రగుఁడు. కేవల బాహ్యార్థములఁ దలంచి యిది యేదో యొకపురుషార్థ మని-నిం దింపకుఁడు. నిందించినను దాన నించుకంతయు లాభము లేదు. భక్తజనుల మానసముల నిందలు కదల్పఁజాలవు. వృథా నోటి మాటలచేఁ బాపము సంపాదించుకొన నేల? పురుషార్థములఁ బాడుచేసికొన నేల? మనదూషణములు గాని భూషణములు గాని భగవంతున కపకారోపకారములు చేయఁజాలవు. మన కవ్వానిఁ గల్పింపఁగలవు. కాఁబట్టి శ్రీహరిదివ్యచరితామృత

మును గ్రోలి కృతార్థుల మగుట కన్న వేఱుమార్గమే లేదు. ఇదియ యిందలి రహస్యము. కావున శ్రీకృష్ణా యని గట్టిగా నుచ్చరింపుఁడు. దాన సంసారతాపములు మీా కంటకుండును.

భగవదవతారఫలము.

మహాభక్తులారా! నరనారాయణచరిత్రము పూర్వము సుంత వ్రాసియుంటిని అందు నారాయణుఁడే శ్రీకృష్ణునియం దంతర్భూతుఁడు. నరుఁడును శ్రీకృష్ణప్రయత్నసహాయార్థమై యవతరింపక తప్పదు. వారు ఏకగ్రీవముగాఁ బనిచేయువారు గదా! గోకులమున శ్రీకృష్ణుఁడు పెరుగుచుండెను. భగవదవతారఫలము భూభారహరణమే కదా! అనఁగా దుష్టసంహారము, శిష్టపరిత్రాణము, అను నీరెండేగదా తత్ఫలములు. ఆవిషయ మించుక వ్రాయుట కిదియే సమయము. గోకులమున శ్రీపరమేశ్వరుక్రీడలు మాత్రమే వ్రాయుచుండిన నించుకముందుఁ గథకుఁ జిక్కులు కలుగవచ్చును. అపుడాకథలు వ్రాయుట యంతగా సరసమును గాదు. కాన నిట నతిసంక్షేపముగా వ్రాసెదను.

రెండుపక్షము లుండకున్న యుద్ధము పొసఁగదు. అది పొసఁగకున్న నవతారప్రయోజనము కనఁబడదు. కావున భగవంతునికార్యము నెఱవేర్ప నవతరించిన ప్రధానపూరుషుల విషయము నాలుగుమాటలు వ్రాయకుండుట అంతమంచిది గాదు. ఇంతకు ముందే దుర్యోధనాదు లెవరెవ్వరుగాఁ బూర్వ ముండిరో చదివియే యుంటిరి. కాని వారికథ నించుక తెలుప

కున్న సమయమునఁ బిట్టపిడుగుగా వారిమాటలు చెప్పవలసి వచ్చిన విపరీతముగా నుండును. కావున నిట నరునిపుట్టుక, తదను కూలముగాఁ బుట్టినవారి విషయము, ఎవరు లేకున్న నరనారా యణావతారము నిష్ఫలమో వారిచరిత్రము నించుక పఠింపుఁడు. ఏకాలమునఁ గాని దుష్టులే భూభారమును దగ్గింప మహోపకారము చేయువారు. ఆపక్షము లేకున్న నొక్కచేతితోఁ జేసినసందడివంటి దగును.

ఏకాలమున శ్రీకృష్ణుఁడు గోలోకమునుండి భూలోకమున కేతెంచెనో ఆకాలమున వారికి సహాయులును భూమి నవతరించిరి. ఆయాయితావుల నాయాయినామముల నాయా యిదైత్యదానవులు, దేవతలును స్వాంశములఁ గొందఱఁ బుట్టఁ జేసిరి. ఎవ్వరు లేకున్న భూభారము తగ్గదో వారివిషయమునే యిందుఁ గొలఁదిపంక్తులు వ్రాసెదను. తక్కుంగలవారిచరిత్ర మాయాస్థలముల నుచితరీతి వ్రాయఁబూనితిని.

పాండవులజననము.

ధర్మదేవత తనయంశమునఁ గొడుకును బుట్టఁజేసెను. ఆకొడుకు ద్వారా సకలధర్మములు లోకమునకు వెల్లడి కాఁగలవు. ఈయూహాయే భగవదాజ్ఞ ధర్మము ముం దవతరింపకున్న లాభమేమి? అధర్మమే నీతుల కుదాహరణభూతముగా నుండఁ గలదు. అట్టి యుదాహరణములనే మనకు భగవంతుఁ డను గ్రహించుచుండును. ఆవానిని లక్ష్యముగా నుంచుకొని సత్ప్రవర్తన మలవఱచుకొనుచు మనుజులు జీవింతురు. విఖ్యాతిం

గాంతురు. వాని నుదాహృతిగాఁ గైకొననివారే దుష్టులై నికృష్టులై నిందలపాలగుచుందురు. ఇదియే భగవంతుఁడు ప్రచ్ఛన్నముగా నేర్పునీతి. ఇదియే శాస్త్రము. ఇదియే వేదసారము. పురాణసార మిదియే. రామాయణాద్యుత్తమకావ్యసార మిదియే.

ధృతరాష్ట్రపాండునామకు లిద్దఱన్నదమ్ములు. అనఁగా జ్యేష్ఠత్వకనిష్ఠత్వమును దెలుపువారు. ఏకోదరులు గారు. తండ్రులు చనిపోయిన పిదప నియోగవిధిఁ బుట్టినవారు. అంబికయు అంబాలికయు నను నిరువురు కాశీరాజదుహితలు. విచిత్రవీర్యుని భార్యలు. విచిత్రవీర్యుఁడు సంతానమును బడయకయే చనిపోయెను. శంతను పుత్త్రుఁడగు నాతనిభార్యలు పుత్రవిహీనత నవయుచుండిరి. శంతను తొలికొడుకగు భీష్ముఁడు బ్రహ్మచర్యవ్రతంబుం బూనుట నతనివలన వంశ మభివృద్ధియగుజాడ కానరాదయ్యెను. శంతనుపత్ని సత్యవతి భీష్ముని వివాహముచేసికొను మనిచెప్పెను గాని యతఁడు ప్రతినమానువాఁడు కాఁడయ్యెను. దాన నామె భిన్నమతియై తనతొలికొడుకగు శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుం దలంచెను. స్మరణమాత్రన సర్వవిదుండు గానఁ బ్రత్యక్షుమయ్యెను. వంశవిచ్ఛేదమును దెలిపి యెట్టులేని యీమహాపవిత్రవంశమును నిలుపుమా యని కోరెను. తల్లిమాటను మీఱఁజాలక యందులకాముని సమ్మతించెను. కాని వారిమనస్సులు చింతాభరమునఁ గలుషములుగా నుండుటఁ దలంచి యొకవ్రత ముపదేశించి యీపద్ధతిని

వదలక యొక్కసంవత్సరము నియతినుండిన మీకుఁ బుత్త్రులం బ్రసాదించెద నని తపోవనంబున కరిగెను. వారిరువు రామహాత్ముఁ డాదేశించిన ప్రకారము నియతిమై నుండిరి.

ఆమహాత్ముఁ డరుదెంచి నియతరాయై యున్న యంబికకుఁ దల్లియనుమతిఁ బుత్త్రదానంబు చేయ నంగీకరింప నాయంబిక యామునివేషంబున కేవగించి కన్నులు మూసి యుండెను. ముని దానిం దడవి పుత్త్రుండు బలపరాక్రమసంపన్నుండు కలుగు నని యనుగ్రహించి తల్లి కవ్విధంబుఁ దెలుపుచు నంబికకుం బుట్టుకొడుకు జనుపాంధుఁడగు. అది మాతృదోషంబుననే సంభవించె ననియె. సత్యవతి మఱియు నాముని ననునయించి అంబాలికయందు నిట్లే పుత్త్రదానంబు చేయ నంగీకరింపు మన నందుల కంగీకరించి యంబాలిక కడకుం జనఁగా నంబాలికయు నాతని వికృతవేషంబునకు వెఱచి వెల్లనై యుండెను. పారాశర్యుండు పుత్త్రదానం బనుగ్రహించి తల్లిక వ్వార్తఁ దెలుపుచు నంబాలిక కొకకొమరుఁడు కలుగును గాని యతండు మాతృదోషంబునఁ బాండుదేహుం డగునని చెప్పి పోయెను. సత్యవతియు దూరమాలోచించి మరలఁ బుత్త్రుం దలంచెను. ఆక్షణంబ సన్నిహితుఁడై యాముని యేమి పనికై తలంచితివన నయ్యా జనుపాంధునింగన్న యంబిక నియత యగుఁ గావున రూపవంతుం డగు వేఱొక్కకొడుకుం గనుమా యని ప్రార్థింప నెట్టకేల కంగీకరించి నియతయగు నంబికకడకుం జనఁగా నామె తనకుఁ గొడుకు లేకున్న మానెనని యాముని

రూపమునకు రోసి తనదాసి నలంకరింపఁజేసి పనుప నామునిపుత్రదానంబుచేసి పోవుచుఁ దల్లికవ్విధ మెఱిఁగించి సకలధర్మమూర్తియగు కుమారుఁడు కలుగుం గాని యతఁడు శూద్రుఁడగును. మాతృదోషమే యిందులకుం గారణంబని చనియె. మరల నాతని సత్యవతి ప్రార్థింప నోడి యూరకుండెను.

వరుసగా ధృతరాష్ట్ర పాండువులు జనించిరి. విదురుఁడు యమ సంశమునఁ బుట్టెను. భీష్ముఁడు వారలకు విద్యాభ్యాసము చేయించెను. వారును రాజలక్షణలక్షితు లయి భీష్ముఁడు కాపాడుచుండఁ బెరిగి పెద్దవారైరి. సుబలునికూఁతురు గాంధారి ధృతరాష్ట్రునిం బెండ్లియాడి మహాసాధ్విగావున భర్తవలెఁ దానును నేత్రములకుఁ బట్టంబు గట్టుకొనియుండెను వసుదేవుని చెలియలగు కుంతి పాండురాజుం బెండ్లియాడెను. ఆమెకుఁ బృథ యనుపేరు చిన్నతనముననే పెట్టఁబడియెను. ఆమె పెండ్లికిం బూర్వమే తనమేనయత్తకొడు కపుత్రకుఁడైయుండ నాతనికిఁ బుత్త్రికగా నొసంగఁబడియెను.ఆతనియింటఁ జక్కఁగాఁ బెరుగుచుండెను. ఆతనియింటి కతిథులు వచ్చుచుండుట కలదుగాన నొక్కనాఁడు దుర్వాసుఁడను సిద్ధుఁడు వచ్చెన్న. ఆయనకు సపర్య లొనరింప నీమె నియోగింపఁబడియెను. పృథయు నాప్రచండకోపస్వభావుఁడగుముని కఖిలోపచారముచేసి సంతుష్టమతిఁగా నొనరించెను. మునియు సంతసిల్లి యాకన్నియం బిలిచి యమ్మా నీసేవలకుఁ గడు నలరితిని. ఒక్కమంత్రము నుపదేశించెద. దాని భక్తిమైఁ బరిగ్రహింపుము. నీయిచ్ఛవచ్చిన

పుడు దీనిం జపింపుము. ఏ దేవతను మదినిడుకొని దీనింజపింతువో యాదేవత యప్పుడే ప్రత్యక్షమై పుత్రదానము చేయును. జాగ్రత్త సుమీ. అని మంత్ర ముపదేశించి తనదారిం బోయెను. ఆమంత్ర మాపద్ధర్మమగుట పాప మాకన్నియ యెఱుంగదు. లోకానుభవ మామెకుఁ జాలదు. కావున నొక్కనాఁడు మందాకినీనదికిం బోయి స్నాన మొనరించి సూర్యభగవానుని బ్రార్థించి యింటికిం బోవుచుండి దుర్వాసుఁ డిచ్చిన మంత్రము పరీక్షింపఁ గోరెను. మదిని బదిలముగా సూర్యభగవంతుం బ్రార్థించి భక్తిమై గురుధ్యాన మొనరించి యామంత్రమును జపించెను. ఆకర్షణప్రయోగోచితబీజసంస్కృత మామంత్రమని యాపృథ తెలియఁజాలదయ్యెను. ఇట్లు మంత్రమును జపించుచు నాకుం గొడుకు పుట్టవలయునని కోరి నమస్కరించి పురశ్చరణ మొనరించెను.

మంత్రశక్తి సామాన్యు లెఱుంగరు. అది యనంతరూపములఁ బరిణమించును. ఆయద్భుతశక్తికి మాఱులేదు. ఏ దేవతనైనఁ గట్టివైచి తెచ్చి యెదుట నిలుపును. అట్టిమంత్రము నాబాలిక జపించెను. సూర్యుఁ డరుదెంచెను. తేజోదుర్నిరీక్ష్యుఁ డాతఁడగుట నాకన్నియ వడవడ వడఁకెను. ఆమహాత్ముఁ డోడకుమని యభయ మిచ్చి నీకోరినవరం బిచ్చితి ననియె. కుంతియు స్వామీ! మంత్రప్రభావ మెఱుంగఁగోరి నిన్నుం బ్రార్థించితిని గాని పుత్త్రుం బడయఁ గోరి కాదు. అవివాహితను గదా. నాకుం బుత్త్రుండు కలిగిన నవ్వకుందురా. మతాచారదూషి

తను గాకుండునా! స్వామీ త్రిలోకపరిపాలకా! ధర్మాధారా! నాయం దనుగ్రహ మునిచి ధర్మమును గాపాడుమా యని ప్రార్థించెను. స్త్రీలు ప్రాయికముగా జ్ఞానశూన్యలు. ఆవిషయము నెఱింగియే వారియపరాధముల నెల్లఁ బురుషులు క్షమింతురు. నానమస్కారములఁ గైకొని నన్ను మన్నింపుమా యని మరల వేఁడెను.

సూర్యుండును బృథ యొనరించు ప్రార్థనంబు నాలకించి నీయీమంత్రశక్తియు నెఱుంగుదు. ధర్మపద్ధతుల నెఱుంగుదు. ఐనను నాదర్శనము వృథ గాఁగూడదు. నీకిప్పుడే పుత్రుం డుద్భవిల్లు. నావరప్రభావమున నీకన్యాత్వము దూషితము గాదని పుత్రుననుగ్రహించి పోయెను. ముహూర్తకాలంబునఁ దనయుఁడామెకుం గల్గెను. తేజోదుర్నిరీక్ష్యుఁడగు నాతనయుం జూచి మహానందంబున నోలలాడియు ధర్మభీతయై యొకమందసమ్ము సూర్యకరుణచే నచ్చటికి రాఁగా దానియం దునిచి గంగలో వదలి సూర్యభగవానుఁడే కాపాడుఁ గాక యని తన యింటికిం బోయెను. ఆమందస మొకసూతునకు దొరకెను. వాని భార్య రాధ యాశిశువుం బెంచెను. కాన నాతఁడు రాధేయుం డనంబరఁగెను. కన్యకకు జనించినవాఁడు గానఁ గానీనుఁ డనియుఁ జెప్పంబడు.

తరువాత నాపృథ పాండురాజుం బెండ్లియాడెను. ఆమెకుఁ గలకుంతియను నామమే ప్రసిద్ధిఁ గాంచెను. కుంతిని వివాహమాడి పాండురాజఖండపరాక్రమంబున దిగ్విజయము

చేసెను. దిగ్విజయయాత్రకు ముందే పాండురాజు భీష్మాను మతంబున మద్రరాజతనయయగు మాద్రిని గూడఁ బెండ్లి యాడెను దిగ్విజయకాలమం దనేకరత్నరాసులఁ గప్పము లుగాఁ గొని పాండురాజు కరిపురంబును రత్నాకరముగా నొనరించెను. ధృతరాష్ట్రుని రాజుగా నునిచి తానే పరిపాలిం చుచు నుండెను. విదురుఁడు మంత్రియై సకలధర్మముల నుప దేశించుచుండెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజ్య మేలుచుండెను. కొం తకాలమునకుఁ బాండురాజునకు సంతానమును బడయకుండ శాపము గల్గెను. దాన నతఁడు సకలరాజ్యపాలనమున విము ఖుఁడై యుండెను. ఆచింత నెఱింగి కుంతి భర్తతోఁ దనచిన్న నాఁటి దుర్వాసునివృత్తాంతమును మాత్రము దెలిపెను. దానికిఁ బాండురాజుసంతసిల్లి యనుమతి యొసంగిమంత్రమునారాధింపు మా యనియెను.నియతయై కుంతి మంత్రమును జపించుచుసకల ధర్మముల కధిదైవత మగుధర్ముని మది నిలుపుకొనియె. ధర్మ దేవత ప్రత్యక్షదర్శన మొసంగి కొడుకు పుట్టఁగలఁడని వర మొసంగెను. ధర్మరాజు గలిగెను. మరల మహాబలుఁడగు వాయుదేవుని మదినిలిపి జపించెను. వాయువు సాక్షాత్కరించి పుత్రవరము నొసంగి చనియె. భీమసేనుఁ డననొప్పు తనయుఁ డుదయించెను. మూఁడవతడవ త్రిలోకాధీశుఁడగు నింద్రుని మనస్సున ధ్యానించుచు నామంత్రమును జపించెను. ఇంద్రుఁ డెదురుగఁ దోఁచి మహాత్తరవిక్రముఁడగు కొడుకును బడయఁ గలవని వరమొసఁగెను. దాన నర్జునుఁ డనుపేరుగల కొడుకు

పుట్టెను. ఇట్లు ధర్మజ భీమార్జునులు పుట్టిరి. మాద్రియు మనసున నుమ్మలిక పూనియుండెను. మహాసుగుణవతియగు కుంతి యావిధ మెఱింగి యామంత్రము నుపదేశించి యభీష్టదేవతల నారాధింపు మని తెలిపెను. ఆమాద్రియు నశ్వీదేవతల మది నిల్పుకొని మంత్రమును జపించెను. దాన నామెకు వారను గ్రహించి వరమిచ్చిరి. నకులసహదేవులన నిర్వురుకొడుకు లొక్కతడవ జనించిరి.

పాండురాజు పుత్త్రుల నైదుగురం జూచి పరమానందము నొందెను. ఆనిర్భరానందమున మైమఱచి మాద్రిని బ్రేమించి శాపవశమునఁ బరలోకమున కరిగెను. అంతకుముందే గాంధారి గర్భవతియై యుండెను గాని నియతకాలమున సంతానము గలుగదయ్యెను. గర్భము వృద్ధియగుచు వచ్చెను. కుంతి కొడుకులం గనుట విని యోర్వఁజాలక యుదరతాడనంబు చేసికొనియె. దాన గర్భపాతం బయ్యెను. పారాశర్యుఁడాక్షణంబ యరుదెంచి కోడలి నాక్షేపించి యమ్మాంసపుముద్దను నూటయొక్కటిగా విభజించి నూఱుగురు కొడుకులు నొక్క కూఁతురు పుట్టఁగలరని ఆమాంసపుఁదునుకల రక్షించుపద్ధతిం దెల్పి చనియె. వారియాజ్ఞానుసారమే దుర్యోధనాదులు నూఱుమందికొడుకులు దుశ్శలయను నొక దుహితయుఁ గల్గిరి.

ఏక్షణమున దుర్యోధనాదు ల్డుదయించిరో ఆక్షణమున శ్రీకృష్ణమూర్తి పాండురాజతనయులపైఁ దనదృష్టి నునిచెను. వారిరక్షణమే తనరక్షణముగా భావించెను. వారికి రాఁగల

యాపద లన్నియుఁ దొలఁగుఁగాత మని సంకల్పించెను. భగవత్సంకల్పముచేత వారియాపద లన్నియుఁ గొండలవలె వచ్చి మంచువలెఁ దేలిపోవుచుండెను. భీముఁడు సహజ శత్రువుగా దుర్యోధనుఁడు భావించెను. కారణమేమియో తెలియదు గాని పాండుతనయులందఱు భీమునిసహాయముచేతనే బ్రదుకుచుండువారు. భీమునిపరాక్రమము దుర్యోధనునకు దుస్సహముగా నుండెను. పుట్టువుదొట్టి శత్రుత్వము గల్గియుండుట విధివశమనే తలంపవలయుఁ గదా.

క్రమముగా ధర్మజాదులు పెద్దవారై విద్యాభ్యాసమున నాఱితేఱిరి. విలువిద్యయం దర్జునుఁడు లోకమునఁగల యందఱిని మించెను. ద్రోణాచార్యుఁ డందఱికంటె నీతనియందెక్కుడు ప్రీతి యునిచి యస్త్రవిద్యారహస్యములఁ దెలిపి ప్రచండవిక్రమునిగా నొనరించెను. అంతట ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకుఁ గొంత రాజ్య మిచ్చి కాశీనగరమున నుండ నియమించెను. కాని యందనేకకష్టములు గలిగినందున నుండఁజాలక రహస్యగమనమున దేశయాత్రఁ జేయుచు ననేకరాక్షసులను వధించి లోకులకష్టములఁ దొలఁగించుచుఁ బాంచాలనగరమును ద్రౌపదీస్వయంవరసమయమునఁ జేరిరి. అందర్జునుఁడు మత్స్యయంత్రమును దెగనేసి ద్రౌపదిం గెల్చెను. కాని కుంతీదేవి యనుమతిప్రకార మాద్రౌపది నైదుగురు వివాహమాడిరి. అంతటఁ బాండవుల కొక్కసహాయము గల్గెను. మరల ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజ్య మొసఁగి ధర్మరాజును గారవించెను. క్రమ

ముగాఁ బాండవుల బలపరాక్రమములు లోకవిఖ్యాతము లయ్యెను. కృష్ణార్జునులకు సఖ్యము వృద్ధికాఁజొచ్చెను.

రాక్షసాంశజనితు లందఱును దుర్యోధనుని పక్షమునఁ జేరుచుండిరి. యాదవు లందఱు శ్రీకృష్ణునియాదృతిచేఁ బాండవుల ప్రక్కఁ జేరుచుండిరి. పాంచాలు రందఱు పాండవులకు బంధువులైనకారణమున వారికష్టములఁ దమవిగనే భావించి ప్రాణముల నైన సమర్పింపఁ దలంచి యుండిరి. ఆకాలమునఁ బాంచాలరాజ సేనయుఁ దద్వంశజనితులు పరాక్రమసమగ్రులై యుండిరి. ఈ సహాయము వీరికిం గల్గుటయుఁగూడ దుర్యోధనునకు హృచ్ఛల్యముగా నుండెను. భీముని గెల్వఁగలపరాక్రమము తనకుఁ గలదని యాతని కొక్క నమ్మకము గలదు. ఏలన గదాయుద్ధమున నతఁ డెక్కుడు పోకడల నేర్చియుండెను. కర్ణుఁడు దనకు నెచ్చెలిగా నున్నందున నర్జునుని గెల్వఁగలననియు నమ్మియుండెను. ఎవ్వరికి వారే యుద్ధసన్నద్ధు లగుచుండిరి. ఆయుద్ధమున మృతినొందఁగల జీవులందఱు నీరెండుపక్షములలో నెందో చేరి విక్రమింపఁ బ్రయత్నించుచుండిరి. ఇదంతయు భగవదవతారమునకు ఫలము. కాని యాపని ముగించుసమయము సమాసన్నము కాక యించుక దూరముగ నున్నందున భగవంతుఁడును జూచుచుండెను. ఐనను మనోవీథి నేయేకార్య మేయే రీతిఁ జేయవలయునో ఆవిధ మంతయు లిఖించియే యుండెను. కాలమునకై వేచియుండెను. ఈకథ యింతకంటెఁ బెంచి వ్రాయుట ప్రకృతోపయోగము కాదని వదలెదను. భగవత్కథకు దీని కెక్కుడుసంబంధము గలదు కనుక నింతమాత్రము వ్రాయక

తప్పినది కాదు. ఈవిషయము నింతట వదలి బృందావనమున శ్రీకృష్ణుని చర్యల మరలఁ దలంతము. బాలక్రీడలుగాఁ దోఁచి నవియు, ముక్తిమార్గప్రదర్శకములు నగు శ్రీబాలగోపాలుని చర్యల మరల స్మరింతము.

గోపికాగీతలు.

ఈగోపికాగీతల కిచటఁదప్ప వేఱొకతావున వ్రాయు నవకాశము కలుగదు. పాండవజనన మేల నడుమఁ జేర్చితి వనఁగా నించుక విషయవ్యావర్తనము మంచిదని యట్లొనరించి తిని. రాసక్రీడవఱకుఁ బూర్తిచేసినఁ గాని లోకవ్యవహారముల భగవంతుని ప్రవృత్తి వ్రాయ వీలులేదు. కాన నిట భక్తిపర వశలగు గోపికలధ్యానమును వ్రాసెదను. సావధానులరై పఠిం పుఁడు. గోపికలారాత్రి శ్రీహరిం గానక పరితపించుచు నందఱొకచోటఁ జేరిరి. మమ్మింత మోసపుచ్చి యెచ్చటికో పోవచ్చునా. మాయపరాధ మిందేమి గలదని నిష్ఠురము లాడఁ బూనిరి. స్త్రీలకు నిష్ఠురములాడుట స్వభావము కదా! ఇచ్చట గోపికలవాక్యములయం దెల్ల నంతరార్థము కలదు. అదియే ప్రధాన మని పఠింపుఁడు.

* ప్రాణేశా! నీవీగోకులమున జన్మించినందున దీనికి మి క్కిలి జయంబనఁగా సర్వోత్కృష్టత లభించినవి. లక్ష్మీదేవి

*ఆత్మస్వరూపుఁడవు. నీవీభూతలమున నవతారమొందితివి. కావున నీభూతలము పవిత్రతం గాంచెను. దీనికన్న నీభూలోకమున నుత్కృష్టతమ మగుక్షేత్రము కానరాదు. నీవిటనున్నకతన శ్రీదేవియగు రాధాంబికయూ

యిందే నిత్యనివాస మొనరించెడిని. మేమెల్ల! నీపయిం బ్రాణములు నిలిపి నిన్ను నలుదెసల వెదకుచున్నవారము. కరుణించి ప్రత్యక్ష మగుము. [1]సురతనాథా! శరత్సమయంబునఁ జక్కఁగాఁ బూచిన తామరమధ్యభాగమునందలి కాంతిని హరించు లోచనముల చూపునుగోరి వెలయీయని యీదాసురాండ్రను గష్టపెట్టుట వరప్రదాతవగు నీకుఁ దగునా. ఇది వధముగా దనవచ్చునా. ఈఘట్టమున మహాకవి వ్రాసినపద్య మెంతయో చక్కఁగా నున్నది.

క. శారదకమలోదరరుచి
చోరకమగు చూపువలన • సుందర మిమ్ముం
గోరి వెలయీనిదాసుల
ధీరత నొప్పించు టిది వధించుట గాదే.

నిందే నివసింప నవతరించెను. ప్రకృతిపురుషులగు మిమ్ము నమ్మి ప్రాణములు మీయందే యుంచుకొని మే మున్నవారము. నాయీభక్తిని భావించి సాక్షాత్కరింపుము. అంతవఱకు మాప్రాణములు దిటవు గాంచవని భావము. దెసలెల్ల వెదకుచున్నవారమనఁగా సకలవిషయములకు నీవే. దిక్కనినమ్మి యున్నవార మనియు నిట్టి యీదీనురాండ్రయందుఁ గరుణ యునిచి సాక్షాత్కరించి యుద్ధరింపు మనియు సారము. 1 సురతనాథా! సుష్ఠురత మనుదానికి దృఢానురాగ మని భావము. అనఁగాఁ గరుణానిధి యని సారము. వరదా! నీవు సకలకాంక్షితముల నొసఁగువాఁడవు. మేము గోరినది నీదృష్టిపాత్రతం గాంచునట్లు మమ్ముం జేయుమా యనియే. ఇట్టి న్యాయసిద్ధ మగు వాంఛితమును గోరిన మముద్ధరింపక ప్రత్యక్షముగాక మమ్మిట్లు బాధించుట న్యాయమా. అనఁగా మాకు నిహాసుఖములు వలదు. నీదర్శనమునే కోరితిమి.

[2]మహానుభావా ! విషమయమగు కాళియ మనఁబడు మడుఁగువలనను, అఘాసురునివలనను, ఘోరవర్షమువలనను, బెన్నుగాలివలనను, బిడుగుపాటువలనను, వృషభరూపధారియగు రక్కసునివలనను, మయసూనునివలనను ఇంకను ననేకబాధల నంటకుండఁ గాపాడితివి కదా. ఇప్పుడుపేక్షించుట న్యాయమా

[3]సఖుఁడా! నీవు సత్యముగా గోపికయనంబడు యశోదకు సుతుఁడవు గావు. సర్వప్రాణులకు బుద్ధిసాక్షివగు పరమాత్మవు. చతుర్ముఖుఁడు ప్రార్థింప నీలోకమున ధర్మరక్షణ మొనరింప నవతరించితివి. యాదవకులమున నవతరించి పరమపవిత్రమీవంశ మను విఖ్యాతిని గల్గించితివి. అంతియ కాని నీవు సాక్షాద్భగవంతుఁ

మాకుం బ్రత్యక్షముగాక యాలసించుట వరదుఁడవగు నీకు సహజము కాదని సారము. ఇది వధము కాదా యనఁగా దానికన్న నీపరితాపము మాకధికము కదా యని వారితాత్పర్య మని గ్రహింపవలయును.

2 మహానుభావా! పరమపురుషా! స్వల్పములగు బాధలనుండి కాపాడితివి. లోకులకు భయంకరములుగాఁ దోఁచినను అవి సామాన్యములే యని మా భావము. వానింబట్టి నీమహాత్త్వము నెఱుంగఁ జాలితిమి. ఇపుడీసంసారతాపము మహాఘోరమైనది. సుఖమనుభ్రాంతిని గల్పించుచు సుఖలేశము లేనివి. ఇట్టి బాధలనుండి మమ్ముద్ధరింపుము. ఇంతకుముందు నీవు కాపాడితివి కదా యని యనన్యగతికలమై నమ్మియున్నవారము. కావున మమ్ముద్ధరింపు మన్ని గోపికలభావ మని తెలియందగు. 3 సఖుఁడా-యనఁగాఁ గష్టములఁ బాపి సుఖమును గల్గించువాఁడ వని భావము. నీవు కేవల యాదవపతి యగు నంద నందనుఁడవు కావు. సర్వజగత్కారణుఁడు, సర్వసాక్షియు నగు భగవంతుఁడ వనఁగాఁ బరాత్పరుఁడవు. బ్రహ్మ ప్రార్థించుటచే నీలోకమున నవతరించితివి.

డవు. *వృష్ణివంశరక్షణభారమును వహించినయోపరమపురుషా! సంసారసాగరభీతికి వెఱచి నీశరణు చొచ్చితిమి. వరముల నొసంగుచు, లక్ష్మీహస్తారవిందమును గ్రహించి సకలకామములఁ బ్రసాదించి యొప్పారునది గదా నీపాణిపద్మము. అట్టి నీహస్తమును మాశిరసులపై నునుప్రము. ఈపట్టున మహాకవి పోతన,

ప్రపంచమును బాలించుటకే కదా నీయీ యవతారము. మేము ప్రపంచమున నంతర్భూతులమే. కావున విశ్వరక్షణార్థమై యవతరించిన నీవు వంశమర్యాద ననుసరించి తొలుత మమ్ముద్ధరించి యవ్వల నితరుల నుద్ధరించవలయును. కావున మమ్ము సంసారబాధలకు లోఁబడకుండఁ గాపాడుము. నీవు సఖుఁడవు కదా. మాకుఁ జేయఁదగు మేలిదియే కాని వేఱొండు వలదు. అని దీనిసారము. 4 వృష్ణిధుర్యా! అని మూలమునఁ గనుపట్టెడిని. వృష్ణివంశమనఁగా యాదవవంశమని భావము. యదువృష్ణిభోజాంధకసాత్వతములనువంశము లన్నియుఁ యాదవశబ్దమునం దంతర్భూతములే. ఈయర్థమే కాకున్న "ఉపేయివాన్ సాత్వతాం కులే" యన్న పూర్వోక్తవాక్య మసంగతమగును. కావున యాదవకుల మనియే దీనియర్థము. ధుర్యశబ్దమునకు భారవాహకుఁ డని యర్థము. అనఁగా యయాతిశాపమువలన రాజులలో మర్యాదను బోఁగొట్టుకొన్నది కదా యీవంశము. అట్టిదానిని నీవవతరించి మర్యాద గలదానిగాఁ జేయఁబూనితి వని భావము. అట్టి యోపరమపురుషా! నీహస్తమును మాశిరములపై నునుపుము. నీకరము శరణాగతుల కభయదానమొసంగునది. అంతియగాదు. సకలవాంఛితముల నొడఁగూర్చునది. మఱియుం శ్రీకామినిం జేట్టఁబట్టినయది. కావున నట్టినీమృదుహస్తమును మాశిరములపై నునుపుమా యని గోపికలు ప్రార్థించిరి. ఇందు విపరీతార్థ మేమి గలదో, కామాతుర లగు గోపికలు మాతో రమింపుమా యని కోరిన శ్లేషార్థ మగునో తోఁపకున్నది. బ్రహ్మరంధ్రము సహస్రదళకమలము. అందు నీహస్తము నును

ఆ. చరణసేవకులకు ♦ సంసారభయమును
బాపి శ్రీకరంబు ♦ పట్టు గలిగి
కామదాయి యైన ♦ కరసరోజంబు మా
మస్తకముల నునిచి ♦ మనుపు మీశ!

అని వ్రాసిరి. ఇందేమాత్రమేని కామాతురలు గోపిక లనుభావ మగపడుచున్నదియా. [5]వ్రజజనార్తిహరా! మహాత్మా! వీరశేఖరా! స్వజనులమదము నడఁపఁజాలు చిఱునవ్వుగల భగవం

పుమా యని వారు కోరిరి. అనఁగా నీకరస్పర్శమున నది వికసించును. దాన విజ్ఞానమలవడును. నీదివ్యమూర్తి యందుఁ జెలువారుచుండు దానిం జూడఁ గల్గుదు మని దీని వాస్తవార్థము. కామాతురలగు గోపికలు శ్రీనాథా! నీ హస్తమును మావక్షమున నునుపుమా యని కోరియుందురే కాని భక్తుల కభయదాన మొసంగు నీకరమును మాశిరమున నునుపుమా యని కోరరు. కాఁబట్టి గురుశిష్యన్యాయ మిందుఁ దేటపడును. అంతియగాని వేఱు భావము కానరాదని గ్రహించు టుత్తమము. హస్తమస్తకసంయోగమను టంద ఱెఱుంగుదురు. గురుశిష్యమర్యాదావిషయముననే యీన్యాయ ముపయోగింపఁబడును.

5 యాదవులకుం గల కష్టములఁ దొలఁగించువాఁడవు. అనఁగా సకలకష్టములు యాదవులకుం గలుగనున్నవి. వానిం దొలఁగింపనే యవతరించితివి. వీరుఁడా, ఆకష్టములను దొలఁగించుట నీకొకకష్టము గాదు. నీవు వీరుఁడవు కదా! శత్రుకృతకష్టములఁ దొలఁగింతువు. స్వజనులనఁగా నీతోడ నవతరించిన మాకష్టములను, మనుష్యలోకనివాసమే యొకకష్టమని భావము. అట్టి కష్టమును జిఱునవ్వులచేతనే తొలఁగింపఁగలవు. అట్టి నిన్ను సఖుఁడా అనఁగా మేలుకూర్చు ప్రోడా! యని పిలువఁ జాలితిమి. అట్టి మమ్ము నాశ్ర

తుఁడా! సఖుఁడా! నీకింకరులము. కాన మమ్మంగీకరింపుము. అందమగు నీముఖారవిందమును స్త్రీలమగు మాకుఁ గనఁ బఱపుము.

శ్లో. వ్రజజనార్తిహన్ వీర యోషితాం నిజజనస్మయధ్వంసనస్మిత,
భజ సఖే భవత్కింకరీస్మ నో జలరుహాననం చారు దర్శయ.

అని మూలము.

భవత్కింకరీః నః అస్మాన్ భజ ఆశ్రయ అని వ్యాఖ్య. ఆశ్రయించుట యనఁగా భక్తుల ననుసరించి యుండుట భగవల్లక్షణము కదా. ఈశ్లోకమునకు మహాకవి,

క. మగువలయెడ నీక్రౌర్యము
దగునే నిజభక్తభీతిదమనుఁడ వకటా
తగదు భవద్దాసులకును
నగుమొగముం జూపి కావు నళినదళాక్షా.

అని వ్రాసిరి. ఈపద్యమునఁ గూడ మమ్ముద్ధరింపుమా యను నర్థమే తోఁచెడిని. అంతియ గాని మమ్ము రతికేళిం దేల్పుమా యనునది కానరాదు.

[6] భక్తుల సకలపాపములఁ దూలఁగొట్టుచు, విఖ్యాతిం

యింపుము. భక్తుల నాశ్రయించుట కదా నీకృత్యము. దివ్యరుచిరభవన్ముఖారవిందము నొకమాఱు గనఁబఱపుము. అనఁగా మాకుఁ బ్రత్యక్షమై మమ్ముద్ధరింపుమని దీనిసారమని గ్రహించుటయే యుత్తమమార్గము.

6. ప్రణతదేహినాం పాపకర్శనం తృణచరానుగం శ్రీనికేతనం, ఫణిఫణార్పితం తే పదాంబుజం కృణు కుచేషు నః కృంధి హృచ్ఛయమ్-అని

గాంచి శ్రీనిలయమై కాళీయనాగరాజఫణార్పితంబై గోవుల ననుసరించి నడువ నూఁకొని దివ్యమై తనరారు నీపాదసరోరుహమును మావక్షోజముపై నునుపుము. మాకామతాప మార్పుము. [7] పుండరీకాయతలోచనా, మనోహరవాక్యములుగల నీమధురవాక్కులచే బుధుల ననురంజింపఁ జేయుదువు. నీయందే

మూలము. పాపనాశకము ప్రఖ్యాతము సంపదాలవాలము కాళీయఫణిపడగయందుంచినదియు నను విశేషములు శ్రీహరిపాదారవిందమును గూర్చి చెప్పఁబడినవి. అట్టి నీపాదమును మా స్తనములపై నునుపుము. మాకామమును నశింపఁ జేయుమని గోపికలు కోరిరి. ఇందొక్కయక్షరమైనను గోపికలు కామపరతంత్రలు, శ్రీకృష్ణునియందమునకు మోసపోయి యతనిపొందుఁ గోరిరి. అన్నయర్థము స్ఫురించునా. అట్టివారు గోపికలైనచో శ్రీకృష్ణా! పాపముల నడంచి కాళీయు నుద్ధరించిన నీపాదమును మాకుచములపై నునుపుమని కోరుదురా. కామసూచకమైన దిందొక్కవిశేషణమైనఁ గలదా. ఈశ్లోకముచే భక్తరక్షణమునఁ బటిష్ఠమైనది భగవత్పాదమని భక్తులభావము. అట్టి భావమునే యీశ్లోకము చెప్పుచున్నది. అంతియకాని యసంగతార్థమును సూచింపదని గ్రహించుట సముచితము. దీనికిఁ దెనుఁగున నించుక కామపరమగునర్థము కనఁబడియెడిని. కాని మూలమున నించుకంతయుఁ గానరాదు. 7 అధరశీధునా ప్యాయయస్వ నః-అని మూలము. కొందఱీశ్లోకముచే గోపికలు కామపరతంత్రలయి కృష్ణుని వెదకిరిగాని భక్తిపరతంత్రలై వెదకలేదని యర్థమును జెప్పుదురు. కాని యది పూర్వాపరశ్లోకవిరుద్ధ మనుట పొరపాటు గాదు. బుధమనోజ్ఞయా-అని యున్నది. బుధులనఁగాఁ బండితులు. పండితులనఁగా జ్ఞానసంపన్నులు. జ్ఞానులకు మనోహరమైన వాక్కుచే నన్నదానిచేతనే పైభావము తిరస్కృతము. ముహ్యతీః=ఇట్టివాక్కుచే వారు వశమునట్లు చేయఁబడితిమి. అట్టిమ మ్మధరసుధచేఁ బరితాపవిహీనల మగునట్లు

మనముల నిలిపి నిన్నే ధ్యానించుచు నీదాసురాండ్ర మనఁదగి యున్న మమ్ము నధరామృతమున సంతృప్తినొందింపుము. [8]గోలోకనాథా! తాపత్రయమునఁ గుందువారలకు జీవనము, పాపములఁ బోఁగొట్టునది. బ్రహ్మవేత్తలచే వర్ణింపఁబడినది. శ్రవణములకుఁ బరమమంగళము, శ్రీసమృద్ధి గలది. ఇట్టి నీకథాసుధను దృప్తియగునట్లు కీర్తించువారే యీలోకమునఁ బుణ్యాత్ములు. ఇంతకంటెఁ బుణ్యకార్యము లేదు. ఈఘట్టమున మహాకవి పోతన,

---

చేయుమా యనఁగా వాగమృతమున మాతాపత్రయముల నడంపుమా యని భావము. సదుపదేశరూపామృతధారలచే మాహృదయములఁ గలతాపములఁ బాపుమా యని సారము. జ్ఞానుల కానందమును గల్గించు నుపనిషదర్థమును దెలుపుమాటలం బల్కి మాకీలోకనివాసమున నలవడిన సంసారతాపము నార్పుమా యని గోపికలప్రార్థన యని గ్రహించుట జ్ఞానుల లక్షణము. అంతియ గాని విపరీతముగా గ్రహించి సన్మార్గమును బాడుచేయరాదు. పూర్వాపరశ్లోకములఁ గల భావమును బరికించి యర్థము చెప్పవలయునే కాని వేఱు మార్గమున భావ మిది యని సిద్ధాంతముచేయఁ బూనరాదు. అది సజ్జనుల త్రోవ కాదు. దీనితర్వాతిశ్లోకమును బరికించిన నింతయు స్పష్టమగును.

8 తవకథామృతం తప్తజీవనం కవిభిరీడితం కల్మషాపహం,

శ్రవణమంగళం శ్రీమదాతతం భువి గృణంతి యే భూరిదా జనాః.

అని మూ. ఈశ్లోకమును జక్కఁగాఁ బఠింపుఁడు. కామపరతంత్రలు కోరునట్టివాంఛ లిందుఁ గలవా. లేక భక్తిపరతంత్ర లగునారీమణులు కోరు వాంఛ లిందుఁ గలవా. యని యించుక యూహింపుఁడు. ఇందొక్కయక్షరమైనను గామపరతంత్రతః బఠించునది లేదని నాభావము. కల్మషాపహమ్= అన్నమాట కామపరవశతఁ గుందినకాంతామణినోట యట్టి తపాతమాపను

మ. ఘనలక్ష్మీయుత మై విరాగ శుభదమై • కామాదివిధ్వంసి యై
సనకాదిస్తుత మై నిరంతరతపః•స్సంత ప్తపుణ్యాగజీ
•వన మై యొప్పెడు నీకథామృతముశ్రా•వం గల్గునే భూరిదా
ననిరూఢత్వము లేనివారలకు మా • నారీమనోహారకా.

అని వ్రాసిరి. మూలార్థ మిట విస్తృత మని యెఱుంగ వలయును.

9 ప్రీతిపాత్రుఁడ వగునోగోపాలబాలకా! మహిమ మితరులకుఁ దెలియకుండఁ బ్రవర్తించు భగవంతుఁడా! సంతోషమును బుట్టించు నీనవ్వు, నీప్రేమావలోకనము, ధ్యానమం

సమయమున వెడలునా. భగవంతునిఁ గోరుట కావునఁ బాపము లేదు. కాన వారు కామపరవశలే యందురేమో. శ్రీకృష్ణుని భగవంతుఁ డని తెలిసికొన్నకాంతకుఁ గామము నివృత్తియై దివ్యజ్ఞానము దీపించునే గాని కామము వృద్ధి కాదు. భగవజ్జ్ఞానమునకు ఫలము కామాభివృద్ధియే యన్నవారికిఁ బదివేలనమస్కారములే కాని యింకొక్కమాట చెప్పవీలులేదు. కావున సజ్జనులారా! ఈఘట్టమున విపరీతార్థములకుఁ జోటు లేదని నమ్మి గోపికలు భక్తిపరతంత్రలై భగవంతునిఁ బ్రార్థించినట్లు మీరును శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును ధ్యానింపుఁడు. వ్యాఖ్యాతలు "కవిభిరీడితమ్" అను పదమునకు "బ్రహ్మవిద్భిరీడితం స్తుతం" అనియే వ్రాసిరి. పైనివ్రాసినభావము నాభావమని యోజింపకుఁడు. వ్యాఖ్యాతలభావ మనియే గ్రహింపుఁడు.

9 కపటవర్తనుఁడా యని గోపికలు సంబోధించిరి. నీతత్వ మెరులకుఁ దెలియరాక యుండఁ బ్రవర్తించుచున్నవాఁడవు. కాని మే మెఱుంగకుండఁ బ్రవర్తింపఁగలవా. మేము నిన్నుఁ గూడి యనవరతము గోలోకమున రాసమండలమున విహరించువారము గాన నీతత్వము నీపాదారవింద

గళమగు నీవిహారము మనస్సున కపరిమితానందము నొనఁగూర్చు నీరహస్సంకేతములు, మామనస్సులను ద్వరపడఁ జేయుచున్నవి. [10]మనోహరుఁడా! నీపాదములు నళినస్పందరము లైనవి. నీవు గోవులం దోలుకొని గోకులమునుండి వెడలునపుడు క్షేత్రములఁ బండి నేలపైఁ బడియున్న వరివెన్నులను, గడ్డిపుడకలను, చిన్నమొలకులను దాఁకి యెంత నొచ్చునో యని మామనములు తల్లడ మందుచుండును. అట్టి మామనములు కష్టపడునట్లు ఈవనములలో నెందు దాఁగితివో ఏచోట

నేవచేఁ దెలిసికొనఁగల్గినవారమే. మమ్మెప్పుడు కాంచినను నవ్వుచుఁ గటాక్షవీక్షణముల నాదరించుచు నీవిహారములు మాకు ధ్యానింపఁదగునట్లు చేయుచు, మామనసులు నీరహస్యచరితములు స్మరింపఁగల్గునట్టు చేయుచుందువు కాన నివి యన్నియుఁ మామనసులు నిన్ను దర్శింపఁ గోరి త్వరపడునట్టివానినిగాఁ జేయుచున్నవని సారము. దీనిచే వేగముగా సాక్షాత్కరించి మమ్ముద్ధరింపుమా యని ప్రార్థించిన ట్లూహించుట న్యాయమార్గము.

10 శిలతృణాంకురైః-అని మూలము. శిలశబ్ద మిట నపుంసకలింగము. శిలాశబ్దము గాదు. వరి కోసిన పిదపఁ గ్రిందఁ బడియున్న వెన్నులు. శిలోంఛవృత్తు లనుచో శిలవృత్తి యనఁగా నట్టి వరివెన్నుల నేరికొని తెచ్చి వానిచే జీవనము చేయుట యని యర్థము. అంతియకాని పాషాణములు కావు. ఈశ్లోకమును దెనిఁగించుచు మహాకవి పోతన,

ఆ. ఘోషభూమి వెడలి ♦ గోవుల మేపంగ
నీరజాక్ష మైన ♦ నీపదములు
గసవు శిలలు దాఁకి ♦ కడునొచ్చునో యని
కలఁగు మామనములు ♦ కమలనయన.

నేకఱకుగడ్డిపోచలు తగిలి నీమృదుపదములకు బాధలఁ గల్పిం చునో యని చింతించుచుండు మమ్ముల నుడికింపక వేవేగ దర్శన మిమ్ము.

[11] వీరుఁడా ! నల్లనివెండ్రుకలచే నిండి, గోవులపాద ధూళి గడుదట్టముగా నావరింపఁగాఁ జూచువారల కొకరీతిఁగా నందమును గూర్చునది కదా నీముఖారవిందము. అట్టి ముఖ కమలమును సాయంకాలమునందు నీవు గోవులవెంట వచ్చున పుడు మాకుఁ గనఁబఱచుచుందువు. దానిం జూచినంతనే

అని వ్రాసిరి. శిలలు పాషాణము లనియే వారిభావము. శిలతృణాం కురైః అనుచో "శిలైః కణిశైః" అని వ్యాఖ్యాత లేల వ్రాసిరో వీరేల యిట్లు వ్రాసిరో. వారి కొదివినపుస్తకమునందుఁ బాఠభేదమున నట్లున్నదో. ఆపక్షమున దానిప్రక్కనున్న తృణశబ్దము రసప్రదము కాదు. తృణములఁ దాఁకి నొచ్చునని సంశయించుచుండఁ బాషాణములఁ దాఁకి యనుట రస వంతముగా నుండదు. వారియుద్దేశ మెఱుంగఁజాలకున్నాఁడను.

11 స్మరం యచ్ఛసి అను మూలమునకు కేవలం స్మరం యచ్ఛసి అర్పయసి నతు సుఖం దదాసి కపట ఇతి భావః. అని వ్యాఖ్య కలదు. దీని చేత గోపికలు కామాతుర లని భావమని కొంద అందురు. అది మిగులఁ బొర పాటు. వీర! అనుసంబోధనము గలదు. నీవు లోకైకశూరుఁడవు. అట్టి నీ వి. గోవుల మేపుచు నడవులఁ దిరుగుచు సాయంకాల మాగోవులపాదధూళి ముఖకమలమును ఆచ్ఛాదింప నల్లనినెఱికురులు ముఖమునఁ గ్రమ్మియుండ నీవరుదేరఁ గాంచిన మాకు నీదర్శనమున గోలోకవృత్తాంతము స్మృతిగోచర మగుచున్నదని భావము. "స్మరం యచ్ఛసి" యనఁగా స్మృతియని యర్థమ గునా యని ప్రశ్నించిన నీపాటిభావము దానినుండి పొడచూపు ననునదియే సమాధానము. లేకున్న వీరా యనునది వ్యర్థమగును.

మాకు నీపూర్వవార్తను స్మరింపఁజేయుచుందువు. కావున మాకది విచారమునే గల్పించుచుండును. [12]ఆధిహారుఁడా (మనోరోగ మావంతయుఁ గలుగకుండఁ బోఁగొట్టువాఁడా) రమణా! (ప్రీతిని గల్గించువాఁడా) నమస్కరించువారల కెల్ల కోర్కులం బ్రసాదించుచు, బ్రహ్మదేవునిచేఁ బూజితం బగుచు, భూలోకమున కెల్ల నలంకారప్రాయమై, ఆపత్కాలమందు ధ్యానింపఁదగి మిగులసుఖమును గల్గించు నీపాదకమలమును మావక్షోజములయం దునుపుము. దాన మాపరితాపములు నశించును. ఈఘట్టమున మహాకవి,

> ఆ. భక్తకామదంబు ♦ బ్రహ్మసేవిత మిలా
> మండనంబు దుఃఖ ♦ మర్దనంబు
> భద్రకరము నైన ♦ భవదంఘ్రియుగము మా
> యురములందు రమణ ♦ యునుపఁ దగదె.

అని వ్రాసి తనభక్తిని దేటపఱచిరి. ఎంతచక్కనిభావమును దేటపఱచిరి? ఎంతటి భక్తుఁడు? ఎంతటి భావజ్ఞుఁడు? నెబా సనవచ్చు.

---

12 ప్రణతకామదం పద్మజార్చితం ధరణిమండనం ధ్యేయమాపది,
చరణపంకజం శంతమం చ తే రమణ నస్తనే ష్వర్పయాధిహన్.

అని మూలము. ప్రణతకామదం పద్మజార్చితమ్ అనునీరెండు విశేషణములును ఖతించినంతనే గోపికలు కామపరతంత్రలు కా[illegible]భగవద్ధ్యానాసక్తచిత్త లనునర్థ మగును. అంతియ కాని పేఱొకరీతి నర్థమే కాదు. తక్కినవిషయములకు సమాధానము ముందే వ్రాయఁబడినది.

[13]ఓ శూరుఁడా! మనోహరనినాదమున మ్రోయుచు సర్వజన హృదయముల నానందింపఁ జేయు వేణువును ముద్దిడుకొనుచు సకలశోకములఁ బోఁగొట్టుచు సురతవర్ధనమై మనుష్యుల కితర సుఖములను స్మృతికి రాకుండఁ జేసి యసమానమై తనరు నీయధరామృతము మా కొసఁగుము. [14]ఓకృష్ణా! పగటిపూట నీవడవులకుఁ బోవ నిన్నుఁ జూడఁజాలక పరితపించుమాకు క్షణకాలము కూడ నొకయుగముగాఁ గానఁబడును. వంకరలగు

---

13 ఇచ్చట గోపికల కామాసక్తి తేటపడుచున్నదని కొందఱు బొడ్డున యజ్ఞోపవీతమును దోఁపి కలహమునకుఁ బూనుదురు. వారి కిదియే సమాధానము.

శ్లో. సురతవర్ధనం శోకనాశనం స్వరితవేణునా సుష్ఠు చుంబితం,
ఇతరరాగవిస్మారణం నృణాం వితర వీర నస్తేఽధరామృతం.

అని మూలము. సురతవర్ధన మనఁగా సురతచ్ఛేదక మని భావము. వర్ధనమనఁగా ఛేదించునది యని యర్థము. కాఁబట్టియే శోకనాశనం అన్న విశేషణము సార్థకము. ఇతరరాగవిస్మారణమ్ అనఁగా నీయందనురాగమును దప్ప నితరదేవతలయందు విశ్వాసమును బోఁగొట్టునని భావము. దీనిచే నన న్యభక్తిభావము దృఢపడుచున్నది. అంతియ గాని నీచార్థ మేదియు నిట కనఁబడదు. లేనిపోనిశంకలకు మదిని జోటు నునుపకుఁడు.

14 దీనిచే నిరంతరదర్శనమును గోరుచున్నారము. త్రుటికాల మనఁగా

తీక్ష్ణసూచ్యాబ్జపత్రస్య దళవేధస్త్రుటిర్భవేత్.

అను సిద్ధాంతోక్తప్రకారము, (సన్నటిసూదిచే తామరపూవులోపలి మెత్తని దళమునకు రంధ్రము చేసినంతకాల మని యర్థము.) అనఁగా నత్య

ముందటివెండ్రుకలుగల నీముఖాంబుజము శ్రీకాటపట్టు. అట్టి నీమోముందమ్మిని జక్కఁగాఁ జూచు మాకు ఱెప్పలు గావించి చూపున కించుక యంతరాయమును గల్పించిన యానలువ మందబుద్ధి గలవాఁడని యూహింపఁదగును. [15]ఓ యచ్యుతా! భర్తను, పుత్త్రులను, దండ్రిని, సోదరులను, బాంధవులను వదలి నీగీతమును విన వచ్చితిమి. మేమెల్ల నీదివ్యగీతముచే నొడలు మఱచితిమి. నీవే గతి యని నమ్మి వచ్చితిమి. శఠుఁడా! ఎవ్వఁడేని

ల్పకాలమని భావము. ఇట్టిమాకు ఱెప్పలు లేకున్న బాగుండునే యని దీని భావము. దీనిచే క్షణమాత్ర మేని నిన్ను దర్శింపకుండ నుండఁజాల మను భావము స్పష్టమగుచున్నది.

15 దీనిచే గోపికలమోహము వెల్లడియగుచున్నదే. ఏమి దీనికి సమాధానమని కొందఱందురు. దీనిచేతనే గోపికలు ముక్తినిగోరుచున్నవారని స్పష్టమగుచున్నదే. కామార్తలను నర్ధమెట్లు కనుఁగొంటివని ప్రతిప్రశ్నము చేయవలయుం.

శ్లో. పతిసుతాన్వయభ్రాతృబాంధవా నతివిలంఘ్య తే హ్యచ్యుతాగతాః,
గతివిద స్తవోద్గీతమోహితాః కితవ యోషితః క స్త్యజే న్నిశి.

అని మూలము. అచ్యుతా! అను నామోచ్చారణమును బరికింపుఁడు. నీపదము చ్యుతి (నాశనము) లేనిది. అట్టు లౌటనే యచ్యుతుఁడవు. చ్యుతి లేనివాఁడవని భావము. ఓపరమాత్మా! సకలబంధువులను వదలి "అతి విలంఘ్య" చక్కఁగా వదలి యని దీని భావసారము. ఉద్గీతమోహితాః=ఉద్గీత మనఁగా నుపనిషన్నాదమని యర్థము. దానిచే నొడలు మఱచి యని భావము. గతివిదః=మాగతి యిదియే యని యెఱిఁగినవారమై యని భావము. నీచెంతకుం జేరితిమి. ఇట్టి మమ్ము, నిశి=అజ్ఞానాంధకారసమావృతమగు నీలోకమునందు

రాత్రియందుఁ ద్యజించునా. యోజింపుమా. [16]ఓ శ్రీహరి! నీర హాస్యసంకేతంబును, కామసందీపనంబైన స్మితవక్త్రమును, ప్రేమతోఁగూడిన చూపులును, మంగళముల కాలవాలమగు విశాల వక్షస్థలమును వీనిం గాంచి నీపయి మామనస్సులు ప్రీతిని బొందుచున్నవి. వాంఛితములు కొనలుసాగుచున్నవి. నీయావిర్భావము గోకులవాసుల కెల్ల దుఃఖరాసులఁ దొలఁగంద్రోయుచున్నయది. సర్వమంగళాత్మకమై యొప్పారెడు. ఇట్టి కోట నీయందే మనస్సు నిలిపితిమి. అట్టి యనన్యగతికలమగు మాకు మనోవ్యాధినిర్మూలించు నేదేనొక్క వీక్షణమును సుంత ప్రవహింపఁ జేయుమా. (మనోవ్యాధు లనఁగా నీజన్మము వదలి యెపుడు గోలోకమున కేగుదుమా యన్నచింతలని భావము.) ఆవీక్షణసుధారసమున మునింగిశాశ్వతపదమునకుంబోవుదుము. ఓ ప్రియతముఁడా! నీమృదుతమపాదపద్మములు మావక్షోజములయందు భీతినొందుచు ధరించువారము. మావక్షస్థలము కఠినమైనది నీపదారవిందము లతికోమలములు. కాన నీస్పర్శమున నేరీతి నొవ్వకుండును? అన్నభీతి మాకుం గలదు. అట్టిపద

"రోషితః" ధైర్యము లేనివారము. అగుమమ్ము వదలితివేని నిన్నుఁ గితవుఁడందురు. ఘాతుకుఁడందురు. అనఁగా సాధువులు నిందింతురని భావము. దీనిచే మాకు ముక్తిని ప్రసాదింపుమా యని గోపికలు కోరిరని యెఱుంగవలయును. 16 నీసురుచిరాంగములు నీవిహారస్థలమును గాంచిన మామనస్సులు మహాహర్షము నొందుచున్నవి. మాకోరికలు మిన్నుముట్టుచున్నవి. కావున మాకుదర్శన మొసంగి మమ్ముఁ దరింపఁజేయుమా. దీనిచేతఁగూడ వీరి కోరిక లెట్టివో స్పష్టమగుచు నేయున్నవి.

పంకజములు నీవరణ్యమున నడ్డులేక సంచరించుతఱిఁ గఠినపాషాణాదులు తగుల నెంత నొచ్చునో యని యెపుడు మామనస్సులు తత్తఱపడియెడిని. మాచిత్తములు నిన్నే నమ్మియున్నవి కదా. అని యిట్లు అనేకప్రకారముల నాడుచు విచిత్రరీతిం బాడుచు గోపికలు శ్రీకృష్ణపరవశమానసముల నుండిరి.

మహామతులారా! గోపికాగీతల నాలకించితిరి. మూలమునఁ గల పదచమత్కృతి నందందుఁ దిలకించితిరి. ప్రాతీతికార్థమును దెలిసికొంటిరి. విశేషార్థమును నావ్రాసినదానిం గాక మీమదిని యోజింపుఁడు. ఒక్కసుందరపురుషునిం గోరిన ప్రమదలు పెక్కుమంది యొక్కచోటం జేరి యతని వెదకుట లోకస్వభావమా యని యూహింపుఁడు. లోకాతీతమందురా అది భగవన్మహిమము కానఁ బరమపవిత్రమే యగు. లోకవిరుద్ధమందురేని అది దూష్యమగును. ఇంతమంది యొక్కనిగోరి యొకచోటఁ జేరి పరస్పరవిరోధములు లేకుండుట నెందేని వింటిరా యని నే నడుగుచున్నాఁడను. కాని యపుడు ఇందేదో విశేషార్థము గలదని యూహింపక మాన శక్యమా. మానిన లాభమా. కాఁబట్టి యిందుఁ గల విశేషార్థముల గ్రహింపక తప్పదు. గోపికలు భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యదృశ్యుఁడు కాఁగాఁ దద్దర్శనమును గోరి ప్రార్థించుట. ఈప్రార్థనమే గోపికాగీత లనఁబడుచున్నది. ఒక్కొక్క గోపికయు నొక్కొక్క భావమును దెలుపక సంఘముగా నీభావములఁ దెలిపిరి. దీనిచేతనే కాముకత్వమునఁ గాక భక్తిచేతనే యిట్లు

ప్రార్థించిరనుట స్పష్టము కాక మానదు. ఒక్కొక్కచోట నిందుఁగలవిశేషములు వర్ణనాతీతములు. పరబ్రహ్మమా! లోక నాయకా పరమేశ్వరా యిత్యాది సంబుద్ధులు జూడ గోపిక లించుకంతయుఁ గామపరవశలు కారనియు, శ్రీహరియందుఁ గలయవ్యాజభక్తిచే నట్లు ప్రార్థించిరనియు వారు గోలోక ముననుండినగోపికలే యనియుఁ గావున వారికి నాయిక రాధా దేవి యాయె ననియు స్పష్టమగును. ఇంతియ గాక శ్రీహరి నీపాదారవిందమును మావక్షోరుహములపై నునుపుమా యని వేఁడుటయు, నీహస్తసరోజమును మాశిరస్సున నునిచి కాపా డుమా యని ప్రార్థించుటయుఁ గాముకత్వమును వెల్లడింప వనుట స్పష్టము. ఇట్టిఘట్టములయందు విశేషముగా నీచమగు నర్థమును గల్పించుట పాడిగాదు. భగవదవతారమునందు జను లకొక యసూయతను బుట్టించుట సాధుమార్గమే కాదు. దీనిచేఁ బరమతస్థులు మనల దూషించుట కవకాశ మేర్పడినది. తెనిఁగించు నపు డిట్టి ఘట్టమున జాగరూకుఁడై కవి మెలఁగవల యును. వేలమంది స్త్రీలతో నొక్కపురుషుఁడు సుఖించె నని చెప్పి నచో నది యమానుషశక్తిని వెల్లడించును గదా. అట్లులని దానియందు లేని యర్థమును జేర్పరాదు.

గోపికలు పతులయానతి మీఱి తల్లిదండ్రులమాటల లెక్కింపక సోదరులపల్కుల నాదరింపక బంధువులనుడువులఁ జెవిఁ జొన్పక రాత్రికాలమున నొంటిరిపాటున వెడలి రనుట మాత్రమే మన మాలోచించిన వారు కులట లనుటలో

నాశ్చర్య మేమియుఁ గానరాదు. కాని యంతమంది గుంపులుఁ గట్టి పోవుచుండఁగా నింటివార లడ్డుపెట్టక వెంబడింపక తరువాతనైన నలుగురును గలిసి యిది యేమి యన్యాయమని తలపోసికొని యూరివారెల్ల వారిఁ జూడఁ బ్రయత్నింపక యింటనుండుట యచ్చెరువు గొలుపక మానదు. ఇందఱి నాభగవత్కాళి యాచ్ఛాదించెనని చెప్పక తప్పదు. అట్టితావుల నీక విరుద్ధమేమున్నదో నేనెఱుంగఁజాల కున్నాఁడను. తగినట్లు సమాధానము చెప్పుట యెట్టివారికేని కష్టమనియే నాభావము. భక్తపరాధీనుఁడు భగవంతుఁడు. ఆతని దివ్యచరిత్ర మత్యద్భుతము. అవాఙ్మానసగోచరము. దాని కసాధ్య మేదియును లేదు. తన లోకవాసుల నందఱిని శ్రీకృష్ణగానము లాగెను. ఆయాకర్షణశక్తి యితరగానమునకు లేదు. కాఁబట్టియే నాదబ్రహ్మ మాపరమేశ్వరుఁడే యనఁ జెల్లు.

గోపిక లాగానాకృష్టచిత్తలై పరుగిడిరి. భగవంతునిం గాంచిరి. కాని యాపరాత్పరుఁడు వీరిచిత్తవ్యాపార మెట్లున్నదో కనుఁగొందమని లోకాచారము ననుసరించియే ప్రశ్నించెను. వార లాప్రశ్నములకు బదులిడిరి. ఇష్టాలాపములఁ గొంతకాలముపుచ్చి శ్రీహరి వారికిం గనఁబడఁ డయ్యెను. అత్తఱి వారంద ఱొకచోటఁ జేరి వచించినమాటలే గోపికాగీతలనం బరఁగెడిని.వానియందలి యర్థము భక్తిపారవశ్యమును వెల్లడించునే కాని యితరభావమును దెలుపదు. ప్రతిశ్లోక మొక్కరీతిగా నర్థమిచ్చును. వానియర్థముల నందందే వ్రాసితిని. కాన

మరల నిట మొదటినుండి యించుక వ్రాసి వదలుచున్నాఁడను. గోపికలవలె దృఢభక్తినిరతులై సదా భగవంతునిదర్శనమునే కోరుచు సమస్తము తదర్పణముచేసి యాపరమేశ్వరుని నమ్మియుం డినచో నుత్తమ శాశ్వతలోకమును గోపికలవలెఁ బొందుదురని విన్నవించువాఁడను. ఇదియే యిందలిసారము. ఇంతట నీవిషయ మును వదలి తరువాతికథను వ్రాసెదను.

శ్రీకృష్ణమూర్తి గోపికలకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట.

శ్లో. యాసాం గోపాంగనానాం లసదసితతరాలోలలీలాకటాక్షా,
యన్నాసాచారుముక్తామణి రుచినికరవ్యోమ గంగాప్రవా
హే, మీనాయంతేఽపి తాసా మతిరభసచలచ్చారునీలాల
కాంతా, భృంగాయంతే యదంఘ్రిద్వయసరసిరుహే పాతు
పీతాంబరో నః.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౨ అ. ౯౫ శ్లో.

* ఆర్యులారా! అవ్వలికథ నవధరింపుఁడు. శ్రీహరి వారి తీవ్రభక్తిని బరీక్షింపఁ గోరి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. కాని గోపిక లిండ్లకుం బోక యందే యారేయి చాలసేపుండి భక్తి శ్రద్ధలతోఁ బ్రార్థించిరి. నిష్ఠురము లాడిరి. అగతికల మగు మమ్ము నిట్టు వదలిపోవుట భగవంతుఁడ వగు నీకుఁ దగునా యనిరి. నీవు వదలిన నిన్ను వదలుదుమని తలంచితివా. ప్రాణ ములనైన నిందే వదలుదుము గాని నిన్నుం గనుంగొనక యిం

* ఈగాథ శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౩౨ వ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడియె.

డ్లకుంబోవ నుంకింతుమా యనిరి. భక్తపరాధీనుఁడవు నీవు. ఇట్టినీ విట్లు మమ్ముఁ బరీక్షించిన మేమెంతవారము స్వామీ యని ప్రార్థించిరి. ఆర్తిహరుఁడవగు నిన్ను నమ్మితిమి. ఏమిచేసి నను మీఁదియే భార మనిరి. ఇట్లు తన్నే నమ్మి భీతినొందక గృహములకుం బోవఁ దలంపక యారాత్రి చెట్టులుగుట్టలు తిరుగుచు భగవంతుని జూడఁగోరుచుండిరి.

శ్రీహరియు వారిమనోభావమును లోకమర్యాద నను సరించియుఁ దన్నుఁ జూచి సామాన్యులు గురుశిష్యధర్మముల నేర్చుకొందు రనియుఁ బరీక్షించి చూచెను. అనన్యగతిక లని స్పష్టమాయెను. వెంటనే వారియెదుటఁ గరుణారస ముప్పొంగఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను. అప్పుడాహరిమోమున స్మితము న ర్తనము సలుపుచుండెను. పీతాంబరము తనువున కొకవింతచెలువము నొసంగుచుండెను. పుష్పహారము కంఠమున వ్రేలాడుచుండెను. అప్పటి యారూపమున మన్మథమన్మథుఁ డని చెప్పుటకంటె వేఱొక్కమాట భాషలో నెందును గానరాదు. అట్టిగోపాల బాలునిఁ గాంచిరి. గోపికల నేత్రసారసములు వికసించెను. ప్రసాదదృష్టులు వర్ణనాతీతముగాఁ దగియుండెను. ప్రాణములు మరలఁ బ్రవేశింపఁగనే లేచినదేహములవలె వారెల్ల నొక్క మ్మడి లేచిరి. ప్రత్యక్షమైన శ్రీకృష్ణునిం గాంచిరి.

శ్రీకృష్ణదర్శనమున గోపికలతనువులు ప్రమోదసాగర మున మునింగెను. కాఁబట్టియే యందుజరపఁదగు విధాన మెట్టిదో యవి యెఱుఁగ కుండెను. ఒక్కగోపిక రెండుచేతు

లతో శ్రీకృష్ణకరాంబుజమును బట్టుకొనియెను. ఆసేవచేఁ దన ప్రమదమును దెలుపుకొనియెను. ఒక్కకాంతామతల్లిక చారు చందనచర్చలనలరు శ్రీహరిహస్తమును దనభుజశిఖరమున నును చుకొనియెను. ఒకయంగన గోపాలబాలుని తాంబూలచర్వణ మును దోసిటం బట్టెను. ఒక పురంధ్రీమణి శ్రీపతిచరణారవింద మును దర్శనమునకై తపించు తనవక్షోరుహముపై నిడు కొనియె. ఒకకామిని ప్రేమాతిశయమున నొడలుమఱచి బొమ ముడి పెట్టెను. అంతతోఁ దనివిసనక యధరమును గఱచి తన యుత్కంఠతను జూపెను. మఱియుఁ గటాక్షవీక్షణములఁ దీవ్ర ముగాఁ గనుంగొనియెను. ఒకసాధ్వి సాధువులు భగవత్పాదార విందమును జూచుచుఁ దృప్తినొందనట్లు నందనందను వదనార విందమును జక్కఁ గాంచియుఁ దృప్తినొందదయ్యెను. ఒక్క కామాక్షి యాపరబ్రహ్మమును నేత్రరంధ్రములద్వారా మదిఁ జొనిపి ధ్యానసమాధినిష్ఠుఁడగు యోగీంద్రుకైవడి మహానంద మున నొడలుమఱచి శరీరమునం దంతట గగుర్పాటు పొలయ మదియందే యాపరమేశ్వరు నాలింగనము చేసికొని యానం దించెను. ఇప్పట్టున మహాకవి వ్రాసినపద్య మొండు మూలాను సారముగాక యున్నను వ్రాయక తప్పినది కాదు.

సీ. ఎలయించి ప్రాణేశ • యెందుఁ బోయితివని
    తోరంపుటలుకతో • దూఱె నొకతె
జలజాక్ష ననుఁబాసి • చనఁగ నీపాదంబు
    లెట్లాడె నని వగ • నెయిదె నొకతె

నాథ నీవరిగిన ♦ నా ప్రాణ మున్నది
కూర్మియే యిది యని ♦ కుందె నొకతె
యీశ్వర! నను నిన్ను ♦ నిందాఁకఁ బాపెనే
పాపపు విధి యని ♦ పలికె నొకతె

ఆ. తలఁగిపోవునట్టి ♦ తప్పేమి చేసితి
నధిప పలుకు ధర్మ ♦ మనియె నొకతె
యేమినోముఫలమొ ♦ హృదయేశ నీమోము
మరలఁ గంటి ననుచు ♦ మసలె నొకతె.

ఇట్టులావనితామణులు *విశ్వతైజసావస్థనున్న జీవులు సుషుప్తిసాక్షియగు ప్రాజ్ఞునిం గాంచినట్లు భగవద్విరహమును దాఁటి యతిశయానందమున నందనందనుం దర్శింప నట్టి యప్పద్మనేత్రలం గూడి యచ్యుతుండగు నాపరమేశ్వరుఁడు సత్వాదిశక్తులం గూడిన పరమాత్ముని వలెఁ బ్రకాశించెను. భక్తరక్షణ సమాదృతిం గాంచిన భగవంతుఁ డాతరుణమున నార్తలై తన్నుందలంచు గోపికల నందఱింగూడి ప్రకృతివితతిం గూడిన

* జహుర్విరహజం తాపం ప్రాజ్ఞం ప్రాప్య యథా జనాః, తాభిర్విధూతశోకాభిః భగవా నచ్యుతో వృతః, వ్యరోచతాధికం తత్ర పురుషశ్శక్తిభిర్యథా-అని మూ. ప్రాజ్ఞం ఈశ్వరం ప్రాప్య యథా ముముక్షవో జనాః. యద్వా ప్రాజ్ఞం బ్రహ్మజ్ఞం ప్రాప్య యథా సంసారిణః. యద్వా ప్రాజ్ఞం సుషుప్తిసాక్షిణం ప్రాప్య యథా విశ్వతైజసావస్థాజీవాః అని వ్యాఖ్య. గోపికలు స్వాశ్రయమును గోరి తనయాజ్ఞలో మెలఁగుపరివారదేవత లని దీని సారమని పాఠకు లూహింతురు గాక.

విరాట్టువలెఁ బ్రకాశించెను. ఈతరుణముననే శ్రీకృష్ణుని యపరిమితశక్తి కాననగు.

ఇట్టు లనన్యగతికలై తన్ను దర్శింపఁ దహతహపడుచున్న గోపికలం దోడుకొని యాసర్వలోకాధిపతి కాళిందీపులినంబులకుం బోయెను. ఆపులినములకుఁజెంతఁ గాళిందీనిర్మలజలంబులు తమశీకరముల నీపులినములను సుఖవంతములుగాఁ జేయుచుండెను. ఆపులినములయందు వికసించినకుందమందారములు వాసనల వెదలఁజల్లుచుండెను. ఆకుసుమములయందు మత్తమధుకరములు మూఁగియుండెను. ఆపుష్పములపరిమళములం గైకొని మారుతకిశోరములు పులినముల స్పృశించుచుండెను. శరద్రాత్రికాశీతాంశుసందోహము లంధకారములఁ దోలఁగఁద్రోలుచుండెను. ఆకాలము, ఆస్థలము చూడంజూడ మనోహరముగా నుండెను. ఆయిసుకదిబ్బలు కాళిందీహస్తములచేఁ గుప్పఁజేయఁబడినట్లు గానవచ్చుచుండెను. అట్లు చూడంజూడ ముద్దులమూటగట్టుచున్న యాకాళిందీపులినముల నందఱుఁ బ్రవేశించిరి.

*అంత నా గోపికలు శ్రీమత్పరమేశ్వరుసాక్షాత్కారమునఁ దమహృదయరోగములు నశింప హాయింజెంది శ్రీపరమాత్మ సాక్షాత్కరించుటచే నపరిమితానందసాంద్రము లగు

---

*తద్దర్శనాహ్లాదవిధూతహృద్రుజో మనోరథాంతం శ్రుతయో యథా యయుః, స్వైరుత్తరీయైః కుచకుంకుమాంకితై రచీక్లిప న్నాసనమాత్మబంధవే-అనిమూ. ఆత్మబంధవే=అంతర్యామిణే-అని వ్యాఖ్య. ఇచ్చట గోపికలకు

శ్రుతిసముదయములవలె నుండిరి. పూర్ణకాములు నావనితలు తేజరిల్లిరి. కుచకుంకుమముల నంచితములగు తమచేలాంచలంబుల నాప్రాణబంధు వగుపరమాత్మ కాసనమును గల్పించిరి.

[1]మహాయోగులహృదయారవిందమధ్యభాగమున నమర్పఁబడునాసనముగల యావాసుదేవుఁడు మూఁడులోకముల సంపత్తున కెల్ల నేకనివాసంబైన తనదివ్యసుందరాకారంబుతోడ నాయాసనమునఁ గూరుచుండి తనచుట్టును గోపికలు బలసియుండఁ దదీయపూజల గ్రహించి యెంతయుఁ బ్రకాశించెను. అనంగదీపనుఁడగు (శరీరము మరల లభింపని జ్ఞానమును విక

శ్రుతులకు (వేదములకు) నుపమానోపమేయభావము వ్యాసకల్పితము. కామపరవశతఁ గుందుకాంతలను వేదములతోఁ బోల్చుట యెందును గానము. భగవద్దర్శనమునఁ గామమునివర్తింపవలయునేకాని యది యభివృద్ధి కాఁగూడదు. కావుననే ఉపనిషత్తులు భగవత్సాక్షాత్కారమునఁ బరమానందము ననుభవించినట్లు గోపికలు శ్రీకృష్ణసాక్షాత్కారమున నమితానందము ననుభవించిరని దీనిసారము. ఈశ్లోకము జదివినపిదపనైన నేమానవుఁడుగాని గోపికలు వ్యభిచారవృత్తిగలవారని భావింప రని నానమ్మకము. వృథా పాపమున కొడిగట్టక శ్రీకృష్ణపరమాత్మపావనచరిత్రమును బఠింపుఁడు.

1 తత్రోపవిష్టో భగవాన్ స ఈశ్వరో యోగీశ్వరాంతర్హృదికల్పితాసనః, చకాస గోపీపరిషద్గతోఽర్చిత స్త్రైలోక్యలక్ష్మ్యేకపదం వపుర్దధత్ -అని మూ. గోపీభాగతః. తాభిస్సమ్మానితస్సన్ చకాస శుశుభే త్రైలోక్యే యా లక్ష్మీశ్శోభా. తస్యాః ఏకమేవ పదం స్థానం తద్వపు ర్దధత్ దర్శయన్ -అని వ్యాఖ్య. ఇచట ఈశః భగవాన్ యోగీశ్వరాంతర్హృదికల్పితాసనః-అనువానిని శ్రీకృష్ణునకుఁ జేర్పఁబడినవి. గోపీపరిషద్గతోఽర్చితః. అనఁగా వారిచేఁ బూజింపఁబడి అని యర్థము. కాముకుఁడగు కృష్ణునకుఁ గామపరవశలై యొడలుతెలియకున్న గోపికలకుఁ గలసంబంధ మిట్లు వర్ణింపఁబడినది.

సింపఁజేయువాఁడగు) నాముకుంధుని విలాసదృష్టులతోడను వక్రభ్రూకుటులతోడను నాదరించి యాపరమేశ్వరు కరములను జరణసరోజములను దమయూరువులపై నునుచుకొని మెల్లనఁ బిసుకుచుఁ దొలుదొలుతఁ బ్రశంసించియు మరల నట్టడవిని వదలి యింతసేపు కనఁబడకపోయెనన్న కోపముచే నిట్లు పలికిరి.

గోపికలప్రశ్నము.

*మహానుభావా! లోకమునఁ గొందఱు తన్ను సదా సేవించువారి నంగీకరింతురు. అనఁగా సమ్మానింతురని భావము. మఱికొందఱు తమ్ము సేవింపకుండినను వారి నాదరింతురు. ఇంకనుం గొందఱు తమ్ము సేవించువారిని సేవింపనివారినింగూడ నాదరింపరు. ఇందుల కేమికారణమో యెఱింగింపుచూ యని ప్రార్థించిరి.

ఇదియే కామమగునెడల అది యందఱు కోరఁదగినదియే. కాని వేఱురీతిఁగా గామమనునర్థ మిటఁ దేలలేదు. ఇట్టికావులఁ బరికించియైన గోపికాగీతలు పరమపావనఫలము నొసఁగునవియని నమ్మి తరింపఁ బ్రయత్నింపవలయును.

*భజతోఽనుభజంత్యేకఏకఏతద్విపర్యయం, నోభయాంశ్చభజంత్యేక ఏతన్నోబ్రూహి సాధు భో-అని మూ. నీవు నరసింహావతారమున నిన్నే నమ్మి సేవించు ప్రహ్లాదుని జేరఁదీసి యాదరించితివి. రామావతారమున జటాయువు కబంధుఁడు లోనగువారు నిన్ను సదా సేవింపకున్నను వారి నాదరించి ముక్తి నిచ్చితివి. ఈయవతారమున నిన్నే నమ్మి సేవించుమమ్మును, సేవింపని రాధాదులను ఏల యాదరింపకున్నవాఁడవు? ఈక్రొత్తయాచార మీయవతారమునసే యేల యవలంబించితివి? అని ప్రశ్నించిరని గ్రహింపఁదగినది. అనఁగా మేము భక్తిపరవశతఁ గాంచలేదా యేమి? తెలిపి మముద్ధరింపుమా యని. దీని భావసారము.

శ్రీహరిచెప్పినయుత్తరము.

సేవచేయునాదృతింబొందినగోపికలారా! మంచిప్రశ్నము చేసితిరి. సమాధానము వినుఁడు. ఉపకారప్రత్యుపకారభావమూని గొలుచువారి నాదరించువారు స్వార్థమున మాత్రమే ఆదరణము గలవారు. కావున వారియెడల సౌహార్దము గాని ధర్మము గాని యించుకయు గానంబడదు తండ్రులు కొడుకులను బ్రత్యుపకారముఁను గోరక యాదరించునట్లు తమ్ము సేవింపనివారిని ఆదరించి కరుణించువారివిషయమున నిరపవాదమగు ధర్మము, సౌహార్దము నను నివిరెండును బ్రకాశించుచుండును. మఱియు సేవించువారిని ఆదరింపనివారును గొందఱు గలరనుట సత్యమే. అట్టివారికిం దమ్ముసేవింపనివా రెంతవారు? అందు భజించువారి నాదరింపనివారు జ్ఞానులైన యాత్మారాములు. భోగేచ్ఛలేని పూర్ణకాములు. కృతఘ్నులు. నతికర్కశులు. అను నాల్గుతెఱంగులుగాఁ బెద్దలచేఁ బరిగణింపఁబడుదురు

ఇఁక నావిషయమునువినుండు. నేనోనిర్ధనుఁడుతనకుంగల యల్పద్రవ్యమును గూడఁ గోలుపోయి యాచింతపెంపున నితరము నెఱుంగకదానియందే యేకాగ్రచిత్తమున నుండుమాడ్కి నాపై నిరంతరధ్యానానువర్తనముల మెలఁగువారలకు వృద్ధిని గోరియే వారి నెఱింగియు నాదరింపకుందును. ఇవి సకారణము గాని యకారణము గాదు. కాన నపరాధము కాదు. అట్టులౌట నోగోపికలారా! నాకొఱకు లోకమును (అనఁగా లోకాచార

ములను) ధర్మాధర్మములను దమప్రియబంధువులను వదలిపెట్టి నన్నే భజించుమీకు నాయందు నిరంతరాత్యంతానువృత్తి గల్గునట్లు మీకుం గనఁబడక యుంటిని. అంతియకాని యితర కారణములచేఁ గాదు. మీప్రేమాలాపముల వినుచునేయుం టిని.ఇంకను ప్రేమదృఢము కావలయుననియే యీలాగునఁ బరీక్షించితిని. దానికై మీప్రీతినే కోరువాఁడనని యెఱుంగుఁడు. నాపై నసూయఁ బూనకుఁడు.అదిమీయభివృద్ధికి హేతువగును. ఇది త్రిశుద్ధిగ నమ్ముఁడు. నిర్దోషయోగముం గూడినమీయీ యుపకారమునకు నెంతకాలముననేని నేఁ బ్రత్యుపకారము నొనరింప శక్తుఁడను గాను. వదలిపెట్ట నశక్యములగు గృహశృంఖలములనుండి విడిపించుకొని నాసన్నిధికిం జనుదెంచి మీరు చేసిన యీసేవారూపమగు నుపకారమునకు మీసుశీలతయే ప్రత్యుపకార మగు. ఇదియే మీకు నుపదేశింపఁదగిన విషయము. అని యాపరాత్పరుఁడు పలుక నాపురాణపురుషుని దివ్యభవ్యవచనంబుల విని యాగోపికలు శ్రీహరిసంస్పర్శనమునఁ గలుగు నాశీర్వచనములఁ బొంది సంతాపంబులనుండి విముక్తలైరి.

భక్తాగ్రగణ్యులారా! భగవత్సాక్షాత్కార మాగోపికలకుఁ గల్గినకథను బఠించితిరి కదా. ఇపు డేమనియెదరు? గోపికలు వ్యభిచారవృత్తి నవలంబించినవా రనియే యిపుడుకూడ నందురా. మీజిహ్వాలు తడఁబడకుండునా. హృదయ మిది చేయరానిపని యని హెచ్చరింప కుండునా. పాపకార్యమింత

కన్న వేలుగ లేదని మీకుమాత్రము తోఁపకుండునా. ఈకథ యందు ముఖ్యవిషయము గోపికలప్రశ్నము. శ్రీహరి యాప్ర శ్నమునకుఁ జెప్పినయుత్తరము. వ్యభిచారిణు లిట్లే ప్రశ్నింతురా. కాముకాగ్రగణ్యుఁడు ఇట్లే బదులుచెప్పునా. ఏగ్రంథమునఁగాని యిట్టివిషయమును వింటిరా. దానిసారమును వినుఁడు.

కొందఱు తమ్ము సేవించువారి నాదరించి తరింపఁజేయుదురు. కొందఱు తమ్ము సేవింపకున్నను వారినిం బిలిచియైనను దరించుమార్గముం జూపుదురు. మఱికొందఱు సేవించువారిని సేవింపనివారినిం గూడ దగ్గఱం జేర్పరు. ఏల? మాకుం దెల్పుమా. యని గదా ప్రశ్నించిరి. ఈప్రశ్నసార మింతకుముందే వ్రాసితిని. మరలఁ జర్చింపనేల? పిష్టపేషణన్యాయమునకు లక్ష్యముగానేల? అని వదలి భగవంతుఁ డిచ్చినసమాధానసారమును వ్రాసెదను. ఈసమాధానమే లోకులకు దృష్టాంతభూతముగా నుండవలయునని భగవంతునిభావము. తత్సారమును గ్రహించుటయే మనపని.

కొంద ఉపకారమునుబొంది ప్రత్యుపకారమును జేయుదురు. వారియందుఁ బ్రీతిగాని వేదోక్తధర్మముగాని కానరాదు. లోకమునఁ దండ్రి కొడుకువలన నుపకారమును గోరక తనకది ధర్మమని ప్రీతిచే నాతనిఁ జేరందీసి కృతకృత్యుం జేయును గదా. అట్లే, ఒకరు తమ్ము సేవింపకున్నను, గొందఱు వారిం బిలిచి

యుపకారముచేయుదురు. అనఁగా వారికిం బరణోపాయమును జెప్పుదురు. అట్టివారియం దించుకంతయు ధర్మలోపము గాన రాదు. సుహృద్భావము ప్రకాశిత మగు. మఱికొందఱు తమ్ము భజించువారి నాదరింపనివారును గలరు. అట్టివారు తమ్ముసేవిం పనివారి నాదరింతురా. ఆదరింపనేయాదరింపరు. వారెవ్వరనఁగా జ్ఞానప్రధానులై ఆత్మారాము లగువారే. వారికిభోగేచ్ఛలేదు. పరిపూర్ణకాములు. కృతఘ్నులు. అతికఠినాత్ములు. అని నాలుగు తెఱంగులుగా వారుందురు. అని సమాధానము చెప్పెను. దీని భావ మేమి?-ఈనాల్గు తెఱంగులు లోకముననుండువారివి. ఇఁకఁ బనవిషయ మేమనఁగా-అనఁగా నుత్తమజ్ఞానులధర్మ మేమనఁగా భక్తుఁడు తన్నాశ్రయించినపుడు ఆతని నాదరింప కుండవలెను. దాన నాతనిచిత్తవృత్తిని గనుఁగొన వచ్చును. తన్ను నాదరింపఁ డని కినుకఁ బూనునా? లేక యింకను సద్బుద్ధిపెరుగ హెచ్చుగా సేవించునా యనునది యీపరీక్షలో స్పష్టమగును. ఏభక్తుఁడు భగవంతునియం దాస్థఁబూని సమాహితుఁడై ప్రతిఫలమును గోరక పట్టువదలక సేవించునో ఆభక్తునకు వరుసఁగా సౌశీల్యా దులు వృద్ధినొందును. అవియే భగవంతునిపదమును జేర్పఁ గలవు ఇదియే భగవంతుఁడు చేయుపరీక్ష యని మనము గ్రహింప వలయును.

ఈవిషయము భగవదవతారములలోఁ జూప్పింతము. నృసింహావతారమునఁ బ్రహ్లాదుఁడు భగవంతు నాశ్రయించెను. సకలకష్టముల నోర్చి శ్రీహరినే ఆశ్రయించెను. దాన నతని

గాపాడెను. దీనిచే భగవంతునకుఁ బ్రహ్లాదునిద్వారా శత్రువధ మనునుపకారము లభించెను. దానికిం బ్రత్యుపకృతిచేసెనని గ్రహించు టుత్తమము. శ్రీరామావతారమున జటాయువు కబంధుఁడు లోనగువారు శ్రీరామచంద్రుని సేవించినవారు కారు. వారిని ఆదరించి తానై ప్రేమించి కృతకృత్యులనుగాఁ జేసెను. అనఁగా వారికి నుత్తమలోకములఁ బ్రసాదించెను గాని ముక్తిని బ్రసాదింపలేదు. ముక్తియనఁగా నిట భగవద్దాస్య మని గ్రహింపవలయు. కృష్ణావతారమున గోపికలు నిరంతరము సేవించిరి. సదా మనస్సుల శ్రీహరినే భావించుచుండిరి. అట్టివారిని గాపాడక యదృశ్యుండయ్యె. వారు స్త్రీలు మహారణ్యమధ్యమున నుండిరి. అట్టివారిని వదలిపోయెను. వారు తదేకనిష్ఠతో వెదకఁ జొచ్చిరి. అనన్యగతికలై యట్లే యుండిరి. కాని గృహములను గాని భర్తలను గాని ప్రియబంధువులను గాని స్మరింపరైరి.

"అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్."

అన్నస్వప్రతిజ్ఞను నెఱవేర్పక మానునా యని నమ్మిరి. నట్టడవి యని రాత్రి యని యిందేమేని భీతిగల్గునని యిం దేదేనిం గాని తలంపరైరి. భగవత్పాదారవిందములనే నమ్మిరి. ఆత్మపీఠమున వాని నిలిపిరి. నిశ్చలహృదయముల ధ్యానించిరి. ఇందుఁగుచాః దిపదములున్న వే యని సంశయింపకుఁడు. మాంసాశనుఁ డగు పురుషుఁడు భక్తుఁడైన దానినే భగవంతునకర్పించి సేవించును. కాని వాఁడు హింసచేయఁడు. ధర్మవ్యాధుఁ డట్టివాఁడేకదా.

"యదన్నం పురుషోఽశ్నాతి తదన్నం తస్య దేవతాః."
అన్నసూక్తి యందతెలిపెంగినదియే కదా! అట్టిభక్తిచే భగవంతుఁడు ప్రసన్నుఁడగు. ఒక్కఁడు వనచరుఁడు మంచిఫలముల నేర్చి రుచిచూచి మధురము లనితోఁచిన వాని నర్పించు. కాని వాఁడాఫలము లెంగిలిచేయఁబడినవని భావింపఁడు దాన భగవంతుఁడానందమొందు. శబరిలోనగువా రట్టివారే కదా. వేఱొకఁడు భగవంతుని స్వర్ణపీఠమున నాసీనుంజేసి పూజించి నవరత్నహారముల నొసంగు. దాన శ్రీహరి తుష్టినొందు. అంబరీషాదు లట్టివారే కదా. ఇంక నొకఁడు తనకుంగల యత్యల్ప పదార్థమును భగవంతునకు సమర్పించు. దాన నాపరాత్పరుఁడు పరితుష్టమానసుం డగు. కుచేలాదు లట్టివారే కదా. మఱియు నొకఁడు హృదయారవిందమున శ్రీపరమేశ్వరు నాసీనుంగాఁజేసి ధ్యానించి మనఃకల్పితద్రవ్యముల నొసంగి "ధన్యోఽస్మి" యనుకొను. దాన నాపరమపురుషుఁడు మహానందము నొందు. శుకయోగిప్రభృతు లట్టివారే కదా! వేఱొక్కండు పరిమళపరిశుద్ధస్థలవిరాజితకుసుమములం దెచ్చిహారాకృతినమర్చి భగవత్పాదారవిందముల నర్పించి తనివి చెందు. దాన శ్రీనాథుఁడు ప్రముదితమానసుం డగు. సుదాముఁడు లోనగువా రట్టివారే కదా. ఇట్లు లాయాభక్తుఁ డాయాపద్ధతుల భగవంతు నారాధించు. ఆపూజలనన్నింటిచేతను సమానప్రీతిగలవాఁ డగును. కాని యాభక్తుల భక్తి దృఢతమముగా నుండవలయు. నేవా

భేదముల నన్నింటిని భగవంతుఁ డొక్కరీతిగనే భావించి పర మాత్మ సమానఫలము నిచ్చును.

శ్లో. పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః. ౨౬
యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్,
య త్తపస్యసి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్. ౨౭
శ్రీభగవద్గీత. ౯ అధ్యా.

ఈభగవద్వచనములు పై యర్థమును దృఢపఱచుచున్నవి కదా. కావున గోపికలు తమకుఁగల మంచివస్తువు నన్ఁగా వస్త్రాంచలమును శ్రీహరికిం బీఠముగా సమర్పిరి. లజ్జ వదలి శ్రీ హరీ! నీపాదారవిందమును మావక్షోరుహములయం దునుపు మా. దాన మాహృదయజాడ్యము తొలఁగు నని ప్రార్థించిరి. నీకరాంబుజమును మాశిరముల నునుపుమా. దాన ము క్తి గలు గునని వేఁడిరి. అంతియ గాని మాతో భోగింపు మని యొక్క మాట యైనను బలికిరా. మోహనాకారా! ఇత్యాదిపదములఁ బిలిచిరా. వేదాంతార్థబోధకము లగునామములనే వారుచ్చరిం చిరి. ఇట్టితావుల విపరీతార్థముల వచింపకుండుట చాల మేలు. భగవంతునకుఁ బక్షపాతము లేదు. యోగులను సామాన్య మానవులను హృదయము నిర్మలమైనచో సమముగ భావించును.

మాం హి పార్థ! వ్యపాశ్రిత్య యేఽపి స్యుః పాపయోనయః,
స్త్రియో వైశ్యా స్తథా శూద్రా స్తేఽపి యాంతి పరాం
గతిమ్. ౩౨. శ్రీభగవద్గీత. ౯ అధ్యా.

అను భగవద్వాక్యమే మనకు శ్రీపరాత్పరుని మహిమను వేయిభంగులఁ దెలుపుచున్నయది. కాఁబట్టి భగవంతుని సేవించుటల్లోఁ బరికరములు ప్రధానములు కావు. భక్తియే ప్రధానము. దానివంటి సాధనము భగవత్పదప్రాప్తికి సులభ మగునది వేఱొకటి కానరాదు. కావున భగవంతునియందు లేనిపోని దోషముల నారోపింపక సేవించి కృతకృత్యుల మగుటకుఁ బ్రయత్నింతము. ఇంతట నీవిషయమును మాని తత్ప్రాతి భగవల్లీలను వ్రాయ మొదలిడెదను.

రాసక్రీడావృత్తాంతము.

శ్లో. ఆతామ్రాయతలోచనాంశులహరీ లీలాసుధాప్యాయితైః
గీతామ్రేడితదివ్యకేళిభరితైస్స్ఫీతం వ్రజస్త్రీజనైః,
స్వేదాంభఃకణభూషితేన కిమపి స్మేరేణ వక్త్రేందునా
పాదాంభోజమృదుప్రచారసుభగంపశ్యామిదృశ్యంమహః.
3 ఆ. ౨౯ శ్లో.

శ్లో. అంగనామంగనామంతరే మాధవో
మాధవం మాధవం చాంతరేణాంగనాః,
ఇత్థమాకల్పితే మండలే మధ్యగ
స్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః. ౨ ఆ. 3౫ శ్లో.

సరసమనీషులారా! భక్తిరసపరిపూర్ణహృదయులారా! గోపికావస్త్రాపహరణమను చరిత్రమునందు శ్రీకృష్ణమూర్తి రాధాంబికకుఁ బ్రత్యక్షమై మూఁడునెలలకుఁబిదప వసంతర్తువునందు బృందావనమందు నన్నుంగూడి రాసక్రీడ ననుభవిం

తువు గాక. గోపిక లెల్లఁ దత్సుఖము ననుభవింతురు గాక. అని యాజ్ఞయిడి యంతర్హితుఁ డయ్యెనని చదివితిరి కదా. ఆపిదప వేణునాదము, గోపికాగీతలు భగవంతుఁడు వ్వారికిఁ బ్రత్యక్ష మగుటయుఁ జదివితిరి. ఇఁక రాసక్రీడావృత్తాంతము నాలకింపుఁడు.

రాసమనఁగా గోలోకపాలకుఁ డగుభగవంతుని క్రీడా స్థానభేదము. అది యుపాసనయం దొక యర్చనస్థానము. ఆయంత్రమున శ్రీగోలోకనాయకుని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను దత్పరివారదేవతలను ధ్యానించి పూజింపఁదగు. ఆపూజ కార్తికమాసపూర్ణిమాతిథియందుఁ జేయందగు. ఇతరకాలములయందును జేయఁదగదని చెప్పరాదు గాని యది ముఖ్యకాలము. శ్రీగోలోకనాయకుని పూజాయంత్రముల యందిద్దియే ప్రధానమని చెప్పఁదగియున్నది. ఈపూజావిధానము సామాన్యము గాదు. కేవలభక్తి దీనికిం బ్రధానము. శ్రీరాధామాధవు లింద ధిష్ఠాతృదేవతలు. గోపికలు గోపకులు పరివారదేవతలు. ఈయంత్రనాసునిగా శ్రీమాధవు నర్చించుట శ్రీకృష్ణున కెంతో ప్రియము. దానిఫల మనంతము. ఈయంత్రస్థానమునకు రాసమండల మని పేరు. ఇందలిదేవి యగురాధకు రసికేశ్వరి యని, రాసేశ్వరి యని పేరు గలదు. ఇందు రాధామాధవుల కభేదము కనఁబడును. సకలవాంఛితములను శ్రీకృష్ణుఁడు రాధద్వారా ప్రసాదించును. కావుననే శ్రీవైష్ణవులు సకలవాంఛితములను భక్తులకు భగవంతుఁడు శ్రీద్వారా ప్రసాదించునని సిద్ధాంతము

చేసిరి. శాక్తమనఁగా నిదియే. శివశక్తియన శ్రీరాధాదేవియే. శివశక్తియనఁగా మంగళప్రదాత్రి యని సారమే గాని శివునిభార్య యని యర్థము గాదు. రాధాదేవియే మూలప్రకృతి. శ్రీకృష్ణుఁడే విరాట్టు. వీరిశక్తియే ప్రపంచము. వీ రిరువురకు భేదము చెప్పరాదు. సమానభక్తితోఁ బూజింపవలయును. భగవంతుని సంకల్పశక్తియే రాధ. భగవదాజ్ఞం గొని సకలలోకముల నిర్మింపఁజాలిన దీమెయే. ఇట్టిపరదేవీపరమాత్ముల పూజకంటె నధికతపస్సింకేమున్నది? అనన్యభక్తిఁ బూజించి ధ్యానించిన మోక్షసామ్రాజ్య మతనికిం గరతలామలకము.

శ్రీకృష్ణుఁడు భూమి నవతరించుటకు ముందే రాధాదేవియు గోపికలు బృందావనము రాసమండలము ముందె భూలోకమును జేరినవి. అనఁగా నందాదులు బృందావన మని పేరిడిరి. ఒక్కచోటికి రాసమండలమను పేరుంచిరి. ఇవన్నియు వారికిం దెలియకయే కారణాంతరములచే సాగెను. గోలోకమున సాగు శ్రీకృష్ణరాసవిహారమే యిచ్చట జరగును. దానినే మీరు చక్కఁగా వినవలయును. ఇదేదో ఒకవిహారమని తలంపకుఁడు. భగవన్మహిమము దీనఁ దెలియనగు నని తలంచి పఠింపుఁడు. ఇది దానివివరణము. ఇంకఁ గథ వినుఁడు.

* నారాయణుఁడు తెల్పిన గోపికావస్త్రహరణకథ నాల

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౨౭వ అధ్యాయమునుండియు, శ్రీభాగవతము దశమస్కంధము 33 వ యధ్యాయమునుండియు, విష్ణుపురాణము

కించి నారదుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! నారాయణా! మూఁడునెలలు గడచిన పిదప శ్రీహరి రాధాదికాంతల నెట్లు రాసక్రీడం దేల్చెను. బృందావన మెట్టిమహత్త్వము గల్గది? రాసమండలవిధాన మెట్టిది? శ్రీహరి యొక్కఁడు. వారు పెక్కుమంది కదా. ఇట్టితావున నెవ్వరితో వీరెల్ల నెట్లు క్రీడించిరి? దీనిని వినవినఁ గుతూహల మగుచున్నయది పుణ్యశ్రవణకీర్తనా! శ్రీమన్నారాయణా! ఇది యిట్టిదని వివరించి తెల్పుము. ఈకథ శ్రీహరి రాసయాత్రను దెలుపునది కదా. ఇదియే కదా పురాణసారము. శ్రీహరికథలన్నియు శ్రుతిమనోహరములు. కావున వాని వినఁగోరుచుందును. అట్టినాకీగాథను వచించి కృతార్థుం జేయుమా యని వేఁడెను. నారదముని యాతురతం గాంచి తత్కుతూహలము నెఱింగి శ్రీమన్నారాయణమూర్తి పక్కున నవ్వి కరుణారసము మోముననుండి స్రవింప వచియింపఁ బూనెను.

నారదమునీ! రాసక్రీడను వర్ణించెద నవధరింపుము. ఆనాఁడు గోపికల నిష్టోపదేశసల్లాపములఁ దేల్చి భగవంతుఁ డిల్లుచేరెను. మఱుదినము యథాపూర్వకముగాఁ గాలము గడచుచునే యుండెను. ఒక్కరైన నిదియేమి యన్యాయము? రాత్రి మీ రెక్కడికిఁ బోయితిరి? అని యడిగినపాపమునఁ బోలేదు.

పంచమాంశము ౧౩వ అధ్యాయము నుండియు, బ్రహ్మపురాణము౮౧వ అధ్యాయమునుండియుఁ గ్రహింపఁబడి యిందలి విశేషములఁ గలుపుచు శ్రీకృష్ణఖండ భాగవతములు ప్రధానములుగా వ్రాయఁబడునని యెఱుంగవలయును.

రాత్రివృత్తాంతము వారికి స్మృతిగోచర మైనకదా వారు ప్రశ్నింతురు. భగవన్మాయ వారినాచ్ఛాదింప వారేమి చేయుదురు? సంతోషమున సంసారయాత్ర సాగించుచు నందలు యథాపూర్వముగా నుండిరి. గోపికలు గూడ నీవార్తను స్మరింపఁజాలకుండిరి. మూఁడునెలలు గడచెను. క్షణకాలముగనే యవి గడచిపోయెను. భగవంతుని కనుసంజ్ఞయంతటిలో బ్రహ్మాలు పెక్కుమంది పోవుదురన నిఁక నీనెలలమాట యిటఁ జెప్పనేఁటికి ?

బృందావనవర్ణనము.

ఒక్కనాఁడు శ్రీగోపాలబాలుఁడు రాత్రివేళ బృందావనమున కేగెను. ఇపుడుండు గోకులము బృందావనమందే. కాని యిదియొక నగర మయ్యెను. దీని కవ్వలనున్నదియే బృందావనమనఁ బరఁగెను. ఆదినము శుక్లపక్షత్రయోదశి. చంద్రోదయకాలముననే శుభముహూర్తమున నచ్చటికిం బోయెను ఆవనమున యూథికామల్లికామాలతీకుందమాధవీలతలు పుష్పింపనాపూలనుండి పరిమళమును సంగ్రహించి వాయుకిశోరములు వీచుచుండెను. ఆసురుచిరకుసుమమరందమును గడుపారఁ గ్రోలి భృంగములు ఝుంకారరవములఁ దమయానందమును వనలక్ష్మికిం దెలుపుచుండెను. మనోహరముగఁ గలనాదములు వినవచ్చుచుండెను. క్రొత్తచిగురుల మెక్కి మెక్కి పుంస్కోకిలములు మనస్సును సంతోషమున నోలలాడించునట్లు నాదములు చేయుచుండెను. నవలతికారాసవాససంయుక్తమై యావనము మనోజ్ఞ

ముగఁ జూపట్టుచుండెను. అందు నొకచోటు చందనాగురుక స్తూరీకుంకుమములఁ బరిమళించుచుండెను. కర్పూరమిళితతాం బూలము, ఇతరసుఖోచితద్రవ్యము లమర్పఁబడి యుండెను. కస్తూరియుఁ జందనము కలియఁజమరిన చంపకప్రసూనములం దగపడుచుండెను. రతియోగ్యములగు నానావిధభంగీవిరచిత తల్పము లందమర్పఁబడియె. అది మిగుల సొంపుగా నుండెను. రత్నదీపములందు వెలుంగుచుండెను. కృష్ణాగురుధూపములసువా సన లందు గుమగుమ లాడుచుండెను. పరిమళబహుళకుసుమ మాలాజాలము లందలరారుచుండెను. సర్వత్ర వర్తులాకారము గనుండెను. అదియే రాసమండలము నాఁబడు.

రాసమండలము.

ఆరాసమండల మనుపమానశోభావిభాసిత మైయుండెను. కస్తూరీకుంకుమచందనాదులచే నది యలంకరింపఁబడి యుండెను. దానిం జుట్టి పుష్పోద్యానము లుండెను. ఆపుష్పములవాసనలు గుబులుకొనుచుండెను. క్రీడాసరోవరములు దానిచుట్టు నేత్ర పర్వ మొనరించుచుండెను. ఆకొలఁకులయందు హంసకారండవ ములు జలకుక్కుటాదివిహంగంబులు నిండియుండెను. అవి మత్తిల్లి ప్రమదలంగూడి విహారములు సల్పుచుం గూయు చుండ వినువారలకు శ్రవణములకు హాయి కూర్చుచుండెను. వానివిహారములు కనుఁగొనినంతనే సంసారసుఖ మిట్టులుండిననే కాని సార్థకము కాదని స్ఫురించుచుండెను. తమచేడియ నుప లాలించుట రతిసుఖము ననుభవించుట స్మరునియాజ్ఞ యిట్టిదని

తెలియవచ్చుచుండెను. పరిశుద్ధవినిర్మలస్ఫటికములవంటి జలము తత్సరస్సులనిండి యుబుకుచుండెను. మఱియు నారాసమండలమ్మునుజుట్టి రంభాస్తంభసహస్రము లొప్పారుచుండెను. మామిడిచిగుళ్లతోరణములు దానిచుట్టును గట్టఁబడియుండెను. సిందూరము చందనము నింపియున్నఘటములు కనఁబడుచుండెను. మాలతీకుసుమహారములు నారికేళఫలములు వ్రేలాడుచుండెను. అట్టిరాసమండలమును గాంచి శ్రీపరాత్పరుఁడు పక్కున నవ్వెను.

పాఠకులారా! రాసమండలవర్ణనమును జదివితిరి కదా. దీనివిధమును గాంచిన నిది యెవరిచే నిట్టులలంకరింపఁబడియుండునని చింతింపుఁడు. నందాదు లిట్టులలంకరించి రన వీలులేదు. ఇతరగోపాలకుల కీవిషయమే తెలియదు. ఇఁక నెవ్వ రలంకరించిరి? కేవలవర్ణన మిట్టు లుండదు. పూలహారములు వైచుట మామిడిచిగుళ్లతోరణము లుండుట పూర్ణకుంభము లందుండుట యనునివి వర్ణనాంశములు కావు. ఇది రాసమండలము కదా. ఇది యొక చక్రము. చక్రమనఁగా భీతిచెందవలదు. ఇష్టదేవతను సమారాధింప ననువుపఱచుకొన్నచోటు యంత్రమనఁబడును. అం దిష్టదేవత యుపవసించుస్థలమునకు బిందువని పేరు. అదియే మధ్యస్థాన మగు. ఆదేవతచుట్టును దత్పరివారదేవత లుందురు. ఈరాసమండలము గోపాలచక్రము. ఇందు శ్రీరాధాంబికంగూడి మాధవుఁడు బిందుస్థానమున (యంత్రమధ్యమభాగమున) వసించును. ఆవలఁ జక్రదళములయందు

గోపిక లుందురు. ప్రతిదళము పూజార్హమే. అదెట్లు? సర్వమధిదేవతామయముగ నుండవలయును. బిందుస్థానమున రాధం గూడి మాధవుఁడున్నట్లే ప్రతిదళమందును మాధవునిం గూడిన పరివారదేవత యుండును. దానిం బూజింపవలయు. ఇదియే పూజాపద్ధతి. ఆపూజాపద్ధతియే యిట రాసక్రీడయని చెప్పఁబడియె నని తలంపుఁడు. జలపూర్ణకుంభములు, చందనాది పరిమళద్రవ్యములు, సకలర్తుపుష్పమాలికలు,ధూపద్రవ్యములు సకలపవిత్రఫలములు నందుండునట్లు చెప్పఁబడినది కదా. రతి కొఱ కేర్పఱచినచోట నిట్టి వస్తువుల నునుచుట మఱేగ్రంథముననైనం జదివితిరా. వింటిరా. కంటిరా? ఇందఱు స్త్రీలు నొక్కపురుషుఁడు రతిసుఖమున నోలలాడుట విచిత్రముగ నుండదా. చిత్రము కాదేని ఆపురుషుఁడు సర్వవ్యాపియగు భగవంతుఁడు కావలయు. కథయే కల్పితమనువాదమున నిది సమాధానము కాఁజాలదు. దానికి మీకీవిషయము తెలియదనునదియే సమాధానము. ఆస్తికులగు తముబోంట్లకే యీసమాధానము. కావున నిందఱుస్త్రీల కన్నిరూపులు గాఁదోఁచు పురుషుఁడు పరమపురుషుఁడే. అల్లపరమపురుషుఁడే యీకృష్ణమూర్తి. ఆ భగవంతుఁడే యిట నారాధ్యుఁడు. గోపికలు తత్పరివారదేవతలు. రాధాంబిక భగవచ్ఛక్తి. రాధామాధవుల కవినాభావ సంబంధము గలదు. ఇట్టిదేవతారాధనమే రాసక్రీడ. రాసకేళి రాసోత్సవ మనఁబడును. గోపికల నుద్ధరింప శ్రీకృష్ణుఁడే యిచ్ఛామాత్రమున దీనిం గల్పించెను. ఈయలంకారములు భగవత్సం

కల్పకల్పితనములు. ఇది భగవద్గోష్ఠి యనంబడు. అంతియ కాని వ్యభిచారస్థానము కాదు. ఇట శ్రీకృష్ణుఁడు తనసర్వవ్యాపిత్వ మును గోపికలకుఁ దెలుపును. కాన నిది విశ్వరూపసందర్శనము వంటిది. భక్తు లీకథలు జపకాలమునఁ దలంచుచు శ్రీకృష్ణతారకమంత్రరాజమును జపింపవలయు. ఇదియే వైష్ణవశాస్త్రము. ఇందుఁ బరికరము లేవియు నక్కఱలేదు. శ్రద్ధాభక్తులే. ద్రవ్యముతోఁ బనిలేదు. మనస్సు సమాహితముగ నుండుటయే యిట నమూల్యద్రవ్యము.

పరమపురుషుని ధ్యానించు నపుడీగోపిక లేల యని ప్రశ్నింతురు కాఁబోలు. కొంచెమోపిక మెయి నాలకింపుఁడు. తొలు దొలుత నేయీర్ష్యాపరవశులరు కావలదు. అదిమీాయభివృద్ధికే భంగము. శాస్త్రమునమకారపంచకము గలదని మీారును వినియుందు రనుకొనియెదను. మంత్రము, మననము, మద్యము, మాంసము మైథునము అను నివియే మకారపంచకశబ్దమునఁ దెలుపఁబడు నవి. ఇవి వినఁగనే వెగటుగఁ దోఁచును. వీనియంతరార్థము వేఱు. వెలుపల సురుచిరముగఁ దోఁచు వస్తువు తత్వమాలోచింప సకలకల్మషపదార్థభూయిష్ఠముగ నుండు. దానికి మన దేహమే యుదాహరణము. కనులకింపుగా లేనిపదార్థతత్వముఁ బరిశీలింప నిర్మలముగాఁ దోఁచును. హృదయ మిందులకు దృష్టాంతము. ఇట్లే అన్నియునూహింపుఁడు. ప్రకృతమకారపంచక రహస్యార్థము నాలకింపుఁడు మంత్రమనఁగా స్మరించినవారిని గాపాడునది. ఇదియే భగవద్ధ్యానము. మనన మనఁగా నట్టి

యుపాస్యదేవతారూపమును మదినిల్పుట యని యెఱుంగం జను. మద్యమనఁగా భగవత్పాదోదకమని యూహింపుఁడు. దానిని పానముచేయవలయు. అదియే గంగానది యనంజను. ఆనది మనదేహమందే యుండును. కాశీకిఁ బోవనక్కఱలేదు. ఇడాపింగళాసుషుమ్నాఖ్యనాడీసంయోగమే త్రివేణి యనం బడు. ఇందు స్నానముచేయువాఁడే సకలపాతకనిర్ముక్తుఁ డగు. కావున మానసికపూజయందు భగవత్పాదోదకమునుఁ బుచ్చు కొనవలయు. ఇదియే యమృత మనంబడు.

"సుధాధారాసారై శ్చరణయుగళాంతర్విగళితైః
ప్రపంచం సించంతీ పునరపి రసామ్నాయమహసః,
అవాప్య స్వాం భూమిం భుజగనిభ మధ్యుష్టవలయం
స్వ మాత్మానం కృత్వా స్వపిషి కులకుండే కుహరిణి."

అని మానసికపూజయందు శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదా చార్యులవా రుపదేశించిరి. "శిరస్థితచంద్రమండలం సర్వయోగశాస్త్రసిద్ధమ్" అని వ్యాఖ్య. అట్టి యుపాస్యదేవతాపాదోదకమున స్నానముచేయవలయు. అదియే పవిత్రస్నానము. స్మృత్యాచనమనఁగా నిదియే. స్మరించిన స్నానమనఁగా భావించుట యని కదా తాత్పర్యము. ఈగంగానదియందు స్నానముచేసినట్లు మానసికపూజాకాలమున నిశ్చలభక్తి ధ్యానించుటయని దీని సారము. కాఁబట్టియే,

"మలనిర్మోచనం పుంసాం జలస్నానం దినే దినే,
సకృద్గీతాంభసిస్నానం సంసారమలమోచనమ్."

అని సూ_క్తిరాజము కనుపట్టెడిని. గీతాంభస్సుల స్నానము చేయుట యనఁగాఁ బైయర్థమే యని యెఱుంగవలయు. అట్టిమద్యము మానసికపూజయందుఁ బ్రధానము. మాంస మనఁగా హృదయగ్రంథిని భగవత్సమర్పణము చేయవలయు నని సారము. జంతువును జంపి మాంసమును వండి నమల వలయు నని కాదు. అది నశించుమార్గము. ఇది కడతేఱు మార్గము. కొందఱు స్వదేహము నర్పింపవలయు నందురు. అంత కన్న హృదయసమర్పణమన్నది సముచితము. మైథునమనఁగాఁ బ్రకృతిపురుషుల సంయోగ మెఱుంగుట యని భావము. జగ త్తిట్టిదని తెలిసికొనుట యని దానిసారము. ఇజ్జగత్తు శాశ్వ తము కాదని భావించుటయే యుపాసనాఫలము. అంతియ కాని మంత్రము నేర్చుకొని జపముచేయుచు సురాపానము చేసి మాంసమును దిని మైథునము చేయవలయునని కాదు. ఈయర్థ మే యుపాసనయందైన నుండునా. దానిరహస్యార్థ మిది.

ఇఁకఁ బ్రకృతము ననుసరించెదను. రాసమండలమునఁ గ్రీడించు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను ధ్యానింప ఫలమేమి యని ప్రశ్నిం తురు కాఁబోలు. ఈయుపాసనయందు జితేంద్రియత్వ మలవ డును. అంతకంటె ఫల మేమికావలయును? ఎట్లనఁగా వినుఁడు. మనోహరాకృతిం జెలఁగు గోపికలం గూడి యొక్కొక్కదళ మున నొక్కొక్కరూపమున నుండు సర్వవ్యాపకుని ధ్యానిం చినపుడు విషయసుఖములు స్మృతిగోచరములు కాకుండ నుపా-

సించుటకన్న నెక్కుడుఫల మేమి కావలయును? అట్టిలోట నీరా సమండలవిహారము జితేంద్రియత్వము నాపాదించుచు శ్రీకృష్ణ పరతత్త్వమును వెల్లడించుచుండును. ఇదియ యిందలి సారము. ఈఘట్టమున నింతకంటె నెక్కువ వ్రాయఁబూనక ముందటి కథను సాగించెదను.

శ్రీబాలగోపాలుఁ డట్టిరాసమండలమును గాంచి నవ్వి మహాసంతోషమున మురళిని మ్రోయించెను. అది యత్యంత కామమున మత్తిల్లిన యాగోపికల వాంఛావృద్ధిహేతు వయ్యె ను. వారుకోరునది యామురళీగానమే. ఆనాదమే ముముక్షు వులకు నుపనిషన్నాదము. ఆమనోహరపరమపావనమురళీనా దము నాలకించినంతనే రాధాదేవి మదనాతుర యయ్యెను. దాన మూర్ఛాపరవశురా లయ్యెను. *అంతియ గాక పాషాణ మువలె దేహము నిశ్చల మయ్యెను. కాని యామెచిత్తము ధ్యానమున ననన్యవిషయ మయ్యెను. అనఁగా నిశ్చల మయ్యెను. అట్టియారాధ "మదనాతురా" యనఁగా విశేషా సక్తి గల దయ్యెనని భావము. మదనాతురయే యైనచో ధ్యానైకతానమానస యగుటెట్లు? అంత నొకక్షణకాల ముననే చేతననొంది మరల నావేణునాదము నాలకించెను. ఆరాధాంబిక యాధ్వని నాలకించుచు సముద్విగ్నయై యట్లే నిలువం బడెను. తానపుడుచేయుచున్న కార్యమును బూర్తి

---

*బభూవ స్థాణువద్దేహా ధ్యానైకతానమానసా-అని మా. శ్రీకృష్ణ జన్మఖండము.

చేయకయే జవమున గృహమునుండి వెడలెను. నాలుగుదెసలు పరికించుచు నాధ్వని వినఁబడినచోటునకుఁ బోయెను. ఆమె నడుచునపుడు శ్రీకృష్ణమృదులతమపాదారవిందద్వంద్వమును ధ్యానించుచు దేహకాంతిచే నాప్రదేశమును బ్రకాశింపఁ జేయుచు సురుచిరమణిగణభూషణాలంకృతయై పోయెను. గోపికలెల్ల నానిరుపమానసినాదసమాకృష్టచిత్తలై మనస్సులు దిటవు వదల కులధర్మమును వదలి శంకల మాని కామమోహితలై గృహముల వెడలిరి.

. అందు ముప్పదిమువ్వురు సుశీలాదులు రాధాప్రియతములు గోపికాప్రవరలు బయలువెడలిరి. వారెల్ల రాధాదేవికిఁ బ్రియవయస్యలు. వారివెనుక గోపిక లసంఖ్యలుగాఁ బయనము సాగించిరి. వారిని లెక్కింప నవకాశము లేకుండెను. ఆగోపికలెల్ల వేషమున వయస్సున గుణగణమున నొకరిని వేఱొకరు మించక యొక్కరీతి నుండిరి. సుశీల యనుగోపికాతిలకముం గూడి పదాఱువేలగోపికలు పోయిరి. చంద్రముఖి యనుగోపిక వెంట నంతమందియే పయనముచేసిరి. మాధవియను గోపకుమారివెనుక పదునొకండువేల గోపకుమారిక లరిగిరి. కదంబమాలచెలికత్తియలు పదుమూఁడువేల మంది కదువడిం జనిరి. కుంతి యనుగోపికచేడియలు పదివేలమంది యరిగిరి. యమునయను నారీమణి ప్రియసఖిజనము పదునాల్గువేలసంఖ్యచేఁ ద్వరితగతిం బ్రయాణముచేసిరి. జాహ్నవియను నుత్తమాంగన నెచ్చెలులు తొమ్మిదివేలమంది యామెను వెనుకొనిరి.

పద్మముఖియను రాధాప్రియవయస్య వెంట నవసహస్రసంఖ్యల గోపికలు నడిచిరి. సావిత్రియను గోపికామణిం గదిసి గోకులమునుండి పదునైదు వేలమంది వెడలిరి. పారిజాత యను గోపకుమారి వెనువెంటఁ బదివేల గోపికలు పయనము సాగించిరి. స్వయంప్రభ యనురాధాదేవిసఖి నాశ్రయించి యేడు వేలమంది గోపికలు చనిరి. సాధుముఖి వెంబడి పదునాల్గు వేలమంది గోపాంగనలు వెడలిరి. శుభాంగనామణి ననుసరించి చతుర్దశసహస్ర గోపిక లరిగిరి. పద్మను గాంచి తదాశ్రయణమునున్న పదునాల్గు వేలగోపకుమారికలు పోయిరి. గౌరి ననుసంధించి యంత మంది చనిరి. సర్వమంగళానుసరణమునఁ బదాఱు వేలమందియు, కాళికనాధారముగాఁగొని షోడశసహస్రసంఖ్యలును, కమల ననుసరించి పదుమూఁడు వేల సంఖ్యలును, దుర్గ వెంటనంటి షోడశసహస్రములును, సరస్వతి వెంబడి పదుమూఁడు వేలును, భారతి వెనుకఁ బదివేలమందియు, నపర్ణను వెనుకొని పదునాల్గు వేలమందియు, రతి వెంటఁ బదివేలమందియు, గంగ నాశ్రయించి పదునాల్గు వేలమందియు, నంబికను మంచిమాటలాడి పదాఱు వేలమందియు, సతిననుమతి వడసి పదుమూఁడు వేలును, నందిని గొనియాడుచుఁ బదివేలును, సుందరిసహవాసమునఁ బదుమూఁడు వేలును, కృష్ణప్రియసమ్మతినంది షోడశసహస్రములును, మధుమతియంగీకరింపఁ బదాఱు వేలమందియు, చంపయనుగోపిక ననుమతినిబొంది పదుమూఁడు వేలును, చందన నాశ్రయించి పదాఱు వేలును గోపిక లాతురంబున రాసమండలంబునకుం బోయిరి.

వీరెల్ల నందొకచోటం జేరిరి. కొందఱు ఫలములం గైకొనియు, మఱికొందఱు పుష్పహారముల గ్రహించియు, ఇంకనుంగొందఱు పరిమళచందనహస్త లగుచును, కొందఱు శ్వేతచామరములం బట్టియు నచ్చటి కేగిరి.

తరువాతం గొందఱు గోపకన్యలు కస్తూరి హస్తముల ధరించియు, కొందఱు కుంకుమముం గైకొనియు, కొందఱు తాంబూలపాత్రములం బట్టుకొనియు, కొందఱు కాంచనవస్త్రములం బూనియుం, జంద్రావలి యున్నయెడ కరిగిరి ఇట్లు పోయిన వారెల్ల నందొకచోటం బరమప్రమదమునం జిఱునవ్వులు మోములం గనుపట్ట రాధికావేషమును దాల్చి యందుండి బయలువెడలిరి. * మార్గమున వారెల్ల హరిశబ్దమును మరల మరల జపించుచు బృందావనమున కరిగి యందుం గనంబడు రాసమండలమును జూచిరి. ఆమండలము స్వర్గంబులెన్నింటికన్నను సుందరముగా నుండెను. రాకానిశాకరకరవ్యాప్తమై చెన్ను మీఱుచుండెను. ఇతరమనుజు లచ్చట లేకుండిరి. కుసుమమయముగా నుండెను. పుష్పపరిమళసమ్మిళితవాయు వందుం దిరుగుచుండెను. స్త్రీల కందఱ కధికామమును బుట్టించునట్టిది. మునులకుంగూడ మోహనకారణము.

ఆచోటు వారెల్లం జేరి పుంస్కోకిలకలధ్వని నాలకించిరి. ఆనాద మతిసూక్ష్మము. అవ్యక్తమధురము. మిగులం జంచలచిత్తులకుం గూడ మహానందజనకము. ప్రసూనమధుమత్తభ్రమరీ

* చక్రుః పునఃపునస్తాశ్చ హరిశబ్దజపం పథి—అని మూలము.

సంగసంగులకుం గూడ మనోహరము. ఆరాసమండలమును శుభముహూర్తమున రాధిక ప్రవేశించెను. ఆమె చెలికత్తె లందఱు పార్శ్వమున నోలలాడుచు నందుఁ బ్రవేశించిరి. రాధికయుఁ బ్రవేశించుతఱి శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల సమాహితయై ధ్యానించుచుండెను. రాధను దూరమునుండియే కాంచి శ్రీహరి పరమానందభరితుఁ డయ్యెను. అంతతో నుండక యెదు రేగెను. చిఱునవ్వు కనఁబడునట్లు స్వాగత మొసంగెను. ఆరాధ యత్తఱి వయస్యల నడుమ నుండెను. రత్నాలంకారము లామె తనుసంగతిఁ బ్రకాశించుచుండెను. దివ్యవస్త్ర మామె ధరించి యుండెను. స్మితవక్త్రయై వక్రలోచనములఁ జెలువారుచు, గజరాజగమనయై రమ్యాకృతిం దగి మునిమానసములను గూడ మోహపరవశములుగఁ జేయంజాలునట్టి లావణ్య మొప్పుచుండ నవీనవేషవయస్సులచేఁ గానంబడుచు సాటి యనునదియే లేక తలశ్రోణినితంబ భారము గలిగి పగదేవతాస్వరూపిణియై చారుచంపకవర్ణాభ యై శారదచంద్రప్రతిమాననముఖియై కబరీభారమును వహించుచు మాలతీమాలిక కబరియందు వింతగనొప్పుచుండ దివ్యరూపమున నలరారుచుండెను. అట్టిరాధాంబికం జూచి శ్రీహరి పరమానంద సాంద్రస్వాంతుఁ డయ్యెను.

రాధాంబికయు బాలరూపము కనంబడ నున్న శ్యామసుందరుం గనియెను. ఆదివ్యాకారము నవయౌవనసంపన్నమై, రత్నాభరణభూషితమై, కందర్పకోటి లావణ్య లీలాధామమై, మనోజ్ఞతరమై చూడ రెండుకన్నులు చాలక యుండెను.

ప్రాణాధిపురాలగు రాధాదేవిని జూచుశ్యామసుందరుని, వక్త్ర చక్షుస్సులచేఁ బ్రాణేశ్వరుం జూచురాధికను గనుఁగొనువారికి వారిరియద్భుతరూపమహిమము లిట్టివని వర్ణింపనలవిగాకుండెను. శ్రీహరియు రాధను జూడఁగనే వక్త్రనయనముల నామె పర మాత్మునుంజూచి చూచి కటాక్షవీక్షణములు సార్థకములు కాఁగా లజ్జచే ముఖమును జేలాంచలమున నాచ్ఛాదించుకొనియెను. భగవద్వీక్షణ కామబాణములచేఁ బ్రపీడితయై యాతన్వంగి మూర్ఛనొందెను. సర్వాంగములఁ బులకాంకురములు చూప ట్టెను. మనస్సు పరవశ మయ్యెను. శ్రీ కృష్ణమూర్తియు రాధాకటాక్షమదనాశుగవితానవిద్ధాంగుఁడై క్రీడారసోన్ముఖుఁ డయ్యెను. మూర్ఛాయత్తుఁ డయ్యెఁగాని భూమింబడక స్థాణు సముఁడై నిలువంబడి యుండెను. మురళియుఁ గ్రీడారవిందము నీరెండును మాత్రము ధరఁ బడియెను. పీతాంబరము శిఖిపిం ఛము ననునివి రెండును శరీరమునుండి జాఱెను. క్షణమాత్ర మునఁ జేతనంబొంది పరమానందమున శ్రీహరి రాధికాసన్నిధికి మెల్లగాఁ బోయెను. ఆమెను జేరఁదీసికొని యురమును జేర్చి ముద్దాడెను. శ్రీకృష్ణస్పర్శమాత్రమున నాసాధ్వియుఁ జేతన నొంది ప్రాణాధికుఁడై ప్రాణనాథుఁడై తనరు వనజాక్షుని నుర మునఁ బరుండెను. ప్రీతింజూపెను. చూపులచేతనే ముద్దాడెను. శ్రీపతి యామె చిత్తము నపహరించెను. రాధయు హరిచిత్త మును దొంగిలించెను.

అంత రసికుఁడగు గోపాలకృష్ణుఁడు రాధికను రాసమం

డలమునకుం గొంపోయెను. అందొకతావు వారిరువురయుని కికై యేర్పఱుపఁబడినది. అందు రత్నప్రదీపములు వెలుఁగు చుండెను. రత్నదర్పణములు కనఁబడుచుండెను. చందనపంకము చల్లిన చారుచంపకశయ్య లట విరాజిల్లుచుండెను. పచ్చకప్పుర పువిడెములు, భోగోచితేతరానేకమహార్హపదార్థములు నందుం డెను. అచ్చోట హర్షమున నారాధాదేవితోటి శ్రీహరి నివ సించెను రసికేశ్వరి హరికిఁ దాంబూల మొసఁగ నతఁ డద్దాని నాదృతిమెయి నంగీకరించెను. రాసేశ్వరియు శ్రీహరిదత్తతాం బూలమును నమలి పరమాద్భుతరసమున మునిఁగెను. చర్వితతాంబూలమును శ్రీకృష్ణుఁడు రాధ కొసఁగిన నాజగజ్జనని దాని భక్తిమెయి గ్రహించెను. చర్వితతాంబూలమును రాధి కను గృష్ణమూర్తి పరమాదృతి యాచింపనామె యీయ నంగీక రింపక పాదారవిందములపై వ్రాలెను. భీతిల్లెను. ఆయదనున రతితల్పమున రాధను జేర్చి రసికనాయకుఁడు సంతోషింపఁ దలంచెను. రతివిశేషములు కనంబడ వారందు విహరించిరి. వారిరువురును గామశాస్త్రపండితులు. కానఁ దదుక్తరీతి మెలంగిరి.

*ఏరీతి నాశ్రీకృష్ణమూర్తి రాధికామందిరమున నుం డెనో యారీతి నాగోపికలచూపుల కన్నిరూపములం గనంబడి యెను. ఒక్కొక్క కేళీమందిరమున నొక్కొక్క గోపికయుఁ దనతో శ్రీకృష్ణుఁడు కూడి యున్నట్లే యెంచుచుండెను. ఆరాస

* ఇటనుండి శ్రీభాగవతము ననుసరించి వ్రాయఁబడిన దని యెఱుంగనగు.

మండల మెల్ల గోపీగోపాలకసంభృతమై చూపట్టెను. తొమ్మిది లక్షలు గోపాలకులు పదునెనిమిదిలక్షలమంది గోపికలు ఆరాసమ్మండలమున నాతరుణమున నుండిరి. మఱియు నందోకచో నాయోగీశ్వరేశ్వరుఁడు వలయాకారముగా వారినమర నియమించి వారట్టు లుండ నిద్దఱినడుమఁ దాను నిలిచి యంతట నాపద్ధతినే యవలంబించెను. ఇరుప్రక్కలయందు గోపికలు నడుమ వేణుహస్తుఁ డగు శ్రీకృష్ణుఁడు వెలసిరి. అందుఁ దన బాహువుల నాసుచరిత్రల భుజశిఖరములపై మోపి యాగోపికలకు తమకు మాత్రమే హరి చెంతనున్నవాఁ డనునూహాను గల్పించెను. అందఱకు నన్నిరూపములఁ జూపట్టుచు నిలిచెను. అంతియకాక నడుమ వేణునాద మొనరించుచు వారల మైమఱచునట్లు చేయుచుండెను.

ఆవేడుకను జూడఁగోరి దేవతలు తమభార్యలంగూడి వచ్చి వ్యోమయానముల నుండి యంబరమున నిలిచియుండిరి. కన్నులకఱవు దీఱఁ జూచుచుండిరి. ఆరాసమండల మత్తఱి నెంతయు విశాలముగాఁ గానఁబడుచుండెను. అంతట నొక్కొక్కకోణమందు నిర్వురుగోపికలు నొకకృష్ణుఁడు కనఁబడుచుండిరి. దివి దేవదుందుభులు మొరసె. పుష్పవృష్టి కురిసెను. గంధర్వులు తమసుందరులంగూడి యాలీలామానుషవిగ్రహుని యమలకీర్తులను గీతములుగా నమర్చి పాడఁజొచ్చిరి. రాసక్రీడ నృత్యరూప మైనది. కావున పాదగతు లారంభములు కాఁగా నామందయానలవలయములయు, నూపురములయుఁ గింకిణుల కల

నిస్స్వనం బరుదై చెలఁగెను. ఆయుత్సవమున భగవంతుఁడగు దేవకీకుమారుఁడు హైమమణుల నడుమనుండు మహామరకత మణులభంగి బహురూపములం దాల్చి యమరవినుతింగాంచెను.

ఒక్కతావున శ్రీహరి వేణునాదము చేసెను. దాన వారలయొడళ్లు పరవశము లయ్యెను. ఆరూపవర్యము నే మహాకవి శ్రీలీలాశుకులు,

శ్లో. కేకికేకాదృతానేకపంకేరుహాలీనహంసావళీహృద్యతా హృద్యతా, కంసవంశాటవీదాహదావానలస్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః. ౨ ఆ. ౩౬. శ్లో.

అని వర్ణించి కృతార్థుఁడయ్యెను. ఆనినాదము నారదమహర్షికి మనోహరముగా నుండెనని చెప్పుట యొక యబ్బురమా! అంతట నాయుత్సవము పెలుచన సాగఁజొచ్చెను. అందుఁ దాళలయములకు సరిగా నడుగులు పెట్టుచుఁ గరకమలములఁ ద్రిప్పుచు, సుస్మితము లొనరించుచు, భ్రూలతికల విలాసగతులఁ ద్రిప్పుచు, మృగరాజమధ్యములఁ గదలించుచు, వక్షోజములు చలింప, నంబరములు చీకాకుపడ, గుండలములు చెక్కిళ్లఁ దాండవమాడ, ముఖమండలముల స్వేదబిందువులు తలసూపఁ గేశపాశము లించుక యూడ, నొడ్డాణముబిగి యించుక సడల నాకన్యకామణులు బాలగోపాలు ననుసరించి యాడుచుఁ బాడుచు నీలమేఘచక్రమందలి తటిల్లతలతీఱున బహురూపములఁ దాల్చిన యాహరిరూపముల నడుమ నడుమఁ బ్రకాశించిరి. ఈదివ్యమూర్తినే శ్రీలీలాశుకులు,

శ్లో. మాళిమాలామిళన్మత్తభృంగిలతా భీతభీతప్రియావిభ్రమా
లింగితః, ప్రస్తగోపీకుచాభోగసమ్మేళనం సంజగౌ వేణునా
దేవకీనందనః. ౨ ఆ. ౩౮ శ్లో.

అని వినుతించి సఫలమనోరథుం డయ్యెను.

ఆరీతి నర్తనక్రీడ సల్పుచు నాతామరసాయతేక్షణలు చక్కఁగాఁ గంఠము లెత్తి భగవంతుని గాత్రస్పర్శంబున మేనులు మఱచి మహాప్రమదంబున వివిధరాగంబులఁ బాడుచుండ నీ జగంబెల్ల నాగీతనాదమయ మయ్యెను. ఈతరుణమున భగవంతునిమూర్తిని శ్రీలీలాశుకులు,

శ్లో. బాలికాతాళికాతాళలీలాలయాసంగసందర్శితభ్రూలతావి
భ్రమః, గోపికాగీతదత్తావధానస్స్వయం సంజగౌ వేణునా
దేవకీనందనః. ౨ ఆ. ౪౧ శ్లో.

అని వినుతించి ముక్తిమార్గమును జూఱఁగొనియెను.

*అంత నాయుత్సవంబున నొక్కమందయాన ముకుందునితో నసంకీర్ణంబుగా స్వరాలాపంబు లొనర్చి యాచమత్కృతికి గోవిందుఁడు హర్షించి వినుతింప నాయాలాపమే ధ్రువతాళముగాఁబాడి యావిలాసమానవాక్కృతి సన్మానంబుం బడసె. మఱియొక యన్నులమిన్న యారాసోత్సవమున గరకంకణము లల్లలనాడఁ గబరిలోని మల్లికాకుసుమములు క్రింద రాలఁగా విశేషశ్రమమునొంది తనప్రక్కనున్న గదాయుధుని

* తదేవ ధ్రువ ముస్నిన్యే తస్యైమానం చ బహ్వదాత్ - అని శ్రీ భాగవతము. ధ్రువం ధ్రువాఖ్యం తాళవిశేషమ్-అని వ్యాఖ్య.

భుజశిఖరముమీఁదఁ దనబాహువునిని నిలుచుండెను. ఆతరు ణముననున్న శ్రీకృష్ణమూర్తినే మదినిల్పి శ్రీలీలాశుకులు,

శ్లో. క్వాపి వీణాభిరారావిణా కంపితః క్వాపి వీణాభిరాకింకిణీ
నర్తితః, క్వాపి వీణాభిరామాంతరంగాపితః సంజగౌ వేణునా
దేవకీనందనః. ౨ ఆ. ౩౭ శ్లో.

అని పొగడి ధన్యుఁ డయ్యెను.

వేఱొక్క పురంధ్రీమణి నల్లఁగలువపరిమళముగల శ్రీ కృష్ణబాహువు సురభిచందనలిప్తముగా నుండఁ జక్కఁగ నా ఘ్రాణించి హృష్టరోమాంచితతనూరుహయై ముద్దాడెను. ఈ ఘట్టమున నీగోపాలమూర్తియాకృతిని శ్రీలీలాశుకులు,

శ్లో. చారుచంద్రావళీలోచనైశ్చుంబితో గోపగోబృందగోపాలి
కావల్లభః, వల్లవీబృందబృందారకః కాముకస్సంజగౌ వేణు
నా దేవకీనందనః. ౨ ఆ. ౩౮ శ్లో.

అని సన్నుతించి మోక్షలక్ష్మిని జూఱఁగొనియెను.

ఇంక నొక ప్రమదాతిలకము ఆఁటతోందఱచేఁ జలించు చున్నకుండలములకాంతిపుంజము తనచెక్కిళ్లను బ్రకాశింపఁ జేయఁగా నట్టిచెక్కిలిని శ్రీపతిచెక్కిటం జేర్పఁగా లీలామా నుషవిగ్రహుఁ డగు నాబాలగోపాలుఁడు ఆయంగనారత్నము తాంబూలచర్వితమును గైకొనియెను.

మఱియు నొక్క తెఱవ నూపురములు మ్రోయుచుం డఁగా నొడ్డాణపుఁజిఱుగజ్జెలు ధ్వనింపఁగా నృత్తముచేయుచుఁ

బాడుచు శాంతస్వభావ ముట్టిపడ శ్రీనాథునిహస్తారవిందమును బరమశుభప్రద మనునమ్మికc దనవక్షోరుహముల నునుచుకొని య్యెను. ఈతటి నీశ్రీహరిరూపమునే తనహృదయాబ్జపీఠమున నునుచుకొని శ్రీలీలాశుకమహాకవి,

శ్లో. చారుచామీకరాభాసభామావిభు
ర్వైజయంతీలతావాసితోరస్థ్సలః,
నందబృందావనే వాసితామధ్యగ
స్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః. ౨ ఆ. ౮౦ శ్లో.

అని తలంచి పూజించి భక్తవశ్యుcడై శ్రీహరిదాస్య మును బొందెను.

ఈరీతి నాగోపికలు పరమప్రమోదమున శ్రీభార్గవికి నేకాంతవల్లభుc డగు నాభక్తవత్సలునిం గూడి బహుభంగు లగులీలలం బ్రమోదించుచు, నాతనిం బ్రాణనాథునిగాc బడసి యాలోకనాయకుబాహువులc దమకంఠములపై నునుచుకొని భగవల్లీలలం బాడుచు విహారము సల్పిరి. మఱియు నానర్తనమున గోపికలు కర్ణోత్పలములు కపోలతలములపైc బడిన ముంగురులు ఘర్మాంబువులు తమముఖారవిందముల కొకవింతచెలువుc గలి గింపcగా జడముడి వీడి యందుండినకుసుమములు రాల్చcగాc గంకణములనాదములు, నూపురములధ్వనులు వాద్యములు కాcగా కుసుమములనుండివెడలిన తుమ్మెదలమధురతర ఝంకారములు పైపాట కాcగా నారాసమండలమున శ్రీహ

రితో సమముగ నాట్యవిహారము నొనరించిరి. *ఏమియు నెఱుఁగని యర్భకుఁడు తన ప్రతిబింబమును దర్పణాదులయందుఁ గాంచి వానితో నాడుకొనుచందమున రమావల్లభుఁడు గోపలలనలం గూడి వారియాలింగనములకుఁ, దనహస్తమును వారు పట్టుకొనుటకు, విలాసవీక్షణములకు విభ్రమస్మితములకు మహానందము నొందుచు మెచ్చుచు విహారము సల్పెను. ఇవ్విధమున భగవంతునిదేహస్పర్శమున నాగోపికలు మహాముదమునొందిన కతన సకలేంద్రియములు తమవశమున నుండమి వీడినకేశపాశమును, విడివడినకోకముడిని జాఱినరవికెను సవరించుకొనఁజాలక తదేకనిష్ఠలై యుండిరి. వేయిమాటలేల గాని యాగోపికలచిత్తములు కృష్ణమూర్తివశమున నుండెను. కావున వారలపు డేమిచేయుచుండినదియుఁ దెలియఁజాలకుండిరి. ఏమర్యా

---

* ఏవం పరిష్వంగకరాభిమర్శస్నిగ్ధేక్షణోద్దామవిలాసహాసైః, రేమే రమేశో వ్రజసుందరీభి ర్యథార్భకస్స్వప్రతిబింబవిభ్రమః-అని మూలము. యథార్భక ఇతి. స్వప్రతిబింబైర్విభ్రమః క్రీడా యస్య స ఇత్యనేనైతద్దర్శితమ్. స్వయమేవ సర్వకళాకౌశలం. సౌగంధ్యలావణ్యమాధుర్యాది. చ తాసు సంచార్య తాభిస్సహ రేమే. యథార్భకస్స్వప్రతిబింబై రితి-అని వ్యాఖ్య. ఎట్లుబాలకుఁడు తన ప్రతిబింబమును అద్దములోనగునిర్మలపదార్థములయందుఁ బ్రతిఫలింప దానిం గాంచి వేఱొకబాలకునిం గాంచినట్లాడుకొనునో అట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలనఁగా స్వకీయప్రతిబింబములే కావున వానితో లీలావినోదములఁ దేలెను. దీనిచే భగవంతునియందు జారత్వమును గల్పింప నవకాశము కలదని యెట్లు పలుకవచ్చును? హఠమునఁ బలుకవచ్చునేమో గాని సద్బుద్ధిచేఁ బలుకరాదనుటకంటె నెక్కువ తెల్పనేల?

దను భగవంతునియందుఁ జూపఁదగునో యనునదియు వారికిఁ దోఁచకుండెను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే తమరనుకొనుచుఁ దదేకధ్యానమానసముల నిలువఁబడియుండిరి.

శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు విహారము సల్ప దానిం గాంచి వియచ్చరకాంతలు మోహపరవశ లైరి. తా సర్వాంతర్యామి యయ్యు శ్రీకృష్ణమూర్తివిలాసాదృతింబూని గోపిక లెందఱు గలరో అన్ని రూపములఁ దానును నిలువంబడి యారాసమండలవిహారము సల్పి యాశ్రమమున బడలియున్న యాకాంతల నెమ్మోముల మహానందమొప్ప సుఖములఁ గల్గించుతనకరతలంబునఁ బ్రేమరసము కనంబడ నిమిరెను. దాన నాగోపకాంతలు బంగరుకుండలములరోచులు, కుంతలములరుచులు గలిసి కపోలములయందు వ్యాపింపఁగా వానిజిగిచే మెఱయుచెళుకుమూపుల శ్రీకృష్ణునకు వేడుక నొదవించుచు సురుచిరమందస్మితామృతమున నాయాత్మారామునకు మర్యాదను గల్గించుచు భగవన్నఖస్పర్శమునఁ బరమామోదమునంది యాతని యమేయలీలల గానముచేసిరి. *ప్రసన్నచిత్తముల నలరునాగోపికలం గూడి

* తాభిః ప్రసన్నచిత్తాభి ర్గోపీభిస్సహసాదరం, రరామ రాసగోష్ఠీభి రుదారచరితో హరిః-అని బ్రహ్మపురాణము. ఈశ్లోకమే విష్ణుపురాణమునందును గనంబడియెడిని. విష్ణుపురాణము బ్రహ్మపురాణమునకుఁ బుత్రిక యని యీవఱకే వ్రాసియుంటిని గదా. ఇందుదారచరితః = అన్నవిశేషణమే శ్రీ హరి మహిమమును దెల్పుచున్నయది. ఈక్రీడయందు విపరీతార్థము కానరాదు.

లోకాతిశాయిచరితముగల శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సాదరముగా రాసగోష్ఠులచే విహారము సల్పెను. *అత్తఱి రాసమండల మతి మనోహరముగా గోలోకముననున్న రీతిఁ జూపట్టెను. అందా సమయమునఁ దొమ్మిదిలక్షలమంది గోపిక లుండిరి. తొమ్మిదిలక్ష లమంది శ్రీకృష్ణమూర్తులు కనఁబడిరి. అప్పు డారాసమండల మునందుఁ బదునెనిమిదిలక్షలమంది గోపికలుం గృష్ణులు నుండిరి. ఆరాసమండలమున మహాప్రూజ యనఁగాన ర్తనము. గేయచక్రాధి దేవత రాధిక. కాఁబట్టి యట భగవంతుఁడు తనపరివారదేవత లంగూడి న ర్తనముచేయును. ఆన ర్తనమున గోపికలకు నొడళ్లు తెలియలేదు. జడముడులు వీడుటయుఁ దెలిసికొనఁజాల రైరి. వస్త్రము వదలుటయు నెఱుఁగరైరి. రత్నహారములు సూత్రచ్ఛే దమునఁ గ్రిందఁబడుటయు నెఱుఁగరైరి. తమస ర్వాలంకృతులు జాఱుచూ జగుటయు నెఱుఁగ రైరి. తుదకు వారికి వారిదే హములే కనఁబడకుండెను. మూర్ఛల మునింగినట్లు మహానంద మును మాత్రమే యనుభవించుచుండిరి. కాని తము రనుభవించు నానంద మెట్టిదో యెట్లు లనుభవించిరో వారే యెఱుఁగఁ జాలకుండి రనుట యతిశయో క్తి కానే కాదు. ఆమహానాట్య మున వాద్యములమ్రోతలు, కంఠస్వరములు. గాక కరకంకణ ములయు, నొడ్డాణెములచిఱుగజ్జెలయు నవ్య క్తమధురరవలేశ

*ఇది శ్రీకృష్ణజన్మ ఖండానుసారము వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగనగు. గోపీనాం నవలక్షాణి గోపానాం చ తథైవ చ, లక్షాణ్యష్టాదశ మునే యుక్తాని రాసమండలే—అని మూలము

ములు వినఁబడుచుండెను. రత్నహారము లొండొంటితో నొఱ యుచప్పుడులును గలిసియుండెను. ఇట్టు లామహానర్తన మవిచ్ఛిన్నముగా సాగెను. గోపికలు పరమానందమున నోలలాడుచుండిరి. వారితోనుండు శ్రీకృష్ణులందఱును దదధికానందమును బొందుచుండిరి. ఇట్లు రాసమండలవిహారము పూర్ణ మయ్యెను.

మహాశయులారా! వివేకమహితులారా! ఈరాసక్రీడలఁ బురాణము లెట్లు తెలిపినవో పఠించితిరి. అందందు వ్యాఖ్యాతలెట్లు భావములఁ దెలిపిరో తెలిసికొంటిరి. ఇఁక దీనిసారమును వినుఁడు. రాసమండల మనఁగా భగవదారాధనార్థకల్పితచక్రరాజ మని ముందే తెల్పియుంటిని. ఈరాసక్రీడ యొక సంభోగాంగ మనితలంచుట కిసుమంతయు నవకాశము లేదు. లీలాశుకులు "సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః" అని తమభావమును దెలిపెను. ఇందు భగవంతునివేణుగానము, తద్భక్తినిరత లగు గోపికలగీతము, వీరందఱొనరించునర్తనము సాగెనని తేటపడుచున్నది. ఒక్కకృష్ణుఁడు ఇరుప్రక్కల గోపికలు. ఈరీతి నవలక్షలుండిరని తెలియవచ్చెడిని. ఆమహాచక్రమునందు నెన్నిదళము లున్నవో ఒక్కొక్కదళమున నిర్వురుగోపికలు ఒక్కకృష్ణపరమాత్మ ఈరీతిగా నిలువఁబడినట్లు తెలియనగు. ఎన్నియావరణములో ఒక్కొక్కయావరణమున కెన్నెన్ని దళములో తెలియనశక్యముగా నున్నదని భ్రమింపకుఁడు. ఆచక్రము నుద్ధరించు పద్ధతి, దళములయందున్న యధిదేవతలపేరులు, అందున్నపరివారదేవతానామము లిపు డెఱుంగఁబనిలేదు. దాని కిది సమ

యము కాదు. శ్రీకృష్ణుఁ డానందించుతావు దాసనుండల మనఁబడు. శ్రీకృష్ణు నలరించుపూజ నర్తనము, తద్గుణములఁ బాడుటయు ననియెఱుంగవలయు. నేఁటికింగూడఁ జైతన్యమను మతమున నర్తనమే ప్రధానము పాటియు నట్టిదియే. అనఁగా భగవద్గుణగణగుంభితగీతములఁ బాడుచు నర్తనముచేయవలయు నను నదియే దీనిసారము. ఏదేవతాపూజయందును లేని గీత నర్తనము లీకృష్ణార్చనముననే యేల కల్గెనని మీరు ప్రశ్నింతు రేమో యని నాలుగుమాటలు వ్రాయుచున్నాఁడను. మీరం దఱు స్తుతిపాఠములఁ బఠించియుందురు. అవి శ్లోకరూపమున నున్నవి. ఏల? వానిని గానరూపమునఁ బాడవలయు ననియే. నారదాదిమహర్షు లేల వీణానాదమున భగవంతు నలరించెదరు? అదియు నొకపూజ యనియే కదా. నారదముని ముక్కుమూసి కొని తపోనియమము నవలంబింపక సదా గాన మేల చేయు నని పురాణములు పలుకుచున్నవో యించుక యూహింపుఁడు. గానము వీణావాదనము. వానిని దాళయుక్తములుగాఁ జేయుచుఁ బూజించుట యోగవిద్య యనియు, యోగాభ్యాస మునకన్న నిది యధికమనియు స్మృతులు తెలుపుచున్నవి. ఇపు డేమందురు? ఏవి యాస్మృతివాక్యము లందురా? వినుఁడు.

శ్లో. వీణావాదనతత్త్వజ్ఞ శ్శ్రుతిజాతివిశారదః,
తాళజ్ఞశ్చాప్రయాసేన మోక్షమార్గం నియచ్ఛతి.

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి. ప్రాయశ్చిత్తకాండము. ౧౧౫ శ్లో.

తత్స్వరూపజ్ఞశ్చ తదనువిద్ధబ్రహ్మోపాసనతయా తాలాది

భంగభయాచ్చి త్తవృత్తే రాత్మైకాగ్రతాయా స్సుకరత్వా దల్పా యాసే నైవ ము క్తిపథం నియచ్ఛతి. ప్రాప్నోతి.

శ్లో. గీతజ్ఞో యది యోగేన నాప్నోతి పరమం పదం,
రుద్రస్యానుచరో భూత్వా తేనైవ సహ మోదతే. ౧౧౬.

వ్యా. గీతజ్ఞో యది కథంచిద్యోగేన పరమం పదం నాప్నోతి. తర్హి రుద్రస్య సచివో భూత్వా తేనైవ సహ మోదతే, క్రీడతి. అని వ్యాఖ్య.

అవ. యస్య పునర్వైదికేష్యాం గీతౌ చిత్తం నాభిరమతే తేన లౌకికగీతానుస్మృతాత్మోపాసనం కార్యమిత్యాహ.

శ్లో. అపరాంతకముల్లోప్యం ముద్రకం ప్రకరీం తథా,
ఔవేణకం సరోబిందుముత్తరం గీతకాని చ. ౧౧౩
ఋగ్గాథాపాణికా దక్షవిహితా బ్రహ్మగీతికా,
గేయమేత త్తదభ్యాసకరణా న్మోక్షసంజ్ఞితమ్. ౧౧౪

ఋగ్గాథాద్యా శ్ఛతస్రో గీతికా ఇత్యేతదపరాంతకాది గీతజ్ఞాత మధ్యారోపితాత్మభావం మోక్షసాధనత్వా న్మోక్షసంజ్ఞితం మంతవ్యమ్. తదభ్యాస సైన్యైకాగ్రతాపాదనద్వారే ణాత్మైకాగ్రతాపత్తికారణత్వాత్-అని వ్యాఖ్య.

చూచితిరి గదా స్మృతిభావము. గీతజ్ఞుఁడు కూడ భక్తియుక్తుఁ డయ్యేనేని మోక్షమార్గమున కర్హుఁ డని చెప్పఁబడినది. ఏపూజయందైన నేకాగ్రత ప్రధానము కదా. అది లేకున్న నేదియు ఫలింపదు. కావున గానము నృత్యముకూడ భగవద్భక్తి

యుక్తునకు శ్రీహరి నారాధింపఁ జక్కనిమార్గములే యగు
ననుట నిస్సంశయమార్గము.

దేవతాంతరమున నీగానపూజ కలదా యని ప్రశ్నిం
తురా. కలదు. వినుఁడు. శంకరుఁడు సాయంసమయమునఁ
త్రిపురసుందరి పీఠమున నధివసింప ముప్పదిమూఁడుకోట్లదేవ
తలు బలసియుండ బ్రహ్మయు, విష్ణువు తనకుఁ దోడుగా నిలువఁ
దాండవ మొనరించును. ఆతరుణమున శంకరునకు నటరాజనా
మము జగత్ప్రసిద్ధము.

శ్లో. నృత్తావసానే నటరాజరాజో ననాద ఢక్కాం నవపంచవా
రం, ఉద్ధర్తుకామ స్సనకాదిసిద్ధా నేతద్విమర్శే శివసూత్ర
జాలమ్.

అని వ్యాకరణశాస్త్రమున నొకచో వ్రాయఁబడియెఁ
గదా. వ్యాకరణసూత్రములు నటరాజరాజఢక్కావాదనజని
తము లని యందఱంగీకరించిరి. శాస్త్రకర్తలే తెల్పిరి. శంకరు
నకు నృత్తమున నతిప్రీతి కలదని దీనఁ దేలెను గదా. కాఁబట్టియే
శంకరుసందర్శనము ప్రదోషకాలమునఁజేసిన సర్వదేవతాదర్శన
ఫలము గలుగు నని చెప్పఁబడినది. శంకరు నభిషేకముల నలరిం
పఁజేయఁగోరువారు శివలింగ మందురు. స్తుతుల సంతోషపఱచు
వారు మహాదేవుఁ డందురు. నాట్యమున భజించువారు నట
రాజమూర్తి యందురు. ఏభక్తున కేవిధమునఁ బూజింప నిచ్ఛ
పొడమునో యాభక్తుని తదారాధనమున భగవంతుఁడు తృప్తుఁ
డగును. ఆపద్ధతు లన్నియుఁ దనకృత్యములనుండియే భక్తులకుఁ

దానే తెల్పును. అందు నెవ్వరి కేమార్గమిష్టమో దానిచే భగవంతు నారాధింపవచ్చును. ఇది సకలస్మృతిపురాణేతిహాసములనువదించినమార్గమే కాని క్రొత్తది కాదు. కాఁబట్టి శ్రీరాధామాధవుని వేణుగానమునను నర్తనమునను బూజింపవచ్చును. పుష్పములఁ బూజింపవచ్చును. స్తోత్రరాజముల వినుతింపవచ్చును. ఇంక నెన్నియో విధములఁ బ్రార్థింపవచ్చును అందు నిదియొకమార్గము. తక్కినవానికంటె నిది యుత్కృష్టమనియు దీనికంటెఁ దక్కినవి తక్కువయనియు వచించుట మహత్తరపాపకార్యములలో నిది మొదటి దనవలయును. కాఁబట్టి యీరాసక్రీడ భగవంతుఁడు గీతము నృత్యముచేసి భక్తుల కిదియు నొక తపస్సే యని తన్నారాధించుమార్గముల ననేకములలో నిదియు నొకటి యని తెలుపుట కారంభించెనని మనము భావింపవచ్చును. ఈమార్గ మేభక్తులకు రుచించునో వారు దీని నవలంబించి భగవద్గీతములను బాడి నృత్యముచేసి పరమాత్మ నారాధింపవచ్చును. కృతకృత్యు లగుదురనుట కేశంకలు లేవని నిరాఘాటముగాఁ జెప్పవచ్చును.

ఈరాసక్రీడ కేవలమింద్రియసుఖార్థక్రీడయే యయ్యేనేని దానింజూడ దేవత లరుదెంచి విమానములయం దంబరతలముననుండి రనుట చెప్పఁబడునా? భార్యలంగూడి యావేడుకను జూచుచుండిరని శ్రీభాగవతమునఁ జెప్పఁబడినది కదా. ఆశ్లోకములను జూడుఁడు.

శ్లో. దివౌకసాం సదారాణా మౌత్సుక్యనిభృతాత్మనాం,

తతో దుందుభయో నేదు ర్నిపేతుః పుష్పవృష్టయః. ౫
జగుర్గంధర్వపతయ స్సస్త్రీకా స్తద్యశో౽మలం.

దేవతలు భార్యలంగూడి వచ్చి యావేడుకను జూచుటయే గాక దుందుభులు మ్రోయించిరఁట. పూలవానఁ గురియించిరఁట. గంధర్వులు భార్యలం గలిసి శ్రీహరినిర్మలయశస్సును బాటలుగాఁ బాడిరఁట. ఎంత్రైన నిట్టివింత వింటిమే? కంటిమే? ఏ శృంగారప్రబంధమునందైన రతిక్రీడను వర్ణించునపుడు దేవతలరుదెంచి చూచుచుండిరి. దేవదుందుభులు మ్రోయించిరి. అని వర్ణించఁ బడినదా? అది వాస్తవముగా రతిక్రీడయే యైనచో నీమహాఘనకార్యమును జూడ భార్యలనుగూడి దేవతలు గంధర్వులు వచ్చిరనుటకన్న నింద్యమేముండును? కావున నిది రతిక్రీడ కాదని స్పష్టముగాఁ జెప్పవచ్చును. ప్రతిశ్లోకమునందును బ్రతిగోపికయు గానముచేతను నర్తనముచేతను శ్రీహరిని దృప్తిఁజెందఁ జేసినట్లున్నదియే కాని రతిసుఖముల నలరించినట్లు కానరాదు. రాసక్రీడను వర్ణించుచు శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమునందు శ్రీలీలాశుకు లెనిమిదిశ్లోకములయందును గడపట "సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః" అనియే భగవంతుని వర్ణించెను. ఇవన్నియుం బోల నాలోచింపఁగా నీరాసక్రీడ భగవత్పూజాభాగములం దొకవిధమగు నర్చనవిశేషమని కనఁబడుచున్నదియే కాని వేఱొకమాట కిట నవకాశమే లేదు. కావున దుర్వాదులిట నోరు మెదల్పక యున్నమర్యాద యూడిపోవకుండఁ గాపాడుకొనుటయే వారికృత్యమని మఱియొకపర్యాయము

వ్రాయ సాహసించుచున్నవాఁడను. ఏమాత్రము ప్రపంచజ్ఞాన మున్నను నిది సురతకేళి యన సాహసింప రని నానమ్మకము. పని లేనిమంగలి పిల్లితల గొఱిగినట్లు ఇతరకార్యములు లేక తిని కూరుచుండి శ్రీహరిని దూషింపఁబూనినచో నట్టివారి నేమనఁ జాలను గాని పూర్వజన్మమున లేశమైనను భగవద్భక్తిబీజము నాటనిహృదయము కదా యని పరితపించెదను. ఇంతియ కాక అట్టివారలకుఁ జక్కనిభక్తి నొసంగి కాపాడవలయునని మాటికి మున్మాటికి శ్రీకరుణానీరధియగు శ్రీనందనందనుం బ్రార్థించుచున్నవాఁడను. ఇంకను బెంచివ్రాయ నుంకింపక తర్వాతిగాథను వ్రాసి నాలేఖనిం బవిత్రగాఁ జేయ నెంచెదను. ఆర్యులారా! మీమనస్సులు భక్తిరసపరిపూర్ణము లగును గాక. శ్రీహరి మీకాయురారోగ్యములు ప్రసాదించి కాపాడుఁ గాక. భగవత్కథలయందు మీకుఁగల సమాదృతి పెంపొందుఁ గాక. ఈరాసక్రీడాఘట్టమున శ్రీభాగవతమునకుఁ బోతనగారి తెనుఁగునకు సంబంధమే లేదన వీలులేదు గాని మూలమున లేని వర్ణనాంశముల నెన్నియో తెనుఁగునఁ గలవని చెప్పుట కేశంకలు లేవు. ఐన నమ్మహాత్మునిపద్య మొక్కదాని నిట నుదహరింపకపోవ మనసొప్పకున్నది

చ. ప్రమద యొకర్తు మాధవుఁడు • పాడ విపంచి ధరించి కేల
సం, భ్రమమునఁ దంత్రి మీటుచుఁ ది•రంబుగ తాయము
చేసి యొక్కరా,గము దగ నాలపించి సుభ•గస్వరజా
తులు వేలు వేలు కా, నమరఁగఁ బాడెఁ దక్ రమణుఁ •
డౌనన దారువు లంకురింపఁగన్.

శ్లో. కాచిత్సమం ముకుందేన స్వరజాతీరమిశ్రితాః,
ఉన్నిన్యే పూజితా తేన ప్రీయమాణేన సాధ్వితి,
తదేవ ధ్రువ మున్నిన్యే తస్యైమానంచ బహ్వదాత్.
అనునీసార్ధశ్లోకమునకుఁ బైపద్యము తెనుఁగని తోఁచెడి. మూలమునకు దీనికిని గలసంబంధ మెంతయో చదువరు లూహింతురు గాక. ఇఁక నీవిషయమున దృష్టినొంది యవ్వలిభగవల్లీలను వ్రాసెదను.

—— శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలంగూడి యమునానది జలకేళి సల్పుట. ——

శ్లో. వ్రజయువతిసహాయే యౌవనోల్లాసికాయే
సకలశుభవిలాసే కుందమందారహాసే,
నివసతు మమచిత్తం తత్పదాయత్తవృత్తం
మునిసరసిజభానౌ నందగోపాలసూనౌ. ౨ ఆ. ౪౫.

ఆర్యమహాశయులారా! రాసక్రీడయందు శ్రీహరిప్రవృత్తిని బఠించితిరి. దానియంతరార్థమును దెలిసికొంటిరి. ఆరాసమండలమున గోపికలును శ్రీహరిమూర్తులును లక్షలకొలందిగా విహరించిరి. ఆవిహారము గీతనృత్తమయము. అందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క జగత్కారణత్వము ప్రదర్శింపఁబడినది. ఇరువురు గోపికలు. నడుమ నొక్కకృష్ణమూర్తి యిట్లు లెక్కకుమిక్కిలి నిలుచుండి రనఁగా భావమేమి? సర్వజగద్వ్యాపి యనుటయే గాని వేఱేమున్నది. దీనిని దాఁచి స్త్రీలతో విహరించెనని వెక్కిరించుటకన్న నవివేకము వేఱొకటి లేదు. దానినిఁ జూడ దేవత లరుదెంచి రని భాగవతమున నుండఁగా నది

రతికేళి యని యేమానవుఁడు వచింపఁగలఁడు? కావున నట్టి యసంగతప్రసంగములఁ జాలించి యారాసవిహారము భగవత్పూజ యనియు, నదియే చక్రార్చన మనియు, నందుఁ బరివారదేవతలం గూడిన భగవంతుఁడు తనయిచ్ఛాశక్తి యనఁబడు రాధాదేవింగూడి బిందుస్థానమున (యంత్రమధ్యమభాగమున) రత్నసింహాసనమున నుండెననియుఁ, బ్రతిదళములయందును దనబరివారదేవతలం గూడి తానే యన్నిమూర్తులుగా నెలకొనియె ననియు గ్రహించి యారూపములఁ దనరు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానింపుఁడు. భగవంతుం బూజింపుఁడు. చేతనైనచో నాపరమాత్మను ధ్యానించుచు నృత్య మొనరింపుఁడు. శక్తిగల్గినచో భగవన్నామములం బాడుఁడు. ఇంక నవకాశమున్నచో వీణను ధరించి వాయింపుఁడు. ఏకార్యమునఁ బ్రవర్తించినను భగవంతునియం దనన్యగతిక మగు భక్తిపరత్వమును మాత్రము వదలకుఁడు.

"తాళజ్ఞశ్చాప్రయాసేన మోక్షమార్గం నియచ్ఛతి."

అను స్మృతివాక్యమును స్మరింపుఁడు. యోగమునకు వీణావాదనము మిక్కిలి సహకారి యగునఁట. అదియేకదా మనస్సును స్థిరముగా నిలుపఁగలదు. దాని నభ్యసింపుఁడు. శ్రీరాసాధిపురాలగు రాధికను భగవతిగాఁ జింతింపుఁడు. ఆజననియే మూలప్రకృతి లోకజనని. తత్కటాక్షమునకుఁ బాత్రుఁడు కానిచో భగవత్కృపకు నర్హుఁడు కాఁడు. కావునఁ దొలుతొలుతఁ బ్రకృతి నుపాసించి తత్కరుణకుఁ దాఁ బాత్రుఁడై పిదపఁ దదనుమతిఁ బడసి భగవంతు నుపాసింపవలయు.

శ్లో. అవిద్యానామంత స్తిమిరమిహిరద్వీపనగరీ
జడానాం చైతన్య స్తబకమకరంద స్రుతిర్ఝరీ,
దరిద్రాణాం చింతామణిగుణనికాజన్మజలధౌ
నిమగ్నానాం దంష్ట్రా మురరిపువరాహస్య భవతి.

అనుసూక్తిని స్మరింపుఁడు. శక్తి లేదన్నచో వాఁడసమర్థుఁడే యగు. ఏకార్యమును జేయఁజాలఁడు. భగవంతుఁడు నిర్గుణుఁడు. ఆతత్త్వమును దొలుత నాశ్రయింప వీలులేదు.

"తదను ప్రధానద్వారా రాజదర్శనం కర్తవ్యమ్."

అన్నన్యాయము లోకవిదితము. అనుభవసిద్ధాంతము. దానిమాన వీలులేదు. భగవదిచ్ఛాశక్తియే రాధికాంబ. తత్పూజనము మాని శ్రీకృష్ణకృపకుఁ బాత్రుఁడ నౌదునని ప్రయత్నించుట దూరదృష్టి లేమిచే నని యెఱుంగఁదగు. శ్రీరామానుజులవా రీవిషయమును స్వానుభవమున నెఱింగిరి. కావుననే శ్రీదేవిద్వారా భగవత్కటాక్షము ప్రసరించు ననిరి. ఊరక వా రనలేదు. భగవంతు నుపాసించి ఫలము గానక తత్పుణ్యమున నీజ్ఞానమును సంపాదించిరి. భగవతి నుపాసించిరి. భగవత్కృపాపాత్రులైరి. దాన నేమి ఫలము గల్గెను? భగవత్కారుణకు నెల్లరు పాత్రులే యన్న సమబుద్ధికలిగెను. భక్తి యనపాయమార్గమని వారికిం దోఁచినది. ఔరా! ఎంతస్వానుభవమామహాత్మునకుం గల్గెను? శ్రీమధ్వాచార్యులుగా రీవిషయమునఁ గ్రొత్తమార్గమును ద్రొక్కిరి. భక్తి ప్రధాన మనుటలో మతత్రయస్థాపకులు సమానాభిప్రాయులే. కాని యిం

చుక భేదమును జూపిరి. దాన నేమియు నష్టము లేదు. సర్వ మునకు భగవంతుఁడే గతి యన్న భావము శ్రీమధ్వాచార్యులు గారిది. శ్రీదేవిద్వారా భగవత్కటాక్షము నొందవలయు ననుట మిగిలిన యిద్దఱభావము. మార్గభేదమే గాని గమ్యస్థాన మొక్కటియే. ఎవ్వరి కేమార్గము రుచించిన దానిని వారాశ్ర యింప వచ్చును. కావున భక్తిభరితస్వాంతులై శ్రీరాధామాధ వుల రాసమండలమున సకలపరివారదేవతాయుతులనుగా ధ్యానించుట యిహపరశ్రేయస్సాధనము. ఇదియే యీలీలాసా రము. భగవంతునిసర్వకారణత్వ మీగాథనుండి కనుఁగొన వచ్చును. ఇంతకంటె నింకను బెంచివ్రాయుటకన్న నవ్వలి భగవ ల్లీలను వ్రాయుట యుక్తమని తోఁచుచున్నది. దానికిం గడం గెదను.

శరద్రాత్రికానిశియందు శ్రీహరి యేకాంతస్థలమునఁ బర మపావనకాళిందీతటమున మనోహరపులినతలంబునఁ గూరు చుండి తనభక్తజనులను రావించెను. వారిమనఃప్రవృత్తులఁ బరీ క్షించెను. దృఢమనస్కులన్న విషయ మెఱింగెను. సర్వజ్ఞున కేల యీపరీక్ష యని ప్రశ్నింపరాదు. లోకుల కీసదాచారమును బోధించుటకే కాని వేఱుగాదు. స్త్రీలకుఁ దండ్రిగాని భర్తగాని తప్ప నితరులు మంత్రోపదేశము చేయరాదనియు ఒకవేళ భర్త జ్ఞానశూన్యుఁడైనతఱిఁ దదనుమతిం బడసి కాని యొరు లుప దేశింపరాదనియు నున్నది కదా. ఆనియమమును శ్రీకృష్ణుఁడు మీఱెఁ గదా యని ప్రశ్నింపఁజనదు. లోకవిషయమున నట్టి

విధులుకాని పరాత్పరునివిషయమున నావిధులు బాధింపవను నదియే యాప్రశ్నమునకు దగినసమాధానము. ఆరాత్రి సుము హూర్తమున శ్రీహరి గోపికలకు శ్రీరాధామాధవమంత్రరహ స్యము నుపదేశించెను. అంతట వారికిఁ దనయందుఁగల ప్రేమ మును మరలఁ బరీక్షింపఁగోరి యనఁగా శ్రీరాసమండలపూజ నుపదేశింప వీరు తగినవారా కారా యని యెఱుంగఁగోరి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. గోపిక లనన్యచిత్తముల భగవంతుని వెదకిరి గాని రాత్రియని, ఇది యరణ్యప్రదేశ మని, తమ రబల లని, ఏవేని ఆపద రావచ్చు ననీ, భర్త లేమందురో యని, లోక మేమి నిందించునో యని, ఇందొక్కవిషయమునైన నాలోచింపక తదేకాగ్రమనసుల భగవంతుని జూడఁగోరిరి. భక్తి దృఢమైనదే యని తలంచి ప్రత్యక్ష మయ్యెను. శ్రీరాస మండలమున వారికి భక్తిమార్గము నుపదేశించెను. వారింగూడి నృత్యము చేసెను. వేణువు తానూఁదుచు వారు పాడునట్లు చేసెను. మహానందమున నోలలాడించెను. ఆవల యమునాజల ములఁ గ్రీడింపఁ గోరెను.

జలక్రీడసల్పుట కాముకులయాచారము కదా. దీని కేమి సమాధానమని ప్రశ్నింపవచ్చు? చక్కనిసమాధానము కలదు. ఆలకింపుఁడు. జలక్రీడలు సల్పుట పగటిపూటయందే కాని యపరరాత్రమునఁ గాదు. ఏగ్రంథమునను అట్టియాచార మున్నట్లు కనఁబడలేదు. రాకానిశాకరుకిరణములు సోఁకినపుడు వేసవికాలమున నేల యది చేయఁగూడ దనకుఁడు. ఇది శర

త్కాలము. తులామాసము. శీతమారంభమగు సమయము. అది యమునానది. శీతలజలముల కునికిపట్టు. అర్ధరాత్రము తర్వాత నీజలక్రీడ లారంభము చేయఁబడినది. ఇది యీలోకమునఁగల యాచారము కాదు. అంతియగాక ఒక్కకృష్ణుఁడు కాఁడు. ఒక్కగోపిక కొకకృష్ణుఁడు కనఁబడుచుండును. కావున నీజలక్రీడ యితరులజలక్రీడవంటిది కాదు. ఇది లోకోత్తరము. దీని కిదియే సాటి. తత్వమును వినుఁడు. యజ్ఞముచేసిన పిదప నవభృథస్నానము చేయుట విధివిహితము. అది మానిన నాయజ్ఞము పూర్తికాదు. ఇది భక్తితోఁజేయు మహాపూజాయజ్ఞము. జపయజ్ఞము యజ్ఞములలోఁ బ్రధానము. "యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మి" అన్నభగవద్వాక్యము మీ రెఱుఁగనిది కాదు కదా! తదంగ మీపూజాయజ్ఞము. ఈరెండు నీరాత్రియందే యొనరింపఁబడినవి. ఆవల నవభృథస్నానము చేయవలయు. అదియే యీజలక్రీడ యని భావించిన నించుకంతయు దోషము లేదు అట్లు కాదేని లోకాచారవిరుద్ధముగా జలకేళి సాగెనని చెప్పవలసివచ్చును. అట్లు చెప్పుటయేగాక ఇందఱు గోపికలు లేరనియు, కృష్ణుఁడొక్కఁడే కాని యింద ఱుందురా యనియుఁ జెప్పవలసివచ్చును. కృష్ణుఁడు తన్ను నిన్నిమూర్తులనుగాఁ జూచునట్లు మంత్రబలమునఁ జేసెనని యైనను దుద కంగీకరింపవలసి వచ్చును.ఇన్నికల్పనలు చేయుటకంటె భగవంతునకు సర్వశక్తులు కలవన్నయొక్కమాట చాలదా. ఈవృథాశ్రమము లేల? తెలియనిదానిని దెలిసినట్లు నటింపనేల ? కావున వంకర

టెంకర లన్నట్లు ప్రశ్నింపకుండుట మేలు. మంత్రోపదేశము నొందుటయే యొకదీక్ష. పూజచేయుట యొకయజ్ఞము. నర్తనముచేయుట వేఱొక్కసేవ. వీనితరువాత భగవంతునింగూడి స్నానముచేయుట కృతకృత్యతం గాంచుమార్గము. దానికై గోపికలు కడంగి రని తెలిసికొను టుత్తమము. ఇంకం గథ వినుండు.

*ఆలతాంగు లా రాసమండలనృత్యమును సల్పి కంఠము లెత్తి భగవద్గుణములం బాడిపాడి యలసిసొలసిరి. అప్పటివారి సమ్మోదమునకుం బారమే లేదు. వారిమనస్సులు శ్రీకృష్ణపాదార్పితము లయినవే కాని వారివశములుగా లేవు. శ్రీహరి వారలయుట యొఱింగి యాశ్రమము నపనయింపందలంచి తాగోవిందుండు కాన గోపికలు వారలు కాన నవశ్యము వారిశ్రమములం దొలంగించుట తనకు విధియుంగాన నాండుగజములగుంపునుగూడియున్న గజరాజుతీరున లోకాచారపరిపాటిమీఱి శాశ్వతసుఖము వారికిం గల్పింపంగోరి వారిం దోడుకొని రాసమండలమునుండి వెలువడియె. వారిమేను లంతకుముందు సురభికుంకుమపంకచర్చల వింతగానుండెను. రాసమండలనర్తనమున వారు మిక్కిలి యలసిరి. శ్రమజల ముప్పతిల్లెను. దాన నాకుంకుమపంకము పూలహారముల సంక్రమించెను. తమపరిమళములకుందోడుగా నీసువాసనలు కలిసి మఱింత పరిమళించెను. ఆ

* ఈకథాశేషము శ్రీభాగవతమును ప్రధానముగాం జేసికొని యితర పురాణవిషయములం గలుపుచు వ్రాయంబడినదని గ్రహింపవలయును.

తావులకు భ్రమరములు మూఁగెను. వారితో నవియు ఝం
కారములు చేయుచుఁ బయనముచేయ సాగెను. యమునా
నదిజలముల స్నానముచేయఁబూని యామందయానలం బిలుచు
కొని గోవిందుఁడు ముందు నడచెను. యమునాహ్రదమును బ్రవే
శించెను. హరివెంట నాగోపిక లానందపరవశలై మడువున
చిగిరి.

శ్రీగోవిందుఁ డాసమయమున గోపికాజనాన్వితుఁ డై
తనయపారమహిమమును భూలోకసుఖమును వియచ్చరులకుఁ
దెలుపఁబూని గోలోకమునుండి తనయెడఁబాటు నోర్వజాలక
వచ్చిన యాగోపికల కానందమును గల్గింప నెంచి కాళిందీహ్ర
దోత్తమమును బ్రవేశించెను. దానిం జొచ్చినంతనే శ్రీకృష్ణ
మూర్తి తనకరసరసిజములచేఁ బావనజలంబుల గ్రహించి
యాపల్లవపాణులపైఁ జల్లెను. తదంభస్సిచ్యమాన లై యా
చెలువలు చెలువుమిగిలి విలసిల్లిరి. ఆజలము భగవత్కరకమల
వినిర్గతము కదా. ఇదియే యవభృథస్నానలక్షణము. ఆవల
నాజలజాక్షు లాజలజాక్షునిపై భక్తిమెయి జలముల దోసి
లించి చల్లిరి. ఆజలములు భగవంతునితనువుసోఁకి పరమపావ
నము లయ్యెను. ఆశీకరములఁ దోఁగినప్రమదలకంటెఁ బవి
త్రాంగులు వేఱొక్కరు గలరా. అవభృథస్నానమునఁ గొంద
ఱు పాల్గొందురు కదా. ఏల ? ఆస్నానము దీక్షాంగస్నానమని.
ఈరాసవిహారము పరమపావనభగవత్పూజారూపము. దానికి
సమమైనది వేఱొండుండునా. అట్టిస్నానసమయమున శ్రీహరి

యంగసంస్పర్శమునఁ బవిత్రములగుజలములు తమమేనుసోఁక నాపల్లవపాణులు పరమానందమున నోలలాడిరి. వారుచల్లిన నీళ్ళచేఁ దడిసి శ్రీహరియు నానందించెను. ఇట్లు పరస్పరానురాగముల వారు కొంతవడి విహారము సల్పిరి.

ఇట్టు లాపరమేశ్వరుఁడు తా సకలాంతర్యామి యయ్యు నిరంజనుం డయ్యు నాతరుణమున నాతరుణులంగూడి జలములఁ గ్రీడించుచు నానందించునట్లు నటించుచు గోపికల నానందింపఁ జేయుచు వారియానందమే తనదిగా భావించుచు నాక్రీడను గాంచి మింటనున్న *సురపుంగవులు మెచ్చి తనపైఁ బూల వానఁ గురియింప మెచ్చుకొనుచుఁ దాను గజరాజలీల మెఱసి జలవిహారమును సాగించెను. ఆమడువుచెంతనే పుష్పారామము గలదు. అందు సకలర్తుకుసుమము లొప్పారుచుండును నీటి తుంపురు లాలతలపై వాయువశమునఁ బడుచుండును. ఆయుప కారమునకుఁ బ్రత్యుపకారమును జేయఁగోరి కాఁబోలు నాల తలు మనోహరకుసుమపరిమళముల నావాయువున కొసఁ గుచుండును. ఆవాయు వాసువాసనలం గొనివచ్చి యాతరుణ మున శ్రీహరిపైఁ దద్భక్తిపరవశలపై వ్యాపింపఁజేసి "ధన్యోఽస్మి" అను కొనియెను. ఆపూవులతావులకు సొక్కి మధుకర ములు నలుఁగడల వ్యాపించెను. అందు గొన్ని సరసిజాక్షునిఁ జుట్టుకొనియెను. తుమ్మెదలు తన్నుఁ గ్రమ్మియుండఁగా గజరాజు వలె నాగజరాజరక్షకుఁ డాగజగామినులఁ గూడి యపుడు

---

* వైమానికైః కుసుమవర్షిభిరీడ్యమానః-అని మూలము.

కానంబడియెను. వీరిజలవిహారమును మధుకరములు ఝంకార మునఁ బాడుచుఁ దిరుగుచు వారిని వదలిపోవ కుండెను. ఆ విహారమున శ్రీహరి గజరాజనియు, గోపికలు కరేణువు లనియుఁ గవులు వర్ణింతురు. శరత్కాలరాత్రిని శ్రీహరి మనోహరమునఁ గడపెను.

జలవిహార మిట్లు పూర్తియగువఱకు రాత్రియు నించు మించుగాఁ ద్రియామాశబ్దమును గోల్పోయెను అప్పటికి నాజల క్రీడయుఁ బూర్తి కాఁగా శ్రీహరింగూడి యాపురంధ్రీలలామ లు వెడలివచ్చి తటమును జేరిరి. సురుచిరవస్త్రముల ధరిం చిరి. తమమోముఁ దమ్ముల ముకురములందుఁ జూచుకొనిరి. చందనాదుల నలంది పూలమాలికలం దాల్చి వారెల్లఁ దేజ రిల్లిరి. అంతట వారికిఁ జేతనము వచ్చినట్లయ్యె. అప్పటికి నా గోపికలకుఁ దమ రెందుండునదియు నేమిచేయుచుండు నదియు నెఱుకపడియెను. కృతార్థతం గాంచితిమని యానందించిరి ఇంత దనుక వారిచిత్తములు వారివశమున లేకుండెను. ఇదియే భగ వన్మాయామహిమము. ఆమహామాయ వారి నాచ్ఛాదించెను. భగవంతునికృత్యము లిట్టివని యెఱుంగ భగవంతుఁడే సమర్థుఁడు కాని యన్యు లగుదురా? ఆవల వారెల్లఁ దాంబూలచర్వణ కృత్యమును జరపిరి. తాంబూలాంకితముఖపద్మము లెట్లుండునో యని మరల దర్పణములఁ జేఁబూని చూచుకొనిరి.

ఇంతదనుక నొడలెఱుంగనికాంతలకపుడు భగవద్విలాస మెఱుకపడియె. ఆవినోదమున కచ్చెరువంది యందొక్కకాంతా

మణి బలవంతముగాఁ దనవైపునకు లాగి తదీయహస్తమున నలంకృతమగు మురళిని దీసికొని యానందించెను. వేఱొక్కయంగన వాంఛచే నోడలెఱుంగక భగవంతుని వివస్త్రునిగాఁ జేయ నెంచి పీతవస్త్రము నాకర్షించెను గాని యాలీలామానుషవిగ్రహుఁడు, ఆమెను సంతోషింపఁజేయ వస్త్రమును యాచింప నొసంగి పరమానందము నొందెను. మఱియొక ప్రమదాతిలకము శ్రీహరిం గాంచి యుక్తిని గనుమా యని తనప్రక్కకు లాగుకొని కపోలమును ముద్దిడుకొని కౌఁగిలించుకొనియె. మఱియొక తెఱవ సుస్మితము ముఖమునఁ జిందులాడఁ గటాక్షవిలాసములు కన్పడ నంతకుముందు సాగిన పులినవిహారమును స్వామికిం దెలుపందలఁచి పులినముల కుపమేయమగు శ్రోణిభారమును సంజ్ఞచేఁ దెలిపెను. ఇంక నొకపంకజలోచన శ్రీకృష్ణుని హస్తతలమున నునిచికొని యాయన కేశపాశమున మాలతీమాలికలఁ జుట్టెద నని యట్లుచేసి తనవిలాసము నటించెను. మఱియు నొక్కయువతీమణి శ్రీనాయకుజడను బట్టుకొనినట్లు నటించి దానియందు మయూరపింఛికను జొప్పించి గురివింద పుష్పములహారమును దుఱిమి జడను జక్కఁగాఁ జుట్టెను. ఒక కమలాక్షి శ్రీకృష్ణునకు సంతోషము వృద్ధిచేయుపూనికచే వేఱొకప్రమదను జేరఁదీసి వివస్త్ర యని భావించి శ్రీహరి కర్పించెను. ఒకకామినీమణి శ్రీహరిపాణిపంకజమునఁ జందన మలందెను. కొందఱు తెఱవలు స్వామిముందు నృత్యము చేసిరి. ఒక్కకాంతామణి వేఱొకనారిని నృత్యముచేయవే యని బలవంతపెట్టెను.

కృష్ణపరమాత్ముఁడుఁ దదనుగుణములగు విహారముల వారి నల రించెను. వారత్యంతకౌతుకమున వెలయఁ దా నానందించినట్లు నటించెను.

ఆవల శ్రీకృష్ణుఁడు తనప్రేయసియగు రాధికను జేరఁదీసి కొని వక్షమున వసింపుమాయని వేఁడెను. అంతియ కాక యామె కబరియందున్న హారములఁజక్కనొత్తెను. ఫాలభాగము సిందూ రతిలకమును సవరించెను. దానియందుఁ గస్తూరీబిందువును గలి పెను. భ్రూమధ్యమున నతిసూక్ష్మమగు చందనబిందువు నునిచెను. కపోలములయందు మనోహరమకరికాదిపత్రము లలవడ వ్రాసెను. మహాపావనాంశుకమును గట్టుకొమ్మాయని యామె నభ్యర్థించెను. పాదములయందు మణిమయమంజీరములఁ దానే యలంకరించెను. నఖములఁ దుడిచి లత్తుకఁబూసెను. సకలభూ షణభూషితాంగిం జేసి చందనచర్చలఁ గైసేసి మాలతీమాలిక నొసంగి మరలమరల ననురాగభరమున ముద్దాడెను. మనోజ్ఞన యనారవిందములయందు నంజనము నునిచి యెంతోవింతగ సంతసించెను. నాసికామధ్యభాగమును రాజమౌక్తికమున నలంకరించెను. వక్షోజములయందును శ్రోణిదేశంబులను నఖ చ్ఛిద్రముల నునిచెను. అధరమున యావకాలంకృతమును గా వించెను.

ఇట్టు లారాధికాంబ నలంకరించి యాపుష్పోద్యానమున వారి నింకను నలరింపఁజేయనెంచి తనమూర్తిని బహుమూర్తు లుగా నొనరించి యనేకరీతుల వారికి సంతోష ముదయింపఁ

జేసెను. అందొక్కొక్క గోపిక కొక్కొక్క కృష్ణుఁడుగాఁ దానే కనఁబడెను. పుష్పతల్పము లసంఖ్యలుగా నుండెను. వారెల్ల శ్రీకృష్ణనవీనవిధదర్శనమున మూర్ఛల మునింగిరి. కదలఁ జాల కుండిరి. పులకాంచితసర్వాంగముల నలరియు నెఱుంగ కుండిరి. ఆస్వప్నక్రీడయందుఁ గామశాస్త్రోక్తవిధము లన్నియు జరిగినట్లే వారెంచిరి. శ్రీహరి తనదగ్గరనుండినట్లే వారు తలపోయు చుండిరి. కాని యిదొకమాయ యని యెఱుంగరైరి.

రాసమండలముఁజూడ దేవత లరుదెంచుట.

అట్లు బాలగోపాలుఁ డనేకరూపంబుల గోపికలకుం గనఁబడుచు గానన ర్తనరూపవిహారములచేతను, అవభృథస్నానరూపజలక్రీడలచేతను వారిని భక్తిపరవశలనుగాఁ జేయుచుఁ దనసర్వతస్సంవ్యాప్తిని గనఁబడఁజేయుచుండ నంబరమునుండి కన్నులార నీమాయాలీలలం గాంచుచున్న దేవోత్తములందఱు భార్యలంగూడి యరుదెంచిరి. వారియనుచరులును వచ్చిరి. మణిహేమమయవిమానారూఢులై మహత్తరసంతోషమునఁ దమతమయనుచరులం గూడి వచ్చి పులకాంచిత సర్వాంగులై ప్రమోదాంబుధినిమగ్నులై భగవంతుని దర్శించిరి. మునులును ఋషులు, సిద్ధులును, పితృదేవతలును, గంధర్వవిద్యాధరులును, యక్షరాక్షసకిన్నరులును భార్యలంగూడి వచ్చి శ్రీహరి లీలామానుషత్వమును దర్శించి యానందించిరి.

ఆసమయమున దివ్యస్యందనసమారూఢుఁడై శంకరుఁడు పార్వతియు నరుదెంచిరి. ఆరథము శాతకుంభవినిర్మితము. రత్న

ారపరిచ్ఛదము. వినిర్మలవస్త్రాచ్ఛాదితము. శ్వేతచామరద్వయసమాయుక్తము. రత్నదర్పణసమంచితము. శతచక్రము. చిత్రవర్ణము. అట్టిరథము నెక్కి పార్వతీసమన్వితుఁడై శంకరుఁ డరుదెంచెను. వామపార్శ్వమున మహాకాళుఁడు, దక్షిణభాగమున నందికేశ్వరుఁడు నుండిరి. పురోభాగమునఁ గార్తికేయుఁడు, పింగళాక్షుఁడు లోనగు పార్షదులు నుండిరి. అష్టభైరవులు క్షేత్రపాలాదులు నుండిరి. వక్షస్స్థలమున నలరు పార్వతి సస్మితయై కనఁబడుచుండెను. బ్రహ్మయు వాగ్దేవింగూడి శాతకుంభసంభృతస్యందనము నెక్కి యరుదెంచెను. వామభాగమున సప్తర్షులును, దక్షిణభాగమున సనకాదిమానసపుత్త్రులును జనుదెంచిరి. బంగరురథముపై నధిష్ఠించి కర్మసాక్షియగు ధర్ముఁడు చనుదెంచెను ఆధర్మునివక్షస్స్థలస్థయగు సతీదేవి స్మేరాననయై పూర్ణరాసమును గాంచుచు, సకామయు వక్రలోచనయునై యుండెను. బ్రహ్మతేజంబుల నలరు పార్షదులెల మహోత్సాహమునఁ జనుదెంచిరి. శచీదేవింగూడి యింద్రుఁడును, రోహిణింగలిసి చంద్రుఁడును, స్వాహాదేవింగూడి వహ్నియు, సంజ్ఞాదేవింగూడి భాస్కరుఁడును జనుదెంచిరి. రతీదేవి హృదయమున నలర మన్మథుఁ డేతెంచెను. సర్వగ్రహములు, దిక్పాలకులు, భార్యలంగూడి యరుగుదెంచిరి. వీరెల్ల నాకాశమున నిలిచి సంగీతనాదముల నుల్లసిల్లు రాసమండలమును జూచిరి.

ఆరాసమండలమును గన్నులారఁ జూచిన యాకాశస్థులగు నవ్వారిలోఁ గొంతమంది మూర్ఛనొందిరి. కొంద ఱానం

దమున నోడలెఱుంగకుండిరి. క్షణకాలము దేవతలు స్మితవక్త్ర ములతో మహత్తరప్రమోదసంభరితమానసంబులతో నుండిరి. ఆరాసమండలవాసులపై దివ్యచందనవృష్టిని బుష్పవృష్టిని గురి యించిరి. కస్తూరీపరిమళమిళిత పుష్పదామవర్షమును మునులి గురిపించిరి. దేవకామినులు రాసనృత్యమును రాసమండలమును జూచి యాసుఖమును బడయఁగోరి తద్వాంఛచే బాధితులైరి.

అంతట శ్రీకృష్ణపరమాత్మ రాసమండలమును బ్రేమరస మునఁ దడిపి రాధికం గూడి యమునానదికిం బోయెను. *పరి పూర్ణబ్రహ్మమై సనాతనుఁడు నగు శ్రీకృష్ణుఁడు మాయాదేవి యపరస్వరూపలగు గోపికలు వెంటరా యమునాజలంబుల మరల స్నానమాడెను. రాధాదేవి శ్రీహరిచెంత నుండెను. మహానందమున నొడలు మఱచియుండు రాధికకు శ్రీహరి జల ముల హస్తకమలములతో నందిచ్చెను. తనకరసరసిజజలమును గోరుశ్రీపతి కారాధిక మూఁడుదోసిళుల జలము నిచ్చెను. హరియు రాధికాంబరముఁ బట్టుకొని లాగెను. [1]మఱియు కుసుమహారమును దీసి జడను శిథిలముగా నొనరించెను. సిం దూరపత్రమును దుడిచివైచి రూపమును జలతాడనములచే స్నానయోగ్యముగా నొనరించెను. కనుబొమలరంగు, క్రింది పెదవికింగల రక్తిమవర్ణప్రసాధనము, కన్నులకాటుకయుఁ బోవ

---

*రాధయా సహ కృష్ణశ్చ పూర్ణబ్రహ్మసనాతనః, గోపీభిస్సహజగ్మశ్చ మాయా శ్రీకృష్ణరూపిణిః - అని మూలము. 1 మాలాం చిచ్ఛేద కబరీం చకార శిథిలాం హరిః-అని మూ.

నట్లొనరించెను. ఇది వ్రతాంగస్నానము కాదు. ఇది విహార స్నాన మని తెలుపఁబూని యిట్లు చేసెను. ఆవల నారాధికం గూడి జలముల మునిఁగెను. సలిలసహజకేళి నొనరించెను. ఆమెయుఁ దనవలెనున్న యొకగోపికను నగ్నను జూపించి యామగువ లజ్జావనతవదనయై సస్మిత యగుచుండ దానిం జూడుమా యని హరికిం గనఁబఱచెను. ఆమెయు దూరమున నుండి రాధాదేవి చేయునేత్రసంజ్ఞ నెఱింగి వచ్చి శ్రీహరిని సమీపించెను. వేగముగా మురళిని లాగుకొని యామె పరుగిడెను. అంతియ గాక పరమేశ్వరుపీతాంబరము లాగుకొనియెను. వనమాలను గ్రహించి జలముల దోసిటం జల్లెను. శ్రీకృష్ణునిం బట్టుకొని జలముల ముంచెను. గభీరమగు నాజలమధ్యమున జగన్నాయకుఁడు మునిఁగెను. వేగంబ లేచి యాకామినిం గాంచి ప్రమోదమునఁ జేరఁదీసికొని గారవించెను.

ఇట్లు శ్రీకృష్ణమూర్తులే శ్రీకృష్ణునితోఁ గ్రీడించెను. ఆమనోహరయమునాతోయముల స్వమూర్తులతో నిట్లు విహరించి విహరించి యొడ్డుచేరి యారాధాంబికచే యాచింపఁబడి వలువనొసంగి దివ్యవనమాల నిచ్చెను. ఆమెయు యాచించిన శ్రీహరికిఁ గట్టవస్త్రము నొసంగి రాసేశ్వరి గావున మురళి నొసంగెను. పతిమేనఁ జందన మలందెను. పరమభక్తిచేఁ భర్తకుఁ గూరుచుండ నాసనము పెట్టెను. జడముడి సవరించి మనోహర మాల్యములం దుఱిమి మాలతీమాలికను బైనఁ జుట్టి యలంకరించెను. శ్రీహరియు నారాధికకుఁ గబరీసౌందర్యము గలుగ

నలంకరించి కుండితమండితశ్రోత్రయుగళగాఁజేసి మకరికాపత్త్ర
ములఁ గపోలములఁ గైచేసి మృగనాభిబిందుయుతమగు సిం
దూరతిలకమును ఫాలభాగమున నలవరించి దాని క్రింద (భ్రూమ
ధ్యమున) చందనబిందువు నునిచి దివ్యవస్త్రశోభితాంగియుఁ
జందనాదిపరిమళసమ్మిళితతనూలతికయు నగునాతన్వంగిని వక్ష
మునఁ జేర్చి లాలించెను. పరమానందమున నొకదివ్యసుమమాలి
కను గళమున నునిచెను. భూషణములఁ దొడుగఁజేసి పాద
ములకు మంజీరముల శోభిల్లఁజేసి లత్తుకపూతయుఁ గనఁబడఁ
జేయుచు నానందింపఁజేసెను.

ఇట్లాగోపకుఁ డొక్కఁడు గోపికలకందఱ కన్నిరూప
ములఁ గనంబడుచు వారి నలంకరించినట్లు నటించి వారింగూడి
మరల రాసమండలమును జేరెను. అంత రాధికాదేవి రాసమండ
లాధిపురాలు గనుక నందుఁ జొచ్చిన వెంటనే భగవంతు నర్చిం
పఁబూనెను. దానిచుట్టు కుందమాధవీకేతకీమాలతీలతలు చూ
డంజాలి యుండెను. మఱియుఁ జంపకయూధికామల్లికాదిపుష్ప
ములవాసనలు గుబాళించుచుండెను. అపుడప్పుడ వికసించు
నాపుష్పముల మనోనాయకుం బూజింపఁ దలంపుగొనియో,
రాధాంబిక వెంటనే గోపికలం బిల్చి పుష్పాపచయ మొనరింప
నాజ్ఞాపించెను. కొందఱిని మాలతీమాల్యములఁ గట్ట నియో
గించెను. కొందఱిని దాంబూలకృత్యమునకుఁ గొందఱిని జంద
నము దీయుపనికి, నాజ్ఞాపించి వార లాకార్యములు చేయ
నామోదించెను. పిదప రత్నసింహాసనాసీనుఁడగు హరిమేనఁ జం

డన మలంది తాంబూల మిచ్చెను. కొందఱారాధాహృదయ మెఱింగి భగవదద్భుతగుణములం బాడిరి. కొందఱు మృదంగాదుల వాయించిరి. ఇట్టులర్చనవిశేషంబుల నాగోపిక లారాధాంబను గూడి భగవంతు నారాధించి పుష్పోద్యానములఁ జరించి సరోవరతటముల విహరించి నదీనదంబులఁ దిరిగి శ్మశానముల సంచరించి గిరిగహ్వరములఁ జొచ్చి వనితావాంఛలఁ దీర్పఁజాలు ముప్పదిమూఁడువనములఁ దిరిగి భాండీరము, శ్రీవనము, చంపకకాననము, తులసీవనము, కుందచంపకాటవులు, నింబారణ్యమధువనములు, జంబీరకాననము, నాళికేరవనము, పూగాటవి, కదళీవిపినము, బదరీకాంతారము, బిల్వగహనము, నారింగాటవి, అశ్వత్థవంశదాడిమీవనములు, మందారతాళచూతకేతక్యశోక ఖర్జూరామ్రాతక జంబూశాలకటకపద్మవనములు, జాతీవనము, న్యగ్రోధశ్రీఖండప్రహృష్టకేసరవనములులోనగు పవిత్రస్థలములఁ జూచి చూచి శ్రీహరి నందందు నర్చించుచు విహరించినను భగవత్సందర్శనమున సంతృప్తి వారికించుకంతయుఁ గలుగదయ్యెను. కామినులకామము శృంగారమున నివృత్తిఁ గాంచదు కదా. ఘృతధారచే నగ్నింబోలె వారివాంఛలు వృద్ధి యయ్యెను.

అంత దేవత లామురరిపుననుమతి నొంది తమతమనివాసములకుం జనిరి. వారిభార్యలు రాధికనుజూచి పనివినిరి. మునులాపరమాత్మసందర్శనమున 'ధన్యాస్మః' అనుచుఁ బోయిరి. దేవతలెల్ల నారాసక్రీడను బ్రశంసించుచుఁ బోయిరి. ప్రతిరాజ

కుటుంబమునందును దమయంశములఁ బుట్టఁజేసిరి. కామానల దహ్యమానహృదయులై దేవకాంత లొక్కొక్కరాజాన్వయమున నుదయించిరి. నారదా! యిది రాసమండలవిహారతత్త్వము. విస్తరించి వచించితిని. దీనితత్త్వ మాలోచింపుము. ఇంకేమి వినఁగోరుదువు? నీప్రశ్నము నేనెఱుంగుదును. ఇంకను ఈరాసమండలార్చితుండగు భగవంతునిచరిత్రము సత్యాద్భుతమును వినిపించెదనని తరువాతిభగవల్లీలను వచింపఁ దలంపుఁగొనియెను.

మహానుభావులారా! జలక్రీడావిషయమున నీవఱకే కొంత వ్రాయఁబడియెఁ గదా. మఱి రెండుమూఁడువిషయము లించుక తెలిపెదను. శరద్రాత్రియందు మురళీనాదమున నెల్లర నాహ్వానించి వారికిఁ దారకము నుపదేశించెను. ఆవల రాసమండలమునఁ దనపూజాపద్ధతి నెఱింగించెను. ఆపూజాపద్ధతి భగవదానందజనకము. అందు గీతనృత్తములు ప్రధానములు. తాను వారికి మార్గదర్శకుఁడై పాడి యాడి వారిచే నాపనులు చేయించెను. తనసర్వవ్యాపిత్వమును వెల్లడించెను. గోపికలందఱకుఁ దన చెంతనే శ్రీకృష్ణుఁడున్నట్లు తోఁపఁజేసెను. ఈచిత్రమును మింటనున్న దేవతలందఱు నాశ్చర్యమున జూచిరి. మహర్షు లానందపరవశులై భగవత్తత్త్వము నెఱింగిరి. ఆచక్రపూజ పూర్ణము కాఁగా నవభృథస్నాన మొనరింపఁ గాళిందీమహానదికిం గొనిపోయెను. ఆరాత్రివేళ నాజలక్రీడ క్రొత్తపద్ధతిగనే యుండెను. రాధాదేవియే రాసమండలనాయిక, రాసేశ్వరుఁడే శ్రీ

కృష్ణుఁడు. వీరిరువురు స్నానమునకుం బోయిరి. గోపికలయం దొక్కరొక్కరు తనచెంతనే కృష్ణుఁడు కలఁడు. తనయం దెక్కువప్రీతి యాహరికిఁ గలదని వారెల్ల నమ్మిరి. ఎవ్వరికి వారే యిట్లు తలంచుకొనుచు జలక్రీడ సల్పిరి. ఆజలకేళికిం గూడ దేవత లరుదెంచిరఁట. అది యెట్టిదో యెఱుంగనగు. ఈజలక్రీడ రహస్యమో కాదో దీనివలననే తెలియందగి యుండును. కాఁబట్టి యిది పరవనితాపహరణక్రీడ కాదనియు నిది గోలోకమహిమ మనియుఁ దెలిసికొనందగును. దీనిమహత్వ మవాఙ్మానసగోచరము ఆక్రీడాసమయమున శ్రీకృష్ణుఁడు దేవతావినుతుఁ

"వైమానికైః కుసుమవర్షిభిరీడ్యమానః."

డగుచుఁ దనసర్వవ్యాపిత్వమును దెలిపెను. పరిపూర్ణబ్రహ్మమయి సనాతనుఁడు నగు శ్రీకృష్ణుఁ డని జలక్రీడాసమయమునఁ బురాణములయందుఁ జెప్పఁబడుటచేతనే భగవన్మహిమము తేటపడుచున్నయది. ఈక్రీడ కామసంబంధమున జరపఁబడ లేదనియు నెఱుకపఱచుచున్నది. ఇంతియగాక శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమే మాయాబలమున గోపీరూపముల వెలసె నని వర్ణింపఁబడినది.

"గోపీభిస్సహ జగ్ముశ్చ మాయాశ్శ్రీకృష్ణరూపిణః."

అని యుండుటఁ జూచియైన బుద్ధిమంతు లాలోచింపవచ్చును. భగవంతుఁడు చతుర్దశభువనముల నిర్మించుట విలాసముకొఱకే కదా. ఈవిలాసమట్టిదే. తానే గోపికారూపమునఁ గనఁబడి వారితోఁ గ్రీడించెననుటయు క్తియుక్తముగ నేయున్నది. దీనిసారాంశ మిదియే. గోకులముననున్న గోపిక లిండ్లయందేయుండిరి. కృత్రిమ

గోపికలు పరుగిడిరి. కావుననే క్రీడలాడినదేమి? తనతోఁ దానా డుకొనుట తప్పుగాదు. భగవంతునిదృష్టిచే రెండవపదార్థమే యీలోకమున లేదు. కాని తాఁజేయునియమము లోకులకుదా హరణము కావలయును గదా. కాఁబట్టియే యీలాగున శ్రీహరి వ్యవహరించెను. ఇదియొక యజ్ఞము. భక్తియజ్ఞ మనియు జ్ఞాన యజ్ఞ మనియుఁ జెప్పనొప్పును. ఈయజ్ఞమునకు ఋత్విజులుండ వలసినది లేదు. ద్రవ్యము లక్కఱలేదు. సర్వము భగవదిచ్ఛా కల్పితమే? భక్తియే మహాద్రవ్యము. దానిని లోభిత్వమునొం దక భగవంతునిపాదారవిందములయం దర్పించుటయే ఇందలి కృత్యము.

చిన్న ప్రశ్నము.

ఇది యొకభక్తియజ్ఞమే యైనచో నిందు రాధికవస్త్ర మును శ్రీకృష్ణుఁడేలలాగి నగ్నగాఁజేసెను. ఇది యేయజ్ఞమున నైనఁ గలదా అని కొందఱు ప్రశ్నింపవచ్చును. ఈప్రశ్నము చేయఁదగదని నేనను వాఁడఁ గాను. ముఖ్యమనియే నాభావము.

సమాధానలేశము.

ఈభక్తియజ్ఞమునఁ బ్రతిఫలముగా నొందవలసినది స్వర్గ సుఖము గాదు. నిరీహత్వము. అనఁగా సర్వమును త్యజించుట యే. నేర్చుకొనఁదగినది సర్వసమత్వము. ఆచారము లోకమును మించినది జ్ఞానులయం దలవడును. సర్వపరిత్యాగము చేయు చోటున వస్త్రపరిత్యాగము తప్పుగాదు. ఇట రాధికకు శ్రీకృష్ణ మూర్తి సర్వాంతర్యామితఁ దెలిపెను. అనఁగా నీవు మూల

ప్రకృతివి. నాయాత్మవు నీవే. నాకును నీకును భేదమే లేదు. నాయిచ్ఛాశక్తివి కదా. అని తెలిపెను. కావున వస్త్రము మాల్యము భూషణములఁ దీసి వైచెను. శుకయోగి దిగంబరుఁడు కదా. ఆతనిభావ మేమి? సర్వసమత్వము కదా. ఈభక్తియజ్ఞమున నీభావము లభించుటయే ఫలము. ఈఫలమునొందనర్హులు భగవదధీనమానసులు. అనన్యగతికులుగాని యితరులు కారు. ఈభావమే యిట నేర్చుకొనఁదగినది.

ఆర్యులారా! ఈఘట్టమున లోకాచారములను దదతీతాచారములను ఆలోచించి యేది తరణోపాయమని నేర్చుకొనఁదగినది యనువిషయ మూహింపవలసియుండును. ఈఘట్టమే భగవన్మహిమమును జక్కఁగాఁ దెలుపునది యని నమ్ముఁడు. పామరులమాటలకుఁ జెవియొగ్గి మోసపోరాదు. భగవంతుఁడు కటాక్షించినది. బుద్ధి కదా దానిని సద్వినియోగము చేయవలయును గాని దుర్వినియోగము చేయరాదు. కాఁబట్టి యీగాథలను జక్కనిభక్తిచేఁ బఠించి తరించుమార్గమును మనమున దృఢపఱచుకొనవలయును. భగవంతుఁడు తన్నుఁ దలంచువారిని దరింపఁజేయ సంసిద్ధుఁడుగా నున్నవాఁడు. తలంచువారు లేరేయని తపించుచున్నవాఁడు. కావునఁ గలికాలమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మను ధ్యానించి కృతార్థు లగుట సులభోపాయము. ఆధ్యానము నిష్కల్మషముగా నుండవలెను. దానికంటె వేఱుమార్గము నిరపాయము కనఁబడలేదు. ఇతరకార్యములయందు భూతములఁ బీడించుట కనఁబడును. భక్తి

యజ్ఞమున నేపీడయుఁ గానరాదు. కావున నెల్లరు భక్తియజ్ఞమున శ్రీమత్పురుషోత్తమునారాధించి కృతార్థులు కావలయును. ఇతరమార్గము లింత సులభతమములు కావు. ఇంక నవ్వలిదగు భగవత్కథ నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి అష్టావక్రముని నుద్ధరించుట.

శ్లో. విదగ్ధగోపాలవిలాసినీనాంసంభోగచిహ్నాంకితసర్వగాత్రమ్,
పవిత్రమామ్నాయగిరామగమ్యం బ్రహ్మప్రపద్యే నవనీతచోరమ్. ౨ ఆ. ౪౧ శ్లో.

శ్లో. ఉపాసతామాత్మవిదః పురాణాః పరం పుమాంసం నిహితం గుహాయాం, వయం యశోదాశిశుబాలలీలాకథాసుధాసింధుషు లీలయామః. ౨ ఆ. ౪౪ శ్లో.

*మహానుభావులారా! ఈ వ్రాయుకథ యత్యద్భుతమైనది. అన్నియు నట్టివి కావా యనఁబోకుఁడు. భగవంతుఁడు భూలోకమున నవతరించి మహామతులకు ముక్తినిచ్చుట కిదియే మొదటి కథ. కావుననే యత్యద్భుతమని వ్రాసితి. లౌకికకథ కేవలసంభోగచరిత్రమే యైన నందు మహర్షికి ముక్తినిచ్చుట యసంగతముగా నుండును. తాఁ బరమేశ్వరుం డయ్యు భక్తిపరవశలగు గోపికలు స్వాపరరూపయగు రాధికయుఁ జెంతనుండుతఱి మునికి ముక్తినొసంగనన్నను సంగతముగానుండును. రతికేళీసంరంభమున ముని ముక్తికాముఁడై యరుదెంచె ననుట విం

---

*ఈగాథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౨౯ వ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

తలో వింతగా నుండక మానదు. ఆపవిత్ర సమయముననా ముని వచ్చును. మీరును యోజింపుఁడు. పరమార్థజ్ఞానముఁగల మహర్షికి సమయజ్ఞానమే యుండదా? కాఁబట్టి యీకథనుబట్టియు నాలోచించిన లోపలకథ మహత్వద్యోతకమే యని దృఢపడఁగలదు. ఇఁకను గథ వినుఁడు.

నారదమునిం జూచి నారాయణమూర్తి యిట్లు వాక్రుచ్చెను. మునీంద్రా! యివ్వలి కథ నాలకింపుము. ఆవల గోపాంగనలెల్ల యమునాతీరశీతలభూముల నుపవిష్టుఁడైన రాధామాధవుం గాంచి పరమానందమున నేకాంతసేవాభాగ్యము దొరకెనని సంతోషించిరి. భగవన్మాయ తమ్మాచ్ఛాదించుటచే మిగులఁ బ్రౌఢిమ గలవార లైనను భగవంతునిగా నెఱుంగఁజాలరైరి. వింటివా నారదా! భగవన్మహిమము. అత్తఱిఁ గొంతమంది గోపికలు శ్రీకృష్ణా! నీకంఠమునందున్న మాలతీమాలికలను దీసి మాకొసంగుమా యని వేఁడిరి. కొందఱు కాంతలు శ్రీనాథా! నీభుజాంతరమున మమ్మునుచుకొనుమా యని ప్రార్థించిరి. మఱికొందఱు యాదవాంగనలు పరమపురుషుని స్కంధమును బట్టుకొనిరి. (అభయ మిమ్మా యని భావము). మఱి యొకకామిని యొడలెఱుంగక ప్రాణవల్లభా నీపీతాంబరము నాకొసంగుమా యని యాచించెను. (నీమాయ నాకెఱుకపడఁజేయుమా యనిభావము). వేఱొకతన్వంగి యీశ్వరా నీసిందూరతిలకము నాకొసంగుమా యని యర్థించెను (జ్ఞానము గల్గఁజేయుమా దాన నామోము వికసిల్లునని యంతరార్థముఁ).ఇంకనొక పురంధ్రి

త్వరపడి శ్రీహరిచెంతకుం జని కురులు దువ్వుచు నాకబరిం జక్కఁజేయుమా యని యభ్యర్థించెను (నీహస్తము నామస్తకమున నునుపుము. దాన నుపదేశఫలము గల్గును. నాశిరస్సు నెంద్రుకలచే నలంకృతముగాఁ గన్పట్టెడు. అది వాస్తవాలంకారము కాదు. శిరస్సే కదా బ్రహ్మరంధ్రస్థానము. అందే కదా ద్విదళచక్రము. అద్దానియగ్రమునఁగదా నీయునికి. కావున నుత్తమాంగ మని పేరు శిరస్సునకుం గల్గెను. ఇట్టి నాయీశిరస్సును దువ్విన నీతేజస్సు ప్రజ్వలించును. దాన జ్ఞానము వృద్ధియగు. దాన ముక్తి దొరకు నని దీనిరహస్యాభిప్రాయము). కొందఱు సుందరీలలామలు జగద్వల్లభునిం గాంచి మా శ్రుతిమూలముల నలంకరించుకొన శ్రీఖండము ననుగ్రహింపుమా యని చేతులొగ్గిరి (మహాత్మా! నీప్రసాదమంత్రమును గటాక్షించితివి. అదియే శ్రుతిమూలముల కాభరణము. దాన మాయంగములు పవిత్రము లగును. ఇంకఁ దదర్థరూపజ్ఞానలేశము ననుగ్రహింపుమా యని వేఁడిరని సారము). ఒకానొక ప్రకటాంగి శ్రీకృష్ణముఖసరోజమును వీక్షించి సుస్మితము చిగురొత్తఁ గూటమింగోరి బలవంతముగా మురళిని గ్రహించి మాధవుని బట్టుకొనియెను (ప్రకృతి నీయధీనురాలు. అట్లే నేనును నీయధీనురాలను. ప్రకృతి నీహృదయమున నభేదముగా నునుచుకొనునట్లు నన్నును నీహృదయమున స్మరించి నీనామధ్వని నాకు సదా వినఁబడఁజేయుము. ఏశబ్దము విన్నను నీనామముగానే నాకు వినఁబడునట్లు చేయుమా యని కోరెనని

దీనితాత్పర్యము). ఒకానొక యిందీవరాక్షి శ్రీహరిని నగ్నునిగాఁ జేసి యాపీతవస్త్రమును గ్రహించెను (ఓమహానుభావా! సర్వగతుఁడవు. నీకీవస్త్ర మొక యలంకారమా. నీసర్వగతత్వమును దెలిసికొనునట్టి తెలివిని బ్రసాదింపుమా యని వాంఛించె ననునదియే దీనిరహస్యము). ఇట్లు కాంత లాపరమాత్ము ననేకభంగులఁ బ్రార్థించి తమకుఁ గలకాంక్షలం దెల్పుకొనిరి.

అంత నొక్కచక్కనికాంత స్వామీ! నీపాదనఖరములయందు మెఱయులత్తుక నొసంగుమా యని వాంఛించెను (ఉద్ధారకా! నేను గోరునది నీపాదసేవయే. దాని నాకు సదా లభింపఁజేయుమా యని వేఁడెనని దీనిసారము). మఱియొకనెఱజాణ ప్రీతిచే శ్రీనాథా! నానావిధవిచిత్రమకరాదిపత్రముల నాకపోలవక్షోజములయందు లిఖింపుమా యని బ్రతిమాలెను (ముక్తిప్రదా! నీహస్తస్పర్శమున నాముఖము కాంతిమంత మగు. నాహృదయము నిర్మలమగు. అదిలేకున్నఁ గాదు. నీవంటరానియవయవములు కలవా? సర్వవ్యాపివి కదా. కాన జగజ్జనకుఁడ వగు నీవలన నాకీయుపకారము కావలయునని దోసిలొగ్గె ననుటయే దీనియర్థము).

ఇట్లు గోపికలు తమ్ము నెక్కడ విడుచునో యనుసందియమున డిందుపడు నమ్మందయానల పొందుఁబాసి పరీక్షింపఁ గోరి రాధాదేవింగూడి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. అతినిర్జనస్థానమునందు రాధను బ్రమోదమందఁజేయఁగోరెను. ఆకాలోచిత

మగు శృంగారము నవధరించెను. ప్రతిపర్వతమందును, ప్రతి ద్వీపమునందును, ప్రతినిర్జనవనమందును, ప్రతినదీతటములందును, జంతువివర్జితమగు ప్రతికాననమందును, శ్రీగోష్ఠ మందును. రత్నశైలమునందును, వేలాంగగోతటమునందును, కాళిందపుళిందమందిరగంధమాదనభూధరములందును, మనోహరకుందవనమునందును, కావేరీతీరనీరజమందును, పుష్పభద్రాపులినతలమందును, పరిమళకుసుమవిసరవిరాజమానపుష్పోద్యానమందును, రాధకు మనోహరవేషునిగాఁ దన్నుఁ గనఁబఱచుచు నన్నితావుల నారాధంగూడి విహరించెను. చందనవాయుప్రసారముగల రమ్యమలయద్రోణియందుఁ గ్రుమ్మరెను. పుష్పమయ్యలఁ గల్పించి యందారాధంగూడి విహరించెను. ఆరాధయుఁ దత్సంస్పర్శనమున మూర్ఛిల్లెను. పులకాంచితవిగ్రహాయగు నా రాధాదేవిం గాంచి కరముహరించి యామెబడలికను బాపఁ గోరి తనహృదయమున నిడుకొని మూర్ఛమునుంగుటకు బెదరి విలుప్తవేషయై కామార్తయగు నాతన్వంగిని శిథిలకుంతలను జూచి చూచి చేతనయుక్తగా నొనరించి కంపితాంగమును జేరఁదీసికొని దివ్యాంబరమును సవరించి మొలనూలుచక్కఁజేసి కబరి నలంకరించి మాలతీమాల్యమున నలవరించి కుందకుసుమసందోహముల మేను జానుమీఁదఁజేసి యామెను సంతుష్టాంతరంగనుగఁ జేసెను. పిదప సిందూరతిలక మిడియెను. మకరికాపత్రము లలవరించెను. నఖరముల సాలక్తకములఁగా నొనరించి పద్మపత్రములఁ జిత్రించెను. అకృత్రిమపద్మములచే నఖరము లెంతో వింతగనుండెను. వెంటనే యారాధంగూడి సరోవరము

నకుం బోయి దానిచమత్కృతికిమది మెచ్చుచు స్నానమొనరించి యాదేవింగూడి జలక్రీడ లాచరించి జలముల నంజలితో రాధ కొసంగి యాదేవి మరల నొసంగినజలంబుల గ్రహించి స్నానము చేయుచు సహస్రదళములుగల పద్మవిశేషము నొక్కదానిని ప్రేయసి కొసంగి తానొక్కటి ధరించెను.

తరువాత నామెంగూడి సరస్సు వెలువడి కృతాలంకారుండై వటమహీరుహముచెంతకుం బోయెను. అది మిగులం బొడవులగుశాఖలచే నొప్పారుచు భూభాగమును జాలనాక్రమించి స్వచ్ఛాయచే నాభాగమును జల్లఁజేయుచుండెను. దానిం జుట్టి కేతకీవనమొండు కన్నులపండువు చేయుచుండెను. ఆకేతకీకుసుమమిళితసుగంధవాయువు లాపరాత్పరునిదేహముపై పొలసి ధన్యము లగుచుండెను. మహానందంబున బహుపురాతన పవిత్రగాథల రాధికకుం జెప్పుచుఁ గాలము పుచ్చుచుండెను.

అత్తటి నత్తామరసేక్షణుం డొకపురాణమునిపుంగవుం బొడగాంచెను. ఆముని శ్రీకృష్ణుని జూడ నరుదెంచుచుండెను. ఆయనమోము, నేత్రములును బ్రసన్నములై యలరారుచుండెను. హృదయమున శ్రీకృష్ణునిధ్యానావసరమునం బొడఁగనం జాలక యమ్మునిధ్యానమును మాని వెలుపలనుండఁ గాంచెను. ఆముని నీలవర్ణముగా నగపడుచు నవయవములు వక్రములైయుండఁ గుబ్జుఁడై దిగంబరుఁడై జడలం దాల్చి బ్రహ్మతేజమున వెలుంగుచు ముఖమునుండి యగ్ని వెడలుచున్నదో యన్నటుగపడుచుఁ దపోరాశి యొకరూపమునుదాల్చి లేచెనో యన

వచ్చుచుండెను. ఓహో బ్రహ్మతేజము మూర్తీభవించినదే యన్నయూహను బుట్టించుచు, నఖములు శ్మశ్రువులు కడుఁ బొడవులై యొప్పు శాంతుఁడై తేజోనిధియై కోసిలొగ్గి భక్తిచే నరుదెంచు నష్టావక్రమునిం గాంచి రాధిక నవ్వఁగా శ్రీహరి వారించెను. మునీంద్రుని ప్రభావ మెఱిఁగించెను. మునియు నమస్కరించి శ్రీగోవిందు నిట్లు వినుతించెను. ఏ స్తోత్రమును దనకుఁ బూర్వము శంకరుఁ డుపదేశించెనో దానినే వినుతిచేయఁబూనెను. *గుణాతీతుఁడవు. సర్వగుణా ధారుఁడవు. గుణబీజుఁడవు. గుణాత్మకుఁడవు. గుణులకీశ్వరుఁడవు. గుణి

అష్టావక్రకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

---

* గుణాతీత గుణాధార గుణబీజ గుణాత్మక, గుణీశ గుణినాంబీజ గుణాయన నమోఽస్తు తే. ౧. సిద్ధిస్వరూపసిద్ధ్యంశసిద్ధిబీజపరాత్పర, సిద్ధిసిద్ధ గుణాధీశసిద్ధానాం గురవే నమః. ౨. హే వేదబీజ వేదజ్ఞ వేదస్త్వేదవిదాం వర, వేదజ్ఞాతాత్మరూపేశ వేదజ్ఞేశ నమోఽస్తు తే. ౩. బ్రహ్మానంతేశశేషేంద్ర ధర్మాదీనామధీశ్వర, సర్వసర్వేశ శర్వేశ బీజరూప నమోఽస్తుతే. ౪. ప్రకృతే ప్రకృతప్రజ్ఞ ప్రకృతీశ పరాత్పర, సంసారవృక్షసద్బీజఫలరూప నమోఽస్తు తే. ౫. సృష్టిస్థిత్యంతబీజేశ సృష్టిస్థిత్యంత కారణ, మహావిరాట్తరోర్బీజ రాధికేశ నమోఽస్తు తే. ౬. అహో యస్య త్రయస్కంధా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః, శాఖాప్రశాఖా వేదాద్యాస్తపాంసి కుసుమాని చ. ౭. సంసార విఫలా ఏవ ప్రకృత్యంకురమేవ చ, తదాధార నిరాధార సర్వాధార నమోఽస్తు తే. ౮. తేజోరూప నిరాకార ప్రత్యక్షానూహమేవ చ, సర్వాకారాతిప్రత్యక్ష స్వేచ్ఛామయ నమోఽస్తు తే. ౯. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ౨౯ అధ్యాయము.

బీజుండవు. ఇట్టి నీకు నమస్కారములు. సిద్ధాత్మకుఁడవు. సిద్ధ్యంశ మవు. సిద్ధిబీజభూతుఁడవు.పరాత్పరుఁడవు. సిద్ధిసిద్ధగుణాధీశ్వరుఁ డవు. సిద్ధులకు గురుఁడవు. ఇట్టినీకు వందనములు. వేదబీజుఁ డవై వేదజ్ఞుఁడవై వేదవిద్వరుఁడవై వేదజ్ఞాతాద్యరూపేశుఁడవై తనరు నీకు నతులొనరింతు. బ్రహ్మానంతేశశేషేంద్రధర్మాదుల కధీశ్వరుఁడ వగుచు, సర్వేశ్వరుఁడవై బ్రహ్మాండబీజభూతుఁడ వై యలరుచున్న నీకుఁ జేమోడ్పులు. నీవే ప్రకృతివి. ప్రకృతీశ్వరుఁడవు ప్రకృతిజ్ఞుఁడవు. సంసారవృక్షరూపుఁడవు. తద్బీజ మవు. తత్ఫలరూపుఁడవు. ఇట్టినీకు జోహారులు. సృష్టిస్థిత్యంత బీజేశ్వరా! సృష్టిస్థిత్యంతకారణా, మహావిరాడ్రూపా! రాధికేశ్వరా! నీకివె నమస్కరణములు. ఏపరమాత్మునకు బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులు ముప్వురు మూఁడుస్కంధములో వేదాదులు శాఖాప్రశాఖలో తపస్సులు కుసుమములో సంసారవిఫలములే ప్రకృత్యంకురములో అట్టిమహావిరాడ్వృక్షమునకు నీకుఁ బ్రణామములు. తేజోరూపా! నిరాకారా! సర్వాకారాతిప్రత్యక్ష రూపా! అప్రత్యక్షాత్మరూపా! మహాత్మా! నీకివె ప్రణతులు.

అని పలికి యమ్మునివరుఁడు భగవచ్చరణసరసిజముల పయిం బడి నిస్తంద్రభక్తిచే యోగమూని ప్రాణములఁ ద్యజించెను. రాధామాధవులు జూచుచునుండిరి. ఆమునితను వప్పుడ్మ పత్రాత్ముని పాదపద్మములచెంతఁ బడిపోయెను. ఆతనువునుండి జ్వలద్ధవ్యవాహనజ్వాలామాలాతుల్యమగు తేజస్సొండు సప్త తాళప్రమాణముగఁ జూడఁదగి అందందు వ్రాలి వ్రాలి తిరిగి

తిరిగి తుదకు శ్రీకృష్ణపాదారవిందములయందు లీన మయ్యెను. ఇది యష్టావక్రమునికృతస్తోత్రము. దీనిని ప్రాతఃకాలమున నెవ్వఁడు పఠించునో వాఁడు ముక్తిపదమునుజేరును. శంకలు లేవు. నారదా! ఈస్తుతిరాజము ప్రాణాధికము. ముముక్షువులు దీనిని గాంక్షింతురు. పూర్వము వైకుంఠమున శంకరునకు విష్ణువుపదేశించెను. కాన నిది పరమ పవిత్రమైనది. అని పలికిన నారదముని భగవంతునిం గాంచి యిట్లు పలికెను.

భక్తవర్యులారా! ఈగాథయందుఁ దెల్పఁదగిన విశేషములు మున్ను తెల్పినవియే.గోపికలచర్యలు కామప్రహితములు కావనియుఁ దత్సార మిది యనియు నందే వ్రాయఁబడినది. మఱొక్కమాట.

"సర్వత్ర రమణం కృత్వా రాధావేషం విధాయ చ."

అనునదియే యిట సారమని మరల వ్రాయక లేఖిని యూరకుండఁజాలదు. ఎన్నియో దివ్యస్థలముల నొక్కపర్యాయము రాధం గూడి విహరించెనని చెప్పఁబడినది. ఒక్కొక్కతావున నొక్కొక్కరాధయు నొక మాధవుఁడును ఈరీతిగా నెన్ని విహారయోగ్యస్థలములుండినవో అన్నితావుల నిట్లే యుండుటయే భగవంతుని సర్వవ్యాపిత్వము కామరూపిత్వముల వేయిభంగులఁ జాటుచున్నది. సర్వరూపములు భగవదంశము లనుట కిది యొక యుదాహరణము. పాప మారాధిక భగవన్మాయామోహిత కావున గృష్ణునితో నొక్కతావునఁ దానున్నట్లే భావించెను. అన్నితావులనున్న రాధలు నిట్లే

పోషకులు.

శ్రీకృష్ణావతారతత్వమును బోధించుపుణ్యపురుషులు.

కడప.

మ. రా. శ్రీ. కే. గుండూరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, విరూరు పిచ్చయ్యగారు, బి. ఏ., ప్లీడరు.
,, సి. లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రులుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, కాకూరు శ్రీనివాసరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, యస్. సుబ్బరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, పి. సుబ్బరావుగారు, బి. ఏ., బి యల్.
,, వి. రాధాకృష్ణయ్యగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, బి. పి. దేవరాజులునాయడుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, పి. నారాయణరెడ్డిగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, సి. పి. రామచంద్రరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, కే. సూర్యనారాణరావుగారు, ప్లీడరు.
,, భోగనాథము వేంకటసుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, పత్తి రాఘవులు శ్రేష్ఠిగారు.
,, కంచిరాజు లక్ష్మీనరసింహయ్యగారు.
,, సుంకేసుల సుబ్బయ్యగారు.
,, కామిసెట్టి లక్ష్మీనరసయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, దేవతి పిచ్చయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, కామిసెట్టి వేంకటేశము శ్రేష్ఠిగారు.
,, మల్లెంకొండు రామలింగయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, మాలేపాటి చిన్నవెంగన్నశ్రేష్ఠిగారు.
,, అన్నలూరు శేషగిరిరావుగారు.
,, డబ్ల్యు శ్యామయ్యగారు.
,, బి. శేషగిరిరావుగారు.

మ. రా. శ్రీ. యీదాటి వేంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు.
,, శ్రీకంఠము నరసింహయ్యగారు.
,, వేమగంటి శ్రీనివాసరావుగారు, బి. ఏ., ఎల్.టి.
,, పి. వీరభద్రరావుగారు.
,, పుష్పాల వేంకటస్వామినాయడుగారు.
,, కాట్రపాటి చలపతిరావుగారు.
,, బొందలకుంట వేంకట నారాయణరావుగారు.
,, ఆర్. గోవిందరావుగారు, బి ఏ, తహసీల్దారు.
,, బచ్చు వేంకటసుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, సకలా వేంకటసుబ్బయ్యగారు.
,, వీరబోయిన కొండయ్యగారు.
,, చిల్లా వేంకటకొండయ్యగారు.
శ్రీమతి. తలుపుల వేంకటసుబ్బమ్మగారు.
మ. రా. శ్రీ. మాకం జంగంశ్రేష్ఠిగారు, చీమలపెంట.

కా మ లా పు ర ము.

,, కొమరగిరి వేంకటసుబ్బయ్యగారు, బి. ఏ, తహసీల్దారు.
,, బచ్చు రాఘవయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, జి. సుబ్బరావుగారు.
,, రాణువ ఫణిరావుగారు.
,, గంగవరము, వేంకటనారాయణరెడ్డిగారు, మిన్నాయగారి
,, హనుమనగుత్తి. చెంచిరెడ్డిగారు, గ్రామమునిసిఫ్. [పల్లె.

వ ల్లూ రు.

,, సముద్రాల రామస్వామిగారు.
,, బెస్తవేముల నరసయ్యశ్రేష్ఠిగారు
,, టంగుటూరు చెన్నయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, వంకదారు మాచయ్యగారి మల్లయ్యకుమారుఁడు సుబ్బయ్య
శ్రేష్ఠిగారు. [గారు.
,, పోలేపల్లి వెంగన్నశ్రేష్ఠిగారు, అరణిపోలేపల్లి సుబ్బయ్యశ్రేషి

ఎఱ్ఱిగుంట్ల.

మ. రా. శ్రీ. ఎఱ్ఱిగుంట్ల వేంకటసుబ్బయ్యగారు, కరణము.
,, ఎఱ్ఱిగుంట్ల వేంకటసుబ్బయ్యగారు.
,, మాలేపాటి నాగయ్యగారు, కల్లము సుంకయ్యగారు.
,, పేర్ల నాగిరెడ్డిగారు.
,, ఏ. శ్రీనివాసులునాయడుగారు.
,, అయ్యాదొరనాయడుగారు.
,, యం. రంగనాయకులునాయడుగారు.
,, శంకరయోగి సుబ్బరావుగారు, నిడుజువ్వి.

పులివెందుల.

,, మద్దాల బోగాది శ్రేష్ఠిగారు, వేముల కొత్తపల్లి. [పల్లి.
,, పోలేపల్లి సుబ్బయ్యకుమారుఁడు సుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు. వేం.
,, పుల్లగూర వేంకటశేషయ్యశ్రేష్ఠిగారు, వేంపల్లి.

ప్రొద్దుటూరు.

,, కొప్పరపు సుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, నారాయణము సుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, నారాయణము సుబ్బరామయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, వంగిపురము శ్రీనివాసాచార్యులుగారు, బి. ఏ, ప్లీడరు.
,, సి. నరసరామ శాస్త్రిగారు, బి. ఏ, ప్లీడరు.
,, యం. రామస్వామయ్యగారు, ప్లీడరు.
,, రావులూరు సుబ్బరావుగారు, డిప్టీనాజర్.
,, ఉప్పలూరు భద్రయ్యగారు.
,, డి. రాజశేఖర కవిసింహులుగారు, శతావధానులు.

రాజంపేట.

,, ఆర్కాటు పరశురామరావుగారు, ప్లీడరు. నందలూరు.
,, ఏచూరు చెంచుసుబ్బయ్యగారు, శేషమాంబాపురము.
,, నూకల వేంకటసుబ్బయ్యగారు, అప్పయరాజుపేట.

మ. రా. శ్రీ. పిడతల చిన్న వేంకటసుబ్బయ్యగారు, పెనగలూరు.
,, అచ్యుతన్న రామచంద్రరావుగారు, టంగుటూరు.

సిద్ధవటము.

,, చల్లా చెంచుపాపిరెడ్డిగారు, చంద్రపల్లి.
,, యాదాళ్ల వేంకటరామయ్యశ్రేష్ఠిగారు, చిన్నపురెడ్డిపల్లె.

రాయచోటి.

,, కోట బాలయ్యకుమారుఁడు సుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు, నీల కంఠరావుపేట.
,, శేవులూరు సిద్దయశ్రేష్ఠిగారు, కస్తూరిరాజుగారిపల్లె.
,, చిన్నబయ్యన్నగారి లక్ష్మన్నగారు, ఎఱ్ఱదొడ్డిపల్లె.
,, కర్నూతుల వేంకట రమణయ్యగారు, లక్కిరెడ్డిపల్లె.
,, పర్వతరాజు వేంకటరమణయ్యగారు, నూలివేడు.

అనంతపురమండలము.

,, కరణము కృష్ణరావుగారు, బేవినహాళ్లి
,, శ్రీరాము తిమ్మయ్యశ్రేష్ఠిగారు.
,, పెద్దనరసప్పగారి హనుమంతుగారు.
,, వెలమకూరు ఆత్మారామయ్యగారు, పినాకినీముద్రాక్షరశాలాధికారులు.

గుత్తి.

,, పి. యం. శ్రీనివాసయ్యంగారు బి. ఏ, యమ్. ఎల్. డిస్ట్రిక్టు మునిసీపు.
,, యస్. సుబ్బరావుగారు, బి. ఏ., ప్లీడరు.
,, వై. రామస్వామిగారు, బి. ఏ. ప్లీడరు.
,, జి. యం. హనుమంతరావుగారు, భూస్వాములు.
,, వై. శేషప్పగారు, ప్లీడరు.
,, వై. కొండలరావుగారు.
,, హనుమంతరావుగారు, బి. ఏ, తహసీల్ దారు.

చింతించిరి. ఏల? అన్ని యాకృతులను మార్చినవాఁడు భగవంతుఁడు. రాధారూపముననున్న యాత్మ శ్రీహరియే కావున నామె యెట్లుండును? దీనిచేత భగవంతుఁ డందటి కన్నిరూపములుగాఁ గనఁబడుచుఁ దా సర్వసాక్షియై సాటిలేక తన్నాశ్రయించినవారి వాంఛల ననేకమార్గములఁ దీర్చుచుండును. ఈ మాట దెలిసి నిక్కమని నమ్మినవారు శ్రీకృష్ణచరిత్రమునందుఁ గుందుకలదని నిర్ధారణము చేయఁజాలరు. అపరాధమని యట్టి మాటలు విన్నఁ జెవులు మూసికొని భగవంతుని స్మరించి మహాత్మా! మమ్మీ మాయాసముద్రమునుండి యుద్ధరింపుమా యని ప్రార్థింతురు. కావున మహాత్ములారా! ఈదివ్యగాథయే పరమపవిత్రఫలము నీఁ జాలునది యని నమ్ముఁడు. సదా నిశ్చలభక్తి శ్రీహరిపాదారవిందముల నెమ్మదిం జేర్చి భజింపుఁడు. ద్రవ్యవ్యయములేని మార్గమిది. ప్రాయశ్చిత్తము లేదు. ఇహపరసాధనము. కాన నీమార్గము నాశ్రయించి సంసారమును సాగరమువలె దుస్తరమును దాఁటుఁడు. వృథాలాపములఁ గాలమును ద్రోయకుఁడు. పోయినకాలము మరల లభింపదు. ఒక్కక్షణమైన శ్రీకృష్ణా యని స్మరించిన నలువది ఘటికలు సార్థకము లగును. భగవంతుని స్మరింపుఁడు. భగవంతుని ధ్యానింపుఁడు. భగవంతుని బూజింపుఁడు. భగవన్నామమును జపింపుఁడు. ఇదియ మనవిధి.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున లీలావర్ణనమను
నాల్గవ ప్రకరణము సంపూర్ణము.

శ్లో. కరారవిందేన పదారవిందం
ముఖారవిందే వినివేశయంతం,
వటస్యపత్రస్య పుటే శయానం
బాలం ముకుందం మనసా స్మరామి.

౨ ఆ. ౫౮ శ్లో.

కించిత్కుంచితలోచనస్య పిబతః పర్యాయపీతస్తనం
సద్యఃప్రస్నుతదుగ్ధబిందుమపరం హస్తేన సమ్మార్జతః,
మాత్రైకాంగుళిలాలితస్య చుబుకే స్మేరాననస్యాధరే
శౌరేఃక్షీరకణాన్వితా నిపతితా దంతద్యుతిః పాతు నః.౬3

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయ్యేన మార్గేణమహీం మహీశాః,
గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభమస్తు నిత్యం
లోకాస్సమస్తాస్సుఖినో భవంతు.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము—1926.

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

ఐదవప్రకరణము.

ఇయ్యది

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందు ప్రధానాంధ్రపండితులగు
కావ్యస్మృతితీర్థ
జనమంచి శేషాద్రిశర్మచే రచింపఁబడి

చెన్నపురి :
'వావిళ్ల' ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడినది.
1927.

సర్వస్వామ్యసంకలితము.

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

సద్వాంఛ

పుణ్యపూరుషులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునఁ బైదవ ప్రకరణ మిందుకే వేళ నతిక్రమించియే వెలువడియె. కారణ మందఱకు సువిదితమే. ఈప్రకరణమున మహాముని యష్టావక్రునిచరిత్రశేషము, బృందావనమున శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మానందమున నివసించు నచ్చట నామహానుభావుని దర్శింప నాసురిమునియు శ్రీశంకరుఁ డరుదెంచి గోపకాజననిరాకృతులై సద్ద్వీపముల భగవత్సేవకై నివసించుట, శ్రీరామావతారమున వరములందినవారెల్ల గోపికలయి గోకులమునఁ బుట్టుట, బ్రహ్మమోహినీసంవాదము, శంకరదర్పవిమోచనము, అహల్యోద్ధారకపరమాత్మచరిత్రము, కంసునకు దుస్స్వప్నములు గాంచుట, పురోహితవచనము ననుసరించి యతఁడు ధనుర్యాగము చేయఁబూనుట, శ్రీకృష్ణాదుల నాహ్వానించుపొంటె నక్రూరుని బంపుట, అతఁడు మహానందమునఁ బయనమగుట, రాసమండలమున రాధ దుస్స్వప్నములం గాంచి పరితపించుట, శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రతివాపి రాధకు యోగతత్త్వముల నుపదేశించి రహస్యస్వరవియోగమును చెల్పుట, అక్రూరుఁడు గోకులమునకరుగుట, భగవంతుని దర్శించుట, శ్రీకృష్ణబలరాములు మధుర

కరుగఁ దలంచుట లోనగుకథ లీ ప్రకరణమునఁ గలవు గోపికల చరిత్రములు ప్రధానములు భగవన్మహిమము నవియే తెల్పును. శ్రీకృష్ణుని యపారశక్తిని గనఁబఱచుట కవి ముఖ్యతమములు. గర్గసంహితనుండి యనేకవిషయము లిందుఁ జేర్పబడినవి ముందుముందు పద్మపురాణమునుండియు నవీనము లిందుఁ జేర్పఁబడును. కొన్నికొన్ని తావులఁ గథాసారమును గూర్చి చేయుచర్చ లనవసరములుగాఁ దోఁచవచ్చును కాని పామరులకు శ్రీకృష్ణతత్త్వమును జక్కఁగాఁ దెల్పుటకే నా యీ ప్రయత్నముగాన నవి వలయుననియే నాభావము. ఇప్ప నాయూహ ననుసరించి యీ గ్రంథము పది ప్రకరణములకుం దక్కువగా ముగింపఁజాలననియే తోఁచెడిని. ఇంతదనుకనుండు ధనసహాయసంపత్తి చాలదు. మహాశయు లేఁబదిమంది ప్రోత్సాహకులుగాఁ జేరుట, చందాదారు లేఁబదిమంది చేరుట యను నీరెండుకార్యములు సాగినఁగాని యీ కార్యము సాగింపఁజాలను. నావంటియల్పజ్ఞునిచే నీమహాకార్యమును సాగించుటయే యుదారచిత్తుల గౌరవనము కావున నించుక చేయూఁతయొసఁగఁ బ్రార్థించెదను. ఈ వేసవిదినములలో నించుక సంచరణముసల్పి మహాశయుల దర్శించ నవకాశము కల దుగాని తొలుతఁజేసిన శోధమున కది విరుద్ధముగాన శ్రీకృష్ణ పరమాత్మకృపనే నమ్మి యూరకుండువాఁడ. అనంతపురము, హిందూపురము, ననుస్థలముల నామిత్రులు ప్రోత్సాహముఁ జేర్చిరి. ఉత్తరానుగ్రహమును మహాశయులచేయూతను

సమ్మి యున్న వారేను. ఉదారచిత్తులు పరోపకృతిస్వభావులు నగు మ. రా. శ్రీ, బీ. పి దేవరాజులు నాయడుగారు పోషకద్రవ్యముగాక యిరువదినైదురజతముద్రికల విరాళ మిప్పించి తమ మహాదార్యమును భగవద్భక్తిని దేటపఱచిరి. వారికి శ్రీపరాత్పరుఁడు రాధామాధవుఁడాయురారోగ్యభాగ్యములఁ బ్రసాదించుఁగాక. పుస్తకభాండాగారాధిపతులు తఱచుగమూల్యరహితముగను, పగను మూల్యమునకుఁ బంపఁగోరుచుందురు. బహుజనప్రియ్యముగాన వారే నాయీపూన్కి కెక్కువసాయము చేయవలసియుండును ఉత్తరమండలముల భాండాగారములు పెక్కులుగలవు అవెల్ల దీనికిఁ దోడ్పడుఁగాక యని యాశించుచున్నాఁడను. ఈ కార్యమునకు నా ప్రార్థనము లేకున్నను పోషకులను కూర్ప నలువురు బద్ధకంకణులయియున్నవారు. అట్టి మహాశయులకు నాకృతజ్ఞత వెనుకఁ దెల్పుకొందును. మఱియు నాకెంతయు సాయముచేయఁబూని యీగ్రంథము ముద్రించుటకును నలువురకుఁ దెలుపుటకును కంకణముగట్టుకొన్న దిగంతవిశ్రాంతయశోధురంధరులు పరోపకృతిపరాయణులు మ.రా.శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారును, కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారునని విన్నవించుకొనుచున్నాఁడను. వ్రాఁతయందు నాలోపముల నన్నింటిని క్షమింపఁ బండితాఖండలుల వేఁడుచున్నాఁడను

ఇట్లు విన్నవించు భక్తజనాంఘ్రిసేవకుఁడు,

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

విషయసూచిక.

విషయము. | పుట.

విషయము.		పుట.
అష్టావక్రమునిపూర్వచరిత్రము	...	8
దేవలముని రంభకు నీతులం దెలుపుట	...	17
ఆసురిముని వృత్తాంతము	...	25
ఆసురియుం శివుఁడు గోపికావేషముల శ్రీకృష్ణుసేవింప వచ్చుట		35
నందవృషభానుగోపసంవాదము	...	49
శ్రీహరిపరీక్ష	...	57
గోవర్ధనపర్వతతీర్థప్రశంస	...	62
గోవర్ధనోత్పత్తివృత్తాంతము	...	72
శ్రుతిరూపగోపికలచరిత్రము	...	89
ఋషిరూపగోపికాఖ్యానము	...	101
మైథిలీగోపికోపాఖ్యానము	...	106
కౌసలగోపికాచరిత్రము	...	114
అయోధ్యానివాసిగోపికాచరిత్రము	...	120
వివాహప్రయత్నము	...	126
యజ్ఞసీతాగోపికోపాఖ్యానము	...	134
ఏకాదశీవ్రతమాహాత్మ్యము	...	139
పుళిందకాగోపికోపాఖ్యానము	...	142
ఊర్ధ్వలోకవాసిగోపికావృత్తాంతము	...	144
భూమిగోపికాచరిత్రము	...	154
దేవాంగనాగోపికోపాఖ్యానము	...	159
జాలంధరీగోపికావృత్తాంతము	...	164
సుదర్శనోపాఖ్యానము	...	171
బ్రహ్మశాపకారణమును శ్రీహరి రాధకుం దెల్పుట	...	178
బ్రహ్మకు గర్వభంగమగుట	...	194
శంకరాదులు వైకుంఠమునకు వచ్చుట	...	202
గంగామహిమము	...	203
బ్రహ్మశాపమోక్షము	...	206

విషయము.		పుట.
శంకరగర్వనిర్వాపణము	...	215
శంకరుమాహాత్మ్యము	...	222
రాధామాధవనామమహిమము	...	244
భాండీరవనవిహారము	...	252
శ్రీకృష్ణప్రభావవర్ణనము	...	258
విష్ణుప్రభృతులగర్వమును శ్రీకృష్ణమూర్తితొలఁగించుట	...	262
మహాలక్ష్మీ పతివ్రతామహిమమును బ్రహ్మకుఁ దెల్పుట	..	274
భూదేవి మొదలగువారిగర్వమును శ్రీహరి పోఁగొట్టుట.	...	281
శ్రీకృష్ణమూర్తి యింద్రగర్వభంగ మొనరించుట	.	283
వర్ణధర్మములు	...	290
గురుప్రభావము	.	296
గురుభక్తినిగుఱించి	..	300
ఐశ్వర్యము గర్వకారణము	...	303
గురుకరుణచే నింద్రుఁడు స్వపదము నధిష్ఠించుట	...	305
ఇంద్రుఁడు సహస్రాక్షుఁ డగుట	...	320
అహల్యాశాపవిముక్తి	...	329
శూర్పణఖ కుబ్జగాఁ బుట్టుట	...	333
కంసునకు దుస్స్వప్నములు పొడకట్టుట	...	346
కంసుఁడు పురోహితునివాక్యమురీతి ధనుర్యాగము చేయఁ బూనుట		355
అక్రూరుని మహానందము	...	369
వ్యోమాసురచరిత్రము	...	375
రాధాదేవి దుస్స్వప్నములం గాంచుట	...	377
రాధ శ్రీకృష్ణు నుతించుట	...	380
రాధకు శ్రీకృష్ణుఁ డాధ్యాత్మికయోగము నుపదేశించుట	...	383
రాధాదేవి చింతింప శ్రీకృష్ణుఁ డూఱడించుట	...	390
బ్రహ్మాదులు శ్రీకృష్ణుని దర్శించుట	...	395
అక్రూరదుస్స్వప్నవర్ణనము	...	404
నారదశ్రీకృష్ణసంవాదము	...	407

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

అయిదవప్రకరణము.

శ్లో॥ అగ్రే దీర్ఘతరోఽయమర్జునతరుస్తస్యాగ్రతో వర్తనీ
సా ఘోషం సముపైతి తత్పరిసరే దేశే కళిందాత్మజా,
తస్యాస్తీరతమాలకాననతలే చక్రం గవాం చారయ
గోపః క్రీడతి దర్శయిష్యతి సఖే పంథానమవ్యాహతమ్.

గోధూళిధూసరితకోమలగోపవేషం
గోపాలబాలకశతైరనుగమ్యమానమ్,
సాయంతనే ప్రతి గృహం పశుబంధనార్థం
గచ్ఛంతమచ్యుతశిశుం ప్రణతోఽస్మి నిత్యమ్. ౭౭

అరణ్యానీమార్ద్రస్మితమధురబింబాధరసుధా
సరణ్యా సంక్రాంతైస్సపది మదయన్వేణునినదైః,
ధరణ్యా సానందోత్పులకముపగూఢాంఘ్రికమలః
శరణ్యానామాద్యస్స జయతు శరీరీమధురిమా. ౭౯

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౨ ఆ.

ఆర్యమహాశయులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున నాల్గవప్రకరణమున భగవంతుని దివ్యకథలఁ జదివి ముదమందితిరి.

లోకమున నాస్తికప్రాయు లగువారును, ఆస్తికాభాసులును భగవంతునియం దారోపించుదోషములు నిరాధారములని, మఱియు నీర్ష్యాకల్పితములని, యింకను కేవలాజ్ఞానకల్పితము లని, వెండియు గ్రంథపఠనాభావదోషద్యోతకములని తెలిసి కొంటిరి సంసారమహాసాగరమును దాటింప మహానౌకవంటి దిది దా శ్రీహరిచరిత్రము. అట్టిదానియందు దోషముల నారో పించుట పాపహేతువనియు నెఱింగితిరి. పూర్వజన్మమునఁ జేసిన పాపములకుఫలము భగవద్దూషణరూపమునఁ గనఁబడుచుండు ననియు సిద్ధాంతము చేసితిరి. భాగీరథివలె వినిర్మలమగు శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముని దివ్యచరిత్రామృతమును గ్రోలినఁగాని యీ సంసారతాపములు తీఱవనియు నెఱింగియే యుందురనియు నాన మ్మకము. ఇట్టి మీకు నింకను భగవల్లీలలఁ జదువ నాసక్తి యుం డునని తలంచెదను. భగవల్లీలలు వినుకొలఁదిని శ్రోత్రవి యగు చుండును. కావుననే వినవలయుననియే భక్తులు కుతూహల పడుచుందురు. ఇఁకఁజాలు ననుతృప్తి యేభక్తులకును గలుగదు.

శ్లో. బ్రహ్మన్ విష్ణుకథాః పుణ్యా మాధ్వీర్లోకమలాపహాః
కోను తృప్యేత శృణ్వానః శ్రుతజ్ఞో నిత్యనూతనాః. ౩౦
శ్రీమద్భాగవతము. ౧౦ స్కం. ౫౨ అధ్యా.

క. భూషణములు చెవులకు బుధ
తోషణము లనేకజన్మదురితౌఘవిని
శ్శోషణములు మంగళతర
ఘోషణములు గరుడగమనుగుణభాషణముల్. పోతనకవి.

అన్నట్లు భక్తజనకల్పవృక్షము లగుభగవద్గాథల విని యింకఁ జాలునని పల్కువాఁ డెవ్వఁ డుండును ? భక్తుఁడు కాక యుండువాఁ డుండునేమో? కావున నింకను భగవత్కథల వ్రాయుటకు నా లేఖినియుఁ ద్వరపడుచున్నది. నామదియు నెట్లు వ్రాసినను శ్రీపరమేశ్వరువిలాసములు తృప్తికరములుగనే యుండునని సంతసపడుచున్నది. అందేమిలోపములున్నను ఇక్షు ఖండమునుబోలె సాధువులు గ్రహించి మన్నింతురని యానం దించుచున్నయది కాఁబట్టి శ్రీకృష్ణునిచరిత్రమును గ్రమము గా వ్రాయ దొరంకొనియెదను.

భక్తులారా! నాల్గవప్రకరణాంతమున రాసమండలదర్శ నార్థ మమరు లరుదెంచిరనియు నవ్వల నష్టావక్రముని శ్రీకృష్ణుని దర్శింప ముక్తినొసంగెననియు వ్రాయఁబడినది. దీనిచే రాస మండలమన నేదియో రాసక్రీడయన నెట్టిదో తెలిసికొన వచ్చును. రాసక్రీడచే శ్రీ కృష్ణుఁడు జారశిఖామణియన్న తెలివి తక్కువప్రసంగము దూరమగుటయేగాక భగవంతుఁడు శ్రీ కృ ష్ణుఁడే యన్నతత్త్వము స్పష్టమైనది. ఆ క్రీడంజూడ దేవత లరు దెంచిరని యుండుటచే నది భగవంతుని యానందస్థానమనియు, నందుండు భగవంతుని దర్శించినచో సకలాపత్తులు తొలఁగున నియు నందులకే దేవతలు తమతమకాంతలంగూడి యరుదెంచిర నియుఁదెలిసికొనఁ దగువిషయము. రాసమండలాధిష్ఠాత్రి రాధాం బ. గోలోకాధినాయిక యీ రాధాదేవియే. శ్రీ భాగవతమున రాధాప్రస్తావము లేదనియు, నందుచే రాధ భగవంతుని నెడఁ

బాయని లక్ష్మిగాదనియు నామెయు నలుగురిలో నొకతెయన్న ట్లొకగోపికయనియు వాదింతురు. శ్రీ కృష్ణావతారమున రుక్మిణియే లక్ష్మియనియుఁ దక్కినభార్య లుంపుడుకత్తియలవంటి వారనియుఁ వారిభావము.

"రాఘవత్వే భవేత్సీతా రుక్మిణీ కృష్ణజన్మని"

యనుసూక్తి వారిపాలిటికి వేదవాక్యము రాధాదేవి గోలోకమునందు శ్రీకృష్ణభగవంతునకుఁ బ్రాణప్రియయనియు,ఆమెయే మూలప్రకృతియనియు, తదంశనే వైకుంఠమున లక్ష్మిరూపమున వెలసెననియుఁ, దదంశైకదేశమే రుక్మిణి యనియు వారు తెలిసికొనుట మేలు. ఈవిషయమును శ్రీదేవీ భాగవతము పద్మపురాణము నారదపురాణము బ్రహ్మవైవర్త పురాణము లోనగునవి స్పష్టపఱచుచున్నయవి. ఇంతియకాక శ్రీరాధాసహస్రనామములు పూజాపద్ధతియు బహుపురాణ సమ్మతముగఁ గన్పట్టెడిని. మంత్రశాస్త్రమని వాడఁబడు నధర్వ వేదమందు శ్రీరాధామంత్రము, తదుపదేశపద్ధతి, పూజా పద్ధతి, పురశ్చరణరీతి మొదలగునవి కన్పట్టెడిని. ఇట్టివి రుక్మిణి విషయమునఁ గానరావు. దీనిచే రాధ మూలప్రకృతియే యని స్పష్టమగుచున్నది ఈమార్గము ననుసరించి శ్రీలీలాశుకులు, జయదేవుఁడు,నారాయణతీర్థులు లోనగుమహానుభావులు భగవంతు నారాధించి కృతకృత్యులైరి. జనార్దనచైతన్యులు లోనగుసాధుశ్రవరులు భక్తవర్యులైరి. వారిం దలంచియైన రాధ యన నేమియో తెలిసికొనవచ్చును. ముందుముం దీపుస్తకమున శ్రీరాధాంబికాచరిత్రమును బఠింపఁగలరు. రుక్మిణి రాధ

కంటె దక్కువయనియు రాధ రుక్మిణికంటె వేయిమడుంగు లెక్కువ యనియుఁ జెప్పనెంచిన దేవానాంప్రియులలో నేనొక్కఁడనుగాను.. సీతారాధారుక్మిణుల కభేదమును జెప్పఁబూను వారలలో నే నగ్రగణ్యుఁడను. కావున నిట్టి తుచ్ఛబుద్ధులను వదలి భగవంతు నారాధింపవలయును కొందఱకు రాధాదేవి యందు భక్తియుంౘవచ్చును కొందఱకు రుక్మిణియందు భక్తి యుండవచ్చును. కాని తక్కినవారిని దూషింపరాదు. భగవంతుని పత్నులలో నిట్టి భేదబుద్ధియుండిన నిఁక వీరికి సమత్వమేకాలమున నలవడును. అది యలవడకున్న నిఁక వారెట్లు తరింతురు ? తరించుట కల్లయే. ఇంతలో నిది ముగియలేదు. అట్టివారికి జన్మాంతరమున మనుజత యలవడునా యనుసంశయము కలుగుచున్నది. అక్కటా ! ఈభేదబుద్ధి యేనాఁటికి నశించునో ఆనాఁటి కిట్టికువాదములు నశించును. భక్తి నిష్కల్మషముగఁ బాదుకొనును అది పాదుకొనిన సాధువులన్నమాట సార్థకమగును.

మఱికొందఱు భగవదవతారములలోఁ దారతమ్యము కలదందురు. కొన్ని యవతారము లుత్తమము లందురు. కొన్ని మధ్యమము లందురు. కాని యధమములు కొన్ని కలవనిమాత్ర మనరు ఇదియే వారిబుద్ధిచమత్కృతి యని మన మానందింపవచ్చునుగాని వారిని దూషింపరాదు. ఏలన, అట్టివార లపరిపక్వజీవు లనఁబడుదురు వారికి సత్కర్మానుష్ఠానముతొలిజన్మమునఁ జాలఁదక్కువ యని వారివాదమే సాక్ష్యమిచ్చును. కావున

వారివాదమును మనము తూలనాడక వారికి హితము దేశింప వలయును. అనియ మనము చేయందగునని సంస్కారము మంచిది కాకున్న వారేమి చేయుదురు వారి నాక్షేపించి లాభమేమి? వారిసంస్కారమును మనము మార్పం జాలుదుమా? అదిశక్య మా? కావున వారింబార్చి చింతించుట మేలు. ఈచింత వారి కించుకయుపకారముచేయును దాన మనకుఁ బుణ్యలాభమును కలదు.

ఇంక నీవిషయమునఁ సారమేమి? అన్నప్రశ్నమున కించుక సమాధానము వ్రాసెద ఒక్కొక్కపురాణ మొక్కొక్కవిష యమును ప్రధానముచేసికొని భగవచ్చరిత్రమును జెప్పును. శ్రీభాగవతమున శ్రీకృష్ణచరిత్రము చాలస్వల్పముగ నున్నది. ఆకొలందిలో రుక్మిణీదేవిని బ్రధానముగాఁజేసి భక్తిని బోధిం చును. ఇతరవిషయములందు సమగ్రములుగాఁ జెప్ప నీలులేదు. సత్యభామ లోనగువారిచరిత్రము లించుక గలవుకదా అట్లే రాధాంబికాచరిత్ర మేల చెప్పఁబడలేదని ప్రశ్నింపవచ్చును? రాధాదేవి తక్కినభార్యలవంటిదికాదు. ఆమె పరదేవి, మూల ప్రకృతి, శ్రీదేవి యనునామముల విరాజిల్లుచుండును. కావున నామెమహిమమును బ్రత్యేకించి వచింపవలసియుండునేకాని నలుగురిలోఁ గలిపి వచింపరాదని శ్రీభాగవతభావమని వీరు గ్రహింతురుగాక. ఆమెచరిత్రమును, వేలువేలుపురాణములు సమగ్రముగా వర్ణించినవి. సర్వోన్నత తదీయమహిమమును వివరించి కృతకృత్యతం గాంచినవి. కావున భాగవతమున నీకథ

లేదే యని విచారింపఁబనిలేదు సావధానముగా నితరపురాణ ములఁ బఠింపుఁడు. వ్యాసరచితపురాణములలో నొక్కటి యు త్తమమని వేఱొకటి యధమమని భావించి వ్యాసునియందు నైచ్య మారోపింపకుఁడు పురాణములన్నియు నొకతత్త్వమునే తెలుపుననియు, వివిధకర్మములు చేసినవారికిఁ దగినట్టు లవి బోధించుచుండుననియు, నన్నింటి సారము దేవతాసమత్వమే యనియుఁ బరిగ్రహింపుఁడు దానఁ గృతకృత్యతనొందఁగలరు. అంతియగాని యందును మనకుఁగల క్రూరబుద్ధిని జొప్పించి వేలువేలుమార్గములనియు, నుత్తమమధ్యమాధమ విభాగము కలదనియు నూహింపకుఁడు. దాన మీకుఁ దరణోపాయము కడుంగడు దూరమగును. అట్టికువాదము మీకే యపకా రము చేయును. కావున మీమేలును బాడుచేసికొనకుఁడు. పరులదూషించుట యెవరికి హానియో మీరే యోజించుకొ నుఁడు అది మీకే చెడుగుఁ గూర్చును కావునఁ జెట్టుగొట్టి దాని క్రిందఁ గూర్చుండఁ బ్రయత్నింపరాదు తపిదప మీ యిష్టము

ఆర్యమహాశయులారా! ఇఁకఁ బ్రకృతకథాభాగమును విన్నవించెదను. సావధానమనస్కులరు గండు. శ్రీకృష్ణమూర్తి రాసమండలమున విహారముసల్పిన పిదప శ్రీరాధాంబికతోఁ గూడియుండ నచ్చటి కష్టావక్రముని భగవంతుని సందర్శించి తనువు వదలెననియు, నాతనితేజము శ్రీకృష్ణునియందుఁ గలిసెన నియు మీకు విశదమేకదా. తరువాత భగవంతుఁ డేయే

ద్భుతకార్యము లొనరించెనో యాలకింపుఁడు. ప్రతిగాథను జదివి యంతతోఁ దృప్తినొందక దానినుండి మనమేమి నేర్చు కొనఁదగునో యూహించి యద్దాని నభ్యసించి కృతకృత్యులు గావలయు నని వేఁడుచున్నాఁడను.

అష్టావక్రమునిపూర్వచరిత్రము.

*అష్టావక్రముని దేహమును వదలినంతనే యా దేహము నుండి యత్యద్భుత తేజస్సొండు వెడలి యంతయుఁ దిరిగితిరిగి శ్రీకృష్ణపాదారవిందద్వంద్వమున విలీనమయ్యెను అంత శ్రీకృష్ణ మూర్తి యామునితనువును దనవక్షస్స్థలమున నిడికొని ప్రీతి మెయి సంస్కారము చేయఁబూనెను. అంతలో నతనిభక్తిని దలంచి బోరున దుఃఖించెను అది కేవలమనుష్యనిరోదనముఁ బోలియుండెను. అవ్వేలఁ దనబాహువులచే నాలింగన మొనరించినట్లు గాఢపీడనము చేయుచుండెను కొలఁదినిమేషములలో శ్రీహరి కరవిమర్దనమున నాతనువునుండి పరిశుద్ధభస్మము వెడలసాగెను ఆమునివరుఁ డఱువదివేలవర్షములు నిరాహారుఁడై తీవ్రతప మొనరించినందున రక్తమాంసాస్థులు లేక యాతనువు చర్మమాత్రావశిష్టముగ నుండెను జఠరాగ్ని యాదేహమును మాంసాస్థివిహీనముగ నొనరించియే యుండెను. బాహ్యజ్ఞాన

* ఈచరిత్రము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము 30 వ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. ఇందు నారదముని ప్రశ్నించువాఁడు. నారాయణమూర్తి కథను దెలుపువాఁడని యెఱుఁగలయు. ఈగాథ బ్రహ్మబ్రహ్మాండ విష్ణు శ్రీ భాగవత దేవీభాగవత హరివంశములందుఁ గానరాదు.

మించుకంతయు లేక హరిపాదాబ్జనిరతచిత్తుఁడై యుండిన యా మునితనువు పరమపవిత్రమైనదికదా. కావుననే శ్రీకృష్ణుఁ డద్దా నిం గౌఁగిలించుకొనెను పిదపఁ జందనదారువులఁ జితిని బేర్పించి హరి యాతనువు నందుంచెను. అగ్నికృత్యము నొనరించి యిం చుకవిచారించుచు నిలువఁబడెను హవ్యవాహుఁడు సర్వతస్సం వ్యాప్తజ్వాలలనాతనువును దహించెను ఆజ్వాలలం గాంచి శ్రీకృష్ణమూర్తి క్షణకాలము మూర్ఛనొందెను. ఆతనువు భస్మ ముకాఁగా దేవత లానందించిరి. పూలవానఁ గురిపించిరి. దాని కెల్ల రచ్చెరువందిరి. అట్టితఱి దివ్యరత్నఖచితవిమాన మొండు దివినుండి యరుదెంచెను. దానినిండ భక్తవరులగు పార్షదు లుండిరి వారిరూపములు శ్రీకృష్ణునింబోలి యుండెను. ఆవిమా నము గోలోకమునుండియే యరుదెంచినది. రథమునుండి దిగి పార్షదులు రాధామాధవులకు నమస్కరించి సూక్ష్మదేహమున నలరారుమహర్షిని దక్షిణభుమునఁ గూరుచుండఁజేసి భగవదాజ్ఞ నొంది గోలోకమునకుం బోయిరి.

మునివరుఁడు గోలోకమున కరుగ బృందావనవినోద ముల నుబ్బితబ్బిబ్బగు నారాధాంబ విస్మయావిష్టహృదయయై జగదీశ్వరుంజూచి ప్రాణనాథా! పఞ్చైనయవములు వికృతిం గాంచియుండ మిక్కిలి పొట్టిగానుండుట వలనుత్సితుండుగాఁ గనఁబడుచున్న యీముని యెవ్వఁడు? ఈయన తనువునుండి భస్మము వెల్వడనేల? ఈమునితేజస్సు నీపాదారవిందముల విలీనమయ్యెనే, ఏల? దివ్యవిమానారూఢుఁడై యీపుణ్యపురు

షుఁడు గోలోకమున కరిగెఁగదా. ఎట్లు? స్వాత్మారాముఁడ వగు నీకుఁ గన్నీరు ప్రవహింపనేల? అశ్రుపూర్ణనయనముల నీవు సంస్కారమొనరించితి కదా ఏటికి? ఈవృత్తాంతమునెల్ల వివరించి వచింపుమీ యని ప్రశ్నింప మధుసూదనుఁడు నవ్వి పూర్వకాలమున జరిగినకథను దనప్రాణప్రియకుఁ దెలుప నెంచి యిట్లు పలికెను. ప్రాణేశ్వరీ ! అష్టావక్ర మునిచరితము వినఁదగినది ఇది జగద్విఖ్యాతిం గాంచినదియే కాన మునుముందు నీవు పండితులవలన వినఁగలవు అష్టా వక్రముని భువనత్రయవిఖ్యాతచరిత్రుఁడు తత్కీర్తిచే జగంబు లెల్ల నావృతములే యని యెఱుంగుము.అనవిని రాధికయించుక యాగ్రహ ముప్పతిల్ల నిరుత్సాహము కల్గింప శుష్కకంఠోష్ఠ తాలుకయై భగవంతుని జూచి యిట్లు ప్రశ్నించెను. స్వామీ! దప్పిగొన్నవానికిఁ బాలకథలచేఁ దృప్తిగలుగదు గోవుపాద మంతమడువులో నీరు త్రాగినఁ దృప్తికలుగక మానదు వేద ములకు వేదవక్తలకు బ్రహ్మకు జనకుండవు మహావిష్ణుఁడవు. ఈశ్వరుఁడవు. ఇట్టి నీవుండఁగా మఱెవ్వఁడు నాకుఁ దెలుపఁ గలఁడు? అని యాగ్రహము కలిసినట్లు పలుక శ్రీపరమాత్మ విని సంతృప్తినొంది రహస్యము,వచియింపకదాఁపఁదగినదియునగుచరి త్రమును దెలుపక తప్పదని యిట్లు పలికెను ప్రాణనాయికా! పురా తనేతిహాసము నాలకింపుము. దానిని వినినవారి పాపములు పటా పంచలగును. పూర్వము నాయంశమున జగత్తంతయు వ్యాపించి జలాకీర్ణమయియుండెను. శ్రీమహావిష్ణువునాభిపంకజమునుండి

జగద్విధాత యుదయించెను.ఆబ్రహ్మకు మానసపుత్రులు నల్వురు గలిగిరి. మనస్సునసంకల్పించిన మాత్రమున నుదయించువారు మానసపుత్రు లనంబడుదురు. వారెల్ల శ్రీమన్నారాయణపరాయణులు బ్రహ్మతేజస్సుచేఁ బ్రజ్వలించువారు. పంచవర్షప్రాయులగుశిశువులు చూచువారికి వారజ్ఞులవలె దిగంబరులుగా నుండువారు బాహ్యజ్ఞానవిహీనులు బ్రహ్మతత్త్వవిశారదులు. సనక, సనంద, సనాతన, సనత్కుమారు లని వారిపేరులు ఇట్లుప్పతిల్లిన నల్వురుపుత్రులనుజూచి బ్రహ్మ పుత్రకులారా! నాయానతి శిరసావహించి సృష్టియొనరింపుఁ డనియె. ఆమాటల నంగీకరించి వారు సృష్టికార్యమునఁ బ్రవర్తిల్ల నంగీకరింపక నన్నుంగి గార్చి తపస్సు చేయఁబోయిరి

వారిట్లు తపస్సుచేయ వేఱొండుచోటి కరుగ బ్రహ్మపుత్రులవిషయమై ఖిన్నమనస్కుఁడయ్యెను దేవీ! తండ్రియానతి నాచరింపనిపుత్రుఁడు జనకునకు దుఃఖము నొసఁగువాఁడేకదా! పరమేష్ఠి యంత నూరకుండక తనయవయవములనుండి తపోధనులగుపుత్త్రులఁ బుట్టించెను. వారు జన్మమువలననే వేదవేదాంగవేత్తలు. బ్రహ్మతేజస్సుచే వెలుంగువారు. అత్రి, పులస్త్యుఁడు, పులహుఁడు, మరీచి, భృగువు, అంగిరసుఁడు, క్రతువు, వసిష్ఠుఁడు, వోఢువు, కపిలుఁడు, ఆసురి, కవి, శంకువు, శంఖుఁడు, పంచశిఖుఁడు, ప్రచేతసుఁడు అని వారిపేరులు వీరు పదాఱుమంది. ఈ పుత్రకులు తండ్రియగు బ్రహ్మశాసనమును దలఁదాల్చి చాలకాలము తపంబొనరించి సృష్టియొనరించిరి. భార్య

లంగూడి సంసారమును సాగింపఁబూనిరి. వారికింపఁలకుఁ బు త్త్రులు పౌత్రులును గల్గిరి. ప్రాణేశ్వరీ! ఈ మునులపుత్త్రులను బౌత్త్రులను దెలుపుకథ నట్లుంచెదను. అది యనంతము. దాని నిపుడు చెప్పనవసరములేదు. ప్రకృతగాథ మనోహరమైనది. పుణ్యవంతమునగు. బ్రహ్మపుత్త్రులలోఁ బ్రచేతసుండనువానికి నసితుండనుకొడుకుదయించెను అతఁడు మునిపుంగవుఁడ య్యెను. ఆముని సకళత్త్రుఁడై దివ్యసహస్రసంవత్సరములు తపస్సా చరించెను. తనికిఁ గొడుకు కలుగఁడయ్యెను కావున విసికి యాముని ప్రాణత్యాగముచేయ సిద్ధపడియెను. అతనికిఁ దెలి విగ నపుడు కొక్కయశరీరిణివాక్కు వినఁబడియెను "ఓమునీ! ఏల ప్రాణముల వదలెదవు? త్వరగా నీశ్వరుసన్నిధానమున కరు గుము శంకరుచాత్రయించి మంత్రమును జపియుము ఆమం త్రాధిదేవతను విధిగా నుపాసించిన నాకావేఁ ప్రసన్నులౌ లగును శీఘ్రంబ ప్రత్యక్షమగును. అదేవ్యనుగ్రహమున నీవు కోరినతనయుఁడు కలుగును. సత్యము" ఈయాకాశవాక్కులు వినఁబడఁగనే యాముని శంకరుసన్నిధికిం జోయెను.

శివలోకము యోగులకుంగూడ నగమ్యము నిరామ యము. మహర్షిజనసేవ్యము అట్టిశివలోకమునకాముని భార్యం గూడిపోయి యోగివలె శంకరుని స్తోత్రముల నారాధించి ప్రీతుంజేసెను. చేతులుజోడించెను. భక్తిచే మస్తకమును వం చెను. శరణుగోరితి ననెను. శంకరుమ్రోల నిలుచుండెను. దీనుఁ డై కన్నీరుమున్నీరుగాఁ బ్రవహింపఁ బులకాంచితవిగ్రహుఁడై

యుండెను. శంకరుఁ డాముని యొనరించినస్తుతి నాకర్ణించి భక్త వత్సలుఁడు కావునఁ దనభక్తుఁడగు నాయసితమునింగాంచి పరమాదరంబున నోమునివర్యా! స్థిరచిత్తుఁడవు కమ్ము. నీవాంఛితము నెఱుంగుదును. నాయంశమున నీకుఁ బుత్త్రుండు గలుగును. ఎవ్వారికి లభింపనిమంత్రము నొసంగెదను. అని యప్పుడే షోడశాక్షరవిరాజితంబగు మంత్రము నుపదేశించెను స్తోత్రము పూజాపద్ధతియుఁ బరమాద్భుతకవచము నుపదేశింపఁబడియెను.

అసితమునికృత శివస్తుతిః.

జగద్గురో నమస్తుభ్యం శివాయ శివదాయ చ, యోగీంద్రాణాం చ యోగీంద్ర గురూణాం గురవే నమః. ౧ మృత్యోర్మృత్యుస్వరూపేణ మృత్యుసంసారఖండన, మృత్యోరీశ మృత్యుబీజ మృత్యుంజయ నమోఽస్తుతే. ౨. కాలరూపం కలయతాం కాలకాలేశకారణ, కాలాదతీత కాలస్థ కాలకాల నమోఽస్తుతే. ౩. గుణాతీత గుణాధార గుణబీజ గుణాత్మక, గుణీశ గుణినాం బీజ గుణినాం గురవే నమః ౪. బ్రహ్మస్వరూప బ్రహ్మజ్ఞ బ్రహ్మభావే చ తత్పర, బ్రహ్మబీజ స్వరూపేణ బ్రహ్మబీజ నమోఽస్తుతే. ౫. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ౩౦. అధ్యాయము.

శంకరా! నీవు జగద్గురుండవు. శివుఁడవు. మంగళప్రదుఁడవు. యోగీంద్రులకుంగూడ గురువవు. గురువులకు గురువవు. మృత్యువునకు మృత్యువవు. మృత్యురూపసంసారధ్వంసకుఁడవు. మృత్యుప్రదుఁడవు. లెక్కించువారికిఁ గాలరూపుఁడవు. కాలకాలేశ్వరులకుఁ గారణభూతుఁడవు. కాలాతీతుఁడవు. కాలకాలుఁడవు. గుణాతీతుఁడవు. గుణాధారుఁడవు. గుణబీజుఁడవు. గుణాత్మకుఁడవు. గుణీశ్వరుఁడవు. గుణిబీజుఁడవు. బ్రహ్మరూపము నీవే. బ్రహ్మజ్ఞుఁడవు నీవే. బ్రహ్మభావతత్పరుండవు నీవే. ఇట్టి నీకు నమస్కారములు.

ఆకవచము సంసారవిజయ మనుపేరుగలది. నేనునీ కిట్లుపదేశించి త్వరగా నీ కీమంత్రాధిదేవత ప్రత్యక్షము కాఁగలదు. అని యాదేశింప నాముని తదనుమతుండై తపంబునకుం బోయెను. శతవత్సరము లాయసితముని యామంత్రమును జపించెను.

ఓ రాధాదేవీ! ఆ మంత్రాధిదైవతమవగు నీవే యామునికి వరమొసఁగితివి. మునీంద్రా! నీ పుత్రుఁడు మహాజ్ఞాని కాఁగలఁడని యాదేశించితివి. ఇట్లు వరమొసఁగి నీవు గోలోకమునకు నాచెంత కరుదెంచితివి. కాలాంతరమున శివాంశమున నామునికిఁ గుమారుఁడు కలిగెను. ఆతఁడు సుంపరాంగుఁడు. దేవలుఁడను పేరుగలవాఁడు. బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడు. ఆముని సుయజ్ఞరాజపుత్రికయగు రత్నమాలావతిని వివాహమాడి యామె మది కింపగుతావులఁ బెక్కుసంవత్సరములు నివసించి సంసారసుఖముల ననుభవించెను. కాలాంతరమున నాముని సంసారమునుండి విరతుఁడయ్యెను. సర్వసుఖములఁ బరిత్యజించి శ్రీహరినే స్మరించుచు నొకనాఁటిరాత్రి శయ్యనుండిలేచి విరక్తుఁడయ్యెను. పర్వతోత్తమమని విఖ్యాతినొందిన గంధమాదనమునకుం బోయెను. ఆ దేవలునిభార్య నిద్రనుండిలేచి పతిం గానక విరహాగ్ని తన్నుంగాల్ప విలపించెను. లేచుచు భూమిపై వ్రాలుచు శోకానలతాపంబున వగలపాలయ్యెను. తప్తపాత్రమున ధాన్యముపోసిన నెట్లుండునో యామె యప్పటిస్థితి యట్లుండెను. ఆమె యాహారమునుమాని ప్రాణముల త్యజించెను. ఆమెపుత్రుఁడామెకు నౌర్ధ్వదైహికక్రియల నాచరించెను.

గంధమాదనమునఁ దపమొనరింపఁబోయినముని జితేం ద్రియుఁడై నన్నుంగూర్చి వర్షములనేకములు నిష్ఠమెయిఁ దపం బొనరించెను. ఆ మునిని దపోనిరతునిగా నెఱింగి రంభయను నచ్చరమిన్న వాంఛించెను ఆ మహర్షియు సుందరాంగుఁడు శాంతుఁడు. రెండవమన్మథుఁడాయనునట్లుండు వాఁడు. నిర్జనమగు నా వనమున నారంభ తత్సన్నిధిం జేరి త్రిలోకములమోహింపఁజేయఁ జాలువేషమున నామునీంద్రుతో నిట్లు స్వాభిప్రాయమును దెలిపెను. మునిచంద్రా! కామినీజాతికి మనోహరమగు నా యీ వాక్యము నాలకింపుము. ఈ కఠినతపస్సునుమాని సుఖమునొసంగు నన్నుఁ బరిగ్రహింపుము. నీవు సుందరాంగులలో సుందరాంగుఁడవు నేనో వరారోహలలో నుత్తమురాలను. నేర్పఱియగుయువతికి నేర్పఱియగు పురుషుఁడు లభించుట దుర్లభము. అట్టివారి నవసంగమము ప్రశస్తతరము భూలోకమున రాజులు స్వర్గసుఖములఁ బడయఁగోరి యజ్ఞములు చేయుదురు. స్వర్గభోగహేతువులము మేమే కదా! భోగసారమనఁగా మేమే సుఖసాధనములు నాయవయవములు. నామోము పంకజమే యనవలయు. హాస్యభ్రూభంగసహితమగు నాముఖమును దిలకించి యెవ్వఁడు మోహము నొందఁడు? స్త్రీరసము సుఖసారము. మునులకుంగూడఁ గోరఁదగినది. రసికాసుఖసంభోగము నిర్జనమగువనమున లభించుట దుర్లభముసుమీ. దేవతగాని, మానవుఁడుగాని, గంధర్వుఁడుగాని, రాక్షసుఁడుగాని స్త్రీసుఖము నెఱుఁగనివాఁడే యైనచో నాతఁడు మదనునిచే

వంచింపఁబడినవాఁ డగుఁబడు. ఏజితేంద్రియుఁడు రహస్యస్థలమున లభించి తన్నుఁగోరినకాంతను దిరస్కరించునో వాఁడు దేహరోమపరిమాణసంఖ్యాసంవత్సరములుకుంభీపాకమనునరకమున నివసించును ఇదిసత్యము. అట్టిపురుషుఁడు స్త్రీహత్యాపాతకము నొందుటయేగాక తచ్ఛాపమున నశించును సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మ మోహినీశాపమున జగత్త్రయమునం దెచ్చటనైనను బూజ్యుఁడు కాఁడయ్యెను. తన్నుఁగోరివచ్చిన పుంశ్చలి నేపురుషుఁడు త్యజించునో అట్టిపురుషుని నాపుంశ్చలి క్రీగంటఁ జూచినచో నాచూపుచే సకలబంధుక్షయంబగు దోషమునకుఁ బాత్రముగలఁడా? మునీంద్రా! పుంశ్చలి రసికు నందఱిలోఁ బ్రియునిగా భావించును. అట్టికామిని నాతఁడు త్యజించినయెడల నాతని నాతస్త్రీ వధింప సమర్థురాలగును కామినీహింసాజనితపాపము దురంతము. ప్రతిజన్మమునను బాధించును దయాహీనుఁడై యెవ్వఁ డట్టిపనిఁజేయునో వానికన్నఁ బాపాత్ముఁ డుండఁడు.

ఓమునిశ్రేష్ఠా! ధ్యానమును వదలుము. తపస్సునకు ఫలమగు నీ నన్నుఁ బరిగ్రహించి సుఖములఁ బొందుము. నేను రహస్యస్థలమున నీకు దొరకితిని. అట్టి నన్నుఁ బరిగ్రహింపుము. చిరకాలము సుఖింపుము అని రంభ వాక్చమత్కృతిమీఱఁ బలికెను. ఆమునియు నారంభావాక్యముల నాలకించి భయాకులుఁడయ్యెను. తపస్సున కిది భంగమని తలంచెను. శాపమునకు వడం

కెను. హితమై యథార్థమై నీతిసారమై పరిణామసుఖావహమై యలరారువాక్యముల నిట్లు పలికెను.

దేవలముని రంభకు నీతులఁ దెలుపుట.

రంభా ! వేదసారమనఁదగు వచనమును దెలిపెద. ఆల కింపుము. తపస్వులగు బ్రాహ్మణులకుఁ గలధర్మోచితమగునాచారము ముఖ్యము. యుక్తకాలమున స్వభార్యయందు రతసుఖము ననుభవించుట ధర్మమే యగును. ఈధర్మ మీలోకముననే గాక ఎల్లలోకములందును ప్రవర్తిల్లుచుండును. బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యులలో నెవఁడు పరభార్యాసక్తి నొందునో యాతనియింట నొల్లక లక్ష్మీదేవి యాగ్రహపరవశురాలై పరుగిడును. అట్టివాఁ డీలోకమున నతినింద్యుఁ డగును. స్వకర్మములనైన నాచరింప నర్హుఁడు కాఁడు. పరలోకమున నంధకూపమనునరకమున వర్ష శత మాపాపాత్ముఁడు వసించును. ఏకాంత తన్నుఁ బతిగా వాంఛించి వచ్చునో దానిని బరిగ్రహించుట గృహస్థులకు ధర్మముగాని తపోనిరతులకుఁ గాదు. కామినీత్యాగమందు దోషము శాపమనుభవించుటయు గృహస్థులకే గాని మునులకుఁ గాదు. బ్రహ్మ సృష్టికర్తయయ్యును విరక్తుఁడు కాఁడు. కళత్రవంతుఁడే యగును. ఆబ్రహ్మ వనితను ద్యజించినఁ బాపము నను భవించును. మేమో సంత్యక్తకళత్రులము. కాఁబట్టి మావంటి వారల కట్టిపాపము అంటదు. ఏవాఁడు స్వభార్యను బరిత్యజించి పరస్త్రీని బరిగ్రహించునో అట్టివాఁడు యశోధనాయుస్సులఁ

బోఁగొట్టుకొనుటయ గాక జీవన్మృతుఁ డగుఁడు ఎవ్వని కీలో కమున యశస్సు లేదో వానిజీవితము నిష్ఫలము. తపస్వికత్యా ధికసంపద లేల ? రాజ్య మేటికి? సుఖముతోఁ బనియేమి? నేను నిష్కాముఁడను వృద్ధుఁడను ఇట్టి నాతో నీకేమి ప్రయో జనము గలదు? తల్లీ! సురుచిరవేషభూషితుని సుందరుని, ప్రా యమున విజృంభిఁగువానిని గోరుకొనుము అని యుపన్యసించి దేవలముని యూరకుండెను.

రంభ యామునిపలుకులు విని క్రోధపరవశురా లయ్యె ను. అంతతో నూరకుండక యధరపల్లవము కంపింపగా నిట్లు పలికెను. సుందరచంపకవర్ణముగలిగి కందర్పునిఁ గ్రిందుసేయు రూపమలరారఁగాఁ దపఃప్రభావమున పత్రికుఁడై సువేషుఁడగు నీవంటిపురుషుఁడే స్త్రీజాతికి సమ్మతుండగు అట్టినిన్ను వదలి మఱి యేపురుషుని గోరుదును ? కోరఁదగినవాఁ డెవ్వఁడుండును? పుంశ్చలియై స్మరాతురయగు నీరంభ నిన్నువదలి యెట్లు జీవింపఁ గలదు? కావున నోమునిచంద్రా ! కామానలమున దహింపఁ బడు నన్నుఁ ద్వరగాఁ బరిగ్రహింపుము నీవలన నాకామము నశింపకుండుఁ గాక! ఏనుఁగు రంభావృక్షమును నశింపఁజేయున ట్లు నీవంగీకరింపకున్న మదనుఁడు నన్ను నశింపఁజేయును. నీవు వేదవిద్వర్యుఁడవు. ఐనను నన్నుఁ బరిగ్రహింపనిచో నాశాప మును బొందక తప్పదు. నన్నుఁ గాని నా ఘోరతమశాపమును గాని బరిగ్రహింపక తప్పదు. యోజించుకొనుము. నవశృంగార పీయూషపానము దొరకదేని నాప్రాణములు నశించును. మన

స్సు దహింపఁబడును. స్వాంతర్దుఃఖముచే నెవ్వఁడు శపించునో ఆశాపము వృథగాదు. ఇది సత్యము. అట్టిశాపమును మరల్ప జగత్పతియగువిధాతయు సమర్థుఁడు కాఁడు.

ఆ మాటలు విని ద్విజవర్యుఁడు ధ్యానతత్పరుఁ డయ్యెను. మౌనమునూని యొక్కమాటయైనను బలుకకుండెను. అది చూచి రంభ కోపసంరంభమున నిట్లు శపించెను. వక్రచిత్తుఁడా! బ్రాహ్మణుఁడా! నావాంఛితమును దీర్పవైతివి. కావున నీయవయవము లన్నియు వక్రము లగుఁగాక. నీశరీర మంజనాకృతిఁ దాల్చుఁగాక రూపయౌవనములు చెడుఁగాక. లోకమున నీశరీర మతివికృతాకృతిం దాల్చి గర్హింపఁబడఁగలదు. నీవింతకు ముందొనరించిన తపంబెల్ల నశింపఁగలదు ఇది సత్యము. అని శపించి యారంభ కామలోకమునకుం బోయెను. ఎంతకాలమునకును దేవలుఁడు శ్రీహరిపదమును జూడఁజాలక పోయెను. శ్రీహరిపాదారవిందదర్శనాభావమున నుత్తలపాటొంది తన యవయవములు వికృతములగుటం జూచి పూర్వపుణ్యము నశించు టెఱింగి యిఁక జీవింపరాదను నిశ్చయమున నగ్నికుండమున నతిభారశోకవేగమునఁ బడ నుంకించెను. ఓరాధాదేవీ! అత్తటి నేఁ బ్రత్యక్షమై దివ్యజ్ఞాన మొసంగి ధర్మపద్ధతిని బోధించి వరమొసంగితిని. శాపభీతి దురపిల్లునామునివరు నాశ్వాసించితిని దాన శాంతుఁ డయ్యెను. ఆముని యవయవము లెనిమిదియు వికృతములగుటం జూచితిని. అష్టావక్రుఁ డనునామకరణ మొనర్చితిని. ఆపేరుపెట్టుట నాకుత్సాహముగనే యుండెను.

అమ్మీఁద నిమ్మునినాయానతిని శిరసావహించి సత్వ రంబ మలయద్రోణి కరుదెంచి యఱువదివేలవత్సరములు నిరుపమతపం బొనరించెను. ఆతపంబు కొనసాగిన పిదప మద్భక్తుఁడగు నీతఁడు నన్నుఁ గూడఁ గల్గెను. రాధాదేవీ! సర్వప్రపంచప్రళయమందును నాభక్తుఁడు నశింపఁడు. చిరకాలతపమూనుటచే జఠరాగ్ని ప్రజ్వరిల్ల నాహారలేశము లేమి నీమునియవయవములు భస్మపూర్ణంబులయ్యెను.మలయద్రోణినుండి నన్నుఁ జూడ వచ్చినకతన నే నితనికి సంస్కార మొనర్చితిని అష్టావక్రునితుల్యుఁడగు భక్తుఁడింకొకఁడు కానరాఁడు. ఈవఱకు భూతలమునఁ బుట్టలేదు. ముందు పుట్టఁబోఁడు ఇట్టిమహాత్ముఁడు బ్రహ్మకుఁ బ్రపౌత్రుఁడు తపోనిష్ఠుఁడు నగు నీమహాముని నిష్కల్మషుఁడయ్యుఁ బుంశ్చలీశాపంబున బ్రహ్మపూజ్యుఁడు కాని చందంబున నిట్టిదుస్థితిని గొంతకాల మనుభవించెను. సుందరీ! ఇది యష్టావక్రమునిచరిత్రము. విస్తరించి వచించితిని. ఇది మిగులరహస్యము పరమపవిత్రమగు నీచరిత్రమును వింటివి ఇంక నేమి వినఁ గోరెదవు? అని రాధాంబను జూచి శ్రీకృష్ణమూర్తి ప్రశ్నించెను.

పాఠకులారా! అష్టావక్రమునిచరిత్రమును జదివితిరి. దీనియం దొక్క యద్భుతవార్త యిమిడియున్నది. దాని నాలకింపుఁడు. భగవంతుఁడు భక్తవరుఁడగునమ్మునిం గౌఁగిలించుకొని యక్కారణముననే యతనికి ముక్తి ననుగ్రహించెను. ఇదియొకచిత్రవార్త గాదు. ఆముని తనువు భస్మప్రాయ మగు

టయు విచిత్రము కాదు. దానిం గాంచి రాధాదేవి ప్రశ్నించు టయు విస్మయకారణము కాదు. తన్నునమ్మినవారిని గృతకృత్యులనుగా నొనరించుట భగవంతునకు నైజము. శ్రీరామావతారమునఁ బక్షిమాత్రుఁడగుజటాయువునకు సంస్కారము లొనరింపలేదా? క్రూరరాక్షసుఁడగు విరాధునకు ముక్తి నను గ్రహింపలేదా? శబరి నుత్తమలోకమునకుఁ బంపలేదా? అట్టి కరుణాళువు ముని నను గ్రహించుట గొప్పయని మనమచ్చెరు వొందనక్కఱలేదు బ్రహ్మమానసపుత్రులగు సనకసనందసనాతనసనత్కుమారులు తండ్రియానతిమెయి సృష్టికార్యమునఁ బ్రవర్తిల్లక భగవంతునిగూర్చి తపస్సుచేయఁబోయిరనునది యించుక విచిత్రము.

"పితుర్దుఃఖాయ ప్రభవేత్పుత్రశ్చేదవచస్కరః." ౩౧.శ్లో.

అన్నసూక్తిని మీఱినపుత్రుని లోకమునఁ గుపుత్రుఁడందురు. పైనల్వురు జనకునాజ్ఞమీఱినను జగత్పూజ్యులే రైరి. ఏల? లోకధర్మములు లోకాతీతప్రవర్తకుల కన్వయింపవు. సామాన్యధర్మములు జ్ఞాననిష్ఠుల బాధింపఁజాలవు. ధర్మమతిక్రమించిరని యట్టివారిని మన మాక్షేపింపరాదు ధర్మచ్ఛేదభీతి వారికి నుండదు. వారిది సకలభూతసమదృష్టి. మన దృష్టి యట్టిది కాదు. భిన్నదృష్టి యగు. కావున లోకాతీతులు ధర్మ మతిక్రమించినను దీనిని మించినధర్మము నాశ్రయింతురు. దానిముం దీధర్మములు నిలువఁజాలవు. కావునఁ దండ్రిమాట మీఱి రన్నయపవాదమునకు సనకసనందాదులు పాత్రులు

కారు. భగవదారాధనము ప్రధానమైనవారి కితరధర్మములు పాటింపవలసినపని లేదు కాని సామాన్యులుమాత్రము ధర్మముల మీఱరాదు. వేషము మునివేషము చర్యలు తుచ్ఛములు. ఐనచో వారు రెంటికిం జెడిన రేవణలే యగుదురు.

రంభ మునిని శపించెనన్న వార్తయే యీకథయందద్భుతావహ మగుంశము రంభ చెప్పిననీతులు త్రోసివేయఁదగినవి కావు. మునిచెప్పినపల్కులు త్యజింపఁదగినవి కావు ఇవ్వి రెండును సమాచరించుటశక్యములనుట యెట్లు? అనునదియే ప్రశ్నము. రంభ మునిని గాంచి మోహపరవశురాలయ్యెను. తనవాంఛ నతఁడు తీర్పకయున్న మృతినొందుదునని యూహించెను కావునఁ దదుచితరీతిఁ బల్కెను పుంశ్చలి యన స్వేచ్ఛాప్రవర్తకురాలనిభావము. అట్టివనిత తనప్రాణరక్షణమున కనువగుధర్మములఁజెప్పుమాటలం బల్కెను దానిప్రాణములనిల్పుటయు ధర్మమే కాని యవి సామాన్యమానవులు పాటింపఁదగినది కాని జ్ఞానులు పాటింపఁదగినధర్మము కాదు. పుంశ్చలి పరభార్య కాదు తత్సంగమము పాపహేతువు కాదని వచింప వలనుపడదు. అది దాసివంటిది. ఎవరియధీనమున నెన్నిదినము లుండునో యంతవఱకు వానికది స్వత్వము వంటిది. ఇది సద్గృహస్థుల కాచరింపఁదగినధర్మము కాదు. సదా వనితాలంపటులగు నలసుల కాచరింపఁ దగుపద్ధతి యనవచ్చునేమో? అట్టిపుంశ్చలి శపించినచో నాశాపము మునినెట్లుబాధించెనని యడుగవచ్చును. పూర్వజన్మమున మహర్షి యొద్ది

యో తుచ్ఛమగు పాప మాచరించియుండును. అది యీజన్మ మునఁ బుంశ్చలిద్వారా యీతనికి శాపరూపమునఁ బొడకట్టెను బుద్ధిపూర్వకముగ నొనరించినపాప మనుభవమునకు రాకమానదు. ఎన్నిమాటలు చెప్పిన నది యనుభవింపక తప్పించుకొన సాధ్యము కానిది. కావుననే రంభ శపించెదనని పలుకఁ జాలెను. కర్మమనునది బలవత్తరము. భగవత్స్వరూపమే యన వచ్చును. అది యేరూపముననైనఁ బొడకట్టవచ్చును. రంభకు శాపమిచ్చుయోగ్యత కలదా యన్న లేదనియే చెప్పవచ్చును. అట్టిశక్తి యవ్వనితకే యుండిన రావణు నేల శపింపరాదు? రావణుఁడు రంభద్వారా దుష్కర్మము ననుభవించునట్టి కార్యములను జేసియుండలేదు కావుననే రంభ శపింతునని యనఁ జాలకపోయెను కాఁబట్టియే

"గహనా కర్మణో గతిః"

యని భగవంతుఁ డాజ్ఞాపించెను. కర్మసిద్ధాంత మన్నింటి కంటెఁ బ్రబలమైనది దాని నిందింప సాధ్యము కాదు తెలివి తక్కువచే దానిని దూషింతురుగాని దానికి లోఁబడక యెవ్వఁడేఁ బ్రవర్తింపఁ జాలఁడు. త్రిమూర్తులనఁబడు మహనీయులే కర్మఫలముల ననుభవించుచుండ నిఁకఁ దక్కినవారిమాట లెక్కింపనేల? కావున నష్టావక్రముని ప్రాగ్జన్మకృతపాపకర్మము రంభశాపరూపమున ననుభవించి యవ్వలఁ దనసత్కర్మ ఫలముగా శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మాదయకుఁ బాత్రుఁడై యపవర్గము నొందెను. కాఁబట్టి కర్మములనాచరింపనేల యని యలసులు

పలుక వారిమాటల నాదరింపక సత్కర్మముల నాచరించి భగవదనుగ్రహపాత్రులు కావలయును కర్మత్యాగమునకిన్నం బాపకార్యము లేదని చెప్పుట కనుమానమొంద నవసరము లేదు. ఏమానవుఁడు గాని యెట్టిదుష్కర్మముల నాచరించి యుండినను సత్కర్మముల నాచరించియుండినచో భగవద్భక్తి కలుగును. దాన నాపాపఫలముల ననుభవించినను ముక్తిమార్గము దొరకును. కేవలదుష్కర్మములనే యాచరించియుండిన భక్తిమార్గమే యతనికి రుచింపదు. కాఁబట్టి సంసారసాగరమును దరింపఁజేయునది భక్తినౌకయే. ఆమహానౌక నాశ్రయించినచో నది ముంచదు ఎట్టి విపరీతకాలమునందును సాగరమును దాఁటించును. ఎట్టిదుష్కర్మమహావాతము దానిని బాధింపఁజాలదు కావున నేలాటిద్రవ్యవ్యయమును గల్పింపక నిస్సమానమై సుఖదాయకమై సులభమై తగు భక్తిమార్గము నాశ్రయించి భగవంతుని జూడఁ బ్రయత్నింపుఁడు. మతవైషమ్యముల బాటించి భగవద్ద్రూపముల దూషించి మహత్తరసత్కార్యముల నొనరించినట్లు భావించి చెడక సర్వరూపుఁడు పరమేశ్వరుఁడని ఘోషించునుపనిషద్వాక్యముల నాశ్రయించి భగవత్కైంకర్యము చేయుటకన్న నుత్తమమార్గము లేదు. ఇంతట నీవిషయము నుజ్జగించి తత్క్రౌతిభగవచ్చరిత్రమును వ్రాసెదను.

భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు బృందావనమున రాసమండలవిహారము సల్పి అష్టావక్రముని నుద్ధరించినతరువాతివృ

త్తాంత మతివిచిత్రము. పవిత్రతమము. బృందావన మనునది గోలోకమునఁగల శ్రీకృష్ణపరమాత్మవిహారవనము. అదియే మర్త్యలోకమున శ్రీహరి కనువగు విహారమునకై యమరి యుండెను. అందే రాసమండలమును గలదు. ఈవిషయము ముందే వ్రాయఁబడినది ఆరాసమండలవిహారానంతరము శ్రీరాధాకృష్ణులు గోపికలు నొకచోట నుండ నష్టావక్రముని వచ్చుటయు నతనికి భగవంతుఁడు ముక్తినొసంగుటయుజరిగెను. పిదప భగవంతుఁ డేలీల మెలఁగె నన్నవిషయమే యిట ముఖ్యము. ఆచరిత్రమున నొకయద్భుతవార్త కలదు దాని నిట వ్రాసెదను.

ఆసురిముని వృత్తాంతము.

భగవంతుఁడు శ్రీహరి గోపీగణములం గూడి రాధాదేవీసహితుఁడై రాసక్రీడాదివినోదముల వారలకానందమును

---

* ఇయ్యది గర్గసంహితయందు రెండవదగు బృందావనఖండమున నిరువదియైదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. గర్గసంహిత పురాణము గాదు. కాని యిది ప్రమాణమే యని శ్రీభాగవతమునం గలదు. గర్గముని యదుకులపురోహితుఁడు. ఒకనాఁడు నందునింజూడ గర్గముని రాఁగాఁ దనతనయులంజూపి నందుఁడు సంస్కారము లొనరింపుమని ప్రార్థించెను. ఈవిషయము దశమస్కంధమున నెనిమిదవ యధ్యాయమున నున్నది. ఆశ్లోకము లెవ్వియనిన.—జ్యోతిషామయనం సాక్షాద్యత్తజ్జ్ఞానమతీంద్రియం, ప్రణీతం భవతా యేన పుమాన్ వేద పరావరం. గీ. త్వం హి బ్రహ్మవిదాం శ్రేష్ఠస్సంస్కారాన్ కర్తుమర్హసి, బాలయోరనయోః నృణాం జన్మనా బ్రహ్మణో గురుః ౯. గర్గాచార్యః. యదూనామయమాచార్యః

గల్పించెను. గోలోకమునుండి వచ్చిన గోపికలు కొందఱుండిరి. వారలు గాక భగవన్మాయచే బృందావనమందలి*యోషధులు గోపికాకృతులం దాల్చి వారిలో నుండిరి కాని యిందు వ్రజగణమునందుండువార లెవరో బృందావనౌషధులు గోపికల వలె నుండ నవ్వార లెవరో యెవ్వ రెఱుంగఁజాలరు. లతావిశేషములు చిత్రవర్ణముల నలరారుచు గోపికాకృతులలర భగవంతుంగూడి విహరింప శ్రీహరియు బృందావనేశ్వరుఁడు కావున నసంగుఁడయ్యుఁ దత్సంగతిం గోపవాఁడువలె విహరించెను

ఖ్యాతశ్చ భువి సర్వతః, సతం మహా సంస్కృతం తే మన్యతే దేవకీసుతమ్. ౭... ......బహూని సంతి నామాని రూపాణి చ సుతస్య తే, గుణకర్మానురూపాణి తాన్యహం వేద నో జనాః. ౧౬. ఆధాస్యత్యేవ వశ్రేయో గోపగోకులనందనః, అనేన సర్వదుర్గాణి యూయమంజ స్తరిష్యథ. ౧౭. పురానేన వ్రజపతే సాధవో దస్యుపీడితాః, అరాజకే రక్ష్యమాణా జఘ్నుర్దస్యూన్ సమేధితాః. ౧౮. తస్మాన్నందాత్మజోఽయం తు నారాయణసమో గుణైః, శ్రియా కీర్త్యానుభావేన గోపాయస్వ సమాహితః. ౨౧. ఇత్యాదులు కలవు. వీనిం బట్టి యాలోచింప గర్గముని శ్రీకృష్ణుఁడు పరమేశ్వరుఁడని కనుఁగొనినట్లు స్పష్టము. ఆగర్గమునియే యీసంహిత నుపదేశించెను. కావున శ్రీకృష్ణచరిత్రమునఁ గలరహస్యముల నీసంహిత ప్రతిపాదింపఁజాలియుండును. కాఁబట్టి యద్దానినుండి కొన్నిరహస్యవిషయముల నిందు వ్రాసెదను. ఈభాగము రాజునకు నారదుఁడు చెప్పెనని గ్రహించవలయును.

* బృందావనే చౌషధయో పినా జాతా హరేశ్వరాత్, తాస్సర్వాశ్చాంగనా భూత్వా యూధీభూత్వా సమాయయుః. లతాగోపీసమూహేన చిత్రవర్ణేన మైథిల, రేమే బృందావనే రాజన్ హరిర్బృందావనేశ్వరః. అని మూలము.

ఆయమునాతీరమెల్లఁ గదంబవృక్షాచ్ఛాదితము. మందమారుత సంచారమనోహరము ఆతటమున వెదురుజొంపములు నిండి యుండును న్యగ్రోధద్రుమములు క్రిక్కిఱిసియుండును. పులిన తలము లందెందు నయనానందజనకంబులై కనుపట్టుచుండును. అట్టితావుల శ్రీకృష్ణభగవంతుఁడు రాధాదేవింగూడి రాసక్రీడాజనితశ్రమ మపనయింప నూహించినట్లు విశ్రమించెను. ఆ మహాత్మునిచుట్టును గోపిక లుండిరి.

ఆకాలమున నాపరమాత్మను దర్శించుచుఁ గృతార్థుల మైతిమని దేవతలు వీణావేణుప్రముఖవాద్యనాదముల నారాధించిరి. ఆధ్వనులతోఁబాటు గోపికాసంగీతనినాదములును గలిసి దిక్కులఁ బిక్కటిల్లెను. ఆవల దేవతలు పుష్పవృష్టిఁ గురియించిరి. జయజయధ్వనుల నొనరించిరి. హరిచరిత్రమును బాడిరి. తద్యశోగీతముల వినుతించిరి కొందఱు గోపికలు కంఠమెత్తి రాగములఁబాడసాగిరి కొందఱు నృత్తంబుల భగవంతు నారాధించిరి కొందఱు పూదేనియల శ్రీహరి కొసంగిరి. కొందఱు సురుచిరరసఫలముల శ్రీహరికిఁ ద్రాగనిచ్చిరి నూపురధ్వనులు, తాళములు కాఁగా మఱికొంద ఱాడిరి కొందఱు నాట్యవిశేషముల భావభేదములఁ గనఁబఱచిరి కొందఱు బలవంతముగా శ్రీకృష్ణుని ముద్దిడుకొనిరి. కొందఱు పాదారవిందముల సేవించిరి. యోగిదుర్లభములగు శ్రీపరమాత్మబాహువులను బట్టుకొని మఱికొంతమంది కాంతలు నృత్యమొనర్చిరి. పరమాత్మయుఁ వారి నానందింపఁజేయుచుఁ దన్నుఁదా మఱచి

యుండెను. లతలహారములుగాఁ దాల్చి శ్రీకృష్ణున కట్టి యలంకారములఁ బెట్టి కొందఱుమందయానలు సంతోషించిరి; భగవంతుఁ డాయాయివిధంబుల వారినెల్ల నానందింపఁ జేయుచుఁ దాను వారిం గూడి వినోదించుచుండినట్లు నటించుచుండెను.

ఆ స్థితిఁ గొంద ఱంగనలు శ్రీకృష్ణునివలె వేణునాదము చేయసాగిరి. కొందఱు పాడసాగిరి. కొందఱు నృత్యము చేయసాగిరి కొందఱు నవ్వసాగిరి. కొందఱు నేడ్వసాగిరి కొందఱు శ్రీహరియొక్కటం గూరుచుండి యోగివరుల నమానసవీధియందు శ్రీహరిని జూచుచుండిరి కొందఱు శ్రీహరివలె వేషమును ధరించిరి. కొందఱు రాధాంబికి నారాధించిరి. కొందఱు రాధామాధవుల నిరువురను బూడంచి పరమానందము నందిరి.* కొందఱు శ్రీకృష్ణమూర్తిని లతలయందును వృక్షముల యందును భూమ్యాకాశములందును దిగ్విదిక్కులయందును జూచుచు తనయందు నుండఁ గాంచి విస్మయమునొందుచు మౌన మూనియుండిరి. † ఈరీతి నా రాసమండలమున గోపికలందఱు సంపూర్ణమనోరథలై భక్తవత్సలుఁడు గోవిందుఁడై యలరారు సర్వేశ్వరుని సేవించిరి. ‡ ఆభగవంతుని ప్రసాదము

---

*కాశ్చిల్లతాసు వృక్షేషు భూమ్యాం ఖే విదిశాసుచ, పశ్యంత్య శ్రీపతిం దేవం స్వస్మిన్ వా మౌనమాస్థితాః. అని మూలము. †ఏవం రాసే గోపవధ్వః సర్వాః పూర్ణమనోరథాః, బభూవురేత్య గోవిందం సర్వేశం భక్తవత్సలమ్. అని మూలము. ‡తత్ప్రసాదస్తు గోపీనాం ప్రాప్తో రాజన్ మహామతే, జ్ఞానినామపి నాస్త్యేతత్కర్మిణాం తు కుతశ్చ నః-అని మూలము.

వారికెల్ల లభించినది. అట్టి యనుగ్రహము జ్ఞానులకుంగూడ దుర్లభము. ఇంకఁ గర్మరతుల కది యెక్కడిది? ఇట్లు గోపికలందఱు నాపరమేశ్వరుంగూడి మహానందము ననుభవించుచుండిరి

శ్రీకృష్ణపాదారవింద చింతనాసక్తమానసుండగు నాసురి యనుముని మహత్తరతపం బొనరింపఁగోరి నారదపర్వతము నందు మౌనియై తపోనిష్ఠ నుండెను. ఆముని తనహృదయకమల కర్ణికారమున శ్రీకృష్ణుని జ్యోతిర్మండలాంతర్వర్తినిగా నిలుపుకొని రాధాసంయుతునిగా భావించుచు ధ్యానించుచుఁ జిరకాలమునకు రాధామాధవుని సమాధిని దర్శించెను. దానఁ బరమానంద మనుభవించుచునుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము సాగెను. ఒక్కనాఁటిరాత్రి భగవంతుని ధ్యానింప శ్రీహరి కనఁబడక పోయెను. కారణమేమని యమ్ముని మరలమరల ధ్యానింపసాగెను. కాని యెన్నిమాఱులు ధ్యానించినను భగవద్దర్శనము కాలేదు. కాఁబట్టి యమ్ముని ఖిన్నుఁడయ్యెను. అంతట నమ్ముని సమాధిని జాలించి శ్రీహరిని దర్శింపఁగోరి బదరీషండమండితం బగు నారాయణాశ్రమమునకుం బోయెను. అందు నమ్మునికి దర్శనమొదవ దయ్యెను. దానికి విస్మయంపడి యమ్ముని లోకాలోకపర్వతమునకుం బోయెను. అందును సహస్రశీర్షుం డగపడక పోయెను. అందున్న పార్షదప్రవరుని గాంచి భగవంతుఁ డెక్కడనున్నవాఁడని ప్రశ్నింప మేమెఱుఁగమని యతఁడు నందున్న యితరులు బదులుచెప్పిరి. దాన నమ్ముని మఱింత ఖిన్నుఁ డయ్యెను. అంతట నూరకుండక సాగరోత్తమం బనం బరఁగు క్షీర

సముద్రమునపలను శ్వేతద్వీపమునకుంబోయి యచ్చటనంతునిపైఁ బవ్వళించియుండు భగవంతునింగానక చింతాసాగరనిమగ్న చిత్తుఁడై యందు శ్రీపతిని సేవించుపార్షదుల ప్రశ్నింప నెందుఁ బోయెనో మే మెఱుంగమని పలుక మిగుల చింతించుచు నింకే మి చేయుదు ? ఎందుఁ బోవుదును ? ఎట్లు హరిసందర్శనము లభించును ? అనువిచారము తోఁడఁ బట్టుపడ నలసి వైకుంఠమునకుం బోయి యచ్చటం గానక శ్రీదేవిసహిత నారాయణుం జూడంజాలక యందుండి గోలోకమునకు నరిగి బృందావననికుంజమునందును బరాత్పరుం జూడంజాలక శ్రీకృష్ణవిరహాతురుఁడై యమ్ముని భగవంతుఁ డెచ్చోటికి కేగెనని పార్షదులను బ్రశ్నింప వారు వామనబ్రహ్మాండమున నుండునని పల్కిరి. కృష్ణగర్భమెందు గల్గెనో యందుండునని యుఁ జెప్పిరి. ఆమాటలు విన్నంతనే కొంతంతయాశతో వామనాండమునకుం బోయి యందుండు శ్రీహరిం జూడలేక కైలాసమునకుం బోయెను. అందు శ్రీకృష్ణధ్యానపరాయణుండగు శంకరుని దర్శించి నమస్కరించి మహాదేవా ! బ్రహ్మాండమంతయుఁ దిరిగితిని. వైకుంఠ గోలోకముల విశేషించి పరిశీలించితిని. ఎందుఁగాని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దర్శన మొదవదయ్యెను. సర్వవేత్తవు కావున నాస్వామి యెందుండునో యెఱింగించి నన్నుఁ గృతార్థునిగా నొనరింపుమా యని యభ్యర్థించెను. మహాదేవుఁ డామునివరునివచనముల విని ఆసురిమునీ ! నీవు కడుంగడు ధన్యుఁడవు కృష్ణభక్తుఁడవు. నీకుంగుదిరినభక్తి యవ్యాజము. భగవద్దర్శనేచ్ఛచే మిగులనా

యాసంపడితివని యేనెఱింగితిని. సకాములగుమునులాపరతత్త్వ మును దర్శింపఁజాలరు కిక్షేంద్రియగోచరుండు కాఁదగునా? అది నిర్గుణతత్త్వముగదా? సముద్రమున నత్యంతదుఃఖితుఁడగుహంస ముని నుద్ధరింపఁ ద్వరపడిపోయెను ఆమహానుభావుఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డిపుడు బృందావనమున సఖజనపరివృతుఁడై రసికేశ్వరుం డనఁబడుచు రాసక్రీడసలుపుచున్నవాఁడు. ఈరాత్రి ఆఱునెలల కాలముగలదిగా నామహామహునిచేఁ జేయంబడినది. తన్మాయచే నిది యిట్లగుట యొక వింతగాదు. నేను నిపుడే యామహాత్ము దర్శింపఁబోయెద. నీవును రమ్ము. మనోరథము ఫలించును. అని హితముపదేశించెను.

పాఠకమహాశయులారా! ఆసురిమునిచరిత్రమును బఠించితిరి ఇందత్యద్భుతవిశేషములు గలవు వాని వినుండు. రాసక్రీడయం దనేకకోట్లగోపిక లుండినట్లు తెలుపఁబడినది. ఇది కేవల మసంగతమని సామాన్యదృష్టికిం గన్పడును ఇంచుక సూక్ష్మదృష్టిని బరిశీలించిన నది సహజమే యని పొడకట్టును. గోలోకమునుండి భగవత్సేవార్థ మవతరించిన గోపికలు కొందఱు గలరు. వారు రాధాదేవిం గూడి రాసమండలము నలంకరించిరి. గోలోకమున నున్నవారెల్ల నవతరించినఁ గాని యాక్రీడసాగదు. రాసమండలము భగవత్పూజాచక్రమని ముందే తెలిపితిని గదా. ఆచక్రదళములయం దుండఁదగినంతమంది యధిదేవతలు కావలయును. అందఱుండినఁ గాని చక్రకోణములు దేవతాపరివృతములు కాఁజాలవు దానివైభవ మనుపమానము. అట్టిచక్ర

మున నలరుచున్న గోలోకనాయకుని శ్రీకృష్ణుని దర్శింప నింద్రా
దులు మహర్షులు యక్షగంధర్వప్రముఖులు దేవకాంతలు వారు
వీరననేల యూర్ధ్వలోకమునఁ గలవారెల్ల నంబరమున నిలిచి
యుండిరి. బ్రహ్మాదు లానందసమ్మోదరసనిమగ్నులై భక్త
లనుద్ధరింపఁ బూనియున్న యాకృష్ణపరమాత్మను గన్నులారఁ
గాంచి కృతార్థు లగుటకుఁ బూని నిలుచుండిరి అట్టి తరుణమున
భగవంతుఁడు రాసమండలమును నింపఁ దలఁచెను. పరమ
పురుషుని తలం పమోఘము కదా. తదిచ్ఛామాత్రముననే రా
ధాంబ బృందావనలతలనెల్ల గోపికలుగా నొనరించెను. ఇదియొక
స్వల్పకార్యము. తద్దేవీమానసవిధి నిది యిట్లు కావలయు
నని యూహ పొడసూపినంతనే లతలు గోపికాకృతులం దాల్చి
రాసమండలమున నిండియుండెను. ఈకారణముచేతనే లతాంగు
లని స్త్రీలకు నామధేయము వాటిల్లెనని యూహింపుఁడు. భగవ
దిచ్ఛ యప్రతిహతము. దానికి మించినపని వేఱొకటి యుండదు.
భగవదిచ్ఛ యనఁ బ్రకృతి. ఇట్టి ప్రకృతి రాధానామమున నల
రెడిని పురుషుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు ఇపు డీపురుషుఁడు సగుణబ్రహ్మ
మన వ్యవహరింపంబడును. ఈప్రకృతిపురుషుల సమావేశమున
నఖిలబ్రహ్మాండము లుప్పతిల్లునన నిఁక లతలు గోపికలగుట యొక
తుచ్ఛకార్యము. దీన సందియమందఁదగిన విషయమే లేదు.
ఈసిద్ధాంతము క్రొత్తది కాదు. శ్రీశంకరాచార్యమత మిదియే
శ్రీరామానుజాచార్యులు కూడ శ్రీపరత్వమును సాధించిరి. ఇది

సర్వజనసమ్మతము. లోకమున నిది కనఁబడును. చక్రవర్తి మం
త్రిమూలమున శాసించును మంత్రి రాజశాసనమును వెలిపు
చ్చును. దాన లోకవ్యవహారము సాగును. కాఁబట్టి పరమపురు
షుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి తనయిచ్ఛారూపిణి యగు రాధాంబ
ద్వారా ప్రపంచమును నడపును. అట్టి పరమపురుషసందర్శన
మునకంటెఁ బరమపురుషార్థము వేఱుగ నుండునా? కాఁబట్టి
యిందఱుగోపికలు గలరా? వీరెల్లఁ బరపత్నులు గదా? వీరితోఁ
జేరుట జారత్వలక్షణము కాకపోవునా యని సందియ మంద
కుఁడు ఇదియంతయు భగవద్విడంబనము భగవదిచ్ఛచే నారాస
క్రీడ యాఱునెలలకాలము సాగెను అంతవఱకుఁ దెల్లవాఱ
కుండెను. అనఁగా మనుష్యమానమున నాఱునెలలకాలము
నాలుగుయామములుగాఁ బరిగణింపఁబడె నని తాత్పర్యము.

ఇఁక నాసురిమునికి భగవంతుఁ డేల దర్శన మీయ
లేదన్న విషయమున నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను. సర్వత్ర
నిండియుండు పరాత్పరుఁ డేల యమ్మునికి దర్శనమీయఁ
డన్న శంక నొందఁ బనిలేదు. బృందావనమున విహరించుట
యందు భగవంతున కెక్కువ ప్రీతి కలదు. అందు దర్శన
మొసంగి రక్షింపఁదగిన పుణ్యాత్మకుల కితరస్థలముల దర్శన
మీయఁ దలంపఁడు ఒకొక్కపుణ్యకర్మమున కొకొక్కతా
వున దర్శనమిచ్చుట పరమాత్మునకు వాడుక. అట్టి నిరతిశయా
నందజనకమై ప్రకృతి ప్రక్కన రూపమును దాల్చియుండ దేవ

తలు దర్శించి యానందించుచుండి క్రిస్టాదులు కృతార్థుల మైతి మని వినుతించుచుండ నట్టితఱి నారదమహామునికి దర్శనమీయఁ దలంచెనని యూహింపుఁడు ప్రతిచను గాదు ఆసురిముని మనోదార్ఢ్యమును బరిశీలింపఁగోరెను. ఎందుఁబోయి వెదకి నను గనఁబడకపోయెఁ గదా యని యుత్సాహము తగ్గ మాను కొనునా? దృఢభక్తిం బూని దర్శనముగుఱకుఁ బ్రయత్నము సల్పునాయని పరిశీలించి దర్శనమొసంగక పోయెను. ఆతనిమ నోనిశ్చయము భగవంతునకుఁ దెలియదా యని ప్రశ్నింప రాదు. లోకశిక్షార్థమే యీపరీక్షగాని వేఱు గాదు ఇట్టియుత్తమ గాథం బఠించితిరి భగవంతునియందు దృఢభక్తి కుదిరినఁగాని తత్కరుణకుఁ బాత్రులము కాఁజాలమని నమ్మి త్రికరణశుద్ధిగా భగవంతు నారాధింపుఁడు. తద్దివ్యనామస్మరణము నొనరింపుఁడు. దేవతాంతరదూషణము చేయకుఁడు. అది యిష్టదేవతను దూషించినట్లే యగును. సర్వదేవతాస్వరూపుఁడు కదా భగవం తుఁడు. అట్టిభగవద్రూపముల దూషించినంతకంటె విశేషమగు పాప మేది కలదు? అట్టిదుష్కృత్యము నొనరింపక సర్వశబ్ద వాచ్యుఁడు కృష్ణుఁ డను నమ్మకమునఁ దన్నామస్మరణ మొన రించి తద్రూపమును మనఃఫలకమున నిల్పి ధ్యానింపుఁడు. ఇదియే సనాతనధర్మమార్గము. దీనికి క్షతి కానరాదు. ఉపనిషదర్థ మిదియే. సర్వపురాణసార మిదియే. ఇంతట నీవిషయమును వదలి యవ్వలివృత్తాంతమును వ్రాసెదను.

ఆసురియు శివుఁడు గోపికావేషముల శ్రీకృష్ణు సేవింప వచ్చుట.

*ఈశ్వరుం డీరీతిగా నాసురిమునికిం దెల్పి యతనిం గూడి పోయి వ్రజమండలముననున్న శ్రీకృష్ణు దర్శింపనెంచి ప్రయాణము సాగించెను. వారిరువురు మనోవేగమునఁ బోవుచుఁ ద్రోవలో దివ్యమహీరుహమనోహరలతావితానమనోజ్ఞంబగు యమునాతీరభూప్రదేశమును జూచుచుఁ బోయిరి. భగవంతుఁ డున్న రాసమండలసమీపమును జేరఁ గల్గిరి. గోలోకముననున్న గోపికలు బెత్తములను జేతులం దాల్చి మహత్తరబలసంయుతలై ద్వారమును గాచుచుండి అతివేగమునఁ బోవు నాశంకరు నాసురిమునిని లోనఁ బ్రవేశింప వలదని యడ్డిరి. ఆద్వారపాలికలతో వారిద్వరు మే మిత్తటి శ్రీపరమాత్మసందర్శనము చేయ నరుదెంచితిమి. కానఁ బో ననుజ్ఞ యిండని పల్కిరి. ఆపల్కులు విని యాద్వారపాలికలు మహానుభావులారా! బృందావనమునం దంతట కోటిసంఖ్యలుగా మేమున్నవారము. శ్రీకృష్ణానుమతి శిరసావహించి యీరాసమండలమును రక్షించుచున్నవారము. ఈరాసమండలమునఁ బురుషుఁ డొక్కఁడు కృష్ణమూర్తియే. రాసవిహారస్థలము పురుషాంతరవర్జితము. గోపికాబృందముతప్ప వేఱొక్కపురుషుఁడేని లోనఁ బ్రవేశింపరాదు. మీమానససరోవరంబుల శ్రీభగవద్దర్శనేచ్ఛ గలదేని

---

*ఈకథ గర్గసంహితయం దిరువదాఱవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. పురాణములయం దీకథ నాచూచినంతవఱకుఁ గానరాదు. నారదబహుళాశ్వసంవాదమున నీకథ చెప్పఁబడినదని గ్రహింపఁదగు.

గోపీత్వము నొందుఁడు అపుడు పోనిత్తును ఇట్లే భగవదాజ్ఞ యుం నుండెడిని కావున మీకట్టి యిచ్ఛ గలదేని యీమానస సరోవరమున స్నానమొనరించి పరిశుద్ధస్వాంతములు భగవంతుని ధ్యానించుచు గోపీత్వము నాశ్రయింపుఁడు.

అనుద్వారపాలికామృదుతమవచనముల నాలించి శివాసురిమునులిర్వురు నామానససరోవరంబునఁ గ్రుంకి గోపీత్వము నవలంబించి రాసమండలమును బ్రవేశించిరి సౌవర్ణమయమై పద్మరాగమణిఖచితమై యారాసమండల మెంతో కన్నులపండువు చేయు చుండెను కదంబమహీరుహము లెల్లెడ నావరించియుండెను. యూథపీలత లాభూరుహంబులం జుట్టుకొని గృహావరములవలె నుండెను. వసంతకౌముది యెల్లెడల వ్యాపించి యుండెను. కానఁ జూడఁ గన్నులు రెండు చాలకయుండెను. శిల్పనైపుణ్య మందే కనఁబడుచుండెను. వృక్షముల యందు బంగరుగొలుసులుగల యుయ్యేలలు వ్రేలాడుచుండెను. యమునానదీజలంబులం గొనితేర నవతరించుఘట్టములు రత్నసోపానవినిర్మితములై యలరారుచుండెను. మయూరకలహంసప్రముఖవిహంగవర్యము లందందుఁ గనఁబడుచుండెను. యమునా నీలజలములఁ బ్రతిఫలించిన వృక్షము లాడుచున్నట్లుండెను. వానిం జూడ రాసనృత్యము నవియు నభ్యసించుచున్నట్లుండెను. మండపవీథులు ప్రాంగణస్తంభపంక్తులు నేత్రపర్వ మొనర్చుచుండెను. నిర్మితగృహావరములపై సువర్ణకలశము లెత్తఁబడియుండెను. పలువన్నెలపతాక లెగురుచుండెను. శ్వేతా

రుణపుష్పములు క్రింద దట్టముగఁ జల్లఁబడియుండెను. వానిపై మూఁగియున్న మధుకరముల మధురతరఝుంకారములువినవచ్చు చుండెను. వాదిత్రధ్వనులు వినవచ్చుచుండెను వేయిపత్రము లుగల కమలములనుండి మెల్లమెల్లన వీచువాయువులు హాయిని గోరకయే కల్పించుచుండెను. ఆవాయువులు శీతలములై పరి మళభారమును వహించుచునుండుట వినుతికిం బాత్రము లగు చుండెను.

ఆరాసమండలమున శ్రీకృష్ణుఁడు కోటిచంద్రప్రతీకాశ ముఖమనోహరుఁడై కన్పట్టుచుండెను హంసగామినియై పద్మినీ జాతిస్త్రీలలో మిన్నయగు రాధాదేవి తనప్రక్కన నుండ నాది వ్యసుందరవిగ్రహుఁడు స్తుతింప శక్యముగా కుండెను. స్త్రీరత్న ములు కోటిసంఖ్యలుగాఁ దన్నునావరించి యుండ నమేయ శక్తిని గనఁబడుచుండెను.కోటిమన్మథలావణ్యముగలిగిశ్యామ సుందరవిగ్రహుఁడై యాపరమేశ్వరుఁడు వెలయుచుండెను. ఆమహాత్ముని కరారవిందమున మురళియు మేనఁ బీతాంబరము ను గనఁబడుచుండెను. వేత్రమొక్కకరమునఁ బరఁగుచుండెను. శ్రీవత్సాంకము కౌస్తుభహారము వనమాలికయు విరాజిల్లుచుం డెను క్వణన్నూపురమంజీరకాంచీకేయూరభూషితుఁడై హారకం కణవాలార్కకుండలద్వయమండితుఁడై, కోటిసూర్యప్రతీకా శుఁడై యానందనందనుఁ డమందానందము నొనఁగూర్చుచుండె ను. అభీష్టదానదక్షము లగునాహరి క్రీఁగంటిచూపులు యోషి న్మనముల హరించుచుండెను.

ఆదివ్యశ్యామసుందర విగ్రహమును దూరమునుండియే చూచి శంకరుఁడును, సురమునియుఁ గృతాంజలిపుటులై నమస్కరించి గోపికానికరము చూచుచుండఁగాఁ జెంతకుం బోయి తత్పాదారవిందములు సోఁక నమస్కరించి హర్షనిహ్వాల మనస్కులై యిట్లనిరి మహాత్మా! నీవు పరిపూర్ణుఁడవయ్యు నఖండ

సురమునిశంకరకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః

కృష్ణకృష్ణ మహాయోగిన్ దేవదేవ జగత్పతే, పుండరీకాక్ష గోవింద గరుడధ్వజ తే నమః ౧. జనార్దన జగన్నాథ పద్మనాభ త్రివిక్రమ, దామోదర హృషీకేశ వాసుదేవ నమోఽస్తు తే. ౨. అద్యైవ దేవ పరిపూర్ణతమస్తు సాక్షాద్ భూభారహారణాయ సతాం శుభాయ, ప్రాప్తోఽసి నంద భవనే పరేశ పరస్త్వం కృత్వా హి సర్వనిజలోకమశేష శూన్యమ్. ౩. అంశాంశకాంశకలాభిరుతాభిరామ మావేశపూర్ణనిచయాభిరతీవయుక్తః, విశ్వం బిభర్షి రసరాసమలంకరోషి బృందావనం చ పరిపూర్ణతమస్స్వయం త్వం. ౪. గోలోకనాథ గిరిరాజపతే పరేశ బృందావనేశ కృతనిత్యవిహారలీల, రాధాపతే వ్రజవధూజనగీతకీర్తే గోవింద గోకులపతే కిల తే జయోఽస్తు. ౫. శ్రీమన్నికుంజలతికాకుసుమాకరస్త్వం శ్రీరాధికాహృదయకంఠవిభూషణస్త్వం, శ్రీరాసమండలపతిర్వ్రజమండలేశ బ్రహ్మాండమండల మహీపరిపాలకోఽసి. ౬.

ఓ శ్రీకృష్ణా! మహాయోగివి. గోవిందుఁడవు. జగత్పతివి. పుండరీకాక్షుఁడవు. గరుడధ్వజుఁడవు. ఇట్టి నీకు నమస్కారములు. ఓజనార్దన! నీవు పద్మనాభుఁడవు. వామనుఁడవన నీవే. దామోదరహృషీకేశవాసుదేవనామములు నీకే చెల్లును. ఇట్టినీకు వందనములు. మహాత్మా! దేవాదిదేవా! ఇప్పుడే నీవు పరిపూర్ణస్వరూపుఁడవైతివి. భూమిదగుగురుతరభారమును దీర్పనవతరించితివి. సత్పురుషులకు శుభములఁ గల్గింప నెంచితివి. ఈరెండుకార్యములు

మహాతేజోవిరాజితుఁడవయ్యు నీబృందావనమున నీగోపికలతో నీరాసమండలమున విహారము నాసక్తితోఁ జేయుచున్నట్లు నటించుచున్నవాఁడవు నీతేజము సర్వత్ర నిండియున్నయది. ఇపు డిందే నీవుండినట్లు కనఁబడుచున్నవాఁడవు. ఇట్టినీకు వందనములొనరించువారమని యాయిరువురు ప్రార్థించిరి ఆస్తుతులకుఁ దద్భక్తికిని గోవిందుఁడు శ్రీరాధాదేవియు నానందించిరి. అంత మందస్మితము ముఖము నలంకరింప శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మేఘగంభీరవాక్కులవారి కిట్లనియె. మహాత్ములారా! అఱువదివేలసంవత్సరములు నిష్ఠమెయిఁ దపమొనరించితిరి. నాదర్శనమొదవదయ్యెను. మీకేవిషయమునను అపేక్ష లేదు కదా. ఏభక్తుఁడేవాంఛితమును గోరక శాంతాత్ముఁడై శత్రువులు లేక

సాగింప నందునిభవనమునఁ బరాత్పరుఁడ వయ్యు నీకు ముఖ్యనివాసభూతమగు గోలోకమును శూన్యముగాఁ జేసి యవతరించితివి గోలోకనాయకా! ప్రపంచమెల్ల నీయంశములచేతను, అంశాంశములచేతను, తల్లేశములచేతను నిండియున్నది. అట్టియంశాదులచేతనే విశ్వమును భరించియున్నవాఁడవు. రాసమండలము నాసక్తిచే నలంకరించి యున్నవాఁడవు. బృందావనమున నెల్లయెడల నిండియున్నవాఁడవు. గోవర్ధనోద్ధారకా! పరమాత్మస్వరూపా బృందావనమున నిత్యమును విహారము సల్పుచున్నవాఁడవు. రాధామనోనాయకా! వ్రజాంగనాపరిగీయమానయశశ్చంద్రుఁడవై గోవిందుఁడవైయలరునీకు వందనములు. పరమపురుషా! నికుంజపుంజలతావితానమునకు నీవు వసంతర్తువవు. శ్రీరాధాంబా హృదయకంఠవిభూషణమవు. శ్రీరాసమండలనాథుఁడవు. వ్రజమండలపతివి. బ్రహ్మాండమండలమహాపరిపాలకుఁడవు. ఇట్టి నీపాదారవిందములకు నమస్తసు లర్పించువారము.

యుండునో వాఁడు నాకు మిత్రుఁడు మీరిరువురు నాకత్యంత మిత్రులు. కావున వరమును గోరుఁడు. ఒసంగెదను అని కరుణ మెయిం బలుకి నాశంకరుఁడు, నసురిమునియు శ్రీకృష్ణ! మీ యిరువురపాదారవిందములకు సదా సేవించు భాగ్యము, బృందావనమున నివాసము, మాకుఁ గ్రమ మేఁరము. వేఱొక్కవరము కోరువారము కాదు. మోక్షముకన్నను సేవనంబు వేఱొక్కటి యుత్కృష్టముగాఁ గనఁబడదు. శ్రీరాధామాధవులకు మీకు నమస్కరింతుము.

అని వారు విన్నవింప శ్రీహరి యట్లే యగుఁగాక అని యాకృతిమీఱం బలికెను అవాక్యము ననుసరించి మనోహర బృందావనమునందు యమునాతటమునందు రాసమండలమండితప్రదేశమునందు శ్రీహరి విహరించినకుంజపార్శ్వమునందు సైకతభాగమునందు వంశీవటవిటపినమీపస్థలమందు శంకరుండును, అసురిమునియు సదా నివాసమును జేసిరి. తరువాత శ్రీకృష్ణుఁడు, రాధాదేవియు గోపికలును వనచెంతనుండఁగా మదికి నింపుఁజెంచు పద్మాకరమునఁ గుసుమపరిమళములు గుబులుకొనుచుండ మందమారుతములు మదికి హాయిని గల్పించుచుండ మధుకరములుమృదుమధుర లలితఝంకారములు చేయుచుండ విహారము సల్పెను ఆవిహారకాలమున శ్రీరాధామాధవుల దర్శించి దేవతలు పరమానందబంధురతరస్వాంతు లైరి.

ఈరాసక్రీడాకాల మొకరాత్రియే. కాని యారాత్రి ఆఱుమాసములకు సమానముగా శ్రీకృష్ణునిమహిమచేత నైనది.

ఆకాలము క్షణకాలముగనే భావించి గోపికలందఱు శ్రీకృష్ణునిం గూడి యానందపరవశలై రి అరుణోదయకాలమున నావ్రజాంగనలు తమతమగృహములకు శ్రీకృష్ణునానతిం గొని గుంపులుగాఁ గూడి పరిపూర్ణమనోరథలై చనిరి. నందనందనుఁడు జనకుఁడగునందునిమందిరము నచుంచానందమునఁ బ్రవేశించెను. శ్రీరాధాదేవియు వృషభానుపురమును బ్రవేశించి తనతండ్రి యింట నుండెను ఇది శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యొనరించినరాసక్రీడ. దేవతలకేని మనోజ్ఞ మనందగు ఇఁక మానవులమాట జెప్పవలయునా. సకలమంగళాస్పదమగు నీచరితమును భక్తులు పఠింపదగు. భక్తుఁ డేవాంఛలఁ గోరిన నవి దైవానుగ్రహమున ఫలించు

భక్తులారా! రామావతారమున నాదివ్యమంగళవిగ్రహమును గాంచి మును లెల్ల నీమూర్తినిఁ గౌఁగిలించుకొను భాగ్యము నందకపోతిమని యెంచినటుల, నాభావ మెఱింగి శ్రీరామచంద్రమూర్తి యవతారసమాప్తికాలమునభవిష్యత్కాలమున శ్రీకృష్ణావతారమున మీకుఁ గలవాంఛలు తీర్పఁజాలుదు ననియుఁ జెప్పినట్లు సూక్తి వినఁబడియెడు నని ముందే వ్రాసియుంటిని ఆసూక్తికిం దగినప్రమాణవచనము శ్రీమద్రామాయణమునఁ గనరాదు. ఎందేని గానఁబడకపోవునా యని సంశయించుచుంటిని. క్రమక్రమముగా బురాణములఁ బరిశీలించుకొలందిని గనఁబడవచ్చునన్న జాడలు పొడకట్టుచున్నయవి. ఈగాథయందు విశేషవిషయములు కొన్ని గలవు. అందు శివుఁ

డును, ఆసురిమునియు గోపికలగుదురే. ఇది తొలుదొలుత విచిత్రముగా దోచును గాని చక్కగా బరిశీలించినచో నిది చిత్ర మనదగ దని తోచును.

శివుడు నాసురిమునియు కైలాసమునుండి బయలుదేరిరి. బృందావనమును ప్రవేశించిరి. బృందావనము రాసమండల ప్రధానము. రాసక్రీడ శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కత్యంతప్రియము. అందు బురుషుడొక్కడు శ్రీకృష్ణుడే తక్కినవారందఱు వనితామణులు. వారందఱు తన్వంగితలు శ్రీకృష్ణుడు వారి నానందింప జేయుచుండును రాసక్రీడయందు శ్రీరాధాంబ ప్రధానదేవత. ఆమెయిచ్ఛానుసారముగ మెలగువారు పరివారదేవతలు. అందఱకన్నిరూపులుగా గనబడువాడు పరమేశ్వరుడు. అట్టిచోటనుండు పరాత్పరునిం జూడగోరియే దేవతలు మింట నిల్చిరి. మహర్షులు తమతపఃఫలముగా రాసమండలమున మూర్తిభవించియున్న భగవంతుం విలోకింప వియద్వీధి నివసించిరి. అస్థలముననున్న భగవంతుని దర్శించుట శ్రేష్ఠతమమైన నేల యని ప్రశ్న మొక్కండు రావచ్చును. తత్సమాధానము వినదగును.

నిర్గుణపరబ్రహ్మము నుపాసింప సాధ్యమే గాదు. అది నామరూపక్రియాశూన్యము. సర్వత్ర నిండియుండునది. భక్తులుపాసించి కృతకృత్యులు గావలయుననియే యాతత్త్వము ప్రకృతి నాశ్రయించును. ఆశ్రయణమనగా సేవ్యసేవకభావము కాదు. రూపమును నామమును ధరించుటయని గ్రహింపదగును. అత్తఱి నాతత్త్వము సగుణబ్రహ్మమని చెప్పంబడు.

"బహూని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవ చార్జున,
తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప!"

భగవద్గీత. ౪అ ౫శ్లో.

అని భగవంతుఁ డర్జునున కుపదేశించెను ఆజన్మముల నఁగా నసంగుఁడయ్యు లోకసంగ్రహార్థము సంగుఁడగుట య నియే దీనిసారము. అట్టియవతారములే భక్తులకు శరణ్య ములు. ధ్యానింప, వినుతింపఁ, బూజింపఁ దగినవి ప్రకృతింగూ డినపుడే పరాత్పరుఁడు భక్తులకు వాంఛల నొసంగఁజాలు. అనఁగా భావమేమి' తాను సాక్షిమాత్రుఁడుగనుండి ప్రకృతి కఖిలజగత్కార్యముల నప్పగించు. ఆమె శక్తి యపారము. భగవత్సన్నిధి నేమిచేయఁదలఁచిన నాపనిని జేయఁజాలియుండు ను. ఆప్రకృతియన నెవ్వతెయొ కాదు. భగవదిచ్ఛయే ప్రకృతి యనంబడు. ఏరూపమువలసిన దానిం దాల్పనోపు. దాని నారాధించినఁగాని వాంఛితములు ఫలింపవు భగవంతుఁడుసాక్షి మాత్రుఁడని వేదము లంగీకరించినవి అందఱు నంగీకరించిరి

"అజోఽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరోఽపి సన్,
ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సమ్భవామ్యాత్మమాయయా.

గీత. ౪ అధ్యా. ౬ శ్లో.

యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత!
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహమ్

౪ అధ్యా. ౭ శ్లో.

వీతరాగభయక్రోధా మన్మయా మాముపాశ్రితాః,

బహవో జ్ఞానతపసా పూతా మద్భావమాగతాః. ౧౦
యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాంస్తథైవ భజామ్యహం,
మమవర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః" ౧౧ శ్లో.

అని భగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమున బోధించెను. దీని భావమేమి? నేఁబుట్టుకలేనివాఁడ నైనను నా ప్రకృతిని (ఇచ్ఛాశక్తిని) ఆశ్రయించి నామాయచేతనే పుట్టుచున్నాను అను భగవద్వాక్యమునఁ దేలినసారమే పై భావమని గ్రహించుటయే తరణోపాయము

ఈ సమస్తలీలావిహారములకుఁ బ్రకృతియగు రాధాంబను గలిసి భగవంతుఁడు తదిచ్ఛను దీర్ప నెంచినట్టున్నవాఁడని యెఱుంగఁదగును. అట్టియీ సర్వము శక్తిమయము. ఆ ప్రకృతి విలాసములఁ గాంచఁగోరియే బ్రహ్మాదిదేవతలంబరగుచు నివసించి భగవల్లీలలం దిలకించుచుండిరి. అట్టి పూర్ణముగ శ్రీహరిని దర్శించినచో భక్తులకు నెఱవేఱునికోర్కెలుండునా? భగవంతుఁడు ప్రకృతివిశిష్టుఁడుగానిచో నేవాంఛితముల నీఁజాలఁడు. కావుననే ప్రకృతిని బరాపరరహస్యయోగిని అని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఆజననియే భక్తులకుంగలకోర్కెల భగవంతు నిచ్ఛానుసారముగ నొసంగుచుండును ప్రకృతిపురుషులను భేదము ప్రతిపాదించువారును గలరు. కాని పాపము వారిపాండిత్యము వితండవాదమునకే కాని తరింప నుపయోగింపదనుట నిక్కము. ప్రకృతిద్వారా భగవంతుఁ డిష్టార్థముల నొసంగువాఁడు. కావుననే శ్రీశంకర భగవత్పాదులవారు సౌందర్యలహరియందు,

శ్లో. "త్వదన్యః పాణిభ్యామభయవరదో దైవతగణ
స్త్వమేకా నైవాసి ప్రకటితవరాభీత్యభినయా,
భయాత్త్రాతుం దాతుం ఫలమపి చ వాంఛాసమధికం
శరణ్యే లోకానాం తవ హి చరణావేవ నిపుణౌ."

అని స్పష్టపఱచిరి. శ్రీమద్రామానుజాచార్యులవారు కూడ భగవత్కరుణ శ్రీదేవీద్వారా ప్రసరించునని తెలిపిరి. శక్తియన్నంతనే పార్వతియని యులికిపడి వైష్ణవులు శక్తిపూజ నీచమందురుగాని వారిగురువులే పరమశాక్తులు. కనుకనే శ్రీప్రధానత్వమును స్థాపించిరి. వారికంటె శాక్తుఁడు వేఱొకఁడెవ్వఁడు గలఁడు?

ప్రకృతరాసక్రీడయందు రాధాదేవియే మూలప్రకృతి. పరమపురుషుఁడు శ్రీకృష్ణనామమున వెలయువాఁడు ఆరాధయాకాలమున సంగీతవిద్యేశ్వరియగు శ్యామలయై వెలసెను. ఆక్రీడయందు గానమే ప్రధానము ఆచక్రము గేయచక్రము. వాగ్దేవత లందఱుతదనుచరలు.విరాట్టువొకఁడుతప్ప నచటసర్వము దేవీమయము.అదియే ప్రకృతిపరమవిలాసము.ప్రకృతివిలాసమును గన్నులారఁగాంచుభాగ్య మొదవిసఁజాలు ననియే దేవత లందఱు వ్యోమమున నిలిచిరి. ప్రకృతివశంగతుఁడై పరమాత్ముఁడు తనసర్వసాక్షిత్వమును వెల్లడించుచుండెను. అట్టితఱి నమ్మహాత్ముని దర్శించిన ముక్తి కరతలామలకము. సగుణబ్రహ్మము నుపాసింపక చేయుఘనకార్యము వేఱొకటి యెట్టివానికిని లేదు. సగుణబ్రహ్మమనఁగాఁ బ్రకృతివిలాసయుతుఁడని సారము.

"తపసు ప్రధానద్వారా రాజపట్టానం కి ప్రసన్నమ్"

అనుసూక్తి యనుభవసంసిద్ధము. ఎట్టు రాజపట్టనము మంత్రిమూలమునఁ గాని చేయ శక్యము కాదో యట్లే సర్వవ్యాపకుఁ డగుపరమాత్మ సాక్షాత్కారము ప్రకృతి నుపాసించి తత్కారణముఁ బొత్తుఁడైనఁ గాని కానేరదు. పెలక్రిందులు తపస్సుచేసినను వేఱుమార్గము కానరాదు. ఉపాసకులకది యనుభవసిద్ధము కొందఱలసులు వేదాంతులమని మాటలాడు చుందురు. అవి కాలక్షేపమునకుఁ బనికివచ్చునుగాని కార్యకరణక్షమములు కానేరవు. మనోవీధి నిలుపుకొనుట కొక ప్రతిబింబము కావలయు. ఆకృతివిశిష్టమంతయుఁ బ్రకృతివిలాసము. తదుపాసన మనఁగాఁ బ్రకృత్యుపాసనమే. రామకృష్ణాదులఁ బూజించుట యనఁగా రామకృష్ణాదినామధారిణియగు ప్రకృతిని బూజించినట్లే. తెలియకగాని తెలిసిగాని యెట్లు పూజించిన నాపరదేవిపాదారవిందములను జేరును కావునఁ బనికిమాలిన మతభేదములఁ బాటింపక సకలరూపధరుండు భగవంతుఁడని నమ్మి యేరూపమున నేనామమున నతని భజించినను ఫల మొక్కటియే యని నమ్మి పరమతధర్మముల దూషింపక స్వమతాభిమానమును వీడక భక్తిభరితమానసులై పరాత్పరుంబూజింపవలయును. దాననే కడతేరుటకు శక్య మగును. సగుణబ్రహ్మము నుపాసించుటలో మతభేదము లేల? సర్వశబ్దవాచ్యుఁడు పరమేశ్వరుఁడు కాఁడందురా? అన వీలున్నదా? అన్నచో శక్తివాఁడు భగవంతుఁ డగునా? కాఁబట్టి దుర్మతములఁబాటించి పూర్వపుణ్యలబ్ధమనుజ

జన్మమును వ్యర్థము చేసికొనక శ్రీకృష్ణపరమాత్మను సర్వదే వతాదూపునిగాఁ దలంచి రాధాంబికను బరదేవిగాఁ జింతించి వారిరువురు చేరియుండుతావు పరమపవిత్రమని నిశ్చయించి పూజించి కృతార్థుల రగుఁడు ఈ రాసమండలమున నుండు పర మాత్మను భక్తాగ్రేసరుండగు లీలాశుకులు.

శ్లో. "యా శేఖరే శ్రుతిగిరాం హృది యోగభాజాం
పాదాంబుజే చ సులభా వ్రజసుందరీణాం,
సా కాపి సర్వజగతామభిరామసీమా
కామాయ నో భవతు గోపకిశోరమూర్తిః. ౨ఆ.౧౮శ్లో.
అత్యంతబాలమతసీకుసుమప్రకాశం
దిగ్వాససం కనకభూషణభూషితాంగం,
విస్రస్తకేశమరుణాధరమాయతాక్షం
కృష్ణం నమామి మనసా వసుదేవసూనుమ్.౨ఆ. ౧౯శ్లో.
బృందావనద్రుమతలేషు గవాంగణేషు
వేదావసానసమయేషు చ దృశ్యతే యత్,
తద్వేణునాదనపరం శిఖిపింఛచూడం
బ్రహ్మ స్మరామి కమలేక్షణమభ్రనీలమ్." ౨ఆ. ౨౧ శ్లో.

అని పరబ్రహ్మమునుగా వినుతించి ధ్యానించి కృతార్థులైరి. గోపికాకాంతల వ్రతమును బాడుచేసినవానిని బరబ్రహ్మముగా ధ్యానించుట సంభవించునా? తెలివిమాలి కథాసార మెఱుంగలేక దురహంకృతిని మాటలాడుటకంటె నూరకుండుట మంచిది. సుస్వాంతులారా! రాసక్రీడావిశేషములు, వాని

భావములు పురాణములు విశేషముగా వెల్లడించినవి. వానిలో నేమూలనైనను గాయనాయకుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడని కానఁ రాదు. పరిశీలించుకొలఁదిని బరబ్రహ్మమనియే తెలియవచ్చెడిని. కావున మీరెల్ల రాధామాధవుల సనాతన నియమమునఁ బూజింపుఁడు ధ్యానింపుఁడు. వినుతింపుఁడు అదియే కృతార్థులగుటకు మంచిత్రోవను జూపును రాధాదే మూలప్రకృతి. అనఁగా నాదిశక్తి. శ్రీకృష్ణుఁడే ఆదినారాయణుఁడు వారిరువు రొకచోటనుండునట్టితావు పరమపవిత్రము ధ్యానమున భక్తుని మానసము బృందావనము. అందు రాధామాధవులు విహరించుచున్నట్లు ధ్యానించుటయే తపస్సు అదియే **యోగుల** ధ్యానపద్ధతి అట్లుధ్యానించినఁగాని కృతార్థుఁడు కాఁజాలఁడు. బృందావన మనుపేరుగల భూభాగమునకు యాత్రపోయిన లాభము లేదు. అది యజ్ఞులకొఱకు చెప్పఁబడిన మార్గము. అది ప్రథమసోపానము. దానియందే సదా యాదృతి గల్గియుండుట తరణోపాయము కాదు విగ్రహార్చనము సదా చేయఁదగినది కాదు. ధ్యానమునకై తొలుదొలుత దానిని జేయఁవగును. ఆపల నాబింబము స్వహృదయపద్మకర్ణికాసమాసీనముగాఁ జేసికొనవలయు. ఆపనికిఁ గడంగనిచో నాజన్మమామనుజునకుఁ దొలిజన్మమే కాని కడపటిజన్మము కాదు. మన పెద్దలు సాలగ్రామములఁ బూజింప నియమించుట యందులకే. సాలగ్రామము నిరవయవము. తదాకారధ్యానము చేయఁదగినది. ఇది క్రమక్రమవృద్ధిమార్గము. దానింబాటింపక లోహమయవిగ్రహ

ములఁ బూజించుచున్న ముక్తిమార్గము దూరమున కేగుచుండును. ముక్తిం గోరువారు విగ్రహార్చనము సదా చేయఁబూనరు సర్వవ్యాపకునిగా ధ్యానించుట యభ్యసింపవలయును.

"శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞాత్ జ్ఞానయజ్ఞః పరంతప!
సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే ౩౩
యత్ జ్ఞాత్వా న పునర్మోహమేవం యాస్యసి పాండవ!
యేన భూతాన్యశేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథో మయి ౩౪
తస్మాదజ్ఞానసంభూతం హృత్స్థం జ్ఞానాసినాత్మనః,
ఛిత్త్వైనం సంశయం యోగ మాతిష్ఠోత్తిష్ఠ భారత!" ౪ శ్లో
గీత. ౪. అధ్యా.

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతాశాస్త్రమున బోధించినది యోగము కాదా. అట్టిభగవద్వాక్యముల నమ్మి భగవంతు నారాధింపుఁడు. జ్ఞానులు పూజించునట్లు పూజింపుఁడు ఇంతకంటె విశేషించి చెప్పఁదగిన దేమున్నది ' ఇంక నీవిషయమును వదలి భగవల్లీలల మఱికొన్నింటిని వ్రాయఁబూనెద అందు నందవృషభాను లిరువురును గోపకులకు శ్రీకృష్ణమహిమము నెఱింగించుకథను దెలిపెదను.

నందవృషభానుగోపసంవాదము.

* భగవంతుఁడు రాసక్రీడ చాలించి యాఱుమాసము

*ఈకథ గర్గసంహితయందు గిరిరాజఖండమున నైదవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁ బడినదని యెఱుంగఁదగు. ఇదియు నారదబహుళాశ్వ సంవాదమనియు నెఱుంగనగు.

లంత కాలముగా నేడే రాత్రియుండగనే కలఫలములను పాలతో పాంబుధి నోలలాడించి దివిజులకు నమృతానుభవఫలం చెప్పి తాను యథాపూర్వముగా సంసారమును ననుభవించుచు నింటికిం బోయి యుండెను. గోపకులు శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనాచలము నెత్తినదిమొదలు సంశయాకులస్వాంతులై యుండిరి. ఒక్క నాడు గోపకులు గోపికలు నందునింటికిం బోయి వినయ మునం జేతులొగ్గి సుహూత్తా! మీ వంశమున నున్నవారెవ్వరును పర్వతమును ధరించినవారు పుట్టరు కదా. సింహబలసైన నీవు ధరింపం జాలవు. ఏడుసంవత్సరములయీడుగల నీకొమరుండు శ్రీకృష్ణుండు, పర్వతవరము నెత్తి ధరించుట యబ్బురము కాదా! అప్పటినుండి మామనముల నొకశంక గల్గినది. నీకుమారుడు గజరాజు కమలము నవలీలం బెకలించి శుండాగ్రమున ధరించినట్లు పెట్టి దామకను బాలుడు విలాసముగా నెత్తుకొనునట్లు గోవర్ధనమహాపర్వతమును ధరించెను యశోదాదేవియు నీవును గౌరవర్ణము గలవారు మీకుమారుడుకృష్ణవర్ణము గలవాడు. ఇది కులవిలక్షణము. చంద్రవంశమునం బుట్టుటచే బలరాముడు శ్వేతవర్ణముగ నుండుట యర్హమే కృష్ణుడు కృష్ణవర్ణముగ నుండుట సంశయమున కెడమిచ్చుచున్నది. ఇందలిసత్యమును వచింపుము. వచింపకున్న నిన్ను వదలుకొందుము. గోపకులమున నీశిశువుదయించినది సత్యమా? వచింపకున్న నీకు దోషము కల్గును.

ఇట్లు గోపకులు పలుక యశోదభయవిహ్వల యయ్యెను.

నందుఁడు గోపకులెల్లఁ గ్రోధరసపరిపూర్ణులై యుంట నెఱింగి యశోద భీతయై యుండుటయుఁ దలంచి వారికిట్లనియె. గోపకులారా! గర్గాచార్యవచనమును మీకు వినిపించెద సమాహితులరై యాలకింపుఁడు ఆమాటల విన్నచో మీసంశయములు తొలంగు కృష్ణనామనిర్వచనము తొలుతఁ జెప్పెద "కకారమునకుఁ గమలాకాంతుఁ డని యర్థము. ఋకారము రాముఁడని యర్థము నిచ్చును. షకారము షడ్గుణపతి యను నర్థ మొసంగును శ్వేతద్వీపనివాసి యనియు దానికర్థము. ణకారము నారసింహుఁ డనుభావముఁ దెల్పును. అకార మక్షరుఁ డని, అగ్నిభుక్కనియు నర్థమును దెల్పును విసర్గములు నరనారాయణు లనుమును లనుభావము వెలిపుచ్చును. ఈకృష్ణశబ్దమునఁ గలయీయువర్ణములు పూర్ణుఁడని తెల్పుచున్నవి ఈకారణమునఁ గృష్ణశబ్దము పరిపూర్ణత్వమును దెల్పెడిని చతుర్యుగములందును భగవంతుఁడు శుక్లరక్తపీతకృష్ణవర్ణముల వెలయును. ద్వాపరాంతము కలియారంభము నగునీసమయమున శ్రీహరి కృష్ణవర్ణుఁ డయ్యెను. కానం గృష్ణనామము గలిగెను. వసువు లింద్రియములు. దేవతలు చిత్తము ఇట్లు గలిగినమహాత్ముఁడౌట వాసుదేవుఁ డనంబరఁగు. వృషభానుపుత్రికగా రాధ జనించెను. ఆమె కీకృష్ణుఁడే భర్త. కావున రాధాపతి యనునామధేయ మీకృష్ణునకుఁ బ్రథితం బగు. పరిపూర్ణుఁడై భగవంతుఁడు నగుశ్రీకృష్ణుఁడు బహుళబ్రహ్మాండనాయకుం డగును. గోలోకమున నలరారువాఁడు. ఆభగవంతుఁడు నీకుమారుఁడై

భూభారమును హరింప నవతరించెను. కంసాదిక్రూరదానవుల వధించును భక్తులను బరిపాలించును వేదగుహ్యములగు ననంతనామములు శ్రీకృష్ణునకుం గలవు ఒక్కొక్కనామ మొక్కొక్కకార్యవశమునఁ గల్గుచుండును విస్మయమునొందఁ బనిలేదు ”

అని యిట్లు గర్గమహర్షి వచించెను గాన నీపుత్త్రునియం దేశంకలు లేక యున్నాఁడను. వేదవాక్యము, మహర్షివచనము భూతలమునఁ బ్రమాణములు కదా! అని నందుఁడు పలుక గోపకు లిట్లనిరి మహాముని గర్గాచార్యుఁడు మీయింటికినచ్చి నపుడు నామకరణమహోత్సవము చేయించితివి కదా? అపు డేల మమ్మందఱను బిలిపింప లేదు? శిశువునకు నామకరణము నీయిం టనే కదా చేయించితివి’ నీకీరహస్యవిషయము తెలిసినపు డేల దాఁచిపెట్టితివి’ అనిపలుకుచు నందవచనముల విశ్వసింపక క్రోధపూర్ణమానసులై వృషభానునిపురమునకుం బోయిరి. వృషభానుఁ డింట సుఖముగాఁ గాలమును గడపుచుండెను. గోపాలకు లామహాత్మునిం గని బంధుమర్యాదలఁ బాటించి యిట్లు ప్రశ్నించిరి. వృషభానూ! నీవు జ్ఞాతిముఖ్యుఁడవు. జ్ఞాతి బృందమునుండి నందుని దొలఁగింపుము. అని క్రోధమునఁ బలుకు వారిపలుకులు విని వృషభానుఁ డిట్లనియె. గోపకు లారా! నందుని త్యజించుట కతనియం దేదోషము గలదని యూహింతురు? గోపకులమున నందుఁడు వరిష్ఠుఁడు. విశేషించి నాకుం బ్రియుఁడు. ఆమాటలు విని గోపాలకు లిట్టులనిరి.

రాజా! నందుని బరిత్యజింపవేని నిన్ను మేమెల్లఁ బరిత్యజింతుము నీయింట నొకకన్యక వివాహయోగ్యవయస్సురిత యై యున్నది కదా. ఆకన్యకను దగినవరున కిచ్చి యేల వివాహము చేయకున్నవాఁడవు? సంపన్నదమున విఱ్ఱవీఁగుచున్నవాఁడవు కావున నీయం దీకలుషము గలదు. ఈదినమునుండి జ్ఞాతిపరిగణమునందు నీనామ ముచ్చరింపఁబడదు. వేఱుజాతివాఁడవుగాఁ దలంపఁబడుదువు. అది నీకిష్టము లేనిచో నందరాజును ద్యజించి జ్ఞాతిబృందమున నుండుము.

అని గోపకులు పట్టుపట్టి పలికిరి. ఆమాటలు విని వారి సంశయమును దొలఁగింప నెంచి వృషభానుం డిట్లు బదులిడెను. గోపాలకులారా! గర్గమునిపలుకులు వినుఁడు. మీశంకలు తొలఁగును. అనేక బ్రహ్మాండనాయకుండు గోలోకనాయకుఁడు పరాత్పరుఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డఁట. ఆయనకంటె నేలోకమునందు నధికుఁడు లేఁడఁట. ఆమహానుభావుఁడు నందమందిరమున శిశురూపమున జనించెను భూభారమును హరించి కంసాదిక్రూరచిత్తుల సంహరించును. బ్రహ్మదేవుని దీనాలాపముల నాలకించి జగతీతలమున నవతరించెను. శ్రీకృష్ణునిపట్టపురాణి గోలోకమున రాధ యనంబరఁగు. నాయింట నారాధాదేవియే పుట్టెనఁట. ఆవిషయము నేనెఱుఁగనఁట. నేను వీరిరువురకు వివాహము చేయరాదఁట. భాండీరవనమున వివాహము సాగునఁట. ఆభాండీరవనము యమునాతీరమున బృందావనముచెంత నున్నదఁట. నిర్జనంబగునావనమున బ్రహ్మ యరుదెంచి శ్రీరాధామాధవులకు

వివాహము చేయుటచే కావున నాపుత్రిక యగు రాధ శ్రీకృష్ణున కల్యాణసమయమున గోలోకచూడామణియగు శ్రీకృష్ణునిదేవి యగు రాధ గోలోకాధిపత్యమును వహించి యెల్లకార్యములు నిర్వహించునట. గోపకులారా! మీరెల్ల గోలోకము నుండి భూలోకమునకు నవతరించితి రట. గోలోకమునందలి గోవులు గోకులమున రాధాదేవియానతి నిట బుట్టినట. ఈ లుకులు బ్రహ్మని యుపదేశించినవి కాని యీమాటలు తెలిపి తనయాశ్రమమున కరుగ నేనీ రాధయందు సంశయము నొందక యున్నవాడను వేదవాక్యము బ్రహ్మమునివచనము భూలోకమునకు ప్రమాణములు కదా అని పలికి వృషభానుఁడు గోపకులారా! ఇంకేమి వినఁగోరుదురో తెల్పుఁడని ప్రశ్నించెను.

మహాశయులారా! నందగోపసంవాదమును జదివితిరి కదా. ఇందొక్కవిషయము ముఖ్యము. ప్రతిజాతియందును సంశయాత్ములుండకపోరు. గోవర్ధనోద్ధరణము కన్నులారఁగాంచియు శ్రీకృష్ణునిమాయచే మోహితులై గోపకులు కొందఱు ముగ్ధులైరి కృష్ణవర్ణముగలశిశు వేలపుట్టెనని సంశయించిరి. కృష్ణవర్ణము నీచమైనదని వారిభావము. అంతియకాక తల్లిదండ్రులఛాయ పుత్త్రునకు నుండవలసినదే యని వారిమూఢవిశ్వాసము. ప్రాయశః ఈయూహా సరిపడును ఆవాడుకను బట్టియే వారనుమానించిరి. యశోదయందించుకయు వారికి సంశయము లేదు. కాఁబట్టియే యిట్లగుటకుం గారణ మేమని

వారు నందుని బ్రశ్నించిరి. దీనిరహస్యము తెల్పుమూ యని యడిగిరి రాజకుటుంబము పరిశుద్ధవర్తనము కలది కావలయును నియే కదా వారిభావము తదనుగుణప్రవర్తనము ప్రజలకు నలవడును.

"సర్వభూతప్రసూతిర్హి బీజలక్షణలక్షితా. 3౫
యాదృశం తూప్యతే బీజం క్షేత్రే కాలోపపాదితే,
తాదృగ్రోహతి తత్తస్మిౕ బీజం స్వైర్వ్యంజితం గుణైః" 3౬
మనుస్మృతి ౯ అద్యా.

మనుస్మృతివాక్యములను వారు నమ్మియుండిరి రాజకుటుంబము నుదాహరణముగాఁ గైకొని యితరప్రజాకుటుంబముల ప్రవర్తనము వెలయును. కావున నట్టికుటుంబమున బ్రజల కేశంకలు పొడమఁగూడదని వారు నిశ్చయించిరి. కావుననే మనమునఁగలసంశయముల దాఁచుకొనక రాజుతో విన్నవించిరి దీనిచే నాకాలపుఁబ్రజలయలవాటు లెట్టివని మన మూహింపవచ్చును. నందుఁడాగోపకుల పలుకు లాలకించి కోపమూనక వారట్లు ప్రశ్నించినది యుక్తమే యని యూహించి గర్గాచార్యులు తనకుం దెల్పిన రహస్యవిషయములం దెల్పెను. దాన వారికిఁ దృప్తి కలుగక వృషభానునొద్దకుం బోయి ప్రశ్నించిరి. బంధుసంఘమునుండి యపవిత్రుఁడగునందుని వెలిపెట్టుమని హెచ్చరించిరి. వృషభానుఁడును నందుఁడు చెప్పినమాటలనే గర్గాచార్యోక్తములుగాఁ దెలిపెను ఇరువు రొక్కరీతిగాఁ దెలిపినందులకు వారించుకశాంతి నొందిరి.

తపస్సుంగల సత్యాగ్రహమును చేసినాడేమో శ్రీకృష్ణుడు పరమాత్మయను నూహ వారిమదిం దట్టెను. కావుననే యతనుండి వెడలిపోవక మాటలాడిరి. ముందుముందీ విషయము తెలియంగలదు. ఈ కథనుండి యాకాలమునం బ్రజ ప్రభువిషయమునం బ్రజలెట్టి యభిప్రాయము గలవారై యుండిరో తెలియంగలదు. రాజకుటుంబము నుదాహరణముగాం గైకొనుడు. ఆకాలమునంగల యుత్తమాచారము. కాంబట్టియే వారికి రాజభక్తి మెండు. రాజును శ్రీమన్నారాయణమూర్తినిగా భావించువారు. రాజకుటుంబమున నించుకదోష మున్నట్లైనం బ్రజలందఱు దుష్ప్రవర్తకు లగుదురని వారివిశ్వాసము. ఇట్టి యభిప్రాయము మనుజులయం దుండుటంబట్టియే రాజు జాగరూకుండై తాం బ్రవర్తింపక తప్పదని నిశ్చయించుకొనును. ద్వాపరాంతమునందే కాక ప్రజలకీభావము త్రేతాయుగమునందును గలదు. సీతాపరిత్యాగమునకు హేతు విదియే కదా. లోకాపవాదము ప్రవృత్తివిషయమునం గలుగునేమో యని రాజు కలతిల్లువాడు. ఈ నీతి భర్తృహరిమహాకవి నీతిశతకమున

"వాంఛా సజ్జనసంగతౌ పరగుణే ప్రీతిర్గురౌ నమ్రతా
విద్యాయాంవ్యసనంస్వయోషితిరతిర్లోకాపవాదాద్భయమ్,
భక్తిశ్శూలిని శక్తిరాత్మదమనే సంసర్గముక్తిః ఖలై
రేతే యేషు వసంతి నిర్మలగుణాస్తేభ్యో నమః కుర్మహే."

అని వెల్లడించిరి. ఏవిషయమున భీతిలేకున్నను లోకాపవాదము వచ్చునేమో యని భీతి యందఱును నుండవలయును. ఈ నీతి

యీ కథనుండి తేలుచున్నది ప్రజలు ప్రభుభక్తిగలవారలై యుండిరనియు, రాజకుటుంబప్రవర్తనము నుదాహరణముగా భావించువారనియు,గాంబట్టియే రాజపత్నిని దల్లిగను రాజును దండ్రిగను భావించువారనియు స్పష్టమగుచున్నయది. ఇది భారతీయులసనాతనసదాచారము దీని కేకాలమునఁ గాని భంగము గల్గఁగూడదని భగవంతు నభ్యర్థించుచున్నవాఁడను. ఇఁక నవ్వలివృత్తాంతమును వ్రాసెదను

శ్రీహరిపరీక్ష.

*వృషభానుని వాక్కుల విని గోపకులు క్రోధమును మాని శాంతచిత్తులై విస్మయమునొంది యిట్లు పలికిరి. రాజా! చక్కని వృత్తాంతము వెల్లడింగించితివి. ఈ రాధ సత్యముగ భగవంతుని యర్ధాంగలక్ష్మియనియే తోఁచెడిని. కాఁబట్టియే నీ యైశ్వర్యము దినదినప్రవర్ధమానమగుచుండెను. ఈ రాధ నీయింట నుదయించినది మొదలు మత్తగజములు, హయములు, స్యందనములు, హేమరత్నవిభూషితములగు ధేనువులు పెచ్చుపెరుగుచున్నవి. ఇదంతయు నీకూఁతు ప్రభావముననే యని యిపుడు తోఁచెడిని. నీ యీ యైశ్వర్యమును జూచి కంసుఁడు జంకుచున్నవాఁడు. కాన్యకుబ్జపతియగు భలందనరాజునకు నీవు జామాతవు కుబేరునిబోలు ధనవంతుండవు. నందరాజు నింటనుంగూడ నీకున్నంతధనము లేదు నందరాజు కృషీవలుఁడు. గోపతియు నగు.

---

* ఈ కథయు గర్గసంహితయందు ౧౨రాజఖండమున నాఅవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని తెలియవలయు.

అంతియె కాని నీవలె సకలకళాన్వితుడు కాడని నందరాజపుత్త్రుండు పరిపూర్ణుడగు వాడని మేమెన్నడు [illegible] పరీక్షించు విషయమున మాకు దృష్టి నిల్చుటలేదు కాన బదులు నీవే పరీక్షింపుము.

అనుమానపు పలుకులు పలికి వృషభానుడు నందరాజ వైభవ రీతిని జేయ సంకల్పించెను. [illegible] మనోహర పాత్రమునందు స్థూలతమముక్తాహారములు పచ్చలహారములు, మరి కొన్ని రత్నహారములు నునిచి సేవకులగు దూతలను వానిం గొని పోయి నందరాజున కిచ్చి రండని యాజ్ఞాపింప వారు వానిం గొని చని నందరాజసభామంటపమున వానిన్ని మున్నిడి వినయమున నిట్లు పలికిరి. దేవా! వృషభానుడు, కోటికోటి నిశాకరజ్యోత్స్నావితానము నధిక్కరించు ముఖలావణ్యముగలిగి, నవకంజనేత్రముల విరాజిల్లు రాధ యను తనపుత్రికను వివాహయోగ్యరాలని భావించి వరాన్వేషణము చేయదలచి [illegible] పెను. నీతనయుడు వృష్టిసుందరాకారుండని గోవర్ధనోద్ధరణ బాహుబలశాలియని విని సంతసించి యతని వరునిగా వరియింపం గోరి యీ కానుకలం బంపెను. వధునిశ్చయకమగు యీ యమూల్యహారములం బరిగ్రహించి నిశ్చయకమగు బంగరుగువస్తువుల ననుగ్రహింపుము ఇది మాస్వామి సందేశమని మీతో విన్నవింపుమనియెను.

ఆ మాటలు విని నందుడానందపరవశుండై యమూల్యాభరణములం గాంచి తాని యశోదకుం జూపం గోరి యంతః

పురమునకుఁ బోయెను ఆదంపతులాయమూల్యపదార్థములఁ జాలనేపు కన్నులపండువుగాఁ జూచిరి ఇట్టియమూల్యవస్తువులు మనయింట లేవు. ధనోద్ధతుఁడు కానిచో లోకులు పరిహసింతురు ఇపు డేమి చేయఁదగు శ్రీ కృష్ణవివాహార్థ మీ వస్తువుల నంపెను గదా కావున వీనిం బరిగ్రహింపవలసినదే. తరువాత ద్రవ్యమునుగూర్చి యోజింపవలయును. అని యశోదయుఁ దానును యోజించుచుండ భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు వారికి నిజాకృతికనఁబడకుండ నరుగుదెంచి ఆహారములలో నూఱురత్నహారముల గైకొని పరుగిడి క్షేత్రములందుఁ దస్తుక్తాఫలములను దనహస్తములఁ జాచి చల్లెను కృషీవలుఁడు సిద్ధక్షేత్రమున మంచివిత్తనములు చల్లెడు నాచారమును బాటించెను

నందుఁ డంత నాహారముల గ్రహించి లెక్కించి శతము న్యూనము కాఁగా సంశయించి యివి యమూల్యరత్నహారములు ఇట్టివి మనయింట లేవు. వీనిలో నూఱు తక్కువయైనవి. వలుగురిలో నగుబాట్లగును. కృష్ణమూర్తి యాడుకొనఁగోరి గ్రహించియుండునా? బలదేవుఁడు తీసికొనియుండునా? వారినడిగిచూచెదఁ గాకయనియూహించి కృష్ణునింబిల్చివత్సా! వీనిం దీసికొంటివా యని యడిగెను గోవర్ధనోద్ధారకుఁడు నవ్వి యిట్లుపలికెను మనము కృషీవలులము గోపకులము. విత్తనములనన్నింటిని జల్లి మొలపించువారము. మంచిక్షేత్రమున నీముక్తాబీజములఁ జల్లితిని అనుమాటలు విని నందుఁడాతనిఁ దిర

స్ఫురించుచు నాతనిం దోడుకొని యాంధకారమునం బోయెను. ఆక్షేత్రమున ముక్తాద్రుమములు వంవలువంసలుగాఁ బొద వుగాఁ బెరిగి కనఁబడియెను పచ్చనియాకులు చూడఁజూడ వింతగానుండెను. కొమ్మలనిండ పూవుల గుత్తులు చూపఁదగి యుండెను ఆకాశమున నక్షత్రములు కనఁబడునట్లు ముత్తెము గుత్తులను నిండి నుండెను ఆవింత చూచి సంతసించి శ్రీకృష్ణుని బరమాత్మునిగా నెఱింగి వృషభానుఁడు నమ్ముత్తియములంత స్థూలముగా నుండుటెఱింగి శకటములపై వానిని బదిలముగా నునిచికొని వృషభానుఁడు నందాదుల కిచ్చి నొసంగెను. వానిందీసికొని స్వపురమునకు వారరిగిరి ఎల్లరు వినుచుండ నందవైభవము నెఱింగించిరి. ఆయద్భుతవార్తల విని గోపకు లెల్ల సంశయములు వీడఁగా వృషభానుని పొగడించిరి రాధ హరికిఁ బత్ని. హరి రాధాప్రాణనాథుఁడు అనియోచించిరి. ఆదిన మునుండి రాధామాధవులను గోలోకమునుండి యవతరించిన వారిగా నెఱింగిరి. ఏక్షేత్రమున శ్రీహరి ముక్తాఫలముల బీ జములవలెఁ జల్లెనో ఆక్షేత్రమున ముక్తాసరోవర మొకటుఁడు వెలసెను అది తీర్థరాజ మనంజను ఎవ్వఁడా ముక్తాసరోవర తీరమున నొక్కముత్తెము దానము చేయునో లక్షముత్తెముల దాన ఫలము నతండొందును. ఇది గిరిరాజవైభవము.

భారతమాతృసత్పుత్రులారా ! ఇదొక విచిత్రముగాఁ జోఁచు శ్రీహరిలీల ఇందు భగవంతుఁడు తనసర్వశక్తిమత్త్వ మును బ్రకటించెను అది మూఢులకుఁ దనమహిమను దెలిపె

వారి నుద్ధరించుటకే చూపఁబడెను. ముత్తెములు చల్లుట అవి మొలచి వృక్షములగుట పూలగుత్తులు వ్రేలాడుచుండుట ఆగుత్తులయందు స్థూలముక్తికములు కన్పడుట యివన్నియు జరగనిపనులు. కేవలమపహాస్యభాజనములని కొందఱు సంశయింతురు. కొంద ఱపహసింతురు. కాని వారికి భగవత్తత్త్వము తెలియదనుటకంటె యిక్కుడి చెప్పఁబూనను. అఘటనాఘటనసమర్థుఁడు కదా భగవంతుఁడు. భగవంతుఁడు కూడ సాధింపరాని పనులు కలవనుటకంటె వెఱ్ఱితనము వేఱుగానుండదు. మనుష్యమాత్రుఁ డొక్కఁడు మాన్పరాని కుష్ఠురోగమును క్షణమాత్రమున మాన్పెనఁట. ఆమనుష్యుని భగవంతుఁడు పంపినదూత యనుచున్నారు. ఔషధాదులు లేక మాటలచే రోగము నెమ్మదించునని నవ్వువారు నుండకపోరు ఒక్కమనుష్యుఁ డిట్టియద్భుతకార్య మొనర్చెనన్న నమ్ముమహాత్ములు భగవంతుని యీయద్భుతకృత్యమును నమ్మమనుటయే విచిత్రముగాని భగవంతుఁ డీస్వల్పకార్యమొనర్చుట యద్భుతము కాదు. మనుష్యసాధ్యములుగాని కార్యములు భగవంతునకు నసాధ్యములే యన్న నామాట నిర్మూల్యము. అట్టివానికి భగవత్తత్త్వమున నణుమాత్రమేఁ దెలియదనుట పాపము కాదు.

గోపకుల కీరాజకుటుంబమునఁ గలిగినసంశయము పాపకున్న వారికి సత్ప్రవర్తనము నేర్పుటకే వేఱుమార్గములు లేవు. కావున నొక్కయత్యద్భుతకార్య మొనరించి వారిసంశయమును దొలఁగించిన వారు విగతకళంకు లగుదురు. రాజ్యము

సువ్యవస్థగా నుండెను. జనులు … లనెదరు. వారింజూచి యితరులు నేర్చుకొందురు. వారి … రక్షించి నట్టగు … తనయవతారమునకు … యను నా భగవంతుడు తెలియకపోదు. ఏమని … నారాధింప వలయునో … తెలుంగును … వారివారిని శిక్షించుచుం… జూచుచుండును. … తనిచ్ఛయే కదా. సుందోపసుందులసఖ్యము తిలోత్తమా ద్వారా త్రెంచెను. రావణాసురుని కామప్రకర్షమును నలకూబరశాపము ద్వారా నిర్మూలించెను కుంభకర్ణుని … నిద్రారూపముగా నణంచెను. హిరణ్యకశిపుని పరాక్రమాతిశయమును … రూపమున … జేసెను. ఇట్టు లెన్ని విధము లనో లోకమునకు దనమహిమను … లోకు లింక తెలుంగకయున్నవారనేకులు గలరు. ఇట్టివారలోం గొందరైన శ్రీకృష్ణుని యద్భుతచర్యలం జెప్పికొని నిర్మలు లగుదురు గాక యని వారకకోరుచున్నవారికి … తికథ నాలకింపుడు.

గోవర్ధనపర్వతతీర్థప్రశంస.

*గోవర్ధనము పర్వతోత్తమము. … తీర్థము లుండు. అందు ముఖ్యము లెవ్వి? అనుశంక బహుళాశ్వనకుం గలుగ

* ఇదియు గర్గసంహిత మాధుర్యఖండమున … యధ్యాయమునుండి సంగృహీతము. ఇదియు బహుళాశ్వరాజునకు నారదునకు జైనసంవాదసార మని యెఱుంగదగు.

దానిం దీర్చునెంచి నారదుఁ డిట్లు తెలిపెను గోవర్ధనాచలము సకల పుణ్యతీర్థభాసమానము బృందావనము దానిచెంత నుంట మఱింత ప్రశస్తమయ్యెను. గోపగోపీగోసంరక్షకము. విశేషించి శ్రీకృష్ణు నకుఁ బ్రియమైనది ఏది పరపూర్ణబ్రహ్మమున కాతపత్ర మయ్యెనో అంతకంటెఁ దీర్థ మేది గలదు? ఇంద్రయాగమును నిలిపి సకల గోపజనపరివృతుఁడై భగవంతుఁడేపర్వతమును బూజించెనో దానికన్న మహత్తరమైన దింకొక్కఁడు లోకమున నుండునా? పరిపూర్ణుఁడగు పరమాత్మ శ్రీకృష్ణుఁడు అసంఖ్య బ్రహ్మాండ నాయకుఁడు గోలోకనాయకుఁడు ఏపర్వతమున ననారతము విహారము సల్పుచుండునో అట్టిపర్వత రాజమహిమ మింతయని బ్రహ్మయే వచింపఁ గలఁడా? ఏపర్వతపార్శ్వమున మానసీగంగయు, గోవిందకుండము, చంద్రసరోవరము, రాధాకుండము, కృష్ణకుం డము, లలితాకుండము, గోపాలకుండము, కుసుమాకరతీర్థము, శ్రీకృష్ణమౌళి సంస్పర్శమున నేర్పడిన మౌళిచిహ్నశిలయు నలరుచుండునో ఆపర్వతము పుణ్యనిలయమని చెప్పుట కేమిసందియము ? ఒక్కశిలాఫలకమునందు శ్రీకృష్ణమూర్తి చిత్రముల లిఖించెను కావున నాశిల నేఁటికిని విచిత్రశిలాహ్వ యము నొంది విరాజిల్లుచున్నయది. శ్రీకృష్ణుఁడు గోపబాలు రం గూడి యేశిలయం దాడుకొనుచు మురళీనినాద మొనరిం చెనో ఆశిల వాదినీశిలయని పిల్వఁబడుచు మహాపాప ముల నశింపఁజేయుచున్నది. ఏస్థలమున శ్రీహరి గోపాలబాల కులం గూడి కందుకక్రీడ సల్పెనో యాస్థలము కందుకమను

కీర్తిని గడించెను. దాని దర్శించిన సిం[illegible] నొందఁగ లఁడు భక్తితో నమస్కరించిన ముక్తి నొందును. శ్రీకృష్ణపాద ధూళి యేస్థలమున నంటినదో యాచోటు పవిత్రమగుట కే సందియము లుండును? ఏచోట శ్రీకృష్ణుఁడు గోపబాలురం గూడి యాడుచు నారికేళ[illegible] హారం[illegible] నటించెనో యాచోటు [illegible] బడుచున్నది [illegible] హారము. ఆస్థలమునందే యొకానొకనాఁడు యమున గోపికలు దధివిక్రయిం చుటకుఁ బోవుచుండఁ [illegible]నూపురక్వణితము నాలకించి యడ్డగించినట్లు నటించెను. ఆపవిత్రస్థలము భక్తులకు సందర్శింపఁ దగినది

వేణునాదానందముతోడ నోలలాడు శ్రీకృష్ణుఁడు గోప బాలురం గూడి గోపికలు వినుచుండ నాకుఁ గప్పదానము చేయుఁ డని పలికెను. గోపికలు పరమేశ్వరుని యభయదాన దక్షులని భావించి కృష్ణా! నీవు కుటిలుఁడవు. మార్గమున గోపాలబాలకులం గూడి గోపసమును గ్రోలి నానగొంటివి. తల్లితోడను దండ్రితోడను గంసబంధనమున నునుతుము అన శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు బదులిడెను. సమిత్రబాంధవముగాఁ గంసుని వధింతును. గోవులపై నొట్టుపెట్టి చెప్పుచున్నవాఁడ. యదుపుర మునను గిరిరాజభూమియం దిట్లే చేయుచుందును. అని పలికి దధిపాత్రముల బలవంతము లాగుకొని భూపృష్ఠమున సానం దుఁడై నందనందనుఁడు బోరగిలఁజేసెను. అందులకు నాగోపి కలు గినిసి యీబాలుఁడు గర్వి. భయరహితుఁడు. నిరంకుశుఁడు.

పురమునఁ బిల్లివలె నుండును వారమునఁ బ్రబలుఁడు. యశోదకు నందునకు విన్నవింతుము అని పలుకుచు నచ్చెరువున నిండ్లకుం బోయిరి కదంబపలాశపత్త్రముల దొన్నెలుగాఁగుట్టి యాచిక్క-ని పెరుగును ద్రాగెను దొన్నెలవంటి ఆకులు గలిగి యావృక్షములు చూడఁబడుచుండును. ఆక్షేత్రము ద్రోణక్షేత్రమనఁ బ్రథితమయ్యెను. అందు దధిదానముచేసి దొన్నెనిండ దధిని బానముచేసి నమస్కరించిన గోలోకమునకుం బోవ సర్హులగుదురు. ఏచోట శ్రీహరి గోపాలకులతోఁ గన్నులుమూసికొని యాడుకొనెనో ఆచోట లౌకికంబను తీర్థం బేర్పడియె. దాని సేవింపఁదగు. కదంబఖండతీర్థం బొండు కలదు దాని సేవించిన సత్ఫలంబబ్బు.

ఏచోట రాధాదేవిం గూడి రసవిహారమును సల్పెనో ఆచోటు శృంగారమండల మనం బ్రథితంబయ్యె ఏరూపమును ధరించినశ్రీహరిచే గోవర్ధనము ధరింపఁబడినదో ఆశృంగారమండలమును భక్తితో దర్శింపఁ నారూపము కనఁబడును కలియుగమున నాల్గువేలునాలుగువందలు గతింప నాశృంగారమండలమున గోవర్ధనగుహామధ్యమునుండి వెలువడి యందఱు చూచుచుండ శ్రీహరిరూపము ప్రాదుర్భూతంబగు ఆవిగ్రహమును దేవదమననామమునఁ బిల్వఁగలరు. గోవర్ధనాచలంబున లీలావిలాసముల నొసరించినరూపము నెవ్వరు నేత్రఫలముగాగనుఁగొందురో వారు కృతార్థు లగుదురు. జగన్నాథరంగనాథ ద్వారకానాథులు బదరీనాథుఁడు భారతభూమియందుఁ జతు

షోణంబుల వెలయుదురు. వారికిమిగా గోవర్ధననాథుండు డోప్పారుచుండు పవిత్రమగు భా క్షేత్రమున సనందనా సులు ప్రసిద్ధులు సికు సా ర్వమం ముని ంథములంటివారు. ఆ క్షత్రాణా రాయణులు. ఈనాథుం చ నును దర్శించినవాడు నారాయణుండే యగు. చల్వురనాథులను దర్శించి దేవదమన నాథుని దర్శింపఁడేని వాఁడా యాత్రా లము నందడు ఎవ్వఁ డేని అశక్తుఁడై దేవదమననాథుని: ాత్రము దర్శించినచోఁ దక్కినవల్వురునాథులను దర్శించిన లము నందును. వి ావత సురభిపాదచిహ్నము లేచోటఁగనఁబడు నా క్షేత్రపరంబున గం జని భగవంతునకు నమస్కరించిన వైకుంఠలోకప్రాప్తి గలు గును. మహాత్ముఁడగు శ్రీకృష్ణునిహ పాదచిహ్నములఁ గాంచి నమస్కరించి భగవంతుని ధ్యానింపవాఁడు శ్రీకృష్ణుని నుక నేగు.

రాజేంద్రా! ఇవియ గోవర్ధనాచలమునం గలపుణ్యక్షేత్ర ములు కాతీర్థాయతనములు ఇవియే గిరి జునకంగభూములు. వీని సేవించినభక్తునకు శ్రీకృష్ణుండు వాంఛితంబుల నొసఁగును. వీని సేవించునపుడు దృఢభక్తి గలుగవలయును.

*ఎం దేయే క్షేత్రమునకు ఖ్యాతి గలదో యాయంగము

---

*ఈగాథ యుం బూర్వఖండమున నెనిమిదవయధ్యాయమునుండి సం హీతమని యెఱుంగవలయును గోవర్ధనాద్రి మేయేయంగముల నే తీర్థ ములు గలవో వానిం జెప్పుమని బహుళాశ్వుఁడు ప్రశ్నించెను. దానికీ యధ్యాయమున బదులు చెప్పఁబడినదనియుం దెలియఁదగు.

పరమంబని యెఱుంగవలయును. గిరిరాజునకు వరుసగా నంగ
ములుకలవని కల్పింపఁబడలేదు సర్వగతంబగు బ్రహ్మ మెట్లుం
డునో యట్లే గిరిరాజున కంగము లుండును. విభూతులుగల
యంగములం దెల్పెద. శృంగారమండలమునకుం గ్రింద గోవర్ధ
నాద్రిముఖము కలదు అందే భగవంతుఁడు వ్రజవాసులం
గూడి భుజించెనుగదా. మానసీగంగ పర్వతరాజునేత్రములు.
చంద్రసరోవరము నాసిక. గోవిందకుండ మధరోష్ఠము. కృష్ణ
కుండము గడ్డము రాధాకుండము జిహ్వ. లలితాసరస్సు
కపోలములు గోపాలకుండము కర్ణములు కుసుమాకరతీర్థము
కర్ణాంతము. మాళిచిహ్నశిల పర్వతమునకు లలాటము. చిత్ర
శిల శిరస్సు వాదనీశిల కంఠము. కందుకకుండము పార్శ్వములు.
ఔష్ణీషము కటిప్రదేశము. ద్రోణతీర్థము పృష్ఠదేశము. లౌకి
కతీర్థ ముదరము కదంబఖండ మురఃప్రదేశము. శృంగార
మండలమే జీవమునగు శ్రీపాదచిహ్న మామహాత్మునకు మన
స్సు హస్తచిహ్నము బుద్ధి ఐరావతపదము పదము.సురభిపాదచి
హ్నము పక్షములు. పుచ్ఛకుండము పుచ్ఛము. వత్సకుండము
బలము. రుద్రకుండము. క్రోధము శక్రసరోవరము కామము.
కుబేరతీర్థ ముద్యోగము. బ్రహ్మతీర్థము ప్రసన్నము. యమతీర్థ
మహంకారము. ఇవి పర్వతరాజు నంగములు ఇవి సర్వపాపహ
రములు. ఇదియే గిరిరాజవిభూతి హరివక్షమునుండి లేచిన యీ
గిరిరాట్టు పులస్త్యముని తేజంబున నిట నునుపఁబడినది తద్దర్శన
మున మనుజుఁడు పునర్జన్మము నొందఁడు.

సాధుమతులారా! ఈ రెండుకథలును స్థూలదృష్టి నాలో చింపః భామరులనాగాఁ జెప్పఁబడినట్లు తోఁచును కాని యించుక సూక్ష్మదృష్టిం బరిశీంచిన ముఖ్యముగాఁ దోఁచును. విశేషాంశము లిందుఁగలవు. '' స్త్రీకాభాసు లిట్టిగాథలనే ప్రధానముగాఁ జేసికొని యాలోచింతురు కాని వారికి భక్తి స్థిరతఁ గాంచలేదు ఈగాథయే భక్తిని దెలుపుచుండును. ఎట్లనఁగా నాలకింపుఁడు

"భావనామాత్రసంతుష్టహృదయా పరమేశ్వరి."

అని దేవీవిషయమునఁ గనఁబడియెడిని. భగవద్విషయమునఁ గూడ నీపద్ధతియే స్పష్టము.

శ్లో "యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ భజామ్యహం మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః" గీతా ౪ అ ౧౧.

యథా యేన ప్రకారేణ సకామతయా నిష్కామతయా వా యే మాం భజంతి తానహం తథైవ తదపేక్షితఫలదానేన భజామ్యనుగృహ్ణామి నతుయే సకామా మాం విహాయేంద్రాదీనేవ భజంతే తానహముపేక్ష ఇతి మంతవ్యమ్. యతస్సర్వశః సర్వప్రకారైరింద్రాదిసేవకా అపి మమైవ వర్త్మ భజనమార్గమనువర్తంతే ఇంద్రాది రూపేణాపి మమైవ సేవ్యత్వాత్. అని శ్రీధరాచార్యులు వ్యాఖ్యచేసిరి

యే యథా యేన ప్రకారేణ యేన ప్రయోజనేన యత్ఫలార్థితయా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ తత్ఫలదానేన భజామి అనుగృహ్ణామి. అహమ్ ఇత్యేతత్ తేషాం మోక్షః ప్రత్యనర్థిత్వాత్. నహ్యేకస్య ముముక్షుత్వం ఫలా

ర్థిత్వం చ యుగపత్సంభవతి. అతో యే ఫలార్థినస్తాన్ ఫలదా నేన యే యథోక్తకారిణ స్త్వఫలార్థినో ముముక్షవశ్చ తాన్ జ్ఞానప్రదానేన యే జ్ఞానినస్సన్న్యాసినో ముముక్షవశ్చ తాన్ మోక్షప్రదానేన తథా ఆర్తాన్ ఆర్తిహరణేన ఇత్యేవం యథా ప్రపద్యంతే. యే తాం స్తథైవ భజామీత్యర్థః. "తం యథా యథోపాసతే తం తమేవ ఫలం లభతే" ఇతి శ్రుతేః. న పునః రాగద్వేషనిమిత్తం మోహనిమిత్తం వా కించిద్భజామి. సర్వథాపి సర్వావస్థస్య మమేశ్వరస్య వర్త్మ మార్గమనువర్తంతే మనుష్యాః యత్ఫలార్థితయా యస్మిన్ కర్మణి అధికృతాః యే ప్రవర్తంతే తే మనుష్యాః అత్ర ఉచ్యంతే హేపార్థ, సర్వశః సర్వప్రకారైః. అని శంకరభాష్యము.

దీనింబట్టి చక్కఁగా నాలోచింప భావము ప్రధానమని స్పష్టమగును ఏక్షేత్రమునకుఁ బోయినను, ఏతీర్థమునఁ గ్రుంకి నను నిది తరింఁజేయును ఇది భగవత్స్వరూపము అన్ననమ్మ కము నునిచిన నాక్షేత్రరూపమున నాతీర్థరూపమున భగవం తుఁడు పవిత్రునిగా నొనరించి వాంఛితముల నొడఁగూర్చును. సకలక్షేత్రములు తీర్థములు పర్వతములు నదులు లోనగునవి భగవత్స్వరూపములు కావన్న దేవానాంప్రియులమాటయటుం డనిండు మునులు తపస్సుచేసి భగవంతు నలరింతురు యోగులు హఠయోగాదుల నభ్యసించి పరమేశ్వరు నారాధింతురు. మాం త్రికులు మంత్రపురశ్చరణరూపమున దేవదేవు నుపాసింతురు. యాత్రార్థులు క్షేత్రరూపమున నున్నసర్వేశ్వరుని దర్శింతురు.

వీరందఱు భక్తులే కాని వేఱు కాదు. వృషభక్తి నుదిరిన యో! నీరె
కంపణికి రక్షకుఁ డొక్కఁడే కాన నంపజుఁ గొఱతేర్చును. వాం
ఛలు భిన్నములైన యోఁ దదనుగుణములగు ఫలము లొసంగును
వీరెల్లఁ బరమపురుషార్థముకై కోరిన మోక్షమును నొసఁగనిచ్చును.
భావప్రధానము గానియింద్రియ వృత్తులు ప్రధానములు కావు నియ
మము లెవరికి కేవల స్వభావో పాధి నిర్ణయమునకుల నవలంబింప
వచ్చును. లౌకికమంతయు జనసంఘమునకు నిష్కల్మషస్వాంతమున
నేవిధమున భగవంతుని సేవించినను ఫలము తుల్యము. పిపీలికాదుల
కులు కాకులు నిర్వాణము వేలుపులు సహస్రపత్రముల నిరాశసర్పిం
చినదు వ్యాసునకు సర్వజ్ఞునిగా భావించిన శుకమహర్షికి, సదా
యోగనిరతి నాకాంక్షించు వధవిమునికిఁ బరమేశ్వరుఁడు ప్రస
న్నుఁడే కదా! ఏల! సాధించు పద్ధతులు ప్రత్యేకములుగాని భక్తి
సమానమే భావనయుఁ దుల్యమే. భగవంతుని సాధియుచి
ముగా నారాధించిన శరభంగునకు, ఉచ్ఛిష్టఫలముల నర్పించి
సేవించిన శబరికి శ్రీరామచంద్రమూర్తి కటాక్షము సమానమే
కదా! దీనినుండి కన్పట్టు తాత్పర్యమేమి? భక్తిప్రధానమనియే
గాని వేఱొకటి కాదు.

శ్లో. "పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః." —అ. ౯.

పత్రపుష్పాదిమాత్ర మపి మహ్యాం భక్త్యా ప్రీత్యాయః
ప్రయచ్ఛతి తస్య ప్రయతాత్మనః శుద్ధచిత్తస్య నిష్కామభక్త
స్య తత్పత్రపుష్పాదికం తేన భక్త్యోపహృతం సమర్పిత మహ

మశ్నామి ప్రీత్యాగృహ్ణామి. నహి మహావిభూతిపతేః పరమేశ్వ
రస్య మమ క్షుద్రదేవతానామివ బహువిత్తసాధ్యయాగాదిభిః
పరితోష స్స్యాత్. కింతు భక్తిమాత్రేణ అతోభక్తేన సమ
ర్పితం యత్కించిత్పత్రాదికమాత్ర మపి తదనుగ్రహార్థమేవా
శ్నామీతిభావః అని శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్య దీనిభావమును
బరికించితిరికదా బహుద్రవ్యమును సంపాదించి యజ్ఞములుచేసి
ననే నాకుసంతృప్తికలుగునను మాటకల్ల "భక్తినిరతుఁడై అల్పద్ర
వ్యమైనను సమర్పించి నన్నుఁ గొల్చువారలందే నాకు మిక్కిలి
ప్రీతి వారి ననుగ్రహించుపొంటె నాదార్ద్రములఁ బ్రీతిచేఁ బరిగ్ర
హించెదను" అన్న భగవద్వాక్యమున కేమి తాత్పర్యము? పదా
ర్థముఁ ప్రధానముకాదనియు భక్తిప్రధానమనియుఁ గాక వేఱు
తాత్పర్యము కలదని యెవ్వఁడనఁగలఁడు? కావున భక్తిభావనచే
నేరీతి నారాధించినను భగవంతుఁడు సంతృప్తుఁడగును. డాంబి
కారాధనమున నెంతమాత్రము తృప్తినొందఁడు! ఈగీతావా
క్యము లన్నియుఁ బై నావ్రాసినభావమునే తెల్పుచున్నయవి.
కావునఁ దీర్థయాత్రలు వ్యర్థములనరాదు.

శ్లో. "గంగాగంగేతి యో బ్రూయాద్యోజనానాం శతైరపి,
ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో విష్ణులోకం స గచ్ఛతి"

అన్నసూక్తి భావన ప్రధానమని తెల్పుచున్నయదికదా.
కాఁబట్టి గోవర్ధనపర్వతమునఁ గలతీర్థములు భద్రదములే కాని
యీచోట భగవంతుఁ డేరూపమున విహరించెనని, దానిని

తలంచుచు నాస్తికులు భగవత్ప్రీతి ముగనే యోచించినచో ముక్తి కాఁబోదు వారికి లభించుట నిర్వివాదాంశము

కొందఱు వైదికాభాసులు మనపూర్వులు పర్వతములను వృక్షములను నదులను బూజించువారనియు, గావునఁ బామరులని చెప్పుచుందురు ఈ యుక్తులాడువారే పామరులు వారికి సమ్యగ్దృష్టి లేదనియు,

"స సర్వవిద్భజతి మాం సర్వభావేన భారత"

యన్న భగవదుక్తి నెఱుంగరనియుఁ దృఢముగ అల్పజ్ఞులమాటలను విని నమ్మరాదు పెద్దలమాటలు పాటించుటయే నీతియని శ్రీయోగులు వర్ణించుచున్నారు. ఈ రెండు గాథలును ... బోధించుచున్నవి. ఇట్టి విషయములు నిత్యయోగక్షేమములనుట మిగుల. బొరపాటు భగవంతుఁడను తీర్థరూపుని నమ్మి సేవించిన భగవత్కరుణ కలిగి తీరును. ఇంతట నీవిషయమును వదలి వేరొక భగవత్కథను వ్రాసెదను.

గోవర్ధనోత్పత్తి వృత్తాంతము.

* భగవంతునకు గోవర్ధనపర్వతము ప్రీతిపాత్ర మేల యయ్యెనో తెలిసికొనుట ముఖ్యము. ఎన్నియో పర్వతములుండ గోవర్ధనమునే యేలయెత్తెనో, దానిచెంతను, దానిపై

---

*ఈకథ గర్గసంహిత మాండవఖండమునఁ దొమ్మిదవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపబడినదియే శ్రీకృష్ణవక్షస్స్థలమునుండి పుట్టిన దనుమాట విని బహుళాశ్వభూపతి తద్వృత్తాంతమును జెప్పుమా యని నారదమునిని గోర నారదమహాముని యావృత్తాంతమును జెప్పెనని యెఱుంగునది.

నను ఏల విహరించెనో తెలిసికొనుట చాలముఖ్యము. దానియం దలితీర్థములను బవిత్రస్థలములను గుఱించినకథలు ముందే వ్రాయఁబడియేయుగదా. వీని కన్నింటికాధారమగు గోవర్ధనభూధర పరివృత్తాంతమును వినుఁడు. ఆద్యంతములులేక పురుషుఁడనియు నిర్గుణుఁడనియుఁ బ్రకృతికంటెఁ బరుడనియుఁ, బరిపూర్ణుఁడనియు భగవంతుఁడనియు శ్రీకృష్ణుఁడు వినుతింపఁబడును ప్రత్యగాత్ముఁ డని కొందఱు, స్వయంజ్యోతి యని మఱికొందఱు, నిరంతర క్రీడాసక్తుఁ డని యింకను గొందఱు, సాంఖ్యులు కాలరూపుఁ డనియు, యోగులు పరమాత్ముఁడనియు నెన్నఁబడువాఁడు శ్రీకృష్ణుఁడె.

తొలుదొలుత ననంతుఁ డావిర్భవించెను. అతఁడు మహా మహిముఁడు శ్వేతపర్వతభాసమానుఁడు. లోకవందితమై మహా లోక మనఁబడుగోలోకము తదాధారమున వెలయును. ఏయ నంతుని భక్తియుక్తి [illegible]ంచి పునరావృత్తి నొందకుందురో ఆయనంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడే. అసంఖ్యబ్రహ్మాండపతియైగోలోకాధి పతియు నై మహాప్రభుఁ డనఁబడుచున్న యాశ్రీకృష్ణునిపాదార విందమునుండి పుట్టినగంగ త్రిపథగామిని యై వెలిలెడిని ఆ మహాత్ముని వామాంసపంభాగాతయగుకృష్ణానదిపరిద్వరయనఁ బ్రసి ద్ధురాలయ్యెను. శ్రీహరి కల్పములనుండి రాసమండల ముదయ మయ్యెను. హేమరత్న విభూషితమై దివ్యమై నానావిధ శృంగారనిలయమై యున్న గొప్పదిని శ్రీకృష్ణుని జంఘభాగముల నుండి నికుంజపుంజ మేర్పడెను అది సభాప్రాంగణవీథులచే

తను మంటపములచేతను బరివేష్టింపబడి, వసంతశృంగారమున కాధారమై సరాజకోకిలసంకులమై, మందమారుతషట్పదవ్యాప్తమై సరోవరపరిసేవితమై భగవత్ప్రీతిపాత్రమై తనరారుచుండు. శ్రీహరిజానుప్రదేశములనుండి బృందావనముత్పత్తినందెను అది సర్వవనోత్తమము లీలాసరోవరంబాతని పదాంగుళాగ్రములనుండి ప్రభవిల్లెను పరాత్పరునికటిప్రదేశమునుండి సర్వభూమి జనించెను అది సర్వరత్నఖచితమై యుండెను. పరమేశ్వరునుదరరోమములనుండి మాధవీలతలు ఉత్పత్తినందెను లతలు బహువిధమధురపక్షిగణసంవ్యాప్తములు, శృంగారరససంకులములు, మనోహరపుష్పఫలభారవినమ్రములు కాపునంగులకాంతలవలె స్తుతిపాత్రములై వెలయు పరమాత్మునాభిపంకజమునుండి కమలములు ఉదయించెను గోలోకమున కివియే యలంకారములని చెప్పబడును భగవంతుని త్రివళీప్రదేశమునుండి మందగతియు నతిశీతలము నగువాయువుత్పత్తినొందెను ఆమహాత్ముని జత్రుప్రదేశమునుండి (మూపురముల సంధిభాగము)మధురాపురియు, ద్వారకానగరము ప్రభవిల్లెను. శ్రీకృష్ణబాహువులనుండి శ్రీదామాదులగు నెనమండ్రు పార్షదు లుదయించిరి. శ్రీహరిమణిబంధములనుండి నందులు, భగవంతునికరాగ్రములనుండి యుపనందులు, శ్రీకృష్ణబాహుమూలములనుండి వృషభానువులు, మాధవునిరోమకూపములనుండి గోపగణములు, శ్రీపతిమనస్సునుండి గోవులు. వృషభములు ప్రభవిల్లెను. వృషభములు ధర్మధురంధరములని చెప్పంబడు

పరమేశ్వరిబుద్ధినుండె తృణగుల్మములు,తద్మామాంసములనుండి తేజస్స్ఫురితిల్లెను. విరజయు నుదయించెను. ఆమెనుండియే శ్రీహరిప్రియ జనించెను ఆమె లీలావతి యనంబడు. ఆమెయే రాధయని పరికీర్తింగాంచెను. ఆరాధాదేవిభుజములనుండి విశాఖ యనుసఖి కల్గెను చెలికత్తెలగు గోపికలు రాధాదేవి నూగారునుండి యుత్పత్తినందిరి.

ఈరీతి మధుసూదనుఁడు గోలోకమును నిర్మించెను. నిర్మింపఁబడిన యాలోకమునందు శ్రీరాధాదేవిం గూడి రాజిల్లెను. తాను బరిపూర్ణుఁడయ్యుఁ, బరమాత్మయయ్యు సకలబ్రహ్మాండ నాయకుఁడయ్యుఁ దనప్రకృతియగు రాధంగూడి రాసమండలమున విహరించును ఆరాసమండలము శృంగారాలవాలము గోపికామణినూపురక్వణన్నినాదమనోహరము. ముక్తాఫలసందోహనీరంధ్రభూభాగము మాలతీకుసుమనిర్మిత వితానజాలమనోజ్ఞము సకల కుసుమ సుగంధ బంధురము. మృదంగతాళవేణునినాదముఖరితము. సరసకంఠగానమృదునాదసంభరితము. ఆరాసమండలమున శ్రీసుందరీబృందపరివేష్టితుఁడై కోటికందర్పసుందరాకారుఁడై వెలయు శ్రీకృష్ణమూర్తిని గాంచి శుభతమకటాక్షములచే భక్తలోకము నానందింపఁజేయు మహానుభావుఁడని మనమున వినుతించుచు రాధ యిట్లు పలికెను.

ప్రాణేశ్వరా! జగన్నాయకా! ఈరాసవిహారమునఁ బ్రసన్నుఁడవైతివేని నామనమునఁ గలయొకవిషయమును విన్నవిం.

చెరవు నెలవే. అని ప్రార్థింప నో రాధాదేవీ! సంతుష్టుఁడను నడు
గుము నీమనోగతమును దెలుపుము ప్రియురాలా! యుక్తముఁ
దగనిదైనను నీయందలిప్రీతిచే నొసంగెదను అని వాసుదేవుఁ
డానతిమ్ముచుండ నలువు రాధాంబిక పరమానందభరితస్వాంతయై
యమునాతీరమున నెలకొనుచు నికుంజపుంజలంజాళం బైనబృం
దావనమునందు రాసవిహారము చేయ సహస్రములను నేర్పఱు
పుము ఇదియు నామనోరథము. ఉపాంతమును గృష్ణుని
వేఁడెను. ఆ ధా ప్రార్థనము నాలించి యట్లు నిర్మించెదనని భగ
వంతుఁడు కలికి మహాయోగ్యమగు రాసమండలమును నిర్మిం
చుటకై నాలోచించి తననేత్రారవిందముల హృదయమును
బరికించెను. అప్పుడే గోపికలు చూచుచుండ శ్రీకృష్ణహృదయ
పద్మమునుండి యనురాగాంకురమువలె సకలతేజస్సు వెలువడి
ధారభూమియందు వ్యాపించెను. ఆ తేజస్సే పర్వతాకారముగ
సృష్టినొందెను. ఆపర్వతము రత్నధాతుమయము దివ్యము. దేవ
నదీపరిక్షిప్తము దరీజాలసంభరితము కదంబవకుళాశోకముఖతరు
నికరబహువిధలతాజాలపరిజుష్టము మందారకుందబృందసుంద
రము. సాధుపత్త్రికలనాదమనోహరభాగము బహుయోజనవి
స్తృతము. ఆదిశేషువుతనువలె బహుతలాయామము. అంబర
సంవ్యాప్తోత్సేధము ఆద్రిపర్వతము, క్షణమాత్రమున నేర్పడి
యెను. దానిం జూచిన గజరాజువలెఁ జూడఁబడుచున్నదే యనని
తోఁచును. బహుశిఖరశృంగసంఘము లందు వెలయుచుండును.
వానిం జూడఁగా ననేకహేమకలశపరిలసన్మనోహరహర్మ్యము

వలె నుండును దానిపేరు గోవర్ధనమని పెట్టఁబడినది. కొందఱు శతశృంగపర్వతమనియుఁ బిలుతురు

ఆపర్వత మభివృద్ధినొందునట్లు భగవంతుఁ డాశీర్వదించెను అదియే రాధామనస్సమ్మోద మొనఁగూర్చునది యని యెఱుంగవలయును ఆపర్వత ముదయించి యట్టె పెరుగసాగెను దానింజూచి గోపికలు తత్తఱపడసాగఁ గోలాహలం బుదయించెను. ఆవిధ మెఱింగి శ్రీహరి హస్తతలంబున దాని నడఁచి పర్వతమా లోకముల నాక్రమింపనేల పెరిగెదవు? ఇఁకఁజాలు. అని భగవంతుఁ డాజ్ఞాపించెను ఆపర్వతోత్తమమును జూచి రాధాదేవి పరమానందభరితురాలయ్యెను. ఆపర్వతముచెంత రాసమండల మను రహస్స్థలంబున నాదేవి శ్రీకృష్ణునింగూడి విహరించును రాజా! అపర్వతమె యిది. శ్రీకృష్ణనిర్మితము. సర్వతీర్థమయము ఘనశ్యామము సురప్రీతిపాత్రము భారతపశ్చిమతటమునన్న శాల్మలిద్వీపమునడుమ నుండి యీదండికొండ యుత్పత్తినొందెను. ద్రోణాచలమునకు భార్య యనఁదగు చిన్నకొండకుఁ జెంత నిది యుదయమయ్యెను. ఆపర్వతమును బులస్త్యముని కాళిందీతీరమున నుండినమేలనిభగవంతుని నేఁడి తదాజ్ఞచే నిందుండఁజేసెను. ఇది గోవర్ధనోత్పత్తిక్రమము. తొలుదొలుత నీపర్వత మెట్లు వృద్ధినొందఁబూనెనో యది భగవంతునిచే నెట్లాపఁబడెనో యట్లే భూలోకమును జేరినమీఁద భూతలము నావరింపఁబూనఁగా నదియెఱింగి

యుంక విస్మృతినొందవలసినని ముని శాపమొందెను. దాని య
థాపూర్వరీతి నిశ్చితత్వ మలవరుచుండెను

మహాశయులారా! ఈ పవిత్రక్షేత్రమును గూర్చి మనము కొంతదాని నెఱుంగవలెనంచిని. గోవర్ధనము భగవంతునిహ్లాదయమనియు, వనమంతయు పవిత్రక్షేత్రమనియు. గోబృందమే మహాకోటులే బృందావనము, ఈ కోటులే గోపబృందములను ఏర్పడియెను అనఁగా నాస్థలము మహాక్షేత్రము భగవంతుని కానందభూమియని స్పష్టమగును. స్థలములు భగవంతుని సమానములే యైనను, భగవదారాధనము కొన్ని ముఖ్యములై భక్తుల నుద్ధరింపఁదగినవై యుండును. అందు భగవత్కృపా యథార్థమని మాహాత్మ్యము కోటులయందు సమాహితచిత్తులై భగవంతు నారాధించినచో ఫల మల్పకాలముననే కలుగునని సారాంశము. ఇదియే గ్రహింపఁదగినది. కావున విశేషమహాక్షేత్రము లీభావముననే పరమపవిత్రములైనవి. అంతే భగవంతుఁడుండునని యీ మాట పామరులకొఱకుఁ గాని జ్ఞానులకొఱకుఁ గాదు జ్ఞానులు "సర్వత్ర సమదర్శినః" అన్నసూక్తికి లక్ష్యభూతులుకదా! అట్టివారికి యాత్రలు ప్రయోజనములు కావు. ఒక్క క్షేత్రమున భగవంతుఁడుండునని యనుకొనుట సర్వవ్యాపకుని యద్భుత మహిమమును దర్శించినట్లే యగునుగాని పామరుల కట్టిచెప్పుటచే భక్తి కుదురును. ఈభావముననే మహానుభావులు యాత్రావిధుల నేర్పఱచిరే కాని భగవంతుఁడు సర్వవ్యాపియను సుకని పదవ్యాక్యల నెఱుంగక కాదు. ఒక్కరీతివిధు లెల్లవారికిం బనికి

రావు. కర్మసిద్ధాంత మిదియే. దానినిమీఱ నెవ్వరికిఁ దరము గాదు బహువిధకర్మములఁ జేయువారల కొక్కరీతి భగవదారాధనము నిర్ణయించుట పాడిగాదు. కావుననే బహువిధార్చన పద్ధతులు నిర్ణయింపఁబడెను. క్షేత్రములు నిర్ణయింపఁబడెను. ఏ క్షేత్రమున నేవిధముగాఁ బూజించుపుణ్యా మెవఁడు చేయుచుండెనో వాని కా క్షేత్రము ఆవిధమగు నారాధనము రుచించును అందుఁగాని వానిమనస్సు నిలుకడను దృప్తిని గాంచఁజాలదు అది తెలిసికొనుట సామాన్యులకు శక్యమా? ఎవ్వఁడెవ్వఁడెట్టిపద్ధతుల భగవదారాధనము చేయఁబూనునో వానివానికర్మమిట్టిదని పునమెఱుంగవచ్చును ప్రకృతము శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ సమారాధనముకొఱకు గోవర్ధనాచలవర్యము, బృందావనము, విశేషించి రాసమండలము నిర్ణీతములని యెఱుంగుట న్యాయమెఱుంగు తెఱంగు అందు శ్రీకృష్ణనామాంకితుఁడై యుండుభగవంతుని ధ్యానించుట, పూజించుట లోనగుకృత్యములు శీఘ్రఫలప్రదములు అందే భగవంతుఁ డావహించియుండునని కాదు కాని యీసుస్థలములం బరమేశ్వరునికళ హెచ్చుగానుండును. అంతియగాక యందు విశేషించి రాధాదేవింగూడి విహరించుటంబట్టి యది పరమపావనమని చెప్పనొప్పును. రాధాంబయే మూలప్రకృతి. కావునఁ దత్సన్నిధినుండు పురుషోత్తముఁడు ఫలప్రదాత యనుట సుసంజసము. మూలప్రకృతిలేనిచో (అనఁగా నామెంగూడి లోకనిర్మాణేచ్ఛ గల్గుతఱిఁగాక) నిర్గుణుఁ డేలాగు ఫలము లొసంగును. ఆయవస్థలో విరాట్టువనం బడుభగవంతు

నారాధించుట యనుమ మిత్రులకే [illegible] రికి చెక్కరే కాదు కొందఱు ప్ర[illegible] ప్రత్యక్ష[illegible] నంగీకరించరు కాని చతుర్భుజాదుల మహాభినివేశముదుగ [illegible] ప్రకృతివిశిష్టమే కానక్కరలేదు భగవంతుని యాపనాదులు [illegible] ష్టి వచ్చునని వారూహించిరి వారికి [illegible] వారి నిర్విశేషము లు ప్రకృతిలంబైకమున్నయని వారి [illegible] యూహించిరి [illegible] నిమోక్షమేకాక [illegible] లములు గలుగుచుండును భ[illegible] గాంచనుగాంచను ఈసిద్ధాంతము [illegible] అజ్ఞానము తొలగును [illegible] చిత్తశుద్ధి మే కాని వేఱు ఫలముల నీ జాలవని వారి చెప్పడము [illegible] న్నిశిష్టముల ననుభవించియే శ్రీరామానుజాచార్యులవారు శ్రీభాష్య మును సిద్ధాంతముచేసిరి [illegible] యను [illegible] శ్రీ[illegible]విశిష్ట[illegible] ప్రకృతి[illegible]లసి మే యని భావించి సవిశిష్టపరమాత్మ నుపాసించి నిష్కల్మషాన [illegible] వారించి [illegible] ఫలముగా నిర్గుణుని ధ్యానించు [illegible] యొకమాఱు [illegible]చ్చరించుచున్నారు.

గో[illegible]నము భగవంతునిహృదయ [illegible] స్వే[illegible] [illegible] గా మార్పనొందినదన్న భగవత్ప్రీతియందు [illegible] స్ఫుటముగా వ్యాపించియున్నదను భావము గాక [illegible] రాసమం[illegible] మనఁగా ప్రకృతిపురుషులసమ్మేళనస్థలము. అ[illegible] టయే సమ్మతము. ఆవిషయ మీకథచే చెప్పఁబడినది [illegible] ధా దేవి రాసమండలమును నిర్మింపుమా యని కోరు[illegible] యని

ప్రశ్నింపరాదు. ప్రకృతి భగవంతుని నిర్మించునని యేమూర్ఖుఁడు జెప్పెఁడుకదా. భగవంతు నిచ్ఛయే ప్రకృతి. తదనుజ్ఞాతయై సకలబ్రహ్మాండములఁ ద్రుటికాలమున నిర్మించును పాలించును. సంహారించును కావున నట్టిప్రకృత్యపరరూపమున నలరారు రాధాంబ భగవదారాధనస్థానము నేర్పఱుపుమా యని వాంఛించుట తప్పని పరికింపరాదు. భక్తవాంఛాపూరణార్థ మేయే కార్యము లవసరములో అవియన్నియు నామెకుఁ దెలియనివి కావు. జగన్మాత కదా రాధాంబ. ఏయేభక్తులు రాసమండలవిహారవిశిష్టభగవద్రూపమును ధ్యానింతురో వారి కాస్థలము గమ్యమని తెల్పుటకే యాప్రశ్నమున డిగెను. ఇందేమి సంశయమున కవకాశముగలదో నాకింకను దోఁపకున్నది. ఎల్లప్పుడును దోఁచకుండ భగవంతుఁ డొనరించుఁగాక యని ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

శ్రీకృష్ణావతారమున రుక్మిణియే ప్రధానభూతురాలనియు, రాధాదేవియే లేదనియు దీనికి భాగవతమే యుదాహారణమనియుఁ గొంద ఱుద్ఘోషింతురు. భాగవతము మోక్షగ్రంథమని వారిభావము. అట్టిపురాణమున రాధాప్రస్తావ మేల చెప్పఁబడలేదని వారు వాదింతురు. పాపము! వారిదృష్టికి భాగవత మొక్కఁడు మోక్షగ్రంథముగాఁ గన్పడినది. ఆపాటి మోక్షగ్రంథము గానిపురాణములేవని వారెఱుంగరు. కాఁబోలు? పురాణములన్నియు నించుమించుగా భాగవతమువంటివే. భగవన్మహిమములఁ దెల్పునవియే. భక్తిప్రధానముగాఁ

గాథలఁ జెప్పునవియే. పరీక్షిత్తునకు ముక్తినిబ్రసాదించుటకై చెప్పఁబడినదిగాన ముక్తిప్రతిపాదకగ్రంథమని వారివాదసారము అయ్యో! ఏమి వారివెఱ్ఱి!! ఏభక్తునకో ఏయాపదుద్ధరణమునకో ఆపురాణము చెప్పఁబడెనని వారెఱుంగరనుకొందునా? కాని వారివట్టిపట్టుదల యుక్తసిద్ధాంతమును వారిమనస్సుకుఁజొన్పనదనినా భావము భాగవతమున నెందుఁగాని రుక్మిణి యుత్కృష్టతమానశక్తి కనఁబఱచుకథగలదా. బలము ప్రధానముగాఁగలదని తెల్పుకథలుగలవు. రాధాదేవిని దెల్పుపురాణములం బరికింపుఁడు రాధాసహస్రనామములు, రాధాకవచములు, స్తుతులు, ప్రకృతియే యీమె యనుపట్టిగాథలు కనఁబడును. ఇవి కేవలకల్పితకథలని చెప్పసాహసించునంతటివి కలవు. ఈపాటియాలోచనము వారికింగలుగకుండెనా. లీలాశుకాదులు రాధానామస్మృతి నొనరించియే తరించిరి. వారికైనఁ దలఁపు రాదా. ఇట్లనుటచే రుక్మిణికన్న రాధ యుత్కృష్టురాలని చెప్ప నెంచినట్లు భావింపరాదు. ఒక్కొక్కగ్రంథ మొక్కొక్కవిధమును దెలుపును. కేవలముక్తికాముఁడగు పరీక్షిత్తునకు శ్రీకృష్ణపరమాత్మచరిత మొక్కటియే శుకమహర్షి తెలిపెను. చతుర్విధపురుషార్థములు తెలుపునవి పురాణములు. రాధామహిమమును విశేషించి తెల్పునవి. ఇందుత్తమమధ్యమాధమవ్యవస్థ యెట్లు! భాగవతమున రాధకన్న రుక్మిణి యధికప్రియురాలని చెప్పఁబడిన భాగము కలదా. రుక్మిణిచరిత్రము కలదు కాని రుక్మిణీమాహాత్మ్యమును ప్రధానముగా దెలుపుగాథయొక్కటియు నందుఁ గానరాదు. పెక్కు

మందిభార్య లున్నట్లు, నందు రుక్మిణీదేవి ప్రాణప్రియ యని మాత్రమే భాగవతమునఁ గానఁబడియెడిని రుక్మిణీచరిత్ర ప్రారంభమునందు ఏఁబది రెండవయధ్యాయమున,

శ్లో॥ రుక్మకేశో రుక్మమాలీ రుక్మిణ్యేషాం స్వసా సతీ ౨౨
తాం బుద్ధిలక్షణౌదార్యరూపశీలగుణాశ్రయాం,
కృష్ణస్స్వసదృశీం భార్యాం సముద్వోఢుం మనో దధే. ౨౪

ఎనుబదవయధ్యాయమునందుఁ గుచేలోపాఖ్యానమందు.

దేవీ పర్యచరద్భైష్మీ చామరవ్యజనేన వై. ౨౩
పర్యంకస్థాం శ్రియం హిత్వా పరిష్వక్తోఽగ్రజో యథా.

ఇందు శయ్యాతలంబున నుండులక్ష్మిని వదలి కుచేలుని కౌఁగిలించుకొనుచున్నాఁడని యంతఃపురమునఁగల వనిత లనుకొనునట్లు కనఁబడియెడిని శ్రియమ్ అనుమాట యొక్కదాని నాధారముచేసికొని రుక్మిణి లక్ష్మీదేవియే యని చెప్పవచ్చును. దీనిచే బాధయేమియో నాకుఁ దోఁపకున్నది రాధాప్రస్తావము భాగవతమున లేదన్నమాటచేతనే రాధ విష్ణుపత్నికాదని చెప్పనగునా? న్యాయమా? కాదుకదా? కావున నిట్టి యసందర్భప్రసంగమువలన లాభములేదు. రాధామాధవనామములు సనాతనములు. దేవీభాగవతమున రాధాదుర్గాసామ్యము ప్రతిపాదింపఁబడినది. ఇట్లు దుర్గారాధల కభేదము ప్రతిపాదింపఁబడఁగా నీఁక విష్ణుపత్నులలోనే యొక రెక్కువ వేఱొక్కరు తక్కువ యను ప్రతిపాదనము వెఱ్ఱితనముగాఁదోఁపకమానదు. భేదబుద్ధియుండు నంతవఱకు భగవత్ప్రీతిపాత్రుఁడు కాఁజాలఁడు. అలసులు

కల్పించినను బ్రాజ్ఞు లట్టితుచ్ఛవాదములకు జొటీయ రాదు. మఱి కొందఱు లక్ష్మి విష్ణువక్షస్థలాలయగాన నినినా భావసంబంధము గలదందురు ధకు లేదందురు కాని వారి కాశబ్దమునకు సాంప్రదాయసిద్ధాన్తమే తెలియదు. రమాసతి విష్ణువు వక్షస్సున నున్న దనంగా నెందుం గాచుచున్న దనియా భావము. భర్తహృదయ పీఠమునం బాదములు మోపి చూచుచున్న నామె పతివ్రత యగునా దానియగ మడి కాదు. హృదయస్వరూపిణియని సారము ఆమె యెఱుంగకుండ శ్రీ తి యేకార్యము చేయడని తాత్పర్యము ఏలయనంగా నా శ్రీదేవియే మూలప్రకృతియగు నుగదా. కావున నామెయెఱుంగకుం నేకార్యము సాగనేరదు. ఆపరదేవియిచ్ఛచేతనే బ్రహ్మాండము లొక్క క్షణమున నల రారును. తదిచ్ఛచేతనే వృద్ధినొందు. తదాజ్ఞచేతనే లయించు. సృష్టిస్థితిసంహారము లాపరదేవత యిచ్ఛానుసారముగనే సాగుచుండును. ఆమెయో యెవ్వతయో కాదు భగవదిచ్ఛయే. ట్టి లుండగా నిక దుర్వాదముల కవకాశమెక్కడిది? అకృత సుకృతులకు రాధాదేవి రుచింపకున్నమానెం గాని కృతపుణ్యులకుం బరదేవియనియే తోంచును. కాంబట్టియే భక్తాగ్రగణ్యుండగు లీలాశుకమహర్షి,

శ్లో. రాధా పునాతు జగదచ్యుతదత్తచిత్తా
మంథానమాకలయతీ దధిరిక్తపాత్రే,
తస్యాస్తనస్తబకచంచలలోలదృష్టి
ర్దేవోఽపి దోహనధియా వృషభం నిరుంధన్

అని నుతించి ముక్తికింబోయెను. ఈశ్లోకార్థ మత్యంతమనో హరము ప్రాతీతికార్థము స్పష్టముగనే తోఁచెడిని అర్థాని మది నునుపకుఁడు. విశేషార్థమునే పరికింపుఁడు భక్తునిభావ మెట్లుండునో యని యూహింపుఁడు ఈదంపతు లిర్వురును బ్రపంచమును బవిత్రముచేయుదురుగాక యని కవి తలంచెను. ఇందుఁ బ్రకృతిపురుషులకృత్యము కన్పట్టెడిని. రాధాంబిక (ప్రకృతి) యతురుఁడగు భగవంతునియందే మదినునిచి (అనఁగా వారియాశయ మెట్టిదని కనిపెట్టి యని భావము) వట్టి బానలోఁ బెరుగుచిలుకుటకుఁ గవ్వమును ద్రిప్పుచు (అనఁగా స్థిరముగాని ప్రపంచమును నిర్మింపఁబూనినది యని సారము) నుండెను. భగవంతుఁడును (ఇట దేవః అని కవి ప్రయోగించెను స్వప్రకాశముచేతనే వెలుఁగువాఁడని భావము) ఆరాధాదేవి పాలిండ్లబంతిపై నాసక్తమగు దృష్టిగలిగి (అనఁగా, కుసుమస్తబకమువంటిప్రకృతి హృదయమును, ఆసక్తితోఁ జూచుచున్నవాఁడై అని తాత్పర్యము స్తనశబ్దము లక్షణచే హృదయపరము దీనికే "జహాత్స్వార్థలక్షణా" నామము ప్రసిద్ధము. కుసుమకోమలమగుప్రకృతి హృదయమును జూచుచున్నవాఁడై అని విశేషార్థము) పరధ్యానముతో నెద్దును బాలు పిండుటకై (అనఁగా నన్నింటికిఁ బరుఁడై నతననే తలంచుకొనుచు నసాధ్యకార్యమును జేయ నాజ్ఞాపించునని భావము. అఘటనా ఘటనసమర్థుఁడుకదా పరమేశ్వరుఁడు. ఎద్దును ఆవునుగా మార్పఁగలఁడు. ఆవు నెద్దునుగా మార్పఁగలఁడని గ్రహింపఁ

దగు.) కట్టివేయుచున్న శ్రీహరి ప్రపంచమును పావనముచేయు దురుగాక. ప్రసాదదృష్టిచేఁ బాపాత్ములపాపముల నశింపఁజేయు దురుగాక యని సారతాత్పర్యము

ఈ యర్థమే భక్తునిభావముగానిచో లీలాశుకుఁడు సవివేకియని స్పష్టమగుచు రాధామాధవులు ప్రపంచమును పావనముచేయుదురుగాకయని భక్తుఁడు కోరెను అనఁగా నెల్లరను భక్తులనుగా ననుగ్రహింపుమా యనుటయే ప్రార్థనాసారము గాని వేఱొకటిగాదు. ఈ శ్లోకమునుండి తెలిసికొనవలసిన విశేష మేమనఁగా భగవంతుఁడు ప్రపంచసృష్ట్యున్ముఖుఁడై ప్రకృతిని వెలువరించును తావలఁ దా సాక్షిమాత్రుఁడై యుండును మూలప్రకృతి యనయనంతశక్తిచే జగంబుల నిర్మించును ఆ స్థితియందు దానికి బ్రహ్మయనిపేరు జగంబులఁ బాలించును ఆ స్థితియందు దానికి విష్ణువనిపేరు జగంబుల సంహరించును ఆ స్థితియందు దానికి రుద్రుఁడనిపేరు. ప్రకృత్యవతార రూపులగు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులనే లోకులు త్రిమూర్తులందురు. వారెల్లఁ బ్రకృతికల్పితులే ఎల్లరకు మూలకారణము ప్రకృతి ప్రకృతికి మూలకారణము భగవంతుఁడు. అందులకే "కారణకారణం త్వామ్" అని పెద్దలు వినుతించిరి హేతువుల కన్నింటికి హేతువు భగవంతుఁడని భావము ఈ యర్థమే పై శ్లోకముచేఁ దెలియఁబడునది దీని నిశ్చయించినవాఁడే భక్తుఁడనఁ బడు. లేనిచోఁ గాముకుఁ డనఁబడు. ఇట్టిభక్తులు భగవంతుని పత్నిని రాధానామమునఁ బిలువ రాధపేరే లేదని యనుట

వెఱ్ఱితనముగాక మఱేమిటి? ఇట్టివట్టిపట్టుదలచేఁ దాఁజెడుటయే గాక వేఱొకఫలము కనఁబడదు. ఇహాపరసుఖములఁ గలిగింపని పాండిత్య మేల? విష్ణుసత్నులయందే భేదబుద్ధిగలవారికి సహన ముండునని తలంపనగునా. భక్తికి వారిమది నవకాశముగలదా. అదిలేనిచోఁ దరించునుపాయము వేఱొకటి కలదా. తత్ప్రయత్న మొనరింపనిచో నాజనికి లాభముకలదా? లేదనుటకే శంకలులేవు.

కావున భక్తులారా! రాధాదేవి యెవ్వతయో క్రొత్తదిగా భావింపక పండితబ్రువులాడు దురాలాపములఁ జెవియొగ్గి యాలకింపక రాధాదేవింగూడిన మాధవు నారాధింపుఁడు. రుక్మిణీసహితమాధవు నారాధించినఫలము గలుగదా యన కుఁడు. లేదని యేనీచుఁడు ననఁజాలఁడు ఏనామమైననేమి? రుక్మిణికిని రాధకు భేదముగలదా. శ్రీకృష్ణునకు శ్రీరామునకు భేదముగలదా. విష్ణునవతారములలోఁగూడ భేదముగల దను వారిమాట యిట నుచ్చరించుటయుఁ దగదని నా భావము. ఏజనున కేనామము వాడుకబడునో వాఁడా భగవన్నామమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మను ధ్యానింపవచ్చును. అట్లే రాధను బూజింపవచ్చును. ఇదియే సారము. ఇదియే వక్తవ్యాంశము. ఇదియే మంతవ్యము ఇదియే ముక్తిమార్గము. ఇదియే భక్తులకుఁ గల్పతరువు. ప్రకృత మీవిషయమును వదలెదను ముందు రాధాదేవింగూర్చి విశేషించి వ్రాయఁదలంచితిని. కావున మీఁదికథను వ్రాయఁబూనెదను.

శ్లో. పల్లవారుణపాణిపంకజసంగివేణురవాకులం
ఫుల్లపాటలపాటలీపరివాదిపాదసరోరుహం,
ఉల్లసన్మధురాధరద్యుతిమంజరీసరసాననం
వల్లవీకుచకుంభకుంకుమపంకిలం ప్రభు మాశ్రయే.

ఆముగ్ధముగ్ధనయనాంబుజచుంబ్యమాన
హర్షాకులవ్రజవధూమధురాననేందోః,
ఆరబ్ధవేణురవమాదికిశోరమూర్తే
రావిర్భవంతి మమ చేతసి కేఽపి భావాః. ౧ ౧౯ శ్లో

మహాశయులారా! ఇంతవఱకు శ్రీకృష్ణావతారము పుట్టుకకు హేతువులు, దేవతలు సాయముగా నవతరించుటయు భగవదవతారములు, తదప్పటిక్రీడలు సక్రియయు లోనగు కథలు వ్రాయఁబడినవి. నా వేణుగానమును గోపికలెల్లఁ దమతమ పనులుమాని పరుగిడుసంచర్భమున బామరులకుం దోఁచు నేవగింపునకుఁ గారణము లేదని వ్రాయఁబడినది. ఇఁకముందు శ్రీకృష్ణునిమహిమముల వ్రాయునపుడెల్ల గోపికలవిషయమై కొన్నిశంకలు గలుగనచ్చును కావున గోపికలయుత్పత్తి చక్కఁగా వ్రాసినఁగాని యాశంకలు తొలఁగవు. ఈవఱకు గోపికలు గోలోకమునుండి యుత్పత్తిఁ గాంచిరని చెప్పఁబడినను మఱికొందఱచరిత్రములు వ్రాయుట సమంజసము. కావున నిటఁ గోపికాచరిత్రమును వ్రాసెదను దీనిచేఁ బామరులకుం గలుగు సందియములు సరికావని తోఁచుట యొక్కటియే ఫలమని యూహింపనగు.

శ్రుతిరూపగోపికలచరిత్రము.

[1] శ్రుతిరూపలగుగోపికలు గోపకుల సద్వంశమునందుఁ బుట్టిరి. శేషశాయివరప్రభావమున నందపరిపాలితగోకులము వారిపుట్టుకకు నెలవయ్యెను. బృందావనమున లోకమనోహరత మవేషమున నలరారు నందనందనుం గన్నులారఁగాంచి బృందావనాధినాయికియగుబృందాదేవిని దర్శించి వరముల నడుగఁ గోరిరి. బృందాదేవియు వారిభావముల నెఱింగి మీకెల్ల నిష్టసిద్ధి యగుఁగాతమని యనుగ్రహించెను. దానిచే భగవంతుఁడు వారియెడఁ గరుణాయత్తుఁడయ్యెను వారితో రాసక్రీడసలుపుటకుఁ బ్రతిదినము వారియిండ్లకుఁ దావత్తునని వర మొసఁగెను. ఆవాగ్దానముచొప్పునఁ బ్రతిదినము వారిగృహముల కరుగుచుండెను. ఒకనాఁడు రాత్రియందు రెండుజాములు గడచిన తరువాత రాసవిహారముసలుప నాగోపికలయిండ్ల కరిగెను. [2]వారెల్లఁ దదాగమనమున నత్యంతకుతూహలంబున నుప్పొంగుచు మహత్తరభక్తి నాజగన్నాథుని బూజించిరి. భక్తియుక్తములగు మాటల నాదేవోత్తమునింజూచి పాపధ్వంసకా! నేఁ డేల త్వరగా మాయింట్లకు రావైతివి? ఎపుడెపు డరుదెంతువో యని చకోరములు చంద్రునిరాకం గోరునట్లు కనిపెట్టియుంటిమి.

---

1 ఈకథ గర్గసంహితయందు మాధుర్యఖండము తొలియధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినది ఇది బహుళాశ్వునకు నారదునకు జరిగినసంవాదరూపమనియుం దెలియుంగునది. 2 పప్రచ్ఛుః పరయా భక్త్యా గిరా మధురయా ప్రభుమ్=అని మూలము.

అట్టి మావాంఛితములఁ దీర్పఁ బ్రకటనా గాక మసలుట కేమి హేతువో యవతిష్మూయని వేఁడిరి. వారియూన్నతి కెంతయు నానందించి ప్రీతిగలగోపికలారా! ఎవరిమనస్సునం దెవ్వఁడు నిలుచునో వాఁడాతనికి దూరమందున్నవాఁడు కాఁడు సదా చెంతనుండినట్లే. ఆకసమున సూర్యుఁడుండును భూభాగమునఁ గమలములుండును తెల్లవాఱఁగనే పద్మములు వికసించును. సూర్యుఁ డేకోణమునున్నైనను గనఁబడకున్న నవి పుష్పింపక మానవు. ఏల? వానిహృదయముల సూర్యుఁడు సదా నిలిచి యుండును కనుక నవి వికసించును

భాగవతులారా నాగురుఁడగు దుర్వాసమునివరుఁడు నేఁ డరుగుదెంచెను వారిసేవింపఁబోయితిని గురువు బ్రహ్మ, గురువు మహేశ్వరుఁడు, గురువు సాక్షాత్కరించినపర బ్రహ్మము. అట్టిగురువునకు నమస్కారము. అజ్ఞానాంధ కారముగలవానియొక్క నేత్రములు జ్ఞానాంజనశలాకచేఁ దెఱచి కనఁబడఁజేయునట్టి గురువునకు వందనములు * లోకమున నెవ్వఁడైనను దనగురువును నన్నుఁగా (శ్రీకృష్ణునిగా) భావింపవలయును. ఒక్కప్పుడును దిరస్కరింపరాదు మనుష్య మాత్రుఁడనుబుద్ధిచే సేవింపరాదు. గురువు సర్వదేవతామయుఁడనియే సేవింపవలయును కాఁబట్టి నేనును నాగురుఁడగు దుర్వాసునిఁ బూజనములఁ దన్పి వారిపాదపంకజములను నమ

---

* స్వగురుం మాం విజానీయాన్నావమన్యేత కర్హిచిత్, న మర్త్య బుద్ధ్యాసేవేత సర్వదేవమయో గురుః ౧౫ శ్లో.

స్కరించి వచ్చితిని. కావున నాలస్యమయ్యెను దీనికై యింతగాఁ బ్రార్థింపనేల? భాండీరవనమునుండి మీగృహములకు రానాలస్యమగుట కిదియే కారణమని శ్రీహరి పలికెను ఆమాటలువినిన గోపికలెల్ల విస్మితస్వాంతలయిరి. తలలువంచి కరములజోడించి యిట్లు విన్నపము చేయసాగిరి. మహాత్మా! నీవు పరిపూర్ణతముఁడవు. అట్టి నీకు దుర్వాసుఁడు గురువని తెలిసికొంటిమి. ఆమహాత్మునిదర్శింప నూచిత్తములు తత్తఱపడియెడిని. ఇపుడు రాత్రియందు రెండుయామము లతిక్రమించినవి పరమేశ్వరా! ఇపుడు మాకు వారిదర్శనమగునా? పోవుదమన్న నావనమునకు మాగృహములకు నడుమ యమునానది కలదు. అది పూర్ణజలయుతముగ నుండును. అదియొకటి మాకుఁ బ్రతిబంధిక యగునుగదా. నౌకలేక దానిం దరించుటెట్లు? మాకు వారిదర్శన మగుటెట్లు? అని ప్రార్థించిరి. ప్రియురాండ్రగు మీరెపుడు వాంఛించిన నపుడే పోవ్వును మీరు యమున దాటఁగోరినచో నానదియొడ్డునకుంబోయి మార్గమిమ్మని ప్రార్థించునపుడు * శ్రీకృష్ణుఁడు సర్వదోషవివర్జితుఁడగు బాలయతి యగుట నిశ్చయమేని ఓయమునానదీ! సరిద్వర యని ప్రఖ్యాతిఁగాంచిన నీవు మాకు మార్గమిమ్ము. అని యడుగుడు. ఈమాటలు వినఁగానే యమునానది నౌకాదులతోఁ బనిలే

*యది కృష్ణో బాలయతిస్సర్వదోషవివర్జితః, తర్హి నో దేహి మార్గం వై కాళింది సరితాంవరే-అనిమూలము

కయే మీకు మార్గమునిచ్చును సులభముగను ప్రేమమునొంద
కయు మీరెల్లరు దాటిపోవచ్చును

అని శ్రీకృష్ణుఁడు పలుక నాగోపికలందఱు శ్రీహరి
యనుమతిని గైకొని మంచిపళ్ళెరముల చేఁ బూజాద్రవ్యములనెల్లఁ
బరిగ్రహించి ప్రత్యేకముగా నామునిఁ బూజించువేడుక
బయనమై కాళిందీనదిచెంతనుంబోయి కృష్ణవచనంబని శ్రీహరి
యుపదేశించినవాక్యములఁ బలికిరి. పలుకుల నని నంతనే
యమునానది వారికి మార్గమిచ్చెను అట్లు నిశ్చయములఁ
బొగలుచి ప్రియములతో వారు శ్రీవ్యాసభగవానునాశ్రమమునకుంబోయిరి.
అందు వ్యాసమహర్షిని గని వలగొని నమస్కరించి చక్కఁగా
వర్ణించి తాము తెచ్చిన యాహారపదార్థముల నట నిడిరి
అందఱును వ్యాసమునీ! నేఁ దెచ్చినయాహారమును ముందు
గ్రహింపుమని ప్రార్థించిరి ఇట్లు తనలోఁ దమలో కలహించు
నాగోపికలభక్తిలక్షణమును బరికించి మునివరుఁడు విమలవా
క్కుల నిట్లు పలికెను. ఓగోపికలారా! నేను బరమహంసాశ్రమ
మున నున్నవాఁడను కృత్యముల విడిచినవాఁడను నిష్క్రియుఁ
డను కావున మీరే చేతులతో నీయాహారపదార్థముల నా
నోటిలోఁ బెట్టుఁడు. అనిముఖమును విస్తృతముగ నొనర్చెను.
గోపిక లావాక్యంబులకుఁ గరము హర్షించి యేఁబదియాఱుభోజన
పదార్థములనెల్ల నందఱు నామునినోటఁ గ్రుక్కిరి త్వరపడి
తమరు తెచ్చిన యాహారవస్తువుల నోటనునుచుచుఁ జూచు
చుండ నమ్ముని యావస్తువుల క్షుద్బాధ తన్నుఁ బీడించినట్లు

మ్రింగుచుండెను. క్షణమాత్రమున వారు తెచ్చినపాత్రముల న్నియు శూన్యములయ్యెను

అంత గోపికలు భక్తవత్సలుఁడగు నామహర్షిని శాంత స్వభావునిం గాంచి నమస్కరించి విస్మితలై శిరములువంచి పరి పూర్ణమనోరథులుగాన నిట్లు ప్రార్థించిరి మునీంద్రా! మే మిచ టికి రాకముందు సంపూర్ణప్రవాహమున నలరునదిని దాఁటు టెట్లని ప్రశ్నించి శ్రీకృష్ణమూర్తిచెప్పినప్రకారమేనదిని బ్రార్థించి మిమ్ము సంద్శరింప నిచటికి వచ్చితిమి మరల నింటి కెట్లు పోఁ గలమనుశంక మమ్ము బాధించెడిని. ఆశంక నడంచి మేమిల్లు చేరువెరవు పరికించి సెలవిండు. నావిని గోపికలారా! ఇటనుండి మీరు సులభముగ నింటికిం జనునుపాయము చెప్పెద. ఆలకిం పుఁడు. యమునానదిచెంతకుంబోయి భక్తిభావమున నోమహా నదీ! దుర్వాసుఁడు దూర్వారసమును త్రాగి నిరాహారుఁడై వ్రతపరాయణుఁడై జలమునైనఁ గ్రోలక భూతలంబున వర్తిల్లుట నిశ్చయమేని మాకెల్ల మార్గమిమ్ము నీవు నదీవతంసఖ్యాతిని గాంచితివికదా అని మీరు పలుకగనే కాళింది త్రోవనిచ్చును. అని మునివచియింప విని యాగోపికలు మరల నమ్మునికిం బ్రణ మిల్లి సెలవందిపయనమై యమునదాపునకు వచ్చి మునివచించిన రీతిం బలికిరి. నదియుఁ బూర్వరీతి మార్గమొసఁగెను. వారెల్లఁ నాత్రోవను నదినిదరించి శ్రీకృష్ణుని చెంతకుంబోయి యచ్చెరు వందుచు రాసమండలము నలంకరించియున్న శ్రీహరితో నిట్లు విన్నవించిరి. శ్రీనాథా! దుర్వాసుని దర్శించితిమి. మీయిరువుర

వాక్యముల ప్రకారము నది సర్వజ్ఞ మెఱుఁగెదు. కాని మాకొక్క సంశయముగలిగినది. దానిని విన్నవింతుము. గురుశిష్యుల కగు మీయిరువుర ప్రత్యేకవాదులే సంశయములేదు. ప్రభూ! నీవు బాల్యము మొదలు గోపీజనాసక్తుఁడవు కదా. అట్లైనీవు బాలయతి వెట్లైతివో? పాపనాశకా! సెలవిమ్ము మేమెఱుంగిన యూహాపోహముల కగులకయుండెనెక్కినది వ్యాసుఁడు దూర్వా రసమును త్రావి నిరాహారియై యుండునట్లు' ఊరెంచినవిషయములను గన్నులారఁ గాంచుచున్న మాకీసందేహముగలుగుట విచిత్రముకాదు. కావున నీశంకను దీర్పుమా యని ప్రార్థించిరి.

గోపికలమనవి నంగీకరించి శ్రీకృష్ణమూర్తి చిఱునగవు తోఁప నిట్లు బదులుచెప్పెను * గోపికలారా! నేను దనుజకార

* అహం హి వాం గోపికాస్సమానస్సర్వగోపికాః, సదా వైషమ్యరహితో నిర్గుణోఽహం న సంశయః ... ఫలత్యాగాత్ భజతో భజేఽహం వై యథా తథా, ... సాధుజ్ఞానినో వైషమ్యరహిత స్సదా ౧౬. న బుద్ధిభేదం జనయేదజ్ఞానాం కర్మసంగినాం, జోషయేత్సర్వకర్మాణి విద్వాన్ యుక్తస్సమాచరన్ ౧౭. యస్య సర్వే సమారంభాః కామసంకల్పవర్జితాః, జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం తమాహుః పండితం బుధాః ౧౮. నిరాశీర్యతచిత్తాత్మా త్యక్తసర్వపరిగ్రహః, శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషం. ౧౯. న హి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ విద్యతే, తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి. ౨౦. బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః, లిప్యతే న స పాపేన పద్మపత్రమివాంభసా. ౨౧. తస్మాన్మునిస్తు దుర్వాసా బహుభుక్తోఽపి ... తేరతః, న తస్య భోజనేచ్ఛాస్యాద్దుర్వారసమితాశనః. ౨౨. అని మూలము. ఇందుఁ గొన్ని శ్లోకములు భగవద్గీతలయందు మూఁడవ నాల్గవ యధ్యాయములయందుఁ గన్పట్టెడిని. పురాణములయం దిట్టి శ్లోకములు గన్పట్టుట దోషము కాదు.

ము లేనివాఁడను అహంకారము నాకు లేదు. సమానప్రీతి యెల్ల రియందునుగలవాఁడను సర్వవ్యాపకుఁడను. సర్వోత్కృష్టుఁడను. ఏకాలమందుఁగాని వైషమ్యము లేనేలేదు. గుణరహితుఁడను. ఇంద్రియములకు సంబంధియములే లేవు. అట్లులయ్యును భక్తులు నన్నెట్లు సేవింతురో వారి నట్లు ప్రేమింతును. నావలెనే దుర్వాసుఁడు కూడ సాధుమతి వైషమ్యరహితుఁడు. ఆత్మజ్ఞానముగల సజ్జ నుఁడు. కర్మాసక్తులగుమూఢులబుద్ధిని జలింపఁజేయఁగూడదు. ఫలాపేక్ష తనకులేకున్నను గర్మములనుజేయుచు వారిచేతను గూడ సకలకర్మములను జేయించుచు నుండవలయును. ఎట్టివాఁ డాచరించుసర్వకర్మములు కామము, దానికింగారణములగు సంకల్పములు లేనివిగనుండునో అట్టి జ్ఞానమనునగ్నిచే దగ్ధకర్మ ములుగలవానిని వాస్తవమైనపండితునిగ బ్రహ్మవేత్తలు పలుకు దురు. ఆశావిరహితుఁడై అంతఃకరణము నాత్మను నియమించు కొని యేవిధమగుసంబంధమును దగిలించుకొనక శరీరయాత్ర కుపయుక్తములగు కర్మములను జేసినను బాపమునొందఁడు. జ్ఞాన ముతో సమానమగు పవిత్రవస్తు వీలోకమున లేదు. అట్టి జ్ఞాన మును కర్మయోగముచేతను సమాధియోగముచేతను సంస్కృ రింపఁబడినవాఁడై చిరకాలమునకు దానే తెలిసికొనఁగలఁడు. ఎవ్వఁడు ఫలములయందాసక్తిలేక కర్మములను బ్రహ్మమునం దునిచియాచరించునో వాఁడు తామరాకునునీరంటనట్లు పాప ముచే స్పృశింపఁబడఁడు. కావున దుర్వాసుఁడుమీహితము కొఱకు బహుపదార్థముల భుజించెను. ఆతనికి భోజనేచ్ఛ లేదు.

దూరాద్వాసనమాత్రము దాగియుండును అని భగవంతుఁడు పలుక గోపికలెల్ల సంశయములు తొలఁగుట జ్ఞానముగలవారైరి.

మహామతులారా! గోపికలయుపాఖ్యానమును జదివితిరి. కొన్నివిషయము లీగాథనుండి తెలియఁదగినవి కలవు. జగద్గురువు భగవంతుఁడు వానికి గుర్వాంతరములులేవు. అట్టిమహానుభావుఁడు తనకొకగురువు కలఁడని, తద్దర్శనాగ్రహముగుట యాలస్యముగావచ్చుటకుఁ గారణమాయెనని పలికెను. ఎందులకు? అసత్యముకాదా యీవాక్యమని ప్రశ్నించువా రుండకపోరు. భగవదవతారము ధర్మసంస్థాపనముకొఱకుఁగదా. ధర్మమనఁగా దనకుఁ దోచినంత దానమిచ్చుటగాదు. చేయఁదగినకృత్యమని ధర్మశబ్దార్థము. అనఁగా నిట్లు ప్రవర్తింపవలయునని తా నాచరించి యితరుల కుపదేశించుట భగవంతుఁ డొనరించుపని.

శ్లో. యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే.

అన్నగీతోక్తియే పైభావమున కుదాహరణము.

భక్తి గురుపూజలేక కుదురదు.

నాద్వైతం గురుసన్నిధౌ

అన్నసూక్తి యెల్ల రెఱింగినదియే. గురుభక్తియే తపస్సిద్ధికిం గారణము.

శివే రుష్టే గురుస్త్రాతా గురౌ రుష్టే న కశ్చన.

అన్నయాగమశాస్త్రోక్తియు నీయర్థమునే ప్రతిపాదించెని.

శ్లో. నిషేకాదీని కర్మాణి యః కరోతి యథావిధి,

సంభావయతి చాన్నేన సవిప్రో గురురుచ్యతేః
మనుస్మృతి ౨ అ ౧౪౨

గర్భాధానాదీని సంస్కారకర్మాణి పితురుపదిష్టాని యథాశాస్త్రం యః కరోతి అన్నేన సంవర్ధయతి సవిప్రో గురురుచ్యతే. అని వ్యాఖ్య.

శ్లో. సగురుర్యః క్రియాః కృత్వా వేద మస్మై ప్రయచ్ఛతి.
యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి. ఆచారకాండము. ౩౪శ్లో.

యోఽ సౌ గర్భాధానాద్యా ఉపనయనపర్యంతాః క్రియాః యథావిధి. కృత్వా వేదమస్మైబ్రహ్మచారిణే ప్రయచ్ఛతి సగురుః. అని మితాక్షరావ్యాఖ్య గురువును బూజించుట ప్రధానమని వృద్ధిహేతువని పైప్రమాణము లుద్ఘోషించెడిని. ఏదో యొకమంత్రము నుపదేశించినవాఁడు గురువనంబడఁడని తేటపడియెఁగదా తనజ్ఞానోదయమున కెవ్వఁడు కారకుఁడో అతఁడేగురువనుట స్పష్టము అన్నముపెట్టి వేదము నుపదేశించిన వాఁడే గురువని స్మృతులు తెలుపుచున్నయవి. శిష్యులఁ జక్కని మార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేయఁబూననిగురువును శిష్యపాపములు చెందునఁట.

శ్లో. మంత్రిపాపం చ రాజానం పతిం జాయాకృతం తథా,
తథా శిష్యకృతం పాపం ప్రాయో గురుమపి స్పృశేత్.

ప్రాయః అనుటచే గురువాక్యమును వినియు నట్లు ప్రవర్తింపనిశిష్యునిపాపము గురువునంటదని తెలుపును

లోకాచారములఁ బాటించి తానుగూడఁ బ్రవర్తించిన నెల్లరు నట్లాచరింతురని భగవంతునిభావము. తనగురువుమాట

గోపికలకుఁ జెప్పనేటి కనుప్రశ్నలు చేయఁదగదు గోపికలకుం గల పతిలసంశయములను దొలఁగించి తనభక్తురాండ్రనుగా నొనరించుటకదా శ్రీకృష్ణమూర్తిపని. సాధారణముగా భార్య గలవాఁడు విరక్తుఁడు కాఁడని లోకులందురు. పెట్టినంతయాహారమును దినుచున్నవానిని తిండిపోతందురు అది పొరపాటని తెలుపుటకే యీకథను దాఁగల్పించెను. వేషధారులు [illegible] జ్ఞానులవలెఁ బూజింపఁబడుచుందురు ఎవ్వరెందు నిజముగా నాలోచింప జ్ఞానులనువిషయ మీవిషమపరీక్షవలన శ్రీవారి తెలియఁజేసెను. గోపికలు తన్ను నాథునిగా భావించిరి వారి తోఁడాను బాలయతి నని చెప్పెను. అందఱు కొనిపోయినభక్ష్యముల మెక్కినదుర్వాసుఁడు నిరాహారి యనియెను. ఈరెండును బ్రత్యక్షవిరుద్ధములు లేకదా యని గోపికలు శంకించిరి. అట్టితఱిఁ దనయథార్థ్యమును వారికిం దెల్పుట యుక్తముకదా' ఏదృష్టాంతమువలన వారికిశంకలు తొలఁగును! మాటలవలనఁ దొలఁగవు స్వల్పోదాహరణములవలన నవి పాయవు. గొప్పదృష్టాంతమును గనఁబఱచుట మిక్కిలి మంచిదని భావించెను రాత్రికాలము. యమునానది భయంకరవేగమునఁ బ్రవహించుచున్నది. దాఁట బూనినవారు నవయువతులు. పడవ కెన్నఁడే నెక్కి దుర్వారనదీవేగమును గాంచినవారు కారు. వారికి గురుదర్శనము చేయుమోహము బుట్టించెను. వారు చూపం దమకించిరి. ఈమహానది నడుమనున్నదే యెట్లు దాఁటుదుమని వేఁడిరి ఈ మాటలు చెప్పిన మార్గమిచ్చునని వారికిదెల్పెను. వారప్పుడే

ప్రశ్నింపకుండుటకుం గారణము తత్కాలమున వారిమదుల నుండు గురుదర్శనోత్సాహమే గాని వేఱుకాదు. వారు భగవ ద్వాక్యము నాలకించి త్వరగాఁ బోయిరి. రంగత్తరంగహస్త ములంజూపి తనగాంభీర్యము నెఱిఁగించుచు యమున ప్రవహిం చుచుండెను. వడివడిందిరుగుసుళ్లచేఁ జూచువారిగుండె లవియఁ జేయుచుండెను. పొంగిపొంగి ఫేనము నుమియుచు నే నదిగాని నాకు సాటిచేయువారుందురా యని తెల్పుచుండెను వీనినన్నిం టినింగాంచి యాకాంతలు మఱింత భీతిగాంచిరి. అత్తఱి శ్రీహరి వాక్కులం దెల్పిరి క్షణమాత్రమునఁ బ్రవాహము వారికి మంచి త్రోవఁ జూపెను. నిర్భయముగా దాఁటిరి. మరలివచ్చున పుడు దాఁటు టెట్లను సందియము వారికిం గలుగకపోలేదు. కారణమేమన, వారి కట్టిమనశ్శక్తిలేదు. ఆమునిఁ బ్రశ్నించిరి. త్రికాలవేత్తకదా దుర్వాసుఁడు నిరాహారి యని చెప్పుఁడనెను. వా రారీతిం బల్కిరి. యథాపూర్వముగా మార్గమిచ్చెను ఇల్లు చేరినపిదప మెల్లగా శ్రీహరిం బ్రశ్నించిరి. వారలసందియములఁ దొలఁగించునద నదియె యని తలంచెను. చక్కనిమాటలతో వారిశంకలు తీర్చెను. ప్రత్యక్షప్రమాణమునుబట్టి యామాట లను నమ్మిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు పరమాత్మయని వారు భావించిరి

కావునఁ బరార్థము ప్రపంచవ్యవహారములఁ జొప్పడి నంతన వాఁడు సంగికాఁడని దీనినుండి తేలినది. కాని వేషధారు లందఱు వేదాంతులుగారు. ఎవ్వఁడు సర్వసముఁడో వాఁడు జ్ఞాని. ఎవనిచిత్తము సదా శ్రీపతిపాదారవిందస్మరణాసక్తమో

వాఁడు భక్తుఁడు ఆవిషయ మనుభవమును బట్టియే కనుఁగొన వలయునుగాని కపటోక్తులవలనఁగాదు. దుస్తరకార్యముపట్టున వారి తెలివి తేటఁ దెలియును. కాంతాకనకములవిషయమున నాశఁ బూనియుండినఁగాని పరిశుద్ధాంతఃకరణుఁడు కాఁడు శ్రీకృష్ణుని ప్రజ్ఞాముతో పోటీపెట్టుకొనరాదు. భగవత్కృత్యములు వేఱు. మనుష్యకృత్యములు వేఱు అఘటనాఘటనసమర్థుఁడు భగవంతుఁడు మనుష్యమాత్రుని కాశక్తి కలదా' పదాఱువేలమంది గోపికలగృహముల నొక్కసారి కనఁబడిన భగవంతునితోఁ దుచ్ఛతముఁడొకఁడు పోటీయన్న నమ్మఁజెల్లునా' కావున గురు భక్తిలేక దైవభక్తి కుదురదనియు, భక్తిలేక జ్ఞానము లభింపద నియు శిక్ష బోధించెదిని. ఈదృష్టాంతమును గోపికలకుఁ జెప్పుట వారిమదులయందు భక్తి కుదురవలయుననియే కాని వేఱు కాదు. భగవంతుఁడు కాముకుఁ డనుతుచ్ఛులమాటల కిది ప్రత్యుత్తరము భక్తిగలవారుకాని యో శ్రీహరిని "పరయా భక్త్యా"అన్న మాటల కర్థమేమి? భక్తి యనఁగాఁ 'గామాతురత' యనియాయగ్రము అయర్థ మపార్థమేకదా? కావున గోపికావి హారమంతయు గురుశిష్యకృత్యములనే తెల్పుచున్నదికాని రతి కేళీని దెల్పుసూచనలే కానరావు. కనుక భగవంతుని గోపికలు భక్తిభరమున నమ్మికొలిచినట్లు మీరును సదా సేవింపవలయును. మర్కటకిశోరన్యాయమున ననువర్తింపవలయును. కావున మీరికఁ దర్వాతికథ నాలకింపుఁడు

శ్రీరామావతారమున శ్రీపరమేశ్వరుని జగన్మోహనాకృ

తిని గాంచి మునులు కొంద ఱీదివ్యసుందరవిగ్రహమును స్త్రీరూపమెత్తి ఆకన్నులంగాంచిన నెట్లుండునో యని వాంఛించిరి ఆయవతారమున నట్టియవకాశము వారికి దొరకలేదు. భావిశ్రీకృష్ణావతారమునఁ గలుగుఁగాక యను నశరీరిభాషణ మును విని వారు ద్వాపరయుగమున గోపికలైరని ప్రతీతి కలదు అది కేవలకల్పితముగాదని యీముందటికథ తెలుపుచున్నది

ఋషిరూపగోపికాఖ్యానము.

* శ్రీకృష్ణభక్తిని వృద్ధినొందించు నీయాఖ్యానమును వినిపింపఁబూని నారదుఁ డిట్లుపల్కెను వంగదేశమున మంగళుఁ డనుగోపకుఁ డొకఁడుండెను. ఆతఁడు మహానుభావుఁడు. లక్ష్మీవంతుఁడు. విద్వాంసుఁడు. తొమ్మిదిలక్షలగోవులను బరిపాలించువాఁడు. అతనికిఁ బెక్కండ్రుపత్నులు గలరు. దైవకారణమున నొకప్పు డామంగళునిధనమంతయు వ్యయమయ్యెను. ఎట్లు వ్యయమయ్యెనో యెవ్వరు నెఱుఁగరు ! గోవులఁ గొన్నింటిని దొంగలు హరించిరి. రాజు కొన్నింటిని బలవంతముగాఁ గైకొనియెను. ఇట్లు విధివశమున సర్వస్వముపోఁగా నామంగళుఁడు దుఃఖితుఁడయ్యెను. శ్రీరామచంద్రవరప్రభావమున దండకారణ్యమున నుండుఋషులు స్త్రీత్వము నొందవలసినవారై యీగోపకునకుఁ గొమరితలై జన్మించిరి ఆతనూజాతల

* ఇయ్యది గర్గసంహితమాధుర్యఖండద్వితీయాధ్యాయమునుండి సంగృహీతమని యెఱుంగునది.

నెల్లం గాంచి మిగుల దుఃఖపరవశుండయ్యెను ఆధివ్యాధిసమాకులుండయ్యెను. దైన్య మాతనికిఁగల్గి బాధింపఁ జొచ్చెను. కావున నతఁ డొక్క[illegible]యము తనలోఁ దానిట్లు విచారపడసాగెను ఇంక నేనేమి చేయవలెను? ఎచ్చోటికిం బోవుదును? నాయీదుఃఖమును దీర్చువా రెవ్వరు? ఇపుడు నాకు ధనబలముగాని, సంపన్నులనుగాని, మిత్రబలముగాని, దేహబలముగాని లేదు ద్రవ్యము లేక యీపుత్రికల కెట్లు వివాహముసేయుదును? భోజనమునకే సంశయము కలుగుచుండ ద్రవ్యముమాట తలపెట్టనేటికి! దైన్యము గలుగుచుండఁ గాకతాళీయన్యాయానుసారముగఁ గొమరితలు పుట్టిరి. వీరి నెట్టైన ధనబలములుగల రాజున కీకన్యకల నొసంగెద. కన్యాసుఖమును గోరుటయే కదా తండ్రికివిధి. అని యాగోపాలకుఁడు నిర్ధరించితుఁడు కాన నిట్టులాలోచించుచుండెను.

ఆతరుణముననే మధురానగరరాజపరిపాలితదేశమునుండి యొకగోపాలకుఁ డచ్చటికి వచ్చెను. ఆతఁడు తీర్థయాత్రాపరాయణుఁడు. బుద్ధిమంతుఁడు వృద్ధుఁడునగు. వానిపేరు జయుఁడు. ఆజయగోపకుఁడు మంగళగోపకునిం జూచి మాటలాడుచు నందగోపకుని వైభవమును దెలిపెను. తత్సంపత్తును విని దైన్యమునఁ దనకుమారికల నందరాజుచెంతకుఁ బంపెను. నందుఁడు వారి నాదరించి రత్నవిభూషణాలంకృతలనుగా నొనరించెను. వారెల్లగోమయమును సంగ్రహించుకార్య మొనరింప నియుక్తలైరి. జగన్మోహనాకారుఁడగు శ్రీకృష్ణునింగాంచి వారెల్ల

నతనివరించి తత్సిద్ధికై కాళిందిని సేవించుచుండిరి. ప్రతిదినము వారు నదికింబోయి పూజించుచుండిరి ఒక్కనాఁడు కాళిందీనది స్త్రీరూపమునందెను. శ్యామలాంగము, చారులోచనములు చెలువారుచుండ వారలకు దర్శనం బొసంగెను. వరమడిగిన నొసంగెదననియె. ఆకన్యక లాదరమున నోమహానదీ! మాకెల్ల వ్రజేశ్వరపుత్త్రుఁడు భర్తయగునట్లనుగ్రహింపుమా యని ప్రార్థించిరి. అట్లేయగుఁగాక యని వరమొసఁగి యామహానది యందే యదృశ్యయయ్యెను. వారే బృందావనమునఁ గార్తికమాసమున రాసమండలమున భగవంతుని సేవింపఁగోరిరి. వారింగూడియే శ్రీహరి పూర్వమిచ్చినవరమును సార్థకముచేయ రాసమండలమున విహరించెను ఆవిహారమే రాసక్రీడయనఁబ్రఖ్యాతమయ్యెను.

భక్తులారా! ఈగాథ యత్యద్భుతము. పెద్దలమాటలు నిరాధారములుకావనియు, వానికి మూలములగుపురాణముల బరిశీలింపక కొంద ఱాక్షేపించుచుందురనియు మన మెఱుంగుట మంచిది. శ్రీరామచంద్రుని జగన్మోహనరూపమును గాంచి మహర్షులు తమరు స్త్రీజన్మమెత్తి యా కన్నులతోఁ గాంచిన నెట్లుండునో యని తలంచిరి. శ్రీరామచంద్రమూర్తి తా వైకుంఠమునకు వేంచేయునపుడు రాఁబోవునవతారమున మీవాంఛితములు కొనసాగునని యాజ్ఞాపించెనని ప్రాచీనులు పల్కుట వినియున్నారము. ఈకథ శ్రీమద్రామాయణమునఁగలదా యన్నప్రశ్నమేల? పురాణాంతరములయందుఁగూడ శ్రీరామ

కథలు గొన్ని గలవు. వాని నప్రమాణములనుట కేవల యుక్తి వాదము. సర్వపురాణములు ఉపబృంహణములుగఁ గైకొను చెప్పినను నీతియొక్కటియే. సమరసము చేసి యన్నింటిసారము గ్రహింపవలయునుగాని కాఁబట్టినకుందేటికి మూఁడే కాళ్లనునట్లు తాఁజదివినపురాణము మాత్రము ప్రమాణమనియుఁ దక్కినవి కావనియు వాదించుట మహాసాహసము. అది సులలితమార్గము కాదు. దాన మనస్సుఖము లేదు. భక్తిమార్గమునకది కడుదూరము.

పురా శ్రీరామస్యైవ దర్శనా ద్దండకారణ్యవాసినః,
ఋషయ స్స్త్రీత్వమాపన్నా బభూవు స్తస్య వల్లభాః పద్మ.

అను నివచనము ప్రాచీనులవచనమును సార్థకము చేయుచున్నయది. దండకారణ్యవాసులగు మునులు రామచంద్రుని వరమున స్త్రీత్వమును బొందినవారుగా భావమేమి? రామచంద్రుఁడు శపించిన స్త్రీత్వము గలుగునే కాని యనుగ్రహమున నలవడదు కదా? కాఁబట్టి వీరు దానిం గాంక్షించిరని జన్మాంతరమున నట్లగుఁగాక యని శ్రీరామమూర్తి వరమిచ్చెనని మనము గ్రహింపవలయును. దీనిచే భగవంతుని సౌందర్యము ఋషులకేని సమ్మోహజనక మని తాత్పర్యము గ్రహింపవలయును వీరే ఋషులు భగవంతుని నారాధించుటలో నెట్టి సమారాధనమును వాంఛింతురో వారల కట్టి భాగ్యమును గరుణించును. భగవత్సహచరిత్వము ముక్తిహేతువు కాదని యెవ్వఁడనఁ గలఁడు? భగవద్దాస్యమునే భక్తులు ప్రాయశః కోరుచుందురు.

అట్లు దండకారణ్యవాసము చేయు నీఋషులు స్త్రీత్వమును గోరిరి అదియు నొకభక్తిమార్గమే యని వా రూహించియుం డవచ్చునని మన మూహించుటయే సమంచితము. ఆఋషులే గోవ్రజమున గోపికలై శ్రీకృష్ణునకు భార్యలైరన్నను దోష ముకాదు.

ఈగోపికలు కాళింది నారాధించుట యేల? అనునదియు నొకప్రశ్నమే. జలము భగవత్స్వరూపము కావుననే షకలపాప హరము.

శ్రు. ఆపః పునంతు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతు మామ్,
పునంతు బ్రహ్మణస్పతి ర్బ్రహ్మపూతా పునాతుమాం,
యదుచ్ఛిష్టమభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ,
సర్వం పునంతు మామాపోసతాంచ ప్రతిగ్రహగ్ స్వాహా.

అని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. కాఁబట్టి సర్వాఘముల జల ములు పోఁగొట్టును. అందును శ్రీకృష్ణపాదారవిందచిహ్నిత మగు కాళిందీజలము పరమపావనము తదధిదేవత కాళింది యనంబరఁగు. యమునానది ప్రత్యక్షమయ్యె ననఁగా యము నాన దధిదేవత యని భావము జలాధిదేవత యనఁగా భగ వదపరస్వరూపిణి యని తాత్పర్యము. అనఁగాఁ బ్రకృతి యని సారతమార్థము ఆమె నారాధించినచోఁ దత్కారుణకుం బాత్రు లగుట కేమికొంత? అందును వారు కోరునది భగవంతుఁడు భర్తకాఁదగునని కదా? అది భగవతి కిష్టమే. కావుననే యట్లే యగుఁగాక యని యానదీరూపిణి యగుపరదేవత రాధాంబ

యాశీర్వదించెను. సకలరూపముల నిలసిల్లునది యే ప్రకృతి. ఆమెయే భగవదిచ్ఛ యనంబడు నామె కిష్టమగువార లెవ్వరు? కావుననే,

అనేకకో॥ బ్రహ్మాండజననీ దివ్యవిగ్రహా

అని ప్రఖ్యాతిం గాంచెను. ఆమెనే వారాశ్రయించిరి. భగవత్సాక్షాత్కారము భగవతి నాశ్రయించిననే కలుగును. శ్రీకృష్ణపరమాత్మను సందర్శింపఁగోరువారు దాంబిక నాశ్రయించిననే శీఘ్రముగా నది సిద్ధించు లేనియున్న లేకపోవచ్చును. కాఁబట్టి పావనమనీషులారా! ఈగాథ మహాపవిత్రము సకల పాపనాశనకమమనుట కేశంకలు నుండవు. ఇదియే కథను వ్రాసెదను లేఖని దానికై యువ్విళ్లూరుచున్నట్లగపడియెను.

మైథిలీగోపికోపాఖ్యానము.

* పరమపవిత్రమనఁదగు మైథిలీగోపికలయుపాఖ్యానమును వినుమని నారదుఁ డిట్లు చెప్పెను శ్రీరామచంద్రునివరప్రభావమున నందునిగృహములం దొమ్మండ్రు గుప్తగోపికలుదయించిరి. నందనందనునిఁ గాంచి వారత్యంతసమ్మోదము నొందుచుండిరి వారు మార్గశీర్షమాస ముత్తమమనువిశ్వాసమున నానెలయందుఁ గాత్యాయనీవ్రత మాచరించిరి నియతులై షోడశోపచారములచేత నాదేవిని బూజించిరి. పూజార్థమొకమృత్తికావిగ్రహమును నిర్మించుకొనిరి మృత్తిక భగవ

*ఇదియు గర్గసంహితమాధుర్యఖండతృతీయాధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదియే.

త్రీప్రీతికిం బాత్రమైనయస్తువితతియం దుత్తమోత్తమము కదా?
ఆగోపికలు యమునాజలంబుల నరుణోదయవేళయందు స్నాన
కృత్యమును జరపి కాత్యాయనిం బూజించుచుండిరి. అంద
ఱును గలిసి భగవంతునిసద్గుణములం బాడుచు నిండ్లకుం బోవు
చుండిరి.

ఒకానొకదినంబున నాగోపిక లరుణోదయకాలమున
స్నానమొనరింప యమునానదికింబోయి తమవస్త్రములం దట
మున నునిచి జలంబులనడుమ నొకరిపైనొకరు దోసిళులజల
ములం జల్లుకొనుచు విహరించుచుండిరి. శ్రీకృష్ణమూర్తి వేకు
వనేలేచి యచటికింబోయి వారివలువలంగైకొని త్వరగాం గదం
బభూరుహమునెక్కి యొరునిచందమున మౌనముూనియుండెను.
ఆగోపకన్యకలు తమవలువలటం గానరామికి విస్మయమందుచు
నీపవృక్షముననున్న శ్రీహరింగాంచి లజ్జచే నవ్వుచు స్వామీ!
మావలువలంగొని యిచ్చటకరుదెంచి మాకొసంగుము. అని
ప్రార్థింపంగా విని శ్రీకృష్ణమూర్తి గోపికలారా! ఇచ్చటకేవచ్చి
మీమీవసనంబులం గైకొనుఁడు. లేకున్న నేనీయను. అని
వృక్షమునుండియే పలికెను జలముల మునింగియుండియే
యాగోపికలు శీతముచే వడంకుచు నవ్వుచు శిరసులనువంచి
నందనందనా! మనోహరగోపరత్నమా! గోపవంశముక్తామణీ!
మహార్తిహరా! శ్రీశ్యామసుందరా! నీవాక్యముచొప్పున
మేమెట్లు నీచెంతకు రాంగలుగుదుము. వివస్త్రలముకదా వని
తలముకదా? విశేషించి నీపాదదాస్య మొనరించువారముకదా.

* గోపాంగనావస్త్రచోరుఁడవని, నవనీతచోరుఁడవని పేరు పొందఁగలవు లే. గోకులమున నతిప్రసిద్ధుఁడవై జనించితివి. నీకు భయమెక్కడిది' మావచనంబుల మాటిమ్ము లేనిచో మధురాధి నాయకునకుఁ జెప్పెదము ఇప్పుడు నీవాచరించునని యన్యాయము చేయఁదగినంతకుంట మిక్కిలి చేయుచున్నవాఁడవు.

అను గోపికాసల్లాపములు విని భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్లు పలికెను †గోపికలారా! సుందరమందహాసభాసమానవదనసరోజలారా! నిక్కముగ మీరు నాకు దాసికలే యైనచో నిట్లు పలుకుదురా? ఇప్పుడే యీ కదంబవృక్షమూలమునకును వచ్చి మీవస్త్రముల నిమ్మని ప్రార్థింపుఁడు లేనిచో సమస్తవస్త్రములను గృహములకుఁ జేర్చెదను. కావున నావాక్యమురీతి నాలస్యము చేయక చేయుఁడు అని పల్కఁగనే చేయునది లేక సూర్యోదయమైన నందజుఁడు దెంచి చూచునని భీతిపొందు మఱఁగా నాగోపికలు సలజ్జలై శీతంబునఁ దనువులు వడవడవడంకుచుండఁగాఁ దలలువంచుకొని యుచితరీతి సంగమునుగప్పుకొని

* గోపాంగనావసనముష్నా నవనీతహారీ జాతో ద్రవేఽపి గసికళికిలనిర్భయాఽసి, వాసాంసి దేహి నహి చేన్మధురాధిపాయ కథయామహే ఽనయమతీవ కృతం త్వయాత్ర. ౧౧. శ్లో. ఇదియే మూలము.

† దాస్యో మమైవ యది సుందరమందహాసా ఇత్థం హి, శైత్య కిల చాత్రకదంబమూలే, నో చేత్సమస్తవసనాని నయామి గేహం త్వస్మాత్కురిష్వత మస్మైవ వచోఽవిలంబాత్. అనిమూలము.

కదంబతరుమూలము కడకుంబోయి శ్రీకృష్ణుండొసంగినవస్త్రముల ధరించిరి భగవన్మాయామోహితలై శ్రీకృష్ణునియందుఁ జూపులు పొలయ నందే నిలుచుండిరి. భగవంతుఁడు వారిపరమప్రేమలక్షణమగు నభిప్రాయము నెఱింగి మందస్మితముతోఁప వారినాదృతిం గాంచి యిట్లు పలికెను

గోపికలారా! మీ రెల్ల మార్గశీర్షమాసమునఁ గాత్యాయనీవ్రతము నాచరించితిరి నాప్రీతిని బడయఁగోరియే యీ వ్రతము నాచరించితిరి. అది సఫలంబగును. సంశయము లేదు. నేఁటికి మూఁడవదినమున బృందావనమునందు యమునాతీరమున మనోహరభూభాగమున మిమ్ముంగూడి పూర్ణమనోరథములనొసంగు రాసక్రీడ నాచరించెదను అని పలుకుచు నంతర్హితుఁడయ్యెను.పరిపూర్ణప్రకాశుఁడగు చిన్మయాకారుఁడు కనఁబడకపోఁగా నాగోపికలందఱు సంపూర్ణానందమునందుచు మందహాససుందరవదనారవిందలై గృహములకుంబోయిరి.

మహామతులారా! మైథిలీగోపికాఖ్యానమును వింటిరి కదా! వీరు తొమ్మండ్రుగురు నందగోపకగృహముల నుదయించిరఁట. అనఁగా గోకులమున నుదయించిరని భావము. మిథిలానగరమున శ్రీరామచంద్రునింగాంచి సీతారూపము మనకున్న రామపత్నులమగుదుముకదా యని కోరిన స్త్రీలందఱు నీజన్మమున గోపికలై పుట్టిరని కొందఱు అర్థము చెప్పుదురు. సీతాంశజనితలని కొందఱు అర్థము చెప్పుదురు. రెండవయర్థము బాగున్నదని నాకుం దోఁచెడిని. వారెల్ల గోకులమునఁదిరుగు శ్రీకృ

ష్టపరబ్రహ్మమును దిలకించి పరమేశ్వరునకు ... కావ లయునను వాంఛ లనుగఁ గాత్యాయని నారాధించిరట. గో పికావస్త్రాపహరణము సంగతికథయే యని ... చుకథదము కలదు కావననే వ్రాసితిని. ...ండు నీతులు పెక్కులుగలవు. వాని వివరించెద ... కాత్యాయనిం బూజిం నేల' అనున దొక ప్రశ్నము. కాత్యాయని ... అనఁగాఁ బ్రకృతి యని భావము. ... నిగ్ర హమును జేసినట్లున్నది ఈగోపికలు ... మాసమునఁ గాత్యాయనీవిగ్రహమును మృత్తికచే ... చేసిరని యిందుఁ గన్పట్టెడు ప్రభాతమునఁ గాళిందికిఁబోయి యట విశ్ర... ను స్నానమాచరించి యంబను బూజించి శ్రీకృష్ణ మూర్తి... పాత్రల మగునట్లు ... మా యని ప్రార్థిం చుచు భగవంతునిగుణములఁ బాడుచు నింటికుం బోవుచుండిరి.

వీరినియతి యెట్లున్నదో కనిపెట్టవలయునని శ్రీహరి నిశ్చయించుకొనెను. వారివస్త్రములఁగొని కదంబశాఖపైఁ ... చుండెను. వా ... మెఱింగిరి. భగవానుఁడా! మావస్త్ర ములం గొనితెచ్చి ... వే... శ్రీహరి మీరేవచ్చి ... కొనుండనెను. గోపిక లాపలుకులు విని శ్యామసుందరా యని సంబోధించి వనితలమగు మేము వస్త్రవిహీనలమై యెట్లు రాఁగ ల్గుదు మనిరి. అంతవో ... లేదు. ... కుముందే వెన్నదొంగ వనుపేరు నీకుం గలదు దానికిందోడుగా గోపికా వస్త్రచోరుఁడ వనుపేరు నీకుఁ గల్గునులే యనిరి. అనఁగా నెట్టి

వాఁడైనను "లోకాపవాదాద్భయమ్" అన్ననీతిప్రకారము జనులపడికి భయింపడవలయును అని హెచ్చరించిరి. నీకు భయ మెక్కడి దనిరి. లోకాతీతుఁడవుకదా నీవు. అట్టి నీకు లోకాపవాదభీతి యేల యని భావము లోకాంతర్యామితులకు లోకాపవాదభయముకాని సర్వలోకాధికునకుఁ దదపవాదభీతి యేటి కని గోపికలభావము నీ వీయకున్న మధురాధినాధునకు విన్న వింతుమనిరి. నీవును మనుష్యరూపమున నున్నవాఁడవు. మనుష్యులయలవాటుల ననుసరింపఁదగు. కాన రాజునకుఁ దెల్పెద మనిరి. ఈమాటలువిని భగవంతుఁడు గోపికలారా! మీరు నాకు దాసికలేయైన నిట్లు పలుకుదురా యనియె అనఁగా నర్థ మేమి? నాపాదసేవకులకు నావిషయమున లజ్జయుండునా యని ప్రశ్నించెను. ఈమాటయందే గంభీరార్థ మిమిడియున్నదని యెఱుంగుఁడు. లజ్జాదులు వదలినఁగాని నాభక్తురాండ్రు కాఁజాల రని భావము ద్వంద్వములనఁదగు మానావమానములయందు సమబుద్ధికుదురకున్న నదేటిభక్తి యని దీనిసారము. భగవంతుని కడ లజ్జఁబూనిన నది వదలుటెచ్చట!సర్వభావముల భగవంతునిఁ బ్రేమించుట భక్తునిలక్షణముకాని వేఱుకాదు. ఇప్పట్టున నొక కథ స్మృతికిం దగులుచున్నది.

ఒక్కనిర్భాగ్యుఁడు కొడుకును బిలుచుకొని గ్రామాంతరమునకుం బోవుచుండెను. త్రోవలో నొకపాడువడినదేవాలయ మగపడియెను అందుఁ బెద్దదగువినాయకవిగ్రహము చక్షుర్గోచరమయ్యెను. దరిద్రదేవత తొలఁగిపోవుఁగాక యను

వాంఛతో భక్తిభావము నభినయించి మ్రొక్కి స్వామీ నాకుఁ గొలది కేదారము (వరిపండు భూమి) కలదు. దానిలోఁ బండువడ్లు నెలకు నాలుగు జాలవు. ఆభూమిలో నీసంవత్సరము నూఱుపుట్లధాన్యము పండిన నీకొక్క పుట్టెఁడు బియ్యము పెద్దవాఁడు భక్షింపఁగలిగినంత తెచ్చిపెట్టెద. అని ప్రార్థించెను. ప్రక్కననిలుచున్నకొడుకు నాయనా అంతపెట్టనేల' అనియడిగెను. ప్రక్కకుఁదిరిగి దేవునకుఁ జాటుగాఁ జనచేయి నునిచి అబ్బాయీ! నేనంత వెఱ్ఱివాఁడనా! నూఱుపుట్లుపండినతర్వాత నేదో యింత తెచ్చిపెట్టెదను. వీలులేకున్న నదియుం నుండియే చేయిచూపెదను భయపడకుమా యని చెప్పి మరల వినాయకుని గాంచి మ్రొక్కెను భగవంతుఁడు సర్వవ్యాపకుఁడు వినాయకప్రతిమనుండి నవ్వి నేను నూఱుపుట్లు పండునట్లు చేయుట పరమాన్నము పెట్టుట రెండును హులక్కియే కద యని పలికెను. అంతనాతఁడు నోరుమూసికొని కొడుకుం దోడుకొనిపోయెనఁట.

ఈకథ యథార్థముగా సాగియుండినను లేకున్నను భగవంతునికట్టి వంచనముసేయుట కీడని తెల్పును. కల్పించువాఁడు భగవంతుఁడనుజ్ఞానము లేక మూఢుఁడై యొరులెఱుంగరని దాఁచిపెట్టిన హృదయకమలాంతర్వర్తియగు సర్వేశ్వరుఁ డెఱుంగకపోవునా? కాఁబట్టి లజ్జాదులు ప్రపంచాతీతుఁడగు పరమేశ్వరునియందు నుపకాదు. ఈబుద్ధిని తెల్పుటకే శ్రీకృష్ణుఁడు మీరు నాకు దాసికలైనచో నిక్కమగు ననురాగము నాయందు మీకున్నచో నాచెంతకురండని పిలిచెను. దీనిచే శ్రీకృష్ణుఁడు

జారుఁడని చెప్పుటకంటె వెఱ్ఱితనము వేఱొకటియుండునా. ఆలసింపక రండని హెచ్చరించెను ఇది మనుష్యజన్మము. ఒక్కక్షణమైన నాలసింపరాదు వైక్షణము నాది యని తలంపరాదు. కావునఁ ద్వరగావచ్చి వలువలు గ్రహింపుఁడీ యని విజ్ఞానమును గలిగించెను మీ రిప్పటికైన నాచెంతకువచ్చి వస్త్రముల గ్రహింపక యున్న వీని నింటికిం గొనిపోయెద నని బెదరించెను.

ఆర్యులారా! మఱియు నిందాంతరార్థము వేఱొండు గలదు. వస్త్రములనఁగా నాచ్ఛాదించునవి యని లోకులు భావింతురుకదా. అవి అజ్ఞానస్థానీయములు. అనఁగా నజ్ఞానమని భావము. వస్త్రము దేహము నాచ్ఛాదించులాగున దేహాంతర్గత పరమాత్మను దెలిసికొనఁజాలకుండ నజ్ఞాన మాచ్ఛాదించియుండును దానిం దొలఁగించుకొను నుపాయ మారసినంగాని యది తొలఁగదు. అది తొలఁగినఁగాని నిర్మలజ్ఞానము కలుగదు. అది కలిగినఁగాని భగవత్సాక్షాత్కారము కాదు కావున భగవత్సాక్షాత్కారప్రతిబంధక మజ్ఞాన మనుట నిర్వివాదాంశము. నేను భగవంతుఁడను. ఇందుఁ గూరుచుండి మీకు వాంఛితముల నీయఁగోరియున్నవాఁడను. అజ్ఞానమునువదలి యనఁగా దేహాభిమానమును వీటఁబుచ్చిరండు. అదియుండినదాఁక మీకు నాదర్శనము కాదు. కాంక్షలు ఫలింపవు. ఈస్వల్పదేహాభిమానమే వదలకున్న నాపాదసేవ కర్హులు కాండ్రగుట కల్ల. నాపాద సేవ మహర్షులకుంగూడ దుర్లభము అదియే ముక్తిప్రదము. ఆలసింపకుఁడు త్వరగ రావలయు. లేకున్న నే నిటనుండనని

శ్రీహరి స్పష్టముగాఁ జెప్పెను దిగంబరులు సాధారణముగా నవధూతలని పిల్వఁబడుదురు ఈవిషయము శుకయోగివర్తన మునుండి తెలియంవగు.

'...మాయ సంగీకరించినభంగి వసనంబుఁ గట్టక వచ్చువాఁడు' అని యున్నది కదా వస్త్రధారణము దేహాభిమానమును దెలుపును ... భగవదభిప్రాయమును మాటుఃఅచి శ్రీకృష్ణుఁడు జారుఁడని చోరుఁడని నిందించుట సాహసముపగాక మఱేమిటి! వృథా భగవంతుని దూషించిన ఫలమేమి? ఇట్టి యసంగతప్రసంగములు చేయక భగవదభిప్రాయములు తెలియ శక్యములుకానివని, వానిం దెలిసికొనుజ్ఞానమెన్నాఁ డలవడునో కదా యని చింతించుచు, సత్కర్మాచరణమలవడు దగుకృత్యములు చేయుచుఁ బెద్దల నడిగి తెలిసికొనుచు నుండవలయునే కాని సైజన్మమేల మనుష్యజన్మము రావలయునని పట్టుపలఁ బూనరాదు. ఇంతకంటె సత్కర్మమహనీయులకు విశేషించి వెందివ్రాయుట సమంజసముకాదని విరమించెదను తరువాతికథ నాలకింపుఁడు.

॥ గోపాలగోపికాచరిత్రము ॥

* శ్రీరామభద్రునివరప్రభావమునఁ గోపలగోపికలుప నందగృహములయందు జన్మించిరి గోకులమునందే పుట్టఁగోరి యుండిరి శ్రీకృష్ణావతారమున వారి కావ్రజమునందే యుప నందగృహములయందు జననము సంభవించినది. గోకులు

* ఇక్కథయు గర్గసంహిత, మాధుర్యఖండచతుర్థాధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడునని తెలియఁదగును.

వారిం బెండ్లియాడిరి. రత్నభూషణభూషితాంగములఁ బొలుపారుచు నిండుచందురుని ధిక్కరించుమోములువెలయ నవయౌవనము మురువుచూపఁ బద్మినీజాతికిం దగుగుణములచే సంపూర్ణలై గతివిశేషముల నంచల వంచించుచు నయనపద్మములచే సరోరుహముల డిందుపఱచుచు నుండిరి వారెల్ల నందనందనుఁ డనఁబడుముకుందుని చరణారవిందముల డెందములు తగుల మిగులదృఢమగుప్రీతిఁ బాటించిరి జారధర్మము నదిపోలియుండెను. అనఁగా గాఢముగనుండెనని భావము ఆప్రీతి లోకాతీతము ఇంతియగాక మహాత్ముఁడనియు సుందరాకారుఁడనియు శ్రీకృష్ణుని వారు భావించిరి.

మాధవుఁడును వారిభావము నెఱింగెను. కాన గోకులమున వీథులలోఁ దిరుగునపుడు వారగపడఁ బరిహాసము లాడుచుండెను చిఱునవ్వులచేతను, పీతవస్త్రదానములచేతను వారికిం దనప్రీతి నెఱింగించెను. వారెల్ల దధివిక్రయార్థ మరుగుచు శ్రీకృష్ణా శ్రీకృష్ణా యని పిలుచుచు శ్రీకృష్ణునియందే ప్రీతిగలిగి కుంజపుంజములఁ దొంగి చూచుచుండిరి. * ఆకాశమునందు, వాయువునందు, నగ్నియందును, జలమునందును, భూమియందును, జ్యోతిస్సునందును, దిక్కులందును, వృక్షములయందును, జనబృందమునందును, వారికన్నులు శ్రీకృష్ణునే

* ఖేవాయౌచాగ్నిజలయోర్మహ్యాంజ్యోతి ర్దిశాసుచ, ద్రుమేషు జనబృందేషు తాసాం కృష్ణోహిలక్ష్యతే. ప్రేమలక్షణసంయుక్తాః శ్రీకృష్ణహృతమానసాః, అష్టాభిస్సాత్వికైర్భావై స్సంపన్నాస్తాశ్చయోషితః. అనిమూలము.

చూచుచుండెను ప్రేమలక్షణములు వారికి సంపూర్ణముగాఁ గలవు గోపికాజనులు శ్రీకృష్ణధ్యానము *సాత్త్వికభావము లెనిమిదియు వారియందుఁ గన్పట్టుచుండుట ప్రసిద్ధికెక్కిన దగుటచేఁ బరమహంసలమార్గము వారెల్ల నొందిరి కృష్ణానందమును గోపికలును నీసమయమందు వారు పరవశలై పోగిరి. జపము నటించుటయు వా రెఱుంగకయుండిరి అప్పుడు వారిస్థితి జడోన్మత్తపిశాచముల స్థితిని బోలియుండెను మాటలాడుచున్న మాటలన్నను శ్రీకృష్ణధ్యానమే కలిగి లజ్జలు వని దుఃఖములం బాసి వారెల్లఁ గృతార్థత నొందిరి తుదకు తన్మయత్వము నొందిరి ఒకానొకప్పుడు బలవంతముగా నిలిపి శ్రీకృష్ణము నాలింగనముచు ముద్దిడుకొనిరి

ఓ రాజా! †ఆగోపికల తపోమాహాత్మ్యము నేమని వర్ణింతును? సంపూర్ణపరబ్రహ్మమగు శ్రీవాసుదేవునియందు వారి హృదయములు సంలగ్నము లయ్యెను. వారి ప్రీతి భగవంతుని యం దవిచ్ఛిన్నముగ నుండెను ఇంద్రియములు తత్సేవాకార్య నిరతము లయ్యెను. లోకవ్యవహారమును వారు వదలిరి. ఆ గోపికలు ప్రేమరసపరిపూర్ణస్వాంతలై శ్రీకృష్ణు వంశభాగమునఁ దమబాహువుల నునిచి రాసరంగమున నానందించిరి శ్రీకృష్ణు

*స్తంభస్స్వేదోఽథ రోమాంచ స్స్వరభంగోఽథ వేపథుః. వైవర్ణ్య మశ్రుప్రలయ ఇత్యష్టౌ సాత్త్వికాస్స్మృతాః. సాహిత్యదర్పణము. తృతీయ పరిచ్ఛేదము ౧౩౫ శ్లో. †తాసాం తపః కిం కథయామి రాజన్ పూర్ణే పరబ్రహ్మణి వాసుదేవే, యాశ్చక్రిరే ప్రేమహృది ప్రయాతా స్సంత్యజ్య లోకవ్యవహార మార్గమ్. ఆనిమూలము.

నివశమున నుండిరి. ఆతపస్సు చాలునని తృప్తినొందిరి. ఆది శేషువుకూడ నాతపోమహత్వమును గొనియాడఁజాలఁడు. * యోగముచేతను, సాంఖ్యముచేతను, శుభతమకర్మయోగముచేతను, న్యాయవైశేషికాదితత్త్వములచేతను భగవంతు నారాధించి యేపదమును సాధువులు పొందుదురో ఆపదమునే (శ్రీకృష్ణపాదారవిందద్వంద్వమునే) కేవలభక్తిభావమున విదేహారాజు పొందెను శ్రీహరి భక్తిభావముచేతనే వశ్యుఁడగును. ఆదిదేవుఁడగు నాపరమపురుషుఁడు భక్తిభావమున నాగోపికలకు వశుఁడయ్యెను. భక్తిమార్గ మత్యుత్తమము నసపాయము ననుటకు వేఱుదృష్టాంతము లేల? ఈగోపికలే దృష్టాంతము. వారు సాంఖ్యయోగముల ప్రకారమ మాకృష్ణు నారాధింపలేదు. కేవలప్రేమముచేతనే సేవించిరి. భగవత్కారుణకుం బాత్రులైరి తత్ప్రకృతినే పొందిరి.

భక్తులారా! ఈకౌసలగోపికలయుపాఖ్యానమును జదివితిరికదా ఇంతకుముందు వ్రాసినవిశేషములే యిందును గలవు. కాని మరల నీయుపాఖ్యానమునుండి యొక్కవార్తఁ దెలుపవలయును భగవదారాధనపద్ధతు లనేకములు అందుఁ బరమప్రేమరూపమగు భక్తిమార్గము నిరుపమానము అనువిషయము స్పష్టపఱుపఁబడినది. ఈగోపికలు గోకులమున జనించి

---

* యోగేన సాంఖ్యేన శుభేన కర్మణా న్యాయాదివైశేషిక తత్త్వవిత్తమైః, యత్ప్రాప్యతే తచ్చ పదం విదేహారాట్సంప్రాప్య తే కేవలభక్తిభావతః. అనిమూలము.

వివాహము చేసికొనిరి పరభార్యలగుచుండు నట్టివారు భగ
వంతునితోఁ గలిసియుండుట న్యాయవిరుద్ధము కాదా యని
కొందఱనుకొనవచ్చును ఈ ప్రశ్నవలనకు సమాధానమిదియే.

పరస్త్రీసంభాషణము మహాపాతకమూల మనువిధి
సామాన్యమనుజులకే కాని భగవంతునకుఁ గాదు భగవంతు
నకుం దారు గలుగువారితో సంభాషణమే లేదు సవిహార
మన నేదియో యోచింపుడు భక్తియోగాతిశయముచే వారు
లోకవ్యవహారమూర్ఖులను కవలి గనఁగా లోకాతీతలయిరని
తాత్పర్యము అంతఁగా భగవత్సాన్నిధ్యసంగముల నొందను సల్పిం
చిరని నా యభిప్రాయము. ఇదియే రహస్యము ఇదియే సత్యమనుభవము
ఇదియే కోర్కెలకంట ఏదినిమించినది వేఱొకటి కానరాదు
సకల వేదములకు నాధారమూర్తులు భగవత్కృపాదండయు
టకేకదా ప్రేమరూపారాధనమున నీగోపికలు లబ్ధానిం బడసిరి
ఇంత దేహమాత్రమేని వారు జారులని వచింపనవకాశముకలదా?
శ్రీకృష్ణునిం బరిపూర్ణతత్త్వమని వారు భావించిరి పూర్వ
పుణ్యములఫలము నీజన్మమునఁ గాంచిరి. భగవంతునితో రాస
మండలమున విహరించిరి ఆనందాబ్ధి నోలలాడిరి భక్తిభావము
ననే యని యన్నిభావములను గన్పఱచిరి ఒక్కయుపమైనను
గోపికలు కామాతురత శ్రీకృష్ణునింగూడి సుఖించిరని చెప్ప
లేదు. ఇట్టిపట్టున గరళకంఠులు కొందఱు వీరిచరిత్రమునుబట్టి
యే హరి జారుఁడందురు కారణము వారిబుద్ధివికారమేగాని
వేఱుగాదు వారిభావ మారీతి ననుసరించినది. దానికి మన

మేమిచేయఁగలము? వారిమతి మార్పునొంది భగవదారాధనమునఁ బ్రవహించుఁగాక యని కోరుటయే కృత్యముగాని వేఱేదియుఁ గానరాదు.

కోసలదేశవాసులలోఁ బరిపక్వజీవులే శ్రీరామచంద్రు నారాధించిరి. శ్రీరామునకు వారియం దెక్కుడుమక్కువ. ఏల యన వారు తల్లివంకవారుకదా. కావుననే యీఘట్టమున నెక్కుడుభక్తి వర్ణింపఁబడినది. అట్టివారికిఁ దరణోపాయమును భగవంతుఁడు చూపకపోఁడని మన మూహించుట పొరపాటు గాదు.

శ్లో. మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే,
శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తే మే యుక్తతమా మతాః. ౨
యేత్వక్షర మనిర్దేశ్య మవ్యక్తం పర్యుపాసతే,
సర్వత్రగ మచింత్యం చ కూటస్థ మచలం ధ్రువమ్. ౩
సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం సర్వత్ర సమబుద్ధయః,
తే ప్రాప్నువంతి మా మేవ సర్వభూతహితేరతాః ౪
యే తు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః,
అనన్యేనైవ యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే. ౬
తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్,
భవామి న చిరాత్పార్థ మయ్యావేశితచేతసామ్. ౭
మయ్యేవ మన ఆధత్స్వ మయి బుద్ధిం నివేశయ,
నివసిష్యసి మయ్యేవ అత ఊర్ధ్వం న సంశయః. ౮

భగవద్గీత. భక్తియోగము.

అను నీగీతోక్తులు భక్తిని నిరాడంబరముగాఁ దెలుపుచున్నవి కావున భగవంతునివిషయమున లజ్జాదులవదలి సర్వసమర్పణము గావించుటయే భద్రసంబగుమార్గము వేదోక్తప్రోక్త నిరపాయ [illegible] మని యెఱుంగుఁడు బుద్ధిమంతులారా. కావున ఓ భక్తజనులారా! అనన్యచేతసములై శ్రీకృష్ణ [illegible]త్మ నా [illegible] గోచరించునపుడు [illegible] గోక కుఁడు [illegible] లే మనలఁ బలుత్రిప్పలం బెట్టును [illegible] హితకర్మముల [illegible] భగవత్సమర్పణము చేయుట [illegible]. మనల రక్షించుట [illegible] పొందును సర్వమతస్థాత సిద్ధాంతములు వీనిని నిరంతరము చింతింపుఁడు. అవతారము నుండినప్పుడెల్ల [illegible] సిద్ధాంతముల నాచరణమునకుం దే[illegible] బ్రయత్నింపుఁడు భగవంతుఁడు. సర్వదేవతాస్వరూపుఁడు ఏ రూపమున నేనామమున ధ్యానించిన నా పరమేశ్వరుని బొందును. దేవతాంతరదూషణమే దీనిం బాడుచేయునది దానిం బాటింపకుఁడు ఇందుకుఁ దరువాతిచరిత్రము నాలకింప నవహితులరు గండు.

అయోధ్యానివాసిగోపికాచరిత్రము.

* బహుళాశ్వమహారాజా! సింధుదేశములందుఁ జంపకయనునగరము కలదు. తత్పరిపాలకుఁడు విమలుఁడను రాజుండెను. అతఁడు ధర్మపరాయణుండు కుబేరుని ధనమునఁ గెలిచేయు

* ఈ చరిత్రము గర్గసంహిత మాధుర్యఖండము పంచమషష్ఠాధ్యాయములనుండి గ్రహింపఁబడినది.

వాఁడు. మృగరాజువలె మనస్వియునగు విశేషించి విష్ణు భక్తుఁడు కనుకనే ప్రశాంతాత్ముఁడు. ప్రహ్లాదునింబోలి వెలయు వాఁడు సాధారణముగా జనులీభూతలంబున నీ రూపమునఁ బ్రహ్లాదుఁడే యవతరించెనని చెప్పుచుందురు. ఆ రాజున కఱువదివేలుభార్యలు గలరు రూపసుగుణసంపదలు వారఁ గలరారు. కాని వారెల్ల వంధ్యలైరి ఏ పుణ్యకర్మ యాచరించిన సంతానము గలుగునా యనుచింత వారికెల్లం గలిగెను రాజునకుం గూడ నీచింతయే కలిగెను ఇట్లు చింతించుచుండఁగా. పెక్కు వత్సరములు గడచెను

ఒకానొకదినమున యాజ్ఞవల్క్యమహాముని యా రాజుంజూడ నరుదెంచెను. రాజా మునివరు నారాధనములవలరించి యాతని కెదురుగ నిలుచుండెను. ఆమునియుఁ జింతాకులుఁడగు నారాజుంజూచి సర్వజ్ఞుండగుట నట్టి యాలోచించి యిట్లు పలికెను రాజా! నీమేను కృశించినదేల ? నీమది నేమి చింతగలదు ? సప్తాంగములయందుఁ జక్కనిపద్ధతి గలదనుటగాన వచ్చెడిని అని ప్రశ్నింప, విమలుఁ డిట్లు పలికెను బ్రహ్మమునిపుంగవా! తపోదృష్టిచే సర్వమెఱుంగు మీ రెఱుంగని దేమియుండును ? ఐనను దమవాక్యగౌరవమును బట్టి నేఁ దెలిపెదను సంతానహీనుఁడ ననుదుఃఖము నన్ను వ్యాపించినది ఏమిచేయుదును ? ఏతపస్సున నది లభించునో యాపద్ధతి నను గ్రహింపుము. అనుపలుకులు విని యాజ్ఞవల్క్యమహాముని ధ్యానస్తిమితలోచనుఁడై భూతభవ్యముల విచారించుచుఁ

జాలసేపుండెను ఇంచుక స్మృతిపొంది యిట్లు పలికెను. రాజా! ఈజన్మమున నీకు గొడుకు కలుగనేరఁడు. అది నిశ్చయము. ఎందఱఁ గోరుదువో యందఱు కన్యకలు గలుగుదురు. అని ముని యూరకుండెను.

రాజిట్లు విన్నవించెను. పుత్రుఁడు లేక ఋణవిముక్తి కాదని పలుకఁబడియుండెని అపుత్రునిగృహము శ్మశానము. ఇహాముత్రసుఖ మాతనికిఁ గలుగదు. అనుడు యాజ్ఞవల్క్యముని రాజా! భవమునకు నీదిఁ జోటీయకుము నీ పుత్రికలను, శ్రీకృష్ణుఁ డవతరింపఁగలఁడు గాన, నా [illegible] కొసంగుము. సత్వరమ సమర్పింపుము కన్యాదానము చేసినచో దేవర్షి పితృ ఋణములు తొలఁగును. ముక్తుఁడవగుదువు. అనినంత నా రాజు తత్సంతోషహృష్టుఁడయ్యెను. కాని యించుక సంశయముతోడ నిట్లు మరలఁ బ్రశ్నించెను. మునీంద్రా! ఏదేశమున నేకాలమున శ్రీహరి యవతరించును? ఎట్టిరూపమున భగవంతుఁడవతరింపఁ గల్గును? వర్ణమెట్టిది? ఎన్ని సంవత్సరములు గడువ నవతరించును? అన విని ముని యిట్లు బదులుచెప్పెను. ఇది ద్వాపర యుగముకదా ఈ యుగము నూటపదునేనువర్షములు గడిచియుండఁగా యదుకులమున మధురానగరమున భాద్రపదకృష్ణాష్టమి బుధవారమున రోహిణీనక్షత్రమున హర్షణయోగమున వృషభలగ్నమున బవకరణమున నడురాత్రిసమయంబున సంధ్యాతారావృతమగు కాలంబున శౌరిమందిరమందు దేవకీదేవియందు శ్రీహరి సాక్షాత్కరించును. యజ్ఞంబునం దరణియందు హుత

వహుఁడునయించినట్టులావిర్భవించును ఆ కుమారుఁడు శ్రీవ
త్సాంకమున నలరుచు, ఘనశ్యామవర్ణంబునఁ దేజరిల్లుచు, వన
మాలావిరాజితుఁడై సౌందర్యరాశియై పీతాంబరధరుఁడై పద్మ
నేత్రములనొప్పి చతుర్భుజములు కనంబడ నుదయించును.
ఆ శ్రీహరికి నీ తనయల నొసంగుము నీకంతదనుక నాయు
ష్యుండును. అనిపలికి యాజ్ఞవల్క్యముని యరిగెను.

ఆ మునిమాటలకు మహానందమంది చంపకాధిపతి యగు
విమలుఁడు తనకుం గ్రమంబునఁ గలిగిన పుత్రికలను గాంచి
హర్షించు చుండెను వారెల్ల నయోధ్యాపురమున వసించి
శ్రీరామచంద్రవరప్రభావమునఁ దనకుఁగల్గినవారనియెఱింగెను.
గాన సుప్పొంగుచుండెను వారెల్ల వివాహయోగ్యవయః
పూర్ణలుకాఁగా యాజ్ఞవల్క్యవాక్యమును స్మరించుచుదూతను
బిలువంబంపి యిట్లు పలికెను. నీవు మధురానగరమునకుం బోయి
శౌరిగృహమును జూడుము. అందు వసుదేవునకు సుందరాం
గుఁడు తనయుఁడుగలిగెనాయని విచారింపుము. ఆ కొడుకు
ఘనశ్యాముఁడు శ్రీవత్సాంకుఁడు వనమాలియుఁ జతుర్భుజుఁ
డునయి యుండుట తెలిసికొనుము. ఇట్లుండెనేని ఆ తనయు
నకు నా పుత్రికల నీయ నెంచితిని అని యాజ్ఞాపింప నాదూత
రాజశాసనమునంది మధురానగరమున కరిగి మధురానగరవాసు
లగుమహాజనుల నా వృత్తాంత మడిగెను ఆ ప్రశ్నము నాల
కించి బుద్ధిసంపన్నులయ్యును గంసభీతులై యపుడు బదులుపలు
కక రహస్యముగా నా దూతను బిలిచి వసుదేవునితనయులఁ

[illegible] గించుచున్నంతను [illegible] గారును
నాకాలె [illegible] వసుదేవు [illegible] యున్నవాఁడు పుత్ర
హీనుఁడు [illegible] యున్నవాఁడు. ఇదియు వచింప
రాదు [illegible] గలదు [illegible] నగరమున శౌరి
[illegible] మన వించునో దానిని [illegible]
[illegible]

అని [illegible] తిరిగి
[illegible] ంద్రా!
[illegible] నగరమున శౌరి [illegible] నీవు డై యున్న
వాఁడు [illegible] పతి
వధింతనని [illegible] గాని
[illegible] కేగెనట [illegible]
[illegible] వచ్చితిని [illegible] బృందా
వనమును గాంచితి [illegible] యమునాతటమును గలదు [illegible]
నమున [illegible] నొకశిశువు నాకంటఁ
బడియెను నీవు చెప్పినలక్షణములుగల యా శిశువు గోపికలు
గోపకులు తన్నుంబరివేష్టింప నుండెను [illegible] లక్షణము
లాకుమారునియందుఁ గలవు కాని [illegible] గోపకుమా
రుఁడు. [illegible] రెండుమాత్రమే నీ చెప్పినలక్షణములకు విరుద్ధ
ములు చతుర్భుజుఁడు వసుదేవకుమారుడు హరియను పేరఁ
బరఁగునని నీవు చెప్పితివి మునివాక్యము [illegible] గాదు [illegible]
దేని చేయఁదగునో యూహింపుమా [illegible] రెండు దిగుగున్న
నందందుం దిరిగెదను.

అని దూత తెలుపఁగా మునివచన మేలతప్పెనోయని చింతించుచు రాజుండుతఱిఁ గరిపురమునుండి సింధుదేశముల జయింపఁ బోయి భీష్ముఁ డచటికేతెంచెను యథావిధి విమలుం డాతనిం బూజించి బహువిధధనదానముల నాతనిం బ్రీతునిం జేసి భీష్ముఁడు ధర్మవేత్తలలోఁ బ్రథముఁడుగాన నిట్లు ప్రశ్నించెను. యాజ్ఞవల్క్యముని మున్ను నాతో మధురాపురమున శ్రీహరి దేవకీవసుదేవులకుఁ దనయుఁడై పుట్టఁగలఁడనియు నిందుల కేసందియములు లేవనియుం జెప్పెను ఇపుడు విచారింప వసుదేవునకుఁ గుమారుఁడై శ్రీహరి పుట్టలేదని వినఁబడియెను ఋషివాక్యము మృష గాఁగాదుకదా. ఇఁక నాకన్యకల నెవరి కిత్తును ! నీవు పరమభాగవతోత్తముఁడు. త్రికాలజ్ఞుఁడవు జితేంద్రియుఁడవు. మహావీరుఁడవు ధనుర్ధరులలో మేటివి కావున నీవిషయమును దెలుపుమాయని వేఁడుకొనియెను ఆమాటలువిని గాంగేయుఁడు దివ్యజ్ఞానము గలవాఁడును, ధర్మతత్వజ్ఞుఁడు శ్రీకృష్ణప్రభావము నెఱింగినవాఁడును గాన నిట్లుపలికెను. రాజా! ఈవృత్తాంత మతిరహస్యము వేదవ్యాసముని నాకెఱింగించెను ఆకథ సర్వపాపహరము. ప్రీతిని వృద్ధిచేయును. దేవతల రక్షించుకొఱకు దానవుల సంహారము చేయుకొఱకు వసుదేవునింట శ్రీహరి యర్ధరాత్రమున నావిర్భవించెను. వసుదేవుఁడు కంసభయమున నాశిశువుం గొని గోకులమున నునిచెను ఆశిశువే యశోదానందులకుఁ దనయుఁడు. వారికన్యకయగుమాయను గైకొని మధురానగరమును జేరెను.

ఆబాలకుఁడు గోపులచే ... పెరుగుచున్నవాఁ ... ఎవ్వరికిం
దెలియఁబడకుండ రక్షింపఁబడు చున్నవాఁడు ... బాలకుఁ
డిప్పుడు బృందావనమున గోపాలవేషధారియై ... దుష్టశిక్షణము
వన్నములు ... నివారణము చేయుచున్నవాఁడు. ... గు
కంసుని వధించిన ... ను బ్రహ్మాండము ... అయో
ధ్యానగరమున వసించి శ్రీరామచంద్రుని ... రెవ్వ రెవ్వరు
నీకుఁ దనయలుగాఁ బుట్టిరో వారెల్ల ... బెరుగుచు
న్నయట్టి శ్రీకృష్ణునకు భార్యలు కాఁగలరు ... కృత
కృత్యుఁడవు కమ్ము. లభింపకుము దేహము ... ను
కదా! అనిపలికి ... కృష్ణుఁడు హస్తినానగరమునకుం బోయెను.
... కృష్ణగమనానంతరము ... లభూకాంతుఁడు ... నందసూనునిక
... దూతను బంపెను.

—॰ ... ప్రయత్నము. ॰—

* విమలానుమతిచే దూత మధురాదేశమునకుఁ బోయి బృందావనమున నందండుఁ దిరుగుచు శ్రీకృష్ణుని దర్శించెను. ఒక్కతఱి నేకాంతమున శ్రీకృష్ణునితోఁ గరయుగములు మోడ్చి మెల్లమెల్లగా నిట్లనియెను. శ్రీకృష్ణా! నీవు ... మహాత్మ్యవు పర బ్రహ్మానవియు నీకు వేరు గలదు. పరేశుఁడవు. పరులు నిన్ను గానఁ జాలరు. పరిపూర్ణరూపుఁడవు. అనేకజన్మసుకృతములనుహి మమున సజ్జనులకే యగపడుదువు. అట్టి నీకు నమస్కారము.

* ఈ కథయు గర్గసంహిత మాధుర్యఖండమ ... మాధ్యాయమునుండి సంగృహీతము.

అజుఁడవయ్యు గోవిప్రదేవశ్రుతిసాధుధర్మసంరక్షణార్థముయదు వంశమున నవతరించితివి కంసాదుల వధించుటకే నీవీయవతార మంగీకరించితివి అనంతగుణసాగరుండవు. ఇట్టినీకుఁ బ్రణామములు ఓహో! వ్రజవాసులసుకృత మేమని వర్ణింతును? నందుఁడు ధన్యుఁడు. పరమపురుషుఁడ వగునీవు తనయుఁడవైతివి. గోకులము ధన్యము ఈయరణ్యము ధన్యతమము సాక్షాత్కరించి పరమేశ్వరుఁడవగునీవు సంచరించు చున్నవాఁడవు కదా? ఏరూపము రాధికాసుందరకంఠరత్నమో మఱియు గోపికాజీవనమూలరూపమో ఆరూపము నానేత్రములను సఫలములగున ట్లొనరించెను ఇంతకన్న నా కదృష్టము వేఱేమియుండును? నేను ధన్యుఁడను. గోపకులనడుమ గోపబాలకవేషమున గూఢముగ నున్నవాఁడవు. కస్తూరి కనఁబడకున్నను దానిపరిమళము వ్యాపించునట్లు నీమహిమము ప్రసిద్ధమయినది నీకీర్తి శీతాంశుజ్యోత్స్న ముల్లోకముల వ్యాపించి పరిశుద్ధములుగాఁ జేయుచున్నది. జనచ్చైతన్యభావమును నీవే యెఱుఁగుదువు. క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁబడుదువు. దేహధారులకెల్ల సాక్షివి. ఐనను రాజుమాటను విన్నవించెదను. ఇదిరహస్యము. కావున నాధర్మమును నెఱవేర్చెదను

సింధుదేశమునందు సుప్రసిద్ధ మగుచంపకానగరము గలదు. అది స్వర్గపురిని మించు సౌభాగ్యముకలది. తత్పరిపాలకుఁడు విమలుఁడు. ఆభూజాని శచీపతితుల్యుఁడు. భవత్పాదపద్మాసక్తచిత్తుఁడు. భవదర్థమై యనేకయజ్ఞము లొనరించిన

[illegible]డు బ్రాహ్మణుల సేవించెను తీర్థయాత్ర[illegible]లు [illegible]రించి కృతకృత్యుండయ్యెను. అప్పుడా అయ్యో [illegible]ను గ్రహపసమేతుఁ [illegible]వు [illegible] జూచెను గన్యకలు గిలను [illegible] సేయుచుండె [illegible] [illegible] [illegible]గు నిన్ను బ్రాణనాథునిగా [illegible]యున్న వారు నిన్నుఁ [illegible] యనేకనియమ[illegible] లొనర్చిరి ని [illegible] [illegible] నిర్మలాంతఃకరణలు [illegible] ప్రాణనాథా! వారి వివాహ[illegible] వారిఁ నీయుద్ధ [illegible] ప్రసా దింపుము [illegible] విజయ[illegible] [illegible] [illegible]యని నిశ్చయించు[illegible] [illegible] అని లుపదూత వచనముల నాకర్ణించి [illegible] మోహమున వెలయుచుండఁగా నంగీకరించి దత్తం[illegible] తుణమాత్రమునఁ [illegible] [illegible] [illegible] తేజో [illegible]లభూజాసి యజ్ఞమొనరించు చుం డెను ఆ యజ్ఞ[illegible] వేదధ్వనిసమూహము[illegible] [illegible]చుండెను. [illegible]నమునుండి దూరం[illegible] శ్రీహరి యవతరించెను. ప్రశాంతా న్యుఁడై ఘన[illegible]ఁడై వనమాలావిరాజితుఁడై సుందరాకారుఁ డై పీతాంబరధారుఁడై పద్మనేత్రుఁడై సాక్షాత్కరించిన శ్రీకృ ష్ణుని గాంచి లేచి ప్రేమవిహ్వలుఁడై [illegible]రుహము లనై ప్రాప్త రోమాంచములు[illegible] లేచి కృతాంజలియై దివ్య పీఠమునఁ [illegible]చుండఁజేసి బహువిధముల వినుతించి ప్రాల నిలుచుండెను గవాక్షమార్గములఁ దననుగన్నులారఁ గాంచు చున్న యతనితనూజాతలనుగాంచి మాధవుఁడు మేఘగంభీర భాషణముల [illegible]లున కిట్లులనియె.

సాధుమతీ! నీ మనమునఁగలకోర్కిఁ దెలుపుము యాజ్ఞవల్క్యనివచనము ప్రకారము నాదర్శనము నీకొదవెను. అనుఁడు మహానందమున నా విమలభూపతి శ్రీకృష్ణా! దేవదేవా! నీ పాదాంబురుహములయందు నా మనస్సు భ్రమరమువలె నాసక్తి నొందినది ఇది యిట్లే నిలుచుఁగాక వేఱొకవాంఛ నామది లేదు అనిపలికి ధనసంచయమును, గజవాజిరథములను భగవంతునకర్పించి ఆత్మను గూడ నివేదించెను. విధి ననుసరించి తనకన్యకలనెల్ల నొసంగెను. భక్తితత్పరుఁడై శ్రీహరికి నమస్కరించెను అపుడు జయజయధ్వను లయ్యజ్ఞవాటమెల్ల నిండెను. అంబరముననుండి దేవతలు పుష్పవృష్టిని గురియించిరి. విమలుఁ డప్పుడే శ్రీకృష్ణకృపాపాత్రుఁడై యనంగసదృశరూపుఁడై సూర్యునింబోలి దిక్కులవెలిఁగించుచు గరుడవాహనారూఢుఁడై సకళత్రుఁడై యెల్లరును జూచుచుండ వైకుంఠమున కరిగెను.

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు భూపతికి ముక్తినొసంగి తత్పుత్రికలం దోడుకొని వ్రజమండలమును జేరెను. దివ్యమందిరబృందసంయుతం బగుకామవనమున నా కన్యకలు కందుకక్రీడలఁ గాలమును గడపుచుండిరి. ఎందఱుభార్యలో అందఱి కన్నిరూపముల నగపడుచు రాసమండలమున వ్రజరాట్టు శ్రీహరి తన్మనోరంజకుఁడై వారిం గూడి యానందజలబిందువులు తనువున కలంకారముగఁ జూపట్టఁగా నర్తనంబు సలుపుచుండెను. ఆస్థలమున నొకకుండ మేర్పడియె. అది తీర్థోత్తమము. అందు స్నాన

ముచేసినను, పిల్లలను గ్రోలినను, వ్రాసినను, మోక్షసాధక తుల్యసాధనములు విస్మృతులగును. గోలోకమున నివసించు సుకృతము లభించును యోగిదుర్లభంబగు గోలోకము దీనిఁ బఠింపఁ గలుగును

మహామతులారా ! ఈ చరిత్రమునం దొక్క విశేషము గలదు. అది గ్రహింపఁ దగినదియే పెక్కండ్రు భార్యలు - జు లనుండుట యొకగొప్ప వార్తగాదు. యాజ్ఞవల్క్యమహాముని విమలునకు శ్రీకృష్ణజననము కాఁగలదని తెల్పుటయు సామాన్యవిషయమే. దూత మధురానగరమున కేగుటయు నందలి జనులు కంసు తమ్ములై హాస్యముగా వసుదేవునితనయులఁ గంసుఁడు వధించుట తెల్పుటయు సాధారణవార్తయే. కిరీటకోమ రిత యోగాసనము కేగెనుటయు వాస్తవమే. ఇదిగాక దూత బృందావనమున కరిగి శ్యామసుందరవిగ్రహునింగాంచి మహావార్తారాజముగం దెలుపుటయు విచిత్రముకాదు. గాంగేయుఁడు కృష్ణునిహాస్యమును విమలునకుం దెలుపుటయు సహజమే. విమలుఁడు శ్రీకృష్ణునికిఁ దన దూతనంపుటయు వారిద్దఱు శ్రీహరితో నేకాంతమున సంభాషించుటయు నంతగా బేర్కొనఁదగినంత యచ్చెరువు నొసంగునవి కావు. శ్రీకృష్ణుఁడు దూతం బిలుచుకొని క్షణకాలములో జంబూనగరమును జూపుట యచ్చెరువుగాఁ దోఁపవచ్చును. దానింగూర్చినమాటలు నాలుగు వ్రాసెదను.

భగవంతునకు క్షణమాత్రమున దేశాంతరము వేయు శక్తి యుండుట యచ్చెరువుకాదు. సామాన్యులకుఁ గూడ సిద్ధిత్వ

మును జేయవచ్చును. ఆవిషయములు విపులముగా నాగమము లయందుఁ జెప్పఁబడినవి. శివోక్త మగునింద్రజాలతంత్రమునను ఆసిద్ధులు లభించుపద్ధతులు పేర్కొనఁ బడినవి. ఘుటికాసిద్ధి, పాదుకాసిద్ధి, అంజనసిద్ధి లోనగుసిద్ధులు గలవు ఇతరుల కగపడకుండనుండు సాధనములు కలవు. మంత్రరూపముగను, ఓషధిరూపముగను నవి చెప్పఁబడినవి. ఇవన్నియు నీకాలమున నామమాత్రావశిష్టములైనవి. కారణమేమి? తొలుదొలుత గురుభక్తి నశించినది. దానితోడ సర్వశక్తులు నశించినవి. తుద కవియన్నియు జల్పితములని మనలోఁ జాలమంది యూహించు నంతటిదుస్థితి చేకూరినది ఆస్తికాభాసులే పెక్కుమంది కనఁబడుచున్నవారు. ఆస్తికతనామమాత్రావశిష్టమైయూఁగులాడుచున్నది. మతాభిమాన మంతరించినది. వాగ్రూపమున లోకులకు దానిం జూపినను మనఃపూర్వకమగుతదాచరణము శూన్యమైనది. భగవంతునియందు విశేషించి గురువునందు దృఢవిశ్వాసము నశించినది.విద్వాంసులమనుకొనువారు దాంభికులుగఁ గన్పట్టుచున్నవారు. వేదాంతులమనిచెప్పుకొనువారు ధనాశాపరవశనిజాశయులు. విశేషించి కాముకులుగా నున్నవారు ఉపన్యాసవేదికలపై వేదాంత ముఱ్ఱూఁతలూఁగుచున్నది. మతవిధుల నాచరించుటమానివేయువారిసంఖ్యయే యత్యధిక మగుచున్నయది. స్మృతులకు విపరీతార్థము కల్పింపఁ బడుచున్నయవి. వేదమున కథోగతియే చూపఁబడుచున్నది. భక్తియనునది పేరునకుమాత్రమే నిలిచియున్నయది. డాంబికులు క్రిక్కిరిసియుండుకాల

ము వచ్చినది. వారిమాయలకు లోఁబడువారు పెక్కుమంది గలరు. అర్థాభిలాషచే యోగులవేషములు ధరించి తిరుగువారనేకులు గలరు వారిశిష్యులసంఖ్యకుఁ బరిమితియే లేదు. యోగమునిష్ఫలము ద్రవ్యార్జనమే కాని వేఱొండు గానరాకున్నది వాక్కు లసత్యదూషితములు మానసములు పరద్రవ్యార్జనాసక్తములు కాయములు పరహింసాపరాయణములు. ఇట్టు లగుట కాలమహిమ యనికొంద ఱనుచు లందురు దేనిమహిమ ముచేనైననేమి ప్రస్తుతకాలము మంత్రవాదములకు మృత్యుప్రాయమనుటకు సందేయింప నక్కఱ లేదు. ఇట్లు కాఁగా మంత్రసిద్ధు లెక్కడ? ఓషధులసిద్ధు లెక్కడ?

కొంద ఱవి వృథాకల్పితములు. మోహజనకము లనుచుందురు. వారలసులే. ఏలయనఁగాఁ ఉగ్రఫణి జంగము కఱచిన నవ్విషము కాఁడునఁ బ్రాణి మూర్ఛిల్లుటయు నొక్క ప్లీడరువిద్యాహీనుఁ ఆకుపసరు ముక్కురంధ్రములఁ బిండుటయు నొకక్షణమునకే యతఁడు లేచి కూరుచుండుటయుఁ గన్నులారఁ గాంచుచున్నవారము. ఒక్కని సర్పము కఱచిన వేఱొక తావుననున్న మంత్రవిదునితో నీవార్త తెల్పిన వాఁడు స్వమంత్రపూతజలమును ద్రావుటయు సర్పహతుఁడు మేల్కాంచుటయుఁ బలుమాఱు జూచుచున్నవారము. ఓషధులు సిద్ధినొసంగునవి యని నమ్మవీలులేదా? మంత్రములు ఫలించు నని చెప్ప సాహసము గలుగఁగూడదా? భరతఖండమున నేనాఁటికైన నీసిద్ధులు బీజభూతముగ నుండకమానవు. నాస్తికు లాస్తికులు కాక

మానరు నడుమ నడుమ నిట్టియంతరాయములు సంభవించినను భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యముల కాటపట్టగునీభూభాగమునఁ బరిశుద్ధమతు లుండకమానరు మహర్షు లందందు నివసించి యుండి పామరుల నాశీర్వదించుచుఁ బురాతనసద్విద్యలు నశింపకుండుఁ గాకయని యాశీర్వదించు చున్నవారు ప్రతిష్ఠనుగోరి సంఘముల నేర్పాటుచేయుచున్నవారు అందుఁ గొందఱు చేరుచున్నవారు మతమెట్లుగా మాఱునో చూడవలసియున్నది. సర్వేశ్వరుఁడు సకలసిద్ధులఁ బూర్తిగా నశింపకుండఁ గాపాడి సజ్జనహృదయక్షేత్రముల నాబీజములఁ జల్లి నెక్కొనఁజేయుఁగాక!

మహాశయులారా! మనుష్యులకుంగూడ నివిసాధ్యములగును. ఇఁక భగవంతున కసాధ్యములగునా? ఇంచుక యోజింపుఁడు. సకలబ్రహ్మాండముల నిర్మించి చక్కఁగ వెలయించి వివిధవిధకర్మజీవులు విహరించుచుండఁ జేసి క్షణమాత్రమున మాయించు నఖండశక్తికిఁ బరమేశ్వరున కీతుచ్ఛతమకార్య మొకగొప్ప యనుట కంటెఁ దెలివితక్కువ వేఱొకటి లేదు. ప్రపంచనిర్మాణపద్ధతి నించుక నాలోచింప గగుర్పాటు గలిగెడు. భగవచ్ఛక్తి యింతమాత్రముగ నుండవచ్చునని వచింప నూహింప నెవ్వనికే నలవికాదు. ఇట్లుకాఁగలదని నిర్ణయింప వలనుపడదు. ఇట్లు సాగెననికూడ వచింప నశక్యము. తదిచ్ఛ యేక్షణమున కేరితి మార్పు నొందునో యెవ్వ రెఱుంగఁ జాలరు. ప్రకృతికే తెలియదన నిఁకఁ దక్కినవారిమాట యిట నేటికి? కావున క్షణమాత్రమున బృందావనమునుండి చంపకనగరమునకు దూతం

దోడుకొని శ్రీకృష్ణుఁడు పోయెనన్న నేమి యాశ్చర్యము? ఈ పరమపురుషమాహాత్మ్యము యోగులకుంగూడ శక్యమని నమ్ముఁడు. ఈవిషయమై శంకలఁ బెంచుకొనుట దుష్కర్మలేశముచేతనే యని నా నమ్మకము. ఇఁక మిగిలినకథను జిత్తగింపుఁడు.

యజ్ఞసీతాగోపికోపాఖ్యానము

* బహుళాశ్వమహారాజా! యజ్ఞసీతాగోపికలయుపాఖ్యానము నాలకింపుఁడు. అది వినఁదగినది. పరమపవిత్రము. పరమమంగళప్రదము. దక్షిణభూభాగమున నుశీనరదేశముగలదు. అది ధనాఢ్యగోపసంపన్నము. ఒక్కకాలమునఁ బదిసంవత్సరములు వృష్టి లేకుండెను. దానిచే ధనవంతులయ్యును గోపకులనావృష్టిభయాతురులై కుటుంబములంగొని గోధనములతో వ్రజమండలమున కేతెంచిరి. బృందావనము కాళిందీతీరమున శుభముల కాస్పదమై సర్వసమృద్ధులం దులదూఁగుచుండెను నందభూపాలునిసాయముగోరి యతనిమాటనుగైకొని యందు నివసించిరి వారందు నివసింపఁగా యజ్ఞసీతాఖ్యలందగుగోపికలు పుట్టిరి శ్రీరామచంద్రుని వరమువనే వారలా పేరునఁ బుట్టిరి. వారెల్ల నవయౌవనసంపన్నలైరి. శ్రీకృష్ణపరమాత్మను గాంచి తదీయసౌందర్యమున కచ్చెరువంది యాశ్రీహరియందుఁ బ్రీతి నునిచిరి. శ్రీకృష్ణప్రసాదార్థము వ్రత ముపదేశింపుమాయని శ్రీరాధాంబికకడ కరిగి యిట్లు ప్రశ్నించిరి.

---

*ఈగాథయం గర్గసంహితమాధుర్యఖండమున నెనిమిదవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది.

వృషభానుపుత్రీ, శ్రీరాధాదేవీ! ఏవ్రత మాచరించిన శ్రీకృష్ణప్రసాదము సిద్ధించునో అట్టి వ్రతము నుపదేశింపుము. త్రిలోకదుర్లభుఁ డగునందనందనుఁడు నీకు వశ్యుఁ డెట్టుల య్యెనో ఆపుణ్యము మాకు లభింపఁజేయువ్రతము నుపదేశింపుము. నీవు జగన్మోహినివి. సకలశాస్త్రపారంగతురాలవు. రాధానామమున వెలయుదానవు. కావున మాపైఁ గరుణ నునుపుమీ యని యభ్యర్థించిరి ఆగోపికాప్రార్థనావిశేషముల నాలకించి రాధాదేవి పరమప్రీతురాలయ్యెను వారికి వ్రత ముపదేశింపఁ బూని యిట్లుపలికెను. గోపికలార! శ్రీకృష్ణపరమాత్మకరుణను బడయఁగోరినమీ రేకాదశీవ్రతము నొనరింపుఁడు. దానిచే భగవంతుఁడు మీకు వశ్యుఁడగును సంశయింపకుఁడు. అన వారలిట్లు ప్రశ్నించిరి. వత్సరమునఁగల యేకాదశీనామములనె ల్లఁ గీర్తింపుము ప్రతిమాసమందును దద్వ్రతము నొనరించుపద్ధతుల వచింపుము. అనుటయు రాధాంబ యిట్లు పలికెను

గోపికలారా! వినుఁడు మార్గశీర్ష మాసకృష్ణపక్షమునందు దుష్టవధనిమిత్తము విష్ణుదేహమునుండి యేకాదశీతిథి యుద్భవిల్లెను. అదితిథ్యుత్తమమని ప్రఖ్యాతిఁ గాంచినది. అదియే ప్రతిమాసమందును వేఱువేఱుగాఁ గీర్తింపఁబడియె కాననే వ్రతోత్తమమన నొప్పెను.దాని కిరువదియాఱునామములు గలవు మీ హితమును గోరి వచించెదను. ఆలకింపుఁడు అది భుక్తిముక్తుల నొసంగును దానిని మించినసత్ఫలముల నొసంగునది వేఱుగా లేదు. ఉత్పత్తియు, మోక్షయు, సఫలయుఁ, బుత్రదయు,

షట్తిలయు, జయయు, విజయయు, నామలకియుఁ, పాపమోచనియుఁ, కామదయుఁ, గరుతయు, వరూధినియు, మోహినియు, నపరయు, నిర్జలయు, యోగినియు, దేవశయనియుఁ, కామికయుఁ, పవిత్రయు, నజయుఁ, పద్మయు, నిందిరయుఁ, పాశాంకుశయు, రమయుఁ, ప్రబోధినియు, సర్వసంపత్ప్రదయు ననునియ్యిరువదారునామములు ప్రఖ్యాతములు. వీనిం బఠించుటచే సకలశుభములు కలుగును

ఇంక నేకాదశీనియమముల నాలింపుఁడు. దశమియందేకభుక్తము చేసి జితేంద్రియత్వమున నలరుచు భూపృష్ఠశయనించి యొకపర్యాయమె జలపానము చేసి ధౌతవస్త్రములం గట్టి మనస్సును నిశ్చలముగా నుంచుకొని బ్రాహ్మియను ముహూర్తమున మేల్కాంచి శ్రీహరిని ప్రార్థించి. హరి స్మరించి స్నానము చేయవలయు. నూతి జలంబుల స్నానముచేయు టధమము వాపి జలంబుల మజ్జనము చేయుట మధ్యమము. తటాకమున మునుంగుటుత్తమము. నదీజలంబులఁ దోఁగుట యంతకంటె నుత్తమము కావున యథోచితముగా స్నాన మాచరించి క్రోధలోభవివర్జితుఁడై నీచులతో సంభాషింపక పాషండజనులసంగతి మాని మిథ్యావాదములు చేయువారలను, బ్రాహ్మణనిందకులను వదలి, ఇంకను దురాచారరతులనెల్ల విసర్జించి, అగమ్యాగమనము చేయువారిని గన్నెత్తియైనఁ జూడక, పరద్రవ్యాపహారకులం, బరదారలంగోరువారల, దుర్వృత్తులను, మర్యాదావిహీనులను, వ్రతనియమము నాచరించునపుడు విడిచి కేశవు

నర్చించి నైవేద్యము చేయవలయు. భక్తియుక్తం బగుమన స్సుచే దీపము నొసంగి, భగవత్కథలు బ్రాహ్మణులవలన విని వారికి యథాశక్తి దక్షిణల నిచ్చి రాత్రి జాగరణము చేసి శ్రీకృష్ణకీర్తనములం బాడుచుఁ గాంస్యమాంసమసూరములను గోద్రవ్యములను జణకములను శాకములను, మధువును, బరాన్నమును, పునర్భోజనమును, సంగతి ననునీపదింటిని దశమీరాత్రియందు విడువవలయును ద్యూతక్రీడానిద్రాతాంబూలదంతధావనపరాపవాదపైశున్యస్తేయహింసారతి క్రోధానృతభాషణముల నేకాదశియందువిడువవలయు. కాంస్యపాత్రమాంససురాక్షౌద్రతైలవితథభోజన వ్యాయామప్రవాసపునర్భోజన మిథున కర్మములను, బిష్టాపిష్టమసూరములను ద్వాదశియందుఁ ద్యజింపవలయు. ఈనియమములఁ బాటించి వ్రతమునాచరింపవలయును.

అని తెలుప గోపిక లాదరంబున రాధాదేవితో నేకాదశీవ్రతకాలమును దెలుపుము దానిఫలమును వ్రతమాహాత్మ్యమును విస్తరింపుము అని ప్రార్థించిరి వారి ప్రార్థనల నాలకించి రాధాంబ యాదృతిమీఱ నిట్లు బదులుచెప్పెను. ఏఁబదియైదు ఘటికలు కనఁబడునేని మఱుపటిదిన మేకాదశిగా భావింపక దానిని దశమీతిథిగా భావించి ద్వాదశియం దేకాదశీప్రయుక్తోపవాసమును సలుపవలయును దశమీఫలమాత్రమున నేకాదశి వదలదగినదగును. మదిరాబిందుసంయోగమున గంగాజలసంభృతఘటము పరిహరింపఁదగుఁగదా. ఏకాదశి యెట్లు వృద్ధినొందునో ద్వాదశియు నట్లు వృద్ధినొందునేని పూర్వ

విద్ధాతిథిని మాని యుత్తరతిథియందు దానమును చేయవల యును. ఇది కాలనియమము. ఇక దానవ్రతఫలములను వినుఁడు. ఫలశ్రవణమాత్రమున వాజపేయఫలముగల్గును. ద్వాదశీవ్రతము చేయువాఁ డెనుబదినాలుగువేల విప్రులను భుజింపఁజేసిన పుణ్యము నొందును. ఏకాదశీవ్రత మాచరించు నతఁడు సాగరపరిమితముగా భూచక్రమునంతయును దానమిచ్చిన నేపుణ్యము గలుగునో దానికంటె సహస్రగుణాధికఫలమును గైకొనును. మహాపంకసమానులగు పంచమహాపాతకినిగ్నుల నుద్ధరింపఁ ద్వాదశీవ్రతము నాచరింపవలెను. ఏకా దశీవ్రత మాచరించువాఁడు రాత్రి జాగరణము చేయవల యును. వాఁ డెన్నిపాపముల నాచరించినను హరిని జాగరణము. తులసీపత్రముల ద్వాదశియందు శ్రీహరి నెవఁడు పూజించునో పద్మపత్రము నీరునంటనట్లు పాపము లంటవు. అశ్వమేధ సహస్రములును రాజసూయశతములును ఏకాదశీవ్రతములో పది భాగమునకు సరికావు. మాతృపితృపక్షముల నుద్ధరించును, భార్యపక్షమునఁ బదుగురను వాఁడుద్ధరించును. ఏకాదశీవ్రత ము శుక్లకృష్ణపక్షములను భేదములేక సమముగా నుండ నొప్పం గును. గోవు శ్వేతకృష్ణవర్ణములలో నేదియైనను పాలు సమ ముగనే యుండును గదా. కావున నేకాదశీవ్రతము సమాచ రించిన శతజన్మకృతపాపములు పాయుననుట నిస్సంశయము. విధిమంతముగాఁగాని విధిహీనముగాఁగాని ద్వాదశియందు దానమిచ్చినచో నాదానము స్వల్పమేయైనను దత్పుణ్యము

మేరుమందరసంకాశమగును. ఏకాదశియం దెవరుఁడు శ్రీహరికథ నాలకించునో సప్తద్వీపవతీదానఫలమతనికి లభించును శంభోద్ధారతీర్థంబు స్నానమొనరించి గదాధరుని దర్శించిన నేపుణ్యము గలుగునో యది యేకాదశ్యుపవాసఫలషోడశాంశమునకు నీడు గాదు. ప్రభాసతీర్థమందును, గురుక్షేత్రమునందును గేదారమునందును, బదరికాక్షేత్రమందును, గాశియందును, సూకరక్షేత్రమందును, గ్రహణకాలముల స్నానముచేసిన నేఫలము గలుగునో మఱియుఁ బైక్షేత్రములయందు సంక్రాంతిసమయముల ననేకదానములుచేసిన నేపుణ్యముగలుగఁగలదో ఆసుకృతము లీయేకాదశ్యుపవాస ఫలమునఁ బదాఱవపాలునకు సరిరావు. ఫణులలో ననంతుఁడు, పక్షులలో గరుడుఁడు, దేవతలలో విష్ణువు, వర్ణములలో బ్రాహ్మణుఁడు, వృక్షములలో నశ్వత్థము, పత్రములలోఁ దులసీపత్రము నెట్లుశ్రేష్ఠములో వ్రతములలో నేకాదశివ్రత మట్టిదని యెఱుంగఁదగు. పెక్కువత్సరములు తపస్సు చేసినఫలములు ద్వాదశీవ్రతసమాచరణమునఁ గల్గును. కావున నోగోపికలారా ! మీరు త్వరగా నేకాదశీవ్రతము నాచరింపుఁడు ఇంకేమి వినఁగోరెదరు ? అని రాధాదేవి ప్రశ్నించెను

ఏకాదశీవ్రతమాహాత్మ్యము.

* గోపిక లానందపరవశలై రాధాదేవీ! నీవు జ్ఞానియగు

---

* ఇదియు గర్గసంహిత మాధుర్యఖండనవమాధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁ బడినది.

వృషభానుపుత్రివి నీవు సకలశాస్త్రపారంగతురాలవు. బృహస్పతి వాక్కు నీవాక్కునను సరింప భయపడుచుండును. కావున నొక్కమాట యడుగుదుము. ఈవ్రతమును నీవెవ్వరెవ్వ రాచరించిరి ? నీవు జ్ఞానసిద్ధాంతశివి కావున [illegible] సాంఖ్యాన గాను చెప్పుము. అని రాధాంబ యిట్లనియె. గోపికలారా ! [illegible]వారలంత నీయేకాదశీవ్రతము [illegible] లాచరించిరి.

రసురులపహరించిన రాజ్యమును సంపాదింపఁగోరియు, సకల రాక్షసులు వలెనె తక్కుండఁజేయఁగోరియు నీవ్రతము నొనరించిరి మనుజులలో వైకుంఠుఁడను రాజొకఁడిని నాచరించెను యమలోకమునకుఁ బోయియున్న తనతండ్రిని తరింపఁజేయుట కొఱకే యీవ్రతం బాచరించెనని యెఱుంగుఁడు మహాత్ముఁగా ష్ఠులులు తనరాజ్యము ప్రాప్తింప దాని మరల బడయఁగోరి యుండఁగఁ దనువా వ్రతమును విధిపూర్వముగా నొనరించెను పుత్రహీనుఁడై పెద్దలయనుమతిచేఁ దత్ప్రాప్తికై భద్రావతీ నగరమునఁ గేతుమంతుఁడను రాజేయేకాదశీవ్రతము నాచరించి సత్సంతానమును బడసెను. దేవపత్ను లీవ్రతము నాచరించి యక్షయసుఖసంపదలం బడసిరి మున్ను దేవేంద్రశాపమునఁ బిశాచత్వమునొందినపుష్పదంతీమాల్యవంతులు పుణ్యాతిశయం బగునీవ్రతమునొనరించి శాపముక్తులై గంధర్వత్వమును మరల సంపాదింపఁగల్గిరి మఱియు శ్రీరామచంద్రమూర్తి సముద్రమును బంధింపఁగోరియు రావణాసురసంహారార్థము నీవ్రతము చేసెను. ప్రళయాంతమున మరల లోకముల వలరింపఁగోరి

దేవతలు ధాత్రీవృక్షమూలమున నీమహావ్రతము నాచరించి సర్వకల్యాణములఁ బొందఁ గల్గిరి. మేధావియనుగంధర్వుఁడు పితృవాక్యము ననుసరించి ద్వాదశీవ్రతము నాచరించి యప్సరస్సుపర్శదోషమునుబాసి నిర్మలద్యుతి యయ్యెను. లలితుఁడను గంధర్వుఁడు భార్యంగూడి శాపవశమునఁ బిశాచరూపమును దాల్చియుండి వ్రతమును దీని సమాచరించి ముక్తుఁడయ్యెను. మాంధాతృమహీజాని యేకాదశీవ్రతోపవాస పుణ్యముననే స్వర్గమును బడయఁజాలెను సగరుఁడు, కకుత్థ్సుఁడు, ముచుకుందుఁడు,ధుంధుమారుఁడు లోనగువా రీవ్రతమునాచరించియే యిష్టార్థములఁ గాంచిరి. బ్రహ్మకపాలధారణమును శంకరుఁడీ వ్రతముననే పోఁగొట్టుకొనఁ గల్గెను. ధృష్టబుద్ధియనువైశ్య కుమారుఁడు జ్ఞాతులు తన్నుదూరమున నుండమన నాపాపములఁ బోఁగొట్టుకొనువాంఛ నీ మహావ్రతము నొనరించి వైకుంఠమునకుం బోయెను. రుక్మాంగదుఁడనుమహారా జీవ్రతముసు భక్తియుక్తుఁడై యొనరించెను. దాన నా రాజు చిరకాలము రాజ్యమేలి తుదకు ముక్తినొందెను. అంబరీషుఁడు పవిత్రమహీపతి దీని యాచరణమున బ్రహ్మశాపమునుగూడఁ దిరస్కరింపఁగల్గెను కుబేరశాపమువలనఁ గుష్ఠరోగమున బాధితుఁడగుహేమమాలియనుయక్షుఁడు దీనియనుష్ఠానమున రోగనిర్ముక్తుఁడై చంద్రతుల్యుఁ డయ్యెను. మహీజితుండనురాజు దీని ననుష్ఠించియే పుత్త్రునిం గాంచి వైకుంఠమునుగూడఁ గాంచఁ జాలెను. హరిశ్చంద్రభూజానియు నేకాదశీవ్రతసమాచరణ

ము నసే కష్టపడవలె నని య వ్రతమును బట్టి సంతృప్తిపొం దెను. సుమతుండను భూపతికి హేమాంగదను స్త్రీశోభన ... నందన రాక్రియం దేవ్రత రాజప్రభావమున మహోత్సాజ్యుడై నిజ మును నొంది యింతవనుక రాజ్యమును పాలించుచున్నాడు. ఇదెని సౌభాగ్యప్రదమగు. ఈ రాజుభాగ్యము వచింప నలవికానిది. కావున నీగోపికలారా! ఏకాదశీవ్రతము సుత్తమోత్తమమని నమ్మవలెను. అని యా రాధాదేవి పలుక యజ్ఞకన్యాగోపికలు శ్రీకృష్ణుని భక్తినిగోరి యేకాదశీవ్రతము నాచరించిరి. పుణ్య మున శ్రీహరి వారికి దర్శనమొసంగి సమస్తగోపికలను వారిం గూడి నర్తనము సల్పెను.

—పులిందకన్యాగోపికోపాఖ్యానము.—

* బహుళాశ్వరాజేంద్రా! పులిందకన్యాగోపికల చరిత్రము నాలకింపుము. దానిచే భక్తిస్వరూపము తెలియబడును. వింధ్య పర్వతమున నివసించి యుద్భటులైన పులిందులు గలరు. వారు రాజద్రవ్యము నపహారించుచు దీనుల కొంతయు సీయకయుం డిరి. దాని వింధ్యదేశాధిపతి యాగ్రహించెను. ఆ రాజు మహా బలశాలి. కావున చతురంగబలములం గూడి యా పులిందుల నడ్డగించెను. వారు నా రాజు నెదిరించి వారికిం గలయాయుధ విశేషముల సంగర మొనరించిరి. కొన్ని దినములు వారు పోరా డజాలిరి. యదువులకధిపతి యగుకంసున కొకపత్రికను బంపిరి.

* ఈయుపాఖ్యానము గర్గసంహిత మాధుర్యఖండదశమాధ్యాయము నుండి సంగ్రహీతము.

వారికి సాయ మొనరింపఁగోరి కంసుఁడు ప్రలంబాసురుని బంపఁగా వాఁడతిబలశాలి యగుట మాయఁబన్ని యోజనద్వయము తనదేహము పెంచి కాలమేఘుసూయన నొప్పు దేహద్యుతిగలిగి కిరీటకుండలములను ధరించి సర్పహారములు కనంబడఁగా శృంఖలములు పాదములయందుఁ గనంబడుచుండ గదాపాణియై యమునివలెఁ దోఁచుచు నాలుక యల్లాడ ఘోరమైయాకృతి వెలయఁ బర్వతశృంగములను గండోపలములను దొరలించుచు భూలోకమును వడఁకునట్లు చేయుచు యుద్ధదుర్మదుఁడై ప్రలంబుఁడు వారికిం గనఁబడియెను.

ఆరా జాతనియాటోపంబును గాంచి వీనితో యుద్ధము చేయుట పాడిగాదని చతురంగబలములంగూడి రణరంగమును వదలి సింహదర్శనమున గజము భీతిల్లినట్లు భయపడి పరుగిడెను. ప్రలంబాసురుఁడు వారిం దోడుకొని మధురానగరమును జేరెను ఆ పులిందులు కంసునకు భృత్యులైరి వారెల్లఁ గామాచలమునఁ గుటుంబములతో నివాసమును జేసిరి. వారిగృహములయందు శ్రీరామచంద్రునివరమహిమమునఁ బులిందాఖ్యలఁ గన్యక లుదయించిరి. వారు రూపముల నసమానలై రెండవ లక్ష్మీదేవివలెఁ గనఁబడుచుండిరి. వారు శ్రీకృష్ణదర్శనమునఁ ప్రేమవిహ్వలలై సదా శ్రీహరినే ధ్యానించుచుఁ దత్పాదసేవఁ గోరి యుండిరి. వారు కొంతకాలమున ధ్యానబలమున భగవత్కారుణకుం బాత్రములై రాసక్రీడాసమయమున శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరుని సేవింపఁగల్గిరి. గోలోకాధిపతియై పరిపూర్ణతేజంబున

వెలుంగుచున్న నారదేశ్వరుండు శ్రీకృష్ణుని [illegible] చుచుండెదల
మఱి విహరించుచుండిరి. రాజా! ఆకృష్ణుని సేవించువ్వారల భాగ్యమే
పరమ భాగ్యము. యోగీశ్వరులకేని దుర్లభమగు శ్రీహరి దర
ణమ్ము గోపికల కబ్బెను. భూలోకరాజ్యమును గాని
పాతాళాధిపత్యముగాని స్వర్లోకాధిపత్యమునుగాని తుదకు
సత్యలోకాధిపత్యమునుగాని వాంఛింపనివారలు శ్రీహరి
పాదసేవనే కోరుదురు. అట్టిచో ప్రహ్లాదుడును బాగుగా
ట్టును. సకలవాంఛితముల నొసంగును. దానిని మించినశుభ
కార్యము లేదు. ఇది నిశ్చయము. అనికలికి నారదుడింకను
శ్రీహరిభక్తి ప్రశస్తమును చేయుచుండిన బహుళాశ్వునకిట్లనియె.

గోలోకవాసిగోపికా వృత్తాంతము

* మహారాజా! ఆ ఉత్తమలగు గోపికలు భూలోకమున నుదయించిరి. వారిచరిత్రము వినదగినది. పాపనాశనమునగు. కావున వినిపింతు. అవహితుండవు కమ్ము. నీతివిదుండు, మార్గదుండు, శుక్లుండు, పతంగుండు, దివ్యవాహనుండు, గోపేష్టుండు ననువృషభానువు లాఱుగురుసఖులను. వారెల్ల గోలోకమునుండి భగవంతునకు సాయపడ వ్రజమున నవతరించిరి వారిగృహముల లక్ష్మీపతి వరప్రభావమున గన్యకలుపెక్కం డ్రవతరించిరి. వైకుంఠమున నలరుచు సముద్రపుత్రికయను విఖ్యాతిం

* ఈ మహాగాథయంత గర్గసంహిత మాధుర్యఖండ మైకాదశాధ్యాయము నుండియే గ్రహింపబడినదని యెఱుంగవలయును.

గాంచిన లక్ష్మీదేవికిఁ జెలికత్తెలగువారెల్ల వారియిండ్ల నవతరించిరి ఊర్ధ్వలోకోత్తమమగువైకుంఠమునుండి పుట్టినవారు గోకులపరిసరమున నుండుజనపదముల నవతరించిరి. శ్రీ లోకాచలవాసముచేయు శ్రీ సఖిబృందము సముద్రజాతయగులక్ష్మీదేవిపరిచారికలు వృషభానుల యిండ్లఁ బుట్టిరి. వారు పుట్టినది మొదలు శ్రీ మద్గోవిందచరణారవిందద్వంద్వమును జింతించుచుండిరి. *శ్రీకృష్ణమూర్తిప్రసాదమును గోరియే వారెల్ల మాఘవ్రతము నాచరించిరి మాఘశుక్లపంచమీతిథియందువసంతాదియందు శ్రీ హరి వారిప్రేమ పరీక్షఁజేయం దలంచెను మెలమెల్లన వారిగృహములకేగెను. వ్యాఘ్రచర్మమును ధరించి జటాజూటము మస్తకముపైఁ గ్రాలుచుండ విభూతి మైనిండఁ బూసికొని వేణువు నూదుచు జగముల మోహింపఁజేయుచుఁ బోయెను. తమవీధులలో సంచరించు నీమాయామానుషరూపుని గోపికలు చూచిరి. తత్సందర్శనమున మోహితలై ప్రేమభరంబున నొడలెఱుంగక యాపురుషుని బాగుగఁ జూడ నచ్చటికి వచ్చిరి మహాయోగియు, నతిశయసుందరాకారుఁడు నగునాభగవంతుని జూచి ప్రేమానందభరసమాక్రాంతహృదయలై తమలోఁ దమ రిట్లు చెప్పుకొనసాగిరి. ఎవఁ డీశిశువు. నందనందనునుంబోలి యున్నవాఁడు ? ధనవంతుఁడై ప్రభువునగునొకానొకని పుత్త్రుఁడాయేమి ? లేక స్త్రీలయుపాలంభనములకు రోసి మనస్సుకలవిలపాటొందఁగా విరక్తుఁడై తనకృత్యములు మాని మనసిజుఁ డీరూపమున నవ

---

* శ్రీకృష్ణస్య ప్రసాదార్థం తాభిర్మాఘవ్రతం కృతమ్=అని మూలము.

[illegible]చరాయె... ' దే[illegible] [illegible] గో[illegible] మేల కలు
గుదు ' అకట ! [illegible] నిం [illegible] [illegible]నిశ్చింద్రులు
[illegible] దో[illegible]లు నెట్లు[illegible] ' అనుచు నిట్లు
గోపికల్ల గుం[illegible]లుగా. [illegible] యాలోచించి [illegible]శువు నిట్లు
ప్రశ్నించిరి [illegible]లు [illegible] ప్రేమపూరితము
[illegible]యుండెను యోగీశ్వర ! [illegible] ' [illegible] ' నీని
వా[illegible]ందు ' [illegible]త్రియే ' [illegible] ' [illegible]కెల్ల
నా[illegible]వృతిం [illegible]ము. అనుచు నాయోగి [illegible]ట్లు [illegible]కెను నన్ను
యోగీశ్వరుం[illegible]దురు [illegible]రో[illegible] [illegible] సుం[illegible]ను.
స్వయం ప్రకాశ[illegible] [illegible]ను నిన్ను[illegible]ను స్వబలముచేతనే
[illegible]ంచువా[illegible] గో[illegible]లారా ! [illegible]హాం[illegible]లం [illegible] తిరుగు
[illegible]డు. [illegible] [illegible]సుఖ్యంబుల నెఱుంగుదు. [illegible]వర్త
ము[illegible]ను. [illegible]ట్టిన [illegible] మాహాన [illegible]సష్టుల నెఱుంగు
దును [illegible]వ్యయు నాయొఱెంగిననయే అనుటయు గోపిక
ల[illegible]ంచి ఇట్లు ప్రశ్నించిరి యోగీంద్రా ! త్రికాల
జ్ఞాన[illegible]ం గలదేని మామనస్సులం గల[illegible] యెయ్య
దియో తెల్పుము నా[illegible]ని [illegible]తిమం [illegible]త్త[illegible]ప్పుము. గోపి
కలారా ! మీ[illegible]నోగతవార్త [illegible]లు[illegible] గుదును. కాని యది
మీ[illegible]లో [illegible]ప్పవగినది. మీ[illegible]లు [illegible]తించి[illegible] మీయంద
లు విన[illegible] [illegible]ప్పను. అనుటయు గోపికలు మహాత్మా ! నీవుసత్య
ముగా యోగీశ్వరుండవే. త్రికాలవేత్తవే. [illegible]కరణమంత్రము
పఠించినమాత్రమున మామనో[illegible]ష్టముం గలవా[illegible] డిచ్చుటకె

వచ్చునేని నిన్నుమంత్రకోవిదునిగా భావింతుము. మంత్రవేత్తలలో నుత్తమోత్తమునిగాఁ దలంతుము.

అనువారిపలుకులు విని సిద్ధుఁ డిట్లు బదులు పలికెను. గోపికలారా! దుర్లభమైనది దుర్ఘటమైనదియు నగుభావమును దెలుపుచున్నవారు ఐనను నేనట్లుచేసెదను. సజ్జనవాక్యము చలింపదుకదా? కామినులారా! నేత్రములమూసికొనుఁడు. మనముల నిదిసిద్ధించునాయని వగనొందకుఁడు. మీకార్యము ఫలించును సంశయమే లేదు. అనఁగా నాగోపికలెల్ల నయనములు మూసికొని యుండిరి. అంతలో శ్రీహరి యాయోగిరూపమును వదలి నందనందనుఁడయ్యెను. వా రవ్వేల నయనములు తెఱచి మహానందమున నానందనందనుం దిలకించిరి. అచ్చెరువందిరి. తత్ప్రిభావము నెఱింగిరి. హర్షాంబుధి నోలలాడిరి. మోహితలైరి మాఘమాసమున మహారాసమండలమునఁ బవిత్రతమబృందావనమున నచ్చరలంగూడియుండు మహేంద్రునివలె నాగోపికలం గూడి శ్రీహరి విహరించెను. వారియానందపారవశ్య మిట్టిదని వర్ణింప నెవ్వరికి శక్యమని నారదుఁడు చెప్పి మఱియు నిట్లు చెప్పఁ బూనెను.

మహాశయులారా! యజ్ఞసీతాగోపికలయుఁ బులిందగోపికలయు నూర్ధ్వలోకములనుండి యవతరించినగోపికలయు నుపాఖ్యానముల నాలకించితిరి. వానినడుమ నేకాదశీవ్రతాచరణపద్ధతియుఁ దత్ప్రిభావమును వింటిరి. వీనినుండి తెలిసికొనఁదగిన విషయము లనేకములు గలవు. ఏకాదశీవ్రతమహిమ

మీఁదటనే వ్రాయఁబడినను పునల వ్రాయుచున్నాని ప్రశ్నింప నగుఁడుం గందుఁ గొన్ని విశేషము లుండుటంబట్టియే వ్రాసితిని. ఏకాదశీవ్రతము నిత్యమని కొందఱు కామ్యమని కొందఱును జెప్పుదురు నిత్యకర్మములను ఫలస్తుతియుండదు సంధ్యావందనాదులు నిత్యకర్మములు అని చేయకున్న దోషము గలుగు చేసినఁ బుణ్యము ననుగోరి చేయరాదు గాన ఫలములేదు పూర్వమీమాంసాశాస్త్రమున దురితక్షయరూపఫలము గలదని చెప్పఁబడినది ఐన నాఫలము కామ్యము కాదు. కోరకున్నను ఆఫలము లభించునని యే ఏకాదశీవ్రత వ్యాప్తిదినూయనువదియే యిచటఁ బ్రశ్నింపఁదగినవిషయము. ఏకాదశీవ్రత మాచరించిన సకలవాంఛితములు ఫలించునన్న ఫలస్తుతి వినఁబడియెనని. ఫలస్తుతిగలనియమము కామ్య మనఁబడుఁగదా! కావున నేకాదశీవ్రతవిషయమున నిత్యత్వ కామ్యత్వములు కల్పింపఁబడినవి. ఆవిషయ మించుక వ్రాయక తప్పదు.

“తత్రైకాదశ్యాముపవాసో దానాదికం చేత్యుభయం విహితం ఉపవాసోజయంతీవన్నిత్యకామ్యరూపః ద్వైరూప్యంచ తస్య ద్వివిధప్రమాణబలా దధ్యవసీయతే ఉపవాసవిధివాక్యేషు నిత్యశబ్దసదాశబ్దాదీనాం నిత్యత్వసాధకానాం స్మరణా న్నిత్యత్వసిద్ధిః. తాని చ సాధకాని సంగ్రహకారేణ సంగృహీతాని. నిత్యం సదా యావదాయుర్న కదాచిదతిక్రమేత్. ఇత్యుక్త్వాతిక్రమే దోషః శ్రుతేరత్యాగచోదనాత్. ఫలశ్రుతేర్వీప్సయా చ తన్నిత్యమితి కీర్తితమితి అత్ర నిత్యశబ్దాదీన్యష్టౌ నిత్యత్వసాధకాని. గారుడపురాణే ‘ఉపోష్యైకాదశీ నిత్యం పక్షయోరుభ

యోర'పీతి.సనత్కుమారసంహితాయాం.ఏకాదశీ సదోపోష్యా పక్షయోశ్శుక్లకృష్ణయోః'ఇతి విష్ణురహస్యే'ద్వాదశీ న ప్రమో క్తవ్యా యావదాయుస్స్వవృత్తిభిః.'ఆగ్నేయపురాణేఽపి 'ఉపో ష్యైకాదశీ రాజన్యావదాయుస్స్వవృత్తిభిః' కణ్వః 'ఏకాదశ్యాం చోపవాసం న కదాచిదతిక్రమేత్' విష్ణునాపి 'ఏకాదశ్యాం న భుంజీత కదాచిదపి మానవః' కామ్యమేకాదశీవ్రతమ్. కామ్య త్వం చ సాయుజ్యాదిఫలశ్రవణాదవగమ్యతే. తదుక్తం విష్ణుర హస్యే 'యదిచ్ఛేద్విష్ణుసాయుజ్యం సుఖసంపదమాత్మనః, ఏకాద శ్యాం న భుంజీత పక్షయో రుభయోరపి 'కూర్మపురాణేఽపి.'య దిచ్ఛేద్విష్ణుసాయుజ్యం శ్రియం సంతతమాత్మనః,ఏకాదశ్యాం న భుంజీతపక్షయోరుభయోరపీ'తి కాత్యాయనః 'సంసారసాగరో త్తారమిచ్ఛన్విష్ణుపరాయణః, ఐశ్వర్యం సంతతిం స్వర్గం ముక్తిం వాయద్యదిచ్ఛతి, ఏకాదశ్యాం న భుంజీత పక్షయోరుభయోర పీ'తి స్కాందపురాణేఽపి. 'యదిచ్ఛేద్విపులాన్ భోగాన్ముక్తిం వాత్యంతదుర్లభాం, ఏకాదశ్యాముపవసేత్పక్షయోరుభయోర పీ'తి నారదోఽపి 'ఏకాదశీసమం కించిత్పాపత్రాణం న విద్యతే, స్వర్గమోక్షప్రదా హ్యేషా రాజ్యపుత్రప్రదాయినీ. సుకళత్ర ప్రదా హ్యేషా శరీరారోగ్యదాయినీ' తదేవం ఫలశ్రవణా త్కామ్యత్వం చ సిద్ధమ్.'' కాలమాధవీయము.

ఇట్లు వేదభాష్యకర్త శ్రీవిద్యారణ్యులు వ్రాసిరి. కావున నేకాదశీవ్రతము భుక్తిముక్తిప్రదమని సకలప్రమాణముల వలన స్పష్టమగుచున్నది. కాని నిత్యమనియుఁ గామ్యమనియు

రెండువిధములు గలవనియు సిద్ధాంతము చేసియున్నను పుత్రు
లను, సద్భార్యను, ఆరోగ్యమును, భాగ్యమునొసంగువాని
నొసంగునని సకలపురాణములయందును గన్పట్టెను. కావునం
గామ్యమునకు తప్పదు ఏకాదశీవ్రతమేకాక యింకనెన్నియో
వ్రతములు సకలవాంఛల నొసంగునని సకలస్మృతులందుం
గన్పట్టినవి అప్పుడేవ్రతముల నాచరించినను సమానమే. ఎవరి
కేది యిష్టమో వారు దాని ననుసరింతురు. పరుల నాక్షేపిం
చుట యేమిన్యాయము? ఏకాదశీవ్రతము ముక్తిప్రదమన్న
విశ్వాసముకలవారు దాని నాచరింపవచ్చును అట్టివిశ్వాసము
లేనివారు మానవచ్చును మానినవారి నాక్షేపింపవచ్చునా?
ఏవ్రతమైనను నాచరించినను ఆచరించనివారి నాక్షేపించునాచా
రము కలదా? అదియు న్యాయమా కాదుకదా? కాబట్టి యేకా
దశీవ్రత మాచరించువారు దానినాచరించనివారి నాక్షేపింప
రాదు ఇదియే బుద్ధిమంతులు గ్రహింపదగిన నీతి అట్లుగాక
యితరుల నాక్షేపింతురేని వారుభగవద్భక్తులు కాంజాలరు.
ఈర్ష్యాపరవశులనియే చెప్పవచ్చును ఇట్లే దేవతారాధనయం
దును నియమమును పాటింపవలయు తన కేదేవతయందు
భక్తిగలదో, వేఱొకనికి మఱొకదేవతయందట్లే భక్తియుండునని
గ్రహింపవలయు. తనదేవతను బరుడు దూషించిన నెట్లుతనకు
నొచ్చునో యితరునిదేవతను దాను దూషించిన నాతనిమన
స్సట్లే క్షోభముగలదగునని గ్రహించుట బుద్ధిమంతునిలక్షణము
కనుకనే పరదేవతల దూషింపరాదనుసూక్తి యుప్పతిల్లెను.

దానిం దలపోయకున్నచో మహాపాపము చేసినవాఁడగును. అన్యదేవతాదూషణమున భగవంతుఁడు పరాఙ్ముఖుఁడగును. కావున మాదేవత గొప్పవాఁ డనుగర్వమూని పరులకుపాస్యుఁ డగుదేవునిదూషించిన నీరెండుమూర్తులనుండువాఁ డొక్కఁడే గావున నీతఁడు భక్తుఁడుకాఁడని భావించి వరప్రదుఁడు కాకుం డును కావున భక్తులమనుకొనువారు తెలివి గలిగి పరదేవతల దూషించు దుష్కృత్యమునకుఁ బాల్పడ కుందురుగాక.

భక్తవర్యులారా! గోపికలచరిత్రములనుగూర్చి యించుక వినుఁడు. ఊర్ధ్వలోకములనుండి లక్ష్మీదేవీపరిచర్యచేయుకాం తలు గోపికలై యవతరించిరని కనఁబడుచున్నది. మహాలక్ష్మియగు రాధాదేవికి బరిచర్యచేయునిమిత్తమై వా రవతరించుట చిత్ర మనఁ దగదు. వారెల్ల రాసమండలమున శ్రీకృష్ణదివ్యపాదార విందముల సేవింపఁగల్గిరి. ఇట్లు సకలలోకములనుండి భగవత్సే వార్థము గోపిక లవతరించిరి పరమేశ్వరుని రాసమండలమున దర్శించి తత్సేవాపరాయణలైరి శ్రీకృష్ణావతారమున నిన్నిలో కములనుండి స్త్రీలుజన్మించిసేవించినట్లు మఱియేయవతారమునం దును లోకాంతరములనుండి స్త్రీలుదయించినట్లు కనఁబడదు. ఈ రాసనర్తనము భగవత్ప్రీతిప్రదము కావుననే యాపరమసౌభా గ్యమును బడయఁగోరి యిట్లవతరించిరి ఆరాసమండలేశ్వరి రాధాదేవి ఆమెయే పరాపరరహస్యయోగినియని చెప్పవలయు ను అట్టిరాధామాధవు లవతరించుటచే నిది సంపూర్ణావతార

మఱియెవ్వను గాథలేకున్న నిది సంపూర్ణావతార మెట్లగునా? మఱి యేయవతారమునందైన నిట్టివింతలు కల్పించెనా? కాబట్టి యే శ్రీకృష్ణావతారము దశావతారములలోఁ బరిగణింపఁబడక విశేషించి ప్రత్యేకంబ కీర్తింపఁబడియెను సకలలోకముల నున్న భక్తులను దానవసమూహముల నొంచుటకుగా జేయఁబూనినయవ తారము గనుక యిదియే లోకోత్తరప్రహరణము గను కోరిన భక్తులకెల్ల సాయుజ్యము లనుగ్రహించు నవి యుపాఖ్యానములందు శ్రీమద్భాగవతమందు వర్ణనచేసి వారికిం బ్రియమైన రూపముల గానించెను. కుందాస్ప్రర్గమున నగునని కాని నమ్మనగినిది యయ్యును గాని యింత మంది స్త్రీలు గానరాదు మంచిఇంత కొలఁదియై యని గాని, యింతమంది చెలియలను విహారించి నెవ్వరు చూచి నిలిపలేదా యని గాని, యింత యుండు గోపికలనున స్థలముగలదా యని గాని, యింతటి భక్తులు తనకు దాసులై యెందో పోయిన నేనునతుంచు మానిక్యమనజెన్స్వామి యనియు నుం దురాయని గాని, యిందఱి కిన్నిరూపముల దోఁచి విహరించ నవ కాశముగలదా యని గాని ప్రశ్నింపరాదు శ్రీకృష్ణుఁడు మనుష్య మాత్రుఁడైన్న చో నింతోకటిచేయుట సాధ్యము కాని కార్యమే శ్రీహరి పరమేశ్వరుఁడైన్న చో నింతొక్కటిచేయుట సాధ్యముకాదు. సకలబ్రహ్మాండముల నొకక్షణమున నిర్మింపఁ జెఱుపఁ గ్రుంప సమ ర్థుఁడగుభగవంతున కేతుచ్ఛకార్య మొక లెక్కయా? కావ రెవ్వరి భార్యలు వారిభర్తలయొద్దనేయుండిరి కేవలము భగవం

తునకే కనఁబడును. తక్కుంగలవారికిఁ గనఁబడవు. గోపాలబాలకుఁ దూరనుండును. తల్లితో మాటలాడును ఆసమయమునందే రాధాంబికం గూడి రాసమండలమున విహరించును గోవుల నాసమయముననే మేపుచు నడవులలో గోపార్భకులం గూడి తిరుగుచుండును నందునితో నానందముగా మాటలాడుచుండును. ఇన్నియు నొక్కకాలమున సాగునపియే. కావుననే యెవ్వరుగాని సంశయముల నొందకుండిరి ఈనాల్గుపను లొక్కసారి చేయఁజాలనిచో భగవంతునకు సర్వాంతర్యామిత్వ మెక్కడిది? సర్వనియంతృత్వ మెక్కడిది? భగవంతుఁడన నొకమానవమాత్రుఁడేయనవచ్చును కావున శ్రీకృష్ణునివిషయమున నిట్టిశంకలకుఁ జోటిచ్చుట పూర్వజన్మపాపఫలముననేయని తెలియవలయును. కావునమహాశయులారా! శ్రీహరికథ లసత్యములన్న మాటలకు హృదయమునఁ జోటీయక శ్రీపరాత్పరుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడని నమ్మి తదీయామేయకృత్యములఁ బఠించి తత్పాదాంబురుహములపై మనసునిలిపికృతార్థులరగుఁడు నిస్సారమగునీసంసారమే శాశ్వతమనుమూఢవిశ్వాసమును వీడఁబుచ్చుఁడు. భగవన్నామము సకలపాపనోదనక్షమమని విశ్వసింపుఁడు భూతదయ అహింస యనునీ రెండుదివ్యప్రసూనములు వీనిచే శ్రీహరిని బూజింపుఁడు. అదియే తరణోపాయము వేఱొక్కయుపాయము కానరాదు ఇది సత్యము సత్యము సత్యము ఇఁకఁ దరువాతికథ నాలకింపుఁడు.

భూమిగోలోకచరిత్రము

*బహుళాశ్వమహీంద్రా! [illegible]చరిత్రమును వినుము. ఉగ్రసేనునిగృహమున వీతిహోత్రుడు, అగ్ని[illegible], సాంబుడు, శ్రీకరుడు, గోపతియు, శు[illegible]డు, ప్ర[illegible]శుడు, పావనుడు, శాంతుడు అనుగోపకులు జన్మించిరి. వారెల్లరు పుత్రవంతులు, ధనవంతులు, రూపవంతులు, బహుశ్రుతులు, శీలాదిగుణసంపన్నులు, దాన[illegible] [illegible] కీర్తి నొందిరి. దేవవాక్యము ననుసరించి వారిగృహములయందు పెక్కుసంఖ్యలు [illegible] ఉదయించిరి. అందు కొందరు దేవలోకమునుండి వచ్చినవారు. కొందరు భూలోకమునుండి వచ్చినవారు త్రి[illegible]లు. వారెల్ల [illegible] [illegible] వారు బహువిధపుణ్యముల నాచరించి శ్రీకృష్ణసేవాభాగ్యము నొందిన వారని తెలియవలయును. వారందరు [illegible] త్రియలు[illegible]నైరి

ఒక్కనాడు గోపికలెల్ల [illegible]దేవిగృహమున శ్రీకృష్ణమూర్తిం గాంచిరి. [illegible] [illegible] సాగుచుండెను దానికై శ్రీపతి వచ్చుచుండెను [illegible]రుని గాంచినంతనే [illegible] [illegible] విస్మితులైరి. రాధాదేవీ! [illegible]! [illegible]ము చాలును వ్రజభూషణుం [illegible]చున్న వాడు [illegible]

*ఈ గాథ గర్గసంహిత మాధుర్యఖండద్వాదశాధ్యాయము నుండి గ్రహింపబడినది.

మునఁ బెంపొందు వదనమున విఘూర్ణితలోచనుండై నీలాల కాళ్యలంకృతకపోలగోళుఁడై, హారకేయూరకిరీటాభిరాముఁడై, విద్యుద్రుచిస్ఫీతకుండలమండితుండై, పీతాంబరమును దాల్చి ద్యుతిమండలమండితుఁడై భూమండలమును వెలయించుచు నింద్రధనుర్విరాజితమేఘమండల మాకాశమును బ్రకాశింపఁ జేయుచాడ్పున నున్నవాఁడు గోపికాజనకుంకుమపంకవిలిప్త దేహుఁడు హస్తమున మురళి వెలయఁ దగువాఁడు నిన్నుం జూడఁ దత్తఱపడుచు రాసరంగమున నిన్నుంగూడియుండఁ గోరి యరుదెంచు చున్నవాఁడు. ఫాల్గునవ్యాజమున హోళికా దేవికి యశస్సును గలిగింపఁ గోరి నీమందిరమున కరుదెంచు చున్నవాఁడు కావ నందనందనునకుఁ బాటీరపంకమకరందమిళిత పాద్యము నొసంగుము అంబా! లెమ్ము. ఎదురుగాఁ బొమ్ము మహానుభావుఁ డెందుండునో యచ్చటి కేగవలయును. ఇట్టి శుభసమయ మెప్పుడును లభింపఁబోదు పుణ్యనదీప్రవాహ ములఁ గరశుద్ధిచేయు టెట్లో ఈమహానుభావుని దర్శించు టట్లని నమ్ముము

అను గోపికలపలుకుల నాలకించి రాధ యభిమానము వదలి లేచి సఖీసంఘపరివృతయై శ్రీకృష్ణునిం గొనివచ్చి కూరు చుండఁ జేసి యుత్సవము నారంభించెను. శ్రీఖండాగరుకస్తూరీ హారిద్రాకుంకుమద్రవములుగల కుంభముల నెత్తికొని చెలికత్తె యలు రాఁగా రక్తహస్తలు పీతాంబరలు కూజన్నూపురమే ఖలలునై కొందఱు వెంటనుండఁగా నామహోత్సవము నారం

ఖించెను కొందఱు అంగనలు హోళికాదేవిగీతికలు పాడిరి. కొందఱు తచ్చరిత్రములు జదివిరి కొందఱు హాస్యములు చెప్ప సాగిరి అభిమంత్రణమార్జనముష్టులం బట్టి కొందఱు అర్చించిరి. రక్తవర్ణముల ధూమ్రవర్ణకౌసుముల హరింతవర్ణముల నరుణాబు లను గొంపించిరి చిమ్మెక్లినింపి నా గంధసారాదిసుగంధవస్తు సమూహములం గైకొని శ్రీకృష్ణుపై జల్లిరి. శ్రీకృష్ణుని యొక్క తిని గిరములచే స్పృశించిరి శ్రావణమాసమందు సాయంకాలము నందు మేఘములు మెఱపుటేవలుపోలె నరుణారుణవర్ణముష్టుల శ్రీకృష్ణకాల మేఘములను వారలంకరించిరి అభిషేకంబులచే నా భగవంతుని నభిషేకించిరి *భగవంతుడును తన్నర్చించు గోపికలెందఱో యన్నిరూపముల నాగేహమున నుండెను. వారిభావాలం గైకొనుచు సంతోషించుచుండెను హోళికో త్సవమునందు నానావర్ణములనంటియున్న శ్రీకృష్ణుని మూర్తి సాయం కాలమున మెఱపుతీగలతోడ మేఘమండలాకృతమగుచుండ బ్రకా శించెను శ్రీహరి యశోదానందనుడై యుత్సవముం గైకొని యుత్సవముం జేయుచునోసంగి యావ్రజసుందరీమణులం గూడి నంద మందిరమున కరిగెను

ఆశ్వలాయనా! ఈయుపాఖ్యానసారమును వినుము. ఫాల్గు ణ శుక్లపూర్ణిమాతిథియందు హోళికార్చనము చేయవలయును. హోళికాంబయనునదియే పరదైవము. ఆదేవిని పరిపూర్ణవస్తు

* భగవానపి తత్రైవ యావతీర్వ్రజయోషితః, కృత్వా రూపాణి తావంతి విజహార నృపేశ్వర. అని మూలము.

చూర్ణములచేఁ బూజింపవలయును. ఆపూజకు సాయంకాలము ముఖ్యము. పగలా దేవిని బూజింపరాదు. దీపావళులచే గృహము నలంకరింపవలయును. ఆపగటిపూట గోక్రీడనోత్సవము చేయవలయు.

'సాయాహ్నే హోళికాంకుర్యాత్పూర్వాహ్నే క్రీడనంగవామ్'

అని నిర్ణయామృతము.

"ప్రతిపద్భూతభద్రాసు యార్చితా హోళికా దివా,
సంవత్సరం చ తద్రాష్ట్రం పురం దహతి సాద్భుతమ్"

జ్యోతిర్నిబంధము.

"అస్యాం నిశాముఖే పార్థ సంరక్ష్యాశ్శిశవో గృహే,
గోమయేనోపలిప్తే చ సచతుష్కే గృహాంగణే.
భద్రాయాం దీపికాహోళీ రాష్ట్రభంగం కరోతివై,
నగరస్య చ నైవేష్టా తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్.
నిశాగమే ప్రపూజ్యేత హోళికా సర్వదా బుధైః,
న దివా పూజయేఢ్ఢుండాం పూజితా దుఃఖదా భవేత్."

అను నీప్రమాణములు స్మృతులయందుఁ గనఁబడియెడిని. హోళిక తేజస్స్వరూపిణి. ఆమెను సాయంకాలమునఁ బూజింపవలయును. అట్లుపూజించినచో మఱుసంవత్సరమున ఫాల్గుణపూర్ణిమనఱకు నాదేవి రాష్ట్రమును గాపాడును. ఇది హోళికాదేవీ పూజాపద్ధతి హోళికార్చన మేల రాధాదేవి చేసెనో యించుక యోజింపుఁడు భగవంతుఁడు తేజస్స్వరూపుఁడు. యోగులు స్వహృదయాంతర్వర్తి తేజస్స్వరూపమును

ఖ్యానించుచు. హోళికాంబను శ్రీస్వరూపశక్తిగా భావింపవ
లయునని చే దేవీస్వరూపిణియని ప్రసంగించెదరు విగ్ర
హపూజా యుపాసనులకు పోలుత చేయుదురు. కావున
రాధాంబ స్వామిన్యు లగుచున్నది. యీయంబి లోకమునకు
మాతృస్థానీయులయ్యెను భగవంతుడు సర్వస్వామి యనఁగా
స్వరూపమునే చూచుచున్నవానిని భాగము కృపాస్వరూ
డా పరమేశున కెవ్వఁడు కలఁడు? అన్ని ప్రకృతియు యాపాంత
రమునన్నుతన్నుఁ బానేపూజింపు కొనును నదిలోకుల కీపదా
చారము ను దెలెంచుటకొఱకేయని యెఱుంగవలయును. శ్రీకృ
ష్ణాదులు కూడ లోకశిక్షార్థము దేవతాపూజ చేయుదురు ఇప్ప
టి వేదాంతులలోఁ గొందఱు లోకవంచకులుగాక నివియెల్ల
మిథ్యయని మిథ్యాప్రవ్యాఖ్యానము చేయుచుందురు. వేదాం
తశాస్త్ర [illegible] మను [illegible] ప్రతిమ [illegible] దమేదుగుచు. [illegible] పుమోర్థము
తూన్యనే.

ఏక హోళికోత్సవసమాగత శ్రీకృష్ణునిమహిమను
నించుక విచారింతము స్వర్గమర్త్యపాతాళములయందున్నవారి
యం దెవ్వరెవ్వరి శ్రీకృష్ణాంఘ్రిపంకజముల దర్శించు భాగ్యము
లభించు సుకృత మొనరించిరో వారెల్ల నిగోపులమునఁ బుట్టిరి.
ఆహోళికోత్సవమున శ్రీరాధాగృహమునకుం జనిరి శ్యామ
సుందరమూర్తియు నచ్చటికేతెంచెను రాధాంబ శ్రీవారిం
బూజించెను ఈగోపికలెల్ల [illegible] సులా రాధా
మాధవుల గాంచిరి. తచ్చరిత్రములఁ [illegible] తన్నుం

బూజించిరో యందఱు కన్నిరూపములఁ గైకొని శ్రీహరి వారి పూజల నందుకొనియెను. ఇదియే యింతలిరహస్యము. ఎందఱు గోపికలు తన్నారాధింపఁ బూనిరో అందఱు కన్నిరూపములుగాఁ గనఁబడియె. తనసర్వవ్యాపిత్వమును దెలియఁజేసెను

జారచోరశిఖామణి శ్రీకృష్ణుఁడు.

అన్నమాట సత్యమనియే నాభావము ఏలన ఎవ్వరికిం దెలియకుండ హృదయసంగతిం గాంచును కావున జారుఁడే. భక్తుల పాపరాశి నపహరించును. కావున దొంగయే. ఈరెండపకీర్తులు శ్రీకృష్ణున కలంకారములే. ఇట్టియలంకారములు వేఱొండు కానరావు. సర్వవ్యాపకుఁడని స్పష్టమగుచుండ భగవంతుని నిందించుటకన్నఁ బాపకార్యము వేఱేమున్నది ? ఈయొక్క విషయమును మది నిలుపుకొన్నం జాలును. భక్తుఁడు తరించినట్లే. ఇట్టి దివ్యమగుచరిత్రమును నిందించుటకంటె వెఱ్ఱితన మేది గలదు ? కాఁబట్టి యార్యులారా ! శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించి కృతార్థుల గుఁడు ఇఁకఁ బైకథను వినుఁడు

దేవాంగనాగోపికోపాఖ్యానము.

* మహారాజా! అని సంబోధించి నారదముని యిట్లు పలికెను మాళవదేశమున నందుఁడనుగోపకుఁ డుండెను పెక్కండ్రు వనితలాతని వివాహమాడిరి. ధనవంతుఁడు నీతిమంతుఁడునై యాతఁడు గోపవతంసుఁడనఁ బ్రఖ్యాతింగాంచెను ఆతఁడు తీర్థయాత్రాప్రసంగమున మధురానగరమున కేతెంచెను. అందు

---

* ఇది యీపఱకు వ్రాసినకథకరువాతిదని యెఱుంగవలయు.

నందరాజు వ్రజపశుపాలకులను కులవైభవోపేతులనియు, గుణవంతులనియు వినఁజెప్పెను వెంటనే గోపాలనందనుఁడు గోకులమునకుం బోయెను నందరాజును బృందావనమును దర్శించి హృష్టమానసుఁ డయ్యెను. నందరాజానుమతి నా బృందావనమున వసించెను. అందు కూటజనర్వ[illegible] గోపకులు నేర్పులవి గోసత్తులను చేయుచుండెను. అందునను దివస్పతియను నామాంతరము గలదు ఉగ్రుఁడను నామాంతరముగల దివస్పతియుండి మహానందము ననుభవించెను

ఆదివస్పతికి దేవలోకమునను ప్రభావమున దేవకన్యకలు పుత్రికలుగా జన్మించిరి. వారు రూపవతులని గుణవతులని విఖ్యాతిం గాంచిరి. పురంపరునిసుందరాకారమును గాంచి యాకన్యకలు విస్మయపరవశలై యాతనిపై మది నిల్పిరి. భగవత్సేవాసక్తలై వారెల్ల మహావ్రతము నాచరించిరి. ప్రతిదినము సూర్యోదయకాలమందు వారు యమునానదియందు స్నానమొనరించి ప్రేమపరవశులుగా శ్రీకృష్ణదివ్యచరిత్రమును గీర్తించుచు వ్రతనియతి నుండిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు వారికిం బ్రత్యక్షమై వరము కోరుకొనుఁడనియెను. భగవత్పాదములకు వందనములాచరించి దోసి లొగ్గి ప్రార్థింపఁ బూనిరి. శ్రీకృష్ణా! నీవు యోగీశ్వరులకేని దుర్లభుఁడవు. సర్వేశ్వరుఁడవు కారణకారణుఁడవు. నీయీదివ్యరూపము మురళీహస్తమై సదా మా యెదుట దోఁచుచుండునుగాక! -వరము ఫలించునట్లనుగ్రహించి యాదేవదేవుఁడు వారికనవరతము దర్శన మిచ్చుచునే

యుండెను. హృదయమందు నివసించినట్లు వారికిఁ దోఁపఁ జేయుచు నేత్రములకుఁ గనఁబడుచు నెపుడుతలఁచిన నపుడో యని పలుకుచుండెను పరిపూర్ణతముఁ డగునా శ్రీహరి శ్రీకృష్ణరూపమున నావిర్భవించె నని వారు విశ్వసించిరి. * ఒక కార్యముచేయ నవతరించి యనేక కార్యముల నొనరించెను. అనిచెప్పి బహుళాశ్వమహీరమణా!

పరికరీకృతపీతపటం హరిం శిఖికిరీటనతీకృతకంధరమ్,
లకుటవేణుకరం చలకుండలం పటుతరం నటవేషధరం భజే.

అని ధ్యానింపుమా యని వచియించి భక్తిచేతనే భగవంతుఁడు వశ్యుఁడు. ఇందులకుఁ బ్రమాణము గోపికలే. గోపికలు సాంఖ్యమునుగాని యోగమునుగాని బరించి తదుక్తప్రకారమున శ్రీహరినారాధింపలేదు. ప్రేమముననే భగవంతుని లోఁబఱచుకొనిరి. కావున నీవును శ్రీపరమేశ్వరుని భక్తిచే నారాధింపుమని పలికెను.

పాఠకులారా! దేవాంగనోపాఖ్యానమును వింటిరి. శ్రీకృష్ణసేవార్థము దేవాంగన లవతరించిరని దీనిసారము గోలోకనాయకుఁ డగుశ్రీకృష్ణుని రాసమండలమున దర్శించుట మహాభాగ్యమని మర్త్యలోకమున నవతరించిరి. దివస్పతియనుగోపకునకు దేవలముని యనుగ్రహించి సంతానము కలుఁగుఁగాక యని వరమిచ్చెను. దేవలముని మహాత్ముఁడు. త్రికాలవేత్త కావుననే యాదివస్పతికి దేవాంగన లుదయించి శ్రీకృష్ణుని సేవించిన

---

* ఏకకార్యార్థమాగత్య కోటికార్యం చకారహ. అనిమూ.

చో° సిద్ధుడు రంచునని యూహించుచు వేమాంగనలు యుంచిరి.
వీరెల్ల బృందావనమున నివృత్తి నిషేధింపఁ జేయబుద్ధి వ్వారె
వ్వారు భగవత్ప్రాప్తి మిన్న ఏరోవారెల్ల బృందావనమునను దప్ప
రిపుచుండినను జేరిరి ప్రాపలగు వారెల్ల సంసారికులనుఁ జేరిరి.
ఋషిస్టలు, నాస్తికాస్తులు శ్రీకృష్ణుని ముక్తినిగాంచుదగిన
వారే లోకప్రవృత్తి యేమి కాని ఫలప్రాప్తి యందు దయచేయు భగ
వంతునిచే. పండ బడిన ప్రాయములును ముక్తి లేపన దాదుకదా! అనఁ
గా నెవరెవరు శ్రీకృష్ణుని ద్వారా ముక్తి నొందఁదగు పుణ్యము
నొనరించిరో వారెల్ల సేవ చేసిగాని విరోధించి కాని పరమపదము
నొందుదురనుట నిక్కము. ఇది సిద్ధాంతము కాదేని పాలపురా
ణములు వ్యర్థములు నింద్యగతములగు. అయినచో దుష్టాత్ములకుఁ
బాపాత్ములకు నిద లునని ప్రశ్నింపవచ్చును! పాపాత్ములు నిం
బూర్వజన్మమునఁ బుణ్యము చేసియే యుందురు. కానిచో భగవం
తునిచే ప్రతిగలిగినది. పాపము చేసియుందురు. కాఁబట్టియే ప్ర
రస్పరభావనఁగలిగినది. తమోగుణప్రధానులు చేయు పుణ్య
కార్యములకు,సత్త్వగుణప్రధానులు చేయు పుణ్యకార్యములకు
భేదమింతియే. ఫలము తుదకు భగవత్ప్రాప్తియే కాని లోకము
న భేదముగాఁ గనుపట్టును. శిశుపాలాదులకు ముక్తి లేకుండుటచే
భగవంతునిచేఁ జచ్చుటయు నిష్ఫలమగును. కాఁబట్టి యేరూప
మునసైనను భగవంతుని సంపర్కమును మంచిది. దీనికి దృష్టాంత
మును వినుఁడు. జయవిజయులు శాపమును బొంది పశ్చాత్త
ప్తులై ప్రార్థింప భగవంతుఁడే మూఁడుజన్మములవాఁరో విరోధించి

కాని, ఆరుజన్మముల నాకు భక్తులైకాని నన్నుఁ జేరుదురు. ఏది కోరుదురు? అని ప్రశ్నించెను ఆలస్యమున కోర్వఁజాలక మొదటి పద్ధతినే కోరిరి దీనఁ దెలియఁదగినభావమిద్దియే.లోకప్రవృత్తియందు భేదమున్నను శ్రీకృష్ణపాదసేవకులకు, శ్రీకృష్ణుని ద్వేషించి యుద్ధముచేసిచచ్చినవారలకులభించుపదమొక్కటియే.అట్టులగుటంజేసియేయే స్త్రీలు పురుషులును భగత్సేవాలాభమునుబొందఁదగుపుణ్యము నొనరించిరో వారెల్లబృందావనప్రాంతములఁజేరిరి. కృష్ణనిహతులుకాఁదగువారెల్లఁగంసశిశుపాలాది రాజపక్షపాతులయిరి. కాఁబట్టి యిందఱుగోపికలుండిరా యని శంకనొందఁబని లేదు శ్రీరామావతారమున దండకారణ్యమునఁ దత్పాదదర్శనముచేయఁగలపుణ్యము నొనరించినవారెల్ల మునులుగను దద్భార్యలుగను బుట్టి వేచియుండిరి. కొందఱు రాక్షసులుగఁ బుట్టి యందేయుండి శ్రీరామమూర్తివలన ముక్తులైరి. వాలికిని శబరికిని ముక్తిలభించుటలో భేదముగలదా. తమస్సత్వప్రధానజీవులనుట యొక్కటియే భేదముగాని వేఱుగాదు కదా!

ఇఁక నీగోపికలచరిత్రమును బరిశీలించెదను వీరు మాఘవ్రతము నాచరించిరి. భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షమై వరమడుగుఁడన సదా మాకుఁ గనఁబడుచుండుము. ఇదియే మావాంఛిత మనికోరిరి

త్వం నేత్రగామీభవతాత్సదానోవంశీధరోమన్మథమన్మథాంగః.

ఇదియే వారికోరిక. గోపికలు రతిని గోరిరని వచింపనెవ్వనికైన శక్తి గలదా?అట్టివారివాగ్ధోరణి యిట్లే యుండునా?

ఇది యొకసంభోగమే యైన దీనిం బుభుక్షులుగూడఁ గోరవలసినదే. సహస్రులుగూడఁ గోరవలసినదే ముక్తి యింతకంటె నెక్కుడదిగాదని నాయాశయము కావున భక్తులారా! గోపికలు భగవత్స్వరూపమెఱిఁగిన వారని, వా రతిస్నేహముగ నారాధించిరని, వారిమనసులు భక్తిరసపూరితములని తలంచుట సాధువెంతో రీతిగాఁ దలంచుట శాస్త్రజన్యసిద్ధాంతవిశేషమువనే. ఇట్లు గోపికలచరిత్రమును వ్రాయుటగూర్చి గ్రంథమును పెంచుటకుం గాదు. గోపికావివాహవిషయము తెలిసినఁగాని భగవచ్చరిత్రమాహాత్మ్యము మిథ్యయనితోఁచునియు, నదియే యీపుస్తకమునకు ముఖ్యోనియు నాశయమున వ్రాయ బడినదని గ్రహింపవలయును. తత్కాలవిషయమును మానుచు నొక్కమాట చెప్పి చరిత్రాంశము వ్రాసెదను భగవంతునకు భక్తిచే లోఁబడినట్లు వ్రతక్రియాంతరములచే లోఁబడఁడనియు నిష్కపటభక్తి యలవరించుకొనుట మనవిధియనియు మాకెయొక పర్యాయము చెప్పుచున్నవాఁడ.

జాలంధరీగోపికావృత్తాంతము.

* నారదుఁ డింకను బహుళాశ్వునకు గోపికావృత్తాంతమును జెప్పనెంచి యిట్లు పలికెను. రాజచంద్రమా! జాలంధరీగోపికావృత్తాంతమును జక్క నాలకింపుము. సప్తనదీతీరమున రంగపత్తన మొకం డుండెను. అది నగరోత్తమమని ప్రఖ్యాతిం

*ఈకథయుం గర్గసంహిత మాధుర్యఖండము పదునాల్గవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది.

గాంచినది సర్వసంపత్సంభృతము. రెండు యోజనములపొడవా నగర ముండునని నిర్ణయింపఁ బడియె. ఆనగరాధిపతి రంగోజియ నుగోపాలుఁడు మహాబలుఁడు పుత్త్రపౌత్త్రసమన్వితుఁడు. సమధికధనధాన్యయుతుండునై యుండెను ఈగోపాలుఁడు హాస్తినాపురనాథుఁ డగుధృతరాష్ట్రునకు నేఁటేట ననేకస్వర్ణముద్రికలఁ గప్ప మిచ్చుచుండెను. ఒక్కతఱిఁ గప్పమిచ్చుగడువు దాఁటినను మదోత్కటుఁడై యాగోపాలుఁ డూరకుండెను. మహోత్సవసందర్శనార్థమైనను బోవకుండెను ఆవిధ మెఱింగి ధృతరాష్ట్రుఁడు వీరభటులను రంగనగరమునకుం బంపెను. వారరిగి యారాజునుగట్టి కరిపురికిం గొనిపోయిరి. చాలసంవత్సరములు కారాగారమున నాగోపకు నునిచిరి. కారాగారమందుండినను, గొట్టఁబడినను, భీరువుగాక యతఁడొక్కరీతి నుండెను. కప్పమిత్తును విడువుఁడను మాటనైన బలుకకుండెను

ఒకానొకదినమున నాగోపకుఁ డాభయంకరకారాగారమునుండి పలాయనపరాయణుఁ డయ్యెను. అదెట్లుపొగెనో భగవంతుఁ డెఱుఁగును. ఒక్కనాఁటిరేయి రంగపురమును జేరెను. మరల నారాజునుగట్టి తెండనిధృతరాష్ట్రుఁ డాజ్ఞాపింప ననేకవీరభటు లరుదెంచి నగరమును ముట్టడించిరి. రంగోజియు వారినెదిరించి యనియొనరించెనుగాని వారియాటోపమునోర్వఁజాలకపోయెను. ఎట్లోతప్పించుకొని పురికరుగుదెంచి యదుభూపతియగుకంసు నాశ్రయింపఁదలఁచి తనదూతను బిలిచి భయపీడితుఁడు గావునఁ దనస్థితిని దెలిపిరమ్మని పంపెను. ఆ

దూతయు మధురానగరమున కరిగి [illegible]ద్వారమున నిలిచి తన రాకఁ దెలుపుకొని రాజానుమతిని సభాంగనమును ప్రవేశించి నమస్కృతుఁడై కరపుటము నిటలమున ఘటియించి మహారాజా! [illegible]ంగపురపాలకుఁ [illegible] సంపద్ధుండై యనాథుఁడై నీశరణమును గోరెను. నీవు [illegible] దగు [illegible]. [illegible]లకు [illegible]క్రమ[illegible] భయంకర [illegible]ప్రమా[illegible]సుపల [illegible]చితి[illegible]హేంద్రు[illegible] యగువా[illegible] [illegible]ని, [illegible]ని, [illegible] [illegible], [illegible] లన్న[illegible], [illegible] తురులు [illegible] [illegible]ంచునట్లు [illegible] నిన్నా[illegible]ంచెను.

దూత [illegible] పలుక నాలకించి కంసుఁడు దీనవత్సలుఁడై దైత్యకోటులం గూడి పో నుద్దేశించెను. కంసునివాహనము కువలయాపీడను గజరాజము. దానియలంకారములనన్యాదృశములు. దానినెక్కి చాణూరముష్టికులు వెంట రాఁగా కేశివ్యోమవృషాసురులు సైదోడగుచుండ రంగప్రస్థానమున కేగెను. యదుకురుబలముల కన్యోన్యమహాహవము సంఘటిల్లెను. బాణములు, ఖడ్గములు, శూలములు శమప్రతాపమును గనఁబఱచుచున్నట్లు చలించుచుండెను. మోహాంధకారము గ్రమ్మఁగా నాకంసుఁడు గదాపాణియై శుష్కారణ్యము నగ్నివలెఁ గురుసేనలయందుఁ జొచ్చి యశనితుల్యమగుగదాదండప్రహారముల గొందఱ ద్రుంగఁ జేయుచు, నింద్రుఁడు

వజ్రమునఁ బర్వతములం బోలెఁ దక్కినభటుల నుక్కడంచుచుఁ బాదస్పర్శమున రథములను, హస్తములచే ఘోటకములను నశింపఁజేయుచు గజములచే గజములఁ బొడవడఁగించుచు, బలములనెల్లఁ జిందఱవందఱగా నొనరించెను. తత్సహచరు లగు కేశివ్యోమాదిదానవపుంగవులు రణమున విహరించిరి. హతశేషు లగుసైనికులు దశదిశలకుఁ బరుగులిడిరి.

అంతఁ గంసుఁడు సకుటుంబముగా రంగోజినిబిలుచుకొని మథురానగరమునుజేరెను కౌరవులు స్వబలపరాజయము నాల కించి రాక్షసులప్రవృత్తిని దలంచి మౌనముండిరి. కంసుఁడు రంగోజికి బర్హిషదమనుపేరుగలనగరము నొసఁగెను ఆరంగోజీగా రందే నివసించిరి జాలంధరిస్త్రీ లాతనికిం బుత్రికలై పుట్టిరి. పెక్కుభార్య లాతనికుండుటంబట్టి పెక్కుమంది కన్యక లుద యించిరి. వారెల్ల శ్రీహరివరప్రభావసంజనితలు. వారు గోప కులఁ బెండ్లియాడిరి రూపయౌవనసంపన్నలై శ్రీహరిని బ్రేమించిరి వారిమనస్సులు శ్రీకృష్ణునియందు లగ్నము లయ్యెను. వారిపూర్వచరిత్రము నెఱింగి శ్రీకృష్ణుఁడు చైత్ర మాసమున బృందావనమున రాసమండలమున విహరించెను.

సజ్జనశేఖరులారా! ఈవృత్తాంతమునఁ బెక్కుసంశయ ములఁ గలుగఁజేయువిషయ మున్నది. దానినుదహరించి తద్వి షయకసమాధానమును వ్రాసెదను జాలంధరీకాంతలందఱు శ్రీహరివరప్రభావమున భూలోకమున నవతరించిరి. వారిని గోపకులు పెండ్లియాడిరి వారు రూపయౌవనసంపదల నల

రాధ. శ్రీహరినే ప్రార్థించిరి వారం [illegible] శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ ము బృందావనమున విహరించెను అని చెప్పుచున్నది కదా గోప కులం బెంతో [illegible] గోపికలు శ్రీహరియందు స్నేహ [illegible]నిచి [illegible] వారం [illegible] ప్రసించ [illegible]నియు. [illegible] నిది [illegible] యుంచక [illegible] సాధు [illegible] సహస్రాబ్దాను కలదాయనియు. దోషము [illegible] యుంచుక సూక్ష్మదృష్టిం బరికింపుము. గోకుల [illegible] గోలోక వాసు లగు శ్రీకృష్ణ [illegible] స్వరూపులు గోపి [illegible] శ్రీ [illegible] ము [illegible] లగు శ్రీ [illegible] కొందఱు ద్వా వతి [illegible] కొందఱు శ్రీ [illegible]. [illegible] ద్వా వతి [illegible] వేలు [illegible] యొక్క [illegible] ములు [illegible] ముల వెలయుచుండెను శ్రీకృష్ణ [illegible] రూప ముల నామముల నలరుచుండెను. వా [illegible] కల్పింపరాదు. కల్పించు [illegible] పాపకార్యము వేఱొక [illegible] లేదు అది మనకు [illegible]గాక!

వివాహము విధివిహితము కన్యాదానము చేయునధి కారము తల్లిదండ్రులకుఁ గలదు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులు ద్విజు లనఁబడుదురు. ఈమూఁడు తెగలవారికి వేదశాస్త్రాధికారము కొని తెచ్చుకొన్నదిగాక విధివిహితమైనది. అందు బ్రాహ్మణు లకు వైశ్యుల కొక్కరీతిని, క్షత్రియుల కొక్కరీతిని వివాహ కాలవిధి యేర్పడినది. యాదవులు రాజులు. యయాతిశాప

మున రాజ్యభ్రష్టు లైరి. కాని కులోచితధర్మభ్రష్టులు కాలేదు. ఈజాలంధరగోపికలకుఁ దండ్రి వివాహము చేసెను. వారు ప్రౌఢ లైరి. యౌవనశ్రీసమాకలిత లైరి. వారిమదు లప్పుడు వికసించినవి. పూర్వపుణ్యమున శ్రీహరిపై స్నేహము నుచుభాగ్యము వారికిం గల్గినది. వారలంగూడి శ్రీకృష్ణుఁడు బృందావనమున విహరించెను. అనఁగా రాసమండలమున వినోదించె నని భావము రాసమండలము క్రీడాస్థానము కాదనియు శ్రీపతి భక్తులతో నృత్యము చేయు మహాయంత్రస్థానమనియుఁ బురాణములు ఘోషించెడిని

"జారధర్మేణ సుస్నేహం శ్రీకృష్ణే తాః ప్రచక్రిరే"

అని యున్న దిగదా. ఇదేమని ప్రశ్నింపవచ్చును కులట జారుని యం దెట్టిస్నేహ మునుచునో యట్టి దనఁగా గాఢస్నేహమని తాత్పర్యము. కులటలై జారుఁ డగుకృష్ణునియందుఁ బ్రేమ మునిచిరని యర్థము చెప్పఁగూడదా అన్నఁ జెప్పరాదు. ఇపు డుండుభాషానియమములఁ బట్టి యట్టియర్థము చెప్పవలను పడదు. కావున దుష్పాండిత్యము నుపయోగింపక గాఢతరమైత్రి నునిచిరని యంగీకరించుట బాగు

"చైత్రమాసే మహారాసే తాభిస్సాకం హరిస్స్వయం,
పుణ్యే బృందావనే రమ్యే రేమే బృందావనేశ్వరః."

ఇందు రేమే అనుధాతువునకు వారిం గూడి న ర్తనకేళి సల్పెననుట సంగతముకాదనియు విహారమే దానియర్థమనియుఁ గొందఱు పండితమ్మన్యులు వాదింతురు. ఆర్యులారా! చక్కఁగాఁ

బరికింపుఁడు శ్రీహరి స్వయముగాఁ [illegible] మందు [illegible]
[illegible] లయును బరగు [illegible] శ్రీ [illegible] బృందావనే [illegible] బృందా
వనోద్వయుఁడై విహరించెనని శ్లోకాను [illegible] ప్రమాణములను వర్ణిం
చు [illegible] పవిత్రమై, తపోయోగ్యమై, యోగిజనసేవితమై
[illegible] యను ప్రమాణ [illegible] ముందు [illegible] గా [illegible] నివర్తించు
[illegible] లనెంతైన [illegible] "ప్రత్యక్ష [illegible] నేనునా [illegible] సేహరి
స్వయం [illegible] రేమే" అనుకొనక [illegible] పరులగు [illegible]
వస్త్ర. హరించినసుదర్శనము [illegible] లుండునా [illegible] విహా
రించెనంగా నిత్యుల [illegible] [illegible] నియ్య
[illegible] ! [illegible] ! భగవంతు [illegible]
నంగా [illegible] లోకమున [illegible] వ్వా [illegible]
పిలు [illegible] నాట్యమాడెను. [illegible] గా
వ్యక్తపరించునని య [illegible] చెప్పు [illegible] యోగ [illegible] లందు
ర [illegible] ంచువాఁడు గాని [illegible] ము [illegible] లసిన [illegible] లం
[illegible] యోగులమనస్సరోజములయందు [illegible] చెప్ప
నట్లున్నది [illegible] పున [illegible] ములు [illegible] మాత్రము [illegible]
[illegible] దు దానిని గల్పించుకొనుట [illegible] వనిశే
షము చేతనే యనక మూనవిలులేదు [illegible] పా
ర్థములు గల్పింపక [illegible] బరమ [illegible] బరించిన [illegible]
ము లభించును. కాఁబట్టి య [illegible] ప్రయత్నిం
పుఁడు. ఇంతట నీవిషయమును వదలి [illegible] కథను
వ్రాయఁ బూనెదను

సుదర్శనోపాఖ్యానము.

* అష్టావక్రమునిచరిత్రమును వ్రాసినపిదప గర్గసంహిత నుండి గోపికలచరిత్రమును గొంత వ్రాసితి. అది గోపికల నెవరు? వారు శ్రీకృష్ణు నేల ప్రేమించిరి? అన్నవిషయమునఁ గలయపార్థమును దొలఁగించునన్నయాశయముననే యీచరిత్రము వ్రాయఁబడియెనని స్పష్టమగును. ఇఁకను గోపికలచరిత్రములు గలవు కాని వాని నాయాయిసందర్భములలో వ్రాయ నెంచితిని భగవంతునిచరిత్రమును బూర్వానుబంధముగా వ్రాయఁ దలఁచితిని ఈగోపికలచరిత్రముగూడ శ్రీకృష్ణమహిమమునే తెల్పును. రాసమండలవిహారానంతరమున భగవంతుఁ డేయేకార్యముల నొనరించెనన్నప్రశ్నము రాకమానదు దానికి సమాధానముగాఁ జరిత్రమును వ్రాయుచుఁ బ్రాచీనానుబంధమును దెలుపుగాథల నడుమనడుమ తెలుపుచు విషయమును విమర్శించెదను దాని నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణుఁడు రాసమండలవిహారమును జాలించి యెప్పటి యట్ల గోకులమున నుండెను అంతకుముం దేయేవినోదముల నాహరి యొనరించెనో అందఱు వానిమఱచిరి. ఇందులకు భగవన్మాయయే కారణము. ముద్దుకుమారుని జూచుచు యశోదయు నందుఁడు నానందించు చుండిరి కాల మిట్లు హాయిగా గడచు చుండెను కాని యీరీతిగాఁ గాలము పుచ్చుట భగ

---

* ఇదియు గర్గసంహిత మాధుర్యఖండమున నిరువదిమూఁడవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

వంతునాశయము కాదు తనయవతారమున కది [illegible] లక్షము కాదని యామహాత్ముఁ డెఱుఁగును. కావున నట్టి యేదేని యూహించెను శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లూహించుచుండఁగనే గోపకు లేదో యొక కార్యముచేయ సంసిద్ధులైరి. భగవదిచ్ఛ యనుష్ఠానమునకు సహాయమే కదా. ఒక్కనాఁడు [illegible]విహ్వాములుగల గోపాలురగు వృషభానూప నందాదులు [illegible]రికము లగు [illegible]ల నెక్కి యంబికావనమును జూడఁబోయిరి అందు వారచట [illegible] కాళిందీనదిని బశుపతిని [illegible] స్నానము నొనరించి [illegible] తి[illegible]పలకు యథాశక్తి దానము లొసంగిరి [illegible] నాఁడు నివసించిరి [illegible] లఁ జెప్పుకొనుచు సుఖని[illegible]రి

[illegible] యతి భయంకర[illegible] బయలువెడలి [illegible] [illegible]లల వెలువరించుచు [illegible] నందగోపుని [illegible]ల బట్టుకొనెను. అతి[illegible] సాధ్వసవిహ్వాలుఁడై నందుఁడు [illegible] కృష్ణా యని యాక్రోశించెను [illegible] యాక్రోశమును విని గోపకులెల్లఁ గొఱవికట్టెలను బాణములను దానినిఁజావమోఁదిరి. కాని [illegible] జగర మాతనిపాదముల వదలకపోయెను [illegible] నంతనే [illegible] నించియున్న యాబాలగోపాలుఁడు లేచి [illegible] దానిం బన్నెను [illegible] పాదము తనదేహమును స్పృశింపఁగనే యది యాసర్పరూపమును వదలి సఫలమనోరథుఁడగు విద్యాధరుఁ డయ్యెను. భక్తియుక్తుఁడై యతఁడు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మపాదారవిందములకు వందన మాచరించి కరయుగమును మోడ్చి యిట్లు ప్రార్థించెను.

పరమేశ్వరా! నేను సుదర్శనుఁడను విద్యాధరుఁడను. అష్టావక్రమహామునిం జూచి పరిహసించితిని. అత్తఱి నాకంటె బలవంతుఁడు లోకమున లేఁడన్నగర్వము నాకుండెను అమ్ముని యందుల కాగ్రహించి దుర్మతీ! నీవు సర్పరూపమున నుండు మని ఘోరశాప మొసంగెను శాపవాక్కు వినఁబడినంతనే భీతుఁడనై యమ్మునిపాదముల వ్రాలి నాయీయపరాధమును మఱచి శాపమోక్షము ననుగ్రహింపుమాయని వేడితి. వారను గ్రహించిన వాక్కులఫలమే యీనీసందర్శనము. భవత్పాదార విందదర్శనమున ముక్తి లభించెను. మహాత్మా! నీపాదపంకజరజః కణసంస్పర్శమున దివ్యపదవిని బొందఁగలను. అట్టిమహిమము గల భగవంతునకు సకలబ్రహ్మాండనాయకునకు భూభారహర ణార్థ మవతరించిన పరమేశ్వరునకు నీకు నమస్కారము లొన రించెదను. అని వినుతించి శ్రీకృష్ణానుజ్ఞాతుఁడయి యావిద్యా ధరుఁడు సర్వోపద్రవవర్జితుఁడై వైష్ణవలోకము నొందెను. ఆవిచిత్రచరిత్రమును గాంచిననందాదులు విస్మితులై శ్రీకృ ష్ణుని బరమేశ్వరునిగా భావించుచు నాయంబికావనమునుండి గోకులమున కేతెంచిరి ఇది బాలగోపాలు నద్భుతకృత్యంబులం దొక్కండు. దీనిం బఠించి భక్తిచే హరిం దలంచినఁ బాపములు తొలంగును. అన విని యాబహుళాశ్వభూపతి పిదప శ్రీకృష్ణుఁ డేయేలీలల నొనరించెనో తెలుపుమని ప్రార్థించెను.

పాఠకమహాశయులారా! ఈచిన్నకథయందు దొక్క విశేషము పొడకట్టెడి. పూర్వాచారము లెట్టివో తెలిసి.

కొనుట ముఖ్యముకదా? మనపూర్వులు తఱచుగా శుభకార్యములకు ముందును, ఆపత్కాలమునందును గూడ దేవతాపూజ చేయుచుండువారు. అందును భద్రకాళీప్రభృతిదేవతలఁ బూజించువారు. ఏల ' అనియూహింతము కాళియనఁగా భగవంతుని స్త్రీరూపమనికదా తాత్పర్యము స్త్రీరూపమున వెలయు భగవంతుఁడే యనిసారము ఆరూపమునకే ప్రకృతి యనిపేరు రూపధారి యగుభగవంతుఁడే సగుణబ్రహ్మమని పిల్వఁబడువాఁడు. నటుఁడు సమయాంతరమున నొక్కొక్క వేషమును దాల్చుచుండును అట్లే భగవంతుఁడు సమయానుకూలముగాఁ బెక్కురూపముల ధరించి ప్రపంచపరిపాలనము చేయుచుండును ఇవన్నియుఁ బరమేశునిరూపములు. ఇన్ని యుండినఁగాని ప్రపంచము నడుప నవకాశము చాలదు. భగవద్రూపములం దొకదానిని దూషించుట వేఱొకదానిని భూషించుట యీరెండుకార్యము లజ్ఞానవిలసనములనకతప్పదు. అన్నింటియందు సమబుద్ధిగలవారే జ్ఞానులు విషమబుద్ధిగలవా రపూర్వజ్ఞానులు. ఒకభగవద్వ్యక్తిని దూషించినచో రెండవవ్యక్తిని భూషించుటయు వ్యర్థము. సర్వజ్ఞుఁడగుపరాత్పరుఁ డీమూర్ఖుని ప్రేమింపఁడు. వీనిభక్తిని గైకొనఁడు. సేవానిరతిని బరికింపఁడు. ఏల ? వీఁడు బుద్ధిశూన్యుఁడని గ్రహించుటచేతనే ప్రేమింపఁడని మనమూహింపవలయును.

శ్లో. యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః,
సర్వభూతాత్మభూతాత్మా కుర్వన్నపి న లిప్యతే. ౫అ. ౭శ్లో.

సర్వేషాం భూతానాం ఆత్మభూత ఆత్మా యస్య సః లోకసంగ్రహార్థం స్వాభావికం వా కర్మ కుర్వన్నపి న లిప్యతే. తైర్నబధ్యతే అని శ్రీధరాచార్యులు

పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతమును బ్రహ్మముగాఁ జూచుచుండువాఁడు కర్మములచే బంధింపఁబడఁడు.

ఈగీతావాక్యమే పైవిషయమును సిద్ధాంతము చేయుచున్నది ఎవఁడు సర్వభూతములయాత్మను దనయాత్మగాఁ జూచువాఁడోయనఁగా భావమేమో పరికింపుఁడు అట్టివాఁడేజ్ఞాని. తనయుపాస్యదైవమును సర్వరూపములయందును గనుచుండువాఁడుకదా భక్తుఁడు. అట్లుగాక యున్నచోవాఁడుభక్తిహీనుఁడు కుటుంభరుఁడు. కపటాత్ముఁడు. పరవంచకుఁడునగుఁగదా. అట్టివానికి భగవత్ప్రసాదము లభించునా? దేవాలయములందు దేవలకుఁ డిడుప్రసాదము లభించును. అంతియకాని పరమేశ్వరానుగ్రహము లభింపదు. సత్యముగా లభింపదుసరికదా జన్మాంతరమున వానికి మనుష్యత్వ మలవడదు. ప్రకృత మనుసరించెదను.

నందాదులంబికావనమున కరిగిరి. భద్రకాళిని బూజించిరి. వినుతించిరి. ఆరేయి సుఖనిద్రచేసిరి. ఆదేవీసన్నిధియందే పండుకొనిరి. వారి కిట్టి యపమృత్యుపీడ యేలకలుగవలయు నన రాదు. తొలిమేనఁజేసికొన్నపుణ్యపాపములు ఫలముల నిడక విడువవు. ఇదియు భగవదాజ్ఞయే. ప్రకృతకథయందు శ్రీకృష్ణునిచే శాపముక్తినిబడయఁగల్గిన పూరుషుఁ డొకఁడుకలఁడు.

వాఁడు సర్పరూపమున నుండువాఁడు. వాని కారాత్రికి ముక్తి కలుగవలసినదని కర్మము సిద్ధాంతముచేసినది. అదియుపూర్వరానిదియేకదా. అది నందాంఘ్రిద్వయముం బట్టుకొనియె ఆపీడ కారాత్రి యతఁడు పాత్రుఁడుకాఁదగునని సిద్ధాంతము. శ్రీహరి దానిం గాలందన్నెను. తత్పాదస్పర్శమున దానికి శాపముక్తి లభించెను కృష్ణుఁడు భగవంతుఁడే యని దానింబట్టి నందాదులెఱింగిరి ఎఱింగినవిషయము మనకు మహర్షులు తెలిపిరి అజ్ఞానము నందాదులకుఁ జాలసేపు నిలువఁగాదు అదియే నిలిచినచో లోకవ్యవహారములు గొన్నిసాగవు కావున భగవంతుఁడాత్మమాయచే వారి నాచ్ఛాదించెను వెంటనే వారు బాలకృష్ణునిమహిమ మవాఙ్మానసగోచరమనువిషయమును మఱచిరి. కాని సర్వకార్యదక్షుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడనిమాత్రము తలంచిరి.

ఈకథ మనకుఁ బూర్వులయలవాటులఁ దెల్పుచున్నది. దేవతారాధనము ముఖ్యమనియు, శివకేశవాదినామములు భగవంతునకు భక్తులకొఱకుగాఁ గల్పింపఁబడినవనుసిద్ధాంతము మనవారెఱుంగుదురనియు, దేవతాంతరద్వేష మాకాలపువారికి లేదనియు, అంబికాభార్గవీసరస్వతీప్రభృతులకుఁ దారతమ్యము కలదనుస్వల్పబుద్ధి పూర్వులకుఁ గించిత్తైన లేదనియు నీకథ మనకుఁ దెలుపుచున్నది కావున మనముకూడ నల్పభేదములఁ బాటించి మతదూషణ మొనర్పక భగవద్రూపములలో నొకదానిని భూషించి వేఱొకదానిని దూషింపక మారాముఁ డధికుఁడు మాశంకరుఁ డున్నతుఁడని తుచ్ఛాలాపములఁ గాలము

గడుపక సర్వరూపనామపరిభాసురుఁడగు భగవంతు నిష్టకల్పిత రూపమున నామమునధ్యానించుచుస్మరించుచు నితరులుచేయు పూజాదులు తామసములని యాక్షేపించి యాపాపమును సంపాదింపక పరిశుద్ధమతి కలిగినపుడెల్ల సర్వాంతర్యామిశ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచు శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములకుఁ దోఁచిన ట్లల్పమతిరై యర్థములఁగల్పింపక శాంతము నలవాటుచేసికొనుచుఁ బరమపురుషార్థమునకుఁ బ్రయత్నము చేయుట న్యాయము. కానిచోఁ గాల మతిచంచలము దేహము క్షణభంగురము. కాలుఁడు సదా వేచియుండును ఒక్కక్షణము వృథచేసిన నది మరలలభింపదు. కాఁబట్టి యిట్టివిపరీతప్రసంగముల, డాంబికాలాపములఁ గాలముపుచ్చరాదు. ఇంక నీవిషయమునుండి విరమించి భగవత్కథాంతరమును మనవి చేసెదను.

భక్తవర్యులారా ! ఈప్రకరణమునఁ దొలుతొలుత రాధాదేవిప్రశ్నింప శ్రీహరి యష్టావక్రమునిమహిమమును జెప్పుకథ వ్రాయఁబడినది. దానివెంట రాధామాధవులదర్శింప నాసురియనుమునియు శివుఁడు నరుదెంచుటయుఁ దత్ప్రస్తావమున గోపికలచరిత్రములును వ్రాయఁబడినవి. బృందావనచరిత్రమును బూర్తిచేసి భగవంతుఁ డొనర్చినకృత్యముల వ్రాయఁదలంచితిని. నడుమ దానిని వదల నయితిగాదు. కావున రాధామాధవులసంవాదమును నిరవశేషముగా వ్రాయ శక్యము గాకున్నను సంగ్రహించి వ్రాసి పిదపఁ గంసవధప్రయత్నమును వ్రాసెదను. అట్టులౌట నిదియొక్కడికథ యని

శంకనొందక బృందావనచరిత్ర శేషమని దీనిని భావింపవల యును. అవాంతరకథ లవసరములే యని భావింపవలయును. ఇప్పట్టున శ్రీలీలాశుకు లొనరించిన శ్రీకృష్ణస్తుతిని బఠించి తరు వాత దచ్చరిత్రమును జదువుదము.

శ్లో. ఓష్ఠం జిఘ్రన్ శిశురితిధియా చుంబితో వల్లవీభిః
కంఠం గృహ్ణన్నరుణితపదం గాఢమాలింగితాంగః,
దోష్ణాలజ్జాపద మభిమృశన్నంకమారోపితాత్మా
ధూ_ర్తస్వామీ హరతు దురితం దూరతో బాలకృష్ణః.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము 3 ఆ. ౯౯.

పాఠకులారా! అంబికావనవృత్తాంతమును జదివినపిదప మరలమీమనముల బృందావనముప్రక్కకుం ద్రిప్పుఁడు. రాధా మాధవు లందు విజయంచేసినట్లు భావింపుఁడు. ఆదంపతులు లోకానుగ్రహార్థ మేవిషయముల సంభాషించి రని వానిం దెలిసి కొన నవహితుల రగుఁడు. ఇపుడు రాధాదేవియు శ్రీకృష్ణు నష్టావక్రమునిచరిత్రమును విన్నపిదప లోకుల నుద్ధరింపఁగోరి యింకను బ్రశ్నించుచున్నదని యెఱుంగుఁడు. లోపలికథలకు దీనికి నేమిసంబంధముగలదని ప్రశ్నించుప్రయత్నమును మానుఁ డు. శ్రద్ధతో నాలకింపుఁడు.

బ్రహ్మశాపకారణమును శ్రీహరి రాధకుం దెల్పుట.

*శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వచించినపలుకు లాలించి రాధాదేవి

*ఇయ్యది శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ముప్పదొకఁడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

పరమేశ్వరా ! మిక్కిలి యచ్చెరువును గల్గించునట్టిచరితమును వినిపించితిరి. మనస్సు సంతోషసాగరనిమగ్నమయ్యెను. ఇపుడు బ్రహ్మకు శాప మేల కలిగెనో వినఁ గోరెదను. ముల్లోకములకు సృష్టికర్తయై తపస్సుచేయువారలకు సకలఫలముల నొసఁగుచు మహాత్ముఁడనవెలయు సరస్వతీజానికిఁ గులటాశాపకారణమునఁ బూజ్యతలేకపోయెనా. ఇంతకంటె నాశ్చర్య మేమున్నది? ఈసందియమునాకుఁ దీఱునట్లు తత్కథను సాంతముగా వచింపుమని వేఁడఁగా శ్రీకృష్ణుఁ డాదరమున రాధిక కిట్టు లనియె. రాసేశ్వరీ! చక్కఁగావినుము రైవతమన్వంతరమున సుచంద్రుఁ డను నృపపుంగవుఁడుండెను. అతఁడు తపస్వియు, విష్ణుభక్తుఁడు, జ్ఞానియుఁ బరమధార్మికుఁడు నై యుండెను. ఆ రాజు తపోనిరతుఁడై భారతభూభాగములందు మనోహరమగు మలయద్రోణికి వచ్చెను. అందు సహస్రవర్షములు తపస్సుచేసెను. కఠినతరమగునాతపోనియమమున నా రాజర్షి దేహము కృశించెను.వల్మీకాంతరమున జీర్ణప్రాయమై యున్న యతని తనువును జూచి బ్రహ్మ కృపానిధియై యచ్చోటికి వరమీయ నరుదెంచెను. ఆవిధాతచేతికమండలూదకము నాపాదోద్భవమని యెఱుంగుదువుకదా. ఆ జలముల నా రాజర్షి దేహముపైఁ జల్లి నన్ను ధ్యానించుచు మద్ధ్యతమంత్రమును బఠించుచుఁ బలుమా ఱాజలములఁ బ్రోక్షించెను. ఆకమండలూదకము మేనునఁ బడినంతనే సుచంద్రుఁడు లేచి తనయెదుట విజయంచేసియున్న విధాతకు భక్తియుక్తుఁడై నమస్కరించెను పాదముల వ్రాలియున్న యన్నర

పాలునిం జూచి నలువ కరుణయొలయుపలుకుల నిట్లనియె. రాజా ! నీమనమున నేమికోరికగలదో యది ఫలించునట్టివరము నడుగుము. తప్పక యిచ్చెద ననియె. అన విని యానరపుంగవుఁడు మహాత్మా! శ్రీకృష్ణపాదకమలభక్తియు, శ్రీకృష్ణదాస్యము ననుగ్రహింపుమా యని వేఁడెను ఆవరమును బరమాదరమున సరసిజాసనుఁ డొసంగి యతనితనువును దడవెను. తత్కరసరసిజస్పర్శమాత్రమునఁ దజ్జీర్ణదేహము నవనవవికాసభాసురమై తనరారెను. అత్తఱి నారాజన్యుఁడు నూతన మీనకేతనుఁ డోయన నొప్పియుండెను ఇంతలో నంబరమునుండి యొకరథ మరుదెంచెను. అది పరమపవిత్రము. దానియందుఁ బార్షదు లుండిరి. వారు చతుర్భుజులు. పీతాంబరాఢ్యులు వారిం గాంచి సుచంద్రుఁడు నమస్కరించెను ఆరాజు మూర్ధముపైఁ గుసుమవృష్టిం గురిసెను. దుందుభులు మ్రోయించి సురలు ప్రమోదమును దెల్పిరి. గంధర్వులు పాడిరి. అచ్చరమిన్న లాడిరి. * ఋషులు మునులు సిద్ధులు పరమానందమున నాతని నాశీర్వదించిరి. ధన్యుఁడవైతి వో రాజా యని దేవతలు ప్రశంసించిరి. ఆరాజు పార్షదులం జక్కంజూచి ధ్యానించుచుఁ దద్ధ్యానిపుఁడయ్యెను.

పార్షదు లాతని రథమున నునుచుకొని గోలోకమునకుం బోయిరి. ఆతఁడు పార్షదుఁడై మత్సేవకుఁడయ్యెను. బ్రహ్మయు సుచంద్రునకు వరము లొసంగి తనమందిరమునకుం బోయెను.

---

*ఋషయో మునయస్సిద్ధాః ప్రహర్షంతో ముదాశిషః. అని మూలము.

సత్యలోకమున కరుగుచుండుచతురాస్యుని మోహిని కనుంగొనియెను ఉద్యానవనమున నామోహిని యపుడుండెను. నలువయు హంసవాహనారూఢుఁడై పోవుచుండెను. అత్తఱిఁ బుష్పపరిమళభారమును వహించి వాయువు తనకుంగల గంధవహనామమును సార్థకము చేయుచు మెల్లమెల్లన నందఱి స్పృశించు చుండెను. ఆసమయముననే మదనహవ్యవహజ్వాలా మాలిక లాభీలముగ నామోహినిమదికిఁ దాపమును గల్గింప సాగెను. కావున భక్తియు క్తింగాక మోహాతిశయంబున నలువం జూచెను సుస్మితము తనంతట తానే మోమునఁదోఁచెను. దాన నామోహిని తనమోమును, వస్త్రాంచలంబున నాచ్ఛాదించుకొనియెను తన్ముఖశీతాంశుని సిందూరతిలకము పూర్ణచంద్రునిగా నొనరింపఁ జాలెను ఆమె తనుచ్ఛాయ చారుచంపకవర్ణము గలది. స్థిరయౌవన మామెకు వరప్రసాదలబ్ధము. ఆమె తక్కినయవయవములసౌందర్యమువర్ణనాతీత మనుట నిర్వివాదాంశము. ఆమోహిని కటాక్షములచేతనే విలాసముగా ముల్లోకముల మోహపరవశములఁ జేయం జాలును. ఆమెనడ బెడంగు విచిత్రమనక తప్పదు. అట్టి యాయంగనామణి పులకాంచిత సర్వాంగియై త్రోవనడుమ మూర్ఛ మునింగెను.

నలువయు నా చెలువలమిన్నం గాంచుచు, నా పాదాంబుజముల స్మరించుచుఁ దనదారిం బోయెను. జితేంద్రియుఁడు కావున నించుకయు వికారము నొందఁడయ్యెను. ఇట్లు నిర్వికారచిత్తుఁడై సత్యలోకమును జేరెను. ఆమోహినియు సకామ

యాఁట నస్వస్థతం గాంచెను. దివానిశములు స్వప్నమందును జ్ఞానమునందును జతుర్ముఖునినే స్మరించుచు హరిని గూడ మఱచెను. పండుకొనుచు నప్పుడే శయనమునుండి లేచుచుఁ దిరుగుచు నిలుచుచు నతికాముకురా లయ్యెను. తప్తపాత్రమునందు వైచిన ధాన్యపుగింజవలె మలమల మాడఁజొచ్చెను. ఇట్టులుండ దేవతాకాంతలందు సుందరాంగి యనఁబరఁగు రంభ సకామయై కామలోకమునకు నాత్రోవననే పోవుచుండెను. ఆచోట శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకయై కడు బడలు నిజసహచరిని మోహినిం గనుంగొని తదభిప్రాయము నెఱిఁగి సస్మితాస్యయై యిట్లు ప్రశ్నించెను. సఖి! నీవు త్రైలోక్యచిత్తమోహినివి అటులయ్యు నేల యిట్లు పరితపించుచున్నదానవు? ఈ వచ్చిన నేను రంభను. నన్ను స్మరింపుము. మూర్ఛనుండి లెమ్ము ఏ కాంతునిగోరి యిట్లు కాముకురాల వైతివి? కులటయనునది సర్వసౌభాగ్యసమన్విత. మనము కులపాలికలముగాముఁసుమీ. ఎల్లవారును ముల్లోకములందును సుఖమును గోరియే యింద్రియములకు లోఁబడుదురు. కాలమునందు నెల్లజీవులకుఁ బ్రాణములు పోవుచున్నవి. ఇఁక లజ్జ యేల? ఆత్మకంటె నుత్కృష్టుఁడగు కాంతుఁడు లేఁడు ఎవరియందుఁ బ్రేమముంచిన నది స్వాత్మహేతుకమేకదా! ఏ పదార్థమునం దాత్మకెంతవఱకు సంబంధము కలదో యంతవఱకే స్నేహము నిలుచును. ఎవ్వరియం దెవ్వరిమానసము నిలుచునో వారే యామెకుఁ బ్రాణములు. నేను గామలోకమునకు సకామనై పోవుచు.

న్న దాననని యెఱుంగుము నీకు నెచ్చెలినగు నాతో నాలోచించి యెవ్వనిం గోరి పరితపించుచున్న దానవో యాతనికడ కేగుము. జడను సవరించుకొమ్ము. నీవిని జక్కబంధింపుము. సురుచిరరీతి వేషమును ధరింపుము. మునిమోహనబీజమగునామోహమును స్మరింపుము. మోహినీ! హృదయగతవార్తను దెల్పుము. జగత్త్రయమునఁ గలస్త్రీజాతిప్రభావమును నిన్నుఁ గాపాడు కొనుము. సురతమునందు స్వాభిప్రాయము నెవ్వరికిం దెలుప రాదు. తనమనసును దాఁగోరినకాంతునినెచ్చెలికిందప్ప నితరు లకుఁ దెల్పరాదనుట నిక్కము. మోహినీ! నీకేప్రియునం దెక్కువ మక్కువ కలదో ఆవిషయమును నాతోఁ బల్కుము. లేనిచో నీయనురాగము పరిహాసపాత్రమగుటయో మరణ కారణమగుటయో కాఁగలదు.

ఇట్లు రంభ పలుక మోహినీకాంతావతంస మూలకించి మిగుల లజ్జాభరంబున సుస్మితము బయలువెడల మనసును గర గింపఁజాలు పలుకుల నిట్లు పలికెను ఆ మాటలనుండి తనకుం గల్గిన యార్తి వెల్లడియగునని యానెలఁత తలఁచెను. తన కప్ప టియవస్థ యేకారణమునఁ దటస్థించెనో యావిధ మామాటలు వెల్లడించు చుండెను ఓరంభా! నీవు మైత్రిఁ బాటించి యిట్లు ప్రశ్నించితివి. బదులు చెప్పెదను వినుము. నిర్జనకాననమున సత్యలోకేశుని జతురాననుం గాంచితిని. తద్దర్శనముననే నామ నము మనసిజానలజ్వాలలచే దగ్ధమయ్యెను అదిమొద లన్న పానముల వదలితిని. మది కేవస్తువుగూడ నింపుగాదు. సూర్య

చంద్రు లుదయించుటయుంగూడ నెఱుంగఁజాల కున్నదా నను. స్వప్నజ్ఞానములకు భేదమిట్టిదని నేను దెలియఁజాలను. నా పంచప్రాణములు పరమేష్ఠిసమాలింగనలాభముకల్గు టెప్పు డోయని కోరుచున్నవి. ఇప్పటినాప్రాణములస్థితి చంచలముగా నున్నది నెచ్చెలీ! ఏమని వచింతును! బంగారువంటి యీనా దేహము మన్మథానలజ్వాలాకలాపములచే దగ్ధ్యాహారముం గొనమి దగ్ధశైలాకృతి నున్నయది. ఎందేఁ బోవుటకుఁగాని నిలుచుటకుఁగాని శయనించుటకుఁగాని యవకాశము కలుగ కున్నది. పుంశ్చలీజాతియే నీచమైనది విశేషించి నేను నీచురా లనైతిని ఏ యుపాయమున నా కోరిక దీర్పఁజాలుదునో వచిం పుము లజ్జను వదలుదునా. ప్రాణముల వదలుదునా. నీవే యాలోచించి చెప్పుము.

అని మోహినిపలుక నచ్చరమిన్న యగునారంభ నీతియు తమై హితమునగు నుపాయమును మోహినికి శుభము చేకూ ర్పఁజాలుధానిని జెప్ప నారంభించెను. మోహినీ! ఇదియేనా నీకోరిక. దీనికై యింతగఁ బరితపించుచున్నదానవా! నీ యీప రితాపమును దొలఁగించెద. శుభప్రాప్తికిఁ దగునుపాయమును జెప్పెద. వినుము. భయము వదలుము. చక్కఁగా నలంకరించు కొనుము. తొలుత మదనునిఁ బూజింపుము. అతఁడు ప్రసన్నుం డగు. ఆ మహానుభావునిం గూడి పొమ్ము. నలువ మోహితుం డగు. జితేంద్రియులలో మేటికదా బ్రహ్మ. సాక్షాన్నారాయణా త్మకుఁడు. అట్టివానిని మన్మథసహాయము లేక జయింపశక్యమా?

మోహినీ ! పుష్కరమున కరిగి మదనుం గూర్చి తప స్సొనరిం పుము. ఆ మనసిజుఁడు దయాళువు అంతియగాక యోషిత్ప్రి యుఁడు. కావునఁ బ్రసన్నుఁడగు అని హిత ముపదేశించి మోహినిని దపోనిరతం గావించి రంభ సత్వరంబ కందర్పదర్శ నమున కరిగెను మోహినియుఁ బుష్కరమునకుఁ దపం బొన రింపఁ జనియెను.

ఆ పుష్కరమున నియతి మదనుం గూర్చి తప మొనరిం చెను ఆతఁడు ప్రత్యక్షమై మోహినీవాంఛితముఁ దీర్ప వర మొసంగెను ఆతనిం గూడి బ్రహ్మకడ కరిగెను నిర్జనస్థుఁడగు నా చతురాస్యుని మోహిని గనుంగొనియెను ఆతనిచెంత నిలు వంబడి మోహసాగరమున ముంప నారంభించెను. క్షణకాలము నాట్యమాడెను. క్షణకాలము మధురముగఁ బాడెను రాధా దేవీ ! ఆగానము మన్నామాంకితమని యెఱుంగుము భక్తుల కయ్యది చిత్తమోహనము. బ్రహ్మయు నా మోహినీకాంత యొనరించు గీతము నాలకించెను. పులకాంచితసర్వాంగుఁ డయ్యెను. సాశ్రులోచనుఁడై ప్రేమమయుఁ డయ్యెను. మోహి నియు నాతఁడు మోహపరవశుఁడయ్యెనని యెఱింగి యత్యంత హృష్టురాలయ్యెను. కలాప్రమాణమును భావమును బ్రకటిం చెను నలువకు స్వాంగము నగపఱచెను స్మేరభ్రూభంగములఁ గనఁబఱచెను. లోకమున నెవ్వఁడు కామహతచేతనుఁడగునో వానికి లజ్జ యేల కలుగును ? విరించియు దాని యభిప్రాయ ము నెఱింగి యవనతముఖుండయ్యెను. ఆయాటపాటల కుచిత

మగుధన మొసంగి పరమేశ్వరు సంస్మరించుచుండెను మోహి
నియు శతానందుని భావము నెఱింగి శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకయై
తన ప్రయత్నము విఫలమగు టెఱింగి కామప్రదుండగు కాముని
వినుతించెను.

మన్మథప్రభూ! సర్వేంద్రియ ప్రభువవు. విష్ణ్వంశసంభూ
తుఁడవు. మానస సంజాతుఁడవు. కర్మబీజభూతుఁడవు ఇట్టి
నీకు నమస్కారములు మహేశ్వరుఁడు జ్ఞానరూపుఁడు. అత
నికి నాత్మవు నీవే. జగత్సృష్టి నీవలననే సాగుచున్నది ఇట్టి నీకు
నమస్కారము. సృష్టికర్తవు నీవే. యోగీశులకును దృష్టివి నీవే.
దురారాధ్యుఁడవన నీవే దుర్నివారుఁడవగు నిట్టినీకు నతులు.
నిన్ను జయించువారు లేరు. జగమ్ములను జయింపఁజాలువాఁడవు
నీవుకదా. జీవమనోహరుఁడవు. రతీకాంతుఁడవు రతీదేవీప్రాణ
వల్లభుఁడవు. రతిప్రియుఁడవు ఇట్టి నీకు వందనములు. అని
మఱియు ననేకప్రకారముల వినుతించెను ఈస్తోత్రము నేకా
ముకుఁడు పఠించునో వానిని మదనుఁడు పీడింపఁడు నిష్కలం
కునిగా నొనరించును. ఏకాలమునందును మారుఁ డాతనిమది
కామాసక్తిగలదానినిగా నొనరింపఁబూనఁడు ఆభక్తుఁడు రోగి
కాఁడు. శ్రీయుక్తుఁ డగును. ఈస్తోత్రపాఠమున సాధ్వియగు
పత్నిని భక్తుఁడు పొందఁగలఁడు.

ఇట్లు మోహిని వినుతించెను. కాముఁ డానందపరవశుఁ

---

*ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ముప్పదిరెండవ యధ్యాయమునుండి
సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగనగు.

డయ్యెను అంతరిక్షముననుండియే శరమును వింట సంధించెను. బ్రహ్మపై మంత్రపూతమగుమహాస్త్రమును దానిని బ్రయోగించెను. బ్రహ్మయు నాయస్త్రహతుండై చంచలాంతః కరణుండయ్యెను. ఒక్కక్షణము మోహినిం దదేకచిత్తమునం జూచెను. అంతలో జ్ఞానము పొడసూపెను. శ్రీహరిని స్మరించెను. మనస్సున మన్మథచరితమునెల్ల నెఱింగెను పుత్త్రుండైనను మదనునిం గ్రోధవిహ్వలుండై శపించెను ఓరీమన్మథుండా! యౌవనగర్వమున విఱ్ఱవీఁగుచున్నవాఁడవు. మూఢుండవు. ఐశ్వర్యగర్వితుండవు న న్నవమానింపఁబూనితివిగాన నీకు గర్వభంగమగుంగాక. వసంతునితోఁగూడ విఫలప్రయత్నుఁడ వగుదువుగాక. ఇట్లు బ్రహ్మశపింపఁగా భీతుండై కంఠమెండఁగా మదనుఁడు వడఁకుచుండెను బ్రహ్మయు మన్మథు నిట్లు శపించి మదనాతురయై తననాలుగుమోములను స్మితము చెలువార వక్రదృష్టి నిరీక్షించుచున్న మోహినిం గాంచి యిట్లు పలికెను. తల్లీ! మోహినీ! ఇఁకఁబొమ్ము నీప్రయత్నము నిష్ఫలము. నీయభిప్రాయమెఱింగితిని ఈకర్మమునకు నేనర్హుఁడనుగాను. వేదనిషిద్ధకర్మమును జేయఁ బ్రయత్నింపను. నేను వేదకర్తను వేదవ్యవస్థాకారకుఁడను వేదజ్ఞున కిది యకీర్తికరము. దీనికన్న నిందింపఁదగినది లేదు ఏయోషిన్మణి తన్నుఁగాంక్షించి యెదుటనిల్చునో యది రాగియగువానికిఁ ద్యజింపఁదగదని ప్రమాణము కలదు. అట్టిస్త్రీ తన్నుఁగోరినను దపస్వులు గ్రహింపక వానిని ద్యజింపవలయునని శ్రుతులుఘోషించెడిని. పుంశ్చలినో సర్వప్రకా

రములచేత నందఱును వదలవలయును ధనాయుఃప్రాణయ శస్సులకు నాశనస్వరూపురాలు పుంశ్చలి. విశేషించి దుఃఖ దాయినియు నగు. మఱియు స్వకార్యతత్పరయుఁ బరకార్య వినాశినియు నూత్నవ్రణములకంటె నిష్ఠురయు, సర్వాపద్బీజ రూపిణియుఁ బుంశ్చలియగు. ఇంతియగాదు. విద్యుద్దీప్తిజలముల రేఖగా వ్యాపించినట్లు లోభమువలన మైత్రిగుదిరినట్లు, పరద్రోహమువలన సంపత్తుగలిగినట్లు కులటాప్రేమయు క్షణ కాలము నిలుచును. సర్వఘాతుకపదార్థములకును విపద్బీజము వంటిది కులట ఎవ్వఁడు కులటయందు విశ్వాసమిడునో వానికిఁ బ్రతిక్షణ మాపదలు కల్గును మోహినీ! నీవు రూపవతివి ధన్యురాలవు కాముకులచే వంచింపఁబడితివి యౌవనవంతులకుసంపత్స్వరూపురాలవు తపస్వులకువిషస్వరూపురాలవు అచ్చరలలో మిన్నవని వన్నెకెక్కినదానవు. స్థిరయౌవనవతివి నీయీకార్యము మంచిదే ప్రాయపుఁబురుషుని గోరుము. వనితలలోఁ జతురురాలవు కాన విదగ్ధాన్వేషణము న్యాయము విదగ్ధయగు కామిని విదగ్ధుఁడగు పురుషునితో సంగతిసల్పిన గుణయుక్త మనంజను. కాంతామణీ ! నేను జరాతురుఁడను. వృద్ధుఁడను. తపస్విని. విష్ణుభక్తుఁడను. బ్రాహ్మణుఁడను స్వతంత్రుఁడను గాను. సదా పరాధీనుఁడను. ఇట్టి నాకుఁ బుంశ్చలీరతి యేమి సుఖమును గల్గించును? వత్సా! తండ్రినగునన్ను వదలి వేఱొక తావునకుం బొమ్ము. నేను బేరునకు సృష్టికర్తనుగదా దాననే నీకుఁదండ్రిని మన్మథుని, జయంతుని, నలకూబరు, నశ్వికుమారులను, జంద్రతనయుని, దితిపుత్రసంతతిని బేరుఁగాంచిన సుంద

రాంగులను, మఱియుఁ గామశాస్త్రవిశారదులై రతికర్మనిష్ణాతు లగువారిని గోరుకొనుము. లోకమునఁ బురుషుఁడు స్త్రీనిగోరు ట సహజము కామిని తనకుఁ దానే పురుషునిగోరిన విడంబన మది విపరీతమగును సకలరత్నములలో స్త్రీరత్నము దుర్లభము దానిని బురుషుఁడే ప్రార్థించును. అంతియకాని పురుషుని నట్టి నారీరత్నము ప్రేమింపదు ఏకామిని దానే పురుషునిగోరు కొనునో అది యోషిజ్జాతియందు మర్యాదలేనిదగును. అమూల్యమగురత్నము బహుదూరమునకుంబోయి తన్నుగొనుఁడని కోరిన నది యల్పమూల్యమనియే భావింపఁబడును ప్రతిదినము లోకమునఁ బురుషుఁడు కాంతను గోరిపోవును. కాంత యట్టు చేయదు లోకాచారములను వేదముల ననుసరించినచోఁ బురుషుని వనితకోరి చనుట న్యాయముకాదు. తదుక్తరీతిఁ బ్రవర్తించినసే మర్యాదగాని విపరీతమైన గౌరవములేదు వేదవిరుద్ధకార్యము లొనరించిన మిత్రుఁడు శత్రువగును వేదోక్తకర్మాచరణ నిరతునిహరియేప్రేమించును శ్రీహరి ప్రేమించిన లోకమంతయుఁ బ్రేమించినట్లే యగును ఆ హరియే ద్వేషించినసందఱుశత్రువులే యగుదురు. కులటాజాతి యెందుఁగలదు? సాధ్వీజాతి యెందుఁ గలదు? తమతమకర్మములనుబట్టి యిట్టిజాతు లేర్పడును స్త్రీజాతి ప్రకృత్యంశమున జనించెను అదియు శ్రీమన్నారాయణవినిర్మితమే.ఎవతె దుశ్శీలయై నిందనొందునో యది పుంశ్చలి యనఁబడు. సుశీలయగువనిత పతివ్రత యనఁబడును. పుంశ్చలులందు మూఁడుభేదములు గలవు. ఆ భేదములయం దేజాతియుఁ దాను

బురుషునిగోరునది కానరాదు. వంశదూషకురాలగుస్త్రీ యేజాతియందును నిందార్హ యేకదా.

అని యిట్లు పెక్కుభంగుల ధర్మములుదెలిపి విధాత విరమించెను. మోహినియుఁ గోపప్రస్ఫురితాధరబింబయై యిట్లు పలుక నారంభించెను శతానందా! ఇప్పటి నీ చరిత మెఱుకపడినది నీ యుపదేశానుసార మీ నీతి నామది కెక్కదు. నీ ముఖదర్శనమున నాకు లోకమునఁగలపురుషులెల్ల స్మృతిగోచరులు కారైరి నా తనువు కామానలమున దహింపఁబడుచుండెను. కాన వదలఁ బ్రయత్నించితిని. అట్టితఱి నన్ను రంభ నిషేధించి యీ మంత్రమును దెలిపెను. ఆ రీతిని గామసహాయురాలనై యిచటి కరుదెంచితిని. వసంతుఁడు నీ శాపమున హతోద్యముఁడై పోయెను. నే నట్లె పోవఁజాలనైతిని. నీ వెంతతూలనాడినను గదలఁజాలకయున్నదానను. విభూ! నా సర్వాంగములయందీజాడ్య మంకురించినది. కృపాసింధూ! ఇట్టి నాపైఁ గరుణనునుపుము. నన్నుఁ జంపుట నీకు న్యాయముకాదు. భవదాలింగనలాభమున నేను గతజ్వరనగుదును. నీవు జగముల సృజించువాఁడవు. కర్మమున నేను గులటనైతిని. సత్పురుషులు గర్వింపరు. కర్మసాధ్యులగుదురు. ఒక్కఁడు యానాధిరూఢుఁడైపోవును వానిని బెక్కుమంది మోయుచుందురు. నృపాలకుఁడు ప్రజలనుండి కరమును గ్రహించును. ప్రజలు కర్మవశమునఁ గరము నిత్తురు. ఒక్కఁడు సింహాసనము నధిష్ఠించును. వేఱొకఁడు నృపమాత్రుఁడుగనుండును కర్మముననేకొందఱు వాహకు

లుగ నుందురు. కొందఱు వాహనపాలకులుగ నుందురు. స్వకీయకర్మవశమున నొకఁడు సూకరీజాతిం బ్రవేశించును. ఒకానొకఁడు శచీదేవిజఠరమును బ్రవేశించును. కొందఱు సీకుఁదనూజాతు లగుదురు. కొందఱు శ్రీహరికి భక్తులై తత్పార్శ్వవర్తు లగుదురు కొందఱు కృములై విణ్మూత్రపంకము నఁ బడియుందురు. కొందఱు రాజేంద్రులు స్వర్గమున కేగుదురు. కొందఱు నరకమునఁ బడుదురు. ఒక్కఁడు దేవతాధీశ్వరుండగు కొందఱు దేవతలు మనుష్యులు క్షుద్రజంతువులు నగుదురు. కొందఱు కర్మమున వర్ణాధిపతులగు బ్రాహ్మణులగుదురు. కొందఱు రాజవైశ్యశూద్రులగుదురు. మఱికొందఱు మ్లేచ్ఛ జాతులగుదురు. కొందఱు జ్ఞానులై సర్వద్రష్టలగుదురు. కొం దఱు మూర్ఖులు, గ్రుడ్డివారు, స్వాంగహీనులుగా నగుదురు. కొందఱు శాస్త్రబోధకులై శిష్యవర్గములకు బోధించువారగు దురు. కొందఱు గురువులసేవించుచుఁ బఠించువారుగ నుందురు. కొందఱు స్వకర్మవశమున స్థావరజంగమరూపంబులఁ గాంతురు నీవు కర్మవశముననే తపస్వివి. సృష్టికర్తవుకూడ నైతివి. ఒకర్తుక నిజకర్మవశమున సాధ్వియు నిహపరలోకపూజ్యయు నగును. మఱియొకతుక వేశ్యయై పరులకు స్వాంగవిక్రయ మొనర్చి జీవించును. శతానందా! నేను స్వైరైశ్యను, సురభోజ్యను, పూజ్యరాలను. స్వైరైశ్యాలింగనముననే కర్మము పూర్తి యగునుగదా. మనస్సునకు స్వభావమే బీజము. ఆ స్వభావము కర్మబీజముగలది. ఆ కర్మము. ఫలబీజము. అందఱకు నన్నింటికి

జనకుఁడు శ్రీ హరి ఆ మహాప్రభువు కర్మానుసారముగ ఫలము నొసంగును. అన్నింటికంటె బలవత్తరుఁడు కర్మస్వరూపముగల భగవంతుఁడే యని యెఱుంగందగు.

ఇట్లుండ నన్నేల దూషించితివి తొలఁగిపొమ్మంటివి. జగత్స్రష్టవగు నీ పాదారవిందముల దర్శింపవచ్చితిని. నీపాద ద్వంద్వమును యోగులుకూడ స్వప్నమునందుఁ జూడఁజాలరు కదా. అట్టి నీవు భగవంతుఁడవు. ప్రభువవు. కావున నిన్ను దర్శింపవచ్చితిని. నింద్యస్థానమునకుంబోయినచో నారి నింద్యురాలగు. అస్పృశ్యయునగు నీ వంటిమహాత్ముని పాదరజస్సుచేఁ బరమపవిత్రురాలగును అనిపలికి మోహిని యచ్చటినుండి త్వరగాఁ బోయి శ్రీ హరియెదుట నిలువఁబడియెను. నలువయు మోహినికోపమునకు భీతిల్లెను. వడవడవడంకెను మోహినియు సస్మితయు వక్రనయనయునై కామవికారము నొందెను. స్వాంగమును గనఁబఱచెను.

మోహినీవృత్తాంత మిటులుండ నట బ్రహ్మ మోహిని నవమానించెనని యెఱింగి మన్మథుఁడు నలువకడకువచ్చి యదృశ్యుఁడై పంచబాణముల వైచెను. దాన నాకంజజుఁడు సమ్మోహితుఁడయ్యెను. మన్మథబాణములు సమ్మోహనము, సముద్వేగము, బీజస్తంభనకారణము, నున్మత్తబీజము, చేతసహారకంబగు జ్వలదము ననుపేరులు గలవి. ఈ బాణపంచకమును బ్రయోగించెను. తనసేవకుల నాపద్మజుని మోహింపఁజేయుఁడని పంపెను. వసంతుఁడు, కోకిలము, భ్రమరము, మనోహరగంధవ

హుఁడు నను వీరామన్మథునాజ్ఞఁ దలఁదాల్చి బ్రహ్మను మోహింపఁజేయఁబూనిరి మదనుఁడు కింకరులఁ బంపి తాను నంతఃకరణమును బ్రవేశించి వికారమును గల్గించెను పుంస్కోకిలము బ్రహ్మచెంగటనుండి కలరవమున నార్చెను భ్రమరము సరసిజయోనియెదుట నిటునటు తిరుగుచు ఝుంకారరవమున నతనిస్థైర్య మగలించెను. మందగమనమున నతిశీతలుఁడై గంధవహుఁడు వీచెను. వసంతుఁడు సర్వజనమనోహరాకారమున నందుఁ బరిభ్రమించెను. ఈ చర్యలకు నలువ మది చలించెను. మోహినీభావము నెఱింగెను. మిగులఁ బ్రీతిగలిగి వక్రనయనయై కామాస్త్రహతచేతనయై యాసుదతి యున్నట్లు కనుఁగొనియెను. తనమనస్సును నిశ్చలముగా నిలుపఁజాలక భీతుఁడై శ్రీ హరిని స్మరించెను శ్రీ కృష్ణుని దనహృదయారవింద నివాసుని ధ్యానించి యీ యెడరు తప్పింపుమా యని ప్రార్థించెను. ద్విభుజవిరాజితుఁడై మురళీహస్తమున నలరుచుఁ బీతాంబరమును దాల్చి మిగులఁ గమనీయమూర్తియై స్థిరయౌవన విరాజితుఁడై కిశోరమూర్తిం గైకొని రత్నాలంకారముల వెల యుచు సుస్మితముమోముదమ్మిపైఁ జిందులాడ నలరారు శ్రీశ్యామసుందరా! నన్నుఁ గాపాడుమా యని చేతులొగ్గెను. శ్రీ హరీ! కామసాగరనిమగ్నుఁడనగు నన్నుఁ గాపాడుము. ఈ కామసాగరము దుష్కీర్తిజలపరిపూర్ణము. దుష్పారము బహుసంకటము. భక్తివిస్మృతిబీజము. విపత్సోపానదుస్తరము. నిర్మలజ్ఞానచక్షుఃప్రచ్ఛన్నకారణము జననమయోర్మికాజాలసం

కులము, కామినీనక్రౌఘసమాకీర్ణము, నతిస్రోతస్సమన్వితము, గంభీరము, ఘోరము, తొలుత నమృతమయముగాఁ దోఁచునది. పరిణామమునందు విషాలయమగునది. యమాలయమునకుఁ జెంతనుండునది. ముక్తిద్వారమును మఱువఁజేయశక్తిగలది. జ్ఞానము నొసంగి సద్బుద్ధియను నౌక ననుగ్రహించి యీ మహాఘోర కామసాగరమునుండి నన్నుఁ దరియింపఁజేయుము. నీవే కర్ణధారుఁడవు. మధుసూదనా! ప్రసన్నుఁడవు కమ్ము. నావంటివా రెందరో సృష్టికర్తలు గలరు. ఈ లోకము కర్మక్షేత్రము గాదు. జ్ఞానాంబురాశి. ఐనను నాకుఁ గామమున స్పృహగలిగినది. ఆ కామము నీ భక్తిని నశింపఁజేయునట్టిది. కృపాసింధూ! దీనబంధూ! నాపైఁ గరుణ యుంచుము. నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు. దుస్స్వప్నము నాకుఁ దోఁపకుండఁజేయుము.

అని వినుతించి యానలుమోముల వేలుపు ధ్యానము నాశ్రయించెను. రాధాదేవీ! నా పాదారవిందముల ధ్యానించుచు బ్రహ్మ నన్నే స్మరించుచుండెను. ఇది బ్రహ్మయొనరించిన స్తోత్రరాజము. *దీనిని బఠించిన నా మాయను జయించి చక్కని జ్ఞానముగలవాఁడగును అనిపలికి యవ్వలికధను జెప్పఁబూని శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము రాధ కిట్లనియె.

బ్రహ్మకు గర్వభంగమగుట.

† రాధా! ఆ మీఁదికధ వినఁదగినది. బ్రహ్మ యిట్లు

*మమ మాయాం వినిర్జిత్య సంజ్ఞానం లభతే ధ్రువమ్=అని మూలము.

† ఈ చరిత్రము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ముప్పదిమూఁడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

వినుతించి మోహినీసమీపమున నుండెను. మోహినియుఁ గామ ప్రోత్సాహమున నచటి కేతెంచెను. దివ్యజ్ఞానాంకుశమును బ్రసాదించితిని. దాన నాబ్రహ్మ మనోమత్తగజేంద్రము నాపు చుండెను. ఆ సమయమున మోహిని పరిహాసవచనముల నిట్లు పలికెను. మహానుభావా! ఇంగితముచేతనే కామినీచిత్తము మత్తతంగాంచును. అట్టివనితను బలిమిరై నెవఁడు గ్రహించునో వాఁడే యుత్తమనాయకుఁడు. స్వాభిప్రాయము నెఱిఁగి యెవఁడు కామినిచేఁ బ్రోత్సహింపఁబడ పిదప శృంగారమును గనఁబఱచునో, వాఁడు మధ్యమనాయకుఁడు కామార్తయగు కాంతచే నెవఁడు పలుమాఱులు ప్రోత్సహింపంబడి యామెను రహస్యగోష్ఠులచేఁ దృప్తిపఱుపఁబూనఁడో వాఁడు నపుంసకుఁ డనఁబడును. గృహస్థుఁగాని, తపస్విగాని, కాముకుఁడుగాని తనను గోరివచ్చినకాంతను వదలి మఱియొకస్త్రీయందుఁ బ్రీతి నునిచినచో వాఁడు నరకకూపమునఁబడును. వానిసిరి నశించును. రూపము పాడగును. బుద్ధి విపరీతమగును. అప్పుడే నపుంసకుఁ డగును. ఇట్లు కమ్మని యానారీమణి శపించును. జగన్నాథా! లెమ్ము. స్మరార్ణవమందుఁ బారమును గనుఁగొనుము. నేను గామసాగరమున మునింగితిని. ఇట్టి నాకు నీవు కర్ణధారుఁడవుకమ్ము. సర్వజంతువివర్జితమగు నిర్జనవనమున నన్నుం గూడుము. పుంస్కోకిలములు ధ్వనులుచేయుచుండ సుగంధివాయువులు విసరుచుండ నను సుఖింపఁజేయుము. నీకుఁ బ్రతిజన్మ

మందును దాసురాల నగుదును సత్వరమ నను బరిగ్ర హింపుము.

అనిపలికి యా మోహిని సృష్టికర్తను సమీపించి తదీయ చేలాంచలమును సుస్మిత మొనర్చుచు నాకర్షించెను. దాని యుద్యోగ మెఱిఁగి విధాత భయాకులుఁడై దానితో నిట్లు పల్కెను ఆ వచన మమృతతుల్యము, వినయపూర్వకము, న్యాయసమ్మతమునై యుండెను. ఓ మోహినీ! సత్యసారమై హితమై స్పష్టార్థమునగు నా మాట నాలింపుము. ముల్లోకము లందలి స్త్రీజాతి లజ్జాహీనయైనదని దృఢపఱుపఁబూనకుము. తల్లీ! వృద్ధును నిష్కాముఁడను. పుత్త్రుఁడను ఇట్టి నన్ను వద లుము సుస్మితాస్యసుందరీ! త్వత్కర్మయోగ్యుని, రసికుని, బ్రాయపుఁబురుషుని వరింపుము. పత్ని భర్తకు నిషేకమువలన బహు శతరశుభముల నొసంగును. మంత్రము, శిల్పము, సంతానము నను నివి ప్రయత్నమువలన లభింపవు. నిన్నుఁగూడినచో నొక నిబంధముండిన మేలు. అని యేమేమో పలుకుచు నన్నే స్మరిం చుచున్న యా బ్రహ్మను మోహినిపట్టుకొని యీడ్చెను. ఆసమ యమునందే యచ్చోటికి బ్రహ్మతేజస్సుల నలరుమునులు ప్రవే శించిరి. అత్రియుఁ, బులస్త్యుఁడు, పులహుఁడు, వసిష్ఠుఁడు, క్రతువు, నంగిరసుఁడు, భృగువు, మరీచియుఁ, గపిలుఁడు, పంచ శిఖుఁడు, రుచియు, నాసురియుఁ, బ్రచేతసుఁడు, శుక్రబృహ స్పతులు, నుతథ్యుఁడు, కరకుఁడు, కణ్వుఁడు, కశ్యపుఁడు, గౌతముఁడు, సనకసనందనులు, కర్దమసనాతనులు, సనత్కుమా

రుఁడు, శాతాతపుఁడు, పిప్పలుఁడు, శంకు, శుక్రుఁడు, పరాశ రుఁడు, మార్కండేయుఁడు, లోమశుఁడు, మృకండువు, చ్యవ నుఁడు, దుర్వాసుఁడు, జరత్కారువు, ఆస్తీకుఁడు, విభాండ కుఁడు, ఋష్యశృంగుఁడు, భరద్వాజుఁడు, వామదేవుఁడు, కౌశికుఁడు నామునులందుఁ బ్రముఖులు. వీరందఱు రాఁగా మోహిని లజ్జాభరంబునఁ గమలాసనుని వీడిపోయెను ఆగృ హాముప్రక్కన నిలుచుండెను. భక్తిమీఱ నమ్మును లాపరమే ష్ఠికిఁ బ్రణమిల్లిన వారిజాసనుఁడు వారి నాశీర్వదించి వారిం గూరుచుండ నియోగించి వారినడుమ నక్షత్రముల నడుమఁ జంద్రునివలెఁ బ్రకాశించెను. మును లాపరమేష్ఠిని మోహిని యిటనుండఁ గారణమేమని ప్రశ్నించిరి. ఇది స్వైరైశ్వర్యగదా. జ్ఞాననిధివగు నీ చెంత కేలవచ్చెననియు నడిగిరి.

పరమేష్ఠియుఁ దగినట్లు చెప్పఁదలఁచి యిట్లు పలికెను. ఈ శుభాంగి యపూర్వనర్తనగీతముల నొనరించి పరిశ్రాంతయై యిట నిలిచియుండెను. తండ్రిదగ్గరఁ గన్యకయుండుట యచ్చె రువుకాదుగదా. అని తెలుపుచు నల్లన నవ్వెను. రాధాదేవీ! పరమేష్ఠి నవ్వినంతనే మునులు సర్వజ్ఞులు కావున నందఱు నవ్విరి మునులు మోహినీచరిత్రమును బ్రహ్మమానసమును దెలిసికొనిరి. ఆ చెంతనున్న మోహిని వారందఱు పక్కునవవ్వ ఱెఱింగి యాగ్రహముగలదగుచు సర్వాంగములు కంపింప నేత్రములు కుటిలాకృతిం దాల్ప నతిరక్తిమ మనోగతకోపమును బయలుపఱుప నధరోష్ఠము కంపించుచుండఁ దటాలున సభాంత

రమున కరిగి వారియెదుట నిలువఁబడి బ్రహ్మను సంబోధించి మృత్యుదేవత యాగ్రహించిపలుకుచున్నదో యనునట్లు పలుకసాగెను ఓ పంకజసంభవా ! నీవు వేదకర్తవుకదా. వేదప్రణిహిత ధర్మమేది' తద్విపరీతధర్మమేది? ఈ విషయము నించుక విచారింపుము స్వకన్యకయందు స్పృహగలిగియు నర్తకినిగూర్చి నవ్వేదేల? భగవంతుఁడు స్వరైశ్వర్యగా నన్ను నియమించెను సజ్జనుల విరుద్ధకర్మమతిహాస్యము చేయఁదగినది కాదాయేమి? దాసీతుల్యనై వినీతనై దైవవశమున శరణాగతురాలనగు నన్నుఁ బరిహసించితివి కావుననీ వపూజ్యుఁడవై చిరకాలముండుము శ్రీహరి శీఘ్రకాలమున నీ దర్పభంగము చేయఁగలఁడు. ఈ వైశ్యావచనము నెఱుంగుము. నీ వచనము నెవండు స్తుతిరూపముగా గ్రహించునో వాఁడొనరింపఁబూనిన సర్వకార్యము లంతరాయోపహతములౌఁగాక! దేవతల సంవత్సరమున కొక్కపర్యాయము పూజింతురు. నీ కొక్కసారియైన నా పూజ లేకయుండుఁగాక! కల్పాంతరమునఁగాని యీ కల్పమునఁగాని నీవు దేహాంతరము నెత్తినఁగాని పూజలేకయుందువుగాక! అని శపియించి మోహిని మదనాలయమునకుం బోయెను. ఆతనింగలిసి కొన్నిదివసములుండి విగతజ్వరయయ్యెను. కాని మరల స్మృతికిం దెచ్చుకొని విలపించెను. ఔరా ! జగత్సృష్టికర్త నేనేల శపించితిని. అని పరితపించెను

దేవాంగన యరుగ నామునులెల్ల దుఃఖించిరి. జగత్కర్తయు నతకంధరుఁడై కంపించెను. మునులు కల్యాణకర

కృత్యము లొనరించువారు గావున నాబ్రహ్మ కుపాయము చెప్పందలంచి కమలసంభవా! నీవు శ్రీహరిని శరణమునొందుము. ఆపలుకుల కానందించి నాయపరమూర్తి యగువైకుంఠుని కడకేగి రక్షింపుమని కోరెను. పాదములచెంత నిలువంబడెను. దీనబంధూ! యని సంబోధించి తనవార్త నెఱింగించెను. ఆనారాయణమూర్తియుఁ దద్ద్విహాస్యము నెఱిఁగి పక్కునన్వ్వి యిట్లనియె. పంకజసంభవా! నీవు వేదవేత్తవు. గురువులకు గురువవు. నీవొనరించినసత్కర్మము నెవ్వరును జేయలేదు. *స్త్రీజాతి ప్రకృత్యంశజనిత. జగద్బీజరూపిణి అట్టిస్త్రీని బరిహసించినఁ బ్రకృతిని బరిహసించినట్లేకదా! నీవుండునది పుణ్యక్షేత్రోత్తమంబగు భారతవర్షముకాదు బ్రహ్మలోకము క్రీడాక్షేత్రము. అందింద్రియనిగ్రహ మెట్లు సాగు? భారతవర్షమున నీవుండఁగా మోహిని నీచెంత కరుదెంచెనేని జితేంద్రియత్వము నీకుం జెల్లును రహస్థ్సలంబునఁ గామార్తురాలగు నాకాంత త్యజింపఁదగదు. త్యజించిన నరకము లభించును ఇది నియమము. దుఃఖార్తురాలగునాతి శాప మొసంగును. స్వకళత్రమునుమాని యెవఁడు పరకళత్రమున కాశపడునో ఆకోరుట కామమునఁగాని లోభమునఁగాని యైనను అట్టివాఁ డధముఁడనంబడు సంశయములులేవు. ఏనారి యుపాయముచేతఁ బర

---

* స్త్రీజాతిః ప్రకృతేరంశా జగతాం బీజరూపిణీ, స్త్రీణాం విడంబనే నైవ ప్రకృతేశ్చ విడంబనమ్. న తద్భారతవర్షం చ పుణ్యక్షేత్రమనుత్తమం, క్రీడాక్షేత్రే బ్రహ్మలోకే కస్తవేంద్రియనిగ్రహః. అని మూలము.

పురుషునిఁ దనవశము చేసికొనునో యా స్త్రీ చంద్రసూర్యులుండు దనుక నంధకూపమను నరకమునఁ బడియుండును. స్వ స్వేశ్వ కులధర్మము నాశ్రయించి స్వర్గమున కేగఁజాలును. అట్టిస్వ స్వే శ్యకు బరాభవము గల్పించినవాఁ డపరాధి యనంబడును. నీవు శపింపఁబడితివి. దానినుండి విముక్తుఁడవగు నుపాయంబు చెప్పెద.

సృష్టికర్తవగు నో చతురాననా! పాపులుండఁదగు భవార్ణవమున క్షణకాలముండుము అనునంతలో నొకద్వారపాలకుఁ డరుదెంచి నమస్కరించి దేవాదిదేవా! మఱొకబ్రహ్మాండాధిపతి దశముఖములుగల బ్రహ్మ తమదర్శనమునుగోరి యరుదెంచి కాచియున్నవాఁడు. ఆమాటలు విని శ్రీహరి రాసమ్మతిం దెల్పెను. ద్వారపాలుఁడు వినయమున భగవదాజ్ఞను దెలుపనా బ్రహ్మవచ్చి భక్తియుక్తుఁడై భగవంతునకు నమస్కరించి చతుర్ముఖుఁడెఱుఁగనియనేకస్తోత్రరాజముల వినుతించి శ్రీమహావిష్ణు వానతీయఁ జతుర్ముఖునకు ముందుఁ గూరుచుండెను. శ్రీనారాయణమూర్తియుఁ జతుర్భుజులగు ద్వారపాలకులం గాంచి యెవరుగాని నన్ను దర్శింపవచ్చిన నిచటికిం బంపుఁడు. అని యాజ్ఞయిడునంతలో బృందావనమున నివసించు బ్రహ్మ యొకఁడు శతముఖుఁ డరుదెంచి బహువిధస్తుతిరాజముల వినుతించెను. ఆస్తుతు లతివిచిత్రములు, మనోహరములు, నశ్రుతాదృష్టపూర్వములుగ నుండెను. ఆబ్రహ్మయుఁ బూర్వబ్రహ్మల కిరువురకును ముం దుపవిష్టుఁడయ్యెను. వారందఱు నిట్లు కూరు

చుండ మాటలాడుతఱి మఱియొక బ్రహ్మాండాధిపతి బ్రహ్మ యరుదెంచి వేయితలలు చెలువారుచుండ నమస్కరించి యొవ్వ రు నెఱుంగనిమంత్రముల వినుతించి కూరుచుండెను. శ్రీమ న్నారాయణమూర్తియు నా బ్రహ్మను సకల బ్రహ్మాండవార్తలును దేవతాభేదముల విచిత్రప్రవర్తనములను వేఱువేఱ నడిగెను. ఆప్రశ్నమును విని చతుర్ముఖుఁడు తనకంటె మిన్నలగు బ్రహ్మలం గాంచి గర్వభంగమూరెుఁగదా యని తలంచెను. ఈవఱకు నేను విష్ణుతుల్యుఁడ నని తలంచుచుంటిని దాన గర్వము నామది గది రెను. దానినిఁ దొలఁగింప భగవంతుఁ డూహించెను ఇంకను బ్రహ్మాండము లెన్ని గలవోయెందఱుబ్రహ్మలుగలరో వారినెల్లఁ గనఁబఱుప భగవంతుఁడుతలంపలేదు ఇంతియే చాలును నాకుఁ గలగర్వము పోయినది. భగవంతునిముందఱ నేనెంతవాఁడను ? అని దీనుఁడై యూహించుచు గర్వ ముడిగియుండెను.

ఓరాధా ! శరీరమున నెన్నిరోమకూపములుగలవో యన్ని బ్రహ్మాండములుగలవు. అందఱు బ్రహ్మలుగలరు. వారి నెల్ల నెఱుంగక గర్వించుట తగదు. ఇపుడు బ్రహ్మ మృత తుల్యుఁడు. గర్వభంగమునఁ దలలువంచి కూరుచుండినవాఁడు. అట్టినలుమోములవేలుపు చూచుచుండఁగనే తక్కిన బ్రహ్మలం దఱు నారాయణునకు నమస్కరించి తమతమలోకముల కరి గిరి. చతుర్ముఖుఁడును దన బ్రహ్మాండ మత్యల్పమనియుఁ దనశక్తి యత్యల్పమనియుఁ దలంచెను. లజ్జచేఁ దలవంచియున్న యా బ్రహ్మనుజూచి విష్ణు వోపంకజాసనా ! స్వప్నమునందువలె

నీవు దేమిచూచితివో చెప్పుమా యని ప్రశ్నించెను. బ్రహ్మయు జేతులుజోడించి యోమహాత్మా ! భూతభవ్యభవిష్యములు నీమాయాకల్పితములు అని యింతమాత్రమే పలికి సిగ్గుపడి యూరకుండెను. సర్వాంతర్యామియగు శ్రీమన్నారాయణ మూర్తి యాతనిచింతదీర్ప నొకయుపాయమువన్న నూహించు చుండెను.

శంకరాదులు వైకుంఠమునకు వచ్చుట.

*ఆసమయమున వైకుంఠమునకు శంకరుఁ డరుదెంచెను. వృషభవాహనారూఢుఁడై సుస్మితము తనరార విభూతిభూషణ మొప్పార వ్యాఘ్రచర్మము తనతనువున కొకవింత చెలువు గలిగింప నాగయజ్ఞోపవీతము దృష్టిపాత్రమై తనర స్వర్ణాకార జటామండలము వెలయ నర్ధచంద్రభూషణ మతిమనోహరమై మురువుసూపఁ, త్రిశూలపట్టిసములు కరములధరించి వేఱొక హస్తమున ఖట్వాంగమును దాల్చి వాహనమునుండి దిగి భక్తిచే శీర్షమునువంచి కమలాకాంతునిపాదారవిందములకు వందన మాచరించి తదాజ్ఞమెయిఁ గూరుచుండెను అప్పుడే బ్రహ్మర్షులు దిక్పాలకులు దేవతలు చనుదెంచిరి ఆదిత్యులు, వసువులు, రుద్రులు, సిద్ధులు, చారణులు వచ్చిరి. వారెల్ల భక్తియుక్తులై నమస్కరించి బహుభంగుల స్తుతియించి యందు వేంచేసియున్న శంకరునకు నమస్కరించి తదనుమతింబడసి కూరుచుండిరి.

* ఈకథయుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ముప్పదినాల్గవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినది

ఆతరుణమున శంకరుండు స్వరతాళయుతముగా సంగీత మును బాడెను. రాధాదేవీ ! ఆగీతికలయందు మనయిద్దర రాసమండలవిహారగాధ యిమిడియుండినది. ఎల్లరమనసుల రంజిల్లఁజేయుచు సమయోచితరాగమున శంకరుఁడు పాడెను. ఆసంగీతము శాస్త్రమర్యాదలమీఱక మనోహరముగ నుండెను. ఆగీతికలు శ్రీశంకరుఁడే నిర్మించెను ఆగీతలఁబాడుచు సాంబశివుఁడు పులకాంచితసర్వాంగుఁడై భక్తిభరాక్రాంతస్వాంతుండయ్యెను ఆగానమున కెల్లరు మోహపరవశులైరి అందఱు రుద్రరూపులైరి. వైకుంఠమెల్ల రసమయమయ్యెను. ఆజలము వైకుంఠమును ముంచునా యని తోఁచెను ఆజలాధిష్ఠానదేవి యగుమందాకిని సాక్షాత్కరించెను. ఆజనని ముముక్షువులకు ముక్తి నొసంగును. భక్తులకు శ్రీహరిపాదములయందు దృఢభక్తిని గటాక్షించును కోటిజన్మములనుండి సంపాదించినపాపములు గంగాతోయములనుండి వాయుస్పర్శమున నే నశించును. రాధాదేవీ ! గంగావాయుస్పర్శమునకు, గంగాదర్శనమునకు భేదము నెఱుంగఁజాలకున్నవాఁడ. ఇఁక గంగాస్నాన మొనర్చినచోఁ గలుగుఫలములను వచించెదను

గంగామహిమము.

తీర్థరాజములలోఁ బుష్కరమనుతీర్థము ప్రధానము. ఇది వేదోక్తము. దానిలో మునింగినపుణ్యము మందాకినీస్నానఫలషోడశాంశమును బోలదు. భగీరథుఁడు భూలోకమునకుం దెచ్చెనుగాన భాగీరథియనుపేరు గంగానదికిఁ గల్గెను. భూలోక

మును ప్రవాహరూపమునం బొందినదిగాన గంగానామము ప్రథితము జహ్నుముని క్రోధమూన గంగను ద్రావి వదలెను గాన జాహ్నవి యను పేరు ప్రఖ్యాతమయ్యెను. జహ్నుపుత్రిక యను పేరు నట్టిదే. వసువులలో నొక్కనియంశమున భీష్ముడు గంగకుఁ గొడుకై పుట్టెను గాన భీష్మసువు నాఁబరఁగె మూఁడు ప్రవాహములచే నాయాజ్ఞానుసారము స్వర్గమర్త్యపాతాళ ములఁ బ్రవేశించినదికాన నాగంగానది త్రిపథగామిని యనఁ జను అందుఁ బ్రధానధారచే స్వర్గమున బ్రవహించుట మందాకిని యని పిల్వఁబడియెను. పాషాణతలముల యోజనా యుతవిస్తీర్ణభాగము నాక్రమించుట యోజనయనియుఁ బిల్వఁ బడును. క్షీరతుల్యజలములుగలిగి యత్యుత్తమతరంగములచే జెన్నారుచు వైకుంఠమునుండి బ్రహ్మలోకమునకు, నందుండి స్వర్గమునకుఁ బోయి యందుండి హిమాద్రిపైఁబడి పృథ్వీతలము ను జొచ్చెను. ఆధార యలకనంద యనఁబరఁగెను. అది లవ ణాంబురాశిం గలిసెను. శుద్ధస్ఫటికవర్ణముగలిగి బహువేగ ముగాఁ బ్రవహించుచుఁ, బాపాత్ముల పాపశుష్కదార్వుల దహింపఁ బావకరూపముం దాల్చిన నది గంగయే యని తలం పుము సగరవంశజనితులకు ముక్తి నొసంగినది గంగానదియే కదా! వైకుంఠమునకు సోపానమార్గముగ నుండునది యది యేసుమీ! ఈకారణములచేతనే పుణ్యాత్ములకు మరణకాలము నందు శిరమునందుఁ బాదములందుఁ దొలుతఁ దజ్జలమును జల్లి ముఖమునఁ దీర్థమును బోయుదురు. గంగాసోపానమార్గమునా

శ్రయించి సజ్జనులు నిరామయమగు వైకుంఠమున కేగుదురు అందుండి విమానమునెక్కి బ్రహ్మలోకాదిలోకముల కేగుచు వచ్చుచుందురు. ఎన్ని పాతకము లొనరించినవారైనను భక్తియుక్తులై గంగాస్నానమొనరించినవారు వైకుంఠమును బొంది సుఖముగ నట నుందురు. పిదపఁ బుణ్యాత్ములయింటఁ బుట్టి భారతవర్షమునఁ గొంతకాలముండి నిశ్చలహరిభక్తినొంది శ్రీహరిరూపులై వెలయుదురు మృతవిప్రకళేబరమును శూద్రుఁడు వహించినచో నెన్నిపదము లతఁడు దానిం గొని నడుచునో యన్నివర్షములు నరకవాసము గల్గును. అత్తఱి వారికి గంగానది సాయపడఁగలదు. అట్టివారు స్నాన మెప్పుడైనఁ జేసియుందురేని కృపాస్వరూపురాలగు మందాకిని వారిం గూడ నుద్ధరించును నరకమునుండి భారతవర్షమున సత్కుటుంబమునఁ బుట్టుకను గల్పించి జన్మాంతమున వారికి వైకుంఠమున నుండ స్థలమొసంగునది గంగానదియే. ఎవ్వఁడు పరిశుద్ధాంతఃకరణుఁడై గంగాస్నానముచేయుటకై యాత్రచేయుతఱి నెన్ని యడుగులు పెట్టునో యన్నివత్సరములు వైకుంఠమున నతఁడుండును.

పాపములొనరించి దానిం బాపుకొనం గోరిన మానవుఁడు గంగాస్నానముచేసినఁ బరిశుద్ధుఁడగును కాని మరల నట్టి పాపములను జేయరాదు. * గంగానది కలియుగమున నైదు

* కలౌ పంచసహస్రాబ్దం స్థితి స్తస్యాశ్చ భారతే, తస్యాం చ విద్యమానాయాం కః ప్రభావః కళేబరహో. అని మూలము.

వేలసంవత్సరములు నివసించును ఆజనని భారతవర్షమున నివ సించునంతకాలము కలిప్రభావము సాగదని నమ్ముము. *రాధా దేవీ ! కలియుగమునఁ బదివేలవర్షములు జరగునంతదనుక నాప్రతిమయునుండును. తావత్పర్యంతము కలిప్రభావము సాగదని నమ్ముము. గంగానదీధార యేది యతలమునకుఁ బో యెనో యాధార భోగవతియని పిల్వఁబడును దానిజలము ఫేననిభము. అతివేగముగాఁ బ్రవహించుస్వభావముకలది. ఆ భోగవతి యనేకామూల్యరత్నముల కాకరము. దానితీరముల నాగకన్యకలు విహరింతురు. వారియౌవన మక్షయము.

గంగానది యొకభాగమున వైకుంఠనగరమును జుట్టి ప్రవహించును. వేయియోజనములపొడవున నది యుండును. దానికిఁ బ్రళయమందును నాశనములేదు. దానితటమున ననేక రత్నములు లభించు గను లుండును రాధా ! ఇది గంగామా హాత్మ్యము. నీకు విస్తరించివచించితిని. ఇంక బ్రహ్మకు మోహి నీశాపవిముక్తిని వచించెదను. ఆలకింపుమని శ్రీకృష్ణుఁడు మరల నిట్లు పలికెను.

బ్రహ్మశాపమోక్షము.

† శంకరాదులందఱుఁ దమతమపీఠములఁ గూరుచున్న

---

* కతా దశసహస్రాణి వర్షాణి ప్రతిమా మమ, తిష్ఠంతి చ పురాణాని ప్రభావస్తత్ర కః కలేః. అనిమూలము.

† ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ముప్పదిరెండవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదనిఁ యెఱుంగునది.

పిదప శ్రీమన్నారాయణమూర్తి బ్రహ్మనుజూచి యిట్లు పలికెను. ఓ చతుర్ముఖా! లెమ్ము. విచారము మానుము. భద్రములు గలుగఁగలవు. ఈ మందాకినియందు స్నానముచేయుము. శాపానల సంతాపము నశించును. శాపవిముక్తి కలుగును. ఇది నాయాజ్ఞయని యెఱుంగుము సత్యముగా నీవు పరిశుద్ధమతివైనచో గంగాసంస్పర్శనమును వాంఛింతువు. సర్వతీర్థములు శ్రీ విష్ణుమయములు. నీవు ప్రకృతిని దిరస్కరించితివి. కావున శాపము లభించెను. ఎవ్వరికైన నహంకారము పాపబీజము. అమంగళమునగు. పంకజాసనా! నీవు వేగమ గోలోకమున కరుగుము. పరాత్పరమగు నా యాలయమందున్నది అందుఁ బ్రకృత్యంశమున నొప్పారుచు సర్వమంగళముల నొసంగఁజాలు భారతిని బొందఁగలవు శతానందా! * ప్రకృతిని సేవింపుమా. ఆప్రకృతియే సృష్టిబీజస్వరూపురాలు. ఓహో! కల్పాంతపర్యంతము తపస్సుచేసితివి. కాని నీమంత్రము మోహినీశాపమున నెవ్వరంగీకరింపరైరి ఎవ్వఁడేదేవతను బూజించినను నిన్నుఁ బూజించినట్లే యగు. నీవు సృష్టికర్తవుకదా! స్త్రీలయాత్మయందు విహరించువాఁడవు నీవేకదా! నీవు పరమపూజ్యుఁడవు. ఐనను నాయానతింగొని యీమందాకినీమనోహరవినిర్మలవారిపూరంబున స్నానమొనరింపుము. వేవేగ గోలోకమున కరుగుము

అని నారాయణమూర్తి పలుక నావిరించి నమస్కరించి దదాజ్ఞమెయి గోలోకమునకుం బోయెను. అందు నన్నుఁగాంచి

---

* ప్రకృతిం భజ కల్యాణసృష్టిబీజస్వరూపిణీం. అని మూలము.

నమస్కరించెను. బ్రహ్మ యరిగినంతనే వైకుంఠమునుండి మునులు దేవతలు తమతమనివాసములకుం బోయిరి బ్రహ్మయు గోలోకమునఁ దనభారతీదేవిని గాంచెను. ఆ భారతి నాముఖ కమలమునుండి వెలువడినసర్వవిద్యాధిదేవత యని తలంపుము. వాగీశ్వరి యనుపే రామెకుం జెల్లు అట్టిభారతిని జేకొని యావేధ మోదభరితస్వాంతుఁడై కామాస్త్రవ్యాపారము నెఱిం గెను. మరల నాచెంత కరుదెంచి నమస్కరించి త్రైలోక్య మోహినింగూడి క్రీడించెను మోహినీసమ్మోదమును దీర్చి యంత విరమించెను. తరువాత నా పరమేష్ఠి వాగీశ్వరిం గాంచి దేవీ! నీవే సృష్టికర్త్రివి పతివ్రతవు స్థిరయౌవనవతివి అని పలికి యామెంగూడి సత్యలోకమున కరుగుదెంచెను. బ్రహ్మలో కమున నివసించుపుణ్యాత్ము లాపరదేవిని శారదను జూచిరి. ఆమెదేహచ్ఛాయ శ్వేతము చిఱునవ్వు పరిశుద్ధము. వీణాపు స్తకము లామెకరముల నలరుచుండును. వ్యాఖ్యాముద్రయు వేఱొకకరమున విరాజిల్లుచుండెను. ఆ దేవిని గాంచినంతనే వారెల్ల రామోదపరవశులై నమస్కరించి నగరప్రవేశమహో త్సవ మొనరించిరి. పరమేష్ఠియు భారతింగూడి సమ్మదముననుం డెను. రాధాంబికా! నీ వడిగినవిషయమును విస్తరించి వచిం చితి. ఇంకేమి వినఁగోరెదవు?

అనుడు రాధాదేవి చిఱునవ్వున భగవంతుని శ్రీకృష్ణు నింజూచి ప్రాణేశ్వరా! బ్రహ్మ కర్మక్షేత్రమునఁ దపస్సుచేయు వారికి వరము లిచ్చువాఁడు సర్వధర్మము లెఱింగినవాఁడు.

తనలోకము కర్మక్షేత్రముగాదని యెఱింగియు నందుఁ దన్ను మనోవాక్కాయశుద్ధిగ వలచిన కాంచితను విడనాడరాదని తెలిసియుండియు నేల యంగీకరింపఁడయ్యెను. ఈ సంశయము నివృత్తియగునట్లు కారణమును వచింపుమనవిని నవ్వి శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు చెప్పెను ప్రేయసీ! పాద్మకల్పవృత్తాంతమును వచించెద. దాన నీసంశయము తొలఁగును. పూర్వము సృష్టికార్యమున మెలఁగుమాయని బ్రహ్మను నేను బురికొల్పితిని విరించి మదాజ్ఞంగైకొని మనస్సుచేఁ బుత్త్రుల నిర్మించెను వారు బ్రహ్మతేజోవిరాజితులు. సనక సనంద సనాతన సనత్కుమారులను, గవిని, బంచశిఖుని, నసితుని, గపిలుని, సిద్ధుని బుట్టించెను వీరే బ్రహ్మమానసపుత్త్రులనఁబడువారు. వారెల్ల దిగంబరులు. సదా పంచవర్షవయస్కులు వారినిజూచి బ్రహ్మ మీరెల్ల సృష్టికార్యమునఁ బ్రవర్తిల్లుఁడని పలికెను. వారు ప్రజలసృజింపుఁడని తమ్ముం బ్రోత్సహించుజనకుని యానతిం దిరస్కరించి నన్నుఁ బూజింపఁదలంపుఁగొని తపస్సునకై పోయిరి. వారు తపోనిరతులై పోయిన పిదప బ్రహ్మ మరలఁ దనయులం బుట్టించెను. వారేకాదశరుద్రులనఁబడిరి. సృష్టికార్యమువలదని దుఃఖించిరి. గాన రుద్రులను పేరు వారికిం గల్గెను మరలఁ బరమేష్ఠి యోగమున నన్ను ధ్యానించి వసిష్ఠపులహక్రత్వంగిరోభృగ్వత్రిపులస్త్యదక్షకర్దమ మరీచినామకులఁ దనయులం గాంచి సృష్టిచేయ నాజ్ఞాపించి వారివెనుక నొకకన్యకం గాంచెను. మరల నొకతనయునిం బుట్టఁజేసెను. ఆ పుత్త్రుఁడే కామదేవుఁ డని యెఱుంగుము. ఆపు

త్రుఁడు దుర్నివారపరాక్రమశక్తిసంపన్నుఁడు వానింగాంచి బ్రహ్మయుఁ బుత్రకా ! స్త్రీపురుషులకుఁ గ్రీడామోదమును గలిగింప నిన్ను నిర్మించితిని సృష్టియోగమున నందఱియందు నీవు నివసింపఁజాలుదువు సమ్మోహనాదికృత్యముల నీకత్యంత పాండిత్యము గలిగియుండును. నావరప్రభావమున నీ వీర్యము దుర్నివార్యమై యలరుఁగాక! సర్వప్రభావములు నీయందుం డుఁగాక! అనిపలికి బాణముల నైదింటి నాతని కిచ్చి ప్రహృష్ట మతియై పుత్రికకు వరముల నీఁగోరి యుండునంతఁ గాముఁడు తనబాణము లమోఘములగునో కావో పరీక్షింపఁగోరి బ్రహ్మపైఁ బ్రయోగించెను. ఆ బాణములు మంత్రపూతములు దుర్నివార ములు. ఆ బాణములు తాఁకుటచే బ్రహ్మ హతచేతనుఁడై మూర్ఛిల్లెను. క్షణకాలమున సంజ్ఞనొంది యెదుటనున్న కూఁతు రిని జూచెను. దానితో విహరింపఁ దలంపుకొనఁగా నామె యెఱిఁగి భీతయై పరుగిడెను. బ్రహ్మయుఁ గూడఁ బరుగెత్తుచుం డెను. దానింగాంచి మఱింత భయముఁగొని తపస్సుచేయు సనం దనాదులకడకుంబోయి తనదుఃఖస్థితిని దెలిపెను. వారామె కభయమిచ్చి తండ్రియపు డచటి కరుదేర నిట్లు హితము దెలిపిరి.

తండ్రీ! ఏమి యిట్లువివేకహీనుఁడవైతివి? ఈ కర్మ మతిగర్హిత ముకదా! జగన్నిర్మాతవగు నీవు నీచవ్యాపారమునఁ బ్రవర్తిం చెదవేల? సత్పురుషులు తనపుత్రికనుగాఁ బరకాంతను దిలకిం తురు అట్టివారే పూజ్యులు జితేంద్రియులు నగుదురు. నీవు

వేదకర్తవయ్యును బుత్రికను బ్రేమించుచున్నవాఁడవు. కన్యక వేదసిద్ధాంతము ననుసరించి మాతృవర్గమునఁ జేరును. గురుపత్నియు, రాజపత్నియు, విప్రపత్నియు, భ్రాతృపుత్త్రులపత్నులును, మిత్త్రపత్నియుఁ బుత్త్రపత్నియు లోనగువారు మాతలని వేదములు ఘోషించెడిని వీనిలో నించుకంతయు భేదములేదు. కన్యాదాతయు, నన్నదాతయు, జ్ఞానదాతయు, నభయప్రదాతయు, జన్మదాతయు, మంత్త్రదాతయు, జ్యేష్ఠభ్రాతయు నను వీరు పితరులు. ఈ తల్లులను దండ్రులనెవగు తిరస్కరణమునఁ జూతురో వారు రౌరవాదినరకకూపములం బడుదురు వారి కానరకమునుండి మరలుటలేదు దుర్గంధభూయిష్ఠంబగు నానరకకూపంబులంబడి వారశుద్ధము నాహారముగాఁ గొనుచుందురు. నీవే విశ్వకర్తవు. యమునిగూడ శిక్షింపఁగలవు. అటులయ్యును బుత్రికను బరిగ్రహింపఁబూనితివి. కామార్తమానసుఁడవు కావున మాయెదుట నుండకుము. దూరముగాఁ బొమ్ము. నిన్ను భస్మముగాఁ జేయుతపశ్శక్తి మాకుం గలదుగాని జనకుఁడవని యుప్పనికిం బూనకున్నారము. గురువు సహస్రదోషములొనరించిన క్షమించి పండితులుందురని వినఁబడియెడిని. సర్వహంతను నీతిజ్ఞులు గురువుకాఁడేని హింసింతురు. * గురువు

* గృష్ణాంతం యది సర్వస్వం శపంతం నిష్ఠురం గురుం, సాధవస్తం న నిందంతి ప్రణమంతి స్వశక్తితః, యే ద్విషంతి చ నిందంతి గురుమిష్టం సురాత్పరం, పచ్యంతే తేఽంధకూపేచ యావచ్చంద్రదివాకరౌ = అని మూలము.

సర్వస్వము దొంగిలించినను నిష్ఠురముగా శపించినను సాధువు లాతని హింసింపకుండుటయే కాక నమస్కరింతురు. దేవతల కంటె నెక్కుడగుగురువు నెవరు దూషింతురో ద్వేషింతురో వారునరకంబులం దధమం బనంబడు నంధకూపంబునం బడుదురు.

అనిపలికి జనకునిపాదములకుఁ బ్రణమిల్లి తమకృత్యములఁ జేయఁబూనిరి. బ్రహ్మయు సిగ్గుపడి శరీరమును ద్యజింపఁ బూనెను. యోగబలంబున షట్చక్రములను భేదించి సర్వప్రాణముల నిరోధించి వానిని బ్రహ్మరంధ్రమును జేర నాకర్షించి బహిర్నిర్గతములఁ గావించెను. మనసున శ్రీహరిని స్మరించుచు నమస్కరించెను. ఓ భగవంతా ! నామది పరద్రవ్యమం దాసక్తము గాకయుండఁ గాపాడుము. సజ్జనులకుఁ బ్రాణత్యాగమున కంటె దుఃఖము దుష్కీర్తియు వేఱొండుకలదా? ఇట్లు బ్రహ్మ భావించుచుఁ బ్రాణములవదలి పరబ్రహ్మమునందు లీనుఁడ య్యెను ఆ కన్యకయుఁ దండ్రిమృతుఁడగుట కెంతయు దుఃఖంచెను. ఇఁక నేనుండి లాభ మేమని యోగమునఁ బ్రాణములను ద్యజించి బ్రహ్మయందు లీనయయ్యెను. ఇట్లు మృతుఁడగుతండ్రిని సోదరింగాంచి స్వాత్మారాముఁడగు శ్రీ హరిని స్మరించిరి. విలపించిరి. రాధాదేవీ ! మదంశసంభూతుఁడగు నారాయణుఁడు కరుణచేఁ బొడచూపి బ్రహ్మను సంజీవితుంజేసెను. తత్పుత్రికను బ్రదికించెను. పరమేష్ఠియు నెదుటనున్న శ్రీ నారాయణుంగాంచి వరమువేఁడుచు నీపాదభక్తి యొసంగుము. అది సదా నిశ్చలతంగాంచవలయు నని ప్రార్థించెను.

నారాయణమూర్తియు సృష్టివిముఖుఁడగు బ్రహ్మను గాంచి కరుణ చెలువార నీతిసారమై మనోహరమునగు వాక్యము నిట్లు చెప్పెను. పంకజాసనా! ఇంచుక మొగమెత్తి నా మాట నాలకింపుము. హృదయజ్వరరూపిణి యగులజ్జను వదలుము. సత్కీర్తియు నపకీర్తియు సుప్రతిష్ఠయు నుపద్రవము క్షుద్రులకు మహాత్ములకుం గూడ స్వకర్మవశమునఁ గలుగుచుండును. అన్నిం టికంటెఁ గర్మము బలవత్తరము కావుననే సాధువులు సదా సత్కర్మము నాచరింతురు. కొందఱు సర్వకర్మనిర్మూలనమును జేయుదురు. తొలుతఁ దాఁజేసినకర్మమునకుఁ దగినఫల మనుభ వింపవలయును. కుకర్మమువలన నప్రతిష్ఠ చేకూరును దాన లజ్జకలుగును సత్కర్మవలన సుప్రతిష్ఠలభించును. దిగంతవ్యా ప్తసుయశస్సు చేకురు. రజోగుణమున బలము రూపము గలు గును. మోహము దుష్కీర్తియుఁ గలుగును. కాలానుసార ముగా ఋణప్రణాపవాదములు లభింపకమానవు. మహాత్ముల కుంగూడ నివి తప్పక యలవడును. పరస్త్రీలయందుఁ బరవస్తు వులయందు నపకీర్తి వసియించును. కావుననే సజ్జనులు స్వక్లే శకారణమందు ఖేదమొందరు. కావున మనమున నన్ను స్మరిం పుము సర్వము మదర్పణముచేయుము. నీ మది పరవస్తులోల ముకాకుండ నిల్పుము. నా మాయ స్త్రీరూపమున వెలయును. అది యెల్లర మోహింపఁ జేయఁజాలును. విలాసమున నెల్లరకు మోహమునుగల్పించును జుమీ అనురాగవంతులకు నానావి ధ సుఖోచితదేశమందు రతి గుదురును.మాంసపిండమే స్తనాహ్వ

యమునసలరు. జొల్లుగార్చు నపరిశుద్ధాంగమున కధరమని పేరు. శ్రోణీవక్త్ర స్తనములు కామదేవాలయముగా లెక్కింపఁబడును. కావున ధర్మభీరువులగు సజ్జనులు వానిం జూడనైనఁ జూడరు *ఎవరిమనస్సు పరస్త్రీలయం దాసక్తమగునో వారికి ధర్మమేమి? యశస్సెట్టిది? ప్రతిష్ఠయెట్లు? తపస్సేమి? బుద్ధియేలాగు? విద్యయేరీతి? దానమెట్టిది? అట్టివా రేమిచేసినను వ్యర్థమగును. పరస్త్రీసమాసక్తహృదయుల కీలోకమున నపకీర్తియుఁ బరలోకమున దుఃఖము గల్గును. నరకదుఃఖములు విశేషించి కలుగును.

సుఖము దుఃఖబీజమని యెఱింగియుండియు మూఢులు దైవదోషమువలనఁ బ్రీతిమీఱఁ బరస్త్రీలను సేవించుచుందురు. మత్పదాంభోజసేవన ముత్తమము సత్కర్మానుష్ఠానము మధ్యమము పరస్త్రీసేవన మధమము. పరవస్తువుల గోరువారలకు విపత్తులు సదా కలుగుచుండును. విశేషించి పరస్త్రీసక్తులకుఁ గల్గును. ఎవఁడు దైవతంత్రమున బరకాంతనుజూచినంతనే హరిస్మరణము చేయఁదగు ఆకాంతను మఱువఁ దగు. స్వర్ణమును స్పృశించినవెంటనే జలముతో హస్తప్రక్షాళనము చేయవలయును అప్పుడతఁడు పరిశుద్ధుఁడగును. సాధువులు స్వభార్యలయందుఁ గామమున నాసక్తులుగారు. అది సర్వాపన్మూలమని వారెఱుంగుదురు. తపస్వులు తపస్సునందును, బండితులు శాస్త్రచింతలయందును, యోగులు యోగచింతలయందును, వైదికులు

---

*శ్లో॥ ధర్మః కిం యశస్తేషాం కా ప్రతిష్ఠా చ కిం తపః, కిం బుద్ధిర్విద్యా దానంచ పరస్త్రీషు చ యన్మనః. అని మూలము.

వేదార్థములందును, సాధ్వీజనములు పతిసేవనములందును, గృహస్థులు గృహకృత్యములందును, విషయాసక్తులు విషయములందును, నాభక్తులు నన్ను సేవించుపనులందును దమకాలము వినియోగింతురు. సభలయందు నిది యిట్లని సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. వేదోక్తాచారము సజ్జనపరికీర్తితము తద్విరుద్ధాచారము నిందితము సన్మార్గవర్తుల నెల్లరు ప్రశంసింతురు. దుర్మార్గప్రవర్తకులను బాలికులుగూడ నాక్షేపింతురు.

చతుర్ముఖా! నీమది పరస్త్రీద్రవ్యములం దాసక్తిగలది గాకుండుఁగాక! ఇది మొదలు నావరప్రభావమున నీమది నిర్మలమగుఁగాక! నాయానతి మెయి మెలంగుము నాయిచ్ఛాకార్యములను జేయుము. సర్వవిఘ్నములఁ బోనడచు నాపదాంబుజచింతను మానకయుండువుగాక! నీకన్యక యీమె కామదేవునకుఁ గామినియగుఁగాక! ఈమె పేరు రతి యనఁబడఁగలదు రత్యధిష్ఠానదేవతయునగు. అని యిట్లు శ్రీనారాయణమూర్తి బ్రహ్మ నూఱడించి వైకుంఠమునకు కరిగెను.

—శంకరగర్వనిర్వాపణము.—

* ఈకథను శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పఁగా రాధాదేవి ప్రాణనాథా! ఈనియమము చేత నేకదా బ్రహ్మ మోహినిని బరిత్యజించెను. అట్టికులటాశాపమున బ్రహ్మ యపూజ్యుఁడయ్యెనా? ఆతనికి దర్పభంగము నెట్లు కమలాపతి చేసెను ఈశంకలను దొలఁ

---

*ఈగాథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ముప్పదియాఱవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది.

గించుకథను వచింపుమా యని ప్రార్థించెను. ఆప్రశ్నమున కానందించి రసికేశ్వరుండగు శ్రీహరినిగూఢమగు నితిహాసమును జెప్పఁబూని ప్రాణనాయికా ! పూర్వము పంకజాసనుఁడు చిరకాలము తపమొనరించి నావలన వరములొంది బహు భంగుల సృష్టినొనర్చి విధాతృనామమును ధరించెను. తపఃఫల దాతయు సర్వశాస్త్రికర్తయు నయ్యెను తన్ను నీశ్వరునిగా భావించి గర్వమును వహించెను. గర్వము బ్రహ్మాండముల మించునంతటిదయ్యెను ఆవిధ మెఱింగి నేను బూర్వముచెప్పి నట్టు లాతనికిఁగలగర్వమును బోఁగొట్టితిని బ్రహ్మాండములయం దెవ్వరెవ్వరికి గర్వ మెంతగలదో దానినెఱింగి వారివారికిఁదగి నట్లు శిక్షసేయుచునుందును తొలుదొలుత బ్రహ్మగర్వమును దొలఁగించితినని యెఱుంగుము. దానివెంట శంకరునకుఁ బార్వ తికిని జంద్రునకు భాస్కరునకు నగ్నిహోత్రునకు దుర్వాసు నకు ధన్వంతరికిని వరుసగా గర్వభంగ మొనరించితిని ఎట్లెట్లు చేసితినో చెప్పెద నాలకింపుము. ప్రాణేశ్వరీ ! అల్పులుగాని అధికులుగాని గర్వయుతులైరేని వారిగర్వమును మాన్పు చుందును.

అని శ్రీహరిపలుక రాధ శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకయై భీతయై దాన విహ్వలతఁగాంచి యిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాను భావా ! ఎవరికెవరి కేయేవిధమున గర్వమంకురింప దాని నడంచితివి ? సర్వదర్పభంజనా ! నాకాపద్ధతి వచియింపుమా యని వేఁడుకొనియె. రాధా ! బ్రహ్మగర్వనిర్వాపణ మెట్లు

చేసితినో తెల్పితినిగదా. శంకరాదులగర్వము నడంచినపద్ధతిని వినుము. శంకరుఁడు మదంశసంభూతుఁడు. లయకర్త. తేజస్సు చే మత్సమానుఁడు గుణజ్ఞానసంపూర్ణుఁడు. ఆమహనీయుని యోగులు సదా ధ్యానించుచుందురు. కావుననే శంకరుఁడు యోగీశ్వరేశ్వరుఁడు. గురువులకు గురువు నయ్యెను. జ్ఞానానందస్వరూపుఁడు. ఆమహాదేవునిచరిత్రమును వినుము. యుగ షష్టిసహస్రములు విరామములేనితప స్సొనరించెను మత్కళా పూర్ణుఁడై సర్వవిధముల మత్సమానుఁడయ్యెను. తపోతేజః పూర్ణుఁడయ్యెను. భక్తకల్పపాదపమను ప్రఖ్యాతిం గాంచెను. భానుకోటిప్రకాశముగలవాఁడునయ్యెను. యోగీశ్వరులామహా దేవుని ధ్యానించి ధ్యానించి తేజోరాశిమధ్యభాగమున నాశంక రుంజూడఁగల్గుదురు పంచవక్త్రములుగలిగిశుద్ధస్ఫటికవర్ణాభుఁడై లోచనత్రయవిరాజితుఁడై త్రిశూలపట్టిసములు కరములవెలయ వ్యాఘ్రచర్మాంబరముదాల్చి స్వాత్మయందుఁ దన్నే ధ్యానించు చు శ్వేతాంబుజబీజమాలికం దాల్చి స్మితమనోహరముఖమండల మొప్పార శీతాంశురేఖాభాసమానజటాజూటుఁడై పరాత్ప రుఁడై శాంతుఁడై త్రిజగత్కాంతుఁడై భక్తానుగ్రహకాతరుఁ డై యలరారుశంకరుని యోగులారాధింతురు ఆయీశ్వరుఁడు సకలసంపదలు కోరినవారల కిచ్చుచుండును. కల్పపాదపము కోరినవారకోర్కులం దీర్చును. శంకరుఁడు భక్తుఁ డెవ్వఁ డేకోరి కను గోరునో దాని ననుగ్రహించును. ఇట్లు కొంతకాలము

సాగఁగా శంకరుఁడు నాయంతవాఁడు లేఁడనుగర్వము మదిఁ దాల్చెను.

ఒకానొకకాలమందు వృకదానవుఁడు శంకరునింగూర్చి తపస్సుచేసెను. కేదారక్షేత్రమున విరామము కలుగకుండ నాతనితపస్సు కఠోరముగా సాగెను శివుఁడు ప్రతిదిన మాతని చెంతకుఁ గృపచెలువారఁ బోవుచుండెను వరమడుగుమా యనుచుండెను. కాని యాతఁడు వరమడుగకుండెను సంవత్సరము పూర్ణముకాఁగా శంకరుఁడు సాక్షాత్కరించి యాతని మ్రోల నిలువంబడెను. భక్తిపాశబద్ధుఁడు కానఁ గదలక యందే క్షణకాలముండెను సర్వైశ్వర్యములను సర్వసిద్ధులను భుక్తిముక్తులను హరిపదమును వాఁడు గ్రహింపకుండెను. పాదారవిందముల ధ్యానించుచు వాఁడుండఁగా శంకరుఁడు భీతుఁడై యేమియు నడుగక నిశ్చేష్టుఁడై వాఁడుండుట గాంచి దుఃఖించెను. దాన నాతనికి ధ్యానభంగము కల్గెను. ఆ రాక్షసుఁడు సర్వసంపత్ప్రదాత నెదుటం గాంచెను భక్తిపూర్వకముగా వరమును గోరెను. అతనిహస్తతల మెవనిశిరమున నుంచిన వాఁడు భస్మము కావలయుననుకోరిక యావరమున కర్థము శంకరుఁ డట్లే యౌఁగాక యని పోవుచుండ వాఁడు వెంట నంటెను శివుఁడు వాఁడు వరమును బరీక్షింపఁగోరెనని తెలిసి మఱింతవేగముగాఁ బరుగిడెను ఆపలాయనకాలమం దతని డమరుకము వ్యాఘ్రచర్మము క్రిందఁబడియెను. దిగంబరుఁ డయ్యును శివుఁడు పరుగిడెను * భక్తవత్సలుఁడు గావున

* నహంతి తం చ కృపయా భక్తం చ భక్తవత్సలః, దుష్టానుసారం సాధుశ్చ న కరోతి కదాచన. అని మూలము.

శంకరుఁడు వాని వధింపఁ బూనఁడయ్యెను. సాధువు లెప్పుడును దుష్టుల ననుసరించి ప్రవర్తింపరుసుమీ ! *సాధువులు తమ కపకారముచేసినవారిని హింసింతురుగాని యందుఁ బుత్రమిత్ర భృత్యులుండిన సూనుదురు. శివుఁడు వానివలనఁ దనకు మృత్యువుకల్గునని యూహించి తా సర్వేశ్వరుఁ డన్నగర్వమును మానెను పలుమాఱులు నన్నే స్మరించి స్మరించి నాశరణు వేఁడెను నేనొకయాశ్రమము నచటఁ గల్పించుకొని యుంటిని. శివుఁడు పెదవులెండ నాలుకతడియాఱ నాయాశ్రమమున కరుదెంచెను కృష్ణా! కాపాడుమా కాపాడుమా యని భయవిహ్వలుఁడై పలుకుచుండెను. నేను బ్రత్యక్షమై వారినడుమ నిల్చి రాక్షసునినిలిపి వృత్తాంతమేమని యడిగితిని వారిరువురు వచించిరి. మాయచే నాయసురుని మోహింపఁజేసితి వంచితుఁడై వాఁడు తనశిరమున హస్తము నిడుకొని భస్మరాశి యయ్యెను ఆతరుణమున నన్నెల్లసురులు కొనియాడిరి శివుఁడు లజ్జితుఁడయ్యెను. అంతలోనే యతనిగర్వము తొలఁగెను. నేను శంకరుని బోధించితిని.

మఱికొంతకాలమునకు శివుఁడు మరల గర్వమూని మాఱ్కొనువారు లేక విజృంభిఁగు త్రిపురాసురులంజంపంబూని తాను ముల్లోకములలో మృత్యుంజయుఁడన వినుతిఁగాంచితి ననియూహించి యీ రాక్షసు లెంత యని వారిపై కేగెను నే నిచ్చి

* సాధవో ఘ్నంతి ఘ్నంతంచ భృత్యం పుత్రం ప్రియం వినా-అని మూలము.

నశూలమును గవచమును గొనిపోయెను చిరకాలము యుద్ధము చెల్లెను ఇరువ్వురు సమబలులు మారొకన నందెవ్వరోడుదురు ? రాక్షసుఁ డందొకరుఁడు మాయందాల్చి యేఁబదికోట్లయోజన ములపొడవుగాఁ గనఁబడియెను. వానింజంప శంకరుఁ డెగిరెను నిరాధారస్థలంబున నొకమాసము సంగరముసాగెను. శంకరుని ధనురస్త్రముల నారక్కసుఁడు ఖండించెను. రథము శిథిలమ య్యెను. దాన నాగ్రహించి శంకరుఁడు వానిఁ బిడికిటఁబొడి చెను. వాఁడావజ్రముష్టిఘాతమున మూర్ఛిల్లెను. క్షణమున స్మృతినొంది మహాకోపమున శివునిబట్టుకొని భూమిపై వైచెను. హరుఁడు క్రిందఁబడఁగా దేవర్షులు భీతులై నన్ను నుతించి కా వుమా యని వేఁడిరి నిర్భయుఁడై శివుఁడును నన్నే స్మరించెను. నేనపుడొకకళచే వృషభరూపమునుదాల్చి భూతలమునఁబండు కొనియున్న శంకరుని గొమ్ములచే నెత్తి నెత్తిన నిడుకొని నాకవ చము నస్త్రమునొసంగితిని. వానిని గ్రహించి శివుఁడు నేనొసం గినశూలమున వానింగొట్టెను. దర్పహంతను నన్నుగానే ధ్యానించెను రాక్షసుఁడు చూర్ణరాశియై పడియెను దేవతలు మునులు శంకరుం బొగడిరి. అత్తఱి శంకరుఁడు గర్వమును విడనాడెను. జ్ఞానానందస్వరూపుఁడై సర్వకర్మములందు నిర్లిప్తుఁ డయ్యెను అదిమొదలు నే నాశివుని వృషభరూపమున మోయు చున్నవాఁడను. శివునికంటెఁ బ్రియతముఁడు నాకొకండు లేఁడు. బ్రహ్మ నామనస్స్వరూపుఁడు శంకరుఁడు నాజ్ఞానస్వరూపుఁడు. భగవతియగుదుర్గ నాబుద్ధిస్వరూపిణి. ఆమెయే మూలప్రకృతి.

ఈశ్వరియునగు నిద్రాదిశక్తు లేవేవికలవో యవన్నియుఁ బ్రకృతికళలు. వాగధిష్ఠానదేవియే సరస్వతి యనంబడును మత్కల్యాణాధిదైవతము గణనాయకుఁడగు. పరమార్థమే ధర్మమగు. భక్తుఁడు హుతాశనుఁడు. గోలోకవాసులందఱు నాయైశ్వర్యస్వరూపులు. ప్రాణాధిష్ఠాతృదేవివినీవే. నాప్రాణముల కంటె నీవే యెక్కుడు. గోపాంగనలెల్ల నీయంశజనితలే యగుదురు గోలోకమున నను౦బూజించువారే గోపకులు నాతేజస్సే సూర్యుఁడు ప్రాణములే వాయువులు. జలాధిదైవము వరుణుఁడు. మన్మలోద్భూత పృథ్వి. శూన్యమగుమన్మహాకారమే మదనుఁడు ఇంద్రాదులందఱు నాకళాంశాంశసంభూతులు. ఇదియే మహదాదిసృష్టిబీజములు అన్నింటికి బీజభూతుఁడను నేనే నిరాశ్రయుఁడను. జీవుఁడు నాప్రతిబింబరూపుఁడు. కర్మభోగాధికారకుఁ డతఁడే నేను సాక్షిమాత్రుఁడను నిరీహుఁడను. సర్వకర్మముల ననుభవించువాఁడను గాను * స్వేచ్ఛాస్వరూపుఁడనగు నాకు భక్తులు ధ్యానించుకొఱకు దేహ మలవడుచుండును ప్రకృతియు నేనే. పురుషుడను నేనే. మా యీయిర్వురకును భేదములేదు. పరాత్పరుఁడను నేనే

రాధాదేవీ ! శివదర్పవిమోచన పద్ధతి యిది. దీని నామూలముగాఁ జెప్పితిని. ఇఁకఁ బార్వతీదర్పభంగపద్ధతి యెట్టిదో చెప్పెద నాలకింపుము అని శ్రీకృష్ణుఁడు వచింపఁగా నాలకించి

* భక్తధ్యానార్థదేహోఽయం మమ స్వేచ్ఛామయస్య చ, ప్రకృతిః పురుషోఽహం చ ఏకఏవ పరాత్పరః-అని మూలము.

రాధాదేవి యోభగవానుఁడా, సర్వబీజస్వరూపుఁడవు నీవే. సనాతనుఁడవు నీవే నాకు సకలసంశయములు తొలఁగున ట్లుప దేశింపుము శంకరుఁడు సర్వజ్ఞానాధిదేవుఁడు. సర్వతత్త్వ విదుఁడు మృత్యుంజయుఁడు. కాలకాలుఁడు త్వత్సమానుఁడు. అట్టి శంకరుఁడు విభూతిపరిలిప్తగాత్రుఁడు, పంచవక్త్రుఁడు, త్రిలోచనుఁడు, దిగంబరుఁడు, జటాధారి, నాగసంఘాతభూష ణుఁడునగుటయేల? నిరుపమానవాహనములఁ గైకొనక వృషభ మునెక్కి తిరుగనేల? రత్నహారములవదలి యుండనేటికి? మృదు లాంబరముల మాని శార్దూలచర్మమును ధరింప నేమిహేతువు? పారిజాతప్రసూనముల నూని యుమ్మెత్తపూవులఁ దాల్చును గదా ఏల ? రత్నకిరీటేచ్ఛమాని జటాధారణేచ్ఛ యామహా దేవున కేల కలిగెను ? పరిశుద్ధమునిప్రదేశములవదలి శ్మశాన వాసము పూన నేమిరో ? చందనాదులను సుగంధికుసుమము లనువదలి బిల్వగంధమును బిల్వపత్రమును గోరునుగదా. ఏటికి ? ఈప్రశ్నములకు నుత్తరముల వినఁగోరుచున్నదాన నామనస్సు నన్నుఁ దర్వరపెట్టుచున్నయది.

శంకరుమాహాత్మ్యము.

అని యిట్లు ప్రశ్నించు తనకళత్రమును రాధికను జూచి శ్రీకృష్ణుఁడు చిఱునవ్వు ముందు పరుగిడుచుండఁగా నామెను కౌఁగిటనిడుకొని కథనుజెప్ప నారంభించెను ప్రాణేశ్వరీ ! చక్కఁగా నాలకింపుమా. యుగషష్టిసహస్రములు మహేశ్వ రుఁడు మున్ను తపస్సొనరించి నన్ను మది ధ్యానించుచుఁ దప

ప్రమాధిని వచ్చెను అప్పుడ నే నాశంకరునియెదుట నిల్చితి అప్పటి నాదేహము శ్యామసుందరము. కమనీయతమము. కిశోరాకృతి దోఁపింపఁజేయునదిగానుండెను. అనిర్వచనీయమగు నాతను లావణ్యయుతమగు నాదేహమును గాంచి త్రిలోచన ములఁ గాంచియు దృప్తినొందఁజాలఁడయ్యెను. నిమేష విర హితలోచనములం జూచియు నిఁకఁ జాలునన్న భావము గాం చఁడయ్యెను. భక్తవ్యతిరేయమున నోడలెఱుంగక వగచెను. ప్రేమవిహ్వలుఁడయ్యెను. సహస్రవదనములుగల యనంతుఁడు చతుర్ముఖములుగల బ్రహ్మయు నదృష్టవంతులు. అనేకనయనము లఁ జూడఁగలరు. పెక్కుముఖముల నీదివ్యాకృతి నుతింపఁగల రు. నే నట్లు చూడను లేను. వినుతింపనుజాలను. మూఁడుకన్నుల తోడను, ఒక్కముఖముతోడను జూచి వినుతించెను.-ఈనాల్గును జాలవనియతనిభావమైనందున ముఖములునాలుగయ్యెను.పూర్వ మునందున దొకటి కలిపి యైదుముఖము లయ్యెను ఒక్కొక్క ముఖమునందును మూఁడులోచనము లలరుచుండెను. కాఁబట్టి శంకరునకుఁ బంచవక్త్రుఁడనియుఁ ద్రిలోచనుఁడనియుఁ బేరుగ ల్గెను. స్తుతించుటకంటె నా శ్యామసుందరవిగ్రహమును గాంచు టయం దెక్కుడు ప్రీతిగలదు. కాన ముఖములకంటె నేత్రము లెక్కుడుసంఖ్య గలవయ్యెను. ఆ పరమేశ్వరుని నేత్రములు గుణ రూపములు మూఁడుకన్నులు సత్వరజస్తమోగుణస్వరూపము లని యెఱుంగుము. సత్వగుణనేత్రమున సజ్జనులం జూచుచు రక్షించును. రజోగుణనేత్రమున రజోగుణులం గాంచి

కాపాడును. తమోగుణనేత్రమునఁ దమోజంతువులఁ గాపాడును లలాటపరిశోభితతమఃప్రధాననేత్రముననే జంతువులను దహించును. ఆ శంకరునకుఁ గ్రోధ మెపుడుకల్గునో అప్పుడే తృతీయనేత్రమున హుతవహుఁడు పొడసూపును. ఆ యగ్ని కోటితాళప్రమాణజ్వాలలు వెలయఁ గోటిసూర్యప్రకాశ మలర నొప్పును ఆ యగ్ని ముల్లోకముల నొక్కక్షణమునఁ గాల్పఁగలఁడు. సతీదేవి యాయనభార్యకదా ఆసాధ్వి యోగాగ్నిచే దహింపఁబడెను. ఆ భస్మము సతిప్రీతితో శివుఁడు ధరించును. ప్రేమభావమున నామె యస్థిమాలను దద్భస్మమును ధరించును. స్వాత్మారాముఁడయ్యు నీశ్వరుండయ్యు నొకసంవత్సరకాలము సతీదేహమును బట్టుకొని తిరిగెను బహుభంగులం బలవించెను.ఆసతీదేవియేయేయవయవముల యొక్కక లేయే తావులఁబడెనో యా స్థలములు సిద్ధపీఠము లనఁబడి సర్వసిద్ధుల నొసఁగఁజాలెను. ఒకచోట నామెకళేబరమును వక్షమున నిడుకొని యట్లే పండుకొనియెను. అత్తఱి నేనటఁ దోఁచి యా శంకరుని భుజాంతరమున నిడుకొని బోధించితిని. శోకము తొలఁగునట్లు దివ్యజ్ఞానము నొసంగితిని. అప్పుడు తృప్తి నొంది శివుఁడు తనలోకమున కరిగెను. ఆ సతీదేవియే రూపాంతరమున నా శంకరునకు భార్యయయ్యెను. దివ్యస్రగ్ధరుఁడు కావునఁ గుసుమమాలాధారణమునఁ బ్రీతిలేదు. సదా తపోనిరతుఁడు కావున జటావళి ధరించును. యోగులకుఁ గేశసంస్కారమున నిష్టముకలుగదు. అట్టివారికిఁ జందనమందునను

బంకమందును, మృత్తికయందును రత్నమునందును సమభావమే యుండునని నమ్ము ము. గరుడునికి శత్రువులగునాగములు శంకరుని శరణుచొచ్చెను. శరణాగతములు కానఁ గృపానిధి యగుట వానిని స్వాంగమున ధరించును. *నేను వృషభరూపమున శంకరుని మోయుదును. వేఁవేలకొమహాత్ముని వహింపఁజాలఁడు. త్రిపురాసురసంహారమునకుఁ బూర్వ మాశంకరుఁడు పారిజాతాదిసుగంధికుసుమముల నాకర్షించెను. కావున మరల వానిని ధరింపఁబూనఁడు. సువాసనలేనిదని దుత్తూరము నీచమని తలంపక శంకరుఁడు దానినే ధరించు. బిల్వగంధముగూడ బరిమళహీనమని యాక్షేపింతురని యతఁడాగంధమునే పూసికొనును. వ్యాఘ్రచర్మము యోగీష్టము దివ్యలోకమునందు, దివ్యతల్పమునందును జనసామాన్యమునకుఁ బ్రీతియలరును. నిర్లిప్తుఁడగుశంకరున కవ్వానియందుఁ బ్రీతియుండదు. శ్మశానమతిరహస్యస్థలమౌట నందుండి నన్ను సదా ధ్యానించుచుండును. ఆబ్రహ్మస్తంభపర్యంతము సమముగా శివుఁడు భావించును. అనిర్వచనీయమగు మద్ధ్యానపమునం దాశివుని మానసము మగ్నమయియుండును. బ్రహ్మ నశించుదనుక నుండు కాలమెల్ల శివున కొక్కక్షణమాత్రముగాఁ దోఁచును. †కావున శంకరునాయుఃప్రమాణము నే నెఱుంగఁజాలను. ఇఁక

---

* వాహనం వృషరూపోఽహమస్య స్తం వోఢుమక్షమః. అని మూలము.

† తస్యాయుషః ప్రమాణం చ నాహం జానామి శా శ్రుతిః. అని మూలము.

వేదమేమి నిర్ణయింపఁగలదు ? మృత్యుంజయుఁడు జ్ఞానశూల
మును ధరించును అది నా తేజస్సుతో సమమగు తేజస్సుగలది.
నేనుదప్ప నింకొకఁడు శంకరుని జయింపలేఁడు శంకరుఁడే
నాపరమాత్మ. ప్రాణాధికుఁడు. నాచిత్తము సదా శంకరుని
యందు లగ్నము. అంతకంటెఁ బ్రియుఁ డింకొకఁడులేడు.
ఏశంకరునిమాయచే బ్రహ్మాండసంతతినెల్ల నేను నాచ్ఛాదించి
యుందునో, అట్టిశంకరుని మోహింపఁజేయువాఁ డెవ్వఁడు?
నేను గోలోకమునందును వైకుంఠమునందును, నివసిస్థలము
నందును నివసింపను శంకరునిహృదయమున సదాయుందును.
శంకరుని ప్రేమపాశములు నన్ను బంధించినవి. స్వరసిద్ధమై
సాధుతాళాన్వితమైనగానమును శంకరుఁడు పంచవక్త్రములతోఁ
జేయును. సదా నాపద్యావళులఁబాడును కాన సదా శంకరుని
చెంతనుందును ఏశివుఁడు భ్రూభంగవిలాసమున సృజించునో
నాశనమొనర్చునో అట్టిశంకరునికంటె యోగి మఱియొకఁడు
లేఁడు. సకలదేవతలను మృత్యువును బుట్టింప సంహరింపఁజాలు
శంకరునికంటె జ్ఞానిలేఁడు నాభక్తిని దాస్యమును ముక్తిని సర్వ
సంపదలను గరుణనీయఁజాలుశంకరునికంటె దాతలేఁడు. ఐదు
ముఖములచేత సదా మన్నామమును స్తుతించుచు నారూప
మును ధ్యానించుశంకరునికంటె భక్తుఁడు లేఁడు. నేనును
నాసుదర్శనము శివతేజస్సమానులము బ్రహ్మసృష్టికర్తయయ్యుఁ
దత్సముఁడుకాఁడు. రాధాదేవీ ! నీవు కోరినట్లు బదులిడితిని.
శంకరు దర్పభంగమును మున్నే చెప్పితిఁగదా. ఇంక నేమివినఁ
గోరెదవు ? అని కృష్ణుఁ డూరకుండెను

పాఠకమహాశయులారా ! మోహిని బ్రహ్మను మోహింపఁజేయుట, అది మంచిదికాదని యతఁడామె కుపదేశించుట, మహర్షు లరుదెంచుట, వారు మోహినిచిత్రచరిత్రమును విని నవ్వుట, అదిమొఱింగి మోహిని బ్రహ్మను శపించుట, ఆశాపమునకు వెఱచి యతఁడు వైకుంఠమున కరిగి నారాయణమూర్తిని దర్శించి తనస్థితిని దెల్పుకొనుట, నారాయణమూర్తి బ్రహ్మకు ధర్మముల నుపదేశించి యతనికింగలగర్వమును వదలింపఁగోరుట, అంతలో బ్రహ్మ లనేకులువచ్చుట, వారింగాంచి గర్వమువాని బ్రహ్మ శాంతుఁడగుట, అంతలో శంకరాదులచ్చటి కేతెంచి నారాయణమూర్తిని వినుతించుట, గంగాదేవి సాక్షాత్కరించుట, తన్మహిమను, బ్రహ్మను గంగలో స్నానమొనరింపుమని విష్ణు వాజ్ఞాపించుట, ప్రకృతిమహిమమును దెలిపి యోజననిని దూషించితివిగాన శాపఫల మనుభవింపుమని యాజ్ఞాపించి మోహినిం బరిగ్రహింపుమని సెలవిచ్చుట, సరస్వతిని బ్రహ్మ గోలోకమునఁ గాంచుట, బ్రహ్మ మదనబాణహతుఁడై పుత్రికఁ గవయఁగోర నామె పరుగిడుట, బ్రహ్మపుత్రులగు సనకసనందనాదులు తండ్రికి హితముదెలుపుట, బ్రహ్మ తనకృత్యమునకురోసి దేహమును ద్యజించుట, ఆపుత్రికయు నటఁ జచ్చుట, నారాయణమూర్తి వారిబ్రదికించుట, బ్రహ్మ కనేకభంగుల నీతి నుపదేశించి శాంతచిత్తునిగా నొనర్చుట, శంకరగర్వనిర్వాపణము, వృకదానవుని(భస్మాసురుని) చరిత్రము, శంకరునిమాహాత్మ్యము నను నీగాథలం బఠించి

తిరి. వీనినుండి గ్రహింపఁదగినవిషయము లనేకములు గలవు. దానిని సంగ్రహముగఁ దెలిపెద. ఆలకింపుఁడు నా వ్రాసినవియే గాక యింకను మీకేవేని దోఁచిన వానిని వీనితోఁగూర్చి కొనుఁడు. సావధానులరుగండు.

బ్రహ్మ వేదవేత్తలలో నగ్రగణ్యుఁడు. ఆమహానీయుఁ డెఱుంగని వేదరహస్యము లేదు. కావుననే మోహిని తన్ను మోహింప నామెకు లలితభణితుల నీతి నుపదేశించెను వృద్ధు నింగోరుట న్యాయముకాదని మందలించెను సమానవయస్కుల కూడిక సుఖప్రదమను ననుభవమును దెల్పెను. తనమనస్సుచంచలతనొందకుండ భగవత్పాదాంబుజముల ధ్యానించెను. ఇంత దనుక మనమాలోచించినబ్రహ్మ జ్ఞానసంపన్నుఁడనియే స్పష్టము. మోహినిమాత్రము వివేకములేనిదియా కాదు. జ్ఞానప్రధాన జన్మముకలదిమాత్రము కాదు. నలువ తనమాయలకు లోఁబడకపోఁగా నితాంతదుఃఖముల పాలయ్యెను. ఆహారనిద్రల మాని కృశించెను. అట్టిదానిని భగవంతుఁ డేల నశింపఁజేయ లేదని ప్రశ్నింపరాదు. వయోధర్మ మట్టిది. దేవతాంగనలు లోకోపకారమునకే సృజింపఁబడిరి. వ్యభిచారముకూడ లోకోపకారకమా యని వెక్కిరింపకుఁడు. నీచు లున్నతపదవినిగోరి తపస్సుచేయుదురు అట్టివారిధైర్యము నీఱుచేయ నీయంగనలు వలంతులు. వీరిసోయగముఁ గాంచియు ధీరుఁడయ్యెనేని వానికిఁ దపస్సు ఫలించును అట్లు ధైర్యమును మాని వీరిమాయలకు లోఁబడి రొందటో తపస్సుమానిరి. వారివలనఁ గలుగనున్న

లోకాపకారము వీరివలననే చెడినది. తదర్థమే దేవలోకమున వారికిఁ బాపీఁబడినది. కాని కులట లందుండుటకుఁ జోటుగల దా కేవలసుఖమునే కోరి పుణ్యకార్యములు చేయువారికి స్వర్గసుఖముగలదన్న వీరిమూలముననే కదా కలుగఁదగు. కావున నచ్చరలు సామాన్యకులటలవంటివారు కారు.

మోహిని దుఃఖమును రంభతీర్ప నెంచి కాము నారాధింపుమనియె. అది యట్లే యొనరించెను కాముఁడు ప్రసన్నుఁడయ్యెను. బ్రహ్మను మోహపరవశునిగఁ జేయబూనెను. కాని బ్రహ్మమానస మల్పపాత్రముకాదు. అందు జ్ఞానజల మనంతముగాఁగలదు కావున మన్మథునియల్పవీర్య మట ఫలింపదయ్యెను. దాన బ్రహ్మయుఁ గోపించి యకార్యకరణఫల మనుభవింపుమని వసంతుఁడు నీవు భంగపడుదురు గాక యని శపించెను ఆశాపఫలమే వాఁడు శంకరనేత్రాగ్నిఁబడుటకు హేతువయ్యెనని యెఱుంగందగు.మదనుని శపించి మోహినిని శపింపఁడయ్యె ఏలఁ అది వాంఛించుట తప్పుకాదు. అది పరనారికాదు. కాఁబట్టి మంచిమాటల దానికి బుద్ధిగఱపెను. ఆర్తయగు వనిత తన్నువలచినదానివాంఛితముం దీర్చుట సామాన్యప్రజల ధర్మముకాని తపోనిరతులధర్మము కాదని శాసించెను. లోకాచారవిరుద్ధమనియుఁ దెల్పెను. పురుషుఁడు స్త్రీని గోరఁదగు. పురుషుని వనిత తనంతన గోరరా దనునదియే లోకాచారము.

మోహిని కర్మసిద్ధాంతములను బ్రహ్మకుం దెల్పెను. నన్నుఁ గులటనుగాఁజేసినదియుఁ గర్మమేకదా. దానిని దాఁటు

మెట్లని ప్రశ్నించెను. నీవు గర్వివని బ్రహ్మను హెచ్చరించెను. ఉత్తమమధ్యమాధమపద్ధతుల నేర్పఱచినది కర్మమే యని తేట పఱచెను నీవు వరప్రదాతవు నే నీవరమడిగితిని. దానిని ఫలింపఁజేయవలదా యని ప్రార్థించెను. అట్టితఱిఁ గామదేవుఁడు బ్రహ్మామానసమును జలింపఁజేసెను. కాని యించుక చలించిన హృదయమును బదిలపఱచుకొని భగవంతు నభ్యర్థించెను. ఈయాపత్సముద్రమునఁ బడకయుండ నుద్ధరింపుమా యని ప్రార్థించెను. అంతట మోహిని వదలిపోయెనా. లేదు. మఱియుఁ బ్రార్థించి ప్రార్థించి సమీపించి చేలాంచలమును బట్టి లాగెను. నలువమనోధైర్య మప్పటికిని గదలకుండెను చక్కనిహితము నుపదేశించుచుండెను.

ఎట్టివానికేని మనసున నేవిషయమునఁగాని గర్వముండిన నది యెట్టులేని దొలఁగించు నుపాయము భగవంతుఁడు వెదకును బ్రహ్మకుఁ దాను సృష్టికర్తననియుఁ గర్మఫలములకుఁ దగినట్లు వరము లిచ్చువాఁడనని, జ్ఞానులలో శ్రేష్ఠుఁడనని, జితేంద్రియులలోఁ బ్రథమగణ్యుఁడనని, యించుక యహంకారము కలదు. దానిని దొలఁగించినఁగాని యతనియుత్తమచరిత్రము ప్రఖ్యాతముకాదని భగవదిచ్ఛ అందుల కేదిసమయమో యప్పుడేదైవము దానిని ఫలింపఁజేయును. మోహిని యెదుటనున్నది. నలువ నీతుల నుపదేశించుచున్నవాఁడు. ఆసమయమున బ్రహ్మను దర్శింపమహర్షులు పెక్కుఱు చనుదెంచిరి వారు రాఁగా మోహిని యవ్వలికిం బోయెను మును లీదేవదాసి యిటనుండ నేల

యనిప్రశ్నించిరి శారదసరస్వతీనేతము దానిపాండిత్యమును దేటపఱిచి సత్యము మఱుఁగుపఱచుట న్యాయముకాదు కావునఁదద్భావము తేటపడనవ్వెను. మును లేమి సామాన్యులా. సర్వజ్ఞులు తత్సత్యము నెఱింగిరి పక్కునవవ్విరి. ఆపరిహాసమును విని మోహినివేగంబ యచ్చటికి వచ్చెను. దాసురాలను. వినీతను. శరణు చొచ్చితిని అట్టి నన్నవమానించితివి కావున నీ వపూజ్యుండవు కమ్మని శపించెను. ఎట్టివారి నే నవమానింపరాదన్న సూక్తిని మీఱిన బ్రహ్మకుఁ దత్ఫలముగలిగెను ఆపాపమునకు ఫల మను భవింపవలసివచ్చెను. ఇదియే భగవదిచ్ఛ కులటాశాపము నన్నుఁ బోకెఁ గావున నాసర్వేశ్వరత్వ మేపాటిదన్న సద్బుద్ధిగలిగెను. ఇట్టియూహ పొడసూపవలయుననియే పరాత్పరుఁ డెంచెను కులటాముఖమునుండి వాక్కు భగవదాజ్ఞచే వెలువడియె. దాన బ్రహ్మ పరితాపమందెను వెంటనే వైకుంఠమున కరిగి నారాయణ మూర్తిని బ్రార్థించెను భగవంతుఁ డారహాస్యము నెఱింగెను. మందమందమ్ముదూ క్తుల వత్సా! స్త్రీ నేల పరిహాసించితివి? స్త్రీని బరిహాసించుట యనఁ బ్రకృతిని బరిహాసించినట్లే ప్రకృతిని బరిహాసించినవాఁ డత్పాపఫల మనుభవింపక తప్పునా. అంతియగాక భారతవర్షము కర్మభూమి అందు ప్రాణులధర్మములు వేఱు. స్వర్గాదిలోకముననుండుప్రాణులధర్మములు వేఱు. ఆలోకములు క్రీడాక్షేత్రములు ఇందలిప్రాణుల కాహారాదు లనవసరములు. మర్త్యలోక మట్టిదికాదు మనుష్యలోకమున నీవుండఁగా మోహిని నిన్ను మోహించెనేని జితేంద్రియత్వము నీకు నుండఁ

దగు క్రీడాక్షేత్రమునుండి త్వదేకశరణనని దీనరై వేఁడువని తం దక్షిణించితివి. అంతతోనుండక పరిహాసించితివి ఇది నీకుఁ దగదు అని పలుకుచు నీతఁడు సృష్టికర్త నన్న గర్వముగలిగియు న్నవాఁడు. దానిని దొలగించెదనని యూహించెను. అంతలో ద్వారపాలకుఁడు బ్రహ్మ రాకను దెలిపెను. అంతలోఁ బదితలలు గల బ్రహ్మాయు, నూఱుతలలుగల బ్రహ్మాయు వేయితలలుగల బ్రహ్మాయు వరుసగానరుగుదెంచిరి. వారి చతుర్ముఖునకు ముందు భాగమునఁగూరుచుండిరి. వారితో నారాయణమూర్తి యాయాయి బ్రహ్మాంశములఁగల విచిత్ర దేవతలవార్త లడుగఁగా బ్రహ్మకు గర్వము తగ్గుచువచ్చెను అనేక బ్రహ్మాండములుగలవనియు,నన్ను మించిన బ్రహ్మ లందున్నవారనియు వీరిలో నేనేపాటివాఁడను గాననియు నలువ నిశ్చయించుకొనునంతలో వారెల్లఁ దమతమ నెలవుల కరిగిరి. నారాయణమూర్తి నలువా! ఇపుడేమి చూచితి వో చెప్పుమన సిగ్గుపడి యతఁ డూరకుండెను.

చతుర్ముఖునిగర్వమును దొలఁగించుటకే భగవంతుఁ డీ చమత్కృతిని గనఁబఱచెను. నాకన్న వేఱొకఁడు సృష్టికర్తకలఁ డా యనునభిమానము విరించికుండెను అనేక బ్రహ్మాండములఁ గల్పింపఁగల భగవంతునియెదుట నాకంటె వేఱొకండుకలఁడా యనుగర్వముగలవాఁ డుండరాదుకదా ఆగర్వమే పురోవృద్ధికి భంగము. జ్ఞానియగు కమలసంభవున కీచిన్నిగర్వము పొడసూపరాదని భగవదిచ్ఛ. అది యీరీతిగాఁ జూపఁబడినది. దానిచే

బ్రహ్మగర్వము తొలఁగెను ఇదియే బ్రహ్మదర్పభంగపద్ధతి దీని నుండి గ్రహింపఁదగినవిషయములు పెక్కులున్నవి.

నారాయణమూర్తి బ్రహ్మతో నేమనిపల్కెను ? స్త్రీని దూషించినఁ బ్రకృతిని దూషించినట్లే కదా యని లోకముం స్త్రీలకుఁ బురుషులకును దపోనియతివిషయమునఁ దార తమ్యము కలదు. స్త్రీలకుఁ దపస్సు త్వరగా ఫలించును. పురుషుల కంత వేగముగా ఫలింపదు కారణమేమనఁ బ్రకృత్యంశము స్త్రీజాతియం దెక్కుడు వ్యాపించును సర్వార్థప్రదాత్రి కదా ప్రకృతి ఇదియుఁగాక స్త్రీచిత్త మతిచంచలము. దాని నియమించుటయే మహాకార్యము. ఆకార్యము క్షణము కొనసాగెనా త్రిలోకము లల్లలనాడించుశక్తి వారికింగల్గును. కావున మోహిని కొలఁదిదినములు తపస్సొనరించి బ్రహ్మకు శాప మిచ్చునంతటి మనశ్శక్తిని సంపాదించెను. మనస్సు నిగ్రహించుటయే తపస్సు అదియే యోగము దానికిమించినతపస్సుగాని యోగముకాని లేదు. ఆకార్యము నెఱవేఱకున్నఁ జేసినజపము నిష్ఫలము కనుక మనోనిగ్రహము ప్రధానమని భగవంతుని యుపదేశము. ఈవిషయమే శ్రీకృష్ణునింగూర్చి యర్జునుఁడు,

శ్లో॥ చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్దృఢం,

తస్యాహంనిగ్రహంమన్యే వాయోరివసుదుష్కరమ్ ౬అ. ౩౪.

“వ్యా. చంచలం స్వభావేనైవ చపలం కించ ప్రమాథి ప్రమథనశీలం దేహేంద్రియక్షోభక మిత్యర్థః. కించ బలవత్.

విచారేణాపి జేతు మశక్యం కించ దృఢం. విషయవాసనానుబద్ధ తయా దుర్భేద్యమ్. అతః యథాకాశే దోధూయమానస్య వాయోః కుంభాదిషు నిరోధనమశక్యం తథా తస్య మనసోఽపి నిగ్రహం నిరోధం సుదుష్కరం సర్వథా కర్తు మశక్యం మన్యే. శ్రీధరాచార్యాః."

అని ప్రశ్నించెను మనోనిగ్రహమునకంటె దుష్కర కార్యము లేదే అదెట్లు శక్యమగునని యర్జునుని ప్రశ్నసారము. భగవంతుఁ డీప్రశ్నమును విని యతనిసంశయమును దీర్పనెంచి,

శ్లో. అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలమ్,
అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే. 35

భా. "అభ్యాసో నామ చిత్తభూమౌ కస్యాంచిత్సమానప్రత్యయావృత్తిశ్చిత్తస్య వైరాగ్యం నామ దృష్టాదృష్టేష్టభోగేషు దోషదర్శనాభ్యాసాత్ వైతృష్ణ్యమ్" అని శంకరాచార్యులు.

సమాధివిషయమున యోగశాస్త్రము

మనసో వృత్తిశూన్యస్య బ్రహ్మాకారతయా స్థితిః,
యా సంప్రజ్ఞాతనామాసౌ సమాధిరభిధీయతే

అని బోధించుచున్నది

శ్లో. అసంయతాత్మనా యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః,
వశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యోఽవాప్తుముపాయతః. 36

అని శ్రీకృష్ణమూర్తి సమాధానము చెప్పెను ఈప్రశ్నోత్తర ముల సారమేమి ? మనోనిగ్రహము దుష్కరకార్యములలో దుష్కరకార్యమని, దాని నిగ్రహించుట యోగము నభ్య

సించుటచేతను వైరాగ్యముచేతను సాధ్యమనియే కదా మనో నిగ్రహమునకు యోగము ప్రథమసోపానము యోగాభ్యాసము చేయక ఊడిమాటలుచెప్పు డాంభికులు నర్థలుబ్ధులు నగు వారిపలుకులకుఁ జెవియొగ్గరాదు వారు కపటనాటకసూత్రధారులు. దుర్వృత్తులు. తొలుదొలుత యోగము నభ్యసించి వైరాగ్యసంపదగలిగినఁగాని మనస్సు నియమబద్ధముకాదు. వశముకాదన్నమాట అది కొనసాగకున్నచోఁ దపము వ్యర్థము. అదియుఁ బురుషులకంటె స్త్రీలకు మఱింతకష్టము. కాఁబట్టియే,

'స్త్రీబుద్ధేవస్థిరత్వాచ్చ'

అని స్మృతి హెచ్చరించెను. కావుననే మిక్కిలి చంచలమగు మనస్సును నిగ్రహించి వనిత క్షణకాల మారాధించినను భగవదనుగ్రహము కలుగును. దాననే మోహినికిఁ దప మల్పకాలమున ఫలించెను

శ్లో. యోషాతిరూపసంపన్నా గర్వితా మదశాలినీ,
మధురాప్యైవ సా జ్ఞేయా పుష్పేనాపి న తాడయేత్.

అని కాళి గచించెను. స్త్రీ నవమానించుట నన్నవమానించి నట్లే యని కాళికాంబికాభావము. ఈవిషయమే నారాయణమూర్తి బ్రహ్మకు,

'స్త్రీణాం విడంబనే నైవ ప్రకృతేశ్చ విడంబనమ్'

అని తెలిపెను స్త్రీనింద చేయరానికార్యములలో మొదటి దనియు, ఎది పలము నీయక తప్పదనియు నారాయణమూర్తి యుపదేశసారము అది పరమేష్ఠిచేసిదుష్కల మనుభవించెను.

కులటాశాపము ఫలించునా యని శంకింపఁబనిలేదు మనపాపమే తన్ముఖమునుండి వెలువడి తత్ఫలమును గల్పించును. ఇది సర్వదా సర్వథా సిద్ధాంతము. మోహిని స్వర్గపురవేశ్య. దానికి శాపాధికారముగలదా యని ప్రశ్నింపరాదు బ్రహ్మ విధి విహితముగాని స్త్రీతిరస్కరణ మొనర్చెను గావున నాపాపము మోహినీశాపమూలమున ఫలము నిచ్చెనని గ్రహింపవలయును. కాఁబట్టియే మనుస్మృతి,

శ్లో. పితృభిర్భ్రాతృభిశ్చైతాః పతిభిర్దేవరైస్తథా,
పూజ్యాభూషయితవ్యాశ్చబహుకల్యాణమీప్సుభిః 3౼౫౫
యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః,
యత్రైతాస్తు న పూజ్యంతే సర్వాస్తత్రాఫలాఃక్రియాః.౫౬
శోచంతి జామయో యత్ర వినశ్యత్యాశు తత్కులం,
న శోచంతి తు యత్రైతా వర్ధతే తద్ధి సర్వదా. ౫౭
తస్మాదేతాస్సదా పూజ్యా భూషణాచ్ఛాదనాశనైః,
భూతికామైర్నరైర్నిత్యం సత్కారేషూత్సవేషు చ. ౫౯

అని శాసించుచున్నది దీనింబట్టి స్త్రీలు నిందింపఁదగినవారు కారని తన్నింద దుష్ఫలప్రదమని తేలుచున్నది అట్టి యకార్యమును బ్రహ్మ యొనరించి పాపఫల మనుభవించెను కులటాశాపము ఫలించునా ఫలింపదా యన్నప్రశ్న మిటఁజేయరాదు. స్వకర్మఫలమనుభవింపక యెట్టివారికైనందప్పదను విషయమే ప్రధానము. ఈశాపముచేతనే బ్రహ్మ కాపాసము తొలఁగ లేదు. పుత్రికాగమనము చేయఁబూనుట తనమానసపుత్త్రులగు

సనకసనందనాదులు నీతినిదెల్పుట దాన సిగ్గుపడి దేహమును
ద్యజించుట యనునీకార్యములతో నాపాపము తొలఁగెను.
స్త్రీనిందాపాప మెంతగొప్పదియో యోజింపుఁడు. బ్రహ్మ
యంతవానికిఁ దప్పక ఫలము నొసంగెను. ఇఁక సామాన్యుల
మాటయిటఁ జెప్పనేటికి ?

ఇట్లు స్మృతులు పురాణము నితిహాసములు అవియివి
యననేల? తుదుముమొదలు దేవతార్చనమువఱ కన్నట్లు ప్రతి
గ్రంథములు స్త్రీల మర్యాదగాఁ జూడవలయునని యుపదేశిం
చుచుండఁ గొందఱు భారతవర్షమున స్త్రీలకు మర్యాదతక్కువ
యని వెక్కిరించుచుందురు. ఇది యన్యాయముకాదా! స్త్రీలను
దిరస్కరించిన మహాపాపమనియు నది బ్రహ్మాదులుకూడ ననుభ
వించిరనియు నెత్తిన నోరుపెట్టుకొని మనగ్రంథములు ఘోషిం
చుచున్నవి. వానిం బరిశీలింపనియలసులు దూషింపఁగా భారత
పుత్త్రులు కొందఱు నిజమే యని యంగీకరించుచుండుట విచి
త్రముకాదా ఏ గ్రంథములఁ బరిశీలించినను స్త్రీలు మన్నింపఁ
దగుదురనియే బోధించుచున్నట్లు కనఁబడును. గ్రంథపరిశీలనము
చేయని పాపమున కిది ఫలమనుటకంటె మఱొకమాట మన
మనఁజాలము. ఇది బ్రహ్మశాపకథనుండి గ్రహింపఁదగు నీతి
జాలము.

ఇఁక శంకరదర్పవిమోచనమునుగూర్చి యించుక విచా
రింతము. ఆ చర్చనుండియే భక్తిమార్గము కనఁబడును. మతభే
దము లసంగతములని తేటపడును. శంకరుఁడు తపస్సుచేయు

వృకదానవునకు వరమునీయ నా దానవుఁడా వరమును బరీక్షింపఁగోరి శివునిదగ్గరకు రాఁగా నతఁడు పరుగిడుచుండ విష్ణువుపాడనూపి యుపాయమున నా దానవునిహస్తమును వాని నెత్తిపైఁబెట్టుకొనంజేసి వాఁడు చావఁగా నీశ్వరునిభీతిని బాపెననియు దాన శంకరునిగర్వము పోయెననియుఁ గథాసారము దీనిచేత నీశ్వరునికంటె శ్రీ మహావిష్ణు వధికుఁడని తేటపడుట లేదా యని కొందఱందురు. అది పొరపాటు. భేదము బుద్ధికల్పితము. అది సిద్ధాంతము కానేరదు. విష్ణుమహిమమును దెల్పునపుడు విష్ణు సర్వోత్కృష్టత్వము చెప్పఁబడవలసినదియే. అట్లే శివమహిమమును దెల్పుతావున శివసర్వోత్కృష్టత పేర్కొనఁబడవలసినదియే. ఈ రెండును సిద్ధాంతములే. ఎట్లని ప్రశ్నింపుఁడు. భగవంతుని సర్వాంతర్యామి యని యంగీకరించినవారుకూడ లక్ష్యశుద్ధికై యొకరూపమును గల్పించుకొనియే ధ్యానముచేయుదురు అరూపుని ధ్యానింప సాధ్యము కాదు కదా

"భక్తధ్యానార్థదేహోఽయం మమ స్వేచ్ఛామయస్య చ.'' అని యీ కథయందే పాడకట్టెడు. ఆ కల్పితరూపమున కొక పేరిడవలయును. ఆ నామస్మృతి, తద్రూపధ్యానము భక్తుఁడు చేయఁదగునని అది నెఱవేర్చినఁగాని కృతకృత్యుఁడు కాఁజాలఁడు. ఆ భక్తుఁడు తద్రూపమును ఎట్లు ధ్యానింపవలయును ? ఈతఁడే భగవంతుఁడు. సర్వదేవతాధిపతి సర్వాంతర్యామి. సర్వేశ్వరుఁడు అనియేకదా. తదితరము తదంశసంభూతమనియే

ధ్యానింపందగు ఇట్లే మఱొకఁడు మఱియొకరూపమును గల్పించుకొని యొకనామమును బెట్టి పూజించును. ధ్యానించును. వినుతించును. ఈ యిద్దఱికిని భక్తి సమాన మనుకొందము. ఫలము సమానమే కాక తప్పదు. ఇందుత్కృష్టత్వనికృష్టత్వము లెట్లు? ఈ రెండును గల్పితరూపములే కదా. వీరిరువురును దమతమదైవము భగవంతుఁడనియే భావింతురు. అపగాధ మిందుఁగలదా. లేదు ఏల? భగవంతుఁ డరూపుఁడు అనామునుఁడు. నిశ్చంచలుఁడు. అట్టివాఁడు బుద్ధిగ్రాహ్యుఁ డగు టెట్లు? కల్పితరూపముచేతనే కాని వేఱుపద్ధతిచేఁ గాదు

మూ. అనేజదేకం మనసో జవీయో నైవ ద్దేవా ఆప్నువ
న్పూర్వమర్షత్. తద్ధావతోఽన్యానత్యేతి తిష్ఠత్ తస్మిన్న
పోమాతరిశ్వాదధాతి. ४.

ఈశావాస్యోపనిషత్తు.

ఈ మంత్రము భగవత్థ్సితిని దెల్పుచున్నది. మఱియు,

శ్లో మూ. యద్వాచాఽనభ్యుదితం యేన వాగభ్యుద్యతే,
తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిదముపాసతే.

కేనోపనిషత్తు ४.

ఏది కేవలచైతన్యస్వరూపమై వెలయునో అది వాక్కుచే వర్ణింప శక్యము కానిది వాగాదీంద్రియములచేఁ దెలియఁబడని యే పరబ్రహ్మస్వరూపముచేత వాగాదీంద్రియములు ప్రకాశించునో ఆ స్వరూపమునే పరబ్రహ్మస్వరూపమని తెలిసికొనుము. భిన్నోపాధులతోఁ గూడిన యనాత్మస్వరూపమును బ్రహ్మ

స్వరూపమని యుపాసించుచున్నారు ఆ స్వరూపము పరబ్రహ్మముకాదు. అని పైమంత్రసారము

పరబ్రహ్మస్వరూపము మనోవాగతీతమని దీనినుండి స్పష్టము కాని యద్దానిచే నివన్నియుఁ బ్రకాశించుచున్నవనియు స్పష్టము. కల్పితరూపములు భగవత్తత్త్వముకాదనియు సిద్ధాంతము

మూ. యన్మనసా నమనుతే యేనాహుర్మనోమతమ్,
తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిదముపాసతే. ౫.
యచ్చక్షుషా న పశ్యతి యేనచక్షూంషి పశ్యతి,
తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిదముపాసతే ౬.
కేనోపనిషత్తు.

ఈమంత్రములచే భగవత్స్వరూపము దుర్జ్ఞేయమని తేలెడిని. కాఁబట్టియే భక్తులు ధ్యానార్థ మొకరూపమును గల్పించుకొందురు. దాని కొకపేరిడుదురు. అందఱు నొకరూపమునే కల్పించుకొనవలయుననిగాని, ఒక్కవిధమగునామమునే పెట్టుకొనవలయుననికాని, తదారాధన మొక్కరీతినే యుండవలయునని కాని సిద్ధాంతములు లేవు కల్పితములగురూపములందొక్కటి యుత్కృష్టమనియు, నింకొకటి నికృష్టమనియుఁ జెప్పుటెట్లు? చెప్పినచో నది సత్యమని నమ్మవలయునను టెట్లు? కనుకనే భక్తుఁడు తనయుపాస్యదైవము భగవంతుఁడని సర్వదేవతాస్వరూపుఁడని తలంచుట న్యాయము. అందఱు భక్తులు నిట్లే తలంతురుకదా. వీరు పరస్పరము ద్వేషింప

నవకాశమైనఁగలదా. ఏవిధమునఁ జూచినను గానరాదు ఈసి ద్ధాంతమునే ఉపనిషత్తులు పురాణము లితిహాసములును దెల్పు చున్నవి ఒకొక్కపురాణమొకొక్కదేవతనుసర్వోత్కృష్టుఁ డని తెల్పును. అంతియకాని తక్కినదేవతల నుపాసించిన మహా పాపమని తెల్పుట గానము. సర్వదేవత లీతనిస్వరూపులే యని తెల్పును దీనిసారమేమి? ఎవ్వని కేదేవతయందు దృఢభక్తి కుదురునో ఆదేవతనుసర్వదేవతాస్వరూపునిగాభావించి యుపా సింపవలయు ననుటయేకదా. భగవంతుఁ డారూపమున నాభ క్తునకు వాంఛితముల నొసఁగును తనరూప మిది యని తన్మనః ప్రతిఫలితరూపమునఁ బ్రత్యక్షమగును. ఇది సర్వమతసమ్మత సిద్ధాంతము. దీని ననుసరించిన దేవతాభేదమున కవకాశమెక్క డిది? అట్టిరూపముల ధరించి భక్తుల ననుగ్రహించువాఁడు శ్రీ మహావిష్ణువేయన్నను బాధయేమి? సర్వదేవతాస్వరూపుఁ డును, సర్వనామవాచ్యుఁడును నైనభగవంతుఁడు విష్ణువేయైన ను దూషణముల కవకాశ మెక్కడిది? సర్వనామము లావిష్ణు మూర్తికి లేవన్నచోఁ బరాత్పరత్వములేదు కలవన్నయెడల భేదబుద్ధికిఁ జోటులేదు. ఇట్టులుండ శివకేశవులకుఁ దారతమ్య ము కలదను టెట్లొకో తెలియరాకున్నది. స్వల్పబుద్ధులై కొం దఱు భక్తాభాసులు దేవతాంతరదూషణ మొనరింతురు. దాన వారు భగవత్కృపకు దూరులగుటయేకాని వేఱొండుపురుషా ర్థమును సాధింపఁజాలరు.

ప్రకృతవిషయమున శ్రీకృష్ణుని బ్రధానముగా భావించి చెప్పునది యీపురాణము. కావున శ్రీకృష్ణమూర్తి శంకరు నార్తి వారించెనన్నచో శంకరునం దల్పత్వమెక్కడిది ? భక్త వశుఁడుకదా భగవంతుఁడు ఆర్తిహరత్వ మిటవిష్ణుగుణముకదా యన్న దీనితరువాతికథను బరికింపుఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడే వృషభ రూపమున శంకరుని వహించెనని కనఁబడియెడి

"వాహనం వృషరూపోఽహ మస్య స్త్వం వోఢుమక్షమః."

ఈవచనముచే నొకరు హెచ్చని చెప్పవచ్చునా. మఱొకతావు న శ్రీవిష్ణువే,

"తస్యాయుషః ప్రమాణం చ నాహం జానామి కా శ్రుతిః".

అని వచించినట్లు గలదు శంకరునాయుఃపరిమితి నేనెఱుం గను ఇఁక వేదము నిర్ణయింపఁగలదా యన్నచో దీనిసారమే మి? శంకరుఁ డాద్యంతరహితుఁడని స్పష్టముగా శ్రీకృష్ణమూ ర్తి చెప్పినట్లేకదా. కాఁబట్టి ప్రతిస్థలమునందు నిట్టివచనములు దొరకును. వాని నాధారముచేసికొని తమయజ్ఞానమును బయ లుపఱచుచు దేవతలదూషింపఁబూనుటకన్న వెఱ్ఱితనము వేఱొ కటి యుండఁబోదు. కావున నార్యమహాశయులారా! శివకేశవ తారతమ్యమును గనఁబఱుపక యొక్కరినినమ్మి సర్వదేవతలు తత్స్వరూపులే యని భావించి తత్పాదారవిందముల మది నిల్పి నిర్మల మనస్సునఁ దద్దూ్రపమొకదానిం గల్పించుకొని ధ్యానించి తదనుగ్రహపాత్రులు కావలయును. కాని స్వల్ప బుద్ధులై భగవంతుని రూపభేదముల దూషింపరాదని యీక

షలన్నియుఁ దెల్పుచున్నవి. ఇట్టి లిప్పట్టున శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మామే భక్తులకు భక్తిమార్గమును, దపోనియతిని, బరులఁ బరిహాసింపరాదనియు, దానఁ జెడుగువాటిల్లుననియు మనకు బోధించెను. ఆయుపదేశమును వేదతుల్యమని మదినమ్మి తద్భక్తులమై తదారాధనతత్పరులమగుట మనవిధి వృథాకాలమును బుచ్చక భగవద్వాక్యమును దాఁటక సత్కర్మముల నాచరించుచు సదా భగవన్నామపారాయణపరాయణులమై యుండఁబ్రయత్నించుట మనను కడతేఱుమార్గము.

శ్లో. యశ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధిమవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిమ్.
తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణంతే కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ,
జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తుమిహార్హసి.౧౬అ ౨౪.

అను నీభగవద్గీతావాక్యముల నమ్మి యొకశాస్త్రోక్తమార్గమును దృఢముగ విశ్వసించి తదుక్తప్రకారమున నిరపాయమగు భక్తిమార్గమునఁ బ్రవర్తింపవలయును ఇఁక నీవిషయమును వదలి తరువాతికథాంశమును విన్నవించెదను.

ఆర్యులార! పూర్వోక్తకథయందు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము రాధకుఁ దనమహిమమును దెల్పుచుఁ బార్వతీశ-చీపతిసూర్య హుతవహ దుర్వాసో ధన్వంతరిప్రభృతులకు దర్పభంజన మొనరించితినని చెప్పెను. అవన్నియు శ్రీకృష్ణమహిమమును బ్రతిపాదించునవియే. ఐనను దత్కథలచే గ్రంథము నిండుటకు శక్తుఁడను గాకున్నవాఁడను. కావున వదలి శ్రీకృష్ణలీలలను

మాత్రము వ్రాసి భగవదవతారఫలమును వ్రాసెదను. కాఁబట్టి యా కథలవదలిన యపరాధమును మన్నింప వేఁడుచున్నవాఁడను. బృందావనమున విహారము సల్పుగాథల నీకథతో విరమించినట్లే భావింపవచ్చును. ఇపుడు వ్రాయఁబూనిన రాధామాధవనామక్రమమును జిత్తగింపుఁడు భగవన్నామమేకదా భవార్ణవతారకము. దానిని వ్రాయుట యనవసరముకాదు. కావుననే వ్రాయఁబూనితిని.

శ్లో.కరిణామలంఘ్యగతివైభవం భజే
కరుణావలంబితకిశోరవిగ్రహమ్,
యమినామనారతవిహారిమానసే
యమునావనాంతరసికం పరం మహః. 3 అ. 3

శ్లో.కందర్పప్రతిమల్లకాంతివిభవం కాదంబినీబాంధవం
బృందారణ్యవిలాసినీవ్యసనినం వేషేణ భూషామయమ్,
మందస్మేరముఖాంబుజం మధురిమవ్యామృష్టబింబాధరం
వందే కందళితార్ద్రియావనవనం కైశోరకం శార్ఙ్గిణః. ౫

రాధామాధవనామమహిమము.

* ఇట్లు రాధాదేవికి శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మనేకగాథలం దెల్పి దేవీ! శంకరాదులకు గర్వభంగ మెట్లుచేసితినో తెల్పితిని గొప్పవారికిని గొలఁదివారికింగూడ గర్వముపోఁగొట్టుటయే నాపని ఆకృత్యము నెఱవేర్చినఁగాని నాకు సంతోషముగ

*ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౫౨వ అధ్యాయమునుండి సంగ్రహీతము.

నుండదు నీ కేళకథలనెల్లఁ దెల్పుచు నీరాసమండలమునఁగాలము గడపితిని. మన మిఁక బృందావనమున కరుగుదము. గోపికలు నాదర్శనమునుగోరి యార్తినొందుచుందురు. కావ వారికి వేవేగ దర్శనమొసంగవలయును. అనవిని భగవన్మానసస్వరూపిణి యగు రాధిక శ్రీకృష్ణా! నన్ను బృందావనమును జేర్పుము. నే నిఁక నడువఁజాల. నావిని మధుసూదనుఁడు నవ్వి నాపై నెక్కుము. మోచికొనిపోయెద ననిపలికి హరి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. శ్రీకృష్ణుఁ డదృశ్యుఁడుకాఁగా రాధిక బిట్టు రోద నముచేసెను ఇటునటు పరికించి యెందునుగానక బృందావన మున కరిగెను. అందుఁ జందనవనమును దొలుతఁ బ్రవేశించి వగచుచు శోకార్తలై భయవిహ్వలలై యున్నగోపికలం గాం చెను. వారెల్ల మోము రక్తవర్ణమును దాల్పఁగా నయన ములు శోకభారమున భీతికరములై కనంబడ నడవినెల్లెడల నాథానాథా యని తిరుగుచుండిరి ఆహారమును మాని రోషా న్వితలై యుండిరి. వారినిజూచి రాధికయు శ్రీకృష్ణుఁడు నిర్ద యుఁడై యెటకేగెనో యని భీతిల్లుచు వారితో శ్రీహరి కనఁ బడకపోవుటను దెల్పెను. వారీవార్త నాలించి బిట్టు రోదనము చేయ దానును విలపించెను. కొంతసేపు నిర్దయుఁడవని హరి దూఱెను. క్రోధావేశమునఁ జూడుము నిన్నేమిచేసెదనోయని భయపెట్టెను వారింగూడి దేహత్యాగముచేయ నిశ్చయించెను.

ఇట్లు వారుత్తలపాటొందుచుండ నాచందనకాననమున శ్రీహరి తనదివ్యరూపమును గనఁబఱచెను. గోపికలం గూడి

చింతించుచున్న రాధిక శ్రీహరిని దన ప్రేమేశ్వరుని గాంచి సస్మితాస్యపంకేరుహయై ప్రాణవిభుని చెంతకుఁ బరుగిడెను. పులకాంచితసర్వాంగయష్టి యయ్యెను వేగంబ శ్రీకృష్ణుని గౌఁగిలించుకొని మురళిని గోపమున విసరివైచెను. వనమాలను ద్రెంచెను. పీతాంబరమును దీసివైచెను. మరలఁ బ్రేమపూర్ణాంతఃకరణమున మనోహరముగాఁ బీతాంబరమును వనమాలికను భగవంతున కర్పించెను. వినోదమురళినిగూడఁ గరమునఁ గైచేసెను చందనచర్చల మేను నలంకరించెను. పలుమరు తనివిసనని చిత్తమున శ్రీపతిముఖకమలమునుగాంచి ముద్దిడుకొనెను. క్షణకాలము దుడుకుతన మిట్లు చేయ న్యాయమా యని భయపెట్టెను క్షణకాలము స్తుతిరాజముల వినుతించెను. అంతలోఁ గర్పూరతాంబూలము నిచ్చెను. గోపికలును దర్శనమీయ కున్నందులకై వగచిరి తమతమచింతల విన్నవించుకొనిరి. దేహత్యాగప్రయత్నము, ఆహారమును వదలుట, సదా ప్రతివనమును వెదకుట మొదలగుతమకృత్యములఁ దెల్పిరి రవంతసేపు కృష్ణా ! ఇది నీకుఁదగునా యని యాక్షేపించిరి. క్షణమునకే భక్తిభావమున నుతించిరి ఒకర్తుక కృష్ణా ! నన్నువదలకుమా రక్షింపుమా యని ప్రార్థించెను. వేఱొకతె యింకొకపర్యాయ మిట్టిపనిచేయకుమా యని హెచ్చరించెను. మఱికొంద ఱికృష్ణుని నడుమ నునుచుకొనుఁడు. ఎచ్చటికిఁ బోవనీయకుఁడు. ప్రేమపాశముల బంధింపుఁ డని హెచ్చరించెను. ఇంకనుం గొంద ఱికృష్ణుఁ డిట లేఁడు. ప్రఖ్యాతియు లేదు. మనశ్చోరుఁడగు

నీతనిఁ బ్రయత్నమునఁ బరికింపుఁడనిరి. మఱియుఁ గొంద ఱీగోపాలబాలుఁడు కఠినుఁడు నరఘాతి. అతికోపనుఁడు. మమ్ము మఱచినవాఁడు. మిమ్ములను మఱువలేదేమో యని మఱి కొందఱింగాంచి పలికిరి.

ఇట్లు మాటలాడుచు నా శ్రీపతింగూడి నిర్జనారణ్యముల నెల్లం గ్రుమ్మరిరి. శ్రీకృష్ణునివడుమ నిడుకొనియే పోవుచుండిరి. పాపమాగోపిక లాహరి సర్వాంతర్యామి యని యెఱుంగరు ఇట్లుతిరుగుచుఁ దిరుగుచు మరలరాసమండలమును బ్రవేశించిరి. ఆరాసమండలమున భర్మనిర్మితపీఠమున నారసికేశ్వరుఁడు కూరుచుండెను. తారాగణపరికీర్ణచంద్రమండలముభాతి గోపికా మధ్యభాగమున శ్రీకృష్ణుఁ డొప్పియుండెను. * అనేకరూప ములుదాల్చి వారలంగూడి యాశ్యామసుందరుఁ డుండెను. ఒక్కొక్క గోపికయు నొక్కొక్క శ్రీకృష్ణునింగూడియే యుండె ను వారికి శ్రీపతింగూడి కూరుచుండుభాగ్యము లభించెను. హరియుఁ దనకేలుదమ్మి రాధాకరారవిందమును బట్టుకొని రహస్యభాగమున నుండెను. ఆపీఠము విశ్వకర్మనిర్మించినది. రాధాకాంతుని స్మరించి యందుండెను నానావిధశృంగార ముల నలరారుచుండెను. ఎవరి కేకాంక్షగలదో వారి కాకాం క్ష పాయునట్లు పొడకట్టెను రాధామాధవు లారాసమండలా భ్యంతరమునఁ జాలసేపుండిరి. వారిరువురకుఁ బ్రీతినిష్ఠయేగాని విరతి కలుగలేదు రాధమాధవు లెట్లుండిరో గోపికలెల్ల శ్రీకృష్ణునింగూడియే యట్లుండిరి.

---

*నానామూర్తి ర్ద్విధాయాత్ర సహ తాభిర్జనార్దనః అని మూలము.

అనవిని నారదముని శ్రీమన్నారాయణా! తొలుదొలుత రాధానామము నుచ్చరించి పిదప శ్రీకృష్ణనామమును సాధువు లుచ్చరింతురు. భక్తజనప్రియుఁడవు కావున దీనికి నిమిత్తమును దెలుపుమా యని ప్రార్థింప నారాయణుఁ డిట్లు పలికెను నారదా! దీనికి నిమిత్తము త్రివిధము విను మెఱిఁగించెద. జగన్మాత ప్రకృతి జగత్పిత పురుషుఁడు. తండ్రికంటెఁ దల్లి త్రిజగంబుల శతగుణముల నెక్కుడండ్రు రాధాకృష్ణ యని గౌరీశయని వేదములయందుఁ గన్పట్టెడిని. కృష్ణరాధయని ఈశగౌరియని లోకమున నెవ్వరు నుచ్చరించినట్లు వినఁబడదు "రోహిణీచంద్రా! ప్రసన్నుఁడవగుము నేనిచ్చునర్ఘ్యము గ్రహింపుము. సంజ్ఞాసహితభాస్కరా! నేనిచ్చునర్ఘ్యమును గృపఁ బరిగ్రహింపుము. కమలాకాంతా! కరుణించి నాయిచ్చుపూజ నంగీకరింపుము." అని సామవేదమునఁ గానంబడియెడిని రాశబ్దోచ్చారణముచేతనే మధుసూదనుఁ డుత్సాహయుక్తుఁడగు. ధాశబ్ద ముచ్చరించినఁ ద్వరపడి యచటికిఁ బరుగిడును. ఎవఁడు తొలుతఁ బురుషు నుచ్చరించిపిదపఁ దల్లి నుచ్చరించునో వాఁడుమాతృఘాతి యనఁబడు. వేదాతిక్రమణపాపమునకుఁ బాత్రుఁడగును. ముల్లోకములందు భారతవర్షము ధన్యము. కర్మక్షేత్ర మదియే పుణ్యప్రదానదక్ష మదియే అందును బృందావనము పరమపవిత్రము అది రాధాదేవీపాదాంబుజపరాగసంకలితము రాధాదేవీ పాదారవింద పరాగలాభార్థ మఱువదివేలసంవత్సరములు బ్రహ్మ తపస్సుచేసెను. కావున నారాధానామము తొలుదొలుత నుచ్చరింపఁ

దగును. అని నారాయణమూర్తిపలుక నారదుఁ డానందపరవశుఁ డయ్యెను.

మహామునీషాభూషితులారా! భగవన్నామప్రాశస్త్యము గల యధ్యాయ మీయది యుత్తమోత్తమ మనకతప్పదు. భగవన్నామమహిమ మపారము. దాని నీయధ్యాయము దెలుపును. ఇందు భగవన్నామమహిమమేగాక వేఱొకరహస్యము కలదు. చక్కఁగా నాలకింపుఁడు. వ్యాకరణము ననుసరించి "అల్పాచ్చు వులుగల శబ్దము ముం దుచ్చరింపఁదగు" నన్నసిద్ధాంతము ప్రకృతము చర్చింపఁదగదు. శ్రీకృష్ణనామమునకు ముందు రాధానామ ముచ్చరింపవలయుననియు లేకున్న భగవంతుఁ డాగ్రహించుననియు నిటఁ జెప్పఁబడుట సముంజసముగ నున్నది. భగవంతునకు రూపము నామము గలుగు టెప్పుడు? సృష్టియందు సృష్టికార్యోన్ముఖుఁడగునపు డతనికిం బేరేమి? సగుణబ్రహ్మమని. ఆయనస్థితి యెట్టిది? ప్రకృతి నాశ్రయించుట సృష్టికార్యమునఁ బ్రధానాధికార మెవరికి? ప్రకృతికి ఇందులకుఁ బ్రమాణము కలదా? ప్రమాణముకాదు ప్రమాణములు కలవు. భగవద్గీతో పనిషత్తునందు,

శ్లో. ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః,
  భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతేర్వశాత్. ॥అ ర

శంకరభాష్యము ప్రకృతిం స్వాం స్వీయా మవష్టభ్య వశీకృత్య విసృజామి పునః పునః, ప్రకృతితో జాతం భూతగ్రామం భూతసముదాయం ఇమం వర్తమానం, కృత్స్నం సమస్తం, అవశం,

అస్వతంత్రం అవిద్యాదిదోషైః పరవశీకృతం, ప్రకృతేర్వశాత్, స్వభావవశాత్ అని.

శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యా. స్వాం స్వాధీనాం ప్రకృతి మవష్టభ్య అధిష్ఠాయ ప్రళయే లీనం సంతం చతుర్విధమిమం సర్వం భూత గ్రామం కర్మాదిపరవశం పునఃపునర్వివిధం సృజామి. విశేషేణ సృజామీతి వా కథం ప్రకృతే ర్వశాత్ ప్రాచీనకర్మనిమిత్తత త్స్వభావబలాత్. అని.

న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ,

ఉదాసీనవదాసీనమసక్తం తేషు కర్మసు ౯.

శంభా తర్హి తస్యతే పరమేశ్వరస్య. భూతగ్రామమిమం విష మం విదధతః తన్నిమిత్తాభ్యాం ధర్మాధర్మాభ్యాం సంబంధస్స్యా దితి. ఇద మాహ భగవాన్.-

న చ మామీశ్వరం తాని భూతగ్రామస్య విషమసర్గ నిమిత్తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ తత్ర కర్మణా మసంబం ధిత్వే కారణమాహ. ఉదాసీనవత్. ఆసీనం యథా ఉదాసీనః ఉపేక్షకః కశ్చిత్. తద్వదాసీనం ఆత్మనోఽవిక్రియత్వాత్ అస క్తం ఫలాసంగరహితం అభిమానవర్జితం అహంకరోమీతి తేషు కర్మసు, అతోఽన్యస్యాపి కర్తృత్వాభిమానాభావః ఫలాసంగా భావశ్చాసంబంధకారణం అన్యథా కర్మభిర్బధ్యతే. మూఢః కోశకారవదిత్యభిప్రాయః, అని

శ్రీధరాచార్యకృతవ్యాఖ్యా నను ఏవం నానావిధాని కర్మాణి కుర్వతస్తవ జీవవద్బంధః కథం న స్యాదిత్యాశంక్యాహ.- తాని

సృష్ట్యాదీని కర్మాణి మాం న నిబధ్నంతి కర్మాసక్తిర్హి బంధహేతు స్స్వాచాప్తకామత్వా న్మమ నాస్త్యతఉదాసీనవద్వర్తమానస్య మే బంధనం నాపాదయంతి. ఉదాసీనత్వే కర్తృత్వానుపపత్తే రుదాసీనవద్దిత్యుక్తమ్. అని.

పాఠకమహాశయులారా! పైగీతాప్రమాణమును బరికించితిరి. భాష్యమును వ్యాఖ్యను దిలకించితిరి. భగవంతుఁడు స్వీయప్రకృతి ననఁగా నిచ్ఛాశక్తి నాశ్రయించును అనఁగా సృష్టి చేయ నూహించును కాని యుదాసీనుఁ డయియేయుండును ఆప్రకృతి యనఁగా భగవంతునియిచ్ఛాశక్తి యథాపూర్వముగా భూతాళిని సృజించును. ఆసృష్టిస్థితిలయ సంబంధికార్యముల నంటక భగవంతుఁ డుండును అని తాత్పర్యమును గ్రహింపుఁడు ఇపుడు ప్రకృతియే సర్వకార్యముల నొనరించునది. పరమాత్మ చూచుచుండును సర్వసాక్షియనికదా శ్రీపతికిఁ బేరు. సగుణబ్రహ్మము నారాధించువారు తొలుతఁ బ్రకృతి నారాధింపవలయును. అట్లే నామపారాయణముచేయునపుడు ప్రకృతినామము ముందుచ్చరింపఁదగినది. కావుననే రాధామాధవులని పారాయణము చేయఁదగినది. ఎవ్వఁడు రాధానామము నుచ్చరింపక మాధవనామ ముచ్చరించునో వానికిఁ దత్ఫలములేదని భగవదాజ్ఞ కావునఁ బ్రకృతియన నుపాస్యదైవము కాదన్న దుర్వాదము పోయినది. భగవదుక్తి యిదియేకదా. కనుకనే శంకరాచార్యులుగారు,

అతస్త్వామారాధ్యాం హరిహరవిరించాదిభిరపి
ప్రణంతుం స్తోతుం వా కథమకృతపుణ్యః ప్రభవతి.

అని యుపదేశించిరి. ప్రకృతిపురుషుల నుపాసించుట క్రమమను సిద్ధాంతము కృతపుణ్యులకే యలవడునని శ్రీశంకరు లాజ్ఞాపించిరి. అట్టి పూర్వసంస్కారము లేకున్న నది రుచించదు ఏజన్మమున నది రుచించునో ఆజన్మమున భగవతి నుపాసించినఁగాని భగవత్కరుణ కలుగదన్న సిద్ధాంతము తెలియఁగలదు అవి తెలిసినఁ గృతార్థుఁ డగును కాఁబట్టి రాధామాధవులనామస్మరణము ముఖ్యమైనది. పరమేశ్వరుఁడు రాధానామమునం దతిశయప్రీతిగలవాఁడు తన్నామపారాయణమున సంతుష్టుఁ డగును. ఇదియే యీకథాసారము. దీనిని జక్కఁగా మదిఁ దాల్చి రాధామాధవనామస్మరణమును జేయుఁడు చాన భగవత్కృపకుఁ బాత్రులరగుదురు ముమ్మాటికి నీమాట యథార్థము ఇఁకఁ దర్వాతి శ్రీకృష్ణలీల నాలకింపుఁడు

భాండీరవనవిహారము.

*రాసవిహారానంతరము భగవంతుఁ డేరహస్యమును గల్పించి విహరించెనో తెలుపవలయునను నారదముని ప్రశ్నమునకు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి బదు లిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు.- రాసేశ్వరుఁడు రసికశిఖామణియునగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము రాసేశ్వరింగూడి రాసమండలవిహార మొనరించి భక్తులఁ

*ఇయ్యది శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నేఁబదిమూఁడవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

బాలించి త్రిదశుల సంతుష్టులం గావించి మునీంద్రుల కానంద మును గల్పించి యమునాపులినతలమునకుంబోయెను అందు స్నానమొనరించి జలంబులం ద్రావి నిర్మలజలంబుల గోపాంగ నలతోఁగూడి జలవిహారమును సల్పెను. ఆవనవిహార మంతటి తోఁ బూర్తియయ్యెను. గోపాంగనలెల్ల భగవదనుమతింగొని తమతమగృహముల కరిగిరి వారిచిత్తములు భగవద్విరహమునఁ దపించుచుండెను.

శ్రీకృష్ణమూర్తి యటనుండక రాధాద్వితీయుండై భాండీరవనమునకుఁ బోయెను. అందొక్కభాగమునకు మాల తీవనమని పేరుగలదు అందు రాధామాధవు లుండిరి అందు మాలతీశయ్యల విహరించి వాసంతీకాననమునకుం బోయెను. వసంతపుష్పసంభరితమగు నాకాననమున విహరించి చందన కాననమున కరిగెను. ఆవనమునఁ బరిమళచందనమును బరి గ్రహించి చందనపల్లవశయ్యల విశ్రమించి యారాత్రి సంపూర్ణ చంద్రమండలము వెలుఁగుచుండ రాధామాధవు లట సుఖ నిద్రచేసిరి అటనుండి చంపకకాననమున కేగి విమలతరమృదుల తమచంపకపల్లవకల్పితశయనీయంబుల సుఖముగఁ గూరుచుండి యందు రాధామనస్సుఖమును గల్పించి పద్మవనమునకుం బోయెను. పద్మపత్రసమాకీర్ణతల్పమున శీతలపంకజవాయుసుఖ దంబగు భూభాగమున రాధాంబికంగూడి నిద్రించెను. నిద్రిత యగుప్రియురాలి సమాదృతిం గాంచెను. స్వేదబిందుసమాకర్ణ తన్మనోహరముఖమును గనుంగొనియెను. నేత్రకువలయములు

ముకుళింపఁబడియుండెను. రత్నకుండలయుగళము మోమున కొకవింతకాంతిని గూర్చుచుండెను. గజరాజకుంభ సంభూతవి నిర్మలమౌక్తికహారములు తనరారుచుండెను శ్రీపరమాత్మ సుసూక్ష్మాంబరాంచలమున మెల్లన విసరెను. భక్తవత్సలున కిది ధర్మమేకదా. కేశసమ్మార్జన మొనరించి కబరిని జక్కఁబఱచెను. మాధవీమాలతీ మాలాజాలముల నాకబరి పరిశోభితమగున ట్లొనరించెను. ప్రేమభరంబున నాసుందరమందయాన కనే కాలంకృతు లొనరించి నిదురలేపెను. స్వవక్షమునఁ దన్ముఖ మును జేర్చుకొనియెను రత్నదర్పణమును గనఁబఱచెను ముఖ చంద్రునిస్వేదబిందు విరహితుగా నొనరించుటసకలాలంకృతులఁ గైసేయుటయుఁ గనఁబఱచుటకే యాముకురప్రదర్శనమని యెఱుంగనగును. తాఁబ్రియుఁడు గావునఁ బ్రియురాలికి మేనఁ జందన మలందెను. పరమేష్ఠి రాసమండలవిహారమునఁ దన కర్పించినపారిజాతకుసుమమును రాధాదేవి కిచ్చెను. పరశంక రుఁడు సహస్రదళభాసురంబగు పంకజము నర్పింప దానిని మహో దరంబున రాధాదక్షిణకరకమలమున నునిచెను. ధర్ముఁడు తన కర్పించినకౌస్తుభరత్నమును బ్రియురాలి కిచ్చి ప్రీతిం దెల్పెను. దస్రదత్తమగు నాసవము రత్నపాత్రమునఁబోసి యర్ధాంగ లక్ష్మి కొసఁగెను. అది కామప్రదీపకమని యామహాత్ముఁ డెఱుఁ గును. సులలితమందారాదిపుష్పదామములఁ బ్రీతిమై నిచ్చెను. ఆపుష్పహారము నాకృతి తనకొసంగియుండినదియే. వరుణుఁడు తనకిచ్చియున్న మృదుతమామూల్యవస్త్రమును రాధకుం దగిన

వని యర్పించెను. దేవేంద్రుఁ డొసంగినగజరాజమూర్ధజనిత మగు స్థూలముక్తికములు నాసికాభూషణార్థ మిచ్చెను.

ఇట్లు రాధ కలంకారవస్తువుల నిచ్చి యానందించు చుండునంతలో రాధాపరిచారికలగు నలువదిమందిగోపికలు తమతమపరివారికలంగూడి నూపురధ్వనులచేఁ దమరాకఁ దెల్పు చు నరుదెంచి భగవంతుని సేవాతత్పరతనుండిరి. కొంద ఱందు చందనహస్తలు గలరు. మఱికొందఱు చామరధారిణులు కలరు. కొందఱు తాంబూలమును ధరించియుండిరి. ఇ ట్లనేకసేవా ద్రవ్యములం గొనివచ్చిరి కొందఱు సంగీతవిద్యావిశారదలు గలరు. రాధాదేవిసేవార్థముగోలోకమునుండి కొందఱవతరించి యుండిరి. వారెల్ల రాధాసేవానిరతలైరి. భగవంతుఁడు వారి సేవానిరతింగాంచి పరమానంద నిమగ్నుఁడయ్యెను. వారొసం గినమాధ్వీకమును ద్రావెను. తాంబూలము నంగీకరించెను. రాధాదేవింగూడి సకలశృంగారచేష్టలం గల్పించెను. ఇట్లు బహువిధశృంగారచేష్టలం గాలము గడపుచుండెను. మునీం ద్రా ! ఇది రాసక్రీడావిధానము. ఈవిహారము కల్పితవిలా సమేకాదు. భగవంతుని కిదిలేకున్న బాధయేమి ? *పరాత్ప రుఁడు స్వేచ్ఛామయుఁడు. పరిపూర్ణతముఁడు నిర్గుణుఁడు. స్వ తంత్రుఁడు ప్రకృత్యతీతుఁడు. బ్రహ్మవిష్ణుశివాదిదేవాధీశులకుఁ

---

* స్వేచ్ఛామయస్యాత్మనశ్చ పరిపూర్ణతమస్య చ, నిర్గుణస్య స్వతంత్రస్య పరస్య ప్రకృతేః ప్రభోః, బ్రహ్మవిష్ణుశివాదీనా మీశ్వరస్య పరస్య చ. అని మూలము.

ప్రభువు. అట్టి యీ శ్రీకృష్ణుని కేరాసక్రీడయుఁ గల్పితసంతోష ప్రదము. ఇట్లు శ్రీకృష్ణజన్మరహస్యము, బాలక్రీడావిడంబనము, కిశోరచరితము విస్తరించి చెప్పితిని. ఇంకేమి వినఁగోరుదువని యడిగెను.

పాఠకమహాశయులారా! ఈ లీలనుండి గ్రహింపఁదగిన విషయజాలమునఁ బ్రధాన మొక్కఁడు గలదు. అది గ్రహించినచో సంసారతాపత్రయబాధ తప్పును. ఈ రాసక్రీడ ప్రకృతి విలాసమే కాని భగవంతున కేదియు లేదు ప్రకృతిస్వరూపిణి యగు రాధాదేవి భగవంతునిఁగూడి విలాసములఁ గల్పించెను. నిర్లిప్తుఁడయ్యు భగవంతుఁడు తానుగూడ నాసక్తుఁడైనట్లు లోకులకుఁ గనఁబఱచెను. పద్మపత్రము నీటనుండియు దానినంటకయుండునట్లు సర్వవిలాసములు ప్రకృతిసంబంధములని యెఱింగి తాను నాసక్తునివలె నటించెను ఇదియే భగవంతుని యాశయము. సకలవిలాసములు భగవంతునిచేఁ గల్పితములు కావనియుఁ బ్రకృతిలీలాకల్పితములని యెఱుంగవలయును. ప్రకృతి భగవత్సన్నిధిబలము వలదనుట నిర్వివాదము. కాని తదిచ్ఛామాత్రమున క్షణకాలమునసకలబ్రహ్మాండములఁ గల్పింపఁజాలు. తచ్ఛక్తియనుపమానము. తెలిసికొన నశక్యము. ఈవిషయమునే శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులు సౌందర్యలహరి యందు,

శ్లో. త్రయాణాం దేవానాం త్రిగుణజనితానాం తవ శివే
  భవేత్పూజా పూజా తవచరణయోర్యా విరచితా,

తథాహి త్వత్పాదోద్వహనమణిపీఠస్య నికటే
స్థితా హ్యేతే శశ్వన్ముకుళితకరోత్తంసమకుటాః ౨౫
విరించిః పంచత్వం వ్రజతి హరిరాప్నోతి విరతిం
వినాశం కీనాశో భవతి ధనదో యాతి నిధనం,
వితంద్రీ మాహేంద్రీ వితతిరపి సమ్మీలితదృశా,
మహాసంహారేఽస్మిన్ విహరతి సతి త్వత్పతిరసౌ ౨౬

అని వివరించిరి. కావున నీ రాసమండలవిహారమంతయు శ్రీరాధాంబాహృదయేచ్ఛాకల్పితమేగాని నిర్గుణుఁడగు శ్రీకృష్ణకల్పితము కాదని యెఱుంగునది సర్వమనుభవించుచు నానందించుచుఁ దనసర్వసాక్షితను వెల్లడించుచుండును. సర్వము భగవతియిచ్ఛచేతనే కల్పితము. ఇట్లుండ శ్రీకృష్ణుని దూషింప నవకాశమును గల్పించుకొని కసిదీఱ దూషించుట పూర్వజన్మకృతపాపఫలముగాక యింకేమనవలయు. ఇది గ్రహించి కడుజాగ్రత్తగ మెలఁగుట భక్తజనులకు శ్రేయము శ్రీ రాధామాధవపాదారవిందపూజనము భుక్తిముక్తిఫలప్రదము. దానినిమానవేతరకనౌక సంసారసాగరమునుదరింపఁజేయునది కానరాదనుట సిద్ధాంతము. ఇది బృందావనవిహారము. ఇంతట నీ విషయముజ్జగించి భగవంతునిమహత్తరకృత్యముల వివరించెదను. దానికి ముందు పరమమంగళప్రదమగు శ్రీలీలాశుకమహాకవికృతస్తుతిని బఠించు టుత్తమముకదా.

శ్లో. నిఖిలాగమమౌళిలాలితం పదకమలం పరమస్య తేజసః,

వ్రజభువి బహు మన్మహేత రాం సరసకరీరవి శేషదూషితం.
3 అశ్వా. ౧౦

ఉదారమృదులస్మితవ్యతికరాభిరామాననం
ముదా ముహు రుదీర్ణయా మునిమనోంబుజామ్రేడితం,
మదాలసవిలోచనవ్రజవధూముఖాస్వాదితం
కదాను కమలేక్షణం కమపి బాలమాలోకయే ౧౧.

మహామతులారా! రాసమండలవిహార మించుమించుగాఁ బూర్తియైనట్లు భావింపవచ్చును. శ్రీ కృష్ణావతారమునకు ఫల మనేకవిధములుగ నుండును. బాల్యమునందే పూతనాశకటాసు రాదిదానవవధము చేయఁబడిరెు అర్జునద్రుమములకు శాపము క్తిప్రసాదింపఁబడినది గోపికలకు స్వమహిమము చూపఁబడియె. ఆవల రాసక్రీడాదులచేఁ దనపరాత్పరత్వము విస్తరింపఁబడియె. ఇఁక భూభారహరణప్రయత్నము కావలయును. తత్ప్రయత్నము చేయుకథల వ్రాయ మొదలిడుచున్నవాఁడను. దానికిం దొలుత శ్రీ కృష్ణమహిమమును దెల్పుట యవసరము. దానిని వదలుటకంటె నజ్ఞానము వేఱొకటికలదా. దానిం దెల్పి తరువాత శ్రీ కృష్ణమూర్తి బృందావనమునుండి ప్రయాణము చేసిన చరిత్రమును వ్రాసెదను.

శ్రీకృష్ణప్రభావవర్ణనము.

* నారదమునీ! శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే భగవంతుఁడు.

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నేఁబదియైదవ యధ్యాయమును గ్రహించి వ్రాయఁబడియెనని గ్రహింపఁదగు.

సర్వాంతర్యామి పరమపురుషుఁడు. దురారాధ్యుఁడు. బహుళ తరకష్టతపస్సాధ్యుఁడు సర్వారాధ్యుఁడు. సకలసుఖప్రదుఁడు. స్వభక్తజనసులభుఁడు. స్వభక్తజనాబాధ్యుఁడు.భక్తజనదృశ్యుఁడు. అభక్తజనాదృశ్యుఁడు.అట్టిభగవంతునిచరితముదెలియ శక్యము కాదు.ఆమహాత్మునిమాయచేనెల్లవారును మోహితులయియున్న వారు. ఆమాయ తెలియసాధ్యముకాని శక్తిగలది. దానివలని భీతికై వాయువువీచెడిని. నిరాధారంబైనకూర్మము భూమిని మోయుచున్నయది. ఆ మాయవలనిభీతిచేతనే యనంతుఁడు భూవాహకుఁడయ్యెను. సహస్రశీర్షుఁడగు పురుషుఁడేకశీర్షుఁడు నగును సప్తసాగరములు సప్తద్వీపములు సప్తకులాచలములు, మహత్తరపుణ్యారణ్యములుగల యీ వసుంధరయు, సప్తపాతాళలోకములు, సప్తస్వర్గలోకములు, ఇతరబ్రహ్మాండములు కృత్రిమములని పరికీర్తితములు.భగవదాజ్ఞానుసారమే ప్రతిసృష్టి యందును బ్రహ్మసృష్టికార్యముసాగించును. ఇట్టి సృష్టికర్తలు గల బ్రహ్మాండములసంఖ్యములు రోమకూపములైనను లెక్కింపవచ్చును. బ్రహ్మాండముల లెక్కింపరాదు. ఏపరమేశ్వరునాజ్ఞచే బ్రహ్మ సృజించునో,విష్ణువు పాలించునో కాలాగ్నిరుద్రుఁడుసంహరించునో,ఎవరియుత్తరువున యోగి విరాగియగునో,అగ్నిదహించునో సూర్యుఁడు తపింపఁజేయునో, శతమఖుఁడు వర్షించునో, మృత్యువు, సంచరించునో, యముఁడు శాసించునో, సకలజంతువుల భూమి వహించునో,ప్రకృతి మహదాదిపంచతన్మాత్రలతోఁ గూడ సృజించునో యట్టిపరమేశ్వరు నభిప్రాయము నిది యని

కనుఁగొనుటకు శక్య మెట్లగును? ఎవఁడెఱుంగఁగలఁడు? బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరులైననేమహాత్ముని ప్రభావము నెఱుంగరో అట్టి పరమేశ్వరునిమహిమమును మందబుద్ధినగు నేనెట్లు కనుఁగొనఁగలను' బృందావనమును వదలి మధురానగరమున కెట్లు పోయెనో, గోపికలను ప్రాణాధికురాలగు రాధను విసర్జించి యెట్లు విసర్జించెనో, యశోదను, బాంధవాదులను నందుని నెడఁబాసి ద్వారక భూమి కెట్లు పోయెనో, దర్పప్రదాతయు దర్పహారుఁడు సర్వప్రదాతయునగు పరమేశ్వరుఁడుసుదాముని శాపకారణమున రాధాదర్పము నెట్లు తగ్గించెనో, వచింప శక్యముకాదు. భావనాబలమున బ్రహ్మప్రాప్తిని బ్రసాదించువాఁడు పరమాత్మ. అట్టి మహావిష్ణువు బ్రహ్మకు దర్పభంగమును గల్గించెను బ్రహ్మవిష్ణుశేషశంకర ధర్మయమ సాంబభాస్కర శీతాంశుగరుడవహ్ని దుర్వాసులకు జయవిజయులను ద్వారికులకు సురాసురులకు నారదుఁడవగు నీకును, గామశతక్రతులకు, లక్ష్మణార్జునబాణాసుర భృగుమునులకు, సుమేరువునకు,సముద్రములకు, వాయువరుణులకు, సరస్వతికి, దుర్గకు, లక్ష్మికి, భూమికి, సావిత్రీగంగానదులకుఁ బ్రాణాధికురాలగు రాధాంబికకు, దర్పభంగముగావించి ప్రసాదము వారిపై వ్యాపింపఁజేసెను. ఇఁక సామాన్యులకు దర్పభంగముచేయుట యొకగొప్పపనియా. కర్తయు, హర్తయుఁ బాలకుఁడును, స్రష్టయు, నగుపరమేశ్వరు వినుతించుటకుఁ బంచవక్త్రములుగలశంకరునకును శక్యముకాదు. చతుర్వక్త్రములుగల బ్రహ్మయు శక్తుఁడుకాఁడు. సహస్రవదనములు గలశేషువునకు

శక్యమా. విష్ణువునకుమాత్రము వినుతిసేయుయోగ్యతకలదా. సగుణబ్రహ్మమునకేని శక్యమా. ఆపరాత్పరునిమ్రోలఁ బ్రకృతి యు గడగడలాడుచుండును సరస్వతి వినుతింపఁబూని మహాప రాధముచేసితినని సిగ్గుపడును ఆపరమాత్మప్రభావమును దెలుప వేదములు శక్తములుగావు. నారదా! భగవత్ప్రభావవర్ణన మిదియే నిర్గుణుండగుశ్రీకృష్ణుని ప్రభావమిది యని వర్ణింపఁ దరముకాదు. మఱేమి వినఁగోరుదువు? అని నారాయణమూర్తి యడిగెను.

భక్తులారా! ఈయధ్యాయమునగలవిషయము వాస్తవ మును దెలిపెను. భగవంతునిప్రభావమును వర్ణింప శక్యముకా దని దీనిసారము. తత్సమానవస్తువు లోకమున నింకొకటిలేనపు డు దాని నిట్టిదని పోల్చుటెట్లు? ఇఁక నేవో నాల్గుమాటలు చెప్పినను నవి నిస్సారములుగా నుండును ఈయర్థమే.

మంత్రము. యద్వాచా నభ్యుదితం యేన వా గభ్యుద్యతే,
తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౪
యన్మనసా నమనుతే యేనాహు ర్మనోమతం,
తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౫
యచ్చక్షుషా నపశ్యతి యేన చక్షూంషి పశ్యతి,
తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౬
యచ్ఛ్రోత్రేణ నశృణోతి యేన శ్రోత్రమిదం శ్రుతం,
తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిదముపాసతే ౭
యత్ప్రాణేన నప్రాణితి యేన ప్రాణః ప్రణీయతే,

తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౘ
కేనోపనిషత్తు.

అని యుపనిషత్తు తెల్పుచున్నది అట్టిపరాత్పరుని వినుతింప దర్శింప నెట్లు శక్యము కావుననే యది నిర్గుణము నిరంజనము నవాఙ్మానసగోచర మని విమర్శింపఁబడినది వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిమాటలు నాలుగు చెప్పిన నవి సత్యార్థప్రతిపాదకములు గావు కావున నదియొఱుంగ శక్యముకానిదని తెల్పఁబడినది దాని నమ్మి తెలిసి నట్లు నటింపకుండుట బుద్ధిమల్లక్షణము ఇంతకంటె భగవత్ప్రభావవర్ణనమునఁ జెప్పఁదగిన విషయములు లేవు ఇఁకఁ దరు వాతి కథను వ్రాసెదను

విష్ణుప్రభృతులగర్వమును శ్రీకృష్ణమూర్తి తొలఁగించుట.

* భగవత్ప్రభావమును వీనులార విని నారదముని శ్రీమన్నారాయణమూర్తిం జూచి మహాత్మా ! అత్యద్భుతమగు వార్తను వింటిని శ్రీకృష్ణుఁడు మహావిష్ణువుదర్పభంగ మెట్లు చేసెను ? యెవ్వరెవ్వరి కెట్లెట్లు దర్పభంగ మొనరించి వారిని గృతకృత్యులనుగాఁ జేసెనో తెల్పుము. శ్రీకృష్ణచరిత మత్యంత సుందరము. పరమపవిత్ర కావ్యము నా విని నారాయణుం డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను నారదా!వినుము. ఒకానొకతఱి విష్ణువున కించుకగర్వ ముదయించెను. సర్వప్రపంచములు నాలోమకూప ములనుండి వెలువడినవి. వానికెల్ల నేనే ప్రభుఁడను. అన్న

*ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నేఁబదియాఱవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

గర్వము మదిఁ బొడసూపెను శ్రీకృష్ణపరమాత్మయు నిది యుండఁదగనిదిగావునఁ దొలఁగింపవలయును. ఇదిపురోవృద్ధికి భంగము. అని యూహించి సంహారభైరవుఁడై శ్రీవిష్ణువు దేహమును మ్రింగెను అంత విష్ణువు శిరస్సుమిగుల దీనుఁడై సంస్తుతింపఁ బ్రసన్నుఁడై భీతుఁడై యున్న యతని భీతి మాన్పి విష్ణువుశరీరము నెప్పటియట్ల ప్రసాదించి స్వస్థానమున నుండ నియమించెను. బ్రహ్మకు సకలవేదకర్తను సృష్టికర్తను నే నన్న యహంకారము గలిగెను. నాకంటె లోకమునఁ బూజ్యుఁడు లేఁడని యతఁడు భావించెను ఈరీతి గర్వముదయింపఁగానే దానిని బాపనెంచి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ బహుబ్రహ్మల రావించి గోలోకమునఁ దనసమీపమునఁ గూరుచుండఁజేసి వారితోఁ జేయుసంభాషణమువలన జతుర్ముఖునకుం గల్గిన గర్వమును సంపూర్ణముగాఁ దొలఁగించెను. నలువయుఁ బంచవక్త్రదశవక్త్ర శతవక్త్ర సహస్రవక్త్రముల విరాజిల్లు బ్రహ్మలంగాంచి సిగ్గుపడి దేహత్యాగము చేయఁబూన హితముపదేశించి యతని స్వస్థానమున నుంచెను. కాలాంతరమున మోహినీశాపహేతువున నపూజ్యుఁడగునట్లు చేసెను తనపుత్రికం గాంచి మోహించు నంతటియజ్ఞానమును గల్పించెను. ఆదర్పము శంకరుని ద్వారా తొలఁగించి తనదేహమును విడువ మరల దేహము ననుగ్రహించి పూజ్యతను బ్రసాదించి వెలయించెను.

* ఒక్కతఱి శ్రీమహావిష్ణువునకు జగత్పాలకుఁడనుగాన

---

*విష్ణోర్బభూవ గర్వశ్చ జగత్పాతాహమీశ్వరః, తమాత్మవిస్మృతం కృష్ణశ్చకార రామజన్మని. అని మూ॥ము

నాకంటె మిన్న లీలోకమున నెన్న లేరన్న గర్వసంపన్నత్వ మంకురించెను. రామావతారమున నాత్మవిస్మృతిం గల్పించి దానిం దొలఁగించెను ఆదిశేషువునకు నేను బ్రపంచమును మోయుచున్నవాఁడనను దర్పము మనమునఁ బొడకట్టఁగా గరుడుని బుట్టించి దానిని జూర్ణముగా నొనరించెను. ఒకానొకప్పుడు శ్రీకృష్ణవాహనముగు గరుడుఁడు నాగములచేఁ బూజితుఁడై యనంతుఁడు తనను బూజింపమి కాగ్రహించి యతని నోడించి దర్పమడంచెను. ఇది యనంతునిగర్వధ్వంసనపద్ధతి. పిమ్మట నాయనంతునిం గరుణించి గరుడభీతి లేక యుండఁజేసి కాపాడెను శంకరుఁడు జితేంద్రియుఁడనన్న గర్వ మూని వివాహము మానియుండెను శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మాయచే శివుని మోహితునిగా నొనర్చి సదా కాంతాయుతునిగాఁ జేసెను. దక్షపుత్త్రిక సతి మృతినొందునట్లుచేసి యాకళేబరమును మోయుచు నొకవర్షము దుఃఖపడునట్లుచేసి నానాస్థానముల శివుఁడు తిరుగునట్లు చేసి యాసతీదేవికి జన్మాంతరమును బ్రసాదించి పార్వతియనుపేరఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచునట్టు లొనరించి దక్షశాపమున శంకరుఁడు విస్మృతజ్ఞానుఁడగునట్టు లొనరించి యాంగిరసునిద్వారా స్వస్థితిని స్మరించునట్లు కల్పించెను. మఱియొకకాలమున శంకరుఁడు త్రిపురాసురుల సంహరించునట్లు చేసెను. త్రిపురారియనుపేరు ప్రఖ్యాతమగునట్లు తనమహిమమునఁ గూర్చెను సకలవరములఁ బ్రసాదించు సామర్థ్యము శంకరునకు నొసంగెను. వృకాసురుఁడు తపస్సొనరించి వర

మడుగునట్లు మాయఁ గల్పించి శివుఁడు వరము ననుగ్రహించు నట్లు, వాఁడు శంకరునిశిరమున హస్తతలము నునుపఁబూని నట్లును, దాన శంభుఁడు భయపడి తనను శరణమును వేఁడు నట్లును, గల్పించి శంకరుని గాపాడుపొంటె దానవుఁడు పొలి యునట్లు చేసెను శివుఁడు మఱియొకతరుణమున బాణాసురుని గాపాడఁబూని తనతో యుద్ధమొనరింప నాతని జృంభకాస్త్ర మున జడీభూతునిగాఁ జేసెను. దక్షయజ్ఞమున దంభమున వచ్చుశివునిఁ దా నావిర్భవించి హస్తమునఁ గంఠముం బట్టుకొని నివారించెను ఇది శంకరుదర్పభంగకథ.

ధర్మదేవత కేదారకన్యకశాపమునఁ గృశించి యమ వసనిశియందుఁ జంద్రునిచందమున నుండి భీతిచే శ్రీకృష్ణుని బ్రార్థింప నామహాపురుషుఁడు కృతయుగమునఁబూర్ణతం గాంచు నట్లును, త్రేతాయుగమునఁ ద్రిపాదముగ నుండునట్లు, ద్వాపర మున సగముగా నుండునట్లు, కలికాలమున నొకభాగముగ నుండునట్లు, కలియుగాంతమున క్షయించి షోడశాంశశేషము గలుగనుండునట్లు, మరలఁ గృతయుగమునఁ గ్రమముగా వృద్ధిని గాంచునట్లు నియమము చేసి కాపాడెను. ఇది ధర్మగర్వభంగ కథ.

యముఁడు గర్వింప మాండవ్యునిశాపమున శూద్ర యోనిం బుట్టునట్లు కల్పించి శతవత్సరాంతమున ముక్తిని శాప మునకుఁ గలుగునట్లుచేసి పరిశుద్ధుని గావించెను. సాంబుఁడు

విమాతృశాపమున గళత్కుష్ఠుఁడయ్యెను శ్రీకృష్ణమూర్తి యతని కాదోషమును దొలఁగించి కాపాడెను. చంద్రుఁ డహంకరించి గురుదారగమనమున యక్ష్మరోగగ్రస్తుఁడయ్యెను సూర్యుఁడు తేజోబలంబున విఱ్ఱవీఁగి శంకరకింకరుఁడగు వీరభద్రుని వధింపఁ దలంచెను దాన నతనికిఁ బర్వతముంగూర్చి పలాయనముగల్గెను. తనకిరణములనావిషయమును బ్రదీప్తముగావింపనందున్న సుమాలియనుదైత్యుఁడు భీతిల్లి శంకరుని మఱుఁగుచొచ్చెను. శంకరుఁడాసూర్యు నహంకారము నెఱింగి శూలాయుధమును ధరించి పైకిరాఁగా సూర్యుఁడు పరుగిడసాగెను కాశీనగరమున రవిని శూలమునఁ బొడిచెను. ఆపోటున రవి మూర్ఛిలెను. దానతని దర్ప మడఁగెను. అపుడు సాంద్రాంధకారము జగమున నెల్ల తావుల నావరించెను మహాదేవుఁ డతఁడు మూర్ఛిల్లుటకు జాలిపడికరుణానిధి కావున శీతలవాతముఁబొలయ నాతని నుపలాలించెను. సూర్యుఁడు తెలివినొంది సిగ్గుపడియు శంకరుని వినుతించెను ఆవినుతికి నలరి యర్కు నాశీర్వదించి తననిలయమునకుం బోయెను.

శంకరుఁడు వైకుంఠముననున్న శ్రీమహావిష్ణువును దర్శింప వచ్చుతఱి గరుడగర్వభంగము చేయందలంచి వెనుకనున్న శివునివాహనమగు వృషభము వైకుంఠమునకు గరుడునిదాఁటి ముందు వచ్చునట్లుచేసి లజ్జితుండై గరుడుఁడు తలవంప నతనిం గరుణించెను అగ్నికిఁ గల్గినగర్వము భృగుమునిశాపమున సర్వభక్షకత్వము గల్గునట్లుచేసి యడంచెను. దేవగురువునకుఁ గల్గిన

దర్పము నతనిభార్యను జంద్రుఁ డపహరించుటచేఁ దలవంపులుఁ గలుగుట రూపుమాసెను. దుర్వాసునకుం గల్గినయహంకార మంబరీషనరపతిద్వారా నశించెను. విష్ణుచక్రము వెంటనంట నాముని తుదకు నంబరీషునే శరణువేఁడునట్టు శ్రీకృష్ణమూర్తి కల్పించెను

జయవిజయుల కొకానొకసమయమున మనసుల నహంకార ముత్పత్తిల్లెను. భగవంతుఁ డదియుండరాదని భావించి మునివర్యులశాపము గల్గఁజేసెను. దాన వారిరువురు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులను దానవులై పుట్టిరి భగవంతుఁ డాదివరాహ రూపమున హిరణ్యాక్షుని, నృసింహరూపమున హిరణ్యకశిపుని బొలియించెను. మరల వారు రావణకుంభకర్ణులను దైత్యులై పుట్టఁగా రామావతారమెత్తి వారిరువురఁ బొడవడంచెను. మూఁడవజన్మమున నాజయవిజయులే శిశుపాలదంతవక్త్రు లనఁ బుట్టిరి శ్రీకృష్ణావతారమున వారిఁ బొలియించెను

దేవతలు స్వర్గనివాసమున నించుక గర్వించిరి భగవంతుఁ డాగర్వమును దైత్యులద్వారా పోఁగొట్టెను. అసురవరగర్వ మును దివిజులద్వారా వారికోటమిని గల్పించి తగ్గించెను. నారదా! నీకుఁ బొడసూపినగర్వమును విధిద్వారా యొనరించెనుగదా నీవు మున్ను బ్రహ్మకుఁ దనయుఁడవైతివి. పితృశాప మున గంధర్వుఁడవైతివి. పిదప శూద్రపుత్రుఁడవైతివి శ్రీకృష్ణ పరమాత్మకరుణచే మరల నిపుడు నారదుఁడవయి యున్నవాఁ డవు. నీవృత్తాంతమును నీవే యెఱుంగుదువుకదా. ఈప్రపంచ

మునెల్ల నేనే సాధింపఁగలనన్న గర్వము కామునకు నంకురించెను. హరకోపానలమున వాఁడు భస్మమయ్యెను. మరల ననుగ్రహమున శ్రీహరి వాని బ్రదికించి గర్వశూన్యునిగా నొనరించి కాపాడెను. శరసంధానమున నాకంటె మేటిలేఁడన్న లక్ష్మణుని గర్వము రావణాసురప్రయుక్తశక్తిద్వారా పోఁగొట్టెను రామచంద్రుఁడు స్తుతింప మరల నాలక్ష్మణునిఁ బ్రదికించెను అత్తఱి శ్రీరామచంద్రుఁడు బ్రహ్మశాపమున విస్మృతవిష్ణుభావుఁడుగ నుండెను.

కార్తవీర్యార్జునుఁ డవార్యగర్వమేదురుఁడై యుండఁగాఁ బరశురామునిద్వారా తత్పరశుధారచే మృతిఁగల్పించెను పాండవమధ్యముఁడగు నర్జునుఁడు గర్వించు తెఱంగి విప్రపుత్త్ర మరణవిషయమందును, శ్రీకృష్ణపత్నుల దొంగలు పరాభవించు విషయమునందును, గర్ణునితో సంగరము సంఘటిల్లు సమయమందును దద్గర్వమును హరించెను బాణాసురుని దర్పము నుషాకన్యకాహరణప్రస్తావమున బాహువులఁ ద్రెంచి యడంచెను. భృగుమహర్షి యవార్యగర్వమును దక్షయజ్ఞమున వీరభద్రునినుండి నశింపఁజేసెను పరశురామగర్వమును శ్రీరామవివాహానంతరము వారయోధ్యకేగుచుండ నడ్డపడి నపుడు శ్రీరామచంద్రునిద్వారా హరించెను. సుమేరువు నాయంతపర్వతము లేదని యహంకరింప వాయువుచేఁ దచ్ఛృంగభంగముగలుగఁజేసి మాయించెను. సముద్రము లహంకరింప దాని నగస్త్యమహర్షి జలపానమునఁదొలఁగునట్లుచేసెను. అకా

లమున సృష్టిఁజెడఁగొట్టఁబూని తనపుత్రవృత్తికై వగచివాయువు మదినెక్కించుకొనినదర్పమును దొలంగించెను వరుణునకుఁ గల్గిన గర్వమును బాణాసురగోహరణహేతువున శాపముగలుగఁజేసి రూపుమాపెను నారాయణమూర్తిమ్రోల గంగతోఁ గలహిం చినసరస్వతిని ద్యజించి తద్గర్వము నిర్మూలించెను. దర్పమున విఱ్ఱవీఁగుదుర్గను హిమాలయమునందు శివుఁడు వదలిపెట్టున ట్లొనర్చి హరించెను కాముని బూదిచేసి యాకంకరుఁడు తప స్సుచేయఁబూనెను ఆదుర్గాదేవి లజ్జనొంది గర్వము మాని యుండెను అంత నాపార్వతి శివప్రాప్తికై విష్ణువుంగూర్చి తప స్సుచేసి శ్రీహరి వరప్రభావమున శంకరుని భర్తనుగాఁ బడ సెను. సకలైశ్వర్యసంపన్నురాలయ్యెను. స్త్రీలయందు మేటియై విశ్వపూజ్యయై సురాసురసన్నుతికిఁ బాత్రురాలయ్యెను.

ఒకానొకతరుణమున మహాలక్ష్మి గర్వమూని జయవిజ యులచేఁ దిరస్కరింపఁబడియె ఎట్లన. భర్తృగేహమును బ్రవే శించుతఱి ద్వారికులువలదనిరి. ఆతిరస్కారమున కొర్వకసాభి మానయై శ్రీహరిపాదారవిందములసంస్మరించి దేహమును వద లఁబూనెను అత్తఱి బ్రహ్మశంకరవిష్ణుధర్మభాస్కరచంద్రమన్మ థవైశ్వానరధనేశ్వరులు, ఋషులు, మునులు, మనువులు లోన గుమహామహులెల్ల నందావిర్భవించి యామె విలాసము నాపి మూలప్రకృతియై యీశ్వరియగు నామహాలక్ష్మిని వినుతించిరి.

*ఆస్తుతిరాజము పరమపవిత్రము మహాలక్ష్మీ మహిమబోధకము. దానింబఠించిన మహాలక్ష్మీప్రసాదము కలుగు.

పాఠకమహాశయులారా! ఈకథ నీతికి నాశ్రయస్థానము. జ్ఞానమున కాకరము. లోకాచారములకుఁ బట్టుకొమ్మ. కావున దీనింగూర్చి నాలుగుమాటలు వ్రాయకతప్పదు. విష్ణువు లోనగు వారికిఁ గల్గినగర్వమును శ్రీకృష్ణమూర్తి తదనురూపసంవిధానమునఁ బోఁగొట్టినట్టికథ తెల్పుచున్నయది 'విష్ణు వెవ్వఁడు? కృష్ణుఁ డెవ్వఁడు?' అన్నప్రశ్నము వలదు ఇట శ్రీకృష్ణుఁడనఁగా నాదితత్త్వము. రూపనామక్రియాశూన్యము విష్ణ్వాదులు

సర్వదేవకృతమహాలక్ష్మీస్తుతిరాజః.

*క్షమస్వ భగవత్యంబ క్షమాశీలే పరాత్పరే, శుద్ధసత్త్వస్వరూపే చ కోపాదిపరివర్జితే. ౧. ఉపమే సర్వసాధ్వీనాం దేవీనాం దేవపూజితే, త్వయా వినా జగత్సర్వం మృతతుల్యం చ నిష్ఫలం. ౨. సర్వసంపత్స్వరూపా త్వం సర్వేషాం సర్వరూపిణీ, రాసేశ్వర్యధిదేవీ త్వం త్వత్కలాస్సర్వయోషితః. 3. కైలాసే పార్వతీ త్వం చ క్షీరోదే సింధుకన్యకా, స్వర్గే చ స్వర్గలక్ష్మీస్త్వం మర్త్యలక్ష్మీశ్చ భూతలే. ౪. వైకుంఠే చ మహాలక్ష్మీ ర్దేవదేవీ సరస్వతీ. గంగా చ తులసీ త్వం చ సావిత్రీ బ్రహ్మలోకతః. ౫. కృష్ణప్రాణాధిదేవీ త్వం గోలోకే రాధికా స్వయం, రాసే రాసేశ్వరీ త్వం చ బృందా బృందావనే వనే. ౬. కృష్ణప్రియా త్వం భాండీరే చంద్రా చందనకాననే, విరజా చంపకవనే శతశృంగే చ సుందరీ ౭. పద్మావతీ పద్మవనే మాలతీ మాలతీవనే, కుందదంతీ కుందవనే సుశీలా కేతకీవనే. ౮. కదంబమాలా త్వం దేవీ కదంబకాననేఽపి చ, రాజలక్ష్మీ రాజగేహే గృహలక్ష్మీర్గృహే గృహే. ౯. ఇత్యుక్త్వా దేవతాస్సర్వే మునయో మనవ స్తథా. రురుదు ర్నమ్రవదనాః శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకాః. ౧౦. ఇతి లక్ష్మీస్తవం పుణ్యం సర్వదేవైః కృతం శుభం, యః పఠేత్ప్రాతరుత్థాయ స వై సర్వం లభే ద్ధ్రువమ్. ౧౧.

దీని తాత్పర్యము సులభము కాన వ్రాయలేదని విన్నవించువాఁడను.

తదంశసంభూతులు త్రిమూర్తులు నాఁబడదురు. వీరికిఁ బ్రపంచోపాధిదేవత లనిపేరు వీరే ప్రపంచము సాగించువారు. కావున మనకుఁ బరమోపాస్యులు. కాని భగవంతునకుఁ దేజస్స్వరూపము. ఆతత్వమే ప్రకృతిని సృజించును. అనఁగాసృష్టిచేయ నూహించును. ఆయూహయే ప్రకృతి. ఆమె భగవదిచ్ఛాశక్తి యనంబరఁగి త్రిమూర్తుల సృజించును కావుననే యాదిశక్తి యనఁబరఁగును ఆ త్రిమూర్తులే సకలప్రపంచమున కాధారభూతులు. కాని మనకంటె నధికులనుకారణమున మనము వారి నెట్లు పరదైవతములనుగా భావింతుమో వారికంటె నెక్కుడు శక్తిగల భగవంతుని వారు నట్లే తలంతురు వీరినందఱిని నిర్మించినవాఁడు నిర్గుణపరబ్రహ్మము. ఆయన సర్వసాక్షియనఁబడును. విష్ణ్వాదులకుఁ ద్రిగుణసంబంధము లాయాయిసమయములందుఁ గలుగకమానవు. రజోగుణ ముద్రేకింపఁగా నహంకారము పుట్టకుండ మానునా అదికూడఁ గూడదని భగవంతుఁడు గర్వము నిర్మూలించెననుటలో నాశ్చర్య మేమాత్రము గానిపింపదు ఈవిషయమును జక్కఁగా నాలోచింపఁగా భగవంతుఁడీలోకముల నెవ్వఁడేఁ దనంత వాఁడు లేఁడని భావించునో వానికిఁ దగినప్రాయశ్చిత్తము చేయకమానఁ డనుట స్పష్టము. ఆభగవచ్ఛక్తి యింతయని వచింప సాధ్యముకానిది. కావుననే దుర్జ్ఞేయమని యుపనిషత్తులు బోధించి మఱి నిర్ణయింపఁజాలక మానినవి. ఇంకఁ దక్కినపురాణము లేమి నిర్ణయింపఁగలవు! పాపము నాలుగుకథలఁ దెల్పి బ్రదికితిమి రా స్వామీ యని విర

మించినవి వీనింబరించిన కుటుంభరు లాతత్త్వము నేమని నిర్ణ యింతురు? ఆతత్త్వము బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాదులగర్వము నడఁచుట యన నొకతుద్రకార్యము

ఈయధ్యాయమున వేఱొకవిషయమును బరిశీలింపవల యును సత్వరజస్తమఃప్రధానులగు దేవతలందఱు తమవలనఁ బ్రపంచము లున్నవనుకొనువారే అదియే యహంకారము. దానిని భగవంతుఁడొక్కొక్కరిద్వారా దొలఁగించుచుండును. ఇఁక మానవులకుఁ గలుగుగర్వము నడఁచుట యొక్కపనియా. ఎవ్వఁడుకాని నే నీకార్యముచేసితినని భావించినచో సర్వజ్ఞుఁ డగు పరమేశ్వరుఁ డాతని తుద్రబుద్ధికిందగిన ప్రాయశ్చిత్త మొనరించును. ఇదియే యిందలిసారము. ఇట్టివిషయ మింకొ క్కటి లేకపోలేదు.

"తుష్టువుశ్చ మహాలక్ష్మీం మూలప్రకృతిమీశ్వరీమ్."

అని దేవతలు లక్ష్మీదేవిని వినుతించినట్లు పొడకట్టెడిని. వైకుంఠ మున వేంచేసియుండు శ్రీమన్నారాయణమూర్తిపత్నియగు శ్రీమహాలక్ష్మిని మూలప్రకృతయనియు నీశ్వరి యనఁగా సర్వ లోకాధిష్ఠాతృదేవి యనియు నిటఁ జెప్పఁబడినది. మూలప్రకృతి యనఁగాఁ బార్వతియనియుఁ దదుపాసకులే శాక్తులనఁబడుదు రనియు నెగిరి యెగిరి మాటలాడుమూర్ఖుల కిది ప్రాయశ్చిత్త మనం జనునుగదా. వారిమాటలు తెలివితక్కువప్రసంగము లనియు నిదియంతయు భావనయనియు స్త్రీవ్యక్తియంతయుఁ బ్రకృతియనిచెప్పనొప్పుననియు, నెవరెవ రెట్లెట్లు భావించి

పూజించినను, అపరదేవి వాంఛితములనొసంగుననియు గ్రహించుట బుద్ధిమల్లక్షణము కావుననే దేవీభాగవతమునందు

"సర్వే శాక్తాస్సముద్దిష్టా న శైవా న చ వైష్ణవాః"

అని వర్ణింపఁబడినది.ఇది సత్యము. విష్ణుభక్తులు శ్రీదేవిని బ్రకృతి యని తలఁపఁజను. నారాయణమూర్తియే పరబ్రహ్మము ఇట్లుపాసించినచో వారును శాక్తులే. కావున శాక్తులనువా రొక తెగవారుకారని సగుణబ్రహ్మోపాసకు లెల్లరు శాక్తులే యనియు గ్రహించుటయే సరసము. అట్లు తలంపకున్నను రూపనామములఁ గల్పించి యుపాసించిన నది శాక్తమేయగు. శాక్తులముకాముని చెప్పుకొన్నను వారు చేయువిధి శాక్తవిధియే. ఇప్పట్టున ఘంటాకర్ణునికథ స్మృతిగోచరమగుచున్నయది. అట్లే వీరు కూడఁ దరించవలయుననని వారక కోరుచున్నాఁడను. మతభేదముల కవకాశమును బురాణములు కల్పించుటలేదని వీనివలనఁ గనుఁగొనవచ్చును. ఏఘట్టమున నాదేవతయే పరదేవతయని చెప్పునట్టిపురాణములు హితబోధము లనుటకంటె మిక్కిలిగాఁ జెప్పఁదగిన దేమున్నది ? ఎవ్వఁడేదేవతయందు భక్తిగలవాఁడైనను ఫలము సమానమని తెల్పుచున్నవి దేవతాభేదబుద్ధి పనికిరాదని హెచ్చరించుచున్నవి సకలదేవతాసమత్వము నలవాటుచేసికొనుఁడని బుద్ధిచెప్పుచున్నవి ఇంతకంటె హిత ముపదేశించున వేవియుండును ? కావున బుద్ధిమంతులమై భక్తిగలిగి శ్రీపరాత్పరుని శ్రీకృష్ణాదిరూపముల యథామతి నర్చించి తన్నామస్మరణముచేసి కృతకృత్యుల మగుట సమంజసము.

మహాత్ములారా! మఱొక్కపర్యాయము శ్రీరాధామాధవుల స్మరింపుఁడని విన్నవించి తరువాతిభగవల్లీలనువ్రాయఁబూనెదను.

మహాలక్ష్మి పతివ్రతామహిమమును బ్రహ్మకుఁ జెల్పుట.

మహాలక్ష్మి దేవతావినుతుల నాలకించి వగపుమానిప్రసన్నాననపంకజయై వారిస్తుతులకుఁ బరమానందమునంది యిట్లు పలికెను. దేవతలారా! ఈనాదేహమును వదలుచున్నదాన క్రోధమున. గాని వైరాగ్యమునఁగాని కాదు ఈచెప్పఁబోవువిషయమును దలంచియే యీతనువును వదలఁదలంచితిని సర్వసముఁడై మహాత్ముఁడై నిర్గుణుఁడై, సర్వాత్ముఁడై, సదానందుఁడై తృణశైలములనుసమముగాఁ జూడఁగలిగి భ్రూభంగలీలచే నావంటి మహాలక్ష్మీలక్షసంఖ్యను బుట్టింపఁగలిగియల వారు భగవంతునకుఁ బత్నినైయేమిప్రయోజనము గడింపఁగల్గితిని' నేనుదత్సేవకులతో సమానురాలనే యైతిని ఆపరమపురుషునకు బత్నినై ద్వారపాలకునిచేఁదిరస్కరింపఁబడితిని ఆతిరస్కరణమిపుడే కలిగెనుగదా. కావున నిఁక నీదేహము గౌరవార్హముగామివదలెదను.ముందుపరను కల్యాణము గలుగవలయుననికోరి యగ్నికాహుతిగాఁ జేసెదను. లోకమున నేకాంతామణి భర్తృప్రీతిపాత్రురాలుకాదో యాకామిని యసౌభాగ్యయే యని చెప్పనొప్పును. శయనాసనభోజనములయందు నాపురంధ్రికి సుఖములేదు. దాని జీవనము వ్యర్థము. ఏవనితకుఁ బ్రియునిప్రీతి యలరదో దానిజన్మమే

*ఈచరిత్రము శ్రీకృష్ణ జన్మఖండమున నేఁబదియేడవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది తెలియఁదగు.

నిరర్థకము. ఇఁక నట్టికుటుంబినికిఁ గలపుత్రధనసుఖరూపసంప ద్వ్యాపనములఁ జెప్పనేటికి? అవన్నియు నిరర్థకములే. కాంతు నియం దెవ్వతుక భక్తిఫలింపదో ఆకామాత్మీ యశుచియే. ధర్మ హీనయే సర్వకర్మవివర్జితయే. సాధ్వికిఁ బతియే బంధువు పతియే గతి. భర్తయే దైవతము. నాథుఁడే గురువు. అందఱికంటె మిన్నగ నెన్నఁదగినవాఁడు ప్రాణనాథుఁడే. ఆతనికిమించినగురు వీలోకముల లేఁడు. తల్లిదండ్రులు సుతభ్రాతృప్రముఖులు కష్ట పడి ధనము నీఁగల్గుదురు ప్రాణేశుఁడు సర్వస్వదాత. మూఢ చిత్తలగుస్త్రీల కీవిషయము తెలియదు కాఁబోలు. ఓదేవతలారా! పడఁతులలో నొకానొకసుచరిత్రయే భర్తను భగవంతునిగా నెఱుంగఁగలదు. ఆకాంత సత్కులప్రసూతయు, సుశీలయుఁ గులపాలికయునైనఁగాని భర్తనెట్లు భావింపవలయునో తెలిసి కొనఁజాలదు. అసత్కులమునఁ బుట్టువుంగాంచి, దుశ్శీలయై ధర్మవర్జితయై వాక్పారుష్యముగలిగి యేకమతి లేకయుండువనిత భర్తృదూషణముచేయును ఏస్త్రీ విష్ణుసమానుఁడై, గురువై సర్వాధికుఁడై యొప్పు భర్తను ద్వేషించునో యాస్త్రీ కుంభీ పాక మనునరకకూపమునఁ బదునలుగు రింద్రులుండుదాఁక నుండఁగలదు వ్రతముల నాచరించుట, నిరశనదీక్షలఁ బూనుట, దానముచేయుట, సత్యవాక్యనిరతిగల్గియుండుట, ఇతరపుణ్య కార్యము లొనరించి సుకృతము నార్జించుట, దుష్కరతపము చేయుట యను నీలోనగుసత్కార్యములు పతిభక్తిలేనికాంతకు భస్మమున హోమమును చేసినట్లు నిరర్థకములు. ఇంతకంటెఁ గఠిన

వాక్యమును జెప్పఁదలపోయను భగవంతుని భృత్యులు చేసిన యపరాధమునకై నాదేహమును వదలెదను ఇది నిశ్చితము. మహాసాధ్వి యగువనిత పతిదోషము గనఁబడుచున్నను భర్తను దూషింపదు. ఆయపరాధ మోర్వరానిదగునేని ప్రాణముల వదలవలయును పతిసేవయే వ్రతము అదియే తపస్సు అదియే పరమధర్మము దేవార్చన మన నదియే. నిరుపమానసత్యపరాయణత్వ మాపతిసేవయే. దాన తీర్థానుకీర్తనముకూడ భర్తృసేవయేకాని వేఱొకటిలేదు. స్వామి సర్వదేవతామయుఁడు, శుచియు నతఁడే సర్వపుణ్యస్వరూపుఁడు, జనార్దనుఁడు నతఁడే.

ఏనారీమణి పతియుచ్ఛిష్టమును భుజించి తత్పాదోదకమును ద్రాగునో, ఆసాధ్విని దర్శింపఁగోరి దేవతలు తిరుగుచుందురు. తద్దర్శనమున సర్వతీర్థములు పాపములఁ బోఁగొట్టినట్లు సర్వానర్థములు నశించును. అనిపలికి యామహాలక్ష్మి పలుమాఱులు విలపించెను. అత్తఱిఁ బరమేష్ఠి భీతుఁడై భక్తిచే శిరమును వంచి తల్లీ! జయవిజయులకుఁ దగినఫలము గలుగఁగలదు. వారిని నీవు శపింపవలదు. మూర్ఖులగువారలఁ బ్రియాపరాధభీతవగు నీవు శపింపనేల? అపరాధియని యెఱింగియు నెవఁ డతనిని శపింపఁడో యాయపరాధికి దాననే సర్వసౌభాగ్యములు, నశించును. ఇది యచిరకాలముననే సాగును. భగవంతుఁడు శపింప సమర్థుఁడు కాకపోలేదు దండింప నశక్తుఁడు కాఁడు. సాపరాధుఁ డగుపురుషునకు ధర్మమే దండమును విధిం

చునన్న సత్య మెఱుంగును గాన నూరకున్నవాఁడని నమ్ముము. ఓ జననీ! ఈసర్వవిధాపరాధములను సహింపుము. ప్రియుఁడగు మహావిష్ణువు చెంతకు దయచేయుము భవన్నాథభక్తుఁడనగు నన్ను సృష్టికార్యమున నుండ నాజ్ఞాపింపుము.

అని ప్రార్థించుచుఁ జతుర్ముఖుఁడు దేవతలను మహర్షులను బురస్కరించుకొని మహాలక్ష్మిని బిలుచుకొని వైకుంఠనగరమును బ్రవేశించి విష్ణువును దర్శించి యిట్లు ప్రార్థించెను. వేదస్వరూపము నెఱిఁగినచతుర్ముఖుఁడు వేదస్వరూపుఁడైన శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని వినుతించుట యుక్తముకదా! ఆప్రార్థనము నాలకించి మహాలక్ష్మిని గాంచి నమ్రవదనయై విలపించుచునుండు లెఱింగి యిట్లు ప్రశ్నించెను. కమలసంభవా! నేను సర్వజ్ఞుఁడను. సర్వాత్ముఁడను, సర్వపాలకుఁడను, సర్వశాస్తను. కాన సర్వము నెఱుఁగుదును. నాకు భక్తునియందును, గళత్రమునందును, బంధువునందును, సమత్వమే యుండును. విశేషించి మద్భక్తుఁడు కళత్రమునకన్న నధికప్రీతిపాత్రుఁడని నాభావము. నాభక్తులు నీకు బుత్రులునగు ద్వారపాలకులు దండింపఁదగరు. మహాలక్ష్మీ! ఓర్పుగలదానవు కమ్ము. నాయపరాధముగాఁ దలంపుము వారు భక్తులుగావున క్షమింప నర్హులు. నాభక్తిరసముచే నిండియుండు మనస్సుగలవాఁడు బలవద్దైత్యులకుఁగూడ భయపడఁడు. భక్తిమాధ్వీకదుర్మదుఁడగుభక్తుఁడు నాచక్రముచే రక్షింపఁబడుచుండును.

అనిపలికి మహాలక్ష్మిని జేరఁదీసికొని స్వవక్షమున నిడి కొనియెను. ద్వారపాలకుని బిలిపించి వత్సా! భయపడకుము. సుఖముగా నుండుము నే నీకండగానుండ భయ మేల నీకుఁ గల్గును' నాభక్తులను శిక్షించువాఁ డెవ్వఁడు? నీపదమున నీవుండుము అని వచియించి శ్రీమహావిష్ణు వూరకుండెను దేవత లందఱు పరమేశ్వరునకు నమస్కరించి తమతమనెలవులకుం బోయిరి. నారాయణవాక్కుల నాలకించి ద్వారపాలకుఁ డగు జయుఁడు భక్తిచేఁ దలవంచి యిట్లు ప్రార్థించెను మహానుభావా! జగదీశ్వరా! దేవతలకు నేభయపడువాఁడనుగాను. లక్ష్మీదేవికిని భీతిల్లను. మహర్షులకును భయపడను. సదా నాచిత్తము మీపాదారవిందములయందే వ్రాలియుండునుగాన నేసాధ్వసములు నాకుం గలుగవు. అనిపలికి తనపదముననుండి భగవంతు నారాధించుచుండెను.

జ్ఞానధనులారా! ఈవిచిత్రకథనుండి తెలియఁదగినవిషయము లనేకములుగలవు జయవిజయులు మహాలక్ష్మి నంతఃపురమునకుం బోవకుండ నడ్డిరని దాన నాజననికిం గ్రోధ మంకురించెనని, దానిచే విలాపముచేయునంతటి దుస్థితి వాటిల్లెనని కనఁబడియెడిని. స్త్రీస్వభావమును సామాన్యముగా నాలోచింపఁగా నిది స్వభావవిరుద్ధ మేమియుఁగాదు. భగవదాజ్ఞ లక్ష్మీదేవినిగూడ రానీయవలదనియుండునా యని యాలోచించిన నసంగతముగాఁ దోఁచును. కాని భగవదిచ్ఛ యెందులకో యని మన మెఱుంగఁజాలము. కాని దీనినుండి మనము చేయఁ

దగుసిద్ధాంత మొండు కలదు భక్తజనపక్షపాతి భగవంతుఁ డనునదియే యది.

"భక్తే కళత్రే బంధౌ చ సర్వత్ర సమతా మమ."

అన్న భగవద్వాక్యమే పైమాటను దృఢపఱచుచున్నది. ఇదియే భగవంతునిపరమైశ్వర్యము. భక్తానుగ్రహతత్పరత్వము నీకథ సిద్ధాంతముచేయుచున్నది సర్వసముఁడనఁగా సర్వసాక్షియను భావము గ్రహింపఁదగినది. దుర్జనులయందు సజ్జనులయందు సముఁడని గ్రహించినచో నవలక్షణసిద్ధాంతముగా నుండును. స్వస్వకర్మానుసారముగా జీవులు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచుండఁ దాఁజూచుచుండునని దీనిసారము.

శ్లో. సమోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః,
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్.

భగవద్గీత ౯ అ. ౨౯ శ్లో.

అపి చేత్సుదురాచారో భజతే మామనన్యభాక్
సాధురేవ స మంతవ్యస్సమ్యగ్వ్యవసితోహి సః 30
మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేపి స్యుః పాపయోనయః,
స్త్రియో వైశ్యాస్తథా శూద్రాస్తేఽపియాంతిపరాంగతిమ్.

అను నీగీతావాక్యములు పైసిద్ధాంతమును దృఢమని హెచ్చరించుచున్నవి. అంతియగాక యెట్టివాఁడు భగవంతుని సేవించినచో నాతనిదృఢభక్తియే సకలపాపములను దొలఁగించి సాధుత్వ మాతనియందుఁ గల్పించి భగవదనుగ్రహపాత్రునిగాఁ జేయుచున్నది. దీనిచే భగవంతునిదగు సర్వసమత్వము

సిద్ధాంతమగుచున్నది. మఱియు లక్ష్మీదేవి యుపదేశించిన పతివ్ర తాధర్మము లుత్తమోత్తమములు అవి భారతవర్షమహోన్నత స్థితిని దెల్పుచున్నవి పతినిమించినదైవము వనితకు లేదన్న సూక్తి భారతవర్షమునఁ గాక మఱెందుండెను. భర్త భుజించిన పిదప భుజింపఁదగునన్న సూక్తి సత్యముగా మఱొకఖండమునఁ గలదా. ఆయుచ్ఛిష్టమును దినవలయునన్న విధి యెందైనఁగ లదా. ఆవిషయముఁ జక్కఁగా గుఱుతింపఁదగినది. దానిం గూర్చి పెక్కుపర్యాయము లీవఱకే వ్రాయఁబడినది ఈధర్మ ముల ననుసరించినఁగాని పతివ్రతకాదన్న సిద్ధాంతము ప్రాచీన కాలమునుండి యున్నయది ముందెట్లు మాఱునో తెలియదు కాని సర్వేశ్వరుఁ డానియమములు మాఱకుండ నుండఁజేయ వలయునని మనమెల్లఁ బ్రార్థింపవలయును

జయుఁడను ద్వారపాలకునిం బిలిచి శ్రీనారాయణ మూర్తి వచించినపలుకులు వేదసారము లనఁదగియున్నవి. నాయండనున్న నిన్ను భయపడఁజేయువాఁడు కలఁడా యన్న భగవద్వాక్యము భక్తరక్షాపరత్వనియమము భగవంతునకుఁ దప్ప వేఱొకరికి లేదన్న విధిని వెలిపుచ్చుచున్నది

అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహం.

గీతా ౯ అ. ౨౨. శ్లో.

ఈగీతావాక్యమునఁ బైసిద్ధాంతమును భగవంతుఁడే ప్రతి పాదించెనుగదా అనఁగా భగవద్భక్తులకుఁ గీడుచేయువాఁ

డీసృష్టియందు లేఁడని సారము. సర్వజ్ఞుఁ డగుభగవంతుఁ డీవిచిత్రవార్తను నడపించు టేల యని యొకరు ప్రశ్నింపవచ్చును. భగవదిచ్ఛ కార్యాంతమునఁ గాని తెలియ శక్యము కాదు. జయవిజయులకుఁ గర్మానుసారము దనుజయోనిం బుట్టువుం గాంచవలయునన్న నియమమును గాపాడు టొకఫలము భక్తులకుఁ దనయ స్వరూపమును గనఁబఱచుట వేఱొకఫలము ఎట్టివాఁడు గాని కర్మఫలము ననుభవింపక తప్పదను నియమమును బ్రకటించుట యింక నొకఫలము. సాధువులకించుక యపకార మొనరించి ననుదుష్ఫల మనుభవింపక మానరాదన్న సూక్తిని దృఢపఱచుట మఱియొకఫలము. ఇట్టు లీలక్ష్మీతిరస్కారరూపకార్యమున లోకమున కిన్నివిధముల గుణపాఠమును జెప్పఁదలంచెను. కాఁబట్టి యీకథనుండి యీవిషయములు నేర్చుకొని వాని ననుభవమునకుఁ దెచ్చుకొనుటయే మంచిమార్గము ఇట్టు లీకథనుబఠించి సారమును గ్రహింపుఁడు ముక్తికిం బోవఁదగుమార్గమును సదా అన్వేషించుచుండుటయే మనుజకృత్యము. ఇంతట నీవిషయమునుండి వేఱొకభగవల్లీలను దెలుప మదిని నియమించెదను.

భూదేవి మొదలగువారిగర్వమును శ్రీహరి పోఁగొట్టుట.

*నారదమునీ! భూదేవికి నేను సర్వాధారను గావునఁ బ్రధానభూతురాల ననుగర్వము గలిగెను. దానిని బృథుచక్ర

*ఇక్కడియుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నేఁబదియొనిమిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

వర్తిద్వారా భగవంతుఁడడఁచెను. అట్లే సావిత్రికి నేను వేద మాత నన్నయభిమాన ముదయింప భగవంతుఁడెఱింగి సపుత్ర యగు సావిత్రిని గనఁబడకయుండఁజేసెను. గంగాదేవికిని ముక్తి నొసంగు సామర్థ్యము తనకుఁ గలదనుదర్పము పొడసూపెను. పరాత్పరుఁడది యుండరాదని భావించి జహ్నుమునిద్వారా దానింబోఁగొట్టెను మనసాదర్పమునుదుర్గాద్వారా పోఁగొట్టెను. రాధాదేవి మున్ను విరజాకాంత చెంతనున్న కృష్ణునిం దిలకించి మహాగ్రహమున రాసగృహము ప్రవేశించుతఱి ద్వారమును గాచు గోపికలచేఁ దిరస్కరణముగలుగఁజేసి వేత్రములచేఁ గొట్టించి యవమానించెను. ఆదర్పమును భగవద్భక్తుఁడగు సుదాముఁడు శపించి పోఁగొట్టెను ఆశాపవశమున గోలోకము నుండి రాధ భూలోకమునకు రావలసివచ్చెను వృషభాను పత్నియగు కళావతికిం గూఁతురుగాఁ బుట్టెను.

శ్రీహరియు రాధాప్రార్థనముచేతనే కంసవధవ్యాజమున నంద్రునిగృహమునఁ బుట్టుకంగాంచెను. కనుక హరికినే నంద నందనుఁడనుపేరు గలిగినది సుదాముఁడొసఁగినశాపమును దొలఁగించి పాలించుటకై మరల మధురానగరమున కరిగెను. శ్రీకృష్ణుని వాస్తవాభిప్రాయ మిదియని యెవ్వఁడెఱుంగఁజా లును. మధురానగరమునఁ బుట్టి గోకులమున కెట్లు పోయెనో యదిమొదలింతదనుక శ్రీహరియొనరించినయత్యద్భుతవార్తలు గలచరిత్రమును దెల్పితిని ఇఁక మధురాప్రవేశవృత్తాంతముల వివరించెదను. ఎట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు మధురకేగెనో, నందుఁడు

యశోదయు నెట్లు వగచిరో, గోపకులు, గోపికలు, గోవులు, బృందావనవాసులు నెట్లు దురపిల్లిరో తెల్పెదను రాధాదేవి శ్రీకృష్ణుఁడుమధుర కరుగఁగనే ముందు విహారించినవనములు జలాశయములు, రాసమండలము నీమొదలగుచోట్ల దుఃఖాభిభూతయై వెదకెను గృహమును వదలి వెదుకసాగెను. చేతనాచేతనవస్తువుల నడిగెను ప్రతివృక్షమును శ్రీపతిని జూపుమా యని ప్రార్థించెను తల్పమునుజేరి దుఃఖించెను క్షణకాలమైనను విశ్రాంతిగొనక పరితపించెను.

పాఠకులారా! ఈకథయు లోపలికథవంటిదే. ఆభావములే యిచ్చటఁగూడ గ్రహింపఁదగును విశేషాంశములులేవు. మే మతిప్రీతిపాత్రుల మని భావించి యెట్టివారేని అహంకారమును దెచ్చిపెట్టుకొన్నచో భగవంతుఁడు తద్గర్వభంగమును జేయకమానఁ డనువీతి నీకథయును దెల్పుచున్నయది ఇఁకఁ దరువాతికథ నాలకింపుఁడు

శ్రీకృష్ణమూర్తి యింద్రగర్వభంగ మొనరించుట.

*నారదమునీ! వింటివికదా శ్రీహరి గర్వముగలవారి నెట్లు శిక్షించెనో, ఇఁక నింద్రునిగర్వమును దొలఁగించినకథ నెఱుకపఱచెద. ఆలకింపుము. ఒకానొకదినమున శతముఖుఁడు సుధర్మయందు రత్నసింహాసనమునం దధిరోహించి ముప్పదిమూఁడుకోట్లదేవతలు గొలువ మహోన్నతవిభూతి నలరారు

---

*ఈకథయుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నేఁబదితొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగఁదగు.

చుండెను. ఆసమయమున సురగురు వరుదెంచెను. బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుఁడనిగానిఁ గురువనికాని, ఆపత్పరిహారకుఁడనికాని, తలంపక గర్వమున మిట్టిపడి యింద్రుఁడులేచి మర్యాదచేయ కూరకుండెను. బృహస్పతి తదవమానజనితమహాగ్రహమున నటనుండక యప్పుడ వెడలిపోయెను అంతియకాని యింద్రునం దున్నకరుణచేత శపింపకపోయెను శాప మీయకున్నను మహాత్ములరోషము ఫలము నొసంగకమానదు ఇంద్రుఁడుకాక మఱెవ్వఁడే నవమానించినచో వెంటనే శాపానలమున వానిని బృహస్పతి దహింపక వదలిపెట్టఁడని యెఱుంగుము. బృహస్పతి యందుఁ బొడసూపినధర్మమే యింద్రు నధఃపతితుని గావింపక మానునా. ఏధార్మికుఁడు సాపరాధుఁడు హింస్రకునిఁ గోపమున శపించునో ఆయపరాధమంత నశించును. తనధర్మమును బోగొట్టుకొనినట్లగును. కావున ధార్మికుఁడు శపింపకయుండు టుత్తమము. ఆయనధర్మమే యపరాధిని హింసించును. గురువు నవమానించినపాపమే యతనికి బ్రహ్మహత్యారూపమునఁ బొడ కట్టెను. తద్దర్శనముననే శతక్రతువు భీతుఁడై స్వర్గరాజ్యమును వదలి యెందో పోయిపోయి యెచ్చటనో యొకసరోవరమునఁ బద్మసూత్రము నంతరమున నివసించెను

ఆబ్రహ్మహత్యయుఁ బరమపవిత్రమగు నావిష్ణు సరోవరమును బ్రవేశింపఁజాలక యూరకుండెను. ఆసరోవరము భారతవర్షమునఁ దపోనిరతులకుఁ బ్రధానస్థలమై యొప్పుచుండునది గాని సామాన్యకమలాకరముగాదని యెఱుంగఁదగు. ఆసరస్సు

నే మహాత్ములు పుష్కరతీర్థమని పిలుతురు రాజ్యభ్రష్టుండై యింద్రుం డడుగుట యెఱింగి హరిభక్తుం డగునహుషుం డాసు రరాజ్యమును బాలింపఁబోయెను. స్వర్గరాజ్యము నాక్రమించి సంతానహీనురాలయియున్న శచీదేవింజూచెను. ఆదేవి యొక నాఁడుమందాకినీపావనపయస్సులస్నాన మొనరింపఁబోవుచువిధి వశమున నహుషుని కంటఁబడెను తద్దర్శనమున నహుషునిహృ దయము కంపించెను. ఆశచీదేవి నవయౌవనస్ఫురణముగలది. కోమలాంగి సౌందర్యవిభూషిత మహాసాధ్వియునగు. నహు షుఁడాత్మనిగ్రహములేనివాఁడు గాన మూర్ఛిల్లెను. కాముఁ డాతని నెత్తికెక్కెను. వెంటనే నహుషుఁ డామె పురోభాగ మున నిలిచి దాసునివలె వినీతుఁడై యిట్లు తలంచెను.

సుందరీ ! నలువయూహ యెఱుంగ శక్యముకాదు. అది విచిత్రతమము సజ్జనులుగూడ దాని నెఱుంగఁజాలరు. పరనారిగా నీమె నేల సృజించెను ? పరపత్నులయందు నిట్టి కాంతారత్నమంండిన నియమము దాఁటకుండ శక్య మెట్లగును? ఈయన్నులమిన్న ముందఱ రంభ యేపాటి ? ఊర్వశి యెంత ? తిలోత్తమయన నేమిసుందరి ? మేనాప్రభృతి కాంతాతిలకము లెందఱైన నీమెసౌందర్యమునఁ బదాఱవభాగమునకు సరివ త్తురా ? ఎంతమందబుద్ధిగలవాఁడైన నిట్టియందముల నింపొంద జేయు మందయానం జూచి ముందడుగు పెట్టఁగలఁడా. నాభా ర్యలందఱు నీమెకడ దాసీతుల్యులుకాని వేఱుకాదు ఇది సత్యము అని యూహించి పట్టరానితమిపెల్లిదంబున నామెతో

నో? సరసిజాక్షీ! ననుం బరిగ్రహింపుము. ఈకింకరునిపైఁ గరుణ యుంచుము. గోలోకమున నెట్లు రాధాదేవి శ్రీకృష్ణవక్షస్థ్సలమున రాజిల్లునో, శ్రీనారాయణమూర్తి యురస్థ్సలమున మహాలక్ష్మి భాసిల్లునో, బ్రహ్మలోకమున వాగ్దేవి పరమేష్ఠికడ విరాజిల్లునో, ధర్మునివక్షస్థ్సలమున మహాసాధ్వి యగు మూర్తి దేవి యలరారునో, అనంతునిహృదయమునఁ బాతాలతలలక్ష్మి యెట్లు చెలువారునో, గణనాథునియందుఁ బుష్టియనఁబరఁగు వనితారత్నము చెన్నారునో, కుమారునికడ దేవసేన వెలయుచుండునో, వరుణు నంకమున వరుణాని వఱలుచుండునో, హుతాశనుని చెంత స్వాహావధూమణి విలసిల్లుచుండునో, కామదేవు నంసతలమున రతీదేవి సంతోషముననుండునో, సూర్యునిదగ్గర సంజ్ఞాదేవి ప్రకాశించుచుండునో, వాయువునంతరమునవాయు పత్ని యొప్పారుచుండునో, శీతాంశునిసన్నిధియందు రోహిణీ మనోహరాంగి సంతోషాంబుధి నోలలాడుచుండునో, దేవమాతయగు నదితి నీమాముయగు కశ్యపునిసన్నిధిని బ్రీతిపాత్ర యగుచుండునో, హిమాలయమూర్ధమున మేనా కాంతామ తల్లి యుల్లసిల్లుచుండునో, అగస్త్యమహర్షినికటమున లోపాముద్రాదేవి యె ట్లుల్లసిల్లుచుండునో, బృహస్పతిపరిసరమునఁ దారాదేవి యెట్లుండునో, కర్దమముని యంతికమున దేవహూతి యమరి యెట్లుండునో, వసిష్ఠమునికడ నరుంధతి యలరుచుండునో, మనువు సవిధి శతరూప వెలసియుండునో, నలభూజానిసమీపమున దమయంతి చెన్నుమీఱుచుండునో, యట్లు

నీవు నావశమున నొప్పుచుండుము బాహువిలాసమున నూఱు సురనింద్రులనైన జయింపఁజాలువాఁడను. త్రిలోకాధిపతిని. నారీమణి తనభర్తకంటె బలవత్తరుఁడగు జారుని వాంఛించును. మేరుభూధరమున దుర్గమమగు రహస్థ్సలమున్నదని వినఁబడిన నచటికే పోవఁగోరును మలయపర్వతమునందును జందనగంధవహుఁడు మెల్లనవీచు మనోహరస్థలమునందుఁగాని, నందనవనమునఁగాని, శతశృంగపర్వతమునఁగాని, పుష్పభద్రానదీతీరమునందుఁగాని, గోదావరీమనోహరినదీనీర నికటమునఁగాని, చంపావతీనదీప్రాంతమునఁగాని, ఇంకను పెక్కునదీనదములయందుఁగాని, ప్రతిపర్వతమునందుఁగాని, ప్రతికందరమునందుఁగాని, ప్రతిద్వీపమందుఁగాని, సర్వజంతువివర్జితనదీపులినతలంబులఁగాని, విదగ్ధయగు కాంతామణి విదగ్ధపురుషునితోఁ గలయఁగోరుట సహజము.

శచీకాంతారత్నమా! పుష్పచందనపంకసంకులశయ్యలయందు ననుంగూడి విహరింపుము. పరమేష్ఠి వరప్రభావమున జరామృత్యువులులేక యలరు నన్ను భర్తనుగాఁ గాంక్షించి యంగీకరింపుము. నావంటియందగానిని నిన్ను వేఁడుచున్న వానిని ద్రిజగత్పతిని వదలుట మంచిదిగాదు. నాకెప్పుడును బరకాంతలయం దాశపొడముటలేదు ఇపుడు నిన్నుంజూడఁగనే స్పృహగలిగినది. రత్నభూషణభూషితలగు భార్యల వదలెదను. నీ వాపనివలదన్న వారినెల్ల నీకు దాసికలనుగా నొనరింతును. వరుణుఁడిచ్చిన రత్నేంద్రమాలికను నీకొసంగెదను.

మున్ను బ్రహ్మాస్త్రప్రభావమున వరుణు నోడించి యీరత్నసార హారమును గైకొంటిని. హవ్యవహుని జయించి వస్త్రయుగ్మ మును సంపాదించితిని అది యమూల్యమని నమ్ముమా ఈ రెంటి నిపుడే సమర్పించి కృతకృత్యుఁడ నయ్యెద. నన్ను ననుగ్రహ మునఁ జూడుము. ఇంతియగాక దేవతల నోడించి యదితిమకర కుండలముల సంపాదించితిని కరకంకణయుగళమమూల్యమును సమార్జించితిని. అది రోహిణీచంద్రుల క్షీతిలఁజేసి సంపాదించి తిని వాని నిచ్చెద. యుద్ధమున భీతుఁడనుగాను కాని నినుం గాంచి భయంపడితిని కావున నన్నాదరింపుము. సర్వసంపదల నొసంగఁజాలు కేయూరములను సమాదృతి నిచ్చెదను. రత్న దర్పణము నిచ్చెదను. అది కామపత్నిని గామునిభీతి నొందించి తెచ్చితినిజుమీ. శ్రీలక్ష్మీదేవి నాతపంబున కలరి వాడిపోక మనోహరముగ నొప్పుపంకజము నాకనుగ్రహించెను. దాని నిచ్చెదను. అంగుళీయకరత్నముల సావిత్రీదేవి నారాధించి సంపాదించితిని. అవి ప్రపంచమున నిఁక దొరకునవి కావు. వానినిగూడ సమర్పించుకొనియెదను. శారదాదేవి వాయించి యానందించువిపంచికను నాజననిం బ్రార్థించి యెట్లో తెచ్చి యిచ్చెదను తల్లాభమునకై నారాయణవ్రతము నాచరించె దను విశ్వకర్మ నిర్మించినరత్నరాశి నిచ్చెదను. కుబేరపత్ని ధరించు పాదుకాంగుళిరత్నకదంబము నొసఁగెదను. అని పలు కుచు శచీదేవి పాదయుగళముపైఁబడి ప్రార్థించెను.

రాజమార్గమునఁ దనప్రాభవ మెఱుఁగక దీనుఁడై పల్కు-నహుషునిం గాంచి భీతయై యాతనిలేవ ననుజ్ఞయిడి కంఠమెండఁగా నిట్లు న్యాయసమ్మతముగాఁ బలికెను. అ_త్తఱి నాసాధ్వీమణి చి_త్తము భ_ర్తృపాదారవిందద్వంద్వముపైఁ బరఁగుచుండెను. వత్సా! మహారాజా! తండ్రీ! నామాట నాలకింపుము. నీవు జగములకుఁగలుగు భయమును బోఁగొట్టు వాఁడవు ఆ_ర్తత్రాణపరాయణుఁడవు ముల్లోకములను బాలించు వాఁడవు జనులకుఁ దండ్రివి. నాభ_ర్త స్వర్గరాజ్యలక్ష్మినిఁ బోఁగొట్టుకొనెను. ఆపదవికి నీవువచ్చితివి ప్రభువు ప్రజలకుఁ దండ్రి, రక్షకుఁడు, గురుపత్నియు, రాజపత్నియు, దేవపత్నియుఁ గొమరితయుఁ, బితృస్వసయు, శిష్యపత్నియు, భృత్యపత్నియు, మాతులియుఁ, బితరులపత్నులు, భ్రాతృపత్నులు, భగినియుఁ, గోడలు, గర్భధాత్రియు, నిష్టదేవియు ననునీపదాఱుగురు తల్లు లని చెప్పఁబడుదురు

ఇంతియకాక నీవు మనుష్యుఁడవు నేను దేవభార్యను. కాని నీకు నేఁదల్లిని. నన్ను నీవు దేవతవలెఁ జూడఁదగుదువు. నహుషా! నీవువలచిన మాతల్లి నదితికడకుంబోయి ప్రేమిం పుము. ఎల్లపాతకులకుఁ బ్రాయశ్చి_త్తముకలదుగాని మాతృగా మికిఁ బ్రాయశ్చి_త్తములేదు. అట్టి మహాపాతకుఁడు కుంభీపాక మునఁబడి మరలఁజాలఁడు. అందున్నపురుఁగులు వానియవ యవములఁబట్టి భక్షించుచుండును. ఎన్నికల్పములుండి మరలఁ బుట్టువుఁగాంచుచో మ్లేచ్ఛుఁడైపుట్టి కుష్ఠురోగబాధి

తుఁడై సప్తజన్మము లాబాధ ననుభవించును. ఇది బ్రహ్మ వచించినమాట. ఇట్లే క్షత్రియవైశ్యశూద్రులకు బ్రాహ్మణపత్నీసంగమమునఁ బాపఫలము గలుగఁగలదని యెఱుంగుము. ఆంగిరసుఁడు పాతకులకు వేదోక్తమగు నిష్కృతిలేదనియె. సంసారులకు స్వర్గసంపత్తిభోగమే పరమమని తలంపఁ బడుచుండును. ముముక్షువులకు ముక్తియే పరమము. తపోనిరతులకుఁ దపస్సే పరమసుఖము. బ్రాహ్మణులకు బ్రాహ్మణ్యము, మునులకు మౌనము, వైదికులకు వేదాభ్యాసము, కవులకుఁ గావ్యవర్ణనము, వైష్ణవులకు విష్ణుదాస్యము నివి పరమసుఖములుగాఁ బరికీర్తితములు. విష్ణుభక్తులు భగవద్దాస్యమునువదలి ముక్తినింగూడఁ గోరరు. మలభూయిష్ఠములై దుఃఖప్రదములునగు స్త్రీలయంగములను గాంచి ప్రమాదము నొందనేల? రాజాధిరాజులవంశమునఁ బుట్టితివి. అందును బరమపవిత్రమగుభారతవర్షమునఁ బుట్టుకం గాంచితివి బహుజన్మసుకృతఫలముగా భారతవర్షమునఁ బుట్టుక కల్గును చంద్రవంశ్యపద్మములకు దీప్తిగల్గించుటకై తేజస్వివగు నీవు గ్రీష్మమధ్యాహ్నభాస్కరునివలెఁ బుట్టితివి. సర్వాశ్రమములకు స్వధర్మము త్తమోత్తమము. స్వధర్మహీనులు నరకమునఁబడుదురు.

వర్ణధర్మములు.

బ్రాహ్మణులకు స్వధర్మము సంధ్యాత్రయకృత్యము శ్రీహరిపూజయు విధినియతములు. తత్పాదోదకనైవేద్యభక్షణము సుధాధికము. హరినైవేద్యముకానియన్నము మలము. హరి నభి

క్షేకింపనిజలము మూత్రము. అట్టివానిని భుజించువిప్రులు సూకరరూపములఁ బుట్టుదురు. ఏకాదశియం దుపవసించినచో ఆజీవ ముపవసించినపుణ్యము కల్గును. శ్రీకృష్ణజన్మదినమందును శివరాత్రియందు నుపవసించినచోఁ బూర్వోక్తఫలము కల్గును. శ్రీరామనవమియందు నట్లే ఇది బ్రాహ్మణులముఖ్యధర్మమని బ్రహ్మ తెల్పెను పతివ్రతలకుఁ బతిసేవయే వ్రతము. అదియే తపస్సు. పరపతి పుత్త్రతుల్యుఁడు. ఇది పరమధర్మము రాజులు ప్రజలను దమపుత్త్రులవలెఁ బాలింతురు ఇతరులపత్నులను దమ తల్లులవలె గారవింతురు. విష్ణుయజ్ఞ మనఁగా దేవవిప్రసేవయే. దుష్టులను బాఱఁదోలుట, శిష్టులఁ బాలించుట యనునవి రాజులకుఁ బరమధర్మములు. ఇవి క్షత్రియధర్మములని పరమేష్ఠి శాసించెను వైశ్యులకు వాణిజ్యము ధర్మసారము. శూద్రులకుఁ బెద్దలసేవ పరమధర్మము. భగవంతునియందు సర్వస్వము నర్పించుట సన్న్యాసులకుఁ బరమధర్మము. రక్తైకవాసస్సుదాల్చి మృత్కమండలువును జేతఁబట్టుకొని సర్వత్ర సమదర్శనుఁడై నారాయణుని స్మరించుచుండవలయును. ఒక్కయింటనుండక తిరుగుచుండవలయును. ధనలోభమున విద్యామంత్రములనొరులకుఁ జెప్పఁజనదు. ఆశ్రమమును గల్పించుకొనక మఱియొక విషయమున మదిఁజొనుపక పరసంగతి మాని నిర్మోహుఁడైస్వాద్వాహారమును భుజింపఁదలంపుగొనక ఆసక్తిచే స్త్రీముఖమును జూడక యేపదార్థమునుగాని తినవాంఛింపక గృహస్థులయిండ్లకు భిక్షార్థముపోదఁగు. ఇది సన్న్యాసులకు ధర్మమని కమలోద్భవుఁ డాజ్ఞాపించెను.

వత్సా! ధర్మపద్ధతులఁ దెల్పితిని కాన నిష్టముకోలఁదిని బోమ్ము అనిపలికి శచీదేవి యూరకుండెను నహుషుఁడు కంఠము నుద్రిప్పి శచీదేవితో నిట్లుపలికెను. దేవీ! నీవుచెప్పినదంతయు విపరీతధర్మకథనము. సత్యమగుధర్మమును వేదప్రతిపాదితము గానేను వచియించెదను ఆలకింపుము. సర్వకర్మఫలభోగము స్వర్గమందని పాతాళమందనికాని వేదములయందుఁ జెప్పఁబడ లేదు పరమపవిత్రమగుభారతవర్షమునఁ బుణ్యకర్మము లొన రించి తత్ఫలము వేఱొకతావున ననుభవించును ఇది కర్మఠుల కర్మఫలము. హిమాలయముమొదలు సముద్రపర్యంతభూభాగ ము భారతవర్ష మనంబడును. సర్వభూభాగోత్తమము ఇది తప స్వులకుఁ దపోయోగ్యస్థలము అందుఁ బుట్టువునుగాంచినవారు కొందఱు విష్ణుమాయచే వంచింపఁబడుచుందురు హరిసేవ మాని యితరవిషయములఁ బ్రవర్తింతురు. ఆభారతవర్షమున గొప్పపుణ్యము లొనరించి స్వర్గలోకమును జేరుదురు. ఇందలి వనితలం గైకొని చిరకాలసుఖ మనుభవింతురు.మానవతనువును వదలిసురపురికేతెంచును.నేనట్లుగాకమానవతనువునుధరించియే యిటఁజేరితిని.నాపుణ్య మెట్టిదో యోజింపుము.అనేకజన్మసుకృత ఫలముగానిచ్చటికివచ్చితిని. కావున నేపుణ్యవిశేషముననో నీవు నాకంటఁబడితివి. ఇంతీ! ఇది కర్మస్థలముకాదు. స్వర్భోగస్థలము. భోగస్థలమునందు భోగాభిలాషముగలవారి గాంచి త్యజిం చుట నీతిగాదు. భావానురక్తవు. రసికురాలవు భోగులకు భోగ్యురాలవు. అస్వామికద్రవ్యమును భోగ్యమై సుఖప్రదమే యైన మందమతితప్పఁ దక్కినవాఁడు విడువఁడు. అవిరోధసుఖ

త్యాగి పశుతుల్యుఁడనుటకు శంకలులేవు. కాంతామణీ! ఇఁక నాయింటికిరమ్ము, మనోహరతల్పము నిర్మింపుము. రసికుఁడగు వరుని నన్నుఁగా భావింపుము.మనమున ద్వైవిధమును నెలకొల్పకుము. నిరుపమానమందిరముల నన్నానందింపఁజేయుము. నాకుం గల సకలామూల్యవస్తువుల నీస్వాధీనముచేసెదనని నహుషుఁడార్తుఁడై మార్గము నడ్డగించి పలికెను. మరలఁ బాదములపైఁబడి వేఁడెను.

పులోమజాతయు నహుషుని ప్రలాపముల నాలకించి తనభర్తను మరల మరల స్మరించుచు నిట్లు పలికెను. అచేతనుఁడై మూఢుఁడై కార్యాకార్యముల నెఱుఁగకయుండు కామాతురుని బహువిధములఁ గనఁబడుకథను వినఁజాలితిని. మధుమత్తుఁడు సురామత్తుఁడు కామమత్తుఁడు ననువీరు బుద్ధిలేనివారు. అందుఁ గాముకుఁడు మృత్యువును లెక్కింపఁడు. కామమాతనిమనసును హరించుటయే యందులకుం గారణము. మత్తుఁడా! నన్ను వదలుము నేనీకుఁ దల్లిని. రజస్వలను. నేఁడు ఋతుదినములలోఁ దొలిదినము. తొలిదినమున స్త్రీచండాలీతుల్యరాలగును. రెండవదినమున మ్లేచ్ఛయనంబడు. మూఁడవదినమున రజకీతుల్య యనంబడు. నాల్గవదినమున భర్తృవిషయమునఁబరిశుద్ధురాలగుంగాని దైవపైతృకకార్యముల కపరిశుద్ధురాలే యనంజను ఇతరకార్యవిషయమున నాల్గవదినమున నసచ్ఛూద్రీసమానురాలని యెఱుంగవలయు. తొలిదినమున రజస్వల నెవ్వఁడు కామించునో బ్రహ్మహత్యాచతుర్థాంశపాప

మాతనికిం గల్గును. అంతియగాక వాఁడు కర్త్వార్థుఁడుగాఁ బరిగ ణింపఁబడఁడు వాఁ డధముఁడని, అయశస్కరుఁడని నిందింపఁ బడుచుండును. రెండవదినమున రజస్వలనుగోరిన యాకామా ర్తుఁడు గోహత్యాపాపమును బొందు సంశయము లేదు. వాఁడు దేవపితృకార్యములయందు బ్రదికియుండునంతదాఁక నధికారి కాఁడు. అంతియగాక వాఁడు మనుష్యగణనలోఁ జేరక యశస్సు పోఁగొట్టుకొనునని యాంగిరసుఁడు శాసించెను. మూఁడవదిన మున రజస్వలయగు భార్యను గామించువాఁడు భ్రూణహత్యను బొందును. గోహత్యాపాపమునకుఁ గలఫలము లిందును గలవు. నాల్గవదినమున వనిత యసచ్ఛూద్ర యనంబడు అట్టి సుదతిని గోరరాదు.

మూర్ఖుఁడా! నీకుఁ దల్లినగునన్ను బలముచే గ్రహింప నెంచితివి. ఋతుకాలదివసములు నాలు గతిక్రమించినపిదప గ్రహింతువుగాక. అని శచీదేవి పలుక నహుషుఁడు నవ్వి సువ్ర తయగు శక్రపత్నింజూచి మధురభంగి నిట్లు పలికెను దేవపత్ని సదా పరిశుద్ధురాలు. ఆన్యూనత మనుష్యపత్ని విషయమై వర్తిం చును. శయనమందు భోజనమందును దేవవనిత మానవదృష్టిచేఁ బరిశుద్ధురాలే యనఁదగు. రజస్వలాగమనము కర్మక్షేత్రమగు భారతవర్షమునందే పాపప్రదము. నీచెప్పినపాప మీస్వర్గలోక మునలేదు. కర్మక్షేత్రమగు భారతవర్షమునందును వేదోక్త కర్మము బ్రహ్మతేజస్సుచేఁ బ్రజ్వలించువిష్ణుభక్తులకు నన్వయింప పదు. ప్రదీప్తాగ్నియందు శుష్కేంధనములు దహింపఁబడునట్లు

సకలపాపములు విష్ణుభక్తునియందు భస్మములగును. వహ్నిసూర్యవిప్రులకంటె విష్ణుభక్తుఁడు తేజోవంతుఁడగు. ఆతని విష్ణుచక్రము కాపాడుచుండును వాఁడు స్వతంత్రుఁడగు. ఎట్టిపాపకర్మముల నతఁడొనరించియున్నను వానికి ఫలము గలుగదు. సామవేదమునందుఁ గౌధుమియనుభాగమునం దీవిషయము వ్రాయఁబడినది సత్యముగునా కాదా యని బృహస్పతి నడుగుము.

చంద్రవంశ్యులమగు మేమెల్ల వైష్ణవులమని యందఱెఱుంగుదురు. చంద్రవంశ్యులగు రాజులు హరిని వదలి యితరదేవత నారాధింపరు సద్వంశప్రభవుఁడు బ్రాహ్మణుఁడుగాని క్షత్రియుఁడుగాని దైవమాయావంచితుఁడైనచో విష్ణుమంత్రమును గ్రహింపక మానునుగాని లేకున్నమానఁడు నన్ను శాసించువాఁడెవ్వఁడు? ఏ మంత్రము? ఏదేవత? యముఁడుకూడ నన్ను దండింపఁజాలఁడు. ఎల్లరనుదండింప శక్తుఁడును జుమీ. త్రిమూర్తులుతప్ప నాశిక్షకులోఁబడనివాఁడు వేఱొకఁడు కానరాఁడు. కావున నోపాలోమీ! ఇంటికింబోయి శయ్యను రచింపుము. నేనును వేగంబ నీయింటికిం జనుదెంతు. ఋతుమతీగమనపాపము నాకువచ్చిన రానిమ్ము. దాన నీకేమి? అనిపలికి యానహుషుఁడు ప్రఫుల్లవదనేక్షణుండై రత్నయానము నెక్కి నందనవనమునకుం బోయెను.

శచీదేవియు దుఃఖితయై స్వమందిరమునకుంబోవక బృహస్పతియింటికింబోయెను. కుశాసనమున నాసీనుఁడైయున్న బృహ

స్పతిం గాంచి పాదార్చనాసక్తమతియగు తారాంబనుజూచి బ్రహ్మతేజస్సుచేఁ బ్రజ్వరిల్లుచుండుసురగురుమహత్త్వమున కచ్చెరుపడి శ్రీకృష్ణమంత్రజపనిరతుఁడై యక్షమాల కరమున నొప్పార నిరుపమానమాహాత్మ్యమున వెలయుచుఁ బరమానంద స్వరూపుఁడై సనాతనుఁడై నిర్గుణుఁడై నిరీహుఁడై స్వతంత్రుఁడై ప్రకృతికంటెఁ బరుండై స్వేచ్ఛామయుండై భక్తానుగ్రహవిగ్రహుఁడై జగదీశ్వరుండై తనరు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచునున్న యాగురువును సమీపించి తత్పాదములకుఁ దలసోఁక మ్రొక్కి సాశ్రునేత్రయై విలపించుచు భక్తిసాగరమున నిమగ్నయగుచు శోకసాగరమును దరించునుపాయము నన్వేషించుచు, హృదయమునఁ బరితపించుచు, భీతయై యాగురువును వినుతించెను. తనయార్తి నీరీతిగాఁ దెలుపుకొనెను.

గురుప్రభావము.

మహాత్మా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. శరణాగతురాలను. సాధ్వసప్రచలితహృదయను. నాకు నీవేదిక్కు. ప్రభువవు. నీదాసికను. శోకసాగరనిమగ్నను. ప్రభుత్వములేకపోనీ, అదియుండనీ, బలవంతుఁడుకానీ, దుర్బలుఁడుగానీ, ఇంద్రుఁడు నీకు శిష్యుఁడు నేనింద్రపత్నిని. నాపుత్త్రులను నన్ను శాసించునధికారము మీకుఁగలదు తమశిష్యుఁడు స్వర్గరాజ్యమునువదలి చాలదూరదేశమున నున్నవాఁడు. ఆదోషమునకు శాంతి కల్గెను. ఇఁక ననుగ్రహింపుము. అనాథనై సర్వశూన్యనగు నన్నును, శూన్యముగాఁ దోఁచునమరావతిని, సంపచ్ఛూన్య

మగునామందిరమునుగృపచే రక్షింపుము. శత్రుగ్రస్తనై తిని.ఇట్టి నన్నీయాపత్తునుబాపి కాపాడుము. నీశిష్యుని బిలువఁబంపుము. నీపాదసేవాపుణ్యముగలుగఁజేసి శుభాశిషములఁ బ్రసాదించి రక్షింపుము. * జన్మదాతయగు తండ్రి యందఱికంటె నధికుఁడు. తండ్రికంటెను దల్లి నూఱుగుణము లధికురాలు పూజ్యు రాలు. విద్యాదాతయు మంత్రోపదేశకుఁడు జ్ఞానబోధకుఁడు, హరిభక్తిని గల్గించి కాపాడువాఁడును పేరెల్లఁ దల్లికంటె శత గుణంబులచే నధికులు.మంత్రాద్యుద్ధిరణమునసే గురువని చెప్పఁ బడును. అజ్ఞానతిమిరాంధునకు జ్ఞానాంజనశలాకచే నేత్రము నెత్తి చూపుగల్గునట్లు చేయునట్టిగురువునకు నమస్కారము. అదీక్షితుఁడగుమూర్ఖునకు నిష్కృతియే లేదు. ఇది నిశ్చితము. అట్టివాఁడు సర్వకర్మానర్హుఁడై పశుతుల్యుఁడై నరకమునఁబడును. తండ్రియు నన్నదాతయుఁ దల్లియు నితరగురువులును ఘోర సంసారసాగరమును దరింపఁజేయఁజాలరు విద్యామంత్ర జ్ఞానదాతయగు గురువు సంసారసాగరతరణమునందు నిపు ణుఁడు. ఆగురువే శిష్యు నుద్ధరించుటకు నీశ్వరుఁడు. గురువు విష్ణువు, గురువు బ్రహ్మ, గురువు మహేశ్వరుఁడు, గురువు ధర్మము, గురు వనంతుఁడు సర్వాత్మయు నిర్గుణుఁడు నగుదై వము గురువే యగును. సర్వతీర్థాశ్రయుఁడు, సర్వదేవాశ్ర

---

* సర్వేషాం చ గురూణాం చ జన్మదాతా పరోగురుః, పితుశ్శతగుణా మాతా పూజ్యా వంద్యా గరీయసీ. విద్యాదాతా మంత్రదాతా జ్ఞానదో హరి భక్తిదః, పూజ్యో వంద్యశ్చ సేవ్యశ్చ మాతుశ్శతగుణో గురుః. అని మూలము

యుఁడు. సర్వదేవస్వరూపుఁడు, గురురూపియగు శ్రీ హరియే.
*అభీష్టదేవత యాగ్రహించిన గురువు కాపాడఁగలఁడు. గురువు రోషయుక్తుఁడగునేని రక్షించువా రింకెవ్వరును లేరు. సర్వగ్రహములు సర్వదేవతలు బ్రాహ్మణులు ద్వేషించినను నీవు రక్షింపఁగలవు. గురువు సర్వదేవమయుఁడుకదా. ఆత్మయు గురువుకంటెఁ బ్రియముకాదు. సుతుఁడును గురువుకంటెఁ బ్రియుఁడుకాఁడు. ధనముకూడఁ బ్రియముకాదు. భార్యయుఁ బ్రియురాలుకాదు. ధర్మము, తపము, సత్యము, పుష్పమును బ్రియములుకావు. గురువుకంటె శిక్షకుఁడు లేఁడు బంధువు లేఁడు. తదధికుఁడు రాజు దైవము లేఁడు. శిష్యులకుఁ బరమగతి గురువేయని యెఱుంగవలయు. అన్నదాత యెంతదనుక నన్నమిడునో యంతదనుక శాసకుఁడగు. గురువు ప్రతిజన్మమునందును శిక్షింపనర్హుఁడగును. మంత్రము విద్యాగురువు దైవము పూర్వజన్మపుణ్యమువలననే దొరకుదురు. వనితకు భర్తయు నట్లే. ప్రతిజన్మమునందును బూర్వజన్మసంబంధముగలదు. పితయు మాతయు ఇతరగురువులు బ్రదికినంతదాఁక నమస్కరింపఁదగుదురు గురువుమాత్రము ప్రతిజన్మమునందును నమస్కరింపఁదగినవాఁడే

మహానుభావా! నీవు విప్రులలో శ్రేష్ఠుఁడవు తపస్వులలో గరిష్ఠుఁడవు. బ్రహ్మవేత్తలలో బ్రహ్మిష్ఠుఁడవు. ధర్మాత్ములలో ధర్మిష్ఠుఁడవు మహర్షీ! సంతుష్టుఁడవుకమ్ము నన్నును శత

---

* అభీష్టదేవే రుష్టే చ గురుశ్శక్తో హి రక్షితుం, గురౌ రుష్టే౽భీష్టదేవో న హి శక్తశ్చ రక్షితుం. అని మూలము.

మఖుని రక్షింపుము. నీవు సంతుష్టుఁడవైన సర్వదేవతలు సర్వ గ్రహములు సంతుష్టములగును. అనిపలికి యాపౌలోమి బిట్టు రోదనముచేసెను ఆరోదనమునువిని తారయు నుచ్చైర్విలాప ముచేసెను అంతియగాక యాసాధ్వి భర్తృపాదములపైఁబడి శచీదేవి కష్టదశను దొలఁగింపుఁడని వేఁడెను. గురువును గరు ణాతరంగితాంతఃకరణుఁడై యపరాధమును క్షమించితినని తుష్టుఁడై బృహస్పతిచెప్పెను తారా! లేలెమ్ము శచీదేవికి సర్వ భద్రములు చేకూరఁగలవు. ఇపుడే మహేంద్రుసిబడయఁగ లదు. అనిపలికి గురు వూరకుండెను. దానఁ దృప్తినొందక తార మరలఁ బాదములపైఁబడి విలపించెను శచీదేవిని గౌఁగి లించుకొనెను అధ్యాత్మరహస్యములఁ బెక్కింటి నుపదేశించెను.

శచి యొనరించిన యీగురుస్తోత్రము పూజాకాలమునఁ బఠింపఁదగినది. భగవంతుఁడు హృష్టుఁడగును. విష్ణుభక్తి దృఢ మగును సకలాభీష్టములు ఫలించును. గురుభక్తి హీనునకే పుణ్యకార్యములును ఫలింపవు. మనస్సు పరిశుద్ధముకాదు. మనస్సు పరిశుద్ధముకాదేని యేమంత్రములు సిద్ధినొసంగఁజా లును? కావున గురుభక్తి ప్రప్రధానమైనది. దానిని మించి నది వేఱొక్కటిలేదని చెప్పఁగలను. కావున నియతుఁడై సదా యేమానవుఁడు గురుభక్తిసల్పునో వాని కన్నిమంత్రములు ఫలించును. దేవతలెల్లఁ బ్రీతులగుదురు. జ్ఞానము తనంతన లభిం చును సర్వాభిలాషములు వేగంబ ఫలోన్ముఖములగు. సర్వేశ్వ రుఁడాభక్తునిం గాపాడుచుండును

మహామతులారా! ఈకథనుండి ప్రధానవిషయములు రెండు నేర్చుకొనవలసియుండును. మొదటిది గురుభక్తి, రెండవది యైశ్వర్యము గర్వమూలకారణమనునది ఇవియే యీరెండును. ఎట్టివారికైన నాపదలు రాకమానవు అవి బుద్ధిపూర్వకమగుపాపమువలనఁ గలిగెనేని వానిని లోకులు నిందింతురు ఈకథయందు నింద్రునకు దర్ప మేలకలిగెనో దానవేఫల మనుభవించెనో చెప్పఁబడినది. ఆదర్పముభగవంతుఁ డేరీతిఁగావించెనో ముందు మీరెఱుంగఁగలరు శచీదేవి నహుషునకుం దెల్పిననీతులు భారతవర్షపరమైశ్వర్యము లనఁదగినవి. స్త్రీలమర్యాదలే దేశౌన్నత్యమును దెలుపుచుండును. ఇక్కాలమున నవి మార్పునొందినవో తెలిసికొనవచ్చును. కావునఁ బైవానింగూర్చి విచారించుట న్యాయము.

గురుభక్తినిగుఱించి

దేవతలు మంత్రనిబద్ధమతులు. మంత్రమనఁగా మనము చేయ రక్షించునది. మంత్రమున బీజవర్ణములుండును. అవి తద్దేవతాప్రీతికరములుగఁ గూర్పఁబడియుండును. ఈబీజవర్ణముల భక్తిమైనుచ్చరించినంతః దదధిష్ఠానదేవత మనసుకదలును. దానిచే నాదేవత భూలోకమునఁ దన్నెవ్వఁడో యుపాసించుచున్నట్లు తెలిసికొనును ఆమంత్రజపము తీవ్రమగు కొలఁదిని ఆదేవతాచిత్తము భక్తరక్షణకృత్యమునఁ దవ్వరపడుచుండును. ఈభక్తునినుండి యీదేవతయందు తావువఱకు నొకయదృశ్యపాశముగలదు. ఏదే నొకనూలుచే నిర్మింపఁబడినదార మదికాదు.

తేజోరూపమున నవియుండును. ఆ తేజస్సే భగవత్కళ. కాఁబట్టి మంత్రజపమునఁ దదధిష్ఠానదేవత ప్రసన్నుఁడగును. ఉపాసకుఁడు దృఢమతి కాఁడేని యాజపము దేవత నాకర్షింపఁజాలఁడు. ఎంతకాలము జపముసల్పినను ఫలింపదు. జపమునకుఁ బ్రధానము దృఢబుద్ధి అనఁగా నిశ్చలబుద్ధియని భావము. అట్టిదృఢబుద్ధిని గల్గునట్లు చేయునది మంత్రప్రభావము. అది గుర్వధీనము. దేవతాసాక్షాత్కారమునకు నిశ్చలచిత్తముగల్గుటకు ముఖ్యకారణభూతుఁడు గురువని తేలినది. మూలము నశించిన వృక్షశాఖలన్నియు నశించునట్లు గురుభక్తితగ్గిన నన్నియు నశించును. అదియున్న నన్నియు ననుకూలములే యగు చిత్తశుద్ధికి యోగాభ్యాసము ప్రధానమనుట నిర్వివాదము. ఆయభ్యాసము గల్గఁజేయువాఁడు గురువు. అట్టిగురువునందే మాత్రము భక్తితగ్గినను జపాదినియమములు నిష్ఫలములగును. కులార్ణవతంత్రమందు,

శ్లో. యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టో గుణదోషవిభేదకః,
ఇత్యాది లక్షణోపేతశ్శ్రీగురుః కథితః ప్రియే.
శ్రీబీజాద్యం యదా జప్యాత్తదా లక్ష్మీరచంచలా,
కామాద్యం జపనాదేవ సర్వలోకం వశం నయేత్.
గురుం వినా మంత్రజపే దోషశ్శ్రవణ ఏవ చ,
అత్రినేత్రశ్శివస్సాక్షాదచతుర్బాహురచ్యుతః
అచతుర్వదనో బ్రహ్మా శ్రీగురుః కథితః ప్రియే.
జిహ్వా దగ్ధా పరాన్నేన కరౌ దగ్ధౌ ప్రతిగ్రహాత్,

మనోదగ్ధంపరస్త్రీభిః కథంసిద్ధిర్వరాననే. నారదీయసంహితా

ఇట్లు గురులక్షణములు చెప్పఁబడినవి. జపము ఫలింపకుండు టకుఁ బరాన్నము ద్రవ్యప్రతిగ్రహము పరస్త్రీవాంఛయను నీమూఁడును గారణములుగా సిద్ధాంతము చేయఁబడినవి. గురువు మూఁడవకన్నులేని యీశ్వరుఁడని, చతుర్భుజుఁడు మాత్రముకాని మాధవుఁడని, చతురవదనములులేని బ్రహ్మ యని వర్ణింపఁబడినది. అనఁగాఁ ద్రిమూర్తితుల్యుఁడని భావము గ్రహింపఁదగునని హెచ్చరింపఁబడినది. ఇట్టిభావ మేలయనఁగా గురుభక్తి తపస్సిద్ధిమూలకందముగాన దానిని వీటిఁబుచ్చిన సన్నియు నశించునని తేటపడునట్లు చెప్పఁబడినది. ఇన్నివిధముల గురుస్తుతి చేయఁబడియుండుటచేతనే శ్రీశంకరభగవత్పాదా చార్యులుగూడ "నాద్వైతంగురుసన్నిధౌ" అని తెల్పిరి. అద్వైతము గురువువిషయమున భావించిన నుపదేశక్రమమే నశించు నని వారెఱుంగుదురు. కాఁబట్టి గురుభక్తి ప్రప్రధానమని యెఱుంగవలయు.

దేవత ద్వేషించినచో గురువు కాపాడుననఁగా భావ మేమి ? మంత్రము జపించునియమములవదలి యిచ్ఛానుసారము జపించుచుఁ దగనికోరికలఁ గోరునపుడు మంత్రాధిదైవ మీ యుపాసకున కనభిముఖుఁడగును. అట్టితఱి నుపాసకునకు భీకర రూపము లగపడును. అప్పుడు గురువు మఱుఁగుచొరఁగా నా దేశికుఁడు నియమములనుదెల్పి యాబాధలుకలుగకుండఁజేయు ను. గురుభక్తియే లేనిచో నధోగతియేగాక యూర్ధ్వగతి యెట్లు

వచ్చును ఇట్లెన్నివిధముల నాలోచించినను గురుభక్తి సర్వార్థమూలమనియు, నదిలేకుంట సర్వానర్థమూలమనియుఁ దేలుచున్నది.

ఐశ్వర్యము గర్వకారణము.

ఎన్నిజ్ఞానముకలవాఁడైనను ధనరాశి చేకూరినచో గర్వముదయింపకమానదు. దానిని బూర్వజన్మసుకృతవిశేషముగలవాఁడు క్రమక్రమముగా నాపుకొనును. అదిలేనివాఁడు దానికి లోఁబడి నశించును దేవేంద్రుఁ డెన్నియోవిధముల గురుశక్తినెఱుంగును. ఐనను దిరస్కరించెను దానఁ బదభ్రష్టుఁడాయెను. శాంతధనుఁడై శతాశ్వమేధము లొనరించి తపశ్శాలియునగు నహుషు నింద్రపదవికిం దగినవాఁడని దేవతలు ప్రార్థించిరి అట్టివాఁడు త్రిజగచ్ఛ్రీమాధురంధరుఁడైనంతన కన్నుమిన్నుగానక మహాపతివ్రతాశిరోమణియగు శచీదేవిం గాంచినంతనే తన్ను వరింపుమని కోరెను. అంతతోనుండక తనప్రతాపములు వేనోళ్లఁ బొగడెను. ఈ రెండుదృష్టాంతములనుబట్టి యూహించిన నైశ్వర్యము గర్వజనకమని స్పష్టముగాకమానదు. ఈ విషయమే శ్రీమద్భాగవతమునందు,

> అసతశ్శ్రీమదాంధస్య దారిద్ర్యం పరమాంజనమ్,
> ఆత్మౌపమ్యేన భూతాని దరిద్రః పరమీక్షతే.

౧౧ స్కం. ౧౦ అ. ౧౩ శ్లో.

అని చెప్పఁబడినది. దీనికే,

శా. సంపన్నుం డొరుఁ గానలేఁడుతనవుఁ సంసారముఁ నమ్మి హిం
సింపం జూచుదరిద్రుఁడెత్తువడఁశుష్కీభూతుఁడై చిక్కి హిం
సింపం డన్యుల నాత్మకుఁ సములుగాఁ జింతించు నట్లౌట నీ
సంపన్నాంధున కంజనంబువినుమీ దారిద్ర్యమూహింపఁగన్.
అని పోతనమహాకవి వ్రాసెను.

ఇన్నిక్రతువులుచేసి పెద్దలసేవించి మహర్షులతో సదాసంభా షించుచునుండుపై యిర్వురకేగర్వముపొడసూపఁగానిఁకసామా న్యులు ధనమదాంధులగుట యొకవిచిత్రమా? కాఁబట్టి యైశ్వ ర్యము గర్వకారణమనుట విస్పష్టము శచీనహుషసంవాదము నుగుఱించి యీ వఱకే పెక్కుపర్యాయములు వ్రాసితిని గాన మరలఁ బతివ్రతామహిమమును విశేషించి వ్రాయఁదలంపను. ఋతుకాలదినములు నాలుగుగడచినపిదపఁ బరిగ్రహింతువుగాక యని పలికెను. దీనిచే నామె యసత్యమాడినట్లుగాని, లేదా తాఁనంగీకరించినట్లుగాని భావముకాదా యన్నప్రశ్నమునకు నాలుగుమాటలు వ్రాయవలయును. శచీదేవిభావ మదికాదు. ఈ నాల్గవదినమునకు వీఁడు బుద్ధిమంతుఁడై పెద్దలనడిగి యీప్ర యత్నము మానెనా బ్రదుకును. లేకయున్న నాఁడే శపించి నశించునట్లు చేయుదునుగాక యనియే యని గ్రహింపవలయును. ఎట్టిజెట్టినైన శాపాగ్నిజ్వాలల మండఁజేయఁగలనన్న మనోధైర్య మా యింద్రపత్నికిం గలదు. కాని తపోభంగముచేయుట పాడి గాదని యెంచి వేఱొకయుపాయమున్నదాని ననుసరించుట మేలని భావించియే గురుగృహమునకుంబోయెనని యూహింప

వలయు. ఇదియే యిటఁ జెప్పఁదగినది. ఇఁకఁ దరువాతికథ నాల కింపుఁడు.

గురుకరుణచే నింద్రుఁడు స్వపదము నధిష్ఠించుట.

* ఇంద్రపత్నియగు శచీదేవి తన్ను నుతింప విని బృహస్పతి పరితుష్టాంతరంగుఁడై యిట్లు పలికెను. పుత్రికా! భయము వదలుము. నేనుండుసంతదనుక నీకు భయముగల్గుట కల్లం. కచునిపత్ని యెట్టిదో నీవు నట్టిదానవు. కొడుకెట్లో శిష్యుఁ డట్టివాఁడే పుత్రశిష్యులకు భేదము కానరాదు. తర్పణపిండ దానపాలనపరితోషణములయం దిర్వురు సమానులు. పుత్త్రుఁ డెట్లుదాతయగునో శిష్యుఁడుకూడ నట్లే యగును. ఇది నిశ్చితము. అని కణ్వశాఖయందు బ్రహ్మ ప్రతిపాదించినట్లు కనఁబడి యెడిని పితయు, మాతయు, శిశువు, ననాథబాంధవులు నను వీరు పురుషునకు సదా పోష్యులు ఇది బ్రహ్మశాసనము. ఇట్లు బ్రహ్మశాసనమును బరిపాలించనిచో నాపాపాత్ముఁడు సర్వకర్మ భ్రష్టుఁడగును. ఏ మనుష్యుఁడు తల్లిదండ్రులను గురువును మనుష్యమాత్రులనుగా భావించునో వాని సర్వకార్యములు ఫలింపక చెడును. సంపన్నత్తుఁడై యేనరుఁడు స్వగురువును బరా భవించునో స్వల్పకాలముననే యతనిసర్వస్వము నశించును. శచీదేవీ! సభామధ్యభాగమున నింద్రుఁడు నన్నుం గాంచి లేవ కపోయెను.ఆతిరస్కారణఫలమును దాననుభవించుచున్నవాఁడు.

* ఇయ్యదియుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నఱువదియవ యధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది.

ఇది యిపుడే యనుభవమునకు వచ్చినది. చూడుము. ఆతనికి దోషవిముక్తియు నీకు దుఃఖవిముక్తియు నగునుపాయ మొన రించెదను. శాసించుటకు రక్షించుట కెవ్వఁడు శక్తుఁడో వాఁడే గురువనంబడును పతివ్రతాతిలకమా! హృదయశుద్ధిగల నీవంటి స్త్రీలుండుట యరుదు ఏనాతిమానసము కిల్బిషయుతమో ఆమెధర్మము నశించును. నీమహత్త్వము దుర్గాదేవీమహత్త్వ సమము కాఁగలదు. మహాలక్ష్మివంటి ప్రతిష్ఠయు, నామెకుఁ గల్గుయశస్సు నీకుఁ గలుగుఁగాక. రాధికాతుల్యసౌభాగ్యము కల్గును. ఆమెకుంగలప్రేమము భర్తయందు నీకుంగలుగుఁగాక. రాధికా తుల్యగౌరవము ప్రీతియుఁ బ్రాధాన్యము నీయందు నీ భర్తకుఁ గలుగుఁగాక. రోహిణివంటియపేక్షయు, భారతివంటిపూజ్య తయు సావిత్రివంటినిర్మలత్వము నీకుఁ గలుగుఁగాక!

ఇట్లు బృహస్పతి యాశీర్వదించుచుండునంతలో నహుషుని పరిసరమునుండి దూత యరుదెంచెను వినయమునఁ జేతు లొగ్గి యిట్లు పలికెను. మహాత్మా! లెమ్ము. శీఘ్రింబ నహుషునిం జూడవలయును నందనవనమునఁ గ్రీడింప ననువగుమహూర్తము నను జెప్పవలయును అనుదూతపలుకులు విని బృహస్పతి యిట్లు ప్రశ్నించెను ఆతనియవయవములు వడఁకుచుండెను. లోచనము లెఱ్ఱవాఱియుండెను. దూతా! నీవుపోయి నహుషునితో నామాటగా నిట్లు పలుకుము. నీవు శచీదేవితోఁ గ్రీడింపఁగోరుదేని యపూర్వయాన మెక్కి పోఁజనును నీశిబికను సప్తర్షులు మోయఁజనును. దానినెక్కి సువేషభూషితుఁడవై పోవఁ

జను. వాక్పతిపలుకులను విని దూత యరిగి నహుషునకుం దెల్పెను ఆపలుకులువిన్నంతనే నవ్వీ కింకరునితో నీవు వేగంబ పోయి సప్తర్షులను బిలుచుకొనిరమ్ము. నా విని వాఁడరిగి నహుషునియానతిం దెలుపఁగా వా రప్పుడ యరిగిరి. వారింగాంచి వలగొని నహుషుఁ డిట్లు పలికెను మీరెల్ల బ్రహ్మపుత్త్రకులు. బ్రహ్మతేజః ప్రజ్వలితులు బ్రహ్మకు నీడగువారు భక్తవత్సలులు. నారాయణభక్తులరు. శుద్ధసత్వగుణులగు. మోహమాత్సర్య హీనులరై దర్పాహంకారవర్జితులరై యశస్తేజముల నారాయణుంబోలినవారు. గుణకృపాప్రేమముల నారాయణునికి నీడుచేయఁదగుదురు. అనిపలికి నహుషుఁడు ప్రణమిల్లి దుఃఖించెను. పరహితపరాయణులుకాన వారెల్ల రతనిచింతంజూచి యిట్లుపలికిరి. వత్సా ! నీమనమునఁ గోరినవర మడుగుము. ఏది యడిగిన నియ్యఁజాలుదుము. మా కశక్యకార్యము కానరాదు. ఇంద్రత్వమునుగాని మనుత్వమునుగాని చిరాయుస్సునుగాని సప్తద్వీపాధిపత్యమునుగాని శాశ్వతసుఖముగాని ఇంక నేమేని వాంఛించిన నిత్తుము. నీవిపు డడుగఁదలఁచినదేది ? దాని నొసంగి తపస్సున కరుగుదుము. మాకు క్షణకాలము శ్రీకృష్ణార్చనము లేకయున్న యుగలక్షలు జరిగినట్లుండును. శ్రీకృష్ణధ్యానముచేయనిదినము దుర్దినమని భావింతుము. భగవత్సేవను వదలి మఱియొకవిషయము నెవఁడు వాంఛించునో వాఁడమృతముమాని ప్రాణములఁదీయువిషమును ద్రావఁబూనిన మూర్ఖుఁడే యగును. బ్రహ్మాయు శివధర్మలు విష్ణుమహావిరాట్టు

వులు. గణేశదినేశశేషసనకాదులు నేమహాపురుషుని పాదాం బురుహముల రేయింబగళ్లు ధ్యానించి జన్మమృత్యుజరావ్యాధి హారమని భావింతురో ఆమహాత్ముని ధ్యానాసక్తులము మేమని పలుక, నహుషుఁడు లజ్జితుఁడై నమ్రవక్త్రుఁడై మాయామోహిత మానసుండై యిట్లు పలికెను మహానుభావులారా ! మీరు భక్తవత్సలులరు. సర్వవాంఛితముల నీఁజాలుదురు నాకిపుడు శచీదానమునిండు. అది యె నాకోరిక. సప్తర్షి వాహనముగల కాంతు నాపులోమజాత కోరుచున్నది. కాన నాకీవర మను గ్రహింపుఁడు.

అని నహుషుఁడు పలుక మహర్షులు పరస్పరముఖావ లోకనంబులు చేసికొనుచు గట్టిగా నవ్వి రి విష్ణుమాయా మోహితుఁ డీతఁడయ్యెనని తలంచిరి. కరుణచే దీనవత్సలులు గావున నట్లె మోయ నంగీకరించిరి ముక్తామణి విభూషితశిబి కను భుజశిఖరములపై నునుచుకొనిరి. సువేషుఁ డై నహుషుఁ డందుఁగూరుచుండి కన్నుమిన్నెఱుంగక వారుమెల్లగాఁబోవుట కోర్వక వారి నదలించెను.త్వరగాఁబొండని మందలించెను. ప్రొద్దు పోయెనని హెచ్చరించెను. నహుషుఁ డిట్లు తిరస్కరింప నామును లు తల్లడంపడుచుండ నందున్న దుర్వాసుఁ డాగ్రహంబునఁ దానగ్రగామిగా నున్నవాఁడు కావున నతనితిరస్కరణ మందఱి కంటె దన్నెక్కువ బాధింపఁగా నహుషా ! గర్వమున నొడ లెఱుంగక మా కీనీచకార్యము నాదేశించుట చాలక తిరస్క రణమునుగూడఁ గల్గించి బాధకల్గించితివి. కాన నీవొకకొండ

చిలువవై పడియుండుము. మహాత్మా! అట్లు కొంతకాలముండి ధర్మపుత్త్రునిదర్శనమున ముక్తినొందుము. అవ్వల వైకుంఠమున కేగఁగలవు. నీవొనరించినపుణ్యకర్మములు నిష్ఫలములుగావు సుమీ. అనిపలికి యాశిబిక నందుఁ బాఱవైచి యందఱు నవ్వుచుఁ దమదారిని బోయిరి.

నహుషుఁ డామునిశాపమున సర్పమై భూమిపయిం బడియె. ఆశుభవార్తవిని శచీదేవి గురువునకునమస్కరించియమరావతి కరిగెను. బృహస్పతియు నింద్రుఁ డేసరోవరమునఁ గమల నాళమున దాఁగియుండెనో యచటి కేగెను. సురేశ్వరా! యని గట్టిగాఁ బిలిచెను. అప్పుడు బృహస్పతి ప్రసన్నవదనుఁడు కృపానిధియు ననఁజెప్ప నొప్పియుండెను. ఇంద్రా! నేనుండ నీకు భయ మేలాగు కలుగును? భయమును బాఱఁదోలుము. నేను బృహస్పతిని. వచ్చియున్నవాఁడను రమ్ము. రమ్ము. నావిని యా కంఠస్వరము బృహస్పతిదని యెఱింగి మహేంద్రుఁడు హృష్టమానసుఁడై సూక్ష్మరూపమును వదలి యథాపూర్వరూపమున వెడలివచ్చెను. భక్తిభారమున దండమువలె గురుచరణపంకరుహములపైఁ బడియెను. విలపించుచు మహాభీతిఁ గలఁత నొందియున్నమహేంద్రుని బృహస్పతికరమునఁ జెంతకుందీసి కొని యభయదాన మొసంగి యాతనిచే సోమయాగమును విధియుతముగఁ జేయించెను. ఆయాగము ప్రాయశ్చిత్తార్థమని యతనిభావము. గురువాశతమఖుని రత్నసింహాసనాసీనుంజేసి పరమైశ్వర్యము నొసంగెను. అది పూర్వమున కన్నఁ జతుర్గు

ణాధికమయ్యెను అప్పుడే సర్వదేవత లరుదెంచి మహేంద్రుని సేవించిరి. త్రిదశేశ్వరుఁడగు మహేంద్రుని భర్తఁ బడసి శచీదేవి హృష్టురాలయ్యెను ఆమెపరమానందమున కంతము లేకుండెను.

నారదా! ఇది యింద్రగర్వభంజనకథ శచీపాతివ్రత్య రక్షణ మొనరించినకథయు నిదే. నావిని నారదుఁడు శ్రీమన్నారాయణమూర్తీ! సోమయాగవిధాన మెట్టిదో యెఱిఁగింపుము. గురు వెట్లు దానిం జేయించెను దానిఫల మెద్ది? అని ప్రశ్నింప నారాయణుండు మునీంద్రా! సోమయాగము బ్రహ్మహత్యను బోఁగొట్టును ఒక్కవర్షము యజమానుఁడు సోమలతాపానము చేయుచు రెండవసంవత్సరము ఫలముంభుజించి మూఁడవ వత్సరము జలమును ద్రావియుండవలయును. ఇది మూఁడుసంవత్సరము లాచరింపఁదగువ్రతము. సర్వపాపప్రణాశనము భూతతృప్తికొఱ కెవ్వఁడు మూఁడుసంవత్సరములవఱకుఁ దగిన ధాన్యము నుంచుకొనఁగలఁడో యాతఁడే సోమపానముచేయ నర్హుఁడు. మహారాజుగాని దైవముగాని యీయాగముచేయ ధికారి యగునని చెప్పవచ్చును. ఇది సర్వజనసాధ్యమగు యజ్ఞముకాదు భూతతృప్తి యధికముగాఁ జేయవలయు. బహు దక్షిణల నీవలయును.

ఆర్యవర్యులారా! బృహస్పతి శచీదేవి కొసంగిన యభయదానమును వింటిరి. నహుషుఁడు మునులఁ బ్రార్థించుటయు, వారలానందించి వరమడుగుమనుటయు, నామీఁదఁ నతఁడు వారిని గామాతిశయమునఁ దిరస్కరించి శాపమును బొందుటయును.

దెలిసికొంటిరి. గురు వింద్రునకుఁ బూర్వరాజ్యము లభింప సోమయాగము చేయించుటయు వింటిరి. ఈకథనుండి మనమె ఱుంగఁదగుధర్మములు కొన్నిగలవు. వాని నవధరింపుఁడు.

"ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్తమమ్,
ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్ గీత ౬ అ. ౨౭

అనుగీతోక్తి ననుసరించిన సద్గుణములుకలవాఁడే సుఖియగునని తెలుచున్నయది బృహస్పతి పరమశాంతమూర్తి. చిరకాల మట్టివారికిఁ గోపము మది నిలువదు సదా పరుల కుపకారము చేయనే వారు కోరుచుందురు. శచీదేవి తనవ్యధను దెలుపఁ గనే వారిమనస్సు దయామయ మయ్యెను. అరుంధతియు మిగులఁ బ్రార్థించెను. అభయదాన మొసంగెను. వారిమన శ్శక్తి యపారసామర్థ్యముకలది అది మునుల కాగ్రహమును గల్పింపఁజాలెను. దాన నహుషునకు మహేంద్రత్వ మూడి పోవుటయేగాక మర్త్యలోకమునఁ గొండచిలువయై చిరకా లము పడియుండవలసినగతియుఁ బట్టెను పతివ్రతలమనోవిచా రము సాధువులహృదయఖేదము ననునీరెండు నెంతటిఱేడరు నైనఁ బుట్టింపఁగలవు.

సోమయాగము నింద్రునిచే బృహస్పతిచేయించి యతని మహాపాపములఁ బోఁగొట్టెను. దాన నతఁడు పరిశుద్ధుఁడై మరల నింద్రత్వమును బొందఁజాలెను. సోమయాగము సర్వ జనసులభము కాదు. మనోధైర్యముగలిగినవారికే చేయశక్యము. అది మూఁడుసంవత్సరములు చేయఁదగినది తొలివత్సరము

సోమలతాసారమును ద్రావియు, రెండవవత్సరము ఫలముల భుజించియు, మూఁడవసంవత్సరము జలపానమొనర్చియు నియమమునఁ గాలముపుచ్చవలయుననియే దానిప్రధానవిధి. యజ్ఞములు ఫలార్థుల కవశ్యాచరణీయములు. ఫలముల నపేక్షింపనిచోఁ జేయకున్నఁ బాపము కానరాదు. అందు నవశ్యము చేయఁదగినవి. కొన్ని గలవు. వానికి మహాయజ్ఞము లనిపేరు. మనుస్మృతియందు మూఁడవయధ్యాయమునందు,

శ్లో. తాసాం క్రమేణ సర్వాసాం నిష్కృత్యర్థం మహర్షిభిః,
పంచక్లృప్తా మహాయజ్ఞాః ప్రత్యహం గృహమేధినామ్ ౬౯

వ్యా. గృహస్థానాం పంచమహాయజ్ఞాః ప్రతిదినం మన్వాదిభిరనుష్ఠేయతయా స్మృతాః ఏవంచ నిష్కృత్యర్థమిత్యభిధానాత్ హింసాస్థానత్వేన చ కీర్తనాత్ ప్రత్యహమిత్యభిధానాత్ ప్రతిదినం తత్పాపక్షయస్యాపేక్షితత్వాత్సంధ్యావందనాదివన్నిత్యత్వమపి న విరుధ్యతి. అని కుల్లూకభట్టు.

అధ్యాపనం బ్రహ్మయజ్ఞః పితృయజ్ఞస్తు తర్పణమ్,
హోమో దైవో బలిర్భౌతో నృయజ్ఞోఽతిథిపూజనమ్.

వ్యా. అధ్యాపనశబ్దే నాధ్యయన మపి గృహ్యతేః. అతోఽధ్యాపనమధ్యయనం చ బ్రహ్మయజ్ఞః. "అన్నాద్యేనోదకేన వా" ఇతి తర్పణం వక్ష్యతి సపితృయజ్ఞః అగ్నౌహోమో వక్ష్యమాణో దేవయజ్ఞః భూతబలిర్భూతయజ్ఞః అతిథిపూజనం మనుష్యయజ్ఞః. అధ్యాపనాదిషు యజ్ఞశబ్దో మహాచ్ఛబ్దశ్చ స్తుత్యర్థం గౌణః.

శ్లో. పంచైతాన్యో మహాయజ్ఞాన్న హాపయతి శక్తితః,
స గృహేఽపి వసన్నిత్యం సూనాదోషైర్న లిప్యతే. ౭౧
దేవతాతిథిభృత్యానాం పితౄణామాత్మనశ్చ యః,
న నిర్వపతి పంచానా ముచ్ఛ్వసన్న స జీవతి. ౭౨
అహుతం చ హుతం చైవ తథా ప్రహుతమేవ చ,
బ్రాహ్మ్యం హుతం ప్రాశితం చ పంచయజ్ఞాన్ ప్రచక్షతే. ౭౩
జపోఽహుతో హుతో హోమః ప్రహుతో భౌతికో బలిః,
బ్రాహ్మ్యం హుతం ద్విజాగ్ర్యార్చా ప్రాశితం పితృతర్పణమ్.

ఇవి మహాయజ్ఞములు. ఇవి తప్పక యాచరింపఁదగినవి. వీనిని వదలవీలులేదని భావము. జ్యోతిష్టోమాదులకు యజ్ఞములనియే పేరు. కాని మహాయజ్ఞము లన్నసూక్తికిఁ బాత్రములు కావు. అవి కేవలస్వర్గాదిఫలములను గోరియే యాచరింపఁదగినవి. వాని నొనరింపకున్న దారిబ్రాహ్మణ్యమొదవునని చెప్పఁబడినది. కాని యవి హింసాప్రధానములు కలియుగమున నవి ప్రధానములు కావు. మాంసభక్షణము నిషేధింపఁబడినపుడు జీవహింసయు నిషేధింపఁబడినట్లు తెలిసికొనుట మంచిది. మహాయజ్ఞముల నాచరింపక యజ్ఞముల నాచరించువారు పతితులగుదురు. సంధ్యావందనమునుమాని యితరమంత్రజపముచేయుట యెట్టిదో యిదియు నట్టిదియే. కావుననే నిత్యనైమిత్తికకర్మము లన్న విభాగము కలిగెను నిత్యములు సదానుష్ఠేయములు. నైమిత్తికము లిచ్ఛాధీనములు. అవియు ఫలమును గోరక యాచరింప వలయునని శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు శాసించెను. ఎట్లన,

శ్లో. యజ్ఞార్థాత్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః,
తదర్థం కర్మ కౌంతేయ ముక్తసంగస్సమాచర. గీత. 3 అ ౯.

వ్యా. యజ్ఞోఽత్ర విష్ణుః యజ్ఞో వై విష్ణురితి శ్రుతేః. తదారాధనార్థా త్కర్మణోఽన్యత్ర తదేకం వినాఽయం లోకః కర్మబంధనః. కర్మభిర్బధ్యతే. నత్వీశ్వరారాధనార్థేన కర్మణా. అతస్తదర్థం విష్ణుపూజార్థం ముక్తసంగో నిష్కామః సత్కర్మ సమ్యగాచరేత్. అని శ్రీధరాచార్యులు

శంకరాచార్యభాష్యమున మూఁడవయధ్యాయారంభమునందు,

అథ శ్రౌతైస్స్మార్తైశ్చ గృహస్థస్యైవ సముచ్చయో మోక్షాయ ఊర్ధ్వరేతసాం తు స్మార్తకర్మమాత్రసముచ్చితాత్ జ్ఞానాన్మోక్ష ఇతి. దీనిచే ఊర్ధ్వరేతస్కులగుజ్ఞానులకు స్మార్తకర్మము చాలునని తోఁపక పోనదు. పైశ్లోకమునకు శంకరభాష్యమును దిలకింపుడు

యజ్ఞో వై విష్ణురితిశ్రుతేః యజ్ఞ ఈశ్వరః. తదర్థం యత్క్రియతే తద్యజ్ఞార్థం కర్మ. తస్మాత్కర్మణోఽన్యత్ర అన్యేన కర్మణా లోకోఽయమధికృతః కర్మకృత్ కర్మబంధనః కర్మైవబంధనం యస్య సోఽయం కర్మబంధనః లోకః స తు యజ్ఞార్థాత్. అతస్తదర్థం యజ్ఞార్థం కర్మ కౌంతేయ ముక్తసంగః కర్మఫలసంగ వర్జితస్సన్ సమాచర. నిర్వర్తయ.

శ్లో. సహయజ్ఞాః ప్రజాస్సృష్ట్వా పురోఽవాచ ప్రజాపతిః,
అనేన ప్రసవిష్యధ్వమేషవోఽస్త్విష్టకామధుక్. ౧౦

దేవాన్ భావయతానేన తేదేవా భావయంతు వః,
పరస్పరం భావయంతశ్శ్రేయః పరమవాప్స్యథ.
ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః,
తైర్దత్తా నప్రదాయైభ్యో యో భుంక్తే స్తేన ఏవ సః. ౧౨
యజ్ఞశిష్టాశినస్సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః,
తే త్వఘం భుంజతే పాపా యే పచంత్యాత్మకారణాత్ ౧౩

శంకరభాష్యము దేవయజ్ఞాదీని నిర్వర్త్య తచ్ఛిష్టమశనమమృతాఖ్యమశితుం శీలం యేషాం తే. యజ్ఞశిష్టాశినః, సంతోము చ్యంతే సర్వకిల్బిషైః సర్వైః పాపైః చుల్ల్యాదిపంచసూనాకృతైః ప్రమాదకృతహింసాదిజనితైశ్చ. అన్యేయే త్వాత్మంభరయః, భుంజతే. తేత్వఘం పాపం స్వయమపి పాపాః ... వ్యా. వైశ్వదేవాదియజ్ఞావశిష్టం యేఽశ్నంతి తే పంచసూనాది కృతైః సర్వైః కిల్బిషై ర్ముచ్యంతే. అని శ్రీధరాచార్యులు.

భక్తజనులారా! ఈభగవద్గీతావాక్యములనుబట్టి గట్టిగా నాలోచించినచో యజ్ఞములనఁగా పంచమహాయజ్ఞములే కాని హింసాకర్మము గలవికావని తేలకమానదు కదా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యభిప్రాయమిట యజ్ఞములనఁగా బంచమహాయజ్ఞములనియేగాని జ్యోతిష్టోమాదులు గావని స్పష్టము. కాఁబట్టియే విభూతియోగాధ్యాయమునందు,

మహర్షీణాం భృగురహం గిరామస్మ్యేకమక్షరమ్,
యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః. ౨౫

అని యుపదేశించిరి శ్రీధరాచార్యులుగా రీశ్లోకమునకు వ్యాఖ్య

వ్రాయుచు, "యజ్ఞానాం శ్రౌతస్మార్తానాం మధ్యే జపరూపో యజ్ఞోఽహమస్మి." అని వ్రాసిరి. కావున జపయజ్ఞము సర్వోత్తమమని, జ్యోతిష్టోమాదులకంటెఁ బంచమహాయజ్ఞము లుత్తమములు నిత్యములు నగునని స్పష్టమగును. మహాదోషనములు గలిగినపుడు వానిం దొలంగింప సోమయాగాదులు విధింపఁబడినవి. జ్యోతిష్టోమాదులు కామ్యములను గోరువా రాచరింపఁ దగినవని యెఱుంగఁదగు. హింసాలేశములేని మహాయజ్ఞముల మానుకొని హింసాప్రధానములగు యజ్ఞముల నొనరించిన నేమిలాభమో యెఱుంగఁబడదు. జనకుఁడు, పితామహుఁడు ప్రపితామహుఁడు యజ్ఞముచేయకయున్న దార్బ్రాహ్మణ్యదోషము కలుగుననియు నది తొలఁగుటకై యాధానమం దొక పశువు నెక్కువగా హింసింపందగుననియు విధి కనుపట్టుచున్నది. ఈవిధి మాంసాహారము కలిగియున్న కాలమునఁ జెల్లినఁజెల్లుఁగాని మాంసనిషేధము కలకాలమున నావిధి పనికివచ్చుననుట సాహసమేయని నే నభిప్రాయపడుచున్నవాఁడను

నాత్మార్థం పాచయేదన్నం నాత్మార్థం పాచయేత్పశూన్,
దేవార్థే బ్రాహ్మణార్థేవా హన్యాన్మేధ్యపశూన్ ద్విజః.

అన్నసూక్తి కనుపట్టెడిని. ఈనియమ మేకాలమున నుపయుక్తమని యాలోచించుట బుద్ధిమల్లక్షణము. మాంసాహారముగల కాలమున దానిని వారింపఁబూని పెద్దలు జనసామాన్యము నలవాటు నొక్కసారి నివర్తింపఁజేయ సాధ్యముకాదని తలంచి యీనియమము చేసియుందురని యూహించుట ప్రమాదము

కాదు. అట్టికాలమున బైనియమమున్న నుండఁజనుఁగాని మాంసభక్షణమే నిషేధింపఁబడిన కాలమునం దాప్రాఁతనియమములఁ బట్టుకొని యూఁగులాడుట వెఱ్ఱితనముగాఁ దోఁపక మానదు. ఆసూత్రములఁ బఠించి వేదవిహితమని యుద్ఘోషించుటయు సాహసమనక తప్పదు. కావునఁ గలికాలమునఁ బంచమహాయజ్ఞముల నాచరించుటయే సకలయజ్ఞములు చేసినట్లగు నని యూహింపవలయును. పశుహింసాబోధక వాక్యముల న్నియుఁ బ్రమాణములేకాని యవి మాంసభక్షణనిషేధము నకు ముందని నిశ్చయింపవలయును. ఇక్కాలమున ననఁగా మాంసము నిషేధించినతఱి యజ్ఞము లెట్లుచేయవలయునో మహర్షులే యాజ్ఞాపించిరి. మహర్షులశాసనము లేకపోయినచో,

శ్లో. న మాంసభక్షణే దోషో న మద్యే న చ మైథునే,
ప్రవృత్తిరేషా భూతానాం నివృత్తిస్తు మహాఫలా.౫అ.౫౬

అన్నమనుస్మృతి వాక్యము ప్రమాణము కావలసివచ్చును. కావున మహానుభావులగు ఋషులు కాలానుసారము కర్మముల విధించిరి. యజ్ఞ మెట్లు చేయవలయునో యని నిర్ణయింపఁ బూని,

శ్లో. "మహర్షయస్తు తాన్ దృష్ట్వాదీనాన్ పశుగణాం స్తదా,
పప్రచ్ఛురింద్రం సంభూయ కోఽయం యజ్ఞవిధి స్తవ.
అధర్మో బలవానేష హింసా ధర్మేప్సయా తతః,
తతః పశువధ శ్చైష తవ యజ్ఞే సురోత్తమ.
అధర్మో ధర్మఘాతాయ ప్రారబ్ధః పశుహింసయా,

నాయం ధర్మో హ్యధర్మోఽయం న హింసా ధర్మ ఉచ్యతే.
ఆగమేన భవాన్ యజ్ఞం కరోతు యదిహేచ్ఛతి,
విధిదృష్టేన యజ్ఞేన ధర్మేణావ్యపసేతునా
యజ్ఞబీజైస్సురశ్రేష్ఠ యేషు హింసా న విద్యతే,
త్రివర్షం పరమం కాలముషితైరప్రరోహిభిః,
ఏష ధర్మో మహాప్రాజ్ఞ విరించివిహితః పురా."

బ్రహ్మాండపురాణము,అనుషంగపాదము, ౩౦ అధ్యాయము అని శాసించిరి మూఁడుసంవత్సరములు దాఁటినందునమరలఁ జల్లినచో మొలచుశక్తిలేనిధాన్యములు యజ్ఞబీజములని నిర్ణయింపఁబడినవి. ఔరా ! ఎంతటిభూతదయ ! ఎంతటివిజ్ఞానము! ఎంతటిదూరదృష్టి ! ఎంతటిధర్మజ్ఞత! ఇట్టివారు కనుకనే మహామును లనఁబరఁగిరి. త్రేతాయుగమునందే భూతహింసకూడదని నిషేధింపఁదగినదని మహర్షులభావము. మాంసాహారము విధివిహితమగు నాకాలమునందే యజ్ఞమున కర్హములు ధాన్యములని మహామును లభిప్రాయమును తెలిపియుండఁగా మాంసాహారము విప్రులకు నిషేధింపఁబడిన యీకలికాలమునం దా ప్రస్తావమేలనో తెలియరాకున్నది.ప్రాచీనాభ్యాసములు వదలిపోవుట కష్టతమమేమో ! ఏదియెట్లున్నను శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మతాత్పర్యము యజ్ఞములలో జపయజ్ఞము శ్రేష్ఠమనియేకదా. స్మృతులు మహాయజ్ఞములని హింసాలేశములేని బ్రహ్మయజ్ఞాదులను జేర్కొనినవి. కాఁగా పోఁగా స్వర్గాదిసుఖములను గోరువారు చేయఁదగినవి జ్యోతిష్టోమాదులని స్పష్టమైనది.

యజ్ఞములచే దేవతల నారాధించుట విధివిహితము. అట్టియజ్ఞములు నొనరించినఁగాని లోకమునకు సుఖము కలుగదు.

"అన్నాద్భవంతి భూతాని పర్జన్యాదన్నసంభవః,
యజ్ఞాద్భవతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః. ౧౪
కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షరసముద్భవమ్,
తస్మాత్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్. ౧౫
ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః,
అఘాయురింద్రియారామో మోఘం పార్థ స జీవతి." ౧౬

భగవద్గీత. 3 అ.

ప్రపంచమునకు మహోపయోగమును గల్పించునది వర్షము. దానికి హేతువు యజ్ఞము. అట్టులగుట నుత్తమోత్తమ మనక తప్పదు ఉత్తమోత్తమమని యెన్నికంగన్నకర్మము హింసాప్రధానముగా నుండఁజనునా యని సంశయము బాధించెడిని. భగవంతునిభావ మిట యజ్ఞమర్చనరూపమే యని తోఁచుచున్నది అట్టియజ్ఞములు విరళములైనందున ననావృష్టికలుగుచున్నదని కొందఱనుటయు న్యాయవిరుద్ధముకాదు. దేవతారాధనమునఁగాని జనులకు మేలుచేకూరదు. ఆయారాధనము పంచమహాయజ్ఞరూపము, జపయజ్ఞరూపము నగు. లోకక్షేమమును గోరి బహువిధయజ్ఞములు విహితములై యున్నయవి. ఏ విధముననైన దేవతల నారాధించి లోకక్షేమమును గల్గించునూహ గలవారు పెక్కుమంది యుండవలయును. ఆ కృత్యము మానిన లోకమునకు మేలుచేకూరదు కావుననే భగవంతుఁ డిట్టిశా

స్త్రము ననుసరింపకున్న వానిజీవితము వ్యర్థమని హెచ్చరించెను తదుక్తికంటె నధికప్రమాణ మేమియున్నది? వేదములుకూడఁ దదుక్తినే తెల్పుచున్న వనవచ్చును. కావున భగవదుక్తి ననుసరించి చేయుకృత్యములు ఫలించి భక్తిని సమకూర్చి ముక్తిని బ్రసాదించును. అట్టులగుట సత్కర్మముల నాచరించి భక్తి నలవఱచుకొని యనన్యశరణులమగుట మానవవిధి. ఇంతట నీ విషయమునుమాని తరువాతి భగవచ్చరిత్రమును వ్రాసెదను.

ఇంద్రుఁడు సహాయార్థుఁ డగుట.

* ఇట్లు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి నారదముని కెఱింగించి మరల నిట్లు పలికెను. మునిచంద్రా! ఇంద్రదర్పభంజనము నించుకంతయె తెల్పితిని. మఱియు నింద్రునిగర్వమును శ్రీకృష్ణమూర్తి యేరీతినడంచెనో వినుము క్షీరసాగరమును మధించి యమృతమును బడసి తత్పానమున దేవేంద్రాదు లమర్త్యులైరి. అప్పుడే శ్రీహరిసాయమున దైత్యవధయు సాగెను. దాన మహేంద్రునకు గర్వ మధికమయ్యెను. ఆ విధ మెఱింగి శ్రీకృష్ణమూర్తి బలిచక్రవర్తిని బ్రేరేపించి స్వర్గము నాక్రమించునట్లు చేసెను. ఇంద్రాదులు దిక్కులేక తిరుగుచుండ బృహస్పతి భగవంతు నారాధించెను. అదితియు నియతివ్రత మాచరించెను. ఈ రెండుకార్యములచేఁ దృప్తినొంది శ్రీకృష్ణుఁడు స్వాంశ

---

* ఈ గాథయుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునం దఱువదియొకఁడవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

మున నదితికిఁ బుత్త్రుఁడై జనించి వామనుఁ డనఁబరఁగెను. బలి ధర్మాత్ముఁడు కావున నతని జయింపఁబూనక యాచించి యింద్రునకు రాజ్యమొసంగెను దాన నింద్రునకు గర్వభంగ మయ్యెను.

మఱియుఁ గొంతకాలమునకు నింద్రుఁడు గర్వమున విఱ్ఱవీఁగసాగెను. శ్రీహరి దుర్వాసునిద్వారా దానిని బోఁగొట్టెను దుర్వాసునిశాపమువలన నశించినరాజ్యమును గృపానిధి కాన మరల నింద్రున కొసంగెను. మరల శతమఖుఁడు గర్విష్ఠుఁడై గౌతమపత్నిని గామించెను. గౌతమమునిశాపమున నాదర్ప మడఁగెను. ఆ శాపమున నింద్రుఁడు యాతననొందెను స్వాంగభంగముగలవాఁడయ్యెను. ఆమహేంద్రునిం గాంచి మునులు మనువులు పకపకనవ్విరి. దేవతలు సిగ్గుపడిరి. బృహస్పతికిఁ దలవంపులుగల్గెను. ఆవల శచీపతి వేయియేండ్లు సూర్యనింబ్రార్థించి రవివరప్రభావమున సహస్రాక్షుఁడయ్యెను ఆ నేత్రము లతని దృష్టికిఁ గళంకములే యయి కనఁబడుచుండును. తారాపహరణమునఁ జంద్రున కెట్లు కళంకముగల్గెనో సురపతికి నట్లే కల్గెను. అనవిని నారదముని నారాయణమూర్తిం జూచి యింద్రుఁడు గౌతమమునిపత్ని నెట్లు కామించెనో తెలుపుము.అహల్య మహాసాధ్వి. భువనపావని. త్రిజగత్పూజ్య పరిశుద్ధమతి. *నిర్మలాశయ. లక్ష్మ్యంశసంభూత. ఈ మహాసాధ్వి నవివేకియై కామించినచరితను వినఁగోరెదను. అనవిని శ్రీమన్నారాయణుం డిట్లనియెను.

---

* శుద్ధాశయాం మహాభాగాం నిర్మలాం కమలాకలామ్. అనిమూ.

ఒకానొక కాలమునఁ బుష్కరతీర్థమును సూర్యగ్రహణ కాలమున సేవింపఁబోయిన యహల్యను బాకశాసనుఁడు చూచెను ఆమెచక్కఁదనమునుగాంచి యబ్లె మూర్ఛిల్లెను. మఱుదిన మూ యహల్యను మందాకినీతటమునఁ గనుఁగొనియెను అత్తటి నా మహాసాధ్వి విగతాంబరయై స్నానము చేయుచుండెను. ఆమె యవయవములవైఖరిం గాంచి కామార్తుఁడౌట మూర్ఛిల్లి తెలివి రాఁగా లేచి యామెచేరువకుంబోయి మనోహరవాక్కులతో వినయ ముట్టిపడ నామె మహాసాధ్వి యని యూహింపక యిట్లు పలికెను. రూపము, శీలము, నూత్నయౌవనము, నిండుచంద రుంగేలిసేయుముఖలావణ్యము నివియెల్లను మెచ్చఁదగినవి. పురుషచిత్తవికర్షణచణమగు కుటిలకటాక్షము ప్రశంసింపందగినది. పద్మప్రభామోచనదక్షమగు నీ నేత్రములజంటవినుతింపఁదగినది. గజఖంజనభంజనమగుగమనము మర్యాదచేయఁదగినది. పీయూషాధికదుర్లభమగు మృదుతమవాక్యము సంస్తుతిపాత్రమైనది. గౌతమముని యెట్టితపస్సొనరించి నిన్నుంబడసెనో యెఱుంగఁ జాలకున్న వాఁడను. విష్ణుమాయయు, సనాతనియునునగు దుర్గాంబనుసేవించి తత్ఫలముగా నిన్నుఁ బడసెనో యని యూహించెదను. కామశాస్త్రవిశారదుఁడు నిన్నుఁ బాలింపఁదగువాఁడని నా నమ్మకము. కాముఁడు కాముకుఁడగుచంద్రుఁడు పాలింపఁ దగుదురేమో. గౌతముఁ డితఁ డేమి యెఱుంగును? లోకమునఁ గామశాస్త్రవిశారదులందఱు నన్నుఁ బొగడుచుందురు. అచ్చరలలో మిన్నయను పేరెన్నికంగాంచిన యూర్వశియు

నన్నే తలంచుచుండును. ఓవరాననా ! శచీదేవి నీకు దాసికగా నొసంగెదను. త్రిలోకరాజ్యలక్ష్మిని గైకొనుము. ముదుసలి గౌతముని వదలుము. అతఁడు కామశాస్త్రానభిజ్ఞుఁడు. మఱియు దుర్బలుఁడు. అంతియకాక తపోనిరతుఁడు. నీతోఁ గలిసియుండఁ దగినవాఁడు కాఁడు. నిష్కాముఁడు. సదా నారాయణపరాయణుఁడు. వస్తువిశేషము నెఱుంగనివిధాత మిమ్మిద్దఱిను గూర్చెను. విదగ్ధుఁడేయైన సకలలోకనారీమణులలో మిన్నవగు నిన్ను ముదుసలి తపసికిం గూర్చునా. అనిపలికి కాముకుఁడగు యమరనాయకుఁడు తత్పాదారవిందములపైఁబడెను ఆయింద్రునింజూచి. మహాసాధ్వి న్యాయము నతిక్రమింపక యిట్లు పలికెను.

దేవాధినాయకా ! బ్రహ్మయభాగ్యమువలన మరీచి పాపమువలనఁ గశ్యపముని యదృష్టహీనతవలన నీవు పుత్త్రుఁడవై యదితికడుపునఁబుట్టితివి. పాపమానసుఁడవు. జపతపోమౌనవ్రతములు సురార్చనము తీర్థస్నానము లోనగుసత్కార్యములన్నియు నెవ్వాని మది స్త్రీచే నపహృతమగునో యతనికి ఫలము నీఁజాలవు కాముకుల మనోమోహనార్థమే స్త్రీ రూపము నిర్మింపఁబడినది. అదిలేకున్న సృష్టి నశించును. ఇది విధాతృనాజ్ఞ. ఈస్త్రీసృష్టి మాయాస్థానము. ధర్మమార్గార్గళము. తపస్సుల నశింపఁజేయుపదార్థము. సకలదోషములకు మూలము. కర్మబంధనిబంధులకుఁ గఠిననిగడము. మీనములకు గాలమెట్టిదియో, కీటములకు బ్రదీపమెట్టిదియో,పురుషుల

కీరూప మట్టిది. రమణీరూపము పయోముఖవిషకుంభము. తొలుత మధురముగనుండిపరిణామమందు దుఃఖబీజమై నరకసోపానమై తనరారు.కాఁబట్టియే సనకాదిమహామునులు వివాహము చేసికొనరైరి.ఎవరిమనసు పరస్త్రీలయం దాసక్తమయియుండునో యతఁ డొనరించినసుకృతమెల్ల నిష్ఫలంబేయగును. పరస్త్రీసేవన మీలోకమందును యశోహాని గలిగించునది; పరలోకమున నరకబాధనాపాదించును. అనిపలికి యామహాసాధ్వి కాముకుఁడగు శచీపతిని వదలి తనగృహమునకుం బోయెను. తపస్వియగు గౌతమున కావార్త నెఱిఁగించెను. ఆమహర్షియు నింద్రుని కుచేష్టకు రోయుచు నుండెను.

ఒకానొకప్పుడు గౌతముఁడు శంకరాలయమునకుం బోయెను. శక్రుఁ డవ్విధమెఱింగి గౌతమరూపమునుదాల్చి యహల్యంగూడెను. ఈవిషయము జ్ఞాననిధియగు గౌతమునకు మనోగోచరమగుడు వేగంబ తనయింటి కరుదెంచెను. అప్పుడే మహేంద్రుఁ డచ్చోటుపాసి పోవుచుండి మునికంటఁబడియె. దిగంబరయగు నహల్యను జూచెను. మహాగ్రహమూని గౌతమముని శతమఖునంగము లెల్ల భగాకృతులందాల్చుఁగాక యని శపించెను. భయవిహ్వలయై విలపించుభార్యనుజూచి నీవు పాషాణరూపమున మహారణ్యమున నుండుమా యని శపించెను. శతక్రతుఁడు సిగ్గుపడి తనచేఁతకు వ్యాకులంపడుచు నమరావతికింబోయెను. అహల్యయు భీతురాలయి శోకకర్శితుఁడగు ప్రాణనాథునింజూచి మృదువాక్కుల నిట్లు ప్రార్థించెను.

ధర్మజ్ఞుఁడవగు నోమహాత్మా ! నిర్దోషురాలగు నీదాసికను వదలి యెట్లు పోఁగలవు ? నీవు వేదవిదులలో నుత్తముఁడవు. ధర్మ తత్త్వమును విమర్శింపుము. నావిని గౌతమముని యోకళ త్రమా ! *నీవు మనశ్శుద్ధిగలదానవు పతివ్రతవు. సువ్రతు రాలవు. ఈవిషయము నెఱుంగుదును. ఐనను బరవీర్యమును భరించుచున్న దానవుగాన నిన్నుఁ ద్యజించెదను. పరభోగ్య యగు నారి సర్వకర్మములందు నపవిత్రురాలగు. దానిని గామించువాఁడు నరకదుఃఖము ననుభవించును. ఆమె చేసిన యన్నము పురీషతుల్యము. తదానీతజలము మూత్రసమము. ఆస్త్రీ నంటరాదు. అంటినచోఁ బురాతనపుణ్యము నశించును. అనిచ్ఛచేతనైన శృంగారమునఁ బరపురుషునిచే దుష్టురాలుగఁ జేయఁబడునో అది పతివ్రతయేయైయున్నను దత్కార్యమున దుష్టురాలేయగును. నీవు దేవేంద్రుని భర్తగా భావించి గృహ మున సుఖించితివి నన్నుఁజూడఁగనే జ్ఞానము నీకుఁగలిగినది. ఇది సత్యముకదా. ఇఁకఁబొమ్ము. పొమ్ము మహారణ్యమునఁ బాషాణరూపమును దాల్చుము భవిష్యద్రామావతారమునఁ దద్రామచంద్రపాదారవిందస్పర్శమున నప్పుడే పవిత్రురాల వగుదువు. నీసుకృతమువలన మరల నన్నుఁ గూడియుండఁగలవు నీవిఁకఁ బొమ్మా యనిపలికి యమ్ముని తపమునకుం బోయెను. ఇది మహేంద్రదర్పభంజనము ఆనిర్జరాధిపతి మరల శ్రీకృష్ణానుగ్ర హమున నైశ్వర్యమును బడసెను.

---

*త్వాం జానామి మనశ్శుద్ధాం సువ్రతాం చ పతివ్రతాం త్యక్ష్యామి చ తథాపి త్వాం పరవీర్యం చ బిభ్రతీమ్. అని మూ.

పాఠకవర్యులారా ! ఇంద్రునకు మరల గర్వము పొడ సూప నహల్యాకారణమున నది యడంగుటయేకాక యవ యవములెల్ల వికారరూపమును దాల్చుటయు నవి భగవంతుని కటాక్షమున నేత్రములుగాఁగనఁబడుచుండుటయు నహల్య దోషమెఱుంగకున్నను శాపము ననుభవించుటయునను నీకథ లను జదివితిరి. ఇవి కథామాత్రములుకాక లోకుల కుపదేశ ములుగ నున్నవి. ఈకథ శ్రీమద్రామాయణమునఁ గనఁబడుకథ కంటె నిట నించుకభేదముగాఁగనుపట్టుచున్నయది ఇందేదివా స్త వము ? అని ప్రశ్నింపరాదు. మహర్షు లొక్కవిషయమునే యించుకమార్పులచే బహుగ్రంథములయందుఁ జేర్తురు. ప్ర ధానవిషయమును మార్పునొందింపరు. దానిచే నాకథ క్రొ త్త దిగా నుండుటయేగాక చదువునపుడు విసుగును బుట్టింపక యుండును కథాసారము నీతనిబోధించుటయే ఫలముగాఁగలది యైనఁ జాలునని మునీశ్వరులభావము. వారిది యుదారదృష్టి. ఆక్షేపించువారి దల్పదృష్టి ఒక్కరీతిగా నన్నిపురాణములలోఁ జేర్చిన నది పఠనార్హముగాకయుండును. మార్పునొందియుండి నఁ బఠనమునకుఁ దగియుండును. మఱొక్కమాట వినుఁడు. మనముకలిసి యొకయుత్సవమును జూచివచ్చి దాని నితరులకుఁ దెల్పునపుడే విషయమొకరీతిగా నుండక యించుకమార్పు నొందును. ఇది సహజము. మహర్షులతీంద్రియులుకాన నట్టిభేద ము కన్పడఁగూడదుకాని యెట్టిమార్పుచేసిన నది పునఃపునః పఠనార్హమగునో యట్లు మార్చుట మనపూర్వులకు నైజము.

దాన మేలులేకపోదు. ఆభావమెఱుంగక యాక్షేపించుట న్యాయము కాదు.

అహల్య యాత్రార్థము పోయియుండ నింద్రుఁడు కామాతిరేకమున నాతన్వింజూచి మోహించినపు డాయహల్య వచించిననీతులు వేదసారము లనందగినవి. నీవంటి యవివేకిని గొడుకుఁగాఁ గాంచుట మీ వంశమున కపకీర్తియనిరయోఁగదా. ఇదొక్కటి చాలదా.

'అపకీర్తిభాజనంబైనట్టిపుత్త్రుండుపుట్టనేమి యతండుగిట్టి నేమి అన్న సూక్తి కనఁబడియెడిని సుపుత్త్రునిచే సద్వంశ మనఁ బడు. ఎవ్వఁడు పరస్త్రీరతుఁడో వానికంటెఁ గుపుత్త్రుఁ డెవ్వఁడు కలఁడు? కామినింజూచి మోసపోవుట నైజము. ధీరోదాత్తుఁడు స్త్రీలవలలలోఁ బడఁడని తెలిపెను. ఇట్టినీతుల కవకాశము గలుగఁజేయఁబూని మహాత్ము లించుక మార్పున నీ కథను బలు తావులఁ దెల్పుదురు అహల్య పరమపవిత్రమానసయని దీనఁ దేటపడియెను. ఇంద్రుఁడు పాదాక్రాంతుఁడైనను లక్ష్యముచే యక యింటికింబోయెను. కాఁబట్టియే పతివ్రతలలో నీమెపేరు కూడఁ జేర్పఁబడినది. మరల నింద్రుఁడు గౌతమముని వేషమున నామెంగూడెను దీన నామానిని దోషముగలదా అన్నదియే ప్రశ్నము గౌతమముని శపించినపుడు సాధ్వి యామె చెప్పిన న్యాయ మిదియే. మునియు నీ యందు దోషము కానరాదు. ఐనను బరవీర్యమును ధరించితివి కావున నిన్ను వదలుచున్నాఁ డననియె. ఇవి న్యాయసమ్మతమా యనునదియు నొకప్రశ్నము.

"హృతాధికారాం మలినాం పిండమాత్రోపజీవినీం,
పరిభూతా మధశ్శయ్యాం వాసయే ద్వ్యభిచారిణీం. ౭౦
వ్యభిచారాదృతౌ శుద్ధి ర్గర్భేత్యాగో విధీయతే.
గర్భభర్తృవధాదౌ తు తథా మహతి పాతకే" ౭౧

అని యాజ్ఞవల్క్యస్మృతియందుఁ గనుపట్టెడిని. ఇట్టిదోషములు లేనితఱి గౌతముఁ డామెను శపించుటగాని పరిత్యజించుట గాని చేయఁదగునా యన్నప్రశ్నము న్యాయసమ్మతముగనే కనఁబడును. సామాన్యశాస్త్రమును విశేషశాస్త్రము బాధించును.

"పరభోగ్యా చ యా కాంతా సాఽశుద్ధా సర్వకర్మసు.
తాం యో గచ్ఛేన్మహామూఢో నరకం తస్య కల్పకమ్."

అనునది విశేషశాస్త్రము. ఏ కారణముననైన నేమి పరసంగమము గలిగెనేని ఆకాంత సర్వకర్మానర్హ యని ముని యెఱుంగును. శ్రౌతస్మార్తకర్మముల కుపయోగింపని స్త్రీ దుష్టయని మహర్షులభావము. కాని యామె మనస్సున దోష మెఱుంగదు. కాఁబట్టియే భగవత్పాదరజస్స్పర్శమున శాపము త్రియు భర్తృసంగమము కలుగునని కరుణమెయిం బలికెను. ఎంతకాలమున కాపాపముపోయి యామెపరిశుద్ధురాలగునో యంతవఱకు శాపమనుభవింపవలసినదేయని మహర్షి జ్ఞానదృష్టిం బరికించెను. త్రికాలజ్ఞులుగాన రామావతారకాలము నెఱింగెను తత్పాదరజస్సంబంధము గలుగఁగలదనియు నెఱింగెను. కాఁబట్టి మునియు నసందర్భముగా శపించినవాఁడు కాఁడని మన మూహింపవలయును. ధర్మములమార్గములు సూక్ష్మములు. వానిగతుల

నెఱుంగుట చాలకష్టము. రామావతారమున నెవ్వరెవ్వ రామ హాత్మ్యనిదర్శనమునఁ బవిత్రులు కాఁదగుదురో వారికందఱ కొక్కొక్కకారణమున నొక్కొక్కయపరాధము గలుగును. వారెల్లఁ దదపరాధఫల మనుభవించుచుండి భగవత్సందర్శన మునఁ బవిత్రులగుదురు కావున నీయహల్య యించుకదోషము నొనరించెనని ముని తెలిసికొని తత్ఫలము నీశాపమున ననుభవింపఁజేసెనని యెఱుంగునది. ఇఁకఁ దరువాతికథను జిత్తగింపుఁడు.

అహల్యాశాపవిముక్తి.

* నారదముని కథాశ్రవణానంతరమాదరమున భగవంతుని జూచి నారాయణమూర్తీ! గౌతమమునిపత్ని శాపమును శ్రీరామచంద్రుఁ డేయుగమున నెట్లు తొలఁగించి ధన్యంజేసెను? శ్రీ రామావతారమునుగూడ వినఁగోరెద. అది మిగుల మనోహరమైనది. నావిని నారాయణుండు తత్కథం జెప్పఁబూని యిట్లు పలికెను బ్రహ్మ ప్రార్థింపఁగా విష్ణువు దశరథునకుఁ గొడుకై కౌసల్యాగర్భమునఁ ద్రేతాయుగమునఁ బుట్టెను. కైక కుమారుఁడు భరతుఁడు. రామతుల్యగుణశాలి. లక్ష్మణశత్రుఘ్నులు గుణసముద్రులు సుమిత్రాపుత్త్రులు. విశ్వామిత్రప్రోత్సాహమున శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునింగూడి సీతాగ్రహణనిమిత్తము మిథిలానగరమునకుం బోవుచుండెను. రామమూర్తి

*ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నఱువదిరెండవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

మార్గమునడుమఁ బాషాణరూపమున నున్న కాంతామణిని గాంచెను ఇట్లుండ నేల యని విశ్వామిత్రు నడిగెను విశ్వామిత్రుఁ డారహస్యమును సర్వము రామునకుం దెలిపెను లోక పావనుఁడగు రాముఁడు పాదాంగుళిచే స్పృశించినంతనే యది యహల్యగా మాఱెను. ఆసాధ్వి శ్రీ రామమూర్తిం గాంచి మునిపత్నిగాన ననేకాశిషంబు లొసంగి భర్తచెంత కేగెను. గౌతముఁడు భార్యను గౌరవించి శాపముక్తి ననుగ్రహించిన రామమూర్తికి శుభాశిషము లిడెను.

రామచంద్రుఁ డిట్లు లహల్యకుముక్తి ననుగ్రహించి జనకుపురమున కరిగి శివధనుర్భంగమును జేసి సీతను వివాహమాడి పరశురామునిదర్ప మార్చి యయోధ్యం జేరెను దశరథుఁడు రాము నభిషేకింపఁబూనిన భరతునితల్లి యోర్వఁజాలక దాని నాపి పూర్వము తన కిడినవరముల నిమ్మని యడిగి రామునకు వనవాసము భరతున కభిషేకము చేయింప హెచ్చరించెను. రాజు ప్రేమభరమున వరమీయఁబూనకున్న రాముఁడు తండ్రిం గాంచి, మహారాజా! తడాకశతదానమున నేపుణ్యముకలుగునో వాపీ (బావి) దానమున దానినిమించినఫలము గలుగును దశవాపీప్రదానమున నేపుణ్యము లభించునో దానిని మించినపుణ్యము కన్యాదానమున లభించును. దశకన్యాప్రదానపుణ్యమును మించినపుణ్య మొక్కయజ్ఞముచేసినఁ గలుగు. శతయజ్ఞలబ్ధసుకృతమును మించినపుణ్యము పుత్రప్రాప్తివలన నొదవు. శతపుత్రలాభపుణ్యమున కన్న మిన్నయగుపుణ్యము సత్య

పాలనమునఁ బడయనగు. సత్యమును మించినపుణ్యము, అసత్యమును మించినపాతకము లేవు. గంగానదీతుల్యమగు తీర్థము, కేశవునిమించినపరదైవము, ధర్మమును మీఱిన బంధు వృధనము లేవు. కావునఁ దండ్రీ! ధర్మమును రక్షింపుము. ఒక్క ధర్మమును రక్షించినచో సకలశుభములు యశస్సు, ప్రతిష్ఠయు, ప్రతాపము, మర్యాదయు లభించును. పదునాల్గువత్సరములు గృహసుఖములను మాని వనవాసము సాగించి సత్యమును బాలించెదను. ఏనరుఁ డిచ్ఛచే నొండె ననిచ్ఛచేనొండె సత్యము చెప్పి దానిఁ బరిపాలింపఁడో అతనిజన్మము వ్యర్థము. కుంభీ పాకనరకమునఁబడును. ఆమీఁద మర్త్యలోకమునఁ బుట్టిమూఁ గగాని కుష్ఠురోగపీడితుఁడుగాని అయి యల్లడుజన్మము లాపా పము ననుభవించును. అని విన్నవించి జటావల్కలములం దాలిచి సీతాలక్ష్మణసహితుఁడై వనముల కరిగెను

దశరథుఁడు పుత్రశోకపీడితుఁడై తనువువదలెను. రాముఁ డడవులఁదిరుగుచుండ రావణునిచెలియలు శూర్పణఖ రామునిం గాంచి కామబాణపీడితయై కాంక్షించెను. ఓరామా! ఘన శ్యామా! సకలసద్గుణధామా! నిన్నుగోరి పరితపించునన్నుం బరిగ్రహింపుము. రామచంద్రుఁ డాతరుణినుడులు విని ధర్మ మును స్మరించి శాపభీతిచే నిట్లు మృదుభణితిం బలికెను అంబా నేను భార్యంగూడియున్నవాఁడను. నాతమ్ముఁడు భార్యను వదలి యున్నవాఁడు. వానికడ కరుగుము. రెండవభార్యను గోరుట దుఃఖానుభవముకొఱకే. ఒక్కస్త్రీకతో విహరించుట సుఖాల

యము. ఆమాటలు రామునినోటనుండి వెడలఁగనే యామె లక్ష్మణుని చెంతకుంబోయి శాంతుఁడై కాంతుఁడై సకలలక్షణవిచక్షణుఁడై యున్న యతనిఁ గాంచినన్నుం బరిగ్రహింపుమాయనిపలుసారులు వేఁడెను. లక్ష్మణుఁడు కుతూహలమున నో కాంతాతిలకమా! జగత్పాలకుఁడగు రామునివదలి దాసుఁడనగు నన్నుఁ గోరుట న్యాయముకాదు. నాభార్య సీతకు దాసిక. నేను దాసుఁడను. నీవు సీతకు సపత్నివగుదువు. కావున రాము నాశ్రయింపుము. నీకు నేను బుత్త్రుఁడ నయ్యెదను. సీతకు నేఁ బుత్త్రుఁడనే. నావిని కాముఁడు చిత్తమును హరింపఁగా నతనిం జూచి యోమూఢుఁడా! కామాతురనై నాయంతట నేవచ్చిన నన్ను వదలిపెట్టుట న్యాయముకాదు. మీయిరువురకు ఘోర విపత్తు రాఁగలదు ఇందులకు సంశయములేదు బ్రహ్మయు మోహినిని వదలిపెట్టి లోకమున నపూజ్యుఁడయ్యెను. దక్షుఁడు రంభాశాపమున భాగమ్రష్టుఁడయ్యెను. స్వర్వైద్యుఁడూర్వశీ శాపమున యజ్ఞభాగవిహీనుఁడయ్యెను. మేనాశాపమునఁ గుబేరుఁడు రూపహీనుఁడయ్యెను ఘృతాచీశాపకారణమున మన్మథుఁడు శివునిచేఁ గాల్పఁబడియెను. మదాలసాశాపమున బలి చక్రవర్తి రాజ్యభ్రష్టుఁడయ్యెను మిశ్రకేశీశాపముననే బృహస్పతి హృతభార్యుఁడయ్యెను. ఇపుడు నేనిచ్చుశాపమువలన రాముఁడు హృతభార్యుఁడగును. కామాతురయై, ప్రాయమునఁ గన్నుమిన్నెఱుంగక, తానే వలచివచ్చినభార్యను ధర్మభీతిగలవాఁడు త్యజింపరాదు. మాధ్యందినశాఖయం దిది కనఁ

బడియెడిని. త్యజించినచో నిచట నాపదలఁబొంది పరలోకమున నరకఫల మనుభవించును.

శూర్పణఖ కుబ్జగాఁ బుట్టుట.

ఇట్లు శూర్పణఖ పలుకఁగా రామచంద్రు నానతి నొక విధముగాఁ గైకొని లక్ష్మణుఁడు తురధారచే దానిముక్కు కోసి వైచెను. దానియన్న యగు ఖరాసురుఁడు యుద్ధమొనరించి దూషణుని సేనలంగూడి లక్ష్మణాస్త్రముల యమమందిరమున కరిగెను పదునాలుగు వేల రాక్షసులు మృతులగుటంగాంచి శూర్పణఖలంకకుం జనిరావణుని దూలనాడెను.విషయమంతయు నెఱింగించి పుష్కరమునకుం బోయెను. దుష్కరంబగు తపంబొనరించి బ్రహ్మ నలరించెను. నిరాహారయై తపోనియతిందప్పని శూర్పణఖంగాంచి తన్మనోభావ మెఱింగి కృపాసింధువు గావున నలువ శూర్పణఖా! శ్రీరామచంద్రునిగోరి యతఁడు లభింపనికతన ఘోరతపస్సు చేయుచున్నదానవా జితేంద్రియులలో మేటి ధర్మలక్షణుఁడుకదా లక్ష్మణుఁడు. శ్రీరాముఁ డనఁగా, * బ్రహ్మావిష్ణుశివాదుల కీశ్వరుఁడు. ప్రకృతిపరుఁడు. ఓవరాననా! జన్మాంతరమున భార్యవై యాతనివలన సుఖము లందఁగలవు. అనిపలికి బ్రహ్మ తనయింటికింబోయెను. ఆశూర్పణఖ యగ్నిని బ్రజ్వరిల్లంజేసి యందుఁ దనదేహాము నునిచి భస్మమయ్యెను. ఆశూర్పణఖయే జన్మాంతరమునఁ గుబ్జయయ్యెను.

---

* బ్రహ్మావిష్ణుశివాదీనామీశ్వరం ప్రకృతేః పరం. అనిమూలము.

అట రావణుఁడు శూర్పణఖావాక్యమువలన నాగ్రహ మునొంది దాన సర్వాంగములు కంపింపఁగా మాయచే సీత నపహరించెను. రాముఁడు సీతనుగానక పలుభంగుల విలపించి యాప్రాంతములనెల్ల వెదకిచూచి మునుల యాశ్రమములు వెదకి సుగ్రీవునితో సఖ్యముచేసి వాలిని బొలియించి రాజ్యము సుగ్రీవున కొసంగి యతఁడు సీతను వెదుక వానరుల సకల దిక్కులకుం బంప నాతనికడ ననుజుంగూడి యుండెను హను మంతునకు దీవనల్చి యంగులీయకము నిచ్చి పంపఁగా నాహ నుమ యంగదాదులంగూడి దక్షిణదిక్కున కరిగి రాముఁడు తన్నుఁ గౌఁగిలించుకొని నందుల కతిప్రీతుఁడై సీతాన్వేషణకా ర్యనిరతుఁడై * తాను రుద్రకళోద్భవుఁడు గావున సముద్ర మునుదాఁటి లంకానగరమున నుపవనమున నశోకవిటపిక్రింద శోకమునఁ గృశించి నిరాహారయై తన్వంగియై యమవస నిశి యందలి చంద్రకళవలె రామనామజపము ననవరతముచేయుచు, జటాభారమును మోయుచు, దప్తకాంచనవర్ణ మొప్పారఁగా, రేయింబవళ్లు భర్తృపాదాంభోరుహములనే ధ్యానించుచుఁ బతివ్రతాశిరోమణియై సువ్రతయై సుశీలయై మహాలక్ష్మీ లక్ష్మ విరాజమానయై స్వతేజః ప్రధర్షిత సర్వభూతయై సకలతీర్థస్నాన పుణ్యము నొసంగఁజాలి భువనపావనియునై యున్న జానకిం గాంచెను.

చాయునందనుఁ డాలోకపావనికి నమస్కరించి రామ మూర్తి దగురత్నాంగులీయకమునొసంగెను. ఆమెను దర్శించి

---

* రామాదదధీతసందేశో యయా రుద్రకళోద్భవః. అని మూ.

విలపించెను సీతాజీవనలక్షణమగు శ్రీరామసందేశమును విన్న
వించెను. తల్లీ! సముద్రము నవ్వలిగట్టునకు దూరముగాఁ
సలక్ష్మణుఁడై శ్రీరామమూర్తి యున్నవాఁడు. శ్రీరామమిత్రుఁ
డగు సుగ్రీవుఁడున్నవాఁడు. రామమూర్తివాలిందునిమి రాజ్య
మాసుగ్రీవున కొసఁగి వాలి హృతయగుభార్యను మరల నిప్పిం
పనతఁడు మిమ్ములను వెదకింపఁ బ్రతినపూనెను. తదాజ్ఞ వానరు
లెల్ల సకలదిక్కులకుం బోయిరి. నావలన మీశుభవార్తను
శ్రీరామమూర్తి వినఁగలఁడు. గంభీరార్ణవమును బంధించి
త్వరలో శ్రీరామమూర్తి లంకకు రాఁగలఁడు. సపుత్రబాంధవ
ముగా రావణుని వధించి తల్లీ!నీకీదుఃఖవిముక్తిని బ్రసాదించును.
ఇపుడు రత్నపూర్ణయగు లంకాపురమును నీయనుగ్రహమున
భస్మమయముగాఁజేయఁగలను. నా కీలంక కోఁతిపిల్లవలెఁ గను
పట్టుచున్నది. మూత్రకుండముగా సాగరము కనఁబడియెడిని.
భూతలమెల్ల శరావమని తలంచెద. రావణుని నాతనిసైన్య
మును పిపీలికాసంఘముగా భావించెదను. వీరినెల్ల నొకయర్ధ
ముహూర్తమున సంహరింపఁజాలుదును. కాని శ్రీరామప్రతి
జ్ఞారక్షార్థమై సంహరింపఁబూనను. నీవు స్వస్థచిత్తవు కమ్ము.
భయమును బాఱఁదోలుము.

సీతయు నిట్లుపలుకు వానరవచనములవిని భృశము విల
పించెను. భీతయై యిట్లు పలికెను. నాదారుణశోకార్ణవమున
మునింగియున్న రాముఁడు జీవించియున్నాఁడా? కౌసల్యానంద
నుఁడగు నాప్రాణేశుఁడు కుశలముగ నున్నవాఁడే కదా! ఎట్లు

కృశించియున్నవాఁడు! సీతాజీవనుఁడుకదా రాముఁడు! ఏమిష దార్థమును భుజించును! సముద్రపు టవ్వలిగట్టున శ్రీరాముఁడు న్నమాటసత్యమేకదా! నాదుఃఖభారమునహతుఁడు కాఁడుకదా! స్వామిదుఃఖప్రదురాలనగునన్ను స్మరించునా? నాకొఱకెట్టిదుఃఖ ము ననుభవించెను? పూర్వ మానంద మనుభవించుకాలమున హారమునుధరించునంతవ్యవధానము నోర్వఁజాలకుండెను. ఇపు డు మాయిర్వరకునడుమ శతయోజనములపారముగల సాగర మున్నది. కరుణాసాగరుని రాముని జూడఁగల్గుదునా' ధర్మని ష్ఠుఁడై శాంతుఁడై దాంతుఁడునైయుండు శ్రీరాముని సేవించు భాగ్యము నాకుంగలదా? పతిసేవావిహీనయగు నారీమణిజీవన ము వ్యర్థము పావనీ! ధర్మమూర్తి సౌమిత్రి సత్యముగా జీవిం చియున్నాఁడా! నాశోకసాగరమున మునిఁగి భగ్నదర్పుఁడయ్యె గదా! నామఱఁది వీరాగ్రేసరుఁడు. ధర్మరక్షణపరాయణుఁడు, దేవకల్పుఁడు. నామఱఁది యెపుడు యుద్ధమెనర్తునా యని సన్నద్ధుఁడై యున్నవాఁడుకదా! ధర్మలక్షణు నాలక్ష్మణుని నిశ్చ యముగాఁ జూడఁగల్గుదునా? ఆపలుకులువిని హనుమ యత్యు గ్రాకారుఁడై లంకను భస్మమగునట్లు దహించెను. మఱల జానకిం గాంచి కుశలమును దెల్పి ధైర్యమును గల్గించి రామునిచెంత కుం బోయెను,

అటనున్న రామమూర్తి హనుమంతునిరాకకు వేచియుం డెను. హనుమయు లంకాపురినున్న సీతాంబికావృత్తాంతము నెల్ల స్పష్టపఱచెను. ఆవార్తవిని రాముఁడు బిట్టు విలపించెను.

లక్ష్మణుఁ డన్న కంటె మిన్న గ దుఃఖించెను. సుగ్రీవునకు స్మృతియే తప్పెను. వానరు లూడలెఱుంగకయే పడిపోయిరి. ఆవల రాముఁడు వారినెల్లం గూడి పోయి లవణార్ణవమును గట్టి లంకా పురింజొచ్చి రావణుని దద్భటులను ద్రుంచి సీతకు దుఃఖవిము క్తి ననుగ్రహించెను. పుష్పకవిమానమున నధివసించి సీతాదేవిం గూడి యయోధ్యకే తెంచియందు జానకియానందించునట్లు కాలము గడుపుచుండెను.సర్వపృథ్వీపతియై రాముఁడుండ ఆధివ్యాధి విరహితయై భూదేవి యలరెను. ఆశ్రీరామునకు నిర్వురుకొడుకులు కుశలవులనువా రుదయించిరి. వారి పుత్రపౌత్రులచే సూర్యవంశమెల్ల వ్యాపించెను నారదా! ఇది శ్రీరామచరితము. పుణ్యమును ము క్తిని బ్రసాదించునది. కావున వినిపించితిని.

పుణ్యమనీషులారా! శ్రీకృష్ణావతారత త్త్వమున నీకథ లేల యని మొదటఁ దోపవచ్చును ఇంద్రదర్పభంగమునుండియే పెక్కులుదాహరణములు భగవన్మహిమమును బోధించునవి దొరకెను. ముందు వ్రాయఁబోవుకథలోఁ గుబ్జాకాంత నుద్ధరించుపట్టు రాఁగలదు. కుబ్జయన నెవ్వరో తెలియఁదగియుండు. శూర్పణఖ కుబ్జయని యీకథనుండియే తేలెనుగదా? కావున నీచరిత్రమువ్రాయుట సుసంగతమే కాని యసంగతము కాదు. ఈచరిత్రమును విమర్శించెదను. శ్రీమద్రామాయణమున లక్ష్మణుఁడు శూర్పణఖముక్కును జెవులను గోసివైచిన ట్లున్నయది. ఇందు నాసికాచ్ఛేదముమాత్రమే చేసినట్లున్నది. రామమూ ర్తి

ఖరదూషణాదుల వధించినట్లుశ్రీమద్రామాయణమునఁగలదు. ఇట లక్ష్మణుఁడే వారినెల్ల నర్థముహూర్తమున వధించిన ట్లగప డియెడిని. ఇందేది యథార్థమను ప్రశ్నము రాకమానదు. దీనికి సమాధాన మిద్దానికిఁ బూర్వము వ్రాసినకథలో వ్రాసితిని. మరల నాచర్చ చేయుట పిష్టపేషణమువంటిదే యగు.

ఇఁక నీకథ నించుకవిమర్శించి దీనినుండి నేర్చుకొనఁదగిన నీతుల దెల్పెదను భగవత్సందర్శనమున సకలపాపములు నశించి యుత్తమపురుషార్థ మలవడును ఇది సత్యము లేకున్న భగవత్సం దర్శనము వ్యర్థమగును. అట్లు కాఁగాడదు కదా కావున శూర్పణఖ యెట్టిదుష్టాత్మురాలైనను శ్రీరామచంద్రుని గన్ను లారఁ గని సంభాషించెను. ఆసుకృతము మేరుతుల్యము. వ్యర్థ మగునా? అందును శూర్పణఖ శ్రీరాముని దివ్యమంగళవిగ్ర హామును జూచి మోహించెను. ఆవాంఛ ఫలింపవలదా? ఈ రెండును ఫలమునీయక వదలుననుట పాపముకాదా కాఁబట్టి యే శ్రీకృష్ణావతారమున నామెవాంఛను భగవంతుఁడు ఫలిం పఁజేసెను. ఈవిషయమునే గీతాశాస్త్రమునందు శ్రీకృష్ణపర మాత్మ స్పష్టముగాఁ దెలిపెను

"యే యథామాం ప్రపద్యంతే తాంస్తథైవ భజామ్యహం,
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాఃపార్థసర్వశః.౪అ.౧౧శ్లో".

వ్యా. యథా యేన ప్రకారేణ సకామతయా నిష్కా మతయా వా యే మాం భజంతి తానహం తథైవ తదపేక్షిత ఫలదానేన భజామ్యనుగృహ్ణామి. నతు యే సకామా మాం వి

హాయేంద్రాదీనేవ భజంతేతానహాముపేక్ష ఇతి మంతవ్యం.యతః సర్వశః సర్వప్రకారైరింద్రాదిసేవకా అపి మమైవ వర్త్మ భజన మార్గ మనువర్తంతే ఇంద్రాదిరూపేణాపి మమైవసేవ్యత్వాత్. అని శ్రీధరాచార్యులు.

భాష్యము. యే యథా యేన ప్రకారేణ యేన ప్రయోజనేన యత్ఫలార్థితయా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ తత్ఫలదానేన భజామి అనుగృహ్ణామి. అహమిత్యేతత్. తేషాం మోక్షం ప్రత్యనర్థిత్వాత్. నహ్యేకస్య ముముక్షుత్వం ఫలార్థిత్వం చ యుగప త్సంభవతి. అతో యే ఫలార్థినః తాన్ తత్ఫలదానేన యే యథోక్తకారిణ స్త్వఫలార్థినో ముముక్షవశ్చ తాన్ జ్ఞానప్రదానేన, యే జ్ఞానినః సన్న్యాసినో ముముక్షవశ్చ తాన్ మోక్షప్రదానేన తథా ఆర్తాన్ ఆర్తిహరణేన, ఇత్యేవం యథా ప్రపద్యంతే యే తాం స్తథైవ భజామీత్యర్థః. "తం యథా యథోపాసతే తం తమేవ ఫలం లభతే" ఇతి శ్రుతేః నపునః రాగద్వేషనిమిత్తం వా కించిద్భజామి సర్వథాపి సర్వావస్థస్య మమేశ్వరస్య వర్త్మ మార్గమనువర్తంతే మనుష్యాః. యత్ఫలార్థితయా యస్మిన్ కర్మణి అధికృతాః యే ప్రవర్తంతే తే మనుష్యా అత్ర ఉచ్యంతే. హేపార్థ సర్వశః సర్వప్రకారైః. అని శ్రీశంకరాచార్యులు.

మహాశయులారా! భగవద్గీతావాక్యమును వింటిరిగదా.ఏభక్తుఁడేవాంఛ మదినిల్పి నన్ను భజించునో ఆతని కావాంఛ నొసంగి కాపాడెదను. నన్ను భజింపక యింద్రాదిదేవతలను భజించి నను ఆరూపమున నేనే వారికి ఫలముల నొసఁగెదను. కావున

నెల్లవారు నన్నే యాయాయిప్రకారముల ననుసరించు చున్నారు. అని పైదానిసారము. దీనిచేత మతభేదము లంతరింపలేదా. ఏరూపమున నేనామమున నెవని నుపాసించినను ఆరూపమున నున్నభగవంతుఁడే ఫలము నిచ్చుచున్నాఁడనఁగా భావమేమి? సర్వరూపములనుండువాఁ డొకభగవంతుఁడే యని కాదా! ఇట్టులుండఁగా దేవతలలో హెచ్చుతగ్గులేల వచ్చెనో తెలియకున్నయది. ఏభక్తుఁ డేరూపమున నేదేవతను సేవించినను దృఢభక్తి యతనిమదిఁ గుదురునేని ఫలము సమానమే. ఏల? ఫలప్రదాతయొక్కఁడే. కావున దేవతాభేదములఁ బాటింపక యన్యసేవ్యదేవతల దూషింపక యల్పబుద్ధుల మాని భగవంతుని సర్వరూపునిగా ధ్యానించిన భక్తుఁడు తరించునే. లేనిచో నరకకూపమునఁ బడును.

శ్రీరామావతారమున మహర్షులుగూడ నాదివ్యరూపమును జూచి మోహపరవశులై స్త్రీరూపమునెత్తిన బాగుండునే యని తలఁచినట్టు లొకప్రాచీనసూక్తి కలదని పెక్కుపర్యాయములు వ్రాసియుంటిని. ఆసూక్తి యీప్రకరణముల ననేకకథల వలన సార్థకమే యని కనఁబడుచున్నదికదా. శూర్పణఖ రాక్షసాంగన. వికృతరూపిణి. స్వేచ్ఛాప్రవర్తకురాలు. అటులయ్యుఁ బుత్త్రశోకమునుగూడఁ బాటింపక శ్రీరామచంద్రుని మోహించెను. ఇఁక నీపురుషుఁడు దొరకకున్న దేహము వ్యర్థమే యని యూహించెను. ఎన్నిమోహభంగులఁ బ్రార్థించెను. స్మరార్తురాలను. నాకామమును దీర్చి దక్షింపుమా యని చేతులొగ్గి

విన్నపమొనర్చెను. కాని శ్రీరామమూర్తి తమ్మునిఁ బ్రార్థింపుమా యని పనిచెను. అసత్యమాడెనా. కాదు. భగవంతుఁడు భక్తులఁ బరీక్షించును. ఎన్నిపర్యాయము లాపరీక్ష యని శంకింపరాదు. తుదవఱకుఁ బరీక్ష సాగించుచునేయుండును. త్రిశుద్ధిగా నెట్టియిక్కట్టులందును మది చెదఱనిచో నాతని నను గ్రహించుట మహావిష్ణువు నాశయము. లక్ష్మణుఁ డేమి సామాన్యుఁడా? ఏకాంతసేవచేయుట కరణ్యము తగినస్థలమని సర్వము నుద్యజించివచ్చిన మహానుభావుఁడు. సీతారాములకు నేదాసుఁడ ననియె.

"విహాయ రామం సర్వేశం హేమ మూర్ఖే దాస మిచ్ఛసి,
సీతాదాసీ చ మత్పత్నీ సీతాదాసోఽహమేవ చ."

అనియె. ఇదియే ప్రపత్తిమార్గము. నాభార్యయు నేనును సీతకు దాసులమనియె. సర్వేశుఁడు రాముఁడు. అట్టిపరాత్పరుని వదలి కింకరుఁడనగు నన్నేల కోరెదవని యడిగెను. దీని భావమేమి ? ప్రకృతి సీత. పురుషుఁడు సర్వేశ్వరుఁడగు రామమూర్తి వారికి మేమిర్వురము దాసులము అనియె. లక్ష్మణుని మది నిశ్చలమైనది. ఇంచుకంతయుఁ జలింపదు. ఏమాత్ర మవకాశమీయక రామునే యాశ్రయింపుమనియె. నాసికాచ్ఛేదము శ్రీరామాజ్ఞచేఁ జేసెను. ఇదిన్యాయమా ? స్త్రీగనుక మన్నింపరాదా యనఁగూడదు. ముఖమున కలంకారము నాసిక. అదిలేనిచో దానింజూచువారుండరు. ఇఁక దీని కీలోకసుఖము పోవలయు. నన్నుఁ జూచి కామించెను. దీనికోర్కి తీర్చుట కిది

యదనుగాదు. ముందు సాగించెద. శ్రీకృష్ణావతారముకదా యందుల కుపయోగింపఁజను. నన్నుంజూచిన దానిని మఱి యొకఁడు కామింపరాదు. నాసికకోసిన నిఁక దీనింజూచువారుం డరు. దీని కామమంత యడంగు. అని యూహించి నాసికకోసి వేయుమని యానతిచ్చె. లక్ష్మణుఁ డట్లే యొనర్చెను శూర్పణఖ శపించెను. తచ్ఛాపము తప్పదయ్యెను. ఆర్తులవాక్యము ఫలిం చునని మోహినీప్రస్తావమునఁ జెప్పియున్నాఁడను తనపంతము నెగ్గకపోయెనే యని తపించెను. తనవలన రామునిచే మృతి నొందఁదగినవారినెల్లఁ బురికొల్పెను. వారి కెల్ల సుగతిని గల్పించెను. అంతఁ బుష్కరమున కరిగి తపస్సొనరించెను బ్రహ్మ సాక్షాత్కరించి. భగవత్సంగతి జన్మాంతరమునఁ గలుగుఁగాక యని వరమొసంగెను. అప్పుడ హుతవహునియందుఁ బడి మృతినొందెను. ద్వాపరాంతమున మధురానగరమునఁ గుబ్జ యనుపేర వికృతరూపమునఁ బుట్టెను.

త్రేతాయుగమున మృతినొందినశూర్పణఖ ద్వాపరాంత మున మధురానగరమున జన్మించినదనుక నెందుండెనని ప్రశ్నింప వచ్చును. భగవంతుని దలంచుచు మృతినొందినవారలకుఁ బుణ్య లోకములందు నివాసముండుననియు, నేతరుణమున భగవంతుఁ డవతరించునో ఆ కాలమున మరల వారు పూర్వలక్షణములఁ బుట్టుదురనియు సమాధానము చెప్పవలయునే కాని వేఱువిధ ముగఁ జెప్ప నవకాశముగాని పురాణప్రమాణములుకాని కాన రావు. శ్రీమద్రామాయణమున శూర్పణఖ తరువాతివృత్తాం

తము కానరాదు. దానికిఁ బ్రసక్తియే యందు లేదు. ఇం దావిషయమే ప్రధానముగాఁ జెప్పఁబడినది యుక్తియుక్తముగనున్న యీగాథనుండి యనేకవిషయముల నెఱుంగవచ్చును. పూర్వజన్మమునఁ జేసినకృషి ఫలింపక మానదన్న నీతి ననుసరించి శూర్పణఖ కుబ్జగాఁబుట్టినను, భగవత్సందర్శనమాత్రమునఁ దన వాంఛితమును బడయఁగల్గెను. ఆ విషయమును ముందు మీరు వినఁగలరు.

మహాశయులారా! బృందావనచరితమును సంగ్రహముగా ముఖ్యవిషయములను జేర్చి వ్రాసితి. ఆ సందర్భమున గోపికావృత్తాంతమును వ్రాసితి. ఇంక నెన్నియోచరితములు బృందావనక్రీడావిషయమందు వ్రాయఁదగినవి కలవు సాధారణముగా భాగవతముచదివి శ్రీకృష్ణచరిత్రము నెఱిఁగియున్న వారల కివి క్రొత్తవిగాఁ గనుపట్టును. ఇంకను వ్రాయుటకంటె వీని నిట నిలిపి భగవదవతారప్రధానఫలమగు భూభారహరణ కథలను వ్రాసెదను. అందు నడుమనడుమ సందర్భానుసారముగా మఱికొన్ని కథలను వ్రాసెదను అవహితులరగుఁడు. భగవత్కథాశ్రవణకుతూహలమున సంసారతాపత్రయములు మది నంటకుండఁ జేసికొనుఁడు ముందుగ భక్తాగ్రగణ్యులగు శ్రీలీలాశుకు లొనరించిన శ్రీకృష్ణస్తవమును బఠింపుఁడు. ఆవలఁ దచ్చిత్రచరిత్రమును నాలకింపుఁడు

శ్లో. ఆముక్తమానుషమముక్తనిజానుభావ
మారూఢయౌవనమగాఢవిదగ్ధలీలమ్,

ఆమృష్టయౌవనమనష్టకిశోరభావ
మాద్యం మహః కిమపి మాద్యతి మానసే మే. 3. ఆ ౬.
వ్రజజనమదయోషిల్లోచనోచ్ఛిష్టశేషీ
కృతమతిచపలాభ్యాం లోచనాభ్యాముభాభ్యాం
సకృదపి పరిపాతుం తే వయం పారయామః
కువలయదళనీలం కాంతిపూరం కదా ను. 3. ఆ. ౧౨.
లీలయా లలితయావలంబితం
మూలగేహమివ మూర్తిసంపదాం,
నీలనీరదవికాసవిభ్రమం
బాలమేవ వయమాద్రియామహే ౧౪.

భక్తశిరోమణులారా! బృందావనమున భగవంతుఁడు బాలలీలలచే గోపికలను గోపకుల నానందింపఁజేయుచు నందాదుల నానందాబ్ధినోలలాడించి గర్గాదిమహానివతంసులకు నిరుపమానానందమును సంధిల్లఁజేయుచు రాధాదేవీ మనస్సరోరుహోదయభానుఁడై తనలీలల నెఱుంగఁజాలక దివిజు లచ్చెరుపడుచుండ బ్రహ్మాదు లపరిమితామోదమునఁ దన్ను ధ్యానించుచుండ స్వేచ్ఛగా నుండును బాల్యము కొంచెము తగ్గెను. ఆ మహాత్మునిలీల లవాఙ్మానసగోచరములు ఎవ్వరెవ్వరు తన్నేమేమికోరి సేవించుచుండిరో వారివారి కాయాయిభావములఁ గనఁబఱచి సంతసింపఁజేయుచుఁ దనమాయ నెవ్వరికిఁ దెలియనీయక విహరించుచుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము సుఖముగా గడచెను. బృందావనప్రాంతముల నున్నదానవు లొక్కరొక్కరే వరుసఁగాఁ జంపఁబడిరి. మహర్షులకుఁ గ్రమక్రమముగా

దానవబాధ లడఁగసాగెను యాదవులకు నందలిమానవులకును గష్టపరంపరలు తగ్గుచువచ్చెను. ఇట్టులుండ నా బృందావనము బృందారకపురమును దిరస్కరించుచుండెను. ఈ విషయమున మహాకవి పోతన,

క. "గిరిచరమిథునములోలిం
బరికింపఁగఁ గృష్ణపాదపద్మాంకితమై
సురరాజునగిరికంటెను
దరుణీ బృందావనంబు తద్దయు నొప్పెన్."

అని వ్రాసిరి. దీనికి మూల మేమూలనున్నదో యిపుడేలగాని పద్యము మిగుల హృద్యముగ నున్నయది.

"బృందావనం సఖిభువో వితనోతి కీర్తిం
యద్దేవకీసుతపదాంబుజలబ్ధలక్ష్మీః"

అనునదియే దీనికి మూలమని కొంద ఱూహింపవచ్చును. కృష్ణపాదపద్మము లన్నమాటలకుఁ బై శ్లోకము మూలము కావచ్చునేమో. ఆ గొడవ యిపుడేల? పద్యార్థము మిగుల మనోహరము. భగవన్మహిమము నుద్బోధించునది. అట్టి బృందావనమహిమ మగణ్యము సురావళులకేని శరణ్యము. భక్తుల కయ్యది సిద్ధాశ్రమము. దానియందు భగవంతుని దర్శించువారే పుణ్యముచేసినవారు. వారినేత్రములే సఫలములు. అట్టి బృందావనమున శ్రీ కృష్ణుఁడు కొలఁదివత్సరములు భూభారహారణప్రయత్నమును మాని గోపికలసేవల నంగీకరించుచు గోపకులతో నాడుకొనుచునుండెను. నందాదులు తమతమగోవులతో సుఖం

బుండిరి. శ్రీ కృష్ణునకు రాక్షసపీడ లేకుండుటయే వారికిఁ బర మానందముగా నుండెను. ఇచ్చటిచరిత్ర మిట్లుండఁగా మధు రానగరవృత్తాంతము నించుక విచారింతము. మధురానగరచరి త్రమే జగద్భారావతరణ మూలకందము. భగవంతుని దివ్యమ హిమమును, అమానుషశక్తిని, భక్తరక్షణత్వము, సర్వతోముఖ సామర్థ్యము నా చరిత్రమే వెల్లడించును.

కంసునకు దుస్స్వప్నములు పొడకట్టుట.

* బృందావనమున శ్రీ కృష్ణపరబ్రహ్మము మహానందమున మూలప్రకృతియగు రాధాదేవింగూడి తనకైంకర్యమును గోరినగోపికలకెల్ల సేవాసౌఖ్యము నొసఁగుచుఁ దనయమానుష లీల లెవ్వరికిని గోచరముగాకయుండ నుండెను. కంసాసుర ప్రేరితులగు దానవుల నెందఱినో వధించెను. ఆచర్యలం గాంచియు గోపకులు నందాదులు శ్రీకృష్ణుఁడు యాదవ మాత్రుఁ డగునా యని యూహింపఁజాలకుండిరి. క్షణమాత్ర మట్టి విజ్ఞానము వారికిం గల్గిన నది శ్రీకృష్ణమాయాచ్ఛాదితమై యడఁగుచుండెను. కావున నుత్తరక్షణమున నాజ్ఞానము పోవ సామాన్యునిగా భావించుచు నామహాపురుషుంగూడి వేడు

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము, గర్గసంహిత, బ్రహ్మపురాణములనుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగనగు శ్రీ భాగవతమునం దీకథ యించుకమా ర్పుతోఁ గానఁబడియెడిని. విష్ణుపురాణము భాగవతమునే యనుసరించును. హరివంశము తనస్వాతంత్ర్యమును బ్రకటించును. కాన నిన్నింటిలోనివిశేష ములఁ గలిపి వ్రాసెదను.

కమ్మైఁ గాలము గడపుచుండిరి. యశోదాదులు నాయనా రారా యని పిలుచుచునే యుండిరని యూహింప నవకాశము గలదు. ఇట్టు లీబృందావనస్థితి యుండెను.

మథురానగరమునఁ గంసుఁడు తనపంచినపూతనాదులు శ్రీకృష్ణహతులగుటకుఁ జింతించుచు నేయుపాయమున నందనందనుల శ్రీరామకృష్ణులఁ బొలియింతునా యని యూహించుచు నుండెను. ఎట్టిమాయపన్నిన నది వ్యర్థమైపోవుచుండెను. గాన నతనికాకులత్వ మధికమయ్యెను ఇట్టులుండఁగానొకనాఁటి రేయి నాతనికి దారుణదుస్స్వప్నములు దోఁచెను ఉలికిపడి లేచి వానిందలంచుకొని మఱిమఱి పరితపించుచు నిఁకఁ జేయఁదగునుపాయ మెద్దియని యాలోచించుచు నేదియుఁ దోఁపమి దల్లడిల్లుచు నెట్లో యారాత్రిఁ గడపి భీతుఁడై కాల్యములం దీర్చక యుచితాహారమును గొనక యుత్సాహవిహీనుఁడై పుత్రమిత్రబంధుగణంబులఁ బురోహితులను బిలుపించి పేరోలగమున నుండియే పొరలిపొరలి వచ్చుదుఃఖమున మోము వెలవెలఁబాఱగా నిట్లు పలికెను. "నామేలుగోరు మీరెల్లఁ జక్కఁగ నాలకింపుఁడు. రాత్రి నాకుఁ గొన్ని భయంకరదుస్స్వప్నములు కనఁబడినవి. బంధువులు పురోహితులు లోనగువారుకదా నాకు శలమును సదా కోరుచుండువారు. కావుననే మీకుఁ దెల్పెదను. ఒకానొక క్రూరరాక్షసి రక్తపుష్పమాలికను ధరించి రక్తచందనమలంది రక్తాంబరమునుగట్టి తీక్ష్ణతరఖడ్గమును భయంకరకర్పటమును జేతులంబూని భయదాట్టహాసము పలుమాఱు

చేయుచు నాలుక నాడించుచు భయంకరరూపము కనంబడఁగా మిగులవృద్ధయై కాలుసలుపుతనువు దృష్టిని చెదఱఁజేయ నాన గరమున నాట్యముచేయుచున్నట్లు తోఁచెను. దానిశిరోజములు విరియఁబోసినట్లుండెను నాసిక సగము తెగిపోయినట్లుండెను. విధవగా నది నాకుం దోఁచెను. మహాశూద్రి యని యూహిం చితిని. ఆక్రూరదానవి నన్నుఁ గౌఁగిలింపఁగోరుచున్నది. దానికిఁ గృష్ణాంబరములు ప్రియములుగానుండు నని తోఁచినది. మాసి పోయిన పైఁటచెఱఁగునఁ గొంతభాగము చించి చేతఁబట్టుకొని రూక్షమూర్ధజములు భీతిని బుట్టింపఁ జూర్ణతిలకమును ధరించి నావక్షమునఁ గపోలములఁజేర్చి నిలుచున్నట్లు పొడకట్టెను. పక్వములయి భిన్నభిన్నములయియుండు తాళఫలములను భయ దాట్టహాసములఁ బడఁగొట్టుచు నృత్యము చేయుచున్నట్లుండెను మాసినవస్త్రమునుగట్టుకొని వికారముగ నాకారము కనుపట్టు రూక్షమూర్ధజుఁడగు నొకమ్లేచ్ఛుఁ డాక్రూరదానవికి మద్యము నొసఁగుచు నలంకారముల నందిచ్చుచుండెను. ఒకస్త్రీ మహా రోషముగలదిగను, దేవతాప్రోత్సాహితగను, బలిపుత్త్రులుగల దిగను దోఁచి శపించుచుఁ బూర్ణకుంభమును బ్రద్దలగునట్లు కొట్టెను. వాడనిపూలమాలలను ధరించి రక్తచందనచర్చ యలర నొప్పెను ఒకబ్రాహ్మణుఁడు మహారోషమున మండిపడుచు నన్ను శపించెను. ఒక్కక్షణకాలము నిప్పులవాన కురిసెను. ఒక్కక్షణము భస్మవృష్టి కురిసెను. క్షణక్షణము రక్తవృష్టి కురియుచునే యుండెను. నానగరమంతయు రక్తవృష్టిని నిముఁ

గిన ట్లుండెను. వానరము, వాయసము, శునకము, భల్లూకము, సూకరము, ఖరము, వికారముగను భీతినిగల్గించునట్లును శబ్దము చేయుచుండఁగా నేఁజూచితిని. ఎండుకట్టెలరాశిని, అమ్లానకజ్జలమును, గోళ్లు తెగఁగోసికొనుచున్న వానర కాంతను, సూర్యోదయకాలమున నేఁగంటిని. ఒకానొకనారీమణీ పీతవస్త్రధారిణియు, శుక్లచందనచర్చితయు, మాలతీమాలికాధారిణియు, రత్నభూషణభూషితయుఁ, గ్రీడాకమలహస్తయు, సిందూర బిందుశోభితయునై మహారోషమున నన్ను శపించుచు నామందిరమునుండి వెడలిపోయెను. పాశములు కరములఁ గనఁబడ వెండ్రుకల విరియఁబోసికొని భయంకరాకారులై చూడఁజాలనంత యెఱ్ఱగా నయనములుండఁగాఁ గొందఱు పురుషులు నాన గరమును బ్రవేశించుచుండఁ జూచితిని. వస్త్రవిహీనరయి ముక్త కేశిరయి వికృతాకారరయి నాగృహములయందెల్ల నాట్యముచే యుచుఁ జిఱునవ్వునవ్వుచు నుండఁగా నేఁజూచితిని. నాసికా విహీనయు, దిగంబరయునగు నొకమహాశూద్రి (గొల్లపడుచు) మహాభీతినిగల్గించుచు నాదేహమునిండ నూనెపూయుచుండెను. నిర్వాణాంగారయుక్తములై భస్మపూర్ణములై దిగంబరములై విచిత్రరీతులఁ గనుపట్టుభూతములుదయభానునికరములు భూతలమున వ్యాపించుతఱి ననేకప్రకారముల నాకుం గనుపట్టెను. ఆభూతములెల్ల నవ్వుచునేయుండుటం గనిపెట్టితిని. నృత్యగీత మనోహరమగు వివాహమును గనుఁగొంటిని. రక్తవస్త్రములం గట్టి యెఱ్ఱని వెండ్రుకలుగలిగిన పురుషులం బెక్కండ్రఁ

గాంచితిని. దిగంబరుఁడై వికారముగా రక్తమును గ్రక్కుచు నాట్యముచేయుచుఁ బలుగిడుచు శయనించుచుఁ జిలునవ్వు కనఁబఱచుచుండఁగాఁ గన్నులారఁజూచితిని. ఆకాశమున రవి చంద్రులు రాహుగ్రస్తులగుచుండినట్లు లగపడియెను. ఒక్కసమయమందే వారిరువురు రాహుగ్రస్తులై కనఁబడకపోయిరి. పురోహితవర్యా! ఉల్కాపాతము, ధూమకేతువు, భూకంపము, రాష్ట్రవిప్లవము, ఝంఝామారుతము, మహోత్పాతములు, పలు భంగుల నాకుం దోఁచెను. ప్రళయము వీచుచుండఁగా భూరి శాఖలు విరిగిపడ మహామహీరుహములు వేళ్లతోఁ గూలినట్లు లగపడియెను. ఆవాయువేగమునకుఁ దాళఁజాలక పర్వతములు పడిపోయినట్లు స్పష్టమయ్యెను అత్యున్నతపురుషుఁ డొకఁడు శిరస్సు ఖండింపఁబడఁగా నృత్యముచేయుచుండ మండలాకారముగాఁ దిరుగుచు నాకగపడియెను. అతఁడు ప్రతియింట నల్లే యున్నట్లు దృష్టికిం దోఁచెను నివాసములెల్ల మండిపోవఁగా భస్మము సర్వత్ర వ్యాపింపఁగా నంగారము లెల్లెడలఁ బర్వుచుండఁగా హాహాకారము లంతటఁ గావింపఁబడుచుండఁగా నగరమెల్లఁ జీకాకుపడుచున్నయట్లు నాకగపడియెను.” అనిపలికి కంసభూపతి మౌనముద్రం దాల్చెను.

బాంధవులు లోనగువారెల్ల రాదుస్స్వప్నముల విని నిట్టూర్పులం బుచ్చిరి. పురోహితుఁడగు సత్యకుఁ డల్లె మూర్ఛిల్లెను. తనప్రభువగు కంసునకు వినాశనము తప్పదని యతనికిం దోఁచెను.కంసపత్నులెల్ల బోరున నేడ్చిరి. పితృమాతృ

వర్గమంతయు బెల్లుగ భీతిల్లెను కంసునకు వినాశకాలము తనంతటతానే సిద్ధమగునని యెల్లవా రూహించిరి.

* పాఠకులారా! ఈదుస్స్వప్నవిషయము భాగవతాది పురాణములలోఁ గానరాదు. నారదవాక్యము ననుసరించి బలరామకృష్ణులం జంపఁ గంసుఁ డెంచెనని కనఁబడియెడిని. ఆవిషయము నిటఁ జేర్చుట న్యాయముగాన నించుక వ్రాసెద. † కంసుఁడు తనయనుచరులు పెక్కుమంది శ్రీకృష్ణునిచేతను హతులుకాఁగా నుత్తలంపడుచుండ దేవలోకమునుండి నారదముని యరుదెంచి కంసునిచేఁ బూజితుఁడై మహీపాలకా! నీ వానాఁడు దేవకికన్నకూఁతురని చంపఁబూని యథాపూర్వముగ నెగురవేయ నది మింటినుండి నీకుఁ జెప్పినమాటలు మఱచితివా. నిన్నుంజంపఁబుట్టినవాఁ డీసమీపమున నున్నవాఁడని వినలేదా. ఆతఁడే శ్రీకృష్ణుఁడు. అతఁడు దేవకీదేవిపుత్త్రుఁడని నమ్ముము. ఆపుత్త్రిక యశోదకూఁతురు. బలరాముఁడు రోహిణీపుత్త్రుఁడు. వసుదేవుఁడు నీవలనిభీతిచేఁ దనకొడుకుం గొంపోయి నందున కొసంగెను. ఆతనిపుత్త్రికనుం దెచ్చెను. నందవ్రజమున బలరామకృష్ణులు దినదినప్రవర్ధమానులగుచు

*గర్గసంహితయందు బ్రహ్మపురాణమునందు శ్రీభాగవతమునందు విష్ణుపురాణమునందును నీకథలేదు నారదునివాక్యమువిని కంసుఁడు రామకృష్ణులఁ జంపం బ్రయత్నించినట్లు కనఁబడియెడిని. దానిని వీటేఁబుచ్చుట పాడిగాదని తోఁచి యిటఁ జేర్చితినని యెఱుంగునది. † కంసాయ ప్రాహ భగవాన్నారదో దేవదర్శనః. అని శ్రీభాగవతము.

శుక్లపక్షనిశాకరుని బోలియున్నవారు. నీపరిజనులను బూతనా శకటాసురప్రముఖులఁ జంపినది వారేయని తలంపుము. ఈమో సమంతయు వసుదేవుఁడు చేసినదియే యని నమ్ముము. అనినం తనే కంసుఁడు మండిపడి దేవకీకుమారుఁడు కృష్ణుఁడై యుండ వానింగొనిపోయి వ్రజమున నందునిమందిరమున నునిచి నంద నందనఁ గొనితెచ్చి నన్ను మోసపుచ్చిన వసుదేవునిం జంపుదు నని కృపాణపాణియై వసుదేవుని చెంతకుంబోయినంతనే నా రదుఁ డఁట బొడచూపి నాయనా! ఇది చేయరానిపని నీవంటి భూపతు లిట్టి యకృత్య మాచరింపరాదు. అది తప్పక ముప్పు దెచ్చును. ఒకప్పుడు కృష్ణునిచే మరణము తప్పినను దప్పునేమో కాని యీతనింజంపినఁ దప్పక శ్రీకృష్ణునిచే మృతితప్పదు. నా మాట నమ్ముము. ఈకార్యమును మానుమని వానియుద్రేకము ను మరలించెను.

కంసుఁడు నారదవాక్యమును విని మానకున్న శపించు నన్నభీతిచే వసుదేవుని దేవకిని బంధించి కారాగారమున నునుప నాజ్ఞాపించెను. నారదుం డదిమంచిదియే యని భావిగతుల నెఱింగినవాఁడౌటఁ గంసునకుఁ దెలుపఁదగినవిషయములం దెల్పి దేవకీవసుదేవుల కాతనివలనఁ బ్రాణభీతిలేకుండఁ గట్టుదిట్టములు చేసి తనదారిం బోయెను. నారదుఁడు హితముపదేశించి పో యినవెనుకఁ గంసుఁడు బలరామగోపాలవధప్రయత్నమున సమాదరుఁడై యుండెను.

భక్తవర్యులారా! ఈకథనుండి యెఱింగింపఁదగిననీతులు విశేషించి లేవు కానియొకవిషయముమాత్రమవశ్యముగ్రహింపఁ

దగినది లేకపోలేదు. కంసుఁడు బలరామకృష్ణులఁ జంపింప
నెన్నియో ప్రయత్నములను జేయుచునే యుండెను.విసుగువాని
మదిఁ దోఁచుటయే లేదని మన మూహింపవచ్చును. కాలము
సమీపించుకొలఁదిని దల్లక్షణములు హెచ్చరించుచుండవల
యునని విధికదా! కర్మ మెన్నివిధములఁ దెల్పినను బ్రాకృతులు
దానిగతుల నరయఁజాలరు. ధీరు లెఱింగి జాగ్రత్తగా నుందురు.
ఈసిద్ధాంతమే యీకథ మనకుఁ దెలుపుచున్నయది. ప్రతిమాన
వునకు స్వప్నములు దోఁచుట స్వభావము. కొన్నికొన్ని సద్యః
ఫలప్రదములు. స్వప్నముఫలముల నీఁజాలదన్నవాద మొకఁడు
కలదు. అది నేనెఱుంగుదు. ఇప్పుడు కంసునకుఁ దోఁచినవని
వ్రాసిన వట్టివి కావు. సాధారణస్వప్నములవలెఁగాక విధిప్రేరిత
ములై యశుభవస్తువులు స్వభావవిరుద్ధముగాఁ గనఁబడును. అం
తియగాక మనయూహాలుకూడ భావిఫలము ననుసరించి మాఱు
చుండును. స్వప్నరూపములఁ గర్మమే భావిఫల మిట్టిదని తోఁ
పింపఁజేయుననుట నిర్వివాదాంశమని నాభావము కంసునకుఁ
దోఁచినయొక్కొక్కస్వప్నము శీఘ్రమరణమునుదోఁపఁజేయును.
నీపరిజనులు నీగృహములు నీబంధువులు త్వరలో నశింతురని
కొన్ని తెలుపఁజాలియున్నయవి. నీయదృష్ట మిదె తొలఁగుచు
న్నది. అనఁగా నీరాజ్యలక్ష్మినగునే నిదె పోవుచున్నదానను.
నీకిఁక నిలపై నిలుచుప్రాప్తము లేదనియే నేనరుగుచున్నదాన
నని కొన్ని తెల్పుచున్నవి. నీక్రూరకృత్యములకుఁ దగినదుష్ఫల
మనుభవింపక తప్పదని కొన్ని తెలియఁజేయుచున్నయవి. ఇట్లు

స్వప్నములన్నియు నస్వాభావికములగుట నాశుమృతిని వెలియఁ జేయుచున్నవి. కాఁబట్టి మనము జేసికొనినకర్మమే భావిఫలము లిట్లుండునని నానాముఖముల హెచ్చరించుచుండుననుట స్పష్టము. కావున సాధారణములుగాని స్వప్నములుతోఁచినపుడు భగవన్నామసంకీర్తనముచేసి భగవంతు నారాధించుట సముచితిమార్గము దాన రాఁగలదుష్ఫలములు తొలఁగునా యన రాదు కర్మములు రెండువిధములు ధృఢమూలములు, నదృఢమూలములు అని. దృఢమూలకర్మములకుఁ బరిహారములు లేవు. ప్రాయశ్చిత్తము లొనరించిన నవి ఫలింపకతప్పవు. అదృఢమూలములగుకర్మముల కనేకవిధములఁ బరిహారములు గలవు. అవి యొనరించిన నవి ఫలింపకపోవచ్చు. ఆప్రాయశ్చిత్తములలో సకలాపత్పరిహారకమగు భగవన్నామసంకీర్తనము ప్రధానమనుట కెవ్వరి యాక్షేపము గలుగదని నాయాశయము. ప్రాయశ్చిత్తములన్నియు భగవత్కారుణకుఁ బాత్రునిగాఁజేయుట కేర్పడినవని నావిశ్వాసము. అట్టులుండ నిఁక భగవన్నామము సకలాపత్పరిహారదక్షమనుట కెవ్వ రంగీకరింపరు? సర్వజనాంగీకారమును, సర్వమతసమ్మతమును బడసినది భగవన్నామము. దానినిస్మరించి నచోఁ బాయనియాపద లుండవు. కాఁబట్టి యిక్కట్టు లలము కొన్నపు డాపత్పరిహారకునినామస్మరణమే ముఖ్యము. తరువాతి కథ నాలకింపుఁడు.

కంసుఁడు పురోహితునివాక్యమురీతి ధనుర్యాగము చేయఁబూనుట.

* కంసుఁ డీరీతి దుస్స్వప్నవృత్తాంతములఁ దెలుపఁగాఁ బురోహితుఁ డగుసత్యకుఁడు వానిని విమర్శించి బుద్ధిమంతుఁడు శుక్రశిష్యుఁడుగాన నీతిశాస్త్రానుసారముగా నిట్లుత్తరము చెప్పెను మహారాజా! భయము నవలం బాఱఁద్రోలుము. నే నీకుఁ బురోహితుఁడనై యుండ భయమెట్లువచ్చును? సర్వారిష్టవినాశనార్థమై మహేశయాగ మొనరింపుము. దానికి ధనుర్యాగమని పేరు. బహ్వన్న దానము చేయఁదగును. భూరిదక్షిణ లీవలయును. దుస్స్వప్నము లాయాగమునఁ దొలఁగు. శత్రుభీతి యీయాగకర్తకుఁ గలుగదు. ఆధ్యాత్మికము, నాధిదైవము, నాధిభౌతికమును తాపత్రయముల మొదలంట నిర్మూలించి మహత్తరైశ్వర్యమును జేకూర్చును. యజ్ఞము పూర్తికాఁగా శ్రీపరమేశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించి జరామృత్యుహరమగువరము నొసఁగును. సర్వసంపత్ప్రదాతయగు శంకరుఁడు కనఁబడఁగాఁ గొఱంతయేమి యుండును ?

ఈ యాగమును మహాబలుండగు బాణాసురుండు మున్ను చేసెను. నందియుఁ బరశురాముఁడు భల్లుఁడు యాగమును దీని నొనరించిరి. పూర్వ మీ ధనుస్సును నందీశ్వరున కీశ్వరుఁ డొసంగెను. ఆనందీశ్వరుఁడు యాగఫలమును బొంది బాణా

---

*శ్రీకృష్ణజన్మఖండ బ్రహ్మపురాణ శ్రీభాగవత విష్ణుపురాణ హరివంశ గర్గసంహితలనుండి యీకథ వ్రాయఁబడును. అన్నింటియందలివిశేషము లిందుండునని యెఱుంగునది.

సురుఁ డర్థింప నొసంగెను. *ఆబాణాసురుఁడు యాగమొనరించి భగవదనుగ్రహపాత్రుఁడై పుష్కరతీర్థమున రామున కిచ్చెను. ఆ పరశురాముఁడే ఆ ధనుస్సును నీకు ననుగ్రహించెను. కృపానిధులగు సజ్జనులు పరోపకారమునకే పాల్పడుచుందురుగాని తనమేలునుమాత్రమే కోరరుకదా! ఆధనుస్సు వేయిహస్తముల పొడవుగలది. అతికఠినము. దశహస్తోచ్ఛ్రితము. అది శంకరేచ్ఛావినిర్మితము. పశుపతి పాశుపతము కోదండమునఁ గూర్చ నెవరికేని శక్యము. అదియెల్లరం జంపఁగలదు. నారాయణమూర్తి నేమనఁజాలదు. ఈ యాగము శంకరప్రీతికరము. కావున నిమ్మఖమున ధనుఃపూజయు శంకరపూజయుఁ జేయఁదగినది. ఈ యాగమును శీఘ్రంబ చేయఁ బ్రయత్నింపుము. రాఁదగినవారిని రప్పింపుము. భూపాలా! మఱియొకవిశేషము కలదు. ఈ యాగము పూర్తికాకపూర్వము ధనుర్భంగము సంభవించెనేని యజమానునకు వినాశము తప్పదు ఇందులకు సందియమేలేదు. ధనుస్సు భగ్నముకాఁగా యాగము భగ్నమగును. ఇది నిశ్చితము. ప్రారంభించినకార్య మంతరాయదూషితమగునేని ఫలము నిచ్చువాఁడెవఁడు? ఆ ధనుస్సుమూల

---

* కృత్వా యాగం మహాసిద్ధో దదౌ రామాయ పుష్కరే. అనిమూలము. బాణాసురుఁడు ద్వాపరాంతమున నున్నవాఁడుపీఁడుకాఁడని కొందఱందురు. భగవదనుగ్రహపాత్రునకమితాయుస్సు కలుగుట విచిత్రముకాదు. కావున నప్పటినుండి బాణుఁ డుండవచ్చునని యూహించినను బ్రమాదము లేదని నాయాశయము.

మున బ్రహ్మయు నడుమ నారాయణమూర్తియు నగ్రమున మహోగ్రమూర్తియగు భర్గుండు నుందురు. ఆధనుస్సు త్రిమూర్తిస్థానము. సద్రత్నఖచితము. గ్రీష్మకాలమార్తాండచండప్రభాప్రచ్ఛన్నకారణము నగునాధనుర్వరమును మహాబలుండగు ననంతుఁడైనను మోపెట్టఁజాలఁడు. సూర్యుఁడు కార్తికేయుఁడును మోపెట్టఁజాలరు తక్కినవారిమాట యిట జెప్పనేటికి ? ఈ ధనుస్సుదాల్చియే త్రిపురముల నొక్కెత్తునఁగాల్చి త్రిపురారి యనంబరఁగి శంకరుఁడు లోకములఁ గాపాడెను. నిర్భయముగా మంగళలాభముకొఱకు మహోత్సాహమున నీయాగము చేయుము.

అని పురోహితుఁ డగుసత్యకుఁడు వచియింపఁగా విని కంసుఁడు తనకు సకలవిధములు మేలుగోరు నాప్తులనెల్లం గలయంజూచి యిట్లు పలికెను. ఆప్తులారా! వసుదేవు నింట నన్నుం జంపువాఁడు కులనాశనుఁ డొకఁడు పుట్టెనట. వాఁడిపుడు నందుని మందిరమున స్వచ్ఛందవృత్తిఁ బెరుగుచు నందనందనుఁ డన నున్నవాఁడఁట. నాకు బంధువులై శూరులై మంత్రులై సకలకార్యదక్షులగువారిని తోఁబుట్టువగు పూతనను నా బాలకుఁడు బలశాలియై వధించెను. ప్రతిక్షణవిలక్షణబలము కలవాఁడు కావుననే యొకకరమున గోవర్ధనాద్రి నెత్తెను. మహాశూరుఁడగుమహేంద్రునకుఁ బరాభవమును గల్గించెను. బ్రహ్మను గనఁబఱచెను. సనాతనబ్రహ్మరూపమును జూపి యెల్లర నాశ్చర్యరసనిమగ్నులనుజేసెను. చరాచరములగు వస్తువులెల్లఁ దనయువ

యవము లయినట్లు కనఁబఱచెను. బాలవత్సనివహములనెల్లఁ గల్పించెను. ఇది యాతనియుదంతము. నే వింటిని. పురోహిత వర్యా! ఆ బాలుని వధించుట కనువగునుపాయము చెప్పుము. నాకీభూలోకమున నా బాలుఁడుతప్ప శత్రువే లేఁడు. స్వర్గపాతాళములయందుఁగూడ విరోధి లేఁడు. ఇది నిశ్చితము. పెక్కుమందిరాజులు నాకు మిత్రులు గలరు. బాంధవు లనేకులు గలరు. త్రిమూర్తులును మహాపూజ్యులు నాయందు వారికిఁ గృపకలదు. ఈనందపుత్త్రుని వధించితినేని ముల్లోకములందును బూజ్యుఁడనే యగుదును. సప్తద్వీపములయందు నేఁజక్రవర్తినగుదును. దేవారులచే జయింపఁబడి దుర్బలుండగు దేవేంద్రు నోడించి మహేంద్రుఁడ నగుదును. భాస్కరు నోడించుట నాకు లక్ష్యము కాదు నాకులమునకుఁ గూటపురుషుఁడై యక్ష్మగ్రస్తుఁడగు శశాంకుని జయించుటయు నాకు సులభకార్యమే వాయు కుబేరవరుణయముల జయింపఁగలనన్న నమ్మకము నాకున్నది సత్యకా! ఇపుడే ప్రయాణముచేయుము. నందవ్రజమునకుఁ బొమ్ము. నందనందనుఁ గృష్ణుని బలరామునిఁ గొనితెమ్ము. ఇపుడే ప్రయాణముచేయుమని పలుకుకంసుని నుడుల నాలకించి సత్యకుఁ డిట్టులనియె. ఆవాక్యము హితమై నీతిసారమై కాలానుగుణమునై యుండెను.

మహారాజా ! నేఁబోవుట న్యాయముకాదు. బలరామ కృష్ణులఁ గొనితేర నక్రూరునిగాని, యుద్ధవునిగాని, వసుదేవునిగాని, పనుచుట యుక్తమని నాకుందోఁచెడిని. వానిని కంసుఁడు

కొలువునెల్లఁ గలయఁజూచి యం దున్నతాసనముననున్న వసుదేవునింగాంచి యంతకుముందే కారాగారమునుండి విముక్తుంజేసి సభకుఁ బిలిపించియున్నవాఁడుగాన వసుదేవా ! నీతిశాస్త్రసారజ్ఞుఁడవు. ఉపాయ విశారదుఁడవు. నాకు బంధువవు. కావున నందవ్రజమున కరుగుము అందు నీతనయుఁ డున్నవాఁడు. వృషభానుని, నందుని, బలుని, నందనందు, నింకను గోకులమునఁ గలమనవారినందఱిని ధనుర్యాగమునకుఁ బిలుచుకొనిరమ్ము దూతలు శుభపత్రికలంగొని నలుదెసల కరుగఁగలరు రాజులను మునిరాజులను బిలుచుకొనివత్తురు అని మృదువాక్కులఁ దనభావమును దెల్పెను ఆమాటలు వినఁగనే వసుదేవునకుఁ గంత మెండఁబాఱెను. నాలుకయెండెను. ఓష్ఠములు శుష్కములయ్యెను. హృదయ మదురసాగెను. ఇట్టి శ్రమములంబడుచు దీనత మోమునఁదోఁపగా నిట్లు పలికెను. మహారాజా ! ననుఁ బయనముచేయుట న్యాయముకాదు. నందవ్రజమున కరిగి నందునిఁ దన్నందనుని రమ్మని నియోగించుటయు నాకుఁదగినపనికాదు . నీవొనరించుయజ్ఞమహోత్సవమునకు నందతనయుఁడువచ్చునేని నీతో నతనికి విరోధము తప్పక కలుగును. నేనతనిం గొనివచ్చి నీతోఁగూర్తునన్న నమ్మకము నాకులేదు. దాన నాకు మేలులేదు. నీమహోత్సవమున కంతరాయము తప్పక కలుగును. ఒకప్పుడు నీచేత నతనికి మృతికల్గునేని తండ్రియే పిలుచుకొనివచ్చి కొడుకును జంపించెనని లోకులందురు. అతనిచే నీకేహానిగల్గునేని వసుదేవుఁడు కొడు

కును బురికొలిపి రాజును జంపించెనందురు. మీయిరువురిలో నొకరికి మృతి తప్పక కలుగును. శూరు లాయాహవమునఁ బెక్కండ్రుపడుదురు. రక్తప్రవాహములేని సంగరము లేదు కదా !

అని వసుదేవుఁడు పలుకఁగనే కంసునినేత్రము లెఱ్ఱనై రక్తపంకజములవలెఁ గనఁబడియెను. వెంటనే కరమున ఖడ్గము ధరించి జళిపించుచుఁ గంసుఁ డాతని వధింపఁబోయెను. సభయందెల్లెడల హాహాకారములు చెలరేఁగెను. ఉగ్రసేనుఁ డాసనమునుండి లేచి కొడుకును వారించెను. కంసుఁడు నారద వచనము స్మృతికి రాఁగా జనకుఁడు పలుకుటయు దానికిఁ దోడు పడఁగా వెనుకకు మరలెను. వసుదేవుఁ డాగ్రహమున నాపీఠమునుండి లేచి గృహమున కరిగెను. అవ్వలఁ గంసుఁ డక్రూరుంజూచి నందవ్రజమునకుఁ బంప నుద్దేశించెను. తనభావము నతనికిం దెలిపెను. అతఁ డాదరమున నంగీకరించెను. వెంటనే నలుదెసలకు దూతలు పంపఁబడిరి. *ఆసభయందుండియే కంసుఁడు యాదవుల నసూయనూని యాక్షేపించెను. ఈమహారాజులఁ బరిగణింపవలయుఁ గాఁబోలునని, యెకసక్కెము లాడెను. రామకృష్ణు లెంతబలపరాక్రమసంపన్నులని విఖ్యాతిం గాంచిరో అట్టివారిని వధించుటకే గట్టిప్రయత్న మొనరించెద ననియె. మహావీరుఁడగు చాణూరుఁడు మహాత్తరబలుఁడగు

*ఇటనుండి బ్రహ్మపురాణాదుల ననుసరించి కథ వ్రాయఁబడునని తెలియందగును.

ముష్టికుఁడు నాయొద్దఁ గలరు. మల్లయుద్ధమున వీరిచే నాబాల కుల వధింపఁజేసెదను. నాకడనున్న యిద్దఱు దుర్మదులు ఎట్టి వారినేని దిట్టతనంబున మట్టుపెట్టఁగలరు. నందవ్రజమునుండి ధనుర్యాగమహోత్సవవ్యాజమున రామకృష్ణుల నెట్లో యిచ్చ టికిఁ బిలిపించి యీశూరులచే వారిఁ దుదముట్టించెద. అని దూర మాలోచించి యది తనమదికి సరిపడఁగాఁ దప్పక నిట్లే చేయఁదగునని నిశ్చయించుకొనెను. ఉపాయము పన్ని బలరామకృష్ణుల మధురకుఁ బిలుచుకొని రాఁదగినవారిలో నక్రూరుఁ డుత్తముఁడని యూహించి మర్యాద యుట్టిపడఁగా నాతనిం జేరఁబిల్చి రహస్యముగా దానపతీ! నాకు హితము చేయఁబూనినవారిలో నీవే యగ్రేసరుఁడవు. కావున నీతోఁ జెప్పినకార్యము వృథకాదని తలంచెదను. నీ విటనుండియే యరదమెక్కి నందగోకులమున కరుగుము. అందు వసుదేవుని కుమారకు లిద్దఱు విష్ణ్వంశసంభూతులు గలరు. వారు ననుఁ బొలియింపఁ బుట్టినవారఁట. ఆదుష్టు లిర్వురు దినదినప్రవర్ధ మానులగుచున్నవారు. ఇట ధనుర్యాగము రాఁబోవు చతుర్దశి యందుఁ గాఁగలదు. ఆదినమునకు వారినిద్దఱిని మధురాపుర మునకుఁ దోడ్కొనిరావలయు. మల్లయుద్ధము చేయఁ బూన్చె దను. బాహుయుద్ధమున మనచాణురముష్టికులు త్రిలోక వీరులు కదా! వారితో వీరు బాహుయుద్ధముచేయ నెల్లరు జూతురుగాక. కువలయాపీడనామకగజరాజము నాయొద్దఁ గలదు కదా. అది మహామాత్రప్రచోదితమై వసుదేవతనయు

లగునాశిశువుల నిసువులు తొలఁగఁజేయఁ జాలియుండును. వారు తెగినంతన నేను వసుదేవుని, నందుని, నాతండ్రియగు నుగ్రసేనుని వధియించెదను. వీరెల్లఁ దుర్మతులు నాకీడుకోరు వారు. వీరు తెగినపిదప సమస్తగోపకులను వారిగోధనములను, వారిరత్నరాసులను హరించెదను. ఏలయన వారిపుడు నాపై ద్వేషమూనియున్నవారు. నిన్నుఁదప్ప యాదవులనెల్ల వధింపఁ బ్రయత్నించెదను. వరుసగా నీకార్యముల నెల్లఁ జేయఁబూనెదను. అపుడు నారాజ్య మిది నిష్కంటకమై యాదవరహితంబై పాలుపారఁగలదు. ఈసాయము తొలుత నీవలనఁ గావలసియున్నది. నిన్నుఁ గార్యాంతమున గౌరవించెద. దానపతీ! నీవు నాకార్యముపొంటె నందవ్రజమునకుం బొమ్ము. నీవచటికింబోయి మాహిషసర్పియు దధియు గోక్షీరములు గైకొని యాదవులెల్లవచ్చునదియని వారికి నాసందేశముం దెల్పుము. అనిపలికి కంసుఁ డూరకుండెను.

అక్రూరుఁడు పరమభాగవతులలో నొకఁడు సదా శ్రీకృష్ణపాదసేవచేయుభాగ్యము గల్గుఁగాక యని కోరువాఁడు. శమదమాదిసంపత్తిగలమాననీయుఁడు. కంసునకు నెచ్చెలి యనిపించుకొన్నను మది నాతనికుత్సితకార్యములకు రోయుచుండువాఁడు. శ్రీకృష్ణజననాదులరహస్యముల నాతఁ డెఱుంగును. శ్రీకృష్ణునిచేఁ గంసునకు మృతిగల్గునని యాతఁ డెఱుంగును. భగవద్దర్శన మెప్పు డగునా యని యువ్విళ్లూరుచుండు మది గలవాఁడు వినయవివేకధనుఁడు. దానపతి యనుబిరుదనామ

మతనికిం గలదు. అదియే యాతనిపేరని కొందఱందురు. స్వ భావమునుబట్టి యక్రూరుఁడని యతని నందఱుం బిలుతురనియుఁ బైవారిభావము. అది యట్లుగాదు. అక్రూరుఁడని యతని పేరని కనుపట్టెడిని. పరమభాగవతులలోఁ జేర్పఁదగినవాఁడను సిద్ధాంతము మీఁది కథ వలన స్పష్టమగును. అట్టి యక్రూరుఁడు కంసు నాజ్ఞను విని పరమానందభరితుఁడయ్యెను. ఏవిధము ననో భగవద్దర్శనము కాఁగలదుకదా. అదియే జన్మఫలమని యతఁడు భావించెను రేపే శ్రీకృష్ణదర్శనమగునుగదా యని సంతోషించెను. "కృతార్థోఽస్మి" యని నిశ్చితాంతఃకరణుం డయ్యెను. ఈశుభకార్యమునకుఁ ద్వరపడుటయే మేలని యప్పుడే పోవ నిశ్చయించుకొనెను మహారాజా! భవదాజ్ఞను శిరసావహించెద. మీయానతిచొప్పున నాశక్తికొలఁదిని బని నెఱవేర్చెద. మీహితము నే కోరువాఁడఁగదా. అని రాజు నొద్ద సెలవుపుచ్చుకొని రథమెక్కి యింటికింబోయెను. ఎంత కాలమున కీజన్మము సార్థకమగుకాలము వచ్చెనని యూహించి మేరుపర్వతము నెక్కెను ఇఁక నాయక్రూరుఁడు దానిశిఖరాగ్ర మునుండి దిగఁడు. ఇంటికింబోయి భగవత్సందర్శనోచితవేషము నలవరించుకొని మధురానగరమును జక్కఁగాఁ జూచి పురమా! నీవికఁ ద్రిజగత్ప్రసిద్ధిని గాంచఁగలవు శ్రీహరిపాదపద్మములు నీతనువున సోఁకఁగలవు కృతార్థజన్మము గలదానవగుదువు. త్వరగా శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమునావిన్నపమాలకించి చనుదెంచును. క్రూరదానవుల నిర్మూలించును, ఏకందును బొందక నీవు విఖ్యా తిమై నలరఁగలవని తలంచుచు నందగోకులమునకుం బోయెను.

* అక్రూరుఁడు మధురానగరమునుండి ప్రయాణమై పోయినపిదప మధురానగరవార్తలను ముందు వ్రాయుచున్న వాఁడ. ముందువెనుకలని యాలోచింపక కథనాలకింపవలయు. ఒక్కొక్కకథయుఁ దికమకగాకుండ వ్రాసినఁ దెలియునన్న యూహచే వ్రాయుచున్నాఁడను. అక్రూరుని బంపిన పిదపఁ గంసుఁడీకార్య మేలాగు నెఱవేఱునా యని చింతించుచుం డెను. ముందే పంపఁబడినదూత లతిత్వరితగతింబోయి యాయా యిదేశములయధిపతులకు శుభపత్త్రముల నిచ్చిరి. మహర్షులచెంతకరిగి కంసుని ప్రార్థనమును విన్నవించిరి. ఆవార్త చెవిఁబడఁగానే పరమానందమునఁ గొందఱు, రాజాజ్ఞ కదా పోవకయున్న నేమికీడుమూడునో యని కొందఱును బ్రయాణమును సాగించిరి. ఎంతవేగముగ రాఁదగునో యంతత్వరగా మధురానగరమును జేరిరి రాజులు సపరిజనులై చతురంగబలములు వెంట రాఁగా నరుదెంచిరి. బ్రాహ్మణులు నరుదెంచిరి. తపోధను లాదరంబున మిక్కిలి శుభముకల్గునని యేతెంచిరి. సనక, సనంద, వోఢు, పంచశిఖ, సనత్కుమార, కపి, లాసురి, పైల, సుమంతు, సనాతన, పులహ, పులస్త్య, భృగు, క్ర, త్వంగిరో, మరీచి, కశ్యప, దత్తాత్రి, చ్యవన, భరద్వాజ, వ్యాస, గౌతమ, పరాశర, ప్రచేతో, వసిష్ఠ సంవర్త, బృహస్పతి, కాత్యాయన,

---

*ఈభాగము బ్రహ్మవైవర్తపురాణమునుండియే వ్రాయఁబడుచున్నదని యిు లోపలవ్రాసిన భాగమున కిది యనుబంధముగా నందున్నదనియుఁ దెలియఁదగు.

యాజ్ఞవల్క్య, క్షౌభ్యర్యుత్తంక, పర్వత, దేవల, జైమిని, విశ్వామిత్ర, సుతపః, పిప్పల, శాకటాయన, జాబాలి, జాగలి, షిశలి, శిలాలి, కాస్త్రిక, జరత్కారు, కల్యాణమిత్రక, దుర్వాసో, వామదేవ, విభాండక, విభాండకపుత్ర, పథి, కపి, కణాద, కౌశిక, పాణిని, కౌ, త్సాఘమర్షణ, వాల్మీకి, లోమహర్షణ, మార్కండేయ, మృకండు, పరశురామ, సాంకృ, త్యగస్త్య, వాంతమునిప్రభృతులగుమహామునీంద్రు లొయ్యన నరుగుదెంచిరి. వీరెల్ల శిష్యప్రశిష్యులు వెంటరాఁగా పుత్రులు శిష్యులంగలిసి వచ్చుచుండ విజయముచేసిరి. తపోనిరతులగు బ్రాహ్మణులును వచ్చిరి.

మును లరుదెంచినవెంటనే జరాసంధుఁడు, దంతవక్త్రుఁడు ద్రవిడాధిపతియగు దాంభికుఁడు, శిశుపాలుఁడు, భీష్మకుఁడు, భగదత్తుఁడు, ముద్గలుఁడు, ధార్తరాష్ట్రుఁడు, ధూమకేశుఁడు, ధూమ్రకేతుఁడు, శంబరుఁడు, శల్యుఁడు, సత్రాజితుఁడు, శంకువు, భూరిశ్రవసుఁడు, శాల్వుఁడు, కైకేయుఁడు, కౌశలుఁడు లోనగుమహాబలపరాక్రమోపేతులగు భూజాను లరుదెంచిరి. కంస భూపతి వారినెల్ల యథార్హముగా గౌరవించెను. ఆమర్యాదలకు వారెల్ల రానందపరవశులై తమతమవిడుదుల నివసించి స్వగృహముల మఱచిరి. పురోహితుఁడగు సత్యకుఁడు యజ్ఞదినమును నిర్ణయించి యందు సుముహూర్తకాలమును బ్రకటించెను.*

---

*లోపలికథయంతయు శ్రీభాగవతాదులయం దింతవిపులముగా లేదు. బ్రహ్మవైవర్తపురాణములయందే విశేషించి వ్రాయఁబడినది. వానిం బ్రధానము

సాధుమతులారా! ఈకథ నీతిబోధకముకాదని తోఁచును గాని యిందొక్కవిశేషము కనంబడియెడిని. భగవంతుఁడే కర్మరూపుఁడు. కర్మమే ప్రాణులఁ బురికొలుపుచుండును దానిగతి యప్రతిషిద్ధము. కంసునకు భూలోకసుఖానుభవకాలము ముగియుచున్నది. తదనుగుణములగు నాలోచనలు పొడకట్టకమానవు. ఏల యిట్టియూహలు కలుగుచున్నవో యని యూహింపఁజాలము ఎన్నియోవిధముల మనయూహలు ప్రసరించుచుండనది బుద్ధివైశద్యమని తలపోయుదుము. కాని ముందేమిరానున్నదో పరికింపఁజాలము. కాఁబట్టియే

గహనా కర్మణోగతిః.

"యస్మాద్గహనావిషమాదుర్విజ్ఞేయా"(అనిశంకరభాష్యము) అని గీతాశాస్త్రము తెల్పుచున్నది. ఇట్టియూహలు మనకేల కలుగవలయునని యెట్టివారైన నూహింపఁజాలరు. ఏలయనఁ గర్మము పరబ్రహ్మస్వరూపము. దానినెఱింగినఁ బరమాత్మయూహ యిట్టిదని మన మేఱుంగవచ్చు అది శక్యమగు పనియా. కావుననే యెంతటివారైనను గార్యాంతరమున విధివశమని పలుకుచుందురు. బృందావనమున శ్రీకృష్ణునిచిత్తమునఁ దనయవతారఫలమును గనఁబఱుపవలయునని తోఁచెను. ఆయూహ వ్యర్థమగునా? భగవంతునిదగు నాయిచ్ఛయే కంసుని మదిని దనచావునకుఁ ద్రాళ్లు తెచ్చుకొనుటకుఁ బ్రోత్సహించెను.

లుగా భావించి తక్కినదానియందున్న కథను గలుపుకొనుచు వ్రాసితిని. విష్ణుపురాణమునందు బ్రహ్మపురాణశ్లోకములే కనంబడియెడిని. కావున నందీవిషయమున విశేషములు కానరావు.

దానిచేఁ బురికొలుపఁబడి కంసుఁడు తనమృతికిం దగుకృత్య ములఁజేయ నారంభించెను. ఏక్షణమున శ్రీహరిమది నూహ జ నించెనో యాక్షణముననే కంసునకు దుస్స్వప్నములు పరంపరలు గాఁ దోఁచెను. వానిచే మనస్సు కలవిలపాటొందింపఁబడియెను. నఁటుదినమే తనమృతికి హేతుభూతులగువారినెల్ల రావించి వారితో నాలోచించెను వసుదేవాదులును వానిమృతికిఁ దోడ్ప కుండవారలే. ఆసభలోనున్నవారెవ్వరేని నీకిది పాడిగాదనికాని, శ్రీకృష్ణుని శరణుచొచ్చినఁగాని జీవింపవనిగాని, బోధించిరా? లేదు. వారివారికిఁ దోఁచినట్లుపదేశించిరి. పురోహితుఁడగు సత్యకుఁడు ధనుర్యాగముచేయుమని ప్రోత్సహించెను పాప మాతనికి భవిష్యద్జ్ఞానము సుంతయు లేదు. పాండిత్యబలముగల వాఁడేకాని జ్ఞానబలము కలవాఁడు కాఁడు. పాండిత్యము జ్ఞానసా ధనమనుట నిర్వివాదాంశమే. కానిదానికిఁబ్రాగ్జన్మకృతసత్కర్మము తోడ్పడవలయును. సత్యకుఁడుశంకరునారాధించిన శత్రువిజయ ముగల్గునని యాదేశించెను ఆతనికి శ్రీకృష్ణుఁడు భగవంతుఁడను జ్ఞానమేలేదు. రాజాస్థానమునఁదంత్రములు జరపుట యతనికిం దెలియునుగాని భగవద్విషయము తెలియదు. శంకరు నారాధిం చిన నతనికి మృతితప్పునా? శంకరుఁడుకర్మమునుమీఱి ప్రవర్తిం చునా? పాప మావిప్రప్రవరునకు శ్రీకృష్ణుఁడు విష్ణువని తెలియ నందున శివకేశవుల కభేదమనుజ్ఞానమున్న నది యప్పుడు స్ఫురించి నదికాదు. హితముచెప్పెడివారెల్ల నతని కెంతవేగముగా మృతి గల్గునాయని యూహించి తదుపాయము చెప్పినట్లున్న దియేగాని

వేఱుమార్గమునఁ గాదని మన మూహింపవచ్చును కావున భగవదిచ్ఛ యప్రతిహతమైనది. దాని నడ్డఁజాలినదేదియు నీ ప్రపంచమునఁగాని మఱెందుఁగాని లేదు.

వసుదేవుఁడు హితముచెప్పినను గాలము మూడినందునఁ గంసున కది రుచించినది కాదు. వసుదేవునిమాటలవలనఁ గంసునకు మరణమా శ్రీహరివలనఁ గలుఁగఁగలదని స్పష్టమగు. కాని యది యప్పు డాకంసున కహితముగాఁ దోఁచెను. చాణూరముష్టికులు కువలయాపీడమను దంతివర్యము తన్నుఁ గాపాడునని నమ్మియుండెను. వారిరువురు నాగజము భగవంతునిచే మృతినొందు నదృష్టము గలిగియుండుటనే కంసునింటనుండుట సంభవించెను. మృతికి మనకర్మమే ప్రధానకారణమను సిద్ధాంతమునకు మార్పురాదని యిందువలన మన మెఱుంగవచ్చును. మహర్షు లీయాగమున కేల యరుదెంచిరి? కంసునకు మృతిగల్గునని మహర్షులకుఁ దెలియదా యనుప్రశ్న మొకఁడు వినరాకతప్పదు. దానివిషయమున నాలుగుమాటలు వ్రాసెద. జ్ఞానదృష్టి మహర్షులకుండుట నిశ్చయము. త్రికాలజ్ఞులే వారలగుదురు. కాని ప్రతిమనుజునకు భావికాల మేలాగుండునని వారాలోచించుచుందురా. వారి కితరకార్యములు లేవా. సదా భగవంతునిధ్యానించుచుండువారల కితరుల జోలితోఁబనియుండదు. సదా పరసేవయే చేయువారికి బహిర్దృష్టికూడ నశించును. ఇఁక నంతర్దృష్టి యెక్కడిది? కావున మహర్షులు సదా యితరుల భావిగతుల నాలోచించుచుఁ గాలమునువృథ సేయువారు కారు.

కొంచెతెలిసినను భగవత్సందర్శనభాగ్యము లభించుటయే చాలునని తలంతురు తుచ్ఛులగు కంసాదులస్మృతి వారికి లోపముగాఁదోఁపదు ఎవ్వరెవ్వరికి భగవంతునిచే స్మృతిగల్గునో వారెల్లఁ బుణ్యాత్ములుగాన నట్టివారి కట్టియదృష్టము లభించుట చూడఁదగినదిగనే యుండునని వారు భావింతురని యూహించినను మహాపరాధముకాదు. ఇట్టు లీకథ భగవదిచ్ఛ ప్రకారము కర్మము మనుజులఁ బ్రోత్సహించునని సిద్ధాంతము చేయుచున్నయది. ఇఁకఁ దర్వాతికథను దెలిపెదను.

అక్రూరుని మహానందము.

*ధర్మవేత్తలలో నుత్తముఁడగు నక్రూరుఁడు కంసు నాజ్ఞనొంది యింటికింబోయి మహాశాంతుఁడగు నుద్ధవుని గను సిచ్ఛపొడమ నచ్చటికింబోయి పరమానందభరితుఁడై యిట్లు భాషించెను. ఈరాత్రి శుభములనీఁజాలినది. ఈదినము నాకు మహాత్తరశుభసంధాయకము. గురువులు బ్రాహ్మణులు దేవతలు నావిషయమునఁ బరమానందమునొందిరని తలంతును. కోటి జన్మార్జితసుకృతవిశేషము తనంతన నేఁడు నన్నుఁబొందెను. శుభరూపకర్మమంతయు నేఁడే చేకూరెనని నావిశ్వాసము. దుష్కర్మము నన్ను నిగడముచే బద్ధింపఁగా నాసత్కర్మము దానిబం

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నఱువదియైదవయధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినది. తక్కినపురాణములఁగల విశేషము లిందుఁగలసియుండును. కంసుని యనుమతినొంది యక్రూరుఁ డింటికింబోయి ప్రయాణము సాగింపక ముందు జరిగినవిషయ మిందుఁ గలదని తెలియఁదగును.

ధనమును ద్రెంచివైచెను సంసారభూరికారాగారమునుండి ముక్తుఁడనై హరిపదము నొందెదను. విద్వాంసుఁడగుకంసుఁడు రోషముచే సుహృదర్థీకృతుఁడనైతిని. క్రోధముకూడ నాకు దైవ వరముతో సమానమైనదయ్యెను. ఇపుడు వ్రజరాజును బిలుచుకొనివచ్చుటకు వ్రజమునకుం బోవుచున్నాఁడను. భుక్తిముక్తి ప్రదాయకుఁడగు పరమపూజ్యుని శ్రీకృష్ణమూర్తిని దర్శింపఁగలను నవ్యభవ్యజలధరశ్యాముఁడై, విలసదిందీవరదళలోచనుండై, పీతవస్త్రసమాయుక్తకటిదేశవిరాజితుఁడై ధూళిధూసరితాంగుఁడై రుచిరచందనచర్చితుఁడై సుస్మితాననమనోజ్ఞుఁడై జ్ఞాననిలయుండై తనరారుశ్రీకృష్ణుని దర్శింపఁగలను వినోదమురళిని మనోహరముగ వాయించుచు, సంతసమున గోసంతతుల నిటునటు కదలించుచు, స్వేచ్ఛగా నిలుచుచు, బోవుచు శయనించుచు వినోదించుశ్రీగోపాలకృష్ణునిజూడఁగలను. ఈనానేత్రము లాపరమపురుషచరణసరసిజయుగళమును దృష్టిగాఁ గాంచి ధన్యములు కాఁగలవు. ఆహా! నానేత్రములభాగ్యమేమందును? *బ్రహ్మవిష్ణుశివప్రభృతిదేవోత్తము లేపరమాత్ముని పాదద్వంద్వమును మనఃపద్మములనిలిపి ధ్యానింతురో, ఏమహాత్ముని యాదిమధ్యాంతముల నెవ్వరే నెఱుంగఁజాలరో, ఏవిష్ణువు ననుగ్రహమును దేవతలు మహామునులు తెలియఁజాలరో, ఏదేవుని వినుతించుటకు సరస్వతీదేవి జడీభూతురాలగుచుండునో, ఏజ్ఞానరూపుని దాస్యమునందు మహాలక్ష్మీదేవి నియోగింపఁబడి

* యత్పాదపద్మం ధ్యాయంతే బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః. అనిమూలము.

యచ్చెరువునందునో, సత్వరూపిణియగుగంగాదేవి యేదేవాది
దేవుని పాదపంకజమునుండి జనించినదో, తత్పాదప్రభావమున
నామందాకిని జన్మమృత్యుజరావ్యాధులహరించుచు దర్శనస్పర్శ
నములచే మనుజులపాపముల హరింపఁజాలుచు వెలయుచు
న్నదో, దుర్గతినాశినియగుదుర్గాదేవి యత్పాదాంభోజమును
ధ్యానించి, త్రిలోకజననియనియు, మూలప్రకృతియనియు,
నీశ్వరియనియు విఖ్యాతినొందెనో, ఏమహావిష్ణువుయొక్క రోమ
కూపములనుండి విశ్వములుపుట్టునో, స్థూలములకంటె స్థూలము
సూక్ష్మములకంటె సూక్ష్మము నయి యేవిరాడ్రూపము వెల
యునో, ఏపరాత్పరునిమహిమమునఁ బదాఱవభాగమైనను దేవా
ధీశులు తెలిసికొనఁజాలరో యట్టి పరమేశ్వరునిఁ గరుణానీరరా
శిని దర్శింపఁబోవుచున్న వాఁడ. ప్రియబంధూ! ఉద్ధవా! మాయా
మానుషరూపియై, సర్వాంతర్యామియై, సర్వజ్ఞుఁడై, ప్రకృతి
కింబరుఁడై, బ్రహ్మమై, జ్యోతిస్వరూపమై, భక్తానుగ్రహవిగ్ర
హమై, నిర్గుణమై, నిరీహమై, నిరానందమై, నిరాశ్రయమై,
పరమమై, పరమానందమై, సానందమై, నందనందనవిఖ్యాతమై,
స్వేచ్ఛామయమై, సర్వపరమై, సర్వబీజమై, సనాతనమై, వెల
యుచుండు పరమాత్మరూపమును జూడఁగలను. యోగులు
రేయింబవళ్లు మనఃపద్మముల నేశిశువును నిలుపుకొని ధ్యానిం
తురో, మన్వంతరసహస్రము నిరాహారుఁడై కృశోదరుఁడై పద్మ
భవుఁడు పద్మాసనసమావిష్టుఁడై తపస్సుచేసెనో, ఇంకను దప
స్సుచేసి నన్నుఁ జక్కఁగా దర్శింపుమని బ్రహ్మ కేశిశువాజ్ఞయి

చ్చెనో, ఆయాజ్ఞయు శబ్దరూపమున వినఁబడియెనేకాని రూప దర్శనము కాకుండెనో, ఆరీతిగాఁ దపస్సుచేసి దర్శించి వరము లఁబొందెనో అట్టి పరాత్పరుని వేదాంతవేద్యుని దర్శింపఁబోవు చున్నాఁడను.

పూర్వము శంకరుఁడు బ్రహ్మాయుఃపరిమితకాలము తపస్సు చేసి జ్యోతిర్మండలమునడుమ గోలోకవాసుని దర్శింపఁజాలెను. ఆభగవంతుఁడా శివునకు సర్వతత్త్వసారమును సర్వసిద్ధులను నాతత్త్వమును నెఱుంగుమని వరమిచ్చెను అంతఁ దత్పాదారవింద భక్తిని బడసి శివుఁడు కృతకృత్యుఁడయ్యెను భక్తవత్సలుం డగు పరమాత్మ సదాశివు నాత్మసమునిగా నొనరించెను ఓ యుద్ధవా! అట్టి శ్రీకృష్ణమూర్తిని సందర్శింపఁబోవుచున్న వాఁడను. సహస్రశక్రపాతాంత మనంతుఁడాయనంతుని గూర్చి దారుణతపం బొనరించి భక్తిసమాసక్తచిత్తుఁడై తదనుగ్రహ మున భగవత్సమానత్వమును వరమునుగాఁ బొందెను. అట్టిపర మేశ్వరుని దర్శింపఁబోవుచున్న వాఁడను. ధర్ముఁడుకూడ ననం తునివలె ననంతకాలము తపస్సొనరించి సకలధర్మకర్మసాక్షియై శిక్షకుఁడై ఫలదాతయై వెలయునట్లు వరములఁబొందెను. అశ్యా మసుందరుని జూడఁబోవుచున్న వాఁడను. అమితాయుస్సుగల బ్రహ్మ యేభగవంతునినిమేషకాలమున లయించునో అట్టిసర్వే శ్వరుని దర్శింపఁ జనుచున్నాఁడను.

ఓయుద్ధవా! భూరజస్సుల లెక్కింప నలవికాదు. బ్రహ్మ లను గణింపఁదరముగాదు. ప్రపంచముల నిర్ణయింపవలనుపడదు.

ఇవి యొకప్పుడు శక్యమైన నగునేమోకాని వీరందఱ కాధార భూతుఁడగు విరాట్టువు నెఱుంగఁదరముగునా ప్రతిప్రపంచమునకు బ్రహ్మవిష్ణుశివులు గలరు. మునులు మనువులు సిద్ధులు మఱియు నితరదేవత లెందఱో కలరు. వీరంద ఱామహాత్ముని ప్రభావమున లేశముకూడ నెఱుంగరు. ఆభగవంతుని గోపాల బాలునిజూడఁ జనుచున్నవాఁడను. అనిపలికి యక్రూరుఁడు పులకాంచితవిగ్రహుఁడై భక్తిభరంబున మూర్ఛితుఁడయ్యెను. మరల స్మృతిరాఁగా భగవంతునిపాదముల ధ్యానించెను నిర్భరభక్తిపూరితస్వాంతుఁ డయ్యెను. ఆబాలగోపాలరూపమును దలఁచుచుఁ బ్రదక్షిణ మొనరించెను. అత్తఱి నక్రూరు నుద్ధవుఁ డాలింగనముచేసికొని పలుసారులు ప్రశంసించెను. అక్రూరాను మతిఁ దనయింటికింబోయి యుద్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణనామమును జపించుచుండెను.

మహామతులారా! ఈకథ మనకు భక్తునిలక్షణము లిట్టివని తెల్పుచున్నది. భగవద్దర్శనమును మించినసంతోషకార్యము లేదనుటయే సిద్ధాంతము. తాదనందమువంటి దింకొక్కటియుండదు. కావున భక్తిరతుఁ డాత్మయందు సదా భగవద్దివ్యమంగళ విగ్రహమును దలంచుచుండును హృదయఫలకమున భగవదాకారము చిత్రింపఁబడియుండును. ఆచిత్ర మేనాటికి మాసిపోదు నవనవోన్మేషమును గాంచుచుండును కావుననే భక్త లేకాంతమును గోరుచుందురు మనుజసంఘము నపేక్షింపరు. ఏలయన నది యతనిధ్యానమున కంతరాయమువంటిది లోక

వ్యవహారములయం దతఁడు నిమగ్నుఁడుకాఁడు. సదా ధ్యానాసక్తుఁడుగనే యుండును అదిలేనికాలము దుష్కాలముగాఁ గనుపట్టును. అక్రూరుఁడు భాగవతశిఖామణి. గోకులముననున్న లీలామానుషవిగ్రహుని దోడితెమ్మని రాజానుజ్ఞ కాఁగానే యానందసాగరమున మునిఁగి భక్తవర్యుఁడగు నుద్ధవునితోఁ దనయానందమును దెలిపెను. తనయానందమును నెఱింగినవాఁ డుద్ధవుఁడని యక్రూరుఁ డెఱుంగును అట్టివారితోఁ దెల్పక యితరులతోఁ దెల్పిన లాభములేదుకదా? అనన్యాధీనమానసుఁడై సదా తనను నమ్మినవానిని భగవంతుఁడు ప్రాణాధికునిగా భావించును ఆతనిసర్వకాంక్షితములఁ దీర్చుటయే తనకృత్యముగా భగవంతుఁడు భావించును కాఁబట్టి సదా భగవత్కైంకర్యము చేయుటయే భక్తునికృత్యము అట్టిభక్తిని మన మలవఱచుకొనఁ బ్రయత్నింపవలయు ఇదియే సర్వశాస్త్రసారము. ఇఁకఁ దరువాతివృత్తాంతము నాలకింపుఁడు. మధురానగరప్రయాణమునకు ముందు కొన్నికథల వ్రాయవలయును. ఇపుడు వదలినచోఁ బిదప వానికిఁ బ్రసక్తి కలుగదు. కంసప్రేరితదానవులవిషయము ముందే వ్రాసితిని. కాని పురాణాంతరములు పరీక్షించుకొలఁదిని గ్రొత్తగాథలు కనఁబడుచునేయుండును. కాని ముఖ్యవిషయములవదలక వ్రాయవలయునని నానిశ్చితము. ఏవో కొన్ని వదలినను బాధయుండదు. వానిచే శ్రీకృష్ణప్రభావమునకుఁ గొఱంతయు నుండఁబోదు ప్రకృతము వ్యోమాసురుని జన్మవృత్తాంతమునుమాత్రము వ్రాసి యావల మధురాప్రయాణచరిత్రమును వ్రాసెదను.

వ్యోమాసురచరిత్రము.

* బృందావనమున విహరించుచు రాధామనఃప్రీతిని గల్పించుచుఁ దనసేవకొఱకై యవతరించినగోపికలకుఁ సేవాభాగ్యమును బ్రసాదించుచు నపుడపుడుగోపాలకులంగూడి గోవుల మేపుచు బాలక్రీడలమానకయుండెను.ఒకనాఁడు శ్రీహరిగోపాలబాలకసంఘాన్వితుఁడై యావులం ద్రిప్పుచుఁ బోయిపోయి పర్వతభాగములయం దుండెను. అత్తఱి బాలకులందఱు విచిత్రరీతుల నాడుకొనుచుండిరి. కొందఱు దొంగలుగను, కొందఱు మార్గస్థులుగను, గట్టుపాటేర్పఱచుకొని విహరించుచుండిరి. మార్గస్థులు దొంగలు తమవస్తువుల నపహరింపఁగా వగచుచున్నట్లుగా నాయాట సాగుచుండెను.

వ్యోమాసురుఁ డొకఁ డబ్బాలకులలోఁజేరి తానును మాఱువేషమున వారిని మోసపుచ్చికొనిపోయి కొండగుహలో నునిచి మరలవచ్చి యవశిష్టులం గొనిపోవుచు నిట్లు పెక్కుపర్యాయములు పెక్కుమందిని హరించెను. ఆగుహాద్వారమును భూరిపాషాణములఁ గప్పెను ఆతఁడు మయుని కుమారుఁడు. పరాక్రమోపేతుఁడు. భగవంతుఁ డాతని వాస్తవముగా దొంగయని గ్రహించెను. వెంటనే యాదనుజుని రెండుచేతులంబట్టుకొని పలుసారులుత్రిప్పి భూమిపై వైచెను. ఆదెబ్బచేతనే వాఁడు తనువును వదలెను. ఆతనియొడలినుండి

*ఈయది గర్గసంహితయందుమాధుర్యఖండమున నిరువదినాల్గవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

ప్రాణములు జ్యోతీరూపమున వెడలి యటునిటు తిరిగి శ్రీకృష్ణునియందు లీనములయ్యెను. జయజయనినాదములు దిక్కులం బిక్కటిల్లెను. పుష్పవృష్టిం గురియించి దేవతలు తమయానందమును దెల్పిరి. అనవిని బహుళాశ్వుఁడు నారదా! వానిపూర్వవృత్తాంతము నెఱింగింపుమా యన ముని యిట్లు చెప్పంబూనెను.

కాశీనగరమున భీమరథుఁడనురాజు గలఁడు. ఆతఁడు దానపరాయణుఁడు యజ్ఞముల నొనరించి దేవతల సంతృప్తిచేసిన మేటినైష్ఠికుఁడు. విష్ణుభక్తిపరాయణుఁడు. కొడుకును రాజ్యమున నునిచి మలయాచలమున దపంబొనరింపఁబోయెను. చిరకాలము నియతిద్యోఁ దపముచేసెను ఒకనాఁ డాశ్రమమునకు శిష్యులంగూడి పులస్త్యముని యరుదెంచిన నాతనింజూచి మర్యాదచేయక నమస్కరింపకయుండెను. దురభిమానదూషితుఁడగు నాతనింగాంచి ముని రాక్షసుఁడవుకమ్మని శపించెను. రాజు దానినెఱింగి శరణుచొచ్చి పాదములపైవ్రాలి రక్షింపుమా యని వేఁడెను. దీనవత్సలుఁడు కావున నాతనింజూచి కరుణించి యమ్మునిద్వాపరాంతమున మధురాప్రాంతమునఁ బవిత్రబృందావనముననుండు శ్రీకృష్ణమూర్తి బాహువీర్యముచేమహర్షులుకోరు ముక్తి నీకుం గలుగఁగలదు. అని శాపమోక్షము ననుగ్రహించెను. రాజా! ఆభీమరథుఁడే యీవ్యోమాసురుఁడు. మయదానవతనూజుఁడయ్యెను. శ్రీకృష్ణభుజౌజఃప్రభావమున ముక్తి నొందెను.

ఆర్యులారా! ఇట్టిదానవుల కథ లనేకములు గలవు. వా నినెల్ల వ్రాయవలసినదియే కాని స్థాలీపులాకన్యాయమునం గొన్ని కొన్ని వ్రాసితిని. పురాణాంతరమునం గలచరిత్ర భేదము గనంబఱు చుటకే యీకథ వ్రాసితిని అరిష్టదానవుండును భగవంతునిచే హతుండయ్యెను. కంసుండు పంచినవారెల్ల హతులైరి. తనపని బృందావనభీతిం బాపెనని పరమాత్మ యానందించెను. తరువాతి వృత్తాంతము నవధరింపుండు.

రాధాదేవి దుస్స్వప్నములం గాంచుట.

* దానవులంజంపి బృందావనమును నిష్కంటకము గావించి రాసమండలమును జేరి శ్రీహరి తనకృత్యమేదియో యోజించుచుండెను. అట నక్రూరుండు తనదర్శనమునకై రానుం డుట యెఱింగి యానందించుచుండెను. రాధాదేవి మనస్సు పర మానందసాగరమున మునుంగనట్లు చేయుచునుండెను ఒకనాంటి రాత్రి సంతోషవాక్కుల సుఖ మనుభవించుచుండ రాధాంబ నిదురించెను ఆనాండా దేవికి దుస్స్వప్నములుతోంచెను. వెంటనే మేలుకొని దీనయై ప్రాణేశ్వరునితో నిట్లు పలికెను ప్రాణేశా! చెంతకు రమ్ము. నిన్ను నాలింగనము చేసికొనియెదను. విధాత యేమిచేయందలంచుకొన్నవాండో యెఱుంగంజాలను అని దీన యై నాధునిం జేరం దీసికొని యశ్రుపూరితనయనములం జూచు చుం గౌంగిలించుకొనియెను. ఆదేవిమనస్సు కంపించుచుండెను

* ఈచరిత్రము బ్రహ్మవైవర్తపురాణ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నఱువ దియాఱవయధ్యాయమునుండ గ్రహింపంబడినది.

దుఃఖము పొరలి పొరలి వచ్చుచుండెను. ఐనను కొంచుక ధైర్య
మును దెచ్చుకొని యిట్లు పలికెను.

ప్రాణేశా! నేను రత్నసింహాసనమునఁ గూరుచుండి రత్న
మయచ్ఛత్రచ్ఛాయనుంటిని. అత్తఱి నొక బ్రాహ్మణుఁడు రోస
మున నాతపత్త్రమును లాగికొనియె. అంతతో నూరకుండక కజ్జ
లాకారమై మహాఘోరమై దుస్తరమునగు సాగరమున దుర్బల
నగు నన్నుఁ బడఁద్రోసెను ఆజలపూరమునందు శోకార్తనై
మరల మరల మునుఁగుచుఁ దేలుచున్నదానను. దానితరంగ
ములుమహోత్తరములు. భూరినక్రసంకులములు. ఆతరంగముల వే
గమునకుఁ దాళఁజాలక వ్యాకులాంతఃకరణనగుచున్నదానను.
ప్రాణనాథా! కాపాడుము కాపాడుమని పెక్కుసారులు నిన్నుఁ
బిలిచితిని. వినలేదా నిన్నుఁగూడఁజాలక పరితపించితిని పిలిచితిని.
భీతిచేదురపిల్లితిని ప్రార్థించితిని. శ్రీకృష్ణా! ఆ సాగరమున నొక
పర్యాయము మునుఁగుచు సుధాంశుమండలమును గాంచితిని.
అది యంబరమునుండి శతఖండములై భూతలమునఁ బడుచుం
డెను మఱియొకక్షణముననే సూర్యమండలమును గాంచితి.
అది చతుశ్శకలములై క్రిందఁబడియె. ప్రాణనాయకా! ఇంతి
యగాదు. ఒక్కసమయముననే చంద్రసూర్యమండలములు
కజ్జలాకారములై రాహువుచే మ్రింగఁబడియెను.

అంతట నొక్కబ్రాహ్మణుఁడు ప్రదీప్తమంతుఁడై మహా
రోషమున నాభుజముపైనున్న సుధాకలశమును బగులఁగొ
ట్టెను. ఒక్కక్షణముననే యా భూసురుఁడు నా చెంతనున్న

నిన్నుఁగొనిపోయెను నా చేతనున్న క్రీడాకపాలదండమును ఖండఖండములుగాఁజేసెను. నా చేతనున్న మణిదర్పణము నూడఁదీసికొని ముక్కముక్కలుగాఁజేసెను. నా హృదయమున సకలరత్నసారమగు పద్మరాగము మిగుల మలినాకారమై క్రిందఁ బడియెను. దంతములచేతను దారువులచేతను నిర్మింపఁబడినబొమ్మలు నృత్యము చేయుచు నవ్వసాగెను. బాహువు లప్పళించుచు, గానము చేయుచు రోదనము చేయుచు నుండెను కృష్ణవర్ణమగు గొప్పచక్ర మొకండు పలుమాఱులు తిరుగుచు నంబరము నుండి పడుచు లేచుచు భయమును గలిగించుచుండఁ గాంచితిని. నాప్రాణేశ్వరుఁడు సౌధాభ్యంతరమునుండి వచ్చి యోరాధా! విదళించియిష్టా నేఁబోయెదనని యడిగెను. కృష్ణవర్ణము గలప్రతిమయొకర్తు నన్నాలింగనము చేసికొని ముద్దుపెట్టుకొనియెను అది కృష్ణవస్త్రమును ధరించియుండుటఁ గంటిని. ఓప్రాణవల్లభా! ఇట్టివిపరీతములం గనుఁగొంటిని నాకుడియవయవము లదరుచున్నవి ప్రాణములు తల్లడిల్లుయన్నవి. హృదయము దుఃఖపరవశమగుచున్నది మానసము సముద్విగ్నమగుచున్నది. వేదవిద్వరుఁడవగు నీవిట్టు లేలతోఁచెనో ఆలోచించి చెప్పుము.

అనిపలికి యారాధాదేవి శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకయై శ్రీహరిపాదాంబురుహములపయింబడి భీతిల్లుచు శోకకర్శితయయ్యెను ఆదుస్స్వప్నముల నాలకించి భగవంతుఁడారాధను హృదయమునఁజేర్చి యాధ్యాత్మికయోగమున హితము చెప్పెను. ఆ యుపదేశమున నాదేవియు శోకమును వదలెను

జ్ఞానమున నిర్మలాంతఃకరణ యయ్యెను శాంతస్వరూపుఁడై భగవంతుఁడగు కాంతుని హృదయమునఁజేర్చి యించుక యూఱడిల్లెను.

రాధ శ్రీకృష్ణు నుతించుట

*పరమేశ్వరుఁడగుకృష్ణమూర్తి విరహావ్యాకులయైయుంటఁ దెలిసికొని కామమోహనుఁడు కావునఁ గామినిని హృదయమునఁ గదియించుకొని క్రీడాసరోవరమునకుం జనియెను. రాజరాజేశ్వరియగు రాధాదేవి శ్రీకృష్ణునిటముున నవీనజలదాంతరమున వెలయు సౌదామినివలెఁ జెలువారెను కృపానిధియగు కృష్ణుఁడామె నానందపరవశను గావించెను స్వర్ణమణులలో మరకతమున్న యట్లు రాధ యపుడలరారెను. ఆ పర్యంకము రత్నస్థగితము దీపములు రత్నదీపులు వారిరువురు రత్నభూషితులు. కావున మహాకౌతుకము ననుభవించిరి ఆరాసమండలమున రాసేశ్వరియగురాధ రాసేశ్వరుంగాంచి యిట్లుపలికెను. మనోరథములు విరతింబొందకుండెఁగాని క్రీడవిరతిం బొందియుండెను.

నాథా! నీచెంత వికసించియుందును. నిన్నువదలినతఱి వాడినట్లుగాని మృతనైకాని యుందును. ఉదయభానుఁడు ప్రకాశించుచుండ మహాపదిగణను లెట్లుండును? రాత్రియందు నిన్ను గూడియుందునేని దీపశిఖవలె నుందును నిన్నుఁగూడక

---

*ఈచరిత్రము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నలువదేడవయధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినది.

యున్నఁ గృష్ణపక్షశశిరేఖవలె నుందును. నీహృదయమునఁ నేనుండుతరుణమునఁ బూర్ణచంద్రప్రభనై యుందును. నిన్ను వదలితినేని అమవసరేయి శీతాంశుకళవలె నుందును. త్వత్సంగతిచే నేను ఘృతాహుతిప్రదీప్యమానహుతాశనశిఖవలెఁ గనుపట్టుదును. త్వత్సంగతివిహీననైనచో హేమంతపద్మినివలె నంతరింతును. నీవు నన్నెడఁబాసి యుండేగినను జింతాజ్వరజరాగ్రస్తనై యుందును. సూర్యుఁ డస్తమించి చంద్రుఁ డుదయింపకున్నపుడు ధ్వాంతగ్రస్తయగు ధరణివలెనే నేనుందునని నమ్ముము. నీవు చెంతనుండవేని నావేషము రూపము యౌవనము చేతనము నన్నియు నరుణోదయకాలమునఁ దారకావళివలె నుండును. అందఱకు నీవే యాత్మవు. విశేషించి నాకు నాథుఁడవుకూడ నగుదువు. ఆత్మవిహీనమగు దేహమువలె నిన్ను వదలిన నేనుందును. నీవే నాపంచప్రాణములు. అట్టి నిన్ను విడిచిన మృతనే యగుదును. నిన్ను వదలిన నసంస్కృతయగుదును. అపుడు తృణచ్ఛన్నధరణివలెఁ గనఁబడుదును నీతోఁగూడిన తఱిఁ జిత్రవర్ణయుతమృణ్మయప్రతిమవలెఁ గనుపట్టుదును ప్రాణనాథుఁడవగు నీవు నాచెంతనుండవేని జలములఁగడిగిన విరూపయగుమృత్ప్రతిమవలె రూపఱుదును. గోపాంగనలశోభయంతయు రాసేశ్వరుఁడవగు నీచేతనే. స్వర్ణమయహారమందు శ్వేతవర్ణభాసమానమణివలె నీవలరుదువు. వ్రజరాజా! రాజరాజులందఱు నీ వలననే విలసిల్లుచుందురు. చంద్రునితోఁగూడియే తారావళి ప్రకాశించును. యశోదశోభయు నందునిత్పప్తియు

నీవలననే. శాఖాఫలస్కంధములచేఁ దరువు విలసిల్లును గోకులే శ్వరా ! గోకులవాసులెల్ల నీవలననే యలరుచున్నవారు రాజ రాజుచే రాష్ట్రములెల్ల సంతోషమున నోలలాడును. ఈ రాస మండలప్రకాశమంతయు రాసేశ్వరుఁడవగు నీచేతనేకదా. అమ రావతీప్రకాశ మింద్రసంబంధముననేగాని వేఱుకారణమునఁ గాదు. బృందావనవనరాజికెల్ల నీవే పతివి, గతివి. వనముల కధి పతి కేసరియగు. నీవో సకలమునకుఁ బ్రభువ వగుదువు నిన్ను వదలినచో యశోదశోకసాగరనిమగ్నయగును. వత్సతోఁగూడ నిసురభి సంతసిల్లుచుండునా. నీవు కనఁబడకున్న నందునిప్రాణ ములు హాయిచెందవు. మనస్సు దగ్ధమగును అనిలికి రాధ శ్రీహరి పదసరసిజములపై వ్రాలెను.

పరమకారుణికుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యారాధ కనే కాధ్యాత్మికవిషయము లుపదేశింపఁబూనెను. ఆధ్యాత్మికవిష యమే మహాయోగము. మోహాసంఛేదకారణమదియే. వృక్ష మునకుఁ బరశువు తీక్ష్ణధారచే నంతమును నెట్లుగల్గించునో యట్లు యోగము మోహచ్ఛేదకారణమగును నావిని నారదముని మహాత్మా! ఆధ్యాత్మికయోగమును దెల్పుము. అది లోకులకు శోకచ్ఛేదకారణము. వినఁ గౌతుహలమగుచున్నది అన విని శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యిట్లు చెప్పఁబూనెను. నారదా ! ఆధ్యాత్మికమహాయోగము యోగులకును దెలియ నశక్యము. అది బహుప్రకారములుగ నుండును శ్రీహరి యన్నిభేదముల నెఱుంగఁజాలును. పూర్వము గోలోకమున శ్రీపతి త్రిపురారికి

నించుక తెల్పెను దానిం దెలియంగోరి వేయిమందియింద్రులు మృతినొందునంతకాల మీశ్వరుఁడు తపమొనరించెను. ఆయోగము శ్రేష్ఠము. యోగములలో నుత్తమము. తపోనిరతులకుఁ బ్రాణతుల్యము ఒకకాలమందుఁ బంకజాసనుఁడు. పద్మాసనమునఁ గూరుచుండి పుష్కరతీర్థమునఁ దపమొనరించెను. శ్రీహరి యతనినియతికి మెచ్చి సాక్షాత్కరించి యించుక యుపదేశించెను. ధర్ముఁడు లోనగువా రెంతోకాలము తపమొనరించిరి. అనంతుఁడు, సనత్కుమారుఁడు, కపిలుఁడు, భాస్కరుఁడు చిరకాలతపమొనరించి దీని నించుక తెలిసికొనిరి. ప్రహ్లాదుఁడు, దుర్వాసుఁడు, భృగువు తెలిసికొనిరి. శ్రీడాసరోవరమున శోకార్త యగురాధికకు శ్రీకృష్ణుఁడేది యుపదేశించెనో దానిందెల్పెద. రాధిక విగతానందయై కుందుచుండ నామహాత్ముఁడు చేరఁదీసికొని యాయోగసారము నుపదేశించెను.

రాధకు శ్రీకృష్ణుఁ డాధ్యాత్మికయోగము నుపదేశించుట.

ఓప్రాణనాయికా! రూపాంతరము నొందఁగనే నిన్ను నీవు మఱచుచున్నదానవు. స్మరించుకొనుము. సుదాముఁడు శాపమిచ్చుట లోనగుగోలోకవృత్తాంతముల మరలఁ దలంచుకొనుము. నీకు నావియోగము కొంతకాలము కలుగునట్లు శాపము కలదుకదా. అది ఫలించియే వదలునుగాని లేకున్న వదలునెట్లు! ఆప్రకారము మనకుఁ గొంతకాలము వియోగము సంభవించును మరల సంయోగము కల్గును. మరల మన మిరువురము గోలోకమునకుం బోదుము. అదియగదా మనయా

వాసము. గోలోకవాసులగు గోపాలకులు గోపికలు సేవింప నుందుము ఇపు డాధ్యాత్మికయోగము నిం పుకె వచించెదను. వినుము. సుందరీ! అది శోకవినాశకము. పన్మోదావహము. సారభూతము. సుఖదము.

రాధాదేవీ! నేను సర్వాంతరాత్మను సర్వకర్మములందు నిర్లిప్తుఁడను. అందఱియందుండువాఁడను. ఎందును గానరాకుం దును. సర్వవస్తువులందును గనఁబడక వాయువుండునట్లు నేనుం దును. దేని నంటక సాక్షీభూతుఁడనై సర్వకర్మములు చేయు చుండఁ జూచుచుందును జీవుఁడు మత్ప్రతిబింబుఁడు సర్వ ప్రాణుల కాధారభూతుఁడు. శుభాశుభముల ననుభవించుచుఁ గర్మములను జేయుచునుండును. జలఘటములయందు సూర్య చంద్రమండలములు గనఁబడి యవి భగ్నములుకాఁగాఁ గనఁ బడనట్లు జీవులందఱు నాయందుఁ జేరుదురు. ప్రాణులు మృతు లుకాఁగా జీవుఁడు నాయందుఁ గలియును. మేమిద్దఱము సర్వ జంతువులయందుఁ గనఁబడువారము. నేనాధారుఁడను జీవుఁ డాధేయభూతుఁడు. కార్యకారణసంబంధము మాకుఁ గలదు. సర్వద్రవ్యములు చరములు. ఆవిర్భావతిరోభావములు విచిత్ర ములు. నాయంశజనితులగు దేవతలు కొందఱు గలరు. మత్క ళాజనితులు కొందఱు గలరు. మఱికొందఱు కలాంశాంశజని తులు. మఱికొందఱు వారివలనఁ బుట్టువారు. ప్రకృతి మదం శయే. సూక్ష యనియుఁ జెప్పంబడును. అది పంచధా దృశ్య మానయగు. సరస్వతి, కమల, దుర్గ, నీవును (రాధ) సావిత్రి

మని యార్వైదుగురిపేరులు *దేవతలందఱు ప్రకృతిసంభూతులు.

నేనాత్మను. శాశ్వతదేహముగలవాఁడను. భక్తధ్యానానురోధమువలననే నాకు దేహముండును. ఏదేవతలు ప్రకృతిసంభూతులో వారెల్లఁ బ్రకృతి లయింప లయింతురు. ముందును వెనుక నుండువాఁడను నేను. నేనెట్లో నీవునట్లే క్షీరములకుఁ దెలుపుఁదనమునకు నెట్టిసంబంధమో మనయిరువురకు నట్టిసంబంధమే కలదు. మనయిర్వురకు భేదము లేదు ఎవనిలోమములనుండి యీప్రపంచములుపుట్టునో యావిరాట్టును నేనే నామహాంశసంజనితురాలవు నీవు. నేను సృష్టికాలమున క్షుద్రవిరాట్టనఁబడుదును అట్టి నానాభిపద్మమునుండియే విశ్వముప్పతిల్లును. విష్ణులోమకూపమునందు నాకొకప్పుడు నివాసము కలుగును. ఆతనికి నీవు భార్యవగుదువు ఒక్కొక్కమదంశపురుషున కొక్కొక్కబ్రహ్మాండముః కలదుః ప్రతిబ్రహ్మాండమునకు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు గలరు.తదంశపురుషులు,తదంశాంశపురుషులు పెక్కుమందికలరు. వారెల్ల మత్కళలే యగుదురు. మత్కళలు, తదంశములు, తదంశాంశములు, ననునీరీతిగఁ జరాచరంబెల్లఁ బరంపరగ నాకళలచే నిండియుండును.

వైకుంఠమున నీవే మహాలక్ష్మివయి నెగడుదువు. నేను జతుర్భుజుఁడనై విష్ణు వనంబరఁగుచుండును. ఆమూర్తి బహి

---

* సర్వే దేవాః ప్రాకృతికా యావంతో మూర్తిధారిణః. అని మూలము.

రంతరముల వ్యాపించియుండును సత్యలోకమున నీవే సరస్వతి యని సావిత్రి యని రెండుపేరులుగలిగి బ్రహ్మకుఁ బ్రియురాలివై యుందువు. శివలోకమున నీవే పార్వతియనం బ్రఖ్యాతి వహించి యుండుదానవు. మూలప్రకృతివి. ఈశ్వరివి. జయింపరానిదానవుల జయించి దుర్గ యనం బ్రసిద్ధిగాంతువు అట్టి నీచే జయింప శక్యముగానివారినెల్ల జయించుచు దుర్గానామమున వ్యవహరింపఁబడుదువు. దుర్గవగునానీవే దక్షకన్యకవని శైలకన్యకవని పిల్వఁబడుదువు. కైలాసమునందు శివవక్షో నివాసినివై పార్వతివనఁ బిల్వఁబడుదువు. పాలసముద్రమందు శ్రీమహావిష్ణువక్షస్థలమున సింధుకన్యక యనుపేర నొప్పుచుందువు.

నేను మదంశమువలన బ్రహ్మావిష్ణువుల సృజింతును. నీవో సావిత్రి లక్ష్మి పార్వతి యను మూవురను వారికొఱకు సృజింతువు. గోలోకమున నీవే రాధ యనఁ బరఁగుదువు. రాసమండలమున రాసేశ్వరియని పిల్వఁబడుదువు మనోహరబృందావనమున బృందానామము నీకుఁదగు. విరజాతటమున విరజాఖ్య నీకు నలరు. అట్టి నీవు సుదామునిశాపమునఁ బవిత్రమగు భారత వర్షమున కరుదెంచితివి. ఈఖండమును బృదావనమునఁ బరమపవిత్రముగాఁ జేయుచున్నదానవు. నీయంశాంశకలలుగనే యందఱు స్త్రీలు నగుదురు. స్త్రీ యెవ్వతెయైనను నీస్వరూపయే. పురుషుఁడెవ్వఁడైనను మదంశజనితుఁడే యగును. నేను గళచే వహ్నినగుదును. నీవు దాహకయగు స్వాహాదేవి వగుదువు.

నీతోఁగూడినపుడే దహింప సమర్థుఁడనగుదును. తేజస్వులలో నేను సూర్యుఁడను. నీవు ప్రభాకరివగుదువు సంజ్ఞాదేవి వన నీవే. నీవులేకున్న నేను దీప్తిమంతుఁడనుగాను. నేను గళచేఁ జంద్రుఁడను నీవు రోహిణి వగుదువు నీవు కూడిననే యప్పటి నారూపము సంతోషమును గల్గింపఁజాలును ఇంద్రలోకమునఁ గళచే నింద్రుఁడ నగుదును. నీవు శచివగుదువు. నీవుకూడియుండఁగనే దేవరాజ నగుదును. నీవులేకున్న భ్రష్టరాజ్యుఁడ నగుదును. కలచే ధర్ముఁడ నగుదును నీవపుడు భూతివగుదువు. ధర్మకృత్యమున నీసాయమొదవదేని నేఁజేయఁజాలను. నేను యజ్ఞరూపుఁడను. నీవు స్వాహాంశముగల దక్షిణవగుదువు. నీతోఁగలిసినఁగాని యజ్ఞఫలప్రదుఁడను గాఁజాలను. పితృలోకమున నుండునాకు నీవు స్వధాదేవివిగ సాయపడుదువు. కనుకనే ఫలముల నొసంగుచుందును.

నేను బురుషుఁడను.నీవు ప్రకృతివి. నీతోఁగూడకయున్న సృష్టిచేయఁజాలకుందును. నీవు సంపద్దేవివి. నే నీశ్వరుఁడను. నినుఁ గలిసినంతదనుక లక్ష్మీవంతుఁడను. నిన్నుఁగూడకున్న నిశ్రీకుఁడనగుదును. మృత్తులేక కులాలుఁ డెట్లు ఘటనిర్మాణమున సమర్థుఁడుకాఁడో అట్లే నేనును నీతోఁగూడక యేకార్యమును జేయఁజాలను. నేననంతుఁడ నగునపుడు నీవు వసుంధరవన నొప్పుదువు. అపుడు సర్వరత్నాలంకృతవగు నిన్ను మూర్ధమున మోయుదును. కీర్తియు, శాంతియు, భూతియు, భూతిమతియుఁ, దుష్టియుఁ, బుష్టియు, క్షమయు, లజ్జయు, క్షుధయుఁ, దృష్ణయు,

దయయు, నిద్రయు శ్రద్ధయుఁ, దంద్రయు, మూర్ఛయు, సన్న తియుఁ, గ్రియయు ననునివియెల్ల నీస్వరూపములే. మూర్తిరూపిణి, భక్తిరూపిణియు నన నీకే చెల్లు. దేహులకు దేహరూపిణివి. సదా నాకాధారము నీవే నీకాధారము నేనే పరస్పరాధారభూతులము మనముగుదుము నీకెట్టిశక్తిగలదో నాకునట్టి శక్తి కలదు ప్రకృతిపురుషులముగాన, సములము. మనయిరువురలో నొకరులేకయున్న సృష్టియే లేదు అనిపలికి యాబాల గోపాలుఁడు ప్రాణాధికురాలగు రాధను వక్షమునందుఁ జేర్చి యిట్లు బోధించెను. ఆమెయు నాశ్యామసుందరుంగాంచి యానందించి యాహితోపదేశమునఁ గలవిలపాటు మాని సుస్థితి నొందెను

సాధుజనులారా! భగవంతుఁడు రాధాదేని కుపదేశించిన విషయమును సావధానముగాఁ బఠించితిరి. దీనింగూర్చి పలుతావుల వ్రాసియేయున్నవాఁడను. కావున నిటఁ బెంచివ్రాయఁ బూనను. కాని రెండుమాటలు వ్రాయక మాన వీలులేదు.

శ్రుతి. "నారాయణపరో జ్యోతి రాత్మా నారాయణః పరః
నారాయణపరం బ్రహ్మ తత్వం నారాయణః పరః
నారాయణపరోధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః.
యచ్చ కించిజ్జగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా
అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థితః
అనంతమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽంతం విశ్వశంభువం.

శ్లో. యథాకాశస్థితో నిత్యం వాయుస్సర్వత్రగో మహాన్

తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్థానీత్యుపధారయ. ౬
సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికాం
కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్. ౭
ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః
భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతేర్వశాత్. ౮
న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ
ఉదాసీనవదాసీన మసక్తం తేషు కర్మసు. ౯
హేతునానేన కౌంతేయజగద్విపరివర్తతే.గీత ౯అధ్యా.౧౦

శ్లో. ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్యం సచరాచరం
మమ దేహే గుడాకేశ యచ్చాన్యద్ద్రష్టు మిచ్ఛసి.
గీత. ౧౧ అధ్యా౭.

పై శ్రుతివాక్యములు, నీగీతావాక్యములు సర్వశక్తియుతుఁడగు భగవంతుఁ డొకఁడని బోధించుచున్నవి తదాకారమే యీజగత్తనియుఁ దెలుపుచున్నయవి. ప్రకృతిభగవచ్ఛక్తియనిహితము తెల్పుచున్నవి. సర్వకర్త, సర్వదేవతామయుఁడు, సర్వాంతర్యామి భగవంతుఁ డొక్కఁడే సుఁడీ యని హెచ్చరించుచున్నవి. ఏదేవతను బూజించినను నన్నుఁ బూజించినట్లే యని భగవంతుఁడే గీతోపనిషత్తునం దాజ్ఞాపించియున్నాఁడని యుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇట్టులుండ వాదప్రతివాదములుచేయుట, నాదేవుఁ డెక్కుఁడు, నీదేవుఁడు తక్కువ యనుట, వెఱ్ఱితనముగాక మఱేమిటి? వాదములుచేయుటగాక యితరదేవతల వచింపరానిపలుకుల దూషించుట వారిపూర్వజన్మకృతపాపఫలమనుటకన్న నింకేమనఁజాలను.

అట్టివారికింగల వ్యర్థాభిమానమును దొలఁగించి దేవతాసమత్వ మాచిత్తమున నలవడఁజేసి కాపాడుమా సర్వేశ్వరా యని దిన దినము, శ్రీపరాత్పరు నభ్యర్థించుచున్నాఁడను ఎవ్వరుగాని దేవతాదూషణముచేయ వీలులేదు. అందుఁ బాపము గలదు. భగవత్తత్త్వ మిట్టిదని మనమెఱుంగఁజాలము. మనమెఱింగినవి షయము పరమాణువువంటిది. ఇట్టి యల్పజ్ఞానమున దేవతల నాక్షేపించుట ముంగొంగున నగ్నిని బిగియఁగట్టినట్లుగాక మఱే మి? శ్రుతులు స్మృతులుపురాణము లితిహాసను లనునవన్నియు బహుమతముల బోధించును. కాని యేకత్వమును దెల్పుచుం డును. భక్తుఁడుసద్బుద్ధిచే వానింబఠించిన నొక్కరీతిగా నన్నియు సారమును దెల్పును పట్టుదలంబూని యేదో సాధింపఁబూని పఠించినవానిని గోతిలోఁబడఁద్రోయును. కావున భగవద్రూప మునొక్కదానిని మది దృఢపఱచుకొని సేవించి తరించుటకన్న నుత్తమమార్గము వేఱొకటి గానరాదు శరణాగతపరిత్రాతకదా సర్వేశ్వరుఁడు. ఇదియొక్కటియే యిందుఁ దెలుపఁదగినది ఇఁకఁ జరువాతికథకు మరలెదను.

రాధాదేవి చింతింప శ్రీకృష్ణుఁ డూఱడించుట.

*రాధాదేవియు శ్రీకృష్ణమూర్తియు నిదురించిరి. ప్రభా శాలియగు శ్రీహరి మేల్కాంచి రాధికనునిద్రనుండి మేలుకొలిపి చేలాంచలమున నామెమోమునుగై చేసిమందమందమృదూక్తుల

*ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నఱువదియెనిమిదవయధ్యా యమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

రిట్లు పలికెను. ప్రాణేశ్వరీ! బృందావనమునఁగాని, రాసమండల మునఁగాని, గోకులమునఁగాని, చందనకాననమునఁగాని, చంపక వనమునఁగాని విహరించుచుండుము. నీచెలికత్తియలంగూడి యుంచుక కాలమును గడపుము. ప్రతిగ్రామమందును గ్రామాధి ష్ఠాతృదేవతలు గలరు. నీవు రాసమండలాధిష్ఠాతృదేవివి. కొలఁ దికాలము విశ్రాంతిని గోరుచున్నవాఁడ.? గృహమునకుం బోవ లయును. ముఖ్యముగాఁ జేయఁదగినకార్యము కలదు. ప్రీతిచే నేనాకార్యముచేయఁబోవ ననుజ్ఞయిమ్ము. నీవు నాప్రాణాధికురా లవు. నాప్రాణములు నీయందే యున్నవి. ప్రాణి నివదలి ప్రాణము లెందుండఁగలవు? నీవే నామానసము. సంసారవాసనయు నీవే. నీకంటెఁ బ్రియమగుపదార్థము లేదు. శంకరునికంటెఁ బ్రీతిపాత్ర మవు నీవే. శంకరుఁడే నాప్రాణములు. ఇది ధ్రువము. నీవు ప్రాణాధికురాలవు. అని పలికి రాధికనాలింగనమున నలరించి పోవ నుద్యమించెను.

శ్రీహరి కక్రూరాగమనము మదిఁదోఁచెను. సర్వజ్ఞుఁడు కావునను సర్వకార్యసాధనమున నాతురపడుచుండువాఁడగు టను మధురానగరగమనమున నెన్నియో తాఁజేయఁదగుకార్య ములు నెఱవేఱునని యూహించెను. ఇట్లు శ్రీగోపాలకృష్ణ మూర్తి ప్రయాణముచేయునూహ గలవాఁడగుట నెఱింగి రాధాదేవి తనను వదలిపోవునన్నయాతురమున హృదయము కంపింప దీనవదనమున నిట్లుప్రార్థించెను. శ్రీకృష్ణా! శ్రీపతీ! వ్రజ మునకుఁ బోవవలదు. ఇపుడు నీమనస్సు వేఱుగా నుండినట్లు

తలంచుచున్నాను. నీవు నన్ను వదలిపోయినచో నాసౌభాగ్యముపోవును నన్నిందునునిచియెందుఁబోయెదవు? గంభీరమగుశోకసాగరమున నేను మునుంగుదును. విరహవ్యాకులనై దీననై నిన్నే దిక్కుగా భావించుచునుండు నేనుగృహమునకుఁ బోనొల్లను చందనాది కాననములకును బోనొల్లను రేయింబగళ్లుకృష్ణా, కృష్ణాయని గానముచేయుచు నిందే యుందును ఏయుద్యానమునకుం బోనొల్లను. కామసాగరమునుజొచ్చి నిన్నే కోరుచుఁ గళేబరమును వదలుదును. ఆకాశము, ఆత్మ, చంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు, నెట్లోయట్లే నీవు నావస్త్రాంచలమునఁ గట్టివేయఁబడితివి అట్టినీవిపుడు నాయందు నైరాశ్యము నొందితివి. దీనవత్సలా! ఇది న్యాయమా శరణాగతురాలనై దీననైయున్న నన్నువదలుట ధర్మముకాదుసుమా. ఎవనిపాదారవిందమును బ్రహ్మావిష్ణుశివాదులు ధ్యానము చేయుచుందురో, అట్టినిన్ను మాయాస్వీకృతగోపాలవేషుని మత్సరినగు నేనెట్లు తెలిసికొనఁగలను? నే నేమే నపరాధసహస్రము లొనరించినను క్షమింపుము భర్తవని నేనేమియన్నను, లేక యభిమానముచేత నేనేమన్నను క్షమింపుము. నా గర్వము శకలములై పోయినది నామనోరథము దూరమైనది. నా యదృష్ట మెట్లున్నదో యెఱుంగను. ఇఁక నేనేమని విన్నవింతును? గర్గాచార్యులు చెప్పినమాటలు వింటిని. నీ మాయచే మోహితురాలనైతిని. నాస్థితి నీకుఁ జెప్పఁజాలను. ప్రేమముచేతను, భక్తిభావముచేతనుగూడ వచింపఁజాలకున్నదాన

శ్రీ కృష్ణా ! నీవు నన్ను వదలిపోయినచో నపకీర్తి పొందు

దువుసుమీ. నీపుత్రపౌత్రులు నశింతురు. బ్రహ్మకోపానల మూరకపోదు. నిన్ను వదలినక్షణము యుగశతములుగాఁ దలంచెదను ప్రాణనాయకా! క్షణకాలము వదలఁజాలని నేను శతాబ్దములు వదలియుండఁజాలుదునా. ప్రాణముల నిలుపఁగలనా. అనిపలికి రాధికాదేవి కోపమున భూతలమునఁ బడిరెను. మూర్ఛనొందెను. చేతన వదలినట్లుండెను. శ్రీ హరియు మూర్ఛితురాలగు నారాధికంగాంచి కృపానిధి కావునఁ జేతనగల్గఁజేసి యెదఁగదియించి పలువిధములగు యోగపద్ధతుల నుపదేశించి శోకమును శకలములుగా నొనరించి బోధించెను. అయినను రాధ శోకమును వదలఁజాలకపోయెను. సామాన్యవస్తుపరిత్యాగము మనుజులకుఁ గష్టముగఁదోఁచును దేహాత్మవిశ్లేషము కష్టముగఁ దోఁపకుండునా కావున నాదినము శ్రీహరి వ్రజమునకుఁ బోవఁడయ్యెను రాధంగూడి సరోవరప్రాంతముల కరిగెను. విహరించెను. అపుడు రాధ దుఃఖమును వదలెను. ప్రాణనాధుంగూడి పుష్పశయ్యపైఁ బరుండి హాయిగా కాలము గడపెను. భగవంతుఁడా పెమదిఁ గలవిచారమును బాపెను.

బ్రహ్మాదులు శ్రీకృష్ణుని దర్శించుట.

* నారదమునీ! తరువాతివృత్తాంత మతివిచిత్రము. పరమ పావనము, అతినిగూఢమునగు. కావున దానిం జెప్పెదను. భగవంతుఁడు రాధాదేవిని సంతృప్తం జేయందలంచి మరల

---

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మ ఖండమున నలుబదితొమ్మిదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

సకాముఁడయ్యెను సర్వకార్యచతురుఁడు కానఁ జతురురాలగు రాధాదేవియొద్దనుండి యానంద మనుభవించుచుండెను. సరస్వతి చతుష్షష్టికలలయం దెట్లు విదగ్ధయో రాధాదేవియు శృంగారరసస్వభూతయగు. కామశాస్త్రసాగర యని యామెను వర్ణింతురు. పితృమానసకన్యయనియు, శంభుశిష్యురాలనియు, శతకల్పాంతజీవినియనియు, వేదవేదాంగనిపుణయనియు, యోగనీతివిశారదయనియు, నానారూపధారిణియనియు, సిద్ధయోగిని యనియు, రాధను బెక్కుమంది మునివర్యులు వినుతింతురు. జగన్మాతయని రాధికకు విఖ్యాతనామము కలదు ఆ మహాదేవి శ్రీహరింగూడి సంతోషాంభోధి నోలలాడుచుండెను. శాస్త్రవిహితశృంగారభావములఁ బ్రాణేశ్వరు నలరించెను ఆజగన్మాతంగూడి శ్రీహరి పరమేశ్వరుఁడు రాసరసోత్సుకుఁ డయ్యెను సుఖనిద్రచేయుచుండెను

ఇట్లు లుండఁగా లోకపితామహుఁడగు బ్రహ్మయు శంకరుఁడు శేషాదిదేవతలంగూడి భగవంతునిం గనుంగొన వచ్చిరి. బ్రహ్మయు నందఱంగూడి నమస్కరించి సంపుటాంజలియై సామవేదోక్తస్తుతిరాజమునఁ బరిపూర్ణతముఁడైన భగవంతు నిట్లు వినుతించెను జగదీశ్వరా!సర్వదేవవందితచరణారవిందా!నిర్గుణా! నిరాకారా ! స్వేచ్ఛామయా! నీకు నమస్కారములు భక్తానుగ్రహము నీధనము శాశ్వతత్త్వము నీ మహిమము. ఈ గోపవేషము మాయావిలాసము. మాయ నీ యధీనము. సర్వకాంతా! సువేషా! నితాంతజ్ఞానానందా! పరాత్పరా! ప్రకృతిపరా! సర్వాంతరాత్మరూపా! నిర్లిప్తా! సాక్షిస్వరూపా! వ్యక్తా

వ్యక్తా! నిరంజనా! భారావతరణనిపుణా! కరుణార్ణవా! శోక సంతాపహారకా! జరామృత్యుభయాదిహరణా! శరణపంజరా! భక్తానుగ్రహకాతరా! భక్తవత్సలా! భక్తసంచితధనా! నీకు నమస్కారములు. ఓ మహాత్మా! ఇవియే వందనములని తదేక ధ్యాననిరతుండయ్యె.

నారదా! ఇది బ్రహ్మకృతస్తుతి. సత్ఫలప్రదము. తరువాతి వృత్తాంతమును వినుము. బ్రహ్మ యట్లు ముహూర్తముండి మరల భగవంతునకు నమస్కరించి యిట్లు పలికెను ఓపరమా నందకారణా! నందనందనా! సానందా! నిత్యానందా! లెమ్ము. లెమ్ము. నందగృహమున కరుగుము. ఈబృందావనమును వద లుము. సుదామునిశాపమును స్మరింపుము. అది శతవర్షనిబం ధనముకదా. భక్తశాపానురోధమున శతవత్సరములు ప్రాణే శ్వరిని వదలుము మరల నీదేవింగూడి గోలోకమునకుం బోవం గలవు. నందమందిరమున కేఁగివచ్చుచున్న యక్రూరునిం గనుం గొనుము అక్రూరుఁడు పితృవ్యుఁడు, అతిథి, మాన్యుఁడు, ధన్యుఁడు, విష్ణుభక్తుఁడు, ప్రభువు. ఆతనింగూడి మధురానగ రమున కేఁగు డరుగుము. అందు శివధనుర్భంగ మొనరింపుము. వైరివీరులం బొలియింపుము. దురాత్ముఁడగుకంసుని జంపుము. తండ్రిని దల్లిని సంబోధింపుము. ద్వారకానగరము నిర్మించుట, భూభారమును హరించుట యను నీరెండుకృత్యములు త్వరగా సాగవలయుఁగదా. వారాణసిని దహింపుము. శక్రసదనమును జీకాకుపఱుపుము. యుద్ధమున శివుని జృంభణమాపుము. బాణ

భుజభంజనము చేయుము రుక్మిణీహరణమును గావింపుము నరకుని బొలియింపుము పదారువేలమంది గోపికలఁ జెట్టఁబట్టుము. ఓకమలాక్షా! ఈరాధాదేవి నిపుడు వదలుము. పితృసద్మమునకుఁ బొమ్ము మహానుభావా! లెమ్ము, లెమ్ము. నీకార్యములన్నియు సుఖముగా సాగుఁగాక. ఈరాధాదేవి మేలుకొనక ముందే లెమ్ము. అనిపలికి భగవంతు ననుమతినొంది దేవతలం గూడి విరించి తనలోకమున కరిగెను అనంతుఁడు శంకరుఁడు తమతమలోకముల కరిగిరి.

భగవంతుఁడు బ్రహ్మవాక్యము నాదరించెనన్న యుత్సాహమున దేవతలు శ్రీహరిపైఁ బూలవానఁ గురియించిరి అచ్చరలాడిరి గంధర్వులు పాడిరి. కంసు నృశంసుని హింసింపుము. తల్లిదండ్రులకు బంధమోక్షణము ననుగ్రహింపుము. భూభారమును దొలఁగింపుము. అను నశరీరవాక్కు వినఁబడియెను. సర్వజ్ఞుఁడగు నీశ్వరుఁ డీసూచనలన్నియు నెఱింగి భగవతియగు రాధను వదలి మెలమెల్లన లేచెను మందమందగమనములఁ గొంతదూరము తిరిగిచూచుచుఁ బోయెను. తపశయ్యకుఁజెంత నున్న చందనకాననమున నించుకసే పుండెను.

రాధాదేవియు ముహూర్తకాలము పరుండి మేల్కాంచెను. తల్పమునుండి దిగెను. ప్రాణవల్లభుని జూడఁజాలకపోయెను. హాప్రాణేశ్వరా! ప్రాణవల్లభా! ప్రాణచోరా! ప్రియతమా! యెందున్నవాఁడవు? అనియించుకవెదకెను మాలతీవనమునఁ దిరిగెను. అందు క్షణమూరక కూరుచుండెను. మరల

లేచి నలుదెసల వెదకెను అలసి క్షణము భూమిపై శయనించెను. క్షణము విలపించెను. గట్టిగా క్షణము రోదనము చేసెను. నాథా! నాథా! రమ్ము, రమ్ము అని యెలుఁగెత్తి పిలిచి పిలిచి మూర్ఛిల్లెను విరహానలజ్వాలలఁ బరితపించెను.పచ్చిగడ్డిపట్టుల మృతి నొందినదానివలెఁ బడియుండెను. అచ్చటికి వేనవేలుగోపిక లరుదెంచిరి. కొందఱు చామరముల విసరిరి చందనపంకమును మైనిండఁబూసిరి అందొక ప్రియసఖి యామెను వక్షమునఁ జేర్చుకొనియెను నిశ్చేతనయై యున్న రాధను జూచి భీతిల్లి రోదనముచేసెను పంకజదళములను దడిపి పఱచి వానిపై నామెను బరుండఁజేసెను. శ్వేతచామరముల విసరిరి. చేలాంచలములఁ గొందఱు చెంతఁగూరుచుండి విసరిరి

అచ్చట శ్రీకృష్ణమూర్తి సాక్షాత్కరించి ప్రాణవల్లభను జూచెను గోపిక లిపుడు రావలదని వారించిరికాని నవ్వుచు రాధచెంత కేతెంచెను. అపరాధ మొనరించినమనుజుఁడు రాజభయాదులవలనఁ దత్తఱపొంది భటులచేఁదీసికొని రాఁబడిననెట్లుండునో అట్లు మదిఁజంకకు రాధచెంతఁ గూరుచుండి భుజాంతరమున నిడుకొనియెను. తెలివివచ్చునట్లుచేసెను. హితవాక్యముల బోధించెను రాధయు మూర్ఛనుండి మరలెను. ప్రాణవల్లభుని గన్నులారఁగాంచెను. మనశ్చింతలఁ బాఱఁదోలెను. విరహజ్వరమును వీడెను. కాంతు నాకాంతావతంసము కౌఁగిలించి మనశ్చింత నెడఁబాసెను. శ్రీహరియు నామెఁ బ్రేమచే మన్నించెను. రాధను జేరఁదీసికొనియెను.

ఆ రాధాదేవిప్రాణసఖి యోర్తు కలదు. రత్నమాల యని యామెనామము. విదగ్ధురాలు. సర్వపూజిత. ఆమె యపుడు శ్రీహరిఁగాంచి నీతిసారముగా నిట్లు పలికెను. ఆ వాక్కులు కడుంగడుమధురములు మహానుభావా! శ్రీకృష్ణా ! నావిన్నప మాలకింపుము.పరిణామసుఖావహమగు నామాట నించుక మదిఁ జేర్పుము. అది హితము, సత్యము, దంపతులకుఁ బ్రీతికారణము నగు వేదపురాణవిహితనీతిసమ్మతము. లోకవ్యవహారప్రశస్యము యశస్కరము బంధువులయందుఁ దల్లియుఁ దోఁబుట్టువు నెట్లో! యట్లు స్త్రీలకుఁ బ్రాణనాథుఁడు ప్రియబంధువు. పుత్త్రుఁ డందఱికంటెఁ బ్రియతిదాయకుఁడు. పుత్త్రునకంటె భర్త మిగులఁ బ్రీతిదాయకుఁడు. శతపుత్త్రులకంటె మగఁడు ప్రీతిపాత్త్రుఁడను నీతి సాధుసమ్మతము రసికవతంసములగు కాంతలకు భర్తకన్నఁ బ్రీతిపాత్త్రుఁ డొకఁడు లేఁడు. కాంతవలెనే భర్త విదగ్ధుఁడయ్యెనేని సుఖమునకుఁ బారమే లేదు. అట్లుకానిచో విషతుల్యమే గోపాలా! అసత్యమగు నీ సంసారమందు దంపతులకుఁ బరస్పరమైత్త్రియే సుఖముగఁ దోఁచునది పరస్పరసమత్వము కుదిరినచో నది కాంతాసౌభాగ్యకారణమగు. *ఏయేమందిరముల దంపతులకు సమత్వము లేదో ఆగృహముల నలక్ష్మి నివసించు. వారిజీవితము నిష్ఫలము. సమ్మతుఁడగుభర్త దొరకియుండియు

* దంపత్యోస్సమతా నాస్తి యత్ర యత్ర హి మందిరే, అలక్ష్మీస్తత్ర తత్రైవ విఫలం జీవనం తయోః. సుస్వామినాం విభేదశ్చ పరం దుఃఖం చ యోషితాం, శోకసంతాపబీజం చ జీవితం మరణాధికమ్ అని మూలము.

నతనికి భేదబుద్ధికలిగిన నది మఱింతదుఃఖము గలిగించునదగు. దానికంటె మరణమే మేలు జాగ్రత్స్వప్నములయందు భర్తయే భామినికిఁ బ్రాణములు. ఇహపరలోకములయందుఁ బతియే గురువు కావుననే నీవు కనఁబడమిని రాధిక మూర్ఛిల్లెను. పచ్చి కనేలపై నట్టె పడిపోయెను శీతలజలముల నేనే చల్లితిని. దాన నించుక యాశ్వాసము కల్గినది. ఓ కృష్ణా! ప్రాణేశా! యనియే పిల్చుచున్నది. క్షణము విలపించును. క్షణము మూర్ఛిల్లును. విరహా నలజ్వాలలం దనువు తపించుచున్నది శ్రీకృష్ణా! ఇపుడు పరీక్షిం పుము లోహపాత్రముకాల్చిన నెట్లుండునో యట్లే లలనామ ణికోమలాంగము తపించుచున్నయది సర్వకాలసర్వావస్థలయం దిపు డీమె మృతతుల్యగనే యున్నది సుస్థితియందుండువారు సర్వప్రపంచము విష్ణుమయముగాఁ జూచుచున్నవారు. శీతలజ లములఁ గమలములు పుట్టును. నీటిపైనని తేలియాడుచుం డును అవి పాన్పుగా నొనరించినను నిద్రపట్టకున్నది. ఎన్నిశీత లోపచారము లొనరించినను రాధిక యూఱడిల్లకున్నది రాధా దేహస్పర్శమాత్రమునఁ బంకజము శుష్కతనొందుచున్నయది. స్నిగ్ధపంకజదళములు తత్తనువుసోఁకినంతనభస్మప్రాయము లగుచు న్నవి. చందనము పొడిపొడియగుచున్నది. చంపకసన్నిభవర్ణ ముగల పదార్థ మేదియైనను గాటుకరంగుగలదగుచున్నది ఈప రితాప మిట్టిదని వర్ణింపఁజాలకున్నదానను.

అనినంత మఱొకరత్నమాల శ్రీకష్ణునిదాపునకుఁబోయి యిట్లు విన్నవించెను. మహాత్మా! కృపానిధీ! నీయనుగ్రహము

లేకున్న రాధిక జీవింపదు కాన శీఘ్రంబ యామె నోదార్పుము. మది నూహించి చేయఁదగువిధమున నాశ్వాసింపుము. స్త్రీహత్య రాకయుండఁజూడుము. ఇట్లు రత్నమాలచెప్పఁగా విని నవ్వి శ్రీమాధవుఁడు హితమై పరిణామసుఖావహమై సత్యము నగురీతి నిట్లుపల్కెను. నేను సర్వేశ్వరుఁడనైన నఘటనాఘటన సమర్థుఁడనైనను విధిని మార్పఁబూనను సకలబ్రహ్మాండముల యందు మర్యాదను స్థాపించితిని దానిచే దేవతలుమునులునరులు కర్మముల నాచరించుచున్నవారు. ఈ రాధాదేవికి సుదాముని శాపమున నాతోటివిచ్ఛేదము శతవర్షములు గలుగఁగలదు. దీన మా యిద్దఱదాంపత్యమునకు విచ్ఛేద మొదవదు జాగ్రద వస్థయందుమాత్రమే నాతోటివియోగము గల్గును. నావరప్రభావమున స్వప్నమున మత్సంగతి కలిగియుండును. శోకచ్ఛేదార్థమే యాధ్యాత్మికవిద్య నుపదేశించితినిగదా ఈ రాధను బోధింపుము. వెతనొందవలదనుము. నేను నందమందిరమునకుఁ బోవుచున్నవాఁడను. అనిపలికి జగన్నాథుఁడు నందమందిరమున కేగె. చేడియలందఱు రాధను మేలుకొల్పిరి. శ్రీహరియు గోకులమునకుంబోయి తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించెను. తల్లితనయుం గౌఁగిటంజేర్చుకొని నవనీతము నొసంగెను. తల్లి యిడిననవనీతమును దిని తాంబూలచర్వణ మొనరించి జగన్నాథుఁడు తల్లి చెంత నుండెను.

మహాశయులారా! బృందావనచరిత్రము నించుక వ్రాసి ముగించితిని. భగవంతుని యిచ్ఛాశక్తియు ననపాయినియు

నగు రాధాచరిత్రము మరలఁ గొంతకాలమునకుఁగాని మీరు వినఁజాలరు. భూభారహరణప్రవృత్తి నాదరించిన భగవల్లీలలే యిఁక వ్రాయఁబడును పరమపవిత్రమగు రాధాచరిత్రమును జక్కఁగాఁ బఠించితిరి. కొందఱు పండితమ్మన్యు లీకథలు కేవల కల్పితము లందురు. ఐననేమి? మనకేల యీ సంశయము ఎన్నియో పురాణములు రాధావిలాసమును దెల్పుచున్నవి. బ్రహ్మవైవర్తము, బ్రహ్మాండము, పద్మపురాణము, దేవీభాగవతము లోనగునవి రాధామహిమమును విశేషించి తెల్పుచున్నవి. శ్రీకృష్ణావతారమునందు రాధాచరిత్రమునకున్నయంత ప్రాముఖ్యము మఱేచరిత్రమునకు లేదని నమ్ముఁడు నారదపురాణమున రాధాసహస్రనామాదులు గలవు ఇంతియగాక గర్గసంహితయందు శ్రీ రాధికాచరిత్రము గలదు. ఇన్నిపురాణములిట్లు వాకొనుచుండ రుక్మిణీచరిత్రమే ప్రధానముకాని రాధాచరిత్రము కాదనువారివిజ్ఞానము నేమని వర్ణింపవచ్చును? ఆపక్షపాతము మనకు వలదు. భగవంతునిపత్నులలో నొకరియందు శ్రేష్ఠత్వ ముపపాదించు నజ్ఞానము మనకుండఁగూడదు. ఇఁక నీ కథాసారమును నీతిని జిత్తగింపుఁడు.

శ్లో. "బ్రహ్మాండేషు చ సర్వేషు మర్యాదా స్థాపితా మయా,
తయా కర్మ ప్రకుర్వంతి మునయశ్చ సురా నరాః"

అనువచన మీ యధ్యాయమునందే కనుపట్టెడు ఈ యర్థమే శ్రీభగవద్గీతోపనిషత్తునందు

శ్లో. "యశ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్యవర్తతే కామకారతః,

న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిమ్.
తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ,
జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తు మిహార్హసి."

అని యుపదేశింపఁబడినది.

భగదాజ్ఞయే మర్యాద యనంబడు. దానిదాఁట శక్యముకాదు. తదనుగుణముగా నొనరించినకర్మములే ఫలప్రదములు. మహాత్ములవాక్కు వ్యర్థముకాదన్నది యొకమర్యాద. ఆమర్యాద భగవదాజ్ఞయే. దానిని భగవంతుఁడు మార్పఁగలఁడుగాని యట్లు చేయఁబూనఁడు. తాను తనభక్తులు పడరానికష్టములు పడినను బడుగాని మర్యాదను నిరర్థకముగాఁ జేయఁడు. రాధాదేవి భగవత్పత్ని. అందు ననపాయిని. సుదాముఁడు భక్తాగ్రగణ్యుఁడు ఆతఁడు శాపమొసంగెను. శతవర్షములు భగవంతుఁ నెడఁబాసియుండుమనియే యతఁ డిచ్చినశాపము. ఆశాపఫల మనుభవించుట తనప్రియురాలికి మిక్కిలి కష్టమని భగవంతుఁ డెఱుంగపోలేదు. కాని యాశ్రమమునకైన నంగీకరించునుగాని తనచేసినమర్యాదను వ్యర్థముచేయఁడు. ఇదియే భగవత్కృత్యము.

"శ్రుతిస్మృతీ మమైవాజ్ఞే యస్తే ఉల్లంఘ్య వర్తతే,
ఆజ్ఞాచ్ఛేదీ మమద్వేష్య స్స మే వధ్యతమో మతః."

అన్న సూక్తి వినఁబడియెడిని. ఇది లోకానుగ్రహార్థమే యని యెఱుంగవలయు. భక్తుల కపరాధముచేసిన నెట్టివారికేఁ గష్టములు గలుగకమానవన్నసూక్తిని సార్థకముచేయుట భగవం

తుని యుద్దేశము. కాఁబట్టియే రాధాశోకమును నివారింపఁ బూనక తనదారిని బోయెను. దీనింబట్టి భాగవతాపచారము మిగుల ననర్థావహమని యెఱుంగుటయే బుద్ధిమల్లక్షణము. భక్త పరాధీనుఁడు భగవంతుఁడు తన కపచారముచేసిన నోర్చునట గాని భాగవతుల కపచారముచేసిన నోర్వఁడని పెద్దలందురు. ఇవి రెండును సమానమని నాయాశయము ఏ కర్మముగాని భగవత్కృతమర్యాదకు విరుద్ధముగా నొనరించిన నిష్ఫలమగు టయేగాక యొకప్పుడు దుష్ఫలముకూడఁ గల్గును. కాఁబట్టి భగవదాజ్ఞారూపములగు శ్రుతిస్మృతుల ననుసరించి కర్మములఁ జేయఁదగు. కాఁబట్టియే "అవిధినా కృత మకృతమ్" అను సూక్తి ప్రఖ్యాతిం గాంచెను ఇంక నీ విషయమై వ్రాయక ప్రస్తుతప్రస్తావమునకు వచ్చెదను.

పాఠకులారా! ఇంతదనుక భగవంతుని బాలక్రీడలు బృందావనవిహారము తనయనంతమహిమమును బృందారకులకు నందాదులకుంజూపుట. రాసేశ్వరింకూడి రాసమండలవిహారము సల్పి తనసేవార్థమై జనించినగోపాంగనల కపారానందమును గల్గించి తత్సేవాభాగ్యమును గల్పించి వారిని గృతకృత్యలనుగా నొనరించి బ్రహ్మాదులు ప్రార్థింప దానిసంగీకరించి సుదాముని శాపఫల మనుభవింప గాధికఁ బరిత్యజించి నందమందిరమున కేతెంచెను ఇఁక భగవంతుఁడు భూభారహరణమునకుం బూనును. దానికి నాందీముఖముగా నక్రూరగమనము చెప్పఁ బడును. అక్రూరుఁడు పరమభక్తుఁడు. భగవద్దర్శనార్థ మరుదెం

చుచున్నవాఁడు కావునఁ దచ్చరిత్రమును వినిపించెద. అవధరింపుఁడు దానికి ముందొక్కమాఱు శ్రీకృష్ణనామమును జపింపుఁడు. పరమేశ్వరా ! మా యపరాధసహస్రముల క్షమియించి సద్భక్తిని దాస్యము ననుగ్రహింపుమని ప్రార్థింపుఁడు. ఇఁక నవ్వలికథం బఠింపుఁడు. దానికిఁ దొలుతఁ బరమభక్తుఁడగు లీలాశుకమహాకవిశ్లోకమును బఠించి తదుక్తరూపమును మది నిల్పి ధ్యానింపుఁడు

శ్లో॥ వందేమురారేశ్చరణారవిందద్వంద్వం దయాదర్శితశైశవస్య
వందారుబృందారకబృందమౌళి మందారమాలావినిమర్దమౌళిం.

కర్ణామృతము. 3 ఆ ౧౫ శ్లో

అక్రూరసుస్వప్నవర్ణనము.

* బృందావననందవ్రజములవార్త లట్లు నిలిపి మధురానగరమున నక్రూరునివృత్తాంతమును విచారింతము కంసుని

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున డెబ్బదవయధ్యాయమునుండి, బ్రహ్మ శ్రీభాగవత విష్ణుపురాణ హరివంశగర్గసంహితలనుండియుం, విశేషాంశములం జేర్చి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగనగు అక్రూరుఁడు మధురానగరమునుండి పయనమై వ్రేపల్లియకుంబోయినట్లు శ్రీమద్భాగవతమున నున్నది. శ్లో. "ఉషిత్వా రథమాస్థాయ ప్రయయౌ నందగోకులమ్ "అనిమూలము.మహాకవి పోతన యక్రూరుఁడు బృందావనమునఁ గృష్ణబలరాముల దర్శించినట్లు వ్రాసిరి. బ్రహ్మపురాణమునందు నెనుబదిమూఁడవయధ్యాయమునందుఁ బదునెనిమిదవ శ్లోకమునందు "అక్రూరో గోకులం ప్రాప్తః కించిత్సూర్యే విరాజతి" అని యున్నది. గర్గభాగవతమునందు మధురాఖండము మూఁడవయధ్యాయము

యనుమతినొంది యుద్ధవునితో భాషించి, యక్రూరుఁడింటికిం బోయి సుఖనిద్ర చేసెను ఆరేయి మహత్తరప్రమోదమున నుత్తమ మిష్టాన్నమును భుజించి సకర్పూరతాంబూలచర్వణముచేసి పరిమళోదకమునాని సుఖార్హశయ్యాతలంబున శయనించెను. పురాణశ్రుతిసమ్మతమగు సుస్వప్న మాతనికిం దోఁచెను. తెల్లవాఱుజామున వాద్యధ్వనులు చెలరేఁగనితఱి రోగహీనుఁడు, బద్ధకేశుఁడు, వస్త్రయుగ్మసమన్వితుఁడు, సుతల్పశాయియు, సుందరాంగుఁడు, చింతాశోకవివర్జితుఁడు, నై తా నుండినట్లు తోఁచెను. అప్పుడు కిశోరవయస్కుఁడై శ్యామసుందరవిగ్రహముగలిగి, ద్విభుజము లలరార, మురళింగేలు

చందు "రథారూఢస్తతో౽క్రూరః క్షణాన్నందపురం గతః" అని కన్పట్టెడిని. విష్ణుపురాణమునందు బ్రహ్మపురాణశ్లోకమే కన్పడియెడి. విష్ణుపురాణము బ్రహ్మపురాణము మాఱురూపమే యని యీవఱకే వ్రాసియున్నవాఁడఁగదా. హరివంశమున విష్ణుపర్వమునందు నిరువదైదవయధ్యాయమునందు "శంసద్భి స్స్యందనేనాశు ప్రాప్తో దానపతిర్వ్రజం, ప్రవిశన్నేవ పప్రచ్ఛ సాన్నిధ్యం కేశవస్య సః. రౌహిణేయస్య చాక్రూరో నందగోపస్య చాసకృత్ =అని యున్నది. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందు బృందావనమునుండి శ్రీహరి వ్రేపల్లెకు వచ్చినట్లున్నది. ఇదెట్లు సమరసముచేయవచ్చునన్నప్రశ్నమునకు నందాదు లిందున్న నదియే నందగోకులమని యర్థమని చెప్పినసదియే సమాధానము గాన దీనింగూర్చి పెంచివ్రాయనక్కఱయుండదని నాభావము. ఇంతియగాక శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునం దొకచోట "ప్రవివేశ హరిం స్మృత్వా పుణ్యాం బృందావనం వనమ్" అనియున్నది. కాఁబట్టి గోపకులున్నతావు గోకులమని వ్యవహరింపఁబడునని, విహారస్థానములన్నియుం బృందావనభాగములని వ్యవహరింపఁబడుననియుం మనము నిశ్చయించుకొనుట గొప్పతప్పుగాదు.

దామరందాల్చి పీతాంబరధారియై, వనమాలావిభూషితుఁడై, చందనోక్షితసర్వాంగుఁడై, మాలతీమాల్యశోభితుఁడై భూషణ రాజివిరాజమానుఁడై సద్రత్నపదకములుగలహారములు వక్షమున నలరుచుండఁగా మయూరపింఛచూడము ముద్దులుగుల్క-సుస్మితము వక్త్రమున కొకవింతచెలువు నీనఁ బంకజలోచనము లచ్చెరువుం జూచువారలకుఁ జేకూర్పనుండు నొకభూసుర బాలకుం దొలుత గాంచెను పిదప మనోజ్ఞరూపము తగి యుండఁ బతిపుత్త్రులు కూడనుండఁ బీతవసనమునుఁగట్టి మణి మయభూషణము లొప్పారఁ బ్రజ్వలత్ప్రదీప్తహస్తయై శుక్ల ధాన్య మొకహస్తమునఁ గనంబడఁగా శరత్కాలశీతాంశువక్త్ర ము వెలయఁ జిఱునవ్వు మోమునఁ గనంబడుచుండఁ బ్రసన్నత మోమునఁ దోఁచుచుండ నలరు నొకయంగనామణిని జూచెను. వెంటనే యొకబ్రాహ్మణోత్తముఁ డగపడియెను. ఆభూసుర గ్రామణి శుభాశిషము లొసఁగుచు నవ్వు మోమున నుండెను. తరువాత శ్వేతారవిందము, రాజహంసము, తురగము, సరోవరము చిత్రితస్థలము, పుష్పఫలభరితములగు నామ్రనింబనారి కేళకదళీప్రముఖవృక్షములును గనఁబడియెను ఆపిదపఁ బర్వత మునం దున్నతనను శ్వేతసర్పము గఱచుచున్నట్లు తోఁచెను. ఆమీఁద వృక్షమునందును గజముపైనను, దురగముమీఁదను నొకపైనను దానున్నట్లు తోఁచెను మఱియొకప్పుడు వీణా వాదనము నొనరించుచుఁ బాయసమును దినుచున్నట్లును, దధి క్షీరయుతాన్నమును భుజించుచున్నట్లును, అపుడు తాను బద్మ

పత్రమునఁ గూరుచుండినట్లు నాతనికిం దోఁచెను కృమివిట్పరిహి తమై తనయంగ మున్నయట్లు, తానేడ్చుచున్నట్లు, మూర్ఛిల్లి నట్లును దోఁచెను. శ్వేతధాన్యము, శ్వేతపుష్పములు తనకరముల నున్నట్లు గానవచ్చెను. చందన మలందుచున్న ట్లొకప్పుడు కనఁబడి యెను. ఒకప్పుడు ప్రాసాదమునందున్నయట్లును, మఱొకప్పుడు తరుణ మున సముద్రమునం దున్నట్లును, శిరస్సు ఛేదింపఁబడినట్లును, దేహమునిండ దెబ్బలుతగిలినట్లును, దుర్గంధము మేనునుండి వెడలు చున్నట్లు నూహించెను అనంతరము రజతమును, మణిని, బరి శుద్ధకాంచనమును, మౌక్తికమును, మాణిక్యమును, జలపూర్ణ కుంభమును, సవత్సయగు సురభిని, వృషభేంద్రమును, మయూ రమును, శుకసారసహంసచిల్లఖండజనపక్షులను, తాంబూల మును, బుష్పమాల్యములను, మండుచుండునగ్నిని, దేవతా పూజను, బార్వతీప్రతిమను, శ్రీకృష్ణప్రతిమను శివలింగమును, బ్రాహ్మణబాలికను, బాలికను, సుపక్వఫలితకృషిసమలంకృత భూామిని, దేవస్థలిని, రాజేంద్రుని, సింహమును, వ్యాఘ్రమును, గురువును, దేవతను, గనుఁగొనెను. అక్రూరుం డిట్లు సుస్వప్న మును గాంచి మేల్కాంచి యహర్ముఖోచితకృత్యములఁ దీర్చె ను. స్వప్నవృత్తాంతము నుద్ధవుని బిలిపించి తెలిపెను ఉద్ధవుఁడు పరమానందభరితుఁడయ్యెను. కృతార్థుఁడవైతి వోయక్రూరా! యనియెను. నీపుణ్యమేమని వర్ణింతునార్యా యని సంతోషా శ్రువుల విడిచెను దేవగురుపూజసల్పుమా యని యుపదేశిం చెను అక్రూరుం డట్లేచేసెను మనఃపంకజమున శ్రీకృష్ణపాదార

విందముల నునిచి ధ్యానించెను. పెద్దలయాశిస్సులతో బయలు దేరెను. అతనిదివ్యరథము శుభనిమిత్తములతో నడువసాగెను.

నారదశ్రీకృష్ణసంవాదము.

*అక్రూరవృత్తాంతము నించుకవదలి గోకులప్రాంత వృత్తాంతమును బరిశీలింతము గోకులప్రాంతమున శ్రీకృష్ణుఁడు కేశివ్యోమదానవుల వధించినపిదప నారదముని యేకాంతమున నున్న శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును దర్శించి సంతోషమున నొడ లెఱుంగకయుండియు నాత్మజ్ఞానసంపన్నుఁడు కావున నిట్లు విన్న వించెను జగన్నాథా! అచ్యుతా! కేశిదైత్యుఁడు విలాసముగ నీచేఁజంపఁబడియెను. వీఁడు దివిజులకును గ్లేశప్రదుఁడు. మృతి నొందనుత్సుకుఁడై యుండెను. అట్టివాఁడు నీచేతఁ దెగియెను. దుష్టుఁడైనను స్వర్గమునకుంబోయెను.-ఈయవతారమున నేయేస త్కర్మము లాచరింపఁదగునో వాని నెఱింగించుటకు నా కుత్సా హముగలదు నీకవి తెలియనివని కాదు. నాసంతోష మిట్టిదని విన్నవించుచున్నవాఁడను ఈతురగాస్యుఁడగు కేశిదానవునకు దేవతలును భీతిల్లుదురు. వీఁడు కేసరములు విదలించినపుడు, హేషారవము గావించినపుడు, వియద్వీథిని దిలకించినపుడు దేవతలు వడఁకుచుందురు. జనార్దనా! అట్టి యీకేశిదానవుఁడు

---

* ఈవిషయము బ్రహ్మపురాణ శ్రీభాగవతములనుండి సంగ్రహింపఁబడి నది. శ్రీభాగవతమునఁ గేశిదైత్యునిజంపిన పిదప వ్యోమాసురుని వధించుటకుఁ బూర్వ మీవిషయమున్నది బ్రహ్మపురాణమున వ్యోమాసురవధవిషయ మిట లేదు. భేద మింతియే యని తెలియునది.

హతుఁడయ్యెను. కేశిదానవుని వధించితివిగాన నీవు కేశవనామమునఁ బ్రఖ్యాతినందఁగలవు నీకు మేలగుఁగాక! నేనిఁకఁ బోయి వచ్చెదను ముందు కంసయుద్ధము కాఁబోవును. నేఁటికి మూఁడవదినమునఁ గంసవధకాలమున నేను నిన్ను దర్శింపఁగలను. ఉగ్రసేనతనయుఁ డగుకంసుఁడు సమిత్రుఁడై చంపఁబడఁగా జగద్భారావతరణమునకొఱకు నవతరించిన నీ వెన్నియో కార్యములు చేయఁగలవు. వానినెల్ల నేత్రోత్సవముగాఁ జూడఁగలను. అనేకయుద్ధములు సాగును. రాజులందఱు అన్యోన్యజయేచ్ఛల నుందురు అపుడు నీవొనరించుయుద్ధములఁ జూడఁగలను. నీవు పరమేశ్వరుఁడవు జ్యోతిస్స్వరూపుఁడవు వాసుదేవుఁడవు. అఖిలాధారుఁడవు దైత్యసంహారార్థ మవతరించితివి. సాధువుల రక్షింపవలయును చాణూరముష్టికులు, కంసుఁడు, మదహస్తి మూఁడవదినము నీచేఁ జంపఁబడుచుండఁ జూడఁగోరుచున్నవాఁడను. పిదపఁ బంచజనమురనరకాసురవధముఁ జూడఁగోరెదను పారిజాతమును హరించుట, ఇంద్రునకు గర్వభంగముచేయుట, వీరకన్యకలఁ బెండ్లియాడుట, వీరశుల్కాదులందు సామర్థ్యమును గనఁబఱచుట, నృగమహీజానికిశాపముక్తి ననుగ్రహించుట, ద్వారకానగరమున నివసించుట, స్యమంతకమణిని దెచ్చుట, మృతపుత్త్రులఁ దెచ్చియిచ్చుట, పౌండ్రకవాసుదేవు నణఁచుట, కాశీనగరమును దహించుట, దంతవక్త్రచైద్యదానవుల నధ్వరమునఁ బొలియించుట, మఱియు ద్వారకానగరమున నివసించి నీవుచేయు నద్భుతకర్మజాలముల నెన్నియేని చూడఁ గోరుచున్నవాఁడను. కాలరూపుఁడవగు నీవు కౌరవపాండవసం

గ్రామమునఁ బార్థసారథివైయనేకాక్షౌహిణులఁబోలియించుటఁ జూడఁగలను. తత్తత్కార్యానుసార మాయాకార్యములు సాగు చుండ నిర్లిప్తుఁడవై సాక్షిమాత్రుఁడవై సర్వకార్యకర్తవై యలరు నిన్ను సదా సేవింపఁగోరుచున్నవాఁడను. ఆత్మమాయా వినిర్మితాశేషవిశేషకల్పనుఁడవై స్వాశ్రయుఁడవై సర్వగుణభూ షితుఁడవై నిరంజనుఁడవై యుండు నీకు నమస్కరించుచున్న వాఁడ శ్రీడార్ధ మీగనుష్యదేహమును దాల్చితివి. యదు వృష్ణిసాత్వతుల నుద్ధరింప నిటఁబుట్టితివి ఇఁక సెలవందుకొనియె దను మహాత్మా! నీ నామస్మరణము చేయుచు స్వేచ్ఛగాఁ జరిం చెదను. సుప్రసన్నుఁడవుకమ్ము. కృతకృత్యునిగాఁజేయుము. ఇఁక సెలవిమ్ము. పోయివచ్చెద నని నారదముని హరికి నమస్క రించి యంబరమార్గమునఁ బోయెను

పూజ్యులారా ? ఈ విషయమునఁ బ్రకృతకథ కేమిలాభ మని ప్రశ్నింపవచ్చును మనుష్యులకుఁ దెలియనికార్యముల న్నియు మహర్షులకుఁ దెలియుననియు, జ్ఞానదృష్టి వారికిఁ గలద నియు, నారదాదిమహర్షులు చేయుప్రతికార్యము లోకోపకార మునకేఁ యగుననియుఁ దెలుపుటయే యీ గాథకు ఫలము. భూభారహరణమునకై యవతరించిన శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమునకుఁ దాఁజేయఁదగుకార్యములన్నియుఁ దెలియక యుండునా మన బోంట్లకుఁ బెద్దలు త్రికాలవేత్తలన్నవిశ్వాసము గుదురుటకై యీవిషయము వ్రాయఁబడినది ఇఁక లోపల వదలినకథాభా గము ననుసరించెదను. ఇచ్చట శ్రీకృష్ణమూర్తి యక్రూరాగమన మును గోరుచు నేమియునెఱుంగనట్లుండెను నందాదులు కుమా

వలఁ జూచుచు సుఖముండిరి. ఇందెవ్వరికిని గాని శ్రీకృష్ణుఁడు కంసుని హింసించునని తెలియదు. గర్గాచార్యబోధమువలన నందునిమనమునఁ శ్రీహరి సామాన్యబాలుఁడు కాఁడన్నయభిప్రాయము కలదుకాని యది శ్రీకృష్ణమాయాసమాచ్ఛాదనమున సదా తోఁపకుండును కాఁబట్టియేకదా భగవద్గీతలయందు,

"దైవీహ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా,
మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే."

అ. ౭౧౪. శ్లో.

యన్నవాక్యమును భగవంతుఁడుపదేశించెను కావున భగవత్సేవచేసిననే తప్పఁ దన్మాయను దాట శక్యము కాదు. గర్గాచార్యప్రభృతు లెంద ఉపదేశించినను మాయాసమాచ్ఛాదితులుగాన నందాదులు శ్రీ హరి పరమపురుషుఁడని భావింపఁజాలక పుత్రప్రీతితో నాదరించుచుండిరి. కాని వీరెల్లఁ గృతకృత్యులే యని యెఱుంగఁదగు. భగవంతు నేవిధముచేనైన దర్శించినను, దలంచినను, బూజించినను, వాంఛితార్థము లొసఁగూడు ననుట నిక్కము. కావున భక్తులారా! శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము నారాధింపుఁడు. ధ్యానింపుఁడు. నామపారాయణము చేయుఁడు. కలియుగమున నింతకంటె నిరుపమానమార్గము వేఱొక్కటి గానరాదు. మఱియొకపర్యాయ మీమాటనే తెలుపుచున్నవాఁడను. ఇదియ మనవిధి.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున గోపికాజన్మవృత్తాంతసంకీర్తనమను నైదవప్రకరణము సంపూర్ణము.

శ్లో. ఆర్ద్రావలోకితదయాపరిణద్ధనేత్ర
మావిష్కృతస్మితసుధామధురాధరోష్ఠం,
ఆద్యంపుమాంసమవతంసితబర్హిబర్హ
మాలోకయంతి కృతినః కృతపుణ్యపుంజాః.

పూజాః. ౧ ఆ. ౬౭

శ్లో. సుకృతిభిరాదృతే సరసవేణునినాదసుధా
రసలహరీవిహారనిరవగ్రహకర్ణపుటే,
వ్రజవరసుందరీముఖసరోరుహసారసికే
మహసి కదాను మజ్జతి మదీయమిదం హృదయమ్. 3 ఆ ౮

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః,
గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభమస్తు నిత్యం
లోకాస్సమస్తాస్సుఖినో భవంతు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

ఆఱవప్రకరణము.

ఇయ్యది

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందుఁ బ్రధానాంధ్రపండితుఁడగు
కావ్యస్మృతితీర్థ
జనమంచి శేషాద్రిశర్మచే రచింపఁబడినది.

చెన్నపురి:
'వావిళ్ల' ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడినది.
1927

సర్వస్వామ్యసంకలితము.

కుశలవాక్కు

పుణ్యమనీషులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున నాఱవ ప్రకరణ మీయది వెలువరించుభాగ్యము నాకొదవినది. కాలము యథాపూర్వమే కాన దానింగూర్చి మరల వ్రాయఁబూనను. ఈ ప్రకరణమునందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను దర్శింప నక్రూరుఁడు గోకులమున కరుగుట, అందు మహామునులు గోపికలై పుట్టియుండుట, అర్జునుని యద్భుతవృత్తాంతము, నారదముని రాధాలోకమునకుంబోయి మానిని యగుట, యక్రూరునకు శ్రీకృష్ణబలరాములు యమునాజలముల స్వస్వరూపములఁ గనంబఱచుట, మధురానగరప్రవేశము, రజకాదులకు ముక్తి నొసఁగుట, కంసవధము, ఉగ్రసేనపట్టాభిషేకము, శ్రీహరి నందున కాధ్యాత్మికవిషయాదులఁ దెలుపుట లోనగుపవిత్రగాథలు ప్రధానములు. పద్మపురాణాదులనుండి యీకథలు గ్రహింపఁబడినవి. కుబ్జావరదానము, చాణూరముష్టికులకు ముక్తిని ప్రసాదించుట యనుమొదలగువిషయములందు నా వ్రాసినభావము పరిశీలింపఁదగినది. అభిప్రాయభేదము లుండవచ్చునుగాని శ్రీకృష్ణచరిత్రమున నించుకయేనియు దోషలేశము లేదని నానమ్మిక.

కరుణాసింధువులారా! ఎట్లో ఈమహాగ్రంథమున నాఱు ప్రకరణములు వ్రాయఁగల్గితిని. ద్రవ్యసహాయమే ప్రధానము. ఈసమయమునందు మ. రా. శ్రీ పుట్టా నాగసుబ్బరాయశ్రేష్ఠి గారు పరమేశ్వరప్రేరణమున నిరువదియైదురజతముద్రికలను

విరాళ మిప్పించి రనుసంతోషవార్తను దెలుపఁగల్గితిని. శ్రోత్ర పోషకులును బదిమంది చేరిరి. పోషకులనుజేర్చి యీకార్యమును గొనసాగించు నుత్తమచిత్తు లొక్కరు గలరు. వారివిషయ మిపుడు విశేషించి వ్రాయక వెనుకఁ దెలుపుకొనియెదను. ఇంకను గ్రొత్తపోషకులు చందాదారులుచేరి నాయీపూన్కికి సాయపడుదురని నమ్మియున్నవాఁడ.

"కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా
బుధ్యాత్మనావా ప్రకృతేస్స్వభావాత్
కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై
నారాయణాయేతి సమర్పయామి."

అనుసూక్తినే నెఱనమ్మియున్నవాఁడను. నాయీప్రయత్నము సత్యమూలమయ్యేనేని విజయము గాంచునని నమ్మెదను. విశేషించి వ్రాయవలసినవిషయము లింతకంటె నిట లేవని తెల్పుకొనుచు నపరాధముల క్షమింపఁ బండితులఁ బ్రార్థించుచున్నవాఁడను.

ఇట్లు విన్నవించు భక్తజనపాదసేవకుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

విషయసూచిక

విషయము.		పుట.
అక్రూరుఁడు గోకులమున కరుగుట	...	9
మహామునులు గోపికలై పుట్టుట	...	37
అర్జునుఁడు రాధాలోకమును దర్శించుట	...	50
అర్జునుఁడు స్త్రీయగుట	...	54
నారదముని రాధాలోకమున కేగి స్త్రీయగుట	...	64
మధురానగరమునకు నక్రూరుంగూడి రామకృష్ణులు ప్రయాణము చేయుట	...	72
యమునాజలంబుల శ్రీకృష్ణబలరాము లక్రూరునకుఁ గనఁబడుట		75
శ్రీమధురానగరప్రవేశము	...	93
రజకము క్తిప్రదానము	...	102
మాలాకారునిపూజ లంగీకరించుట	...	111
కుబ్జావరప్రదానము	...	115
రజకవాయకమాలాకారుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము	...	134
దనుర్భంగము	...	140
కంసునకు దుర్నిమిత్తములు తోఁచుట	...	152
కువలయాపీడాఖ్యగజవధము	...	157
కువలయాపీడగజపూర్వవృత్తాంతము	...	160
చాణూరముష్టికవధము	...	163
చాణూరముష్టికాదుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము	...	200
కంసవధము క్తిప్రదానములు	...	202
కంసపత్నులు శోకించుట	...	218

విషయము.		పుట.
ఉగ్రసేనపట్టాభిషేకము	...	223
రామకృష్ణులు జననీజనకుల నూఱడించుట	...	231
నందునకు శ్రీకృష్ణుఁ డాధ్యాత్మికవిషయముల బోధించుట	...	236
నందశ్రీకృష్ణసంవాదము	...	248
శ్రీహరి నందునకు జ్ఞానోపదేశము చేయుట	...	256
దర్శింపఁదగువస్తువులనిర్ణయము	...	273
స్వప్నఫలనిరూపణము	...	284
పాపము గల్గించువస్తువులు	...	292
సూర్యశీతాంశుదర్శననిషేధహేతువులు	...	301
చతుర్థీచంద్రదర్శననిషేధము	...	312
తారానిమిత్తము దేవదానవులు యుద్ధము చేయుట	...	316
దుస్స్వప్నప్రాయశ్చిత్తములు.	...	329
దుస్స్వప్నశాంతులు	...	334
విప్రవైష్ణవక్షత్రియాదులధర్మములు	...	339
సత్పురుషధర్మములు	...	350
పతివ్రతాధర్మములు.	...	351
గృహస్థగృహిణీశిష్యాదిధర్మములు	...	357
భక్ష్యాభక్ష్యవస్తునిర్ణయము	...	368
కేదారరాజకన్యోపాఖ్యానము	...	383

కావ్యస్మృతితీర్థ:

శ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారి గ్రంథములు.

ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము, నిర్వచనము, వ్యాఖ్యానములలోని భావము కూడ విడువక తెనిఁగింపఁబడినది. ఏశ్లోకమున కేపద్యమో తెలియుటకై శ్లోకసంఖ్యగూడఁ దెలుపఁబడినది. విశేషార్థములందు తావులఁ గ్రింద వివరముగఁ వ్రాయఁబడినది గొప్పపీఠికగలదు.		
3 సంపుటములుగల ప్రతి 12 0, 7 సంపుటముల ప్రతి	14	0
ఆంధ్రబ్రహ్మాండపురాణము ...	5	0
హాలాస్యమాహాత్మ్యము, స్కాందపురాణమునుండి తెనిఁగింపఁబడినది. మధురాపురిమాహాత్మ్యమును దెలుపును. మీనాక్షీసుందరేశ్వరుల విలాసచరిత్రములు డెబ్బదిరెండుకథ లిందుఁగలవు ...	1	0
ఆంధ్రలలితోపాఖ్యానము, భండాసురుని లలితాదేవి చంపుట మొదలగు గాథలనేకము లిందున్నవి. ...	1	8
విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేకనాటకము ...	0	10
పాండవాజ్ఞాతవాసనాటకము ...	0	12
శ్రీరామవనవాసనాటకము ...	0	10
సంగ్రహరామాయణము, వచనము, సులభశైలి ...	0	10
సంగ్రహభారతము ,, ,, ...	1	0
సంగ్రహభాగవతము ,, ,, ...	1	0
హనుమద్విజయము, పద్యకావ్యము ...	0	8
కడపమండలచరిత్ర ...	0	8
శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము, ఇది యనేకపురాణములనుండి మనోహరగాథలు వచనరూపముగా వ్రాయఁబడినది. ప్రథమసంపుటము	1	8
ద్వితీయసంపుటము ...	1	8
తృతీయసంపుటము ...	1	8
చతుర్థసంపుటము ...	1	8
పంచమసంపుటము ...	1	8
షష్ఠసంపుటము ...	1	8
నూతనపంచాంగము ...	0	1

ప్రకటన.

వ్రతరత్నాకరము, ప్రథమభాగము.—

ఇందు వ్రతసంకల్పము మొదలు పూజ ముగియువఱకు చేయవలసిన విధులఁదెల్పి ప్రాణప్రతిష్ఠ, కలశపూజ, గణాధిపతిపూజ, షోడశోపచారశ్లోకములు మొదలగు వానిని తాత్పర్యముతోఁడ ముద్రించినారము. ఇందు వినాయకవ్రతము, వరలక్ష్మీవ్రతము, సరస్వతీవ్రతము, అనంతవ్రతము, కేదారేశ్వరవ్రతము, గరుడపంచమీవ్రతము అను 6 వ్రతములు గలవు. ... 0 8

వ్రతరత్నాకరము, ద్వితీయభాగము.—

ఇందు ఋషిపంచమీ, మథనద్వాదశీ, అమావాస్యసోమవతీ, కృష్ణాష్టమీ, శ్రీరామనవమీ, ఆముక్తాభరణసప్తమీ, భక్తేశ్వర, శతవర్తి, లక్షవర్తి, త్రికార్తి, చిత్రగుప్త, క్షీరాబ్ధిశయన, సావిత్రీగౌరి, సంపద్గౌరి, సత్యనారాయణ, రథసప్తమీ, సంకటచతుర్థీ, ఏకాదశీ గురువారము, శ్రవణద్వాదశీ, శరన్నవరాత్రి, నృసింహజయంతీ మున్నగువ్రతములు గలవు. ... 1 0

వేమనపద్యములు, తాత్పర్యసహితము.—

ఆబాలగోపాలము తెలియునట్లు తేటతెల్లపు భాషలో తాత్పర్యముతో మంచికాగితములమీఁద మరల ముద్రించి ప్రకటించినారము, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు. ... 3 8

వేమనపద్యములు మూలము ... 1 12

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. ఈ.

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

ఆఱవప్రకరణము.

శ్లో. లీలాయతాభ్యాం రసశీతలాభ్యాం
నీలారుణాభ్యాం నయనాంబుజాభ్యాం
ఆలోకయేదద్భుతవిభ్రమాభ్యాం
బాలః కదా కారుణికః కిశోరః. ౧. ఆ. ౪౫.

బహుళచికురభారం బద్ధపింఛావతంసం
చపలచపలనేత్రం చారుబింబాధరోష్ఠమ్
మధురమృదులహాసం మంథరోదారలీలం
మృగయతి నయనం మే ముగ్ధవేషం మురారేః. ౧ ఆ. ౪౬.

మాయాతపాంథాః పథిభీమరథ్యా
దిగంబరః కోఽపి తమాలనీలః
విన్యస్తహస్తోఽపి నితంబబింబే
ధూర్తస్సమాకర్షతి చిత్తవిత్తమ్. ౨. ఆ. ౩౪.

కృష్ణేనాంబ గతేన రంతు మధునా మృద్భక్షితా స్వేచ్ఛయా
తథ్యం కృష్ణక ఏవ మాహ ముసలీ మిథ్యాంబ పశ్యాననమ్
వ్యాదేహీంతి విదారితే శిశుముఖే దృష్ట్వా సమస్తం జగ
న్మాతా యస్య జగామ విస్మయపదం పాయాత్సనః కేశవః.౬౫

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

భాగవతశేఖరులారా! సత్యాన్వేషణతత్పరులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున నయిదవప్రకరణమున భగవంతుని మనోహరచరిత్రమును దెలుపుకథలం బఠించి కృతార్థులరైతిరి. ప్రపంచమున బహువిధకర్మముల నొనరించిన జీవులు కలరు. వారెల్ల నొక్కయభిప్రాయము కలవారు కారు. వారెల్ల నెట్టివానిం గాని యొక్కరీతి సంభావింపఁజాలరు. ఆయాయికర్మముల ననుసరించి బుద్ధులు మాఱుచుండును. దేవతానురాగద్వేషభావములు కలుగుచుండును. వాని ననుసరించియే వారిప్రవర్తనము సాగుచుండును. సత్పదార్థమునందు దుష్పదార్థభ్రాంతి కలుగుట కిదియే కారణ మనవలయుఁ గాని వేఱొకకారణమును నిరూపింపఁజాలము. ఆచిత్తవృత్తులు భగవద్విషయమునఁగూడ నిట్లే ప్రవర్తించును. అట్టివారికి శ్రీకృష్ణునిచరిత్ర మపవిత్రమని స్ఫురించె ననుటలో విచిత్రము నాకుం గనఁబడలేదు. చంద్రిక యుష్ణముగా నుండునని భ్రాంతినొంది మూలమూలల నిమిడియుండుజంతువులు కొన్ని కలవు. వెన్నెలసంతాపకరమనిదూషించువారు కొందఱు గలరు. అది వారికిఁ బరితాపకరమే కాదని మనమనరాదు. ఆమనస్సున కది యట్లే తోఁచు ననుట నిర్వివా

దాంశము. కావున శ్రీకృష్ణునివిషయమునఁ బెక్కుమందికి అన్యథాభావము కలుగుటలో వింతలేదు.ఆభావమును మనము మార్పఁజాలము. వారికర్మ మట్టియూహను వారికిం గల్పించెనని మనము కర్మమును మన్నించవలసియుండుననని నావిశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము గోపికావల్లభుఁడని, యపవిత్రచరిత్రుఁడని చేయెత్తి ఘోషించువారి కొక్కనమస్కారముచేయుట తప్ప వేఱొక్కకార్యము ఫలవంతముకాదని నానమ్మకము శర్కర చేదగుట రసనాదోషమునఁ గాక మతేమిటి? ఆనాలుక కాదోషము లేకుండఁజేయుసాధనము నెమకినచో బాగుండునుగాని యేల శర్కర బాగుగాలేదని యంటివని యతని నాక్షేపించిన లాభమేమి? అట్టిపని సరసమతు లొనరింపరు. కుమతు లొనరింపఁబూనుదురు. అట్లే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చరిత్ర ముపనిషద్వేద్యము. పురాతనసత్కర్మఫలపరిణామమునఁ గాని శ్రీకృష్ణపాదాంబుజధ్యానము కుదురదు. పరిశుద్ధమనస్సు కుదురవలయునన్న భగవత్పూజ చేసియుండవలయును. విద్యనభ్యసించినను అదికుదురదు. పాండిత్యమునకు వృత్తికిని సంబంధములేదని మూఁటికి ముమ్మాటికిఁ జెప్పఁగలను. పండితుఁడు జారుఁడైన నది యేకారణమున నని ప్రశ్నించిన సత్కర్మముల నాచరింపమి ననవలయునేగానియింకొక్కమాటఁ జెప్పఁజాలము. కావుననే పామరులలోఁగాఁఢ భక్తులు పెక్కుమంది కలరని చెప్ప సాహసించితిని. పండితులలో లేరనికాదు. తక్కువమంది గలరు. ఏలన పాండిత్యము తొలుదొలుత గర్వము నాపాదిం

చును. దాన మనస్సు కలఁతనొందును. దాన సత్కార్యానుష్ఠానము చెడును అద్దాన భక్తి దూరముగానుండ నెంచును. కావునఁ బండితుఁడు గర్వయుక్తుఁడు కానిచో ముక్తి కరతలామలకముగ నొందఁగలఁడు. పామరుఁడో ప్రాక్పుణ్యవశమున భక్తుఁడగును. పెద్దలసేవచేయును. ఏవిషయమును దానిర్ణయింపఁజాలమిఁ బెద్దల నడిగెదననును. కాన గర్వ మాతనిమది నెలకొనవీలుండదు. ఈహేతువులంబట్టియే పామరులలో నధికసంఖ్యాకులు భక్తులుగల రంటిని. తఱచుగాఁ బామరులకు దృఢభక్తి కుదురును. అదియే వారికిఁ దరణోపాయమును జూపించును. దాన వారు కృతార్థు లగుదురు. కావున భక్తి కుదురనిచో భగవంతునిఁ బ్రశంసించుభాగ్యము లభింపదు ఇఁకఁ బ్రకృతము ననుసరించెదను.

గోపికలన నెవరో అయిదవప్రకరణమునఁ బఠించితిరికదా. దాన భగవన్మహిమను తేటపడఁగలదు. ఎట్టియెట్టివార లీగోపికారూపమున శ్రీహరి నారాధింపఁజాలిరో తెలియఁబడఁగలదు. "గోపికాలోలః శ్రీకృష్ణః" అనఁగా "భక్తలోలశ్శ్రీకృష్ణః" అన్న మాటగదా. భక్తులు గోపికలు. వారియం దాసక్తిగలవాఁడు భగవంతుఁడగుట స్వభావము. అదియెఱుంగక కొందఱు కృష్ణుని దూఱుదురు. ఏవేవో కారణములఁ జూపుదురు. తమదుర్వాదము నవి సమర్థింపఁజాలునని వారివిశ్వాసము. కాని యవియే వారి యజ్ఞానవిలాసమును వెల్లడించునని భక్తులభావము. భగవంతుని దూషించునంతపాప మొనరించిరి కాఁబోలునని నా

యూహ. మఱికొందఱు పండితమ్మన్యులు రాధ శ్రీకృష్ణునిభార్యయే కాదు జారిణియందురు. రామరామ! కృష్ణకృష్ణ! వారిపాప మే మనవచ్చును. రాధామహిమమును గనుఁగొనుయోగ్యత వారి కీజన్మమున లేదనుటకంటె నింకేమనవచ్చును. అట్టి దేవానాంప్రియులకొఱకు రాధామహిమము నేయేపురాణము లెట్లెట్లు వివరించెనో యించుక యైదవప్రకరణమున వ్రాసితిని. ఈయాఱవ ప్రకరణమునందుఁ గూడ విశేషించి వ్రాయుదును. దాన వారికిం బట్టిన పాపరూప పిశాచము తొలఁగిపోవఁగలదని నాదృఢ విశ్వాసము. ఆవిషయములఁ దెలుపుగాథలు విచిత్రములుగఁ దోఁచు పఠింతురుగదా. ఆనందసాగరకల్లోలపరంపరాడోలికల నూఁగఁగలరు. ఆయానందపారవశ్య మిట్టిదియని వర్ణింపఁజాలిన పాండిత్యము నాకులేదని సత్యముగాఁ జెప్పఁగలను. రాధాంబిక యనఁ బరదేవి, మూలప్రకృతి, అనుపురాణముల సిద్ధాంతమున అనేకకోటిబ్రహ్మాండజనని యని స్పష్టము కాఁగలదు. అట్టి పరమేశ్వరిని గులటయని వచించుటకంటెఁ బాపముగలదా యని నేనడుగుచున్నవాఁడ. పెక్కుపురాణములలో నాదేవిం గూర్చినవిషయము లనేకములు సంసారసాగరతరణక్షమములై కనుపట్టెడిని. అవ్వానిం దలంపక తాఁబట్టినకుందేటికి మూఁడే కాళ్లని వాదించువారికి సమాధానము చెప్పఁబూనుట పనిలేనిమంగలి పిల్లితలగొఱిగె నన్నసామెతవంటిదే యగు. ఆమాట లటుంతను. ప్రకృతము పరమేశ్వరుఁ డాదినారాయణమూర్తి రాధాంబికా సహవాసమును గొంతకాలము వదలఁ

బూనెను. ఆమెమనస్సు వగపాలుకాకుండునట్లు బోధించెను. విస్తరించి యామె తత్త్వము నెఱింగించెను. దాన నామె యించుకతృప్తినొంచిశతవత్సరమితవియోగముశాపకారణమున ననుభవింపక తప్పదని భావించెను. భగవంతుఁడు రాత్రులందుఁ దన చెంతనుండునట్లు వరమొసంగెను గానదానిందలంచిసంతృప్తి గాంచెను. ఈగాథయందలిరహస్యము నాలోచించిన రాధామాధవులకు నెడఁబాటు గలుగ లేదనియు శాపమును లోకమునకుఁ దెలుపుటకై యిట్లు పన్నినపన్నాగముగాని వేఱుకాదనియుఁ దోఁపక మానదు. ఇట్లు యుక్తిపన్నుట కేమికారణమని ప్రశ్నింపవచ్చును. భగవంతునకే శాపఫల మనుభవింపక తప్పినది కాదుకదా. ఇఁక మనకెట్లు తప్పునని లోకు లకార్యము లానరింపకుండ న్యాయరీతి నుందురని తెలుపుటయే యీయుక్తికిఁ దగినఫలమని యంద ఱంగీకరింపక తప్పదు. ఏశాపముగాని భగవంతున కంటదనుట నిక్కము. ఆశాప మొసఁగుశక్తి భగవదనుగ్రహమునఁ గలిగినదే. కాని వేఱొకకారణమునఁ గలుగదు. సర్వశక్తులు భగవదధీనములు. ఏశక్తిగానిపరమాత్మను బాధింపఁజాలదనుట సిద్ధాంతము. లోకులకు సద్వృత్తినేర్పుట యెట్లు? ఒక్కయపరాధము తానో తనభార్యయో యొనరించినట్లు, దాని కాగ్రహించి యొకసజ్జనుఁడు శపించినట్లు, తత్ఫలము తాననుభవించినట్లు కనఁబఱచిన నెల్లరకుఁ గుణపాఠము చెప్పినట్లగునని యీశ్వరునిసంకల్పము. కావున రాధామాధవులకు వియోగము వాస్తవముగాలేదు. కల్పితము.

ఆర్యులారా! ఏడవప్రకరణమున గోపికలు పూర్వజన్మమున నెవ్వరో తెలుపఁబడినది. విశేషించి రాధామహిమము వివరింపఁబడినది. ఈయాఱవప్రకరణమున నింకను బామరులకు రాధామాధవులయం దభిప్రాయాంతరము గలుగకుండుటకై రాధామహత్వము కొంచెము వ్రాసి యపూర్వగాథలఁ బురాణములనుండి యుదాహరించి జిజ్ఞాసువులగువారికి సంశయములఁ దొలఁగించి పిదప శ్రీమహాపురుషుని యవతారఫలమగు చరిత్రములు వ్రాయఁబడును. ఓపికమై వానిం జదువుట పాఠకులవిధి.

"పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే"

అన్నస్వప్రతిజ్ఞను నెఱవేర్ప భగవంతుఁడు పూనినవిషయమే యీప్రకరణమునఁ గానఁబడును. ఇంతకుముందుఁ జెప్పినవిలేవా యనవలదు. కంసవధ భూభారహరణ ప్రారంభముకదా. కాఁబట్టి పెక్కుమందిని యిక్కట్టులపాలుచేయుచు నిచ్ఛానుసారము ప్రవర్తించుచు మదమున విఱ్ఱవీఁగుదుష్టభూపాలురను, వారి నాశ్రయించిన యట్టికుబుద్ధులను బొడవడఁగించుటయే శ్రీకృష్ణుఁడు చేయఁదగినకార్యములలో నుత్తమములు. కావున నట్టిమహాకార్యముల కీప్రకరణమున నారంభము కాఁగలదు. కంసుఁ డన నెవఁడో యీవఱకే చదివితిరి. తత్పరిచరులలో ననేకులు హతులు కాఁదగినవారు కలరు. వారి చరిత్రములుకూడ నింతకుముందే వ్రాయఁబడినవి. కొన్ని

వ్రాయఁబడనివి. కల్గిన వాని నందందు సమయానుసారము వ్రాసెదను. ఈవిషయములచే భూభారహరణమున కెవ్వ రెవ్వ రెట్లెట్లు తోడ్పాటు చూపినదియుఁ దెలియఁగలదు. అప్పుడు భగవన్మహిమము మనకు స్పష్టము కాఁగలదు. దాన నహంకారము నశించు. అది నశించుటచే దానిస్థానమున శాంతము నెలకొనును. దానిచే భక్తి కుదురును. దాన భగవత్కైంకర్యము చేయు నుత్సాహము కల్గును. దానిద్వారా సంసారబంధములు క్రమముగాఁ దొలఁగును. అపుడు ముక్తిమార్గము వెదుక మనస్సు ప్రయత్నించు. అత్తఱి భగవంతుఁడు పురికొలుప సద్గురువు దొరకును. తద్వారా భగవదనుగ్రహము లభించును. దాన ముక్తి చేకూరును. కావున నోపాఠకమహాశయులారా! భగవత్కథల భక్తిభావముతోఁ బఠింపవలయు. ఈ కార్యము ఎవ్వఁడేని చేయఁగలఁడా యనుశంకకుఁ జోటీయరాదు. భగవంతున కశక్యములగు కార్యము లుండవనుట నిక్కము. కావున నితరులెవ్వరును జేయలేరన్న ననవచ్చునుగాని సర్వశక్తుఁడగు పరమేశ్వరుఁ డీకార్యము చేయఁగలఁడా యనుప్రశ్నము తెలివితక్కువచేఁ జేయఁబడునదియే కాని వేఱుకాదు. అభేద్యములగుపర్వతముల నొకచిన్నవజ్రముచే భేదించుపరతత్త్వమున కింక లోకమున నసాధ్యమగు కార్య ముండదన్నవిశ్వాసము ప్రాజ్ఞులకుఁ దప్ప నితరులకుం గుదురదు. అనఁగా భగవచ్ఛక్తి యనుపమాన మన్నజ్ఞానము పామరులకు నాస్తికులకు నుండదని భావము. అట్టివా రెట్లు ప్రశ్నించినను వారి కడ్డములేదు.

వానికి బదులుచెప్పుట కష్టముకాదు కాని వారి నంగీకరింపఁ జేయుటమాత్ర మశక్యమగుకార్యము. కావుననే నాయీ ప్రయత్న మట్టివారికిఁ దెలివిగలిగించుటకుఁగాక భగవత్కథల నెఱుంగని నావంటిమూఢమతులకుఁ బురాణము లిట్లు భగవంతునిమహిమమును దెలుపుచున్నవని తెలుపుటకేయని యెఱుంగవలయు. ఇంక నీవిషయమునుండి మరలి కథాప్రపంచమునకు వచ్చెదను. నారదముని శ్రీకృష్ణానుమతిఁ దనయిచ్ఛచొప్పున, బోయినపిదప నక్రూరుఁడు బలరాముని శ్రీకృష్ణుని దోడుకొని మధురానగరమునకు రా గోకులమునకుఁ బోయినకథ యిటఁ బ్రకృతాంశము. దానిని విస్తరించెదను. సావధానులరై చిత్తగింపుఁడు.

అక్రూరుఁడు గోకులమున కరుగుట.

ఉద్ధవాదులచే ననుజ్ఞాతుఁడై యక్రూరుఁడు (దానపతిఁ రథమెక్కి- పయనము సాగించెను. మార్గమున శుభశకునములఁ గనుంగొనిరెను. తనకోర్కులు ఫలించునని నమ్మెను. ముందేమో తన కతిశయశుభములు గలుగనున్నవని సంభావించెను. మఱికొంతదూరముపోఁగా వామభాగమున మగనక్కయు, వాఁడునక్కయునిర్మలజలపూర్ణకుంభము, నకులచాషకము కనఁబడిరెను. పతిపుత్రులంగూడిన సాధ్వీమణి కన్పట్టెను. ఆమె సంతోషస్వాంతయు దివ్యాంబరాభరణధారిణియు నై యుండెను. తెల్లనిపూవులు, హారములు, ధాన్యము, ఖంజనముకానవచ్చెను. దక్షిణభాగమున మండునగ్నియు, బ్రాహ్మణుఁడు, వృషభము,

గజము, సవత్సయగుధేనువు, తెల్లగుఱ్ఱము, రాజహంసయు, వేశ్యయుఁ, బుష్పమాలికయుఁ, బతాకయు, దధిపాయసములు, మణిసువర్ణరజతముక్తామణిమాణిక్యములు, మద్యమాంసచందన మాధ్వీకఘృతకృష్ణసారఫల, లాజ, సిద్ధాన్నదర్పణ, విచిత్రిత విమాన, సుదీప్తప్రతిమా, శుక్లోత్పలములు కానవచ్చెను. మఱియుఁ బంకజవనము, శంఖచిల్లము, కోరకము, మార్జారము, పర్వతము, మేఘము, మయూరము, శుకసారసములు, శంఖకోకిలవాద్యధ్వనులు తోఁచెను. విచిత్రకృష్ణనామాంకిత సంగీతము వినవచ్చెను. హరిశబ్దము, జయధ్వనులు శ్రుతి హితము లయ్యెను.

ఇట్లక్రూరుఁడు శుభశకునములం గాంచుచు శ్రీహరిని స్మరించుచుఁ బుణ్యతమంబగుబృందావనమును బ్రవేశించెను. అందుఁ దోలుదోలుత రాసమండలమును దర్శించెను. అయ్యది పరిమళసంభరితము. రంభాస్తంభాదివిరాజితము. సర్వదా నవ్యభవ్యశృంగారవస్తుసంపూరితము. అట్టి యామహత్తరసుకృత దర్శనమగు రాసమండలమును గాంచి భగవద్విహారస్థాన మిది కదా యను మహోల్లాసమునునుబ్బుచు రథము సాగిపోననుమతి నొసంగెను. మఱికొంతదూరముపోఁగా నందవ్రజము దృష్టి పాత్రమయ్యెను. బృందావనము నక్రూరుఁడు దర్శించుఘట్టమున మహాకవి పోతన

"క. ముందట గనె ఘనచందన

కుందకుటజతాలసాలకురవకవటమా

కందర్ప నందిత బల గో
విందర్ప వికచారుణారవిందర్ప బృందన్."

అని వర్ణించెను. అట్టి బృందావనమున నొకభాగము నందు నందాదులమందిరము లున్నవని తేటపడు. అట్టి నంద వ్రజము నక్రూరుఁడు గాంచెను. ఆనందవ్రజము వైకుంఠ తుల్యము. వైకుంఠుఁ డందున్నవాఁడుకదా! అందలిమందిరములు నిరుపమానందప్రదములు. అవి భగవదాజ్ఞచే విశ్వకర్మనిర్మించెనుగదా. వానివైభవము వర్ణింప నలవికాదనుట కిది యొక టియే దృష్టాంతము. మనుష్యకల్పితము వర్ణింపఁదగు. భగవ దిచ్ఛాకల్పితము వర్ణనాతీతమనుట కే సందియముండును? అట్లు నందవ్రజమును బొడఁగాంచి మందసుందరగతి నరదము సాగు చుండ ఘంటాపథమును గాంచి పరమానందసాగరమున మునిఁగి తేలుచు నిట్లు తలంచెను.

ఔరా! నాయదృష్టము వర్ణనాతీతముకదా! శూద్రునకు వేదకీర్తనమువలె భగవద్దర్శనము శక్యమా. విషయాత్మకుల కది దుర్లభమే యగు. కాని యదియే సిద్ధాంతముకాదని నాకుం దోఁచెడిని. అధమాధముఁడనగు నాకుంగూడ నిపు డచ్యుత దర్శనము కాఁబోవుచున్నది. కాలనదియందు జలవేగమునఁ గొట్టుకొనిపోవుచున్న తృణాదిపదార్థములలో నొకానొక దానికి దరిఁజేరు నదృష్టముకూడ నుండును. నేఁటికి నాదౌ ర్భాగ్యము నశించినది. నాజన్మము సఫలమే యైనది. యోగీశ్వ రులకు నమస్కరింప నర్హమగు శ్రీకృష్ణపాదారవిందద్వంద్వము

నకు నమస్కారముచేయుభాగ్యము నాకుఁ గలుగనున్నది. అయ్యారే! అతిఖలుఁడగుకంసుఁడు నాకు మహోపకార మొన రించెను. ఆతఁడు కృష్ణరాములం బిలుచుకొని రమ్మని నన్నే పంపెనుగదా. కావుననే భగవంతునిచరణసరసిజముల దర్శింపఁ బోవుచున్న వాఁడను.

అని పెక్కుభంగుల నక్రూరుఁడు తలంచుచు, భగవద్దర్శనము కలుగునన్న మహోత్సాహమున సంతోషించుచుఁబోయి నందునిదివ్యమందిరమును దర్శించెను. ద్వారదర్శనముకాఁగా భగవద్దర్శన మైనట్లే భావించెను. ఆమందిరము పతాకాసమలంకృతమై రత్నభూషణభూషితమై, మణిమయదర్పణవిలాసములఁ దనరుచు, రత్నచిత్రవిచిత్రితమై, మంగళాస్పదమై కన్నుల పండువుచేయుచుండెను. ఆగృహవరమును గని యక్రూరుఁ డాత్మ నీగృహమునందు సకలబ్రహ్మాండనాయకుం డున్నవాఁడు. ఇదియే చిత్రము. సకలబ్రహ్మాండములు కుక్షియందుఁ గల మహాత్ముఁ డీనందుని యల్పగృహమున నిమిడియున్నవాఁడు. అథవుఁ డీమందిరమున సంభవము గాంచెను ఈగృహ మెంత భాగ్యవంతము.యశోదానందులుపూర్వజన్మమున నెంతటిపుణ్యకర్మములుచేసిరో చెప్ప నూహింప సాధ్యమా? ఎప్పుడు శ్రీకృష్ణుని దివ్యమంగళవిగ్రహమును జూతును? అనుకొనుచుఁ బోయెను.

నందుఁ డక్రూరుని రాక విని రామకృష్ణులంగూడి గృహాంగణమున నెదుర్కొనియెను. వృషభానుప్రభృతు లానందుని

పార్శ్వముల నుండిరి*నందునిముం దాటకత్తియపోయెను జలపూర్ణకుంభము గజేంద్రముముంగలనుండఁగాఁ దెల్లని ధాన్యమును గైకొని సేవకుఁడు నడువ నీలధేనువు మధుపర్కమునుగొని పాద్యము రత్నాసనమును దీసికొని కింకరులురాఁగా సంతోషమున వినయాన్వితుఁడై నందుఁ డరిగెను. మహాభాగుఁడై వచ్చుచున్నయక్రూరునిఁ గాంచెను. పట్టరానియానందమునఁ గాఁగిలించుకొనియె. గోపాలకు లక్రూరునిపాదములు శిరములఁ దగులఁగా నమస్కరించి తదాశీర్వచనములఁ గైకొనిరి. గుణవంతులకుఁ బరస్పరసంయోగమత్తఱిఁ గలిగెను. నందుఁ డక్రూరున కాతిథేయసత్కారములు యథావిధి నిర్వర్తించెను. అప్పు డక్రూరుఁడు రామకృష్ణులం గాంచెను. ఈఘట్టమునఁ బోతన మహాకవి

"మ. కనె నక్రూరుఁడు పద్మనేత్రులను రంగద్గాత్రులన్ ధేనుదో
హనవాటీగతుల న్నలంకృతుల నుద్యద్భాసులం బీతనీ
లనవీనోజ్జ్వలవాసులం గుసుమమాలాధారులన్ ధీరులన్
వనితాకాములఁగృష్ణరాములజగద్వంద్యక్రమోద్దాములన్."

అని వ్రాసెను. ఈఘట్టమున మూల మెట్లున్నదో పరికింపుఁడు.

శ్లో. కృష్ణసందర్శనాకాంక్షీ ప్రకాశే సవితుస్సతి
దదర్శ రామం కృష్ణం చ వ్రజే గోదోహనం గతౌ
పీతనీలాంబరధరౌ శరదంబురుహేక్షణౌ. 30.

---

*కృత్వా వేశ్యాం పురస్సరాం, పూర్ణకుంభం గజేంద్రం చ కృత్వాగ్రే శుక్లధాన్యకమ్. అనిమూలము.

కిశోరౌ శ్యామలశ్వేతౌ శ్రీనికేతౌ బృహద్భుజౌ
సుముఖౌ సుందరవరౌ బాలద్విరదవిక్రమౌ. ౩౦.
ధ్వజవజ్రాంకుశాంభోజైశ్చిహ్నితైరంఘ్రిభిర్వ్రజం
శోభయంతౌ మహాత్మానౌ సానుక్రోశస్మితేక్షణౌ. ౩౨.
ఉదారరుచిరక్రీడౌ స్రగ్విణౌ వనమాలినౌ
పుణ్యగంధానులిప్తాంగౌ స్నాతౌ విరజవాససౌ. ౩౩
ప్రధానపురుషావాద్యౌ జగద్ధేతూ జగత్పతీ
అవతీర్ణౌ జగత్యర్థే స్వాంశేన బలకేశవౌ. ౩౪.
దిశో వితిమిరా రాజన్ కుర్వాణౌ ప్రభయా స్వయా
యథా మరకతశ్శైలో రౌప్యశ్చ కనకాచితౌ. ౩౫.

౧౦. స్క. ౩౮. అధ్యా.

పైనున్న పద్యమును బరికించితిరి. క్రిందిశ్లోకములను దిలకించితిరి. ఇన్నిశ్లోకములకుఁ బైపద్యముగాక వేఱొకకందపద్యముకూడ నున్నది. దానియం దీయర్థము విశేషించి లేకున్నను "జలజాంకుశాదిరేఖలుగల" అనునర్థము కలదు. తక్కినపద్యభాగ మీయర్థము నిచ్చునది కానేకాదు. ఇన్నిశ్లోకముల సారమే యాపద్యరత్న మనుకొందము. కాని "వనితాకాములన్" అన్నవిశేషము క్రొత్తదిగఁ గనఁబడిరెుడిని. మూలమున నీయర్థమును దోఁపింపఁజేయువాక్యమే లేదు. "శ్రీనికేతౌ" అనిమాత్ర మున్నది. దాని నిది యనుసరింపదనుట నిక్కము. పోనీ గంభీరార్థముగలపదమేమో యని యూహింతమన్న నదియుఁ గానరాదు. వనితాకాము లనఁగూడదా యన్నఁ

దప్పని చెప్పఁజాలనుగాని పామరు లాక్షేపింప నవకాశ మిచ్చుచున్న దే యని పరితపించుచున్న వాఁడను. బలరామునకుంగూడ నీగ్రహాచారమే పట్టినది. పాప మాబలరాముఁడు రాసమండలమే యెఱుఁగఁడేమో! మహాభక్తుఁడగు మహాకవి కది తప్పుగాఁ దోఁపదని నేనెఱుంగుదు. కాని పామరులు మఱింత నొక్కయాక్షేపింప నవకాశ మిచ్చునేమో యనుశంకమాత్ర మల్పబుద్ధి నన్ను వదలకున్నది. మూలమున లేనిదాని నేల చేర్పవలెనో తెలియకున్నది. ప్రాసముకొఱకు కవస్థలపాలగుట యస్మదాదులకుఁగాని యట్టిసిద్ధకవితల్లజుల కుండదుగదా. భక్తుల కేవియుఁ దప్పుగాఁ దోఁపవు. భగవత్కృత్యము లన్నియుఁ బరిశుద్ధములే. సకారణములే కాని యితరు లాక్షేపింతురన్న భయ మామహాకవికి లేదేమో యనుటకన్న నింకొక్కమాట యేమి చెప్పఁగలను? ఇఁకఁ కథాభాగమును వినుఁడు

బలరాముని శ్రీకృష్ణునిం గాంచి మహానందమందెను. నందునింగూడి గృహముఁ బ్రవేశించెను. శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము నాలింగనపూర్వకముగాఁ జేరఁదీసికొని యంకమున నునుచుకొనియెను. రాము నళ్లే కూర్చుండఁబెట్టుకొనియెను. కపోలముల ముద్దిడుకొనియెను. పులకాంచితవిగ్రహుఁ డయ్యెను. ఆనందబాష్పసందోహనేత్రుఁడయ్యెను. "కృతార్థోఽస్మి" యనుకొనియెను. సిద్ధవాంఛితుఁ డయ్యెను. మరల నేత్రములు ఫలింప శ్రీకృష్ణునిం గాంచెను. ద్విభుజములుగలిగి శ్యామసుందరాకారము వెలయఁ బీతవస్త్రమును దాల్చి, మాలతీమాలాభూషితవక్షస్థలుండై

చందనలేపము తనర, మురళికరమునఁ గ్రాల, బ్రహ్మేశ్వరశేష ప్రముఖస్తుతులకుఁ బాత్రుఁడై, సనకాదిబ్రహ్మమునులవందనముల నలరు పాదజలజములుగల్గి, గోపికలు నేత్రఫలముగాఁ జూచుచుండఁ బరిపూర్ణుఁడై పరాత్పరుఁడైయున్న శ్రీహరిని క్షణకాలము చూచెను. మఱియొకక్షణమునఁ దనహృదయమున నిల్చి చతుర్భుజము లొప్ప సుస్మితము కన్పడ లక్ష్మీసరస్వతు లొప్పార వనమాల యురమున వెలయ సునందనందకుముద ప్రముఖపార్షదపరిసేవితుఁడై సిద్ధసంఘములు సేవార్థము కాచి యుండ నుండు శ్రీమన్నారాయణమూర్తిగఁ గాంచెను.*వేఱొక క్షణమున నైదుమోములు కన్పట్ట మూఁడునేత్రములు చూపట్టఁగా పరిశుద్ధస్ఫటికసంకాశదేహముగలిగి సర్పరాజహారములు దాల్చి దిగంబరుఁడై పరబ్రహ్మమై భస్మమంగములఁ బూసికొని జటాపటల మొప్పార జపమాల కరమున వ్రేల ధ్యాననిష్ఠుఁడై యోగిధ్యేయుఁడై యున్న శంకరమూర్తినిగఁ జూచెను. ఇంక నొకక్షణమునకు నాల్గుమోములు చూపట్టఁగా బుద్ధివైభవ మొప్పారఁగా ధ్యాననిష్ఠుఁడై శ్రేష్ఠుఁడై వెలయు నలువను దర్శించెను. మఱియు నింకొక్కక్షణమున ధర్మస్వరూపునిగను, పిదప శేషస్వరూపునిగను, భాస్కరమూర్తిగను, జ్యోతిస్వరూపునిగను, సనాతనమూర్తిగను గనుఁగొనియెను. మఱొక్కక్షణ

---

* క్షణం దదర్శ దేవం తం పంచవక్త్రం త్రిలోచనం, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం నాగరాజవిరాజితం, దిగంబరం పరం బ్రహ్మ భస్మాంగం చ జటాయుతం, జపమాలాకరం ధ్యాననిష్ఠం శ్రేష్ఠం చ యోగినాం. అనిమూలము.

మునఁ బరమశోభాఢ్యునిగను, గోటికందర్పలావణ్యదేహునిగను, గామినీకమనీయాంగునిగను, గాముకునిగను, గామసంయుతునిగను, గామవిరహితునిగను బొడఁగనిరి.

ఇట్లు ప్రతిక్షణమున విలక్షణుఁడైన కృష్ణుని శిశుమూర్తిని గనుఁగొని పరమేశ్వరుఁ డితఁడే యని భావించి వక్షస్థలమున నునుచుకొనియెను. ఆపిదప నందుఁ డొసంగినరత్నసింహాసనముపైఁ గూరుచుండెను. నందప్రభృతుల కక్రూరుఁడు వచ్చుట కూరుచుండుట తెలియునేకాని శ్రీకృష్ణధ్యానపరాయణుఁడై యతఁ డుండుట తెలియదు. అంతయు నొకక్షణకాలమున జరగెను. శ్రీకృష్ణమాయ వారినెల్ల నాచ్ఛాదించుట వారి కావృత్తాంతమంతయు నెఱుకపడకుండెను. అంత నక్రూరుఁ డాబాలుని సకలదేవతాస్వరూపునిగా భావించి వలగొని మ్రొక్కి భక్తిభరమునఁ బులకాంచితవిగ్రహుఁడై శ్రీకృష్ణపాదద్వంద్వములు శిరసున నునుచుకొని వినుతించెను. ఆస్తుతి

అక్రూరకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః

నమః కారణరూపాయ పరమాత్మస్వరూపిణే, సర్వేషా మపి విశ్వానామీశ్వరాయ నమోనమః. ౧. పరాయ ప్రకృతే రీశ పరాత్పరతరాయచ, నిర్గుణాయనిరీహాయనిరూపాయస్వరూపిణే. ౨ సర్వదేవస్వరూపాయ సర్వదేవేశ్వరాయచ, సర్వదేవాధిదేవాయ విశ్వాదిభూతరూపిణే. ౩. అసంఖ్యేషుచ విశ్వేషు బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మక, స్వరూపాయాదిబీజాయ తదీశ విశ్వరూపిణే. ౪. నమో గోపాంగనేశాయ గణేశేశ్వరరూపిణే, నమస్సురగణేశాయ రాధేశాయ నమోనమః. ౫. రాధారమణరూపాయ రాధారూపధరాయచ, రాధారాధ్యాయ రాధాయాః ప్రాణాధికతరాయచ. ౬. రాధాసాధ్యాయ

సకలవేదసారము. ఉపనిషదర్థసార మన్న నదియే. త్రిమూర్తిస్వరూపుఁడు శ్రీహరి యనియే దీనిసారము. ఆస్తుతిసార మెఱింగిన వేదాంతశాస్త్రపఠన మనవసరమని తోఁచెడిని. సకలవేదశాస్త్రపురాణేతిహాసములసార మిదియని యంగీకరింపక తప్పదు. ఇట్టు లక్రూరుఁడు శ్రీహరిని వినుతించి భక్తిభరమున సభాస్థలమునందే మూర్ఛిల్లెను. క్షణమునకుఁ దెలివిగలిగి పులకాంచితవిగ్రహుఁ డయ్యెను. భక్తిరసపూర్ణహృదయుఁడౌట మైమఱచెను.

పుణ్యపురుషులారా! హరివంశమున నీఘట్టమున నక్రూరకృత శ్రీ కృష్ణస్తుతి చాల బాగున్నది. దానిని వ్రాయక మానమనసురాలేదు. తక్కినపురాణములయం దీస్తుతి యిప్పట్టునఁ గానరాదు. కాని వ్రాసెదను.

* అక్రూరుఁ డంత మరల శ్రీ హరి నిట్లు ధ్యానించెను. ఈ బాలరూపము శ్రీ హరిదివ్యమంగళవిగ్రహము. ఇదియే

రాధాధిదేవ ప్రియతమాయచ, రాధాప్రాణాధిదేవాయ విశ్వరూపాయ తే నమః. ౭. వేదస్తుతాత్మ వేదజ్ఞరూపిణే వేదినే నమః, వేదాధిష్ఠాతృదేవాయ వేదబీజాయ తే నమః. ౮. యస్య లోమసు విశ్వాని చాసంఖ్యానిచ నిత్యశః, మహద్విష్ణో రీశ్వరాయ విశ్వేశాయ నమోనమః. ౯. స్వయంప్రకృతిరూపాయ ప్రాకృతాయ నమోనమః, ప్రకృతీశ్వరరూపాయ ప్రధానపురుషాయచ. ౧౦. ఇత్యేవం స్తవనం కృత్వా మూర్ఛామాప సభాతలే. ఇతిస్తుతిః శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౭౦ అధ్యాయము.

* హరివంశాంతర్గత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

అయం స పుండరీకాక్షః స్సింహశార్దూలవిక్రమః, సంపూర్ణజలమేఘాభః పర్వతప్రవరాకృతిః. ౧. మృధేష్వధర్షణీయేన సశ్రీవత్సేన

పురాణములయందు బహువారములు వర్ణితము. వేదాంతు లిద్దానినే వినుతింపఁజాలక యవ్యక్తరూప మనిరి. లోకభారా

వక్షసా, ద్విషన్నిఘ్నదక్షాభ్యాం భుజాభ్యాం సాధు భూషితః. ౨. మూర్తిమాన్ సరహస్యాత్మా జగతోఽగ్ర్యస్య భాజనం, గోపవేషధరో విష్ణు రుదగ్రాగ్ర్యతనూరుహః. ౩. ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం వృత్తాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాముపశోభితః, స్త్రీసహస్రోపచర్యేణ వపుషా మన్మథాధినా. ౪. పీతే వసానో వసనే సోఽయం విష్ణు స్సనాతనః, ధరణ్యాశ్రయభూతాభ్యాం చరణాభ్యామరిందమః. ౫. త్రైలోక్యాక్రాంతిభూతాభ్యాం భువి పద్భ్యాం వ్యవస్థితః, రుచిరాగ్ర కరశ్చాస్య చక్రాంకితఇవేక్షతే. ౬. ద్వితీయఉద్యతశ్చాపి గదాసంయోగ మిచ్ఛతి, అవతీర్ణో భవాయేహ ప్రథమం పదమాత్మనః, శోభతేఽద్య భువి శ్రేష్ఠ స్త్రిదశానాం ధురంధరః. ౭. అయం భవిష్యైకథితో భవిష్యకుశలైర్నరైః, గోపాలో యాదవం వంశం క్షీణం విస్తారయిష్యతి. ౮. తేజసా యాదవాశ్చాస్య శతశోఽథ సహస్రశః, వంశమాపూరయిష్యంతి వార్యోఘా ఇవ మహార్ణవం. ౯. అస్యేదం శాసనే సర్వం జగత్స్థాస్యతి శాశ్వతం, నిహతామిత్రసామంతస్ఫీతం కృతయుగే తథా. ౧౦. అయమాస్థాయ వసుధాం స్థాపయిత్వా జగద్వశే, రాజ్ఞాం భవిష్యత్యుపరి నచ రాజా భవిష్యతి. ౧౧. నూనం త్రిభిః క్రమైర్జిత్వా యథానేన ప్రభుః కృతః, పురా పురందరో రాజా దేవతానాం త్రివిష్టపే. ౧౨. తథైవ వసుధాం జిత్వా జితపూర్వాం త్రిభిః క్రమైః, స్థాపయిష్యతి రాజాన ముగ్రసేనం న సంశయః. ౧౩. ప్రసృష్టవైరగాధోఽయం ప్రశ్నైశ్చ బహుభిశ్శ్రుతః, బ్రాహ్మణైర్వృష్ణివాదైశ్చ పురాణోఽయం హి గీయతే. ౧౪. స్పృహణీయో హి లోకస్య భవిష్యతి చ కేశవః, తథావ్యాసోక్తిథితా బుద్ధి ర్మానుష్యముపజీవితుం. ౧౫. అహంత్వస్యాద్య వసతిం పూజయిష్యే యథావిధి, విష్ణుత్వం మనసా చైవ పూజయిష్యామి మంత్రవత్. ౧౬. యచ్చ జ్ఞాతి పరిజ్ఞానం ప్రాదుర్భావశ్చ వై నృషు, అమానుషం వేత్స్మిచైనం యేచాన్యే దివ్యచక్షుషః. ౧౭. సోఽ

వతరణార్థ మాదినారాయణమూర్తి యీగోకులమున నిట్లుద యించెను. శాపకారణమున క్షీణించుచున్న యాదవవంశముల నుద్ధరింపఁబూనియే యీగోకులమున నుదయించి పరిపూర్ణవంశములం గావించుచున్నవాఁడు సాక్షాన్నారాయణమూర్తిగా నాకగపడుచున్నాఁడు. అని యిట్లు బహుభంగుల సన్నుతించి యానందపారవశ్యమున మైమఱచి యుండెను. మరల లేచి భగవంతుని దర్శించెను. ఆత్మయందు వెలుపలను గనఁబడుపర మేశ్వరుని గన్నులార దర్శించెను. శ్యామసుందరవిగ్రహమును సర్వప్రపంచమయముగాఁ గనుఁగొనియెను. ఏలాకో మూర్ఛిల్లి నవాఁ డక్రూరుఁడని నందుఁడు సాదరమున రత్నసింహాసనమునఁ గూరుచుండఁజేసి కుశల మడిగెను. ఆగమనకారణమును బ్రశ్నించెను. విశేషము లేమేనిగలవా యని నొక్కి యడిగెను.

అక్రూరుఁడు పెద్దలకెల్ల నమస్కరించి పిన్నవారు నమస్కరింప దీవించి బలరామశ్రీకృష్ణులకు మనసున సహస్రవిధముల నమస్కరించి వెలుపల మర్యాద ననుసరించి యాదరించెను. కుశల మడిగెను. తనవారికుశలమును దేవకీవసుదేవుల క్షేమవార్తలను దెల్పెను. పిదప నక్రూరు నింటిలోనికిం దోడుకొనిపోయి నందుఁడు మిష్టాన్న మారగింపఁజేసెను. మరలమరలఁ గుశలమును బ్రశ్నించెను. ప్రియబంధుమర్యాదల ననుసరించి సపర్యలెల్లను గావించి యుచితజ్ఞతఁ దెల్పెను. ఆరాత్రి యెల్ల

హం కృష్ణేన వై రాత్రౌ సంమంత్ర్య విదితాత్మనా, సహానేన గమిష్యామి సవ్రజో యది మంస్యతే. ఇతి.

వారు సుఖనిద్ర సేయ శయనించిరి. * అత్తఱి శ్రీహరి యక్రూరునితో సాదరముగా నిట్లు మాటలాడెను. అక్రూరా! మార్గశ్రమములకుఁ బాల్పడక సుఖముగా వచ్చితివికదా యని యడిగెను. ఈఘట్టమున మహాకవి పోతనగారిపద్యరత్నమును వ్రాసెదను.

మ. శుభమే నీకుఁ బ్రమోదమే సఖులకుం జుట్టాలకున్ సేమమే
యభయంబే ప్రజకెల్ల గోత్రజుల కాత్మానందమే మామము
క్తభయుండే వసుదేవదేవకులు తత్కారాగృహంబందు మ
త్ప్రభవవ్యాజనిబద్ధులై బ్రదికిరే ప్రాణానిలోపేతులై.

మ. నెఱి నేఁ డిక్కడ నీవు రాఁగ వగతో నీతోడ నేమైన నా
కెఱుఁగం జెప్పుమటంచుఁ జెప్పరుకదా యేమందు రావార్త యే
తెఱఁగున్ లేదని డస్సిరో వలచిరో దీనత్వముం జెందిరో
వెఱతో నాతలిదండ్రు లెట్లు పడిరో విన్పింపు మక్రూరకా.

అని వ్రాసి తననైపుణ్యమును గనఁబఱచెను.

[1] ఇట్లు నందాదులు శ్రీకృష్ణస్వామియుఁ బ్రశ్నింప విని యక్రూరుండు శ్రీహరితో మహాత్మా! మాకెల్లరకుం

* ఈవిషయము శ్రీభాగవతము ననుసరించి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగునది. తాత సౌమ్యాగతః కంసాత్స్వాగతం భద్రమస్తు వః, అపి స్వజ్ఞాతిబంధూనా మనమేవమనామయం. ౪. కిన్ను నః కుశలం పృచ్ఛే హ్యేధమానే కులామయే, కంసే మాతులనామ్న్యంగ స్వానాం న స్తత్ప్రజాసు వై. ౫. అహో అస్మదభూద్భూరి పిత్రో ర్వృజినమార్యయోః, యద్ధేతోః పుత్రమరణం యద్ధేతో ర్బంధనం తయోః. ౬. అని మూలము. 1 ఇటనుండి యన్నిపురాణములనుండి యుచితభంగి వ్రాసెదను.

గుశలంబ. దేవకీవసుదేవులకుఁ గుశలంబే. కంసాదులు భయము లేక యున్నవారని చెప్పవచ్చును. పౌరులెల్ల నారోగ్యవంతులుగ నున్నారు. ఉగ్రసేనప్రభృతులు నిశ్చింతగ నున్నవారన రాదు. వారిహృత్తాప మందఱెఱింగినదియే. మీ కెఱుకపడని విషయములు లేవని విశేషించి వసుదేవుఁడు వార్తలు తెలుపఁ డయ్యెను. దేవదేవా! కంసుఁడు ధనుర్యాగముచేయఁబూని యున్నవాఁడు. ఆయాగంబున ననేకచిత్రకార్యములు సాగు. అందులకు మిమ్ము నిర్వురను బిలుచుకొనిరమ్మని నన్నుం బుత్తెంచెను. ఇహాపరసాధనమనునమ్మకమును బూని యిట వచ్చితిని. ఉపాయనముల యథార్థ్యముగఁగాని యాదవులెల్ల రాఁదగును. ఇదియ నా వచ్చినప్రకారము, రాజాజ్ఞయు నని యెఱిఁగించి యిష్టాగోష్ఠులఁ గొంతసేపు జరపి నిద్రించెను. బలరామ శ్రీకృష్ణులు సుఖనిద్ర చేసిరి. ప్రభాతమున మేల్కాంచి యక్రూరుఁడు బలరామకృష్ణులు మేలుకొనుటంజూచి యహర్ముఖోచిత కృత్యజాలముల నిర్వర్తించి నందాదులతో మరలఁ గంసునానతిం దెలిపెను. వారెల్ల మధురానగరమునకుఁ గానుకలం గొనిపోవ నాయత్తపడిరి. నందుఁడు, వృషభానుఁడు, సునందుఁడు, చంద్రభానుఁడు మధురకు బలరామశ్రీకృష్ణులం గూడి పోవ నిశ్చయించిరి. పంచవిధములగుపాలు మొదలగువస్తువులం గూర్చిరి. అట్టికానుకలే గోకులమునుండి కంసునకుం బంపుట యాదవుల యాచారము. మధురానగరప్రయాణము చాటించిరి. ఎల్లవా రెఱింగిరి. నందాదులంగూడి తగుపరివారము

ప్రయాణముసాగింప సంసిద్ధముగ నుండెను రథము లాయత్త ములుగాఁ జేయఁబడియెను. రామకృష్ణు లక్రూరుఁడు నొక్క రథముపైఁ గూరుచుండిపోవ నిశ్చితమయ్యెను. రాజద్వారమ ర్యాదల ననుసరించి మృదంగ మురజాదులధ్వనులు మ్రోఁగెను. పటహపణవడక్కాదుందుభులు, నానకవాద్యము, సజ్జయు, సన్నహనియుఁ, గాంస్య, పట్ట, మర్దలములు, మండపీవాద్యము మఱియుఁ బెక్కువిధములగువాద్యములను బరివారజనులు మ్రోయించిరి. నందునియానంద మపారముగ నుండెను. గోప కులకుఁ గంసుఁ డేదుద్దేశముతోఁ గృష్ణుని బిలుపించెనో యెఱుంగరు. కావున నందఱు మహోత్సాహమునఁ బరుగులిడ సాగిరి. ఆప్రయాణసన్నాహము వర్ణనాతీతమనుట యతిశ యోక్తి యనుట పాపమే. యశోదయు రోహిణియుఁ బుత్త్రు లచ్చటికిఁబోవుట మేలుకాదని తలంపరైరి. అందఱు శ్రీకృష్ణ మాయామోహితులు. ఈప్రయాణ మెందులకనియు నూహింప రైరి. ప్రయాణసన్నాహముల సంరంభమేకాని వేఱొకయోజ నలు వారిలో నెవ్వరికింగాని కలుగకుండెను.

* రామకృష్ణులు మధురానగరమున కక్రూరునిచేఁ దీసి కొనిపోవఁబడుచున్నవా గనువార్త నలుదెసల వ్యాపించెను.

---

* ఈకథాభాగము శ్రీకృష్ణజన్మమునందుఁ గానంబడియెడిని. గర్గసం హితయందు మధురాఖండము నాల్గవయధ్యాయమున "శ్రీకృష్ణుఁడు మధు రాప్రయాణముచేయఁబూని రథమెక్కుటకు ముందే రాధామందిరమున కరిగి తనవియోగమునకు మూర్ఛిల్లియుండిన రాధిక నూఱడించి యామె

గోపికలంద ఱాలకించిరి. మధురానగరమునకు శ్రీహరిపోయిన మననగరమున రక్షకుఁ డెవరని తలపోసిరి. చిన్ననాటనుండి శ్రీకృష్ణునియత్యద్భుతకృత్యములఁ దలంచిరి. ఆమహనీయమూర్తి దర్శనమొదవకున్న బ్రదుకు టెట్లని చింతించిరి. గోలోకము

యార్తి నుపదేశవాక్యములచే నాపి సుదామునిశాపకారణ మెఱింగించి స్వప్నమునఁ దనరూప మగపడుచుండఁగలదని యాజ్ఞాపించి యామె నెట్లో సమ్మతింపఁజేసి వచ్చి రథమెక్కినట్లగపడియెడిని. శ్రీభాగవతమునందుఁ గృష్ణప్రయాణవార్త నాలించి యాతురలై గోపిక లోపికలులేక తద్వియోగవ్యథను బరస్పరము తలపోసికొనినట్లున్నది. హరివంశమున విష్ణుపర్వమున నీగోపికాలాపములమాటయే కనఁబడదు. బ్రహ్మపురాణమునందును గోపికలు విరహాతురలై యక్రూరుని దూషించుచు శ్రీకృష్ణాత్తమనస్కలై పరితపించినట్లు కన్పట్టెడిని. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందుమాత్రము రాధాప్రేరిత గోపికలరుదెంచి యక్రూరుని క్రూరకార్యము నాపఁబూని రథము నాపిరనియుం భగవంతుఁడు రథమును దిగి వారి నాశ్వాసించి యెట్లో యిండకుం బంపి ప్రయాణము సాగించెననియుఁ గన్పట్టెడిని. మొత్తముమీఁద గోపికలా శ్రీహరిగమనమునకుఁ దమ యసమ్మతిఁ జూపిరని సారము. ఇంచుక భేదమున్నను గథానీతికి భేదము లివి బాధింపవు. రాధాప్రేషిత గోపికలరుదెంచి రథము సాగనీయకుండఁ జేయుటయే సమంజసముగ నున్నదని నాయూహ. అన్నియు నుచితభంగిం గలిపి వ్రాసెదను. ఈకథాసారము వ్రాయునపుడు గోపికల భక్తిని బద్మపురాణమునుండి వ్రాసెదను. పాఠకు లీవిషయమున శ్రద్ధఁబూని పఠించి గోపికాజారుఁడు కృష్ణుఁడన్న తుచ్ఛవాదము మదినెక్కనీయకుండనుందురుగాక యని కోరెదను. కావున నించుక శ్రద్ధమై యీయుపాఖ్యానమును బఠింపుఁడు. అపుడే నాపరిశ్రమము ఫలించును. ఇదియె నాకోరునది. ఇన్నియుఁ గలిపి వ్రాయునపు డించుక పునరుక్తిదోషము వ్యాపింపవచ్చును. దానిని బండితులు మన్నింతురనియు వేఁడుచున్నాఁడను.

నుండి శ్రీకృష్ణసేవార్థ మవతరించిరిగాన వారి కాయెడఁబాటు సహింపరానిదనుటకు సందియ మించుకంతయు శంకలేదు. ప్రయాణము చేయుచున్న వాఁడని వినినంతనే పరుగువాతిరి. ఇట్లుండఁగా రాధాదేవి కావృత్తాంతము మనోగోచరమయ్యెను. రాధామాధవుల కవినాభావసంబంధముకదా. కావున శాపము ను బాలింప వేఱుగానున్నను ప్రతిదినము స్వప్నమున భగవంతుఁ డామెకుఁ గనఁబడుచుండునట్లు వరమొసఁగియే యున్నాఁడు కావున రాధిక కావిషయము మనసునకుఁ దట్టెను. అక్రూరుఁడువచ్చి గోకులమునుండి దూరభూమికిం బిలుచుకొని పోవుచున్నవాఁ డన్నయూహ తోఁచెను. వెంటనే యాగ్రహము హెచ్చెను. తానే పోవలయునని యూహించెనుగాని శ్రీహరియుపదేశించిన యాధ్యాత్మికవిషయము మది నాటియున్నందున మాని స్వాభావికచపలభావమున గోపికలంజీరి నెచ్చెలులారా! మీ రిపుడేపోయి క్రూరుఁడయ్యు నక్రూరుఁడని పేరు పెట్టుకొని నాప్రాణనాథుని దూరదేశమునకుం గొనిపోవు నాదుర్మతిని భంగపఱచి ప్రయాణ మాపుఁడు. నాయాజ్ఞంగొని మీరే కార్యముచేసినను గీడురాదు. నిర్భయముగాఁబోయి యాప్రయాణమును సాగనీయకుఁడని యుత్తరువిచ్చెను. రాధాజ్ఞ మాళిలధరించి యాగోపికలతిక్రోధపరీతాంతరంగలై వడివడిం జనుదెంచి యరదముపై నున్నబలరామశ్రీకృష్ణులను వారి ప్రక్కనఁ గూరుచున్నయక్రూరునిం గాంచిరి. వారియాగ్రహము మేరుభూధరసంకాశమయ్యెను. దాని నాపుకొనుశక్తి

వారికి లేకుండెను. వారియాగ్రహావేశము గుఱుతెఱింగి శ్రీహరి వారిని వారించెనుగాని వారిహృదయరంగముల రాధాజ్ఞయే నాట్యమాడుచుండినందున శ్రీకృష్ణహితవాక్యములు వినఁబడవయ్యెను. వివిధభంగుల వా రక్రూరుని దెగడి యారథము పాదాఘాతములు మొదలగువానిచేఁ జీకాకుపఱచిరి. అది యొకయాటగా వారి కపుడు తోఁచెను. ఆకార్యమును జూచుచున్న గోపకులు హాహాకారము లొనరించిరి. శ్రీకృష్ణమూర్తి కపకారము చేయుటయా యని యచ్చెరువందిరి. ఇంతలోఁ గొందఱు గోపికలు రథము నెక్కిరి. శ్రీకృష్ణుని హస్తమునుబట్టుకొని ప్రయాణము మానుమా యని వేఁడిరి. అందు నొకగోపిక యాయక్రూరుని గ్రూరహృదయా! నీ వక్రూరుఁడ వెట్టు లైతివని బదతెను. అంతలో మఱికొందఱు గోపికలు చేలాంచలముల నాతనిం గట్టివైచి యీడ్వసాగిరి. ఒక్కర్తుక కరకంకణముల నాతనిం బ్రహరించెను. అతని సంవ్యానము నొకతుక పట్టుకొని యీడ్చెను. పాప మాయక్రూరునియంగమంతయు శోషిల్లెను. క్షతగాత్రుఁడై యిదేమిరా స్వామీ యని మ్రాన్పడినట్లు మిన్నకుండెను. వీ రెక్కడిస్త్రీలో నాప్రాణము తీయనున్నవారే యని భీతిల్లెను. ఆవిధము భగవంతుఁ డెఱింగి గోపికల కుపదేశవాక్యములు వినఁబడవనియు ఫలింపవనియు నిశ్చయించి యాయక్రూరు నూఱడించి రాధానికటమునకుఁ బోయెను. పూర్వము హిత ముపదేశించినట్లే యుపదేశించెను. ఆధ్యాత్మికయోగముచేతను వినయముచేతను సాదరసల్లాపములచేతను

రాధాహృదయమును శాంతయుతముగాఁ జేసెను. ఆమెయుఁ గలంకమాని శాప మనుభవింపఁబూని భగవంతుని బ్రార్థించి గోపికలకృత్యము తనదేయని యొప్పఁజెప్పి యూరకుండెను.

అంత నాకాశమున నొకదివ్యరథము తోఁచెను. అది మంత్రశక్తిగలది. భగవంతుఁ డధిష్ఠింపఁదగినది. విమలమణినిర్మలకాంతివిస్తారితము. వర్ణనాతీతము. విశ్వకర్మనిర్మితము. దాని నెక్కి రాధ సమ్మతింప మాతృభవనమునకు జగన్నాథుఁ డరుదెంచెను. అక్రూరు నాశ్వాసించెను. నాయందలిప్రీతియే వారి నిట్లు చేయఁ బురికొల్పెనని తెలిపెను. అక్రూరుఁ డాగోపికల యాతురతకు మెచ్చుకొనెను. శ్రీకృష్ణు నెడఁబాయుట కోర్వనిభక్తి వారికిం గల్గుట యెంతపుణ్యముచేతనో యని యచ్చెరువందెను. ఆప్రయాణ మాపి సుఖభోజనముచేసి మరలఁ బయనము సాగించిరి. ఆప్రయాణకాలమున శ్రీహరిపై దేవతలు పూలవానను గురియించిరి. రాధాదేవిపర్యంకమునిండఁ బుష్పవృష్టి గురిసెను. గోపకులు కొంద ఱానందపారవశ్యమునఁ గృష్ణుని మ్రోలనాడిరి. కొందఱు సంగీతమున హరి నలరించిరి. నందుగోకులమెల్ల మహోత్సాహమున వెల్లివిరిసెను.

* అత్తఱి వ్రేపల్లియం గలగోపిక లొకచోటఁ జేరి శ్రీకృష్ణుఁడు మరల నెపుడువచ్చునో అందే నిలుచునో ఎచ్చటి కేగునో యనుసంశయముల మనసులు కలఁతనొంద నాతురంపడి తమలో

* ఇటనుండి శ్రీభాగవతము బ్రహ్మపురాణము మొదలగుపురాణముల నుండి వ్రాయఁబడును.

ని ట్లనుకొనసాగిరి. ఈఘట్టమున మహాకవి పోతనపద్యరత్నముల భగవంతునకుఁ గానుకపెట్టి కృతార్థుఁడయ్యెను. వానిం గొన్నింటిని వ్రాసెదను.

*ఉ. మేటిగృహస్థు బ్రహ్మ యని మిక్కిలి నమ్మితి మమ్ము చూడ నే
పాటియు లేదు మాకుఁ బరిపాలకుఁ డైనసరోజనేత్రు ని
చ్చోట వసింపనీక యొకచోటికిఁ బో విధియించి పిన్నబి
డ్డాటలు చేసె నీదుడుకు లక్కట! భారతి కైనఁ జెప్పరే.

మూలము. అహో విధాత స్తవ న క్వచిద్దయా
సంయోజ్య మైత్ర్యా ప్రణయేన దేహినః,
తాంశ్చాకృతార్థాన్ వియునంక్ష్యపార్థకం
విచేష్టితం తేఽర్భకచేష్టితం యథా.

మైత్ర్యా=హితాచరణేన, ప్రణయేన=స్నేహేనచ. అని వ్యాఖ్య.

[1]వ. అని విధిం దూఱుచు మదనతాపాయత్తచిత్తలై.

ఉ. రమ్మని చీరినంతన పురంబున కేగెదుఁగాని నన్ను నీ
కొమ్మలు నమ్మినారు మరుకోలల కగ్గము చేసి పోవఁగా
ముమ్మర మైనతాపమున మ్రొగ్గుదురోయనఁ డంబుజాక్షుఁడా
యమ్మలు గోపవృద్ధులుఁ బ్రయాణము వల్దన రైరి చెల్లరే.

మూలము. యస్త్వం ప్రదర్శ్యాసితకుంతలావృతం
ముకుందవక్త్రం సుకపోలమున్నతమ్,

* ఇట నీపద్యములు వ్రాయుట వీనికి మూల మిది యని చూపుట గోపికలభావ మేమని తెలుపుటకే గాని ప్రౌఢపోకడుం గాదని యెఱుంగునది.

[1]ఇది పోతన కల్పించినదియే గాని మూలము కానరాదు. అగ్రిమశ్లోకసారమున కిది యవతారిక యేమో తోఁపకున్నది.

శో. కాపనోదస్మితలేశసుందరం
కరోషి పారోక్ష్య మసాధు తేకృతమ్. ౨౦

శా. అక్రూరుం డని పేరుపెట్టుకొని నేఁ డస్మన్మనోవల్లభుం
జక్రిన్ మాకడఁ బాపి కొంచు నరుగం జర్చించి యే తెంచినాఁ
డక్రూరుం డట క్రూరుఁ డీతఁడు నిజం బక్రూరుఁ డౌనేని ని
ర్వక్రత్వంబునఁ గృష్ణుఁ బెట్టి తనత్రోవం బో విచారింపఁడే.

మూలము. క్రూర స్త్వ మక్రూరసమాఖ్యయాత్మన
శ్చక్షుర్హి దత్తం హరసే బతాజ్ఞవత్,
యే నైకదేశే ఽఖిలసర్గసౌష్ఠవం
త్వదీయమద్రాక్ష్మవయం మధుద్విషః. ౨౧

అయం భావః.తవ సర్వం రహస్యం అస్మాభిః జ్ఞాతం అత అమర్షేణేవ కృష్ణం వియోజయన్ అస్మానందీ కరోషీతి-అని వ్యాఖ్య.

ఆర్యులారా! మచ్చునకుఁ గొలఁదిపద్యములు వ్రాసితిని. మూలార్థమును బరికింపుఁడు. పద్యార్థమును బరిశీలింపుఁడు. మూలము భక్తిని బోధించుచున్నది. పద్యములు గోపికల కామాతురతఁ దెల్పుచున్నవి. మరుకోలల కగ్గముచేసి యను మాట మూలమునకు విరుద్ధమని నాభావము. 'శోకాపనోది' అన్నమూలము తాపత్రయములఁ దొలఁగించు నన్నయర్థమును స్పష్టపఱచుచున్నది. ప్రారంభముచేయుచుఁ బోతన "మదనతా పాయత్తచిత్తలై" అని వ్రాసిరి. ప్రతిశ్లోకమునకు వారిట్లే పద్యముల వ్రాసిరి. ప్రాతీతికార్థము స్పష్టము. విశేషార్థ మిది.

(విదధాతి సర్వమితి విధాతా.) ఓబ్రహ్మదేవా! నీవు సర్వమును జేయువాఁడవు. ఏదిచేయఁబూనినను జేయఁగల వాఁడ వని భావము. సర్వశక్తులు నీ కున్నవని తాత్పర్యము. మహాత్మా! భగవంతునితోఁటిపరిచయమును మాకుం గల్గించి తివి. మాకు హితముచేయునట్లు చేసితివి. ప్రీతిని గల్పించితివి. ఇట్టి మహోపకారము మాకుం గల్గించి యిపుడు మానుండి యెడఁబాపఁబూనితివి. ఇది న్యాయము కాదు. భగవద్దర్శనము మాకు సదా కలుగఁజేయుట పాడిగాని కొలఁదికాలమున కది లేకుండఁజేయఁబూనుట క్రూరకార్యమని భావము. ఇట్లుచేయుట పిల్ల లాడుకొన్నట్లున్నది. అనఁగా శ్రద్ధతోఁ జేయనట్లు తోఁచెడి నని భావము. అనఁగా భగవద్దర్శనము మాకు నెల్లప్పుడు కలుగునట్లు కటాక్షింపుము. లేకున్న మామ నసులు కొఱఁతవడునని గోపికలప్రార్థనము. రెండవశ్లోకము గూడ విధినిగుఱించి చెప్పినదియే. అది పద్యమున స్పష్టముగఁ గానరాదు. పరమేష్ఠీ! ముకుందుని మనోహరవక్త్రమును గనఁ బఱచి తాపత్రయముల నడంచునట్టి యాపరమేశ్వరవక్త్రారవిం దమును గనఁబడకుండఁజేయుచున్న వాఁడవు. ఇది మంచిపని గాదు. అనఁగా మాకుఁ బూర్వపుణ్యఫలముగా శ్రీకృష్ణునిము ఖసరసిజమును జూచుభాగ్యమును గల్పించి యింతలో నదిలే కుండఁజేయుట దయాలక్షణము కాదని గోపికలభావము. యశోదాదికాంతలు నందాదిగోపకులు ప్రయాణము కలదని చెప్పరైరి. అక్కటా! యనునది. కొనితెచ్చినయర్థము. బ్రహ్మను

గుతెంచి ప్రార్థించునపు డిది విశేషముగా నర్థపుష్టిని గల్పింపఁజా లదు. అక్రూరుఁడను పేరు సార్థకనామము కాదు. నిశ్చయముగాఁ గ్రూరుఁడవే. భగవంతుని మాకన్నులనుండియెడఁబాపుటన్యాయముకాదని సారము. ఇదియు బ్రహ్మానుపాలంభనము చేయుశ్లోకమే. భగవంతుని నేత్రవక్త్రములం దొకచోటనే నీసృష్టిసౌందర్యము గనుచున్నవారము. అట్టి మాచూపును హరించితివి. అనఁగా మానేత్రముల నిరర్థకములుగానొనరించితివనిసారము. భగవద్దర్శనము చేయఁజాలనివి నేత్రములు కావని గోపికలు తలంచిరి. ఎవరినేత్రములు భగవంతుని జూడనోచునో అవియే నేత్రములుగాని యితరులనేత్రములు నిష్ఫలములని వారితలంపు. దీనితరువాతిశ్లోకమునందు "తేన స్వకృతాతురాబత" అని యున్నది. తత్కృతే నైవ స్మితాదినా పరవశా అపినః అస్మాన సమీాంక్షతే-అనివ్యాఖ్య.దీనికిఁబోతనమహాకవి "ప్రేపల్లెవసించు ముద్దియలపైఁ బడనేల తలంచు నక్కటా" యని తెలుఁగొనర్చిరి. ఇది పచ్చిసింగార మన్నట్లున్నది. భగవంతుని యాదృతిచే మేము తద్గతాంతఃకరణములు గలవారమైతిమి. అని గోపికల భావము. ఇదియే భక్తుని తాత్పర్యము. పరవశత్వమనఁగా మైమఱచుట, నిశ్చలతం గాంచుట యని సారము.

ఇట్టితావులం గలపద్యములం గాంచియే శ్రీకృష్ణుఁడు జారుఁడని యితరు లాక్షేపింతురు. అట్టి యవకాశ మీాపద్యము లిచ్చును. కాని భక్తుఁ డీపద్యములకుఁ బైయశ్లీ యర్థముచేసి కొనునని నాభావము. దోషైకదృక్కు లేవిధముగా నర్థము

చేసికొన్నను మనకేమి హాని యనువాదము. మంచిదియే కాని అట్టిదృఢతరభావము లేనివారి కింకొకవిధముగా నర్థమౌనేమో యని నాయల్పమతి భీతిల్లుచున్నది. ఇఁక నీవిషయమును బ్రహ్మపురాణ మేలాగు చెప్పుచున్నదో చిత్తగింపుఁడు.

శ్రీరమ్యరథమునఁ గూరుచున్న శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము ప్రయాణముచేయుసమయమున గోపికలు భక్తిభరితస్వాంతలై యానందబాష్పములు నిరంతరధారలుగాఁ బ్రవహించుచుండ నిట్టూర్పులుపుచ్చుచుఁ, దమలో దా రిట్లు చెప్పుకొనిరి. సోదరీమణులారా! మధురానగరమునకుఁ బోయినపిదప శ్రీకృష్ణమూర్తి గోకులమునకు మరల వచ్చునా? నగరకాంత లవ్యక్తమధురముగా మాటలాడఁ దద్వాగమృతమును శ్రవణహితముగాఁ గ్రోలఁగలఁడు. నగరకాంతలకుఁ బేశలవాక్సరణిఁ బాండిత్యము మెండు. మనము పల్లియందుండువారము. మరల వినుటకు మన వాక్కు లంతమధురములుగా నుండునా? ఈగోష్ఠసర్వస్వభూతుఁడగు నీహరిని విధి తొలఁగఁదీయుచున్నవాఁడు. విధి కరుణ లేనివాఁడు. కావుననే దురాత్ముఁ డనవచ్చును. అట్టివాఁడు కనుకనే గోపికలహృదయమును వ్రక్కలించుచున్నవాఁడు. వాక్కులు భావగర్భములు. గతివిలాససంయుతిగనుండుట నాగరస్త్రీలకు స్వభావము. గ్రామమునఁ బుట్టిన యీహరి మధురానగర పురంధ్రీజనకటాక్షశృంఖలాబద్ధుఁడుగఁ జేయఁబడఁగలఁడేమో. ఎపుడు మరలవచ్చి మనయెదుటఁ దోఁచునో. సోదరీరత్నములారా! అటుచూడుఁడు. రథమెక్కి యదె హరి యరుగుచున్న

వాఁడు. హతాశుఁడగు నక్రూరుఁ డనుక్రూరునిచే వంచింపఁ బడినవాఁడు. నృశంసుఁ డీయక్రూరుఁ డీబాలగోపాలునియం దనురాగముల జనుల నేమి యెఱుఁగును? మన యశోదా నందసర్వస్వము హరి యాతనివెంటఁ జనుచున్నవాఁడే. గతి యేమి? ఈభగవంతుఁడు రామునింగూడి దయమాలిపోవుచున్న వాఁడు చూచితిరా. మనమెల్లఁ ద్వరపడి యీరథమును బోక యుండ నిలుపుదము. పెద్దలందఱుండ మన మేమిచేయఁజాలు దుము? అదృష్టహీనలగు మనకు గురువులుమాత్ర మేమియుప కారము చేయుదురు? ఒక్క శ్రీహరియే కాదు. నందగోపాలక ప్రభృతులుగూడఁ బ్రయాణముసాగించుచున్నవారు. ఒక్కఁడే నిందు హరిప్రయాణమునకంతరాయము గల్గింపఁ బూనువాఁడు లేఁడు. ఈరాత్రి మధురావాసులకు శుభప్రదము. అచ్చటి పురంధ్రులకు మఱియెంతసుదిన మిదియగు. శ్రీహరివక్త్రాంబుజము నేత్రపర్వ మొనర్పఁగలదు. మార్గమున శ్రీహరి మధురకుం బోవుచుండ నెవ్వరు వలదనువారు లేనందునఁ దృష్టిగాఁ జూచుజనులు ధన్యులుగదా. ఈభగవంతునిం గాంచి పుల కాంచితమగుశరీరమును ధరించువారే పుణ్యాత్ములు. నేఁడు మధురానగరపౌరులకు గన్నులపండువు గాఁగలదు. గోవిందుని మహాత్ముని జాలసేపు చూడఁగలరు. నేఁడు దర్శనభాగ్యము లభించునని రాత్రియే పుణ్యవంతులకు స్వప్నము వచ్చి యుండును. నేఁడు పురవీథుల నరుగు పుండరీకాక్షు నీతనిం జూచు నారీమణులయదృష్ట మిట్టిదని యెవరు వర్ణింపఁగలరు?

ఔరా ! మనకు నీమహానిధిని గనఁబఱచి నిష్కరుణుఁడగు విరించి మననేత్రములను హరించుచున్నవాఁడు. ఏమనవచ్చును? ప్రయాణముచేయుటచే మనయనురాగమునకుఁ గొఱంతగల్గించిన ట్లెంచవచ్చును కావుననే మనకరకంకణములు జాఱుచున్నవి. అక్కటా ! యాక్రూరచిత్తుఁ డగునక్రూరుఁ డశ్వములఁ ద్వరగాఁ దోలుచున్నాఁడే. అని గోపిక లార్తులు కాఁగా వారిం గాంచువారిలో నెవ్వరికేని మనసు కరఁగకుండునా?

ఇట్లు గోపికలు భక్తిపరవశత్వమునఁ గన్నులపండువుగాఁ జూచుచుండిరి. గోపకులు కొంద ఱుత్సాహమునఁ గానికలం గొని నందానుమతిం బయనమైరి. నందాదు లరదంబులెక్కి ప్రయాణంబు సాగింప నుంకించుచుండిరి. శ్రీహరియు బలరామాక్రూరులంగూడి వ్రజమును వీడువాఁడయ్యెను. వీథులెల్ల గోపికలచేతను గోపకులచేతను బాలకులచేతను గ్రిక్కిఱిసియుండెను. వ్రజ మిఁక నొక్కముహూర్తమున కరణ్యప్రాయము కాఁగలదని గోపవృద్ధులకుం దోఁచెను. రామావతారమున సరయూనదిం గ్రుంక రామచంద్రుఁడు పౌరులం గూడిపోవునప్పటిస్థితి నందగోకులమునకుం బట్టెను. చక్కఁగా నాలోకింప నింకఁ గృష్ణపరబ్రహ్మ మాగోకులమునఁ జిరకాలము నివసింపఁ బోవఁడు. ఎంతకాలము నివసించి బాలలీలల నచ్చట వారిని సంతృప్తులం గావింపఁదగునో అన్నిదినము లుండెను. ఇఁకఁ దన యవతారఫలమును ప్రదర్శింపఁబూనెను. కావున గోకులమున నుండ వీలుండదు కాని మరలవచ్చి కొలఁదిదినములుమాత్రము

నివసించును. కాని యాతరుణమున నందఱకుఁ బూర్వ ముండిన యుత్సాహము మార్పు నొందియుండఁగలదు. ఈవిషయము ముందు ముందు పాఠకులకుం దెలియఁగలదు. ఇది గోకుల నివాసచరిత్రము. ఇఁక మధురానగరప్రయాణచరిత్రము వ్రాయఁబడును. దానిం బఠించి కృతార్థులరగుఁడు.

మహానుభావులారా! అక్రూరునకు స్వప్నముతోఁచుటయు నతఁడు గోకులమునకుం బ్రయాణముచేయుటయుఁ ద్రోవలో నెన్నియో శుభనిమిత్తము లాతనికిం గనఁబడుటయు, నందుల కుప్పొంగుచు నందప్రముఖు లుండుగోకుల మనఁబడుబృందావనమున కరుగుటయు, రాసమండలమును గాంచుటయు, నందమందిరమును గాంచి పరమానందమునందుటయు, నందాదు లెదుర్కొనుటయు, నాతిథేయసత్కారము జరపుటయు, బాలగోపాలునిం గాంచి యక్రూరుఁడు నుతించుటయు, నతనికి శ్రీహరి సకలదేవతామయుఁడుగాఁ గనఁబడుటయుఁ, దనవచ్చినకార్య మక్రూరుఁడు తెలుపుటయు, మధురానగరమునకుఁబోవ నేకగ్రీవముగా నంద అంగీకరించుటయుఁ, బ్రయాణసన్నాహము, రాధికాప్రోత్సాహమునఁ దత్పరివారగోపికాజన మరుదెంచి యక్రూరుని బ్రహరించి రథమును విఱుగఁగొట్టుటయు, భగవంతుఁడు రాధికామందిరమునకు వియద్గమనమునంబోయి యాధ్యాత్మికవిషయము లుపదేశించి శాపఫల మనుభవింపకతప్పదని నీతి నుపదేశించుటయు, దాన నాజగన్మాత తనయుత్పత్తివిధ మెఱింగి యంగీకరించుటయు, దివ్యరథము నెక్కి మరల శ్రీహరి

గోకులమున కరుదెంచుటయు, సర్వజనానుమతిఁ బయనము సాగించుటయు, నాకాలమున వ్రజమునఁగల గోపికలు భగవంతుని యెడఁబాటున కోర్వఁజాలక యొండొరులతో మాటలాడుకొనుటయు ననులోనగువిషయములఁ బఠించితిరి కదా. దీనిసారమిదియని, యీకథలు భగవంతుని యనంతపరమసామర్థ్యములు తెలుపునని మరల వ్రాయ నవసరము కన్పడదు. గోపికల సంభాషణములు శ్రీకృష్ణునియం దున్న కామము చేతఁ జెప్పఁబడినవియా? లేక భక్తిభరముచేతనా యనువిషయమునం గూడ నించుక యీవఱకే శ్రీభాగవతశ్లోకము లుదాహరించి పోతనమహాకవిపద్యములవ్రాసి వానియర్థము వ్రాయునపుడే వ్రాసితిని. సాధారణు లనుకొనునట్లు గోపికలెల్లఁ గామార్తిఁ జెందినవారు కారని పెక్కుతావుల వ్రాసినవిషయమైనను నించుక మరలఁ బ్రమాణపురస్సరముగా వ్రాయఁదలంచితి. ఇఁకముందీగోపికావృత్తాంతమును జర్చింప విశేషావకాశము లేదు. ఈచరిత్ర మేకదా శ్రీకృష్ణుఁడు జారశిఖామణి చోరాగ్రేసరుఁడని చెప్ప నవకాశ మిచ్చునది. కావుననే నాలుగుముక్కలు వ్రాయ నెంచితిని. ఈ నామాటలే సిద్ధాంతములుకావు. కొందఱంగీకరింతురు కొందఱంగీకరింపరు. నామాట లననేల? ప్రతిమతసిద్ధాంతము లిట్టివే కదా. నామనసునకు విశ్వాసమును గల్గించినభావమును నేను వ్రాసెదను. వానికిం బ్రమాణములు చూపెదను. వాని కింకొకయర్థముచెప్పి యిది సిద్ధాంతము కాదనువా రుండకపోరు. వారిభావము నంగీకరింపనివారు నేనుగాక యొందఱో భూమి

నుండకపోరు. కావున నిదియే సిద్ధాంతమని చెప్ప నేదియు లేదు. నాకుఁ దోఁచినసిద్ధాంత మిదియనిమాత్రము చెప్పఁగలను. ఇఁక దానిని జిత్తగింపుఁడు.

మహామునులు గోపికలై పుట్టుట.

* గోపికలు చాలమంది పూర్వజన్మమున మహర్షులే యని యీవఱకే పెక్కుపర్యాయములు వ్రాసియేయుంటిని. గర్గభాగవతమునుండి కొందఱ వృత్తాంతమును వ్రాసియేయుంటిని. మరల నిపుడొక్కవిషయము గుహ్యమని వ్రాయుచున్నవాఁడను. ఈవిషయము పార్వతి ప్రశ్నింప నీశ్వరుఁడు చెప్పుచున్నాఁడని పురాణకథాసంబంధము. ఏయేముని యేపేరుగల గోపికగా జన్మించెనో యీయధ్యాయమునుండి తెలియనగు.

పార్వతీ! తరువాతివృత్తాంతము నాలకింపుము. ఉగ్రతపుఁడను మౌనియుండెను. నియతవ్రతుఁడు. సాగ్నికుఁడు. అగ్నిభక్షకుఁడై యచ్చెరువుగొలుపు తపస్సుచేసెను. భగవన్మంత్రమును గామరాజబీజాన్వితముగ జపించెను. అది సర్వకామముల నొసంగునని యామునిభావము. కృష్ణనామమును జతుర్థ్యంతముగ నందుఁ గూర్చెను. అగ్నిపత్నీపదమును దుదిఁ

* ఈవిషయము పద్మపురాణాంతర్గత పాతాళఖండమునందలి డెబ్బదిరెండవయధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుఁగునది. ఈపురాణమందలి కథలు చాలవఱకు నితరపురాణములయం దున్నవని యీవఱకు వ్రాసితిని. ఈవిషయ మితరపురాణములకంటె నిందు విశేషించి చెప్పఁబడినది. కనుక నిట వ్రాయుచున్నవాఁడను.

జేర్చెను. ఇది వర్ణవర్ణప్రభావము. ఆమంత్రాధిదేవత శ్రీకృష్ణుఁడు. శ్యామసుందరవిగ్రహుఁడై రాసోన్మత్తుఁడై రాసోత్సుకుఁడై పీతాంబరధారియై వేణుభూషితకరకమలుఁడై నవయౌవనసంపన్నుఁడై వేరొకహస్తమునఁ బ్రాణేశ్వరి యగు రాధాదేవికరమును బట్టుకొనియుండునట్లు శ్రీకృష్ణరూపమును ధ్యానించెను. చిరకాలము జపించి జపించి యాశ్యామసుందరమూర్తిని మదినిడుకొనియే దేహమును ద్యజించెను. "యాదృశీ భావనా యత్ర సిద్ధి ర్భవతి తాదృశీ" యనుసూక్తి వ్యర్థము కాదుకదా. ఆముని శ్రీకృష్ణుఁడు భూలోకమున నవతరించినపుడు గోకులమున సునందుఁడను గోపాలకునకుఁ బుత్త్రికయై జన్మించెను. సునందా యనుపేరు తండ్రి యొనరించెను. ఆగోపిక వీణాపాణియై యుండునది.

సత్యతపుఁడని మునియుండెను. అతఁడు మహావ్రతుఁడు. ఎండుటాకులు భక్షించుచు శ్రీకృష్ణమంత్రమును జపించెను. రతీబీజాంతమై కామరాజబీజసంపుటితమైనమంత్ర మది దశాక్షరము. తదధిష్ఠానదేవతయగు శ్రీకృష్ణుని జిత్రవేషధరునిగా ధ్యానించెను. ఆశ్రీకృష్ణమూర్తి రమాకాంతాకంకణోజ్జ్వలదోర్వల్లీద్వితయమును బట్టుకొని నృత్యముచేయుచుండునట్లమ్ముని ధ్యానమున నెంచెను. ఆనర్తనకాలమందు నవ్వుచు నానందతరంగముల నూఁగుచున్నయట్లు చింతించెను. వేణువును దాల్చి వైజయంతీవిరాజితుఁడై యున్నట్లూహించెను. నటనసమయాయాసజనిత స్వేదాంభఃకణసంసిక్తలలాటవినతాననుఁడై హరి

యుండినట్లు ధ్యానించెను. ఇట్లు చిరకాల మాశ్యామసుందర మూర్తిని ధ్యానించి ధ్యానించి కళేబరమును త్యజించి నంద గోకులమున హరి జన్మించినపుడు సుభద్రుఁడని గోపాలకునకుఁ గూఁతురై పుట్టెను. భద్రా నామ మాతనయకుఁ దండ్రి పెట్టెను. ఆకన్య కాలలాటమున వ్యజనచిహ్నము తోఁచుచుండెను.

హరిధాముఁడనుమహాముని యాహారమును మాని చిర కాలతపోనిరతి నుండెను. వింశతివర్ణములుగలిగి శీఘ్రసిద్ధికరం బగు శ్రీకృష్ణమంత్రమును జపించెను. అదియుఁ గామరాజబీజ ప్రధానమగు. దానిపిదప మాయాబీజము సవ్యోమముగ నుండు. అవ్వల హంసాసృగ్ద్యుతిచంద్రకబీజము లింపొందు. అవలఁ బదియక్షరములు నామచిహ్నితములై యుండు. ఆనా మము స్మరాదికమని యెఱుంగవలయు. బృందావనమున మనో హరమాధవీమండపమున నుత్తానశాయియుఁ, జారుపల్లవా స్తరణోర్ధ్వభాగస్థుండును, ముదితవల్లవీసముదయావృతుఁడును, భార్యాసమాలింగితహృదయుండునగు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానిం చెను. చిరకాల మిట్లు ధ్యానించి ధ్యానించి దేహమును త్యజించి మరలఁ బుట్టి మరల భగవంతు నట్లే ధ్యానించి యిట్లు చిరకాలముకాఁగా సారంగనాముఁడగు గోపాలునకుఁ బుత్రి కయై జన్మించెను. ఆమె శుభలక్షణోపేత. రంగవేణి యని యాకన్యకకు నామకరణము చేయఁబడినది. చిత్రకర్మనిపుణయై యాకన్యకాతిలకము తనరు. ఆమె దంతములయందు శోణబిం దువులు చిత్రింపఁబడియుండెను.

బ్రహ్మవాదియగుముని యొకఁడు గలఁడు. ఆతనిపేరు జాబాలి. అతఁడు యోగశాస్త్రవేత్త. భూమి నెల్లయెడలం దిరిగి యొకమహారణ్యమున నొకవాపిక కనంబడ దానిమనోజ్ఞత కానందించి దానిపడమటితటమునందు వటమహీరుహమూల మునందు ఘోరతపస్సుచేయు తాపసి నొకతుకం జూచెను. ఆమె యౌవనస్ఫురిత. అప్రతిమానరూపశాలిని చంద్రకిరణములవలె మనోహారిణి. సర్వావయవసుందరి. కటితటమున వామహస్త మును చుకొని దక్షకరమున జ్ఞానముద్రిక చూపట్టఁగా ననిమేష లోచనము లలర నాహారము నించుకయుఁ గొనక విహారమును మాని సునిశ్చలభావమున నుండెను. జాబాలియు నామె తపో నియతికి నచ్చెరువంది దానివిధ మెఱుంగఁగోరి చాలసంవత్స రము లుండెను. ఆవల నామె నియతినుండి లేచినంత నిట్లు ప్రశ్నించెను. సువ్రతా! అచ్చెరువును గల్పించు నీతపశ్చర్యావిధి యెట్టిది? చెప్పవలనుపడు నేని వచింపుము. నావిని తపోనియతిఁ గృశించినయాపురంధ్రీమణి మెల్లఁగా నిట్లనియె. ఆర్యా! దేనిని యోగీంద్రులు పరిశీలించుచుందురో అట్టి బ్రహ్మవిద్యను నేనే. అట్టి శ్రీహరిపాదాంభోజదర్శనవాంఛచేఁ జిరకాలమునుండి తప మొనరించుచున్న దానను. ఈయడవిని జిరకాలమునుండి పురు షోత్తముని ధ్యానించుచు బ్రహ్మానందపరిపూర్ణహృదయనై తదానందతృప్తిగలిగియు శ్రీకృష్ణరతిలేనికతనహృదయము శూ న్యమని తలంచి యిపు డతినిర్విణ్ణనై యీదేహమును త్యజింపఁ బూనియున్న దానను. ఈకళేబరము నీవాపికయందు వదలఁ దలంచి యున్న దానను.

ఆమాట విని జాబాలి యత్యంతవిస్మితుఁడయ్యెను. ఆమె చరణములపైఁబడి కృష్ణోపాసనపద్ధతిం దెల్పుమా యని వేఁడెను. ఆమెయుఁ దద్విధిని దెలుపఁ దన్మంత్రజపమునకై మానససరోవరమునకుం బోయెను. అందచ్చెరువు పుట్టింపఁజాలుతప స్సొనరించెను. ఏకపాదమున నిలుచుండి సూర్యుని నిమేషరహితవిలోచనములఁ జూచుచుఁ బంచవింశతివర్ణాత్మకమంత్రమును జపించుచు నానందరూపుఁడైన శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచుండెను. ఆధ్యానమున వ్రజవీథుల గతివిలాసము మెఱయ సంచరించు సస్మితాపాంగవీక్షణముల నెల్లర రంజిల్లఁజేయుచు సంమోహిని యను మురళిం గొని విచిత్రవర్ణముల యామురళిని బింబోష్ఠమునఁజేర్చి కలాలాపములఁ బలికించుచు వ్రజాంగనలమానసములఁ బల్లవింపంజేయుచుఁ దనువులఁ బులకాంచితములఁగా నొనరించుచు, దివ్యాంబరాభరణశోభితతనుండై దివ్యగంధములఁ బూసికొని శ్యామలాంగుఁడై ప్రభాపూర్ణుఁడై జగత్త్రయమును మోహింపఁజేయుచు నున్నట్లు శ్రీహరిని భావించుచుఁ జాలకల్పములు జరగఁగా గోకులమున దివ్యరూప మలరఁ బ్రచండాఖ్యగలగోపకునకు మహితయై జన్మించి చిత్రగంధ యనునామమున విఖ్యాతిం గాంచెను.

మఱికొందఱు మహర్షులు సతతపరిశుద్ధమనస్కులై వాయుభక్షకులై శ్రీకృష్ణమంత్రవర్యమును జపించుచుఁ దప మొనరించిరి. స్మరబీజము పిదప "కృష్ణాయ" యనుపదము తరువాత "గామార్తికలాదివ్రతశాలినే" యనునర్థముగల నవవర్ణ

ములు పిదప నగ్నిపత్నినిఁగూర్చి పంచదశవర్ణమంత్రము నుపాసించుచు శ్రీకృష్ణదివ్యమంగళమూర్తిని మనఃపీఠముల నిలుపుకొని బహుభంగుల వినుతించుచుఁ గల్పాంతరముల దేహముల వదలి గోకులమున జన్మించిరి. వారికర్ణములయందే రత్ననిర్మిత తాటంకము లలరారుచుండును. కంఠముల రత్నహారములు, వేణీమూలముల రత్నకుసుమములు కన్పడుచుండును.

శుచిశ్రవసుఁ డనుమునియు సువర్ణుఁ డనుమానియు గలరు. వీరిరువురు కుశధ్వజుఁ డను రాజర్షిపుత్త్రులు. వేదపారగులు. వారూర్ధ్వపాదులై త్ర్యక్షరకృష్ణమంత్రమును జపించుచుఁ దప మొనరించిరి. మాయాబీజము హంసపదాద్యక్షరము పరాబీజము తన్మంత్రాంతర్గతవర్ణములు. నియతమానసులై వారు దశవర్షవయోవిరాజితశ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచు జప మొనరించిరి. వారు కల్పాంతమున దేహముల వదలి గోకులమునఁ బుట్టుకం గాంచిరి. సువీరుఁ డనుగోపకునకు దుహితలై రూపలావణ్యముల నలరారుచు, శుభరవము లొసఁగుసారికల హస్తములం దాల్చియుండిరి.

జటిలుఁడు, జంఘుప్రాతుఁడు, ఘృతాశియుఁ, గర్బ్బవు ననునల్వురుమునులు గలరు. ఇహాముత్రఫలములఁ గోరని సుస్వాంతులు. వల్లవీరతుకుని నిశ్చలభావముల నుపాసించిరి. జలములు మునింగి భగవన్మంత్రరాజమును జపించిరి. రమాత్రయసంపుటితమై స్మరాద్యంతమై దశాక్షరనియమితమగుమంత్రమే వారి యిష్టసిద్ధుల నొసంగినది. భగవంతుఁడు బృందావనమున విహా

రించుచు వల్లవీరత్నములం గూడి నృత్తగీతాదులచేఁ గాలమును బుచ్చుచు నీలపీతవసనసంవృతుఁడై యుండుహరిని ధ్యానించిరి. మూఁడుకల్పములు సాఁగఁగా దేహములవిడిచి గోకులమున జన్మించిరి. సకలభూషణభూషితాంగము లొప్ప నుండిరి. వారి కెల్ల సువర్ణకంకణములే ప్రీతిప్రదములై యుండెను.

దీర్ఘతపుఁ డనుముని ప్రాక్కల్పమున వ్యాసుఁడయ్యెను. తత్పుత్రుఁడు శుకుఁడు. ఆశుకుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు. భగవత్పాద ధ్యానాసక్తిచేఁ దలిదండ్రులవదలి వనమున కేగెను. మానసి కోపచారముల భగవంతుం బూజించుచు నిరాహారుఁడై గోప రూపునిగాఁ గృష్ణుని ధ్యానించెను. రమాబీజాన్వితాష్టాదశా క్షరమంత్రమును జపించెను. బంగారువృక్షముక్రింద బంగారు పీఠమునందు హైమమురళిని దాల్చి దక్షిణకరమున సువర్ణ కమలమును ధరించి విలాసముగా దానిం ద్రిప్పుచు సుస్మితము గ్రాలనున్న శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించెను. ఆధ్యానవిశేషమునఁ బుల కాంచితవిగ్రహుఁడై హర్షాశ్రుపూర్ణనయనుఁడై "నాథా! ప్రస న్నుఁడవుగమ్ము." అని పలుమాఱులు గట్టిగా నుచ్చరించుచు దండాకారముగ భూమిపయింబడి త్రిజగత్పతినే తలంచుచు నుండెను. భక్తిరసపూర్ణుఁడై ధరణీతలంబునంబడి మాయామో హితుఁడనగునన్నుద్ధరింపుమనిపలికినయా వ్యాసతనయుని శుకునిఁ గరుణచేఁ జేతులం గ్రుచ్చియెత్తి ప్రసన్నేక్షణములఁ జూచుచుఁ గరసరసిజముల మేనెల్ల స్పృశించి భగవంతుఁ డిట్లు పలికెను. శుకమునీ! నాకుఁ బ్రియురాలవయ్యెదవు. నాపత్నులయందెల్ల

ముఖ్యురాలవయ్యెదవు. నారూపమును ధ్యానించుచు నిశ్చింతగా నుండుము. గోపికలయం దిద్దఱు నా ప్రియతమ లుందురు. వారు సమానవయస్సుకలిగి ఏకనియతియు నేకనిష్ఠయుఁగలిగి యేకనక్షత్రనామములఁ బిల్వఁబడుచునుందురు. అందొకర్తుక తప్తజాంబూనదవర్ణదేహయగు. వేఱొకర్తుక విద్యుత్ప్రభాదేహయగు ఒకతె నిద్రాయమాణాక్షి. ఇంకొకర్త సౌమ్యాయతేక్షణ. ఏమనుజుఁడు నిరుపమభక్తిచే నన్నారాధింతురో వారు గోకులమున నాయవతారకాలమునఁ బుట్టుదురు. అని యానతిచ్చెను. భగవంతుని యాదృతిఁ దపగికష్టమెల్లఁ బాయఁగా సంతోషాంబుధితరంగముల నోలలాడెను. ఆశుకముని కల్పాంతమున గోకులమున నుపనందునకుఁ గూఁతురై పుట్టెను. నీలోత్పలదళచ్ఛవిగలతనూవల్లిగలదయ్యెను. ఆగోపిక శ్రీకృష్ణుని ప్రీతికిం బాత్రురాలయ్యెను. గుంజావలి యని యాగోపికపేరు. గోపిక లనేకసంఖ్యలుగ నామెకుఁ బరిచారికలై యుందురు.

*శ్వేతకేతుపుకుమారుఁడు వేదవేదాంగపారగుఁడు సర్వమును బరిత్యజించి ఘోరతపస్సు చేయఁబూని మురారిసంసేవితపాదారవిందయు, సుధామధురవాగ్విలాసినియు, బ్రహ్మారుద్రాదులకు దుర్లభయునగు శ్రీగోవిందశక్తిని శ్రీదేవిని దృఢభక్తితో మనఃపీఠమున నిల్పి యేకాదశాక్షరమంత్రరాజమును

* మురారిసేవితపదాం సుధామధురవాదినీం, గోవిందస్య ప్రియాం శక్తిం బ్రహ్మరుద్రాదిదుర్గమాం, భజంతీ మేకభావేన శ్రియ మేవ మనోహరామ్. అనిమూలము.

జపించుచుఁ దన్మంత్రార్థమును దలంచుచు రెండుకల్పములకుఁ బిదప గోకులమున జన్మించెను. ఆగోపిక భూపుత్రి యనఁబరఁగెను. శుద్ధకౌశేయమును దాల్చి మణికుండలమండితకర్ణ ద్వయయై యలరుచుండెను.

చంద్రప్రభుఁ డను రాజర్షి యుండెను. ఆతనికి శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున మధురాకారముగల కుమారుఁడు గలిగెను. ఆతని పేరు చిత్రధ్వజుఁడని. ఆబాల్యము విష్ణుభక్తుఁడు. ఆరాజు చిత్రధ్వజుని పరమసౌమ్యాకారమును బుద్ధివిశేషమును జూచి సద్బ్రాహ్మణులచే నష్టాక్షరమంత్రమును జెప్పించెను. ఆమంత్రోపదేశప్రభావమున విమలజ్ఞానియుఁ బరమశాంతుఁడు నయ్యెను. ఒకనాఁడు తండ్రిచెంతకుంబోయి హర్షాశ్రువులు నిరంతరధారలుగాఁ బ్రవహించుచుండఁ బ్రార్థించి జపముచేయ నారంభించెను. విష్ణుదేవాలయమునకుంబోయి యేకాంతముగఁ గూరుచుండి యిట్లు లాలోచించెను. ఎట్లు శ్రీకృష్ణుని సేవింతును? గోపయోషిన్మనోహరు నెట్లు కనుఁగొనఁగలను? అని పలుభంగుల నాలోచించి స్వప్నమునఁ బరమవిద్యను బడసెను. ఆదేవాలయముననే శ్రీకృష్ణప్రతిమ యుండెను. స్వర్ణపీఠమున సర్వలక్షణలక్షితయై శిలామయియై యది తనరుచుండెను. ఇందీవరశ్యామాంగము వెలయ లావణ్యము చూపట్ట మనోహారిణియై త్రిభంగలలితాకారయై శిఖండిపింఛభూషితయై కాంచనకల్పిత వేణువు నధరమునఁజేర్చి ధ్వనింపఁజేయుచు సవ్యాపసవ్యపార్శ్వములఁ గాంతాద్వయము సేవించుచుఁ జామరహస్తలై యుండఁ

గన్నులపండువుచేయు నాప్రతిమను దర్శించి చిత్రధ్వజుఁడు పర మానందమున నాతనిపాదములపై శిరస్సునుంచి యట్లేయుం డెను. శ్రీహరియు దక్షపార్శ్వమందున్న ప్రేయసిం గాంచి నవ్వుచు నతనితో నిట్లు పలికెను. రాజకుమారా! మదంశసం భూతురాలగు నీకాంతారూపమును ధ్యానింపుము. నాకు నీమెకు నభేదమును దలంపుము. ఆవల్ల నీకు దివ్యరూప మల వడును. అనునంతలో నాపార్శ్వమందున్నయంగన లేచివచ్చి యారాజునం దావేశించెను. వారిద్ద ఱేకరూపమునే ధరించిన ట్లుండిరి. స్త్రీరూపమే యాతని కలవడియెను. భగవంతుఁడా నూతననారీతిలకమును జూచి నీవు నాసేవచేయుచు వీరందఱు నీయాజ్ఞ మెలఁగుచుండ నుండుము. విపంచికాగాననిరతవై యుండు మనియె. చిత్రకలానామమునఁ బరఁగుచు సదా నాపా ర్శ్వముననుండి గానముచేయుచుండు మన నామెయు న ట్లొన రించెను. అంతలో స్మృతి వచ్చెను. ఆపరమానందమున బిట్టు రోదనముచేసెను. కల్పాంతమున నతఁడు దేహమును ద్యజించి వీరగుప్తుఁ డనుగోపకునకుం బుత్త్రికయై జన్మించి చిత్రకలా నామముననే పిల్వఁబడుచు గానాభిరతిం దగిలి వీణాపాణియై యుండెను.

పుణ్యశ్రవసుండనుముని యొకఁడు కశ్యపగోత్రజుఁడు వేదవేదాంగవేత్తయై సర్వధర్మవిదుఁ డుండెను. ఆతనితండ్రి శివభక్తుఁడు. శతరుద్రీయమును బ్రతిదినము జపించుచుండు వాఁడు. ఆతనికిఁ బార్వతీసహితముగా నీశ్వరుఁడు ప్రత్యక్షమై

చతుర్దశియం దర్ధరాత్రమున నిట్లు పలికెను. ఆర్యా! నీకుమా రుఁడు శ్రీకృష్ణభక్తుఁడు కాఁగలఁడు. ఎనిమిదవసంవత్సరమున నుపనయనముచేసి దివ్యశ్రీకృష్ణమంత్రమునుపదేశింపఁజేయుము. ఏకవింశతివర్ణములు గలమంత్ర మీాతనికిం దగు. విద్యాగోపాల మంత్ర మది యగును. వాక్సిద్ధిప్రదము. సాధకజిహ్వాగ్రమున లీలచేఁ దాండవమాడుచుండును. అని యామంత్రమును దెలిపి మఱియు నిట్లనియె. దశాక్షరమంత్రమునకుంగల ఋష్యాదులే దీనికిం గలవు. ధ్యానము వేఱు. అమృతసాగరమును స్మరించి దానినడుమ జ్యోతిర్మయద్వీపమును ధ్యానించి కాళిందీవేష్టిత మగు బృందావనమును దలంపవలయు. సర్వర్తుకుసుమవిసరముల నలరు ద్రుమములు లతలు వెలయునట్లు చింతింపవలయును. నర్తనముసలుపు మయూరనినాదముల నయ్యది మనోహరముగ నున్నయట్లు, షట్పదఝంకారములు దిగంతములఁ బ్రతిధ్వనిం పఁజేయునట్లు కోకిలాలాపములు శ్రుతిపేయము లగునట్లూహిం పవలయును. అందొకపారిజాతమహీరుహము శాఖోపశాఖలఁ దనరుచు నంబరచుంబియై యుండుననియు దానిక్రింద నిర్మల ధేనుమండలమున గోపాలబాలురు వేణుహస్తులై క్రీడఁజేసి యుండుననియు స్మరింపవలయును. ఆమండలాంతరమున వ్రజ సుందరీపరివేష్టితమనోహరమండల మొప్పుననని, యందు గోపి కలు నానోపాయనపాణులై భక్తిరసమత్తచిత్తలై కృతాంజలి పుటలై శుక్లవస్త్రములం దాల్చి శుక్లాభరణభూషితలై ప్రేమ విహ్వలస్వాంతములఁ గనుపట్టుచు నుండునట్లు ధ్యానింపవల

యును. అందు శ్రుతికన్యకలు వెలయున ట్లూహింపవలయును. వారినడుమ రత్నవేదికయందు దుకూలావృతుం డగుహరిని స్మరింపవలయును. ఆకృష్ణమూర్తి రాధాదేవీమనోహరాంకభాగమున శయనించి,చంద్రమండలముభాతిమనోహరమైస్వేదబిందుయుతము నగురాధాముఖమును గనుఁగొనుచు, సర్వగుణమణియై తనరు కిశోరమూర్తిని ధ్యానింపవలయు. దశాక్షరమంత్రమునకుఁ జెప్పఁబడినపూజయే దీనికిం జేయఁదగినది. అనిఁ లికిశంకరుఁ డంతర్హితుఁడయ్యెను. ఆముని యట్లే పుత్రున కుపదేశించెను. ఆపుత్త్రుఁడు తన్మంత్రోపదేశమాత్రమున మహానందమొంది శ్రీహరిని బెక్కువిధముల వినుతించెను. వాయుభక్షకుఁడై దారుణతపం బొనరించి గోకులమున నందసోదరు నింటజన్మించి లవంగానామమున శ్రీకృష్ణప్రీతికిం బాత్రురాలై యుండెను. ఆలవంగాహస్తమున ముఖమార్జనయంత్ర ముండును. పార్వతీ! నీప్రశ్నమునకు నుత్తరముగా శ్రీహరి ప్రాణవల్లభలం గొందఱిం జేర్కొనినాఁడ. ఇంకేమి వినవలతువని యడిగెను. పార్వతీపరమేశ్వరులు శ్రీకృష్ణాంఘ్రిధ్యానతత్పరులై యుండిరి.

ప్రాజ్ఞులారా ! ఈవిషయము పద్మపురాణాంతర్గతము. శ్రీరామావతారమునందు తద్దివ్యమంగళవిగ్రహమును జూచి మునులు మోహించిరని వారికోర్కెలఁదీర్ప భవిష్యత్కృష్ణావతారమే తగునని భగవంతుఁ డాదేశించెనని యొకవార్త పరంపరాగతము కలదని చాలపర్యాయములు చెప్పియున్నవాఁడఁ గదా. ఆరీతిగా లేకున్నను దానిసారమును సార్థకము చేయ

నీకథ చాలును. మునులు గోపికలైరి. అనఁగా శ్రీకృష్ణసేవా ఫలమునందుటకే. ఆవిషయ మీకథనుండి విస్పష్టమాయెను. ఎవ్వరెవ్వరు శ్రీకృష్ణునిం బెండ్లియాడఁగోరిరో వారెల్ల భార్యలయం దంతర్భూతులుగా నుందురు. తక్కినవారెల్ల భగవత్సేవాదృష్టమును బడయఁ బుట్టినవారు. భక్తిప్రధానముగాఁ గలవారు. పాదసేవాసంపత్ఫలమును బడయఁగోరియే యవతరించిరి. కావున జారశిఖామణియని శ్రీ కృష్ణుని దూఱ వీలులేదు. ఇంతియగాక యీ పురాణమున రాధామహిమము విశేషించి కలదు. శ్రీ భాగవతమున రాధాప్రస్తావములేదు. గాన రాధయే లేదన్న యల్పమతు లీ పురాణమును జదివి యేమందురో తెలియకున్నది. ఈ పురాణముకూడఁ బ్రమాణముకాదన్నచో వారివాదమును వినకుండుటయే మర్యాదకాని వేఱుగాదు. విష్ణుపురాణమునందు దీనిని రెండవపురాణముగాఁ జెప్పియున్నారు.

బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవం చ శైవం భాగవతం తథా. అని.

కావున రాధాదేవి శ్రీ కృష్ణమూర్తికిఁ బ్రాణేశ్వరి. మూలప్రకృతి యనక తప్పదు. పురాణములన్నియు నప్రమాణములైనపు డీవాద మసత్య మగును. అపుడు శ్రీ భాగవతము ప్రమాణమే కాకపోవును. అట్టిమాట యనరాదుకదా. రాధా మహిమము పురాణములయందు వర్ణింపఁబడినట్లు మఱేకృష్ణ పత్నిమహిమము వర్ణింపఁబడలేదు. రుక్మిణి లక్ష్మియన్నవాదము దుర్వాదమని నే నసను. విష్ణుపత్నుల నెవ్వరిని జెప్పినపుడు వారు

లక్ష్మ్యంశసంభూతలని చెప్పినట్లగును. అది న్యాయమే. రాధకు శ్రీ దేవికి భేదము లేనట్లు పురాణములతాత్పర్యము భక్తుల భావ మట్లే కావున నెవరిని ప్రధానమన్న నపరాధము లేదు. కాని రాధాదేవి లక్ష్మి కాదన్నవాదము దుర్వాదమని పురాణము లేక గ్రీవముగా నంగీకరించుచున్నవి. కావున నట్టి దుర్వాదముల మదిఁ జొన్పక వాని వినఁ జెవులయందుఁ జోటుంచక భగవంతుని గొలిచి కృతకృత్యుల రగుఁడు. రాధాప్రస్తావమున నింకొక్కగాథ యిట వ్రాయవలయును. అది ప్రకృతకథ కను బంధము కాదు. కాని ముందు రాధాప్రస్తావమున వ్రాయ నవ కాశము లేదు. మానుదమన్న మన స్సంగీకరింపకున్నది. అది భగవన్మహిమమును బోధించునది. కావున నిట వ్రాయక తప్ప దని వ్రాయుచున్నాను.

అర్జునుఁడు రాధాలోకమును దర్శించుట.

*ఓ శ్రీకృష్ణా! శంకరాదులచేఁ దెలియఁబడనివిషయ మొకఁడు కలదు. దానిని దయచే సెలవిమ్ము. లోఁగా వ్రజ కాంతలు నాకు వల్లభలు కలరని చెప్పియుంటివి. వా రెన్ని విధములుగ నుందురు? వారిసంఖ్య యెంత? వారిపేరు లెవ్వి?

---

* ఇద్ది పద్మపురాణాంతర్గతపాతాళఖండము డెబ్బదినాల్గవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది. ఈ గాథ కృష్ణార్జునసంవాదరూపమని యొకపార్షదుఁడు సనత్కుమారునకుఁ జెప్పఁగా దాని నతఁ డుద్ధవునకుం దెల్పినట్లు లున్నదని యెఱుంగఁదగు. కృష్ణార్జునసంవాదముగనే యిట వ్రాయఁబడును.

వా రుండుతావు లెట్టివి ? వారి వేషము లెట్లుండును ? ఎవరిం గూడి నీ వేయేతావుల విహరింతువు ? నిత్యనివాసమై మనోహరమైన దేవనము ? సదా నీ కిష్టమైన స్థాన మెద్ది ? అనుగ్రహించి నా కీవృత్తాంతమును సెలవిమ్మని యడిగెను.

ఇ ట్లర్జునుఁడు ప్రశ్నింప శ్రీ హరి పరమానందనిర్భర హృదయుండై వత్సా ! యని సంబోధించి యిట్లు బోధించెను. ఏస్థానము నాకు నిష్టనివాసమో, ఎవరు నాకు వల్లభలో నెందు విహరింతునో యాచోటు మనుజుల కగోచరము. సత్యము. దానిని జెప్పినచో నీకుఁ జూడ నుత్కంఠ గలుగఁగలదు. ఆతావు బ్రహ్మాదుల కగమ్యమన నిఁక మనుజులమాట చెప్పనేటికి? కావున వత్సా! ఈప్రశ్నమును మానుము. దీన నీకు లాభము కలుగదు. అన విని యర్జునుఁడు దీనుఁడై శ్రీహరిపాదారవింద ద్వంద్వమును దల స్పృశింప దండాకృతి నమస్కరించెను. లేవ కట్లే యుండెను. శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మాదరమున రెండు చేతుల నతని లేవనెత్తి పరమప్రీతిచే భక్తవత్సలుఁ డన్ననామము సార్థక మగునట్లు లిట్లు లనియెను. దానిని జెప్పినచోఁ జూడఁదలంతువు కాఁబోలును. ఏదేవినుండి ప్రపంచ ముత్పత్తిల్లెనో ఇప్పటి నేదేవియందున్నదో ఏదేవియందు లయమందఁగలదో యట్టి త్రిపురసుందరి నారాధించి యామెకు నీయిష్టము విన్నవించుకొమ్ము. ఆమె యనుమతిలేక యాపదముఁ జూప నవకాశము లేదు అని శ్రీహరి వచింప హర్షసమాకులేక్షణుఁడై పార్థుఁడు శ్రీ కృష్ణానుమతి నంది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీపాదుకా

ద్వంద్వము సేవింపఁబోయెను. నానారత్నవిరచితసోపానములచే నతిశోభితమగుచింతామణి వేదికను గాంచెను. అందొకకల్ప వృక్షము పుష్పఫలభరితంబై కనుపట్టెను. దానిచెంత మనోజ్ఞ రత్నమందిరము నేత్రానందకర మగపడియెను. అందు రత్నమయ సింహాసనముపై బాలార్కసంకాశకాంతి యలర సుప్రసన్నయై బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరకకిరీటమణిరశ్ములచే విరాజమానపాదార విందయై యణిమాదిసిద్ధు లొప్ప సుప్రసన్నవదనయై వరదయై భక్తవత్సలయై యున్నత్రిపురసుందరిం గనుంగొనెను.

ఆ జగజ్జననిం గాంచి నే నర్జునుఁడ నని పలుకుచుఁ బలు సారులు నమస్కరించెను. భక్తిభరమున విహితాంజలిపుటుండై యొకచోట నిలువఁబడియుండెను. ఆ త్రిపురసుందరి యతనిభావ మును శ్రీహరికరుణయు సర్వజ్ఞయగుట నెఱింగి యిట్లనియెను. వత్సా! పాత్ర మెఱింగియే దాన మొనరించితివి? ఏ యజ్ఞ మున భగవంతు నారాధించితివి? ఏతపస్సుచేసి శ్రీహరిని సుప్రసన్నునిగాఁ జేసికొంటివి. భగవద్భక్తి ప్రాగ్జన్మసుకృతపరి ణతిచేఁగాని గలుగదుకదా. భగవంతుఁడలరునట్టు లేయే సద్వ్ర తముల నాచరించితివి? ఏ భక్తునకుఁ బ్రసాదించనికరుణ నీపైఁ బ్రసరింపఁజేయ నేమిహేతువు! నీ యందు భగవంతునకుంగల కరుణ మర్త్యలోకవాసులలో నెవ్వరిపైనను గలుగలేదు. స్వర్గో కవాసులపై, మునులపై, యోగులపైఁ గలుగలేదు. ఇది సత్యము. ఇటు రమ్ము. ఈసరోవరము కులకుండ మనుపేరఁ బరఁ గును. దానిసేవింపుము. ఈ దేవి సర్వకామప్రదయగు. ఈమె

వెంటఁ బొమ్ము. ఆ సరస్సున స్నానమొనరించి వేగముగా నిచటికి రమ్ము. అని పరదేవి పలుక నర్జునుఁ డట్లే పోయి స్నానమొనరించి వచ్చెను.

ఇట్లు కులకుండసరసున స్నాతుఁడై పరిశుద్ధుఁడై వచ్చిన యర్జునునకు న్యాసముద్రార్పణాదికృత్యములఁ జేయించి యతని దక్షిణకర్ణమునందు సద్యస్సిద్ధిప్రదాత్రియగు బాలావిద్య నుపదేశించెను. అనుష్ఠానపూజాదివిధుల నెఱింగించెను. జపము పిదపఁ గరవీరకోరకములచే హోమము చేయుపద్ధతియుఁ దెలిపెను. ఆవలఁ బరమేశ్వరి యిట్లు పలికెను. అర్జునా! ఈ పద్ధతిం బూని నన్నుపాసింపుము. ఆమీఁద నాయనుగ్రహపాత్రుఁడవు కాఁగలవు. అపుడు శ్రీకృష్ణలీలాదర్శనాధికారము గలుగును. ఈ నియమమును దొలుత భగవంతుఁడే యేర్పఱచెను. అర్జునుఁ డారీతి నాజగజ్జనని నుపాసించెను. ఉపాసనము సక్రమముగా నెఱవేర్చి మది నంబను స్మరించెను. ఆయంబ ప్రత్యక్షమై సుప్రసన్నయై వత్సా! నీవిపుఁ డర్హుఁడవైతివి. ఇఁక నీగృహాభ్యంతరమున కరుగుము. అందు రాధాపతి యుండునని యొకపరిచారికను దోడిచ్చిపంపెను. ఆమెవెంట నర్జునుఁ డాచోటికిం బోయెను. అది యోగులకే దుర్లభస్థానము. ఆస్థానము గోలోకమునకు నూర్ధ్వభాగమున నుండెను. అది శాశ్వతము. వాయుధారితము. సత్యము. సర్వసుఖావహము. అది బృందావన మనంబడును. అందు శాశ్వతమగు రాసమండల మొప్పారుచుండును. పూర్ణప్రేమరసాత్మకమగు నాస్థానమును గన్నులారఁ గనియెను.

ఆలోకమును జూచుట కాభగవతియే దివ్యలోచనముల నొసఁగియుండెను. తద్దర్శనమున హర్షము పట్టరాక మూర్ఛిల్లెను. కూడనున్న భగవతీపరిచారక యతని లబ్ధసంజ్ఞుని జేసెను. ఇఁక ముందేమి చేయవలయు ననునూహ కలిగెను. అప్పుడు కూడనున్న దేవీపరిచారిక పార్థా! యీదివ్యసరోవరమున స్నానము చేయుము. దీనిం బ్రవేశించినపిదప విశేషమును జూడఁగలవు. ఈసరసునందే గోవిందుఁడు వసంతవిహారము చేయుచుండును. ఆవసంతోత్సవానందమున నలరు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును ధ్యానించి యోగులు కృతకృత్యు లగుదురు. కావున నర్జునా! ఈ సరస్సునందు స్నానముచేసి తొలుతఁ జూపినసరస్సునకుం జని జలమును స్పృశించి పిదప నాచమించి తరువాత నిష్టకార్యమును సాధింపుము.

అర్జునుఁడు స్త్రీయగుట.

అని యంబికాపరిచారిక తెలుప నర్జునుఁడు భక్తిభావమున నాసరస్సున స్నాన మొనరింపఁబూని విధి ననుసరించి జలముల మునిఁగెను. ఆపరిచారిక యపుడే యదృశ్య యయ్యెను. జలములనుండి యర్జునుఁడు లేచి నలుదెసలు పరికించెనుగాని యాపరిచారక కానరాదయ్యెను. తన్నుఁజూచుకొనఁగాఁ బుటము పెట్టినబంగరురంగుగల శరీరకాంతియు, నపుడపుడువచ్చుచున్నవయస్సుగలతనూవల్లియు, శారదేందునిభాననము, నింద్రనీలమణిఖచితతాటంకయుగళము,సిందూరబిందుకిరణప్రోజ్జ్వలాలకపట్టికయు, జితస్మరశరాసనభ్రూలతయుఁ గువలయదళశ్యామల

నయనములు, నిరుపమగండమండలములు గలిగిన నిరుపమాన వనితాకృతి కన్పట్టెను. ఈయపూర్వదేహ మెట్లువచ్చె నని యాలోచించెను. ఇది గోపికాప్రాణనాయకునిమాయ యని నిశ్చయించెను. అపు డేమిచేయవలయునో తోఁచక యూరక పాషాణప్రతిమవలె నిలుచుండెను.

అత్తరుణమున నాకాశమునుండి యొకవాక్కు వీతెంచెను. అది స్పష్టముగా వినఁబడియె. "ఓసుదతీ! నీ వీత్రోవనే యాశ్రయించి పూర్వసరోవరమునకుఁ బొమ్ము. ఆసరోవరజలమును స్పృశించి యవల నీమనోరథమును సాధింపుము. వరవర్ణినీ! అందు నీచెలికత్తె లుందురు. చింతిల్లకుము. వారే నీయిష్టమును సాధింపఁగలరు" అని దైవీవాక్కు వినఁబడఁగనే పూర్వము తాఁజూచినసరోవరమున కామార్గమునుబట్టియే పోయెను. ఆసరోవరము వివిధవిహ్కరవిమలనినాదబహుళము, స్ఫురత్కైరవకహ్లారకమలాది బహువిధ కుసుమవిసరమనోహరము, పద్మరాగవినిర్మితసోపానమండితము, మంజుకుంజమండపపరిభాసురము నై యుండెను. దానిం గాంచి యేమియుఁ దోఁచక ముహూర్తమాత్ర మూరకయుండెను. అంతలో నెచ్చటనుండియో క్వణత్కాంచీమంజీరనినాదము, కరకంకణనిక్వాణము, చెవులపండువుగా వినవచ్చెను. మఱొకక్షణకాలమునకే నూత్నవిచిత్రయౌవనవిరాజితకాంతాకదంబము దృగ్గోచరమయ్యెను. వారియంగసౌష్ఠవ మాశ్చర్యకరము. ఆభరణవిన్యాసమపూర్వము. వారిభాషణము లశ్రుతపూర్వములు. వారిసుస్మి

తములు చిత్రములు. వారిచూపులు నవీనములు. లావణ్య మత్యద్భుతము. వారిగతివిశేష మచ్చెరువు. వారియనుగ్రహ మపూర్వము. ఆసఖీబృందమును జూచి యిదేమని మది నాలోచించెను. పాదాంగుష్ఠమున భూమిపై నేమో లిఖించుచు మోమువాల్చి యూరకుండెను.

ఈకాంతామణిని గాంచి యాకామినీమణు లొకరి నొకరు చూచుకొనిరి. ఎవ్వతెయో మనజాతికాంత యేటికో యాలోచించుచున్నది. అని యాలోచించి కనుఁగొనఁదలంచిరి. మృదువాక్కులం బల్కిరి. సఖీ! కుశలమడుగఁ గోరితిమి. ఇచ్చటికి రమ్మాయని మాటలాడింపఁగోరిరి. వారిలో నొకతుక ప్రియముదా నామధారిణి చెంత కరుదెంచి సులలితవాక్కుల నిట్లు ప్రశ్నించెను. సఖీ! నీ వెవతుకవు? ఎవ్వరిపుత్రివి? ఎవ్వరిహృదయేశ్వరివి? ఎవ్వరు నిన్నిచ్చటికిఁ బిలుచుకొనివచ్చిరి? నీవే వచ్చితివా? విచారింపనేల? ఇదంతయు వినఁగోరితిమి. ఈస్థలము పరమానందకారణము. ఇం దేప్రాణియు దుఃఖింపకుండును. నీవేల చింతించెదవు? అని యానారీమణి తన్నుఁ బ్రశ్నింప సిగ్గుచే మోమును వంచి సుస్వరమున వారిమనసులెల్ల కరఁగునట్లుగ నిట్లు పల్కెను.

నే నెవ్వతెనో ఎవరికూఁతురనో ఎవరిభార్యనో ఎందుండి యిచ్చటి కేతెంచితినో నన్నెవ్వ రిచటికిం గొనితెచ్చిరో నేనేమియు నెఱుఁగను. దేవియే యెఱుంగును. నామాటయందు మీకు విశ్వాసముకలదేని నావార్తను జెప్పెద ఆలకింపుఁడు.

ఇచ్చటికి దక్షిణపార్శ్వమున సరోవర మొండు కలదు. అందు
స్నానముచేయుట కరుదెంచితిని. అం దీరూప మలవడినది. నలు
దెసలు పరికించితిని. అంతలో నాకాశవాణి యొకఁడు వినఁబడి
యెను. ఈత్రోవనే యాశ్రయించి పూర్వసరోవరమున కరు
గుము. అందు నీసఖులు గలరు. చింతింపకుము. వారే నీయిష్ట
మును సంపాదింపఁగలరు” అని యావాక్కుల యర్థము. ఆమా
టలు విని యీరీతిగనే యచ్చటికి వచ్చితిని. నాయాత్మ విషాదసం
పూర్ణము. చింతాసమాకులము. వచ్చి యీజలమును స్పృశిం
చితిని. మీకంఠశుభధ్వని నాలకించితిని. ఆవల మిమ్మెల్లఁ గాం
చితి. మనోవాక్కాయముల నాయెఱింగినవిషయ మింతియే.
మీ రెవ్వరు? మీతల్లిదండ్రు లెవ్వరు? ఎవ్వరిభార్యలు? అని
యడిగెను. ఆ ప్రియముదాంబిక యిట్లు పలుకఁగా విని బదు
లీరీతిఁ జెప్పెను.

ప్రాణసఖి! అట్లే నీకు మేమెల్లఁ బ్రాణసఖులమైతిమి.
మేమెల్ల బృందావనకలానాథవిహారదారికలము. మమ్మెల్ల నాప
రమపురుషుఁడు ప్రీతిమై లాలించును. శ్రుతిగణప్రఖ్యాతి గాం
చినవారము. ఇందున్నవా రెల్ల మునులు. వల్లవబాలికలము.
ఉన్నదున్నట్లు వచించితిని. ఇందు రాధాపతియగు శ్రీకృష్ణ
మూర్తి దేహసంగతిం గనువారందఱు గలరు. ప్రియపత్నులు.
శాశ్వతలు. నిత్యవిహారిణులు. అందదిగో పూర్ణరసాదేవి కనఁ
బడియెడిని. ఆమెచెంతనున్న గోపిక రసమంథరాఖ్యగలది. ఆవలి
తరుణి రసాలయ. ఈమె రసవాపిక. ఆవలి యన్నులమిన్న

యనంగసేన. తరువాతియంగన యనంగమాలిని. ఈయమ మదయంతి. ఈయమ రసవిహ్వాల. ఈమె లలిత. ఈతరుణి లలితయావన. ఈమానిని యనంగకుసుమ. ఈమిటారి మదనమంజరి. ఈ కన్యకలావతి. ఈలలన రతికల. ఈమహిళ కామకళ. ఈవనిత కామదాయిని. ఈబాల రతిలోల. ఈబాలిక రసోత్సుక. ఈయింతి రతిసర్వస్వ. ఈస్త్రీ రతిచింతామణి. ఈవామనేత్ర నిత్యానంద. ఈబిడ నిత్యప్రేమరసప్రద. ఈపేరుకొన్నవారు శ్రీకృష్ణప్రేయసీమణులు. ఆవలనిలుచున్నవారు శ్రుతిగణఖ్యాతలు. అందుఁగొందఱ వచింతు. ఈమె యుద్గీత. ఆమె సుగీత. ఆమె కలసుర. ఆమె కలకంఠి. అల్లదిగోయాలేమ విపంచి. ఆవలితరుణి క్రమపద. తరువాతికాంత బహుహుత. ఆలలన బహుకళ. అల్ల యాబిడ కలావతి. ఆయమ క్రియావతి.

వారి తర్వాతివారు మునులు. గోపికలయినవారు. వారిలోఁ గొందఱ నాలకింపుము. మొదటివనిత ఉగ్రతప. తర్వాతియంగన బహుగుణ. ఆవలిలేమ ప్రియవ్రత. తదనంతరమున్న యాబిడ సువ్రత. ఆమీఁదనున్న పురంధ్రి సురేఖ. అవ్వలిదగునంబిక సుపర్వ. అవ్వలనున్నబాలిక బహుప్రద. ఈమె రత్నరేఖ. అల్లతన్వి మణిగ్రీవ. అనంతరపురంధ్రి సుపర్ణ. ఆమెప్రక్కనున్న కాంత ఆకల్ప. పిదపఁ జూడనగుతన్వంగి సుకల్ప. ఆమీఁదఁగనంబడువధువు రత్నమాలిక. ఆమెచెంతనుండుకృశాంగి సౌదామిని. ఆమె కామదాయిని. అల్ల కామాక్షీ భోగద. పిదప నిలుచున్నసతీమణి విశ్వమత. ఆతనులత ధారిణి. ఆరమణి ధాత్రి.

ఆతలోదరి సుమేధ. ఆకమలాక్షి కాంతి. ఆకామిని యపర్ణ. ఆయతివ సుపర్ణ. అల్లపల్లవపాణి సులక్షణ. ఆమె సుదతి. ఈమె గుణవతి. ఆకోమలాంగి శాకలిని. ఇల్లిదిగో సులోచన. ఆమె సుమనస్విని. ఆమె యశ్రుత. ఆమె సుశీల. ఆమె రతిసుఖప్ర దాయిని.

తరువాతనున్నపంక్తిఁ గనఁబడువారు మాతెగవారు. మేము గోపబాలికలము. ఓకమలాక్షీ! మాగుంపులోని కొంద ఱుఁ గీర్తింతు. ఆలకింపుము. వరుసఁగాఁ గనుఁగొనుము. చంద్రావలి, చంద్రిక, శుభ, చంద్రావతి, చంద్రరేఖ, చంద్రిక, చంద్రమాల, చంద్రప్రభ, చంద్రకళ, వర్ణావళి, వర్ణమాల, మణిమాలిక, మంత్రి, నవమంత్రి, శేఫాళిక, వర్ణప్రభ, సుప్రభ, మణిప్రభ, హారావళి, తారామాలిని, మాలతి, యూధి, వాసంతి, నవమల్లిక, సౌగంధిక, కస్తూరి, పద్మిని, కుముద్వతి, రసోల్లాస, చిత్రబృంద, ఊర్వశి, సురేఖ, స్వర్ణరేఖ, కాంచన మాల, సతసంతతిక.

ఓసుదతీ! మమ్ముఁగూడి విహరింతువుగాక. రమ్ము. పూర్వ సరస్తీరమున విధియుతముగా స్నానముచేయించి సర్వసిద్ధులం గూర్చుఁజాలుమంత్ర ముపదేశించెదము. అని యాలేమం బిలుచు కొని యాసరోవరమునకుంబోయి విధియుతముగా స్నానము చేయించి నిరుపమానమంత్రము నుపదేశించిరి. విధులన్నింటిని దెలిపిరి. తప్తకాంచనగౌరాంగియు, నానాలంకారభూషితయు నాశ్చర్యరూపలావణ్యయు, సుప్రసన్నయు, వరప్రదయు నగు

దేవిని ధ్యానించుపద్ధతిని దెలిపిరి. జపము లక్షసంఖ్య చేసి కర వీరాది పుష్పములచే హోమముచేసిన ఫలించునని తెల్పిరి. ఆరీతి జపించి పూజించి ధ్యానించెను. దేవి సాక్షాత్కరించెను. ఆదేవి తేజస్సు నలుదెసల వ్యాపించుచుండెను. భక్తవత్సలయగు నాదేవి యిట్లు పలికెను. బాలికా! నాచెలికత్తియలు చెప్పినమా టలు సత్యములు. నీవు నాకుఁ బ్రియసఖివైతివి. లెమ్ము. రమ్ము. నీవాంఛితార్థ మొసఁగెద. స్త్రీరూపమునను న్న యర్జునుఁ డా మాటలు విని పులకాంచితసర్వాంగియై బాష్పపూరితనేత్రయై దేవీపాదమూలములపైఁ బడియెను. ప్రియంవదతో నాదేవి యిట్లు పలికెను.

ఓసఖీ! ఈతరుణిహస్తమునుబట్టుకొని యీఅడించి నాచెంతకుం గొనిరమ్ము. నావుడుఁ బ్రియంవద యట్లే యొనరిం పఁబూని యుత్తరసరస్సునకుం గొనిపోయి విధి మీఱక స్నాన ముచేయించి సంకల్పపూర్వముగాఁ బూజచేయించి శ్రీగోకుల కలానాథమంత్రము నుపదేశించెను. గోకులనాథవ్రతమును గల్పోక్తప్రకారము చేయించెను. నీలోత్పలదళశ్యాముని నానాలంకారభూషితుని కోటికందర్పలావణ్యుని రాసరసాకు లుని శ్రీకృష్ణుని ధ్యానింపఁజేసెను. అంత రాధాదేవి యిట్లు పలికెను. ప్రియంవదా! ఈమంత్రజపము పూర్తియగువఱకు నీవు సఖీజనముంగూడి యీకన్యకను గాపాడుము. అనిపలికి దేవి యదృశ్యురాలయ్యెను. అంత నర్జునుఁడు ప్రియంవదచెప్పి నప్రకారమష్టదళపద్మమును గోరోచనాదులచే నిర్మించి కుంకుమ

చందనంబుల నలంకరించి యం దుపాస్యదైవము నావహింపఁ జేసి పూజించెను. భగవంతుని స్మరించెను. ఆస్మరణమునఁ బ్రస న్నుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు రాధికతో నిట్లు పలికెను. ఓరాధా!" ఆస్త్రీరూపధారిణిని బిలిపింపుము. నావిని రాధిక శారదయను సఖిం బిలిచి పిలుచుకొనిరమ్మన నామె యర్జునుని స్త్రీరూపమును బిలుచుకొనిపోయెను. అందు బృందావనమున రత్నమందిరమున సకలగోపీజనపరివృత్తుండగు శ్రీకృష్ణునిం గాంచెను. అంతలోఁ గామార్తయయ్యెను. శ్రీహరి యామెచేయిఁబట్టుకొని విహ రించి శారదం గాంచి యీక్రీడాసరోవరమున స్నానముచేయిం పుము. క్రీడాశ్రాంతియడంగునన నామె యట్లే చేయించెను. నీటమునుఁగునంత నర్జునుఁ డయ్యెను.

అంతట విషణ్ణుఁడైనయర్జునుం గాంచి భగ్నమానసుఁ డయ్యెనని తలంచి కరసరోజతలమున దువ్వి యిట్లు పలికెను. అర్జునా! నీమదిలో శ్రీకృష్ణునకు నాకన్న మిత్రుఁడు లేఁడు. రహ స్యజ్ఞులలో నేనే ప్రథముఁడ నన్నభావము కలదుకదా. ఏప్ర శ్నముచేసితివో, ఏమనుభవించితివో యదియెవరికిం జెప్పకుము. అనిపలికి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. అని యుపదేశించి పార్వతిం గాంచి శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మకు విహారస్థానము బృందావనము. రాధాదేవి హృదయేశ్వరి. ఈయాఖ్యానము సకలశుభముల నొసంగునని తెలిపెను.

మహామతులారా! పద్మపురాణోక్తగాథను వింటిరి కదా. రాధాప్రస్తావము కాన దీనిని వ్రాసితిని. పాండవజననము మాత్ర

మే లోపల వ్రాయంబడియె. కృష్ణార్జునమైత్రి తెలుపఁబడలేదు. ఇదెట్లుసరిపడునని ప్రశ్నింపకుఁడు. బృందావనప్రస్తావము ముగింపఁదలఁచి యిట రాధాప్రస్తావము వచ్చినదిగాన దాని ననుసరించినకథ యని యిట వ్రాసితిని. దీనిచే బృందావనము నిత్యవిహారస్థానమనియు శ్రీకృష్ణునకు రాధాదేవి ప్రీతిపాత్రురాలగు పత్నియనియు నీపురాణముకూడఁ దెలుపుచున్నదని తెలుపుకొనుచున్నాఁడను. రాధ యెవ్వతయో యొకపరిచారిక యను దుర్వినీతులకుఁ దెలివిగలుగఁజెప్పుటయే యీకథాఫలము. ఇందొకవిశేషము కలదు. ప్రకృతి నుపాసించి తజ్జన్యవిజ్ఞానమున భగవంతు నెఱుంగవలయు ననునదియే యిటఁ గలవిశేషము.

మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతితే.

గీత ౭ అ. ౧౪ శ్లో.

అన్నదానింబట్టి భగవంతు నాశ్రయించినంగాని మాయావరణము తొలఁగదు. మాయావరణము తొలఁగినఁగాని భగవంతు నాశ్రయింప వలనుపడదు. కాఁబట్టి యన్యోన్యాశ్రయదోష మిటఁ దటస్థించినది. దీనికిఁ బరిహార మేలాగనిన. తొలుదొలుతఁ బ్రకృతి నుపాసించి తల్లబ్ధజ్ఞానమున భగవంతు నెఱింగి యాపరమేశ్వరుని స్మరించుచుఁ దల్లబ్ధజ్ఞానమునఁ బ్రకృతిస్థితి నెఱింగి దాన భగవత్తత్త్వమును జక్కఁగ నెఱుంగవలయును. దీనిసార మేమన. సగుణబ్రహ్మము నుపాసించి దానఁ గల్గినవిజ్ఞానమున నిర్గుణతత్త్వ మెఱుంగవలయు ననుటయే.

తొలుత నర్జునుఁడు త్రిపురసుందరి నుపాసించెను. దాన భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని నిత్యనివాస మెఱుంగఁజాలెను. కట్టకడపట శ్రీకృష్ణునియుపదేశము వేదసారము. నాకు దెలియనివిషయము లేదన్నయభిమానము మది నుండరాదు. ఉండినచో బడరానిపాట్లు పడవలసివచ్చును. అనునది యర్జునుం డనుభవముచే నెఱింగి బుద్ధిమంతుఁడయ్యెను. కావున నెల్లవారును దమకుఁ దెలిసినవిషయ మత్యల్పతమమనియు దమకంటె నెక్కువగా నెఱింగినవా రనేకులుందురనియుఁ దలంచి గర్వహీనులైనఁగాని భగవద్దాస్యము లభింపదు. కాబట్టి యహంకారమును వదలినఁగాని భగవద్భక్తి ఫలింపదు. అదిగలిగి చేయు భక్తి లోకవంచనమునకుఁ బనికివచ్చినను దరణోపాయసాధనము కానేరదని యెఱుంగుటయే బుద్ధిమంతులలక్షణము. ఇంతట నీవిషయమును ముగింపవలసియుండియు నట్లుచేయక శ్రీరాధా మహిమము నుదాహరణాంతరమున మీకుఁ దెలుపందలంచి మఱొక్కచిట్టికథను వ్రాసెదను. అప్పటికైన దుర్వాదకులయహంకారము తొలఁగదా యని యూహించెదను. దాని నవధరింపుఁడు. దానిచే రాధాదేవి కృష్ణపరమాత్మకు మేనయత్త కాదనియు, నిత్యసన్నిధిగలహృదయేశ్వరియనియు నీమె కీమహాలక్ష్మియను రెండవపేరుగలదనియు, మూలప్రకృతియన రాధాంబయే యనియుఁ దేటపడఁగలదు నిష్పక్షపాతబుద్ధితోఁ బఠింపుఁడు.

నారదముని రాధాలోకమున కేగి స్త్రీయగుట.

*మహాదేవా! బృందావనచరితమును బహువిధములఁ బ్రశంసించితిరి. ఏకారణమున నారదుఁడు ప్రకృతినిబొందెనో వినఁగోరెద నన నీశ్వరుఁ డామె ప్రశ్నమును మెచ్చుకొని యిట్లు బదులుచెప్పెను. కాంతామణీ! ఒకానొకకాలమందు నేను నాశ్చర్యవృత్తాంతము నెఱుంగఁగోరితిని. శ్రీకృష్ణుఁడు తనకుఁ జెప్పినట్లు బ్రహ్మ నాకుం దెలిపెను. మఱికొంతకాలమునకు నారదుఁడు నన్నే ప్రశ్నించెను. విస్మయ ట్లమ్మహర్షికిం దెల్పఁ బూని బ్రహ్మను బిలిచి మున్ను నీవు నాకుం దెల్పిన పరమరహస్య కథ నీమునికిం దెల్పుమని యాజ్ఞాపించితిని. నామాటప్రకార మానలువ నారదమునిని దోడుకొని శ్రీకృష్ణునికడకుంబోయి యిట్లు ప్రార్థించెను. మహానుభావా! ద్వాత్రింశద్వనమగు బృందావన మెట్టిదియో వినఁగోరెద. ఆనతీయవే. అన శ్రీకృష్ణ మూర్తి సుస్మితపూర్వకముగ నిట్లు వచియించెను. పితామహా! వినుము.

ఈబృందావనము నాకుఁ బ్రియమగుసౌధము. మనోమోదమును గల్గించునది. ఈవనమునందుఁ బశువులు, వృక్షములు, కీటములు, నరులు, దేవతలు మొదలగువా రెవ్వ రెవ్వరు నివసించుచున్నవారో వా రెల్ల నంతమందు నాచెంత కరుదెంచు

* ఇదియుఁ బద్మపురాణమునందలి పాతాళఖండమున డెబ్బదియేనవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడిన దని యెఱుంగునది. ఇకథయుఁ బార్వతీపరమేశ్వరసంవాదరూపమనియుఁ గ్రహింపఁదగును.

వారు. మఱియు నిందున్న గోపికలు యోగినులు. నాపాదపద్మా రాధన ప్రీతలు. ఈవన మైదు యోజనము విశాలముగలది. దేవ తారూపము. పరమామృతవాహిని యగుసుషుమ్నా నాడియే యీయమున యని నమ్ముము. ఏసుషుమ్నా నాడియందు సూక్ష్మ రూపముల దేవతలు సకలభూతము లుండునో ఆసుషుమ్నయే యిట యమునారూపమున నున్నయది. నేను సర్వతః వ్యాపిం చువాఁడనే యైనను బృందావనమునందు నెక్కుడు ప్రీతితో నుం దును. ఆవిర్భావతిరోభావములు (పుట్టుట గిట్టుట) వనమునకు దీనికిం గలవు. ఈవనము తేజోమయమగు నాస్థానము. చర్మ చక్షుస్సుల కది యగమ్యము. ప్రతియుగమునందు నీబృందా వనప్రభావ మతిగుహ్యము. నీవంటివారలకే యిది సులభ ముగాఁ దెలియ శక్యముకాదన నిఁకఁ దక్కుంగలదేవతలమాట చెప్ప నేటికి?

అని శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పఁగా విని నారదముని భగవంతు నకు నమస్కరించి భూలోకమునకై మిషవనమునకుం బోయెను. శౌనకాదు లానారదమునిని బూజించి యెందుండి యిపుడు వచ్చితిరో తెలుపుఁడని ప్రార్థించిరి. నారదుఁ డాప్రశ్నమును విని మునీంద్రులారా! నేనిపుడు గోలోకమునుండి వచ్చు చున్నాఁడను. అందు శ్రీకృష్ణునిముఖపద్మమునుండి బృందావన మాహాత్మ్యమును వింటిని. మఱియు నానావిధప్రశ్నములు వేసితిని. వానికి బదులు భగవంతుఁడు చెప్ప మహాద్భుతములు వింటిని. వానినే మీరు యోగ్యులగుట వివరించెద. అన విని

శౌనకమునీంద్రుఁ డిట్లనియెను. మునిచంద్రమా! మాయందుఁ గృప యునిచి బ్రహ్మవచించినయట్లు బృందావనమహిమమును విస్తరించి వచింపుము. శ్రద్ధతో నాలకింతుము. నావిని నారదుఁ డిట్లు పలికెను.

పూర్వ మొకప్పుడు సరయూతీరమునందు మహామునివరుండగు గౌతముఁడు నా కగపడియె. అతఁడు మహాదుఃఖుఁడై చింతాకులితచేతస్కుఁడై యుండెను. నన్నుఁ జూడఁగనే యాముని భూతలంబునఁబడి నమస్కరించి లేవకున్న వత్సా! లెమ్ము లెమ్ము. అని యూఱడిల్లఁ బలికితిని. నీమనోదుఃఖము దెలుపఁదగినదేని తెలుపుమనియు నడిగితిని. గౌతమముని లేచి యిట్లు పలికెను. నారదమునీ! ఇంతకుముందే నీవలన శ్రీకృష్ణతత్త్వము వింటిని. మధురాద్వారకానగరమాహాత్మ్యములనుగూడ వింటిని. కాని బృందావనమహిమను నేలోకో వినవోచనైతిని. దానిని వినినఁగాని మనస్స్థైర్యము గలుగఁజాలదు. అన విని నే నిట్టులంటిని. శౌనకా! ఇది పరమరహస్యము. మున్ను నాకు బ్రహ్మ యీవిషయమును దెలిపెను. అత్తఱి నేను నీవలెనే ప్రశ్నించితిని. నాప్రశ్నము విని ముహూర్తము మౌనమూనియుండి యానలుమోముల వేలుపు వత్సా! శ్రీ మహావిష్ణువుకడకుం బొమ్ము. ఆ దైవమే నాకుఁ బ్రభువు. నేను నీతోడనే వచ్చెదను. అనిపలికి నన్ను వెంటనిడుకొని పరమాత్మునినివాసమునకుం బోయెను. నీవు నన్నడిగినట్లే నేను దన్నడిగితి నని బ్రహ్మ హరిచెంత విన్నవించెను. భగవంతుఁ డామాటలు విని నలువా! నాయానతి

మెయి నీమునిం దోడుకొనిపోయి బదులు వచింపుము. అమృత సరస్సున స్నానముచేయ నియమింపుము. నావిని బ్రహ్మాయు నన్నట్లే చేయఁబంచెను. నే నాయమృతసరస్సున స్నానముచేసి తిని మునిఁగి లేవఁగనే యోషిద్ద్వీపమున నాసరస్సు నవలిగ ట్టున స్త్రీరత్నములచెంత నుంటిని. సర్వలక్షణసంపన్నమై యప్పటి నాస్త్రీరూప మత్యద్భుతముగా నుండెను. నాకే విస్మయము గలిగెను. నన్నుఁగాంచి యాకాంతామణులెల్ల మరల మరలఁ బ్రశ్నింపసాగిరి. కాంతా! నీవెవ్వతుకవు? ఏల యిచ్చటికి వచ్చి తివి ? నీ చరిత్రము వినవేడుకయ్యెడిని. అని వారు ప్రశ్నింప నే నిట్లు పలికితిని. నే నిందేల ప్రవేశించితినో ఈ యోషిద్ద్వీ పమేల నాకలవడెనో యెఱుంగఁజాలకున్నాఁడను. ఇదంతయు నాకు స్వప్నవృత్తాంతముగఁ దోఁచెడిని. ఇపుడు నేను మూఢుఁ డ నైతిని.

ఇట్లు నేను పలుకఁగా విని యందొక్కలేమ మధురవచ నముల నిట్లు బదులుచెప్పెను. అమ్మా! ఈ నగరము బృందా ఖ్యగలది. శ్రీ కృష్ణచంద్రప్రియయైన దీపురము. నాపేరు సులత యని తుర్యాతీతయగు నిష్కలను. అనిపలికి యాదేవి కరుణా పూర్ణమానసయై నన్నుఁజూచి కాంతా! నాతోడ రమ్ము. ఈ కా మినులందఱు శ్రీ కృష్ణపాదారవిందపరాయణలు. వీరందఱు నీరాకను గోరుచున్నవారు. అనిపలికి యాదేవి యతిప్రియం బునఁ జతుర్దశాక్షరశ్రీకృష్ణమంత్ర ముపదేశించెను. అంతలో నేను వారివలెనైతిని. ఏవిధమునఁ జూచినను వారికి నాకును

భేదము కనుపట్టదయ్యె. వారింగూడి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యున్న యెడ కరిగితిని. సచ్చిదానందలక్షణుఁడై సనాతనుఁడై సదాతద్యోషిత్ప్రీతికరుండై యుండెను. నన్నుఁ గాంచినంతనే యాపరాత్పరుఁడు కాంతామణీ రమ్ము. త్వరగా రమ్ము. నన్నుం గౌఁగిలించుకొనుము. అని పిలిచెను. నే నట్టి పరాత్పరునిచెంతకుఁబోయి తత్సేవాపరాయణత్వమునఁ జాలకాల ముంటిని. శ్రీ హరి ప్రియయగు రాధాదేవింగూడ దర్శించి సేవించితిని. ఇట్లున్న నన్నుం గాంచియొక్కనాఁడు శ్రీహరి యిట్లు పలికెను.

ఇయ్యది నా ప్రకృతి. నారదరూపధారిణియు నీమెయే. అమృతసరస్సున స్నానము చేయింపుమని చెప్పినదియు నీమెయే. నీతో మాటలాడినదియు నీమెయే. వినుము. తత్త్వమును వచించెద.[1] నేనే లలితాదేవిని. రాధికయని గానము చేయఁబడువాఁడను నేనే. నేనే వాసుదేవుఁడను. నిత్యుఁడను. కామకలాత్మకుఁడను [2]యోషిత్స్వరూపుఁడను. ఇది సత్యము. సనాతనియగు యోషిన్మణిని నేనే. నారదా! లలితాంబిక యన నేనే యని నమ్ముము. పురుషరూపము ధరించియుండుతఱిఁ గృష్ణనామమున నుందును. కృష్ణునకు లలితాంబికకు భేదమే లేదు. ఇది సత్యము. సత్యము. సత్యము. ఇట్లెవ్వఁడు నాతత్త్వము నెఱుంగునో సమ

1 అహం చ లలితాదేవీ రాధికా యాచ గీయతే. అనిమూలము.
2 సత్యం యోషిత్స్వరూపాహం యోషిచ్చాహం సనాతనీ, అహం చ లలితాదేవీ పుంరూపా కృష్ణవిగ్రహా. ఆవయోరంతరం నాస్తి సత్యం సత్యం హినారద. అనిమూలము.

యమును, మంత్రము నెఱుంగునో అతఁడే సమయాచారసంకే తము నెఱింగినవాఁడు. ఆతఁడు లలితాంబికవలె నాకుం బ్రియ తముఁడు.

ఇది బృందావన మనుపేరుగల నారహస్యమందిరము. ఈ విషయమును బయలుపఱుపకుము. పశుతుల్యులకుఁ జెప్ప కుము. అని శ్రీకృష్ణమూర్తి చెప్పఁగానే రాధికాంబిక నన్ను సరోవరమునకుం గొనిపోయి స్నానముచేయుమని యాజ్ఞాపించి తాను బరమేశ్వరుచెంత కరిగెను. నేను నాసరోవరంబున మునింగి లేచినంతట యథాపూర్వముగా నారదుఁడ నైతిని. వీణియ నాహస్తమున నుండెను. గానాసక్తి యెప్పటివలెఁ దోఁచెను. నామనస్సున నొకవింత పొడకట్టఁజొచ్చెను. బ్రహ్మకు నమస్కరించి విష్ణుమూర్తిసన్నిధానమునకుంబోయి బ్రహ్మచెప్పి నవృత్తాంతమును జెప్పక యూరకుంటిని.

కావున నోమునిచంద్రా? సుగోప్యవృత్తాంతము నెఱిం గించితిని. నీవును భగవంతుని క్రీడాస్థానము చిత్కలమని తలం పుము. మాతృదోషమునుబోలె దీనిని బయలుపఱుపఁదగదు. అని నారదుఁడు గౌతమునకుఁ జెప్పినట్లు చెప్పితిని. అయోగ్యు లకుఁ జెప్పితివేని శ్రీకృష్ణునిశాపమునకు గుఱియగుదువు. అని పరమేశ్వరుఁడు పార్వతికిం దెలిపెను.

మహానుభావులారా! నారదమునివృత్తాంతమును వింటిరి గదా. ఇది తొలుదొలుత నాశ్చర్యమును గొలుపును. కాని బాగుగ యోజింప నచ్చెరువుగొలుపువిషయ మిందేదియు లేదని

తోఁచును. భగవత్తత్త్వమెఱుంగుదుమని విఱ్ఱవీఁగువారలకు బుద్ధితెలుపుట కీకథ వ్యాసమహర్షి వ్రాసెను. ప్రకృతి చిత్రమే ప్రపంచము. తదారాధనవిహీనులకు భగవత్తత్త్వ మెఱుంగ శక్యమేకాదని నారదునకు శ్రీహరి తెలిపెను. రాధకంటె రుక్మిణి గొప్పదనుదుర్వాదముచేయువారల కిది కంఠపాశము. భగవంతుఁడే.

శ్లో. సత్యం యోషిత్స్వరూపాహం యోచిచ్ఛాహం సనాతనీ,
అహం చ లలితాదేవీ పుంరూపా కృష్ణవిగ్రహా.

అని నారదున కుపదేశించెను. ప్రకృతిని నిశ్చయముగా నేనే. సనాతనియగు యోషిత్స్వరూపమును దాల్తుననఁగా నర్థమేమి? ప్రకృతి సనాతని. సృష్టిచేయఁదగు సమయమున నేనే స్త్రీస్వరూపమును దాల్తును. లలితాంబ యనుపేరఁబరఁగువాఁడను నేనే. అనఁగా లలితయన్నను రాధయన్నను నొక్కశక్తియేకాని భేదములేదు. పురుషరూపమున నాప్రకృతియే శ్రీకృష్ణుఁ డనఁబరఁగుననికదా దీనిభావము. అనఁగా రూపనామక్రియావంత మగునది యెల్లఁ బ్రకృతిస్వరూపమే. భగవంతుఁడు నామరూపక్రియాశూన్యుఁడు. ఇచ్ఛామాత్రమునఁ బ్రకృతి యుదయించి సృజించును. ఈప్రకృతి తత్సన్నిధిబలముననే లోకముల నిర్మించును. లేకయున్న నశించును. అనఁగా భగవదిచ్ఛయే ప్రకృతి యని తేలెను. దానిని దూషించుట యనఁగా భగవంతుని దూషించుటయే. శ్రీకృష్ణా యని పిలిచిన నాపేరు సగుణబ్రహ్మమునకేకదా గలుగును. సగుణమనఁగాఁ బ్రకృతివిశిష్ట

మని యర్థముకదా. సకలబ్రహ్మాండములు ప్రకృత్యధీనములు. ఆప్రకృతి భగవదధీనమున నుండును. ప్రకృతి పురుషులను వేఱు చేయఁబూనుట సూర్యునినుండి యెండను వేఱుచేయఁబూని నట్లే. కావున భగవదనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులు కావలయు నన్నచో దేవతాదూషణముచేయరాదని యీకథ మనకుఁ దెలుపుచున్నది.

రాధాదేవి యన నెవ్వతుకయో పురాణము లెట్లు తెలి పినవో కనుఁగొనుఁడు. మూలప్రకృతి యని భగవంతుఁడే తెల్పెను. ఇప్పుడైన రుక్మిణి లక్ష్మి. రాధ యుంపుడుకత్తియ. అనుదుర్వాదమును వదలుఁడు. పరమేశ్వరియగు రాధను దూషిం చుట యనఁగా భగవంతుని దూషించినట్లే. కాఁబట్టి యిట్టి యసంగతప్రసంగములఁజేయక భగవతి యగురాధను బూజించి శ్రీకృష్ణసేవాపాత్రుల రగుఁడు. ఇంతకంటెఁ బెంచి వ్రాయఁ బూనక వదలెదను. ఇఁకఁ బ్రకృతకథాభాగమునకు వచ్చెదను. అక్రూరుఁడు శ్రీకృష్ణబలరాములు మధురానగరప్రయాణము చేయుచుండువిషయమును వ్రాసి తదనుబంధముగా రాధా వృత్తాంతమును వ్రాయుచు దాని కనుబంధములగు నర్జుననారద చరిత్రములను వ్రాసితిని. మరల రాధావృత్తాంతమును వ్రాయుటకుఁ జాలకాల మంతరము గలుగును. రాధామాధ వులకు శతసంవత్సరవియోగము కలుగవలసినట్లు శాపము కలదు కదా. దానిఫలము రాధాదేవికూడ ననుభవింపవలసినదే కాని తప్పించుకొన వలనుపడదని కర్మసిద్ధాంతము. భగవదాజ్ఞయే

కర్మసిద్ధాంతము. దానిని భగవంతుఁడుకూడ మీఱఁడు. మీఱఁజాలఁడని కాదు. లోకశిక్షార్థమే దానిని మీఱఁడని గ్రహింపవలయు. రాధాదేవియు నట్లే శాపము ననుభవించును. వారనుభవించుటయే లోకమున కుపదేశించునట్టిది. అదియే స్మృతి. అదియే శ్రుతి. వారిచరిత్రమునకన్న నెక్కుడుప్రమాణము వేఱొకటి కానరాదు. కావున నాశాప మనుభవింప రాధ శ్రీకృష్ణు నెడఁబాసి నూఱువత్సరము లుండును. కావున నాకథ మరలఁ జాలకథల వెనుకఁగాని ప్రస్తావింప వీలులేదు. కావున శ్రీరాధాపరాంబికకు వందనశతము లర్పించి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ లోకరక్షణ మేయేచందముల నొనరించెనో భూభారము నేయే పద్ధతుల నడంచెనో వ్రాయఁబూనెదను. మహాత్ములారా! ఇఁకఁ గథ నాలకింపుఁడు. ఈఘట్టమున భక్తవర్యుఁడు లీలాశుకముని రచించిన శ్రీకృష్ణధ్యానశ్లోకమును బఠించి యావల గథ వినుఁడు.

శ్లో. పరామృశ్యం దూరే పరిషది మునీనాం వ్రజవధూ
దృశాం దృశ్యం శశ్వత్త్రిభువనమనోహారి వపుషమ్,
అనామృశ్యం వాచామనిదముదయానామపి కదా
దరీదృశ్యే దేవం దరదళితనీలోత్పలనిభమ్. ౧ ఆ. ౪౫.

{ మథురానగరమునకు నక్రూరుంగూడి రామ కృష్ణులు ప్రయాణముచేయుట. }

* ఇట్టు లక్రూరుఁడు రామకృష్ణులంగూడి దివ్యస్యందన

---

* ఇది బ్రహ్మపురాణము ౧౮ అధ్యాయమునుండియు, శ్రీకృష్ణజన్మ

ముపై నెక్కెను. గోపికలు గోపకులు బంధువులు లోనగు వారెల్లఁ బరమానందమునఁ గన్నుల నానందబాష్పములు ప్రవహింపఁ జూచుచు వారియెడఁబాటు నోర్వఁజాలక యుండిరి. బంధువులు యశోదాప్రభృతిజననులు శుభగమనమున కంతరాయమని విచారము నడంచుకొని చూచుచుండిరి. క్రీడాసఖులగుగోపకులు పునర్దర్శన మెపుడగునో యని యడుగ వెఱచి దృష్టుల నాగోపాలమూర్తియాకృతిని గఱవుదీఱఁ జూచుచుండిరి. పయనము సాగించినప్పుడు దేవతలు భూభారహరణలీలామానుషరూపా! పరమేశ్వరా! యని వినుతించుచుఁ బూలవానఁ గురియించిరి. దుందుభుల మ్రోయించిరి. అచ్చరలు నాట్యమాడిరి. గంధర్వులు పాడిరి. మహర్షులు ధ్యానించిరి. లోకములకు మంగళమగుఁగాక యని యాశీర్వదించుచు సాధువులానందపరవశులైరి.

అత్తఱి మందగమనమున నరదము సాగెను. అప్పటి గోకులమునఁ బెల్లులేఁగినవికారము వచింప నలవిగాదు. ఎవ్వరికిఁగాని దేహములపై స్మృతిలేకుండెను. ఏపనిచేయవలయునో

ఖండము ౭౨ వ యధ్యాయమునుండియుం, శ్రీభాగవతము ౩౯, ౪౦ వ యధ్యాయములనుండియుం, విష్ణుపురాణము పంచమాంశము ౧౮ వ యధ్యాయమునుండియుం, గర్గసంహిత మధురాఖండము ౪ వ యధ్యాయమునుండియుం, హరివంశము విష్ణుపర్వము ౨౬ వ యధ్యాయమునుండియుం వ్రాయఁబడును. సర్వసామాన్యవిషయముకాక విశేషములు ఆయాయిపురాణములనుండి గ్రహించి వ్రాయఁబడును.

ఇపుడేమిచేయుచున్నారో వారే యెఱుఁగఁజాలక యుండిరి. రథము పదియడుగులు నడువగనే గోపిక లార్తినొందుచుఁ జూడసాగిరి. అక్రూరుఁడావృత్తాంతమెల్ల నెఱింగి రథము నించుకవడిగా నడపఁబూనెను. నాలుగువీథులుదాఁటిస్యందనము గోకులమును మీఱెను. చూచుచున్నగోపికలకు రథము కనఁబడక కేతువు కనఁబడెను. మఱియొకక్షణమునకు రథపరాగము దృగ్గోచరమయ్యెను. అప్పటిగోపికలయాతురము వర్ణింప శక్యము కాదు. శ్రీభాగవతమునందీఘట్టమున.

శ్లో. యావదాలక్ష్యతే కేతుస్తావద్రేణూరథస్యచ,
అనుప్రస్థాపితాత్మానో లేఖ్యానీవోపలక్షితాః. 3౬.
తానిరాశా నివవృతుర్గోవింద వినివర్తనే,
అహానినిన్యుర్గాయంత్యోవిశోకాః ప్రియచేష్టితమ్. 3౭

అనివ్రాయఁబడినది. ఈవిషయముననే మహాకవి పోతన తనచమత్కృతిం జూపఁగోరి

చ. అదె చనుచున్నవాఁడు ప్రియుఁడల్లదె తేరదె వైజయంతియ
ల్లదె రథఘోటకాంఘ్రిరజమాదెస మార్గముఁజూడుఁడంచు లో,
నొదవెడి మక్కువన్ హరిరథోన్ముఖులై గములై వ్రజాంగనల్, గదలక నిల్చి చూచి రటు కన్నుల కబ్బిన యంతదూరమున్.

అనివ్రాసెను. రెండవశ్లోకమునకుఁ బద్యము వ్రాయక వదలుట గోపికల యార్తినింకనువివరింప నిష్టములేక కాఁబోలు నని తోఁచెడిని. గోపికలతహతహపాటు కవివర్యుఁ డెంతచక్కఁ

గాఁ దెలిపెనో పరికింపుఁడు. ఒక్కొక్కమాటయుఁ బట్టరాని తమకము వారికుండినచందమున వెడలఁగ్రక్కుచున్నది. అట్టి గోపికలు మహర్షులంబోలె భగవద్దాస్యమును గోరినవారలే యనిచెప్పుట న్యాయముకాని కామబాణప్రపీడితలై చూచిరని చెప్పుట భావ్యముగాదు. మూలమునందు,

అహాని నిస్యుర్గాయంత్యో విశోకాః ప్రియచేష్టితమ్.

అని చెప్పఁబడినది. విరహాతురలగుకాంతలకు గానము చేయుశక్తి కలుగుననుట పరిహాసాస్పదముగ నుండును. మఱింత పరితాపము హెచ్చి మన్మథావస్థలలోఁ బదియవదగుమృతి గలుగవలయునేకాని వేఱుగాదు. ఇపుడు భగవంతుఁ డదృశ్యుఁ డుకాఁగా నామహాత్మునిదివ్యమంగళవిగ్రహము గోపికల మనస్సునఁబొడకట్టెను. ఆపరమేశ్వరుచర్యలు స్మృతి గోచరములయ్యెను. కాఁగా వానింబొగడసాగిరి. మహానందమునసుభవించిరి. శోకము దూరమయ్యెను. కావున సంతోషమునఁ గాలము పుచ్చిరి. ఇదియే నాకామాతురలగువనితలకృత్యములు? ఎంత బుద్ధిహీనుఁడయిన నివి యట్టివే యని యంగీకరించునా. కాఁబట్టి గోపికలేకాంతసేవాపరాయణలు. భగవత్పాదారవిందసమర్పిత స్వాంతద్విరేఫలు. కావుననే భగవత్కటాక్షపాత్రతం గాంచఁ గల్గిరి. ఇఁకఁ గథకు మరలుదము.

యమునాజలంబుల శ్రీకృష్ణబలరాము లక్రూరునకుఁ గనఁబడుట.

అక్రూరుఁడు రథము వడివడిం బఱపెను. గోకులము వెనుకఁ జిక్కసాగఁగా యమునానది దూరముగనుండునది

సమీపింపసాగెను. మధ్యాహ్నసమయమగుట నానదీకూలము సుఖధామముగ నుండెను. దానితీరము సకలవిధచ్ఛాయాకుసుమ ఫలమహీరుహామండితము. అందుఁ గూరుచుండిన సంసారతాపము లంటవనుట నిక్కము. శుకపికాదిమనోహరపత్త్రిరవములు చెవులపండువుచేయును. యమునానదీతరంగరంగత్ప్లవమాన బాలకుఁడు మేనసోఁకినంతనే యెట్టి కష్టములైనఁ దొలఁగునన నిఁకఁ గష్టము లెక్కడివి? అంతియగాక యందు శ్రీహరిచరణ సరసిజముల విన్యాసముగలదు. ఆభాగ్య మితరనదీకూలముల యందు లభింపదు. కావుననే యాతీరము భగవద్భక్తుల కేకాంత సేవాస్థానమయ్యెను. దానిచెంతనేకదా బృందావన మలరారు నని వింటిరి. ఇన్నిసద్గుణములు గలవు గనుకనే యది ప్రఖ్యాతిం గాంచెను. వీరిరథ మచ్చటికింబోవునప్పటికిమధ్యాహ్నమయ్యెను. భగవత్కరుణకుఁ బాత్రుండు కావలసినయదృష్ట మక్రూరునకుం గల్గినది. భగవదిచ్ఛయు నట్టిదియే

నదీదర్శనముకాఁగానే యక్రూరుఁడు శ్రీహరిబలదేవులఁ గాంచి కుమారరత్నములారా! మాధ్యాహ్నికకృత్యములు తీర్చివచ్చెద అంతదనుక నిందుండుఁడు. ఈకాళిందీజలముల మునిఁగి భగవత్ప్రార్థన మొనరించెదను. నావచ్చునంతకు నిట నిల్వుఁడు. అని ప్రార్థింప శ్రీకృష్ణబలరాము లట్లే యొనరించి రమ్మనిరి. వారినుండి యనుమతినిగొని యాదానపతి రథంబు నొకశీతలతరుచ్ఛాయనిలిపి కాళిందిని దర్శించి జలంబుల దిగి నిమజ్జన మాచరించెను. విధిమీఱక స్నానమాచరించి నియతుఁ

డై బుద్ధి నేకాగ్రస్థాయినిగా నొనరించెను. మనమునఁ బర బ్రహ్మమును ధ్యానించెను. ఇట్లు యమునాజలములఁ బ్రవేశించి పరబ్రహ్మమును ధ్యానింపఁగనే సహస్రఫణామాలాలంకృతుఁ డగుబలరాముఁ డగపడియెను. కుందమాలాలంకృతగ్రీవుఁడై, వికసిత పద్మపత్రాయతేక్షణుఁడై వాసుకిప్రముఖసకలభుజంగ బాలకపరివృతుఁడై, మహాత్తరభుజగరాజసంసేవ్యమానుఁడై, పరిమళమిళితవనమాలావిభూషితుఁడై నీలాంబరమును దాల్చి మనోహరదేహమున నొప్పారుచు, మణిమయకుండలంబులఁ దాల్చి యమునాజలముల నాబలభద్రుఁడు దృగ్గోచరుఁ డయ్యెను.

ఆయనంతుని యుత్సంగమునందు ఘనశ్యాముఁడై ఎఱ్ఱని రేఖలుగల నయనములు వెలయఁ జతుర్భుజములు గలిగి దేహ మున్నతముగ నొప్పారఁ జక్రాదిదివ్యాయుధముల ధరించి పీతాంబరధారియై విచిత్రహారములు వక్షమున వ్రేలాడఁగా నింద్రచాపములు మెఱపుతీఁగెలు గలిగినమేఘమా యని యూహింప నవకాశమిచ్చుచు, శ్రీవత్సచిహ్నము వక్షమున మనోహరముగాఁ గన్పడఁ, గేయూరములు కిరీటము నవరత్న ములకాంతుల నీనుచుండఁగా నొప్పుపుండరీకావతంసకుని శ్రీకృష్ణుని దర్శించెను. సనకసనందనసనత్కుమారసనత్సుజా తులు సిద్ధులు యోగులు నిష్కల్మషస్వాంతముల నాపరాత్ప రుని ధ్యానించుచుండిరి. వారెల్ల నందేయుండి నాసికాగ్రమున దృష్టులనిలిపి యుండిరి. ఇట్లు కనఁబడినవారిని బలకృష్ణులఁగా

భావించి యక్రూరుఁడు విస్మితుఁడై మదిలో రథముపై నున్న వీరెట్లు జలములఁజొచ్చి నాకుఁ గనఁబడిరి? అని మాటాడఁ బూనఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు వాక్కును స్తంభించెను. ఈఘట్టమున మూలానుసారముగా మనోహారముగానున్న పోతనపద్యముల నిం దుదాహరింప బుద్ధిపొడమెడిని.

ఉ. పోషితబాంధవుండు యదుపుంగవుఁడాజలమందుఁ గాంచెస
ద్భాషు సహస్రమస్తకవిభాసితభూషు నహీశు భూమిభృ
ద్వేషుఁ గృపాభిలాషుఁ బ్రతివీరచమూవిజిగీషు నిత్యసం
తోషు నరోషు నిర్దళితదోషు ననేకవిశేషు శేషునిఁ.

సీ. ఆభోగిభోగపర్యంకమధ్యంబున
వలనొప్పు పచ్చనివలువవాని
మేఘంబుపై నున్న మెఱుఁగుచందంబున
నురమున శ్రీదేవి యొప్పువాని
ముసరు తేఁటులు విప్పముఖచతుష్కముగల
తనయుఁ డాడెడిబొడ్డుఁ దమ్మివాని
గదలిన బహుపదక్రమవిశేషంబుల
రవము చూపెడి నూపురములవాని

ఆ. జలజగర్భరుద్రసనకసనందన
సద్ద్విజామరప్రశస్యమాన
చరితుఁ డైనవాని సౌందర్యఖని యైన
వాని నొక్కపురుషవర్యుఁ గాంచె.

అని వ్రాసి భక్తిరసమును వెదఁజల్లెను.

ఇట్లు జలములమునింగిన యక్రూరునకు ధ్యాననిష్ఠ యందు బలరామశ్రీకృష్ణులు దర్శన మిచ్చిరి. అక్రూరుఁ డచ్చె రువంది జలములనుండివెడలి రథము దాపునకు వచ్చెను. ఆస్యం దనముపై నధివసించి వేడుకమై మాటలాడుచున్న యన్నద మ్ములం గన్నులారఁ గాంచెను. ధ్యానమునఁదోఁచిన దివ్యమూ ర్తులంగాక మానవాకారములనే వారిద్దఱు యథాపూర్వము గనే తోఁచిరి వారినిం జక్కఁగాఁ బరికించి మరల నదికింబోయి జలంబుల మునింగి ధ్యానించెను. ఆపరబ్రహ్మధ్యాననిష్ఠయం దారామకేశవులు మున్నగపడినచందంబున దివ్యరూపముల దర్శన మొసంగిరి. గంధర్వులు, కిన్నరకింపురుషులు, సిద్ధవిద్యాధ రులు గరుడోరగులు శ్రీపరాత్పరరూపద్వయమును గొనియా డుచుండిరి. అక్రూరుఁ డావిధ మెఱింగి తత్త్వమారసి యెఱింగి సర్వవిజ్ఞానమయుండైన యచ్యుతుని నీశ్వరు నిట్లు వినుతించెను

* జ్ఞానస్వరూపుఁడవగు నీకు నమస్కారము. నీమహిమ మెఱుంగరానిది. నీవు సర్వవ్యాపివి. అనేకరూపముల నలరారు వాఁడవు. కాని యేకరూపుఁడవే ఇట్టి నీకు వందనములు. శ్రీ

---

* బ్రహ్మపురాణాంతర్గతాక్రూరకృతకృష్ణస్తుతిః.

చిన్మాత్రరూపిణేఽచింత్యమహిమ్నే పరమాత్మనే, వ్యాపినేనైకరూపైక స్వరూపాయ నమోనమః. ౧. శబ్దరూపాయతేఽచింత్య హావిర్భూతాయతే నమః, నమో విజ్ఞానరూపాయ పరాయ ప్రకృతేః ప్రభోః. ౨. భూతాత్మా చేంద్రియాత్మాచ ప్రధానాత్మ తథా భవాన్, ఆత్మాచ:పరమాత్మాచ త్వమేకః పంచధాస్థితః. ౩. ప్రసీద సర్వధర్మాత్మన్ క్షరాక్షరమహేశ్వర, బ్రహ్మావిష్ణుశివా ద్యాభిః కల్పనాభిరుదీరితః. ౪. అనాఖ్యేయస్వరూపాత్మన్ననాఖ్యేయప్ర

కృష్ణా! ప్రకృతికంటెఁ బరుఁడవు. జ్ఞానరూపుఁడవు సకలభూతా కారుఁడవు. సకలేంద్రియస్వరూపుఁడవు. ప్రధానాత్మవు. ఆత్మ

యోజన,అనాఖ్యేయాభిధాన త్వాంనతోఽస్మి పరమేశ్వరమ్. ౫. న యత్ర నాథ విద్యంతే నామజాత్యాదికల్పనాః, తద్బ్రహ్మపరమం నిత్య మవికారి భవా నజః. ౬. న కల్పనామృతేఽర్థస్య సర్వస్యాధిగమో యతః, తతః కృష్ణా చ్యుతానంతవిష్ణుసంజ్ఞాభి రీడ్యసే. ౭. సర్వాత్మం స్త్వమజవికల్పనాభిరేతై ర్దేవా స్త్వం జగదఖిలం త్వమేవ విశ్వం, విశ్వాత్మం స్త్వమతివికారభేదహీనః సర్వస్మిన్నహి భవతోఽస్తి కించిదన్యత్. ౮. త్వం బ్రహ్మా పశుపతి రర్యమా విధాతా త్వం ధాతా త్రిదశపతి స్సమీరణోఽగ్నిః, తోయేశో ధనపతి రంత కస్త్వమేకో భిన్నాత్మా జగదపి పాతి శక్తిభేదైః. ౯. విశ్వం భవాన్ సృజతి హంతి గభస్తిరూపో విశ్వం చ తే గుణమయోఽయ మజప్రపంచః, రూపం పరం సదితి వాచకమక్షరం యత్ జ్ఞానాత్మనే సదసతే ప్రణతోఽస్మి తస్మై. ౧౦. ఓం నమో వాసుదేవాయ నమ స్సంకర్షణాయ చ, ప్రద్యు మ్నాయ నమస్తుభ్య మనిరుద్ధాయ తే నమః. ౧౧. ఇతి

శ్రీభాగవతాంతర్గతాక్రూరకృతకృష్ణస్తుతిః.

నతోఽస్మ్యహం త్వాఖిలహేతుహేతుం నారాయణం పూరుష మాద్య మవ్యయం, యన్నాభిజాతా దరవిందకోశాద్బ్రహ్మావిరాసీద్యత ఏష లోకః. ౧. భూస్తోయ మగ్నిః పవనః ఖ మాదిర్మహానజాది ర్మన ఇంద్రియా ణి, సర్వేంద్రియార్థావిబుధాశ్చసర్వే యే హేతవస్తే జగతోఽంగభూతాః. ౨. నైతే స్వరూపం విదురాత్మనస్తే అజాదయో నాత్మతయా గృహీతాః, అజోఽనుబద్ధ స్సగుణై రజాయా గుణాత్పరం వేద న తే స్వరూపం. ౩. త్వాం యోగినో యజంత్యద్ధామహాపురుష మీశ్వరం, సాధ్యాత్మం సాధిభూ తం చ సాధిదైవం చ సాధవః. ౪. త్రయ్యా చ విద్యయా కేచిత్త్వాం వై వైతానికాద్విజాః, యజంతే వివిధైర్యజ్ఞైర్నానారూపామరాఖ్యయా. ౫.

యని పరమాత్మ యని చెప్పఁబడువాఁడవు. ఇట్టి నీకుఁ జేమోడ్పు
లు.మహానుభావా! శ్రీకృష్ణా! ప్రసన్నుఁడవగుము. బ్రహ్మరుద్రాది

ఏకే త్వాఖిలకర్మాణి సన్న్యస్యోపశమం గతాః, జ్ఞానినో జ్ఞానయజ్ఞేన యజంతి
జ్ఞానవిగ్రహం ౫ అన్యే చ సంస్కృతాత్మానో విధినా విహితేన తే, యజంతి
త్వన్మయాస్త్వాం వై బహుమూర్త్యేకమూర్తికం. ౬. త్వామేవాన్యే శివో
క్తేన మార్గేణ శివరూపిణం, బహ్వాచార్యవిభేదేన భగవన్ సముపాసతే. ౭.
సర్వఏవ యజంతి త్వాం సర్వదేవమయేశ్వరం, యే నానాదేవతా భక్తా
యద్యప్యన్యధియః ప్రభో. ౮. యేనాద్రిప్రభవా నద్యః పర్జన్యాపూరితా
విభో, విశంతి సర్వత స్సింధుం తద్వత్త్వాం గతయోంతతః. ౧౦. సత్వం రజ
స్తమ ఇతి భవతః ప్రకృతేర్గుణాః, తేషు హి ప్రాకృతాః ప్రోతా ఆ బ్రహ్మస్థా
వరాదయః. ౧౧. తుభ్యం నమస్తేస్త్వవిసక్తదృష్టయే సర్వాత్మనే సర్వధియాం
చ సాక్షిణే, గుణప్రవాహోఽయ మవిద్యయా కృతః ప్రవర్తతే దేవనృతి
ర్యగాత్మసు. ౧౨. అగ్నిర్ముఖం తేఽవని రంఘ్రిరీక్షణం సూర్యో నభో నాభి
రథో దిశ శ్శ్రుతిః, ద్యౌః ఖం సురేంద్రాసవబాహవోఽర్ణవాః కుక్షిర్మరు
త్ప్రాణబలం ప్రకల్పితమ్. ౧౩. రోమాణి వృక్షౌషధయ శ్శిరోరుహా మేఘాః
పరస్యాస్థినఖాని తేఽద్రయః, నిమేషణం రాత్ర్యహనీ ప్రజాపతిర్మేఢ్రస్తు వృ
ష్టిస్తవ వీర్యమిష్యతే. ౧౪. త్వయ్యవ్యయాత్మన్ పురుషే ప్రకల్పితా లో
కా స్సపాలా బహుజీవసంకులాః, యథా జలే సంజిహతే జలౌకసోప్యు
దుంబరేవా మశకా మనోమయే. ౧౫. యాని యానీహ రూపాణి క్రీడా
ర్థం త్వం బిభర్షి హి, తైరామృష్టశుచో లోకా ముదా గాయంతి తే యశః.
౧౬. నమః కారణమత్స్యాయ ప్రళయాబ్ధి చరాయచ, హయశీర్ష్ణే నమస్తు
భ్యం మధుకైటభమృత్యవే. ౧౭. అకూపారాయ మహతే నమో మందర
ధారిణే, క్షిత్యుద్ధారవిహారాయ నమ స్సూకరమూర్తయే. ౧౮. నమస్తేఽద్భు
తసింహాయ సాధులోకభయాపహా, వామనాయ నమస్తుభ్యం క్రాంతత్రిభువ

భేదములఁ జెప్పఁబడుచుందువు. నిన్నుఁ గనుఁగొనజాలను.
నిన్నుఁ బొగడఁదరంబుగాదు. నీ వొనరించు కార్యప్రయోజన

నాయ చ. ౧౯. నమో భృగూణాం పతయే దృప్తక్షత్రవనచ్ఛిదే, నమస్తే
రఘువర్యాయ రావణాంతకరాయ చ. ౨౦. నమస్తే వాసుదేవాయ నమస్సం
కర్షణాయ చ, ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ సాత్వతాం పతయే నమః. ౨౧.
నమశ్శుద్ధాయ బుద్ధాయ దైత్యదానవమోహినే, మ్లేచ్ఛప్రాయక్షత్రహంత్రే నమ
స్తే కల్కిరూపిణే. ౨౨. భగవన్ సర్వలోకోఽయం మోహితస్తవ మాయ
యా, అహం మమేత్యసద్గ్రాహో భ్రామ్యతే కర్మవర్త్మసు. ౨౩. అహం
చాత్మాత్మజాగారదారార్థస్వజనాదిషు, భ్రమామి స్వప్నకల్పేషు మూఢస్సత్య
ధియా విభో. ౨౪. అనిత్యానాత్మదుఃఖేషు విపర్యాసమతిర్హ్యహం, ద్వంద్వా
రామస్తమోవిష్టో న జానే త్వాత్మనః ప్రియమ్. ౨౫. యథా బుధో జల
జలం హిత్వా ప్రతిచ్ఛన్నం తదుద్భవైః, అభ్యేతి మృగతృష్ణాం వై హిత్వా
హాం త్వా పరాఙ్ముఖః. ౨౬. నోత్సహేఽహం కృపణధీః కామకర్మహతం
మనః, రోద్ధుం ప్రమాదిభి స్సాక్షై ర్హ్రియమాణమితస్తతః. ౨౭. సోఽహం
తవాంఘ్ర్యుపగతోఽస్మ్యసతాం దురాపం తచ్చాప్యహం భవదనుగ్రహ
ఈశ మన్యే, పుంసో భవేద్యర్హి సంసరణాపవర్గ స్త్వయ్యబ్జనాభా సదుపాసన
యామతి స్స్యాత్. ౨౮. నమో విజ్ఞానమాత్రాయ సర్వప్రత్యయహేత
వే, పురుషేష ప్రధానాయ బ్రహ్మణేఽనంతశక్తయే. ౨౯. నమస్తే వాసు
దేవాయ సర్వభూతక్షయాయ చ, హృషేకేశ నమస్తుభ్యం ప్రపన్నం పాహి
మాం విభో. ౩౦. ఇతి

బ్రహ్మపురాణస్తుతియే విష్ణుపురాణమునందును గలదు. కాన మానితిని.

గర్గసంహితోక్త శ్రీకృష్ణస్తవః.

నమశ్శ్రీకృష్ణచంద్రాయ పరిపూర్ణతమాయ చ, అసంఖ్యాండాధిపతయే
గోలోకపతయే నమః. ౧ శ్రీరాధాపతయే తుభ్యం వ్రజాధీశాయ తే నమః,

మిట్టిదని యూహింప శక్యముకాదు. నీనామములం బలుక శక్యముగాదు. కావున నోపరమేశ్వరా! నీకు మ్రొక్కువాఁడను. శ్రీనాథా!, నీయందు నామజాత్యాదికల్పన లొనరింప సాధ్యము కాదు. అట్టిబ్రహ్మము నీవు, నిర్వికారుఁడవు, అజుఁడవు, కృష్ణుఁడని, అచ్యుతుఁడని, విష్ణువనిమఱియు నీమొదలగుననేకనామములఁ బొగడఁబడుచుందువు. నీతత్త్వ మిది యని యెఱుంగ బ్రహ్మరుద్రాదులకైన శక్యముకాదన నిఁక నావంటివానికి సాధ్యమగునా? ప్రపంచమే నీస్వరూపము. పరమేష్ఠివి నీవే. పశుపతివి నీవే. యముఁడవు నీవే. ఇంద్రాదులు నీవే. నీవు కాని దీలోకమున నేదియులేదు. సర్వబ్రహ్మాండములు నీస్వరూపములే. నీవు లేనితా వీబ్రహ్మాండముల నేయణువుకూడ లేదు. పరమేశ్వరా! వాసుదేవా! నీకునతులొనరింతు. నాయజ్ఞానమును క్షమింపుము. నన్నుఁ బ్రసన్నదృష్టిం బరికింపుము. వాసుదేవ, సంకర్షణ, ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామములఁ బొగడఁబడుచుందువు. చతుర్వ్యూహరూపునిగా నిన్నే భక్తులు ధ్యానింతురు. సకలవేదాంగములు నీమహిమమున లేశమునుగూడ వచింపఁజాలకున్నవి. ఇఁక నే నేమని వినుతింతు. నీపాదారవిందములకు వందనబృందము లర్పింతు. నన్నుద్ధరింపుము. నాయజ్ఞానమును దొలఁగిం

నమ శ్శ్రీనందపుత్రాయ యశోదానందనాయ చ. ౨. దేవకీసుత గోవింద వాసుదేవ జగత్పతే: యదూత్తమ జగన్నాథ పాహి మాం పురుషోత్తమ. ౩. వాణీ సదా తే గుణవర్ణనేస్యాత్కర్ణౌకథాయాం మమ దోశ్చ కర్మణి, మన స్సదా త్వచ్చరణారవిందయో ర్దృశౌ స్ఫురద్ధామవిశేషదర్శనే. ౪. ఇతి.

పుము. అని బహుప్రకారంబుల వినుతించి కరములు జోడించి భక్తియుక్తుఁడై యాశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును ధ్యానించెను.

ఇట్లు ధ్యానించి వినుతించి మనఃకల్పితపుష్పాదులచేఁ బూజించెను. అత్తఱి నాతనిమనస్సు విషయాంతరముల వదలి తదేకాగ్రతం గాంచెను. పరబ్రహ్మమునందు విలీనమై యాతని మనస్సు చాలసేపటికి మరలెను. అక్రూరుఁ డత్తరుణమునఁ దనను గృతకృత్యునిగా భావించెను. జలములనుండి లేచి మహానందమున మేను గగుర్పాటొందఁగా వేగముగా భగవంతుని దర్శింప నరదముకడకుం బోయెను. యథాపూర్వముగా నరదముమీఁదఁ గూరుచుండి మాటలాడుచున్న యాసోదరులం గాంచెను. విస్మయంబునఁగన్ను లోకవిధముగఁ గానఁబడుచుండ మహానంద మనుభవించుమానసముఁ ననున్న యక్రూరుం గాంచి శ్రీహరి మందహాసము మోముతామరయందుఁ జిందులాడ నోయక్రూరా! యమునాజలముల నేమే నాశ్చర్యమును గనుఁ గొంటివా? విస్మయోత్ఫుల్లములగు నీనేత్రము లాయూహను గల్గఁజేయుచున్నవి. ఇంత తడవుచేసితివేల? యమునాజలము మిక్కిలి చెంతనేయున్నదికదా. ఇంతతడవుచేయుట కేదో యొక హేతు వుండవలయును. నావిని యక్రూరుండు కరయుగము జోడించి మహాత్మా! యమునాజలములలోపల నే నేయాశ్చర్యముగాంచితినో యావస్తువే యిట దేహముదాల్చి కనఁబడుచున్నది. నాయెదుటనే నిల్చియున్నది. ఈప్రపంచమెల్ల నేపరాత్పరుని యాశ్చర్యరూపమో యట్టి బ్రహ్మాండనాయకునితోటి,

సాంగత్యము నా కిత్తఱిం గల్గినది. కృతకృత్యుఁడను. మహాను
భావా! నీవిలాసము లెఱుంగ నాకుఁ దరంబగునే. హరిహర
బ్రహ్మాదు లెఱుంగఁజాలరన నిఁక నేనెంతవాఁడను? ఇత్తఱి నే
ననుభవించినయానంద మీవఱ కెవ్వరు ననుభవించియుండరని
నావిశ్వాసము. సకలలోకాధిపతీ! ఇఁకఁ బయనముచేయుదుమా.
మధురానగరము తమరాకకై వేచియున్నది. అందలిభక్తులు
త్వద్దర్శనసుఖ మనుభవింప నున్నవారు. అనిన శ్రీహరియు బల
రాముఁడు నట్లే యనిరి.

మహాశయులారా! అక్రూరచరితమున నొక్కగొప్పవిశే
షము పొడకట్టెడిని. యమునాతరంగిణిలోఁ గ్రుంకినయక్రూరు
నకు శ్రీకృష్ణమూర్తి శేషశాయిగా దర్శనమిచ్చెను. అది చిత్ర
మని భావించి యతఁడు జలములనుండి లేచి రథమువైపుచూ
డఁగా నం దిర్వు రన్నదమ్ములుండిరి. తాను నదికిఁ బోవకము
పున్నట్లే సంతోషమున మాటలాడుచుండిరి. మరల నక్రూరుఁడు
జలంబుల మునింగి పరబ్రహ్మమును ధ్యానింప నా శ్రీకృష్ణమూ
ర్తియే శేషశయనుఁడై పొడకట్టెను. అంతకుముందే పరమాత్మ
గోకులమున నవతరించెనని యక్రూరుఁడు తెలిసికొనియే కంసుని
పంపుచేయఁబూనెను. ఆప్రయాణకాలమున నతనియుత్సాహ
మునకుఁ బరిమితి లేకుండెను. గోకులమున కరిగి నందుని
మందిరమున సుందరాంగమున నలరారు బృందావనక్రీడాలో
లునిఁ గాంచి పరబ్రహ్మముగనే వినుతించెను. ఈవిషయముల
నాలోచించినచో నక్రూరుఁ డంతకుమున్నే శ్రీకృష్ణునిఁ బరబ్ర

ష్టముగా నెటింగియే యుండెనని స్పష్టమగును. అట్టి యక్రూరు నకు మరల దర్శన మీయనేల యను ప్రశ్నము రాకమానదు. ఈ ప్రశ్నమునకు బదులు చెప్పుటయు నింతగా కష్టముగాదు. ఎట్లన,

లోకమం దేవారికిఁగాని యొకరుచెప్పినమాటయందుఁ గాని శాస్త్రమునందుఁగాని విశ్వాసము కుదురును. ఆవిశ్వా సము చాలకాలము నిలువదు. అది ప్రత్యక్షప్రమాణమున దృఢపడవలయును. అటులైన ఆవిశ్వాసము నశింపదు. అట్టిప్ర త్యయమును గల్పించుట భక్తులను బావనమతులం జేయుటయు భగవంతునికార్యము. ఆపనినే శ్రీకృష్ణుఁ డిపు డొనరించెను. అక్రూరుఁడు రామకృష్ణుల నరదమున నిలిపి తాను యమునా జలములఁ గ్రుంకి వచ్చెదననిపోయి జలంబుల మునింగి పరబ్రహ్మ మును ధ్యానించెను. ఆకాలమున నక్రూరునిచిత్తమున శ్రీకృ ష్ణుఁడే పరబ్రహ్మమన్న దృఢవిశ్వాసము లేదని పొడకట్టును. పర మేశ్వరాంశము శ్రీకృష్ణుఁ డన్నభావము కలిగియుండవచ్చును. అందును రామకృష్ణుఁ లొక్కటియన్న ప్రత్యయ మాతనికి లేద నియుఁ దోఁచును. ఇట్టి వెన్నియో శంకలుండును. అట్టిశంకలఁ దొలఁగించి యక్రూరుని బావనమతి నొనరించి కృతార్థునిఁ జేయ వలయునని భగవంతుఁ డూహించెను. కాఁబట్టియే ఆధ్యానము నందుఁ దనసర్వవ్యాపకత్వమును గనఁబఱచెను. రామునకుఁ దనకు నవినాభావసంబంధమని తేటపఱచెను. అనంతునితోడవైఁ చానుగూరుచున్నయట్లు తాను సాక్షాన్నారాయణమూర్తియై

నట్లు ధ్యానించుచున్న యతని యాత్మయందుఁ బొడసూపెను. అక్రూరుఁ డారూపమునుగాంచి యచ్చెరువందెను. రథముపై నెవ్వరున్న వారని చూచెను. యథాపూర్వముగ సోదరులుండిరి. మరల నీటమునింగి ధ్యానించెను. యథాపూర్వముగా ననంతుని యుత్సంగముననున్న శ్రీహరియే యందుఁ బొడకట్టెను. అప్పటికి నాతనిబుద్ధియం దొకవిశ్వాస ముదయించి దృఢపడియె. వీరిద్ద ఱొక్కతత్త్వమే. ధ్యానగమ్యతత్త్వ మిదియే. నామదిఁగలశంకలఁ బాపఁగోరి భగవంతుఁ డిట్లొనర్చెను. ప్రత్యక్షముగఁ జూచుచు వేఱొకరూపము నేల ధ్యానించెద వని సర్వేశ్వరుఁ డీరూపమున దర్శనమిచ్చెను. దాన సకలసంశయములు తొలఁగి పరమేశ్వరతత్త్వ మిదియే. రెండురూపముల బరిణమించినది అని నిశ్చయించుకొనియెను. భక్తులకుఁ గల్గుసందేహముల నీరీతిగనే శ్రీకృష్ణుఁడు నిర్మూలించునని యెఱుంగుట మంచిది. ఇట్లు ప్రత్యక్ష ప్రమాణమున శ్రీహరి యక్రూరునిశంకల నున్మూలింపఁజేయకున్న నాశంకలు తొలఁగవు. అవి తొలఁగకున్న మనస్సు నిశ్చలమై యలరారదు. అట్లుగాకున్న నేకార్యము దానిసాయమునఁజేయ వలనుపడదు.

జలములవెడలి యక్రూరుఁ డరదమున నున్నరామకృష్ణులం జూడఁగా శ్రీహరి యతనిఁ బరీక్షింపఁగోరి పరమేశ్వరుఁడు,

"కింతే దృష్ట మిహాద్భుతం
భూమౌ వియతి వా తోయే తథాత్వా లక్షయామహే."

అని ప్రశ్నించెను. అక్రూరుఁడు భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడై,

శ్లో. అద్భుతానీహ యావంతి భూమౌ వియతివా జలే
త్వయి విశ్వాత్మకే తాని కిం మే దృష్టం విపశ్యతః.

అని బదులుచెప్పెను. వీనికిఁ బోతనమహాకవి,

క. నీలోన లేనిచోద్యము
లేలోకమునందుఁ జెప్ప రీశ్వర నీటన్
నేలన్ నింగిని నున్నవె
నీలోఁ జోద్యంబు లెల్ల నెగడె మహాత్మా.

అని వ్రాసెను.

ఇట్లు తనభక్తుఁ డక్రూరుఁడు బదులుచెప్పఁగనే హరి పరమానందభరితుఁడయ్యెను. ఏలన, తనసేవకుఁడు గ్రహింపఁ దగినవిషయ మేదో యది కనుఁగొనువఱకు భగవంతుఁ డుపదేశించుచుండు. అది కనుఁగొన్నపిదప నాతనిఁ గాంచి హర్షించుచుండు. ఇదియే పరమేశ్వరుఁడొనరించుకృత్యము. సకలబ్రహ్మాండనాయకునిగా సర్వవ్యాపకునిగా సర్వభూతమయునిగాఁ దన్నెఱుంగుటయే భక్తునిలక్షణము. అది యక్రూరునివిషయమున నెఱవేఱెను. అదియే పరమానందము. ఈవిషయమే భగవద్గీతలయందు.

శ్లో. సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః. 29
యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి. 30

సర్వభూతస్థితం యో మాం భజ త్యేకత్వమాస్థితః,
సర్వథా వర్తమానో౽పి సయోగీ మయి వర్తతే. 31
౬ అధ్యాయము.

న ప్రణశ్యామి నపరోక్షతాం గమిష్యామి. అని శంకరభాష్యము.

ఏభక్తుఁడు నన్ను సర్వస్థలములయందుఁ జూచునో సర్వము నాయందుఁ జూచునో అతనికి నేను దూరమున నుండను. ఆతఁడు నాకును దూరమున నుండఁడు. సర్వభూతములయందున్న నన్ను నేకత్వమున భజించునో ఆభక్తుఁడు యోగియు జ్ఞానియు నగునుగానఁ గర్మత్యాగముచేసినను నాయందే యుండును. అనఁగా యోగనిరతుఁడు జ్ఞాననిరతుఁడు నగువాఁడు బాహ్యకర్మముల వదలినను నా ప్రీతికిఁ బాత్రుఁడై నాయందేయుండునని భగవంతుఁడే యుపదేశించినట్లు కనుపట్టు.

దీనిసారమేమి ? ఏభక్తుఁడు పరమేశ్వరు నొక్కలోకమున నొక్కసుందరమందిరమున నున్నవానిగా భావించునో ఆతనిభక్తి స్వల్పఫలప్రదము. విశాలభావ మదికాదు. ధ్యానముకొఱ కొక్కరూపమును గల్పించుకొనవలదా? యన్న నది తొలుదొలుతఁ జేయఁదగుపనియేకాని సదా యట్లే యలవాటు చేయరాదు. చేసిన నతఁ డాభ్యాసప్రారంభము నాఁటిస్థితియే యుండును. క్రమక్రమమున భగవంతుని సర్వభూతములయందుండువానిగా భావించు భక్తునిభావము విశాలముగాన నా భక్తుఁడు పరమేశ్వరుకరుణకుఁ బాత్రుఁడై ముక్తుఁడగు. అనఁగా నదియే భగవత్తత్వ మెఱుంగుమార్గము. సమదర్శనుఁడు

కానిచో ముక్తికిఁ దూరుఁడగును. ఏకత్వమునఁ జూడఁజాలని ధ్యాన మల్పఫలప్రదము. ఇట్లు సర్వజంతువులయందు నున్న వానిగా సర్వేశ్వరుని గాంచఁదగునని శాస్త్రములు ఘోషించు చుండఁగా నిఁక దేవతలయందే భేదముకలదనువానికి భక్తి యెట్లు కుదిరియుండునో వర్ణింప శక్యముగాకుండును. వారి కిదియే తొలిజన్మమని చెప్పుటకన్న నింకొక్కమాట చెప్పఁజాల కున్నాఁడను. ఈభక్తియే మతద్వేషముల కాస్పదమని నాతలం పు. సర్వభూతములు భగవత్పరిణామము లన్నవిశ్వాసము మదికి లేనిచో నిఁకఁ దద్భక్తి యెట్టిదనవచ్చునో చెప్పఁజాలకున్నాఁ డను. ఈకథ యట్టివారి కుపదేశింపఁబూనియున్నది. భగవద్వా క్యమును ఆదరించిరయైన భేదబుద్ధిని వదలుట న్యాయమను నీ యొక్కమాటను వ్రాసి కథవైపు మరలెదను. *

అక్రూరుఁడు మధురానగరమున కభిముఖముగా రథ మును ద్రిప్పెను. వడివడిగ నశ్వములఁ బురికొల్పెను. భగవం తునిరథము నీడ్చుభాగ్యముగల యాయుత్తమాశ్వములు పవనగతిం బరువెత్తెను. మధురానగరము దృగ్గోచరమయ్యెను. అక్రూరుఁడు శ్రీకృష్ణా! అదె మధురానగరము. ఈజన్మమునకుఁ దొలుత నీ కీపురమే తావిచ్చినది. ఇందే మీతలిదండ్రులమని చెప్పుకొనుభాగ్యముగల దేవకీవసుదేవు లున్నవారు. నీరాకకై

---

* ఇంతదనుకఁగలకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ గాన్పింపదు. ఇఁక మీఁదటికథ దీనిని బ్రధానముచేసికొని తక్కినపురాణవిశేషములం గల్పుచు వ్రాసెదను.

పౌరులు వేచియున్నవారు. మహాత్మా! నన్నుం గృతకృత్యుం జేసితివి. ఇఁకఁ బౌరులఁ గృతార్థులను జేయవలయు అని ప్రార్థించెను. ఇంతలో మధురానగరప్రాంతభూమి చతుర్గోచరమయ్యెను. అందు జను లొక్కొక్కతావునఁ గొందఱు కొందఱుగా నిలిచి పరాత్పరునిజాడ నాసించియుండిరి. నందాదులు ముందే యరిగి పురసమీపమున నున్న యుద్యానమున నక్రూరాదుల రాకకై కాచియుండిరి. మార్గమున నరుదెంచు శ్రీకృష్ణుని గన్నుదమ్ము లలరఁ గాంచి జనులు సంతోషార్ణవ నిమగ్నులైరి. వసుదేవసుతుఁ డీమహాత్ముఁడేనా యని యొకరినొకరుగాఁ బ్రశ్నించుచుఁ దమిపోవునట్లు చూచుచుండిరి. అంతట నక్రూరచోదితాశ్వములు స్యందనమును నందాదియదువృద్ధు లున్నయుపవనముకడకుఁ జేర్చెను. కృష్ణాగమనమును గాంచి నందాదులానందించిరి. అందుఁ గూడియున్న పౌరబృందముల యానందమునకుఁ బరిమితియే లేదు. ఆభూమిభాగము నాతరుణమున వారెల్ల భూలోకస్వర్గమని వినుతించిరి. తమవంటిపుణ్యాత్మకులు లేరని గర్వించిరి.

శ్రీకృష్ణుం డక్రూరుం గాంచి దానపతీ! యని కరము కరమునఁ బెనచి నీ వీరథముంగొని ముందుగాఁ జనుము. మే మిందుండి ప్రాతఃకాలమున నగరమును దర్శింతుము. అనుటయు నక్రూరుండు మోము వెలవెలఁబాఱ మిమ్ము వదలి నేను మధురానగరమును బ్రవేశింపఁజాలను. పరమేశ్వరా! నాథా! భక్తవత్సలుఁడవగు నీవు నన్ను వదలఁదగదు. నాయింటికి రండు. నా

గేహమును బవిత్రముగాఁ జేయుము. మీయన్నను గోపాలకు లనుగూడి మిత్రులు బంధువు లనుసరించి రాఁగా నామందిరమును బ్రవేశించి నీపాదారవిందరజఃకణములఁ బరిశుద్ధము చేయుము. * గృహస్థులమగు మేము కోరఁదగిన దిదియే కదా! నీపాదరజస్సునే పితరులు దేవతలు నగ్నులు వాంఛింతురు. నీ

---

*ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునకుఁ దెనుఁగుభాగవతమునకును సంబంధమే కానరాదు. బలిచక్రవర్తివిషయమే తెలుఁగున లేదు. భక్తి రసవంతములై యున్నశ్లోకముల వదలుటకుం గలకారణ మరయఁజాలకున్నాఁడను. కొలఁదిశ్లోకముల నిటఁ జూపుచున్నవాఁడ.

శ్లో॥ పునీహి పాదరజసా గృహాన్ నో గృహమేధినామ్
యచ్ఛౌచే నానుతృప్యంతి పితరస్సాగ్నయస్సురాః. ౧౩.
అవనిజ్యాంఘ్రియుగళ మాసీచ్ఛ్లోక్యో బలిర్మహాన్
ఐశ్వర్య మతులం లేభే గతిం చైకాంతినాం తు యా. ౧౪.
ఆపస్తేంఽఘ్య్రవనేజన్యస్త్రీన్ లోకాన్ శుచయోఽపునన్,
శిరసా దత్తయాశ్శర్వ స్స్వర్యాతాస్సగరాత్మజాః. ౧౫.
దేవదేవ జగన్నాథ పుణ్యశ్రవణకీర్తన
యదూత్తమోత్తమశ్లోక నారాయణ నమోఽస్తుతే. ౧౬.

అను నీశ్లోకములకుఁ బద్యములు గానరావు. ఇవి నిస్సారములా కావు. సారవత్తమములు. వీనివదలిపెట్టుటకుం గలకారణ మేమియో యని సంశయాత్ముఁడ నగుచు వీనిసారమే కాఁబోలు "వ. అని మఱియుం బ్రార్థించిన వారి యిట్లనియె." అనువచనమని తృప్తినొందుచున్నాఁడను మహాకవిభావమేమో యెఱుంగ శక్యముకాదు కదా. బహుశః వారు పఠించియున్నపుస్తకమునం దీశ్లోకములు లేకుండెనేమో యని చెప్పుట సరసమనుట యిప్పటికి సరిపడును. లేకయున్న మహాకవి వదలియుండఁడు.

పాదాబ్జములను దలధరించి పరమపవిత్రకీర్తిధురంధరుఁడై బలిచక్రవర్తి సాటిలేనియైశ్వర్యమును బొందుటయేగాక యేకాంతికగతి నొందెను. నీపాదప్రక్షాళనోదకములు ముల్లోకములఁ బావనములుచేసినవి. ఆజలములనే శంకరుఁడు తలధరించెను. ఆయుదకములస్పర్శముచేతనే సగరాత్మజులు స్వర్గమునకుఁ బోయిరి. కావున నోపురుషోత్తమా! నాపై దయయునుపుము. నన్ను రక్షింపుము. కృపాసింధూ! దీనబంధూ! పుణ్యశ్రవణకీర్తనా! వాసుదేవా! నీకిదె నమస్కారము. అని వినుతింప శ్రీకృష్ణుఁడు చిఱునవ్వునఁ దనయపారకరుణను దెలుపుచు నోయక్రూరా! నేను బలరాముం గూడి యదుచక్రద్రోహి యగు కంసుని వధించి నీయింటికి వచ్చెదను. నీమనస్సంతోషమును గల్గించెద. అనుటయు నక్రూరుఁడు విమనస్కుఁడై శ్రీకృష్ణు నను మతిం గైకొని మధురానగరంబుం బ్రవేశించి కంసుని దర్శించి తనపోయివచ్చినవిధ మెఱింగించి యింటికిం జనియెను.

శ్రీమధురానగరప్రవేశము.

అక్రూరుఁడు పోయినవెనుక శ్రీకృష్ణుఁడు బలరాముం గూడి యదుగణంబులు రాఁగా మధురానగరముచెంత కేగెను. ఆనగరము సురపురవరమును దిరస్కరించినది. కాంతిమంత మగు లోకమువంటి దనఁదగియుండును. చూచినవారు దానిసొబగును మెచ్చుకొనకపోరు. మందిరము లిందుమణివిరచితములే కాని యందొక్కఁడైనఁ జూడ ననర్హముకానరాదు. విశ్వకర్మ సృజించెనుగాన దానిసొబగు అనన్యయాలంకారము బోలియుం

డును. ప్రతియింటిపై నమూల్యరత్నకలశను లమర్పఁబడియుం డును. అవ్వి నిరుపమప్రకాశములు. రాజమార్గము లతివిశాల ములు. జనసంబాధారహితము లగున ట్లమర్పఁబడియుండును. విపణివీథులు రాజాజ్ఞచే మిగుల సొంపుగ నమర్పఁబడియుం డును. కొన్నిచంద్రాకారములు. మఱికొన్నిచంద్రకాంతమణి సారవిలసితములు.ఇంకనుగొన్ని మణిగణనిర్మితములు. మఱియుఁ గొన్ని విచిత్రవస్తు ప్రతతివిస్తృతములు. ఆయంగడులయందు వణిజులు మనోహరాకారములఁ గూరుచుండియుందురు. సురు చిరపదార్థములే యం దమర్పఁబడియుండును. ఆపురమున నం దందు సరోవరములు వెలయుచుండు. నిర్మలోదకము లందుఁ గనుపట్టు. వానియం దరవిందములు వెల్లివిరియుచుండును. ఆస రస్సులసోపానములు విమలేందుపాదవినిర్మితములు. అందందుఁ బ్రతిమ లమర్పఁబడియునుండు. ఇంకను వర్ణనార్హములగు సకలపరికరములుండున ట్లానగరోత్తమము నిర్మింపఁబడినది. కావుననే పరాత్పరుం డం దుదయించెను. ఆపుణ్యమాకాలమున వేఱొకనగరమునకు లభించునా?

ఆనగరమున శ్రీకృష్ణునియాగమనము విన్నతోడనే నారీ మణులు సౌధోపరిభాగముల నిలువంబడిరి. వారియలంకార వస్తువులు రత్నసారవినిర్మితములు.వారియంద మింత యనరాదు. రత్నాలంకారాలంకృత గానియువతీరత్న మాగుంపులో లేద నియే చెప్పవలయును. వారెల్లఁ బద్మినీజాతికాంతలు. సుస్థిర యౌవనవతులు. వారి కప్పుడు నిమేషములు లేవు. ఆచూపులు

పరమేశ్వరసందర్శనాతురతను జూపుచుండెను. అక్షతలు లాజలు పరిమళశుభకుసుమములు వారిచేతులలో నుండెను. ఊర్ధ్వవదనలై యపుడుండిరి. శ్రీకృష్ణమూర్తిసందర్శన మెపుడో యన్న వాంఛ వారిమది నున్నట్లు వారిస్థితియే చెప్పక చెప్పుచుండెను. క్షణమున కొక్కమాఱు భ్రూభంగవిలాసములఁ గనఁబఱచుచుఁ జంచలనయనముల వారరుదుగఁ జూడఁబడుచుండిరి. ఒక్కొక్కతఱి వారిమనస్సులు వారియధీనమున లేకుండెను. వారియవయవములు శాస్త్రప్రకార మమరియుండెను. రోమరాజి మనోహరము. ఎపుడెపుడు శ్రీహరిని దర్శించి నేసలు చల్లి సంతసింపఁజేయుదుమా యనునూహలు వారిఁ బురికొల్పుచుండెను.

వీథులయందు రత్నమయయానములు గుంపుగా నమరియుండెను. అవి పలుభంగుల రంగుల రంగారుచుండెను. నానాప్రకారసంపద లానగరమున నిలిచినట్లే యుండెను. ఆపురవరము నలుదెసల నుద్యానములు పెంపఁబడచుండెను. అందు నిరంతర పుష్పవిరాజిత లతావితానవిశేషము లుండెను. సర్వదా వసంతర్తువే యాతోఁటల నివసించెనని చెప్పఁదగినట్లుండెను. ఆపుష్పములు మకరందసరోవరములు. అందు ఝుంకారముల వెలయుచు మధుపములు తిరుగుచు మధువు లానుచుండును. ఇట్టి లానగరతల్లజంబు చూచువారలకు నుల్లాసంబుఁ బుట్టించుచుండును.

మఱియు నామధురానగరంబుచుట్టును బ్రాకారములు

శత్రుజనదుర్గంబులై యెట్టిగట్టిప్రయత్నముల చేనైన భేదింపసాధ్యముకాకయుండును. వానిని వీరభటులు కాచుచుందురు. సకలాస్త్రశస్త్రము లందం దమర్పఁబడియుండు. ఆభటులెల్ల శస్త్రాస్త్రవిద్యానిష్ణాతలు. అట్టాలకము లాప్రాసాదపంక్తుల లెక్కకుమించియుండు. ఇట్టులుండియు నాప్రాకారముల వరుసచూడ నందముగాఁ గనుపట్టుచుండు. భగవంతుఁ డీనగరమున మానవతనువును దాల్చియుండఁగలఁడని యెఱింగియే విశ్వకర్మ మున్నె విచిత్రరీతుల నాప్రాకారాదుల నిర్మించెను ఇట్లు సర్వవిషయముల మెచ్చఁదగియున్న యానగరతల్లజమును గమలలోచనుఁడు కాంచి హర్షించెను. అంతకన్న నదృష్ట మన నేది ? భగవంతున కానందమును గల్గించినపదార్థమే సత్పదార్థము. అదియే సర్వజనశ్లాఘాపాత్రము. దానినిమించిన యదృష్టముగల వస్తువులే ప్రపంచమున లేదని యెన్నఁదగియున్నయది.

ఇట్లు మధ్యాహ్నముమీఱఁగాఁ బంకజాక్షుఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ బలరాముంగూడి తమవారి నెడనెడ రానియోగించి నగరమును బ్రవేశించెను. భగవద్దర్శనమును గోరువారందఱు కన్నులారఁ గాంచసాగిరి. పురంధ్రీలలామలు పూలఁ జల్లి కృతకృత్యులైరి. అందుఁ గొందఱు నిర్నిమేషలోచనలై చూచి యానందబాష్పములు చూపున కడ్డము కల్గింప దూషించుకొనసాగిరి. గవాక్షముల దాఁటి శ్రీహరిపోఁగాఁ జూడఁదగినయవకాశము లేకపోయెనే యని కొందఱిందువదనలు పరితపించిరి. చతుఃష్పథమున నీదివ్యమంగళాకారమేకదా యని

కొందఱు మందయానలు ప్రమోదించిరి. గోకులమున నివసించు నారీమణు లెంతపుణ్యముచేసిరో కదా యని మఱికొందఱు సుందరులు సంతుష్టస్వాంతలైరి. మహామునిహృదయపంకజమున నుండునీపాదము లీకఠినభూభాగమున నెంతశ్రమపడుచున్నవో కదా యని కొందఱు భామినులు చింతిల్లిరి. నేఁటికీనగరము కృతార్థతం గాంచెనని యెల్లవారు సంతసించిరి. ఈ ఘట్టమున మహాకవిపోతన,

ఉ. నందతపఃఫలంబు సుగుణంబులపుంజము గోపకామినీ [మఁల్
బృందమునోముపంట సిరివిందు దయాంబుధి యోగిబృంద
డెందములందుఁ గోరెడికడిందినిధానము చేరవచ్చెనో
సుందరులార రండు చని చూతము కన్నులకోర్కిదీఱఁగన్.

సీ. వీఁడటే రక్కసి విగతజీవఁగఁ జన్నుఁ
బాలుద్రావిన మేటిబాలకుండు
వీఁడటే నందుని వెలఁదికి జగమెల్ల
ముఖమందుఁ జూపిన ముద్దులాఁడు
వీఁడటే మందలో వెన్నలు దొంగిలి
దర్పించి మెక్కిన దాఁపరీఁడు
వీఁడటే యలయించి ప్రేతలమానంబు
చూఱ లాడినలోకసుందరుండు.

తే. వీఁడు లేకున్న పుర మటవీస్థలంబు
వీనిఁబొందనిజన్మంబు విగతఫలము

వీనిఁ బలుకనివచనంబు విహగరుతము
వీనిఁ జూడనిచూడ్కులు వృథలు వృథలు.

మ. చెలియా గోపిక లీకుమారతిలకున్ జింతించుచుం బాడుచున్
గలయం బల్కుచు నంటుచున్ నగుచు నాకర్షించుచున్ హ
స్తగా, మలకక్రీడకుఁ దెచ్చి నిచ్చలును సమ్మానంబులం బొం
దఁగాఁ,దొలిజన్మంబున నేమినోచిరొ కదే దుర్గప్రదేశంబులన్.

అని శ్రీకృష్ణుని వర్ణించి కృతకృత్యుఁ డాయెను.

శ్లో. ఊచుః పౌరా అహో గోప్య స్తపః కి మచరన్మహత్,
యాహ్యేతా వనుపశ్యంతి నరలోకమహోత్సవౌ.

అనునదియే పైపద్యములకు మూలము. పద్యమున నొక కాంత వేఱొకయువతితోఁ జెప్పినట్లు కనుపట్టు. మూలమున నీ యర్థము కానరాదుగాని దీనిలో సహస్రాంశము కనఁబడియెడిని. ఈపద్యమున కిట్లర్థము గ్రహింపఁదగు గోలోకమునుండి భగవత్సేవార్థము గోకులమున జన్మించిన కాంతలు బాలరూపమున నొప్పారు నీపరమేశ్వరునిఁ దలంచుచు, గుణగణముల గేయములుగాఁ బాడుచుఁ బరస్పర మీపరంధాముని తత్త్వ మిట్టిదని చర్చించుకొనుచు నీమనోహరాకారుని స్పృశించుచు, మనకంటె నదృష్టవంతులుగలరా యని నవ్వుచు, నిరవధికప్రేమమున నా పూజఁగైకొనుము,నాహృదయపీఠమున నిల్వుము, నాకుదర్శన మిచ్చుచుండుమని చేయిపట్టిలాగుచు నఱచేతిలోని యుసిరికకాయఁబోలి విహారవస్తువుగా ననఁగా నంతసులభునిగాఁ జేసి సదా సమ్మోదమున నోలలాడుచుందురు. చెలీ! వీరు తొలిజన్మమున

నేమినోములు నోచిరోకదా. మహారణ్యముల నివసించి యెట్టి తపస్సుచేసిరోకదా.

ఈయర్థము గ్రహింపఁబడకపోయిన భగవన్మహిమమును దగ్గించినట్లే యగు. వనితలు భగవంతు ననురాగమునఁ బూజింతురు. మహామునులు ధ్యానమున నర్చింతురు. రెండును సమానములేగాని యొకటిహెచ్చు వేఱొకటితక్కువ యనుభేదము లేదు. పూర్వజన్మమున గొప్పపుణ్యము చేసియుండకపోయిన నీజన్మమున నిట్టి యుత్కృష్టభాగ్యము లభింపదనుట సిద్ధాంతము. దీనిచేఁబునర్జననముకలదని స్పష్టమగు.ఇందు మఱియొకవిశేషము కలదు. దుర్గప్రదేశంబున నేమినోచిరో యని కనుపట్టుఁగదా. తపమునకు నిర్మనుష్యప్రదేశము ప్రధానము.కాననే "ఏకస్తపః" అనున్యాయముగలదు.మృగగణాకీర్ణములై మనుష్యసంచారము లేనితావులు తపమున కర్హములు. ఏలయని ప్రశ్నము. భయంకరమృగములయందుఁ గోపముగలుగుట వాని నశింపఁజేయుట శక్తిలేనిచో వానినాశమునుగోరుట లోకస్వభావము. తపోనిరతిగలవాని కట్టిభావము లుండరాదు. ఉండినచో నాతపము సఫలముకాదు. అరణ్యముల నివసించి క్షుత్పిపాసలకోర్చి యదృచ్ఛాహారమునఁ దృప్తినొంది భూశయనమున కలవాటుపడి ప్రాణాపాయమును గల్పించు మృగములయందుఁగూడఁ బ్రేమము గలిగి సర్వభూతాంతర్యామి యగుపరమేశ్వరుని వానియందును జూచుచు సర్వసముఁడై వర్తించునట్టి యలవాటుగలిగినఁగాని జ్ఞాని కాఁజాలఁడు. అట్టియుత్కృష్టజ్ఞానము గలిగినఁగాని

భగవత్కటాక్షముగలుగదు. అదిలభించినఁగాని ముక్తిదొరకదు. తపః ఫలమన ముక్తియేకదా. కావున దుర్గమ ప్రదేశములు తపోయోగ్యములయ్యె. ఏమహాముని తపశ్శక్తి క్రూరజంతువులు సాధుజంతువులగునో పరస్పరద్వేషము మాని హస్తిమృగేంద్రములు తోడఁబుట్టువులవలె నుండునో యట్టి యాశ్రమమే తపోయోగ్యము, ఆమహర్షి యేసమదర్శనుఁడు భగవంతుఁడాతనిఁబ్రేమించిన ట్లితరులఁ బ్రేమింపఁడు. కావునఁ దపః పరీక్ష యిదియే. ఇదియే యీపట్టున గ్రహింపఁదగినవిషయము. ఇఁకఁ గథను వినుఁడు.

మధురానగరమును శ్రీకృష్ణబలరాములు ప్రవేశింపఁగనే నగరలక్ష్మి భగవంతు నారాధించెను. ఆపూజకుఁ బతివ్రతలనయనములు, హృదయములు పుష్పములు. వారియానందము నైవేద్యము. వారియాదరణమే వినుతి. సకలోపచారములు వారి మంచివాంఛలే. ఇట్టిపూజ యింకొకటిగలదా యన్న లేదనక తప్పదు. సద్భావమున భగవంతు నారాధించుటయే ప్రధానము కాని పుష్పములు నైవేద్యములు ప్రధానములుకావు. భక్తిలేనిచో నవి నిష్ఫలములు. కాఁబట్టియే,

"పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః."

అన్నగీతోక్తి కలిగెను. "ప్రయతాత్మనః శుద్ధబుద్ధేః"అని భాష్యము. ఏకోరికలు కోరనిబుద్ధియే పరిశుద్ధబుద్ధి. అదిగలిగిననే భక్తిపరిపూర్ణమగును. అట్టివానినే భగవంతుఁడు ప్రేమించును.

తనలోఁ గలిపికొనును. కావున జితేంద్రియుఁడై నిష్కామభక్తి గలిగి సర్వభూతదయాపరుఁడై సర్వము భగవన్మయముగాఁ జూచుచు నుండువాఁడే భగవద్భక్తుఁడు. ఇట్టిజ్ఞానముకలుగు టకుఁ దపస్సు ప్రధానము. దానికిఁ దగినభాగములు దుర్గమార ణ్యాదు లని తేలినది. ఆర్యులార! వింటిరా ముక్తిమార్గ మెంత కష్టదాయకమో "కష్టీఫలీ" యని మీ రెఱుఁగుదురు కదా.

ఇట్లు కృష్ణబలరాముల దర్శించి జనులు మహానందమున నోలలాడిరి. మధురానగరమున రాజమార్గమున భగవంతుఁడు కోలఁదిపాదములు భూతలమును బవిత్రముచేయనిడుచుఁ బయ నము సాగించుచుండెను. చూచువారందఱు కృతకృత్యులమైతి మని భావించిరి. ఒక్కరికైనను దద్దివ్యదర్శనఁ దృప్తికలుగకుం డెను. సాధువులందఱు పరమేశ్వరునిలీలామానుషదేహమును గాంచి,

శ్లో. హేగోపాలక హేకృపాజలనిధే హేసింధుకన్యాపతే
హేకంసాంతక హేగజేంద్రకరుణాపారీణ హేమాధవ
హేరామానుజ హేజగత్త్రయగురో హే పుండరీకాక్ష
మాం, హేగోపీజననాథ పాలయ పరం జానామి న
త్వాం వినా. ౧౦౮. శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౨ ఆ.

అని వినుతించి ధ్యానింపసాగిరి. ఆనాటి మధురానగర వాసులయానందసాగవశ్యమునకు మేరలేకుండెను * ఎల్లెడల

* శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ దొలుత మధురానగరమునఁ గుబ్జ కనఁబడఁగాఁ
జానికి ముక్తిని బ్రసాదించినట్లున్నది. శ్రీభాగవతబ్రహ్మవిష్ణుపురాణముల

శ్రీకృష్ణధ్యానమే. ఎల్లతావుల భగవద్గుణవర్ణనమే. ఎల్లకడల శ్రీగోవిందచరణారవిందసందర్శనకుతూహలమే. ఎల్లహర్మ్యముల శ్రీకృష్ణదివ్యనామసంకీర్తనమే. ఇట్లుల్లసిల్లుపురతల్లజమునందు శ్రీకృష్ణమూర్తి విహరింపసాగెను. బలరాముఁడును మనోహరముగాఁ గేళిసల్పునట్లు నడచుచుండెను. మనోహరాకారములు సుస్మితాననముల జలరుహాక్షములనొప్పారు నాయిద్దఱు సోదరులు మందమంద గమనంబుల రాజమార్గమున నడువసాగిరి.

రజకముక్తిప్రదానము.

ఇంతలో నొకరజకుఁడు నగరద్వారమునుండి వచ్చుచుండెను. వాఁడే కంసునకు వస్త్రముల నుదికియిచ్చువాఁడు. వస్త్రములఁ జిత్రవర్ణములుగాఁ జేయుటయం దాతనికి శక్తిగలదు. కాననే యతఁడు కంసునిమనస్తుష్టికిఁ బాత్రుఁడాయెను. దాన నతఁడు గర్వించె ననుట యొకచిత్రవార్త కాదు. వాఁడెవ్వనినే లెక్కసేయఁడు. రాజగృహప్రవేశముగలవారందఱిని గర్వరూపభుజగము కఱచుచునే యుండును. దాన వారికిఁ బరవశత్వము గలుగుచుండును. ఆమత్తున వారితరులఁ దృణీకరింతురు. రాజగృహప్రవేశము గల్గింపక యడ్డుపెట్టుదురు. వారు తమ రశ్వత్థామలవలెఁ జిరకాలజీవులని భావింతురు కాఁబోలు. ఈదురభ్యాసము పూర్వకాలమునందును గలదు. ఇప్పటికిని సనాత

యందు హరివంశగర్గసంహితలయందు రజకవధము ముందొనరించి నట్లున్నది. కాన నేదిముందు వ్రాసిన నొక్కటియే. అటులాట దొలుదొలుత రజకవధాదులు వ్రాసెదను.

నాచారములలో క్షీణింపని యాచార మిది యొక్కటియే యేలాటిమార్పులు లేక యీదురాచారపిశాచిక యాడుచున్నది. దానిని జాలమంది యాదరించుచున్నారు. కాఁబట్టి చ్యుతి గాంచకున్నది. ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు.

రజకం కం చిదాయాంతం రంగకారంగదాగ్రజః,
దృష్ట్వాయాచత వాసాంసి ధౌతాన్యత్యుత్తమాని చ.

అని కనుపట్టెడిని.

వస్త్రాణాం రాగమపి కుర్వన్ రంగకారః. అని వ్యాఖ్య.
భ్రమమాణౌ తు తౌ దృష్ట్వా రజకం రంగకారకమ్.
అని బ్రహ్మపురాణము.

తత్రాదదర్శ రజకం బిభ్రంతం వస్త్రపుంజకం.
అహంకృతిబలిష్ఠంచ సతతం యౌవనోద్ధతమ్.
అని శ్రీకృష్ణజన్మఖండము.

ఆరజకుఁడు నిర్భరయౌవనోద్ధతుఁడు. వస్త్రములఁ గంసున కీయఁబోవువాఁడు. వానిం గాంచి శ్రీకృష్ణమూర్తి రజకా! మాకు నిర్వురకు నుచితములగు నంబరంబు లొసంగుము. మే మందులకుఁ బాత్రులము. ఈవస్త్రదానమున నీకుఁ బరమశ్రేయము కలుగఁగలదు. సంశయములేదు. అని యాచింప గర్వించినవాఁడు కావున నారజకుఁడు పరిపూర్ణుఁడు పరాత్పరుఁడు నిర్వికారుఁడు లీలామానుషవిగ్రహుఁడు నగు శ్రీకృష్ణుఁడు యాచించువాఁడని తెలియక కోపావిష్టమతియై యాక్షేపో

క్తులం బల్కసాగెను. పూర్వసుకృతము వానికిం గలదు గాని యది మూఢతం జేసినది. కాంబట్టి నిర్మలజ్ఞానము నీంజాలకపోయెను. భగవద్దర్శనభాగ్యము లభించినను సత్కరించుభాగ్యము మాత్రము వానికిం గల్గలేదు.

మీరు పర్వతములయందు నడవులయందుం జరించువారు. సదా మీ రందే యుండువారు. మీ రిట్టివస్త్రములం గట్టియుంటిరా. ఇవి రాజార్హములు. రాజద్రవ్యముల యాచింపందగదు. ఇంతమాత్ర మెఱుంగరా. మీ కిది కట్ట నర్హముల గునే. మూర్ఖులారా! ఇంక మాటాడక పొండు. జీవింపందలంచితిరే నిట్లు ప్రార్థింపకుండు. రాజకులజనితులు మీవంటియవివేకులను గట్టివేయింతురు. కొట్టింతురు. సర్వస్వమును గైకొన భటుల కాజ్ఞాపింతురు. దుష్టుల నిట్లు లొంగరించుట వారియాచారము. కాన మీరు నిట్టి యవివేకపుంబల్కులు పల్కక యూరక పొండు. జాగ్రత్త! ఇంకొక్కపర్యాయ మిట్లు మాటలాడిన మీ ప్రాణములు దక్కవుసుండీ అని *మఱియు నిట్లు పలికెను. నీవు గోపాలకుండవు. గోపజనులు నిన్నుం బెద్దసేయుదురు అంతియగాక నీవు గోపకన్యాలోలుండవు. అంతమాత్రమేగాక తద్విషయలంపటుండవు. నీవు విహరించుతావు అరాజకమగు బృందారణ్యము. కావున నీకు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానము తక్కువ. దానవే యిట్లు యాచించితివి. మా రాజేంద్రుండీపుర

*ఇటనుండి శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునుండి వ్రాయంబడును. ముఖ్యవిషయ మందుంగలదు.

మునసే యున్నవాఁడు. దుష్టశిక్షకుఁడు. ఆలస్యముచేయక దురాత్మకుల దండించును. కాఁబట్టి నీ పూరకపొమ్ము.

అనుమాటలు విని వానియజ్ఞానాంధకారమును దలంచి నవ్వెను. బలదేవుఁడు నట్లె నవ్వెను. కృష్ణానుచరు లగుగోపాలకులు పరిహాసించిరి. అంత శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యాతనిపుణ్యము ఫలించెనని యెఱింగెను. ఆలస్యముచేయఁగూడదని భావించెను. గోలోకమున నీతనికి నుండఁదగుస్థల ముండు టెఱింగెను. ముక్తి ననుగ్రహించి వాని నీలోకదుఃఖమునుండి పాపనిర్ముయించెను. కరతలప్రహారమును శిరమున కర్పించెను. దానవాఁడు విగతజీవుఁడయ్యెను. అతని ముడియలో నున్నవస్త్రములఁ దానును బలరాముఁడు ధరించిరి. మిగిలినవి సహచరులగుగోపకుల కీయ వారు ధరించిరి. శ్రీహరిరాములు వస్త్రముల ధరింపఁగనే గోలోకమునుండి దివ్యవిమాన మరుదెంచెను. దానిపై నారజకదేహాంతర్యాతజీవుఁడు నిజరూపమునఁ గూరుచుండెను. పార్షదు లాతని గారవించిరి. దేహ మావిమానస్పర్శమున దివ్యతమ మయ్యెను. నవయౌవన మలరారసాగెను. పీతవస్త్రము లాతనితనువున విలసిల్లెను. పీతాంబరుఁడై సస్మితవదనుఁ డగునాశ్యామసుందరుని ధ్యానించుచు నతఁడు గోలోకమున కరిగెను. అందుఁ బార్షదులలోఁ దా నొక్కఁడుగ నుండెను. శ్రీకృష్ణమూర్తి యెప్పు డరుదెంచునో యనునూహ యాతనికిం గల్గెను. తదారాధనమున నాసక్తి యతనికిఁ బ్రతిక్షణము ప్రబలుచుండెను.

ఆర్యమహాశయులారా! మధురాప్రవేశము కాఁగానే రజకవధ మనుతొలిమంగళమును భగవంతుఁడు కొనసాగించెను. ఆవృత్తాంతమును బలికించితిరి. ఇం దొక్కవిశేషలేశము గలదు. రజకుని శ్రీకృష్ణుఁ డఱచేత శిరమునఁ బ్రహరించెను. దాన నాతఁ డీల్గెను. ఇది యన్నిపురాణములయం దేకరీతిగాఁ జెప్పఁబడినది. గోలోకగమనముమాత్రము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నే కనుపట్టెడు. దీనిసారమును బరికింపుఁడు. భగవంతుఁడు కరతలమును శిరమున నునిచెను. గురువు శిష్యునకు నఱచేయి శిరమున నునిచి యుపదేశించును. హస్తమస్తకసంయోగమని యుపదేశమునకుఁ బేరుగలదు. ఇది క్రొత్తవిషయముకాదు. సర్వజనవిదితవిషయమే. శ్రీకృష్ణుఁడు కరతలమును శిరమున (బ్రహ్మరంధ్రస్థానమున)నునుపఁగనేయందున్న పరమకళ తత్స్పర్శమాత్రమున నిర్మలమై లేచెను. ఆస్థలమునకు సహస్రారమని పేరు. అందు భగవతి భగవంతుం గూడియుండును. ఆస్థలమును భగవంతుఁడే కరతలమున స్పృశించెను. ఇఁక నిందుండ నవసరములేదని హెచ్చరించెను. అందున్నదియు నీస్పృశించినదియు నొక్కభగవంతుఁడే. ప్రకృతివిశిష్టుఁ డందుండి లేచెను. స్వస్థానమును జేరెను. ఈవిషయము శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు సౌందర్యలహరియందు విశదీకరించిరి.

శ్లో. మహీం మూలాధారే కమపి మణిపూరే హుతవహం
స్థితం స్వాధిష్ఠానే హృదిమరుతమాకాశముపరి
మనోఽపి భ్రూమధ్యే సకలమపి భిత్వాకులపథం

సహస్రారే పద్మే సహరహసి పత్యా విహరసి. ౯

దీనిసార మిది. మూలాధార స్వాధిష్ఠానమణిపూరకానాహతవిశుద్ధాజ్ఞాత్మకములు షట్చక్రములని సిద్ధాంతము. ఇవి పృథివ్యగ్నిజలపవనాకాశమన స్తత్వాత్మకములు. ఇవి యాచక్రములయందుఁ దన్మాత్రభావముల నుండును. తన్మాత్రలనఁగా గంధరూపస్పర్శరసశబ్దాత్మికలు. ఆజ్ఞాచక్రమునయందు మన స్తత్త్వముచేతఁ బదునొకం డింద్రియములు గ్రహింపఁబడినవి. ఇవియే యేకవింశతితత్త్వములు. మూలప్రకృతి సహస్రారపద్మపత్రమునందు నేకాంతమున నాథుండగు విరాట్పురుషుంగూడి విహరించుచుండును. దీనిచే నాల్గుతత్వములు సూచింపఁబడును. అవి మాయాశుద్ధవిద్యామహేశ్వర సదాశివాత్మకము లగు తత్వములు నాలుగని భావము. వీనింగలిసి యిరువదైదుతత్వము లయ్యెను. ఇవి మాయాపర్యంతములు. ప్రాకృతము లివి యగును. మాయ భగవంతుంగూడి జీవభావమును బొందించును. ఆజీవుఁడు ప్రాకృతుఁడే. శుద్ధవిద్య సదాశివునిం గలిసి సాదాఖ్యకళ యనం బ్రసిద్ధిం గాంచును. కావున నామూల ప్రకృతి భగవతి యనంబడు. ఆభగవతి చతుర్వింశతితత్వముల దాఁటి సదాశివనామక పంచవింశతత్త్వముతోఁగూడి విహరించుచు షడ్వింశతితత్త్వమనఁ బ్రసిద్ధయై పరమాత్మ యని కీర్తింపం బడును.

శ్రుతి. పంచవింశ ఆత్మా భవతి.

అని కనుపట్టును.

ఇట్లు కావున శ్రీకృష్ణుఁడు రజకుని సహస్రారకమల స్థితుం డగుశుద్ధవిద్యానామకస్వమాయం గలిసియున్న తనయ పరరూపమును గరతలస్పర్శమున హెచ్చరించెను. దాన నా రజకునకు ముక్తి లభించెను. ఇదియే యీకథాసారము. ఇట్లు గ్రహింపక శ్రీహరి రజకుం జంపె నన్నచో నాశ్రీకృష్ణచరిత్ర మునకు నపకీర్తియేగాని వేఱుగాదు. అంతమాత్రమే కాదు. రజకుఁడు లోకదృష్టింబట్టి యాలోచింపఁ గంసుని సేవకుఁడు. రాజాజ్ఞంబూని చేయఁదగువాఁడు. రాజయోగ్యవస్త్రములం గొనిపోవుచుండఁ గృష్ణుండడిగెను. వాఁ డాగ్రహించెను. అదియు న్యాయమే వాఁ డెంతమాట చెప్పఁదగునో యంత మాత్రమే చెప్పెను. వానిని జంపుట యకార్యమని తోఁపక పోదు. శ్రీహరి యధర్మకార్యమును జేయుననుట మహాపాప కార్యము. కావున దీనితత్త్వ మేమని యాలోచింపక తప్పదు. మథురానగరమునఁ దనచే ముక్తినొందఁదగువారి కాముక్తిఫల మును బ్రసాదించుటకే భగవంతుఁ డచటి కరిగెను. ఎవ్వ రెవ్వరి కెప్పు డెప్పుడు ముక్తి నీయవలయునో ఆవిషయమును భగవంతుఁ డెఱుంగును. కావుననే యఱచేత శిరమును స్పృశిం చెను. ఈయర్థమున కాధారము లేకపోలేదు.

రజకస్య వచశ్శ్రుత్వా జహాస మధుసూదనః.

అని శ్రీకృష్ణజన్మఖండము.

జహార మస్తకం సద్యః కరాగ్రేణైవ లీలయా.

అని గర్గసంహిత.

రజకుని యాక్షేపవాక్యముల విని శ్రీహరి నవ్వుచు నఱచేత శిరమునఁ గొట్టెను. దాన నతఁడు గతజీవుఁ డయ్యెను. ముష్టిప్రహారము సులభముగాఁ బ్రాణముతీయున దుండ నఱచే తఁ జఱచుట యేల యనియు నూహింపుఁడు విలాసముచేతను, చిఱునవ్వుచేతను ఒప్పి భగవంతుఁడు వధించె ననఁగా భావమే మనియు నూహింపుఁడు. క్షుద్రసేవకుని విరహితాయుధుని వస్త్ర వాహకునిం జంపినఁ గీర్తి యని యెంచియుండునా యనియుఁ దలపోయుఁడు. సారము తేలును. ఇచ్చోట మహాకవి పద్యము వ్రాయుచు,

క. ఘోరకరాగ్రతలంబున
ధీరుఁడు కృష్ణుండు శిరము తెగిపడఁ గొట్టెం
బౌరులగుండెలు పగులఁగ
వీరోద్రేకిక్ మదావివేకిం జాకిక్.

అని వ్రాసిరి. ఇం దుపయోగించిన పదములన్నియుఁ బద్యము కూర్పుకై చేర్పఁబడిన ట్లున్నవి కాని వేఱుగా నూహింప శక్యముగాదు. ఘోరకరాగ్రతలంబున ననుచోట ఘోరశబ్దప్రయోగమసంగతమని నాభావము. యుద్ధకాలమున నట్లు చెప్పవలదా యని ప్రశ్నింపవచ్చును. కాని యీపద్యమునఁ బ్రాసమునకై చేర్చినపదములే యివియని స్పష్టమగు. లేకున్న "పౌరులగుండెలు పగులఁగ" అని మూలవిరుద్ధముగాఁ బద ములఁ జేర్పనేల? ప్రాసరక్షణార్థమే. ఇచట శ్రీకృష్ణుఁడు భక్తరక్ష ణార్థము, పోతన ప్రాసరక్షణార్థము పాటుపడి రనుట సరసమనక

తప్పదని నాయూశయము. "వీరోద్రేకిణ" అనునది పైభావ మును దృఢపఱచుచున్నది ఇంతట నీవిషయమును వదలి విష యాంతరమునకుఁ గడంగ లేఖినిం బురికొల్పెదను.

ఇట్లు రజకునకు దేహవిముక్తిద్వారా పరలోకమును బ్రసాదించి కృష్ణమూర్తి యన్నయు గోపకులు వెంటరాఁ బయ నము సాగించెను. అంత వాయకుం డను నొకతంతువాయకుల జుఁడు రామకృష్ణులం గాంచి సంతసంబునఁ జేరవచ్చి మృదు లాంబరంబుల భూషణంబుల వారిమేనుల నలంకరించెను. ఆత నిచే నలంకరింపఁబడి రామకృష్ణులు సూర్యచంద్రులవలెఁ బ్రకా శించిరి. వాఁ డట్లువ్యాజభక్తి నలంకరింపఁగా నాతనిం గరు ణించి తనసారూప్యము నొసంగెను ఈలోకంబున నుండునంత దాఁక శాశ్వతలక్ష్మి నొసంగెను. యశస్సు నిర్మలమై తగునట్లు వరము నొసంగెను. *ఇట్లు వాయకు ననుగ్రహించి మఱికొంత దూరముపోవ విష్ణుభక్తి ప్రపూర్ణుఁడై కువిందుఁడని పిల్వఁబ డుచు గతధనుండై భగవదాగమనమును బ్రతీక్షించి యుండు నొకసజ్జనుఁడు నందాదులంగూడి సానందుఁడై యున్న శ్రీహరిని దర్శించి పూజించెను. తదారాధనతత్పరుఁడై హరి వానిపూ జల నంగీకరించి యతనిస్వదాస్యము ననుగ్రహించెను. అది బ్రహ్మాదులకే దుర్లభము. అట్టిస్వదాస్యము నాతని నిర్మలాంతః

* ఈవాయకునిచరిత్రము భాగవతమునందే కనుపట్టెడిని. బ్రహ్మపు రాణములయందుఁ గానరాదు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ గువిందునకు ముక్తినొ సంగి నట్లున్నది. వాఁడేఁ వీఁడని తలంప వలనుపడదు.

కరణమునకు మెచ్చి యొసంగెను. ఇట్లు కువిందు నలరించి మఱి కొంతదిదూరము గడచిరి.

మాలాకారునిపూజ లంగీకరించుట.

అం దొక్కమాలాకారుఁ డుండెను. ఆతఁడు కంసునకుఁ దత్కుటుంబమునకుఁ బ్రతిదినము పుష్పహారముల విచిత్రభంగి నమరించి యొసంగుచుండును. ఆతఁడు హరిభక్తిపరాయణుఁడు. నిర్మలస్వాంతుఁడునగు. కావున సోదరుంగూడి శ్రీహరి వానియింటికిం బోయెను. పరమేశ్వరుని జూడఁగనే యాతఁ డులికిపడి లేచి హరిపాదారవిందములు తలసోఁక నమస్కరించి పాద్యమిచ్చి యర్ఘ్యాదిపూజావిధులఁ బూజించి పరిమళచందనముపూసి దివ్యమాల్యములఁ గైచేసి కుదువంబెట్టి తాంబూలం బొసంగి మహాత్మా! నాజన్మము సార్థకమయ్యెను. నావంశము పరమపవిత్రమయ్యెను. మద్గృహదేవతలు పితరులు సంతుష్టులైరి. తమ రరుదెంచుటంజేసి నాకు సమస్త సుఖములు చేకూరెను. ప్రపంచకారణులరగు మీరు విజయంచేయుటకంటె నెక్కుడు శుభంబు గలదే. ప్రపంచక్షేమార్థ మీరూపమున నవతరించితిరి. మీరిరువురు జగదాత్మకులు. మీకుఁ బక్షపాత మనునది లేదు. సర్వసములు. సజ్జనమిత్రులరు. సర్వభూతసమబుద్ధులు. సేవించువారి నాదరింతురు. ఓజగదేకప్రభులారా! ఈకింకరుఁ డేమిచేయవలయునో దాని నాజ్ఞాపింపుఁడు. తమ రాజ్ఞాపించుటయే నాయం దనుగ్రహముంచుట యని తలంతు.

అని పెక్కుభంగుల నభ్యర్థించి యాసుదాముఁ డను

మాలాకారుఁడు పరమప్రీతుఁడై పరిమళసురుచిరపుష్పములు సేకరించి మాలికలుగా వాని నలరించి సమర్పించెను. రామకృష్ణులు వాని ధరించిరి. భక్తియుక్తుఁడై వాఁడిచ్చిన యాకుసుమదామములకుఁ దృప్తినందిరి. వరదులు గాన వరము లొసంగనెంచి యిష్టమేదియో తెలుపుమనిరి. ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమున

సోఽపి వవ్రేఽచలాం భక్తిం తస్మిన్నేవాఖిలాత్మని,
తద్భక్తేషు చ సౌహార్దం భూతేషు చ పరాం దయామ్.

అని కనుపట్టెడిని. దీనికి పోతన,

క. నీపాదకమలసేవయు, నీపాదార్చకులతోడి నెయ్యము నుని తాం
తాపారభూతదయయును, దాపసమందార నాకు దయచేయఁగదే.

అని వ్రాసిరి. అమృతస్రవంతి యనఁబరఁగు నీపద్యమమూల్య మనవలయుఁగాని యింకేమన వలనుపడదు. ఆతఁడు కోరినవరము లనుపమానములు. భక్తిరసపూర్ణములు. శ్రీహరియు సంతోషమున వాని నొసంగెను.

భక్తజనులారా! ఈపట్టున నొక్కమాట చెప్పఁదలంచితి. మానయితిగాదు. మాలాకారు నింటికింబోయెనని భాగవతమునందును. మాల్యములఁ గొని రాజమందిరమున కరుగుచున్న మాలాకారుం గాంచెనని పురాణాంతరమునందును గన్పట్టు. తక్కినపురాణాదు లీరెండుమార్గములకు సహాయము చేయును. ఏది యెట్లున్నను దీనినుండి గ్రహింపఁదగువిషయ మొక్కటియే కనుపట్టు. భగవంతుఁడు మానవునిచిత్తశుద్ధిని బరీక్షించుఁగాని భాగ్యాదులం బరీక్షింపఁడు. ఇదియొక్కటియే

యీకథ మనకు బోధించువిషయము పదార్థముల నధికముగాఁ గూర్చి చేయుపూజకంటె నిర్మలభక్తియుక్తిం జేయుపూజ స్వల్ప పరికరయుతమైనను నిరుపమానమని చెప్ప నొప్పును. కావుననే భగవంతుఁడు భగవద్గీతలయందు.

మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే,
శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తే మే యుక్తతమా మతాః. ౧
యేత్వక్షర మనిర్దేశ్య మవ్యక్తం పర్యుపాసతే,
సర్వత్రగమచింత్యం చ కూటస్థ మచలం ధ్రువమ్. ౨
సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం సర్వత్ర సమబుద్ధయః,
తే ప్రాప్నువంతి మామేవ సర్వభూతహితే రతాః. ౩
యే తు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్యస్య మత్పరాః,
అనన్యేనైవ యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే. ౪
తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్
భవామి నచిరాత్పార్థ మయ్యావేశితచేతసామ్. ౫
అభ్యాసేఽప్యసమర్థోఽసి మత్కర్మపరమో భవ,
మదర్థమపి కర్మాణి కుర్వన్ సిద్ధి మవాప్స్యసి. ౬
సంతుష్టస్సతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః,
మయ్యర్పితమనోబుద్ధిర్యో మద్భక్త స్సమే ప్రియః. ౭

భక్తియోగము.

ఈభగవద్వాక్యంబులఁ దలంపుఁడు. సర్వత్రవ్యాపించి యక్షరుఁడ నగు సర్వభూతాంతర్యామిగ ధ్యానింపుమని బోధించుచున్నవి. తమరు చేయుసకలసత్కర్మముల నాయందర్పించి

యనన్యయోగమున నన్ను ధ్యానించినవారిం గృతకృత్యులను జేసెదనని భగవదభిప్రాయ మనుట స్పష్టము. నాయం దెవ్వరు చిత్తము నర్పింతురో వారికిఁ ద్వరగా దర్శన మిచ్చెదననుట యిటఁ గలసారము. యోగాభ్యాసముచేయ శక్యముకానిచో నాసేవచేయు మనుటయే యిటఁ గనంబడునీతి. అట్టిభక్తుఁడు నాకుఁ బ్రియుఁడని భావము.

ఈపై వాక్యములను నియమమునఁ బఠింపుఁడు. మాలాకారుఁ డిందు నేవాక్యమున కుదాహరణభూతుఁ డగునని యూహింపుఁడు "మత్కర్మపరమో భవ" అన్నమాట కుదాహృతిభూతుఁ డని తెలును. భక్తియుక్తుఁడై తనకుండినపదార్థములలోఁ బ్రధానములు పుష్పములే కాన వాని నర్పించెను. భగవంతుఁడు పరమానందభరితుఁడయ్యెను. ఇందుఁ గల పదార్థము లమూల్యములు కావు. భక్తి యమూల్యము. దాననే భగవంతుఁడు తృప్తుఁడయ్యెను. ఆతఁడు కోరినకోరిక లెట్టివి? భగవత్పాదసేవ. పాదసేవకులతోఁ టిమైత్రి. సర్వభూతదయ కలుగవలయునని కోరెను. ఒక్కొక్కటియు నిందు ముక్తినొసంగఁ జాలును. ఈవరములు దుర్లభములు పునరావృత్తి లేకుండఁజేయునవి. ఇట్టివరముల నామాలాకారుఁడు పూలహారము లర్పించి పడసెను. ఎట్టిరత్నహారము లర్పించిన నివి పడయరానివి. కావున భక్తియుక్తులై భగవంతు నారాధించుట ప్రధానము కాని పదార్థము లెన్నియెన్ని దుష్టప్రకారములనో సేకరించి వాని నర్పించిన పూజ నిష్ఫలమనుటకన్న వేఱొక్కమాటవచింప

వలనుపడదు. భక్తిసులభుఁడు భగవంతుఁడు. ద్రవ్యసులభులు మానవులు. మానవుల నలరించినట్లు భగవంతు నలరింపఁబూనుట వ్యర్థప్రయత్నము. ఉపవాసములుంచుట పిండివంట లెక్కువగాఁజేసి నైవేద్యము నిచ్చుట భక్తిప్రధానమైనచో ఫలప్రదములే. అదిలేకున్న నింత కంటెఁ దెలివితక్కువప్రయత్నము కలుగఁబోదు. కాన నిర్మలభక్తి శ్రీహరి నారాధింపుఁడు. సదా భగవన్నామమును స్మరింపుఁడు. ఇఁకఁ గథ వినుఁడు.

కుబ్జావరప్రదానము.

రాజమార్గమున గోపాలకులంగూడి రాజయోగ్యవస్త్రముల ధరించి సురుచిరపుష్పమాలికాలంకృతుఁడై యన్నయుఁదోడరాఁగా రాజమార్గమున సుందరగమనమునఁ జనుచుండెను. * రాజమార్గమున శ్రీహరి పోవుచుండఁగా నొంకస్త్రీరూపము

*కుబ్జాచరిత్రమున శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునకు దక్షిణపురాణములకు సంబంధము కానరాకున్నది. కుబ్జను వృద్ధనారినిగా బ్రహ్మవైవర్తపురాణము చెప్పెడిని. దక్షిణపురాణములు యువతి యని సుందరాంగియని చెప్పుచున్నవి. దానితాత్పర్య మేమియని చర్చించి ముందు వ్రాసెదను.

దదర్శ పథి కుబ్జాం తాం వృద్ధామతిజరాతురాం
యాంతీం దండసహాయేన చాతినమ్రాం నమద్వలీం
రుషితాం వికృతాకారాం బిభ్రతీం చందనద్రవమ్. బ్రహ్మవైవర్తము.

అథవ్రజన్ రాజపథేన మాధవ స్త్రియం గృహీతాంగవిలేపభాజనాం,
విలోక్య కుబ్జాం యువతిం వరాననాం పప్రచ్ఛయాంతీం ప్రహసన్ రసప్రదః.
శ్రీభాగవతము.

కుబ్జాం దదృశతుర్భాయస్సానులేపనభాజనాం

దృగ్గోచరమయ్యెను. ఆకాంత యంగవిలేపనభాజనమును గొని పోవుచుండెను. ఆమెవయస్సున విఱ్ఱవీఁగునదియే. ముఖలావణ్యము మనోహరముగా నుండెను. కాని కుబ్జయని యామె పేరు. ఆమెదేహము మూఁడువక్రములుగలదిగా నుండును. కాఁబట్టి యామెసౌందర్యము చూచువారలకు విసుగుకల్గించునదియాయెను. ఆకుబ్జ విలేపనవస్తువులుగలపాత్రమునుబట్టుకొని రాజగృహమున కేగుచుండెను. ఆమెనుగాంచి శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము శాపవిముక్తికాలము సమీపించినది. ఈమెదేహదోషమును దొలఁగించి నాసేవాభాగ్యమును బ్రసాదించెద. ఈమె తొలిజన్మమున రామచంద్రరూపముననున్న నాసౌందర్యమునకు మోహపరవశురాలయ్యెను. ఆయవతారమున నీమెతో సరసముగ మాటలాడుటయుఁ దగదు. కాననే య్యారక పంపవలసి

తామాహ కృష్ణః కుబ్జేతి కస్యేదమనులేపనం
నయస్యంబుజపత్రాక్షి శీఘ్రమాఖ్యాతుమర్హసి.

హరివంశవిష్ణుపర్వము.

యాంతీం స్త్రియం పద్మనేత్రాం పాటీరాలేపభాజనం
బిభ్రతీం యువతీం కుబ్జాం పథి పప్రచ్ఛ మాధవః. గర్గసంహిత.

దదర్శ కుబ్జా మాయాంతీం నవయౌవనగోచరాం,
తామాహ లలితం కృష్ణః కస్యేద మనులేపనమ్. బ్రహ్మపురాణము.

ఈశ్లోకమే విష్ణుపురాణమునందున్నది. బ్రహ్మపురాణమునకు విష్ణుపురాణము పుత్రిక యని చాలతావుల వ్రాసియే యున్నవాఁడను.

ఇట్లు పురాణములు పెక్కు లొక్కమార్గమునను బ్రహ్మవైవర్త మొక్కఁ డొక్కవిధముగను జెప్పుచుండుట కేదియో హేతు వుండవలయుఁ

వచ్చెను. ఆదురూహకు ఫలముగా విరూపతఁ గల్పించితిని. ఈజన్మమున నాదర్శనమున నీమె సుందరాంగి కావలయును. కన్నులార నన్నుఁ గాంచవలయు. దాన నీమెకు నాదాస్యసుఖమును బ్రసాదించెద. అని యూహించి యామెచెంతకుఁ జని యో వరారోహా! నీవెవతవు? ఈయంగలేపనవస్తువు లెవ్వరికొఱకుఁ గొనిపోవుచున్నదానవు? వదలక యున్నదున్నట్లు చెప్పుము. మాయిరువుర కీయంగవిలేపనముల నిమ్ము. ఇవి యత్యుత్తమములు కదా. దాన నీకు నుత్తమశ్రేయస్సు శీఘ్రకాలముననే కలుగఁగలదు. ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతమునకుఁ దెనుఁగునకు సంబంధము కానరాకపోవున ట్లగపడును.

గదా. ఇందేదియుం నసత్యము చెప్పనదిలేదని నామతము. రీతిభేదములవలన నీతిభేదము కాదు. కావున నీకథ భాగవతము ననుసరించి వ్రాసి పిదప శ్రీకృష్ణఖండమునఁగల మార్పును గుఱించి తెల్పెదను. ఈకుబ్జ యెవ్వరో యీవఱకే చదివియుందురు. ఈగ్రంథమున శైశవప్రకరణమున శూర్పణఖయే కుబ్జగాఁ బుట్టినదని వ్రాసియుంటినికదా. అది యిపుడు మరల జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుచున్నవాఁడను. శూర్పణఖకు రామావతారమున గర్వభంగముకొఱకుఁ గల్పించిన విరూపత నీయవతారమున భగవంతుఁడు మార్పఁబూనెను. ఆమెకుఁ దనవలనఁ జెడుగుగల్గె నన్నయూహ యుండరాదు. అప్పటికీడు మహానంద హేతువుగా జేయనెంచెను. కావుననే శ్రీకృష్ణమూర్తి యాత్రివక్రను బిలిచి మాటలాడెను. పురాణములభేదమునఁ గథ కించుకభేదము గలిగినట్లు తోఁచినను నీతి కించుకయుం భేదములేదనియుఁ గుబ్జ మునుగలి యను శ్రీకృష్ణజన్మఖండోక్తమున విశేషాంశములు కనఁబడునని తెలియఁదగు. కథాసారమును బఠించునపుడు విమర్శించెదను.

మూ. కా త్వం వరోర్వేతదిహానులేపనం
కస్యాంగనేవా కథయస్వ సాధు నః,
దేహ్యావయోరంగవిలేపముత్తమం
శ్రేయ స్తత స్తే నచిరాద్భవిష్యతి.

అని మాత్రమే యుండెడు. మహాకవిపద్యము,

ఉ. చక్కనివాఁడ వౌదు సరసంబుల నొంపకు మెల్లవారికిం
జక్కఁదనంబు లెక్కడివి చారుశరీర త్రివక్ర యండ్రు నే,
నిక్కము కంసుదాసిని వినిర్మలలేపనవిద్యదాన నర్,
మిక్కిలి రాజు మెచ్చఁదగ మీరు విలేపనముల్ ధరింపరే.

ఇందుఁ దొలిపాదము కల్పితముగాఁ దోఁచును. కాని వ్యాఖ్యా నాభిప్రాయమును గైకొని పద్యము వ్రాయఁబడినది. పూర్వశ్లోక మున "అంగనేవరోరు"అనుపదములుగలవు.వానికి వ్యాఖ్యాత "హే అంగనే వరోరు ఇతి సోపహాసం సంబోధ్య పృచ్ఛతి" అని వ్రాసెను. ఆవిషయ మెఱింగి మహాకవి పద్యమున నాయర్థమునే కూర్చెను.అట్లు వ్రాయకున్నఁబద్యము నీరసమగును.వ్యాఖ్యాన కర్తభావము వేఱుగ నుండవచ్చునన్నదురూహ యిట సాగదని నాభావము. ఏపదమున నెట్టిస్వారస్యముగలదో దానినెఱింగియే వ్యాఖ్యాతలు వ్రాసిరి. ఆభావము మూలకర్తది కాకపోవచ్చు నన్నది దుర్భావము. అది యెఱింగి వ్రాసినదే వ్రాఁత. ఇఁకఁ దదు వాతివృత్తాంతము నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి మాటల నాలకించి యాకుబ్జ యిట్లు బదు లుపల్కెను. సుందరాకారా! నేను గంసుదాసిని. అనులేపకృత్య

మున మెప్పువడసినదానను. నన్నుఁ ద్రివక్రయని యందఱు పిలుతురు. నానిర్మించిన యీయంగలేపనము భోజకులోద్ధారకుఁ డగు కంసున కతిప్రియముగా నుండును. ఇట్టియీవస్తువులను మీరుతప్ప ధరింపఁదగినవా రెవ్వరు కలరు? అనిపలికి యాకుబ్జ ఆసోదరులరూపములకు, సౌకుమార్యమునకు, రసికత్వమునకు, సుస్మితములకు, భాషణములకు, వీక్షణములకు లొంగిపోయెను. మనస్సుపరవశముకాఁగా రాజార్హములే యని కొనిపోవు నాసురుచిరవస్తువుల నాసోదరులకుఁ బ్రీతిమై నొసంగెను. ఈవస్తువుల ధరింపఁదగినవారు వీరేకాని యింకొక్కరు లేరనియు నూహించెను.

ఆసోదరు లిర్వురు నాయంగవిలేపనముల నంగీకరించిరి. అవి తమదేహచ్ఛాయలంబోలక పీతాదివర్ణములు గలవిగా నుండునవి. వాని నాదృతి నలందిరి. ఆపూతచేఁ గ్రొత్తకాంతులు గలవారలైరి. వారిదేహముల సోఁకి యీవస్తువులు పవిత్రములయ్యెను. కుబ్జానేత్రకమలములు వికసిల్లెను. అంత శ్రీకృష్ణమూర్తి కరుణాతరంగితాంతరంగుఁడయ్యెను. ఆమెదేహమునకుఁ గలదోషమును దీర్ప నెంచెను. భగవదుద్దేశము సార్థకము కాకపోవదుకదా. కుబ్జను జక్కఁగా వీక్షించెను. మూఁడు వంకరలు దిలకించెను. వానిని జక్కనొత్తినచో నామె లోకమున నాకాలమున సుందరాంగియనం జెల్లునని దలంచెను. తన దర్శనఫల మామెకుఁ గల్గింప నిశ్చయించెను. వెంటనే ఆకుబ్జ పాదములఁ దనపాదారవిందముల నునిచెను. గడ్డముక్రిందఁ దనయంగుళద్వయ మునిచి చక్కనెత్తెను. పాదసరోజస్పర్శము

చేతను హస్తస్పర్శనముచేతను ఆమె సకలదోషములు పోయెను. ఇఁక దేహదోషమన నెంత ? వెంటనే యామెవంకరలు మూఁడు చక్కనయ్యెను. కందులేని శరీరమయ్యెను. మన్మథబాణమో యన నాతన్వంగి రాజిల్లెను. చూడఁదరముగాకున్న యా యంగన త్రిలోకసుందరియో యనఁదగియుండెను. భగవత్సం స్పర్శమునఁ బ్రమదోత్తమయాయెను. శ్రోణియుఁ బయోధర ములు లోనగునవయవములు పృథుతం గాంచి విలసిల్లెను.

ఇట్లు రూపగుణౌదార్యయగు నాకుబ్జ కృష్ణమూర్తిం జక్కఁజూచి చిఱునవ్వున మోము ప్రకాశింపఁగా నతనియుత్తరీ యాంచలమును బట్టుకొని లోకనాథా ! మహాత్మా ! నాయింటికి రమ్ము. నాగృహమును బావనము సేయుము. నిన్ను వదల నుత్స హింపను. నిన్నుగాంచిన నామనంబు వేఱువిధముగా మార్పు నొందినది. పురుషోత్తమా ! ప్రసన్నుఁడవగుమా అని ప్రార్థిం చెను. అను నాయంగనామణి ప్రార్థనముల నాలకించి రాముని మోము గాంచి కుబ్జతోఁ దనతోడివారెల్ల వినుచుండ నవ్వుచు నేనువచ్చెదను. నాసాధింపఁబూనినపని నిర్వహించి పిదప వచ్చెద. అకృతదారులగు మాబోఁటి ప్రవాసులకు నీవు ఆశ్రయురాలవు కదా! అనిపలికి యామెను వదలి పయనము సాగించెను. ఈఘట్ట మున శ్రీభాగవతమునందు,

ఏష్యామి తే గృహం సుభ్రు పుంసా మాధివికర్శనం,
సాధితార్థోఽగృహాణాం నః పాంథానాం త్వం పరాయణమ్.

అని కనుపట్టెడిని.

"ఆధివికర్శనం మనః పీడాశమనం.కంసవధేనసాధితః అర్థః సుహృదాం ప్రయోజనం యేన సః అగృహాణాం అకృతదారాణాం పాంథానాం ప్రవాసినాం పరం అయనం ఆశ్రయస్త్వమ్." అని వ్యాఖ్య.

దీనికి మహాకవి,

క. కామినితిగిచినఁ గృష్ణుఁడు
రాముని వీక్షించి నగుచు రాజానన మ
త్కామితముఁ దీర్చి పిదపఁ
నీమందిరమునకు వత్తు నేఁ డలుగకుమీ.

అని వ్రాసిరి. మూలముం జూడుఁడు. పద్యమును బఠింపుఁడు. మూలమునఁ గలయర్థవిశేష మిం దిసుమంతయుఁ గానరాదు. అంతియగాక నేఁడు రాజాలను. నావచ్చినపనినిదీర్చిమరల వచ్చెద. ఆగ్రహింపుపకుమీ. అని ప్రార్థించిన ట్లగపడియెడిని. దీనిచే నామెకు నాగ్రహము కలుగునేమో యని సంశయించి వేఁడినట్లుగూడ భావము తేలుచున్నది. ఏలొకో యిట్లు వ్రాసిరని విచారించుచున్నాఁడను. మూలార్థమునఁ గలవిశేషమును వినుఁడు. సుభ్రు సుందరములగు కనుబొమలుగల కాంతామణీ! అనఁగా నేత్రసౌందర్యముగలదానవు. కావుననే నేత్రఫలమగు నాదర్శనము చేయఁగల్గితివనిభావము.పుంసాం=పురుషులకు,ఆధివికర్శనం=మనోదుఃఖమునుబోఁగొట్టునట్టి, తే=నీయొక్క, గృహం=గృహమునుగూర్చి, ఏష్యామి=వత్తును. ఓపురంధ్రీ!పురుషులమనఃక్లేశమును దొలఁగించు నీగృహమునుగూర్చి నేనే వచ్చెదనని

యర్థము. అనఁగాఁ బరమభక్తు రాలవగు నీవు నివసించునిల్లు మం దబుద్ధు లగుమానవులకుఁగల మనః పీడను దొలఁగించునది. మనః పీడానిర్వాపకము భక్తులయావాసము. అట్టిది కావున నేనే వచ్చెదని శ్రీహరిభావము. వయస్సున విట్టపీఁగుకాముకులమనః కష్టమును దొలఁగించు నీయింటికి వచ్చెదనని యర్థముచెప్పుట కంటె నవివేకము వేఱుగానుండఁ బోదని సాధుమతులు గ్రహింపకపోరు. సాధితార్థస్సన్ = సాధింపఁబడినప్రయోజనముకలవాఁడై సజ్జనులయొక్క-కార్యము అనఁగా దుష్టనిగ్రహము. ఇటఁ గంసవధము. చాణూరముష్టికాదులవధము నని భావము. ఆపనులె నెఱవేర్చి. వ్యాఖ్యలో సుహృదాం అనిపదముచేర్చిరి. ఏలయన, భగవంతుఁడు సర్వసముఁడు. ఎవ్వరియందుఁగాని పక్షపాతము లేదు; సాక్షిమాత్రుఁడుకదా. అట్టి శ్రీకృష్ణుఁడు కంసుని జంపుటయేల! లోకపరిపాలనార్థమైయవతరించి భక్తులరక్షించి పాపమతులఁ జంపుట కృత్యముగాన సజ్జనులకొఱకై దురాత్ముఁడగుకంసుని బొలియించునని గ్రహింపందగు. ఈకార్యముచే నిర్లిప్తుఁడగు భగవంతునియందుఁ బక్షపాతముకనఁబడ లేదాయనునది ప్రశ్నముకాదు అనఁగాఁ బ్రశ్నింపరాదు. ఏలన దురాత్ములకుంగూడ ముక్తినొసంగుటయే భగవంతునియూహ. అదెట్లు ఘటిల్లును. వధించి వారికి ముక్తినొసంగును. మొత్తముమీఁద సజ్జనులయందును దుర్జనులయందునుగృపసమానమే పరమేశ్వరునకుంగలదనిసారము. అగృహాణాం = వివాహముచేసికొననివారలకు గృహమనఁగా భార్యయేయనిభావము. గృహస్థువనఁగా భార్యతోఁగూడియుండువాఁ

షనిసారము. ఇంటిలోనుండువాఁడనఁగా నందలు కావచ్చును. పాంథానామ్. అతిథులకని భావము. అతిథి యనఁగా మఱుదివము నివసింపనివాఁడని స్మృతిహితార్థము. అనఁగాఁ దీర్ఘయాత్రాదులనిమిత్తమై తిరుగుచుండు వ్రతనియతులకని దీనిసారము.వివాహముచేసికొనక కార్యార్థమై పరదేశమునకువచ్చిన నః=మాకు, త్వమ్=నీవు, పరాయణమ్=పరమ్, అయనమ్=యోగ్యమగు నాశ్రయమవు. అని దీని యర్థము.

నేత్రఫలముగా యోగ్యజనులఁ గాంచు నోకుబ్జా! సజ్జనులకెల్ల మనఃపీడను బోఁగొట్టఁజాలు నీయింటికి సజ్జనులకార్యమును సాధించి పిదప వచ్చెదను బ్రహ్మచారుల మై పరదేశము నకువచ్చియున్న మాబోంట్లకు నీవుకదా పరమాశ్రయభూతురాలవు. అని పైశ్లోకభావము. దీనియందు విరుద్ధమగుభావమే లేదు. కాముకుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడుమాటలాడుజాడలు పొడకట్ట లేదు. కావునఁ బోతనపద్యము దీనియర్థమును బోషించునది కాదు. "నేఁడలుగకుమీ" అనునది విపరీతమగుభావమును దోఁపింపఁజేయుచున్నది.

ఇది భాగవతాదిగ్రంథముల ననుసరించి వ్రాయఁబడిన కథ. ఇంక శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ననుసరించి సంగ్రహముగఁ గథనువ్రాసి యందలినీతని దెలిపెద. కుబ్జ మార్గమునఁ బోవుచుండెను. ఆమె జరాతురయు దండసహాయమునఁ బోవునదియు వంగిననడుముకలదియు వికృతాకారముగలదియునై చందనద్రవముగలపాత్రమును జేతఁబట్టుకొని పోవుచుండెను. ఆమె

చేత నున్నచందనము కస్తూరికుంకుమపత్త్రాదిసంయుతము. పరి
మళపరికరపరిభూషితము. కాననే మకరందమువలెఁ గన్పట్టుచుం
డెను. ఆసువాసనలు నలుదెసల వ్యాపించుచుండెను. అట్టి యా
కుబ్జ మరలి శ్రీకాంతుని శాంతచిత్తుని జగదీశ్వరుం గాంచి చి
రునవ్వునవ్వి శ్రీనికేతనా! శ్రీనాథా యని పలుకుచు భక్తిభ
రితస్వాంతయై తలసోఁక నమస్కరించెను. కరయుగము జో
డించి మహానుభావా! యీచందనమును బరిగ్రహింపుమా
యని ప్రార్థించెను. శ్యామసుందరా! ఈచందనపంకము నీమేన
నలంది నన్నుఁ బ్రసన్నదృష్టిం బరికింపుమా యని వేఁడెను. స్వర్ణ
పాత్రమును గనఁబఱచి యిదె గ్రహింపుమా యని యభ్యర్థిం
చెను. అంతలో మరలఁ బ్రదక్షిణమొనర్చి నమస్కరించెను. పర
మేశ్వరుఁ డామెను సాదరావలోకనములఁ గాంచెను. అంత
మాత్ర నాకుబ్జ శ్రీనాథప్రసాదపాత్రురాలయ్యెను. వెంటనే
లక్ష్మివలె సుందరానవద్యాంగియు నయ్యెను. యౌవన మలరా
రెను. అగ్నివలె నిర్మలురాలయ్యెను. ఆమెకట్టినపుట్టము నవా
కారమును గాంచెను. రత్నభూషణము లామె యంగమున
శృంగారించినట్టు లుండెను. పండ్రెండువత్సరముల యీడుగల
బాలికవలెఁ గనఁబడియెను. ధన్యురాలయ్యెనని వేఱుగఁ జెప్ప
వలయునా. ఆమెదేహచ్ఛాయ పుటముపెట్టినబంగారువలె
నుండెను. రత్నసారహారములు వక్షమున నలరారసాగెను. రత్న
మంజీరములు చరణములఁ గ్రాలెను. కబరీభారము చూచువా
రల కనుపండువుగా నుండెను. మాలతీమాల్యములు జడముడి

కడుఁగ్రాలెను. రత్నదర్పణ మామెకరమునఁ గనఁబడెను. కటాక్షవీక్షణముల నాశ్యామసుందరుఁ దిలకించెను.

శ్రీహరియు నామె నాశ్వాసించెను. ఆయాశ్వాసమామెకు మనస్తుష్టి నొసంగఁజాలెను. మహాలక్ష్మి తనగేహమున కరుగున ట్లాతరుణి తనయింటికిం బోయెను. కుబ్జ తనత్రివక్రములుపోయి సుందరాకార మలవడ నింటికిం బోవునప్పటి కామె గృహము రాజయోగ్యమందిరమయ్యెను. రత్నమయశయ్యయం దమర్పఁబడియుండెను రత్నప్రదీపరాజి యందుఁజూడఁబడియెను. రత్ననిర్మితభూరితరదర్పణము లందు వ్రేలాడుచుండెను. శ్వేతచామరయుగళము సిందూరవస్త్రము తాంబూలమునుబట్టుకొని దాసీనికరముండెను. పరిచారకు లెందఱో సేవార్థము వేచియుండిరి. ఆమందిరమును గాంచి యాతన్వి యచ్చెరువంది యిది శ్రీకృష్ణసేవాప్రసాదఫలమని భావించి మిష్టాన్నమును దిని దాసీజనపరిసేవితయై శయనించెను. కుంకుమకస్తూరీసమన్విత తాంబూలమును, దివ్యపరిమళచందనమును దనతల్పమున నునిచి శ్రీహరి యెపుడువచ్చునో యని ధ్యానించుచుండెను. భగవంతున కాహారము మొదలగుసకలోపచారములుచేయ నామె సిద్ధముగ నుండెను. *కర్మముచేతను వాక్కుచేతను మనస్సుచేతను శ్రీహరిపాదారవిందద్వంద్వమును ధ్యానించుచుండెను.

---

* కర్మణా మనసా వాచా చింతయంతీ హరేః పదమ్, హరేరాగమనం చాపి ముఖచంద్రం మనోహరమ్, జగత్కృష్ణమయం శశ్వత్పశ్యంతీ కాముకీ మునే. అని మూలము.

హరి యెప్పుడువచ్చునా యనియు మనోహరహరిముఖశీతాంశు నెపుడు దర్శింతునా యనియుఁ దలంచెను. జగమంతయు శ్రీకృష్ణమయముగా ధ్యానించుచుఁ గాంచుచుఁ గాముకియే యయ్యెను. కోటికందర్పలావణ్యముగలిగి కామసక్తుఁడై తనరు శ్రీహరిని దర్శింప నువ్విళ్లూరుచుండెను.

మహనీయులారా ! కుబ్జాచరిత్రమును బెక్కుపురాణములనుండి పఠించితిరి. ఇందుఁగలవిశేషముల నవధరింపుఁడు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నుండునీకథకుఁ దదితరపురాణవర్ణితమగు నీయితిహాసమునకుఁ జాలభేదము గలదు. కాని నీతియొక్కవిధ మనియే నాతలంపు. ఎట్లన,

యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ భజామ్యహం
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః.

(భగవద్గీత. ౪ అ. ౧౧ శ్లో)

యే యథా యేన ప్రకారేణ యేన ప్రయోజనేన యత్ఫలార్థితయా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ తత్ఫలదానేన భజామి అనుగృహ్ణామి అహ మిత్యేతత్. తేషాం మోక్షం ప్రత్యనర్థిత్వాత్. న హ్యేకస్య ముముక్షుత్వం ఫలార్థిత్వం చ యుగపత్సంభవతి. అతో యే ఫలార్థినః తాన్ తత్ఫలదానేన, యే యథోక్తకారిణస్త్వఫలార్థినో ముముక్షవశ్చ తాన్ జ్ఞానప్రదానేన, యే జ్ఞానిన స్సన్న్యాసినో ముముక్షవశ్చ తాన్ మోక్షప్రదానేన, తథా ఆర్తాన్ ఆర్తిహరణేన, ఇత్యేవం యథా ప్రపద్యంతేయే తాం స్తథైవ భజామీత్యర్థః.“తం యథా యథో

పాసతే త మేవ ఫలం లభతే” ఇతి శ్రుతేః. న పునః రాగద్వేష నిమిత్తం మోహనిమిత్తం వా కంచిద్భజామి. సర్వథాపి సర్వావస్థస్య మమేశ్వరస్య వర్త్మ మార్గ మనువర్తంతే మనుష్యాః యత్ఫలార్థితయా యస్మిన్ కర్మణి అధికృతాః యే ప్రవర్తంతే మనుష్యా అత్ర దిచ్యంతే. హేపార్థ. సర్వశః సర్వప్రకారైః. అని శంకరభాష్యము.

ఎవ్వరెవ్వ రేయేఫలములనుగోరి నన్ను సేవింతురో వారి నాయాఫలములచేతఁ గాపాడెదను. అందఱు మనుష్యులు సర్వప్రకారములచేత (కర్మాధికారులు) నామార్గము నే యనుసరించుచున్నారు. అని దీని సంగ్రహార్థము. అనఁగా నేభక్తుఁడేకోరికనుగోరి నన్ను సేవించునో వాని కావాంఛితము ననుగ్రహించి కాపాడెదను. కావున నెల్లమనుష్యులు నామార్గము ననుసరించుచున్నవారని భావము. దీని నెట్లు గ్రహింపఁదగునో పరికింపుఁడు. ఏవాంఛితమునుగోరినను ఆకోర్కెనొసంగి కాపాడునని గ్రహింపరాదు. అది సన్మార్గముకాదు. ఒకఁడు చోరవృత్తినిగోరి దానియందు నాకేలాటిబాధలులేకుండఁ గాపాడుమా యని ప్రార్థించిన వాని కాపరమేశ్వరుఁ డావాంఛితమును సఫలముచేసి మేటిదొంగగాఁజేయునని గ్రహించుట పాపులలక్షణము. ఐహికాముష్మికఫలములలోనేఫలమునుగోరి సర్వేశ్వరు నాశ్రయించినను వాని ననుగ్రహించును. ఎట్లు? దుష్కాంక్షలుగోరి శ్రీహరి నారాధించినచో భగవంతుఁ డాతనిసేవ నంగీకరించి వాని కాదుష్కాంక్షలు గలుగకయుండఁజేసి

రక్షించును. శ్రీహరిసేవకు ఫలమననిదియే. దుష్కాంక్షలు గోరు వాఁడు పాపాత్ముఁడేయైనను హరిసేవ చేయఁదగుననుబుద్ధిగలవాఁ డగుట పుణ్యవిశేషమును జేసియుండువాఁడు గావున దానికి ఫలముగా హరిని సేవింపఁదగు ననుబుద్ధి పొడమును. హరిసేవ చేయును. దానికి ఫలమేమి? దుష్కాంక్షలు నశించుటయు, భగ వదారాధనమున నభీష్టము వృద్ధియగుటయు నను నివి లభించు టయే సేవాఫలము. కాన నన్నెవ్వరెవ్వ రేయేకోరికల గోరి సేవించినను వారి ననుగ్రహింతుననఁగాఁ గాపాడుదునని భావము. దుర్గుణములఁ దొలఁగించి సద్గుణము లలవడఁజేసి సత్కర్మాసక్తిని బుట్టించి భక్తునిగా మార్చి జ్ఞానియగునట్లుచేసి ముక్తినొసంగుటయే భగవత్ప్రతిజ్ఞ. కావున హరిశపథము తన్నాశ్రయించినవారినందఱను గాపాడుటయే యని యెఱుంగు నది. ఇదియే భాష్యాభిప్రాయము. ప్రకృతవిషయమున దీని నన్వయింతము.

కుబ్జ కుటిలత్రయవిశిష్టశరీరముగలదాసి. అది కంసునకు సుగంధమును సిద్ధపఱచి తీసికొనిపోవునది. నాఁడు తనపూర్వని యమముప్రకారము సురభిచందనమునుంచిన స్వర్ణపాత్రమును గైకొని పోవుచుండెను. తొలిజన్మమున నీకుబ్జ శూర్పణఖ యను మాటనుమాత్రము మఱువకుఁడు. కామవశంగతాత్మయై శ్రీరా ముని గవయ నుంకించెను. సీత యందగత్తియ కాన నామెం జంపినఁ దన్ను వరించునన్న కుబుద్ధినిగూడ నంగీకరించెను. దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తముగా శ్రీరామచంద్రమూర్తి ముక్కు సెవులు

భేదింపుమని లక్ష్మణున కాజ్ఞయిచ్చెను. ఆతఁ డట్లొనరించి సత్కరించియే పంపెను. యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానములేకున్న దుష్ఫలమప్పుడే యనుభవింపఁదగు నన్నప్రాచీనసూక్తికి నిది యుదాహరణమగు. కాని భగవదుద్దేశ మట్టిదికాదు.

సమోఽహం సర్వభూతేషు నమే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్.
గీత ౯ అ. ౨౯ శ్లో.

అపిచే త్సుదురాచారో భజతే మా మనన్యభాక్
సాధురేవ స మంతవ్యస్సమ్యగ్వ్యవసితో హి సః. ౩౦ శ్లో.

అని భగవంతుఁడు ప్రతినపట్టినవాఁడు. దానికి మార్పు రాదు. కావున శూర్పణఖ దురూహ కలదియే యైనను దానికి ఫలముగా శ్రుతి నాసికాచ్ఛేదనరూపప్రాయశ్చిత్తమును బ్రసాదించెను.ఇఁక దాని నెట్లు కాపాడఁదగును. అపుడే కాపాడఁబూనలేదు ఏల?ఆమెద్వారా రావణాదులు ఖరదూషణాదులు శాశ్వతసుఖము నొందఁదగువారు కలరు. ఆపనియుఁ గావలసినదియే. కావున నపుడూరకుండెను. ఆమెవలనఁ గావలసినకృత్యములన్నియుఁ దీఱెను.ఇఁక నామె మదిఁగలవాంఛను దీర్పక మాననయితిగాదు.కావున భవిష్యత్కృష్ణావతారమునఁ దీర్పనెంచెను. ఎవరినిగామింపఁదగునో యెవరిని గామింపరాదో యనువిచారము చేయనికతన నామె త్రివక్రగాఁ బుట్టెను.దానఁ గుబ్జయయ్యెను.ఆమెరూపమును గాంచి యెల్లరు ఈసడించుచుండిరి.కాని భగవద్దర్శనముచేసిన పుణ్యా మోమెకుఁ బూర్వజన్మమునఁ గలదు.

6—9

ఆపుణ్యమువలన నీమె చమత్కారముగ గంధమును సిద్ధపఱచు శక్తిగలదియై రాజు మన్ననఁగాంచఁగలభాగ్యము కలదయ్యెను. కొంతకాల మీలాగు గడువ శ్రీహరియేవచ్చి దర్శనమిచ్చెను. కుబ్జ కంసునింటికిఁ జందనపాత్రమును బట్టుకొనిపోవుచుండఁ గాంచి తానే యామెచెంతకుబోయి నవ్వుచు మాటలాడెను. ఈఘట్టమున,

విలోక్య కుబ్జాం యువతీం వరాననాం
పప్రచ్ఛ యాంతీం ప్రహసన్ రసప్రదః.

అని శ్రీభాగవతమున నున్నది. ప్రహసన్ నవ్వుచు నను దాని నాధారముగఁ జేసికొని శ్రీహరి పరిహాసముగా మాటలాడెనని యర్థము చెప్పుదురు. భగవంతుఁడు కురూపమును గాంచి నవ్వె ననుటకన్నఁ దెలివితక్కువ వేఱొండు కానరాదు. కర్మస్వరూపుఁడగు సర్వేశ్వరుఁడే కర్మఫలము ననుభవించుచున్నవారిం గాంచి పరిహాసముచేసినచో నిఁక నాతని సర్వేశ్వరత్వము గాల్పనే. ఆభావము పొరపాటు. ప్రహసన్ అనఁగా నర్థమేమని యడుగవచ్చును. కుబ్జను గాంచఁగనే కృష్ణమూర్తి నవ్వెను. ఏల? రామావతారమున నన్నుఁజూచి మోహించితివి. పెండ్లియాడఁదలంచితివి. నాలక్ష్మిని జంపఁబూనితివి. ఎంతవెఱ్ఱిదానవు? ఆశక్తి నీకుఁగలదా. మోహింపఁదగనివారిని గాంచి మోహించినందులకు ఫలముగా నీ కీకురూపము లభించినది. ఆదుష్ఫలము ననుభవించుచున్నదానవు. అయిన భయంపడకుము. నాదర్శనము వృథకాదు. నేఁజేయించిన శిక్షయు నాగామి

శుభఫలముల నీయక యూరకపోరాదు. ఆశిక్ష యప్పుడు నీకుఁ గష్టముగాఁ దోఁచెను. ఇపుడు నాయనుగ్రహపాత్రురాల వైతివి. ధన్యురాలవయ్యెదు. అని యాదీనురాలియందుఁగల వాత్సల్యమున నవ్వెను. ఆనవ్వునకుఁ బ్రతిఫల మప్పుడే కల్గించెను. భగవత్కారుణ యిట్టిదని వర్ణింప నలవికానిది. భక్తియే ప్రధానము.అదికలిగిన నాకరుణలభించును.సర్వకర్మములు భగవదర్పణముచేయుటయే యది పొందఁదగుమార్గము.

యాంతి దేవవ్రతా దేవాన్ పితౄన్ యాంతి పితృవ్రతాః
భూతానియాంతిభూతేజ్యా యాంతి మద్యాజినోఽపిమామ్.
పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి
తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః. 26
యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్
యత్తపస్యసి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్. 27
శుభాశుభఫలైరేవం మోక్షస్యే కర్మబంధనైః
సన్న్యాసయోగయుక్తాత్మా విముక్తో మా ముపైష్యసి. 28

భగవద్గీత ౯ అధ్యాయము.

సర్వకర్మఫలముల నా కర్పించుటయే నన్నుఁ బొందు మార్గమని దీనిసారము. కుబ్జ కులటకాదు. తనపూర్వకర్మమును గూర్చి పరితపించుచుండునది. శ్రీకృష్ణదర్శనముకాఁగానే పరమప్రేమ ముదయించి మీరుతప్ప యీదివ్యచందనములంద నెవ్వరు సమర్థులు గలరని ప్రార్థించెను.

వినా యువాం కోఽన్యతమ స్తదర్హతి.

అను నీభాగవతోక్తి కర్థమేమి? మీరుతప్ప నీరాజ యోగ్యచందనమున కెవ్వరర్హులనఁగా సామాన్యులలో రాజు లర్హులు. ప్రపంచసముదాయములలో మీ రర్హులు. మీరుత ప్పనింకెవ్వ రేనర్హులులేరని కుబ్జకు భగవత్సందర్శనముకాఁగానే తెలియవచ్చెనని భక్తులు గ్రహింపకపోరు. భగవంతుఁడు ప్రత్య క్షముకాఁగా జ్ఞానము కలుగలేదనుట నాస్తికులవాదము. కాన నావాదమునకు బదులిడుభాగ్యము నాకుఁ గలుగకయుండుఁ గాక.

ఈరీతి నాకుబ్జ పలుకఁగాఁ బ్రీతితో నిచ్చిన యాగంధ మును స్వీకరించి శ్రీహరి యాలేమకు లోకమునఁ గలనిందను బాప నెంచెను. ఆమెదేహమును స్పృశించెను. సుందరాంగి యయ్యెను. త్రివక్రములు తొలఁగెను. చక్కనివిరిశరమో యన నలరెను. ప్రసన్నుఁడవుకమ్ము. నాయింటికి విచ్చేయుమనికోరెను. కార్యాంతరములు ముందుఁ దీర్పఁదగినవి కలవుగాన వాని దీర్చి వచ్చెద నని హరి యానతిచ్చెను. సుహృత్కార్యములు గలవని పోయెను. కుబ్జాప్రసాదానంతరము మఱికొందఱకు ననుగ్ర హము చూపుసమయమని యామహాత్ముఁ డెఱుంగును. కావు ననే మరల వచ్చి దర్శనమిత్తునని వెడలెను. శ్రీకృష్ణజన్మఖండ మున ముదుసలియు, వణఁకుచుఁ గఱ్ఱసాయమునఁ బోవునదియు నగు నాకుబ్జ శ్రీశ్యామసుందరుని దర్శించినంతనే ప్రాగ్జన్మసుకృ తము ఫలింప నమస్కరించి దివ్యచందనమును నమూల్యపదా ర్థము నర్పించెను. భగవంతుఁ డాకుబ్జను బ్రసాదమే దురదృష్టి

నవలోకించెను. తదవలోకనమాత్రమున నామె వక్రత్వము పోయి సుందరాకార మలవడెను. పైకెత్తినందున వక్రత్రయము పోయి సుందరియయ్యె నన్నను, కరుణావలోకనమున సుందరాంగియయ్యె నన్నను భేదము నాబుద్ధికిఁ గానరాదు. సంకల్పమాత్రమున భగవంతునిపని నెఱవేఱును. కాన నీగ్రంథములకుఁ బరస్పరవైషమ్యము శబ్దములనుబట్టియే గాని కార్యఫలమునుబట్టి కాదని యెఱుంగవలయు. పైకెత్తినంతమాత్రమున దేహమునఁగలవంకరలు తీఱునా ఇదిశక్యమగుకార్యమా యనువారు గలరని నే నెఱుఁగుదు. కాని మనుష్యులమాత్రుల యలవాటులతో భగవంతుని యలవాటులను బోల్చుట యసంగతమని వారికి నేను సమాధానము చెప్పుచున్నవాఁడ. దీని నంగీకరింపక యసాధ్యము నాశ్చర్యకరము నగునీకార్యమని మరల వాదింప నడుముకట్టుకొన్నచో మీకు భగవచ్ఛక్తి యిట్టిదని తెలియఁదగుయోగ్యత యీజన్మమున లేదని చెప్పి మఱే మాటాడకుందును. మహాత్ములారా! ఈలీల యత్యద్భుతము. భక్తిరసప్రధానము. భక్తివలన భగవత్ప్రసాద మెట్లు కలుగునో తెలుపును. కావున దీనిం బఠించినవారెల్ల సకలకర్మములను విధివిహితములగువాని నాచరించునపుడు తత్ఫలములను గోరక భగవదర్పణము చేయవలయును. దానికిఁ బ్రతిఫల మనంతముగా లభించును.

భగవంతుఁడగు శ్రీహరి తనవిలాసమును నెఱపంబూని మధురానగరమున సంచరించుచు శ్రీరామునింగూడి గోపబృంద

ములు వెలిగంద భూభారహరణమునకై తాఁజేయు ప్రయత్న మును బ్రహ్మాదులకే నెఱుకపడకుండఁ జేయఁబూని పయనము సాగించెను. కుబ్జానుగ్రహపూర్వకమగులీల భగవద్విలాసమున మథురానగరమునఁ గ్రొత్తదనవచ్చును. ఇట్టిలీలను జూపియుఁదోడ వచ్చుగోపాలబృందముల మాయామోహితులనుజేసి వారి కెఱుకపడకుండ నొనరించెను. ఇఁకఁ దరువాతిభగవత్కథను వ్రాయఁబూనెదను. శ్రీకృష్ణమూర్తి యిఁక బరాక్రమమును జూపఁబూనును. ఆచరిత్రమును వ్రాయుటకుముందు రజకునిం జంపుట వాయకసుదాములకు వరము లిచ్చుట యనువిషయ ములకుఁ బూర్వవృత్తాంతములఁ దెలుపకపోరాదు. అవి తెలిపి నచో భగద్భక్తి కుదురును.

రజకవాయకమాలాకారుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము.

బహుళాశ్వుఁడనురాజు నారదునిం గాంచి మహానుభా వా! భగవన్మహిమమును వింటిని. రజకుఁ డెవ్వఁడు? వానిని శ్రీహరి వధింపనేల? అతనితనువునుండి జ్యోతిస్సొకటి భగవం తునిలో గలిసెఁగదా. ఏల? ఈసంశయములఁ దొలఁగింపుమా యని వేఁడ నారదుం డిట్లు పలికెను. రాజేంద్రా! చక్కఁగఁ బ్రశ్నించితివి. ఆరజకుని పూర్వజన్మవృత్తాంతమును వినుము.

---

* ఈకథ గర్గసంహిత మథురాఖండము పదియవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. ఇది బహుళాశ్వునకు నారదముని చెప్పినట్టికథ యనియుం దెలియంగనగు. రజకవధముకాఁగా నాతని దేహమునుండి జ్యోతి స్సొకటి వెలు వడి శ్రీకృష్ణునిలోఁ గలిసినట్లున్నది.

పూర్వము త్రేతాయుగమున శ్రీరామచంద్రుఁ డయోధ్యాపుర ముననుండి రాజ్యపరిపాలనము చేయుచుండెను. రావణాదిదానవుల సంహరించి దుష్టజనశేషము లేక యుండఁజేసెను. రామరాజ్యమెల్లర కానందదాయకము. ఈతిబాధ లాకాలమున లేవు. ఇట్టులుండఁగా నొకనాఁడు శ్రీరామునియానతి శిరమునఁ దాల్చి గూఢచారుఁ డొకఁడు రాత్రులయందుఁ దిరుగుచు జనుల కష్టములను వారిమాటలవలన నెఱుంగుచు వానిని శ్రీరామచంద్రున కెఱిఁగించుచునుండెను. ఒక్కనాఁ డా గూఢచారుఁడు తిరుగ నొకరజకుఁ డింటిలో భార్యతో నిట్లు పలుకుచుండెను. ఓసీ! నిన్ను నే నేలుకొనను. నీవు పరగృహమున నుంటివికదా. దుష్టచరితవైతివి. కావున నిన్ను వదలెదను. స్త్రీలోలుఁ డగుట రామభద్రుఁడు పరగృహమందున్న సీతను మరల భరించెను. నే నట్టివాఁడనుగాను. నీవు పరగృహమున నాయానతి మీఱియుంటివి. కాన నిన్ను వదలెదను. ఈమాటలను గూఢచారుఁడు రామున కెఱిఁగించెను. లోకాపవాదమునకు నోడి శ్రీరాముఁడు సీతను వదలిపెట్టెను. ఆమె యడవులపాలయ్యెను. ఆరజకునిదండింప నించుకయు రాముఁడు పూనఁడయ్యెను. ఆరజకుఁడే మధురానగరమున శ్రీకృష్ణావతారకాలమునఁ బుట్టెను. పరిజ్ఞానములేక రాము నాక్షేపించినందున శ్రీహరి వాని వధించెను. కరుణానిధి కావున నాతనికి ముక్తి నొసంగెను. భగవంతునికరుణ యపారము. దానిమహిమను నెఱుంగ నాఁబోంట్లకుఁ దరముకాదు.

అన విని రాజు నారదమునీ! వాయకునివృత్తాంత మెఱిం గింపుము. సారూప్యమేల యతనికి హరి యనుగ్రహించెను? అన నారదముని యిట్లు బదులుచెప్పెను. మహారాజా! వినుము. శ్రీరామచంద్రుఁడు హరధనుర్భంగ మొనరించి సీతను వివాహ మాడఁబూనెను. లక్ష్మణుఁడునూర్మిళను బెండ్లాడ నంగీకరించెను. ఆవివాహసమయమున సీరధ్వజరాజాజ్ఞ చేత నొకతంతువాయుఁ డు రామలక్ష్మణుల నలంకరింపదివ్యవస్త్రముల నేసెను. అతిసూక్ష్మ తంతువులచే నాతంతువాయుఁడు వస్త్రకర్మకుశలుఁడు కావున మెచ్చఁదగినట్లు వస్త్రముల నిర్మించెను. ఆ రామలక్ష్మణులు కోటి కందర్పలావణ్యమూర్తులు. వార లావస్త్రములఁ దాల్చి విలసిల్లు తఱి నావాయకుఁడు వారిం గాంచి మోహించెను. అయ్యో! ఈదివ్యమూర్తుల కిర్వురకు నాచేతులార దివ్యవస్త్రములఁ గట్టు భాగ్యము గలుగకపోయెనే? నేను వీరి నీవస్త్రముల నలంకరించి యున్నఁ దృప్తినొందియుందును. ఆయదృష్టము లేకపోయెఁగదా ఇఁక నేమిచేయుదు? అని పరితపించెను. శ్రీరామమూర్తి సర్వ జ్ఞుఁడు. కావున మనస్సునందే వరప్రదానకార్యము నడపెను. నీమనోరథమును ద్వాపరాంతమున శ్రీకృష్ణావతారమునఁ దీర్చె దను. అని. ఇట్లు రామమూర్తి తలంపఁగా నాకారణమున నావాయకుఁడు మధురానగరమున వాయకుఁ డన జన్మించెను. శ్రీరామకృష్ణులకు వస్త్రములఁగట్టి పరమపవిత్రుఁడై సారూప్య మును బడసెను.

అను నారదోక్తుల విని బహుళాశ్వుఁ డిట్లు ప్రశ్నిం

చెను. సుదాముఁ డనుమాలాకారుఁడు తొలిబామున నేపుణ్యా మొనరించెనో తెలుపుము. ఆతనియింటికి శ్రీరామకృష్ణులు త మరే పోయిరికదా. ఆవృత్తాంతము వినఁగోరెద. నావిని నార దముని యిట్లు పలికెను. రాజా వినుము. రాజరాజునా విఖ్యా తింగాంచిన కుబేరు నెఱుంగుదువుకదా. ఆతనికిఁ జైత్రరథ మను నొకవనము కలదు. అందుఁ బుష్పముల రక్షించుచుఁ గుబేరునకు వానిం గొనిపోయి యిచ్చుచు హేమమాలి యను పేరఁబరఁగు నొకయక్షుఁ డుండెను. ఆతఁడు విష్ణుభక్తుఁడు. శాంతుఁడు, దాత, సత్సంగప్రియుఁడు నగు. ఆతఁడు చిరకా లము శ్రీకృష్ణదేవప్రాప్తిం గోరి పూజించెను. ఐదువేలసంవత్స రములు దివ్యకమలములను బ్రతిదినము విసుగునొందక తెచ్చి యీశ్వరు నెదుటఁ బెట్టి నమస్కరించును. ఒకానొకదినమున మిగులఁ గరుణించి సదాశివుఁడు కరుణానిధి గావున నాతనిం గాంచి నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు. కాన వరమొసంగెద. కోరుమ నియె. హేమమాలి శ్రీశంకరునకు నమస్కరించి చేతులు జో డించి ప్రదక్షిణ మొనరించి నతాననుఁడై యిట్లు ప్రార్థించెను. మహాదేవా! పరిపూర్ణతముఁడగు శ్రీకృష్ణుని నాగృహమునకు రాఁగా నానేత్రములు సఫలములు కాఁగా జూడఁగోరియు న్నాఁడ. ఈవర మనుగ్రహింపవే. నీయనుగ్రహమున నా కీఫ లము గలుగునని నమ్మెదను. అని ప్రార్థింప నీశ్వరుఁడు వత్సా! ద్వాపరాంతమున భరతవర్షమున మధురానగరమునందు నీమనో రథమును ఫలింపఁజేయ శ్రీకృష్ణుఁడు నీగృహమునకు రాఁగ

లఁడు. అపుడు నీకన్నులకఱవు దీఱునట్లు కాంచఁగలవు. సంశ యములేదు. అని వరమిచ్చెను.

సదాశివునివరప్రభావమున హేమమాలి యనుమహా మతిమంతుఁడు ద్వాపరాంతమున మాలాకారుఁ డనుపేరఁ బుట్టెను.సుదాముఁడని యాతనిం బిల్తురు.ఈశ్వరానుగ్రహమున నాసుదామునిచిత్తము సదా శ్రీకృష్ణభక్తిభరిత మగుచుండును. భక్తులను వెదకుచుఁ బోవుట భగవంతునిస్వభావము. కావున శ్రీహరి వెదకికొనుచు సుదామునింటికిం బోయెను. ఈరూప మున శ్రీశంకరువాక్యమును సార్థకముచేసి సుదామునికోరికలు తీర్చెను. ఇదియే సుదామునివృత్తాంతము.

ఆర్యులారా ! రజకవాయకసుదాములపూర్వచరిత్రము నువింటిరి. శ్రీకృష్ణచర్య లెట్టివో ఎవ్వరెవ్వరి నీజన్మమున నుద్ధ రింపవలసియుండి యవతరించెనో తెలియవచ్చెనుగదా. శ్రీ రామావతారమున నెవ్వరెవ్వరి కేయేకోర్కులుగలవో వాని నే యవతారమునఁ దీర్పవలయునో యోజించియే భగవం తుఁడు తీర్చి తనప్రతిన నెఱవేర్చెను. శ్రీకృష్ణుఁ డొనరిం చిన ప్రతికార్యము సహేతుకము. భక్తరక్షణతత్పరము. కావున భక్తులు పఠించి తద్విషయమెఱుంగందగు. రామరాజ్య మున నామహానీయుని పాలనమునుగాని. ప్రవృత్తినిగాని యా క్షేపింప బ్రహ్మాదులకే వలనుపడదు. అట్టియెడ రజకుఁడు భా ర్యతో దెబ్బలాడుచు రాము నాక్షేపించెను. ఆదోషమున మ థురానగరమునఁ బుట్టెను. కాని పుణ్యవిశేష మొనరించియు

న్నవాఁ డౌటఁగాఁబోలు శ్రీహరిచే వధింపఁబడియెను. ఆపాప మునకు ఫలము గల్గెను.భగవంతునిచే మృతిగల్గుటచేఁ బావనుఁ డయ్యెను. కావున నీచరిత్రములఁ బఠించి ముందు శ్రీకృష్ణుని చరిత్రమును బఠింపుఁడు.

పరమేశ్వరుఁడు కుబ్జకు వర మనుగ్రహించి యామె యింటికిఁ గార్యమునుసాధించివచ్చెదనని వాగ్దానమొసఁగి వెడ లిన తర్వాత నాశ్యామసుందరుని యద్భుతాకారమును వీక్షించి పౌరులు జానపదులు తమశక్తికొలఁది నర్పించుకానుకలు తాం బూలాదుల నంగీకరించుచు, గంధ మలందుచుఁ బూలహార ములఁ దాల్చుచు వగ్రజుఁడు దాను నొక్కరూపునఁ బోవుచుం డిరి. పౌరపురంధ్రులు తద్దర్శనమున నమితానందముపొంగఁ దమ్ముఁదమ రెఱుంగకయుండిరి. వస్త్రములఁ గట్టుకొనుచున్న ను స్వామిని జూడఁగోరి పరుగెత్తునపుడు తనవస్త్రధారణకృత్యము పూర్తియైనదా లేదా యనియు నెఱుంగరైరి. కంకణాదులఁ గై చేసికొనునారీమణు లట్టే పరుగిడుటచే నలంకారము పూర్తి యైనదో లేదో యనియుఁ దెలియఁజాలకుండిరి. అనన్యపరా యణలై వారెల్ల నాశ్యామసుందరమూర్తిని దర్శించు భా గ్యము లభించెఁగదా యనుసంతోషమున నోలలాడుచుండిరి. అప్పటివారిస్థితి యవధూతచిత్తవ్యాపారమును బోలియుండెను.

అప్పుడు శ్రీహరి పౌరుల నడుగుచుఁబోయి ధనుస్సుం డుతావునకుఁ బోయెను. ఆధనుస్సుచేతనే కంసుఁడు శ్రీహరిని జయింప నెంచెను. ఆధనుర్యజ్ఞమునకే పురోహితు ననుమతిని గోపాలబాలకులఁ బిలువఁబంపెను. తనచాపు దూరమగునేమో

యని మృత్యువును బ్రార్థించినట్లు శ్రీకృష్ణబలరాముల నక్రూ
రుని బంచి పిలుచుకొనిరమ్మనెను.

"ప్రాయస్సమాపన్నవిపత్తికాలే ధియోఽపి పుంసాం మలినా భవంతి" అన్నసూక్తి తప్పదు కదా. వలయుననియే యీ కార్యము కంసుఁ డొనర్చెను. మహర్షు లానందాంబుధి నోలలాడుచుండిరి. పౌరులు కృష్ణాగమన మెఱింగినదిమొదలు శుభసమయము రాఁగలదనియు నతిసమీపముగనే యది యున్నదనియు సంభావించిరి. పరమేశ్వరుఁడు కంసునివధించు నని నమ్మియుండిరి. చాణూరముష్టికులు తెగుదురని నిశ్చయించుకొనియుండిరి. నేఁటితో తమరాజ్యము రాజన్వంతమగు నన్నవిశ్వాసమునవారుండిరి. వారిచిత్తకాంక్ష దీర్ప నెంచియే పరమేశ్వరుఁడాతురపడుచుండెను భక్తురాలగుకుబ్జ తనయింటికి దయచేయఁ బ్రార్థించినను సుహృత్కార్యమును సాధించి వచ్చెదనని నచ్చఁ జెప్పిపోయెను. ప్రజలయార్తిని భగవంతుఁ డెఱిఁగిన ట్లెవ్వరెఱుంగుదురు? సర్వాంతర్యామికదా శ్రీహరి! ఆమహానీయుఁ డెఱుఁగనిదీప్రపంచజాలమున నేమియుండును. ఈవిషయము నెఱుంగనివారే మూఢు లనఁబడుదురు. వారింజూచి మనము చింతింపవలయునేగాని దూషింప నక్కఱయుండదు.

ధనుర్భంగము.

శ్రీకృష్ణుఁడు పౌరుల నడుగుచు ధనుశ్శాలను సమీపించెను. ఆశాల విచిత్రరీతి నమరియుండెను. శూరభటు లద్దానిఁ గాపాడుచుండిరి. సర్వవిధముల నది సురక్షితమనియే మానుషబుద్ధి యూహించును. కాని దైవయత్నమున నిది చెడఁగల

దని యూహింపఁజాలదు. మానుషపౌరుషము భగవంతుని ముందేపాటి యని యూహింపఁజాలదు. లోకదృష్టియేగాని జ్ఞానదృష్టి నది యెఱుఁగదు. ఎందఱు మానవులున్నను ఒక్క దైవయత్నము దానిలోఁ గలియకున్న మనుష్యబలము నీచమగును. ఇది యెఱింగియుండియు మనుష్యులు పొరపడుచుండుట వారిచిత్తవికారమే. నిర్మలబుద్ధిని సమలముగాఁ జేయునది మాయ. అది క్రొత్తదిగాదు. భగవదిచ్ఛయే. కాననే "ఇచ్ఛామాత్రా ప్రభోస్సృష్టిః" అన్న ప్రాచీనసూక్తి వెలసెడిని. మఱియు నాధనుర్వరము సదా సంపూజితము. దానఁ దనకు విజయము గల్గునని కంసునిసిద్ధాంతము. అది శైవము. అది అనిర్భేద్యము. దాని నర్చించిన నది విజయము చేకూర్పఁగలదు. దాన శ్రీహరిని బలరాముని జంపుదునని యామూర్ఖుఁ డెంచియుండెను. ఇంతియగాక చాణూరముష్టికులనుమల్లు లిర్వురు గలరు. వారు ప్రపంచబలాఢ్యులు. వారిసాయమున రామకృష్ణుల జయించి చాల కాలము నిష్కంటకంబుగా రాజ్యమేలవలయునని కంసుని యూహ. దైవబల మన్నింటికంటె మిక్కిలి బలాఢ్యమని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నను మందమతు లెఱుఁగరు. అది వారి ప్రాగ్జన్మపాపపరిణతి యనవలయు. అంతియగాని వేఱొక్క మాటఁ జెప్పఁజాలను.

ఇట్టు లాధనుర్భవనము సర్వపరికరసంభృతమై శూరభటసమాకీర్ణమై దుర్భేద్యమై దుర్నిరీక్ష్యమై దుస్తరమై దురూహమై యుండెను. ఇంద్రునిధనుశ్శాలలను మించియుండెను. దానిని గాంచినంతనే యెల్లరు భయంపడుదురు. ఈధనుర్వర మీఁదు రా

త్మునియొద్దఁ జేరినదే యని సజ్జనులు పరితపించుచుందురు. కాని యితరాప్రధృష్య మనుమాట భగవంతునకుఁ జెల్లునా యని ప్రాయశః ఊహింపరు. భగవంతునకుఁ దనధనుస్సుగదా యని తెలియకపోదు. శివకేశవులకు భేదము ప్రతిపాదించుట పామర మతము. శివధనుస్సు విష్ణువుది కాదనరాదు. పేరుకూడ నొకరి దొకరికిఁ జెల్లును.-ఈ రెండువ్యక్తు లొక్కతత్త్వమునుండియే వెడలినవి. కావున శ్రీహరి దాని నశ్రమంబున భంగముచేయ నెంచెను. ఆకార్య మత్యల్పమని యామహనీయమూర్తిమతము.

శ్రీకృష్ణబలరాములు ధనుశ్శాలం జొచ్చునపుడు రక్షకభటులు వలదని మాత్రము మాటలచేఁ జెప్పఁగల్గిరి కాని యడ్డఁ జాలకపోయిరి. ఆపని యెవ్వరికే నశక్యముకదా. భగవంతుఁ డప్రతిహతకార్యుఁడనుట స్పష్టము. ఇట్లు రక్షకులమాటల లెక్కచేయక లోపలంజొచ్చి కోదండము నందుకొనియెను. ఎడమచేతితో దానిఁ జేకొని విలాసముకొఱ కెత్తినట్లు లెత్తి క్షణమాత్రమున నెక్కుపెట్టి మనుజులందఱ టిదియేటిచిత్రమని చూచుచుండఁగా నారిఁబట్టి లాగెను. మదపుటేనుఁగు ఇక్షుదండమును భంజించునట్లు దానిలాగుచు భేదించెను. ఆధనుర్భంగసమయసంజనితమహాస్వనము వియద్వీథినిదిక్కులను నిండెను. ఆశబ్దమును విని కంసుఁ డదరిపడియెను. చూచుచున్నవారెల్ల నిశ్చేష్టులైరి. ఆధనుర్భంగము నెఱింగి తద్రక్షకు లాగ్రహించి పట్టుఁడని చుట్టుకొనిరి. వారిం గాంచి యీక్షుద్రులం గూల్పక విడువరాదని రామకృష్ణు లాధనుశ్శకలములం జేకొని చావ నడ

చిరి. ఆప్రేటుల కారకుకభటులు యమదండహతులుంబోలె మృతినందిరి. ధనుశ్శాల నిర్మానుష్యవీరభటసముదాయమ య్యెను. ఇట్లు ధనుశ్శాలాకృత్యము యథావిధి నిర్వర్తించి పుర సంపదఁ జూచునెపమున రాజమార్గమునఁ జనుచుండిరి. ఆయి ర్వురపరాక్రమంబును జూచి జను లచ్చెరువంది నిరుపమాన తేజోవిరాజితులగుట దేవోత్తములే యీయిర్వురని తలంచిరి. ఇట్లు కార్యము నిర్వర్తించి రాజమార్గమున వర్తించుతఱి సా యంసమయమయ్యెను. సానుచరులై యాయన్నదమ్ము లిద్దఱు తమవిడిదికింబోయిరి. నందాదులు రామకృష్ణులం గాంచి కరము హర్షించిరి. క్షీరమిశ్రాన్నమును దిని సుఖముగా నారేయి నిద్రిం చిరి. * ఎల్లరు సుఖనిద్ర చేయుచుండిరి. భగవంతుఁడు నిద్రపో

* ఇచట శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నారాత్రి శ్రీహరి నిద్రాసమయ మునఁ గుబ్జయింటికిం బోయెనని చెప్పఁబడినది. తక్కినపురాణము లీవిషయమును జర్చించుట మానినవి. భాగవతమునఁ గంసవధానంతరము హరి యుద్ధవుని గూడి కుబ్జామందిరమున కరిగి రతికేళిం దేలివచ్చెనని చెప్పఁబడినది. ఈ రెండుపురాణముల ననుసరించియే యీకథ వ్రాయవలసినది కాని తక్కినవాని నాశ్రయించికాదు. ఈరెండుకథలలో నేది బాగుండునని యాలోచింప నవ సరముకల్గినది. ఉద్ధవునింబిలుచుకొనిపోయి కుబ్జతో మాటలాడి రతికేళిం దేలెననుట భక్తులకు విరుద్ధముగాఁ దోఁపదని నేనెఱుఁగుదునుగాని శ్రీకృష్ణ జన్మఖండమునఁ జెప్పఁబడినకథ యించుక మార్పుగానుండినను వినహితముగా నున్నదని నాయూహ. కాఁబట్టి యీకథ నీఘట్టముననే వ్రాసెదను. ఇట్లు వ్రాయుటచే శ్రీకృష్ణపరమపవిత్రచరిత్రమునందు వంకలెన్న నితరులకు వీలు లేకపోవునన్ననమ్మకము నాకుఁ గలదు. కావున నిచటనే వ్రాయుచు భాగవ

వుట యన నర్థమేమి.? జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులనునవస్థ లాతనికిం గలవా. అందఱివలె నిదురించుచుండి కుబ్జాకాంతుఁడీర్ప్వఁదలం చెను. అటఁ గుబ్జయు నారేయి సుఖశయ్యపైఁ బరుండి నిద్రిం చెను. నిద్రేశ్వరుండగు శ్రీకృష్ణుఁడు గోపకులతోఁగూడ శయ నించియుండియు నచటికిఁ బోయెను. రత్నతల్పమునఁ బరుండిన కుబ్జను దిలకించెను. ఆమె దాసీజనపరివృతయై యుండెను. నలుఁ గడల దాసీజనులు శయనించి యుండిరి. కుబ్జనుమాత్రము హరి మేలుకొలిపెను. దాసీజనముమాత్ర మట్లే నిదురించుచుండిరి.

జగన్నాథుఁ డాతన్వంగిఁ గాంచి కుబ్జా! నిద్రమానుము. శృంగారఫలము నీకొసంగెద. మున్ను నీవు శూర్పణఖవు. రావ ణుని సోదరివి. రామావతారమున నాహేతువువలన నీవు తప మొనరించితివి. తత్తపఃఫలముగా నన్నుఁ గైకొనుము. నాతోఁ గూడి నాలోకమునకుఁ బొమ్ము. నాసంగతిఫల మిదియే కదా. నాలోకము గోలోక మనఁబడు. అందున్నవారికి జరామృత్యు వులు లేవు. అనిపలికి శ్రీనివాసుఁ డామెను దనహృదయమున నిడుకొని గారవించెను. నగ్నయగు నాతలోదరిని శృంగార విలాసముల బరితుష్టమతిఁ గావించెను. ఆయంగనారత్న మాత్రీ

తాభిప్రాయమునుగూడ నిటఁ గలుపుచుందును. ఈమాత్రము మార్పుచేసి నందులకుఁ బరమభాగవతులు క్షమింతురుగాక. భగవంతుఁడు కాముకుల కామమును దీర్చుట యామహనీయుని చరిత్రమునకుఁ గళంకము తేఁజాల దుకాని యట్టిభావమును గ్రహించువా రరుదు. కావున నిచ్చటనే యాక థను వ్రాసి యందఱినీతులఁ దెలిపెదను.

కృష్ణుని గాంచి లజ్జాసమాకలితయయ్యెను. లక్ష్మీదేవివలె శ్రీహరిప్రీతిపాత్రురా లయ్యెను. ఆరతియందు వారికి విరతి గానరాదయ్యెను. నానాప్రకారవిహారము లట సాగెను. నిశావసానసమయమున స్వవీర్యము నాతనవ్వాంగియం దునిచెను. ఆమె మూర్ఛిల్లెను. కృష్ణవక్షస్థ్సలస్థితయగు నాకుబ్జ యట్లే విస్మృతిం గాంచెను. రాత్రిందివములను జ్ఞాన మాయింతికిఁ గలుగకుండెను. తెల్లవాఱుజామున నొకదివ్యరథము గోలోకమునుండి వచ్చి యాకుబ్జ నెక్కించుకొనిపోయెను. కుబ్జయు నందుఁగూరుచుండి దివ్యరూపమలరఁ జంద్రముఖయనుగోపికయై యొందఱో పరిచారికలు తన్నుఁ గొలువ నరిగెను. భగవంతుఁడును యథాపూర్వముగఁ దనతోడివారలలో నుండెను.

మహామతులారా! కుబ్జచరిత్రమును వింటిరి. ఆమె పూర్వజన్మమున శూర్పణఖ యనువిషయ మీవఱకే యెఱింగితిరి. భగవంతునకుఁ జందనమర్పించి తత్ప్రసాదపాత్రయాయెనని చదివితిరి. ఇపుడు శ్రీకృష్ణుఁ డారాత్రి యాప్రమదయింటికిం బోయి విహరించెననియు నెఱింగితిరి. ఇవు డీచరిత్రమునుబట్టి శ్రీకృష్ణ ప్రవృత్తి యెట్టిదని భావింపనగునో చిత్తగింపుఁడు.

నిద్రాం చ లేభే సా కుబ్జా నిద్రేశోఽపి యయౌ ముదా.

... ...

తాముువాచ జగన్నాథో జగన్నాథ ప్రియాం సతీమ్
త్యజ నిద్రాం మహాభాగే శృంగారం దేహి సుందరి.
పురా శూర్పణఖా త్వం చ భగినీ రావణస్య చ

రామజన్మని మద్ధేతో స్త్వయా కాంతే తపః కృతం.
తపఃప్రభావాన్మాం కాంతం భజ శ్రీకృష్ణజన్మని,
అధునా సుఖసంభోగం కృత్వా గచ్ఛ మమాలయమ్.

అని మూలమునఁ గన్పట్టెడిని. నిద్రేశుఁడు నిద్రఁబోవుచున్న కుబ్జయింటికిఁబోయెనని కన్పట్టెడిని. దీనిభావ మేమని తలం పుఁడు. శ్రీహరిసోదరుంగూడి యనుచరులందఱు పవ్వళింప నం దాడు లుండుతావుననే నిద్రించెను. కుబ్జాకాంక్ష మనోగోచర ముకాఁగా నిద్రించుతఱి నామెచెంతకుఁబోయిన ట్లూహించెను. ఆమెయు నిద్రించుచు వచ్చినభగవంతునిఁ గాంచెను. కృష్ణుఁ డీతనువున నచటికిఁ బోలేదు. సర్వాంతర్యామి కీదేహ మేమి వాస్తవమా. ఆమె కోరినదేమని? శ్రీరామచంద్రుని బతిగా నున్న మంచిదనియేకదా. ఆఫల మీజన్మమున ఫలింపఁజేసెను. ఎప్పుడు? నిద్రావస్థయందు? ఎట్లు భావనచేతన్నే. కాఁబట్టియే "జగన్నాథప్రియాం సతీమ్" అని మూలమునఁ దోఁచెడిని. జగ న్నాథప్రియామ్ = శ్రీకృష్ణుని బ్రీతిపాత్రురాలయి సతీమ్=పతి వ్రతయగు నని యర్థము కదా. పతివ్రతలను జెఱచుటయా శ్రీకృష్ణునిపని?

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే.

అన్నప్రతిజ్ఞాఫలము స్త్రీసుఖమనుభవించుటయా. ఇట్లు గ్రహింపకుండుట పాపమనక మఱేమనవలయు? దీనిసార మేమి? అనుప్రశ్నము గలదు. దానికి సమాధాన మిది. శ్రీహరి మన

ష్మునఁ గుబ్జావాంఛ సమకూరుఁగాక యని తలంచెను. వెంటనే శ్రీకృష్ణరూప మానారీమణికి నిద్రావస్థలోఁ బొడకట్టెను. ఆమెయు మేలుకొనలేదు. స్వప్నమున శ్రీహరి తనకు భర్తయై నట్లు కనుఁగొనెను. తదంగస్పర్శముకూడ లభించినట్లు తలంచెను. అంతలో గోలోకమునకుం బోయెను. రామావతారమున హరిని మోహించినందునఁ దత్ఫలము నిద్రావస్థయందు భావనారూపమునఁ గాంచెను.

భావనామాత్రసంతుష్టహృదయః పరమేశ్వరః.

అనిగదా సూక్తి విరాజిల్లెడిని. భావనచేతనే పరమేశ్వరుఁడు ప్రసాదించును. బాహ్యవినుతులచేఁ గాదు. పదార్థములచేఁ గాదు. డాంబికాచారములచేఁ గాదు. భక్తునియాత్మశుద్ధినిగాంచియే మహానందమందును. కావున నామె యర్పించిన దివ్యచందనముననే పరితృప్తుఁడై యామె కాంతునీరూపముగాఁ దీర్చి ముక్తినొసంగెను. తనసేవకబృందమునఁ జేర్చెను. ఇఁక భాగవతమునఁగల యీవిషయమునే విమర్శించెదను.

అథ విజ్ఞాయ భగవాన్ సర్వాత్మా సర్వదర్శనః, [యహా.
సైరంధ్ర్యాః కామతప్తాయాః ప్రియమిచ్ఛన్ గృహం యయౌ

... ...

అథోద్ధవస్సాధుతయాభిపూజితో
న్యషీద దుర్వ్యామభిమృశ్యచాసనం,
కృష్ణోఽపి తూర్ణం శయనం మహాధనం
వివేశ లోకాచరితా న్యనువ్రతః.

... ...

తస్యై కామవరం దత్త్వా మానయిత్వాచ మానదః,
సహోద్ధవేన సర్వేశ స్స్వధామాగమదృద్ధిమత్.
దురారాధ్యం సమారాధ్య విష్ణుం సర్వేశ్వరేశ్వరమ్,
యావృణీతమనో గ్రాహ్య మసత్త్వాత్కుమతిర్వ్యసౌ.

భాగవతము ౧౦. స్కం. ౪౮ అధ్యా.

అని భాగవతమునఁ గన్పట్టెడిని. సర్వాత్మకుఁడు సర్వ ద్రష్టయునగు శ్రీహరి సైరంధ్రికామవికారము నెఱింగి యుద్ధవునిఁగూడి యామెయింటికింబోయి యామెశయ్యం జేరి యామెకుఁ గామవరము ననుగ్రహించి మన్నించి యుద్ధవునిం గూడి తననివాసమున కేగెనని దీనిసారము. సర్వేశ్వరుఁడై దురారాధ్యుఁడగు నీశ్వరు నారాధించియు ముక్తిని గోరక పోవుటచేఁ గుబ్జ యదృష్టవంతురాలు కాదు. అని యీకథపై శుకులవారిభావము. ఈకథనుబట్టియే యించుక పరిశీలింతము. దానినుండి సామాన్యుల మగునస్మదాదులము గ్రహింపఁదగిన నీతియేది? పూర్వజన్మమున శూర్పణఖ యనఁబడు నీకుబ్జ రాము నింగూర్చి తప మొనరించెను. అనుకథ యిటఁ బరిశీలింపక యీ కథనుమాత్రమే ప్రధానముగాఁ జేసికొని యూహింతము. లోకానుభవమును దానితోఁ జొప్పింతము. అపుడు సారము తేలక మానదు.

శ్రీకృష్ణుఁడు సైరంధ్రి యగుకుబ్జ మనఃపరితాప మెఱింగి యామె కామమును దీర్పఁబోయెననికదా భాగవతమునఁ బొడ

కట్టుకథ. ఒకనాఁటిరాత్రి యామెయింటికిం బోయెను. వెంట నుద్ధవుఁ డరిగెను. ఉద్ధవుఁడు భక్తులలోఁ జేరెన్నికఁగన్నవాఁ డనుట సుప్రసిద్ధము. అట్టి యుద్ధవుఁడు శ్రీహరివెంటఁ బోయెను. కామశరపీడితుఁ డగుపురుషుఁడు రతికేళికై పోవుచు నసుంగుఁ జెలికాని నట్టివానినే కొనిపోవునుగాని తన్ను సర్వేశ్వరునిగా భావించి తనసేవచేసి ముక్తిని బడయఁగోరుభక్తుని దాఁజేయు వ్యభిచారమును జూడనీ యని పిలుచుకొనిపోఁడు. ఒంటరిగాఁ బోవుట సర్వసమ్మతము. ఒకానొక కాముకుఁడు తనవేడుకచెలి కానిం గూడఁ బిలుచుకొనిపోవునన్నను బాధ లేదు. అట్టులుండ శ్రీకృష్ణుఁడు తనపాదసేవఁగోరిచేయుచు సంసారసాగరమునుండి తరింపఁగోరు నుద్ధవుని బిలుచుకొని నేను జేయఁబోవు నింత ఘన కార్యమును జూతువుగాని రమ్మని కొనిపోయెనని చెప్పుట పరి హాసాస్పదము కాదని యెవ్వరందురు? ఐతే దీనిసారమేమి? అన్నది ప్రశ్నము.

కుబ్జ భగవంతునిజూడగనే భక్తిరససంభరితస్వాంత య య్యెను. కాననే యంగరాగము నిమ్మని హరికోరఁగనే మాకన్న దీనిధరింపఁదగువా రెవ్వరని ప్రశ్నించెను. వెంటనే యొసంగెను. భగవద్దర్శనమున మనస్సు పరిపక్వమయ్యెను. ఆమెయిచ్చిన యంగరాగమును రామకృష్ణులు గ్రహించిరి. నాయింటికి రమ్మని ప్రార్థింప నంగీకరించిరి. తరువాత శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునింగూడియే పోయెను! భక్తు లెట్టియెట్టివారుకలరో చూపఁదలఁచియే యుద్ధ వునిగొనిపోయెను. ఉద్ధవుఁడు యథావిధిఁ బూజితుఁడై యామె

యిడిన భవ్యాసనమునఁ గూరుచుండక దాని స్పృశించి భూమి పైఁ గూరుచుండెను. శ్రీహరి యామెశయ్యఁ జేరెను. ఉద్ధవుని బహిర్భాగమున నిలిపి కొంచెము పనియున్నది. ఆపనికాఁగానే వచ్చెదనని శ్రీహరి చెప్పిపోలేదు. శయ్యఁజేరెను. ఆమె యాతరుణమున లోకజ్ఞానవిహీనురాలయ్యెను. శ్రీహరి సర్వాంగసందర్శనమునఁ గృతకృత్యురాలనగుదునని యే నమ్మెను. ఆవిషయము భగవంతుఁ డెఱుఁగును. కాఁబట్టియే.

తస్యై కామవరం దత్వా మానయిత్వాచ మానదః.

అనుసూక్తి సార్థక మొనరించెను. ఆమెవాంఛను వరమున దీర్చి యని యర్థము లేక సుఖించెనన్నచో "మానదః" అన్న విశేషణము సార్థకము కాదు. మానము నొసఁగువాఁడు. అనఁగా మర్యాదనుగాపాడువాఁడని భావము. మర్యాదకాపాడుట యనఁగా నిట్టిదే యైనచో అమర్యాద నెవరు కోరుదురు. అంతియేగాక "మానయిత్వా" అనియు నున్నది. అనఁగా మర్యాదచేసి లేక మన్నించి యనియర్థము. ఆమెభక్తికి మెచ్చి యనిభావము. ఇట్టితావుల భగవంతునిచర్య లెట్టివని వర్ణింపఁబడవలయునో తెలుపుచున్న యీశ్లోకాభిప్రాయము నెఱింగినవారైన నపార్థముల నల్లకుందురుగాక యని పండితమ్మన్యుల నభ్యర్థించెదను. భావసారమేమనఁగా,

సర్వాంగసుందరియగు నొకభక్తురాలు భగవంతుని బ్రార్థించినపుడు రారాముద్దుకృష్ణా! నాయందనుగ్రహ మునుపుము. నన్నుఁ గటాక్షవీక్షణముల నలరింపుము. నావాంఛిత

ములఁ దీర్పుము. నన్నుఁ జేపట్టుము. అని ప్రార్థించును. సర్వసంగపరిత్యాగముచేసిన భక్తుఁడొకఁడు భగవంతుని వేఁడుతఁటి మహాత్మా! ఈసంసారసాగరమునుండి నన్నుద్ధరింపుము. శాశ్వతానందము నను గ్రహింపుము.నీపాదపద్మసమారాధనము చేకూర్పుము. అని వేఁడును. ఈరెండుప్రార్థనము లొక్కటియే యని నాభావము. ఇరువురకుఁ బ్రాప్యస్థాన మొక్కటియే. ఇరువురు ప్రార్థించున దొక్కభగవంతునే. మాటలుభేదము. నన్నుఁగటాక్షవీక్షణముల నలరింపుమనుచో శృంగారపరముగా నర్థము చెప్పి రతికేళి నలరింపుమని యాసుదతి కోరెనని చెప్పినను జెప్పవచ్చును. ఇది వివేకముచాలనివాని యర్థము. ఈమాటలే ప్రహ్లాదునివంటి భక్తునివాక్కునుండి వెడలిన నవు డింకొక యర్థము చెప్పుదురు. అనఁగా నర్థము చెప్పెడువాని మనోభావ మట్టిదియే కాని ఆసుందరిభావ మదికాదు. దీనిదోషము పాఠకులు గ్రహింపవలయును. కాఁబట్టి కుబ్జ భగవత్కైంకర్యమునే కోరెను. ఆమెకు వాంఛితార్థము లొసఁగి రక్షించెను. ఉద్ధవునింగూడి యామెయిల్లు వెడలివచ్చెను. ఉద్ధవునివంటిభక్తునిగూడిపోవుట యనువిషయమే యీపైభావమును సిద్ధాంతము చేయుచున్నది. ఉద్ధవుని వీధిగుమ్మముకడఁ గూరుచుండఁబెట్టి యీసైరంధ్రియింటికిఁబోయి కొంచెము పనియున్నది. ఆకోరిక తీర్చుకొనివచ్చెద. నీకు ముక్తినొసంగెద. అని శ్రీకృష్ణుఁడు లోనికింబోయి రతిసుఖ మనుభవించి వచ్చెనని కల్పించుట తెలివితక్కువ ప్రసంగములో మొదటిదగు. కావున నట్టి యపార్థ

ములఁ గల్పింపక కుబ్జావరదానమను నీభగవల్లీలను బఠించి భక్తిని దృఢమగునట్లు చేసికొనఁ బ్రయత్నింపుఁడు. అదియే భక్తులకృత్యము. ఇఁక దర్వాతికథను బఠింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు.

కంసునకు దుర్నిమిత్తములు తోఁచుట.

* రామకృష్ణులు ధనుర్భంగము, దాని కావలివారిని వధించి రాత్రి సుఖనిద్ర చేసిరి. ఆరాత్రి శ్రీకృష్ణమూర్తి తేజోరూపమునఁబోయి కుబ్జకుఁ గనఁబడి ముక్తిని బ్రసాదించివచ్చెను. ఈయద్భుతవృత్తాంత మెవ్వ రెఱుంగరు. ఇచ్చటికథ యిట్లుండఁగా నిఁకఁ గంసునివృత్తాంత మే మని విచారింపవలయును. సాయంకాలము ధకుర్భంగవృత్తాంతము కంసునకు శ్రవణగోచరమయ్యెను రజకవధము, వాయకసుదాములవార్తలు, కుబ్జావిముక్తియుఁ దెలిసియుండునని యూహించుటలోఁ దప్పుండదుకదా. ఈవృత్తాంతములుచెవులలోఁ దూఱఁగనే చింతాక్రాంతస్వాంతుఁ డయ్యెననుట యొకవింతవార్త కాదు. ఆరాత్రి శయ్యఁజేరి యెట్లో నిద్రనాశ్రయించెను ఆనిద్రయు వీనికి భీతిని గల్గింపవలయునన్నయూహతో నాతని నాశ్రయించెనని చెప్పవచ్చును. సుఖనిద్ర చేసె ననుటకంటెదుఃఖనిద్ర చేసె ననుట సముచితము. ఎట్లోనిద్రపోయెను.ఆనిద్రయందుభయవిహ్వలుఁ డయ్యెను. ఆనిద్రలో నొకస్వప్నమును గాంచెను. అది దుఃఖప్రదమగుటయేకాక మృత్యుప్రదము నని చెప్పవచ్చును.

---

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందుమాత్రము కాననగు ఇతర పురాణములందు దీనికి సూచనలు కానవచ్చెడిని. దీర్ఘప్రజాగరో భీతోదుర్నిమిత్తాని దుర్మతిః, బహూన్యచష్టోభయధ్యా మృత్యోర్దౌత్యకరాణిచ. అని శ్రీభాగవతమునఁ గలదు.

సూర్యుఁడు భూమియందుండెను. అందు సూర్యబింబము వాల్గుఖండములై యాకసమునుండి భూమిపైఁబడెను. చంద్రబింబము పదిశకలములై యంబరమునుండి క్రిందఁ బడియుండెను. వికృతాకారములుగలిగి పాశహస్తులై దిగంబరులై పురుషులు కొందఱు కనఁబడిరి. విధవ యొకతుక ప్రత్యక్షమయ్యెను. ఆమె మున్ను శూద్రపత్ని. దిగంబరురాలు. నాసిక తెగి యుండెను. ఊరకుండక నవ్వుచుండెను. చూర్ణతిలకయుత. తలవెండ్రుకలు శ్వేతకృష్ణవర్ణములై నిక్కియుండెను. ఖడ్గము తలపుఱ్ఱెయు హస్తములందుండెను. నాలుక యల్లల నాడుచుండెను. కపాలహారములు దానివక్షమున వ్రేలాడుచుండెను. ఇట్లు వికృతరూపముగానున్న యాస్త్రీ కంసుని కభిముఖమైయుండెను. గాడిద, దున్నపోతు, వృషభము, సూకరము, ఎలుగుబంటి, కాకము, గృధ్రము, వానరము, విరజపక్షి, కోడి, మొసలి, జంబుకము, భస్మరాశి, ఎముకలప్రోవు, తాటిపండ్లు, వెండ్రుకలు, పైకెగురుచున్నదూది, శవదహనముచేయునగ్ని, కొఱవిదయ్యములు, చితిపైఁబెట్టియున్న మనుష్యశవము, కూలాలుఁడు, తైలముతీయువారిగుంపులు, వక్రకపర్దకము, శ్మశానము, కాలుచున్నకొఱవులు, ఎండుకట్టెలు, దర్భ, గడ్డి, నడచిపోవుచున్నతలలేని శరీరము; సంగీతముపాడుచున్నమృత్యుశిరస్సు, కాలుచున్నస్థలము, బూడిదయుండుచోటు, జలములేనిచెఱువు, కాలుచున్న మత్స్యము, కాలుచున్నయినుము, కాలుచున్నయడవి, వృషలుఁడు, దిగంబరుఁడు, తలవిరియఁబోసికొన్నపురుషుఁడు, మిగుల నాగ్రహించియున్న బ్రాహ్మణుఁడు, శపించుచున్నగురువు, మహా

త్తరకోపావిష్టుండగుసన్న్యాసియు, అట్టియోగియు, అట్టివాఁడే యగువైష్ణవుఁడు వీరెల్లఁ గంసునకు స్వప్నమునఁ బ్రత్యక్షమైరి.

ఈదుస్స్వప్నపరంపర రాఁగానే యులికిపడిలేచి కూరుచుండి యావృత్తాంతమును దల్లికిఁ దెలిపెను. దుఃఖించుచున్న భార్యను బ్రేమవిహ్వలాంగిని బిల్చి వక్కాణించెను. భార్తృముఖ్యులకుఁ దెలిపెను. ఈస్వప్నముతన కపకారము చేయకమానదని నిశ్చయించుకొనెను. కృష్ణుని బలరాముని జంపినఁ దన కీలోకమున మృత్యువే లేదని యాత్మఁ దలంచెను. మందమతినై యిఁక నూరకుండరాదనియు నూహించెను రేపు శ్రీకృష్ణుని బొలియింపక మానఁగూడదని నిర్ణయించుకొనియెను. తా నమ్మియున్న కువలయాపీడ మనుగజేంద్రము చాణూరముష్టికులు తన్నుద్ధరింతురని విశ్వసించెను. గొప్పసభ చేయించి యందుఁ దానున్నతాసనమున నెత్తుగాఁ గూరుచుండి మల్లద్వయముచే సోదరులఁ జంపింపనెంచెను. ఇవన్నియు మానుష ప్రయత్నములనియు దైవతంత్రము వీని కనుకూలింపకున్న నివి నిష్ఫలములగుననియుమాత్ర మాతఁడు తలంపకుండుటయే విచిత్రము. అకాశమున కెగిరినకుమారి నిన్నుఁ జంపఁగలవాఁడు పెరుఁగుచున్నవాఁడు దుర్మతీ. యన్న పలుకు మఱచెను. తనయత్నము సాగుననియే తలంచెనుగాని యారాత్రి తనకుఁ దోచినవన్నియుఁ ద్వరలోఁ దనకు మృతియని తెలుపుచున్నవని యెఱుంగఁజాలక పోయెను. దుస్స్వప్నములకు శాంతిచేసిన నాఫలము కలుగదనియే తలంచెనుగాని వేఱొకయాలోచన మాతనికిఁ దోఁపదయ్యెను.

ఎట్లో తెల్లవారెను. పరిజనులు కొలువునకువచ్చి కనcబడిరి. మంచముల నిర్మింప నాజ్ఞాపించెను. ద్వారభూమిcగువలయాపీడమును నిలిపెను. అది దుర్మదాంధ్యము. ఎట్టివారినేc జంపక విడువదు. చాణూరముష్టికుల కాజ్ఞాపించెను. యుద్ధముచేయcదగు వీరభటుల నాహ్వానించెను. వారెల్ల సంసిద్ధులై యుండిరి. పుణ్యాహవాచనముచేయించెను. తనకు మేలుచేకూర్చుకృత్యముల నాసభాభవనమునందే చేయించెను. పురోహితుని జక్కcగా భగవంతుని బ్రార్థింపుమా యని హెచ్చరించెను. తానును గృత్యములcజేసి నియతుcడై రామకృష్ణులcజంపు కుతూహలమున నుండెను. రంగమండపమంతయు మనోహరముగా నలంకరింపcబడియె. సుముహూర్తము సమీపింపcగా శుభవాద్యములు యథార్థముగా మ్రోగెను. అవన్నియు శుభనాదములే. ఎవ్వరికి మేలుతెలుపుచున్నవి? లోకమునకు ధర్మాత్ములకు మేలు తప్పక గలుగునని తెల్పసాగెను. అవన్నియుc దనకు శుభసంపదల నొడcగూర్చునని యాదురాత్ముc డెంచెను. అంతియకాని తత్పూర్వదినమొనరించిన భగవదద్భుతకృత్యములc దలంచియైన భగవంతు నాశ్రయింపc దలంపలేదు.

ప్రాయస్సమాపన్నవిపత్తికాలే ధియోఽపిపుంసాంమలినాభవంతి.

అన్నసూక్తి తప్పదుకదా! ఇట్లు కంసవధరూపమహోత్తమ మంగళకార్యమున కన్నియు సంసిద్ధములయ్యెను.

ధనుర్యాగమునకుc బిలువంబంచిన రాజులందఱు వచ్చి కంసుని దర్శించిరి. వారినెల్ల యథావిధి బహూకరించి రంగమండ

పమున నుండఁబంచెను. యథాస్థానాసనముల వారెల్ల నామల్లరంగమున నాసీనులైరి. మంచములనెల్లఁ బుష్పమాలికలచే నలంకరించియుండిరి. పౌరులు జానపదులు మల్లరంగపమును జూచువేడుకరై యందుఁ బ్రవేశించి కూరుచుండిరి. రక్షకభటు లెల్లయెడల నిలిచి సంసిద్ధప్రయత్నముల నుండిరి. మధ్యభాగమున మల్లరంగము సాటిలేక యమరియుండెను. అందిరువురుమల్లవీరులు నిలిచియుండిరి. వారికి నీ డీభూమండలమున లేరని యందఱు విశ్వసించియుండిరి. వారింజూచినమాత్రాన నెట్టివారికే మది భీతి జనింపక మానదు. వాస్తవముగ వారట్టివారే. కాని వారి కాశక్తిని బ్రసాదించిన దెవ్వరు? ఆసర్వేశ్వరుఁడేకదా! ఆతని ముందీతుచ్ఛు లేపాటి? ఈవిషయమునుమాత్ర మెవ్వరు నూహింపరు.

కంసుఁ డంత రాజచిహ్నాభిరాముఁడై మంత్రిసామంత్ర పరిజనాన్వితుఁడై మహావైభవమున రాజయోగ్యమంచము నెక్కెను. విచిత్రఖడ్గ మాతనిచెంత నలరారుచుండెను. తన చుట్టుపట్టుల రాజశార్దూలములను రణప్రచండవీరులను బ్రాహ్మణులను మునీశ్వరులను గూరుచుండ నియోగించెను. వారెల్ల రుపవిష్టులైరి. కంసక్షేమకాంక్షులగువారెల్లరు సకలాస్త్రశస్త్ర సంభృతపార్శ్వులై యుండిరి. కొండపైఁబడినను జెండాడఁగల మనుసమ్మకము వారికెల్ల నుండెను. సకలప్రయత్నములు తన యాజ్ఞానుసార మమరియుండుటంజూచి కంసుఁ డానందపరవశుఁ డయ్యెనుగాని పూర్వత్రియామయందుఁ దనకుఁదోఁచినదుస్స్వ

ష్టము లోకవంకఁ గలంచుచుండెను. తనమిత్రులందఱు తన్ను రక్షింతురనియు హస్తివర్యము మల్లద్వంద్వము బలరామ శ్రీ కృష్ణులఁ బరిమార్చుననియు నమ్మక మాతనిభీతిని గొంత తొలఁగించుచుండెను. తనయాయుధములే తన్నుఁ జంపుననిమాత్ర మాతఁ డూహింపలేదు.

"విషమప్యమృతంక్వచిద్భవేదమృతం వావిషమీశ్వరేచ్ఛయా." అన్నమాట యతఁడు తలంపకుండుట దుష్కాలమగుటయే కదా.

కంసభూపాలునిపంపున నందాదుల నాహ్వానింప దూత లరిగిరి. అంతకుముందే గోపాలకులెల్ల మల్లరంగమున కేగు ప్రయత్నముల నుండిరి. రామకృష్ణులు సంసిద్ధులైయుండిరి. వారి కీమల్లరంగమేమి యద్భుతావహామని తోఁచునా. ప్రపంచమే క్షణమున మార్పఁజూచుమహనీయుల రంగ మొకతుచ్ఛకార్యముగాఁ దోఁపకుండునా! ఆయాహ్వానము నాలకించి నందాదులంగూడి బృందారకపరిసేవితచరణారవిందులగు నాసోదరు లిద్వరును గదలిరి. నందునకేని వారిబంధువులకేని మల్లరంగమున కేగుట యొకభీతిజనకముగాఁ దోఁపదయ్యెను. ఏల? భగవత్పాదద్వయము చెంతనున్నది. ఇఁక వారి కేమిశంక? మహానందమునఁ బెండ్లికిం బోవునట్లే పోయిరి. నందాదులు మల్లరంగమును జొచ్చిరి. వారివెనుక రామకృష్ణులు పోవుచుండిరి.

కువలయాపీడాఖ్యగజవధము.

రామకృష్ణులు ప్రవేశించుతఱి నంబష్ఠుఁ డామదగజమును వారిం జంపఁ బురికొలిపెను. అదియు వారిపైకిఁ జను

దెంచుచుండెను. ఆవిధమెఱింగి శ్రీకృష్ణుఁడు పట్టుదట్టిని బిగించి జడముడి సవరించుకొనుచుఁ దత్పాలకుం డగునంబష్ఠుని గాంచి మేఘగంభీరనాదమున నిట్లు పలికెను. అంబష్ఠా! అంబష్ఠా! మాకు మార్గము నిమ్ము. త్వరగా నావలకుఁ బొమ్ము. పోవవేని నిన్ను నీకుంజరమును యముప్రోలికిం బంపెదను. ఈఘట్టమున మహాకవిపోతనశక్తిం దెలుపఁ బద్యమును దహరించెద.

శ్లో. అంబష్ఠాంబష్ఠ మార్గం నో దేహ్యపక్రామ మాచిరం
నో చేత్సకుంజరం త్వాద్య నయామి యమసాదనమ్.

అని మూలము.

శా. ఓరీ కుంజరపాల! మాదెసకు నీయుద్యన్మదేభేంద్రముం
ద్రేపం బనిలేదు త్రిప్పు మరలం ద్రోచినన్ నిన్నుఁ గం
భీరోగ్రాశనితుల్యముష్టిహతులన్ భేదించి నేఁ డంతకుం
జేరం బుత్తు మహోత్తరద్విపముతో సిద్ధంబు యుద్ధంబునన్.

సమయోచితజ్ఞాన మెంతకలదో పరికింపుఁడు. రసికజనచక్రవర్తి గదా పోతన !!

ఆమాటల కాగ్రహించి యాయంబష్ఠుఁ డాగజరాజమును మఱింత పురికొల్పెను. అది ప్రళయకాలకాలాకృతిం జెలరేఁగి కృష్ణునిపై కడరెను. ఇట్టు లడరి యాబాలగోపాలునిఁ దొండమునఁ బట్టుకొనఁగా శ్రీహరి యాపట్టు నెట్టన తప్పించుకొని ముష్టిహతుల నొప్పించి కాలం దన్నెను. దాన నామదద్విరద మతిభీషణాకృతియై వడివడి నడరి తుండాగ్రమున స్పృశిం

షఁగా దాని నిమేషమాత్రమునఁ దప్పించికొని వెనుకకుందిరిగి తోకఁబట్టుకొని యిరువదైదుధనుస్సులదూరమునకు దాని నవలీల నీడ్చెను. అత్తఱిఁ దద్విలాసము నాగమును సుపర్ణుఁ డీడ్చుకొనిపోవుతెఱంగుగా నమరెను. అంత నది వెనుకకుఁ దిరిగి శౌరి నొంపఁబూనునంతలో సవ్యభాగముగానుండు గజమునకు దక్షిణభాగముగాఁ దానుదిరిగి యాపుదూడతోఁ దిరుగుబాలకునివలె నుండెను. అంత హరి ముందున కేతెంచి ముష్టిహతుల దాని నడంచి యది యెట్లు తిరిగిన నట్లు తానుఁ దిరుగుచుఁ బలుసారులు ముష్టిహతుల నొంచెను. ఆగజము పరువెత్తుచు భూమింబడి వడిలేచి హరిని భూమిపైఁ బడినట్లే యూహించి దంతఘాతమున భూతలమును. బీడించెను. తనప్రతాపము వ్యర్థమగుటం దలంచి యతిశయితక్రోధమూర్తియై మావటివాఁ డింకను బురికొలుప శ్రీహరిం బట్టుకొనఁ బరుగిడెను. తనపైకిట్టు బెట్టువచ్చు నాదంతావళేంద్రమును గాంచి భగవంతుఁ డిఁక నీయాఁట చాలునని యూహించి దానితుండమును గరమునఁ బట్టి లాగి క్రిందఁబడునట్లుచేసెను. పడినంతనే పైకొని కాలందన్ని సింహాకృతిఁ దాల్చి దంతముఁ బెకలించి దాననే దానిని బలుసారులు కొట్టెను. అదితన్నుకొనుచుఁ జచ్చెను. ఆ దంతము కరమున నమర హరి బయటికిరాఁగా నాపరమేశ్వరుమూర్తివిశేష మాసమయమున భుజశిఖరమున గజదంతము, రక్తమదబిందువితత్యంకితశరీరభాగము, స్వేదజలకణికాలంకృతవదనారవిందము గలిగి యపూర్వశోభచే వెలుఁగొందెను.

కువలయాపీడగజపూర్వవృత్తాంతము.

ఆర్యులారా ! కువలయాపీడ మనుగజమును హరి వధించినప్రకారముం బఠించితిరి. ఈగజ మేల కంసుని దాపుననుండి హరిం జంపువేడుకం బూనె నన్నగాథను బఠింపుఁడు. ఆమీఁద దీనివిధమంతయుఁ దేటపడును. *బహుళాశ్వమహారాజు నారదమునిం గాంచి యిట్లు ప్రశ్నించెను మునీంద్రా ! కువలయాపీడమను నీగజ మెవ్వరు? పూర్వజన్మమున దీనికేమని పేరు? గజత్వమెట్లులవడెను? కృష్ణహతమై యేగతి నొందెను? వచింపుమా యన నారదుఁ డిట్లు చెప్పెను. రాజా ! వినుము. బలిచక్రవర్తి కుమారుఁ డొకఁడు గలఁడు. వానిపేరు మందగతి యని. ఆతఁడు బలాఢ్యుఁడు. సకలశాస్త్రములయం దత్యద్భుతప్రజ్ఞగలవాఁడు. నియుతనాగసమానబలశాలి. ఒకానొకప్పుడు రంగయాత్రకై జనులెల్ల నరిగిరి. ఈమందగతి వారినడుమఁ జొరఁబడి బాహువులచే నందఱిఁ ద్రోయుచుఁ బోయెను. ఆజనసందోహమున నొక వృద్ధముని యుండెను. ఆమునినామము త్రితుఁడని. ఈమందభుజాత్రి యామునిని కెక్కుడవగా నంటెను. దానఁ గోపించి బలిష్ఠుఁడై మత్తుఁడైయున్న యాబలినందనుం గాంచి శపింపఁ బూని బలినందనా! నావంటివృద్ధును బాధించితివి. కాన నాశాపమును బరిగ్రహింపుము. నీవు మదోన్మత్తుఁడవుగాన గజశరీర

* ఈవిషయము గర్గసంహితయందు మధురాఖండము పదునెనిమిదవ యధ్యాయమునఁ బంద్రెండవశ్లోకమునుండి తరువాతనున్నగ్రంథ మాధారముచేసికొని వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగునది.

మును దాల్చి జనులఁ గరమర్దనమున బాధించుచు దేహయాత్ర చేయుచుఁ దిరుగుచుండుము. దుర్మతీ! గజరూపుఁడ వగుము. అని క్రోధావేశమునఁ బలుక నామహాముని శాపకారణమునఁ దనరూపము దంతిరూపముగా మాఱఁగాఁబడుచు మునిప్రభావమునెఱింగి కరయుగము జోడించి దీనస్వరంబున నోమహాత్మా! కృపాసింధూ! యోగీంద్రా! నీవు బ్రాహ్మణోత్తముఁడవు. నాయపరాధము సైచి యీగజత్వమునుండి యెపుడు ముక్తి కలుగునో ఆజ్ఞాపింపుము. మీవంటిజ్ఞానులను హేళనముచేయరాదు. అపకారము చేయరాదు. మీబోఁటిమాన్యులు మహర్షులు వరమీయను శపింపనుగూడ సమర్థులు. కావున నాయందుఁగరుణయునిచి శాపముక్తి ననుగ్రహింపుమా యని వేఁడెను. ఇట్లాతఁడు దీనుఁడై వేఁడ నాత్రితుఁ డనుమౌనికుంజరుఁడు ప్రసన్నుఁడై క్రోధమును వదలుటయేగాక కృపాళువై దైత్యరాజకుమారా. నావచనము మృషకాదు. నీభక్తికి హర్షించితిని. దేవతకులంగూడ దుర్లభమగువర మనుగ్రహించెదను. శోకమును వదలుము. శ్రీహరిపురము మధుర యనునది కలదు. అందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కరసరసిజమునుండి నీకు శాపముక్తి కలుగఁగలదు. సంశయము లేదు.

రాజా! ఆమందగతి యనుదైత్యుఁడే వింధ్యపర్వతమున గజముగాఁ బుట్టెను. కువలయాపీడ మనుపేరఁ బరఁగెను నాగాయుతబలము కలదయ్యెను. మగధాధిపతి లక్షగజములఁ బట్టునపుడు దీనింగూడఁ బట్టెను. ఆరాజు కంసునకు దీనిం గానుక

గా నిచ్చెను ఆమునివరమునఁ గువలయాపీడము శ్రీకృష్ణునిచేఁ బొడవడంగెను. దానియాత్మ శ్రీకృష్ణునిలోఁ గలిసెను. ఇదియే కువలయాపీడగజపూర్వవృత్తాంతమని నారదుఁడు తెల్ప రాజచ్చెరువందెను. మహర్షులవాక్కును గుఱించియు భగవంతుని కరుణనుగూర్చియుఁ దలపోసెను.

మహానుభావులారా!

కువలయాపీడవృత్తాంతమును వింటిరి. దానిపూర్వవృత్తాంతముఁనుగూడ నెఱింగితిరి. దీనినుండి మనము గ్రహింపఁదగినవిషయసార మొకండు గలదు. పెద్దల కేలాటియపకారముజేసినను దానిఫలము చిరకాల మనుభవింపక తప్పదు. ఎంతవాఁడైనను దానిఁ బొందక తీఱదు. కాఁబట్టియే,

"సాధుసజ్జనసంతాపః కి మాశ్చర్యం కులక్షయే"

అన్నసూక్తి వినఁబడియుడిని ఇదియేకాలమందైనఁ దప్పనిది. దానిం దప్పించువాఁడు భగవంతుఁడే కాని యీశ్వరుఁడద్దానింబొందకుండఁ దప్పింపఁబూనఁడు: ఏలయన, తనయాజ్ఞను దా మీఱఁడు. స్వోక్తవ్యాఘాతమగుపని యాయన చేయఁడు. సత్యపూతమగు మునివాక్కు ఫలించుటకు హేతువు భగవదాజ్ఞయేకాని వేఱుకాదు. భగవత్స్వరూపమే తపస్సు. దాని నాశ్రయించువారు మునులు. భగవంతు నాశ్రయించినవారి వాంఛలు ఫలించుట సహజము. కావునఁ దపోధనులవాక్కు శాపమై బాధించును. అందుననే పెద్దలనుజూచి పరిహసించుట, వారికి బాధగల్గించుట చేయరానిపనులు. ఆవిషయ మీకువ

లయాపీడగజచరిత్రము తెలుపును. ఇఁక ననంతరవృత్తాంతము నాలకింపుఁడు.

చాణూరముష్టికవధము.

కువలయాపీడమును వధించి శ్రీకృష్ణుఁడు బలరాముని గూడి గోపాలకులు వెంటరాఁగా మల్లరంగమును బ్రవేశించెను. అప్పటి భగవద్రూపము వర్ణింపఁబడినపద్ధతి నాలింపుఁడు.

శ్లో. మల్లానామశనిర్నృణాం
  నరవరస్స్త్రీణాం స్మరో మూర్తిమాన్
 గోపానాం స్వజనోఽసతాం
  క్షితిభుజాం శాస్తా స్వపిత్రోశ్శిశుః.
 మృత్యుర్భోజపతేర్విరాడవిదుషాం తత్త్వం పరం యోగినాం
 వృష్ణీనాం పరదేవతేతి విదితో రంగం గతస్సాగ్రజః.

శ్రీభాగవతము.

దీనికి విపులమగువ్యాఖ్య వ్రాయక మహాకవి పోతన పద్యము వ్రాయుచున్నాఁడను.

సీ. మహితరౌద్రంబున మల్లురకశనియై
  నరుల కద్భుతముగ నాథుఁ డగుచు
 శృంగారమునఁ బురస్త్రీలకుఁ గాముఁడై
  నిజమృత్యువై కంసునికి భయముగ
 మూఢులు భీభత్సమును బొంద వికటుఁడై
  తండ్రికిఁ దయరాఁగఁ దనయుఁ డగుచు

ఖలులకు విరసంబుగా దండియై గోప
కులకు హాస్యంబుగాఁ గులజుఁ డగుచు
తే. బాంధవులకుఁ బ్రేమ భాసిల్ల వేలుపై
శాంత మొనర యోగిజనుల కెల్లఁ
బరమతత్త్వమగుచు భాసిల్లె బలునితో
మాధవుండు రంగమధ్యమందు.

పైశ్లోకమున కీపద్య మెంతచక్కఁగాఁ గుదిరినదో యారయుఁడు. మూలమునందు నవరసములు వర్ణింపఁబడినవి. పద్యరత్నమునం దాపేరులు వానికిఁ గారణముకూడఁ జెప్పఁబడినవి. ఈపట్టున నీపద్య మొకనీతిని మనకు బోధించుచున్నది. దానిని దెలుపక మాననయితికాదు. శ్రీకృష్ణుఁడు కువలయాపీడమను మత్తహస్తిని బొలియించి దానిదంతమును బట్టుకొని తనువు నిండ రక్తబిందువులు పడియుండఁగా మల్లరంగమును బ్రవేశించెను. అత్తఱి నాదివ్యపురుషుని నంద అనేకవిధమునఁ జూడక వారివారిభావము లెట్లు ప్రసరించెనో యట్లు చూచిరని దీనిభావము. భగవంతుని జంపఁబూనియున్న మల్లరకు నశనిరూపమునఁ గనఁబడియెనఁట. అనఁగా రౌద్రరసము. భయంకరాకారుఁడై కనఁబడెనని భావము. మన మీతనిం జంపలేమని వారికి ముందే తోఁపఁజేసెనని సారము. మనుజుల కందఱకుఁ బ్రభువుగాఁ గనఁబడెనని భావము. అద్భుతరస మిట కన్పట్టును. అనఁగా సామాన్యమానవులెల్ల మనకు రక్షకుఁ డని భావించిరని సారము. అద్భుతరస మేలాగనఁగా మున్ను

చూడనిరూపము కనఁబడఁగానే అచ్చెరువుగా నీమహాను భావుఁడు మనకుఁ బాలకుఁడుగా నుండుభాగ్యము గలిగినదని వారు భావించిరని గ్రహింపఁదగు. సహజప్రీతి యిటఁ గన్పట్టెడిని. వాస్తవమగుప్రీతి యిదియే కదా ! సామాన్యస్త్రీలకు మూర్తినిదాల్చిన మన్మథుఁడుగాఁ గనఁబడియెనఁట. శివుని కంటిమంట నడంగిన మన్మథుఁడు మరల దేహము గలిగి వచ్చెనా యని వా రూహించిరని భావము. అంతకుమున్ను మన్మథుని జూచియుండలేదు. పుస్తకములలోఁ జదివియుండిరి. ఆతఁడు మృతినొందెననియు వినియుండిరి. సౌందర్యమునకు నుదాహరణము మన్మథుఁడనియే యందఱమతము. ఆభావమే వనితలకుం గూడఁ గలదు. కాఁబట్టి యింతకుముం దిట్టి దివ్యమంగళ విగ్రహమును జూచియుండలేదు కావున వినియున్నభావము స్మృతిగోచరమయ్యెను. శృంగారము స్త్రీలస్వభావము కదా. కాఁబట్టి శృంగారరస మిటఁ గన్పట్టెడిని. సౌందర్యరాశిగాఁ దలంచిరని దీనిసారము. శృంగారాధిదేవత యనియే వారు భావించిరని యిట గ్రహింపందగు. గోపకు లాపరమపురుషుని తమజ్ఞాతిగాఁ దమయింటఁ బుట్టినవానిగా భావించిరని భావము. హాస్యరసమిట సూచింపఁబడినది. సకలాంతర్యామి యగుసర్వేశ్వరునిఁ దమజ్ఞాతిగా భావించిరనుట హాస్యాస్పదముకదా ! స్వల్పదృష్టిగదా యిది. సర్వేశ్వరునిగా భావింపవలసియుండెను. అట్టివానిని రాజ్యమును బాలింప యోగ్యతలేని తమకులమునఁ బుట్టిన యొకనిగాఁ దలంచుటకన్న నీచ

భావము వెల్లడించుచున్నది. కావున హాస్యరసము. దుష్టులగు రాజులకు మృత్యువుగాఁ గనఁబడియెను. అనఁగా నామహాపురుషుని మూర్తివిశేషము వారికి భీతిని గల్పించి మన మింక జీవింపఁజాల మనునిరాశను గల్పించెనని దీనిసారము. వీరరస మిటఁ గన్పట్టెడిని. రాజులంతకుముం దామహాత్ముని యద్భుతచర్యల వినుటయే కాని చూడలేదు. అమూర్తియం దధికద్వేషము వారికున్నది. అట్టిమూర్తి కనఁబడఁగనే తమంతన తమరే మనల నీతఁడు పాలియింపక మానఁడన్న యూహగలవారై రని గ్రహింపవలయును. తండ్రి యగునందునకు వసుదేవునకుఁ గుమారుఁడన్న భావమే జనించెను. దాన వారికి మఱింతకరుణ వెల్లివిరిసెను. ఇటఁ గరుణారసము సూచింపఁబడినది. ఇందఱ కిన్నియూహాలు కలుగఁగా నందాదులు కుమారునిగానే భావించిరి. నాకన్న కొడు కింత వాఁడాయెఁగదా. నానోములు ఫలించిన వన్న సంతోషముకల వారై రని భావము. మల్లరంగమున జరగఁబోవు యుద్ధమునఁ గొడుకులు జయింతురో లేదో యన్న సంశయము పోయి కరుణ యుప్పతిల్లెననుటచే ముందు విజయము గల్గనుంటచే నాభావమే వారికిం దోఁచెనని గ్రహింపందగును. భోజవంశపాలకుఁ డగుకంసునకు మృత్యువుగా నాభగవన్మూర్తి కన్పట్టెను. దీనిచే భయానకరస మిట సూచితమని గ్రహింపఁదగును. అంతకుముం దాకంసుఁ డీబాలకుని జంపింపఁగలనని గంపెడాశతో నుండెను తన్మూర్తివిశేషము చక్షుర్గోచరము కాఁగా మృత్యువెదుటఁ గన్పడినట్లు తోఁచెను. మృతియాసన్నమయిన ట్లాతనికిఁ

దోఁచెనని గ్రహింపందగు. మూఢులు విరాట్టుగా అపర్యాప్త ప్రకాశునిగా భావించిరని భావము. కాన నిట భీభత్సరసము సంసూచితము.పరమయోగులామూర్తిం గాంచి పరతత్త్వమని భావించిరి. ఇట శాంతరసము సంసూచితము. యోగులు నిరంతరము భక్తిభరమునఁ దమహృదయాబ్జమునఁ బరమేశ్వరు నిలిపి తత్తేజోరూపమునే ధ్యానింతురు. వారియానందమునకుఁ గొదువ యనునది లేదు. ఆధ్యాననిష్ఠయందు నెన్నియోదినములు గడచిపోవును. వారి కవ్వి డొడలు తెలియదు. దానికే మహానందమనియు, బ్రహ్మానందమనియుఁ బేరులుగలవు. ఆయానంద మవ్యయము, అపరిమేయము నగు. యోగులుకానివారికది తెలియఁబడదనుట సిద్ధాంతము. భర్తృహరి.

శ్లో. ధన్యానాం గిరికందరే నివసతాం జ్యోతిః పరం ధ్యాయతా
మానందాశ్రుజలం పిబంతి శకునా నిశ్శంక మంకేశయాః.

అనియోగులధ్యానపును వర్ణించెను. కరచరణాద్యవయవ విశిష్టునిగ ధ్యానించుట యవ్యయానందసుఖకాంక్షులచేఁ గాదు. వారైహికఫలమును గోరరు. ఐహికసుఖములను గోరువారు సాకారునిగా భగవంతుని ధ్యానింపవలయు. తేజోరూపోపాసము పరమపవిత్రము. దానిని యోగులే చేయఁబూనుదురు. ఇతరుల కది దుర్జ్ఞేయమయియుండు. ఇట యోగులాశ్రీకృష్ణుని దేజోరూపునిగా ధ్యానించిరి. వారు పరతత్త్వమనియే తలంతురు.బాంధవులగు వృష్ణికులజులు కృష్ణమూర్తిని మల్లరంగ

మునఁ గనుంగొని పరదేవత యనియే తలపోసిరి. ఆసమయమున వారిమవి కట్లు భగవంతుఁడు చూపట్టెను.

ఆర్యులారా! ఇట్లు భగవంతుఁ డందఱ కన్నిరూపులై దర్శనమిచ్చె ననఁగాఁ దాత్పర్యమేమి? అనునదియే యొకట్టగ ట్టిప్రశ్నము. దీనింగూర్చి యింత పెంచి వ్రాయనేల? అన్నది రెం డవప్రశ్నము. కారణము వినుఁడు. ఈరీతి నింద ఱిన్నిరూపుల నిట్లు భావించి రనుదానిలోనియర్థమును గ్రహించుటయే మనకుఁ దరణోపాయము. నిష్పక్షపాతి భగవంతుఁడన్న విషయ మీశ్లో కము చెప్పుచున్నది. ఎవ్వరెవ్వ రెట్లెట్లు భావించిన నందఱ కోర్కు లొక్కవిధమునఁ బ్రసాదించు ననుటయే యిందు నీతి. శృంగారప్రధానముగా భావించి ధ్యానించినస్త్రీలకు, పరతత్త్వ మని ధ్యానించినయోగులకుఁ దుల్యఫలము. ఈరెండింటియం దున్నభక్తి సమానమే. కపటములేనిచో ప్రేమము తుల్యమే కదా. కావున సర్వవ్యాపకత్వము. సర్వభూతదయాళుత్వ మీ ఘట్టము బోధించుచున్నది. కంసాదులు మృత్యువుగాఁ దలంచిరి. ఆఫలము వారికిని సిద్ధించినది. బంధువులు తమవానినిగా భావిం చిరి కావ వారికోరికయు నిండినది. కావున సర్వేశ్వరుని నెవ్వ రెవ్వ రేయేచందముల భావించినను ప్రేమము సమానమయ్యె నేని భగవత్కృప యేకరూపముగాఁ బ్రసరించును. ఇదియే తెలి సికొనఁదగినవిషయము. ఇది తెలిసినఁ జాలదు. వాగ్రూపమగు భక్తి ఫలింపదు. అది యనుష్ఠానమునకు రావలెను. అప్పుడే

యది సఫలమగును. దానికై ప్రయత్నింపుఁడు. ఇఁకఁ దర్వాతి కథను జిత్తగింపుఁడు.

చాణూరముష్టికసంహారము.

ఇట్లు రామకృష్ణులు మల్లరంగమును జేరిరి. సర్వజనులాయద్భుతాకారులసోదరుల వీక్షించి కృతార్థులైరి. కంసుఁడున్నతమంచాగ్రమున నాసీనుఁడై కువలయాపీడగజమును జంపుట యాలకించి మనోవైకల్యము తన్నుఁ బరిపరివిధముల బాధింపఁగా మల్లవీరులగుచాణూరముష్టికుల నిర్వురం బిల్చి యీసోదరు లిద్దఱు నామరణకారణులు. కాన వీరిని న్యాయయుద్ధమున గాని, అన్యాయయుద్ధమునఁగాని పొలియింపుఁడు. వీరివధించినంతన మీకు సకలవాంఛలు ఫలింపఁజేసెద. నిష్కంటకమగు రాజ్యము మీకును సామాన్యమగును. నాచావుకొఱకుజన్మించిరని వినవచ్చెడిని. కాన వీరినే విధముచేతనైనను బొలియింపుఁడు. నాకానందమును గల్గింపుఁడు. నాయానందఫలమును మీరనుభవింపఁగల్గుదురు. ఇది నిశ్చయము.అని పలుభంగులఁ బ్రోత్సహించెను. వారును సోదరుల నీయాదవకుమారులఁ జంపు టెంతటిపని యని యుద్ధసన్నద్ధులై యుండిరి. వారిశిష్యులగుమల్లురెల్లరు మహోత్సాహముతోఁ గంసరాజ్యరక్షణభారము తమదనియే భావించుచుండిరి. వీరు చావఁగాఁ దమకెల్లఁ గొంతరాజ్య మిచ్చునన్నయాశ వారికిఁ జక్కఁగాఁ గుదురుకొనియెను.

ఇంతలో రామకృష్ణులం గన్నులారఁ గాంచినజనులందఱు పరవశములగుమనంబులతో నాదివ్యమంగళవిగ్రహముల

నిద్దఱింగూర్చి యిట్లు చెప్పుకొనసాగిరి. ఔరా! ఏమి యీసుం దరాకారములు! ఏమి వీరినడకబెడఁగు? ఈనేత్రలక్ష్మి యేమి? త్రిజగన్మోహనులగు వీరింగన్నతలిదండ్రు లెంతటి ధన్యాత్ములో కదా! జగదుద్ధరణార్థ మీయిద్దఱు వసుదేవు నింట నవతరించి రనుట నిక్కము. అని గుసగుసలాడుచు శ్రీకృష్ణుంగూర్చి యిట్లు చెప్పుకొనిరి. జగన్మోహనాకారుఁడు కృష్ణుఁడు దేవకీగర్భ మున జన్మించి నందగోకులమునకుఁ గొనిపోవఁబడెను. గూఢ ముగా నందుఁ బెంపఁబడి వృద్ధినొందెను. ఈఘట్టమున మహా కవిపోతనపద్యమును వ్రాయుట సముచితమని తోఁచినది. శ్రీ కృష్ణచర్యలందు వర్ణింపఁబడినవి.

సీ. చంపె రక్కసిఁ బట్టి చక్రవాకునిఁ గూల్చె
బడఁద్రొబ్బె మద్దుల బకుని జీరె
నఘదైత్యుఁ బోరిఁగనె నడరి వత్సకుఁ ద్రుంచె
గిరి యెత్తి దేవేంద్రుఁ గ్రిందుపఱచె.
గాళియు మర్దించె గహనానిలముఁ ద్రావెఁ
గేశి నంతకు పురి క్రేవ కనిచె
మయుపుత్త్రుఁ బరిమార్చె మఱియును దానవ
భటుల మర్దించి గోపకులఁ గాంచె
తే. గోపకాంతల మనముల కోర్కిఁదీర్చె
నీసరోరుహలోచనుం డీశుభాంగుఁ
డీమహామహుఁ డీదిగ్గజేంద్రనిభుఁడు
మనుజమాత్త్రుఁడె తలపోయ మాధవుండు.

అని రాముంజూచి యిట్లు చెప్పుకొనసాగిరి. ఈఘట్టము న రామవర్ణనమును మహాకవిపోతన యించుకంతయైనఁ దెలిఁగింపక చల్లఁగా వదలుకొనియెను. మూలమున విపులముగ నున్నది. ఆశ్లోక మిదియె.

"అయం చాస్యాగ్రజశ్శ్రీమాన్ రామః కమలలోచనః
ప్రలంబో నిహతోఽనేన వత్సకో ధేనుకాదయః."

అని పలుకుచుండిరి. ఇంతలోఁ గంసానుమతిఁ దూర్య నాదములు రోదసీకుహరముల నిండి వెలసెను. బలరాముఁడు మల్లరంగమధ్యభాగమును బ్రవేశించెను. చాణూరముష్టికు లంతకుముందే ఆతావునుండి యిటునటు దిరుగుచు మల్లచర చుచుఁ దిరుగుచు నేత్రమున బాలకులఁ జూలియించి రాజ్య సుఖముల ననుభవింతమా యని యువ్విళ్లూరుచున్నవారు కాన సోదరు లిర్వురు మల్లరంగమధ్యభాగమునకు రాఁగానే మఱింత యుప్పొంగునుత్సాహముతో వారిం గాంచి చెంత కరిగి పరి హాసముగా నిట్లు పలికిరి. అందుఁ జాణూరుఁడు మాటలపొంక మెఱిఁగినవక్త. వారిద్దఱిలో నీతఁడు వాగ్విశారదుఁడు కాన నిర్వ్యరకుగా నాతఁడే యిట్లు పలికెను.

పాఠకులారా! ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమున గూఢముగా నున్నయర్థమును విమర్శింపక మాన వలనుపడదు. కావున వ్రాసెదను. ఏలయని విసుగునొందకుఁడు. చాణూరునకు శ్రీకృష్ణుఁడు పరమేశ్వరుఁడని తెలిసికొనఁదగుశక్తి చాలదు.

కాని వాఁడు చెప్పఁబూనునపుడు కర్మప్రేరితుఁడై తెలిసినట్లు మాటలాడెనని గ్రహింపఁదగును. ఆవిధమును వినుఁడు.

ఓనందనందనా! ఓరామా! మీరిరువురుపరాక్రమోపేతులరు. బాహుయుద్ధమున నేర్పులులరు. అని విని మారాజు మిమ్మిద్దఱిం బిలిపించెను. రాజునకు సంతోషమును బుట్టించు కార్యము చేయుట శ్రేయస్సని ప్రజ లూహింతురు. మనోవాక్కాయకర్మములచే నేకరీతిగా రాజకార్యముల నొనరింపఁదగు. లేకున్న విపరీతమగును. నిత్యము మీచే గోపకులు సంతోషింపఁజేయఁబడుచుందురు. గోవుల మేపుచు వనములయందు మల్లయుద్ధమునఁ గ్రీడించుచు మీరలుందురు కదా. కావున మారాజేంద్రునకుఁ బ్రియమును మీరును మేమును జేయఁబూనుదము. మన యీకార్యమునకు సర్వభూతము లానందించును. రాజనఁగా సర్వభూతమయుఁడు కదా! అని సహేతుకముగాఁ జాణూరుఁడన శ్రీకృష్ణుఁడు విని యిట్లు బదులు చెప్పెను. ఈ ఘట్టమున మహాకవి పోతన,

మ. వనమార్గంబున గోపబాలకులతో వత్సంబులన్ మేపుచున్
బెనఁగన్ మిక్కిలి నేర్చినా రనుచు నీపృథ్వీజనుల్ చెప్ప మా
మనుజేంద్రుండిటు మిమ్ముఁ జీరఁ బనిచెన్ మల్లాహవక్రీడకుం
జనదే కొంతపరాక్రమింప మనకున్ సభ్యుల్ విలోకింపఁగన్.

పైనవ్రాసిన యావదభిప్రాయమునకు సారముగా నీపద్యమును వ్రాసిన ట్లగపడియెడిని. మూలమున లేనిభావ మీక్రిందిపద్యమునఁ జేర్పఁబడినది.

మ. జవ సత్త్వంబులు మేలె సాము గలదే సత్త్రాణమే మేను భూ
ప్రవరుం బోనన మిమ్మనంగవలెనే పాలీలభీష్టంబులే
పవివో కాక కృతాంతదండకమవో ఫాలాక్షునేత్రాగ్నివో
నవనీతంబులముద్దగాదు మెసఁగన్ నాముష్టి గోపార్భకా.

ఈపద్యము నిరర్థక మనఁజాలనుగాని చదువుటకుఁ జమత్కారము గలదిగా మాత్రము కన్పట్టెడిని.

ప్రకృత మీసంభాషణములోనిసార మేదని విచారింతము. చాణూరుఁడు పరమమూర్ఖుఁడు. ముష్టికుఁడు వీనికి వంత పెట్టువాఁడు. ఇంతకుముందు కంసుననుజ్ఞనొంది వీరిసోదరులఁ జంపఁబూనియే యుండిరి. భగవద్దర్శనముకాఁగానే చాణూరుఁడు మాటలాడఁబూని విధివశమున సత్కార్యము పురికొలుపఁగా నిట్లు పలికెను. నందనందనా! ఓబలరామా! మీరిరువురు వీర్యసమ్మతులని ప్రఖ్యాతినిగాంచినవారు. బాహుయుద్ధమున నేర్పులని మారాజు విని పిలువంబంపెను అనఁగా సార మేమి? వీర్యసమ్మతులరనఁగా వీర్యము మిమ్మే వరించినది. తానుండఁదగుచోటు మీరుగా నిశ్చయించుకొన్నది. లోకమున మీకంటెఁ బరాక్రమసమగ్రులుందురా. రాజగుకంసుఁ డీతఁడు పామరుఁడుగాన నిట్టి మీకు మల్లుపోరాటమునందు నేర్పుగలదని వినెను.అదిచూడఁగోరి పిలువంబంచెను. శత్రువులు మీకు లేకున్నను లోకదృష్టిచే శత్రువులుగాఁ దోఁచువారిని బాహుయుద్ధంబునను, భక్తుల బాహుకృతాలింగనమువలనను గాపాడుదురు. ఈయుభయులకు ననుగ్రహఫల మొక్కవిధముననే ప్రసా

దింతురు. మీచేఁ దెగినను మీపాదము లాశ్రయించినను ఫల మొక్కఁడే యని సారము. ఈభావమే పోతన "చనదే కొంత పరాక్రమింప మనకున్ సభ్యుల్ విలోకింపఁగన్" అన్న పద్య చతుర్థపాదమున నిమిడ్చిరి. కొంతపరాక్రమింపన్=మీతోఁ బోరాడువారు లేరు. ఐనను గొంతమాత్రము (ఇంచుకసేపు) పరాక్రమవిహారముచేయుట మనకుఁ దగదా. ఏలయన, "ఈసభ్యుల్ విలోకింపఁగన్=ఈసభలో నుండుసాధువులు చూచి యానందించునట్లు మనము కలిసి విహరింతము. దీనిచే మమ్ము నమ్మియున్న కంసుఁడు సంతోషించును. సభలో నున్న పెద్దలు మాపౌరుషమును గాంతురు. మీచే మేము తెగిన నది యవమానము కాదు. మాకది కీర్తిదాయకమే. ఇహమందుఁ గీర్తియుఁ బరమందు ముక్తియుఁ గలుగును. కావున నాపనిచేయుట తగదా యని చాణూరునినోటనుండి కవి చెప్పించెను.

రాజునకుఁ బ్రియమగు కార్యము చేసినచో నదియే శ్రేయస్సని ప్రజ లెఱుంగుదురు. అప్రియము మనోవాక్కాయములచే నేకరీతిగాఁ జేయఁదగును. లేకున్న నవి విపరీతమగును. అన్న చాణూరునిభావములోని సారమేమి? అనునది యొకప్రశ్నము. రాజు తండ్రివంటివాఁడు. భగవంతునివలె నాతనియానతిఁ బాటింపవలయు. భగవత్ప్రియకార్యములు చేయు టెట్లు శ్రేయస్కరమో యట్లే రాజహితకార్యములు చేయుటయు నని ప్రజ లెఱుంగుదురు. అనఁగా నెవరివలన నుపకారముగలుగునో ఆతనికిఁ బ్రియములగు కార్యములుచేసి సం

తోషపఱచుట కృతజ్ఞతకుఁ దార్కాణము. అట్లుచేయుట నలుగురకుఁ దెలియవలయుననికాక మనోవాక్కాయములచేఁ దుల్యముగా నొనరింపవలయును. అదియే సుజనపద్ధతి.

"మనస్యన్యం వచస్యన్యం కర్మణ్యన్యం దురాత్మనామ్
మనస్యేకం వచస్యేకం కర్మణ్యేకం మహాత్మనామ్."

అన్నసూక్తి యుండనేయున్నదికదా. ఇది ప్రాతీతికార్థము. వాస్తవార్థమేమనఁగా, శ్రీకృష్ణా! మేము లోకాచారము ననుసరించుచున్నారము. నీతోఁబోర నెవ్వరికే నశక్యమని యెఱుంగమా. ఐనను జాలకాలమునుండి యీకంసునియన్నము తిని యీతనివస్త్రములం గట్టితిమి. అందులకుగాఁ గృతజ్ఞత చూపవలయునుగదా. ఆకృతజ్ఞతను మనస్సుచేతను వాక్కుచేతను శరీరముచేతను జూపఁబూనితిమి. శ్రీకృష్ణునితోఁ బోరాడఁజాలకున్నను బోరాడి యామహాత్మునిచేఁ జచ్చి పరమపదము నొందుదుము మేనిలోఁ బ్రాణములున్నదాఁక వంచనసేయక పోరాడుదుమని మనస్సుచేతను; వాక్కు ప్రసాదించినందులకు ఫలముగా భగవంతుని నుతింపవలసినది విధిగా నుండఁగా నరపతికి విశ్వాసముచూపునెపమునఁ బ్రేలుచున్నవారమని వాక్కుచేతను భగవత్కైంకర్యమునకు బదులుగాఁ బరమేశ్వరుఁడవగు నీతోఁ బోరాడుటకుం బూనితిమి. రాజునకుఁ గృతజ్ఞతకుగా నీదేహమునే యర్పింతు మనుకర్మముచేతను మేమిరువురము లోకాచారము ననుసరించితిమి. అంతియకాని నిన్ను గెలుతుమన్న యూహచేఁగాదు. "విపరీతమతోఽన్యథా" మే మిట్లు

లోకాచారము ననుసరింపకపోయినచో మల్లులజాతియే యిట్టి దని మమ్మాక్షేపింతురు. "లోకాపవాదాద్భయమ్" అన్నసూక్తి ననుసరింపవలదా. మే మిప్పు డూరకున్న నది లోకాచారము నకు విరుద్ధమగును. అట్లుకాఁగూడదు కాన లోకాచారమును బాటించుటకును, కంసుఁ డింతకాలము మమ్మన్నవస్త్రదానములఁ బోషించినందులకును ప్రతిఫలముగా నీయకార్యమునకుఁ బూనితిమి. ఇంతియకాని జగదారాధ్యుఁడవై జగదేకశరణ్యుఁడవై జగన్నిలయుఁడవు నగు నీతోఁ బోరాడి గెల్తుమనునూహ మాకుం గలదా. ఓస్వామీ! దీనబంధూ! మమ్మీయపరాధమును లెక్కింపక కాపాడుము. ఈశరీర మతిస్థూలమైనది. ఈభారమును దీర్పుము. అని ప్రార్థించెనని గ్రహింపవలయు. ఈయర్థము చాణూరునిమనసునఁ గలదని దీనితరువాతిశ్లోకము తెలుపుచున్నది.

శ్లో. నిత్యం ప్రముదితా గోపా వత్సపాలా స్తథా స్ఫుటం,
వనేషు మల్ల యుద్ధేన క్రీడంత శ్చారయంతి గాః. ౩౮

దీనిప్రతీతికార్థ మీవఱకే వ్రాయఁబడినది. విశేషార్థమిద్ది. వత్సము లనఁగా అసమర్థులు స్వతస్సంరక్షణము లేనివారని భావము. అనఁగాఁ బ్రాణికోటులు. వానిని బాలించుచు ననఁగా సకలప్రాణులఁ గాపాడుచున్న మీరని భావము. తథా అట్లే. అనఁగా సగుణబ్రహ్మమవుగా నుండుతఱి సకలబ్రహ్మాండముల నెట్లు పాలించుచుందువో అట్లే యీలీలామానుషరూపమును దాల్చిన యిప్పుడని భావము. మల్లయుద్ధేనక్రీడంతః=

బాహుయుద్ధముచేత. ఇటఁ దృతీయ హేత్వర్థమని గ్రహింప వలయు. మల్లయుద్ధ మను హేతువుచేతఁ గ్రీడించుచు, యుద్ధ ముచేఁ గ్రీడించుట యనఁగా దుష్టసంహారమున నీయవతార మును సఫలముచేయుచునని తాత్పర్యము. నా కేయాయుధము లక్కఱలేదు. తలంచినపు డాయుధములన్నియు నాకలవడును. బాహుస్పర్శముచే నీభూభారము నడంతునన్న భావ మిట సూచింపఁబడినది. గాః చారయంతః=గోవులను మేపుచు నిటు నటుదోలుచు ననఁగా భూతములన్నియుఁ బశువులు. దైవము పశుపతి యని రహస్యము. సకలభూతముల ననేకరీతుల భ్రమింపఁజేయుచు నిందు నందుఁ బుట్టించుచు నని సారము. ఇట్టిమహాత్ముఁడవగు నీచేత సదా గోపకులు సంతోషింపఁజేయఁబడుచున్నారు. గోలోకమునుండి నీసేవార్థ మవతరించిన గోపకుల నెల్లప్పుడు సంతోషింపఁజేయుచున్నవాఁడవుకదా. అట్లే మమ్మిద్దఱను గూడ మల్లయుద్ధవ్యాజమున రక్షింపుమా యని భావము. ఆ గోపకులకు నొసంగెడునానందము మాకును గటాక్షింపుమా యని ప్రార్థించె నని గ్రహించుటయే సరసము

ఈయర్థమును దీనితరువాతిశ్లోకము దృఢపఱచుచున్నది. దానిం దిలకింపుఁడు.

తస్మా ద్ధాత్రిజ్ఞః ప్రియం యూయం వయం చ కరవామ హే
భూతాని నః ప్రసీదంతి సర్వభూతమయో నృపః.

ప్రాతీతికార్థము స్పష్టము. విశేషార్థము. తస్మాత్=అందు వలన, మేమిట్లు మిమ్ముఁ బ్రార్థించుచున్నందువలన. యూయం

వయంచ=మీరిర్వురు మేమును (రామకృష్ణులు చాణూరముష్టికులమగు మనము నలువురము) రాజ్ఞః ప్రియం=ఈకంసునకు హితమును. మమ్ము నమ్మి మాద్వారా మిమ్ముఁ జంపించి సర్వకాలము నిష్కంటకముగా రాజ్యమేలఁ దలంచుకొన్న యీ కుమతికిఁ బ్రియమయిన, అనఁగా వీని వధించి పుణ్యలోకములఁ బడయఁజేయునదే ప్రియము. కాన నట్టిదానిని, కరవామహే=చేయుదము. మేము లేకయున్న నీమల్లరంగమున నిందఱు చేరరు. ఈతఁడును రాఁడు. కావున మాసహాయముకూడ నీ కార్యమునఁ గలదని ధ్వని. అట్లొనర్చినచో నః=మమ్ములను భూతాని=సకలభూతములు-చరాచరప్రపంచమున నుండుప్రాణులెల్లరు నని భావము. దుష్టసంహారమునకుఁ దోడ్పాటుగావించినవారినిగూడ మెచ్చుకొనుట లోకాచారమేగాని క్రొత్త విషయముకాదు. మఱియొకవిధముగా నిట నర్థము చెప్పవచ్చును. నః భూతాని = మాయొక్క-భూతము లనఁగా మా సంబంధమున నలరారుబంధువులెల్లరు నని భావము. ప్రసీదంతి = ప్రసన్నులగుదురు. ఈకార్యముచే నింతటి గొప్పకార్యమునకుఁ దోడ్పడితిరి కాన భగవత్కటాక్షమునకుఁ బాత్రులయ్యెదరని యాశీర్వదించునని సారము. రెండవపక్షమున. మే మీకార్యమునకుఁ బ్రయత్నింపఁగా నపజయము గల్గినను మల్లజాతి కనుగుణమగుకార్యము నొనర్చితిరి. ప్రాణ ముండుదాఁక రక్షించిన వారి కుపకారముచేయుట మల్లురకు ధర్మమని భావము. అట్టి మావారెల్ల సంతోషింతురని తాత్పర్యము. ఏల సర్వభూత

మయో నృపః = సర్వభూతస్వరూపుఁ డనఁగా సకలభూతముల కాత్మవంటివాఁడు. అనఁగా రక్షకుఁడని రహస్యము. అట్టిరాజు కుమతియైనపుడు వానికి పరమాత్మవగు నీచేత మృతిని గల్పించి శాశ్వతసుఖమును గల్పించుట మంచిదని సారతరార్థము.

ఈయర్థమును సిద్ధాంతముచేయు పైశ్లోకమును వినుఁడు.

శ్లో. తన్నిశమ్యాబ్రవీత్కృష్ణో దేశకాలోచితం వచః.

దేశకాలోచితం వచః=అనఁగా ఆమల్లరంగమునకు, కాలమునకుఁ దగినమాటను జెప్పెననఁగాఁ దాను భగవంతుఁడే యైనను సామాన్య యాదవునిగా భావించినకంసుఁడు వినుటకుఁ బామరులెల్లరు తన్ను డాంబికములు పలుకువాఁడు కాఁడని తలంచుటకుఁ గంసునకుఁ గాలము సమీపించినందున దానికిఁదగినట్లు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సంభాషించెనని భావము. ఇట్టు లీఘట్టమున భావముగ్రహించినచో మహానందము గలుగును. ఇఁకఁ బ్రకృత కథకు మరలుదము.

చాణూరునిమాటలసారము శ్రీహరి యెఱిఁగి దేశకాలోచితముగా నిట్లు పల్కఁబూనెను. ఆమాటలు బాహుయుద్ధము తన కభిమతమే యని తెలుపునట్లు చాణూరుని మన్నించి యతఁడు చెప్పినట్లే తా నంగీకరించినట్లు లోకుల కవికనఁబడురీతిఁ బల్కెను. మల్లాగ్రణీ! మీభోజరాజునకు నందఘెట్లు వశవర్తులో వనచరులమగు మేమును బ్రజలమే. కావున రాజునకుఁ బ్రియమగు కార్యమును జేయుదుము. అది మాయందుఁ బరమానుగ్రహ మునిచినట్లే. మేము బాలురము.

మాతోటిసమానబలము కలవారితో యథోచితముగాఁ గ్రీడింతుము. మల్లురతో బాహుయుద్ధము పొసఁగెను. మల్లసభాధికారుల కధర్మము స్పృశింపక యుండుఁగాక. అని చమత్కృతితోఁ బ మాటలాడెను. ఈభాగమునకుఁ దెనుఁగుపద్యములు కానరావు. ఏలొకో మహాకవి వదలెను. సూక్ష్మముగా నీయర్థము పైపద్యమునఁ గలదనియేమొ.

ఆర్యమహాశయులారా! శ్రీకృష్ణుని యభిప్రాయమును వింటిరికదా. ఇందు విశేషార్థము కలదని తేటపడకమానదుకదా! చాణూరసంభాషణమున నొకరహస్యార్థము కలదని శ్రీహరి గ్రహించియే తదనుగుణముగా బదులుచెప్పెను. ఆవిషయము నాలకింపుఁడు. భోజపతికి నందజీవలెనే వనచరులమగు మేమును బ్రజలము. చాణూరా! అడవులలో గోపబాలకులతో మల్ల యుద్ధమున విహరించువార లంటివి. నిశ్చయమే. మే మాటవి కులము. మీరు నాగరకులు. మీకున్నంత తెలివితేటలు మాకుండవు. అని ప్రాతీతికార్థము. "వయం చాపి వనేచరాః" వనచరులమగు మేముఁగూడ మీకంసునకుఁ బ్రజలమా. అపి శబ్దము ప్రశ్నార్థముగా గ్రహింపఁదగు. మే మెవ్వరమని మీ రాజు కండగర్వమున నూహించెనో కాని మేము వనచరులము. కేశవస్వరూపులమని భావము. రాజునకుఁ బ్రియము సదా చేయువారము. సర్వజనులకుఁ బ్రియముఁగూర్చుటకే మే మవతరించితిమి. ఇఁక మీరాజునకుఁ బ్రియముచేయక యుందుమా. మీరాజున కేదిప్రియమో అది చేసెదము. అదియే మా

యొక్క పరమానుగ్రహము. అనఁగా మీరాజునకుఁ బ్రియ మైనది యీమూర్ఖభావము వదలుటయే. అది కొలఁదిగడియ లలో సమకూర్చెదము. మాయనుగ్రహ మట్టిదే. మేలు చేకూర్చుటకే. మాకు శత్రుమిత్రభావములు లేవు. అందఱకు మాకరుణ సమానముగా ఫలము నిచ్చును అని రహస్యము. దీనికి మూలమును జూడుఁడు.

ప్రజా భోజపతేరస్య వయం చాపి వనేచరాః
కరవామ ప్రియం నిత్యం తన్నః పరమనుగ్రహః.

౧౦ స్కం. ౪౩ అ. ౩౭ శ్లో.

దీనితరువాతిశ్లోకమును బరికింపుఁడు. ఈభావము విస్పష్టమగును.

బాలా వయం తుల్యబలైః క్రీడిష్యామో యథోచితమ్,
భవేన్నియుద్ధం మాధర్మస్స్పృశే న్మల్లసభాసదః. ౩౮ శ్లో.

దీనికి మహాకవి పోతన.

ఉ. సాములు లేవు పిన్నలము సత్వము కల్గనరాదు మల్లసం
గ్రామవిశారదుల్ కులిశకర్కశదేహులు మీరు మీకడన్
ఏము చరించు టెట్లు? ధరణీశునివేడ్కలు చేయువారముం
గామువినోదముల్ సలుపఁ గాదనవచ్చునెయొక్కమాటికిన్.

అని వ్రాసిరి. పైశ్లోకమున కీపద్యము విరుద్ధముగా నున్నది. బాలశబ్దము నాధారముచేసి యాకాశసౌధమును నిర్మించి రనుకొనక తప్పదు. పైశ్లోకమునకుఁ బ్రాతీతికార్థము ముందె వ్రాయఁబడినది. విశేషార్థమును జిత్తగింపుఁడు.

భగవంతుఁ డిటఁ దనసర్వేశ్వరత్వమును దెలుపుచు న్నాఁడు. నేనును మాయన్నయు ననుటకు "ఆవామ్" అనక "వయమ్" అని చెప్పెను. ఏల? సర్వలోకస్వరూపుల మగు మేము ఈజన్మమున బాలురము. తుల్యబలైః క్రీడిష్యామః యథోచితమ్=మాతో సమానబలముగలవారితో నుచితము నకుఁ దగినట్లు విహరింతుము. అనఁగా మాతో మీరు సమాన బలముగలవారేని విహరింతుము. మీ రత్యల్పులు. మీతో మాకేటి విహారము. ఎవరితో నెట్టివిహారము చేయఁదగునో వారితో నట్టివిహారము సల్పుదుము. ఒకప్పుడు మీతోఁటి బాహుయుద్ధము పొసఁగునేని అధర్మము సభాసదులకుఁ గలు గకయుండుఁగాక. అనఁగా అధర్మయుద్ధముగాఁ బ్రవర్తింపక యుండ మీమల్లసభాధిపతులు చూతురుగాక యని సారము. అధర్మముగాఁ బ్రవర్తించినచో మాకేమియు బాధలేదుకాని లోకమునకు నుదాహరణము కాఁగూడదుకదా. అనిరహస్యము. ఇట్టిశ్లోకమునకుఁ బద్యము వ్రాయునపుడు "ధరణీపతివేడ్కలు చేయువారముంగాము" అని చెప్పు టేటికో తోఁపకున్నది. దీనితర్వాతిపద్యమునకు మూలము విరుద్ధముగా నున్నది.

ఇట్లు శ్రీకృష్ణమూర్తి భావగర్భముగాఁ బలికిన విని చా ణూరుం డామాటలనుండి తాను గ్రహింపఁదగినంతమాత్రము గ్రహించి బదులు చెప్పఁబూని యిట్టు లనియె. కృష్ణా! నీవు బాలుఁడవు కావు. శిశువవుకూడ కావు. బలరాముఁడు బలవ దగ్రగణ్యుఁడు. ఎట్టులనఁగా. వేయియేనుంగులబలముగల కువల

యాపీడగజము మీచే సంహరింపఁబడెనుకదా. అట్టిగజమును సంహరించిన నీవును బలరాముఁడును బాలురనుట యేటిమాట? స్తనంధయులనుట యేటిమాట? కావున మాతో మీరు పోరాడఁగలరు.

ఆర్యులారా! దీనిమూలమును దిలకింపుఁడు.

న బాలో న కిశోర స్త్వం బలశ్చ బలినాం వరః,
లీలయేభో హతో యేన సహస్రద్విపసత్వభృత్. ౩౯ శ్లో.

చాణూరుఁడు కేవలాజ్ఞానమునఁ గప్పఁబడి మాటలాడి నచోఁ గువలయాపీడమను గజమునకు వేయియేనుఁగులబలము కలదు. దాని నశ్రమంబునఁ జంపితివి. కాన నీవు బాలుఁడవు కాదు. శిశువవు కాదు. మీసోదరుఁడు బలవంతులలో మేటి బలుఁడు. అనుమాట లాగ్రహాపరవశుఁడైనవాఁడు చెప్పునట్టివే యగునా. లేక శ్రీకృష్ణమూర్తి యాకృతిని దర్శింపఁగనే పూర్వ పుణ్యవశమున జ్ఞానముదయించి యిట్లుపలికె నని చెప్పఁదగునా మీరే యూహింపుఁడు. దీనిరహస్యార్థము.

మహాపురుషా! నీకు శిశుత్వబాలత్వము లెక్కడివి? ఇప్పటి నీవయస్సును బట్టిచూడఁగా లోకములో నుండుగజములలో సహస్రగజబలయుక్తమగు కువలయాపీడమును దేటిచూడనైన శక్యముకాదని తోఁపకపోదు. అట్టిదానిని విలాసముగా వధించి తివి. మహాత్మా! నీ వెక్కడి బాలుఁడవు? ఎక్కడి శిశువవు? మా వంటిమూర్ఖులకు నీతత్త్వము తెలియఁబడకయున్నను, కువలయా

పీడమును వధించుటచేనైనఁ దెలియఁబడకుండునా. అట్లే మమ్ముం గడతేర్పుమా యని సారము.

ఇట్లు భావగర్భముగాఁ బలికి మఱియు లోకాచారము ననుసరించువాఁడై మల్లజనసామాన్యమగురీతి నిట్లు పలికెను. ఆమాటలు భావగర్భములే. మూల మిదిగో.

తస్మా ద్భవద్భ్యాం బలిభిర్యోద్ధవ్యం నానయోఽత్ర వై,
మయా విక్రమవార్ష్ణేయ బలేన సహ ముష్టికః. ౪౦ శ్లో.

తస్మాత్=మీరు పరమపురుషులైనందున, బలిభిః=బలవంతులమగు మావంటివారితో, భవద్భ్యాం=మీచేత, యోద్ధవ్యం=యుద్ధముచేయఁదగినది. అత్ర=ఈవిషయమందు, అనయః =అధర్మము, నవై = లేనేలేదు. వార్ష్ణేయ=వృష్ణివంశోద్భవా, మయా=నాతోడ, (నీవు) విక్రమ=పరాక్రమింపుము. (యుద్ధముచేయుము.) బలేనసహ=బలరామునితో, ముష్టికః=ఈముష్టికుఁడు (విక్రమతాత్)=పరాక్రమము చూపునుగాక. ఇది ప్రాతీతికార్థము. చాణూరునిభావ మేమనఁగా లోకసామాన్యబలశాలురము మేము.మీరలోకసామాన్యబలశాలురు. ఐననుమాతో మీరు పరాక్రమింపఁదగును. నీవు నన్నును బలరాముఁడీముష్టికుని గృతార్థులను జేయుఁడు. మాతో యుద్ధముచేయువిషయమందు మీకు నధర్మ మేమియులేదు. మీతో యుద్ధము చేయఁబూనువిషయమందు మాకు నధర్మములేదు. ఏలయనఁగా పతితుచ్ఛులమగు మమ్ముద్ధరించుపొంటెఁ బోరాడుట మీ కథ

ర్మముకాదు. మహాపురుషపుంగవులగు మీతోఁ బోరాడుట మాకు సధర్మముకాదు. మేము మామేలుకోఱకే యుద్ధము చేయుదుము. మీరు మా మేలుఁగోరియే మాతోఁ బోరాడుఁడు.

"ఆర్తత్రాణపరాయణస్స భగవాన్నారాయణో మేగతిః."

అన్నమాట మే మెఱుఁగుదుము. ఈతుచ్ఛభూపతుల నాశ్రయించి కన్నుమిన్నుఁగానకయున్న యీవిపన్నులఁ గావ నవతరించితిరి. మీసందర్శనమున నించుకజ్ఞాన ముదయించినది. కాన మాకు నీదాస్య మొసంగుము. అంతియ చాలును. ఎడ చేయుటేల? అని తనమనోభావమును గృష్ణుఁ డెఱుంగునట్లు కంసాదుల కింకొక్కవిధముగా నర్థమగునట్లును జెప్పెను. ఈశ్లో కార్థమును వింటిరి. పద్య మిందులకు విరుద్ధముగా నున్నది. చాణూరుఁడే యెవరెవ్వరితో యుద్ధముచేయునది నిరూపించి నట్లు మూలము తెలుపుచుండఁగాఁ బద్యమున శ్రీకృష్ణుఁడే నిర్ణయించినట్లున్నది. ఆపద్యమిదియే.

క. నీతోడుత నేఁ బెనఁగెదఁ
   బ్రీతిఁ ముష్టికునితోడఁ బెనఁగెడి బలుఁ డు
   గ్రాతతమల్లాహవమున
   భూతలనాథునకు మెప్పుఁ బుట్టింతు సభన్.

*ఈపద్యము నాధారముగా మహాకవి మఱికొన్ని పద్యముల వ్రాసెను. తరువాత మఱికొన్నిపద్యముల వ్రాసెను. అవి

* ఇటనుండి శ్రీభాగవతము నలువదినాల్గవయధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడును. తక్కినపురాణములలో లోపల వ్రాసినట్లే.

మాత్రము శ్రీకృష్ణుఁడే శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యని తెల్పును. పరస్పర మివి విరుద్ధములే. ఐనను ఆపద్యములలోని భావము సాధుసమ్మతము. కావున వానినిమాత్ర మిట వ్రాసె దను. ఇది పోతనగారిభావము.

చాణూరుఁ డాకృష్ణునిమాటల కాగ్రహించి తనపరా క్రమ మందఱకు మెప్పుపుట్టించుచుండఁగా,

శా. నాతోఁబోరఁగ నెంతవాఁడ విసిరో నాపాటియే నీవు వి
ఖ్యాతుండం గులజుండ సద్గుణుఁడ సత్కర్మస్వభావుండ నీ
కేతాదృగ్విభవంబు లెల్లఁ గలవే యీవీటఁ బోరాడుటల్
వ్రేతల్ చూడఁగఁ గుప్పిగంతులిడు టే వీక్షింపు గోపార్భకా!

అని పలికి యంతతో నూరక పోరాడఁబూనక భక్తియుఁ బరాక్రమ ముట్టిపడునట్లు.

సీ. చలమున నను డాసి జలరాశిఁ జొరరాదు
నిగిడి గోత్రముదండ నిలువరాదు
కేడించి కుంభిని క్రిందికిఁ బోరాదు
మనుజసింహుఁడ నని మలయరాదు
చేరినఁ బడవైతుఁ జెయి చాపఁగారాదు
బెరసి నాముందటఁ బెరుఁగరాదు
భూనాథహింసకుఁ బోరాదు నను మీఱి
శోధింతుఁ గానలఁ జొరఁగరాదు

తే. ప్రబలమూర్తి నను చు భాసిల్లఁగారాదు
ధరఁ బ్రబుద్ధుఁడ నని తలఁపరాదు

కలికితనము చూపి గర్వింపఁగా రాదు
తరము కాదు కృష్ణ తలఁగు తలఁగు.
నీవు శ్రీహరివే యైనచో

సీ. మహిమతో నుండంగ మధురాపురముగాని
పొలుపారు వైకుంఠపురముగాదు
గర్వంబుతో నుండఁ గంసునిసభగాని
సంసారరహితులసభయుఁ గాదు
ప్రకటించి వినఁగ నాబాహునాదముగాని
నారదువీణాస్వనంబు గాదు
చదురులాడఁగ మల్లజనవిగ్రహముగాని
రమతోడి ప్రణయవిగ్రహముగాదు
తే. వెలసి తిరుగంగ వేదాంతవీథిగాదు
మొఱఁగి పో మునిమనముల మూలగాదు
సాఁగి నడువంగ భక్తులజాడ గాదు
శౌరి నామ్రోల నీ వెందుఁ జనియె దింక.

ఈపద్యములనుబట్టి యాలోచించినను భగవంతుఁడు శ్రీహరి యీరూపమున నవతరించెననియుఁ జాణూరునిభావమే యైనట్టు కనుపట్టు. కంసాదులకు సంతోషముపుట్టించుటకుగాఁ బ్రతాపవచనము లాడుటయేగాని వేఱుగాదనియుఁ దేటపడియెడిని.

ఇట్లు చాణూరుఁడు నిర్ణయింపఁగా హరి యందులకు సమ్మతించి తనయన్నను ముష్టికుని మార్కొన నియమించెను.

ఇట్లిద్దఱు నిద్దఱిని దలఁపడిరి. మల్లయుద్ధము కొంతదనుక శాస్త్రరీతి ననుసరించియే సాగెను. ఆయుద్ధ మమరులకుంగూడ నచ్చెరువుగొలుపుచునే యుండెను. చూచువారెల్ల నిదియేమిబాహుయుద్ధము! ఇట్టి దీవఱకెన్నఁడు చూచియుంటిమా యని యనుకొనిరి. ఆసభలో నున్నవారంద ఱాసక్తిమెయి నాపోరాటమును జూచుచుండ నందున్నవనితామణులు తమలోఁ దమరిట్లనుకొనసాగిరి. ఇదేటిసభ? ఇదేమిన్యాయము? కేవలబాలకులను బలాఢ్యులగు మల్లురతోఁ బోరాడ నియోగించి కన్నులార దయలేక చూచుచున్న యీసదస్యులేటిసజ్జనులు? ఈరాజన్యునిసభ యింతయధర్మమునకుఁ బాల్పడఁదగునే. ఇంచుక యాలోచించినచో నెట్టివారికేనిది యధర్మమనితోఁపకపోవునా. చూడుఁడు ఈచాణూరముష్టికుల సర్వావయవములు వజ్రసారమయములు. కొండలవలెఁ జూడ నొప్పుచున్నవారు. బాలకులం బరికింతము. వీరిదేహములు సుకుమారములు. యౌవనము పొడచూపని కిశోరులు. అట్టివారితో నిట్టిబాలకులను దలఁపడ నియోగించుటేపాటిధర్మము? ఇందు ధర్మమనఁగా నధర్మమే యనవలయును? కటా! ఎంతటి యన్యాయము! ఏచోట నధర్మమిన్నయగునో యాచోట నొకగడియయైన నిలువరాదు సుఁడీ! సభ్యులదోషములు తెలియవచ్చినచో బుద్ధిమంతుఁ డాసభకుఁ బోరాదు. సభలో సాగుచున్నదోషమును దెలుపకున్నను బాపము. విపరీతముగాఁ జెప్పినను బాపము.

పంకజాక్షులారా! అదిగో మల్లునియెదుటఁ దిరుగుచుండు

శ్రీకృష్ణమూ_ర్తిముఖమును బరికింపుఁడు. జలబిందువులచే నావృతమైన పంకేరుహంబుచాడ్పున స్వేదబిందువులచే నావరింపఁబడియున్నది. అదిగో బలరాముని నెమ్మోమును జూడుఁడు. అరుణవర్ణలోచనము లొప్పౌట. దన్ను మారుకొన్నమల్లవీరునియాసునసంరంభించుచున్నట్లున్నది చూడుఁడీ! ఈకృష్ణుని ఈతఁడు పురాణపురుషుఁడు. మనుష్యవేషమును దాల్చి శంకరుఁడు రమాదేవియుఁ బాదారవిందములఁ బూజింప వనములఁ జిత్రమాల్యముల ధరించి వేణుగానముచేయుచు గోవులమేపుచుఁ జరించుచుండుటచే బృందావనమునందలి భూభాగములు పరమపవిత్రములయినవి. అని యనుకొనుచుండిరి. ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందున్నభాగమున లేనివిషయములఁ జొప్పించి మహాకవి పోతన యల్లినపద్యములుల్లాసమును గల్గింపక మానదు.

సీ. వేణునాళములపై వెలసిన మాధవుం
డధరామృతము లిచ్చి యాదరించుఁ
బింఛదామముల మై పెరిఁగిన వెన్నుఁడు
మస్తకంబునఁ దాల్చి మైత్రి నెఱపుఁ
బీతాంబరముల మై బెరసిన గోవిందుఁ
డంసభాగమునఁ బాయక ధరించు
వైజయంతికల మై వాలినఁ గమలాక్షుఁ
డతికుతూహలమున నఱుతఁ దాల్చుఁ
తే. దనరు బృందావనంబునఁ దరుల మైనఁ
గృష్ణుఁ డానందమునఁ జేరి క్రీడసల్పు,

నెట్టినోముల నైన ము న్నిట్టివిధము,
లేల కామైతిమో యమ్మ యింక నెట్లు.

మఱియుఁ గొంద ఱిందువదనలు లావణ్యమునకు నిధాన మై సమానముగాని అధికముగాని యేదియు లోకముల యందు లేక యన్యులకు సిద్ధింపక యితరులకుఁ బొంద నశక్యం బైయలరారు నీ యీశ్వరునిరూపమును బ్రతిక్షణమందును గన్నులఁ గ్రోలుభాగ్యముగలగోపిక లేమితపము నొనరించిరో కదా. పాలుపిదుకుట, ధాన్యముదంచుట, మదనోద్దీపకము లగు పూఁతలు గూర్చుట, డోలికల నూఁగుట, రోదనముచేయుబాల కులను బుజ్జగించుట, వృక్షముల పాదులయందు నీరుపోయుట, నీరుచల్లుట మొదలగుపనులు చేయుచుండియుఁ బ్రీతిచేఁ జిత్తము శ్రీకృష్ణునిపైఁ జేర్చి నేత్రముల నానందబాష్పములు గ్రమ్మ శ్రీహరి కీర్తిగీతములం బాడుదురు. అని చెప్పుకొనిరి.

ఈఘట్టమున గోపికలభావ మెట్టిదో యించుక వ్రాయక తప్పదు. మూలమును బరికింపుఁడు.

యా దోహనే వహననే మదనోపలేప
ప్రేంఖేంఖనార్భరుదితోక్షణమార్జనాదౌ
గాయంతి చైన మనురక్తధియోఽశ్రుకంఠ్యో
ధన్యా వ్రజస్త్రియ ఉరుక్రమచిత్తయానాః

౪౪ అ. ౧౬. శ్లో.

దీనియర్థముపై వ్రాయఁబడియెను.మల్లరంగమున బాహు యుద్ధము చేయుచున్న శ్రీకృష్ణునిముఖమును గాంచి యందున్న

యంగనామణులు గోపిక లెంతపుణ్యము నొనర్చిరో యనుకొ నిరి. గోపికలవ్యాపార మేలాటిదో వా రెఱింగియుండవల యును. వీరిసంభాషణములనుబట్టి గోపికలవ్యాపార మెంతపరి శుద్ధమైనదో మన మెఱుంగవచ్చును. ఇందలి నీతి యేమనియు మన మూహింపవచ్చును. పాలుపిదుకునపుడు,వడ్లుదంచునపుడు, సుగంధవస్తువులం గూర్చునపుడు, ఉయ్యెల లూఁగునపుడు, పిల్ల లేడ్చుచుండఁగా వారియేడ్పుడుపఁబూనినపుడు, చెట్లపాదు లలో నీరుపోయునపుడు మొదలగుసర్వకార్యములయందును ప్రీతిచేఁ జిత్తమును శ్రీకృష్ణునందుఁ జేర్చి యానందబాష్పములు కన్నులనుండి ప్రవహింపఁగా భగవద్గుణకీర్తనములం బాడుదు రఁట. ఇట్టిగోపికలు వ్యభిచారము చేసిరనుట తెలివితక్కువగాక మఱేమగును? సదా భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణునినే దలంచుచు నేకార్యము చేయుచున్నను ఆపనియందు మనస్సును నిలుపక భగ వద్గుణసంకీర్తనమునందే శ్రద్ధగలవారలగుట భక్తిపారవశ్యము నకు లక్షణమా. వ్యభిచారవృత్తికి లక్షణమా. ఇంచుక యోజిం పుఁడు. భక్తిపరవశత్వమున నేకార్యము చేయుచున్నను దదా రాధనమునందే చిత్తము లగ్నమగుటయే సాధుసమ్మతమార్గము. ఈవిషయము భగవద్గీతయందు,

నైవ కించిత్కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్,
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్రన్నశ్నన్గచ్ఛన్ స్వపన్ శ్వసన్.
ప్రలపన్ విసృజన్ గృహ్ణ న్నున్మిషన్నిమిష న్నపి,
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంత ఇతి ధారయన్. ౫ అ.౯

చెప్పఁబడినది "నైవ కించిత్కరోమీతి యుక్తస్సన్మాహితస్సన్మన్యేత చింతయేత్. తత్త్వవిదాత్మవిత్ ఆత్మనో యాథాత్మ్యం తత్త్వం వేత్తీతి తత్త్వవిత్ పరమార్థదర్శీత్యర్థః "అని శంకరభాష్యము.

కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలై రింద్రియై రపి,
యోగినః కర్మ కుర్వంతి సంగం త్యక్త్వాఽఽత్మశుద్ధయే.

కావున నే కార్యము చేయుచున్నను దానియందాసక్తి లేక లోకసంగ్రహార్థమై చేయుచు భగవత్సంకీర్తనము చేయుట పరాకాష్ఠ చేతనే కదా. కావున గోపికలందఱు బృందావనప్రాంతములందున్నను ఏయే కార్యములు చేయుచున్నను వానియందాదరము లేక శ్రీకృష్ణగుణకీర్తనము చేయుచుఁ దదానందమునఁ గంఠము తడఁబడఁగా భక్తిపరవశలైరని భావము. దీనిచే గోకులమందలి గోపికలెల్ల సదా శ్రీకృష్ణసద్గుణములు పాటలుగాఁ బాడుచుందురనియు నామహానందము ననుభవించుచున్నవారనియు భావము. ఇట్లు భగవద్గుణగణకీర్తనము చేయుచు సర్వకార్యములు మఱచువారు వ్యభిచారిణులు కారనియు, పరమభక్తి గలవారనియు గ్రహింపవలయునే గాని వారియం దొకదోషము నారోపించరాదని గ్రహించుట సజ్జనుల మార్గము.

ఇఁకఁ బ్రకృతమునకుఁ గడంగుదము. ఈరీతిఁ గొందఱు చెప్పుకొనుచుండఁగా నింకనుం గొందఱు పురంధ్రులు తమలోఁ దమ రిట్లు చెప్పుకొనిరి. సుదతీ! చూడుము. ప్రాతఃకాలము వనమునుండి యావుల మేఁపం దోలుకొని వనముల కరుగునపుడు,

సాయంకాలమున వనములనుండి యావులందోలుకొని గోకులంబు ప్రవేశించునపుడును శ్రీకృష్ణుఁడొనరించు వేణునాదమును విని యాగోపికలు సంరంభంబున గృహములువదలి పరుగున వచ్చి చిఱునవ్వుతో నలరుమోమును, గనుంగొనఁ గరుణాకటాక్షవీక్షణములను బడయ నెంతపుణ్యమును దొలిజన్మమున నొనరించిరోకదా. యని ప్రీతిమీఱఁ జెప్పుకొనిరి.

మహాశయులారా! ఈభావమునుబట్టి యూహించినను గోకులమున నున్నగోపికలు శ్రీకృష్ణుని సాక్షాత్పరమేశ్వరునిగా భావించిరనియుఁ దద్దర్శనమే తమకానందమనియుఁ దత్కటాక్షప్రసారమే వరప్రసాదమనియు భావించిరనియుఃబ్రాతస్సాయంకాలములయం దాపరమేశ్వరసందర్శనము ప్రతిదినము గోరుచుందురనియు మహాభక్తిరసప్రపూర్ణహృదయలై యున్నారనినియు స్పష్టమగునుగాని కామబాణములచేఁ జెదఱినమనస్సులు గలవారని కాని మోహావేశమునఁ గృష్ణుని జూచిరని కానియించుకంతయు స్ఫురింపదు. ఎట్టిపక్షపాతము కలవాఁడైనను నిట్టి తుచ్ఛభావముగలదని చెప్ప సాహసింపఁజాలఁ డనునమ్మకము నాకున్నది. మూలమును దిలకింపుఁడు.

ప్రాతర్వ్రజాద్వ్రజత ఆవిశతశ్చ సాయం
గోభిస్సమం క్వణయతోఽస్య నిశమ్య వేణుమ్,
నిర్గమ్య తూర్ణమబలాః పథి భూరిపుణ్యాః
పశ్యంతి సస్మితముఖం సదయావలోకమ్.

౧౦ స్కం. ४४ అ.౧౬.

ఎవ్వరు ప్రాతస్సాయంకాలములందు గోవులఁదోలుకొని వనముల కరుగుచు నడవులనుండి వచ్చుచున్న శ్రీబాలకృష్ణుని సస్మితముఖమును గరుణావలోకనాంచితమును జూడఁగల్గుదురో ఆకాంతలే భూరిపుణ్యమును జేసికొన్నవారని పైశ్లోకతాత్పర్యసారము. కామాతురలగు కాంతలనుఁ బుణ్యవతులనిచెప్పుట యెందేనిఁగలదా. ఈరీతిగా ననుకొనువారు మథురానగరమున మల్లరంగమునఁగలస్త్రీలుగాని గోకులముననుండు గోపికలుకారు. వారు కామార్తలే యని యడుగుదురేమో. అది పొరపాటు. ఎట్లనఁగా, గోపికలవలెనే వీరుకూడ భగవంతునిం గాంచిరి. తద్దర్శనమాత్రమునఁ బాపాత్ములు పుణ్యాత్ములుగా మాఱవలసినదేగాని పుణ్యాత్ములుమాత్రము భక్తులై పాపాత్ములట్లే యుండిన నిఁకభగవద్దర్శనమునకుఁ బ్రభావ మేమున్నది? పరమేశ్వరసందర్శనము సకలపాపములను నాశనముచేయునని సకలశ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములు ఘోషించుచుండ నట్టి శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును గాంచి గోపికలు కామాతురలై రని వర్ణింప నిఁకఁ గృష్ణునిమహిమ మేమో నాకు బోధపడలేదు. కావున శ్రీకృష్ణుఁడు భగవదవతారమే యని తలంచినచో నేఁజెప్పినయర్థము సార్థకము. ఒక్కమనుష్యుఁడు. అందును దుచ్చుఁడు. అని భావించినచోఁ గాముకుఁ డనవచ్చును. ఈయర్థము సిద్ధాంతమని చెప్పఁగలవారు భారతమాతృపుత్త్రలలోనుండరని నావిశ్వాసము. ఇది సత్యము! కావున నింక నీచర్చమాని తరువాతికథకుం గడంగెదను. ఈఘట్టమున నిట్టి

శ్లోకరత్నమునకుఁ దగినపద్యముల మహాకవి పోతన యేల వ్రాయలేదో తోఁచక పరితపించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు పురంధ్రీమణు లెల్లఁ దమలోఁదమ రామమహానుభావుల శ్రీరామకృష్ణులం గాంచి యనేకభంగులఁ బొగడుచుండఁగా మహాజను లెల్ల రీకుమారకు లెప్పు డీదురాత్ముల నిగ్రహింతురో యని యువ్విళ్లూరుచుండఁగా మహర్షులీమహీంగురు తరభార మేక్షణమునఁ బోయి ధర్మము పాదుకొనునా యని యాశించుచుండఁగా మింటనున్న దేవతలు మహాత్మా! సంరంభంబున నీశత్రువులం బోకార్చి మాభయంబు దీర్చి లోకుల రక్షింపుమా యని దోసిలులొగ్గి వేఁడుచుండఁగా శ్రీకృష్ణమూర్తియుఁ దనతో బాహుయుద్ధము చేయుచున్న చాణూరుని భక్తుని ముక్తికిం బంప నాత్మ నెంచెను. మరలఁ బోరాడుసమయంబున హరి యతని నాలస్యముచేయక సంహరింపఁ దలఁచి పోరాడుచు విలాసముగా విహరించుచందంబున వానిం బడవైచును. రెండుమూఁడుమాఱు లాచాణూరుఁడు లేచి కయ్యము చేయుచుండెనుగాని హరిబలము తనకన్న నుఱుతరమని పరికించి విధిలేక పోరాడుచుండెను. శ్రీహరి మనమున నతనిఁ జంపఁదలంచి పడవైవ నావ్రేటుననే యతఁడు కాలునివీటికిం బోయెను.

బలభద్రుఁడు ముష్టికుఁడును బోరాడుచుండుతఱిఁ బెక్కుమారులు బలుని ముష్టికుఁడు లెక్కసేయక యుండెను గాని తుద కాతనివిక్రమంబు తనపరాక్రమంబునఁ జెడదని నిశ్చ

యుంచుకొనునంతలో బలరాముఁ డీతనితో నింకేటియుద్ధం
బని తనబాహుదర్పోద్ధతిం జూపి పడవైచి వానియవయవంబులు
చూర్ణమగునట్లు రక్తనాళములు తెగునట్టులు కరతలమున
నడంచి వానిశరీరమునకు ప్రాణవాయువులకు సంబంధము
లేకయుండఁజేసెను. *చాణూరముష్టికుల దేహములందుండిన
జ్యోతిర్విశేషములు శ్రీహరియందు విలీనము లయ్యెను. ఆచి
త్రమును సాధువులగు భక్తులు కాంచఁగల్గిరి. తక్కినవారి కది
చూడ శక్యముకాదు కదా. ఆయద్భుతకృత్యమున నాసభయం
దలి వారెల్లఁ బరమానందభరితు లైరి. మునులయుమ్మలికలు
చల్లవడెను. దేవతలు హరిపై రామునిపైఁ బూలవాన గురిపించిరి.
అత్తఱిఁ జాణూరముష్టికులపాటుం గాంచి మల్లురెల్ల భీతిల్లిరి.
అందుఁ గూటుఁ డనుమల్లుఁ డాగ్రహించి రౌహిణేయుని
మార్కొని యఱచేతివ్రేటునఁ బ్రాణముల వదలెను. చాణూర
పక్షపాతముగల శలతోసకలను నిర్వురుమల్లురు శ్రీహరిం
దలపడఁగా వారిం గాలందన్ని శిరంబులు పగులఁజేసి వారిం
బిలుకుమార్చెను. ఈమువ్వురిపాటుంగాంచి తక్కినమల్లురెల్ల
నుల్లాసంబు దక్కి భీతిల్లి నలుదెసలకుం బాఱిరి. అత్తఱి భగవ
చ్చర్యను మహాకవి,

ఉ. మల్లురఁ జంపి గోపకసమాజములో మృగరాజురేఖ శో
భిల్లఁగఁ బాదపద్మములఁ బెల్లుగ నందెలు మ్రోయవచ్చు నా

---

*ఈవిషయము గర్గసంహితయందున్నది. తేషాం జ్యోతీంషి వైకుంఠే వివిశుః పశ్యతాం సతామ్=అని మూలము.

వల్లవరాజనందనుల వారక చూచి మహీసురాదు ల
ల్లల్లన సంస్తుతించిరి ప్రియంబుగఁ గంసుఁడు దక్కనందఱుఁ.
అని వ్రాసి కృతార్థుఁ డయ్యెను.

ఇట్లు దుష్టమల్లురెల్ల నుక్కడంగఁగా సాధుసాధునాద ములు సభనుండి వెడలి దెసల నావరించెను. పురంధ్రు లాకృత్యము ఘోరతరముగనే కన్పట్టినను మున్ను వారివలన లోకమునకుం గల్గిన బాములవలన వారికిని సంతోషదాయకమే యయ్యెను. నేఁటితో దురాత్ములబాధ లడంగెనని యామల్ల రంగమున నున్నవారెల్లఁ గంసపక్షపాతు లొక్కకొందఱు తప్ప నంద అంగీకరించిరి. కంసపక్షపాతులుమాత్రము వగఁగుందిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు బలరాముఁడును సమానవయస్కులగుసుదామాది గోపాలబాలకులంగూడి యారంగమునఁ బెల్లురేఁగువాదిత్ర నాదంబులకుఁ దమనూపురనినదంబులు తోడుపడుచుండఁ దాళ లయానుగతిమీఱఁ జరించుచు వేడుకఁ గూర్చుచుండ బ్రాహ్మణాదులెల్ల వారిం గనులారఁ గాంచుచుండిరి. వారియానంద మునకుఁ బరిమితి లేకయుండెను.

మహానుభావులారా! చాణూరముష్టికులసంహారమును వింటిరి. అందుఁ గలవిశేషవిషయములు నాయాతావులయందే వ్రాయఁబడియెను. ఇపుడు నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను. చాణూరముష్టికులు కువలయాపీడము లోనగునవియెల్ల భూభారమును హరింప భగవంతునకుఁ దోడుపడ నవతరించినవే. రెండుపక్షములుగా నుండకున్న నేకార్యము సాగదు. ఇందొక

రిని మనము నిందింపరాదు. భగవత్సహాయులలో లోకదృష్టిచే నుత్తమాధమములు కానఁబడునుగాని పారమార్థికదృష్టిచేఁ గానఁబడవు. ఏలయనఁగా నివిరెండును గూడకయున్న నేకార్యము కొనసాగదు. భూభారమును హరింప దేవత లెట్లు సాయపడుదురో రాక్షసు లట్లే సాయపడుదురు. వీరిద్దఱిపై భగవంతునికృప సమానమే. అది లోకదృష్టికి నించుక భేదముగాఁ గానంబడును. దుర్వృత్తి లేకయున్నచో సద్వృత్తిని బోధించుటకు నుదాహరణము లుండకపోవును. ఇట్లనుటచే దుర్గుణము లుండఁదగినవని చెప్ప నెంచినవాఁడను గాను. రెండును గార్యమునకు సాయపడునని చెప్పుచున్నాఁడను. భూతలము ప్రజానీరంధ్రమగుచో వ్యాధు లుద్భవిల్లును. అవియు భగవదాజ్ఞచే నుప్పతిల్లినవే. కాని తమంతట దమపుప్పతిల్లినవి కావు. అవి భగవంతునకు శత్రువు లనవచ్చునా. ఒక్కకార్యము సాధించుట కెన్నియోపరికరములు గావలెను. అన్నియుఁ గలిసినఁగాని కార్యము ఫలింపదు. ఇందేది కొఱఁతపడినను గార్యము సంపూర్ణము కానేరదు. అట్లే దేవతలు రాక్షసులు కలిసినఁగాని భూభారము పాయదు. సాక్షిమాత్రుఁడై యుండును. తదిచ్ఛచేఁ బ్రకృతి యందఱ నాడించును. పని సాగును. కావున మనము చాణూరాదులను దూషింపరాదు. వారును భగవత్కార్యము చక్కఁగూర్పఁ బ్రయత్నించినవారలేకాని రిత్తవారు గారు. లోకదృష్టిచే వారి కించుక యపకీర్తిగలదు. కావున వారిప్రవృత్తులం గాంచి లోకులెల్ల నట్టి

ప్రవృత్తులు మంచివిగావనియు వానికి విరుద్ధములగుసత్ప్రవృత్తులలవఱచుకొనఁదగినవనియు నేర్చుకొనవలయును.

విశ్వరూపసందర్శనమున భగవంతుని యాకృతియందే సకలబ్రహ్మాండము లుండినవి. రాక్షసులు దేవతలు నందుండిరి. పరమేశ్వరుఁ డేల వారిని ధరించవలెను ? అన్న ప్రశ్నము చేయఁ దగదు. అదియంత మంచిదికాదు. ఏలయన సకలరూపము లాతనిస్వరూపములే. సర్వాంతర్యామికదా పరమపురుషుఁడు.

రుద్రాదిత్యా వసవో యే చ సాధ్యా
విశ్వేఽశ్వినౌ మరుతశ్చోష్మపాశ్చ
గంధర్వయక్షాసురసిద్ధసంఘా
వీక్షంతే త్వాం విస్మితాశ్చైవ సర్వే.

గీత ౧౧ అ ౨౨ శ్లో.

గంధర్వయక్షులు, అసురులుండ హేతు వేమనరాదు కదా. సర్వసత్వములు భగవదంశములుగలవియే. కాని యందు స్వస్వకర్మానుసారము, సత్వరజస్తమోగుణప్రధానములై యుండు. కావున లోకమున నుత్తముఁడగు జీవుఁడు సాత్వికజీవుల నుదాహరణముగాఁ దీసికొని వారివలెఁ బ్రవర్తించుచు లోకయాత్ర నడుపవలయును. ఇందులకే గుణత్రయము, తత్ప్రధానములగుజీవకోటులు పుట్టినవి. అందు దేని ప్రవృత్తి లోకసమ్మాన్యమో దానిని గ్రహించి లోకదూష్యమును వదలవలయునని నీతినిగ్రహించుట సాధులక్షణము. ఇది చాణూరముష్టి

కాదులను గుఱించి వ్రాయఁదగినవిషయము. ఇంక నీవిషయ మును వదలి ప్రకృతచరిత్రమునకుఁ గడంగెదను.

చాణూరముష్టికాదుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము.

* బహుళాశ్వమహారాజు నారదమునిపలెం గాంచి మహాత్మా! చాణూరాదులగుమల్లురు పూర్వజన్మమున నెవ్వరు? ఎచ్చటనుండి యిచ్చటం జేరిరి? ఔరా! వీరు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మముతో యుద్ధ మొనరించిరికదా! వారిపుణ్య మేమనవచ్చును. వారితేజస్సు లాపరమేశ్వరునం దైక్యములయ్యెనే. ఆచరిత్రమును వినఁ గోరెద నన నాదముని యిట్లుచెప్ప నారంభించెను. అమరావతీ నగరమున నుతథ్యముని యొకఁడుండెను. ఆముని కైదుగురు కొమరు లుండిరి. వారెల్ల మన్మథుని దిరస్కరించు రూపసంపద గలవారు. వారు వేదశాస్త్రపఠనము మానిరి. జపముచేయుట మానిరి. ఏవిద్యయు మేము పఠింపమనిరి. పర్వతప్రాంతములకుం బోయి మల్లయుద్ధము నభ్యసించుచుండిరి. బ్రహ్మకర్మపరిభ్రష్టులై వేదాధ్యయనశూన్యులై యిష్టానుసారము తిరుగుచున్న సుతులను గాంచి వీరు మదించి సత్కర్మపరిభ్రష్టులైరికదా యను నాగ్రహమున నాయుతథ్యముని యిట్లు పలికెను.

శమము, దమము, తపస్సు, సదాచారము, క్షాంతి, ఆర్జవము, జ్ఞానము, విజ్ఞానము, ఆస్తిక్యము ననునివి బ్రహ్మకర్మస్వభా

---

*ఈచరిత్రము గర్గసంహిత మథురాఖండము పండ్రెండవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. ఇతరపురాణములయందీగాథ యిట్లు కానరాదు.

వజములని పెద్దలు పలుకుదురు. శౌర్యము, తేజస్సు, ధృతి, దాక్ష్యము, యుద్ధమునం బాఱక నిల్చియుండుట, దానము, ఈశ్వరభావము, క్షాత్రకర్మస్వభావజము లని న్యాయసిద్ధము. కృషియుగోరక్షణము, వాణిజ్యము ననునివి వైశ్యకర్మస్వభావజములు. పరిచర్యాత్మకకర్మము, శూద్రస్వభావకర్మజము. పుత్త్రులారా! మీరు బ్రహ్మావంశమునంబుట్టి బ్రహ్మాకర్మపరిభ్రష్టులైతిరి. మల్లయుద్ధము క్షత్త్రియకర్మము. దుర్జనులరై దాని నేల యభ్యసించుచున్నవారు? బ్రహ్మావంశమునంబుట్టియుం గులస్వభావజము లగుకర్మముల మాని మత్తులరై తిరుగుచున్నవారు గాన మల్లురుగాం బుట్టుండు. భారతభూమియందు జన్మింపుండు. అసురులప్రసంగముచే దుర్జనులుగా నుండంగలరు. అని శపించెను. రాజేంద్రా! ఆయుతథ్యమునితనయులే మల్లవంశమున జనించిరి. శ్రీకృష్ణాంగస్పర్శమాత్రమునం బరమసుగతికిం బోయిరి. చాణూరముష్టికులు కూటశలతోశలులనువారే యామునితనయు లైదుగురని యెఱుంగుము. ఇది వీరిపూర్వచరిత్రము.

మహాశయులారా! చాణూరాదిమల్లపంచకచరిత్రమును ఆలకించితిరి. శాపవశమునంబుట్టిన మునితనయులేకదా యీమల్లురు. కర్మవశమున శాపము గలిగెను. దాని ననుభవించుచు మరల నుత్తమగతి కరుగుట కుపాయముగా వారిసత్కర్మమే కంసునిచెంతకుం జేర్చెను. తత్సంగతిచేం బాపకర్మఫల మనుభవించి సత్కర్మమున శ్రీకృష్ణబలరాములతోం బోరాడ నెంచిరి. భగవంతున కీవిషయము తెలియనిదికాదు కదా. కావున వారితో

మల్లరంగమున విహారించెను. పూర్వజన్మమున సత్కార్మము చేసి యుండనిచో భగవత్సందర్శనసంభాషణాంగస్పర్శనాదులు కలుగవు. అవన్నియుఁ జేకూరెను. వారికి దివ్యజ్ఞానముదయించెను. అంతమున భగవంతునందే వారి తేజస్సులు కలిసిపోయెను. ఇందు విశ్వాసపాత్రముగాని విషయలేశముకూడ లేదని చెప్పఁగలను. ఇంకఁ దరువాతివిషయమును జిత్తగింపుఁడు. చాణూరముష్టికుల తేజస్సు శ్రీకృష్ణునందుఁ గలిసెనన్నఁ గొందఱు నమ్మనివా రుండక పోరు. అట్టివారికి విశ్వాసము పుట్టించుగాథ యీకంసవధమే. చాణూరముష్టికాదుల నెందఱనో చేర్చి వారిచేఁ గృష్ణుని జంప నెంచినవాఁడుగదా కంసుఁడు. వసుదేవతనయుల నాఱుగురను జంపెను. అంతియకాక ధనుర్యాగ మనుపేర రామకృష్ణుల రావించి యెల్లెని జంపింపఁ దలంచెను. అట్టి పాపాత్ముఁడు భగవంతునిచేఁ జంపఁబడి ముక్తినందె నని భాగవతమునఁ గలదు. ఇతరపురాణములయందుఁ జాణూరాదులకుఁ బరమపదము లభించినట్లున్నది. భాగవతమున నావిషయమే లేదు. కావున నన్నియు సుసంగతములే యనక తప్పదు. ఇపు డావిషయమును జదువుదము.

కంసవధముక్తిప్రదానములు.

చాణూరముష్టికాదుల సంహారించి సుదామాదిగోపకుమారులంగూడి నందాదుల కానందమును గల్గించుచు దేవకీవసుదేవు లపరిమితానందమునఁ దన్నుఁ బరికింప భూసురులు భక్తిభావములఁ దన్ను ధ్యానింపఁ బురందరాదిబృందారకులు

తన్నుఁ గంసవధమునకై పురికొలుపఁగా సకారణముగా నాతనిం జంప నెంచి లోకాపవాదము కలుగకుండఁగాఁ జరించుచుండెను. ఆచర్య వింతగా నుండెను. అది సజ్జనులకే యానందదాయకము. దుర్జనులకు నది గుండెగాలమనవచ్చును. అప్పటి దేవకీవసుదేవులయానందమును వర్ణింప నెవ్వరికే నశక్యమని చెప్పుట పొరపాటుగాదు. గోకులమున విడిచివచ్చినదిమొదలింతదనుక నారదాదిమునులనుండి తనతనయునిచర్యల విని సంతసించుటయే గానికన్నులార నాదివ్యసుందరవిగ్రహమును జూచుభాగ్యము లేకయుండెను. అట్టి నిరుపమాకారము నామల్లరంగమునఁ జూచినపు డాతల్లిదండ్రుల మనస్సంతోషమునకు బరిమితి యుండునను టయాశ్చర్యమేకాక మతేమగును? మల్లరంగమునఁ జాణూరముష్టికాదిమల్లురు, కువలయాపీడ మనుదుష్టగజము నుండుటయుఁ గృష్ణుని జంపఁ గంసుఁడు ప్రయత్నించుటయు వసుదేవాదులకుఁ దెలియక యుండునా. అట్టి కృత్రిమప్రయత్నముల నెఱింగియు నందు జయాపజయముల నిర్ణయింప వీలుగాకుండు టెఱింగియు గోకులమునుండి నందాదులు మధురలోనున్న వసుదేవాదులు మల్లరంగమునకేలవచ్చి రనుప్రశ్నము చేయవచ్చును. ఈప్రశ్నము సమంచితమే యనియుఁ దోఁపవచ్చును. సమాధాన మిట్లు.

కంసునిప్రయత్నములు కృత్రిమములు. కపటనాటకమాడుటలోఁ గంసునకు సాటిచేయఁదగువారు లేరు. పూతనాదులఁ బంపుట యీవిషయమును దృఢపఱచుచున్నది. పురోహితుని

యనుమతిచే ధనుర్యాగ మారంభించెను. అక్రూరునిం బంపున పుడు కృష్ణాదులధనుర్యాగమునకుఁ బిలిచిరమ్మని చెప్పిపంపెను. ఒకప్పుడు కర్ణాకర్ణికగా నాకర్ణించి యుండవచ్చును. కాని యందఱు మధురకుఁ గంసాహూతులై యపుడపుడు పోవుట యాచారమైయుండెను. వసుదేవాదులకుం గూడ నీకపటోపాయము తెలిసియుండుననుట కాధారములు చక్కఁగాఁ గాన రావు కావున మల్లరంగమున నేమేమియాటలు సాగునో. రాజును సామంతరాజులు కూరుచుండుదురు. వినోదము లెట్టివి జరగునో చూతమని యందఱు చేరిరి. ఇంతియగాక యింతటమహోత్సవము సాగుచుండఁగాఁ గ్రూరకార్యములు జరగవని యందఱు విశ్వసింతురనుట లోకాచారవిరుద్ధముకూడఁ గాదు. కావుననే శంకలులేక యందఱు చెరియుండిరనునది సమాధానమే.

మఱియొకసమాధానము. జననకాలమునందు దేవకీవసుదేవు లాభగవంతుని గన్నులారఁ గాంచియుండిరి. వినుతించిరి. కావుమా యని ప్రార్థించిరి. భగవంతుఁడు వారికిఁ దగురీతి సమాధానము చెప్పియే యుండెను. తన్నుఁ గొనిపోయి గోకులమున విడువు మని యాజ్ఞాపించెను. ఆరీతినే యతఁడు కొనిపోయి యుత్తుంగతరంగములతోఁ బొంగుచున్న యమునమార్గ మీయఁగా దాఁటి గోకులమున శ్రీకృష్ణు నునిచి వచ్చెను. అందున్న కన్యకను గొనివచ్చెను. ఆమె కంసునిచే నెగురవేయఁబడి యంబరమున నిలిచి చెప్పినమాటలును వినియుండెను. పిదప గర్గము

నిని బిలిచి నందునికడకుం బంపియుండెను. ఇన్ని కారణములతోఁ దనపుత్త్రుఁడు భగవంతుఁడే యనియతనికి విశ్వాసము కలదు. నందునకుంగూడఁ బూతనాసంహారము మొదలు సమస్తాద్భుతకృత్యములుతనకుమారుఁడు చేయుట కన్నులారఁ గాంచియుండెను. అంతియగాక గర్గమహర్షి రహస్యముగాఁ బిలిచి శ్రీకృష్ణునిచరిత్రమును దెలిపియుండెను కాఁబట్టి నందవసుదేవుల కిట్టిమల్లురచేఁ దనకుమారున కపాయము కల్గదనునమ్మకము కలిగియే యున్నది. కావుననే సంతోషముతో నామల్లరంగమునఁ గూరుచుండిరి. తక్కుంగలవారిలోఁ బెక్కుమందికి శ్రీకృష్ణదర్శనము వలన నొకయద్భుతజ్ఞాన ముదయించియుండెను గాన నెవ్వరుగాని సంశయించినవారు లేరు. చాణూరముష్టికులకే కువలయాపీడమత్తగజమును జంపినవార్త వినినతోడనే యీబాలుఁడు లోకసామాన్యుఁడు కాఁడని తోఁచెను. కావుననే సహస్రగజసత్త్వముగల కువలయాపీడము చంపిన నీవు బాలుఁడవు కావని తెల్పెను. ఇట్టులుండ నింక మల్లరంగమున నున్నవారికెల్ల నింతకుముందే శ్రీకృష్ణు నద్భుతచరిత్రములు వినఁబడుచున్నందున వారెల్ల వీరమానుషవిగ్రహులని నమ్మియుండిరి. కాఁబట్టి యిట్టిశంకల కిట నించుకంతయుఁ దావు లేదు. ఇఁకఁ గంసవధవృత్తాంతము విచిత్రము. అదియే శ్రీకృష్ణమహిమమును విశేషించి తెలుపును. అదియే చాణూరముష్టికాదులు భగవంతునిగా శ్రీకృష్ణునెఱింగిరనియు దృఢపఱచును. కారణములను ముందే తెలిషి

నాఁడనుగదా. ఇపుడు కంసవధవృత్తాంతమును దానిచే నెఱుం గఁదగుభగవత్తత్త్వమును బరికింపుఁడు.

* చాణూరుఁడు ముష్టికులు తక్కుంగలమూవురుమల్ల వీరులు చనిపోఁగా శేషించినమల్లురు కాలికి బుద్ధిచెప్పిరి. ఎంద ఱెంద ఱేమార్గమునఁబోయిరో యెందుండ నిశ్చయించుకొనిరో యెవ్వ రెఱుంగరు. పాప మామల్లురందఱు రక్షకుఁ డీకృష్ణుఁడని తెలిసికొనఁజాలక మల్లరంగముననున్నఁ జావు దప్పదని వెడలి పోయిరి. వారు పోఁగానే యంద ఱుల్లాసమున జయజయధ్వ నులు చేయసాగిరి. అది కంసునకు నిష్టముగానుండునా. మనస్సు కలవిలపాటొందెను. చాణూరముష్టికాదులు హతులయిరికదా ఇంకెవరిని నమ్ముకొని వీరి జయింతును? అన్నయూహలు ప్రస రింపసాగెను. ఏదెసచూచినను శ్రీకృష్ణజయధ్వనులే వినఁబడ సాగెను. తనదృష్టికి నెందఱో కృష్ణులు మల్లరంగమున నిండి యుండినట్లు తోఁచెను. దానఁ జిత్తము సాధ్వసాక్రాంతమయ్యెను. ఆభయము సామాన్యులకుఁ గలుగునదికాదు. ఆసన్నమృత్యు వులగు ప్రాణులకుం గల్గునది. అప్పుడైన భగవంతునితోఁ బోరా డువాఁడును గలఁడే యని యాతనికిఁ దోఁపకుండెను. ప్రభుత్వ గర్వము మదినుండి తొలఁగిపోవ నిష్టపడినదికాదు. తనకంటె

---

* ఇది శ్రీభాగవతము శ్రీకృష్ణజన్మఖండములోనగు నన్నింటియందు సమానముగా నున్నను విశేషించి బ్రహ్మవైవర్తమునందుఁ జెప్పఁబడినది. కావున దాని నిట నెక్కువగాఁ బ్రధానముగా భావించి తక్కినవానిం గలు పుచు వ్రాసెదను.

నొరు లధికు లుండఁగూడ దన్న దురూహలు దూరముగా లేదు. వాని తావున నవియే యుండెను. ఆసమయమున నాతనిమనఃపద మున సదుద్దేశమునకుఁ జోటులేదు. భక్తికి నిలువ నీడలేదు. ఇట్టితఱినైనఁ గడతేఱునుపాయము వెదకుట మంచిదనుభావ మున కిమ్ము చాలదు. అన్నితావుల నాక్రమించుకొని మదము పాదుకొనియుండెను. తనయధికారమే సాగవలయు నన్నయా శయము మదగజమువలెఁ జరింప నం దవకాశము చాలకుండెను.

ఆతరుణమున నాకంసుఁడు చాణూరముష్టికాదులు తెగు టయు జను లానందపరవశులగుటయుఁ గాంచి కోపావేశమునఁ దనచిత్తము పరవశము కాఁగాఁ దనపరివారముంజీరి యధర మద రుచుండగా.

ఉ పల్లవబాలురన్ నగరివాకిటకిన్ వెడలంగ ద్రొబ్బుఁడీ
గొల్లలముట్టికోల్ గొనుఁడు క్రూరుని నందునిఁ గట్టుఁ డుర్వికిం
దెల్లముగాఁగ నేఁడు వసుదేవుని జంపుఁడు తండ్రిగాఁడు వీఁ
డెల్లవిధంబులం బరుల కిష్టుఁడు కావకుఁ డుగ్రసేనునిన్.

భాగవతము.

అని పలుకసాగెను. తూర్యఘోషముల నిలుప నాజ్ఞా పించెను. మహోగ్రహమున నేమిచేయఁదగునో తోఁపమి నాతఁ డేమియో యసందర్భముగా మాటలాడఁజొచ్చెను. కన్నులారఁ జాణూరాదులసంహరించినశూరులను బాలకులనియే తలంచి కాఁబోలు నగరివాకిటికిం దోలుఁడనియె. మల్లురు వారిని దోలఁజాలక పోయిరికదా. ఇఁక బీదభటులా వారలం దఱుము

వారు. ఇంతమాత్ర మాలోచనము కంసునకుం దోఁపదయ్యె. కోపము సకలసద్గుణములకు బాధకమనుట నిక్కమేకదా! పోతనగారిపద్యమునందు రెండవపాదము కడపట "నందుని గట్టుఁ డుర్వికిన్" అనునది కంసునుద్వేగమును దెలుపుచున్నది. వాని చిత్తవృత్తి యిట్లున్నదని మహాకవి తెలిపిరి. నందునుర్వికిం గట్టుఁడనఁగా నర్థములేదు. ఎట్లన్వయింపవలెనో తోఁచకున్నది. భూమికి నందునిం గట్టివేయుఁ డనఁగాఁ గంసుఁ డాతురుఁడు కాన నట్టు లాడెనని తెలుపుటకే యిట్లు తెల్పిరనునదియే సమాధానము. మూలముం జూడుఁడు.

నిస్సారయంత దుర్వృత్తౌ వసుదేవాత్మజౌ పురాత్
ధనం హరత గోపానాం నందం బధ్నీత దుర్మతిం.
వసుదేవస్తు దుర్మేధా హన్యతామాశ్వసత్తమః
ఉగ్రసేనః పితా చాపి సానుగః పరపక్షగః.

దీనిసారమును వినుఁడు. చాణూరాదుల వధానంతరమే కంసునకు నారదవాక్యములన్నియు స్మృతికం దగిలెను. కాఁబట్టియే వసుదేవపుత్రులను రామకృష్ణులను వెడల నడుపుఁడని యాజ్ఞాపించెను. వసుదేవుఁ డష్టమపుత్రుని గోకులమునకుం బుచ్చె నన్నమాట యానాఁడు తాఁ జంప నెగురవైచినపుడు క్రిందఁబడక యంబరమున నిలిచి బాలిక చెప్పినమాటలు నమ్మకపోతిఁగదా యని చింతించెను. ఈకృత్రిమమంతయు వసుదేవుఁడు చేసినదే యని నమ్మెను. ఆనాఁ డెట్లో తప్పించుకొని పోయి నామృత్యువుగా మరల నేఁటికిటఁ జేరిరని నమ్మెను.

కావుననే "వసుదేవస్తు దుర్మేధాః" అనెను. వసుదేవుఁడు దుర్బుద్ధి కలవాఁ డనియే. ఇంతమోసమూ చేయవలసినది. నాకొడుకుల నందఱి నీకు నిత్తునని యాఱుగుర నిచ్చెను.ఏడవగర్భ మెట్లో పోయిన దనిపించెను. ఎనిమిదవతడవ కొడుకు కలుగఁగా నాతని నెట్లో గోకులమునకుఁ జేర్చెను. ఎచ్చటినుండియో యొకయాఁడుశిశువుం దెచ్చిపెట్టెను. అది మంత్రనిర్మితరూపము కావలయు. ఏమో నాకపు డీయూహాలు ప్రసరింపలేదు. భార్యచే నిది యాఁడుశిశువు. కాపాడుమా యని ప్రార్థింపఁ జేసెను. ఇన్నికపటములు పన్నెను. ఇంచుకంతయు నెఱుంగక మోసపోతినిగదా. నావంటివాని నింతమోసపుచ్చినవాఁ డీదుర్బుద్ధివసుదేవుఁడు. వీనికొడుకులుకదా వీరు. కావున నసాధువులలో మొదటివాఁ డగువసుదేవుని వీని వధింపుఁడు. నాతండ్రియగు నుగ్రసేనుఁడు శత్రుపక్షపాతి. తండ్రియైనను శత్రుపక్షమువానిని వధింపరాదు. దీనిచేఁ బితృవధపాపము రాదు. ఔరసపుత్రుఁడనగు నన్నుఁ బ్రేమింపక శత్రువులపక్షమునఁ జేరి నాచావుకోరుచున్నవాఁడు. కాన నీతని నన్నువంచించిన వసుదేవుని జంపుఁడని యాజ్ఞాపించెను.

*ఇట్లు తనపాటెఱుంగక యింకను రాజగర్వమున విఱ్ఱవీఁగుచుఁ దనమాటను దలఁదాల్చుమూర్ఖులు కొందఱు చుట్టు

* ఈఘట్టమున శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున విశేషము కన్పట్టెడిని. భాగవతాదులయందు సాధారణచరిత్రమే కనఁబడుచున్నవి. కాననే నీరెంటిని గలిపి వ్రాసెదను. పరస్పరవిరుద్ధములుగాఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఐనను గథాసారము

నుండ వారి కీరితి నాజ్ఞాపించుచుండుకంసుని గాంచి హరి యిఁక వీనికిఁ గాలము సమీపించినది. తడవు చేయ నేల? ఇత నియందున్న యాత్మ నా తేజస్సేకదా. దాని కీతనితనువు నివ సింపఁదగుచోటుగాదు. దేహ మిది యపవిత్రము. ఇంక నిందు నా తేజస్సు నిలువవలనుపడదు. వెడలించెదఁగాక యని యూహిం చెను.

కంసుని యాదేశముల నాలకించెను. వసుదేవోగ్రసే నులఁ జంపుఁడు. గోపాలకుల ద్రవ్యమును గొల్లగొనుఁడు. అను మాటలు చెవిసోఁకగనే మండిపడి యాగ్రహమును దెచ్చు కొని సాక్షాదవ్యయుఁడు నారాయణమూర్తియునగు శ్రీకృష్ణ మూర్తి కంసుఁడెక్కియున్న యత్యున్నతమంచము మీఁదికి లాఘ వంబున లంఘించెను. మృత్యువువలెఁ దనమీఁదికివచ్చిన యచ్యుతినిం దిలకించి కంసుఁడు వేగమున లేచి పౌరుషంబున వాలును బలుకయుఁ గైకొని సమరమునకు సిద్ధపడియెను. అంత నాకాశమునఁ దిరుగు డేగపక్షివలెఁ దనచావుదప్పించుకొనఁ బూని సవ్యాసవ్యములుగాఁ దిరుగుచుఁ దొలఁగుచుఁ గరమున

సమాన మే. నీతియు సమానమే. శబ్దభేదమున నించుక కథమార్పు నొందిన ట్లగ పడును. భక్తుఁడగుకంసు ననుగ్రహింపఁగోరి శ్రీకృష్ణుఁడు దాపునకుంబోయి వధించి తనలోఁ గలుపుకొనియెనని శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తెలుపుచున్నది. కం సుని వధించి యాశవమును రంగమండపమున నీడ్చెననియుఁ సారూప్యముమాత్ర మాకంసునకు లభించెననియుఁ శ్రీభాగవతమున నున్నది కాన నివిరెండును వ్రాయఁదగినవే. సంగ్రవాంచి వ్రాసి ఆర్తత్రాణ పరాయణత్వ మిట సూచింపఁ బడిన దనువిషయమును దెల్పెదను.

నున్న తీవ్రాసిని జళిపించుచుఁ గులపాంసనుఁ డయియున్న యా భోజనృపతిని గంసుని జూచి యారా!యింకను జావు తప్పించు కొనఁ జూచుచున్నవాఁడే యని పామునుబట్టుకొను వినతా తనయునివలె మహోగ్రతేజంబున నట్టె యాతనిజడముడింబట్టు కొని నవరత్నమయకిరీటంబు క్రిందఁబడఁ దన్ని యాయున్నతా సనంబునుండి మల్లరంగమునఁ బడంద్రోచి వానిశరీరము శక లములగునట్టు లాత్మతంత్రుఁడై హరి వానిపయిం బడెను. ఆపా టునకే వానియాత్మ వెడలిపోయెను.ఏనుఁగును సింహం బీడ్చు నట్లు ఆభోజకులపాంసునునిపీనుఁగును ఈడ్చుటయు నారం గమున నున్నజనులెల్ల హాహాకారంబు లొనరింప నాశబ్దము వియద్వీథిం దాఁకెను. ఆకంసుఁడు నిరంతరము ఆహారముగొను నప్పుడును, జలపానము చేయునదనున, సంచరించుతరుణము నను, గూరుచుండుతఱిని, శ్వాసమువిడుచుసమయమందును, నుద్విగ్నచిత్తమునఁ జక్రిని దలంచుటచే నెంతపాపిష్ఠియైనను, పరమేశ్వరుసారూప్యమును బొందెను. అది దురవాపము. ఐన ను గంసుఁ డద్ధానిం బడయఁజాలెను.

పాఠకమహాశయులారా! బ్రహ్మ విష్ణు హరివంశగర్గ సంహితాదులయం దీకంసవధప్రకార మిట్లే యున్నది. ఈషద్భే దమేకాని పద్ధతిభేదము కానరాదు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నీ చరిత్రము విచిత్రముగాఁ గనుపట్టెడిని. దానిం దెలుపక మాన నామానస మంగీకరింపకున్నది. కాన వ్రాసెదను.

చాణూరముష్టికాదులు మడిసినవెంటనే యాదవులెల్లఁ

నుల్లాసంబున నాహరిని గాంచి సంతోషాంబుధిం దేలిరి. కృష్ణుం డంత వారియానందమును దెలిసికొని దేవకీవసుదేవులం గాంచి నమస్కరించి మునులకు నాత్మయందే వందనము సలిపి పూజ్యు లగుబ్రాహ్మణుల సత్కరించి గురువు లనందగువారికి సాష్టాంగ నమస్కరణములు చేసి భూభారహేతుభూతుండగు కంసునిజంప నూహించెను. తనయాత్మలో సుదర్శనమును దలంచెను. అయ్యది మహానుగ్రహమని యప్పుడే పొడసూపి హస్తసరోరుహము నలంకరించెను. *ఇంకం దడవుసేయుట పాడిగాదని చివాలున భోజభూపతియుండు నున్నతమంచాగ్రముపైకి లంఘించెను. ఆలస్యముచేయక యాతనింబట్టుకొనియె †అత్తఱి నాభోజకుల పాంసనుం డగుకంసునకుం బ్రపంచమెల్లం గృష్ణమయముగాం గానంబడియె. అత్తరుణముననే సుదర్శనము నాతనికంఠమున నునిచెను. తత్సంస్పర్శముచేతనే యాతనిమేన నిల్వక ప్రాణవాయువులు లేచెను. చక్రము మెడన నిలుపునప్పు డాతనిదృష్టికిం బ్రపంచమెల్లం గృష్ణస్వరూపముగాం గానంబడియెను. ప్రాణము లాదేహమునుండి వెడలంగనే దివ్యరూప మలవడెను. అంతలో దివ్యవిమానము దృగ్గోచరమయ్యెను. అందలిమణిగణకాంతులు దిక్కుల వెలిఁగింపఁజాలెను. ఆతేజోరూప మావిమానముపైం జేరంగనే యత్యద్భుతముగాం జూడందగియుండెను. ఆతేజస్సు

* దృష్ట్వా భక్తం భక్తబంధుః కృపయా చ కృపానిధిః. అని మూలము. ౭౨ వ అధ్యాయము.

† రాజా దదర్శ విశ్వం చ సర్వం కృష్ణమయం పరమ్. అని మూలము.

శ్రీకృష్ణపాదాంబుజముల ధ్యానించుచు గోలోకమున కరిగెను. శ్రీకృష్ణపాదారవిందములయందు లీనమైన ట్లగపడిరి. విమానము గోలోకమున కరిగెను.

మహాశయులారా! కంసవధకథాప్రసంగమునఁ గలవిశేషము లంతగాఁ జర్చింపఁదగినవికావు. కంసుఁ డాయుధసహాయముంబూని హరిని దునుమి తన్నుఁ గాపాడుకొన నెంచెను. కాని హరినిజంప శక్యమగునా. హరియే యాతని వెండ్రుకలు పట్టుకొని యీడ్చి క్రిందికిఁ బడఁద్రోసెను. తానును వానిపై దుమికెను. కంసుఁ డంతమొందెను. కాని సదా తలంచుచున్నందున శ్రీహరిసారూప్య మాతనికి లభించెను. అను భాగవతకథను వింటిరి.

కంసు నంతమొందింపఁబూని సుదర్శనమును స్మరించి యది రాఁజే నంది మంచముపైకి లంఘించి యతనిం బట్టుకొని చక్రధారచేఁ దునుమ నతనికిఁ దత్కాలమునఁ బ్రపంచమంతయుఁ గృష్ణమయముగాఁ గన్పడ నాతఁడు దేహవిముక్తినొంది దివ్యశరీరమును ధరించి గోలోకమున కేగె నను శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందలి చరిత్రమును వింటిరి. కంసునిపీనుఁగును శ్రీహరి రంగస్థలమునఁ జాలదూర మీడ్చె నన్న వార్తను వింటిరి. ఈ రెండింటియందును గంసునకుఁ బరమపదము లభించుట సామాన్యగాథ. మనకుఁ గావలసిన దదొక్కటియే ఈగాథచేఁ జాణూరాదులకుంగూడ హరిదర్శనానంతరము జ్ఞానోదయమయ్యెనని చెప్పుట కేమాత్ర మాక్షేపము లేదు. ఏలయనఁ బరమపాపాత్ము

శ్రీకృష్ణపాదాంబుజముల ధ్యానించుచు గోలోకమున కరిగెను. శ్రీకృష్ణపాదారవిందములయందు లీనమైన ట్లగపడిరి. విమానము గోలోకమున కరిగెను.

మహాశయులారా! కంసవధకథాప్రసంగమునఁ గలవిశేషము లంతగాఁ జర్చింపఁదగినవికావు. కంసుఁ డాయుధసహాయముంబూని హరిని దునుమి తన్నుఁ గాపాడుకొన నెంచెను. కాని హరినిజంప శక్యమగునా. హరియే యాతని వెండ్రుకలు పట్టుకొని యీడ్చి క్రిందికిఁ బడఁద్రోసెను. తానును వానిపై దుమికెను. కంసుఁ డంతమొందెను. కాని సదా తలంచుచున్నందున శ్రీహరిసారూప్య మాతనికి లభించెను. అను భాగవతకథను వింటిరి.

కంసు నంతమొందింపఁబూని సుదర్శనమును స్మరించి యది రాఁజే నంది మంచముపైకి లంఘించి యతనిం బట్టుకొని చక్రధారచేఁ దునుమ నతనికిఁ దత్కాలమునఁ బ్రపంచమంతయుఁ గృష్ణమయముగాఁ గన్పడ నాతఁడు దేహవిముక్తినొంది దివ్యశరీరమును ధరించి గోలోకమున కేగె నను శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందలి చరిత్రమును వింటిరి. కంసునిపీనుఁగును శ్రీహరి రంగస్థలమునఁ జాలదూర మీడ్చె నన్నవార్తను వింటిరి. ఈ రెండింటియందును గంసునకుఁ బరమపదము లభించుట సామాన్యగాథ. మనకుఁ గావలసిన దదొక్కటియే ఈగాథచేఁ జాణూరాదులకుంగూడ హరిదర్శనానంతరము జ్ఞానోదయమయ్యెనని చెప్పుట కేమాత్ర మాక్షేపములేదు. ఏలయనఁ బరమపాపాత్ము

కంసాదులు లేకయున్న భూభారహరణమునకు వీలులేదు. కావు ననే దేవదానవులు రాజరూపముల నవతరించిరి. వారియొద్దఁ జావఁదగిన జీవులందఱు చేరిరి. రెండుపక్షము లయ్యెను. ఈయి రుపక్షములు ప్రయత్నించినఁగాని మహాసంగ్రామము సాగదు. అదిసాగినఁగాని ప్రజాక్షయముకానేరదు. అదియైనఁగాని భూభా రము తగ్గదు. కావున భగవత్కార్యమునకు సాయపడువారం దఱు సుగతికిఁ బోవవలసినవారలే కాని దుర్గతికిఁ బోవవలసిన వారు కారు. కాననే పాపాత్ములుగాఁ గనఁబడువారికి భగవం తునిచే మృతిగల్గును. కేవలపాపులకు రోగాదులచే మృతిగ ల్గును. ఇట్టితఱి బుద్ధిమంతు లించుక యోజించుకొనవచ్చును. పాపులకుంగూడ భగవంతునిచే మృతిగల్గిన నింకఁ దదనుభవ మేలాగని? ఇదియే వారేకాంతమునఁ గూరుచుండి యూహిం చుకొనవలసినది. పాపాత్ములను బరమేశ్వరుఁడు వధించునెడల వారిపాపములకు ననుభవరూపఫలమే లేదుకదా. ఇంకయమలోక మేటికి? నరకము లేల? కేవలపాపాత్ములకుఁ గంసాదులకు భేదము గలదు. దేవదానవులు భూభారహరణార్థమై యవతరించినవా రని పురాణములు ఘోషించుచున్నవి. మనుష్యలోకమునఁ బుట్టినపిదపఁ దమ రెందులకుఁ బుట్టిరో యది యెఱుంగక పోవ చ్చును. కాని భగవంతుఁ డెఱుఁగును. వారుచేయుకార్యములు భూభారహరణమునకు సంబంధించినట్లే యుండును. వారికి భగవంతునిపై విడువనివైర ముండును. అదియుండినఁగాని వ్యవహారము సాగదు. సాగకున్న వారు పుట్టియు లాభము

లేదు. కావున భగవంతునియుద్దేశము నెఱవేఱుటకే వా రట్టి కార్యములు చేయుచుందురు. పరమాత్మ వారిపట్ల సాను భూతిని జూపనట్లు నటించుఁగాని తుదకు వారిపైఁ దనకుఁ గల దయను జూపును. వారికి ముక్తి కలుగకపోదు. ఎట్టిపాపాత్ముఁ డుగాఁ గనఁబడుచున్నను భయముచేతనో, భక్తిచేతనో భగవం తుని దలంచుచుండిన నది ఫలింపకపోదు. సదా సర్వేశ్వరుని దూ షించు వారికింగూడ ముక్తి కలిగెనన్న గాథల కర్థమేమి? ఘంటా కర్ణుఁడు అజామిళుఁడు లోనగువారు హరిభక్తిపరాయణులు కారు. అంతియగాక హరిపై ద్వేషముగలవారు. అట్టులయ్యు వైరమున సదా హరినే స్మరించిరి. ఆస్మరణముననే వారు పరమ పదమున కేగిరి. దీనిభావమేమి?

సమోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః,
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్.

భగవద్గీత.

అను భగవత్ప్రతిజ్ఞ ననుసరించి మిత్రామిత్రులు లేని భగవంతునకు సర్వభూతములయందుఁ గరుణ సమానముకాన నెవ్వరుగాని యెట్టులేని దన్ను స్మరించినచో వారిని గాపా డుటకై కంకణము కట్టుకొన్నవాఁడు కావున నేదేని పుణ్య లేశమున స్మరించినవారికే వరము లిచ్చు దయాళువు తన యాజ్ఞానుసారము భూభారహరణార్థ మవతరించిన కంసాదు లకు ముక్తినీయఁడనుట యవివేకమూలము. కావునఁ గంసాదు లందఱు భగవత్కార్యమునకు సాయము చేయఁబూనినవార

లనియు, వారు లోకసామాన్యదృష్టికి దుర్వృత్తులుగాఁ గనఁబడినను, భగవంతునిదృష్టికి స్వకార్యనిర్వహణాసక్తులుగాఁ గానంబడుదురు. కాన నట్టివారు భగవత్కరుణకుం బాత్రులగుట సత్యమని మూఁటికి ముమ్మాటికి నిరాఘాటముగాఁ జెప్పఁగలను. కంసునిచరిత్రమునుబట్టి చాణూరముష్టికాదులు కూడ భగవంతునిదయకుఁ బాత్రులై హారిదాస్యమును బడయఁ గల్గిరని వ్రాయుట సమ్మతము సముచితము నగుననుట నిక్కమే యని మఱియొక్కమాఱు నొక్కి వక్కాణించువాఁడను. ఇఁకఁ దరువాతిగాథ నాలకింపుఁడు.

పాఠకమహాశయులారా! కంసవధానంతర మేవిధముగా భగవంతుఁడు నటించెనని మనము తెలిసికొనఁదగును. కంసవధముతో శ్రీకృష్ణమూర్తికి బాల్యము గడచెనని మన మూహింపవచ్చును. ఇఁకమీఁదటిచర్యలు వేఱు. బాలక్రీడలరూపముగాఁ జూపు చమత్కృతులు ముగిసినవి. ఒకటిరెండుండును. కాని తఱచుగానుండవు. ఇఁకఁ దత్త్వబోధ మొనరింపఁ బ్రయత్నించును. లోకసంగ్రహార్థ మాయాయికార్యములు తాఁజేయఁబూనుట వాక్కుచే నెల్లర కెఱిఁగించును. లోకప్రవృత్తి యెట్లుండవలయునో తెల్పును కావున మనమింకను శ్రద్ధగా శ్రీకృష్ణగాథలం బరికింపవలసియుండును. వానిమార్గము లరయవలసియుండును. అందలిసారము గ్రహింపవలసియుండును. ఆసారము నాచరణమున కెంతమాత్రము తేఁగలుగుదుమని పరీక్షింపవలసియుండును. ఆచరణమునకుఁ దేఁజాలకయున్న చందము దెలిసిన

దుఃఖింపవలసియుండును. ఎట్టులేఁ బట్టుపట్టి భగవదుపదేశ సారము నాచరింపఁ బ్రయత్నింపవలసియుండును. కావుననే మనము ముందు సాగఁబోవుకథలను మఱింత పట్టుదలతోఁ బఠింపవలసియుండునని మఱియొకసారి విన్నవించుచున్నవాఁడ. ఇఁక ముందటికథలలో నొక్కొక్కయక్షరము వేదసారము, స్మృతి సంగ్రహము, పురాణహృదయము, ఇతిహాసమూలధర్మము నయి యుండును. కావున నట్టిగాథల నోపికమైఁ బఠించుటయే తర ణోపాయమార్గము. పఠించుటమాత్రమే కాదు. వానిని సదా స్మరించుటయు నంతియగాక దానియందున్నసారభూత భగవ దుద్దేశము నెఱుంగుట తరణోపాయ మనక తప్పదు. అట్టులౌట శ్రద్ధమైఁ బఠింపుఁడు.

కంసపత్నులు శోకించుట.

కంసవధానంతరము శ్రీహరి కించుక విశ్రాంతి కలిగెను. కాని చేయఁదగుపని చాలఁ బెద్దదని తోఁచెను. సమయ మరయు చుండెను. ఊరకుండరాదుకదా! సుదామాదుల కీకార్యము మహత్తరమని తోఁచెను. కాననే శ్రీకృష్ణుని బరివేష్టించి కిల కిలారావములు గావించుచు వేణువులు వాయించుచు నెగు రుచు దుముకుచు మల్లరంగమందంతటఁ దిరుగసాగిరి. తక్కిన గోపకులు వారిం గాంచి యుల్లము లాడుచుఁ దిరుగుచుండిరి. సభాసదుల కీకార్యములన్నియు సమ్మతములుగనే యుండెను గాని కంసునివంకవారి కవి దుస్సహములుగాఁ దోఁచెను. అందును గంసునిసోదరులకు మఱింతదుస్సహమని తోఁచెను.

ఈజయజయధ్వనుల నాలకించుటకంటె మృతిఁ గాంచుటయే యుత్తమమని వారూహించిరి. సోదరు లొక్కరిద్దఱుగారు. ఎనమండ్రుగురు గలరు. వారు సామాన్యులుగారు. మహాపరాక్రమసమగ్రులు. సునాముఁడు, సృష్టి, న్యగ్రోధుఁడు, తుష్టిమంతుఁడు, రాష్ట్రపాలకుఁడు, సుహూనుఁడు, కంకశంకువులు అని వారిపేరులు. వీరెల్ల భ్రాతృవధజనితక్రోధాగ్నిసంతప్తచిత్తులైరి. గోపాలబాలకులతోఁ గృష్ణుని రాముని వధించి కంసునకుఁ దమకృతజ్ఞతను బరలోకమందున్నను జూపవలయునని నిశ్చయించుకొనిరి. కావున వివిధాయుధంబులఁ దాల్చి హరిపైఁ బడఁ బరువిడిరి.

ఆదురాత్ముల ప్రవృత్తిని బలరాముఁడు కాంచెను. వారియాగ్రహంబును గుఱుతించెను. తమ్ముని కేల యాయాసమును గల్పింపవలెనని యెంచెను. వెంటనే యందున్న యొకపరిఘమును దీసికొని పశువులజంపు మృగరాజువలె నతిరభసమునఁ బైఁబడఁ బరుగిడువారినెల్ల గట్టిగా మోఁది యంతకుని చెంత కనిచెను. క్షణమాత్రమున వారెనమండ్రుగురు సోదరునిపరిసరమున కరిగిరి. వారిపాటుగాంచి కంసుపక్షపాతులగువారెల్ల నిరాశులై శ్రీహరిపక్షము నాశ్రయించిరి. ఆకాశమున దేవదుందుభులు మ్రోసినవి. రామకృష్ణులపై మఱియొక్కసారి విరులవాన కురిసెను. మందమారుతము వారియాయాసమును దీర్పనెంచి కొఁబోలు విసరెను. ఎల్లరమనంబుల నుల్లాసంబు నిండియుండెను. మహర్షులు, మహానుభావులారా! లోకకంటకులగు దురాత్ములఁ

బొలియించితిరని పొగడిరి. అచ్చరలాడి తమయానందమును దెలిపిరి.

ఇంతలో నంతఃపురమున కీవార్త వ్యాపించెను. కంసుని భార్యలు, వానితమ్ములపత్నులును భర్తృమృతికై పట్టరాని దుఃఖమునఁ బరువిడి వచ్చిరి. వీరశయనంబున నున్ననాథుం గాంచి యొడలెఱుంగక పైఁబడి బిట్టు రోదనముచేసిరి. ప్రాణేశా! మమ్ము వీడిపోయితివే యనిరి. ప్రియధర్మజ్ఞా! ఒంటరిగా బోవుట న్యాయమా యనిరి. కరుణామూర్తీ! మమ్ముంగూడఁ బిలుచుకొనిపొమ్మా యని యుమ్మలించిరి. నీవు తెగుట మేమెల్లఁ జచ్చినవారమేకదా యని విలపించిరి. నీవులేని యీనగరము మావలెనే విధవయయ్యెను. సకలోత్సవమంగళములు నిలిచి పోయినవి. ఏయపరాధముచేయనిభూతముల కెగ్గుచేసితివి. దాన నీ కీదశ చేకూరెను. భూతముల కపకారమొనరించి యెవ్వఁడీభూతలమున బాగుపడఁగలఁడు.

అనిపలికి యంతలో శ్రీకృష్ణదర్శనమున నుదయించిన విజ్ఞానమున నిట్లు పలుకసాగిరి. సర్వభూతముల యుత్పత్తిపాలన సంహారముల కీశ్రీకృష్ణుఁడే కారణము. అట్టి యవ్యయుఁనకు జగదీశ్వరున కెగ్గుచేసినవాఁ డేకాలముననైన సుఖంపడఁగలఁడా. అని రాజపత్నులుపెక్కుతెఱంగుల రోదనములుచేయుచుండిరి. ఆయార్తనాదములు వినువారిగుండెల నీఱుచేయసాగెను. కరుణావారిరాశియగు పంకజాక్షుఁడు వారియార్తిఁ బాప నెంచి చెంతకుంబోయి యాశ్వాసించెను. భగవదుక్తిశ్రవణముననే

వారియార్తి తొలఁగెను. చేయునది లేదని యెంచిరి విధిచేతకు మాఱుగలదే యని భావించిరి. దుర్వృత్తులకు నేకాలమందును సుఖము యశస్సు గలుగదని యెంచిరి. దుఃఖించిన లాభము లేదని భగవద్వాక్యములను దలంచుచు నింటికింబోయిరి.

అంత మల్లరంగము చల్లారెను. ఎక్కడివా రక్కడికిఁ బోయిరి. శవనివహములతో నారంగముభయంకరముగాఁజూడఁ దగియుండెను. శ్రీహరియు బలరామాదులు తమవిడిదిపట్టులకుం బోయిరి. కృష్ణమూర్తి కంసాదులకు నుత్తరక్రియలు విధిమంత ములుగా జరప నియోగించెను. అంతఃపురమునకుఁ దగువార లం బంచి కంసునిచావునకును దత్సోదరమృతికిని జింతించు వారలదుఃఖమును నిలుపఁ బ్రయత్నించెను. ఆనాఁడు మధురా నగరమున శ్రీకృష్ణునిర్యానతి సాగెను. ఎల్లవారు శ్రీహరిని దలంచుచు వేడుకగా నుండిరి. అక్రూరాదులసంతోషమునకుఁ బారమే లేదనుట యొకవింతకాదు. ఇట్లు శ్రీహరి యాదిన మునఁ గంసుని జంపి యారాజ్యమును రాజన్వంతముగావింప నిచ్ఛగించెను. భగవత్సంకల్పమున కంతరాయము కలుగదుకదా!

అంతటఁ గంసునితల్లియు బాంధవులు మాతృసంబంధు లును భార్తృకాముకియగుభగినియు నరుదెంచి కంసునికళేబర మును జూచి రాజేంద్రా! దర్శనముచేయవచ్చితిమి. మమ్మాద రింపుము. ఇట్లు పరుండెదవేల? లెమ్ము. సింహాసనము నలంకరిం పుము. రాజ్యమును బూజ్యభంగిఁ బాలింపుము. ధనమును సం పాదింపుము. బాంధవుల నాదరింపుము. చతురంగబలంబుల

సేకరింపుము. బాంధవులమగు మమ్మువదలి యెందుఁబోయెదవు? మే మనాథులముకదా! అని వాపోవుచు నంతలో దైవికముగా నుప్పతిల్లినవిజ్ఞానమున నిట్లు పల్కిరి. బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంతమగు నీవిశ్వమునెల్ల విలాసముమీఱ క్షణకాలమున నెవఁడు సృజించునో తదాధారములఁ బుట్టించునో, బ్రహ్మాదిలోకపాలకుల స్వాంశములనుండి యెవఁడు నిర్మించునో సకలభూతస్వరూపుఁ డెవఁడో, మునీంద్రులు, దేవేంద్రులు, సదా యేమహాపురుషుని నుతింతురో, ధ్యానింతురో పూజింతురో, వేదములెల్ల నెవ్వని స్తుతించునో, సరస్వతి యేపురాణపురుషుని వినుతింపఁబూని యేమిలోపముగలుగునో, యని భయంపడుచుండునో, మూల ప్రకృతి పరిపూర్ణానందమున నెవని తత్త్వమెఱిఁగినదాట వినుతించుచుండునో, ప్రకృతికంటె నెవ్వఁ డధికుఁడో స్వేచ్ఛామయుఁడు, నిరీహుఁడు, నిర్గుణుఁడు, నిరంజనుఁడు, పరాత్పరుఁడు, బ్రహ్మము, ఈశ్వరుఁడు నెవ్వఁడగునో, జ్యోతిస్స్వరూపుఁ డెవఁడో, భక్తానుగ్రహార్థసుధృతవిగ్రహుఁ డెవ్వఁడో, నిత్యానందుఁడు, నిత్యుఁడు, అక్షరవిగ్రహుఁడు నెవ్వఁడో, ఆమహాత్ముఁడే, ఆభగవంతుఁడే, ఆపరబ్రహ్మమే భూభారహరణార్థ మీలోకమున నవతరించెను. గోపాలబాలవేషమున మాయేశుఁడు మాయంగాడి యవతరించిన యీకృష్ణుఁడే వధింపఁబూన నిఁక నిన్ను రక్షించువాఁ డెవ్వఁడు కలఁడు? ఆకృష్ణుఁ డెవని రక్షింపఁబూనునో యతని శిక్షించువాఁ డెవ్వఁడు కలఁడు? అనిపలుకుచు నంద ఊరకుండిరి.

ఆర్యులారా! ఈవిజ్ఞానము దుఃఖార్ణవనిమగ్నులగువారి కెట్లు కలిగెను? అని యూహింపకుఁడు. లోకమున వైరాగ్య త్రయము గలదు. ప్రసూతివైరాగ్యము, పురాణవైరాగ్యము, శ్మశానవైరాగ్య మని ఆమూఁడింటికిఁ బేరులు. అం దిది శ్మశాన వైరాగ్యము కావచ్చునని కొందఱనవచ్చును. అది పొరపాటు. భగవంతుఁ డొకవేషమూని కృష్ణనామమును ధరించి దురాత్ముల వధించి యామల్లరంగముననే యున్నవాఁడు కదా. తద్దర్శన మాత్రమున సకలకల్యాణములు చేకూరునన నిఁక నీపాటిజ్ఞానము కలుగదనుట భగవచ్ఛక్తిని దగ్గించినట్లగును. ఆకార్యము నెవఁడును జేయఁజాలఁడు. అది మహాపాపకార్యములలో మొదటిది. ఆవాంఛ ఫలింపకున్నను దలంచుటయుఁ బాపము. కృష్ణమూర్తిని దర్శింపకమున్ను వారి కెట్టియజ్ఞానమున్నదన్న ననవచ్చునుగాని తత్సన్నిధి సకలాజ్ఞానములు తొలఁగిపోవుననుట నిర్వివాదాంశము.అందును భక్తులరక్షింపఁ గంకణముకట్టుకొన్న యవతారమది. అందును రెండువ్యక్తు లొక్కచోట నున్నవి. వానిం జూడఁగనే సకలాజ్ఞానపరంపరలు పటాపంచలై పోవవే. కావునఁ గంసునిబాంధవు లెంతటిదుఃఖసాగరమగ్నులైనను సాక్షాచ్ఛ్రీకృష్ణుని గన్నులారఁ గాంచినపుడు వారు విజ్ఞానసంపన్నులైరనుట వింతవాక్యముకాదు. ప్రకృతము ననుసరించెదను.

ఉగ్రసేనపట్టాభిషేకము.

"యాంతి న్యాయప్రవృత్తస్య తిర్యంచోఽపి సహాయతాం,
అపంథానంతు గచ్ఛంతం సోదరోఽపివిముంచతి." మురారికవి

* మల్లరంగకృత్యము నిర్వర్తించినపిదప భగవంతుఁ డాలోచించెను. కంసవధానంతరము రాజులేక రాజ్యమున్న దన్న వార్త కలుగరాదు. ప్రజలు క్షణమాత్రమున భయముమాని దుష్పథములఁ బ్రవర్తింపఁగలరు. కంసునికాలమున దురాచారము లెక్కుడైనవి. వానిఁదొలఁగించి రాజ్యము రాజన్వంతముగా నొనరించినఁగాని దురాచారములు మానవు. మాయోపులు రూపుమాయరు. సజ్జనులకు మనస్సంతోషము గలుగదు. పతివ్రతలకు శాంతి చేకూరదు. ప్రకృతమునేఁ జేయఁదగుకార్యములలో మొదటిదిదియే. తరువాతికృత్యముల కింతత్వర యవసరము లేదు. పలువురుదుష్టులు పొలిసిరి. వీరితరువాతివా రిట్టివారు కాకయుండఁ జేయఁగలరాజు కావలయును. అందులకుఁ దగినవాఁ డుగ్రసేనుఁడే. వంశపరంపరాగౌర మీతనియందుఁ బ్రజలునుతురు. అంతియగాక ధార్మికుఁడు. నాభక్తుఁడు. పుత్రకృతదుష్కార్యవిముఖుఁడు. కావున నీతని కీరాజ్య మప్పగించెదనని యూహించెను.

---

*కంసవధానంతరము వసుదేవాదుల దర్శించి యుగ్రసేనునకుఁ బట్టము కట్టినట్లు భాగవతము బ్రహ్మపురాణవిష్ణుపురాణాదులు తెలుపుచున్నవి. ఉగ్రసేనునకు వెంటనే పట్టాభిషేక మొనరించి పిదప వసుదేవాదుల నూఱడించెనని శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ గన్పడియెడిని. తరువాతికథలు భాగవతాదులయందుఁ గానరావు. కావున ముందే యుగ్రసేనాభిషేకకథను వ్రాసి తరువాత శ్రీకృష్ణుఁ డొనరించిన యద్భుతకృత్యములను వ్రాసెద. ఈఘట్టమున నిదియే తెలుపఁదగినవిషయము. ఉగ్రసేనరాజ్యసమర్పణకథ యన్నింటియందు సమానముగనే చెప్పఁబడినదనియుఁ బాఠకు లెఱుఁగనగును.

సజ్జనుల కే ప్రయత్నములేక సకలకార్యములు నెఱవేఱును. దుర్మతుల కెందఱు సాయపడఁబూనినను ఫలింపవు. భగవత్కరుణచే సజ్జనుల కెల్లరు తోడ్పాటు గావింపనే చూతురు. దుర్జనులను సోదరుఁడుకూడ వదలి శత్రువులనైన నాశ్రయించును. ఉగ్రసేనుఁడు రాజ్యమును గోరలేదు. సహాయులను గాంక్షింపలేదు. కాని శ్రీకృష్ణసహాయ మాతనికిం గల్గెను. ఇంకఁ గొదువయేమి? సర్వసంపదలులభించినట్లే. తుచ్ఛసంపదలే కాదు. భగవద్దాస్యము లభించినట్లే యనుకొనవచ్చును.

ఆ రాత్రి గడువగనే శ్రీకృష్ణుఁడు గోపాలకులంగూడి యుగ్రసేనుం జూడఁబోయి యాతనికష్టములఁ దొలఁగినవానినిగా భావించి యిట్లు పలికెను. రాజేంద్రా! మేమెల్ల నీప్రజలము. హితకార్యాచరణమునకు మమ్ముఁ బురికొల్పుము. మఱొక్క మాటవినుము. యయాతిశాపవశమునయాదవులకు రాజ్యమును బాలించుయోగ్యత లేదు. వీరు సింహాసనము నెక్కరాదు అను నియమము గలదు. ఆరీతిగా నింతదనుక సాగినది. యాదవు లశ్వమేధమును జేయరాదు. దానికిని రాజులు కాకుంటయే ప్రధాన కారణము. వీనినాలోచించితిని *భృత్యుఁడనగు నేను నీకునండగ నుండ నాశాపము యాదవవర్యుఁడ వగునిన్ను బాధింపదు. నాయనుగ్రహమున నీకు దేవతలుకూడఁ గప్పము నీఁగలరు.

---

*మయి భృత్య ఉపాసీనే భవతో విబుధాదయః, బలిం హరంత్యవనతాః కిముతాన్యే నరాధిపాః, ఇత్యుక్త్వాహ్వాయ పవన ముగ్రసేనాయ భూభుజే సుధర్మాఖ్యాం సభాం శక్రాదాహారేత్యాహ కేశవః. శ్రీభాగవతము ౪౫ అ ౧౫ శ్లో.

ఇఁక రాజులమాట యిటఁ జెప్ప నేఁటికి? అనిపలికి యాయుగ్ర సేనుని రాజ్యపాలనముఁ చేయ నొడఁబఱచెను. శ్రీకృష్ణవాక్యశ్ర వణానంతర మాయుగ్రసేనుఁడు బదులుపలుకక యంగీకరించెను. అంతట శ్రీకృష్ణమూర్తి వాయుదేవునిబిలిచి పవమానా! నీవు నా శాసనమున సురపురికరిగి సుధర్మాఖ్యసభను మాయుగ్రసేన భూజాని కిమ్మని తెల్పుము. నాయానతి యని హెచ్చరింపుము. నావిని యావాయువు పరమేశ్వరాజ్ఞమౌళిఁ దాల్చి విబుధప ర్యని చెంతకుంబోయి శ్రీకృష్ణశాసనమును దెలుప నద్దాని నాశత మఖుఁడు మాఱుమాటలాడక యొసంగెను. పరమాత్ముని యను జ్ఞ నెఱవేర్ప నింద్రుఁడు సంసిద్ధుఁడయియే యుండెను వాయు వాయానతిఁదెలుప వినినంతనే మహానందమందెను. 'కృతార్థోఽ స్మి'యనిరయి. సుధర్మ నొసంగెను.

పిదప శ్రీహరి యాసింహాసనమున నుగ్రసేనుం గూరు చుండ నియోగించెను. సకలసామంతు లాతరుణమున విచ్చేసిరి. సాధుజనులెల్లరు మహోత్సవమున నాయుత్సవమును జూడ నే తెంచిరి. కంసభీతిచేఁ బలుదేశములకుం బాఱినరాజన్యు లాతని మృతిని విని మరల మథురానగరమున కేతెంచిరి. వారికన్నుల కాతరుణమున నానగరము మహోత్సవముల నలరారుచుఁ గ్రొత్త దిగాఁ గనఁబడియెను.మహాసభ గూడెను. ఉగ్రసేనుఁడు సింహాసన మెక్కెను. శ్రీహరి యాతనిరాజభావమునఁ బూజించెను. తాఁ బూజించిన నెల్లరుఁ బూజింతురనుభావము శ్రీహరిమదిఁ గలదని యూహింపవచ్చును. హరియే పట్టాభిషేకమహోత్సవమునఁ

బొల్లోనియెను. ఇంక నాతనికిఁ గొఱంతె యావంతయే నుండదు కదా. ఎల్లరు మహానందమందిరి. ఈభూతలము రాజన్వంతమగు నని నిశ్చయించిరి.

పట్టాభిషేకమహము జరపఁబడఁగా నుగ్రసేనుఁడు కంస భీతిం బాఱిన యదువృష్ణికుకురాంధకప్రముఖుల సగౌరవముగా సత్కరించెను. వారును భీతిమాని సుఖముగ నందే నివసింపఁ దలంచిరి. శ్రీకృష్ణబలరాములీయుగ్రసేనుని రాజ్యముగాచు భారము మాది యని వాగ్దానమొసఁగిరించిరి. ఆవాగ్దానము నెఱిం గిన వారెల్ల నిష్కంటకమగు నీరాజ్యంబున కేమియు బాధలు పొసఁగవని నమ్మిరి. బాంధవుల యారాటము తీఱెను. మహో త్సాహము మీఱెను. * భగవదనుగ్రహమున యాదవులలో వృద్ధులందఱు వయస్స్ఫురణ మించిరి. శ్రీముకుందుని ముఖాం భోజమునుండి వాగ్రూపమున వెలయు సుధాపానమే యిందు లకుం గారణము. భగవంతునిం గన్నులారఁ గాంచుచుఁ దత్సం భాషణముల నాలకించుచు దత్సంగతి మెలంగుచుఁ బరమేశ్వ రుని ధ్యానించుచు వలసినపుడెల్ల నాతనిముఖారవిందమును గాంచుచు నుండుట వారు వయస్సున విఱ్ఱవీఁగువారైరి. ఇట్టు లాహరియు బలరాముఁడు సుదామప్రభృతులగుగోపాలకులు మహానందముల నానగరంబునఁ గొలఁదిదినములే యుండినను దత్కాలమున నాపురవరపరిశోభ వర్ణనాతీతముగా నుండెను.

---

*తత్ర ప్రవయసోఽప్యాసన్ యువానోఽతి బలౌజసః, పిబంతో ఽక్షైర్ముకుందస్య ముఖాంభోజసుధాం ముహుః. ౨౧ శ్లో.

మహాశయులారా! ఈవిషయమున నొకవిశేషాంశము కలదు. పట్టాభిషేకకథయం దేమివిశేషార్థము గ్రహింపవలసి యుండునని తృణీకరింపకుఁడు. ఇందే యత్యద్భుతాంశము కలదు. తొలుదొలుత నది విశ్వాసపాత్రముగ నుండకపోవచ్చును. ఆలోచించిన కొలఁదిని విశ్వాసపాత్రమై యభివృద్ధి హేతువై యుండును. ఆలకింపుఁడు.

దూరదేశమునకుఁ గంసభీతిఁబాఱిన యాదవులందఱు మరల వచ్చిచేరిరి. అందు వృద్ధులందఱు భగవత్సందర్శనమున నవయౌవనవిరాజమానులైరి. అని యిందు గానంబడియెడిని. ఇట్లుగూడ లోకమున జరగునా. ముదిమిని మార్ప శక్యమా. అనుశంక గలుగుట సహజమేగాని యందేమియు నచ్చెరువు పుట్టించువిషయము లేదు. ఎట్లనఁగా. మహర్షులుతపస్సుచేయుచు నమితాయుర్దాయమును సంపాదించిరని తెలియవచ్చెడిని. ఒక ముని యొకనారీమణిం బెండిలియై తనముదిమిని వదలి తదిచ్ఛం దీర్చుపొంటె వయస్స్ఫురితుఁడయ్యెనని కానవచ్చెడిని. యయాతి తనముదిమిని దనయున కొసఁగి వానియౌవనమును గైకొని సుఖించి మరల దాని నాతని కిచ్చెనని భారతము వెచ్చరించెడిని. మూలికాప్రభావమున నిరంతరయౌవన మలరారునని వినఁబడియెడిని జ్యోతిర్లతాప్రభావమునమృతినొందినకళేబరము సజీవమైనట్లు, శకలములైనయవయవములు యథాపూర్వముగా నమరినట్లు, మాసినముఖకాంతి యథాప్రకార మలరారినట్లును, ఎందెందో పడియున్న యంగము లొకదానినొకటి సంధించిన

ట్లును, రామాయణము తెలుపుచున్నది. శాపమున నాతి పాషాణరూపమున నున్నట్లు తెలియవచ్చెడు. ఇలుఁడు శాపవశమున స్త్రీరూపమును దాల్చి పార్వతీవరప్రభావమునఁ గొంతకాలము పురుషుఁడై కొంతకాలము స్త్రీగానుండి రాజ్యముపాలించెనని యాదికావ్యమునఁ గానవచ్చెడిని. వీనినన్నింటిని బరికింపఁగా సామాన్యసృష్టి భగవచ్ఛక్తిచే మార్పఁబడియెడి నని యెఱుంగ నగును.

ఇవన్నియుఁ బురాణవచనములుగాని ప్రత్యక్షప్రమాణములు కావుకదా యనవచ్చును. ఇంచుక పరికింపుఁడు. కంటిలో నిపార (ఒకరోగము) ఒక్కమూలికారసమును బిండినమాత్రమున నశించుచుంట మన మిప్పుడే చూడవచ్చును. అకాలమున మామిడిచెట్లు లోనగువృక్షములు కొన్నివస్తువులసంగతిచే ఫలించుచుండుట మనము చూచుచున్నారము. లత లిట్లే యథారీతి నకాలమునఁ బుష్పించుచున్నవి. మూలికలప్రభావమున మనము ప్రతిదిన మనుభవించురోగములు నశించుచున్నవి. ఇవన్నియు నిజములేకాని వయస్సునుదెచ్చిపెట్టుమందు నెవరును గనిపెట్టలేదుకదా యందురేమో. మూలిక కొక్కయద్భుతశక్తియుండునపుడట్టిశక్తులింకెన్ని యోయుండవచ్చును. స్థాలీపులాకన్యాయము ననుసరింపవలయునే కాని యెన్నిరీతుల నది పనికివచ్చునో మన మూహింపఁజాలము. కుష్ఠాదిరోగముల నిర్మూలింపఁజేయుట ప్రత్యక్షముగ నున్నపుడు తక్కినవానిని నమ్మకుండుట మొండిపట్టుగాక మఱేమగును? పసరుచే వియద్గ

మనము సిద్ధించును. ఒకమూలిక చెంతనుంచుకొనినఁ గనఁబడక యుండవచ్చును. కాలుచున్న యినుపగుదియ నొకపసరు కరతలమున నునిచి పట్టుకొనినఁ గాలదు. ఏల? తత్ప్రభావ మగ్ని నాపునని భావము.

ఇట్లు భగవత్సృష్టిలో మూలిక లిట్టి యచ్చెరువును బుట్టించుకార్యజాలమును జేయుచుండఁగా నిఁక భగవచ్ఛక్తి యేకార్యమును సాధింపఁజాలదో యోజింపఁజాలకున్నాఁడను. ఈకాలమునందుఁ గూడ ఖండాంతరములయందును గొందఱు మహాత్ములు భవిష్యత్కాలగతులఁ దెలుప నపుడు నమ్మకున్నను మఱి పదిసంవత్సరముల కది యనుభవముగఁ గన్పడఁగా నిజమే యని నమ్మినవారున్నారుకదా! ఆశక్తి యెట్లు వారి కలవడినది? అట్టి యద్భుతశక్తి వారికిం గలదనియేకదా వారు వ్రాసినలేఖలఁ బ్రకటించుచున్నారు. వేనోళ్లఁ గొనియాడుచున్నారు. యోగప్రభావమున హృదయము నిశ్చలమైయుండఁగాఁ గన్నులారఁ గాంచినవైద్యు లిప్పటివారే మృతినొందెనని తీర్మానింప నుత్తరక్షణమున నామహానుభావుఁడు లేచి కూర్చుండుటంగాంచి యీయోగశక్తి మాకుఁదెలియలేదని చెప్పుట యసత్యమా. అందఱు సత్యమేయుని చూచినవారు చెప్పుచున్న యీకాలమున నంగీకరించుచున్నారు కదా? అట్టి శక్తి యోగమునకుఁ గలదుకదా. ఆయోగమహిమముననే ఖేచరశక్తి యలవడుటను నంగీకరింపక తప్పదుకదా! ఇవి సామాన్యములు. మనుష్యప్రయత్నసాధ్యములు.

ఇట్టిశక్తి యలవడుటకుఁ గలకారణమేమి? భగవద్ధ్యానముననే యిట్టివి ఇంకను వీనిని మించినవికూడ నలవడును. ప్రతిమనుజునియందును భిన్నభిన్నశక్తులు గలవు. అవి వారివారికర్మాధీనములు. తొలిపుట్టువునఁ జేసికొన్నకర్మముల ననుసరించినశక్తులు ఏకరీతిగా నుండక భిన్నభిన్నములుగా నగపడుచుండును. అట్టి కర్మములుగూడఁ బరాత్పరునియాజ్ఞలే యని నమ్మవలయునుగదా. కావున నిన్నిలోకముల సృజించి యిన్నిభేదములఁ గల్పించినపరాత్పరుని దర్శనమాత్రమున వృద్ధులు వయశ్శ్రీనలరుట యొకతుచ్ఛమగుకార్యమేకాని మహాకార్యముగాదని విశ్వసించుచున్నాఁడను. పరాత్పరుఁడు "కర్తుమకర్తు మన్యథా కర్తుం సమర్థః"అని పొగడ్తగాంచినవాఁడు కదా. అట్టి దేవదేవుని దర్శించి సహవాసము గావించి తద్వాక్యముల నాలకించియుండువారల కీపాటిలాభము గలిగెననఁగా నచ్చెరువుపడవలసిన దేమియులేదని విన్నవించువాఁడను. ఇట్టులామహోత్సవమును సాగించి పిదప శ్రీపతి యొనరించిన మహాకార్యముల నాలకింపుఁడు.

రామకృష్ణులు జననీజనకుల నూఱడించుట.

ఉగ్రసేనునకుఁ బట్టాభిషేకకార్యము నిర్వహించి జనుల నప్పగించి బంధువులను సంతృప్తులనుజేయ నియమించి రాజ్యమరాజకముగాకుండఁ గట్టుదిట్టములుచేసి యంతట జననీజనకు లగు దేవకీవసుదేవుల నాశ్వాసింపనెంచెను. అన్నయు దానును బయలువెడలి చనిరి. మల్లరంగమున నాఁడు దేవకీ

వసుదేవులు కంసు నానతి నిర్బంధితులయియే యుండి రన వచ్చును. వారికి బంధమోక్షమును బ్రసాదించుటయే గాక నిరతిశయానందమును గల్పింప నెంచిరి. వారున్నచోటికిం బోయిరి. నిగడముల శకలములఁ గావించిరి. బంధవిము క్తిని గల్పించిరి. సాష్టాంగనమస్కారము లొనరించిరి. భక్తిచేఁ దలలు వాంచిరి. అత్తఱి శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు పలికెను. జనకులారా! ఏనరుఁడు తల్లినితండ్రిని, విద్యాదాతను, మంత్రదాతను, గురు వును గౌరవింపఁడో యావజ్జీవము వాఁ డశుచియనంబడు. పూజ్యు లందఱిలోఁ దండ్రియే ప్రథమపూజ్యుఁడగును మహాగురువనఁ దండ్రియే. తండ్రికంటె నూఱుమడుంగులు తల్లి పూజ్యురాల గును. గర్భధారణపోషణముల నామె యొనరించినయుపకార మునకుఁ బరిమితికలదా. తల్లి పృథ్వీస్వరూపిణి. అందఱికంటె హితమును గోరునది. కానఁ దల్లికంటె మించినబంధువు ప్రపంచ మునందు దీపముపట్టుకొని వెదకినను గానరాదు. విద్యామంత్ర ప్రదుఁడు సత్యముగా జననికంటెఁ బూజ్యుఁడు. ఆతనికంటె మించినవంద్యుఁడు లేఁడు. ఇది వేదవిహితము. అనిపలికి బల రాముంగూడి మరల నమస్కరించెను.

ఆతనయుల నిర్వురను దల్లి కౌఁగిటంజేర్చి ముద్దాడెను. తండ్రి సాదరముగాఁ గాంచి ప్రీతులనుగా నొనరించెను. మృష్టాన్నముపెట్టి యాతలిదండ్రులు తృప్తినందిరి. రామకృష్ణు లాజనకులం గాంచి మీరు మాబాల్యక్రీడలఁ జూడ నోచరైతిరి. తనయులముద్దులు సూచుట మహాభాగ్యమని లోక

లండ్రు. ఆభాగ్యము మీకుఁ గలుగదయ్యెను. మేమును వచ్చుట కవకాశము లేకుండెను. తల్లిదండ్రుల సేవించుభాగ్యము కూడ మా కీపుట్టువున లేదయ్యె. ఏతనయుఁడు తల్లితండ్రులకుఁ జక్కనివృత్తిని గల్పింపఁజాలఁడో వానిని బరలోకమున యమభటులు స్వమాంసమును దినిపింతురు. తల్లిని వృద్ధుఁడగుతండ్రిని, పతివ్రతయగుభార్యను, వయసురానికొడుకును, గురువులను దన్నాశ్రయించినబ్రాహ్మణుని సమర్థుఁడయ్యు భరింపనిపూరుషుఁ డెవ్వఁడుండునో వానిని జీవన్మృతునిగాఁ బెద్దలు పల్కుదురు. కంసునకు జంకినట్లు నటింపవలసివచ్చెను. వానికాలము నేఁటికి పూర్ణమయ్యెనుగదా. ఆకారణమున విధిలేక మీకుఁ బరిచర్య చేయఁజాలకుంటిమి. మన్నింపుఁడు. అంతియ కాక శత్రువులచేఁ బీడితులగు మీ కూఱటఁ గల్గింపఁజాలక యింతకాల మూరకయున్న మా యీయపరాధమునుగూడ క్షమింపవలయును.

అని యిట్లు లావిశ్వమూర్తి తెల్పినమాటలకు మోహమంది దేవకీవసుదేవు లాకుమారకుల నానందబాష్పములఁ దడుపుచు ముద్దాడిరి. మఱియేమియు మాటాడఁజాలకపోయిరి. ఆతరుణమున నాజననికి నాజనకునకుఁ గల్గినయానంద మీలోకమునఁగా దేలోకముననైన నెవ్వరికేఁ గలిగియుండునన నవకాశముకలదా. అవ్వల వసుదేవుఁ డాయానందమునకు గుఱుతుగా బ్రాహ్మణులకు నన్నదానవస్త్రాదిమహాదానముల నొనరించెను కుమారకులకు స్వస్త్యయనకర్మమును జేయించెను.

తనజన్మము సార్థకమాయెనని తలంచెను. కుమారకులఁ జెంతఁ నునుచుకొని ప్రొద్దుపుచ్చెను.

ఆర్యమహాశయులారా! ఈచిట్టిగాథనుండి తెలిసికొనఁ దగిన విషయమొక్కఁడు కలదు. తల్లిదండ్రులఁ దృణీకరించుట మహాపాపమనునదియే. వారిఁ బూజింపక మఱెవ్వరిని బూజించి నను ఫలములేదనునదియే యిందలిసారము. గురువులన నెవ్వ రెవ్వరో యిందుఁ జక్కఁగాఁ దెలుపఁబడినది. పూరుషుఁడు సమర్థుఁడయ్యుఁ దాను రక్షింపక మానఁ దగనివా రెవ్వ రెవ్వరో శ్రీహరియిటఁ దేటపఱచెను. పతివ్రత యగుభార్యను రక్షింప వలయుననఁగాఁ బతియానతిమీఱిన నాతిని వెంటనే వదల వలయునని భగవంతుని యాశయము.

శ్లో. వంధ్యాష్టమేధి వేద్యాబ్దే దశమేతు మృతప్రజా,
ఏకాదశే స్త్రీజననీ సద్యస్త్వప్రియవాదినీ.

మనుస్మృతి. ౯అ. ౮౧ శ్లో.

"వ్యా. ప్రథమర్తుమారభ్యావిద్యమానప్రసూతా అష్టమేవర్షే అధివేదనీయా మృతాపత్యాదశమే వర్షే స్త్రీజనన్యేకాదశే. అప్రియవాదినీ సద్య ఏవ యద్యపుత్రా భవతి. పుత్రవత్యాంతు తస్యాం "ధర్మప్రజాసంపన్నే దారే నాన్యాం కుర్వీత. అన్యతరాపాయే తు కుర్వీత" ఇత్యాపస్తంబనిషేధాదధివేదనం నకార్యమ్" అని కుల్లూకభట్టు.

ప్రథమసంయోగముమొదలు సంతానము లేకుండెనేని యెనిమిదివత్సరంబులు చూచి వదలవలయును. సంతానము కలు

గుచు నది మృతినొందుచుండునేని అట్టిభార్యను బదివత్సరం
బులు చూచి పరిత్యజించి వివాహాంతరమునకుఁ గడంగవలయు.
ఆఁడుశిశువులనే కనుచుండుభార్యను బదునొకండువత్సరములు
నిరీక్షించి మఱొకపెండ్లి చేసికొనవలయును. భర్తను దిరస్క
రించి మాటలాడుభార్యను వెంటనే వదలవలయును. ఆమె సం
తానవతియైన వదలక పూర్వోక్తవిధి ననుసరింపవలయు నని మను
స్మృతిభావము.

వలయసురానికుమారుని వదలరాదు. తన్నాశ్రయించి
యున్న బ్రాహ్మణుని వదలరాదు. అనఁగా వీరి నవశ్యము శక్తి
యుండినచో రక్షింపవలయును. ఏలయన నిది గృహస్థుధర్మము-
ఈధర్మమును మానరాదు. మానిన నరకప్రాప్తియగునని సిద్ధ
మగును. ఇట్టిధర్మములు భగవంతున కనవసరము లేయైనను దాను
జేసిన లోకు లాచరింతు రన్నభావమున నిట్లు చెప్పెనని మనము
గ్రహింపవలయును. తా సర్వజ్ఞుండయ్యుఁ దనయప్పటి యాకృ
తికిఁ దగినట్లు శ్రీహరిపలికెననుటచే నెట్టివాఁడుగాని తల్లిదం
డ్రులను, సాధ్వియగుభార్యను బాలుఁడగుకొడుకును రక్షింపక
విడువరాదనియు వీరిని దూలనాడరాదనియు సారాంశము.
ఇంక దీనిం బెంచివ్రాయక ప్రకృతకథాప్రకారము వివరింపఁ
బూనెదను.

ఆర్యులారా! ఇఁకమీఁద భాగవతకథ ననుసరింప వలను
పడదు. చాలసేపు పురాణాంతరకథలఁ దెలుపవలయు కావున
నిటనుండి కథలు క్రొత్తవిగాఁ దోఁచును. కాని యవి భగవ

దవతారమును సార్థకము చేయఁజాలినవి. భగవద్బోధమునే తెల్పును. మనకుఁ గావలసినవియు నవియే. కాన వానిఁ బఠింపుఁడు. భక్తిమార్గమును వీడకుఁడు. సర్వదేవతాస్వరూపునిగా భగవంతుని భావింపుఁడు. భేదబుద్ధిని వదలుఁడు. భగవత్కథలు విశ్వాసపాత్రములుగా వనుకువాదమును స్మరింపకుఁడు. వారిని గూడ దూషింపకుఁడు. అది వారితప్పుగాదు. ప్రథమజన్మము గాన వారికవి రుచింపకుండును. క్రమముగ వారికే భక్తి కుదురును. వానినమ్ముదురు. పరమభాగవతులగుదురు. కాన నట్టి వారిని భక్తులగాఁజేయుమా సర్వేశ్వరా యని ప్రార్థింపుఁడు. ఇఁకఁ గథ వినుఁడు.

నందునకు శ్రీకృష్ణుఁ డాధ్యాత్మికవిషయముల బోధించుట.

*మధురానగరమున నిన్నిచిత్రవృత్తాంతముల నెఱుంగుచుఁ గన్నులార శ్రీకృష్ణునికార్యంబులం జూచుచున్న నందున కుగ్రసేనపట్టాభిషేకానంతరము మధురానగరంబుననున్న నింకనేమేమి కీడులు కుమారునకుఁ బ్రచ్ఛన్నశత్రువు లొనరింతురో యన్నవగ గదిరెను. దాన నతఁడు దీనుఁడయ్యెను. ఏదెసచూచిన నాతనికి శ్రీకృష్ణచింతయే తోఁచుచుండెను. ఎవ్వరెవ్వరేయేయుపాయములు పన్ని కొడుకు నడఁగింపఁ జూతురో యని దుఃఖింపసాగెను శ్రీహరి యీవార్త నెఱిఁగెను. ఈ శోకము మాన్పినఁగాని యీనందుఁడు సంతోషమునఁ

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండము డెబ్బదిమూఁడవయధ్యాయమునుండి సంగృహీతమని యెఱుంగునది. ఈగాథ భాగవతాదులలోఁ గానరాదు.

గొంతకాలము జీవింపఁజాలఁడని తోఁచెను. గట్టిగా నేడ్చుచున్న నందునిమందిరమున కొకనాఁడు పోయెను. నందుఁడపుడు పుత్రవిచ్ఛేదకాతరుఁడుగ నుండెను. అంతియగాక వసుదేవునికుమారుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడన్నమాట మున్నే వెడవెడ వినియుండెనుగదా. ఉగ్రసేనునకుఁ బట్టముగట్టి వసుదేవు నింటికిఁ దనకొడుకు కరుగుటయు నందుండుటయు వినియుండెను. దాన మఱికొంతదుఃఖము హెచ్చెను. మరలఁ దనయొద్దకు వచ్చునో రాఁడో యన్నసంతాప మానందుని నింతగా బాధింపసాగెను. తనకొడుకే యని పెంచిన నందునకు హరి వసుదేవుతనయుఁడని విన్నపుడు సంతాపము గల్గుట యొక యద్భుతము కాదు.

శ్రీకృష్ణుఁ డీపాటివిషయ మెఱుంగఁజాలఁడా. సకల భువనవ్యాపకుఁడుకదా. తండ్రిచింతఁ దీర్ప నెంచి యటకేగి మణివర్యము నొసంగెను. అదియే చింతామణి. సకలదుఃఖముల నడంచునది. దానినిచ్చి యానందపరవశునిగఁజేయ నెంచి యిట్లు పలికెను నందమహారాజా! ఆనందమనుభవింపుము. నిరర్థకమగు నీశోకమును వదలుము. ఇది యెవ్వరికేని మంచిదిగాదు. ప్రమోద మాశ్రయింపఁదగినది. జ్ఞానము నాశ్రయింపుము. పెద్దల నుండి విన్నమాటలు స్మృతికిఁ దెచ్చుకొనఁదగినవి. వానికిఁ దోడు నేను గొన్నిమాటలు చెప్పెద. అవధరింపుము. ఈజ్ఞానమే మున్ను బ్రహ్మదేవునకుఁ జేయఁబడియెనని యెఱుంగుము. అద్దానినే నీకు వచింతును. ఈయత్యద్భుతజ్ఞానమే మున్ను పుష్కర

క్షేత్రంబున శేషగణేశ ప్రమథేశదినేశమునీశ యోగీశులకుఁ జెప్పఁబడియెను. దానినే వచియింతును. శ్రద్ధగా నాలకింపుము.

నందమహీజానీ! ఎవ్వఁ డెవనికిఁ బుత్త్రుఁడగును? ఎవఁ డెవ్వనికిఁ దండ్రియగు? ఎవతుక యొవనికిఁ దల్లియగు? ఒక్క రితో నొకరికి సంబంధ మేలాగు కలుగును? తమతమకర్మాను సారము వచ్చుచుఁ బోవుచు జంతువులు భ్రమించుచుండును. కర్మము ననుసరించియే జీవునకు స్థానభేదముల రూపభేదములు గల్గుచుండును. కర్మముచేతనే యోగీంద్రులవంశమున నొకజం తువు జన్మించును. రాజస్త్రీలయందు వేఱొకజంతువు జన్మిం చును. ఇట్లే కర్మానుసారమే ద్విజపత్నియందును, క్షత్త్రియకుల మునందును, వైశ్యశూద్రయోనులయందును, పశుపక్ష్యాది తిర్యగ్యోనులయందును బుట్టుచుండును. ఇట్టివిధములఁ బుట్టు టకుఁ గర్మములే కారణముగాని వేఱుకారణములేదు. తమ యభివృద్ధికి నాశనమునకు దానే హేతువుకాని యింకొకఁడు కారణము కాఁజాలఁడు. దీని నెఱింగియు నందఱు మోహగర్త మునఁ బడుదురు. కర్మవశమున సాధ్వసాధుజన్మములు కల్గుచుం డును కాని వేఱుకారణమునఁ గాదను నిదియే ప్రధానసిద్ధాం తము. దీనిని మీఱఁజాలు రాద్ధాంతము వేఱొకటి కానరాదు.

భూనాయకా! ఆలకింపుము. నామాయచేతనే యం దఱు విషయవాంఛలంబూని సానందులైయుందురు. దేహత్యా గమునందు బంధువియోగమునందును వారు విషణ్ణులగుదురు. ప్రజాభూమిధనాదులు పోవుట వారికి మరణాధికదుఃఖకర

ముగాఁ గానంబడు. ప్రతిక్షణము మూఢుఁడగుచుండును. దుఃఖము గుడుచుచుండును. జ్ఞానికాఁడు. ఎవ్వఁడు మద్భక్తుఁడై నన్ను గూర్చియేయజించుచు నింద్రియములకు లోఁబడక నామమంత్రమునే యుపాసించుచు నాసేవయం దాసక్తుఁడై శుచియై యుండునో వాఁడు తరించును. నాశాసనమును మీఁఱరాదను భీతిచేతనే వాతము వీచును. రవి ప్రకాశించును. చంద్రుఁడు వెల్గును. మహేంద్రుఁడు కాలభేదము ననుసరించి వర్షించును. వహ్నిదహించును మృత్యువు జంతువులఁ జరించుచు గ్రసించును. వృక్షములు కాలము ననుసరించి పుష్పించి ఫలించును. వాయువు నిరాధారము. కచ్ఛపము వాయ్వాధారము. శేషుఁడు కచ్ఛపాధారుఁడు. పర్వతములు శేషాధారములు. పర్వతాధారములు పాతాళములు. అవి సప్తసంఖ్యగలవి. జలము నిశ్చలము. కావుననే వసుంధరజలములందుండును. సప్తస్వర్గములు వసుంధరాధారములు. జ్యోతిశ్చక్రమంతయు గ్రహాశ్రయము. వైకుంఠము నిరాధారము. అది బ్రహ్మాండోర్ధ్వభాగముననుండు. నిరుపమానము. దానిపైన గోలోకముండును. పంచాశత్కోటియోజనములు దాని విస్తృతియని యెఱుంగుము. అది నవరత్నసారవినిర్మితము. నిరాధారము. నిరాశ్రయమునగు. సప్తద్వారములు సప్తసారములు. సప్తపరిఖలు దానికిం గలిగియుండు. ప్రాకారములు నియుతములు. విరజానది యందుఁ బ్రవహించు. దానిని రత్నశైల మావరించియుండు. ఆపర్వతమునకు శతశృంగములు గలవు. దాని

విస్తృతి పదివేలయోజనములు. అందొక్కశృంగము రత్నాలంకృతముగనుండు. ఆపర్వతము నెత్తు శతకోటి యోజనములు. ఆపర్వతశృంగవరమునందే రాసమండల మలరుచుండు. ఆమండలమమూల్యరత్ననిర్మాణముగలది. చంద్రబింబమువలె వర్తులముగనుండును. దానింజుట్టి పుష్పితపారిజాతభూరుహసంతతినితాంతకాంతవనము గలదు. కల్పవృక్షములు వేనవేలుగనుండు. పుష్పోద్యానము లనేకములు. అందు వివిధమనోహర పుష్పవృక్షములు చూడ్కికి వేడ్కఁగూర్చుచుండును. మూఁడుకోటులు రత్నభవనము లందుండును. గోపికలు లక్షలకొలందిగ నందుందురు. ఆభవనములఁ గాపాడువారు గోపికలే. రత్నప్రదీపములే యావ్వానిఁ బ్రకాశింపఁజేయుచుండు. రత్నమయ తల్పము లం దమరియుండును. అందలివాపికలు సుధాపూరితములు.

నందరాజా ! అట్టి గోలోకమును వర్ణించి దానిశృంగారమిట్టిదని తెల్పుటకు సమర్థుఁ డొక్కఁడును లేఁడు. దానితత్త్వమెఱింగినవాఁ డొక్కవ్రజేశ్వరుఁడే. వేఱొకండు కానరాఁడు. ఆరత్నభవనములలో రమ్యమగుహర్మ్యము శ్రీరాధికాదేవికమర్పఁబడియుండు. ఆసౌధమునకు సువర్ణకలశములు మీఁద నమరియుండును. రత్నదర్పణము లాయుప్పరిగయందు వెలయుచుండును. రత్నస్తంభములు పంక్తులుగాఁ జూడఁబడును. దానిసౌందర్య మింతయని వర్ణింపఁదరముగాదు.

ఆసౌధమునతాధాంబికరత్నసింహాసనముననలరుచుండు.

గోపికాలక్షలు సేవింప శ్వేతచంపకవర్ణ తనులత విరాజిల్ల సకలా మూల్యభూషణముల నలంకరించు నవయవము లలరార, నమూల్యవసనమును దాల్చి మనోహరరత్నపద్మమును గాంచుచు, దాఁడిమీకుసుమాకార సిందూరబిందువు మోమున రంజిల్ల మృగమదపరిమళము మేన వెలయ శ్వేతచందనచర్చలు గలిగి మాలతీమాలికాజాలశోభితకబరీభారము తనర, మునీంద్రులకేని వర్ణింపఁదరముగాని మహత్త్వమున నొప్పారుచుండు. ఆదేవిని దాదృశసౌందర్యవిరాజమాన లగుగోపికలు చామరహస్తలై సేవింతురు. ఆగోపికలభూషణములే రత్ననిర్మితములుగాన వర్ణింపఁ దరముగాదన నిఁక వారి కధీశ్వరియగు రాధాభూషణముల మాట యిటనేటికి ?

ఆరాధాంబిక సుదాముని శాపకారణమున నిపుడు వృషభానునకుఁ గొమరితయై జన్మించినది. మా కిరువురకు వియోగము శతవత్సరములు గలుగవలయుననియే యాశాపము. ఆదేవింగూడి భూభారమును హరించెదను. తండ్రీ! ఈమాట పదిలముగ మది నునుపుము. ఆవల నాదేవిని రాధాంబికనుగూడి గోలోకమునకేగెదను. ఇది సత్యము. నన్నుంగూడి నీవును యశోదాదేవియు, గోపికలు, గోపకులు, వృషభానుఁడు, కలావతీదేవియు, నితరబాంధవులు గోలోకమునకు రాఁగలరు. ఈవిషయమును యశోదకుంగూడ నెఱిఁగింపుము. మహానుభావా ! శోకమును వదలుము. గోపకులంగూడి గోకులమున కరుగుము. నేనే ఆత్మను. సాక్షిమాత్రుఁడను నేనే. నిర్లిప్తుఁడనయ్యు సర్వభూత

ముల హృదయమందుందును జీవుఁడు నాప్రతిబింబము. ఇది సర్వసమ్మతము. ప్రకృతి మద్వికారయే. ఆప్రకృతియు నేనే. పాలయందు ధావళ్యమున్నయట్లు నాకును బ్రకృతికిని సంబంధమవినాభావము జలమందు శైత్యము, వహ్నియందు దాహికాశక్తి, ఆకాశమున శబ్దము, భూమియందు గంధము. చంద్రునియందు శోభ, సూర్యునియందుఁ బ్రభ యెట్లో నాయందుఁ బ్రకృతియు నట్లే. ఆత్మనుగూడి జీవుఁ డుండునట్లు నన్నుఁగూడి రాధయు నుండును. ఆమెయందు గోపికాబుద్ధిని వదలుము. నాయందుఁ బుత్త్రత్వమును వదలుము. నేను సర్వకారణుఁడను. రాధ యీశ్వరియని మూలప్రకృతియనియుఁ బిల్వఁబడు నాయిచ్ఛాశక్తి.

నందమహీపాలకా! సుఖావహమనందగు నాపరమైశ్వర్యము నించుక యాలకింపుము. అవ్యక్తజన్మముగల బ్రహ్మదేవునకు మున్ను దెలిపినట్టి విషయము నే నీ కిపు డెఱిఁగించెదను. దేవతలకుఁ బ్రభుఁడనై గోలోకమున ద్విభుజుఁడనై కృష్ణనామముననుందును వైకుంఠమునఁ జతుర్భుజుఁడనై యుందును. శివలోకమున శివుఁడననుండుదు. బ్రహ్మలోకమున బ్రహ్మయనంబరఁగుదు. తేజోవంతులలో సూర్యుఁడను నేనే. పవిత్రవస్తువులలో నగ్నియనఁబడుదును. ద్రవములయందు జలము నేనే. ఇంద్రియములలో మనస్సును, శీఘ్రగాములలోఁ సమీరుఁడను, దండకర్తలలో యముఁడను, గణనచేయువానిలోఁ గాలము నేనే. అక్షరములలో అకారమును, సామవేదములలో సామమును పదు

నాలుగులోకములఁ బాలించువారిలో నింద్రుఁడును, ధనవంతు లలోఁ గుబేరుఁడను, దిగీశులలో నీశానుఁడును, వ్యాపక ములలో నాకాశమును, తైజసములలో సువర్ణమును, మణు లలోఁ గౌస్తుభమణిని, అర్చ్యవస్తువులలో సాలగ్రామ మును, పాత్రములలోఁ దులసిని, పుష్పములలోఁ బారిజాత మును, తీర్థములలోఁ బుష్కరతీర్థమును, వైష్ణవులలోఁ గుమా రుఁడను, యోగీంద్రులలో గణాధిపతిని, సేనాపతులలో స్కందుఁడను, ధనుర్ధారులలో లక్ష్మణుఁడను, రాజేంద్రులలో రాముఁడను, నక్షత్రములలో శశిని, మాసములలో మార్గ శీర్షమును, ఋతువులలో వసంతర్తువును, వారములలో నాదిత్యవారమును, తిథులయం దేకాదశిని, సహిష్ణువులలో భూమిని, బాంధవులలో మాతను, భక్ష్యవస్తువులలో నమృత మును, గవ్యములలో నాజ్యమును, వృక్షములలోఁ గల్పవృక్ష మును, కామధేనువులలో సురభిని, సరిత్తులలోఁ గృతసకలపాప వినాశిని యనంబడుగంగను, పండితులలో వాణిని, మంత్ర ములలోఁ బ్రణవమును, విద్యలలో బీజరూపుఁడను సస్య ములలో ధాన్యమును, ఫలవృక్షములలో నశ్వత్థవృక్షమును, గురువులలో మంత్రదుఁడను, ప్రజేశులలోఁ గశ్యపుఁడను, పక్షులలో గరుడుఁడును, నాగములలో ననంతుఁడను, నరు లలో నరాధిపుఁడను, బ్రహ్మర్షులలో భృగువను, దేవర్షు లలో నారదుఁడను, రాజర్షులలో జనకుఁడను, మహర్షులలో శుకుఁడను, గంధర్వులలోఁ జిత్రరథుఁడను, సిద్ధులలోఁ గపిల

మునిని, బుద్ధిమంతులలో బృహస్పతిని, కవులలో శుక్రుఁడను, గ్రహములలో శనిని, శిల్పులలో విశ్వకర్మను, మృగములలో సింహమును, వృషభములలో నందిని, గజేంద్రములలో నైరావతమును, ఛందస్సులలో గాయత్రిని, సర్వశాస్త్రములలో వేదమును, యాదసులలో వరుణుఁడను, అప్సరలలో నూర్వశిని, సముద్రములలో జలార్ణవమును, పర్వతములలో సుమేరువను, రత్నవంతములలో హిమాలయమును, ప్రకృతిస్వరూపములలో దుర్గను, దేవులలోఁ గమలాలయను, నారులలో శతరూపను, మత్ప్రియపత్నులలో రాధికను, సాధ్వీలలో వేదమాతయగు సావిత్రిని, దైత్యులలోఁ బ్రహ్లాదుఁడను, బలవంతులలో బలిచక్రవర్తిని, జ్ఞానులలో నారాయణర్షిని, వానరములలో హనుమంతుఁడను, పాండవులలో ధనంజయుఁడను, నాగకన్యలలో మనసను, వసువులలో ద్రోణుఁడను, మేఘములలో ద్రోణమేఘమును, వర్షములలో భారతవర్షమును, కాములలోఁ గామదేవుఁడను, కాముకీజనములలో రంభను, లోకములలో గోలోకమును, మాతృకలలో శాంతికను, సుందరులలో రతీదేవిని, సాక్షులలో ధర్మమును, వాసరములలో సంధ్యను, దేవతలలో మహేంద్రుఁడను, రాక్షసులలో విభీషణుఁడను, రుద్రులలోఁ గాలాగ్నిరుద్రుఁడను, భైరవులలో సంహారభైరవుఁడను, శంఖములలోఁ బాంచజన్యమును. అవయవములలో మస్తకమును, పురాణసూత్రములలో భాగవతమును, ఇతిహాసములలో భారతమును, పాంచరాత్రములలోఁ

గాపిలమను, మనువులలో స్వాయంభువుఁడను, మునులలో వ్యాసుఁడను, పితృపత్నులలో స్వధాదేవిని, వహ్నిపత్ను లలో స్వాహాదేవిని, యజ్ఞములలో రాజసూయమను, యజ్ఞ పత్నులలో దక్షిణను, శస్త్రాస్త్రవేత్తలలో జమదగ్నిసుతుఁ డగురాముఁడను, పౌరాణికులలో సూతుఁడను, నీతివేత్తలలో నంగిరసుఁడను, వ్రతములలో విష్ణువ్రతమను, బలవంతులలో దైవమను, ఓషధులలో దూర్వను, తృణములలోఁ గుశను, ధర్మకర్మములందు సత్యమను, స్నేహపాత్రులందుఁ బుత్రకుఁ డను, శత్రువులలో వ్యాధిని, వ్యాధిమంతులలో జ్వరమను, మద్భక్తులయందు దాస్యమను, వరములయందు వరస్వరూపుఁడ ను, ఆశ్రమములలో గృహస్థాశ్రమను, వివేకులలో సన్న్యాసి ని,శస్త్రములలో సుదర్శనమను, శుభాశిషములలోఁ గుశలమను, ఐశ్వర్యములలో మహాజ్ఞానమను, సుఖములలో వైరాగ్యమను, ప్రీతిదవస్తువులందు మిత్రవాక్యమను, దానములం దాత్మదానమ ను, సంచయములయందు ధర్మకర్మమను, కర్మములలో మదర్చన స్వరూపుఁడను, కఠోరములయందుఁ దపస్స్వరూపుఁడను, ఫలము లందు మోక్షమను, అష్టసిద్ధులయందు బ్రాకామ్యమను,పురముల యందుఁ గాశీపురమను,నగరములందు గాంచీనగరమను,స్థూలస ర్వాధారములయందు మహావిరాట్టువును నేనే. మహాసూక్ష్మము లందుఁ బరమాణువను, వైద్యులయందు నశ్వికుమారద్వయము నేనే.ఓషధులయందు రసాయనము నేనే.మంత్రవేత్తలలో ధన్వం తరిని, క్షయకారులలో విషాదమను, రాగులలో మేఘమల్లార

రాగము నేనే. తత్ప్రియలలోఁ గామోదమను నేనే. మత్స్నేహి తులయందు శ్రీదాముఁడను, నాబంధువులయం దుద్ధవుఁడను, పశుజంతువులయందు గోస్వరూపుఁడను, కాననములయందుఁ జందనవృక్షమనునది నేనే. పూతవస్తువులందుఁ దీర్థపూతమనునది నేనే. నిశ్శంకులయందు వైష్ణవుఁడను. మన్మంత్రోపాసకులలో వైష్ణవునిమించినవాఁడు లేఁడని యెఱుంగునది. వృక్షములయం దంకురరూపుఁడను. సర్వవస్తువులయం దాకారమాత్రుఁడను. సర్వభూతములు నాయందుండును. సర్వమునందు నేనుండుదు. వృక్షములయందు ఫలములును, ఫలములయందు వృక్షాంకురములుండునట్లు నే నన్నింటియందును నాయందన్నియు నుండును. సర్వకారణరూపుఁడను నేనే. నాకు వేఱు కారణములేదు. నేను సర్వేశ్వరుఁడను. నా కీశ్వరుఁ డొక్కరుఁడు లేఁడు. కారణకారణమనఁబడువాఁడను నేనే. నన్ను బుద్ధిమంతులు సర్వబీజములకుఁ గారణమని చెప్పుదురు. నా మాయచే మోహింపఁజేయఁబడుజనులు పాపులగుట నన్నెఱుంగరు. పాపమలముకొన్ని కారణముచేతను, దుర్బుద్ధిచేతను, విధి వంచించుటచేతను, జంతువులకాత్మ నగునన్ను నాదరింపరు. నీవు నన్నే యైతివి. నేనుండునంతదనుక క్షుత్పిపాసాదులుండును. నేనువెడలఁగా నధిపతి ననుసరించుసేవకులభంగి నవియును వెడలిపోవును.

వ్రజేశ్వరా! తండ్రీ! నందమహారాజా! నాయీవాక్యములు జ్ఞానసారములని యెఱింగి వ్రజమున కరుగుము. యశో

దాదేవికి నా రాధకు నీజ్ఞానమును దెల్పుము. అని శ్రీహరి తెల్పఁగా విని నందుఁడు మహానందమునఁ దనపరిచారకులు వెంటరాఁగదలి గోకులమున కరిగెను. అందు హరియానతి యశోదకు రాధకు నీయుపదేశసారమును దెల్పెను. వారు శోకమునువదలి మహానందభరిత లైరి. ఆలోచింపఁగాఁ గృష్ణుఁడు నిర్లిప్తుఁడు, మాయేశ్వరుఁడు, మాయారతుఁడు అని యశోద పురికొలుప నందుఁడు మరలివచ్చి మాధవుం గాంచి తననందనుఁ డనుభావమును మాని వినుతించెను. ఆస్తోత్రము సామవేదోక్తము. బ్రహ్మచే వినుతింపఁబడినది. కొడుకునెదుట నిలువంబడి కన్నీరు మున్నీరుగా విలపించెను. అశ్రువులు భక్తికరుణారసములఁ దెలుపుచు నిరంతరధారలుగాఁ గురియఁజొచ్చెను.

మహాశయులారా! ఈయుపదేశసార మీావఱకే పెక్కుతావుల వ్రాసితిని. మరలవ్రాయుట పిష్టపేషణమన్నట్లు గనఁబడును. ఈయుపదేశ మీాతరుణమున నేల చేయవలయును? అన్న ప్రశ్నమునకు సమాధానము వ్రాయవలసియున్నది. నందునకుఁ బుత్త్రప్రేమము మిక్కుటమైనది. దానికిందోడు వసుదేవునింటఁ దనకొడుకుఁ జిక్కెనేయన్న పరితాపము కల్గినది. వసుదేవుఁ డేమిమాటలుచెప్పి వశపఱచునో యన్నయసూయయుఁ బొడసూపినది. ఇన్నియు నొక్కసారి తన్ను బాధింపఁగాఁ జింతించుచుండెను. ఇన్నిచిక్కులకుం గారణము తన్నుఁ బుత్త్రుఁడని భావించుటయే యని హరి యొఱింగెను. ఈవ్యామోహ మీాతనిమది నుండనీయక తొలఁగించినఁగాని తనచేయుపనులకు నవకాశములేదని నిశ్చయించెను. అది వేఱుమార్గముచే శక్యము

కాదనియుఁ దలంచెను. మాయచే నాతనిం గప్పి తనపైఁ బ్రీతి లేకుండఁ జేయరాదా యని మాత్రము ప్రశ్నింపకుఁడు. అది సముచితమగు ప్రశ్నము కాదు. నందుని మోసపుచ్చుట సంసారమునందే పడఁద్రోయుట శ్రీహరికి సమ్మతములగు కార్యములగునా. కావుకదా! జ్ఞాన ముపదేశించి తనవాస్తవస్థితిని దెలిపి తరింపఁజేయవలయుననియే హరియుద్దేశము. కావుననే యాతని మదిఁగల శంకలన్నియుఁ బాపునట్లు, తద్వారా తనతల్లికిని రాధికకును వగపాయునట్లుపదేశింప నిశ్చయించెను. అట్లే యుపదేశించెను దీనిచేఁ దన్ను నమ్మియున్న తల్లిదండ్రుల నుద్ధరింప నెంచెను. అదను దప్పక యొనరింపఁదగినదియే కదా. తాఁ జేయఁ బూనినపనికే యభ్యంతరములు గలుగకుండఁ జేసెను. తండ్రికిం గుమారుఁ డుపదేశింపనగునా 'యన్న ప్రశ్న మొకటి కలదని తోఁచెడిని. కాని దానికి సమాధానము వ్రాయు టనవసరమని యూరక యుండరాదు. తండ్రికొడుకుల వావి నందకృష్ణులకుఁ బనికిరాదు. సామాన్యనియమములు భగవంతునివిషయమునఁ బనికిరావు. ఇదొక్కటియే యిట సమాధానము. పెంచి వ్రాయక తరువాతికథను దెలుపఁబూనితిని.

నంద శ్రీకృష్ణసంవాదము.

*నారదమునిం గాంచి తరువాతికథను జెప్పఁబూని నారాయణుఁ డిట్లు పలుకుచున్నాఁడు. నారదా! శ్రీకృష్ణుఁడు పరమా

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండము డెబ్బదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. ఇతరపురాణములయం దీగాథ కానరాదు. ఇది నారద నారాయణసంవాదరూప మనియుం నెఱుంగఁదగును.

నందుఁడు, పరిపూర్ణుఁడు, ప్రభువు, పరమాత్మ, భక్తానుగ్రహకారకుఁడు భూభారహరణార్థ మవతరించెను. నిర్గుణుఁడు, ప్రకృత్యతీతుఁడు, పరాత్పరుఁడు, బ్రహ్మరుద్ర శేషాదివందితుఁడు. అట్టి శ్రీహరి నందుఁ డొనరించిన స్తవము నాలకించెను. గోకులము నుండి యపుడేవచ్చిన నందునిం గాంచెను. విరహజ్వరకాతరు నిగాఁ దెలిసికొనియెను. పరమానుగ్రహమున నిట్లు పలికెను.

నందరాజా! గోకులమున కరుగుము. శోకమును వదలుము. భ్రమాత్మకమగు నీసంసారమును నమ్మకుము. శోకగ్రంథినికృంతనంబయి సత్యమై నిరుపమానము నగుజ్ఞానమును దెలిపెద. ఆలకింపుము. పృథివ్యప్తేజోవాయురాకాశములను నీరైదును బంచభూతములనంబడు. ఇది శ్రుతివితతిసంస్తుతము. సర్వదేహులశరీరములు పాంచభౌతికములు, మిథ్యాభ్రమాత్మికములు, కృత్రిమములు, స్వప్నమువలె మాయాసమన్వితములు. ఈపంచభూతములు సర్వప్రాణులదేహములను గ్రహించుచున్నవి. భ్రమాత్మకజ్ఞానముమాయాప్రపంచరూపమైనది. ఇట్టులుండ నెవ్వఁ డెవనికిఁ దనయుఁ డనఁబడు? ఎవ్వతె యెవ్వనికి భార్యయగును? కర్మముచేఁ జంతువు భ్రమించుచుండును. అనేకజన్మము లెత్తుచుండును. జంతువు కర్మముచే బుట్టును. కర్మముచేతనే లయించును. సుఖదుఃఖభయశోకములుకర్మముచేతనేకలుగుచుండును. వారివారికర్మములననుసరించిబ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రజాతులయందుఁ బుట్టుదురు. కొంద అతినీచజాతులయందు జనింతురు. కొందఱు కృమికీటకము లగుదురు. పశుపక్షిక్షుద్రజంతు

వులై కొందఱు పుట్టుదురు. ఇట్లగుటకు వారికర్మమే కారణము కాని వేఱుకారణము కానరాదు. స్వకర్మము ననుసరించియే మరలమరలఁ బుట్టుచుఁ గిట్టుచుందురు.

నాభక్తుఁడు మత్ప్రియుఁడు నగువాఁడు కర్మమును నిర్మూలించును. సత్యత్రేతాద్వాపరకలియుగములని నాల్గువిభాగములు కాలమునకుఁ గల్పితములయ్యెను. ఇరువదియైదువేలయుగములకు మనువు మృతినొందు. ఇంద్రునియాయువు మనుతుల్యమే యగు. పదునల్వురింద్రులు గతింపఁగా బ్రహ్మ కొకపగలగు. రాత్రియు దానికి సమానముగనేయుండును. ఇది కాలవేత్తలు నిర్ణయించిరి. ఇట్లే మాసములు సంవత్సరములు నియమింపఁబడినవి. బ్రహ్మకుంగూడ నాయుస్సు తత్పరిమితిని నూఱువత్సరములే. అదియే పరమాయువనఁబడు. నానిమేషకాలము బ్రహ్మకు శతవత్సరములగు. అంత నతఁడు నశించు. బ్రహ్మాదితృణపర్యంతమగు నీవిశ్వము నాచే సృజింపఁబడినది. సత్యమన నేనే. పరమాత్మయన్నను బ్రహ్మానుగ్రహవిగ్రహుఁడన్నను నేనే. నామంత్రోపాసకుఁడు సత్యస్వరూపుఁడయి దేహమును ధనమును త్యజించి గోలోకమునకు రాఁగలఁడు. పురాతనకర్మములను ఛేదించినఁగాని నాలోకమునకు రాఁజాలఁడు. బ్రహ్మలసంఖ్యులు నశించినను నాభక్తుఁడు గోలోకమునుండి యధఃపతితుఁడు కాఁడు. అతనిదేహము నిత్యము. జన్మమృత్యుజరాపహమని యెఱుంగుము.

నందమహీపాలకా! నాభక్తులకు నమంగళ మించుకయుఁ

గలుగదు. ఒకానొకప్పుడును సంభవింపదు. నాసుదర్శన మాతని సదా పరిరక్షించుచుండును. నాకంటె నాభక్తుఁడు బలవంతుఁడు. నేను జింతించువాఁడను. ఆతనికిఁ జింతలే లేవు. అతనికి నేను స్వామిని. నాకు స్వామిగాని కన్నతండ్రిగాని లేఁడు. కావున నందా! నాయందుఁబుత్త్రబుద్ధిని వదలి బ్రహ్మస్వరూపముగా నన్ను భజింపుము. ఈభ్రమనిగడమును ఛేదించి గోలోకమునకు నిశ్చింతుఁడవై యరుగుము. ఈవిషయము యశోదాదేవికి రాధికకు నుపదేశింపుము. గోపీగోపగణములకు నెఱింగింపుము. వారిం గూడి శోకమునందక మందిరమున సుఖముగ నుండుము. ఏచింతలను మనసునఁ బ్రవేశింపనీయకుము.

అనిపలికి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యూరకుండెను. ఆమాటల కలరి నందుఁ డానందసాగరమున నోలలాడుచు మరల నిట్లు ప్రశ్నించెను. ఏజ్ఞానమున నీపదమున కరుగఁగలనో యట్టిసాంసారికజ్ఞానము నింకనుం దెలుపుము. పరమానందస్వరూపా! నేను మూఢుఁడను. శ్రుతులకు జనకుఁడవన నీవేకదా! అన విని సర్వజ్ఞుఁడగు భగవంతుఁడు ఆహ్నికమును బోధించెను. అది శ్రుతిసంకుచితము, సకలవేదసారము నగు.

మహాశయులారా! ఈవిషయమునుగుఱించి తెలుపఁదగినవిషయములు లేవు. అన్నియు జ్ఞానసారములే. ఒక్కమాటతోలుతఁజెప్పినజ్ఞానమున నాతనిమనస్సు పరిపక్వముకాలేదనియే యీ రెండవసారి యుపదేశము. నందునిచిత్తము సంసారసాగరనిమగ్నము. సంసారమే మహానందసాగరమని యాతనిభావము.

కావున దానిని మార్పవలెనన్న నొకటరెంటమూఁడింట నుపదే
శింపవలయు. అప్పుడుగాని భ్రాంతిజ్ఞానము నశించి నిర్మలజ్ఞా
నము పొడసూపదు. ఏలయనఁగా వినుఁడు. కర్మములు ద్వివి
ధములు. దృఢమూలములు, అదృఢమూలములు అని పిలువం
బడు. అదృఢమూలము లగుకర్మములు స్వల్పప్రయత్నముచే
నశించును. దృఢమూలములగునవి యత్యధికప్రయత్నముచేసి
నను అనుభవింపక తప్పవు. చిన్నియితిహాసము కలదు. చిత్త
గింపుఁడు.

పూర్వము విజయుఁడను రాజుండెను. అతఁడు దాయా
దులు రాజ్యము నపహరించి కానలపాలుచేయఁగాఁ బరితపిం
చుచుఁ దపస్సుచేయఁబూనెను. ఏదేవత నుపాసింపఁదగు ననుసం
శయ మాతనికిం గల్గెను. భగవదవతారములు చిరకాలమారూ
పమున నుండవు. కార్యముముగియఁగనే యవి నశించును వా
నింగూర్చి తపస్సుచేసినయెడల నాతపస్సును బరాత్పరుఁడెఱింగి
యారూపమున నాకు దర్శనమీవలయునుగదా ఆపని నెఱవే
ఱుటకుఁ జాలకాలముపట్టును. భగవద్భక్తశిఖామణియగు హను
మంతుఁడుజీవించియున్నవాఁడు.ఆమహాత్మునింబ్రార్థించెద.నావాం
ఛచాలస్వల్పము. జీవించియున్నకతనఁ ద్వరగాఁ దోఁచి నాకాం
క్షితములం దీర్చును. అని యూహించి నియతేంద్రియుండై
సుందరహనుమన్మంత్రము జపించుచు నామారుతిని బ్రార్థించు
చుండెను.

ఇట నొక్కమాట చెప్పక తప్పదు. తపస్సనఁగా

నుపాసించుట. ఒక్కదేవతనుఁ గూర్చి తపస్సుచేసె ననఁగా నాదేవత ప్రత్యక్షము కావలయునని యూహించి యుపాసించుటయే తపస్సు. ఇంద్రియముల శోషింపఁజేయుచు నాతఁడు నియతవ్రతుఁడై యుండు. దానికే మంత్రఖండమునందు ఆకర్షణప్రయోగమందురు. తన్నామచిహ్నితమంత్రమున నియతస్థలమున నాకర్షణబీజమును జేర్చి తదేకనిష్ఠజపించును. ఒక్కొక్కబీజమున కొక్కొక్కదేవతయుండును. దీని నావృత్తులుఁగా భావించుకొలఁది నది యాదేవతమది నుద్రేకమును బుట్టించును. చింతకాయను ద్రుంచఁగనే నోట నీరూరును. ఏల? దానిశక్తి యట్టిది. వాయువుద్వారా దానియందలిరసము సమీపముననున్న వాని జిహ్వను ద్రవింపఁజేయును. ఆశక్తి దానికి స్వభావముగాఁ గలిగినదేకాని యితరకారణములు లేవు. అట్లె బీజోచ్చారణమున దేవతాచిత్త ముద్రేకించును. అంత నాదేవత బీజాకృష్టమై తోఁచును. రావణాదులు తపస్సుచేయఁగాఁ దత్తపోవహ్ని దిక్కులబాధించె నన విందుముకదా. ఏల? ఆమంత్ర మంత తీవ్రరూపమును దాల్చెనని యూహింపఁదగును. అయాకర్షణప్రయోగము తపస్సనఁబడును. ఈబీజ మాదేవత నెట్టు లాకర్షించునని యడుగుఁ బూనుదురా. ఒక్కవిషయమును వినుఁడు. ఒక్కనక్షత్రము, వారము, తిథి కలిసినపు డొకమూలికను బూజించి తీసిన నది యాపనిని దప్పక చేయును. విధివిహితముగా కుండునట్లు తీసిన నిష్ఫలమగు. ఒక్కమూలికను బైనియమము ననుసరించి తీసి చూర్ణించి యుంచినచో నెట్టిసర్పము కఱచినను

విగును. ఏల? ఆ కాలమునఁ దదధిష్ఠాతృదేవత యామూలికయం దావేశించియుండును. అప్పుడు దానిశక్తి సంపూర్ణముగా దాని యందే యుండును. అట్లే బీజశక్తి దేవత నాకర్షించును. ఇఁకఁ బ్రకృతకథ నాలకింపుఁడు.

ఆవిజయుఁ డట్లు హనుమంతునిగూర్చి తీవ్రతప మొనరింపఁ గా హనుమ ప్రత్యక్షమయ్యెను. విజయా వర మడుగుమనియె. నీతప మత్యుగ్రము. నాకు మెప్పుపుట్టించెను. కాన నరుదెంచితి. వరమీయ నెంచితి. వేఁడుమనఁగా విని విజయుఁడు వినయ భయసంభ్రమములు ముప్పిరిగొన లేచి చేతులుజోడించి బాష్ప ములు ప్రవహించుచుండ.

"సత్యపి ప్రియబంధుత్వే విద్యాధిక్యే చ సత్యపి,

మైత్ర్యాంసత్యాంచహనుమన్ యచ్ఛాంతాబహుమానతా."

అనుప్రాచీనసూక్తి మదిఁదోఁపఁగా మహాత్మా! కరుణా కరా! మారుతతనయా! నీవంటి యిష్టదైవము ప్రత్యక్షము కాఁగా నొక్కవరమునుగోరిన నీతపస్సు నశించును. మరల నాపై నీకు విశ్వాసముండునా. కావున బహుమానతయా చ్ఛాంత యనఁదగు ననియె. హనుమ యాదరణమున నాతనిం జూచి వత్సా! వరము గోరుము. మోమోటమి వరదానమున నే నశింపదు. భయంపడకుము అనియె. విజయుఁడును బ్రమోదమున మహాత్మా! నీయమోఘకృపకుఁ బాత్రుఁడనైతని. నాకింకఁ గొదు వయుండదు. జ్ఞాతిజనాపహృతరాజ్యుఁడను. కానలపాలైతిని. మఱియు క్షత్రియకులోచితమర్యాదకు దూరుఁడనైతిని. కాన

నా కీకోఁఱఁత వాయునట్లు వరమిమ్ము. నావుడు హనుమంతుఁ డాలోచించి యిట్లనియె. వత్సా! నీపూర్వజన్మకర్మము దృఢమూలము. కర్మము భగవత్స్వరూపము. దానిమార్ప నేనుగా దెవ్వరును జాలరు.తుదకుఁ బరమేశ్వరుఁడును మార్పఁబూనఁడు. కాన నీ కీజన్మమున మరల రాజ్యప్రాప్తి లేదు. వగవకుము. అని యతనిముఖలక్షణములం బరికించి పైజన్మమున నున్న నేమి లేకున్న నేమి? ఈయవమాన మనుభవింపవలసినదేకదా యనుభావము నీమది గదిరినదని యెఱుంగుదు. అట్లూహింపకుము. నీ వీపేరుననే యుందువు. నీరథధ్వజాగ్రమున నేనుందును. నాదృష్టిపాటినమాత్రమున శత్రుబలము నశించుచుండును. అరి వీరుల మారణహోమము చేయుము. రాజ్యాపహృతిజనితావమానము నీ కపుడును గల్గును. తరువాత లోకోత్తరఖ్యాతింగాంతువు. అనిపలికి యాతని సంతుష్టాంతరంగుం గావించి యంతర్హితుఁడయ్యెను. ఆవిజయుఁడే పాండురాజకుమారమధ్యముఁడై పుట్టెనని యెఱుంగవలయు. హనుమద్ధ్వజ మాకారణముననే కలిగినది. తద్దర్శనమాత్రమున శత్రువీరులగుండెలు ప్రీలుచుండును.

మహానుభావులారా! ఈయితిహాసము దృఢమూలమగుకర్మఫల మనుభవింపక తప్పదని తెల్పుచున్నది. నందుని సంసారనివృత్తునిగాఁజేయ భగవంతుఁ డూహించి యతని దృఢమూలమగుకర్మమును దొలఁగింప రెండవపర్యాయముగూడ నుపదేశించెను. కళంకమునుదొలఁగించెను.నిర్మలాంతఃకరణుని గావించెను. వసుదేవుని పైగలయసూయరూపుమాయునట్లుచేసెను.కావుననే

కృష్ణపరబ్రహ్మమునందుఁ బుత్త్రభ్రాంతిమాని పరమేశ్వరభావన కుదురుపడఁగా నింకను జ్ఞానమును దెలుపుమా యని ప్రశ్నించెను. కాఁబట్టి యెవ్వఁడేని సాధుబోధము మదికెక్కకున్నను రెండవపర్యాయము దానివినఁ బ్రయత్నింపవలయు. అపుడును దెలియకయున్న మూఁడవతడవ దానిం బడయఁ బ్రయత్నింపవలయును. మానరాదు. క్రమముగా భగవద్భక్తి జ్ఞానములు పాదుకొనకపోవు. ప్రయత్నమతిశయముగఁజేయుటయే మంచిపని. ఇంకఁదడవుచేయక తరువాతి కథను దెల్పెద. చిత్తగింపుఁడు.

శ్రీహరి నందునకు జ్ఞానోపదేశముచేయుట.

* నందునిప్రశ్నము సాధుసమ్మతము. భగవత్ప్రీతిని బడయఁజాలెను. ఆప్రశ్నమును విని హరి కర్మఫలము చక్కఁగా మాఱుచున్నది. నాయందుఁగల పుత్త్రవ్యామోహము తగ్గుచున్నది. క్రమక్రమముగా నీతఁడు సుజ్ఞానికాఁగలఁడు. శ్రద్ధగలిగినది. శ్రద్ధయే యతి పావని. అదిగలవాఁడే గౌరవజ్యేష్ఠుఁడు. అదికుదిరిన నన్నియుఁ గుదిరినట్లే. దానికి నీడగున దేదియుఁ గానరాదు. కానఁ దడవుచేయక యీతని కుపదేశించి గోలోకవాసార్హతను గల్పించెదను. అని యూహించి యిట్లు పలుకనారంభించెను. నందరాజా! పరమాద్భుతజ్ఞానమును. దెలిపెద వినుము. అవహితుఁడవు కమ్ము. ఇది గోపనీయము. పురాణ

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము డెబ్బదిరెండవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయును.

ములనుండి దీనిం దెలిసికొన శక్యము కాదు. స్త్రీల కిది యుపదే శింపరాదు. కులటల కిది సర్వథా తెలుపరాదు. మఱియు మోక్షమార్గార్గళదుష్కర్మముల నాచరించువారికిని భ్రమాత్మక జ్ఞానులకును, హరిభక్తి దబ్బఱ యని విరుద్ధమార్గమునఁ బ్రవర్తించు వారికిని, అసాధ్వులకును, నాశములకు బీజస్వరూపలగు నారులకు నిది యుపదేశింపఁదగదు. అట్టివారి కెట్టితఱినే నుపదేశింపరాదని తలంపుము.

ప్రతిదినము ప్రాతఃకాలమున లేచి రాత్రికట్టుకొన్నవస్త్రమును వదలి యభీష్టదేవమును హృత్పద్మమునందును బ్రహ్మారంధ్రమున గురువును నిలిపి మనస్సున ధ్యానింపవలయు. తరువాతఁ గాల్యకృత్యములఁదీర్చి సునిశ్చితాంతఃకరణుండై ప్రాజ్ఞుఁడు స్నానము చేయవలయును. నిర్మలజలంబులఁజేయుస్నానము సత్ఫలప్రదము. కర్మనికృంతనము చేయుట భక్తలక్షణము గాన సంకల్పము చేయరాదు. స్నానము చేసి హరిని స్మరించి సంధ్యావందన మొనరించి గృహమునకుఁ బోవవలయు. పాదప్రక్షాళనము పిదప నింటిలోః బ్రవేశింపవలయును. ధౌతవస్త్రములఁగట్టుకొని పరమాత్మను బూజింపవలయును. ఆపరమాత్మ నేనే. ముక్తికారణభూతుఁడను నేనే. సాలగ్రామమునందుఁగాని, మణియందుఁగాని, యంత్రమునందుఁగాని, జలములయందుఁగాని, విప్రునియందుఁగాని, గోవునందుఁగాని, విశేషించి గురువులయందుఁగాని, ఘటమునందుఁగాని, అష్టదళపద్మమునందుఁగాని, చందననిర్మితపాత్రమునందుఁగాని, పరమాత్మ నావాహనము చేసి * మంత్రా

*మంత్రానురూపధ్యానేన ధ్యాత్వా మాం పూజయేద్వ్రతీ అని మూలము.

నురూపధ్యానము చేయవలయు. పిదప నన్నుఁ బూజింపవలయును. మూలమంత్రముచేతనే షోడశోపచారద్రవ్యముల నర్పింపవలయును.

తరువాత శ్రీదామ సుదామ వసుదామ వీరభాను శూరభానువులను గోపాలకపంచకమును బూజింపవలయు. వీరైదుగురు నాకంగదేవత లనఁబడుదురు. సునందనంద కుముదనామక పార్షదుని, సుదర్శనమును, లక్ష్మీసరస్వతులను, దుర్గా రాధలను, గంగావసుంధరలను, గురువును, దులసిని, శంభువును, గార్తికేయుని, వినాయకుని, నవగ్రహములను, దిక్పాలకులను,నాచుట్టు నుండువారినిగాఁ దలంచుచుఁ బూజింపవలయును. తరువాత గణేశదినేశహుతవహవిష్ణుశంకరులను బార్వతిని బూజింపవలయును. ఈ దేవషట్కము విఘ్ననివారకము. కావున నిత్యము వీనిం బూజింపవలయును. ఈషద్దేవతాపూజ యామ్నాయోక్తము. కర్మనికృంతనులు, మోక్షప్రదులు నగుదురు. గణేశుఁడు విఘ్ననివారకుఁడు. దినేశుఁడు వ్యాధినివారకుఁడు. వహ్ని శాంతికారణుఁడు, శుద్ధిప్రదుఁడు. విష్ణువు మోక్షప్రదుఁడు. శంకరుఁడు జ్ఞానదాత. పార్వతి బుద్ధిముక్తికారణభూతురాలు. కావున నీదేవతల నాఱుగురను బూజింపవలయును.

ఆమీఁదఁ బుష్పాంజలిత్రయము నిచ్చి మదీయస్తోత్ర కవచములఁ బఠింపవలయును. గురువునకు నమస్కరించి పూజించి వెనుక దేవతానమస్కారము చేయవలయును. ఆహ్వా

శక్రియలం దీర్చి స్వాత్మశుద్ధ్యర్థమై చెప్పఁబోవు వేదోక్తకర్మము నాచరింపవలయును. ప్రాజ్ఞుఁడు మలమును జూడరాదు. అది సకలవ్యాధిస్వరూపిణి యనంబడు. మూత్రము వ్యాధిబీజము, నరకకారణమునగు. లింగము యోనియుఁ బాపదుఃఖవ్యాధి దారిద్ర్యముల నొసంగునవి. కావునఁ బ్రాజ్ఞుఁడు వానింజూడఁ బ్రయత్నింపరాదు. స్త్రీలయురము, ముఖము, పాలిండ్లు, కటాక్షము హాస్యముననునివి వినాశబీజములు స్త్రీరూపమువిపత్కారణము. దివాభోగము స్వభార్యయందును నిషేధము, రోగకారణము, చక్షుస్సులకు శ్రోత్రములకు హానికరము. ఏకతారగల యంబర మునుబరికింపరాదు. అది రోగజనకము. అట్లు చూచినచో హరిని స్మరించి యేడువారములు నారదస్మరణముచేయవలయును. అస్తమయకాలమందు రవిని చంద్రుని జూడరాదు. అది వ్యాధికారణము ఉదయించుచున్న ఖండచంద్రునిగాంచిన వ్యాధిజనించును. నీటిలో రవిని జంద్రుని జూచిన శోకముగలుగును. పరమైథునమును జూచినం బంధువిచ్ఛేదము గలుగును. పాపాత్మునితోఁ గూడి శయనించుట భుజించుట నడచుట చేయరానిపనులు. అది నాశకారణము. పాపులతో సల్లాపములుచేయుట దేహస్పర్శముచేయుట శయనాశ్రయభోజనములుచేయుట మంచిదికాదు. పాపులందఱితో సహవాసముచేయఁ దలంతురు. నీటిలోఁ దైలబిందువుపడి వ్యాపించినట్లు వారు వ్యాపింతురు. హింస్రజంతుసమీపమున నుండుట దుఃఖకారణము. ఖలసంసర్గము శోకకారణము.

బ్రాహ్మణులకు గోవులకు విశేషించి వైష్ణవులకు హింస కలిగింపరాదు. హానియుఁ గల్గింపరాదు. దాన సర్వనాశము గలుగును. దేవతల, విప్రులయొక్క, వైష్ణవులయొక్కయు ధనమును హరింపరాదు. అది సర్వనాశమునకుఁ గారణము. స్వదత్తము గాని పరదత్తముగాని బ్రాహ్మణద్రవ్యమును హరించినచో నరువదివేలసంవత్సరములు మలమందుఁ బురువై యుండును. ఆమీఁద కోటిసహస్రజన్మములు గృధ్రమై నూఱుజన్మములు సూకరమై నూఱుజన్మములు శునకమై యేడుజన్మములు గండకమై సప్తజన్మము లశ్వమై యైదుజన్మములు కుంభీరమై పిదపఁ గులటలయోని కీటమై శతజన్మములుండి శతజన్మములు బ్రహ్మకీటమై యేడుజన్మములు గోపికయై సప్తజన్మములు గర్దభమై యేడుజన్మములు మార్జారమై మూఁడుజన్మములు నకులమై మరల శతజన్మము లుచ్చైశ్రవమై ఖరమై యన్నిజన్మములుండి క్రూరసర్పశార్దూలమహిషజన్మము లేడువారములెత్తి శతజన్మములు కప్పయైయుండి సప్తజన్మములు ఛాగమై శతజన్మములు భల్లూకమై సృగాలమై పెక్కుజన్మములుండి పిదప జలౌకమగును.

బ్రహ్మస్వము నపహరించినవాఁడు కుంభీపాకమునఁబడియుండు. బ్రాహ్మణున కిచ్చెదనన్న దక్షిణనీయక యొకరాత్రిగడపినచో నాదానము ద్విగుణమీవలయును, మాసము గడపిన శతగుణములగు. రెండుమాసములు జరపిన సహస్రగుణములగును. సంవత్సర మతిక్రమింప దాత నరకప్రాప్తుఁ డగును.

మూర్ఖుఁ డగువాఁడు దానముచేయను బ్రతిగ్రహింపను బనికి రాఁడు. ఎవఁడు మూర్ఖున కిచ్చునో ప్రతిగ్రహించునో వారిరు వురు నరకప్రాప్తులగుదురు. దాత విశేషించి వ్యాధిపీడితుఁ డగు. విప్రహింసయొనరించిన వంశహాని ఘటిల్లును. ధనము పోయి సదా భిక్షుకుఁడగును. దేవుని బ్రాహ్మణుని గాంచి యెవఁడు నమస్కరింపఁడో వాఁడు తప్పక దుఃఖమునందు. గురువునందు భక్తియునుపనివాఁడు రౌరవనరకదుఃఖమునకుఁ బాత్రుఁడగును. ఏవనిత దురాచారనిరతయై హరిరూపుఁడగు నాథుని సాదరముగఁబరికింపక బెదరించునో యాచండి కుంభీపా కమునఁ బడఁగలదు. సాధువులను వాక్కున భయపెట్టినఁ గాక జన్మమెత్తును. హింసించిన సూకరమగు. కోపగించిన సర్పజన్మ మొందు. దర్పమున నవమానించిన గర్దభమగు. కుత్సితంపు మాటల సజ్జనుల నాయాసమొందఁజేసినఁ గుక్కురియగు. విష ముచూపి భయపెట్టిన గ్రుడ్డివాఁ డగు.

పతివ్రతయగు పురంధ్రి భర్తంగూడి విమానారూఢ యై వైకుంఠమున కరుగు. శివదుర్గాగణపతిసూర్యవిష్ణుభక్తవిప్ర విష్ణువులనిందించిన మూఢుఁడు రౌరవనరకమున వసించును. మాతృపితృపుత్రభార్యాగుర్వనాథభగినీకన్యాజనముల నిందిం చువాఁడు నరకకూపంబునం బడఁగలఁడు.విప్రభక్తివిహీనులగు వారు క్షత్రియవైశ్యశూద్రజాతులం దుద్భవించి హరిభక్తిలేక నరకమున కరుగుదురు.పతిభక్తిలేనితరుణులు నట్లే నరకమున కరు గుదురు. సాలగ్రామజలమును ద్రావి విష్ణుప్రసాదమును భుజిం

చువాఁడు తీర్థమువలెఁ బవిత్రుఁడగును. నూఱుతరముల తమ పూర్వులను దరింపఁజేయును. పితరులను దేవతల నారాధించు చొంటె మాంసమును భుజింపవచ్చును. తనవాంఛ కొఱకు నెవ్వఁడు మాంసమును దినునో వాఁడు మహారౌరవమునఁ బడును. తినఁగోరి చేపలంగాల్చునాతఁ డుపవసింపఁదగు. పిదపఁ జాంద్రాయణ వ్రతరూపప్రాయశ్చిత్తము చేయందగు. ఆతఁ డశుచియని యెఱుంగుము. పురాతనపుణ్యమును గోల్పోవును.

బ్రాహ్మణుఁడు తినుకోర్కె మత్స్యమును దినినచో జ్ఞాన దుర్బలుఁడగు నాభూసురుఁడు అశుచియగు. మత్స్యమును మాంసమును దినక విష్ణువునుచ్ఛిష్టమును భుజించువాఁడు పలుమాఱు లశ్వమేధముల నొనరించినఁ గలుగుపుణ్యమును బడయఁగలఁడు. ఏకాదశీవ్ర మాచరించినను, శ్రీకృష్ణజన్మాష్టమీ వ్రతమును జేసినను శతజన్మకృతపాపములనుండి విముక్తుఁడై పరిశుద్ధుఁడగు. సందియమొందవలదు. ఆభక్తుఁడు బాల్యకౌమారయౌవనవార్ధకములందుఁ జేసినపాపములనుండి విముక్తుఁడగును. ఎవ్వఁడు ఏకాదశియందును శ్రీకృష్ణజన్మాష్టమీదినమందను భుజించునో సకలలోకములయం దొనరించుపాతకము లాతనింబొందును.ఇందులకు సందియములు లేవు. రోగాతురున కిట్టి నియమములు లేవు. బాలవృద్ధులకును లేవు. భక్తుఁడగుద్విజునకు దానమిచ్చిన ద్విగుణసుకృతము లభించును. ఏనరుఁడు శివరాత్రియందును, శ్రీరామనవమీతిథియందును భుజించునో వాఁ డుపవాసముచేయ సమర్థుఁడై యున్నయెడల మహారౌరవ

మునంబడును. అమావాస్యాపౌర్ణమాసీసంక్రాంతిచతుర్దశ్యష్ట ములయందు స్త్రీతైలమాంసముల సేవించినఁ జండాలయోని జనించును

మత్స్యమాంసమసూరకాంస్యపాత్రభోజనరక్తశాకార్ద్రి కముల రవివారమున సేవింపరాదు. వర్జింపవలయును. వదల నిచో నరకకూపంబునఁ జిరకాలము పడియుండును. అందును గుంభీపాకముననే పడియుండును. రజస్వలాన్నమును, వేశ్యాన్న మును, మదిరాన్నమును మానవుఁ డెవ్వఁడు భుజించునో వాఁడు కుభోజనము చేయువాఁడగును. ఎవ్వఁడు పాపములఁ బగటి పూటచేయునో వాఁడు తాజేసినపుణ్యకర్మములఫలమును బొం దకుండుటేగాక సదా యపరిశుద్ధుఁడై యుండు. దేహపతనాంత మాయశుచిత్వము నశింపదు. నల్వురుపురుషులతో సుఖించు నారి వేశ్యయైపుట్టును. పితృదేవకార్యములం దామె పాకము చేయఁ బనికిరాదు. గ్రామపురోహితునియన్నము శూద్రశ్రాద్ధా న్నము నెవండు భుజించునో వాఁడు రవిచంద్రులుండునంతదనుక నరకమునఁ బడియుండును.

శూద్రు నింట శ్రాద్ధము సాగుచుండఁగాఁ దచ్ఛేషా న్నము నెవఁడు భుజించునో యాబ్రాహ్మణుఁడు కుంభీ పాకమున దుఃఖములఁ గుడుచుచుండును. ఎవఁడు శూద్రునిచేఁ బిలువఁబడి యన్యునింట భుజించునో వాఁడు సురాపానముచేసిన వాఁడని యెఱుంగవలయును. సర్వధర్మకార్యబహిష్కృతుఁడగుఁ కత్తులనమ్మి జీవించువాఁడును, మషీజీవియు, దేవలుఁడు, వృష

వాహకుఁడును, శూద్రశవదాహియు, శూద్రాపతియగువిప్రుఁ డును, శూద్రతుల్యులని యెఱుంగవలయును. వానియన్నము మలసమానమే. విప్రకార్యములందు నియుక్తుఁడై పూర్వోత్తర కాలములయందు నిరాకరించువాఁడు శూద్రులకంటెఁ దక్కు వయగు. ఎవ్వఁడు సంధ్యావందనముచేయఁడో వాఁడు సర్వ కర్మానర్హుఁడగును. ఏపగలుచేసిన కర్మ మప్పుడే నశించును. పర బాధాకరము లగుమంత్రముల నుపాసించువానికిఁ దప్పక నర కము గల్గును.

నదినడుమ, గర్తమందు, వృక్షమూలమునందు, జలస మీపభాగమునందు, దేవతాసన్నిధిని, సస్యక్షేత్రమునందును, మలవిసర్జనముచేయరాదు.వల్మీకమునుండి మూషకబిలమునుండి, జలాంతర్భాగమునుండి, ఒకరు తెచ్చిపెట్టుకొన్నరాశినుండి, యింటినుండి, శౌచార్థము మృత్తికను గ్రహింపరాదు. నాగ లిచేఁ ద్రవ్వఁబడినమృత్తికను గ్రహింపరాదు. ఆలవాలముల నుండి (చెట్లపాదులనుండి) సస్యములతోఁగూడిన భూముల నుండి, వృక్షమూలమునుండి, నదీగర్భమునుండి, శౌచార్థము మృత్తికను బరిగ్రహింపరాదు. ఎవ్వతె కూశ్మాండభూతియగునో ఆవనితయు, దీపము నార్పుపురుషుఁడును, ఏడుజన్మములు సర్ప స్త్రీయై జన్మింతురు.పిదపఁ బ్రతిజన్మమునందును దరిద్రులగుదురు. ప్రదీపమును,సాలగ్రామమును, శివలింగమును,మణిని, బ్రతిమను, యజ్ఞోపవీతమును, సువర్ణశంఖములను, హీరకమును, మౌక్తిక మును, గోమూత్రగోమయములను, ఘృతమును, సాలగ్రామశి

లాత్రోయమును, భూమియం దునుపరాదు. ఏదియో యాధా రముచేసియే యుంచవలయు. అట్లుచేయనిచో నధోలోకప్రాప్తి వారికిం గల్గును. అంతియగాక దరిద్రుఁడు, కుష్ఠురోగియుఁ, గృపణుఁడు, వంశహీనుఁడు, భార్యాహీనుఁడు, భూమిప్రజా బంధు విహీనుఁడు, కుత్సితుఁడు, గ్రుడ్డివాఁడు, కుంటివాఁడు, వామనుఁడు, ఖంజుఁడు, నంగహీనుఁడు వరుసఁగా నగుదురు.

పగటియందు సంధ్యాకాలములయందు నిద్రను స్త్రీసుఖ మును బొందువాఁడు సప్తజన్మములయందు రోగియు దరి ద్రుఁడునగు. సూర్యోదయానంతర మెవ్వఁడు దంతధావనముచే యునో యాపాపిష్ఠుఁడు భగవత్పూజానర్హుఁడగు. శివలింగమును మృత్తికచేతను, భస్మగోశకృత్పిండములచేతను, నిసుకచేతను, వీనిలో దేనిచేతనైనను జేసి యొక్కసారియైనఁ బూజించువాఁడు శతకల్పములు స్వర్గముననుండు. సహస్రవారములు పూజించిన వాంఛితార్థములు నెఱవేఱును. లక్షవారములు పూజించిన శివత్వమొందును. జీవన్ముక్తుఁడగును. శివపూజావిహీనుఁడగు బ్రాహ్మణుఁడు నరకమున కేగును. ఏమానవులు నాపూజ పరమ పవిత్రముగా భావించి శివుని నిందింతురో బ్రహ్మలు నూఱు మంది యాయుష్కాలమెంతయగునో యంతకాలము నరకకూప దుఃఖము ననుభవింతురు. శివలింగము పూజించునపుడు వెంద్రు కగాని యిసుకగాని యుండిన వాఁడు వాలుకచే నంధుఁడగు. వెంద్రుకచే యవనజాతిం బుట్టును. అంతియకాక క్షుద్రుఁడు, దరిద్రుఁడు, కృపణుఁడు, వ్యాధియుతుఁడు, కుత్సితుఁడు నగు.

అందఱికన్న మానహీనుఁడై నీచజాతియందుఁ బుట్టువును గాం చును. అందఱికంటె సద్బ్రాహ్మణుఁడు, ప్రీతిపాత్రుఁడగు ఆబ్రా హ్మణునికంటె లక్ష్మి ప్రీతిపాత్రురాలగు. కావననే సదా వక్షమందు ధరించితిని. ఆలక్ష్మికంటె రాధ యధికురాలు. ఆమెకంటె భక్తులు నాప్రీతికిం బాత్రులు. శంకరుఁడు వారికంటె నధికుఁడు. శంకరుని కంటె నధికప్రియుఁడు లేఁడు. మహాదేవ మహాదేవ మహాదేవ యని పలుకు మానవునకు వెనుక ఆనామశ్రవణాసక్తుఁడనై నేను బోవుచుందును. నామనస్సు భక్తమూలము. ప్రాణములు రాధా త్మకములు. ఇది సత్యము. ఆత్మ శంకరస్థానము. శివుఁడు నాకుఁ బ్రాణాధికుఁడు. నారాయణీశక్తియాద్యయగు. ఆమెయే సృష్టి స్థిత్యంతకారిణి యనంబడు. ఆమెచేతనే బ్రహ్మాదిదేవతలు సృజిం పఁబడుదురు. ఆమెంగూడి నేనును సృష్టికార్యమునఁ బ్రవర్తిం తును. ఆశక్తిమూలముననే విశ్వము వర్ధిల్లుచున్నది. సృష్టియుఁ గల్గుచున్నది. ఆమె లేకున్న జగమే లేదు. ఆశక్తిని శివునివశమం దునిచితిని. దయయు, నిద్రయు, క్షుత్తృష్ణాతృప్తులు, శ్రద్ధా క్షమాధృతులు, తుష్టిపుష్టిశాంతి లజ్జాదేవతాధిష్ఠాత్రియామూల ప్రకృతియే. ఆమె నతిక్రమించి నేఁజేయు ప్రపంచకార్య మేదియు లేదని నమ్ముము. ఆశక్తి నాయిచ్ఛాశక్తి యనంబడు. మాకిరు వురకు భేదములేదు. ఈవిషయ మెఱుంగఁదగినది. భేదములేద నఁగా క్షీరశైత్యముల కభేద మెట్లో యట్టిదని యెఱుంగుము. * వైకుంఠమున ఆశక్తియే మహాలక్ష్మియనియు, గోలోకమున

* వైకుంఠే సా మహాలక్ష్మీ ర్గోలోకే రాధికా సతీ, మర్త్యే లక్ష్మీశ్చ

రాధికయనియు, మర్త్యలోకమున లక్ష్మియనియు, క్షీరసాగరమున దక్షకన్యయగు సతియనియు సర్వత్ర దైన్యదుఃఖవినాశినియగుదుర్గాదేవియనియు, స్వర్గమున సంపత్తనియు, శక్రాదిదిక్పాలకులగృహములయందు రాజ్యలక్ష్మియనియుఁ, బొగడ్త గాంచెను. ఆప్రకృతియే శారద, సావిత్రి, వహ్నియందు దాహికాశక్తి, భాస్కరునియందుఁ బ్రభాశక్తి, చంద్రునియందు శోభాశక్తి, జలములందు శీతతాశక్తి, సస్యములయందుఁ బ్రసవశక్తి, భూమియందు ధారణాశక్తి, విప్రుయందు బ్రహ్మణ్యాశక్తి, సురలయందు దేవశక్తి, తపస్వులయందుఁ దపస్య, గృహస్థులకు గృహదేవత, మోక్షార్థులకు ముక్తిశక్తి, సాంసారికులం దాశాశక్తి, మద్భక్తులయందు భక్తిశక్తి, నృపులకు రాజ్యలక్ష్మి, వణిజులకులాభశక్తి, సంసారసాగరపరతీరమందుఁ దారిణి, సత్పురుషులకు సాధుబుద్ధిస్వరూపిణి యనియు విఖ్యాతినొందెను. మేధాశక్తి యనియుఁ బేరుఁగాంచెను. శ్రుతులయందు శాస్త్రములయందు వ్యాఖ్యాశక్తి, దాతలయందు దాతృశక్తి, క్షత్రియాదులయందు విప్రభక్తినొంసగుచునుండును. పతివ్రతలకుఁ బతిభక్తి నొంసగును. ఇట్టి ప్రకృతిని శివున కర్పించితిని. ఇది సాంసారికధర్మపద్ధతి. దీనిఁ దెలిపితిని. ఇంకేమి వినఁగోరుదువు ? ప్రశ్న

క్షీరోదేదక్షకన్యా సతీచ సా, సాదుర్గా మేనకాకన్యా దైన్యదుర్గతినాశనీ, స్వర్గలక్ష్మీశ్చ దుర్గాసా శక్రాదీనాం గృహే గృహే, సా వాణీ సాచ సావిత్రీ, విద్యాధిష్ఠాతృదేవతా, వహ్నౌ సా దాహికా శక్తిః ప్రభా శక్తిశ్చ భాస్కరే, శోభాశక్తిః పూర్ణచంద్రే జలే శక్తిశ్చ శీతతా. అని మూలము.

మొనరించినచో సమాధానము వచించెద. అని నందునకుం దెలిపి శ్రీహరి యూరకుండెను.

మహానుభావులారా! నందనందనందనసంవాదమును జదివితిరి. ఇందలిసార మింతకుముందే పెక్కుతావుల వ్రాయఁబడినదియే. ఐన నిందుఁ గొన్ని విశేషములు గలవు. కొలఁదిపంక్తులతో దెలిపెదను. ఇందు నందునకు భగవంతుఁ డుపదేశించినది సాంసారికజ్ఞానము. దీనివలన మన మెఱుంగఁదగినవిశేషము లెన్నియో కలవు. తొలుఁదొలుత నిద్ర లేచినది మొదలు మనుష్యుఁడు చేయఁదగినకృత్యములు భగవత్కథితములు. ఈధర్మములు విశేషించి భారతీయులకే యుపయోగించు ననరాదు. శుచిత్వ మందఱకుఁ గావలసినదియే. అందు విశేషించి కాయశుద్ధి తొలుతఁ జెప్పఁబడినది. మనశ్శుద్ధి పిదపఁ జెప్పఁబడినది. కాయశుద్ధిచే నేమిలాభము కలదన్న ప్రశ్నము కొందఱు చేయుదురు. కాని యదియంతగా సమంజసమగు ప్రశ్నము కాదు. ఏలయనఁగాఁ గాయశుద్ధిలేక మనశ్శుద్ధి కలుగనేరదు. ఇది సిద్ధాంతము. కాయశుద్ధికర కర్మముల నాచరింపక కొందఱు నిర్మలాంతఃకరణులు కలరుకదా! అందుల కేమిసమాధాన మని యడుగవచ్చును. కాని యది సామాన్యధర్మము కాదు. విశేషధర్మము ఎట్టినియమమునకైనఁ గొన్ని పరిహారములు కలవు. ఒకానొకచోటనైన నన్వయింపక యేకరీతిగా సాగుధర్మ మొక్కండును బ్రపంచమునఁ గానరాదు. ఎట్టిధర్మములైనను గొన్నితావులననుష్ఠేయములు కావు. దేహము పరిశుద్ధమగుటకే పుణ్యతీర్థస్నానాదులు చెప్పఁబడినవి. అవి

యన్నియును వ్యర్థములు కావు. అవి ముఖ్యములైనవని తెల్పిన శాస్త్రములును ప్రమాణములు కావనరాదు. అట్లనుట హఠవాదము. అనేకకారణముల నూహించియే మనవారు వానిని విధించిరి. జ్ఞానియైనపిదప నవి ముఖ్యములు కాకపోవచ్చును. సంసారతాపత్రయములుగలవారి కవి ముఖ్యములు.

"మలనిర్మోచనం పుంసాం జలస్నానం దినే దినే,
సకృద్గీతాంభసి స్నానం సంసారమలమోచనమ్."

అన్నసూక్తిప్రమాణమే కాని ప్రకరణమునుబట్టియట్లు చెప్పవలసివచ్చినది. కర్మములన్నియుజ్ఞానముకలిగించుటకేయేర్పడినవి.తల్లాభమునఁ బూర్వము చేసినకర్మములు వ్యర్థములనరాదు. తీర్థస్నానముకూడ జలములను భగవంతునిగా భావించియే చేయవలయునని విధి విధించుచున్నది. భావన సమంచితముగాఁ గుదురుటకే తీర్థసేవ ప్రధానమని పెద్దలాజ్ఞాపించిరి. ఆస్తికాభాసులు కొందఱది లాభకారి కాదందురు. వారలసులు. భగవంతునియందును దదారాధనవిధులయందును వారికి విశ్వాసము తక్కువ.

"న హ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః,
తే పునన్త్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః."

యనుభారతోక్తి వ్యర్థముకాదు. భక్తిలేక భగవంతునిగా నాజలముం భావింపక చేసినస్నానము ఫలవంతముకాదన్న నౌనననవచ్చునుగాని మొదటికే మోసముతెచ్చినచో "తథాస్తు" అనఁజాలను. శాస్త్రము లట్టిమాటల కవకాశ మీయఁజాలవు.

"శ్రుతిస్మృతీ మమైవాజ్ఞే"
యన్నభగవదుక్తియు వ్యర్థమగు.

"సేనానీనా మహం స్కంద స్సరసా మస్మి సాగరః.

ఝషాణాం మకరశ్చాస్మి స్రోతసా మస్మి జాహ్నవీ."
అన్నగీతోక్తియు వ్యర్థమనక తప్పదు. ఇన్నియుం దప్పులనుట కంటె మన కీవిషయము తెలియదనుట మంచిదని నాభావము. కాయము పరిశుద్ధముగనున్ననే మనస్సుకూడఁ బరిశుద్ధముగ నుండుననుట సాధారణనియమము. విశేషవిధు లుండవచ్చును. అవి యిట ననవసరములు. జనసామాన్యమునకు దేహము పరిశుద్ధముగా నుండవలయు నన్నసూత్రము సమంచితంబె యగును. దానిచే నాత్మ యించుక శుచితం గాంచును. సదాచారము, నియతపదార్థభోజనము, యుక్తప్రవర్తనము లోనగునవియు మనస్సును మంచిస్థితికిం దేఁగలవు. కాఁబట్టి శ్రీహరి నిత్యము చేయఁదగిన కృత్యములను దెల్పెను. ఈరీతి నాచరించువాఁడు కృతకృత్యుఁడు కాక తప్పదు. భక్ష్యపదార్థములు, నభక్ష్యపదార్థములును జెప్పఁబడినవి. అభక్ష్యపదార్థములు దుఃఖరోగములఁ బుట్టించును. కాననే వాని మానవలయునని శాస్త్రనియమము. మఱియు కృష్ణమూర్తి నందునకుఁ జేయఁదగుకార్యముల నొక్కిచెప్పెను. అన్ని కార్యములకంటె ముందుగా భగవంతుని ధ్యానించి పిదప నేకార్యమునకైనఁ గడంగుమని యుపదేశించెను. దీనింబట్టిచూడ నీయుపదేశరూపమున మానవులకం దఱికిననుశ్రేయము లగునన్న యూహాహారికిం గలదనిపొడకట్టెడు.

శివపూజామహిమము తెల్పఁబడినది. శివునకుఁ దనకు నభేదమని యుపదేశించెను. ప్రకృతి యన నెవ్వతయో తెల్పెను. దీనింబట్టిచూడ శక్తియన్నఁ బార్వతియే యనుమూఢభావమున శాక్తముందెగడు దురభిమానుల వాదము నిస్సారమని తెల్లము కాకమానదు. ఆమె తనయవతారముల నన్నితావుల నిల్పెనని యిందువలన స్పష్టమగును. దీనింబట్టి గట్టిగాఁ బరికింప భగవంతుఁ డాయాలోకముల లోకపాలనముచేయ స్వమూర్తుల నానా రూపంబుల నునిచెననియుఁ బ్రకృతియు భగవంతుని మనశ్శక్తియే గాన నాయారూపములకుఁ దగినరూపము నామము ధరించి భగవంతు నెడఁబాయకయుండి లోకవ్యవహారమును సాగించుచున్నదనియుఁ బరమేశ్వరుఁడు నిర్లిప్తుఁడై తనయిచ్ఛాశక్తి యగుప్రకృతి తనసాన్నిధ్యబలమున సకలకార్యములు చేయుచుండఁ దాను సాక్షిమాత్రుఁడై యుండుననియు స్పష్టముకాక తప్పదు. ఇట్లు భగవంతుఁ డుపదేశింపఁగాఁ గన్నులార నాగ్రంథములం జూచుచుండియు వ్యక్తిని బురస్కరించుకొని పక్షపాతముచూపుట దూషించుటయను నీక్రూరకార్యముల కన్నఁ జేయదగనికార్యము వేఱొకటిలేదని తోఁచెడిని. ఇట్లు మతాభిమాన మనుపాపమునఁ బరదైవమును దూషించుట యెట్టియసంగతమో యోజింపుఁడు.

ఒక్కతత్త్వముప్రపంచమున బహుధా వెలసినపుడు అం దొక్కవ్యక్తిని భూషించి వేఱొక్కవ్యక్తిని దూషించిన నేమి పురుషార్థమో తెలియఁజాలకయున్నవాఁడను. వేదములుసకల

శాస్త్రములు పురాణేతిహాసము లొక్కరీతిగా సర్వవ్యాపియై యున్నవాఁడుచుఁడీ భగవంతుఁడని నెత్తిన నోరుపెట్టుకొని చెప్పుచుండఁగా మనకేల యీతెలివితక్కువ కుదురవలయునో తోఁపకున్నది. పరమతముల దూషించుట స్వమతమును వినుతించుచుండుట యనునివిరెండును మతస్వరూప మెఱుంగనికుమతియగునాస్తికాభాసుని లక్షణములని నెమ్మదినమ్ముచున్నవాఁడను. అంతియగాని దీనఁ బురుషార్థములేదు. ఇది ధ్రువము. దీనిం గూర్చి పెంచి వ్రాయనేల? దానములవిషయ ముపదేశించుచు శ్రీహరి బ్రాహ్మణునికే దానము లిమ్మని తెల్పెను ఏలయను ప్రశ్నము రాక మానదు. భగవంతుని దృష్టియందు జాతిభేదములు లేవు. పక్షపాతములేదు. అట్టిభగవంతుఁ డేల దానములు బ్రాహ్మణునికే యీవలయునని విధించెను? అనఁగా నిందు రహస్య మేమియులేదు. భగవదాజ్ఞారూపములగు శ్రుతిస్మృతులనునమ్మి వానింబఠించుచు, వాని లోకమున వ్యాపింపఁజేయుచు, వానియందుఁ జెప్పఁబడినరీతిఁ దానాచరించుచు, నితరుల నాచరింపఁ బ్రోత్సహించుచు, నిరంతర మాకృషియందే నిమగ్నుఁడగుట బ్రాహ్మణుఁడు తక్కినజాతులచేఁ బోషింపఁదగినవాఁడని భగవదుద్దేశమని తోఁచెడిని.

శ్లో. ఊర్ధ్వం నాభేర్మేధ్యతరః పురుషస్సంప్రకీర్తితః,
తస్మాన్మేధ్యతమం త్వస్య ముఖముక్తం స్వయం భువా. ౯౨.
ఉత్తమాంగోద్భవాజ్జ్యైష్ఠ్యాద్బ్రహ్మణస్చైవ ధారణాత్,
సర్వస్యైవాస్య సర్గస్య ధర్మతో బ్రాహ్మణః ప్రభుః. ౯౩.

మనుస్మృతి. ౧ అధ్యా.

అని మనువు శాసించెను. అట్టివాఁ డితరుఁ డైన దానార్హుఁడు కాఁడా యన్నప్రశ్నమునకు నర్హుఁడే యని సమాధానము చెప్పక తప్పదు. విప్రుఁడు పై హేతువులంబట్టి పూజ్యుఁడే కాని వేఱుకారణములతోఁ గాదనియే సిద్ధాంతము. జాతిగౌరవము ప్రాచీనము కాదు. అది నవీనము. ప్రధానగౌరవము భూతహింసమానుట, మాంసభక్షణము వదలుకొనుట యనునీమొదలగుకారణములచే లభించినదనుట నిర్వివాదాంశము. అట్టివి లేక జాతిమాత్రముననే మర్యాదను బడయఁగోరినచో నది యతనిలోపమే యనవచ్చును. ఇట్టు లీభగవదుపదేశము సర్వప్రకారముల లోకమున కుపకరించుచున్నది. దీనిని శ్రద్ధమైఁ బఠించి యభ్యసించినఁ గృతార్థుఁ డగును.

ఇంక నీవిషయమును వదలి శ్రీహరి నందునకుఁ దర్వాత నేమి యుపదేశించెనో పఠింతము.

దర్శింపఁదగువస్తువులనిర్ణయము.

* భగవంతుని యుపదేశవాక్యముల విని నందుఁడానందపరవశుఁడై శ్రీకృష్ణా! ఏవస్తువులదర్శించినఁ బుణ్యమబ్బును? వేని దర్శించినఁ బాప మలవడును? సర్వేశ్వరా! ఈవిషయమును దెలిపి నన్నుఁ గృతార్థుం జేయుమా. అది వినవిన వేడుకయ్యెడిని. అన విని శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు తెల్పెను. సాధువులగు బ్రాహ్మణులను, తీర్థములను, విశేషించి విష్ణుభక్తులను దర్శించిన

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము డెబ్బదాఱవ యధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినదని తెలియందగు.

మానవుఁడు దేవతాప్రతిమలను జూచినవాఁడును దీర్థస్నానము చేసినవాఁడునగు. భక్తిచే సూర్యునిగాంచినను, బతివ్రతలదర్శించినను, సన్న్యాసులను యతులను జూచినను, బ్రహ్మచారులంగనినను, నిరుపమభక్తిచే గోవహ్నిగురువులసందర్శించినను, గజేంద్రసింహశ్వేతాశ్వశుకపికఖంజనహంసమయూరచాషశంఖపక్షులం గనుంగొనినను, దూడలతోఁగూడి యున్న ధేనువులఁ బొడఁగనినను, అశ్వత్థవృక్షములఁ బరికించినను, బతిపుత్రులం గలిసియున్న పురంధ్రులఁబరికించినను, తీర్థయాత్రలకరుగు నరులఁగనినను, ప్రదీపదర్శనముచేసినను, సువర్ణమణిముక్తాహీరకమాణిక్యతులసీశుక్లపుష్పములను జూచినను బాపములు నశించును. పండ్లు, శుక్లవర్ణధాన్యములు, దధిఘృతములు, మధువు, పూర్ణకుంభము, పేలాలు, దర్పణము, జలము, తెల్లనిపూవులదండ, అనువీనిం జూచినఁ బుణ్యముగల్గును. గోరోచనము, కర్పూరము,రజతము, సరోవరము, పూవులుగలయుద్యానమును బ్రీతియు భక్తియుఁ బెనఁగొనుమదితో దర్శించిన సుకృతముగలుగు. శుక్లపక్షచంద్రుని, పీయూషమును, చందనమును, కస్తూరిని, కుంకుమమును గాంచిన మహాసుకృతముగల్గును. పతాకలను, అక్షయవటవృక్షమును, ఉత్సవార్థము వెడలినదేవతను, దేవాలయమును గనుంగొనఁ బవిత్రుఁడగు. దేవాశ్రితభూమిని, దేవఘటమును, పరిమళపవనుని, శంఖమును, దుందుభిని గాంచిన సుకృతము గలుగును.

ముత్తెపుఁజిప్పయు, పవడము, స్ఫటికము, కుశమూలము, గంగామృత్తికయు,కుశయుఁ,దామ్రము,పవిత్రతనొసంగుపదార్థ

ములు. పురాణపుస్తకము, పరిశుద్ధమై బీజసంయుతమగు విష్ణు యంత్రమును, స్నిగ్ధదూర్వాక్షతలును, రత్నములను జూచిన నరుండు పవిత్రస్వాంతుఁడగు. మునివరు లుపాసించిన సిద్ధమంత్రముగలపాత్తము, సముద్రము, కృష్ణసారము, యజ్ఞము, మహోత్సవము, ననునివి పరిశుద్ధవస్తువులు. మనోహరాంగమున నలరి న్యగ్రోధపరిమండలయై తగుపదారేండ్లయీడుగల పద్మినీ జాతికాంతను, దర్శించి యామెవేషమును భూషణములను భక్తితోఁ గాంచిన శుభఫలము లలరు. ఇతరులక్షేమములఁ గోరువేశ్యను, గంధమును, సుదూర్వాక్షతతండులములను, సిద్ధాన్నపరమాన్నములను దర్శించిన మేలుగలుగు. కార్తిక పూర్ణిమాతిథియందుఁ బరమశుభప్రదయగు రాధాదేవీప్రతిమను దర్శించి పూజించి నమస్కరించినఁ బునర్జన్మము గలుగదు. ఆశ్వయుజ శుక్లాష్టమియందు శ్రీ దుర్గాప్రతిమను దర్శించిన జన్మదుఃఖము మరలఁ గలుగదు. శ్రీ కాశీనగరమున మహాశివరాత్రియందు శ్రీవిశ్వనాథుని దర్శించి యుపవసించి పూజించినవారికిఁ బునర్జన్మదుఃఖము కలుగదు. భక్తుఁడెవ్వఁడు జన్మాష్టమీదినంబున బిందుమాధవుఁ డనఁబరఁగు నన్ను దర్శించి విధివిహితపూజలఁ నొనరించునో వానికిని బునర్జన్మము కలుగదు. పౌషమాసమున శుక్లపక్షమున రాత్రియందు నేయేస్థలములంగాని పద్మాప్రతిమను దర్శించిన జన్మము నొందఁడు. అంతియగాక యేడుజన్మములవఱకు నాతనియింట శ్రీదేవి నివసించును పుత్రపౌత్రు లలరుచుందురు.

ఏకాదశియందుపవాసముచేసి ప్రభాతముననే స్నానము చేసి ద్వాదశీదినమున శ్రీకాశియందన్నపూర్ణాంబను దర్శించిన మరల జన్మము కలుగుననుట కల్ల. చైత్రమాసమునందుఁ జతుర్దశియందుఁ గామరూపములయందుత్తమోత్తమమగు భద్రకాళీరూపమును గాంచి నమస్కరించినను మరల భూతలమున జన్మము లభింపదు. అయోధ్యానగరమున శ్రీరామనవమీ దినమునందు శ్రీరామచంద్రుని దర్శించి పూజించి నమస్కరించిన జన్మదుఃఖము లేదు బదరికాశ్రమమునఁ బుష్కరతీర్థమున స్నానమొనరించి యుపవసించి యేకరూపుఁడ నగునన్ను దర్శించి పూజించిన మరల నాభక్తుఁడు భూతలమున బుట్టువును గాంచఁడు. విష్ణుపాదమునందుఁ బితరుల నుద్దేశించి పిండముల నిడి యెవఁడు విష్ణువును బూజించునో వాఁడు మరలఁ బుట్టఁడు. ప్రయాగక్షేత్రమున క్షౌరము చేయించికొని యథాశక్తి దానమిచ్చినను నైమిశారణ్యమున నుపవాసవ్రత మూనినను జన్మము లేదు. బదరికాశ్రమమున నెవఁడు బదరీనారాయణుని బూజించి భుజించునో అందున్న నాప్రతిమను దర్శించునో వానికిఁ బునర్జన్మము లేదు.

బృందావనక్షేత్రమునందు డోలోత్సవమున నొప్పారు తఱి నన్ను దర్శించి నమస్కరించి పూజించిన జన్మము మరల లేదు. భద్రయోగమునందు మధుసూదననామమున నలరు నన్ను మంచస్థునిగాఁ గాంచినఁ బునర్జన్మము లేదు. కలియుగమున జగన్నాథక్షేత్రమున రథమునందున్న నన్నుం గాంచి నమస్కరించి

పూజించినభక్తునకు మరల జన్మముగల్గు ననుట యసత్యము. ఉత్తరాయణమునఁ బ్రయాగయందు స్నాన మాచరించి నన్ను భక్తిం బూజించి వందనమొనరించిన జన్మము వడయఁడు. కార్తికపూర్ణిమయందు సకలశుభముల నొసంగు నాప్రతిమను భక్తిభావమున సందర్శించి పూజించినను గృతకృత్యుఁడగును. చంద్రభాగచెంతనున్న నన్నును రాధాంబికను గాంచి పూజలఁ దన్పినను ముక్తి లభించును. ఆషాఢపూర్ణిమాదినమున సేతుబంధక్షేత్రమున రామేశ్వరుని బూజించి యొక్కదిన ముపవసించినను ముక్తి గలుగును.

స్వర్గలోకమున రాత్రులయందు విద్యాధరులు ప్రతిదినము వదలక నర్తనము చేయుచుందురు. వారిభక్తిం గాంచఁ గోరి విభీషణుఁ డచటికిం బోవుచుండును. గంధర్వులు కిన్నరులు రాత్రులయందు గానముచేయుచుందురు. వారికి నమస్కారము చేయఁబూన నతనిదగ్గరకు మాధవుఁడే యరుదెంచును. సాత్త్వసంతునిగా భావించి సర్వేశ్వరుండనగు నన్నేవఁడు దర్శించునో చంద్రశేఖరుని దర్శించి పూజించునో వాఁడు జీవన్ముక్తుఁడగు. అంతమున హరిమందిరమున కరుగును. కోణార్కక్షేత్రమున నుత్తరాయణమున నుపవసించి దీననాథుఁడగు దినకరుని దర్శించి యర్చించిన జన్మము మరలఁ గలుగదు. కృషికోష్ఠ, కలవింక, విస్పందక రాజకోష్ఠ నందకము లనునీక్షేత్రములయందుఁ బార్వతీప్రతిమను, కుమారగణనాయకులను నందికేశుని, శంకరుని దర్శించినఁ బునర్జన్మభయము లేదు. పూర్వోక్తక్షేత్రముల

యం దుపవసించి పార్వతీపరమేశ్వరులను బూజించి పారణము నాఁడు దధిని గ్రహించిన జన్మదుఃఖము పాయును. త్రికూట మణిభద్రములందును బశ్చిమసముద్రతీరమందు నుపవసించి దధిని బారణమునాఁడు గ్రహించుమానవుఁడు నాయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడై ముక్తినొందును.

నాప్రతిమలయందును బార్వతీప్రతిమలయందును జీవము నునిచి పూజించినఁ బునర్జన్మము లేదు. శివునకు దుర్గాదేవికి నాల యములు గట్టించి విశేషించి నాకు నాలయములు కట్టించి శివ లింగమును స్థాపించిన యాతఁడు పృథ్వియందు మరలఁ బుట్టఁడు. పుష్పోద్యానమును శంకువును సేతువును ఖాతమును సరోవర మును విప్రబాలునకు నుపనయనమును జేయువారు జన్మమును మరల నొందరు. వేదములు పురాణములును బ్రహ్మసంస్థాపన ఫలమును దెలియఁజాలవు. ఇఁక మునులు లోనగువారు తెలియఁ గలరనుట నిక్కమా. తత్పుణ్యము గణింప శక్యముకానిది. బ్రాహ్మణునకు జీవనము కల్పించిన ముక్తినొందును. అచలమగు నైశ్వర్యమును బొందును. తుదకు మద్దాస్యమును బొందఁ జాలును. వైకుంఠమునుండి మరలఁ బాతములేదు. నారూప మెట్లు శాశ్వతమో యట్లు శాశ్వతముగా నాతనిరూప ముండును.

ఎనిమిదియేండ్లప్రాయముగల కుమారిక నెవ్వండు సద్విప్రున కొసంగునో శక్తికను రూపముగా నాకన్యక కలంకారము లిడునో వాఁడు దుర్గాదానఫలమునొందు. అంతియగాక వాఁడు

స్వర్గలోకసుఖముల ననుభవించి బ్రహ్మలోకములం బూజితుఁడై తుదకు నాదాస్యము లభింప వైకుంఠమునఁ జిరకాలముండును. అట్టివివాహమును బ్రీతిమీఱ దర్శించినను మహాపుణ్యఫలము లభించును. నిశ్చలశ్రీని బడయును. సద్బ్రాహ్మణుఁడై యనాథుఁడై దరిద్రుఁడై పండితుఁడగువానిం గాంచి వివాహము చేసిన ముక్తిలభించుట యరుదా. ఛత్రమును, బాదుకలను, సాలగ్రామమును, గన్యకను, బవిత్రదినమున దానమిచ్చిన సకల భూదానఫలము లభించును. గజమును దానమిచ్చిన దానిలోమ సంఖ్యాసమానవర్షములు నామందిరముననుండును శ్వేతతురగ దానము గజదానఫలార్థమని పెద్దలు పరిగణింతురు. తక్కిన రంగులుగల గుఱ్ఱముల నిచ్చిన నం దర్ధఫలము లభించును. నల్లని యావును దానమిచ్చిన గజదానతుల్యఫలము గల్గును. ధేను దానము తత్తుల్యము. సామాన్యగోదానముచేసినఁ దదర్ధ ఫలము గల్గును. సవత్సలగుగోవుల దానమిచ్చిన ఫల మధిక మగుచుండును. భూదానముచేసిన రేణువులసంఖ్యకు సమాన వర్షములు నాలోకమున నుండఁగల్గును. జ్ఞానదానము మహా పుణ్యము. స్వర్ణదానమున నైశ్వర్యము లభించును. రజత దానమున రాజత్వము గల్గును. అన్నదానమునఁ గలుగుఫలము నింతయని వచింప నాకే శక్యముకాదు. అందును బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుల కన్నమిడిన సర్వదానఫలము లభించును. అన్నదాన మునకంటె నధికతరదానము భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలము లలో లేదు, లేదు, లేదు. అన్నదానమున వీఁడు పాత్రుఁడని

వీఁడపాత్రుఁడని యెన్న నవసరములేదు. కాలనియమ మక్కఱ లేదు. అన్నదానమునకుఁ బాత్రుఁడు పాపకార్యములఁ జేయనివాఁడే. అన్నదాతయే ధన్యుఁడు. వైకుంఠవాసమున కర్హుఁడు. విప్రునకు వస్త్రదానముచేసిన మేలు. అందును దరిద్రుఁడై కుటుంబియగువాని కిచ్చిన వైకుంఠము లభించును నిర్మలచంద్రలోకము వరుణలోకము కల్గును

లోహపాత్రమున బంగరువత్తి నునిచి దీపదానము చేసినను, అందు గోవునెయ్యి యిడినను హరి పరమేశ్వరుఁడు తృప్తి నొందును. అంధకారగృహము యమలోకము నాతనికిం గానరాకయుండును. ఆతఁడు యమునిజూడకయే నామందిరమున నుండఁజను. అది బ్రాహ్మణున కిడినచో యమయాతనల నెప్పటికిని బొందఁడు. శక్రమందిరమున నుండును. తాంబూలదానము భోగప్రదము. పుష్పమాలాదానము స్వర్గప్రదము. ఫలదానము నాకసుఖప్రదము. సామాన్యశయ్యాదానము నూఱువర్షములు స్వర్గమును దాతకుఁ గల్పింపఁగలదు. సుఖకరశయ్యాదానము చతుర్గుణఫలము నీఁజాలు. విలక్షణశయ్యాదానము లక్షగుణ ఫలము నొసంగు. దిక్కులేనిబీదబ్రాహ్మణునకు గృహదానము చేసిన నసంఖ్యవత్సరములు శక్రలోకముననుండు. ఆఁకలిగొన్న ద్విజునకుఁ బ్రీతిమీఱ నన్నముపెట్టిన నిశ్చలలక్ష్మి గలుగును. పుత్రపౌత్రసంపత్తు లభించును.

అనిపలికి శ్రీహరి నందునిం గాంచి కరుణారసభరితాంతకరణుఁడై యిట్లనియె. వ్రజనాథా! వ్రజమున కరుగుము. వ్రజ

మున సద్విప్రులకు నన్నదానముచేయుము. సకలదానములు వ్రజాంగణమున నొనరింపుము. నిరాకులమగు గోపకులమున నివసింపుము. గోకులము వ్యాకులము గాకయుండఁ గాపాడుము. నందభూమిపాలకా! పుణ్యావర్ధనమగు నీచరిత్రమును దెల్పితిని. సుస్వప్నముగలిగినపుడు నీచులకు దానిం దెల్పక జ్ఞానకిం దెల్పవలయును. మఱియు సుస్వప్నమున దేవాలయమునందును వాపికయందును నశ్వత్థవృక్షముకడ, తులసీవృక్షమునందును వటవృక్షముచేరువ నెవ్వరు వినకుండఁ దెల్పిన దాని ఫలము ద్విగుణమగును. ఎవ్వరికిం దెలుపక మదినుంచిన నాల్గింతలుగా ఫలము కల్గును. సుస్వప్నము గంగాస్నానఫలము నిచ్చును. సకలశుభము లాతనికిం గల్గును. తండ్రీ! నీవు కోరిన విషయమును దెల్పితిని. ఇంక నేమి వినఁగోరెదవో తెల్పుమని హరి యడిగిన నందుఁ డిట్లనియెను.

ఆర్యులారా! చూడఁదగినపదార్థము లెవ్వియను నందుని ప్రశ్నమునకు శ్రీహరి చెప్పినసమాధానమును బరికించితిరి కదా. దీనిసార మింతకుముందే చెప్పఁబడినది. విశేషించి వెంచివ్రాయ నక్కఱలేదు. కాన యిన్నితావులలో దేనిని దర్శించినను మహాఫలము గలదనఁగా భావమేమన్న ప్రశ్నము రాకమానదు. ఇన్నిపవిత్రస్థానములలోఁ బెక్కుమంది దేవతలప్రతిమలు కలవు. అందు దేనినిగాంచినను జాలునని పలుతావులఁ జెప్పఁబడినది. ఇదియే భగవంతునిసర్వభూతదయాళుత్వమును దెలుపువిషయము. సర్వరూపముల, సర్వనామ

ముల సర్వస్థలముల నిండియుండువాఁడను నేనే యని తెలిపెను. ఇది సర్వసమత్వమును దెలుపుటలేదా. ఇంతకన్న భగవంతుఁ డేమి తెలుపవలయును? సర్వమతసార మిదియే. ఏభక్తుఁడేదేవత నేస్థలమున దర్శించి భక్తిపూర్ణహృదయుఁడై పూజించిన వినుతించిన నమస్కరించిన నాలోకమున వసించుభాగ్యము కలుగునని శ్రీకృష్ణుఁడు తెలిపెను. వేఱొక్కవిధమున శ్రీహరి తెలుపఁబూనెనా.

శ్లో. యచ్చాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహమర్జున,
న తదస్తి వినా యత్స్యాన్మయా భూతం చరాచరమ్. ౩౯
నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప,
ఏషతూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతేర్విస్తరో మయా. ౪౦
యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవవా,
తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోఽంశసంభవమ్. ౪౧
అథవా బహునైతేన కిం జ్ఞాతేన తవార్జున,
విష్టభ్యాహమిదం కృత్స్నమేకాంశేన స్థితో జగత్. ౪౨
భగవద్గీత. ౧౦ అధ్యాయము.

అని భగవంతుఁడే తెలిపెనుగదా. సర్వరూపములు, సర్వనామములు, నావియే యనఁగా మద్భిన్నము లోకమున వేఱొండు లేదనికదా తాత్పర్యము. ఇట్టులుండగా నేభక్తుఁ డేమూర్తి నారాధించిన నేమి? ఉత్తమమధ్యమాధమభావములు కల్పితములు కాని వాస్తవములు కావనియు, నట్టికల్పన మంచిది కాదనియు నమ్మఁదగును. ఇట్టులుండఁగా మాదైవ మెక్కుఁడు

మీదైవము తక్కువ యను కువాదము లేటికో తెలియఁ జాలకున్నాఁడను. శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల విడువక భక్తిమై సేవించువైష్ణవుఁడు, శంకరచరణాంభోరుహముల సదా భజించుశైవుఁడు, త్రిపురాంబికాపదసరసిజముల శిరమునఁ దాల్చుశాక్తుఁడు, గణనాథునియంఘ్ర్యంబుజములఁ నమ్మినగాణాపత్యుఁడు, భాస్కరుపాదపద్మముల నెమ్మది నమ్మి సన్మతిం బూజించుసౌరుఁడు, భైరవపదంబుజాతముల నారాధించుకాపాలికుఁడు నీయాఱుగురును నిష్కపటభక్తిభావము కలవారే యైనచో సమానఫలములఁ బొందుదురు. ఏలయనఁగా నీయాఱు నిట్టివి కోటులుగా నుండు నామరూపముల వెలసినవాఁ డొక్క భగవంతుఁడే కనుక నందఱును సమముక్తిని బొందుదురు. ఇది నిశ్చయము. భగవంతుఁడు సర్వాంతర్యామి కాఁడన్నవా రుండిన నపుడు వేఱురీతిగా సమాధానము చెప్పవచ్చును. కాని యావాదము చేయుమహాత్ములు కానరారు. కావున నింకొక్క సమాధాన మనవసరము. ఒక్కమాట: శంకరనామమున భక్తరక్షణార్థము సగుణరూపమున్న యాపరాత్పరుఁడు నన్ననుగ్రహించుఁగాక యనిమాత్ర మాభక్తుఁడు ధ్యానింపవలయు. అట్లుగాక త్రిమూర్తులలో నధికుఁడగు శంకరుని సేవించెదనని ధ్యానించిన నాతనికి ముక్తిదొరకదు. దేవతాతారతమ్యము పనికిరాదు. అది స్వక్షేమభంగకరము కాని సుఖకరముకాదు. మాఁటికి ముమ్మాటికిని గాదు, కాదు, కాదు, కాదు. దేవతాద్వైతము మది నెలకొన్నవాఁడు తరించువాఁడు. అట్టివానికి

మతభేదములు మంచివని తోఁపవు. స్వమతమే యుత్తమము. పరమతము తుచ్ఛము. అని యెవనిమదినుండునో వాని కేనాఁటి కిని ముక్తిలేదు. భగవత్కృప యాతనిపైఁ బ్రసరింపదు. ఈతఁడు పరిపక్వజీవుఁడు కాఁడని భగవంతుఁ డెఱుంగును. కావున మహాత్ములారా! మతవైషమ్యముల మాని వానిద్వారా అలవడిన దేవతాదూషణ మొనర్చుపాపకార్యమును మాని యేదేవతయందు భక్తికుదురునో ఆదేవతనే నమ్మి యితరదైవముల దూషింపక భగవదనుగ్రహమును బడయఁ దత్ప్రియత్న మొనరింపుఁడు. ఊరక లేనిపోనివాదములఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుఁ గాలమును వ్యర్థము చేయకుఁడు శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల నెఱనమ్మి సేవింపుఁడు. శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మనామమును స్మరింపుఁడు. మూఁటికి ముమ్మాటికి స్మరింపుఁడు. ఇంతకంటె మించినపుణ్యానికఁ బెంచిర్రాయ నుంకింపక తరువాతికథను విన్నవించెదను.

స్వప్నఫలనిరూపణము.

* భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు వివరింపఁగా విని నందుఁ డానందపరవశుండై వాసుదేవుం గనుంగొని యెట్టిస్వప్నమున నెట్టిఫలము కలుగును? ఎట్టిపుణ్యము లభించును? ఏస్వప్నము సుఖదాయకము? సుస్వప్నమనున దెట్టిది? వివరించి నన్నుం గృతకృత్యుం జేయుమా యన నాతనిప్రశ్నమునకుఁ దగినసమాధానమును జెప్పఁదలఁచి శ్రీకృష్ణుం డిట్లు పలికెను. వేదముల

* ఇదియుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండము డెబ్బదియేడవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపందగు.

యందు సామవేదము సర్వకర్మములయందును బ్రశస్తము. కణ్వశాఖయందు మనోహరమగు పుణ్యకాండము కలదు. అందు దుస్స్వప్నము లేవియో సత్ఫలముల నొసంగుసుస్వప్నము లేవియో వివరింపఁబడినవి. ఆవిధమంతయు నెఱింగించెద. సావధానముగా వినుము. మిగులఁ బుణ్యఫలముల నొసంగుస్వప్నాధ్యాయమును వివరించెదను. దీనిని వినుమానవుఁడు గంగాస్నానపుణ్యము నొందును.

స్వప్నము ప్రథమయామమునందు వచ్చిన నాఫలము సంవత్సరమువఱకుండు. రెండవజామునఁ దోఁచినచో నెనిమిది నెలలవఱకు ఫలము గలుగును. మూఁడవజామున వచ్చిన స్వప్నము మూఁడునెలలదనుక ఫలము నీయఁజాలు నాల్గవజామున స్వప్నమువచ్చినది పదునైదుదినముల దనుకఁ దన ఫలము నీయఁగలదు. అరుణోదయకాలమున వచ్చిన స్వప్నము పదిదినములవఱకు ఫలము నీఁజాలును. ప్రాతఃకాలమునఁ గల వచ్చిన నప్పుడే ఫలించును. పగటిపూట స్వప్నముతోఁచినచో నది తప్పక ఫలించును. ఏమనుజుఁడు చింతావ్యాధిసమాయుక్తుఁడై స్వప్నమును గాంచునేని తండ్రీ! యది నిష్ఫలమగును. సంశయములేదు. జడుఁడు, మూత్రపురీషపీడితుఁడు, భయాకులుఁడు, దిగంబరుఁడు, తలవిరియఁబోసికొనినవాఁడు స్వప్నమును గాంచిన నాస్వప్నము ఫలవంతము కానేరదు.

ఎవఁడు స్వప్నమును గాంచి నిద్రాతురుఁడై మరల నిద్రించునో, లేక మూఢుఁడై ఆరాత్రియందే నాకిట్టి కలవచ్చిన

దని చెప్పునో వాఁడు దానిఫలమును గాంచలేఁడు. కాశ్యపగోత్ర మును జెప్పిన విపత్తునొందును. దుర్గతియందున్న వాఁడు మిగుల దుర్గతినొందును. నీచుఁడు వ్యాధిపీడితుండగును. శత్రుభయ ము గల్గును. మూర్ఖునియం దది లభించినఁ గలహమగును. కామి నియందు ద్రవ్యహాని గల్గించును. రాత్రియందుఁ జోరభయ మును గల్గఁజేయును. నిద్రయందు శోకమును గల్గించు. పండితు నం దది వాంఛితఫలముల నీఁగల్గును. స్వప్నము బయలుపఱుప రాదు. పండితులతోడను జెప్ప రాదు.

నందరాజా! గోకులమున కరుగుము. గోపులను, గుంజ రములను, హయములను, ప్రాసాదములను, పర్వతములను, వృక్షములను, ఎక్కినట్లు కలగాంచినయెడలను, భోజనముచే యుచున్నట్లు చూచినను, రోదనముచేసినను, వీణియను బ్రతి గ్రహించినను, సస్యసంపూర్ణయగు భూమిని బడయఁగలఁడు. శస్త్రాస్త్రములచే బాధితుఁడై వ్రణపీడితుఁడై, కృమిబాధితుఁడై రుధిరముచేతను మలముచేతను బాధితుఁడై నట్లు కలగాంచినఁ దప్పక ధనలాభము గలుగును. స్వప్నమున నగమ్యాగమనము చేసినను, భార్యనుబడసినను, మూత్రములో మునిఁగినను, శుక్ల ము త్రాగినను, నరకమునఁ బ్రవేశించినను, నగరమును జొచ్చినను, రక్తములో మునిఁగినను, సముద్రప్రవేశముచేసినను, సుధా పానముచేసినను, శుభవార్తను వినఁగలఁడు. ద్రవ్యలాభ మా తనికిం దప్పక కల్గును. గజమును, రాజును, సువర్ణమును, వృష భమును, ధేనువును, దీపము, నన్నమును, బుష్పఫలములను,

కన్యకను, ఛత్రమును, రథమును, ధ్వజమును స్వప్నమునఁ జూచినచో మంచిభార్య లభించును. మంచికీర్తి గల్గును. ఐశ్వ ర్యము గల్గును.

నిండుకుండను, ద్విజుని, వహ్నిని, పుష్పతాంబూలమం దిరములను, తెల్లనిధాన్యమును, నటుని, వేశ్యను స్వప్నమునఁ జూచిన భాగ్యముకలుగును. ఆవుపాలు, నెయ్యినిజూచిన ద్రవ్య మును బొందును. తామరపాకునందుఁబరమాన్నమును, పెరుగు, పాలు, నెయ్యి, తేనె, మిష్టాన్నము ననువీనిలో దేనినేని భుజిం చినట్లు కలగాంచినచో వాఁడు రాజగును. సత్యము. పక్షి మాంసమునుగాని మనుష్యమాంసమునుగాని దినినట్లు కల గాంచినయెడల మహాద్రవ్యలాభము, శుభవార్తాశ్రవణము, సకలేష్టములు లభించును. గొడుగును, పాదుకలను, ధాన్య మును బడసినట్లు కలయందుఁ దోఁచినను, దీక్ష్ణమయి నిర్మల మగుఖడ్గము దొరకినట్లు తోఁచినను దత్ఫలమట్లే కలుగును. విలాసముమీఱ నదిని దాఁటినట్లు కలవచ్చిన వాఁడు మంత్రి యగును. ఫలములతో నిండిన వృక్షమును గాంచిన నిశ్చయము గా ద్రవ్యలాభముగలుగును. పాముతన్నుదినినట్లు కలయందుఁ దోఁచిన ద్రవ్యలాభము కలుగును. స్వప్నమున రవిచంద్రులలో నెవరిని గాంచినను వ్యాధిబాధితుఁడు కాఁడు. ఆఁడుగుఱ్ఱమును, ఆఁడుకోడిని, ఆఁడుకొంగను దర్శించినఁ జక్కనిభార్య దొర కును. సంకెళులు తన్ను బంధించినట్లు కలగాంచినయెడలఁ బ్రతి ష్ఠను బుత్రులను బడయును. నదీతీరమునందుఁ గూరుచుండి పద్మపత్రమునందు దధ్యన్నమునుగాని పాయసమునుగాని భక్షిం

చినయెడల, ఆపద్మము ప్రాఁతదియైయున్నయెడల నాతఁడు తప్పక రాజగును, జలౌకమును (జెలఁగ) తేలును, సర్పమును జూచిన ధనపుత్రవిజయప్రతిష్ఠలు వానికం గల్గును. శృంగముగలజంతువులచేతను, కోఱలుగలజంతువులచేతను, పందులచేతను, కోఁతులచేతను, బీడింపఁబడినట్లు కలగాంచిన మానవుఁడు రాజగును. ద్రవ్యలాభమువిశేషించికల్గును. మత్స్యమాంసమౌక్తికములను, శంఖమును, జందనహారకములను స్వప్నము తుది నెవఁడు చూచునో వాఁడు విశేషభాగ్యవంతుఁడగును.

తనయుని రక్తమును సువర్ణమును మలమును భక్షించినట్లు కలగాంచిన ధనము దొరకును. దేవతాప్రతిమ, శివలింగము దనకు దొరకినట్టులైన జయము ద్రవ్యము కల్గును. ఫలవృక్షమును దేనింగాని, బిల్వచూతవృక్షములనుగాని చూచినయెడల నైశ్వర్యవంతుఁడగును. మండునగ్నింజూచిన సకలభాగ్యములు లభించును. ఉసిరికము, ధాత్రీఫలము, నల్లగలువ కనఁబడిన ద్రవ్యము దొరకును. దేవతలు, ద్విజులు, గోవులు, పితరులు, లింగధారులు స్వప్నమునఁ గనఁబడి యేవస్తువు లిచ్చినట్లుండునో ఆయావస్తువులు దొరకును. శంకింపఁబనిలేదు శుక్లవస్త్రములఁగట్టుకొని శుక్లమాల్యానులేపనములు గలిగియున్న నారీమణులు స్వప్నమున నాలింగనముచేసికొనినట్లెవనికిఁ దోచునో యాతనికి శ్రీసుఖములు గల్గును. పీతమాల్యానులేపనములు గలిగి పీతాంబరమును ధరించిన నారీతిలకము నెవఁడు కౌఁగిటఁ జేర్చినట్లు కలగాంచునో వానికిఁ గళ్యాణములు గలుగును.

తెల్లనిపదార్థములెల్ల శుభమును గలుగఁజేయును. అందుబూడిద యెముకలు ప్రత్తి యీమూఁడును బనికిరానివి. నల్లనివస్తువులెల్ల నిందితములే. అందు గోవులు, గజములు, గుఱ్ఱములు, ద్విజులు దేవతలు మంచిఫలము నొసంగునని పెద్దలు చెప్పిరి.

దేవతాస్త్రీ రత్నభూషణములు ధరించి చిఱునవ్వున నెవని యింటికి స్వప్నమున వచ్చునో వానికి వాంఛితములు సమకూరును. బ్రాహ్మణుఁడు, దేవత, బ్రాహ్మణస్త్రీ దేవకన్యక, విప్రదంపతులు చిఱునవ్వు కనంబడుచుండ స్వప్నమున నెవనికి ఫలమునిత్తురో వాని కిర్వురుకొడుకులు కల్గుదురు. ఎవ్వనికి స్వప్నమున బ్రాహ్మణజాతిస్త్రీ కనఁబడి శుభాశిషముల నిచ్చునో యేమిమాటలాడునో ఆరీతిగా ఫలము కల్గును. పరితుష్టుఁడగు బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁ డెవ్వనియింటికి వచ్చునో నారాయణమూర్తి శివుఁడు బ్రహ్మయు నెవనియింటఁ బ్రవేశింతురో వానికి సంపత్తి కీర్తులు కల్గును. పలుసారులు విజయము గల్గును. శాశ్వతసుఖము గలుగును. ఆకస్మికముగా స్వప్నమున సురభినిజూచిన భూలాభము తప్పక కల్గును. పతివ్రతయగుభార్య లభించును.

ఏనుఁగు తొండముచే నెవనిని బట్టుకొని మస్తకమున నునుచుకొనునో వానికి రాజ్యలాభము కల్గును. తప్పదు. ఇది సామవేదమునఁ జెప్పఁబడినది. ఎవనిస్వప్నమునఁ బరితుష్టుఁడగు బ్రాహ్మణుఁడు కౌఁగిలించుకొనునో వానికిఁ దీర్ఘయాత్ర చేయుభాగ్యములభించును. స్వప్నమున నేనరుఁడు పుణ్యాత్మునకుఁ బుష్పమిచ్చునో వాఁడు జయముగలవాఁ డగును. ధనము సుఖము

వానికిం గల్గును. కలలోఁ దీర్ఘములను సౌధములను రత్నగృహ ములను జూచినయెడల జయము, తీర్థయాత్ర, ధనము వానికి లభించును. పూర్ణకలశమును స్వప్నమున నెవ్వఁడెవ్వని కిచ్చునో ప్రతిగ్రహీతకుఁ బుత్రలాభము కల్గును. సంపత్తియుఁ జేకూ రును వారవనిత తాంబూలపేటికను ఆఘకమును జేతనునుచు కొని యెవ్వనియింటికింబోవునో వానికి లక్ష్మి ప్రసన్నురాలగును. దేవతాస్త్రీ యెవనియింటికింబోయి యందు మలవిసర్జనముచే యునో వాఁడు దరిద్రుఁడుకాక ధనవంతుఁడగును. బ్రాహ్మణుఁడు భార్యంగూడి యెవ్వనియింటికి వచ్చునో, పార్వతీపరమేశ్వరు లెవ్వనియింటికిఁ జేరుదురో, లక్ష్మీనారాయణు లెవ్వనిమందిర మును బ్రవేశింతురో, బ్రాహ్మణుఁడునుగాని బ్రాహ్మణికాని యెవని కేమియిత్తురో వానికి సకలైశ్వర్యములు కలుగును. ముక్తాహారపుష్పమాల్యములను జందనమును స్వప్నమున విప్రుఁడిచ్చినట్లు తోఁచిన నాతనిసిరి శాస్వతస్థితిం గాంచును. గోరోచనము, పతాకయు, హరిద్రాపుండ్రేక్షుదండములు, సిద్ధా న్నము స్వప్నమున దా గ్రహించినట్టులైన శ్రీదేవి వాని యిల్లు విడనాడక యుండును. బ్రాహ్మణుఁడు వానిభార్యగాని శిరస్సున ఛత్రమునో శుక్లధాన్యమునో యునిచినట్లు కలఁగ న్నవాఁడు రాజగును. స్వప్నమున నరదముపైఁ గూరుచుండి తెల్లనిమాల్యములు చందనము నలంకరించుకొని యందే దధి భక్షణముచేసినట్లు కలతోఁచినచో లేక పాయసము దిన్నట్టు లైనను రాజే యగును. ఎవనిస్వప్నమున విప్రుఁడుగాని

తత్పత్తిగాని సుధనుగాని దధిగాని ప్రశస్తపాత్రమున నునిచి యెవ్వాని కిత్తురో వాఁడు భూపాలకుఁ డగును. ధ్రువము.

ఎనిమిదియేండ్లయీడుగలకుమారిక రత్నభూషణభూషితయై యెవనికిఁ దనసంతోషమును దెలుపునట్టిచిహ్నమును గనఁబఱచునో వాఁడు కవియుఁ బండితుఁడు నగును. స్వప్నమునఁ బుస్తకము నేపుణ్యమతికిఁ గన్యకచే నీయఁబడునో వాఁడు విశ్వవిఖ్యాతకవియుఁ బండితేశ్వరుఁడు నగు. ఎవ్వనికిఁ దల్లికుమారునకుఁ జెప్పినట్టివిధమునఁ బాఠము చెప్పునో వాఁడు సరస్వతీకుమారుఁడే యగు. తత్సమానుఁడు లోకమున నుండఁడు. తండ్రివలె బ్రాహ్మణుఁడు కలలో నెవ్వని జదివించునో ప్రీతి చేఁ బుస్తకమునిచ్చునో వాఁడు విద్యావంతుఁడగును. స్వప్నమునఁ గాని మార్గమునందుఁగాని పుస్తకమును బడసినట్లైనఁ బండితుఁడు యశస్వియు నాతఁ డగును. కలలో నొకవిప్రుఁడు మహామంత్రమునుపదేశించినట్టులైన వాఁడు ప్రాజ్ఞుఁడును, ధనవంతుఁడు, గుణవంతుఁడునగు. కలలో విప్రునిగాని పాషాణమయప్రతిమనుగాని యెవ్వని కొసఁగినవాఁడు మంత్రసిద్ధుఁడగును. విప్రు లిద్దఱుగాని పెక్కుమందిగాని తా నమస్కరింప నాశీర్వదించిన ట్లెవనికిఁ దోఁచునో వాఁడు రాజేంద్రుఁ డగును. పండితుఁడు కవియునగును. శుక్లధాన్యముతోఁగూడిన భూమి నెవ్వఁడెవ్వని స్వాధీనముచేయునో పరితుష్టుండగు నాతని దర్శించినట్లైన భూపాలకుఁ డగును. కలలో నొకనిని రథముపైఁ గూరుచుండఁ బెట్టుకొని విప్రుఁడు నానాస్వర్గస్థలములఁ జూపించి

నట్టులైన వాఁడు చిరంజీవియు ధనవంతుఁడు నగును. ఒక విప్రుఁడు పరితుష్టుఁడై వేఱొకవిప్రునకుఁ గన్యకనిచ్చినట్లు కలగన్నవాఁడు ధనాఢ్యుఁడగు భూపతి యగును. స్వప్నమున సరోవరమును జూచినను, సముద్రమును నదిని నదమును దెల్లని పామును దెల్లనికొండను జూచినను భాగ్యము లభించును. మృతుఁడగుమనుజునిఁ గలలోఁ జూచిన వాఁడు చిరంజీవి యగును. ఆరోగ్యవంతుఁడు రోగిని గాంచినను, దుఃఖవంతుఁడు సుఖిచిజూచినను, మేలుగల్గును. దేవతాకాంత యొవ్వనిం గాంచి నీవు నాప్రియుఁడవైతివని పల్కినట్లు కలగాంచి మేల్కాంచిన నాతఁడు భూపతియే యగును. కలలోఁ గాళికాంబను గాంచి స్ఫటికమాలను గైకొనినను, ఇంద్రచాపమును వజ్రాయుధమును గ్రహించినను మహాప్రతిష్ఠను బడయును. విప్రుఁడు కలలో నెవ్వనిజూచి నీవు నాదాసుఁడ వనిపలుకునో వాఁడు హరిభక్తుఁడగును. నాదాస్య మాతనికి లభించును. వైష్ణవుఁడగును. స్వప్నమునఁ దోఁచినవిప్రుఁడు హరిహరస్వరూపుఁడు. బ్రాహ్మణి కమలాదేవి, పార్వతియునగు. శుక్లవర్ణస్త్రీ దేవమాత గాని, జాహ్నవిగాని, సరస్వతిగాని యగును. గోపాలికావేషధారిణియగు బాలిక నాదేవియగురాధికయేయగు. బాలకుఁడు బాలగోపాలుఁడే యగును. అని స్వప్నవేత్తలు పలుకుదురు.

పాపము గల్గించువస్తువులు

*నందరాజా! సుస్వప్నవృత్తాంతము నెఱింగించితిని. ఇంక

---

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండము డెబ్బదియెనిమిదవ యధ్యాయము నుండి ప్రతిగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయును.

నేమి వినఁగోరెదవు? నేనేమిచెప్పవలయును? అని శ్రీహరి పలికి యూరకుండెను. నందుఁడావిచిత్రవాక్యముల కానందమంది నందనుని భగవంతునిగా భావించి యిట్లు ప్రశ్నించెను. శ్రీకృష్ణా! లోకనాథా! సుస్వప్నవృత్తాంతమును వింటిని. ఇది సామవేదసారము, నీతిసారము, లౌకికము వైదికమునగు. ఇపుడు నేను వినఁ గోరునది వేనిదర్శనమునఁ బాపము గల్గుననునదియే. ఏకర్మమున నెట్టియెట్టిపాపముగలుగును? అట్టికర్మములవృత్తాంతమును వినఁ గోర్కిగలదు. నీవాక్కు సకలవేదశాస్త్రసారము. కానఁ ద్వరపడి విన వేడువాఁడను. నామది పరితపించుచున్నది. ఈ తాపము వాయునట్లు నాకావిషయమును దెల్పుము. నీవు వేదజనకుఁడవు. వైదికులగు సత్పురుషులకుఁ దండ్రివి. బ్రహ్మాదిదేవాధీశులకు మునులకు యోగులకును జనకుఁడవు. జగజ్జనకుఁడవు. నీముఖకమలవినిస్సృతవచనామృతము దుర్లభము. దానిచే నభిషిక్తుఁడనగు నాకు సంసారతాపములు మాయకుండునే. ఏ నీచరణాంభోజము సర్వకామఫలప్రదమగునది బ్రహ్మాదులకు స్వప్నమునందుఁగూడ దుర్లభమో యది నాదృష్టికిం గోచరించుచున్నది. నాకన్న నితరుఁడగు నెవ్వాఁడు నీపాదకమలముల దర్శింపగలఁడు? విణ్మాత్రధారియగు నీదేహము స్వకర్మవశమున నిబద్ధమైనది. ఇట్టిసుదినము మఱెన్నఁడు నాకు లభించును? బ్రహ్మాదులకు నాథుఁడవగు నీవు మహాపాపాత్ముఁడనగు నాతో సంవాదము సాగించుచున్నవాఁడవు. కృపాకరా! కృపయుంచుము. నాదోషముల నెడఁబాపుము. వత్సా!

దుర్బుద్ధినై దుర్నీతిని దేని నాచరించితినో దానినిఁ దొలఁగింపుమా. ఏపదాంబుజమును బ్రహ్మేశానంతులు సేవింతురో, సరస్వతియు వేదములు దేనిని స్తుతింపఁజాలక యున్నవో, ఆనీపాదారవిందమును సేవించెద. అనిపలికి నందుఁడు దుఃఖార్తుఁడై విలపించుచు మూర్ఛిల్లెను. పుత్రవియోగదుఃఖ మింకను ఆతనిమదిని బాధించెను. ఆతనింగాంచి యించుక భీతినొంది కరుణాకరుఁడుగాన శ్రీహరి ప్రయత్నపూర్వకముగా బోధింపసాగెను. ఇఁకఁ బరమాధ్యాత్మికజ్ఞానము నుపదేశించినఁగాని యీమోహము పాయదని యోజించి యిట్లు పలికెను.

వ్రజేశ్వరా! జనకా! మూర్ఛిల్లిన లాభమేమి? బుద్ధిబలము గలిగియుండుము. శ్రద్ధధానుఁడవగుము. పరమజ్ఞానము నుపదేశించెద. ఆలకింపుము. నాయుపదేశించువిషయ మాధ్యాత్మికము. అది నిరుపమానము. జ్ఞానులకే నెఱుఁగ శక్యము కానిది. శ్రుతిస్మృతులయందు నతిగోప్యముగా నుండునది. నీకొఱకే యుపదేశించెదను. ఆనందమున నాలకింపుము. ఆజ్ఞానము నభ్యసించిన జన్మమృత్యుజరావ్యాధిభయములు గలుగవు. స్థిరమతి వగుదు. ఈజ్ఞానమునుబడసి వ్రజమునకుం బొమ్ము. దానిని వింటివేని శోకమోహములు నీమది నుండఁజాలవు. సచరాచరమగు నీసంసారము జలబుద్బుదప్రాయము. ప్రభాతకాలమున స్వప్న మెట్లు మిథ్యగాఁదోచునో అట్లే యీసంసారము మోహకారణముగాని యిందేమియు సారములేదు. మిథ్యయుఁ గృత్రిమమునగు నిర్మాణహేతువుగలది. పాంచభౌతికము. మాయచే

నాచ్ఛాదితుఁడౌట సంసారము సత్యమనుబుద్ధి గలిగి పురుషుఁడిందుఁ బ్రవర్తించుచుండు. కామక్రోధలోభమోహాములు చుట్టుకొనియుండును. సర్వకర్మములందును నివి యావరించియే యుండును. పలుభంగుల మాయ తన్నుఁగప్పగా జ్ఞానహీనుఁడై దుర్బలుఁడు నగు. నిద్రాతంద్రాక్షుత్పిపాసాక్షమాశ్రద్ధాదయాదులు లజ్జయు శాంతియు ధృతియు నరుని సదా యావరించియే యుండును. మనోబుద్ధిచేతనలు ప్రాణమునను వానిచే సంసక్తుఁడై సర్వదేవతలు తన్నావరింపఁగా వాయససమాచ్ఛాదితవృక్షము వలె నరుఁ డుండును.

నందరాజా! నే నాత్మను. సర్వేశ్వరుఁడను సర్వజ్ఞానాత్మకుఁడను. బ్రహ్మమనస్స్వరూపుఁడు. ప్రకృతి బుద్ధిస్వరూపిణి. సనాతనియునగు. ప్రాణములు విష్ణుస్వరూపము. చేతన లక్ష్మీస్వరూపము. నేనుండిన వీరెల్ల నుందురు. నేను బ్రవృత్తినుండి విరమించిన వీరెల్ల నగపడఁజాలరు. ఆత్మలేకున్న శరీర మాక్షణముననే పడిపోవునుగదా! శరీరము పాంచభౌతికము. కాનఁ బంచభూతములయందు లీనమగు. నామసంకేతరూపమగు నీశరీరము నిష్ఫలము,మోహకారణమునగు.అజ్ఞానులకుశోకముగాని జ్ఞానులకు శోకము సుంతయే నుండదు. నిద్రాదులగుశక్తులన్నియుఁ బ్రకృతి కళలుగాని వేఱొండు కావు. లోభాదు లధర్మాంశములు. అహంకారమం దైదవది. సత్వరజస్తమస్సులను మూఁడుగుణములు బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాంశములు. శివుఁడు జ్ఞానాత్మకుఁడు. నేను జ్యోతిస్స్వరూపుఁడను. ఆత్మయనఁబడువాఁడను నేనే. నిర్గుణుఁడను.

ప్రకృతియం దేసమయమునఁ బ్రవేశింతునో యపుడు సగుణుఁడ నగుదును. బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులు సగుణవిషయులు. ధర్ముఁడు మదంశమే. అనంతుఁడు మదంశసంభూతుఁడే. సూర్యచంద్రులు నట్లే యని యెఱుంగవలయును. ఇట్టులందఱు నాకళవలనఁ గల్గినవారలేకాని వేఱుకారు. మునులు మన్వాదులు దేవతలు వారువీరననేల? అందఱు మదంశసంభూతులే. ప్రతిదేహమునందు నేను బ్రవేశించియే యుందునుగాని యేకర్మము నన్నంటదు.

నాభక్తుఁడు జీవన్ముక్తుఁడు. జన్మమృత్యుజర లాతని బాధింపవు. సర్వసిద్ధు లాతనికి లభించును. శ్రీకీర్తు లాతనికంగలుగు. పండితుఁడని కవియనియుఁ బిలువంబడును. ముప్పదినాలుగువిధములగు సిద్ధులుగలవు. నాభక్తుఁడు నన్నుఁ దప్ప మఱిదేని నాశ్రయింపఁడు. సిద్ధుఁడగుభక్తుని నే నాశ్రయించియుందును. ఇరువదిరెండువిధములగుసిద్ధులు గలవు. అవి సిద్ధిసాధనకారణములై యుండు. నందా! నావదించుసిద్ధమంత్రము నాలకింపుము. దానిని బడసితివేని అణిమయు, లఘిమయుఁ, బ్రాప్తియుఁ,బ్రాకామ్యము, ఈశిత్వము,వశిత్వము,మహిమయు,గరిమయునను నెనిమిదిసిద్ధులు, దూరశ్రవణము, పరకాయప్రవేశము,మనోయాయిత్వము,సర్వజ్ఞత్వమును గలుగును. అగ్నిస్తంభము, జలస్తంభము, చిరంజీవిత్వము, కాయవ్యూహము, వాక్యసిద్ధియు, మృతానయనము, సృష్టికరణము, ప్రాణాకర్షణము ననునివి దాన లభించును.

సర్వేశ్వరేశ్వరపదము చతుర్థీవిభక్తిగా నుచ్చరించి సర్వవిఘ్నవినాశిపదమునట్లే యుచ్చరించియగ్నిభార్యను,చివరనఁజేర్చి

విరాడ్బీజమును దొలుదొల్త నతికించిన మంత్రమగును. ఈమంత్రము మహాగూఢము. సర్వవాంఛలకుఁ గల్పవృక్షము. సామవేదప్రతిపాదితము. సిద్ధికాములకు సర్వసిద్ధిప్రదము. ఈమంత్రముచే యోగులు మునులు సిద్ధులు దేవతలు సర్వవాంఛితము లం బడసిరి. ఇది కోటిజపముచేసిన మంత్రసిద్ధి యగునని యెఱుంగుము. నారాయణక్షేత్రమును హవిష్యాన్నమును దినుచు జపించినఁ ద్వరగా సిద్ధియగు. కాశీనగరమున మణికర్ణికయందు జపింపుము. నారాయణక్షేత్రము జలాధఃప్రదేశమున నుండునదియే. అందు నారాయణుఁడు స్వామియై యుండు. వేఱొకండు స్వామి కాఁడు. ఇందు మరణించిన జ్ఞానముగలుగు. మంత్రప్రభావమున జీవన్ముక్తుఁడునగు. సంశయము లేదు.

ఇఁక నేపదార్థములంగాంచిన పాపముకల్గునో వానిని వివరించెద. వినుము. దుస్స్వప్నము పాపకారణము. సర్వకార్యవిఘ్నకారణము. గోవులను, బ్రాహ్మణులను, వధించుట మహాపాపము, చేసినమేలు మఱచుటయు నట్టిదే. కుటిలప్రవర్తన మట్టిదే. దేవతలను, మాతృపితరులను విశ్వాసముంచినవానిని హింసించుట మహాపాపము. మిథ్యాసాక్షియు, అతిథివంచకుఁడు మహాపాపులు. వీరినందఱిని దర్శించిన మహాపాపము గలుగకతప్పదు. గ్రామపాచకునిగాంచినను దేవబ్రాహ్మణద్రవ్యాపహర్తను, అశ్వత్థవృక్షఘాతుకుని, దురాత్మకుని, శివవిష్ణుదూషకుని, మంత్రదీక్షలేనివానిని, దురాచారుని సంధ్యావందన మాచరింపనిభూసురుని గనుంగొనినఁబాపము కలుగకపోదు. దేవలుని, కర్మభ్రష్టుని,

శూద్ర శవమును మోయువిప్రుని, శూద్రులకు వంటచేయువాని ని,శూద్ర శవదాహకుని,శూద్ర శ్రాద్ధాన్నమును భుజించువానిని, గాంచినఁబాపము సంభవించు. శూరునికుమారునిగాఁ గాంచని క్షత్రియాంగనను, నాసిక లేనిదానిని, దేవబ్రాహ్మణనిందకురాలిని, చాండాలిని, పతిభక్తిలేనిదానిని, విష్ణుభక్తివిరహితను, శూద్ర విధవను,వ్యభిచారకృత్తినిరతను, జూచినఁ బాపము రాకతప్పదు. పలుమాఱు కోపమును దెచ్చుకొనువానిని, దుష్టమృగగ్రస్తుని, జారజుని, దొంగను, సదా మిథ్యావాదిని, శరణార్థ మితరుల యొద్దకుం బోవువానిని, మాంసము దొంగిలు బ్రాహ్మణుని, వృషలీపతిని, బ్రాహ్మణస్త్రీని గామించు శూద్రుని, వడ్డివ్యాపారముచేయువిప్రుని, అగమ్యాగమనుని, దుష్టుని, గనుఁగొనిన నఘము కలుగకపోదు.

తల్లి, చవితితల్లి, పిల్లనిచ్చినయత్త, తోఁబుట్టువు, గురుపత్ని, కోడలు, సోదరునిభార్య, పినతల్లి, మేనయత్త, మేనల్లుని భార్య, మేనమామభార్య, క్రొత్తగాఁ బెండ్లియైనకాంత, పినతండ్రి భార్య, రజస్వల, యనువీరెల్ల నగమ్యలని కీర్తింపఁబడుదురు. సామవేదమున వీరు పరిగణింపఁబడిరి. వీరెల్ల మర్యాదమీఱఁ బాలింపఁదగినవారు. వీరిని గామదృష్టింజూచినను స్పృశించినను బ్రహ్మహత్య కలుగును. దైవవశమున నట్లు జరగెనేని సూర్యుని గాంచి శ్రీహరిని స్మరించిన నఘముంటదు. కామాతిరేకమునఁ జూచినను స్పృశించినను నింద్యులగుదురు. కావుననే సత్పురుషు లిట్టివారిని జూడరు. శాపమువలన వారు భయంపడుదురు. రాహుగ్రస్తుఁడగురవిని చంద్రుని సజ్జనులు చూడరు.

జన్మాష్టసప్తద్వాదశనవమదశమస్థానముల రవియుండినను, జన్మరాశియందును, నాల్గవయింటను జంద్రుఁడుండినను, వారిని దర్శింపరాదు. నష్టచంద్రుని జూడరాదు. భాద్రపదమాసమున శుక్ల కృష్ణపక్షములయందుఁ జంద్రుని జూడరాదు. చతుర్థీచంద్రుఁడు దర్శింపఁదగఁడు. చంద్రుఁడు తారను హరించుటఁ గలంకయుతుఁడయ్యెను. అది యతిదుష్కరము. ఎవ్వఁడే నష్టిశీతాంశుని గామమునఁజూచినఁ బాపము కలుగును. ఆకస్మికముగఁ గాంచిన మంత్రపూతజలము త్రాగవలయును. శుద్ధుఁడగును.

* సింహాము ప్రసేనుంజంపెను. దానిని జాంబవంతుఁడు వధించెను. కుమారా! యేడువకుము. నీ కిదే స్యమంతకమణి నిచ్చెదను. అను నీమంత్రమున జలము నభిమంత్రించి త్రాగిన, చతుర్థీచంద్రదర్శనకళంకము నశించును. నందమహీపాలకా! నీవడిగినప్రశ్నమునకు బదులు వచించితిని. ఏయేవానింజూచినఁ బాపముగల్గునో ఎవ్వరెవ్వరు పాపాత్ములో ఆవిధమెల్ల దెలిపితిని. ఇంక నేమి వినఁగోరుదువు? అని శ్రీహరి నందునిం గాంచి ప్రశ్నించెను.

ఆర్యమహాశయులారా! పాపమును గల్గించుప్రాణికోటియుఁ బదార్థము లేవియో యనువిషయము దీనిని బఠించితిరి. దీనిం గూర్చి పెంచివ్రాయఁదగినవిషయములు లేవు. కాని యింకొక

---

* సింహః ప్రసేన మవధీత్సింహో జాంబవతా హతః, సుకుమారక మారోదీస్తవ హ్యేష స్యమంతకః. ఇతి మంత్రేణ పూతంచ జలం సాధు పిబేద్ధ్రువమ్. అని మూలము.

రహస్యము కలదు. ఎవ్వరెవ్వరిని జూచినఁ బాపముకల్గునో ఆవిషయమును లోకమున ననుభవమునకుఁ దే వీలున్నదా యని మీ రడుగవచ్చును. కాని సమాధానముకూడ మీరెఱుంగ నిది కాదు. ఇందుఁ జెప్పఁబడినవారిని జూచినఁ బాపము కలుగుననుటచే వీరిని జూడకుండఁ బ్రపంచమున నుండ వలను పడదు గాన నందఱు పాపాత్ములే యగుదురు కదా. ఇంకఁ బుణ్యాత్ము లెవ్వరనఁగా నీవిషయమునఁ గలసారము శ్రీకృష్ణోక్తిప్రకార మీయీకార్యములు చేయరాని వనుటయే. వీరిని దర్శించినంతమాత్రమున సకలసుకృతములు నశించి మహాపాపములు రావు. కాని యీకార్యములు చేయరానివని యెఱింగినఁ జాలును. ఇట్టివారు పాపాత్ములు అనువిషయము చక్కఁగా నెఱుంగుట, ఇట్టికార్యము చేయకుండుట యీయుపదేశశ్రవణమునకు ఫలము. ఒకప్పు డిట్టివారిని జూడఁగాఁ గలిగిన పాపములకు.

"కోటయో బ్రహ్మహత్యానామగమ్యాగమకోటయః,
సద్యః ప్రళయమాయాంతి మహాదేవేతి కీర్తనాత్."

అనునదియే ప్రాయశ్చిత్తము. అనఁగా స్వల్పదోషములెన్నియో చేయుచుందురనియే యొక్కమాఱు భగవన్నామము స్మరించినఁ జాలునని పెద్దలు వచించిరి. కావున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యుపదేశించినప్రకారము పాపములని చెప్పఁబడిన వాని నెఱింగి వాని నాచరింపక ప్రమాదమున నట్టివారిని జూచినపుడు శ్రీహరినిస్మరించుచు సదా యివి పాపము లని మనసున

స్మరించి తానిట్టికార్యములు చేయకుండ నుండుటయే పరమ ధర్మము. ఇదియే యీకథనుండి గ్రహింపఁదగిననీతి. ఇఁక ననంతర కథ నాలకింపుఁడు.

సూర్యశీతాంశుదర్శననిషేధహేతువులు.

* అని యిట్లు శ్రీహరి వచింప విని నందుఁ డానంద సాగరనిమగ్నస్వాంతుఁడై మరల నిట్లు ప్రశ్నించెను. శ్రీకృష్ణా! రాహుగ్రస్తులగు సూర్యుఁడు చంద్రుఁడు చూడఁదగ రంటివి కదా. ఏల? భాద్రపదమాసమున శుక్లకృష్ణపక్షముల రెండింటి యందును జతుర్థీచంద్రుని జూడఁదగదనుటకు హేతువేమి? దాని వచింపుము. నీవెఱుంగనియర్థములు లేవు. సకలవేదశాస్త్ర పురాణాదుల నంద తెలుంగఁజాలరు. అన్నింటి నీవెఱుంగు దువు. అని పలుక విని శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్లు బదులుచెప్పెను. నందరాజా! ఈవచనము సత్యము కాదు. వైదికులు నిషేధింతురు. పండితులకు సకలవిషయములు తెలియవంటివే. అది న్యాయమా. తాను నమ్మియున్నమాటను బయలుపఱపరాదు. అట్లు బయలుపఱచుచో విఘ్న మొదవును. సత్పురుషులలోపములు. అభీష్టదేవతయు నొరులకుం దెలుపరాదని విధి గలదు. కాన నూహించి ప్రశ్నింపుఁ మనఁగా నందుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను. మహానుభావా! జగన్నాథా! భక్తునకుం దెలుపకుండ దాఁపఁ దగినవిషయము లుండవు. అనుగ్రహించి నాప్రశ్నమునకు

---

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము డెబ్బదియొనిమిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగఁదగు.

బదులు చెప్పుము. పుణ్యము నొసంగు సూర్యచంద్రులు గ్రహణ కాలమునఁ జూడఁదగనివారేలయైరి? అని ప్రశ్నింపహరి యిట్లు పలికెను. నందమహారాజా! పురాతనగాథ యొకటి కలదు. దాని సావధానముగ నాలకించిన నిష్కళంకుఁ డగును. తీర్థస్నాన పుణ్యము లభించును. సర్వపాతకములు చేసినవానిని జూచిన నేపాపము గలుగునో ఆపాప మీకథాశ్రవణమున నశించును.

ఒకానొకప్పుడు జమదగ్నిమహాముని మహాకౌతూహల ముకలవాఁడై రేణుకాదేవిం గూడి నర్మదానదితీరమున కరిగెను. రేణుకాదేవి యాయదనునఁ జక్కనివేషమును దాల్చి చిఱునవ్వు కనఁబడ రత్నభూషణము లొప్పాఱ యించుక వంగి మందగతి కనఁబడఁగా భర్తవెంటఁబోయెను. ఆసమయమున నా రేణుక నారీమణులలో నుత్తమరా లనందగి శ్వేతపద్మచ్ఛాయ గలిగి సంపూర్ణచంద్రబింబమును గ్రిందుసేయుమోము తనరఁ గటాక్షవీక్షణములు నలుదెసలఁ బర్వెడ మిగుల జిలుగు వలువం గట్టి కామబాణప్రపీడితయైనట్లు పులకాంచితసర్వాంగియై యలరారెను. పురుషకోకిలములు రొదలుసేయ మధుకరములు ఝుంకారములఁ జెవులమ్రుంపఁ బరిమళమిళితపవనుఁడు వీవఁ బూలపాన్పులు చూపట్టు నుండుమనోహరస్థలమును వారు చేరిరి. జమదగ్నియు సుగంధిచందన మలంది వస్త్రమాల్యములఁ దాల్చి యుండెను. అమ్మునిం గాంచి భాస్కరుఁ డిట్లు పలికెను.

వేదకర్తకు మునిమనుముఁడవు. చతుర్వేదప్రతిపాదిత కర్మాచరణమున నిష్ణాతుఁడవు. సదా పరిశుద్ధుఁడవు. వేదాంగ

కర్తవు ధర్మజ్ఞుఁడవు. వేదవిద్వరుఁడవు. మహాతపస్వివి. తేజశ్శాలివి. బ్రహ్మచారివి. సువ్రతాచరణపరాయణుఁడవు మీబోంట్లకుఁ దగినశాస్త్రములఁబఠించి పండితుఁడవైతివి. వేదవిహితమగునదియే ధర్మము. తద్విపరీత మధర్మము. ధర్మజ్ఞుఁడవగు నీవు ధర్మమును వదలి యధర్మము నాచరింపఁబూనితివి కదా. ఏల? పగటియందుఁ బత్నిఁగలయిక నలరించుట దోషమని విశేషించి వేదము తెలుపుచున్నది. నేనో ధర్మాత్ములకు సాక్షిని. కావుననే నిన్నడుగుచున్నవాఁడను.

అని సూర్యుఁడు ప్రశ్నింపఁగా నమ్ముని యానవయువతీ సంగమమున వాంఛ వదలెను. తనముందు విప్రవేషమూని నిలుచున్న తేజశ్శాలిని భాస్కరుం దిలకించెను. కోపంబున ముఖము రక్తకాంతి నీనుచుండ లజ్జయుఁ గోపమునకు సహాయపడుచుండ నిట్లు పలికెను. రేణుకయు లజ్జచేఁ దలవంచి వస్త్రమునడ్డముపెట్టుకొని నిలుచుండెను. ఆభార్యలనుఁ జూచుచు ముని యిట్లుపల్కెను. నీ వెవఁడవు ? పండితుఁడనని యనుకొనుచున్నవాఁడవు ? నీకంటె లోకమునఁ బండితుఁడే లేఁడా? నేను భృగుమహర్షికి శిష్యుఁడను. నీవు కశ్యపుని శిష్యుఁడవు. నాల్గువేదములం జదివితిని. ధర్మాధర్మ నిరూపణమునందు సమర్థుఁడను. వేదవిహితము ధర్మమనియు, దానికి విపరీతమగునది యధర్మమనియు నేనెఱుంగుదును. అజ్ఞానియగువాఁడు పలుమాఱులు స్వకర్మమునుండి భ్రష్టుఁడగును. తేజశ్శాలురకది దోషము కాదు. అగ్నియందు నెట్టి

పదార్థము వైచినను భస్మమగుటయె గాని దాని నపవిత్రముగాఁ జేయఁజాలవు. నీతనయుఁడగు యముఁడు సర్వకర్మసాక్షియు, ఫలప్రదాతయు, శాస్త్రజ్ఞుఁడును నగు. విష్ణుభక్తుల శాసించువారు లేరు. మమ్మును శిక్షించువారు లేరు. వాసుదేవభక్తుల కశుభ మొకానొకప్పుడును గలుగదు. విష్ణుభక్తులను శ్రీహరి సుదర్శనచక్రము సదా రక్షించుచుండును. భగవంతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి భక్తులను గాపాడును. ఆయనయే బ్రహ్మ, శంకరుఁడు నగు. దివాకరా! యముఁడు మమ్ము శిక్షింపఁ జాలఁడు. తనరాజ్యమందు రాజపుత్త్రుఁ డెట్లు స్వచ్ఛందగామియో మేము నట్లే సర్వస్థలములందును స్వచ్ఛందగాములము. యముని సర్వదేవతలను భస్మము చేయఁజాలుదును. మహేంద్రప్రభృతులను నిమేషమాత్రమున భస్మ మొనరింపఁజాలుదు. ఆకార్యము విలాసమేగాని శ్రమముకూడఁ గాదు. ధర్మమును వచింప నీవెవఁడవు? స్వస్థానమున కరుగుము. నాకు శాస్త ప్రకృతిపరుండగు శ్రీకృష్ణుఁడే యని యెఱుంగుము. ఈనిర్జనవనమునందును నీచే రసభంగము చేయఁబడినది. కావున నాశాపమున పాపాత్ములచేఁ జూడఁబడుచు రాహుగ్రస్తుఁడ వగుము. రాహుగ్రస్తుఁడ వగు నిన్నుఁ జూడక యెవ్వారు దూరముగఁ బోవుదురో వారే నిన్నాచ్ఛాదింపఁగలరు. వారిని వాయువు ప్రోత్సహించును. నీవు గర్వించి నాకుపదేశించితివి. కావున హతతేజుఁడ వయ్యెదవు. మేఘము లావరింప నల్పతేజుఁడవగుటయే గాక రాహుగ్రస్తుఁడ వగుదువు.

అని జమదగ్ని శపింపఁగా విని భగవంతుఁడగు భాస్కరుఁడు కరములు జోడించి మునిపుంగవుని వినుతించెను. మహాత్మా! మీవంటిభక్తు లవధ్యులు. సర్వధర్మజ్ఞులు. మాన్యులు. ధన్యులు. భగవంతుఁడగు నారాయణుఁడు బ్రహ్మశంకరమయుఁడు. గణేశుఁడు, శేషధర్మలు తత్స్వరూపులే యగుదురు. విప్రరూపుఁడు జనార్దనుఁడని యెల్లరు నారాయణమూర్తిని వినుతింతురు. మహానుభావా! విష్ణుభక్తుఁడవు, పరిశుద్ధమానసుఁడవు, ధర్మజ్ఞుఁడవు. నన్ను క్షమింపుము. నీధర్మము నాచరింపుము. వైష్ణవులపై నాగ్రహించువారిని భగవంతుఁడోర్వఁడు. మాచే విప్రులు పూజింపఁబడుదురు. మీచే దేవతలు పూజితులు. పరస్పరముగా నిది స్నేహధర్మముగానున్నది. నీచే నేను శపింపఁబడితిని. నీవు నాచే శపింపఁబడితివి. నేను నిస్తేజుఁడ నగుట యెట్లు? నీవు నాసాపవశమునక్షత్త్రియపరాభూతుఁడ వగుదువు. నీకు క్షత్త్రియాస్త్రమున మరణము సంభవింపఁగలదు. అనిసూర్యుఁడు పలుక జమదగ్నిమరల నాగ్రహించెను. అతిరక్తాస్యుఁడై కోపమున మరలనిట్లు శపించును. భాస్కరా! నీవీశ్వరునిచే నిర్జింపఁబడుదువు.

ఇట్లిరువురు శాపప్రతిశాపములఁ గలహించుచుండఁగా దివ్యజ్ఞానమున నెఱింగి సకలలోకసృష్టికర్తయగు బ్రహ్మ కశ్యపునిం గూడి యరుదెంచెను. శాపభీతుఁడగుభాస్కరుని బోధించెను. ధర్మజ్ఞుఁడైన జమదగ్నిని జ్ఞానోపదేశమునఁ దేల్చెను. భాస్కరా! నీవు సాక్షాన్నారాయణస్వరూపుఁడవు. కాన క్షమిం

పును. మీచే విప్రులు రక్షింపఁదగినవారు. నేను నీకు విప్రశాపమునుండి మరలునుపాయమును దెల్పెదను. భృగుమహర్షి ప్రేరేపింప నేనిచ్చటికి వచ్చితిని. కశ్యపమహర్షియు నన్నుఁబురికొల్పెను. సురశ్రేష్ఠా శాంతుఁడవు కమ్ము. నీవు సర్వకర్మసాక్షివి కదా! భాస్కరా! ఒకానొకదినమున నొకానొకక్షణమున మేఘచ్ఛన్నుఁడవు కాఁగలవు. వెంటనే ముక్తుఁడ వగుదువు. ఇంచుమించుగా వర్షమున కొకతూరి రాహుగ్రస్తుఁడ వగుదువు. కొందఱి కపు డదృశ్యుఁడ వగుదువు. కొందఱకు దృశ్యుఁడ వగుదువు. సర్వస్థలములయందు రాహుగ్రస్తుఁడవు కాకుందువు గాక. సర్వదా పుణ్యాత్ములు నీదర్శనమును గాంక్షింతురు. నిన్ను దర్శించి యెవరు నమస్కరింతురో వారు పాపరహితులగుదురు జన్మసప్తమవ్యయషష్ఠనవమచతుర్థదశమస్థానములయందును, జన్మనక్షత్రమునందును నీవుండ నపమృత్యువు జనులకుఁ బొటమ్లును. అస్తమయకాలమునందును, మేఘములావరించునపుడును, మధ్యాహ్నమునందును, జలములయందును, సగముదయించునపుడును, నిన్నుఁ బాపాత్ములే చూడఁబూనుదురు భార్యాదుఃఖనిమిత్తముచేతను, హేతుభూతురాలగు భార్యచేతను, గన్యాదాతయగుమామచేతను, బావమఱదిచేత నొకానొకప్పుడు హతతేజుఁడవుగాఁ జేయఁబడుదువు అట్లుగాకపోయినచో నీతేజస్సును సంజ్ఞాదేవి భరింపఁజాలకుండును. మాలిసుమాలియనువారితో యుద్ధముసేయఁగుతఱి నీవీశ్వరునిచే నోడింపఁబడుదువు. అని యిట్లు పలికి సూర్యునిచింతఁ బాపి బ్రహ్మ

ణోత్తముని గాంచి యిట్లు పలికెను. అత్తఱి జమదగ్ని శాప భీతుండై సిగ్గుచేఁ దలవంచి యుండెను.

బ్రాహ్మణోత్తమా! స్వగృహామునకుం బొమ్ము. యథా సుఖముగా నరుగుము. నీతేజఃప్రభావమున జగమెల్ల క్షణ మాత్రమున భస్మము కాఁగలదు. సూర్యుఁడు నీచేఁబాలింపఁ దగినవాఁడు. నీవు నాతనిచేఁ బరిపాలింపఁబడ నర్హుఁడవు. మీ యిరువురకుఁ బరస్పరము పోష్యపోషకసంబంధము కలదు. సూర్యాంశసంభూతుఁడగు కార్తవీర్యార్జునునిచే నీకవమానము కలుగఁగలదు. పురాకృతమగు నీకర్మము శేషించియుండెడిని. శ్రీమన్నారాయణుఁడు స్వాంశమున నీకుఁ బుత్త్రుఁడు కాఁగ లఁడు. ఇరువదియొక్కమాఱులు భూతలమును క్షత్త్రియవిహీ నముగాఁ జేయఁగలఁడు. నీకు మృత్యువు కీర్తిబీజముగాఁ గాఁ గలదు. అని పలికి వారిని శాంతచిత్తులనుగాఁ జేసి బ్రహ్మ తన స్థానమున కరిగెను. జమదగ్నియు భాస్కరుఁడును దమతమనెల వుల కరిగిరి. తండ్రీ! నందరాజా! పుణ్యకారకమగునాఖ్యాన మును వివరించితిని. ఏహేతువుచేత సూర్యుఁడు రాహుగ్రస్తుఁ డగునో మేఘచ్ఛన్నుఁడగునో యావిధమంతయు వివరించితిని. భాద్రపదమాసమున శుక్లకృష్ణపక్షములయందుఁ జతుర్థీతిథి యందుఁ జంద్రుఁ డదృశ్యుఁడు నష్టరూపుఁడు నేల యయ్యెనో దానికి హేతువును వచించెద. మున్ను నేనాతని శపించితిని. దానికిం దగుకారణమును దెలుపునట్టికథ నెఱింగించెదనని శ్రీహ రి యిట్లు పలికెను.

ఆర్యమహాశయులారా! సూర్యునకు జమదగ్నికి నైనసంవాదము, శాపము, బ్రహ్మసమాధానము వింటిరి. దీనినుండి కొలఁదివిషయములు గ్రహింపవలసియుండును. మహాముని భార్యంగూడి కామప్రేరణమున విహరింపఁబోయెను. అది నిర్జనారణ్యము. ఎన్నఁడెఱుఁగని చందనచర్చల దేహమును గైచేసికొనియెను. పగటిపూటనే విహరింపఁదలంపుకొనియె. నిరంతరము తపంబొనరించుమహర్షికీబుద్ధి యేలపుట్టెనో భగవంతుఁడెఱుంగును. ప్రాయశః ఇట్టివి లోకోపకారహేతువులే యగును. నన్నెదిరించువారు లేరనుగర్వము నున్మూలింపఁబూనుట భగవంతునకు నైజము. సకలధర్మముల నెఱింగియుండియు జమదగ్ని తా దివాసురతము చేయ మనస్సున నూహించెను. పతివ్రత యగురేణుక యందుల కంగీకరించెను. అస్వతంత్రురాలు గదా! ఇంతటితపోధనున కీకుబుద్ధి యేల కలిగెనో యని యూహించిన నదియొక లోకోపకారమునకే కలిగెనని చెప్పక తప్పదు. ఈస్వల్పపాపకార్యముననే యాయనకు ముందు దుష్ఫలము కలుగఁగలదు. అని లోకులకు: దెలుపుటకే భగవంతుఁడు సంకల్పించెను. స్వల్పదోష మామహాత్మునకు ఫలము నీయక విడువలేదు కదా. ఇఁకఁ దక్కినవారిని వదలునా యను నీతి లోకు లెఱుంగుదురు గాక యని పరమాత్మయుద్దేశమని యూహింపవచ్చును. నిర్జనమున నేనేకార్యముచేసినను జూచువా రెవ్వరు గలరనునూహ దురూహయని తెలియఁజేయుటకే భగవంతుఁడు సూర్యుని బ్రోత్సహించెను. దాన నాతఁడు బ్రాహ్మణరూపమునఁ

బ్రత్యక్షమయి యిది యకార్యముకాదా యని యుద్బోధిం చెను. దీనిచే దుష్కార్యము చేయఁబూనుటయుఁ గూడ మేలు గాదని తోఁచెడిని. దాన నిరువురు కోపావేశమున శపించుకొ నిరి. ఏల? ఇరువురకు గర్వశాంతి కావలసినవిధి యున్నది. ఈ యిరువురివలనం గూడ లోకముల కుపకారము కలదు. అందు లకే విధి బ్రహ్మను బ్రోత్సహింప నాతఁ డచ్చటికి వచ్చి వారిని శాంతినొందఁజేసెను. దాన వారింకను శపించుకొనకయుండ మానిరి.

దీనింబట్టి గట్టిగా నాలోచింపఁగాఁ గర్మము బలవత్తర మనియు దానినిమీఱ నెట్టివారికే నశక్యమనియు దానిపోక డలు తెలియఁదరముగానివనియు మనమెఱుంగవలయు.

"కార్యతే హ్యావశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజైర్గుణైః."

అని భగవద్గీతోక్తి కలదు కదా! ప్రకృత్యతీతుఁ డొక్కఁభగ వంతుఁడే. తక్కినవారందఱు ప్రకృతిబద్ధులే. దానిని మీఱి ప్రవర్తింపఁజాలరు. త్రిమూర్తులమాట యిట్లుండ నిఁక జమ దగ్ని ప్రభృతులమాట యిటఁ జెప్పనేటికి? దానికి లోఁబడియే యిట్టిపని చేయఁదలఁచిరి. దానిఫలమును గాంచిరి. కాన నేకా ర్యమైనను మనలఁ బరికించువా రెవ్వ రనుగర్వమున శాస్త్రము మీఱి చేయరాదు. చేసినచో దానిం గనుఁగొనువా రుండక పోరు. ప్రతిఫలము కలుగక మానదు. భగవంతుఁ డెఱుఁగని విషయములు లేవు. మనము రహస్యముగాఁ జేయుపాతకము లకుఁ బ్రతిఫలము కలుగకపోదు. కాఁబట్టి యితరులను మోస

పుచ్చితిమని గర్వింపరాదు. ఆమోసము తనబ్రదుకునకుఁ దాఁ జేసికొన్నట్లే యగును. అది యెఱుంగక యితరుల మోసపుచ్చఁ జాలితిమని కొందఱు గర్వింతురు కాని తమకు రాఁగలదుర్గతి నెఱుంగరు. వారికన్న మూర్ఖు లుండరని తోఁపక మానదు.

ఇంక రవినిజూడఁదగనికాలములనుగుఱించి యించుక వ్రాసెదను. సూర్యగ్రహణమునకు రాహుకేతువులనువారు కారకులు గారని జ్యోతిస్సిద్ధాంతము ఘోషించుచున్నది. పురాణములు మాత్రము దేవతలను బ్రోత్సహించిరనుకారణమున రవిచంద్రులపై రాహుకేతువులకు విరోధము గలదనియు దాని నపుడపుడు సాధించుచుందురనియుఁ జెప్పఁబడినది. జ్యోతిస్సిద్ధాంతమున నసత్యము కనఁబడదు. పురాణాభిప్రాయము తప్పని సామాన్యదృష్టికిం గోచరించును. కాని యంత మాత్రమునఁ బురాణాభిప్రాయము తప్పనుట న్యాయము కాదు. ఏలయనఁగా.

"యద్యదుద్దేశేన ప్రవృత్తస్తత్తదంశ ఏవ ప్రమాణమ్." అనున్యాయము కలదు. గ్రంథ మేయుద్దేశముతో నారంభింపఁబడినదో యందావిషయమే ప్రమాణము గాని తదితరవిషయములు ప్రమాణములు కావని పైసూత్రాభిప్రాయము. పురాణములు కథారూపమున నీతుల నుపదేశించుటకై యేర్పడినవి కాని ఖగోళమును జెప్పుటకుఁ గాదు. కావున నాయాసందర్భముల నితరశాస్త్రవిషయములు చెప్పవలసివచ్చినపుడు కథకనుబంధముగా దానిం జెప్పుచు నందుండి నీతులను బయలుపడు

నట్లు చేయుచుంట పురాణపద్ధతి. అసత్య మేల చెప్పవలయును? అనున దొకప్రశ్నము. సమాధాన మేమనఁగా రవిచంద్రుల కేదో యొక ఛాయ యడ్డుపడుట సత్యము. రవికి నాచ్ఛాదకుఁడు చంద్రుఁడని, చంద్రునాచ్ఛాదించునది భూచ్ఛాయయని మాత్రము చెప్పఁబడలేదు. ఈ విషయమునే చెప్పినచో నొకా నొకనీతిని దెల్పుట కవకాశము లేదు. కాన నీతిని బ్రధానముగాఁ దెల్పుగ్రంథములుగావున నించుకమార్పుతోఁ దెల్పిరి. ఈ విషయమును సిద్ధాంతము చేయఁబూని భాస్కరాచార్యులు గారు

రాహుఃకుభామండలగశ్శశాంకంశశాంకగశ్ఛాదయతీనబింబం,
తమోమయశ్శంభువరప్రదానాత్సర్వాగమానామవిరుద్ధమేతత్.

అని నిర్ధారణము చేసిరి. పురాణములలో మార్పుచేసినందునఁ గలుగు లాభ మేమనఁగా వినుండు. ఆపద్విధుల ననుసరించి యొకనిమఱుఁగుచొచ్చినవానిని వెలిపుచ్చరాదు, కుడువఁబోవుచున్న నాహారమును దీయరాదు, అను ప్రాచీనన్యాయము ననుసరించి యెవ్వఁడే నొకని కట్టితటి నపకారము చేయరాదు. చేసినచో నాపాపమాతసిఁ బ్రతిజన్మమునను బాధించును. అన్ననీతిని లోకులకుఁ దెలుపుటకై యిట్టిమార్పు చేయఁబడినదనవచ్చును. శత్రువైనను దనను బాధింపనివానిని బాధింపఁ బ్రయత్నింపరాదు అనునీతులను రెండింటిని దెలుపుటకై యిట్లు కథను దాఱుమాఱుచేసి రనవచ్చును. కావున పురాణముల నాక్షేపింపరాదు. ప్రకృతకథావిషయ మేమనఁగా

సూర్యశశాంకులను జూడరాదనుట. మేఘమాచ్ఛాదించునపుడు, ఉపరాగము (గ్రహణము) పట్టునపుడు, రవిని, చంద్రునింగూడఁ జూడరాదనఁగా లోకమున నెవ్వఁడే నొకవిపత్తులోనున్నపుడు సాయపడవలయుననియు, ఆ పనికి నశక్తుఁడైనచో వానిప్రక్క దృష్టి నిగిడించి యతనికిఁ జింత గల్గింపక తొలఁగవలయుననియు గ్రహింపవలయు ననుభావము గ్రహింపవలయునని దెల్పుటకే యని యెఱుంగునది. ఇట్టినీతులను భగవంతుఁడే తెలిపెనుగాన నావాక్యము ననుసరించి యట్టియకార్యములు చేయక యుండవలయును. ఇఁక నీ విషయమును దడవక తర్వాతికథను దెలిపెదను.

చతుర్థీచంద్రదర్శననిషేధము.

* నందరాజా ! నావచియించుకథ నాలకింపుము. నేనేల చంద్రుని శపించితినో యాహేతువును దెల్పెద. దేవేంద్రుని పురోహితుఁడు బృహస్పతియనుట సర్వజనవిదితమే కదా ! ఆగురువుభార్య తారాదేవి. నవయౌవనస్ఫురితురాలు. రత్నభూషణభూషితాంగి. నిరుపమానమృదులాంబరమును గట్టునది. సుస్మితమున మోము వెలయుచుండ మనోహారిణియైయుండు సాధ్వి. మాలతీమాల్యములయం దామెకుఁ బ్రీతి మెండు. సిందూరతిలకమామెమోమున కొకవింత చెలువమును దెచ్చుచుండును. ఆతరుణీమణి యొకానొకసమయమున మందా

---

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఎనుబదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁ బడినదని యెఱుంగవలయును.

కినీతీరమున కేగి స్నానకృత్యము సల్పి స్నిగ్ధాంబరమును ధరించి గురుపాదద్వంద్వమును ధ్యానించుచు నింటికిం బోవఁ బయన మగుచుండును. ఆసమయమున నటనున్నచంద్రుఁ డాతరుణిం జూచెను. నాఁడు భాద్రపదశుక్లచతుర్థియు నైయుండెను. తద్ద ర్శనమాత్రమునఁ గామబాణప్రపీడితాత్ముఁ డయ్యెను. మూర్ఛి ల్లెను. మరలఁ దెలివి రాఁగాఁ దనమది యోజించెను. ధైర్య మవలంబించెను. కాని యాతనివిజ్ఞానము కామబాణపీడను మర లింపఁజాలకపోయెను.

అంత నాతఁడు రసికుఁడు గావున నామెను గరమునఁ బట్టుకొని యరదముపైఁ గూరుచుండఁ బెట్టుకొనియెను. ఆమెయుఁ గాముకురాలని యెంచింగియే యట్లొనర్చెను. కామ మున నాతనినయనము లంధమ్ము లయ్యెను. ఆమెయు నట్టియవ స్థనే పొందెను. కాన నాతనిచర్యలకు వలదని వచింపఁ జాలక పోయెను. ఆవల శృంగారచర్యలఁ జూపనారంభించు శీతాం శునితో నాతార జ్ఞానము గలిగి యిట్లు పలికెను. *చంద్రా! నన్ను వదలుము. వదలుము. సురకులపాంసనుఁడా! ఈపని

---

* త్యజ మాం త్యజ మాం చంద్ర సురేషు కులపాంసన, గురుపత్నీం బ్రాహ్మణీం చ పాతివ్రత్యపరాయణాం. గురుపత్నీసంగమనే బ్రహ్మహత్యా శతం భవేత్, గురుపత్నీ విప్రపత్నీ యది సా చ పతివ్రతా, బ్రహ్మహత్యా సహస్రం చ తస్యాస్సంగమనే లభేత్. పుత్రస్త్వం తవ మాతాహం ధైర్యం కురు సురేశ్వర, ధిక్త్వాం శ్రుత్వా సురగురుర్భస్మభూతం కరిష్యతి. అని మూలము.

చేయరానిది. గురుపత్నిని. అందును బ్రాహ్మణిని. పాతివ్రత్య నియమముననాసక్తురాలను. చంద్రా! గురుపత్నితోఁ గలయిక సాగించినయెడల నూఱుబ్రహ్మహత్యలు చేసినంతపాపము గలుగును. గురుభార్య విప్రకులసజనితయై పతివ్రతయయ్యెనేని అట్టి సాధ్విని గోరిన వేయిబ్రహ్మహత్యలు చేసినపాపము లభించును.

చంద్రా! నీవు నాకుఁ బుత్త్రసమానుఁడవు. నేను నీకుఁ దల్లిని. ఇంచుక ధైర్య మవలంబింపుము. ఛీ ఛీ నిన్నిట్టివానిగా నెఱింగినచో గురువు నిన్ను భస్మీభూతశరీరుం గావించును. శిష్యుఁడు పుత్త్రునికంటె నధికుఁడు. నా ప్రాణనాథునకు నీపైఁ గూర్మి మెండు. పాపిష్ఠా! స్వధర్మమును గాపాడుము. నీకుఁ దల్లినగు నన్ను వదలుము. వదలవేని స్త్రీహత్య నీ కంటఁగట్టెదను జుమీ. అని తార యెంత యొత్తిచెప్పినను వినక యామె బలవంతముమీఁదఁ బట్టి కలయికను గోరెను. అత్తఱి నామె తొలుతఁ గామబాణపీడితయయ్యును విజ్ఞానసంపన్నురాలై నిష్కామయై పతివ్రతయు నగునా తార కోపాతిరేకమునఁ జంద్రుని నిట్లు శపించెను. చంద్రా! కన్నుమిన్నెఱుంగక నన్నుఁ గవయఁ బ్రయత్నించితివి కావున నీవు రాహువుచేతను మేఘములచేతను గ్రసింపఁబడుదువు. పాపాత్ములే నిన్నపుడు చూతురు. కళంకివగుము. క్షయరోగము నిన్నలముకొనును గాక. ఇందులకు సంశయములు లేవు.

అని శీతాంశుని శపించి మన్మథునిం దలంచి యిట్లు శపించెను. కామా! యుక్తాయుక్తము లెఱుఁగక నెల్లకడల

నీప్రతాపమునే చూపంబూనితివి. కాన నోకానొకతేజస్విచే భస్మము చేయఁబడఁగలవు. అని యిట్లు శపించుచున్నతారను దొడపైనిడుకొని పోయెను. తార విలపించెను. అత్యంతశోకాక్రాంతస్వాంత యయ్యెను. ఐనను శీతాంశుఁ డామెను వదలక తనమదికి నింపుగల్గించు తావుల నామెంగూడెను. మనోహరోద్యానములకుఁ బోయెను. తాఁజూచియున్నతావులనెల్లఁ జూడఁబోయెను. అందందామెను గూడెను. వారుణియనంబడు మదిరను ద్రాగి వరుణానింగూడి వరుణుఁడు విహరించినతావుల నామెను ప్రేమించెను. క్షీరార్ణవతటమునఁ దారాంగనాసహితుఁడై శీతాంశువుండఁగా శుక్రుఁడు వారిం గాంచెను. శుక్రుఁడత్తటి బలిచక్రవర్తిగృహమునుండి వచ్చుచుండెను భార్గవుని గాంచినంతనే యించుక విజ్ఞానమంకురింపగాఁ జంద్రుఁడు జరిగిన వృత్తాంతమంతయుం జెప్పి శరణుజొచ్చెను. నీతియుక్తముగా శుక్రుఁడాతనికి హితముపదేశించెను. భృగువంశపయోరాశిచంద్రుఁడగునాశుక్రుఁడు వేదవేదాంగపారగుఁడు. నిరపేక్షుఁడు. మునిశ్రేష్ఠుఁడు. కాన శాస్త్రసారముగా నిట్లుపదేశించెను.

వత్సా! నామాట యాలకింపుము. ఈతారను గురువునకొసంగుము. బృహస్పతిబ్రహ్మకుం బౌత్రుఁడు, దేవతాపూజితుఁడు. కాన నామహాత్మునకుఁ దార నొసంగుము. ఆముని తారయందెక్కువ మక్కువ గలవాఁడు. కావున నాయనకు నొసంగి శరణుగోరుము. చంద్రా! గురుపత్ని మాతృతుల్యయగు. కాన నామాటం జేకొని యీామెను వదలుము. ఈపాపమునకుఁ బ్రాచితమొ

నరుపఁ బ్రయత్నింపుము. పాపకార్యనివృత్తియు మహాఫలమే. గురుపత్నినందునుబతివ్రతను బలవంతముగా గ్రహించుట బ్రహ్మహత్యచేసినట్టిదియే. మహాపాపాత్ముఁ డాతఁడగు. నూఱుగురు బ్రహ్మలుకాలముపుచ్చినంతదనుక యాతఁడు కుంభీపాకనరకమున యాతన లనుభవించుచుండును. లోకములయందు నారాయణస్థానమునకు సాటియగు చోటు లేదు. తృణమునకుఁ బర్వతమునకు నెంతయంతరమో యంతయంతర మితరపాపములకు నీపాపమునకుఁ గలదు. దీనినిమించినపాపము లేదని గ్రహింపుము. ఈయది శ్రీహరిస్థానము. ఇందు నీవు విహరింప నెవ్వఁడవు? మహాపాపము రాదా !

శ్రీమన్నారాయణభక్తులు మూఁడు విధముల నుందురు. వారిమార్గముల ననుసరించిన నీపాపము చేసియుండవు. ఇది మహాపాపకార్యము. అందును నారాయణాశ్రమమునఁ జేయుట యంతకంటె మహాపాపము. అట్టికార్య మొనరించి నాశరణు చొచ్చినను లాభముండఁబోదు. కావునఁ దారనప్పగించి బృహస్పతిఁ బ్రార్థింపుము. ఆతఁడు మహాత్ముఁడు, కరుణాళువు, ఆశ్రితులను ద్రోయఁజాలఁడు. కావున నామాటను బాటించి యాకార్యమున జాగరూకుఁడవై మెలంగుము. అని నీతిశాస్త్రసారజ్ఞుఁడుగావునఁ దత్కాలహితమగుకార్యము ననువదించెను.

తారానిమిత్తము దేవదానవులు యుద్ధము చేయుట.

* అనిపలికి నందునకు మరల శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు తరువాతి

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఎనుబదొకఁడవ యధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినదని తెలియందగు.

వృత్తాంతము చెప్ప నారంభించెను. అంత శుక్రుఁడు వియత్స్వర్గమునుండి వచ్చుచున్న దేవతాబృందములఁ గాంచెను. ఆదేవతలెల్ల సకలశస్త్రాస్త్రములం దాల్చి యుద్ధముచేయ వచ్చుచుండిరి. పతాకలెన్నియో యెగురుచుండెను. రథము లసంఖ్యాకములై కనఁబడుచుండెను. గజములు హయములు వర్ణింప లెక్కింప నలవిగాక యుండెను. పదాతివర్గ మిసుకవలె గణనచేయ నశక్యమై యుండెను. ఆచతురంగబలము లరుదెంచుచుండ రణవాద్యములు మ్రోయుచుండ నాదేవతాసైన్యములు చూడ భయమును గల్గించుచుండెను. వారివెనుక దేవేంద్రుఁడు శ్వేతాశ్వము నారోహించి వచ్చుచుండెను. ఆతనిం గూడి యముఁడు, కుబేరవరుణులు, హుతవహుఁడు, పవమానుఁడు వచ్చుచుండిరి. యముఁడు మహిషాధిరూఢుఁడై యుండెను. దివాకరుఁడు స్యందనమున నలరుచుండెను. ఈశానుఁడు వృషభవాహనమున నొప్పారుచుండెను. అనంతుఁడు నాగవాహనము నెక్కి యుండెను. ఆదిత్యులు, వసువులు, రుద్రులు, సిద్ధగంధర్వులు కిన్నరులు, కింపురుషులు, సూర్యతేజస్సులధిక్కరించు బ్రహ్మతేజస్సుల నలరుమహర్షులు వచ్చుచుండిరి.

శుక్రుఁ డావచ్చుబృందారకులం గాంచి భీతినొందక చంద్రు నాశ్వాసించి దేవతాసైన్యద్విగుణసైన్యమును రాక్షసులనుండి పిలువ నూహించి స్మరించినంతనే పాతాళమునుండి భూమికనినట్టు లరుదెంచి రాక్షసవీరులు శుక్రు నాశ్రయించిరి. రత్నమాలానదీతీరమున రాక్షసవీరులు విడిసిరి. ఆనది పాలకడలి

పరగృహీత యయ్యెను. కావున గురుపత్నియగు తారను బృహస్పతి కిప్పింపుము. భ్రాతృపత్నిని హరించి నాకువిరోధియై పాపాత్ముఁడగుచంద్రుని శరణాగతుఁడు దీనుఁడునన్న కారణమున రక్షింపఁబూనను. పదునల్వురింద్రులుండుదాఁక నీ చంద్రుఁడు నరకమునఁబడియుండవలయును. శరణాగతుఁడు పాపాత్ముఁడు కావున నిచ్చట విచారింపవలసినపని లేదు. ఏపాపాత్ముఁడు శరణుచొచ్చునో వాఁడు రక్షింపఁదగఁడు. మాతృగామియగు నాచంద్రుని బిలువనంపుము. భస్మమొనరించెదను. వాని నీయాశ్రమమునుండి తారతోఁగూడ బహిష్కరింపుము. అని శంకరుఁడు పలుక శుక్రుఁ డిట్లనియె.

మహాప్రభూ! సురాసురులకును సకలలోకములకును శిక్షకుఁడవన నీవే. ఇంకొక్కఁ డెవ్వఁడు కలఁడు? సాక్షాత్పరమేశ్వరుఁడవు. ఇట్టి నీవు దేవతలకు సాయమొనరించి రాక్షసుల నెట్లు వధింతువు? సకలలోకసంహర్తవగు నీకు రాక్షసులయందు మాత్రము పౌరుష మేటికి? శంకరా! నీవు జ్యోతిస్స్వరూపుఁడవు. పరబ్రహ్మమవు. సగుణనిర్గుణభేదముల నలరుచుందువు. గుణభేదములనుబట్టి బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకముగ రూపభేదము గల్గినది కాని వేఱుకాదు. బలివాకిట గదాపాణివై యుండువాఁడవు నీవే కదా. దేవేంద్రునకు నైశ్వర్యము నీవే యొసంగితివి కదా. శంకరా! క్షమింపుము. కోపమూనకుము. నీకీతుచ్ఛుల విషయమై పౌరుష మేల ? బ్రాహ్మణహింస కేలపాల్పడియెదవు? నేను జీవించియుండి చంద్రు నీయఁజాలను. చంద్రుఁడు శరణాగ

తుఁడు. దీనుఁడు. ఆర్తుఁడు. లజ్జాసంక్రాంతుఁడు. పాపయుక్తుఁడు.
నేనో శంకరా! నీ పాదారవిందముల నాశ్రయించితిని. శరణాగ
తుఁడను. నన్ను రక్షింపుము. ఆ మీఁద నీకు నేదియుచితమని
తోఁచునో యట్లు చేయుము. జగంబుల నన్నింటిని గాపాడను
హింసింపను నీకు శక్తిగలదు. అని శుక్రుఁడు పలుకఁ బ్రస
న్నుఁడై శంకరుఁ డిట్లు పలికెను. భార్గవా! నిశానాథునిఁ బిలిపిం
పుము. ఆతనికి మేలు గలుగు. అనునంతలో బ్రహ్మ శుక్రుని
బురికొలుప తారకాసహితముగా నిశానాథునిఁ బిలిపించెను.
శంకరుచరణారవిందములపైఁ బడవైచెను.

ఈశ్వరుఁడు ప్రీతుఁడై శీతాంశువును జేరదీసికొనియెను.
పాదరేణువును జంద్రుని శిరముపై నునిచి నిష్పాపుఁడవైతి
వనెను. తనకరకమలమును జంద్రునిశిరమున నునిచి యభయ
దాన మిచ్చెను. క్షీరసాగరమున స్నానముచేయించి ప్రాయశ్చి
త్తము చేయించి నిష్పాపునిగా నొనరించెను బ్రహ్మయు నీవు
నిష్పాపుఁడవని చంద్రు నూఱడించెను. ఈశ్వరుఁడు యోగశ
క్తిచే నాతని రెండుఖండములుగా నొనరించి లలాటమున
నర్ధభాగము నునుచుకొనియెను. పరమేష్ఠియు నందుల కాశ్చ
ర్యపడియెను. ఈ హేతువును బట్టియే చంద్రుఁడు చంద్రశేఖ
రుఁడయ్యెను. చంద్రుఁడు లజ్జితుఁడై దేవసభయందుఁ గళంకి
యయ్యెను. స్వయోగముచే లజ్జితుఁడై దేహత్యాగ మొనరిం
చెను. ఆతనువు పాలసంద్రమునఁ బరమేష్ఠి యునిచెను. అత్రిమ
హర్షి పుత్రమృతికై క్షీరోదధితీరమున విలపించెను. అత్రిము
నినేత్రోదక మాజలములఁ గలిసెను. దాన దేవసభయందున్న

చంద్రుఁడు నిష్పాపుఁ డయ్యెను బ్రహ్మయు శంకరుండును గరుణాజలంబుల నాతనిం దడిపిరి. మహాదేవుఁ డంత నాతనిం గని నిర్భయుఁడ వగుమని మఱియు నిట్లు పలికెను.

పుత్రకా! స్వస్థానమునకుం బొమ్ము. నీ చేయుచున్న కృత్య మొనరించుచుండుము. తారాశాపమున రాజయక్ష్మరోగ గ్రస్తుఁడవు కాఁగలవు. పతివ్రతాశాపమును వ్యర్థముచేయ నెవ్వఁడు సమర్థుఁడు గలఁడు? నాయనుగ్రహమున క్షయరోగ మునకుఁ బ్రతీకారము గల్గును. ఏకారణమున భాద్రపదశుక్లచ తుర్థీదినమున నీవు గురుపత్నీవ్రతక్షతి నొనరించితివో ఆకారణ మున నా తిథియందుమాత్రము పాపులచేఁ జూడఁదగియుం డుము. కర్మము భుజింపఁబడక నశింపదు. ఎన్నికల్పములకైన నది భుజింపఁబడవలసినదియే యగు. కాన శుభాశుభకర్మము నవశ్యము భుజింపవలయును. దేహత్యాగమునఁ గర్మభోగము నశింపదు. తగినప్రాయశ్చిత్తమున నది నశించును. ఇది సత్యము. తారాపహరణపాపమునఁ జంద్రమండలమునఁ గళంక మొద వును. అది మృగాకారమున వ్రేలాడఁ గలదు. ఇదియు నొక రీతి నీకలంకారము కాఁగలదు.

అని పలికి తారను జేరఁబిలిచి పతివ్రతా! నావాక్యము నాలకింపుము. సత్యముమాత్రము చెప్పుము. ఎవనివలన నీకు గర్భము గలిగెను. దానిని వానికి వదలుము. పరిశుద్ధురాల వయ్యెదవు. జారుఁడు బలవంతపఱుపఁగా నకామమున నతనికి లోఁబడెనేని దోషము గలుగదు. కామమున వ్యభిచరించిన

నరకమునం బడును. అనిపలుక బ్రహ్మను గనుంగొని శంకరుండు వినుచుండఁ దారాదేవి యీగర్భము చంద్రునిదే అన విని దేవతలు నవ్విరి. శంకరుఁడు మునులును నవ్విరి. అంత బ్రహ్మయు లజ్జనొందియుండు బృహస్పతికిఁ దార నిచ్చెను. పతివ్రతయని నిర్ధారణమొనర్పఁబడిన యాతారను గైకొని యింటికిం బోయెను.

చంద్రుఁ డాతారాగర్భమునుండి కలిగినకుమారుని సుందరాకారుని గనకవర్ణుని గైకొని దేవతలకుఁ బరమేష్ఠికి శంకరునకు నమస్కరించి తనస్థానమునకుఁ బోయెను. దేవతలు మునులు శంకరకమలాసనులును దమతమనిలయంబుల కరిగిరి. మహాహర్షమున శుక్రుఁ డసురగణంబులంగూడి తననెలవునకుం బోయెను. నందరాజా! ఈయితిహాసమును జెప్పితిని. దీనిం జదివిన నిష్కళంకుఁడు నిష్పాపుఁడు నగును. సర్వలాభములు దీనం గలుగును. నీవింక శోకమును వదలుము. ఆనందమున గోకులమున కరుగుము. ఈవిషయములన్నియు యశోదాదేవికిని గోపికాగణములకు నుపదేశింపుము. శోకార్తులగు గోపికాజనములకుఁ జక్కఁగా బోధింపుము. నాయీయుపదేశమున హర్షయుక్తుఁడ వగుదువు. అని పలికి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యూరకుండెను.

ఆర్యమహాశయులారా! భాద్రపదశుక్లకృష్ణపక్షచతుర్థీదినచంద్రదర్శననిషేధమును జెప్పుచు భగవంతుఁడు చెప్పిన తారాచరిత్రమును బఠించితిరి. తారాశశాంకకథ యపవిత్రమని దుర్నీతిదాయకమని లోకమున వాడుకకలదని నేఁజెప్పఁబనిలేదు.

అవి యందఱకుఁ దెలిసినవిషయము. కాని యిట్టికథను దెలిపిన పిదప శ్రీకృష్ణుఁ డీకథ పరమపవిత్రమైనది. పాపక్షయము దీనిఁ బఠించినఁ గలుగును. సర్వసంపదలు లభించును అనియెను. ఇట్టి దుర్నీతిని బోధించుకథ పరమపావనమని తెల్పఁ గారణముం డియే తీఱవలయుఁ గదా. వినుఁడు. ఉష్ణోదకము పోయుట వలన నిండ్లు కాలిపోవునని భయంపడినట్లు మనవారిలోఁ గొం దఱు తారాశశాంకము లోనగుకథ లనర్థదాయకములని చదు వరాదనియు ముఖ్యముగా స్త్రీలు నవయౌవనవంతులగుపురు షులు చదువరాదనియు నుపన్యసించుచుందురు. ఈకథను బఠిం చినందున నట్టిచెట్టలుగలుగునా యని విచారింతము. భగవం తుఁడు బుద్ధిబలమునందఱ కిచ్చియున్నాఁడు గాని కొందఱకు మాత్రమే కాదు. ఇచ్చినబుద్ధిని గొందఱు దుర్వినియోగము చేయుదురు. కొలఁదిమంది సద్వినియోగము చేయుదురు. మఱి కొందఱద్దాన నేపనియుఁ జేయక యూరక యుందురు. నందునకు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తత్త్వముపదేశించుచుఁ గొన్నిపదార్థములఁ జూడరాదని తెల్పుచు నీయుపాఖ్యానమును దెల్పెను. చదువఁ దగనిగాథలు పురాణములయందుఁ జేర్పఁబడియుండవు. అన్ని యు నీతిదాయకములయియే యుండును. ప్రకృతతారాశశాం కగాథ యెట్టిదని విచారింపక తప్పదు. "స్థితస్య గతిశ్చింతనీయా" యనున్యాయము ననుసరించి యీపురాణగాథ యెట్లున్నదో యోజింపుఁడు. ఇతరగ్రంథస్థమగు నీగాథనే స్మృతికిఁ దెచ్చు కొనక దీనినిమాత్రమే విమర్శింతము.

తార మందాకినీస్నానార్థ మరుదెంచి కృత్యముం దీర్చి యింటికిం బోవ నుద్యుక్తురాలయి యుండెను. చంద్రుఁడు తారాంగనామణిని గాంచి కామపరవశుఁ డయ్యెను. ఖగోళ మందున్న చంద్రుఁడే రథారూఢుఁడై యరుదెంచి యెట్లు మోహించెనని ప్రశ్నించువారును గలరు. ఖగోళమందగపడునది చంద్రమండలము. అదియొక గోళము. అనఁగా నొక లోకము. అంతియ కాని యొకపురుషుఁడు కాఁడు. గోళోపాధికజీవులు గలరు. గోళాధిష్ఠాత గలఁడు. ఆతఁడే యీతఁడన్ననవచ్చును గాని పరిదృశ్యమానముమాత్రము గోళము. ఆగోళము జలమయము సూర్యతేజస్సు ప్రసరించినతావుమాత్రము ప్రకాశించును.

"సలిలమయే శశిని రవేర్దీధితి......"

"తేజసాంగోళకస్సూర్యోగ్రహర్క్షాణ్యంబుగోళకాః."

అనుప్రమాణములు సిద్ధాంతమునఁ గలవు. భూగోళమున కెట్లు భూదేవి యధిష్ఠాతృదేవతయో చంద్రలోకమునకు నట్లే యని యెఱుంగవలయు. ఇటఁ జంద్రుఁడే యర్థము కాని చంద్రగోళము కాదు. ఆచంద్రుఁడు మోహపరవశుఁ డయ్యెను. ఆకారమునుబట్టిచూడఁగాఁ దారయు నవయౌవనస్ఫురితయగుట కామకివలెఁ దోఁచును. బలాత్కారమునఁ జంద్రుఁ డామెను రథమున నిడుకొనియెను. అత్తఱిఁ దార పల్కినపల్కు లెట్టివో యోజింపుఁడు.

"త్యజ మాం త్యజమాం చంద్ర సురేషు కులపాంసన."

అనుమొదలగు పల్కులం బల్కెను. గురుపత్నిని. నీకుఁ దల్లిని. మాతృగమనము మహాపాపకార్యము. అనులోనగు నీతుల నెన్నింటినో తెలిపెను. ఇరువురు కాముకులే యైనచో వారి మాటలు వేఱు. ఇందుఁ దార పతివ్రత. కానఁ బుత్రునితోఁ దల్లిపల్కినట్లే పల్కెను. మన్మథభ్రాంతుఁడు కాన శీతాంశుఁ డామెను బలాత్కరించెను. ఇష్టానుసారమాయా యిత్తావులకుం దోడుకొని పోయెను. కొలఁదికాల మాతారం గూడి యుండెను. ఇంతదనుకఁ గలకథనుబట్టి యూహించినచోఁ దార పతివ్రత కాదని కాని చంద్రునియందుఁ బ్రీతికలదని గాని యూహింప నవకాశమే లేదు. వారిరువు రుండుతావునకు శుక్రుఁ డరుదెంచెను. శుక్రునిపాదములపైఁ బడి చంద్రుఁ డున్నదున్నట్లు తెలిపి శరణుచొచ్చెను. అంత శుక్రుఁ డేమిచెప్పెనో యించుక యోజింతము. తారయుఁ గామాతురయే యైయున్నచో శుక్రుఁ డిట్టిమాటలు పల్కునా యనియు నూహింతము.

"ప్రియాయ తత్ప్రియాం దత్వా శీఘ్రం త్వం శరణం వ్రజ
గురుపత్నీం మాతృతుల్యాం త్యజ మద్వచనాద్విధో.
కురు పాపక్షయం పాపనివృత్తిస్తు మహాఫలా
సతీనాం గురుపత్నీనాం గ్రహణే చ బలేన చ
బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణాం పాతకం లభతే జనః."

అని పెక్కురీతుల నుపదేశించెను. తనకు విరోధియగు బృహస్పతిభార్య నెవరేమిచేసిన మేలే యనుదురూహ గలవాఁడు

శుక్రుఁడని వచింప నవకాశము లేదు. నీతిశాస్త్రవిద్వరిష్ఠుఁడు గావునఁ జెప్పఁదగునీతుల నుపదేశించెను. గురువును బొగడెను. ఆయనశక్తిని దెలిపెను. తత్పత్ని మాతృతుల్యయని తేటపఱచెను. ఇట్లు తెలిపి గురువునకుఁ దత్పత్ని నర్పించి శరణు వేఁడుమని తెలిపెను. ఇంతవఱకుఁ గలకథను బట్టి యూహించినను దార దుర్వృత్తి గలదని తేలదు. తనపాతివ్రత్యమహిమమునఁ జంద్రుని భస్మముగా నేల చేయలేదన్న ప్రశ్నము కలదు. కాని తార మహాగ్రహముతో శీతాంశుని శపించెను. కాని యేమైనను సరే యని యాతఁడామెను బలవంతము చేసెను. కావునఁ దార కాముకురాలైన శపించి యుండదు గదా. ఎన్నివిధముల నీకథనుబట్టి యాలోచించినను దార దుర్వృత్తిసంపన్నురా లనుభావ మేమాత్రము తోఁపకున్నది.

ఆవల దేవపురోహితునకుఁ గల్గినయవమతి నోర్వక దేవతలు యుద్ధమున కేతెంచిరి. శంకరవిరించు లరుదెంచిరి. మహర్షులు ధర్మము నుపదేశింప నరుదెంచిరి. శుక్రునియానతి రాక్షసు లరుదెంచిరి. ఆవల శంకరుఁడు బ్రహ్మయు శుక్రునిచెంతకు వచ్చిరి. ఏల ? ధర్మమేదియని నిశ్చయించుటకు. శుక్రుఁడు సకలశాస్త్రపారంగతుఁడయ్యు నేల చంద్రునిఁ జేపట్టెనని యెఱుంగుటకు వచ్చిరి. సంవాదము సాగెను. శంకరుని క్రోధము చల్లారెను. చంద్రుని గరుణించెను. తారను బ్రశ్నింప సత్యము దాఁపక చెప్పెను. అపుడు కూడ బొంకినది కాదు. దీనింబట్టి యూహిం

చినను దార శీలమున నించుకయు లోపము గలదని వచింప వలనుపడదు. సత్యము తప్పనితారను దుశ్శీల యనఁదగునా. చంద్రునకు శాపమిచ్చినందునఁ గామమోహిత యనవచ్చునా. ఆమెయందు దోషముండిన బ్రహ్మయు శంకరుఁడును బృహస్పతితో మరలఁ దారను బరిగ్రహింపుమని పలుకుదురా. ఇంద ఱుండినమహాసభలో నిది చర్చింపఁబడునా. కావునఁ దారయం దించుకంతయు నీకథనుబట్టి యూహింప దోషమున్న ట్లగ పడదు.

పరపురుషుఁ డంటిన నారిని బరిహరింపక పరిగ్రహింప వచ్చునా యనుప్రశ్న యొక్కఁడు కలదు. దానికి స్మృతికర్తలే సమాధానము తెల్పిరి. ఆవిధము నిట వ్రాసెదను.

శ్లో. చాతుర్వర్ణ్యస్య నారీణాం కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం స్మృతం
యథా భూమి స్తథా నారీ తస్మాత్తాం న తు దూషయేత్
బందీగ్రాహేణ యా భుక్తా హత్వా బధ్వా బలాద్భయాత్
కృత్వా సాంతపనం కృచ్ఛ్రం శుద్ధిం పారాశరోఽబ్రవీత్
సకృద్భుక్తాతు యా నారీ నేచ్ఛంతీ పాపకర్మభిః
ప్రాజాపత్యేన శుధ్యేత ఋతుప్రస్రవణేన చ.

పరాశరస్మృతి. ౧౦ అధ్యాయము. ౨౬ శ్లో.

తెలియకయో విధిలేకయో చేసినదోషములకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము చెప్పఁబడినది. తార తానబలగావునఁ దాఁజేయునది లేక యుండినది. కావుననే త్రికాలజ్ఞు లందఱును జేరి తారయందు దోషములేదని యొటింగించిరి. అట్టితారను బలవంత

పఱచినందులకే చంద్రుఁడు శాశ్వతముగాఁ బాపమనుభవించు వాఁ డయ్యెను. ఏదినమున నిట్టిపాపము చేసెనో ఆదినమునఁ జంద్రునిఁ జూడరాదని నిషేధించిరి దీనింబట్టి యూహించినచోఁ బాపాత్మున కపకీర్తి తప్పదనియు నదొక్కనాఁడు క్షీణించునది గాక చిరకాలము బాధించున దనియు స్పష్టమయ్యెడి. కావున బృహస్పతిపత్నియందు మనమారోపించుదోషములు వాస్తవముగా లేవనియు భ్రాంతిచేఁ గల్పింపఁబడినవనియు నామెపతివ్రతయే యనియు మన మెఱుంగవలయును. అట్టి పురంధ్రిని మోహించిన చంద్రున కపకీర్తి శాశ్వతముగాఁ గలిగినది. కాఁబట్టి యీకథను జదివి నేర్చుకొనఁదగిననీతి యేమనఁగా విచారములేక తారతమ్యము తెలియక పరకాంతలఁ గోరినవారికిఁ దత్పాపము సదా బాధించునది యగుననియు నపకీర్తి కలుగుననునదియే. ఈనీతిని లోకులకుం దెలుపుటకే భగవంతుఁడీకథ నుపదేశించెను. ఇట్టిధర్మములను దెలుపుగాథ పరిశుద్ధము గాక మఱెట్టిదగును. ఇంక నీవిషయమును దడవుగఁ దడవక తరువాతిభగవత్కథను వ్రాసెదను.

దుస్స్వప్నప్రాయశ్చిత్తములు.

* ఇట్లు శ్రీకృష్ణమూర్తి పలుకఁ నందుఁడు శ్రీకృష్ణా! నీవువచించినగాథను వింటిని. దుస్స్వప్నములకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము, దుస్స్వప్నములను వివరింపుమా. యని యడుగ శ్రీహరి

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఎనుబదిరెండవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపవలయును.

యిట్లు పలుక నారంభించెను. నందరాజా! వినుము. స్వప్నమున నవ్వుచును, వివాహమును సంతసమునఁ జూచినను నృత్తము గానము చేయుటను గాంచినను వానికి విపత్తి కలుగక మానదు. స్వప్నమున నెవనికిఁ దనదంతములు ఛేదింపఁబడినట్లగపడునో దాను దిరుగుచున్న ట్లటుంగునో ధనహానియు శరీరపీడయు వానికిఁ గల్గును. ఎవఁడు నూనెతోఁ దలయంటుకొని దక్షిణ దిశకుఁ దాఁబోయినట్లు కలగాంచునో అందును ఖరోష్ట్రమహిష ముల నెక్కినట్లు గాంచునో వానికి మరణము శీఘ్రకాలమునఁ గలుగును. కలలో నెవఁడు తనచెవిలో జపాకుసుమము, నశో కమును, గన్నేరుపూవును బెట్టుకొన్నట్లు చూచునో వానికి విపత్తి తప్పదు. తైలలవణములను గాంచినను విపత్తికల్గును. వివస్త్రయై నల్లనిరంగుగలిగి నాసికలేకయుండు శూద్రవిధవను గాంచినను, గవ్వలు, తాటిపండు, కనఁబడినను శోకముగలు గును. కోపముతో నున్నవిప్రుని, విప్రపత్నినిగాని చూచిన నాపద తప్పక కల్గును. వానియింట నుండనొల్లక లక్ష్మి వెడలి పోవును. వనపుష్పము, రక్తపుష్పము, మోదుగుపూవు, పత్తి, శుక్లవస్త్రమును గాంచిన దుఃఖము కల్గును. నల్లచీరనుగట్టుకొని నీలదేహము గలిగినవిధవ సంగీతముపాడుచు నవ్వుచుండఁగాఁ జూచినయెడల మృతి గల్గును. దేవత నృత్తముచేయుచుఁగాని, పాడుచుఁగాని, నవ్వుచుఁగాని, భుజము లప్పళించుచుఁగాని, పరుగెత్తుచుఁగాని కనఁబడినచో వానిదేహ మీభూతలమున నిలువదు. వాంతిచేసికొనునట్లుగాని, మూత్రపురీషములనుగాని,

వైదుర్యునిగాని, వెండినిగాని, బంగారమునుగాని గాంచినవాని జీవితము పదిదినములకంటె నెక్కుడు కాల ముండదు. కృష్ణవస్త్రమునుదాల్చి కృష్ణమాల్యానులేపనముల ధరించియున్ననారి యెవనిఁ గౌఁగిలించుకొనునో వానికి మృతి త్వరగా లభించును. మృతశిశువును, ముండమును, మృగసంబంధముగాని, మనుష్యసంబంధముగాని చూచినను, ఎముకలహారమును ధరించినట్లు కలగాంచినను శీఘ్రమరణము కల్గును. ఖరములనుగాని, ఉష్ట్రములనుగాని కట్టినరథము నొంటరిగా నెవ్వఁ డెక్కినట్లు కలగనునో మేల్కొనినవెంటనే మృతినొందును

హవిస్సు, క్షీరములు, తేనె, మజ్జిగ, బెల్లముఁ నను వీనిలో దేనిచేతనైనను దేహమంతయుఁ దడుపఁబడినట్లు కలగాంచిన వానికి శరీరపీడ కల్గును. రక్తాంబరమును ధరించి రక్తపుష్పహారములను దాల్చి రక్తచందన మలందియున్న కాంతను నెవ్వఁడు కౌఁగిలించుకొనినట్లు కలగాంచునో వానికి మహత్తరవ్యాధి తప్పక కల్గును. కేశములు గోళ్లు పడిపోయినట్లుగాని, నిర్వాణాంగారమును గాంచినట్లుగాని, భస్మముచే నిండినచితిని గాంచినట్లుగాని, కలవచ్చిన మృతి శీఘ్రమునఁ గల్గును శ్మశానము, శుష్కకాష్ఠము, తృణములు, లోహము, శమీవృక్షము, కృష్ణవస్తువులు నను నివి దుఃఖదాయకములు. పాదుకయు, ఫలకము, భయమును గల్గించుపుష్పమాల్యము, మాషమసూరముద్గములు కనఁబడిన నప్పుడే వ్రణబాధ యంకురింపక విడువదు. కటకము, సరటముఁ, కాకము, భల్లూకము,

వానరము, కొండముచ్చు, కంపుగొట్టుదేహమలము కలఁ గనఁబడిన వ్యాధి గల్గును. పగిలినకుండ, దెబ్బదిన్నశూద్రుఁడు, కుష్ఠరోగపీడితుఁడు, రక్తవస్త్రము, సన్యాసి, పంది, మహిషము, గార్దభము, కటికచీకటి, మృతజంతువు, నసుపీనిలో దేనిని జూచినను విపత్తి కల్గును. కుత్సితవేషము గలమ్లేచ్ఛుఁడు, భయంకరరూపముగల్గి పాశహస్తుఁ డైయుండుయమదూత కనఁబడినచో మృత్యువు కల్గును. విప్రుఁడు, విప్రస్త్రీ, బాలిక, బాలకుఁడు, బ్రాహ్మణపుత్రికాపుత్రులు కోపమున విలపించుచున్నట్లు కలగాంచిన దుఃఖము కల్గును. కృష్ణపుష్పమాల్యములు, కృష్ణసస్యము, శస్త్రాస్త్రధారియగుపురుషుఁడు, వికారరూపముగలమ్లేచ్ఛస్త్రీ కలఁదోఁచిన మృత్యువు కల్గును. ప్రాణములు పోవుచున్నవానిం గాంచిన సద్యోమృతి కల్గును. చేఁపలు మొదలగు వానిని మోసినక్లైన నట్టికలగన్నవానిభార్యకు మృతినందును. వాద్యనర్తనగీతములు, రక్తవస్త్రమును దాల్చి పాడుచున్న గాయకుఁడు, వాయింపఁబడుమృదంగము, కనఁబడిన దుఃఖము కల్గును. ఛేదింపఁబడినశరీరము, శిరస్సులేనిదేహము, వెండ్రుకలు విరియఁబోసికొని నృత్యమొనరించుపురుషుఁడు కలలోఁ దోఁచిన మృతి గల్గును. మృతినొందిన పురుషుఁడుగాని స్త్రీగాని, వికారరూపముగలమ్లేచ్ఛస్త్రీగాని తన్ను నాలింగనముచేసికొన్నయట్లు కలదోఁచిన మృత్యువు కల్గును. తప్పదు.

ఎవ్వనిదంతములు భగ్నములై పడునో, ఎవ్వని కేశములు రాలిపోవునో వానికాస్వప్నము ధనహానిం గూర్చును. కొమ్ములు

గల జంతువులు కాని, కోఱలుగలజంతువులుగాని యెవనికుపద్రవమును స్వప్నమునఁ గల్గించునో వానికి రాజభీతి గల్గును. బాలకుఁడుగాని మానవులు గాని యుపద్రవమును గల్గించినను రాజభయము తప్పదు. వృక్షము ఛేదింపఁబడిపడుచున్నట్లు, శిలావృష్టి కురియుచున్నట్లు, తుషారవృష్టి కురియుచున్నట్లు, కత్తిని బట్టుకొన్నట్లు, రక్తాంగారమును భస్మవృష్టిని జూచినట్లు కలవచ్చినఁ దప్పక దుఃఖము కల్గును. గృహము, పర్వతము, ధూమకేతువు, భుజములు తెగినపురుషుఁడు కలలోఁ దోఁచిన దుఃఖము గల్గును. రథమునుండి, గృహముపైనుండి, కొండనుండి, వృక్షమునుండి, గోవునుండి, ఏనుఁగునుండి, గుఱ్ఱమునుండి, ఆకాశమునుండి, భూమిపైఁబడినట్లు కలగాంచినవాఁడు విపత్తినొందును. భస్మము, నిప్పులు, పొట్టునిండియున్న గర్తమునుండి పడినట్లుగాని, క్షారకుండములంబడి చూర్ణమైనయట్లుగాని, కలగాంచినవాఁడు వెంటనే మృతినొందును. సంశయము లేదు. దుష్టుఁడెవనిమస్తకమునుండి బలవంతముగా ఛత్రమును లాగికొనునో వాఁడు తండ్రి గురువు రాజునను వీరిలో నొకరిచావును వినఁగలఁడు. ఎవనియింటనుండి సవత్సకముగా గోవు భీతిచే వెడలిపోవునో వానియింట నుండనొల్లక లక్ష్మి పరుగిడును. భూదేవియు నాపాపాత్మునింట నుండదు. యమదూత లెవనిని బాశములఁగట్టి తీసికొనిపోవుదురో మ్లేచ్ఛులుకూడ నట్లే చేయుదురో వానికి మృతితప్పదు గణకుఁడుగాని బ్రాహ్మణుఁడుగాని బ్రాహ్మణస్త్రీగాని గురువుగాని పటుతరరోషమున నెవనిని శపిం

తురో వాఁడు విపత్తినొందును. శత్రువులు, కాకములు, కుక్కుటములు, భల్లూకములు, తమంతనవచ్చి యెవనియొడలిపైఁ బడునో వాఁడు త్వరగ మృతినొందును. దున్నపోతులు, ఎలుఁగుబంట్లు, ఒంటెలు, పందులు, గాడిదలు రోషంబున నెవరిని దరిమినట్లు కలవచ్చునో వాఁడు రోగబాధితుఁ డగును.

దుస్స్వప్నశాంతులు

రక్తచందనదారువులు నేతితోఁ దడిపి సహస్రవారములు గాయత్రిమంత్రముతో హోమము చేసిన దుస్స్వప్నశాంతి యగును. భక్తిచే సహస్రపర్యాయములు మధుసూదనునిఁ ధ్యానించుచు మంత్రజప మొనర్చిన నిష్పాపుఁడగును. స్వప్నదోషములు నశించును. అచ్యుత కేశవ విష్ణు హరి సత్య జనార్దన హంసనారాయణనామాష్టకము దీనిని బఠించిన శాంతియగు. పరిశుద్ధచిత్తుఁడై ప్రాఙ్ముఖుఁడై పదిపర్యాయము లీనామాష్టకమును బఠించిన దుస్స్వప్నము సుస్వప్నఫలము నీఁజాలును. విష్ణు నారాయణ కృష్ణ మాధవ మధుసూదన హరి నరహరి రామ గోవింద దధివామన నామదశకమును నూఱుపర్యాయములు జపించిన భక్తునకును దుస్స్వప్నము సత్ఫలమొసంగును. రోగశాంతి యగు. ఈదశనామములను లక్షపర్యాయములు జపించిన బంధముక్తుఁ డగును. దశలక్షపర్యాయములు పఠించిన వంధ్య సంతానవతి యగును. హవిష్యమును దిని దరిద్రుఁడు జపించిన ధనవంతుఁ డగును. కోటివారములు జపించిన జీవన్ముక్తుఁడగును. "ఓం నమః" అనువర్ణముల నాదియందు నిలిపి శివదుర్గాగణపతి

కార్తికేయదినేశ్వరధర్మగంగాతులసీ రాధాలక్ష్మీసరస్వతీనామ మంత్రమును జలములనుండి యెవఁడు జపించునో వాంఛితములు ఫలింప దుస్స్వప్నము సుస్వప్నమగును.

విరాడ్బీజమును, మాయాబీజమును, లక్ష్మీబీజమును, కామరాజబీజమును దొలుతఁ జేర్చి "పూర్వదుర్గతినాశిన్యై మహామాయాయై స్వాహా" యనుమంత్రమును బదునేడక్షరములు గలదానిని నియతిమైఁబదిపర్యాయములుజపించిన దుస్స్వప్నము శుభఫలముల నొసంగును. ఈమంత్రమును గోటివారములు జపించినమంత్రసిద్ధియగును అది సర్వసిద్ధుల నొసంగు. ప్రణవము నాదినునిచి నమశ్శబ్దము దానిపిదపఁ బఠించి "మృత్యుంజయాయ స్వాహా" అనిపలికి యీమంత్రమును లక్షపర్యాయములు జపించినచో దుస్స్వప్నము మృతినిగల్గించునదైనను శతాయుష్యము నొసంగును. పూర్వోత్తరముఖుఁడై స్వప్నమును బ్రాజ్ఞుఁడు వచింపవలయు. కాశ్యపునందును, దుర్గతిగలవానియందును, నీచునియందును, దేవబ్రాహ్మణుల నిందించువానియందును, మూర్ఖునందును, అనభిజ్ఞునందును స్వప్నము వినివేదింపరాదు. అశ్వత్థవృక్షముచెంతను, గణకునిచెంతను, విప్రుసన్నిధిని, పితృదేవాసనములయందును, పూజ్యునియొద్దను, విష్ణుభక్తునిపరిసరమునను పగటిస్వప్నమును జెప్పవలయును. నందమహీపాలకా! దుస్స్వప్నవిషయము తచ్ఛాంతియుఁ దెలుపు నీవిషయమును దెల్పితిని. ఇది పాపనాశనము. ధన్యము. యశస్కరము. ఆయుఃప్రదము. ఇంక నేమి వినఁగోరుదువో తెల్పుమా యనిపలికెను.

మహాశయులారా! దుస్స్వప్నములను, వానిఫలములను, వానిశాంతులను భగవంతుఁడు నందునకుఁ దెలిపెను. ఆగాథను వింటిరి. దీనిసారము నవధరింపుఁడు. ఇంతకుముందే రోగికి, సదా చింతాపరాయణునకు స్వప్నములు ఫలమునీఁజాల వని చెప్పఁబడియె. స్వస్థచిత్తునకు నాకస్మికముగా నిట్టి వేల రావలయును? అని యోజింపుఁడు. మనకు భవిష్యత్కాల ఫలముల నిట్టిదుశ్స్వప్నములు తెలుపును. కల కల్ల యనుపామ రులాడుమాటల నమ్మకుఁడు. ఫలములు స్వప్నములవలన గల్గి యే తీఱును. తప్పదు. భవిష్యత్ఫలములను స్వప్నములు దెలుపు చో నిఁక వానికి శాంతియేల? రానున్నఫలములు రాకమానవు కదా. యని మాత్రము ప్రశ్నింపకుఁడు. అది మోటుప్ర శ్నము. ఏలయనఁ బ్రతిప్రాణికిఁ గాలమృత్యువనునది, అకాల మృత్యువనునది యుండును. శాంతులు లోనగునవి యన్నియు నకాలమృత్యువునకే కాని కాలమృత్యువునకుఁ గాదు. ఎట్టి దుష్ఫలములను ధర్మము తొలఁగించును. ధర్మమే భగవత్స్వ రూపము కదా! మంత్రము భగవన్నామములలో నొకటియని నాభావము. ఇన్నిపద్ధతు లేల! ఒక్కపద్ధతి చాలదా యని యడు గకుఁడు. ప్రాణికోటు లసంఖ్యాకములు. తత్కర్మము లసంఖ్యా కములు. అవియనుభవించుపద్ధతు లసంఖ్యాకములు. కొందఱకు మంత్రములయందు విశ్వాసము. మఱికొందఱకు భగవంతుని బూజించుటయం దాదృతి. ఇంకను గొందఱకు భగవన్నామపా రాయణమున నమ్మకము. మఱియుఁ గొందఱకు భగవద్భక్తసేవ

యందుఁ బట్టుదల. ఒక్కకొందఱకు భగవత్కథాశ్రవణమునఁ బ్రమోదము. ఇట్లెన్నియోరీతుల భగవదారాధన మొప్పుచుండును. కావున శాంతులు పలువిధములుగాఁ జెప్పఁబడియెను. ఎన్నివిధముల నూహించినను బరిశుద్ధచిత్తుఁడై భగవన్మంత్రమునో భగవన్నామమునో ఉచ్చరించినఁ బాపఫలములు కలుగవని చెప్పఁబడినదికదా. ఇదియే సారము. ఇందుఁ బ్రధానము చిత్తశుద్ధి. ఆవలిపని భగవంతునియందు భక్తి. తర్వాతికార్యము నాకీదుష్ఫలము ఈప్రాయశ్చిత్తమునఁ దొలఁగినదన్నవిశ్వాసము. ఈమూఁడును గల్గినచో నేస్వప్నములు ఫలము నీఁజాలవు. ఇవిలేకున్నఁ దప్పక ఫలము నిచ్చును. స్వప్నమున మాకు నమ్మకమే లేకయున్న ఫల మేలాగున నది ఇచ్చునని ప్రశ్నింపరాదు. తెలిసియేని తెలియకయేని అగ్నిని స్పృశించినఁ గాలునట్లు మనకు నమ్మకమున్నను లేకున్నను ఫలము గలుగును. తప్పక కలుగఁదగినఫలమును శాంతిచేసిన నది యెట్లు మాన్పునని ప్రశ్నింపకుఁడు. భగవంతునివిషయ మన్నింటితో సమానమని చెప్పుట మందబుద్ధి. సర్వసమర్థుఁడు భగవంతుఁడు. అట్టిభగవంతునియందు దృఢవిశ్వాసము కలుగుటకే సకలసత్కర్మములు సకలతపస్సులు సకలయోగములు చెప్పఁబడినవి. ఈదుస్స్వప్నఫలములు గలుగునన్నభీతిచేతనైన నది గలిగినఁ బరమానందమే యని సాధువులభావము, అప్పటికి నది కలుగకయున్నఁ బ్రతికర్మము తనతనఫలము నీయకమానదు. పర్వతములవంటి దుష్కర్మములకు భగవద్భక్తి కులిశము. పదిమాఱు లుచ్చరిం

6—22

చిన నది ఫలమునిచ్చునా యని యడుగకుఁడు. పరిశుద్ధచిత్తమునఁ బదిపర్యాయము లుచ్చరించినను జాలునని భావము. చిత్తము శుద్ధము కావలెనన్న సత్కర్మముల నెన్నింటినో చేసి యుండవలయు. అట్టివానికి భగవన్నామము ఫలము నీయక పోవునా. కావున భక్తులారా! దుస్స్వప్నములు దుష్ఫలముల నిచ్చునవియు భగవన్నామము వానికి శాంతి యనియు గ్రహింపుఁడు.

మఱొక్కమాట ఈ చెప్పిన శాంతిభేదములలో ద్రవ్యవ్యయముగలదా? లేదుకదా. ఇఁక మహర్షుల భావమేమి? భక్తి కుదురవలయుననియే. అదియున్న నకాలమృత్యువు దనపౌరుషమును జూపఁజాలదు. ఒకానొకప్పుడు భక్తి కాలమృత్యువును గూడఁ దిరస్కరించును. మార్కండేయునకుఁ జిరంజీవిత్వము భక్తిగదా ప్రసాదించెను. యమబాధయే లేకుండఁజేసిన భక్తి తుచ్ఛములగు దుస్స్వప్నఫలముల మార్పలేకపోవునా యోజింపుఁడు. మార్కండేయచరిత్రమే యబద్ధమన్నవారి కీసమాధానము పనికిరాదని నేనెఱుంగుదును. కాని వారిమతమున నేదియుఁ బ్రమాణము కాదు హరిమాట యొక్కటియే. ఆయొక్కమాటయు నితరులకుఁ బ్రమాణముకాదని వారే యంగీకరింపవలయును. కావున భగవన్మహిమము విషయమున విశ్వాస ముండక తప్పదు. అది యుండువారి కీఫలములు గలుగవలయు ననునంగీకారము కావలయును. కావునఁ బెతమార్గములఁ ద్రొక్కక సాధుసమ్మతమగు భక్తిమార్గమునఁ బ్రవర్తిం

చుట సజ్జనులకు ధర్మము. ఇంక నీవిషయమును విశేషించి చర్చించక తర్వాతికథను విన్నవించెద. అవహితుల రగుఁడు.

విప్రవైష్ణవక్షత్రియాదులధర్మములు.

* శ్రీహరి యిట్లు పలుక విని నందుఁడు ప్రమోదాంతఃకరణుఁడై కృష్ణమూర్తిం గాంచి యీరీతిఁ బలికెను. మహాత్మా! నీవు వేదముల కెల్లఁ గారణభూతుఁడవు. బ్రహ్మాదులకు నీవే కారణమవు ఇట్టి నిన్ను నేను బుత్త్రకుఁడవని భావించుచున్నవాఁడను. నీకు మంగళమగుఁగాక. నిన్ను వదలి మతెవ్వరి నడుగుదును? నాసంశయములన్నియు నివర్తించునట్లు బదులుచెప్పుము. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రులయొక్కయు, సన్న్యాసులయొక్కయు, యతులయొక్కయు, బ్రహ్మచారులయొక్కయు, విధవలగు స్త్రీలయొక్కయు, విష్ణుభక్తులగు సత్పురుషులయొక్కయు, పతివ్రతలగు కాంతలయొక్కయు ధర్మము లెట్టివి? ఇంతియగాక గృహస్థులయు, గృహిణులయు, విశేషించి శిష్యులయు, పుత్రికాపుత్త్రులు తల్లిదండ్రులవిషయమున నడుచుకొనఁదగుమర్యాదలయు పద్ధతు లెట్టివి ? ప్రభూ! స్త్రీజాతి యెన్నివిధములు? భక్తు లెన్నివిధములుగా నుందురు? బ్రహ్మాండ మెన్నిరీతుల నుండును? తన్సుఖము యదాత్మకము? ఏది నిత్యము? కృత్రిమ మేది? వరుసగా

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఎనుబదిమూఁడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని తెలియందగు. ఇతరపురాణములయందు దీనందకృష్ణసంవాదము విస్తరించి కానరాదు.

నాసంశయములు దొలఁగునట్లు వచింపుము. నావిని సుస్మితాననుఁడై శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు పల్కెను.

విప్రుఁడు సంధ్యావందనముననే పవిత్రుఁడు కాఁడగు. ఎవఁడు సంధ్యానుష్ఠానరూపముగా నన్ను సేవించునో వాఁడు విప్రుఁడు. ఆవిప్రుఁడు నాకు నివేదించినప్రసాదమునే భక్షింపవలయు. నాకు సమర్పింపక భుజింపరాదు. విష్ణువునకు నివేదింపనియది యెట్టిపదార్థమైనను మలతుల్యము. జలము మూత్రసమానము. విష్ణుప్రసాదమును భుజించువాఁడు జీవన్ముక్తుఁ డనఁబడును. సదా తపస్సుచేయుటయం దాసక్తుఁడై శుచియై, శాంతుఁడై, శాస్త్రములనెఱిఁగి, వ్రతము లాచరించి, తీర్థములసేవించి, ధర్మముచేయుచు, ననేకవిద్యల నభ్యసించి విష్ణుమంత్రము నుపదేశరూపమున గ్రహించి గురువును సేవించుచు, వారిచే ననుజ్ఞాతుఁడై పిదప గృహస్థాశ్రమము నొందవలయు. నిత్యపూజ్యుఁడగు గురువునకు దక్షిణ నొసంగవలయు. అంతటితో వారిని వదలక సదా వారిని యథాశక్తిఁ బోషింపవలయును. ఇందులకు శంకింపఁ బనిలేదు. నమస్కరింపఁదగుపెద్ద లందఱికంటెఁ దండ్రి మహాగురువు. ఆతండ్రికంటెఁ దల్లి నూఱుమడుంగు లెక్కుడు. ఆతల్లికంటె దేవత శతగుణమధికము. మంత్రము నుపదేశించువాఁడు, దాని నుపాసించునట్టిపద్ధతులఁ దెలుపువాఁడు నాదేవతకంటె నాల్గుమడుంగు లధికుఁడు. గురువు సాక్షాత్కరించిన శ్రీమన్నారాయణమూర్తియే. ఈశ్వరుఁడనఁగా గురువే తదుద్దేశముగ సమర్పించునది దేవతలకందును. అని వేదము లంగీ

కరించినవి. గురువున కిడినపదార్థము మనుష్యవేషమున భగవంతుఁడే యనుభవించును. గురువే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు. సర్వదేవతలు గురువునందే యుందురు. గురువు తృప్తినొందిన హరియుఁ దృప్తినొందును. హరి తృప్తినొందిన దేవతలు తృప్తులగుదురు.

ఏగురువు తనశిష్యునియందుఁ బుత్త్రస్నేహము నునుపఁడో యాగురువునకు బ్రహ్మహత్యాతుల్యపాపము గల్గును. ఆతని యాశీర్వాదము నిష్ఫలమగును. స్వధర్మనిరతుఁ డగువిప్రుఁడు సదా పరిశుద్ధుఁడే యగును. విష్ణువును సేవించువిప్రుఁడును సదా శుచియనంబడును. తదన్యుఁడశుచి యనంబడును. వృషభవాహనము నెక్కినవిప్రుఁడు, శూద్రులకు వంటచేయుభూసురుఁడు, దేవాలయమునఁ బూజచేయ నంగీకరించినధారణీసురుఁడు, సంధ్యాహీనుఁడగుబాడబుఁడు వీరందఱు దుర్బలులు. పగలు నిద్రించుభూసురుఁడు, శూద్రశ్రాద్ధాన్నభోక్తయు, శూద్రశవదాహియును శూద్రతుల్యులగుదురు. సాలగ్రామమును విధివిహితముగఁ బూజించి నైవేద్యము పెట్టి తచ్ఛేషమును భుజించి తత్పాదోదకమును త్రాగవలయును. హరిపాదోదకమును త్రావినఁ దీర్థస్నానపుణ్యముఁ గల్గును. సర్వపాపములు తొలఁగును. విష్ణులోకప్రాప్తి గలుగును. ఎవ్వఁడు సాలగ్రామశిలాతోయము శిరమునఁ జల్లుకొనునో వానికి సకలతీర్థముల మునింగినఫలము, యజ్ఞములన్నియు నొనరించినఫలము గల్గును. సాలగ్రామజలము గంగాజలమునకంటెఁ బదిమడుంగు లెక్కుడు

ఫలము నిచ్చును. ప్రతిదినము సాలగ్రామనైవేద్యశిష్టాన్నమును, భుజించిన జీవన్ముక్తుఁడగును. దేవతుల్యుఁడగును.

విప్రులకు విష్ణునైవేద్యశేషాన్నభోజనము నిత్యకృత్యము. యత్నమున విష్ణుపూజ చేయవలయును. విష్ణుపాదోదకసేవనము ముఖ్యములు. ఎవఁడు ప్రతిదినము త్రికాలములయందు నన్నుఁ బూజించునో, ఏకాదశియం దెవ్వఁడు భుజింపఁడో, నాజన్మదినమున నెవ్వఁ డుపవసించునో శివరాత్రియందును శ్రీరామనవమియందు భుజింపకుండునో వారెల్ల జీవన్ముక్తులనంబడుదురు. లోకమునఁ గలతీర్థములన్నియు విప్రునిపాదములందుండును. అట్టి విప్రపాదోదకమును త్రావినఁ దీర్థస్నానపుణ్యము లభించును. విప్రపాదోదకమున నెంత భూమి తడుపఁబడునో అది యెంతకాల ముండునో అంతదనుకఁ బుష్కరపాత్రములయందుఁ బితరులు జలమును త్రాగుదురు. విష్ణుప్రసాదమును భుజించునాతఁడు భూమిని బవిత్రముచేయును. సకలతీర్థములను బావనములనుగా నొనర్చును. ఆతఁడు జీవన్ముక్తుఁ డనంబడు. సకలతీర్థస్నానఫలము సకలవ్రతములనాచరించినఁ గలుగుఫలము నాతనిం బొందు. అశ్వమేధములు పలుమాఱు లొనరించినఫల మాతనికిం గల్గును. వహ్నివాయువులవలె నాతఁడు పరిశుద్ధుఁ డగు. భాస్కరతుల్యతేజశ్శాలియగు. ఆతఁడు యమదూతనుగాని యమునింగాని స్వప్నమందైనం జూడఁడు. వాఁడు వైకుంఠమునఁ బార్షదుఁడై హరి

తోఁగూడి యానందించుచుండును హరిసేవియగు విప్రుఁడాలో కమునుండి భూతలమునఁ బుట్టుఁడు.

* విష్ణుమంత్రోపాసకుఁ డగువాఁడే వైష్ణవుఁ డనంబడు. బ్రాహ్మణుఁడై అందును విష్ణుభక్తుఁడై ప్రాజ్ఞుఁడైనచో నాతనికంటె నధికుఁడు లేఁడు. వేదోక్తమైనను బురాణోక్తమైనను దంత్రోక్తమైనను శైవుఁడుగాని శాక్తుఁడుగాని వైష్ణవుఁడుగాని విచారించినఁ బరిశుద్ధుఁడగును. గురుముఖమునుండి విష్ణుమంత్రమెవ్వని చెవిలోఁ బ్రవేశించునో వాఁడు వైష్ణవుఁ డనంబడు. మహాపూతచిత్తుఁ డాతఁడు. ఆమంత్రగ్రహణమాత్రముననే జీవన్ముక్తుఁడగును. ఆతఁడు బ్రహ్మాండమును భేదించుకొని శ్రీహరిపదము నొందును. విష్ణుమంత్రోపాసకుఁడు తనకంటెఁ బూర్వుల నేడువురను, దనతరువాతివారి నేడుగురను, మాతామహవంశమున నేడుగురను, దత్సుతులను, దత్పుతులను సముద్ధరించుచు శ్రీహరిపదము నొందును. సాధుక్షేత్రమున శ్రీనారాయణుని బురశ్చరణపూర్వకముగా నుపాసింపవలయును. పురుషులు వేయిమందిలో నొక్కఁడట్టివాఁడుండును. వాఁడు విలాసముగాఁ ద న్నుద్ధరించుకొనఁగలఁడు. మంత్రమును గ్రహించినమాత్రమున నీఫలముగలుగును. ఉపదేశమునొందినవారిలో నూటికొక్కఁడు పురశ్చర్యాతత్పరుండగు. ఏకాంతికుఁ డగు వైష్ణవుఁడు లక్షకొక్కఁడుండు. విష్ణుపదమునందు మది నునుపఁదగు

---

*విష్ణుమంత్రోపాసకశ్చ సఏవ వైష్ణవో ద్విజః, బ్రాహ్మణో వైష్ణవః ప్రాజ్ఞో న హి తస్మా త్పరః పుమాన్. అని మూలము.

సంకల్పములు తొలఁగింపవలయును. ద్విజులు సురలు నాప్రాణములు. భక్తుఁడు ప్రాణాధికుఁడు. ప్రపంచమునందుఁ బ్రీతిపాత్రులయందు భక్తులకంటెం బ్రియతముఁడు లేఁడు. తేజీయాంసుండగుగురువును గాంచి యతఁ డెల్లవిధముల రక్షకుండని నమ్మి మంత్ర మాతనినుండి గ్రహింపవలయును. వయోహీనులు జ్ఞానహీనులు విద్యాహీనులు జాతిహీనులు నగు వారివలన మంత్రము నుపదేశముగా గ్రహింపరాదు. ఒకానొకప్పుడైనను మంత్రము విలాసార్థముగా గ్రహింపరాదు. మూర్ఖుఁడు, ఆశ్రమహీనుఁడు, తండ్రి, సన్న్యాసి, రోగి, వంశహీనుఁడు భార్యలేనివాఁడు, మంత్రత్యాగి యనువారివలన మంత్రమును గ్రహింపరాదు. విష్ణుభక్తిహీనునుండి విష్ణుమంత్రమును గ్రహింపరాదు. శైవుఁడు శాక్తుఁడు విష్ణుమంత్రము నుపదేశింప నర్హులుకారు. విష్ణుభక్తుఁడే దాని నుపదేశింప నర్హుఁడు. వయోహీనుఁడు, అల్పాయువుగలవాఁడు, జ్ఞానహీనుఁడు, అపండితుఁడు, విద్యాహీనుఁడు, ననువారినుండి యుపదేశముపొందిన మూఢుఁడగు. జాతిహీనునినుండి మంత్రమును గ్రహించిన క్షయించును. మూర్ఖునుండి గ్రహించిన మూర్ఖుఁడగును. ఆశ్రమహీనునుండి గ్రహించిన దుఃఖియగు. తండ్రివలన గ్రహించిన యశోహాని కల్గును. సన్న్యాసివలన గ్రహించిన మృతిగల్గును. రోగినుండి గ్రహించిన రోగముగల్గును. కులహీనుఁడు గురువయిన వంశము నశించు. అపత్నీకునివలన నుపదేశమందిన భార్యాహీనుఁ డగును. మంత్రత్యాగివలన మంత్రమును గ్రహించిన భార్య నశించును.

విష్ణుభక్తివిహీనునుండి గ్రహించిన భక్తి నశించును. శైవుని నుండియు శాక్తునినుండియు విష్ణుమంత్రము గ్రహించిన విష్ణు భక్తి చలించును. బ్రాహ్మణుఁడు, అందు వైష్ణవుఁడు, అంతియ గాక పరిశుద్ధుఁడు నగువాఁడు పక్వాన్నమునీయ నర్హుఁడు. వారి కిడినపక్వాన్నము నిరుపమఫలం బిచ్చును. ఇతరులు పక్వాన్న మున కర్హులుకారు. *ఓంకారము నుచ్చరించినను, అగ్నియందు హోమముచేసినను, సాలగ్రామశిలను బూజించినను, పక్వాన్న మును నాకు నివేదించినను బ్రాహ్మణేతరుఁడు పతితుఁడగు. ఉదా సీనుఁడగు పురుషునినుండియు, దురాచారనిరతునినుండియు బుద్ధిమంతుఁడు మంత్రమును గ్రహింపరాదు. విధివశమున గ్రహించినచో ధనహాని కలుగును. బ్రాహ్మణులు మాంస విహీనమగు హావిష్యము భుజింపఁదగినది. మాంసమును బరి హరించినచో సూర్యతుల్యతేజస్సు గలుగును. వంట ప్రతిదినము క్రొత్తపాత్రమునందే చేయఁదగినది. ఒకప్పుడు పదునైదు దినము లొకపాత్రమునందే వంటచేయవచ్చును. ఆవల దానిని బరిహరింపవలయును.

తొలుతఁ జోటును బరిశుద్ధముచేసి తర్వాతఁ బాక మును జేయవలయును. స్థానము సత్కృతముకాఁగా బ్రాహ్మ ణుఁడు వంటకమును నాకొఱ కర్పించి యతిథికిఁ దనియఁబెట్టి యావలఁ దాను భుజింపవలయును. నాకు నివేదింపక యెవఁడు

*ఓంకారోచ్చారణాద్ధోమాచ్ఛాలగ్రామశిలార్చనాత్, మహ్యం పక్వా న్నదానాచ్ఛ విప్రాదన్యో వ్రజేదధః. అని మూలము.

భుజించునో వాఁడు సురాపానముచేసినపాపమును బొందును. చంద్రసూర్యగ్రహణములయందును జాతమృతాశౌచముల యందును, అశుచిస్పృశించినపుడును బాకభాండము పరిత్యజింప వలయును. అన్నమును ధౌతవస్త్రములు కట్టుకొని పాదప్రక్షాళనముచేసి పరిశుద్ధమగుస్థలమునఁ గూరుచుండి భుజింపవలయును. సూర్యుఁడుండఁగా రెండుపర్యాయములు భుజింపరాదు. అట్లు భుజించిన బ్రాహ్మణుఁ డొనరించుకర్మములు నిష్ఫలము లగును. అంతియకాక నరకము కలుగును. యాత్ర, యుద్ధము, నదీతీరము, రెండవమాఱు భుజించుట, భార్యాసంగతి యనువీనిని శ్రాద్ధదివసమున వర్జింపవలయును. హవిష్యమును భుజించి సంయతేంద్రియుఁడై యుండవలయును. ద్విజుఁడై విష్ణుభక్తుఁడై పండితుఁడు నగువానికి దాన మీయవలయును. వృషలీపతికిని, శూద్రయాజకునకు దాన మీయరాదు. సంధ్యావందన మాచరింపక దుష్టుఁడై వృషభమునెక్కి చిలుకలంబట్టి యమ్ముకొనుచు దేవలుఁడైయుండు విప్రునకు దానమీయరాదు. ఇందేదియు నుత్తమముకాదు. ఇట్టివారి కిచ్చినదాతకు నరకము తప్పదు. శ్రాద్ధాన్నమును భుజించి భార్యంగూడిన నరకము గల్గును.

కన్యకను శుల్కమును గొని యిచ్చువాఁ డందఱికంటెఁ బాపి యనంబడు. కన్యాదానముచేసెదనని ముందు మూల్యముం గొనువానికి మహారౌరవనరకము గల్గును. కన్యారోమకూపసంఖ్యావత్సరములు నరకమున నాతఁ డుండఁగలఁడు. వానిపిత

రులకు నరకము గల్గును. వానిసంతతియుఁ గుంభీపాకనరకమునఁ బడు. పురోహితుఁడు నట్టినరకమునే యనుభవించును. కావున యోగ్యుఁడగువరునకుఁ గన్యకను దానము చేయవలయును. శూద్రులవలెనే బ్రాహ్మణులకు నీధర్మము సమానము. విప్రవైష్ణవధర్మము లిట్టివని వచించితిని. ఈధర్మములు నాల్గువేదములయందును బురాణములయందును బ్రతిపాదితములే. క్షత్రియులకు ద్విజపూజయు దేవతాపూజయుఁ జేయఁదగినవి. రాజ్యపాలనము యుద్ధమున భీతిలేకుండుటయు, విప్రులకు సదా దానము చేయుటయు, శరణాగతుల రక్షించుటయు, పుత్రతుల్యులనుగాఁ బ్రజలను జూచుటయు, దుఃఖితులను గాపాడి దుఃఖమును దొలఁగించుటయు, శస్త్రాస్త్రములయందు నైపుణ్యము, రణమునందుఁ బాటవము, తపస్సు, ధర్మకార్యకరణము ననువిని రాజులు ముఖ్యముగాఁ జేయఁదగినవి. పండితుఁడై నీతిశాస్త్రవేత్తయగువానిని గణుతించి సదా కాపాడవలయు. అట్టివానిని సభ్యుల యనుమతినొంది ధర్మనిర్ణయమునందు నియోగింపవలయును. హస్త్యశ్వరథపాదాతమగుచతురంగబలమును జక్కనిస్థితియం దునుపవలయును. కీర్తివంతుఁడై ప్రతాపశాలియుగా నుండవలయును. రణమునందుఁ బ్రయత్నపరుఁడనైతినని దానవిముఖుఁడు కాఁగూడదు. ఎవ్వఁడు యుద్ధరంగమునఁ బ్రాణముల వదలునో వానికి స్వర్గము కరతలామలకము.

నందరాజా! ఇఁక వైశ్యధర్మముల నాలకింపుము. వైశ్యులకు వాణిజ్యము, కృషి, పశురక్షణము, విప్రదేవపూజనము,

దానము, తపోనిరతి, వ్రతసేవనము ననునివి ప్రధానములు. పాదజులకు ద్విజసేవ ప్రధానధర్మము. ద్విజధర్మముల నాచరించుచు వారిద్రవ్యము నపహరించినవాఁడు జండాలుఁ డగును. బ్రాహ్మణిని గామించినశూద్రుఁడును మాతృగామియు సమానులగుదురు. ఇఁక సన్న్యాసిధర్మముల నాలకింపుము. దండమును విధిమీఱ గ్రహించినవరుఁడు నారాయణుండగును. పూర్వకర్మముల స్మరించి పరకర్మములను బోఁద్రోలి నన్నుఁ దలంచుచు నున్న నామందిరమున కరుదెంచును. సన్న్యాసిపాదస్పర్శమున భూమి పవిత్రమగు. సకలతీర్థములు పావనములగు. సన్న్యాసిని స్పృశించినరుఁడు నిష్పాపుఁడగును. సన్న్యాసులకు భిక్షయొసరించిన నశ్వమేధఫలము గలుగును. వారికి నమస్కరించినను, కోరి వారిని దర్శించినను రాజసూయఫలము గలుగును. యతులను బ్రహ్మచారులను దర్శించినను సన్న్యాసిదర్శనతుల్యఫలము గల్గును. సాయాహ్నమువఱకు వేచియుండి యాఁకలి బాధింప నేసన్న్యాసి గృహస్థునింటికిఁ బోవునో మంచి యన్నముగాని, కదన్నముగాని గృహస్థువు భక్తితో నిడిన నాసన్న్యాసి పరిగ్రహింపవలయును. మిష్టాన్నమును గోరరాదు. కోపము నొందరాదు. ధనమును గ్రహింపరాదు. ఏకవస్త్రుఁడై యుండవలయును. ఆశావర్జితుఁడు కావలయును. గ్రీష్మమును శీతమును దుల్యముగా భావింపవలయును. లోభమోహములఁ జెంతఁ జేరనీయరాదు.

సన్న్యాసి యొక్కనియింట నొకరాత్రిమాత్ర ముండి

ప్రాతఃకాలమున మఱొకతావునకుఁ బోవలయును. *వాహ
నము నెక్కి గృహస్థులనుండి ధనము చేకొని గృహము కట్టుకొని
యేసన్న్యాసియుండునో యతఁడు పతితుఁడగును. [1]కృషి చే
యించుచు, వ్యాపారమూలముగ ధన మార్జించుచు, నీచవృత్తి
నవలంబించుచు నుండుసన్న్యాసి యాచారశూన్యుఁ డనఁబడు
టయేగాక స్వధర్మపతితుఁడగును. స్వకర్మ మశుభముగాని శుభ
ముగాని యెవఁ డాచరించునో వాఁడు శుద్ధుఁడగును. స్వధ
ర్మమును మానినఁ బరిహాస్యుఁ డగును.

పతిహీనయగునారి నిష్కామినియై యేకవారము
భుజించి దినాంతమున హవిష్యమాహారముగా నియమముగా
నుండవలయును. దివ్యవస్త్రము గట్టరాదు. గంధద్రవ్యములను
గాని సుగంధితైలమునుగాని యుపయోగింపరాదు. పూలమాలి
కనుగాని చందనమునుగాని శంఖసిందూరాద్యలంకారములను
గాని వదలవలయు. మాసినచీరఁగట్టిసదా నారాయణు స్మరిం
చుచు భగవత్సేవచేయుచుఁ దన్నామజపము జేయుచు ననన్యభక్తి
గలిగి యుండవలయును. పురుషులను బుత్రతుల్యులనుగా భావిం
చుచుమిష్టాన్నమును భుజింపక విభవము ననుభవింపక యేకాదశి
యందుపవసించి కృష్ణజన్మాష్టమియందు శుష్కోపవాసమును జేసి

---

* యానమారోహణం కృత్వా గృహీత్వా గృహిణోధనమ్, గృహం
కృత్వా గృహీరమ్యాత్స్వధర్మాత్పతితో భవేత్. అని మూ. 1 కృత్వాచ కృషి
వాణిజ్యం కువృత్తిం కురుతేచ యః, ససన్న్యాసీ హృతాచారః స్వధర్మాత్ప
తితోభవేత్. అని మూ.

శ్రీరామనవమీ శివరాత్రిచంద్రసూర్యగ్రహణములు ననువీని యందు నియతురాలై వేయించిన వస్తువును ద్యజించి భుజించు నపుడు జాగరూకత గలిగి యుండవలయును. విధవలు యతులు బ్రహ్మచారులు తాంబూలమును వదలవలయును. తాంబూలము సన్న్యాసులకు గోమాంససురాతుల్యమని చెప్పఁబడినది. రక్త శాకము మసూరము జంబీరపర్ణము వర్తులాకారాలాబువు (సొర కాయ) అను వీనిని వదలిపెట్టఁదగు విధవ పర్యంకమున శయ నించి పతిని భ్రష్టపుణ్యునిగాఁజేయఁగలదు. వాహనమునెక్కిన విపతిక నరకమొందును. వెండ్రుకల దువ్వరాదు దేహమును నూనెచే సంస్కరింపరాదు. తైలాభ్యంగము చేయరాదు.అద్దము చూడరాదు. పరపురుషముఖమును, యాత్రను, నృత్యమును, మహోత్సవదర్శనము, గానమును సాగుచోటికిఁ బోరాదు. అలం కృతపరపురుషుని జూడరాదు. ఇవి సామవేదప్రతిపాదితధర్మ ములు. పరమపురుషార్థమును వచించెద. ఆలకింపుము.

సత్పురుషధర్మములు.

వేదముపఠించుట, పాఠము చెప్పుట, శిష్యులను బాలిం చుట, గురువులసేవించుట, ద్విజదేవార్చన మొనరించుట, సిద్ధాంతశాస్త్రనైపుణ్య మలవఱచుకొనుట మనస్సంతోషకర విషయముల భావించుట, వ్యాఖ్యానముచేయుట, గ్రంథపరి శీలనము, ఆచారవ్యవస్థచేయుట, వేదసమ్మతవిషయవిచారము చేయుట, శాస్త్రార్థచర్యచేయుట, దేవాహ్నికనైపుణ్యము,

ఈప్సితవేదాచరణము, వేదోక్తవస్తుభక్షణముచేయుట, పవిత్రాచారనిరతి యనునవి సత్పురుషు లాచరింపఁదగుపద్ధతులు.

పతివ్రతాధర్మములు.

ఇఁకఁ బతివ్రతాధర్మముల నాలకింపుము. సదా పతియందు నౌత్సుక్యము, తత్పాదజలమును సేవించుట, భక్తిభావమునఁ దదనుమతి భుజించుట, వ్రతాచరణము, తపోనిరతి, దేవతాపూజ, యనువానికన్న నెక్కుడుగ భర్తృసేవను దలంచుట, పతిని సంతోషింపఁజేయుట, తదాజ్ఞారహితకర్మమును మానుట, నారాయణునికంటెఁ బరదైవము భర్తయని భావించుట, పరపురుషముఖమును బరికింపకుండుట, యాత్రోత్సవముల నాసక్తి లేకుండుట నృత్యనర్తకగానములయెడఁ బరాఙ్ముఖత, పరక్రీడను జూడకుండుట యనునివి పతివ్రతలకు ముఖ్యధర్మములు. భర్తకేపదార్థములు భక్ష్యములో వానినే తా భుజింపవలయు. క్షణమాత్రమైన భర్త నెడఁబాయరాదు. పతిమాటకు విరుద్ధము పలుకరాదు. కోపము మానరాదు. సదా శుద్ధిగలిగి భర్త కోపమునఁ దన్నిన నోర్చుకొని యాకలిగొన్నపుడు పతిని భుజింపఁజేసి నిద్రపోవుతఱి నాయనను మేల్కొలుపక యీకార్య మొనరింపుమా యని పురికొలుపక పుత్త్రులయం దనుచుప్రీతి కన్న నూఱుమడుంగులు పతియందుఁ బ్రేమమునిచి యుండవలయు. పతియే బంధువు, సుగతి, దైవము నని భావింపవలయును. సంతోషించునపుడు తాను నానందించుచుఁ జిఱునవ్వు దొలకాడ మాటలాడవలయును. పతివ్రత పురుషసహస్రము

లొనరించు పాతకములఁ దొలఁగింపఁగలదు. అట్టిసతులకుఁ గర్భ
భోగము లేదు. అట్టిభార్యంగూడి తత్పతి హరిమందిరమున సం
తోషించుచుండును.

పృథ్విలోఁగలసమస్తతీర్థములు పతివ్రతలపాదములయం
దుండును. మహర్షులతేజస్సు లాపతివ్రతయందే యుండును.
మహర్షులతపస్సు, వ్రతపరాయణులవ్రతఫలము, దాతలదాన
ఫలము నను నివియెల్ల సాధ్వీమణులయం దుండును. హరిహర
విరించులు సకలదేవతలు మునులు పతివ్రతలకు భయపడుదురు.
వారిపాదధూళిచే భూమి పవిత్రయగును. బతికి నమస్కరించిన
సకలపాపములు నశించును. ముల్లోకములను నిమేషమాత్ర
మున భస్మము చేయుశక్తి పతివ్రతలకుఁ గలదు. స్వతేజస్సు
చేతనే పతివ్రత ప్రకాశించును. దేవతలవలనను, యమునివలన
నామెకు భయము గలుగదు. నూఱుజన్మములనుండి పుణ్యమొన
రించువారియింట పతివ్రత జన్మించును. ఆమెను గన్నతల్లి
దండ్రులు జీవన్ముక్తు లగుదురు. సాధ్వి ప్రభాతమున మేల్కాంచి
రాత్రిధరించినవస్త్రమును వదలి వేఱువస్త్రమును గట్టుకొని
భర్తకు నమస్కరించి యవ్వల గృహకార్యములఁదీర్పఁ జనవల
యును. పిదప స్నానమొనరించి ధౌతవస్త్రమును ధరించి తెల్లని
పుష్పముల భర్త నర్చింపవలయును. మంచినీటిచేఁ బతిని స్నాన
ము చేయించి ధౌతవస్త్రములనిచ్చి వారిపాదములఁ దడియొత్తి
పీఠమునఁ గూరుచుండఁజేసి ఫాలమునఁ జందన మిడి సర్వాంగ
ములఁ జందనచర్చితములుగా నొనరించి కంఠమున మాల్య మిడి

సామవేదోక్తమంత్రములచేఁ బూజించి నమస్కరింపవలయును. ప్రణవ మాది నుడివి పిదప నమఃపద ముచ్చరించి "కాంతాయ శాంతాయ సర్వదేవాశ్రయాయ" యనుపదములఁ బలికి యగ్ని భార్యను గొసయం దుచ్చరించి యీమంత్రముచేఁ బుష్పమును జందనము నిడవలయును. పాద్యార్ఘ్యధూపదీపనైవేద్యములను సువాసితశుద్ధజలములను దాంబూలపర్యమును సమర్పించవలయును. ఆవల * స్తోత్రరాజములఁ బఠింపవలయును. కాంతరూపుఁడై సకలలోకభర్తయై శిరశ్చంద్రస్వరూపియై శాంతుఁడై దాంతుఁడై సర్వదేవాశ్రయుండై యలరు భగవంతునకు నమస్కారములు. అనుమొదలగుస్తుతులను బఠించి యారాధింపవలయు. ఈస్తోత్రమును బతివ్రత యాలకించిన సర్వవాంఛితము లొనఁగూడును. అపుత్త్రునకు సంతతిగలుగు. నిర్ధనుఁడు సధ

---

*స్తోత్రరాజము.

ఓం నమః కాంతాయ భర్త్రేచ శిరశ్చంద్రస్వరూపిణే, నమశ్శాంతాయ దాంతాయ సర్వదేవాశ్రయాయ చ. ౧. నమో బ్రహ్మస్వరూపాయ సతీప్రాణపరాయ చ, నమస్యాయ చ పూజ్యాయ హృదాధారాయ తే నమః. ౨. పంచప్రాణాధిదేవాయ చక్షుషస్తారకాయ చ, జ్ఞానాధారాయ పత్నీనాం పరమానందరూపిణే. ౩. పతిర్బ్రహ్మా పతిర్విష్ణుః పతిరేవం మహేశ్వరః, పతిశ్చ నిర్గుణాధారో బ్రహ్మరూప నమోఽస్తుతే. ౪. క్షమస్వ భగవన్ దోషం జ్ఞానాజ్ఞానకృతం చ యత్, పత్నీబంధో దయాసింధో దాసీదోషం క్షమస్వ మే. ౫. ఇదం స్తోత్రం మహాపుణ్యం సృష్ట్యాదౌ పద్మయా కృతం, సరస్వత్యా చ ధరయా గంగయా చ పురా వ్రజ. ౬. సావిత్ర్యా చ కృతం పూర్వం బ్రహ్మణే చాపి నిత్యశః, పార్వత్యా చ కృతం భక్త్యా కైలాసే శంకరాయ చ. ౭.

నుఁ డగు. రోగి రోగవిముక్తుఁ డగు. నందరాజా! పతివ్రతాధర్మములను వచించితిని. ఇంక గృహస్థులధర్మముల నాలకింపు మని శ్రీహరి యిట్లు పలికెను.

మహాభక్తులారా! ఎల్లర కనుష్ఠేయములగు పద్ధతుల నాలకించితిరి. ఈపద్ధతు లెల్లయెడల ననువదింపఁబడినవే కాని క్రొత్తవిగావు. వీనింగూర్చి విశేషించి వ్రాయ నవసరములేదు. ఐన నొకటి రెండువిషయములంగూర్చి నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను. విధవాధర్మములు సుంత తీవ్రములుగాఁ గానంబడియెడిని. కాని వానిని బరమకృపాళువులగు మహాత్ములనువదించిరి కాన వానియం దేమో యపూర్వశక్తి గలదని మన మూహింపవచ్చును. విధవ నియతవ్రతయై యొంటిపూట భుజించి తైలాభ్యంగాది గాత్రసంస్కరణముల నొనరింపక యుండవలయు ననుమొదలగు ధర్మము లిందుఁ జేర్పఁబడినవి. కొంద ఱివ్వానిం దలంచి కఠినపద్ధతు లందురు. వారియం దేలయిట్టి నిర్దయ చూపవలయు నని యందురు. మనపూర్వు లీవిషయమునఁ గఠినాత్ము లందురు. కాని సామాన్యబుద్ధి నాలోచించినచో నించుక కఠినపద్ధతులనియే తోఁచెడిని. సూక్ష్మతరముగా నాలోచించిన నవి దయారసమునే చూపించుచున్న ట్లగపడును. ఎట్లనఁగా నాలకింపుఁడు. భర్త మృతినొందగనే యానారీచిత్తమునకు లోకమంతయుఁ బాడుగాఁ దోఁచును. తన కీలోకమున దిక్కెవ్వరును లేరనియు, మృతినొందుదాఁక నిట్టికష్టముల నెన్నియో గుడువక తప్పదనియుఁ దోఁచును. అంతియకాక యీలోకమునఁ దనకెవ్వరి

తోను బనియే లేదని తోఁచును. తన కిఁక దిక్కు సర్వేశ్వరుఁడే యని పొడకట్టును. భూషణాదులయందు నైరాశ్యము గలుగును అజ్ఞాన మెంతదనుక నుండును? అది యెట్లు తొలఁగును? అని యించుక యోజింపుఁడు. అజ్ఞానము నిలుచుటకు దగు మార్గము లేవి? క్రమక్రమముగా నవి మనమున దృఢముగా నాటుటకు సాధనము లేవి? అనియు నూహింపుఁడు. విధవ లట్టి నియమములకు లోఁబడియుండిన మేలా? లేక సువాసినుల ధర్మముల నాశ్రయించుట లోకమున కుపకారమా అనియుఁ దలపోయుఁడు. ఏల మనపూర్వుల కీపక్షపాతమని లేనిదయను వెల్లడింపఁబూనక యించుక భగవద్దత్తబుద్ధి నుపయోగింపుఁడు.

విధవ మరల వివాహము చేసికొనఁ గోరుచో నావిషయము వేఱుగ నుండును. ఆచర్చ యిచట చేయఁబూనను. నివృత్తిమార్గము నవలంబింపఁబూనువిధవకే యీధర్మము లగు నని నాయాశయము. భగవదనుగ్రహముచేతనో, తాత్కాలిక దుఃఖావేశముచేతనో,యొకవిధమగు వైరాగ్య ముదయించును. దానిని బెంపొందింపఁ బ్రయత్నింపవలయు. ఎట్టియోగికైనను దేహపోషణము, అలంకారాదులచేఁ దనువును గైసేసికొనుటయు నించుక ప్రవృత్తిమార్గప్రదర్శకములే యగు. ఇఁక స్త్రీజాతి కట్టివి కాకుండునా. వాని నడంచు టెట్లు? అనునదియే గట్టిప్రశ్నము. వైరాగ్య మేకారణమున నుదయించిన నేమి? ఆకారణమును వెదకుపని మనది కాదు. అది కాకదంతపరీక్షవంటిది. నిరర్థకమే యని నాయూహ. దానికిఁ దోడు ప్రవృత్తి

మార్గనిరోధకాచారముల నవలంబించుట ప్రధానము. సుగంధి తైలమున నభ్యంగకృత్యమును జరపి దివ్యచందనాదుల నలంది పుష్పహారముల వేణికై చేసి దిట్టముగా రెండుపూటలు భుజించి యిష్టానుసారముగఁ దిరుగుచుండువిధవకుఁ గలిగినయాత్మజ్ఞాన వైరాగ్యము త్రుటికాలమునఁ జెడదా. మనకీప్రపంచముతోఁ బనిలేదనుభావము నభివృద్ధిచేయుమార్గము లేవియని యించుక యోజింపుఁడు. దేహప్రసాధనము మదనోద్దీపకమని పూర్వుల భావము. దానిని మానినంతనే కామము తగ్గునా యని ప్రశ్నింపరాదు. తగ్గుటకు సాధనమని చెప్పుట తప్పుగాదు కొంతదనుక దేహపోషణమును మానిన మనోవాంఛలు తగ్గుననుట సార్వజనీనము. కాయికసుఖేచ్ఛకు దేహపోషణాలంకరణాదు లుద్దీపకములనుట నిర్వివాదాంశము. మఱియు వానిని దగ్గించుటయే కాక నియతవ్రతముల నాచరించుచు బ్రహ్మచారిణి యై యుండవలయుననియే స్మృతులు ఘోషించుచున్నవి. కాననే పూర్వులతికరుణార్ద్రహృదయు లయ్యు విధవల కేకవారాశనమును శాసించిరి. సకలవ్రతముల నుపవాసమే వారికి విధింపఁబడినది. దాన దేహము కృశించును. మనోవాంఛలు కృశించునా యనకుఁడు. శరీరపాటవము తగ్గుకొలఁది యెట్టిపట్టుదలలైనను వరుసగా తగ్గుచుండును. కానఁ దత్కార్శ్యమునకు నిదియొకమార్గమని నిర్ణయింపఁబడినది. అందఱకు నీనియమము చెల్లునా యనరాదు. తత్ప్రయత్నము కుమార్గము కాదని సారము. తత్ప్రయత్న మొనరించి భగ్నమగుచో వారిప్రారబ్ధ మనుకొనవలసి

నదియే. కావున విధవలగుస్త్రీలు బ్రహ్మచారిణు లయి దేహపోషణము చేసికొనకుండుట చాలమంచిమార్గమనక తప్పదు. సన్న్యాసులధర్మములలోఁ జాలభాగము విధవలకు ధర్మములు విధింపఁబడినవి. కారణము దాన లోకమున కుపకారము కలదనియే కాని మహర్షులు కఠినాత్ములై కాదు. ఇంకను దీనిం జర్చింపరాదు.

సువాసినీధర్మములవిషయమున నాలుగుమాటలు మాత్రము వ్రాసి వదలెదను. పతిసేవకంటె నెక్కుడుగ నేధర్మము వారికి విధింపఁబడలేదు. ఏల? చిత్తమేకాగ్రత నొందవలయు ననియే. భర్తయందుఁ బ్రీతి, భగవంతునందు భక్తి, ఇవి రెండును సమములుగా విధించినచో మనస్సు నిలకడఁ గాంచదు. భగవంతుఁ డనఁగా భర్తయే యని నియమించినచో నది త్వరగాఁ గలుగవచ్చునని విధించిరి. సకలధర్మముల నాచరింపవచ్చును. కాని వానిలో మొదటిది పతిసేవయే యనుటంబట్టి గట్టిగా నాలోచింపఁగాఁ జిత్తైకాగ్రత ప్రధానమని తెల్పుటకే కాని వేఱుగాదు. తక్కుంగలధర్మము లన్నియు సాధారణములు గాన వానివిషయమై పెక్కుతావుల వ్రాయఁబడియుండుట నిట వదలెదను.

గృహస్థగృహిణీశిష్యాదిధర్మములు.

* నందభూపాలకా! గృహస్థులు, గృహిణులు శిష్యులు

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఎనుబదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁ బడినదని యెఱుంగవలయును.

లోనగు వారిధర్మముల నించుక యాలకింపుఁడు. ద్విజదేవార్చ
నము గృహస్థువు సదా చేయవలయును. స్వధర్మాచరణము చతు
ర్వర్ణములకు సహజము. ప్రతిదినము చేయఁదగినది. అందఱికి
నాధారము గృహస్థువు గావున నాతనిం గాపాడ దేవతలం
దఱు సంసిద్ధులైయుందురు. ఏగృహస్థు వతిథిపూజ చేయఁడో
వాఁడు సదా యశుచియనంబడు. కర్మకాలమునఁ బితృదేవతలు
అతిథిపూజాకాలమున దేవతలు గృహస్థువు నాశ్రయించి యుం
దురు. ఆతనియింటికి వచ్చి చూచుచుందురు. ధేనువులు దప్పి
గొని తొట్టియొద్ద నిలిచియున్న ట్లాతురులై పితృదేవతలు దేవ
తలు నుందురు. వెదకుచు నాకలిగొన్న యతిథి సాయంకాలమున
గృహస్థువును గానవచ్చి యాతనిపూజం గొని యాశీర్వదించి
వెడలిపోవును. అట్టియతిథి వచ్చినపు డాతని నారాధింపనిగృహ
స్థువు పాతకి యనంబడును. సకలపాపము లాతఁడు చేసినట్లే
యగును. ఏయింటినుండి యతిథి భగ్నాశుఁడై వెనుకకు మర
లునో యాయింటినుండి పితృదేవతలు, దేవతలు నిరాశులై
యాయతిథులం గలిసి వెడలిపోవుదురు. బ్రహ్మహత్యాదిదో
షము లాగృహస్థువునకుఁ గల్గును. కాన నతిథిపూజ యవశ్యము
చేయఁదగినది. నిరాశుఁడై వెడలిపోవునతిథి తనపాతకమును
గృహస్థువున కొసంగి యతఁడుచేసియున్న పుణ్యమును గైకొని
పోవును. కావుననే పొరపడక యతిథిపూజచేసి దేవతలఁ బూ
జించి శుభాశయుఁ డై సేవకుల నుపచరించి పిదప గృహస్థువు
భుజింపవలయును. ఏగృహస్థునింట నతనితల్లి యుండదో భార్య

కులటయగునో ఆగృహస్థువు వనమున కరుగవలయు. ఇంటికంటె నరణ్యమే మేలని సాధువు లనిరి. ఏనారి పతితోఁ గలహించుచు నతనిని విషతుల్యముగాఁ జూచునో, భర్తకుఁ దగినయాహారము నొసఁగి తృప్తునిం గావింపదో, సదా తిరస్కరించుచుండునో యాస్త్రీ పాపాత్మురా లనంబడును. తక్కినపూజ లెన్ని చేసినను వ్యర్థము లగును. పతిని దృణముగా భావించి ధిక్కరించుచు నున్నభార్యం గూడి ధిక్కారాగ్నిదగ్ధుఁడై వసించినగృహస్థువు మృతతుల్యుఁడే యనంబడును. దుష్టవంశమునఁ బుట్టినస్త్రీని వివాహమాడిన నట్టివాఁడే యగును. ఇంక గృహిణు లాచరింపఁ దగు సదాచారముల వినుము.

నందమహీజానీ! గృహిణి పతిభక్తిగలిగి దేవబ్రాహ్మణుల నర్చించుచు నుండవలయును. ఆమె శుద్ధాత్మ యనంబడు. ప్రాతఃకాలమున లేఁచి పతికి వందనమాచరించి దేవతుల్యునిగాఁ దలంచుచు ముంగిలిని గోమయమున నలికి జలము ప్రోక్షించి యింటిపను లెల్లం దీర్చి స్నానమొనరించి గృహదేవతలం బూజించి పతిని భుజింపఁజేసి యతిథికి భోజనము పెట్టి పిదపఁ దా భుజింపవలయును. పుత్త్రులచేఁ దండ్రియు శిష్యులచే గురువును బూజింపఁబడఁ దగుదురు. వారియాజ్ఞలనందియే పుత్త్రశిష్యులు కార్యారంభ మొనరింపం దగుదురు. శిష్యుఁడు భృత్యునివలె గురుసేవ చేయవలయును. పుత్త్రుఁడు శిష్యుఁడును దండ్రిని గురువును ఈకార్యము చేయవలయునని యాజ్ఞాపింపరాదు. తమసర్వస్వమును వారి కర్పింపవలయును. వారియందు

మనుష్యులనుబుద్ధి నునుపక దేవతలనుబుద్ధి నునుపందగు. మనుష్యమాత్రులనుగా వారిం దలంచినయెడల మహత్తరపాపము లభించును. తల్లిని దండ్రికంటె నెక్కుడుగాఁ బూజింపవలయును. తల్లికంటె నెక్కుడుగా గురువు నర్చింపవలయును. తండ్రియుఁ దల్లియు గురువు నను వీరొక్కరికంటె నొక్క రధికులు. భార్యయు, శిష్యుఁడు, కొడుకు, ఓర్పు, అనాథయగుతోఁబుట్టువు, కన్యకయు నను వీరు సదా పోషింపం దగినవారు. తండ్రీ! నందభూపాలా! ఇవి ధర్మపద్ధతులు. విస్తరించి వచించితి.

స్త్రీజాతి యొక్కటియే. అందుఁ బతివ్రతలు పూజార్హులు. స్త్రీలందఱు ప్రకృత్యంశసంజనితలు. స్త్రీలెల్లఁ బవిత్రలు పండితులకంటె నెక్కుడు మర్యాదకుఁ దగినవారు. కేదారకన్యాశాపమున వారిధర్మము నశించినది. బ్రహ్మకోపావేశమున కృత్యచే స్త్రీని నిర్మించెను. ఆస్త్రీజాతి మూఁడువిధములుగా నుండును. ఉత్తమమధ్యమాధమభేదములు గలది. పతిభక్తి గలనారి ఉత్తమజాతి యనంబడు. ప్రాణాంతమందును జారుని నామె మదియందును స్మరింపదు. పతినిఁ బూజించినట్లే దేవద్విజుల నర్చించును. వ్రతోపవాసము లొనరించును. తండ్రిచే రక్షితయై జారుని గన్నెత్తియైనం జూడక యుండును. సుంతగాఁ బతిని బూజించునారి మధ్యమజాతి యనంబడు. కృత్రిమ యనియుఁ జెప్పంబడును మిగుల దుర్వృత్తిగలనారి యధమజాతి యనందగు. అసదంశప్రసూత యనియుఁ జెప్పందగు. అధర్మముల నాచరించుచు దుశ్శీలనుం దాసక్తి గలిగి కలహప్రి

యురాలై పతిని సదా తిరస్కరించుచు జారుని సేవించుచుఁ బతికి దుఃఖమును గలిగించుచుఁ బతిని విషమువలెఁ గాంచుచు జారుని ద్వారా పతిని జంపించి స్వేచ్ఛగాఁ దిరుగునదియే యధమజాతి స్త్రీయనంబడు. అదియే పుంశ్చలి యనియుఁ జెప్పంబడును. ఆనారి పతికిఁ దగినయాహార మిడక విషతుల్యోక్తులం బల్కుచు నధర్మమునే గోరుచు జారునే ప్రేమించుచు గురువులచే దూషింపంబడియుండును. ఆస్త్రీని గాపాడ నెవ్వరును సమర్థులు గారు. దానికి జారుఁడు తప్పఁ దక్కినవా రెవ్వరును బ్రియులు కారు. అట్టిస్త్రీలు క్రొత్తతృణమును గోవులుకోరునట్లు నవనవప్రియులనే కోరుచుందురు. మెఱపుఁదీఁగయు, జలముల లిఖించిన రేఖయు నెంతయస్థిరమో యంతకంటె దానిప్రీతి యస్థిరము. ఇది స్త్రీజాతిచరిత్రము. ఇంకఁ ద్రివిధభక్తులలక్షణముల నాలకింపుము.

భక్తుఁడు తృణశయ్యారతుఁడై మన్నామగుణకీర్తనమునం దాదృతిగలిగి సంసారసుఖములను గోరక తత్ప్రియకార్యములం ద్యజించి నాపాదారవిందముల ధ్యానించుచు నన్నే పూజించుచు సంకల్పరహితుఁడై సర్వకర్మముల నాచరించుచు నెట్టిసిద్ధులను గోరక యణిమాదులఁ దృణములుగా భావించుచు సుఖకారణమగు దేవత్వమును బ్రహ్మత్వమును గూడ నాశింపకయుండును. సదా నాదాస్యమునే కోరును. సాలోక్యాదిచతుష్టయమును గోరఁడు. నిర్వాణముక్తిని, అమృతపానము నాశింపఁడు. నిష్కల్మషమగుభక్తిని గోరును. భక్తికి స్త్రీపురుషభేదము లేదు. కులభేదములు లేవు. క్షుత్పిపాసల్ను నిద్రాలోభమోహ

దులు వదలి రేయింబవళ్లు నన్నే తలంచుచుండును. దిగంబరు లుగ నుందురు. వాఁడు నా భక్తులలో నుత్తముఁడు. మధ్యమ భక్తునిలక్షణముల నాలకింపుము. గృహస్థుఁడై కర్మములయం దాసక్తుఁడు గాక పూర్వకర్మనికృంతనకర్మము నాచరించుచు సంకల్పరహితుఁ డై సర్వము కృష్ణార్పణము. నే నిందులకు గర్తను గాను అని మనోవాక్కాయములఁ దలంచుచు నుండువాఁడు మధ్యమభక్తుఁడు. ప్రాకృతికుఁ డనువాఁడు తద్భి న్నుఁడని యెఱుంగుము. వాఁడు యముని గాని, యముదూత నుగాని స్వప్నమందైనఁ జూడఁడు. పురుషసహస్రములఁ బోలుతచెప్పినభక్తుఁ డుద్ధరింపఁగలఁడు. మధ్యముండు శతము నుద్ధరింపఁగలఁడు. ప్రాకృతుఁ డగుభక్తుఁడు శతచతుర్భాగసం ఖ్యల నుద్ధరింపఁగలఁడు. తండ్రీ! నీ కోరిక ననుసరించి త్రివిధ భక్తులం దెల్పితిని. బ్రహ్మాండరచనాఖ్యానమును వివరించెద. సావధానుఁడవు కమ్ము.

బ్రహ్మాండరచనాఖ్యానమును భక్తు లారయఁగలరు.మును లు దేవతలు కష్టపడిన నించుక తెలియఁగలరు. ప్రపంచము సర్వా ర్థవంతము. దీనితత్త్వమును బ్రహ్మాయు. ననంతుఁడు, మహేశ్వ రుఁడు, ధర్ముఁడు, సనత్కుమారుఁడు, నరనారాయణమునులు, కపిలుఁడు, గణేశుఁడు, దుర్గయు, లక్ష్మీసరస్వతులు, వేదములు, వేదమాతయు, సర్వజ్ఞయగురాధికయు ననువీరు మాత్రమే చక్కఁగా నెఱుంగఁగలరు. తక్కుంగలవా రెఱుంగరు. వైశ ష్యము బుద్ధియందుఁగలవారలొాట బుద్ధిమంతులయ్యు నెఱుంగఁ

జాలరు. ఆత్మ యెట్లునిత్యమో ఆకాశ మట్లే నిత్యము. దశదిశలు నిత్యములు. ప్రకృతియెట్లు శాశ్వతమో యట్లే విశ్వగోళము నిత్యము. గోలోకమేలాగు నిత్యమో వైకుంఠ మట్లే.

ఒకానొకదినమున గోలోకమున నేను రాధికం గూడి రాసోత్సవమునఁ దేలుచుంటిని. అత్తఱి నావామాంగమునుండి పదాఱువత్సరముల బాలిక యావిర్భవించెను. శ్వేతచంపక వర్ణము గలిగి శరత్పార్వణశీతాంశునిభముఖ మలరార మిగుల సుందరాంగియై రమణీగణమున నుత్తమురాలై యాయతివ పొడకట్టెను. ఆమెమోము చిఱునవ్వున నలరుచుండెను. కోమలాంగము మనోహరముగాఁ గనుపట్టుచుండెను. వహ్నివలెఁ బరిశుద్ధమగునంబరము ధరించి సర్వాభరణభూషితయై బలాకాభిభూషితయగు మేఘపంక్తివలె నొప్పారుచుండెను. సిందూర బిందు వామె భాలభాగమున నలరుచుండెను. పరిమళచారుచందనచర్చ లాయతివతనువునకుఁ గ్రొత్తరంగునిచ్చుచుండెను. ఇట్లు సకలలక్షణముల విలసిల్లుచు మత్తదంతిగమనమొప్ప నాకామిని కటాక్షముల నన్నుఁ గాంచెను.

ఆమె రమణోత్సుకియై యుండెను. రాసమండలమున కరుదెంచి నన్నుఁ గాంచుచు నాపురోభాగమున నుండెను. ఆకారణమున రాధయనుపే రామెకుం గల్గెను. ప్రకృష్టప్రకృతికలది గావునఁ బ్రకృతి యనంబడియె. సర్వకార్యనిర్వహణమున శక్తి గలది కావున శక్తి యనంబడియెను. సర్వమున కాధారభూతయై సర్వరూపిణియై మంగళోచితయై సర్వమంగళదక్షయై యుండు

కతన సర్వమంగళ యనంబడియెను. ఆమెయే వైకుంఠమున మహా లక్ష్మియనియు, నవతారభేదమున సరస్వతి యనియు, వేదములఁ బ్రభవింపఁజేయుట వేదమాత యనియు,సావిత్రి యనియు, గాయత్రి యనియుఁ,ద్రిజగద్ధాత్రియనియుఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచెను. పూర్వము దుర్గమ రాక్షసులను జంపి దుర్గయనం బరఁగెను. సకల దేవతాతేజస్సులం గైకొని పూర్వ మొకపరి జనించెను. కాన నాద్యప్రకృతి యనియుఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచెను. సర్వానందస్వరూపిణియు, సర్వదుఃఖదారిద్ర్యనాశినియు, శత్రుభయదాత్రియు, భక్తభయహారిణియు నయి, యామెయే దక్షకన్యకయై సతియనియుఁ బర్వతపుత్రియై పార్వతియనియు, సర్వాధారస్వరూప యనియుఁ గీర్తింపఁబడు. ఆమెయే యొకకళచే వసుంధర యయ్యెను ఒక్కకళచేతనే తులసి యనియు గంగయనియు నాఖ్యం గాంచెను. ఆమె సాయముననే కదా నేను సృష్టి చేయుదును ఆమెను రాసమధ్యభాగమునఁ గాంచి ముదము నొంది యామెం గూడి నూర్వులు బ్రహ్మలుండునంతకాలము క్రీడించితిని. అత్యద్భుతమగు కౌతుకమున శృంగారక్రీడ సలుపఁబడియెను. వారియిద్దఱనుండి రాసమండలమున స్వేదజలము ప్రసవించెను.ఆజలమే పేరున నాకారసరోవరమనం బ్రథితం బయ్యెను. ఘర్మధారాధోభాగమునందు విశ్వగోళకములు వెలసెను. బ్రహ్మాండగోళకమన నది కీర్తింగాంచెను. జలపూర్ణంబగుట నందు సృష్టిశూన్యమై యుండెను.

శృంగారాంతమున నారాధాదేవియందు వీర్యాధాన

మొనరించితిని. ఆగర్భము చిరకాలము వృద్ధియగుచుండెను. ఒకానొకతరుణమున నారాధ పరమాద్భుతుఁడగు బాలునిం గనియెను. ఆశిశువుం గాంచి కోపావేశమున నారాధ రోదన మొనరించెను. పాదమున విశ్వగోళకమునఁ బ్రేరేపించెను దాని యందు సర్వాధారుఁడగు విరాట్టువు పడెను. అట్లు జలములం బడిన సంతానము గాంచి నేనాతరుణీమణిని శపించితిని. దాన నారాధ యనపత్య యయ్యెను. ఆవిరాట్టువునుండి క్రమముగా దుర్గాలక్ష్మీసరస్వతు లుదయించిరి. వారినుండి పెక్కుమంది కాంత లుద్భవిల్లిరి. వారు తమకళలచే నెందఱినో పుట్టించిరి. ఏకళచే శిశువుగా విరాట్టువు జనించెనో ఆతనికి నమృతాంగు ష్ఠపీయూషము నొసంగితిని. దాని నాతఁడు త్రాగెను. జలము నందు స్థావరరూపమున నిజకర్మ వశమునఁ బరుండెను. యోగ బలమున నాతనికి జలమాధార మయ్యెను. ఆతనిలోమకూప ములు సదా జలపూర్ణములని యెఱుంగుము. ఆకూపములనుండి యల్పవిరాట్టువు లెందఱో పుట్టిరి. అందొక్కనినాభి సహస్రదళ పద్మాకార మయ్యెను. అందుండి బ్రహ్మ యుదయించెను. కావు ననే కమలోద్భవుం డనంబడియె.

ఆబ్రహ్మ పుట్టినంతనే చింతాగ్రస్తుఁ డయ్యెను. ఈదేహ మెక్కడినుండి వచ్చెను? నాకు మాత యెవ్వతె? తండ్రి యెవఁడు? బాంధవుఁడెవఁడు?అని చింతించుచుఁ జిరకాలమందే తిరుగుచుం డెను.ఐదులక్షలవత్సరములు తపస్సుచే నన్ను స్మరించెను. నేనతని యెదుటఁ దోఁచి యొకమంత్రము నాకమలోదరమునందే యుప

దేశించితిని దాని నందే నియతుఁడై చిరకాలము జపించెను. అపుడు నేనాతనికి వరమిచ్చితి. సృష్టికార్యమున నతఁడు ప్రవర్తించెను. మాయచేఁ బ్రతిబ్రహ్మాండమందును బ్రహ్మావిష్ణుమహేశ్వరులును, దిక్పాలకులు, ద్వాదశాదిత్యులు, నేకాదశరుద్రులు, నవగ్రహములు, అష్టవసువులు, మూఁడుకోట్లదేవతలు, బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రులు, యక్షగంధర్వకిన్నరులు, భూతములు, రాక్షసులు, మొదలగు నీచరాచరరూపజంతువులుదయించెను. ప్రతివిశ్వమునందును స్వర్గము లేదు కల్పింపఁబడియెను. సప్తసాగరములు సప్తద్వీపములు గలపృథ్వియు నిర్మింపఁబడియెను. కాంచనీభూమిసంయుక్త యగునది పృథ్వి. దానియందలిస్థలము తమోయుక్తము. సప్తపాతాళములు నిర్మితఁబడియె. వీనిచే బ్రహ్మాండ మావృతంబగు. ప్రతివిశ్వమందును జంద్రసూర్యులు గలరు. భారతవర్షము పుణ్యక్షేత్రంబగు. దీనియందు గంగాదిపరమపావనతీర్థరాజములు గలవు. మహావిష్ణువున కెన్నిరోమకూపములు గలవో యన్ని విశ్వములు కలవని యెఱుంగుము. కాన విశ్వము లసంఖ్యాతములని యెఱుంగుము. విశ్వములకు నూర్ధ్వభాగమున వైకుంఠము నిరాశ్రయమై యలరు. దానిమహిమమును వేదములు వచింపఁజాలవు. కుమతుల కీవిషయ మగమ్యము. ఆవైకుంఠమునకు నూర్ధ్వభాగమున గోలోకము గలదు. దానివిస్తృతి యపారము. దానిని వాయువు ధరించి యుండును. విచిత్రరీతి నది పొల్చును. పరమాశ్రయమై యది యుండు. రత్ననిర్మాణముల

నది పొల్చి నాయిచ్ఛచే శాశ్వతమై గోలోక మమరియుండును. అందే శతశృంగపర్వతము గలదు. బృందావన మందే కానంబడు. అది పరమపావనము. రాసమండల మాగోలోకమున నలంక రించియుండు. విరజానది యందుఁ బ్రవహించుచుండు. దాని యొడ్డున రత్నమందిరముల బృందము లానందదాయకములై కనుపట్టుచుండును. దానిచుట్టు ప్రాకారమును విశ్వకర్మయే యలరించెను. గోపికాగోపకులు కామధేనువులు నందుండు. కల్పవృక్షము లందుఁ గ్రిక్కిరిసియుండు. సరోవరములు కన్నుల పండువు చేయుచుండును. రాసమండలముచుట్టును బుష్పో ద్యానము లలరారుచునుండు. దానిచెంతనే శతశృంగపర్వ తము కనంబడును. ఆపర్వతము గోలోకప్రాకారమో యన నొప్పుచునుండును.

బృందావన మాలోకమునందే చందనపాదపసమన్వితమై కల్పవృక్షసాంద్రంబై కామధేనునిబిడంబై పుష్పోద్యాన మనోహరంబై విరాజిల్లుచుండు. విరజానదీశీతలవాతపోత ములచే నావనము సుఖాకరంబుగఁ జేయఁబడుచుండును. ఆబృందావనమున రాధాదేవి విహరించుచుండును. ఆమెః నాప్రాణాధిదేవత. ఆరాధయే శ్రీదామునిశాపవశమున నిపుడు వృషభానుపుత్రిక యైనది. బ్రహ్మాదిదేవతాపూజితాంఘ్రిసరోజ యగు నారాధాదేవియే యీవృషభానుకూఁతురని యెఱుం గుము. తండ్రీ! ఆరాధ సర్వప్రకారములచేతను నావలె వంద

నార్థా. నాకుఁదగిన ప్రియురాలని యెఱుంగుము. ఇది బ్రహ్మాండ వర్ణనము. ఇంక నీవేమి వినఁగోరుదువో వివరింపుము.

*భక్ష్యాభక్ష్యవస్తునిర్ణయము.

శ్రీకృష్ణమూర్తియుపదేశమున కలరి నందుఁడు మరలఁ బ్రశ్నించువాఁడై చతుర్వర్ణములవారికిని భక్ష్యాభక్ష్యవస్తువుల నెఱింగింపుము. సర్వప్రాణులకుఁ గర్మవిపాకమును దెలుపుము. కారణములకుఁ గారణమునెల్లఁ దెలియఁ బల్కుము. నీకంటె మఱి యొక్కని నెవ్వనిఁ బ్రశ్నింతును ? నీవు భగవంతుఁడవు కదా ! అని నందుఁడు ప్రశ్నింప శ్రీహరి యాప్రశ్నములకు బదులిడువాఁడై భక్ష్యాభక్ష్యముల విషయ మెఱింగించెద. అవధరింపుము. నాల్గుజాతులవారును ఈధర్మమురీతి మెలంగవలయును. సామవేదోక్తమగు నీవిషయము నాలకింపుము. ఇనుపపాత్రమున నావుపాలను ద్రాగుట, యందే యన్నమును దినుట, మధుగుడములను, కొబ్బరకాయనీరు నాపాత్రము నుండి త్రాగుట, ఫలమూలముల నందునుచుకొని భక్షించుట పనికిరాదు. అందునిచినవస్తువులభక్ష్యములని మనువు చెప్పెను. దగ్ధాన్నము, తప్తసౌవీరము భక్ష్యము కాదని సాధువాదము. కంచుపాత్రమున నాళికేరజలము, తామ్రపాత్రమున మధువు, పాలు నునిచినచో నవి సురాతుల్యము లగును. నెయ్యి మాత్రము కాంస్యపాత్రమున నుంచవచ్చును. రాగిపాత్ర

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఎనుబదిరెండవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని తెలియందగును.

షున నున్నపాలు త్రాగుట, ఎంగిలినేతి నుపయోగించుట' పాలతో లవణమును జేర్చుట యనునవి చేయరానిపనులు. అట్టివాని భక్షించిన గోమాంసమును దిన్నట్లే యగును. తేనె గలిపిన ఘృతతైలగుడము లభక్ష్యములు. అల్లము బెల్లమును గలిపినచో నది భక్షణార్హము కాదు. ఇది శ్రుతిసమ్మతము. ఒకరు త్రాగఁగా మిగిలినజలము, మాఘమాసమున ముల్లంగి, పండుకొని జపముచేయుట వీనిని బ్రాహ్మణుఁడు వదలవలయును.

పగటిపూట రెండుపర్యాయములు భుజింపరాదు. సంధ్యాకాలములం దన్నము తినరాదు. తెల్లవాఱుజామున భక్షించుట యనునవి చేయరానిపనులు. పానీయము, పాయసముఁ, చూర్ణము, ఘృతము, లవణముఁ, స్వస్తికము, గుడకము, క్షీరము,మజ్జిగ, తేనె యనునవి యొకరిచేతనుండి తీసికొని భక్షించిన గోమాంసమును భక్షించినట్లు యగును. వెండిపాత్రమున నునిచినపచ్చకప్పురము నుపయోగింపరాదు. పరిషేచనానంతరము భుజించువాని నెవ్వఁడేని స్పృశించిన నాయన్నము భక్ష్యము కానేరదు. ఇదిసర్వసమ్మతము. నకులగండకమహిషపక్షిసర్పసూకరగర్దభ మార్జారసృగాల కుక్కుట వ్యాఘ్రసింహములమాంసము త్యజింపఁదగినది. జలౌకసములు, నక్రములు, గోధికములు, మండూకములు, కర్కటికలు, చుంచుకములు, గోవులు, చమరీమృగములు అను నీజంతువులమాంసము కలియుగమున భక్షింపరానిదగును. హస్తిఘోటకరాక్షసమాంసములు నట్టివే యగును. దంశమశకమక్షికాపిపీలికాదినిషేధ

జంతుమాంసము వర్జింపవలయును. వానరభల్లూకశరభమృగ నాభిగర్ధభమాంసము నిషిద్ధము. మహిషీ క్షీరదధిఘృతములు భక్షణార్హములు కావు. అందు మంగళప్రదమగు పదార్థము నవనీతము. ఈపూర్వోక్తములు వర్ణము లన్నింటికి భక్ష్యములు కావు.

ఆదివారమునందు అల్లము భక్షింపరాదు. పర్యుషిత జలము, నట్టియన్నము, నట్టిదుగ్ధము విప్రులకు నిషేధము. పతి పుత్త్రులు లేనిదానిచేతియన్న మన్నివర్ణములువారును భక్షింప రాదు. ఆయన్నము సురాతుల్యము. గోమాంసమునకంటె నెక్కుడు దూష్యము. జ్ఞానదుర్బలుఁడగు నేబ్రాహ్మణుఁడు పతి పుత్త్రులులేనిస్త్రీ చేసినయన్నము భుజించునో ఆతఁడొనరించిన పితృదేవార్చనము నిష్ఫలముగాఁ బరిగణింపఁబడునని మనువు చెప్పెను. బ్రాహ్మణులకు నందును విష్ణుభక్తులకు మత్స్యమాం సము భక్షింపఁదగనిది. తక్కినవారి కామత్స్యమాంసము పంచ పర్వములయందు మాత్రము నిషిద్ధము. ఏమాంసము పితృదే వావశేషమో యది దూషితము కాదు. అదియుఁ బంచపర్వము లందును దూష్యమని మనువు శాసించెను. అసంస్కృతమగు లవణము తైలము నివి రెండును నభక్ష్యములే. వహ్నిసంస్కృత వ్యంజన మందఱకుఁ బవిత్రమే యగు. ఒంటిచేతితోనిడినజలము ఘృతము గ్రహింపఁదగవనుట సర్వసమ్మతము. నిర్మలజలము కూడ కృమియుక్తమై కలుషముగా నున్నయెడల నపరిశుద్ధ మగును. ఆజలమును బ్రాహ్మణులు నందును విశేషించి వైష్ణ

వులును ద్రాగరాదు. హరికి నివేదింపఁబడనిపదార్థము యతు
లకు బ్రహ్మచారులకును భక్ష్యము కాదు. పిపీలికామిశ్రమగు
మధువు, గవ్యము, గుడము భక్షింపరాదు. పక్షులు దినినది కీట
ములు దినినది శుద్ధమగు పక్వఫలమైనను దినరాదు. కాకభక్షిత
మగువస్తు వందఱకు నభక్ష్యము.

ఘృతపక్వము, తైలపక్వము, శూద్రపక్వమగు మిష్టా
న్నము ననునివి బ్రాహ్మణులకు భక్షింపరానిది. అశుచులగునెల్ల
వారిజలము నన్నము పరిత్యజింపఁదగినది. కర్మముల విపాకము
దుష్కరము, శ్రుతిసమ్మతము. నందరాజా! భక్ష్యాభక్ష్యవస్తువుల
నెఱింగించితిని. నాల్గువేదములయందు ననువదింపఁబడిన మత
చతుష్టయము సర్వసారభూతమును వచించెద. తండ్రీ! శ్రద్ధగా
వినఁదలంపుము.

కర్మమనునది యనుభవింపక నశింపదు ఎన్నికల్పముల
కైన నది వెంటనంటియే యుండును. తాఁజేసికొన్నకర్మము
శుభాశుభరూపము ననుభవింపక తప్పదు. తీర్థములు దేవతలు
తద్విషయమున సాహాయ్యము చేయఁజాలరు. కాయవ్యూహ
ముచే నించుక సాహాయ్యము కలుగును. ఎన్నిప్రాయశ్చిత్తములు
చేసినను మత్పరాఙ్ముఖునిఁ బవిత్రునిజేయ శక్యము కాదు. ఎన్ని
నదులలో ముంచినను సురాభాండము పవిత్రము గానియట్లు
మద్భక్తిశూన్యుఁడు పవిత్రుఁడు కాఁడు. పవిత్రమగు ప్రాయ
శ్చిత్తమున మానవులు పరిశుద్ధులు గారు. సర్వదానము లాతని
బవిత్రుఁ జేయఁజాలవు. శుభాశుభరూపమగు స్వకృతకర్మము

ననుభవింపక పవిత్రులగుటకు మార్గము లేదు. భోగమున నవి నశింపఁగా నవ్వాల మధ్భక్తి గలుగ ముక్తి లభించును. * దుష్కృతకర్మము సుకృతకర్మమున నశింపదు. సుకృతకర్మము దుష్కృత కర్మమునను నశింపదు. యజ్ఞములు, తపము, నిరశనవ్రతములు, తీర్థస్నానములు, దానములు, జపములు, నియమములు ననునివి యెన్ని చేసినను బూర్వకర్మమనుభవింపక నశింపదనియెఱుంగుము. భూప్రదక్షిణము చేసినను, పురాణముల వినినను, పుణ్యోపదేశములఁ బొందినను, గురుదేవతలఁ బూజించినను, నవి నశింపవు. ఎన్నిధర్మము లాచరించినను, అతిథులఁ బూజించినను, విప్రపూజ లొనర్చిన, ననుభవింపక సుకృతదుష్కృతములు నశింపవు. దానము బీజరూపము. బ్రాహ్మణుఁడు క్షేత్రరూపుఁడు. తగినట్లు ఇవ్వారెండలరేనేని దానము ఫలించును.

† తండ్రీ! నియతిమై నొక్కసత్కర్మ మొనర్చినను స్వర్గము లభించును. కర్మ మాచరించిన మోక్షము లేదు. నాసేవ చేతనే యది లభించును. సుకృతముచేతనే స్వర్గము లభించును. పాపముచే నరకము గల్గును. కుత్సితకర్మముచేతనే వ్యాధియు జన్మము కల్గును. గర్భనరక మనుభవింపవలసియుండును. ఆకుత్సితకర్మము నశింపఁగాఁ బరిశుద్ధుఁ డగును. విప్రులలో నెవ్వఁడు

* న నష్టం దుష్కృతం కర్మ సుకృతేన చ కర్మణా, న నష్టం సుకృతం కర్మ కృతేన దుష్కృతేన చ. యజ్ఞేన తపసా వాపి వ్రతేనానశనేన చ, తీర్థస్నానేన దానేన జపేన నియమేన చ. అని మూలము.

†కర్మణా న హి మోక్షం చ తదేవ మమ సేవయా. అని మూలము.

గోహత్య నొనరించునో, కోరికచే నుపపాతకముల నొనరించునో వాఁడు క్రూరసర్పమై గోలోమసంఖ్యాసమవర్షము లాజన్మములనే యనుభవించుచుండును. మరల జన్మించి భీకరసర్పగరళజ్వాలలచే దగ్ధుఁడై క్షుత్తృష్ణాభిభూతుఁడై నిరాహారుఁడై యుదరము కృశింపఁ జిరకాల ముండును. ఆవలఁ గుష్ఠరోగము బాధింపఁ జాండాలుఁడై యుండును. పిదప విప్రజన్మమెత్తి కుష్ఠరోగపీడితుఁ డగు. సద్విప్రుల లక్షమందిని భుజింపఁజేయు వ్యాధిరహితుఁ డగు.అకాముఁడై యట్టి పాపమొనరించినక్షత్రియుఁడు తదర్ధపాపము నొందును.వైశ్యుఁడట్లె యొనరించినఁ దదర్థపాపము గల్గును. తదర్థపాపమును శూద్రుఁడు పొందును.ఇందులకు సంశయము లేదు. శూద్రుఁడు ప్రాయశ్చిత్తము చేసినను భోగమునఁ గాని కర్మఫలము చెడదు.శూద్రునకుఁ జెప్పఁబడినగోహత్యవలని పాపము నాల్గింతలు బ్రాహ్మణుఁ డనుభవించును. బ్రహ్మఘ్నదోషమును విప్రుఁడుగాని యితరుఁడుగాని యనుభవింపక ప్రాయశ్చిత్తములచేఁ దొలఁగింప వలనుపడదు. నాలుగువర్ణములలో స్త్రీహత్య చేసినవాఁడు పాతకి యనఁబడును. కాలసూత్రనరకమునను౦డి చిరకాలము తత్పాపఫల మనుభవింపవలయును.అంతియగాక మరల ననేకజన్మము లెత్తి యీలోకమునను దత్ఫల మనుభవించుచుఁ గ్రమముగా శుద్ధుఁ డగును. గర్భమును, ఛేదించినవాఁడు మహాపాపి యనంబడు. శునకజన్మ మెత్తును. క్షత్రియుని యుద్ధమునఁ గాక వేఱుచోట వధించినవిప్రుఁడు తప్తశూలనరకమునఁ బడియుండును. వైశ్యుని వధించినవైశ్యుఁడును,

శూద్రుని వధించిన వైశ్యుఁడును, వైశ్యుని వధించిన శూద్రుఁడును, బాపము సమానమని యెఱుంగవలయును. కృమికుండనరకము తత్పాపానుభవమునకుఁ దగినది. తెలిసిగాని తెలియకగాని శూద్రుని వధించిన విప్రుఁడు సావిత్రీమంత్రలక్షజపముచే శుద్ధుఁడగు. దానియందర్ధముచేసినఁ దెలియక చేసినపాపము శాంతించును.

నాల్గువర్ణములవారును గుక్కుటముల వధింపరాదు. పాపమద్దానింజేసిన రౌరవనరకము గల్గును. మార్జారమును జంపినవారికి గంగాస్నానము ప్రాయశ్చిత్తము. విప్రునకు లవణదానము చేసిన శుద్ధుఁడగును. సర్పములఁ జంపినయెడల నెల్లరకు బ్రహ్మహత్యయందు నాల్గవవంతు పాపము గల్గును. సర్పఫణమున నాపాదచిహ్నము కలదు కదా. ఆపాపఫలము ననుభవింప నసిపత్రవనమునాఁబడు నరకము గలదు. పిదప రౌప్యదానము చేసిన మిగిలియున్న పాపము నశించును. క్షుద్రజంతువుల వధించినఁ దత్సమానజన్మము గల్గును. సాధువులు హింసాస్వభావము లేనిజంతువులపై దయగలిగి యుండవలయును. హింసాస్వభావముగలజంతువులకు హింసవలనఁ బాపము లేదు గుఱ్ఱమును వధించినయెడల బ్రహ్మహత్యాపాపమున నాల్గవపాలు పాపము గలుగును. అసిపత్రనరకమద్దాని ననుభవింప నిర్ణయింపఁబడినది. వ్రణవ్యాధి తుదకు లభించును. స్వర్ణదానమున నది నశించును. అబద్ధపుసాక్ష్యము చెప్పువాఁడు, కృతఘ్నుఁడు, విశ్వాసఘాతకుఁడు, మిత్రఘ్నుఁడు, విప్రధనహారకుఁడు, శూద్రశ్రాద్ధాన్న భోక్త

శూద్రశవదాహకుఁడు, శూద్రసూపకారకుఁడు, వృషభవాహనాధిరూఢుఁడు, ధావకుఁడు, దేవలుఁడు ననువీరు పాతకులని పరిగణింపఁబడినది. వీరికీపాపము ననుభవింపఁ గుంభీపాకము నిర్ణయింపఁబడినది. అజీర్ణవ్యాధి తుదకుఁ గల్గును. నూఱుపలములు బంగారుదానము చేసిన నాపాపము నశించును. వస్త్రములను పాలు పెరుగు నెయ్యి యను నీమూఁడింటిని హరించువారును, వెండిని ముత్తెములను దొంగిలించువారును, శూద్రద్రవ్యమును దొంగిలువారును, కొంగలై పుట్టుదురు. మూత్రకుండ మీఁపాపానుభవమునకు నరకము. కుష్ఠవ్యాధి తుదకుఁ గల్గును. ఆఱుపలములబంగారు దానమీఁయ నివర్తించును. కోశాపహారకుఁడు ఫలముల హరించువాఁడును, భూమియందు యక్షుఁడై పుట్టి చిరకాల మాపాపము ననుభవించును. పక్వపదార్థముల నపహరించువాఁడు పశుయోనిం బుట్టువును గాంచును.

ధాన్యము నపహరించినవాఁడు సదా దుఃఖియగు. బంగారు దొంగిలువాఁడు కుష్ఠరోగి యగు. అగమ్యాగమనము చేసినవాఁడు రౌరవనరకమునఁ బడు. సాలగ్రామప్రతిమను దొంగిలినవాఁడు కాలసూత్రమునఁ బడును. పిదపఁ గాటుకపిట్టయై పుట్టును. లోహమును దొంగిలించినవాఁడు వంశహీనుఁడగు. విప్రద్వేషియు గురుద్వేషియు శిరస్సునఁ గ్రిములు బాధింప బాధపడువాఁడగును. పుంశ్చలిని బొందువాఁడు మహాపాపాత్ముఁ డగు. వానికినరకము రౌరవము. కడపటిజన్మమునముక్కు లేనివాఁడగును.

ద్రవ్యమును దొంగిలువాఁడు రక్తదోషాన్వితుం డగు. ఆచార హీనుఁడు యవనుఁడై పుట్టును. అహంకారము గలవాఁడు తత్పాపమున మఱుసటిజన్మమునఁ గర్ణహీనుఁ డగు. వేదనిందకుఁడు బధిరుఁడై పుట్టు. ఇతరులమాటలాడనీయనివాఁడు మూఁగవాఁ డగు. మిథ్యావాది శ్మశ్రుహీనుఁ డగు. దుర్వాక్కులు పలుకువాఁడు దంతహీనుఁ డగు. సత్యము పలుకకుండ నిలుపువాఁడు జిహ్వాహీనుఁ డగు. దుష్టుఁ డంగుళిహీనుఁ డగు. గ్రంథముల నపహరించువాఁడు మూర్ఖుఁడగు. గజాపహారి తత్సేవకుం డగు. ఘోటకాపహారకుఁడు ఘోటక మయి పుట్టును.

యజ్ఞముకానిచోట ఛాగమును జంపువాఁడును, ఛాగమును దొంగిలి దానమిచ్చిన గ్రహించువాఁడును, పూయకుండ నరకమునఁ బడుదురు. శత్రుశస్త్రమున మృతిఁ గని చిరకాలము జన్మముల నెత్తుచు దుఃఖపడి యవ్వల నఘముక్తుఁ డగును. దానమిచ్చి యావస్తువుల నపహరించినను, వాగ్దానము చెల్లింపకున్నను నీచజాతియందుఁ బుట్టి నరకమునఁ బడుచుండును. ఒంటరిగాఁ గూరుచుండి మిష్టమును భుజించువాఁడు కాలసూత్రమునఁ బడును. తుదకు మక్షికాజన్మము గలుగు. నూనె దొంగిలువాఁడు తైలముదీయువారియింటఁ బుట్టును. స్వర్ణకారుఁడుగా బంగారువ్యాపారముచేయువాఁడు జన్మించును. తరువాతఁ గాయస్థుఁడై జన్మించును. మనుష్యులలోఁ గాయస్థులు ధూర్తులు. కృపాహీనులు. వారిహృదయము ఖడ్గధారాసమానము. వారిలో నూఱుమందిలో నొకఁడు సజ్జనుఁ డుండిన నుం

డును. వారియందు విశ్వాసమునుపరాదు. పొలిమేరను జరపు వాఁడును, భూమిని దొంగిలువాఁడును, భూదానము నపహరించువాఁడును, కాలసూత్రనరకమునఁ బడుదురు.

సంధ్యావందనము చేయనివాఁడును, ప్రాతఃకాలమున నిద్రించువాఁడును, సాయంసమయమున శయనించువాఁడును, దివాస్వాపకుఁడు, యజ్ఞసూత్రాపహారకుఁడు, పరిశుద్ధుఁడు గాక సంధ్యావందన మాచరించువాఁడును, వేదవేదాంగముల నిందించువాఁడును, పతితు లగుదురు. అశుచియై దేవతకు నైవేద్య మిడువాఁడును, సకేశమగు పార్థివలింగమును బూజించువాఁడును, యవనజాతిం బుట్టుదురు. శివలింగము మృద్భస్మగోమయములచేఁ జేయఁదగినది. దానినర్చింప ననంతపుణ్యఫలము లబ్బును. * పెక్కుజన్మములయం దొనరించినతపస్సుచే భారతవర్షమున జన్మించుభాగ్యము కలుగును. అందలితీర్థములు పవిత్రులనుగాఁ జేయును. జీవన్ముక్తులగువైష్ణవు లందుందురు వారు తమతమవంశస్థులను వేయిమందిని దరింపఁజేయుదురు. బ్రాహ్మణుఁడు పాపకార్యముల నొనరించిన వైద్యుఁడై జన్మించును. దుష్టచికిత్సలఁ జేయుచుండును.ఆతఁడు పాములవాఁడై పుట్టును. పరకీయతటాకమును, సుప్తసస్యమును దానమిచ్చువాఁడు నక్రజాతియందుఁ బుట్టును. కచ్ఛపముగాఁ దర్వాతఁ బుట్టును. మత్స్యమాంసము నాసక్తిచే నకారణముగాఁ దినువిప్రుఁడు

---

* అనేకజన్మపుణ్యేన జాయతే భారతే భువి, తస్యాంఘ్రిస్పర్శనేనైవ పద్యః పూతా వసుంధరా. అని మూలము.

మీనమై పుట్టును. తర్వాత మృగజన్మ మెత్తును. ఏకాదశీవిహీనుఁడు పతితుం డగును. భక్షించినవస్తువును రెండింతలు దానమీయ నా పాపము తొలఁగును. నా జన్మదినమున నెవఁడు భుజించునో యా మానవాధముఁడు మహాపాప మనుభవించును. శివరాత్రియందును, శ్రీ రామనవమియందు నుపవసింప సమర్థుఁడై యుండినవాఁడు హావిష్యమును దినవలయు. అందులకు నశక్తుఁడై దుర్బలుఁడునై యుండిన భుజించి తత్కథాశ్రవణనిరతుఁ డైన మదీయదినోపవాసచ్యుతిజనితపాపము నశించును. కావున యత్నమూని నానామసంకీర్తనము చేయవలయును.

చిత్రవస్త్రముల నపహరించువాఁడు మయూరమైపుట్టును. తేజఃపాత్రము నపహరించువాఁడు కారండవ మయి చిరకాల ముండును. సువర్ణప్రతిమాచోరుఁడు గ్రుడ్డివాఁడై యెన్ని యో జన్మము లుండును. స్త్రీతైలమధుమాంసముల నాదివార ముప యోగించిన వజ్రదంష్ట్ర నరకమునఁ బడును దేవద్విజవర్యులను జూచి యెవఁడు నమస్కరింపఁడో వాఁడు యవనుఁడై యశుచియగును. విప్రుఁడు వచ్చుచుండ నభ్యుత్థానము చేయనివాఁడు దుఃఖపడును. జ్ఞానదుర్బలుఁడై పితృదేవార్చనమునకు విఘాతము చేయువాఁడు నరకప్రాప్తుఁడగును. గురుసేవ చేయక వారికన్న మిడక యుండువాఁడు దేవలుఁ డగు. అఖండమగుదీపము నార్పినవాఁడు మిణుఁగురుపుర్వగును. మత్స్యమాంసము నాదృతిచే నవిధిగా భక్షించిన మార్జార మగును. కన్యను విక్రయించు

వాఁడు తామిస్రనరకమునం బడును. నా నామమును విక్రయించి జీవించు విప్రునకుఁ బాపవిముక్తి లేదు. నా నామస్మృతి చేతనే యమలోకమునకుఁ బోవకుండఁ గలఁడు. లేనికళంకముల నారోపించువాఁడును, దేవబ్రాహ్మణనిందకుఁడు స్వర్ణకారుఁడై గాని రజకుఁడై గాని పుట్టును. కామాతురుఁడై నారీమణులశ్రోణీభాగములఁ గాని ముఖవక్షోరుహములను గాని యెవ్వఁడు చూచునో వాఁడు దృష్టిహీనుం డగును. పరజన్మమున నపుంసకుఁ డగు శాస్త్రజ్ఞానము కలిగి దైవజ్ఞుఁడయ్యును మిథ్యావాక్కుల నెవఁడు పల్కునో వాఁడు వానర మగును.

నదులయందు గంగానదియుఁ, దీర్థములయందుఁ బుష్కరము, పురములయందుఁ గాశియు,జ్ఞానులయందు శంకరుఁడును, శాస్త్రములయందు వేదము, వృక్షములయం దశ్వత్థము, తపస్సులయందు నా పూజయు, వ్రతములయం దనశనవ్రతము, నెట్లుశ్రేష్ఠములో అట్లే యందఱియందును బ్రాహ్మణుఁ డుత్తముఁడు. వారియాశీర్వచనము శుభదాయకము. కావున నోనందరాజా! నీ ప్రశ్నమునకు బదు లిచ్చితిని. ఇంకేమి వినఁగోరెదవో యని శ్రీహరి పలికి యూరకుండెను.

ఆర్యులారా! భక్షింపఁదగినట్టియుఁ దగనివియు నగు వస్తువులఁ దెలుపునీవిషయమును జదివితిరి కదా. దీనింగుఱించి విశేషించి వ్రాయఁదగినవిషయములు లేవు. కాని యొకటి రెండువిషయములను గూర్చి కొలఁదిపంక్తులు వ్రాయక తప్పదు. భక్షింపఁదగినవస్తువు లివియని, వాని భక్షించినచోఁ బాపము

కలుగునని, శాస్త్రము లి ట్లనుశాసించినవని వచించిన నవ్వాని నమ్మువారికేగాక యితరుల కీ మాటలు పనికిరావు. శాస్త్రముల నమ్మునట్టియాస్తికులకే యీ విషయమునుగుఱించి వచింప వలయు. భక్షింపరాని వనఁగా నర్థమేమి? మనస్సునకుఁ జాంచల్యమును గల్గించునని. తద్ద్వారా సత్కర్మాచరణమునకు బాధకమని వచింపవలయు.

శ్లో. ఆహారస్త్వపి సర్వస్య త్రివిధో భవతి ప్రియః,
యజ్ఞస్తపస్తథా దానం తేషాం భేదమిమం శృణు. ౭.
ఆయుస్సత్త్వబలారోగ్యసుఖప్రీతివివర్ధనాః,
రస్యాస్స్నిగ్ధాస్స్థిరా హృద్యా ఆహారాస్సాత్త్వికప్రియాః.
కట్వమ్లలవణాత్యుష్ణతీక్ష్ణరూక్షవిదాహినః,
ఆహారా రాజసస్యేష్టా దుఃఖశోకామయప్రదాః. ౯.
యాతయామం గతరసం పూతి పర్యుషితం చ యత్,
ఉచ్ఛిష్టమపి చామేధ్యం భోజనం తామసప్రియమ్. ౧౦.

భగవద్గీత. ౧౭. అ.

దీనియవతారికయందు శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులవారు "ఆహారాదీనాం చ రస్యస్నిగ్ధాదివర్గత్రయరూపేణ భిన్నానాం యథాక్రమం సాత్త్వికరాజసతామసపురుషప్రియత్వప్రదర్శన మిహ క్రియతే. రస్యస్నిగ్ధాదిషు ఆహారవిశేషేషు ఆత్మనః ప్రత్యతిరేకేణ లింగేన సాత్త్వికత్వం రాజసత్వం తామసత్వం చ బుధ్వా రజస్తమోలింగానా మాహారాణాం పరివర్జనార్థం సత్త్వలింగానాం చోపాదానార్థం. తథా యజ్ఞాదీనామపి సత్త్వాది గుణభే

దేన త్రివిధత్వప్రతిపాదనం. ఇహ రాజసతామసాన్ బుద్ధ్వా కథం ను నామ పరిత్యజేత్. సాత్త్వికానేవానుతిష్ఠేత్. ఇత్యేవ మర్థం చాహ." అని వ్రాసిరి. అభక్ష్యము లనఁగాఁ దమోగుణ మును రజోగుణమును వృద్ధినొందఁజేసి తద్ద్వారా అసత్కా ర్యములను జేయించునవి. అట్లుచేసినచోఁ బరమగతికిఁ బ్రతి బంధక మగును. అనుకారణము నూహించియే మనపూర్వు లాహారనియమములం గల్పించిరి. సత్వగుణమును వృద్ధిచేయునవి సాత్త్వికములని, వానినే గ్రహింపవలయునని శాసించిరి. ప్రతి విషయమునుండియు మనస్సు నిర్మలతఁ గాంచవలయునని ముఖ్యభావము. ఆహారమునుబట్టి బుద్ధియూహాలు మాఱుచుం డును. అవి సత్పథమునుండి తొలఁగించునవియు నగును. కావున నట్టియాహారములం గొనరాదని మనవారిభావము. ఈ విష యమే మనుస్మృతియందును

శ్లో. లశునం గృంజనం చైవ పలాండుం కవకాని చ
అభక్ష్యాణి ద్విజాతీనా మమేధ్యప్రభవాణి చ. ౫
లోహితాన్ వృక్షనిర్యాసాన్ వృశ్చనప్రభవాం స్తథా,
శేలుం గవ్యం చ పేయూషం ప్రయత్నేన వివర్జయేత్. ౬
౫ అధ్యా.

అని యనేకవస్తువులు పరిత్యాజ్యములని వ్రాసిరి. జ్యోతిశ్శాస్త్ర మునందు జాతకప్రకరణమునం దాయుర్దాయము నిర్ణయించు ఘట్టమున గణితాయుర్దాయమును జెప్పి కేశవదైవజ్ఞులు

"స్యాద్ధర్మిష్ఠసుశీలపథ్యసుభుజాం న స్యాదిదం పాపినామ్."

అని యనువదించిరి. పథ్యవస్తువు లనఁగా మనోమోదకరములు. అనఁగా మనోదోషమును గల్పించునవి కావు. అట్టివస్తువులను భుజించిన మృతి తీవ్రముగాఁ గల్గును. ఏల? వానివలన మనస్సు తమః ప్రధానకార్యతత్పర మగు. దాన దోష మూపాడిల్లు. దాన నాయువు క్షీణించును. కావున పనికిరావని శాసించిరి.

"ఆలస్యాదన్నదోషాచ్చ" అని మనుస్మృతి వచించెడిని. భక్షణార్హవస్తువుల మాని భక్షింపఁదగనివస్తువులం దినుటవలన మృత్యువు గల్గునని వ్రాసిరి. వీనింబట్టి గట్టిగా నాలోచింపఁగా నాయువుక్షీణించుట కనేకమార్గములు కలవనియు నందు నభక్ష్యభక్షణ మొకపాపమనియుఁ దేలుచున్నది. కావుననే శ్రీకృష్ణమూర్తి యీవిషయమును జెప్పెను. ఇంకొక్కవిషయమును గుఱించి కొలఁదిపంక్తులు వ్రాయవలసియున్నది. మనలోఁ గొందఱు మందమతులు దోషము పుణ్యముచేత నశించుననియు, పుణ్యము విశేషదుష్కృతమున నశించుననియుఁ జెప్పుదురు. అదిసాధువాదము కాదని శ్రీకృష్ణమూర్తి యిందు శాసించెను.

శ్లో. న నష్టం దుష్కృతం కర్మ సుకృతేన చ కర్మణా,
న నష్టం సుకృతం కర్మ కృతేన దుష్కృతేన చ.

పాపకర్మము సత్కర్మముచే నశింపదు. పుణ్యకర్మము పాపకర్మముచే నశింపదు. తప్పక చేసికొన్నకర్మమంతయు ననుభవింపక నశింపదు అని దీనిభావము గోవును జంపి వేసవికాలమునందుఁ బాదరక్షలు దానముచేసినచో నవి పుచ్చుకొన్న బ్రాహ్మణులు "దిగ్విజయప్రాప్తిరస్తు." అని దీవించిన నాపాప

మనుభవింపక తొలంగునని యూహించుటకంటె వెఱ్ఱితన మిం కొక్కటి లేదు. మంచియుఁ జెడుగు ననునివి. తానను భవింపక తొలఁగునని యూని చెప్పుట లోకమునఁ బాపము నభివృద్ధిచేయఁ బూనుటయే గాని వేఱుగాదు ఈసందేహము శ్రీకృష్ణపర మాత్మవాక్యమునఁ దొలఁగినది. కావున మనముచేసికొన్న పుణ్యపాపముల మన మనుభవింపక తప్పదని నిశ్చయించుకొని సత్కార్యము లొనరించి పుణ్యలోకమున కరుగవలయును. దానికి ముందు భగవన్నామసంకీర్తనము భగవత్కథాశ్రవణము లోనగునవి సాధనములు. ఇంక నీ విషయమును మాని తర్వాతి విషయము వ్రాయఁ గడంగెదను.

కేదారరాజకన్యోపాఖ్యానము.

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు పలికిన విని నందుఁ డానంతపరవశుఁడై శ్రీకృష్ణా! కేదారకన్యాప్రస్తావమునఁ గర్మమును గీర్తించితివి. ఆ విషయమును జక్కఁగా నాకుం దెలుపుము. కేదారకన్యక యెవ్వతె! కేదారభూపతి యెవ్వఁడు?ఆతఁడే వంశమునఁబుట్టెను? ఈ విషయమును విస్తరించి వచింపుమని యడుగ భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డిట్టులనియెను. తండ్రీ! ఆలకింపుము. పూర్వము బ్రహ్మపుత్త్రుఁడు స్వాయంభువు మను వుండెను. ఆతని నారీమణి శతరూప యనునది. యోషిన్మహానాయకమణి యనం బ్రఖ్యాతిఁ గాంచెను. ఆమెకొడుకులు ప్రియవ్రతోత్తానపాదులు. ఉత్తా నపాదునికుమారుఁడు ధ్రువుఁడు. ఆతఁడు మహాకీర్తిశాలి ఆతని కుమారుఁడు. నందసావర్ణి యనువాఁడు. ఆతనికుమారుఁడు

కేదారుఁడు. ఆ కేదారుఁడు సప్తద్వీపాధిపతి. విష్ణుభక్తుఁడుం మహాభాగ్యశాలి. ఆధర్మాత్మునిరక్షణార్థ మాతనిసభయందు భగవంతునిసుదర్శన ముండును క్రొత్తగా నీనినయావులు లక్ష సంఖ్య యాతనికడ నుండును. వానిశృంగములు స్వర్ణభూషితములు. దివ్యవస్త్రములను గోవులను వరుణుఁ డాతని కొసంగెను. ఆతనికాలమున వసుంధర సర్వసస్యాఢ్యయై యుండెను. మణులను, మౌక్తికములను, హీరమణులను, ఘోటకరత్నములను, గజరత్నములను, రౌప్యప్రవాళములును, మిష్టాన్నమును ప్రతిదినము విప్రుల కిచ్చుచు నారాజు మిగులఁ గీర్తిని గడించెను. కోటిబ్రాహ్మణులను భుజింపఁజేసెను. జలపాత్రములను భోజనపాత్రములను బంగారముతోఁ జేయించి యిచ్చెను. సువర్ణయజ్ఞసూత్రమును, రత్నాంగుళీయకములను, స్వర్ణరత్నమయాసనములను దానముచేయును. ఆతని వంటయింట లక్ష మంది వంటచేయువారు కలరు. ప్రాతఃకాలముమొదలు సాయంకాలమువఱకు బ్రాహ్మణభోజనము సాగుచునే యుండును. దుఃఖితులకు భిక్షుకులకు యథోచితముగా ధనదానము చేయును. రాజు ఫలమూలాశనుఁడై విష్ణుభక్తుఁడై జితేంద్రియుఁడై సర్వము మదర్పణముచేయుచు సదా నన్ను జపించుచు నుండును.

ఒకానొకకాలమున సూపకారుఁడు రాజచంద్రుని గాంచి యిట్లు పలికెను. పదిలక్షలు బ్రాహ్మణులు భోజనమున కరుదెంచిరి. బ్రాహ్మణులు భుజించుచున్నారు. మిగిలినవస్తువులనే

భుజింపనిండు. నాల్గుయోజనములవఱకు నెవని యధికారము సాగునో ఆతఁడు నృపుఁ డనంబడు. ఆతని రాజ్యమునకు శతగుణరాజ్యముగలవాఁడు మండలేశ్వరుఁ డనంబడు ఆతని కంటెఁ బదింతలు రాజ్యముకలవాఁడు రాజేంద్రుఁ డనంబడు. అట్టివారు పంచలక్షసంఖ్య లాకేదారభూపాలుని సభయందుఁ గొలువుచేయుచుఁ గప్పమిచ్చి యమూల్యరత్నాభరణములు కానుకలుగా నిత్తురు. మహాలక్ష్మి కళచే నగ్నికుండమునుండి యుదయించి వహ్నిశుద్ధాంబరమును ధరించి రత్నభూషణ భూషితయై మహారాజా! నీకు నేఁ గొమరిత నైతిననియె. ఆరాజామాటలు విని సంతసిల్లి భక్తిచే నామెను బూజించెను. భార్య కావాక్యము నెఱింగింప నామెయుఁ బ్రేమమునఁ బెంచెను.

ఆ కుమారిక కేదారభూపతిని దండ్రిగను దద్భార్యను దల్లిగను భావించి కొంతకాలము నివసించి యవ్వల మనోహర మగువనమునకుఁ దపం బొనరింప యమునాంతికమున కరిగెను. ఆమె తప స్సొనరించిన యావనమే బృందావన మనఁ బరఁగె నని యెఱుంగుము. ఆమె తపస్సునందు నుత్తమవరమును బడ యఁగోరి బ్రహ్మ ప్రత్యక్షముకాఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు భర్త యగు నట్లు వరమిమ్మని యడుగ నట్లే యగునని వరమిచ్చెను. ఆకేదార కన్యక యొకానొకప్పుడు నదీతీరమునందు వసంతకాలమున సస్మితయై పుష్పశయ్యయందుఁ బరుండి రత్నభూషణము లలరార నుండెను. బ్రహ్మయు మనోహరాంగియగు నామెఁ బరీక్షించుట

కచ్చుటకిం బోయెను. రహస్యస్థలముననున్న యాకన్య ప్రాయమున విఱ్ఱవీఁగు నా పురుషునిం గాంచెను. ఆతఁ డతిశయలావణ్య మలరార సస్మితుఁడై కాముకుఁడై రమణీమణులు కోరఁదగినట్లుండెను. పదాఱువత్సరము లాయనవయ స్సని పరిగణింపఁబడఁదగిన ట్లుండెను.

ఆ కుమారుం గాంచినంతనే లేచి తనసన్నిధిం గూరుచుండ వేఁడి భక్తిమైఁ బూజించి ఫలమూలముల నర్పించి సువాసితోదకము నిచ్చి మహానందమున నమస్కరించెను. ఆకుమారుఁడును బూజను గ్రహించి సాదరముగా నామెతో నిట్లు మాటలాడెను. ఆ తరుణమున నా కుమారుఁడు బ్రాహ్మణ రూపమును ధరించియుండెను. బ్రహ్మతేజ స్స్ఫుటిపడుచుండెను. ఆతని యప్పటివాక్కు సతులకు దుష్కరముగను గాముకులకుఁ గామ్యమునై యుండెను. పూజ్యచరిత్రా ! నీ వెవ్వరికన్యకవు ? నీ మనోహరనామ మెయ్యది ? ఈ రహస్థ్సలమున నేమిచేయుదువు? నా కెఱింగింపుము. మఱియు నేమికోరి తపస్సుచేయుచున్నదానవు ? నీ వాంఛిత మెయ్యది ? నీ మదిఁ గలవాంఛితమును గోరుము. అన విని బృందాదేవి యిట్టులనియెను.

బ్రాహ్మణోత్తమా ! కేదారరాజకన్యకను. నా పేరు బృందయందురు. బృందావనమునఁ దపస్సుచేయుచున్నదానను. రహస్యముగాఁ జేయుచున్న దీతపస్సే. శ్రీహరిని భర్తనుగాఁ బడయఁగోరి యున్నదానను. ఈ వరము నిచ్చుటకు సమర్థుఁడవైనచో నా వాంఛితము నొసంగుము. అసమర్థుఁడవైనఁ బొమ్ము.

-ఈ ప్రశ్నమున నేమిలాభము? అన నతఁ డిట్లనియె. ఏ వస్తువునం దిష్టములేక యూహింపనైన శక్యముగానియట్లు వర్తిల్లుచుఁ బరమాత్మ యనియు, నీశ్వరుఁడనియుఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచి, నిర్గుణుఁడై, నిర్వికారుఁడై, భక్తానుగ్రహవిగ్రహుఁడై యుండువా నిని భర్తగాఁ గోరిన నేమిలాభము? లక్ష్మియు సరస్వతియు నాయనకుఁ గలరు గదా. చతుర్భుజుఁ డగువైకుంఠవాసున కిద్దఱు భార్యలు గలరు. వారిని వదలి నిన్నుం గోరునా! ద్విభుజుఁడును, మురళీహస్తుఁడు నగు గోలోకనాయకునకుఁ గిశోరగోపవేషునకుఁ బరిపూర్ణతమునకు రాధ భార్యయగు. ఆమెయే పరాత్పర యనంబడుమహాలక్ష్మి. ఆలోకజనని బ్రహ్మాత్వరూపిణియై పరమాత్మయై యీశ్వరుండై తనరు శ్యామసుందరుని సదా సేవించుచుండును. ఆకృష్ణమూర్తియే రెండురూపముల నలరు. ద్విభుజుఁడుచతుర్భుజుఁడు నని. గోలోకమందుద్విభుజుఁడయి, వైకుంఠమునఁ జతుర్భుజుఁడయియు నుండును. పదునలుగు రింద్రులు గతింపఁగా బ్రహ్మ కొకపగలగు. రాత్రియు నంత పరిమితిగలది. ఇట్టివిముప్పదియైన నొకమాసము. పండ్రెండునెలలొక్కసంవత్సరము. అట్టివి నూఱువత్సరములైన బ్రహ్మ కాయుష్యము ముగియు. అట్టిబ్రహ్మను బుట్టించిన భగవంతు నెన్నికోట్లకల్పముల నుండియో సనకాదులు సేవించుచున్నవారు. ఇప్పటికి నసాధ్యుఁడయి యున్నవాఁడు.

వేయితలలు గల శేషుఁడుకూడ సదా సేవించుచున్నవాఁడు. రేయింబగళ్లాతఁడు కోటికోటికల్పములు సేవించినను

గానరాఁడు. అసాధ్యుఁ డగునతని సాధింప శక్యమా. బ్రహ్మ యుఁ బరబ్రహ్మమగు నామహాత్ముని బ్రతిజన్మమునందును భజిం చుచుండును. నాల్గుమోములను వేదవాక్కుల నుతించుచుం డును. వేదకర్తయగు నాబ్రహ్మ సర్వసంపత్ప్రదాతయు ఫలదా తయు నగుంగదా. కాలకాలాంతకాంతకుఁడగుపరమేశుని సాధిం పఁజాలక యున్నవాఁడు. ఆపరబ్రహ్మమే కళచే సంహారకర్త యగు రుద్రుఁడయ్యెను. ఆరుద్రుఁ డైదుమోములచే నుతించు చుండును. ఇఁకఁ దక్కినవారిమాట యిటనేటికి? భగవంతున కాబ్రహ్మకంటెఁ బ్రియుఁడు లేఁడు. దుర్గతినాశనియు సర్వశక్తి స్వరూపయు నగుదుర్గ మూలప్రకృతియని, యీశ్వరియని, బ్రహ్మస్వరూపయని, పరాపరరహస్యయని, నారాయణియని, విష్ణుమాయయని, సనాతనియని పొగడ్తగాంచును. ఆమాయ చేతనే యనిత్యమగు నీజగత్తు నిత్యమను భ్రాంతిగల్గినది. ఆదుర్గ సదా భగవంతు నుతించుచున్నది. గజవక్త్రుఁడు కుమారస్వా మియు నుతించుచునే యున్నవారు. ఆగణపతికంటె విద్వాం సుఁడు లేఁడు కదా. ఆతనికే ప్రథమపూజ కలదు. జ్ఞానులలో నుత్తమోత్తముఁడు. గురువులకు గురువు. సరస్వతియు నాపర మేశ్వరు నుతింపఁజాలకున్నది. అట్టి భగవంతుని శక్తిచేతనే సూర్యుఁడు లోకము వెలిఁగించుచున్నవాఁడు. మేఘము వర్షిం చుచున్నది. అగ్ని దహించుచున్నది. సకలబ్రహ్మాండములు నిశ్చ లములై యున్నవి. అట్టిభగవంతునిశక్తిఁ బొగడఁదరమా. పైఁ జెప్పఁబడినవారుగాక తక్కినదేవతలు దేవేశులు మునులు

పరమేశ్వరు భజించుచున్నవారు. అట్టిభగవంతుని బతిగాఁ గోరు చున్నదానవే. ఆతఁడు ప్రకృత్యతీతుఁడుగదా. గోలోకమున రాధికకే సాధ్యుఁడు. తక్కినవారికి సాధ్యుఁడుకాఁడు. మహా మతీ! నన్ను భజింపుము. దేవతలకంటె బలవంతుఁడను. దైత్యు లకంటె బలశాలిని. ముల్లోకముల నేయేసుఖములుకలవో వాని నెల్ల ననుభవింపుము. నాయనుగ్రహమున నవియెల్ల దొరకును. సంశయములేదు. సప్తసాగరముల కవ్వలఁ గాంచనపురీవతం సము గలదు. దేవతలు క్రీడింప విశ్వకర్మ దాని నిర్మించెను. అచ్చటికింబోవుము. నాతో విహరింపుము. అందు ఇంద్రాదులకుఁ బ్రీతినిగల్గించు పుష్పోద్యానము కలదు. స్వర్ణసౌధపరిశోభిత మగు లంకానగరము కలదు. అచ్చటి కరుగఁగోరుదువే నరు గుము. అందు నన్నుంగూడి విహరింపుము. మఱియెన్నియో రమ్యోద్యానములు గలవు. అచ్చటికిఁ బోవ నిచ్ఛపొడమిన నరు గుము. అందు సుఖమనుభవింపుము. సుమేరుగహ్వరమునఁగాని, పాలసంద్రమునఁగాని, విహరింప నిచ్ఛగల్గిన నరుగుము. నేనును వచ్చెదను. బ్రహ్మకు నివాసమగు సత్యలోకమును జూడఁగోరినఁ జనుము. నన్నుంగూడి యట విహరింపుము. మలయపర్వతము కలదు. అందుఁ జందనవనములనుండి పరిమళవాయువు వీచుచుం డును. మఱియు దిక్పాలకులనగరములు గలవు అందుఁ గ్రీడింప నిచ్ఛగలదేని పోదము రమ్ము.

అని యిట్లుపలికి తత్పాతివ్రత్యమును బరీక్షింపఁగోరి వ్యాజమునఁ బలుకు ధర్మదేవతరూపమున నలరు బ్రహ్మను జూచి

థయా కేదారరాజకన్యక రోషారుణితనేత్రయై హితముగను, సత్యసమ్మతముగను, యోగయుక్తముగను, యశస్కరముగ నుండునట్లు ఈరీతిఁ బల్కఁజొచ్చెను. మహాత్మా! ధీరుఁడవు కమ్ము. బ్రాహ్మణుఁడు జాతులయం దుత్తముఁడు. వారికిఁ దపస్సు ప్రధానము. సత్యము వేదవ్రతము ధైర్యము ప్రధానములు. అధర్మాత్ములకుఁ బరస్త్రీవాంఛ గలుగును. అధర్మముచేతనే దుష్టుఁడవై యశుభఫలముల ననుభవింపఁ జూచుచున్నవాఁడవు. సమూలముగా వంశము నాశనము చేయఁజూచెదవు. పతివ్రతలను బలాత్కరించిన మాతృగామి యగును. బ్రహ్మహత్యాశతము గల్గును. కుంభీపాకమునఁ బడియుండఁగలఁడు. పరదారగమనమున క్షణకాలము సుఖము. చిరకాలము కష్టముల ననుభవింపవలసియుండును. అగమ్యాగమనము దుఃఖహేతువనియే సాధువు లద్దానిం గోరరు. బ్రాహ్మణుఁడా! జ్ఞానదుర్బలుఁడవు. క్షమింపుము. ఇఁకఁబొమ్ము, నీకు మేలయ్యెడు; దీపజ్వాలంగాంచి కీటము పడిపోవును. ఆహార ముండుటం గాంచి దానిం దిన వలలో మృగము పడుచున్నది. బుభుక్షితుఁడు విషాన్నమును దినును. పయోముఖవిషకుంభమును దుష్టుఁడు పరిగ్రహించి యనుభవించును. అట్లే పరస్త్రీలముఖపద్మము మనోహరముగాఁ గనఁబడుచు దుష్టఫలము నిచ్చునది. వినాశబీజమగుదానిం దెలియక లంపటుఁడు భ్రాంతుఁడగు. స్త్రీలనుఖము రుచిరము. శ్రోణియుగ్మము, వక్షోజయుగళము, మనోహరతమము. కామాధారము. నాశబీజము. అధర్మస్థలము. రహస్యముగా, నిన్నల

ముకొనఁజూచు నాపదలం దెలియఁజాలకనన్ను భ్రమింపఁజేయఁ గోరుచున్నవాఁడవు. ఇచటనే సర్వదేవతలు, లోకపాలకులు, జాజ్వల్యమానుఁడగు ధర్ముఁడు సాక్షులై యున్నవారు. వారే నిన్ను శిక్షింతురు. దండకర్తయగు యముఁడు, శ్రీహరిచే స్థాపింపఁబడియెను. జ్ఞానరూపుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు. మహేశ్వరుఁడు జ్ఞానరూపుఁడు, బుద్ధియే దుర్గ, మనస్సు బ్రహ్మ, ఇంద్రియములు దేవతలు, వీరు సర్వప్రాణులయందుందురు. సకలకర్మసాక్షులై యున్నవారు. గోప్య మెట్లు? రహస్యమేది? జ్ఞానదుర్బలుఁడవగునో బ్రాహ్మణుఁడా! క్షమింపుము. ఇఁకఁజాలుఁ బొమ్ము. నీకు శుభమగుఁగాక. బ్రాహ్మణులు వధ్యులుగారు. నిన్నిచటనే భస్మము చేయనేఁజాలుదు. ఐన క్షమించితి. వత్సా! ఇఁక నిష్టానుసారమరుగుము. నే నీతపస్సుచేయుచుండఁగా నూటయెనిమిదియుగములు గడచినవి. నాతండ్రివంశమే లేదు. ఇఁక దల్లిదండ్రులెట్లువత్తురు ? సర్వాంతర్యామియగు భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు నన్నుఁ గాపాడుచున్నవాఁడు. కృష్ణునిచే ధర్మము స్థాపింపఁబడినది. నన్ను నాకృష్ణుఁడే కాపాడుచున్నవాఁడు. ఆదిత్యులు,చంద్రుఁడు, వాయువు, హుతాశనుఁడు, బ్రహ్మయు, శంభుఁడు, భగవతి దుర్గయు, నన్ను సదా కాపాడుచుందురు. ఏభగవంతునిచే హంసలు తెల్లగాఁ జేయఁబడినవో చిలుకలు పచ్చగాఁ జేయఁబడినవో, మయూరములు చిత్రములుగాఁ జేయఁబడినవో ఆభగవంతునిచేతనే నేను రక్షింపఁబడుచున్నదానను. అనాథులగు బాలవృద్ధులకు దేవతలు రక్షకులు. వారి

బుద్ధిచే నన్నుఁజూచుట నీకు ధర్మముకాదు. త్వరగాఁ గదలుము. తల్లినగు నన్ను వదలి వత్సా! యథాసుఖముగాఁ బొమ్ము. అని యిట్లుపలికి యాకన్యక యూరకుండెను. అంతనాతఁడు తన్ను బలాత్కరింపవచ్చుచున్నట్లు లెఱింగి యామె శపించెదఁ జూడుమని మహాగ్రహమున నోయి బ్రహ్మబంధూ! క్షయముగాంచుమా. దురాచారుఁడా! నశింపుమా. పాపాత్ముఁడా! పొడవడంగుమా. అని మరల నింకనేదో శాపమీయఁబూనఁగా సూర్యుఁడు వారించెను.

అంతలో నచ్చటికి బ్రహ్మ విష్ణు శివాదు లతిసంభ్రాంతులై యరుదెంచిరి. కలారూపముననున్న ధర్ముం గాంచిరి. దేవతలు దుఃఖించిరి. కృష్ణపక్షాంత్యభాగముననున్న చంద్రునిభంగి క్షీణించియున్న ధర్మునిం గాంచిరి. సతీకోపాగ్నిదగ్ధునిగా నెఱింగిరి. అపుడు భగవంతుఁ డిట్లనియె. బృందాదేవీ! క్షమింపుము. జన్మమృత్యుజరలను హరించు నాభక్తురాలవు. నాభక్తుఁడగు నీధర్ముని బ్రదికింపుము. ధర్మరక్షణ మొనర్పుము. అన బ్రహ్మాయు నిట్లు పలికెను. ధర్మహీనమగు ప్రపంచము నశించినట్లే యగు. కాన ధర్ముని బ్రదికింపుము. నీకు మేలయ్యెడు. మహాదేవుఁ డపు డిట్లనియె. ధర్ముండు లేని యీలోక మంధకారపరిపూర్ణము. చంద్రుఁడు సూర్యుఁడు వడఁకుచున్నవారు. అనంతుఁడు భూమియు నట్లే. కావున క్షమింపుము. అపుడు సూర్యుఁ డిట్లనియెను. పతివ్రతా! వరముగోరుము. నీకు మేలయ్యెడుఁగాక. మనోవాంఛఁ దెలుపుము. ధర్ముని బ్రదికించి సృష్టిని గాపాడుము.

అంత ననంతుఁ డిట్లుపలికెను. తపస్సుచేత ధర్మము చేయుచున్న దానవు. నీవెట్లు ధర్ముని హింసించెదవు. కావున నీధర్ముని బ్రదికింపుము. నీకు శుభమగుంగాత. అనునంతఁ జంద్రుఁ డిట్లనియె. సాధ్వీమణీ! ద్విజరూపమును దాల్చి ధర్ముఁడు నిన్నుఁ బరీక్షింప నరుదెంచెను. బ్రహ్మయే యీతనిఁ బ్రోత్సహించెను. నిర్దోషుఁ డయ్యును హింసింపఁబడెను. అంతలో నింద్రుఁ డిట్లనియె. తపస్సుచే ధర్మ ముపార్జింపఁబడినది. ధర్మము చేతనే మనుజులకు ఫలముగలదు. తపఃఫలము నెట్లు క్షయమునొందఁజేసెదవు? వరుణుఁ డపు డిట్లు పల్కెను. ధర్మాత్మురాలా! ధర్ముని బ్రదికింపుము. సనాతనధర్మమును గాపాడుము. ధర్ముఁడులేకున్న కర్మరతు లొనర్చుకర్మములు నిష్ఫలములు. అనునంత వాయుదేవుఁ డిట్లుచెప్పెను. శుభాంగీ! జగమును బావనముచేయుము. ధర్ముని గాపాడుము. ధర్ముఁడు నశింప నీతపఃఫలము నశించును. అన నగ్ని యిట్లు వచించెను. స్వధర్మోపార్జనముచేయ నిచటికి వచ్చితివి. ధర్మనెఱుంగక హింసించితివి. మరల బ్రదికింపుము అన యముఁ డిట్లనియె. ఈవిశ్వమున వేదోక్తకర్మకర్తలకు నేనే ధర్మానుసారముగా ఫలము నిచ్చువాఁడను. ధర్ముని వేగంబ బ్రదికింపుము.

అని యిట్లు దేవోత్తములు పలుభంగులఁ బలుకఁగా నా రాజకన్యక లేచి వారికి నమస్కరించి తపస్విని గావున నిట్లు పలికెను. మహానుభావులారా! నేనేమియు నెఱుంగను బ్రాహ్మణరూపధారియగు ధర్ముఁ డీతఁడని యెఱుంగను. [illegible]

మున శపించి నాశమందఁజేసితిని. ఈతఁడు నన్నుఁ బరీక్షింప వచ్చిన బ్రాహ్మణుఁగను. మీయనుగ్రహాతిశయమున ధర్ముని మరల బ్రదికింపఁగలను. అనిపలికి వారెల్ల వినుచుండ నాబృందాంగన యిట్లు పలికెను. నేను దపస్సునందు సత్యమునందు నాసక్తురాలనైనచో విష్ణుపూజానిరతచిత్త నగుట నిజమైనచో నా యీపుణ్యముచేత నీధర్ముఁడు విజ్వరుండగుఁగాక. నాకు సత్యవ్రతతపస్సు లభిముఖములై యున్నయెడల నాపుణ్యముచే నతఁడు జీవించుఁగాక. సర్వాత్మరూపుఁడగు నారాయణమూర్తి నిత్యవిగ్రహుఁడగుట సత్యమేని జ్ఞానాత్మకుఁ డగుశివుఁడు వెలయుట సత్యమేని యీవిప్రుఁడు విజ్వరుండగుఁగాక. పర బ్రహ్మము సత్యమూర్తిగలదేని, ప్రకృతి నిరుపమాకృతికలదేని యజ్ఞతపస్సులు సత్యములేని ద్విజుఁ డీతఁడు విజ్వరుఁ డగుఁ గాక.

అనిపలికి యాబృందాంగన ధర్మునెత్తుకొని తొడపై నిడుకొని కళారూపుఁడగు నాతనిం గాంచి విలపించెను. ఇంతలో ధర్మభార్య మూర్తిదేవి దుఃఖాకులచిత్తయై విష్ణుపాదములఁ బడి శిరస్సువంచి యిట్లు పలికెను. కరుణాసింధూ ! దీనబంధూ ! కృపసేయుము. నాకాంతుని బ్రదికింపుము. పతిహీనయగునారి పాపాత్మకురాలు. భవార్ణవనిమగ్నురాలగు. దానిముఖము నేత్రవిహీనము. దేహము ప్రాణహీనము. తల్లిదండ్రులు సోదరులు కొడుకులు బంధువులు మితముగానిత్తురు. పతి సర్వదాతయే యగు. అని పలుకుచు లేవకుండెను. విలపించు

చుండెను. అంతఁ బ్రకృత్యతీతుఁడగు భగవంతుఁడు బృందను జూచి యిట్లుపలికెను. తపస్సుచే బ్రహ్మకు నెంతయాయువు గలదో యంతయాయువు నీచే సంపాదింపఁబడినది. ఆయాయుస్సు నీధర్మన కొసఁగి గోలోకమున కరుగుము. ఈతనువునుగూడియే పొమ్ము. వెనుక నన్నుఁ బతిగాఁ బడయఁగలవు. గోలోకమునకువచ్చి రాధాచ్ఛాయచే వృషభానునకుఁ దనయవై పుట్టఁగలవు. రాసమండలమున రాధంగూడి గోపికలు గొలువ నాసేవ చేయఁగలవు. రాధాదేవి శ్రీదాముని శాపమున వృషభానుపుత్త్రిక యెప్పుడగునో ఆరాధయే సత్యమగురాధ. నీవు ఛాయాస్వరూపిణివి. నాకళవలనఁబుట్టిన రాపాణుఁడు వివాహకాలమున నీఛాయను గ్రహింపఁగలఁడు. నిన్నొసఁగి వాస్తవమగురాధ యంతర్హితురాలగును. గోకులమున రాధయే యని మూఢులు గాన భ్రమింపఁగల్గుదురు. స్వప్నమునందును రాధాపాదాంభోరుహమును జూడఁజాలరు. రాధ మదంకమందును, ఛాయ రాపాణసన్నిధి నుండఁగలదు.

అనుమహావిష్ణువచనముల విని యాబృందాకన్య తన యాయువు నొసంగెను. ధర్ముఁడు సర్వాంగశోభితుఁడై లేచెను. పరాత్పరునకు నమస్కరించెను. అంత బృంద యెల్లవారు విన నిట్లు పల్కెను. దేవతలారా! నామాట నాలకింపుఁడు. ఇది దుర్లంఘ్యము. నావాక్యము మిథ్యగాదు. కోపక్షీతురాలనగు నాచేత "క్షయింపుమా" యని చెప్పఁబడినది. భాస్కరుని మూఁడువరములు గోరితిని. సత్యయుగమున ధర్మము పరిపూర్ణముగ

నుండును. త్రేతాయుగమునఁ ద్రిపాదముల నుండును. ద్వాపరమున రెండుపాదముల నుండును. కలియుగమున నేకపాదమున నుండును. కలాషోడశాంశము మిగిలియుండును. ఇట్లే నాల్గుయుగములయందు నగుచుండు. మూఁడుమాఱులు క్షయింపుమంటిని. మరల ననఁబూనఁగా భాస్కరుఁడు వారించెను. ఆకారణమున నీధర్ముఁడు కలిశేషమునఁ గళామయుఁడై యుండఁగలఁడు.

అని యాబృందాదేవి పలుకునంతలో దేవత లంబరము నుండివచ్చు దివ్యరథమును గాంచిరి. అది గోలోకమునుండి వచ్చుచుఁ గనుంగొన నతిసుందరముగా నుండెను. బృంద శ్రీహరికి నమస్కరించి బ్రహ్మను సర్వదేవతలను బ్రార్థించి యారథము నెక్కి గోలోకమున కరిగెను. దేవతలు తమతమనివాసముల కరిగిరి. ఇంక నేమి వినఁగోరుదువని శ్రీకృష్ణమూర్తి నందునింగాంచి ప్రశ్నించెను.

అర్యమహాశయులారా! కేదారరాజకన్యా దివ్యచరితమును వింటిరి. దానిసారము వినఁదగినది. దానినుండి నేర్చుకొనఁదగినవిశేషములు పెక్కులుగలవు. కేదారరాజకన్య మహాలక్ష్మీ యపరస్వరూపిణి యని తెల్లమాయెను. అగ్నికుండము నుండి యుదయించి రాజా! నేను నీకుఁ బుత్త్రికనై తినని పలికెను. కొలఁదికాలమున కాకన్య తపమొనరింప వనమున కేగెను. ఈకాలమునందు నట్టియాచారము రూపుమాసిపోయినను ఆకాలమునందు స్త్రీలుకూడ బ్రహ్మచర్యవ్రతమూని తపస్సుచేయుట యాచారమై యుండెనని దీన స్పష్టమగును. ఆమె తపస్సు

దృఢమనస్సుతోఁ జేయఁబడుచున్నదా లేదా యని బ్రహ్మపురి కొల్ప ధర్ముఁడు పరీక్షింపఁబోయెను. ఆమె మనోనియతి నరయుపూన్కినై నెన్నియోరీతులఁ బ్రశ్నించెను. నిష్కల్మషస్వాంత కావునఁ దనవాంఛ నెఱింగించె. అవాంఛను దొలఁగించినఁ దొలఁగునో లేదో యని భగవంతుఁడు నీకు భర్తగా దొరకుట యసాధ్యమని యనేకభంగులఁ జెప్పెను. వాని కామె చిత్తము చలింపలేదు. తుదకామెను బట్టుకొనఁ బ్రయత్నించెను. కోపాగ్ని యామెచిత్తవేదికయందుఁ బ్రజ్వరిల్లె. ఆజ్వాల లాధర్మునిపైఁ బ్రసరింప వానితాఁకున నాతఁడు కలామాత్రశేషుఁ డయ్యెను. ఆతనిశక్తి యీకన్యక తపశ్శక్తి ముందు శక్తిగలది కాదయ్యెను. అనఁగానాకన్యక మనోవాంఛ న్యాయమైనది. సామాన్యమానవునింగోరక యైశ్వర్యమునుగోరి యింద్రాదులను వాంఛింపక యిహాపరములనిచ్చు భగవంతునే ప్రార్థించి నియతురాల య్యెను. ఆమెమనస్సు నిర్మలమైనది. దానియందించుకయు లోపలేశములు లేవు. భగవంతుని తేజమామె మది నిలిచియుండెను. కావున ధర్మునంతవాని నిశ్శక్తునిగాఁ జేయఁజాలినదయ్యెను. దీనింబట్టి యాలోచింపఁగా నేదుర్వాంఛలఁ గోరక భగవత్ప్రీతిని మాత్రము పడయఁగోరి చేయుతపస్సు పరమోత్కృష్టమనియుఁ గాగార్థము చేయుతపస్సు దానిముందు నిలువఁజాలదనియు స్పష్టమగును. ఈవిషయము,

"త్యక్త్వా కర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః
కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽపి నైవ కించి త్కరోతి సః. ౨౦

నిరాశీర్యతచిత్తాత్మా త్యక్తసర్వపరిగ్రహః
శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్." ౨౧
భగవద్గీత ౪ అధ్యా.

అని శ్రీకష్ణభగవంతుఁడు వాక్రుచ్చెను. కావున ఫలమును గోరక చేయుతపస్సు వీర్యవంతమైనది. దానిని మీఁఱుఁజాలు తపస్సు వేఱొక్కటి కానరాదు. అందుననే కేదారకన్యకశాపము ధర్ముని భీతునిం జేయఁజాలెను. భగవంతు నను గ్రహము నిష్కామతపస్సొనరించువారియం దెక్కుడుగ వ్యాపించునని తోఁచెడిని. భగవద్గీతయందు,

"సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచః."
౧౮అ. ౬౬శ్లో.

అని శ్రీకృష్ణు లుపదేశించిరి. కావున సకలవిషయములకు భగవంతునే నమ్మినవారియం దాపరమేశ్వరున కెక్కు డను గ్రహము గలుగుననుట నిర్వివాదాంశము. కేదారకన్యకా చరిత్ర మీవిషయమునే మిక్కిలి యుపదేశించుచున్నది. కావున నేవాంఛలులేక భగవదారాధనముచేయవలయుననిదీనిసారము. స్త్రీలు తపస్సుచేయరాదన్నవాదము దుర్వాదమనియు దానిం బాటింపరాదనియు మన కీగాథ తెలుపుచున్నది. పురుషులు చేయుతపస్సునకంటె స్త్రీలు చేయుతపస్సు తీవ్రమనియు నది త్వరఁగా ఫలించుననియు స్పష్టమగుచున్నది. ఇంద్రియచాపల్య మెక్కుడుగాఁగలవారుకదా స్త్రీలు. అట్టివారే జితేంద్రియత

నభ్యసించి తపస్సానరించిన నది శీఘ్రఫలప్రదముకాదని యెవ్వ రందురు? కాఁబట్టి మానినులు భగవంతు నర్చింపరాదనియుఁ, దపస్సు నేకాంతముగ నుండి చేయరాదనియు, వాదించుట మొండివాదమని యీభగవద్వాక్యమునుబట్టి స్పష్టము కాక మానదు. భగవదారాధన మొనర్ప నందఱకధికారముగలదు. భగవంతుని భజించి తనదుర్గతిని దొలఁగించుకొనుట కెల్లవారి కిని స్వత్వము కలదు. దాని నాక్షేపించు నధికార మెవ్వరికిని లేదని నిరాఘాటముగాఁ జేయియెత్తి చెప్పవచ్చును. ఇట్టి యపూర్వవిషయముల నీగాథ మనకు బోధించుటయేగాక దుర్వాదముల నెన్నింటినో తూలఁగొట్టినది. కావున నీగాథను బఠించుటమాత్రమునఁ దృప్తినొందక కేదార రాజకన్యవలె భగవత్సేవచేయ నేర్చుకొని యామెవలె భగవంతునికృపకుఁ బాత్రు లగుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయును. భక్తోద్ధరణమే భగవంతుని కృత్యమగుట భక్తులమొఱ్ఱ యెపుడు వినఁబడునా యని యాపరాత్పరుఁడు వేచి యుండును. ప్రార్థించుటయే తడవుగాని సర్వేశ్వరుఁడు సాయపడ నాలసింపఁడు. ఆప్రార్థనము కార్యార్థము కాఁగూడదు. కార్యార్థమైనచో సంపూర్ణభగవత్క రుణ నొందుటకు భక్తుఁ డర్హుఁడు కాఁడు. నిష్కల్మషస్వాంత మున నారాధించు భక్తులకు సర్వేశ్వరుఁడు చేయూఁత యొసఁగ సిద్ధముగ నున్నవాఁడు. స్వాంతము నిర్మలము గానిచో నాస హాయము దొరకదు. ఆపదలయందు భక్తి నాశ్రయించుట యల్ప మతిలక్షణముగాని భక్తలక్షణము కాదు. ఏభక్తునిస్వాంత మెట్టి

దో భగవంతుఁ డెఱుంగును. కావున నిష్కల్మషమనస్సుతో నిర్వ్యాజభక్తితో నేకర్మములాచరించినను వాని ప్రతిఫలమును గోరక పరమేశ్వరార్పణము చేయుచుండ వలయును. అతఁడే భక్తుఁడు. వాఁడే సత్కర్మాచరణార్హుఁడు. వాఁడే పరమయోగి. వాఁడే భగవత్సేవ కర్హుఁడు. వానినే కృపానీరధి కటాక్షించును. అపుడు ముక్తి కరతలామలకము. ఈవిషయమును నమ్మి శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మమును సేవింపుఁడు. సదాభగవన్నామము నుచ్చరింపుఁడు. భగవంతునియర్చారూపమును ధ్యానింపుఁడు. భగవంతుని విచిత్రకృత్యము లగుభక్తరక్షణాదుల స్మరింపుఁడు. కృతకృత్యు లగుదురు. ఇది నిక్కము. సత్యము. యథార్థము. పరమార్థము.

ఓం తత్సత్. శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

మహిమప్రదర్శనమనుషష్ఠప్రకరణము సమాప్తము.

శ్లో. ఆతామ్రాయతలోచనాంశులహరీలీలాసుధాప్యాయితైః
గీతామ్రేడితదివ్యకేళిభరితైస్స్ఫీతం వ్రజస్త్రీజనైః
స్వేదాంభఃకణభూషితేన కిమపి స్మేరేణ వక్త్రేందునా
పాదాంభోజమృదుప్రచారసుభగంపశ్యామి దృశ్యంమహః.
పాణౌ వేణుః ప్రకృతిసుకుమారాకృతౌ బాల్యలక్ష్మీః
పార్శ్వే బాలాః ప్రణయసరసాలోకితాపాంగలీలాః
మౌళౌ బర్హం మధురవదనాంభోరుహే మౌగ్ధ్యముద్రే
త్యార్ద్రాకారం కిమపి కితవం జ్యోతిరన్వేషయామః. 30

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

చెన్నపురి : 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము—1927.

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

ఏడవ ప్రకరణము.

ఇయ్యది

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందుఁ బ్రధానాంధ్రపండితుఁడగు

కావ్యస్మృతితీర్థ

జనమంచి శేషాద్రిశర్మచే రచింపఁబడినది

చెన్నపురి

'వావిళ్ల' ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది

1928

సర్వస్వామ్యసంకలితము

సురుచిర వృత్తాంతము.

పరమాత్మభక్తవరులారా!

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున నేడవప్రకరణము నిప్పుడు మీయెదుటం బెట్టుభాగ్యము భగవంతుఁడునాకుం గల్గించెను ఇప్పటి కిదియే సంతోషవార్త యనవలయు తక్కుంగలప్రకరణముల మీ కందించుభాగ్య మాపరమేశ్వరుఁ డొసంగునని నమ్మెదను ఈప్రకరణమున శ్రీకృష్ణసనత్కుమారసంవాదము నందునకు శ్రీహరి యనేకధర్మము లుపదేశించుట ఉద్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణానుమతిని గోకులమున కరుగుట, భ్రమరగీతలు, శ్రీకృష్ణసందేశము నుద్ధవుఁడు గోపికలకుం దెలుపుట, రాధోద్ధవసంవాదము, రాధ యుద్ధవునకు జ్ఞానోపదేశము చేయుట, కృష్ణుఁడు రాధ నూఱడించుట, ఋషునారదచరిత్రములు, కోలదానవసంహారము మధురాపురమాహాత్మ్యము, రామకృష్ణుల కుపనయనమహోత్సవము సాగుట, వారు విద్యనభ్యసించుట లోనగు నద్భుతగాథలు ముఖ్యములు భ్రమరగీతలు లోనగువాని యందు నే వ్రాసినయభిప్రాయము విమర్శింపఁ దగినది సర్వజనాంగీకారమును బడయునని భావింపఁ జాలనుగాని దానిసారమదియైయుండునని నమ్ముచున్నాఁడను సర్వజనసమ్మత మగుమతమే లేనపుడు నాభావ మట్టిదని వ్రాయునంతటి యవివేక మిప్పటికి నాకు లేదు

మహాశయులారా! ధనసహాయము చాలకున్నను మొండి ధైర్యమున గుఱికి బారెడు హెచ్చుతగ్గుగా నన్నట్లు కాలనియ మము నించుకమీఱిన నెవ్విధముననో యీ సప్తమప్రకరణ మును బూర్తిచేయం గల్గితిని తగినంతప్రోత్సాహము నాకు లేకు న్నది శ్రమంపడి నాలుగుచోటుల కరిగిన నన్నాదరించు వారు లేరను పిఱికితనము లేదుగాని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను నమ్మి మొద లిడితింగాన నీభారము నింకొకరియం దునుచుట సమంచితము గాదని యెంచి యాపనికింబూనక విరమించితిని ఈనడుమ బళ్లా రివాస్తవ్యులు మ రా శ్రీ, విట్టా శేషప్పశ్రేష్ఠిగారు తత్పూర్వవర మునందలి నాంధ్రసాహిత్యపరిషన్మహోత్సవకాలమున శ్రీకృష్ణా ర్పణమ్ముగ నిరువదియైదు రజతముద్రికల నిప్పించిరి తన్నగర వాస్తవ్యులగు మ రా శ్రీ, రావుసాహేబు జే పాపయ్యశ్రేష్ఠి గారు దీపావళిపండుగునాఁడు నన్నుఁ దమగృహమునకుఁ రప్పించి గుప్తదానపద్ధతిని సువర్ణముద్రిక శ్రీకృష్ణార్పణముగ నిప్పించిరి శ్రీకృష్ణుఁడు సకలభూతాంతర్యామి గావున నంద ఱకుఁ దెలియఁజేయక మానఁడయ్యె మఱియుఁ గృష్ణామండ లాంతర్గతమగు గన్నవరము రాజ్యమునకుఁ బ్రతినిధులై యున్న మ రా శ్రీ, నండూరు వీరభద్రరాయశర్మగారు నిరువదియైదు రజతముద్రికల నాకుఁ బత్రికాప్రేషణకార్యాలయముద్వారా పంపిరి వీరు నిరంతర రాధామాధవపాదారవిందభక్తులని విను చున్నాఁడను వీరి నే నెన్నఁడేఁ జూడలేదు ఈపుస్తకములను జందాపద్ధతిని దెప్పించుకొను చుండిరి ఈ మూఁడువిరాళ

ములు నీసత్కార్యమునకు వినియోగింపఁ జాలితినన్న సంతోష వృత్తాంతమును దెలుపుకొనుచున్నాఁడను దీనింబట్టి చూడఁగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ

శ్లో॥ అనన్యా శ్చింతయంతో మాం
యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం
యోగక్షేమం వహామ్యహమ్

అన్న సూక్తిని సార్థకముచేయుచున్న ట్లూహించుచున్నాఁడను. నా చేయఁబూనిన యీ కార్యము సత్కార్యమేయైన నిలువక పోఁగలదన్నవిశ్వాసము నాకున్నది ధన మించుకయైన సకాల మునఁ జేర్పకున్న నచ్చువేయించుటకు నాయం దాదృతిగల మ రా శ్రీ, పరోపకారబిరుదాంచిత వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారును, ప్రకటనభృతి నొసంగినను జేతగాదన్నను బనిసాగింప మ రా శ్రీ, దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులు గారును, అవకాశ మొదవినపుడెల్లఁ బోషకులఁజేర్ప నొకభక్త వరుఁడు నుండ నీకఁక నొంత యేలయుండును? ఐనను గ్రొత్త పోషకు లింకనుజేరి నాచేత నీకార్యమును జేయింతురుగాక యని కోరుచున్నాఁడను పదిప్రకరణముల కీప్రయత్నమును బూర్తినొందింప నూహించితిని పరమేశ్వరానుగ్రహామే నడపిం పవలయును గాని నాశక్తి యేమియు లేదు ఈనా కార్యమున కెల్ల సాధుజనులు తోడ్పడుదురుగాతమని విశ్వసించుచున్నాఁ

డను కొందఱుపోషకులు వలదనిరి అంతమంది వలయుననిరి. ముం దీశ్వరానుగ్రహ మేలాగుండునో చూడవలయును ఇంత కంటెం బెంచి యీగోడవవ్రాసి మిమ్మలయింపంజాలను మొత్త మువిూఁద ద్రవ్యము కావలయునన్నమాటయే యీ వ్రాంత లోనిసారమని మీరు కనుఁగొందురని నే నెఱుంగుదును. అట్లని యూరకుండ మన స్పొడఁబడకున్నది కావ నాలుగు మాటలు వ్రాసితిని విసుగునొందక మిూమిత్రములకుఁ దెలిపి తోడ్పడుఁడు కడుంగడుం బీదవాఁడను. పూనినకార్యము నాశ_క్తిం బట్టిచూడ నించుక గొప్పదియే కావునఁ బ్రతిపర్యా య మేదోయొకవిధమున మిూ సాయమునకై నాలుకఁ జాఁచు చునే యున్నాఁడను నావంటి యసమర్థునిచే నింతమాత్రపుఁ బనిచేయించుటయే మిూ గొప్పతనము ఇంతకన్న విశేషించి విన్నవింప నేమున్నది? "అతిసర్వత్ర వర్జయే"_త్తని యున్నదియే కదా కావున విరమించుచున్నాఁడను. తప్పులతుమింప భ_క్తజన కోవిదులఁ దలయొగ్గి ప్రార్థించుచున్నాఁడను

ఇట్లు విన్నవించు సాధుజనపాదాబ్జసేవకుఁడు,

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

విషయసూచిక.

విషయము	పుట.
శ్రీకృష్ణసనత్కుమారసంవాదము	14
శ్రీకృష్ణమూర్తి నందునకు దుర్గాస్తోత్రరాజము నుపదేశించుట	24
నందునకు శ్రీకృష్ణమూర్తి వరమొసంగుట	36
శ్రీకృష్ణమూర్తి నందునకుఁ జతుర్యుగధర్మములఁ దెలుపుట	38
కలియుగశేష భాగవర్ణనము	42
శ్రీకృష్ణమూర్తి గోకులమున కుద్ధవునిం బంపుట	50
శ్రీకృష్ణానుమతి నుద్ధవుఁడు గోకులము చేరుట	53
భ్రమరగీతలు	71
ఉద్ధవుఁడు గోపికలకు శ్రీకృష్ణసందేశముఁ దెలుపుట	110
రాధోద్ధవసంవాదము	126
ఉద్ధవుఁడు రాధాంబ నూఱడిల్లం జేయుట	143
రాధిక శ్రీకృష్ణునకు నుద్ధవునిద్వారా మనోభావమును జెప్పిపుచ్చుట	160
రాధ యుద్ధవునకు జ్ఞానోపదేశము చేయుట	164
రాధ యుద్ధవుఁడు మధురానగరమున కరుగుచుండ దుఃఖించుట	178
ఉద్ధవుఁడు మధురానగరమున కరుగుట	186
ఉద్ధవుఁడు గోకులవార్తల హరికిం జెప్పుట	190
గోకులమునయుండువారికి హరి స్వప్నమున దర్శనమిచ్చుట	193
శ్రీకృష్ణుఁడు మధురనుండి గోకులమున కరుదెంచుట	196
రాధికను శ్రీహరి యూఱడించుట	207

విషయము	పుట
ఋభుమునికి హరి ముక్తి నొసంగుట	213
ఋభుచరిత్రాంతర్గత నారదచరిత్రము	223
నారదచరిత్రము	228
శ్రీకృష్ణుఁడు నందవ్రజమున కరుదెంచుట	240
బలరాముఁడు కోలదైత్యుని వధించి మునులకు వరమిచ్చుట	243
కోలదానవ పూర్వవృత్తాంతము	250
మధురాపుర మాహాత్మ్యము	269
శ్రీ రామకృష్ణుల యుపనయనమహోత్సవము	275
విప్రాదులకు నుపనయనకాలము	276
రామకృష్ణోపనయనసంస్కారము	298
దేవకీదేవి మొదలగుస్త్రీలు గర్గప్రభృతులఁ బూజించుట	322
రామకృష్ణులు విద్యాభ్యాసము చేయుట	331
బలదేవకృష్ణులు సాందీపనికడ విద్య నభ్యసించుట	337
మృతపుత్త్రుని దెచ్చి గురువునకు శ్రీకృష్ణుఁ డర్పించుట	342
పాండవుల వృత్తాంతము	349
విదురుని యుత్పత్తి	351
శ్రీకృష్ణమూర్తి యక్రూరుని హస్తిపురికిఁ బంపుట	359
శ్రీకృష్ణునను మతంబున నక్రూరుఁడు కరిపురి కరుగుట	367
జరాసంధుఁడు మధురపై దండెత్తి వచ్చుట	376
వికద్రువను గోపకుఁడు శ్రీకృష్ణునకు భావికర్తవ్యమును జెప్పుట.	410
ముచుకుందాదుల యుత్పత్తి	423

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

ఏడవ ప్రకరణము

శ్లో॥ బర్హోత్తంసవిలాసికుంతలభరం మాధుర్యమగ్నాననం
ప్రోన్మీలన్నవయౌవనం ప్రవిలసద్వేణుప్రణాదామృతమ్,
ఆపీనస్తనకుట్మలాభిరభితో గోపీభిరారాధితం
జ్యోతిశ్చేతసి నశ్చకాస్తి జగతామేకాభిరామాద్భుతమ్ ౪

మధురతరస్మితామృతవిముగ్ధముఖాంబురుహం
మదశిఖిపింఛలాంఛితమనోజ్ఞకచప్రచయమ్,
విషయవిషామిషగ్రసనగృధ్నుని చేతసి మే
విపులవిలోచనం కిమపి ధామ చకాస్తి చిరమ్ ౫

ముకుళాయమాననయనాంబుజం విభో
ర్మురళీనినాదమకరందనిర్భరమ్,
ముకురాయమాణమృదుగండమండలం
ముఖపంకజం మనసి మే విజృంభతామ్ ౬

అభినవనవనీతస్నిగ్ధమాపీతదుగ్ధం
దధికణపరిదిగ్ధం ముగ్ధమంగం మురారేః,
దిశతు భువనకృచ్ఛ్రచ్ఛేదతాపింఛగుచ్ఛ
చ్ఛవినవశిఖిపింఛాలాంఛితం వాంఛితం నః ౨ ఆ ౧ శ్లో

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము

భక్తాగ్రగణ్యులారా! సత్యసంధులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము నాఱవప్రకరణమునందుఁ బరమేశ్వరుని యద్భుతకృత్యములు దెలుపుగాథలఁ బఠించి ధన్యులరైతిరి మఱియు నాప్రకరణమున మహామునులు గోపికలై పుట్టుట, అర్జునుఁడు రాధాలోకమును దర్శించుట, అం దతఁడు స్త్రీయగుట, అట్లే నారదమునియు రాధాలోకమునకుం బోయి స్త్రీయగుట యను కథలం బఠించిన మీ కిదియేమి చిత్రమాయని యచ్చెరువు మనసుల నంకురింపక పోదు సామాన్యదృష్టిం బరికింప నీగాథలు సత్యదూరములని తోఁచు దూరదృష్టిం బరిశీలింప నిందేమాత్రమే నసత్యము లేదని స్ఫురించును శ్రీకృష్ణుఁడే పరమాత్మయనియు, రాధాదేవియే తదిచ్ఛారూపిణి యగు మూలప్రకృతియనియు, నామహాజనని సకలబ్రహ్మాండములను భగవత్సాన్నిధ్యమున క్షణకాలమునఁ గల్పించుచుండునన నిఁక నర్జునుని నారదుని వనితలగాఁ జేయఁజాలదా త్రిమూర్తులను స్త్రీలను జేయఁజాలు తద్వనితలం బురుషులం జేయఁజాలు ఇట్టిగాథలు చదివినంతన రాధయనునదియే లేదని మొండితనమున వాదించు వారిపలుకులు విశ్వాసార్హములు గావనియు, వారు బహుగ్రంథములం బరిశీలింపని యలసులనియు, నంతియగాక భగవద్భక్తి వారిమదిఁ దిరముగ నిలువ లేదనియు నెఱుంగవచ్చును భాగవ

తమును మాత్రము పరించి దానియందు లేనికథలు ప్రమాణ ములు కావనుటకన్న వెఱ్ఱితనము వేఱొండు కానరాదు కదా కావున రాధామాధవుల మహిమము లగణ్యములనియు, దుర్జ్ఞే యము లనియు స్పష్టమగును

మధురానగరంబున కరుగుతఱి మార్గమున బలరామకృ ష్ణులు యమునాజలంబుల నక్రూరునకుఁ దమరూపంబులు గనం బడంజేయుటయు, రజకాదులకు ముక్తినొసంగుటయుఁ, బూర్వ భవంబునుండి నమ్మియున్నకుబ్జకు ముక్తి ననుగ్రహించుటయు లోనగుగాథ లామహానుభావుని మహిమముల వేనోళ్లఁ గొని యాడుచుండును ప్రత్యక్షవిరోధి యగుకంసునకు ముక్తినొ సంగుట భగవంతుఁడు కరుణాసముద్రుఁడని వెల్లడించుట లేదా యిట్టికథలం జదివియు శ్రీకృష్ణుఁడు జారచోరశిఖామణి యని నిందింపఁబూనుట వారివారి కర్మఫలమే యనుటకన్న వేఱేమన మనసొప్పకున్నయది

నంద శ్రీకృష్ణసంవాదమును బరిశీలించినచో సకలసంశ యములు తొలఁగును ఆసంవాదమును శ్రీహరి ప్రపంచ శాంతి కొఱకు నెన్నియోధర్మముల నుపదేశించెను భోజ్యాభోజ్యవ స్తువుల నిరూపించెను తత్తత్కాలోచితాచారముల నిర్ణయిం చెను ఇంతేల యెన్నియోధర్మముల నావిష్కరించి నందుని పుత్రవ్యామోహమును బోఁగొట్టెను పుత్రవాత్సల్య మెంత వఱ కుండఁదగినదో యంతకంటె నెక్కుడుకాల మద్దానినే పట్టుకొని యూఁగులాడిన లాభము లేదనువిజ్ఞాన మానందుని మదిఁ గల్గింపనెంచియే భగవంతుఁ డాధ్యాత్మికరహస్యముల నుపదేశించెను తాను భగవంతుఁడనని నందుని మనమునకుఁ

దోఁచుట కెన్నియెన్నిపద్ధతులు కావలయునో అన్నివిధముల నాతనికిం దెలియఁబఱచెను దీనిచే నాత్మస్తుతి కాదా యని ప్రశ్నింపరాదు భగవంతునకాత్మస్తుతి యెక్కడిది? మహాత్ముని మహిమము లనంతములు స్తుతియనఁగా నున్నదానిం బెంచి చెప్పుట కదా అదియేకదా పాపమందురు ఉన్నవానిలోఁ గోట్యంశమేని వచింపఁజాలక వేదములు మూలఁబడి మూల్గు చుండ నిఁక స్తుతియెట్లు? కావున నిట్టి కుప్రశ్నములు చేయ కుండుట మంచిది

మఱియు నందున కుపదేశించునెపమునఁ బామరజనులు తరించుపొంటె శ్రీహరి సకలవిధధర్మముల నుపదేశించెను అవియే సకలశ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములయందుఁ బెక్కురీతులం గన్పడుచుండు వాని నవలంబించినచోఁ ద్వరగ భగవత్కరుణకుఁ బాత్రుఁడు కాఁగలఁడనుట నిర్వివాదాంశము ఈయుపదేశముల నడుమ చూడఁదగనిపదార్థములఁ జెప్పుచు నందుఁ జతుర్థీదినమునఁ జంద్రుని దర్శింపరాదనియు, నతనిక నే శాపమిచ్చితిననియు నుపదేశించుచుఁ దారాశశాంకులచరిత్రము నించుక తెల్పెను ఈవిషయమున నాల్గుమాటలు వ్రాయుట పునరుక్తిగాదని యూహించెదను ఈకాలమునఁ దారాశశాంక చరిత్రము పెక్కుమార్పుల నొంది యవినీతి కుదాహరణముగ వ్రాయఁబడినది ఈయుపదేశమునందుఁ గన్పట్టుకథ యట్టిది గాక నీతి నుపదేశించెడిని ఇట్టి చరిత్రములనుండి దురుద్దేశము సకలకష్టముల నిచ్చుననునీతి వెలువడియెడిని ఇట్టి యద్భుతోప దేశము లీ యాఱవప్రకరణమునఁ గన్పట్టును.

సకలదేవతలు తానేయని భగవంతుఁడుపదేశించుచుండ నిఁక లోకమున దేవతాభేదబుద్ధి గలుగుటకుఁ గారణమేమో తెలియఁజాలకున్న వాఁడను భగవంతునకు విరుద్ధపదార్థము లోకమున నుండఁజాలదనుట నిర్వివాదాంశము కార్యాంతరముల కొఱకుఁ బరాత్పరుఁ డనేకరూపముల వెలయును అం దేవి యుత్తమము? ఏది మధ్యమము? ఏయది యధమము? అని నిర్ణయింపఁబూనుట పనిలేని మంగలి పిల్లితల గొఱిగెనన్న సామెత కుదాహరణము ఇన్ని రూపముల భగవంతుఁ డేల వెలయవలయు నను ప్రశ్నము చేయువారును గూడ నుందురు రామరామ! ఇట్టి వారికి సమాధానము చెప్పుటకంటె నాకావిషయము తెలియద నుట యుత్తమమని నాభావము కాని యట్టులని నోరుమూసికొని యూరకుండ వలనుపడదు దాన లాభము లేదు చెప్పఁబూనినను వారు బాగుపడువారు కారు కావున ఫలముకూడ లేదు ఐనను జేతనైనంతదనుకఁ జెప్పిచూచి యప్పటికిని వారు మొండిపట్టుద లను మానకున్న నపుడూరకుండుట మంచిది తలంచిన నింతకంటె సముచితమార్గ మింకొకటిలేదని యెంచువాఁడ

నిర్గుణుండగు భగవంతుఁడు ప్రపంచము సృజింపఁ దలంపుగొని సగుణుఁ డయ్యెను. అపుడు సగుణబ్రహ్మమని యామహాత్మునకుఁ బేరుగల్గెను అనఁగాఁ బ్రకృతివిశిష్టుఁడని భావము నామరూపక్రియాత్మకమంతయుఁ బ్రకృతివిశిష్టమేయనుట చలింపఁబడని సిద్ధాంతము త్రిమూర్తులు ప్రకృతివిశిష్టులన్నఁ గోపము కొందఱ కుదయించును ఏలొకో భగవంతుఁడే సగుణ బ్రహ్మమయినపుడు తదంశములగు నీ మూర్తిత్రయము ప్రకృతి బద్ధమనుటలో వింత యేమున్నది? వారేమో ప్రకృతిబద్ధులే

కాని వారియాత్మలు మాయాతీతము లఁట ఏమి యిందుఁగల రహస్యము ప్రకృతియన నేమి? అని ముందు విచారింపుఁడు భగవదిచ్ఛయే ప్రకృతి కావుననే ప్రకృతి కిచ్ఛాశక్తి యని పేరుగల్గెను భగవదిచ్ఛను మీఱువా రెవ్వరు? అపరాత్పరుఁడే యనవలయు మీఱుట యనఁగా లోకసృష్టినిజేయుపూనిక మానుట అపుడా యిచ్ఛాశక్తి యేమగును ఆ భగవంతునియందు లీనమగును దానికి నాశము కలదా కలదన్న భగవంతునకుఁ గలదనవలయు ఆయనకు లేదన్న నామెకును లేదు వారిద్దఱకు భేదము చెప్పఁబూనుట సూర్యునుండి యుష్ణమును వేఱుచేయఁ బూనినట్టిదే కాఁబట్టి మొండిపట్టుదలనుబూని తత్త్వాన్వేషణమును మానక మతాభినివేశమున దానికి బాధగల్గింపక సర్వదేవతలయందు సమబుద్ధి నునుచుకొనుటయే భక్తునకు ముఖ్యకర్తవ్యము

గోలోకవిషయమునఁ గొందఱ కాగ్రహము కలదు వైకుంఠమునకన్న గోలోక ముత్కృష్టతమమని చెప్పినట్టిపురాణములు వారికిం గిట్టవు పాపము! వారికి వైకుంఠమే ముక్తి యనునమ్మక మున్నది కాఁబోలు నాకొక్కటి తోఁచుచున్నది ముక్తికై యెందో యొక్కమండపమో దేవాలయమో గోపురమో నగరమో పల్లియో గ్రామమో వనమో పర్వతమో చిన్నగుడిసెయో నిర్మింపఁబడి యుండవచ్చు ముక్తులగువారెల్ల నాచోటికిం బోవుదురు వీరిని బిలుచుకొనిపోవఁ గింకరులు కొందఱుందురు వారికొక్క యధిపతి వారిపై నొకయుద్యోగి వానిపై మఱొక్కఁడు వీరికి వేతనములిచ్చుటకుఁ గొంతభూమి వానిని బండించుటకుఁ గర్షకులు వృషభములో యశ్వములో,

వానిరక్షించుటకుఁ గొందఱు ఇట్లుకాఁగా నిదియొక పెద్దలో
కముగా నుండవలయు ఆభూములలోఁ బండినపంట నమ్మువారు
కొందఱు కొనువారు కొందఱు ఇట్లుకాఁగా నిదే మర్త్యలోక
మగును మఱియు నాముక్తిమండప మొకటి గాదు మూఁ
డుండును అందొకటి కడుంగడుం జిన్నది అందుఁ జొచ్చిన
వారెల్ల నొక్కరూపముగ నుందురు ఎందఱుపోయినను గనఁ
బడు బింబమొక్కటియే కావున నామండపము వృద్ధిచేయ
నక్కఱలేదు అదియే యద్వైతుల ముక్తిమండపము దాని
కొక్కప్రక్కన దినదినము వెడలుపుగను, బొడవుగను, మార్పఁ
బడుచుండు మండప మొక్కఁడుండవచ్చు అందుఁ జొచ్చినవా
రెల్ల నందున్న భగవంతునితో సమానరూపముల నలరుచు
నొక్కవిషయమునఁ దక్క నన్నివిషయముల సరిగా నలరా
రుచు నుందురు రెండుపంక్తులుగా నుందురు ఆపంక్తులనడుమ
స్థలముండవలయు దానికే సన్నిధియని పేరు ప్రతిదిన మది
పెద్దదిగాఁ గట్టకయున్న నందుఁ జొరఁబడువారికి స్థలముచా
లదు అందఱకు సుఖము సమానముగా నుండఁదగుఁ గదా
ఆమండపమే విశిష్టాద్వైతుల దగు దానికొక్కదిక్కునఁ బ్రతి
దినము పొడవుమాత్రము వృద్ధిచేయఁబడుచుండు మండపమొ
క్కటి యుండవచ్చు అందుఁ జొరఁబడువారెల్ల నొక్కరీతినుం
డక యుత్తమమధ్యమాధమ రూపములనుండుచు ననఁగా నొక
రాంతరంగికుఁడు వానినాశ్రయించి తమతమయోగ్యత ననుస
రించి తక్కుంగలవారుగ నుందురు అందు వేంచేసియుండు
భగవంతుని పాదారవిందముల శిరసుననిడుకొని పావనియుండు
తద్వాలమునాశ్రయించి క్రమముగా నందఱుందురు ఈమం

డపమే ద్వైతమతస్థుల ముక్తిస్థానము. ఈమూఁడు నుండకున్న వీలులేదు ఇవెట్లున్నవో ఎందున్నవో మనకుఁ దెలియదుగదా.

ఈ నాయూహ యజ్ఞానజనితమే కావచ్చునని యొప్పు కొందును కాని పైఁగల్పనలుమాత్రము నాకల్పించినవి కావు ఇట్లున్నవని చూచివచ్చి చెప్పఁగలవారుమాత్రము లేరు ఇట్టి స్థానములే లేవను వారును లేరు ఏయేమతమున నమ్మకము గుదురునో ఆమతస్థాపకులు వచించినట్లు మనము ప్రవర్తించి వేదశాస్త్రములు ప్రమాణమని నమ్మి భక్తి ముక్తికి సాధనమను మాటను మఱువక పెద్దలమాటలఁ బాటించుచు దేవతాదూష ణముచేసి పాపముల కొడిగట్టక శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసముల నాక్షేపింపక మతస్థాపకుల నీసడింపక వారిపాదారవిందముల సేవించుచుఁ దదుక్తప్రకారంబున భగవంతుని సేవించుట మాన వులకు విధి ముక్తివిషయ మవ్వలిది ఇట్టులుండ నీకు త్రిమూ ర్తులలోఁ దారతమ్యములు గలవని వాదించుట మొండిపట్టుదల గాక మఱేమిటిది? దాన లాభమేమి? అందేమూర్తియందుఁ దనకు భక్తి కుదురునో ఆమూర్తియే పరమాత్మస్వరూపమని నమ్మి భజించిన ఫలము గలుగునుగాని దానిరూపాంతరమును దూషించిన నేమి ఫలము గలుగును? ఇంతమాత్ర మూహించి నచో మతవైషమ్యముల కవకాశము గలుగదు కదా ఈయల్ప పుటూహ కవకాశము నదిని గల్పింపఁజాలనియులసులు సాధిం చుపరమపురుషార్థము నాకు గోచరింపకున్నది కాబట్టి నాయ జ్ఞానమును మన్నింతురు గాక యని భక్తులను బ్రార్థించువాఁ డను సారాంశ మేమనఁగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మను భక్తిభావ మున భజించి తచ్చరిత్రము లపవిత్రములను తెలివితక్కువ

ప్రసంగములనుజేయక వానిభావములను జక్క నెఱింగినవారు కృతకృత్యులగుదు రనునదియే కావున భక్తులారా! శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మచరిత్రము నింకను బఠింప నుత్సుకుల రగుట మీ ధర్మము చాలు నిఁకేలయని తృప్తిని బొందరాదు ఆకథలు ప్రతిక్షణవిలక్షణములు పూర్వపుణ్యానుసారిఫలముల నీఁజాలు నవియు నగు వాని వినుచున్న భక్తుల కిఁకఁ జాలురా స్వామీ యనునట్టి తృప్తి జనింపదు ఏలయన వానిని విన్నకొలఁదిని బుద్ధి పరిశుద్ధమై వైలక్షణ్యము నొందుచుండును కావునఁ దృప్తి యేలాగు కలుగును? వినవిన నుత్సాహ మత్యధికమగు చుండును కావునఁ దనివితీఱకుండఁజేయుటయే భగవత్కథల యందుండు గొప్పతనము ఆగొప్పతనము తక్కంగలకథల యందు లేదు కావున భక్తు లింకను శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దివ్యచ రితమును వినఁగోరుచునే యుందురన్న విశ్వాసము నాకుం గలదు

ఇపుడు భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి మధురానగర మున నున్నవాఁడని యాఱవప్రకరణమును బఠించినమీరెల్ల నెఱింగియే యుందురు మధురానగర మిప్పట్టున దుష్టరాక్షస రాజవిహీనమై యున్నది కంసాదులు మడియుట రాజకుటుంబ మున నించుక సంక్షోభమును గల్గింపక పోదు కాని ఆక్షోభ మించుకనే వుండునదియే ఉగ్రసేనుఁడు రాజయ్యె నన్నవార్త శ్రుతివివరములఁ జొరఁబడినంతనే తద్దేశవాసులకుఁ గల్గినయా నందమునకుఁ బారముండునని యూహింప వీలులేదు కారణ మేమి? దుష్పరిపాలనమే యందులకు మూలకారణ మనక తప్పదు ధర్మపరిపాలనము లేనిరాజ్యము రాజన్వంత మనఁబడదు అందున్నప్రజలు తృప్తులుగా నుండరు అఱచేతిలోఁ బ్రాణము

లుసుచుకొని యీప్రభుత్వ మెన్నఁడు నశించునా యని యుందురు ఈవిషయము మనుస్మృతియందు సప్తమాధ్యాయ మునందు

శ్లో "అరాజకేహి లోకేఽస్మిన్ సర్వతో విద్రుతే భయాత్,
రక్షార్థ మస్య సర్వస్య రాజానమసృజత్ప్రభుః ౩
ఇంద్రానిలయమార్కాణా మగ్నేశ్చ వరుణస్య చ,
చంద్రవిత్తేశయోశ్చైవ మాత్రా నిర్హృత్య శాశ్వతీః
యస్మాదేషాంసురేంద్రాణాంమాత్రాభ్యో నిర్మితోనృప,
తస్మాదభిభవత్యేష సర్వభూతాని తేజసా ౪
బాలోఽపి నావమంతవ్యో మనుష్య ఇతి భూమిపః,
మహతీ దేవతా హ్యేషా నరరూపేణ తిష్ఠతి ౫
తస్యాహు స్సంప్రణేతారం రాజానం సత్యవాదినం,
సమీక్ష్యకారిణం ప్రాజ్ఞం ధర్మకామార్థకోవిదం" ౬

అని చెప్పఁబడినది రాజు దిక్పాలకాంశ జనితుఁ డనియుఁ,గావు ననే తన తేజోవిశేషమున సర్వభూతములఁ దిరస్కరింపఁజాలు ననియు,బాలుఁడైనను రాజు మనుష్యమాత్రుఁడని తలంపఁదగఁ డనియు నరరూపమునుదాల్చిన మహత్తరదేవతయనియు మనువు తాత్పర్యము అట్టిరాజు లేకయున్న నారాజ్యము మహారణ్యమువంటి దనక తప్పదు గదా అట్టి దుష్టరాజపరిపాలనమునుండి తొలఁగితిమన్న యానందము కలిగినది నగరమంతయు హృష్టపుష్టజనాకులమై యున్నది భగవంతునిమహిమము నెల రెఱుంగఁజాలిరి నందాదుల కున్నయజ్ఞానము తొలఁగుటకే శ్రీహరి ధర్మోపదేశ మొనరింపఁ బూనెను ఇట్లున్న మధురానగరమున ననంతరవార్త లెట్టివని యీ యేడవప్రకరణమునఁ జదు

వఁగలరు ఇంతదనుక శ్రీహరి బాలుఁడనియే యంద ఱూహించు చుండిరి కంసవధానంతరము భగవంతుఁడని యందఱకుఁ దెల్ల మాయెను కావున నికముందు కథ విచిత్రముగా నుండును కాఁబట్టి భక్తులారా! తత్కథాపరసమాదృతిం గాంచుఁడు అవియే పురుషార్థచతుష్టయ మనఁబడు ధర్మార్థకామమోక్ష ముల నొడఁగూర్చును భగవత్సేవకు ద్రవ్య మక్కఱలేదు. దేహాయాసము ననుభవింప నక్కఱలేదు తీర్థయాత్రలు సా గించి క్లేశములొంద నవసరము లేదు బుద్ధిని సమాహితము గానొనరించి నియతినూని యించుకసేపు భగవద్రూపమును మనఃపద్మమున నునిచి ధ్యానించినఁ జాలు అప్పటియానందము నకు మేఁఅలేదు దానికిసాటియని చెప్పఁదగునానంద మింకొ క్కటి కానరాదనుట సిద్ధాంతము కావుననే

"ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్"

అని శ్రుతి చెప్పినది ధ్యానము సామాన్యమా యన్నఁ గాదనవచ్చును మనోనిగ్రహమునఁ గాని యది కుదురదు అనేక సత్కర్మానుష్ఠానమునఁగాని మనోనిగ్రహము కానేరదు ఇవి రెండును బరస్పరాశ్రయమున నున్నవి సత్కర్మానుష్ఠాన మొనరించునూహ పుణ్యవశమునఁగాని కుదురదు ఆపుణ్యము సాధుజనసహవాసలాభమునఁగాని యలవడదు నిశ్రేణికాన్యా యము ననుసరించి యివియన్నియు సాధింపఁదగి యొకదాని నొకటి యాశ్రయించియుండుననుట నిక్కము కాఁబట్టియే

శ్లో॥ "న హ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః,
తే పునంత్యురుకాలేన దర్శనా దేవ సాధవః"

అని మహాభారతము శాసించుచున్నది సాధుసంగతి చేకూరుట

కన్నఁ దరణోపాయము వేఱొకటి గానరాకున్నది ఈకాలమున సాధువుల సేవింతమన్న నతికష్టము కపటవేషము లూని పరవంచనాదృతి గాంచుచు ద్రవ్యాకర్షణ మహాకార్యపరాయణులగు పెద్దలనేకులు పుట్టగొడుగులవలెఁ గ్రిమిసముదాయమట్లు నిండియున్నవారు వృత్తిశూన్యులైయున్న వీరినాశ్రయించి లాభమేమి? కాన నీమార్గము సుగమముగా లేదు మార్గాంతర మావశ్యకమై యున్నది అదేది? భగవత్సేవ తత్కథా శ్రవణపఠనములు ఈమార్గమే యీకాలమునఁ దగియున్నది కాని మనస్సు పరిపక్వము గాకయున్న సంపూర్ణఫలము గలుగదు మనస్సు పరిపక్వము కావలయునన్న యోగాభ్యాస మావశ్యకము కొందఱలసులు యోగశాస్త్రము వ్యర్థమందురు దానిమాన మానసము నిగ్రహింప మార్గాంతరము కానరాదు ఇది నిక్కము కాన యథాశక్తియను నానుడి ననుసరించి యోగ మభ్యసింపవలయు

సూ "యోగశ్చిత్తవృత్తినిరోధః ౨
తదా ద్రష్టుస్స్వరూపేఽవస్థానమ్ 3
వృత్తిసారూప్యమితరత్ర ౪"

అను పాతంజలయోగసూత్రములనుండి పైవిషయము సిద్ధాంతమని కనుఁగొనవచ్చును చిత్తవృత్తుల నరికట్టుటకు యోగము నభ్యసింపక తప్పదు ఎన్నిమాటలు చెప్పినను లాభము లేదు వృథాకాలహరణమే యామాటలకుఁ బ్రతిఫల మనవలసి వచ్చును

శ్లో "యం సన్న్యాసమితిప్రాహు ర్యోగం తం విద్ధి పాండవ,
న హ్యసన్న్యస్తసంకల్పో యోగీ భవతి కశ్చన ౨

యదా హి నేంద్రియార్థేషు న కర్మ స్వనుషజ్జతే,
సర్వసంకల్పసన్న్యాసీ యోగారూఢ స్తదోచ్యతే ౪
తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి విశేషతః,
కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున" ౪౬

భగవద్గీత ౬ అధ్యాయము

ఈ పైనుదాహృతములగు శ్రీ భగవద్గీతావాక్యములుకూడఁ బైసిద్ధాంతమునే సత్యమని చాటుచున్నవి కావునఁ బుణ్య పురుషులారా! ఇంచుక సమాధిచిత్తమున నెలకొల్పి శ్రీహరిని భజించినచోఁ గలుగుఫలము సంపూర్ణముగా లభించును లేనిచో యథాశక్తి న్యాయమే ఇంతట నీవిషయమును వదలి ప్రకృతప్రసంగమునకు వచ్చెదను

ఈ యేడవప్రకరణమందు భగవంతుఁడు నందునకు సంశయబీజమే లేకయుండఁజేయు నుద్దేశముతో ననేకవిధముల బోధించును దాన నందనుఁ డన్నభ్రాంతిని సంపూర్ణముగా వదలి నందుఁడు పరాత్పరుఁడే శ్రీహరి యన్నభావమును మది నలవరించుకొని కృతకృత్యుఁ డగును మఱియు నీ ప్రకరణమున శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము తనయవతారమునకు ఫలముగా ననేక విచిత్రకార్యముల నొనరించి భూభారము నడంచునన్న విషయము లుండును కాఁబట్టి యేలాటిశంకలకు మనసునఁ జోటీయక తదేకాగ్రచిత్తమున దీనిం బఠింపుఁడు అపుడే శ్రీకృష్ణచరిత్ర మెట్టిదో బోధపడును పరమపవిత్రచరిత్రసుధా రసము గ్రోలనుంకించు భక్తులకుఁగాక తదితరుల కీకథ యెట్లు రుచించును? ఇఁకఁ గథ నాలకింపుఁడు

శ్రీకృష్ణసనత్కుమారసంవాదము

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు పలికిన కేదారకన్యకాచరిత్రమును విని నందుఁ డాశ్చర్యరసనిమగ్నుఁడై మహాత్మా! శ్రీకృష్ణా! నిన్నుఁ దెలిసికొనుటకు శక్తులగువారు లేరు వేదములుకూడ నీతత్త్వ మెఱుంగఁజాలవు బ్రహ్మాదులే శక్తులు గారన నీకఁ దక్కినవారిమాట యిట నేటికి? నీవెవఁడవని యెఱుంగవలయు నన్న వాంఛ నాకుం గలదు' స్వాత్మయాథార్థ్యమును నిర్జన మగు నీస్థలమునఁ జెప్పుము దీనిం దెలిసికొనవలయునన్న కుతూహలము నన్నుఁ ద్వరపెట్టుచున్నది శ్రీకృష్ణా! నీ వెవఁడవు? తత్త్వమంతయుం దెల్పి నన్ను సఫలితాంతఃకరణునిగాఁ జేయుము అని ప్రశ్నింప నారాయణుం డిట్లని బదులు చెప్పఁ బూనునంతలోఁ దదిచ్ఛవలన నెచ్చటినుండియో శ్రీకృష్ణపరమాత్మనుజూచుటకు మునీశ్వరు లరుదెంచిరి వారిముఖములనుండి బ్రహ్మతేజము వెడలుచుండెను పులస్త్య పులహ క్రతుభృగ్వంగిరః ప్రచేతో వసిష్ఠ దుర్వాసః కణ్వ కాత్యాయన పాణిని కణాద గౌతమ సనక సనంద సనాతన కపిలాసురి వాయు పంచశిఖ విశ్వామిత్ర వాల్మీకి కశ్యప పరాశర విభాండక మరీచి శుక్రాత్రి బృహస్పతి గార్గ్య వాత్స్య వ్యాస జైమిని మితవాగ్రుష్యశృంగ యాజ్ఞవల్క్య శుక సౌభరి శుద్ధజటల భరద్వాజ సుభద్రక మార్కండేయ లోమశ విటంకణాష్టావక్ర శతానంద వామదేవ భాగురి సంవర్తోతథ్యనరనారద జాబాలి పరశురా మాగస్త్య పైల యుధామన్యు గౌరముఖో పమన్యు

* ఈ విషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఎనుబదియేడవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని తెలియవలయును

శ్రుతశ్రవో మైత్రేయ చ్యవన ప్రభృతులగు మహర్షులు రాఁగా వారింగాంచి శీఘ్రంబ లేచి నమస్కరించి చేతులుజోడించి యుచి తాసనములం గూర్చుండఁ బ్రార్థించి వా రుపవిష్టులు కాఁగా విధివిధానమునఁ బూజించి కుశలప్రశ్న మొనరించి పిదప శ్రీకృష్ణుఁడు వారినడుమం గూరుచుండెను నందుఁడును వారికి నమస్కరించి తాను నొకచోఁ గూరుచుండెను అంతలో నాకసము నందు సముజ్జ్వలించుచున్న తేజోరాశిని శ్రీకృష్ణుఁడు కాంచెను మునులందఱును దానిం గాంచిరి ఆ తేజస్సునడుమఁ గనకచ్ఛాయగలదేహ మలరారఁ బంచవర్షీయుఁడై దిగంబరుఁడై యొకకుమారుఁడుండెను ఆ తేజోరాశి సభామధ్యమునకు వచ్చెను ఆకుమారుఁడు లేచుచుండ నామునులందఱును జూచిరి మును లతిభక్తి నాతనికి నమస్కరించిరి శ్రీకృష్ణమూర్తియు నమస్కరించెను ఆకుమారుఁ డత్తఱిఁ జిఱునవ్వువాలయు ముఖము స్నిగ్ధనేత్రములు గలిగి యాదరమును జూప నెంచుచున్నట్లుండెను ఆకుమారుఁడు వారికిందఱికి నాశీర్వచనము లొసఁగి వారందఱు వినుచుండ శౌరియు నాలకించుచుండ నిట్లు పలికెను ఆకుమారుఁడు సనత్కుమారుఁడని యెఱుంగవలయును

మునులారా! మీకు మేలుగలుగుఁ గాక మీతపః ఫలము ప్రశంసనార్హము శ్రీకృష్ణునిం గుశలప్రశ్నమున నాదరించుట నిరర్థకము ఏలన నీకృష్ణుఁడె మంగళమూలకారణము మీ కెల్లఁ గుశలముకదా! పరమాత్మదర్శన మయ్యెను ప్రకృతి కంటెఁ బరుఁడైనను భక్తానుగ్రహార్థము దేహమును దాల్చిన యీనిర్గుణునకు, నిరీహునకు, సర్వబీజభూతునకుఁ గుశలములు గాక మఱేమిగలుగును. భూభారావతరణార్థ మీమహేశ్వరుఁ

డవతరించెను అని సనత్కుమారుఁడు పలుక విని శ్రీహరి యిట్లు ప్రశ్నించెను మునీశ్వరా! శరీరధారులకెల్లఁ గుశలప్రశ్న మాప్సితమే అట్టులుండ నాయందుఁ గుశలప్రశ్న మేల వ్యర్థ మగును? నావిని సనత్కుమారుం డిట్టులనియె ప్రాకృతశరీర మునందుఁ గుశలప్రశ్నము ఫలప్రదమగును నిత్యదేహామై క్షేమబీజమగు పరమాత్మయందుఁ గుశలప్రశ్నము వ్యర్థమే యగును అన విని శ్రీకృష్ణుం డిట్టు లనియెను. విగ్రహాధారి యెవ్వఁడగునో వాఁడు ప్రాకృతికుఁడే యగును నిత్యయగు ప్రకృతి విడిచినదేహామే లేదు అని హరి పల్క సనత్కుమారుం డిట్టులనియెను.

దేహాములు రక్తబిందూద్భవములు అవియే ప్రాకృతిక ములని చెప్పంబడును ప్రకృతినాథునకుఁ బ్రకృతిబీజునకుఁ బ్రాకృతశరీర మెట్లు వచ్చును? నీవు సర్వప్రాణిబీజరూపుఁడవు సర్వాదివి భగవంతుఁడవు సర్వావతార మూలకారణ భూతుఁ డవు అవ్యయుఁడవు సనాతనుఁడవై నిత్యరూపుఁడవగు నిన్నుం గాంచి వేదములు ఘోషించుచున్నవి నిన్ను జ్యోతిస్స్వరూ పునిగా, పరమాత్మనుగా, నీశ్వరునిగా, మాయచే గుణవంతు నిగా మాయేశునిగా నిర్గుణునిగా వేదాంగములు వేదవేత్త లును ఘోషించుచున్నారు. అని సనత్కుమారుఁడు పలుక శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్లు పలికెను నే నిపుడు వాసుదేవుఁడను రక్తవీర్యాశ్రితమగు వపువు ధరించితిని కానఁ బ్రాకృతుఁడనే కానఁ గుశలప్రశ్నము చేయవలసినదే వాసుశబ్దము సర్వ నివాస మనుభావమును దెలుపును ఎవ్వని రోమకూపముల యందు విశ్వములుండునో ఆతనిదేహాము పరబ్రహ్మము కావున

వాసుదేవుఁ డనుపేరు కలిగినది వాసుదేవనామము చతుర్వే దప్రతిపాదితము పురాణములయందు, నితిహాసములయందును గనఁబడును రక్తవీర్యాశ్రితదేహము వేదమునం దెచ్చట నిర్ణ యింపఁబడినది మును లిందులకు సాక్షులు ధర్మము సర్వవ్యా పకము గాన నదియు సాక్షి నా యీమాటకు వేదములు సాక్షులు రవియుఁ జంద్రుఁడును సాక్షులు అన విని భృగుమ హర్షి యిట్లు పలికెను విప్రోత్తమా! సత్యము వచించితివి. నీవే వైష్ణవాగ్రణివి నీకు స్వాగతము ఏకార్యమును సాధింప నిచ్చటికి వచ్చితివి? అని ప్రశ్నింప విని సనత్కుమారుం డిట్టు లనియె.

మునులారా! ఆలకింపుఁడు శ్రీకృష్ణా! చిత్తగింపుము. నే నేనిమిత్తమునఁ ద్వరపడి యిచ్చటికి వచ్చితినో వచించెదను. అనునంతలో శ్రీకృష్ణుఁ డాతని కిట్లనియెను భగవంతా! సర్వ ధర్మజ్ఞా! ఏల వచ్చితివి? నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు సర్వ మెఱుంగు దువు విద్వద్వరుఁడవనఁగా నీవె అని భగవంతుఁడు ప్రశ్నింప సనత్కుమారుం డిట్లు బదులుచెప్పెను భగవంతుఁడా! ధన్యుఁ డవైతివి జగత్తులలో మాన్యుఁడవైతివి సర్వేశ్వరుఁడవైతివి. ప్రపంచమున నీకంటె నధికుఁడు లేఁడు అన శ్రీహరి యిట్లు ప్రశ్నించెను ద్విజప్రవరా! యజ్ఞములకు వ్రతములకుఁ, దప స్సులకును సదా ఫలప్రదాతను నేనే అనువాక్యమును విని సనత్కుమారుఁడు త్వరగా నాకాశమునఁ బోవనుంకించెను ఆమునులందఱు నాతని నిలిపి యిట్లు ప్రార్థించిరి

సిద్ధేంద్రుఁడా! మహాభాగా! కుమారకా! కరుణానిధీ! శ్రీకృష్ణసన్నిధియందే శంకితకథ చెప్పఁబడినది? ఏమియాశ్చ

ర్యము చూడఁబడినది? ఏమిచిత్రవాక్కు వినఁబడినది? నీ వను భవించిన యానందమంతయు వ్యాఖ్యానరూపముగా మాకు వచింపుము అనునంతలో సత్యలోకమునుండి బ్రహ్మయుఁ గైలాసమునుండి పార్వతీపరమేశ్వరులును, అనంత ధర్ములు, సూర్యనిశాకరులు, ఆదిత్యులు, వసువులు, రుద్రులు దిక్పాల కులు, తక్కుంగల దేవత లరుదెంచి శ్రీకృష్ణమూర్తిని సగౌరవ ముగా సత్కరించి మధుపర్కాదికము లొసంగి పూజించిరి భక్తి మై మహర్షులు వలగొనిరి శంకరవిరించులకును మును లభివందన ములాచరించిరి మునులకు సురలకుఁ బరస్పరసంభాషణము జర గెను సనత్కుమారుఁడు బంగరుచాయగల మేనికాంతి యల రార సభామధ్యభాగమున నుండెను అప్పు డాసనత్కుమా రుఁడు మునులకు సమాధానము చెప్పఁబూని యిట్లుపలికెను

మునులారా! నేనింతకుముందే గోలోకమునకుం బోయి తిని అందు రాధానాథుఁడు గానరాలేదు వైకుంఠమున కరిగితిని అందుఁ జతుర్భుజుఁడు కానరాఁ డయ్యెను అవ్వల క్షీరవారాశి కేగితి అందు శ్రీహరి లేఁడు ఆయాసపడి విషణ్ణుఁడనై క్షీరాంభోధియందు స్నానమొనరించి యుండఁగా విశాల వాలుకాభూభాగమున శతయోజన కచ్ఛపమొండు కానవచ్చెను భీతినందితి గాత్రము కంపించెను దుఃఖించితి కృశించితిని అది మహాత్ముఁడగు రాఘవుఁడను మీనముచే నిస్సారితమయ్యెను ధన్యుఁడవని పొగడితిని నేను ధన్యుఁడను గానని యతఁడు పలికెను మఱియు క్షీరోదమందలి జంతువు లన్నియు మృద్విధములు కావున నీసాగరము ధన్యమంటిని మహామునీ! నాకంటె మహత్తరములగు నసంఖ్యజంతువు

లెందుఁగలవు పాలసంద్రమా! నీవు ధన్యుఁడవని యతఁడు దానిం బొగడెను నేను గానని యడిపలికెను వసుంధరాదేవి ధన్యయగు దానియందే సప్తసాగరము లున్నవి వసుంధరా దేవీ! ధన్యవు నీవెయన నేనుగానని యదియనెను సర్వాధా రుఁడగు ననంతుఁడు ధన్యుఁడు కృష్ణాంశజనితుఁడు నాగనాయ కుఁడు సహస్రశీర్షుఁడు శేషుఁడా ధన్యుఁడవు నీవు అన నేను గానని యతఁడు పలికెను నాకు నాధారమగు కూర్మము ధన్య ము దానిఁ జింతకుఁ బొమ్ము ఓ కూర్మరాజమా! ధన్యమవు అన నేనుగానని యదివచించెను నేను వాయువుచే ధరింపఁబడి తిని నాకంటె వాయువు ధన్యతమము అనవిని నేను ధన్యుఁడను గానని వాయువనియె భగవంతుఁడగు విధాత ధన్యుఁడు జగ త్సృష్టిగదా కావున నో బ్రహ్మదేవా! నీవే ధన్యుఁడవన నేను ధన్యుఁడను గానని యతఁడనియె మహేశ్వరుఁడు ధన్యుఁడు యోగీంద్రులకుఁ బరమగురుఁడు సర్వారాధ్యుఁడు సర్వపూ జ్యుఁడు కాలకాలుఁడు సంహర్త మృత్యుంజయుఁడు ప్రభువు కావున మహాదేవుఁడు ధన్యుఁడు అనవిని శంభుఁడు నేను ధన్యుఁడను గాననియెను

అందఱికంటె ముందుగాఁ బూజలంగొను సుజ్ఞానులలో ధన్యుఁడై గురువులకు గురువునగు గణేశుఁడు ధన్యుఁడు. దేవో త్తముఁడు సిద్ధముని దేవేంద్రుఁడని శ్రుతులు ఘోషించు చున్నవి కాన నతఁడుత్తము డగుననియె నదులయందు గంగా నదియుఁ దీర్థములయందుఁ బుష్కరతీర్థ మెట్లుత్తమములో యట్లే యతఁడుత్తముఁడు వేదప్రణిహితము ధర్మము తద్వి పర్యయ మధర్మము వేదము సాక్షాన్నారాయణ స్వరూపమనం

బడు. కావున శాస్త్రములన్నియుఁ బురాణసంతతులు ధర్మము ను గొనియాడుచుండును ఇతిహాసములు నా ధర్మమునే పొగ డుచుండును సంహితలును దానినే నుతించును కావున వేద ములు ధన్యములని మహాత్ములు చెప్పుదురు కావున వేదములు లోనగునవి ధన్యములనియంటిని ఆమాటలువిని యావేదప్ర ముఖములు మేము ధన్యములనఁ దగము యజ్ఞము ధన్యము. ఏలన మేము వ్యవస్థచేయువారము యజ్ఞము ఫలప్రదము కావున యజ్ఞము ధన్యము యజ్ఞములకడకుం బోయ్యన నేను నోయజ్ఞసంఘమా! నీవే ధన్యమనం దగుదువంటిని ఆమాట విని యజ్ఞములు మేము ధన్యములముగాము మాకంటె శుభ కర్మమెక్కుడు కాన నదిధన్యమనియె నేను శుభకర్మమా! నీవు ధన్యమనం దగుదువన నేను గాదనియె కర్మములకు ఫల దాత యెవఁడో కర్మహేతు వెవ్వఁడో సర్వకర్త యెవ్వఁడో అట్టి పరమాత్మ శ్రీకృష్ణుఁడు ధన్యుఁడు మాన్యుఁడు ఇది నిశ్చయము

అనవిని ధర్మాలయమునకుం బోతిని అందు జగన్నాయ కుఁడు కనఁబడఁడయ్యె అటనుండి మధురాపురమున కరుదెంచి తిని పరిపూర్ణతముఁడు, ప్రభువునగు పరమేశ్వరుఁ డందుండు నని తలంచితిని యజ్ఞములకుఁ దపములకు వ్రతములకు శుభ కర్మములకు నీశ్వరుఁడు ఫలదాతయుఁ బరమాత్మయుఁ, గారణ కారణము, బ్రహ్మాదులకు బురస్సరుఁడు నగు శ్రీకృష్ణునిటం జూచి ధన్యుఁడవంటిని దక్షిణలతోఁగూడ ధన్యుఁడననియె. యజ్ఞము దక్షిణాహీనమైన నిష్ఫలము విప్రునుద్దేశించిన దాన మీయక యొక్కరాత్రి గడపెనేని యాదానము ద్విగుణము

చేయవలయును ఒక్కనెలగడపిన శతగుణముగా దానినీవల యు రెండునెలలు గడపిన వేయి యింతలుగా నీవలయును సంవత్సర మతిక్రమింపఁగా దాతకు నరకము గలుగును అని సనత్కుమారుఁడుపలుక దేవతలు మును లాశ్చర్యపరవశులైరి నందుఁడు విస్మయ మంకురింపఁగా శ్రీకృష్ణునియందుఁ బుత్ర భావమును వదలెను సభామధ్యమునందు విలపించెను లజ్జ నెడఁబాసెను దుఃఖాకులమతి యయ్యెను

ఆ నందునింగాంచి పార్వతీదేవి రాజా! మోహమును వదలుము వదలుము అని చక్కఁగా బోధించెను అమూల్యర త్నమనఁబడు మాణిక్యము కుజన్మగలవానియింటిలోఁ బ్రకా శింపదో అట్లే నీవు నాయింట జనించితివి నేను నిన్నెఱుంగక మోసపోయితి నాయపరాధమును క్షమింపుము ప్రకృత్యతీతా! పరమేశ్వరా! మరల నింటికిం బోనొల్లను గోకులము యము నాతటము నాకానందము నీఁజాలవు బృందావనము అందలి నా నివాసము, క్రీడావాసము నను నవియెల్ల యశోదకునగుం గాక ఇపు డొక్కసారిమాత్రముపోయి నీయాజ్ఞం దెలిపెద యశోదకు రాధికకు నింకనుం గలవారికి నేమని తెలుపమం డువు అనిపలికి సభామధ్యభాగమున మూర్ఛనొందెను నందు నెత్తుకొని శ్రీహరి బోధించెను మూర్ఛనుండి స్మృతిగలుగఁ జేసెను

ఆర్యులారా! ఈగాథ మిగుల విచిత్రమైనది తొలు దొలుత నేదోకల్పితమని తోఁచును విమర్శించి చూచిన నీవిషయమును గల్పించుటయం దెంతో రహస్యార్థముకల దని విస్పష్టమగును ఆవిషయముల నించుక యవధరింపుఁడు

శ్రీకృష్ణమూర్తి యెంత యుపదేశించుచున్నను నందుని మన స్సునం దాత్మజుఁడన్న భావము తుదముట్ట నశింపకుండెను ఒకయద్భుతకథను నడపించినఁ గాని యీసంశయ మీతని డెందమునుండి వేఱొకత్రోవునఁబోదని హరి తలంచెను కా వుననే తనమనస్సున సంకల్పించెను భగవత్సంకల్పము సకల బ్రహ్మాండముల క్షణకాలమున నలవరించునన నీఁక నిదేటి పని? అంతలో మహర్షులెల్ల విచ్చేసిరి వారి నర్చించి శ్రీహరి కూరుచుండి యుండునంతలో నొక తేజోరాశియు దాని నడుమ నొకకుమారుఁడు నతఁ డైదువత్సరముల యీడు గలవాఁడయి యుండునట్లును దోఁచెను ఆతఁడే సనత్కుమా రుఁడు ఆతఁడు రాఁగా నందఱుమునులు నమస్కరించిరి హరి యు మానవధర్మము ననుసరించియు లోకోపదేశముకొఱకును దాను నమస్కరించెను ఇంతలో శంకరాదు లరుదెంచిరి వా రెల్ల వినుచుండఁగా సనత్కుమారునకు శ్రీకృష్ణునకు నించుక సంవాదముసాగెను అంత నాకుమారుఁడు తనసంశయము వా య నరుగుచుండఁగా మునులు నిలిపిరి మీసంభాషణము సార మేమో తెలుపుఁడని కోరిరి సనత్కుమారుఁడు గోలోకము మొ దలు సకలలోకములు తిరిగితిననియు శ్రీకృష్ణుఁ డగపడకపోయె ననియు మహాత్ములనుజూచి మీరు ధన్యులరన వారు మేము ధన్యులముగామని పలికిరనియుఁ దెలిపి భగవంతుఁడగు శ్రీకృ ష్ణుఁడే ధన్యుఁడని తెల్పిరనియు నిచ్చటికి రాఁగా భగవంతుఁడు కనఁబడెననియు నా సనత్కుమారుఁడు తెలిపెను మునులచ్చె రువందిరి ఈ సంవాదమును వినుచున్న నందుఁడు తనమదిని శ్రీకృష్ణుఁడు తనకుమారుఁడని తలంచియున్న యూహతప్పు

నియు, నీతఁడు లోకారాధ్యుఁడగు భగవంతుఁడనియు, భూభారహరణార్థము తనకుఁ గుమారుఁడుగా నొకప్రీతినిబుట్టించి తనయింటఁ బెరిఁగెననియుఁ దలంచెను ఈసంవాదమున నిందఱు మహర్షులు బ్రహ్మయు మహేశ్వరుఁడును వినుచుండ సనత్కుమారుఁ డీ సంవాదరూపముగా నీరహస్య విషయమును దెలుపుటచే నందుని మదిఁగల సందియములు వీడెను పరమానంద భరితుఁడై తా నిదివఱ కూహించినది యజ్ఞానముచేతనే యనియు భగవంతు నింతకాలము తెలిసికొనలేక పోతిని గదా యనియు నాలోచించి తనకుఁ గర్వము వీడి లజ్జితుఁడై భగవంతునిజూచి నాయపరాధములు క్షమింపుమా యని ప్రార్థించెను ఇంతటి యజ్ఞానుఁడనైతినిగదా యని మూర్ఛిల్లెను భగవంతుఁ డీతనియజ్ఞానము తొలఁగెఁగదా యని భావించి మూర్ఛనుండి స్మృతిగల్గఁ జేసెను

ఒక్క క్షణమాత్రమున నిందఱువచ్చుట యచ్చెరువు గదా స్మరించిన మాత్రమున నిందఱికిచ్చుటకి రావలయునన్న యూహ యెట్లు కలుగునన్న సందియము కొందఱకుఁ గలుగవచ్చును సమాధానము సామాన్యమానవుని సంకల్పము ఫలవంతము కాఁజాలదు శ్రీకృష్ణమూర్తి పరమపురుషుఁడు గోలోకవాసి పరత్పరుఁడు కాఁబట్టి భగవత్సంకల్పమప్రతిహతము ఏలయన నతఁడు సర్వాంతర్యామి మన దేహమున నేయవయవమున కేను ంతబాధకల్గినను మనస్సునకెట్లు తెలియునో యట్లే సర్వాంతర్యామియగు భగవంతుని యూహ యేకక్షణమున సకల బ్రహ్మాండములయందును వ్యాపించును మన మనస్సు సర్వేంద్రియములను వ్యాపించియున్న యట్లే భగవంతుఁ

డా బ్రహ్మస్తంభపర్యంతము వ్యాపించియుండుటచే నామహాత్మునితలఁపు సకలజీవరాసులకొక్కపర్యాయము తెలియఁగలదు భగవంతుఁడు సర్వాంతర్యామియని యంగీకరింపనివారి కీసమాధానము పనికిరాదు ఈ సమాధానమేకాదు మతే సమాధానము కూడ వారికిం బనికిరాదు కాని తక్కినవారి కెల్లరకుఁ బనికివచ్చును కావున లేనిపోనిశంకలకు మదిని జోటీయక భగవంతుఁడు సర్వవ్యాపకుఁడనియు, సర్వశక్తుఁడనియు నఘటనాఘటన సమర్థుఁడనియు నిశ్చయించి యామహాత్ముని భక్తిభావమున భజించవలయును అదియే కలికాలమునఁ జేయవలసినపని దానిని బాధించుశంకల కవకాశ మీయక యుండుటయే మనవిధి ఇంక నీవిషయము వదలి తరువాతివృత్తాంతమును దెలిపెదను

శ్రీకృష్ణమూర్తి నందునకు దుర్గాస్తోత్రరాజము నుపదేశించుట

సభామండపమున మూర్ఛిల్లి మరల స్మృతిగలిగిన నందు నింగాంచి శ్రీకృష్ణమూర్తి తండ్రీ! ధైర్యము తెచ్చుకొనుము విస్మృతిఁబొందకుము సచరాచరంబగు నీ సంసారము జలబుద్బుదప్రాయము ఈ విషయమును దృఢముగా మది నిలుపుము మోహమును బరిత్యజింపుము పరాత్పరాహ్వయమున నలరు మాయాంబను వినుతింపుము ఆయమ బ్రహ్మస్వరూప పరమస్వరూపిణి సర్వమోహనికృంతని ముక్తిప్రదాయిని మహాభాగ సనాతని విష్ణుమాయ యనంబడు పరదేవిని భజింపుము పూర్వము త్రిపురాసురులు భయంకరాకారులై లోకా

* ఈశతయం శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ఎనుబదియెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపవలయును

పకారము సదా చేయుచుండ వారిని వధించుపొంటెఁ బరమేశ్వరుఁడు యుద్ధముచేయఁబోఁగా నా సంగ్రామ మత్యంతభయంకరాకృతిం దాల్చెను ఈశ్వరుఁ డా భయానక సంగ్రామమునందు భగవతి నారాధించి వినుతించి యశ్రమంబున వారిని జయించెను ఆస్తోత్రరాజమును నీ కనుగ్రహించెదను అది సర్వమోహపాశములఁ ద్రెంపఁగలదు అంతియకాక సర్వవాంఛాప్రదము నందా! శ్రద్ధాయోగమూని దాని నాలకింపుము ఈ సభ్యులుకూడ విందురు గాక అనవిని నందుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

శ్రీకృష్ణా' సర్వవిఘ్నములు తొలఁగుట సర్వదుఃఖములు నశించుట యను నీ రెండు ఫలములు కలుగుటకును సంపద్యశస్సులు లభించుటకును, మనుజుల వాంఛితములు సిద్ధించుటకును జగదంబయు మహాదేవియునగు విష్ణుమాయకుఁ బ్రీతిని జనింపఁజేయుస్తోత్రరాజము నోజగత్ప్రభూ! యుపదేశింపుము దుర్గతినాశని యంబయని విందును ఆయంబస్తోత్రరాజము సుదుర్లభము వినీతుఁడనై భక్తుఁడనగు నాకు దానిని భక్తవత్సలుఁడవు గాన దెలుపుము నీవు వేదజనకుఁడవు నిర్గుణుండవు పరాత్పరుండవు కాన నాకు దాని నుపదేశింపఁ దగుదువు అని ప్రశ్నించి వినఁ గుతూహలుఁడై యుండు బెట్టంగి శ్రీభగవంతుఁ డిట్లనియెను * వైశ్యేంద్రా! నందా! మోహపాశముల నామూలము త్రెంచుటకై విఘ్నములు బాధింపకుండుటకై

---

* శృణువక్ష్యామి వైశ్యేంద్ర స్తోత్రయత్పరమాద్భుతమ్ అని మూలమునందుఁను క్షత్రియుఁడు కాన వైశ్యాదిజాతుల కధిపతియని వైశ్యేంద్రయను పదమున కర్థమును గ్రహించుట సరసమని నాకుందోఁచెను

దానిం జెప్పెద యుద్ధరంగమున భీతుఁడైన శంకరుఁ డీ స్తోత్ర రాజమునఁ గృతార్థుఁడయ్యెను ఆతనికి నారాయణమూర్తి యుపదేశించెను దీని నుపదేశింప నిదియె సుసమయమని యానారాయణమూర్తిని బ్రహ్మ పురికొలిపెను అత్తఱి శంకరుఁడు శత్రుగ్రస్తుఁడు రథమునఁ బడియుండెను కావున ఘోరసంకట శాంత్యర్థము దుర్గతినాశినియగు దుర్గను మూలప్రకృతిని ఈశ్వరిని శివునకు మేలుచేకూర్ప నుతింపుమాయని నారాయణమూర్తి బ్రహ్మను హెచ్చరించెను ఆ బ్రహ్మయు శంకరుచెంతకుం బోయి శంభూ మహాదేవా శక్తిసహాయములేక యెవ్వఁడైన నెవ్వనిని జయింపఁజాలఁడు కావున నీ వీ స్తోత్రరాజమున శక్తిని బ్రీతాత్మురాలగునట్లు చేయుము ఇది శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యుపదేశించినది అని పలుక నప్పుడే స్మృతిగల శంకరుఁడు బ్రహ్మోపదేశప్రకారము దుర్గను స్మరించెను. కరయుగమును జోడించి భక్తిభారమున మస్తకమును వంచి స్నాతుఁడై పాదప్రక్షాళనము చేసికొని ధౌతవస్త్రములఁ దాల్చి యాచమించి పవిత్రహస్తుఁడై తొలుదొలుత శ్రీమహావిష్ణువును స్మరించి శంకరుఁ డా దుర్గాదేవి నిట్లు ధ్యానించి వినుతించెను

మహాదేవీ! నన్ను రక్షింపుము రక్షింపుము ఓ దుర్గాదేవీ! నీవు దుర్గతినాశనివి శత్రువులచే నాక్రమింపఁబడి భక్తుఁడనై యనురక్తుఁడనై యున్న నాయందు కరుణ నునుపుము. విష్ణుమాయవు మహామాయ యనియుఁ బిలువఁబడుదువు నారాయణివి సనాతనివి బ్రహ్మస్వరూపవు నిత్యానందస్వరూపిణివి బ్రహ్మాది దేవతలకు జననివి జగములకు జననివి గుణయుక్తవు గాన సాకారవు నిర్గుణవుగాన నిరాకారవు మాయచేఁ

బురుషాకృతిం దాల్తువు ప్రకృతివి నీవే వారిద్దఱికంటె నధిక
రాలవు నీవే పరమాత్మను భరించుచున్నదానవు కావుననే
సనాతనివనఁ జెల్లుదువు వేదజననివి నీవే సావిత్రియనియుఁ
బరాత్పరయనియు మహాలక్ష్మియనియు సర్వసంపత్స్వరూపిణి
యనియు, మర్త్యలక్ష్మియనియు, క్షీరసాగరమున శేషశాయి
యగు భగవంతునకుఁ గామినివనియు, స్వర్గమున స్వర్గలక్ష్మి
యనియు, భూతలమున రాజలక్ష్మివనియుఁ, బాతాళమున
నాగలక్ష్మియును బొగడఁబడు దానవు నీవే గృహములయందు
గృహదేవతవు సర్వసస్యస్వరూపవు సర్వైశ్వర్యప్రదాత్రివి
రాగాధిష్ఠాతృదేవివి తల్లీ నాయందు గరుణ నునుపుము నాశ
త్రువులఁ బోకార్పుము అని యనేకభంగుల వినుతించెను

విష్ణుప్రోక్త దుర్గాస్తుతిః

రక్షరక్ష మహాదేవి దుర్గే దుర్గతినాశిని, మాంభక్త మనురక్తం చ
శత్రుగ్రస్తే కృపామయి ౧ విష్ణుమాయే మహాభాగే నారాయణి సనాతని,
బ్రహ్మస్వరూపే పరమే నిత్యానందస్వరూపిణి ౨ త్వం చ బ్రహ్మాదిదేవా
నా మంబికే జగదంబికే, త్వం సాకారే చ గుణతో నిరాకారే చ నిర్గు
ణాత్ ౩ మాయయా పురుషస్త్వం చ మాయయా ప్రకృతిస్స్వయం,
తయోఃపరం బ్రహ్మపరం త్వం బిభర్షి సనాతని ౪ వేదానాం జననీ త్వం
చ సావిత్రీ చ పరాత్పరా వైకుంఠే చ మహాలక్ష్మీః సర్వసంపత్స్వరూపిణీ
౫ మర్త్యలక్ష్మీశ్చ క్షీరోదే కామినీ శేషశాయినః, స్వర్గేషు స్వర్గలక్ష్మీ
స్త్వం రాజలక్ష్మీశ్చ భూతలే ౬ నాగాదిలక్ష్మీః పాతాళే గృహేషు
గృహదేవతా, సర్వసంపత్స్వరూపాత్వం సర్వైశ్వర్య విధాయినీ ౭ రాగా
ధిష్ఠాతృదేవీత్వం బ్రహ్మణశ్చ సరస్వతీ, ప్రాణానా మధిదేవీత్వం కృష్ణస్య
పరమాత్మనః ౮ గోలోకే చ స్వయం రాధా శ్రీకృష్ణస్యైవవక్షసి, గోలో

ఇట్లు శంకరుఁడు దీనుఁడై వినుతింపఁగా దుర్గాంబిక సూర్య కోటి ప్రభాభాసురాంగియై పరమాత్మయగు నారాయణమూర్తి తన్నుఁ బ్రేరేపింపఁగా శివునెదుట నావిర్భవించెను ఆమె యావిర్భావము సదా మంగళములకు నాలవాల మగును

కాధిష్ఠితాదేవీ బృందావన వనేవనే ౯ శ్రీరాసమండలే రమ్యా బృందావన వినోదినీ, శతశృంగాధిదేవీ త్వం నామ్నా చిత్రావళీతి చ ౧౦ దక్షకన్యా కుత్రకల్పే కుత్రకల్పే చ శైలజా, దేవమాతా దితిస్త్వంచ సర్వాధారా వసుంధరా ౧౧ త్వమేవ గంగాతులసీ త్వం చ స్వాహా స్వధాసతీ, త్వదంశాంశాంశకలయా సర్వదేవాదియోషితః ౧౨ స్త్రీరూపం చాతిపురుషం దేవి త్వం చ నపుంసకం, వృక్షాణాం వృక్షరూపాత్వం స్రష్టాచాంకురరూపిణీ ౧౩ వహ్నౌ చ దాహికాశక్తి ర్జలేశైత్య స్వరూపిణీ, సూర్యేతేజ స్స్వరూపా చ ప్రభారూపాచ సంతతం ౧౪. గంధరూపాచ భూమౌ చ ఆకాశే శబ్దరూపిణీ, శోభాస్వరూపా చంద్రే చ పద్మసంఘే చ నిశ్చితం ౧౫ సృష్టౌసృష్టి స్వరూపాచ పాలనే పరిపాలికా, మహామారీ చ సంహారే జలే చ జలరూపిణీ ౧౬ క్షుత్త్వం దయాత్వం నిద్రాత్వం తృష్ణాత్వం బుద్ధిరూపిణీ, తుష్టిస్త్వంచాపపుష్టిస్త్వం శ్రద్ధాత్వం చ క్షమాస్వయం ౧౭ శాంతిస్త్వం చ స్వయంభ్రాంతిః కాంతిస్త్వం కీర్తిరేవచ, లజ్జాత్వం చ తథామాయా భుక్తి ముక్తి స్వరూపిణీ ౧౮ సర్వశక్తి స్వరూపాత్వం సర్వసంపత్ప్రదాయిని, వేదేనిర్వచనీయాత్వం త్వాం న జానాతి కశ్చన ౧౯ సహస్రవక్త్రస్త్వాం స్తోతుం న చ శక్తస్సురేశ్వరి, వేదానశక్తాః కో విద్వాన్న చ శక్తస్సరస్వతీ. ౨౦ స్వయం విధాతా శక్తోన నచ విష్ణుస్సనాతనః, కిం స్తౌమి పంచవక్త్రైస్తు రణత్రస్తో మహేశ్వరీ ౨౧ కృపాంకురు మహామాయే మమశత్రుక్షయం కురు

ఇతి దుర్గాస్తోత్రం సంపూర్ణం

కరుణమై శంకరుఁగాంచి మాయాశక్తిచే నీయసురావళిం జంపుము శంకరా! వరమును గోరుము నీకుమేలగుగాక నీవాంఛితముల దాఁపక వచింపుము సురలలో నీవు శ్రేష్ఠుఁడవు కావున నీకువిజయము తప్పక కల్గించెదను అని పలుక మహాదేవుం డాజగదంబికం జూచి తల్లీ! యీదైత్యుఁడు నశించున ట్లనుగ్రహింపుము ఇదియే నాకు వాంఛింపఁదగు వరము ఓ సనాతనీ! యని ప్రార్థించెను శ్రీదుర్గాదేవియు శంకరా! మహాభాగా! శ్రీహరిని స్మరింపుము దైత్యుని జయింపుము విధాతవు జ్యోతిస్స్వరూపుఁడవు నీవేకదా ఈశ్వరుఁడన నీవే

అని యిట్లు పలుకునంతలో భగవంతుఁడు మహావిష్ణువు కలచే వృషభరూపుఁ డయ్యెను శూలపాణి రథమును శిరస్సున ధరించెను మంత్రపూత మగునస్త్రమును బ్రసాదించెను రథమును ధరించెను అంత శంకరుఁ డాయస్త్రమును గ్రహించి విష్ణువును ధ్యానించి దుర్గాంబను మదినిడుకొని యాయసురుని బడఁగొట్టెను వాఁ డాయస్త్రస్పర్శమున నేలపైఁ బడియెను రాక్షససంహార మొనరించిన శంకరుని దేవతలు పొగడిరి వృష్టిగాఁ బూలను గురిపించిరి దుర్గాంబ శంకరునకు శూలాయుధ మొసంగెను విష్ణువు పినాక మనుచాపము నొసంగెను బ్రహ్మయు శుభాశీర్వాదము లొసంగెను మహర్షులు శంకరుని గీర్తించిరి దేవతాంగనలు నాట్య మొనరించిరి గంధర్వులు పాడిరి

అని పలికి శ్రీకృష్ణమూర్తి తండ్రీ! యీస్తోత్రరాజము భక్తిమైఁ బఠింపుము ఇది సర్వవిఘ్నములఁ దొలఁగించుచు సర్వాపదల నశింపఁజేసి శత్రుసంహార మొనరించి పరమైశ్వర్యము నొసంగి సుఖముల నిచ్చి నిర్వాణమోక్షము నీయఁజాలి హరి

భక్తిని బ్రసాదించును వంధ్య దీనింబఠింపఁ బుత్త్రవతియగు పెక్కుమాటలేల? ఏయేవాంఛితములఁ గోరి పఠించిన యవి యెల్ల లభించును తైజసములలో రత్నమెట్టిదో, ఆశ్రమము లలో ద్విజుఁడెట్టివాఁడో, నదులలో గంగాతరంగిణి యెట్టిదో మంత్రములలోఁ బ్రణవమెట్టిదో, సర్వపత్త్రములలోఁ దులసి పత్త్రమెట్టిదో, ధారణశక్తిగలవానిలో భూమియెట్టిదో, పుష్ప ములలోఁ బారిజాతమెట్టిదో, కాష్ఠములలోఁ జందనమెట్టిదో, తపస్సులలో విష్ణుపూజయెట్టిదో, మఱియు వ్రతములలో నేకా దశియు, జ్ఞానులలో శంకరుఁడును, సిద్ధులలో గణపతియు, దేవ తలలో విష్ణువును, శాస్త్రములలో వేదములును, దేవులలో దుర్గాదేవియు, శాంతులలోఁ గమలయు, విద్వాంసులలో సర స్వతియు, సుందరులలో రాధికాదేవియు నెట్టివారో స్తోత్రము లలో నీదుర్గాస్తోత్రము పరమమైనది మున్నొకతఱి సూర్యగ్ర హణసమయమున బ్రహ్మదేవుఁడు ప్రార్థింపఁగా విష్ణువు దీని నొసం గెను శత్రుగ్రస్తుఁడగు శంకరునకు నాయానతిచే బ్రహ్మ దీని నుపదేశించెను శంకరుఁడు సనకాదిమహర్షుల కనుగ్రహించెను దుర్వాసునకుంగూడ నొసంగెను భగవంతుఁడగుసనత్కుమా రుఁడు గౌతమముని కనుగ్రహించెను అంతియగాక పులహ పులస్త్యాంగిరసులకుంగూడ నుపదేశించెను సూర్యశీతాంశుయ ములకును సనత్కుమారుఁడే యుపదేశించెను యముఁడొక్క పరి చిత్రగుప్తునకు నుపదేశించెను నందభూపాలకా! ఈ స్తుతి వర్యమును బ్రతిదినము పఠింపుము గోలోకమునకుఁ బోవ నిది సాయపడును తండ్రీ! నీవిపుడే ప్రత్యక్షముగా నాజగదంబను జూడఁగలవు ఈస్తుతిరాజము నెవ్వరికే నుపదేశింపరాదు

పాపాత్మునకు దీని నుపదేశింపఁ జనదు విష్ణుభక్తునకు, శాంతునకుఁ, బండితునకు, సర్వజ్ఞునకు దప్పక యుపదేశింపవలయు. వృషభము నెక్కువాఁడును, వృషలీపతి యగువాఁడు విప్రుఁడైనను జెప్పరాదు శూద్రులకు వంటచేయువానికి, శూద్రశ్రాద్ధాన్నభోక్తకును, కన్యకను విక్రయించువానికిని దీనిం జెప్పరాదు దీనిప్రభావ మనిర్వచనియము సర్వసిద్ధుల నొసంగును సర్వతీర్థస్నానఫలము సర్వయజ్ఞఫలము దీనం గల్గును ఈస్తోత్రము నా ప్రాణతుల్యము ఇపుడే సభయం దిందుఁ బరింపుము

అనిపలుకు శ్రీకృష్ణునివచనమును విని నందుఁడు భక్తిభరితుఁడై పార్వతిని వినుతించెను దుర్గాంబ నందునకు వర మొసంగెను గోలోకప్రాప్తియే దానిఫలమని యెఱుంగవలయును వేదములయందును గుప్తమగుజ్ఞానము నందునకుం గల్గెను నందరా! గోలోకశాశ్వతనివాసము శ్రీకృష్ణదాస్యము నీకుం గలుగుఁగాతమని దుర్గపలికి యంతర్హిత యయ్యెను మునులెల్ల నా నందనందనుని వినుతించి తమతమ నివాసముల కరిగిరి కృష్ణుఁడంత నందునిం గాంచి వ్రజేశ్వరా! ఇఁక వ్రజమునకుం బొమ్ము త్యక్తమోహుఁడవగుము అని యాజ్ఞాపించెను

మహాభక్తులారా! ఈ యుపదేశమునం దొక్కవిశేషము కలదు అది మనమెఱుంగఁ దగినది నందునకు భగవంతుఁ డుపదేశించునపుడు శంకలు నందునిమదిఁ బొడమకుండుటకై దుర్గాస్తోత్రము నుపదేశించెను ఇది తొలుదొలుత నచ్చెరువుగఁ దోఁచు చక్కఁగా యోజించిన యుక్తమేయని తోఁచు దుర్గయన నెవ్వరని మీ రూహింతురు శివపత్నియనియా? కాదు.

ఎంతమాత్రము గాదు త్రిమూర్తులఁబుట్టించిన మూలప్రకృతి. దుర్గతి నాశని సర్వకామప్రదాత్రి ఆమెను స్తుతింపుమాయని శ్రీహరి పలికెను దానికి ఫలము గోలోక గమనము అందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దాస్యమనియుఁ దెలిపెను సాకారధ్యానఫలము నిరాకారస్థితియే కదా అనఁగా ముక్తి ఇందు సారమే మన ఏవాఁడుకాని నామరూపక్రియాత్మక మగు బ్రహ్మము ననఁగా సగుణబ్రహ్మము నుపాసింపవలయును నిర్గుణబ్రహ్మము నుపాసించుట తొలుదొలుత శక్యముకాదు కావున నొక్క లోకము, అందొక రమ్యస్థలము, అందొక సౌధము, దానియం దొక్కదివ్యస్థలము, అచ్చట నొకసింహాసనము, దానిపై సకలాయుధముల ధరించిన దివ్యమూర్తి కలఁడని భావించవలయు. ఆపరాత్పరునియందు భక్తినునిచి పూజలొనరించి నిగమాగమంబులవినుతించి యాపరమేశ్వరుని దివ్యసుందరమూర్తిని మనఃపీఠమునఁ బదిలముగా నునుచుకొనవలయు అదికల్పితమూర్తి యేయైనను సకలమూర్తులాపరమేశ్వరమూర్తులేగావున భక్తుఁడు భావించినమూర్తి యాతనివాంఛితముల నొసఁగును. నిష్కామధ్యాన మొనరించిన నాభగవంతుఁ డెల్లవాంఛితముల నొసంగి ముక్తి నొసంగును ఆభగవద్ధ్యానము నామమాత్రమైన ఫలము శూన్యము చిత్తశుద్ధిగలిగ యామూర్తిని ధ్యానింపవలయును చిత్తశుద్ధి యోగాభ్యాసమునఁ గాని కలుగదు యోగశాస్త్రమునం దొక్కచక్కని సులభోపాయము చెప్పఁబడినది

సూ ఈశ్వర ప్రణిధానాద్వా ౨౩

సమాధిపాదము.

ప్రణిధానం భక్తివిశేషః విశిష్టముపాసనమ్ సర్వక్రియాణాం తత్రార్పణమ్, విషయసుఖాదికం ఫలమనిచ్ఛన్ సర్వాః క్రియాస్తస్మిన్ పరమగురావర్పయతి తత్ప్రణిధానం సమాధేస్తత్ఫలలాభస్య చ ప్రకృష్ట ఉపాయః ఇతి భోజవృత్తిః

తా ఈశ్వరు నుపాసించువాఁడు విధ్యుక్తకర్మము లాచరించి భక్తితో సర్వమును భగవదర్పణమని చేసినచో వానికి శీఘ్రముగా యోగము సిద్ధించును భక్తి మానసిక, కాయిక, వాచికమై యుండును ఈవిషయమే భగవద్గీతలయందుఁ దొమ్మిదవయధ్యాయమున నిరువదిరెండవశ్లోకమునఁ గనంబడి యెడిని

శ్లో అనన్యా శ్చింతయంతో మాం యేజనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్

కిం త్వయం విశేషః అన్యేయే భక్తాః తే ఆత్మార్థం స్వయమపి యోగక్షేమం ఈహంతే అనన్యదర్శినస్తు నాత్మార్థం యోగక్షేమమీహంతే నహితే జీవితే మరణేవా ఆత్మనో వృద్ధిం కుర్వంతి కేవలమేవ భగవచ్ఛరణాః తే, అతః భగవానేవ తేషామేవ యోగక్షేమం వహతీతి అని శంకరభాష్యము

కావుననే కోరికలు కోరక పరమేశ్వరుభజించిన నాపరమేశ్వరుఁడే ఆభక్తుని రక్షించునని పైప్రమాణముల సారతరార్థము ఇట్లు ధ్యానించిన నారూపము కల్పితమైనను ముక్తి నొసంగును ఎప్పుడు? రూపమునుధ్యానించిన నద్దానఁ గలుగు జ్ఞానము సర్వజగత్స్వరూపుఁడు భగవంతుఁడని తెలుపును సర్వవస్తువులయందు భగవంతు నెవఁడుచూచునో వానికి ముక్తి లభించును ఇట్లుకాఁగా సగుణబ్రహ్మోపాసనము సొ లుతఁ జేయఁ

దగినది సగుణబ్రహ్మమనఁగాఁ బ్రకృతి విశిష్టపరమేశ్వరుఁడని కాదా తాత్పర్యము ఆప్రకృతియే యీదుర్గ సర్వనామము లాజగజ్జననివే యగు జగజ్జనని యనునామమే యీవిషయ మును చెల్పును జగజ్జనకుఁడు విరాట్పురుషుఁడు. కాఁబట్టి యే దుర్గాస్తుతిరాజమును శ్రీహరి నందున కుపదేశించెను ఈస్తు తియే సకలదేవతలు నీస్వరూపములేయని వర్ణింపఁబడుటచే సర్వ ప్రపంచకారణభూతురాలు ప్రకృతియని తెల్పును ఇట్టులుం డఁగాఁ గొందఱకుఁ బ్రకృతియనఁగానే యులికిపడు నభ్యాసము గలదు ఏలొకో తెలియరాకున్నది వారి కది శివపత్నియను భ్రాంతి కలదుకాఁబోలు దానినివీడి శివాదులకు జననియని యెఱింగినచో నీలాటిసంశయములు వారికిం గలుగవని తలం చెదను లేనిపోనిసంశయములఁ బెంచుకొని తమసద్గతిని బాడు చేసికొనక శ్రీహరి యాజ్ఞాపించినట్లు భగవతియగు రాధాం బికను భజింపుఁడు ఆమెయే దుర్గ, పార్వతి, లక్ష్మి, శారద ప్రపంచమంతయుఁ దదాకారమే త్రిమూర్తులు తత్కళాబింబ ములే నిస్సంశయము కాఁబట్టియే

కరాంగుళినఖోత్పన్ననారాయణదశాకృతిః

అని లలితాసహస్రనామములయందుఁ జెప్పఁబడుట యుక్తి యుక్తముగనే యున్నవి దీనిచే విష్ణుభక్తు లులికిపడరని నాతలంపు ఏలన? లలితాంబయన నెవరు? భగవదిచ్ఛాశక్తి భగవంతుఁడు శ్రీమహావిష్ణువే యనుకొనువారు లలిత మహా లక్ష్మియని భావింపవచ్చును శైవులు పార్వతి యనుకొనవ చ్చును ఎవ్వరెవ్వ రేయేనామముల భజించినను ఫలమొక్క తీరున నుండును ఈవిషయము మదినుంచుకొని యేకప్రాణ

ములు చదివినను ఏమతగ్రంథములు పఠించినను జక్కఁగా నర్థ మగును కావున వెఱ్ఱిసిద్ధాంతములుమాని సర్వవేదసమ్మత మగు తత్త్వమునకు నిచ్ఛానుసారము నామరూపములను గల్పించు కొని భజింపుఁడు పరమతముల లోపము లెన్నఁ బ్రయత్నింప కుఁడు అది మీమతము సంశయాస్పదమనుట తెలుపును భగవంతుని సర్వవ్యాపిత్వము నశింపఁజేయును దానికన్నఁ బాపపుఁగార్యము వేఱొక్కటి కలదా? అట్టివానికిఁ బూని దుష్పాండిత్యము వెల్లడించుచు శ్రుతులకు లేనిపోనియర్థము లుచెప్పి తెలియనివిషయములు తెలిసినట్లే నటించి ముక్తి నిర్ణ యింపఁ బూనకుఁడు భగవంతుఁ డొక్కఁడని, యతఁడు నిర్గు ణుఁడని, ప్రకృతి తనదీనయని, తదాజ్ఞంగొని క్షణమాత్రమున సకలబ్రహ్మాండముల సృజించునని సకలప్రాణులు తత్కళావిశిష్టు లని నమ్ముఁడు భగవంతుఁడే ప్రకృతిందాల్చి శ్రీకృష్ణాది రూప ముల నిలవెలసి భక్తుల నుద్ధరించుచు దుష్టుల నిర్మూలించుచు నుండునని, ఆరూపమున కర్చారూపమని పేరని భావింపుఁడు ఈమతమును భావించినచో నేమతసిద్ధాంతము నాక్షేపింప విలుండదు భక్తజనులారా! ఇఁకఁ బ్రకృతవిషయ మనుసరిం చెదను పరాత్పరుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తి నందున కీవిషయ ముప దేశించి మధురాపురమునుండి గోకులమున కరుగుమని హెచ్చ రించెను నందుఁ డీయుపదేశములఁ జక్క నాలకించి పులకాం చిత శరీరుఁ డయ్యెను ఇఁకఁ దర్వాతికథ నాలకింపుఁడు మన మున శ్రీహరి నొక్కమాఱు ధ్యానించి పిదపఁ దచ్చరిత్రమును బఠింపుఁడు దాన నించుకశ్రద్ధ కుదురును మనస్సు నిర్మల

మగును ఆధ్యాన మీరూపముననుండు భగవంతునిదై యుండనగు

శ్లో॥ అతంత్రిత త్రిజగదపి వ్రజాంగనా
నియంత్రితం విపులవిలోచనాజ్ఞయా,
నిరంతరం మమ హృదయే విజృంభతాం
సమంతత స్సరసతరం పరం మహః ౪
ఘోషయోషిదనుగీతయౌవనం
కోమల స్తనితవేణునిస్వనమ్,
సారభూతమభిరామసంపదాం
ధామ తామరసలోచనం భజే ౧౩

యస్మిన్నృత్యతి యస్య శేఖరభరైః క్రౌంచద్విషశ్చంద్రకీ
యస్మిన్ దృష్యతి యస్య ఘోషసురభిం జిఘ్రన్ వృషోధూర్జటేః,
యస్మిన్ సజ్జతి యస్య విభ్రమగతిం వాంఛన్ హరే స్సింధుర
స్తద్బృందావన కల్పకద్రుమవనం తంవా కిశోరం భజే ౧౬

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౩ ఆశ్వా.

నందునకు శ్రీకృష్ణమూర్తి వరమొసంగుట

* మరల నందుని గాంచి శ్రీకృష్ణమూర్తి నందమహీపాలకా! గృహమున కరుగుము గోకులమున కిపుడు పోవందగును తత్త్వసార మెఱింగితివి మునులును దేవతలుంగూడ నీజ్ఞానమునకు హర్షించిరి బహుభంగుల నతిహాసములవచించితినిగదా అందలిసారమును గ్రహించుట కెట్టింగడుం గష్టము జన్మపాపనికృంతనదక్షుం బగుదుర్గాస్తోత్రరాజమును ఏవరించి

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందు నెనుబదితొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని తెలియందగు.

తిని దాన నీకు హర్షము సుఖము గలుగునని తలంచెదను తండ్రీ! బాలభావమున నేనేమేని అపరాధ మొనరించియున్న దానిని క్షమింపుము రాజమందిరమున నావలన మీ కేమే సుఖముగల్గియున్న నది స్వర్గసుఖమును మించియుండునని యెఱుంగుము వినయముననో నయముననో భక్తిభావముననో పరిహాసముననో నే నాడినవాక్యములను బరిగ్రహింపవలయును యశోదను గూర్చికాని గోపికాగణమును గూర్చికాని నేనాడిన వాక్యములనన్నింటిని క్షమింపందగును తండ్రి! నీవు గోకులమునకుం బోయి బాలకులను బాలికలను విశేషించి రాధను యశోదాదిజనసులను సకలబంధువులను నామాఱుగా నూఱడించి యిష్టసుఖముల ననుభవించి యచ్చల గోలోకమున కరుగుము యశోదారోహిణులు గోపికాబృందములు గోపబాలకులు వృషభాను ప్రభృతులు రాధాదేవికిఁ దల్లి యగు కలావతీదేవియు రాధయు నన్నుఁగూడి గోలోకమునకు వత్తురుగాక మీ రీలోకమునుండి నిర్గమింపఁదలంచునపుడు గోలోకము నుండి పెక్కురథములు దివ్యాలంకారభూషితములై పార్షదులంగూడి గోకులమున కరుదెంచును వానిపై సకలబంధువులంగూడి యెక్కి సంతోషాంబుధి నోలలాడుచుఁ బోవఁ గలవు సత్యముగా నిట్లు జరగును నమ్ముము నీ వీపార్థివదేహమును వదలి దివ్యదేహమును దాల్చి పొమ్ము రాధిక యయోనిసంభూత కలావతియను రాధామాతయు నయోనిసంభూతయే యగు వారిద్దఱు నీ దేహములంగూడియే గోలోకమున కేతెంచువారు కలావతీదేవి పితరుల మానసీకన్య ధన్యురాలు మాన్యురాలు సీతామాతయు ధన్యురాలు దుర్గా

మాతయగు మేనాదేవియు ధన్యురాలు దుర్గాదేవియు నయోనిసంభూతురాలు సీతయు నట్టిదే తండ్రీ! ఈవిషయము నిపుడు బయలుపడనీయకుము నీ కీవరమును నేను దుర్గయుఁ బ్రసాదించితిమని యెఱుంగుము కృతకృత్యుఁడవు కమ్ము.

అని శ్రీకృష్ణమూర్తి పలుకఁగా వ్రజేశ్వరుఁ డగునందుఁడు భక్తవత్సలుఁ డగుకృష్ణపరబ్రహ్మమును గాంచి భక్తిభరమున నిట్లు పలికెను మహాత్మా! కృష్ణా! నాల్గుయుగములందును సనాతనధర్మము లేయేవి సాగుచుండునో క్రమముగా వానిం దెలుపుము కలియుగశేషభాగమందు గుణదోషము లెట్లుండునో వివరింపుము అత్తఱి భూతలమునఁ బ్రాణులగతియు ధర్మము స్థితియు నెట్లు? ఈవిషయమును వినం గోరెద ననియె నందుఁ డిట్లు ప్రశ్నింప నాలకించి భగవంతుఁ డానందపరవశుఁడై యావృత్తాంతమును సాకల్యముగా వచింపఁదలంచెను

శ్రీకృష్ణమూర్తి నందునకుఁ జతుర్యుగధర్మములఁ దెలుపుట

* నందమహారాజా! ప్రశ్నము సమంచితము. ఉత్తరము నాలకింపుము నీమనస్సు సానందంబగు ఈకథ పురాణముల యందుఁ బరిష్కరింపఁబడినది కృతయుగమున ధర్మము సంపూర్ణమై యుండును అప్పటిప్రాణులు ధార్మికులు సత్యము పరిపూర్ణతమము దయాగుణము సంపూర్ణాకృతిం దాల్చియుండును వేదములు నాలుగు ప్రజ్వలద్దీపముల వెలయు వేదాంగములు, వివిధేతిహాసములు, సంహితలు, పురాణములు చక్కఁగా నలరియుండును ఆగమములు, ధర్మశాస్త్రములు

---

* ఈకథయు శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొంబదియవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదనియే తెలియందగు.

మనోహరరీతిం జెలంగు విప్రులు వేదవేత్తలై వ్రతపరాయణులై తపోనిరతులై యుందురు వారు నారాయణమూర్తిని దన్మనస్కులై ధ్యానించుచుఁ దన్మంత్రమును జపింతురు. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రులు విష్ణుభక్తులు అందు శూద్రులును సత్యధర్మపరాయణులయియే యుందురు రాజులు ధార్మికులును బ్రజాపాలనతత్పరులునై యుందురు ప్రజలనుండి పదాఱవపాలు పన్నుమాత్రము గ్రహింతురు బ్రాహ్మణులనుండి పన్ను గ్రహింపరు ఏలన, వారు తపోనిరతులని లోకోపకారమునకై ధర్మము నుపదేశించువారని వారు గ్రహించియే పన్ను గ్రహింపరని తలంపవలయు

వసుంధర సదా సకల సస్యపరిపూర్ణయై రత్నాధారయగుచు నుండు శిష్యులు గురుభక్తులు తనయులు పితృభక్తులు. వనితలు పతిభక్తిపరాయణలు పతివ్రతపరాయణులు నగుదురు పతులు ఋతుకాలములయందే భార్యలం గూడుదురు అంతియే కాని నారివ్యామోహమును బొందరు సదా కామాతురులును గారు దొంగలనుండి భీతి యేకాలమున లేదు పరదారలంగోరు నీచమతులును లేరు వృక్షములు సదా పూర్ణఫలభరితములు ధేనువులు క్షీరమును సమృద్ధిగాఁ బిదుకును. మనుజులు పొడవుగనుండి బలముగలిగి సౌందర్యముగలవారుగ నుందురు అందుఁ గొందఱుమాత్రము లక్షసంవత్సరము లాయుఃపరిమాణమున నొప్పునుందురు వారిదేహముల రోగము లుండవు విప్రులంబోలి తక్కంగలజాతులవారు విష్ణుభక్తినలరుచుందురు నదీనదములు జలపూర్ణములుగనుండును. నాల్గుజాతులవారు తీర్థస్నానమునఁ బావనాంగులుగ నుండు

రు ద్విజాతులు తపఃపూతులు ఎల్లవారిమనస్సులు నిర్మలములు జగంబంతయు ఖలజనహీనమై యుండును అందఱును విప్రాన్న భోజనమునే కోరుదురు ఏలన బ్రాహ్మణముఖము విరోధము లేని యనూపరక్షేత్రము అది సదా ప్రేమరసాలవాలము నారాయణసంకీర్తనమునఁ బరమపవిత్రము సదా హర్ష సమన్వితము కావున నందఱు వారిని గౌరవించుచుందురు వేదద్విజదేవనిందకు లాకాలమున నుండరు ఆత్మగుణస్తుతిపరాయణు లుండరు అందఱు పరగుణప్రశంసాదరులు ఒక్కొక్కరికి ద్వేషము లేదు అందఱిమేలునే యందఱు కోరుచుందురు స్త్రీలును బురుషులును మూర్ఖులుగాక పండితులయియే యుందురు జనులెల్ల దుఃఖితులుగాక ధనధాన్యముల నొప్పుచు సంతోషమున నుందురు భిక్షాటకులు రోగార్తులు నపుడు లేరు విశోకులుగనే యుందురు అందఱును సర్వాలంకారభూషితులయియే యుందురు కపటవృత్తి యాకాలమున నామమాత్రముగనే యుండును జరాభారముగానక స్థిరయౌవనమే ప్రాణికోటియందు సాజముగ నుండును ఆధివ్యాధులు లేవు తనువికారములును లేవు

నందరాజా! సత్యయుగ మనఁబడు కృతయుగమునందు సత్యదయాధర్మాదు లేవేవి చెప్పఁబడినవో యవియెల్లఁ ద్రేతాయుగమునఁ బాదహీనములై యనఁగా నాల్గవభాగము తక్కువగా నుండునని యెఱుంగనగును ద్వాపరయుగమునందు రెండుభాగములు తక్కువగా నవి యుండును నాల్గవ యుగ మనఁబడు కలియుగమున ధర్మము మూఁడుభాగములు కృతయుగముకంటెఁ దక్కువయై పాదమాత్రము నిలిచియుండును దుర్బలమై కృశించియుండును దురాత్ములు జారచోరులు కృత

యుగమున ధర్మాదులుండునట్లు సంపూర్ణవృద్ధి నొందుదురు కొందఱు ధర్మద్వేషులు కొంద అధర్మనిరతులు మఱికొందఱు కపటాచారపరాయణులు పతివ్రతలు భీతిల్లుచుందురు కులటలు చెలరేఁగుచుందురు పరదారనిరతు లసంఖ్యలుగ నుందురు ఏకపత్నీవ్రతులు నామమాత్రముగ నుందురు ధర్మిష్ఠులకు సదా భయము పొదలుచుండును అధర్మనిరతులు విచ్చలవిడిగ నుందురు రాజు లల్పధర్మనిరతులు ద్విజులు స్వల్పవేదరతులు వ్రతధర్మాసక్తులు కొలఁది సంఖ్యాకులే స్వేచ్ఛాప్రవర్తకులు పెక్కుమంది యుందురు తీర్థము లెంతకాలము భూమి నిలిచి యుండునో, సాధువు లెంతదనుక నుందురో గ్రామదేవత లెంత కాలము వెలసియుందురో శాస్త్రము లెన్నియేండ్లుండునో అంతదనుకఁ దపస్సు సత్యము మొదలగునవి యించుకగా నిలిచి యుండునని యెఱుంగుము

తండ్రీ! దోషసాంద్ర మగుకలికాలమున నొక్కసుగుణ మున్నను మహత్తరమే యనఁదగు మనస్సు దోషభూయిష్ఠ మగుటగాన సుకృతము చేయునూహ యించుకకలిగినను గొప్ప ఫలము నొసంగఁజాలును తీర్థము లెప్పుడునశించునో ధర్మాంశ మత్తఱి నశించునని భావింపుము ధర్మము కాలము నాశ్రయించియుండును కలికాలశేషమున నాధర్మము కుహూతిథియనం బడు నమవసయందుఁ జంద్రుఁడు క్షీణించినట్లు నశించును అని శ్రీహరిపలుక నందుఁ డామాటలకు భీతిల్లి యిట్లు ప్రశ్నించెను శ్రీకృష్ణా! కలియుగమునఁ దీర్థరాజము నెంతకాల ముండును సాధువులు గ్రామదేవతలు శాస్త్రములు నెంతకా

లము నిలుచును? అని ప్రశ్నింప శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్లు బదులు చెప్పెను

కలియుగశేష భాగవర్ణనము

కలియుగమునఁ బదివేలసంవత్సరములదాఁక శ్రీహరి వెలయును కావున నంతదనుకఁ బ్రతిమాపూజనము చేయందగును శాస్త్రములు పురాణములు నంతకాలమే యుండును అనఁగా నంతదనుక వీనిని నమ్మువా రుందురు భగవంతుఁ డుం డును గావుననే గంగాదితీర్థములు మహిమములఁ గూడియుం డును. గ్రామదేవతలందును శక్తియుండును వేదములు సాన వంతములై యుండును తండ్రీ! పదివేలవత్సరములు దాఁటిన పిదప నధర్మము పరిపూర్ణమై యుండును నాల్గువర్ణము లొక్క వర్ణముగా మార్పునొందును మంత్రపవిత్రవివాహము లప్పుడు జరగవు సత్యమునకు నిలువ నీడయుండదు క్షమకుఁ దావు లేదు పురుషులు క్రీడాసక్తులౌట స్త్రీలను బరిగ్రహించుట యందే యాసక్తులయి యుందురు బ్రాహ్మణులు యజ్ఞతంత్ర ముల నడపరు మొగమునఁ దిలకము ధరింపరు సంధ్యావంద నము చేయువారును, శాస్త్రచర్చలఁ జేయువారును సుప్రసిద్ధ పూర్వసదాచారపరాయణులును నుండరు *అన్నిజాతులవా రును గలిసి పంక్తిభేదములేక కూర్చుండి భుజించుట సదాచార మని భావింతురు భక్షింపఁదగని పదార్థములను భక్షింతురు నాల్గుజాతులవారు నిట్లే యభక్ష్యభక్షకు లగుదురు అందఱును వనితాలంపటులు వనితాకోటియందుఁ బతివ్రత కనఁబడదు

---

* సర్వైస్సార్ధంచ సర్వేషాం భోజనం నిత్యమచ్యుతమ్, అభక్ష్య భక్షా లోకాశ్చ చతుర్వర్ణాశ్చ లంపటాః అని మూలము

కులటలే ప్రతిగృహమున నుందురు ఆకాలమునఁ బతివ్రతలన వారే యనఁబడుదురు ఆస్త్రీలు భర్తను సేవకుని దిరస్కరించి నట్లు తిరస్కరింతురు పతులు భయమున వడఁకుచుందురు వని తారత్నములు జారవాంఛలు పెనుఁగొన అట్టివారికే భక్ష్య ములనొసంగి చందనచర్చల వారిని గై సేయుదురుగాని భర్తలు దుఃఖితులైనను వారి నాహారాదులచే సత్కరింపరు కొడుకు తండ్రిని దూఱును శిష్యుఁడు గురువును దూషించును ప్రజలు రాజ నవమానింతురు రాజులు ప్రజల బాధింతురు శిష్టజనులు చోరులచేతను దుష్టులచేతను సదా బాధింపఁబడుదురు భూమి సస్యహీనయై యుండు ధేనువులు పాలీయఁజాలవు పాల యందు ఘృతముండదు వెన్న దొరకుట యరుదగు

జనులు నిజముపలుకుట యలవాటు లేకుందురు మిథ్యా భాషితముల కలవాటు పడుదురు శౌచసంధ్యాశాస్త్రహీనులై బ్రాహ్మణులు వృషవాహకులై శూద్రులయిండ్ల సూపకారకులై శూద్రశవదాహకులై శూద్రవనితారతులై యుందురు శూ ద్రులు విప్రవధూనిరతు లగుదురు బ్రాహ్మణునిచే వంటచే యించి భుజింతురు తల్లికంటె భార్య నెక్కుడు మర్యాదగాఁ జూతురు స్త్రీలంపటు లయియే వా రుందుర భృత్యులు రాజు లంద్రోసి తమరే ప్రభువులమని ప్రకటించుకొనుదురు కాంతలు పతిని దెగడి కామాతిరేకమున జారునివరించి యతనిచెంత కరు గుదురు ర జపుత్రులు తండ్రిని ద్రెంచి తమరే పట్టాభిషేకము చేసికొందురు అందఱు స్వచ్ఛందాచారనిరతులై భోగభుక్తిరతు లగుదురు ఎల్లర కులమర్యాదల వీటఁబుచ్చి దురాచారముల నవలంబించి కుత్సితులై కుమతులై యుందురు మంత్రముల

యందు విశ్వాసము లేకుందురు మిథ్యాయంత్రప్రచారకు లగుదురు గుయవ్రులు, జాతిహీనులు, వయోహీనులు, పరనింద కులు నగుదురు యవనమ్లేచ్ఛాదులు రాజులమని చెప్పుకొం దురు ధర్మముల నిందింతురు సాధువులకీర్తి నున్మూలింపఁ జేయు దురు పితృదేవద్విజాత్యతిథులకుఁ బూజచేయునాచార మడం గును గురువులను దండ్రులను మరియాదచేయుట యరుదగు స్త్రీలకే గౌరవము సాగును భార్యాబంధువులకే గృహముల సన్మానముగాని పితృబంధువులకుఁ గలుగదు సదా ప్రతిగృహ మునందును స్త్రీలకే యెక్కుడు మర్యాద గలుగును దొంగలు సత్కులజాతు లనఁబడుదురు బ్రాహ్మణుఁడు దేహమమ్ముకొని ఃనించును దేవాలయములు నామమాత్రముగ నుండు ఎల్ల రేదోయొకభయమునఁ గుందుచుందుర జగంబెల్ల నరాజకంబై దుర్నీతిగలిగి కలియుగదోషంబున విషమస్థితి నుండు జనులా కట నకనకంపడుచు వస్త్రములు కుత్సితములై యుండ దరిద్రులై వ్యాధిబాధితులై యుందురు డాంబికులందఱు రాజులనం బరఁ గుదురు ముదుసలి యంగుష్ఠసమానముగా. గలియుగాంత్య భాగమున మనుజదేహము లుండు వృక్షములు శాకసమాన ముగా నుండు తాటిపండ్లు, నాళికేరఫలములు, పనసపండ్లు ఆవ గింజంత ప్రమాణముగాని యించుక యంతకంటె దక్కువగాఁ గాని యుండును గృహములు సర్వవస్తుసంపూర్ణములు కాక యుండును గృహశోధనాదులు సాగింపక ్రజల్లో కాఖర ముందురు దుర్వాసనలతోనిండి దీపహీనములై యంధకారా వృతములై గృహము లుండును హింసించుజంతువులే చెల రేఁగును గాన వానివలనిభయమున మనుజులు తల్లడిల్లుచుం

దురు పాపాత్ములసంఖ్య యత్యధికమై యుండును ఎల్లవా రును స్వలాభప్రియులుగ నుందురు కులటలు పరస్పరకలహ ములు పుట్టించి ప్రజల బాధింతురు కాములు రూపవతులు గాక కురూపలయ్యును గర్వించుచుందురు పురుషులు నక్లె యుందురు నదులు నదములు తటాకములు సరోవరములు జల శూన్యములై పద్మములు లేక యుండును మేఘములు కనం బడునుగాని నిర్జలములై యుండును

వనితలు సంతతివిహీనలై కామాతిశయముగలిగి శీఘ్ర ముగా జరాభారము తమ్ముంగ్రమ్ముకొన నుందురు అశ్వత్థవృక్ష ములనుగూడ ఛేదించువా రుందురు వృక్షములు క్రమముగ నశించును ఎందేని వృక్షములున్న నవి ఫలహీనములై యుం డును బహుశాఖలుకూడ వృక్షములందుం జూపట్టకుండు ఎందో ఫలములుండిన నవి స్వాదువులుగ నుండవు అన్నము జలములు నష్టి యగు మానవులు కపటభాషణములు గలిగి దయావిహీనులై ధర్మమున నాసక్తి లేకుందురు ఇట్టులుండు కలియుగాంతమున ద్వాదశాదిత్యులు నెలరేంగి మానవుల హింసింతురు మేఘము లావిర్భవించి యతివృష్టిచే మిగిలిన ప్రాణులం బోకార్చు భూమి యాకాలమునం గథామాత్రము మిగిలియుండును

కలియుగ మీరీతిగడువంగా వర్షాగమమున క్షేత్రము బాగుపడినట్లు సత్యయుగము రాంగా ధర్మము వృద్ధియగుట శోభిల్లు క్రమక్రమముగా ధర్మము వృద్ధినొందుటం గాలము సు ఖాకరముగాం బొడకట్టు నందభూపాలకా! యుగధర్మములను వచించితిని ఇంక సంశయములం బొందక ప్రజమునకరుగుము.

నేను పాలుత్రాగు బాలుఁడను నీకుఁ బుత్త్రుఁడను నీకు వచించితిని తండ్రీ! వెన్న నేయి పాలు పెరుగు మజ్జిగ శుభకర్త్రార్థ్రామగుస్వస్తికము, సుధాతుల్యమగు మిష్టాన్నము, మిష్టపదార్థము, చిన్నతనముచేత నేఁ దినియున్నచో నాయపరాధమును క్షమింపవలయును బాల్యమున రోదనముచేసి యేమేని మిముఁ గష్టపెట్టియున్నను క్షమింపఁదగును బాలుని యపరాధము లెన్నిపర్యాయములైనను సైచుట పితరులకు ధర్మముకదా నాకు నీవు తండ్రివి యశోద తల్లి నా * పరిహాస వాగ్జాలమును యశోదారోహిణులకుం జెప్పుము తండ్రీ! ముందుముందు నే నెన్ని యోవిషయములు కుమారుని ముఖమునుండి వింటినని భావింపఁ గలవు ఆభావనకుఁ గారకుఁడను నేనే గోకులమున నేనొనరించిన కృత్యముల నన్నింటిని మఱువక తలంపుము మఱొక్కరహస్యముచు వినుము కాలమే బంధువులతోటి సంసర్గమును బంధువులకుఁ గల్గించును వారితోటి వియోగమునుగూడఁ గాలమే చేయును ప్రీతిని విరోధమును గాలమే కల్పించుచు కాలమే సృజించును పరిపాలించును ఆనందముచు బుట్టించుచు సంహరించును కాలమే నాస్వరూపము సుఖదుఃఖభయశోక జరామృత్యుజన్మములను గర్మానుసారముగాఁ గాలమే కల్గించుచు సర్వము కాలకృతమే దీన విస్మయమునొందఁ బనిలేదు నందరాజా! గోకులమున కింకఁ బొమ్ము గోకులమున వైశ్యుఁడ వేలయైతివి? వైశ్యాధిపుఁడు నందుఁడు రాజని పేరెట్లు నీకుం గలిగె? వసుదేవునకేల నేను మధురానగరమునఁబుట్టి కుమారుఁ

* వదేయం పరిహాసం చ యశోదాం రోహిణీం వద అని మూలము

నైతిని? అట్టి నేను గంసభీతుండగుతండ్రిచే నీయింట విడువఁ బడితిని తండ్రికంటె నెక్కుడగుతండ్రివి నీవైతివి తల్లికంటె నెక్కుడుతల్లి యశోద యయ్యెను దుర్గాదేవియు నేను నొసంగిన యీ జ్ఞానముచేత మోహమును వదలి సుఖముగా గోకులమున కరుగుము అని శ్రీహరి పలుమాఱు నొక్కిచెప్పఁగా నందుఁ డిట్లు పలికెను

వత్సా! బృందావనమును స్మరింపుము అందు జరగు రమ్యవహోత్సవమును స్మరింపుము గోకులమును దలంపుము వ్రజమును స్మరింపుము సుందర యమునాతటమును దలంపుము నీ కతిప్రియమగు రాసోత్సవమును రమణీగణపరివృతమును మఱువకుము గోపబాలికలను గోపబాలకులను యశోదను రోహిణిని, ప్రాణప్రియ యగు రాధికను స్మరింపకుండఁజాలవని నమ్మెదను ఒక్కపర్యాయము గోకులమున కరుదెంచి యందొక్కవాసరము గడపుము అని పలికి నందుఁ డత్యంతప్రీతి పైకొన శ్రీకృష్ణుని దనతొడపై నిడుకొని యానందాశ్రువుల నాతనిం దడుపుచు దుఃఖితుడై కపోలద్వయము ముద్దిడుకొని గౌఁగిలించుకొని పరమానందభరితుఁడై యుండెను శ్రీహరి యానందుని యానందపారవశ్యమును గాంచి యిట్లనియెను

మహాభక్తులారా! ఈకథయందును గొన్ని ముఖ్యాంశములు గలవు వానిని దెలుపక యవ్వలి కథను వ్రాయ మనసొప్పకున్నది నందునకు శ్రీహరి యుగధర్మములఁ దెల్పెను ఆవిషయము సకలపురాణప్రతిపాదితము కలియుగ శేషభాగధర్మములు నట్టివే వానింగుఱించి యిటఁ దెంచి వ్రాయుట చర్వితచర్వణమన్నన్యాయమున కుదాహరణము గాఁ గలదు కాన

మానితిని యుగధర్మముల నుపదేశించి నందునితో నీక గోకు లమున కరుగుమని హెచ్చరించుచు,

మయా దత్తేన జ్ఞానేన పార్వత్యా చ వ్రజేశ్వర,
త్యజ మోహం మహాభాగ గచ్ఛ తాత సుఖంగృహమ్

అని పలికెను అంతియకాక

సర్వం కర్మానురోధేన కాలఏవ కరోతి చ

అనియు వచించెను ఇందలి విషయసారమేమని యించుక యూహింతము. ఇంతకుముందు శ్రీహరి యుపదేశించిన యాధ్యాత్మిక జ్ఞానము ప్రకృతియుఁ దాను నుపదేశించినట్లు తెల్పెను పలన సృష్టియందు సాగు కార్యములన్నియుఁ బ్రకృత్యధీనములు కాని వేఱు కావు కావుననే,

శ్లో॥ ప్రకృతిం పురుషంచైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావపి,
వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవ విద్ధి ప్రకృతి సంభవాన్ ౨౦
కార్యకారణ కర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతిరుచ్యతే,
పురుష స్సుఖదుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతురుచ్యతే
పురుషః ప్రకృతిస్థోహి భుంక్తే ప్రకృతిజాన్ గుణాన్,
కారణం గుణసంగోఽస్య సదసద్యోని జన్మసు ౨౨
య ఏవం వేత్తి పురుషం ప్రకృతిం చ గుణైస్సహ,
సర్వథా వర్తమానోఽపి నసభూయోఽభిజాయతే

౧౩ అధ్యాయము

ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః,
భూతగ్రామమిమంకృత్స్నమవశం ప్రకృతేర్వశాత్ ౮
న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ,
ఉదాసీనవ దాసీన మసక్తం తేషు కర్మసు ౯

మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిస్సూయతే సచరాచరం,
హేతునానేన కౌంతేయ జగద్విపరివర్తతే ౧౦

అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తనుమాశ్రితం,
పరం భావ మజానంతో మమ భూతమహేశ్వరమ్ ౧౧

శ్రీభగవద్గీత ౯ అధ్యాయము.

అని యిట్లు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నొక్కి వక్కాణించెను ప్రకృతియు నేనును అనాదిగా నుండువార మనియు వికారములు వివిధగుణములు ప్రకృతివలనఁ గలుగుననియు నేను నిర్వికారుఁడను నిర్గుణుఁడననియు నిట్టి విషయములఁ గనుఁగొనినవాఁడు నన్నె యుంగుననియు వీని సారము నా యాజ్ఞఁగొని ప్రకృతి సర్వప్రపంచమును నిర్మించును తద్వికారములు నన్నరికట్టఁజాలవు అనియు శ్రీహరియే వచించెను ఇట్టులుండఁగాఁ బ్రకృతియనఁగా నులికిపడుట పూర్వకర్మము మంచిది కాదేమో యనుటకన్న నింకొక్కమాట యనఁజాలము కదా మతాభినివేశము లెంతటి యన్యాయములకైన నొడిగట్టఁజేయుననుట కింతకంటె కుదాహరణ మేమిగావలయును మఱియు లోకమున సకలప్రాణులకుఁ గలుగు సుఖదుఃఖములు కర్మానుసారముగాఁ గాలమే కల్పించును అని భగవంతుఁడు పలికెను దీని భావమేమి? ఎవ్వరెవ్వరి సుఖదుఃఖములకు వారే కర్తలుగాని భగవంతుఁడు కాఁడు ఇతరులను బొగడుటో నిందించుటో తగదని హెచ్చరించిన ట్లెంచఁదగును స్వస్వకర్మాధీనముగా సంభవించు సుఖదుఃఖముల కితరులను బొగడినఁగాని నిందించినఁగాని ఫలము లేదనియే దీనిసారతరర్థము ప్రపంచ చక్రము కర్మానుసారముగా సాగుచున్నదనియు నెఱుంగు

మాయని నందుని హెచ్చరించెను కంసాదులు మడియుటకుం గారణము వారికర్మమే నేను సాక్షీమాత్రుండనే యని వివరించి చెప్పెను కావున నన్నింటికంటెం గర్మసిద్ధాంతము ప్రబలము దానిని మించునది వేఱొక్కటి కానరాదు సత్కర్మముల నాచరించి సద్గోష్ఠిం దవిలి సత్సహవాసమునం గాలము పుచ్చుట సుఖమొందుమార్గములనియు, దుష్కర్మముల నాచరించి దుష్టగోష్ఠినొంది దుష్టసహవాసమునం గాలము ద్రోయుట దుఃఖమొందుమార్గములనియు నిం దేదియుక్తమో యోజించుకొని తన బ్రదుకు తానే ప్రతిప్రాణియుం జూచుకొనవలయు నొకరి సాయమునకై యట్టుచూపుట యవివేకమనియు దీనినుండి గ్రహింప దగువిషయము ఇంతమాత్ర మాలోచించి మనగతిని దెలిసికొనంజాలని మనము దేవతల దూషింపంబూనుట యవివేకము గాక మఱేమిటి? చేయరానికార్యములలో దేవతాదూషణ మొక్కటి అట్టికార్యమునకుం బూనక తరణోపాయ మిదికాదని నిశ్చయించి దేవతాంతరదూషణ మొనరింపక స్వమత సిద్ధాంతములనే నమ్మి భగవంతు నారాధించి మేలు పొందవలయును ఇంతకంటె మంచిమార్గము వేఱొకటి కానరాదు దీనికై మనమెల్లం బ్రయత్నింపవలయును ఇంతట దీనిని వదలి ప్రకృత కథాంశమునకు వచ్చెదను

శ్రీకృష్ణమూర్తి గోకులమున కుద్ధవునిం బంపుట

* నందభూపాలకా! ఏల బాష్పములు వదలెదవు? పరిష్వంగమువలన లాభమేమి? ఇంకనైన నీమోహమును విడువు

---

* ఈ కథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున తొంబదియొకండవ యధ్యాయము నుండియుం, గర్గసంహిత మధురాఖండము పదుమూండవ యధ్యాయమునుం

ము ఉద్ధవుఁడు మిమ్ముఁ దోడ్కొనిపోయి గోకులవాసుల నూఱ డించివచ్చునట్లు కట్టడిచేసెదను త్వరగా నుద్ధవు నంపెదను. ఆతఁడు పరమశారుశీకుఁడు కావున నాయాదేశంబున గోకుల మున కరిగి యశోదారోహిణులను, గోపికలను, గోపకులను, గోపబాలకులను, విశేషించి ప్రాణాధిక యనందగు రాధికను నా మాటలఁ దెల్పి యూఱడించును అనిపలికి నందుని గోకులగమ నోన్ముఖునిగా నొనరించెను

అత్తఱి వసుదేవుఁడు దేవకింగూడి కృష్ణునొద్దకు వచ్చె ను బలదేవుఁ డుద్ధవుఁడు, అక్రూరుఁడును వచ్చిరి వసుదే వుఁడు నందునిగాంచి నందరాజా! నీవు బలవంతుఁడవు జ్ఞానివి, సద్బంధువవు, సఖుఁడవు నైతివి ఇపుడు పూనిన మోహమును వదలుము గృహమున కరుగుము ఈకృష్ణుఁడు నాకెట్లు కుమా రుఁడో నీకు నట్లే కుమారుఁడని నిశ్చయింపుము మాదంపతు లయం దెట్టిప్రీతి యీ కుమారకునకుం గలదో మీదంపతుల యం దట్టిప్రీతియే యుండును ఇది ధ్రువము నందా! ఏల యశ్రుజలముల విడుచుచు నాయాస పడియెదవు? శోకింప నవస రమేమి? ఈ కుమారుఁడు పదునొకండువత్సరములు నీయింట గడపెఁగదా ఆసుఖ మనంతమని భావింపుము అట్టి నీ వీదిన మున నేల శోకించెదవు? ఈ మధురానగరమునందే పుత్రుం గూడి కొలఁదిదినము లుండుము ఈ పూర్ణచంద్రాననుఁ గుమా

డియుం, శ్రీభాగవతము దశమస్కంధము నలువదైదవ యధ్యాయమునుండియుం గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగఁదగు

రుని గాంచుచు జన్మమును సఫలమైనదిగ భావించుచుండుము అని యూఱడించెను (*)

అప్పుడు శ్రీహరి యుద్ధవుం గాంచి భద్రా! నీవు సుఖముగా గోకులమున కరుగుము అందు నీకు శుభము చేకూరఁ గలదు గోకులమున నా తల్లులు యశోదారోహిణులు కలరు. నాసఖులు గోపబాలకులు శతసంఖ్యలుగలరు నన్నాశ్రయించిన గోపికాసహస్రములు గలవు ప్రాణాధికప్రియ రాధిక కలదు నీ వచ్చటికిం బోయి నాయుపదేశరూపమగు నాధ్యాత్మికవిషయమును మదిఁ బదిలముగా నిడుకొని దుఃఖమును ఛేదింపఁ జేయును గావున వారికెల్లఁ దెలిపి వారి యావేగము నడంపుము నందరాజు సానందుఁడై నా తల్లిదండ్రులగు దేవకీవసుదేవుల యాజ్ఞానుసారము నన్నుంగూడి యుండే కొలఁదికాల ముండును గాక కావున నాతండ్రి యిందుండుననియుఁ దల్లియగు యశోదకు నెఱిఁగించి యామె మనశ్చింతను నివారింపుము నా ప్రీతియు నాతల్లికెఱుక పఱుపుము తక్కుంగలవారికెల్ల నా యుపదేశించిన యీ యధ్యాత్మరహస్యములను దెల్పి వారికింగల మమకారమును వెలార్పుము దాన వారెల్ల సుఖుగా నుండఁగలరు నీకును మేలు చేకూరును అని యుద్ధవు

---

* ఈ ఘట్టమున శ్రీభాగవతమునఁగల కథ సొంపుగా లేదు శ్లో॥ యాత యూయం ప్రజం తాత వయం చ స్నేహదుఃఖితాన్, జ్ఞాతీన్ వో ప్రష్టుమేష్యామో విధాయ సుహృదాం సుఖమ్, ఏవం సాంత్వయ్య భగవాన్నందం సవ్రజమచ్యుతః అని కన బడియెడిని ఈ పయమే శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందు సొంపుగా వ్రాయఁబడినందున దానిం బ్రధానముగాఁ జేసికొని కథను వ్రాసితినని గ్రహింపందగును

నకుం గర్తవ్యమును దెలిపి తల్లిదండ్రులను నందుని బలరామా ర్త్రులనుగూడి యభ్యంతర మందిరమున కరిగెను ఉద్ధవుఁడారేయి మధురానగరమునఁ గడపి ప్రభాతమున నరదమెక్కి బృందావనమున కరిగెను.

శ్రీకృష్ణానుమతి నుద్ధవుఁడు గోకులము చేరుట

* ఇట్లు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యాజ్ఞాపింప నుద్ధవుఁడు పరమానందభరితుఁడై కృతకృత్యుఁడనైతినని తలంచుచు మధురానగరమును వెడలుతఱి గణనాధుని, శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని, శివదుర్గలను, లక్ష్మీసరస్వతులను, గంగాయమునానదులను, మనసున ధ్యానించుచు దిగీశునకు వందనమాచరించి మహేశ్వరుని మది నిడుకొని యెడనెడ శుభశకునములఁ గాంచుచుఁ బయనము సాగించెను దుందుభిధ్వనియు, ఘంటానాదము, శంఖనిస్వనము, హరినామనాదము వినవచ్చెను సంగీత మతిమనోహరముగా వినవచ్చెను మఱెన్నియో మంగళధ్వనులు చెవులఁ జొచ్చెను పతియుఁ బుత్త్రులుగల సాధ్వీమణి దర్శనమిచ్చెను దీపము కనఁబడియె పుష్పహారములు దర్పణము తోఁచెను జలపూర్ణకుంభము, దధి, లాజలు, ఫలములు, దూర్వాంకురములు, శుభధాన్యము,రజతకాంచనములు, తేనెయు, బ్రాహ్మణబృందము, కృష్ణసారము, వృషభము,ఘృతము, సద్యోమాంసము, గజేంద్రము, రాజు, శ్వేతఘోటకము,పతాకయు,నకులము,శుక్లపుష్పము, పాలపిట్టయు, శ్రీచందనము దృగ్గోచరమయ్యెను ఇట్టి శుభశకు

---

* ఇదియుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొంబదిరెండవ యధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది ఈ కథయందు శ్రీభాగవతాది విషయములు కలిపి వ్రాయఁబడునని యెఱుంగునదొప్పు.

నములు గనఁబడఁగానే పరమానందసాగరమున నోలలాడుచు ముందు పరమమంగళము చేకూరనున్నదని భావించుకొనుచు బృందావనము చేరెను

తొలుదొలుత బృందావనమున నక్షయమగు భాండీర వటతరువును గనుఁగొనియెను పరిశుద్ధజలముల నిబిడమై తీర్థ రాజమనంబడు సరోవరమును దర్శించెను సురుచిరవేషముల నున్న బాలకుల గుంపు కనఁబడఁగా హర్షించెను ఆబాలకులు రక్తభూషణభూషితులై యుండిరి వారెల్ల బాలకృష్ణా యని పిలుచుచు నంతలోనే రోదనము చేయుచు నాకృష్ణవిరహా మున మోములు వెలవెలఁబాఱి నుండిరి ఉద్ధవుఁడు వారి నూ ఱడించి నాయన్నలారా! శ్రీకృష్ణమూర్తి కిశోరపరబ్రహ్మము వచ్చును మీముచ్చటలం దీర్చును ఊఱడిల్లుఁ డూఱడిల్లుఁ డని యాశ్వాసించి కృష్ణప్రీతికై యానందించుచు నగరమును బ్రవేశించెను ముం దుద్ధవునకు నందశిబిర మానందకందమై కనఁబడియెను అది మనుష్యకల్పితము కాక విశ్వకర్మనిర్మితము గాన సాటిలేని రత్నావళిమండితమై యుండెను రత్నకిలశము లద్దానిపై విరాజిల్లుచు నెంతో ముచ్చటగా నుండెను దాని ద్వార మత్యంతవిచిత్రమై కనఁబడఁగా ముదమొదుచు నా యుద్ధవుఁ డందుఁ బ్రవేశించెను మందిరద్వారముకడ రథము నుండి దిగి ప్రాంగణమున నిలువఁబడెను అందున్న యశోదా రోహిణు లాయుద్ధవుని రాకనెఱింగి కుశలప్రశ్న మొనరిం చిరి కూర్చుండుమని ప్రార్థించి పీఠము పెట్టించిరి పాద్యము నొసంగి గోవునిచ్చి మధుపర్కమర్పించి యాతిథేయసత్కార ముల నాచరించి యలరఁజేసిరి

* మహాత్మా! ఉద్ధవా! మానందభూపాలుఁ డెందున్న వాఁడు? బలరాముఁడు కృష్ణుఁ డెందున్నారు? సత్యము చెప్పుమా యని ప్రశ్నించిరి ఉద్ధవుఁ డా మానినీశిరోమణు లొనరించిన యాతిథేయమునకుఁ బ్రీతిపూర్వసంభాషణమునకుఁ బరమానందభరితుఁడై రాజకుటుంబ మింత వినీతమగునే యని యబ్బురపడుచు నిట్టి మందిరోత్తమము కనుకనే పరమాత్మ యిందు వసించెనని యచ్చెరువందుచు మధురానగరమున క్రూరసహితుఁడై బలరాముంగూడి శ్రీగోపాలకృష్ణమూర్తి ప్రవేశించిన దాదిగాఁ దన్నుఁ బంపినంతదనుక జరగిన చరిత్రము నించుకే వదలకుండ విన్నవించెను ఇప్పుడు బలరామ శ్రీకృష్ణులంగూడి నందమహీజాని సానందుఁడై యున్నవాఁడని మరల నొక్కచెప్పెను శ్రీకృష్ణుని బిలుచుకొని యించుకయాలస్యముగా నందుఁడు రాఁగలఁడు మీరు చింతింపవలదనియు నొక్కిచెప్పెను ఇచ్చట మీ కుశలముల నరసి నేను వెళ్లెదను అంబా! నేను మధురానగరమునకుఁ బోవవలయు ఇది శ్రీకృష్ణాజ్ఞ. దాని మీఱరాదు తల్లీ! ఒక్కమాట యాలకింపుము అందఱందు సానందముగా నున్నవారు నిర్విచారముగా మీరుండుఁడు అని యుద్ధవుఁడు చెవులకింపుగా మనస్సునకుఁ బరమానందజనకముగాఁ దెలిపిన యావార్త నాలించిన యశోదారోహిణులు పరిమితిలేని సంతసమున నోలలాడిరి అట్టి శుభవార్తాశ్రవణమున వా రిరువురు బ్రాహ్మణులం బిలిచి రత్నాభరణములనొసంగి బాలకులకు స్వస్త్యయనము చేయించిరి ఉద్ధవునకు మిష్టాన్నమును బెట్టి తృప్తునింగావించిరి ఆ

---

* క్వ నందః క్వ బలః కృష్ణ స్సత్యం తత్కథయోద్ధవ అని మూలము

యన్న మమృతోపమానమని యాభక్తవర్యుఁడు భావించెను. తాంబూలాదులను రత్నోపహారముల నాతని యశోదారోహిణులు సంతృప్తుని గావించిరి. బ్రాహ్మణులు మిష్టాన్నభోజనంబుల సంతృప్తులై వేదములఁ బఠించి పరమానంద మాబాలకులకుఁ గలుగుఁగాతమని యాశీర్వదించిరి * అంత యశోదాదేవి శంకరుని బ్రాహ్మణమూలమున నర్చించెను నానావిధ మిష్టపదార్థముల నైవేద్యమిచ్చి సకలోపచారముల శంకరుం బ్రీతునిం గావించెను పిదప భవానీదేవిని బూజించెను ఆ భవానియే బృందారణ్యదేవత షోడశోపచారపూజల నాదేవి నర్చించెను † వివిధబలిప్రదానకృత్యము నెఱవేర్చెను మఱియుఁ బరిశుద్ధ మహిషశతమును బరిశుద్ధచ్ఛాగముల సహస్రమును, మేషములఁ బదివేలసంఖ్యను దేవి కొసంగెను బ్రాహ్మణపంచకమును బిలువంబంచి స్వర్ణముద్రికలశతమును, ధేనుశతమును, దక్షిణలను భక్తిమై నిచ్చి శ్రీకృష్ణునకు మేలుగలుగ ననుగ్రహింపుఁడీయని ప్రార్థించెను పిదప నుద్ధవుని శ్రీకృష్ణకుశలవార్తానయనమున నలరి సాదరముగా మరలమరలఁ బూజించెను

అంత నుద్ధవుఁ డా యశోదారోహిణులను శ్రీకృష్ణకుశలవార్తలను దత్కృత్యవిశేషములను దెల్పి మరలమరల నాశ్వాసించెను గోపబాలకులు గుంపులుగా శ్రీకృష్ణచరిత్ర

---

* శంకరం పూజయామాస విప్రద్వారా పరం విభుం అని మూలము

† షోడశోపచారైర్ద్రవ్యైశ్చ బలిభిర్వివిధైర్మునే, మహిషాణాం శతం శుద్ధం ఛాగలానాం సహస్రకం, మేషాణామయుతం శుద్ధం యుక్తమాదాయ పంచకం, బ్రాహ్మణేభ్య స్స్వర్ణశతం ధేనూనాంచ శతం తథా, ప్రదదౌ దక్షిణాం తూర్ణం కృష్ణకల్యాణహేతవే అని మూలము

శ్రవణాదరులై రాఁగా వారి కాభగవంతుని చిత్రచరిత్రములఁ దెల్పి సంతుష్టమతులం జేసి గోపికలు శ్రీకృష్ణకుశలాదు లడుగ వారికిఁ దనివిపుట్ట నన్నియు వచించి వారింగూడి రాసమండల మున కరిగెను చంద్రమండలమువలె వర్తులాకారమై మనో హరమై వర్ణనాతీతమై యుండెను కదళీస్తంభములు ఫలభార మున వంగి చాలుగా నిలిపిన ట్లుండెను శ్రీచందన వృక్షపల్లవ ములు చూడంజూడ వేడుక గొలుపుచుండెను వృక్షములకుఁ బట్టములు వ్రేలాడుచుండఁగాఁ జూచువారి కవి యమూల్య వస్త్రములవలెఁ గనఁబడుచుండెను పరిమళసమ్మిళితమూల్యము లందందు దృగ్గోచర మగుచుండెను భగవత్పూజాద్రవ్యము లందందుండెను చందనాగరుకస్తూరీవాసనలమించిన దివ్యా నందదాయకవాసనలు గుబులుకొనుచుండెను ఆ రాసమండ లము నసంఖ్య లగుగోపికలు కాపాడుచుండిరి అందందు భగ వత్సేవామందిరము లానందజనకములగున ట్లమర్పఁబడి యుం డెను గోపకు లందందు నిలిచి కాపాడుచుండిరి వారెల్ల శ్రీకృష్ణాగమనాదరమున నుండిరి

అందొక్కచోట మాలతీవనము కలదు అది యమునా నదికి నుత్తరభాగమున నున్నది అందు వకుళవృక్షములు వంజు లభూరుహములు కన్నులపండువుగా నుండెను అశోకతరు వులు లెక్కకుమించి యుండెను పలాశద్రుమములు చూడం జూడ నింపుగా నుండెను మల్లికాలతలు సుమసౌరభముల వెదఁజల్లుచుండెను శిరీషవృక్షము లందందుఁ గనఁబడుచుఁ దనపుష్పకోమలత్వమును దెలుపుచుండెను యూధికావృక్ష ములు చాలుగానుండెను మొగలిపొదలు మాధవీ మండప

ములు కన్నులుపండువుగా నుండెను ఆ వనమున భగవంతుఁడు బాలక్రీడల సల్పుచుఁ బాదపద్మముల నలంకరించి యుండుటెఱింగి యుద్ధవుఁడు ప్రదక్షిణ మొనరించెను దానిం జుట్టి బహువిధ భూరుహసంతతులు కనఁబడఁగాఁ బరమానంద మందెను లవంగకానన మందుండెను సాలవనము, తాలవిపినము, హింతాలాటవియు, పనసరసాలగహనము కనఁబడియెను లవంగీలతామండపము లందం దమర్పఁబడి యుండెను మందారకాననమును గాంచి యుద్ధవుఁడు దానికి దక్షిణముగాఁ దిరిగి ప్రదక్షిణమొనర్చి "కృతకృత్యోఽస్మి"యనుకొనియె కుందగుల్మముల దర్శించియు మధుకాననమును దిలకించియు ధన్యతమునిగాఁ దన్నుఁ దలంచుకొనియెను పుంస్కోకిలాలాపము లందందు వినఁబడియెను తుమ్మెదలు కుసుమపరాగములఁ జూరలాడి మధువులాని ఝంకారములు చేయుచుండెను వనభూరుహములు మాధ్వీకమును గురిపించుపుష్పములు నిండియుండఁ గన్నులకు విందుసేయుచుండెను వాయువు ల్లనల్లన విసరుచుండ దాన కుసుమముల పరిమళములు గుబులుకొనుచుండ వనమెల్ల సువాసనలకు నిలయమైనట్టు లుండెను

ఉద్ధవుఁ డందుల కానందపరవశుఁడై యశోదాదేవి చెప్పినమార్గము ననుసరించి శీఘ్రగవనమున నతిరహస్యమగు బదరీవనమున కరిగెను ఆమార్గము నిరుద్విగ్నమై యుండెను శ్రీఫలభూరుహములు నింబములు నారింగములు దానియందు నిండియుండెను అందు సరోవరములు తులసీకాననములు క్రిక్కిరిసియుండెను సుపక్వఫలభరితములై వృక్షము లుండఁ జూచి యావనమును వామపార్శ్వముగా నుండునట్లు నడచి

యవ్వలిదగు కదళీవనమును బ్రవేశించెను అది నిర్జనమై రమ్యమైయుండెను అందొకచో రాధికాశ్రమము కన్నుల పండువు సేయుచుండెను దాని ప్రాకారము మణినిర్మితము దుర్గమపరిఖావేష్టితము శత్రువుల కేరికి నగమ్యము సజ్జనులకు సుగమము అతిగోప్యము సంకేతమార్గము కలది రక్షకు లతిజాగరూకులై కాపాడుచుండిరి విశ్వకర్మయే దాని నిర్మించెను.

ఆ రాధామందిరమును బొగడ బృందారకులకే నశక్యము గోపికాగోపకులు దాని చుట్టునుండిరి వేత్రహస్తులై గోలోకమునుండి యవతరించి గోపాలకు లనంబరఁగు పార్షదులు దానిం గాపాడుచుండిరి ఆసౌధద్వారమును ముందుగఁ దిలకించి యుద్ధవుఁడు భక్తిభరమున వినమ్రుఁడై లోపలఁ బ్రవేశించెను ద్వితీయద్వారము ప్రథమద్వార సౌందర్యమును మించియుండెను తృతీయ చతుర్థద్వారము లేకోత్తరవృద్ధిన్యాయమున సౌందర్యనిలయమ్ములై యుండెను. అందు నాల్గవద్వారమతివిలక్షణము ఐదవద్వార మద్దానిని మించియుండెను ఆఱవది చూపఱకు వేడ్క నింపుచుండెను అందు రామరావణ యుద్ధవార్తలం దెలుపుచిత్రములు కన్నులకు విందుగొలుపుచుండెను శ్రీమహావిష్ణు దశావతారముల ప్రతిమ లందుండెను ఒక్కచో రాసమండల చిత్రము లిఖింపఁబడియుండెను యమునాప్రవాహచిత్ర మందుఁ జిత్రితమ్మైయుండెను ఆద్వారమును గోపికలే రక్షించుచుండిరి దానిని వర్ణింప నవకాశమే లేదు

ఆద్వారపాలికలయం దధిష్ఠాతృదేవియగు మాధవి యుద్ధవుని జూచినంతనే యాదృతిఁ గుశలమడిగెను ఉద్ధవుఁడు కుశలవార్తలనెల్ల నామె కెఱుకపఱచెను ఆకుశలవార్తల నాత్మ

సఖీబృందమున కెఱిఁగించి సంతోషమును దెలుపు శుభవాద్యముల మ్రోఁగఁజేసెను ప్రియవార్తనుదెచ్చిన యుద్ధవుని రాధామందిరమునకుఁ బిలుచుకొని పోయెను ఉద్ధవుఁడా దివ్యమందిరమున నొక్కచో నమావాస్యనాఁటి చంద్రకళవలె నున్న రాధికం గాంచెను ఆదేవి శోకభారవివశయై శయనించియే యుండెను ఆమె పంకజనేత్రములు దుఃఖాశ్రుబిందుసంభృతములై యుండెను రోదనము చేయుచుఁ బరుండినందున నాచిహ్నము లట్లేయుండెను ముఖ మెట్టఁబాఱియుండెను భూషణములు తీసివేయఁబడి యుండెను ఆహారము వదలుట చూడఁగనే స్పష్టమగుచుండెను సువర్ణవర్ణ కుండలములు నూత్రము కనఁబడుచుండెను నిశ్వాసములు తీవ్రరూపమును దాల్చియుండెను

అట్టి రాధికనుగాంచి యుద్ధవుఁడు ప్రదక్షిణక్రమమున నమస్కరించెను భక్తిభారమున వంగియుండెను పులకాంచితసర్వాంగుఁడయ్యెను భక్తుఁడుగావున ధ్యానమొనరించెను భక్తిభారమున నా పరదేవిం గాంచి తల్లీ! *నీవు బ్రహ్మాదిసురవందితపాదాంబుజాతవు నీకీర్తి లేశము స్మరించినంత ముల్లోకములు

ఉద్ధవకృతరాధాంబికాస్తుతిః

శ్లో॥ వందే రాధాపదాంభోజం బ్రహ్మాదిసురవందితం, యత్కీర్తికీర్తనేనైవ పునాతి భువనత్రయం ౧ నమో గోకులవాసిన్యై రాధికాయై నమోనమః, శతశృంగనివాసిన్యై చంద్రవత్యై నమో నమః ౨ తులసీవనవాసిన్యై బృందారణ్యై నమోనమః, రాసమండలవాసిన్యై రాసేశ్వర్యై నమోనమః ౩ విరజాతీరవాసిన్యై బృందాయై చ నమోనమః, బృందావనవిలాసిన్యై కృష్ణాయై చ నమో నమః ౪ నమః కృష్ణప్రియాయై చ శాం

పవిత్రములగును గోలోకమునుండి గోకులమున నవతరించితివి రాధికానామము నిందును ధరించియే యున్నదానవు శతశృం

తాయై చ నమోనమః, కృష్ణవక్షస్స్థితాయై చ తత్ప్రియాయై నమోనమః
౫ నమో వైకుంఠవాసిన్యై మహాలక్ష్మ్యై నమోనమః, విద్యాధిష్ఠాతృదేవ్యై
చ సరస్వత్యై నమోనమః ౬ సర్వైశ్వర్యాధిదేవ్యై చ కమలాయై నమో
నమః, పద్మనాభప్రియాయై చ పద్మాయై చ నమోనమః ౭ మహావిష్ణో
శ్చ మాత్రే చ పరాద్యాయై నమోనమః, నమస్సింధుసుతాయై చ మర్త్య
లక్ష్మ్యై నమోనమః ౮ నారాయణప్రియాయై చ నారాయణ్యై నమో
నమః, నమోఽస్తు విష్ణుమాయాయై వైష్ణవ్యై చ నమోనమః ౯ మహామా
యాస్వరూపాయై సంపదాయై నమోనమః, నమః కల్యాణరూపిణ్యై శుభాయై
చ నమోనమః ౧౦ మాత్రే చతుర్ణాం వేదానాం సావిత్ర్యై చ నమోనమః
నమో దుర్గవినాశిన్యై దుర్గాదేవ్యై నమోనమః ౧౧ తేజస్సు సర్వదేవా
నాం పురా కృతయుగే ముదా, అధిష్ఠాన కృతాయై చ ప్రకృత్యై చ నమో
నమః ౧౨ నమస్త్రిపురహారిణ్యై త్రిపురాయై నమోనమః, సుందరీషు చ ర
మ్యాయై నిర్గుణాయై నమోనమః ౧౩ నమో నిద్రాస్వరూపాయై నిర్గుణా
యై నమోనమః, నమో దక్షసుతాయై చ నమస్సత్యై నమోనమః ౧౪
నమశ్శైలసుతాయై చ పార్వత్యై చ నమోనమః, నమో నమస్తపస్విన్యై
హ్యుమాయై చ నమోనమః ౧౫ నిరాహారస్వరూపాయై హ్యపర్ణాయై
నమోనమః, గౌరీ లోకవిలాసిన్యై నమో గౌర్యై నమోనమః ౧౬ నమః
కైలాసవాసిన్యై మాహేశ్వర్యై నమోనమః, నిద్రాయై చ దయాయై చ శ్ర
ద్ధాయై చ నమోనమః ౧౭ నమోధృత్యై క్షమాయై చ లజ్జాయై చ నమో
నమః, తృష్ణాయై క్షుత్స్వరూపాయై స్థితికర్త్రై నమోనమః ౧౮ నమస్సం
హారరూపిణ్యై మహామార్యై నమోనమః, భయాయై చాభయాయై చ ముక్తి
దాయై నమోనమః ౧౯ నమస్స్వధాయై స్వాహాయై శాంత్యై కాంత్యై

గనివాసినివి చంద్రవతివి తులసీవననివాసినివి బృందావన నివాసప్రమోదవు రాసమండలవాసినివి రాసేశ్వరివి విరజా తీర వాసినివి బృందానామధారిణివి బృందావనవిలాసినివి కృష్ణప్రియనామమున వెలయుదానవు శ్రీకృష్ణవక్షస్స్థల నివాస ప్రమోదవు అని యనేకవిధముల వినుతించెను ఇది యుద్ధవ కృతస్తోత్రము ఏమానవుఁడేని భక్తియుక్తుఁడై దీనిం బఠించిన నైహికాముష్మిక ఫలంబుల నొందును సకల వాంఛితములు సద్యస్కాలముననే ఫలించును

మహాశయులారా! ఈ కథనుండి యెఱుంగఁదగిన విషయములు పెక్కులు గలవు వానిలో ముఖ్యతమములగు నొక

నమోనమః, నమస్తుష్ట్యై చ పుష్ట్యై చ దయాయై చ నమోనమః ౨౦
నమో నిద్రాస్వరూపాయై శ్రద్ధాయై చ నమోనమః, క్షుత్పిపాసా స్వరూపాయై లజ్జాయై చ నమోనమః ౨౧ నమో ధృత్యై క్షమాయై చ చేతనాయై నమో నమః, సర్వశక్తిస్వరూపిణ్యై సర్వమాత్రే నమోనమః ౨౨
అగ్నౌ దాహస్వరూపాయై భద్రాయై చ నమో నమః, శోభాయై పూర్ణ చంద్రే చ శరత్పద్మే నమోనమః ౨౩ నాస్తి భేదా యథా దేవి దుగ్ధధావళ్యయో స్సదా, యథైవగంధభూమ్యోశ్చ యథైవజలశైత్యయోః ౨౪
యథైవ శబ్దనభసో ర్జ్యోతి స్సూర్యకయోర్యథా, లోకే వేదే పురాణే చ రాధామాధవయో స్తథా ౨౫ చేతనం కురు కల్యాణి దేహిమా ముత్తరంసతి, ఇత్యుక్త్వా చోద్ధవస్తత్ర ప్రణనామ పునఃపునః ౨౬ ఇత్యుద్ధవకృతం స్తోత్రం యఃపఠే ద్భక్తిపూర్వకం, ఇహలోకే సుఖం భుక్త్వా యాత్యంతే హరిమందిరమ్ ౨౭ న భవేద్బంధువిచ్ఛేదో రోగశ్శోకస్సుదారుణః, ప్రోషితా స్త్రీలభేత్కాంతం భార్యాభేదీ లభేత్ప్రియాం ౨౮ అపుత్రో లభతేపుత్రా న్నిర్ధనో లభతేధనమ్, నిర్భూమిర్లభతే భూమిం ప్రజాహీనో లభేత్ప్రజామ్ ౨౯

ఇత్యుద్ధవకృతం రాధా స్తోత్రం సంపూర్ణమ్

టిరెండు విషయములమాత్రమే యిట వ్రాసెదను ఆలకింపుఁడు భగవంతుఁ డుద్ధవుని గోకులమునకుఁ బంపి తనరాకంగోరి పరితపించు నందలివారి నూఱడింపుమనియె ఉద్ధవుఁడన్ననో పరమైకాంతికభక్తుఁడు విశేషించి శ్రీకృష్ణాజ్ఞను శిరసావహించువాఁడు భగవంతుఁ డిట్లాజ్ఞాపింప నదియే ప్రసాదసారమని భావించి గోకులమునకుఁ జనుచు నందందు శుభశకునములు తోఁప వానిం దిలకించుచుఁ బోయి బృందావనమున గోకులమును గాంచెను బృందావనమున నొక గోకులమున్నదియా యను సందియమందకుఁడు గోకులమున ననేకదుర్నిమిత్తములు తోఁపఁగా నందాదులు దానిని వదలి బృందావనమున కరిగిరని ముందే మీరు చదివియున్నవారు నందాదులా బృందావనమున నివాసములు కావించుకొన్న చోటునకే గోకులమనుపేరు గల్గెను ఆవనమునందే వేఱొకతావున రాసమండలము గలదు శ్రీకృష్ణభక్తులకు రాసమండలార్చనము నృత్తగీతములు ప్రధానములని యింతకుముందే వ్రాసియుంటిని గదా మఱొకతావున రాధాదేవి నివసించుమందిరము గలదు ఆమందిరము రాసమండలమునకు సమీపమున నున్నది రాసేశ్వరియన్నను రాధయన్న నొక్కటియే యని గ్రహింపుఁడు ఇవ్విషయములు మదినిడుకొన్నచోఁ గథను వినునప్పుడు శంకలు పొడమకుండు

ఉద్ధవుఁడు బృందావనము చేరంజని గోకులమునకుం బోయి నందమందిరమునకుం బోయెను యశోదారోహిణులం దుద్ధవున కాతిథేయసత్కారము లాచరించిరి కుశలమడిగిరి ఈపట్టున నాకాలపుటాచారము లెట్లుండునని యించుక విచారించు టధికప్రసంగము కాదు ఇపుడు నందమందిరమున నున్న

వారు యశోదారోహిణులు వీ రిరువురు శ్రీకృష్ణబలరామ మాతలు పుత్రవియోగమునఁ గుందుచున్నవారే వారిదృష్టికి లోకమునఁ బుత్త్రులకంటెఁ బ్రియతమ పదార్థము వేఱుగను న్నట్లగపడదనుట నిక్కము అట్టిచో వారెట్లు సంభాషించిరో యించుక విమర్శించిన నాకాలమున స్త్రీల యలవాటు లెట్టివో తేటపడఁ గలవు యశోద యుద్ధవునింగూర్చి యిట్లు పల్కినది. ఇరువు రొక్కసారి మాటలాడుట బాగులేదు కదా!

క్వనందః క్వబలః కృష్ణ స్సత్యం తత్కథయోద్ధవ

అనునదియే ప్రశ్నము యశోద సాధ్వీమణి కావున ముందు భర్తనుగుఱించి ప్రశ్నించెను

పతిప్రియహితే యుక్తా స్వాచారా విజితేంద్రియా,
సేహకీర్తి మవాప్నోతి ప్రేత్య చానుత్తమాం గతిమ్.

అను యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి ననుసరించి పతిప్రియము నే తొలుదొలుతఁ గోరవలసినది పతివ్రతాధర్మము కావుననే స్త్రీలకు భర్తకంటెఁ బ్రియతమపదార్థము ప్రపంచమున నుండరా దనువిధి నిర్ణయింపఁబడియె ఆ యాచారము ననుసరించియే యశోద నందుఁ డెందున్నవాఁడని ప్రశ్నించెను ఆవల బలరాము నడిగెను పిదప శ్రీకృష్ణునిఁ బ్రశ్నించెను బలరాముఁడు రోహిణికుమారుఁడు కాని యశోదారోహిణులకు బలరామ శ్రీకృష్ణులు తుల్యులు భేదములేదు కాఁబట్టి పెద్దకొడుకును దొలుత నడిగెను తరువాతఁ గృష్ణునడిగెను దీనింబట్టి యూహింపఁగా నాకాలమున ననఁగా ద్వాపరాంతమున నెంత టిప్రీతి స్త్రీలయం దొకరికొకరికిఁ గలిగియుండెనో భేదబుద్ధియించుకంతయులేక సమబుద్ధి యెట్టులుండెనో తెటపడును ఈ కా

లమునకు నాకాలమునకుఁ దారతమ్యము పర్వత మశకముల కుండునంత యనవచ్చును గదా హస్తిమశకన్యాయ మనరాదు. పిదప నుద్ధవుఁడు కుశలములం దెలుప నాలకించి హర్షించి యా యుత్సాహమున నీఁకముందును బతిపుత్త్రులకు మేలుచేకూరుట కై పరమేశ్వరుఁడగు మహాదేవుని

శంకరం పూజయామాస విప్రద్వారా పరం విభుమ్

బ్రాహ్మణులద్వారా పూజించెను నానేల పూజింపరా దనరాదు స్త్రీలు శివపూజ చేయరాదు విప్రులద్వారా చేయిం పవలయు విగ్రహములఁ బూజించుటకు స్త్రీల కధికారము గలదు ఇది భేదబుద్ధిగాదా మహర్షుల కిట్టినియమములు చేయుట న్యాయమా యని ప్రశ్నింపకుఁడు స్మృతికర్తలకుఁ బక్షపాతము లేదు

స్వాం ప్రసూతిం చరిత్రం చ కులమాత్మాన మేవ చ,
స్వంచధర్మం ప్రయత్నేన జాయాం రక్షన్ హి రక్షతి
అర్థస్య సంగ్రహే చైనాం వ్యయేచైవ నియోజయేత్,
శౌచే ధర్మేఽన్నపంక్త్యాం చ పారిణాహ్యస్య వేక్షణే
అరక్షితా గృహేరుద్ధాః పురుషై రాప్తకారిభిః,
ఆత్మాన మాత్మనా యాస్తు రక్షేయుస్తాః సురక్షితాః

మనుస్మృతి ౯ అధ్యాయము

అనుపద్ధతుల ననుసరించి స్త్రీలకు గృహశిశుపాలనాది మహాకార్యములు విధించి దేవపూజాదులు పురుషకర్తవ్యము లని శాసించిరి కాని భేదబుద్ధిని గాదు సర్వజ్ఞులగు మహాత్ముల కట్టికుబుద్ధి యెట్లుండును’ కొంచమైన నాలోచింపక వారినాక్షేపించుట తెలివితక్కువ కాదా పురుషులు పాలిచ్చి

శిశువులఁ బోషించి గృహశుద్ధిని జేసికొనుచు వంటచేయవలసి నట్లు శాసించుట యుక్తమగునో స్త్రీలు శివపూజాదులు చేయ వచ్చునని శాసింపవచ్చును గృహవిషయమునను, ద్రవ్యమును దాఁచుట, వ్యయముచేయుట లోనగుపనులందును స్త్రీలకుఁ దలనునుకలగుచుండ శివపూజకూడఁ జేయవలయునని మునులు శాసించినఁ గ్రూరాత్ములని మనమే నిందింప కుందుమా ఇవ న్నియుఁ గలిపె యూహింపఁగా వారఖిలజ్ఞులని తేటపడియెడిని

ఇట్లు యశోద కుశలవార్తల నడిగి పరశివునకుఁ బూజ చేయించి యతిథికి నిష్టభోజనము సమకూర్చెను ఇదియే యా కాలపు మర్యాద ఇప్పటికాలపుమర్యాదలతోఁ బోల్చిచూచి నచో నెంత మార్పునొందినవో తెలియఁగలవు అవ్వల నుద్ధ వుఁడు భగవదాజ్ఞానుసారము రాధామందిరమున కరిగెను త్రోవలో గోపబాలకులు శ్రీకృష్ణునిరాకను బ్రతీక్షించుచు స్మ రించుచు రోదనములు చేయుచుండరి ఇది లోకస్వభావమా అమానుష బాలకస్వభావమా పరికింపుఁడు గోలోకమునుండి శ్రీకృష్ణసేవార్థ మవతరించిన పార్షదులు వారించుకంతయు నామహాపురుషవియోగము నోర్వఁజాలయ తద్గతప్రాణులు కాఁబట్టియే శ్రీకృష్ణదర్శనమును గోరి యవకాశము నోర్వఁ జాలక రోదనంబులు చేయుచుండిరి ఉద్ధవుఁడు వారింగాంచి యచ్చెరువందెను గోపికలొక్కపెట్ట నుద్ధవునిం గాంచి భగ వంతుని కుశలమడిగిరి ఎప్పుడువచ్చునని ప్రశ్నించిరి ఏల? వా రును రాధామాధవసేవార్థ మవతరించిన గోలోకవాసినులు అంతియకాని కులటలు గాదు ఈభావము గల్గినవారికి వారి చర్యలే తెలివిచెప్పఁగలవు అట్లు భావించుట మహాపాపకార్య

మని హెచ్చరింపఁగలవు గోపికలు భగవత్పాదారవిందసేవా పరాయణలనుట తేటపఱుపఁగలవు

ఆవల నుద్ధవుఁడు బృందావనమున రాసమండలమును గన్నులారఁ గనుఁగొనియెను ఆరాసమందిరము నిత్యోత్సవ విరాజితము బ్రహ్మాదులకే సేవ్యము నిత్యాలంకార సంభృతము దానిమహిమము భక్తులు కానివారికిఁ దేటపడునది కాదు భగవంతుఁడు గొల్లపిల్లలతో వ్యభిచరించెనన్న వారి కింత కంటే వేఱూహాలు ప్రసరించునా పూర్వపుణ్యమునఁగాని భక్తిభావ మలవడదు అది యలవడినఁగాని భగవచ్చరితము రుచింపదు భక్తిహీనుల కన్నియు విపరితములుగాఁ దోఁపకమానవు ఏలన నాతనిమది సదా ప్రముదితమైయుండక దుఃఖముతో నిండియుండును సుఖ మాప్రాశికున్నదన్న శూన్యము అందునకు వెన్నెల రుచింపనిచందమున భగవత్సేవ వ్యర్థమని భావించువారలకు నింతకంటె మఱేమి తెలియఁగలదు కావున వారి మాటలకుఁ జెవిరంధ్రమునఁ జోటీయరాదు వినినను విననట్లే భావింపవలయును

ఆమీఁద నుద్ధవుఁడు రాధామందిరమున కరిగెను కక్ష్యాంతరములు గడచెను గోపిక లుద్ధవునకు మర్యాద చేసిరి కడపటిద్వారమునఁ గావలియుండు గోపికల కధిష్ఠాత్రి దేవి యగు మాధవి యతనిరాకను దేవి కెఱుకపఱచి తదనుమతి నొంది పిలుచుకొని యాతిథేయములఁ గల్పించెను రాధాదేవిం జూచినంతనే ఉద్ధవున కాశ్చర్యకర మగుభావ మంకురించెను ఆదేవిని వినుతించెను ఆస్తుతిని దిలకింపుఁడు సకలదేవతాస్వరూపిణి యని తెల్పును త్రిమూర్తు లీదేవియంశసంభూ

తులేయని తేటపఱచును లక్ష్మి సావిత్రి పార్వతి యనువారలీదేవియేయని వెల్లడించును

"నమః కైలాసవాసిన్యై మాహేశ్వర్యై నమోనమః"

అనఁగా నేమి? ఇది రాధాస్తుతియని మాత్రము మఱువకుఁడు కైలాసమందున్న పార్వతియు నీరాధయే యనఁగా లోకరక్షణార్థమై మూర్తిత్రయమనంబడు బ్రహ్మ విష్ణు శంకరులఁ బుట్టించి వారికిఁ బత్నులఁగా వాణీ లక్ష్మీ పార్వతులను గల్పించెనని గదా దీనిసారము త్రిమూర్తులే యీామె యంశసంభూతులనఁగా నిఁక శివకేశవులలో నొకరు గొప్ప వేఱొకరు తక్కువ యనుభావ మేమూలనున్నదో తెలియకున్నది అట్టిభావ మజ్ఞానకల్పితముగాక మఱేమిటి? ఇంతమాత్రము కనుఁగొనలేనివారు ముక్తిమార్గమును దెలుపుదుమనుటకంటెఁ బరిహాసపాత్ర మగువిషయము వేఱొకటి యుండునా యని మిమ్మడుగుచున్నాఁడ మీా రేమన గలరు?

ఈస్తుతి సారమేమనఁగా

ప్రకృతియనునది పార్వతి గాదు లక్ష్మి గాదు శారద గాదు పరాత్పరుని యిచ్ఛ ఇచ్ఛాశబ్దము స్త్రీలింగమని వ్యాకరణకర్తలు శాసించిరి బ్రహ్మశబ్దము నపుంసకలింగ మనిరి కళత్రమనఁగా భార్యగదా ఆకళత్రశబ్దము నపుంసకలింగ మనిరి ఇది వ్యాకరణనియమము దీనిని నమ్మి భ్రమించి ప్రకృతియనఁగా నొకస్త్రీయనియు, ఆమెయే పార్వతియనియు భావించి వైష్ణవు లులికిపడుచుందురు తుదముట్ట శాక్తగ్రంథములు పఠించినఁ బ్రకృతి పార్వతియా కాదా యనుసిద్ధాంతము తేలఁ గలదు ముందే యులికిపడి మొండివాదము చేయఁబూనిన

వారికిఁ దెలుపవలసిన విషయ మేమిగలదు శాక్తుఁడు కాని వాఁడు లోకమున లేఁడు లోకమంతయు శక్తికల్పితము ఏపే రున నామెను గీర్తించినను ఆక్షేపము లేదు సర్వశబ్దవాచ్యత్వ మే యామెచరిత్రము ఇందు వైష్ణవులకు శైవులకును మాట లాడ స్థలమే లేదు భగవంతు నేనామమునఁ బిలిచినను దోషము గాదు సర్వశబ్దవాచ్యుఁడు భగవంతుఁడు కాఁడనుచో వారితో మనము మాటలాడఁ బనియుండదు వారి కిదియే తొలిజన్మము చాల జన్మములకుఁగాని వారికి బుద్ధి మార్పునొందదు అట్టి మార్పు వారిబుద్ధియందుఁ ద్వరగాఁ గావలయునని మన మా పరాత్పరుని గోరవలయును మనము చేయఁదగు ప్రథమకృత్య మిదియే వారితో ద్వేషింపరాదు వా రేమిచేయుదురు వారికిఁ దోఁచినంత తెలిపిరి వారితప్పేమియు నిందుఁ గానరాదు కావు న మనము వారిని దూషింపరాదని విన్నవింమువాఁడను ఇఁకఁ బ్రకృతము ననుసరించెదను

రాధాంబికను స్తుతించి యుద్ధవుఁడు ధన్యుఁడయ్యెను. కృతకృత్యుఁ డయ్యె సఫలమనోరథుఁ డయ్యెను ఇంతయేల? భగవత్సేవాపాత్రుఁడయ్యెను మనఃక్లేశము లాతనిమదినుండి తొలఁగెను ఏలనఁగా,

"తదను ప్రధానద్వారా రాజదర్శనం కర్తవ్యమ్"

అనున్యాయము ననుసరింపవలయుఁ గదా భగవంతుఁడే రాజనుకొందము మంత్రి ప్రకృతియనుకొనక తప్పదుకదా మంత్రిద్వారాకదా రాజదర్శనము చేయుట లోకాచారము అట్లే ప్రకృతినాశ్రయించి తత్కటాక్షపాత్రులమై పిదప భగవం తుని సేవింపవలయును ఇదియే సాధుమార్గము అద్దుత్రోవలం

బోయిన రాజభవనమునకు గన్నము పెట్టి రాజును దర్శించి తత్కటాక్షపాత్రులము కాఁగోరినట్లే యగు ఇదెట్లు ఫలము నిచ్చునో యదియు నట్లే ఫలమొసంగును కావున నో మహాశయులారా! శ్రీరాధాంబికయే మూలప్రకృతియని భావించి తత్పాదసేవ చేయుఁడు దానిచే శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును భజింపఁజాలు యోగ్యత కలుగఁగలదు ఇది సున్నయగుచో నదియు సున్నయే సంశయము లేదు రాధామాధవులకు భేదమును గల్పింపకుఁడు రాధ శ్రీకృష్ణుని యుంపుడుకత్తెయని తెలివితక్కువ ప్రసంగములు చేయువారిమాటల నాలకింపకుఁడు రాధను భజింపక శ్రీకృష్ణుని భజింప వలనుపడదు ఇంకనైనను గన్నులు తెఱచి రాధాదేవిని భక్తిమై నారాధింపుఁడు సర్వదేవతాస్వరూపిణినిగా ధ్యానింపుఁడు ఆమె చక్కనిమార్గమును గనఁబఱచు దాన నించుకపయనమును సాగించిన భగవత్సేవ ద్వారకును కృతార్థుల మగుదుము ఇంకను విశేషించి వచించుట కవకాశము లేదు కాన నింక నీవిషయమునుండి గ్రహింపఁదగిన నీతులను బరిశీలింపుఁడని మిమ్ములనే వేఁడుచు నవ్వాలిచరిత్రమును వ్రాయ లేఖినిం బ్రోత్సహించెదను

పాఠకమహాశయులారా! దీనితర్వాతికథ శ్రీకృష్ణుని కుశలోదంతమును బ్రశ్నించుట, ఉద్ధవుఁడు బదులు చెప్పుట యను నదియై యున్నది శ్రీభాగవతమునందు గోపిక లుద్ధవునితో మాటలాడుచు నన్యాపదేశముగా శ్రీకృష్ణునిరాకను గోరువిషయము చెప్పఁబడినది అదియే భ్రమరగీతానామమున వ్యవహరింపఁబడును దానిని వ్రాయుటకుముందు చోటు గానరాకుండును కావున అవిషయమును వ్రాసి పిదప రాధోద్ధవసంవాద

మును వ్రాసెదను అనఁగా నిపు డుద్ధవుఁడు గోపికలతో సంభాషించుచున్నవాఁడని యూహింపవలయునని కోరెదను రాధతో నుద్ధవుఁడు మాటలాడ నింకను బోలేదని భావించి యీకథను జదువుఁడు ఇదియే యిపుడు మీకుఁ దెలుపఁదగు విషయము ఈకథప్రకార ముద్ధవుఁడు గోకులమును బ్రవేశించుచుండఁ జూచి గోపికలు మాటలాడుచున్నవారుకదా యని మాత్రము మఱువకుఁడు

భ్రమరగీతలు.

* ఉద్ధవుని గోపికలు కాంచిరి ఆజానుబాహుఁడై నూత్నకమలదళలోచనుఁడై పీతాంబరమును దాల్చి కమలహారమును దాల్చి ముఖారవిందము చూచువారి కద్భుతానందమినుమడింపఁజేసి కుండలమండిత కర్ణయుగళుఁడై యుద్ధవుఁడొప్పెను ఆతనిమోమునఁ జిఱునవ్వు కనఁబడుచుండుటయే గాక యద్భుతానందమును బ్రేక్షకులకుఁ గలిగించుచుండెను అట్టి విచిత్రరూపుని భగవద్భక్తాగ్రేసరుని గనుంగొని గోపికలెవ్వఁడీమహాత్ముఁడు నయనానందమును వెల్లివిరియఁ జేయుచున్నవాఁడు? ఎచ్చటినుండి వచ్చెను? శ్రీకృష్ణవేషమును ధరించినవాఁడు? శ్రీకృష్ణదర్శనజనితానందమే యీతనిం జూడఁ గల్గు

---

* ఈ షయము శ్రీభాగవతము దశమస్కంధము నలువదియేడవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింప వగు. మఱియు నీవిషయము నించుక గర్గసంహిత మధురాకాండము పదునేడవయధ్యాయమునఁ గలవిషయము కలిపి వ్రాయఁబడునని యెఱుంగఁదగును బ్రహ్మ విష్ణు బ్రహ్మవైవర్తపురాణములయందీవిషయమే లేదు శ్రీభాగవతకథతో గర్గసంహిత కథను గలుపుచు వ్రాసెదను

చున్నయది? అని యబ్బురపడుచు నానంద ముప్పొంగుచుండ నుత్తమ యశోధురంధరుఁ డైయున్న యా శ్రీకృష్ణభక్తునిం గాంచిరి వినయముట్టిపడ నమస్కరించిరి అతిధేయసత్కారముల నలరించిరి లజ్జయు, నవ్వు, ప్రీతివీక్షణము, సూనృతాద్యలంకారము లాతనియందుండుట దెలిసికొనిరి పీఠముపైఁ గూరుచుండఁ బ్రార్థించిరి శ్రీకృష్ణవార్తాహరునిగా భావించిరి మంద్రస్వరమున నిట్లు ప్రశ్నించిరి

మహాశయా! యదువంశనాథుఁ డగురమానాథుని పార్షదుఁడవని, యామాన్యుఁడు పంపఁగా నరుదెంచినదూతవని యెఱింగితిమి తల్లిదండ్రులకుఁ బ్రియమును గోరుజగత్పతి నిన్నంపినాఁడు కావుననే యీబృందావనమున కరుదెంచితిరి * అమా శ్రీకృష్ణునకుఁ దలిదండ్రులసేమ మరయుకార్యము తప్ప నీగోకులమున స్మరింపఁదగినవిషయ మేమియున్నది? ఉన్నట్టు మేము తలంపము † మునికింగూడ బంధువుల స్నేహానుబంధము

---

* అన్యథా గోవ్రజే తస్య స్మరణీయం న చక్ష్మహే- అని మూలము తొలుదొలుత జననీజనకు లగునదితి కశ్యపావతారులయిన యశోదానంద భూపతులు స్మరింపఁదగినవా రనుట ప్రాచీనధర్మమును మే మెఱుంగుదుమని గోపికలభావము మానవుఁడు తొలుత జననీజనకుల కుశల మెఱుంగుపని ముఖ్యతమమని తెలిసికొనఁదగునని దీని యుపదేశము

† స్నేహానుబంధో బంధూనాం మునేరపి సుదుస్త్యజః, అన్యేష్వర్థకృతా మైత్రీ యావదర్థవిడంబనా- అని మూలము మునియనఁగా మననము చేయువాఁడు అనఁగా నిష్టదైవతరూపము సదా ధ్యానించువాఁడని తాత్పర్యము అట్టివానికింగూడఁ దలిదండ్రులవిషయ మగునను బంధము తప్పదు అంతదనుకఁ గర్మము వాని ననుసరించియే యుండును సోఽహంభావము

వదల శక్యముగానిది జననీజనకేతరబంధువులయందుఁ జేయుమైత్రి కార్యార్థమై యుండును ఆమైత్రి కార్యంబు ముగిసిన వెనుక నది నటించుటకు మాత్రమే పనికివచ్చును అనఁగా స్నేహముండినట్లు ప్రవర్తించవచ్చునుగాని కార్యము ముగియక మునుపున్నయట్టిది కాదు

ఆర్యులారా! యిందలి రహస్యవిషయములనుగూడ నిందే వ్రాయుచుందును కానఁ గథవలె లేదేయని భావింపకుఁడు. ఇపుడు గోపికలచిత్తవృత్తి భగవద్దర్శనాతురమై యున్నది శ్రీకృష్ణమూర్తి మధురానగరమునుండి రాఁడేమోయని గోపికలు కొందలంపడుచున్నవారు ఉద్ధవునిఁ గాంచినంతనే శ్రీకృష్ణమూర్తియే యీతనింబంపెనని గుఱుతించిరి భగవద్విరహము నోర్వని భక్తిపరవశ లగుగోపికలు నర్మగర్భముగాఁ దమభావముల నాతనికిం జెప్పఁదలంచి యిట్లు మాటలాడుచున్నవారు కావున నిందుఁ బ్రాతీతికార్థమే గాక విశేషార్థము లుండక తప్పదు కాఁబట్టియే యాశ్లోకముల వ్రాసి విశేషార్థము నించుక వ్రాయుచు గోపికలభక్తిని వెల్లడించెదను ఈగోడవ యిటి నేలయనిమాత్రము తలంపక యవకాశ మించుకవ్యయపఱచి పరింపుఁడు గోపికలభక్తి పరవశత్వము తేటపడును

ఉద్ధవా! తుమ్మెదలు మకరందమును గ్రోలుతలంపున సుమనస్సులజేరునట్లు పురుషులు స్త్రీరత్నములయందు మైత్రి నునుతురు కొంతకాలమునకువెనుక వారిం ద్యజింతురు వేశ్యలు నిర్ధనుఁ డగుపురుషుని వదలుదురు ప్రజలు తమ్ము

దృఢము కాఁగా నది నశించును అప్పు డతఁడు మునియనఁబడఁడు. ముక్తుఁ డనఁబడును అని యిందలిరహస్యము

రక్షింప సమర్థుఁడు కాని ప్రభువును వదలుదురు చదువు నేర్చిన పిదప శిష్యులు గురువును వదలుదురు ఋత్విజులు యజ్ఞదక్షిణలం గైకొని యజమానుని వీడుదురు పక్షులు ఫలము లుండునంతదనుక వృక్షము నాశ్రయించి ఫలములు ముగిసినపిదప వేఱొండుతావునకుం బోవును అతిథులు గృహస్థునింటికిం జనుదెంచి సత్కృతులై భుజించి, యావెనుక నాయిల్లును బాయుదురు మృగములు నీరంధ్రారణ్యమున నివసించి దావాగ్నియాయడవినింగాల్ప వెఱొండుకానకుఁ బరుగిడును జారుఁడు తాఁ బ్రేమించినకాంతను సుఖానంతరము త్యజించును ఉద్ధవా! యీ యుదాహరణములు లోకమునఁ గలవుకదా అని పలికిరి ఈఘట్టమున నేలాకో మహాకవిపోతన మూలమును వదలి యించుక వ్రాసి ముగించెను

మూ॥ పుంభిస్స్త్రీషు కృతా యద్వత్సుమనస్స్వివ షట్పదైః,
నిస్స్వం త్యజంతి గణికా అకల్యం నృపతిం ప్రజాః ౭
అధీతవిద్యా ఆచార్య మృత్విజో దత్తదక్షిణం
ఖగా వీతఫలం వృక్షం భుక్త్వా చాతిదయో గృహం.
దగ్ధం మృగా స్తథా రణ్యం జారో భుక్త్వా రతాంస్త్రియం

ఈమూలమునకు మహాకవి వ్రాసినపద్యమును దిలకింపుఁడు

క॥ మునివరులైనను బంధుల
ఘనసఖ్యము విడువలేరు గాక విడువరే
ననిమిత్త సఖ్యమాఁకటి
సనితీఱిన నళులువిరుల బాయునో లేదో

ఈయొక్క పద్యముతప్ప వేఱుగానరాదు ఇందుఁ బైశ్లోకముల భావమేగాక వీనికి ముందున్న

మా స్నేహానుబంధో బంధూనాం మునేరపి సుదుస్త్యజః,
అన్యైష్వర్థకృతామైత్రి యావదర్థవిడంబనా ౬

అనుశ్లోకార్థముగూడ నిమిడియున్న ట్లూహింపక తప్పదు ఇన్ని శ్లోకముల కొక్కపద్యము వ్రాయ నేమి హేతువో తెలియఁజాలకున్నాఁడ భక్తిశృంగారము లిందు లేవని కాఁబోలు "కాక విడువరే సనిమిత్తసఖ్యము" అనుచో రసము తులకించుట లేదు చప్పిడిగా నున్నది వారిభావ మేదియైయుండునో యని యూహించునంతటిప్రజ్ఞ నాకు లేదని తలంచి యీచర్చమాని నాకుం దోఁచినభావమును వ్రాయఁ బూనెదను గోపికలభావ మిదియై యుండును తలిదండ్రులు కాక యితరులగు బంధువులయం దొనరించు మైత్రి కార్యము తీఱిన పిదప నుండదు అనునది ప్రాతీతికార్థము శ్రీకృష్ణుఁడు పరాత్పరుఁడు సృష్టి చేయఁబూనునపు డొక్కకార్యముకొఱకుఁ గొంద ఱియందు మైత్రిగలుగునట్లు నటించును అపనికాఁగానే వారిని వదలును ఇది పక్షపాతము కాదు ఆమహాత్మునకుఁ దలిదండ్రులయం దెక్కువప్రీతియు నితరులయందుఁ దక్కువమైత్రియు నుండదు సర్వసముఁడు కదా పరమాత్మ అని వా రెఱింగిన వారేయని మన మూహింపఁదగు ఈభావము క్రిందిశ్లోకములంబట్టి దృఢపఱుపవచ్చును పురుషులు స్త్రీలయం దునుచు ప్రీతి కార్యానంతరము నిలువదు అట్లే తుమ్మెదలు విరులరసము నుగ్రోలి వెనుక వాని వదలును అనునది సామాన్యార్థము విశేషార్థ మేమనఁగా, పరమపురుషుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి సృష్టికార్యమునందుఁ బ్రకృతియందు మైత్రి నునుచును అనఁగాఁ బ్రకృతికి లోఁబడును సృష్టి లయముకాఁగాఁ బ్రకృతిని వద

లును అనఁగా లోఁబడినట్లు నటింపఁడు అట్లే సుమనస్సులు, అనఁగా దేవతలు వారియందును ప్రీతి యితరులకంటె నెక్కుడుగా నునుపఁడు కావున సర్వభూతసముఁడు శ్రీకృష్ణుండని మే మెఱుంగుదుము అనుభావముకలిగియే యీయర్థమును దృఢపఱచునెపమున నిన్నియుదాహరణములఁ దెల్పిరి

ఈయర్థమే శుకమహర్షిచంద్రుఁడు తేటతెల్లముగా నీ క్రిందిశ్లోకమునఁ దెలిపెను

మూ ఇతి గోప్యో హి గోవిందగతవాక్కాయమానసాః,
కృష్ణదూతే వ్రజం యాతే ఉద్ధవే త్యక్తలౌకికాః ౯
గాయంత్యః ప్రియకర్మాణి రుదంత్యశ్చ గతహ్రియః,
తస్యసంస్మృత్య సంస్మృత్య యాని కైశోరబాల్యయోః

త్యక్తలౌకికాః = త్యక్తలోకవ్యవహారాః అనివ్యాఖ్య ఈశ్లోకములకుఁ దెలుగునఁ బద్యమే కానరాదు ఏలొకో! మహాకవి తెనిఁగించునపుడు తాఁటియాకుల ప్రతిలో నీశ్లోకములు లేవేమో! యనుటయే యిట సరసము

అని యిట్టు లాగోపికలు పలుకుచు శ్రీగోవిందునిపైఁ ద్రికరణములనంబడు వాఙ్మనఃకాయముల నిలిపి లోకవ్యవహారముల వదలి శ్రీగోపాలబాలకుని బాల్యకైశోరదశలయందుఁ గావించియున్న విలాసచర్యల స్మరించిస్మరించి సిగ్గువదలి పలవించుచు మరల భక్తిభారమున గానముచేయుచు శ్రీకృష్ణదూత యగు నుద్ధవునెదుట నుండిరి ఇది సామాన్యార్థము విశేషార్థమేమనఁగా,

వచ్చియున్నభక్తుని భగవద్దూతగా భావించిరి గానఁ బరమానందలహరి మునుఁగుచు భగవద్దర్శనమైనట్లే భావించిరి

కావుననే మనోవాక్కాయముల నా లీలామానుషవిగ్రహు నిపై నునిచిరి అంతట శ్రీహరి బాల్యకౌమారచర్యలు స్మృతి గోచరము లయ్యెను వానింగాంచినంతనే సిగ్గు వదలిపోయెను అనఁగాఁ దమరు స్త్రీలని పురుషుఁ డెదుట నున్నవాఁడని తమరు శ్రీకృష్ణునింతగా నడిగిన నితఁ డేమనుకొనునో యనుభావము నశించెనని భావము వారి కర్ణరుణమున నెల్లయెడల శ్రీకృష్ణ బాల్యక్రీడలే కనఁబడియెను అట్టి శ్రీహరినిం దలంచి విలపిం చిరి అంత భక్తిభావము దుర్భరమగుట గొంతెత్తి తచ్చరిత్ర గేయములఁ బాడిరి లోకవ్యవహారముల మానిరి అనఁగాఁ దమరిపు డొనరింపవలసిన గృహకార్యము లేమనుభావము వారియందుఁ గన్పట్టలేదని భావము కావున నాపరమేశ్వరుం దలంచుచు స్తుతిపాఠములం జెప్పుచుండిరి

అయ్యలారా ! ఈవాక్కుల భావమును గాంచిన మీకు గోపికలు వ్యభిచారిణులు కారనియు, శ్రీకృష్ణ పాదారవిందా ర్పితమానసలనియు, మహాభక్తిభరితలనియు దోఁచును గదా లోకమునఁ గులటల కిట్టివ్యాపారము లుండునా విటుని చరి త్రములఁ బాడుదురా లోకమున నిట్టియాచారములు కలవా మీరు వింటిరా చూడఁ జాలితిరా లేదుకదా ఈ శ్లోకముల యర్థము తెలుఁగుభాగవతమున లేకుండుట లోపము ప్రకృ తము గోపికలు భక్తిభరితహృదయలనియు నుద్ధవుని గాంచినం తనే పట్టరానిప్రీతిచే భగవత్కథల నడుగఁ బ్రయత్నించిర నియు వారిచర్య లమానుషములనియుఁ దలంపుఁడు వారివలె భగవద్గుణసంకీర్తనము చేయ నభ్యసింపుఁడు భగవద్దాస్య మల వడును తరువాతికథ నాలకింపుఁడు

ఇట్లు లాగోపికలు భగవంతుని వినుతించుచుఁ దద్దర్శనము కాలేదే యను తత్తఱపాటునఁ జిత్తము ఉత్తలంపడఁ బలవించుచుఁ దను రిపు డేమిచేయుచున్నవారో తెలియక యుండిరి అట్టితఱి నొక్కతుమ్మెద యందొక్క నెలఁతుకకుఁ గానవచ్చెను దానింజూచి తా నాడఁదలఁచుకొన్న మాటల నన్యాపదేశంబున నుద్ధవునకుఁ దెలుపం దలంచి శ్రీకృష్ణవర్ణనమును గోరునది గాన నాతుమ్మెదను శ్రీకృష్ణుఁ డంపినదూతగా భావించి యిట్లు పలికెను ఈమాట ఉద్ధవునకుఁ దెలియవలయుననియు వీనినెల్ల శ్రీహరికిం దెలుపుఁగాక యనియు నాతలోదరి తలంచెను

ఇందుమూలమున,

"కాచిన్మధుకరం దృష్ట్వా ధ్యాయంతీ కృష్ణసంగమమ్,
ప్రియప్రస్థాపితం దూతం కల్పయిత్వేదమబ్రవీత్ "౧౦

ఇందు ధ్యాయంతీ కృష్ణసంగమమ్ = అను వాక్యమునకు శ్రీహరి పొందుఁ గోరినదని కొందఱ అర్థముచెప్పి గోపికలు వ్యభిచారిణులనుదురు అంతకంటెఁ బాపకార్యము వేఱొకటి గానరాదు ధ్యాయంతి అనుపదము వారికిం గనఁబడదేమో ప్రియుఁడనఁగా విటుఁడనియే యర్థమని వారిభావమై యుండవచ్చు పాపము శాంతించుఁగాక లోకప్రియుఁ డగుభగవంతుని నెప్పుడు చూడనగునా యని ధ్యానించుచున్నదనియే యర్థము గ్రహింపఁదగును లోకమున వ్యభచారవృత్తిని మననము చేయుచు నను వారుండరని నా భావము ధ్యానించుట మననము చేయుట యను మొదలగుపదములను పరార్థపరమగునర్థము చెప్పునప్పు డుపయోగింతురుగాని దుష్కార్యపర మగు

నర్థము చెప్పుతటి నుపయోగించినట్లు నా చూచినంతదనుక లేదు వాఁడు వేశ్యను ధ్యానించుచున్న వాఁడు వీఁడు దొంగతనముచేయ మననము చేయుచున్నాఁడు అను వాడుక లేదు కావున నిట గోపిక భక్తిపరవశత్వమున శ్రీకృష్ణునిదర్శనమునే కోరి యిట్లు పలుకుచున్నది కాని నికామకామభీమసాయకవిదారితచిత్తపద్మయై యిట్లు మాటలాడ లేదని గ్రహింపవలయును "ధ్యాయంతీ కృష్ణసంగమమ్" అనువాక్యమునకు మహాకవిపోతన యెట్లు తెనిఁగించెనో పరికించి యామహాత్మునిభక్తిపారవశ్యమును గొనియాడుఁడు

చ. అనియిటు గోపికల్ పలుక నందొకగోపిక కృష్ణపాదచిం
తనమునఁ జొక్కి చేరువను దైవవశంబునఁ గాంచె నుజ్జ్వల
త్సునిశిత సద్వివేకముఁ బ్రసూన మరందమదాతిరేకముం
ఘన మృదునాదపంచలిత కాముకలోకముఁ జంచరీకముం.

కృష్ణపాదచింతనమునఁ జొక్కి అని వ్రాసి తన యపూర్వభక్తి చమత్కృతిని దెలిపి పోతన కృతకృత్యుఁ డయ్యెను మనమిట్లు విపరీతార్థమును జెప్పి యేల జన్మము నసార్థకముగఁ జేసికొనవలయునో తెలియనేరక యున్నవాఁడ లోకప్రియుఁ డగుభగవంతుఁడు పంపినదూతయనియే భావించి యిట్లు పలికెను భృంగమును గాంచి తాఁబలుకుభాషణముల నుద్ధవుఁ డెఱింగి శ్రీకృష్ణమూర్తికిం దెల్పుననియే గోపికల భావము ఆమాటలేవియో వినుఁడు అందు మూలము దానిపద్యము దాని విశేషార్థమును దిలకింపుఁడు

శ్లో॥ మధుప కితవబంధో మాస్పృశాంఘ్రిం సపత్న్యాః
కుచవిలులితమాలాకుంకుమశ్మశ్రుభిర్నః,

వహతు మధుపతి స్తన్మానినీనాం ప్రసాదం
యదుసదసి విడంబం యస్య దూత స్త్వమీదృక్

ఓ మధుకరమా! ధూర్తబాంధవము కదా నీవు సవతుకల వక్షోజములసమ్మర్దమున కలవాటుపడిన వనమాలకు ఁగిలిన కుంకుమమునవెలయు మీసములతో మాపాదంబు ముట్టవలదు ఇట్టి నీవెవ్వనికి దూతకృత్యము చేయవచ్చితివో ఆమధుపతి యాదవసభలోఁ బరిహాసాస్పదంబైన యామానినీజనుల ప్రసాదమునే వహించుం గాక

తుమ్మెదల మీసములు రక్తవర్ణముగా నుండుటంబట్టి వానిని ట్లుత్ప్రేక్షించి యాగోపిక పలికినది దీనికి మహాకవి పోతన,

మ భ్రమరా! దుర్జనమిత్ర! ముట్టకుము మాపాదాబ్జముల్
నాగర, ప్రమదాళీకుచకుంకుమాంకితలసత్ప్రాణేశదామ
ప్రసూ, నమరందారుణితాననుండవగుటన్ నాధుండు మ
న్నించుఁగా, క మమున్నేఁపుచుఁ బౌరకాంతలశుభాగారం
బుల న్నిత్యమున్

శ్రీహరి మధురానగర పౌరకాంతలసంగతిం జొక్కి యిక్కడికి రాకున్నవాఁడు అట్టివానికి నీవు దూతవు ఆహరి మధుపతి గదా యదుసభలోఁ బరిహాసాస్పదంబగు నా మానినులప్ర సాదంబే వహించును గాక యని స్వాభిప్రాయమును దెలిపెను ఇది ప్రాతీతికార్థము భక్తిభరితస్వాంత యగునొకగోపిక భగవద్విరహమున కోర్వఁజాలక వ్యాజస్తుతిరూపమున నీమాట పల్కినది మధుపా! యని సంబోధించినది ఓ కీటమా! నీ వెంత పుణ్యము చేసితివో యెఱుంగఁజాలను భగవత్పాదారవింద

మరందమును గ్రోలుదువు నీభాగ్యమే భాగ్యము నీజన్మము సార్థకము మహాభక్తులకుంగూడ దొరకని భగవంతుని పాదారవిందములు నీకు సేవింప లభించినవికదా అవి ముక్తిదాయకములు సనకసనందనాదు లాపాదారవిందభజనమునే కోరుదురు అని సంబోధించినందున మరల మాకెన్నఁడు శ్రీకృష్ణ పాదాంభోజములఁ గాంచుభాగ్యము లభించునో యని ప్రశ్నించిన ట్లూహింపనగు మఱియు ధూర్తబంధూ! అనియు సంబోధించినది నీవు సాహసముగలవాని చుట్టమవు కదా అనియు నర్థమగును ధూరుఁడు బంధువుగాఁ గలవాఁడవనియు నర్థమగును సదా తన్నే నమ్మియున్న మమ్ము విడనాడిపోవుటయే ధూర్తత్వమని గోపికభావము అట్టి శ్రీకృష్ణునిదూతవుకదా యని హెచ్చరించినది ఇట్టినీకు మావంటి యదృష్టహీనుల మాటలు వినఁబడునా యని తనదౌర్భాగ్యమును నిందించుకొనుచున్నది ఇందున్న బాలగోపాలుని దమపురమున నుండునట్లుచేసిన మధురానగరకామినులే మాకు సపత్నులని గోపిక తలంచెను ఔరా! మధురానగరమున వసించుమానినులెంత పుణ్యముచేసిరో, తమహృదయారవిందముల భగవంతు నిలుపుకొనఁజాలిరి గదా యనిభావము శ్రీహరి మధురాపురీమానినులఁ గౌఁగిలించుకొనెనని దీనిభావము కాదు ఒకప్పుడు పౌరకాంతల కుచసమ్మర్దమున నలఁగిన వనమాలాకుంకుమపంకముగల శ్మశ్రువులచే మాపాదముల నంటకుమని యర్థము చెప్పవచ్చునుగాని నలఁగినహారమున మరంద ముండదుగాన నట్టివనమాలపై భ్రమరము వ్రాలుట యసంగతప్రసంగమువంటిదగును కాఁబట్టి యాయర్థము చెప్పరాదు కుచశబ్దముచే

లక్షణా ప్రకారము హృదయ మర్ధమగును హృదయ కుంకుమ మనఁగా హృదయారవిందానురాగమని భావము తేలుచు. అట్టి మీాసములచే మాపాదమును ముట్టుదువేమో యట్లు చేయకు మనఁగా భగవంతుని పాదారవిందములను స్పృశించిన నీవు మాపాదముల ముట్టఁగూడదు మే మదృష్టముగలవారము కామని నిందించుకొనుచున్నది మాయనుగ్రహమేలగాని వారియనుగ్రహదృష్టులనే కోరనీ యని యీాసడించెను ఆపౌరకాంతల యదృష్టము మాకు లేకపోయెనే యను విచారము చేతనే యిట్లులనియె దీనిచే నుద్ధవా! నీవరిగి శ్రీకృష్ణునితో మధురానగరమున నీవుండుట కుమ్మలించు నీపాదసేవాధురంధరలయార్తిని బాపుమా యని చెప్పి యిచ్చుటి కాపరమేశ్వరుం బంపుమాయని స్వాభిప్రాయము తెలియఁజేసెనని గ్రహింపందగు మఱియు,

శ్లో॥ సకృదధరసుధాం స్వాం మోహినీం పాయయిత్వా
సుమనస ఇవసద్యస్తత్యజేఽస్మాన్ భవాదృక్,
పరిచరతి కథం తత్పాదపద్మం ను పద్మా
అపిబతహృతచేతా హ్యుత్తమశ్లోకజల్పైః

ఓ భ్రమరమా! ఒకప్పుడు జగముల మోహింపఁజేయఁజాలు తన యదరామృతమును దమిదీఱఁ ద్రాగనిచ్చి నీవు మకరందమును గ్రోలి పూవులవదలు చాడ్పున నాతఁడు మమ్మువదలెను అట్టివాని పాదారవిందమును భగవతి మహాలక్ష్మి యెట్లు సేవించెదునో సరిసరి తెలిసినది ఉత్తమశ్లోకజల్పములచేఁ దనచిత్తము మెత్తపడఁగా నాపద్మాలయ యా సుందరాంగుని జేరినది

కాంబోలు అని పలికెను ఇది ప్రాతీతికార్థము పోతనగారిశ్లోకమునకు

మ ఒకపువ్వొందలి తేనెద్రావి మధుపా! యుత్సాహివై నీవు వే
 డ్కోకటిం బొందెడుభంగి మన్మథరవీయూషంబునం దేల్చి మా, యకలంకోజ్జ్వల యౌవనంబుఁగొని యన్యాసక్తుఁడయ్యెన్ విభుం, డకటా! యాతనికెట్లుదక్కె సిరి మిథ్యాకీర్తి నమ్మెంజుమీ

అని వ్రాసి సర్వతోముఖపాండిత్యమును వెల్లడించెను ఇందలి విశేషార్థమేదియనఁగా! సకృత్=అనఁగా నొకానొకప్పుడు యోగనిద్రాపరాయణుఁడై కొంతకాలముండి సృష్టిచేయు నూహ కలుగఁగా నాదిశక్తిని బయలుపడంజేసి బ్రహ్మాదులను బుట్టించి వారికి జగన్మోహనకరములగు నుపనిషదర్థములను దెలిపి యని భావము అధరామృతము వాగమృతమని తాత్పర్యము క్రిందిపెదవిరసమని కాదు అమృతమువంటి వాక్కులని సారము ఇట్లుతెలిపి కొంతకాలముకాఁగా తుమ్మెద మకరందముగ్రోలి యాపువ్వుల వదలునట్లు సుమనసుల ననఁగా దేవతలను వదలును మరల యోగనిద్రాపరాయణుఁ డగునని భావము అట్టి నిరంజనుఁడగు భగవంతుని పాదపద్మముల మహాలక్ష్మి యెట్లు సేవించెను? ఓహో! తెలిసికొంటిని ఉత్తమశ్లోకజల్పైః=మిథ్యాకథలచేత (మిథ్యాకథాభిః=అనిర్వాఖ్యా) పరిదృశ్యమానప్రపంచము స్థిరముకాదను మొదలగు తత్త్వవాక్కులచేత హృతచేతాః=హరింపఁబడిన హృదయముగలదై, అనఁగా నీ ప్రపంచము నాచే సృజింపఁబడినది ఇది భగవత్కరుణచే వెలసినది కాని యెపుడు నశించునో దీని నమ్మియుండరాదు నిత్యుఁ

డగు నీపరాత్పరునే సేవింపందగును అని వాస్తవమెఱింగి సేవించెను మేమట్లు సేవింపఁజాలక పోతిమని గోపికభావము. భగవత్సేవాపరాయణత్వమున వెంటఁబోవక యిందున్నవారమని యాగోపిక చింతించెను ఇట్లు చెప్పుటచే నుద్ధవుఁడీమాటల పొందెఱింగి శ్రీకృష్ణునితో ననన్యపరాయణలై గోపికలున్నవారని తెల్పునని యామె యూహించెనని మన మెఱుంగవలయును

ఇట్లుపలికి యంతతో సంతృప్తినొందక మఱియు నిట్లనియె

శ్లో॥ కిమిహబహుషడంఘ్రే గాయసి త్వం యదూనా
మధిపతిమగృహాణా మగ్రతో నః పురాణమ్,
విజయసఖసఖీనాం గీయతాం తత్ప్రసంగః
క్షపితకుచరుజస్తే కల్పయం తీష్టమిష్టాః ౧౪

ఓ షట్పదమా! పురాతనములగు యదుపతి చరిత్రములను గృహరహితలమై వనటఁగుందుమాముందు విశేషించి గానము చేయనేల? విజయ సఖుఁడగు నా కృష్ణున కిప్పుడు చెలులు పెక్కుమంది యుందురు వారిముందు తత్ప్రసంగము పాడుము ఆ క్రొత్తచెలులు మర్మ మెఱుంగనివారు కావున నీపాటకుఁ దమ కుచాలంకారములు చెడిపోవ మైమఱచి నీకిష్టములగు వాని నొసంగుదురు అని సామాన్యార్థము ఈ శ్లోకరత్నమునకు మహాకవి పోతనపద్య మిద్దియే

శా॥ భృంగా! కృష్ణుఁడు మంచివాఁడనుచు సంప్రీతిం బ్రశంసించె దీ,సంగీతంబున నేము చొక్కుదుమె తచ్చారిత్రముల్

వింతలే, యంగీకారముగావు మాకుఁ బురకాంతాగ్ర ప్ర
దేశంబులన్, సంగీతంబొనరింపు వారిదుదు రోజన్నికు ని
ష్టార్థముల్

పలోకో యీపద్యము చప్పిడిగా నున్నది. మూలార్థ మిందుఁ
బోషింపఁబడలేదు మహాకవిభావమేమో తెలిసికొనఁజాలకు
న్నాఁడను "అంగీకారము కావు మాకు" అనువాక్యము సర్వ
థా అసంగతమనక తప్పదు విజయ సఖసఖీనామ్=అను భాగ
మునకుఁ బురకాంతాగ్ర ప్రదేశములన్, అని తెనిఁగింపఁబడు
ట విరసమని నా భావము ఇందలి విశేషార్థ మేమనఁగా,

యదూనా మధిపతిమ్ = శాపవశమున రాజగౌరవహీను
లైయున్న దీనులకధిపతి అనఁగా దీనజనరక్షకుఁ డనుట దీనిచే
నార్తత్రాణపరాయణత్వము భగవద్గుణ మని తేటపడియెడిని
అట్టి దీనమానవ మందారమును విశేషించి గానముచేయుచు
న్నావే ఏల? ఇప్పుడు మాస్థితి యెట్లున్నదనఁగా, అగృహాణాం
నః అగ్రతః=గృహములులేక ఆశ్రయములేక యని భావము
మా కాశ్రయభూతుఁడగు భగవంతుఁ డిటలేకపోఁగా మేము
దిక్కులేక యున్నవారము కదా ఇట్టి దీనలగు మాముందు.
పురాణమ్ చరితమ్=బహుతరముగా వేదవేదాంగములు ఘో
షించు నితిహాసము ననిసారము అనఁగా మే మెఱుంగుదుము
కాని దాని నిపుడు నీవు మాయెదుటఁ బాడఁగా మాకుఁ బరి
తాప మధికమగును అట్టి మాదైవమిప్పుడు మధురానగరమున
నున్నవాఁడు అందుఁ గ్రొత్తచెలులు పెక్కుమంది సేవించుచుం
దురు వారి కీమహాత్ముని చరిత్రము తెలిసియుండదేమో నీ
వక్కడికిఁబోయి పాడుము నీ పాటనువిని భగవన్మహిమము

నెఱింగి తమహృదయ సంతాపమును బాపుకొందురు నీకు నిష్టములొసంగుదురు అనఁగా నీపాట ఫలించును

ఇట్లనుటచే భగవన్మహిమముల నెఱుంగక కృష్ణుఁడు మాకుం దక్కెననుకొందురు కాఁబోలు మేము నిట్లే నమ్మియుంటిమి మానమ్మిక వమ్మైనది ఒక్కచో నుండువాఁడు కాఁడు కావున మావలెనే మోసపోకుండఁ ద్వరపడి భగవంతుని సేవింప నూహ వారికిం బుట్టించుటయే నీపాటకు ఫలమని గోపికభావము ఈ భావము తెలిసికొని యుద్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తితో భక్తిపరవశలై యున్నవారు గోపికలని తెల్పునని గోపికనమ్మెనని మన మెఱుంగఁదగు ఇట్లుపలికి మరల నాగోపికయి ట్లనియె

శ్లో॥ దివిభువిచరసాయాం కాస్త్రియస్తద్దురాపా
కపటరుచిరహాస భ్రూవిజృంభస్య యాస్స్యః,
చరణరజఉపాస్తే యస్య భూతిర్వయంకా
హ్యపిచ కృపణపక్షే హ్యుత్తమ శ్లోకశబ్దః ౧౫

భృంగమా! శ్రీకృష్ణుని కపటంపు నవ్వులకును, గనుబొమలఁద్రిప్పుటలోనగు విలాసములకును నీమూఁడు లోకములలో నుండు నేస్త్రీ లోఁబడకయుండఁగలదు? లక్ష్మీదేవియే తత్పాదరాగముఁగోరి యుపాసించుననఁగా మే మేపాటివారము? ఐనను దీనులయెడఁ గరుణఁజూపునట్టి మహాత్మునకు నుత్తమశ్లోకశబ్ద మన్వయించుననిమాత్రము నీ వాజగన్నాథునితోఁ బల్కుము ఇదియే యిందలి ప్రాతీతికార్థము ఈశ్లోకమాణిక్యమునకు మహాకవి పోతన

మ సమదాళీశ్వర! చూడు ముజ్జ్వలితహాసభ్రూవిజృంభంబు
లన్, రమణీయుండగు శౌరిచేఁ గరఁగరే రామల్ త్రిలో
కంబులం, బ్రమదారత్నము లక్ష్మి యాతనిపదాబ్జాతంబు
సేవింప నిక్కము నేమెవ్వర మాకృపాజలధికిం గారుణ్య
ముం జేయఁగన్

అనునీపద్యమును వ్రాసిరి కాని శ్లోకచతుర్థపాదార్థ మిందుఁ
బోషింపఁబడక తికమకగా వ్రాయఁబడిన దనవలసి వచ్చినది

ఈ శ్లోకమునఁగల విశేషమేది యనఁగా, భృంగమా!
శ్రీకృష్ణుని భ్రూభంగ విలాసాదులు హాసములు కపటములు
గాని వాస్తవములు కావు కార్యార్థము చూపఁబడునవియే
కాని యాతఁడు నిరంజనుఁడగుట నిట్టి వికారములు లేవు.
కావున విలాసార్థము చూపఁబడు నతని తాత్కాలికచర్యలం
గాంచి యవి నిక్కములనియే భావించి ముల్లోకములయందలి
వనితలు లోఁబడుదురు అనఁగాఁ బ్రకృతియొక్క యపరస్వ
రూపలుగానఁ బరమపురుషునకు లోఁబడియే యుందురు భగ
వత్తత్వమెఱింగిన యా శ్రీదేవియే తత్పాదపరాగమును గోరి
సేవించెడిని ఆమె విషయమే యిట్లుండఁగా నీలోకమున నవత
రించిన మాగతి యెట్లుండునో చెప్పవలయునా? ఉత్తమశ్లోకు
లనఁగా దీనుల నుద్ధరించువారని యర్థము ఈ మాటమాత్ర
ము చెప్పుము అనఁగా భగవత్తత్వము నెవ్వరే నెఱుంగఁ
జాలరు అందును బూర్వస్మృతిలేక యీలోకమునఁ గార్యార్థ
మవతరించితిమి కాన మేమెఱుంగఁజాల మనుట యతిశయో
క్తికాదు లక్ష్మీదేవియే భగవత్పాదారవింద రజమును గోరి
యుపాసించుచున్నది దీనులగు నీగోపికాజనముల విషయము

మఱువవలదని చెప్పుము ఇదియ మాకు నీవు చేయఁదగు మహోపకారమని గోపికభావమైనట్లు మనము గ్రహింపవలయు

ఇట్లనుటచే నుద్ధవా! మేము శ్రీకృష్ణునిరూపమును గాంచి మోహించిన వారముగాము శ్రీదేవి యేపాదపద్మరజస్సును బడయఁగోరినదో యావాంఛనే మేమును గలిగియున్న వారము కావునఁ గపటనాటక సూత్రధారుఁడను మాటను మఱచి తన్నేనమ్మి కృతకృత్యలము కాఁగోరు దీనజనులమగు మాపైఁ గరుణ యునుపవలయునని మామాఱుగాఁ బ్రార్థింపుము అని యుద్ధవునిఁగూర్చి యన్యాపదేశముగా గోపిక చెప్పెను ఇట్లు నుడివి యంతతోఁ దృప్తినొందక మఱియు నిట్లు చెప్పుచున్నది

మూ విసృజశిరసిపాదం వేద్మ్యహం చాటుకారై
రనునయవిదుషస్తేఽభ్యేత్య దౌత్యైర్ముకుందాత్,
స్వకృతఇహవిసృష్టాపత్యపత్యన్యలోకాః
వ్యసృజదకృతచేతాః కిన్నుసంధేయమస్మిన్ ౧౬

ఓ రోలంబమా! శిరముననునుచుకొన్న పాదమును వదలుము ముకుందుఁడు పంపఁగాఁ దదీయదూతకృత్యంబు సాగింప నరుదెంచి యనునయోక్తుల మమ్ము బుజ్జగింపనేర్చిన నీనేర్పెల్ల నే నెఱుంగుదును తనకొఱకై పతులసుతుల నన్యలోకంబులను ద్యజించినవారి నాచంచలస్వాంతుఁడు విడిచెను ఇందు సంధి యేమియున్నది? అని గోపికపలికెను ఇది ప్రాతీతికార్థము ఈ శ్లోకవర్యమునకు మహాకవిగారి పద్యము

శా రోలంబేశ్వర నీకుదౌత్యము మహారూఢంబు నీనేరుపుల్
చాలుఁ మచ్చరణాబ్జముల్ విడుపు మన్మన్నాథ పుత్రాదు

లన్, లీలంబాసి పరంబుడించి తనకున్ లీనత్వముం బొందు
మ, మ్మేలాపాసె విభుండు ధార్మికులు ము న్నీచందముల్
మెత్తురే.

పద్యమెంత చక్కఁగానున్నదో పరికింపుఁడు ఇందుఁగల విశేషార్థ మేదనఁగా ఆ కాలమున నాతుమ్మెద గోపికపాదమూలమునఁ బ్రవేశించుచుండెను తన్ను క్షమింపుమని యది వేఁడ వచ్చుచున్నదని యీగోపికభావించి యిట్లు పలుకుచున్నదని వ్యాఖ్యాతలభావము కావుననే మూలమున "విసృజశిరసిపాదమ్" అని చెప్పఁబడినది

ఓ మధుకరమా! మేము పతులను సుతులను మఱియు సర్వలోకమును నిదియదియని యననేల? సమస్తమును వదలితిమి భగవంతుఁ డిట్టి మమ్మేల వదలి మధురానగరమున నున్నవాఁడో తెలియకున్నది ఇంక నిపుడు సంధిచేయ నేమున్నది? అనఁగా సర్వమును త్యజించి తన్నే నమ్ముకొనియున్నవారము మమ్మువదలి వేఱొకచోటికిం బోవుట న్యాయముకాదు ప్రియవచనములతో నిపుడేమిలాభము? మమ్ముద్ధరించినఁగాని యీతాపము శాంతింపదు మాకుఁ బ్రత్యక్షదర్శన మొసంగుమని శ్రీకృష్ణునితోఁ బ్రార్థింపుము

అనన్యా శ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్

అను తనప్రతిజ్ఞను మఱువవలదని ప్రార్థింపుము చంచలస్వభావమును వదలి అనఁగా మమ్ముఁ బరీక్షించుపని యికమాని తనపాదారవిందభజనాసక్త చిత్తమునన్న మమ్మెల్ల రక్షింపఁబూనుమని భగవంతునితో విన్నవింపుమనునదియే గోపికభావము

అనిపలికి మఱియు నాగోపిక భృంగముం జూచుచు నిట్లుపలికెను

మా॥ మృగయురివకపీంద్రం వివ్యధేలుబ్ధధర్మా
స్త్రియమకృతవిరూపాం స్త్రీజితః కామయానాం,
బలిమపిబలిమత్త్వా వేష్టయద్ధ్వాంక్షవద్య
స్తదలమసితసఖ్యై ర్దుస్త్యజ స్తత్కథార్థః ౧౭

భృంగరాజమా జగన్నాయకుఁడు పూర్వావతారంబున నొక్కట ధర్మపద్ధతినిమాని బోయవానికరణిఁ గ్రూరుఁడై వానరనాథుఁడగు వాలిని వధించెనఁట కాంతాపరతంత్రుఁడై తన్నుఁ గోరివచ్చిన వారిని విరూపిణిగా నొనర్చెనఁట బలిచక్రవర్తిని యాచించి యామహానీయుఁ డాదరించియొసంగిన బలిని గైకొనియుఁ గాకివలె నతని యుపకారం బూహింపక యట్టి మహాదాతను బంధించెనఁట అట్టి యీ గోపాలుని చెలిమి యిఁకఁ జాలు చాలు ఐనను తదీయకథార్థములు విడువఁగాడకయే యున్నవి ఇదియే దీనిప్రాతీతికార్థము దీనికిఁ బోతనమహాకవి,

శా॥ వాలింజంపెను వేఁటకానిపగిదిన్ వంచించి దైత్యానుజన్
లోలంబట్టి విరూపఁజేసెను బలిన్ లోభంబుతోఁగట్టి యీ
త్రైలోక్యంబు మొఱంగి పుచ్చుకొనియెన్ ధర్మజ్ఞుఁడే మాధవుం,
డేలాపట్టుదయెగ్గుమావలన నీ కెగ్గింపఁగా నేటికిన్

ఆర్యులారా! భ్రమరగీతలకు నేఁజెప్పిన భావము కాకపోయినచో నాగోపిక కృష్ణుని పూర్వావతారములఁ బేర్కొనియుండునా? కేవల కాముకుఁడగు కృష్ణు నుపాలంభించును గాని వామనావతారమున బలిని బంధించుటయు, రామావతారమున శూర్పణఖ ముక్కు సెవులు గోయుటయు, వాలిని బొంచి

యుండి చంపుటయుఁ జేరోఁకనజాలునా? గోపికలు జారిణులై కృష్ణుని వలచిరనుమాట దీనివలన నేటఁగలిసెఁగదా షట్పద మునుగాంచి సంభాషించునెపమున నుద్ధవునకుఁ దెలియునట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు భగవంతుఁడనియు, నింతకుముందెన్నియో యవ తారములనెత్తి యెన్నియో మహాకార్యముల నొనరించెనని యుఁబలికెను మధురానగరకాంతామణు లెంతటిధన్యతమలో యని వినుతించెను త న్మెడఁబాసిపోయి నేయని యుమ్మలించెను భగవంతునిగా శ్రీకృష్ణునెఱింగిన గోపిక కామపరతంత్రయై మాటలాడెననుటకన్న నవివేకము వేఱేమున్నది? ఆభావమును దూరముచెసి భక్తిపరవశయగు గోపిక శ్రీకృష్ణునిజూడఁ గాం క్షించి తద్గుణగణముల నెట్లు వర్ణించెనో యాలకింపుఁడు భక్తి భావమెఱుంగని యలసులపలుకులకుఁ జెవియొగ్గకుఁడు. అది మనల నిరయమునకుఁ ద్రోయుపద్ధతి కావున భగవద్దివ్యకథా రత్నముల శ్రవణముల నలంకరింపుఁడు గోపికామతల్లికభావ మును జిత్తగింపుఁడు. ఇందలి విశేషార్థ మేమనఁగా, ఓ షట్పద రాజమా! శ్రీకృష్ణుఁడు వామనావతారమునందును శ్రీరామా వతారమునందు నొనరించిన మహాకార్యముల నెఱుంగుదును వారివారి కర్మానురూపఫలము లనుభవమునకు రాఁగా నన్ని యుఁజేసినట్లు నటించుచు సాక్షీమాత్రుఁడవై యుందువు ఇట్టి నిన్నాశ్రయించితిని నాయల్పాపరాధముల సహించి నీపాదదా స్యము నొసంగుము దయచే నపరాధముల క్షమించువాఁడవు కావనియుఁ గర్మస్వరూపుఁడవనియు నిరంజనుఁడవనియు సర్వ సాక్షివనియు బలి శిక్షణ శూర్పణఖావమాన నకృత్యముల వలనఁ దెల్లమయ్యెను వినను సదా నీదివ్యకథామృతమును

ద్రావుచుఁ దనివిసనకయున్న దానను నీ చరణదాసికను నన్నుఁ గృతకృత్యనుగా నొనరింపుమా యని వేఁడెనని మనమూహింపక తప్పదు అనిపలికి యింకను భక్తియుత్కటముకాఁగా మఱియు నిట్లనియె

మా॥ యదనుచరితలీలాకర్ణపీయూషవిప్రు
ట్స్కృదదనవిధూత ద్వంద్వధర్మావినష్టాః
సపది గృహకుటుంబం దీనముత్సృజ్య దీనా
బహవఇవ విహంగా భిక్షుచర్యాం చరంతి ౧౮

ఓతుమ్మెదా! శ్రీకృష్ణునికథలు ధర్మార్థకామములఁ దుదముట్ట నిర్మూలించునవి అయినను వదలఁజాలకయున్నారము కారణ మేమో తెలియదు ఆవిధమెఱింగించెదను వినుము త్వరపడి వేఱొకతావునకుం బోనుద్యమింపకుము ఆ గోపాలకృష్ణచరిత్రమను కర్ణామృతపుఁదుంపురులు ఒక్కసారి చవిచూచినం తనే ద్వంద్వధర్మములన్నియుఁ దొలఁగును అంతియకాక ప్రపంచమందాసక్తి యెడఁబాయును మఱియు గృహము కుటుంబమును వీడవలయుననుబుద్ధి పొడమును ఇట్లుకాఁగా భోగహీనులై పెక్కుమంది మానవులు హంసాదిపక్షులవలె భిక్షువృత్తి నాశ్రయింతురు వింటివా శ్రీకృష్ణచరితములెట్టివో అనియెను ఇది ప్రాతీతికార్థము ఈశ్లోకవతంసమునకు మహాకవి పోతన,

ఉ॥ పన్నగ వింటిపై కెగసిపాఱు విహంగములైన వీనులం
దన్నొకమాటు విన్న గృహదారసుతాదులఁ బాసి విత్తసం
పన్నతడించి సంసరణపద్ధతిఁ బాపెడువాఁడు నిత్యకాం
క్షన్నెఱినున్న మాబ్రదుకునై చునెయేలమధువ్రతోత్తమా.

అనుపద్యమును వ్రాసెను పలాకొ శ్లోకార్థమునకుఁ బద్యార్థ

మునకుఁ గాశీరామేశ్వరములకుండినంత దూరమున్నది విహాంగా ఇవ పక్షులవలె ననఁగా జనులు హంసాదిపక్షులవలెనని మూలముననుండఁగా నాకాశమునఁబోవు పక్షులైన నొకపర్యాయము భగవన్నామమునో భగవత్కథనో విన్నంతన యని వ్రాసిరి కారణ మెఱుఁగఁజాలకున్నాఁడను మొత్తముమీఁద నీపద్యము మూలార్థమును బోషింపఁజాలదనుట నిక్కము విశేషార్థ మేమనఁగా, భగవత్కథ యమృతమువంటది ఆ యమృత బిందువు నొక్కసారి క్రోలినంతమాత్రమున శీతోష్ణములు సుఖదుఃఖములు లోనగుద్వంద్వములు తుదముట్ట నశించును గృహమునందును గుటుంబమునందును రోఁత పుట్టును హంసాదిపక్షులవలె భిక్షుకు లగుదురు అనఁగా సర్వమును సన్యసించి తిరుగుదురు హంసల నుదాహరణముగా నేల గైకొనఁబడెన నఁగా సారాసారవివేకము హంసలకుఁ గలదు కనుక నిస్సారముగా నున్న నీభవమునువదలి సారతమమగు ముక్తిమార్గమును గనుఁగొందురు అను నర్థమునకై హంస లుదాహరణముగాఁ గైకొనఁబడినవి అనఁగా భగవత్కథల నాలకించువారికి సంసారబాధ లుండవనియుఁ బరమహంసవృత్తి యలవడుననియు దీనిసారము భగవత్కథల నాలకించుట యనఁగా వానిని విని తదుక్తప్రకారంబునఁ బ్రవర్తించి యని గ్రహింపవలయును ఇదియే గోపికభావము భగవత్కథాశ్రవణఫలము వైరాగ్యప్రాప్తియే యని దీనిసారము

మహాశయులారా! కామాతురయగు గోపికపలుకు లిట్లే యుండునా? ఇందుఁ గామాతురతఁ గనఁబఱచు పదమొకఁటేని కలదా? పరమ జ్ఞానమును సూచించుభావమే యిందుఁ

ప్రతిపదమునందును దేలునుగదా కావున గోపికలు కామాతు రలనియు శ్రీకృష్ణుఁడు జారుఁడనియుఁ బలుకు వారిపలుకులు సాధువుల చెవులకు ములుకులు కావా! అవి సాధువులని నమ్మ వచ్చునా? వారికి భగవత్కథామృతము చవిగొను యోగ్యత కలదా అట్టివారిమాటలు పాటింపక మహాభక్తిపరవశ యగు గోపిక హృదయావేగము నెఱింగి తద్రీతి మనముకూడ భగవ త్కథాతత్త్వము నెఱుంగవలయును అల్పమతులపలుకులఁ జెవిఁ బెట్టకుండుటయే భక్తులపని ఇట్టి పరమపవిత్రచరిత్ర యగు గోపికయందు వేఱుభావ మారోపించుటకంటెఁ బాపకార్యము వేఱేముండును? అట్టికార్య మొనరింపకుఁడు తరువాతి విష యము నాలకింపుఁడు ఇట్లుపలికి మఱియు నిట్లు చెప్పెను

మూ॥ వయమృతమివజిహ్మ వ్యాహృతం శ్రద్దధానాః
కులికరుతమివాజ్ఞాః కృష్ణవధ్వోహరిణ్యః,
దదృశిమసకృదేతత్తన్నఖస్పర్శతీవ్ర
స్మరరుజఉపమంత్రిన్ భణ్యతా మన్యవార్తా ౧౯

ఓ ప్రియదూతా! భృంగమా! ఈవార్త యటుండఁగాక బోయవాని కపటకంఠస్వరమును మృగరుతంబే యగు సత్యము అని నమ్మి శ్రద్ధయునిచి మృగభార్యలు ఆబోయవాని శరనిహతిం గాంచి దురంతవేదనంబడునట్లు మేమును గపటమెఱుంగనివా రమాట నాకుటిలవాక్కు సత్యమని నమ్మి యతని నఖస్పర్శ మునఁ దీవ్రమగు స్మరవ్యాధి నొందితిమి ఇంకెం జాలుఁజాలు ఆ మాటలవదలి వేఱువార్తయుండినం జెప్పుము ఇది సామా న్యార్థము ఈ శ్లోకశిరోమణికి మహాకవిపోతన,

మ కమనీయంబగు వేఁటకాని పలుకాకర్ణించి నిక్కంబుగాఁ
దమచిత్తంబులఁ జేర్చి చేరి హరిణుల్ తద్బాణనిర్భిన్నలై
యమితోగ్రవ్యథ నొందుభంగి హరిమాయాలాపముల్
నమ్మి దుఃఖములంజెందితి మంగజాస్త్ర జనితోగ్రశ్రాంతి
నిందిందిరా

అని వ్రాసి తనయవ్యాజభక్తిభరమును దెలిపి కృతార్థుఁ డయ్యెను ఇందలి విశేషార్థమేమనఁగా, గోపిక శ్రీకృష్ణదర్శనము కలుగదాయెఁ గదా యనువిచారమునఁ జిత్తము తత్తఱపడుచుండఁగా నీవాక్యము చెప్పుచున్నది హరిణముభార్యలు దూరమున నుండెను భర్త వేఱొకతావున నుండెను వేఁటకాఁడు జింకవంటి కంఠస్వరమున నఱచెను అది విని తమభర్త తమ్ముఁ బిలుచుచున్నవాఁడని నమ్మి త్వరపడి యచ్చోటికిం బోవ నాబోయ వాఁడితూపుల వానింగొట్టెను దాన వేదనలం బొందెను అట్లే మేమును గపటచరిత్రుఁడగు శ్రీకృష్ణుని మాటలు సత్యములని నమ్మి చెంతకుం బోయి యతని నఖస్పర్శమునఁ బడరాని బాధలం బడితిమి కావున నామాటల నీకఁ జాలింపుము ఇంకేమేని వేఱువార్తలున్నం బలుకుము అని గోపిక పలికినదని శ్లోకగతభావము దీనినుండి గ్రహింపఁదగు సారమేమని యూహించు టుచితము పూర్వశ్లోకమున నట్టిభక్తిని వెల్లడించి యీశ్లోకమున సంభోగమును వర్ణించెననుట యసంగత ప్రసంగముకదా ఈశ్లోకమున గురువు శిష్యునుద్ధరించుపద్ధతి చెప్పఁబడినది లోకమునఁ గొంచఱువంచకులు గురువులవలె నటించుచు వంచకులై ధనార్జనము చేయుచుందురు వారి పలుకులు మృదువులై మధురములై యుండును. ఇతరులఁ

జెంతఁ జేర్చుకొనుటయే వారియుద్దేశము అంతియకాని శిష్యుల నుద్ధరించునూహలు వారికి లేవు కావున నట్టివారిపలుకులు సారవంతములని నమ్మి చెంతఁజేరినచో ద్రవ్యము పోవుటయే గాక పెక్కుకష్టము లొనఁగూడును అట్లే మేమును శ్రీకృష్ణుని గోకులమున నుండునంతదాఁక సామాన్యరాజపుత్త్రునిగా భావించితిమి అట్టిమాకు నతఁడు తత్త్వ ముపదేశింపకుండెను భగవత్సంగతికల్గియు సంసారనివృత్త్యుపాయము తోఁపలేదు కావునఁ గరుణమెయి మాకు సదుపదేశమును జేయునట్లు చేయుము ఇపుడుచేసిన యుపదేశమున భవబంధములు విచ్ఛిన్నములు కాలేదు భవబంధనవిచ్ఛేదమే మేము కోరునది కావున దాని లభింపఁజేయుమా యని మాప్రార్థనముగా భగవంతునకుం దెలుపుమా యని గోపిక హృదయాభిలాషము నఖస్పర్శమనుచోట గురువు శిష్యున కుపదేశించునట్టున హస్తమస్తకసంయోగరూపక్రియయని తెలిసికొనవలయును ఇదియే సరసము పోతనమహాకవి యీభావమునే సూచించెను "హరిమాయాలాపముల్ నమ్మి దుఃఖములం జెందితిమి" అనఁగా హరి తనతత్త్వమును దెలుపక మానుషదేహోచితభాషలనే చెప్పెను కాన మాదుఃఖములు నశింపలేదని దీనిభావము స్మరరుజమనఁగా విషయాభిలాషమని యర్థము దానిఁ బోకార్పయత్నించుట తరణోపాయమని దీని సారము ఇట్లు పలికి మఱియు నిట్లు పలికెను

మా॥ ప్రియసఖపునరాగాః ప్రేయసాప్రేషితః కిం
వరయ కిమనురుంధే మాననీయోఽసి మేఽంగ,
నయసి కథమిహాస్మాన్ దుస్త్యజ ద్వంద్వపార్శ్వం
సతతమురసి సౌమ్య శ్రీవధూస్సాకమాస్తే ౨౦

ఇప్పుడు గోపిక భగవత్సమీపాగమనమును గోరుచుఁ ద్వరపడు చున్నది తదనుగుణముగాఁ బల్కుచున్నది ప్రియుఁడగు శ్రీకృష్ణుని మిత్రమా! భృంగరాజమా! మా ప్రియతముఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి పంపవచ్చినవాఁడవా? నీవు మాకు సమ్మానింప నర్హుఁడ వగుదువు నీ కేమికావలయునో కోరుము మ మ్మిచ్చటనుండి విడువఁబడని మిథునీభావముగల యాకృష్ణుని చెంతకుం బిలుచు కొని పోవుదువో ఓ సాధువా! ఆ గోపాలబాలుని వక్షస్థల మున శ్రీదేవియను కాంతామణి యెల్లతఱి నెడఁబాయకుం డును అని పలికెను ఈశ్లోకరత్నమునకు మహాభక్తుఁడు పోతనకవిచంద్రుఁడు పద్యమును వ్రాయక భక్తిభరమున వేఱొక భంగిన బద్యములను వ్రాసెను కారణ మిదమిత్థమని యరయ నే నెంతవాఁడను? హృద్యమగు నాపద్యములను బఠింపుఁడు

ఉ. బంధుల బిడ్డలన్ మగల భార్యలఁ దల్లులఁ దండ్రులన్ మనో
జాంధతఁ జేసి డించి శరణందిన మమ్ము వియోగదుర్దశా
సింధువులోనఁ ద్రోచి యిటు చేరకపోవుట పాడిగాదు పు
ష్పంధయ మీయధీశునకుఁ బాదములంబడి యొత్తిచెప్పవే.

సీ. కాంచనరత్న సంఘటితసౌధంబులే,
మాకుటీరంబులు మాధవునకు
వివిధనరేంద్ర సేవిత రాజధానియే,
మాపల్లె యదువంశ మండనునకు
సురభి పాదపలతా శోభితారామమే,
మాయరణ్యము సింహమధ్యమునకుఁ
గమనీయలక్షణ గజతురంగంబులే,
మాధేనువులు కంస మర్దనునకు.

తే రూపవిభ్రమ నైపుణ రూఢలైన
మగువలమె మేము మన్మథమన్మథునకు
నేల చింతించు మముఁ గృష్ణుఁ డేలతలఁచుఁ
బృథివినధిపులు నూతన ప్రియులుగారె

ఈపద్యములకు మూల మామహాత్ముని భక్తిభావమే కాని వేఱొకటియని వచింప నవకాశములేదు ఇందు గోపికకుఁగల భగవత్పాదభక్తియుఁ దద్దర్శనాతురము తేటపడుటయే కాక దైన్యముగాడఁ దెల్లమగును అనాథలమగు మ మ్ముద్ధరింపఁద గునని కోరినదనుటయే యిందుఁగలసారము ఇందలి విశేషార్థము ఇపుడు గోపికచిత్తము భక్తిరస భరితమగుట పరవశతం జెందినది ఆతుమ్మెద మరల వచ్చెనని భ్రాంతినొందినది కావున నే యనన్యభావమున భగవంతుని వినుతించుచున్నది భగవంతుని పాదము లరవిందములు అందు వ్రాలి మకరందము నాస్వాదించుట తుమ్మెదలసహజవ్యాపారము అట్లే భక్తుఁడు తన మనస్సును సదాభగవత్పాదములయం దునుచును అందుండి దాని మరల్పనూహింపఁడు అట్టివానిం గాంచినంతనే పామరులు కృతార్థులగుదురు కాఁబట్టియే,

దర్శనాదేవసాధవః.

అన్నసూక్తి కలిగినది కావున భగవంతునియందు నిరుపమాన భక్తి గలయుద్ధవుఁడు వచ్చుటెఱింగి పల్కుచున్నది మహాభక్తుఁడా! మా ప్రాణప్రియుఁడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము పనుపఁగా వచ్చితివి నీ వేమిగోరిన నిత్తుము సంశయింపక కోరుము ఆర్యా! నీవు మాయాదృతికిఁ బాత్రుఁడవు కదా భగవద్భక్తుని లెట్టి మాయాదరణమునకుం బాత్రుఁ డెవ్వఁడు కలఁడు? అట్టి

నీవు మా పుణ్యవశంబున నరుదెంచితివి మానోములు ఫలించినవి సకల ద్వంద్వక్షయంకరుఁ డగు శ్రీకృష్ణుపార్శ్వమునకు మమ్ముం దోడ్కొనిపొమ్ము తద్దర్శనమున శీతోష్ణాదిద్వంద్వములు పాఱిపోవును ఆమహాత్ముని వక్షస్సీమ శ్రీదేవియున్నది అనఁగాఁ బ్రకృతింగూడిన యీ సగుణబ్రహ్మమును జూడఁగోరుదుము ఎవ్వని హృదయపీఠమున స్త్రీదేవికలదో యాతఁడనఁగా సగుణబ్రహ్మమని తాత్పర్యము నిర్గుణుని చెంతకుం గొనిపోవుట దుర్లభము కావున నుపాసకుఁడు సగుణబ్రహ్మము నాశ్రయింపవలయు నిర్గుణబ్రహ్మము చెంత కనఁగా నాతత్త్వము సర్వవ్యాపకము కాన నుపాస్యము తొలుదొలుత కానేరదు సోఽహం భావమే యతనివిషయమున నుపాసనాఖ్యగాఁ జెప్పఁబడును అని సారము

ఇందు భగవంతుఁడు సకల ద్వంద్వదుఃఖవినాశకుఁ డని చెప్పిన గోపిక పూర్వశ్లోకమున శ్రీకృష్ణుని నఖక్షతములను గోరినదని చెప్పనగునా ? సరసమతులు చవ్వకుందురా? కాఁబట్టి గోపిక భక్తిరసప్రపూర్ణహృదయయనియు భగవద్దర్శనాతురయనియు మనమెఱుంగుట సాధుమార్గము నాశ్రయించుట అట్టువోట సాధ్వర్థమును గ్రహింపుఁడు తరువాతివార్త నాలకింపుఁడు

మూ॥ అపిబతమధుపుర్యా మార్యపుత్రో౽ధునాస్తే
స్మరతి స పితృగేహాన్ సౌమ్యబంధూంశ్చ గోపాన్,
క్వచిదపినకథానః కిం కరీణాం గృణీతే
భుజమగరు సుగంధిం మూర్ధ్న్యధాస్యత్కదాను

పుణ్యాత్మ గలమధుకరమా! ఆయార్యపుత్త్రుఁడు మధురా

పత్తనవరమున నిప్పుడున్నవాఁడా? ఇచ్చటి పితృగృహములను బంధువులను గోపకులను స్మరించునా? తనపాదసేవ చేయుచుండు నీదాసికల కుశలము నొకప్పుడైనఁ బ్రస్తాపమునకుఁ దెచ్చునా? మనోహరుఁడగు నా శ్రీకృష్ణుఁ డగరుపరిమళము వెలయనొప్పు తనబాహులత నీకనెన్నఁడు మాశిరములం బెట్టునో తెలియకున్నవారము అని దీనియర్థము

పూర్వము నఖస్పర్శమనుచోటనే వ్రాసినయర్థ మసంగతము కాదని యీశ్లోకము తేటపఱచుచున్నది శ్రీకృష్ణుఁడు తనహస్తము నెపుడు మాశిరములపై నునుచును? అనికదా గోపిక ప్రశ్నించెను కామాతుర యగునువిద యిట్లే ప్రశ్నించునా? హృదయరంగమున నెప్పుడు నాప్రియహస్త మునుపఁబడునని ప్రశ్నించునే కాని నన్నెపుడు ముక్తిమార్గమును దెల్పితన్పును? ఎపుడు నాశిరమునఁ దనహస్తము నునుచును? అని ప్రశ్నించునా? కావున శ్రీహరి యెపుడు తత్త్వోపదేశమున మ ముద్ధరించుననియే గోపిక కోరెనని దీనిసారము. ఈభావ మీఁకముం దుద్ధవునియుత్తరమునఁ దేటపడును

అని భృంగము నుద్దేశించిపలుకు నా గోపికసల్లాపముల నుద్ధవుఁ డాలకించుచు నచ్చెరువందుచుండెను * అంతలో నుద్ధవుని దూరమునుండియే కని శ్రీకృష్ణసందేశహరుఁ డనశంకించి చేరవచ్చి గోలోకవాసిను లగుగోపిక లిట్లు పల్కిరి మహాత్మా! మాకృష్ణుఁడు విదేశవాసి యాయెను పూర్వప్రియజనుల మగు మమ్ము వదలెను అందుండి తనకుశలమును దెలిపెనా ఔరా!

---

* ఈభాగము గర్గసంహిత మధురాఖండము పదునేడవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయును

నిర్మోహాత్మా బలమిట్టిదే కాఁబోలు! అనునంతలో ద్వారపాలికలరుదెంచి యిట్లు పలికిరి చకోరములయందుఁ జంద్రుఁడు, కమలములయందు భాస్కరుఁడు, తుమ్మెదలయందుఁ గమలము, చాతకపక్షులయందు మేఘము నెట్టిప్రీతి యునుపఁజాలెనో అట్టిప్రీతిని మాయందు శ్రీహరి యునుపఁడాయెఁ గదా అనునంతలో శృంగారప్రకారలను గోపికలు వచ్చి యాయుద్ధవుని గాంచి మహాత్మా! చంద్రచకోరములకుఁ గల్గినప్రీతి విధాతృలిఖితము అట్లే శ్రీకృష్ణునకు మాపైఁ బ్రీతి నునుచునట్లు లిఖింపక పోయెను అని యుల్లసమాడునంతలో శయ్యోపకారికలనుగోపికలు వచ్చి యచ్చెరువందుచు నార్యా! వ్యాధుఁడు కూడ మృగములవధించి మరల స్మరించును కటాక్షపాతముల మమ్మునలయించి శ్రీకృష్ణుఁడు మరలఁ దలంపక పరదేశమునందున్నవాఁడు కదా! ఎంతటియన్యాయము! అనుచుండునంతఁ ద్వారపడుచుఁ బార్ష దాహ్వాయముల నలరుగోపికలు వచ్చి మహానుభావా! మాకు శ్రీహరి నెడఁబాయుటవలన దుఃఖము సంభవించినది ఆశ్రీహరి దీని నెఱుంగఁడు కాఁబోలు కంటకవిద్ధాంగుని గాంచి విద్వాంసుఁడు తా నవిద్ధకంటకుఁడు గాన వాని బాధ నెఱుంగఁజాలఁడు కదా అనిరి బృందావనపాలికలు వచ్చి ప్రేమసౌఖ్య మనిమిత్తము అట్టిదాని నెఱుంగకుండుట స్వభావమనవచ్చును మాకుఁ దనయందుఁ గలప్రీతి ననిమిత్తము దీని నెఱుంగకుండుటయే యాశ్చర్యము రసము కర్మేంద్రియము నెఱుఁగదు కదా, యనిరి అంత గోవర్ధనవసతు లగుగోపిక లోపికలుమాని యిట్లనిరి ఆర్యా! పురంధ్రులపైఁ బ్రీతినునుచు మా శ్రీకృష్ణుఁడిపుడు సైరంధ్రీనాయకుఁ డయ్యెను శైలముల నివ

సించు మావంటివారితో నీక నాతనికిఁ బని యేమికలదు? పలు మాటలుచెప్పి యేమిలాభము? అని వెక్కసపడి మాటలాడిరి అంతట వడివడినే తెంచి కుంజవిథాయిక లగుగోపిక లుద్ధవుఁడు వినుచుండ నన్యాపదేశంబుగా మాధవీకుంజపుంజమున ఝంకార మొనరించునో భృంగమా! నీకు నేత్రసౌందర్యమును గలిగించువాఁ డెవ్వఁడో యా గోపాలబాలునికథ యిటుఁ బాడఁబడుచున్నది విందువుగాని రమ్ము అనిరి ఇట్టితటి నికుంజవాసిను లగుగోపికలు వచ్చి యుద్ధవుఁడు వినుచుండ * బృందావనమునందు మత్తమధుకరములు మూఁగియుండు కళిందజాతీర నికుంజపుంజంబునందు మెలమెల్లన సంచరించుచు బలరామసహితుఁడై గోపాలబాలకులు కూడి యాడుకొనుచుండ గోధనము నలుప్రక్కలఁ జూపట్టుచుండ నలరారు నందనందను సేవింతుము అని భక్తిభారమునఁ బల్కిరి అతటి జాహ్నవీయాధికలిట్లు వచించిరి బృందావనమున గోపికాబృందములతో రాసక్రీడలం దేలునట్టి యా పవిత్రసమయ మెన్నఁడు మరల నరుదెంచునో ఓ వ్రజాంగనలారా! శోకింపకుఁడు మరల నట్టి శుభసమయము రాఁగలదు అనుచుండ యమునాయాధిక లగుగోపిక లరుదెంచి యాదరంబున విధికి మాపైఁ గరుణలేదు భగవంతునితోఁ బొందొనఁగూర్చి మరల వియోగము గల్గించెను సకలభూతము లాయర్భకునే యిపుడును గోరుచున్నవి అనిరి.

* బృందావనే మత్తమిళిందపుంజే కళిందజాతీరకదంబకుంజే, శశ్వచ్చలంతం సబలం సగోపం సగోధనం నందసుతం భజామః=అని మూలము. ఇది శ్రుతి మధురముగాఁ బాడ ననువుగానుండుట నిట వ్రాయఁబడియె నని తెలియందగు

అంత రమాయూధిక యనుగోపాంగన యరుదెంచి యహా! మున్ను కుబ్జ నీచకుల జనితయని పేరుపొందెను వక్రవిగ్రహ యు నయ్యెను ఇపుడామెయే సత్కులప్రసూతయైనది కురూపిణియయ్యు సురూపిణి యైనది నాల్గుదినములలో సకలలోక జేగీయమానకీర్తిగల దయ్యెను ఎంతటిపుణ్యము! ఎంతటియదృష్టము! అనియె అనునంత మధుమాధవ్య లనుగోపిక లేతెంచి యిట్లు భాషించిరి ఓ యుద్ధవా! ఇది మాధవునిదోషము కాదు మధురానగరమునఁ గాపురమున్న కుబ్జ యనునాతి మా శ్రీకృష్ణుని ప్రాణపతిసిగాఁ బరిగ్రహించి సంతోషించుచు యోగివరులకే నగపడని శ్రీహరితో యోగమును బొందెను కావున నామెవలన మాకెల్ల నీయలజడి గలిగినది అనుచుండ లలితా యూధిక యనుగోపిక వచ్చి యయోధ్యానగరమున మున్ను శ్రీరామచంద్రుని యౌవరాజ్యాభిషేకమునకు విఘ్న మాచరించి కైక ప్రఖ్యాతినొందెను ఆకైకయే మధురానగరమున నిపుడు కుబ్జగా నవతరించినది ఇఁక నేమేమియుపకారములు లోకమునకుఁ జేయనున్నదో యెవ్వ రెఱుంగుదురు? అనుచుండ విశాఖాయూధ యనుగోపిక వనములకు గోవులను దోలుకొని గోపాలబాలకులం గూడిపోవుచు నందఱమేలు కొలుపుచు మత్తమాతంగమందగమనంబున నొప్పు నందనందను ముకుందుని మఱువక స్మరింతును అనియెను మాయాయూధిక లనుగోపిక లచ్చటికి వచ్చి యహా! సంకోచవీథులయందుఁ జేలాంచలమును బట్టుకొని బలవంతముగా రెండుచేతులు హృదయమున నొత్తుకొనుచుఁ బరస్పరాకర్షణజనితహర్షమునఁ దేలు శ్రీహరినెపు డిచ్చటికిఁ జేర్పఁగలమో యెఱుంగఁజాలకు

న్నార మనిరి అష్టసఖు లనుగోపిక లత్తఱిఁ జేడియలకడ కరుదెంచి యో సఖులారా! నందసుతుని సుందరాంగునిఁ గాంచిన మానేత్రము లీ ప్రపంచమునుగూడ నిపుడుచూడ నేవగించుచున్నవి ఆ గోపాలబాలుఁ డీనగరమునకు వచ్చినచో నపుడెట్లుండునో కదా యనిరి షోడశసఖు లాదరంబున వనమున నందతనయుఁడు వేణునినదము చేయఁ గుసుమములు వికసిల్లును. మాశ్రోత్రద్వంద్వమాభువనమోహను వేణునాదము నెపుడు విననోచునో ఆ యశోగీతికల నెపుడు వినునో తెలియనేరక యున్నా మనిరి ద్వాత్రింశత్సఖు లిట్లు మాటలాడిరి లోకమున మిత్రునిఁ బ్రీతిచేతను శత్రువును నయముచేతను లుబ్ధుని ధనముచేతను, ద్విజు నాదరణముచేతను, గురువు నమస్కారముల చేతను, రసికుని రసముచేతను వశీకరించుకొన నగును నిర్మోహనుఁ డగు శ్రీకృష్ణు నేయుపమచేత స్వాధీనము చేసికొననగును? అనిరి శ్రుతిరూప లగుగోపిక లిట్లు సంభాషించిరి జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తుల కెవఁడు హేతుభూతుఁడో గణములకెల్ల నెవ్వఁ డాధారమో, యింద్రియవ్యాపారము లెవని నంటఁజాలవో యెవనితేజస్సు సర్వత్ర వ్యాపించునో యట్టి మహత్తరతేజోరాశికి నమస్కరింతుమని మ్రొక్కిరి అంత ఋషిరూప లగు గోపిక లిట్లు నుడివిరి ఈకృష్ణుఁడు శిక్షింపఁబడఁడు, బలవంతులలో బలవంతుఁడు, మాయాతీతుఁడు, శబ్దాతీతుఁడు, మనకుఁ గనఁబడుచుఁ గనఁబడకుండువాఁడు, పూర్ణుఁడు, పరబ్రహ్మము, అమృతము,పరమము, ప్రశాంతము, శుద్ధము, పరాత్పరతరము అట్టి యీ శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును భజింతుమని ప్రార్థించిరి దేవాంగన లిట్లు వేఁడిరి ఏ పురాణపురుషుని కలాసహస్రాంశములు

స్వర్గాదిలోకజాలముల నిర్మించుచుండునో అట్టిపరిపూర్ణుని బరా
త్పరతముని శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును నమస్కరించి ప్రార్థింతుమని
మ్రొక్కిరి యజ్ఞసీతాఖ్య గోపిక లాతరుణముననే యచ్చటికి
వచ్చి యీ శ్రీకృష్ణుఁడు నికుంజలతికాకుసుమాకరుఁడు. శ్రీరా
ధికాహృదయ కంఠవిభూషణుఁడు రాసమండలపతి వ్రజమం
డలేశ్వరుఁడు బ్రహ్మాండమండల పరిపాలకుఁడు అట్టివానిం
బ్రార్థింతుమని కేలుమోడ్చిరి రమావైకుంఠవాసిను లనఁబడు
గోపికలు మహానందమున నోలలాడుచునే గోపాలబాలకుఁడు
గోపికాసకలయూథమును స్వగుణములచే నలంకరించెనో తన
పాదపంకజరజస్సున బృందావనము నలంకరించెనో గోవర్ధ
నాద్రి నెవఁడు సంరక్షించెనో సర్వలోకముల సౌభాగ్యము
కొఱకు నెవఁడు భూలోకమున నవతరించెనో శేషభుజుండగు
నా లీలామానుష విగ్రహుని భజింతుమని పులకాంచితతను
లతికలై పలికిరి శ్వేతద్వీపసఖీజను లిట్లు వాక్రుచ్చిరి గజశిశువు
శిలీంధ్రము నవలీలఁ దొండముననెత్తునట్లు తనహస్తకమలమున
గోవర్ధమును ధరించెను అట్టి వ్రజరాజనందనుఁడు కృపాకరుం
డయ్యును మమ్ము మఱచిపోయెనా యనిరి ఊర్ధ్వవైకుంఠవా
సిను లగుగోపిక లిట్లు వక్కాణించిరి శ్యామవర్ణమయ మగునే
త్రమున జగత్తును శ్యామముగాఁ జూచుచున్న మనకు రెండ
వపదార్థమే కనఁబడకున్నది కదా మన కీక యోగాభ్యాస
మెందులకో తెలియఁ జాలకున్నవారము అనుచుండునంత నజి
తపదాశ్రితలగు గోపాంగనలాదరంబున స్నేహపాశము దృఢ
మైనవి ఛేదింప శక్యము కాదు దానినిం ద్రెంప హరికి శక్యమ
గును అట్టి స్నేహపాశము నవలీలం ద్రెంచి మధురానగరమున

కరిగి హాయిగా శ్రీకృష్ణుఁ డున్నవాఁడు నాగపాశముల గరుడుఁడు ఛేదించునట్లున్నదే ఏమి యింతయన్యాయమని వెక్కసపడిరి లోకాచలవాసిను లగుగోపిక లాతురంబున మానేత్రములు శ్రీకృష్ణలగ్నములై దశదిశలఁ బరుగిడుచున్నవి మఱే పదార్థమందును సంసక్తములు కావు తుమ్మెదలు తామరపుష్పములందే లగ్నము లగునుగదా అట్టి మానేత్రములకు విందొనర్పకయుండుట న్యాయమా యనిరి ఇట్లనుచుండ శ్రీదేవిసఖు లరుదెంచి లోకులు కార్పణ్యముచేత యశస్సును, క్రోధమున సద్గుణగణమును, వ్యసనములచే ధనంబులను గపటమున మైత్రిని బోఁగొట్టుకొందురు అని పలుకుచుండునంతలోనే మైధిలాఖ్య గోపికాగణము వచ్చి ధనమునొసఁగి తనువును గాపాడుదురు తనువునొసంగి సిగ్గును గాపాడుకొందురు మిత్రకార్యార్థము తనువు ధనము సిగ్గును నొసంగవలయునని నర్మగర్భంబుగాఁ బలికిరి కౌశల లనుగోపిక లత్తరుణమున వియోగవ్యథ నేపురుషుఁడు తెలిసికొనఁ జాలఁడు జీవములను వదలుటెంతకష్టమో యిదియు నంతకష్టము ఉరమునఁ గ్రుచ్చుకొను బాణమునకంటె వియోగవ్యథ కష్టమును గల్గించును ప్రియవిప్రయోగము నిట్టిదనివర్ణింపఁ దరమా యనిరి ఆయోధ్యాపురవాసిను లగుగోపిక లపుడు మాకృష్ణమూర్తి మాకు నిరాశనుగల్పించి యించుక యాశనుగూడఁ బ్రసాదించి మధురానగరాశను జేరెను ఐనను మాకుఁగల ప్రీతి యాతనినుండి మరలకున్నది నిర్మోహులచరిత్ర మతివిచిత్రము కదా అనిరి పుళిందక లిట్లు పల్కిరి గోపికలారా ! మనము విచారించిన ఫలమేమి? పూర్వము తన్నుఁగోరివచ్చినయబలను శూర్పణఖను సౌమిత్రి చే

విరూపిణినిగాఁ జేయించెను అట్టి కరినాత్మునకు మనపైఁ గరుణ యుండునే? యనిరి సుతలవాసిను లగుగోపిక లత్యంతవ్యథాతురలై మహాదాతయై తనకుఁగోరిన భూమినొసంగిన బలిచక్రవర్తిని గార్పణ్యమూని బంధించెను వామనరూపధారియై యలరు నా మాయావటువునకు సేవచేయుటెట్లో కో తెలియకున్నది జాలంధరిగోపిక లాతురలై పూర్వము హిరణ్యకశిపుఁడెన్ని యోకష్టములఁ బెట్టుచుండఁగా దాళఁజాలక ప్రహ్లాదుఁడెన్ని యోసారులు మొఱ్ఱపెట్టగా నృసింహరూపమున వానికి సాయ మొనరించెను ఈకృష్ణునికృప యెంతనిష్ఠురమైనదో తెలియఁబడదుకదా యనిరి భూమి గోపిక లిట్లుల్లసమాడిరి * నిర్మోహిజనులచరిత్ర మత్యంతవిచిత్రము దానినివర్ణించుట న్యాయమైన పనిగాదు వారు నోట నొకవిధముగా మాటలాడుదురు హృదయమున వేఱొకవిధముగా నాలోచింతురు కావున వారి చరిత్రమును భగవంతుఁడే యెఱుఁగఁడన నిఁక మనుష్యు లెఱుఁగుదురా యనిరి వారివాక్యములను వినుచు నుద్ధవుఁ డాశ్చర్యావిష్టమానసుఁడై యుండెను

ఆర్యమహాశయులారా! గోపిక లుద్ధవుని రాకెఱింగి వచ్చి యతఁడు వినుచుండ సంభాషించుకొనిన మాటలుగల యీ కథను బఠించితిరి ఇందేమేని విశేషము కలదాయని విమర్శింతము విశేషార్థము లిందేమియు లేవనితోఁచును గాని యించుక యవకాశమిచ్చి మనసు నేకాగ్రముచేసి యీ

---

* అహో! తినిర్మోహి జనస్యచిత్రం పరంచరిత్రం గదితుం న యోగ్యం, ముఖేన చాన్యద్ధృతిభావ్యమన్య ద్దేవో నజానాతి కుతో మనుష్యాః-అని మూలము ఇది యుదాహరణముగాఁ జెప్పఁదగినదని వ్రాయఁబడినది

హించిన విచిత్రమగు నొకభావము పొడకట్టును గోపికల చరిత్రమునుండియేకదా శ్రీకృష్ణమూర్తి దివ్యచరితము మిగుల నపవిత్రమైనది కావున నట్టి గోపికలచిత్తవృత్తు లెట్టివని యీసంభాషణమునుండి తేలఁగలదు జారిణు లగు గోపికల సంభాషణవాక్యము లెట్లుండునో వచింప నక్కఱలేదు ఇచ్చట గోపికలు సంభాషించినవిషయ మెట్టిదనియు విమర్శింతము శ్రీకృష్ణదర్శనము పరమాత్మసందర్శనముగా భావించి నట్లే స్పష్టమగును మఱియు శ్రీకృష్ణమూర్తియే పూర్వము నృసింహ వామన రామరూపములఁ దాల్చెనని వారు వచించిరి కామాతురలగు కామినులపలుకు లిట్లేయుండునా అని యూహింపుఁడు తమమనోభావముల దాఁచి పరపురుషుని చెంత న్యాయసమ్మత మగునట్లు మాటలాడుట లోకధర్మము గాన వీరు నట్లే మాటలాడియుందురనుకొనఁ గూడదా యని మీరు ప్రశ్నింపవచ్చును అదియు సత్యమే యని నేను నంగీకరింపవచ్చును కాని యట్టివారి సంభాషణము వేఱుగా నుండును పరబ్రహ్మమనియు, నా తోఁబుట్టువనియు, నన్నుఁ గన్నతండ్రియనియు నుపపతిని భావించి నలుగురితో నట్టిమాటలఁబల్కుట జారిణులపద్ధతి యని నే నంగీకరింపఁ జాలను ఎవ్వరుగాని సత్యము నెదుట నుంచుకొని మాటలాడువా రంగీకరింపఁజాలరని నా నమ్మకము ఎంతమోసముగా మాటలాడినను వానియర్థము లిట్లుండవు అవి వేఱు ఇప్పలుకులు భక్తిరసభరితములు వేదాంతసారములు శ్రీకృష్ణుని వారెల్ల భగవంతునిగా భావించిరని స్పష్టముగా నగపడుచున్నది ఇట్టివారిని జారిణులనుట పాపహేతు వనక తప్పకున్నది వ్యర్థముగాఁ బాపమును సంపాదించుకొనఁ

ప్రయత్నింపనేల? అట్టిప్రయత్నమును మానుకొనుఁడని మి
మ్ముభ్యర్థించుచున్నాఁడను గోపికలు భగవత్సేవార్థ మెల్లలోక
ములనుండి యవతరించి రనువిశ్వాసము మీకు నుండుఁగాక
భక్తులచరిత్రముల నపవిత్రముగాఁ జేయఁ బ్రయత్నింపరనియు
భావించెదను శ్రీకృష్ణభక్తి చతుర్విధపురుషార్థప్రదమైనది దాని
నేల మలినముగాఁజేయ సాహసించెదరు? కొందఱు సాహ
సించినను ఫలముగల్గునను దురూహ నాకు లేదు ఎందఱో
దానినివదలక తరించువా రుందురు కావున నట్టి దుష్ప్రయ
త్నమునుజేయక భగవత్సేవార్థము మహర్షులుగూడ గోపికా
రూపమున నవతరించిరని నమ్మి వారివలె శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును
సేవింపుఁడు కృతకృత్యుల రగుదురు ఇదియ యీకథనుండి
తెలిసికొనఁ దగువిషయము ఇంక దీనినుండివిరమించి భాగవత
కథా శేషభాగమును వ్రాసెదను

* ఇట్లు గోపికలు భాషించుకొనుచుండ నుద్ధవుఁ డాలించి
వారిభావముల నెఱింగి సంతోషాంబుధి నోలలాడెను వారికి శ్రీ
కృష్ణసందేశమును దెల్పి యూఱడింపఁ దలంచెను తడవుసేయుట
పాడిగాదని యూహించెను అట్లూహించి ప్రియభాషణముల

---

* ఇవి శ్రీభాగవతమునుండి లోపలికథ కనుబంధముగా వ్రాయఁబ
డును కాని యీ కథనుమాత్రమే యితరపురాణములనుండి విశేషించి
ముందు వ్రాసెదను భాగవతకథనుండి, యుద్ధవునిసంభాషణము ముగిసిన ట్లగ
పడినను ముగిసినదని భావింపక యితరపురాణస్థ కథలనుగూడఁ బఠింపవలయు
నని తలంపవలయును రాధాప్రస్తావము మరల నిందుఁగలదు అది యత్య
ద్భుతమైనది ఆమె సాక్షాత్పరదేవియని యెఱుంగవచ్చును. కావున నిచట
భాగవతమునఁ గలకథనుమాత్రమే వ్రాయఁ బ్రయత్నించితిని

ఉద్ధవుఁడు గోపికలకు శ్రీకృష్ణసందేశముఁ దెలుపుట

వారికట్లు తెల్పెను [1] ఓ గోపికలారా! పరాత్పరుఁడగు శ్రీవాసుదేవునిపై మీరు భక్తిభారమున మనసుల నిట్టు లర్పించితిరి కాన మీ వికృతార్థజన్మములని తలంతును మీమనసులు తదేకాయత్తము లనుట స్పష్టమాయెను కావున మీరు కృతార్థులైతిర నుట నిక్కువము అంతియగాక లోకపూజితులైతిరి [2] ధ్యానముచేతను వ్రతములనాచరించు పద్ధతిచేతను, దేహమును శోషింపఁజేయఁజాలు తపస్సుచేతను, హోమములచేతను, జపములొనరించి మంత్రసిద్ధులఁ గాంచుటచేతను, వేదపారమొనరించి పాపముల నడంచుటచేతను, నియమముల మనశ్శుద్ధిని గల్గించుటచేతను ఇంతియకాక యింక ననేకప్రకారములగు పూజాదులచే మీరు కాలమునుబుచ్చుచు శ్రీకృష్ణపరమాత్మపై భక్తి నలవరించుకొనఁ జాలితిరి ఇది సామాన్యులకు సాధ్యము కాదు దుర్లభమని యెఱుంగుఁడు మహర్షులకును దుర్లభమని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి అట్టి యీభక్తిని మీరు పూర్వపుణ్యవశమునఁ బడయఁజాలితిరి ఇది మిగులఁ బ్రశంసనార్హము మీయ పతులను సుతులను, బంధువులను, దివ్యహర్మ్యములను దృణప్రాయములుగా భావించి వదలి శ్రీకృష్ణమూర్తిని బరమపురుషుఁడు పరాత్పరుఁడు, నిరంజనుఁ డద్వితీయుఁడు నగుపరబ్రహ్మముగా భావించి యామహా

---

[1] అహోయూయంస్మ పూర్ణార్థా భవత్యో లోకపూజితాః = అని మూలము

[2] ధ్యానవ్రత తపోహోమ జపస్వాధ్యాయ సంయమైః, శ్రేయోవిధిభిరన్యైశ్చ కృష్ణేభక్తిర్హి సాధ్యతే=అనిమూలము

త్మునిపై నేకాంతభక్తి నునిచితిరి ఇంతకంటె సత్యోత్తమకార్య మీలోకమునఁ గాదేలోకమునన్నైనఁ గలదా సత్యముగా లేదని నేను భావించుచున్నాఁడను అందఱు నిట్లె భావింతురని నమ్మెదను * విరహానిమిత్తమున మీకెల్ల నా పరాత్పరునిపైఁ గల్గినప్రేమము నిట్టిదని తెలుపుటకు శక్తి చాలదు మీప్రేమ మిట్టిదని తెలుపుటయన నన్ననుగ్రహించుటయే యని భావించుచున్నవాఁడను మఱియు సంభావించుచున్నవాఁడను నేను [1] శ్రీకృష్ణమూర్తికి రహస్యకార్యమును దీర్చు పరిచరుఁడను. ఆమహాత్ముఁడు మీకుఁ జెప్పవలయునని నా కాజ్ఞాపించినమాటలు వినుఁడు అవి సుఖావహములయి యుండును చెప్పుటకు నాకును మహానందము వినుటకు మీకునుగాఢ నింపుగ నుండును ఆకారణము వినుఁడు ఈఘట్టమున నిన్నిశ్లోకముల యర్థముంగలిపి పోతనగారొక్కపద్యమును వ్రాసిరి

మ. జపదాన వ్రతహోమ సంయమ తపస్స్వాధ్యాయముఖ్యం
బులన్, నిపుణుల్ కోరియు నేవిధుఁ మనముల న్నిల్పంగ
లేరట్టి స, ద్విపులాకారునిపై మహామహిముపై విశ్వేశుపై
మీకజ, స్రపటుధ్యానము లిట్లు నిల్చునె భవచ్చారిత్ర
ముల్ చిత్రముల్

ఇది చాల సంగ్రహముగ నున్నది ఏలాగో తెలియఁజాలకున్నాఁడను పైఁగథ నాలకింపుఁడు

---

* విరహేణ మహాభాగా మహాన్మేఽనుగ్రహః కృతః=అని మూలము.

[1] యమాదా యాఁగతోభద్రా హ్యాహం భర్తూరహస్కరః = అని మూలము

[1] చరాచర ప్రపంచమునందుఁ బంచభూతముల తెఱంగున ననుగతుఁడనై మనోబుద్ధీంద్రియములకు నాశ్రయుఁడనై సర్వాత్మకుఁడనై వర్తించుచున్నవాఁడను ఇట్టి నాయెడఁబాటు మీకు నెప్పుడైనఁ గలుగునా కలుగనే కలుగదు [2] నేను నన్నే యాత్మేచ్ఛచే నాత్మ మాయా ప్రభావమున భూతేంద్రియ గుణరూపమున సృజంతును అట్లే పరిపాలింతును మరల నుప సంహరింతును ఆత్మ శుద్ధుఁడు, గుణానన్వయుఁడు, వ్యతిరిక్తుఁడు నయ్యు మాయా కార్యము లగుస్వప్నాది మనోవృత్తుల విశ్వ తైజసప్రాజ్ఞరూపములఁ దోఁచును మేలుకొనినపిదప స్వప్న మెట్లో యట్లే మిథ్యాభూతంబునై బాధితంబులయియున్న యింద్రియార్థవిషయములఁ జింతించుచుఁ బురుషు నింద్రియ ములకుం బోనుపుమనస్సును బ్రథమమున నిరోధింపఁదగు సముద్రమునను నదులు సమాప్తినొందునట్లు ఈ మనోనిరోధంబునందే సాంఖ్యయోగసన్న్యాసములు, తపోదమములు, సూనృతంబులను సమామ్నాయంబు పర్యవసన్నం బగు * ప్రియుండనైన నేను మీదృష్టికి దూరమున నివసించుట మద నుధ్యానవాంఛతో మనస్సునకు సన్నిధిసముత్కర్షంబుఁ గావిం

---

[1] భవతీనాం వియోగో మే నహిసర్వాత్మనా క్వచిత్, యథా భూతాని భూతేషు ఖం వాయ్వగ్ని ర్జలం మహీ, తథాహం చ మనఃప్రాణ బుద్ధీంద్రియ గుణాశ్రయః=అని మూలము

[2] ఆత్మన్యేవాత్మ నాత్మానం సృజేహ న్మ్యనుపాలయే ఆత్మమాయా నుభావేన భూతేంద్రియ గుణాత్మనా=అని మూలము

* యత్త్వహం భవతీనాంవై దూరేవర్తే ప్రియోదృశాం, మనసస్సన్నికర్షార్థం మదనుధ్యాన కారణాత్=అని మూలము

చు తదర్థంబే కాని వేఱొండు లేదు దూరతరవర్తియగు ప్రియతమునిపై నెట్టులో అట్టులు స్త్రీచిత్తము సన్నిహితునియెడఁ బ్రసరింపదు [1] సర్వవృత్తులను వదలిపెట్టి నాయందే మానసమును నిలిపి నన్నే చింతించుచుండుటచేత మీరు వేగంబ నన్నుం బడయఁగలరు [2] ఆనాఁటిరాత్రి నన్నుంజూడ రాఁగోరి ప్రయత్నించియుఁ బతులువారింపఁగా నేమియుఁ జేయఁజాలక యింట నిలిచినవారెల్ల సమాహితధ్యానమున నన్నే పొందిరి

అని యిట్లు హరి మీకుం జెప్పఁ బుత్తెంచెను అని యుద్ధవుండు పలికిన నాలకించి యా మధురాలాపముల శ్రుతులు తృప్తినొంద మనంబు లానందసాగరంబున నోలలాడఁగా నిట్టులనిరి ఆర్యా! యాదవులకుం గీడు సదా వెదకుచుండు పాపచిత్తుఁ డగు కంసుఁడు మా యదృష్టవశమునఁ దనబంధుమిత్రులతో మృతిం గాంచెను భాగ్యవశమున సర్వార్థసిద్ధులం బడసిన యాప్తులం గూడిన శ్రీకృష్ణుఁ డిప్పుడు కుశలంబున నున్నవాఁడు. లజ్జచేతను స్నేహహాసోదారేక్షణములచేతను, మేము పూజించిన యా యచ్యుతుం డిపుడు మధురానగరంబునఁ బౌరకాంతలకుఁ బ్రీతిఁ గూర్చుచున్నాఁడా? రతివిశేషముల నెఱింగిన యా ప్రియుఁడు పౌరనారీమణుల ప్రియవచనములచేతను వారి విలాసములచేతను ఎట్లు బంధింపఁబడక యుండును? ఉద్ధవా! మహాశయా! ఆపౌరకాంతామణుల గోష్ఠీవిశేషములఁ దేలు

---

[1] మయ్యావేశ్య మనః కృత్స్నం విముక్తాశేషవృత్తయః, అనుస్మరంత్యోమాం నిత్యమచిరా న్మాముపైష్యథ = అని మూలము

[2] యా మయా క్రీడతా రాత్ర్యాం వనేఽస్మిన్ వ్రజ ఆస్థితాః, అలబ్ధరాసాః కల్యాణ్యో మాపుర్మద్వీర్యచింతయా = అని మూలము.

చున్న గోవిందుఁడు కథాప్రస్తావముననైన గ్రామ్యవనితలమగు మ మ్మెప్పుడైనను దలంచునా? చల్లనివెన్నెల వెల్లివిరియుచుండ నుల్లసిల్లు బృందావనమున మేము సల్లాపము లాడఁగా వానికి బదులుచెప్పిన య మ్మానినీయుఁ డావిషయము నెప్పుడైన స్మరించునా? అట్టి తరుణమున మాయాలాపముల నాలకించుచు మాపాదములయందు ధ్వనించుచున్న యందెలమ్రోఁతలు తాళములుగా ముచ్చట రాసక్రీడసల్పిన యారాత్రులవృత్తాంత మెన్నఁడేని దలంచునా? పర్జన్యుఁడు పయోధరములచే వనముల బ్రదికించునట్లు తనవియోగమున మిగులువగలఁబొగులు మమ్మెల్ల నిజాంగస్పర్శమున బ్రదుకునట్లుచేయ నాదాశార్హుఁడిచ్చట దయచేయనెంచెనా? అయ్యో! ఉద్ధవా! భక్తాగ్రగణ్యా! మా కెంతవెట్టి? శత్రువులఁ బరిమార్చి రాజ్యమును బూజ్య భంగిని బడసిన యావీరాగ్రేసరుఁడు శ్రీనిధి యందున్న రాజకన్యలం బెండ్లియాడి సుహృదయులగు నెచ్చెలికాండ్రతో నట హాయిగాఁ గాలమునుపుచ్చుచు సుఖాంబుధి నోలలాడుం గాని యిచ్చటి కేల వేంచేయును? పూర్వము పింగళ నిరాశత్వమే పరమసౌఖ్యంబని వచించెను ఆమె స్వైరిణి అట్టి యాపింగళ వాక్కుల నాలకించియు మాకింకను శ్రీకృష్ణునిమీఁద వాంఛ విడువక బాధించుచున్నది తాఁ గోరకయున్నను శ్రీదేవి తనంతన వలచివచ్చి యేమహాపురుషుని యంగమును బాయకుండునో ఆ యుత్తమశ్లోకుని సువార్త నెవ్వఁడు పరిత్యజింపఁ గలఁడు? బలరామునితోఁ గూడి శ్రీగోపాలబాలకుఁడు తన పాదారవిందములచేఁ బవిత్రములుగా నొనరించిన యీ నదీ మహీధర కాననప్రదేశములును, ఆతనిమన్ననలకుఁ బాత్రము

లగు గోవులును, ఆతరుణమున శ్రుతిమనోహరముగా నొనరించిన వేణునాదమును, శ్రీమన్నందనందనుని సదా స్మరింపఁ జేయుచుండును మహాలక్ష్మీకాటపట్టులగు నా శ్యామసుందరుని పాదపద్మములచేఁ జిహ్నితములగు నా భూభాగములను గాంచి మేమెల్ల నాపరమపురుషుని విస్మరింపఁజాలుదుమా? మందమందగమనమునను, సులలితమందహాసమునను, ప్రీతికి స్థానము లగు చూపులను, మధురసంభాషణములను మాచిత్తములు శ్రీహరియందే తగిలియుండఁగా నితర మేమియు నెఱుంగని మేమాతని నెట్లు మఱవఁగలము?

అని పలుకుచు నంతలో నంతరంగమునుండి యంతకంత కుప్పొంగుసంతోషరసంబున దేహములు పరవశములు కాఁగా నుద్ధవుని మఱచి శ్రీకృష్ణుని హృదయములఁజూచుచు నో జగన్నాథా! వ్యసనార్ణవమున మునిఁగియున్న గోకులము నుద్ధరింపుమా! రమానాథా! మమ్ముఁ గరుణంజూడుము వ్రజనాథా! యార్తిధ్వంసకా! గోవిందా! పరమపురుషా! మమ్మాదరింపుము

అని యీరితిం బ్రార్థించి గోపికలు శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవుని వలనఁ దమకుంబంపిన కుశలవార్తాశ్రవణంబున వియోగవేదన లంబాసి మరల నుద్ధవునిం జూచి శ్రీకృష్ణునిగా నాతనిని భావించి పూజించిరి * ఆయుద్ధవుఁడు వారిభక్తి కానందించుచు నాగోపికలకు సంతోషమును గలిగించుచుఁ గొన్నిమాసములు

---

* ఉవాస కతిచిన్మాసాన్ గోపీనాం వినుదన్ శుచః, కృష్ణలీలాకథా గాయన్ రమయామాస గోకులమ్ = అని మూలము

గోకులమున నివసించెను శ్రీకృష్ణచరితామృతమును దనివితీఱఁ గ్రోలుచు నావినోదమునం జేసి యాభక్తాగ్రేసరుఁ డుండినదినములు సుదివసములని భావించుచుండఁగా నాగోపాలకులకు గోపికలకు నాకాలము క్షణకాలతుల్యముగాఁ గడచెను భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణునియం దాయత్తమగు చిత్తముగల యాగోపికాతతిని గాంచి యాయుద్ధవుండు పరమసంతుష్టుఁడై వారికి శ్రీకృష్ణవియోగమునఁ గలిగినవ్యథనెఱింగి యిట్టులుండునే వీరి ప్రేమమని మరలమరల సంస్మరించుచు [1]వారికి నమస్కరించుచు నిట్లు తలంచెను [2]సంసారసాగరభీతులైనమహర్షులును, భక్తులమగు మేమును ఏదానిం గోరుదుమో ఆ గోవిందపాదారవిందసాంద్రభక్తి నన్నివిధములను బడసిన యీగోపికల జన్మమే సార్థకము అనంతునికథలపై గాఢానురాగము గలవారలకు శౌక్లమనియు, సావిత్రమనియు, యాజ్ఞికమనియు విఖ్యాతినొందిన విప్రజన్మములు గలిగిన నేమి? కలుగకయుండిన నేమి? గొప్పఁదనమునకు నీశ్వరప్రసాదమే కారణము అట్టివానికి జాతియు, నాచారము, జ్ఞానము, కారణములు గావు కేవల భగవద్భజనమే వానికి ముఖ్యము అరణ్యములలో సంచరించుచుఁ జంచలస్వభావముగల యీ వనిత లెక్కడ? పరమేశ్వరుఁడగు శ్రీకృష్ణునిపై నింతటి గాఢభక్తి

---

[1] ఉద్ధవః పరమప్రీత స్తాన్నమస్యన్నిదం జగౌ = అని మూలము

[2] ఏతాః పరం తనుభృతో భువి గోపవధ్వో, గోవింద ఏవ మఖిలాత్మ నిరూఢభావాః, వాంఛంతి యద్భవభియో మునయో వయం చ, కిం బ్రహ్మజన్మభిరనంతకథారసస్య=అని మూలము బ్రహ్మజన్మభిః = విప్రసంబంధిభిః, శౌక్ల సావిత్ర యాజ్ఞికైస్త్రిభిర్జన్మభిః అని వ్యాఖ్య

యొక్కడ? అజ్ఞానుఁడైనను దన్ను సేవించినమాత్రమున నమృతమని తెలియక త్రాగినను అమృత మాతనికి జరామరణబాధలు లేకయుండఁజేయురితిఁ బరమాత్మ వానికి మేలుచేయును

రాసక్రీడాసవ యమునఁ బరాత్పరుండగు శ్రీవాసుదేవుని కోమలబాహులతల నాశ్రయించి కంఠాలింగనసుఖమును మిగులఁగాంచిన యీగోపికలకు సంభవించిన మహాప్రసాదము నిత్యానుసంధాయిని యనపాయినియు నగు శ్రీదేవికిని గమలగంధకాంతిఁ జెలువారు నిర్జరనారీముఖులకును గలుగదని నా నమ్మకము ఇట్టులుండ నింకఁ దక్కినవారిని బరిగణింపనేల? * ఎట్టులైనను వదలఁజాలని స్వజనమును దర్మమును బరిత్యజించి శ్రుతివితతులకుం గూడ మృగ్యంబైన ముకుందపదవిని గనుఁగొన్న యీగోపికామణుల పాదపరాగమును బడయుచున్న యీబృందావనతరు లతాగుల్మములలోఁగాని, యిందలి యోషధులలోఁగాని నొక్కటిగా నేను బుట్టుదును ఆప్తకాములగు యోగీశ్వరులు, బ్రహ్మాదిదేవవర్యులు, శ్రీదేవియు నాత్మలో సదా పూజించుచుండ నొప్పారు శ్రీముకుందదివ్యచరణారవిందమును రాసక్రీడయందుఁ గుచములఁ గౌఁగిలించుకొని తాపమును బాసి శ్రీమద్గోవిందమనోహరకథాగానముచే మూఁడుజగములను బవిత్రములు గావించు నీగోపికల పాద

---

* ఆసా మహో చరణరేణుజుషామహం స్యాం బృందావనే కిమపి గుల్మలతౌషధీనాం, యాదుస్త్యజం స్వజన మార్యపథం చ హిత్వా భేజుర్ముకుందపదవీం శ్రుతిభిర్విమృగ్యామ్ యావై శ్రియార్చిత మజాదిభిరాప్తకామై ర్యోగీశ్వరై రపి యదాత్మని రాసగోష్ఠ్యాం కృష్ణస్య తద్భగవత శ్చరణారవిందం న్యస్తం స్తనేషు విజహుః పరిరభ్య తాపమ్=అని మూలము

ధూళికి నమస్కరింతును అని తనలో ధ్యానించి యాయుద్ధవుఁడు గోపికాజనములను యశోదానందులను వీడ్కొని మధురాపురమున కరుగఁ బయనమై తేరెక్కెను

ఆసమయమున నందాదులు పలువిధములగు కానికలు పెట్టి మహానురాగమున నశ్రుపూరంబులు కన్నులఁ గ్రమ్మఁ దేర ని ట్లనిరి *మహాత్మా! మనోవృత్తులన్నియు శ్రీకృష్ణపాదాంబుజముల నాశ్రయించెను వాగ్వృత్తులు శ్రీకృష్ణనామ దేయకీర్తనమును జేసెడు దేహవృత్తులు తన్నమస్కారాదులఁ బ్రవర్తించుచున్నవి కర్మానుబంధముల నీసంసారమునఁ బరిభ్రమించు మాకు నే జన్మమునందైనను ఈశ్వరానుగ్రహము చేత మంగళాచారములచేతను, దానములచేతను శ్రీకృష్ణుని పైని రతి గల్గుఁగాక అని పలుకుచు శ్రీకృష్ణునియందున్న భక్తి పరత్వమున నాతనిం బూజించిరి ఉద్ధవుం డాపూజలం గైకొనుచు మధురానగరంబునకుం జనుదెంచి గోపాలబాలకుని దర్శించి నమస్కరించి గోకులముననున్న యందఱకుం గలభక్త్యతిశయమును జక్కఁగా వివరించి వా రొసంగిన కానుకలను శ్రీరామకృష్ణులకు సమర్పించెను

ఆర్యులారా! సత్యాన్వేషణసమాదృతచిత్తులారా భాగవతమునఁగల భ్రమరగీతలను, గోపికలతో నుద్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణవార్తను జెప్పుటయు, వా రాతనితో బదులుచెప్పుటయు, నాపిదప నుద్ధవుఁడు వారిచిత్తవృత్తులం బరికించి వంగనము

---

* నందాదయోఽనురాగేణ ప్రావోచన్నశ్రులోచనాః, మనసో వృత్తయో నస్స్యుః కృష్ణపాదాంబుజాశ్రయాః, వచోభిధాయినీ ర్నామ్నాం కాయస్తత్ప్రహ్వణాదిషు=అని మూలము

లాచరించి భక్తిభరితస్వాంతలనుగా వారిని భావించుటయు, నందాదు లుద్ధవుని సమ్మానించుటయుఁ, దమభావముల నాతనికిం దెల్పుటయు లోనుగాఁగల విషయములను బఠించితిరి. విశేషించి శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలకుం దెలుపుమని యుద్ధవునితోఁ బల్కినపల్కులను జదివితిరి దీని నించుక చర్చించి వ్రాయకతప్పదు గోపికలవృత్తి యెట్టిది? అనువిషయమే ప్రధానము అదియేకదా శ్రీకృష్ణచరిత్రమునకుఁ దీఅనికళంకము నాపాదించినది నందాదులు శ్రీకృష్ణునియం దెట్టిభావము కలవారు? అనునది కూడఁ దెలిసికొనుట ముఖ్యము ఈకథనుండి యనేకనీతులు బయలువెడలును ఈ కథనుబట్టి నందాదులు గోకులముననే యున్నవారనియు శ్రీకృష్ణుఁడు కంసవధానంతరము నందున కుపదేశింపలేదనియు నెఱుంగుఁడు ఇది యొక్కభాగవతము నుండియే వ్రాయఁబడిన కథయనియు మఱువకుఁడు

గర్గసంహితనుండియుఁ గొంతభాగ మిట వ్రాయఁబడినది కదా దానిం బట్టి యోజింప నెందఱుగోపికలు శ్రీకృష్ణసేవార్థ మవతరించిరో తేటపడును వా రుద్ధవుని శ్రీకృష్ణకుశలమును బ్రశ్నించినవిషయ మూహించినచో వారిభావము లెట్టివియో తోఁచును కామాతుర లగువారిపలుకు లెట్లుండునదియు నించుకయైన లోకజ్ఞానముగలవా రెఱుఁగఁజాలుదురు ఎట్టి చమత్కారిణిగాని యెంతసర్మగర్భముగా మాటలాడినను బ్రేమాతిశయమును దెల్పువాక్కులే వినఁబడును గాని తమరు వలచినకాంతుని, పరమేశ్వరునిగను, సాక్షాద్విష్ణువుగను, అద్వితీయునిగను, సంసారార్ణవతారకునిగను, దమకారాధ్యునిగను భావించినట్లు వారిమాటలనుండి తేలుననుట కవకాశము లేదు

గోపికలంద ఉద్ధవుని సాక్షాచ్ఛ్రీకృష్ణునిగనే భావించి పూజించి రఁట ఇదేమివింత' అట్టివారిభావము లెట్టివని యూహించు టు చితమో ఇంచుక పరికించిన స్పష్టమగును ఇంతియగాక మమ్ముద్ధ రించునాపరాత్పరుని సదా ధ్యానింతుమనిరి భగవంతుని ధ్యానిం చుట, కాముకునిస్మరించుట లోకధర్మములు తావలచినప్రియుని దండ్రిగాను జగదుద్ధారణక్షమునిగాను భావించువా రుందురని యింతదనుక నేగ్రంథమునందును జూచియుండలేదు కాఁబట్టి గోపిక లా శ్రీకృష్ణుని బరమేశ్వరుగా భావించిరనియే యంగీక రింపక తప్పదు

ఆగోపికలంగాంచి వారిపలుకు లాలించి యుద్ధవుఁ డా భక్తాగ్రగణ్యుఁడు వారితో నెట్లుసంభాషించెనో యించుక స్మరిం తము దాన మనకుఁగల యసంగతశంకలు పటాపంచలగు వారి మాటలు మోహపూరితములే యైనచో నుద్ధవునిసంభాషణలు వేఱురూపమును దాల్చియుండును ఆమాటల నించుక చర్చించు టధికప్రసంగము కాదు

"అహో! యూయం స్మ పూర్ణార్థా భవత్యో లోకపూజి తాః "అనునిది యుద్ధవుని తొలివాక్యము మాకృష్ణునితో వ్యభి చరించితిరి గావున మీరు లోకపూజితలై తిరని భావించు నవకాశ మెవ్వరికైన నుండునాయని ప్రశ్నించెదను బదులు ... వీలు లేదని నే నెఱుంగుదును వారి భక్త్యతిశయము నెఱింగి యాయుద్ధవుఁ డానందపరవశుఁడై గోపికలారా! మీ...ల్ల భక్తి భరితస్వాంతలుగానఁ గృతార్థలనియెను మీరే లోకపూజిత లైతిరనియు ననియెను పరమైకాంతికభక్తిగలవారే జగత్పూ

జితులు కావున నట్టి శ్రీకృష్ణభక్తి మీకు లభించినది కావున మీరే లోకమునఁ బూజింపఁదగినవా రనియు

"యేతు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః,
అనన్యేనైవ యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే ౬
తేషామహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్,
భవామి న చిరాత్పార్థ మయ్యావేశితచేతసామ్" ౭

భగవద్గీత భక్తియోగము.

"అవిద్యమాన మన్యదాలంబనం విశ్వరూపం దేవమాత్మానంముక్త్వా యస్య సోఽనన్యః తేన అనన్యేనైవ కేవల యోగేన సమాధినా మాం ధ్యాయంత శ్చింతయంత ఉపాసతే" శంకరభాష్యము "న విద్యతేఽన్యో భజనీయో యస్మింస్తేన ఏకాంత భక్తియోగేనోపాసత ఇత్యర్థః" శ్రీధరీ వ్యాఖ్య

ఈ భగవద్గీతావాక్యమునుబట్టి యితరదేవతలను గాంచూపూర్వర్థము నమ్మక యొక్కభగవంతునందే యెవరు మన మునుంచి యుపాసింతురో అనఁగా ధ్యానింతురో వారే పరమ భక్తులు వారిని మృత్యుసంసారసాగరమునుండి నే నుద్ధరింతు నని శ్రీకృష్ణమూర్తి యుపదేశించెను

ఇట్లు పలికి యుద్ధవుఁ డంతతో నూరకుండక గోపికలతో నింకను సంభాషించెనుగదా ఆవాక్కుల నించుక విమర్శింతము ధ్యానవ్రతతపోహోమ జపస్వాధ్యాయములచేతను సంయమముచేతను భక్తి సాధింపఁబడునని యు ఇందు నీగోపిక లేమియు వరించి భక్తిని సాధించిరను ప్రశ్నము రావచ్చును పైచెప్పినవి మాత్రమే కాక 'శ్రేయోవిధిభిరన్యైశ్చ' యన్నందునఁ బూర్వోక్తపద్ధతులు గాక తమమది కనుకూలమగు మతేపద్ధతిచేనైనను

భక్తిని సాధింపవచ్చునని యుద్ధవుఁడు చెప్పినందున గోపికలన న్యపరాయణలై తమమనస్సుల సదా శ్రీకృష్ణపాదాంబుజముల నునిచిరి ఇంతయేల? ఆత్మార్పణ మొనరించిరి ఇంతకంటె నేమి కావలయును? అంతియకాక,

"విరహేణ మహాభాగా మహాన్మేఽనుగ్రహః కృతః"

అనిచెప్పిన యుద్ధవునియాశయ మేమి? భగవద్దర్శనము లేమి మీకాతనిపైఁ గల్గినప్రేమము నిట్టిదని వర్ణింపఁజాలను మీకుఁ గలప్రేమమును దెలిసికొనుట కవకాశమును భగవంతుఁడు కల్పించెను అదియే నాయందలి భగవంతునకుంగల యనుగ్రహ మని నమ్మెదను అనఁగా మీకు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మముపైఁ గల ప్రీతి యవ్యాజమైనది దాని నెఱింగితిని ఇదియే నేఁ గడతేఱు మార్గము అనుమాటచే మీవంటభక్తి నాకు భగవంతునిపైఁ గుదిరిన నీసంసారసాగరమును దాఁటుట యద్భుతమా యని కదా గ్రహింపందగువిషయము తేలినది అంతియగాక గోపికలతో నుద్ధవుఁడు,

"భగవత్యుత్తమశ్లోకే భవతీభి రనుత్తమా,
భక్తిః ప్రవర్తితా దిష్ట్యా మునీనా మపి దుర్లభా"

అనియెను వ్యభిచారవృత్తిగల గోపికలతో నీరీతి మహాభక్తుఁడు పల్కునా? పరమయశస్సుగల భగవంతునియందు సత్యుత్తమ భక్తి మీకుఁ గుదిరినది అది మీపూర్వపుణ్యముచేతనే యని యెఱుంగవలయు మహర్షులకైన నిట్టి యనన్యభక్తి దుర్లభము, ప్రాయశః కుదురునది కాదు అనఁగాఁ దాత్పర్య మేమి? మును లకుంగూడ మీకు శ్రీకృష్ణునిపై నిట్లుకుదిరిన నిశ్చలభక్తి కుదురుట దుర్లభము ఇంతకంటె గోపికలసత్ప్రవర్తనమును గుఱించి

విశేషించి వచింపవలసిన దేమున్నది ? మునులకు సామాన్యముగా నలవడనిభక్తి గోపికలకుఁ గుదిరినదని యుద్ధవుఁ డనియె. ఇది చాలదా? ఇంకను వారిని నిందింపఁ బూనఁదగునా? వారికింగల భక్తియందు సహస్రాంశముగూడ మనకు లేదేయని దుఃఖింపవలయుననుటకంటె నెక్కువ వ్రాయనుంకింపను మఱొక్కమాట

"దిష్ట్యా పుత్రాన్ పతీన్ దేహాన్ స్వజనం చ గృహాం స్తథా,
హిత్వావృణీత యూయం యత్కృష్ణాఖ్యం పురుషం పరమ్"

అని యుద్ధవుఁడు పలికెను "దీనిభావ మేమి తిరుమలేశా" అని యూహింపుఁడు మీరు సమస్తము కృష్ణార్పణము చేసితిరని దీనిసారము కృష్ణాఖ్యం పురుషం పరమ్=అనఁగా రూపనామక్రియాశూన్యుఁ డగుపరాత్పరుఁడు భగవదుద్ధరణార్థము శ్రీకృష్ణనామ మును ధరించి రూపమును గాంచెను ప్రకృతిని స్వీకరించెనని దీనిభావము సగుణబ్రహ్మమని దీని సారతరార్థము అట్టిపరబ్రహ్మమునకు నాత్మార్పణము చేసితిరి మీయదృష్టమే యదృష్టమనియె ఔరా! గోపిక లెంతటియదృష్టము కలవారలని యుద్ధవుఁడు వర్ణించెను

ఆర్యమహాశయావతంసములారా! ఉద్ధవుఁడు పలికినపలుకులవలన గోపికలు శ్రీకృష్ణభక్తిభరితహృదయలనియు,మహర్షులకంటె నధికశక్తిసంపన్నలనియుఁ, గాముకురాండ్రు గారనియు స్పష్టమయ్యెను ఇంక శ్రీహరి గోపికలకుఁ జెప్పుటకు నుద్ధవుని వలనఁ బంపినవార్త యెట్టిదని యించుక విమర్శింతము దానియం దించుకంతయైనఁ గామవికారము కనఁబడునేమో పరికింపుఁడు నేను సర్వాంతర్యామిని కావున బుద్ధీంద్రియముల

నాశ్రయుఁడను సర్వాత్మకుఁడను ఇట్లువర్తించు నాకు నెవరి తోడ నెడఁబాటు సంభవింపదు నాకు జనకుఁడు లేఁడు జనని యును లేదు నన్ను నేనే సృజించుకొందును నా మాయాప్ర భావమున భూతేంద్రియరూపమున సృజింతును పరిపాలింతును సంహరింతును మీ మేలుగోరు నేను మీకు దూరమునను న్నట్లు భ్రాంతిని మీకుఁ గల్పించుట మీమనోవృత్తుల దృఢ పఱచుటకే కాని వేఱుగాదు స్త్రీలస్వభావము దూరమందున్న ప్రియునియం దధికవాంఛయునుచుట కావున దూరమందు న్నట్లు నన్ను భావించు మీకు నాపై నవ్యాజానురాగము దృఢ తమ మగు నన్నే సదా ధ్యానించుచుందురుగావున వేగంబ నన్ను సేవింపఁగలరు ఇదియ శ్రీకృష్ణప్రేషిత వార్తాసారము దీనిం బట్టిచూడఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు దూరమందున్నవాఁ డను భ్రాంతి వారికిం గలుగకుండఁజేయుటయే కృష్ణునిపనిగాఁ దోఁచునే కాని వారి నింకను గాముకలనుగాఁ జేయుటగాదని స్పష్టము గాఁగలదు. ఇట్టియుపదేశమే మహర్షులకుం గాడఁ జేయఁబడును ఈయుపదేశమున మహర్షులకును గోపికలకును భేదము గానరాదు కావున గోపికలు కామపరవశలని యెట్లును నిర్ణయింప వీలులేదు ఈ పవిత్రచరిత్రమునుండి గోపికల పరి శుద్ధమనోవృత్తి తెల్లమయ్యెను కావున నింకనైన గోపికలు జారిణులని దూషించువారిపల్కులఁ జెవిఁ జొరనీయకుఁడు భగవద్దర్శనమునకు గోపిక లెంత త్వరపడిరో యట్లు మనమును త్వరపడవలయునని యెఱుంగుఁడు భక్తియే దీనికిఁ బరమ సాధనము

శ్రీకృష్ణవార్తలఁ దెలిపి యుద్ధవుఁడు గోపికలకు నమస్కరించెను వారియం దెట్టిసుగుణములు లేకున్న నతఁ డట్టిసత్కారమును జూపునా? మరలి మధురానగరమున కరుగునపుడు నందాదులు కృష్ణునకు నమస్కరించితిమని చెప్పుమనిరి ఏమియీయద్భుతము! శ్రీకృష్ణుఁడు తనకుమారుఁడని యెఱుంగక నందుఁడు నమస్కరించెఁగా! పరమపురుషుఁడని యతఁడెఱింగిన ట్లూహింపవచ్చును గదా ఎంతటియోగ్యత కలిగియున్నను గొడుకునకుఁ దండ్రి నమస్కరించుట గానము పరమపురుషుఁడు తనకుఁ బుత్త్రుఁడుగా జన్మించినను లోకాచారము నాతనియెడఁ గనఁబఱచుట వివేకమని యతఁ డెఱుఁగును లోకాచారములు భగవంతునియందుఁ గనఁబఱచుట న్యాయముకాదు కదా ఈ వృత్తాంతమువలన శ్రీకృష్ణమూర్తి సనాతనుఁడనియు, గోపికలు తత్సేవార్థము గోలోకమునుండియు వైకుంఠాదిలోకముల నుండియు నవతరించిరనియు, వారిచరిత్రము మహర్షులకే ననుష్ఠానార్హమనియు మనమెఱుంగవలయు గోపికలవలె శ్రీకృష్ణ భక్తి నలవఱచుకొనవలయు దానిచేఁ గృతకృత్యులము కావలయు ఈకలికాలమున భక్తికిమించిన మంచి సులభోపాయము వేఱొకటి కానరాదు దానిని వీడకుండుటయే మనకు విధి లేకున్న యవిధియే ఇంకఁ బెంచివ్రాయక తర్వాతి వృత్తాంతమును వ్రాసెదను భక్తులారా! ఈపవిత్రచరిత్రమును జదివితిరి దీనికి ఫలముగా శ్రీకృష్ణునిస్తుతిని బఠింపుఁడు నిరతిశయానందము ననుభవింపఁగలరు పఠించునపుడు మీమనసును భగవత్పాదారవిందద్వంద్వమునఁ గొలఁదివిఘటికలు నిల్పుఁడు అది

యే యోగము అది సిద్ధించినఁ గాని మనస్సు నిశ్చంచలతఁ గాంచదు కావున సమాహితచిత్తులరై పఠింపవలయు

బర్హం నామ విభూషణం బహుమతం వేషాయ శేషైరలం
వక్త్రం ద్విత్రవిశేషకాంతిలహరీవిన్యాసధన్యాధరమ్,
శీలైరల్పధియా మగమ్య విభవై శ్శృంగారభంగీమయం
చిత్రంచిత్రమహో!విచిత్రమహహో! చిత్రం విచిత్రంమహః

మఱొక్కమాట ఈకథ చదువుటకుముం దుద్ధవుఁడు రాధామందిరమున కరిగెననిమాత్రము లోపలికథను స్మరింప వలయును కృష్ణజన్మఖండము ననుసరించి వ్రాసినకథ కనుబంధ మనియుఁ దలంపంజను నడుమ మండూకప్లుతిన్యాయము నను సరించి భ్రమరగీతలను వ్రాసితి వానికవకాశము ముందు దొర కదని యటు వ్రాయఁబడినదని తలంపుఁడు ఇది స్మృతిగోచర ముగా నొనరించి చదివిన కథ తాఱుమాఱుగాక యుండును ఇపుడుద్ధవుఁడు రాధామందిరమును బ్రవేశించి యందు సత్కృతుఁడై రాధను బరదేవిగా వినుతించినవాఁడు తర్వాత జరగిన కథయే యిట వ్రాయఁబడునదియనియు స్మరింపుఁడు ఇఁకఁ గథ వినుఁడు

రాదోద్ధవసంవాదము.

* నారదమహర్షికి శ్రీకృష్ణచరిత్రమును జెప్పుచు నారాయణుఁ డిట్టులనియె మునివర్యా! తరువాతివృత్తాంతమును

---

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొంబదిమూఁడవయధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినది గర్గసంహిత మధురాఖండము పదునైదవయధ్యాయమునఁ గలకథయుఁ నిందుఁగలిపి వ్రాయఁబడును ఆస్థలమున నించలి దీకెయనిమాత్రము మరల దెల్పెదను భాగవతమున నీభాగము కానరాదు

వినుము ఉద్ధవుఁ డిట్లు రాధను భక్తిపూర్వకముగా వినుతించి కరయుగము జోడించి నిలుచుండఁ గాంచి రాధిక చేతనను బొంది యుద్ధవునియందు శ్రీకృష్ణునాకారచిహ్నము లుంటం దిలకించి దుఃఖాతురరయి యిట్లు లనియె వత్సా! నీ పే రెయ్యది? ఎవరు పంప వచ్చితివి? యెందుండి వచ్చితివి? న న్నేల నుతించితివి? విస్తరించి వచింపుము నీసర్వావయవము లందును గృష్ణాంగచిహ్నము లగపడుచున్నవి కావున నిన్నుఁ గృష్ణపార్షదునిగాఁ దలంచెదను శ్రీకృష్ణకుశలమును దొలుత వచింపుము బలదేవునికుశలమును వినిపింపుము నందుఁ డామధురానగరముననే యున్నవాఁడే ఏల? మనోహరమగు నీబృందావనమును జూడ శ్రీగోవిందుఁ డెప్పుడు రాగలఁడు? మరల నీబృందావనసుందరభూభాగములఁ బూర్ణశీతాంశుప్రతీకాశమగు నా పరమపురుషుని మోమును జూడఁ గోరెదను రాసమండలమున మరల నాభగవంతుం గూడి క్రీడింతును సఖిబృందముం గూడి నిర్మలయమునాశైవలినీజలంబుల విహరింపఁ గోరుచున్న దానను శ్రీమన్నందనందను దివ్యాంగమున సురుచిరసురభిచందనమలంద నాకాంక్షింతును అన విని యుద్ధవుఁ డిట్లు బదులు చెప్పెను నాపే రుద్ధవుఁడని శుభాంగి! నేను క్షత్రియుఁడను, పరమాత్మయగు శ్రీకృష్ణునిచేఁ గుశలవార్త మీకుం దెల్పఁ బంపఁబడినవాఁడను ఆ శుభవార్తంగొని మీసన్నిధి కరుదెంచితిని హరిపార్షదుఁడనే యగుదును శ్రీకృష్ణునకు బలదేవునకు నందునకుఁ గుశలమే యలరారెనని విశ్వసింపుము అన విని రాధాదేవి యిట్లు పలికెను

పార్షదవర్యా! ఉద్ధవా! యమునాతీర మిందుఁ గలదు అందు మందశీతలమారుతము లున్నవి శ్రీకృష్ణునితో విహరించిన యానదీకూలమే సుమీ యిది ఆపవమానుఁడే యిప్పుడున్నాఁడు కదంబకానన మప్పటిదే యిపుడున్నది ఆతరుమూలముల విహరించిన యాచోటు లిపుడు కనంబడును పరమపవిత్రమగు నాబృందావనమే యిదియు నగు సకలవాంఛలనొసఁగు నా వనచర్య మిదియే అప్పటి పుంస్కోకిలవిరుతము లిప్పుడును వినఁబడును చందనచర్చిత మగునప్పటి తల్పమిప్పుడు నున్నది. చతుర్విధ భోజ్యపదార్థము లున్నవి సుందరమధువును గ్రోల దొరకును కరుణావిహీనుఁడు పాపిష్ఠుఁడు నగుమన్మథుఁడప్పటివాఁడే యిప్పుడును గలఁడు అప్పటి రత్నప్రదీపము లున్నవి రాసమండలమున వెలుఁగుచున్నవి. అప్పటిమణీంద్రసారనిర్మిత క్రీడామందిర మిప్పటికి నేత్రగోచర మగుచున్నది గోపాంగనాబృందము నిండియున్నది పూర్ణనిశాకరుఁ డప్పుడుంబోలె నిప్పుడును బ్రకాశించుచున్నాఁడు సుగంధిప్రసవవిసరవిరచితము చందనచర్చితమగు నప్పటిశయ్యయు నట్లే యున్నది కర్పూరాదుల సుసంస్కృతంబగు తాంబూలము గలదు పరిమళభాసుర మాలతిమాల్యములు గలవు శ్వేతచామరములు, సురుచిరమణిదర్పణము నట్లే యున్నవి సకలచిరత్నరత్నహారములు గలవు నానావిధారామములు గలవు క్రీడాసరోవరము కలదు పుష్పోద్యానము లభినవామోదముల వెదఁజల్లుచున్నవి అప్పటి సర్వవిభవములు గలవు కాని నా ప్రాణనాథుఁడుమాత్ర మిపుడిటఁ గానరాఁడు అని పలుకుచు హా! శ్రీకృష్ణా! హా శ్రీహరీ! హా! ప్రాణవల్లభా! ఎందున్న

వాఁడవు ? నాయం దేమియపరాధ మున్నది ? దాసికను గదా దాసీదోషము పలుమాఱులు క్షమింపఁ దగునుగదా అని పలుకుచు స్మృతితప్పఁగా మూర్ఛమునింగెను ఉద్ధవుఁ డామెకు భగవంతునిపైఁ గలప్రేమాతిశయమును దెలిసికొని శిశిరోప చారములఁ దెప్పిఱిల్లఁ జేసెను మూర్ఛనుండి తెలివినొందిన యా రాధికం జూచి యా క్షత్రియకుమారుఁడు పరమాశ్చర్య మందెను

అత్తఱి నాదేవిని శ్వేతచామరహస్తలై నెచ్చెలు లేడు గురు సేవించుచుండిరి గోపీసహస్రము లామెకు నుపచారము లుచేయ సిద్ధముగా నుండిరి అసంఖ్యలగు గోపిక లాదేవిని దివానిశములు సేవింపఁ గాచియుండిరి అంవొ-క్కవనితామణి కజ్జలహస్తయై యుండెను వెఱొకతుక మాలతీమాల్యము చేఁబూనియుండెను ఇంకొక్కగోపిక సిందూరహస్తయై కాచి యుండెను మఱొకతరుణీమణి గోరోచనము కిటితలమునధ రించియుండెను ఇంక నొక్కగోపిక చందనపాత్రమును దాల్చి నిలువఁబడి కనఁబడెను దర్పణము చేఁబూని యొకతుకయుఁ గుంకుమపట్టుకొని మఱొక కాంతామణియుఁ గస్తూరికాపాత్ర మునుదాల్చి మఱియు నొక లలనాతిలకమును, జంపక కుసుమ పాత్రమును జేఁబూని యింకొక్కపురంధ్రియు, మధురమధురస పూర్ణకలశధారిణియై యింకొక్కరామయు, సుగంధితైలము నింపిన పాత్రమును దరించి వేఱొక్క కోపనయుఁ, దాంబూల కరండముచేఁ గ్రాలుచుండ నొక్క భామినీమణియు, సువాస నల గుబాళించు జలముగల రత్నపాత్రము కరలతికఁ గన్పడ నింకొక సుందరీరత్నమును, విచిత్రముగఁ గన్పట్టు క్రీడాపుత్త

ళికను బట్టుకొని వేఱొక్కసాధ్వియుఁ, గందుకమునందిన యొక యబలయు, రత్నభూషణములఁ జేఁబూనిన యొకానొక రమణియు, నమూల్యపరిపూతలసదంశుకమును గరయుగమునఁ బూని యొక్క యోషారత్నమును, భక్ష్యోపహారముల నంది యొక నారీతిలకమును, కేశాలంకరణదామశోభితబాహులతిక యై యింకొక్క మచ్చెకంటియుఁ, గంకతికను గేలఁ బూని వేఱొక్కయన్నులమిన్నయు, యావకపంకపాత్రవిభూషిత కరసరసీరుహయై యింక నొక మీననేత్రయు నాదేవి యెదుట నుండిరి

ఒక్క మత్తకాశిని బీతిచే వడంకుచు నేమి కావలయునని యాజ్ఞ యిడునోయని వేచియుండెను మఱొక్క వధూమణి శోకమునఁ గన్నీరువిడుచుచుండెను విరహాతురయగు నా దేవి నొక్కలేమ యోదార్చుచుండెను ఇంకొక్కతుక యుత్తాపతప్తయగు నాతప్తభర్మదేహలతికను గోమలకమలదళకల్పితశయ్యఁ బరుండఁబెట్టఁ గాచియుండెను ఇట్టి సఖీముఖుల సహస్రములు సేవింప నలరు నామహాలక్ష్మిని గాంచి యుద్ధవుఁడు పరమాశ్చర్యమగ్నమానసుఁడై యిట్లులనియెను ఆ వాక్సుధారసము సుప్రియమై కర్ణామృతమై వినయభూషితమై యుండెను ఆయుద్ధవుఁ డత్తరుణమున భీతికంపితదేహుఁడై యుండెను

తల్లీ ! నిన్ను దేవదేవేశినిగను, సిద్ధయోగినిగను దెలిసికొంటిని నీవు శక్తిస్వరూపవు మూలప్రకృతివి ఈశ్వరివి శ్రీదామశాపకారణమున గోలోకమునుండి ధరణి కవతరించిన పరదేవతవు , శ్రీకృష్ణ ప్రాణాధికవు శ్రీహరి వక్షస్థ్సల నివా

సినివి సర్వశక్తిస్వరూపిణివి తల్లీ! శుభవార్త నాలకింపుము. వాంఛాఫలమై యది యొప్పును హృదయస్నిగ్ధకారక మది యగును సుస్థిరమనస్కవు కమ్ము సఖీపరివృతవై దాని నించుక యాలకింపుము నా చెప్పఁబోవు నా సువార్త దుఃఖదావాగ్ని దగ్ధులకు సుధావర్షమువంటిది విరహవ్యాధియుక్తలగు వనితామణులకు రసాయనమువంటిది శుభమును గల్గించునది నందుఁడామధురానగరంబున సానందుఁడై యున్న వాఁడు వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణున కుపనయనము చేయుదనుక నుండవలయునని నంద భూపతిని బ్రార్థించెను బలరాముని శ్రీకృష్ణుని గారవించుచుఁ దోడుకొని గోకులమునకు నందుఁడు రాఁగలఁడు వ్రజమునకుఁ జనుదెంచి గోపాలబాలుఁడు తల్లికి నమస్కరించి మహానందము ననాగాత్రికేపరమ పావనమగు బృందావనమునకు రాఁగలఁడు సాధ్వీమణీ! శీఘ్రముగా శ్రీకృష్ణముఖపంకజమును జూడఁగ లవు ఈ వియోగవ్యథ నిన్నుఁ బాసి పోవఁగలదు తల్లీ! సుస్థిరవు కమ్ము దారుణశోకమును వదలుము నిర్మలయోగ్య వస్త్రమును ధరింపుము అమూల్య రత్నాభరణములఁ బరిగ్రహింపుము చందనపంక మంగీకరింపుము యథాపూర్వముగ సంతోషమున నోలలాడుచుండుము చింతాలేశమైనను మది నునుపకుము

* తల్లీ! శ్రీకృష్ణమూర్తి పరిపూర్ణదేవుఁడు నీవు పరిపూర్ణదేవివి శ్రీకృష్ణచంద్రుఁడు కృతనిత్యలీలుఁడు దేవీ! నీవు కృతనిత్యలీలలుగల లీలావతివి భగవంతుఁడు భూభారహరణార్థ మవతరించెను అనపాయినివి గావున నీవు నిందిరాదేవివిగా

* ఈభాగము గర్గసంహితనుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగవలయును

నవతరించితివి హరి పరబ్రహ్మము నీవు స్వరరూపిణివి శ్రీహరియే శివుఁడు నీవే పార్వతివి కృష్ణుఁడే విష్ణువు నీవు వైష్ణవి యనఁబరఁగు మాయవు ఆదిదేవత శ్రీగోపాలబాలుఁడు నీవో జ్ఞానమయియగు స్మృతివి * ప్రళయకాలసముద్రజలములఁ క్రీడింప శ్రీహరి యజ్ఞవరాహరూప మెత్తెను నీవపుడు వసుధారూపమును దాల్చితివి హరి దేవర్షివర్యుఁడగు నారదుఁడు. అత్తఱి నీవు మహతినాఁబడు వీణాస్వరూపిణివి విష్ణువు ధర్మసుతుఁడై నారాయణుఁ డనునామమున నరుంగూడి యవతరించెను నీవు జనుల కష్టములఁదొలఁగింప శాంతిస్వరూపిణి యనంబరఁగితివి కృష్ణుఁడు మహాప్రభువగు కపిలమహర్షి నీవు సిద్ధసేవితవై సిద్ధియన నవతరించితివి హరియే మహామునీశ్వరుండగు దత్తాత్రేయుఁ డయ్యెను నీవు తత్సమయమున జ్ఞానమయి యన నలరితివి భగవంతుఁడు యజ్ఞరూపుఁడు కాఁగా నీవు దక్షిణ యన నొప్పితివి హరి వామనాకారమును దాల్ప నాతనికి నీవు జయస్వరూపిణివై సాయపడితివి హరియే సర్వనృపేశ్వరుఁ డగు పృథునామమున నవతరించెను నీవు తత్తరుణమున నృపపట్టకామినివగు నర్చిస్స్వరూపమును దాల్చితివి శంఖాసురుంజంప శ్రీహరి యెపుడు మత్స్యావతారమును ధరించెనో యపుడు నీవు శ్రుతిరూపిణి వైతివి విష్ణువు మందరసింధుమంథనమునఁ గూర్మమై యవతరింపఁగా నపుడు నీవు వాసుకియందు నేత్రీకృత వైతివి ఆర్తిహరుఁడగు హరి ధన్వంతరిరూపమున నలరారుతరుణమున నీవు దివ్యసుధాస్వరూపిణివై యోషధి యను

---

* లయాంభసా క్రీడనతత్పరో హరి ర్యజ్ఞో వరాహో వసుధాత్వమేవహి=అని మూలము

పేరుఁ దాల్చితివి శ్రీకృష్ణచంద్రుఁడు మోహినీరూపమును దాల్పఁగా నీవు జగద్విమోహిని యగుమాయవై యతనికార్యము నొనసాగించితివి నరసింహలీలలం జూప నేకాలమున భగవంతుఁడు నృసింహాకృతిం దాల్చెనో నీవా కాలమున నిజభక్తవత్సలత్వమున లీలాదేవి వైతివి మరల నా శ్రీహరి వామనుఁడై కశ్యపునినుండి ప్రభవమయ్యెనో నీనా కాలమునఁ గీర్తి వైతివి నిన్ను సర్వలోకములు కీర్తించెను గదా హరి భార్గవరూపము నెప్పుడు దాల్చెనో నీవు కుఠారధారవైతివి ఆదినారాయణుఁడు రఘువంశమున శ్రీరామచంద్రుఁడై యవతరింప నీవు జానకి యనుపేర నవతరించితివి శార్ఙ్గి బాదరాయణుఁడు కాఁగా నీవు దేవలక్షణములుగల వేదాంతరూపిణివై పుట్టితివి శ్రీవిష్ణువు సంకర్షణనామమునఁ బుట్టఁగా నీవు రేవతివైతివి జ్ఞానరూపిశివన నీవే * కౌణపమోహకారకుఁ డగుబుద్ధుఁడై హరి యవతరింపఁగా జనమోహకారిణి వగుబుద్ధివై నీ వవతరించితివి ధర్మదేవత యగుభగవంతుఁడు కల్కిరూపమున నవతరింపఁగా నీవు కృతియనఁ బరఁగుదువు

చంద్రమండలమున శ్రీకృష్ణుఁ డాత్మకళ నిలుప నపుడు నీవు చంద్రిక వగుదువు శ్రీకృష్ణుఁడు సూర్యమండలముననుండ నీవు ప్రభాదేవి వగుదువు యాదవేంద్రుఁ డింద్రుఁడై స్వర్గమువనుండ నీవు శచీదేవి వగుదువు హరి హిరణ్యరేతోనామమున నొప్పఁగా నీవు హిరణ్మయీనామమును ధరింతువు విష్ణువు

---

* బుద్ధో యదా కౌణపమోహకారకో బుద్ధిస్తదా త్వం జనమోహకారిణీ=అని మూలము

రాజరాజనందనుఁడు కుబేరుఁడు కాఁగా నీవు నిధీశ్వరి వగుదువు హరి క్షీరాబ్ధిరూపమున వెలయఁగా నీవు తరంగితక్షౌమసితాంతరంగిణి వగుదువు * జననీ! సర్వలోకాధిపతి యేయేసమయముల ధరించునో నీవు నాయాయిసమయములఁ దత్కార్యమును గొనసాగింపఁ దదనురూపములఁ దాల్చుచుందువు హరి సర్వజగన్మయుఁడు బ్రహ్మమయుఁడు. నీవు జగన్మయివి బ్రహ్మమయివి ఇపుడా శ్రీహరి వ్రజరాజనందనుఁడు కాఁగా నీవు వృషభానుపుత్రికవై రాధయనఁ బరఁగుచున్నదానవు మీ యిరువురచరిత్రములే యత్యద్భుతములు జగన్మోహనకారకములు † శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రహ్మము పురాణపూరుషుఁడు నీవు తదిచ్ఛారూపిణి వగుప్రకృతివి మీ రిరువురు లీలాస్వరూపములఁ దాల్చితిరి అందును మీ కేమాత్రము భేదము లేదు అట్టి శ్రీరాధాకృష్ణులగు మీకు నమస్కరించుచున్నవాఁడను

తల్లీ! నీప్రాణనాథుఁ డాభగవంతుఁ డనుగ్రహించిన పత్రమిదిగో పరిగ్రహింపుము మిగుల శోకమును బొందకుము రాధికాంబా! ఊఱడిల్లుము. ఊఱడిల్లుము కొలఁదికాలమున నిచ్చటికృత్యముల నిర్వర్తించి నీచెంతకు రాఁగలనని భగవంతుఁడు నీతోఁ జెప్పుమని నా కనుజ్ఞ నొసంగెను అనేకపత్రికలివిగో శ్రీకృష్ణమూర్తి యనుగ్రహించి యిచ్చెను అంగీకరిం

---

* బిభ్రద్వపుస్సర్వపతి ర్యదా యదా తదా తదా త్వం విదితానురూపిణీ—అని మూలము

† కృష్ణస్స్వయం బ్రహ్మపరం పురాణో లీలా తదిచ్ఛాప్రకృతి స్త్వమేవ, పరస్పరం సంధితవిగ్రహాభ్యాం నమో యువాభ్యాం హరిరాధికాభ్యామ్—అని మూలము

పుము వ్రజసుందరీమణుల కనేకవాక్యములు చెప్పుమనియె. వారు న న్నాదరించిరి అనేకపారితోషికముల నొసంగిరి మధు రావృత్తాంతమును విన్నవించితిని శ్రీహరియొసంగిన పత్త్రికా వితతి నర్పించితిని ఇదియ నావిన్నవింపఁదగినవిషయము. నందా దు లామధురానగరంబున నానందాంబుధి నోలలాడుచున్న వారు శ్రీకృష్ణమూర్తి సదా నిన్నే స్మరించుచుండును కార్య ములు కొనసాగినవి దుష్టనృపాలుఁ డగుకంసుఁడు మృతినొం దెను దుర్మార్గులగు తదనుచరులు మరణించిరి దుర్వృత్తుల బాధలఁ బొరయకుండ సజ్జనుల శ్రీహరి రక్షించెను ఇదియె కదా మీయవతారఫల మని పలికి భక్తిభావమున నుద్ధవుఁడు తత్పాదాంబుజముల ధ్యానించుచుండెను

* ఇట్లుద్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణకుశలవార్తలం దెలుపఁగా నాల కించి పత్త్రమును బరిగ్రహించి చిఱునవ్వునవ్వి సాధ్వీమణియగు రాధిక యుద్ధవునకు బహుమానముగా నవరత్నసారాంగుళీ యకమునిచ్చెను ఆయంగుళీయకము విశ్వకర్మనిర్మించినది దాని ప్రకాశము ప్రదీపమువలె నుండెను ఆయంగుళీయకము శ్రీకృ ష్ణునికొఱకు వహ్నియొసంగెను రాసక్రీడాసమయమున దేవా దిదేవునకు దేవతాప్రోత్సాహమున నగ్నిదేవుఁడొసంగెను అది సర్వభూషణభూషణము అత్యుత్తమము అనుపమానము మఱియు నారాధాదేవి నిర్మలమగు నంశుకద్వయము నిచ్చెను. హీరమణినిర్మాణమగు మనోహరహారము నొసంగెను ఆహారము మున్ను వరుణదేవుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తికొఱ కర్పించెను శ్రీభా

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునుండి లోపలికథ కనుబంధముగా వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగునది

స్కరుఁడు స్యమంతకమణి నిచ్చియుండఁగా నాపగమపురుషుఁడు రాధ కొసంగియుండెను అట్టిరత్నము నామె యుద్ధవున కొసంగెను మహేంద్రుఁడు రత్నసింహాసనమును గోపాలబాలకున కర్పించియుండెను దానినే మహాప్రీతిచే రాధాంబ కిచ్చియుండెను ఆయాసనమునఁ గూరుచుండ నియోగించెను చంద్రదత్తమగు నొకభూషణమును చంద్రావళియను రాధాపరిచారిక యుద్ధవునకుఁ గానుకగా నొసంగెను మధుపర్కాదు లొసంగి గారవించెను యోగ్యభోజనమును బెట్టి తత్పరిచారిక లుద్ధవుని గారవించిరి కర్పూరావాసితతాంబూలము నిచ్చిరి రాధాంబ యాతని నాశీర్వదించెను గోలోకమున రాసమండలమున శ్రీహరి యుపదేశించిన జ్ఞానసారమును, గమలహారమును, శుద్ధవిద్యను నుద్ధవున కొసంగి యుద్ధవా! నీకు శ్రీహరిదాస్యలాభము కలుగుఁ గాక హరిభక్తి నిశ్చలముగ నమరుచుండుఁగాక అని వరమొసంగి మఱియు నిట్లు పలికెను

ఉద్ధవా! భక్తమణీ! సత్యముగా శ్రీహరి యిచ్చటికి వచ్చునా నిష్కపటముగాఁ జెప్పుము భయము వదలి యున్నదున్నట్లు వచింపుము శ్రీకృష్ణమూర్తి వేగముగా నిచ్చటికే తెంచుఁ గదా కూపశతములకంటె నొకవాపిక మేలు వాపీశతములకంటె యజ్ఞముత్తమము క్రతుశతములకన్న సుతుఁడుత్తముఁడు పుత్రశతమునకంటె సత్యము త్తమోత్తమము సత్యమునకుమించిన పుణ్యము లేదు అనృతమునకు మిన్నయగు పాతకము లేదు కావున నోయుద్ధవా! సత్యమునాశ్రయించి వచింపుము శ్రీహరి ననుఁజూడఁగోరి వచ్చునుగదా పలుకుమన

నుద్ధవుఁ డాదరమున నిట్లు పలికెను తల్లీ! సత్యముగా శ్రీహరి యిచ్చటికి రాఁగలఁడు సూనృతముగా నిన్నుఁ జూడఁగలఁడు సత్యముగా నీసంతాపము తొలఁగును శ్రీహరిదగు నాపూర్ణ చంద్రబింబాననమును దర్శించినంతనే నీవంత లంతయొందు అవంతయు శంక లీవిషయమున లేవు నేను మధురాపురి కరిగినవెంటనే శ్రీకృష్ణమూర్తిని ప్రయాణముచేయఁ బ్రార్థించెదను నాప్రార్థన మంగీకరించి శ్రీహరి రాఁగలఁడు సత్యము నన్నిటనుండి పయనముసేయ ననుమతింపుము తల్లీ! నన్నాశీర్వదించి పంపుము ఇచ్చటివృత్తాంత మించుకంతయు వదలకుండ శ్రీహరిసన్నిధిని విన్నవింతును అని ప్రార్థించుటయు రాధిక యిట్లు బదులుచెప్పెను వత్సా! మనోహరమధురాపురవరమున కరుగుదువు కాని త్వరపడకుము ఒక్కదుఃఖకథ నాలకింపుము స్థిరమనస్కుఁడవై యాలకింపుము నన్ను మఱచిపోవువాఁడవు కావెని విరహజ్వరకాతరనగు నేను నా ప్రాణనాథునితో విన్నవింపఁదగు నాకథను జెప్పెదను నారిమణుల మనోవార్త నీపండితుఁ డెఱుఁగఁగలఁడు? పాండిత్యమున నించుక యిట్లుండును గదా యని యూహింపఁగలఁడని నేఁ దలంతును వేదములే వచింపఁజాలవన నిక శాస్త్రములు చెప్పఁగలవా? పుత్త్రకా! సంతాపకరమగు నావార్త నీకుం దెల్పెద విని నీవట విన్నవింతువు గాక

ఉద్ధవా! గృహమునందును వనమునందును నివాసము చేసినచో రెండింటియందును భేదము నాకుం గనఁబడలేదు. తిర్యగ్జంతువు లనఁబడు పశ్వాదులందును మనుష్యులయందును భేదము చూడఁజాలక యున్నదానను జలమునకు స్వప్నము

నకు భేదము గానరాదు దివానిశము నజ్ఞానావృతముగ నున్నది నన్నే నేఁ దెలిసికొనఁ జాలకున్నదానను చంద్రసూర్యులయు దయము నెఱుంగఁజాలను శ్రీహరి కుశలవార్తాశ్రవణమున క్షణకాలము ప్రాణములు కుదుటఁబడినవి సదా కృష్ణాకృతినే చూచుచున్నదానను మురళీమృదునాదమును వినుచున్నాను కులమును లజ్జను భయమును వదలి శ్రీహరిపదద్వంద్వము నే చింతించుచున్నాను సర్వజగదీశ్వరుని బొందితిని ఆతఁడు ప్రకృత్యతీతుఁడు ఆతనిమాయచే జ్ఞానము కప్పఁబడినది ఎవ్వని పాదాంభోజమును వేదములు యోగీశ్వరులు బ్రహ్మాదిదేవవర్యులు ధ్యానించుచుందురో ఆపరాత్పరుఁడు నాచేఁ గోపవశంబునఁ దిరస్కరింపఁబడియెను ఇదియే నామదిని శల్యమై బాధించుచున్నది ఆమహనీయుని పదాంభోరుహసేవనమువలనను గుణప్రస్తావమువలనను, తద్భక్తివలనను ఏక్షణము గడపఁబడునో, ధ్యానమునఁ బూజచేత నేసమయము గడపఁబడునో ఆక్షణామందు సర్వమంగళము లుండినట్లగు హర్షసమయ మదియే ఆయుష్కాలమనఁగా నదియే అది యౌవనికాలము సంతాపజనకము అప్పటి క్రీడాసమయము మరల నాకుఁ గలుగునా? అట్టి యిష్టసిద్ధి నా కౌదవునా? అట్టి ప్రేమసౌభాగ్యము నాకు దొరకునా? నిర్జనముగ నున్నతావున నట్టిసంగతి నాకు మరల నొడఁగూడదని తలంచెద

బృందావనమునకుం బోనొల్లను ఆమహాపురుషుని సంగతిలేనిచో నావనరాజము నాకానందము నీయఁజాలదు కదా నందనందనువక్షమున మరలఁ జందనపంక మలందను గదా మాలిక నాతనిహృదయభాగమున నలంకరింపను గదా ముఖ

పంకజమును మరలఁ జూడనుగదా మాలతీకేతకీచంపకకానన ములకా శ్రీకృష్ణుని గలసి యిఁకఁ బోఁజాలను గదా సుందర రాసమండలమును జూడ నప్పటివలెఁ బో శక్తురాలను గాదు కదా శ్రీహరింగూడి సురుచిరచందనకాననమున కేగఁజాలను గదా మలయపర్వతరత్నమందిరమునకు మరలఁ బ్రయాణము సేయఁగలనను నూహ లేదు కదా మాధవీకాననమందును, రహస్యమగు మధుకాననమునందును, శ్రీఖండకాననమందును, హరిం గూడుభాగ్యము మరల నాకు దొరకదు కదా స్వచ్ఛ మగు చంద్రసరోవరమును దర్శింపఁజాలను గదా విస్పందక మును సురవనమును నందనమును బుష్పభద్రకమును భద్రక మును శ్రీహరింగూడి మరలమరలఁ బోవు భాగ్య మింకను గలు గునా రమ్యమై వికసించిన మాలతీలతచెంత మాధవుఁ డెట్లుం డెనో తలంచినఁ గన్నీరు వచ్చుచున్నది మాధవీరాత్రి యెట్లు పోయెను? మధుసమయ మెచ్చటి కేగెను? మాధవుఁ డేల రాఁడాయెను? అని యిట్లు పలికి రాధాదేవి శ్రీకృష్ణపదాంబుజ ముల ధ్యానించుచు నట్లే మూర్ఛమునింగెను పులకాంచిత సర్వాంగియయ్యెను శోకించెను గాఢమూర్ఛ మున్గెను

మహామతులారా! ఉద్ధవుఁడు రాధంగాంచుటయు నామె యపుడున్న విధము, మూర్ఛమునింగియున్న యారాధ యుద్ధ వునిం గొంత తెప్పిఱిల్లి చూచి సంతోషభరమున శ్రీహరికుశల వార్తల నడుగుటయు, నుద్ధవుఁడు మధురావార్తలం దెలుపు టయు లోనగువిషయములు గల యీభాగమును జదివితిరి కదా ఉద్ధవుఁడు రాధికం బ్రశంసించినభాగ మీకథకు

ముఖ్యాలంకార మనందగు ఆభాగమునుండియే యనేకవిష యములు గ్రహింపవలసి యుండును కాన నించుక దీనిసార మును జర్చించి వ్రాసెదను రాధ శ్రీకృష్ణునిహృదయేశ్వరి యని పెక్కుతావులఁ బెక్కుపురాణములనుండి యుదాహరించియే యున్నవాఁడఁ గదా ఉద్ధవుఁడు రాఁగా రాధిక శ్రీహరికుశల మడిగినఘట్టమును మరలఁ బఠింపుఁడు వారిరువురకుఁ గల సంబంధము తేటపడును ఆదేవిని గాంచి మహాభక్తుఁ డగు నుద్ధవుఁడు

"జానే త్వాం దేవదేవేశీం సుస్నిగ్ధాం సిద్ధయోగినీం,
సర్వశక్తిస్వరూపాం చ మూలప్రకృతి మీశ్వరీం,
శ్రీదామశాపోద్ధరణీం ప్రాప్తాం గోలోకవాసినీం"

అను మొదలగువిధములఁ బ్రశంసించెను

లోకమున భక్తుఁడు కులట నిట్లు పొగడునా? రాధ యుంపుడుకత్తె యనువాద మజ్ఞానమూలమని దేలెను గదా రాధయే మూలప్రకృతియని యుద్ధవుఁడు భావించెను గదా భూభారహరణార్ధ మీలోకమున నవతరించితివని యామెకుం దెల్పెను అనఁగా శ్రీకృష్ణావతారమున రాధయే మహాలక్ష్మియై యవతరించెనని దీనిసారము రుక్మిణి మొదలగువారికంటె రాధా దేవి శ్రీకృష్ణప్రీతికిం బాత్రురాలనియు దీనినుండి స్పష్టమా యెను మూలప్రకృతియన్నను శక్తియన్నను పార్వతియే కాద నియు రాధయే యనియుఁ దేలుటయే గాక ప్రకృతి నేయేనా మముల నెవ్వరెవ్వ రెట్లెట్లు పూజించినను వరములిచ్చుననియు దీనినుండి యెఱుంగనగు సద్విషయము

ఇన్నివిధముల రాధాంబికను బురాణము లభివర్ణించుటకుం గలహేతువును విమర్శింతము శ్రీభాగవతమునందు రుక్మిణి యెందే నిట్లు వర్ణింపఁబడినదా యనియుఁ బరికింతము

"రాఘవత్వే భవేత్సీతా రుక్మిణీ కృష్ణజన్మని"

అనునది ప్రమాణమేయని భావింతము ఏపురాణమునం దేవిష యమున్నను బ్రమాణమేయని యంగీకరింపవలయును ఒక్కటి ప్రమాణమని యింకొక్కటి ప్రమాణముకాదని మన మన రాదు అది మనోహైన్యమును వెలిఁబుచ్చును ప్రతిపురాణము తత్త్వమునే తెలుపును రీతిభేదమేకాని తత్త్వమున భేదము దానియందుఁ గానరాదు మనస్సులలోనున్న నీచత్వమే యిన్ని బాములఁ బెట్టుచున్నది ప్రకృతవిషయమును వినుఁడు రాధ పరదేవియని పురాణములు ఘోషించుచున్నవి ఎన్నియో స్తోత్రము లీవిషయమునే తెల్పుచున్నవి కావున రాధ శ్రీహరికి మేనత్తయని భ్రమింపకుఁడు అది యవివేకులు చెప్పుమార్గము దానినాశ్రయించిన నది మనల సంసారసాగరమున ముంచును రుక్మిణి లక్ష్మ్యంశసంభూతురాలుకాదని నాభావము కాదు ఇది సత్యము నాయభిప్రాయ మీయిర్వురు భగవతియగు శ్రీదేవీ కలాసంభూతలే యనియే ఇందేయేభక్తున కేదేవియందు భక్తి కుదురునో వాఁ డాదేవినే మహాలక్ష్మి యని బావించి యుపాసింపవచ్చు తత్ఫల మొక్కటియేకాని హెచ్చుతగ్గు లందులేవు రాధయందు లోపము నారోపింపరాదని తెల్పుటకే యీశొడవ పెక్కుసారులు వ్రాయవలసివచ్చినది. క్షమింతురు గాక

రాధ భగవంతు నెడఁబాయఁజాలక ప్రశ్నించినవిష యము, ఆమె పరితాపము గాంచిన యా యిర్వుర కవినాభావ సంబంధము స్పష్టమగుచు ఉద్ధవుఁ డామె నూఱడించుమా టలఁ బరికించినచో శ్రీహరి పరమపురుషుఁ డనియు రాధ యాభగవంతునియాజ్ఞఁ దలఁదాల్చి కార్యనిర్వహణమున కాతు రపడుచుండు నిచ్ఛాశక్తియనియుఁ దేటపడును శ్రీకృష్ణుఁడు రాధకుం దెలుపవలయునని యుద్ధవునకుం దెల్పినవిషయము నాలోచింపఁ బైయర్థమె స్పష్టమగు బృందావనము పరమేశ్వరి పరమేశ్వరుల కేకాంతస్థానమని యెఱుంగనగు రాసమండల మాయిర్వుర నారాధించుచక్రమని నిర్ణయించును కావున నా యపూర్వదంపతుల నారాధించుభక్తుఁడు రాసమండలమును దొలుత ధ్యానించవలయును ఆరాసమండలాంతర్భాగమే బిందు స్థానము అందు వెలయు నాయాదిమదంపతుల నారాధించుటయే పరమపురుషార్థము లభించుమార్గము అనన్యమతితో వారి నారాధింపందగుననునదియే యీకథనుండి యెఱుంగఁదగు సారము ఒక్కతత్త్వమే మత్స్యాద్యవతారముల నాయాకా లానుసారము దరించి యాయాయికార్యముల నిర్వర్తించు ననియు నాతత్త్వము నిచ్ఛాశక్తియే కార్యములఁ గొనసాగించు చుండుననియు దీని భావము ఇట్టిభావమును మదిఁ బదిలపఱచు కొని యేభక్తుఁడు వారి నారాధించునో యాతఁడే ముక్తుఁడ గును ఏనిశ్చయ మంతఃకరణమునలేక భేదబుద్ధితో నారాధిం చిన ఫల మత్యల్ప మగునైహికమే కలుగును ఇది సత్యము సత్యము సత్యము ఇంక నీవిషయమును బెంచివ్రాయక యవ్వలి వృత్తాంతమువ్రాయ లేఖినిం ద్రిప్పెదను సావధానులరై యాల

కింపుఁడు కధమాత్రమే ప్రధానము కాదనియు నందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నెఱుంగుటయే ప్రధానమనియు నెఱుంగఁదగు

ఉద్ధవుఁడు రాధాంబ నూఱడిల్లం జేయుట

* రాధ శ్రీహరిం దలంచితలంచి తదేకతానమనస్కయై మూర్ఛిల్లెను ఆమె దుస్థితినిగాంచి యుద్ధవుఁడు విస్మితుఁడయ్యెను అతని మనమున భయమునకుఁ గూడఁ జోటుగలదు మృతకళేబరమాయుని తోఁపఁజేయు నా జగదంబను గాంచి శిశిరోపచారసదృశములగు మధురవాక్కుల నూఱడిల్లం జేయుచు నామెకు శ్రీహరియందుగల భక్తిభావము నెఱింగి తనభక్తి చాలఁ దుచ్ఛమైనదని తలంచెను జగత్తంతయు నట్టిదేయని నిశ్చయించెను ఆ రాధాంబయే భాగ్యవతియన్నభావ మాయుద్ధవుని మదిఁ బాదుకొనియెను అత్తఱి నుద్ధవుఁ డిట్లు పలికెను కల్యాణి! ఊఱడిల్లు మూఱడిల్లుము జగజ్జననీ! నీకు నమస్కరించెదను జగత్తంతయు భవత్స్వరూపమే యగు మరల నచిరకాలమున శ్రీహరిని సందర్శింపఁగలవు నీవలన నీజగము పవిత్రము కావలయును నీపాదధూళిచే నీభూమి పవిత్రయగును నీముఖమే పవిత్రము నిన్ను సేవించు నీగోపికలే పుణ్యము చేసికొన్నవారలని నాసమ్మకము లోకములెల్ల మంగళకరస్తవములచేతను సంగీతవిశేషముల చేతను నిన్నే గానము చేయుచున్నవి నీపవిత్రయశస్సును శతక్రతు ప్రభృతిదేవతలు సనకాది మహర్షులు వినుతించి కృతార్థులైరి నీపూజయే పాపములఁ బోఁగొ

---

* ఈకధ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొంబదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగవలయు

ట్టునది పరమపవిత్రతను గూర్చునది సకల తీర్థయాత్రాఫలము నొసంగునది నిర్మలత నొసంగునది హరిభక్తిని గల్గించునది సకలమంగళముల నొసంగునది సర్వవిఘ్నములఁ బోకార్చునది నీవే రాధవు నీవే కృష్ణుఁడవు పురుషరూపమునఁ గృష్ణుఁడనియు, స్త్రీరూపమునఁ బ్రకృతియనియుఁ గీర్తింపఁ బడుదువు. * రాధామాధవులకు భేద మేపురాణములందు, నే వేదములందును గానరాదు అని పలికెను

మూర్ఛిల్లిన రాధను, ఆమెనూఱడించు నుద్ధవునింగాంచి రాధాపరిచారికయగు మాధవియను గోపిక రాధమ్రోల నిలువంబడి యిట్లు పలికెను తల్లీ! చోరుఁడగు శ్రీకృష్ణునిరూపమును దలంచుకొని యేల పరితపించెదవు? ఆతనియుత్తమవేషము నేల కొనియాడెదవు? సుఖము, విభవము, గౌరవము నాతనికిఁ గావలసియున్నచో నిన్ను వదలి వెడలునా? ఆతని వీర్య ప్రముఖగుణములు దురతిక్రమములు ఆతని నారాధించిన నేసిద్ధియుఁ బ్రసిద్ధియుఁ గలుగదు ఇచ్చటకేలవచ్చెనో ఏల మఱొకతావునకుం బోయెనో యెవ్వరెఱుంగఁ గల్గుదురు? బాలకుఁడు గోపాలవేషధారి రాజాత్మజుఁడు కాఁడు గోపాలుఁడగు నందనందను నేల రాధాంబికా పలుమాఱు స్మరించెదవు? ప్రయత్నపూర్వకముగా నిన్ను రక్షించుకొనుము దేహమునకంటెఁ బరమైనది లోకమున నేదియు లేదు కదా అని పలుకుచుండునంత మాలతియను గోపిక మాట కడ్డమువచ్చి యిట్లు రాధిక నూఱడించెను రాధాంబా! లజ్జ వదలి యిటులాడఁదగునా? ఇసి! ఇంతటి వెఱ్ఱిదానవా? నీజీవనము వ్యర్థము

---

* రాధామాధవయోర్భేదో న పురాణే శ్రుతౌ తథా=అని మూలము.

లోకమునఁగల యాఁడువారందఱకు నపకీర్తిని దెచ్చుచున్న దానవు నారీమణుల మానస మొరులెఱుంగకుండ నుండవ లయు దానిని వెలిఁబుచ్చిన నపకీర్తియేకాని కీర్తిరాదు. ప్రయత్నమునఁ గన్నులు విప్పి చూడుము. లోక మెట్లున్న దియుఁ దెలియఁబడును మదిని బతిభావము నునిచికొనుము ప్రేమమును బహిర్గతముగా నొనరింపకుము అది నారీధర్మము కాదు శత్రుమిత్రులకు జాతితోఁ బనిలేదు సురేశ్వరీ! కార్యవశముననే శత్రువులు మిత్రులు దొరకుదురు ప్రాజ్ఞుఁడు స్వకార్యమును సాధింపవలయును మూర్ఖత కార్య ధ్వంస మొనరించును రాధా! ఎవ్వఁ డెవతుకకు భర్త? ఎవ్వఁ డెవతుక కప్రియుఁడు? సమయానుసారము నివి యగు చుండును సత్పురుషులు కార్యమును సమయమును లక్షించి ప్రవర్తింతురు శత్రువు ధనము నపహరించుటయేకాక ప్రాణములనుగూడ హరించును పరుషములాడును దుఃఖము నొనఁ గూర్చు. ఇవియే శత్రువుల లక్షణములు సత్కులప్రసూత వగు నిన్నుఁ బరిత్యజించి యంతియగాక శోకసాగరమున ముంచి నీచేతనమును బ్రాణములను గ్రహించి దారుణచిత్తుఁడై యాకృష్ణుఁ డెచటికో పోయెను మూఢాత్మగల యోరాధా! ఇంకేల యాతని స్మరించెదవు? దారుణమగు నీ శోకమును వదలుము ప్రయత్నమున నాత్మను గాపాడుకొనుము ఆత్మా తిరిక్తప్రియపదార్థము లోకమున లేదు కదా!

అని యూఱడించునంతఁ బద్మావతియను గోపిక యిట్లు భాషించెను ఆనాఁడు శ్రీహరితో యమునాతరంగిణీ పావన సలిలాంతరమున నీభావమెల్ల నెఱిఁగించితివి. వినియు నెఱింగి

యు నిన్ను వదలిపోయెను అట్టి యరసికునిపొందు దూరము చేయుము నారిముఖుల కరసునితోడిపొందు సుఖకరముకాదు మెఱుపుఁదీఁగె జ్వాలయు, జలమునగీచిన రేఖయు, ఖలులప్రీతియు సమానములు స్థిరముగా నిలుచునవి కావు నీతిశాస్త్రములయందు ఖలులయం దించుకంతయు నీతిలేదని చెప్పఁబడినది మున్ను నీవు యమునాకూలమున శ్రీహరిముఖమును జూచి రహస్యముగాఁ బలికినపలుకుల నాతఁడు వినలేదా? సస్మితముగా మాటలాడలేదా? నీకటాక్షవీక్షణములకు శ్రీహరి పాత్రుఁడు కాలేదా? అట్టులయ్యు నేల దూరభూమికిం బోయెనో యెఱుంగను మరలమరల నాదారుణాత్ముని స్మరించి స్మరించి యేల పరితపించెదవు? మూర్ఛనేల మునింగెదవు? భీతిని బరితాపమును వదలి సఖీజనుల వాక్యముల నాలకింపుము నీవు సంతతమా శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచున్నదానవు ఆహారము నొల్లవు జీవితమునే యొల్లవు శ్రీకృష్ణుఁడు మధురానగరమున నున్నవాఁడు నీవు కదలీకాననమున నున్నదానవు నీ విపుడిచట నసువులవదలినను శ్రీహరిమాత్రము రాఁడు ఇపుడు నీవు ప్రాణములఁ గాపాడుకొంటివేని ఎప్పుడో చూడఁగలవు కానఁ బరితాపముడిగి ప్రాణముల రక్షించుకొనుము

అని పలుకుచుండఁగాఁ జంద్రముఖియను గోపిక వచ్చి యిట్లు సంభాషించెను తల్లీ! ప్రాక్తనకర్మవశమున సుఖమో దుఃఖమో కలుగుచుండును విభవమో దరిద్రమో యొనఁగూడుచుండును విపత్సంపత్తులు నశ్వ ఇది భారతవర్షధర్మము సనాతనమని యెఱుంగుము తపోమహత్త్వమునఁ బ్రకృతికంటెఁ బరుండగు భగవంతుని భర్తను మరలఁ గాంచఁగలవు అట్టు లయ్యును

మన్మథబాధ యిపుడు బాధించెడిని నీకు శత్రువు చంద్రుఁడా మధుమాధవులా? మన్మథుని శంకరుఁడు కాల్చెను గదా మరల నాతఁ డుదయించెనో యేమో? రాహువు శశాంకుని భక్షించుఁగాక అయినను మరల నాతని రాహువు క్రక్కను. మధువు మిత్రశోకమునఁ బ్రాణముల భరింపఁజాలక యడవుల పాలయ్యెను సుధాసింధువు శీతాంశుఁడు నాపాలిటికి విషసింధువుగను విషాంశువుగను దోఁచెడిని జ్వాలద్వహ్ని సువేషుఁడనియే తలంతు ఏలన నాతనికాహుతి ఘృతముకదా పరిమళగంధవాయువు సదా ప్రాణములఁ గాల్చుచుండును ఏలాకో? నాయీసఖి యాహారమును మాని నిట్టూర్పులు పుచ్చుచున్నయది ఓ యుద్ధవా! శ్రీకృష్ణసంకీర్తన మొనరింపుము ఆమహానీయుని నామస్మరణము తద్గుణవర్ణనశ్రవణము తత్కుశలవార్తాసంశ్రవణము వేగమ రాదకుఁ బ్రాణముల నిలుపఁగలవు

అని యుద్ధవుని వేఁడుచుండ శశికలయను గోపిక యిట్టులనియె ఓమాధవీ! నీ వేమెఱుంగుదువు? శ్రీకృష్ణుని జీవితేశ్వరుని మాహాత్మ్యము నీకుఁ దెలియునని నే సంభావింపను ఏ శ్రీకృష్ణుని బ్రహ్మాదిదేవతలు చతుర్వేదములు తెలియఁజాలకున్నారో, ఎఱుంగజాలకున్నవో, ఆపరమాత్మ నే సత్పురుషులు ధ్యానింతురు తదీయపావనపాదపద్మముల నారాధింతురు పద్మయు సరస్వతియు దుర్గయు ననంతుఁడును మహేశ్వరుఁడును శ్రీహరి నెఱుంగలేకయున్నారో, సిద్ధేంద్రులు మునీంద్రులు మనువులు తెలిసికొనలేక చింతించుచున్నారో ఆకృష్ణుని విధమిదియని నిర్ణయింపఁదరమా? * సర్వాత్మయగు నిర్గుణునకు

---

* సర్వాత్మనః కుతో రూపం నిర్గుణస్య కుతో గుణాః=అని మూలము.

రూపగుణము లెక్కడివి? ఇది సత్యము సత్యమునకు ఫలమన నిదియే శ్రీకృష్ణుఁడు పృథ్వీభారావతరణార్థము మానవరూపము ను ధరించెను ఆరూపము సుఖము, ఆహ్లాదజనకము, రమ్యము, భక్తానుగ్రహము నగును జనమనోహరమగు నారూప మని ర్వచనీయము కోటికందర్పలావణ్యముగలది లీలాధామము, శుభాశ్రయము నగు ఏభగవంతుని పాదారవిందమధుబిందు వే కదా గంగాప్రవాహమయ్యెను సర్వేశ్వరుఁడు శంకరుఁడు శిరమునఁ దజ్జలమునే ధరించెడిని అంతియకాక యాశంకరుఁడు వైరాగ్యభాగ్య సంపన్నుఁడై పవిత్రభగవత్కీర్తిని వినుతించుచుం డును క్షణకాలము భక్త్యుత్కర్షమున నాట్యమొనరించును క్షణము పంచవక్త్రముల నాపరమేశ్వరుం బాడును ఆపరమానందమున నాహారమును వస్త్రమునుగాడ వదలి దిగంబరుఁ డయ్యెను బ్రహ్మము జ్యోతిస్స్వరూపము నిర్మలమునగు హరి రూపమును ధ్యానించి తన్మయత నొందుచుండును చతురాననుండును దపమునఁ దదనుగ్రహమును బడసి మరల జన్మమెత్తక యజుఁడనఁ బరఁగెను ఆకృష్ణసేవ యెంతటిమహిమము గలదో శేష సనత్కుమారులు సిద్ధవర్యులు యోగమెఱింగిన విజ్ఞులు భగవత్సేవనే పరమపురుషార్థమని కోరుచుందురు

అనవిని సుశీలయను గోపిక యిట్లు వాక్రుచ్చెను చెలీ! శ్రీకృష్ణునిరూపము వర్ణనార్హము కాదు చంద్రుఁ డశ్వికుమారులు రూపసంపద నాతనికి నీడుసేయఁ జాలుదురా? * ప్రపంచము లనేకములు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లనేకులు గలరు మునులు మనువులు పెక్కండ్రుగలరు సిద్ధులు భక్తులసంఖ్యా

* అసంఖ్యేషు చ విశ్వేషు బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః = అని మూలము

లుగలరు వారెల్ల నాపరతత్త్వము నెఱుంగఁ జాలకున్నారు నిర్గుణుని సగుణునిగా భావించి ధ్యానించి తత్పాదపంకజరే ణువును శిరముల ధరించుచున్నారు వేదములు వినుతింపఁజాలక తికమక పడుచున్నవి సరస్వతియు నీశ్వరు నాతనెఱుంగఁజాల కున్నయది అంతియకాక భీతయై స్తుతించుచుఁ దన యశక్తత ను వెలిఁబుచ్చుచున్నది సహస్రవక్త్రములుగల శేషుఁ డాతని వినుతింపఁ జాలక వణఁకుచున్నవాఁడు వేదజనకుఁడగు బ్రహ్మ యు వినుతుల నలరించి తత్త్వమెఱుంగక సిగ్గుపడుచున్నాఁడు అట్టి నిత్యుని సత్యరూపుని జగదీశుని మాధవి యజ్ఞానమున నిందించుచున్నది దీనిచే గోపికాసభ యపవిత్రయనం బరఁగె గోపికలజీవనము వ్యర్థము ఈ గోపికావితతియందు మహావిభవ సంపన్నయగు రాధిక శ్రీహరిని ధ్యానించుచున్నది దివానిశ ములు తదేకతానచిత్తయై యున్నది ఏ శ్రీకృష్ణమూర్తినామ స్మరణమునఁ గోటిజన్మార్జితపాపరాశి పటాపంచలగునో శోక ము నశించునో అట్టి మహానుభావుని స్మరించుచు రాధ పవిత్ర చరిత్రయయ్యెను

అనుచుండ రత్నమాల యనఁ బరఁగు గోపికామణి యి ట్లు నుడివెను సఖి! శ్రీకృష్ణుఁడు గోవర్ధనాద్రిని వామహస్తతల మున ధరించెను దాన జగజ్జనకుఁడగు నాతనిప్రతాపము చరి త్రము యశస్సు వర్ణనాతీతము కాలేదా? దేవరాట్టగు నింద్రుఁ డు శైలసహస్రముల భేదింపఁజాలును భగవంతుఁడు లీలామా త్రమున నాపర్వత లక్షసంఖ్యల భేదింపఁజాలును ఏమహనీయు నంశకలచే యజ్ఞవరాహ ముదయించి దంతాగ్రమున వసుధను ధరించెనో వసుధాతలమున ననేకపర్వతము లాసమయమున

సుస్థిరవిభూతి నుండెనో ఆపరమేశ్వరుని శౌర్యమును వర్ణింప నెవ్వరితరము?

అని భాషించుచుండఁగాఁ బారిజాత యనంబడు గోపిక యరుదెంచి యిట్టులనియెను వసుధ సప్తద్వీపములు కలది శైలకాననాదులం దుండు సాగరములా పృథ్వియందే యుండును కాంచనీభూసహితయై సర్వాధారయై భూమి యొప్పును. సప్తస్వర్గములు కలవు బ్రహ్మలోకములు బహువిధములు పాతాళలోకము లేడును విచిత్రములుగను సుందరములుగను వెలయుచుండు వీని నన్నింటితోఁగూడినది బ్రహ్మాండము అది బ్రహ్మనిర్మితము ఆబ్రహ్మాండము విష్ణులోకమున నణుమాత్రముగఁ దోఁచును బ్రహ్మాండము లసంఖ్యాకములు ఆబ్రహ్మాండములన్నియు శ్రీకృష్ణుని షోడశాంశమునకు సరిరావు అట్టి సర్వలోకాధిపతి యశము శౌర్యమహిమము లిట్టివని వర్ణింప లెక్కింప నెవ్వరికిఁ దరమగును? గోపకన్య యెట్లు తెలియఁ గలదు? మాధవిని దూఱిన లాభమేమి?

అనుచుండ మాధవి యిట్లు పలికెను ఓసీ! నేనేమి చెప్పితినో దాని యర్థమెఱుంగక మూఢలగు నీగోపికలు వదరుచున్నారు అని యుద్ధవునిం గాంచి యో యుద్ధవా! నాపలుకాలకింపుము నేఁబల్కిన శుభవాక్యార్థమును దలంపుము విష్ణువు స్వేచ్ఛచే సగుణుండగు నిర్గుణుఁడునగు భూభారహరణముసేయఁగోరి గోపవేషమూని శిశువువలె మహాప్రభువుండును వేదములు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాదులు పురాణములు నెఱుంగని యాపరమేశ్వరు మూఢనగు నే నెఱుగఁగలనా? అయినను నావచించినది సత్యము వత్సా! తదర్థము నాలకిం

పుము కార్యార్థము రూపము నామము వేషమును ధరించి కార్యాంతమున వానివదలు నాపరమాత్మకు నిర్గుణునకు రూప నామవేషములతోఁ బనియేమి? ఈమాట పల్కినందులకు న న్నే మూఢురాలగు గోపిక నిందించుచున్నది కాని యింతదనుక నామాట కేమియర్థమో యెఱుంగఁజాలకున్నది పాప మీ మూఢగోపిక ప్రకృతిపరుండగు భగవంతుని తత్త్వమెఱుంగును గాఁబోలు? భగవంతుఁడు జ్యోతిస్స్వరూపుఁడు, పరమాత్మ, ఈశ్వరుఁడు, భక్తానుగ్రహావిగ్రహుఁడు త్రైలోక్యజననియగు మహాలక్ష్మి యాతని పాదపద్మరజస్సును గోరుచుండును దాసి కవలె సదా యాపరదైవమును సేవించుచుండును భీతిచేఁగుంది పూజించుచుండును సరస్వతియు నట్లే సేవించుచుండును. అనియె

ఇట్లు గోపికలు భాషించుచుండఁగా నాలకించి యుద్ధ వుఁడు పులకాంచితసర్వాంగుఁ డయ్యెను రోదనము చేసెను క్రిందఁ బడియెను మూర్ఛమునింగెను భక్తిభావమున నాపర మేశ్వరుని హృదయమున నిలిపి ధ్యానించెను గోపికల భక్తిం గాంచి తనను దుచ్ఛునిగా భావించుకొనియె ఎట్లో స్మృతిగలిగి యిట్లుపలికెను సకల ద్వీపములలో జంబూద్వీప ముత్తమోత్త మము మనోహరమునగు దానియందే భారతవర్షమలరారు అది పుణ్యప్రదము శుభదమునగు ఇందు గొప్పసుకృతకర్మముల నొనరించి మఱొక్కతావునఁ దత్ఫల మనుభవింపఁదగు కాన నీద్వీపము ధన్యతమము గోపికాపదాంబుజరజస్స్పర్శమునఁ బావన మయ్యెను పరమనిర్మలము అట్టి యీ భారతవర్షమున కంటె గోపిక ధన్యురాలు స్త్రీబృందమందు మాన్యురాలగు.

ఈగోపిక సదా పరమపవిత్రమగు శ్రీరాధాదేవీపాదారవింద మును దర్శించెడిని అఱువదివేలసంవత్సరములు బ్రహ్మ తపం బొనరించి రాధాపాదాంబుజరజస్సుఁ బొందెను ఈరాధ గోలోకవాసిని కృష్ణప్రాణాధికప్రియ యనంబడు శ్రీదామశాపకారణమున నీలోకమున వృషభానుపుత్రిక యయ్యెను శ్రీకృష్ణభక్తులగు బ్రహ్మాదిదేవతలందఱు నీరాధయొక్కయు గోపికలయొక్కయుఁ బుణ్యమునఁ బదాఱవభాగమునకు సమానులు గారు శ్రీకృష్ణభక్తిని యోగీంద్రశంకరు లెఱుంగఁజాలరు. రాధయు గోపికలు గోపాలురు మఱియు గోలోకవాసులందఱు నెఱుంగుదురు సనత్కుమారుఁ డించుక యెఱుంగునవచ్చు బ్రహ్మయు నట్టివాఁడే సిద్ధులు లోనగుభక్తులును గొంచెమే తెలియుదురు

నేను ధన్యుఁడను కృతకృత్యుఁడను కావుననే గోకులమున కరుదెంచితిని ఈగోపికలే నాకు నుపదేశించువారు వీరినుండి యించుక యెఱింగెదను నే నిఁక మధురానగరమున కరుగను పరిశుద్ధకీర్తి గలహరిని గీర్తించుచు నిందే యుందును ఈగోపికలకుఁ బ్రతిజన్మమందును గింకరుండనై భక్తిమార్గము వినుచుందును గోపికలకంటె శ్రీహరికి వేఱొకభక్తుఁ డిట్టి వారితోఁ బోల్పఁదగువాఁడు లేఁడు ఈ గోపిక లెఱింగిన భక్తిమార్గము నింకెవ్వరు నెఱుంగరు అని తలంచుచుండఁగాఁ గలావతి యరుదెంచి యిట్లు పల్కెను కలావతి పితృదేవతల మానసీకన్యయగు మాన్యురాలు మేనకయుఁ గలావతియు రాధకియు నను నీముగ్గురు పూజార్హులు. ఈముగ్గురు సోదరీమణులు. అందు నాపేరు కలావతి యనఁబడు పృథ్వియందుఁ

దిరుగుచుందుము అందు సీతాదేవి పరమధన్యురాలు. జగన్మాత పతివ్రతాతిలకము నగు అయోనిసంభవయగు సీరాధయుఁ బూజ్యురాలు నేను నయోనిసంభవనే యగుదును రాధ శ్రీదామశాపవశమున నీలోకమున వృషభానునకుం బుత్రియయ్యెను సనత్కుమారునిశాపమున మేము నిందే యవతరించితిమి మేనకయు నేనును రాధయు నొకానొకతరుణమున మనోహరమగు శ్వేతద్వీపమున నలరారు విష్ణుమూర్తిని దర్శింపఁజనితిమి అందు సనత్కుమారుఁడుండుట మే మెఱుంగము. మే మట నుండఁగనే యాముని యరుదేర మే మెదురుపోక నమస్కరింపక యుంటిమి కోపమూని యామౌని మమ్ము శపించెను ఆముని యోగీంద్రులకునెల్ల గురూత్తముఁడగు ఆ మౌని తల్లజుఁడు మమ్ముం జూచి యిట్లుపలికెను మూఢలారా! మీరు భూమియందే నివసింపుఁడు స్వర్గమునకు మరల రాఁ దగరు దురహంకారవిశిష్టలు గాన మర్త్యులకుఁ బ్రాణప్రియలై యుండుఁడు అనిశపించిన మే మతిభక్తి నామహాముని నాశ్రయించితిమి అంతఁ బ్రసన్నుఁడై యాసనత్కుమారుఁడు ముప్వురకును వేర్వేఱ నొక్కొక్కవర మొసంగెను మొదటిదగు మేనాదేవి హిమవంతునకుఁ బత్ని కాఁగలదు ఆమెకుఁ దొలికూఁతురు పార్వతి పుట్టును ధన్యయను రెండవకాంత యోగివర్యుఁడగు జనకభూపతికిఁ బత్నియగు ఆమెకు మహాలక్ష్మి సీతానామమునఁ బుట్టును వృషభానుఁ డనువైశ్యునకు దుర్వాసుఁ డనుముని శాపకారణమునఁ గనిష్ఠపత్ని కలావతి యగును వృషభానుఁడు యోగవేత్తలలో నుత్తముఁడు ఆతఁడు గోకులవాసి ద్వాపరాంతమున నాతనికిఁ గడపటిభార్య

కలావతి యగును ఆకలావతికి రాధ కూఁతురగును రాధాదేవి గోలోకవాసిని శ్రీదాముఁ డనుగోపకుఁడు శపించినకతమున భూలోకమున, శ్రీరాధాంబ కలావతికిఁ బుత్త్రికయై పుట్టును. భగవంతుఁడు దేవాదిదేవుఁడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము భూభారహరణార్థము పుణ్యక్షేత్రమగు భారతవర్షమున నవతరించును అపుడాకృష్ణున కీరాధ భార్యయగు ఆపుణ్యమునఁ గలావతిం గూడి వృషభానుఁడు జీవన్ముక్తుఁడై గోలోకమునకుఁ బోవఁగలఁడు ధన్యయు సీతానిమిత్తమున వైకుంఠమునకుఁ బోఁగలదు మేనయుఁ బార్వతీదత్తవరమునఁ గల్పాంతమందు వైకుంఠమునకుఁ బోయి లక్ష్మివలె సంతోషాంతరంగమున నుండఁగలదు ఇదియ మావృత్తాంతము

ఉద్ధవా! విపత్తుగలుగక సంపద యెవ్వరికి నెందు నేకాలమునందును లభింపలేదు కర్మవశమున దుఃఖముకలుగ నది యనుభవమున నశింపఁగా సుఖము కష్టముపై లభించును మున్ను పితృకన్యకలు సర్వభోగవిలాసికలై లక్ష్మీసమానరూపముల నలరుచు నొకబ్రాహ్మణునివరమునను, స్త్రీవిష్ణుదర్శనమునను గర్మక్షయముకాఁగా నిరుపమానానందము నొందిరి మేమును గుమారరూపధారియగు శ్రీమహావిష్ణుదర్శనమునఁ బాపము క్షయింప నుత్తమలోకములకుం బోఁగలము శ్రీకృష్ణుఁడు పరమాత్మ యనియుఁ బ్రకృతికంటె బయఁడనియు, సర్వదేవాధిపతియనియు నే నెఱుంగుదును నిర్గుణుఁడనియు నిరీహుఁడనియు స్వేచ్ఛామయుఁడనియుఁ బరాత్పరుఁడనియు నే నెఱుంగుదును ఉద్ధవా! నీవు భక్తాగ్రేసరుఁడవు కృతకృత్యుఁడవు నీజన్మము పరమపవి

త్రము భగవద్భక్తి నీకు దృఢముగ నెలకొనియెను కాన ధన్యుఁడవనియె

* ఇట్లు కలావతి భాషించుచుండఁ దులసి యచ్చటి కరుగుదెంచి యిట్లు పలికెను ఉద్ధవా! సర్వప్రాణులయందును వేఱు వేఱ దేవతలుందురు ప్రాణము విష్ణుస్వరూపము మనస్సు బ్రహ్మమయము. చేతన ప్రకృతిస్వరూపిణి ప్రకృతి బుద్ధిరూపయు సర్వశక్త్యధిదేవతయు నగు జ్ఞానము శంభుస్వరూపము పురుషుఁడు ధర్మస్వరూపుఁడు నిర్గుణబ్రహ్మము ప్రకృతికిఁ బరము పరమాత్మయు నాతత్త్వమే ఆపరమాత్మయే యీకృష్ణుఁడు సర్వకర్మసాక్షి, సకలప్రాణిసాక్షి, సుఖదుఃఖభోక్తయు నగు జీవుఁడు తత్ప్రతిబింబకుఁడు. నేత్రములు చంద్రసూర్యాంశములు. జిహ్వ సరస్వతీవికారిణి చర్మము భూతత్త్వమయము బాహువులు దిక్పాలకాంశములు ఇవన్నియు నాత్మకుఁ బరిచారకరూపములు. ఆత్మకుఁ బ్రియములుగ నుండును కావుననే మహానుభావులు పరమాత్మను సేవింతురు యోగులు నిరుపమాన భక్తిచే భగవంతుని ధ్యానింతురు కర్మములకుఁ గర్మాచరణపరాయణులకును సాక్షి పరమాత్మయే అట్టి భగవంతునికడ రహస్యవిషయ మేమి గలదు? శ్రీకృష్ణుఁ డంతర్వర్తియై ప్రచారము సలుపుచుండును కావున నామహానుభావుఁ డెఱుంగని దిం దే మున్నది ? అనియెను

అత్తఱిఁ గాళికయను గోపికవచ్చి యుద్ధవునితో నిట్లు ముచ్చటించెను ఆర్యా! బాలతరుణవృద్ధులని మనుజులు మువ్వి

* సర్వప్రాణిషు దేవా శ్చ తిష్ఠంత్యేవ పృథక్పృథక్, ప్రాణో విష్ణుశ్చ విషయీ మనో బ్రహ్మ చ చేతనా=అని మూలము

ధములుగ నున్నవారు దేవతలు సిద్ధులు లోనగువా రాపరా త్పరు నెఱుంగుదురు మానవులు భగవంతు నెఱుంగఁగోరు దురు కదా ఇపు డీరాధికను మూర్ఛనుండి మేలుకొనఁజేయఁ దగు పనికిఁబూను టందఱకు ధర్మము ఇకా ర్యమునకు నుపా యమేదియో యుద్ధవా సంబోధింపుమా, అని ప్రార్థించెను ఆ మాటలాలించి యుద్ధవుం డిట్లు చెప్పందొడంగెను ఓ రాధికా! కల్యాణీ! స్మృతిని దెచ్చుకొనుము జగజ్జననీ! నాకు జ్ఞానము నుపదేశింపుము ఈనన్ను శ్రీకృష్ణభక్త కింకరకింకరునిగాఁ దలం పుము నాయం దనుగ్రహ మునుపుము ఆనతియిమ్ము మధురా పురమున కరిగెదను నేను స్వతంత్రుఁడను గాను పరాధీనుఁ డను దారునిర్మితకాంత యెట్టిదో వశీభూతమగు వృషభమెట్టి దో అట్లె నేను శ్రీకృష్ణమూర్తికిఁ గింకరుఁడను. కావున నాకు బుద్ధిచెప్పి యనుమతి నొసంగి పంపుము అని భక్తియుక్తుఁడై రాధాంబను బ్రార్థించెను

మహాశయులారా! ఉద్ధవునకు గోపికలకు జరగినవాద మును వింటిరి ఇది మనకేవిషయమును దెలుపునని యూహింపఁ దగినది? ప్రధానకార్య మిదియేకదా ఇఁదుఁ బ్రధానము భగ వన్మహిమము రెండవది గోపికలచిత్తవృత్తి యెట్టిదనునది మూఁడవది రాధ పూర్వవృత్తాంతము నాల్గవది కలావతి పూ ర్వజన్మవృత్తాంతము ఈవిషయములలోఁ గల సారము మనము గ్రహింపందగును గోపికలు శ్రీకృష్ణుని పరంధామునిగా భా వించిరేకాని తమకుఁబతిగా భావింపలేదనుట యీవఱకే స్పష్ట ముగాఁ దెలిసియున్నను నీకథనుండి కేవలభక్తిపరవశలనుటయే గాక జ్ఞానసంపన్నలనియు స్పష్టమయ్యెఁ గదా రాధను బ్రకృ

తిగా శ్రీకృష్ణుని బరమపురుషునిగా భావించి యాబుద్ధితోనే వారిని సేవించువారని తెలిసెను ఇది యెఱుంగుటయే మనకుఁ దరణోపాయము. భగవత్తత్త్వమిట్టిదని తెలియఁజాలినంత తెలియుటకంటెఁ బురుషార్థ మింకొక్కటిలేదని నాభావము విచారమనఁగా నిదియే ఈవిచారమున రూఢజ్ఞాన మలవడకయే యెందఱో పెనఁగులాడుచున్నారు తపస్సులను జేయుచున్నారు వేదాంతగ్రంథముల నోపికంగొని త్రిప్పుచున్నారు ఎన్నిపుస్తకములఁ ద్రిప్పినను బ్రాక్తనసత్కర్మము సమ్ముఖము కాకున్నచో నది తెలియదు ఇది యెఱింగినవారు సుఖపడుదురు లేకయున్నఁ బుస్తకములు వెదకివెదకి వేసారుదురు కాని ఫలము శూన్యమే వారియోపికం గాంచి భగవంతుఁ డనుగ్రహించినచో నించుకలాభము గలుగునేమోగాని లేకయున్న నీకష్టము వృథాయనవలసినదే పుస్తకపఠనము నిష్ఫలమన వలనుపడదుగాని యంతతో నిల్చినచో నిష్ఫలమనక తప్పదు చదివిచదివి యందించుకంతయు ననుష్ఠానమునందుఁ జేర్పకయున్న లాభ మిసుమంతయు లేదు భక్తిబోధకగ్రంథములఁ బఠించిన నేమిఫలము? దాని నభ్యసింపవలయుఁ గదా అభ్యాసమే ప్రధానము గాన దానికిం బ్రయత్నింపవలయు దానికి సర్వభూతసమత్వము మొదటి సోపానము భూతదయయు నట్టిదే ఇవి రెండో దవకయున్న భగవత్సేవాభాగ్యము లభింపదు చేసినకర్మఫలముల శ్రీకృష్ణపాదార్పణము చేయకున్న నామహాపురుషుఁ డనుగ్రహింపఁడనుట నిక్కము

"న కర్మణా మనారంభా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే
న చ సన్న్యసనాదేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి ౪

కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా స్మరన్
ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచారస్స ఉచ్యతే
యస్త్వింద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతేఽర్జున
కర్మేంద్రియైః కర్మయోగ మసక్తస్స విశిష్యతే ౭
తస్మాదసక్త స్సతతం కార్యం కర్మ సమాచర
అసక్తోఽప్యాచరన్ కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః ౧౯
మయి సర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మ చేతసా
నిరాశీ ర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః ౩౦
యే మేమత మిదం నిత్య మనుతిష్ఠంతి మానవాః
శ్రద్ధావంతోఽనసూయంతో ముచ్యంతే తేపి కిల్బిషైః"

భగవద్గీత, కర్మయోగము.

అను నీ భగవద్గీతావాక్యములు పై సూచించిన భావమునే దృఢపఱచుచున్నవి కావున గోపికలెట్టి దృఢభావము గలవారై భగవంతుని సేవించిరో అట్లుసేవింపఁ బ్రయత్నించుట మనకుఁ బ్రధానకృత్యము ఇప్పటికైన రాధయన నెవతయో తెలిసియుండవచ్చునని నమ్మి సంతోషించుచున్నాఁడను వృథగా రాధాంబను దూషించి యేమోపురుషార్థమును సంపాదింపవలయునను నూహగలవార లట్టి దుష్ప్రయత్నమును మానుకొందురని విశ్వసించుచున్నాఁడను మఱొక్కవిషయము

"సర్వప్రాణిషు దేవాశ్చ తిష్ఠంత్యేవ పృథక్పృథక్"

అను ప్రమాణము కనఁబడియెడిని దీనినిగూర్చి నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను. బ్రహ్మాండము లనేకములు తత్పరిపాలకు లనేకులు బ్రహ్మ విష్ణు శంకరు లొక్కొక్క బ్రహ్మాండమునకును

గలరు దిక్పాలకాదులు గలరు నామధేయభేదములే గాని కృత్యము లొక్కటియే యిందఱికిని మూలసూత్ర మొక్కటియే ఆమూలసూత్రమే పరాత్పరుఁడనియు నిర్గుణుఁడనియుఁ బిలువంబడును త్రిమూర్తు లాపరమపురుషుని యాజ్ఞనుబూని తమకృత్యములగు సృష్టిపాలనసంహారములఁ జేయుచుందురు ఇంద్రాదులు వారియాజ్ఞ ననుసరించి కొలఁదిలోకములకుఁ బాలకులై తమపని నిర్వహించుచుందురు ఇందఱికి నిన్నిపనుల నియమించిన తత్త్వమొక్కటియే యగును అదియే సర్వసాక్షి యని పిలువఁబడును ఆపరతత్త్వమే పుంలింగశబ్దములఁ బురాణపురుషుఁడు లోనగునామములఁ బిలువఁబడును లింగభేదముల శబ్దములు భేదించుటయే గాని తత్త్వమునందు భేదము లేదు ఆ పరమపురుషుని యిచ్ఛయే ప్రకృతి. భగవదిచ్ఛ యెట్లో అట్లు ప్రపంచప్రవర్తనము సాగుచుండును ఇట్టులుండ లోకమునఁగల మానవులు త్రిమూర్తులలో న్యూనాతిశయముల లెక్కించి పెనఁగులాడుట హాస్యాస్పదమనక తప్పునా? భగవంతు నిచ్ఛానుసారము ప్రవర్తించువారికి స్వతంత్ర మెక్కడిది? భగవత్తత్త్వము విష్ణువుగనే యవతరించి యిన్నికార్యములు చేయుచున్నాఁడన్నను దక్కిననామరూపము లాభగవంతునకు లేవన్నచో దానిమహిమనును నాశనము చేయఁబూనినట్లు కాలేదా? అది చేయఁదగు మహాకార్యమా? సర్వాంతర్యామియై సర్వజగదాధారమై నిరంజనమై యద్వితీయమగు నా పరతత్త్వమున కొకరూపమే కలదనుటకంటె దుర్వాద మేదియుండును? ఏభక్తుఁ డేభక్తురా లేరూపమున నాపరతత్త్వమును ధ్యానించునో ఆరూపమున వారిం గృతకృ

త్యులనుగాఁ జేయుట యా తత్వస్వభావము అంతియగాని యీరూపమునే ధ్యానింపఁదగు వేఱురూపము లాపరమా త్మకు నాదృతిపాత్రములు కావనుట యా తత్వమెట్టిదో యె ఱుంగకయుండుటే గాని వేఱేమున్నది? ప్రాక్తనకర్మానురూపము గాఁ బ్రాణులబుద్ధి ప్రసరించుచుండును తదనుగుణముగా దేవ తారాధనమొనరింప నాలోచన మొనఁగూడును దానికనువగు ఫలమే కల్గును భక్తి ప్రధానము గాని రూపము నామము ప్రధానము కాదు కావున నెవ్వరుగాని భక్తిలేశముకలవారు పరదైవముల దూషింపకయుండు టుత్తమము ఇదియే జన్మాం తమువఱకు మనముదోలుత నభ్యసింపఁదగు నుత్తమవిషయము. ఇంక నీవిషయమునువదలి యవ్వలివృత్తాంతమును వ్రాసెదను

❀ రాధిక శ్రీకృష్ణునకు నుద్ధవునిద్వారా మనోభావమును జెప్పిపుచ్చుట ❀

* ఇట్లుద్ధవుండు భక్తిపురస్సరముగాఁ బ్రార్థింప నాపలు కులకు నించుక కలంతతేఱి రాధిక చేతనమునొంది మెల్ల మెల్లన లేచి కూరుచుండి నిట్టూర్పులు పుచ్చి సఖులు శీతలోపచారము లొనరింపఁగా నించుకహాయిచెంది మందమందమధురోక్తుల నుద్ధ వున కిట్లు బదులుచెప్పెను కాని యామెహృదయమున శ్రీహరి విరహావ్యథ బాధించుచునే యుండెను గోపికలేడ్వురు శ్వేతచా మరము లూని యాజననిని సేవించుచుండిరి ఉద్ధవుఁడేమి రాధ పలుకునో యని వేచియుండెను రాధయు నించుక యూఱటం గాంచి వత్సా! మధురానగరమున కరుగుము సంపదాంధ్యమున

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొంబదైదవ యధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినది ఇందు గర్గసంహిత మధురాఖండము పదునెనిమిదవయధ్యా యకథయుఁ గలుపఁబడును.

నన్ను మఱువకుము నన్ను మఱచితివా యింతకంటెఁ బాపము వే ఱొకటి యుండదు నా వచించిన మాటలన్నియు వదలక శ్రీ హరికడ విన్నవింపుము మత్ప్రియుఁడై పరమానందస్వరూపుఁడగు శ్రీకృష్ణుని శీఘ్రింబ తోడ్కొని రమ్ము స్త్రీజన్మమునందు, నం దును స్త్రీలనడుమ తగినప్రాణనాయకుం బడసి ఖేదమునుగాం చినది కలదా? అట్టి దౌర్భాగ్యస్థితి నాకేగలిగినది నాకేమి యు పదేశింతువు? నాకు నుచితబోధముచేయ నేమికలదు? ఆత్మ లేక యున్న దేహుల దేహములు నిష్ఫలములు సంప్రీతితోఁ గూడి నసౌభాగ్యము గౌరవము నిత్యము నూతనమే యగు రహస్య మగు నవసంగమజనితప్రేమ మత్యంత దుర్లభము మనసున సదా శ్రీకృష్ణునే స్మరించుదానను మఱొకపదార్థము నామదికిం దగులదు రాత్రులయందు నిద్రనుమాని స్మరించుట శోకవృద్ధికి హేతువగు వత్సా! శోకసాగరనిమగ్నురాల నగు నన్నుద్ధ రింపుము అభయప్రదానము చేయుము అది సర్వతీర్థస్నాన ఫలముల నొసంగును దుర్నివారమగు మానసమును బ్రబో ధింపఁ జాలకున్నదానను, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చరణాంభోజద్వం ద్వమును స్మరించుదానను, తద్గుణములఁ గీర్తించుదానను, తన్మ హిమమును వినుతించుదానను, ప్రేమసాగరమగు నాతనిహృద యమును స్మరించుదానను, తత్సౌభాగ్యమును స్మరించిస్మరించి నామనస్సు నిలుకడ గాంచకున్నయది జగమున నేకాంతలకైన నాకుఁగల్గిన యిట్టిదుఃఖము కలదా? శ్రీకృష్ణవిరహదుఃఖమును నేనుదప్ప నితరు లెవ్వరెఱుంగుదురు? సీత యించుకయెఱుం గును జగత్త్రయమున నేనుదప్ప దుఃఖినిలేదనియే నేను భావిం చెదను నాయీయవస్థను విని యేస్త్రీ నాసాదృశ్యము నఖిల

షించును? స్త్రీల మనోదుఃఖమునుదీర్ప నెవరు ప్రయత్నింతురు? స్త్రీలయందు రాధికవంటిస్త్రీ పుట్టలేదు పుట్టఁబోదు పుట్టినది లేదు దుఃఖినినై విరహతప్తనై సుఖసౌభాగ్యవర్జితనై యున్న దానను కల్పవృక్షప్రాయుఁడై జగత్పతియై తగుహారిని బతిని గాఁ బడసియు విధిచే వంచింపఁబడితిని విధి నిర్దయము పాప చిత్తము. తత్పాదపద్మములను, దదీయవక్త్రచంద్రుని దద్గాత్రప మును దర్శించు ప్రాప్తముకలిగినచో జన్మ సఫలమగును నేత్ర ములు ధన్యములగు మనస్సు సానందమగు ఏమహానీయుని నామధేయశ్రవణమాత్రముఁ బంచప్రాణములు హర్షాంబుధి నోలలాడునో ఆపరమేశ్వరు దర్శించుటయే జన్మఫలము కదా. స్మృతిమాత్రముననే మనఃపద్మము వికసించును ఏవిషయమున నా కవమతిగల్గెనని యాతనిమఱవఁగలనో చెప్పుము? రూపమా త్రైలోక్యమోహజనకము గుణజాలమా నిరుపమానము కరు ణారసమయము విధి యతని నిర్మింపలేదు విధినే శ్రీహరి నిర్మించెను విధికి విధియగు నాశ్రీహారిని సర్వసంపత్ప్రదాతను, గల్పవృక్షాధికప్రదాతను, శాంతమూర్తిని, లక్ష్మీకాంతుని, మ నోహరుని, సర్వేశ్వరుని, సర్వజగద్బీజుని, బరమాత్మ నీశ్వ రుని, శ్రీకృష్ణుని నేనైశ్వర్యమదమున మఱచిపోవుదును? ఆ మనోహరాకారమునకు సరిపోల్పఁదగినవా రుందురా? ఇందు మన్మథాశ్వికుమారులు తగుదురా? బ్రహ్మాదులా మురారిపాద జలజముల ధ్యానింతురు కదా అట్టి జగన్నివాసుని మఱచుట శక్యమా? స్వప్నమునఁ దద్గాత్రపమునుదర్శించి యంత సర్వసంగ పరిత్యాగులై నిరంతర మాతనినే ధ్యానింతురు కదా తద్గుణా కర్ణనమున శైలముద్రవించి జలమగును శుష్కకాష్ఠము చిగు

రించును. మృతవృక్షము ముకుళబహుళంబగు సమీరుఁడు కదలకుండును సూర్యుఁడు సముద్రుఁడు స్వస్థత నొందుదురు అట్టిపరమేశ్వరు నేభాగ్యముచే గర్వించి మఱతును? ఏభగవంతునిభయమున వాయువు వీచుచున్నదో, సూర్యుఁడు తపింపఁ జేయుచున్నాఁడో, యింద్రుఁడు వర్షించుచున్నాఁడో, అగ్ని కాల్చుచున్నాఁడో, మృత్యువు జంతువులయందుఁ దిరుగుచున్నాఁడో, వృక్షములు ఫలించునో, పుష్పించునో, సముద్రములుప్పొంగక నిలిచియుండునో, గ్రహములు మునులు దేవతలు తమతమ కార్యములయం దేమఱుపాటు లేకయున్నారో, అట్టి భగవంతుడు శ్రీకృష్ణుఁడువచ్చి యెపుడు దర్శనమిచ్చునో తెలియఁజాల కున్నదానను

కాలునకుఁ గాలుఁడు సంహర్తకు సంహర్త సృష్టికర్తకు సృష్టికర్త స్వతంత్రులకు స్వతంత్రుఁడు అట్టి భగవంతు నైశ్వర్యమదమున మఱచిపోవుదును? నా కీదుఃఖము పోవునట్లు చేయగలవా రెవ్వరును లేరు సావిత్రియు, సరస్వతియు, వేదములు, వేదాంగములు, సత్పురుషులు, దేవతలు, సహస్రవక్త్రుఁడగు ననంతుఁడు, వేదజనకుఁ డగు బ్రహ్మ, శంభుగణనాయకులు, యోగీంద్రులును సమర్థులుకారు స్థితికి గతి విచారింపఁదగినది మార్గశూన్యమందు గతివిచార మేటికి? సర్వసుఖదుఃఖశుభాశుభాదులు కాలసాధ్యములు ఆకాలము దుర్నివారము జగములు కాలసాధ్యములు వత్సా! ఉద్ధవా లెమ్ము మధురానగరమునకుం బొమ్ము ఈవ్రజవాసమును బరిత్యజింపుము ప్రయాణము సాగింపుము చిరకాలము కృష్ణవిరహము దుఃఖము కొఱకగును సుఖలేశముకూడ నపుడుండదు మధురాపురికరిగి

జన్మమృత్యుజయాపహంబగు తన్ముఖచంద్రుని వీక్షింపుము అని రాధాంబిక పలుకఁగా విని యుద్ధవుఁడు రోదనముచేసెను. రాధయు రోదనమొనరించెను బంధుజనవియోగము దుర్భరము కదా! ఇట్లు లాయిరువురు శోకసాగరమున మునింగిరి పదంపడి రాధయు నుద్ధవుఁడొసంగిన శ్రీకృష్ణదత్తపత్త్రమును బలుసారులు చదువుచు శిరమున దాని నునుచుకొని శ్రీకృష్ణునింబోలె సత్కరించుచు శ్రీకృష్ణతుల్యముగా భావించుచు మరల నుద్ధవుఁడరుగుట వెతలఁబడుచు నుద్ధవుఁ డరిగినఁగాని శ్రీహరి రాఁడన్నతలంపు తోఁపఁగా నాతనిఁ బయనంబుచేయఁ ద్వరపడుచు నిట్లు వచింపరాని కష్టములపాలగుచుండెను ఉద్ధవుఁడా మహాలక్ష్మి విరహబాధను జూచుచు నామెప్రీతికి మెచ్చుకొనుచు శీఘ్రింబపోయి యీవృత్తాంతమెల్ల శ్రీకృష్ణునకుం దెలిపి మధురానగరమునుండి గోకులమునకుం బోవలయునని ప్రార్థింప నిశ్చయించుకొనియెను

రాధ యుద్ధవునకు జ్ఞానోపదేశము చేయుట.

* ఉద్ధవుం డిట్లు మధురానగరగమనోన్ముఖుండై యానతి వేఁడిన నాతనిమహోదృతి మెయిఁగాంచి రాధిక యిట్లు పలికెను. ఉద్ధవా! శ్రీకృష్ణమూర్తితో నామనోవ్యథ దెలుపుదువు కదా నన్ను మఱచిపోవని నమ్మెదను ఇంకఁ జిరకాలము నీవిటనుండుట నాకు లాభకారి కాదు కావునఁ బయనముచేయుము

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొంబదియాఱవయధ్యాయమునుండి కైకొనఁబడినది. ఇతరపురాణములలో నీకథ గానరాదు గర్గసంహితయందు దీనిసార మించుకకలదు కాన నదియు నిం దిమిడియున్నదని యెఱుంగవలయును

అన నాభక్తవర్యుఁడు వినీతుఁడై రాధాపాదారవిందములకు వందనమాచరించి లేవకుండెను అప్పుడు మాధవియను గోపిక ప్రేమవిహ్వలయై భక్తుఁడై వదలిపోవఁ గాళ్లు రాక యేడ్చుచు నద్ధవు నూఱడించుచు నో భక్తవర్యా! వగపుడుగుము క్షణము నిలువుము రహస్యమై నిరుపమానమై తనరుజ్ఞానసారమును వచింతు ఆలకింపుము ఇది శ్రుతులయందును బురాణముల యందు నించుకగాఁ దెలుపఁబడును కావున నతిరహస్య మన వలయును త్రిలోకజననియగు శ్రీరాధాదేవిని బ్రశ్నింపుము. ఆమె నీకుపదేశింపఁగలదని యూరకుండెను.

ఆమాటల కానందపరవశుఁడై యుద్ధవుఁడు రాధాపదకమలములవదలి లేచి కరయుగళము ముకుళించి మహాదేవీ! నాసంశయములఁ బోకార్పుము కరుణచే నన్నుద్ధరింపుము ప్రాణి యేకాకియై జన్మించును ఏకాకియై పోవును ఇట్లే మరలమరలఁ జేయుచుండును కర్మానురోధముచేత స్వకర్మఫలమును దా ననుభవించుచుండును జంతువు కర్మముచేతనే పుట్టును కర్మముచేతనే విలయమొందును సుఖదుఃఖములు భయశోకములు కర్మముచేతనే గలుగుచున్నవి ప్రతిప్రాణియుఁ బ్రతిజన్మమందును భోగావశేషముచేతనే భోగమును భుజించుచున్నవాఁడు మరలఁ గర్మముచేతనేపుట్టి మరల లయమందుచున్నాఁడు సాధ్వీమణీ! నాకు బహుమానపురస్సరముగా రత్నాదులిప్పించితివి అవి నాతోఁగూడి రావుకదా వానితో నాకేమి ఫలము? భవసాగరమును దరించుటకు నీవే దృఢమగు నౌకవు కర్ణధారుఁడు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమే. సర్వజనులఁ బరతీరమునకుఁ గొనిపోవువాఁడు కదా తల్లీ! నాకొక దానమిమ్ము.

ఆదానము భవజలధిసంతరణక్షమ మగును నీప్రసాదమును బరిగ్రహించి మధురానగరమునకు శ్రీకృష్ణచరణసరసిజసేవాప రతంత్రుఁడనై యరిగెదను దేవతలకు మనుజులకుఁ గాలగతి యెట్టిదో, పితరులకు బ్రహ్మలోకవాసులకుఁ, దదూర్ధ్వలోక వాసులకు నాకాలగతి యెట్టిదో వచింపుము దుస్తరమై భయం కరమై కనఁబడుదానిని దాఁటి హరిపదమును బొందెదను మహా లక్ష్మీ! ఇట్టియుపాయమును దెలుపు మార్గదానము చేయుము దూరమువనుండియు మహాత్ము లా శ్రీకృష్ణపాదారవిందములనే కదా ధ్యానింతురు బ్రహ్మాదు లా పదనళినములఁ బూజింపనే దివానిశము లర్థించుచుందురు

అని యిట్లుద్ధవుండు పలుక నాకమలాలయ పక్కున నవ్వెను ఆనందవశమున వెడలుకన్నీటిని జేలాంచలమున దుడు చుకొని యిట్లు దాదృతిచేఁ బలికెను. వత్సా! మాధవి పురి కొలుపఁ బ్రశ్నించితివి కదా లోకమున స్త్రీల నబలలని పిలు తురు ఆజాతి నించుకతక్కువచూపుతోఁ జూతురు అట్టి స్త్రీ జాతినగు నేను నీకేమి బోధింతును? శుద్ధమగుకాలగతి శ్రీహ రియే యెఱుంగును బ్రహ్మయు మహాదేవుఁడు శేషధర్మాదులు వేదచతుష్టయము తెలియఁజాలు వేదములననుసరించి సాధువు లించుక యెఱుంగుదురు గోలోకమున రాసమండలమున శ్రీకృష్ణుఁ డెఱింగించినదానిం దెలిపెదను గోలోక వైకుంఠ బ్రహ్మలోకాదులయం దేకాలగతి కనఁబడునో దానిం దెల్పె దాన ఆలకింపుము మనుజులకు దేవపితృగణములకు బ్రహ్మాది లోకములకుఁ బాతాళాద్యధోలోకములకును దురత్యయము

కాలగతియని నమ్ముము అయినను దానిని బండితు లేయుపాయమునఁ దరింతురో తత్పద్ధతి నెఱింగించెదను

సజ్జనులు, కాలకాలుఁడు, జగద్గురువు, నిర్గుణుఁడు, నిరీహుఁడు, పరమాత్మ, యీశ్వరుఁడు నగుపరాత్పరు సేవింతురు ఆపరమాత్మ వదలునేని యీదేహ మప్పుడేపడును ఆపరమాత్మను సేవించి కాలగతిని దరింతురు రవియే సర్వప్రాణులయాయువును హరించును కాని శ్రీహరియందుఁ బరిశుద్ధభక్తిగల పుణ్యాత్ములజోలికిం బోఁడు వత్సా! ఉద్ధవా! బ్రహ్మమానసపుత్రులగు నల్వురను జూడుము వారు సనకసనందన సనత్కుమార సనత్సుజాతులనువారు పరమభాగవతులు వారికి స్థిరవయస్సు కలదు మఱియు రుద్రాదులనుమించి గురువులకు గురువులై బాలకులై యనుపనీతులై పంచవర్షప్రాయులై శిశువులై వారుందురు వా రంతరంగమున సాంద్రవయస్స్ఫురితులు సదాసస్మితామలవక్త్రులు దిగంబరులు నగుదురు శ్రీకృష్ణధ్యానపూతులు తీర్థములవలెఁ బావనులు విష్ణుభక్తులు వేదవేదాంగముల శంకలను దీర్చువారు సంతుష్టమానసులు, సర్వకాల సర్వావస్థలయందును శ్రీహరినే భావించుచుండువారు * బాహ్యపూజావిహీనులు మానసిక పూజానిరతపూతులు. మృత్యుంజయునిమించిన శక్తిసంపన్నులు కాలసర్పమును జయించినవారు అట్టి సనకసనందనసనాతనసనత్సుజాతుల నిట్టి మహానీయులని యెవరు స్మరింతురో వారు తీర్థస్నానఫలమును బొంది పాతకముక్తు లగుదురు అంతియగాక హరిభక్తియు

---

* బాహ్యపూజా విహీనాంశ్చ పూతాన్ మానసికాం స్తథా = అని మూలము

దాస్యము లభించును వత్సా! ఉద్ధవా! మృకండుతనయునిం గనుము బాలకుఁడయ్యును సత్కర్మమున నెంతటియాయుష్యము గాంచెనో యాలోచింపుము పదివేలవత్సరములు పదింతలగుకాలము తపమొనరించి సప్త బ్రహ్మకల్పాంతాయుర్దాయమును బడసెను పంచశిఖుఁడని బాలకుని, లోమకుని, ఆసురిని దిలకింపుము హరిసేవాతత్పరులై యితరవాంఛలు లేక పెక్కువత్సరములు హరిధ్యానతత్పరులైరి హరికరుణకుఁ బాత్రులైరి హరిపదమును బొందిరి జమదగ్నిపుత్రుఁడగు రాముఁడు శ్రీహరిసేవించి చిరంజివి యయ్యెఁగదా హనుమంతుని, బలిని, వ్యాసుని, నశ్వత్థామను, విభీషణుని, గృపుని, జాంబవంతుని బరికింపుము వీరెల్ల హరిధ్యానముచేతనే పరిశుద్ధాంతరంగులై చిరకాలము జీవించునదృష్టమును బడయంగల్గిరి సిద్ధులయందును మునీంద్రులయందును నరేంద్రుల యందును జిరకాలజీవితమును గాంచినవారెల్ల హరిదాసులనియే నమ్మవలయును హరినిభావించి పూజించి వినుతించి చిరకాలము జీవింపఁగల్గిరి దైత్యులలోఁ బ్రహ్లాదుని బరికింపుము హిరణ్యకశిపుతనయుఁడు తండ్రి హరివైరి తనయుఁడో హరిభక్తితత్పరుఁడు కావున సర్వవాంఛలు బొందఁజాలెను హరిభక్తుని గానివాని నిట్టివాని నొక్కనింజెప్పుము * ఇతరఖండములలో నెన్నియో జన్మములెత్తి యనేకపుణ్యకార్యములొనరించినఁగాని భారతవర్షమున జన్మము లభింపదు అట్లు జన్మించికూడ నేజనులు హరిని సేవింపరో వారే మూఢులు

---

* అనేకజన్మతపసా లబ్ధ్వా జన్మ చ భారతే, యేహరిం తం న సేవంతే తే మూఢాః కృతపాపినః = అని మూలము

పాపమతులు అర్థిజనకల్పతరువగు వాసుదేవునివదలి యే నరుఁడు విషయసుఖలోలుఫుఁడగునో వాఁడు అమృతమును వదలి విషము భుజించుమూఢునకు సమానుఁ డగును ఎవ్వని కెవఁడు పుత్త్రుఁడు ? ఎవ్వని కెవ్వతుక పుత్రిక ? ఎవ్వరి కెవ్వారు బాంధవులు ? భగవంతుఁడుతప్ప నాపత్తునం దేబంధు వేవాని నుద్ధరించును ? కావుననే సాధువులు దివానిశములు శ్రీకృష్ణుని భజింతురు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము జన్మమృత్యుజరావ్యాధిహార్త సర్వపాపసంహార్త పరాత్పరుఁడు

కాలమును దరించునుపాయము పరమాత్మసేవనమే ఆనందనందను డు పరిపూర్ణుఁడు ఉద్ధవా ! వత్సా ! మదీయజ్ఞానగోచర మగుకాలగమనము నించుకవినుము నరులు మొదలు కొని బ్రహ్మలోకపర్యంతము లోకములనుండు జీవులకీకాలగతి యవసరము దీని నెఱింగినఁగాని కృతకృత్యులు కాఁజాలరు. సావధానముగా నాలకింపుము సకలమునకుఁ బరస్థానము సర్వాధారము విరాట్టువే మహావిరాట్టువనియుఁ గొందఱం దురు ఆమహాత్ముని లోమజాలమునుండియే యసంఖ్యవిశ్వము లుద్భవిల్లెను అన్నింటికంటె గొప్పదియు నన్నింటికంటె స్వల్ప మునగునది యాతత్త్వమే కాలారంభాత్మక మదియే దాని తత్వ మిట్టిదని యూహింపఁ దరముకాదు సిద్ధాదులకంటె నా విరాట్టు వుత్తముఁడు పరమాణుస్వరూపుఁడు ఆకారణముచే తనే మనుష్యుల కైక్యభ్రాంతి జనించెను రెండుపరమాణువు లొక్కయణు వగును ఆయణువులు మూఁడైన నొకత్రస రేణు వనంబడు త్రసరేణువులు మూఁడుకలిపిన నది త్రుటియ నంబడు ఆత్రుటులు నూఱుకలిసిన వేధమనఁజెల్లు ఆవేధములు

మూఁడుకలిసిన లవసంజ్ఞకంబగు అవిమూఁడైన నిమేషమయ్యె నిమేషత్రయము క్షణమనందగు అయిదుక్షణములైనఁ గాష్ఠ యనంబడియె అవి పదియైన లఘువయ్యె ఆలఘువులు పదు నైదు దండమనందగు దండప్రమాణము నాలకింపుము

నాలుగంగుళములు స్వర్ణమాషములచే వివరముచేయఁ బడినప్రస్థమును నీటిలోవైచిన నెంతకాలమునకు మునుఁగునో యది దండప్రమాణకాల మనంబడు దండద్వయము ముహూ ర్త మనంబడును అఱువదిదండములకాలము తిథియనంబడును. తిథియం దెనిమిదవభాగము ప్రహార మనందగు ప్రహారములు నాలుగైన దినమనియు రాత్రియనియుఁ జెప్పంబడు పదునైదు తిథు లొక్కపక్షమనం బ్రసిద్ధింగాంచును రెండుపక్షము లొక్కమాసమగు ఆరెండుపక్షములు వరుసఁగా శుక్లకృష్ణసం జ్ఞలం బరఁగు రెండుమాసము లొక్కఋతువనంబడు ఋతువు లాఱు చెల్లినంతకాలము సంవత్సరము నాఁబడు వసంతగ్రీష్మవ ర్షాశరద్ధేమంత శిశిరనామకములు ఋతువులు సంవత్సరములను గాలవేత్తలు పంచధా విభజించిరి సంవత్సరము, ప్రవత్సరము, ఇలావత్సరము, అనువత్సరము, వత్సరము అని వానిపేరులు

అబ్దము పండ్రెండుమాసములంతకాలము గలది మాస ములు వైశాఖజ్యేష్ఠాషాఢశ్రావణభాద్రపదాశ్వినకార్తికమార్గ పౌషమాఘఫాల్గుణచైత్రములనిపేరులు గలవి చైత్రము చర మమాసము వర్షశేషమనియుఁ జెప్పంబడును చైత్రవైశాఖమా సములు వసంతకాలమనియు, జ్యేష్ఠాషాఢమాసద్వయపరిమిత కాలము గ్రీష్మర్తువనియు, శ్రావణభాద్రపదమాసములు రెండు నుగలిసి వర్షర్తువనియు, ఆశ్వయుజ కార్తికమాసముల పరిమిత

కాలము శరదృతువనియు, మార్గపౌషములు హేమంతర్తువ నియు, మాఘఫాల్గుణములు శిశిరర్తువనియుఁ గీర్తింపఁబడును సంవత్సరమును రెండుగ విభజించినకాల మయన మనంబడు ఉత్తరాయణమనియు దక్షిణాయనమనియు వానిపేరులు మాఘాదిమాసషట్క మ్ముత్తరాయణము శ్రావణాదిమాసములాఱును దక్షిణాయనము శ్రావణముమొదలు పౌషమాసాంతము రాత్రి వృద్ధియగుకాలము ప్రతిపత్తుమొదలు పూర్ణిమాంతము శుక్లపక్షమనియు, పూర్ణిమానంతర ప్రతిపత్తుమొదలమావాస్యదనుకఁ గృష్ణపక్షమనియుఁ జెప్పంబడును ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి, నవమి, దశమి, ఏకాదశి, త్రయోదశి, చతుర్దశి,కుహూ, అని ప్రతిపదనంతరము వరుసగాఁ దిథులపేరులు చెల్లును అశ్విని, భరణి, కృత్తిక,రోహిణి, మృగశీర్షము,ఆర్ద్ర,పునర్వసు,పుష్యమి,ఆశ్రేష,మఘ,పూర్వోత్తర ఫల్గునులు, హస్త,చిత్ర,స్వాతి,విశాఖ,అనూరాధ, జ్యేష్ఠ, మూల, పూర్వోత్తరాషాఢలు, శ్రవణము, అభిజిద్ధనిష్ఠలు, శతభిషము, పూర్వోత్తరాభాద్రలు, రేవతి యను నీ యిరువదెనిమిదితారలు ప్రసిద్ధింగాంచి కర్మమున కుపయోగించును ఈతారాధిదేవతలే చంద్రునిభార్యలు వరుసగా వారినిగూడి చంద్రుఁ డలరారుచుండును ఇరువదేడుతారకలే చంద్రునిభార్యలని శ్రుతిసిద్ధము శ్రవణచ్ఛాయయే యభిజిత్తనంబడు దానింగూడి యిరువదెనిమిదితారలయ్యెనని యెఱుంగఁదగు

ఒకానొక సమయమున శీతాంశుఁడు సుందరాంగియగు రోహిణింగూడి సల్లాపము లాడుచుండెను శ్రవణాఖ్యతారాదేవి యవ్విధమెఱింగి క్రోధావిష్టహృదయయై తనయం దాతని

కెక్కువమక్కువ లేదని తెలిసికొని తనఛాయనునిచి తాఁ దండ్రియింటికిం బోయెను కొంతకాలమునకుఁ దండ్రి నిబిలుచు కొని భర్తృగృహమున కరుదెంచెను ఇరువురు నొక్కరూపు గానున్నందున నభిజిత్తు భార్యయేయని నిశ్చితమయ్యెను ఈ విషయము గోలోకమున నొకప్పుడు శతశృంగపర్వతమున శ్రీకృష్ణుఁడు నాకెఱింగించెను ఒక్కతిథియం దొక్క నక్షత్ర ముంగూడి చంద్రుఁడుండును ఇంక యోగకరణముల పద్ధతి నెఱింగించెద సావధానుఁడవై వినుము

విష్కంభము, ప్రీతి, ఆయుష్మత్సౌభాగ్య శోభనములు, అతిగండము, సుకర్మధృతిశూలగండ, వృద్ధిధ్రువ, వ్యాఘాత హర్షణ వజ్రసిద్ధి వ్యతిపాతవరీయ త్పరిఘ శివ సిద్ధి సాధ్యశుభ శుక్ల బ్రహ్మేంద్ర వైధృతులను నవియోగము లనఁబడు బవబాల వకౌలవ తైతులగరవణిజ విష్టిశకుని చతుష్పాన్నాగవ కింస్తుఘ్న ములను నివి కరణములని పేర్కొనంబడు మనుష్యమానమున నొకమాసపరిమితకాలము పిత్రుమానమున నొక యహోరాత్ర మగు శుక్లపక్షము పగలు కృష్ణపక్షము రాత్రియునని వ్యవహ రింపఁబడును మనుష్యమానమున నొక్కవత్సరమంత కాలము దేవమానమున నొక యహోరాత్ర మగును ఉత్తరాయణ కాలము పగలు దక్షిణాయనము రాత్రియు నగు

దేవమానమున డెబ్బదొక యుగములయిన నొక్క మన్వంతరంబు చెల్లు మనువున కెంత యాయువో యింద్రున కంతియ యాయువగు ఇరువదేను సహస్రములు నైదుశత ములు ననియార్యులు నిర్ణయించిరి శక్రపాతానుసారముగా నందు సూర్యగతి లేదు బ్రహ్మలోకనివాసులు దివానిశము నె

ఱుంగుఁద్ధతియు నిట్లే దండద్వయము నరపలమగు శక్రాయు ర్దాయ మంతకాలము బ్రహ్మమానమున నొక పలమగు ఇట్టి పరిమితిని ముప్పదిదినములైన బ్రహ్మలోకమున నొక్క మాసమగు. పండ్రెండునెలల కొక్క వత్సరంబని యందును లెక్కింపఁబడు. ఆయుస్సు ధాతకు నూఱువత్సరములే బ్రహ్మ నూఱువత్సరములు జీవించి మృతినొందఁగా నాతని యాయుఃకాలము శ్రీహరికొక నిమేషమగు వైకుంఠమున నిట్లే కాలమానమని యెఱుంగనగు అందు సూర్యగతిలేదు గోలోకమునఁ గాలమితి యిట్లేయని యెఱుంగునది వైకుంఠవాసులకు దివారాత్రిభేదములేదు అందుఁ జంద్రాదిగ్రహగతులు కానరావు శింశుమారచక్రమందుఁ బరిభ్రమింపదనియు నెఱుంగవలయును శ్రీకృష్ణమూర్తి తేజస్సునఁ బగలుగలుగు వారు శయనింప రాత్రియగు ఇట్లు భగవల్లోకమునఁ గాలగతి సాగుచుండును భగవంతుఁడు కాలస్వరూపుఁడు, నిరాకారుఁడునగు సప్తపాతాళలోకములందును జంద్రసూర్యగతులు లేవు అందుండు జీవులు దివారాత్రిభేదమున సంశయింపరు పగలు నాగేంద్రభోగి విలసన్మాణిక్యదీప్తిచేఁ గలుగును సంధ్యాకాలమున నగ్నిజ్వాలయగపడు తమోవృతమై రాత్రియుండును అందుండువారు కాలము తామ్రిప్రమాణమున నెఱుంగుదురు భూలోకమందెట్లో యధోలోకసప్తకంబునఁ గాలపరిమాణ మట్లేయని తెలియందగు

కృత త్రేతా ద్వాపర కలి నామకములు నాల్గుయుగములని కీర్తితములు పండ్రెండువేల దివ్యవర్షములపైన నాలుగు వేలు ఎనిమిదివందలు కృతయుగప్రమాణమని పరిగణింపఁబడి

యొను మనుష్యమానమునఁ బదునేడులక్షలపై నిరువదెనిమిది వేలని తెలియుము వరుసగా నిట్టి కాలమానము యుగముల కెలుంగఁదగు బహుధా ప్రపంచితముకదా వత్సా! కాల సంఖ్యానిరూపణమిదియని వచించితిని దీని నెఱింగి కర్తవ్యమె ద్దియో యాలోచించుకొమ్ము జ్ఞానివై శ్రీహరిదర్శింప నరు గుము అనిపలికి రాధాదేవి యూరకుండెను

ఆర్యులారా! కాలపరిమాణమేల రాధ యుద్ధవున కుప దేశించెనో యించుక యోజింపఁదగినదే ఇందేమిరహస్యము కలదు? అనియును దోఁచును ఈయుపదేశ మారాధచేయ దానివలన నుద్ధవుఁ డేమిలాభమును బొందెను? అనియుఁ బ్రశ్నింప మనస్సు త్వరపడును కాని వ్యర్థముగా నీవిషయము నాజగజ్జనని యుపదేశించియుండునా యని యూహింపవలదా? దానిసారము నాలకింపుఁడు కాలమఖండము లోకవ్యవహారా ర్థ మది ఖండముగా నొనరింపఁబడినది కాలవశమునఁ బ్రపం చము సాగుచున్నది అనఁగాఁ గాలరూపుఁడగు భగవంతున కంతయు లోఁబడియున్నదని భావము

లోకానామంతకృత్కాలః కాలోఽన్యః కలనాత్మకః

అని సౌరోపనిషత్తు తెల్పుచున్నది

కాలోఽస్మి లోకక్షయకృత్ప్రవృద్ధో
లోకాన్ సమాహర్తు మిహ ప్రవృత్తః,
ఋతేపి త్వాం న భవిష్యంతి సర్వే
యేఽవస్థితాః ప్రత్యనీకేషు యోధాః

భగవద్గీత ౧౧ అ ౩౨ శ్లోకము

అనాదిరేష భగవాన్ కాలోఽనంతోఽజరఃపరః,
సర్వగత్వాత్స్వతంత్రత్వాత్సర్వాత్మత్వాన్మహేశ్వరః
బ్రహ్మాణో బహవో రుద్రా అన్యే నారాయణాదయః,
ఏకోహి భగవానీశః కాలః కలిరితిస్మృతః
బ్రహ్మా నారాయణేశానాం త్రయాణాం ప్రకృతౌలయః,
ప్రోచ్యతే కాలయోగేన పునరేవచ సంభవః
పరబ్రహ్మాచ భూతాని వాసుదేవోఽపి శంకరః,
కాలేనైవచ సృజ్యంతే స ఏవ గ్రసతే పునః,
తస్మాత్కాలాత్మకం విశ్వం స ఏవ పరమేశ్వరః

కూర్మ పురాణము.

దీనిచేఁ గాలరూపుఁడు పరాత్పరుఁడనియు నెందఱో బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులు గతించిరనియు వీరెల్ల నసఁగా నీ త్రిమూర్తులు ప్రకృతియందే లయింతురనఁగా వీరిని బ్రకృతియే సృజించె ననియు స్పష్టమయ్యెడిని ప్రకృతియనఁగాఁ దృణమాత్రమని చిటికెలువేయువారలీ ప్రమాణములను జూచిన నేమనుటకు వీలులేకుండఁగలరు నామరూపములుగలవారెల్లఁ బ్రకృతికి లోఁబడినవారే యనియుఁ బ్రకృత్యతీతుఁడు భగవంతుఁడే యనియుఁ బెక్కుసారులు వ్రాసియేయున్నాఁడనుగదా మఱియొక దానిని మదినునుచుకొనిన మతభేదములు రూపుమాయు నని నాకుఁగల గట్టినమ్మకము

అనాదినిధనః కాలో రుద్రస్సంకర్షణస్స్మృతః,
కలనాత్సర్వభూతానాం సకాలః పరికీర్తితః
సర్వభూత సమత్వాచ్చ స రుద్రః పరికీర్తితః,

కర్షణాత్సర్వభూతానాం సతు సంకర్షణస్స్మృతః,
అనాదిని ధనత్వేన స మహాన్ పరమేశ్వరః

విష్ణుధర్మోత్తరము.

భగవంతుఁడెట్లు సర్వవ్యాపకుఁడో పరిగణింప నశక్యుఁడో కాల మట్లేయని యెఱుంగవలయును ఆపరమేశ్వరు నరూపుని రూపమున నెట్లు మనము నామరూపవంతునిగా నొనరించుకొని అనఁగాఁ గల్పించుకొని పూజింతుమో అట్లే యఖండమగు కాలమును లోకవ్యవహారము నిమిత్తము తగినరీతిని ఖండముగాఁ గావించుకొని యుగవర్షమాసాదిభేదముల వ్యవహరించుచున్నారము ఈవిభాగమెట్లు వాస్తవముకాదో భగవంతునకు మనము కల్పించినరూపములు సత్యములుకావు కావుననే ప్రాచీనులు బాహ్యపూజకంటె మానసికపూజ యత్యుత్తమ మనిరి పెద్దలు జ్ఞానరూపుఁడని తేజస్స్వరూపుఁడని భగవంతుని భావింతురు కాఁబట్టియే మహాకవి భర్తృహరి,

ధన్యానాంగిరికందరేనివసతాం జ్యోతిఃపరంధ్యాయతామ్

అని వచించి కృతార్థుఁ డయ్యెను

సూ క్లేశకర్మవిపాకాశయై రపరామృష్టః పురుషవిశేష ఈశ్వరః

పాతంజలియోగసూత్రము సమాధిపాదము

అవిద్యాదయః క్లేశాః కుశలాకుశలాని కర్మాణి తత్ఫలం విపాకః తదనుగుణా వాసనా ఆశయాః తే చ మనసి వర్తమానాః పురుషే వ్యపదిశ్యంతే స హి తత్ఫలస్యభోక్తేతి యథా జయఃపరాజయోవా యోద్ధృషు వర్తమానః స్వామిని వ్యపది

శ్యతే, యోఽహ్యనేన భోగేనాపరామృష్టః స పురుషవిశేష ఈశ్వరః"

వ్యాసభాష్యము.

"సూ తస్య వాచకః ప్రణవః" ౨౭

భగవంతుని నామధేయ మోంకారమని దీనిభావము అనఁగాఁ బరమేశ్వరు నేకర్మవికారము లంటవు రూపములేదు ప్రణవమే యతని నామధేయము "దీనిభావమేమి తిరుమలేశా" అన్నట్లు దీని సారమేమి? సర్వాంతర్యామియై సర్వసాక్షియై రూపనామములులేక కాలమూర్తియై వెలుంగువాఁ డెవ్వఁడో ఆమహానీయుఁడే పరమేశ్వరుఁడని సిద్ధాంతము ఇది కదల్పఁబడనిమతము సత్యమత మిదియే రూపాదులు భక్తులచే యథారుచి కల్పితములు ఇట్లుండ నాదేవునిరూపము శుభము నాదేవుఁ డెక్కుడని బొడ్డున యజ్ఞోపవీతము దిట్టపఱచి కలహామునకుఁ బూను టవివేకమని యిందువలనఁ దేలును ఏభక్తుఁ డేరూపమున నాపరాత్పరుని ధ్యానించినను, ఆరూపమునఁ బ్రత్యక్షమగు కావుననే జ్ఞానులు

"విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితా స్సమదర్శినః"

గీత ౫ అ ౧౮ శ్లోకము

అను గీతావాక్యము ప్రకారము భగవంతుని సర్వభూతస్థునిగా భావించి చూతురు అందువలననే వారిదృష్టికి జాతిభేదములు కానరావు ఒక్క భగవంతుఁడే కానవచ్చును అట్టి జ్ఞానములేని పామరులు జాతిభేదములు పాటించుట కంటె నెక్కుడుగా దేవతాభేదములను బాటించి యీర్ష్యాపరవశులై

దేవతలను బరకీయులను నజ్ఞానావేశమున దూషింతురు. వారికిని ముక్తికిని గడుదూరము

ప్రకృత మాలోచింతము కాలరూపమే భగవత్స్వరూపమనియు, భగవత్తత్త్వ మెఱుంగ శక్యము కాదనియు ముందువెనుక లాలోచింపక త్వరపడి భగవత్సేవ చేయవలయుననియు రాధ యుద్ధవునకు బోధించెను భగవంతుఁ డనంతమహిమాన్వితుఁడని తెల్పుటయే యిక్కథాసారము కావున మనము పరాత్పరుని సర్వభూతస్థునిగాఁ గనుఁగొనుటకుఁ బ్రయత్నమొనరింప వలయును ఇఁకఁ దర్వాతిగాథ నాలకింపుఁడు

రాధ యుద్ధవుఁడు మధురానగరమున కరుగుచుండ దుఃఖించుట

ఇట్లు రాధిక యనుమతి నీయ దానిని శిరసావహించి ప్రయాణము సేయఁబూను నుద్ధవునింగాంచి గోపికలెల్ల విహ్వలచిత్తలై వగలఁబొగులసాగిరి అంతట రాధికయుఁ దనపీఠము నుండి లేచి యార్తలగు గోపికలంగూడి శుభాశిషముల నొసంగి తలపైఁ దనకరమునిచి దీవించెను శ్వేతదూర్వలు, అక్షతలు, శుక్లధాన్యము, పుష్పములు, లాజలును, ఫలములును, శుభపత్రములును నొసంగెను వానింగొని యతఁడు ప్రయాణము సాగించునంత నతనికి శుభశకునములయ్యెను వానింగని పరమప్రమోదమునొంది యతఁ డరుగఁ దలఁచెను అంత రాధిక హితము సత్యము శుభకరమునగు వాక్కు నిట్లు వినిపించెను అత్తఱి నామెనయనములు బాష్పపూరితములై యుండెను హృదయము దుఃఖవేగమున వణఁకుచుండెను

* "ఉద్ధవా! నీకు మార్గము శుభప్రదమగుం గాక సదా నీకు శుభములే కలుగుచుండుఁ గాక జ్ఞానివి కమ్ము శ్రీహరిభక్తాగ్రేసరుఁడవు కమ్ము శ్రీహరి కతిశయప్రీతిప్రదుఁడవు కమ్ము శ్రీకృష్ణభక్తిదాస్యములను నివి రెండును శ్రేష్ఠములలో శ్రేష్ఠములు ముక్తి పంచవిధములు అందు భక్తి పరమము బ్రహ్మత్వ దేవత్వ సురపతిత్వములకంటె శ్రీకృష్ణభక్తిదాస్యములు దుర్లభములు అనేకజన్మపుణ్యకర్మపరిపాకమున భారతవర్షమున జన్మించు భాగ్యముకల్గును అందును హరిభక్తియొదవెనా వానిజన్మము సార్థకము కర్మఫలము లభించినట్లే పాపము లాతని గనుఁగొనఁజాలవు భగవత్సమర్పణముగాఁగర్మ మొనరించుభాగ్యము దొరకుట కడిఁది శ్రీకృష్ణుఁ డానందించు కర్మ మొనరించు మానవునకు నీడు చేయఁజాలువాఁడును గలఁడా? సంప్రీతితో విధిపూర్వకముగా సంకల్పముచేసి సాధించు కర్మమే మంగళము ధన్యము పరిణామసుఖావహము వ్రతము తపము సత్యము భక్తియుఁ బూజనము తదుద్దేశముగానుపవసించుటయు నను నివియన్నియు భగవద్దాస్య మొసంగియే తీఱును సకలపృథ్వీదానము, భూప్రదక్షిణము, సమస్తతీర్థస్నానము, సమస్తవ్రతాచరణము, తపోనియతియు, సకల యజ్ఞములు చేయుట, సర్వదానములు చేయుట, సకల వేదవేదాంగపరనము, తత్పారనము, అభయదానము, జ్ఞానదానము, అతిథిపూజయు, శరణాగతరక్షణము, సర్వదేవార్చనము, తద్వందనజపములు, విప్రవర్య దేవతల భుజింపఁ జేయుటయు, మంత్రపురశ్చరణము,

---

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండను తొంబదియేడవ యధ్యాయమునుండి సంగృహీతము

గురుశుశ్రూషయుఁ బితృభక్తినిరతి, తత్పోషణము నను నివి యన్నియు శ్రీకృష్ణదాస్యమునఁ బదాఱవభాగమునకుం బోలవు. కావున నోయుద్ధవా! ప్రయత్నపూర్వకముగా శ్రీకృష్ణుని బరాత్పరుని భజింపుము కర్మరతులకును, గర్మములకును సాక్షిగ నుండువాఁడు, నిర్లిప్తుఁడు, జ్యోతిస్స్వరూపుఁడు, కారణకారణుఁడు, సర్వస్వరూపుఁడు, సర్వసంపత్ప్రదుఁడు, భక్తిదాస్యప్రదుఁడు, సర్వస్వసంపదల నిచ్చువాఁడు బంధుభావము నాతనియెడ విడనాడుము అశుభప్రదమగు మాత్సర్యమును విడువుము పరమానందుని నందనందనుని సేవింపుము వేదమునఁ గౌథుమిశాఖయందు భగవన్నామ సహస్రములు చెప్పఁబడినది నందనందననామసహస్రము పరమదుర్లభము"

ఆభాషణములు విని పరమవిస్మయమునొంది యుద్ధవుఁడు సంపూర్ణజ్ఞానమునొంది పరిపూర్ణుఁ డయ్యెను వస్త్రమును గంఠమునకుఁ జుట్టుకొనుచు దండమువలె నమస్కరించెను శిరస్సు రాధాపాదారవిందములు సోఁకునట్లుండెను పులకాంచిత సర్వాంగుఁ డయ్యెను బాష్పము లానందమునఁ గనుల నోలలాడుచుండెను ఆరాధిక నెడఁబాసి పోవలసివచ్చెఁగదా యని దుఃఖమునను బ్రీతిని గట్టిగా శోకించెను రాధయు నాతని నెడఁబాయుటకు దీనరైై దుఃఖించెను గోపికలెల్ల నుచ్చైస్స్వనమున విలపించిరి ఉద్ధవునికంఠమును బట్టుకొని బలవంతముగ నిలిపిరి అంతలో నాతఁడు మూర్ఛమునింగెను చేతనమే లేనట్లుండెను రాధిక యాతనిస్థితిం గాంచి కరుణచే నాతనికి శీతలోపచారము లొనరించి లేవఁజేసెను ఆమె చల్లిన శీతలజలముల నాయుద్ధవుఁడు నేదదేటి చూడ శుభాశిషము లొసంగి గారవించెను

"వత్సా! జీవింపు మా"యని యాశిషముల నాతని ఖేదము వాపెను అంత నుద్ధవుఁ డారాధికం గాంచి యాసభామధ్యభాగ మందుఁ దనవలె దుఃఖించు గోపికలకు మనశ్శాంతి కలుగునట్లు లిట్లు పల్కెను

"ధన్యము యశస్కరము నగు భూఖండకాండమునందు జంబూద్వీప ముత్తమోత్తమము అందు జన్మము లభించుట దుర్లభము ఆభారతవర్షమున నేకోరికలఁ గోరి యేకర్మముల నాచరించినను ఫలము గలుగును ఆభారతవర్షమున బృందావన ముత్తమోత్తమము ఏలయన నీ బృందావనము రాధికా పాదారవిందరజస్స్పర్శమున నతిపవిత్ర మైనది దీనియందు నివాసమును దేవతలు కోరుదురు ఈ భూమితలము ధన్యము మాన్యము త్రిలోక దుర్లభము సర్వవిశ్వసంపూజ్యము శ్రీరాధాపరమపావనపాదాబ్జముల దర్శనము పూర్వపుణ్య ఫలము మున్ను అఱువది వేలవత్సరములు పుష్కరతీర్థతటమున నతినిష్ఠ తనర విధాత వేదోక్తప్రకారము భక్తిపూర్వకముగాఁ దపంబొనరించెను అతపఃఫలముగా గోలోకమున శ్రీరాధాకృష్ణ దర్శనమును గోరెను కాని యది ఫలింపలేదు స్వప్నమునను రాధామాధవ దర్శనము కాలేదు దానికి ఖేదపడుచుండు నంత నాకాశవాణి సత్యమై యత్యద్భుతముగా వినఁబడియెను పరమేష్ఠి! వారాహకల్పమునందుఁ బరమపవిత్రమగు భారత వర్షమునందు నత్యుత్తమమగు బృందావనమునందు మహారమ్య మగు రాసోత్సవసమయమున నందును రాసమండలమునందు సర్వదేవతా మధ్యభాగమునందు రాధామాధవుల దర్శించు భాగ్యము నీకుఁ గలుగఁగలదు సంశయము లేదు చింతింప

కుము అని వినఁబడఁగనే యానలువ తపోనియతి మాని తన పదమున కరిగెను ఆకాశవాణి వినఁబడినట్లే పరిపూర్ణరూపమున నలరారు గోపాలబాలుఁడు రాధాదేవీసహితుఁడై కనఁబడియెను కాఁబట్టి యట్టి బృందావనమున నివసించు పరమసౌభాగ్యము మీకుంగల్గెను గోపికలు గోపకులు పవిత్రజన్మముగలవారనుట నిస్సంశయము బ్రహ్మాదులకే లభింపని యీ రాధాపాదపద్మద్వంద్వము ననవరతము దర్శించుచున్నవారు కదా! మహానుభావులు నిత్యము శ్రీరాధాంబికను ధ్యానింతురు యోగీంద్రులు మునీంద్రులు సిద్ధేంద్రులు విష్ణుభక్తులును సాధ్వీశిరోమణియై పుణ్యస్వరూపిణియై తీర్థరూపిణియై బ్రహ్మాది దుర్లభయై సదా శుద్ధచిత్తయై తనరు రాధికనుదర్శింతురు. అట్టి రాధిక మీకు సులభముగా దర్శనమిచ్చుచున్నది బ్రహ్మాదులకు దుర్లభము ఈరాధాపాదపద్మముల కతిప్రీతితో సర్వేశ్వరుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు లాక్షారసమలందును శ్రీకృష్ణమూర్తి శతశృంగపర్వతశిఖరమునఁ దానే రాధాపూజకుఁ డగు కల్పమొనరించి స్తోత్రరాజమును నిర్మించెను పారిజాతప్రసూనాంజలి సమర్పించెను దూర్వాక్షతలం గూర్చి పూజించెను రాధాదేవి త్రింశత్సహస్రకోటి గోపికల కధీశ్వరి ఈరాధికను గోలోకమున నసంఖ్యలగు చెలికత్తియలు సేవించుచుందురు శ్రీకృష్ణప్రాణాధికురాలగు నీరాధ నెవరు ద్వేషబుద్ధినూని నిందింతురో పరిహాసింతురో వారికి బ్రహ్మహత్యాశతపాపము లభించును ఆపాపమున రౌరవకుంభీపాక నరకములందుఁ బడిపొరలుదురు" అనిపలికి పయనముచేయఁబూని తనను వదలి పోవఁజాలక భక్తి

భారమునఁ గన్నీరు విడుచుచున్న యుద్ధవునింగాంచి రాధాంబ యిట్లనియె

"వత్సా! చింతిల్లకుము మధురానగరమున కరుగుము శ్రీమాధవునితో నిక్కడివార్తల నన్నింటి నెఱిఁగింపుము గోవిందు దర్శించుభాగ్యము నాకుఁగల్గఁజేయుము దానికై ప్రయత్న మొనరింపుము నాజన్మము నిష్ఫలము కాలము గడచుచున్నది మిథ్యాదురాశలు పొదలుచున్నవి ఆశయే పరమ దుఃఖములఁ గల్పించును నైరాశ్యమే పరమసుఖము" అనిపలికి స్మృతికిందగిలిన శ్రీకృష్ణరూపమును దిలకించి తద్వియోగమును భరింపఁజాలక రోదనము చేసెను ఉద్ధవుఁ డమ్మానినిం జూచి తానును భృశదుఃఖితుఁడై యనుమతింగోరి యశోదామందిరంబున కరిగెను ఉద్ధవుఁ డాచోటువాసి పోవఁగా రాధిక మూర్ఛిల్లెను చేతనను బరిత్యజించి నట్లుండెను ధ్యానతత్పరయయ్యెను కమలదళముల శయ్యయందును జలమునందును, బ్రవాళశయ్యయందును రాధికఁ బరుండఁజేసి చేడియలు శీతలోపచారము లొనరించిరి కన్నీరుగార్చుచు నుండిరి ఆమె తనుస్పర్శచేత శయ్య భస్మమగుచుండెను మరల నట్టిపానుపే యమర్పఁబడుచుండెను చందనము నలందుచుండిరి ఆచందన పంకము దూళి యగుచుండెను ఆమహావిరహజ్వరార్తినిగాంచి యాచేడియలు విస్మయం పడుచుండిరి ఉద్ధవు నెడఁబాసిన క్షణ మొక్కయుగముగా రాధికమదికిఁ దోఁచెను ఓహో యుద్ధవా! త్వరగా మధురాపురికరిగి హరిని బంపుమాయని వారనిరి నా ప్రాణేశ్వరుఁ డ్వరగాఁబనుపుమా యని రాధ మదిలోఁ బలుకుచుండెను పలవరించుచు నామాటనే రాధిక పలుకుచుంట

సఖీజనము వినియెను ఆమె యునికిం గాంచి వారెల్ల నార్తనాదము లొనరించిరి రాధను గౌఁగిలించుకొనిరి స్మృతిని గల్గించిరి పెక్కుభంగుల నూఱడించిరి శ్రీహరి రాకతప్పఁడని నమ్మఁబలికిరి ఉద్ధవునిమాట శ్రీహరి జవదాటఁడని హెచ్చరించిరి కరుణాశరధికదా శ్రీహరి నీవేల పరితపింతువని యామెకు బోధించిరి

ఉద్ధవుఁడు రాధామందిరమునుండి వెడలిపోవునపుడు గోపికలు శ్రీహరికిం జెప్పుమని యతనిఁ బ్రార్థించినట్లు మహాకవి వ్రాసిన పద్యముల నిట వ్రాయుచున్నాఁడను శ్రీభాగవతమున నీభాగమున కాధారము గానరాదుగాని పోతనగారి భక్త్యతిశయమే యాధారమని మనము తలంపవచ్చును

"సీ తనుఁబాసి యొక్కింత తడవైన నిటమీఁద
నేలపై మేనులు నిలువవనుము
నేలపై మేనులు నిలువక యటమున్న
ధైర్యంబు లొక్కట తలఁగు ననుము
ధైర్యంబు లొక్కటఁ దలఁగినపిమ్మటఁ
జిత్తంబు లిక్కడఁ జిక్కవనుము
చిత్తంబు లిక్కడఁ జిక్కక వచ్చినఁ
బ్రాణంబు లుండక పాయు ననుము
తే ప్రాణములుపోక మఱి వచ్చి ప్రాణవిభుఁడు
ప్రాణిరక్షకుఁడగు తన్నుఁ బ్రాణులెల్లఁ
జేరి దూఱంగ మఱి యేమి చేయువాఁడు
వేగ విన్నప మొనరింపవే మహాత్మ !

సీ. విభుఁడు మా వ్రేపల్లెవీథుల నేతేరఁ
జూతుమే యొకనాఁడు చూడ్కు లలరఁ
బ్రభుఁడు మాతో నర్మభాషలు భాషింప
విందుమే యొకనాఁడు వీనులలరఁ
దనువులు పులకింప దయితుండు డాసినఁ
గలుగునే యొకనాఁడు కౌఁగిలింపఁ
బ్రాణేశ మమ్మేల వాసితివని దూఱ
దొరకునే యొకనాఁడు తొట్రుపడఁగ
తే. వచ్చునే హరి మేమున్నవనముఁ జూడఁ
దలఁచునే భర్త మాతోడి తగులు తెలఁగుఁ
దెచ్చునే విధి మన్నాథుఁ దిట్టుపడక
యెఱుఁగఁ బలుకు మహాత్మ నీ కెఱుఁగవచ్చు"

ఈపద్యములెంత హృద్యములో నేఁజెప్పకముందే మీ రెఱింగి యుందురని నమ్మెదను గోపికభావము దీనిం బట్టిచూడఁగా విరహాతురముగాక భక్త్యతిశయమున నలరారుచున్నదని స్పష్టమగును కౌఁగిలించుట కామమునఁ గాదని భక్తులజీవితమే తెల్పును పండరిపురమున శ్రీపాండురంగని నేటికిని భక్తిభరమునఁ దరుఁ ఖులు కౌఁగిలించి దుఃఖింతురు అది కామముచేతనే యనుటకంటెఁ బాపము వేఱుగనుండునా ? "ప్రాణిరక్షకుఁడగు తన్నుఁ బ్రాణులెల్ల" అను పదము గోపికలభావమును దెల్పక మానునా? ప్రాణిరక్షకుఁ డెవఁడు' పరాత్పరుఁడుగాక వేఱొక్కఁ డనవచ్చునా? మొండిపట్టుదలతో నన్నె నేమో కాని యితరభావముతో నెవ్వరనరని నావిశ్వాసము ఇఁక నవ్వలివృత్తాంతము నవధరింపుఁడు

* ఉద్ధవుఁడు మధురానగరమున కరుగుట

ఉద్ధవుఁడా రాధామందిరంబు నెట్లో వదలి యశోదా మందిరమున కరిగి యాజననిని దర్శించి తనప్రయాణవృత్తాంత మంతయుం దెలిపి తలసోఁకఁ దత్పాదముల కభివందనమాచ

---

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొంబదెనిమిదవ యధ్యాయము నుండి సంగృహీతము ఇందు శ్రీకృష్ణుఁడు స్వప్నమున నందాదులకుఁ దోఁచి రాధాదికాంతలకు జ్ఞానోపదేశమొనరించి మధుర కరిగెదనని వారికిం దెల్పి వారి నూఱడిల్లఁ జేసి వచ్చినట్లు కనఁబడియెడిని ఈవిషయమే గర్గసంహిత యందు మధురాఖండమునఁ బందొమ్మిదివయధ్యాయము మొద లిఱువదినాల్గవ యధ్యాయమువఱకు నాఱధ్యాయములయందు శ్రీకృష్ణుఁడు మధురానగరము నుండి గోకులమున కరిగి యశోదాదుల నూఱడించి రాధాదేవియింట కొలఁది దినములు నివసించి మహాసంతోషము నామెకుం గల్పించి రాసమండలమునఁ గ్రీడ సల్పి యచ్చటివారిమనముల కానందమును గల్పించి తదనుజ్ఞఁ బడసి మధురకు వచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినది రాధాచరిత్రమును వదల వలనుపడని నామనము కదను దీనిని వదలఁజాలదు కాన నీ రెండువిధములను వ్రాయఁ బ్రయత్నించెడిని ఇం దనేకవిషయము లెఱుంగవలసి యుండును సావధాను లరై యాలకింపుఁడు ఈవిషయ మింకఁ జిరకాలమునకుఁగాని మరలఁ జదువ వలనుపడదు శ్రీకృష్ణనిర్యాణమునకు నించుకముందే కన బడును మహాభక్తు లెందఱో రాధా రాసమండలవిహారము నుపనిషదర్థతుల్యముగా గ్రహించిరి అట్టిమహాదే వీపరమచరిత్రము శాపవశమున శతవత్సరములు చదువ నవకాశ మీయదు అంతకాల మూరకుండుట శక్యమా! కాఁబట్టి యిచ్చట మరల వ్రాయ నావిలేఖిని యాశించుచున్నది మన్నింతురు గాక పరమభక్తిభావ మును వదలక దీనిని మీరు పఠింపవలయునని ప్రార్థించుటకంటె విశేషించి విన్నవింప నశక్తుఁడను

రించి యామె యొట్టకేలకు పోయిరమ్ము మా కృష్ణునిం బంపు మని యనుమతినిడఁగాఁ దానిం దలఁదాల్చి రథమెక్కి ఖర్జూర కాననము వామభాగమున నుండునట్లు రథముసాగఁగా యము నాతరంగిణీతటమునకుం బోయెను ఆమహానదీనిర్మలజలంబుల స్నానమొనరించి యందా దినముండి భుజించి రాత్రి సుఖనిద్ర నేసి మఱునాఁ డరుణోదయమున మరల స్నానాదివిధుల నాపా వనశైవలినియందే జరపి ప్రయాణము సాగించెను ఆమార్గ మాతనిమది కచ్చెరువు గూర్చుచుండెను గోపికాలాపము లాతని కర్ణకుహరములందుఁ బ్రతిధ్వనించుచునే యుండెను రాధాదేవికిఁ గలప్రీతి యచ్చెరువును గూర్చుచుండెను బృం దావనమే యాతనిదృష్టికి గోలోకము క్షిస్థానముగాఁ గనఁబడు చుండెను దారిఁ బోవునపుడంతయు నాతనిచూపులకు బృందా వనముగనే దోఁచెను వేయేల? "సర్వం బృందావనం జగత్" అను భావముతప్ప వేఱేదియు నాతనికిఁ దోఁపలేదు

కతిపయప్రయాణములకు నుద్ధవుఁడు మధురానగరమును జేరెను భగవంతుఁ డాతనిరాక నెఱింగెను నగరోపకంఠమున నొక్కతావున వటవిటపియుండ దానిమూలమునఁ గూరుచుం డెను అది యేకాంతస్థలము అందుఁగూరుచుండి తనకై శ్రమం పడు రాధాదుల కుశలవార్తలడుగుట మేలనియు, నుద్ధవుఁడు దాఁపక చెప్పుననియు నామహానుభావుఁడు భావించియే యొరు లెఱుంగకయుండ నందు వేంచేసియుండెను శ్రీకృష్ణుఁ డింట లేకయుండ నెవ్వరేని వెదుకరా లేదా యనిమాత్రము ప్రశ్నిం పరాదు గృహమునను వనమున నుండఁగలమహాత్ముఁడు హరి యనుమాట మఱువకుఁడు ఇట్టిప్రశ్నముల కవకాశము దొర

కదు మానవమాత్రునిగా శ్రీగోవిందుని భావించువారి కీకథయే రుచింపదనుట నిక్కము భగవంతుఁడే శ్రీకృష్ణరూపమునఁ బ్రపంచోద్ధరణార్థ మవతరించెనన్నవారికే యిది తృప్తి నొసంగును గదా కావున నిట్టివారికొఱకే యీప్రయత్నము కాన నట్టివారు నిట్టితావుల నిట్టిప్రశ్నములు వేయ మదిని బురికొల్పకయుందురని నా ప్రార్థనము

వటమూలముననున్న శ్రీకృష్ణు నుద్ధవుఁడు చూచెను భక్తిభావమున వేగంబ రథావతరణము చేసెను హరిచెంత కరుగుదెంచెను ఉద్ధవుని యాతురమును హరియెఱింగి ముందే తవచిత్తవృత్తి నాతనికిం దెలిపినఁ జాలమంచిదగునని తలంచి మోముదమ్మి వికసింపఁ జిఱునవ్వు పెదవులఁ జిందులాడఁగా, విలపించుచు శోకాగ్నిదగ్ధహృదయుఁడై సాశ్రుపూర్ణనయనుఁడై భయాక్రాంతుఁడై యున్న యుద్ధవునిం గాంచి యిట్లు పలికెను "ఉద్ధవా! కల్యాణమానసా! రమ్ము రమ్ము రాధిక జీవించియే యున్నదికదా రాధిక బ్రదికియే యున్నది కదా గోపికలెల్లఁ గుశలముగ నున్నవారే కాదా విరహజ్వరమున బడలియు నింతవనుక జీవించియున్నవారే కదా ఉద్ధవా! గోపశిశువులకుఁ గుశలంబ కదా గోవత్సము లాడుకొనుచు వ్యాధులు లేకున్నవికదా పుత్త్రవిరహాతురయై మాతల్లి యశోద యెట్లున్నది? బంధూ! యథార్థము వచింపుము మాతల్లి నీతో నేమి చెప్పినది? జననితో నీ వేమిచెప్పితివి? అందుల కాయమ ప్రతిభాషణము లేవి తెల్పెను? యమునాతీరమందలి బృందావనము దర్శించితివా? అది పరమపావనము సుమీ నిర్జనోపవనసంవృత రాసమండల మందుఁగలదు దాని దర్శించితివా? అందు మనో

హారకుంజకుటీరపటలము గలదు మఱియు నతిమనోజ్ఞసరోవర నికురుంబము గలదు వానిం గాంచితివా? వికసించి భ్రమర సముదయసంకులమై పుష్పోద్యాన మందే కలదు కనుఁగొంటివా? ఊఁడలతోఁ జూడఁదగి మహత్తరాకృతి వెలసియున్న పరమపావనభాండీరవటమహీరుహ మందే యున్నదే దానిం జూచుభాగ్యము నీకుం గల్గెనా! గోవుల కునికిపట్లు లైచూడం జూడఁ గడునింపుఁ బెంచుచు నున్నగోష్ఠములు, నందు ధేనువులును నేత్రగోచరము లయ్యెనా? అఁదు సుందరమందిరవరమున రాధాదేవి గలదు బ్రదికియున్నదియా నీవా నా ప్రాణప్రియను సందర్శింపఁ జాలితివా? ఆమె నాతో నేమి చెప్పుమనియెను? ప్రియబంధూ! ఉద్ధవా! ఆవిషయమెల్ల యథార్థముగా వివరింపుము నామనం బాతురపడుచున్నది గోపిక లేమిపల్కిరి? గోపకుమారులు నన్నుంగూర్చి యేమి సంభాషించిరి? వృద్ధగోపకులు కుశలముగ నున్నవారుకదా వారెల్ల నాతండ్రికి మిత్రులు వారు నాతో నేమి చెప్పుమనిరి? బలదేవునితల్లి సాధ్వీమణి రోహిణి యేమేని చెప్పుమనియెనా? బంధువులకు బంధువులు వారిభార్యలును నాకుం జెప్పుమన్న మాట లేవి? నీ వందేమి భుజించితివి? మాతల్లిగాని రాధికకాని నీ కేమిచ్చిరి? వారు నీతో నెట్లు మాటలాడిరి? మీసల్లాపము లెట్లు చెల్లెను? గోపగోపికానికరముయొక్కయు, వారిశిశువులయు, నాజననియు, రాధికయు సంభాషణము లెట్టివి? మాతల్లి నన్ను స్మరించునా? రోహిణియు నన్నుఁ దలంచునా? రాధాదేవి నన్ను మదిమఱువక యున్నదియా? మత్ప్రేమవిరహాకులలై యున్నదియా? గోపికలు నన్ను స్మృతితప్పక యనుకొనుచుందురా? గోపబాల

కులు నన్నుం గూర్చి మాటలాడుకొందురా? నన్ను వదలి భాండీ రవటవిటపిమూలమున బాలకు లాడుకొందురా? మా కెల్ల నాడుకొనుచప్పుడు బ్రాహ్మణపత్ను లాదరించి యా చెట్టుక్రిందనే యన్నము పెట్టిరి, ఆయన్న మమృతోపమము సుమీ అందే నాతోడిబాలకు లొక్క ప్రమదామణిం గాంచిరి ఉద్ధవా! ఇంద్రయాగస్థలమును జూచితివా గోవర్ధనాద్రి నీకంటఁబడి నదా దానిచెంతనే బ్రహ్మచే గోవు లపహరింపఁబడియెను? ఆయుత్తమస్థలము నీకనులకు విందుఁ గూర్చెనా?

అని యిట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు శోకపూర్వకముగను మధురాక్షర సమన్వితముగను బల్కిన యాసుధారసము నతిశయించు వాగ్వితతి విని యుద్ధవుఁడు సనాతనుఁడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును జూచుచు నిట్లు విన్నవించెను

ఉద్ధవుఁడు గోకులవార్తను హరికిం దెల్పుట

“జగన్నాథా! త్వత్ప్రీతిపాదితస్థలరాజి యథేచ్ఛముగా దర్శింపఁ గల్గితిని నాజీవనము సఫలము నాజన్మము సఫలము భారతవర్షపావతమంబనం బ్రఖ్యాతంబగు పావనబృందావనము గాంచగల్గితిని అబృందావనసారభూతమై మనోహరమునగు రాసమండలమును దర్శించుభాగ్యము నా కలవడియెను తత్సారభూతలగు గోలోకవాసిగోపికలు నాకు దర్శనమిచ్చిరి వీనిక న్నింటికి సారభూతయగు రాసేశ్వరి రాధాదేవి నాకు దర్శనమిచ్చెను ఆజనని నిర్జనమగు కదళీవనమునడుమ మనస్సునకానందమును బెంచుతావున లలితచందనపంకసమ్మిళితకోమల తామరసదళకల్పితశయ్యయందు నతివిషణ్ణయై రత్నభూషణ భూషిత యేగాక మిగుల మలినమగు నంగమొప్పఁ జిక్కిపోయి తెల్లని

వస్త్రము గప్పుకొని శ్వేతచామరము లూని సఖీజనము సేవింపఁగా నిరాహారయై కృశోదరియై క్షణకాలము నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు క్షణకాలము విలపించుచు క్షణకాలము విహ్వాలించుచు విరహాజ్వరము సదా తన్ను నేఁచుచుండఁగాఁ బరుండియుండెను దివారాత్రభేదమే యెఱుంగదు జలస్థలభేదమూహింపదు నరులకుఁ బశువులకుఁ గలభేద మరయఁజాలదు ఆమెకు బంధువు లెవ్వరు? బాహ్యజ్ఞాన మారాధికకు లేదు దాస భవద్రూపమునే స్మరించుచుండును త్రిలోకములయందా జననికీర్తి వ్యాపించినది అట్టియామెకు మృత్యు వెట్లు కల్గును? జ్ఞానహీనులగు దస్యువులుకూడ స్త్రీహత్యను వాంఛింపరు తండ్రీ! ఇఁక నాలస్యముచేయక గోకులమున కరుగుము జగన్నాయకా! తొలుదొలుతఁ గదళీవనమునకే పొమ్ము సకలలోకముల కారాధ్యాంబ బహిఃప్రాణ మనఁదగినది భవత్పరాయణయై సదా స్మరించుచున్నది ప్రభూ! మిగులభక్తిగలయామెనువదలుట వ్యర్థగల్గజేయుట న్యాయముకాదు రాధను మించిన భక్తికలవా రుండరు ఉండఁబోవ కుండ లేదు ముందుండఁబోరు మన్మథుఁడు శంకరభీతి నిన్నాశ్రయించెను భవద్విధ ప్రాణనాథునిబడసియు రాధిక కామదగ్ధ యగుచున్నది కావున నామెను రక్షించుటొప్పు ఆఘోరకష్టమును నిలుపఁగలవాఁడ వీవెకదా వసంతుఁడు తాపము కల్గించుచుండ శీతకరుఁడు కిరణములద్వారా దహించుచున్నవాఁడు మలయమారుత మామెకు మహార్తిని గల్గించెడిని ఇపు డనాథవలె సర్వవిధపీడల ననుభవించుచున్నది తప్తకాంచనవర్ణాభమగు నామెదేహమింతయుణమునఁ గాటుకవంటి ఛాయగలిగి యున్నది కేశ

ములు సువర్ణవర్ణము గలిగియున్నవి వానిసోవేషవిభూషణముల నామె వర్ణించినది సకలలోకనిర్మాత యగువిధాత నీకు భక్తుఁడు. యోగీంద్రప్రవరుఁ డగుశంకరుఁడు నీభక్తుఁడు. సనత్కుమారుఁడు నీభక్తుఁడు జ్ఞానిప్రవరుఁ డగుగణేశుఁడు,మఱియు మహామునులు భూతలమున నెందఱోభక్తులు నీకుం గలరు కాని రాధవంటిభక్తులు లేరు రాధిక యెట్లుధ్యానించునో లక్ష్మియు నట్లు ధ్యానింపఁజాలదు ఆమెయెదుట శ్రీహరి నగలఁడని సమయము చేసితిని కావున శీఘ్రంబ దయచేయుము నామాటను సార్ధకముచేయుము”

అని యుద్ధవుఁడు పలుక మాధవుఁడు నవ్వి వేదోక్తమగు సత్యసువ్రతము నిట్లు పల్కెను “ఉద్ధవా! చక్కఁగా నాలకింపుము *స్త్రీలయందును, నర్మవివాహములందును, వృత్త్యర్థమందును, ప్రాణసంకటమునందును, గోవిషయమందును. బ్రాహ్మణకార్యమందును అనృతము నిందింపఁదగదు అనఁగా నసృతము దోషదాయకము గాదు స్వీకారవిహీనముచే నీవెక్కడ? నరక మెక్కడ? నాభక్తుఁడు గోలోకమున కేగును నరకమును జూడనైనఁ జూడఁడు ఐనను నీయంగీకారమును సఫలతనొందఁజేసెదను స్వప్నమున వారికి దర్శనమిచ్చెదను గోపికలకు మాతకుంగూడఁ గనఁబడియెద” అని పలుకఁగా నుద్ధవుఁడు మహాప్రసాదంబని సెలవంది తనయింటికిం బోయెను శ్రీకృష్ణుఁడు విరహాకులమగు గోకులమునకుం బోయెను

* స్త్రీషు నర్మవివాహేషు వృత్త్యర్థే ప్రాణసంకటే, గవామర్థే బ్రాహ్మణార్థే నానృతం స్యాజ్జుగుప్సితమ్=అని మూలము

గోకులముననుండువారికి హరి స్వప్నమున దర్శనమిచ్చుట

స్వప్నమున నెల్లర కొక్కపర్యాయమే దర్శనమిచ్చెను రాధ నూఱడించెను సుదుర్లభ మగుజ్ఞానము నుపదేశించెను క్రీడచే నారాధికను సంతోషపఱచెను యథోచితముగా గోపికల నానందపరవశలను జేసెను యశోదనూఱడించి స్తన్యము ద్రావెను గోపకులను గోపశిశువులను బోధించి విజ్ఞానవంతుల నుగా నొనరించెను వారికిట్లు జ్ఞానమునుపదేశించి మరల వారి కట్టియార్తి కలుగకయుండఁజేసి మథురానగరమున కరిగెను తెల్లవాఱె వారెల్ల రాత్రివృత్తాంతమును దలంచుకొనుచు శ్రీకృష్ణునిలీలల కానందపరవశ లగుచుఁ దద్దర్శనము సదా తమ కగుచున్నట్లే తదుపదేశమున నూహించి పూర్వమువలె దుఃఖింపక సర్వాంతర్యామి లేనిచోటును గలదాయని నెమ్మదినుండిరి శ్రీహరియు వారినూరార్చి తనపని సఫలమాయెనని యూహించుచుఁ దా నవతరించినదెందులకో యాకృత్యముల నొనరింపఁ దలంపుఁగొనియెను

మహామతులారా! ఈకథను బఠించితిరి దీనియందు విశేష మేమేని కలదా యనుప్రశ్నమునకు సమాధానము వ్రాయక తప్పదుకదా ఇందొక్క గొప్పవిషయమున్న అదియే యుద్ధానినుండి గ్రహింపఁదగువిషయము దాని నాలకింపుఁడు

ఉద్ధవుఁడు పరమభక్తుఁడు ఏకాంతసేవను గోరుచుండు వాఁడు. వెడలునప్పుడు రాధ యనన్యగతిక కావున మాశ్రీకృష్ణునింబంపుమీయని యూరకుండెను యశోదామందిరమున కరిగి యామెకు నచ్చఁజెప్పి సెలవంది యమునాతీరమునకుం బోయెను నదియందు స్నానముచేసి భగవంతుని ధ్యానించెను

మధురాపురి కరిగెను మధురానగరమున కుద్ధవుఁ డరుదెంచుట శ్రీహరి తనమది నెఱింగెను కాననే పురమునకించుకదూరమున నొకవటమూలతలమునఁ గూరుచుండియుండెను అది నగరము నకుఁ బోవుమార్గము. ఒంటరిగాఁ గూరుచున్న కృష్ణు నుద్ధవుఁడు గాంచి నమస్కరించి నిలువఁబడియెను హరి యుద్ధవు రాక నెఱిఁగి యందుండ నేల? అనఁగా నుద్ధవుఁడు గోకులమున రాధాదికాంతల యార్తవాక్కుల నాలకించి మృదుమనస్కుఁడయ్యెనని హరి యెఱుంగఁడా? సర్వజ్ఞుఁడుకదా శ్రీహరి వారియందుఁ దనకుఁగల ప్రీతిని దెలుపుటకై యుద్ధవునిమది స్వస్థతనొందింపఁ గలందులకై యేకాంతమున దారిలో నుండెను శ్రీకృష్ణుని కుశలప్రశ్నములఁ బరికింపుఁడు తొలుదొలుత తనకనపాయిని యగు రాధికను బ్రశ్నించెను రాధ యందెట్లు పరితపించుచుం డెనో అట్లు తానుగూడఁ బరితపించుచున్న ట్లుద్ధవుఁ డెఱుంగ వలయుననియే యిట్లు ప్రశ్నించెను. లేకయున్న నుద్ధవునిరాక తనమది నెఱింగిన హరి రాధ జీవించియున్నదో లేదో యెఱుం గకయుండునా? గోపులు గోవత్సములను బ్రశ్నించెను గదా ఎల? భగవద్రూపము పరోపకారమే అట్లు పరోపకారమొన ర్చునవన్నియుఁ దనకుం బ్రియము లైనట్లు తెలుపుటకే యని యెఱుంగునది గోపూజ భగవత్పూజయే యని లోకమెఱుంగ వలయుననియు నామహాత్ముని భావము సత్యముగుఱించిన ఒఱో క్తవిషయము కలదు అనృతము కొన్నిచోట్ల దూష్యము కాదని భగవంతుఁ డనియెఁగదా ఆతావులు తఱచుగాఁ బ్ర పంచమున సర్వకార్యములను దెలుపునవియే దీనింబట్టిచూడ నెపుడవసరమో అపుడెల్ల ననృతమాడవచ్చునని యర్థమగు.

సత్యస్వరూపుఁడగు భగవంతునిభావ మదియగునా? కాదు కదా మతేమనఁగా, స్త్రీలయందు వృథాపవాదములు కల్పించి దూషించునపు డాస్త్రీలమర్యాద రక్షించుపొంటె సజ్జనుఁ డిది యసత్యము, వృథాకల్పితము అని తా నెఱుఁగఁజెప్పిన వారి కది రక్షణ మగునుగాన నపు డసత్యదోషము లేదని యెఱుంగఁ దగు నర్మోక్తు లనఁగాఁ జమత్కారపుఁబలుకులు అవి పరస్పరానురాగమును వెలిబుచ్చునవి వానినే స్త్రీపురుషుల సరసాలాపము లందురు అందేమాత్రము దోషము లేదని భావము అనఁగా నామాట లెవ్వారికిని బాధగల్గించునవి కావు. కనుక దోషమావహిల్లదని యెఱుంగునది వివాహముల యందు నసత్యదోషము లేదనఁగా భావమేమి? వధూవరులకుఁ గల దోషములు దాఁచిపెట్టి యసత్యములైనఁ బలికి వారి జత *గూర్చిన నసత్యము లేదని కొందఱర్థము చెప్పుదురు అట్లైనచో

"శ్లో॥ యస్తు దోషవతీం కన్యామనాఖ్యాయోపదాపయేత్,
తస్య తద్వితథం కుర్యాత్కన్యాదాతు ర్దురాత్మనః"

మనుస్మృతి ౯ అధ్యా. ౭౪ శ్లో.

అను నీప్రమాణము వ్యర్థమగును కావున వివాహోద్యోత్సవ సమయములయందు వేళాకోళములు చేసికొనుతఱి నన్నృత దోషము లేదనియే గ్రహింపవలయును వృత్త్యర్థమై యసత్యములాడినఁ బాపము లేదనఁగా సంసారవృత్తి యెట్లని ప్రశ్నించినపు డున్నదున్నట్లు చెప్పక దాఁచినను బాపము లేదని యూహింపం దగును ప్రాణసంకటముతఱిఁ దద్రక్షణార్థమై యనృతము పల్కినను బాపమంటదు గోబ్రాహ్మణుల కొఱకనఁగాఁ బ్రాణాపాయము నిర్నిమిత్తముగాఁ గలుగుచున్నపుడనియే

యంగీకరింపవలయును ఈపద్ధతు లన్నియు సామాన్యులకని భగవదుపదేశము హరిశ్చంద్రాదులవంటివారికిం గాదనునది సిద్ధాంతమే కదా

మఱియు స్వప్నమున శ్రీహరి గోకులమున కరుగుటయే సర్వగతత్వమును సర్వజ్ఞత్వమును గనంబఱచును స్వప్నమునం దోంచి వారి కాకాలము పగటికాలముగనే తోంపంజేసి వారి కింగల్గిన యజ్ఞానమును దొలంగించి మానసికసంశయములం బాఱందోలి తన మధురానివాసమున వారికిం గల్గుకష్టములం బోంద్రోలుటయే భగవచ్ఛక్తిని దేటపఱచును మధురానగరముననే యుండి గోకులమున నెల్లరకొక్కపర్యాయమే సాక్షాత్కరించుట యొకటి చాలదా పెక్కుకార్యము లేల? అన్ని కథలను నమ్మి యీకథను నమ్మమన్నవారిమాట యిట నేటికి? కావున శ్రీహరి కృత్యవితతియందు నేదియైనను సర్వేశ్వరుండని స్పష్టపఱచును కావున భక్తులా గాథలయం దేదో లోపముగలదని నెమకి పాప మొడిగట్టుకొనక భగవత్కృతులను బాగుగా నెఱింగి వానిం బఠించి తదర్థమును గ్రహించి వాని నించుకయే ననుసరించి ప్రవర్తించి తరణోపాయసాధన మదియే యని నమ్మవలయును భక్తిలక్షణ మిదియే ఇంక నీ విషయమును మాని తర్వాతికథను వ్రాయంబూనెదను

శ్రీకృష్ణుండు మధురనుండి గోకులమున కరుదెంచుట

* శ్లో॥ వత్సపాలచరః కోఽపి వత్స శ్శ్రీవత్సలాంఛనః,
ఉత్సవాయ కదా భావీ త్వ్యత్సుకే మమ లోచనే
శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము 3 ఆ ౨౬.

---

* ఈవిషయము గర్గసంహిత మధురాఖండము పందొమ్మిదవయధ్యా

పాఠకమహాశయులారా! లోపలికథను మఱచి మధుర లోనేయున్నట్లు శ్రీకృష్ణుని భావించి కథఁ జదువుఁడు పురాణ భేదములనుబట్టి కథ మార్పునొందును కాని ఫలమొక్కటియే. దీనివ్రాయుటకు హేతువు లేకపోలేదు రాసక్రీడ మరల సాగును చిరకాలము రాధామాధవులకు వియోగము సంభ వించును కాన నడుమ వారికూడికను దెలుపుట మహాలాభము. భక్త్యుద్దీపకము కాన నోపికమైఁ బఠింపుఁడు దానివిధ మీరీతి యని తలంపుఁడు

ఉద్ధవునిమాట లాలకించి శ్రీహరి భక్తవత్సలుఁడు కావునఁ దాను వారికడఁ జేసియున్న శపథము స్మరించి గోకుల మున కరుగ మదినెంచెను మధురానగరమునఁ గలకార్యభార మును దీర్ప బలభద్రు నునిచిపోవుట మేలని నిశ్చయించెను కార్యజాలముల నన్నకుం దెల్పి దివ్యస్యందనం బెక్కి యుద్ధవా! మరల నాత్రోటి గోకులమునకు రమ్మాయని పిలిచి యతఁడు మహాప్రసాదంబని తోనరుదేరఁ బ్రయాణమయ్యెను భక్త మనోరథముల నీడేర్ప నూహించెను స్యందన మతివేగంబ చను చుండఁగాఁ దోలుతోలుత గోవర్ధనాద్రియు నాపిదప గోకుల మును గనఁబడఁగా వానిం గాంచుచు బృందావనమునకుం బోయెను యమునాతీరము మనోహరమై యుండునది గాన

యమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది దీనిప్రకారము శ్రీహరి మధురనుండి గోకులమున కరుగుదెంచునని తలంపఁజను కావున నీపురాణము ననుసరించిన యీకథను జదువునపుడు లోపలికథను మఱువవలసి యుండును *స్వప్నదర్శన మిచ్చెనన్నకథ యిట మఱచి మధురనుండి వచ్చి గోకులమును చేరెనని చదువుఁడు

శ్రీకృష్ణమూర్తి యాగమనమున వఱెంతయింపుగా నుండెను గోవులు గుంపులుగుంపులుగాఁ గూడి వ్రజాధిపుఁడయి యల రారు శ్రీకృష్ణునిం బొడఁగాంచి మహానందమునఁ బరుగెత్తసా గెను ఎప్పుడెప్పుడు శ్రీకృష్ణుని జేరుదుమా యనునూహలఁ దోఁకలు పైకెత్తి యంబారవంబులఁ గావించుచు నవి పరుగు వాఱి శ్రీహరిం జేరవచ్చెను వానిపొదుగులనుండి క్షీరములు ధారలుగాఁ బ్రవహింపసాగెను చెవులనిక్కించి యవి వచ్చు చుండ వత్సవ్యూహము వానివెంటఁ బరుగిడుచుండెను ధేను వులు సగము నములుచున్నగడ్డి గంటలతోఁ గన్నీరుపాలుచుం డఁగా నంబాయనుధ్వనులు వెలయించుచుఁ దమకష్టములు గట్టెక్కెనని నిశ్చయించి పరుగెత్తెను అరుణకాంతులు ప్రజ్వ రిల్ల సరథుఁడైవచ్చు శరత్కాలఖరకిరణుని మేఘము లావరిం చినట్లు శ్రీకృష్ణుని జుట్టుకొని నిల్చెను నలుప్రక్కలఁ జుట్టు కొని యాధేనువులును వత్ససముదాయమును శ్రీకృష్ణరథ మును గదలకయుండఁ జేసెను గుఱ్ఱములు నిలువఁబడియె ఉద్ధవుఁ డాచిత్రవృత్తమెఱింగి యచ్చెరుపడి చూచుచుండెను శ్రీహరి యానందమునఁ దన్నుంజూచు నాధేనువ్రాతమును జూచుచు వానిపేరులు వేఱువేఱ నుచ్చరించుచు వానిం బిల్చుచుఁ జెంతకుం బోయి బుజ్జగించుచు దువ్వుచు ముద్దిడు కొనుచు శ్రీకరమగు తనహస్తపద్మమున వానిందడిపి కుశల మును విచారించుచుఁ జూచువారి కచ్చెరువు కల్గించుచుండెను ఉద్ధవుఁ డాభగవద్విచిత్రచరిత్రమును దిలకించి బ్రహ్మానందసుఖ మనుభవించుచుండెను

గోసహస్రము లాగోపాలబాలు నావరించి కదలకుండఁ జేయువిధమునెఱింగి గోపాలబాలకులు శ్రీదామప్రభృతులం గాడివచ్చుచుఁ దమలోఁ దమరిట్లు సంభాషింపఁ జొచ్చిరి మిత్రులారా! భగవంతునిరథ మతివేగమున వచ్చుచుండెను. చెంతకుఁబోవనైన శక్యముగాదు కదా అనేకాశ్వములు గిట్టలచప్పుడుచే భూమిని బ్రద్దలుచేయుచుండఁగా భయములేక యీగోవు లెట్లు నిలిపినవి? ఇంతకంటె విచిత్రముకలదా? ఈ రథము శ్రీకృష్ణునిది గాదా? ఆలోచింపఁగా నిది శ్రీకృష్ణరథమే మఱొక్కఁడైన నీగోబృందధ్వనులతో వచ్చునా? గోసంతతి యెదురేగునా? కావున నీతఁడు వ్రజరాజనందనుఁడే సంశయము లేదు అనఁగా విని యందొక్క గోపడింభకుఁడు నిశ్చయముగా నీతఁడు మనకృష్ణుఁడే కాఁబట్టియే నాదక్షిణకరపాదభాగము లదరుచున్నవి అంతియగాదు అల్లదిగో చూడుఁడు. మయూరము తనపింఛమును దోరణాకృతిగ నమర్చినది అని పలుకుచుండ నాతురమున నందఱు వడివడినడచుచు శ్రీకృష్ణుని చెంత కరుదెంచిరి పెన్నిధిని బోఁగొట్టుకొని మరలఁ దానిం గాంచుజనులపోల్కి శ్రీహరిని గన్నులారఁ గాంచిరి చెంతకుం బోయిరి ప్రేమాశ్రుకణముల విడిచిరి వారిం గాంచినంతనే హరియుఁ బ్రేమాపూర్ణహృదయుఁడై యానందబాష్పములు కన్నుల నిండఁగాఁ గౌఁగిలించి యుచితరితి నెల్లర నాదరించెను పరిపూర్ణుఁడగు నాపరమేశ్వరుకరస్పర్శమున వారెల్ల నానందాబ్ధి నోలలాడిరి ఆసమయమున శ్రీహరిని దర్శింపఁగలవారే కృతకృత్యులని యుద్ధవునిమదికిం దోఁచెను ఆబాలకులా శ్రీ

కృష్ణుని వేలువేలఁ గన్నీరుమున్నీరుగాఁ బ్రవహింపఁ గౌఁగిలించుకొని తమ మనస్సంతోషమును దెలిపిరి

ఔరా! భక్తిమాహాత్మ్యము నిట్టిదనికొనియాడ నెవ్వరితరము? అట్టితఱి నాగోపబాలకులు రోదనముచేయుచు నేమో మాటలాడిరి ఆ యానందపారవశ్యమున మాటలాడఁ జాలకపోయిరి ఇంతకాలము తమ్మెడఁబాసిపోయి మరల వచ్చినందులకుఁ దమమనసులు విహ్వలములుకాఁగా నిదితగునా మిత్రమా యని కొంద ఱాక్షేపించిరి వారికిం దనయందు గల ప్రీతికి నానందించి యాపరిపూర్ణతత్త్వరూపుఁ డాబాలకుల మృదుమధురవాక్కుల నాదరించి యూఱడించెను ఉద్ధవుని మన రాకకుఁ గలకారణమును దెల్పుమా యని శ్రీహరి యానతియిడి తా మాటలాడఁజాలక పోయెను ప్రేమమహిమ మా పరమేశ్వరు నట్లు మూఁకఁజేసినదన నింక సామాన్యుల నెట్లు చేయునో! ఉద్ధవుఁడు మధురానగరమున నింతకాలము నివసించుటకు నిపుడు వచ్చుటకుం గలకారణమెల్ల వారికిం దెలియఁ జెప్పెను

అత్తఱి మధురానగరమునుండి పరమేశ్వరుఁడు గోకులమున కరుదెంచుచున్నాఁడనువార్త గోపాలకు లాలకించి యా మహాత్మునిం దోడితేర నందఱు పయనమై మన మనోరథములు ఫలించెనన్న యూహాలుగలవారు గావున భేరీమృదంగపటహాది వాద్యధ్వనులు దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁ జేయుచుండఁ బూర్ణకుంభము లెత్తుకొని చేడియలు రాఁగా ద్విజవర్యులు వేదనాదము లుచేయుచు వెంట నడువ గంధాక్షతపుష్పమాల్యములం గైకొని కొందఱు వచ్చుచుండ నందరాజును మున్నిడుకొని

యరిగిరి యశోదయు నందనుఁ జూచుకౌతుకమున నింటనుండఁ జాలక వారివెంటఁ దాను నరిగెను పూర్ణకలశము కుంభస్థలమున నమరించి సిందూరము ముఖమున నలంకరించి సువర్ణాభరణములఁ గై చేసి భద్రదంతావళమును ముందుఁబోవునట్లాజ్ఞాపించి నందభూపతి దానివెంటఁ దానును, దన్నుంగూడి తక్కినవారును నడుచుచుండఁగా వడివడి నరిగెను వృషభానుఁడు కళావతింగూడి తాను నందునిపరిసరముననే పోయెను నందుఁడు, నుపనందుఁడు, వృషభానుఁడు, వృద్ధగోపకులు, తరుణగోపకులు, నర్భకులు, పూలహారములు, వేణువులు, గుంజాహారములు గైకొని మహానందసాగరమున నోలలాడుచుఁ బోయిరి గోపకులు కొందఱు సంతోషమున నొడలెఱుంగక శ్రీకృష్ణబాలక్రీడల గేయములుగా నొనరించి పాడఁ జొచ్చిరి కొందఱు నాట్యమొనరించుచుఁ బాడిరి చేలాంచలము లెగురవైచుచుఁ గొంద ఱెగురసాగిరి. తక్కినగోపబాలకులు వేణువులూదుచు ఢక్కానాదములఁ జేయుచు శ్రీకృష్ణునకుఁ దమరాక నెఱింగించుచు నెప్పుడెప్పుడు కృష్ణునిం జూడఁగల్గుదుమా యనువాంఛలఁ బోయిరి

ఈ కోలాహలము సఖీముఖమున నాలకించి శ్రీరాధిక యెట్లో శయనమునుండి లేచెను ఆకుశలవార్త తనకుం దెల్పి నందులకుఁ దనవిభూషణముల నొసంగి గారవించెను నవపద్మిని తనపరిమళమును వాయువున కొసంగినట్లు తనయాభరణములనెల్ల నొసంగి మఱిమఱి యావృత్తాంతము నడిగెను క్షణమైననుండఁజాలక శిబిక నారోహించి బయలుదేఱెను మైథిలగోపికలసంఖ్యలుగా నామెను బరివేష్టించి పోయిరి శ్రీధర

సందర్శన మెపుడగునాయని యారాధాచిత్త మువ్విళ్లూరుచుం డెను ఆశిబిక ప్రయాణము సాగించుచుండఁగా నందువసించు గోపికలెల్లఁ దమరొనరించు గృహకృత్యముల మాని శ్రీకృష్ణ దర్శనోత్సుకలై పయనము సాగించిరి వారిమనస్సులు ప్రేమరస భరితములౌట వ్యత్యయముగ నాభరణములధరించి నడచిరి దేహాభిమానము వారికత్తఱి లేదనవచ్చును అత్తఱి నావే డుకం జూడఁగాఁ బరమేశ్వరు దర్శింప బృందావనమునఁగల పాదపమృగములతో నన్నివస్తువులు నందఱును బ్రయాణమై పోవుచున్నట్లే యుండెను

పట్టరానితమకంబున నెట్లో యందఱు శ్రీకృష్ణునిరథ మును సమీపించిరి హరియు యశోదాదేవిని నందునిం జూచి యెదురేగి విధివిహితముగా వారికి నమస్కరించెను లేచి కృతాంజలియై నిలువంబడియెను చిరకాలమునకు నరుదెంచిన కుమారునిం గాంచి నందుఁ డానందపారవశ్యమున రెండు చేతులం దిగిచి కౌఁగిలించుకొనియెను వక్షమునఁ జేర్చెను. ఆనందబాష్పముల స్నానము చేయించెను యశోదయుఁ జిరకా లాగతబాలకుని ముద్దిడుకొని మాటలాడఁజాలక పోయెను జననీజనకులకుఁ దనరాకఁ దెలిపి యుపనంద వృషభాను ప్రభృతు లకు వరుసగా నమస్కరించి వారి యాశీర్వచనములనంది వయ స్యులను వయఃపరిణామము ననుసరించి మర్యాదలంజరపి వారి నానందసాగరతరంగముల నోలలాడించి యించుకతడవు తన గమనవృత్తాంతము మధురావృత్తాంతము మరలివచ్చుటకుఁ గలకారణములను వారికిం దెలియఁజెప్పి వారిసంశయములఁ దొలఁగించెను పిదప భద్రగజముపై యశోదను నందుని

నెక్కించి తాను నరదమెక్కి తక్కినవా రుచితరీతి యానముల నధిరోహింపఁగా గోబృందములు తనస్యందనము వెనుకొని వచ్చుచుండఁగా నందనగరమును బ్రవేశించెను ఆ పురప్రవేశ సమయమునుగాంచి దేవత లంబరమునుండి హరిపైఁ బుష్పవృష్టిని గురియించిరి పురగోపికలు నేసలు చల్లిరి గోపకులు జయ జయ నాదములు నేసిరి ఆ యుత్సవమునుసందర్శించు మహాభాగ్యముగల యుద్ధవుఁడు ధన్యుఁడు సాహోత్సందర్శన మట్లబ్బుట పూర్వపుణ్యముచేతనే కదా అపుడు గోపకులెల్ల శ్రీకృష్ణా! గోకులమునకు జీవనము నీవే అని గద్గదస్వరములఁ బల్కిరి తమయదృష్టమునకుఁ బారములేదని వారెల్ల భావించిరి

మహాశయులారా! ఈ కథాసారము నించుక వినుఁడు కథ ఖేదముగానున్నదను విషయమును గూర్చి విచారింపకుఁడు గోకులమున నున్నవారికెల్ల దర్శనమిచ్చి వారల చింతదీర్చుటయే యిట ప్రధానముగాని వెఱుకాదు భగవంతుఁడు ప్రయాణమై యంతకుముందు గోకులమున కరిగివచ్చిన యుద్ధవుని మరల రమ్మని శ్రీహరి కోరెను ఏల? ఉద్ధవునకుఁ గల మోహావేశమును దొలఁగించుటకే తనమహిమము నాతనికిఁ దెలిపి యాతని భక్తిభావమును దృఢపఱచుటకు మరల రమ్మనియె బోధచేయుటచేతఁగాక భక్తి దృష్టాంతములచే మిగుల దృఢత్వమందును భగవంతుఁడనిర్వచనీయమహిముఁడు, సర్వాంతర్యామి యనువిషయము పుస్తకములలోఁ జదువుటకంటెఁ గన్నులారగాంచిన మఱెంతమేలు ఈవిషయము దీనినుండియే మనకు స్పష్టమగును శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవుఁడును రథమున నొక్కచోటఁ గూరుచుండి గోకులమున కరిగిరి బృందావనమును

ప్రవేశింపఁగనే రథధ్వానమునాలకించి తమయిష్టదేవ మరుదెం చెనని గోవులు తెలిసికొనియెను నమలుచున్న కబళము సగము నోటిలోను సగము వెలుపలనుండఁగా నాకార్యమునైన ముగిం పక వడివడి సంబారవములు గావించుచు భగవద్దర్శనమున కరు దెంచినవి వానిఁజూడలుగాడఁ బరుగెత్తినవి ఇతరధ్యానము వానికిలేదు తమకిష్టదైవము శ్రీకృష్ణుఁడని యవి యెఱింగెను రథమును జుట్టుకొనియెను కన్నీరు ధారలుగాఁ బ్రవహింపఁ జేసెను దీనత్వము మోమునఁ గన్పడ నిలువంబడియెను నోట మాటరాక సంబాయని యార్వసాగెను భగవంతుఁడు సర్వ గతుఁడు కావుననే వానిభావ మెఱింగెను చిరకాలమునకు దర్శనమిచ్చితివి కదా మాగతి యేమి? అని యవి మొఱ్ఱయిడు చున్నట్లు తెలిసికొనియెను గోవిందుఁడు కదా వానిభక్తి కానందించెను వేలువేలుపేరులతో వానిం బిలిచెను మేను నిమిరెను అనఁగా భయంపడకుఁడు నేనెందును బోలేదు మీహృదయములయందే యున్నాఁడను ఎఱుంగఁజాలకున్న వారనుభావమును దెలిపెను ఆ భగవత్కరస్పర్శముచే నవి యూఱడిల్లెను చుట్టుకొని రథమును గదలనీయకుండెను ఏల? మమ్ము విడనాడనని వాగ్దానము చేయుము మీదర్శనముకా కున్న మేము నిల్వఁజాలమని యవి పట్టుపట్టినవని దీనిచే మన మెఱుంగవలయును పట్టుదలకే శ్రద్ధయనియుఁ బరాకాష్ఠయ నియు నామములు కలవు శ్రద్ధగలవానికే భగవంతుఁడు ప్రత్య క్షమగును శ్రద్ధయే తరణోపాయమును జూపును అది మొండి తనము కాదా యని ప్రశ్నింపరాదు నీవుమాకు మార్గముచూప కున్న నిన్ను వదలమని భగవంతుని నిల్పుట మొండితనము కాదు.

అది మూర్ఖత్వముగాదా యనుటయే మోఁటకుఁదనము అది దృఢభక్తిని సూచించును భక్తులందఱు నీమార్గము నే యవలంబించిరి కాంచీపురవాసియగు శ్యామకృష్ణభక్తుఁడు,

"నినువినాగా మఱి దిక్కెవ్వరున్నారు"

అని పట్టుపట్టెను ఆపరాకాష్ఠయే యాతనికి దేవీసాక్షాత్కారమును గల్గించెను అది పట్టుదలమాత్రమే గాక భగవంతునిపైఁ గలవిశ్వాసమును దెల్పును అట్టివిశ్వాసము సదా నిలుకడఁ గాంచినచోఁ గృతకృత్యులమగుట కేశంక లుండవు ఈవిషయమే ప్రకృతగోచరిత్రమునుండి తెలిసికొనవచ్చును నందాదులచరిత్రమును గూర్చి యీావఱకే వ్రాసితిని గదా దీనిచే నుద్ధవునకొక గుణపాఠమును భగవంతుఁడు నేర్పెను

"సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః ౨౯
యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి ౩౦
సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వ మాస్థితః,
సర్వథా వర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్తతే ౩౧
ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున,
సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమో మతః"

భగవద్గీత ౬ అధ్యా.

ఈ వాక్యములసారమే గుణపాఠము ఉద్ధవా! ఈగోపులచరిత్రమును దిలకింపుము గోపులయాత్మ నేనే నాయందే

యిదియున్నది నీయాత్మయందు నే నున్నాఁడను సమదర్శనుఁడవు కమ్ము నన్ను సర్వభూతాంతరాత్మునుగా నెఱుంగుము నాయందే యన్నియు నున్నవి ఈరహస్యము నెఱింగి సమాహితాంతఃకరణుఁడవు కమ్ము దానఁ దరింతువు అనుభావముదాహరణపూర్వకముగా నెఱింగించుటకే యాతనిం బిల్చుకొని వచ్చెనని మన మెఱుంగుట న్యాయము గోపులయాత్మయందున్న నేనే వాని నిటకువచ్చునట్లు చేసితిని నాకళయే యందు లేకున్ననవి నిర్జీవములగు భావ మందిమిడియున్నది మనమిట్లు తెలిసికొని గోపులకున్న పరాకాష్ఠగలవారమై భగవంతుని భజియించినఁ దదనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులమగు టొకవింత కాదు వేఱుమార్గము శూన్యమే ఏవిధముననైన సర్వభూతాంతర్యామిగా భగవంతునెఱింగి భజింప నలవాటుపడినఁగాని ముక్తి దొరకదనుట సర్వసమ్మతసిద్ధాంతము నిర్వివాదముగానున్న యీసిద్ధాంతమును నమ్మకున్న లాభము లేదు ఏరూపము నేనామమును గల్పించుకొన్నను బాధలేదుగాని భగవత్తత్త్వము నెఱుంగకున్నఁ బూర్ణలాభము దొరకదు ఇది నిక్కము దీనిని జక్కఁగానెఱింగి దేవతాదూషణమును మాని యభీష్టదేవతను సర్వభూతాంతర్యామిగా సమాహితాంతఃకరణుఁడై యుపాసించుభక్తునకు ముక్తిదొరకుట సులభము కావున నామార్గమునకుఁ బ్రయత్నించుట కడుమేలు ఇఁక నవ్వలివృత్తాంతము నాలకింపుఁడు వృత్తాంతమును దెలిసికొనుటయందుమాత్రమే కాక దానినుండి మన మెఱుంగఁదగు నీతియేదియని విచారించుచుండవలయును లేనిచోఁ గాలక్షేపమే ఫలమగును అట్టి పని భక్తులు చేయరనువిశ్వాస మింకను నాకుఁ గలదు

రాధికను శ్రీహరి యూఱడించుట

* శ్రీహరి గోకులమును బ్రవేశించి యాదినము గడపెను అందఱితో సంభాషించెను ఎల్లవారికిఁ దనవృత్తాంతమును దెలిపెను మధురానగరమున జరిగిన వార్తలెల్లఁ దెలియఁబఱచెను వారు తద్వియోగమున ననుభవించిన కష్టములనెల్లఁ దెలిపిరి భగవంతుని యుపదేశమున నూఱడిల్లిరి శ్రీహరియొనరించిన యద్భుతకార్యముల కానందపరవశులైరి భగవంతుఁడే శ్రీకృష్ణుఁ డని నమ్మిరి ఎందున్నను మనల రక్షించుచునే యుండునన్న విశ్వాసము గలవారైరి సాయంకాలము దనుక శ్రీకృష్ణు నెడఁబాయకయుండిరి సాయం సమయమున రాధిక శ్రీకృష్ణుని దోడ్కొనిరా దూతిక నంపెను తదాహూతుఁడై శ్రీహరి రాధామందిరమున కరిగి యామె మనోవ్యథను దీర్పనెంచెను ఒక్కఁడే శీతలచ్ఛాయగలిగి మనమున కానందమును గల్గించు కదళీవనమునకుం జనియెను ఆవన మెట్టి సంతాపమునైనఁ దొలఁగించునట్టిది అందలి తరువరములు శీతలచ్ఛాయలనామోదము నింపుచుండునవియే వాయు వందుఁ బ్రవేశించిన వారి మనఃపరితాపమును స్పర్శమాత్రమునడంచునది శుకకోకిలాలాపములు శ్రవణకుహరసుఖకరములు ఏవిషయము నాలోచించినను సంతాపమును బోఁగొట్టునదియే అట్టిదయ్యును రాధికను శ్రీకృష్ణవియోగమునఁ గల్గిన పెనుతాపమున నావన మెల్ల భస్మీభూతమయి యుండెను రాధిక శ్రీకృష్ణుఁడువచ్చి తన్ను రక్షించునన్న యాశచేతనే జీవించినది లేకున్న నెన్నఁడో భస్మ

---

* ఈవిషయము గర్గసంహిత మధురాఖండము ఇరువదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహితము

రాశియై పోవలసినదియే ఆశాసుధారసమే యామె జీవముల కాధారము ఆమె నహర్నిశములు గోపికాయూథములు గాపాడుచుండెను కడుజాగరూకతతోఁ గాపాడఁబడుటచేత నే యించుక స్మృతి గలిగి యారాధిక కాలమును బుచ్చు చుండెను

శ్రీకృష్ణమూర్తి కదళీవనమును బ్రవేశింపఁగనే యా మహాత్ముని రాకంగాంచి పరుగిడి గోపికలెందఱో రాధికకుం దెల్పిరి ఇంతకుముందే శ్రీకృష్ణాగమనము నెఱింగి శిబికనెక్కి వెళ్లినపు డాజనసముదాయమున హరిదర్శన మామెకుం గలుగ దయ్యెను ఇపుడు తదాగమనవార్త చల్లఁగాఁ జెవులఁబడఁగనే యాఅడిల్లి యతివేగంబ శయ్యనుండి లేచి యావృషభాను ప్రియపుత్రిక సఖిబృందముం గూడి ప్రాణనాథునిఁ దోడితేరఁ బరుగిడెను మందయానలు స్త్రీలనుమాట యాసమయమున వారియం దన్వర్థము కాకపోయెను ఇంతలో శ్రీహరి రాధా సుందరమందిరాంతికమున కరుదెంచెను ఎదురుగాఁబోయిన రాధిక యాపరమపురుషునకు మర్యాదలొనరించి యుపచార విధుల సల్పి మాటలాడ నేర్చిన యారాధిక కుశలవార్తను యుక్తియుక్తముగాఁ బ్రశ్నించెను ఆమన్మదమన్మథుని మనో హరాకారము నవనవోన్మేషయుక్తముగాఁ గన్పడియెను కన్ను లారఁగాంచు భాగ్యము కల్గెఁగదా యని యామె యానందిం చెను తనోవ్యథ తద్దర్శనమునఁ దీఱెనని యామె తలంచెను ఉచితరీతిని బ్రశ్నించెను తన హృదయేశ్వరుని రాకయే తన దుఃఖవిముక్తికారణమని నిశ్చయించుకొనెను అపు డారాధి కకు శృంగారము ప్రసన్నతయే కృష్ణుఁడు గ్రామాంతరము

రాధామాధవులు

శ్లో॥ తిర్యక్కంఠవిలోలమౌళితరళోత్తంసస్యవంశోచ్చర
ద్దీప్తిస్థాన కృతావధాన లలనా లక్షైర్న సంలక్షితాః,
సమ్ముగ్ధే మధుసూదనస్య మధురే రాధాముఖేందౌ సుధా
సారే కందళితా శ్చిరం దధతు నః క్షేమం కటాక్షోర్మయః

జయదేవకవి

నకుఁ బోయియున్నందున శృంగారము చేసికొనకుండెను గదా. చందనానులేపము తాంబూలము వదలియుండెను మిష్టాన్నమునుగూడ వదలియే యుండెను దివ్యశయ్యపైఁ బరుండుటయు మానెను నవ్వుగాని వేడుకమాటలుగాని వదలియుండెను శ్రీకృష్ణుఁడు పరిపూర్ణుఁడు రాధిక పరిపూర్ణ ప్రియురాలు అట్టి వారికి వియోగము సంఘటిల్లినపుడు వారి చిత్తవృత్తు లెట్లుండునో యెవ్వరెఱుంగరు ఆ రాధ కుశలప్రశ్నానంతరము గద్గదకంఠియై మాటలు తొట్రుపడుచుండఁగా నిట్లు పల్కెను

ప్రాణేశా! ఎంతదూరమున మధురానగరమున్నది? ఎప్పుడువచ్చితివి? అందేమి చేయుచుందువు? అశేషసాక్షివగు నీ వియోగమువలనఁ గల్గిన రహోదుఃఖము నేమని వచింపఁ జాలుదు? దమయంతియు మైథిలియుఁ బడిన కష్టములకంటె నీ కష్టమెక్కుడా యన్న వారికి శత్రువుండెను నే నేశత్రువు వలన నీవియోగదుఃఖము గల్గెనని వచియింతును? గోపకలు చెప్పగూడదా యందువేమో? వారును నావలెనే వెతలఁ గుందుచున్నవారు కాన శ్రమములను బలుకఁజాలరు శరత్కాలచంద్రచకోరములకు నవజలధరమయూరికలకు నెట్టి సంబంధమో శ్రీబృందావన చంద్రుఁడవగు ఘనశ్యాముని నిన్నుఁ జూడ నుత్సహించుచుందును మరల నిన్నినాళ్లకు నీమిత్రుఁడగు నుద్ధవుఁడు ధన్యుఁడు కావున నిన్నిటకుఁ దోడితెచ్చెను ఈగోకులమున నిప్రేమమునకు నట్టి పాత్రుఁడు లేఁడు కావుననే యీమహాకార్యమునకు నుద్ధవుఁడే హేతువు

అని యిట్లు పలుకుచున్న రాధికఁ జూచెను ఆ తరుణి యిట్లు మాటలాడుచు విలపించుచు నుండెను ఇట్లు మాటలాడు నిరుపమానప్రియను జూచి కరుణారసభరితాంతఃకరణుఁడై నీతి ననుసరించి యప్పుడే యూఱడిల్లఁ జేసెను రెండు చేతులతో నామెను బట్టుకొని ప్రేమాశ్రువుల నిరంతరధారలుగా వదలెను ఓ రాధాదేవీ! వగవకుము నీప్రీతికొఱకే వచ్చితిని మన యిరువురకు భేదరహితమగు తేజ మొక్కఁడే కలదు అది రెండుగా విభక్తమని జనులు పలుకుదురు కాని భేదము లేనేలేదు క్షీరములకు శ్వేతవర్ణమున కెట్లభేదమో మనకు నంతియే యని యెఱుంగుము * నేనెక్కడనున్న నీ వక్కడనుండఁదగు మనకు వియోగము కలుగదు పరిపూర్ణపరబ్రహ్మమును నేను నీవు తటస్థురాలివగు ప్రకృతివి మృషాజ్ఞానముచేఁ జూచువారికి మనకు వియోగము కలిగిన ట్లగపడును. ఆకాశవసతిగల వాయువు సర్వత్ర వ్యాపించుచున్నది జలము తేజస్సు నట్లే వ్యాపించుచున్నవి పృథగ్భూతయగు పృథ్వి బహిరంతర్భాగములయందు వ్యాపించి యున్నది మలమువంటి గుణత్రయముచే వికారరహితుఁడ నగునేను వికారవంతుఁడనుగాఁ జూడఁబడుదును నీవు నట్లే నన్ను భావింపుము. నేను నాకు నను భేదభావము మదిఁ గల్గినపుడు రెండవది కనంబడును అరణ్యము నడుమనున్న ప్రాణిదృక్కుద్దష్టమగు చెట్లనీడనుండి రవిని జూడఁజాలదు ఇంచుక యవకాశము దొరకినఁ జూడఁగలదు అట్లే ప్రాణి ప్రధానగుణసమా

---

* యత్రాహం త్వం సదా తత్ర విశ్లేషో నహి చావయోః, పూర్ణం బ్రహ్మ పరం చాహం తటస్థా త్వం జగత్ప్రభుః=అని మూలము

వేశము గల్గుతఱిఁ బరమాత్మను జూడఁజాలదు ఆయావర
ణము పోఁగాఁ గాంచఁగల్గును సంసర్గము వదలగా బంధములు
వదలును అదియే ముక్తిమార్గము ఈ రెండును మనఃకారణ
ములు మనోజయమున సర్వవిజయము గల్గును అసంగుఁడై
నేనుతప్ప నింకెవ్వరుండఁగలరు? పరాత్పరమును గుఱించిన
మనోభావము ఏకాంతస్థితిని గల్గును కావున నాయందుఁ బ్రేమ
యే ప్రధానముగా నుంచఁదగును ప్రేమముతో సమానమై
నది నాదయకుఁ బాత్రమైనది వేఱొకటి కానరాదు

అని శ్రీకృష్ణుఁడుపలుక నాలకించి యారాధాదేవి సుప్ర
సన్నయై గోపికలంగూడి శ్రీహరిని భక్త్యతిశయమునఁ బూజిం
చెను వివిధభంగుల నలరించెను సాక్షాత్పరమేశ్వరునిగా
ధ్యానించెను తాను బ్రకృతియే యన్న పూర్వవృత్తాంతమును
స్మరించెను రాత్రియందించుక గడచెను శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము
రాసమండలవిహారమున రాదిక నలరింప నెంచెను రాధను
గోపికలంగూడి రాసమండలమున కరిగెను అందు మురళీనాద
మొనరించెను ఆ యమునాతీరమున మనోహరమగు నా రాస
మండలమున మనోజ్ఞవేణునినాదము చేయఁగా రాసగోపికలభ్య
ర్చింపఁగా నానందమందుచు రాధికంగూడి యథోచితవిహార
ముల నొనరించెను గోపికలెల్ల శ్రీకృష్ణుంగూడి రాసక్రీడను
గావించిరి. * ఆసమయమున నా రాసమండలమున నెందఱుగో
పికలుండిరో యన్నిరూపములఁ దాల్చి కృష్ణుఁడు రాసనృత్యము
గావించెను బృందావనపతి కదా శ్రీగోపాలుఁడు క్షణమ్నా

---

* యావతీర్గోపికా రాసే తావద్రూపధరో హరిః, రేమే బృందావనే
దివ్యే హరిర్బృందావనేశ్వరః=అని మూలము

పురమంజీరుఁడై వనమాలాలంకృతవక్షుఁడై పీతాంబరమును దాల్చి పద్మహారము మెఱయఁగాఁ బ్రభాతార్కకిరీటమును ధరించి మెఱపుఁదీఁగెల నపహసించునట్టు లలరారురత్నకుండలములు తమ కాంత్యంకురముల గండస్థలములపై నర్తనము చేయించుచుండఁగా మనస్సునకుఁ బరమానందమును గల్గించు మురళి నూఁదుచు నటవేషమును దాల్చి కౌస్తుభరత్నము హృదయభాగమున వింతకాంతుల వెలయించుచుండ మన్మథ మన్మథుఁడై రాధికంగూడి నాట్యకేళిం దేలెను శచీదేవీ సహితుఁడై యింద్రుఁడు స్వర్గమున నున్నయట్లు విద్యుల్లతికం గూడిన మేఘము గగనమున నలరుచందమునను, బృందాదేవిం గూడి బృందావనేశ్వరుఁడగు నాగోపాలబాలుఁడు రాసమండలమున బ్రకాశించెను రాసమండలనాట్యవిహారము కాఁగా బృందావనమునెల్లఁ గాంచుచు యమునాపులినతలంబులం గనుఁగొనుచు నుద్యానవిశేషములను వనములను బ్రీతిమైఁ దిలకించుచు నాదరమున గోపికలం గూడి రాధాంబిక వెంటరాఁగా గోవర్ధనాచలమునకుం బోయెను ఆ హరివెంట గోపికాశతయూథములు పోవుచుండెను వారింగాంచి వారిరాకముందు చేయఁదగు కార్యమున కంతరాయమని తలంచి రాధతో నదృశ్యుండయ్యెను వారెల్ల నందందుఁ దిరుగుచు శ్రీహరి ధ్యానించుచు నుండిరి

గోవర్ధనాచలమున కించుకదూరమున యోజనత్రయ విస్తృతిగలిగి శ్రీఖండగంధయుతమై తనరారు రోహితాద్రికి రాధంగూడి పోయెను అందలి లతాకుంజనికుంజములఁ గనుఁగొనుచు సుందరీమణికిం జూపుచు మధురోక్తులు పలుకుచు

రాధిక యానందపరవశయై వెంటవచ్చుచుండఁగాఁ గాంచనల తికావృతమగు నాపర్వతమున విహరించెను అందొకసరోవరము కలదు అది బదరీనాథునిచేఁ బూర్వము నిర్మింపఁబడినది దాని యందమున్నదున్నట్లు పలుక నెరికే నశక్యము అందుఁ బెళుకుచేఁపలు నడయాడుచుండును కూర్మములు మందగతులఁ గ్రీడించుచుండును మొసళ్లు లోలోనం దిరుగుచుండును హంస సారసాదిపతత్త్రివర్యములు సుందరమందగమనములఁ గనుఁగొనఁదగినట్లు విహరించుచుండును వేయిదళములుగల కమలము లందు సదా వికసించియే యుండును భ్రమరములు ఝుంకారముల దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁ జేయుచుండును పుంస్కోకిలాలాపములు శ్రవణపర్వ మొనర్చుచుండును మనోహరసారస పరిమళము ఘ్రాణరంధ్రముల విందుసకుఁ బిల్చుచుండును మందమారుతమెల్లర కాతిథేయ సత్కారముల నొనరించుచుండును అట్టి దేవసరోవరమున మహాలక్ష్మియగు రాధికం గూడి నందనందనుఁ డానందించుచుండెను

ఋభుమునికి హరి ముక్తి నొసంగుట

ఆదేవసరోవరతీరమున నొక్కచోట నొంటికాలిపై నిలువంబడి నియతిదప్పక యొకముని తప మొనరించు చుండెను ఆతనిని ఋభుఁడని యందురు మహామునియే యని యందఱు నామహాత్మునిఁ గీర్తింతుఁరు సదా శ్రీకృష్ణధ్యానతత్పరుఁడై యమ్ముని ప్రపంచమును మఱచియుండెను అఱువదియాఱువేల దివ్యసంవత్సరములు నిరాహారుఁడై జలపానము నైనఁ జేయక యమ్ముని యుండెను ఆమహామునిని శ్రీకృష్ణమూర్తి యందుఁ గనుఁగొనెను రాధిక యాతనిం జూచి ప్రహాసము మోమున

నడయాడఁ బ్రాణనాయకుం గాంచి యిట్లు ప్రశ్నించెను ఈ మునినియతి యచ్చెరువు గార్చెడు ఈతనియం దనుగ్రహ మునుపుము ఈముని భక్తిం బరికింపుము నా విని శ్రీకృష్ణుం డట్లేయని యో ఋభుమునీ! యని యుచ్చైస్స్వరమునఁ బిలిచెను ఆమాట యమ్మునిమది కెక్కదయ్యెను ధ్యాననిరతి బాహ్యప్రపంచజ్ఞాన మామునికి లేక యుండెను ఆవిషయ మెఱింగి శ్రీహరి సూక్ష్మరూపమున మనమున గోచరించెను ధ్యానమున నాపరాత్పరుంగాంచి యామునివిస్మితుఁడై కన్నులు విప్పి శ్రీరాధామాధవుల దర్శించెను చంచలాన్విత ఘనము వలె దశదిశల వెలుంగంజేయు నారాధామాధవుల దర్శించి వేగముగలేచి భక్తితత్పరుఁడై ప్రదక్షిణ మొనరించి శిరస్సు వారిపాదపద్మములు సోఁక వందన మొనరించి మిగుల గద్గదాక్షరములతోఁ గూడిన వాక్కు లొప్పఁగా నిట్లు వినుతించెను శ్రీరాధాకృష్ణుల కిదె వందనము లాచరించెదను పరిపూర్ణతమ యగు రాధాదేవిని బరిపూర్ణతముఁడగు శ్రీకృష్ణుని సేవించు చున్నాఁడను నీవు ఘనశ్యాముఁడవు రాధ ఘనశ్యామలాంగి ఇట్టి మీ యిరువురను గొల్చువాఁడను శ్రీకృష్ణా! నీవు రాసేశ్వరుఁడవు ఈరాధ రాసేశ్వరి ఇట్టిమిమ్ము వినుతింతును గోలోకవిహారివి ఈమె గోలోక లీలావతి ఈదేవి యనేక బ్రహ్మాండ నాయిక నీవనేక బ్రహ్మాండనాయకుఁడవు ఇట్టి మీపాదపద్మముల భజింతును భూభారహరణార్థము భూలోకమున కవతరించినట్టియు, నా తపఃఫలము నొసంగ నిచ్చట సాక్షాత్కరించినట్టియు నితరేతరాధారరూపములు గలట్టియు, హరిరాధికల నంబరఁగు నపూర్వదంపతులగు మీకుఁ గైమోడ్పులర్పింతును.

అని వినుతించి శ్రీకృష్ణపాదారవిందద్వంద్వమునందు నానందబాష్పములు ప్రవహించుచుండఁ బ్రేమానందసమాయుక్తుఁడై ప్రాణముల వదలెను వెంటనే యాతనిదేహము నుండి యొకజ్యోతి బయలువెడలి దశసూర్యప్రకాశమును గ్రిందుపఱచుచు దశదిశల వెలుంగఁజేయుచు శ్రీకృష్ణునియందుఁ జొచ్చి మఱుగుపడియెను ఆమహాభక్తునిభక్తిని బ్రేమలక్షణమును దలంచి యానందాశ్రుకణముల వదలుచుఁ బ్రేమాతిశయమున మరల నామునిచంద్రుని బిలిచెను వెంటనే శ్రీహరి పాదారవిందములనుండి శ్రీకృష్ణసారూప్యముగల యాముని కోటికందర్పలావణ్యము మెఱయ శిరస్సువంచి చేతులుజోడించి భగవంతుని హృదంతరాళమున నిలిపి వెడలి భగవంతునెదుట నిలిచెను రాధామాధవులకు ప్రదక్షిణక్రమమున వందనములాచరించెను దివ్యస్యందనము తోఁప నందెక్కి శ్రీహరి యనుమతింబడసి గోలోకమునకుం బోయెను శ్రీరాధికయు విస్మయావిష్టహృదయయై యామహామునికి లభించిన ముక్తినెఱింగి యానందబాష్పముల విడుచుచు భగవంతుని జూచుచుండెను.

మహామతివిభవులారా! ధన్యులారా! రాధాదేవిని భగవంతుఁడో దార్ఢ్యపుష్టమును జదివితిరి వియోగమనునది మనకుం గల్గుననుట కల్లయని రాధకు హరి యెఱింగించి నీవృత్తాంతమును దలంచుకొమ్మని హెచ్చరించెను అనఁగా శాపవశమున మానవలోకమున నవతరించిన పరదేవినని యొకమాఱు తలంచుకొనుమా అనికదా దీనిభావము పరాశక్తినని యెఱింగి నచో నాతోటివియోగము నీకుం గల్గునన్న మాధవిశ్వాసము పటాపంచలగునని హరి హెచ్చరించెను దీనిచే రాధయని గో

లోకమున శ్రీకృష్ణుని కర్ధాంగలక్ష్మియని యెఱుకపడును రాసక్రీడ మరల రాధికకుం గల్పించినఘట్టమున శ్రీహరివిశ్వరూపము స్పష్టమగు నెందఱుగోపికలలో నందఱుకృష్ణరూపము లుండునట్లు వర్ణింపఁబడినది కదా అదొక్కటియే రాసక్రీడ వ్యభిచారమనరాదనియు,భగవంతునిమహిమమును దెల్పునదనియు,నదియే పరమేశ్వరార్చనమనియు దీని నెఱింగి శ్రీకృష్ణుని రాసక్రీడాభిరతునిగా ధ్యానింపవలయు దానిచే భగవత్కరుణ లభించుననియు స్పష్టపఱుపఁజాలును ఈభాగమును ద్రోసివైచి గోపికలతో శ్రీహరి వ్యభిచరించెనని పలుకుట వెఱ్ఱితనముగాక మఱేమిటిది? కథయంతయుఁ బఠించి తత్సారమేమని సాధువులు ప్రయత్నింతురు అందొక్కభాగమును జూపుచు నిదిగో శ్రీకృష్ణుఁడు వ్యభిచరించుచున్నాఁడని కుమతులు ప్రకటింప యత్నింతురు ఇంతియ భేదముగా నీయిరుదెగలవారు లోకమున వర్తింతురు భక్తిగలవారు భగవద్దివ్యచరిత్రమును వేదతుల్యముగా భావించి పఠించి యానందింతురు దూషించువారికి దోష మొక్కఁడుమాత్రమే దక్కునుగాని యితరలాభము లుండఁబోవనుట నిక్కము ఇంక ఋషనిచరిత్రమును బరికింపుఁడు అఱువదియాఱువేల దివ్యసంవత్సరములు నిరాహారుఁడై జలమును గొనక శ్రీకృష్ణునింగూర్చి తపమొనరించెనన్నమాట విచిత్రముగాఁ దోఁపకమానదు ఇంతకాలము జీవించుటయే యరుదుగదా ఒకప్పుడు బ్రదికిరనుకొందము ఆహారముగొనక తుదకు జలమునైనఁ గ్రోలకయుండుట శక్యమా ఇది శుద్ధాబద్ధమని యాక్షేపించువా రుండకపోరు కాని వారికి యోగశాస్త్రవాసనయు లేదనవలసి వచ్చినది పాపము శాంతిం

చుఁగాక యోగాభ్యాసముచేయువారి కిట్టిశక్తు లలవడుట కడు సులభము అదిలేనివారి కింతకంటెఁ గష్టమేదియు నుండదు ప్రమాణను కలదాయన్న వినుండు

"సూ కంఠకూపే క్షుత్పిపాసానివృత్తిః" 30

పాతంజలయోగశాస్త్రము, విభూతిపాదము

"జిహ్వాయా అధస్తాత్తంతు స్తంతోరధస్తాత్కంఠః తతోఽధ స్తాత్కూపః తత్ర సంయమాత్క్షుత్పిపాసే న బాధేతే" అని వ్యాసభాష్యము

"కంఠే గళే కూపః కంఠకూపః జిహ్వామూలే జిహ్వాతం తోరధస్తా త్కూపఇవ కూపో గర్తాకారః ప్రదేశః ప్రాణాదేర్య త్సంస్పర్శా త్పిపాసాదయః ప్రాదుర్భవంతి తస్మిన్ కృతసంయ మస్య యోగినః క్షుత్పిపాసాదయో నివర్తంతే ఘంటికాధస్తా త్స్రోతసా ధార్యమాణే తస్మిన్ భావితే భవత్యేవంవిధా సిద్ధిః" అని భోజరాజవృత్తిః

తా కంఠము లోపలిభాగమునఁ బ్రాణాదులస్పర్శము చేత నాఁకలిదప్పులను గలుగఁజేయు గర్తము, అనఁగా లోఁతు గానుండు భాగమునందు పంయమనము చేసినచోఁ బ్రాణాదుల స్పర్శము తప్పిపోయి క్షుత్పిపాసానివృత్తి యగును

పైప్రమాణమును బరికించితిరి గదా క్షుత్పిపాసలను జయించుట యోగాభ్యాసరతున కతిసులభము అంతియగాక చిరకాలము జీవించుటయు లంబికాది యోగబలమున నని యెఱుంగదగు మనకు యోగశాస్త్రాభ్యాసము లేనికారణ మున నిన్నిశంకలు గలుగుచున్నవి కాని రవంతయే నదియుండిన నిట్టిశంకలు గలుగవు అతీతానాగతజ్ఞానము పరకాయప్రవే

శాదులు యోగికి సులభకార్యములు గాని దుర్లభకార్యములుం కావు సర్వసాధారణమగు ప్రాణాయామమే సిద్ధింపని మనకు యోగసిద్ధి యెట్లు కలుగును? ఇట్టి శంక లేల కలుగకయుండును? కావున సామాన్యమగు ప్రాణాయామమను యోగమునైన నభ్యసించుట ముఖ్యకర్మము కాఁబట్టియే సంధ్యావందనమం దును దొలుతఁ బ్రాణాయామయోగమే చెప్పఁబడినది కాని వాక్యము లుచ్చరించుచు వాయునిరోధకృత్యము మానుచు న్నారము ఎంతటి యవివేకము? ఆవిషయము నించుకవినుఁడు

"శ్లో॥ శీతాంశుమార్గేణ శనైస్సమీర
మాపూరయేత్తోన్దరమాదరేణ,
వికారమాత్రాభి రపేతతంద్రః
కాలాగ్నిమూలార్పితచిత్తవృత్తిః ౨౪

తతో౽ధారయేన్మారుతం శుద్ధచేతా
శ్చతుష్షష్టిమాత్రా స్సమాపూరితం తత్,
బహిర్బాస్వతా రేచ యేన్మందమేనం
తదర్ధాభిరంత ర్నిరుద్ధం తు తాభిః ౨౫

విపరీతమతో విదధీతబుధః
పునరప్యథత ద్విపరీతమితి,
అమునా విధినా సుమనా స్సతతం
మరుతో విదధీత సుసంయమనం ౨౬

ప్రస్వేదం జనయతి యః
ప్రాణాయామేషు సో౽ధమః ప్రోక్తః,
కల్పోమధ్యః పుంసాం
భూమిత్యాగం తనో స్తతో౽తిపరః ౨౭

తావద్విదధీత బుధః
ప్రాణాయామం సమాహితో విధివత్,
యావత్సంభవతి భువి
ప్రాణాయామస్యోత్తమస్య గుణః. ౨౮
అయం ప్రాణాయామస్సకలదురితధ్వంసనకరో
విగర్భః ప్రోక్తోఽసౌ శతగుణఫలో గర్భకలితః,
జపధ్యానాపేతస్సతు నిగదితో గర్భరహిత
స్సగర్భస్తూస్మక్తో మునిపరివృతై ర్యోగనిరతైః ౨౯
శుచిః ప్రాణాయామాన్ ప్రణవసహితాన్ షోడశవశీ
ప్రభాతే సాయం చ ప్రతిదివసమేవం వితనుతే,
ద్విజో యస్తం భ్రూణప్రహరణకృతాంహోఽభికలితం
పునంత్యేతేమాజాదిహదురితతూలౌఘదహనాః ౩౦
త్రాయంత్యమీ షడ్భిరపీహ మాసై
ర్జన్మాంతరోపార్జితపాపపుంజాత్,
సంవత్సరాద్బ్రహ్మపదం తదేకం
ప్రకాశయంత్యేవ యదచ్యుతాఖ్యమ్ ౩౧
ఇహ రేచకపూరకౌ విధాయ
స్థిరధీః కుంభకమేవ కేవలం యః,
సతతం కురుతే మనోజవత్వం
లభతే వీతజరామయస్స మర్త్యః ౩౨
నహి తస్య సుదుర్లభం త్రిలోక్యా
మిహ యః కేవలకుంభకే నిషణ్ణః,
అణిమాదిగుణాష్టకం కరస్థం
నను తస్యైవ నిరస్తమృత్యుభీతేః ౩౩

రాజదంతయుగళాదిమస్పృశన్
సన్నిధాప్య రసనాం తదంతికే,
కాకచంచుపుటమారుతం పిబే
త్ప్రాణసంయమనమేతదుత్తమమ్ 38
షణ్మాసాభ్యాసేన రోగైరశేషైః
పాపేభ్యోఽసౌ ముచ్యతే సాధకేంద్రః,
అబ్దాదేకాద్విప్రసాం మృత్యుదూతీం
జిత్వా భూమౌ దీర్ఘకాలం స జీవేత్ 42
వర్షత్రయాభ్యాసవశాదతీత
మనాగతం వేత్త్యళినీలకేశః,
విషం న దేహే క్రమతే తదీయే
దష్టే సుఘోరైరపి పన్నగేంద్రైః" 43

త్రిపురాసారసముచ్చయము, మూఁడవపటలము.

చూచితిరా! యోగాభ్యాసమున జరామరణములు లేక చిరకాలము జీవింపవచ్చునని యోగశాస్త్రము లెట్లు ఘోషించుచున్నవో? ప్రాణాయామయోగము సామాన్యమైనది దానినభ్యసించినను అతీతానాగతజ్ఞానముకలుగుననియు మహావిషముకూడ నాతని నించుకంతయు బాధింపదనియు, జరయు మరణము నాతనిఁ దేటిచూడఁ జాలవనియుఁ జెప్పఁబడినది ఫలస్తుతిగానఁ బ్రమాణమా యందురేని యోగమభ్యసించినవారు కారు కావున మీకావిషయము తెలియ దనునదియే సమాధానము మహర్షులు చిరంజీవులుగా నుండుట వినలేదా? సనకసనందనాదులు శాశ్వతముగా నున్నయట్లు పురాణములు ఘోషించుచుంటలేదా! "తస్మాద్యోగీ భవార్జున" అని యర్జునునకు

భగవంతుఁ డుపదేశింపలేదా? వీని నన్నింటి నాలోచింపఁగా యోగాభ్యాసము లేనిదే మనోదార్ఢ్యమును బొంద నవకాశము లేదని స్పష్టమగును కావుననే,

"చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్దృఢం,
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుష్కరమ్"

అనునర్జునుని ప్రశ్నమునకు

"అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలమ్,
అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే"

"అభ్యాసో నామ చిత్తభూమౌ కస్యాంచిత్సమానప్రత్యయా వృత్తిశ్చిత్తస్య" అని శంకరభాష్యము

"అసంశయాత్మనా యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః,
వశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యోఽవాప్తుముపాయతః"

అసంయతాత్మనా అభ్యాసవైరాగ్యాభ్యాసమసంయతః ఆత్మా అంతఃకరణం యస్య సోఽయమసంయతాత్మా తేన అసంయతాత్మనా యోగః దుష్ప్రాపః దుఃఖేన ప్రాప్యత ఇతి మే మతిః యస్తు పునర్వశ్యాత్మా అభ్యాసవైరాగ్యాభ్యాం వశ్యత్వమాపాదితః ఆత్మా మనో యస్య సోఽయం వశ్యాత్మా తేన వశ్యాత్మనా తు, యతతా భూయోఽపి ప్రయత్నం కుర్వతా శక్యః అవాప్తుం యోగః ఉపాయతః యథోక్తాదుపాయాత్" అని శంకరభాష్యము

"తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః,
కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున" ౪౬

గీతాశాస్త్రము ౬ అధ్యా

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సమాధానము చెప్పెను అందఱికన్న యోగి యధికుఁడని నొక్కి వక్కాణించు టేలయని యూహింతము. మనస్స్థైరత్వము మాటలచేఁ గుదురదు అది యోగాభ్యాసముచేతనే కుదురవలయును స్థిరమనస్సు లేనివారికి ముక్తిదొరకదు మనోనిగ్రహము యోగశాస్త్రము చదివి తదుక్తరీతి నభ్యసించినఁగాని కలుగదు కాఁబట్టి యన్నింటికి జితేంద్రియత్వము ప్రధానము కావున నర్జునా! యోగివి కమ్మా యని భగవంతుఁ డుపదేశించెను కడుపారఁ దిని కూరుచుండి శుష్కవేదాంత ముపదేశించుచుండ వచ్చును దాన మనశ్చాంచలత మానదు దానికి యోగాభ్యాసమే కావలయును కాఁబట్టి యన్నింటికంటె యోగాభ్యాస ముత్తమోత్తమము ఆ యోగ బలముచేత నీ ఋభుముని యఱువదాఱువేల దివ్యసంవత్సరములు జివించెను ఆహారమును మానుట చాల స్వల్పవిషయము యోగుల కిది ప్రథమసోపాన మనవచ్చును త్రికాలవేత్తయగుట కవకాశము కలదు కావున ముని యంతకాలము జీవించియుండుననుట నమ్మఁదగినవిషయమా యనుశంక గలుగ నవకాశము న్యాయముగ లేదు లేనిపోనిశంకలకు మనసుఁ జోటీయకుఁడు భగవంతునిభక్తిభావమున నారాధించి యోగము నభ్యసింపఁ బూనుఁడు దాన మనస్సు సుంత స్థిరతఁ గాంచును కావున దానికై ప్రయత్నింపుఁడు యోగము భగవత్స్వరూపము దానినాశ్రయించుట భగవంతునాశ్రయించి నట్లే మఱొక్కమాట రాధంగూడి విహరించుకాలమున నీము నిచెంత కరుగనేల యనుశంక కలుగవచ్చును రాధకు మానుష శరీరధారణమునఁ గలమోహము తగ్గవలయుననియు, దాన

నామె శాపఫల మనుభవింపఁ గలదనియుఁ దనమహిమమును ప్రత్యక్షమున నామెకాంచిన మోహపాశములకుఁ దగులనిమన స్సు కలదగుననియు భగవంతుని భావము కావున నీ పుణ్యచరి త్రమునుండి యిట్టి మహత్తరవిషయములఁ దెలిసికొనవలయును తెలిసికొనినంతమాత్రమునఁ బూర్ణఫలము గలుగదనియు దాని నభ్యసింపవలయుననియు నదియే యత్యుత్తమమనియు నెఱుంగఁ దగును ఇంక నీచర్చమాని యుపరి తనవిషయమును వ్రాయఁ బూనెదను దాన శ్రీరాధామాధవుల యత్యద్భుతచరిత్రము తెలియఁగలదు ఆ పుణ్యతమచరిత్రమును శ్రద్ధధానులరై పఠింపుఁడు మనస్సు నేకాగ్రతనొందఁజేయఁ బ్రయత్నింపుఁడు

ఋభుచరిత్రాంతర్గత నారదచరిత్రము

* ఆయద్భుతవృత్తాంత మెఱింగి రాధిక ప్రాణేశుం గాంచి యిట్లని ప్రశ్నించెను శ్రీకృష్ణా! ఈముని పరమధ న్యుఁడు నీయం దధిక ప్రేమవంతుడు నీసారూప్యము నొందెను నీవును బాష్పవారిపూర్ణనేత్రుఁడ వైతివి పాప హరణా! ఈ మునిశార్దూలుని దేహమును సంస్కరించు టొప్పుఁగదా ఈదేహము తపస్సమాధిచేఁ బ్రజ్వలజ్వలనాకృ తియై మెఱయుచున్నది అని రాధిక ప్రశ్నింపఁగా శ్రీకృష్ణుఁ డుత్తరముచెప్పునంతలో నాదేహము నదీరూపమై పాపమును వహించుచు నారోహితగిరిఁ బ్రవహించెను రాధాంబ యత్యం తవిస్మయావిష్టహృదయ యయ్యెను కావున నందనందనునితో నిట్లు పలికెను జగన్నాథా! ఈ మహామునితనువు నదీరూప

---

* ఇక్కడ గర్గసంహిత మథురాఖండము ఇరువదొకటవ యధ్యాయ మునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగనగు

ము దాల్చెనే ఏల? నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు గావున నా యీసంశయమును దీర్పుము అన విని శ్రీహరి యిట్లు పలికెను దేవీ! ప్రేమలక్షణ యగు భక్తితోఁగూడినవాఁడే మునియని యెఱుంగుము కావున నీతనువు ద్రవత్వము నొందెను నిన్నుఁ గూడి యున్న వరదుఁడనగు నన్నుం గాంచి యీముని హర్షాంబుధి మునింగెను నేను బూర్వము ద్రవత్వము నొందినట్లే యీ మునియు జలత్వము నొందెను అని పలుక రాధమాట కడ్డము వచ్చి యో దయానిధీ! దేవదేవా! నీవేల ద్రవత్వము నొందితివి? నాకెంతో సందియము తోఁచెను దానిని దొలఁగింపుము అనివేఁడ నామె సంశయములఁ దొలఁగింపఁ బూని శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు పలికెను

• మహాదేవీ! పురాతనేతిహాసము నుదాహరించెద ఆలకింపుము దానిని విన్నంతనఁ బాపతూలము లెగిరిపోవును నా నాభిపంకజమునుండి మున్ను ప్రజాపతి యగు బ్రహ్మ యుదయించెను నావరప్రభావసముపగతశక్తియై యాఁపిరించి ప్రకృతిని సృజించెను బ్రహ్మ యూరుభాగమునుండి నారదుఁ డావిర్భవించెను భక్త్యతిశయమున నాపాదముల నాశ్రయించి మహానందమున భూమి నెల్లెడలఁ దిరిగెను ఒకానొకప్పుడు ప్రజాపతి యగుబ్రహ్మ నారదుం గాంచి యిట్లులడిగెను మహామతిమంతుఁడా! నారదా! ప్రజలఁ బుట్టింపుము వ్యర్థముగా భూమిదిరుగు టుడుగుము అనవుడు నామాటలు విని నారదుఁడు జ్ఞానతత్పరుఁడై యి ట్లుత్తరమిచ్చెను తండ్రీ! ప్రజల సృజింపను శోకమోహాదికారిణిగదా ప్రజాసృష్టి హరిభక్తి వివరించెదను హరికీర్తనము చేయుచుందును నీవును బ్రజాసృ

ష్టిని వదలిపెట్టుము విశేషించి దుఃఖాతురుఁడ వైతివి అని భాషించు నారదుం జూచి యానలువ క్రుద్ధుఁడై పెదవు లదరుచుండ నిట్లు శపించెను దుర్మతీ! సర్వదా గానరతుఁడవై కల్పకాలము గంధర్వుఁడవై యుండుము రాధాదేవీ! ఆమాట బ్రహ్మనోటినుండి వెడలఁగనే యానారదుఁ డుపబర్హణుఁ డను గంధర్వుఁ డయ్యెను గంధర్వపతియు నయ్యెను స్వర్గమున నొకకల్పముమాత్రము గంధర్వపతియై యుండెను

ఒక్కనాఁడు బ్రహ్మలోకమునకు స్త్రీపరివృతుఁడై యా గంధర్వపతిరూపముననున్న నారదుఁ డరిగెను సుందరీమణులయందు మనస్సుంచి తాలవివర్జితముగా గానము చేసెను అదివిని మరల బ్రహ్మ యానారదుని శూద్రయోనిం బుట్టుమని శపించెను ఆకారణముననే నారదుడు దాసీపుత్త్రుఁడుగాఁ బుట్టెను సత్సంగవశముననే పూర్వము బ్రహ్మపుత్రత్వము నొందెను నాయందలి భక్తిభారమున గానము చేయుచు భూమినెల్లఁ గ్రుమ్మరుచుండెను మునీంద్రుఁడు విష్ణుభక్తుఁడు మత్ప్రియుఁడు జ్ఞానభాస్కరుఁడు నయ్యెను విశేషించి వచింపనేల? నామనస్సు నారదుఁడనియే తలంపుము ఒకానొకప్పుడు నారదముని లోకములఁ గాంచుచుఁ దిరుగుచు నిలావృతమను భూఖండమును జూడఁబోయెను సర్వత్ర గతికలవాఁడు కదా ఏచోట జంబూనది ప్రవహించెనో ఏ నదియందు జంబూఫలరసము కలియుచుండునో ఆచోటికిం బోయెను ఆనదిఁబుట్టిన స్వర్ణమే జాంబూనదమనఁ బిలువఁబడునని యెఱుంగుము

ఆదేశమున వేదనగరము గలదు అది రత్నప్రాసాద నిర్మితము అందు దివ్యనారీనరు లుందురు ఆనగరవరము నార

డుఁడు గాంచెను అందు గొందఱుమనుష్యులు పాదరహి తులు కొందఱు గుల్ఫ×హీతులు మఱికొందఱు జానుశూ న్యులు కొందఱు విజంఘులు ఇంకను గొందఱు జఘనశూ న్యులు కొందఱు కృశోరువులు కొందఱు పొట్టివారు కొందఱు దంతరహితులు. కొంద ఱున్నతస్కంధులు కొందఱు నతాననులు కొందఱు వికంరులు స్త్రీలు నిట్లే యంగవిరహిత లుగ నుండిరి నారదుఁడు వారినెల్లం గాంచి యోహో! ఇదే మిచిత్రమని తలంచెను మీరెల్లఁ బంకజముఖులు దివ్యదే హులు శుభ్రాంబరులుగ నున్నారు దేవతలా, ఉపదేవతలా లేక సిద్ధులా, అని యడుగుచు దివ్యగానపరాయణులై వాది త్రములం గూడియున్నవారు అట్టులయ్యు మీలోఁగొందఱు భంగాంగులై యున్నారే హేతువేమో నాకుం దెల్పుఁడు అని ప్రశ్నింప నారదునిం జూచుచు దీనాననులై వారు "మహా మునీ! మా తనువులయందు స్వతస్సిద్ధముగా నొకదుఃఖము గల్గెను ఎవఁడు దీని దొలఁగింపఁగలఁడో వానియెదుటనే చెప్పఁదగినది మేమెల్ల రాగములము సదా వేదపురమున వసించువారము ఇట్టి మాకంగభంగము కల్గినది దానికారణ మాలకింపుము హిరణ్యగర్భున కొకకుమారుఁడు గలఁడు ఆతనిపేరు నారదుఁడని ప్రేమోన్మత్తుఁడై యామముని కాలని యమమును బాటింపక యకాలమున ధ్రువపదములను బాడుచు నీభూమినెల్లఁ దిరిగెను ఇచ్ఛానుసారము ప్రవర్తించువాఁడు. దుష్కాలమున విస్వరములుగాఁ దాలశూన్యముగా గానము చేయుటచేత విమానములనుండి పడితిమి దాన నంగములు భంగము లయ్యెను" అని పల్కి యూరకుండిరి ఆమాటలు

విన్నంతనే నారదునకు విస్మయము మదిఁ దోఁచెను నడచుచుఁ బరిహాసోక్తుల నిట్లు పల్కెను రాగములారా! ఆముని కేకారణమునఁ గాలతాళజ్ఞాన మలవడును? స్వరయుక్తమగు నాజ్ఞానము కలుగునో నాకుం దెలుపఁగలరా? అన విని యారాగము లిట్లు బదులిడెను వైకుంఠనాథుని సాక్షాత్ప్రియురాలు సరస్వతి యగు ఆమె యెప్పుడామునికీవిషయము శిక్షారూపముగాఁ దెల్పునో యప్పుడాముని కాలజ్ఞుఁడగును అన విని నారదుఁడు దీనవత్సలుఁడై సరస్వతీప్రసాదార్థము గిరివరమున కరిగెను దివ్యవర్షశతము దుష్కరమగు తపస్సానరించెను ఆహారమును మాని జలపానముచేయక వాణీధ్యానతత్పరుఁ డయ్యెను ఆపర్వతము శుభమనుపేరు గలదయ్యెను నారదశైలమనఁ బ్రసిద్ధిని గాంచెను తపస్సు పూర్ణముకాఁగా వాగ్దేవియగు శ్రీసరస్వతి ప్రత్యక్షమయ్యెను ఆమెయే విష్ణుప్రియ యగు ఆపరమేశ్వరిం గాంచినంతనే త్వరపడి లేచి నతాననుండయి తద్రూపగుణమాధుర్యస్తుతి నీప్రకారము చేసెను రవికోటిభాసమాన రత్నతాటంకకేయూరకిరీటకంకణములఁ దాల్చి స్ఫురత్క్వణన్నూపురరావములచే నలరారుచుఁ గోటిశశాంకుల ధిక్కరించు ముఖముగల యో సరస్వతీ! నీపాదములకు వందన మాచరించెదను కలహంసగతులఁ గ్రిందుసేయు పదగతివిశేషముల నొప్పుచు నిర్ధౌతముక్తాఫలహారవితతి ధరించిన కరుణానీరధివగు సరస్వతీదేవీ! నిన్ను భజించువాఁడను వరాభయపుస్తకవల్లరీకుల ధరించిన కరసరసిజద్వయముగలిగి శుభముల నీయఁజాలి జగత్స్వరూపురాలవై బ్రహ్మమయివై యలరారు నీ దివ్యరూపమును ధ్యానించువాఁడను తరంగితక్షౌమదుకూలమును ధరించిన

మహాదేవీ! అతిశయశుభఫలప్రదమగు స్వరజ్ఞానమును బ్రసాదింపుము దానిచే నందఱికన్న మిన్ననై నిరుపమరాగమండలమును సేవింతును తల్లీ! కరుణించి నాకీవరము ననుగ్రహింపుము అని ప్రార్థించెను

రాధా! ఈస్తోత్రము జాడ్యాపహరణక్షమము ఎవఁడుగాని ప్రాతఃకాలమునఁ బఠించునో వాఁడు విద్యావంతుఁడగును అంత వాగ్దేవి ప్రసన్నాత్మయై మహాత్ముఁడగు నారదునకు దేవదత్తమగు వీణియను స్వరబ్రహ్మవిభూషితంబును రాగములచేతను రాగిణులచేతను వానిపుత్త్రులచేతను దేశకాలాదిభేదములచేతను దాలమానములచేతను గూడినదియునైనదానినొసంగెను అది ఏబదియాఱుకోట్ల భేదములచేతను, అంతర్భేదములచేతను గ్రామములచేతను నృత్యములచేతను వాదిత్రములచేతను మూర్ఛనలచేతను గూడి యావీణియ మెఱయుచుండెను శ్రీసరస్వతి వైకుంఠప్రియురాలు కావున నారదునకుఁ జక్కఁగా శాస్త్రపద్ధతుల నేర్పెను రాగమండలమున నద్వితీయునిగా ముని నొనరించెను విష్ణువల్లభ వైకుంఠమున కరిగెను

నారదచరిత్రము.

* ఆమీఁద గంధర్వరూపమున నున్న యానారదముని యీ రాగరూపమనోహర గుహ్యవిషయము దీని నెవరికీఁదగునని బుద్ధినాలోచించుచు గంధర్వనగరమున కరిగెను అందుఁ

* ఇదియుం గర్గసంహిత మధురాఖండము ఇరువదిరెండవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగనగు

దుంబురు డనుగంధర్వుని శిష్యునిగా గ్రహించి యావిద్య నెల్ల నిచ్చెను నాగుణకీర్తనము నుపదేశించెను వీణావాదన పద్ధతి నెఱుకపఱచెను ఆవల నీమహావిద్య నెవరియెదుట గానము చేయఁదగును ఇది గానరూపమగు మనోహరకళ కదా దీనిని వినఁదగిన పాత్రమెవ్వరని వెదకుచు నారదముని శక్రుసభ కరిగెను అందు నింద్రుఁ డనిర్వృతుఁడై యుంటనెఱింగి తుంబురుంగూడి సూర్యలోకమున కేగెను అందు రవి స్యందనముతోఁ బరుగిడుచుండెను ఆతనింగాంచి యీతఁ డిద్దానివినఁ బాత్రుఁడు కాఁడని శంకరుపార్శ్వమున కరిగెను అందుఁజని శంకరుని జ్ఞానతత్త్వజ్ఞునిగను ధ్యానస్తిమితలోచను గను దెలిసికొని బ్రహ్మలోకమునకుఁ బోయెను సదా సృష్టికార్యవ్యగ్రుఁడై యున్న యాపరమేష్ఠిని గనుంగొని వైకుంఠమునకేగి సర్వలోకనమస్కృతుఁడగు నారాయణమూర్తిం జూచెను ఆతఁ డేభక్తునికొఱకో యెచ్చటికోపోవ నుంకించుచుండు టెఱింగి భక్తవత్సలుఁడగుట నాతురపడి యెందో పోవనున్నాఁ డీతఁడు వినసర్హుఁడు కాఁడని నిశ్చయించి తుంబురుంగూడి పోయెను వృషభానుపుత్రీ! యోగీశ్వరులకు మూఁడులోకములలో బాహ్యాభ్యంతరములయందు గతిగలదని చెప్పుదురు కర్మములచే వారు కట్టఁబడరు కోటిబ్రహ్మాండముల దాఁటి యామునీశ్వరుఁడు ప్రకృతికంటె నుత్తముఁడగు భగవంతుఁడుండు గోలోకమునకుఁ బోయెను

విరజానదీకల్లోలమాలికల దాఁటి మనోహరబృందావనమునకుం బోయెను దానికిసమాన మదియేగాని రెండవది కానరాదు భృంగఝుంకారనినాదము లా బృందారణ్యమున మిక్కి

లిగనుండును వసంతర్తు వందు సర్వదా వెలసియుండును లతా గృహివితానము లటఁ గన్పడును అందున్న గోవర్ధనాద్రిని గాంచెను అందు నానికుంజమునకుం బోయెను అందు మీరెవ్వరు? ఏకార్యమునకరుదెంచితిరి? అని సఖిబృందము ప్రశ్నింపఁగా సంతుష్టులై వారిరువురు తమవచ్చినవిధ మెఱింగించిరి ఓ రామామణులారా! మేము గాయకులము అందు నేర్పులు లము వీణావాదనదక్షులము పరిపూర్ణతముఁడై రాధాకాంతాయుతుండగు శ్రీకృష్ణుని దర్శించి యాపరమపురుషుని కీగానకళఁ బాడి వినిపించిపోవ వచ్చితిమి మేము స్తుతిపాఠకులము. తుంబురునారదులను పేరుగలవారము అని తమవృత్తాంతమును దెలిపి యీవృత్తాంతమును శ్రీకృష్ణపరమాత్మకుం దెల్పుఁడని తెలిపిరి

ఆసఖీమణులు తద్వార్తను నా కెఱింగించిరి నేను రానుమతినీయ మదాజ్ఞానంతర మాచేడియలు మృదువాక్కులలోనికిం బోవచ్చునని తెలుప వా రిరువురు వచ్చిరి నానివాసమగు నికుంజాంగణము కోటిభాస్కరతేజో విరాజితము కౌస్తుభమణిస్థగితము అందుఁ జామరములు వీవఁబడుచుండెను. ముక్తామణి కోటిఖచితశ్వేతఛత్రము క్రింద మహాపద్మస్థితుఁడ నగునన్ను నిన్నును దుంబురునారదులు గనుంగొనిరి ప్రదక్షిణక్రమముగా నమస్కరించిరి మదాజ్ఞంగొని కూరుచుండిరి నాగుణగేయములఁ బాడ నారంభించిరి నారదుఁడు వీణెయమీటుచు స్వరయుక్తముగాఁ బాడెను అది యద్వితీయము తుంబురుఁడుకూడఁ బాడెను ఆగానమునకుఁ బరమసంతుష్టుఁడనై శిరఃకంపముచేసి శ్లాఘించితిని ప్రేమాన్వితమతినై నన్ను వారి

కొసంగి జలత్వమొందితిని ఏజలము నాశరీరమునఁ బుట్టినదో యది బ్రహ్మద్రవమని పెద్దలు పిలుతురు ఆ బ్రహ్మద్రవముననే కోటి కోటి బ్రహ్మాండములు పొరలాడుచుండును స్వర్గఫలంబుం బోని యత్యున్నతమగు తజ్జలమునఁ బ్రకాశగర్భమగు నీబ్రహ్మాండము మత్పదమని యెఱుంగుము దానిని భేదించుకొని యామన్వంతరమున వచ్చిన నాపాదోదకమునే స్వర్ధుని యనియు నాకాశగంగ యనియు నందురు పాపహారిణియగు గంగాతరంగిణి యదియే యని నమ్ముము ఆ గంగానదియే యంబరమున మందాకినియనియు, భూలోకమున భాగీరథియనియు, పాతాళమున భోగవతియనియు నీ మూఁడుపద్ధతుల నలరి త్రిపథగామినియనఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచినది దానిలో స్నానము చేసినను, దూరముననుండి పలుమాఱు భక్తియుక్తులై స్మరించినను రాజసూయాశ్వమేధాదిక్రతుఫలము దొరకుట దుర్లభమనం జనదు

ఎవరుగాని శతయోజనదూరమునున్నను గంగాగంగా యని పలుకుదురో వారి సకలపాపములు నశించును విష్ణుసాయుజ్యము లభించును * గంగాదర్శనమున శతజన్మపాపములు తొలఁగును జలపానమున రెండువందలజన్మముల పాపములు నశించును స్నానమున సహస్రజన్మపాపములును గలియుగమునఁ దొలఁగును జాహ్నవీనదిని దర్శించువారి జన్మము సఫలము ఏనరులు కలియుగమున జాహ్నవీనదిని జూడరో వారిజన్మములు వ్యర్థములు సుమీ! రాధికా! నీభయమున

* దృష్ట్వా జన్మశతం పాపం పీత్వా జన్మశతద్వయం, స్నాత్వా జన్మసహస్రేణ హంతి గంగా కలౌయుగే = అనిమూలము

విరజాంగన నదీరూపమును దాల్చెనో విరజాతనయులును నదీ రూపములఁ దాల్చిరో విష్ణు వెట్లు కృష్ణానదీరూపమును ధరించెనో సదాశివుఁడెట్లు వేణీనదీరూపమును వహించెనో బ్రహ్మ కకుద్మినీనదీరూపధారి యయ్యెనో అప్సర గండకీతరంగిణి యెట్లయ్యెనో అట్లే యీ ఋభుమునియు నదీరూపమును ధరించెనని తెలియవలయు ఎవరికిఁ బ్రేమ లక్షణయగుభక్తి నిలుకడఁగాంచునో వారు నదీరూపు లగుదురు సంశయము లేదు ఈ చరిత్రము పరమపవిత్రము పాపలతాలవిత్రము దీనిని వినిన నన్నిలోకములను దాఁటి నాలోకమున కేతెంతురు అని ఋభుచరిత్రమును దెలిపి రాధాదేవినిగూడి యాపర్వతమునుండి మాలతీవనమునకుం బోయెను భక్తవత్సలుఁడగు భగవంతుఁడు గోపికావిరహము నెఱింగెను. కావున వారి మనోవ్యథను దీర్పఁ బోంటె యమునాపులినమున కరిగెను అందందు శ్రీకృష్ణుని వెదకుచున్న గోపిక లాతురంబున గతవ్యథలై నీలమేఘశ్యాముఁడగు నాలీలామానుషవిగ్రహుని మెఱపుఁదీఁగెలు ఘనము నాశ్రయించిన చందమున నాశ్రయించిరి యమునాతరంగిణీతీరమునఁ గనుఁగట్టు బృందావనమున శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికానికురుంబపరివేష్టితుఁడై వంశీనాదముఖరితదిగ్వలయుఁడై వేడుకఁ గాలముపుచ్చెను ఆవేణునాదమున గోపికలు మూర్ఛితలైరి నది వేగరహితయయ్యెను పక్షులు కదలకయుండినవి దేవతలు మౌనముద్రలం దాల్చిరి దేవాధీశులందఱు స్తంభితాంతఃకరణులైరి తరువరములు జలత్వము నొందినవి జగంబంతయు నిద్రాత్వము నొందెను రాధికకు గోపికలకును మనోరక్షంబగు రాసవిహారమును సలిపి శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రాహ్మముహూర్తమున

వారింగాడి ప్రమోదమున నందమందిరమునకుం బోయెను గోపికాజనపరివృతయై రాధికయు నానందమనోరథస్వరూపిణి యగుట వృషభానుని సుందరమందిరమునకు శ్రీహరియనుమతి నరిగెను

ఆర్యమహాశయులారా! పుణ్యాఖ్యానకుతూహలులారా! ఈరెండు కథలనుండి మనమారయందగు విషయములు కొన్నికలవు కథాశ్రవణమాత్రము చాలదనియుఁ దత్సారమును గ్రహించి దాని మదిఁ బదిలపఱచుకొనుటయు, శక్త్యనురూపముగ దానినీతి నభ్యసింపఁబూనుటయుఁ బ్రధానములనియు మీరెఱుఁగనిది కాదు నేనిపుడు వ్రాయుట మీకు దానిని స్మృతిగోచరము గావించుటకేయని యెఱుంగుఁడు ముందు నారదచరితమునుండి మనము గ్రహింపఁదగిన విషయమేదని యూహింతము బ్రహ్మ నారదుని సృజించెను ఊరుభాగమునుండియే నారదుఁడుదయించెను ఈమాట వినుచు నులికిపడకుఁడు ప్రాక్కాలమున సృష్టిపద్ధతి యిట్టిదేయని మహాత్ములెఱుఁగుదురు ఇపుడిపుడు కొందఱు తత్త్వజ్ఞు లెఱుఁగుచున్నవారు ఇంకను వారికిఁ బూర్ణముగాఁ దత్పద్ధతి తెలియలేదని నాభావము లోకజ్ఞానము రవంతయులేనివా రాక్షేపింతురు వారి దృష్టికి తొడనుండి యొకముని పుట్టుట వెంటనే మాటలాడుట, జ్ఞానియగుట, లోకములఁ దిరుగుటయను నివి యసంగతప్రసంగములుగాఁ గనఁబడక మానవు ఏలనఁగా వారికి జ్ఞానములేదు వారికింగల జ్ఞానమున నీవిషయమెఱుంగఁ దరముగాదు కాఁబట్టియే వారాక్షేపింతురు దానికి మనము కినియరాదు కినిసినచో మనము వారికంటెఁ బామరులమే యగు

దుము తమకు విశ్వాసపాత్రములుగాని విషయములు సర్వా బద్ధములని పలుకుటకుఁ గారణము తెలివితక్కువయేగాని వేఱు కాదు అట్టివాని నెఱుంగఁదగు జ్ఞానము సంపాదింపఁ బ్రయత్నింపవలయును గాని యున్న యత్యల్పజ్ఞానమునకు సంతృప్తి నొందరాదు ఇప్పటిచదు వట్టిజ్ఞానము నార్జింప సాధనము కాదు ఐహికజ్ఞానమునకే యిది చాలదనఁగా నిఁక నింద్రియాతీత విషయముల నది యెట్లు తెలియఁగలదు? ఇఁక విషయమును వినుఁడు

పూర్వకాలమునఁ బ్రాయికముగా నందఱు జ్ఞానసంపన్నులు వారికి సదా తపోనిష్ఠపైననే దృష్టియుండెడిది కామ క్రోధాదులు వారికి దూరముగా నుండునవి కావున వారి చిత్త మతినిర్మలము సంకల్పములు క్షణక్షణ భిన్నరూపములు గలుగవు సదా భగవదర్పితమై వారిచిత్తము విషయాంతరములయందుఁ బ్రవర్తింపకుండెడిది కావున నెప్పుడే నొక వాంఛ వారికిం గల్గిన నది యప్పుడే ఫలించును సదా విషయాంతరముల ప్రక్కకే వ్రాలుచుండు చంచలాత్ముల మనస్సునఁగల్గు సంకల్పములకుఁ బరిమితిలేదు గావున నేదియు ఫలింపదు అట్టివా రితరులసంకల్పములు నట్లే ఫలింపవన్న నమ్మకమున నిట్టి యద్భుతవిషయముల నమ్మరు వారి నమ్మింప సాధువులు ప్రయత్నింపరని నా విశ్వాసము ఏలనఁగా వారి కర్మములట్టివి వానికి లోఁబడియే వారుండవలయును కర్మఫలముల మార్పఁ బ్రయత్నించుమని భగవంతుఁడే మానినప్పుడు తద్భక్తులు మానకుందురా? సత్కర్మానుష్ఠానమున మానసము నిర్మలమగు అద్దము ధూళిచేఁ గప్పఁబడినపుడు ప్రతిబింబము నది

కనఁబడునట్లు చేయఁజాలదు దానిని దుడిచినఁ గనఁబడుపఁ గలదు అట్లే దుష్కర్మఫలముల ననుభవించువారి కజ్ఞానాంధ కారము సాంద్రముగ మనోదర్పణము నాచ్ఛాదించి యుండును. అది జ్ఞానభాస్కరోదయమునఁ గాని నశింపదు అట్టివారికడఁ గూరుచుండి యింద్రియాతీతవిషయములఁ దెలుపఁబూనువారి ప్రయత్నము పనిలేనిమంగలి పిల్లితల గొఱిగెనన్న సామెత వంటిది అట్టివారి కింకను దెలుపఁబూనిన వ్యర్థకాలక్షేపము చేసిన ట్లగును గదా? కావున వారితో సంభాషింపకుండుటయే సముచితము అయిన వారి కెన్నటికిని దెలియకున్న నెట్లు? వారికి సత్కర్మాచరణబుద్ధి యుదయించు టెట్లు? అన్న ప్రశ్నము రాఁదగును సమాధాన మేమనఁగా వారి యసత్కర్మఫల మనుభవమునఁ జాలభాగము క్షీణింపఁగా యత్కించిత్సత్కర్మ ఫలము పొడసూపును ఇది నిక్కువము దాన నించుక సద్గోష్ఠి కతఁడు ప్రయత్నించును ఆమార్పు సాధువు లెఱుంగుదురు కాన నట్టితఱి వాని కించుకహితమును బోధింతురు దాన నాఁడి వుఁడు వృద్ధికి రాఁదగు కర్మముల నొనరింపఁ బ్రయత్నించును ఇది యప్రతిహతసిద్ధాంతము ప్రకృతవిషయము నింక వినుఁడు

యోగులు జ్ఞానభాస్కరప్రతిధ్వంసితకల్మషాంధకార లేశులు కావున నెప్పుడో వారికిఁ గాంక్ష గలుగును అది లోకోపకారమున కగు సృష్టిచేయునూహ వారికింగల్గిన నది భగవంతునియాశయమని వారు నమ్ముదురు కాఁబట్టి యట్టితఱి నా వాంఛాపూరికి సంకల్పించి యేయవయవమును వీక్షింతురో యందుండియే యావాంఛ ఫలించును మానసపుత్త్రు లట్టివారేయని యెఱుంగఁదగు బ్రహ్మ పరమేశ్వరానుగ్రహ

పాత్రుఁడై సృష్టికార్యమున నియుక్తుఁ డయ్యెను అట్టితటి సత్పుత్రవాంఛ యతనికిం గల్గెను తనయూరువు నపుడు చూడఁగా నావాంఛయే తత్తపఃఫలముగా జ్ఞానప్రదుఁడగు నారదాకృతిం దాల్చెను అతఁడు బ్రహ్మకుమారుఁడని ప్రసిద్ధమయ్యెను కావునఁ దొడనుండికూడఁ గొడుకు పుట్టునా యని ప్రశ్నింపరాదు

"గహనా కర్మణోగతిః"

అన్నగీతోక్తి యీవిషయమునే సూచించెడిని కర్మము పరమేశ్వరస్వరూపము దానిగతి విశేష మిట్టిదని యెఱుంగఁ దరము కాదు ఇఁక నారదచరిత్రము నించుక విమర్శింతము

నారదుఁ డుదయించి జ్ఞానియై తిరుగుచుండెను భగవంతునాజ్ఞ లోకులకు జ్ఞానసంపత్తిని గల్గించువాఁ డుండవలయు ననియే కావున నాతఁ డాపని చేయఁబూనెను బ్రహ్మ యతఁడు సృష్టిచేయక యూరక తిరుగుచున్నాఁడే యని యూహించి నాయనా! ఊరక తిరుగనేల? ప్రజల సృజింపుము విశ్వము జనపూర్ణము కావలదాయని హెచ్చరించెను నారదునివలన నెన్నియో కార్యములు కావలసియున్నవి కావున నారదుఁడు తండ్రికి బుద్ధిచెప్పునట్లు భగవంతుఁడు సంకల్పించెను వెంటనే నారదుఁడు తండ్రితో నించుక యసంగతముగా నసఁగా నతని భావమునకు విరుద్ధముగా బదులు చెప్పెను దాన బ్రహ్మకుఁ గోప ముదయించెను నీవు గంధర్వుఁడవు కమ్ము ఒక్కకల్ప ముండుమని బ్రహ్మ శపించెను ఇట్లు శాపమిచ్చునట్లు చేసినది, శాపమీయ మూలకందమగు కోపము బ్రహ్మమదిఁ గల్పించిన దియు, భగవత్సంకల్పమే యని దీనిసారము దీనికి ఫలమేమని

ప్రశ్నింతువా? సమాధానము చిత్తగింపుఁడు గానకళ లోకమున వెలయవలయు దానిచే స్తుతిపాఠములు వృద్ధిగాంచును దానఁ బ్రాణికోటి భగవద్భక్తి నలవరించుకొనును దానినుండి భగవత్కృపఁ బడయఁగలరు ఈయూహ భగవంతుని మదిఁ గలిగినవెంటనే శాపవాక్కు తదనుగుణముగా వెలువడియె దాన నాముని గంధర్వుఁ డయ్యెను ఇంతమాత్రమున భగవంతునిసంకల్పము పూర్ణముగా ఫలింపలేదు గానకళ సంపూర్ణాకృతిం గాంచవలయునని కదా పరమేశ్వరసంకల్పము అది నెఱవేఱవలసినదియే కదా కావున నారదుఁ డొకనాఁడు గంధర్వనారీపరివృతుఁడై బ్రహ్మలోకమునకుంబోయి తాళహీనముగా గానము చేసెను బ్రహ్మకు మరలఁ గోపముకలిగి మరల శపించెను తత్ఫల మనుభవించుచుఁ దిరుగుచుండఁగా భగవంతుని సంకల్పబలమున నొకయడవిలో నగరమొకఁడు కనఁబడియెను వేదనగరమని దానిపేరు వాస్తవముగా నది నగరముకాదు అందున్నవా రంగహీనులుగా నారదునకుఁ గానఁబడిరి కారణ మడుగఁ దమ రెల్ల రాగములనియు నారదుఁడు తాళవిహీనముగా గానముచేసెనను లోనగువిషయములఁ దెల్పి సరస్వతి నారాధించిన నాకళయందుఁ బూర్ణపాండిత్య మలవడుననియు వా రుపదేశించిరి నారదుఁడు సిగ్గుపడి సరస్వతి నారాధించెను ఆమె విష్ణుపత్నియని చెప్పఁబడినది కదా అదెట్లు? వినుఁడు విద్యలన్నియు భగవంతుని వశంవదలు ఈ గానకళాధిదేవత సరస్వతి క్రొత్తగా సృజింపఁబడునదెల్ల భగవదనుగ్రహపాత్రము కదా కావున నీ గానకళాధిదేవత సరస్వతి విష్ణుపత్ని యగుట కేమిసంశయము? వేదకళకు సరస్వతి యని సావిత్రి

యనిపేరులు గలవు ఆమె బ్రహ్మపత్ని యగును నారదుఁడాసరస్వతి నారాధింపఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను వరమొసఁగి వీణనిచ్చెను దానింగొని వినఁదగువా రెవ్వరనివెదుకగా గోలోకమున రాధాకృష్ణులే దీనివినఁ బాత్రులని నారదునకుం దోఁచెను వారియెదుటఁ బాడెను ఆతనిశిష్యుఁడు తుంబురుఁడు కూడఁబాడెను భగవంతుఁ డానందించెను అనఁగా నేవిద్యగాని కొఱంతలేక నేర్చుకొనఁదగుననియు, దానిని రసజ్ఞులకడఁ బరింపవలయుననియు నట్లుచేయకున్న నావిద్య యతనికి సత్ఫలము నీఁజాలదనియు దీనిసారము గోలోకము సంతోషస్థానమనియు "నానందో బ్రహ్మ" యటన్న వేదమున కదియే దృష్టాంతభూతమనియు మన మెఱుంగఁదగును ఎట్టివారికేని యసత్పథప్రవర్తనము దుష్ఫలము నీయక మానదనియుఁ దానే యధికుఁడనని స్వేచ్ఛగా మెలఁగుట హానిని గల్పించుననియుఁ దనకంటె నధికులే యందఱు నని భావించుట యభివృద్ధిమార్గమనియు నీ కథాద్వయమునుండి మనము నేర్చుకొనఁదగిన నీతులు ఇంక గంగాప్రభావము నించుక వినుఁడు

భారతవర్షమున నెన్నియోపుణ్యనదులు గలవు అందు నగ్రస్థానము వహించినది గంగానదియని సకలపురాణమతము సర్వసాధుసమ్మతము ఈనదినుండియే హిమాలయ మతిశయఖ్యాతిఁ గాంచెను ఇది స్వర్గమర్త్యపాతాళములయందు నున్నయట్లు ప్రసిద్ధిగాంచినది మందాకిని భాగీరథి భోగవతి యని వరుసగా దానిపేరులు

"యజ్జలం మద్వపుర్జాతం తద్వై బ్రహ్మద్రవం విదుః"

గోలోకమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మదేహమునుండి గలిగినజలము

అనఁగాఁ బాదోదకమే బ్రహ్మద్రవమనుపేరఁ బరఁగెను అది యే మందాకిని అదియే భాగీరథి అదియే భోగవతి పుణ్య లోకముల గోలోకమెట్టిదో యీనదియు నట్టిదియే సాక్షా చ్ఛ్రీకృష్ణపాదారవిందసంభూతము శ్రీకృష్ణుఁడు పరబ్రహ్మము తజ్జనితంబగు నీనదియుఁ బరమపావనము కావునఁ దన్నదీ స్మరణజలపానస్నానాదులకంటె సత్కర్మములు లేవని సాధు పురాణసమ్మతము దూరముననుండి గంగాస్మరణముచేసినను జాలుననిరి ఏల? మనస్సు ప్రధానముగదా మనస్సుచే స్మరిం చుటయే చాలును కాయికవాచికములకంటె మనస్సుచేఁ జేయఁబడినకర్మ మనంతఫలప్రదము

"మనఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః"

అన్నసూక్తి సుప్రసిద్ధమే కదా ఈ గంగామాహాత్మ్యప్రస్తావ మున మఱికొన్నివిశేషములు పొడకట్టినవి విష్ణువు కృష్ణానది యని, శంకరుఁడు వేణీనదియని, బ్రహ్మ కకుద్మినియని కనుపట్టె డిని అనఁగా నీనదులలో స్నానముచేయుతఱి నాదేవతాధ్యా నము చేయవలయునని దీనిసారము ఆభావమున స్నానముచేసి ననే యనంతఫలము కాని యూరకస్నానముచేయుట యింత ఫలము నీఁజాలదని మనము గ్రహింపవలయును

"శ్రుతి ఆపః పునంతు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతు మాం"

అన్నశ్రుతి జలము పవిత్రపదార్థములలో నతిపవిత్రములని హెచ్చరించునది నారాయణమూర్తి యుదకస్వరూపుఁ డనుట సుప్రసిద్ధమే కదా కాఁబట్టి భగవద్రూపములు జలములని భావించుచు నందు స్నానముచేయవలయుననియు దీని ముఖ్య తమసారము ఇదియే దీనినుండి మనము గ్రహింపఁదగినవిష

యము ఇంక నీ చర్చను మాని తరువాతికథను వ్రాయ నాలే ఖినిని నియోగించుచున్నాఁడను

ఆర్యులారా! రాధామాధవవిలాసము లించుమించుగా నిప్పటికిఁ బూర్తియైనట్లే యూహింపవచ్చును మరల రాధాచరిత్రము చాలకాలమునకుఁగాని రాదు ఈ యుపాఖ్యానములకు ఫలముగా మీరెల్ల భక్తియుక్తులరై శ్రీరాధామాధవ విహారములఁ దెలుపుచున్న జయదేవకవికృతమగు నీ శ్లోకరత్నమును శిరసా వహింపుఁడు హృదయకమలమున వారిని నిలిపి భక్తిమై దీనిం బఠింపుఁడు

"శ్లో॥ మేఘై ర్మేదురమంబరం వనభువశ్శ్యామా స్తమాలద్రుమైః
నక్తం భీరు రయం త్వమేవ తదిమం రాధే గృహం ప్రాపయ,
ఇత్థం నందనిదేశతశ్చలితయోః ప్రత్యధ్వకుంజద్రుమం
రాధామాధవయోర్జయంతి యమునాకూలేరహః కేళయః"

గీతగోవిందము.

శ్రీకృష్ణుఁడు నందవ్రజమున కరుదెంచుట

* భగవంతుఁ డిట్లు రాధాదేవికి మనస్సంతోషమును గల్గించి విరహజనితవ్యథను దీర్చి ముం దిట్టివ్యథ కలుగకయుండ హితముపదేశించి రాధామందిరమునుండి నందమందిరమునకు వచ్చి యందుఁ గొలఁదిదినములుండి మధురానగరమున కరుగఁ బోవ నిశ్చయించుకొనెను నందునిఁ, దొమ్మండ్రుగురు నుపనందులను,వృషభానుప్రభృతులను, గలావతీయశోదలను,గోపికలను,

* ఇది గర్గసంహిత మధురాఖండము ఇరువదిమూఁడవయధ్యాయము నుండి సంగృహీతమని యెఱుంగునది

గోపాలకుల నుచితరీతి నాశ్వాసించి వారి మనస్సంశయములం బాపి చక్కనిజ్ఞానము నుపదేశించి వారియనుమతి నెట్లోపొంది దివ్యస్యందన మధిష్ఠించి మధురానగరదర్శనత్వరచే నందగోకుల మునుండి బయలువెడలెను దూరభూమి కరుగుచున్న యాశ్రీ హరి వియోగమున కోర్వఁజాలక వ్రజవాసులందఱు ఉవ్విళ్లూరు కోరికల వెంటఁ బోయిరి భూమండలమున భగవంతునిసాక్షా ద్దర్శనము దుర్లభము అట్టియెడ సర్వదా చూచుచున్నను వారికిఁ దృప్తియనుమాటయే కలుగలేదు వారి ప్రీత్యతిశయ మును వర్ణింప నెవరితరము? శ్రీధరుని ముఖచంద్రునిఁ జూచు కొలఁదిని వారినయనము లనిమేషములై యుండెను ఎట్టకేలకుఁ బ్రేమవిహ్వలులై యిట్లు పలికిరి

శ్రీకృష్ణా! సత్వరంబ రమ్ము వ్రజముననివసించు మాకెల్ల నీవకదా దిక్కు దర్శన మిమ్ము దేవతల కమృత మొసంగి నట్లు మా కుఁ ద్వరగా దర్శనమిమ్ము యశోద నిన్నుఁజూచియే మహానందము నొందును ఆమె యానందమునకుఁ గొఱంత కల్గనీయకుము. నందనందనా! వ్రజవాసుల కానందంబన నీవ కదా జీవనము నీవేకదా వ్రజమునకు ధనము నీవే కులము నకు దీపము నీవే మహాత్ములకు మోహము నీవే వేసవియందు గ్రీష్మాదిత్యకిరణతప్తులకు శీతలోదకమెట్లో, శీతార్తులకు వహ్ని యెట్లో, జ్వరార్తుల కౌషధమేలాగో, మృతుఁడగు మానవు నకు నమృతవృష్టి యెట్లో అట్లే వ్రజమునకంతటికి నీదర్శ నము జీవనప్రాయము కావున సర్వదా యిందే యుండుము విశేషించి పలుకనేల? ఈజన్మమునఁగాని పూర్వజన్మమునఁగాని మే మేమేని సుకృత మొనరించియున్న దానికి ఫలముగా మా

చిత్తములు నీపాదసరోజముల నిలుచుఁగాక ఏజనులమానసములు నీపదాంబుజములయందు నిలుచునో వారే భక్తులు. నీకుఁ బ్రియులును వారే నిర్గుణుఁడవయ్యును బ్రకృత్యతీతుఁడవయ్యు భక్తోద్ధారణార్థమే సగుణుఁడవైతివి భక్తులకంటె శివవిరించులు శ్రీదేవియు నీకుఁ బ్రియులు కారు నిష్కాములగు మహాపురుషులు బ్రహ్మపదమిచ్చినను వలదని నిన్నే సేవింతురు యోగులందఱు నైరపేక్ష్యసుఖము శాంతము నీదర్శనమే యని వాకొనుదురు అని పలుకుచుఁ బ్రేమాతిశయమున నోడలెఱుంగక యేడ్చిరి శ్రీకృష్ణునింజూచుచు మరల నెపుడు చూడఁగల్గుదుమోయని పలుకుచు నశ్రుజలములు ధారలుగాఁ బ్రవహించుచుండఁగా నేడ్చిరి భక్తవత్సలుఁడు కాన శ్రీకృష్ణుఁడు నశ్రుపూర్ణనయనుఁ డయ్యెను అంతట విరహవిహ్వలులై వినతులగు నాగోపకులంగాంచి శ్రీహరి యిట్టులు పలికెను

ఓ గోకులవాసులారా! నాప్రాణములు మీరే నాకుఁ బ్రియులు మీరే నాహృదయము మీయందే యుండును మధురయం దీదేహముమాత్ర ముండును మిమ్మెల్లఁజూచుట కొక్కనెలకు మరలి వచ్చెదను మనస్సుచే మీకు దూరమందుండును అన్నింటికి మనస్సేకదా కారణము మఱొక్కవిశేషము కలదు గోపాలకులారా! యాదవులతో యుద్ధమొనరింప జరాసంధుఁడు రాఁ బ్రయత్నించుచున్నవాఁడఁట నేనిపుడా యాదవులకు సహాయము చేయఁబోవుచున్నాఁడను కాన మీరు దుఃఖింపరాదు అని పలికి వారివగపుడిపి వారిని మరలించెను కాని వారు శ్రీకృష్ణునానతి మీఱఁజాలక మరలి యింటికింబోవుచు మరలిమరలి శ్రీహరింగాంచుచు యశోదానందరాజుల

నొక్కరథముపైఁ గూరుచుండఁజేసి శ్రీదామాదిసఖులను వేఱొక్కరథముపై నెక్కించి తాను రథమెక్కిన శ్రీకృష్ణునిరూపమును మదినిలిపి ధ్యానించుచుఁ జనిరి

ఉద్ధవుఁడు రథముఁ దోలెను హరి యాయాయిమనోహరభాగములంజూచుచు నానందించుచు మున్ను తా గోపబాలకులంగూడి విహరించినతావు లివిగదా యని స్మరించుచు నుద్ధవునకుం దెల్పుచు గోవులమేపినతావు లివియని బ్రహ్మ యావుల నంతర్ధానముచేసినతా విదియని మరల నాధేనువు లెప్పటియట్లు కనఁబడిన దీచోటనేయని కనఁబఱచుచు రథగమనమును మెచ్చుకొనుచుఁ దన్ను దర్శించువారి నాదరించుచుఁ బర్వతములను గాననములను దాఁటి మధురానగరమును జేరెను ఈచరిత్రము పరమపావనము సదా స్మరింపఁదగినది

బలరాముఁడు కోలదైత్యుని వధించి మునులకు వరమిచ్చుట

* మధురానగరమును శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవేశింపఁగా నందున్నవా రానందపరవశు లైరి శ్రీహరి మరలరాఁడేమో వ్రజవాసు లడ్డుపడి రాకుండఁజేయుదు రేమో యన్న సంశయములు దొలఁగెను కొలఁదిదినములు సుఖముగాఁ గాలముగడచెను దినమొకగడియగాఁ గాలము గడచుచుండెనే కాని శ్రీకృష్ణసందర్శనతృప్తి యందెవ్వరి కేదినమునందును గొఱంతగాంచకుండెను మధురానగరమునకు నించుక దూరముననున్న దేశమునఁ బ్రజలనెల్లఁ గోలనామకదైత్యుఁడు బాధించుచుండెను వాని బాధల నోర్వఁజాలక ప్రజలెల్ల శ్రీకృష్ణబలరాములకుఁ దెలుపు

---

* ఈవిషయము గర్గసంహిత మధురాఖండము ఇరువదినాల్గవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది

కొననెంచి బ్రాహ్మణులంగూడి సతీసుతులం దోడుకొని వచ్చు
చుండిరి వారిబాధలఁ దొలఁగించువా రాభూతలమున నొక్కఁ
డేని లేకుండెను ప్రతిదిన మొకయేడుగా వారు గడపుచుండిరి.
దేవతలే నాబాధలఁ బాపఁజాలక మిణుకరించుచుండిరి ఆప్రజల
దైన్యమునకు మేఱ లేకుండెను ఎంతకాలమునకు దిక్కుగానక
వారెల్ల రామకృష్ణులకుం జెప్పుకొనఁ దలఁచి సంసారములు
మాని ప్రాణములు పిడికిటఁబట్టుకొని బయలువెడలి కష్టముల
కోర్చి వచ్చుచుండిరి త్రోవలోని వారికష్టములకుఁ బరిమితిలే
కుండెను ఎట్లో శ్రమంపడి మధురానగరమున కేతెంచి బ్రదికి
తిమిరా స్వామీయని హాయి జెందిరి యాదవులు వారి నాద
రించి యుండ వసతులఁ జూపిరి

ఒక్కదినము వేగముగాఁ బరుగిడు నశ్వవర్యము నెక్కి
బలరాముఁడు స్వల్పసంఖ్యపరిజనులంగూడి వేఁటలాడు కౌతూ
హలమునఁ గానకరిగెను దీనులై వచ్చుచున్నవారిలో వెనుకఁ
జిక్కినప్రజ లాబలరాముని రాకనెఱింగి పాదములపైఁబడి మొ
ఱపెట్టుకొనిరి హర్షగద్గదవాక్కుల నిట్లు తమబాధలఁ దెల్పు
కొనిరి మహాబాహూ! రామా! బలరామా! కరుణానీరధీ!
దేవాదిదేవా! కోలదైత్యునిబాధల ననుభవింపఁజాలక శరణు
చొర వచ్చుచున్నారము ఒకానొకదానవుఁడు కలఁడు వాఁడు
కంసమిత్రుఁడు మహాబలశాలి క్రూరచిత్తుఁడు హింసాపరా
యణుఁడు కౌశారవిభూపాలుఁడు మాదేశప్రభువు ఆతనినశ్ర
మంబున నాకోలదైత్యుఁడు జయించెను కౌశారవినగరమును
దా నాక్రమించి రాజ్యమేలుచు మమ్మెల్లఁ బీల్చి పిప్పిచేయు
చున్నాఁడు కౌశారవిరాజు తద్భయార్తుఁడై గంగాతీరమున

కరిగి యందెట్లో యున్నవాఁడు రాజ్యార్థము మీపాదపద్మ ములనాశ్రయింప రాఁదలంచి యున్నవాఁడు మే మాతనిప్ర జలము * మారాజునకు రాజ్య మిప్పింపుము మాబాధలఁ దీర్పుము మారాజు మమ్మెల్లఁ బుత్త్రులనుగాఁ బాలించువాఁడు ధర్మాత్ముఁడు ఆరాజుపాలనమున మారాజ్యము రాజన్వంతమనఁ బరఁగెడిది కావున మేమెల్ల సుఖులమై యుంటిమి అట్టిమమ్మును మారాజును గోలదైత్యుఁడు బాధించుచున్నవాఁడు ఆకడగం డ్లకుఁ దాళఁజాలకయే వచ్చితిమి త్రిలోకకంటకుఁడగు కంసుని బొలియించిన సోదరులు కదా తత్సఖుని గోలదానవుని బొలి యించిన భూపీడన మించుకతగ్గును.కోలదైత్యుఁడు జీవించియుం డుదనుకఁ గంసుఁడు చావనట్లే తలంపుము భక్తరక్షణదీక్షుఁ డవు గదా భగవంతుఁడవయ్యు మానుషాకృతిం దాల్చితివి అని గోడుగోడున నేడ్చుచుఁ బలికిరి

ఆప్రజల దీనవాక్కుల నాలకించి భక్తవత్సలుఁడగు బల రాముఁడు వేఁటతమకముడిగి గంగాయమునా మహానదులనడు మనుండు కౌశాంబీనగరమున కరిగెను కౌశారవిరాజు పాలిం చుటఁ గౌశారవీ నగరియనియుఁ గౌశాంబియనియు నాపురము ప్రఖ్యాతిం గాంచెను బలరాముఁడు తనతోఁ బోరనేతెంచుట నాలకించి యాకోలదైత్యుఁడు భీకరాత్ముఁడై యాఁడుకలచి పది యక్షౌహిణుల సైనికులంగూడి చండవిక్రమమున యుద్ధము చేయవచ్చెను ఆబల మొకసముద్రమువలెఁ గానవచ్చెను ఈ బలసముద్రమునందు వడివడిఁ బరుగువారు నశ్వములే తరంగ

---

* తత్సహాయం కురు విభో వయం యస్య ప్రజాశ్శుభాః, పుత్రవ త్పాలితా స్తేన మహాసౌఖ్యసమన్వితాః=అని మూలము

ములు. గజరథములు తిమింగిలములు ఆసేనామహాసముద్రము ను జూచెను ప్రళయార్ణవముభంగి ధ్వనిచేయుచు వచ్చుచుండెను వీరభటుల కోలాహలములు మిన్నుముట్టుచుండెను బలరాముఁ డౌరాయని తలంచెను. దీని నశింపఁజేయఁదగు నని నిశ్చయించెను ఈ సేనాసముద్రమునకు సేతువీ హలాయుధమే యగునని తలంచెను తనబల మత్యల్పము. దానవసేనతో నిది పోరాడఁజాలదని యూహించి వారినెల్లఁ దనవెనుక నుండనియమించి హలముసలములు సహాయములుగాఁ గొని దాని నెదిరించెను తనయవతారఫలముగా ముసలప్రహారమున దానిఁ బడలుపడం జేసెను వీరులు ఘోటకములు గజములు రథములు దానివ్రేటునకుఁ జూర్ణము లగుచుండెను పరిపక్వఫలముల వలెఁ దలలు క్రిందఁ దొరలాడుచుండెను నిశ్శేషముచేయఁ గలఁ డీమహాత్ముఁడని హతశేషవీరభటు లాలోచించిరి ఇఁకఁ దడవుచేయుట పాడిగాదని కాలికి బుద్ధిచెప్పిరి రణమండల మెల్ల వీరభటవిచ్ఛిన్నమస్తకనిబిడ మయ్యెనుగాని శరీరధారి యొక్కఁడే నందుఁ గనఁబడకుండెను

అంతఁ గోలమహాసురుఁ డేకాకియై బలరాముని మార్కొనియెను రాముఁ డొక్కరుఁడే సకలశస్త్రాస్త్రములఁ దాల్చియయ్యసురుఁడు మార్కొనఁగా నాతఁ డెక్కినగజము మహోగ్రముగాఁ గనుపట్టెను దాని నొసటఁబెట్టిన సిందూరతిలకము, గండములకుఁబూసిన కస్తూరీలేపము దాని భయంకరాకృతిని మఱింతభయంకరముగాఁ జేయుచుండెను దానిని బంగరుగొలుసులతోఁ గట్టివేయుట వాడుక కటిబంధ మెంతోవింతగా నుండెను దానిచెక్కిళ్లనుండి మదజలము నిరంతరధారలుగా

స్రవించుచుండెను నాల్గుదంతములు వానికుండుట నైరావతమా యనుభ్రాంతి కల్గుచుండును ఘంటాద్వయటంకారనాదములు రులకుఁ బెనుభీతిని గల్గించుచుండును దిగ్గజమునకన్న నది యున్నతమైనది శబ్దించు కాలమేఘధ్వనివలె దానిఘీంకారము వినఁబడును దానిచెవులకు రెండంకుశములు తగిలింపఁబడి యుండెను అట్టి భయంకరమహాగజముపై నెక్కి కోలదైత్యుఁడు బలరామునిమార్గాని యేనుఁగును బైకిఁదోలెను

కోలాసురుఁడు దానిని దనపై నురవడించుటయు నది మహోత్తరాకృతిందాల్చి యట్టె తన్నుఁ గాలమట్ట నరుదెంచుటయుఁ జూచి బలరాముఁడు కోపోద్రిక్తమానసుఁడై శతమఖుఁడు వజ్రాయుధముచేఁ బర్వతమును భేదించునట్లు తీవ్రతరముసలాయుధమున దానిం గొట్టెను ఆవ్రేటునకే యాదంతావళము భగ్నమై దండప్రతాడితమృద్ఘటమువలె శకలములై ధరఁబడియెను దాని యవయవము లివ్వివ్వియని యెఱుంగ శక్యముగాకుండెను రాక్షసుఁడు ధరఁబడి లేచెను వానిముఖము వరాహముఖము వంటిది కావనే కోలదానవుఁడను పేరు వానికిఁ బ్రసిద్ధమయ్యెను వాఁడు భీకరాకారముఁ దాల్చి రక్తాక్షుఁడయ్యెను వాఁడు నిశితాగ్రాంకుశమును విసరి బలరామునిపై వైచెను అది యెందఱనో శత్రువులశిరముల ఖండించినది ఆయలవాటుననే బలరామునిం జంపనెంచి వాఁడు వైచెను గాని బలుని ముసలాయుధప్రహారమున నూఱుతునుకలై ధరపైఁ రాలెను దానిపాటుఁగాంచి కోలదైత్యుఁ డాగ్రహించి వేయిమంది మోయఁగల భారముగలిగి భయంకరాకృతిఁ గల్గు గద నవలీలఁ గరమునఁ గీలించి బలరాముని హృదయమును

లక్షించి విసరివైచి ఖలుఁడు కావున మేఘనాదమనునట్లు ఘోషించెను యదూద్వహుఁ డావ్రేటునకుఁ గదలక నిలిచెను భగవంతు నాస్వల్పాయుధ మేమిచేయఁగలదు? లోకులెల్లఁ గనుఁగొనుచుండ నాగదా ప్రహార మాతనికిఁ బుష్ప ప్రహారము గజమునకువలె నించుకయు నొప్పినైనఁ గల్పింపఁజాలదయ్యెను అంత నవార్యకోపంబున బలరాముఁ డాదానవుని మెడకు నాగలిని దగిలించి లాగి ముసలమున మోఁదగా నాతనిశిరస్సు పగుల రక్తప్రవాహమున భూమినిదడుపుచుఁ గ్రిందఁబడుచు నాదానవుఁడు ముష్టిప్రహారమున బలదేవునొప్పించి గతప్రాణునిబోల్కి గనఁబడి యదృశ్యుఁ డయ్యెను

ఇట్లదృశ్యుఁడై యాకోలదానవుండు దైతేయి యనం బడుమాయను గల్పించెను ఆమాయ యతిభయంకరం కారము గలది దానఁ బ్రళయవాతము లుద్భవించెను వానింగూడిన ప్రళయాంబుదములు దోఁచెను వానిచే నంధకార మఖిలజగంబు నావరించెను ఆకాశము నిరవకాశ మయ్యెను జపాకుసుమతుల్యరక్తబిందువులు పడఁజొచ్చెను వెంటనే మహావృష్టి పర్వెను దుర్గంధమును గల్పించుపదార్థములు పడసాగెను సురావృష్టియు దానివెంట మాంసవృష్టియు గురిసెను ఆభయంకరవృష్టిని జూచి యందున్నమానవులెల్ల హాహాకారము లొనరించిరి బలదేవుఁ డాదానవుని మాయామహిమమును జూచెను క్రోధోగ్రనేత్రుఁ డయ్యెను సమంత్రకంబుగా మహావైరిచమూమారణదక్షంబగు ముసలాయుధమును బ్రయోగించెను అది సర్వశత్రుప్రయోగముల ధ్వంసముచేయునది సకలాస్త్రములు తద్దర్శనమాత్రమునఁ జెడును అష్టధాతుమ

యము దృఢసారము దానితేజస్సు శతయోజనములు వ్యాపిం
చును ప్రళయాగ్నియో యన నది ప్రజ్వరిల్లు అట్టి యాము
సలాయుధము దశదిశలఁ బ్రజ్వరిల్లఁ జేసెను ఆకాశము నావ
రించిన మేఘములు దాని దర్శనమునే పటాపంచ లయ్యెను రవి
కిరణప్రసారమున మంచుతుంపురులఁ బోలె మేఘములు శకల
ములుగా నశించుట చూచువారి కచ్చెరువు నింపెను అంత
బలరాముఁ డాయసురసేనల హలాయుధమునలాగి యొక్కచోఁ
జేర్చెను ఆమంటలు వానినెల్లఁ గాల్చెను మాయయంత
నశించెను రెండుచేతుల నాదానవాధముని బట్టుకొని బలరా
ముఁడు గిరగిరఁద్రిప్పి తూలలవమువలె వానిం దలంచి భూపృష్ఠ
మున మోఁదెను ఆదానవుఁడు పడునప్పటిభారమున భూమం
డలమెల్ల నల్లలనాడెను ఆవ్రేటున నాయసురనేత్రము లూడి
పడెను పండ్లు చూర్ణము లయ్యెను ప్రాణము లేక నీతనువున
నుండ వేలయని తమదారిన బోయెను వానిమృతి వృత్రదాన
వునిమృతివలెఁ గనఁబడియెను అత్తఱి భూమ్యాకాశముల
యందు జయజయనినాదము లుప్పతిల్లెను దేవదుందుభులు
మ్రోఁగెను పుష్పవృష్టి బలరామునిపైఁ గురిసెను

ఇట్లు కోలదానవుఁ బొలియించి తత్పరిజనులఁ దును
మాడి యారాజ్యంబు నిష్కంటకంబు గావించి కౌశారవిభూ
పాలుని బిలిపించి బలరాముఁ డాకౌశాంబీనగరమున నాతని
నిలిపి రాజ్యం బెప్పటియట్ల యేలుచుండుమని హితముపదే
శించి తనశరణు వొరవచ్చినప్రజల యథాపూర్వముగా నందు
నునిచి తనకృత్యమెల్లఁ బూర్తికాఁగా నందుండి భాగీరథీస్నా
నముసలుప నరిగెను అత్తఱి నాబలరాముని గర్గాచార్యులు

లోనగు పురోహితులు కూడియుండిరి ఆ స్నానసమయమున నచ్యుతాగ్రజుఁడు బ్రాహ్మణప్రవరులకు గోభూరత్నసువర్ణాదులఁ బెక్కువిధముల నొసంగెను వారెల్లఁ బరమానందమున నా బలదేవుని వినుతించుచుఁ బోయిరి బలరాముఁ డేస్థలమున స్నానముచేసెనో ఆచోటు రామతీర్థమనం బ్రఖ్యాతం బయ్యెను అది మహాపవిత్రమని ప్రఖ్యాతిం బడసెను కార్తికమాసమునఁ బున్నమయం దా రామతీర్థమున స్నానమొనరించిన హరిద్వారస్నానశతగుణపుణ్యము లభించునని మహర్షులు శాసించిరి

ఆ రామతీర్థము కౌశాంబీనగరమున కీశాన్యభాగమునందు నాల్గుయోజనములదూరమున నున్నది సూకరదానవుఁ డేచోటఁ బడి ప్రాణములవదలెనో ఆచోటి కాతీర్థము వాయవ్యభాగమున నాల్గుయోజనములంతదూరమునఁ గలదు కర్ణక్షేత్రము నుండి యాఱుక్రోశముల దూరముగను, నలక్షేత్రమునుండి యైదుక్రోశములంతదవ్వున నామహాతీర్థము గలదు పై రెండు క్షేత్రముల కీరామతీర్థ మాగ్నేయభాగమున నుండునని పెద్దలు వచింతురు వృద్ధకేశియనియు సిద్ధపీఠమనియు క్షేత్రములు ప్రఖ్యాతములు బిల్వవనముకూడ నందే యుండును వానికిఁ దూర్పుభాగమున మూఁడుక్రోశములంతదవ్వున నా రామతీర్థముగలదనియు నొకప్రతీతి గలదు

కోలదానవ పూర్వవృత్తాంతము

వంగరాజగు దృఢాశ్వుఁడు కురూపుఁడగు రోమశమునిం గాంచి పరిహసించెను దాన నామునిని యాగ్రహించి శపించెను ఆశాపమునకుఫలముగా నారాజు వరాహముఖము కరాళదంష్ట్రలుగల దానవుఁ డయ్యెను ముఖమునుబట్టియే

కోలదానవుఁ డనుపేరు వానికింగల్గెను మహాఖలుఁడుకూడ నయ్యెను కోలముఖుఁడగుట కా మునిశాపమే కారణము బలదేవప్రహారమున నాయాసురశరీరమును బాసి ముక్తిపదమున కేగెను

బలదేవుఁ డాతీర్థమునుండి యుద్ధవాది సచివవర్యులంగూడి జహ్నుతీర్థమును దర్శింపఁబోయెను గంగానది యాచోటనే జహ్నురాజర్షి యజ్ఞవాటమును ముంచెను ఆక్షేత్రమునఁ బ్రవహించుగంగకు జహ్నుతీర్థమనియు జాహ్నవియనియు నామము ప్రసిద్ధమయ్యెను ఆపుణ్యతమతీర్థమున స్నానముచేసి యందే కొలఁదిరాత్రులఁ గడపెను దానిసమీపముననే పాండవుల కతిప్రియమగు నాహారస్థానము కలదు అచ్చటికరిగి యొకరాత్రి నివసించెను అందుండి యోజనదూరమున దేవగండూష మనుపేరుగల క్షేత్రమునకుంబోయి యందుఁ దపస్సొనరించుచున్న యొక్కమునిం గాంచెను ఆతఁడు బలదేవునిగుఱించియే తపస్సొనరించుచుండెను ఊర్ధ్వబాహువులొప్ప ముఖము పైకెత్తి యొంటికాలిపై నిలువంబడి ధ్యానస్తిమితలోచనుఁడై తనమూర్తినే ధ్యానించుచున్న తనభక్తుని జూడఁబోయి కుతూహలమున వానిం గాంచెను వానిం జూచినంతనే యప్పటరూపమును మాని తన యనంతరూపమును ధరించెను వానిమదిఁ దోఁచెను ఆరూపమును జూడఁగనే యామునికి బాహ్యస్మృతి గల్గెను కన్నులు విప్పి యాయనంతుని మూర్తివిశేషమును దర్శించి పరమసుందరమగు నారూపమున కచ్చెరుపడి పాదములపైఁబడి వందన మాచరించెను పరమభక్తి వినుతించెను బలరాముఁ డాతనిశిరమునఁ దనహ-

స్తమునిచ్చి వరమడుగుమా యని హెచ్చరించెను ఆముని యానందపరవశత్వమున నోస్వామీ! నాయందుఁ దమకనుగ్రహము కలిగినట్లులైన నే ననుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడనైన నాకు సర్వోత్తమమై భగవత్సంబంధమై శుకమహాముని వక్త్రనిర్గతమై కలిదోషహరణక్షమమై తనరారు సంహిత ననుగ్రహింపుము ఇదియె నేఁగోరువరము అన విని బలరాముఁ డాతని లోకోపకారపరత్వమున కానందించి మునీంద్రా! నీకు భాగవతసంహిత యుద్ధవునిద్వారా లభింపఁగలదు రాధికాదేవికీర్తి కలియుగమున నిహపరసాధక మగును అని వరమీయ మాండూకముని యిట్లు పలికెను

స్వామీ! బలదేవా! మహాప్రభూ! ఉద్ధవునకేల భాగవతసంహితోపదేశాధికార మిచ్చితిరి? నాకది లభించు టెప్పుడు? దయచే నీసందియమంతు బాపుమా అన బలరాముఁ డోమునింద్రా! పరమాద్భుతము పరమరహస్యమునగు నొకవృత్తాంతము తెలుపువాఁడను ఆలకింపుము ఇపుడుకూడ నాచెంతనే యుద్ధవుఁ డున్నవాఁడు ఆచార్యసంప్రదాయము ననుసరించి యాయుద్ధవుని నిట దర్శింపుము ఈ తీర్థయాత్రాసమయమున నీ కుపదేశము విధివిహితముకాదు నీకుముం దీయుద్ధవుఁ డుపదేష్ట కాఁగలఁడు నేనీతని కీవిషయమును దెల్పువాఁడను సంహితాచార్యకత్వమున నుద్ధవునీతని నియోగించితి దాని కీతఁడు పాత్రుఁడనియే తలంచి నియమించితిని ఆసంహిత నందాదులకును గోకులమున నివసించు గోపికలకును బ్రీతిని గల్గింప నొనరింపఁ బడినది అది భగవద్భక్తిమయము పరాత్పరుఁడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మద్దానినొనరింప నాజ్ఞాపించెను అది

తత్వసారము ఉద్ధవునకు స్వాత్మసారమును దెలిపి యీ కార్య్య మునకు నర్హుఁడనియె ఉద్ధవునకు సాక్షాత్కార మొసంగెను భేద మీయిరువురకు లేదని నమ్ముము వ్రజవాసు లితని శ్రీ కృష్ణుఁడనియే భావించి విశేషించి పూజించిరి వసంతగ్రీష్మర్తు వులలో గోకులమున సంచరించి శ్రీహరియుపదేశముల వారికిం దెల్పి రాధకుఁగల మనస్సంతాపమును హరించి కృతార్థుఁడై యున్నవాఁడు వ్రజవాసులంగాఁడి భూమండలంబెల్లఁ జరిం చెను నందాదులకు గోపికలకు గోవులకు సంతాపహారుఁడనఁ బరఁగెను మంత్రాధికార కుశలుఁడు సర్వపరికరపరియుతుఁడు ఒకానొక కాలమునం దీయుద్ధవుఁడు భగవంతుని మదినిల్పి ధ్యానమొనరించుచుండఁగా ధర్మరక్షణార్థమై శ్రీకృష్ణమూర్తి తనతేజము నీతనిమదిఁ బ్రవేశపెట్టెను ఆతేజస్సు పరమాద్భు తము ముద్రాధికార మీతనికి సర్వదా కలదు ఆ యంతర్ధ్యా నమునందే యీతనికి భాగవతసంహిత యుపదేశించునధికార మాహరిచే నీఁబడినది ముం దుద్ధవుఁడు బదరీవనసమీప మువనుండు సానుజుండగు ధర్మజునకు నాతత్వమును బోధింపఁ గలఁడు ఆసంహితయే యర్జునునకుం గలుగఁబోవుసంతాపమును హరింపఁగల్గును మధురానగరమున వజ్రనాభుఁడను యాద వుఁడు పుట్టఁగలఁడు ఆవజ్రనాభుఁడు శ్రీకృష్ణపౌత్రునకుఁ బుత్త్రుఁడై జన్మించును ఆసంతతి యాదవరాజ్ఞీకుటుంబమునకు సంబంధించినదియే యగునని నిశ్చయింపుము

మఱియు నీయుద్ధవుని సంతాపహారుఁ డనునమ్మకమున శ్రీహరి భూమినుంచును కౌరవకులమునఁ బరీక్షిత్తను కుమా రుఁడొకఁడు కల్గును. ఆతనికిఁ గుమారుఁ డతితేజస్వి జనమే

జయుఁడు పుట్టఁగలఁడు ఆజనమేజయుఁడు పితృశత్రుహార మగుయజ్ఞము నొకదానిఁ జేయఁగలఁడు సంశయ మీవిషయమున లేదు. ఆజనమేజయునకు జ్ఞానసామగ్రియంతయు నీయుద్ధవునివంకనే కల్గును అప్పుడు భాగవతపురాణవర్యపఠన మా రాజునకుఁ గాఁగలదు విప్రమునీ! శ్రీభాగవతపఠనమువలన, సర్పయజ్ఞ మాజనమేజయుఁడు చేయుటవలనఁ గలుగఁగల సర్పప్రళయ మొకమునివలనఁ గాఁ గలదు విప్రపూజ జనమేజయునిచే నొనరింపఁబడును ఆవల నీయుద్ధవుఁ డిపుణ్యక్షేత్రమున కరుదెంచి యొకమాస ముండును జనమేజయుఁడు నరుదెంచును. అనేకదానము లీక్షేత్రమునఁ జేయఁగలఁడు మఱియు నారా జుద్ధవునింగూడ యందుండి గంగాతీరగతపుణ్యస్థలముల దర్శించుచు శయానసగరమునందు నివాసము చేయఁగలఁడు శ్రీగుర్వాజ్ఞచేత సకలపరికరముల నేకరించి యందే యశ్వమేధ మొనరించును దాన సర్వజేతయు నగు ఏకచ్ఛత్రాధిపతియై శ్రీగురుశరణము నొందఁజాలును గంగాతటమునఁ దూర్పుభాగమునఁ బంచక్రోశవిస్తృతభూభాగవర్యమునఁ బరమైకాంతిక రూపమున భగవంతుని సేవింపఁగలఁడు అందు భవరోగనివారిణియగు భాగవతీవార్త సాగఁగలదు ఆసభయందు మహర్షులుందురు ఆమహాత్ములసభలో నీవుండి దానిని వినఁగలవు దాన శ్రీనిర్మలపదమున కరుగఁగలవు నన్నుఁగూర్చి తపస్సొనరించితివి కావున నీరహస్యవిషయములఁ దెల్పితిని అని మాండూకమునికి వరమిచ్చి బలరాముఁ డుద్ధవాదులంగూడి యచ్చోటువాసి యీశాన్యదిగ్భాగమునకుం బోయెను అందొక పవిత్రక్షేత్రమును బంచక్రోశపరిమితమునుగాంచి యందుం

డఁగా నందలిమౌనులు సంకర్షణుఁ బూజించిరి ఆపూజాకాల
మున దేవత లరుదెంచిరి మహర్షు లాపూజనుజూడఁ బిలువ
కయే యేతెంగివచ్చిరి కోలాసురుని జంపి ఖరాసురుని బోలి
యించి హాలాయుధమును ధరించి ముసలాస్త్ర ధారియై సౌందర్య
రూపమున లోకులకు దర్శనమిచ్చి తాలాంకుఁ డనునామమును
దాల్చినయనంతునకు నమస్కారములు వారి స్తుతివచనముల
నాకర్ణించి వారింగని యభీష్టవరమడుగుఁడనిపలుక వారు హర్షాం
బుధినోలలాడుచు నిట్లు ప్రార్థించిరి బలదేవా! మే మేయేసమయ
ములయందు నాపదలఁగుంది భవత్పాదముల స్మరింతుమో అపు
డాసకలబాధలు తొలఁగి మేము సుఖంబుండున ట్లనుగ్రహిం
పుము అని వారు ప్రార్థింపఁగా నారాముఁ డో ద్విజదేవత
లారా! ఏయేసమయములయందు నన్ను స్మరింతురో శరణాగతు
లగు మిమ్మెల్లఁ గలిబాధలంటకుండఁ గాపాడుదును ఇది సత్య
ము నావాక్కు సత్యవిరహితముగాదని నమ్ముఁడు ఈచోటనే
మీకు వరమిచ్చితిని నన్ను మీ రీతావున నే పూజించితిరి కావున
నిది సంకర్షణస్థాన మనంబడు కలియుగమున నిది సకలపాపధ్వం
సకంబగు ఇందు స్నానముచేసి దేవతల నారాధించి ద్విజవ
ర్యుల కన్నదానముచేసి విష్ణుపూజనముచేయుదురో వారిజన్మమే
సఫలము నిష్కామకులు ముక్తి నొందుదురు కాముకులు
స్వేష్టఫలముల నొందుదురు అని యాజ్ఞాపించి వారలనెల్ల నిలిపి
సపరివారుండై స్వపురమున కరిగెను కోలదానవుఁ బోలియించి
విష్ణుపదీజలంబుల స్నానముచేసి శ్రీబలరాముఁడు మధురానగర
మున కరిగిన యీకథను బఠించినఁ బాపము లడంగును

మహాశయులారా! బలరాముని మాహాత్మ్యమును వింటిరి. ఇందుఁ గల విశేషముల నాలకింపుఁడు. బలరాముఁడు దశావతారములలో నొక్కయవతారమెత్తిన విష్ణువు కదా. కొందఱు దశావతారములలోఁ గృష్ణుని జేర్చిరి. కాని కృష్ణావతార మీయవతారములలోఁ జేరినది కాదు. ఆ యవతారస్థితి వేఱు. దాని కింకొక్కటి సమానము కాదు. కావున నాచర్చ యిటఁ జేయను. ఈ కథనుబట్టి బలరాముఁ డవతారపురుషుఁడని తెలుచున్నది. భగవంతుఁ డొక్కపర్యాయము రెండురూపములఁ నవతరించునా? అట్టి తెలివితక్కువపని యేల చేయును? అని కొందఱందురు. కాని వారికిఁ గర్మసిద్ధాంతము మది నాటియుండదని నా తాత్పర్యము. అది మదిఁ బదిలపడియుండిన వా రిట్లనరు. రామావతారమునఁ జావనివానరులు రక్కసులును గొందఱు గలరు. వారెల్ల నీ ద్వాపరాంతమున నవతరించి బలరామునిచేఁ దెగిరి. పరశురాముఁడుండఁగా శ్రీరాముఁ డవతరింపలేదా? ఎవ్వరెవ్వరిచే నేకాలమునఁ దెగవలయునో వారికొఱ కాకాలమున నాయవతారము గలుగును. భగవంతుఁడు కర్మస్వరూపుఁడు కదా. బలరామునిచే మృతినొందుప్రాణుల శ్రీకృష్ణుఁడు వధింపఁగలఁడు. కాని స్వోక్తివ్యాఘాత మొనరించినట్లగును. కావున శ్రీహరి రామకృష్ణరూపముల నవతరించెనని యెఱుంగవలయును.

బలరాముఁడు మధురానగరమున నుండఁగాఁ దనకొఱకై కాచియున్నజీవుఁడు స్మృతిగోచరుఁ డయ్యెను. వెంటనే శ్రీకృష్ణునిం గూడిపోవక తానొక్కండ బయలువెడలి కతిపయపరిజనులంగూడి వేటనెపమునఁ బోయెను. త్రోవలో శ్రీబలదే

పుని వెదకుకొనుచుఁ గౌశాంబీనగరవాసులగు ప్రజ లత్యా ర్తులై వచ్చుచు నెదురుపడిరి వారి రాక బలదేవుఁ డెఱుంగును. అందులకే కదా పోవుచుండెను వారియార్తి నాలకించి తనప యనము చాలించినట్లు నటించి వారింగూడి కౌశాంబీనగరమున కరిగెను ఆప్రజలు తమ రాజును గూర్చి పలుకునపుడు,

"పుత్రవ త్పాలితా _స్తేన మహాసౌఖ్యసమన్వితాః"

అని పలికిరి అట్టి యార్తికాలమునఁగూడఁ దమప్రభువును దండ్రివలె భావించిరని వారిమాటలంబట్టియే కానఁబడియెడిని రాజన నట్టివాఁడే కదా రాజ్యమే రాజునకుం గుటుంబము ప్రజలే సంతానము కావుననే కౌశాంబీనగరాధిపతి నంతగా నాప్రజలు కొనియాడి యాతనికి రాజ్య మిప్పింపుమా యని భగవంతుని బ్రార్థించిరి ఆకాలపు మానవులస్వభావ మట్టిది అందఱు ప్రభువులు కాఁగోరునాచార మాకాలమున లేదని దీనిచే స్పష్టము కాక మానదు న్యాయప్రవర్తకుఁడగు ప్రభువు నకు లోఁబడి ప్రవర్తించు సదాచారమే పూర్వకాలమునఁ గలదని శతశః సహస్రశః పలుకవచ్చును గదా

కంసుఁడు మృతినొందినను బ్రజలకష్టము లంతము నొందవయ్యెను తదనుచరులు తద్బంధువులు తన్మిత్రులు క్షితి నందందుఁ గలరు వారిబాధలన్నిటిని వదలించినఁగాని ప్రజల యార్తి తొలగదు అందుఁ గోలాసురుఁ డొకఁడని యెఱుం గఁదగు శాపవశమున వంగరాజగు దృఢాశ్వుఁ డొకమహర్షి కురూపమును జూచి పరిహాసించెను దాన నమ్ముని యాగ్రహ మూని శపించెను క్షమగల్గియుండుట మునులకు నైజమై యుండ నేల శపించెనన్న ప్రశ్నము రావచ్చును కాని యా

క్షమ లోకమున కిట్టితటి నుపయోగింపదు ఆరాజు తొలిజన్మమునఁజేసిన పాపఫల మనుభవమునకు రావలెఁ గదా అట్టి దుష్కర్మప్రేరితుఁ డయిరయే యారాజు పరిహసించెను ధర్మచరితుఁ డైనను దుష్కర్మము తన్నుఁ బురికొలుప నతఁ డా దుష్కార్య మొనరించెను ఆకర్మమే యమ్మునిని శపింపుమా యని ప్రోత్సహించెను. కావున నతఁడు శపించెను మునిని గాంచి నవ్వుచుగాన ముఖాంగము దోష మొనరించెను కాన నీవు వరాహముఖము భయంకరదంష్ట్రలు గల దానవుఁడవు కమ్మా యని శపించెను ఆమునివాక్య మోఘము కాఁబట్టియే,

"శ్లో॥ లౌకికానాం హి సాధూనా మర్థం వా గనువర్తతే,
ఋషీణాం పునరాద్యానాం వా చ మర్థోనుధావతి"

ఉత్తరరామచరిత్రము

"హి యస్మాత్ లౌకికానాం ప్రాకృతానాం సాధూనాం సత్యవాదినాం వాక్ వాక్యం అర్థం అభిధేయం వస్తు అనువర్తతే లక్షీకృత్య ప్రసరతి పునః కింతు అర్థః అభిధేయవిషయః ఆద్యానాం ప్రాథమికానాం ఋషీణాం వసిష్ఠాదీనాం వాచం వాక్యం అనుధావతి అనుసృత్య ఉత్పద్యత ఇత్యర్థః లోకే యద్యద్వస్తు ప్రసిద్ధ మస్తి ప్రాకృతసత్యవాదిన స్తత్తదేవ వదంతి నతు తేషాం వాక్యతో వస్త్వంతర ముత్పద్యతే కింతు బ్రహ్మర్షయో యద్యద్వదంతి తత్తదేవ అసదపి ఉత్పద్యతే ఇతిసరళార్థః"అని వ్యాఖ్య అన్నసూక్తి కల్గినది మహర్షు లేవిధముగాఁ బల్కుదురో యది యసాధ్యకార్యమైనను సాగును సామాన్యులగువా రన్నమాట యట్లు ఫలింపదు కారణ మేమనఁగా సత్కా

ర్మముల నాచరించి తత్ఫలములనుగోరక వానిని బ్రహ్మార్పణము చేసిన జ్ఞానధనులే మహర్షు లనఁబడుదురు వారివాక్కు ఫలించుతఱినిగాని వెలువడదు అది వెడలినయెడల దాన నేదో యొక లోకోపకార ముండును ఆవాక్కు భగవత్సంకల్పానుసారమే బయలువెడలును గాని వృథా కాదు ప్రకృతవిషయమున నీపద్ధతి యన్వయించునా యన్న వినుఁడు బలరామునిచేఁ జావఁదగిన ప్రాణు లెందఱో గలరు బలరాముఁ డచటికి వచ్చుటకు హేతు వుండవలెను సూత్రధారుఁడు లేకయున్న నాటకము సాగదు ఒక్కఁడు పెద్దతనము పూనకున్న సంసారయాత్ర సాగదు అట్లే వీరినందఱి నొకతట్టు చేర్పఁగలవాఁడుండవలెను అట్టివాఁడే యీ కోలదానవుఁడు భగవదాగమనకుఁ బ్రజలయార్తి కారణము అందఱును మలమలమాడ్చువాఁ డుండినఁగాని శిష్టజనులందఱు ఘోషింపరు అత్యుత్కటాధర్మములు సాగుచుండినఁగాని భగవంతుఁ డవతరించి వాని నడంపఁడు కావున నమ్మునిని దోలుతఁ బురికొల్పి యాతని శపింపఁజేసినదియుఁ గర్మమే కోలదైత్యుని బాపకార్యములు చేయ బ్రోత్సహించినదియుఁ గర్మమే ప్రజలు బాధపడున ట్లొనర్చునదియుఁ గర్మమే కర్మమున కడ్డము లేదని యెఱుంగుటయే సౌజన్యము కావునఁ గర్మసిద్ధాంతము బలవత్తరము దాని నాపఁజాలువాఁడా సర్వేశ్వరుఁడు కాని యితరుఁడు లేఁడు

“శ్లో॥ యదా యదా హి దర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజామ్యహమ్ ॥

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతాం,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే ౮

భగవద్గీతా ౪ అధ్యాయము.

"యదాయదా హి ధర్మస్య గ్లానిః హానిః వర్ణాశ్రమాదిలక్షణస్య ప్రాణినా మభ్యుదయ నిశ్శ్రేయససాధనస్య భవతి భారత! అభ్యుత్థాన ముద్భవః అధర్మస్య తదాతదా ఆత్మానం సృజామ్యహం మాయయా" అని శంకరభాష్యము

అను నీ భగవద్వాక్యము పైయర్థమునే స్పష్ట ఆచుచున్నది భగవంతుని నవతరింపఁజేయు కార్యమనఁగా నితరులచే నేమాత్రము సాధింపశక్యముగానంత యసత్కార్మ జాతము ధరఁ బ్రబలినమీఁద గత్యంతరము లేదని భగవంతునకుఁ దోఁచును అపుడు ప్రకృతి నాశ్రయించును ఆకార్యమును సాధింపఁజాలు రూపమలవడ నాప్రకృతియే చేయును ఆ రూపమున నాకార్యమును దీర్చి తనరూపము నుపసంహరించుకొనును బలరాముఁ డీమహాకార్యమును జేయుటకే యవతరించెను కౌశాంబీనగరమున కధర్మరూపరాక్షసునివలనఁ గల్గిన బాధలం దీర్చి కాపాడెను కాఁబట్టి బలరాముఁడు కృష్ణననుచరుఁ డన్నదురర్థ వెగిరిపోవునదియే గాని చర్చించినచో నిలువదు. అట్టులౌట బలరాముఁడు సామాన్యుఁడన్న దురర్భవమును వీడి ధర్మరక్షణార్థ మవతరించిన శ్రీమన్నారాయణమూర్తియే యని భావించి భజింపుఁడు ఇరువురుగా నేల యవతరించుచున్న వొండిప్రశ్నము చేయకుఁడు ఈ యిరువురివలనఁ దెగి ముక్తిని గాంచఁదగుజీవులు పెక్కండ్రు గలరు వారింబోలి యించుటకే యిట్లవతరించెనని నమ్ముఁడు

ఇంక నుద్ధవుఁ లింగార్చి నాలుగుమాటలు వ్రాయవలసి వచ్చినది మాండూకముని బలరామునిరూపమును గల్పించు కొని బలరాముఁడు భూమియం దవతరింపకముందే నియతి జపము చేయుచుండెను ఇది యసంగత ప్రసంగము కాదాయని మీ రూహింతురుగదా యని నే నెఱుంగుదును విను డు భక్తుఁడు నిర్గుణుఁడు రూపనామశూన్యుఁ డగుభగవంతుని భజింపఁగోరి యొకరూపమును గల్పించుకొనును వాస్తవముగా రూపము కల్పితమే నామ మట్టిదే కల్పించుకొనకున్న నేమి బాధయని యాక్షేపింపరాదు మనోవీధి నొకరూపము పొడ కట్టినఁగాని ధ్యానింప వీలుండదు జగదాకారముగా ధ్యానింప రాదా యన్న నాస్థితి శుకునివంటివారికింగాని కలుగదు అట్టి వాఁడు తపస్సుచేయ నక్కఱలేదు సదా తద్భావభావితుఁ డగుచుండును అదియే కర్తవ్యము అట్టిభావము సర్వజనసుల భము కాదు విగ్రహములఁ బూజించువారలకంటె మనోవీధి భగవద్రూపమును గల్పించుకొని ధ్యానించువాఁ డుత్తమో త్తముఁ డనఁబడును సర్వదా లోహమయవిగ్రహములఁ జెంత నుంచుకొని గంధపుష్పాదుల నర్చించుచుండుట వృద్ధిమార్గము కాదు మహర్షులుకూడ విగ్రహములఁ బూజించినట్లు పురాణ ములు ఘోషించునుగదా యని యడుగుదురేమో పూజించు టయు సత్యమేయని మన మంగీకరింపవలయును ఏలయనఁగా లోకసంగ్రహార్థమని తలంపుఁడు

"శ్లో॥ యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే"

అన్నగీతోక్తిఁ బరికింపుఁడు జనకాదులు లోకసంగ్రహార్థమై

కదా పామరులంబోలి యన్నికార్యములు చేసిరి ముక్తులుం గూడఁ దమరుచేసిన లోకు లాచరింతురన్న భావమునుగల్గియే కర్మము లాచరింతురు విగ్రహములం బూజింతురు అంతియే గాని యాత్మారాముని మనోవీథిని గనుఁగొనలేకకాదని యెఱుంగవలయును కావున మాండూకముని తనమది కింపగురూపమును గల్పించుకొని భగవంతు నారాధించుచుండ నారూపమునే దాల్చి భగవంతుఁ డవతరించి యాత్రావ్యాజమున నచటికింబోయి తన యనంతత్వమును మదికిం దోఁచునట్లుచేసి యతనికి స్మృతిని గల్పించి వరమిచ్చెను వరమడుగుమనఁగా నా మాండూకముని భాగవతసంహిత నుపదేశింపుమని కోరెను. ఏల? అనఁగా భగవద్దర్శనమునఁ దానుదరించితిననియు లోకులను దరింపఁజేయఁ దత్త్వమును బ్రధానముగాఁ దేలుపుభాగవతము నుపదేశింపఁ బ్రార్థించెననియు నామునిభావ మని మన మూహింపవలయును ఆవర మీయఁగోరి యప్పుడే దాని నుపదేశింపకముం దాకార్యము ఫలించుననియు నుద్ధవుఁ డుపదేశింపఁగలఁడనియు దాని కనువగుసమయము రాఁగలదనియుఁ జెప్పెను దీనియంతరర్థ మేమైయుండునా యని యించుక పరికింతము

భక్తులయశస్సు లోకమునఁ బ్రఖ్యాతముగావలయునని భగవంతుని యాశయము తానెఱింగింప సమర్థుఁడయ్యు దాని నుద్ధవునిద్వారా వ్యాపింపఁజేసినచో నా భక్తవర్యునికీర్తి విస్తరిల్లుననియు శ్రీభాగవతము నెఱింగిన యుద్ధవుఁడు భగవత్కారణకు బాత్రుఁడయ్యెను మన మట్లేచేయుదమని కొందఱయినఁ బ్రయత్నింతురనియు శ్రీహరి యభిప్రాయము అంతియగాక

ఆభాగవతమును సభాముఖమునఁదెల్పినఁ బెక్కుమంది తరింతు రనియు బలరాముఁ డూహించెను కావున ముం దుద్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణప్రసాదపాత్రుఁడై యాభగవంతుఁడు స్వాంశమును దనయందుఁ బ్రవేశింపఁజేయుటవలనఁ దేజశ్శాలియై సభాముఖ మున నీకు నుపదేశించుననియు వరమిచ్చెనని మన మెఱుంగవల యును తనకుఁ బ్రసిద్ధిరావలయుననియు నితరులకు రాఁగూడ దనియు నీచాత్ముల కుండుభావము భగవంతున కుండునా' తన భక్తులు లోకోద్ధారకులు కావలయుననియే శ్రీహరియా శయము ఇంకొక్కమాట ఇది యనవసరమని భావింపక శ్రద్ధమైఁ బఠింపుఁడు. పఠించునపుడే నాపైఁ గోపమూనకుఁడు. విషయమును దెలిసికొని మదియందుఁ దానిం దర్కింపుఁడు నేఁ జూపినప్రమాణముల నాలోచింపుఁడు అవి కల్పితములను శంక గల్గిన నాగ్రంథమును జూడుఁడు దానిభావము నెఱుం గుఁడు ఇన్నియుఁ బరిశీలించినపిదప నాభావము సమంజసము గాఁ దోఁపకున్న నపుడు భావమిది సమంచితముకాదని నిశ్చ యించుకొనుఁడు అంతవఱకాతురంపడి నాపైఁ బడకుఁడు

బలరాముఁడు మాండూకమునికి రాఁబోవుకాలమున నీయుద్ధవుడు కృష్ణోపదేశమునఁ బవిత్రాంతఃకరణుఁడై నీకు భాగవతసంహిత నుపదేశించునని వరమిచ్చెను గదా ఆప్రకా రమే యుద్ధవుఁడు ద్వారకలో దుర్నిమిత్తములు తోఁచినపుడు శ్రీకృష్ణుఁడు గోపాలురతో నీమహోత్పాతములు గన్పట్టుటఁ జూడఁగా యాదవకులము నశించునని తోఁచెడిని అని పలుకు నపు డుద్ధవుఁడు చెంతనుండి యాలకించుచు నేకాంతమున

నొకనాఁడు శ్రీహరితో నన్ను వైకుంఠమునకుం దోడుకొని పొమ్మని ప్రార్థింపఁగా శ్రీహరి బలదేవుఁడు మాండూకముని కొసంగిన వరమును దలంచి యుద్ధవుఁడు కొంతకాలము భూతలంబుననుండి శ్రీమద్భాగవతసంహిత నెల్లర కుపదేశించుటొప్పునని యూహించి యాతనికి మహాదరణంబున భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములపద్ధతుల నుపదేశించి,

"శ్లో గచ్ఛోద్ధవ మయాదిష్టో బదర్యాఖ్యం మమాశ్రమమ్,
తత్ర మత్పాదతీర్థోదే స్నానోపస్పర్శనైశ్శుచిః
ఈక్షయాలకనందాయా విధూతాశేషకల్మషః,
వసానో వల్కలాన్యంగ' వనభుక్సుఖనిస్పృహః
తితిక్షుర్ద్వంద్వమాత్రాణాం సుశీలస్సంయతేంద్రియః,
శాంతస్సమాహితధియా జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతః,
మయానుశిక్షితం యత్తే వివిక్తమనుభావయన్
మయ్యావేశితవాక్చిత్తో మద్ధర్మనియతో భవన్,
అతిక్రమ్య గతీస్తిస్రో మామేష్యతి తతఃపరమ్" ౪౪
శ్రీభాగవతము ౧౧ స్కం. ౨౯ అధ్యాయము.

అని యిట్లాజ్ఞాపించెను ఆయానతి శిరసావహించి యాయుద్ధవుఁడు బదరికాశ్రమమునకుం బోయెను ఈకథ గూఁడ బైబలరాముని యుపదేశమున కనుబంధముగనే శ్రీభాగవతమున నున్నది

ఉద్ధవుఁడు భగవదాజ్ఞను నొదలదరియించి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవుచుండఁ ద్రోవలో విదురుడు కనంబడి కుశలప్రశ్నముచేసి యాదవప్రళయాదుల నడిగెను ఉద్ధవుఁడు చెప్పఁదగిన మాటలుచెప్పి తాను బదరికాశ్రమమునకుఁ బోయెను.

ఉద్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణలీల లుపదేశించి యాత్రకుంబోవఁగా విదురుఁడాయుపదేశమునఁ దృప్తిపడక యమునాతీరమునకుం బోయి మైత్రేయమునిం గాంచి ప్రశ్నించి వారినుండి యనేకవిషయముల నెఱింగెను ఈవిషయము శ్రీభాగవతమున మూఁడవ స్కంధమున, నాల్గవయధ్యాయాంతమున నున్నది

"అన్యేషాం దుష్కరతరం పశూనాం విక్లబాత్మనాం,
ఆత్మానం చ కురుశ్రేష్ఠ కృష్ణేన మనసేక్షితం,
ధ్యాయన్ గతే భాగవతో రురోద ప్రేమవిహ్వలః,
కాళింద్యాః కతిభిస్సిద్ధ అహోభిః కౌరవర్షభః,
ప్రాపద్యతస్వస్సరితం యత్ర మిత్రాసుతో మునిః 36

ఆవల మైత్రేయముని యనేకధర్మముల నుపదేశించి విదురుని సంశయములఁ బాపెను మైత్రేయకధితమగువిషయము భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యబోధకముగా నున్నది. ఆయుపదేశమున వీతసంశయుఁడై విదురుఁడు భగవద్ధ్యానతత్పరుఁ డయ్యెను ప్రకృతవిషయ మేమనఁగా,

మైత్రేయముని ద్వాపరాంతమున యమునాతీరమునఁ దపమొనరించుచుండెనని దీనింబట్టి స్పష్టమైనది కదా ఆమైత్రేయుఁడు కలియుగము నైదువేలవత్సరములు దాఁటఁగా యుగమహిమమున విజ్ఞానము క్షీణింపఁగాఁ దా నొకరియం దావేశించి జ్ఞానము నుపదేశించు ననుప్రతీతిని గొందఱు కల్పించిరి కొంద ఱామైత్రేయుఁడే యవతరించునని పల్కిరి ఆ యుపదేశము చేయువారే జగద్గురువులని మఱికొందఱు పల్కుచున్నవారు ఇది మూఢవిశ్వాసమూ లేక యిందేమేని సత్యముగలదా యని యించుక విచారింతము ఏదో యొక్కవిశ్వాసము

లేకున్న నెవ్వరు నేవిషయమును దెల్పరు వంచకులు కొంద రుందురుగాని వారిట్టి సద్విషయములజోలికిం బోరు ఈకాలమునఁ బెక్కుతావుల నొక్కయవతారము బయలువెడలునని చాలమంది యాశించుచున్నారు కారణమేమో తెలుపఁజాలను కొందఱదిగో వీరభోజవసంతరాయఁ డవతరించు నందురు కొంద ఱెవ్వఁడోయొకఁ డవతరించు నందురు కొందఱిదిగో నేనే యవతారపురుషుఁడ నందురు మొత్తముమీఁదఁ బ్రతిమతమువారు నవతారపురుషుఁడు వచ్చునని యాశించుచున్నారు కారణమిందులకు మనోదౌర్బల్యమే యని నే నూహించుచున్నాఁడను ఏలన మతగ్రంథములం బఠించి తదర్థమును దెలిసికొనఁజాలు బుద్ధి తగ్గినది అంతమాత్రము శ్రమమునకు బుద్ధి యోర్వఁజాలదు కావున నిధిగా నొక్కఁడు జ్ఞానసారమును దెల్పిన మ్రింగవలయునని వీరిభావమై యుండనోపును అదికల్ల ఏనాఁటికి నది సరిపడుభావము కాదు ప్రయత్నము విశేషించిచేసినఁగాని విజ్ఞాన మలవడదు దానికిఁ బ్రాక్తనసత్కర్మము తోడ్పడవలయును ఎల్లరకు నుపదేశింప నొక్కగురువు పుట్టునన్నమాట పరిహాసపాత్రము వారికిఁ గర్మసిద్ధాంతము తెలియదు భగవంతుని యేయవతారమున నీపని సాగియుండ లేదని నిఁక నొక్కమహర్షి చేత నగునాయని యూహించినఁ గాదనితోఁచును

మైత్రేయుఁడే యవతరించియో తనశిష్యునిబంపియో కలియుగమున నెల్లరఁ దరింపఁజేయఁబూనిన నాయుపదేశమెట్లుండునని యించుక పరిశీలించుట న్యాయము మహర్షులు జాతిమతముల నంగీకరించువారు కాని జాత్యైకక్యము నంగీకరించు

వారు కారుగదా మైత్రేయముని విదురునకుపదేశించుచు ననేకేతిహాసములం దెల్పుచు నందొకచో,

"తత్రాపి స్పర్శవేదిభ్యః ప్రవరా రసవేదినః,
తేభ్యో గంధవిదశ్శ్రేష్ఠా స్తతశ్శబ్దవిదో వరాః ౩౦
రూపభేదవిద స్తత్ర తతశ్చోభయతోదతః,
తేషాం బహుపదాశ్శ్రేష్ఠా శ్చతుష్పాదా స్తతో ద్విపాత్.
తతో వర్ణాశ్చ చత్వార స్తేషాం బ్రాహ్మణ ఉత్తమః,
బ్రాహ్మణే ష్వపి వేదజ్ఞో హ్యర్థజ్ఞో హ్యధిక స్తతః ౩౨
అర్థజ్ఞా త్సంశయచ్ఛేత్తా తతశ్శ్రేయాన్ స్వకర్మకృత్,
ముక్తసంగ స్తతో భూయాన్ న దోగ్ధా ధర్మమాత్మనః ౩౩
తస్మాన్మయ్యర్పితాశేషక్రియార్థాత్మా నిరంతరః,
మయ్యర్పితాత్మనః పుంసో మయిసన్న్యస్తకర్మణః ౩౪
న పశ్యామి పరం భూత మకర్తు స్సమదర్శనాత్,
మనసైతాని భూతాని ప్రణమే ద్బహుమానయన్ ౩౫
ఈశ్వరో జీవకలయా ప్రవిష్టో భగవానితి,
భక్తియోగశ్చ యోగశ్చ మయా మాన వ్యుదీరితః" ౩౬

శ్రీ భాగవతము ౩ స్కం ౨౯ అధ్యాయము.

ఇట్లు మైత్రేయుఁ డుపదేశించిన ట్లున్నది జాతిమతము లుండ రాదనువారు మైత్రేయశిష్యులుగాని మైత్రేయాంశావేశితచిత్తులుగాని కారాదు కదా ఎల్లరకు నొక్కరీతి జ్ఞానము నుపదేశించుట యనఁగాఁ గర్మసిద్ధాంతమేమియో వా రెఱుంగరనుటయే కాని వే రేమున్నది?

"ప్రకృతేర్గుణసమ్మూఢా స్సజ్జంతే గుణకర్మసు,
తానకృత్స్నవిదో మందాన్ కృత్స్నవిన్న విచాలయేత్"

"ప్రకృతేర్గుణైః సమ్మూఢాః సమ్యఙ్మూఢాః సంతస్సజ్జంతే గుణానాం కర్మసు గుణకర్మసు వయం కర్మ కుర్మః ఫలాయేతి తాన్ కర్మసంగినః అకృత్స్నవిదః కర్మఫలమాత్రదర్శినః మందాన్ మందప్రజ్ఞాన్ కృత్స్నవిత్ ఆత్మవిత్ స్వయం న విచాలయేత్ బుద్ధిభేదకరణమేవ చాలనం తన్నకుర్యా దిత్యర్థః" అని శంకరభాష్యము

దీనిచేత మందప్రజ్ఞులయి కర్మఫలముల నాశించిచేయు వారికి బుద్ధిభేదము కల్గింపఁగూడదనుటచేత వారికి జ్ఞానము నుపదేశించి యాకర్మములనుండి వారిని దప్పింపరాదనికదా దీని భావము ఇట్లుండఁ "గలిపి కొట్టగా కస్తూరిరంగా" యన్నట్లు సర్వజనులకొక్కరీతిగా ధర్మములుండునని యుపదేశించుటయు శాస్త్రముకాదా. మైత్రేయుఁ డట్టిపద్ధతి కంగీకరించునా' కావున మైత్రేయుఁ డావేశించియో యవతరించియో లోకగురువనఁ బడఁగుననుట కల్లయని దీనినుండి తేలుచున్నవి ఇంతియగాక కలిధర్మముల భారతాదులు తెలిపియున్నవి వానికి విరుద్ధముగా నీ జగద్గురువుని రాకకల్గిన నవి యసత్యము లవవలయుఁ గదా ఆమాట యనుటకంటె నీవార్త మూఢవిశ్వాసమన్న మేలుకదా ముప్పదిసంవత్సరముల క్రిందనే వీరభోజవసంతరాయలు పుట్టి పెరుగుచున్నాఁడని యొకప్రతీతి గల్గినది ఇట్టి వెన్నియో ప్రతీతులు గలవు ఇవికల్గుటకుఁ గారణము లివియని తెల్పఁజాలనుగాని దీన నించుకమూఢమతులకు మతాభిమానముదయించుటకుఁ గల్పితమేమో యని యూహించుచున్నాఁడను అంతమాత్రము ఫలముకల్గినను జాలదాయన్న నది సత్యమూలముకాదేని శాశ్వతముగా నిలువఁజాలదనియు దానఁ

గీడుమూఁడుననియు నాయాశయము కావున భక్తులగువారు మనమహర్షు లుపదేశించిన వివిధవిషయములను దమకనుకూల మని తోఁచినవానినిఁ గైకొని వానిని శక్త్యనురూపముగా నాచరించి భక్తిమార్గమును బరిశీలించి భగవంతుని శ్రీరాధా మాధవుని ధ్యానించి తన్నామమును వినుతించి కృతకృత్యులు గావలయును తెలియనివా రాసక్తమతులైనవారి కుపదేశింప వలయును ఇదియ యీకాలమునఁ గర్తవ్యమని నాయాశయ మును దెల్పుచు ననంతరకథావిశేషములఁ జెప్పఁబూనెదను

మధురాపుర మాహాత్మ్యము

* ఈకథల నారదముని తెలుపఁగా బహుళాశ్వభూజాని మునీంద్రా! భగవంతుఁడగు బలదేవుఁడు తీర్థయాత్రనుముగించి కోలాసురుం బొలియించి మధురకేతెంచెనని వింటిని ఆహా! ఆమధురానగర మెంతధన్యము! అట్టిభగవంతుఁ డందుండెను గదా అంతకంటె విశేషపుణ్య మేముండును? ఆ మధురానగర మాహాత్మ్యమును విన గోరెదను ఆనగరరక్షకుఁ డెవఁడు? ఆ పురవృత్తాంతమునెల్ల సవిస్తరముగా వచింపుమా యని ప్రశ్నింప నారదముని యిట్లు బదులు చెప్పెను రాజేంద్రా! మధురానగర మేమని వర్ణింపఁగలను? పూర్ణతముఁడై భగవంతుఁడై క్లేశనాశకుఁ డగు శ్రీహరియే మధురానాయకుఁడని నమ్ముము మున్ను భగ వంతునిచే నావిగ్రహము కపిలముని కొసంగెను ఆకపిలముని ప్రసన్నుడై శతమన్యువున కొసంగెను రాక్షసేంద్రుఁడగు రావణాసురుఁ డాదేవతల జయించి యావిగ్రహమును బూజించి

---

*ఈకథ గర్గసంహిత మధురాఖండము ఇరువదేనవయధ్యాయమునుండి సంగృహీతమని యెఱుంగునది ఇది బహుళాశ్వనారదసంవాదముగా నున్నది

పుష్పకమున నునిచి లంకానగరమునకుం గొనిపోయెను అందా విగ్రహము చిరకాల మర్చింపఁబడుచుండెను అంతఁ గొంతకాలమునకు నా రావణుని జయించి శ్రీరామచంద్రుఁడద్దాని నయోధ్యకుం జేర్చెను ఆవిగ్రహము వారాహమని యెలుంగుము లవణాసురసంహారానంతరము శత్రుఘ్నుఁడు శ్రీరామచంద్రుని దర్శించి ప్రార్థించి యామూర్తినిబడసి పదిలముగాఁ గొనిపోయి మధురానగరమున స్థాపించెను ఆపురమునఁ గలవారెల్ల నామూర్తిని బూజించి కృతార్థులైరి వరదానముల నెల్లర నామూర్తి తన్పుచుండెను. కపిలవారాహనామ మానగరమున నామూర్తికి విఖ్యాతమయ్యెను ఆతఁడే మంత్రివరుం డనఁ బరఁగెను భూతేశ్వరుఁ డనునామమున శివుఁ డానగరమున కేబాధలు లేకయుండఁ గాపాడుచుండును పాపాత్ముల దండించుచు సుకృతాత్ములకు శుభములొసంగుచు నాశంకరుఁ డందుండును దుర్గతినాశిని యగునంబిక మహావిద్యయనియుఁ జండికయనియు దుర్గయనియు నామములఁదాల్చి సింహవాహనారూఢయై మధుర యందు నివసించును కావున దానిని బాధింప నెవ్వరికే నశక్యము మధురానగరచారుఁడను నేనే సర్వలోకములఁ గ్రుమ్మరుచుఁ దన్మహిమమును దెల్పుచుందును ఎల్లరవృత్తాంతములను శ్రీకృష్ణునకుం దెల్పుటయే నా ప్రధానకార్యము రాజేంద్రా! మధురానగరమునడుమ కరుణాస్వరూపిణి యగునంబిక మధురాదేవి యనంబరఁగి యాఁకొన్నవారి కన్నమిడుచు నుండును చతుర్భుజములుగలిగి శ్యామలాంగులైన శ్రీకృష్ణపార్షదులు మధురానగరమున మృతినొందినవారిని గొనిచన విమానములఁ గైకొనివచ్చుచు వీరిని దోడ్కొని పోవుచుందురు భగ

వంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని యంగసంభూతమే మధురాపుర మని
నమ్ముము కావుననే దానిదర్శించినంతనే మనుజుఁడు కృత
కృత్యుం డగును

పూర్వము మధురానగరమహిమము నెఱింగిన విరించి
యందు నిరాహారుఁడై శతవర్షములు తపమొనరించెను హరి
మంత్రము జపించెను స్వాయంభువుఁ డనుకొడుకును బడసెను
భూతేశ్వరుండగు నీశ్వరుఁడు మధురానగరమునకుఁ జెంతనున్న
మధువనమున దివ్యవర్షశతములు తపంబొనరించి శ్రీకృష్ణప్రసాద
పాత్రుఁడై వెలసెను మధురానివాసమును గోరెనుగాన నద్దానిం
బడసి భగవంతుని సేవించుచున్నవాఁడు భూపాలా! నేను
గూడ శ్రీకృష్ణప్రసాదమును బొంది మాధుర్యమండలమునఁ
గొంతకాలము నివసించుచుఁ దిరుగుచుఁ దద్వార్తాహారుఁడనగు
చారుండ నైతిని దుర్గయు ననేకసంవత్సరములు నియతిఁబూని
భగవద్దాస్యము నొంది మధురానగరమున నివసించెను ఇంద్రా
దు లామధువనమునఁ దపంబొనరించియే యిష్టసిద్ధులం బడసిరి
మధువనురాక్షసుఁడు తపంబుచేసి యందఱికంటె బలవంతుఁ
డయ్యెను మాధవమాసమున భగవంతునితోఁ బోరాడెను
సప్తర్షు లిందుఁ దపంబొనరించి తపస్సిద్ధి నందిరి రావణాదు లీవ
నమునఁ దపంబొనరించి యత్యద్భుతపరాక్రమమును గడించిరి

ఇఁక నీ పురమాహాత్మ్యమును వివరించెద బహుళాశ్వ
రాజా! ఆలకింపుము ఆదివరాహమూర్తిని ధరించిన శ్రీమహా
విష్ణువు భూమి జలనిమగ్నయై క్రుంగ నిజదంష్ట్రాగ్రమున దాని
నెత్తి యేచుఁగు పద్మమును దుండాగ్రముననెత్తి పట్టుకొను
లాగున ధరించి యీమాహాత్మ్యమును జెప్పెను మధురా

మహిమమును వచించునతఁడు భగవన్నామసంకీర్తనఫలము నొందును ఈపురమహత్త్వమును విని శ్రీకృష్ణకథాశ్రవణఫలము నొందును మధురానగరమును జేరిన భగవద్దర్శనపుణ్యమును బడయును ఆనగరమును జేరిభుజించిన ననంతఫలము గలుగును నివసించుభాగ్యమే కలిగినఁ జెప్పవలసినదేమి? నివాసమున యోగీశ్వరుల కేఫలముగలుగునో యది కల్గును ఎవనిపాదములు మధువనమును ద్రొక్కవో యవి నిరర్థకములు ఎవనికన్నులా పుణ్యవనమును జూడలేవో యవి నిష్ఫలములు ఎవనిచెవు లామధువనమహిమమును వినఁజాలవో యవి నిరర్థకములు ఎవనివాక్కు తన్మహిమము నుతింపదో యది సార్థకము కాదు ౧ జా॥ ఈ నగరప్రాంతమున ననేకతీర్థములు గలవు ఒక్కొక్కటియు సకల పాపముల హరింపఁజాలును అట్టిమధురానగరమునకు నమస్కరించుచున్నవాఁడను గోలోకనాథుఁ డనేకబ్రహ్మాండనాయకుఁడు సాక్షాత్తుగా నిందుండును అట్టిభాగ్యమును బడసిన యీనగరమునకు నమస్కరింతును తక్కుంగల నగరములఁ జేరొకననేల? ఏనగరము నామస్మరణమాత్రమునఁ బాపముల హరించునో ఏదిదర్శించినంతన భగవద్దాస్యలాభమును గల్గించునో వీథులదర్శించినంత నేది ముక్తినను గ్రహించునో ఆనగరమును మించినపుణ్యనగర మేదియుండును? కాశ్యాదినగరములు ముక్తిమాత్ర మీఁగలవు మధురానగరము ధర్మార్థకామమోక్షము లను చతుర్విధపురుషార్థముల నిచ్చును పురిశ్వరియు శ్రీకృష్ణపురియు వ్రజేశ్వరియు నను మొదలగునామములఁ బ్రసిద్ధిగన్న మధురానగరమునకు నమస్కారము లొనర్చెదనని

నారదముని తెలుప బహుళాశ్వరాజు పరమాశ్చర్యపరిపూర్ణ మానసుం డయ్యెను

" శ్లో॥ అరుణాధరామృత విశేషితస్మితం
వరుణాలయానుగతవర్ణవైభవమ్,
తరుణారవిందదళదీర్ఘలోచనం
కరుణామయం కమపి బాలమాశ్రయే ౧౭
లావణ్యవీచీరచితాంగభూషాం
భూషాపదారోపితపుణ్యబర్హామ్,
కారుణ్యధారాళకటాక్షమాలాం
బాలాం భజే వల్లవవంశలక్ష్మీమ్ " ౧౮

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. 3 ఆశ్వాసము.

మహాశయులారా! ఇంతదనుక శ్రీకృష్ణబలరాముల బాల్యక్రీడలు వర్ణితములయ్యెను వారియమానుషక్రీడ లున్న వున్నట్లు వచియింపఁ దరముగాదనుట మీా రెఱింగినవిషయమే పురాణముల ననుసరించి యించుక వ్రాసితిని ఇఁక భూభార హారణార్థమై శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మొనరించిన మహాకృత్యముల వ్రాయవలయును కంసాదులవధించుట భూభారహరణము కాదాయన్న నౌననవచ్చును గాని మహాకార్యములు పెక్కు లున్నవి అన్నియవతారములకన్న నీయవతారమునఁ గలవిశేషము తాఁజేయుటయే గాక యితరులతోఁ గార్యములు చేయించుటయేయని యీావఱకే పెక్కుతావుల వ్రాసియుంటిని గదా అట్టికార్యము లీవఱకు శ్రీకృష్ణుఁడు చేసినది లేదు తాఁజేయుచు నితరులద్వారా చేయించుచుఁ దాను సాక్షిభూతుఁడుగా నుండి భూభారమును హరించువిషయములు

ముందు వ్రాయంబడును కర్మసిద్ధాంతమున కవన్నియు నుదాహరణములు కాఁగలవు భగవంతుఁడు సాక్షిమాత్రుఁడనుట తేటపడఁగలదు ఏకార్యముగాని ప్రాణులు చేయఁజాలరనియుఁ గర్మము వారిని బ్రోత్సహించి వారిమూలమునఁ జేయుననియు స్పష్టము కాఁగలదు భగవదనుగ్రహము నొందవలయునన్న నెట్టిసత్కర్మముల నాచరింపవలయునో తేటపడఁగలదు ఇట్టి మహత్తరసద్విషయములు ముందు భగవత్కృత్యములవలనఁ దేటపడును గావున వాని శ్రద్ధమైఁబరించి యందు గ్రహింపఁ దగినవిషయముల గ్రహింపవలయును ఆకార్యములకు ముందు శ్రీబలరామకృష్ణులకు బాలత్వమును వదలించుకదను జదువవలయును గదా ఇంతవఱకు లోకదృష్టిచే వారిరువురును బాలురే కార్యము లెట్టివైనను వయఃపరిమితి యత్యల్పము కదా కావున లోకులకుఁ దెలుపునీతులను దమకార్యములమూలమునఁ గొన్నింటిని దెలుపుట భగవద్ధర్మము

బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యులను మూఁడుజాతులు ద్విజులనఁబడుదురు ఈ మూఁడుజాతులకు నుపనయనసంస్కారము కలదు వివాహాదిసంస్కారములు బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రజాతులకు సమానముగాఁ గలవు ఇందు మొదటి మూఁడుజాతుల వారు ద్విజులనంబడుదురు కావున బలరామశ్రీకృష్ణులకు నుపనయనమహోత్సవము సాగినకథను మనము చదువవలయును యాదవులు రాజులే కారే వారి కుపనయన మేలాగని యడుగుదురేమో ఆప్రశ్నముచేయుట పొరపాటు రాజ్యమును పాలించునధికారము లేదుగాని యాదవులు రాజవంశభ్రష్టులు కారు జాత్యంతరములతో వారికి సంబంధము కలదనిచెప్ప నవ

కాశము లేదు వారియింటిపిల్లలను రాజులు వివాహమాడు వాడుక కలదు కుంతి యాదవవంశజనితయే కదా కంసాదులకు యాదవులతో సంబంధము కలదనుట యంద ఱెఱుంగుదురు అది లేకున్న శ్రీకృష్ణావతారప్రసక్తియే లేకపోవును. సామంతరాజులుగా నుండిరిగాని జాతిభ్రష్టులై వైదికసంస్కారములఁ గోలుపోయినవారు యాదవులు కారని యెఱుంగందగు యాదవులకు గురువు గర్గమహాముని ఆమునియే నందాదులకు నుపనయనాదులఁ జేయించువాఁడు కావున నిఁక రామకృష్ణులకు నుపనయనము సాగినకథను జదువఁ బ్రయత్నింపుఁడు

శ్రీరామకృష్ణుల యుపనయన మహోత్సవము

* రామకృష్ణులు మధురానగరమును జేరినపిదపఁ గొలఁదిదినములకు వసుదేవుఁడు తనయులకు నుపనయనసంస్కారము చేయ నాలోచించెను అంతలోఁ గులగురువగు గర్గముని ఆవిషయమును దనదివ్యదృష్టి నెఱింగి చనుదెంచెను అట్టిమహోత్సవమున గురువనుమర్యాదను బొందుటకన్నఁ బురుషార్థ మేమున్నది? సర్వజ్ఞునకు గాయత్రి నుపదేశించుటకంటె మఱియొక్కయదృష్ట మేమియుండును? పౌరోహిత్యము పరమనీచమైనను వసిష్ఠాదు లంగీకరించిన దావంశమున భగవంతుఁ

---

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము తొంబదితొమ్మిదవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది ఇతరపురాణములయందు విశేషించి కానరాదు. శ్రీవిష్ణుపురాణమునఁ బంచమాంశమున నిరువదొకఁడవ యధ్యాయమున "విద్యార్థం జగ్మతుర్బాలౌ కృతోపనయనక్రమౌ" అనిమాత్రము కనుపట్టెడిని హరివంశాదులయం దీవిషయము కానరాకున్నది కృష్ణజన్మఖండమునందే విశేషించి కనఁబడియెడిని

డవతరించుననియే కాని రాజుగారింటి పురోహితుఁ డన్నమ ర్యాద నాశించి కాదు బ్రహ్మనిష్ఠులగు వసిష్ఠాదుల కాద్రవ్య మాగౌరవము కావలసియుండునా వారికింగూడ నీరూపమున భగవత్సంగతి దొరకునా యన్న వాంఛ యుండును తక్కినవారి కడుగనేల? సదా మనోవీధిని భగవంతుని నిల్పి పూజించి ధ్యానించి సేవించువారే యీసేవనుగూడఁ గోరుదురు దాని ఫలవిశేష మావహాత్ములకుఁ దెలిసిన ట్లితరులకుఁ దెలియదు కదా అట్టిభగవంతుని యుపనయనమహోత్సవమును గన్ను లారఁ గాంచుటకుఁ దంత్రము లోకాచారరీతి నడపుటకు గర్గ మహాముని శిష్యనికరపరియుతుఁడై యరుదెంచెను

ఈయుపనయన ప్రస్తావమునుబట్టి శ్రీకృష్ణబలరాముల వయస్సు ఇంచుమించుగా నిర్ణయింపవచ్చును ఉపనయనసం స్కారమే ద్విజత్వమును గల్పించునది యని పెద్దలనిరి ఇ ప్పట్టున నుపనయనకాలమును గుఱించినచర్చ యనవసరము కాదు కాఁబట్టి యించుక వ్రాసెదను

విప్రాదులకు నుపనయనకాలము

విప్రులకు గర్భాష్టమవర్షంబునను, క్షత్రియులకుఁ బదు నొకండవ సంవత్సరమునను, వైశ్యులకుఁ బండ్రెండవసంవత్సరమున నుపనయనము చేయవలయును అనఁగా జన్మాదిగ నేడవ పది యవ పదునొకండవసంవత్సరము లుపనయనకాలములని భావ ము గర్భాష్టమనుచోటఁ గొందఱు జన్మాష్టమవని పల్కిరి ఆమతము ఒకానొకస్మృతమే ఈ రెండుమతములంబట్టి యాచా రము సాగుచున్నది కాఁబట్టి విప్రులకు సప్తమాష్టమ సంవత్స రములు, క్షత్రియులకుఁ బదియుఁ బదునొకండుసంవత్సరములు,

వైశ్యులకుఁ బదునొకండు పండ్రెండువత్సరములు నుపనయన మునకు ముఖ్యకాలములని సారము ముఖ్యకాలము చెప్పఁ బడినపుడు గౌణకాలము చెప్పఁబడుట సదాచారము విశేష విధిలేక యే నియమము లుండవుకదా కావున ముఖ్యకాలము పై నన్నిసంవత్సరములవఱకు నుపనయనమునకు గౌణకాలము చెప్పఁబడినది ఇదియు స్మృతిసమ్మతమే దానిప్రకారము విప్రు లకుఁ బదాఱువత్సరములవఱకు నుపనయనకాలము కలద నియు, క్షత్రియుల కిరువదిరెండువత్సరముల వయస్సుదనుక నుపనయనకాలము కలదనియు, వైశ్యులకు నిరువదినాల్గువత్స రముల వయస్సుపర్యంతము సావిత్రి నుపదేశించుకాలము కల దనియు స్పష్టమగును ఇవి ముఖ్యగౌణకాలములు ఇవియుఁ గాక బ్రాహ్మణుల కైదవవత్సరము, క్షత్రియుల కాఱవయబ్దము, వైశ్యులకెనిమిదవసంవత్సరము నుపనయనార్హము లగుననియు నీసంవత్సరములు కామ్యాబ్దములనియు జెప్పఁబడినది బ్రహ్మ వర్చస్సుకోరిన విప్రబాలునకు గర్భపంచమ సంవత్సరమునందును, బలమునుగోరిన క్షత్రియబాలునకు నాఱవసంవత్సరమునందును, విశేషించి కృష్యాదులనుజేయఁగోరు వైశ్యబాలునకు నెనిమిదవ సంవత్సరమునందు నుపనయనము చేయవలయునని స్మృతికర్తృ మతము ఈకామ్యాబ్దములు గర్భాదిగానని చెప్పఁబడినది దానిం బట్టి జన్మాదిగా నాల్గవ యైదవ యేడవసంవత్సర వయస్సుకలిగిన పుడని యేర్పడును అంతటి యల్పవయస్సునం దాయాకోరికలు పొడమునా యని శంకించుకొని తత్పిత కాయిష్టముకలిగినపు డన గా దనకొడుకు వేదవేదాంగపారంగతుఁడు కావలయునని కోరువిప్రుఁడు, తనకుమారుఁడు హస్త్యశ్వాదిరాజ్యబలాధి

కుఁడు కావలయునని యాశించుక్షత్రియుఁడు,తనయాత్మజుఁడు కృష్యాదులచే నధికధనవంతుఁడు కావలయునని కోరువైశ్యుఁడు నుపనయనము చేయవచ్చునని స్మృతికర్త లనుమతి నొసంగిరి. వీనికిఁ బ్రమాణములు చూడుఁడు

" శ్లో గర్భాష్టమేఽబ్దే కుర్వీత బ్రాహ్మణస్యోపనాయనమ్,
గర్భా దేకాదశే రాజ్ఞో గర్భాత్తు ద్వాదశే విశః ౩౬
ఆషోడశా ద్బ్రాహ్మణస్య సావిత్రీ నాతివర్తతే,
ఆద్వావింశా త్క్షత్రబంధో రా చతుర్వింశ తేర్విశః ౩౭
బ్రహ్మవర్చస కామస్య కార్యం విప్రస్య పంచమే,
రాజ్ఞో బలార్థిన షష్ఠే వైశ్యస్యేహార్థి నోఽష్టమే" ౩౭

మనుస్మృతి ౨ వ యధ్యాయము.

ఉపనయనమునందుఁ జేయఁదగునాచారములు ప్రత్యేకము వీరికిఁ జెప్పంబడినవి

" శ్లో వైదికైః కర్మభిః పుణ్యై ర్నిషేకాది ద్విజన్మనామ్,
కార్యశ్శరీరసంస్కారః పావనః ప్రేత్యచేహ చ" ౨౬

మను. ౨ అధ్యాయ.

"ఏత యర్భా విసంయుక్తః కాలే చ క్రియయా స్వయా,
బ్రహ్మక్షత్రియవిడ్యోనిర్గర్హాణాం యాతిసాధుషు"

మను. ౨ అధ్యాయ.

"శ్లో బ్రహ్మక్షత్రియవిట్ఛూద్రా వర్ణాస్త్వాద్యాస్త్రయోద్విజాః,
నిషేకాద్యాశ్శ్మశానాంతా స్తేషాంవై మంత్రతః క్రియాః
గర్భాష్టమేఽష్టమేవాబ్దే బ్రాహ్మణ స్యోపనాయనమ్,
రాజ్ఞా మేకాదశే సైకే విశామేకే యథాకులమ్" ౧౪

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి ఆచారకాండము.

ఆపస్తంబసూత్రము—

"గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణ ముపనయీత 2

గర్భైకాదశేషు రాజన్యం గర్భద్వాదశేషు వైశ్యమ్ 3

వసంతో గ్రీష్మశ్శరదిత్యృతవో వర్ణానుపూర్వ్యేణ" 4

"శ్రీసుదర్శనాచార్యవ్యాఖ్య ఋతవో వసంతాదయః త్రయో బ్రాహ్మణాదివర్ణక్రమేణోపనయనస్య కాలాభవంతి, అయంచర్తు విధిస్సామాన్యవిధిప్రాప్తోదగయనస్య యథార్థం నియమాప వాదార్థః పూర్వపక్షాదిస్తు భవత్యేవ శిశిరే చ వా సర్వేషా ఇతి భరద్వాజగృహ్యోక్త శిశిరప్రతిషేధార్థః" అని

జ్యోతిశ్శాస్త్రమునందు—

"శ్లో విప్రాదేర్గర్భతోఽబ్దేఽష్ట శివరవిమితే జన్మతో వా వ్రతంస్యా
దత్రానిష్టేపి జీవేఽనిమిషరవిమథా కార్యమబ్దస్యదార్ఢ్యాత్,
స్యాద్బా దూర్ధ్వం క్రమాత్స్యా ద్ద్విగుణితశరదో నింద్యమ
[బ్దక్రమేణ
పంచాష్టాంకాబ్దతో వా ప్రవరనరుచిత శ్శస్తమేషాం
[తదాహుః"

మహూర్తమార్తండము.

కాత్యాయన గృహ్యసూత్రము—

"ఆషోడశా ద్బ్రాహ్మణస్యానతీతః కాలో భవత్యాద్వా వింశాద్రాజన్యస్యాచతుర్వింశాద్వైశ్యస్యాత ఊర్ధ్వం పతిత సావిత్రీకా భవంతి నైనానుపనయేయుర్నాధ్యాపయేయుర్న యాజయేయుర్న చైభిర్వ్యవహరేయుః కాలాతిక్రమే నియత వత్త్రిపూరుషం పతితసావిత్రీకాణా మపత్యే సంస్కారోనాధ్యా

పనం తేషాం సంస్కారేష్వుర్ధ్వత్వస్తో మేనేష్వాకామమధీ యీరన్వ్యవహార్యా భవంతి"
సంగ్రహామునందు—
"బ్రహ్మవర్చస మూర్జశ్చ విద్యాయుశ్శ్రీ రృశస్సుఖం,
విప్రాదే రుపనీతస్య పంచాష్టాంకాబ్దతః ఫలమ్"

ఇట్లెన్నియో ప్రమాణములు చూపవచ్చును గ్రంథవిస్తర భయంబున వదలితిని ఈగొడవ యేటికని ప్రశ్నింతురేమో శ్రీకృష్ణుని యుపనయనకాలమునుబట్టి వయస్సింతయని నిర్ణయింపవచ్చునేమో అనుమానాతో వ్రాసితిని కాని ముఖ్య గౌణకాలములలో నేకాలము ననుసరించి యుపనయనము చేసిరో తెలియ శక్యము కాకున్నది ముఖ్యకాలముననే చేసియుందురని యూహించినఁ బదునొకండవసంవత్సరమో పదవసంవత్సరమో యని యూహింపనగు ఈ యాకాశరామన్నపంచాంగము మఱొకరికి వ్వదలేదను భగవంతునిచరిత్ర మెట్టిదని తెలిసికొనుటయే నాపనిగాని కాకదంతపరీక్షాన్యాయము ననుసరించి యీ తెలియనివిషయమును దెలిసినట్లు నటించి వ్రాయఁబూనను

* ప్రకృతకాలమునఁ బూర్వాచారములన్నియు దాఱుమాఱయి యున్నవి క్షత్రియులకుమాత్రము వేదోక్తముగా

వైశ్యులు ద్విజులు వారికె నుపనయనాదిసంస్కారము లెట్లు?

* ఈవిషయమునఁ గొందఱుమహాత్ములు కలియుగమున క్షత్రియ వైశ్యకులములు లేవని వచింతురు ఇపుడు క్షత్రియవైశ్యుల మనుకొనువారు క్షత్రియ వైశ్యజాతులుగారనియుఁ బలుకుదురు వారి నిట్లు మాటలాడునట్లు చేసినదియు భ్రాంతినిగల్పించి బుద్ధివైకల్యము నాపాదించినదియుం నీక్రింది వాక్యజాలము దానిం దిలకింపుఁడు

నుపనయనము సాగుచున్నదనవచ్చును వైశ్యులు ద్విజులైనను గొన్నిశాఖలయందుఁ దప్పఁ దక్షిణచోట్ల పురాణోక్తముకాక పురోహితముఖోక్తముగా నుపనయనాదిసంస్కారములు సాగుచున్నవి ఇదొక దుఃఖవార్త యనవచ్చును ఆచర్చ యీకథకు సంబంధించినది కాదు కాని యించుక సంబంధము కలదు కానఁ గ్రింద వ్రాసెదను దాని నవసరమనితోఁచినవారు చదువు కొనవచ్చును ఇటనుండి శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ననుసరించి కథ వ్రాయఁబడును

వసుదేవుఁడు తనయులకు నుపనయనము జరపఁదగునను నూహగలవాఁ డెపుడయ్యెనో అపుడే గర్గముని యరుదెంచెను. దండము ఛత్రము జటలు దాల్చి బ్రహ్మతేజము నలుదెసల

వైశ్యకమలాకరమునందు—

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా శ్శూద్రా వర్ణాస్త్రయో ద్విజాః,
యుగేయుగే స్థితా స్సర్వే కలావాద్యంతయోస్థ్సితిః.

మాత్స్యపురాణమునందు—

నాధీయంతే కలౌ వేదాన్న యజంతే ద్విజాతయః,
ఉత్సీదంతి తథా చైవ వైశ్యైస్సాకంతు క్షత్రియాః

అత్రిస్మృతియందు—

నందాంతం క్షత్రియకులం వేదవైదికసంయుతం,
భవిష్యతి తతశ్శూద్రప్రాయం వైశ్యకులం తథా

మాధవాచార్యకృత పరాశరస్మృతిభాష్యమునందు—

క్షత్రియవైశ్యజాత్యోస్స్వరూపత ఏవోచ్ఛిన్నత్వాత్.

వెలిఁగింపఁజేయుచుండఁగాఁ దెల్లనియజ్ఞోపవీతములు ధరియించి తపస్వియై సంయతేంద్రియుఁడై శుక్లదంతములు చెలువార శుక్లవస్త్రముల ధరించి యా యదుకులపురోహితుఁడు చను దెంచెను గర్గునకు గర్గాచార్యులని నామధేయము విశ్రుతము ఆమహర్షి రాఁగానే దూరమునుండియే కాంచి యశోద త్వర గతినెదుర్కొని నమస్కరించెను వసుదేవుఁడు భక్తిచే నమస్క రించి దివ్యమగుపీఠమున నాసీనుం గావించెను విధిననుసరించి మధుపర్కము నొసంగెను గోదాన మొసంగెను పరిశుభ్రవ స్త్రము నిచ్చెను గంధము పుష్పమాల్యములు సమర్పించి యథావిధిఁ బూజించెను మిష్టాన్నమును బరమాన్నమును బిష్టకమును మధురపదార్థములను మధువు నొసంగి సంతృప్తుం గావించెను తాంబూల మొసంగెను

పూజితుఁడైన గర్గముని యందుఁ దిరుగుచున్న శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మమునకు లోకాచారమునుబాటింప నమస్కరింపక మన సునందే సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి బలరామునకు నట్లే నమస్కరించి వారినాదరించి తాఁగృతకృత్యుఁడనైతినని భావిం

బ్రహ్మవైవర్తపురాణమునందు—

వైశ్యాః కలౌ న హి భవంతి కులాదియుక్తా
యే వా భవంతి న హి తేషు వృషః కదాచిత్,
శూద్రాదివృత్తయ ఇమే ద్విజదేవనింద్యా
ధర్మద్విషః పరమదారుణబుద్ధయశ్చ

ఈ మొదలగువచనములే వారిమాటల కాధారములు ఈవిషయమునఁ నొకప్రశ్నము కలదు ఇపుడుండు క్షత్రియవైశ్యజాతులు సత్యములా కావా యనునదియే యాప్రశ్నము పైనుదాహరించిన మత్స్యపురాణాది వాక్యము

చుచుఁ బతివ్రతయగు యశోదను వసుదేవునిం జూచి యిట్లు పలికెను వసుదేవా! నామాట నాలకింపుము బలరాముని శ్రీకృష్ణునిం బరికింపుము ఉపనయనసంస్కారమునకుఁ దగినవయస్సు వీరి కొనఁగూడినది ఈవిషయము నీ వింతకుముం దూహింపలేదా అన విని వసుదేవుఁ డిట్లు బదులు చెప్పెను యదుకులపూజ్యదైవతమవు కావున మంచిముహూర్తమును బరికింపుము ఉపనయనసంస్కారము చేయఁదగియున్నది సదాచారముకదా దానిం జేయఁదగువారు మీరుకాదా నేను నావిషయమునే యోజించుచుండఁగా మీ రరుదెంచితిరి అనుటయు గర్గముని పరమానందమంది యిట్లు పలికెను బంధువుల

లనుబట్టియవి నశించినవని పూర్వపక్షులు వాదింతురు నందాంతం క్షత్రియకులమ్మనునట్టి యత్రిస్మృతివాక్యమునుబట్టి నందుఁడు రాజ్యమేలినంతదనుక నారెండుకులము గలవని సిద్ధాంతము ఇదియె దీనిసారము ఈయొక్కమాటతోఁ బైవాదము పూర్ణముగా నశింపదు ఇంచుక వివరింపక తప్పదు కొందఱు వాదించువాదముపై నొకప్రశ్నము చేయవచ్చును ఏమనఁగాఁ బరిశుద్ధక్షత్రియవైశ్యులు కలియుగముననే యుండరా? లేక కలియుగమున గొంతకాలము గడవఁగాఁ దర్వాతనా యని కలియుగమున గొంతకాలమనఁగా నెంతకాలమని శంకకుఁ బ్రశ్నమే ఇందుఁ గలియుగమునందే పరిశుద్ధక్షత్రియవైశ్యులు లేరనరాదు అట్టివారు కలరని యనేకగ్రంథములు ఘోషించుచున్నవి ఈమాట కేమియాధారములని యడుగుదురేమో విష్ణుపురాణమున నీవిధముగ నున్నది దానింజూచిన మీసందియ మంతరించునని చెప్పెదను

"అతఃపరం భవిష్యానహం భూపాలాన్ కీర్తయిష్యామి యో౽యం సాంప్రతమవనీపతిః పరిక్షిత్, పరిక్షితః జనమేజయ శ్రుతసేనోగ్రసేన భీమసేనా శ్చత్వారః పుత్రా భవిష్యంతి తస్యాపి శతానీకో భవిష్యతి ౧.

సందఱకు శుభపత్రిక నంపుము యత్నపూర్వకముగా వలయు సంభారముల సేకరింపుము నేఁటికిఁ మూఁడవదినమున శుభముహూర్తము కలదు నాఁ డుపనయనము చేయుము దివము సత్పురుషాంగీకార్యము చంద్రతారాబలములు కలవు ముహూర్తము శుభగ్రహావీక్షితము శుభగ్రహాసమన్వితము కావున నతిప్రశస్తము అను గర్గమునిపలుకులు విని వసుదేవుఁడు దేవతాసమానుఁడు కావున బంధువులకందఱకు మంగళాహ్వానపత్రికలను బంపెను నేయి పెరుగు పాలు విశేషించి సేకరించెను మధువు బెల్లము వలయునంత సంగ్రహించెను అనేక భక్ష్యపదార్థముల సిద్ధము చేయించెను మణులు సువర్ణము సంగ్రహించెను నానాలంకారములను, నమూల్యవస్త్రములను ప్రత్యేకముగ ముక్తామణి మాణిక్యహీరకములను సేకరించెను ఇట్లు వసుదేవుఁ డుపనయనార్హపదార్థమును గూర్చి బంధుజనులరాకకై యువ్విళ్లూరుచుండెను

యోఽసౌ యాజ్ఞవల్క్యాద్వేదమధీత్య కృపాదస్త్రాణ్యవాప్య విషమవిషయవిరక్తచిత్తవృత్తిశ్చ శౌనకోపదేశాదాత్మజ్ఞానప్రవీణః పరం నిర్వాణమవాప్స్యతి శతానీకాదశ్వమేధదత్తో భవితా, తస్మాచ్చ తిగ్మః, తిగ్మాద్బృహద్రథః, బృహద్రథా ద్వసీమకృష్ణః, వసీమకృష్ణా న్నచక్షుః, యోగంగయాపహృతే హాస్తినపురే కౌశాంబ్యాం నివత్స్యతి, తస్యా ప్యుష్ణః పుత్రో భవితా, తత శ్చిత్రరథః, తస్మాద్వృష్ణిమాన్, తతస్సుషేణః, తస్యాపి సునీథః, సునీథాత్సుచక్షుః, తస్యాపి సుఖబలః, తస్మాత్పరిప్లవః, తతస్సునయః, తస్యాపి మేధావీ, మేధావినో రిపుంజయః, తతో దుర్వసుః, తస్మాత్తిగ్మః, తిగ్మాద్బృహద్రథః, బృహద్రథాద్వసుధానః, తతోఽపరశ్శతానీకః, తస్మాచ్చోదయనః, ఉదయనాద్విహీనరః, విహీనరాన్నరవాహనః, తతశ్చ దండపాణిః,

అంతట శ్రీకృష్ణమూర్తి తనయాత్మను దేవతలను మహర్షులను స్మరించెను సిద్ధపుంగవులం దలంచెను భక్తవత్సలుఁడు కావున భక్తులనెల్ల మనసున స్మరించి రావలయునని సంకల్పించెను భగవంతుఁ డిట్టు లెల్లరను స్మరించినంతనే వారెల్లఁ దన్ముహూర్తశుభదినమునకుఁ దమంతన తమరే యరుదెంచిరి తొలుదొలుత మునీంద్రు లామోదమానసులై వచ్చిరి వారిపిదప

తతోఽయోయోనిః, తస్మాత్ క్షేమకః ౹ అత్రాయం శ్లోకః బృహత్క్షత్రస్య యో యోని ర్వంశో దేవర్షి సత్కృతః, క్షేమకం ప్రాప్య రాజానం సంస్థాం ప్రాప్స్యతి వై కలౌ ఇతి ఏవమేవ కలౌ బృహద్బలాదారభ్య సుమిత్రాంతమిక్ష్వాకువంశీయాః, శ్లో ఇక్ష్వాకూణామయం వంశ స్సుమిత్రాంతం భవిష్యతి, యత స్తం ప్రాప్య రాజానం సంస్థాం ప్రాప్స్యతి వై కలౌ ఇతి ఏవం మాగధాః బృహద్రథాంతా ద్వాత్రింశన్నృపాశ్చ అధీతవేదో జనమేజయః సర్పయాగం కృత్వా అశ్వమేధకరణాయ ప్రవృత్తః వ్యాసేన నివారిత ఇతి కథా హరివంశే భవిష్యత్పర్వణి సమ్యగ్వర్తతే తతః యోయం రిపుంజయో నామ బార్హద్రథః తస్య సుక్రీతో నామామాత్యో భవిష్యతి, సచైనం స్వామినం హత్వా స్వపుత్రం ప్రద్యోతనామానమభిషేక్ష్యతి, తస్యాపి బిలకోనామ పుత్రో భవిష్యతి, తతో విశాఖయూపః, తత్పుత్రో జనకః, తస్య చ నందివర్ధనః, తదనంతరం శిశునాగః, తతః కనకవర్ణో భవితా, తస్య పుత్రః క్షేమధర్మా, తస్యాపి క్షత్రౌజాః తత్పుత్రో విధిసారః, తతశ్చాజాతశత్రుః, తస్యాప్యర్భకః, అర్భకాచ్చోదయనః, తస్మాన్నందివర్ధనః, తస్మాన్మహానందీ, మహానందనశ్చ శూద్రాగర్భోద్భవో మహాపద్మనందో, నందః పరశురామ ఇవాఖిలక్షత్రాంతకారీ భవిష్యంతి, తతః ప్రభృతి శూద్రా భూపాలా భవిష్యంతి స చైకచ్ఛత్రామనుల్లంఘితశాసనో మహాపద్మః పృథివీం భోక్ష్యత ఇతి మాత్స్యపురాణేఽపి మహానందిసుతశ్చాపి శూద్రాయాం కలికాంశజః,

దేవతలు వచ్చిరి ఆమీఁద బంధువు లేతెంచిరి వారితర్వాత రాజన్యులు చేరిరి ఆమీఁద దేవకన్యలు నాగకన్యలు రాజకన్యకలు విద్యాధరకన్యకలు గంధర్వకన్యలు తమతమ వాద్యములంగైకొని భగవత్సేవకై యరుదెంచిరి బ్రాహ్మణులు, భిక్షుకులు, భట్టులు, యతులు, బ్రహ్మచారులు, సన్న్యాసులు నవ

ఉత్పత్స్యతే మహాపద్మస్సర్వక్షత్రాంతకో నృపః, తతః ప్రభృతి రాజానో భవిష్యాశ్శూద్రయోనయః, ఏకరాట్సమహాపద్మ ఏకచ్ఛత్రో భవిష్యతీతి ఏవమేవ శ్రీభాగవతేఽపి

ఈరీతిగా విష్ణుపురాణమాత్స్యభాగవతాదిపురాణములయందు మహాపద్మభూపాలునిపర్యంతము కలియుగమున శుద్ధక్షత్రియవర్ణ ముండునట్లు కనఁబడుచున్నది మత్స్యపురాణమునందు, ఉత్సీదంతి తథా చైవ వైశ్యస్సార్థంతు క్షత్రియాః, అనియు నత్రిస్మృతియందు నందాంతం క్షత్రియంకులమ్మనియుఁ నుండుటంబట్టి మహాపద్మభూపాలు నభిషేకముదనుకఁ గలియుగమునందు క్షత్రియవైశ్యజాతులు పరిశుద్ధములుగ నుండునని సారాంశము తెలుచున్నది కదా

ఇపుడు కలియుగ మెప్పటినుండి యారంభించెను. అనునదియు, నా కలియుగమున మహాపద్మభూజానిపట్టాభిషేక మెప్పుడుజరిగును, అనునదియుం సిద్ధాంతము చేసినఁగాని పైవిషయము సిద్ధాంతము కాదు ఇంతకుముందే కలియుగమున నే క్షత్రియవైశ్యు లుండరా లేక కొంతకాలము తర్వాత నుండరాయని ప్రశ్నము వ్రాసితినిగదా ఇంతకుముందు కనఁబఱచియున్న ప్రమాణముల ననుసరించి కలియుగమున మహాపద్ముని రాజ్యప్రాప్తికాల పర్యంతము నీరెండుజాతులు పరిశుద్ధములుంగా నుండునని స్పష్టమైనది ఆ కాలము కలియుగమున నెంతకాలమునకువచ్చు నన్నప్రశ్నకు ప్రధానమైనది దానిం జర్చించుట యనవసరము కాదు

ఘూతలు, యోగులు, శ్రీకృష్ణు నామహోత్సవమున దర్శింపనరుగుదెంచిరి తల్లిపార్శ్వమునఁ గలబంధువు లాదృతి నేతెంచిరి తండ్రివంకవారెల్లఁ దమపనియే యన్నసంతోషమున వచ్చితి బంధువులకు బంధువులుగాఁడఁ బిలిచినదియే చాలునని యచ్చటికిఁ జేరిరి భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామలు కర్ణుఁడు లోనగువారు వచ్చిరి ధృతరాష్ట్రుఁడు పుత్త్రులంగూడి వచ్చెను భర్తృవిహీనయగు కుంతీదేవి పుత్త్రులంగూడి హర్ష శోకసమాకులస్వాంతయై యరుగుదెంచెను నానాదేశరాజులు రాజపుత్త్రులు వేడుకలార వచ్చిరి అత్రియు, వసిష్ఠ చ్యవన భరద్వాజులు, యాజ్ఞ

"శ్లో॥ తే తు పారిక్షితే కాలే మఘాస్వాస న్మహర్షయః,
తదా ప్రవృత్తశ్చ కలిర్ద్వాదశాబ్ద శతాబ్దకః"

అని విష్ణుపురాణమునందుఁ గనఁబడియెడిని దీనింబట్టి కలియుగారంభ మెప్పుడని నిర్ధారణము చేయవచ్చును ఏకాలమున సప్తర్షులు మఘానక్షత్రమునను మండిరో అపుడు కలియుంగారంభము పరిక్షిత్తు రాజ్యకాలము నదియే కలియుగప్రమాణము దేవమానము ననుసరించి పండ్రెండువందలసంవత్సరములు దేవమానమనఁగా,

"శ్లో॥ ఐందవ స్తిథిభి స్తద్వ త్సంక్రాంత్యా సౌర ఉచ్యతే,
మాసైర్ద్వాదశభిర్వర్షం దివ్యం తదహ ఉచ్యతే"
తత షి ష్టగుణా దివ్యం వర్ష మాసుర మేవ చ"

అని సూర్యసిద్ధాంతమున మొదటియధ్యాయమున నున్నది మనుష్యమానమున మూఁడువందల యఱువదివర్షములైన దేవమానమున నొక్కవర్ష మగును కావున దేవమానము ననుసరించిన కలియుంగప్రమాణమగు పండ్రెండువందలను మున్నూటయఱువదిచే గుణించిన ౪౩౨౦౦౦ నాలుగులక్షలు ముప్పదిరెండువేలసంవత్సరములు మనుష్యమానమున నగును మఱియును, విష్ణుపురాణ

వల్క్యమునియు భీమ గార్గ్యగర్గ వత్స ధర్మ జైగీషవ్యపరాశర, పులహాపులస్త్య, సౌభార్యగస్త్య సనకసనంద సనాతన సనత్కుమార వోఢ్రపంచశిఖ దుర్వాసులును, అంగిరసుడును, వ్యాస శుక కుశిక కౌశిక రాములును, ఋష్యశృంగ విభాండక శృంగి వామదేవ గౌతమ గుణార్ణవ క్రతు యతిమునులు, వరుణియు, శుక్రాచార్యుండును, బృహస్పతియు, నష్టావక్ర వామన వాల్మీకి పారిభద్రక పౌల వైశంపాయన ప్రచేతసు

మునందే, "శ్లో॥ యదైవ భగవాన్విష్ణో రంశో యాతో దివం ద్విజ, వసుదేవ కులోద్భూతే తదైవ కలిరాగతః" యస్మిన్ కృష్ణో దివం యాత స్తస్మిన్నేవ తదా హని. ప్రతిపన్నం కలియుగం తస్య సంఖ్యాం నిబోధమే, త్రీణిలక్షాణి వర్షాణాం ద్విజమానుష్యసంఖ్యయా, షష్టిశ్చైవసహస్రాణి భవిష్యత్యేష వై కలిః." అని కనుపట్టెడిని. ఏదినమున శ్రీకృష్ణుని నిరుపమాన పరమమంగళకళ భూలోకమును వదలిపోవునో ఆదినమునసే కలియుగారంభమని దీనినుండి యుగప్రారంభమును గురించి తేలినభావము ఇంతియకాక విష్ణుపురాణము నందు "గతే సనాతనస్యాంశే విష్ణో స్తత్ర భవోదివం, తత్యాజ సానుజో రాజ్యం ధర్మపుత్రో యుధిష్ఠిరః, విపరీతాని దృష్ట్వా చ నిమిత్తాని చ పాండవః, యాతే కృష్ణే చకారాథ సోఽభిషేకం పరీక్షితః" అని యున్నది శ్రీపరమాత్మకళ భూలోకమును వదలిపోగా నపుడె పరీక్షిత్తునకు పట్టాభిషేకము జరిగినది అనుటంబట్టి కలియుగారంభమునందే పరీక్షిత్తునకు రాజ్యాభిషేకమని కనంబడియెడిని ఈ పురాణము ననుసరించి కలియుగప్రమాణము మనుష్యమానమున మూడులక్షలు నఱువదివేలనుట స్పష్టము కలియుగమానము నాలుగులక్షలు ముప్పదిరెండువేలని మున్ను చెప్పంబడియెం గదా ఇపుడు మూడులక్షలు నఱువదివేలని చెప్పంబడినది ఈరెండింటికిని భేదము డెబ్బదిరెండువేలు గలదు ఇం దేదిసత్యము ? అన్నప్రశ్నము రాక మానదు కదా

లును, ఋరుజిత్తును, భృగు మరీచి మధుజిత్కాశ్యపమునులు, దేవమాతయగు నదితియు, దైత్యమాతయగు దితియు నరుదెంచిరి వారివెంట సుమంతు సుభానువులు నేకకాత్యాయన మార్కండేయులును, లోమశ, కపిల, పాణిని, పారియాత్ర, పారిభద్ర, పుంగవ, సంవర్తోతధ్యనరులును, నేనును, విశ్వామిత్ర, శతానంద, జాబాలి, తైతిల, సాందీపనియు వచ్చిరి సాందీపని బ్రహ్మాంశసంభూతుఁడు యోగివర్యుఁడు నగునని యెఱుం

సమాధాన మేమనఁగా, "శ్లో షష్ఠాంశ స్సంధ్యయో స్స్వకః" అను సూర్య సిద్ధాంతవాక్యమునుబట్టి ఆరంభాంత్యకాల సంధిప్రమాణముయుంగ ప్రమాణమున నాఱవభాగమని తెలియఁదగును నాల్గులక్షలు ముప్పదిరెండువేలలో నాఱవభాగము డెబ్బదిరెండువేలు దీనిని మూఁడులక్షలు నఱువదివేలతోఁ గలిపినఁ గలియుంగప్రమాణము నాల్గులక్షలు ముప్పదిరెండువేలని స్పష్టమగును

మఱియు విష్ణుపురాణమునందు "శ్లో యావత్పరీక్షితోజన్మ యావన్నందాభిషేచనం, ఏకమేవ సహస్రంతు జ్ఞేయం పంచాశదుత్తరమ్." అని యుండుటవలన పదివందల యేఁబదివత్సరములు పరీక్షిన్నందభూపతుల యంతరకాలమని స్పష్టమయ్యెడిని భాగవతమునందు. "శ్లో. ఆరభ్య భవతో జన్మ యావన్నందాభిషేచనమ్, ఏకమేవ సహస్రంతు శతం పంచ దశోత్తరమ్." అని యుండెడు దీనింబట్టి వేయినూటపదునైదువత్సరములని స్పష్టపడుచున్నది. మత్స్యపురాణమునందు "శ్లో మహాపద్మాభిషేకాత్తు యావజ్జన్మ పరిక్షితః, ఏకమేవ సహస్రంతు జ్ఞేయం పంచ శతోత్తరమ్." అని యున్నది దీనింబట్టి పరికింపఁగా, పరిక్షిన్నందరాజుల కంతరకాలము పదునైదువందలసంవత్సరములని కనుపట్టుచున్నది. ఈ మూఁడుగ్రంథములనుబట్టి పదివందల యేఁబది వత్సరములు, పదునొకండువందల పదునైదువర్షములు, పదునైదువందల సంవత్సరములు, అని కనఁబడుచున్నది

గుము ఉపమన్యువు, గౌరముఖుఁడు, మైత్రేయుఁడు, శ్రుతశ్రవసుఁడు, కరకచ కరఖభరద్వాజులు వచ్చిరి వీరెల్ల శిష్యప్రశిష్యులంగూడి వేదపఠనము చేయుచు వసుదేవు నాశ్రమము నకు నరుదెంచిరి

వసుదేవుఁడు వారినెల్లం గాంచి సాష్టాంగదండాకార వందనములాచరించి ముకుళితకరుఁడై నిలువంబడి స్వాగతాది ప్రశ్నముల నాతిథేయసత్కారముల వారి నాదరించి వారి యాశీఃపాత్రుఁడై కృతకృత్యతంగంటినని యానందించెను ఆసమ

ఇపుడు కలియుగమున నైదువేలు మీఱినవి కావున నందరాజాంత కాలము మీఱినది కావున శుద్ధక్షత్రియవైశ్యజాతులు లేవని కొందఱు దేవానాంప్రియులు వాదింతురు కాని వారిమాట యించుకయు విశ్వాసపాత్రము కాదు పై నుదాహరించిన వచనములయందున్న పరిక్షిన్నందాంతరకాలము మనుష్యమానమున లెక్కపెట్టఁ దగినదికాదని యెఱుంగవలయు మనుష్యమానముచేతనే లెక్కపెట్టవలయునని మే మంగీకరింతుమని కొంద ఱందురేమో ఆట్లే యంగీకరించినయెడల,

విష్ణుపురాణము—

"శ్లో॥ ప్రయాస్యంతి యదా చైతే పూర్వాషాఢాం మహర్షయః,
తదా నందాత్ప్రభృత్యేష కలిర్వృద్ధిం గమిష్యతి" అను ప్రమాణము

భాగవతము—

"శ్లో॥ యదా మఘాభ్యో యాస్యంతి పూర్వాషాఢాం మహర్షయః,
తదా నందాత్ప్రభృత్యేష కలిర్వృద్ధిం గమిష్యతి" అనువచనము.

మత్స్యపురాణము—

"శ్లో॥ యావ త్పరిక్షితో జన్మ యావన్నందాభిషేచనమ్,
ఏకమేవ సహస్రంతు జ్ఞేయం పంచాశదుత్తరమ్"

యమున హంసవాహనారూఢుఁడై సస్మితముఖపంకజుఁడై పరమేష్ఠియు, రత్నవిమానారూఢుఁడై పార్వతింగూడి పరమేశ్వరుండును, నందీశ్వరుఁడును, మహాకాళుఁడును, వీరభద్ర సుభద్రక మణిభద్ర పారిభద్ర కార్తికేయగణేశ్వరులును విజయం

అనునదియుఁ బరస్పరవిరోధము గలిగినదగును ఆవిరోధము మాన్ప శక్యము గాకయుండును. ఏలయనఁగా,

"శ్లో॥ సప్తర్షీణాం తు యౌ పూర్వౌ దృశ్యేతే హ్యుదితౌ దివి,
తయోస్తు మధ్యే నక్షత్రం దృశ్యతే యత్సమం నిశి
తేన సప్తర్షయో యుక్తా స్తిష్ఠం త్యబ్దశతం నృణాం,
తేతు పారిక్షితే కాలే మఘాస్వాసన్ ద్విజోత్తమ"

అను విష్ణుపురాణవచనము ననుసరించి సప్తర్షులమండల మొకనక్షత్రమున నూఱువత్సరము లుండును ఆవత్సరములు దేవమానముచేతనని యొఱుఁగఁ దగు మనుష్యమానముచేతనే యని యంగీకరించినయెడలఁ గలియుగప్రమాణమున బరిక్షిజ్జన్మము, రాజ్యారంభకాలము నెన్నిపర్యాయములో రావలసియుండును ఇపుడు కలియుగమున నయిదువేలకు మించినసంవత్సరములు గతించినవని యందఱు అంగీకరింతురు మనుష్యమానమున నని యంగీకరింతురేని సప్తర్షిమండల మార్ద్రానక్షత్రమున నుండవలయును కాని యిప్పుడామండలము మఘానక్షత్రమునందే యున్నది కావున నాసంఖ్య మనుష్యమానమునఁగాదనుట సిద్ధాంతము

మత్స్యపురాణమునందు—

"సప్తర్షయస్తు వర్తంతే యత్ర నక్షత్రమండలే,
సప్తర్షయస్తు తిష్ఠంతి పర్యాయేణ శతంశతం
సప్తర్షీణాం తు పర్యాయే తత్సప్తతం దివ్యసంఖ్యయా"

అని కనపట్టువచనమునకు మహావిరోధము సంభవించును

చేసిరి ఐరావతమునెక్కి మహేంద్రుఁడును, ధర్మదేవతయుఁ, జంద్రుఁడును, భాస్కరుఁడును, గుబేర వరుణ పవన పావక భాస్కరపుత్ర జయంత నలకూబరులును, జనుదెంచిరి. గ్రహాధిదైవతములు, నేకాదశరుద్రులు, నాదిత్యులు, శేషువు, నానాదేవతాభేదములు, ఇంకను దిగ్విదిక్కులంగల మహాత్ములెల్లరు శ్రీకృష్ణోపనయనమును జూచువేడుక నేతెంచిరి. వారికెల్ల విధివంతముగా నాతిథేయసత్కారము లాచరించెను యథార్థముగా వినుతించెను భక్తినమ్రుఁడై పులకాంచితవిగ్రహుఁడై యున్న

లోపలఁ గనఁబఱచిన 'త్రింశత్యబ్దశతం నృణామ్' అనుచో నృణామ్ అనుపాఠము ప్రామాదికము 'మునే' అను సంబోధనమే కొన్ని ప్రతులలోఁ గనఁబడియెడిని. అదియే సాధువని చెప్పవలయును లేకున్నఁ బరస్పరవిరోధము దుర్వారమగును అంతియగాక ప్రత్యక్షవిరోధముగూడ నగును. ఇంతియగాక పరిక్షిన్నందాంతరకాలమును మూఁడువిధములుగా గ్రంథములు చెప్పినవి కదా. అందు 'పంచాశదుత్తరమ్' అనుపాఠమే సాధువు ఎందులకనఁగా మఘానక్షత్రము మొదలుకొని మూలనక్షత్రమువఱకు పదినక్షత్రము లగును. ఒక్కొక్కనక్షత్రమందు సప్తర్షిమండలము దేవమానమున నూఱువత్సరము లుండును. నూఱువత్సరములు దేవమానమునకైన నవి మానవమానమున ముప్పదియాఱువేలవర్షము లగును మఘమొదలు మూలనక్షత్రముఱకుఁ బదితారలు గాన వానిని బదింట గుణించిన మూఁడులక్షలు నఱువదివే లగును. (3౬౦౦౦౦)

"ఏతద్వర్షసహస్రం తు జ్ఞేయం పంచాశదుత్తరమ్"

అనుపాఠము ననుసరించి పదివందలయేఁబది దివ్యవర్షములు మనుష్యమానమున మూఁడులక్షలు డెబ్బదియెనిమిదివే లగును ఆకాలమున సప్తర్షిమండలము పూర్వాషాఢ మధ్యభాగమును బొందును

వసుదేవునిం గాంచి వారెల్ల నానందాంబుధి నోలలాడిరి. అంతట వసుదేవుఁడు భక్తిభావమున నంజలి బంధించి యిట్లు పలికెను పరమాత్మయనియు, పరబ్రహ్మమనియుఁ, బరమేశ్వరుఁడనియుఁ, బరాత్పరుఁడనియు, విధాతయనియు, జగత్పరిపాలకుఁడనియు, వేదజనకుఁడనియు, స్రష్టయనియు, సృష్టిహేతువనియు, సనాతనుఁడనియు, సురలకుఁ దదధిపతులకు మునీంద్రులకు సిద్ధేంద్రులకు గురువులకును గురుఁడనియుఁ, బొగడఁ

"శతం పంచదశోత్తరమ్"

అనుసారము నంగీకరించినయెడలఁ బూర్వాషాఢ నతిక్రమించి యుత్తరాషాఢను బొందును

"పంచశతోత్తరమ్"

అనుసారమును గ్రహించినపక్షమునఁ గలియుగమే దాఁటిపోవును కావున రెండవ మూఁడవపారములు వ్రాఁతపొరపాటువలనఁ గలిగినవనిచెప్పక తప్పదు కావు గణితముగాన నిందుఁ బొరపాటుఁ తప్పక కనఁబడును వారు చెప్పినప్రకారము లెక్కచేసితిమి కాని కలియుగకాలము సప్తర్షిమండల సంచారము కల్పించిన కాదు కదా కావున రెండవ మూఁడవపారములు ప్రమాదము లనక యెవ్వరికిని దప్పదు ఈవిషయమును దెలుపుటచేఁ దేలిన ఫలిత మేమనఁగా పరిక్షిన్నందరాజాంతరకాలము మనుష్యమానమున మూఁడు లక్షలు డెబ్బదియెనిమిదివేల సంవత్సరములు కావున నాకాలమున ననఁగాఁ గలియుగమున మూఁడులక్షలు డెబ్బదియెనిమిదివేల వత్సరములుకాఁగా క్షత్రియ వైశ్యజాతులు శూద్రప్రాయులగుదు రనవచ్చును కాని యిపు డన రాదని పురాణార్థములను జక్కఁగ నెఱింగినపెద్ద లంగీకరింపక మానరు

ఇప్పుడు కలియుగమున నైదువేలు ఇరువదియెనిమిది (౫౦౨౮) సంవత్సరములు గతించినవి ఇఁకమీఁదట మూఁడులక్షలు డెబ్బదిరెండువేలు

బడు నీవు మద్దేహంబున కరుదెంచితివి ధన్యుఁడనైతిని నా జన్మము కృతకృత్య మయ్యెను అని పరమేష్ఠిని బొగడి పరశంకరుం బొడఁగని మహాత్మా! స్వప్నమందును నీపాదారవిందము క్షణమాత్రము చూచుటకుంగూడ దుర్లభము శివ నామస్మరణమాత్రమున సర్వానిష్టములు తొలఁగును సర్వసంక

తొమ్మిదివందల డెబ్బదిరెండు (౩౭౯౭౨) సంవత్సరములు గడచినమీఁద క్షత్రియవైశ్యకులము లుండవని పై వచనసారాంశము ఆకాలమునందు,

"శ్లో. నాధీయంతే కలౌవేదా న్నయజంతే ద్విజాతయః,
ఉత్సీదంతి తథా చైవ వైశ్యైస్సార్ధం తు క్షత్రియాః."

అను మత్స్యపురాణవచనానుసారము బ్రాహ్మణులు వేదపారము మానుదురనియుం, హోమాదుల నాచరింపరనియుఁ దేటపడియెడిని అప్పుడు క్షత్రియ వైశ్యజాతులు లేకుండునన్నఁ జింతయేటికి ఈ మూఁడుజాతులుకలిసి యేకలోక జాతిగా మాఱును, ఇక్కాలమున నెందఱో బ్రాహ్మణులు వేదపారముచేయుచున్నవారు. యాగములచే దేవతలఁ దృప్తిపఱచుచున్నారు కావున క్షత్రియవైశ్యజాతులకు విచ్ఛిత్తి కలిగినదనుమాట ధర్మవిరుద్ధము క్షత్రియులకు వేదాధికారము కలదనియు, వైశ్యులకుమాత్రము లేదనియుఁ గొందఱు చెప్పంబూనుదురు కాని యామాట యంసత్ప్రలాపమని పై నుదాహరించినప్రమాణమే చెప్పుచున్నది పైవచనములనన్నింటినిం బరిశీలింపఁగా బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులను నీ మూఁడుజాతులవారికి నేకకాలముననే జాతిభ్రష్టతయో జాతిసద్భావమో కలుగవలయునే కాని యొక్కజాతికి మాత్రమే కలుగదనుట స్పష్టము

శ్రీమహాభారతమునఁ గర్ణపర్వమునందు—

"శ్లో అతస్త్వాం కదయే కర్ణ నిదర్శన మిదం పునః,
వైశ్యః కిల సముద్రాంతే ప్రభూతధనధాన్యవాన్,
యజ్వా దానపతిః క్షాంత స్స్వకర్మస్థోఽభవచ్ఛుచిః"

టములు నశించును. కల్యాణములు లభించును అని గణనాయకుం గాంచి మహానుభావా! సర్వదేవతలకంటె ముందు పూజగొను నధికారము గలిగి దేవతాగ్రణి యనంబరంగుచు, నొకకలశమునందు మంత్రములచే నావాహనముచేసిన యంతనే సర్వశుభములం గల్పించుచు, గణేశుండను విఖ్యాతిం గాంచి షడ్గుణైశ్వర్యములు వెలయ సర్వవిఘ్నములం బోం

అని కనుపట్టెడిని భారతము కలియుగమునకుగా వ్రాయంబడక కృతయుగమున కని యెవ్వ రనరు కదా వైశ్యుం డొకండు యజ్ఞముచేసినట్లు స్వకర్మనిరతుం డైనట్లు పైవచనమున నున్నదికదా కలియుగమున వైశ్యులకు వేదాధికారము లేదన్నవాదము దుర్వాదమని స్పష్టమైనది కదా నందాంతమే వారికి వేదాధికారము గలిగియుండునన్న వాదమునను సరించి కలియుగమున మూండు లక్షలకుం బైంగా నెన్నియోవత్సరములు గడచినం గాని యావాదము చెల్ల దని ముందే వ్రాసితిని గదా

ఆపస్తంబధర్మసూత్రమునందు—

"స్వకర్మ బ్రాహ్మణస్యాధ్యయనమధ్యాపనం యజ్ఞో యాజనందానం ప్రతిగ్రహణం దాయాద్యగిళిలోంఛ అన్యచ్చా పరిగృహీత మేతాన్యేవ. క్షత్రియస్య అధ్యాపనయాజనప్రతిగ్రహణాని పరిహాప్యదండయుద్ధాదికాని క్షత్రియవద్వైశ్యస్య దండయుద్ధవర్జ్యం కృషిగోరక్షణవాణిజ్యాదికమితి" అనియున్నది వైదికకర్మములు క్షత్రియవైశ్యులకుం దుల్యములని యాపస్తంబుల తాత్పర్యమని తెలిసెనుగదా

పరాశరస్మృతియందు—

"శ్లో॥ వైశ్యం వా క్షత్రియం వాపి నిర్దోషం యోఽభిపాతయేత్,
సోఽపి కృచ్ఛ్రద్వయం కుర్యాద్గోవింశద్దక్షిణాం దదత్"

అని కనంబడియెడిని ఇట దోషమనంగా విధివిహితకర్మత్యాగమని యర్థము.

గొట్టుశక్తిగలిగి పరమపావనమూర్తిగలిగి యలరారు నీకు నమస్కారములు అని కార్తికేయుని దర్శించి స్వామీ! దేవాధిపతులు నిన్నుఁ బూజింతురు కరుణింపుమని దేవతలంబొగడి దేవతేశ్వరుల కభివందనములొనర్చి మహాలక్ష్మినుతించి పార్వతి దిక్కు మొగంబై జగజ్జననీ పార్వతీ! జగదాదిస్వరూపిణివి సర్వశక్తివి మూలప్రకృతివి ఈశ్వరివి పరాత్పరులకంటెఁ బరమేశ్వరివి పరబ్రహ్మస్వరూపిణివి నీపాదవందనము భక్తుల సకల

యమస్మృతియందు—

"శ్లో॥ హత్వా స వనినం వైశ్యం రాజన్య మపి దీక్షితం,
హత్వా తు బ్రహ్మహత్యేవ తథా త్రేయీం చ బ్రాహ్మణీమ్"

అని యున్నది యజ్ఞముచేసిన వైశ్యునుటచే వైశ్యునకు యజ్ఞముచేయు నధికారమున్నదనుట స్పష్టము కదా

శంఖస్మృతియందు—

"శ్లో॥ యాగస్థం క్షత్రియం హత్వా వైశ్యం హత్వా తు యాగగం,
ఏతదేవ వ్రతం కుర్యాదాత్రేయీ వినిఘాతుకః"

అని యున్నది క్షత్రియవైశ్యులకు యాగాధికారము దీనిచేతను స్పష్టమగును

ఇట్టులుండఁగాఁ బైవచనజాతమునందు క్షత్రియవైశ్యుల నిద్దఱను జేర్కొనియుండఁగాఁ గొందఱు క్షత్రియునివదలి వైశ్యునిమాత్రము గ్రహించి వైశ్యునకు వేదాధికారములేదని ఘోషింతురు వారిఘోష మరణ్యరోదనము వంటిది మఱికొందఱు పండితులమనుకొనువారు పైవాక్యము లన్నియుఁ గృతత్రేతాద్వాపరయుగమున నున్నక్షత్రియవైశ్యులకు వేదాధికారమును బ్రతిపాదించునవని పల్కుదురు ఆయర్థము దేనినిబట్టి చెప్పుదురన్న నాకాశమును జూడవలసినదే కాని వేఱుదిక్కు వారికి లేదు

వాంఛితముల నొసంగు శరత్కాలమున భక్తిచే నిన్నారాధించినఁ బ్రసన్నురాల వగుదువు అట్టిపరదేవివగు నీవు నామందిరమునకు సర్వదేవతలం గూడి భక్తవత్సల యనుపేరు సార్థకముగాఁగ విజయంచేసితివి ధన్యుఁడను కృతకృత్యుఁడను నాజీవనము సఫలము నాగృహము పావనము. అని యిట్లు వేలువేలుఁబొగడి సకలమునీంద్రులను విప్రప్రవరులను సత్కరించి విడుదులంజూపి యందు నివసింపఁ జేసెను అందఱు వసుదేవుఁడు వేర్వేఱఁ జేసినపూజల కానందించిరి

"శ్లో॥ నందాంతం క్షత్రియకులం వేదవైదికసంయుతం,
భవిష్యతి తతశ్శూద్రప్రాయం వైశ్యకులం తథా"

అను వైశ్యకమలాకరవాక్యముచేత నందరాజు రాజ్యము పాలించినంతదనుక క్షత్రియవైశ్యులకు వేదాధికారముగలదని స్పష్టము కాక మానదు.

పరాశరస్మృతియందు—

"శ్లో॥ షట్కర్మాభిరతో నిత్యం దేవతాతిథి పూజకః,
హుతశేషం తు భుంజానో బ్రాహ్మణో నావసీదతి" 39

అనువచనము కలదు దాని వ్యాఖ్యానమునందు వేదభాష్యకర్తయగు శ్రీమాధవాచార్యులు విశేషించి స్మృతు లుదహరించిరి కాని యం దెచ్చటను వైశ్యులకు వేదాధికారము కలదని సిద్ధాంతము చేయలేదు కావున వేదాధికారము వైశ్యులకు లేదని కొందఱు విద్వద్వతంసుల మనుకొనువారు పల్కుదురు. ఇంతకంటె మహాసాహసము వేఱొకటి కానరాదు ఇట్లు వాదించువారు కొంతకాలము గాయత్రి నారాధించినఁగాని యీపాపము పోదని నాయూహ. ఏలయనఁగా వేదాధికారము లేదనునిషేధ మేస్మృతియందైనఁ గనఁబడినపుడు వారికిని గలదని ప్రతిపాదింపవలయును ఎందును నిషేధింపఁబడని విషయమును మరలఁజెప్పుట తెలివితక్కువచేతఁ గాక మఱేమిటి? పరా

రామకృష్ణోపనయనసంస్కారము

అంత గర్గమునివరు సనుమతిచొప్పునఁ గళ్యాణమండపమున కెల్లర వసుదేవుఁడు రాఁ బ్రార్థించెను ఆమండపము సర్వాలంకారసంభృతము సర్వలోకపవిత్రము సుమనోహరము దాని కదియేసాటియని చెప్పుటకంటె వేఱుగ వర్ణింప

శరస్మృతి పరాశరమునిప్రణీతమే యని ప్రతిపత్రమునందును వ్రాయవలయునా ఇట్లడుగుట మొండిపట్టుదలచేఁ గాక మఱేహేతువుచేతనో యెఱుంగఁజాలను.

పరాశరస్మృతియందు వైశ్యధర్మప్రకరణమునందు—

"శ్లో॥ లాభకర్మ తథా రత్నం గవాం చ పరిపాలనమ్,
కృషికర్మ చ వాణిజ్యం వైశ్యవృత్తి రుదాహృతా" ౬౩

అను శ్లోకమునకు వ్యాఖ్య వ్రాయునపుడు వేదభాష్యకర్త వరాహపురాణమునుండి,

"శ్లో॥ స్వాధ్యాయం యజనం దానం కుసీదం పశుపాలనం,
గోరక్షాం కృషివాణిజ్యం కుర్యాద్వైశ్యో యథావిధి"

అనుశ్లోకము నుదాహరించి యంతతోఁ దృప్తినొందక,

మార్కండేయే—

"శ్లో॥ దానమధ్యయనం యజ్ఞో వైశ్యస్యాపి త్రిధైవసా,
వాణిజ్యం పాశుపాల్యం చ కృషి శ్చైవాస్య జీవికా"

అనియుం నుదాహరించిరి. దీనిచేత మాధవాచార్యులమతము వైశ్యులకు వేదోక్తకర్మములు శాస్త్రసమ్మతము లనియూ కావనియూ వేదభాష్యకర్తకు సమ్మతమైనపుడు పండితమ్మన్యులకు సమ్మతముగా నున్న దానఁ గొఱంతపడ నక్కఱలేదు.

శక్యముకాదు ఆమనోహరశుభకర్మము నడుపఁ బెక్కుమంది మహర్షులను వసుదేవుఁడు నియమింప వరించెను గర్గముని బ్రహ్మత్వమున నుండెను వారినెల్లఁ దొలుదొలుత విధిమంతముగా వసుఁదేవుఁడు చందన సుమనోమాలికారత్నాలంకారాదుల నర్చించి సంతుష్టమతులనుగా నొనరించి యుచితాసనములఁ గూరుచుండఁ జేసెను వారినడుమ రత్నసింహాసనమున గణపతిని గూరుచుండఁ జేసెను శుభకర్మమునకు ముందు గణపతిని బూజించుట సదాచారము కాన నాకార్యమునకై యాగణాధి

ఆపస్తంభ ధర్మసూత్రమునందు—

"సూ ఆశూద్రాణా మదుష్టానా ముపాయనం వేదాధ్యయన మగ్న్యాధేయం ఫలవంతి చ కర్మాణి" అనియున్నది దీనికిభాష్యము "శూద్రవర్జితానాం త్రయాణాం వర్ణానాం అదుష్టకర్మణా ముపనయనాదయోధర్మాః." అని,

దీనింబట్టి కొందఱు "అదుష్టకర్మణామ్" అని భాష్యమునం దున్నదిగాన నిప్పటివైశ్యులకుఁ బితృపితామహ ప్రపితామహులవఱకు నుపనయనసంస్కారము లేదుగావున వ్రాత్యత్వమలవడెననియుం, దానిచే వేదోక్తకర్మార్హత పోయినదనియుఁ బలుకుదురు ఆవాదమున కనురూపముగా మనుస్మృతి మూఁడవయధ్యాయమునందున్న,

"కువివాహైః క్రియాలోపై ర్వేదానధ్యయనేన చ,
కులాన్యకులతాం యాంతి బ్రాహ్మణాతిక్రమేణ చ" ౬౩

అనుశ్లోకము నుదాహరింతురు ఇంతకంటె నవిచారమూలమగు వాదములేదు ఇంచుక యాలోచింతము శ్రుతిస్మృతినిషిద్ధకర్మము లాచరించువారు దుష్టకర్ములన బడుదురు కువివాహములనఁగా తమతమ గృహ్యసూత్రము ననుసరించిచేయని వివాహములు క్రియాలోపములనఁగా గర్భాధానాద్యష్టచత్వా

పతి నావాహనము చేసెను సువర్ణకలశములనిండ సప్తతీర్థముల నుండి జలమును దెప్పించి యాకలశములకుఁ జందనకుసుమ మాలికలచే శృంగారము గావించి పరిమళవస్తువుల నింపి యా శీతలజలములచేతను, వియద్గంగోదకములచేతను, బరమపవిత్ర మగు పుష్కరోదకముచేతను, బంచామృతములచేతను, బంచ గవ్యముచేతను భక్తియుక్తచిత్తమున నాహేరంబునకు స్నాన ముచేయించి మరల సాగరజలములచే నభిషేకమహాము నడ పించి శుద్ధోదకముల స్నానముచేయించి ధౌతవస్త్రముల గట్ట నిచ్చెను పారిజాతకుసుమహారముల నలంకరించెను సురుచిర వరరత్నభూషణముల సింగారించెను అగ్నివలెఁ బావనమయి

రింశత్సంస్కారములు చేయకుండుట వేదానధ్యయనమనఁగా ఫలపదర్థావ బోధకసాంగవేదములఁ బఠింపకుండుట. అను వీనిచేత బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యకులములు జాత్యభావతను బొందుచున్నవి అని పై ఆపస్తంబసూత్ర మనుస్మృతివచనతాత్పర్యము

ఈదోషములు బ్రాహ్మణాదులకందఱకుం గలవు ఎట్లనఁగా సావధాన ముగాఁ దలంపుఁడు మూఁడురాత్రములు దీక్షగలయుంపనయన మొక్కపూ టలో ముగింపఁబడుచున్నది నాల్గురాత్రములు దీక్షగాఁగలవివాహ మొక పగటిలోఁ గొంతభాగముననే పూర్తిచేయఁబడుచున్నది విధిహితకాలమునఁ జేయఁబడక జాతకర్మాదిసంస్కారము లెపుడో చేయఁబడుచున్నవి ఉపనయ నానంతరమ. వివాహమునకుఁ బూర్వముచేయఁదగు వేదవ్రతాదు లవకాశము ననుసరించి చేయఁబడుచున్నవి ఔపాసనాది విహితదర్మములు వంటచేయుం వారిస్వాధీనము చేయఁబడుచున్నవి ఇవన్నియుఁ బై మనుస్మృత్యుక్తదోష మునకు లక్ష్యములు కావనుట బ్రహ్మకేని శక్యము కాదుకదా ఈయాచార ములు లోకమున నిపుడు లేవందురా. కలవందురా కలవు అనక తప్పదు

యమూల్యమయి తనరారు నంబర మొసంగెను పరిమళచంద
నము మైనిండ నలఁదెను సుమనస్సంతతులచేఁ బూజించెను
రత్నమాలికాలంకృతమగు భర్మాంగుళీయక మర్పించెను విధి
యుక్తమగు పూజలచే నాహేరంబుని గణాధిపతిని దృప్తి
పఱచెను సర్వదేవాధిపా! పార్వతీపుత్రా! యని వినుతించెను
సర్వవిఘ్నములు శాంతినొందఁ జేయుమాయని ప్రార్థించెను
ఇట్లు తొలుదొలుత గణపతిపూజ సాంగముగా నెఱవేర్చెను

అపుడందఱకు జాతిలేదు క్షత్త్రియ వైశ్యులకు మాత్రమే యీదోషమనుట తెలివితక్కువ కాదా కలికాలమున విధివిహితకాలమునఁ గాకున్న నెప్పుడేని పైసంస్కారములు నామమాత్రము చేయఁబడుచున్నవి కదాయని సంతోషింపవలసియుండఁగా నవి లోపములని చూపి వైశ్యకులమే లేదనుటకన్న సాహసకార్యము వే ఱేదియుండును? ఇట్టిసాహసము చేయఁబూనుట పరిహాసాస్పదమనుటకంటె వే ఱేమియుం గనఁజాల కున్నవాఁడను ఇపు డాంగ్లభాషాతత్పరులు కొందఱు వేదపారము చేయనంతమాత్రమునఁ దత్పుత్రులు జాతిహీనులనవచ్చునా ఆంగ్లభాషాతత్పరులుకాని వైదికబ్రువులలోఁ బెక్కుమంది వేదము చదువనివారుండుట ప్రత్యక్షము గదా. వారిపుత్త్రులు బ్రాహ్మణులు కా రనఁదగునా! వేదమంతయుం రాకున్నను యథాశక్తిఁ బఠించినను జాలునని తృప్తినొందవలయునే కాని "కువివాహైః" అను మనుస్మృతి ననుసరించి క్రియాలోపవేదానధ్యయనాదులచే జాతిభ్రష్టులనిపలుకుట యవివేకమూలమని నా భావము స్మృత్యుక్తకర్మాచరణదారిద్ర్య మన్నిజాతులకుఁ గలదని యంగీకరించుట బుద్ధిమంతుల లక్షణముకాని యొక్కవైశ్యజాతియందే దాని నారోపించుట న్యాయమునకుఁ గడుదూరము

సావిత్రీపతితులు వ్రాత్యులుకారా యని కొందఱందురు. ఆమాట సత్యము.

మహాశయులారా! శ్రీకృష్ణునకు నుపనయనసంస్కారము చేయ వసుదేవుఁడు ప్రయత్నించిన విషయమును దెలుపు నీభాగమును జదివితిరి ఇందు వ్రాయఁదగినవిషయము లనేకములు గలవు లోకమున నాచారములెట్టు లశాస్త్రముగ మాఱినవో తెలుపు టావశ్యకము శాస్త్రవిహితాచారము లశాస్త్రముగ మార్పునొందుట యటుండ దాన జాతిద్వేషములు ప్రబలినవి ఆవిషయమును దెలుపకయుండఁ గధను వ్రాయుట సముచితము గాదని నాకుఁ దోఁచినది కావున వ్రాసెదను అనవసరపువ్రాఁ

మనుస్మృతి—

"అత ఊర్ధ్వం త్రయోఽప్యేతే యథాకాల మసంస్కృతాః,

సావిత్రీపతితా వ్రాత్యా భవంత్యార్యవిగర్హితాః" ౨ అ ౩౯

వ్యా"ఏతే బ్రాహ్మణాదయః యథాకాలం యో యస్యానుకల్పికోఽప్యుపనయనకాల ఉక్తః షోడశవర్షాదిపర్యంతం తత్రాసంస్కృతాస్తదూర్ధ్వం సావిత్రీపతితా ఉపనయనహీనాః శిష్టగర్హితాః వ్రాత్యసంజ్ఞా భవంతి సంజ్ఞాప్రయోజనం చ వ్రాత్యానాం యాజనం కృత్వా ఇత్యాదినా వ్యవహారసిద్ధిః" అని కుల్లూకభట్టు,

వ్రాత్యులకు బ్రాయశ్చిత్త మేమని ప్రశ్నింపుఁడు సమాధానము వినుఁడు

మనుస్మృతి—

"శ్లో యేషాం ద్విజానాం సావిత్రీ నానూచ్యేత యథావిధి,

తాం శ్చారయిత్వా త్రీన్ కృచ్ఛ్రాన్ యథావిధ్యుపనాయయేత్"

౧౧ అధ్యా ౧౯౧

"వ్యా యేషాం బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం ఆనుకల్పికకాలఉపనయనం యథాశాస్త్రం నకృతవాన్ తాన్ ప్రాజాపత్యత్రయం కారయిత్వా యథాశాస్త్రముపనయేత్ యత్తు యాజ్ఞవల్క్యాదిభిర్వ్రాత్యస్తోమాదిప్రాయశ్చిత్త

తెలఁచేఁ బుస్తకమును బెంచవలయునను భావమునఁ గాదని యెఱుంగవలయును

ఇందుఁ జేసినచర్చచేఁ బ్రకృతకథ కేమి లాభమో యిం చుక కథారంభముననే వ్రాసితిని భగవంతున కీయవతారమున నెన్నియేండ్లు మనుష్యమానమునఁ గడచెనని యెఱుంగవ చ్చును కాని యుపనయనకాలము రెండువిధములుగా నున్నం దున నేకాలము ననుసరించి వసుదేవుఁ డీకార్యము నడపెనో

ముక్తం తేన సహాస్య గురులాఘవ మనుసంధాయ జాతిశక్త్యాద్యపేక్షో వికల్పో మంతవ్యః" అని కుల్లూకభట్టు

ఆర్యులార! చూచితిరా మహాత్ము లెట్టికరుణాళువులో వ్రాత్యులకుఁ బ్రాజాపత్యత్రయము ప్రాయశ్చిత్తముగాఁ జేయించి యుపనయనము చేయ వలయునని చెప్పిరి ఇంతటి స్వల్పప్రాయశ్చిత్తము నిర్దేశించిన మహాత్ముల భావమేమి? ప్రాయశ్చిత్త మతిభారమైన మానుదురనియు దాన జాతికే వినాశము సంభవించుననియు నట్లు కాఁగూడదనియు, వ్రాత్యులుకానివా రుండుట యరుదనియు నల్పశ్రమసాధ్యమగు ప్రాయశ్చిత్తము చేయించి యుపనయనము చేయించినఁ జాలుననియు దీనిచే వేదోక్తకర్మములు ప్రపం చమున నిలుచుననియు నూహించియే గదా యిట్లు చెప్పిరి అని మనము గ్రహింపందగును ఎంతటివేదాభిమానము! ఎంతటిభూతదయ! ఎంతటి కరుణ! వర్ణింపసాధ్యమా మన కెట్లున్నది? ఏమైన దోషము కనఁబడిన నాక్షేపింతమా యని, మనముచేయు దోషములను బయలుపఱుపరాదని యు నైయున్నది ఇట్టి మనము ధర్మము చెప్పఁబూనుట కనర్హులము గాక మఱేమి?

ప్రాజాపత్య మనుప్రాయశ్చిత్త మెట్టిదనఁగా

యెఱుంగుట కష్టముగ నున్నది పదునొకండవసంవత్సరమని మనము నిర్ణయించుకొని ముందు కథను సాగింతము "అగోత్రస్య త్వవర్ణస్య కుత స్తస్యోపవీతకమ్" అన్నట్లు భగవంతుండగు శ్రీకృష్ణునకు నేగోత్రమని యేవర్ణమని నిర్ణయించి యజ్ఞోపవీతము వేయవలయునో యెవ్వరెఱుంగరు కాని యెవ రేగోత్రమన్నను గొఱంతయుండదు ఏవర్ణమన్నను బాపము లేదు ఏభక్తుం డేవర్ణమనిభావించి యేపేరున నేసంస్కారము విధివిహితముగా నొనరించినను భగవంతునకు సంతృప్తియే కావున

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి—

"శ్లో॥ ఏకభక్తేన నక్తేన తథైవాయాచితేన చ,
ఉపవాసేన చైవాయం పాదకృచ్ఛ్రః ప్రకీర్తితః 3౧౮
యథా కథంచి త్త్రిగుణః ప్రాజాపత్యోఽయ ముచ్యతే" 3౧౮

వ్యా॥ అయమేవపాదకృచ్ఛ్రః యథాకథంచిద్దండకలితవదావృత్యా స్వస్థానవివృధ్యా వా తత్రాప్యానులోమ్యేన ప్రాతిలోమ్యేన వా తథా వక్ష్యమాణజపాదియుక్తం తద్రహితం వా త్రిరభ్యస్తః ప్రాజాపత్యోఽభిధీయతే, తత్ర దండకలితవదావృత్తిపక్షో వసిష్ఠేన ప్రదర్శితః అహః ప్రాతరహర్నక్తమహరేకమయాచితమ్, అహః పరాకం తత్రైకమేవం చతురహౌపరౌ, అనుగ్రహార్థం విప్రాణాం మనుర్ధర్మభృతాంవరః, బాలవృద్ధాతురేష్వేవం శిశుకృచ్ఛ్రమువాచ హ ఇతి అనిమితాక్షర. ఈప్రాయశ్చిత్త మెంత సులభమో యూహింపుడు. ఈదోషమున కీప్రాయశ్చిత్తమని నిర్ణయించున దెవ్వరనునది మీఁది ప్రశ్నము

మనుస్మృతి—

"శ్లో॥ ధర్మేణాధిగతో యైస్తు వేదస్సపరిబృంహణః,
తే శిష్టా బ్రాహ్మణా జ్ఞేయాః శ్రుతిప్రత్యక్షహేతవః" ౧౦౯

వసుదేవుఁ డాకృష్ణమూర్తికి నుపనయనము చేయఁబూనుట సహజముగనే యున్నది ఏశాపమును భగవంతుని బాధింపఁ జాలదు స్వోక్తివ్యాఘాతము కాఁగూడదని తా సర్వేశ్వరుఁ డయ్యు నొకప్పుడు లోకాచారము ననుసరించును దాని సంగి యని యాపరమాత్మను బలుకరాదు శ్రీహరియే,

"శ్లో జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్త్వతః,
త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మా మేవ సోఽర్జున"

అని భగవద్గీతలయం దుపదేశించెను భగవదవతార కారణ మేమని యెఱుంగుటయే తరణోపాయమని దీనిసారము భగ

దశావరావా పరిషద్యం ధర్మం పరికల్పయేత్,
త్ర్యవరా వాపి వృత్తస్థా తం ధర్మం న విచాలయేత్" ౧౧౦

"వ్యా యది బహవస్సంతోఽవహితా న భవంతి తదా దశావరాత్ర్యవరాశ్చేతి వక్ష్యమాణలక్షణాయస్యాస్సా పరిషత్ తదభావే త్రయోఽవరా యస్యాస్సా వా సదాచారా యం ధర్మం నిశ్చినుయా త్తంధర్మత్వేన స్వీకుర్యాన్నవి సంవదేత్" అని

"శ్లో త్రైవిద్యో హైతుకస్తర్కీ నైరుక్తో ధర్మపారకః
త్రయశ్చాశ్రమిణః పూర్వే పరిషత్స్యా ద్దశావరా ౧౧౧
ఋగ్వేదవిద్యజుర్విచ్చ సామవేదవిదేవ చ,
త్ర్యవరా పరిషజ్జ్ఞేయా ధర్మసంశయనిర్ణయే" ౧౧౨

అని సమాధానము చెప్పవచ్చును ఇట్లు మహాత్ములు సకాలమున నుపనయనాదులు లేనివారికిఁ గరుణాళువులై సులభముగాఁ బ్రాయశ్చిత్తము విధించి యీప్రాయశ్చిత్త మీపాపమునకుఁ జాలునని చెప్పునధికారము పరిషత్తునకు (సభకు) నిర్ణయించి యీసభయందుఁ గూరుచుండఁ దగినవారియోగ్యత యిట్టులుండవలయునని నిశ్చయించి యున్నారు కావున నాయాపాపమునకుఁ దగినప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనుట న్యాయసమ్మతమని నాభావము మఱియొకప్రశ్నము

వంతుఁ డేలయవతరించునని యెఱుంగవలయునని దీనినీతి అట్టి శ్రీకృష్ణునకు నుపనయనము చేయఁబూని వసుదేవుఁడుండ గర్గమున్ని చనుదెంచెను శ్రీహరికి గాయత్రి నుపదేశించుట కన్న భాగ్యముకలదా, యని తలంచి మహాముని శిష్యులం గూడి యరుదెంచెను వసుదేవుఁ డాకస్మికముగాఁ బురోహితు లరుదెంచిరని తనప్రవృత్తి నెఱింగించెను ముహూర్తము మూఁడవదినమునందే యున్నదని గర్గముని పల్కెను బాహ్యా చారము లీకాలమున నున్నయన్ని యాకాలమున లేవు శక్తికి

నకాలమున నుపనయనాదిసంస్కారములు లేక కాలాతిక్రమణము చేసి యుప నయనాదులు చేసికొని సావిత్రినుపాసించువారికి ప్రాయశ్చిత్తము చెల్లునుగాని సావిత్రియే యుపదేశించుకొనకున్న వైశ్యులకే ప్రాయశ్చిత్తము విధివిహితమని చెప్పఁగలరనునది యొకప్రశ్నము గలదు కాని దీనికి సమాధానము వ్రాయుట యంతకష్టముకాదని నా నమ్మకము ఏలనఁగా ప్రశ్నించువారికి లోకజ్ఞానము చాలదు కాఁబట్టియే యిట్లుప్రశ్నింతురు ఐనను సమాధానము వినుఁడు

వివాహముకుముందే వైశ్యులకు నుపనయనము చేయఁబడుచున్నది. యజ్ఞోపవీతధారణము తత్సంస్కారమునఁ గలదు గాయత్రియు నుపదేశిం పఁబడు చున్నది సంక్రమణాదులయందు వారు పితృతర్పణము చేయుచు న్నారు కాని వారికి నుపదేశించుమంత్రము విప్రక్షత్రియుల కుపదేశించు గాయత్రిగాక మఱొకకల్పిత భగవన్నామమంత్రము నుపదేశించుచున్నారు ఆదోషము గురువులది కాని శిష్యులది కాదు ఆ యుపదేశించుమంత్రము గాయత్రియనియే వా రుపదేశించుచున్నారు శిష్యులు గాయత్రియనియే జపించుచున్నవారు కాని యిదియేదో యంశక్కిమంత్రమని మనకిది దొరకి నదే పదివేలనిభావించి మనము జాతిహీనులముకాన మనగురువులు తగి ట్లుప దేశించిరి చాలును. బ్రదికిమితిరా స్వామీయని వైశ్యశిష్యులు తృప్తినొంది

మించినకార్య మాకాలమునఁ జేయువారు లేరనుట సత్యము గురువునందు ముహూర్తమునం దనఁగా గ్రహములయందుఁ బెద్దలయందు దృఢవిశ్వాస ముండెను ఈకాలమున నవి లేక పోవుటయె గాక మీఁదు మిక్కిలి వాని నాక్షేపించుటయుఁ గూడఁ గలదు ఆకార్యఫలము లట్టివే ఆకాలమున విత్తము ననుసరించియే ప్రయత్నము ఇపుడు ప్రయత్నమునను సరించి ద్రవ్యమును సేకరింతురు ఈరెండింటి కెంత భేదము గలదో

యుండలేదు శిష్యవంచనచేసినదోషము గురువులదే యనుట కావంతయుం శంకలేదు దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తమెవరికో నేఁ జెప్పనక్కఱలేదు కావున వైశ్యులకు వేదోక్తకర్మములు పోగుటలేదని దానిచే వీరు జాతిగౌరవము బోఁగొట్టుకొనిరని మరల నది రమ్మన్న రాదని ఘోషించుట యవివేకమూలము గాని యితరముగాదు వాంఛ్వా డాగుర పంచన నెఱింగి గాయత్రి నుపదేశించు కొనఁబూనగా మీకు వేదాధికారము లేదు కావున వేదస్థ గాయత్రీమంత్ర ముపదేశింపరాదు అచ్యుతాయనమః అనంతాయనమః అచ్యుతానం తాయనమః” అనునదియే మీకు గాత్రియని చెప్పుటకన్న మహత్తరపాప కార్యము వేఱొకటి కానరాదు అట్టికార్యము నిఁకనైనఁ జేయకుందురు గాతమని వారక వేఁడుచున్నాఁడను మఱికొందఱు వైశ్యులకు నుపనయనము మాత్రము చేయఁబడుచున్నది గాని అది పురాణశ్లోకములచేఁ జేయఁబడు చున్నదనియుఁ గోత్రములు ఆర్షములు గావనియుఁ, ఎల్లిసెట్టి మల్లిసెట్టిగోత్ర ములు చెప్పఁబడుచున్నవనియుఁ కన్యకాపురాణము వారికి స్మృతిగా నున్న దనియుఁ గావున వైదికసంస్కారములు లేవనియుఁ జెప్పుదురు వారికి నా చెప్పుసమాధాన మేమనఁగా

కన్యకాపురాణమును మీరు ప్రమాణముగా నంగీకరించినపక్షమున దానియందు వేదోక్తసంస్కారములు చెప్పఁబడినవి ఇప్పటి లౌకికగోత్రము

యోజింపుఁడు కర్మాచరణమునం దాసక్తి యప్పటివారి కుండెను కర్మాచరణమం దాసక్తిలేదు గాని ఫలాహారతిక్తకషాయపానాసక్తి యిపు డెక్కుడుగా నున్నది పెద్దలాశీర్వదించిన మేలని భావము వారికుండెను మిత్రులు ఫలాహారములుచేసినఁ జాలు నను భావ మిపుడుకలదు ఏది మేలో ఏది నిష్ఫలమో నేవ్రాయ నక్కఱలేదు వేదశాస్త్రపద్ధతులయందు నమ్మకము వారికుం

లకు సరియగు నార్షగోత్రములు చెప్పఁబడినవి అనఁగా వంశమర్యాదల నిలుపుటకై కన్యక యగ్నిప్రవేశము చేసెను అట్టికన్యకను గులదేవతగా పూజించుట న్యాయమే కాని వేఱుగాదు మఱియుం నాకన్యకంగూడి యెందఱు బాలురు వహ్నికుండమునఁబడిరో వారినెల్ల వంశకర్తలని భావించి వారిపేరు స్మరించుటకంటెఁ గృతజ్ఞత యింకొక్కటి లేదని తలంచి యిప్పటివఱకు వైశ్యులు వారిపేర గోత్రములు చెప్పుచున్నారు ఆగోత్రమునకు సమానమగు నార్షము కలదు కావున దండాపూపికాన్యాయము ననుసరించి యెవరిగోత్ర మిపుడు చెప్పంబడుచున్నదో యాతని కార్షగోత్ర మేమియుండునో యదే వీరిదని స్పష్టము కాక మానునా అట్టులుండఁగా నిదొక లోపముగా భావించి యాక్షేపించుటకుఁ గలకారణమేమో తెలియఁజాలక యున్నాఁడను కన్యకాపురాణమే ప్రమాణము కాదందురేని యీవాదమునకే యవకాశము లేదు అది కల్పితమయినది ఎప్పటికిప్పుడే యేదేశముననున్న గురువులు వారి యిచ్ఛానుసారము మార్చుచున్నారు అట్టివి నాల్గుప్రతులునేఁ బరికించితిని ఒక్కదానికి వేఱొక్కటి సంబంధము గలిసియుండదు కావున నది ప్రమాణమని బుద్ధిమంతులగు వైశ్యు లంగీకరింపరు కన్యకామహిమమును దెలుపుఁ గాన దాని శిరసావహించుచున్నారు కాఁబట్టి దాని నాధారముచేసికొని యాక్షేపింప నవకాశమే లేదు కల్పించుకొని యాక్షేపించిన లాభము లేదు

డెను వార్తాపత్రికాపరనాసక్తి యిప్పుడు పెచ్చుపెరిగినది. కావున నప్పటికిప్పటికిని హస్తిమశకన్యాయ మీవిషయములఁ గలదనుట నిక్కము ఆముష్మికఫలప్రధాన మాకాలమునఁ

ఇట్టిపనిలేని మంగలిసామెత కనుకూలముగా మాటలాడిన నేలాటిఫలము గలుగదు

ఏ పాపమున కేప్రాయశ్చిత్తము చెప్పఁబడినదో దానినాచరింప నసమర్థులైనపుడు ప్రాయశ్చిత్తము తగ్గింపవలయునని స్పష్టమగును శ్రుతి సంవత్సర మేతద్వ్రతం చ రేత్, ద్వౌవామాసౌ, నియమస్సమాసేన అని అంగిరసుఁడు 'శ్లో॥ వచః పూర్వ ముదాహృత్య యథోక్తం ధర్మ వక్తృభిః, పశ్చాత్కార్యానుసారేణ శక్త్యా కుర్యా దనుగ్రహం, నహి తేషా మతిక్రమ్య వచనాని మహాత్మనామ్ ప్రజ్ఞానే నైవ విద్వద్భి శ్శక్యమన్య త్పరిభాషితమ్." అని చెప్పెను

దీనిం బట్టిచూడఁగాఁ దాఁజేసినది పాపమని యెఱింగి యనుతాపమును బొంది తనశక్తికనురూపముగా నించుక ప్రాయశ్చిత్తముచేసినఁ జాలునని సిద్ధాంతమగుచున్నది శాస్త్రపద్ధతియందు శ్రద్ధగలిగియుండుటయే ప్రధానమని దీనిసారము

"శ్లో॥ శ్రుతిస్మృతీ మమైవాజ్ఞే యస్తే ఉల్లంఘ్య వర్తతే,
ఆజ్ఞాచ్ఛేదీ మమ ద్వేష్య స్సమే వధ్యత మోమతః
"శ్లో॥ తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్యవినిర్ణయే,
జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తు మిహార్హసి
యశ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాంగతిమ్."

గీతాశాస్త్రము

అని చూపబడెడిని వేలోకగ్రంథమునందు,

జేయుకర్మముల కుండెను కేవలైహికఫలప్రధాన మిాకాల మునఁ జేయుకర్మముల కున్నది కావున నీ రెండింటి కేవిషయ మునను బోలికలు కనుపట్టుచున్నవి కాని యొక్క విషయమునఁ బోలిక కలదు కర్మములకుఁ బూర్వము పెట్టిన నామధేయములు మాత్ర మింతదనుక మార్పఁబడకున్నవి దానికి మన మానం దింపవలసి యుండును

వసుదేవుఁడు గర్గమునివాక్యములు చెవులఁబడఁగనే పర మానందభరితుఁ డయ్యెను వలయుపదార్థములఁ గూర్పఁదగు వారల నియమించెను శుభలేఖలఁ బ్రియబంధువులకుం

"శ్లో॥ స్వాభిప్రాయకృతం కర్మ యత్కించి ద్విధివర్జితం,
క్రీడాకర్మైవ బాలానాం తత్సర్వం స్యాన్నిరర్థకమ్"

అని యున్నది ఇట్లుండఁగాఁ బ్రాయశ్చిత్తమే లేదనుట తెంపఱితనముగాక మఱేమిటిది? మఱొక్క విశేషము వినుఁడు పూర్వమీమాంసయందు ఆపదేవీయమీమాంసాన్యాయప్రకాశమునందు వైశ్యులకు వేదాధికారమున్నట్లు స్పష్టముగాఁ గనఁబడియెడిని

"అతఏవ శూద్రస్య న యాగాదావధికారః, తస్యాధ్యయన విధిసిద్ధ జ్ఞానాభావాత్, ఆధానసిద్ధాగ్న్యభావాచ్చ అధ్యయనస్యోపనీతాధికారత్వాత్ ఉపనయనస్యాపి వసంతే బ్రాహ్మణోఽగ్నీ నాదధీతేత్యాదినా త్రైవర్ణికాధికారత్వాత్" అని

దీనిచే బ్రహ్మక్షత్రి వైశ్యులకు సమానముగా వేదపఠనాధికారము గలదని స్పష్టము కదా ఇఁక ప్రాయశ్చిత్తవిషయమే సంశయము కావున దానిని పై నుదహరించినప్రకారము ప్రాయశ్చిత్త సంకోచము చేసి కర్మముల నాచరింపవచ్చుననుట నిర్వివాదాంశమని నాభావము నాభావమనఁగా స్మృతి

బంపెను శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తన యంతరంగమున నొక్క-మాఱు దేవతలు మహర్షులు దిక్పాలకులు రావలయునని సంకల్పించెను ఆసంకల్పము సామాన్యమా సర్వలోకముల కొక్క-క్షణమున నెఱిఁగింపఁ జాలునది ఆ మహనీయునికళ లేని ప్రాణికోటి లేదుగదా ఎవరెవరు రావలయునని సంకల్పించెనో వారిమనస్సులు శ్రీకృష్ణసందర్శనాతురము లయ్యెను వసుదేవు నింటికిఁ బిలువకయే వచ్చిరి ఆత్మేశ్వరుని దర్శింప నరుదెంచిరి బ్రహ్మయుఁ బార్వతియుఁ బరశంకరుండును వచ్చిరి వసుదేవుఁడు వారి గారవించెను జ్ఞానధనులగు మహర్షు లేతెంచిరి వారికి నుచితరీతి సపర్యల నాచరించి వసుదేవుఁడు ధన్యుఁడయ్యెను వేఱువేఱుగా బ్రహ్మ మొదలగువారిని వినుతించెను ప్రతిస్తో

పురాణాదుల భావమని యెఱుంగఁదగు నిర్ణయించుటకు నాకేమి యోగ్యత గలదు? ఇంక సారాంశమును వినుఁడు

క్షత్రియవైశ్యులకు బ్రాహ్మణులకెట్లో యట్లు వేదోక్తకర్మాచరణమున నధికారము కలదు క్షత్రియుల కేదోయొకరూపమున నుపనయనసంస్కారము వేదోక్తముగా సాగుచున్నదనవచ్చును వైశ్యులకుఁ గొన్నితావుల నట్లు సాగుటలేదు వారిపుడు విధిప్రకారము సంస్కారము చేసికొనఁబూనఁగాఁ గొందఱు పండితబ్రువలు మీకు వేదాధికారమే లేదనుచున్నారు పురాణోక్తమే యనుచున్నారు చిరకాలముక్రిందట నది వదలిపోయినదనియు మరల నది రా వీలులేదనియు వాదించుచున్నారు ప్రాయశ్చిత్తముచెప్పుడన్న నదెంపిను చేయుచున్నారు కావున నీవాదము న్యాయసమ్మతము కాదని నా భావము ఒక్కవిషయము నాలోచింపుఁడు పురాణోక్తముగాఁ దంత్రము సాగుచున్నదా వేదోక్తముగా సాగుచున్నదా అనునదియే యిటఁ బ్రధానము ఉపనయనము పురాణోక్తమనిచెప్ప వీలున్నదా యనునది రెండ

త్రమందును నీవే పరమాత్మవు సకల బ్రహ్మాండనాయకుఁడవని కనఁబడుచున్నది దీని భావమేమి? ప్రతివ్యక్తిని జూచినపుడు నావ్యక్తియే పరతత్త్వమని భావింపవలయును అపుడే సర్వసమత్వము దృష్టికలవడును. తత్త్వవేత్త యన నట్టివాఁడే యని యెఱుంగవలయు భగవంతుని కళలేని వస్తువుండదు కదా ఇఁక నుత్తమాధమ మధ్యమభేదము తత్త్వవేత్తల కేల? పామరులకు నుండఁదగునుగాని సమదర్శన జ్ఞానముగలవారల కా బుద్ధియుండ నవసరము లేదు కావుననే,

---

వది శాస్త్రచర్చ యీావఱకే వ్రాసితిని మరల నాజోలికిఁ బోవక సారాంశమును వ్రాసెదను వివాహమునకంటె ముందుపనయనము సాగుచున్నది. గాయత్రి నుపదేశించుచున్నారు. యజ్ఞోపవీతధారణక్రియ సాగుచున్నది కాని వారి కుపదేశించుగాయత్రి బ్రహ్మక్షత్రియులకు నుపదేశించు గాయత్రీ మంత్రము మాత్రము కాదు కావున నింతకాలమునుండి లేని దిపుడెట్లు వచ్చునన్నప్రశ్నము తుచ్ఛమని నా యాశయము ఏలయనఁగా లేదన్నమాట కర్థములేదు గాయత్రీమంత్రమని వేఱొకదాని నుపదేశించుచున్నవారు ఈదోషము శిష్యుల దేనాఁటికిని గాదు. గురువులదే యగును గాయత్రీజపమునఁ బుణ్యము కలదన్ననమ్మకము వారికున్నది మూఁడుకాలములయందును దానని జపించుచున్నారు. గాయత్రిమంత్రము కాని దానిని గాయత్రియని యుపదేశించుట యుపదేష్టల గ్రహచారమే కాని శిష్యుల గ్రహచార మేనాటికిని గాదు ఏకాలమున క్షత్రియులకు వేదాధికారము పోవునో యపుడే వైశ్యులకుంగూడఁ బోవునని ప్రమాణములు కనఁబడుచున్నవి ఏకాలమున బ్రాహ్మణులు వేదపఠనము మాని యజ్ఞములవదలుదురో యాకాలమున క్షత్రియులకు జాతిగౌరవము నశించునని కనఁబడుచున్నది అనఁగా బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులకు జాతిగౌరవ మేకకాలముననే క్షీణించునని దీనిభావమని యెల్ల

"విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితా స్సమదర్శినః"

అన్నమాట గీతలయందు భగవంతుఁడు తెలిపెను దుర్గను వినుతించినపుడు నీవే సర్వకర్త్రివని వసుదేవుఁడు నుతించెను సత్యముగా నామెయే సర్వప్రపంచనిర్మాత్రి మూలప్రకృతి యాదుర్గయే కదా దుర్గతినాశని యాజననియే ఈతత్త్వ మెఱుంగలేక భగవంతునియం దీకర్తృత్వము నారోపింతురు.

రంగీకరింపక పత్వదు ఒక్కవిధియందే మూఁడుజాతులు కూర్పఁబడినవి. సూత్రము తెగిపోఁగా రత్నము లొక్కసారియే పడిపోవునుగాని యొక్కటి నిలిచి తక్కినవి పడిపోవు కదా? కావున వేదోక్తకర్మాచరణవిధి యందఱకు సమానముగా నుండవలయును

చిరకాలముక్రింద నశించిన కర్మాధికార మిపుడెట్లు వచ్చునన్న దొక ప్రశ్నముగా భావింపరాదు ఒకపు డట్లే భావించినను సమాధానముచెప్పుట సులభమే కాని కష్టము కాదు. విప్రజాతియం దీకాలమున సంధ్యరానివారు లే రనరాదుకదా వారిపుత్రులకును రాదనుట సంశయాస్పదమగువాక్యము కాదు. వారి కేమిప్రాయశ్చిత్తమో వీరికి నదేప్రాయశ్చిత్తమన్నదే దీనికి సమాధానము ఇపు డాలోచింపఁదగినవిషయ మిది సకాలమున నుపనయనాదిసంస్కారములు సాగకయున్నను గౌణకాలమునందైన సాగుచున్నవి. మంత్రసంస్కారము జరుగుచున్నది విద్యావ్యాసంగాదులచేత సంధ్యావందనము చేయకున్నను, చేయుచున్నారమని భావించినను జాలును కొందఱు చేయుచునే యున్నారు కొందఱు సకాలముననే చేయుచున్నారు వేదపఠనము చేయుచున్నారు పంచయజ్ఞముల సక్రమముగా నాచరించుచున్నారు. జ్యోతిష్టోమాదియజ్ఞములు చేయఁబడుచున్నవి అవి చేయకున్నను బాపము లేదు

సర్వసాక్షి కదా భగవంతుఁడు సంకల్పమాత్రమునఁ బ్రకృతి యుదయించి సర్వబ్రహ్మాండముల నిర్మించును ఈపరిశ్రమ మా నిరంజనుని కేల? దీనిచేత నా పరమపురుషునిమహాత్త్వము తగ్గునా అతిశయ మగును మూలప్రకృతి యనఁగా భగవంతుని

“శ్లో॥ స్వాధ్యాయేన వ్రతైర్హోమై స్త్రైవిద్యే నేజ్యయా సుతైః,
మహా యజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః”

మనుస్మృతి ౨ అధ్యా॥

“వ్యా॥ మహాయజ్ఞైః పంచభిర్బ్రహ్మయజ్ఞాదిభిః యజ్ఞైః జ్యోతిష్టోమాదిభిః” అని కల్లూకభట్టుగారు వ్రాసిరి పంచయజ్ఞములనఁగా బ్రహ్మయజ్ఞాదులని భావము ఇవి మహాయజ్ఞము లనఁబడును వీనినాచరించుట విధి ఆచరింపకున్నఁ బాపము యజ్ఞములని మనమూహించునవి కామ్యములు స్వర్గాది భోగసాధనములు మానినను బాధలేదు కాని యవి లోకోపకారమును జేయునవి యజ్ఞములచే దేవతలు హర్షించి వృష్టి నొసంగుదురు కావున యజ్ఞములచే దేవతలఁ దృప్తులఁ జేయవలయును ఆయజ్ఞములు హింసాకర్మము మాఱియే యీకాలమునఁ జేయవలయును ఏలయనఁగా మాంసభక్షణము విప్రులకు నిషేధింపఁబడినపుడు యజ్ఞమునఁగూడఁ బశుహింస మానవలసినదే మధ్వబ్రాహ్మణులీసూత్రము నాలోచించి దానిని మానిరి అదియే న్యాయసమ్మతమని నాభావము కొందఱు క్రోధావివశమతులై పూర్వసూత్రములఁ బఠింతురు పశుహింస దోషము కాదని యుద్ఘోషింతురు కాని యేసూత్రము లేకాలమునఁబుట్టినవో యేకాలమున స్మృతులందు దేవతార్థములు భోజ్యములని నిర్ణయింపఁబడినదో ఆనిగమ మిప్పుడున్నదో లేదో అనంతరస్మృతి యగు పరాశరస్మృతి యెట్లు భోజ్యపట్టికల నిర్ణయించినదో యించుకంతయు యోజింపక పట్టినవారితో నేటిమాట ని మానవ ద్రాఘార

యిచ్ఛాశక్తియే కాని వేఱెవ్వరు కలరు మనయిచ్ఛయే కార్యము నొనరించును మనయిచ్ఛకు మనకు నెట్లు భేదములేదో యట్లే భగవదిచ్ఛకు భగవంతునకు భేదములేదు సకలరూపములా ప్రకృతికల్పితములే కావుననే మహాత్ముఁడగు నీశ్వరకృష్ణుఁడు సాంఖ్యదర్శనమునందు,

"శ్లో॥ సావయవం పరతంత్రం వ్యక్తం విపరీత మవ్యక్తమ్" ౧౦

అని సిద్ధాంతీకరించెను దీనికి మహానుభావుఁడగు గౌడపాదస్వామి భాష్యము వ్రాయుచు "కథా సావయవమ్ అవయవా

ణము చేయుంటయే మంచిదని నేనూహించుచున్నాఁడను వారిమాటలు, ఆటలుసాగుకాలము తగ్గినది బ్రహ్మయజ్ఞాదు విపుడు పౌండరీకమువంటి పగుచున్నవి సంధ్యావందనముమాత్ర మాచరించిన సకలక్రతువులు చేసినట్లే యని యూహించుకాలము వచ్చినది ఇట్టితఱి నాయజ్ఞముల జోలియేల? ఈకాలమున వేదోక్తకర్మాచరణమనఁగా సంధ్యానుష్ఠాన పంచయజ్ఞాచరణమే చాలును మనపూర్వు లీవిషయముల నాలోచించియే కలియుగమున నెన్ని విషయములో తగ్గించి కర్మముల నిర్ణయించిరి

"శ్లో॥ వేదవ్యాస స్స ఇహ దశ యో వేద వేదాక్షరాణి
శ్లోకం త్వేకం పరిపఠతి యస్స స్వయం జీవ ఏవ,
ఆపస్తంబ స్సకిల కలయే త్సమ్య గౌపాసనాగ్నిం
కష్టం శిష్ట శ్రుతికృతి కలా కార్శ్య మృచ్ఛంతి విద్యాః"

అని వేంకటార్యగారు చెప్పిరి నాలుగువందల యేండ్ల క్రిందటనే కర్మాచరణము లిట్లుండెగాని యిప్పుడాలోచింప నవసరములేదు వేదోక్తకర్మకలాపము లిట్లు నశించుచుండ గావలసినని యూహించి మనము బలుక వారి నాక్షేపించుటయందె నభిమానము వేయున్నది? కావున శ్రుతిస్మృతివిహిత

శ్శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః తైస్సహ కించ పరతంత్రమ్ నాత్మనః ప్రభవతి యథా ప్రధానతంత్రా బుద్ధిః బుద్ధితంత్రోఽహంకారః అహంకారతంత్రాణి తన్మాత్రాణీంద్రియాణి చ, తన్మాత్రతంత్రాణి పంచమహాభూతాని చ ఏవం పరతంత్రం పరాయత్తం వ్యాఖ్యాతం వ్యక్తం అదోఽవ్యక్తం వ్యాఖ్యాస్యామః విపరీతమవ్యక్తమ్ ఏతైరేవ గుణైర్యథోక్తైర్విపరీతమవ్యక్తం, హేతుమవ్యక్తయుక్తం • న హి ప్రధానాత్ పరం కించిదస్తి, యతః ప్రధానస్యానుత్పత్తిః తస్మాదహేతుమదవ్యక్తమ్ తథా నిత్యం చ వ్యక్తం నిత్యమవ్యక్తం అనుత్పాద్యత్వాత్, న హి భూతానీవ కుతశ్చిదుత్పద్యత ఇత్యవ్యక్తమ్ ప్రధానమ్ కించావ్యాపి వ్యక్తం వ్యాపి ప్రధానం సర్వగతత్వాత్" అని తెల్పిరి తనంతటఁ దాఁబుట్టి సర్వవ్యాపకమగు తత్త్వమే యవ్యక్తము అదియే భగవంతుఁ డనఁబడును వ్యక్తమైనదనఁగా నామరూపక్రియావంత మయినదని భావము ఇది యవ్యక్తమునుండి కలిగినది ఇది నశ్వరముగాక మఱేమగును? కావున వసుదేవకృత దుర్గాస్తుతి యర్థవంతమయినది గాని యన

మగు ద్విజత్వము వైశ్యులకుఁ గలదుకావున వారు వేదోక్తకర్మములఁ జక్కఁగాఁ జేసికొని వేదపరనాదృతిం గాంచుట లోకమునకు మహోపకారము వారిగురువుల మనుకొనువారును వారిని బ్రోత్సహించి సత్క్రియావంతులుగా వైశ్యుల నొనరింపఁ బ్రయత్నింతురు గాక వేదోక్తకర్మములు వరుసగా సళింపకుండనిలుప నందఱును బ్రయత్నింతురు గాక క్షత్రియవైశ్యులకు సమానాధికారము వేదమునఁ గలదని సిద్ధాంతము దానిని మార్ప నెవ్వరికేఁ దరముగాదు ప్రాయశ్చిత్తాదులు ప్రతిపాదించుచోఁ ద్రైవర్ణికులకంద

ర్థము కాదు. ఈ భావమెఱుంగక పండితబ్రువులు దుర్మతాభిమానమూని దేవతల దూషించి పాపమును సంపాదింతురు. ఇంతియకాని సాధించుపురుషార్థము వేఱొకఁడు కావరాదు అట్టి దుష్ప్రయత్నమును మాని భగవత్తత్వము సర్వత్ర నిండియున్నదనియు నది లేనితావు లేదనియు నమ్మి దేనిని దూషించినను భగవంతుని దూషించినట్లగునన్న జ్ఞానము గలిగి తనయిష్టదైవము తనకెట్లో యితరుల యిష్టదైవము వారికి నట్లే యన్న విశ్వాసము కలిగి ప్రవర్తించిన నిహపరసుఖముల నొందఁజాలుననుట సర్వసమ్మతసిద్ధాంతము ఇందుల కావంతయు శంకాతంకములు లేవు

ఇప్పట్టున మఱొక్కమాట చెప్పక తప్పదు అదేది? అనఁగా నింతమంది దేవతలు తమరూపములతో మధురానగరమునకు వచ్చి యందఱకు దర్శనమిచ్చిరా? అనునదియే యా మాటయనఁగా ఇది కలుగవలసినసంశయము కాదు గాని యీకాలమునఁ గలుగక తప్పదని నా భావము ఏలయనఁగా దేవతలు మనుష్యులకుఁగల యన్యోన్యసంబంధము ప్రస్తుతకాలమునఁ బ్రత్యక్షము గాక పురాణప్రసిద్ధమైనది దేవతలనఁగా నెంతయెత్తుఁందురో వారికిని గరపాదము లెట్లుండునో యన్న

అనఁ బ్రసాదింపఁ బలసి యుండునుగాన నట్టితెంపఱితనము నుపయోగింపకుందురు గాక ఆర్యులార! వచింపఁదగినంతఁ దెలిపితిని "అతి సర్వత్ర వర్జయేత్" అని యున్నదిగదా దానిని మన్నింపక తప్పదు కాన నింతట నీచర్చ ముగించుచు యాదవులకు రాజ్యముపోయినను రాజులతోఁటి సంబంధాదులు గలననియుఁ గావున క్షత్త్రియోక్తసంస్కారములు కలుగనియుఁ మఱొకపర్యాయము తెలుపుచు నింతలో నీవాదమునుండి విరమించుచున్నాఁడను

శంక కలిగినది అనఁగా నట్టిదుస్థితి లోకమునఁ జేకూరినదన్న మాట పూర్వకాల మట్లుగాక రాకపోకలు గల్గియుండెను. ఆమాటలు నమ్మునట్లు చేయుటయుఁ గష్టముగ నున్నది ఇంచుక వినుఁడు పూర్వము దేవమనుష్యులకు సంబంధ మీకాలమున దేశాంతర వాసులతోటి పొత్తువంటిదని యెఱుంగందగు మన మిపుడు దూర దేశమునకుఁ బోవుట యెట్టిదో యూర్ధ్వలోకము లకుం బోవుట యట్టిదియై యుండెను వియద్గమన మందఱకు సులభమా యన్న నౌనన వలనుపడదుగాని చాలమంది కా యలవా టుండెను ఆకాలమున యోగవిద్య సామాన్యలభ్య ముగా నుండెను కావున యోగాభ్యాసము చేయువా రెక్కు డుమంది యుండిరనక తప్పదు ఖేచరవిద్యయని యం దొక్క భాగమునకుఁ బేరు అనఁగా వియద్గమనము చేయుసాధనమని యా యభ్యాసమునకుఁ బేరు ఆయభ్యాసము యోగముననే కాక యోషధులమూలమునను నాశక్తి కలుగును ఆయోషధుల శక్తి యిపుడు తగ్గినదనరాదు వానిం దెలిసికొనఁ గోరువారు తక్కువగనున్నారని భావము పాదుకాసిద్ధి, అంజనసిద్ధి, ఘుటి కాసిద్ధి, లోనగుసిద్ధులు ప్రస్తుత కాలమున నిఘంటువుల నిమిడి యున్నవనుటకంటె వేఱొక్కమాట చెప్పఁజాలకున్నాఁడను మఱొక్కమాట యీవిషయమునఁ జెప్పకతప్పదు కాని యది మీనమ్మకమునకు దూరమని నే నెఱుఁగుదును సత్యముచెప్ప వలసినపుడు జంకరాదు

పదునొకండవ సంవత్సరప్రాయమున నే నింట నెవరికిం దెలుపక బైరాగులవెంట నడచియే కాశీయాత్ర చేయఁ బయన మైతిని అప్పటి నాయూహా రెండుశాస్త్రములనైనఁ జదువక

యిల్లుచేరఁగూడదని యుండెను కడపనుండియే గురువులకును దెలుపక వెడలితిని కామలాపురమునుండి రామదాసను నొక బైరాగి తోడయ్యెను గోదావరినది పుట్టుచోటునకుఁ జాల దినములకుఁ బోఁ గలిగితిమి అందొక్క నెలదినము లుంటిమి త్ర్యంబకక్షేత్రమని దానిపేరు ఆక్షేత్రమునకుఁ బడమరదెస నొకపర్వతము కలదు దానియందే గౌతమి పుట్టినది ఆగిరికిఁ బ్రదక్షిణముచేసి వచ్చినచో దేవాలయమున ధర్మకర్త లొక రూపాయ యిత్తురు బీదతనము దానికి నన్నుఁ బాల్పడఁ జేసెను బయలువెడలితిని రామదాసు ప్రియమిత్రుఁడౌట మందలించితిని నవ్వి క్షణము నిలువుమని యెచ్చటికో పోయి యొకమూలికను దెచ్చి సవ్యహస్తమునకుం గట్టెను ప్రొద్దు పోయినదే యంటిని కొలఁదిగడియ లుండిపోయినను వేళకు రాఁగలుగుదు వనెను ఆఱుక్రోశములదూరము దాని చుట్టు కొలతయట (పండ్రెండుమైళ్లు) జాముప్రొద్దు గడచెను నా తోడ రామదాసు పయనము సాగించెను మాటలాడుచుఁ బోయితిమి అది కార్తికమాసము పదునొకండుగంటలకు ముందే వచ్చిచేరితిమి ఇంచుమించుగా రెండుగంటలకాలమునఁ బాషాణకంటకములచే నిండియుండుత్రోవలం దిరిగితిమి నా కొక్కశ్రమయుఁ దోఁపదయ్యెను దేవాలయమునకు వచ్చినపిదపఁ గొలఁదినిమేషములకుఁ బదునొకండుగంటలు కొట్టఁబడియెను మాప్రయాణము గంటన్నఱకాల ముండును కుశస్థలియనుచోట స్నానముచేయుచుండ నామూలికను దీసికొనెను నాకప్పుడు స్మృతి బాగుగఁ గల్గెను ఆలోచించి యింత వేగముగా వచ్చితిమిగదా యంటిని నవ్వి యతఁడిదిమూలికా

ప్రభావమని చెప్పుచు దానిని జలమధ్యభాగమున వైచెను ఎంతో ప్రార్థించితి దానిసాయమున నే నెన్నియోదేశములు తిరుగుదుమయ్యా యని వేఁడితి అందులకే నీకుఁ జెప్పరా దని యెను మే మిరువురము రెండుసంవత్సరములు పదినెలలు కూడ నుంటిమి ఎన్నియోసారు లడిగితి మంచిది, మంచిది సమయము వచ్చును చెప్పెదను అని కాలము వెళ్లఁబుచ్చెను నన్నువదలి కాశీనుండి యాతఁడు పోవునపుడు నమస్కరించి యడిగితిని కన్నీరునింపి నిన్నుఁబాయుట సామాన్యకార్యము కాదు మరల నేనిన్నుఁ గలియుతఱిఁ జెప్పెదను అని వెళ్లెను అట్టిప్రాణమిత్రు నెడఁబాయఁజాలక చింతించు నేను బాదములు పట్టుకొని ప్రార్థింప సాహసింపనైతిని ఇప్పటికిని వగచుచున్నాఁడను కావున మూలికలప్రభావము నిరుపమానమని నా యనుభవ మునఁ జెప్పఁగలను అత్యద్భుతసిద్ధులు గలవు అవన్నియు లోపింపఁగా నిపు డావాక్య మసత్యమేయనుకాలము వచ్చినది ఆకాలమున యోగమంత్రమూలికలసాయమున వియద్గమనము చేయువా రుండిరి దేవతలు వచ్చుచుం బోవుచుండిరి కావున యజ్ఞములకు దేవత లాకాలమున వివాహాదులకు బంధువులం బోలి వచ్చుచుండిరి శ్రాద్ధములకుఁ బితృదేవతలు వచ్చుచుండిరి ఆమాట లిపుడు పరిహాసపాత్రములుగ నున్నవి కనుక దేవత లెల్ల శ్రీకృష్ణు నుపనయనమునకు వచ్చుట యతిశయోక్త్యలం కారమున కుదాహరణము గాదు సత్యమే యన విశ్వసింపవల యును పరోపకారమే ధర్మముగా భావించువా రనేకు లాకా లమున నుండిరి తపస్సత్యములు ప్రధానములుగా నుండెను కర్మఫలములఁ గోరనివారు పెక్కుమంది యుండిరి వనవా

సము నాశించువారిసంఖ్య విశేషించి యుండెను కాఁబట్టి దేవతలు రాకపోకలు చేయుచుండిరి అవన్నియు మార్పు నొందిన యీకాలమున నప్పటిమాటలు విశ్వాసపాత్రములు కావు కాని కొంతకాలమున కవన్నియు సత్యములని విశ్వసించుకాలము రాకమానదన్నవిశ్వాసము నన్నింకను వదలక యున్నది దాని కించుకసూచనలు పొడకట్టుచున్నవి లోకాంతరవాసులతో మాట్లాడఁజాలు యంత్రములు కనిపెట్టఁబడుచున్నవి ఎన్నియోపద్ధతుల లోకాంతరగమనము చేయఁ బ్రయత్నించువారు తలసూపుచున్నవారు ఈలాటిప్రయత్నము లెన్నియున్నను నంబరమునఁ దిరుగుభూతములతో మాటలాడ శక్యమగునేమో కాని నిర్మలతపోధనులకు గమ్యములగు స్వర్గాదులనుండు దేవతలతో మాటలాడుట శక్యమే కాదని నా యూహయై యున్నది దానికి యోగాభ్యాసమంత్రోపాసనాదులు సముచితమార్గములు ఆమార్గముల నాశ్రయించువా రింకను బహుతరముగాఁ గనఁబడకున్నవారు కొంతకాలమునకుఁ గనఁబడుదురని యాశించుచున్నాఁడను అట్టిసత్కాలము భరతఖండమునకు సత్వరమ వచ్చుఁగాక భగవంతునియపారకరుణ ప్రజలయందు వ్యాపించి భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములు పెంపొందఁజేయును గాక ఎల్లరు శ్రీకృష్ణపాదారవిందభజనానందసాగరమున మునిఁగి తేలుదురు గాక ఇంతట నీవిషయమును వదలి మీఁదికథను వ్రాయఁ బూనెదను.

అనుజ్ఞ నిండు సర్వప్రపంచనాయకునకు వేదాంతాగమ్యమహిమునకు నుపనయనసంస్కార మొకమహర్షి చేయును ఏమి యుపదేశించునో ఈబాలుఁ డేమిగ్రహించునో యెవరికిం దెలి

యదు ఇట్టిలీలల భగవంతుఁడు పలుమాఱు కనఁబఱచి యా నందించుచుండును ఆచరిత్రము వేదాంతములకన్న నుత్తమ మని మనము పరింపవలయును

దేవకీదేవి మొదలగుస్త్రీలు గర్గిప్రభృతులఁ బూజించుట

* ఆవల నదితియు, దితియు, దేవకియు, రోహిణియు, రతి సరస్వతులును, సావిత్రియు, యశోదయు, లోపాముద్రారుంధ తులును, నహల్యయుఁ, దారకాదేవియుఁ, బార్వతిం గాంచి భక్తి మెయి నమస్కరించి మందిరమునకరిగి పరస్పరము మాటలాడు కొనుచు నొండొరులఁ గౌఁగిలించుకొనుచు సకలోపచారముల నాపార్వతిం బూజించి రత్ననిర్మితపీఠమునందుఁ గూరుచుండఁ జేసిరి రత్నభూషణముల నర్పించి కుసుమమాలికలఁ బూజించి తల్లీ! యీశుభకార్యమును గొనసాగింప ననుగ్రహింపుమా యని ప్రార్థించిరి శతమఖుఁడు స్వర్గమునుండి తెచ్చిన పారిజాత కుసుమములను దేవకి యా గౌరీపాదారవిందములయం దర్పిం చెను భక్తిపూర్వకముగా నొసంగిన యాపుష్పముల కాదేవి యానందించెను సిందూరతిలకమును సీమంతమందును జందన బిందువును భాలభాగమునందు నునిచెను కస్తూరీకుంకుమాదుల నాచారానుసారము సమర్పించి దేవకి కృతకృత్యురాల నైతి నని సంతోషించెను మిష్టాన్నమర్పించి పరిమళోదకమును సమ ర్పించెను కర్పూరాది దివ్యవస్తుభరితంబగు తాంబూల మొసఁ గెను పార్వతీపాదారవిందముల విరాజిల్లు కోమలనఖాంకుర

* ఈచరిత్రము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూఱవయధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగునది ఈభాగము నారదనారాయణ సంవాదరూప మనియుం దెలియంగఁదగును

ములకు లత్తుకను బూసెను కుంకుమపంకమార్చ శ్వేతచామర మునుబూని తానే విసరెను దేవకీదేవింగూడి యాపార్వతిని మునిపత్నులెల్ల నర్చించిరి పతిపుత్రసంయుతలగు సతివలందఱు క్రమముగా నాజగదంబికను బూజించిరి రాజకన్యలు, దేవ కన్యలు, నాగకన్యకలు, మునికన్నియలు, బంధుకన్యలు దేవకిచే వరుసగా మర్యాదల నలరింపఁబడిరి

అంతట నానావిధశుభవాద్యములు మ్రోసెను బ్రాహ్మ ణులకు మిష్టాన్నదానము చేయఁబడెను మధురానగరమున భైరవియను దేవతగలదు నగరరక్షణార్థ మా యంబికను నిల్పి యుండిరి ఆనగరదేవతను దేవకి భక్తిమెయి నారాధించెను షోడశోపచారముల మంత్రయుతముగా నాపూజ చూడఁదగి యుండెను గళచండికయుఁ బూజింపఁబడెను గృహమున మంత్ర పూతముగా స్వస్త్యయనకర్మము సాగెను విప్రప్రవరులు వేద పార మొనరించిరి వసుదేవాదులా వేదనాదశ్రవణమున నానం దపరవశు లైరి ఆకాశగంగానదినుండి బంగరుకలశముల బావ నజలములఁ దెప్పించి బలదేవుని శ్రీకృష్ణునిఁ గూరుచుండఁ బెట్టి స్నానము చేయించిరి పుత్రవాత్సల్యమున దేవకియే స్నానకృత్యమున నుండెను ఆమెయే తనయులనిద్దఱ దివ్య వస్త్రములచేతను జందనచర్చలచేతను జక్క నలంకరించెను. రత్నేంద్రసారవినిర్మితమనోహరభూషణములఁ గై చేసెను

అత్తఱి శ్రీకృష్ణుఁడు బలదేవుఁడు తల్లిచేతులార సుని చిన యలంకారములచేఁ జూచువారికి ముద్దులుమూటగట్టు నట్లు విలసిల్లిరి తల్లింగూడి వా రిర్వురు మునీంద్రసంభరిత సభాభవనమునకు గర్గుని యానతిమెయి నరుదెంచిరి దేవతలా

రాకాశీతాంశుమండలములఁ దృణీకరించు బలరామ శ్రీకృష్ణుల రాకనుగాంచి ధన్యులైరి ఆజగన్నాథుని యాగమనము నెఱింగి చతురాననుండు దిగ్గన సింహాసనమునుండి లేచెను శంకరుఁడు, శేషుఁడు, ధర్ముఁడు, భాస్కరుఁడు, దేవతలు, మునులు, కుమార వినాయకులు తమ యాసనములనుండి లేచి నిలువంబడి యనేక వేదవాక్కుల వినుతించిరి బ్రహ్మ కరముల జోడించి జగన్నాయకా! అనిర్వచనీయుఁడవు కదా భక్తానుగ్రహార్థ మీవిగ్రహ మును ధరించితివి వేదములు వర్ణింపఁజాలకయుండ నీఁక నితరుఁ డెవఁడు నిన్ను వినుతింప నర్హుఁడనియె అంత మహాదేవుఁడు సర్వదేహములయందు దేహివై యుండి నిర్లిప్తుఁడవై కర్మములకుఁ గర్తవై పరిశుద్ధుఁడవై సాక్షిమాత్రుఁడవై ఛుతియన నెఱుంగక సర్వేశ్వరుఁడవై రూపరహితుడవై గుణశూన్యుఁడవై నిర్గుణుఁడవనం బ్రసిద్ధిఁగాంచి వెలయు నిన్ను సన్నుతింప నే నెంతవాఁడను అని ప్రార్థించెను అనంతుఁడు చేమోడ్పుగీలించి యజ్ఞుఁడనగు నేను నిన్ను నేమని యెఱుంగుదును ఈశ్వరుఁడవు కదా అనంతకోటిబ్రహ్మాండకారణుండవు దుఃఖతారణుండవు మహావిష్ణువవు నీ లోమకూపములయందు స్వేదజలబిందువుల యందు ననేకవిశ్వములు గలవు వానిసంఖ్య లెక్కింపఁ దరముగాదు అవి విచిత్రములు కృత్రిమములు అందు సత్పురుషులు దేవతలు బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరులు త్వదంశములుగాన నెందఱో గలరు సకలతీర్థములా జలబిందువున నిమిడియున్నవి నే నొక్కబ్రహ్మాండమున సూక్ష్మరూపమున నాగరూపమును దాల్చియున్నవాఁడను నీచే స్థాపింపఁబడితిని ఆదికూర్మము కూడి యుండును మదగజమందు మశకమున్నట్లున్నవాఁడను బ్రహ్మాం

డములయం దెందువెదకినను బరమాణువునకన్న సూక్ష్మవస్తువు గానరాదు శ్రీమహావిష్ణువునకంటె స్థూలము లేదు తత్తుల్య వస్తువు లేదు మహావిష్ణువునకంటెఁ బరుఁడవు నీవే నీకంటెఁ బరుఁ డు లేనే లేఁడు ఇదిసత్యము స్థూలవస్తువులకంటె స్థూలవస్తువవు సూక్ష్మవస్తువులకంటె సూక్ష్మవస్తువవు మహావిష్ణుశబ్దవాచ్యుఁడవు సర్వాధారస్వరూపుఁడవు, జలరూపుఁడవు అన్నియు నీవే. జలమునకు నీవే యాధారభూతుఁడవు స్థావరరూపముల యందు గోలోకము నీవే సర్వాధారుఁడవుకాన నే వాయు రూపుఁడ వనంబరఁగుదువు శ్వాసనిశ్వాసరూపము గాంతువు కాననే నిన్ను మహావాయువందుదు భక్తానుగ్రహార్థ మివు డీరూపమును ధరించితివి నిత్యుఁడవు సహస్రవదనముల నొసంగితివి ఇన్నింటిచే వినుతింప నిచ్ఛ గలదు కాని యట్టిజ్ఞానము నాకు లేదు క్షమింపుము శ్రీకృష్ణా యనియె

దేవతలందఱు చేతులు జోడించి భక్తిభావముల ననంతుఁడే నిన్ను నుతింపఁజాలననియె నీవే యనంతుఁడవు విధాతయు జ్ఞానరూపుఁడగు శంకరుఁడు వినుతింపఁజాలరు ఇది నిక్కము సరస్వతి వినుతింపఁ జాలదనుట సత్యము ఇఁక మే మేయని వినుతిచేయంగలవారమని పలికి నమస్కరించిరి మునీంద్రులు భక్తిరసపరిపూర్ణమానసులై మహాత్మా! వేదములకు నిన్ను నుతించుసామర్థ్యము లేదు ఇఁక నట్టి నిన్ను నెఱుంగనైన మాకు శక్తి గలదా మేము వేదవేత్తలము కాన వేదాశక్యప్రభావుని నేమని పొగడుదుము. అని పలికి నమ్రకంధరులైరి నారదా! ఈస్తుతి పరమపావనము పూజాకాలమున నవ

శ్యము పఠింపఁదగినది ఇహాపరసుఖములు గలవు అంతమున గోలోకనివాసపుణ్యము లభించును

ఆర్యులారా! ఈవిషయమునుగూర్చి వ్రాయఁదగినభాగములు లేవు ఉన్నను అవి చర్వితచర్వణము వంటివి బ్రహ్మ శంకరుని స్తుతించినభావమే యీస్తుతియందును గలదు కాన దీనియందలి సత్యమేమనఁగా నేమూర్తియందును భావ మొక విధముగానుండిన ముక్తికాములకు ముక్తి లభించునని దీని సారము ఏమూర్తిని ధ్యానించిన నామూర్తి భక్తానుగ్రహార్థము భగవంతుఁడు ధరించినమూర్తియే కావున నెల్లర కఖిలపురుషార్థముల నిచ్చును ఈరహస్య మెఱింగినచో మతవైషమ్యములు దేవతాంతరదూషణములు నశించుననుట నిక్కము కావున మానవులు భక్తిభావమును గుదుర్చుకొనుటకుముం దీవైషమ్యమును మానవలయును అది మానకున్న భగవంతునికృపకు దూర మగుచుందుము కాఁబట్టి యట్టిపనికిఁ బూనరాదనుట దీనినుండి గ్రహింపఁదగు నీతి ఇఁకఁ దర్వాతికథను జిత్తగింపుఁడు

రామకృష్ణులకు నుపనయనసంస్కారము చేయుట

* ఇట్లు దేవతలు వినుతించి నిమీలితనయనులై భగవత్పాదపద్మముల ధ్యానించి కన్నులు విప్పగనే ప్రాంగణమునఁ బీతాంబరమును ధరించిన శ్రీకృష్ణమూర్తి కనఁబడెను తొలకరి మెఱపుఁదీగెఁగూడిన జలధరమువలెఁ బ్రకాశించు చుండెను మాలతీమాల్యము ప్రకాశించు భగవంతుని వక్షస్స్థల మలరా

* ఈ భాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటయొకఁడవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగఁదగు.

రెను చెంపలయందుఁ గస్తూరీచందనతిలకము వెలుఁగుచుం డెను ఆమూర్తిని గనుఁగొనఁగా మేఘమాలికాసమావృత పూర్ణచంద్రబింబము ముందుఁదోఁచిన ట్లుండెను ద్విభుజములు విరాజిల్లుచు శ్యామలవర్ణము వెలయ రాధాకాంతుఁడై జగన్మోహనాకారుఁడై చిఱునవ్వు ముఖమునఁ దేజరిల్ల భక్తానుగ్రహతత్పరత్వము కనుదమ్ములయందు స్పష్టమగుచుండ రత్నేంద్రసారనిర్మిత మంజుమంజీరములు పాదపద్మముల మెఱయుచుండఁ దండ్రియుత్సంగమున శిశుత్వమున గన్పిరుఁ గార్చుచున్న రూపము ప్రత్యక్షమయ్యెను ఆబాలగోపాలవిగ్రహమును గాంచి యెల్లరు నాశ్చర్యావిష్టమానసు లైరి బలరాముఁడు నట్లే యుండెను

సుముహూర్త మాసన్నమయ్యెనని గర్గముని తెలిపెను ఆలగ్నము శుభగ్రహసంవీక్షితము లగ్నాధిపతి యస్తమింపక బలయుతుఁడై యర్థస్థానమం దుండెను పాపగ్రహములు లగ్నమును జూడక తృతీయషష్ఠలాభస్థానముల నుండిరి అంత గర్గముని సభాస్తారులగు మహర్షి దేవతల యనుమతి నంది స్వస్తి వాచనకర్మమును జరపెను వసుదేవుఁ డందఱకు భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడై వందనమొనరించి గర్గముని మంత్రములు చెప్పుచుండ స్వస్తివాచనకర్మక్రియలఁ దా నడపెను స్వస్తివాచన క్రియానంతరము గర్గమునీంద్రునకు సువర్ణటంకశతక మర్పించెను దేవతలు మహర్షు లా గర్గముని యదృష్టవిశేషమును బొగడి యెంతటిపుణ్యాత్ముఁడవైతివి మునీంద్రా! యని నమస్కరించిరి వసుదేవుఁ డంత గణనాయకభాస్కరహుతవహ మహాదేవుల నర్థ్యావిధిం బూజించెను వా రాశీర్వదించి యిడినయక్ష

తల శిరమున ధరించి వనితతలపై నునిచి బాలకద్వయశీర్షముల నునిచెను వేదమంత్రములు మునులు నుడువుచుండ గోడు కుల నిరువురను జెంతకుఁ జేర్చుకొనియెను దేవతాదిక్పాల నవ గ్రహపూజా క్రియ జరపఁబడెను పిదప షోడశమాతృకాపూజ నము సాగించెను వసుధార నేడుమాఱులు హుతవహునందు వేల్వఁబడెను చేదిరాజగు వసువు నర్చించి యంతట వృద్ధిశ్రా ద్ధము చేసెను వేదోక్తరీతిగా యజ్ఞోపవీతమునఁ బుత్రుల నలం కరించెను ముందు బలదేవునకుఁ బిదప శ్రీకృష్ణునకు యజ్ఞోప వీతధారణమహోత్సవము నడపెను సాందీపనిముని వారికి గాయత్రి నుపదేశించెను పార్వతీదేవి పరమాదరమున వారికిఁ దొలుత భిక్షాదానము చేసెను తండ్రియగు వసుదేవుఁడు సురు చిరరత్నహారములఁ దనయుల కిచ్చెను. తెల్లనికుసుమములు దూర్వలు మంత్రపూర్వకముగా దీవనలిచ్చుచు మహర్షు లాయ ర్భకులపైఁ జల్లిరి

అదితియు దితియు మునిపత్నులు దేవకియు యశోదయు రోహిణియు సావిత్రీసరస్వతులును బరమానందభరిత లైరి వీరెల్ల వరుసగా నొక్కరొక్కరుగా భిక్షను బెట్టిరి మణికాం చనటంకము లా భిక్షాద్రవ్యములని యెఱుంగఁదగు దేవనాగ రాజకన్యకలు పతిపుత్రులు గల పురంధ్రీమణులు బంధుపత్ను లును సంతోషాశ్రువులు నిండ భిక్ష నిడిరి ఇంద్రపత్నియు వరు ణపత్నియు నగ్నిపత్నియుఁ రోహిణియుఁ గుబేరపత్నియుఁ గా మపత్నియు మరల నాదరమున రత్నభూషణముల నొసఁగి యాకుమారుల నాశీర్వదించిరి బలదేవ శ్రీకృష్ణు లా భిక్షాద్ర వ్యములఁగొని లేచి యందఱకు నమస్కరించి యావస్తువులలోఁ

గోవ్నింటిని గులగురువగు గర్గముని కొసంగిరి గురువగు సాందీపనిమునికిఁ గోవ్నింటి నిచ్చిరి వేదోక్తక్రియాకలాపము పూర్తి కాఁగా వసుదేవుఁ డానందమున గర్గమహామునికి సర్వదక్షిణ నొసంగెను దేవతలకు సర్వభోజనమిడి తృప్తులం గావించెను. బ్రాహ్మణులు తృప్తులైరి ఆమహోత్సవమునకు వచ్చినవారెల్ల రా బాలకులకు శుభాశిషముల నొసంగిరి వసుదేవుఁ డందఱ యథాయోగ్యముగాఁ బూజించెను మర్యాదల నలరించెను ఉత్సవము పూర్తి కాఁగా నందఱు తమతమగృహములకుఁ జనిరి

నందుఁ డీరీతి యశోదంగూడి యాశుభకార్యము నిర్వహించి బలకృష్ణులను దొడలపై నిడుకొని ముఖముల ముద్దాడి గట్టిగా రోదనము చేసెను పతివ్రతయగు యశోదయు నేడ్చెను శ్రీకృష్ణుఁడు వారినిర్వుర నుచితరీతి నూఱడించి ముందు దెలిపిన విషయముల స్మృతికిం దెచ్చుచు నిట్టులనియె జననీజనకులారా! సానందచిత్తముల వ్రజమున కరుగుఁడు మీరే నాకుఁ దలిదండ్రులు వేఱుభావము నాకు లేదు నేనిపు డన్నంగూడి యవంతీపురమున కరిగెదను సాందీపనియొద్ద విద్యాభ్యాస మొనరించెద ఆమీఁద వచ్చి మిమ్ము దర్శింతును కాలము కొంతగడిచినఁగాని రాజాలను కాలమే ప్రాణులకు సంయోగవియోగములఁ గల్పించును. సర్వము కాలకృతమేగాని యితరుల కందు స్వాతంత్ర్య మేమాత్రము లేదు కన్నులు మూసి తెఱచునంతలో నెన్నియోకార్యములు సాగుచుండును సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వము లొకదానివెంట నింకొకటిగా వచ్చుచునే యుండును మీకు ముందే యోగిజనసుదుర్లభమగు తత్త్వమును దెలిపితిని. ఆ

విషయము తరఁడ్రీ! నాతల్లికి నెఱింగింపుము అని పలికి వారల కుందు మాన్పి నందుఁ డానందమునొంద యశోదయు నూఱడిల్ల వారిసెలవుగైకొని వసుదేవుసభ కరిగెను వసుదేవున కీవిషయమే తెల్పెను తదాజ్ఞఁ బడసెను గర్గమహామునియుపదేశమున వసుదేవుఁడు విజ్ఞానసంపన్నుఁ డయియే యుండెను. కావునఁ గుమారు నాశయమెఱింగి చదువుకొనఁబోవ ననుమతి యిచ్చెను దేవకియు ననుమతించెను

అంత రామకృష్ణులు దేవకీవసుదేవులకు నమస్కరించి వినయమున వారిని బ్రార్థించి సాందీపనిమౌనియాశ్రమమునకు విద్యాభ్యాసమున కరిగిరి నందుఁడు యశోదంగూడి దేవకిని వసుదేవుని బ్రార్థించి వారియనుమతి నొంది గోకులమున కరిగెను అత్తఱి నాతనిమనస్సు విషణ్ణమై యుండెను యథాపూర్వముగా శ్రీకృష్ణుఁ డాడుకొనుచు గోకులమున బృందావనమున నుండఁగాఁ జూచుచుండవలయుననియే యాతనిసంకల్పము శ్రీకృష్ణు నెడఁబాయుటయు వసుదేవుఁ డుపనయనాది సంస్కారములు చేయుటయు నాతనికి సమ్మతములు గావు ఐనను బ్రాజ్ఞు డౌటను శ్రీకృష్ణునియుపదేశమున నిర్మోహుఁ డగుటను విశేషించి దుఃఖింపలేదనవచ్చునే గాని గోకులమున కరుగుట నరకమునకు బోవునట్టిదని యాతనిభావమై యుండ నోపు అది నిక్కమే భగవంతునిసాన్నిధ్య మెడఁబాయుట యనఁగా నెట్టిది? నరకమునకుఁ బోవునట్టిదియే కదా! దేవకీదేవి యాదంపతులు పయనముసాగింపుతఱి వారికి ముక్తామణులు లోనగు నమూల్యవస్తువుల నాదృతిమై నొసఁగెను తెల్లగుఱ్ఱమును గజేంద్రమును సువర్ణముద్రికలు శ్రీకృష్ణుఁడు

తాఁ బ్రయాణమగునపుడు నందున కొసంగెను నందుఁడు పరమానందమున గ్రహించెను వారివెంట వచ్చినభూసురులకు దేవకీదేవి లోనగు నతఃపురపురంధ్రీమణులు విశేషద్రవ్యము నొసంగి గారవించిరి

రామకృష్ణులు విద్యాభ్యాసము చేయుట

శ్రీరామకృష్ణులు సాందీపనిమునికడ విద్య నభ్యసింపనరుగుతఱి వసుదేవోద్ధవాక్రూరులు సాగనంపఁ బోయిరి కాళిందీతీరముదనుకఁ బోయి వారి వదలి రాఁజాలక విలపించిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు తెలిపిన హితవాక్యముల నాలకించి విధిలేక వారెల్లమరలి యాకుమారులఁ దలంచుచు మరల నెప్పుడు చూతుమాయని యువ్విళ్లూరుచు నిండ్లకుఁ జనుదెంచిరి భర్తృహీనయగు కుంతియు వసుదేవుఁడొసఁగిన రత్నములఁ గైకొని పుత్త్రులంగూడి యింటికేగెను ఉపనయనమహోత్సవమున కరుదెంచినమహర్షులకుఁ బండితేంద్రులకు ఋత్విజులకు వసుదేవుఁడు యథార్హముగ సత్కారపూర్వకముగా దుకూలాంబరాభరణరాజి నొసంగి సంతోషింపఁ జేసెను ఆయింట వేదపాఠము బహుళతరముగాఁ జేయఁబడియె హరినామసంకీర్తనము మహానందమునఁ జేయఁబడియెను ఆగృహవరము సకలకల్యాణనిలయమై యుండెను బంధువులకు జ్ఞాతిబృందమునకు మర్యాదల ననుసరించి వస్త్రాదుల నిచ్చి వసుదేవుఁడు వారివారిగృహములకుఁ బోవ ననుజ్ఞ నొసంగ నాశౌరవముల కలరుచు వారు పోయిరి శ్రీహరియు బలరాముఁడును సాందీపనికడఁ జేరిరి

ఆర్యమహాశయులారా! ఈవిషయమున వ్రాయఁదగిన రహస్యములు లేవు

"శ్లో॥ నమే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషులోకేషు కించన
నానవాప్తమ వాప్తవ్యం వర్తఏవ చ కర్మణి. ౨౨
యదిహ్యాహం న వర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంద్రితః,
మమ వర్త్మాను వర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః. ౨౩
ఉత్సీదేయు రిమేలోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహం,
సంకరస్య చ కర్తాస్యామపహన్యామిమాః ప్రజాః.౨౪
సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యాద్విద్వాంస్తథాసక్త శ్చికీర్షు ర్లోకసంగ్రహమ్
న బుద్ధిభేదం జనయేదజ్ఞానాం కర్మసంగినాం,
జోషయేత్సర్వకర్మాణి విద్వాన్ యుక్తస్సమాచరన్"

గీతా 3 అ

అనియు,

"శ్లో॥ యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే" ౨౧

గీతా 3 అ

అనియు భగవద్వాక్యము గీతోపనిషత్తునందుఁ గనఁబడియెడిని లోకమున నాసక్తిగలిగి యవిద్వాంసుఁ డెట్లు కర్మముల నొనరించునో విద్వాంసుఁ డనఁగా లోకవృత్తాంత తత్వమెఱిఁగిన జ్ఞాని యాసక్తుఁడుకాక యట్లే కర్మముల నాచరించును అర్జునా! నేఁజేయఁదగిన కర్మమేదియు ముల్లోకములయందును లేదు నాకు లభింపనిది లభింపఁదగినదియు నగు నేవాంఛయు లేదు నేను లోకుల ననుసరించి కర్మములు చేయకయున్న నందఱు నామార్గమునే యనుసరింతురు కావున వారిని మంచిమార్గము

ననుసరింపఁజేయుటపొంటెఁ గర్మముల నాచరింతును నేనే కర్మములఁ జేయకయున్న నీలోకులు భ్రష్టులగుదురు కావున సంకరముగ లోకమునుజేయుటకు నేనపుడు కర్తనగుదును. దాని కంగీకరించినయెడల జనులనెల్లఁ బాడుచేసినవాఁడ నగుదునుగదా కావున నాత్మజ్ఞానముగలవాఁడు కర్మములయందాసక్తిగల పామరులబుద్ధిని జలింపఁజేయఁగూడదు తనకుఁ గర్మఫలాపేక్ష లేకున్నను గర్మములను దాఁజేయుచు వారిచేత నన్నికర్మములను జేయించుచుండవలయును యోగ్యుఁడేయే కర్మముల నాచరించునో పామరు లాయాకర్మములనే చేయుదురు అతఁడేదిప్రమాణమని నియమించునో దాని ననుసరింతురని పైగీతావాక్యముల సారతరార్థము

ఇట్లు భగవంతునిభావము కావున గురుశుశ్రూషచేయుట పరమధర్మమనియు దానిచే లభించినవిద్య ఫలదాయిని యగునని యు నామార్గము ననుసరింపకయున్న నావిద్య సత్ఫలముల నీఁజాలదనియు లోకులకుఁ దెలుపుటకొఱకే శ్రీకృష్ణుఁడు సాందీపనికడఁ జదువనరిగెను విద్యాప్రదాత విద్యనభ్యసింపఁ బోవుట యుపహాస్యలక్ష్యము కదా కావున భగవంతుఁడు తానుగూడఁ బ్రాచీనాచారములఁ బాటించిన వానిని లక్ష్యములుగాఁ గైకొని యంద అనుసరింతురనియు నదియే తాఁ జేయవలసినపనియనియు భావించి చేయఁబూనెను

"శ్లో॥ గురుశుశ్రూషయా విద్యా పుష్కలేన ధనేన వా,
అథవా విద్యయా విద్యా చతుర్థా నోపలభ్యతే"

అన్నసూక్తి వినఁబడియెడుఁగదా గురుశుశ్రూషచే లభించునది యొకటి విశేషించి ధనవ్యయముచేసి సంపాదించినదొకటి తన

విద్య యొరులకుంజెప్పి వారివిద్య తా గ్రహించుటొకటి అను నివి విద్యను గ్రహించు మార్గములు మూఁడు గలవు నాల్గవ మార్గమేదియుఁ గనరాదు ఈ మూఁడుపద్ధతులయందుఁ దొలి మార్గము సారతమము ఆమార్గము ననుసరించి సంపాదించిన విద్యయే ఫలము నొసంగును ధనసహాయమున సంపాదించినది జ్ఞానదాయకము గాఁజాలక నిర్వీర్యమగును మూఁడవదియగు పరివర్తనన్యాయము దానికంటెఁ దుచ్ఛమైనది అనఁగా నాము ష్మికసాధనము కాదన్నమాట

గురుశుశ్రూష చేసి తత్కారుణకుఁ బాత్రుఁడైన శిష్యుఁడే కృతార్థుఁడగు శుశ్రూషయే తపస్సు దానివలనఁ గలుగుఫలమే బ్రహ్మతేజోలాభము అదియే శాపానుగ్రహదానసమర్థము కావున గురుశుశ్రూష ప్రధానము గురువునుసేవించి యతఁడు కరుణాపూర్ణుఁడై యొసంగినమంత్రము ఫలించినట్లు ద్రవ్య మిచ్చి పరిగ్రహించినమంత్రము ఫలింపదు ఏలయనఁగా మనో దృఢము గలుగదని భావము మనస్సునందు విశ్వాసము లేకున్న నేదియు ఫలింపదని దీనిసారము ద్రవ్యమిచ్చి విద్య నేర్చుకొన్న చో గురుభక్తి కుదురదు గురువును భగవంతుఁడని నమ్మకున్నఁ దదుపాత్తవిద్యయో మంత్రమో నిస్సారమగును లక్ష్యశుద్ధి తగ్గునని భావము అక్షరముల కూర్పునందుమాత్రమే గాక గురుభక్తియందే యెక్కుడు శక్తిగలదు ఇవియొక యక్షర పంక్తు లనుకొన్నచో నామంత్రము నించుకంతయు ఫలము నీఁజాలదు

"శ్లో. శివే రుష్టే గురుస్త్రాతా గురౌ రుష్టే న కశ్చన"

అను ప్రమాణము పురశ్చరణప్రదీపికయందుఁ గనఁబడియెడిని

కొందఱకు మంత్రము ద్వేషింప మతి భ్రమమొదవును ఏల? అను ప్రశ్నము యుక్తము మంత్రమనఁగా ధ్యానించినఁ దరింపఁ జేయునది కదా అట్టి మంత్రమును జపించిన దానఁ గీడు గలిగెనేని మంత్ర శబ్దార్థము తప్పుగదాయని ప్రశ్నమునకర్థము సమాధాన మేమనఁగా, ఉపాసకుఁడు మంత్ర జపము చేయు నపుడు దురుద్దేశము గలవాఁడైనచో నాతనియూహ ఫలించు నంతటి యదృష్టము వానికి లేకుండిన నామంత్రాధిదేవత యత నికి మనోవిభేదము చేయును ఏలయనఁగా ఆతఁ డట్టిఫలముల నొందఁదగినసత్కర్మములఁ బ్రాగ్జన్మమునఁ జేయలేదు కావున నవి లభించినఁ బొందఁదగఁడు. మంత్రసిద్ధియైన నవి యలవడక తప్పు కావున మంత్రము సిద్ధిగాకుండుమార్గము నే తదధిదేవత వెద కును కావున గురుభక్తియను సాధనమున్న దేవతానుగ్రహ ము గలుగును అన గా జ్ఞానముగలిగి ఫలమును గోరక జపము చేయును పై రెండువిషయములకుఁ గుంభకర్ణుఁడు విభీష ణుఁడు నుదాహరణభూతులు ఇద్దఱు తపస్సు నిష్ఠమై నొనరిం చిరి ఫలమునుగోరిన కుంభకర్ణుఁడు దుష్ఫలములఁ బొందెను. ఫలములనుగోరని విభీషణుఁడు సత్ఫలముల నితరులకు సాధా రణముగా లభింపనివానిం బొందెను ఏల? అని యాలోచిం పుఁడు చక్కగా బోధపడును

మంత్రమెట్లో వేదాదివిద్యలు నట్టివే గురుభక్తి ప్రధా నమని యది లేకున్న నావిద్య సంపూర్ణఫలము నీఁజాలదని దీనిసారము ఈవిషయమే మనుస్మృతియందు,

"శ్లో విద్యా బ్రాహ్మణమేత్యాహ శేవధిస్తేఽస్మి రక్షమాం,
అసూయకాయ మాంమాదా స్తథాస్యాంవీర్యవత్తమా,

యమేవ తు శుచిం విద్యాన్నియతబ్రహ్మచారిణమ్,
తస్మై మాం బ్రూహి విప్రాయ నిధిపాయాప్రమాదినే.
బ్రహ్మ యస్త్వననుజ్ఞాత మధీయానాదవాప్నుయాత్,
స బ్రహ్మస్తేయసంయుక్తో నరకం ప్రతిపద్యతే" ౧౧౬

(౨ అధ్యాయము.)

విద్యాధిదేవతయగు శారద గురువుదగ్గరకు వచ్చి యిట్లుచెప్పె నని కథారూపముగా ధర్మ ముపదేశింపఁబడినదని యెఱుంగు నది గురువునం దెవనికసూయయుండునో వాని కావిద్య ఫలిం పదు నియతుఁడై యింద్రియనిగ్రహము గలవానికి విద్య చెప్పిన నది తపస్సువలె ఫలించును కాపాడుశక్తిగలవాని కడనుంచినద్రవ్యము నిల్చునుగాని రక్షింపఁజాలనివానిచెంత నిలువఁజాలదు కదా అట్లే విద్య భగవతిగా భావించి దాని నారాధించినఁ బురుషార్థముల నొసంగును లేకున్న నిష్ఫలమే దానికి ఫలమగును అని యీ యుపదేశసారమగు నర్థము దీనిచే గురుశుశ్రూష ప్రధానమనియు నాపద్ధతి ననుసరించి సం పాధించిన విద్య ఫలించుననియు నెఱుంగఁదగినది

ఇట్టియుపదేశమును శ్రీకృష్ణుఁడు తాఁ జెప్పక యాచ రించి చెప్పెను ఇది గ్రహించిననే విద్యఫలించును కాని వేఱు భావమున్న విద్య యేయేఫలముల నీఁగల్గునో యాఫలములు లభింపవని తాత్పర్యము ఈకాలమున విద్యాభ్యాసము మొద టిమార్గము శూన్యమైనది రెండవమార్గము శరణ్యమైనది కావుననే విద్య యైహికసుఖసాధన మగుచున్నదిగాని యాము ష్మికఫలసాధనమగు జ్ఞానమున కాధారము కాకున్నది పూర్వ కాలమున నట్లుగాక గురుకులవాసముచేసి శిష్యులు చదువు

కోనుచుండిరి దాన వారికది యించుకలభించినను బూర్ణఫలము గలుగుచుండెను అదిలేనికతన నీకాలపువిద్య యంతటివిజ్ఞానము నొసఁగఁజాలకున్నది కావుననే శాపానుగ్రహసమర్థులు కాకున్నవారు ఆశీర్వాదములు ఫలింపకున్నవి శాపములు నిష్ఫలములగుచున్నవి ఇన్నింటికిని గారణము విద్య చక్కనిపద్ధతిచే నభ్యసింపకపోవుటయే కాని వేఱొక్కటి కాదు ఈవిషయమే శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మొకమహర్షికడ విద్య నభ్యసింపఁబోవుచు నాహేతువుచే లోకులకు వెల్లడిచేసెను ఈరీతియే యీకథనుండి గ్రహింపఁదగును గురుభక్తి ప్రధానమని దాని సాయమున లభించినవిద్య సద్విద్యయగునని యీ కథాసారములు ఇంకఁ దరువాతిభగవచ్చరిత్రము నాలకింపుఁడు

బలదేవకృష్ణులు సాందీపనికడ విద్య నభ్యసించుట

* బలరామునింగూడి శ్రీకృష్ణమూర్తి వసుదేవాదుల వెనుకకుంబంపి పాదగతినే యాశ్రయించి సాందీపనిముని యాశ్రమమునకుం బోయెను గురువునకు నమస్కరించి యా వెనుకఁ బతివ్రతాశిరోమణియగు నాగురుపత్నికి నభివాదనమాచరించెను వారిచ్చిన శుభాశిషములఁ బడసెను తాఁ గొనిపోయిన రత్నాదివస్తువుల సమర్పించెను వారింగాంచి యిట్లు పలికెను మహాత్మా మీవలన విద్య గ్రహింప వచ్చితిమి మేము కోరినవిద్య నుపదేశింపుఁడు సుముహూర్తమెప్పుడో నిర్ణయించి విద్యనుపదేశింప నారంభింపుఁడు మీకేది యుచితమనితోఁచిన నావిద్య నారంభింపుఁడు ఇదియ

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటరెండవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపవలయును

మా ప్రార్థనమని వినయవినమితకంధరుఁడై ప్రార్థింప నామాటల నాలకించి యామునిచంద్రుఁడు హర్షపులకితగాత్రుఁడై యట్లే యని సమ్మతించి యతని సపర్యలం దన్వెను బలరాముని సత్కరించెను మధుపర్కమొసఁగెను గోదానకర్మము నడపెను వస్త్రముల నొసంగెను చందన మిచ్చెను మిష్టాన్నము పెట్టి వారిని సంతృప్తులఁ గావించెను తాంబూల మిచ్చెను ప్రియవాక్కుల నలరించెను భగవంతుఁడని యెఱుంగుంగాన శ్రీహరి నిట్లు వినుతించెను.

పరంబ్రహ్మవు పరంధామ మనఁబడుదువు స్వేచ్ఛామయుఁడవు స్వయంజ్యోతివి నిర్లిప్తుఁడవు నిరంకుశుఁడవు. భక్తైకనాథుఁడవు భక్తేష్టదాయకుఁడవు భక్తానుగ్రహవిగ్రహుఁడవు భక్తవాంఛాకల్పతరువవు భక్తప్రాణవల్లభుఁడవు మాయంగొని బాలరూపమున నున్నవాఁడవు బ్రహ్మశంకరానంతాదివందితపాదారవిందుఁడవు మాయచే భూపాలుఁడవైతివి భూభారనిర్వహణార్థ మవతరించితివి బ్రహ్మజ్యోతివని సనాతనుఁడవని నిన్ను యోగులు వినుతింతురు జ్యోతిర్మయమూర్తివిగా భక్తులు నిన్ను ధ్యానింతురు ద్విభుజములఁ దాల్చి మురళిని హస్తారవిందమునఁ బట్టుకొని శ్యామసుందరమూర్తివై చందనోక్షితసర్వాంగుఁడవై సస్మితుఁడవై పీతాంబరధారివై వనమాలావిభూషితుఁడవై లీలాపాంగతరంగములచే నిందితానంగమూర్తితుఁడవై పాదద్వంద్వమలక్తకకాంతిని జెన్నారుచుండఁ గౌస్తుభమణిహార మురమున వెలయుచుండ దివ్యమూర్తివై యొప్పునిన్ను నేమని వినుతించువాఁడ? మహానుభావా! దేవాదిదేవా! జగన్నాథా! త్రైలోక్యమోహనాకారా! కోటి

కందర్పలీలాభుని, గమనీయదర్శనుని, నమూల్యరత్ననిర్మాణభూషణవిభూషితుని వరదుని వరదానదక్షుని నాల్గువేదములకు సకలకారణములకుఁ గారణభూతుని ధ్యానించువాఁడను నాయందలి యనుగ్రహమునఁ బారార్థమై నాయీకుటీరమున కేతెంచిన మాయేశ్వరుని నిన్ను నేవిద్య క్రొత్తదని పఠింపఁ జేయుదును పరిపూర్ణుఁడవు సనాతనుఁడవు సర్వేశ్వరా! నాయొద్ద నే మభ్యసింపఁగోరిన నాహృదయముననున్న నీవే నీకు విద్య చెప్పువాఁడవు ఇంతకంటె నాకేమియుఁ దెలియదని కరాంజలింబట్టి యూరక యాశ్యామసుందరమూర్తిని ధ్యానించుచుండెను

అంత సాందీపనిమునిపత్ని పూతచరిత్ర భగవంతుని దర్శించుచు మహాత్మా! ఇపుడు నాజన్మము పవిత్రమైనది జీవనము సఫలము పాతివ్రత్యము సఫలము తపోవనము ధన్యము ప నీకు నన్నమిడు భాగ్యముగలిగెనో అట్టి యీ నాదక్షిణహస్తము సఫలము కావున నీయాశ్రమము తీర్థభూతము ఏల యనఁ దీర్ఘపాదపాదాంకితము నీపాదపద్మరజస్సంస్పర్శమున నీయాశ్రమస్థలులు పావనములు మాదంపతులకు నీపాదపంకజారాధనమే యలంకారము ఎంతదనుక మనుష్యుఁడు నీపాద సేవచేయఁడో యంతదనుక దుఃఖశోకరోగాదిబాధ లుండును ఆవల నవి నామమాత్రశేషములై యుండఁగలవు త్రిమూర్తులు నీయంశములు కృపాకరా! మాపై ననుకంప యుంచుము మాయామోహముల నశింపఁజేయుము అని పలికి బాష్పపూర్ణ నేత్రయై శ్రీహరిచెంత నిలుచుండి తల్లియగు దేవకివలె నాతని బ్రీతిచేఁ గాంచెను

ఆస్తుతి నాలకించి శ్రీకృష్ణుఁడు తల్లీ! నన్ను సన్నుతించుట న్యాయము కాదు పాలుత్రాగుతనయుని జనని వినుతించునా భర్తనుగూడి శాశ్వతసుఖాధారమగు గోలోకమున కరుగుము ఈకళేబరము నశ్వరము ప్రాకృతిరము మిథ్యారూపము దీనిని వదలి నిర్మలదేహమును దాల్చి జన్మమృత్యుజరాదిబాధలులేని లోకమున కరుగుము అని వరమిచ్చి బలరామునింగూడి యమ్ముని యాశ్రమముననే యుండి వేదములను సాంగముగా * నొక నెలలోఁ బఠించెను విద్యపూర్తికాఁగా నంతకుముందే మృతి నొందియున్న గురుపుత్త్రుని దెచ్చియిచ్చి యమూల్యరత్నముల గురుదక్షిణగా నిచ్చెను ఆమునియు నా శ్రీహరి యొసంగిన

---

* ఈవిషయము విష్ణుపురాణమునఁ బంచమాంశమున నిరువదొకఁడవ యధ్యాయమునందు, "శ్లో॥ దర్శయాం చక్రతుర్వీరా వాచార మఖిలేజనే సరహస్యం ధనుర్వేదం ససంగ్రహ మధీయతామ్, అహోరాత్రచతుష్షష్ట్యా తదద్భుత మభూద్ద్విజ ౨౨. సాందీపనిరసంభావ్యం తయోః కర్మాతిమానుషం, విచింత్య తౌ తదా మేనే ప్రాప్తౌ చంద్రదివాకరౌ ౨౩ సాంగాంశ్చ చతురో వేదాన్ సర్వశాస్త్రాణి చైవహి, అస్త్రగ్రామమశేషం చ ప్రోక్తమాత్ర మవాప్య తౌ ౨౪ అని యున్నది శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందు విద్యాభ్యాసము నెలమాత్రమే యనియుం విష్ణుపురాణమునందు నఱువది నాలుగుదినములు మాత్రమనియుం నున్నది పరస్పరవిరుద్ధములుగా నున్నవే యనుశంక పుట్టరాదు ఏలయనఁగా శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున వేదములు మాత్ర మభ్యసించిన ట్లున్నది విష్ణుపురాణమునందుఁ జతుష్షష్టివిద్య లభ్యసించిన ట్లున్నది కాన విరుద్ధమిటఁ గానరాదు బ్రహ్మపురాణమునం దున్న శ్లోకములే విష్ణుపురాణమం దున్నవి కాన నవి రెండు నొక్కవిధముగ నే విషయమును దెల్పును

దక్షిణను బుత్త్రున కొసంగి భగవత్కరుణాలభ్యమగు దివ్యవిమానము నెక్కి గోలోకమునకు భార్యం గూడిపోయెను ఈచరిత్రము పరమాద్భుతము సంసారభయనాశనము దీనిం బఠించువారికి శ్రీకృష్ణదాస్యము లభించును

భక్తవరులారా! ఈవిషయమునుగూర్చి వ్రాయఁదగిన విశేషములు ముందే వ్రాసియుంటిని కాన నిట మరల వ్రాయఁబూనను ఇంతదనుక భగవంతుని బాల్యచరిత్రము ముగిసినట్లు భావింపనగును ఇఁక శ్రీకృష్ణమూర్తి రాజవేషమును ధరించి దుష్టసంహారము చేయఁబూనును విద్యాభ్యాసము పూర్తి కాఁగా బాల్యము పూర్తియయ్యెనని గ్రహింపవలయును "పరిత్రాణాయ సాధూనామ్" అనుభాగమును దాఁటి "వినాశాయ చ దుష్కృతామ్" అన్నభాగమును నెఱవేర్ప భగవంతుఁడు పూనినచరిత్ర మింక వ్రాయఁదగును అవతారఫలమన నదియే కదా కావున నిఁక నాక్రమము నాలకింపుఁడు

శ్రీకృష్ణమూర్తి బలరాముంగూడి సాందీపనియొద్ద విద్య నభ్యసించి గురుదక్షిణ నిచ్చెనని ముందే చెప్పియుంటిని గదా మృతుఁడగు గురుపుత్త్రుని దెచ్చియిచ్చి యనర్ఘ్యరత్నములు గూడ గురువున కొసంగెననియు వానినెల్లఁ దనకుమారున కొసంగి భార్యంగూడి గోలోకమున కేగెననియు ముందే వ్రాయఁబడినది మృతగురుపుత్త్రుని దెచ్చుపద్ధతి పురాణాంతరమున నున్నది ఆవిషయమును వ్రాయవలయును ఆకథయందే యనంతునిమహత్త్వము తేటపడుటయే గాక భక్తుల కామహాత్ముని యపారశక్తి బోధపడును దాన వారికి భక్తిభావము మఱింత దృఢమగును అంతియగాక భగవత్కథల నమ్మనివారి కించుక

తత్త్వమెఱింగింపఁ దగును దాన వారును భక్తులగుదురు భక్తి కుదిరినఁగాని ముక్తిమార్గము దొరకదనుట సిద్ధాంతమే కాని రిత్తవిషయము కాదు. ఆకథ స్వల్పమైనను దానియందుఁ గల విషయము గొప్పది కాన సావధానులరై యాలకింపుఁడు

మృతపుత్త్రుని దెచ్చి గురువునకు శ్రీకృష్ణుఁ డర్పించుట

* విద్యాభ్యాసము పూర్తికాఁగా బలరాముఁడు శ్రీ కృష్ణుఁడు గురువు ప్రొంతఁ గరముల ముకుళించి నిలువంబడి స్వామీ! మీకరుణచే విద్యలు లభించినవి గురుదక్షిణ సమ ర్పించి మే మరుగవలయు నభీష్టమెద్దియో తెలుపవేఁడెదము అని ప్రార్థింపఁగా నాలకించి సాందీపని వారిచర్య లతిమానుష ములని నిశ్చయించి మున్ను లవణార్ణవతీరమందుఁ గల ప్ర భాసతీర్థంబున మృతుఁ డగు తనకొడుకును దెచ్చియిమ్మని యా చించెను గురువు వాంఛితమును దెలిపినవెంటనే మహాప్రసాద మట్లే తెచ్చియిత్తుమని వారియాశీషములఁ బడసి శరచాప ములూని యాయపూర్వసోదరు లిద్దఱు ప్రయాణమై లవణో దధిచెంతకుం బోయి సాగరుంబిల్చి మహార్ణవమా! మాగురు పుత్త్రుని దెచ్చియిమ్మా యని యడిగిరి సముద్రాధిదేవత భగవదా గమనమునకుఁ గరముహర్షించి జలములనుండి వెడలివచ్చి యర్ఘ్య పాద్యాదివిధుల వారిం బూజించి కరములుజోడించి వినయసం భ్రమములు వెలయఁగా మహాత్ములారా! మీగురువగు సాందీ

* ఈకథ బ్రహ్మపురాణము ఎనుబదాఱవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁ బడినది విష్ణుపురాణమునందును గలదు విష్ణుపురాణము బ్రహ్మపురాణము నకు స్వీకారపుత్త్రతుల్యమని యీవఱకే పెక్కుమాఱులు వ్రాసియుంటిని గదా.

పనిమునితనయుని హరించినవాఁడను నేనుగానని విన్నవించెను. అంత నూరకుండక పంచజనుఁడను దైత్యుఁ డొక్కఁడు శంఖరూపుఁడై యాబాలకుం గొనిపోయెను రాక్షసాంతకులారా! ఆదనుజుఁడు నాజలముల నున్నవాఁడు తరువాతఁ దమయానతి యెట్లో యెఱుంగ వేఁడువాఁడ ననియె

సాగరోక్తుల నాలకించి శ్రీహరి బలరాము నందే నిలిపి తానొక్కఁడ యాసాగరజలంబులం బ్రవేశించి పంచజనుంబట్టుకొని వాఁడు పోరఁబూనఁగా క్షణమాత్రమున వానిని సంహరించి వానియొమ్ముకఁ బుట్టినశంఖమును గ్రహించెను ఆశంఖము పూరించినంతన దానవబలము నశించును దేవతలకు బలము వృద్ధియగును అధర్మము వృద్ధిగాంచక నశించు వానిచెంగట నాగురుపుత్త్రుఁడు లేకుండెను ఆవిషయమెఱింగి శ్రీహరి యాపాంచజన్యమును బూరించి యమపురంబున కరిగెను యమనగరమునకు హరిపోవుచుండ బలరాముఁడును వెంటఁబోయెను యముఁ డజ్ఞానమూని వారితత్త్వ మెఱుంగక మృతశిశువును మరలఁ గొనిపోవవచ్చితిరా అని వెక్కసములాడి వారల మార్కొనియె బలరాముఁ డశ్రమంబున నాతని నోడించెను ధర్మరాజంతట విగతాహంకారుఁడై గురుపుత్త్రునొసంగి వారిని సత్కరించి పంపెను ఆగురుపుత్త్రుఁడు యమనగరమున యాతనల ననుభవించుచుండెను ఆబాలకుఁడు శ్రీహరిదర్శనమున విగతపాపుఁ డయ్యెను వానింగొని శ్రీరామకృష్ణు లరుదెంచి గురువునకు సమర్పించిరి సాందీపని యానందమునకు హద్దులేకుండెను అంతట గురుననుమతినొంది మధురానగరమున కరుదెం

చిరి మధురానగరవాసులందఱు తదాగమనమునఁ బరమ ప్రమోదసాగరనిమగ్నులైరి

ఆర్యమహాశయులారా! కథాభాగమును వింటిరి సామాన్యుల కీకథ నిజమేకాదని తోఁపకమానదు ఏలయన భగవన్మహిమము లనంతములనుభావము వారికిఁ గుదురలేదు కావున వా రట్లూహింతురు దానఁ దప్పేమి? కొంతకాలమునకుఁ జిత్తము పరిపక్వముకాఁగా నింతకంటె నత్యల్పకార్యము భగవత్కృత్యములలో లేదని తోఁచును ఇది సత్యము కాని పామరుల వాదము లాలకించినపుడు వారిని మనము ద్వేషింపరాదు సుప్రసన్నముఖముల మఱింత యాలకింపవలయును మనము చెప్పుమాటలు వారి మదికెక్కినట్లు తోఁపకున్నచో నప్పుడూరకయుండవలయును పట్టుదలఁ బూనరాదు అది మనపనికాదు వారికర్మము వారిని నమ్మనీయకున్నపుడు మన మేమిచేయఁగల ము కొంతకాలమునకు వారిని నమ్మునట్టిమార్గమునకుఁ దేవల యును ఎట్లు? భగవన్మహిమ మపారమని వారికి లక్ష్యలక్షణపురస్పరముగా నచ్చ జెప్పవలయును క్రమముగా వారు నమ్ముదురు తరువాత వారే తమయజ్ఞానమునకు లజ్జింతురు అంతదనుక బుద్ధిమంతులు వారి నాక్షేపింపరాదు దానిచే వారిపట్టుదల వృద్ధియగును అది దుష్కార్యము దానిని బుద్ధిమంతులు చేయరాదు భగవన్మహిమము లపారములని సాధారణులకు బోధపడదు కావున నది వారిమదిఁ బాదుకొనునంతదనుక వారితో వాదింపరాదు ఇఁక దీనిసారమును వినుఁడు

మృతుఁ డెంతకాలము తనపాపఫలమగు నరకదుఃఖము ననుభవింపఁదగునో యంతకాలము లింగశరీరమును దాల్చి

యుండును అది నశించునది కాదు పుణ్యపాపానుభవమునకే యది యేర్పడినది భగవదాజ్ఞ యట్టిది ఆయాజ్ఞ యేకార్యము నెట్లు చేసినను జేయును అది సాధింపరానికార్యము లోకముల నేదియునుండదు మనకున్నజ్ఞానము భగవచ్ఛక్తిని నిర్ణయింపఁ జాలదు చాలుననుట పాపవేశఫలము అల్పబుద్ధిచే నత్యధిక జ్ఞానగమ్యవిషయము నూహించి నిశ్చయించుట ఆకార్యమునఁ బ్రయత్నించుట యించుక తెలివిచాలమి ననవలసివచ్చినందులకు విచారించుచున్నాఁడను పాపానుభవమును మార్పనగునా ? అనునది రెండవప్రశ్నము పాప మనుభవించుకాలమున దానిని మార్పఁ బ్రయత్నించువాఁ డెవ్వఁడుండును ? తనకుఁ దానే గతికదా కావున ముందు చేసికొనియున్న పుణ్యమే దానిని దగ్గింపవలయును అదిలేనిచో దానిని మార్పఁజూచువాఁ డెవ్వఁడు నుండఁడు భగవంతున కట్టియధికారము కలదు సర్వ శక్తు లాయనవశమం దుండును గదా ఇపుడు కర్మసిద్ధాంత మీవిషయమున నెట్లన్వయింపనగునో యరయుదము

సాందీపని తొలిజన్మమునఁ బుత్త్రదుఃఖము నించుక యనుభవింపవలసినట్టి పాప మొనర్చెను ఆయనపత్నియు నట్టిపాపమే చేసియుండును ఆ రెండుపాపములు సమములు గాన వారికి దాంపత్య మొనఁగూడెను సత్కుటుంబమునఁ బుట్టఁగల్గినంత మాత్రము పుణ్యముచేసికొన్న జీవుఁడొకఁ డాయింటఁ బుట్టును వానిద్వారా మృతినొందఁదగు హేతువుగలవాఁ డొకఁ డుండును దానిచెంత కీదంపతులశిశువును గారణాంతరముచేఁ దీసికొనిపోవుదురు వాఁడు శిశువును జంపును అదియొక మహా సాహసకార్యమని వాఁ డూహించి తృప్తినొందియుండును గాని

దానిచేఁ దనకురాఁగలదుష్ఫలమును వాఁ డెఱుంగఁజాలఁడు. ఆశిశువు తనపాపఫల మనుభవింప నరకమున కరుగును అనఁగా నొకనివలన నెంద ఱేయేకష్టముల ననుభవింపవలయునో వారి కందఱకు సంబంధము కుదురును ఒక్కసూత్రమునకుఁ బుష్పములఁ గొన్నింటినిగూర్చినట్లు కర్మమే యేకరూపఫలము ననుభవింపఁగలప్రాణులకు నొక్కచో సంబంధమును గల్పించును వీరందఱును గల్గినసంబంధమునుగూర్చి యాలోచింపక యానందించుచుందురు బంధుత్వమనఁగా నిట్టిదేయని నమ్ముఁడు ఎంతవఱ కాకర్మసంబంధ ముండునో యంతవఱకే యీసంబంధ ముండును ఆవల క్షణమాత్రమున నది వీడిపోవును వీడిపోవఁదగినకారణ మత్యల్పము దృఢతరమగుబంధుత్వ మాయల్పకారణమున నశించును ఈవిషయమును సదా యాలోచించుచుండిన దుఃఖము కలుగదు మనము దీనినాలోచించు వాడుకగలవారము కాము కావుననే బంధుత్వము విడిపోయినదే మిత్త్రుఁడు నశించెనే యని దుఃఖింతుము ఈవిషయమునే శ్రీశంకరభగవత్పాదులు,

"శ్లో॥ కా తే కాంతా కస్తే పుత్త్ర స్సంసారోఽయమతీవవిచిత్రః
కస్య త్వం వా కుత ఆయాతః కా మే జననీ కో మే భ్రాతః"

అని వివరించిరి ఎన్ని వేదాంతగ్రంథములు పఠించినను లోకానుభవమును గర్మసిద్ధాంతము తోఁ బోల్చిచూచి దాని తత్త్వమెఱుంగకయున్న గ్రంథపఠనము నిష్ఫలము ఒక్కయుదాహరణమును వినుఁడు సముద్రగమనముచేయువా రెందఱో గలరు ఒక్కదినమున సాగరజలముల మృతినొందఁదగువా రెల్ల నొక్కనౌకయందుఁ జేరుచుందురు సాగరజలములఁ బడి కష్టమనుభ

వించి బ్రదుకఁదగువారు నందే చేరుదురు ఇతరులకష్టమును జూచి దుఃఖమునుమాత్ర మనుభవింపఁదగువారు నా నౌక యందే కూరుచుందురు నౌక బయలువెడలి కొంతదూరము పోవును ఏచోట నీనౌకలోనున్న వారెంద తేయేజంతువుల నోటఁబడఁదగినవారో ఆజంతువు లేచోటనుండునో ఆచోటు చేరఁగనే నౌక మునుంగు జలజంతువులు కొందఱ గ్రసించు కొందఱు జలపాతమున దుఃఖించి ప్రాణభీతిననుభవించి పుణ్య శేషమున నెట్లో బ్రదుకుదురు కొందఱా నౌకావయవములం బట్టుకొని జలముల స్పృశింపకయే జీవింతురు వా రాకష్టమును జూచి దుఃఖింతురు వారిపాప మంతమాత్రమే ఫలము నీఁ జాలును అం దేకష్టము ననుభవింపఁదగనివాఁడు వారితోఁ గూడి యానౌకలోఁ గూరుచుండి కారణాంతరమున నవి పయ నముచేయకముందే దిగిపోవును ఇందఱికర్మ మొక్కరీతిగా నుండునని యీ యుదాహరణముచే మనము నమ్మవలయును సంఘాతమరణమన నిదియే కదా ఇం దొక్కమాటయైనఁ గల్పి తముకలదా యని యోజింపుఁడు ఇట్లే కర్మసిద్ధాంతము గ్రంథ పఠనమునఁగాక యనుభవముచేఁ దెలియుచున్నను గొంద ఱీవి షయమునుగూర్చి యోజింపరు ప్రతిమనుజుఁడు దినదినము నాలోచింపఁదగినవిషయ మిదియే దీని నాలోచించి తత్త్వ మెఱుంగకయున్న నుత్తరకాలమున మేలుపొందు నవకాశమే యుండదు

ప్రకృతవిషయమున కీసిద్ధాంతము సమన్వయించునా యని యాలోచింతము ఇందు విచిత్రకార్య మొక్కటియే యున్నది మరల నరకమునుండి సాందీపనియింట మనుజశరీర

ములో నాజీవుఁడు వచ్చి చేరుటయనునదియే తక్కినవన్నియుఁ గర్మసిద్ధాంతానుకూలములే కాని వేఱుకావు ఆజీవుని కారణమునఁ బంచజనుఁడను రాక్షసుఁడు మ్రింగెను యమునకుఁ బరాభవము కల్గెను. నరకఫల మేకాలమునకుఁ బూర్తియగునో ఆసమయముననే బలరామ శ్రీకృష్ణులు పోయిరి విడిపించిరి భగవద్దర్శనమున నన్నిపాపములు హరించును గదా తన్నామమే యట్టిదనఁగా సాక్షాద్దర్శనముమాట చెప్పవలసినదేమి? సకలకార్యముల నేవిధముననైనఁ జేయఁగలభగవంతుఁడు యమలోకముననున్న బాలకుని దెచ్చి గురువున కొసంగుట యొకవింతయు గాదు అశక్యమగుపనియుఁ గాదు అల్పకార్యమే సృష్టిస్థితిసంహారములు క్షణకాలమునఁ జేయు సర్వేశ్వరున కొకబాలకుని బ్రతికించి గురువునకు సమర్పించుట యొకగొప్పకార్యము కాదని బుద్ధిమంతులు భావింతురు కావున భగవంతుని నిశ్చలభక్తి భజించువారికి లభింపరానిఫలము లుండవనునీతి నీగాథనుండి గ్రహింపఁదగును లీలామానుషవిగ్రహుఁ డీకృష్ణమూర్తియని సాందీపని యెఱింగెను కావున శిష్యుఁడని భావింపక భగవంతుఁడు దర్శనమిచ్చి కృతకృత్యుని జేయ నరుదెంచెను నాభాగ్యమే భాగ్యమని యాముని తలంచెను కావున నచిరకాలమున నామునియొక్కయు నాయనకళత్రము యొక్కయుఁ గోర్కు లన్నియు ఫలించెను తుదకు సాయుజ్యము కరతలామలకముగాఁ జూపట్టెను శిష్యుఁడనియే భావించియున్నచో వారికి లభించునవి ప్రకాశముగల పాషాణములే గదా కావున భగవంతుని నిశ్చలభక్తిని సేవించువారికి

సకలపురుషార్థములు లభించుననని నమ్మవలయును ఇఁకఁ దర్వాతి కథ నాలకింపుఁడు ఇపుఁ డేరితి భగవంతుని ధ్యానింపుఁడు

శ్లో॥ కదావా కాళిందీకువలయదళశ్యామలతరాః
కటాక్షా లక్ష్యంతే కిమపి కరుణావీచినిచితాః,
కదావా కందర్పప్రతిభటజటాచంద్రశిశిరాః
కిమప్యంతస్తోషం దదతి మురలీకేళినినదాః ౧ ౭ ౨౬

పాండవుల వృత్తాంతము

ఆర్యులారా! భూభారహరణచణమగు రూపమును భగవంతుఁ డిఁకఁ దాల్చును కావున దానికనుగుణమగు ప్రవృత్తి సాగింప యత్నించును అన్నిపనులు సాగుచుండఁగాఁ దాను సాక్షీమాత్రుఁడుగా నుండును ఆవిషయమే తేటపడఁగలదు ఆకథల నాలకింపుఁడు నాల్గవప్రకరణమునందుఁ బాండవజననమును వ్రాసియుంటని అందుఁ బాండవుల కథలను వ్రాయక భగవంతునియవతారమునకుఁ దోడ్పడునంతభాగమును వ్రాసితిని పాండవులు ద్రౌపదిని వివాహమాడుట యను భాగము వఱకు వ్రాసి నిలిపితిని ఇఁక శ్రీకృష్ణావతారము పాండవుల ద్వారా ఫలమును గనవలయును భగవంతుఁడు కారణము దుష్టమృతి కార్యము పాండవులు సాధనభూతులు ఈరీతిగా సాగుచున్న దిగదా యీ యవతారకథ కావున దానిని శ్రద్ధమైఁ బఠింపుఁడు

పాండవులు ద్రౌపదిని బెండ్లియాడి పాంచాలబలము సహాయభూతమై యుండఁగా శౌర్యవంతులను ప్రఖ్యాతి గాంచిరి విదురుననుమతంబున ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజ్యముచేయుచుండెను పాండురాజు మృతినొందినపిదప భీష్మునిసాయము

విదురునినీతియుక్తిదనకుఁ బ్రాపుగాఁ జక్కనిమార్గమున రాజ్యమును బాలించుచుండెను విదురుఁడు కేవల ధర్మపక్షపాతము గలవాఁడు కావున నితనియాలోచనము ధర్మైకతత్పరముగా నుండెను ఆతనిమాట జవదాఁటక ధృతరాష్ట్రుఁడు ప్రవర్తించుచుంట ప్రజారంజనమునకుఁ గొఱఁతలేక యుండెను

ఆతనికుమారులు నూఱుగురును బరస్పరమైత్రి గలవారుగనే యుండిరి దుర్యోధనుఁడు పుట్టువుఁదొట్టి పాండవులపై ద్వేషమూనియే యుండెను దుశ్శాసనుఁ డన్నవలెఁ దానును బాండవద్వేషియై యుండెను తక్కినసోదరులు తదాజ్ఞాప్రవర్తకులే యైనను బేరుపొందఁదగినవారు కారు దుర్యోధనుసంపద యపమానము అది యీకాలమునఁగూడ నుదాహరణముగఁ గైకొనఁదగినదిగ నున్నది ఆదుర్యోధనునకుఁ దోడుగాఁ గర్ణుఁడుండెను శకుని మేనమామ కాన నతఁ డల్లునిమాటల నాదరించుట స్వభావము ఈనలువు రొక్కమాటగాఁ బాండవులపైఁ గత్తులు నూఱుచుండిరి కాని విదుర నను మతిదాఁటని ధృతరాష్ట్రునిపాలనము కాన వారియాటలు సాగకుండెను విదురుఁ డింతటి ధర్మాత్ముఁ డగుటకుం గారణము వినుఁడు లోకమున ధర్మము విపరీతవృత్తివెలయునతఱి భగవంతుఁడు దాని నాపవలయునని సంకల్పించును ఒకప్పుడు దండనముద్వారా అధర్మమును దొలఁగించి ధర్మమును నిలుపును ఒకప్పుడు హితబోధముచేత ధర్మమును వృద్ధినొందించి యధర్మమును క్షీణింపఁజేయును ఒకప్పుడు మనుజులు పరస్పరము మచ్చరించి యుద్ధములుచేసి చావఁగా ధర్మాత్ములు మిగులునట్లు చేసి ధర్మమును నిలుపును ఇట్లు పెక్కుభంగుల నాయాయి

కాలముల ననుసరించి లోకమున ధర్మమును గాపాడుచుండును ఇప్పటికాలమున నన్నిమార్గముల నవలంబించినఁగాని ధర్మము నిలువదని భగవంతునకుఁ దోఁచెను. కావునఁ దా నవతరించెను. ధర్మ నతరింపఁ జేసెను యుద్ధముచేయఁగల వారినెల్ల నావిర్భవింపఁ జేసెను అందు విదురుఁడు ధర్మనంశమున జగతిపైఁ బుట్టెను ఆపుట్టుక మనకు ముఖ్యము కావున దానిని నాల్గుమాటలుగ వ్రాసెదను

విదురుని యుత్పత్తి

"న హి కారణం వినా కార్యస్యోత్పత్తిః" అన్నన్యాయము నిరంకుశము దానికి మార్పుకలుగదు ధర్మదేవత భూతలమున నవతరింపఁ గారణమొకటి యుండవలయుఁ గదా. కావున నాకారణము నెఱుంగవలయు మాండవ్యనామక ముని కలఁడు ఆముని దేశాటనముచేసి సకలతీర్థరాజములను సేవించి మహాత్ములగోష్ఠి జరపి కొంతకాలమునకు నొకనగరమునకు సమీపమున సాంద్రారణ్యమున నదీతీరమున నాశ్రమము కల్పించుకొని యందుఁ దపముచేయుచుండెను. ఆనిష్ఠ యద్వితీయము కొంతకాల మీరీతి సాగెను పూర్వజన్మకృత పుణ్యపాపకర్మము లనుభవమునకురాక తొలఁగునవి కావు ఎట్టివారికైనను గర్మసిద్ధాంత మొక్కవిధమే గాని సామాన్య విశేషవిధు లిందులేవు

"అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభమ్" అన్ననియమమునకు మార్పులేదు ఒకపుణ్యకర్మముచేత నొక పాపకర్మము నశించును గదాయన్న నది సత్యమేయనవలయును ఎట్లనఁగాఁ దెలియకచేసిన యల్పపాపకర్మములు జ్ఞానమునఁ

జేసిన యత్యుత్కృటపుణ్యకర్మములచే నశించును కాని యించు కయైన ఫలము నీయక నశింపవు ఆఫల మనుభవమునఁ గనఁ బడదు కాని యించుకగా ఫలము నొసంగును కొన్ని ప్రమాణములు అత్యల్పపుణ్యకార్యమున నత్యుత్కృటపాపకర్మములు నశించునని తెలియఁజేయును రామనామము, మహాదేవనామము, ఒక్కమా ఉచ్చరించిన నెన్నియో బ్రహ్మహత్యలు తొలఁగునని తెలియఁజేయు ప్రమాణవచనములు గలవు అవి యసత్యములే కదా యని మాత్ర మనకుఁడు అపత్యములు కావు సత్యములాయన్న సత్యములు కావు ఇదెట్లు? అన్న నించుక శ్రద్ధమై నాలకింపుఁడు భగవన్నామ ముచ్చరింపక కామచారులై తిరుగువారికిగా నీవచనములు చెప్పఁబడినవి వారిని సన్మార్గవర్తులనుగాఁ జేయవలయునన్న శక్యముకాదు వదలిపెట్టుట సాధుమార్గము కాదు వారిచిత్తమున ననంతవాంఛ లుండును వా రెన్నియోపాపకార్యములు చేయుచుందురు అట్టివారి కత్యల్పప్రయత్నసాధ్యమగు నొకసత్కార్యమును జెప్పి దాని కనంతఫలముకలదని బోధించిన నొకని మేషకాల మామూర్ఖుఁడు తత్పుణ్యకార్యమునఁ బ్రవర్తించును దాన నాతఁడుచేసిన పాపకర్మములు చెడవనుట నిశ్చయము ఐన నీయత్యల్పపుణ్యకర్మాచరణమునఁ బైజన్మమున నించుక భక్తి కుదురును దాన నాజన్మమునఁ దొలిజన్మమునఁ జేసినన్ని పాపకర్మముల నొనరింపఁడు తదనంతరజన్మమున భక్తి మఱింత దృఢపడును దానఁ బాపకర్మముల నాచరింపక భగవదారాధనమునఁ దత్పరుండగును. దాన సత్సాంగత్యము దొరకును దాన నిస్సంగుఁడగును దానిచే మోహపాశములు తెగును దానిచే జ్ఞానము

గలుగు దానిచే నాతఁడు భగవత్కరుణాపాత్రుఁ డగు దానఁ దరించును ఇదియే యత్యల్పపుణ్యకర్మమున కత్యుత్కటఫలము చెప్పుటకుం గలకారణము పరమకరుణికులగు మహాత్ములు పామరులకుఁ దరణోపాయము నీరూపమున నుపదేశించిరి ఈ పద్ధతినెఱుంగక యొక్క "రామ" నామమున కింతఫలమా ఇన్ని బ్రహ్మహత్యలొక్కసారి "మహాదేవా" యన్న నశించునాయని కొందఱాక్షేపింతురు అది మిగులఁ బొరపాటు వారలించుక శ్రద్ధగలిగి యీసిద్ధాంతము నాలోచించిన జన్మమధ్యవమున మరల నిట్లాక్షేపింపరు ప్రస్తుత కథవంకకు మరలుదము

ఆ మాండవ్యమహాముని తపస్సు చేయుచు భగవంతు నాతపమున నారాధించుచుండఁగాఁ దొలిజన్మమునఁ జేసినపాప కర్మఫల మనుభవించుకాల మరుదెంచెను ఆనగరమున రాజు నింటఁ దొంగలు ప్రవేశించి ద్రవ్య మపహరించిరి వారిని రక్షక భటులు పట్టుకొనఁ బ్రయత్నించిరి కాని దస్యువులు పాఱఁ జొచ్చిరి భటులు తోడన తవిలిరి వారడవులఁ జొచ్చిరి రక్షకులు తమరు నడవులంజొచ్చి యెట్లో వారిని బట్టుకొనిరి ఏక్షణమున భటులు దొంగలఁ బట్టుకొనిరో ఆక్షణమున మాండవ్యముని దుష్కర్మఫలము ననుభవించుకాలము వచ్చెను కావున నొకచెట్టుక్రిందఁ దపముచేయు మాండవ్యుని భటులు దొంగయని భావించిరి ఆమునిదుష్కర్మము వారినట్లు భ్రాంతులగా నొనరించెనని గ్రహింపవలయు మాఱువేషమునూని యీతఁడు తప్పించుకొనఁ జూచుచున్నాఁడని వారూహించి దొంగలతోఁగూడ నాతనిం దీసికొనిపోయి ద్రవ్యమును దొంగల రాజున కప్పగించిరి రాజు వారినెల్ల వధింప నాజ్ఞాపించి

మునిని గొఱ్ఱతవేయ నాజ్ఞాపించెను గ్రామమునకుఁ జెంత నెల్లరు శాకపోకలు చేయుతావున మాండవ్యుని గొఱ్ఱతవేసిరి అట్లుండియు నమ్ముని తన దుష్కర్మమునకుఁ బరితాపమందక భగవంతుని నేమఱక ధ్యానించుచుండెను

కొంతకాలమిట్టు లాతని దుష్కర్మము ఫలము నిచ్చెను ఆఫలమునకుఁ గొంతకాలమని నియమము కలదు కదా దాని కవసానసమయము సమీపించెను అత్తఱి మహాత్ములగుమునులరుదెంచి మునీంద్రా! నీకేల యిట్టి దుష్ఫలముగలిగెనని ప్రశ్నించిరి ప్రాక్తనకర్మఫలమని యామాండవ్యుఁడు బదులు చెప్పుచు రాజునుగాని తన్నుఁ బట్టితెచ్చిన భటులనుగాని దూఱక తన కర్మమును నిందింపక భగవంతునిఁ బడఁదిట్టక శాంతముగా మాటలాడెను వా రామహాత్ముని శాంతమును మెచ్చుకొనుచుఁ బోయిరి ఆసంభాషణమును రాత్రులందుఁ దిరుగుచుఁ బురమును రక్షించుభటు లాలకించి వడివడిఁ బరుగిడి నిద్రపోవు రాజును మేల్కొలిపి యెఱింగించిరి ఏలయనఁగా మాండవ్యునిదుష్కర్మము నశించినది ఇఁక క్షణకాలమైన నతనికది ఫలము నీఁజాలదు కాన సత్కర్మ మాభటులను బురికొలిపినది వారు క్షణమైన నాలసింపక రాజునకుం దెల్పిరి రా జామాటలకు భీతుఁడై యప్పుడ పరుగిడి యాకొఱ్ఱు తీయించి తనయపరాధమునకు క్షమార్పణము చెప్పుకొనియె మౌని యాతనిపై నించుకయు నలుకఁజూపక రాజా! నాదుష్కర్మము నిన్నుఁ బ్రోత్సహించి నీద్వారా నా కీఫలము నొసంగినది కర్తృత్వము నీకు లేదు నీవు నిమిత్తమాత్రముగ నుంటివి. నీ వీకార్యము చేసితినని దిగులొందకుము నాకర్మమే యిందఱిఁ బ్రోత్సహించి నాకీఫల

మును గల్పించిరది ఇపుడాఫలము ననుభవించు కాలము ముగిసినది నిన్ను మరలఁ బ్రోత్సహించి నాకీబాధను నీవలననే తప్పించిరది దీనికి నేనును నీవును వగవఁ బనియుండదు కర్మము బ్రహ్మస్వరూపము దాని నారాధింపవలయునే గాని నిందింపరాదు వలయునని చేసినపాపము లూరకపోవునా? అని జ్ఞానముపదేశించి యారాజు నాశీర్వదించి తనయిచ్చంబోయి తపమొనరించి కొంతకాలమునకు యమలోకమునకుం బోయెను

ఏకాలమున ధర్మదేవత భూలోకమునఁ బుట్టఁజనునని భగవంతుఁ డూహించెనో ఆక్షణమున మాండవ్యముని యముని దర్శింపఁజనియెను యముఁ డమ్మునిం బూజించెను ఆగమనకారణ మడిగెను మునియు ధర్మరాజా! నే నిట్టి దుష్ఫల మనుభవింప నేమిపాపముచేసితినో నీవలన నెఱుంగవచ్చితిని దయమెయిఁ దెలుపుమా యని ప్రశ్నించెను యముఁడు మునీంద్రా! నీ కెఱుంగని విషయము లుండునా? న న్నడిగితివి కావునఁ జెప్పెద వినుము నీవు తొలిబాముర బాల్యమునందు నాడుకొనుచు నాయాటలయం దొక యాటగాఁ దూనికలను నల్పజంతువులం బట్టుకొని వాని తోఁకలకు ముండ్లు గ్రుచ్చి యవి బాధపడుచున్నను లెక్కింపక యాడుకొని నీయుత్సాహము ముగియగనే వానిని వదలితివి ఆపాపఫలము ననుభవింపక తప్పునా? దానికి ఫలముగా నీవును గొంతకాలము గొఱ్ఱఁతవేయఁబడితివి ఇది నీతొలిబాముఁన గలవృత్తాంతము అని బోధించెను ముని కాగ్రహముదయించెను ఏలన నతనితపస్సునశించి తద్ద్వారా లోకమున నొకనియమము కలుగవలయునని యీశ్వరుని యూహ అది

మాఱునా? కావున నాధర్ముఁ డవనీతలమున నవతరింపఁగల శాపమునీయ ముని యూహించెను ముని యిట్లు పలికెను

ధర్మరాజా! నే నెఱుఁగనిధర్మములు లేవనుట నిక్కము. నే బాల్యమునఁ జేసినపాప మత్యల్పము దానికిగా నింతటి ఫలము నాకుఁ గల్పించితివి కావున నీకొకశాపమిాయఁ దలంచితిని లోకమున కొకయుపకార మొనరింతును ఈరెండింటికి నా తపస్సునొడ్డి పలుకుచున్న వాఁడను పండ్రెండేఁడులు దాఁటు నంతదనుకఁ బురుషుఁడు బాలుఁడనఁ బరఁగు వాఁడు చేసినకర్మములకుఁ బాపానుభవము కలుగదు వానికితరులు హానిచేసినఁ బాతకు లగుదురు ఇదియే నాచేసినమర్యాద నీవు నా కింతదారుణఫలమును గల్పించితివి కనుక శూద్రయోనిం బుట్టుకంగాంచుము అని తనయిచ్ఛం బోయెను యముండును విధివిహితం బిదికాఁబోలునని జగమున ధృతరాష్ట్రునింట దాసీపుత్త్రుండై పుట్టి సకలధర్మజ్ఞుఁడనం బ్రఖ్యాతిం గాంచి లోకమునకు మేలుచేయుపొంటె ధృతరాష్ట్రునికడ మంత్రిగా నుండెను

ఇదియే విదురుని జన్మవృత్తాంతము. దీనఁ గలసారమును గథయందే వ్రాసితిని కావున నిందలిసారమిదియని యిట వ్రాయను కర్మసిద్ధాంత మెంత బలవత్తమమో యిందువలనఁ దెలియందగును దుర్వాదములఁ గాలముపుచ్చిన లాభము లేదు ఏక్షణమున మృతిగల్గునో తెలిసికొనఁజాలనిపుట్టువు గాంచితిమి ఒక్కక్షణమును వ్యర్థముగాఁ బుచ్చినను మనబ్రదుకు వ్యర్థమగును కావున భగవన్నామసంకీర్తనము నేమఱక చేయవలయును దానికి ద్రవ్య మక్కఱలేదు కాశీకి వెళ్ల నక్కఱ

లేదు నియమ మక్కఱలేదు శ్రద్ధయొకటియున్నఁ జాలును దానినైన నాచరింపనిచో మనకు భగవంతుఁడొసఁగిన మనుష్య జన్మమును వ్యర్థము చేసినవార మగుదుము. కావున శ్రద్ధాళువుల మై భగవన్నామసంకీర్తనమున దినమునఁ గొలఁదిగడియలనైనఁ బుచ్చుట సముచితము ఇఁకఁ బ్రకృతకథకు మరలుదము.

పాండవులు లక్కయింట మడియక బ్రదికి పాంచాలదేశ మున కేగ్లోపోయి యనన్యసాధ్యంబగు మత్స్యయంత్రమును సాధించి యోర్వకమార్కొనిన యరాతుల నోడించి ద్రౌపదిని వివాహమాడిరని ధృతరాష్ట్రునకు విదురుఁడెఱిఁగించెను ఆమా టలకెంతయుఁ జింతించి వారియభ్యుదయమును గోరి పాండు రాజు తనయందునిచిన ప్రీతివిశ్వాసములను దలంచి మహాదర మున సోదరపుత్త్రుల నైదుగురను రావించి సన్మానించి యుచిత రీతి నుండనియమించి తనపుత్త్రులంబోలె వారి నాదరించుచుం డెను వారును గతమునకు వగవక హస్తినాపురమున సుఖ ముగాఁ గాలముగడపుచుండిరి విదురుఁడు కర్ణ శకుని దుర్యో ధన దుశ్శాసనుల దుర్మంత్రఫలములు పాండురాజతనయులకుఁ దగులకయుండఁ గంటికిఱెప్పవలెఁ గాపాడుచుండెను భీష్మాది కురువృద్ధులు ధర్మపక్షపాతము గలవారు కావున దుర్యోధ నాదులపై నీసుపూనక పాండుతనయులయం దాదృతి గలిగి యుండిరి సదా గోడునీడవలె శ్రీకృష్ణచిత్తము తదేకాయత్త మైయుండుట నెల్లరు వారి నాదరించుచుండిరి. దుర్యోధనా దులు తమ ప్రయత్నములన్నియు విఫలములగుటకుం జింతిల్లుచు నెవ్వరికిందెలుప వలనుపడదు గాన మదిఁగుందుచుఁ జేయుఘున

కార్యము సాగనందులకుఁ జేతులు పిసికికొనుచు నేవిధముననైన ధర్మరాజాదుల సంహరించినఁగాని తమకు రాజ్యలక్ష్మి స్థిరముగాఁ దక్కదన్న యుమ్మలికంబున రహస్యముగా నాలోచించుచు, విదురుని నేమనను శక్తిలేక భీష్మాదులకుఁ దెలిసినఁ దమకేమి కీడు మూడునో యని సంశయించుచు నెట్లో కాలముపుచ్చుచుండిరి విదురుఁడు వారి దురుద్దేశమునెఱింగియు నెఱుంగనివాఁడవోలె ధర్మరాజాదుల నేమఱక కాచుచుండెను ద్రోణద్రౌణులు కృపాచార్యుఁడును బాండవపక్షపాతమూని యందును ధనంజయునియం దెక్కుడుమక్కువం జూపుచు ననేకాస్త్రరహస్యముల నతనికిం దెలుపుచునుండిరి ప్రజలెల్లరు పాండవపక్షపాతముగలిగి వారికిం దుక దొసఁగుపొసఁగినఁ దమకే యది యొదవెననుకొనుచు వారిమేలు తమమేలుకంటె నెక్కుడుగాఁ గోరుచునుండిరి కావునఁ బ్రతిక్షణము యుధిష్ఠిరునిమాట జనసమ్మతమై నీతియుతమై గురుజనాదృతిపాత్రమై భగవంతునకిష్టమై నిర్మలశీతాంశునిచంద్రికపోల్కి నొప్పుచు దినదినాభివృద్ధి నొందుచుండెను.

పాండవచరిత్రము మొదటినుండి వ్రాయుట కిది చోటు కాదు కావున శ్రీకృష్ణచరిత్రమునకు సంబంధించు భాగములను మాత్రమే వ్రాయుదును. ఇందు నించుకపూర్వాపరవైషమ్యము లుండవచ్చును శ్రీకృష్ణచరిత్రము ప్రధానముగాన దాని కనుగుణముగా వ్రాయుచుందును కావున స్వల్పాపరాధములు క్షంతవ్యములు. ఇది పెద్దలకు విన్నవింప నక్కఱలేదు నాపని కాన మనసు నిలువక విన్నవించితిని

శ్రీకృష్ణమూర్తి యక్రూరుని హస్తిపురికిఁ బంపుట

* మధురానగరమునకు బలరామ శ్రీకృష్ణులు వచ్చిన కొలఁదిదినముల కొకనాఁడు అక్రూరునింటి కతనినొకపనికి నియమింపఁ బూనిపోయిరి భగవదాగమనమున నక్రూరుఁడు కరము హర్షించెను అంతకంటెఁ గోరఁదగిన మంగళ మేదియుండును ? సకలకల్యాణములు భగవంతుని యాగమనమునఁ గలుగఁగల వన్న నమ్మక మాతనికిం గలదు కావుననే యుద్ధవ బలరాములం గూడి వచ్చుచున్న శ్రీకృష్ణమూర్తిని జూచినంతన యాతనిమది పరవశ మయ్యెను ఆనందరసము మది నిముడఁజాలక పొంగి పొరలాడెను పైకుబ్బి వెలికిఁబోవఁ బ్రయత్నించెను అక్రూరుఁడు పరమభక్తుఁడు సాధుపుంగవుఁడు. కరుణారసభరితాంతఃకరణుఁడు ఆకస్మికముగా నవ్యాజప్రేమమున వా రరుదెంచుట తనపూర్వజన్మార్జిత సుకృతఫలమని యతఁడు భావించి యెదురేగెను మహానుభావులారా ! దయచేయుఁడు నా జన్మము ధన్యమయ్యెను కృతకృత్యుఁడ నైతిని కరుణించినదే పదికోట్లు దయచేయుఁడీ యని ప్రార్థించెను వారు నక్రూరునింటికిం జనిరి యథార్హాసనములఁ గూరుచుండుఁడని యతఁడు వినయమున వేఁడెను [1]అయక్రూరునకు వారు ముప్వురు నమ

* ఈచరిత్రము శ్రీభాగవతము దశమస్కంధము నలువదెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది

[1] ననామ రామం కృష్ణం చ స తై రభ్యభివాదితః, పూజయామాస విధివత్కృతాసనపరిగ్రహాన్ = అని మూలము చకారముచే నుద్ధవునకు నమస్కరించెనని గ్రహింపవలయు తై రభ్యభివాదితః = అనుచో తైః = అను బహువచనము వ్యర్థమగును

స్కరించిరి అక్రూరుఁడు వారికి నమస్కరించెను పరస్పరగాఢాశ్లేష మర్యాదలు సాగెను అందఱు యథోచితపీఠముల నుపవిష్టులైరి

పిదప నక్రూరుఁడు వారికిఁ బాదప్రక్షాళనము చేసి తజ్జలంబులు శిరస్సున నునుచుకొని మనోహరామూల్యవస్త్రములు వారికిం గట్టనిచ్చి చందనమలంది కుసుమదామముల వారి నలంకరించెను మఱియు భక్తిరసంబున శ్రీరామకృష్ణుల పాదారవిందములను దనతొడపై నిడుకొని మృదుతరముగఁ బిసుకుచు మధురభాషణంబుల నిట్లనియె. మహాత్ములారా! అనుచరులతోఁ గంసుఁడు మీచే వధింపఁబడియె ఎన్నటికైన యీ కులకష్టములు నివర్తించునా యన్నవన్నియుఁ దొలఁగెను కులము వర్ధిల్లెను మీరు జగత్కారణులు, పురాణపురుషులు, ప్రధానపూరుషులు జగన్మయులు మీకు గడచిన గడువనున్న కార్యకారణములు లేవు ఈ ప్రపంచమును సృజించితిరి మీరే ఆత్మశక్తులం బ్రవేశించి శ్రుతిప్రత్యక్షగోచరముగా ననేకప్రకారముల మీర లగపడుదురు పంచభూతములు చరాచరభూతములయందు వర్తించుచు నానాపద్ధతులఁ గనఁబడుచుండునట్లు ఆత్మకారణకంబులగు భూతభౌతికంబులయందు నాత్మస్వరూపులగు మీరు స్వతంత్రులరై బహుప్రకారముల భాసిల్లుచుందురు అని వినుతించి మఱియు నిట్లనియె

శ్రీకృష్ణా! పరమాత్మవు నీవే రజస్సత్త్వతమస్సు లాత్మగుణములు వానిచే జగమునుబుట్టించి బోషించి సంహరింతువు కాని యాత్మగుణములగు నా రజస్సత్త్వతమస్సులకుఁ గాని, వానికర్మములగు సృష్టిపాలనాసంహృతులకుఁ గాని నీవు బద్ధుఁ

డవు గావు నీవు కేవల జ్ఞానాత్ముఁడవు అట్టినిన్ను బంధకార ణంబైన యవిద్య చేరరాదు దేహాద్యుపాధియోగము మిథ్యా పదార్థము కావున జన్మము, అది మూలముగాఁ గలభేదము పరమాత్ముఁడవగు నీకు లేవు అట్లగుటంజేసి బంధమోక్షములు పారమార్థికములు గావనుట నిశ్చితము ఆ బంధ మోక్షములు పరమాత్మవగు నీకును గలుగుననువాదము నీ తత్త్వమెఱుఁగని యజ్ఞానమునకు గుఱుతుగాని వేఱుగాదు దుర్వృత్తులగు పాషండులు సనాతనమై శాశ్వతమునగు వేద మార్గమునకు దాని నవలంబించు సాధువులకుఁ గీడుసేయ నెప్పుడు ప్రయత్నింతురో అప్పుడు లోకహితము చేయఁబూని నీవు సత్వగుణము నాశ్రయించి యవతరింతువు * ఇది నీవు మున్ను చెప్పినమాటయే గాని నాకల్పించినది కాదు

రాక్షసు లనేకులు మిషచే భూమియందుఁబుట్టి సాధు వుల బాధింపఁగా వారిం బొలియించి యీ మహత్తరభూభార మును దీర్ప నిర్మలకీర్తి వెలయుచుండ యదువంశమున నీతరు ణమున వసుదేవునింట నవతరించితివి వామనావతారమునందుఁ బాదప్రక్షాళనోదకంబుల మూఁడులోకములఁ బావనములుగా నొనరించితివి జగద్గురుండవు దేవపితృభూత నరదేవమూర్తివి అట్టి పరమపురుషుఁడవగు నీవు కరుణారసము పెంపున మాయిం టికి వేంచేసితివి ఈశ్వరా! మా యీగృహములు పావనము లయ్యెను భాగ్యవంతను లయ్యెను సదా నిన్నే నమ్మి భక్తులు

---

* త్వమోదితోఽయం జగతో హితాయ యదా యదా వేదపథః పురాణః, బాధ్యేత పాషండపథైరసద్భిస్తదా భవాన్ సత్వగుణం బిభర్తి= అని మూలము

సేవింతురు అట్టిభక్తులకు సర్వకామముల నొసంగుటయే కాక నిన్నే యిత్తువు అట్టి మహావాత్సల్యముగల నిన్నుమాని జ్ఞానియగువాఁ డెవ్వఁడు మఱొకని శరణమని యాశ్రయింపఁ బూనును? భక్తరక్షణబిరుదాంచితుఁడవు కదా నీవు యోగీశ్వరులుగాని సురేశ్వరులుగాని నిన్నుఁ గనుఁగొనఁ జాలరు అట్టి నీవు నా పూర్వపుణ్యవశమున మాగృహములఁ బావనములుచేయ నరుగుదెంచితివి పుత్రులని, దారలని, సుహృదులని, విత్తములని, దేహములని, గేహములని, యింక ననేక పదార్థములని మమ్ము మాయ యావరించి వానియందు వ్యామోహము పుట్టించియున్నది ఈమాయ మాబోంట్లకుఁ దొలఁగింప శక్యము కాదు కావున నీమాయను దొలఁగించి కృతార్థులమగునట్లు కరుణింపుము ఇంతకంటెఁ గోరఁదగినవాంఛ నాకు వేఱొండు లేదు అని మఱియుఁ బెక్కుభంగుల వినుతించుచున్న పరమభక్తు నక్రూరు నాతనిం జూచి శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రప్రథమమున మోహము గావించువానిచందమున మృదుమధురవాక్కుల నిట్లు వచించెను

* అక్రూరా! మాకు నీవు గురుఁడవు పినతండ్రివి ప్రియబంధువవు మేము మీచే రక్షింపఁదగినవారము దయయునుపఁ దగుదుము ఇంతేల? మీబిడ్డలము మమ్మింత గొప్ప సేయనేల? శ్రేయస్సు పడయఁగోరుమానవులు మీవంటి పరమపూజ్యులగు భాగవతులను సేవింపవలయును సాధువులు దేవత

---

* త్వం నో గురుః పితృవ్యశ్చ శ్లాఘ్యో బంధుశ్చ నిత్యదా, వయంతు రక్ష్యాః పోష్యాశ్చ అనుకంప్యాః ప్రజాహి వః=అని మూలము

లెట్లు స్వార్థపరులు కారో యట్లు స్వార్థమును గోరువారు కారు * జలమయములగు తీర్థములు, మృణ్మయములు శిలామయములు నగువిగ్రహములతో సమర్పఁబడినదేవతలు తమ్మాశ్రయించినవారిని బవిత్రులనుగాఁ జేయఁ బూనరనరాదు తీర్థములు మృచ్ఛిలావిగ్రహములుగల దేవతలు చిరకాలమునకుఁ బవిత్రులనుగాఁ జేయుదురు సాధువులు దర్శనమాత్రంబుననే భక్తులగు వారిని బరిశుద్ధాంతఃకరణులనుగాఁ జేయుదురని యెఱుంగుము నీవో సాధువులలో నగ్రగణ్యుఁడవు కావునఁ బరోపకారమునకే పాటుపడువాఁడవు అట్లగుటంజేసి మాకు శ్రేయము నొడఁగూర్చుపనియందుఁ బ్రవర్తింపఁ గలవాఁడవు సుహృదయుఁడవు

ఇపుడు హస్తిపురమునకుఁ బోవవలయు మాకుఁ బాండుతనయులు బంధువులని యెఱుఁగుదువు కదా వారికుశలం బెఱిఁగి రమ్ము ఆ పాండురాజతనయులు తండ్రి తమ చిన్నవయస్సునందే చావఁగా బలుబాములంబడి పెద్దతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుఁడు రావింపఁ దల్లియగు కుంతీదేవితోడ హస్తినగరమునకు వచ్చియున్నవారనియు, ధృతరాష్ట్రుఁ డంధుఁడౌటఁ గుత్సితులగు తనకొడుకుల యనుమతంబునఁ బ్రవర్తించువాఁడు గావున వారిని జక్కఁగా నాదరింపక యున్నవాఁడనియు నొక

---

* నహ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః, తే పునన్త్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః=అని మూలము అమ్మయాని తీర్థాని మృణ్మయాశ్శిలామయాశ్చ దేవా నపునంతీతి న అపి తు పునంత్యేవ తథాపి సాధూనాం తేషాం చ మహదంతరమిత్యాహ దర్శనాదేవ తే పునంతీతి అని వ్యాఖ్య

వార్త శ్రుతిగోచర మయ్యెను ఈవార్త సత్యమా లేక కల్పితమా వారివృత్త మం దిపు డెట్లున్నది అను నీవిషయములఁ జక్కఁ గనుఁగొని రమ్ము నీవు తెలుపఁగా వారికేమేని సాయము చేయు నవసరము కల్గినఁ జేయంబూనుదము అది మనకుఁ గర్తవ్యము కదా పాండునందనులు సుహృదయులు దయనీయులు ధర్మమార్గతత్పరులు కాఁబట్టి యిప్పని నీవిపుడు త్వరగాఁ జేయవలయును అనిపలుక నక్రూరుఁడు మహాత్మా! నీ యనుమతిఁ గొప్పునఁ బ్రవర్తించెద ఇపుడే ప్రయాణ మయ్యెద అచ్చటి వార్తనెల్ల నరసివచ్చి తమసన్నిధి విన్నవింతును అనిపలుక నతని మన్ననలకుఁ బ్రీతులై యుద్ధవబలదేవులు శ్రీహరియుఁ దమ గృహమున కరుగుదెంచెను

ఆర్యమహాశయులారా! ఈకథనుండి యెఱుఁగఁదగిన విషయములు లేవని తోఁచునుగాని యపూర్వవిషయ మొక్కండుగలదు అక్రూరుఁడు పరమభక్తుఁడు శ్రీకృష్ణమహిమము నెఱింగినవాఁడు కావుననే శ్రీహరి తద్గృహమునకుఁ బిలువఁబడకయే పోయెను భగవంతునకు భక్తి నిర్మలహృదయుల యిండ్లు నివాసస్థానములుగాని భక్తివిరహితులగృహములు చోరగానివె యనవలయును అక్రూరునింటికిఁ బోఁగా నాతఁడు తనతపస్సు ఫలించెనని సంతోషించెను వినుతించెను ఇంతదనుకఁ గలకథాభాగము సామాన్యవిషయము శ్రీకృష్ణుఁ డక్రూరునితో మాటలాడుచుండుటను నొక్కవిశేషము కలదు అదియే మనమెఱుంగఁదగిన యపూర్వవిషయము తీర్థములు జలమయములు దేవతలు మట్టిచేతనో శిలలచేతనో చేయఁబడుదురు వారు పవిత్రులనుగాఁ జేయుటకుఁ జాలకాలము పట్టును సాధు

వులు దర్శనమాత్రమునఁ దమ్మాశ్రయించువారిని బవిత్రుల నుగాఁ జేయుదురు అను నీ వాక్యామృతమును బరిశీలింపుఁడు దేవతావిగ్రహములఁ బూజించుటకంటెఁ దీర్థస్నానము చేయుట కంటె సాధువుల సేవించుటయే ముఖ్యమనికదా దీనిసారము అట్లైనఁ దీర్థములసేవించుట, దేవాలయములఁ గట్టించి యందు విగ్రహములఁ బ్రతిష్ఠించుట, మృత్తికచే శివలింగమును జేసి పూజించుట వ్యర్థమనియుఁ దోఁపవచ్చును సాధువు లేయూరి కైనఁ బోవుచుండ మన మేపనికైనను బోవుచుండి యొక్క మాఱు దర్శించినంతనే పవిత్రుల మగుదుము ఏకష్టములేక యింతపుణ్యము లభించును ఇంతసులభమగు నుపాయము దొరకఁగా నింక శ్రమంపడనేల? అని యూహించుట పొర పాటు ఏలయనఁగా సాధుదర్శనమునమాత్రము పవిత్రుఁడు కాఁజాలఁడు తీర్థస్నానము శీఘ్రఫలప్రదము కాకపోదు మృచ్ఛి లావిగ్రహములఁ బూజించుటయు వ్యర్థము కాదు ఈశ్లోకము సాధుదర్శనము తప్పక చేయఁదగినదను నియమమును బోధిం చునది యని మనము గ్రహింపవలయును దీనిసార మేమనఁగా, గంగాస్నానము చేయఁబూని దూరదేశమునకుఁ బోయి యందు మునిఁగి భక్తితో నాగంగను భగవత్స్వరూపముగా భావిం చిన సకలపాపములు తొలఁగును మృచ్ఛిలావిగ్రహముల సర్వ వ్యాపకుఁడగు భగవంతుఁ డీరూపమున వెలసెనని భావించి పూజించినఁ బవిత్రుఁ డగును సర్వదేవతాస్వరూపుఁడు సర్వాం తర్యామియు నగు పరమేశ్వరుఁడని యేవిగ్రహమును భావించి పూజించినను బాపములు తొలఁగును మహాభక్తుఁడు సకలతీర్థ యాత్రలుచేసి సకలదేవతలఁ బూజించినవాఁడు కావున నాతనిం

జూచి తత్స్నహావాసమునఁ గొన్ని ధర్మముల నెఱింగి యశ్లో ఘ్యానతత్పరుఁడైన సకలసిద్ధు లొనఁగూడు ఇందుఁ దారతమ్య ములు లేవు చాలకాలమునకుఁ దీర్థములు విగ్రహములు ఫల మునిచ్చునని చెప్పుట యేలయనఁగా వినుఁడు గంగాదేవి విష్ణు పత్ని శాపవశమున మర్త్యలోకమున నదీరూపమును దాల్చెను అను నీకథను మదియందిడుకొని స్నానమాచరింప నీతనిభక్తిచే వశీకృతయై గంగాదేవి యాకారమునుదాల్చి ప్రత్యక్షమగు టకుఁ జాలకాలము పట్టును రామవిగ్రహమును బూజించిన రామావతారము ముగిసి చాలకాలమయ్యెఁ గావున నీతనిభావ నచే విష్ణుమూర్తి రామరూపమునఁ బ్రత్యక్షమగుటకుఁ జాల కాలము పట్టును ఈయర్థము మనసుననుంచుకొనియే యీశ్లో కము చెప్పఁబడియెనని యూహింపఁ దగును సాధువులు పరిప క్వచిత్తులు గావున భగవత్స్వాపలఁను ననుభవించియుందురు గాన వారిని దర్శించినంతనే ఫలము కలుగుననఁగా నంతమా త్రమునఁ గాదనియుఁ దదుక్తరీతిఁ బ్రవర్తించినఁగాని పవిత్రుఁడు కాఁడనియు గ్రహింపవలయు ఇదియే సారము సాధువు లెవ్వ రోయని ముం దెఱుంగవలయు అన్నివిధముల నెఱుంగఁదగు జ్ఞానము కుదురవలయు కావున జలములను విగ్రహములను సాధువులను భగవత్స్వరూపులని భావించి దర్శించినంతనే పవి త్రతగలుగునని యిందు గ్రహింపఁదగిన నీతి ఈవిషయము నే శ్రీహరి వెల్లడించెను

"అహం కాశీం గమిష్యామి తత్రైవ నివసామ్యహం,
ఇతి బ్రువాణస్సతతం కాశీవాసఫలం లభేత్"

అను నార్యోక్తి కలదుకదా దీనిభావ మేమి? మనస్సున దృఢ

ముగ భావించుటయే ప్రధానమని కాదా జ్ఞానముగలిగి నదిని భగవత్స్వరూపముగా ధ్యానించిన నచ్చటికింబోయి స్నానము చేసిన పుణ్యము కలుగును కావున భక్తి పూర్ణభావనయే ప్రధానముగాని భక్తిహీనముగాఁ బూజించుట నిష్ఫలమని యెఱుంగవలయునని యీ భగవదుక్తినుండి గ్రహింపఁదగిన నీతి ఇఁక దీనిమాని యవ్వలివిషయమును వ్రాసెదను

శ్రీకృష్ణునను మతంబున నక్రూరుఁడు కరిపురి కరుగుట

* అక్రూరుఁ డంతట శ్రీకృష్ణునాజ్ఞ శిరసావహించి కౌరవేంద్రుల కునికిపట్టయి వారియశస్సుచేఁ బ్రకాశించుచు భూతలంబునఁ దనకునీడగు పురవరం బేదియైనఁ గలదేయను గర్వమున విఱ్ఱవీఁగున ట్లుల్లసిల్లుచు ననన్యసామాన్య భాగ్యంబునఁ దేజరిల్లుచున్న హస్తిపురంబునకుం బోయెను అందుఁ దొలుదొలుత ధృతరాష్ట్రమందిరంబున కరిగి యవ్వల భీష్మునిగేహము నకుం బోయి పిదప విదురుసదనంబునకుం జని తరువాతఁ గుంతీదేవి సద్మమున కరిగి మఱియు బాహ్లీక సోమదత్తుల నిశాంతములకును, ద్రోణ ద్రౌణి కృపాచార్యుల యాలయములకును, గర్ణ దుర్యోధనుల సౌధంబులకును, పాండవుల నివాసంబులకును, దక్కుఁగల సుహృజ్జనుల ధిష్ణ్యంబులకును, మఱియును బ్రియబంధువుల వేశ్మములకును బోయి వారల యాదృతిం బడసి యుచితరీతుల వారితో సంభాషించి కుశలప్రశ్నాదుల వారిమదుల నుల్లసిల్లంజేసి యం దుండెను

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతము నలువదితొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁ బడినది

ధృతరాష్ట్రాదులు మున్నే యక్రూరుని యశస్సెఱుంగు దురు కావున నాతనికిఁ దగువిధంబుల మర్యాదలు నడపిరి పదంపడి యక్రూరుఁ డవ్వీట ధార్తరాష్ట్రులదుర్వృత్తం బెఱుం గందలంచి కొన్నినెల లుండెను అందు దుర్వృత్తుల ననుసరిం చుచు వారిమర్మముల నెఱుంగుచు దుష్టచిత్తుఁడై యల్పసార ముగలిగియున్న ధృతరాష్ట్రుని చరితం బరయుచు నుండెను విదురాదులసచ్చరితంబును బాండుకుమారులపై భీష్మద్రోణా దులకుం గలయనురాగంబును, ధర్మరాజాదుల ప్రతాపంబును, వారి శస్త్రాస్త్రనైపుణ్యంబును దెలిసికొనియెను పాండునంద నులధైర్య మపారమనియు, వారి వినయాదిసద్గుణములు పొగ డ్తగాంచునవి యనియుఁ, బ్రజలకు వారిపై యనురాగంబు గలదనియుఁ దెలిసికొనియెను ధార్తరాష్ట్రులు పాండుపుత్త్రుల యున్నతికినోర్వక వారికిం జేయించిన విషప్రయోగాదులఁ జక్క నెఱింగెను కుంతియు విదురుండును ధార్తరాష్ట్రులు చేయు చున్న దుశ్చేష్టలఁ దెలిపిరి

అంతఁ గుంతి యక్రూరుఁ డున్నగేహమున కరిగి యొక నాఁడు తన పితృగృహచరిత్రములనెల్లం దలంచుకొని కటకటం పడి కన్నీరుమున్నీరుగా నేడ్చి యతఁ డాశ్వాసింప నించుక యూఱడిల్లి యిట్లు పలికెను సాధుమతీ! తల్లిదండ్రులు, నన్న దమ్ములు, సోదరీమణులు, భాతృపుత్త్రులు, కులకాంతలు, సుహృదులు, మమ్ముఁ దలంతురా? సర్వజనశరణ్యులు భక్తవత్స లులు నగు మా యన్నకొడుకులు రామకృష్ణులు తమ మేన యత్తకొడుకులు కరినగరంబున నున్నవారు గదాయని యెప్పు డేఁ దలపోయుదురా? వృకములనడుమఁ జిక్కుపడిన హరిణశాబ

కములవలె హితశత్రువుల నడుమ నుండఁజాలక సకలదుఃఖముల ననుభవించు నన్నును దండ్రిలేని యీ నాకొమరులను శ్రీకృష్ణుఁడు తనమృదువాక్కుల నెన్నడైనఁ గుశలముగ నున్నవారా యని పలుకునా? అని పలుకుచు నంతలోఁ దనకుఁ దోఁచిన భక్తిభావంబున హరింగూర్చి శ్రీకృష్ణా! శ్రీహరీ! మహాయోగీ! విశ్వాత్మా! విశ్వభావనా! కృపాకరా! ఈశిశువులతోఁ గష్టపరంపరలకుఁ జిక్కి వానినెట్లో యనుభవించుచు నిన్నేయాశ్రయించిన నన్నుం గాపాడుము ఈసంసారము మృత్యుభూతము దీనిబాధలకు వెఱచువారికి నీవే శరణ్యుఁడవు ఈశ్వరుఁడవు నీ పాదారవిందములు ముక్తిప్రదములు అట్టి నీపాదపద్మములకంటె వేఱొక్కశరణము నాకుఁ జూపట్టదు ధర్మాత్ముఁడవు అప్రమేయుఁడవు పరమాత్ముఁడవు అణిమాద్యష్టైశ్వర్యయుక్తుఁడవు జ్ఞానాత్మకుఁడవు అట్టి నిన్ను దిక్కని నమ్మియున్నదానను వేఱొకరిని నమ్మినదానం గాను. నీవే రక్షకుఁడవని నమస్కరించుదానను. అని తనబంధువులను విశేషించి సకలబ్రహ్మాండనాయకుఁడగు శ్రీకృష్ణుని దలంచుకొని పృథాదేవి పలవించెను

విదురుఁ డందున్నవాఁడు కావున నాతఁడు నక్రూరుఁడు తన్నమదుఃఖమునుగని యామెసుఖమును గోరువారు కావున నమ్మా! నీకుమారులు దేవతాంశసంజనితులు కాని సామాన్యులు కారని వారిజన్మప్రకారంబు స్మృతికివచ్చున ట్లొనర్చి కుంతీదేవి నించుక యూఱడిల్ల నాశ్వాసించిరి వారిహితాలాపముల కించుక సంతసిల్లి తనమదిం గల దుఃఖమును నించుక తగ్గించుకొని తనకొడుకులు శ్రీకృష్ణానుగ్రహపా

త్ర్రులే యను నావిదురాక్రూరుల భావమెఱింగి కష్టములు గట్టెక్కఁ గలవన్ననమ్మిక గల్గియుండెను ఇట్లు కరిపురంబున నక్రూరుఁడు కొన్నిమాసములుండి యాయాయివిషయముల నెఱింగెను పాండవులపైఁ బన్ను ధార్తరాష్ట్రుల కృత్రిమో పాయముల నెల్లఁ దెలిసికొనియెను శ్రీకృష్ణున కవియెల్లఁ దెలుపఁదగునని ప్రయాణముచేయ నూహించెను ఒక్కనాఁడు దుష్పుత్రప్రేమంబునఁ దదనుమతంబున వర్తించు నాంబికేయునొద్దకుంబోయి సద్హృదయులందఱు వినునట్లుగా బంధుమర్యాదం బాటించి హితమితోక్తులలర నిట్లనియెను విచిత్రవీర్యకుమారా! కౌరవకీర్తివర్ధనా! నీతమ్ముఁడగు పాండురాజు పరమపదమునకుం బోయినపిదప నీవు రాజాసనమున నెలకొంటివి ధర్మమున భూమినంతయుఁ గాపాడుచున్నవాఁడవు సాధువర్తనమునఁ బ్రజల కనురాగము గల్గఁజేయుచున్నాఁడవు బంధువులయెడ సమత్వవర్తనము నడపుచున్నాఁడవు. ఇట్లుండుటంబట్టియే యింతకాలము రాజ్యము సుఖముగాఁ బాలింపఁబడుచున్నది కాని కొన్నివిషయములయందు సుంత లోపమున్నట్లు నుడి వినఁబడియెడిని పైవిధములఁ బ్రవర్తింపకున్నఁ దప్పక దూఱు కలుగును. అది రాకుండఁ బ్రవర్తింపుము పాండురాజతనయులను నీతనయుల నొక్కవిధముగా భావింపుము రాజేంద్రా! ఈలోకమున నెవ్వరికింగాని యెవ్వరితోడను నిత్యసహవాసము తగదు విశేషించి పలుకనేల? తనదేహముతోడనే తనకు నియతస్థితి కలుగదని శాస్త్రములు ఘోషించుచుండ నిఁకఁ బుత్త్ర జాయాప్రభృతులమాట యిటఁ జెప్పనేటికి?

అంబికేయా! నిక్కంబారయుము * లోకమునఁ బ్రాణి తానొక్కండే జన్మించు నొక్కండే మృతినొందును నొక్కఁడే సుకృతమునో దుష్కృతమునో యొనరించును నొక్కఁడే ఆ సుకృత దుష్కృతములఫలము ననుభవించును అంతియకాని యీవిషయములయం దెవ్వరుగాని తోడు రాఁజాలరు ఒక్క మనుష్యుఁ డెన్నియో యధర్మము లొనరించి ధనమార్జించిన దానిని బెక్కుమంది పుత్త్రులని భార్యయని బంధువులని యిట్లనేకనామములం బూని యనుభవింతురు చేఁపలకుఁ బ్రాణాధారభూతములగు జలముల నెన్నియోమత్స్యము లామడువుం జేరి యనుభవించుట కానఁబడును గదా † అధర్మమున కింతయైన జంకక పలుభంగుల శ్రమమునకులోనై ద్రవ్యము సంపాదించి దానిచేత నజ్ఞానవశంబున భ్రాంతినొంది పుత్త్రులని భార్యయని యింకనెన్నియో సంబంధములఁ గల్పించుకొని తాను బోషించినచో నాపుత్త్రులు భార్యయు సర్ధములు ప్రాణములు ప్రాప్తభోగుఁడగు నా యజ్ఞానమండితుఁ డగుపురుషునిఁ బాయును ద్రవ్యము సంపాదించునిమిత్తము తాను బెక్కు పాపము లొనరించి యా యన్యాయార్జితవిత్తంబుచేఁ బుత్త్రా

---

* ఏకః ప్రసూయతే జంతు రేక ఏవ ప్రలీయతే, ఏకోనుభుంక్తే సుకృతమేక ఏవచ దుష్కృతమ్, అధర్మోపచితం విత్తం హరంత్యన్యేఽల్పమేధసః, సంభోజనీయాపదేశై ర్జలానీవ జలౌకసః = అని మూలము జలౌకసో మత్స్యస్య జీవనభూతాని జలాని యథా తత్పుత్రా హరంతి తద్వదితి భావః = అని శ్రీధరాచార్యులు

† పుష్ణాతి యా నధర్మేణ స్వబుద్ధ్యా తమపండితం, తే కృతార్థం ప్రహిణ్వంతి ప్రాణారాయ స్సుతాదయః = అని మూలము

దులను బోధించి తుదకు వారెల్లఁ దన్ను వదలిపెట్టఁగా నే సహాయములేక పరమార్థమేదియో యెఱుంగక యసిద్ధసంకల్పుఁడై స్వధర్మవిముఖుఁడై తుద కామార్థుఁడు దుస్తరములగు నరకకూపములం బడును కాఁబట్టి యో రాజేంద్రా! యీ ప్రపంచమంతయు స్వప్నమాయామనోరథమని యూహించి తన్నుఁ దానే నియమించుకొని యనఁగాఁ దనకృత్యమేదియో యేదిచేసినఁ దాఁ దరించునో నిశ్చయించుకొని పరమపురుషార్థమునకుఁ బ్రయత్నింపం దగు నీవు నట్లే లోకమెల్ల భ్రాంతికల్పితశాశ్వతత్వమని నిశ్చయించి సర్వసముఁడవై శాంతిని మది నెలకొల్పవలయును చక్కఁగా నీవిషయము నాలోచింపుము పక్షపాతబుద్ధిని మానుము అని నొక్కిపలుకు నక్రూరుని భాషణముల నాలకించి ధృతరాష్ట్రుఁ డాతని మనోభావమెఱింగి యిట్లు పలికెను

దానపతీ! మర్త్యున కమృతము లభించినచందమున నీవిపు డుపన్యసించిన యీ శుభంకరవాక్యామృతమును గ్రోలిన నామది తృప్తినొందదు ఇంకను వినవలయునని యే యున్నది సాధుమతీ! నామనం బిపుడు పుత్త్రానురాగమున విషమంబైనది. అట్టి నా చంచలచిత్తమునందు నీసుభాషితము మెఱుపుఁదీఁగవలె నిలుకడఁ గాంచకున్నది * ప్రకృతము భూభారము దుర్భరమైనది దానిని హరింప యదుకులమున భగ

---

* ఈశ్వరస్య విధిం కోను విధునో త్యన్యథా పుమాన్, భూమేర్భారావతారాయ యోఽవతీర్ణో యదోః కులే, యో దుర్విమర్శపథయా నిజమాయయేదం సృష్ట్వా గుణాన్ విభజతే తదను ప్రవిష్టః, తస్మై నమో దురవబోధవిహారతంత్రసంసారచక్రగతయే పరమేశ్వరాయ = అని మూలము

వంతుఁ డవతరించినవాఁడు ఆపరమేశ్వరుని నియమమును దాఁట నేపురుషునకు శక్యము గాఁగలదు? తదనుకూలముగాఁ గార్యములెల్ల సాగుచుండును మార్పఁబూనినవి మార్పనోపం దవని యెఱుంగుదును భగవద్విధాన మిట్టిదని విమర్శింప శక్యము కాదు అట్టిమార్గముచే నాత్మ మాయాయోగమున నీ జగమును బుట్టించి యందుఁ దాను జొరంబడి కర్మఫలముల వేఱువేఱుగా విభాగించి మనసుచే నూహింపనైన శక్యము గాని విహారమున నీసంసారచక్రమును ద్రిప్పుచు నానందించు చుండు పరమేశ్వరునకు నమస్కరింతును ఇందు నాప్రయత్న మేమియు లేదని యెఱుంగుము భగవదిచ్ఛానుసారము కార్య ము సాగుచుండును దీని కన్యథాత్వము గల్పింప శక్యము కాదు

అనిపలుకు నాంబికేయుని యభిప్రాయ మెఱింగి యక్రూ రుం డాతనిచేఁ బ్రయాణముచేయ ననుమతింబడసి మిత్రజనుల వీడుకోలుపడసి బంధువులయనుమతిచేఁ దరలి పాండవులకు జరగినవార్తల శ్రీహరికిం దెల్పువాఁడనని తెలియఁజెప్పి కుంతి నూఱడించి మథురాపురంబునకుఁ జనుదెంచెను రామకృష్ణు లా యక్రూరుని రాకం గోరుచుండిరి కాన నాతఁడు రాఁగాఁ గుశలప్రశ్నపూర్వకముగా నచ్చటివృత్తాంత మేమని యడిగిరి అక్రూరుఁడు వారితోఁ బాండవులవిషయమున ధృతరాష్ట్రుఁ డెట్లు ప్రవర్తించునదియుఁ, దా నతనితోఁ బల్కినపద్ధతియు, దానివిని యతఁ డొసంగినయుత్తరము, నితరులవలనఁ దా విన్న వృత్తాంతమును, గుంతీదేవి యాశయమును వదలకుండ విన్న

వించెను అక్రూరుని పరిశీలనమునకు రామకృష్ణులు కరము హర్షించిరి

ఆర్యమహాశయులారా! ఈయుదంతమున నించుక విశేషము కలదు అది మనమెఱుంగఁదగినదియే కాని వీటఁ బుచ్చఁదగినది కాదు అక్రూరాంబికేయుల సంభాషణమును గమనింపుఁడు పక్షపాతబుద్ధిమానుట న్యాయమనియు, దానఁ గీర్తి వాటిల్లదనియుఁ, బుత్త్రమిత్త్రకళత్త్రాదులకై పాటుపడి ధనము సంపాదించి పోషించినవారు తనకుసహాయులు కాఁజాలరనియు, నన్యాయమార్గమునకులోనై తా నార్జించిపోషించుట న్యాయము కాదనియు, నది తనమేలు తా నెఱుంగకపోవుటయే గాని వేఱుగాదనియుఁ, దనమేలుకీళ్లకుఁ దానే కర్తగాని యితరులు కారనియు, నీసంసారము భ్రమమాత్త్రకంబే కాని యిందేమియు సత్యములేదనియుఁ, దనమేలు తా నెఱుంగక ప్రవర్తించువాఁడు మూర్ఖుఁ డనంబడుననియు నక్రూరుని యుపదేశవాక్యసారము నీవు చెప్పినదెల్ల సత్యమనియు, నామనస్సు పుత్త్రానురాగమున సుస్థితిఁ గాంచకున్నదనియు, భూభారమును దీర్ప భగవంతుఁ డవతరించి యున్నవాఁడని నే నెఱుంగుదుననియు, భూభారమును దీర్ప యుద్ధము కావలయునని భగవత్సంకల్పమనియు, దానికి నాకొడుకులు పాండురాజతనయులు ప్రాపుగానున్నవారనియు, దీని నివారింప నెవ్వరికైన నశక్యమనియు, నీ యుద్ధమూలముననఁగాని యీభూభారము తగ్గదనియు, దీనికి నన్నూరకదూఱి లాభము లేదనియు; భగవంతునే యాశ్రయించి యంత్త్రముపోల్కి నే నున్నవాఁడఁ గాని స్వాతంత్త్ర్యము నాకేమియు లేదనియు ధృతరాష్ట్రుని యభిప్రాయసారము ఈ

వాదమునుండి మనమేమి నేర్చుకొనఁ దగుననునదియే యిటఁ బ్రశ్నము దాని నాలకింపుఁడు.

లోకమున నెందఱో తమకుఁ గీడుమూడఁ జేయుకార్యములను జేయుదురు సజ్జనులు వారికి హిత ముపదేశింతురు కాని యామాటలు వారికి హితములుగాఁ దోఁపకుండుటయే గాక చెడుగులుగాఁగూడఁ దోఁచును అట్లుతోఁచుట వారి దుష్కర్మపరిణామమే గాని వేఱుగాదు మనలోఁ గొంద ఱట్టి వారిని దూషింతురు ఈ దూషించువారు తమరు జ్ఞానులని యే తలంచుకొనువారు కాని వారిదుష్కర్మము పలుభంగుల వారిని ద్రిప్పుచున్నదని తలంపరు కావున వీరు నజ్ఞానులే యనవచ్చును కర్మము ప్రాణులం ద్రిప్పుచుండును దాని కడ్డములేదు భగవదుద్దేశము కర్మరూపముగనే యుండునని తలంపవలయును ఈ విషయము తెలిసికొన్నవారు పరుల దూషింపరు కొందఱు తమయుపదేశమును వినలేదని కోపపడుటయుఁ గలదు వారు మఱింతమూర్ఖులు వారికిఁ బురుషుఁడు కర్తకాఁడన్నమాటయే తెలియదు తమకు సర్వము తెలియుననియే భావింతురు కావుననే వారితరుల ద్వేషింతురని మనము నమ్మవలయును ద్వేషించుటకంటెఁ బ్రేమించుట మంచిది దానఁ గర్మసిద్ధాంత మెఱింగినవారమని యొాగు లెఱుంగుదురు పరులపై ద్వేషమూనుట యనఁగా దుష్కర్మము తమరుకూడ నాచరించియున్నవారనియే భావము కావున నతినీచమనందగు పరదూషణము చేయఁబూనుట కర్మోపహతుఁ డగునరుఁడు తనకుఁ గాఁగలకీడు నెఱుంగక మూఢుఁడై కార్యమును సాగించుచుండఁగా నావిధ మెఱింగిన

జ్ఞానులు వారి నాక్షేపింపక చింతింతురు ఆదుష్కర్మమును దొలఁగునట్లను గ్రహింపుమని శ్రీమన్నారాయణుం బ్రార్థింతురు అంతియకాని దుష్కర్మనిరతుల నాక్షేపింపరు అట్టి వారే జ్ఞానధనులు ఈవిషయ మెఱుంగుటయే నీతి దీని నెఱుంగకుండుటయే యవినీతి. భగవత్కృతము మార్పరానిది దానిచే బద్ధుఁడగు మానవుఁ డయుక్తకర్మముల నాచరించుచుండ మన మాతనిదూఱిన లాభమేమి? కాఁబట్టి దుష్కర్మ ఫలముల ననుభవించువారిని దూఱరాదు మనమట్లు చేయకుండఁజేయుమా సర్వేశ్వరా! శ్రీకృష్ణా! యని భగవంతు నారాధించుటయే మనకృత్యమని గ్రహింపవలయు ఇఁకఁ దర్వాతికథ నాలకింపుఁడు

జరాసంధుఁడు మధురపై దండెత్తి వచ్చుట

* అక్రూరాగమనము కాఁగాఁ బాండవులయిడుమలు వారికి స్పష్టములయ్యెను తా సర్వజ్ఞుఁడయ్యు సామాన్యమనుజాకృతిం దాల్చినవానిచందమునఁ బ్రవర్తించుట యప్పటికాలమున కనుకూలము కావుననే లోకాచారములఁ బాటించుట కలవాటుపడియెను పాండునందనులు ధర్మపరులై న్యాయార్జిత ధనముచేఁ గాలముపుచ్చువారలయ్యు దురాత్ములవలనఁ గష్ట

---

* ఈవిషయము శ్రీభాగవత దశమస్కంధము నేఁబదియవ యధ్యాయమునుండియుం హరివంశవిష్ణుపర్వము ముప్పదినాల్గవ యధ్యాయమునుండియుం, విష్ణుపురాణ పంచమాంశమున నిరువదిరెండవ యధ్యాయమునుండియుం, గర్గభాగవతము ద్వారకాఖండ ప్రథమాధ్యాయమునుండియు సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయుం. బ్రహ్మపురాణము డెబ్బదియేడవ యధ్యాయమునుండియుం నీకథ సంగృహీతము

ముల నొందుచున్నవారని శ్రీహరి యెఱింగెను గాని వారి కప్పుడే తాను సాయపడ నుంకింపఁడయ్యెను శ్రీకృష్ణావతార మునఁ గలవిశేష మిదియే కదా తాఁ గొన్ని కార్యములను జేయుచుఁ గొందఱిచేఁ గొన్ని కార్యములఁ జేయించుచుఁ దాను సాయపడుచు నన్ని కార్యములను దానేచేయుచు నన్ని కార్యముల నొరులుచేయుచుండఁ దానేమియుఁ దెలిసికొనఁ బూన నట్లు నటించుచు నుండును వీనిచే భగవంతుని సర్వజ్ఞత్వ సర్వ కారణత్వ సర్వసాక్షిత్వ సర్వేశ్వరత్వములు ప్రకటింపఁ బడును ప్రకృతము శ్రీకృష్ణుఁడు తన యవతారఫలమును జూపనెంచె నని మన మెఱుంగవలయును

ఇంతదనుక శ్రీహరి తనబాల్యలీలల ననేక కార్యములు సాధించెను అవియే భగవన్మహిమమును వేనోళ్లఁ గొనియాడఁ జాలియుండును కాని వానిచే భూభారహరణకార్యము కొన సాగలేదు మధురాప్రయాణమున లోకభార కార్యము కంసవధ మునఁ గొంత సాగెనసవచ్చును కాని భూభారమును హరింపఁ బూనిన భగవంతుని కార్యమును గొనసాగింప నెందఱో రక్క సులు భూమిని బుట్టియున్నవారు వారికిఁ బ్రతిపక్షులుగా దేవ తలును భూమిఁ బుట్టిరి వీ రిరువురకు నొక్కచో సమావేశము కావలయును అది సమకూడినఁగాని తనపని పూర్తినొందదని భగవంతుఁ డెఱుఁగును అందు దేవతాంశసంభూతులకు విజ యము దానవాంశసంభూతులకు నపజయము కలిగింప దైవ మెంచెను కాని తనచేఁ దెగవలసినభూతములు కొన్నిగలవు వానిని దాఁ బొలియించి పిదప నితరులద్వారా కొంతకార్యము సాగింప నూహించిన శ్రీహరి తొలుదొలుతఁ దాఁ జేయఁదగిన

వైరిమారణకార్యమునకుఁ బూనెను శ్రీహరి మనసునఁ దలఁచినవెంటనే యాపని నెఱవేఱునుగాని యవి లోకాచారానుగుణముగా నుండవలయుఁ గనుక నట్లుచేయక యాచారానుసారము చేయ సంకల్పించెను అ దెట్లనినఁ జక్కఁగా వినుఁడు.

కంసవధానంతరము రాక్షసాంశసంభూతులగు రాజులకెల్ల నొకయద్భుతాగ్రహ ముదయించెను సభాముఖమున నాకస్మికముగా వంచనచేఁ గంసునిఁ గృష్ణుఁడు వధించెనను ప్రవాదము భూమి నెగడెను దానఁ గంసపక్షావలంబులకెల్లఁ గ్రోధాగ్ని మనస్సుల నుదయించి పొగరాఁజి దగ్గున మండెను అంతటఁ గృష్ణునితో మార్కొని పోరి చంపినఁగాని మనమిఁక బ్రదుకమను నూహాలు మింటి కెగసెను తదనుకూలముగాఁ బ్రయత్నములు చేయఁబూనిరి దుష్టులకెల్ల నొక్కవిధమగు నూహాయే కలిగెను సజ్జనులచిత్తములు శాంతమయములై యుండెను భీతి నశించెను భూభారము నిశ్శేషముగా నశించు నన్న యూహాలు ప్రబలెను ఆకస్మికసమ్మోదములు వారియందుఁ బొడసూపెను ఏల? భగవంతునిమది నేసమయమున దుష్టులఁ బొలియింపవలయునన్న యుద్దేశము కలిగెనో యప్పుడే సజ్జనులకానంద ముదయించెననుట కబ్బురము పొంద నవసరములేదని నా యూహ ఏలయనఁగా నిర్మలస్వాంతుల హృదయారవిందపీఠము భగవంతునకు స్థానము కదా అందు భగవత్కళ చక్కఁగా వెలయు సర్వత్ర వ్యాపించియుండు భగవంతుఁడు నిర్మలస్వాంతుల మదులయందే యుండునా యనరాదు దుష్టులచిత్తములు మలినములు కావున నందున్న భగవత్కళ చక్కఁగాఁ బ్రకాశింపదు నిర్మలస్వాంతులచిత్తములు పరిశుద్ధములు కావున

నందది నిరతిశయప్రకాశమునఁ గనుపట్టును ఇదియే భేదము కావున దురాత్ముల కాసమయమునఁ బెనుభీతియుఁ బరిశుద్ధాత్ముల కా తరుణమునఁ బరమానందము కలిగెను ఆకారణమునే రాక్షసాంశజనితులగు రాజులెల్లఁ గృష్ణు నేసమయమున వధింతుమా యను తహతహపాటు గలవారలై యుద్ధప్రయత్నములు చేయసాగిరి ఆవిషయమే యిాక్రింద వ్రాయఁబడును

జరాసంధుఁడు ద్వాపరాంతమున నున్నశూరులలో గొప్పవాఁడు ఆతని మార్కొనఁ దగురాజు లేఁడను ప్రసిద్ధి కలదు సకలవిధముల నా జరాసంధుఁడు రాజలోకమున మర్యాదను బెంపొందుచుండువాఁడు ఆతనికిఁ బలువురు బంధువులు కలరు మిత్రులును గలరు ఏసమయమున నేమాట యతని నోటనుండి వెడలునో ఆకార్యముచేయ సిద్ధముగనుండువారెందఱో గలరు ఆతనిసేన యపారమని యంద తెలుంగుదురు ఏక్షణమున యుద్ధమన్నను సిద్ధముగనే యాసేన యుండును సేనాధిపతు లపారబలదర్పులు వారిలో నొక్కఁడే సర్వలోకముల జయింపఁజాలునన్నవిఖ్యాతి లోకమున వ్యాపించియుండెను కావున జరాసంధునిమాట విన్నంతనే రాజులు గడగడ వడఁకుచుందురు ఎందఱో యతనికిఁ గప్పముకట్టి పాదాక్రాంతులగువా రుండిరి బంధువులమనుపేరఁ గొంద ఱాతని నాశ్రయించి మర్యాదలఁ గాపాడుకొనుచుండిరి కాఁబట్టి యేవిషయమున నాలోచించినను జరాసంధునిమాటకు బదులు లేకుండెను ఆతఁడు పట్టినదే పట్టు అన్నమాట సార్థకముగా నుండెను

జరాసంధునిపుత్రికలలో నిద్దఱను గంసుఁడు పెండ్లి యాడెను అస్తియని, ప్రాప్తియనియు వారిపేరులు జరాసంధుని తోఁటి సంబంధమునఁ గంసుఁడు మఱింత బలవంతుఁ డయ్యెను రాజేంద్రుఁ డన్నను బాధలేదు పుత్రికాపరిణయానంతర మా జరాసంధుఁ డల్లునినేమ మరయువాఁడు కదా కావున నాతని మేలు తనమేలుగా భావించుచుండెను కంసుఁ డంత పరాక్రమ శాలియైనను గాకున్నను జరాసంధున కల్లుఁడుగాన నధిక విఖ్యాతిపాత్రుఁ డయ్యెను జరాసంధుని సామంతరాజులెల్లరు కంసున కును సామంతరాజులైరి జరాసంధునికృప సంపాదించుటయే పరమపురుషార్థముగా భావించువారెల్లఁ గంసుని దొలుత నాశ్రయించువారైరి ఇది లోకస్వభావమే కదా

అట్టి జరాసంధునియల్లుఁడగు కంసుఁడు సభారంగమున శ్రీకృష్ణునిచేఁ జంపఁబడఁగా నాతనిపత్నులగు నస్తిప్రాప్తినామ ధారిణు లిద్దఱును భర్తృవ్యసనకర్శితలై తమకుఁ బాటిల్లిన విపత్తును దండ్రి కెఱింగించిరి ఆవార్త శ్రవణరంధ్రములఁ జొచ్చినంతన జరాసంధుని హృదయాంతరాళమునఁ గ్రోధాగ్ని యుదయించి రాఁజి ధూమావృతమైయుండి యొక్కసారి దగ్గున మండెను ఆక్రోధమును బరిమితిగలదన్న వారికంటె నవివేకులు లేరనుట యతిశయోక్తి కుదాహరణము కాఁజాలదని నా విశ్వాసము లయకాలరుద్రుఁ డందుమా తృతీయనేత్రము లేదు విలయకాలదండధరుఁడందుమా కాలదండ కాలపాశ కాలమృత్యువు లాతనికడఁ గానరావు ప్రళయకాలాగ్ని యందుమా యవయవవిశిష్టమూర్తి కానఁబడుచున్నది అంత్యకాల భాస్కరబింబమందుమా యంబరస్థితి చూపట్టదు బడబానలమందుమా

సముద్రజలేతరస్థలముల నది పొడచూపు నాచారములేదు కావున నిది క్రోధాగ్నియై యుండనోపునని తత్త్వజ్ఞు లూహించిరి త్రికాలజ్ఞులుమాత్రము జరాసంధుని యాగామి పరిణామము నెఱింగినవారు గావున దానికి భీతిచెందరైరి తక్కినవారెల్ల నఱచేతులఁ బ్రాణము లుంచుకొని భగవంతా! యకాండప్రళయమును గల్పించితివా యని వేఁడసాగిరి ఆ జరాసంధుని ముఖదీప్తులు సభాభవనమునఁ బర్వఁగానొక్కఁడే నట నిల్వలేకుండిరి చెంతనుండ నవకాశ మెవ్వరికిని గలుగకుం డెను ఆసమయమును వర్ణింప మర్త్యలోకమునఁ గాళిదాసు ప్రభృతులు వలంతులా కారా యనుశంక పొడమక మానదు

ఆసమయమునఁ గంసునిభార్య లిరువురు మధురానగర మును వీడి తండ్రిని జూడఁబోయి విలపించుచుఁ బాదములపైఁ బడిరి అత్తఱి నాతనిమది చింతాశోకక్రోధభరముల నాక్రాం తంబై యెట్లుండునో వివరింప నలువకే శక్యముగాని యితరు లకుం గాదనవచ్చును అందును దన యిర్వురుకొమరితలు కనఁ బడుచున్నవారు వారిమోములు వైధవ్యదూషితములు నిర్భ రవయస్సు దేహముల వ్యాపించియున్నది కాని యనుభవించు నదృష్టము దూరముగాఁ బోయినది

"కన్యాపితృత్వం దుఃఖాయ"

అను జనకమహారాజవాక్య మొకటియుండఁగా మీఁదు మిక్కిలి యల్లుఁ డన్యాయముగాఁ జంపఁబడెననియు దాన వై ధవ్య మలవడెననియు నింకఁ దనపుత్రికల కధోగతియే కాని సుఖోర్ధ్వగతి లేదనియు నాజరాసంధునిమది నాటెను ఆతరుణ మున నాతనికి మన్ను మిన్ను తెలిసినది కాదు ప్రపంచమే యతని

దృష్టికి లేన ట్లగపడియెను తా నెందుఁ గూరుచున్నవాఁడో తెలియకుండెను ముందేమి చేయఁదగుననునూహ యాతనికిఁ బొడచూపఁజాల దయ్యెను ప్రపంచమెల్ల శూన్యప్రాయముగా నతనికిం దోఁచెను కొంతసేపటి కాతనికి స్మృతి గల్గెను తాను సభామండపమున నున్నయట్లు, కంసుఁడు శ్రీకృష్ణునిచే నన్యాయమార్గమునఁ దటాలున సింహాసనమునుండి యీడ్చి చంపఁబడినట్లు, భర్తృశోకాతురలై పుత్రికలు దిక్కుమాలి తనచెంత నరుదెంచినట్లు మదిఁ దగిలెను క్రమక్రమముగాఁ బ్రపంచజ్ఞానము గల్గెను తా నేమిచేయవలయునో యాలోచింత మనుజ్ఞానము కలిగెను కొలువుకూటము కలయం జూచెను సేనాధిపతుల వీక్షించెను వీక్షణమాత్రమున వా రాతనిభావ మెఱింగి సేనలు సంసిద్ధములుగ నున్నవనిరి మేమేపోయి యామధురానగరమును దగులఁబెట్టుదుమని పౌరుషములు పలికిరి కృష్ణుని బలరాముని నీడ్చుకొని వత్తుమనిరి ఏమేమో ప్రల్లదము లాడిరి జగంబులమూఁడింటి నుగ్గుచేయుదు మనిరి సముద్రోదకములఁ బుక్కిలించి యుమియఁజాలుదు మనిరి రామకృష్ణుల వధించుటకంటె నత్యల్పకార్యము కలదా యనిరి వారి యప్పటిమాటలకు హద్దులేదు త్రిమూర్తులు వారింజూచి భయపడుదురనియే యందున్నవారికిం దోఁచెను

అంత న మ్మగధదేశాధిపతి మధురానగరమును ముట్టడింపఁ దలంచెను యాదవవంశము నిర్మూలము చేయవలయునని నిశ్చయించెను వెంటనే బయలువెడలుఁడని సేనాధిపతుల కాజ్ఞాపించెను ఇరువదిమూఁ డక్షౌహిణులసేన సిద్ధమయ్యెను

దండనాయకులు తమతమసేనలవెంట నడువసాగిరి * షడంగములలో నొప్పు నాసేన మహాసాగరమును మించియుండెను సామాన్యు లా సేనాసాగరమును గాంచి ప్రళయ మాసన్నమాయెననియు యాదవులు పుడమి నామరహితులగుదురనియు నెంచిరి కొందఱు నేల యీనినదని భావించిరి కతిపయదినముల కాబలములు మధురానగరమును జేరఁగలిగెను పురమును ముట్టడించు నాచార మా కాలమున నుండెను పురనిరోధమునఁ బ్రజలు శ్రమంపడుదురనియు వారియనురాగమునకుఁ బ్రభువుఁ పాత్రుఁడు కాకుండ నుండఁజాలఁడనియు విధిలేక యుద్ధమునకు నగరము వెడలివచ్చుననియు యుద్ధదక్షుల భావము ఆకాలమున కది యలవాటుగా నుండెను ఆ యాచారము ననుసరించి యా మాగధసైన్యములు మధురానగరము నలుదిక్కుల నావరించెను బయటివారు నగరమును జొర వీలుపడదయ్యెను నగరమునసుండువారు బయటికి వచ్చు నవకాశ మట్టిదే యయ్యెను మహత్తర సేనాకలకలములు భూనభోవివరములను జెవుడ్పడఁ జేసెను ఆక్షోభము చెప్ప నలవి కాదనుట నిర్వివాదము యాదవు లత్తరుణమున భయంపడి యీయెడరు తప్పునుపాయ మేదియనియు నాలోచింప సమర్థులుకాక యుండిరి వనితలు శిశువులు బాలకులు పడరానికడగండ్లఁ బడసాగిరి దిక్కు మనకెవ్వరని పామరు లూహించిరి

---

* ఆజగామ షడంగేన **బలేన మహతా** వృతః=అని **హరివంశము.** షడంగేన రథగజతురగపదాతిపణ్యధాన్యాపణికాఖ్యైః షడ్భిరంగైరుపేతేన అని **వ్యాఖ్య.** హరివంశమునఁ దప్ప నన్నిపురాణములందు నిరువదిమూఁ డక్షౌహిణులసేన **బయలు**వెడలిన ట్లున్నది

ఇదియే తమకుఁ బ్రళయమని నాగరికులు తలంచి నిశ్చేష్టులైరి. ఎవ్వరికే నేయూహయుఁ బోడమక యుండెను రోదనధ్వనులు దిక్కులఁ బిక్కటిల్లం జేసెను* కంసాదుల వధించిన శ్రీకృష్ణ మూర్తితప్ప వేఱొక్కరియెడరుఁ దీర్పఁజాలరని యెల్లరుం దలంచిరి

* శ్రీహరియు మాగధసేనలు నగరమును ముట్టడించి నిలిచియుండుటయుఁ బ్రజలు భీతిల్లుచుండుటయు నితరులెవరును యుద్ధోన్ముఖులు కాకయుండుటయు యాదవులీప్రళయమును నివారించునని తన్నే నమ్మియుండుటయు నెఱింగెను హరి కారణకల్పితమానుషదేహసంపన్నుఁడు కదా కావున దేశకాలోచిత మగుపద్ధతియుఁ దా నవతరించిన ప్రయోజనమును నుంతచింతించి తనమదిలో నిట్లు లాలోచించెను జరాసంధుఁడు ప్రోఁగుచేసిన యీసేన భూభారమును గల్పించునదియే ఇందు నించుమించుగా నందఱు వధింపఁదగిన జీవులే కలరు మృత్యువు పురికిఁబోలుపఁ దమచావునకే యిపుడు వచ్చియున్నవారు ఇపుడు వధింపఁదగనిరాజు లిందుఁ గలరు వారెల్లఁ జూచుచుండ నీసేనను భూమికి బలియిత్తును గజహయరథపదాతిసంభృతం బగు నీ యనేకాక్షౌహిణీసైన్యమును మాత్రమే చంపుదును జరా

* చింతయామాస భగవాన్ హరిః కారణమానుషః, తద్దేశాలానును గుణం స్వావతారప్రయోజనమ్, హనిష్యామి బలం హ్యేతద్భువి భారం సమాహితమ్, మాగధేన సమానీతం వశ్యతాం సర్వభూభుజామ్, అక్షౌహిణీభి స్సంఖ్యాతం భటాశ్వరథకుంజరైః, మాగధస్తు న హంతవ్యో భూయః కర్తా బలోద్యమమ్ ఏతదర్థోఽవతారోఽయం భూభారహరణాయ మే, సంరక్షణాయ సాధూనాం కృతోఽన్యేషాం వధాయ చ అని భాగవతము

సంధుఁ జంపుట కిది యదను కాదు వీనిఁ బ్రాణములతో వదలిన మత్సరగ్రస్తుఁడు కావునఁ బగసాధింపఁ బూని మరలఁ బెక్కు-మందిని గూర్చుకొని వచ్చును వారిం బొలియించిన భూభారము తగ్గును ఇట్లు పెక్కుసారు లొనరించిన నీతనిమూలము నసే భూదేవి భారమువాయ సుఖించును నా యవతార ఫలము భూభారహరణము, సాధుపరిపాలనము కదా దుష్టులు తొలుదొలుత వధింపఁబడకయున్న మరలమరల నాపై యుద్ధమునకు సంసిద్ధు లగుదురు దాన జీవులు పెక్కుమంది పొలియుదురు చావునకు సిద్ధముగనుండుకర్తము నే చేసినవారెల్ల నాపైఁ గినుకపూనుదురు వార మడియుదురు నాయవతారమునకుఁ దగినఫలము గలుగును

అని యిటు తనలోఁ దలపోసికొని యీవిధమెల్ల స్వభేదరూపుఁడగు నన్న కెఱింగించువాఁడై యేకాంతమున బలరాముం జెరి దేశకాలాదుల స్థితులెఱిఁగించి మాగధునిప్రయత్నంబుఁ దెలియఁజెప్పి యాదవులకుఁ గలిగిన మనఃక్షోభము చక్కఁగాఁ జెప్పి మనకృత్య మిద్దియే యని తెలుపుచుండెను.* ఆతఱి నంబరమునుండి రెండురథములు దిగియెను అవి సూర్యతేజస్సువలె వెలుంగుచుండెను సూతులు రథపరికరములు గుఱ్ఱములు లోనగునవియన్నియుఁ గొఱంత లేకుండెను ఆ రెండు రథములపై దివ్యములు నతిప్రాచీనములు నగునాయుధము లమ

---

* ఏవం ధ్యాయతి గోవింద ఆకాశా త్సూర్యవర్చసౌ, రథా వుపస్థితౌ సద్య స్ససూతౌ సపరిచ్ఛదౌ, ఆయుధాని చ దివ్యాని పురాణాని యదృచ్ఛయా, దృష్ట్వా తాని హృషీకేశ స్సంకర్షణ మథాబ్రవీత్ = అని భాగవతము

ర్పఁబడి యుండెను వానిప్రకాశము సూర్యకోటుల మించి యుండెను అవి యాదృచ్ఛికముగా వచ్చినవియే గాని యితరు లుపంపినవి కావనవచ్చును వానికి నీడగురథము నీలోకమున నుండుట యసంభవమనక తప్పదు ఆరథవర్యము లంబరము నుండి దిగినంతనే భగవంతుఁడు సంకర్షణుం జూచి యిట్లు పలికెను *

మహాశయులారా! బలరామకేశవుల యద్భుతచరిత్ర మిందుఁ గలదు దానినించుక వినవలయును భగవంతుఁడు తన యవతారఫలమును జూపఁ బూనెను ఇపుడు బాల్యచిహ్నము లుండ వీలులేదు తనప్రాప్రాకము చూపవలసి యున్నది చక్రము భగవంతున కొకయలంకారము అది యుండినఁగాని భగవంతునిరూపము సంపూర్ణము కాదని కొందఱిమతము

---

* తతో బలశ్చ కృష్ణశ్చ మతిం చక్రే మహాబలః, ఆయుధానాం పురాణానా మాదానే మునిసత్తమాః, అనంతరం చక్రశార్ఙ్గే తూణౌచా ప్యక్షయౌ శరైః, ఆకాశాదాగతే వీరౌ తదా కౌమోదకీ గదా, హాలం చ బలభద్రస్య గగనా దాగమత్కరమ్, సంవర్తాగ్నిసమం విప్రా స్సునందం ముసలం తదా=అని బ్రహ్మపురాణమున గలదు యుద్ధముచేయఁబూని నగరము వెలువడి బలరామగోపాలు రిరువురు సేనాగ్రమున నిలిచి స్మరింపఁగాఁ దమయాయుధములు సన్నిహితములైనవని దినిభావము భాగవతమున "యదృచ్ఛయా" అని యున్నందున స్వేచ్ఛగా ననఁగా నితరులచేఁ బంపఁబడక భగవదిచ్ఛచే నరుదెంచెననియే భావముగా గ్రహింపఁ దగును లేకున్న రథములకుఁ బ్రాణములున్నవా యనుప్రశ్నము రావచ్చును కావున నీ పురాణములన్నియుఁ బదభేదమున నొక్కయర్థమునే తెల్పుచున్నవి

ఇపుడు మహాహవ మాసన్నమైనది ఇందుఁగల పెక్కుజీవులు లనచే బలరామునిచే మృతినొందఁ దగినవారు గలరు భగవంతుని యవతారఫలమునకుఁ దోడ్పడఁ బుట్టినవారేకాని వేఱుకాదు వారు పుట్టకయున్న భూభారము తీఱదు జరాసంధాదులు భూభారహరణ లీలానాటకమునందుఁ బాత్రముల వంటివారు ఆనాటకమును శ్రీకృష్ణుఁడు సూత్రధారుఁడై సాగించును బలరాముఁడు భావుకుఁడు అనఁగా సూత్రధారునకు సహాయభూతుఁడని గ్రహింప దగు ఈనాటకము వీరరసైక ప్రధానము శృంగారాదిరసము లంగములు కావలదా యని ప్రశ్నింతురేమో? అన్నియు నిం దమరియుండును భగవద్దివ్య రూపమును మృతినొందిన పుణ్యాత్ముఁడు కాంచుటయే శృంగారము ఇట్లే నవరసములు నీనాటకమునఁ గనఁబడఁ గలవు. యుద్ధ మేలాగుసాగెను? ఎంద ఱెందు మృతినొందిరి? ఎవ్వరెవ్వ రెట్లెట్లు యుద్ధముచేసిరి? అనిమాత్ర మేకథను జదువకుఁడు దానఁ గాలమును వ్యర్థముచేసిన ట్లగును ఏయేజీవు లెట్టిపున్యము చేసిరి? భగవంతుఁడు యుద్ధము చేసినాఁడా? వారి వారిమృత్యువు వారికిఁ బ్రతిపక్షశూరుఁడుగా నిలిచి పోరాడుచున్నదా? ఎందఱెందుఁ బుణ్యాత్ములు గలరు? ఇప్పట్టున సర్వసాక్షి నిర్లిప్తుఁడు అన్న పేరులు శ్రీహరికిం జెల్లునా? చెల్లవా? అను నీ మొదలగువిషయములం బ్రధానములుగా భావించి కథను జదువుచు వీనిని సమన్వయము చేసికొనుఁడు.అపుడు పఠనమునకుఁ జక్కనిఫలము గలుగు ఎవ్వరెవ్వ రెంతెంతసేపు పోరాడిన నేమి? అస్త్రము లెవ్వరెక్కుడఁగాఁ బ్రయోజనమేమి? ప్రధాన మదిగాదు కర్మము దృఢపాశములతో నెవ్వరె

వ్వారి నీడ్చుకొని వచ్చి హంతకునిముందు త్రోయుచున్నదో, ఎవ్వ రెవ్వ రెవరిచేఁ జావవలసి యున్నదో, ఆచంపువాఁ డేమని యూహించుచున్నాఁడో, చచ్చువాఁ డేమనుకొనుచున్నాఁడో, చూచువా రేమని తలఁచుచున్నారో, ఇందుఁ జంపువాని కెంత శక్తియున్నదో, అని యెఱుంగు టుచితము

ఒకనినొకఁడు చంపఁజాలఁడు కర్మ మదృశ్యతీవ్రపాశములఁ దగిలించి యీడ్చుకొని వచ్చును ఆతనికర్మమే కారణభూతుఁడుగా నున్నజీవునిలోఁ బ్రవేశించి తానే యాతనిం జంపును తనప్రతాపమునఁ జంపితినని హంతకుఁ డూహింపఁడు వీనినన్నింటిని భగవంతుఁడు చూచుచుండును కావుననే సర్వసాక్షియనునామ మా పరమేశ్వరునకుం జెల్లును సాక్షిమాత్రుఁడై యుండుననఁగా నేయేపని యెట్లెట్లు సాగవలయునో యట్లట్లు సాగునట్లు చేయును సర్వకారణకారణుఁడన భగవంతుఁడే కదా దీనిసార మేమనఁగా తనకర్మమే తన్నుఁ జంప నింకొరునిఁ బురికొల్పుచున్నదని యెఱుంగవలయును ఇదియే పరమార్థము అట్లు లెఱింగినవాఁడే తత్త్వవేత్త వానికి మిత్రామిత్రులకుఁ గలభేదము తోఁపదు సర్వసముఁడగు అజ్ఞానములేక మఱొకఁడు తన్నుఁ గొట్టెనని రోష మూనుటచేతనే పామరుఁడగును జ్ఞానికి మూర్ఖునకుం గలభేద మిదియే

ఈ మహాయుద్ధమున స్వస్వకర్మపరిణతిచేఁ జావఁదగిన ప్రాణు లనేకులు గలరు వారియం దొక్కనికైనఁ దనమృతి యెప్పుడైనదియుఁ దెలియదు కావున మూర్ఖులనఁ బడుదురు భగవంతుఁడు తానీ క్షుద్రుల జంప నీమహాప్రయత్నము చేయునా? సాక్షిమాత్రుఁడుగ నుండును వారివారికర్మమే వారివారి

నీడ్చుకొనివచ్చి మృత్యువునోటఁ ద్రోయును ఈబాణము పని సాధించినట్లు కనఁబడును కావున లోకమున నొక్కని వేఱొక్కఁడు చంపుటనునది కల్ల. నిమిత్తమాత్ర మొకఁడుండును. అదియే ప్రధానముగా మనము భావింతుము కాని కర్మ మిట్లు చేయుచున్నదని యూహింపము మన మెఱుంగఁదగినవిషయ మిదియేకాని వేఱొకటి కాదు దీని నెఱుంగుటచే నింకొకరిని ద్వేషించుట వదలిపోవును అంతకంటె మనకుఁ గావలసిన దేమున్నది?

ఇఁక భగవంతుని యద్భుతకృత్యమును వినుఁడు శత్రువులు పురమును ముట్టడించిరని యెఱింగెను యాదవు లా వాహినిని నిలుపఁజాలరనియు నెఱింగెను వెంటనే యన్నతోఁటి తనపూర్వశస్త్రాస్త్రములం దలంచెను రథముతో నన్నియు సన్నిధిం జేరెను ఆకాశమునుండి దివ్యరథములు రెండు సకలాస్త్రసంపన్నములై వచ్చెను భగవంతుని యిచ్ఛామాత్రమున బ్రహ్మాండము లొక్కసారి యుప్పతిల్లునన్న నిఁక నరదము దిగి వచ్చుటొక యద్భుతమా? నిరాధారస్థలమునుండి యరదము దిగుటసంగతము కాదాయని ప్రశ్నింపవచ్చును కాని యా ప్రశ్నమంత యుక్తియుక్తము కాదు దేనికేది యాధారమో యెఱుంగఁజాలక చేయుప్రశ్న మిద్ది సూర్యుని రథగమనమున కాధార మేది? భూమినిలుచుట కాధార మేది? సకలబ్రహ్మాండములుండుట కాధార మేది? అన్యోన్యమాశ్రయించి భగవచ్ఛక్తిచే నిలిచియున్నవి మహాభారతమునందు ధర్మరాజు సూర్యున కేమియాధారమను ప్రశ్నమునకు "సత్య మాధార మండ్రు" అని చెప్పెను సత్యమనఁగా భగవద్రూపమని

భావము. సత్యరూపుఁడు కదా పరాత్పరుఁడు పరాత్పరుని యాధారమున నన్నియుఁ బ్రవర్తిల్లు చున్నవి ఈ విషయ మెఱుంగక నవీనశోధకులు పరస్పర మాకర్షించుకొనుచున్నందున నిలిచియున్న వనిరి ఆకర్షణశక్తి యన్నింటికిఁ గలదఁట ప్రాణము లేనివస్తువులకు శక్తి యెక్కడిది? అను వివేకము వారికి లేదు శక్తియనఁగా భగవంతుఁ డం దావహించియున్న వాఁడని వా రెఱింగినచో దత్త్వవేత్తలే యగుదురు అది లేనికారణమునఁ బదార్థతత్త్వ మెఱిఁగినవారై పరమేశ్వరారాధనమును గోల్పోయెను ఆవస్తువున కాశక్తి యెట్లు కలిగినదని ప్రశ్నింపఁగా నాకాశమును జూడవలయును గదా లేక స్వభావ మనవలయు స్వభావ మనుమాటకర్థమే వా రెఱుంగరని నాయాశయము తెలియక తెలిసినట్లు నటించుట మీస్వభావమన్న బదులు చెప్పఁ జాలరు దీనితత్త్వ మేమనఁగా, సర్వత్ర వ్యాపించియున్న భగవంతుఁడు లోకప్రవర్తనార్థము ఒక్కొక్కపదార్థమునందున్న తనశక్తికళ కొక్కొక్కశక్తిని గల్పించెను సర్వశక్తులు భగవంతునకుఁ దప్ప మఱేవస్తువునకు లేదను గుణపారమును లోకులకుఁ దెలుపుటకని యెఱుంగవలయును సకలపదార్థములయందు భగవత్కళ కలదు "ఆబ్రహ్మస్తంభపర్యంతం వ్యాప్య తిష్ఠతి సోఽచ్యుతః" అన్నసూక్తి యంద ఱెఱింగినదియే కదా ఛేదించినదారువునకుఁ బ్రాణము లేదని యంద ఱెఱుంగుదురు కాని యందు భగవత్కళ లేకయున్నఁ బరమాణువులై పోవక నిలుచుటెట్లని యాలోచింపరు భగవత్కళ లేనిపదార్థమునకు వస్తువను పేరే లేదని భావము కావున భగవత్సంకల్ప మమోఘమనియు దానికడ్డము లేదనియు

మన మెఱుంగికయున్న బుద్ధిమంతులము కాఁ జాలము ఈ భావ మెఱింగినవారికి నంబరమునుండి దివ్యరథములు దిగివచ్చి నన్న విచిత్రముగాఁ దోఁపదు అది యెఱుంగనివారి కన్నియు విచిత్రములే ఇఁక నీవిషయమును విశేషించి పెంచి వ్రాయఁ బూనక యీవిషయమున శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునుండి యించుక వ్రాసి పైకథను సాగించెదను

* ఒకనాఁడు మధురానగరమునుండి శ్రీహరి దూరము నకరిగి వటమూలమునఁ గూరుచుండి తనకృత్యమేమని యోజించెను. బలరాముఁడు చెంగటనుండెను తొలుత గరుడుని స్మరించెను అవ్వల లవణార్ణవమును విశ్వకర్మను దలంచెను వారు వచ్చులోపల గోపాలబాలవేషమును ద్యజించెను నృపవేషమును ధరించెను † ఆవెంటనే హరి స్మరింపకయున్నను జక్రమరుదెంచెను చక్రము భగవంతునిచ్ఛ నెఱుంగును రాజవేషమునుధరించుట పరాక్రమము చూపఁబూనియే కదా అప్పుడు తానులేకున్న నెట్లు పనిసాగును? అన్నయూహాచే భగవంతుఁ డేక్షణమున బాలవేషమును వదలి రాజవేషము ను ధరించెనో యాక్షణమ చక్రము సన్నిహితమయ్యెను దానికి సుదర్శన మనువేరు గలదు దానిప్రకాశము సూర్యకోటిబింబములకు లేదనుట స్వభావోక్తియే యనక తప్పదు తేజోవిషయమును మాత్ర మాలోచించిన నది శ్రీహరిసమానమని చెప్పక తప్పదు

---

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటమూఁడవ యధ్యాయము నుండి సంగృహీతమని యెఱుంగవలయును

† ఏతస్మిన్నంతరే చక్ర మాజగామ హరిం స్వయమ్ = అని మూలము

వైరివిమర్దనమున నసదృశము అస్త్రములన్నింటిలో నిదియొ క్కటే వ్యర్థముకానిది తక్కినవన్నియు నొక్కప్పుడేని వ్యర్థ ములగును భక్తులకు సేవ్యమయినది చక్రము శ్రీకృష్ణుని కర పద్మమున నమరఁగనే రత్నయానము ముందు నడచుచుండఁగా గరుత్మంతుఁడు సాక్షాత్కరించెను శిష్యునింగాడి విశ్వకర్మ వచ్చెను లవణార్ణవము రూపమునుదాల్చి వచ్చెను శ్రీహరి కందఱు నమస్కరించి శీర్షములచేఁ బాదముల స్పృశించిరి సుస్మిత మాననచంద్రమండలమునఁ దాండవమాడుచుండ శ్రీ కృష్ణుఁడు వారిం గాంచి యిట్లు పలికెను

ఆర్యులారా! ఇంతదనుకనే యిట వ్రాయవలసియు న్నది ద్వారకానగరనిర్మాణమునందు దీని యనుబంధమును వ్రాయుదును ఈ గ్రంథమున జరాసంధయుద్ధము లేదు ద్వార కానగరనిర్మాణమునకు నీ జరాసంధయుద్ధమే కారణము కావున నీకథను వ్రాసి యవ్వల వ్రాసెదను శ్రీకృష్ణజన్మఖండసంగృహీత విషయమును వ్రాయుటేల యనఁగా, శ్రీకృష్ణుఁడు తాను జేయఁబూనిన కృత్యములఁ దలంచి, తదనుగుణములగు సాధన ముల స్మరించినంతనే వచ్చెననియు, స్మరించినంతన యవివచ్చుట విచిత్రము కాదనియుఁ దెలుపుటకే యని గ్రహింపవలయును ఇంతట నీవిషయము నుజ్జగించి జరాసంధయుద్ధమును లోపలి కథ కనుబంధముగా వ్రాసెదను

జరాసంధుని సేనాసన్నాహముం గాంచి శ్రీహరి బల రామునితో నిట్లు పలికెనని వ్రాసి నిలిపియుంటిని గదా దాని కనుబంధముగా నీక్రిందికథను బఠింపుఁడు బలరామా! చూ చితివి కదా జరాసంధునిసేన లెట్లు పురమును ముట్టడించి

నహో, నీప్రాపుగాంచియు యాదవులు వ్యసనార్ణవమున మునింగి యున్నవారు కావున వీరికష్టములఁ దొలఁగించుట నీకు విధి కదా ఇదిగో దివ్యరథము నీకొఱకు వచ్చి నిలిచియున్నది నీ దివ్యాయుధములన్నియు నిందున్నవి * ఈయరదము నారోహించి యీవచ్చిన వైరివాహినిం గెలిచి ప్రళయ మాసన్న మయ్యెనని భయంపడుచున్న యీ యాదవులనెల్ల నుద్ధరింపుము మన మవతరించినది సాధురక్షణాసాధుశిక్షణార్థమే కదా ఇరువదిమూఁడక్షౌహిణులసేన యిపుడు మనచేఁ జంపఁ బడఁ దగును పుడమికిం గలబరువును దీర్పుము అన నట్లే యని బలరాముఁ డంగీకరించెను

అంత నారామకృష్ణులు కవచంబులు తొడిగిరి దివ్యరథముల నధిరోహించిరి దివ్యాస్త్రములం దాల్చిరి అంబరము నుండి రథము నెక్కి వచ్చినసారథి దారుకుఁ డయ్యెను శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునిఁగూడి దారుకుఁడు రథము చిత్రగతుల నడుప యుద్ధరంగమును బ్రవేశించెను బలరాముఁడుకూడ నరిగెను ఆదివ్యరథములు రెండును యుద్ధరంగమునఁ బ్రవేశించు నపుడు మింటనుండి చూచుదేవతల కా భగవంతుని రెండు మూర్తులు దివ్యతేజముల వెలుంగుచుండ భటులనెల్ల వారి చెంతకు మృత్యుదేవత పెక్కురూపములఁ దాల్చి పాశముల వారిమెడలకుఁ దగిలించి యీడ్చుకొని వచ్చి వారిముందటఁ ద్రోయుచున్నట్లును, వారిదర్శనమాత్రమున వారెల్ల మ్రందుచున్నయట్లును గనఁబడియెను వారెల్ల భగవంతుని యద్భుత

* ఏతదర్థం హి నో జన్మ సాధూనా మీశకర్మకృత్, త్రయోవింశత్యనీకాఖ్యం భూమేర్భార మపాకురు = అని భాగవతము

కృత్యముల నెఱుంగ శక్యమాయని యబ్బురపడిరి. జయజయ నాదములఁ దమభక్తిని దెలుపుకొనిరి "కృతకృత్యాస్స్మః" అనిరి.

* అంత రామకృష్ణులిద్దరు రణరంగమునఁ బ్రవేశించిరి శ్రీకృష్ణుఁడు మోమెత్తి సేనలఁ గలయంజూచెను ఆసేనలు జగంబు నొక్కెత్తుగ మ్రింగఁజూచునట్లుండెను అందుఁ బెక్కండ్రు యోధాగ్రేసరు లుండిరి శ్రీకృష్ణునింబోలియింప నిదియ యదనుగదాయని వా రూహించి యాసేనలతో వచ్చిరి వారెల్ల జరాసంధునకు మేలుగూర్ప నెంచినవారే అతనిపనికై తమప్రాణముల నర్పింప సిద్ధపడువారే కారూషుఁడు, దంతవక్త్రుఁడు, వీర్యమున విఖ్యాతిఁగు చేదిరాజును, గాళింగాధిపతియుఁ, బౌండ్రకుఁడును, సాంకృతియు, గైశికుఁడును, భీష్మకుఁడును, దత్తనయుఁడును, ధనుర్ధారులలో నగ్రేసరుఁడగు రుక్మియు నుండిరి. ఈరుక్మియే శ్రీకృష్ణునియందు ద్వేషముగలవాఁడనువిషయము రుక్మిణీకల్యాణమున స్పష్టమగును మఱియు వేణుదారియుఁ గ్రదభూపాలుఁడు, నంశుమంతుఁడును, అంగరాజును, వంగాధీశుఁడును, గౌసల్య కాశిరాజులును, దశార్ణనాథుఁడును, విదేహపతియు, మద్రరాజును, త్రిగర్తదేశాధిపతియు, సాల్వభూనాయకుఁడును, మహాబలముగల దరదనామభూపతియు, యవనాధీశ్వరుఁడును, భగదత్తుఁడును, సౌవీరరాజును, శైబ్యుఁడును, బాండ్యనరపతియు, గాంధారాధిపతియగు సుబలుండును, నగ్నజిత్తును, గార్త్మిరేశ్వరుఁడును, గోనర్దుఁడును, దుర్యోధనాదు

---

* ఈభాగము హరివంశము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది భాగవతాదులలో నీపేరులుగలవా రున్నయట్లు గానరాదు

లును, వీరుగాక యింకను పేరుగల రాజవర్యులెల్ల బలసమ
గ్రులై జరాసంధునిం గూడి జనార్దనునందున్న యీసున యుద్ధ
ముచేయ నరుదెంచిరి

ఇందు ధార్తరాష్ట్రులు నూర్వురు చేరిన ట్లున్నది ఇది
సుసంగతమా యను ప్రశ్నము రావచ్చును సుసంగతమే కాని
యసంగతము కాదు దుర్యోధనాదులకుఁ బాండుసూనులయం
దెడతెగనిపగ గలదు కదా పాండునందనులయందుఁ బక్షపా
తము యాదవులకుఁ గలిగియుండుట వారికిఁ దెలియనివిష
యము కాదు శ్రీకృష్ణుని యద్భుతకార్యములు వారెఱిం
గియే యుండిరి శ్రీకృష్ణున కర్జునునియం దెక్కుడు ప్రీతియనియు
వారు తెలిసికొని యుండిరి వారు దండెత్తిపోయి మధురముట్ట
డింపఁ బూనఁగూడదా యన్న ధృతరాష్ట్రుఁ డంగీకరింపఁడు
భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామాదులు నంగీకరింపరు వీరిసాయము
లేకయున్నఁ దమ కేపనియు జేయ శక్యముగాదనుట వారిహృద
యములందు నాటియే యుండెను కావునఁ దమరు దండయా
త్రకుఁ బోకయున్నను జరాసంధుఁడు దండయాత్ర చేయఁబూ
నఁగా నాయాత్రయందుఁ దమరును బాల్గొన్నచో జరాసం
ధుఁడు రామకృష్ణులఁ బొలియించుననియుఁ, దరువాతఁ దమరు
పాండవుల నసహాయుల నశ్రమంబునఁ జంపవచ్చుననియు భీష్మ
ద్రోణులు పాండవపక్షపాతులైనను దెగించి తమపక్షముమాని
యాపక్షమునఁ బ్రవేశింపరనియు వారెఱింగిరి కావున జరా
సంధుని సంగరయాత్రయందు భీష్మద్రోణాదుల సాయముగోరక
తమరు సోదరులు మాత్రమే సేనలంగూడి మధురపైఁ జనిరి
ఇం దసంగతప్రసంగ మేమాత్రము లేదని యెఱుంగవలయును

రామకృష్ణులం గూడి యాదవులుకొందఱు రణరంగమున కరిగిరి యాదవబల మా జరాసంధవాహినీపురోభాగమున సూర్యమండలముచెంత మిణుఁగురుఁ బుర్వులవలెఁ గన్పట్టెను సంగరాంగణమును జేరఁగనే యందలియోధులం గలయంజూచి కృష్ణుండు హృష్టమతియై బలరామునిం జూచి యన్నా! దేవతాకార్యము త్వరపెట్టుచున్నది భూమి భారమున శ్రమంపడుచున్నది ఇఁక నాలస్యము చేయరాదు మింటనుండి దేవతలు ప్రార్థించుచున్నవారు మనల వధించుపాంటె రాజులెందఱో వచ్చియున్నవారు చూడుము వీరిరణోత్సాహ మపారము ధ్వజపటము లెగురుచున్నవి రథములు త్వరపడుచున్నవి పదాతులు మృత్యువక్త్రబిలమును జొర సంసిద్ధముగనున్నవి తడవుసేయక మృతి కాసన్నులగువారిని బొలియించి భూభారము తగ్గునట్లు చేయుటొప్పు అనుటయు రాముండట్ల కావింతమనియె అంత శ్రీహరి యాదవవీరుల నిలిపి యన్నయుఁ దానును సమరాభిముఖు లైరి శ్రీహరి పాంచజన్యమును బూరించెను ఆశంఖనాదము శ్రవణవివరములఁ జొరఁబడఁగా గజములు హయములు బోరగిలఁ బడియెను పదాతులహృదంతరముల మరణభీతి పాదుకొనియెను సేనాముఖమును శ్రీకృష్ణుఁడు బలరాముఁడు చేరఁగాఁ బలుభంగుల బాణములు వారిపై నరతులు కురిపించిరి వా రాబాణములు చేరకుండఁగ నాపుకొనుచు శత్రుశిరముల భూమి నలంకరించిరి రక్తధారల భూపరాగమును జల్లార్చిరి ఆపరాక్రమమును గాంచి యుద్ధండభుజబలవిరాజితుఁడగు జరాసంధుఁడు ముందునకు వచ్చి వారి నిర్వురను గాంచి శ్రీకృష్ణునుద్దేశించి యిట్లు పలికెను

* ఆర్యులారా! జరాసంధుఁడు మూర్ఖుఁడు కాఁడు విజ్ఞానసంపన్నుఁడు ఆతఁ డీసమయమున శ్రీకృష్ణునింగూర్చి పలికినమాటలు వేదాంతసారములు ఆయర్థము నా కల్పించినది కాదు వ్యాఖ్యానమును బరిశీలింపుఁడు జ్ఞానసంపన్నుఁడైన యుద్ధము చేయవచ్చునా యని ప్రశ్నింపకుఁడు భగవన్మాయామోహితుఁడై భగవత్కార్యమునకు సహాయము చేయ శత్రుపక్షమునఁ జేరినను భగవంతుని దర్శింపఁగనే జ్ఞానముదయింపక పోదు అది లేకపోయినచో నా పరాత్పరునిదర్శనము వ్యర్థమగును ఎట్టిపాపములైనఁ దన్నామస్మరణమున నశించునన్న నీకఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూచినఁ బాపములునశించి విజ్ఞాన ముదయింపదనుట వెఱ్ఱివాదము భగవత్తత్వమెఱుంగని మూర్ఖులవాద మది అట్లయినఁ గలిగినవిజ్ఞానము నశించునా? నశింపకున్న వాఁడెల యుద్ధముచేయును? భక్తుఁడు కావలసినదియే కదా అట్లుగాక జరాసంధుఁడు పెక్కుపర్యాయములు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డయ్యెనే, ఏల? అను ప్రశ్నము చేయవచ్చును. సమాధానమును వినుఁడు భగవద్దర్శనమున జ్ఞానముదయింపక తప్పదు కార్యముకొొన సాగవలయును గాన భగవంతుఁ డతనిమూలమున నేయేకార్యములు కావలయునో వానినన్నింటిని జేయింప నాతని మాయచే

---

* తావాహ మాగదో వీక్ష్య హే కృష్ణ పురుషాధమ, గుప్తేనచ త్వయామంద నయోత్స్యే యాహి బంధుహన్ నత్వయా యోద్ధు మిచ్ఛామి బాలకే నేహ లజ్జయా=అని మూలము పురుషాః అధమాః యస్మాదితి వాస్తవోఽర్థః హే పురుషోత్తమేతి గుప్తేన దంశితత్వా త్సర్వాంతరత్వాద్దర్శనానర్హేణ హే మంద బధ్నాతీతి బంధుః అవిద్యా తాం హంతీతి హన్ హే అవిద్యానిరసనేతి యాహి ప్రాప్నుహి అని వ్యాఖ్య

నాచ్ఛాదించును అట్లుచేయకున్న లోకప్రవృత్తి సాగదు ఇన్ని పనులు నెఱవేర్పవలసినభార మా భగవంతునియందున్నది కావున నట్లు చేయును ఆతనివలనఁ గావలసినకార్యములు ముగియఁగనే విజ్ఞానమొసంగి భక్తునిగాఁ జేయును ఇదియే భగవంతుని యలవాటు ఇది యనేకోదాహరణములచే స్థిరపఱుపవచ్చును నోరుతెఱచి తల్లికి సకలబ్రహ్మాండములు కినంబడఁ జేసెఁగదా ఆజ్ఞాన మాయశోదకు నిమిషము నిల్చినదియా? ఎట్లుపోయినది? భగవన్మాయచే నరక తప్పదుకదా? అట్టిసిద్ధాంతమే యిక్కడ నన్వయించిన నీప్రశ్నమున కవకాశమే యుండదు ఇఁక జరాసంధునిమాటలు వానియందుఁగల ప్రాతీతికార్థవాస్తవార్థములఁ బరికింపుఁడు

మందుఁడా! అధమపురుషుఁడా! దాఁచిపెట్టుకొనియుండు నీతో రణము నేయ నే నిష్టపడను నీవు బంధుద్రోహివి మఱియు నజ్ఞుఁడవు చిన్నవాఁడవు పాఁడ నగుదువు ఇట్టినీతో నని సేయ నాకే సిగ్గగుచున్నది పొమ్ము పొమ్ము అనియె ఇది ప్రాతీతికార్థము విశేషార్థ మేలాగనిన

ఎవ్వనిముందు పురుషులెల్ల నదములగుదురో ఆతఁడు పురుషాధముఁ డనంబడు అనఁగాఁ బురుషులలో నుత్తముఁడన్నమాట అనఁగా నోపురుషోత్తమా యనునామమునఁ బిలిచెను మంద! అనునది రెండవసంబోధనము ఆలోచించి పని చేయువాఁడని దానియర్థము మెల్లగాఁ గార్యముచేయువానిని లోకమున మందుఁ డందురు మందగమన మనఁగా నర్థమేమి? భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలవిదుఁడవగు మహానుభావా యని దీని యర్థము బంధుహా=అనునది మూఁడవ సంబోధనము

బంధించునది బంధువనంబడు అనఁగా నవిద్యయని యర్థము. దానిని హరించువాఁడు బంధుహా అనఁబడును అవిద్యాధ్వంసకుఁడా యని దీని యంతరార్థము గుప్తేనత్వయా=అనఁగా సర్వభూతాంతర్యామివి గావునఁ జూడ శక్యుఁడవు కావని తాత్పర్యము దీనిని వాక్యరూపముగా వినుఁడు ఓపురుషోత్తమా! త్రికాలజ్ఞా! అజ్ఞానధ్వంసకా! పరమేశ్వరా! సర్వభూతములయం దంతర్యామివై వెలయు నిన్ను దర్శింప యోగీశ్వరులకే నశక్యము ఇఁక నావంటిపామరున కది శక్యమా? కాదు ఐన నాపూర్వజన్మసుకృతపరిపాకమున నెట్లో దర్శన మిచ్చితివి ఇట్టినీతో యుద్ధముచేయఁ బూనుదునా? పూనను అంతియ కాక ముద్దులుమూటఁగట్టుచున్న బాలరూపమున సాక్షాత్కరించితివి లోకసామాన్యదృష్టిం జూచినను నీవయస్సునకు నా వయస్సునకుఁ జాలయంతరము గలదు ఇట్టిబాలకునితో నే క్రూరుఁడను యుద్ధము చేయఁడు బాలరూపమున సాక్షాత్కరించినమాత్రమున బుద్ధిలేక నీతోఁ బోరుదునా? నాకు సిగ్గు గాదా? కాఁబట్టి నన్నుఁ జేరుము అనఁగా నీకళ నాయందెక్కువగాఁ బ్రవేశపెట్టుము నన్నుద్ధరింపుము ఇదిగో కాచియున్నాఁడను అని జరాసంధుఁడు పలికెనని గ్రహింపుఁడు

ఈఘట్టమున మహాకవి పోతనామాత్యుఁడు చెప్పినపద్యరత్నములం బరిశీలింపుఁడు —

సీ. అదలించి రొప్పంగ నాలమందలుగావు
గంధగజేంద్రసంఘములుగాని
పరికించి వినఁగ నంబారవంబులు గావు
వాజీంద్రహేషారవములుగాని

పదహతిఁ గూల్పంగఁ బ్రాతబండ్లివి కావు
నగసమానస్యందనములుగాని
ప్రియము లాడంగ నాభీరలోకము గాదు
కాలాభవైరివర్గంబుగాని
తే యార్చ వనవహ్ని గాదు బాణాగ్నిగాని
మరియ బృందావనము గాదు మొనలుగాని
యమునఁ గాదు నటింప ఘోరాజిగాని
పోరు నీకేల గోపాల పొమ్ము పొమ్ము

మ తరుణిం జంపుటయో బకుం గెడపుటో ధాత్రీజముల్
గూల్చుటో, ఖరముం ద్రుంచుటయో ఫణిం బఱపుటో గా
లిఁ నిబంధించుటో, గిరిహస్తంబునఁ దాల్చుటో లయమ
హాగ్నిస్ఫారదుర్వార దు, ర్భర బాణాహతి నెట్లు నిల్చెదవు
సప్రాణుండవై గోపకా

వ అదియునుంగాక

సీ గోపికావల్లకీఘోషణంబులు గావు
శింజినీరవములు చెవుడు పఱచు
పల్లవీకరముక్త వారిధారలు గావు
శరవృష్టిధారలు చక్కుసేయు
ఘోషాంగనాపాంగ కుటిలాహతులు గావు
నిశితాసినిహతులు నిగ్రహించు
నాభీరకామిని హస్తాబ్జములు గావు
ముష్టిఘాతంబులు ముయవుడించు
తే నల్లవ్రేపల్లె గాదు ఘోరావనీశ
మకరసంఘాతసంపూర్ణ మగధరాజ

వాహినీసాగరం బిది వనజనేత్ర
నెఱసి నిను దీవికైవడి నేఁడు ముంచు.

ఇంతదనుక మూలమున లేనియర్థము నిందుఁ జొప్పింపఁబడిన దనుట స్పష్టము కాదా దీనిపిదప శ్రీకృష్ణుఁడు బదులు చెప్పఁగా నందులకు రోషించి జరాసంధుఁడు పల్కిన ట్లొకపద్యము కలదు ఆపద్యమును దిలకింపుఁడు

ఉ బాలుఁడ వీవు కృష్ణ బలభద్రునిఁ బంపు రణంబు చేయ గో
పాలక బాలుతోడ జనపాలశిఖామణియైన మాగధుం
డాలము చేసెనంచు జనులాడెడి మాటకు సిగ్గుపుట్టెడిన్
జాలుఁ దొలంగు దివ్యశరజాలురు మమ్ము జయింపవచ్చునే

అని యున్నది పురుషాధమ, మంద, బంధుహన్, అనుపదముల యం దిమిడియున్న యర్థము వదలిపెట్టఁ బడినది బాలకేన లజ్జయా అను రెండుపదములయందుఁ గలయర్థము మాత్రమే గ్రహింపఁబడినది గుప్తేనచ త్వయా అనుపదమునఁగల యత్యద్భుతార్థము స్పృశింపఁ బడలేదు కేవలమూర్ఖుఁడు జరాసంధుఁ డనియే యీపద్యములనుండి తేలునుగాని భగవంతునికృపకుఁ బాత్రుఁడన్న యర్థ మిం దేమాత్రము గానరాదు మహాకవి యాశయమెట్టిదో తెలిసికొనఁ జాలకున్నాఁడను పద్యములు మిగుల హృద్యములుగా నున్నవి కాని మూలమున విచిత్రార్థ మిం దించుకంతయైనఁ గానరాలేదనిమాత్రము చెప్పక తప్పదు ఏది యెటులున్నను భగవంతునియందు వారికిఁగల భక్త్యనురాగము లనంతములు పద్యములు సరసజనహృద్యములు తర్వాతి విషయము నవధరింపుఁడు

ఇట్లు జరాసంధుఁడు పలుకఁగా విని శ్రీకృష్ణుఁడు బదులు చెప్పఁ బూనునంతలో నతఁడు బలరాముని దిక్కుమొగంబై బలరామా! నీవు యుద్ధమర్మముల నెఱుంగుదేని శ్రమముల కోర్చి పోరాడు నలవాటుగలవాఁడవేని నాతోఁ బోరాడఁ బూనుము నాబాణములం దెగి స్వర్గమున కరుగుము శక్తి యున్నచో నన్నుఁ దెగటార్పుము ఏమందువు? అనుటయు శ్రీహరి జరాసంధునితో రాజా! శూరులగువారు ప్రల్లదము లాడరు తమకుఁ గలపౌరుషమును గార్యరూపమునఁ జూపుదురు నీ వాతురుఁడవు చావు గోరుచున్నవాఁడవు ఇట్టి నీతో మా కేటిమాటలు? నీమాటల మే మాలకింపము అని పలుకఁగా జరాసంధుఁ డాగ్రహించెను ఇప్పట్టున మూలము

న వై శూరాః వికత్థంతే దర్శయంత్యేవ పౌరుషమ్,
న గృహ్ణీమో వచో రాజన్నాతురస్య ముమూర్షతః ౧౯

మహాకవి పోతనగారిపద్యము —

క. పొగడుకొనుదురే శూరులు
మగఁటిమిఁ జూపుదురు గాక మాగధ! నీకుఁ
మగతనము గలిగెనేనిం
దగు వెఱయ వికత్థనములు దగవీపోరఁ

ఇందు "ఆతురస్య ముమూర్షతః" "చావును గోరి ఆతురంపడుచున్న" యనునర్థము గానరాదు ఏలొకో? మగతనము గలిగెనేనిఁ, అనుదానిలో నీభావ మిమిడియున్నదనియో తెలియఁజాలకున్నాఁడను

ఇట్లాగ్రహించి జరాసంధుఁడు ధ్వజపటము వెఱుంగులు తుఱఁగలింప వెలయుచుండఁగాఁ జమత్కారముగ రథము

నడపునట్టిసారధి యరదమును నడపుచుండఁగా స్యందనంబునఁ గూరుచుండి మహత్తరసేనాసమేతుఁడై రామకృష్ణుల మార్కొనియెను ఇట్లు పౌరుషమును గనఁబఱుపం బూని రామకృష్ణులం దలపడి ఘోరాహవంబు చేయఁబూని వాయుదేవుఁడు విజృంభించి సూర్యుని మేఘములచేతను, అగ్నిని పరాగముల చేతను గప్పునట్లు తీవ్రనారాచములఁ గప్పెను ఆబాణములచే గరుడకేతనమున వెలయుచుండు శ్రీకృష్ణుస్యందనము, తాళధ్వజమున గుఱుతింపఁజాలు బలరామునరదంబు నీరెండును గప్పఁబడి కనఁబడవయ్యెను ఈ మహాసంగరమును జూచువేడుకం బూని మధురానగరకాంతలు గోపురములపై హర్మ్యములపై నట్టలపైఁ గూరుచుండియుండిరి గాన రథములు రెండును గనఁబడకపోఁగా దురంతదుఃఖమునఁ గన్నీరు వదలిరి క్షణకాలము మూర్ఛల మునింగిరి

ఇట్లు రామకృష్ణుల బాణములం గప్పి ప్రాయముగా వచ్చియున్న యాదవబలంబులఁ జీకాకు పఱచెను ఆ మహాకృత్యమునకే యతఁడు గర్వించెను దాన నాపరమేశ్వరుఁ డాగ్రహించెను ధనుస్సుఁ గేలనంది తమయాదవసేనలు కుందుటకుం జాలినొంది యాగ్రహించి జ్యాలతఁ గోటికెక్కించి నిశాతనారాచములం గూర్చి జరాసంధునిఁ దద్వీరభటులను నొవ్వఁ జేయఁ బూని ప్రయోగించెను ఆబాణములు కాలదండములం బోలి నలుదెసలంబఱచి సేనలపైఁ బడియెను ఆబాణములు సోఁకినంతనే కొన్ని యేనుంగులకుఁ గుంభస్థలములు ఛిద్రలయ్యెను కొన్నింటికి దంతములు తెగిపోయెను మఱియుం గొన్నింటికిఁ దొండములు ఖండితములై ధరఁ బడియెను హయములలోఁ

గొన్నింటికిఁ గంఠములు నికృత్తము లయ్యెను కొన్నింటికి నానావయవములు ఖండితము లయ్యెను రథములు చూర్ణములై సారథులు ముందే మడియ రథికులు వారిపాటును జూడఁజాలక పోయిరో యన్నయట్లు ప్రాణములవదలి వీరస్వర్గము నలంకరించిరి పాదములు హస్తములు తలలు మెడలు తెగిపడుచుండఁ గాల్బలములు క్రిందఁబడుచుండిరి

ఇట్లు గజహయరథికపదాతులు తెగుటఁ బ్రవహించు రక్తపూరము మహానదిని బోలియుండెను ఆ రక్తప్రవాహము నందు భుజములనే సర్పములును, శిరస్సులను తాఁబేలులును, గజశవరాసులు లంకలుగను, గుఱ్ఱములు మొసళ్లుగను, తెగి కొట్టుకొనిపోవు వీరభటహస్తములను మీనములును, వెండ్రుకలను నాచుతీఁగలును, ధనుస్సులను నలలును, వివిధాయుధములు ప్రవాహవేగమునం బాఱుచున్న గుల్మములు (తీఁగెల గుంపులు)ను, బలకలను సుడులునుగా నుండెను ఆ రక్తప్రవాహము చూచువారిలో భయస్వభావులకు మిగుల భీతినిగల్గించుచు ధీరులకు నానందకరమై యత్తఱిం బొల్పారెను ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు శత్రువులం బరిమార్చుచుండ బలరాముఁడు చెలరేఁగి కాలమృత్యువు నిరసించు ముసలాయుధమున శత్రునికరముల నుగ్గాడుచు మహాసముద్రమును దిరస్కరించు మాగధసేనను జంచి చెండాడెను ఇట్లన్నదమ్ము లిర్వురు పరాక్రమించి తమశక్తిం జూపఁగా నా జరాసంధునిసేన లిరువదిమూఁడక్షౌహిణులు ముహూర్తమాత్రమున మంత్రించినట్లు రూపడంగెను తన లీలాచేష్టలచే ముల్లోకములకు సృష్టిస్థితిసంహారములం గూర్చుభగవంతునకు శ్రీకృష్ణునకుఁ దుచ్ఛ జరాసంధసేనలం బరి

మార్పు టొకప్రఖ్యాతి గాదు కాని మానవత్వమూనినందున నించుక వర్ణనీయంబని యెఱుంగఁదగు

తనసైన్యములు ముహూర్తమాత్రమున నశింపఁగాఁ దన రథము భగ్నముకాఁగా వెలవెలఁబోవు మన్న యాజరాసంధుని మించినపూన్కి బలరాముఁడు విక్రమించి త్వరపడి పట్టుకొని వరుణపాశంబులచేతను బెఱత్రాళ్లచేతను బంధింపఁ బూనెను అంతియగాక వాని విశేషావమానమునకు లోనుగాఁ జేయఁ బ్రయత్నించెను కాని హరి యాకార్యముల కిది సమయము కాదనియు నూహించి నివారించెను బలరాముఁడు పట్టుకొని తన్నవమానింపఁ బూనుటయు శ్రీకృష్ణుఁడు విడిపించుటయుఁ దనకు మఱింత యవమతిం గల్పింపఁగాఁ దాను బ్రపంచమున విఖ్యాతబలపరాక్రమవంతుఁ డయ్యును మహావాహినీవంతుఁ డయ్యు నాయిద్దఱు గోపాలబాలకులచే నోడుటకుఁ దనసేన లెల్ల భస్మీభూతమగుటకుం జింతించి మరలి నిజపురంబునకుఁ బోవఁజాలక తపోవనంబున కరుగఁ దలంచెను తనకు సహాయ ముచేయవచ్చిన రాజులెల్ల నాతనిం బొడవినిలుచుండి మహారాజా! జరాసంధచక్రవర్తీ! ఈపరాజయంబునకుఁ జింతించెద వేల? కర్మబంధసంప్రాప్తము కదా యివి దీనికి వగచిన లాభమేమి? దైవగతి యెట్టివారికేని దుర్లంఘ్యము కదా ఇది నీ యెఱుం గనివిషయమా అను నివిమొదలగు ననేక లౌకికన్యాయదృష్టాం తములచేత నాతనిచింతఁ బాపిరి

జరాసంధుఁడు భావికాలప్రచోదితుండై తపోవనగమనప్ర యత్నమును జాలించి యవమానపరితాపతప్తహృదయుఁ డై యెట్లో యింటికిం బోయెను శ్రీహరియుఁ దన యాదవబలం

బుల కించుకయు నష్టము లేకయుండఁ బరవాహినులఁ జెండాడి మరలి నగరంబుఁ బ్రవేశించుచుఁ ద్రిదశులుకురిపించు పూలవానల కానందించుచు నాత్మవిజయమునకు నానందపరవశులై పౌరులుకావించు ప్రశంసావచనములకును, వందిమాగధ వైతాళికుల స్తుతిపాఠంబులకును, వీణావేణుమృదంగాది శుభవాద్యములకును గరంబానందించుచు ధ్వజపటాద్యలంకృతమగు మధురానగరమును బ్రవేశించి యందు రాజమార్గంబులఁ బౌరపురంధ్రులొనరించు నీరాజనాశిషంబుల నంగీకరించుచుఁ దననివాసముచేరి యుద్ధరంగమున దొరకిన భూషణాద్యమూల్యవస్తువులనెల్ల యదుప్రభుఁడైన యుగ్రసేనున కర్పించి బలరామునింగూడి సుఖంబుండెను

జరాసంధుఁడును దనయవమానమును బాపుకొనం దలంచి మఱియుఁ బెక్కుసేనలం గూర్చుకొని మధురానగరమును ముట్టడించి ఘోరాహవము చేయఁబూనెను శ్రీహరియు బలరామునింగూడి యాదవసేనలం గైకొని నగరము వెడలి శత్రుసేనలం బొలియించి జరాసంధు నేమనక విడిచిపుచ్చెను వాఁడు మరల నిజపురంబున కరిగి కొంతకాలముండి బహుళసేనాపరివృతుండై మరల మధురను ముట్టడించెను ఇట్లు పదునేడుపర్యాయములు మధురానగరము భస్మముచేయఁబూని ముట్టడించి యొక్కపర్యాయమైనను గెలుపునొందక పాఱిపోయెను బలరామ శ్రీకృష్ణులతోఁ జ్వాటుగల యాదవవీరులు చెక్కుచెదరక జరాసంధుని సేనాకూపారము నిల్వరింపఁ జాలెను పదునెనిమిదవపర్యాయ మత్యధికసేనలం గూర్చుకొని రాఁ బ్రయత్నము చేయుచుండెను

మహాశయులారా! ఈకథయందొక్కవిషయము వ్రాయఁదగినది గలదు జరాసంధుఁడు విద్వాంసుఁడు మహా పరాక్రమవంతుఁడు పెక్కుసంగరముల నరివీరుల జయించిన మేటి అట్టులయ్యు మధురానగరమును ముట్టడించి విధివశమున నోడిపోయెను ఇదేసమయమని పెక్కుమంది రాజులా జరాసంధునకుఁ దోడ్పడిరి ఇరువదిమూఁడక్షౌహిణులసేన లాతని వశమందు దేహము లర్పింప సంసిద్ధముగా నుండెను అందఱు పెక్కుసంగరముల నాఱితేఱినవారలే కాని వేఱుగాదు ఇట్టు లయ్యుఁ దొలియుద్ధమున నోడిపోయెను సేనలన్నియు యుద్ధభూమిని దలలు పోఁగొట్టుకొనియెను తాఁ బట్టుపడియెను శ్రీహరి విడిపించెను ఆయవమానమున నిఁక గిరివ్రజమున కరుగరాదని తలంచి తపోవనమునకుఁ బోవఁ బ్రయత్నించెను. కాని యాకార్యము కొనసాగిన నాతనిమూలమునఁ గావలసిన భూభారహరణకార్యము కాదు కాఁబట్టి భగవంతుఁ డాలోచించెను వీఁడుండినఁగాని వీనిని నమ్మి పెక్కుమందిరాజులు యుద్ధమునకు రారు యుద్ధము సాగినఁగాని యనేకప్రాణులు మృతినొందరు అట్లు సాగినఁగాని భూభారము తగ్గదు కావున జరాసంధునకుఁ బౌరుషమును వృద్ధిచేయవలయునే గాని శాంతమునకుఁ జోటు మది నునుపరాదు అని యోజించి వానికి సాయ మొనరింపవచ్చి యుద్ధముననోడి జీవచ్ఛవములవలెనున్న రాజులందఱకు మత్సరము నెలకొనఁ జేసెను వారు దాన ముందటికంటె మహారోషపూరితాంతరంగులై కత్తులదూసి యిపుడే బలరామాదియోధులఁ జంచి చెండాడఁజాలమాయని పలికిరి. వారిమాటలు జరాసంధున కప్పటికి రుచించెను తపోవనమున

కరుగఁదలఁచుకొన్న యతనిపూన్కి వరుసగా శాంతించెను వారందఱు యాదవవీరులను రామకృష్ణులను బోరిపుత్తురన్న యాశ దృఢపడియెను అంతకుముందే కన్నులారఁజూచిన వారి పౌరుషమిపుడు ఫలించునని యే యతనికిం దోఁచెను వారాడు వీరాలాపములు హితోపదేశములు సత్యములని యాతనికి స్ఫురించెను తపోవనగమనమునకంటె యుద్ధప్రయత్నము చేయుటయే రాజధర్మమని యూహించెను

భగవంతుఁ డాలోచించినదేదో యది యందఱకు రుచించునను టనిక్కము ఒక్కఁడైనను యుద్ధమును జేయఁజాలక పిఱికిపందలై పరుగెత్తినరాజులకు మరలఁ దమరు గెలువఁగలం దుమని యూహించుటయే పై సిద్ధాంతమును దృఢపఱచుచున్నది వారి కించుకంతయైన శంకకలుగకుండుటకన్న విచిత్రమేమున్నది? వారు బోధింపకున్న జరాసంధుడు తపోవనమున కరుగును ఎందఱో రాజులు చావవలసి యున్నది ఇన్నికార్యములు సాగవు ఒక్కజరాసంధుఁ డెవ్వరిమాట లాలింపక యవమానమునఁ గృశించి రాజ్యము తృణమని మాని తపోవనంబున కరిగిన భూభారము తగ్గుటకు వీలులేదు కావున భగవంతుఁడు వానిసామంతులు మిత్రులు మొదలగువారి కాతని వద్దుటకు బురికొల్పెను వారు భగవత్సంకల్పాను సారము వానికి హితము నుపదేశించిరి వైరిబలములనెఱింగియు మరల వారినిజయింతమని బుద్ధిని గనఁబఱచిరి ఆమాట లాతని కత్తఱి హితములుగాఁ దోఁచెను స్వానుభవమున నెఱిఁగిన విషయముకూడ మాటలతోఁ జెదరిపోయెను మరల యుద్ధమునకుంబోయిన గెలువఁగలమనునాశ యాతనికిం బొడకట్టెను.

యుక్తియుక్తముగఁ దోఁచెను ఇంతకుముందు శ్రీరామకృష్ణుల దాడి కొక్కనిముసమైన నోర్వనిశూరులఁ దాను గన్నులారఁ గాంచియు మరల వారు గెలుపును దనకుఁ గూర్తురని నమ్మెను ఇట్లు నమ్మునట్లు చేసినదేది? విధి విధి బలవత్తరము కదా దానిని మీఱ నెవ్వరికే నయితిగాదు దానిత్రిప్పులకు లోఁబడనివాఁ డొక్కభగవంతుఁడే ప్రపంచముల మఱెవ్వరును లేరని యెఱుంగవలయు విధియన నేమోయని సంశయింపఁ బనిలేదు భగవత్సంకల్పమే ఆసంకల్పమే ప్రకృతియనంబడు విధియని యుఁ జెప్పంబడు దానిత్రిప్పులకు' ద్రిమూర్తులే లోఁబడుదు రనఁగాఁ దక్కినవారిమాట యిటఁ జెప్పనేటికి? హరిహరులు సంగరమొనరించిరి కదా అప్పటి శివధనుస్సుగదా జనకచక్రవర్తి యింట నుండెను వారికేమి పరస్పర మోడింపఁజాలమను జ్ఞానములేదా విధిచేష్టను మూర్ప శక్యముగాదనువిషయమును మన మెఱుంగవలయును అట్టిచోట విధిచెయ్వులఁ దప్పించుకొను టెట్లు? తత్పాదారవిందార్చనముచేతనే గాని వేఱు మార్గము లేదు దీనినే వైష్ణవులు శరణాగతి యందురు ఈ విషయమే శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులవారు సౌందర్యలహరి యం దిట్లు తేటపఱిచిరి

"శ్లో॥ త్వదన్యః పాణిభ్యామభయవరదో దైవతగణ
స్త్వమేకా నైవాసి ప్రకటితవరాభీత్యభినయా,
భయాత్త్రాతుం దాతుం ఫలమపి చ వాంఛాసమధికం
శరణ్యే లోకానాం తవహి చరణావేవ నిపుణౌ

వ్యా॥ అయంభావః హస్తాభ్యామభయవరదానం సర్వ సాధారణ మితికృత్వా త్వచ్చరణావేవ తాదృశాభయవరదానే

స్వయమేవ వ్యావృత్తౌ అతస్తవనకర్తవ్యం హస్తాభ్యా మభయ వరప్రదానం ప్రయోజనాభావాత్ సర్వసాధారణప్రసంగాత్ లోకైకశరణ్యత్వ వ్యాఘాతశ్చేత్యుపదేశ ఇతి "

భగవదిచ్ఛను బ్రార్థించి నీవుతప్ప వేఱుగతిలేదని నమ్మియుంటయే కర్తవ్యమని దీనిసారము కావున నేకార్యముచేయుటకు మనము శక్తులముగామనియు సర్వము భగవదిచ్ఛచే సాగుచుండుననియు దాని నివారింప మనముగాదు త్రిమూర్తులుగూడ నశక్తులనియు నెఱుంగుట ముఖ్యము దీనినెఱింగియు ననుష్ఠానమున నునుచుకొనక పోవుటకంటె నవినీతి యింకొక్కటి లేదని యెఱుంగవలయు ఇంకఁ బెంచివ్రాయక తరువాతికథను వ్రాసెదను

—◎ వికద్రువను గోపకుఁడు శ్రీకృష్ణునకు బవికర్తవ్యమును జెప్పుట ◎—

* జరాసంధుఁడు పదునేడుమాఱులు దాడిసలిపి యోడిపోవఁగా యాదవులు శ్రీకృష్ణబలదేవులంగూడి హాయిగా నుండిరి జరాసంధుని యంతఃపురమునకు రాజగృహమని పేరు కొందఱు తన్నగరమున కాపేరందురు రాజగృహేశ్వరుఁడనఁగా జరాసంధుఁడని జనవిదితము ఆజరాసంధుఁ డిన్నిమాఱు లోడిపోయినను దనపుత్రికలిద్దఱు ప్రోత్సహింపఁ బదునెనిమిదవమాఱు దండయాత్రకు సన్నద్ధుఁడయ్యెను యాదవు లెంతప్రయత్నము చేసినను బదునేడుపర్యాయములు జరాసంధుని వధింపఁజాలక పోయిరి ఓడిపోవుటయేగాని యతఁడు చచ్చుటమాత్రము సాగకుండెను జరాసంధుఁడు బృహద్రథుని కుమారుఁడు రాజ

* ఈవిషయము హరివంశవిష్ణుపర్వము ముప్పదియేడవ యధ్యాయము నుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగవలయుం

గృహేశ్వరుఁడు శ్రీకృష్ణుని బొలియింపనేకోరుచుండువాఁడు కావునఁ బదునెనిమిదవమాఱు గొప్పదండుతో మధురను ముట్టడింపఁ బ్రయత్నించెను యాదవు లావృత్తాంతము నెఱింగిరి జరాసంధునిభయము మనల వదలకున్నదే యని పరితపించిరి అందఱొక్కచోఁ జేరి యాలోచింపసాగిరి శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునింగూడి యాసభలో నుండెను పెద్దపిన్న లటఁ జేరిరి ముందొనర్పందగు పనియేమని యూహింపసాగిరి ఆసభలో మహాతేజుఁడు నీతిశాస్త్రకోవిదుఁడునగు వికద్రువను గోపకుఁడుండెను ఆయాలోచనల నన్నింటి నాలకించెను తనకుందోఁచినభంగి నిట్లు చెప్పఁబూనెను ఉగ్రసేనుఁడు వినుచుండ శ్రీకృష్ణునితో నిట్లు పలికెను

గోవిందా! తండ్రీ! యీయదుకులసముత్పత్తివిధ మెఱింగించెద ఆలకింపుము అది తెలుపుట కిది తగినకాలము ఆమీఁద నీకు హితమైనఁ జేయుము యదువంశ మేకాలమున నెట్లుత్పత్తియయ్యెనో యెఱింగించెదను వ్యాసులు జ్ఞానదృష్టి నవలోకించి నాకొక్కపర్యాయము తెలిపెను ఆవిషయము నే చెప్పెదను మనువంశము సుప్రసిద్ధము కదా అది యిక్ష్వాకువంశమను నామమునఁ బరఁగెను ఇక్ష్వాకుమహారాజునకుఁ గొడుకుగలఁడు హర్యశ్వుఁడని యాతని నామధేయము మహేంద్రసమాన విక్రముఁడై విఖ్యాతిని గాంచెను ఆహర్యశ్వునకుఁ బ్రీతిపాత్రురాలగు భార్య గలదు ఆమె మధుదానవుని పుత్రిక మధుమతి యని యామెపేరు ఇంద్రునకు శచీదేవివలె నారాజున కామధుమతి యనువ్రతయై యుండెను నవయౌవనస్ఫురితయై రూపవతియై భర్తకుఁ బ్రాణతుల్యయై నియతవ్రతయై యుండెను

ఆమె రాక్షసేంద్రకులసంజాతయౌటఁ గామరూపిణియు నయ్యెను వియద్గమనమున నెచ్చటికైనఁ బోవఁగలశక్తియు నామెకుఁ గలదు ఆమెయే హర్యశ్వుని సుగుణసంపదకు నానందించి యాతనిం గోరెను ఆతఁ డామెను బెండ్లియాడెను దాంపత్యమనుపమానమై యుండెను

కొంతకాలమున కాతనియన్న హర్యశ్వుని రాజ్యము నుండి వెడలఁగొట్టెను అయోధ్యను వెడలిపోవలసిన హర్యశ్వుఁడు చింతాక్రాంతుఁడై యేమిచేయుటకుఁ దోఁచక తన్నునమ్మియున్న స్వల్పపరివారమునుగూడి భార్యంగలిసి వనమున నుండఁబోయెను కాలగతులనెఱిఁగిన యాకమలేక్షణ ప్రాణనాథునితో నొక్కనా డిట్లులనియె ప్రాణేశా! రాజ్యపరిత్యాగదుఃఖమును వదలుము నన్నుంగూడి నాతండ్రియగు మధుదానవు నింటికిఁబోవ సమ్మతింపుము మాతండ్రి నివసించు మధువనము నిరంతరమనోహరఫలపుష్పసంభృతము ఆవనమున సంతోషమున విహరింతము నాతల్లిదండ్రులు విశేషించి నిన్నుం బ్రేమింతురుగాని రాజ్యహీనుఁడని చిన్నచూపునఁ జూడరు మాయన్న లవణాసురుఁడు నన్ను విశేషించి యాదరించు వాఁడు కావున నాయందున్న ప్రీతిచే నిన్ను గౌరవించును ఆవనమున మనమిరువురము రాజ్యమునన్నుయట్లే యుందుదము అచ్చటి మనవిహారము నందనవనమున విహరించు దేవతలం బోలియుండును స్వర్గసుఖము లందఁగలవని యెఱుంగుము మీయన్న రాజ్యమదమున విఱ్ఱవీఁగి నిన్నుం దిరస్కరించెను కావున నాతనిపైఁ గలయభిమానమును మాని నామాట నంగీకరింపుము గౌరవహీనమగు రాజ్యము తుచ్ఛము

సేవకునివలె నిందుండుట మర్యాదగాదు వనమిగుపురము నా తండ్రియింటికిం బోవుదము

హితములై కాలోచితములై న్యాయసమ్మతములైయున్న యా మధుమతీవాక్యముల కారాజు సమ్మతించి యన్నను రాజ్యమును వదలి మధువనమునకుం బోయెను భార్యయు మితపరిజనులు వెంటనే పోయిరి. మధుదానవుఁ డల్లునిఁ గూఁతును మిగుల గారవించి వారిరాక కపరిమితానందము నొంది వత్సా! ఆయాసంపడక వచ్చితివిగదా నిన్నుంజూడ సమ్మోదము మదిఁ గుదురుకొనియెను మధువన మియ్యదితప్ప నారాజ్యమెల్ల నీ కొసంగెదను అంతఃపురము లిచ్చెదను స్వేచ్ఛగా నందు నివసింపుము ఈవనమందు మత్పుత్రకుఁడు లవణాసురుఁ డుండును వాఁడు నీకెల్లభంగుల సాయపడును నీవు శత్రునిబర్హణమును గోరినచో నాతఁడు నీకు బాసటయై జయము చేకూర్చును సముద్రానూపభూములచే నున్నతమై సిరులసొంపాగు నరాజ్యమును బూజ్యభంగిఁ బాలింపుము ఈనారాజ్యమునందు గోసహస్రములు గలవు ఆభీరజనులు పిక్కటిల్లుచుందురు ఐశ్వర్యము సాంద్రమై యుండును ఈరాజ్యమునకు ముఖ్యనగరము గిరిపురమగును అది శత్రుదుర్గమము విశాలసౌధవిరాజితము అది నివాసము నీకుఁగాఁదగును ప్రియసుఖముల నొసంగునది నిరామయము జలసమృద్ధము అనేక సాంద్రవనసంశోభితము ఆనర్తమను పేరఁ బరఁగునీరాజ్యము నీ కొసంగెదను కాలయోగమున నీరాజ్యమున నయధీనము కాఁగలదని నమ్మెదను పార్థివవృత్తమును వదలక యిందు నివసించి పూజ్యభంగి రాజ్యమేలుము యయాతిపుత్రునిసంబంధమున నీవంశము యాదవవంశ

మను పేరం బ్రఖ్యాతము కాఁగలదు ఇఁక మీఁద నీవంశము చంద్రవంశముగా మాఱ గలదు యయాతిపుత్త్రుఁ డగు యదువు యోగము నభ్యసించి నీకుఁ గుమారుఁడగు తండ్రిశాపమున రాజ్యహీనుఁడు గాన వనమున యోగాభ్యాసము చేసి నీవంశమున జనించును. కావున నాతఁడే యీ రెండువంశములకుం గర్త కాఁగలఁడు ఇట్లు నీవంశము చంద్రవంశముగా మాఱి యాదవాహ్వయమున నొప్పి ప్రసిద్ధిని గాంచఁగలదు కావున నీరాజ్యము సర్వసమృద్ధమును గైకొని పాలింపుము నీ కీరాజ్యమునొసంగి తపోవనమునకుం బోయెదను ఈ రాజ్యపాలనమున లవణాసురుఁడు నీకుఁ దోడ్పడంగలఁడు నీ వంశాభివృద్ధింగోరి నాయీరాజ్యమును గైకొని పాలింపుము

అని మధుదానవేశ్వరుఁడు పలుక హర్యశ్వుఁ డంగీకరించి గిరివ్రజపురమును బరిగ్రహించెను దానవేంద్రుఁడు తపోవనమున కరిగెను ఆతపోవనము సముద్రాంతికమున నుండెను. హర్యశ్వుఁడు గిరివ్రజనగరమున నివసించి రాజ్యమును బాలించుచుండెను ఆ రాజ్య మానర్తమన విఖ్యాతంబై గోధనము మిక్కుటముగా వెలయ స్వల్పకాలమున నెల్లరాజ్యములలో నుత్తమోత్తమంబై నెగడెను సముద్రతీరవనములచే విభూషితమై అనూపభూములు గలిగి విచిత్రక్షేత్రములు సర్వసస్యసమృద్ధములై యొప్పారఁగా ప్రాకారము గలగ్రామములు చెన్నుమీఱుచుండఁ గీర్తనీయంబై యుండెను రాష్ట్రవర్ధనుఁడగు నాహర్యశ్వుఁ డా రాజ్యమును న్యాయమార్గమున విఖ్యాతిమీఱఁ బ్రజానురాగము వృద్ధిఁబొందుచుండఁ బాలించెను

రాజ్యలక్షణములు గొంతంతఁగాంచక యుండెను దినదినాభివృద్ధి నొంది న్యాయైశ్వర్యము లొప్పెను

ఇట్లుండఁ గొంత కాలము నా మధుమతీదేవి యదువను పేర విఖ్యాతినొందు కుమారునిం గనియె దుందుభినిస్వనము గల యాయదువు వృద్ధినొందెను ఆతని జూచినంతనే బాల్యమునందే పరరాజులు వడఁకుచుందురు రాజలక్షణములన్నియు నాతనియందుఁ గన్పట్టుచు నుండెను యయాతికి నీయదువే పుత్రుఁడై యుండునపుడు పూరుఁడనువాఁడు జ్యేష్ఠుఁడై యుండెనో ఈజన్మమున నాతఁడే యీతనికిఁ గొమరుఁడై పుట్టెను హార్యశ్వుఁడు పదివేలసంవత్సరములు రాజ్యమును బూజ్యభంగిఁ బాలించి యప్రతిముఁడై విఖ్యాతింగాంచి స్వర్గపురము నలంకరించెను యదువును బ్రజలే పట్టాభిషిక్తుని జేసిరి యదువు రాజై తస్కరాదిబాధలు లేకయుండ రాజ్యమును బాలించుచు వంశకర్త యయ్యెను ఈతనికాలమున నీవంశము యాదవవంశమనం బ్రఖ్యాతిం గాంచెను

ఆయదుభూపాలుఁ డొక్కతరుణమున గుణోదారలగు దారలంగూడి తారకాసహితుఁడగు శశాంకునిచందమున సాగర జలముల జలక్రీడల సల్పెను అందొక మహాసర్పము నివసించుచుండి యీయదువు నీడ్చుకొనిపోయి సర్పపురమునం జేర్చెను ఆసర్పపురము పాతాళలోకమందుండి మణిమయ గృహద్వారముల శోభిల్లుచు నుండెను రత్నరాసు లానగరమున గవ్వలవలె నుండెను అచ్చటివృక్షములు ప్రవాళచ్ఛాయ గలవి సదాకుసుమములు ఫలములు వానియం దుండును వానిశాఖలయం దెల్లయెడల బాలనాగములు వ్రేలాడుచుం

డును అవి రాత్రులయందు సాగరజలంబుల నుండును పగళు లందెల్ల నీవృక్షశాఖల వ్రేలాడుచు విహరించుచుండును ఆనగరము సముద్రమునడుమఁ గట్టఁబడినది భూతలముననున్న నగరములవలెఁ గన్పట్టుచుండెను ఆపురవరమును బరికించి యదునరపతి పరమప్రమోదమానసుఁ డయ్యెను.

ఆనగరమును బ్రవేశించి యందుఁ బద్మపత్త్రాకారమణి నిర్మితసింహాసనమునఁ గూరుచున్న సర్పరాజును గాంచెను ఆద్విజిహ్వపతి యవ్యగ్రుఁడై ధూమ్రవర్ణుఁడై యుండువాఁడు యదునరపతింగాంచి యాదరమున నిట్లు భాషించెను వత్సా! నిన్ను వంశభూషణుని గొడుకుంబడసి చాలకాలము న్యాయమార్గమున రాజ్యమేలి నీతండ్రి హర్యశ్వుడు స్వర్గపురము నలంకరించెను యదురాజా! ఆవంశము నీపేర యాదవనామమునఁ బరఁగును నీవంశమునఁ గొంతకాలమునకు దేవతలు సర్పములు పుట్టఁగలవు నాకు సద్వృత్తిభూషణభూషితలగు కుమారిక లైదుగురు కలరు యువనాశ్వతనయుని సోదరి నా పత్ని ప్రాజాపత్యవిధిని వీరిని వివాహమాడుము నీవు వరార్హుఁడవు కావున నీకు వరమిచ్చెద భామకుకురభోజాంధక యాదవదాశార్హవృష్ణినామముల నేడువిధములుగా నీవంశము ప్రఖ్యాతిం గాంచి మర్త్యలోకమున వెలయును అని వరమిచ్చి ధూమ్రవర్ణముల విరాజిల్లు తనపుత్త్రికల నైదుగురను ధారాపూర్వకముగా నాతని కొసంగెను వరము నొసంగెను ఆకన్యకలను యదువు మహాదరమున గ్రహించెను వివాహానంతరము యదురాజు మామంగాంచి యార్యా! యీ పుత్త్రికల యందుఁ బితృమాతృతేజోవిరాజితులగు కొడుకులు గల్గుదురు

గాక మనసమయమునకు బద్ధులై సలిలాభ్యంతరమునఁ జరిం పఁగలిగి కామరూపులై వారు నీవంశము నలరింతురు గాక. అని యీవర మనుగ్రహింపుమని కోరి యాతఁ డంగీకరింపఁ గన్యకలను వరమును గైకొని యదుభూపాలుఁడు జలముల నుండి చంద్రునివలె వెడలివచ్చెను పంచభార్యలనడుమఁ దార కాపంచకాంతరమున నలరు నమృతకిరణునిం బోలి యాతఁడు చూడనొప్పెను వివాహకాలవేషము వానిం బాయకుండెను దివ్యాంగరాగము కనఁబడుచు మనోహరముగ నుండెను తన భార్యలకు వారింజూపి తనపోయివచ్చినవిధ మెఱిఁగింప వా రాపత్నులంగలిసి యాదృతిమై నుండిరి ఇంచుకంతయు మనః ఖేదమునొందక యుండిరి అని పలికి విక్రముఁడు తరువాతికథను జెప్పఁబూనెను

మహాశయులారా! ఈకథ విచిత్రముగా గాన్పించును సముద్రోదకములందు జలక్రీడలుసల్పుట విచిత్రము గాదు రాజులకుఁ బెక్కండ్రుపత్నులుండుటయు విచిత్రము గాదు ఆసమయమున రాజును ఘోరజలసర్పము పట్టుకొనుటయుఁ జిత్రము గాదు ఆ పట్టుకొనినపాము యదువును సర్పపురము నకుం గొంపోవుటయు నందొకసర్పరాజు సింహాసనాసీనుఁడై యుండి యాదృతిసంభాషించి వరమొసఁగి మనుష్యుఁడగు యదు వునకుఁ దనపుత్రికాపంచకము నొసంగి పంపుటమాత్ర మబ్బుర ముగాఁ దోఁచును సర్పలోకమునకుం బోయినపుడు యదువు నొక్కపామైనఁ గఱవకుండుటయు నాశ్చర్యమును గొలుపు విషయమే ఆపాములకు విషము లేదందుమా పురాణములు పెక్కులు గరళజ్వాలలఁ గ్రక్కుచుండుసర్పములు పాతాళ

ముఁ గలవని వర్ణించినవి గరళముండిన నదియొక యలంకార ముగాని యితరులం గఱచుటకుం గాదందుమా యదియు నంతగా మదికి సరిపడువిషయము గాదు కేవలాన్నృతకల్పన లివి యనుట కాస్తికులకు నొప్పడదు నమ్మినవారిని నమ్మనిందు. నమ్మనివారిని నమ్మకపోనిందు అని యూరకుందమా అది సమాధానము చెప్పఁజాలకుంటను బోధించును కావున నిప్పట్టునఁ బ్రమాణబుద్ధిగలవారల కనుకూలించునట్లు సమాధానమును జెప్పఁబూనితి ఆలకింపుఁడు

భగవంతునిశక్తి యచింత్యము ఈమాట నంద అంగీకరింపక తప్పదు సృష్టివైచిత్ర్యము లనంతములు ఎవరుగాని యిట్టి చమత్కారముమాత్ర మేసృష్టికిఁ గలదని నిర్ణయింపఁ జాలరనుట నిర్వివాదాంశము పరిశోధకు లింతదనుక నేయేవిచిత్రములఁ గనుఁగొనిరో యింతకన్న నికఁ నెక్కుడువిచిత్రములు లేవని వారును జెప్పఁజాలరనియు నానమ్మకము చెప్పఁబూనిన నను నమ్మఁదగినవిషయ మిదిగాదని బదులుచెప్పువారును బెక్కుమంది యుండకపోరు సృష్టి పూర్వకాలముననున్నట్లిప్పుడు లేదు చాలమార్పులు గలిగినవి ప్రకృతి నవీనచిత్రములు పూర్వకాలముననుండిన విపుడు బయల్పడుచున్నవి ఏనుబది యడుగుల యెత్తుగలజంతువు కాలొకటి యిటీవలఁ గనఁబడినదఁట ఇఁక నాజంతువెంత యెత్తుండునో యూహించిన నద్భుతముగఁ దోఁచును అంతటిజంతువు లిపుడు కానరావు కావున సృష్టి దానికిఁ బ్రతినిధిగ నిపుడున్నది దీనికింగారణము కాలమని కొంద అందురు అది పొరపాటు భగవతి చిత్రచేష్టితమని నే నందును. కాల మొక్కరీతి నుండునది దానివిభా

గము కేవలకల్పితము వ్యవహారార్థము కల్పింపఁ బడినది కావునఁ గాలము హేతువు కాదు కాలరూపుఁడగు భగవంతుఁడే కారణమన్న శిరసావహించెదను

మానవులకు స్వర్గపాతాళవాసులతో సంగతి గలదని యంగీకరింపకతప్పదు రాకపోకలుండెను అన్నియుఁ గల్పితములన వీలులేదు ఇపుడిపుడు ఖగోళవాసులతో మాటలాడువారును, బ్రయత్నించువారును, యంత్రముల సిద్ధముచేయుచుండువారును గలరు కదా యంత్రములద్వారా కాక తపోబలమున నాకాలమున రాకపోకలు నాగుచుండెను సర్పములు కామరూపములు సృష్ట్యాదియందు రూపములు సంకీర్ణములుగనుండునని పురాణములు చెప్పుచున్నది అధోభాగము సర్పాకారము ఊర్ధ్వభాగము మానవాకృతి ఇది పాతాళవాసులయందు మర్యాదగ నుండెను గుఱ్ఱములకు ఱెక్కలుండెను ఇపుడు లేవేల? అను ప్రశ్న మసంగతము పక్షిమర్యాద గుఱ్ఱములయం దుండెను ఇపుడు శుకములు గోరపక్షులు మనుష్యులవలె మాటలాడుట ప్రాచీనసృష్టిమర్యాదలో మిగిలియున్నదని యెఱుంగవచ్చును అన్నిపక్షుల కాయలవాటుండెనేమోయన్న లేదని సిద్ధాంతముచేయ నవకాశము లేదు ఆయలవాటు క్రమముగా నశించి బీజరూపముగాఁ గొన్ని జాతులపక్షులయం దున్నదన్నది యుక్తియుక్తము ఏదేశపుగుఱ్ఱము లాదేశభాషతోఁ జెప్పినవిషయముల గ్రహించుచున్నవి కదా ఇట్లే యన్నియునని మన మూహింపవచ్చును మనకున్న యల్పజ్ఞానమునఁ బెక్కువేల హాయనములనాఁటివార్త లసత్యములనుట వింతకదా అట్టి సాహసకార్యమునకుఁ బూనరాదు.

పూనిన నపహాస్యభాజన మగును తపస్సు పూర్వకాలమునఁ బ్రధానము అది యిపుడు గగనారవిందము ఆఇంద్రియ నిగ్రహ మపుడు వ్రతము అది యిపుడు శశవిషాణము చిర కాలోపవాసము లప్పటియలవాటులు అది యిపుడు గ్రంథ స్థము నూఱుసంవత్సరములకు మించినకాలము జీవించుట యప్పటి కాలస్వభావము నూఱువత్సరములైన జీవించుట యిపు డద్భుతావహము ఇరుప్రొద్దు భుజించుట పూర్వకాల జనాభ్యాసము పెక్కుసారులు భుజించుట, ఫలములమెక్కుట, చేదుపానకము త్రాగుట, అది త్రాగకయున్నఁ దలతిరు గుట యిప్పటి సదాచారములు భగవత్సేవ సర్వజనసా ధారణముగాఁ బూర్వపుటాచారము భగవత్సేవ విరళమ గుట యిప్పటి యసదృశాచారము శీతోదకస్నానము పూ ర్వపద్ధతి ఉష్ణోదకస్నాన మిప్పటిపద్ధతి రోగము లెప్పుడో వచ్చుట ప్రాచీనకాలాచారము. రోగములు రాకుండు టొకా నొకప్పుడనునది యిప్పటియాచారము అడిగినవారికి నాము ష్మికవిషయములఁ దెల్పుట పూర్వులమర్యాద అడుగని వారి కుపన్యాసరూపముగాఁ దెల్పుట యిప్పటివారి మర్యాద. గ్రంథములువ్రాయుట పూర్వులపాండిత్యము ఉపోద్ఘాతము లువ్రాయు టిప్పటివారి పాండిత్యము యోగదృష్టి పూర్వుల కుండెను దర్పణాతిసహాయైకదృష్టి యిప్పటివారి కున్నది పత్నీతదూషణము పూర్వము పాపము అది యిప్పుడు పుణ్య ము వేదములఁబఠించుట పూర్వుల యలవాటు ఉపన్యాసముల వేదికలయందు వేదముల స్మరించుట యిప్పటియలవాఁటు తన కున్నశక్తిని క్రియారూపమునఁ దెలిపి వాగ్రూపమునఁ దెలుప

కుంట మున్నున్న పద్ధతి తనకు లేనిశక్తిని గ్రియారూపమునఁ దెలుప వలనుపడదుగాన వాక్రూపమునఁ దెలుపుట యిప్పటి వారి పద్ధతి ఖేచరమార్గమున నెందేనరుగుట పూర్వకాలయోగుల సామర్థ్యము ధూమశకటమునందో నౌకయందో విమానమునందో మర్యాదాస్థానమునఁ గూరుచుండి యరుగు టిప్పటి యోగుల సామర్థ్యము శాపానుగ్రహఫల మొనఁగూర్చుట పూర్వమహర్షుల మనశ్శక్తి వార్తాపత్రికలయందుఁ దనభావము నువ్రాయు టిప్పటిమహర్షుల మనశ్శక్తి త్రిలోకములయందెందున్న వస్తువునైనను గనుఁగొనుట ముందున్న మహాత్ముల నైజము ప్రత్యక్షవస్తువుల యంత్రసహాయమునఁ దెలిసికొను టిప్పటిమహాత్ముల నైజము భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షమైనను జెప్పుకొనకయుండుట ప్రాక్కాలిక సజ్జనాచారము, భగవంతుఁడు దేవాలయముల శిలారూపమునఁ బ్రత్యక్షముకాఁగా నాయెదుట సాక్షాత్కరించెనని నలువురతోఁ జెప్పుట యిప్పటి సజ్జనులయాచారము వ్యర్థముగా ధనవ్యయముచేయక మంత్రతంత్రముల యథాక్రమముగా వివాహాదిసంస్కారముల నొనర్చుట పూర్వాచారము వ్యర్థముగా ధనవ్యయముచేసి మంత్రతంత్రముల యథాక్రమముగా వివాహాదిసంస్కారములఁ దగ్గించు టిప్పటియాచారము సర్వకర్మముల బ్రహ్మార్పణము చేయుట ముందటివారి స్వభావము సర్వకర్మముల నాత్మార్పణముచేసికొను టిప్పటివారి స్వభావము తాఁ జేసినదాన మితరులకుం దెల్పకుండుట పూర్వస్వభావము తాఁ జేసినదానము గోరంత కొండంతలుచేసి వార్తాపత్రికలమూలమున నెల్లరకుం దెల్పు టిప్పటి కాలస్వభావము ఆత్మస్తుతి పాపమనుట ముందటి

వారి మార్గము ఆత్మస్తుతికంటె మహాపుణ్యము వేఱొకటి లేదనిచెప్పు టిప్పటివారి మార్గము

ఇట్టు లనేకవిషయములు పూర్వమున కిప్పటికిని మార్పు నొందినవి ఇప్పటి యాచారములయందుఁ గొన్నిమంచివి లేవనరాదు పూర్వాచారములయందు దోషము లేనేలేదనరాదు కాలము మాఱినందున నలవాటులు మాఱినవనుటయే యీ వ్రాఁతకు ఫలము కావున నిప్పటి యలవాటులంబట్టి పూర్వపద్ధతు లిట్టివని కనుఁగొనుట యశక్యమని తెల్పుచున్నాఁడను. కాఁబట్టి సర్పలోకము లేదని సర్పములకు మనుష్యులకును సంబంధము లేదని వచించుట వట్టిసాహసము ఆలోక మిప్పుడు కనఁబడక యుండవచ్చు ఆసర్పములు వానిశక్తి మాఱియుండవచ్చును అంతియకాని పూర్వముకూడ నుండ నవకాశము లేదనుటమాత్రము హరవాదము సృష్టియందుఁగల ప్రకృతిచమత్కారము తెలియ శక్యముకాదు తృణమునందుఁ గొన్ని పుష్పములు విచిత్రాకారములఁ గనంబడును వానివర్ణములు మనోహరములుగ నుండు అవి యుదయముననే వికసించుట వరుసగాఁ బత్రములఁ బెంచుట మరల నిమీలనమునొందుట సకాలమునఁ జేయుచుండును వాని కా కాలనియతి నేర్పిన దెవ్వరు? భగవంతుఁడే కదా పాషాణములలోఁ గొన్నింటికిఁ బ్రకాశముకల్పించి రత్నములని వ్యవహరింపఁజేసిన దెవ్వరు? భగవంతుఁడే కదా చీమలు మొదలగునత్యల్పజంతువు లుదయము మొదలు పాటుపడునట్లు నేర్పినదెవరు? ఏపాఠశాలయందీపాఠము నేర్పిరి? పుట్టగనే వాని కాయలవాటు గల్గెను గదా ఎవరుచెప్పిరన్న నాభగవంతుఁడే యనవలయుఁ గదా

ఇట్టియుదాహరణము లెన్నియో చూపి సృష్టిపద్ధతి యిట్టిదని యెఱుంగ శక్యముకాదని చెప్పవచ్చును ఒకరు నమ్మినను నమ్మకున్నను నా కక్కఱ లేదు సత్యము చెప్పఁబూనిన సృష్టిచమత్కృతి నిదమిత్థమ్మని నిర్ణయింపఁ జాలమని చెప్పక తప్పదు కాఁబట్టి యీ గాథయందు నమ్మఁదగనివిషయము లేదని తెలిపి యీభాగము నింకను బెంచి వ్రాయక తరువాతికథను వ్రాయుచున్నాఁడను

ముచుకుందాదుల యుత్పత్తి

ఆయదుభూపాలుఁడా నాగకన్యలయం దైదుగురి యందు నైదుగురను గొడుకులను వంశోద్ధారకులను బడసెను ముచుకుందుఁడు, పద్మవర్ణుఁడు, మాధవుఁడు, సారసుఁడు, హరితుఁడని వారిపేరులు వీరెల్లఁ బంచమహాభూతములకు సరియనఁదగినవారు వారింజూచి రాజు పరమానందభరితుఁ డయ్యెను వారు సంప్రాప్తయౌవనులై పర్వతములం బోలి ధైర్యముగలవారలై యుండిరి బలదర్పముల వెలయుచు వా రొక్కనాఁడు తండ్రికడకేగి యిట్లు ప్రశ్నించిరి తండ్రీ! వయస్స్ఫురితుల మైతిమి మహాబలముగలవార మైతిమి మే మేమిచేయఁదగునో యాజ్ఞాపింపుము అన వినియదుమహీపాలుఁడు బెబ్బులులంబోలి కార్యమునకై త్వరపడుచున్న కొడుకులంగాంచి కుతూహలమున నిట్లు లాజ్ఞాపించెను నాకొడుకగు ముచుకుందుఁడు విద్యర్క్షవంతములను పర్వతముల నావరించి రెండునగరముల నిర్మించి యందుండఁ దగును సహ్యపర్వతోర్ధ్వభాగమునఁ బద్మవర్ణుఁడను కుమా

x ఈభాగము హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వము ముప్పదియెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడెనని యెఱుంగునది

రుఁడు నిలిచి దక్షిణదిక్కును గాపాడుచు నుండఁదగును సహ్యా పర్వతమున కవ్వలనున్న భాగమునందుండు చంపకవనమందు నాకుమారుఁడగు సారసుఁడు నగరము నిర్మింపఁజేసి యందు నివసింపఁ దగును హారితుఁడను మత్పుత్త్రుఁడు హారితోదకమున నలరుసాగరమునందుఁ గలద్వీపమున నివసించు టొప్పు జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁడగు మాధవుఁడు ధర్మజ్ఞుఁడుగా వెలసి నారాజ్యమును యువరాజుగఁ బాలింపందగు అని పలికి వారికెల్ల నాయాయిరాజ్యములఁ బాలించుపద్ధతుల నెఱిఁగించి ఛత్త్రచామరాదుల నొసంగి రాజ్యలక్ష్మి కనువగు వేషములం గూర్చెను వారెల్ల దిక్పాలకులంబోలి తండ్రి యానతిచొప్పునఁ దమతమ స్థానముల కరిగిరి ఆయాయితావుల నాయాపురముల నిర్మించు కొనిరి

ముచుకుందుఁడు వింధ్యపర్వతమధ్యభాగము నాశ్రయించి నర్మదాతీరమున దారుణోపలసంకట ప్రదేశమున నగరమునిర్మింపఁ బ్రయత్నించెను ఆస్థలమును శోధించి వివిక్తముగ నొనరించెను సేతువు నదిపై నిర్మించి పరిఖను ద్రవ్వించి యగాధజలసంభృత మగునట్లు చేసెను నగరముచుట్టు దేవతాయతనములఁ గట్టించెను రథ్యలను వీథులను రాజమార్గముల నేర్పఱచెను నగరమునకు నలుప్రక్కల వనముల నుపవనముల నిర్మింపఁ జేసెను సమృద్ధధనమగు నానగరము సురపురముం బోలియుండెను. త్వరపడి కాలమువింపకుండ నానరపతి నగరమును నిర్మించెను స్వతేజోనిర్మితమగు నా శుభనగరమునకు నామకరణము తానే చేసెను ఆనగరము ఋక్షవంతమను పర్వతము నాశ్రయించి మాహిష్మతియనం బ్రఖ్యాతిం గాంచెను

రెండుపర్వతముల నడుమ నానగరము రిపుభయంకరమై సకల సుఖాకరమై యొప్పెను ఋక్షవంతముచెంత వేఱొకనగరమును నిర్మించెను పురి కానగరమని దానికిఁ బేరిడెను

ఇట్లు రెండుపురముల నిర్మించి వానిని ధర్మమునఁ బాలించుచు నుండెను పద్మవర్ణుఁడు తండ్రియనుమతి ననుసరించి సహ్యపర్వత పృష్ఠభాగమున వేగవతీనదీతీరమున సకల తరులతానిబిడమగుతావున నగ్గరము నిర్మించెను తనరాష్ట్ర మల్పమని యెఱింగి తదనుగుణముగా నగరనిర్మాణ మొనర్చెను ఆరాష్ట్రము పద్మావతమనియు నానగరము కరవీరమనియుఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచెను సారసుఁడును క్రౌంచనగరమును దండ్రియానతి మెయి నిర్మించెను ఆనగరము తామ్రమృత్తికగల భూమిపై నిర్మింపఁ బడయెను చంపకాశోకాది భూరుహములు చుట్టును బలసియుండెను వనబహుళంబగుట వనవాసిజనపదంబన వది ప్రఖ్యాతంబయ్యె ఆరాష్ట్రమునం దెల్లతావుల సర్వర్తుకుసుమ ఫలములు సర్వకాలముండునట్లు రాజు నిర్మించెను హరితుఁడను యదుపుత్త్రుఁడు పితృనాజ్ఞఁ దలందాల్చి సముద్రమునడుమ విరాజిల్లు నాద్వీపమును బాలించెను ఆభాగము నవరత్నస్ఫీతము నారీజనమనోహరము ఆతనిసేవకులు దాశనామమునం బరఁగుదురు వారు నీటమునిఁగి చాలకాలముండి బయలుపడఁగలరు వారివంశము మద్గురమనం బరఁగెను సముద్రమునడుమనుండు శంఖములఁ దీయుట వారికి వృత్తి మఱియు నందుఁగొందఱు ప్రవాళాంజనసంభవములగు సమూల్యవస్తువులను దీయుదురు సువర్ణము నాద్వీపమున దొరకును మౌక్తికములు సమృద్ధములై యుండును జలములఁ గన్పడురత్నజాతు లాద్వీపమున

నున్నయవి మఱెందును లేవని యెఱుంగునది ఆదేశమున నుండు మానవులు నిషాదులు. సముద్రము నోడలచే నెల్లరదాఁటించుచు నుందురు మత్స్యమాంసమే వారికి సాధారణాహారపదార్థమని తెలియందగు విశేషరత్నము లందుదొరకుటంబట్టి రత్నద్వీప మనువిఖ్యాతి నారాజ్యము గాంచెను దూరదేశముల కందలిరత్నాది సద్వస్తువులు నౌకాసహాయమునఁ గొనిపోఁ బడుచుండును కాన వాణిజ్యము మెండుగా సాగుచుండెను హరితుఁ డాద్వీపమున కధిపతియై ధనదుంబోలి యపారధనాధిపతి యయ్యెను

కృష్ణా! ఈరీతి నిక్ష్వాకువంశమునుండి యదువంశము నిర్మింపఁబడియె ఇక్ష్వాకుకులమునుండియే యిది వెడలినదని యెఱుంగందగు దీని నాయదుపుత్త్రులు నల్వురు నాలుగుభాగములుగా నొనరించిరి యదుభూపతియు జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁడగుమాధవునందు రాజ్యమునిచ్చి వయస్సుచెల్లఁగా యోగమహిమమున స్వర్గము నలంకరించెను ఆమాధవునికుమారుఁడు సత్వతుఁడు ఆతఁడు సత్వగుణప్రధానుఁడు, ధర్మాత్ముఁడు నయియుండెను ఆ సత్వతునికుమారుఁడు మహారథుఁడగు భీముఁడు ఆతనివిఖ్యాతిచేతనే సత్వతవంశమెల్ల సాత్వత మనంబరఁగెను. ఆభీముఁడు రాజ్యము చేయుచుండుతఱి శ్రీరామచంద్రుని సోదరుఁడగు శత్రుఘ్నుఁడు లవణాసురుని జంపి యామధువనమును ఛేదించెను ఆమధువనమున్నతావుననే యీమధురానగరము నిర్మింపఁ బడినది శత్రుఘ్నుఁడే యీనగరమును నిర్మించెను రామభరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులపిదప నిరాజ్యమును భీముఁడు గ్రహించి పాలించెను రామచంద్రతన

యుఁడు కుశుఁడు రాజ్యమును బాలింపఁగా లవుఁడనునాతని యనుజన్ముఁడు యువరాజుగ నుండుతఱి భీమునికుమారుఁడగు నంధకుఁడు రాజ్యమును బాలించెను ఆ యంధకునికుమారుఁడు రైవతుఁడు ఋతుడు రైవతతనయుఁడు. పర్వతమూర్ధమున రైవతుఁడు పుట్టినకతమున నాపర్వతము రైవతపర్వత మనుప్రఖ్యాతి నొందెను. ఆ రైవతునికొడుకులలో విశ్వగర్భుఁ డనువాఁడు మహాయశమును గాంచెను అతఁడె రాజ్యమునుబాలింప సమర్థుఁ డయ్యెను ఆవిశ్వగర్భునకు దేవతాకాంతలఁ దిరస్కరించు రూపలావణ్యములుగల మువ్వురు భార్య లుండిరి ఆమువ్వురు నల్వురుకొడుకులం గాంచిరి ఆకుమారులందఱు దిక్పాలకులకు సీడని చెప్పఁదగినవారు వసువు, బభ్రువు, సుషేణుఁడు, సభాక్షుఁడు అని వారిపేరులు వీరందఱు యాదవులనియే పిల్వఁబడిరి వీరి నల్వురచేత నీయదువంశము విస్తృతింగాంచ నొనర్పఁబడినది వీరిపుత్రపౌత్రులం బెంచుకొని పెక్కుమందిరాజులు ప్రజావంతు లైరి

కుంతివిషయమున వసువనురాజునకు వసుదేవుఁడు కుమారుఁ డయ్యెను కుంతియు సుప్రభయనియు నిర్వురుకుమారికలు గల్గిరి కుంతి పాండురాజునకుఁ బత్నియయ్యెను ఆయమ భూమిఁదిరుగు దేవకాంతయే యనవలయు చేదిరాజగు దమఘోషునకు సుప్రభ భార్యయయ్యెను శ్రీకృష్ణా! యవంశచరిత్ర మీవిధమునఁ జెప్పితిని నీకెట్లు తెలియునందు వేమో? పూర్వము శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుఁడు నాకుం దెల్పెను వంశోద్ధారకా! యీయదువంశము భూమియందు నష్టప్రాయమైనది దీనిని బ్రహ్మదేవునింబోలి యుద్ధరింపుము శత్రుబాధలం దొలఁ

గింపుము జయశ్రీనిగాంచి మమ్ము గాపాడుము నీప్రాపున మేమెల్ల బ్రదుకఁగల మనుసమ్మక మున్నయది నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు సర్వభావనుఁడవు నీవు జరాసంధు నోర్వఁగలవు నీప్రాపున మేమెల్ల యోధులమగుదుము జరాసంధుఁడు బలపరాక్రమముల విఱ్ఱవీఁగి రాజేంద్రులమూర్ధములపై నున్నవాఁడు యుద్ధసాధనములు పెక్కు లాతనికడఁ గలవు మేమాయుధములవిషయమై యెన్నిమడుంగులో యతనికంటెఁ దక్కువగ నున్నవారము ఈనగర మింతకుముం దెన్నిమాఱులో శత్రువులముట్టడికిఁ జిక్కినది ఇపుడొక్కదినమైన ముట్టడికిఁ దాళఁజాలదు ఆహారపదార్థములు క్షీణించినవి వంటచెఱకులుకూడ లేవు దుర్గములు సడలియున్నవి పరిఖలు జలసమృద్ధములుగ లేవు. ద్వారరక్షకయంత్రములు శూన్యములైనవి ఇపుడు వీనిని గ్రొత్తగా నిర్మింపవలయును యుద్ధశాలల సంస్కరింపవలయును కంసుఁ డింతకుముందు దీనిం గాపాడుచున్నకతనఁ బ్రజలు రక్షణభారము నతనిపైనిడి హాయిగ నుండిరి ఆతఁడు మృతినొందుట, క్రొత్తగా మాపై నీభారము పడుట, పలుసారులు శత్రువు లీనగరమును ముట్టడించుట, యనుకారణముల నీక నిపురము శత్రుకృతపీడ కోర్వఁజాలదనుట నిక్కము మనబలములు యుద్ధమున శ్రమంపడియున్నవి పెక్కుమాఱులు పోరిపోరి యలసినవి ఇఁక యుద్ధము పొసఁగునేని యీ రాజ్యము ప్రజలతో నశించును ఇందులకు సంశయములు లేవు రాజ్యకాంక్షలుగల దుష్టరాజులు మాకొని యాదవులపై గలవిరోధము నాధారముచేసికొని యోడించిరి ఓడింపఁబడినవారెల్ల రెండుతెగలైరి కాన నైకమత్యము

చెడినది కావున నిపు డేది కర్తవ్యమని తోఁచునో యాఙని చేయుము రాజ్యకాంక్ష గలరాజులచే వంచింపఁబడితిమి జరాసంధభయార్తులమై రాజ్యక్షోభమున పగలఁబోగిలి నగరజనులు మమ్ము భీతులనినిందింపఁ గడుఁగుందియున్న మ మ్ముద్ధరింపుము. శ్రీకేశవా! యాదవులపై రాజులకెల్ల విరోధము కలదు కావున వీరినడుమఁ జిక్కుపడితిమి నీయం దున్న విశ్వాసముచే నా మతమిదియని విన్నవించితిని. మరలమరల విన్నవింప బని లేదు ఇందు సేపని యెట్లుచేయశక్యమో యాఙని యట్లు చేయవలయును ఈ సేన నిప్పనడుప నడుచును మేమెల్ల నిప్రాపున నుండఁ దగువారము ఈవిరోధము నీమూలమునఁ గలిగినది నిన్నుఁ గాపాడుకొనుచు మమ్ముఁ గాపాడుము నాయీ మాటలకు క్షమింపుము అని పలికి యూరకుండెను

ఆర్యులారా! ఈచరిత్రమునుండి విశేషాంశములు నేర్చుకొనఁదగినవి లేవుగాని విచిత్రాంశ మొక్కఁడు గలదు దానిని బరిశీలించుటం జేసి ప్రాచీనకాలమున దేశమర్యాద లెట్లున్న వనునది విశదమగును అది యెఱుంగుటయు ముఖ్యమే అదేదనఁగా వినుఁడు యదువు తన తనయులకు బ్రదుకుమార్గము చూపవలసి యుండెను సంప్రాప్తయౌవను లగుకొడుకులు తండ్రినింగాంచి యొక్కనాఁ డిక మేమెట్లు జీవింపవలయునో ఆజ్ఞాపింపుమా యని ప్రార్థించిరి తండ్రియుఁ బరమానందభరితుఁ డయ్యెను లోకమున మనుజునకు సుఖ మాఱువిధములుగాఁ గలుగును వేఱుమార్గమునఁ గలిగినది సుఖమే కాదు

" శ్లో॥ అర్థాగమో నిత్యమరోగతా చ
ప్రియాచ భార్యా ప్రియవాదిని చ,

వశ్యశ్చ పుత్రోఽర్థకరీ చ విద్యా
షడ్జీవలోకేషు సుఖాని రాజన్"

పుత్త్రులున్నంతనే లాభములేదు వశ్యులుగా నుండవలయు యదుతనయులు నల్వురు సమర్థులు పితృవశ్యులు కావున నాతండ్రియే సుఖవంతుఁ డనవలయును అట్టికొడుకులు లేని తండ్రి సుఖవంతుఁడు కాఁడు యదు వా కుమారులకుఁ జక్క నిమార్గ ముపదేశించెను

"పితృసమో జ్యేష్ఠః"

అన్న న్యాయము ననుసరించి యాతని యువరాజును జేసెను ఇద్దరకుఁ బర్వతప్రాంతముల నగరములు నిర్మించుకొనియుండ నాజ్ఞాపించెను ఒక్కని సాగరద్వీపమును బాలింప ననుమతియిచ్చెను ఎవ్వరి కేపనియందుఁ జమత్కృతియుండునో వారి కా పనినొసంగిన మేలు బలవంతముగా మాఘస్నానము చేయించి నట్లు నిపుణత చూపఁజాలని కార్యమందు బ్రవేశపెట్టుట తండ్రి కే నితరులకేని న్యాయముగాదు యదువు తనకుమారులలో నెవరి కరణ్యవాసమునందును నూత్నరాష్ట్రనిర్మాణమునందును దక్షతగలదో వారినిఁ బర్వతప్రాంతముల నుండుఁడనియెను రత్నపరీక్షాదులయం దిష్టముగలకుమారునకు ద్వీపమును బాలింప నాజ్ఞనిచ్చెను ఇట్లు తెలుంగునఁ జేయుటచే వారెల్లఁ దమచమత్కృతిఁ జూపఁజాలిరి అడవులు ఛేదించి నగరమును నిర్మించి జానపదుల నందుఁ జేర్చుట పూర్వాచారము ప్రజల కందువసియింప ననువగుపద్ధతులు చూపి వారినలరింపఁ జేయుట పూర్వులకున్న యలవాటు ఇప్పుడది మాఱిపోయినది అడవులచెంత నుండువా రరోగులు దృఢకాయులుగ నుందురని పూర్వులు

చక్కనైన నెలుంగుదురు పర్వతప్రాంతములనుండుట వారి కెక్కువ మక్కువ అందు నివసించిన నారోగ్యమును గల్గించు గాలియు సారవంతములగు నాహారపదార్థములు లభించునని యు వానిచే నాయువు పెరుఁగుననియు వారివిశ్వాసము జల సమృద్ధికిఁ గొఱంతయుండదనియు వర్షము లధికముగాఁ గురి యుననియు వా రెఱుంగుదురు గోధనము పూర్వుల కెక్కువ గోక్షీరములఁ ద్రాగుచుండెడివారు భూలోకామృతమని యా వుపాలకుఁ బేరు క్రొత్తఁగాఁ దీసినపాలకుఁ, బీయూషమని పేరు గలదు పాలుకాచి త్రాగుటకన్న నురుగాఱనిపాలు త్రాగుట మేలనియు రోగములు నశించుననియు వా రెఱుంగు దురు ధారోష్ణములని వానింబిలుచుట విన్నారము కదా అట్టిక్షీ రములు ధేనువులు చక్కని పచ్చికమేసిననే యొదవును అందుల కరణ్యప్రాంతముల నివసించుట మంచిదని వా రూహించిరి అడ వులఁ బెంచిన వర్షమునకుఁ గొఱంత లేకుండుటగాక యంమున్న యమూల్యపదార్థములు లభించునని ప్రాక్కాలికజనుల యాశ యము అట్టియాశయము లిక్కాలమున నశించి నగరవాస ము త్తమో త్తమమని భావించుచున్నారు స్వభావసౌందర్యము పర్వతములయందుఁ గలదుగాని మఱెందుగలదు? అట్టివిశేష ములం జూచుభాగ్యము గల్గుట సామాన్యమా? మఱియుఁ బర్వతములయందు మహర్షులుందురు వారిదర్శనము సకలవిధ ముల జ్ఞానదాయకము వారు లోకుల కుపకరింపఁ దిరుగుట కలదు వారిదర్శనము పరమపురుషార్థ మీఁజాలునని నమ్మువా రెక్కుడుసంఖ్యగలవా రుండిరి ఇపుడు వారు కనఁబడక తిరు గుచున్నవారు లోకవృత్తమును దిలకించుచున్నవారు ఎవ్వరై

నను భక్తులు దొరకుదురా భగవత్తత్త్వము నుపదేశింతుమా యని నాలుకలు చాపుచున్నవారు డాంబికులై మేమేమహాత్ము లమని మూర్ఖులు వేషధారులై లోకులవంచించు మాటల పల్కుచుండ మహర్షులౌరా! ఎట్టికట్టడికాలము వచ్చినది యని యచ్చెరువందుచున్నారు కొందఱు మహర్షులపేరులు పెట్టుకొని తోఁచినట్టులు పల్కుచుండ నంతకంటెఁ బామరులు వారలం గొల్చుచుండ నవ్వారిని మఱికొందఱు పూజించుచుండ, వారు తరణోపాయ ముపదేశింతురని మఱికొంద ఱాశ్రయించుచుండ నిశ్చయముగా వీరుమహాత్ములే మనల నుద్ధరించుట కవతరించిరని యింకను గొందఱునమ్మి వారిపాదసేవచేయుచుండ నందఱును మోసపుచ్చితిమికదా మనకంటె మహర్షులు గలరా యని మాడాంబికులు సంతసించుచుండఁ బ్రచ్ఛన్నవేషముల మహర్షులు కలికాల మిట్టిది గదాయని వగచుచుఁ బరమేశ్వరా! ఈపామరుల గాపాడుటకుఁ బాంటె నవతరించి కుమార్గములనుండి వీరిని మరలించి డాంబికుల నోరుమూయించి భగవద్గీతార్థముల నాచరణమునకుఁ దే నియమించి దుష్కృతముల నడఁగించి మానవుల వీరిని గాపాడుమా యని ప్రార్థించుచున్నారు భగవంతుఁడు కలికాలమున నిట్లుండవలసినదేయని యూరకుండఁ దలంచుచున్నవాఁడు ప్రకృతిచెలరేఁగి విచ్చలవిడి విచిత్రసృష్టి నొనరించుచున్నది మాకంటె నుత్కృష్టమతులు లేరని యెల్లవారును దలంచుచుండునట్లు లొనరించి విహరించుచున్నది శ్రుతిస్మృతులు ప్రమాణములు కావనువాదములు ప్రబలుచున్నవి ఎవ్వరికివారె యధికులమనుభావము పెచ్చుపెరుఁగుచున్నది ధర్మకార్యములు కీర్తింగోరియే చేయఁబడు

చున్నవి భగవద్భక్తి యుపన్యాసములయందు వర్తనము చేయు చున్నది కంఠ పారములు చేసినవిషయము లుపన్యసింపఁబడు చున్నది సభలలో భక్తుల మనిపించుకొన నెందఱో ప్రయత్నించుచున్నారు కొందఱు ప్రయత్నింపఁ బూనుచున్నవారు ఇంకను గొందఱు ప్రయత్నింతమా వలదా యని యాలోచించుచున్నారు మీరు ప్రయత్నించిన మేము తోడ్పడుదుమని మఱికొందఱు వాగ్దానము చేయుచున్నారు

మహాశయులారా! కాలమెట్లు మాఱుచున్నదో పరికింపుఁడు ధర్మము లెట్లున్నవో యూహింపుఁడు ధర్మము ననుసరించి వర్షములు లోనగునవి యెట్లు లోకుల కుపకరించుచున్నవో తలంపుఁడు మనుష్యులయాయుస్సు వరుసగా నెట్లుతగ్గుచున్నదో చింతింపుఁడు రోగములు క్రొత్తక్రొత్తపేరుల నెట్లు చెలరేగుచున్నవో పరికింపుఁడు ఆహారనియమ మెంతపాడైనదో చూడుఁడు యోగాభ్యాసము శశవిషాణము నెట్లుమించినదో చూడుఁడు ధర్మప్రవక్తలు తమ రాచరింపనిధర్మముల నెట్లుపదేశించుచుఁ దన్మూలమున ద్రవ్యమునార్జించి ధన్యుల మనుకొనుచున్నారో కనుఁగొనుఁడు హరిదాసుల మర్యాదలఁ గాంచుఁడు వేదాంతుల ద్రవ్యాశ మేరుతుల్య మగుచున్నది సదాచారము లడుగంటుచున్నవి మతధర్మము లేటిపా లగుచున్నవి ధర్మము నుపదేశింపనివాఁ డరుదు ఔరా! కాల మెంత తలక్రిందగుచున్నది నిన్నటియాచారము నేఁడు కానరాదు భగవత్సేవ వాగ్రూపమున నున్నది చెప్పినధర్మములఁదా నాచరింపనివారిసంఖ్య మితిమీఱుచున్నది ఇట్టి మహత్తర కష్టకాలమునఁ దరణోపాయ మేది? భగవన్నామసంకీర్తనమే

దానికి ద్రవ్య మక్కఱలేదు ఇతరులసాయ మక్కఱలేదు ప్రాయశ్చిత్తములు లేదు ఉపవాసములతో బనిలేదు గురువు లుపదేశింప నవసరము లేదు కాలనియమము నాశ్రయింపఁ బనిలేదు ఆశ్రమములు మఠములు రమ్యహర్మ్యములు కావలసినది లేదు శ్రద్ధయొక్కటి యున్నఁ జాలును సకలపాపములను దొలఁగించును సకలపురుషార్థముల నాపాదించును శాంతము నెలకొల్పును జ్ఞానము నుత్పాదించును ఇంత సులభమగు కార్యముచే సకలతపఃఫలములు లభింప నుండ దానిని మానుట న్యాయముకాదు ఎవరు ధ్యానించిన వారికోరికలు తీర్ప శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సంసిద్ధముగ నున్నాఁడు ఎవరును న న్నాశ్రయించువారు కానరారు కదా యని యూహించుచున్నాఁడు తనదివ్యనామసంకీర్తనము చేయువారు దొరకినఁ జాలు నదే పదివేలని కోరుచున్నాడు ఇట్టితరుణమును బోఁగొట్టుకొనుట మనకు ధర్మముకాదు నిశ్చలచిత్తమున నిష్కపట భక్తితో నిర్వ్యాజప్రీతితో శాంతము గలిగి భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణనామమును స్మరింతము శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల ధ్యానింతము పూజింతము ఇంతకంటె మంచిమార్గము వేఱొకటి కానరాదు ప్రకృత మీచరిత్రము నీప్రకరణమున నింతటితోఁ బూర్తి చేయుచున్నాఁడను ఈచరిత్రమును బఠించుటకు ఫలముగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మస్తుతిని బఠింపుఁడు మీఁదిప్రకరణమును ద్వారగాఁ బఠింప నూహింపుఁడు

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

శ్లో॥ మధురైకరసం వపుర్విభోర్మధురావీథిచరం భజామహే
నగరిమృగశాబలోచనానయనేందీవరవర్షతర్షితమ్ ౧౬

పర్యాకులేన నయనాంతవిజృంభితేన
వక్త్రేణ కోమలదరస్మితవిభ్రమేణ
మంద్రేణ మంజులతరేణ చ జల్పితేన
నందస్య హంత తనయో హృదయం ధునోతి ౨౦

కందర్పకండూలకటాక్షబంధీ
రిందీవరాక్షీరభిలాషమాణాః
మందస్మితాధారముఖారవిందాః
వందామహే వల్లభధూర్తపాదాః ౨౧

వయమేతే విశ్వసిమః కరుణాకరమూర్తి కింవదంత్యంగే,
అపిచ విభో తవలలితే చపలతరా మతిరియం బాల్యే ౨౨

మధురిమభరితే మనోభిరామే
మృదులతరస్మితముద్రితాననేందౌ
త్రిభువననయనైకలోభనీయే
మహసి వయం వ్రజభాజి లాలసాస్స్మః ౨౩

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము 3 ఆశ్వాసము

అవతార ప్రయోజనప్రదర్శనారంభమను నేడవప్రకరణము
సంపూర్ణము
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

చెన్నపురి 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము — 1928

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

ఎనిమిదవప్రకరణము.

ఇయ్యది.

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందుఁ బ్రధానాంధ్రపండితుఁడగు
కావ్యస్మృతితీర్థ
జనమంచి శేషాద్రిశర్మచే రచింపఁబడినది.

"వావిళ్ల" ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడినది.

1928

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్త యధీనములు.

విషయసూచిక.

విషయము.		పుట.
కాలయవనుఁడు మథురాపురి ముట్టడించుట.	...	13
ముచుకుందుని పూర్వజన్మవృత్తాంతము.	...	29
బలరాముఁడు వసుదేవాదులకు రాజనీతి నుపదేశించుట.	...	54
బలరామవాసుదేవులు కరవీరనగరముఁ జేరుట.	...	56
రామకృష్ణ పరశురామ సంభాషణము.	...	58
పరశురాముంగూడి రామకృష్ణులు గోమంతపర్వతమున కరుగుట.		68
జరాసంధుఁడు గోమంతమును ముట్టడింప నరుగుట.	...	73
జరాసంధుఁడు గోమంతమును ముట్టడించి యుద్ధము చేయుట.	...	82
రామకృష్ణులు కరవీరపురమున కరుగుట.	...	91
శక్రదేవునకుఁ బట్టాభిషేకము చేసి శ్రీహరి ప్రయాణము చేయుట.		102
రామకృష్ణులు మథురానగరమున కరుదెంచుట.	...	111
బలభద్రుఁడు యమునానది నాకర్షించుట.	...	112
ద్వారకానగర నిర్మాణము.	...	120
గోమత్యుపాఖ్యానము.	...	128
గజగ్రాహములకు శాపవిముక్తి కల్గుట.	...	134
ద్వారకాపురమందలి శంఖోద్ధార తీర్థమహత్వము.	...	140
ప్రభాసతీర్థమహత్వము.	...	144
రత్నాకర రైవతకాచలమాహాత్మ్యము.	...	147
శ్రీకృష్ణుఁడు మథురానగరవాసుల ద్వారకకుం జేర్చుట.	...	157

గృహావృక్షములు, తత్ఫలములు. ... 160
గృహముల నుండఁదగులతలు. ... 163
మథురానగరవాసుల శ్రీహరి ద్వారకాపురికిం జేర్చుట. ... 167
బలభద్రవివాహము. ... 179
శ్రీరుక్మిణీకల్యాణ కథ. ... 194
రుక్మిణి శ్రీహరికిఁ బంపినసందేశము. ... 215
రాజులు కలవరపడుట. ... 242
రాజులు పరస్పరము సంభాషించుట. ... 248
రుక్మిణి కృష్ణాగమనమును గోరి పరితపించుట. ... 257
శ్రీకృష్ణున కభిషేకోత్సవమును జేయుట. ... 265
శ్రీకృష్ణాభిషేకోత్సవము. ... 279
శాల్వుఁడు కాలయవనునికడ కరుగుట. ... 302
కాలయవనుని సమాధానము. ... 318
రుక్మిణీకల్యాణము. ... 320
శ్రీహరి రుక్మిణిని రథమునఁ గూరుచుండఁ జేయుట. ... 324
రుక్మి శ్రీకృష్ణు నెదిరించి భంగపడుట. ... 336
రుక్మిణీకల్యాణమహోత్సవము. ... 350
భీష్మకుఁడు రుక్మిణిని గన్యాదానవిధిచేఁ గృష్ణునకు సమర్పించుట. 357
పార్వతి లోనగుపతివ్రతలు శ్రీకృష్ణు నాశీర్వదించుట. ... 359
ప్రద్యుమ్నకుమార చరిత్రము. ... 268
రుక్మిణీసంతానము. ... 383
స్యమంతకోపాఖ్యానము. ... 384
శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామాదికాంతలం బరిణయం బగుట. ... 406
శతధన్వుఁడు స్యమంతకమణి నపహరించుట. ... 414

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

ఎ ని మి ద వ ప్ర క ర ణ ము.

శ్లో. అస్తోకస్మితభర మాయతాయతాక్షం
నిశ్శేష స్తనమృదితం వ్రజాంగనాభిః,
నిస్సీమ స్తబకితనీలకాంతిధారం
దృశ్యాసం త్రిభువనసుందరం మహ స్తే. ౨౮

త్వచ్ఛైశవం త్రిభువనాద్భుతమిత్యవైమి
యచ్చాపలం చ మమ వాగవివాదగమ్యమ్,
తత్కిం కరోమి విరణన్మురళీవిలాస
ముగ్ధం ముఖాంబుజ ముదీక్షితు మీక్షణాభ్యామ్. ౩౨

అశ్రాన్తస్మిత మరుణారుణాధరోష్ఠం
హర్షార్ద్రద్విగుణమనోజ్ఞవేణుగీతమ్,
విభ్రామ్యద్విపులవిలోచనార్ధముగ్ధం
వీక్షిష్యే తవ వదనాంబుజం కదాను. ౮౮. ఆ. ౧

బాలాయ నీలవపుషే నవకింకిణీక
జాలాభిరామజఘనాయ దిగంబరాయ,
శార్దూలదివ్యనఖభూషణభూషితాయ
నందాత్మజాయ నవనీతముషే నమ స్తే. ౨. ఆ. ౨౮

ఉదారమృదులస్మితవ్యతికరాభిరామాననం
ముదాముహు రుదీర్ణయా మునిమనోంబుజామ్రేడితమ్,
మదాలసవిలోచనవ్రజవధూముఖాస్వాదితం
కదాను కమలేక్షణం కమపి బాల మాలోకయే. 3. ఆ.౧౧.

మహాశయులారా! శ్రీ కృష్ణావతారతత్త్వమున సప్తమ ప్రకరణమునఁ బరబ్రహ్మ మొనరించిన విచిత్రకార్యములఁ దెలుపు పవిత్రతరకథలఁ బఠించి కృతకృత్యుల రైతిరి. ఆ ప్రకరణమునందు సనత్కుమార శ్రీకృష్ణసంవాదము, నందునకు హరి దుర్గాస్తోత్రము నుపదేశించుట, మఱియు నందునకు వర మొసంగుట, ఉద్ధవుని గోకులమున కనుపుట, శ్రీహరి గోకులమునకుం బోవుట, రాధామాధవసంవాదము, ఋభుమునికి ముక్తినొసంగుట, నారదచరిత్రము, బలరాముని యద్భుత కార్యములు, శ్రీరామకృష్ణులకు నుపనయనము, వారు విద్య నభ్యసించుట, మృతపుత్త్రుని దెచ్చి గురువునకు వారు సమర్పించుట, జరాసంధుఁడు మధురపై కిరాఁగా వానిఁ బాఱఁదోలుట, ముచుకుందాదుల యుత్పత్తి యనుగాథలు ప్రధానములు. వానిం బఠించుతఱి నింతింతనరాని మానసోల్లాస ముదయింపక మానదు. భ్రమరగీతలు పఠించునపుడు, వారిభావము కామోద్దీపకమా జ్ఞానోద్దీపకమా యని విమర్శింపఁదగినది. అట్టిగాథలం బఠించునపుడు చిత్తము నేకాగ్రత నొందఁజేసి భగవంతుని మహిమము నెఱుంగఁ బ్రయత్నింపవలయునే గాని సామాన్యార్థమును దెలిసికొని పండ్లిగిలింపరాదు. వా రుపయోగించినపదము లెట్టివి? అవి కాముకు లుపయోగించునట్టివియా, కేవలజ్ఞాను లుపయోగించునట్టివియా, యని విమర్శింపవలసి

కుండును. రాధోద్ధవసంవాదము, రాధిక యుద్ధవునకు జ్ఞానో
దేశ మొనర్చినవిధమును బరీక్షింపఁగా మానసము మహా
ందసాగరతరంగరంగమున నాట్యము సల్పఁగలదు. దుర్గా
స్తోత్రరాజమును శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే నందున కుపదేశించుటం
నాడఁగాఁ దనమాయయే దుర్గాదినామముల విఖ్యాతినొందు
నియు, ఆమాయాదేవి నాశ్రయించి యుపాసించి పూజించి
గ్యానించినఁగాని స్వదాసత్వమును భక్తులు పొందఁజాలర
యు, శక్తి నుపాసింపనివాఁడు ముక్తిపదప్రాప్తి కశక్తుఁడగు
నియుఁ గావున మహామాయను దప్పక యుపాసింపఁదగునని
ను, సర్వమతములకును మాయోపాసనము సామాన్యధర్మ
నియుఁ, దదుపాసనావిషయమున నభిప్రాయభేదములుండ
వకాశమే లేదనియుఁ దెల్లమగును. త్రిమూర్తులు మాయా
తులు గారనియుఁ దదిచ్ఛామాత్రకల్పితులనియు సృష్టికి
ఁబడినవా రెల్లఁ దత్కల్పితులేయనియు నామెకు భగవంతు
తో నవినాభావసంబంధము గలదనియు, దాని నెఱుంగక
గ్గోరణవెం జూపి వాదించుట కేవలాజ్ఞానఫలమనియు విస్పష్ట
గును. మాయోపాసకులనఁగా భగవదిచ్ఛాశక్తిని బ్రార్థిం
వారు భగవత్పాదారవిందదాస్యమునొందఁ బాత్రులగుదు
ని భగవంతునిభావమని పొడకట్టెడిని. మఱియు దేవతాభేద
ులు కర్మానుభవములకుఁ దగినట్లు కల్పితములనియు, వానిని
ట్టుకొని తారతమ్యముగలదని కలహించుట పనిలేనిమంగలి
ల్లితలగొఱుగుట యనుసామెత కుదాహరణమువంటి దగు
నియు బుద్ధిమంతులు గ్రహింపవలసిన సారము. ఇట్టికథలు
రాణములలోఁ గనఁబడఁగా వానిని దూషించుటయే గాక

యవి రాజసతామసపురాణములలో నొకదానియందుఁ జేరు నని కొందఱు వాదింతురు. దీనికంటె హఠవాదము లోకమున నింకొక్కటి యుండదు. స్కాందాదులు తామసపురాణములే యగుచో నందుండి శ్రీమన్మధ్వాచార్యులుగారు ప్రమాణములఁ జూపుట యేలొకో తెలియఁజాలకున్నాఁడను. కావలసినపుడు ప్రమాణములై తక్కినయెడల నప్రమాణములే యైనచో నావాదమునకు విలువలేదని నా భావము. భగవంతుని కళయే యొక్కొక్కనికై యొక్కొక్కరూపమును దాల్చు ననియు, భగవత్తత్త్వ మొక్కటియేయనియు నదిగానిది బ్రహ్మాండజాలముల లేనేలేదనియు నెఱుంగుట జ్ఞానిలక్షణము. దేవతాభేదములఁ గల్పించుట భక్తునిలక్షణముగాదని యిటఁ దేలిన సారతరాంశము.

ఉపాసకుఁడు తన యుపాస్యదేవతను భగవంతుఁడుగాఁ బ్రపంచములన్నియుఁ దన్మయములుగా నుపాసించుట విధి. అనఁగా భగవద్భిన్నము లేదని భావము. నామరూపాదులు కల్పితములు. నిర్గుణబ్రహ్మమును సగుణముగా నుపాసించుట సన్మార్గము. నామరూపాదులు లేక సర్వవ్యాపకముగా నుపాసించుట యనఁగాఁ దాఁ జూచుపదార్థములఁ దన్మయములుగాఁ గాంచుట సర్వసమత్వముగల యోగీంద్రుని లక్షణము. అది యెల్లరకు సాధ్యముకాదు. కావున నొక్కరూపము, ఒక్కనామము, ఒక్కస్థానము నున్నయట్లు కల్పించుకొని ధ్యానించుటయే యుపాసన యనంబడును. కల్పించుకొన్న రూపములయందు నుత్తమమధ్యమాధమవ్యవస్థ కెట్లవకాశముకలదో నే నూహింపఁ జాలకున్నాఁడను. నామరూపాదులు కల్పితములే

కావు. ఆయాలోకములు గలవు. అందే భగవంతుఁ డుండును. ఇతరత్ర భగవంతుఁడు లేఁడు. అన్నచో భగవత్తత్త్వ మెఱుంగఁజాలనివారే వీరని చెప్పుటకంటె వేఱొక్కమాట చెప్పనవసరము లేదు. వారితో వాదించుట వృథాకాలక్షేపముగాని ఫలము లేదు. అనఁగా వారికది భక్తజన్మములలోఁ దొలిజన్మము. ఇంక నిట్లు వాదించుచుఁ బెక్కుజన్మముల నెత్తినఁగాని యీ వాదము నిరర్థకమనియు, దీన సారములేదనియు వా రెఱుంగఁజాలరు. ఏజన్మమున భగవంతుని దివ్యతేజస్స్వరూపమున నున్నది, భగవదంశము కాని దీబ్రహ్మాండముల నేదియు లేదు, భగవదుపాసనయనఁగా దానితత్త్వ మెఱుంగుటయే, ఇంకను దనకుందోఁచు పదార్థములెల్ల భగవన్మయములుగాఁ దోఁచుటయే, అను బుద్ధికుదురునో అదియే కడపటిజన్మము. తప్పక యతనికి భగవదనుగ్రహము కల్గును అతఁ డాజన్మమున భగవదిచ్ఛాశక్తి యనుప్రకృతి నుపాసించియే కాలము గడపును. ఆమహామాయ యాతని యజ్ఞానాంధకారమును దొలఁగించి భగవత్తత్త్వము గనఁబడఁ జేయును. ఒక రుపదేశింప నక్కఱ లేదు. తనంతన లభించును. ఈవిషయమును శ్రీరామానుజాచార్యులవా రెఱింగిరి. శ్రీదేవిద్వారా శ్రీమన్నారాయణమూర్తికరుణకుఁ బాత్రులు కావలసినదే కాని వేఱుమార్గము లేదనిరి. శంకరాచార్యులువారుగూడ నీవిధము నే యుపదేశించిరి. స్వమతము నుపాసనావిషయమై తెల్పుచు విగ్రహారాధన మత్యల్పఫలప్రదమని నిరూపించి సమయమత ముత్కృష్టమని బోధించుచు స్వకృతసౌందర్యలహరియందు నూఱవశ్లోకమునందు,

శ్లో. ప్రదీపజ్వాలాభి ర్దివసకరనీరాజనవిధి
స్సుధాసూతేశ్చంద్రోపలజలలవై రర్ఘ్యరచనా,
స్వకీయైరంభోభిస్సలిలనిధిసౌహిత్యకరణం
త్వదీయాభిర్వాగ్భిస్తవజననివాచాంస్తుతిరియమ్.

అని స్వాభిప్రాయమును దెలిపిరి. మహామాయాదేవీ! భగవదిచ్ఛాశక్తీ! నీవుకల్పింపని దీలోకముల నేదియు లేదు. మేము చేయుపూజలన్నియు నీవు కల్పించిన వస్తువులచేతనేగాని క్రొత్త వస్తువులచేఁ గాదు. నీవిచ్చిన వాక్కుచేతనే యీస్తుతి నొనరించితిని, అని తెల్పిరి. ఔరా! శంకరాచార్యా! ఎంతటి తత్వజ్ఞుఁడవయ్యా! నీ యొక్కొక్కమాటయు వేదసారముగదయ్యా మహానుభావా! రామానుజాచార్యా! నిక్కముగా శాక్తుఁడవన నీవే. భగవత్తత్త్వము నెఱింగిన ధన్యుఁడవు. శక్తి యన భగవదిచ్ఛయని తెల్పి నీజన్మము కృతకృత్యత నొందఁజేసికొంటివిగా మహాత్మా! నామములు కల్పితములని యెఱింగితివి. ఏనామమున నాపరదేవిని బిల్చిన నోయని పల్కునని స్వానుభవమున నెఱింగితివి. ఏరూపమునఁ బూజించినను ఆ సర్వేశ్వరున్యకుఁ జేరునని గ్రహించితివి. పురాణపూరుషునికరుణకుఁ బాత్రుఁడవు గనుకనే నిర్భయముగాఁ దత్వము నెఱిఁగించితివి. ౩లో నున్నదానిని దాఁచి నోట మఱొకలాగునఁ బల్కుండు కపటాచారుల దూరముచేసితివి. సెబాసు. మెచ్చవచ్చు. నీభక్తి యోగులకేని నుత్యము. పామరుల కనుష్ఠానార్హము.

రాధ యుద్ధవున కుపదేశించినవిషయము పరిశీలింపఁదగినది. ఆమె కాలస్వరూపము నెఱింగించెను. దాన నేమిలాభ

మని కొందఱూహింతురు. అది పొరపాటు. దాన గ్రహింపఁ దగినవిషయ మొక్కటియే. కాలమెట్లు విభక్తముకాకున్నను వ్యవహారార్థము మనము దానిని విభజించుకొని పెక్కుపేరులు దానికింబెట్టి లోకవ్యవహారము సాగించుచున్నామో అట్లే భగవత్తత్వము నానారూపములుగాఁ బరిణమించి లోకవ్యాపారమును సాగించుచున్నదన్న నమ్మకముగల్గినచో దేవతానింద దూరమగును. కాలమఖండమైనను ఖండముగాఁ గావింపఁబడి నదో యట్లే యఖండభగవత్తత్త్వము బహువిధరూప నామ ధేయములుగా వెలసినట్లు భక్తుఁడు భావించుకొనును. దాన నీ విభాగము కల్పితమేగాని వాస్తవముగాదని స్పష్టమగు. ఈ విషయము త్రికరణశుద్ధిగాఁ దోఁచినప్పు డట్టిమానవుఁ డెవరిని దూషింపఁగలఁడు? ఎవరిని దూషించినను బరతత్త్వమును దూషించినట్లే యగుంగదా. ఈపాటివిశ్వాసము భక్తునకు లేనిచో నిఁక నతఁ డాతత్త్వము నెట్లుపాసింపఁగలఁడు? తరణోపాయము నెట్లు కనుఁగొనఁగలఁడు? ఇట్టిసంశయములు పెక్కులా రాధోపదేశఘట్టమును బఠించి తదర్థమును గ్రహించినఁ దొలఁగుననుట నిశ్చితము.

ఇప్పట్టున నొక్కప్రశ్నము రాకమానదు. భగవంతుఁ డొకఁడుకలఁడని యంద అందురు. ఎక్కడనుండునన్న సర్వత్ర యనుటకన్న వేఱొకమాట పలుకఁజాలరు. అదియే శక్తి దాని నుండి లోకము లుద్భవిల్లినవి. ఇన్నిలోకములు,ఇన్నిప్రాణికోటు లుత్పత్తిల్లినవి. ఇవన్నియు నెందు లీనమగును? ఆయవస్థయం దవి యెట్లుండును? భగవంతునియం దిమిడియుండుననఁగా జీవకోటు లుగానుండునా, ఆ తేజస్సులో గలిసిపోవునా? కలిసిపోవుననిన

మరల వానికి సృష్టిలో హీనతనువు రాఁ గారణమేమి? అని. ఈ ప్రశ్నమునకు సమాధానము చెప్పుటకే యిన్ని శ్రుతులు పురాణాదులు కంకణము కట్టుకొన్నవి. కాని పరస్పరభేదము లేకుండ నేకరీతిగా నవన్నియుఁ జెప్పఁజాలకున్నవి. ఈ ప్రపంచములు శాశ్వతములందుమా "ఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ" యను శ్రుత్యర్థము మిథ్యయనవలసి వచ్చును. అనుటకు నోరాడునా. క్షణభంగురమగు దీనిని శాశ్వతమనుట వెఱ్ఱితనముగాదా. మాఱుచుండునని యంద తెలుంగుదురు. స్వర్ణము కటకకుండలాదులుగా మాఱినను బదార్థ మొక్కటేయైనట్లు మార్పునొందినను వస్తువు చెడదుకదాయని కొంద ఱాక్షేపింతురు. వీరి నమ్మించు టెట్లు? ప్రళయమున నన్నియు నొకతత్త్వమునందే యిమిడిపోవునందమా సృష్టియందు "ధాతా యథా పూర్వ మసృజత్" అన్న శ్రుతివాక్యము వ్యర్థమగును. పూర్వ మున్నట్లనఁగా నీ భూతజాలములన్నియు నొకచో బీజరూపమున నుండుననియు, సమయము రాఁగాఁ గర్షకులు బీజములఁ జల్లినట్లు సృష్టికర్త వారివారికర్మానుసారము వారివారిం బుట్టించుచుండుననియుఁ బై శ్రుతిభావము కదా. దీనింబట్టి స్వస్వకర్మానుసారము మరల ‥తకోటి పుట్టువుంగాంచునని యంగీకరింపవలయుఁ గదా. ‥ంక నెట్లీవాదము తుదముట్టునాయని యెంతును దీనిందడవుట సముద్రమున కేఁతము వేసినట్టిదగును. మానుదమన్నదియు న్యాయముగాఁ గనఁబడదు. కర్మ మనాదియని యంగీకరింపవలయు. కర్మము బ్రహ్మస్వరూపమనియు నంగీకరింపవలయును. గర్మఫలానుభవము తప్పదనియు నంగీకరింపవలయును.

పరతత్వ మొకజ్యోతిస్సు. దాని ప్రతిఫలనముచేతనే యెల్లవస్తువులు చేతనముం గాంచును. అగ్నియం దుష్ణగుణ మెట్టిదో, చంద్రచంద్రికల కెట్టిసంబంధమో, జలశీతముల కెట్టి బంధుత్వమో, పరతత్వమునకుఁ బ్రకృతికి నట్టియనుబంధము కలదు. పై వెట్లు వేఱుచేయ నెవరికేనశక్యములో యట్లే ప్రకృతిపురుషులకు వేఱుస్థితికల్పించుట బ్రహ్మాదులకేని శక్యముగాని పని. అగ్నినుండి విస్ఫులింగము లెగురును. కొన్ని రూపముల డంగ నశించును. కొన్నిచల్లారి బొగ్గు లనఁబడును. ముక్తులగు జీవులు భగవంతునియందు విలీనులగుదురు. కర్మశేషముగల జీవులు కర్మానుగుణమగు రూపమును దాల్చి ఫలముల ననుభవించి సత్కర్మానుష్ఠానమునం జేసి ముక్తులగుదురు. ఈసంసార మనాదియని పేరుపొందినది. దీని కాద్యంతములు కలవనుట శక్యము గానిపని. కావున దీనినంతయుఁ బరికింపఁగా భగవత్కళావిరహితమైనది లేదనిమాత్రము పొడకట్టుచున్నది. అనాది సంసారమున నంతమిట్టిదని కల్పించుట వెఱ్ఱితనము. భక్తుఁ డింతే మాత్రము గ్రహింపందగును. ఇంతకంటెఁ బొడవుగా నాలోచించిన నేదియుఁ దోఁపకుండుటయే గాక క్షణమాత్రజీవనము వ్యర్థముచేసినట్టులు నగు. ఒక్కనియాయుష్కాలమున నిర్ణయింప వీలులేనివిషయ మిది. భగవత్తత్వము నారాధించుట క్షేమముగాని యిట్టివిషయముల విచారించుచుఁ బ్రొద్దుపుచ్చి వెసుక చింతించుట యవివేక మగును. కావున భగవద్భక్తి నాధారము చేసికొని సంసారసాగరమును దరించి భగవత్పాదారవిందముల దర్శింప భక్తుఁడు గోరుచుండవలయును. లయముకాఁగా నించేమియుండునని కొందఱును, మనభూముల

హద్దులు పోవుగదాయని కొందఱును, మనయిల్లు సౌధముకాని నశింపకున్న మరలసృష్టికాఁగా వచ్చి మనయింటిలోనే యుండ నగునుగదా యని మఱికొందఱును, ఇంతకాలము పైపూఁత లేకున్న చెడిపోవకుండునాయని యింకను గొందఱు నాలోచించు చెట్టిదో యిట్టి వెఱ్ఱిచర్చలను జేయుటయు నట్టిదే యని నా భావము. నే నింతదనుకఁ జూచివచ్చితిని. అక్కడిస్థితి యిట్లున్నది. మన మిత్రులు పోయిన వాఁడు లుండవు. నేను బిలుచుకొనిపోవ సిద్ధముగనున్నాఁడను. రండని పిలుచువాఁడొక్కఁడుగానరాఁడు. ఈశ్రుతియం దిట్లున్నది. ఈస్మృతి యీయర్థమును దెల్పును. ఈపురాణ మీభావమును బోధించెడిని. ఈయితిహాస మిట్లని శాసించినదని చెప్పువారే కాని మోక్షమండపమున కిన్ని స్తంభము లున్నవి, స్తంభముల నానుకొనికూర్చుండిన హాయిగానుండును, లోపలనుండి యిన్నిగడియలకు భగవంతుఁడు గరుడవాహనమో నందివాహనమో హంసవాహనమో మఱెద్దానినో యెక్కివచ్చును, భగవంతుఁడు రాఁగా మనము లేచి నిలుచుండవలయును. లేవకున్న భటులు చర్మకశలం గొట్టుదురు, ఇంతకర్పూరము వెలిఁగింపవలయుననియు నిన్ని మాఱులు దండప్రణామములు సమర్పింపవలయుననియుఁ దెల్పువా రొక్కరును గనఁబడలేదు, మతస్థాపకు లందఱిట్లే యింకొక్కదానిని ప్రమాణముగాఁ జెప్పినపుడు వారిమాటల నన్నింటిని గలిపి మనకు శక్యమగునంతదనుక నాలోచించి సత్కార్యము లొనరించుచు నసత్కార్యముల వదలుచు భగవంతు నారాధించుచుఁ బెద్దల నాదరించుచుఁ బిన్నలఁ బ్రేమించుచు శాస్త్ర

ములఁ బఠించుచు దాంభికుల విసర్జించుచు హితమును సంగ్ర హించుచు నహితమునకు దూరముగానుండుచుఁ గాలము పు చ్చుటకంటె మంచిమార్గ మొక్కండును గానరా కున్నది. ఎవ రి నాక్షేపింపను వలనుపడక యున్నది. కావున సులభమగునది యు, నితరసహాయమును గోరనదియు, ద్రవ్యమక్కఱలేనిదియు భగవత్సేవయే. జపయజ్ఞమే. సజ్జనగోష్ఠియే. సద్గ్రంథపఠనమే. ఇంతకంటె నీలోకమున నల్పాయువు గలమనుష్యులకు వేఱు మార్గము తరణోపాయమును జూపునది కానరాదు. ఈభేదము లలో నేదాని కలవాటుపడినను బరమతదూషణమున కవకా శము లేదు. పరదేవతానిందకుఁ జోటులేదు. కపటాచారము లకు ననుకూలము లేదు. డంబముగానుండుటకు సమయము లేదు. పరులవంచింప మార్గములేదు. కావున నీమార్గమున నడువ నిశ్చయింతము. శ్రీకృష్ణపరమాత్మను సేవింతము. తన్నా మమును జపింతము. శ్రీకృష్ణధ్యానమున మదినిలుపననుగ్రహిం పుమా యని రాధాదేవి నభ్యర్థింతము. తత్కారుణ్యముం బాత్రుల ముగాకయున్న శ్రీహరిఁగొలువ నవకాశము లేదు. కావున ననాదిదంపతులై ప్రకృతిపురుషు లనంబరఁగిన రాధామాధవుల భజింతము. సంసారసాగరము గోష్పాదపంతత దగును. ఇది సత్యము. సత్యము. సత్యము.

మహాశయులారా! మూలసూత్ర మొక్కటియే. భగ వన్నామసంకీర్తనము, తత్పాదసంసేవనము, తద్ధ్యానపఠనము, అను నీమూఁడును మనుజులకు నవశ్యకములని. ఈమూఁడును సాగినఁగాని భక్తి స్థిరతఁగాంచదు. కావున నప్పనికిం గడంగు

దము. శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున నేఁడవప్రకరణమునఁ జదివిన గాథల మది నిలిపియుందురు. ఇంక నెనిమిదవప్రకరణమును బఠింపవలయు నింతదనుక శ్రీకృష్ణమూర్తి తనయవతారఫలమును విశేషించి చూపఁదలంపలేదు. ఈప్రకరణమున నాకమనీయమూర్తిచరిత్రము లావిషయమును బోధించును. కాన శ్రద్ధమైఁ బఠింప నదుముకట్టుఁడు. జరాసంధుఁడు మథురానగరమును దండెత్తి యొక్కుమ్మడిగా మ్రింగఁబూని పదునేఁడు పర్యాయములు భగ్నాశుఁ డయ్యెను. పదునెనిమిదవపర్యాయమహాబలములం గూడి రాఁ బ్రయత్నము చేయుచుండెను. ఆమీఁదిచరిత్ర మీప్రకరణమునఁ జదువందగును. ముచుకుందాదులకథలు మహానందకరములు గావున వాని నోపికమైఁ బఠింపందగును. ఇఁకఁ గథారంభము చేయఁదలంచుచున్నాఁడను. గతప్రకరణమున వ్రాయఁబడిన ముచుకుందాదుల యుత్పత్తిచరిత్రమునుమాత్రము మఱువకుఁడు. సకలపాపక్షయార్థ మొక్కపర్యాయము శ్రీకృష్ణ వినుతిశ్లోకమును బఠింపుఁడు. మనస్సును దత్పాదారవిందముల నిలుపుఁడు. శ్లోకార్థమును దద్రూపమున నిముడునట్లు చేయుఁడు. దాన మహానందము కలుగును.

శ్లో. రాధా మోహన మందిరాదుపగత శ్చంద్రావలీ మూచివాఁ
రాధే క్షేమ మయేఽస్తి తస్యవచనం శ్రుత్వాహ చంద్రావలీ,
కంప క్షేమ మయే విముగ్ధహృదయే కంసః క్వదృష్టస్త్వయా
రాధాక్వేతి విలజ్జితో నతముఖస్మేరో హరిః పాతువః.

3 అ. ౧౦౬.

కాలయవనుఁడు మథురాపురి ముట్టడించుట.

* ఆర్యులారా! ముచుకుందుని జన్మవృత్తాంతము హరివంశమునుండి వ్రాయఁబడినదాని నేడవప్రకరణమునఁ జివర భాగమునఁ బఠించితిరి. యదుభూపాలకునకు నాగకన్యకయందుఁ గలిగినట్లు గలదు. భాగవతమునందు మాంధాతృపుత్త్రుఁడు ముచుకుందుఁడని కానంబడియెడిని. ఇంతటివిరోధము నెట్లు పరిహరింపఁదగునని ప్రశ్నింపక మానరు. కాని కాలయవనుని వధించిన ముచుకుందుఁడు హరివంశమునఁ బేర్కొనిన ముచుకుందుఁడు కాఁడేమో యని కొందఱందురు. ఇదియే కొంతవఱకు మనస్సునకు సరిపడియుండును. ఇట్లు సమాధానముచేసికొని పైకథ పఠించిన మేలు. భగవద్విషయమున కీయల్పభేదములు బాధకములు గావు. కావున నల్పముల ననల్పములుగా భావించి పెనఁగులాడక కథాసారమునఁ గలతరణోపాయమార్గము నెమకుట భక్తులపని. రంధ్రాన్వేషణతత్పరులు పనిలేని

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౦ వ స్కంధము ఏఁబది, ఏఁబదియొకడవ యధ్యాయములనుండియు, బ్రహ్మపురాణము ఎనుబదినిమిదవ యధ్యాయమునుండియు, విష్ణుపురాణము పంచమాంశము ఇరువదిమూఁడవ యధ్యాయమునుండియు, గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము రెండవయధ్యాయమునుండియు గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది. ఇందు ఈషద్భేదములుగా నుండు విషయములందుఁ బురాణభేదములఁ బాటింపక భాగవతము ప్రధానముగాఁ గైకొని వ్రాయఁబడుననియు నెఱుంగుట సముచితము. ముచుకుందోత్పత్తియందు హరివంశమునఁ గలవిషయమునకు భాగవతమునఁ గలవిషయమునకుఁ గలభేదము దుర్నివారము. కావున నట్టివిషయములందు నా యపరాధ మేమియుంలేదని విన్నవించువాఁడను.

మంగలివంటిపని చేయఁబూనువారు పెక్కం్రడు గలరు. వారికిఁ గావలసినది కాలక్షేపమే. సాధువులకు వలయునది తరణోపాయము. ఈరెండింటికి స్వర్గమర్త్యముల కున్నంతదూరము గలదు. కావున భక్తుల కట్టి భేదవిమర్శ మక్కఱలేనిది. ఎవరినైననేమి ముచుకుందుఁ డనురాజును భగవంతుఁడు దర్శనమిచ్చి కృతకృత్యునిఁ జేసెను. అనువిషయము సాధుమానసులకు భక్తిమార్గమూనుచో నవసరము. అంతియకాని యీ ముచుకుందులలో నెవరు కాలయవను నడంచెను? ఈతఁ డే కాలమున జనించెను? ఇంతకాలము జీవింప మనుజుల కధికారము గలదా? బ్రదుక శక్యమా? పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము ననుసరించి (సైన్సు) మనుజునియెమ్ముకలు నూఱువత్సరములకుఁ జెడునుగదా. అను నిట్టి ప్రాద్దుపోనిమాటలతో నక్కఱయుండదు. ఆయుర్దాయమున నొకక్షణమైన వ్యర్థముగాఁ బుచ్చరాదు. హరిస్మరణప్రభృతికార్యములతో నా కాలమును బుచ్చుట తరణోపాయమని సాధువులభావము. విమర్శించినను దెలియ శక్యముగాని విషయములఁ గాలముపుచ్చుచు నాప్రసంగమేమో పురుషార్థమనుకొనుచు సంతసించుమహాత్ములతో వాదము భక్తులకువలదు. అందఱుఁ దరింపఁజేయ శక్యముకాదు. భగవత్కథలఁ గొందఱే పఠింతురు. అందుఁ గొలఁదిమందియే వాని మది నిలుపుకొందురు. అందును గొలఁదిమందియే భగవత్సేవాతత్పరు లగుదురు. అంతియగాని భగవంతుఁ డేయూరనుండును? ఉన్న ట్లేశాసనమునఁ గలదు? చూపుమని ప్రశ్నించి ప్రశ్నించి సభలలోఁ దమవాగ్ధాటి నుపయోగించి యుపయోగించి బల్లలు గ్రుద్ది గ్రుద్ది సభనుండి వినంబడు కరతాళధ్వనుల

నారదమునీ! నీవు వచించినవాఁ డెంతవాఁడు? ఏరీతి విహరించును? అతనిమిత్రు లెవరు? దోస్సారము గలదా? విశేషించి కయ్యములు సలిపెనా? రణరంగమున నాబాహుశౌర్యమునకుఁ దాళఁగలఁడా? శూరుఁడనన్న గర్వము గలదా? అని ప్రశ్నించెను. నారదముని త్రికాలవేత్త. వీని కాయువు సమీపించి యిట్లడుగుచున్నవాఁడు కదాయని యూహించి మఱింత యాగ్రహంబుఁ గల్పింపనెంచి యిట్లు బదులుచెప్పెను. కాలయవనా! ఏమి చెప్పుదును? ఆయాదవవీరునిమహాత్మ్య మద్భుతము. వినుము.

సీ. నీలజీమూతసన్నిభశరీరమువాఁడు
తామరసాభనేత్రములవాఁడు
పూర్ణేందుబింబంబుఁ బోలెడిమోమువాఁ
డున్నతదీర్ఘబాహువులవాఁడు
శ్రీవత్సలాంఛనాంచితమహోరమువాఁడు
కౌస్తుభమణిపదకంబువాఁడు
శ్రీకరపీతకౌశేయచేలమువాఁడు
మకరకుండలదీప్తిమలయువాఁడు

తే. రాజ యింతింతవాఁ డనరానివాఁడు
మెఱసి దిక్కులనెల్లను మెఱయువాఁడు
దెలిసి యేవేళలందైనఁ దిరుగువాఁడు
పట్టనేర్చినఁగాని లోఁబడనివాఁడు.

అని యనేకభంగుల వర్ణించి చెప్పెను. ఈపద్యమునకు మూలము మహాకవి భక్తి యే పుస్తకమున నొక్కమాటయైనఁ గానరాదు. కాని యొక్కొక్కపదమునందును శ్రీకృష్ణుఁడు భగ

మించెను. కరములయం దొక్కయాయుధమైనను లేదు. ఒక్క సేవకుఁడైన వెంటలేఁడు. నగరద్వారము నిర్గమించి కాలయవను నభిముఖుఁడై శ్రీరాధామనోహరుఁడు విలాసగమనంబున వెడలెను.

క. విభులగు బ్రహ్మప్రముఖుల
కభిముఖుఁడై నడవకుండునట్టి గుణాఢ్యుం
డిభరాజగమన మొప్పఁగ
నభిముఖుఁడై నడచెఁ గాలయవనున కధిపా.

అను పోతనగారి భక్తిభావము వేయినోళ్లఁ గొనియాడఁ దగి శిరోధార్యముగ నున్నది. అత్తఱి నాసేనలం గలవారెల్ల వీఁ డెవ్వఁడై యుండునా యని యూహింప సాగిరి. కొందఱు యుద్ధము చేయఁజాలక మనయేలికను దర్శింప వచ్చుచున్న జాడ తోఁచెడి ననుకొనిరి. కొంద ఱిందేమో మోస మున్నది. భీతుఁడుగా నీతఁడు కానరాఁడు. ముందుముం దీతనికృత్యము తెలియఁగలదని గుసగుస లాడఁజొచ్చిరి. మఱికొంద ఱితఁడు కాలయవనునికడ కరిగి శరణాగతత్వము గనఁబఱచి యేమో మోసము చేయఁబోవుజాడ కనఁబడుచున్న దని పలుకసాగిరి. ఇట్లు పలువురు పలుభంగులఁ బలుకుచుండునంతలో శ్రీహరి కాలయవనున కభిముఖముగాఁ గొంతదూరము పోయెను.

గలుపవలయుననుగాన నట్లు వ్రాయఁ దలంచితి నని విన్నవించెదను. ఇంతియ గాక ద్వారకానిర్మాణమునఁ బెక్కువిషయములు వ్రాయవలసియుండును. చాలగ్రంథమగును. ఇదియుం నొకహేతువుగా నిట వదలితి ననియుం నూహింపందగు.

అత్తఱిఁ గాలయవనుఁ డామహనీయమూర్తిం గాంచెను. ఈ ఘట్టమున శ్రీభాగవతశ్లోకములు వేదతుల్యము లనం దగు.

శ్లో. తం విలోక్య వినిష్క్రాంతముజ్జిహానమివోడుపమ్
దర్శనీయతమం శ్యామం పీతకౌశేయవాససమ్
శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభాముక్తకంధరమ్
పృథు దీర్ఘచతుర్బాహుం నవకంజారుణేక్షణమ్
నిత్యం ప్రముదితం శ్రీమత్సుకపోలం శుచిస్మితమ్
ముఖారవిందం బిభ్రాణం స్ఫురన్మకరకుండలమ్
వాసుదేవో హ్యయమితి పుమాన్ శ్రీవత్సలాంఛనః
చతుర్భుజో ఽరవిందాక్షో వనమా ల్యతిసుందరః
లక్షణై ర్నారదప్రోక్తై ర్నాన్యో భవితు మర్హతి
నిరాయుధశ్చలన్ పద్భ్యాం యోత్స్యేఽనేన నిరాయుధః.

ఈయమూల్యశ్లోకముల కేలోకో తెనుఁగున మహాకవిపోతన యొక్కపద్యమునే వ్రాసెను దానిం గాంచుఁడు.

మ. వనజాతాక్షుఁడు సింహమధ్యుఁడు రమావక్షుండు శ్రీవత్స
లాం, ఛనుఁ డంభోధరదేహుఁ డిందుముఖుఁ డంచద్దీర్ఘ బా
హుండు స, ద్వనమాలాంగదహారకంకణసముద్యత్కుండలుం
డీతఁ డా, ముని సూచించిన వీరుఁ డౌ ననుచు నమ్మూ
ఢుండు గాఢోద్ధతిన్.

ఇంతకంటె వేఱొకపద్యమేని వచనమేని గానరాదు. కాలయవ నుని చూడ్కులకుఁ గనఁబడినపు డింతమాత్రమే చాలునని తృప్తిపడెనో తెలియఁజాల కున్నాఁడను. దీనితర్వాత ననవస రముగా నొకసీసపద్యమును వ్రాసిరి. కవివరుహృదయ మెవ్వ రెఱుంగఁ గలరు ?

ఇట్లు నిరాయుధుఁడై వచ్చునా శ్రీకృష్ణునిం గాంచి కాలయవనుఁడు విస్మయం బంది నాకోరిన వైరి పట్టుపడియెడిని. వేగంబ పట్టుకొనియెద. అని యశ్వంబును గదలించి యభిముఖుఁడై వచ్చుచుండెను. క్షణమాత్రమునఁ జెంతకు వచ్చెను. కాలయవనుని దురూహ భగవంతుఁ డెఱుంగఁడా. మూర్ఖుఁడీతఁడు నన్నుఁ బట్టవచ్చుచున్నాఁడు. వీని నిర్మూలించుటే యుచితము. అని హరి విచారించి హరిణగమనంబు నధిగమించి పరుగెత్తెను. వాఁడు నశ్వంబు డిగి వెంటఁ బరుగిడెను ఈచోట మూలవిరుద్ధమైనను మహాత్మునిపద్యము రసవత్తమము.

మ. యదువంశోత్తమ పోకుపోకు రణమీ నర్హంబు కంసా
దులన్, గదనక్షోణి జయించి తీవని సమిత్కామంబునన్
వచ్చితిన్, విదితఖ్యాతుల పీటిఁబోవ నరికిన్ వెన్నిచ్చి యి
బ్భంగి నే, గుదురే రాజులు రాజమాత్రుఁడవె వైగుణ్యం
బు వచ్చుం జుమీ.

ఇంతతోఁ దృప్తి నొందక భక్తిరసం బుప్పొంగఁగా

మ. బలిమిన్ మాధవ నేఁడు నిన్ను భువనప్రఖ్యాతిగాఁ బట్టు
దున్, జలముల్ సొచ్చిన భూమిక్రింద జనినన్ శైలంబుపై
నెక్కినన్, బలిదండన్ విలసించినన్ వికృతరూపంబుం బ్రవే
శించినన్, జలధిన్ దాఁటిన నగ్రజన్మహాలికాశ్వాటాకృతుల్
దాల్చినన్.

అని భగవదవతారముల సంస్మరించి కృతార్థుం డయ్యెను.

ఇట్లు కాలయవనుండు వెంటఁబడి పరుగిడుచుండఁగా భగవంతుఁడు చిఱునవ్వు మోమునఁ దాండవమాడుచుండఁగాఁ గాలయవనా రా రమ్ము. కాలము సమీపించినది. ముందు

ముందు నీగతి తెలియఁగలదు. నన్నుం బట్టెదవుగా. మంచిది. వత్సా! రమ్ము. రమ్ము. నీ కీ దేహరాజ్యభారజనితశ్రమాతిరేకమును బాపెదను. అని వానికిఁ జిక్కినట్లే నటించి సమీపమునకు రాఁగా దూరమునఁ గనఁబడుచుఁ బట్టుపడఁడేమోయను శంక గలుగనీయక నాచేతఁ జిక్కక తప్పించుకొనఁ జాలఁ డనునాశఁ బుట్టించుచుఁ బోయిపోయి తనమాయ నించుక నెఱింగిన బ్రహ్మాదిదేవతలు మింటనుండి తన్నుఁ గాంచి పరమానందభరితులగుచుండ నవివేకమున విజ్ఞుఁడగు నాకాలయవనునిఁ బిలుచుకొని పోయిపోయి తమఃపరిపూర్ణంబై యెవ్వరికేఁ బ్రవేశింప శక్యముగాని యట్లుండి భయంకరంబై యున్న యొకపర్వతగుహం బ్రవేశించి యగోచరుం డయ్యెను.

ఆగుహాయందుఁ జిరకాలమునుండి నిద్రపోవుచు మేల్కొనక యున్న మహాపురుషుఁ డొకఁ డుండెను. తాను జూచుచుండ గుహఁ బ్రవేశించి కృష్ణమూర్తి కనఁబడకపోవుటకుం గల కారణ మెఱుంగలేక యంధకారమునఁ గనఁబడలేదని యనుకొనుచు ముందు పోవుచున్నాఁ డన్నభ్రాంతిం బొంది లోపలికిం బోయి పోయి యమ్మహాపురుషునిఁ గాలయవనుఁడు చూచెను. .

న న్వసౌ దూర మానీయ శేతే మా మిహ సాధువత్
ఇతి మత్వాచ్యుతం మూఢ స్తం పదా సమతాడయత్.

అనుమూలమునకు,

ఉ. ఆలము చేయలేక పురుషాధమ! దుర్లభకంటకద్రుమా
భీలమహాశిలాసహితభీకరకుంజరఖడ్గసింహశా

ర్ధాలతరత్నుసంకలితదుర్గపథంబునఁ బాఱు తెంచి యీ
శైలగుహాన్ సనిద్రుక్రియఁ జాఁగి నటించినఁ బోవనిత్తునే.
అని మహాకవి పద్యము వ్రాసెను. ఇది కాలయవనునియూహకు సరిపోయియున్నదనక తప్పదు.

ఇట్లానిద్రించుపురుషునిం గాంచి యాంతరంగికమహాక్రోధరసం బుప్పొంగఁగా నామూర్ఖుఁడు కృష్ణుఁడే పరుండినట్లు నటించుచున్నాఁ డన్నయూహ తోఁపఁగాఁ గాలం దన్నెను.

మూ. నన్వసౌ దూరమానీయ శేతే మా మిహ సాధువత్
ఇతి మత్వాచ్యుతం మూఢ స్తం పదా సమతాడయత్.
స ఉత్థాయ చిరం సుప్తశ్శనైరున్మీల్య లోచనే
దిశో విలోకయన్పార్శ్వే తమద్రాక్షీదవస్థితమ్. ౧౨
సతావత్తస్య రుష్టస్య దృష్టిపాతేన భారత
దేహజేనాగ్నినా దగ్ధో భస్మసాదభవత్క్షణాత్. ౧౩

అని మూలము కనుపట్టెడిని. దీనికి ముద్దుగా మహాకవి పద్యమును వ్రాసెను.

ఉ. తన్నిన లేచి నీల్గి కనుఁదమ్ములు మెల్లన విప్పి లోపలన్
సన్నపుఁగిన్క వర్ధిల దిశల్ గని దృష్టిసమిద్ధవిగ్రహో
త్పన్నమహాగ్నికీలముల భస్మము చేసె నతండు సాయక
చ్ఛిన్నవిరోధికంఠవను శ్రీభవనున్ యవనున్ లఘుక్రియన్.

మెల్లన విప్పి=అనుదానికి స్వారస్యముగాఁ గనుఁదమ్ములు అనుట బాగుగనే యున్నది. కాని క్రోధరసము వర్ణించునపుడు నేత్రములను గమలములతోఁ బోల్చుట బాగుండునా యని శంక నొందుచున్నాఁడను. సన్నపుఁగిన్క వర్ధిల = అనునది సమయోచితముగ ముద్దులు మూటగట్టుచున్నది.

ఇట్లు కాలయవనుని పాదతాడనమున నందు శయనించి యున్న మహాపురుషుఁడు లేచి గాఢాంధకారము క్రమ్మియుండుటయు నందుఁ దాను జిరకాలమునుండి పండుకొనియుండుటయు నివికారణములుగాఁ దటాలున లేచి కూరుచుండి నిద్రాభంగము గావించిన మహాపాపాత్ముఁ డెవ్వఁడురాయని నిద్రాముద్రితములైయున్న నేత్రముల విప్పి నలుదెసలు పరికించెను. చెంత నిలుచున్న దుష్టునిం గాంచెను. తద్దర్శనమాత్రమునఁ గ్రోధము శతగుణిత మయ్యెను. నేత్రగోళములనుండి మంటలు వెలువడియె. అవి యాదుష్టదానవు నామూలము భస్మముగా నొనరించెను. ఒక్కక్షణమాత్రమున నతఁడు భస్మరాశి యయ్యెను. కాలయవనుని నామముమాత్రము మిగిలెను.

మహాశయులారా! ఈకథయం దొక్కముఖ్యవిషయము కలదు. అదియే భగవదిచ్ఛను దెల్పును. కావున దానిని మన మెఱుంగవలయును. కథను జదివినంతనే రణరంగమునఁ బాఱిపోవుట శ్రీకృష్ణునియం దొకతప్పుగాఁ దోఁచును. శ్రీకృష్ణావతారమునఁ దక్కిన యవతారములకంటె విశేషము గలదని పెక్కుతావుల వ్రాసియుంటిని. తానే కాలయవనుని బరిమార్చిన గొప్పయేమి? లోకము దానినుండి నేర్చుకొనఁ దగిన ధర్మమేమి యుండును? భగవంతుఁ డిపు డొనర్చినకార్యము నుండి లోకము కర్మము బలవత్తరమైనదని యెఱుంగును. దానిని వినుఁడు. భగవంతుఁడు సాక్షిమాత్రుఁడని యుపనిషత్తులు మొదలు సకలగ్రంథములు ఘోషించును. కావున భగవంతుఁ డగుశ్రీకృష్ణునకుఁ గాలయవనునియం దాగ్రహము లేదు. చిరకాలమునుండి శయనించియున్న ముచుకుందునకు

దర్శన మీయఁదగుకాలము సమీపించినది. కాలయవనున కీదేహము వదలఁదగుసమయము దగ్గరకు వచ్చినది. ఈ రెండింటికి మార్గదర్శకుఁడు తాను. కాలయవనుని కర్మము ముచుకుందుని ప్రేరేపించి వీని భస్మము చేయనెంచినది. దానిని మార్చు టెవరికి శక్యము? నిమిత్తమాత్రము భగవంతుఁడు దానును గర్తగా నిలువంబడియెను. వేఱుమార్గమున వీని నాగుహ చెంతకుఁ బంపఁగూడదా యన్నప్రశ్నము రాఁదగినదే. కాని యేదే నొక పన్నాగమునఁ గాలయవనుని గుహలోనికిం బంపవచ్చును గాని వానిమూలమునఁ దనచేఁ జావనున్న మూఁడుకోట్లమ్లేచ్ఛ వీరభటులఁ బొలియించు టెట్లు? ఇన్నికార్యము లొక్కసమయముననే కావలయును గదా? కర్మము మూఁడుకోట్లభటులఁ గాలయవనుని సేనలోఁ జేర్చి నాఁటిదినము యుద్ధమునకుఁ బ్రయాణ మగునట్లు చేసినది. ముచుకుందున కాదినమువఱకే యాగుహలో నిద్రించు నవసరము గావున నాఁటిదినమే కాలయవనుఁడు మధుర ముట్టిడించునట్లు చేసినది. ఈవిషయము భగవంతునకుం దప్ప వేఱెవ్వ రెఱుంగరు. ఎఱుంగఁజాలరు. కర్మసిద్ధాంతము భగవత్స్వరూపమెకదా. దాని కద్దువాఁ డొక్కభగవంతుఁడే. కావున నాసమయమునఁ దన సాక్షిత్వమును మహర్షులకు వెల్లడించెను. నిరాయుధుఁడై వెడలెను. ఆయుధములు లేవన నర్థ మేమి? ఇతరుల కట్లు కనఁబడియెఁ గాని తలంచిన మాత్రమున నాయుధములెల్ల నగపడవా. సంకల్పమున మూఁడులోకములు నశింపవా. పాప మాదనుజుఁడు నిరాయుధుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. తనకుంజిక్కును.

పట్టుకొనిపోయి కారాగారమున నుంచుట మేలని భావించెను. వానియూహ యెఱింగి వత్సా! రారమ్ము. కాలము సమీపించినది. ఈపాపజన్మము వదలుదువుగాని రమ్మా. అని యూహించుచుఁ జిఱునవ్వు నవ్వుచుఁ బరుగిడ సాగెను. వాఁడును వెంట నంటెను. గిరిగుహం జేరి యెందో పోయినట్లయ్యెను. ఎందుఁ బోయెను. సర్వవ్యాపకుఁడు పోవు టెక్కడికి? వచ్చు టెక్కడికి? వానికన్నులకుం గానరా కుండెను. వానికర్మము మఱింత ముందునకుఁ బోవఁ బ్రేరేపించెను. వాఁడీమోసగాఁ డిం దుండునని నమ్మెను. లోపలఁ బ్రవేశించెను. సింహవ్యాఘ్రాది క్రూరజంతువులు మహావ్యాళములు నిందుండునేమో యని వాని కించుకయు శంక కలుగలేదు. ఏలయన. వెనుకనుండి కర్మము వానిం ద్రోయుచున్నది. వానికి స్వాతంత్ర్య మేమున్నది? వాఁడు పరుగిడి యాబాలునిం బట్టి వలయుననియే పోయెను. బాలుఁ డీగుహలోఁ దూఱి పరుగిడఁ జాలక నావలని భీతిచే శయనించి దొంగవేషము వేసె నని వాఁడు తలంచెను. కాని యాతనికర్మము మృత్యువును బ్రేరేపించెను. అది నిదురించుమహాత్ముని నేత్రగోళములఁ దేజోరూపమున నుండెను. ఈమూర్ఖుఁ డాగ్రహమున నించుకయు నాలోచింపక యామహాపురుషుని గర్మసంచోదితుఁడై కాలం దన్నెను. అప్పటి కాతని యాయువు ముగిసినది. క్షణకాలమే మిగిలినది. ఆమహాపురుషుఁడు లేచి చెంతనున్న యాదురాత్ముని నిద్రాభంగహేతుసంభూతమహత్తరకోపాగ్నిజ్వాలల నేత్రగోళములమూలమున నాతనిపయిం బఱపెను. తన్మూలమునఁ గర్మ

ప్రేరితమృత్యువు వానిం గాల్చి భస్మము చేసెను. ఇన్నింటిని గాంచుచు భగవంతుఁ డుదాసీనుఁడై యుండెను.

ఈకార్యము నీరీతిగా భగవంతుఁ డొనర్చుటచేఁ గలుగు లాభము లేవి యనఁగా లోకులు తమకు బాధగలుగఁగా దానికిం గారణము వేఱొకరని వారి నిందింపరాదనియుఁ దన కర్మమే తన కాకష్టములఁ గల్పించె ననియు నిట్టికర్మముల నిఁక జేయకుండుట మంచిదనియు గ్రహించుటయొక్క లాభము. కష్టములు కలుగఁగా భగవంతుని దూఱుట లోకమున సహజము. సర్వసాక్షి యగుభగవంతుని నిజకర్మవశమునఁ గలిగిన కష్టములకు గారకుండని భావింపరాదనియు దూఱరాదనియు నెఱుంగుట రెండవలాభము. స్వకార్యము నెవరు నెఱుంగరానిచందమున నొనరించుట యామహాత్మునకు సహజము అది యొకగొప్ప గాదు. ఎట్టికష్టకార్యమైన నశ్రమంబునం దీర్పఁగల శక్తిమంతుఁ డని యెఱుంగుట మూఁడవలాభము. ఇట్టిలాభము లెన్నియో లోకులకుం దెలుపఁబూని శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మా కాలయవనుని దీసికొని పాఱిపోయినట్లు నటించి యాతనికి విముక్తిం బ్రసాదించెను కావున భగవంతుఁ డొనర్చుకార్యములయందు గుణదోషముల విచారించుపనికి బ్రహ్మాదులే వలంతులు కారన నిఁక మానవు లేపాటివారు? ఈకార్య మిట్లేల చేయవలయు నని ప్రశ్నింపఁ బూనుట యపరాధము. అజ్ఞాన విలాసము నగుఁగాని వేఱొకటి కాదు. కావున శ్రీహరి యే కార్యమొనర్చినను నది సకారణము లోకోపకృతిపరాయణము నగుంగాని వ్యర్థము కాదు. ఇఁకఁ దరువాతివృత్తాంత మేలాగు సాగెనో పరికింతము.

ముచుకుందుని పూర్వజన్మవృత్తాంతము.

* కాలయవనుఁడి ట్లంతమొందెను. అని శుకమహర్షి తెలుపఁగాఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుఁ డెవ్వఁడాని ద్రవ్వు మహాత్ముఁడు? తెలిసికొనఁ గోరిక కలదు. అన విని యోగిపుంగవుఁ డానందపరవశుఁడై రాజా! ఈప్రశ్న ముత్తమోత్తమము. దీనిచే భగవన్నుతి చేసిన ట్లగును. వినుమని యిట్లు చెప్పెను. ఇక్ష్వాకువంశము లోకవిశ్రుతము కదా. అందు మాంధాతృభూజానికి ముచుకుందుఁ డనుకొడుకు గలఁడు. ఆతఁడు మహాబలపరాక్రమములు కలవాఁడు. సత్యసంధుఁడు. బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడు. ఆతఁడు రాక్షసభీతు లగుదేవత లభ్యర్థింప సహాయుఁడై వారి భీతి మాన్పి చాలకాలము రాక్షసుల పోగ రడఁగించెను. అమరలోకరక్షకుఁ డనుప్రసిద్ధనామ మాతని కాసమయమునఁ జెల్లెను. దేవతలు మెచ్చి యారాజున్నప్రదేశమున కరిగి యిట్లనిరి. రాజేంద్రా! నిష్కంటకంబయి సర్వసుఖాకరంబు నగురాజ్యంబు వదలి మారక్షణకార్యమున బద్ధాదరుఁడవైతివి. నీతలంపుత్తమోత్తమము. మాభీతిని దొలఁగించితివి. ఇపుడు హాయిగనున్నారము. ఈకార్యమున నీసకలభోగములు పోయినవి. నరలోకమున నీబంధువు లెందఱో కాలగతిం జెందిరి. భృత్యులు నిన్నెఱింగినప్రజలు ప్రస్తుతము లేరు. కాలము బలవత్తరము. బలవంతులలో నదియే బలముగలది. భగవత్స్వరూపము. అవ్యయము. భగవంతుఁడు ప్రజలను గాలాధీనులనుగా నొనరించి క్రీడించు చుండును. కాలము గడవ బ్రహ్మాదులకే నశక్యము.

* ఇది భాగవతము ననుసరించియే వ్రాయఁబడును. విష్ణుపురాణాదులయందుఁ గలభేదము చూపఁబడునని యెఱుంగవలయు.

పశుపాలకుఁడు పశువులఁ ద్రిప్పునట్లు మర్త్యులులోనగు జీవకోటుల నీశ్వరుఁ డాడించుచుండును. కైవల్యమిచ్చు నధికారము మాకులేదు. కాన దాని నడుగక వేఱొక్కవర మర్థింపుము. ఇత్తు మనిరి.

ముచుకుందుఁడు పరమభాగవతుఁడు. భగవంతుని సేవించి తజ్జన్యజ్ఞానమున నలరువాఁడు. కావున దేవతలభాషణముల నాలకించి చిరకాలనిద్రం గోరెను. దేవత లా

మూ. నిద్రయా దేవదత్తయా.

తఁడు కోరినట్లే నిద్ర నొసంగిరి. చిరకాలము యుద్ధ మొనరించి నిద్రపోవ నూహించువాఁడుకావున నాతఁడు నిద్రనే కోరెను.

శ్లో. నిద్రార్తస్సుమహాకాలం నిద్రాం వవ్రే వరం సురాః
ప్రోక్తశ్చ దేవై స్సంసుప్తం యస్త్వాముత్థాపయిష్యతి
దేహజే నాగ్నినా సద్య స్సతు భస్మీ భవిష్యతి. ౨౨

బ్రహ్మపురాణము. ౧౯౦. అధ్యా.

విష్ణుపురాణమున నుండుశ్లోకములు బ్రహ్మపురాణములోనివే.

దేవతలు వరము నిచ్చుచు మహారాజా! నిన్నెవండు నిద్రనుండి లేపునో నీదేహజమగుతీవ్రాగ్నిచే వాఁడు భస్మము కాఁగలఁడు. కావున స్వేచ్ఛగా నిద్రపొమ్ము. అని వరమిచ్చి పోయిరి. ముచుకుందుఁ డావరమును గైకొని తన్నెఱింగినవారు లేనిభూమండలమునకుం బోయిన ఫలము లేదని యాపర్వతగుహాయందు శయనించుటకుమాత్రమే యీభూలోకమునకు వచ్చెను. చాలకాలము శయనించియుండఁ గాలయవనుఁడు వచ్చి నిద్దుర లేపి భస్మరాశియయ్యెను. కాలయవనుఁడు

కాలగతినొందినంతనే భక్తపరాధీనుఁడు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము సాక్షాత్కరించెను.

శ్లో. తమాలోక్య ఘనశ్యామం పీతకౌశేయవాససమ్
శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభేన విరాజితమ్. ౨౩
చతుర్భుజం రోచమానం వైజయంత్యా చ మాలయా
చారుప్రసన్నవదనం స్ఫురన్మకరకుండలమ్. ౨౪
ప్రేక్షణీయం త్రిలోకస్య సానురాగస్మితేక్షణమ్.

శ్రీ భాగవతము.

ఇట్టిమహాపురుషుని శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని గాంచెను. ఈశ్లోకరత్నములకు మహాకవిపోతన,

సీ. వనరుహాలోచను వైజయంతీదాము
శోభితు రాకేందుసుందరాస్యు
మకరకుండలకాంతిమహితగండస్థలుఁ
గౌస్తుభాలంకృతు ఘనశరీరు
శ్రీవత్సలాంఛనాంచితవక్షు మృగరాజ
మధ్యుఁ జతుర్బాహు మందహాసు
గాంచనసన్నిభకౌశేయవాసు గాం
భీర్యసౌందర్యశోభితుఁ బ్రసన్ను
ఆ. నమ్మహాత్ముఁ జూచి యాశ్చర్యమును బొంది
తన్మనోజ్ఞదీప్తి తనకుఁ జూడ
నలవిగాక చకితుఁడై యెట్టకేలకుఁ
బలికెఁ బ్రీతి నవనిపాలకుండు.

అని వ్రాసి కృతార్థుఁ డయ్యెను.

ఇట్లు ముచుకుందుఁ డెదుట సాక్షాత్కరించిన పరమే శ్వరుం దర్శించి యాశ్చర్యచకితుఁడై యామహాత్తరతేజము చూడరామి మహానుభావా! యని సంబోధించి నీపాదములు పద్మపలాశకోమలములు. విషమకంటకావృత మగునీగిరికందరము నఁ దిరుగు నీవెవఁడవు? ఒంటరిగాఁ దిరుగుచున్నాఁడవో, తేజ స్సులలోఁ తేజస్వి యగుసూర్యభగవానుఁడవా యేమి? లేక సోముఁడవా, మహేంద్రుఁడవా, లేకున్న లోకపాలురలో మఱొక్కఁడవా? నిన్ను దర్శించినంత నే నూహించువిధ మేది యనఁగా సకలదేవాదిదేవుఁడ వగుపురుషర్షభుఁడ వనియే. ఏలయనఁగా నీయనుపమానదివ్యతమతేజస్సున నీగిరిగుహాధ్వాం తము రూపుమాసినది. ఇట్టి యనుపమాన తేజ మాపరమేశ్వ రునకుందప్ప వేఱొకనికుండఁ దరముగాదు. ఇంతియగాక నీద ర్శనంబున నామది నొకవాంఛ జనించినది. నీపాదసేవ నిరంత రము చేయవలయు ననునదియే యావాంఛ. నాయీవాంఛఁ దీర్పుము. నాకుం దెలుపవలయునని నీకుం దోఁచినయెడల జన్మ కర్మగోత్రముల నెఱింగింపుము. వినఁగోరెద. నాయొక్కయు మత్పూర్వులయుఁ జరిత్రము నించుక యాలకింపుము. మే మిక్ష్వాకువంశజనితులము. క్షత్రబంధువులము. నన్ను ముచు కుందుఁడని యెల్లరుఁ బిలుతురు. యావనాశ్వతనయుఁడను. నిద్రచే నపహృతేంద్రియుఁడనై చిరప్రజాగరశ్రాంతుఁడనోట నీగుహాంతరమున శయనించితి. ఎవ్వఁడో నన్ను లేపెను. అతఁడు స్వపాపముచేతనే భస్మీభూతుఁడయ్యెను. అవల నీవు దర్శన మిచ్చితివి. అమిత్రశాసనబిరుదము నీకే చెల్లును.

మాననీయచరితా! నీ తేజస్సపారము. దానిం జూడఁ జాలకున్నాఁడను. దానిచేతనే ప్రాణికోటికెల్ల మాననీయుఁడవగుపరమేశ్వరుండవని యెఱింగితిని. అని ముచుకుందుఁడు పలుక భూతభావనుఁ డగునాపరమేశ్వరుఁడు మోమునఁ జిఱునవ్వు పొలయుచుండ మేఘనాదమువలె గంభీరమగుస్వరమలర నిట్లు పలికెను. ఓయిరాజముని! నాజన్మకర్మములసంఖ్యాకములు. అనంతుఁడ నగుట నాజన్మకర్మముల లెక్కింప శక్యముగాకయుండు. ఒకప్పుడు శ్రమించి భూరజంబుల లెక్కించిన లెక్కింపవచ్చుఁగాని నావగు జన్మకర్మముల లెక్కింపఁదరముగాదనుట నిక్కము. నాజన్మకర్మములు కాలత్రయాపాదితములు. వానిని లెక్కింపఁగాని పరికింపఁగాని పూనినవారు నిరంతరము జీవించు తపశ్శక్తిగల మహర్షులు తుది గాంచలేరు. అయినను నాయిప్పటిజన్మకర్మముల నెఱింగింతు వినుము. ధర్మరక్షణార్థము విరించి వానినెఱింగి నాసన్నిధి విన్నవించెను.

రాక్షసులు భూలోకమును బాధింపఁ బెక్కుజన్మంబులం గాంచిరి. వారిఁ బొలియింప యదుకులంబున నవతరించితిని. ఆనకదుందుభివంశమున జన్మించితిని. వాసుదేవుఁ డగునన్నుం దఱు వసుదేవసుతుఁడనగుట వాసుదేవుఁ డందురు. కాలనేమిం బొలియించితి. తత్స్వరూపుఁడే కదా కంసుఁడు, ప్రలంబాదులు మృతిం గాంచిరి. వారిబంధువులు పొలిసిరి. ఈకాలయవనుఁడు నీతీక్ష్ణదృష్టిచేఁ బొలిసెఁగదా. అట్టివాసుదేవుఁడ నగు నేను నీకొఱ కీగుహ కరుదెంచితి. పూర్వము నన్ను నీవు విశేషించి పూజించితివి. భక్తవత్సలనామమున నలరు నే నాపూజ నిరతిశయ దృప్తి నొందితిని. రాజేంద్రా! వరము లడుగుము. నీవు సర్వ

వాంఛల నొసంగెదను. నన్నాశ్రయించిన ప్రపన్నుఁడు మరల శోకంబు నందఁడని నమ్ముము. అని భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు పలుక ముచుకుందుఁడు పరమప్రమోదవాహినీపరిమగ్నమానసుండై నమస్కరించి సాక్షాత్కరించిన యామహాత్ముని శ్రీమన్నారాయణుంగా నెఱింగి గర్గమహర్షివాక్యమును సంస్మరించుచు నిట్లు వినుతించెను. మహాత్మా! గర్గమునివాక్యము ననుసరించి యిరువదెనిమిదవమన్వంతరమున ద్వాపరయుగమున జన్మింతువని యెఱింగితి. యదుకులమున నవతరించితివి. నేను మాయామోహితుఁడనై యీసంసారచక్రమున నవశుఁడనై పరిభ్రమించుచున్నాఁడను. ఆమాయ భవదధీనయగుట దాఁటరానిది. దానిచే దుఃఖములు సుఖములుగాఁ దోఁచుచున్నవి. సంసారమునఁ బరిభ్రమించు స్త్రీపురుషులెల్ల వంచితులగుదురు. నీదయవలన నీమానుషశరీరము దొరకియు నీపాదారవిందభజనముం దాదృతి లేక యున్నాఁడను. మహాంధకారకూపపతితపశువుమాడ్కి నున్నాఁడను. కాలము వ్యర్థముగా నాకీజన్మమునఁ జెల్లినది. అంతియగాక రాజ్యశ్రీమదమునఁగూడ దానిని దుర్విషయములఁ గడపితిని. నాపూర్వపుణ్యవశమున నీదర్శనము లభించినది. భార్యాపుత్త్రాదిసకలవాంఛలకుఁ జిక్కి వారేమో యుద్ధరింతురని మోసపోతిని. అంతియగాక నరదేవనామమున గజహయములు లోనగుపశువులు నన్నుం బరివేష్టింప విఱ్ఱవీఁగి

ముచుకుందకృతశ్రీకృష్ణస్తుతి.

శ్లో. విమోహితోఽయం జన ఈశ మాయయా త్వదీయయా త్వాం న భజత్యనర్థదృక్, సుఖాయ దుఃఖప్రభవేషు సజ్జతే గృహేషు యోషిత్పురుషశ్చ వంచితః. ౧. లబ్ధ్వా జనో దుర్లభమత్ర మానుషం కథంచిదవ్యంగమయ

తిని. ఈసంసారము ఘటకుడ్యసన్నిభమని నమ్మనైతిని. దిగ్విజయము గావించి యశము సంపాదించి స్త్రీలం గూడి విహరించి సకలసుఖసమృద్ధుఁడనై భవత్పాదారవిందచింతనము చేయనైతిని. మహానుభావా! ఎన్నియోపుణ్యములు చేసినఁగాని సత్సమాగమము లభింపదు. అది లభింపఁగా నీసేవ చేయవలయునన్న బుద్ధిపొడమును. అది పొడమినఁగాని యీసంసారము దాఁటు

త్నైతత్తవ, పాదారవిందం న భజత్యసన్మతిర్గృహాంధకూపే పతితో యథా పశుః. ౨. మమైష కాలోఽజితనిష్ఫలో గతో రాజ్యశ్రియోన్నద్ధమదస్య భూపతేః, మర్త్యాత్మబుద్ధేస్సుతదారకోశభూష్వాసజ్జమానస్య దురంతచింతయా. ౩. కళేబరేఽస్మిన్ ఘటకుడ్యసన్నిభే నిరూఢమానో నరదేవ ఇత్యహం, వృతో రథేభాశ్వపదాత్యనీకపైర్గాం పర్యటంస్త్వామగణయ్య దుర్మతిః. ౪. ప్రమత్తముచ్చైరితి కృత్యచింతయా ప్రవృద్ధలోభం విషయేషు లాలసం, త్వమప్రమత్తస్సహసాభిపద్యసే క్షుల్లేలిహానోఽహిరివాఖుమంతకః. ౫. పురారథైర్హేమపరిష్కృతైశ్చరన్ మతంగజైర్వానరదేవసంజ్ఞితః, స ఏవ కాలేన దురత్యయేన తే కళేబరో విట్క్రిమిభస్మసంజ్ఞితః. ౬. నిర్జిత్య దిక్చక్రమభూతవిగ్రహో వరాసనస్థస్సమరాజవందితః, గృహేషు మైథున్యసుఖేషు యోషితాం క్రీడామృగః పూరుష ఈశ నీయతే. ౭. కరోతి కర్మాణి తపస్సునిష్ఠితో నివృత్తభోగస్తదపేక్షయా సకృత్, పునశ్చ భూయాసమహం స్వరాడితి ప్రవృద్ధతర్షో న సుఖాయ కల్పతే. ౮. భవాపవర్గో భ్రమతో యదా భవేజ్జనస్య తర్హ్యచ్యుత సత్సమాగమః, సత్సంగమో యర్హి తదైవసద్గతౌ పరాపరేశే త్వయి జాయతే మతిః. ౯. మన్యే మమానుగ్రహ ఈశ తే కృతో రాజ్యానుబంధాపగమో యదృచ్ఛయా, యః ప్రార్థ్యతే సాధుభిరేకచర్యయా వనం వివక్షద్భిరఖండభూమిపైః. ౧౦. న కామయేఽన్యం తవపాదసేవనాదకించనప్రార్థ్యతమాద్వరం విభో, ఆరాధ్య కస్త్వాం హ్యపవర్గదం

వెరవు దొరకదు. కావున మహేశ్వరా! ఏపుణ్యవశంబుననో నీవు దర్శన మిచ్చితివి. కృతకృత్యుఁడ నైతిని. ఇఁక నీదయకుఁ బాత్రుఁడ నగున ట్లనుగ్రహింపుము. మరల నీసంసారసాగరపరిభ్రమణము కలుగకయుండఁ జేయుము. నీదర్శనము సకలపాప

హారే వృణీత ఆర్యో పరమాత్మబంధనమ్. ౧౧. తస్మాద్విసృజ్యాశిష ఈశ సర్వతో రజస్తమస్సత్త్వగుణానుబంధనాః, నిరంజనం నిర్గుణమద్వయం పరం త్వాం జ్ఞప్తిమాత్రం పురుషం వ్రజామ్యహం. ౧౨. చిరమిహ వృజినార్తస్తప్యమానో నుతాపైరవితృషషడమిత్రో లబ్ధశాంతిః కథంచిత్, శరణద సముపేతస్త్వత్పదాబ్జం పరాత్మన్న భయమృతమశోకం పాహిమాపన్నమీశ. ౧౩. శ్రీభాగవతాంతర్గత ముచుకుందస్తుతిస్సమాప్తా.

బ్రహ్మపురాణాంతర్గత ముచుకుందకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. పురా గార్గ్యేణ కథితమష్టావింశత్తమే యుగే, ద్వాపరాంతే హరేర్జన్మ యదువంశే భవిష్యతి. ౧. స త్వం ప్రాప్తో న సందేహో మర్త్యానాముపకారకృత్, యథా హి సుమహత్తేజో నాలం సోఢుమహం తవ. ౨. తథా హి సజలాంభోదధ్వనిధీరతరం తతః, వాక్యం తమితిహోవాచ యుష్మత్పాదసులాలితం. ౩. దేవాసురే మహాయుద్ధే దైత్యాశ్చ సుమహాభటాః, న శేకుస్తే మహత్తేజ స్తత్తేజో న సహామ్యహమ్. ౪. సంసారపతితస్యైకో జంతోస్త్వం శరణం పరం, సంప్రసీద ప్రపన్నార్తిహర్తా హర మమాశుభమ్. ౫. త్వం పయోనిధయ శ్శైలాస్సరితశ్చ వనాని చ, మేదినీ గగనం వాయురాపోఽగ్నిస్త్వం తథా పుమాన్. ౬. పుంసః పరతరం సర్వం వ్యాప్య జన్మవికల్పవత్, శబ్దాదిహీనమజరం జన్మక్షయవివర్జితం. ౭. త్వత్తో ఽమరాస్తు పితరో యక్షగంధర్వరాక్షసాః, సిద్ధాశ్చాప్సరసస్త్వత్తో మనుష్యాః పశవః ఖగాః. ౮. సరీసృపా మృగాస్సర్వే త్వత్తస్సర్వే మహీరుహాః, యచ్చ భూతం భవిష్యద్వా కించిదత్ర చరాచరే. ౯. అమూర్తం మూర్త

క్షయకరము. సకలపురుషార్థప్రదము. కావున నిన్ను భజించెదను. భవబంధములఁ ద్రెంపుము. పరమపురుషార్థము నొసఁ

మథవా స్థూలం సూక్ష్మతరం తథా, తత్సర్వం త్వం జగత్కర్తర్నాస్తి కించిత్త్వయా వినా. ౧౦. మయా సంసారచక్రేఽస్మిన్ భ్రమతా భగవన్ సదా, తాపత్రయాభిభూతేన న ప్రాప్తా నిర్వృతిః క్వచిత్. ౧౧. దుఃఖాన్యేవ సుఖానీతి మృగతృష్ణా జలాశయః, మయా నాథ గృహీతాని తాని తాపాయ మేఽభవన్. ౧౨. రాజ్యముర్వీబలం కోశో మిత్రపక్షస్తథాత్మజాః, భార్యా భృత్యజనా యే చ శబ్దాద్యా విషయాః ప్రభో. ౧౩. సుఖబుద్ధ్యా మయా సర్వం గృహీతమిదమవ్యయ, పరిణామే చ దేవేశ తాపాత్మకమభూన్మమ. ౧౪. దేవలోకగతిం ప్రాప్తో నాథ దేవగణోఽపి హి, మత్తస్సాహాయ్యకామోఽభూచ్ఛాశ్వతీ కుత్ర నిర్వృతిః. ౧౫. త్వామనారాధ్య జగతాం సర్వేషాం ప్రభవాస్పదం, శాశ్వతీ ప్రాప్యతే కేన పరమేశ్వర నిర్వృతిః. ౧౬. త్వన్మాయామూఢమనసో జన్మమృత్యుజరాదికాన్, అవాప్య తాపాన్పశ్యంతి ప్రేతరాజానమంతరా. ౧౭. తతః పాశశతైర్బద్ధా నరకేష్వతిదారుణమ్, ప్రాప్నువంతి నరా దుఃఖం విశ్వరూపమిదం తవ. ౧౮. అహమత్యంతవిషయీ మోహితస్తవ మాయయా, మమత్వాగాధగర్తాంతే భ్రమామి పరమేశ్వర. ౧౯. సోఽహం త్వాం శరణమపారమీశమాద్యం సంప్రాప్తః పరమపదం యతో న కించిత్, సంసారశ్రమపరితాపతప్తచేతా నిర్విణ్ణే పరిణతధామ్ని సాభిలాషః. ౨౦.

ఇతి బ్రహ్మపురాణాంతర్గతస్తుతిః విష్ణుపురాణాంతర్గతస్తుతిశ్చ.

గర్గసంహితాంతర్గత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. కృష్ణాయ వాసుదేవాయ దేవకీనందనాయ చ, నందగోపకుమారాయ గోవిందాయ నమో నమః. ౧. నమః పంకజనాభాయ నమః పంకజమాలినే, నమః పంకజనేత్రాయ నమస్తే పంకజాంఘ్రయే. ౨. నమః కృష్ణాయ

గూర్పుము. అని పలికి భగవత్పాదపంకజములపయిం బడి యుండెను.

శ్రీహరి కరుణాతరంగితాంతరంగుఁడై యాభూజాని లెమ్మని కరకమలంబు శిరంబున నునిచి లేపి రాజేంద్రా! నీమనస్సు నిర్మలమైనది. వరముల నాశింపక పరిపక్వమైనకతంబున విజ్ఞానసంపన్నమైనది. తృప్తియనునది కలుగుట పరమతపఃఫలమున నే గాని వేఱొంటఁ గాదు. భక్తులుకానివారు ప్రాణాయామాదుల నెంత యరికట్టినను మనస్సు సంతృప్తిని జెందదు. నాయందు భక్తిగలవారలకే యది. వశంగతమై యుండును. రాజవర్యా! ఇష్టానుసారము భూస్థలంబునఁ జరియింపుము. నాయం దావేశించిన బుద్ధిగలవాఁడవగు నీకీ భూసంచారము పీడాకరము కాఁ జాలదు. నాకరుణకుం బాత్రుఁడ వైతివి. కావున సుస్థిరతమభక్తి నీకుఁ గుదురుఁగాక. నీవు పూర్వము క్షత్రియధర్మ మాశ్రయించి మృగయావినోదంబుల బహువిధజంతువుల హింసించితివి. 'తపంబునఁ దత్పాపంబు నశింపఁ గలదు. నన్నాశ్రయించు నీకట్టి పాపశేషము నశింపకుండునా. జన్మాంతరమందు సర్వభూతసుహృత్తముఁడవై బ్రాహ్మణవంశంబునంబుట్టి నన్నుఁ జెందఁగలవు.

శుద్ధాయ బ్రహ్మణే పరమాత్మనే, ప్రణతక్లేశనాశాయ గోవిందాయ నమో నమః. 3. నమోస్త్వనంతాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షిశిరోరు బాహవే, సహస్రనామ్నే పురుషాయ శాశ్వతే సహస్రకోటీ యుగధారిణే నమః. ౪. హరేమత్సమః పాతకీ నాస్తి భూమౌ తథా త్వత్సమోనాస్తిపాపహారీ, ఇతి త్వం చ మత్వా జగన్నాథదేవ యథేచ్ఛా భవేత్తే తథా మాం కురు త్వమ్. ౫. ఇతి.

అని భగవంతుఁ డనుగ్రహింప నా ముచుకుందభూజాని భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడై శ్రీహరికి వలగొని నమస్కరించి యా తమోనిబిడగుహనుండి వెడలి * సూక్ష్మప్రమాణశరీరంబులం గన్పట్టుమనుష్యులను దిర్యగ్జంతువులను వృక్షములను లతలను గనుంగొని కలియుగము వచ్చినట్లున్నదని విచారించి యిం దుండరాదని నిశ్చయించి యుత్తరాభిముఖుండై పోయెను. శ్రీహరికరుణచే నాతనికిఁ దపోనిష్ఠ యలవడియెను. సకలసంశ యములు తొలఁగెను. సర్వసంగములు దూరము లయ్యెను. శ్రీవిష్ణుపాదారవిందములపైఁ జిత్తము నిల్చెను. మెలమెల్లన గంధమాదనపర్వతంబునకుం బోయి యందుండి పరమపావననర నారాయణ నివాసంబగు బదరికాశ్రమంబునకుం బోయెను. పరమశాంతి నూని శ్రీహరి నారాధించుచు ముక్తసంగుఁడై యుండెను. ఇఁక ముచుకుందునిగూర్చి చెప్పఁదగినవిశేషములు లేవు. భగవంతుఁ డవ్వల నేమియొనర్చెనో తెలియం దగియుం డును. ఆకథ ముందువినఁగలరు. ఈకథాసారము నాలకింపుఁడు.

మహాశయులారా! కాలయవనుని మరణానంతరము ముచుకుందుఁడు నలుప్రక్కలం గాంచి శ్రీహరిం గనుంగొని సంభాషించి భగవంతుఁడని యెఱింగి వినుతించెను. అను నీవిష యమునం గల విషయమునఁ జెర్కొనఁదగినది భక్తి యొక్క టియేకదా. మఱొకవిశేషము మన మెఱుంగవలయు. భగవ త్కరుణకుం బాత్రుఁడై వరములఁ బొందుతఱి ముచుకుందు

* స వీక్ష్య క్షుల్లకాన్ మర్త్యాన్ పశూన్ వీరుద్వనస్పతీన్, మత్వా కలియుగం ప్రాప్తం జగామ దిశముత్తరామ్ = అని శ్రీభాగవతము. దశమ స్కంధము. ఏఁబదిరెండవయధ్యాయము.

ఫలమూలాశనై ర్మేధ్యై ర్మున్యన్నానాంచ భోజనైః,
నతత్ఫల మవాప్నోతి యన్మాంసపరివర్జనాత్.

౫ అధ్యా. ౫౪ శ్లో.

ప్రతివత్సర మశ్వమేధయాగమున దేవతలఁ దృప్తిపఱచుచు నూఱువర్షము లట్లు కాలము గడపినవాని కెట్టిఫలము లభించునో మాంసాహారమును మానిన నట్టిఫలము గల్గును. ఫలములు కందమూలములు లోనగు పరమపావనమునిభక్షణార్హపదార్థముల భుజించినవారికి మాంసమును వదలిపెట్టినవానికిఁ గలుగుపుణ్యము లభింపదు అనికదా పైశ్లోకములభావము. దీని సారమేమనఁగా జంతువులను దనవలెనే భావింపవలయునేకాని వధింపరాదనియు నది యాత్మహత్యవంటి దనియు జంతువుల మనుష్యులయాహారముకొఱకుఁ బుట్టించినవాఁడు బ్రహ్మయనియు దురూహలు చేయుట యవివేకము. ఆవాదమున మనుష్యులఁ దినురాక్షసుల నేల దూషింపవలయునని ప్రశ్నించిన నోరు మూయవలయునేకాని బదులాడ వలనుపడదు. భగవంతుఁడు భూతజాలముల ననేకభంగులఁ దమతమకర్మఫలముల ననుభవింపఁ బుట్టించెనుగాని మనుష్యులను గావఁ బూని తదుచితాహారములకొఱకు నిన్నిజంతువులను బుట్టింపలేదని యెఱుంగుటయే బుద్ధిమంతుల లక్షణము.

భగవంతుని రెండవవాక్యము బ్రాహ్మణకులమందుఁ బుట్టి సర్వభూతదయాపరుఁడవై పరమపదము నొందఁగల వనునదియే. అనఁగా బ్రాహ్మణజన్మ మెత్తకున్న ముక్తి దొరకదనియా శ్రీహరిభావ మని కొందఱకు శంక గలుగవచ్చును. కాని దానిభావ మదికాదు. సర్వభూతదయాపరుఁ డెవఁడో

వాఁడు బ్రాహ్మణశబ్దవాచ్యుఁ డనఁగా బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁ డని భావము. ముచుకుందునకు రెండుజన్మములు కొఱంత యున్నవి. కాన నీజన్మమున ముక్తిదొరకదు. రాఁబోవు బ్రాహ్మణజన్మమున ముక్తి దొరకునని శ్రీకృష్ణుని యాశయము. బ్రాహ్మణుఁడు కానివానికి ముక్తిలేదని భావముకాదు. ఎంతవఱకుఁ గులభేదములు పాటింపఁబడునో యంతదనుకఁ గర్మములఁ దదుచితరీతి నాచరించు చుండవలసినదియే. ఆవల సకలకర్మముల నాచరించుచుఁ దత్ఫలములం గోరక భగవద్భక్తుఁడై విరక్తుఁడై ముక్తుఁడగునని సారము. కావున భూతదయాపరుఁడై భగవద్భక్తుఁడు కావలయునని యీయుపదేశవాక్యద్వయసారము.

ముచుకుందుఁడు గుహవెడలివచ్చి సూక్ష్మరూపముల నలరారు మనుష్యులను బశుపశ్వాదులను దరుగుల్మాదులం గాంచి కలియుగచిహ్నములు కనఁబడుచున్నవని తలంచి గంధమాదనమునకుం బోయెనన్న విషయమునుండి గ్రహింపఁదగువిశేషముల నాలకింపుఁడు. ముచుకుందుఁడు దేవదానవులకు జరగిన సంగ్రామమున విషణ్ణు లగుదేవతల రక్షింపఁ బోయెను. ఆ చిక్కులు చిరకాలమునకుంగాని చక్కఁబడలేదు. మనుష్యలోకమునఁ గొన్నియుగములు గడచెను. దేవత లాతనియెడం బ్రీతులై మర్త్యలోకమున నిన్నెఱింగినవారు లేరు. కావున వరమేదియేఁ గోరుకొను మనిరి. దీర్ఘనిద్రను గోరెను. భగవంతుని ప్రోత్సాహమున మర్త్యలోకమున నీపర్వతగుహయందే శయనించు నూహకలిగెను. కాలయవనుఁ డీతనిచేఁ జావఁదగుఁ గదా. తత్కార్యమున కీప్రయత్నము సాగకున్న నెట్లు? భగవంతుఁ డీపన్నాగమును బన్నెను. ముచుకుం-

మఁడు మర్త్యలోకమును వదలి దేవలోకమున కరుగుతఱి నున్న మనుష్యపశుపక్షివృక్షలతాదులకును, నాతఁడు నిదుర నుండి లేచిచూచునప్పటివారిస్థితికిని సంబంధమే లేకుండెను. కలియుగమున నుండు మానవులకంటెఁ గృతయుగీయమాన వులు చతుర్గుణదేహప్రమాణాదులు గలవారు. త్రేతయందు మూఁడింతలు పెద్దగా నుందురు. ద్వాపరమున ద్విగుణప్రమా ణముగా నుందురు. కృతయుగముననున్న ముచుకుందుఁడు మరల మర్త్యులను జూడక నిదురించియుండి లేచి చూచున ప్పటికి మనుష్యులు, పశుపక్ష్యాదులు, తరువులు తీఁగలు లోన గునవి యల్పత్వముగాఁ గనుపట్టెను. వానిఁ జూడఁగనే య తని కచ్చెరువు గలిగి యిది కలియుగారంభమని తోఁచెను. గర్గ మహాముని తెలిపిన ప్రకారము ద్వాపరమున శ్రీకృష్ణావతా రము గలుగునని యోచించెను గానఁ గలికాల మాసన్నమైనట్లు లాతఁ డెఱింగెను. అంతియగాక యిట్టియల్పమనుష్యులతోఁ గలిసియుండుట మేలుకాదనియు నతఁ డూహించెను. కృత యుగమానవులకు వారియభిప్రాయములకు వారియాహార ములకు వారు చేయుకార్యములకును, గలియుగమునం దుండు వారు చేయుకార్యములకు హస్తిమశకన్యాయము పట్టును గదా. కావున నీకాలమున నుండఁగూడదని ముచుకుందుఁడు తీర్మానించుకొనియె. కలియుగమున నుండువారికంటెఁ గృతయు గమానవులు నాల్గింత లధికప్రమాణము గలవారుగ నుందు రన్నమాట నమ్మఁదగి యుండునా యను దురూహ కొందఱకు నుండవచ్చును. కాని దానికి సమాధానము చెప్పుటయు నంత గొప్పవిషయము కాదు. మనయనుభవమునే యుదాహరణ

ముగా గ్రహింతము. భారతవర్షమునం గలమానవులకంటెం
బారసీకమునందును, శ్వేతద్వీపము (రష్యా) నందునుండు వా
రెంతయెత్తు బలముగలవారలో పరీక్షింతము. వారిచెంత మన
దేశీయుల నిలువంబెట్టినం దండ్రికొడుకులవావి కనంబడుంగా.
వారియాహారము పని పరిశీలింపుఁడు. మనవారియాహారము
పని విమర్శింపుఁడు, సంబంధముకలదా. ఇంతయేల ? మునుపటి
మహులకు మనకుఁ గలవ్యత్యాసమును గనినచో స్పష్టమగును.
అప్పటివా రిప్పుడు లేకుంట మనమాటలు ఆటలు సాగుచున్న
వి కాని వారుండిన నివి సాగునా. నూఱుసంవత్సరముల క్రిందటి
వారు, మూఁడుదినములు శుష్కోపవాసము చేసి నాల్గవదినము
యథాపూర్వముగ భుజించి దినకృత్యమును దీర్చువారు. ఈకా
లమున మూఁడుగంటలవిరామము భుక్తివేళలను నడుమనున్నం
దాళఁజాలరు. పట్టుపసి భక్షింపఁజాలరు. విధిలేక యొక్కదిన
ముపవసించిన మఱుదినము పారణచేసి మఱేపనియుఁ జేయఁ
జాలరు. యోజనమాత్రము నడువఁజాలరు. ఇంతస్వల్పకాల
మున నింతటిభేదము కనఁబడుచున్నదికదా. ఇఁక యుగభేదముల
మాట యిటఁ జెప్పనేటికి ? మనోగోచరముకానియంతయంత
రము గలదు. కాఁబట్టియే పూర్వగాథలు వారియలవాటులు
మనకు విచిత్రములుగాఁ దోఁచుచున్నవి. వారికి తపోనిష్ఠ ప్ర
ధానము. ఇప్పుడది యప్రధానము. ఏకార్యమైనను జేయలేని
యపుడు వేదాంతము చెప్పుట యిప్పటియలవాటు. కాఁబట్టి
యాకాలపువారి యాచారవ్యవహారాదుల నిప్పటివా [illegible]
పింప నర్హులు కారు.

కలియుగధర్మము లివ్వియని పూర్వులే పురాణాదులయం దాదేశించిరి. క్రమముగా నవి స్పష్టపడుచున్నవి. కలియుగమునఁ గాఁబోవు నాచారము లిట్టివని, యాహారము లిట్లుండునని, హారియూహా లిట్లు పరిణమించునని, ఆయు స్సింత మాత్రమగునని యింక ననేకవిషయములను స్పష్టముగాఁ బూర్వులు తెలియఁజేసిరి. తెలివితక్కువచే మనవారు నమ్ముట లేదు. కాని యనుభవమునఁ బరికించువారు నమ్ముచునే యున్నవారు. కలియుగవిభూతిఁ దెలుపు వచనముల నించుక పరికింపుఁడు. ఇందేవి యసత్యమును దెలుపునో విమర్శింపుఁడు. ఇవి మనకేల యనరాదు. ప్రధానము లివ్వియే. వీనిం బరిశీలించుచుండినచోఁ బ్రవృత్తి పరిశుద్ధమగును.

శ్లో. తతశ్చానుదినం ధర్మ స్సత్యం శౌచం క్షమా దయా,
కాలేన కలినా రాజ న్నఙ్క్ష్యత్యాయుర్బలం స్మృతిః. ౧
విత్తమేవ కలౌ నృణాం జన్మాచారగుణోదయః,
ధర్మన్యాయవ్యవస్థాయాం కారణం బలమేవ హి. ౨
దాంపత్యేఽభిరుచిర్హేతుర్మాయైవ వ్యావహారికే,
స్త్రీత్వే పుంస్త్వే చాభిరతి ర్విప్రత్వే సూత్రమేవ హి. 3
లింగమేవాశ్రమఖ్యాతా వన్యోన్యాపత్తికారణమ్,
అవృత్త్యా న్యాయదౌర్బల్యం పాండిత్యే చాపలం వచః. ౪
అనాఢ్యతైవాసాధుత్వే సాధుత్వే చాఢ్యతైవ హి,
స్వీకార ఏవచోద్వాహే స్నానమేవ ప్రసాధనమ్. ౫
దూరవార్యయనం తీర్థం లావణ్యే కేశధారణమ్,
ఉదరంభరతా స్వార్థ స్సభ్యత్వే ధార్ష్ట్యమేవ హి. ౬

దాక్ష్యం కుటుంబభరణే యశోऽర్థే ధర్మసేవనమ్,
ఇత్థం ప్రజాభిర్దుష్టాభి రాకీర్ణం క్షితిమండలమ్. ౭
బ్రహ్మవిట్ క్షత్రశూద్రాణాం యోబలీ భవితా నృపః. ౮
ప్రజాస్తు లుబ్ధై రాజన్యై ర్నిర్ఘృణైర్దస్యుధర్మిభిః,
అచ్ఛిన్నదారద్రవిణా యాస్యంతి గిరికాననమ్. ౯
శాకమూలామిషక్షౌద్రఫలపుష్పాష్టిభోజనాః,
అనావృష్ట్యా వినంక్ష్యంతి దుర్భిక్షకరపీడితాః. ౧౦
శీతవాతాతపప్రావృడ్హిమై రన్యోన్యతః ప్రజాః,
క్షుత్తృడ్భ్యాం వ్యాధిభిశ్చైవ సంతప్స్యంతే చ చింతయా,
త్రింశద్వింశతివర్షాణి పరమాయుః కలౌ నృణామ్. ౧౧
క్షీయమాణేషు దేహేషు దేహినాం కలిదోషతః,
వర్ణాశ్రమవతాం ధర్మే నష్టే వేదపథే నృణామ్. ౧౨
పాషండప్రచురే ధర్మే దస్యుప్రాయేషు రాజసు,
చౌర్యానృతవృథాహింసా నానావృత్తిషు వై నృషు. ౧౩
శూద్రప్రాయేషు వర్ణేషు ఛాగప్రాయాసు ధేనుషు,
గృహప్రాయే ష్వాశ్రమేషు యౌనప్రాయేషు బంధుషు. ౧౪
అణుప్రాయా స్వోషధీషు శమీప్రాయేషు స్థాణుషు,
విద్యుత్ప్రాయేషు మేఘేషు శూన్యప్రాయేషు సద్మసు. ౧౫
ఇత్థం కలౌ గతప్రాయే జనేషు ఖరధర్మిషు,
ధర్మత్రాణాయ సత్త్వేన భగవా నవతరిష్యతి. ౧౬
చరాచరగురో ర్విష్ణో రీశ్వరస్యాఖిలాత్మనః,
ధర్మత్రాణాయ సాధూనాం జన్మకర్మాపనుత్తయే. ౧౭
శ్రీభాగవతము. ౧౨. స్కం. ౨. అధ్యాయము.

శ్లో. కలే స్స్వరూపం మైత్రేయ యద్భవాం చ్ఛ్రోతు మిచ్ఛతి,
తన్నిబోధ సమాసేన వర్తతే యన్మహామునే. ౯
వర్ణాశ్రమాచారవతీ ప్రవృత్తి ర్న కలౌ నృణామ్,
నసామఋుగ్యజుర్వేద వినిష్పాదనహైతుకీ. ౧౦
వివాహా న కలౌ ధర్మ్యా న శిష్యగురుసంస్థితిః,
న దాంపత్యక్రమో నైవ వహ్ని దేవాత్మకః క్రమః. ౧౧
యత్ర కుత్ర కులే జాతో బలీ సర్వేశ్వరః కలౌ,
సర్వేభ్యఏవ వర్ణేభ్యో యోగ్యః కన్యావరో ధనే. ౧౨
యేన కేనైవ యోగేన ద్విజాతి ర్దీక్షితః కలౌ,
యైవ సైవ చ మైత్రేయ ప్రాయశ్చిత్తం కలౌ క్రియా. ౧౩
సర్వమేవ కలౌ శాస్త్రం యస్య యద్వచనం ద్విజ,
దేవతా శ్చ కలౌ సర్వా స్సర్వ స్సర్వస్య చాశ్రమః. ౧౪
ఉపవాస స్తథాయాసో విత్తోత్సర్గ స్తపః కలౌ,
ధర్మో యథాభిరుచిరై రనుష్ఠానై రనుష్ఠితః. ౧౫
విత్తేన భవితా పుంసాం స్వల్పేనాఢ్యమదః కలౌ,
స్త్రీణాం రూపమదశ్చైవం కేశై రేవ భవిష్యతి. ౧౬
సువర్ణమణిరత్నాదౌ వస్త్రే చోపక్షయం గతే,
కలౌ స్త్రియో భవిష్యంతి తదా కేశై రలంకృతాః. ౧౭
పరిత్యక్ష్యంతి భర్తారం విత్తహీనం తథా స్త్రియః,
భర్తా భవిష్యతి కలౌ విత్తవానేవ యోషితామ్. ౧౮
యో యో దదాతి బహుళం సస్వామీ సదా నృణామ్,
స్వామిత్వహేతు సంబంధో నచాభిజనతా తథా. ౧౯

గృహాంతా ద్రవ్యసంఘాతా ద్రవ్యాంతా చ తథా మతిః,
అర్థాశ్చాత్మోపభోగ్యాంతా భవిష్యంతి కలౌ యుగే. ౨౦
స్త్రియః కలౌ భవిష్యంతి స్వైరిణ్యో లలితస్పృహాః,
అన్యాయాదాప్తవిత్తేషు పురుషా స్స్పృహయాళవః. ౨౧
అభ్యర్థితాపి సుహృదా స్వార్థమేవ నిరీక్షతే,
పణార్ధార్ధార్ధమాత్రేఽపి కరిష్యంతి తథా స్పృహాం. ౨౨
సమానపౌరుషం చేతో భావివిప్రేషు వై కలౌ,
క్షీరప్రదానసంబంధి భావిగోషు చ గౌరవం. ౨౩
అనావృష్టిభయప్రాయాః ప్రజాః క్షుద్భయకాతరాః,
భవిష్యంతి తదా సర్వే గగనే సక్తదృష్టయః. ౨౪
కందమూలఫలాహారా స్తాపసా ఇవ మానవాః,
ఆత్మానం ఘాతయిష్యంతి హ్యనావృష్ట్యాతిదుఃఖితాః. ౨౫
దుర్భిక్షమేవ సతతం తదా క్లేశ మనీశ్వరాః,
ప్రాప్స్యంత్యవ్యాహతసుఖప్రమోదా మానవాః కలౌ. ౨౬
అస్నానభోజనోఽన్నాని దేవతాతిథిపూజనం,
కరిష్యంతి కలౌ ప్రాప్తే నచ పిండోదకక్రియాం. ౨౭
లోలుపా హ్రస్వదేహా శ్చ బహ్వన్నాదనతత్పరాః,
బహుప్రజాల్పభాగ్యా శ్చ భవిష్యంతి కలౌ స్త్రియః. ౨౮
ఉభాభ్యామపి పాణిభ్యాం శిరఃకండూయనం స్త్రియః,
కుర్వంత్యో గురుభర్తృణామాజ్ఞాం భర్త్స్యంత్యనాదృతాః.
స్వపోషణపరాః క్షుద్రా దేహసంస్కారవర్జితాః,
పరుషానృతభాషిణ్యో భవిష్యంతి కలౌ స్త్రియః. ౩౦

దుశ్శీలా దుష్టశీలేషు కుర్వంత్య స్సతతం స్పృహాం,
అసద్వృత్తా భవిష్యంతి పురుషేషు కులాంగనాః. ౩౧
వేదాదానం కరిష్యంతి వటవశ్చాకృతవ్రతాః,
గృహస్థా శ్చ నహోష్యంతి నదాస్యం త్యుచితాన్యపి. ౩౨
వానప్రస్థా భవిష్యంతి గ్రామ్యాహారపరిగ్రహాః,
భిక్షవశ్చాపి మిత్రాది స్నేహసంబంధయంత్రణాః. ౩౩
అరక్షితారో హర్తార శ్శుల్కవ్యాజేన పార్థివాః,
హారిణో జనవిత్తానాం సంప్రాప్తే తు కలౌయుగే. ౩౪
యో యోఽశ్వరథనాగాఢ్య స్స స రాజా భవిష్యతి,
యశ్చ యశ్చాబలస్సర్వ స్స స భృత్యః కలౌయుగే. ౩౫
వైశ్యాః కృషివణిజ్యాది సంత్యజ్య నిజకర్మయత్,
శూద్రవృత్త్యా ప్రవత్స్యంతి కారుకర్మోపజీవినః. ౩౬
భైక్షవ్రతపరా శ్శూద్రా ప్రవ్రజ్యాలింగినోఽధమాః,
పాషండసంశ్రయాం వృత్తి మాశ్రయిష్యంతి సంస్కృతాః,
దుర్భిక్షకరపీడాభి రతీవోపద్రుతాజనాః, [ఖితాః.
గోధూమాన్నయవాన్నాఢ్యాన్ దేశాన్ యాస్యంతి దుః
వేదమార్గే ప్రలీనే చ పాషండాఢ్యే తతోజనే,
అధర్మవృథ్యా లోకానా మల్పమాయు ర్భవిష్యతి. ౩౯
అశాస్త్రవిహితం ఘోరం తప్యమానేషు వై తపః,
నరేషు నృపదోషేణ బాల్యే మృత్యు ర్భవిష్యతి. ౪౦
భవితా యోషితాం సూతి పంచషట్సప్తవార్షికీ,
నవాష్టదశవర్షాణాం మనుష్యాణాం తథా కలౌ. ౪౧

పతితోద్భవశ్చ భవితా తథా ద్వాదశవార్షికీ,
నాతిజీవతి వై కశ్చి త్కలౌ వర్షాణి వింశతిః. ౪౨
అల్పప్రజ్ఞా వృథాలింగా దుష్టాంతఃకరణాః కలౌ,
యత స్తతో వినశ్యంతి కాలేనాల్పేన మానవాః. ౪౩
యదా యదా హి మైత్రేయ హాని ర్ధర్మస్య లక్ష్యతే,
తదా తదా కలే ర్వృద్ధి రనుమేయా విచక్షణైః. ౪౪
యదా యదా సతాం హాని ర్వేదమార్గానుసారిణాం,
తదా తదా కలే ర్వృద్ధి రనుమేయా విచక్షణైః. ౪౫
ప్రారంభా శ్చావసీదంతి యదా ధర్మభృతాం నృణాం,
తదానుమేయం ప్రాధాన్యం కలే ర్మైత్రేయ పండితైః. ౪౬
యదా యదా న యజ్ఞానా మీశ్వరః పురుషోత్తమః,
ఇజ్యతే పురుషైర్యజ్ఞై స్తదా జ్ఞేయం కలేర్బలం. ౪౭
న ప్రీతి ర్వేదవాదేషు పాషండేషు యదారతిః,
కలేర్వృద్ధి స్తదా ప్రాజ్ఞై రనుమేయా విచక్షణైః. ౪౮
కలౌ జగత్పతిం విష్ణుం సర్వస్రష్టార మీశ్వరమ్,
నార్చయిష్యంతి మైత్రేయ పాషండోపహతా జనాః. ౪౯
కిం దేవైః కిం ద్విజై ర్వేదైః కింశౌచే నాంబుజన్మనా,
ఇత్యేవం విప్రవక్ష్యంతి పాషండోపహతా జనాః. ౫౦

విష్ణుపురాణము. ౬ అంశము.

ఇట్టివి కలిమహిమలు. భారతమునందు నితరపురాణము లందు నెన్నియో కలవు. వానినెల్ల నిటఁ జేర్చుట తప్పుకాదు

కాని గ్రంథవిస్తరభీతి మానితిని. పైశ్లోకములకు వ్యాఖ్యయు మానితిని. సులభముగా నర్థమగునన్నయూహ నాయీ విశ్రాంతికి హేతువు. కలియుగ మారంభించి యైదువేలసంవత్సరములు దాటి యిరువదితొమ్మిదివత్సరము లైనది. పై వానిలో నింతయల్పకాలముననే యెన్నియో లోకమునఁ బరిదృశ్యమానము లగుచున్నవి. కలియుగము వృద్ధికానుకాను విశేషించి పై విషయములు వాడుకలోనికి వచ్చును. అట్టికాల మింకను గొంతకాలము రాకయుండుఁగాక. పురాణములయందలి నీతు లప్రమాణములని కొందఱు పలుకుచుందురు. ఎంతకాలమునకుముందో కలిధర్మములు వ్రాసిరికదా? తు చ లు తప్పకుండఁ బ్రత్యక్షముగా నవి సాగుచున్నవి. ముందుముందు తదుక్త విపరీతధర్మములు సాగకమానవు. ఈతనువుతో నుండి వానినన్నింటిని లోకులకుఁ దెల్పుచుఁ బురాణములు ప్రమాణములా కావా యని హెచ్చరించుటకు సాధ్యముకాదు కాని తదుక్తప్రకారము కొన్ని సాగినపుడు తక్కినవి సాగఁజాలవనుటకన్న యసంగతప్రసంగము వేఱొకటి యుండదన్న నమ్మకము నాకున్నది. కావునఁ గలికాలము ధర్మవృక్షమునకు వేఱుపుర్వువంటిది. అట్టియిక్కాలమందు భగవన్నామసంకీర్తనము తరణోపాయ మనక తప్పదు. ముచుకుందుఁడు కలికాలమానవులను గాంచి వెఱగందెననుట వింతవిషయము కాదు. కలియుగము రానున్నదనఁగా నట్టిమానవులు కనుపట్టిరనఁగా నిప్పటికాలపువా రెట్లుండువారో చెప్పనక్కఱ యుండదు. కావునఁ గలికాలము భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యధ్వంసకము. ఐన నిట్టి కట్టడికాలమునకు ననువగుధర్మములు మహాత్ములు శాసించిరి. ఏద్రవ్యవ్య

యము లేని భగవన్నామసంకీర్తనమే పరమపదప్రాప్తికి సోపాన మనిరి. ఏపాపములైనను జేసినఁగాని స్మరించినంతన మానవుల నంటవనిరి. ఈకాలమునకుఁ దగినట్టు లెన్నియో సులభోపాయము లాదేశించినను వాని నాశ్రయింపకుండుట కలిమాహాత్మ్యమునఁగాక మఱేకారణమున నుండును? ఇట్టికాలమునందును మహర్షులు మానవుల యోగక్షేమముల నారయుచుఁ గించిద్భక్తి కుదిరినను వారిని దరింపఁజేయ నాసించుచుఁ బ్రచ్ఛన్నరూపముల వారి నాశీర్వదించు చున్నవారని నమ్మవలయును. ఈవిశ్వాసమును దొలఁగింపఁ గొందఱు కలికాలపురుషులు-కపటవేషముల నూని ధర్మోపదేశములు చేయుచు వేదాంతుల మని శిష్యులను జేర్చుకొనుచు మంత్రముల నుపదేశించుచు భాగవతము నుదాహరణముగాఁ గనఁబఱచి వ్యభిచారము తప్పుగాదనుచు ద్రవ్యము నాకర్షించుచు నున్నవారు. వారిం గాంచినపుడు భక్తివిశ్వాసములుకూడఁ దొలఁగుచుండును. ఐనను బురాణములఁ బఠించి తదర్థముల నెఱింగి తదుక్తరీతిగాఁ బ్రవర్తించువారు లేరన్న మహాపాతకము వచ్చును. వారి నెఱుంగఁగలవారు కొలఁదిమందియే కలరు. కలికాలమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మనామస్మృతియే సకలపురుషార్థప్రదమని యీ కథాసారము. ఇంతకన్నఁ బెంచి వ్రాయఁబూనను.

ఆర్యులారా! ఈముచుకుందుని చరిత్రమునుండి మన మెఱుంగఁదగిన విశేషాంశములు పెక్కులు గలవు. తపశ్శక్తిచేఁ జిరంజీవిత్వము సంపాదింపఁ గలమనునదొకటి. పాపభీతిచే నొక్కగుహలో దాఁగియున్నను భగవంతుఁ డాతనికడకుఁ దన కుఁదానే వచ్చుననునది రెండవది. తద్దర్శనమాత్రమునఁ బాపా

త్తులు భస్మప్రాయు లగుదురనునది మూఁడవది. ఇవి ప్రధానములు. మఱియు నెన్నియో కలవు. వీనిం బరిశీలించి వానినలవాటు చేసికొని భగవత్కరుణకుం బాత్రులము కావలయును. వేఱుమార్గములు కానరాకున్నవి. భగవత్సందర్శనవాంఛ కలవారమగుట ప్రధానకార్యమని గ్రహింపవలయును. ఇంతట నీవిషయమును వదలి తరువాతికథను వ్రాసి నాకృత్యమును నెఱవేర్చెదను. 22/8/51F

బలరాముఁడు వసుదేవాదులకు రాజనీతి నుపదేశించుట.

* ఉదారమనీషులారా! జరాసంధుఁడు పదునెనిమిదవపరాయము మధురానగరమును ముట్టడింప వచ్చుచున్నాఁ డన్న వార్త యాదవులకుం దెలిసె ననియు వారాతురులై విచారించుచుండ వికద్రుఁ డనువృద్ధయాదవుఁడు యదువంశవిస్తృతి నెఱింగించె ననియు లోపల వ్రాయఁబడియెఁగదా. ఆనడుమఁ గాలయవనవృత్తాంతము ముచుకుందుని వృత్తాంతము వ్రాయవలసివచ్చె. ఇపుడు మరల నించుక వెనుకకుం బోయి విచారింపవలయును. కాలయవనమృతి మొదలగునవి ముగిసిన పిదప మరలఁ గోపకు లొక్కచోఁ గూడి జరాసంధయుద్ధప్రయత్నమునుగూర్చి విచారించుచున్నవారని స్మరింపుఁడు. అట్లైనఁ గాని కథ వరుసగా సాగిన ట్లుండదు. కావున మధురానగరమున రహస్యమండపమున యాదవులందఱు గూరుచుండి మంత్రము నడపుచున్నవారని యూహించి మీఁదికథను సాగింపుఁడు చక్కఁగా బోధపడును.

---

* ఇది హరివంశము విష్ణుపర్వము ముప్పదితొమ్మిదవ యధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది. ఇతరపురాణములయం దీగాథ కానరాదు.

యాదవు లొక్కచోటం జేరిరి. బలరామకృష్ణులు నందుండిరి. వికద్రు ప్రభృతులు జరాసంధునియుద్ధప్రయత్నముం గూర్చి మాటలాడిరి. మథురానగర మింక నిలువదని నశింపక తప్పదని నిశ్చయించిరి. ఆసమయమున యదువృద్ధులమాటలాలకించి వసుదేవాదుల సమ్మతిం గొని బలరాముఁ డిట్లు పలుకనారంభించెను. యదుపుంగవులారా! మీకుం దోఁచిన ప్రకారముల వెల్లడించితిరి. నగరమునకు రానున్న కష్టములం దెల్పితిరి. ఈవిషయమున నాకు నెట్లు తోఁచినదో యావిధ మెఱింగించెదను. దానిని విని యుక్తమని తోఁచిన నంగీకరింపుఁడు. కాదేని పరిత్యజింపుఁడు. ఏవాక్యముగాని హేతుసంయుతమై క్రమము నతిక్రమింప దైవము మెచ్చున ట్లుండఁదగు న్యాయశాస్త్రము దాని నంగీకరింపఁ దగినట్లుండుటయే యుక్తము. అట్టి వాక్యము నెల్లవారు నంగీకరింప వలయును. రాజు న్యాయమును బ్రధానలక్ష్యముగా నెఱింగి సంధివిగ్రహయానాసనద్వైధీభావసంశ్రయములను షడ్గుణముల కనుకూలముగా నుండునట్లు ప్రవర్తింపవలయును. విద్వాంసుఁడగు రాజు తనకంటె బలవంతుఁడు పైనెత్తివచ్చినపుడు తన కపజయము గల్గునని నిశ్చయించుకొని యటనుండక తొలంగి చనవలయును. వాని నోర్వ గల సహాయసంపద గలిగినచో యుద్ధము చేయక భీతుఁడై పరుగిడరాదు.

జరాసంధుఁ డిన్నిపర్యాయము లోడిపోయియు మరల యుద్ధము సేయవచ్చుటకుఁ గారణము మేమన్నదమ్ముల మిట నుండుటయేగదా. మమ్ముఁ బోడువఁ బూనినవాఁడే కాని యాదవుల జయింపఁబూనినవాఁడు కాఁడు. కంసాది క్రూరధారణీ

యాంతకరుఁడై యెవరికే జయింప నలవిగాని పరాక్రమము గలిగి సముద్రము నొకమూర్తి ధరించి యున్నచందమునను, ప్రళయకాలాగ్ని తనశక్తి నడంచికొనియున్నయట్లును, జెలంగుచుఁ ద్రికాలస్నానములచే దేవగురువో యనున ట్లొప్పుచు నామహర్షి కనఁజాలియుండెను. శ్వేతవర్ణముగవివత్సనుంగూడి వలసినపుడు పాలుపిదుకు హోమధేనువును గాంచుచు నరణి యను యజ్ఞపాత్రమునిండఁ బాలను గైకొనుచు మహేంద్రగిరివాసుఁడగు రామునిం గాంచిరి. ఆతఁ డపరిశ్రాంతుఁడై యుండెను. ఉదయాద్రిమూర్ధమున విరాజిల్లు భాను బింబమువలె నా పరశురాముఁడు వెలుఁగుచుండెను.

రామకృష్ణ పరశురామ సంభాషణము.

ఆభార్గవరాముం గాంచినంతనే న్యాయముచొప్పున వారు నమస్కరించిరి. ఈబాలకు లిరువురును బ్రదీప్తాగ్నితేజో విరాజితులై యుండిరి. అంత శ్రీకృష్ణుఁ డామహామునిం గాంచి మధురోక్తుల నిట్లు ప్రశ్నించెను. ఆప్రశ్నము లోకవృత్తాంతజిజ్ఞాసను దెలుపుచుండెను. ఓభగవానుఁడా! నిన్ను జామదగ్న్యుఁడగుపరశురామునిగాఁ దలంచుచున్నాఁడను. నీవు మహర్షివరేణ్యుఁడవు. క్షత్రియకులాంతకుఁడవు. సాగరమును బాణవేగమున నవలకుం ద్రోచితివి. అయిదువందలధనుస్సుల పరిమాణము వెడల్పుగలిగి యంతవిశాలముగల భాగము సహ్యపర్వతమునుండి గ్రహించిన మహానుభావుఁడవు. జనపదముగా దాని నొనరించితివి. సాగరమును దూరమునకుఁ బంపి తద్భాగము నీజనపదమునఁ గలిపితివి. కార్తవీర్యుని సహస్రబాహువులను కాననమును బరశుధారచే ఛేదించిన పరాక్రమశా

లివి. తండ్రిం జంపినపగకై యాక్రూరధారణీశ్వరు నంతకుఁజెంతకుం బంచితివి. ఆభూమి భవత్పరశుధారాసముత్సృష్టరక్తధారలచే నిప్పటికి నెఱ్ఱవాఱి యున్నది. రాజకులాంతకుఁడ వగు నిన్ను రైణుకేయుంగాఁ దలంచుచున్నాఁడను. యుద్ధకాంక్షమెయి నిన్నొక్కటి యర్థింపవలసి యున్నది. మాయీప్రశ్నమునకు బదులిచ్చి మాకోరికను దీర్పుము. మేమిద్దఱము మధురానగరవాసులము. యమునాతీరమున నున్న యాపట్టణము శ్రుతపూర్వమనియే తలంతును. అందు యాదవు లున్నవారు. యాదవవంశము నీ యెఱింగినయదియే కాని క్రొత్తది కాదు. నియతవ్రతుఁ డగు వసుదేవుఁడు మాతండ్రి. పుట్టుకమొదలు మే మిర్వురము వ్రతములయందే నియోగింపఁ బడితిమి. కంసక్రూరభూజానిభయమున మాతండ్రి శంకితుఁడై రహస్యముగా మమ్ముఁ బెంచెను. అచ్చటినుండి మధురకుఁ దేఁబడితిమి. ఇదియే యందులకుఁ బ్రథమము. మే మాకంసుని పొగరుం గాంచి సభయందు వధించితిమి. ఆతనితండ్రిని మధురారాజ్యమున కధిపతిగా స్థాపించితిమి. యాదవోచితగోవ్యాపారము నే చేయుచున్నారము.

ఇట్టులుండ మధురానగరము నడ్డగింప మమ్ము హింసింప జరాసంధుఁడు మహత్తరసేనాతతిం గూడి వచ్చెను. పెక్కుమాఱులు వాని జయించి పాఱఁదోలితిమి. నగరరక్షణార్థము యాదవులభీతిఁ బాపుటకై తగిన ప్రయత్నము చేయవలసి యున్నది. అందులకుఁ దగుసాధనములు లేవు. సారథులు లేరు. కాలుబంట్లు లేరు. యుద్ధపరికరము లేవియు మాకడ లేవు. మరల జరాసంధుఁడు మధుర ముట్టడింప రానుండు టెఱింగి

మేమిరువురమే నగరమునుండి వచ్చితిమి. నిన్ను దర్శించితిమి. ఇదియె మదాగమన విషయము. మంత్రోపదేశాదిరూపమునఁ దోడ్పడుదువుగాక. అని శ్రీకృష్ణుఁడు పలికి యూరకుండెను. పరశురాముఁ డాకృష్ణవాక్యముల నాలకించి పరమప్రీతి చెలువార నిట్లు బదులు పలికెను. * శ్రీకృష్ణా! మహాప్రభూ! పడమర సముద్రతీరమునుండి యిపుడే శిష్యులను వదలి యొక్కండన మీతో నాలోచింప వచ్చితి. పద్మనేత్రా! నందవ్రజమున నీ వుంట నెఱుంగుదును. దానవులం బెక్కుమందిని దునుముటయు దురాత్ముఁ డగుకంసుని వధించుటయు నెఱుంగుదును. జరాసంధునితోఁ బోరుటయు నెఱింగి మీయన్నదమ్ము లిటవత్తురని తెలిసి కొనియే వచ్చితిని. † కృష్ణా! జగన్నాథుఁడవని యవ్యయుఁడవని రక్షకుఁడవని నిన్నెఱుంగుదును. బాలుఁడవుగాకయున్నను దేవకార్యార్థసంసిద్ధికొఱకు బాలత్వము నంగీకరించితివి. నీ వెఱుంగని దీలోకములమూఁటను నుంతయు నుండదు. అయినను లోకశిక్షార్థము భక్తిభావమునఁ బ్రశ్నించితివి. కావున బదులు చెప్పెదను. గోవిందా! మీపూర్వులచేతనే యీనగరము ప్రతిష్ఠింపఁ బడినది. కరవీరరాష్ట్రముకూడ నేలుపలుపఁబడినది. వాసుదేవా! ఈకరవీరనగరమున మహాయశుండగు రాజు శృంగాలనామమున నున్నవాఁడు. అతఁడు పరమకోపనుఁడు.

---

* అపరాంతాదహం కృష్ణ సంప్రతీహాగతః ప్రభో, ఏకఏవ విశ్వాస్యైర్యువయోర్మంత్రకారణాత్ = అని మూలము.

† జానే త్వాం కృష్ణ గోప్తారం జగతః ప్రభుమవ్యయం, దేవకార్యార్థసిధ్యర్థ మబాలం బాలతాంగతమ్. న త్వయా విదితం కించిత్త్రిషు, లోకేషు విద్యతే తథాపి భక్తిసూత్రేణ శృణు వక్ష్యామి తే వచః=అని మూలము.

మహానుభావా! నీదాయాదులగురాజులనెల్ల నీతఁడు మచ్చర మూని నామమాత్రావశిష్టులను జేసెను. వీరపురుషుఁడు తన కంటె నధికుఁడుగాని సముఁడుకాని వేఱొకఁడుండరాదని యీ తనిమతము. అహంకారరూపుఁడు. అజితాత్మకుఁడు. నిత్యమ త్సరి యనంబడు. రాజ్యలక్ష్మీమదమున విఱ్ఱవీఁగువాఁడు. పుత్త్రు లకుంగూడ భయంకరుఁడు. కావున నీతనిరాజ్యమున మీరు నేను నివసింప నర్హముకాదు. కరవీరపురము ఘోరమైనది. పార్థివదూషితమైనది.

మఱొక్కవిషయమును జెప్పెదను. జరాసంధుఁడు బలో దగ్రుఁడు. మీరిరువురును యుద్ధము చేయవలయును. ఈవేణా నదిని బాహుసహాయముననే దాఁటి నివాసార్హమగుపర్వతము నకుం బోవుదము. ఈపర్వతము యజ్ఞపర్వత మనఁబడును. ఇది స్వహ్యపర్వతశాఖయని యెఱుంగుఁడు. ఇందు మాంసలోలు భులగుతస్కరులు నివసింతురు. నానాద్రుపులత లిందుఁగలవు. విచిత్రముగాఁ గానంబడు. పుష్పితపాదపము లెల్లయెడలఁగనం బడును. అందొక రాత్రి గడపుదము. దానియందే ఖట్వాం గనది ప్రవహించుచుండును. నికషోపలభూషితయగు నానదిని దరింతము. గంగోత్తరి కది సమానము. పర్వతాగ్రమునుండి పడుచుండును. కావునఁ జూడఁదగియుండును. తత్ప్రపాతస్థ లము దర్శనీయము. అందుఁ దాపసారణ్యము గలదు. అది మిగుల మనోహరము. ఈప్రాంతముల నివసించి తత్సుఖము ననుభవించి పర్వతములను గాంచుచు నందలిమహర్షుల దర్శిం తము. అందుండి మనోహర మగుక్రౌంచనగరమును దర్శింతము. ఆనగరమున నీవంశమునఁ బుట్టిన రాజేంద్రుఁ డొకఁడు ధర్మ

రతుఁడున్నవాఁడు. మహాకపినామ మాతనికిం గలదు. వనవాసులగుజను లారాజ్యమున నుందురు. ఆరాజును జూడకయే పగలంతయు బర్వతప్రాంతభూములం గడపి యానదుహం బను తీర్థంబున నివసింతము. అందుండి బయలువెడలి సహ్యపర్వతవివరమార్గమున గోమంతమనం బ్రఖ్యాతం బగు నేకశృంగపర్వతమునకుం బోవుదము. ఆశృంగ మత్యున్నతిం జెలువారు. పక్షులు గూడ నచటికిం బోఁజాలవు. అది దేవతలకు విహారస్థానము. జ్యోతిర్గణ లందు వెలయుచుండును. స్వర్గసోపానమువలె నాగిరి కనంబడును. కావుననే గగనస్పృశ మగుశిఖరము దానఁ గలదు. విమానములనుండి యాశిఖరమున దేవతలు దిగి విహరింతురు. మేరుపర్వతమున కిదియెత్తున రెండవది.

ఆగోమంతశిఖరాగ్రమునందుండి సూర్యశశాంకుల నుదయాస్తమయముల నొక్కరీతిగాఁ జూడవచ్చును. సముద్రతరంగములకదలికలందున్నఁగనంబడును. ఆపర్వతకూటమున నిచ్చకుఁ దగినట్లు విహరింపవచ్చును. ఆకూటముననుండి దుర్గయుద్ధమున జరాసంధు నోడింపఁజాలుదురు. ఆపర్వతాగ్రమున నున్న మిమ్మెఱింగి యుద్ధదుర్మదుఁ డగుజరాసంధుఁడు మిమ్ము జయింపఁగోరును. మీ రిరువురును వానితో యుద్ధము సాగించుచుండఁ జాలకాలముక్రింద మానిన యాయుధసంయోగమును నేను జూచెదను. దేవత లీపర్వతాగ్రమున యుద్ధము సాగునని నిర్దేశించిరి. మాంసశోణితకర్దమభూయిష్ఠమై యది యుండఁగలదని వా రూహించిరి. అందుఁ జక్రము హలము గదయగుకౌమోదకియు నందకము నితరములగు వైష్ణవాయుధములు నీవు ప్రదర్శింపఁగా దేవతలు చూడఁగోరి యున్నవారు. కాల

నియుక్తులగు రాజులమేనిరుధిరములఁ గాలసన్నిభరూపంబులం దాల్చి త్రాగఁగోరిన దేవతలు కొందఱు గలరు. ఈసంగ్రామము నకుఁ జక్రముసలసంగ్రామమని నామకరణము మున్నే చేసిరి.

ఆయుద్ధమున నీవైష్ణవరూపమును శత్రువులు దేవతలు చూడఁగలరు. కావునఁ జక్రగదలను ధరింపుము. చిరకాలము గా వానిని మఱచియున్నాఁడవు. దేవతల కానందమును గల్పించు విజయమును బడయుము. ఈబలరాముఁడు శత్రుభేదనపటు వగు ముసలమును ధరించుఁగాక. ఇది భూలోకమున రాజులతో నీకు మొదటియుద్ధ మగును. దీన భూభారావతరణ మగును. నీకు వైష్ణవదేహప్రాప్తియు వైష్ణవాయుధప్రాప్తియుఁ దేజః ప్రాప్తియుఁ గాఁగా నందఱు చూడఁగలరు. ఇదిమొదలు ధరణియందు శస్త్రయుద్ధములు విశేషించి కాఁగలవు. కావున గోమంతమునకుఁ బోవుదము. జరాసంధయుద్ధమున కది తగినస్థలము. ఈక్షీరము హోమధేనుప్రసాదము త్రాగుము. బలరాముఁడును ద్రాగుఁగాక. నేను దోవఁ జూపెదను. పయనము సాగింప నంగీకరింపుమని పరశురాముఁడు ప్రార్థించెను.

మహాశయులారా! ఈగాథనుండి విచారింపఁదగిన విషయములు కొన్ని గలవు. బలరాముఁ డుపదేశించిన రాజనీతిం బట్టి మన మెఱుంగఁదగిన విషయములు కొన్ని గలవు. శ్రీకృష్ణపరశురామసంవాదమునుండి నేర్చుకొనఁ దగిన రహస్యవిషయము లనేకములు గలవు. అందుఁ గొన్ని మాత్రమే వ్రాసెదను. సామాన్యమనుజుల ధర్మములకును రాజధర్మములకును భేద మెంతయో గలదు. ప్రాణములనైన విడువఁదగుఁగాని రాజు మర్యాదను వదలఁగూడదన్న న్యాయము సార్వత్రికము

గాదని దీన స్పష్టమగును. బలవంతుఁడు పైనెత్తివచ్చినపుడు బలహీనుఁడగు రాజు సమయము కాదని తొలంగి చనవలయును. అని బలరాముఁ డుపదేశించెను. దీన యొక్క యంతరార్థము గలదు. కాలము మంచిదిగానప్పుడు పౌరుష మూనరాదని గదా దీనిభావము. అనఁగాఁ దాత్పర్యమేమి? కాలము భగవత్స్వరూపము. దాని కడ్డములేదు. అపరిచ్ఛేద్యము. అఖండము. అనిర్వచనీయమహిమాన్వితము.

శ్రుతి:—

సవిశ్వకృత్సర్వవిదాత్మయోని
ర్జ్ఞః కాలః కాలగుణీ సర్వవిద్యః,
ప్రధానం క్షేత్రజ్ఞస్సనిర్గుణోఽపి
సంసారమోక్షస్థితిబంధహేతుః.

కూర్మపురాణము:—

అనాదిరేష భగవాన్కాలోఽనంతోఽక్షరః పరః,
సర్వగత్వాత్స్వతంత్రత్వాత్సర్వాత్మత్వాన్మహేశ్వరః.
బ్రహ్మాణో బహవో రుద్రా అన్యే నారాయణాదయః,
ఏకో హి భగవానీశః కాలః కలిరితి స్మృతః.
బ్రహ్మనారాయణేశానాం త్రయాణాం ప్రకృతౌ లయః,
ప్రోచ్యతే కాలయోగేన పునరేవ చ సంభవః.
పరబ్రహ్మ చ భూతాని వాసుదేవోఽపి శంకరః,
కాలేనైవ చ సృజ్యంతే స ఏవ గ్రసతే పునః.
తస్మాత్కాలాత్మకం విశ్వం స ఏవ పరమేశ్వరః.

విష్ణుధర్మోత్తరము:—

"అనాదినిధనః కాలో రుద్రస్సంకర్షణస్స్మృతః,
కలనాత్సర్వభూతానాం స కాలః పరికీర్తితః.
కర్షణాత్సర్వభూతానాం స తు సంకర్షణస్స్మృతః.
సర్వభూతసమత్వాచ్చ స రుద్రః పరికీర్తితః.
అనాదినిధనత్వేన స మహాన్ పరమేశ్వరః."

అని శ్రుతులులోనగునవి ఘోషించు చున్నవి. కావునఁ గాలము పరబ్రహ్మస్వరూపము. దాని నుపాసించుట యనఁగా దానికి లోఁబడి వర్తించుట. ఆకాలము తనకు విజయావహం బైనచో ననఁగాఁ దనద్వారా భగవంతుఁ డొకకార్యమును సఫలముగాఁ జేయింప నిశ్చయించుచోఁ దాను దత్కార్యమునఁ బ్రవర్తింపవలయు. అపుడు తనప్రతిపక్షమున నున్నరాజు తొలంగును. భగవంతుఁ డెపుడు మఱొకనిచేఁ గార్యము చేయింప నుద్దేశించునో అపుడు తాను తొలంగి చనవలయునని దీనిరహస్యార్థము. కాలము ప్రాణికోటుల నాడించును. కాలమునకు భగవంతునకు భేదము కల్పించువాఁ డజ్ఞానులలో మొదటివాఁడని భావించి ప్రథమతాంబూల మీవలయును. భగవల్లక్షణములే కాలలక్షణములు. అఖండమగుకాలమును లోకవ్యవహారార్థ మిచ్ఛానుసారము విభజించుకొని వ్యవహరించు చున్నారము. అట్లే పరమేశ్వరుని ననేకరూపనామములచే నుపాసించుచున్నాము. కావునఁ గాలమును బరమేశ్వర స్వరూపముగా భావించువాఁడే ధన్యుఁడు. వానిప్రయత్నమే ఫలించును. ఇట్టులుండఁగాఁ దాను బలహీనుఁడయ్యును బలవం

తుఁడగు రాజుతో యుద్ధము చేయఁబూనుట యనఁగాఁ గాల మును దిరస్కరించుటయే కదా. ఆ కార్యము మంచిదగునా. ఈనీతినే బలరాముఁ డుపదేశించెను.

"కం. తమకు జవం బెక్కినతఱి,

సముచితమగు సంగరంబు." అని భారతము తెల్పు చున్నది. ఇదొకయుపదేశము. బలరాముని రెండవయుపదేశ మును బరికింపుఁడు. నేను శ్రీకృష్ణుఁడు మధురలో నున్నందున నిన్నిమాఱు లీపురికి బాధ కలుగుచున్నది. కావున మేమిరువు రము జీవితార్థ మెందేని పోవుదుము. శక్తిలేక కాదు.

"శ్లో. అహం తావత్సహార్యేణ ముహూర్తే ఽస్మిన్ ప్రకాశితే,
జీవితార్థం గమిష్యామి శక్తిమానప్యశక్తవత్."

అని పలికెను. దీనిభావమేమి? ఇపుడు జరాసంధుం బోలియింప నవకాశము లేదు. మే మిటనున్న వాఁడు, నగరమును ముట్ట డింపక మానఁడు. దానఁ బౌరులకు ననేకకష్టములు గల్గకపోవు. కాఁబట్టి మేమెందే నరుగుదు మనియె. ఎంతటివాఁడుకాని తన వలన నొరులకుఁ బెక్కుండ్ర కొకముప్పు తప్పక కల్గునేని తన సుఖము ప్రధానమని భావింపక వేఱొండుచోటికిఁ బోవలయు. అనఁగా నితరుల కుపద్రవములు కల్గుటకుఁ దాను గారణభూ తుఁడు కాకయుండవలయునని దీనిసారము. శక్తిగలవాఁడైనను శక్తిహీనునివలె నటించవలయు ననఁగాఁ దనశక్తి యితరులకు బాధగల్గింపఁ గూడదని భావము.

పిదప సోదరులిద్దఱు ప్రయాణమును సాగించి యొక్క మఱ్ఱిచెట్టుక్రిందఁ గూరుచున్న పరశురాముం గాంచిరి. ఆ మునిని శ్రీకృష్ణుఁ డెఱింగి తచ్చరిత్రమును స్తుతిరూపమునఁ

బలికి తనవచ్చినపనిని దెల్పెను. ఆమాటలు విని పరశురాముఁడు పల్కినవాక్కులు పఠింపఁ దగినవి. శ్రీకృష్ణా! భగవంతుఁడవు. సకలలోకనాథుఁడవు. పురాణపూరుషుఁడవు. నిన్నుఁ జూచుటకే వచ్చి కాచియున్నాఁడ ననియెఁ గదా. దీనిభావమేమి? రామకృష్ణులు కరవీరనగరమున కరుదెంతు రని యతఁ డెఱింగెను. త్రికాలజ్ఞాన మామహాత్మునకుఁ గలదని తెలియవచ్చును. పరశురాముఁడు శ్రీకృష్ణుని బొగడుటయేల? అనఁగా భగవదంశము. అతనియందుఁ బ్రవేశించి దుష్టభూపాలసంహారము చేసి శాంతి నొంది శ్రీరామునియం దైక్యమయ్యెను. పరమపవిత్రహృదయమునఁగాని భగవదంశము కార్యార్థము ప్రవేశింపదు. చిరకాల మాపరశురాముని హృదయంబున నిలిచి యితరాసాధ్యకార్యముల నిర్వహించెను. ఆపని పూర్ణము కాఁగాఁ దనచోటికిఁ దాఁబోయెను. కావునఁ దత్సహవాసము చిరకాలము కలుగుటంజేసి విమలజ్ఞాన మాయనకుఁ గల్గెను. కావున భవిష్యత్కాలజ్ఞాన మామునివర్యునకుంగల్గుట సహజము. తద్దర్శనమును జేయుటకే వీరిరువు రచ్చటికిం బోయిరి. అందు మృతి నొందఁ దగుప్రాణికోటి కలదు. జరాసంధుం గూడి పోవ వేచియున్నది. ఏచోట నెవరెవరి కేయే కాలముల మృతి గలుగవలయునో ఆచోట వారల నెల్ల నదృశ్యపాశములం దగిలించి యీడ్చుకొని పోవుట భగవంతునకుఁ గర్తవ్యము కదా. ఆపని నెట్లు మానఁ గలఁడు? ఆవిషయమే పరశురాముఁ డెఱింగించెను. పరశురాముఁ డిపు డవతారములలోఁ జేరినవాఁడు కాఁడా యని ప్రశ్నింపరాదు. ఆరూపమునఁ జేయవలసినకార్యము పూర్తియైనదని భావము. బలరామాదిరూపములఁ జేయఁదగు కార్య

ములున్నవి. ఇంతియ మనమెఱుంగఁదగు విషయము. ఆర్యు లారా! ఈకథయం దింక ననేకవిషయములు గలవు. కాని గ్రంథవిస్తరభీతిని వాని మానితిని. తరువాత రామకృష్ణు లా పరశురాముం గూడి యేయేకార్యముల నొనరించిరో వాని వినఁగోరుమీకుఁ దడవుగూర్చుట మంచిదికాదు. తరువాతి గాథలం జిత్తగింపుఁడు.

పరశురాముంగూడి రామకృష్ణులు గోమంతపర్వతమున కరుగుట.

* రామకృష్ణు లట్లు పరశురాముఁడు వచించువాక్యముల నాలకించి తదుక్తప్రకారము చేయఁగోరి యా కామధేను వొసంగిన క్షీరములం గ్రోలిరి. దాన సంపూర్ణబల దర్పములు వారి కమరియుండెను. పరశురాముఁడు త్రోవ చూపఁగాఁ బ్రయాణము సేసిరి. వారి గమన మాతరుణమున మదదంతావళగమనమును దిరస్కరించుచుండెను. ముందుఁ బరశురాముఁడు వెనుక బలరాముఁడు పిఱుంద శ్రీకృష్ణుఁడు నడచుచుండఁ ద్రేతాగ్నులు వరుసఁగా నొకదానివెంట నొకటి యున్న చందము కనుపట్టెను. ఆమార్గమంతయుఁ దద్గమనమునఁ బవిత్రమగుటయే గాక కాంతిపుంజముల వెలయఁ జొచ్చెను. వారు ప్రయాణనియమముల ననుసరించి గోమంతమును గొలఁది దినములకు దేవతలు మందరపర్వతమున కరిగినట్లు చేరిరి. ఆ పర్వతవర్యము లతావిశేషపరివేష్టితము. వివిధతరువరసంకులము. లతలు ద్విరేఫసంకీర్ణములు. పాదపములు శిలాంతరసంస్థితిసంకటప్రదములు. మేఘధ్వనులంగూడి మయూరక్రేంకా

* ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వము నలుపదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

రము లందందు వినఁబడుచుండెను.శిఖరములు గగనమును స్పృశించుచుండెను. పాదపములు మేఘముల ముద్దిడుకొను చుండెను. మదపుటేనుఁగులు దంతముల నెగఁజిమ్ముటచే నందలి పాషాణములయందుఁ జిహ్నము లగపడుచుండెను. పులుఁగులు కొలకొలమని కూయుచుంటఁ బర్వతము నెల్లయెడలఁ బ్రతినాదములు వినఁబడుచుండెను. ఉన్నతభాగమునుండి చట్రాలపైఁ బడుజలధారలు సర్వత్ర వ్యాపించుచు నుండెను. శార్దూల నఖము లెల్లయెడలఁ గనఁబడు చుండెను. నల్లని జాలగమిచే నాపర్వతము దూరమునుండి యెంతో వింతగాఁ గనఁబడు చుండెను. గైరికాదిధాతువు లాపర్వతదేహమును విచిత్ర వర్ణము గలదానినిగాఁ జేయుచుండెను. దేవతాసంఘములు విహరించుచుండుట నాభూధరము కామరూపముగల మైనాకమువలెఁ గన్పట్టుచుండెను. జలధారలు పెక్కుతావులఁ గనఁబడుచు మనస్సంతోషమును గల్గించు చుండెను. శ్వేతాభ్రములు మూఁగియుంటఁ గాననము పాషాణములు కొన్నితావులఁ దెల్లగాఁ గనఁబడు చుండెను. వివిధమనోహరపల్లవకుట్మల ప్రసూనఫలవిసరభాసమానతరువరములు పెక్కునామముల విలసిల్లు చుండెను. దంతావళసంతానములు క్రిక్కిరిసి యుండెను. ఇతరమృగగణములు చరించుచుండఁ జూడ వేడుకగా నుండెను.

భూరిపాషాణములనడుమ విశాలభాగముల సిద్ధచారణ దంపతులు వేడ్కమై నుండిరి. గంధర్వు లాయాయితావుల హాయిగాఁ బాడుచుండిరి. విద్యాధరగణము లున్నతగ్రావాగ్రములఁ గూరుచుండియుండిరి. సింహశార్దూలాది సత్వనాద

ములఁ బర్వతమంతయుఁ బ్రతిధ్వని చేయుచుండెను. వారిధారలు నేత్రపర్వ మొనర్చుచుఁ బెక్కుతావులం జూపట్టుచుండెను. అచ్చరలు నిర్భయముగా నందందుఁ దమ సఖీబృందముంగూడి విహరించు చుండిరి. పరమపావనవనస్పతిరాజములు సాంద్రకుసుమాభిభూషితములై చూచువారల కామోదమును గూర్పఁ జాలియుండెను. ఆపర్వతము త్రిదశనివాస మగుటంగాఁబోలు శతమఖకులిశప్రహారముల నొక్కనాఁడేని యెఱుంగదు. దావాగ్నిభయ మాగ్రావశిరోమణికి లేదు. మహావాతపీడయు లేదు. కాని పెక్కుతావుల భయంకరధ్వనులు చేయుచు సెలయేఱులు ప్రవహించుచుండెను. ఆధ్వనుల కులుకుచెందక త్రిదశనారీమణులు సైత మాతీరములయందు శీకరములతాఁకున హాయిచెందుచు విహరించు చుందురు.

ఆపర్వతమును గాంచి పరశురాముఁడు రామకృష్ణులు పక్షులు వృక్షముల నెక్కినట్లు మహోత్సాహమున నధిష్ఠించిరి. వైనతేయపరాక్రము లగువారు తత్పర్వతము నధిరోహించి యందుత్తరపుశృంగమును జేరిరి. మనఃప్రీతికర మగు నావాసము నిర్మించుకొనిరి. పరశురాముఁ డత్తఱి వారింగాంచి మనోభిరామముగ నిట్లు పలుక నారంభించెను. శ్రీకృష్ణా! నేను శూర్పారకపురమున కరిగెదను. దేవత లరుదెంచినను యుద్ధరంగమున మీ కోటమి లేదు. మిమ్ముం గూడి యింతదూరము నడచివచ్చినదే నాకుఁ బరమానందము. ఆయానందమే నాకుఁ గ్రొత్తశరీరమును నిర్మించినది. ఈస్థానమే మీనివాసముగా దేవత లేర్పఱచిరి. యుద్ధమున కనుకూల మగుస్థల మీయదియే. దేవతలకుఁ బ్రధానదైవము శ్రీమన్నారాయణమూర్తి.

లోకత్రయసుఖావహం బగు నాయీమాట నాలకింపుము. నీ విపు డారంభించిన లౌకికకర్మము మానుషహితార్థ మగుం గాక! ఆకర్మమున కిది తొలియంకురారోహణము. జరాసంధుని తోటి యుద్ధ మారంభముకాఁగా లోకమున కభ్యుదయము కల్గును. చక్రగదాపరిశోభితహస్తారవిందుఁడ వగుగోవిందు నిన్నుం గాంచి శతక్రతుఁడుగూడ భీతిల్లునుగాక. ఇదిమొదలు నీయాత్ర స్వర్గప్రతిపాదితమై యలరారును. నీ వస్త్రధారివై రణాంగణమున నిలువంబడఁగా రాజేంద్రులు స్వర్గమున కరిగి దాని నలంకరింతురు. వినతానందనుఁ డగుపక్షీంద్రుని ధ్వజముగా నుండుమని స్మరింపుము. రాజులందఱు నిపుడు యుద్ధకర్మాభిరతులై త్రిదివాభిముఖులై యున్నవారు. మఱియు ధార్తరాష్ట్రులకు లోఁబడి రణవ్యాపారనిమగ్నులై నీకొఱ కెదురు చూచుచున్నవారు. భూదేవి రాజులమరణమును గోరి భర్తృహీనగా నుండుకోరిక నేణివేణిని ధరించి నీయాగమనము ను బ్రతీక్షించుచున్నది. కావున భూభారహరణార్థ మవతరించిన నీవు త్వరపడవలయు. దానవుల నిర్మూలింపవలయును. భూపాలకులకు స్వర్గసుఖమును గల్పింపవలయు. దేవతలకు సుఖసమృద్ధిని బ్రసాదింపవలయును. శ్రీకృష్ణా! నీచే సత్కృతుఁడ నైతిని. దీనిచే సచరాచరములచేఁ బూజితుఁడ నైతినని తలంచువాఁడను. నేనీ సాయంకాలము నీచే ననుమతుఁడనై ప్రయాణము చేసెదను. నీకుఁ గార్యసిద్ధి త్వరగా నగుంగాక. రాజులతో సంగరము చేయుతఱిని మహారణ్యములఁ దిరుగునపుడును నన్ను స్మరింతువుగాక. అని పలికి యెల్లకార్యములను లోకులకుఁ గష్టములను గల్గింప నొనరింపని శ్రీకృష్ణునిచే ననుమతుఁ

డై జయాశీర్వాదముల నొసరించి తాఁ బోవనెంచినదిక్కునకుఁ బరశురాముఁడు వెళ్లెను.

భక్తవర్యులారా! ఈకథయందుఁ దెలుపఁదగిన విశేషాంశములు గానరావు. కాని యొక్కవిషయ మిటనుండి గ్రహింపవలయును. భూభారహరణార్థ మవతరించినవాఁడు శ్రీహరి యని స్పష్టముగా నిటఁ జెప్పఁబడినది కదా. బలరాముఁ డేల యవతరించెను? అనుప్రశ్నము కలదు. దశావతారములలో శ్రీకృష్ణావతారము చేరదని దీనినుండి తేలెడిని. శ్రీకృష్ణుఁడు మనుష్యరూపమున నవతరింపలేదనియు మనుజరూప మితరులకు గోచరమగునట్లు చేసెనేకాని స్వరూపముననే భూలోకమున నున్నవాఁడనియుఁ దెలిసికొనవలయు. బలరాముఁడు తనచేఁ జావఁదగినవారలఁ బొలియించి యూరకుండును. విశేషించి శ్రీకృష్ణు ననుసరించి యుండును. తదుక్తప్రకారము చేయుచుండునని దీనిసారము. ఇట్లు వ్రాయుటచే వీ రిరువురకు భేదము కలదని తోఁపవచ్చు. కాని యది పొరపాటు. మనుష్యత్వము కలుగుట యవతార మనంబడు. మాయామానుషవిగ్రహధారిత్వము సర్వసాక్షిత్వద్యోతక మనంబడును. భేద మింతియేగాని వేఱు కాదు. ఏయేపని యెట్లెట్లు జరగునో తెలిసినట్లు చేయుట శ్రీకృష్ణుని కార్యము. తెలియనట్లు చేయుట బలరామునిపని. తాను భగవదంశము గలవాఁడనై యుంటినని యెఱుంగుట పరశురామునికృత్యము. ఈవిషయము నెఱింగినఁ జాలు. భేదబుద్ధితొలంగును. దశావతారములలో బలరామావతారము చేరదనియు శ్రీకృష్ణావతారమే చేరుననియుఁ బలుకువారిమాటలు విశ్వాసార్హములు కావనియుఁ దేటపడును. ఇంత

మాత్ర మెఱింగి యేయవతారమును ధ్యానించినను దత్కారుణాపాత్రు లగుట కభ్యంతరము గలుగదని నాకుం గలదృఢవిశ్వాసము. భేదబుద్ధి గలిగి పరమేశ్వరు ధ్యానించిన ఫలమల్పము. అవతారములయం దభేదబుద్ధి గలిగినచో నేమిలాభమనఁగా దేవతాంతరవిభేదము తొలఁగుటయే మహాలాభము. దాన సమదర్శిత్వము సిద్ధించును. తపోధ్యాననిష్ఠలకు ఫలమదియే కదా. ఇంతటిమహాలాభము భేదబుద్ధిచే నశించును. అట్టి లాభమును బోఁగొట్టుకొనుట కంటెఁ దెలివితక్కువ వేఱొండుండునా? సిరి రా మోకా లొడ్డువారు గలరా? మతద్వేషము వారిలాభమును బోఁగొట్ట సమర్థ మగును. తనకు రాఁగల మహాలాభమును గూడ నశింపఁజేయు మతద్వేషము నున్మూలింపఁజేయనివా రున్మత్తులుగాక మఱెవ్వరగుదురు? కావున విషయము నెఱింగి భగవంతుని సేవించుట మంచిదని తెలుపుచున్నాఁడను. ఇఁకఁ దర్వాతి కథను జిత్తగింపుఁడు.

జరాసంధుఁడు గోమంతమును ముట్టడింప నరుగుట.

* పరశురాముఁడు శ్రీకృష్ణానుమతుఁడై తనయిచ్చవచ్చినచో ప్పునఁ బోవఁగా రామకృష్ణు లాగోమంతపర్వతశిఖరమునందుఁ గామరూపములు ధరించి సంచరించిరి. వనమాలలు వారి కంఠముల నలరుచుండెను. నీలపీతాంబరములు వారితనువులసంగతిఁ బ్రకాశించుచుండెను. శ్వేతనీలవర్ణములు వారితనువులఁ గనఁ

* ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వము నలువదియొకండవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినది. "గోమంతశిఖరే రమ్యే చేరతుః కామరూపిణౌ" అని మూలము.

బడుచుండెను. రామకృష్ణు లిర్వురును గైరికధాతువుల మేనుల నలంది శిఖరమునఁ దిరుగుచుఁ గాననసంచారరతిని గనఁబఱచుచు నుదయించు శీతాంశుని గన్నులలరఁ గాంచుచు నుదయాస్తమయముల నొందు గ్రహములఁ బరిశీలించుచు నుండిరి.

అంత బలరాముఁడు కృష్ణు నెడఁబాసి యొంటరిగాఁ దిరుగ నూహించెను. పూచిన కదంబవృక్షచ్ఛాయలఁ గూరుచుండి మందమందపవమాన సుఖస్పర్శమున సొగయుచు నుండఁగా మద్యపానాసక్తి పొడసూపెను. వెంటనే ముఖము శోషిల్లెను. అంత నమృతప్రాశనవృత్తాంతము నామహాపురుషుఁడు స్మరించెను. మదిరాన్వేషియై యాభూరుహమును నిరీక్షించెను. ప్రావృట్కాలమున మేఘములు విడిచిన వృష్టిజలబిందువు లాతరుకోటరమునఁ బడియుండెను గాన నవి సుస్వాదుమద్యముగా మాఱెను. మనోహరపరిమళము నాసికారంధ్రములఁ జూఱఁగొనియెను. ఆసువాసనకు మిగుల సంతసించి యాతురంపడి దానిం గ్రోలెను. దాన మత్తెక్కఁగా దేహమును మఱచెను. దానిచే నాతనిముఖము క్రొత్తవిధముగాఁ దోఁచెను. లోచనములు చలింపసాగెను. * కదంబకోటరసంభూతిం గాంచినకతన నామద్యము కాదంబరి యనంబడియె. వారుణి యాతరుకోటరమున బలరామునిఁ దృప్తిచేయం గోరి మూర్తీభవించి దేవతలకమృతమువలెఁ దృప్తి నొందించెను. కాదంబరీ మదకలుండగు బలరాము నెఱింగి మూవురచ్చరలు చేరవచ్చిరి. ఆముప్వురు వాస్తవము నాలోచింప నచ్చరమిన్నలు

---

* "కదంబకోటరే జాతా నామ్నా కాదంబరీతి చ." అనిమూలము.

కారు. * రూపమును ధరించిన వారుణీదేవియు, శీతాంశుని
కళయు మహాలక్ష్మియు నని యెఱుంగవలయు. వీరు మువ్వురును
రౌహిణేయు సమీపించిరి. అందు లక్ష్మీదేవి వారుణింగూడి
యిట్లు పలికెను. బలరామా! నీవు దేవతలకు బలము నిచ్చు
వాఁడవు. జయింపుమా. వర్ధిల్లుమా. నేను నీకుం బ్రియురాల
నగువారుణీకాంతను. నిన్ను సేవింప నరుదెంచితిని. బడబాము
ఖమున నంతర్ధానము నొందితివని విని నిన్నుఁ జూడఁగోరి తిరు
గుచున్నదాన. పుణ్యమను చక్రమునఁ గేసరములందుఁ బరి
భ్రమించునట్లు భూమండలమునఁ దిరుగుచున్నదానను. పుష్ప
కదంబపరిభూషితాతిముక్తభూరుహంబులం గాంచుచున్నదాన.
నేను మేఘములద్వారా కదంబవృక్షము నొందితిని. తృషితుఁ
డవగునిన్నుం గాంచి నిజరూపము నొంది సేవించితిని. అమృత
మథనకాలమం దేరూపము నొందితినో యారూపము నే యి
పుడు ధరించితిని. వరుణుఁడు నాతండ్రి గావునఁ దత్ప్రేషితనై
యిపు డరుదెంచితిని. నన్ననుగ్రహించి పరిగ్రహింపుము. నీవు
వలదన్నను విడువఁజాలను. నిన్ను వదలి యేలోకమును జూడఁ
గోరను.

ఇట్లు వారుణి మాటలాడి యూరకుండఁగా నాదిపద్మ
మును దివ్యశ్రవణభూషణములను ధరించి కౌశేయముంగట్టి
కాంతిదేవి యిట్లు సంభాషించెను. ఆమెనేత్రము లెఱ్ఱగా
నుండెను. బద్ధాంజలిపుట మామెకుఁ గలప్రీతిని దెలుపుచుం
డెను. సుస్మితము ముఖపంకజాంతరమున నటనము చేయుచుం

---

* "మదిరారూపిణీ భూత్వా కాంతిశ్చ శశినః ప్రియా, శ్రీశ్చ దేవీ
వరిష్ఠా స్త్రీ స్వయమేవాంబుజధ్వజా." అని మూలము.

డెను. మహాత్మా! సర్వోత్కర్షముగా వర్ధిల్లుము. చంద్రుని కంటెఁ బ్రియతముఁడవని వారుణీదేవివలె నిన్ను సేవింప నరు దెంచితిని. నన్నుఁ బరిగ్రహింపుమా యని ప్రార్థించెను. ఇట్లు కాంతిదేవి మాటలాడి యూరకుండఁగాఁ బద్మములయందే నివసించుచు విష్ణువక్షస్థలమున నివసించుచుఁ బద్మమాలికను హస్తమునఁ దాల్చి లక్ష్మీదేవి బలరామునిం గాంచి యిట్లు వచించెను. రామా! రామా! నీవు సర్వలోకమనోహరుఁడవు. వారుణీదేవి నిన్నాశ్రయించెను. కాంతియు నిన్ను సేవించెను. వారింగూడి నేనును సేవింప నరుదెంచితిని. ఈపద్మమాలచే నీశిరస్సు నలంకరింతును. అనంతా! దీన నీశీర్షసహస్రరూప మగుమస్తకము ప్రకాశించుఁగాక. చామీకరపంకజాకారము లగునీకుండలములను, నీలకౌశేయాంబరములను హారమును బరిగ్రహింపుము. భూషణాలంకారమున కిది సుసమయము. అని ప్రార్థింపఁగా వా రొసంగిన యలంకారపదార్థములఁ బరిగ్రహించి యలంకరించుకొని వారి నంగీకరించెను. అత్తఱి నాబలరామునిరూప మత్యద్భుతముగాఁ జూపట్టెను.

ఆసమయమున శ్రీకృష్ణుఁ డరుదెంచెను. వారింగాంచిన బలదేవుఁడు మఱింత సంతోషించెను. దానఁ దత్తేజ మతిలోకసుందరముగాఁ గనుపట్టెను. దేవతలు జయజయధ్వను లొనరించిరి. రామకృష్ణులు గృహమునందు మాటలాడినట్లె యందును మాటలాడుచుండఁగా వినతాతనయుఁ డగుగరుత్మంతుఁ డరుదెంచెను. ఆతనిగమనవేగము సంగ్రామార్హముగ నుండెను. గరుఁడునియంగము దానవశస్త్రాస్త్రాంకితముగా నుండెను. తదా

గమనమును దేవతలు శ్లాఘించిరి. మున్ను భగవంతుఁడు వరు ణాలయ మనంబడు క్షీరార్ణవమందు శయనించి యుండఁగాఁ గిరీటము వైరోచనునిచే నపహృతంబయ్యెను. తదానయనార్థమై మహాసంగ్రామము జరగెను. ఆసంగ్రామము సముద్రాంతర్భా గమున ఘోరంబుగా సాగఁగాఁ బలీరాజు వారలం గెల్చి యాకిరీటమును భగవద్ధారణార్థము తెచ్చెను. ఆనాఁడు చూపిన వేగమును జూపుచుఁ దార్క్ష్యుఁడరుదెంచి కార్యాంతరార్థమరు దెంచి శైలమూర్ధమున నాసీనుఁడై యున్నగురువగు శ్రీకృ ష్ణునిం గాంచెను. ఆకిరీటమును గ్రోడభాగమునఁ దాల్చి మాను షరూపమును దాల్చి ప్రకాశచేష్టానిర్ముక్తుఁడై కిరీటవిహీనుఁ డగుహరిని దర్శించి తద్భావాభిజ్ఞుఁడు గాన నాకిరీటమును భగవచ్ఛిరమున నలంకరించెను. వైనతేయు నాశయమెఱింగి కృష్ణమూర్తి పార్శ్వమున బలరామునిం గాంచి యిట్లు పలికెను. గరుడుఁడు దేవతాకార్యార్థము త్వరపెట్టుచున్నవాఁడు. ఈ పర్వతమునందే యుద్ధము కాఁగలదని దేవతలు నిశ్చయించిరి. తదర్థమై గరుడుఁ డరుదెంచెను. జరాసంధునిసేనాసముదయము ప్రవాహముం బోలి వచ్చుచున్నది. రథాగ్రము లగపడు చున్నవి. ధ్వజపటములు చక్షుర్గోచరము లగుచున్నవి. విజిగీ షువు లగురాజుల సితాతపత్త్రములు చంద్రసంకాశములై కాన వచ్చుచున్నవి. రథపంక్తులు శ్వేతాతపత్త్రసముదయములు దృష్టి గోచరము లగుచున్నవి. హంసపంక్తు లాకాశమున మందగమ మున నందముగాఁ బోవున ట్లీశ్వేతాతపత్త్రములు చాలుగ గనఁబడుచు మనచెంతకు వచ్చుచున్నవి. సోదరా! అల్లదె కనుఁగొనుము. ఆకసమున రాజులశస్త్రకాంతులు సూర్యకిరణ

ములం గలిసి తళతళ లాడుచు దిక్కుల వ్యాపించుచున్నది. దీనింబట్టి యూహింపఁగా ఈరాజుల శస్త్రాస్త్రములు నాపైఁ బడఁగలవు. కాని వారు నశింతురన్నమాట సత్యము. జరాసంధుఁడు కాలరూపుఁడై వచ్చుచున్నాఁడు. మన కీయుద్ధము పరీక్షార్థ మేర్పడినది. ఆర్యా! మన మిరువుర మిందె యుందము. ఆతఁడు మనచెంత కరుదెంచుదాక నూరకుందము. తొలుదొలుత శత్రుబలములఁ బరీక్షించి యుద్ధారంభము చేయవలయునని రాజనీతి బోధించెడిని. అని పలికి శ్రీహరి నిర్వేదము నొందని మదితో నుండెను. యుద్ధాభిలాషము తచ్చిత్తమున వ్యాపించి యుండెను. జరాసంధుని వధింపఁగోరి తద్బలములఁ బరీక్షించుచుండెను. అందున్నరాజులఁ బరికించుచుఁ దనలోఁ దా నిట్లు తలపోయఁ జొచ్చెను.

ఈరాజులందఱు రాజమార్గమున నున్నవారు. శాస్త్రవిహితకర్మమున వీరెల్ల నశింపఁదలఁచి యున్నవారు. వీరినెల్ల మృత్యువు లాగుకొని వచ్చినదని తలంచెదను. వీరిదేహములు సురమార్గమునఁ బోవ నాశించుచున్నవి. వీరిభారమునకు దాళఁజాలకయే భూదేవి సురపురి కరిగి నిర్జరుల నభ్యర్థించెను. రాజసింహములు వీరిబలసముదాయములు భూదేవిని బీడించినవి. స్వల్పకాలముననే వీరెల్ల నశింప భారపీడంబాసి భూదేవి సుఖపడఁగలదు. భూతలము వివిక్తము కాఁ గలదు. నభోమార్గమీరాజులచే వీరిసేనలచే నావరింపఁబడఁగలదు. ఇదియే ముందు కాఁగలకార్యము. ఈకార్యమున నేను సాక్షిమాత్రుఁడనై యుండెదను. కాఁగలకార్యము తనంతన సాగఁగలదు. అని శ్రీహరి యూహించు చుండెను.

మహామతులారా! ఈగాథయం దొకవిచిత్రవృత్తాంతము కలదు. దానిం బరిశీలించితిమేని యనేకవిషయములు బయలుపడఁగలవు. రామకృష్ణులు గోమంతశిఖరమునఁ గామరూపమును ధరించి సంచరించిరని మూలమునఁ గనఁబడెడు. కామరూపముల ననఁగా భావమేమి? నిర్మానుష్యమగు నాపర్వతమూర్ధమునఁ దమ దివ్యరూపములతో నుండిరనికదా దాని భావము. పరశురామునిగమనానంతరము రామకేశవులు తమ పూర్వరూపములం దాల్చి తిరిగి రనుటలోఁ గల రహస్యార్థమేది? కాఁగలయుద్ధమున కీమానుషవేషము పనికిరాదనియుఁ దమపూర్వరూపముల వీక్షించినఁగాని యారాజమండలమెల్ల నొక్కుత్తున నశించుననియుఁ దాత్పర్యము. కావున బలదేవుఁ డవతారపురుషుఁడు కాఁడన్న వాదము దీనితో నశించినది. రెండవతారము లేకకాలమున నుండనేలయన్న మొండివాదముకూడ దూరముగఁ దొలఁగినట్లే. ఇంతమాత్రము చాలదందురేని మఱొక్క యుదాహరణముకూడ నిందే కలదు. దానిం జిత్తగింపుఁడు. అది బలరాముని మహిమమునే తెల్పును.

బలరాముఁ డొంటరిగా నొకచోట నుండెను. అంతలో మదిరాపరిమళము నాసికారంధ్రములఁ జూఱఁగొనియెను. వెంటనే బలరాముఁడు పైని దృష్టి నునిచెను. కదంబతరుచ్ఛాయ విశ్రమించియుండెను గావున నాతరువునందే యొకపరిమళముద్భవిల్లి తదీయహృదయము నాకర్షించెను. ఆతరురంధ్రమున వర్షజలము పడి యది మద్యరూపమును దాల్చి యుండెను. అంతలో నామద్యరూపిణియగువారుణియు శ్రీదేవియుఁ గాంతియు రూపములఁ దాల్చి వచ్చి యాతని సేవించిరి. అని

కథలోఁ గన్పట్టెడిని. ఇందలి రహస్యార్థమేమి ? బలరాముఁడు సురాపానరతుఁడనియు నాతని కడ కెవ్వరో వచ్చిరనియు నిది యేనా రహస్యము ? అట్లయినచో సురాపానము పాపమూలక మేలయగును ? కావున నాభావము సమంజసము కాదు. మఱే మనఁగా వినుఁడు. పూర్వకాలమున దేవతానైవేద్యవస్తువు లలో నమృతాసవము కలదు. అఱువదినాలు గుపచారములలో నమృతాసవచషకప్రదాన మొక్కటి. అది సుర కాదు. ఆసవ మనఁగా సురయనియు నర్థము కలదు. ఒక్కశబ్దమున కనేకా ర్థము లున్నవి. పుష్పరసము సేకరించి త్రాగుట పూర్వుల యాచారము. పుష్పరసమనఁగా మధువు. అనఁగాఁ దేనె. అది యనే కవిధముల నుండును. మధువనఁగా సురయనియు నర్థము కలదు. కదంబవృక్షవివరమునఁ బుట్టిన మధువునకు సార్థకముగాఁ గాదంబరి యని పేరు కలిగెనని మూలముననె కనఁబడుచున్నది కదా. ఒక్కొక్కపుష్పరసము ప్రధానమగుచో నాపేరు వచ్చును. వృక్షరంధ్రములఁ బుట్టిన మధువునకు జుంటి తేనె యని పేరు. దానిని గూర్చు మక్షికము లత్యల్పరూపము గలవి. ప్రాయశః మధుమక్షికము లనఁబడెడునవి యవిగావు. ఈమక్షికములు బాధించునవికావు. మశకములవంటివి. అవి వృక్షరంధ్రముల మధువును సేకరించును. దానినే మనము జుంటితేనె యందుము. ఆమక్షికములు చల్లనితావుల నుండును. కావున వర్షోదకములు కదంబతరువివరమునఁ బడఁగా నందు మధు వావిర్భవించె నని చెప్పఁబడినది కదా. దానియర్థ మిది. ఆమధువును ద్రాగినంతనే యాతనివదనమున నొకవింతకాంతి యంకురించెను. తేనెను ద్రాగినచో నించుక యుద్రేకము కల్గు

ననుట స్పష్టము. అది వేఁడిని గల్గించును. దాన మాంద్యము వదలి దానిస్థానమున జాగ్రత్త చేరును. ఇట్టితఱి శశాంకమండ లమునుండి కాంతియు నరుదెంచి బలరామునిం బ్రార్థించి సేవిం చెను. అనఁగా శశాంకమండలమున నున్న భగవత్కళ యత్తఱి బలరామునకుఁ గనఁబడె నని భావము. భగవద్దత్తమేకదా చంద్రమండలప్రకాశము. ప్రతిప్రాణికోటియందుఁ గలతేజస్సు భగవన్నిహితతేజస్సు గాక మఱేమి? శ్రీదేవి యామహాత్ము నాశ్రయించె ననుటలో వింత యేమి గలదు? అనఁగా బుష్ప రసము గ్రోలఁగనే ముఖమున నొకక్రొత్తకాంతి కలిగెననియు నమానుషతేజ స్సంకురించె ననియు భావము. సురాపానము మహాత్ములకే విహితమైనపుడు మనకేల కాఁగూడ దన్నవాదము దుర్వాదము. మహాత్ములు చేయుకార్యములు మనము చేయఁ జాలుదుమా. కాఁబట్టి వారిం జూచి మన మభ్యసింపరాదు బలరాముఁడు మహావిష్ణువు కానిచో శ్రీదేవి యాతని నాశ్ర యించెనుట విపరీతముగాఁ దోఁపదా. కాఁబట్టి దశావతార ములలో నొక్కటియగు బలరామావతారము భగవంతునిగా దనుట పొరపాటు. అట్టిపాపకార్యమున కాస్తికుఁ డొడిగట్టఁ గూడదు. నాస్తికుల కిహపరములు శూన్యములు. కావున వారే మన్నను మనము బదులిడరాదు.

బలరామకృష్ణు లత్తఱిఁ గామరూపములఁ దాల్పనేల? అన్న దొకప్రశ్నము. గరుత్మంతుని హరి స్మరించెను. తదారూ ఢుఁడు కావలయు. కావున స్వరూపము నంగీకరించెను. దర్శన మాత్రమున విషమాట్టహాసముల నలరు రాజకులతిలకులు నశిం పవలదా. అట్లు కాకున్న భూభార మడంగుటెట్లు? అవిలే

కున్న నవతారఫల మేమి? ఇన్ని కారణములకు హేతుభూత మగునది భగవద్రూపము. కావున వానిని దత్సమయమున వా రవధరించిరని గ్రహించి యిట్టిరూపమును ధ్యానించి కృతకృత్యులము గావలయును. ధ్యానముతప్పఁ దక్కినమార్గములు భగవత్ప్రీతికరములు గావు. నిరపాయమగు మార్గమిది. ద్రవ్య మక్కఱలేనిత్రోవ యిది. ఇట్టి దీనిమానుకొనుట చాలలోపము. కావున భగవద్రూపమును ధ్యానించి తన్నామసంకీర్తనము చేయవలయును. ఇఁకఁ దర్వాతికథను జిత్తగింపుఁడు. ~~23/8~~

జరాసంధుఁడు గోమంతమును ముట్టడించి యుద్ధము చేయుట.

* రామకృష్ణు లిట్లు మాటలాడుకొనుచుండుతఱి సర్వభూపాలకులలో నవతంసప్రాయుఁ డగుజరాసంధుఁడు బలపరాక్రమసంపన్ను లగుభూపాలకులం గూడి తనపరాక్రమంబు నలుదిక్కుల విస్తరిల్లంజేయుచాం బెను సుచ్చైశ్శ్రవస్సుల ధిక్కరించు తురంగంబులు పిక్కటిల్లుచుండ సంగరప్రసంగంబునకు వలంతు లగుస్యందనబృందము లమందరయంబున నొండొంటితో నొరయఁకఁ గాంచక రాఁగా నీలమేఘములఁ దిరస్కరించుచు భూరిఘంటానాదముల నరివ్రాదయముల నదలించు మాతంగసంతానములు నడగొండలపిండు ననుకరించుచుఁ దోడరాగా సకలాస్త్రసంభృతు లగుపదాతు లరిదుర్జయులగుచు రాఁగా నాపర్వతమును సమీపించెను. ఆతనిసేనలం గాంచునపుడు మేఘబృందములు భూతలంబునఁ జరించుచున్నవని తోఁపక మానదు. జరాసంధుఁడు దృఢప్రయత్నుఁడు. ఆతనియాటోపము దుర్ని

* ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వము నలువదిరెండవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁ బడినదని యెఱుంగవలయును.

వారము. ఆతఁ డట్టి చతురంగబలమ్ములం గూడివచ్చుట రామ కృష్ణులకుఁ జత్ముర్గోచర మయ్యెను. ఆ రాజబలము వ్యాప్తమై ధ్వజనాకులముగ నుండెను. పట్టుకొనుఁడు. పోనీయకుఁడు. కొట్టుఁడు. పొడవుఁడు. అను మొదలగు భయంకరధ్వనులచే బ్రహ్మాండమును భేదించునది. ఆవాహిని సాగరసమానముగ నుండెను. అందుఁగల రాజులకందఱకు ముందు జరాసంధుఁ డుండెను. వారెల్ల గోమంతమును జుట్టుముట్టడించి నిలిచిరి. చుట్టును శిబిరములు నిర్మింపఁబడియె. వానింజూడఁ బూర్ణిమా తిథియందు సాగరతరంగములు స్మృతిగోచరము లగు. తెల్ల వాఱుతఱిఁ బర్వతము నధిరోహింప నారాజు లూహించిరి. గుంపులుగాఁగూడి యా గోమంతసానువుల నిలిచిరి. వారందఱు గుమిగూడి యాలోచించిరి. ఆగుసగుసలు తుములములై ప్రళ యకాలమేఘుధ్వనులఁ దిరస్కరింపఁ జాలెను.

అంతట నిశ్శబ్దముగా నుండవలయునను రాజశాసనము ప్రబలెను. దాన నాబలసాగరము శాంతమును వహించెను. అత్తఱి జరాసంధుఁ డెల్లరంగాంచి యిట్లు పలికెను. త్వరగా భూధరమును ముట్టడింపుఁడు. పర్వతము నలుప్రక్కల బల ములు క్రిక్కిరిసి యుండఁదగు. ఏక్షణమున యుద్ధ మారంభ మగునో యని వేచియుండవలయును. సంకులసమరమునందును దండనాయకు నాజ్ఞయెట్లో యని కనిపెట్టి సేన లుండందగు. టంక ములనఁబడు సాధనములచేతను ఖనిత్రములచేతను బర్వతము త్రవ్వఁదగినది. దండనాయకులు మొదలగువారెల్ల యుద్ధదుర్గ ముల నలవరించి సమీపముగనే నిలువందగు. ఇదిమొద లీపర్వ తము ముట్టడి సాగవలయును. ఇది వసుదేవతనయుల మడియిం

చినంతదనుక సాగఁగలదని యెఱుంగుఁడు. ఈపర్వతము రూప
విహీనము కావలయును. ఆకాశమునుదాఁకు నీగిరి భూసమ
మగునట్లు చేయవలయును. రాజులు నన్ననుసరించి గిరిపృష్ఠ
భూముల నిలుతురుగాక. ఆయాయితరుణములఁ గనిపెట్టి పర్వత
మధిరోహించు టొప్పును.

మద్రభూపాలుఁడు, కళింగదేశాధిపతియు, చేకితానుఁ
డును, గాశ్మీరరాజును, గారూషదేశపాలుఁడును, కింపురుష
దేశనాయకుఁ డగుద్రుముఁడును, పర్వతప్రాంతభూముల కధి
నాథులగు మాలవులును, గోమంతము నపరభాగము నాక్ర
మింతురు గాక. పౌరవవేణునాదాదులు భూపాలకుంజరు లుత్త
రపార్శ్వము నాక్రమించి నిలుతురు గాక. ఉలూకకైతవేయా
దులు పూర్వభాగము నాక్రమింతురు గాక. నేను దరదనాయ
కప్రభృతులం గూడి యీ దక్షిణభాగమున నిలిచియుందును.
అని యాజ్ఞాపింప నందఱు నట్లే నిలిచిరి. రాజశాసనమును శిర
ములం దాల్చి పర్వతమును జాగరూకతమైఁ గాపాడుచుండిరి.
అత్తఱిఁ జేదిరాజు దేవతలకు మహేంద్రుఁడు చెప్పునట్లు రాజు
లతో నిట్లు పలికెను. ఈగోమంతమున నింతయుద్ధ మేల?
ఈగిరిమూర్ధ మత్యున్నతము. తరువరప్రతానీ సమావేష్టితము.
తృణసంతతి సాంద్రముగ నుండును. కావున దురారోహముగ
నుండును. కావున దీనినెక్కి శ్రమంపడుటకంటెఁ దృణవితాన
ముల నెలకొల్పి తగులఁబెట్టిన నగ్నిజ్వాలల భస్మమగును. రాజు
లందఱు సుకుమారులు. బాణములతోఁ బోరాడువారు. పర్వత
మెక్కి పాదచారులై సంగ్రామ మొనరింపఁజాలరు. ఈపర్వ
తము నరికట్టుటకు, ముట్టడించి పైకెక్కుటకు దేవతలకుం

గూడ శక్యము కాదు. దుర్గముననుండు శత్రురాజుల నిరోధించుట న్యాయము. పర్వతము నాశ్రయించువారు శత్రువులు ముట్టడించి చాలకాలము నిలువఁగా భోజనాదులకు శ్రమంపడి లొంగిపోవుదురు. మనము పెక్కుమందిమి. అనుటయేగాని వసుదేవతనయు లిరువురు దేవసమానులని వినుచున్నాఁడను. వా రొనరించినకార్యములంబట్టి దేవత లనవలయును. మనుష్యులలో నెవ్వరు నొనరింపనికార్యములఁ జేసి ప్రఖ్యాతింగాంచిరి. కావున వారిందోడరి గెలుచుటరిది. అట్టులౌట శుష్కకాష్ఠాదులం బర్వతపార్శ్వముల నెలకొల్పి దవానలు నంటింతము. దాన వారు పొలియఁ గలరు. ఆదావానలజ్వాలామాలి కలకుఁ దాళఁజాలక దిగివత్తురే నంజుమముం గూడి పడఁగొట్టుదము.

అని యారాజు పలుకఁ దద్వాక్యము నంద ఱామోదించిరి. ఇయ్యది సముచితమగు నాలోచనమని యంగీకరించిరి. కావున వెంటనే సైనికులెల్ల నొక్కుమ్మొగి శుష్కదారువులం జేర్చియు శుష్కతృణంబుల నెలకొల్పియు ననలు నుద్దీపింపఁ జేసిరి. నలుగడల నొక్కసారి హుతవహు నుద్దీపింపఁజేయఁగాఁ దదనుకూలముగాఁ బవమానుఁడు వీవ నారంభించెను. జ్వాలలు మేఘమండలమును స్పృశింపసాగెను. శుష్కకాష్ఠతృణసహాయుఁడగు ననలుఁడు శ్రీమంతమై మనోహరపాదపవంతమగు నాగోమంతము నట్టె దహించెను. హుతవహుఁ డిట్లు ప్రజ్వరిల్లి దన్నుఁగాల్ప నా భూధరము పరితాపముం దెలుపఁగోరి గండోపలములఁ బడఁ జేసెను. ఆ చట్రాలగుంపులు పెటలి యంబరమునుండి మహోల్కలు పడునట్లు భయంకరధ్వాన

ములు చేయుచుఁ బడసాగెను. అత్తఱి నా సానుమంతము రక్త వర్ణమై భయంకరాకారమున వెలిఁగెను. కొలఁది ముహూర్తములకుఁ దనయున్నతిం గోలుపోయి భస్మమయ మయ్యెను. అందలి గహ్వరములయందున్న నాగేంద్రములు విహ్వలములై దగ్ధార్ధతనువులై పడగలు వివశములుకాఁగా నయనములనుండి యగ్నికణము లురుల మిట్టిమిట్టిపడి ప్రాణములం బాసెను. సింహశార్దూలాది సత్త్వములెందుఁ బరుగెత్తనుజాలక యేమి యుం దోఁచక యామంటలనే శరణముగాఁ గోరి మడిసెను. ఇట్టులుండ నిఁకఁ బక్షులులోనగు నల్పజంతువులమాట చెప్ప నేటికి? ఆధూమములు వియత్తలము నావరించి వికృతాకృతిం గనంబడం జేసెను. పర్వతమునుగాల్చి ఆబాధల కోర్వఁజాలక సైనికులు దూరముగఁ బఱగిడి నిలిచిరి.

అప్పట్టున రోషతామ్రాక్షుఁడై రాముఁడు శ్రీహరిం గాంచి యిట్లు పలికెను. వత్సా! ఈపర్వతము కాల్పఁబడు చున్నది. పాదపాదు లిఁక జీవింపఁజాలవు. మనపైఁగల రోష మున జరాసంధుఁ డీ భూధరమును గాల్చెను. కృష్ణా! కనుఁ గొనుమా. హవ్యవాహనునిజ్వాలలు సధూమములై యెట్లు భయంకరముగా నంబరము నంటుచున్నవో జలాశయము లింకెను. మృగపక్షి ప్రభృతి ప్రాణికోటి మంటల కాహుతి యయ్యెను. వత్సా! మనకొఱకై యీపర్వతము రూపడంగు చున్నది. మనకిది యయశస్కరము, కలంకప్రాయము నగు. కావున నీపర్వతమునకు మనము ఋణపడితిమి. ఏతన్నిర్మోచనా ర్థము మన మీ రాజలోకముతో యుద్ధ మొనరింతము. ఈ రాజులందఱును బర్వతమును దహించి రథారూఢులై యుద్ధ

ము చేయఁ బూనియున్నవారు. అని పలికి పెచ్చుపెరుగు నాగ్ర హంబున మేరుపర్వతమునుండి శశాంకుఁడు దిగున ట్లాగోమం తమునుండి * వనమాలాధరుండై కాదంబరీపానజనిత మదాతి రేకమునఁ జూడ భయంకరుఁడై బలదేవుఁడు దిగెను. వన మాల యా రామునియురమున మెఱయుచు వింతకాంతిని గల్గించుచుండెను. ఆతనిదేహము శారద చంద్రచంద్రికం బోలి యొప్పుచుండెను. ఒక్కకుండలమే యా మహాత్మునికర్ణమున నమరియుండెను. ఇట్లు బలరాముఁడు పర్వతమునుండి దిగి రాజులనడుమ వ్రాలెను.

బలదేవుఁ డిట్లు రణాంగణమునకు దిగఁగా నీలాంబు దోపముఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు తన యపరిమితవిక్రమము కనంబడఁ జేయఁగోరి గోమంతశిఖరమునుండి దుమికెను. భగవత్పాదా ఘాతమున నాగిరివర మల్లలనాడెను. ఆభూధర మత్తరుణమున భగవంతుఁడు తన్ను వదలిపోవుచుండ జలములవదలి మదజల విరాజమాన ద్విరదేంద్రమువలె నొప్పారెను. ఆజలముల నాదావదహనుఁ డొక్కక్షణమునఁ జల్లారెను. కల్పాంతవారి ధారలచే సూర్యుఁడు చల్లఁబడునట్లు లాగిరి దహియించుదహ నుఁడు చల్లారుటం జూడ విచిత్రముగా నుండెను. శ్రీహరి సింహనాదమున శత్రుహృదయగ్రంథుల భేదించుచుఁ బీతాం బరము చెలువుసూపఁగా ఘనాకృతియలరారఁ గిరీటవర్యము శిరోభాగమునఁ బ్రకాశింపఁగా మోముదమ్మి దరహాసమున వింతగాఁ గానంబడఁ బుండరీకసంకాశనయనములు మనోహర

* నిపపాత బలశ్శ్రీమాన్ వనమాలాధరో యువా, సశారదేందు సంకాశో వనమాలాంచితోదరః = అని మూలము.

ములై యొప్పార శ్రీవత్సము హృదయఫలకమున వెలయు చుండఁగా యుద్ధరంగమున విహరింపఁ బ్రయత్నించెను. ఇట్లు రామకృష్ణులు తననుండి వడివడి దుముకగనే యాగోమంతము ప్రతిపాషాణసంధులనుండి జలధారల వదలఁగా నొక్కము హూర్తమున వనవహ్ని చల్లారుట చూడఁగా రాజలోకము నకు నిరాశ యంకురించెను. మనకింక విజయము గలుగదు. ప్రళయకాల మాసన్నమయ్యెనన్నయూహా ప్రకాశించెను.

మహాశయులారా! ఈ విషయమునుండి యెఱుఁగఁ గిననీతులు లేనియట్లు తోలుదోలుతఁ దోఁచును గాని యతి రహస్యవిషయ మిందొక్కటికలదు. అదియే మీ రెఱుంగఁదగి నది. రాజులు పర్వతమును దహించునపుడు రామకృష్ణు లూర కుండిరి. పర్వతము దహింపఁబడి యందలి పశుపక్షిప్రముఖనిఖి లజంతువులు మరణింపఁగా నవల జలధారలు వెలువడ నాయగ్ని శాంతించునట్లు రామకృష్ణులు చేయుట యుక్తమా యను ప్రశ్నము రావచ్చును. దానికేమి సమాధానమన్న వినుఁడు. భగవంతుఁడు సర్వసాక్షి. కర్మస్వరూపుఁడు. లోకమునఁ గర్మ సిద్ధాంతము ప్రబలము. దానిని మించునదియే లేదనక తప్పదు. కరుణాస్వరూపుఁడగు భగవంతుఁడు తాఁ జూచుచుండఁగా నిన్ని జంతువులు మడియుచుండఁ బ్రత్యుపకారము చేయసమ ర్థుఁడయ్యు నేల యూరకున్నవాఁడని ప్రశ్నింపరాదు.

"అంత వంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తా శ్శరీరిణః,
అనాశినోఽప్రమేయస్య తస్మాద్యుధ్యస్వ భారత."

భగవద్గీతా. ౨. అ. ౧౮. శ్లో.

అను నీభగవద్వాక్యమును స్మరింపుఁడు. కరుణాస్వరూపుఁడే

భగవంతుఁడు. కాని కర్మసిద్ధాంతమును వ్యర్థముచేయునా. దావదహనజ్వాలామాలిక భస్మముకావలసిన జంతువులకు మరణము లేకుండఁజేసిన నేమిలాభము. అట్టి యసంగతకార్యము చేయఁ బూనునా. ఆజన్మము నాటితోఁ బూర్తికాఁగా మరలఁ గర్మానుగుణరూపము రానుండఁగా దానినడ్డుట భగవంతునకు ధర్మమగునా. కాచనక తప్పదుగదా. కావునఁ దాను సర్వసాక్షీమాత్రుఁడై తమతమ కర్మానురూపఫలములం బొందుచుండు జీవులను జూచుచుఁ దాఁ జేసినయాజ్ఞ యప్రతిహతముగా సాగుచుండ నానందించుచుండును.

"శ్లో. సమోఽహం సర్వభూతేషు నమే ద్వేష్యోఽస్తి నప్రియః,
యేభజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్."

గీతా. ౯. అ. ౨౯.

అను గీవాక్యము పై భావమును దృఢపఱచుచున్నయది. ఎన్ని జంతువు లా దావాగ్నికి నాహుతులు కాఁదగునో యంత వఱకుఁ జూచుచుండి శ్రమంపడి బ్రదుకఁదగుజంతువులు మిగులఁగాఁ బర్వతపాషాణవివరములనుండి జల ముద్భవిల్లునట్లు తలంచెను. అట్లే జలధారలుదయింప దావాగ్ని చల్లాఱెను. హతశిష్టజంతువులు బ్రదికెను. పర్వతతాపము వాసెను. రాజులు తమప్రయత్నము తాఱుమాఱు కాఁగా భీతిల్లి యిఁక బ్రదుకఁజాలమని తలంచిరి. ఇన్నికార్యము లొక్కసారి చేయునేర్పు భగవంతునకుం గలదని యెఱుంగవలయు. ప్రతిజంతువు తన కర్మఫల మనుభవింపక తప్పదనియు నేరూపమున నేఫల మనుభవింపఁదగునో యట్లే యనుభవించుననియు దాని కంతరాయము

లుండవనియుఁ గర్గసూత్రమున కేలాటియడ్డు లుండవనియు దీనిసారము.

మఱొక్కవిషయ మిందుఁగలుగు. వనమాలావిభూషితుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడేయనియు గావున భగవదవతారము హరియే కాని బలరాముఁడు కాఁడనియుఁ గొంద ఱభిప్రాయపడుదురు గాని యది మిగుల పొరపాటు. వనమాలావిభూషితుఁడై బలరాముఁ డొప్పెనని యీ యధ్యాయమునందే గలదు. దానిం గాంచిన నా సంశయము తొలఁగు. కాఁబట్టి రామకృష్ణుల యందు భేదబుద్ధినిమాని తత్సేవాలాభమున ముక్తినొందుట సముచితమని తలంచుచున్నాఁడను. ఇంకఁ దద్వాతికథను దెలుపఁ బూనెదను. సావధానులరై చిత్తగింపుఁడు.

హరివంశమునుండి వ్రాసిన యీకథయే భాగవతము నందు నామమాత్రభేదముగాఁ గలదు.

శ్లో. "ప్రాద్రుత్య దూరమశ్రాంతౌ తుంగ మారుహతాం గిరిం,
ప్రవర్షణాఖ్యం భగవా న్నిత్యదా యత్రవర్షతి. ౧౦
గిరౌ నిలీనా వాజ్ఞాయ నాధిగమ్య పదం నృప,
దదాహ గిరిమేధోభి స్సమంతాదగ్ని ముత్సృజన్. ౧౧
తత ఉత్పత్య తరసా దహ్యమాన తటాదుభౌ,
దశైకయోజనోత్తుంగా న్నిపేతతు రధో భువి." ౧౨

అను నీశ్లోకములంబట్టి ప్రవర్షణ గోమంతశబ్దద్వయభేదము తప్పఁ దక్కినభేదము గానరాదని యోజింపనగు. రెండుపేరు లొక్కదానికే యుండవచ్చునన్నను విషయమునకు భేదము లేదు. కావున హరివంశకథకు భాగవతమునఁ గలకథకు భేద

మింతమాత్రమేయని యెఱుంగనగును. దీని తర్వాతికథ హరి వంశమున నున్నట్లు భాగవతమునఁ గానరాదు. భేదమునఁ గాదుగాని విషయమే లేదు. కావున హరివంశమునుండియే వ్రాసెదను. గోమంతమనుపేరు గోమత్తమని నాగరపుస్తకమునఁ గలదు. తాఁటియాకులపుస్తకమున గోమంతమని కలదు. ఇదియు గ్రహింపఁదగువిషయమే. తర్వాతికథను జిత్తగింపుఁడు.

రామకృష్ణులు కరవీరపురమున కరుగుట.

* రామకృష్ణులు గోమత్తపర్వతమునుండి డిగ్గఁగానే తద్దర్శనమాత్రమున రాజలోకమంతయు సమ్బాధవాహిన మయ్యెను. అత్తఱి రామకృష్ణులు బాహుయుద్ధకేళీసమావృతిం గాంచి సముద్రమున మకరయుగము విహరించినట్లు తిరిగిరి. కొలఁదినిమేషముల కా రామకేశవులకు బాహుయుద్ధమునకంటెఁ బ్రాచీన శస్త్రాస్త్రములతోటి పోరుత్తమమని స్ఫురించెను. వెంటనే యంబరతలమునుండి యింతకుమున్ను జరాసంధునితో సంగర మొనరించుతఱిఁ బొడసూపిన దివ్యాస్త్రములు దృగ్గోచరము లయ్యెను. ఆయాయుధములు వహ్నిజ్వాలామాలికలఁ గ్రక్కుచుండెను. ఆ యాయుధములంగూడి మాంసలుబ్ధములగు భూతప్రేతపిశాచాదు లరుదెంచెను. అవి నరమాంసము నెపుడెపుడు భక్షింతుమాయని నాలుకలు చాపుచుండెను. అత్యద్భుతాకృతులుగల నా దివ్యాయుధములు నభశ్చరులకుంగూడ భయమును గల్గించుచుండెను. సాంవర్తకమను హలము సౌనందమను ముసలము సుదర్శనమగు చక్రము

---

* ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వము నలువదిమూఁడవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది.

కౌమోదకియను గద యను నీ నాలుగాయుధములు విష్ణు మూర్తికిఁ దగిన యాయుధములు. ఆయాయుధములు సోదరులకుఁ బొడసూపెను.

తొలుదొలుత రాముఁడు హలమును బరిగ్రహించెను. అది తత్కారమున కలంకారముగఁ జూపట్టెను. సర్వరాజు ... కద లుచున్నట్లుండెను. దివ్యపుష్పమాలికలు నది యలంకృతమై యుండెను. ముసలమును సవ్యకరమునఁ దీసికొనియెను. ... దమని దానికిం బేరుగలదు. అది వైరులకు దుర్నిరీక్ష్యము. పొడవడంగఁ జేయునది. కావుననే తద్దర్శనమువలనే పగవారు నిరానందు లగుదురు. శ్రీకృష్ణుఁడు సహస్రాదిత్యతుల్య తేజస్సు గల చక్రము నవధరించెను. దానికే సుదర్శనమని పేరు. శార్ఙ్గమనుచాపమును గ్రహించెను. అది లోకప్రఖ్యాతిం గాంచి నది. దేవతాప్రార్థనములఁ జెల్లించు గద నూర్ధ్వకరమున హరి గ్రహించెను. ఆగద కుముదాక్షుని పేరున వెలయుటఁ గౌమో దకియను ప్రఖ్యాతిం గాంచినది. అట్టు లానీరాగ్రేసరులు సో... రులు రిపులం బోరునందు మాఱొక్కనిరి.

ఆసోదరు లిర్వురు పరస్పర మేకరూపముగలవారు. త్రైవిష్టకనిష్టసంజ్ఞలు ప్రపంచార్థము ధరించిరి. లక్షణము ... రామగోవింద వ్యవహారము గల్గినది. సమరాంగణమునం ... రూపులు. విష్ణువు ద్విధాభూతలమున నవతరించెను. అంతియ కాని భేద మేమాత్రము లేదు. అందు బలరాముఁడు ... మించి హలాయుధము నెత్తి పరసేనల కంతకాకారముగఁ గనఁబడుచు రథబృందముల నాకర్షించుచుఁ గరితురగములఁ

జ్ఞార్ణము చేయుచు యుద్ధము చేయసాగెను. మఱియుఁ గుంజరములను హలాయుధమున లాగుచు ముసలమున మోఁదుచుండెను. అది వీరులశస్త్రాస్త్రములకుఁ గదలక పర్వతమువలె నిలిచియుంచుకయుఁ జలింపనిపౌరుషమున విహరించు చుండెను. ఆ మహాపురుషునాటోపమున కోర్వఁజాలక క్షత్రియవీరులందఱు విరథులై జరాసంధుని మఱుఁగున కరిగిరి. క్షత్రధర్మమున నిరతుఁడగు నా జరాసంధుఁడు వారిం గాంచి భూజానులారా! పరాక్రమవిహీనమగు మీక్షత్రియవృత్తి నిందాపాత్రము. పలాయనపరాయణులగుట క్షత్రకులమునకుఁ నుచితము కాదు. భ్రూణహత్యవలెఁ బెద్దలు నిందింతురు. భీతిచేఁ బరుగిడుచున్నారే. ఇది నీచముకాదా. ఇది తగునా. త్వరగా మరలుఁడు. కలిసికొని యుద్ధముచేయుఁడు. చేతగాకయున్న నేను వీరల నిస్సార యమాంతికమున కంపినంతదనుకఁ జూచుచుండుఁడు.

అని క్షత్రియకులవృత్తిఁ బ్రశంసించి జరాసంధుఁడు పురికొల్పఁగా శరజాలములఁ బరఁగించుచు యుద్ధమునకుఁ బూనుకొనిరి. వారెల్ల సమరసన్నాహముల నాయత్తులై రాఁగా వారియుత్సాహమును గాంచుచు రామకేశవు లూరకుండిరి. మరలఁ దుములయుద్ధ మారంభయ్యెను. పరస్పరసాయకము లంబరమునఁ బతులవలెఁ జరించుచుండెను. గదాభిఘాతశబ్దములు భయంకరముగా వినఁబడుచుండెను. పరసాయకములు వర్షధారలు పర్వతమును గదలింపఁజాలనిచందమున బలకేశవుల

* ఆయుధప్రగ్రహా వీరా తా వన్యోన్య మహాపుభౌ, పూర్వజానుజ సంజ్ఞాతు రామగోవిందలక్షణౌ, సమరేఽప్రతిరూపౌ తౌ విష్ణురేకో ద్విధాకృతః॥ అని మూలము.

బాధింపఁ జాలక పోయెను. అత్తఱి శ్రీకృష్ణుఁడు పరాక్రమించి శంఖచక్రగదాద్యాయుధముల ధరించి సమరాంగణమున క్రీడింపఁ జొచ్చెను. చక్రాయుధప్రహారములు రథములను గజహయపదాతులను వీరాగ్రేసరులగు భూజానులను ఛేదించుచును. గదాప్రహారముల చేతను లాంగలాకర్షణముల చేతను నొచ్చి నష్టచేతనులై భూపాలకులందఱు నిలువఁజాలక పోయిరి. సుదర్శనధారానికృంతములై రాజుల దివ్యరథములు భగ్నాంగములై కదలఁజాలక పోయెను. ముసలాయుధప్రహారముల సోలి షష్టిహాయనవయస్కకల నాగేంద్రములు భగ్నదంతములై ధరఁ ద్రెళ్లెను. తురంగమసంహతులు నిలాతలమున భగ్నావయవములఁ దొరఁగెను. ఆయుద్ధరంగమును బరికింపఁగాఁ బ్రళయకాల భూలోకమును లెఁ గన్పట్టెను.

ఆమహాహవమున ద్రెళ్లిన చతురంగబలమునుం గాంచి పిశాచాది క్రవ్యాదగణములు మాంసలుబ్ధములై పొంగి వ్రాలెను. వెదురుటడవి కాలునపు డుప్పతిల్లు చప్పుడులంబో నాక్రందించువారును మూల్గువారును భగ్నాంగులై నినాదములం జేయువారునై పదాతులు దొరలు పడియుండిరి. ఆభూతలము నరకేశాస్థి రుధిరమాంసమజ్జాన్వితమై యతిఘోరదర్శనమై యుండెను. అప్పుడు చక్రాద్యాయుధములు మెఱయుచుండఁగా శ్రీకృష్ణుఁ డా రాజలోకముం గాంచి యిట్లు పలికెను. భూపాలకులారా! హస్త్యశ్వరథసంయుతులగు వచ్చి యేల యుద్ధముచేయక యున్నవారు. పృథుసంకల్పముల సకలాస్త్రశస్త్రనిపుణులరై యరుదెంచి యేమివిజయము పొందఁ గల్గితిరి? పాఱుచున్నవారే. ఏల? నేను సోదరుఁడు సమరాం

గణమునఁ బదాతులమై మీయెదుట నున్నవారము. యుద్ధ దోషమెఱుఁగని జరాసంధుఁడు మిమ్ము చాలించువాఁడయ్యు నేల మమ్ము మార్కొన రాకయున్నవాఁడు ?

అని రామానుజుఁడు పలుకుచుండఁగాఁ బ్రతాపశాలి యగు దరదుఁడు హాలాయుధము చేఁబూని భయంకరాకారుఁడై యున్న రాముని మార్కొనియెను. మదించినవృషభము మఱొకవృషభమును మార్కొనునట్లు తలపడి యిట్లు హెచ్చరించెను. అరిందమా! రామా! రమ్ము. రమ్ము. నన్నుమార్కొని సంగర మొనరింపుము. అన నువ్విళ్లూరు రాముఁ డాతనిం దలపడఁగా నయ్యది ఘోరాకార మయ్యెను. మదకుంజరము తలపడినట్లు పోరాడుచుండ రాముఁ డాగ్రహించి హాలాయుధము నాతనిభుజములకుఁ దగిలించి యాకర్షించి ముసలమునం జావఁ గొట్టెను. ఆవ్రేటున దరదుఁడు క్రిందఁబడి యసువులం గోలు పోయెను. దరదునిపాటుగాంచి యాడుగఱచుచు జరాసంధుఁ డా రాముని మార్కొనియెను. ఆజన్యము వృత్రబలభేదులకుం బలె సాగెను. చూచువారల కది రోమహర్షణజనకం బయ్యెను. ఇరువురు గదాయుద్ధనిపుణులు గావున గదలం ద్రిప్పుచు రణకేళి సాగించుచుండిరి. భూమి యల్లలనాడుచుండెను. శిఖరములం జెలువారు భూరిభూధరములపోల్కి వా రిరువురు పరాక్రమించుచుండఁగాఁ దక్కినవారెల్ల సంగరమునుమాని వారినే చూచుచుండిరి. గదాయుద్ధమున నాయిరువురు మహాచార్యులు. విఖ్యాతింగాంచిన వీరశేఖరులు. మత్సరమునఁ దగులుపడిన క్రూరభుజంగములపోలిక బుసగొట్టుచుఁ బోరాడుచుండిరి. ఆమహాహవమును జూడఁగోరి దేవగంధర్వాదులు గుంపులు

గూడి యంబరమున నిలిచియుండిరి. వారంద ఱుండుటవలన నంబరము జ్యోతిర్గణప్రకాశము గలదిగఁ గనఁబడుచుండెను.

జరాసంధుఁ డాతురంపడి రాముని చెంతకుఁ బరుగెత్తెను. సవ్యమండలము నాశ్రయించి యాతఁడు రాఁగా రాముఁడు దక్షిణమండలము నాశ్రయించి యాతనిం దాఁకెను. వారు పరస్పరగదాఘాతములకుఁ బాలుపడిరి. దంతములచేఁ బరస్పరము క్రుమ్ములాడు గజవరముల చందంబున వారు గదలఁ గొట్టుకొనిరి. ఆనినాదము భయంకరముగాఁ బరఁగెను. రాముని గదానిస్వన మశనిఘోషమును మించెను. జరాసంధు గదానినాదము పర్వతము వ్రాలిన ట్లుండెను. జరాసంధుని వ్రేటు రాముని గదలింపఁజాలక పోయెను. బలదేవగదాభిఘాతమును మాగధుఁడు ధైర్యమున నోర్వఁజాలెను. అత్తఱి నంబరమునుండి యొకవాక్కు వినంబడెను. రామా! ఈజరాసంధుఁడు నీచే వధింపఁబడఁడు. కావున ఖేదమందకుము. వీనికి మృత్యుప్రదుఁడు వేఱొకండు గలఁడు. కాఁబట్టి యుద్ధమును మానుము. ఈమాగధుఁడు స్వల్పకాలముననే ప్రాణములఁ ద్యజింపఁగలఁడు. జరాసంధుఁ డామాటలు విని విమనస్కుఁడయ్యెను. రాముఁ డింకేల నొప్పింపవలయునన్న ఖేదమున నూరకుండెను. ఇట్లు చాలసేపు వారు గదాయుద్ధము నొనరించి విరమించిరి. జరాసంధుఁ డోడిన శ్లిల్లవారలెఱింగిరి కాన నాతఁడు మరలఁగనే యందఱు మరలిరి. ఎల్లవారు పయనము సాగింపఁగా నా రణరంగము భూతప్రేతాదిసాంద్రమై భయంకరముగాఁ గనంబడియెను.

రథములు కదలిపోవుచుండ మహాద్యుతిమంతుఁడగు చేదిరాజు యాదవసంబంధమును దలంచి కృష్ణుని సమీపించి కారూశసేనలు చేదిసైనికులు తన్నుఁ జుట్టుకొనఁగా బంధుత్వము నెఱింగించుచు గోవిందున కిట్టు లనియెను. శ్రీకృష్ణా! నేను నీమేనత్తకు భర్తను. నాబలములతో నిన్నాశ్రయించితిని. నీవు నాకు శరణ్యుఁడవు. ఎంతచెప్పినను జరాసంధుఁ డల్పబుద్ధిగలవాఁడౌట వినకపోయెను. కావున నోడిపోయెను. మనము కరవీరనగరమునకుఁ బోవుదము. అందు సృగాలవాసుదేవుఁడను రాజును గనుఁగొందము. మీయిద్దఱకీరథవరములాయత్తము చేయఁబడియెను. జవనాశ్వములం బూన్పఁబడిన వీనినెక్కి పయనము సాగింపుఁడు. త్వరగాఁ జని యారాజసత్తము దర్శింతము. అని పలుకు మేనత్తపెనిమిటి మాటలాలించి పరమానందమున గోవిందుఁ డిట్లనియె. ప్రమథనపరిశ్రాంతుల మగు మమ్ము బాంధవోచితవచనాంబుశీకరముల సంతృప్తులను జేసితివి. హితము మధురము దేశకాలోచితము నగువాక్యము పల్కువాఁడు లోకమున నరుదు. మే మిపుడు నిన్నుం గాంచుటచే సనాథుల మైతిమి. మాకన్నియు ఫలించినట్లే. నీవంటి ప్రియబంధువు దొరకినపుడు ఫలము గలుగక పోదుకదా. చేదిరాజా! ఇదిమొదలు పెక్కుయుద్ధరంగములు చూడఁగలవు. జరాసంధవధము లోనగు మహాద్భుతకృత్యములఁ గాంచఁగలవు. ఈచక్ర ముసలముల ప్రభావము కనుఁగొందువు గాక. ఈసంగ్రామకథను విని మది నిలుపువారలకు నుత్తమగతులు గలుగు. మనమిఁకఁ బయనము సాగింతము. కరవీరపురమును దర్శింతము. అని పలికి యాతనిం గూడి ప్రయా

ణము సాగించి త్రేతాగ్నులంబోలి మూఁడుదినములు మార్గమున గడపి నాల్గవదినమునఁ గరవీరనగరమును దర్శింపఁ జాలిరి.

మహాత్ములారా! ఈకథను బఠించితిరి. ఇం దొక్క రహస్యము కలదు. అది రామకృష్ణు లొక్కరూపమేయని తెల్పును. లోకమున దశావతారములలోఁ గృష్ణావతారము చేరును గాని బలదేవుని యవతారము చేరదనియు, రాముఁడు కృష్ణభ్రాత యన్నపేరుంబట్టి ప్రఖ్యాతినొందెఁగాని లేకయున్న నీతఁ డొనరించిన యద్భుతకార్యములు లేవనియుఁ బెల్లుగ నుద్ఘోషింతురు. అయ్యది పొరపాటుమాత్రమేగాక యసంగతము కూడనగునని యీకథ బోధించుచున్నది. ఈ యధ్యాయమునుండియే కొన్నిశ్లోకము లుదహరింపఁబడినవి. వానిం గాంచిన విస్పష్టమగును. విష్ణురూపమే రెండుగా విభక్తమయ్యెనని వానినుండి తెలియఁబడియెడిని. ఇంక భేద మెట్లు కల్గునో తెలియఁజాలక యున్నాఁడను. రాముఁ డనంతుఁడే కాని విష్ణువు కాఁడని కొందఱందురు. కాని వారికి భగవదవతారస్వరూపమే తెలియదు. అనంతుఁడనఁగా భగవంతుఁడే కాని యనంతనామకసర్పము కాఁడు. కావున నట్టి యసంగత శంకల కవకాశ మొసఁగి భేదబుద్ధిని గల్పించుకొనరాదు. అది భక్తునిలక్షణము కాదు. దాన భక్తి రూపుమాయునే కాని వృద్ధికాదు. ఉపనిషదర్థమును నశింపఁజేసిన ట్లగును.

శ్రుతి. "పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే."

ఈశావాస్యం.

ఈమంత్రము భగవత్తత్వ మొక్కటియేయని తెలుపును. సర్వకారణ మదియేయని బోధించును. దానికి వేఱుకారణ మెందునులేదనుట దీన స్పష్టమగును.

శ్లో. పశ్య మే పార్థ రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశః,
నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చ. ౫
ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరమ్,
మమదేహే గుడాకేశ! యచ్చాన్యద్ద్రష్టు మిచ్ఛసి. ౭
న తు మాం శక్యతే ద్రష్టు మనేనైవ స్వచక్షుషా,
దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్. ౮
అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనమ్,
అనేకదివ్యాభరణం దివ్యానేకోద్యతాయుధమ్. ౧౦
దివ్యమాల్యాంబరధరం దివ్యగంధానులేపనమ్,
సర్వాశ్చర్యమయం దేవ మనంతం విశ్వతోముఖమ్. ౧౧
తత్రైకస్థం జగత్కృత్స్నం ప్రవిభక్తమనేకధా,
అపశ్యద్దేవదేవస్య శరీరే పాండవ స్తదా. ౧౩

భగవద్గీత ౧౧ అధ్యా.

ఇందు మొదటిశ్లోకము భగవంతునిరూపము లసంఖ్యలనియు నామధేయములు ననంతము లనియుఁ దెలుపును. అనఁగా సర్వనామముల సర్వరూపముల నలరుచుండువాఁడని దీనిసారము. రెండవశ్లోకము భగవంతునియాకారమున సకలబ్రహ్మాండములు గలవనియు నేమిచిత్రము చూడఁగోరిన నదియెల్ల నందే యుండుననియుఁ దెలుపును. అనఁగా రూపములు వానికాధారము భగవంతుఁడేయని దీనిసారము. మూఁడవశ్లోకము సామాన్య

దృష్టి కాతత్త్వము గోచరము కాదనియు జ్ఞానదృష్టికే యవి కనc బడుననియు బోధించును. అనcగా భగవంతుcడు తేజస్స్వరూపుcడనియుc దద్దర్శనము మాంసచక్షుష్మంతులకు దొరకదనియు దీనిసారము. నాల్గవ యైదవశ్లోకములు భక్తానుగ్రహార్థ మనేకవిధముల మనోహరములగు నాభరణముల భగవంతుcడు తాల్చుననియు నత్యద్భుతముగా నుండునట్లు కనcబడుననియుc దెల్పును. అనcగా భక్తుc డేరూపము నభిలషించునో తదనురూపముగా నాభరణములు వస్త్రములు మాల్యములు చందనాదు లమరియుండుననియు సర్వశక్తిమంతున కదియొకయద్భుతముగాc దోcపదనియు వీనిసారము. ఆఱవశ్లోకము సమయానురూపము లగురూపము లాతత్త్వమునుండియే పుట్టుచుండును గాని మఱొకటి యుత్పత్తిహేతువు లేదని వెల్లడించును. అనcగా సృష్టి తదధీనమేయని దీనిసారము.

శ్రుతి. "సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్." అను మంత్రముకూడ నీయర్థమునే వివరించుచున్నది. ఎన్ని గ్రంథములc బరికించినను భగవంతునియందు భేదము కానరాదు. ఇట్టులుండ సృష్టిస్థితిసంహారకర్తలగు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులలో భేదమును గల్పించు టేలొకో తెలియc జాలకయున్నాcడను. ఈముువ్వురు తదంశసంభూతులే కాని వేఱుకాదే. ఇట్టివీరిలో నొకcడు ముక్తిదాతయని, యింకొకcడు కాcడని పలుకుట కేవలాజ్ఞానమునc గాదా. బ్రహ్మకంటె విష్ణు వధికుc డైనచో బ్రహ్మయిచ్చినవరముల విష్ణువేల త్రిప్పcగూడదు? అవతారమెత్తి ప్రయాసపడవలసిన దేలొకో తెలియcజాల

కున్నాఁడను. అజ్ఞానబల మూఁతగాఁ గైకొని హరిహరుల యందు భేదము కల్పింపరాదు.

శ్రుతి. "ఏకఏవ రుద్రో న ద్వితీయాయతస్థే." అనియు,
శ్రుతి. "ఏకో నారాయణః." అనియు

రెండుభంగుల శ్రుతులు కనఁబడుచున్నవి. ఈ రెండింటికి భేదములేదు. ఏలన నీ రెండు పేరులే కాక యింకఁ గోటినామములా భగవంతునకుఁ గలవు. ఇంతమాత్ర మెఱుఁగనిచో జ్ఞానులని వారిం జెప్పరాదు. వారికంటె నజ్ఞానులు లేరనక తప్పదు. మా యొక్క దేవతయందే విశ్వాసము కలదనువారు కొందఱు గలరు. ఆమాటయు నాభక్తియు మంచిదే కాని యితరదేవతలీ దేవతాంశములు కావనుబుద్ధిమాత్ర మాపురుషులకు నుండరాదు. భగవద్రూపములలో నిది నాయుపాస్యమనుటమాత్రము తప్పు గాదు.

కావున రామకృష్ణులలో నొకఁ డెక్కుఁడు. వేఱొకఁడు తక్కువయని కల్పింపవలదనియు నిద్ద ఱొక్కరూపమే యనియు నీకథ మనకుం దెల్పుచున్నయది. ఇట్టి వెన్నియో గ్రంథముల యందుఁ గథలు కలవు. వానింగాంచియైన నమ్మక భేదవాదులగు కుక్షింభరులమాటలు విని మోసపోవుటకంటె దుర్గతి వేఱుగ నేమున్నది? ఆచార్యభక్షితావశిష్టపదార్థము శిష్యులు భక్షించిన భగవదనుగ్రహము త్వరగాఁ గలుగునని బోధించుతుచ్ఛులును దానిని విశ్వసించుమూర్ఖులును గొందఱు గలరు. శిష్యులకేమియు దుర్గతి రాదుగాని గురువునకు నీచజన్మము లభించుననుట నిక్కము. కావున నట్టి మాయమాటలకు లోఁబడక యట్టివారు ముక్తిని ప్రసాదింతురేమో యని యాశపడక

వారికి ముక్తిదొరకదని నమ్మి భగవత్సేవచేసి తన్నామసంకీర్తన మున దురితములు లయింపఁగా భగవద్దాస్యఫలము దొరకు ననియు దాన ముక్తి కరతలామలకమనియు విశ్వసించి కృతార్థులు గావలయును. వేఱొకమార్గము కానరాదు. ఇంతట నీ చర్చను వదలి తర్వాతి భగవత్కథను వినిపించెదను.

శక్రదేవునకుఁ బట్టాభిషేకము చేసి శ్రీహరి ప్రయాణము చేయుట.

* ఇట్లు లారామకృష్ణు లాచేదిరాజుం గూడి కరవీరపుర మునకుం బోయిరి. వారిరాక నెఱింగి సృగాలరాజు యుద్ధదుర్మదుఁడు కావునఁ బురమును ముట్టడింప నరుదెంచిరని యోజించి మహేంద్రవిక్రముఁడు కావున నాదిత్యసంకాశశతాంగము నెక్కి యుద్ధముచేయు వేడుక పైకొనుచుండఁగా సకలాస్త్ర సంభృతముగ నాస్యందన మొప్పారుచుండఁ దన్నేమి నిర్ఘోషము దిశలఁ బ్రతిధ్వనించుచుండఁగా మందరపర్వతము నడచి వచ్చుచున్నదా యనునట్లు చూచువా రూహించుచుండ సకలాభరణములం దాల్చి పురము వెడలి వచ్చెను. ఆరాజుతూణీరము లక్షయ్యసాయక ప్రపూర్ణములు. మున్నాతఁడు సావిత్ర నియమమును బూర్తినొందింపఁగా సవిత తానే యీస్యందన వర్యము నొసంగెను. కావున నారథము సూర్యకాంతులం బోలి దుర్భరతేజోవిరాజితంబై యుండును. దానిం గాంచినంతనే వైరిశతాంగములు చూర్ణము లగును. ఆరథముపై నెక్కి పలుమాఱు జ్యాలతికను ధ్వనింపఁజేయుచు రోషానిలుని వెడలఁగ్రక్కుచందమున నిట్టూర్పులం బుచ్చుచుఁ దద్వారా

* ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వము నలువదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

క్రోధాగ్ని జ్వాలల వెడలించుచు భూషణకాంతుల వెదఁజల్లుచు మేరుమహీధరము ననుకరించుచు రథాధిరూఢమైవచ్చు పర్వతేంద్రముమాడ్కి వచ్చెను. ఆరథవేగమును రాజవీరప్రతాపోక్తిశబ్దము ధనుష్టంకారమునను వీనిచే భూమి భీతిల్లి గడ గడ వడఁకెను.

ఇట్లు వచ్చుచున్న శ్రీమంతుఁడగు నా సృగాలనామక భూకాంతుని మూర్తిమంతమగు పర్వతేంద్రునిభాతి భాసిల్లు వానిం గాంచి శ్రీకృష్ణమూర్తి భీతిల్లక యెప్పటియట్లే యుండెను. ఆరాజుకూడ రథవేగ మద్భుతావహమై కనంబడ వచ్చి శ్రీహరిం గాంచెను. యుద్ధోత్సుకతఁ దనరారు నారాజు జవమున మేఘరాశి పర్వతముపై. కడరినట్లు శ్రీహరిని మార్కొనియెను. వాసుదేవుఁడు చిఱునవ్వు మోముదమ్మి నటనముసల్పగా నాతని మార్కొనియెను. ఆయుద్ధము చూడంజూడ భీతికరముగ నుండెను. కుంజరద్వంద్వము దార్కొనినచందము కనఁబడెను. అత్తఱి సృగాలుఁడు గోవిందునిగాంచి యుద్ధాభిలాషమునఁ బెచ్చుపెరిగి కన్నుమిన్నెఱుంగక కృష్ణా! గోమంతమున యుద్ధకాలమున నీవొనరించిన చేష్టితమున ననాయకులై దుర్బలులగు రాజులకడఁ జెల్లెఁగాని యిటఁ జెల్లునా. క్షత్రియులు పాఱిపోయిరనియు వింటిని. వారెల్ల దీనులు. మూర్ఖులు. దుర్బలులు. కావున నీయాట లట సాగినవి. ఇంచుక నాయెదుట నిలుము. ఇదే నేను నీయెదుట నిలిచియున్నాఁడను. ఇంకెందుఁ బోఁగలవు? రణమున నిపుణుఁడవు కావని తోఁచెడిని. నే నొక్కఁడనే చతురంగబలాన్వితుఁడను. నీతోఁ బోరాడ నరుదెంచితిని. కాని యుద్ధధర్మము ననుసరించి మనమిరువురమే

పోరాడుదను. సైనికులతో నేమిలాభము? మనమిరువురిలో నెవఁ డోడునో తెలియఁగలదు. ధర్మయుద్ధమున నిధనము గల్గినను మేలే. నీవు మృతినొందఁగా నేనే వాసుదేవుఁడ నయ్యెదను. నేను మడిసిన నీవొక్కఁడవే వాసుదేవుఁడ వయ్యెదవు.

అనిపలుకు సృగాలరాజువచనముల విని వాసుదేవుఁడు క్షమాన్వితుఁడై బాణములఁ గైకొని నన్నుం బ్రహరింపుమా యని పలుకుచు సుదర్శనమును గేల నుంకించెను. సృగాలభూపతి క్రోధమూర్ఛితుఁడై శరనికరములఁ బరఁగించెను. అనేకాస్త్రములఁ బ్రయోగించెను. తనయొద్దనున్న సకలవిధాయుధములఁ బరఁగించెను. అగ్నికణములనుమియు నాయస్త్రశస్త్రజాలములకుం గదలక శ్రీహరి భూరిశైలేంద్రంబుభాతి నుండెను. అంత నించుకయాగ్రహ మంకురింప శ్రీకృష్ణుఁడు చక్రమును బ్రయోగించి యాతనిం బరిమార్చెను. ఆరాజు రక్తధారలు స్రవింపఁగా సర్వాంగములు చూర్ణము కాఁగా వజ్రనిర్భిన్నభూధ్రమువోలికఁ గ్రిందఁబడి యసువులు వెడలిపోవఁగా సురపురి కరిగెను. ప్రభువుపాటుఁగాంచి సైనికు లుత్సాహ మెడలఁగా నలుఁగడలఁ బరుగిడిరి. కొందఱు నగరమును బ్రవేశించి యార్తులై రోదనము చేయసాగిరి. కొంద ఱందేయుండి విలపించుచు రాజకళేబరమును వదలఁజాలక యుండిరి. అట్టితఱి భీతులగు జనులందఱకు శ్రీహరి మేఘగర్జనమునుబోలు స్వరమున నభయం బొసంగి చక్రవిరాజమానహస్తం బెత్తి యిఁక భయపడకుఁడు, భయంపడకుఁడని పలుమా ఱొత్తి చెప్పెను. మఱియు నీరాజుదోషమున ననపరాధు లగుజనుల బాధింపను. అది శూరవ్రతము కాదు. కావున మీ రింక భయంపడ

వలదనియుఁ బల్కెను. కాని ప్రభుభక్తిపరాయణులగు నా ప్రజలందఱును జక్రాయుధము వక్షం బగులింప ధరఁబడి యున్న రాజుగాంచి యుద్విగ్నమానసులై బిట్టు రోదనము గావించిరి. ఆరోదనధ్వనుల నాలించి తత్పత్నులు పుత్రయుతంబుగా నరుగుదెంచి రణాంగణంబునఁబడియున్న ప్రాణనాయకుంగాంచి మించుదుఃఖమున మూర్ఛపడి యించుకతడవుండి మరల స్మృతిగల్గుడు విలపించిరి. తనయుఁడు జనకమరణసంతప్తస్వాంతుఁడై యుండఁ దమపతి నడంచిన శ్రీకృష్ణునిం గాంచి యానారీమణు లపారదుఃఖములపాలైరి. మఱియు నో ప్రాణేశా! నీవు లేని యీనగరమున నీపుత్త్రకుఁ డెవనిచే నభిషిక్తుఁడుగాఁ జేయంబడును. ఒకసారిగా మమ్మందఱ విడనాడి యొంటరిగాఁ బోయితివెట్లు? విధవలమై యెట్లు మనఁగలము? అని విలపించుచుండఁ బద్మావతియను తొలిభార్య సాధ్వీతిలకమను ప్రఖ్యాతింగాంచిన నారీరత్నము విలపించుచుఁ గొడుకుం దోడుకొని శ్రీకృష్ణునంతికమునకు వచ్చి మహానుభావా! శూరాగ్రేసరా! యుద్ధకర్మమున నీచే నేరాజచంద్రుఁడు వడఁగొట్టఁబడియెనో ఆ భూపతికొడుకు వీఁడు. నీశరణ మొందెను. శ్రీగోపాలా! నాప్రాణేశ్వరుఁడు నిన్నుదర్శించి నీయాజ్ఞను శిరసా వహించి బంధుధర్మమును నెఱపియున్న నిట్టిదుస్థితికిం బాలుపడక యుండును. అట్లుచేయక యవజ్ఞచేసి హతుఁ డయ్యెను. వైరమాతనితోడనే చెల్లెను. ఈకొడుకును నీకొడుకుగా భావించి కాపాడుము.

ఇట్లు లాపద్మావతీదేవి ప్రార్థింపఁగా విని కరుణార్ద్రి మనస్కుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు మృదుపూర్వముగా నిట్లు పలికెను.

రాజపత్నీ! యీదురాత్ముఁడు తెగియెనుగాన రోషముకూడ నతనింగూడియే పోయెను. నాకును నీవంతకుఁ బరితాపము గలుగుచున్నది. ఇపుడు నేను నీకు బంధువుఁడను.నిష్కల్మషము లగు నీవాక్కులచే నామనస్సు కరగినది. సృగాలభూపతికుమారుఁడు నాకును బుత్రతుల్యుఁడే. సంశయము లేదు. అభయప్రదానముచేసి పట్టాభిషేకము చేయువాఁడను. నీకొడుకు సుఖముగ జీవించును. జనులను సేవకులను మంత్రులను బురోహితులను మాంత్రికులను బిలుపింపుము. పితృపైతామహారాజ్యమున నీకొడుకు నభిషిక్తునిఁగ జేసెదను.ఆమాటలకలరి పౌరులు మంత్రులు పురోహితులు లోనగువా రభిషేకసంభారములం గైకొని శ్రీరామకృష్ణులున్నకడ కరుదెంచిరి. రామకేశవులుండుతావుననే సింహాసనము నేర్పఱచిరి. శ్రీకృష్ణుఁ డాబాలకున కభిషేకోత్సవమును నడపించెను. ఇట్లు పట్టాభిషేకోత్సవమును నడపించి పురమునఁ బ్రవేశింపఁ జేసి ఆరేయి పయనము చేయ నిచ్ఛయించెను.

రామకేశవు లీరీతిగాఁ గరవీరపురమును దిలకించి నిశ్శత్రుకముగా దానినొనరించి సంగ్రామరంగమున నార్జించిన యారథమునందే కూరుచుండి ప్రయాణము చేసిరి. అందుండి పశ్చిమాభిముఖులై కొంతదూర మరిగిరి. శక్రదేవుఁడను సృగాలభూపతికుమారుఁడు తండ్రికి నూర్ధ్వదైహికక్రియలు సాగించి నగరమున నివసించి తనరాజ్యమును బూజ్యభంగిఁ బాలించుచుండెను. రామకేశవులు తమకృత్యమును నెఱవేర్చి విగతశత్రువులం బోలి మధురానగరమునకుఁ బ్రయాణము చేసిరి.

మహాశయులారా! ఈకథయందేమివిశేషములు కలవని తోఁచును. కాని విశేషాంశ మొక్కండు కలదు. అది యెఱుంగవలసినదియే. సృగాలభూపాలుఁడు మృతినొందెను. తత్పుత్రునకు నాఁడే పట్టాభిషేకము సాగెను. పిదప నాతఁడు తండ్రి కగ్నిసంస్కారాదులు చేసెను. ఇదికదా కథావిధానము. ఇది శాస్త్రోక్తమేనా, కాదా యనునదియే ప్రశ్నము. పితృమరణాశౌచము క్షత్రియులకు విప్రులకంటె నెక్కుడుదినములుండును. అందును శవసంస్కారముకూడఁ గాలేదు. అట్టితఱిఁ బట్టాభిషేకోత్సవము సాగవచ్చునా? భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు చెంతనుండియే యశాస్త్రముగా నిట్టికర్మము చేయింపవచ్చునా?

"శ్లో. యశ్శాస్త్ర విధిముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధిమవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిమ్."

అన్న భగవద్వాక్యము వ్యర్థమేనా. అనియడుగుట పొరపాటుగాదు. సమాధానము వినుఁడు. విధులు రెండువిధములు. సామాన్యములు విశేషములు అని. సామాన్యవిధులు నిరుపద్రవముగా నుండుతఱిఁ జేయవలసినవి. విశేషవిధులు గత్యంతరాభావమగుతఱి నెఱవేర్పఁదగినవి. అందును జాతిధర్మములయందు క్షత్రియజాత్యుచితధర్మములు ప్రత్యేకముగా విధింపఁబడినది. క్షత్రియులకుఁ బ్రజారక్షణము విధి. దానిని మించినధర్మములు లేవు. జాతులన్నింటికింగూడ నాపద్ధర్మములు ప్రత్యేకింపఁ బడినవి. సామాన్యదృష్టింజూడ నవి విపరీతములుగఁ దోఁచును. కాని యట్లుగాక సూక్ష్మదృష్టిం

బరిశీలించిన నవి ప్రధానములుగాఁ దోఁచును. ఆసూక్ష్మదృష్టి విశాలహృదయభావముగలవారికిం గాని గలుగదు. దానినె ఱుంగక యాక్షేపింతురు. క్షౌరము ప్రాతఃకాలమునందే కర్తవ్యమని విధివిహితము. కారాగృహవిముక్తునకు నది కాల నియమము నపేక్షింపక సాగును. సాయంకాలమునను జరపఁదగు. అపుడేమి సమాధానము. ఆపద్ధర్మములను సామాన్య ధర్మములు బాధింపఁజాలవనియేకదా సారము.

"శ్లో. రాజకార్యనియుక్తానాం నటానాం రూపజీవినామ్,
శ్మశ్రురోమనఖచ్ఛేదే నాస్తి కాలవిశోధనమ్."

ముహూర్తచింతామణి.

అట్లే క్షత్రధర్మములందుఁ బ్రధానము ప్రజారక్షణము. దానిని మించినధర్మములు లేవు. "అహింసా పరమో ధర్మః" అనుసూక్తి క్షత్రియులకెల్లపుడును జెల్లదు. వేఁటయుఁ బరదేశజిగమిషయు వారికి విధివిహితములు. వీనికిందోడు నసంతుష్టియు రాజ్యాక్రమణమున నుండందగు. పాలనమున కనుగుణముగా ద్రోహుల శిక్షింపవలసి యుండును. అపుడు క్షమ పూనరాదు.

శ్లో. దశబ్రాహ్మణభృత్యర్థ మేకం హన్యాద్ద్విజం నృపః,
శతబ్రాహ్మణభృత్యర్థం బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణంతువా. ౪౨
పంచబ్రహ్మవిదామర్థే వైశ్యమేకం తు దండయేత్,
వైశ్యం దశవిశామర్థే విశం వా దండయేత్తథా. ౪౩
తథా శతవిశామర్థే ద్విజమేకం తు దండయేత్.
శూద్రాణాం తు సహస్రార్థే దండయే ద్బ్రాహ్మణంతు వా.

తచ్ఛతార్థేతు వా వైశ్యం తద్దశార్థేతు శూద్రకమ్,
బంధూనాం చైవ మిత్రాణా మిష్టార్థేతు త్రిపాదకమ్. ౨౫
అర్థం కళత్రపుత్రార్థే స్వాత్మార్థేతు న కించన,
ఆత్మానం హంతు మారబ్ధం బ్రాహ్మణం క్షత్రియం విశం. ౨౬
గాం వా తురంగమన్యం వా హత్వా దోషైర్న లిప్యతే,

లలితోపాఖ్యానము. ౨. అధ్యాయము.

అనఁగాఁ బ్రజాపాలనముచేయుచో నితరులకు హానికలుగుచుండఁగా నొకని దండించిన నాహాని దొలఁగునేని బ్రాహ్మణునింగూడ దండింపవలయునని క్షత్రియులకు విధి విధించుచున్నది. ఎవ్వరికి బాధగల్గించినను బాపమన్న శాస్త్రము ప్రజాపాలకుఁడగు క్షత్రియునకుఁ గాదని భావము కదా!

శ్లో. అరాజకే హి లోకేఽస్మిన్ సర్వతో విద్రుతే భయాత్,
రక్షార్థమస్య సర్వస్య రాజాన మసృజత్ప్రభుః. 3
బాలోఽపి నావమంతవ్యో మనుష్య ఇతి భూమిపః,
మహతీ దేవతా హ్యేషా నరరూపేణ తిష్ఠతి. ౮
తస్యార్థే సర్వభూతానాం గోప్తారం ధర్మమాత్మజమ్,
బ్రహ్మతేజోమయం దండ మసృజత్పూర్వమీశ్వరః. ౧౪
యది న ప్రణయేద్రాజా దండం దండ్యేష్వతంద్రితః,
శూలే మత్స్యానివాపక్ష్యన్ దుర్బలాన్ బలవత్తరః. ౨౦
స్వరాష్ట్రే న్యాయవృత్తస్స్యా ద్భృశదండశ్చ శత్రుషు,
సుహృత్స్వజిహ్మః స్నిగ్ధేషు బ్రాహ్మణేషు క్షమాన్వితః. 3౨

మనుస్మృతి 7 అధ్యాయము.

అదండ్యాన్ దండయన్ రాజా
దండ్యాం శ్చైవా ప్యదండయన్,
అయశో మహదాప్నోతి
నరకం చైవ గచ్ఛతి. ౧౨౮

మనుస్మృతి. ౮. అధ్యా.

ఈ మనుస్మృతివాక్యమునుబట్టి రాజధర్మములు తక్కినజాతుల కున్నట్టి ధర్మములు కాక వేఱురీతిగా నుండునని స్పష్టము లగును. సృగాలభూపాలకుఁడు మరణించినవెంటనే దేశ మరాజకమయ్యెను. దానఁ గీడు లెన్నియో క్షణమున వాటిల్లును. అది పనికిరాదుకదా. కావున వెంటనే రాజ్యలక్ష్మి తత్పుత్రుని వరించెను.

"శ్లో. బ్రాహ్మం ప్రాప్తేన సంస్కారం క్షత్రియేణ యథావిధి,
సర్వస్యాస్య యథాన్యాయం కర్తవ్యం పరిరక్షణమ్."

మను. ౭. అ.

ప్రజారక్షణ మన్నిధర్మములకంటెఁ బ్రధానమని పై వాక్యము తెలుపుచున్నది. కావునః బ్రజారక్షణమున దీక్షితుఁ డగు రాజున కాకార్యము ముగిసినంతదనుక నాశౌచము రాదని యెఱుంగవలసి యుండును. కావున శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రధానకర్మము మానక చేయించెను. ఆవలిదగుకార్యము స్వకార్యము. కావున నీవే చేసికొమ్మా యని వెడలిపోయెను. కాఁబట్టి భగవంతుఁడు చెంతనుండి యిట్టి యకృత్యమును జేయింపవచ్చునా యన్న కుటిలప్రశ్నము మానుటొప్పు. ఇంతకంటెఁ బెంచి వ్రాయు టనవసరమని వదలి తరువాత భగవంతుఁ డేమిచేసెనో తెలిపెదను.

రామకృష్ణులు మధురానగరమున కరుదెంచుట.

* అట్లు రామకృష్ణులు దమఘోషునింగూడి విధివిహితము లగుపయనముల మార్గమధ్యమునం దైదురాత్రములు గడపి యొకరాత్రి గడపినట్లే భావించుచు మహానందము ననుభవించుచు నెన్నియోసల్లాపములు సేయుచు మధురానగరమున కరుదెంచిరి. రామకృష్ణాదుల యాగమనము నెఱింగి యాదవులెల్ల వారి నెదుర్కొనిరి. ఉగ్రసేనాదియాదవవీరులు బలములంగూడి మహామార్గమునఁ జెలరేఁగుచు వణిజులు సేవకులు మంత్రులు బాలవృద్ధులును భగవంతునిరాక కానందపరవశులై తమ్ముంగూడి రా నగరబాహ్యప్రదేశమునకుం జనిరి. తూర్యనాదములు నింగిముట్టెను. ఎల్లయెడలఁ బతాక లెత్తఁబడియుండెను. ఆనగరోత్తమ మత్తఱి నెంతో వింతగ నుండెను. దేవేంద్రుఁడు సురపురి కరుదెంచినతఱి దేవత లుత్సాహముల వెల్లివిరిసినట్లు రాజమార్గములం దంతటను బ్రజలు నిండి గేయములఁ బాడిరి. కొందఱు పెద్ద లాశీర్వదించిరి. కొందఱు యాదవుల పూర్వచరిత్రముల వినుతించిరి. మఱికొందఱు మహాజనులారా! యాదవవంశోద్ధారకులు రామకృష్ణులు మధురానగరమునకు దయచేసిరి. సుఖముగ నుండుఁడు. భయములెల్లఁ దొలఁగెను. శత్రువులు మనల నేమిచేయఁజాలరని కేకలువేయుచుఁ దమ యపారానందపారవశ్యమును వెల్లడించిరి. దీనుఁ డొక్కఁడును గానరాఁ డయ్యెను. వస్త్రభూషితుఁడు కానివాఁడు కనఁబడలేదు. మధురానగరము రామకృష్ణసమాగమ

---

* ఈకథ హరివంశవిష్ణుపర్వము నలువదైదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని తెలియందగు.

మునఁ గ్రోత్తవిధముగాఁ బరిణమించెను. సమానవయస్కు లగు గోపాలబాలకు లారామకృష్ణుల వీక్షించి పరమానంద సాగరమున మునింగిరి. గోపికలును గోపకులు నపారసుఖము నొందినట్లు ప్రమోదమందిరి. మందమారుతములు వీచి యాప రంథాముల సేవించి కృతార్థము లయ్యెను. దశదిశలు నిర్మలము లయ్యెను. కృతయుగమున లోకవృత్తి యెట్లుండెనో యట్లే యాకాలమున నలరారెను. అట్టి శుభసమయమున రామకృష్ణులు రథమునుండి యవతరించి నగరమును బ్రవేశించిరి. వసుదేవు నిల్లుచొచ్చి తల్లిదండ్రుల కామోదమును గల్గించిరి. వారిమోముదమ్ములు వికసించి యుండెను. ఆయుధములఁ దదుచితస్థానముల నునిచి యిచ్చమెయిఁ దిరుగుచు నందఱఁ గుశల ప్రశ్న ప్రతివచనముల సంతసింపఁ జేయుచుండిరి. వసుదేవునకుఁ దొలుత నమస్కరించి యుగ్రసేను నుచితరీతి గారవించి తక్కిన వారి నాదరించి సంతసింపఁ జేసిరి. అవ్వల దేవకీదేవిం గనం బోయి వలగొని నమస్కరించి యామె కానందమును గల్గించిరి. ఉగ్రసేనునింటను గొంతకాలముండి యాతనికి హితము లుపదేశించుచు సుఖముగాఁ గొంతకాలము పుచ్చిరి.

బలభద్రుఁడు యమునానది నాకర్షించుట.

* రామకృష్ణు లిట్లు మధురానగరమునఁ గొంతకాలము సుఖముగాఁ గడపిరి. ఒకానొకదినమున బలదేవుఁడు వ్రజమున గోపకులమైత్రిని స్మరించి వారిఁ జూడఁబోవఁ దలఁచెను. సోదరుఁ డందుల కంగీకరించెను. ఒక్కఁడే నందవ్రజమున కరిగి యందు

---

* ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వము నలువదాఱవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడిన దైయుండఁదగు.

మనోహరములగు సరస్సులను దటాకములను నదులను మున్ననుభవించినవానినెల్లం గాంచెను. అప్పటి రాముని వేషము వనవిహారోచితముగా నుండెను. యథాపూర్వముగా గోపకులతో సంభాషించెను. వారెల్ల రాతనిరాక కలరి కలిసియుండిరి. గోపికలు రాఁగా వారితో ముచ్చటలాడుచు వారికి మధురావృత్తాంతములఁ జెప్పుచుఁ గాలము సంతోషముగాఁ బుచ్చుచుండెను. వృద్ధు లారామునిం గానవచ్చి యనునయించుచు నోరామా! నీకు స్వాగతము. నిన్నుంగాంచి సఫలమనోరథుల మైతిమి. యదువంశోద్ధారకుఁడవు గదా. నీవు తిరిగి యిక్కడికి వచ్చినందున మాకుఁ గలిగిన ప్రమోదమునకుఁ బరిమాణము లేనేలేదు. శత్రుభయంకరుఁడ వగునీవు త్రిలోకవిఖ్యాతుఁడవు. మేమెల్ల నీచే వృద్ధినొందింపఁ బడఁదగినవారము. లోకమున నెల్లప్రాణులును జన్మభూమియం దభిరుచిగలవారు గదా. నీపొత్తున మేము నిర్జరులకుంగూడ మాన్యులమైతిమి. ఏలయన మమ్ముంజూడ నీవే యరుదెంచితివి కదా. అదృష్టవశమున మల్లురు వధింపఁబడిరి. కంసుఁడు మడిసెను. మహాత్ముఁడగు నుగ్రసేనుఁ డభిషిక్తుఁ డయ్యెను. సముద్రమున సోదరులగు మీతోఁబోరి పంచజనప్రభృతిరాక్షసులు మడిసిరని వింటిమి. క్షత్త్రియవీరులెల్ల దండెత్తి రాఁగా మీరిరువురు వారిం బొలియించి హతశేషులఁ బాఱఁదోలితిరనియు వింటిమి. దరదుఁడు మృతినొందినట్లు జరాసంధుఁడు పరాజితుఁడైనట్లు సంతోషవార్త వినఁబడియెను. ఆసంగరరంగమున దివ్యాయుధములు పొడసూపెనను నద్భుతవార్తను వినినారము. కరవీరనగరమున సృగాలభూపతిని బొలియించితిరి. ఆతనికుమారుని

రాజ్యమునకుఁ బట్టుకొమ్మం జేసితిరి. పౌరుల నాశ్వాసించితిరి. ఈవార్త లనవరతము వినఁబడుచునే యున్నవి. ఈకార్యము లన్నింటిని దీర్చి మధురానగరమును బ్రవేశించితిరి. భూమి దుర్భరభారమును బాసినది. ధర్మము యథాపూర్వముగా నెల కొల్పినది. రాజులెల్లరు వశ్యులైరి. ఇట్టి నీయాగమనమున మాకుంగల్గిన యానందమునకుఁ బరిమితిగలదే. నేఁటికి మేమెల్ల గృతకృత్యుల మైతిమి. అని పలుకు గోపకులఁ గాంచి బల రాముం డిట్లు పలికెను. యాదవులయందు మీరెల్ల నాకుం బరమబంధువులు. ఇందే మా చిన్ననాటిదినములు గడచినవి. ఇందే మాయాటలు చెల్లినవి. మీరెల్ల మ మ్మభివృద్ధిం జెందఁ జేసితిరి. మీయిండ్ల భుజించితిమి. మీయాలమందలం బెరిగి తిమి. కావున మీకంటె నధికులగుబంధువులు లేరు. సౌహృ దులు లేరు.

అని యిట్లు బలరాముఁడు గోపకులనడుమఁ గూరు చుండి పలుకుచుండ గోపపత్నులెల్ల సంహృష్టహృదయ లైరి. పిదప వనాంతరముల కరిగి రాముఁడు విహరించెను. అత్తఱి వృద్ధగోపకు లారాముననాశయ మెఱుంగువారు కావున వారు ణిం దీసికొని వచ్చిరి. జ్ఞాతులంగూడ శ్వేతవర్ణమగు వారుణీ రసమును రాముఁ డాస్వాదించెను. వన్యములగు మధువులను ఫలములను దెచ్చి రామునకు సమర్పించిరి. మనోహరగంధ మాల్యముల నలంకరించిరి. భక్ష్యముల సమర్పించిరి. అప్పుడు పూచిన కమలములను దెచ్చి యర్చించిరి. వానినెల్ల నలంకరించు కొని ఫలమూలాదుల భక్షించి యారాముఁ డానందసాగర మున నోలలాడెను. కరముల హలము ముసలము వెలుంగఁ

గ్గుండలాద్యాభరణములు భాసిల్ల నారామునిమూర్తి చూడఁ దగియుండెను. వారుణీమదమున రామున కొడలు తెలియలేదు. కావున నానరపాణి యమునానదిం గాంచి పావననదీవతంసమా! స్నానముచేయఁ గోరెదను రమ్ము. రూపమును దాల్చి నాచెంతకుఁ జనుదెమ్ము. అని యాసంకర్షణుఁడు పిల్వఁగా మత్తునిమాటలుగా భావించి యమున పలుకకయుండెను. స్త్రీస్వభావమున మోహితచిత్తయగుట యామహాత్ముని దర్శింపరాకపోయెను.

ఆవిధముం గాంచి మదమున విఱ్ఱవీఁగుచుంట రాముఁ డాగ్రహావ్యగ్రుఁ డయ్యెను. హలాయుధమును జే·ధరించెను. యమునాకర్షణప్రయత్నమున బద్ధాదరుఁ డయ్యెను. హలమును వంచి నదికిం దగిలించి లాగఁగాఁ బుష్పించియున్న కమలములు కలవిలపాటొందెను. నిర్మలోదకము కల్మషోదక మయ్యెను. వ్యథితాంతరంగయగు వనితామణిని బలిమిమై లాగినట్టు లాకర్షింపఁగా విహ్వాల జలప్రవాహయై హ్రదసముదయము ళ్లల నాడుచుండ హలాయుధమార్గము ననుసరించి యమునానది ప్రవహింపఁజొచ్చెను. లాంగలము మార్గముంజూపఁగాఁ జేయునదిలేక యానది విపరీతముగాఁ బ్రవహింపఁ బూనెను. సంకర్షణభయమున హృదయము కంపించుచుండ నొంటిఁ గలుకుమానసులకుం జిక్కి వడవడ వడంకునాతివలె నత్తఱిఁ గన్పట్టెను. తన ప్రచారమును వీడి బృందావనమువైపున కాకర్షింపఁ బడియెను. జలవిహంగములు కొలకొలఁ గూయుచుండ రామా! తెలియకపోయిన నాస్థితిని దలంపుమా యని దీనారావములఁ దనకష్టమును మొఱ్ఱయిడుకొన్న ట్లుండెను. బృందావనము నతిక్ర

మించి ప్రవాహము రాగా యమున స్త్రీరూపమును దాల్చి రాముని గాంచి యిట్లు పలికెను. నాథా! ప్రసన్నుఁడ వగుము. భీతాత్మ నైతిని. ఇది ప్రతిలోమకర్మ మనంబడును. నాకీతోయ రూపము విపరీతము. రౌహిణేయా! నీవిట్టు లాకర్షింపఁగా నేను స్వమార్గవ్యభిచారిణి నైతిని. సాగరగామినినగు నన్నుం గాంచి సపత్నులు నవ్వుదురు. ఫేనరూపహాసములం జేయుచు నన్నుడికింతురు. నాగమనముతో యవ్యావృత్త మగును. కృష్ణపూర్వజా! ఇట్టి దీనురాలియందుఁ గరుణ నునుపుము. శిరస్సు వంచి నిన్ను యాచించెదను. మహాబాహూ! మార్గ ముప దేశింపుము. ఎందుఁ బోవ్మందువు?

అని యమునానదీపురంధ్రి యతికరుణముగాఁ బ్రార్థింపఁగా విని లాంగలాయుధుఁ డమదావిలమానసుండగుట నిట్లు పలికెను. నాలాంగలము చూపినమార్గమున నీభూభాగము నార్ద్రముగాఁ జేయుచుఁ బ్రవహింపుము. ఇదియె నాసందేశము. శాంతినొందుము. భీతిల్లకుము. ఈమార్గముననే సాగరమున కరుగుము. ఈప్రపంచ ముండునంతదాఁక నాయీయశము వెలయును. నీవింకఁ బొమ్మనిపలుకు బలదేవుని యమునాకర్షణ తదనుగ్రహకార్యములం గాంచి వ్రజవాసులెల్ల మేలు మేలని పొగడిరి. అంత నారాముఁ డానదీసమాకర్షణకార్యమును మాని వ్రజవాసులకు జలము సులభలభ్యము గావించి యంతలో మది మధురానగరమును సంస్మరించి పయనముచేయ నుద్యుక్తుఁ డయ్యెను. వెంటనే కతిపయప్రయాణంబుల మధురంగాన నేగి యందున్నలోకాధిపతిని సోదరుని శ్రీకృష్ణునిం గాంచెను. ప్రేమాతిశయమునఁ గౌఁగిలించుకొనియెను. హరి

యు లాంగలాయుధునిం గాంచి లేచి యర్హ్వాతమాసన మొసంగి మర్యాదచేసెను. కూరుచున్న పిదప జ్యేష్ఠుని వ్రజవాసుల కుశల మడిగెను. గోవుల క్షేమము నడిగెను. బలదేవుఁ డచ్చటి కుశల వార్తలనెల్లం దెలిపెను. వారిసంభాషణములే దివ్యగాథలుగాఁ బరిగణితము లయ్యెను.

మహామతులారా! ఈగాథనుండి యొక్కవిషయము వివరింపఁదగియున్నది. నదిని బలరాముఁడు చెంతకు రమ్మని పిలుచుట. యది రాకుండుట. దాన నతఁడు క్రోధావిష్టుఁ డగుట. నాగలిచే దానిని లాగుట. యంత నది స్త్రీరూపమున నగపడి క్షమాపూర్వణమడుగుట. దాన నతఁడు ప్రసన్నుఁడగుట యను నీవిషయములు విన్నంతనే విచిత్రములుగాఁ దోఁచు టయేగాక నమ్మఁదగనివనియుం దోఁచు. సామాన్యుల కిట్టికథలు రుచింపవనుటయు స్వభావమేకాని యందు విచిత్రమేమియు లేదు. ఏలన వారిబుద్ధి భగవన్మహిమము నెఱుంగఁ జాలదు. అట్టిపుణ్యము వారు చేసియుండరనుట నిక్కము. విద్యావంతు లుకూడ నమ్మరన్నను విచిత్రము లేదు. వారిచదువు లౌకికము. లోకాతీతవార్తల నెఱుంగఁజాలదు. కాన నది విద్యగాదు. వారు విద్వాంసులు గారు. ఆముష్మికజ్ఞానము గల్గించునదియే విద్య.

శ్రుతి. అంధం తమః ప్రవిశంతి యే అవిద్యా ముపాసతే,
తతో భూయ ఇవతేత మో యదివిద్యాయాగ్ంరతాః.
అన్యదేవాహుర్విద్యయా అన్యదేవాహు రవిద్యయా,
ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేన స్తద్వ్యాచచక్షిరే. ౧౦

అంధం తమః ప్రవిశంతి యేఽసంభూతి ముపాసతే,
తతో భూయ ఇవ తే యఉసం భూత్యాగ్ం రతాః. ౧౧
అన్యదేవాహు స్సంభవా దన్యదేవాహు రసంభవాత్,
ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేన స్తద్వ్యాచచక్షిరే. ౧౨
సంభూతిం చ వినాశం చ య స్తద్వేదో భయగ్ంసహ,
వినాశేనమృత్యుం తీర్త్వాఽసంభూత్యాఽమృతమశ్ను తే.

ఈశావాస్యోపనిషత్తు.

ఈ యుపనిషద్వాక్యములు విద్యావిద్యల తారతమ్యముల నెఱింగించును. కావునఁ బరమార్థజ్ఞానము కనఁబఱుపనివిద్య విద్య యనంబడదు. భగవత్తత్త్వము నెఱుకపఱచునదియే విద్య యనంబడును. కావున నట్టివిద్య లేనివారలకు భగవచ్ఛక్తి యిట్టిదని బోధపడదు. లౌకికవిషయములం గాంచి వానికి విరుద్ధములగు కార్యము లశక్యములని భావించువారి కలౌకికములగు భగవత్కృత్యములు సర్వథాసర్వదా అసంగతములని తోఁచుట యనఁగా వింతయేమి? లౌకికజ్ఞానముచే నలౌకికజ్ఞానము నలవఱచుకొనుట యసాధ్యమే కాని లౌకికజ్ఞానమైనచో నదియించుక యలౌకికజ్ఞాన మొదవించునని నా విశ్వాసము.

పర్వతము లిసుకదిబ్బలుగ నుండెననియు నవి చిరకాలము వర్షాదులకు గట్టిపడి పాషాణములుగ మాఱెననియు నవియే పర్వతము లనఁబడుననియుఁ గొందఱు చేతులం ద్రిప్పుచుఁ బలుకుచుందురు. సృష్టిపదార్థములలో శిలాసృష్టి యొకటి గలదని వా రెఱుంగరు. నేత్రములకుఁ గనఁబడని ద్వీపాంతర పదార్థములు దివ్యదృష్టిచే నెఱుంగఁదగునన్నజ్ఞానము వారికి

లేదనక తప్పదు. ఏలన వారికి నేత్రములనుండియే చూపు తెలి యును గాని యంతర్దృష్టికలదని వా రెఱుంగరు. ఒకరుచెప్పి నను నమ్మరు. నమ్మునట్లు చేయుభక్తి వారిమదియందుఁ గాన రాదు. కల్గింపరాదాయన్న నది శక్యముకాదు. వారి పూర్వ పుణ్య మందులకుఁ బనికిరాదు. కావున వారు నమ్మినను నమ్మక యున్నను బాధలేదు. భగవచ్ఛక్తి మనబుద్ధిబలమున నెఱుంగ తరముగాదనుటమాత్రము సత్యము.

ప్రకృత మనుసరించెదను. నదులు మనుష్యులు లోనగు ప్రాణికోటి కుపకరించుపొంటె భగవంతునిచే నిర్మింపఁబడినది. నది స్త్రీరూపము నొందుటెట్లు? అనునదొక గొప్పప్రశ్నము. నదీరూపము దేవతారూపము కాదు. నద్యధిష్ఠానదేవత స్త్రీ. సముద్రాధిష్ఠానదేవత పురుషుఁడు. కావున యమునానది కధి ష్ఠానదేవత యమునా నామముననే పిలువంబడును. బలరాముని కాగ్రహా మేల కలుగవలయుననఁగా యమునానదీప్రవాహము బృందావనప్రాంతభూభాగముల కుపకరింపఁ జేయవలయుననియే. కల్గెను. కావున నమేయశక్తిసంపన్నుఁ డగు నారాముఁడు హాలాయుధమున నీడ్చెను. తదధిష్ఠానదేవతయగు యమున భగ వదిచ్ఛ నెఱుంగఁజాలి ప్రత్యక్షమై యేమియాజ్ఞయని ప్రార్థిం చెను. భగవంతున కా కోపనటనము కృపగా మాఱెను. ఈ మార్గమునఁ బ్రవహింపుమా యని యాజ్ఞచేసెను. నదులకు మాత్రమే కాక వృక్షాదులకుంగూడ నధిష్ఠానదేవతలు గలరని యెఱుంగవలయు. వారి నెఱుంగఁజాలుశక్తి మనకులేదు కావున మనము నమ్ముట లేదు. కాఁబట్టి యట్టిదానిం గాంచుశక్తిని సంపాదింపఁ బ్రయత్నముచేయవలయు. దానికి భగవంతుని

యందు విశ్వాసముండుటయే ప్రధానము. జీవహింసాదుల వదలి సర్వభూతదయ గలుగునట్టిపద్ధతి నాశ్రయించినఁగాని యది లభింపదు. లేకున్న మనల నుద్ధరింపఁజాలని యల్పజ్ఞానము భగవత్తత్త్వము నెఱుంగుమార్గము చూపఁజాలదనుట నిక్కము. ఇంక నీవిషయమును వదలి తరువాతికథను వ్రాసెదను.

ద్వారకానగర నిర్మాణము.

* పాఠకమహాశయులారా! ఇపుడు మీరు కాలయవనుఁడు దండెత్తివచ్చినట్లు జరాసంధుఁడు పదునెనిమిదవపర్యా

* ఈకథ జరాసంధుఁడు పదునెనిమిదవతడవ మధురానగరమును ముట్టడింపఁ దలంచుచుండునంతలో నారదప్రేరితుఁడగు కాలయవనుఁడు దండెత్తి మధుర ముట్టడించుతఱి వ్రాయవలసి యుండెను. హరివంశమునుండి రామకృష్ణులు కరవీరనగరాదులకుం బోవుకథలు వ్రాయ నవకాశములేదని యపుడు వ్రాయ మానితిని. ఈవిషయ మచ్చటనే వ్రాసితిని. ఇపుడు వ్రాయుట యసంగతముగా నుండదని యెఱుంగుదు. ఐనను ఇంచుకయవకాశము కల్పించుకొనక తప్పదు. ఇపుడు మీరు కాలయవనుఁడు యుద్ధమునకు రానున్నట్లు భావించి దీనిం బఠింపుఁడు. శంకలుండవు. ద్వారకానిర్మాణకథ భాగవతము ౧౦ స్కం. ఏఁబదియవ యధ్యాయమునుండియుం, విష్ణుపురాణము పంచమాంశము ఇరువదిమూఁడవ యధ్యాయమునుండియుం, బ్రహ్మపురాణము ఎనుబదియెనిమిదవ యధ్యాయమునుండియుం, శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటమూఁడవ యధ్యాయమునుండియు వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగఁదగు. మఱియుం నీకథయే గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము తొమ్మిదవయధ్యాయమునఁ గలదు. కాని యది రుక్మిణీకల్యాణానంతరము వ్రాయఁబడినది. దానియందలి తీర్థములు వర్ణింపఁబడినవి. ద్వారకానిర్మాణము తక్కినపురాణముల యందు రుక్మిణీవివాహమునకు ముందే ద్వారక నిర్మించినట్లు కనఁబడియెడిని.

యము దండెత్తి రానున్నయట్లు తలంచి యీకథఁ జదువుఁడు. ఈమాట యింతకుముందే చెప్పఁబడినది కదా. ఇపుడు ద్వారకానగర మీవలకే యున్నదియా. అప్పుడే కాలయవనునిసేనలు మథురను ముట్టడించియుండ శ్రీకృష్ణుఁడు నిర్మింపఁజేసి యందఱి నందుఁజేర్చెనా యనువిషయము చర్చింపఁ దగినది. అఘటనాఘటనసమర్థుఁడు గాన భగవంతుఁ డిచ్ఛామాత్రమున నొక ద్వారకాపురమునే గాక సకలబ్రహ్మాండముల నిర్మింపఁగలఁడన్న నేమాక్షేపము లేదుగాని మనుష్యావతారమున నించుక మానుషకృత్యము ననుసరించినట్లు నటించుట పరమేశ్వరుని యలవాటు. కానిచోఁ గాలయవనాదుల నగరమును ముట్టడించుటకుముందే నశింపఁజేయరాదా యన్నప్రశ్నము వచ్చును. ఇట్టివి లక్షలకు మించినపను లొక్క-భ్రూభంగమాత్రమునఁ జేయఁగలఁడు గాని మానవత్వము నూనినపుడు తదనుగుణముగాఁ గొన్నికార్యములు చేయుచు జ్ఞానులకుఁ దనమహిమమును గనఁబఱచుచు నుండుట భగవల్లక్షణము. కావునఁ దదనురూపముగాఁ బ్రవర్తించునని నమ్ముచు నీగాథను బఠింపుఁడు. శంకల కవకాశము కలుగకయుండు.

ఈపద్భేదమునకేమిగాని యన్నింటిని జేర్చి వ్రాయుంనపుడు కథావిధానమునకు బాధయొదవకుండ వ్రాయవలయుఁ గాన నట్లు వ్రాసెదను. ద్వారక నిర్మించువిషయమున గర్గసంహితయందలి కథ సొంపుగా నున్నది. దానిని ముందు వ్రాయకయుంన్నఁ బిదపవ్రాయ ననుకూలింపదు. కాన ముందే వ్రాసెదను. ఈవిషయమును బాఠకులు స్మరించుచుఁ గథను జదువవలయుఁనని వేఁడుచున్నాఁడను. నడుమనడుమ తక్కి-న పురాణముల కథలఁ గల్పినపుడు తన్నామమును వ్రాసెదను.

బహుళాశ్వుఁ డనురాజచంద్రుఁడు నారదమునిం గాంచి మహాత్మా! ముల్లోకములయందు ద్వారకానగరము ప్రఖ్యాతిం గాంచినది కదా. భగవంతుఁ డానగరమున నేల నివసించెను? దాన నేయది పరమపవిత్ర మైనది. దాని నిర్మాణమెట్లు? సవిస్తరముగాఁ జెప్పుఁడీ యని ప్రశ్నింప నారదముని రాజేంద్రా! చక్కని ప్రశ్న మొనరించితివి? ద్వారకానగరనిర్మాణమును వచించెద. ఆలకింపుము. మనువంశమున శర్యాతియను రాజేంద్రుఁడు జన్మించెను. చక్రవర్తిసమానుఁడు. ఆరాజు ధర్మవిధి రాజ్యమును జిరకాలము పాలించెను. ఆభూపతికి నుత్తానబర్హియు, ఆనర్తుఁడు, భూరిషేణుఁడు నను ముువ్వురుతనయులు గల్గిరి. ఈ ముువ్వురుతనయులు సర్వధర్మముల నెఱింగి పరాక్రమధనులై విఖ్యాతినొందిరి. ఉత్తానబర్హికిఁ దూర్పుభాగము, భూరిషేణునకు దక్షిణభాగమును, ఆనర్తునకుఁ బశ్చిమభాగము నొసంగి వారిం గాంచి తనయులారా! ఈభూతలమెల్ల నాచే ధర్మముగాఁ బాలింపఁబడినది. బలము కలిమి నార్జింపఁబడినది. మీరును దీని నిట్లే పాలింపవలయును. అనవుడు నాతనయులలో మధ్యముఁడగు నానర్తుఁడు ధర్మము నాత్మమర్యాదాను రూపము నగువాక్యము నిట్లు తండ్రికిం దెల్పెను. జనకా! ఈ భూమి నీచేతనే పాలింపఁబడలేదు. నీచే నార్జింపఁబడను లేదు. భగవంతుఁడు బలిష్ఠుఁడు. సర్వలోకప్రభువు. ఈభూమి శ్రీకృష్ణమూర్తిది. ఆమహాత్మునిచేతనే పాలింపఁబడుచున్నయది. ఆమహానీయుని తేజస్సుచే సమావృతమై యొప్పు నీలోకము నింకొకఁడు పాలింపఁజాలఁడు. ఆ హరికంటె బలిష్ఠుఁ డెందును లేఁడు. ఆకృష్ణపరమాత్మయే సృజించి పాలించి యంతమునొందిం

చును. హరియే పరంబ్రహ్మ మనంబడు. కాలస్వరూపుం డతండే. సకలభూతాంతర్యామియైన నతండే. లోపలనుండి కర్మానుసార మాడించుచున్న వాండు. విశ్వమన నాతండే. అధియజ్ఞనాముం డతండే. పరిపూర్ణతముం డన్నను నతండే. ఆవిష్ణుమూర్తియాజ్ఞ కువెఱచియే వాయువు వీచును. సూర్యుండు తపింపంజేయును. పర్జన్యుండు వర్షించుట, మృత్యు వంతమునొందించుట తదిచ్ఛానుసారమే యని యెఱుంగుము. కావున నోతండ్రీ, పరిపూర్ణుండై సర్వశక్తియుక్తుండగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నాశ్రయింపుము. అహంకారము మది నిలుపకుము.

అని కుమారుండు పలుకంగా విని యావాక్యములంబట్టి జ్ఞానియగుటకు బదులుగా రోషావిష్టహృదయుండై శర్యాతి యిట్లు పలికెను. దుర్మతీ! దూరముగా నుండుము. చెంత నుండుయోగ్యత నీకులేదు. గురువువలె మాటలాడుచున్నాండవు. నీవీ నారాజ్యమున నిలువకుము. కృష్ణరాజ్యముననే నివసింపుము. నీ వేకృష్ణు నారాధించుచున్నవాండవో యాతండే నీకన్నివిధముల సహాయపడుం గాక. నీవు క్రొత్తగా నేమికోరుదువో వానినెల్ల నాభగవంతుండే యొసంగును. అని శర్యాతి పలుకంగా మానవంతుండగు నానర్తుం డిట్లు బదులుచెప్పెను. తండ్రీ! నీకు నెందు రాజ్యముగలదో యందు నివసింపను. అని పలికి పితృపాలితమగు నారాజ్యమును వదలి సముద్రతీరమున కరిగెను. అందు నియతుండై సముద్రజలముల నిలిచి చిరకాలము తపస్సుచేసెను. ప్రేమయుక్తమగు భక్తిభావమున శ్రీహరి నెదనిల్పి భజింపంగా శ్రీహరియుం బ్రత్యక్షమయ్యెను. ప్రత్యక్షదర్శనమిచ్చి వత్సా! వరమడుగుమా యని

యాదరణమునఁ బలికెను. ఆనర్తుఁడు లేచి నమస్కరించి చేతులు జోడించి భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడై ప్రేమభరంబున నోడలు పరవశము కాఁగా శ్రీకృష్ణా! సంకర్షణా! నీపాదారవిందముల కివె నమస్కారములు. నీమహిమను లపారములు. వేదములకు వేదాంతములనంబడు నుపనిషత్తులకుం గూడ నెఱుంగఁదరము గానివి. మహాత్మా! నినుంగంటి. ధన్యుఁడనైతి. పితృనిష్కాసితుఁడనై నీశరణు సొచ్చితిని. నాకు నివసింపఁదగిన క్రొత్తభూభాగము ననుగ్రహింపుము. నీయనుగ్రహమున సర్వోత్తమపదము లభింపఁగలదు. ప్రణతక్లేశహర్తవగు నీకిదె నమస్కరించెదను.

అని యిట్లు పలుకుచు నమస్కరించి లేవకయున్న యానర్తునింగాంచి భక్తవత్సలుండగు భగవంతుఁడు కరుణించి మేఘనాదముం దిరస్కరించువాక్కులతో రాజకుమారకా! ఈలోకమున వేఱొకభూమి కానరాదు. ఏమి చేయమనియెదవు! నీ కోరికప్రకారము చేయనున్నాఁడను. నీభక్తికిం బరితుష్టుఁడనైతిని. స్వర్గలోకమునందుఁగాని వైకుంఠలోకమునందుఁగాని యీభూఖండమునకు శతగుణములు గలభాగము నిచ్చెదను. అని పలికి వైకుంఠమునుండి యించుకభాగము నాకర్షించి భక్తునకొసంగి తత్సంరక్షణార్థము తాను సుదర్శనమును ధరించి సముద్రజలముల నాభాగమును నిల్పి యేవిధములగు బాధలును దానికి లేకయుండునట్లు వరమొసంగి యదృశ్యుఁడయ్యెను. ఆనర్తుఁ డారాజ్యమును బెక్కువేలయేండ్లు పాలించెను. పుత్రపౌత్రులం గలిసి వైకుంఠసంపద ననుభవించుచు నుండెను. ఈ యద్భుతవృత్తాంతము నాలకించి శర్యాతి విస్మితుఁడయ్యెను. ఆ

భూఖండ మానర్తునకు భగవంతునిచేఁ బ్రసాదింపఁబడుటం జేసి యానర్తజనపద మనంబరఁగెను. ఆనర్తునకు రేవతుఁడనువాఁడు కుమారుఁ డయ్యెను. ఆతఁడు శ్రీశైలశృంగమును పెకలించి యానర్తదేశమున స్థాపించెను. ఆపర్వతము రేవతభూపాలస్థాపితము గాన రైవతపర్వతమను పేరం బ్రసిద్ధం బయ్యెను. రేవతుఁడు రాజై కుశస్థలీపురిని నిర్మించి యం దుండెను. మోక్షద్వారముగా భగవంతుఁడు నిర్మించినకతన నాపురవరము ద్వారవతి యనం బ్రఖ్యాతం బయ్యెను.

విమలాంతఃకరణులారా! ద్వారవతీనిర్మాణమును వింటిరి. భాగవతాదులయందలి కథకు దీనికి నించుక భేదము కలదని ముందే వ్రాసితిని. కాని యీకథ కడుసొంపుగా నున్నది. అది వఱకే సంసిద్ధమగు నగరమున కట్టియాపత్తున నందఱం దీసికొని పోయెననుట లోకదృష్టి నరయఁగా యుక్తముగా నున్నయది. ఆచర్చ వలదు. ఈకథయం దొకనూతనవిషయ మిమిడియున్నది. శర్యాతికుమారులకు ముప్వురకు రాజ్యము పంచి యీయఁ బూనఁగా రెండవకుమారుఁ డతనిమాటల కంగీకరింపక తూలనాడెను. అనఁగాఁ గర్తృత్వము భగవంతునియం దారోపింప వలయునే కాని తనయం దారోపించుకొనఁ గూడదని కుమారునిభావము.

శ్లో. మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే,
శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తే మే యుక్తతమా మతాః. ౨
యే తు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః,
అనన్యేనైవ యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే. ౬

తేషామహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్,
భవామి న చిరాత్పార్థ మయ్యావేశితచేతసామ్. ౭

గీతా. ౧౨. అధ్యా.

అను భగవదుక్తి పైవిషయమునే తెలుపుచున్నది. శర్యాతి గర్వించి నాయార్జిత మీరాజ్యమని ప్రల్లదము లాడెను. కుమారుఁ డిది భగవద్దత్తము కాని నీస్వార్జితము కా దనెను. దాన మూర్ఖుఁడగు శర్యాతి కోపగించి యట్లని క్రొత్తరాజ్యము సంపాదించుకొనుము. శ్రీకృష్ణుఁడే నీకుం గ్రొత్తభూభాగము నియ్యఁగలఁడు. పొమ్మనెను. దానఁ గదలక ధీరస్వాంతుఁడు గాన నానర్తుఁడు శ్రీహరింగూర్చి తపముచేయ సాగరతీరమునకుం బోయెను. నియతుఁడై తపం బొనరించెను. కృష్ణుఁ డాతని తపోనిష్ఠకుఁ దనయందుఁ గలవిశ్వాసమునకు మెచ్చుకొని ప్రత్యక్షమై యతనికోరికను దీర్పనెంచి క్రొత్తగా సముద్రజలముల భూఖండమును నిర్మించెను. కావుననే ద్వారక మహాపవిత్రనగరమన ఖ్యాతిం గాంచినది. అది భగవన్నిర్మితమే కాన నద్దానికంటె సుఖాస్పద మింకొకటి గానరాదు. అట్టినగరమునకు మధురావాసుల నందఱిని జేర్చెననుట యుక్తియుక్తముగానే కానంబడియెడిని. కావున భక్తులారా! ద్వారకానగరము మహాలక్ష్మీనివాసార్హము. పుణ్యనిలయము. అందు భక్తులనుద్ధరింపఁ గృష్ణుఁడు నిలిచియుండెను. మర్త్యలోక గోలోకమని దానికిం బేరు. కావున ద్వారకానివాసి శ్రీకృష్ణుని స్మరింపుఁడు. సర్వకార్యములు సాధించువాఁడు భగవంతుఁడే కాని పురుషుఁడుకాఁడని విశ్వసింపుఁడు. అహంభావమును వదలుఁడు. భగవంతుని నమ్మినవారికి సకలవాంఛలు సిద్ధించును. కార్యము

సఫలమగుచో నాప్రయత్నమని నెఱవేఱనిచో దైవమని మాత్రము నుడువరాదు. అట్టివారికి భగవంతుఁడు ప్రసన్నుఁడు కాఁడు. వా రొనరించుకర్మములు డాంబికములు కాని సత్కర్మములు గావు. అట్టికర్మములు భగవంతునకుఁ బ్రీతిని గల్గింపఁ జాలవు.

శ్లో. మయి సర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మ చేతసా,
నిరాశీర్నిర్మమో భూత్వా యుద్ధ్యస్వ విగతజ్వరః. ౩౦
గీతా. కర్మయోగము.

అన్న భగవదుక్తికి మాఱులేదు. దానిని మఱువరాదు. మఱచిన నుత్తమగతి చేకూరదు. భక్తిస్వాంతులు కానివారల కిది గోచరింపదు. కావున భక్తి ప్రధానముగ సంపాదింపవలయు. దానికై ప్రయత్నింపుఁడు. ఇఁక నీవిషయమును దడవక తర్వాతికథను వ్రాసెదను. అది ద్వారకాపురమహిమమును దెల్పును. అందలి తీర్థరాజముల వెల్లడించును. వానిమహాత్వము నెఱింగించును. దాన భక్తి కుదురును. అది తరణోపాయమునకు సహాయము. ఇన్నింటికి శ్రద్ధ ప్రధానము. అదిలేకయున్న నేదియు సమకూరదు.

శ్లో. శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పర స్సంయతేంద్రియః,
జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతి మచిరే ణాధిగచ్ఛతి. ౩౯
అజ్ఞ శ్చాశ్రద్దధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి,
నాయం లోకోఽస్తి న పరో న సుఖం సంశయాత్మనః. ౪౦
గీత. ౪. అ.

అను భగవద్గీతావాక్యము లీయర్థమును దేటపఱచుచున్నవి.

కావున శ్రద్ధాభక్తులు గలిగి భగవత్సేవ చేయుఁడు. ఇఁకఁ గథ నాలకింపుఁడు. 25/8/57F.

గోమత్యుపాఖ్యానము.

* నారదముని ద్వారకామహిమము నిట్లు వివరింపఁగా విని బహుళాశ్వుఁడు పరమానందకందళితాంతరంగుఁడై మహాత్మా! ద్వారకానగర మతిపావనమనుట తెల్లమయ్యెను. అట్టి నగర సన్నికటమునఁ బరమపవిత్ర తీర్థరాజము లుండును. అందును ముఖ్యతీర్థములం గొన్నింటిని దెలుపుమా యని ప్రార్థింపఁగా నారదముని యిట్లు పలికెను. ప్రభాసతీర్థము మొదలు పెక్కుతీర్థము లందుఁ గలవు. అదియే యా నగరపరిమాణమును దెలుపును. శతయోజనవిస్తార మా నగరపరిమాణమని యెఱుంగుము. ఆభూభాగము మోక్షప్రదము. ద్వారకానగరమును దర్శించి భక్తిభావమున శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుమానవుఁడు నారాయణుండగు. అందు మృతినొందిన గార్దభము కూడఁ జతుర్భుజములు గలిగి వైకుంఠమున నుండును. ద్వారకానగర దర్శనశ్రవణ స్తవాదులలో దేనిచేతనైనను ముక్తి లభించును.

ఒకానొకప్పుడు రేవతుఁ డనుభక్తుఁడు ప్రేమానంద సమాకులుఁడై యుండఁగ నతనికి దర్శనమిచ్చి శ్రీహరి యశ్రుముఖుఁ డయ్యెను. ఆహర్షమునకుఁ బరిమాణము లేదనవచ్చు. ఆశ్రీకృష్ణనేత్రారవింద సంభూతహర్ష జలబిందువునుండి యుప్పతిల్లిన నదియే గోమతియనం బ్రఖ్యాతం బయ్యెను. మహానది

* ఈకథ గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము పదియవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

యను ప్రథితకీర్తిం గాంచి మించెను. దాని దర్శించినమాత్ర మున బ్రహ్మహత్యాదిదోషములు తొలంగును. ఏమనుష్యుం డా గోమతీనదీతీరమునం గల భూపరాగమును శిరమున ధరించునో సర్వజన్మకృతపాపములు తొలంగు. రాజేంద్రా! సంశయ మొందకుము. భాస్కరుఁడు మకరరాశియం దుండఁగా మాఘమాసమునఁ బ్రయాగక్షేత్రమున స్నాన మొనరించిన శతాశ్వమేధము లొనరించినపుణ్యము లభించును. గోమతీనదియం దట్టి మాఘమాసమున స్నాన మొనరించిన సహస్రాశ్వమేధము లొనరించిన సుకృతము లభించును. గోమతీమాహాత్మ్యము వచింప నలవిగానిది. గోమతీ చక్రతీర్థాదితీర్థములయందుం గల పాషాణములు చక్రత్వము నొందియుండును. (వానియందుం జక్రచిహ్నము లుండును.) అవి భగవచ్చక్రముం బోలి పూజింపఁదగినవి. చక్రచిహ్నముగల చక్రతీర్థమున ద్వాదశియందు స్నాన మాచరించినఁ జక్రపాణిలోకనివాసము గలుగు. సకల పాపములు నశించునని చెప్పవలయునా. ఎన్నిజన్మములనుండి వచ్చుచున్న పాతకములన్నియుఁ జక్రతీర్థసోపానములఁ ద్రొక్కినమాత్రమునఁ దొలంగునని యెఱుంగుము.

అనవిని బహుళాశ్వుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను. మునీంద్రా! గోమతీనదియందుఁ గలిగిన చక్రతీర్థము సకలార్థప్రదమని చెప్పితిరి. దానిమహత్త్వము వినఁగోరెదను. నావిని నవ్వి నారద ముని యిట్లు పలికెను. ఈప్రశ్నమునకు నుత్తరముగా నొక పురాతనేతిహాసమును వచియించెద. అది నీప్రశ్నము సమాధానమగు. పాపనాశముచేయు నితిహాస మదియని తెలియవలయు. అలకాపురాధిపతియు, నిధినాథుఁడు ప్రభువునగు కుబే

లుఁడు పూర్వకాలమున వైష్ణవమను యాగమున శ్రీహరి నల రింపఁ బూనుకొనెను. కైలాసోత్తమభూభాగమునందు యజ్ఞము విధియుతముగా సాగెను. హవిర్భాగముం గైకొన శ్రీమహావిష్ణువు తానై యచ్చటి కరుదెంచెను. బ్రహ్మ శంక రాదు లరుదెంచిరి. దిక్పాలురందఱు వచ్చిరి. తక్కుంగల దేవ యోనిగణములు చేరిరి. దేవర్షి బ్రహ్మర్షి రాజర్షు లామహా క్రతుదర్శనార్థ మేతెంచిరి. కుబేరునకు నలకూబరుఁ డనుతన యుఁడు కలఁడు. కార్యనిర్వాహణమం దతఁడు నియుక్తుఁ డయ్యెను. యజ్ఞరక్షణమునకు వీరభద్రుఁడును, వచ్చినవారి నాదరింప గజాననుఁడును, మరుద్గణములు నియమింపఁ బడిరి. శివకుమారుఁడగు బాహులేయుఁడు సభాపూజను విధిమంత ముగా నొనరించెను. ఘంటానాదుఁడు పార్శ్వమాళియుఁ గుబే రునకు మంత్రులిర్వురు గలరు. సర్వశాస్త్రవేత్తలగు వారిద్దఱు దానాధ్యక్షులుగా నేర్పడిరి. ఇట్టు లాయజ్ఞమహోత్సవము విధితప్పక సాగెను. రాజరాజగు కుబేరుఁ డధ్వరాంతమున నవ భృథస్నానమును గ్రమమునఁ జేసెను. విప్రులకు దక్షిణ లొసం గెను. భగవంతుఁడాయజ్ఞమున సంతృప్తినొందెను.

అట్టితఱి దుర్వాసుఁడు దండియు, ఛత్రియునై యరు దెంచెను. జటలు ధరించియుండెను. క్రోధ మాతనిమోమునఁ జిందులాడుచుండెను. దేహము కృశించియుండెను. పాదుక లాతనిపాదములం దుండెను. మీసములు పెరిగియుండెను. దర్భాసనము, కమండలువు, మృగచర్మము ధరించియుండెను. ఆమునిచంద్రుని గాంచినంతనే పెనుభీతియడరఁ గుబేరుఁడు త్వరపడి యెదురుగాఁబోయి నమస్కరించి విధిమంతముగాఁ

బూజించెను. మునిచంద్రా! నేఁటికి నాజన్మము కృతకృత్య మయ్యెను. నాయజ్ఞము ఫలించెను. నీరాక నా కత్యంతశుభ దాయకమని వినయము భక్తియుఁ బెనఁగొనఁ బలికెను. మునియుఁ దత్పూజలకలరి కూరుచుండి ధర్మములఁ దెలుపఁబూని ధనాధిపా! నీవు రాజరాజవు. బ్రాహ్మణప్రియుఁడవు. వైష్ణవ క్రతువు నొనరించితివి. విష్ణుమూర్తి సంతుష్టుఁ డయ్యెను. నిన్నింతకుమున్నెన్నఁడు నేను యాచింపలేదు. మహాదాతవగు ని న్నొక్కటి యాచించెదను. నాయాచనను ఫలవంతముగ నొన రింపుము. నీకు మంచివర మిచ్చెదను. నా కోరినదియ్యకున్నఁ దపోబలమున నిన్ను భస్మముగా నొనరింతును. నీయింట ముల్లోకములవెదకినను లేనినవనిధులు గలవు. వాని నాకిమ్ము. వానికొఱకే వచ్చితిని. అను మౌనిపతివాక్కులు వినఁబడి నంతనే దానశీలుఁడగు కుబేరుఁడు సంతసమున నట్లె యొసంగి తిని. మునీంద్రా! పరిగ్రహింపుమా యని ప్రార్థించెను. మౌ నియుఁ బరిగ్రహించెను.

అత్తఱి ఘంటానాదపార్శ్వమౌళు లనుమంత్రు లిరువురు లోభమోహితులై యీ బ్రాహ్మణుఁ డొక్కఁడుగదా. నవని ధులంగొని యేమిచేయం గలఁడు? లక్షసువర్ణటంకముల నిమ్ము. సంరక్షణార్థము వృత్తినొసంగుము. అని పలుకఁగా వాని నాల కించి దుర్వాసుఁడు క్రోధమూర్ఛితుఁడై కన్ను లెఱ్ఱవాఱఁగా బ్రహ్మాండము లన్నియు వడఁకెను. కుబేరుఁడు ప్రసన్నుఁడవు కమ్మా యని ప్రార్థించుచుఁ బాదములపైఁ బడియెను. అప్పుడు ముని వారినిద్దఱం గాంచి ఘంటానాదా! మహాలుబ్ధా! దుష్ట బుద్ధివి, ధనగ్రాహివి, కావున నీవు గ్రాహరూపమును దాల్చి

ము. పార్శ్వమాలీ! పాపబుద్ధీ! ధనమదాన్వితా! నీవు గజరూప
మును దాల్పుము. అని యిట్లు వారల కిరువురకు శాపంబొసంగి
కుబేరునుండి నిధులను బరిగ్రహించి సంతుష్టుఁడై రాజరాజా!
నన్నలరించితివి కావున నాతపఃప్రభావమున నీనవనిధులు
ద్విగుణము లగుఁగాక. అనిపలికి తనదారిం బోయెను.

విజ్ఞానధనులారా! ఈకథాభాగమును బఠించితిరి
కదా. దీనినుండి యెఱుఁగఁదగువిషయమును వినుఁడు. త్రిమూ
ర్తులు యజ్ఞమున కరుదెంచిరి. దిక్పాలకులెల్లరు వచ్చిరి. దేవ
తాభేదములు మహర్షులు వచ్చిరి. యజ్ఞము విధిమంతముగా
సాగెను. ఆయజ్ఞమునం దెందఱో పాల్గొనిరి. శ్రీమన్నారాయ
ణమూర్తి యానందించెను. ఒక్కపర్యాయము త్రిమూర్తుల
దర్శించుభాగ్య మెల్లరకుం గల్గెను. దేవతలను, దిక్పాలకులను,
మహర్షులను జూచునదృష్టము కలిగెను. సకలపాపములు తొలఁ
గవలయుఁ గదా. కాని యెవరెవరికర్మము వారివెంటనుండి
యాయాయిఫలముల ననుభవింపఁ జేయుచుండును. అవభృథ
స్నానానంతర మాచోటికిఁ బిలువనిపేరంటముగా దుర్వాస
ముని వచ్చెను. కుబేరుఁ డాతిథేయవిధుల నాచరించెను. ముని
సంతసించెను. నవనిధుల నడిగెను. ఈయకున్న నిన్ను దహింతు
నుజుమా యని కుబేరుని హెచ్చరించెను. నవనిధుల నా
కుబేరుఁ డిచ్చెను. అత్తఱి నాకుబేరుని మంత్రులిర్వురు ఈబడు
గున కేల నవనిధులని యుల్లసమాడిరి. ఏల? దుర్వాసుఁడు
శపింపఁగా నీచయోనులం బుట్టుకర్మము వీ రొనరించియు
న్నారు. ఆకర్మము వీరిని బ్రోత్సహించెను. నవనిధులు తమవి
కావు. కుబేరునివి. ఆతఁడే యిచ్చెను. కాని వీరేల యూరకుం

దురు? కర్మము వీరిని బురికొల్పెను. పరవశులు గాన దాని త్రిప్పులకు లోఁబడిరి. మునీంద్రుఁ నాక్షేపించిరి. తచ్ఛాపము నకు లక్ష్యమైరి. దీనినుండి మన మెఱుంగఁదగిన దేది? హరిహర బ్రహ్మాదులుండినను వారికా శాపఫలమంటకుండఁ దప్పింపఁ జాలకపోయిరి కదా. దీనిభావమేమి! "ప్రారబ్ధం భోగతో నశ్యేత్" అనువాక్య మపరిహార్యము. అది నిరంకుశము. దాని కడ్డము పల్కఁజాలువారు లేరని సారము. కావునఁ గర్మము బలవత్తరము. దానిత్రిప్పులకు లోఁబడనివాఁ డుండఁడు. రిత్త పొగరుతప్ప సఫలోద్యోగము దానియెదుట నెవ్వఁడును జేయఁజాలఁడు. ఇది నిక్కము. దీనింబట్టి రజోగుణప్రధాన కర్మములు సత్ఫలముల నీఁజాలవనుట సత్యము. అవియే యహంకార మూలకందములు. వాని నాచరించువారికి దుష్ఫలములు గాకమానవు.

"శ్లో. లోభః ప్రవృత్తిరారంభః కర్మణామశమస్స్పృహా,
రజస్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే భరతర్షభ. ౧౨
కర్మణస్సుకృతస్యాహు స్సాత్త్వికం నిర్మలం ఫలమ్,
రజసస్తుఫలం దుఃఖ మజ్ఞానం తమసః ఫలమ్. ౧౬
సత్త్వాత్సంజాయతే జ్ఞానం రజసో లోభ ఏవ చ,
ప్రమాదమోహౌ తమసో భవతోఽజ్ఞాన మేవచ. ౧౭

గీతాశాస్త్రము. ౧౪. అధ్యాయము.

అను నీగీతావాక్యములు పైయర్థమును దృఢపఱచుచున్నవి. కావున రజోగుణప్రధానకర్మములను మాని సత్త్వగుణప్రధాన కర్మముల నాచరించిన భగవద్భక్తి కల్గును. దాన ముక్తిమా

ర్గము కనఁబడును. ఆ మార్గమునఁబోయిన భగవద్దర్శన మగును. కావున నామార్గమునఁ బయనముచేయఁ బ్రయత్నింపవలయు. ఇదియే దీనంగల సారతరభావము. ఇఁకఁ దరువాతికథ నాల కింపుఁడు.

గజగ్రాహములకు శాపవిముక్తి కల్గుట.

* రాజేంద్రా! తరువాతివృత్తాంతము నాలకింపుమని నారదముని యిట్లు పల్కెను. దుర్వాసుఁడు శాపమిచ్చి స్వేచ్ఛగాఁ బోవఁగా కుబేరమంత్రులగు ఘంటానాదపార్శ్వ మౌళు లిర్వురు భక్తవత్సలుండగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని శరణు సొచ్చిరి. వారిదైన్యమెఱింగి కరుణాతరంగితాంతరంగుఁ డయ్యెను. ఇట్లు పలికెను. మంత్రులారా! నన్ను సంతుష్టునిగఁ జేయు యజ్ఞమునందు మీ రిరువురు దుఃఖఫలభాక్కుల రైతిరి. † బ్రాహ్మణవాక్కును దిరస్కరింపఁజాలక యున్నాఁడను. గజగ్రాహములుగా నవతరించిన మీ కేతరుణమున నన్యోన్యసంగరము కలుగునో యప్పుడు నాయనుగ్రహమున విముక్తి మీకుం గలుగఁగలదు. అని వరమిచ్చినంతనే వారిద్దఱు యక్షరూపముల మాని గజగ్రాహములుగా మాఱిరి. కాని జాతిస్మరణము వారికి శ్రీహరికరుణఁ గల్గెను. ఘంటానాదుఁడు గ్రాహరూపమున గోమతీనదియందు నూఱువత్సరము లుండెను. ఆగ్రాహప్రమాణము నూఱుహస్తములంత. అతి

* ఈవిషయము గర్గసంహిత ద్వారకాఖండమునఁ బదునొకండవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁ బడినది.

† బ్రాహ్మణానాం వచోఽవాం వై దూరీకర్తుం న చ క్షమః—అని మూలము.

భయంకరముగా నది కనఁబడుచుండెను. పార్శ్వమాలి రైవత
కాద్రియందు గజేంద్రమై యుండెను. నాలుగుదంతములు గలిగి
కాటుకవంటి కాయమలరఁగా నూఱుచేతుల ప్రమాణము గలిగి
యాభూధరకాననసీమల విహరించుచుండెను.

ఒకానొకప్పుడు వైశాఖమాసమున నాగజేంద్రము
రైవతాద్రిగహ్వరమునుండి స్నానముచేయుకోరికఁ దనబల
గముం గూడి గోమతీనదికిం బోయెను. స్వేచ్ఛగా నందుఁ జాల
సేపు స్నానముచేసి శుండాదండమున జలములఁ జల్లిచల్లి కరే
ణువులను గలభములను స్నానముచేయించెను. ఆనదియం
దున్న మహాగ్రాహము దైవతప్రోత్సాహితమై క్రోధావేశ
మున వడివడిఁ బరుగిడి మహానాగబాదమును బట్టుకొనియెను.
అంతియగాక నాగేంద్రమును లోనికిం గానిపోవుకోర్కె నీడ్వ
సాగెను. గజరాజును దానిని వెలుపలికి నీడ్వఁబూనెను. కరేణు
వులు కలభములునుగూడి దాని నీడ్వఁజాలకుండెను. ఇట్టు లవ్వి
రెండును బరస్పరజిగీషువులై పోరాడుచుండ నేఁబదియైదు
వత్సరములు గడచెను. అంతట గజేంద్రము భక్తిభావమున
శ్రీహరి స్మరించెను. వేఱొకరక్షకుఁడు లేఁడు. కావుమా!
కరుణాసాగరా! మృతినొందనున్నాఁడనని ప్రార్థించెను. శ్రీ
కృష్ణా! విజయసఖా! కృష్ణరూపధరా! నీకు నమస్కారము
లర్పించువాఁడను. పరమపావనా! పరిపూర్ణానందమయాత్మకా!
మహానుభావా! నన్నుఁ గాపాడుము. పాపపాశములనుండి న
న్నుద్ధరింపుము. అని యిట్లు గ్రాహగృహీతాంఘ్రియగు నాగ
జము ప్రార్థింపఁగా దీనవత్సలుఁడగు భగవంతుఁడు గరుడా
రూఢుఁడై వేవేగ వచ్చెను. వాహనమునందుండియే చక్రాయు

ధమును బ్రయోగించెను. చక్రము సోఁకకముందే గ్రాహగ్రీవము తెగిపడియెను.పిదప ధ్వనిచేయుచుఁ జక్రము గోమతీనదిం బ్రవేశించెను. అందలి పాషాణములనెల్లఁ జక్రాకారములుగా నొనరించెను. కావున నందలి పాషాణము లన్నియుఁ జక్ర చిహ్నములుగలవిగ నుండును. దానిందర్శించినఁ జక్రదర్శనమునఁ బాపతూలములు పరుగిడినట్లు పాపములు తొలంగును. గ్రాహము శిరస్సు తెగిపడఁగాఁ బూర్వరూపమును దాల్చి వెలింగెను. శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున గజరాజును దివ్యరూపమును దాల్చెను. వారిర్వురును బరగెత్తి శ్రీహరింగాంచి నమస్కరించి వినుతించి తదాజ్ఞచేఁ బూర్వపదము నొందిరి. దేవదుందుభులు మ్రోసెను. రాజేంద్రా! ఇది చక్రతీర్థమాహాత్మ్యము. దీనిని భక్తిమెయి వినువారు పఠించువారును జక్రతీర్థస్నానపుణ్యము నొందుదురు. కరిమకరములకథను స్మరించువారికి దుస్స్వప్నఫలము లంటవు.

మహామనీషులారా! ఈవిచిత్రగాథనుండి మన మెఱుంగఁదగువిషయము లనేకములు కలవు. భాగవతమున గజేంద్రమోక్షణ మనుకథ కలదు. వానింబోలిన దీకథ. ఈ రెండింటికి భేద మించుకంతయే. సార మొక్కటియే గాని భేదము నాబుద్ధికిం గానరాదు. ఇఁక విశేషవిషయము నాలకింపుఁడు. శాపహతచిత్తులై యాయక్షప్రవరు లిర్వురు చేయునదిలేక యార్తశరణ్యుఁడగు శ్రీహరిచరణముల వ్రాలిరి. మాగతి యిట్లయ్యెనే ఏమిచేయం గల్గుదుము. కరుణాసింధూ! దీనబంధూ! అని మొఱ్ఱపెట్టుకొనిరి. దేవతలమైయుండి తిర్యగ్జంతువులము గావలసిన దుస్థితి మాకుం గల్గెనేయని విలపించిరి. దీనిని వారించు

మార్గము తోఁపకయున్నది. నీవుతక్క నింకెవ్వరు మాకుదిక్కు లేరని విన్నవించిరి. ఆర్తత్రాణబిరుదముగల నీమఱుఁగు సొచ్చితిమి. మమ్ము రక్షింపక యెట్లు తప్పించుకొందువో నీపాదారవిందములు వదలము. దీనబాంధవములుగదా యీపాదకమలములని దిట్టతనముఁ బ్రార్థించిరి. వారిమొఱ్ఱల భగవంతుఁ డాలకించెను. వీరి దుష్కృతమునకు సమానమగు సుకృతమున్నదని యూహించెను. నన్నుం దృప్తుంజేయ నెంచిన యీయజ్ఞమున దేహశ్రమముల కోర్చి యందఱ గారవించిన వీరి నుద్ధరింపక తప్పదని తలంచెను. భావిఫలముల నాలోచించెను. కరుణాదృష్టుల వారి నలరించి యిట్లు పలికెను. బ్రాహ్మణశాపమును మరలింపఁజాలను కాని కొంతకాలమునకు శాపముక్తి ననుగ్రహింతు ననియె. వారాయానతి నొదలలం దాల్చి గజగ్రాహము లైరి. శాపముక్తి పమయమునకు గజరాజ మాత్మానుచరులంగూడి స్నానార్థము గోమతీనదికి వచ్చెను. మొసలియున్నతావుననే స్నానముచేయుచుండ నది గజరాజమును బట్టుకొనియెను. ఓపికయుండునంతదనుకఁ బోరాడి యలసి భగవంతుని దీనశరణ్యా యని ప్రార్థింప హరివచ్చి చక్రమున దానిం ద్రుంచెను. ఈకథాసారమే కర్మ భక్తిమార్గములకుంగల తారతమ్యములఁ దెల్పును.

పాపకర్మానుభవకాలము ముగియఁగనే సత్కర్మము గజరాజమును బురికొల్పెను. గోమతీనదీహ్రదమున మునుఁగవలయుననుకోర్కి దానికిం బొడమెను. పరివారములంగూడి యది యాచోటికే పోయి యిచ్ఛావిహారముగా స్నానము చేయుచుండెను. తత్పత్నులు తత్సుతులు చెలరేఁగి హ్రదమును గల

విలపా టొందించెను. దానఁ గనలి మొసలి పరాక్రమించి తన శక్తియెంత ? గజరాజశక్తియెంత యని యూహింపక దాని పాదముం బట్టుకొనియెను. రెండును బోరాడెను. సమబలములు గానఁ జిరకాలము పోరాడెను. స్థానబలము లేమి గజరాజు తగ్గెను. తనభార్యలుగాని పరివారగజములుగాని యించుకంతయుఁ దోడ్పాటుసూపి యాయాపదనుండి తప్పింపఁజాలవయ్యెను. స్వకర్మముతప్ప నితరకర్మములు తనకుఁ దోడ్పడఁజాలవనుట దీన నిక్కవమయ్యెఁగదా. తనకుఁ దానేగతి. అన్న సామెత దృఢమయ్యెను. సత్కర్మవశమునఁ దనయశక్తత తోఁచును. అత్తఱి రక్షకుఁడొకఁడు కలఁడన్నమాట మదిఁ దట్టును. దాన నాయంతవాఁడు లేఁడన్న యహంకారము నశించును. దాన విజ్ఞానము పొడసూపును. దానిచే భగవత్సేవ కర్తవ్యమనునూహ జనించును. భక్తి దానఁ గుదురుకొనును. తత్సహాయమున భగవంతుని దివ్యరూపము స్మరించుభాగ్యము కల్గును. తత్స్మరణమున భావిభాగ్యఫలము లెదుర్కొనఁ జూచుచుండును. వానిచే భగవద్దివ్యపాదారవిందదర్శనము కల్గును. దానఁ బరమపదము చేకూరును. కావున నన్నింటికి మూలాధారము కర్మము. అదియే యోగ్యతనుబట్టి యాయాయిమాములకుం ద్రిప్పును. తుదకుఁ బరమప్రేమరూపమగు భక్తి లభించినఁగాని భగవత్సేవ లభింపదు. అది గల్గినఁగాని జ్ఞానము దృఢతమముగాఁ జేకూరదు. ఆపద్భక్తి ఫలవంతము కాదని కొందఱందురు. తనయుఁ డెట్టియవివేకుఁడై చేయరానికార్యములు చేయుచున్నను తుదకొక్కసారి మంచికార్యము నొక్కదానిం జేసినచోఁ దండ్రి యానందించినట్లు భగవంతుఁ డాపత్స

మయమునందైనను దన్ను స్మరించినం దృప్తుండై ఫలము నొసం గును. ఆఫలము నిరంతరభక్తి సాంద్రచిత్తున కలవడునట్టిది కాకపోవచ్చును. ఐనను దన్ను స్మరించినందులకు ఫలము నీయ కపోఁడనుట సిద్ధాంతము.

"శ్లో. స్మరతః పాదకమలమాత్మాన మపి యచ్ఛతి,
కిమ్వర్థకామాన్ భజతో నాత్యభీష్టాన్ జగద్గురుః. ౧౧
శ్రీభాగవతము. ౧౦. స్కం. ౮౦. అధ్యా.

ఈశ్లోకమునకే మహాకవిపోతన:—

మ. కలలోనందను మున్నెఱుంగని మహాకష్టాత్ముఁడైనట్టి దు
ర్బలుఁ డాపత్సమయంబునన్ నిజపదాబ్జాతంబు లుల్లంబులోఁ
దలఁపందోడనెవచ్చి యార్తిహరుఁడై తన్నైన నిచ్చున్ సుని
శ్చలభక్తిన్ భజియించువారి కిడఁడే సంపద్విశేషోన్నతుల్.

అని వ్రాసి తన భక్తిపారవశ్యమును వెల్లడించి కృతార్థుఁ డయ్యెను.

శ్రీభాగవతశ్లోకము పైన నుదాహరింపఁబడిన యభిప్రాయమును వెల్లడించుచున్నది కదా. కావున నేకాలమందైన నహంభావమును మాని జగద్రక్షకుని స్మరించిన ఫలముగలుగు ననుట ధ్రువము. ఎట్టివారికిం గాని యెట్టిసహాయసంపత్సంయుతులకుగాని స్వకృతకర్మఫల మనుభవింపక తప్పదనుట యీ కథనుండి స్పష్టమయ్యెడిని.

భగవంతుఁడు బ్రాహ్మణశాపమును మరలింపఁజాలకపోయెనా అనున దొకప్రశ్నము. ఈప్రశ్నముచేయువారు ప్రాయశః మూర్ఖులని నాభావము. శాపమిచ్చువాఁ డెవఁడు? ఇప్పిం

చున దేది? ఈ రెంటికి భగవంతుఁడే హేతువు. స్వకర్మమే దుష్ఫలము నిచ్చుచో శాపమునీయ నొకరిని బ్రోత్సహించి తద్ద్వారా ఫలము గుడువంగఁ జేయును. సత్ఫలము నిచ్చుచో నాశీర్వాదరూపముగా వరమునీయ నొకరిని బురికొల్పి తత్ఫల మును గలుగఁజేయును. ఇందు దేనిని భగవంతుఁడు మార్పఁ దలఁచును. కర్మము భగవత్స్వరూపము కాదా. తనయాజ్ఞను దామీఱఁ బ్రయత్నించునా. అట్లు చేసిన స్వోక్తివ్యాఘాత దోష మాయనకు రాదా. అట్టిపని పరమేశ్వరుఁడు చేయఁబూ నఁడు. కావునఁ బైప్రశ్నము నిరర్థకము. కార్యకారణముల తెలుంగెలుంగక చేయుప్రశ్నములకు బదులీయరాదు. కర్మము పరబ్రహ్మస్వరూపమని యెఱింగిన నిట్టిప్రశ్నముల కవకాశము కలుగదు. ఇఁకను బెంచివ్రాయక తర్వాతికథను దెలిపెదను.

ద్వారకాపురమందలి శంఖోద్ధార తీర్థమహాత్వము.

* రాజా! వినుము. శంఖోద్ధారతీర్థమునందు స్వర్ణ దానముచేసిన విష్ణుప్రీతినందును. దాన సర్వోపద్రవములు నశించును. పూర్వము శ్రీకృష్ణభక్తుఁడగు మహాముని త్రితుఁ డనుపేరుగల విప్రుఁడు తీర్థయాత్రలఁ జేయుచు నానర్తభూ ములకు వచ్చెను. అందు నీతీర్థవరమున స్నానముచేసి శ్రీహరిం బూజించెను. ఆపూజయందు సుందరశంఖవరమొక్కఁడు సర్వ లక్షణలక్షితము పూజింపఁబడుచుండఁగాఁ దచ్ఛిష్యుఁడగు కక్షీ వంతుఁ డతిలోభమున దానిం దొంగిలించెను. పూజాశంఖము పోఁగా నాత్రితముని క్రుద్ధుఁడై నాపూజాశంఖ మెవరిచే నప

---

* ఈవిషయము గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము పండ్రెండవ యధ్యా యమునుండి కైకొనఁబడినది.

హరింపఁబడినదో వాఁడు శంఖమేయగును గాక అని శపించెను. వెంటనే యాకక్షీవంతుఁడు శాపపీడితుఁడై శంఖమేయయ్యెను. అంత కించుకముందు గురుపాదములపైఁబడి స్వామీ నన్నుఁ గాపాడుమా యని విలపించెను. ఆపరిదేవనమున మనస్సు తపింపఁగా నామౌని దుర్మతీ! యేమిచేసితివి? స్తేయదోషఫలము ననుభవింపుము. నామాట వృథగాదు. శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల భజింపుము. ఆకరుణానిధియే మోక్షమును బ్రసాదించును. అని పలికి యాదేవముని తనయిచ్చం బోయెను. కక్షీవంతుఁడు సరోవరమున శంఖరూపమును దాల్చి పడియెను. కృష్ణకృష్ణయనిపలుకుచు నూఱువత్సరము లుండెను. భక్తవత్సలుండగు భగవంతుఁడు వానిం గృతకృత్యుం జేయనెంచి యాసరస్తీరమునుండి భయంపడకుమా యని యభయహస్త మిచ్చెను. గజరాజు నుద్ధరించిన ట్లాశంఖరూపధరు నుద్ధరించెను. భగవద్వాక్యమును వినఁగానే సరోవరమునుండి నన్నుద్ధరింపుమా శ్రీకృష్ణాయని యాముని విలపించెను. ఆవిలాపమును విని తనహస్తము నాధారముగాఁ జేసి పైకిఁ దీసెను. తత్స్పర్శనమాత్రమున నాముని దివ్యరూపమును దాల్చి యాశంఖరూపమును వదలి భగవంతునకు నమస్కరించి యంజలింబట్టి వాసుదేవా! గోవిందా! పురుషోత్తమా! దీనవత్సలా! ద్వారకానాథా! పరమేశ్వరా! ధ్రువునకు ధ్రువపద మొసంగితివి. ప్రహ్లాదునియార్తిని దొలఁగించితివి. గజరాజు నుద్ధరించితివి. బలిచక్రవర్తి యింటఁ గావలియుంటివి. ఇంక నెందఱియాపదలనో తొలఁగించితివి. పాండవులయార్తిం బాపితివి. యాదవుల నుద్ధరింప నవతరించితివి. ఇంద్రునిబారినుండి యాభీరులం

గాంచితివి. గురుపుత్త్రులం దెచ్చియిచ్చితివి. జరాసంధనిరోధమునఁ బరితపించు రాజులకు బాసటదై నిలిచితివి. నృగమహారాజును శాపవిముక్తునిం జేసితివి. వాసుదేవుఁడనం బ్రఖ్యాతి వహించితివి. సంకర్షణుఁ డనంబరఁగితివి. ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామములం బ్రఖ్యాతి వహించితివి. లోకములకుఁ దల్లివి. తండ్రివి. బంధువవు. సఖుఁడవు. నీవే విద్యయు ద్రవ్యము నాకు నీవే కాని వేఱొక్కరుఁడు లేఁడు. ఇట్టిమహాత్మునకు నీకు నమస్కరించుచున్నవాఁడను. అని స్తుతించి తదనుమతినొంది దివ్యవిమానారూఢుఁడై యాదవులందఱుఁ జూచుచుండఁగా దశదిశలఁ దనతేజమున వెలుఁగొందఁజేయుచు దివ్యతేజమున రవిమండలముఁ దిరస్కరించుచు వైష్ణవంబగు దివ్యపదమును జేరెను. మిథిలాధినాథా! శంఖునుద్ధరించిన దేస్థలమునందో అస్థలమునందే యున్నసరస్సు నాటంగోలె శంఖోద్ధారమను విఖ్యాతిం గాంచెను. ఈయుపాఖ్యానమును బఠించిన వినిన శంఖోద్ధారతీర్థస్నానఫలము గలుగును. సంశయము లేదు. అని పలికి నారదముని మఱియు నిట్లు ప్రభాసతీర్థమహిమమును జెప్పఁబూని బహుళాశ్వునకు ట్లనియెను.

మహామతులారా! కఱీదంతునిచరిత్రమును వింటిరి. ఇది చౌర్యము దుర్గుణములలో మేలుబంతి యనువిషయమును దెలుపును. అందును గురుద్రవ్యాపహరణ మతిశయపాపఫలమునొసంగునని తేటపఱచును. చేయరానికార్యములు పెక్కులు గలవు. అందిది యగ్రగణ్యము. గురుద్రవ్యమును హరించువాఁడు సకలపాపములు చేసినవాఁ డనుట స్పష్టము. గురువనఁగా తండ్రి. పితృసమానుఁ డొక్కఁడు లేఁడు కదా. అట్టిగురు

ద్రవ్యమును లోభముచే హరించువాఁడు మహాపాపాత్ముఁడగు. అట్టివానికి భగవదనుగ్రహ మేలాగు కలిగెనను ప్రశ్నము రావచ్చును. కేవల పాపమే చేసియుండక సుకృతముగూడఁ జేసియుండినచో ననంతరము భగవంతుననుగ్రహము కలుగును. కావున నెవ్వఁడుగాని పరద్రవ్యము నపహరింపరాదు. అందును గురుదేవబ్రాహ్మణద్రవ్యముల నపహరించుట మఱెంతపాపము. ప్రతిదోషకార్యమందు నుత్తమమధ్యమాధమభేదములు గలవు.

శ్లో. దేవస్వం బ్రాహ్మణస్వం వా లోభేనోప హినస్తి యః,
స పాపాత్మా పరేలోకే గృధ్రోచ్ఛిష్టేన జీవతి. ౨౬

మనుస్మృతి. ౧౧ అధ్యా.

దొంగిలించుటయే మహాపాపము. అందును గురుదేవద్రవ్యములనంతపాపఫలముల నొసంగునవి.

శ్లో. నిషేకాదీని కర్మాణి యః కరోతి యథావిధి,
సంభావయతి చాన్నేన స విప్రో గురురుచ్యతే. ౧౪౨

మను. ౨ అధ్యా.

స గురుర్యః క్రియాస్సర్వా వేదమస్మై ప్రయచ్ఛతి,
ఉపనీయ దదద్వేద మాచార్య స్స ఉదాహృతః. ౩౪

యాజ్ఞవల్క్యము. ఆచారకాండము.

అని యిట్లు గురులక్షణములు చెప్పఁబడినవి. అట్టి గురుద్రవ్యమును లోభావేశమున హరించుటకంటె గొప్పపాప మేమి గలదు? అట్టి పాపాత్మునకుంగూడఁ దత్ఫలానుభవానంతరము పూర్వపుణ్యవశమున భగవత్కరుణ గలుగును. దాన ముక్తి లభించును. పుణ్యకర్మమే చేయకయుండినయెడలఁ బాపఫలాను

భవానంతరము పాపిజన్మమే లభించును. మరలమరల నట్లే జన్మించుచు సత్సహవాసము సజ్జనదర్శనమునను పుణ్యకార్యములవలనఁ గ్రమముగా నుత్తమజన్మము లభించును. కావున నించుకయైన స్తేయదోషమును జేయరాదనియు నది చతుర్వర్గ ఫలముల నశింపఁజేయుననియు నీకథ మనకు బోధించుచున్నది. ఇఁక నీవిషయమునఁ బెంచివ్రాయక తరువాతివిషయమును వ్రాసెదను.

ప్రభాసతీర్థమహాత్మ్యము.

* రాజా! ప్రభాసతీర్థమాహాత్మ్యమును వివరింతును. శ్రద్ధమెయి నాలకింపుము. అది సర్వపాపహరము. పుణ్యము. తేజోవృద్ధికరము నగు. సింహరాశియందు సూర్యుఁడుండఁగా గోదావరియందును, గుంభరాశియందు రవియుండఁగా హరక్షేత్రమునందును, గురుక్షేత్రమున సూర్యగ్రహణకాలమునందును, జంద్రగ్రహణసమయమునఁ గాశియందును, స్నానదానము లొనరించిన నెట్టిపుణ్యములభించునో దానికినూఱంత లధికమగుపుణ్యము ప్రభాసతీర్థమున దినదినస్నానమునఁ గలుగును. మున్ను శశాంకుఁడు దక్షప్రజాపతిశాపమున రాజయక్ష్మరోగము నొంది యీ ప్రభాసతీర్థస్నానమున దానింబాసి పరిశుద్ధుఁడయ్యెను. అంతియకాక మరలఁ గళాశాలియు నయ్యెను. అందుఁ బడమరనుండి వచ్చి సరస్వతి కలియును. కావున నీతీర్థము మహాపుణ్యప్రదము. పాపాత్ముఁ డందు మునింగినఁ బాపపంకనిర్ముక్తుఁ

---

* ఈకథయుం 'గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము పదుమూఁడవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయుం.

డగును. దానితీరమునందు నిర్మలబోధపిప్పలవృక్షము గలదు. దానిక్రిందనే శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునకు భాగవతం బుపదేశించెను. కావున నా వృక్షరాజమును దర్శించి స్పృశించి పూజింపవల యును. అందుఁ గూరుచుండి శ్రీమద్భాగవతమును బఠించినను, శ్లోకార్థమునుగాని శ్లోకచతుర్థాంశమునుగాని మానిద్యై నియ తుఁడై పఠించినను, అట్టిపుణ్యాత్మునకు వైష్ణవంబగు పరమపదము హస్తగతమనుట నిశ్చితము. అందు భాద్రపదమాస పూర్ణిమ యందును సింహాసంక్రమణమునందును భాగవతమును దానము చేసినచో నాతనికిఁ గైవల్యము లభించును. ఎవరు శ్రీభాగ వతపురాణమును వినరో వారిజన్మము వ్యర్థము. వారు భూభా రమునకై జన్మించినట్లే. ఎవరు భాగవతమును వినరో పరమ పూరుషుని బూజింపరో దేవతాప్రీత్యర్థము హోమముచే యరో వారిజన్మము వ్యర్థమనక తప్పదు. ద్వారావతియందలి తీర్థరాజమునందును గోమతీనది సముద్రమునఁ గలియుస్థల మందును స్నానముచేయువారలు వైకుంఠమున కరుగుదురు. గంగాసాగరసంగమమందు శతాశ్వమేధము లొనరించినఁ గలు గుపుణ్యమునకు శతగుణపుణ్యము గోమతీసింధుసంగమమున స్నానముచేయం గలుగును. ఈవిషయమున నొకపురాతనేతి హాసము కలదు. దానినాలకించినఁ బాతకరాసులు తొలంగును.

గజపురమున మార్గపతియనుపేరు గలవైశ్యుఁ డుండెను. వాఁడు మహాగౌరవముగలిగి కుబేరసంపదలఁ దులఁదూఁగుచుం డెను. కొంతకాలమున కావైశ్యుఁడు వేశ్యాలోలుఁడై విటగో ష్ఠీవిశారదుం డయ్యెను. ద్యూతక్రీడాసక్తుఁడై లోభమోహా మదాన్వితుం డయ్యెను. అసత్యవాదియై మహాదుష్టుఁ డనంబరఁ

గుచుఁ దుష్కర్మములఁ జేయుచు బ్రాహ్మణులకు దేవపితృవరు
లకు ధనమీయక గర్వించెను. హరికథలఁ జెప్పుతావులనైన
నుండక యాచోటికి దూరముగానుండుట కలవాటుపడెను.
పితృసేవను మాని పుత్త్రులకును ధనమీయక వేశ్యాలంపటుఁ
డయ్యెను. కళత్రమును ద్యజించి యేకాకియై ధనముతో స్వేచ్ఛ
గా సుఖించుచుండెను. వేశ్యాసంగతిచే నాతనిధనమునం దర్ధము
క్షయించెను. తస్కరులొకకొంత యపహరించిరి. కొంత భూదే
వియే పెట్టినతావుఁ గనఁబడనీయక యపహరించెను. * పుణ్య
ముచే లక్ష్మి వృద్ధినొందును. పాపమున లక్ష్మి నశించును. ఇది
ధ్రువము. ఆవేశ్యాసక్తుఁ డిట్లువరుసగా నిర్ధనుఁ డయ్యెను. ఆన
గరమునందే దొంగతనమునఁ బ్రవర్తింపసాగెను. రాజున కావృ
త్తాంతము తెలియఁగనే వానిని బద్ధునిగావించి తనదేశమునుండి
వెడలఁ గొట్టెను. అడవులనుండి జీవహింసచేయ నారంభించెను.
పండ్రెండువత్సరము లాదేశమున వృష్టిలేకపోయెను. దుర్భిక్ష
మాదేశమునఁ బ్రబలెను. కావున నందుండి బ్రదుకఁజాలక యా
వైశ్యుఁడు పశ్చిమదిక్కునకుం బయనము సాగించెను. అడవులం
బడిపోవుచుండ క్షుధాతురమగు సింహమొక్కఁ డాతనిఁ గర
తలఘాతమునఁ జంపెను. యమదూత లాపాపాత్ముని౯ బాశములం
గట్టి కొట్టి తిట్టి యమమార్గమున నాతని నీడ్చుకొనిపోయిరి.

ఆవైశ్యునికళేబర మందుఁ బడియుండ నాహారార్థియై
పరిభ్రమించు నొకగ్రద్ద యాశవమును గాంచి యందు వ్రాలి
యాతనిచేతియందలిమాంసము నోటఁ గఱచుకొని యాకాశ
మునం బరుగిడుచుఁ దినుచుఁ బోవుచుండ నాకట నకనకంపడు

* పుణ్యేన వర్ధతే లక్ష్మీః పాపేన క్షీయతే ధ్రువమ్—అని మూలము.

పక్షులన్నియుఁ దానిఁ జుట్టుముట్టగా నొకకోలాహలధ్వని బయలువెడలెను. ఆగ్రద్ద యాపక్షులు చుట్టుముట్టినను దానిని విడువక పశ్చిమదిక్కునకుఁ బరువిడెను. దానితోడన పరుగిడి మఱొకగృధ్రము తీక్ష్ణతుండమునఁ బొడువ నామాంసము దాని నోటినుండి క్రిందఁబడుచు గోమతీసింధు సంగమస్థలమునఁ బడి యెను. ఆమాంస మాజలముల మునుఁగఁగా నావైశ్యుఁడు మహాపాతకియయ్యు యమపాశములనుండి విముక్తుఁడై చతు ర్భుజముల విరాజిల్లుచు యమదూత లచ్చెరువంది చూచు చుండఁగా విమానమెక్కి శ్రీహరిధామమున కేగెను. కావున గోమతీసింధుసంగమమాహాత్మ్య మత్యద్భుతము. సర్వపాతక హారము. అని పలికి నారదముని మఱియు నిట్లు పలికెను.

రత్నాకర రైవతకాచలమాహాత్మ్యము.

* భూపాలకా! ద్వారవతీపురవరమునకు నలుప్రక్కల నావరించియుండు రత్నాకరమాహాత్మ్యము వినఁదగినది. వైశా ఖపూర్ణిమయందు వ్రతాసక్తిగలమానవుఁడు సాగరమున స్నానముచేసి సద్భక్తిపూజించి యద్దాని తీరంబున రత్నదానము చేసిన నాతని దేహంబునఁ ద్రిమూర్తులు నివసింతురు. తద్దర్శన మాత్రమున మనుజులు కృతార్థు లగుదురు. ఆపుణ్యాత్ముని స్పృ శించినంతన బ్రహ్మహత్యాదిదోషములు తొలఁగు. ఆకృతార్థునిఁ జూచుచు మృతినందినను బాపములు తొలఁగఁ బుణ్యాత్ములగు దురు. ఇంక రైవతకాద్రిప్రభావమును వినుము. ఆపర్వతము సకలపాపములఁ బోఁగొట్టుచు భుక్తిముక్తుల నొసంగుచునుండు.

---

* ఈకథయుఁ గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము పదునాల్గవ యధ్యాయ మునుండి గ్రహింపఁబడినది.

నకుఁ బోవును. నాకుఁ బుత్రస్నేహము మిక్కుటము. కావున మీయిరువుర శరణము నొందితిని. మీరు రా రైవతమును జయించి నాకుమారు నాకిండు. అని మొఱ్ఱపెట్టుకొనఁగా జాతిసంబంధమును బురస్కరించుకొని లక్షశైలములం గూడి అత్తఱి రైవతభూకాంతుఁడు తనబాహువులబలమున నా పర్వతము నెత్తికొనిపోవఁ దలంచుసమయముననే లక్ష పర్వతపరివృతములై మేరుహిమవంతములు యుద్ధమునకు వచ్చెను. పర్వతరాజములన్నియు శస్త్రాస్త్రములఁ గురియించెను. వానినన్నింటి నారాజేంద్రుఁడు నిశ్శంక విదలించుచు నట్టహాస మును గావించుచు గిరివరకుమారు నెత్తుకొనిపోవుచుండ నా పర్వతములన్నియు ముష్టిప్రహారాదుల నొప్పింప నారంభిం చెను. ఆ దెబ్బలకు భీతిల్లి యాగిరిని బాఱవైవక యట్లే కొని పోవుచుండ నేను శ్రీహరికడకరిగి రైవతభూకాంతుని దుస్థితిని విన్నవించితిని. భక్తవత్సలుఁడగు నాపరాత్పరుఁడు ఖగపతి నెక్కి యరుదెంచి యంబరమునుండియే తన తేజస్సును భూ కాంతునియం దునిచెను. భయంపడకుమా యని యభయహస్త మిచ్చి యంతర్ధానమొందెను. శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లంతర్ధానమొందఁగా భగవత్తేజస్సమన్వితుఁడు గావున నొకహస్తమున గిరిని నిలిపి వజ్రసమానమగుముష్టిచే మేరుపర్వతమును గ్రుద్దెను. ఆముష్టి ప్రహారమున మేరువు విహ్వలచిత్త మయ్యెను. బాహువేగ మున హిమవంతము నదలించెను. తక్కుంగలపర్వతములఁ బాద ములచేఁ జేవచెడఁజేసెను. వింధ్యాద్రిప్రభృతిపర్వతరాజములు చేష్టలు దక్కియుండెను. చేయునదిలేక వేగంబ యవన్నియుఁ బాఱిపోయెను. ఇట్లు పర్వతముల నోడించి యాశైలమును

గౌతమమునితనయుఁడు మేధావియను విష్ణుభక్తుఁ డొకఁ డుం డెను. వింధ్యాచలమునఁ గూర్చుండి యనేకవత్సరములు తపం బొనరించెను. ఆతనిం జూడఁగోరి యొకముని యరుదెంచెను. ఆమునిపే రపాంతరతముఁడని. ఆముని వచ్చినంతన లేచి మర్యా దచేయక తన తపోనిష్ఠయందే తానుండెను. క్రోధమూనివచ్చిన యమ్ముని యాతనిం గాంచి నీవు పెద్దల బహూకరింపక తపో బలగర్వితుఁడ వైతివి. శైలమువలెఁ గదలకయున్నాఁడవు. కాన నో దుర్మతీ! నీవు శైలమవై యుండుము. అని పలికి యమ్మునిపోవఁ దచ్ఛాపమున మేధావి శ్రీశైలపుత్రుఁడై శైలరూపుఁ డయ్యెను. విష్ణుభక్తిప్రభావమున జాతిస్మరణము గలుగుభాగ్యము లభిం చెను. ఒకప్పుడు నావలననే ద్వారకామాహాత్మ్యమును విని యెను. రైవతరాజుం గానఁబోయి నాచెప్పినట్లు నీయిడుమలఁ జెప్పుము. ఆతఁడు నిరంతరము దీనవత్సలుఁడు. మఱియు బల వంతుఁడు. ఆరైవతుఁడే ప్రసన్నుఁ డైనయెడల నిన్నుఁ దీసికొని పోయి హరిపురమున నునుపఁగలఁడు. అని పలికి శ్రీహరిపుర మునకు నేఁబోయి రైవతునిమహిమము నిట్లుపదేశించినాఁడ నని విన్నవించితిని. శ్రీహరియు సంతోషించి నీచెప్పినట్లే యాప ర్వతము నిందుఁజేర్చెదనని ప్రతిజ్ఞచేసెను.అంతట నేను శ్రీశైల ముకడ కరిగితిని.కుమారుని సర్వవృత్తాంతమును విన్నవించితిని. శ్రీశైలమంతటఁ బుత్త్రవాత్సల్యము పైకొన సుమేరువును హిమవంతమును గూర్చి యిట్లు విన్నవించెను. పర్వతరాజము లారా ! నాకు భగవంతుఁ డొకపుత్త్రుని బ్రసాదించెను. పెక్కు మంది పుత్త్రులు లేరు. మహాబలుండగు రైవతరాజు నాకొడుకు నెత్తికొనిపోవఁ బ్రయత్నించుచువాఁడఁట. కావునఁ బరదేశము

నకుఁ బోవును. నాకుఁ బుత్త్రస్నేహము మిక్కుటము. కావున మీయిరువుర శరణము నొందితిని. మీ రా రైవతమును జయించి నాకుమారు నాకిండు. అని మొఱ్ఱపెట్టుకొనఁగా జాతిసంబంధమును బురస్కరించుకొని లక్షశైలములం గూడి అత్తఱి రైవతభూకాంతుఁడు తనబాహువులబలమున నా పర్వతము నెత్తికొనిపోవఁ దలంచుసమయముననే లక్ష పర్వతపరివృతములై మేరుహిమవంతములు యుద్ధమునకు వచ్చెను. పర్వతరాజములన్నియు శస్త్రాస్త్రములఁ గురియించెను. వానినన్నింటి నారాజేంద్రుఁడు నిశ్శంక విదలించుచు నట్టహాస మును గావించుచు గిరివరకుమారు నెత్తుకొనిపోవుచుండ నా పర్వతములన్నియు ముష్టిప్రహారాదుల నొప్పింప నారంభిం చెను. ఆ దెబ్బలకు భీతిల్లి యాగిరిని బాఱవైవక యట్లే కొని పోవుచుండ నేను శ్రీహరికడకరిగి రైవతభూకాంతుని దుస్థ్సితిని విన్నవించితిని. భక్తవత్సలుఁడగు నాపరాత్పరుఁడు ఖగపతి నెక్కి యరుదెంచి యంబరముననుండియే తన తేజస్సును భూ కాంతునియం దునిచెను. భయంపడకుమా యని యభయహ స్త మిచ్చి యంతర్ధానమొందెను. శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లంతర్ధానమొందఁగా భగవత్తేజస్సమన్వితుఁడు గావున నొకహస్తమున గిరిని నిలిపి వజ్రసమానమగుముష్టిచే మేరుపర్వతమును గ్రుద్దెను. ఆముష్టి ప్రహారమున మేరువు విహ్వలచిత్త మయ్యెను. బాహువేగ మున హిమవంతము నదలించెను. తక్కుంగలపర్వతములఁ బాద ములచేఁ జేవచెడఁజేసెను. వింధ్యాద్రిప్రభృతిపర్వతరాజములు చేష్టలు దక్కియుండెను. చేయునదిలేక వేగంబ యవన్నియుఁ బాఱిపోయెను. ఇట్లు పర్వతముల నోడించి యాశైలమును

బట్టుకొనియే యానర్తదేశమును జేరి యందునిచెను. రైవత పర్వతమనఁ బ్రఖ్యాతిగాంచఁ జేసెను. హరిభక్తుఁడగు నామేధావి ద్వారకానగరముచెంత భక్తిపరవశుండై యున్నవాఁడు. తద్దర్శనమాత్రంబునఁ బాపములు తొలంగు. యాత్రనొనరించిన సకలాభీష్టంబులు సిద్ధించునని వేఱ చెప్పవలయునా. తత్పర్వతప్రాంతమున బ్రాహ్మణులకు భోజనమిడిన ముక్తి కరతలామలకం బగు. అని పలికి నారదముని మఱియు నిట్లనియె.

ఆర్యమహాశయులారా! ఈకథ విచిత్రముగా నుండును. చదివితిరి కదా. ఆక్షేపించువారలకు మంచియవకాశ మిందుఁ గలదు. పర్వతరూపమును మేధావి ధరించుటకు హేతువు శాపము. దాన నారూపము గల్గెను. శ్రీశైలమునకుఁ దనయుఁ డయ్యెననుటయు, దాని నుద్ధరింప నారదముని రైవత భూకాంతుని శరణుసొరఁదగునని యుపాయము తెల్పుటయు, నావార్త విని యారాజేంద్రుఁడు ప్రయత్నించుటయు, నీవార్త విష్ణుమూర్తికి నారదుఁ డెఱింగించుటయుఁ దన్నుఁగూర్చి తపము చేయుచున్న మేధావి కిట్టి దుర్గతి గలుగఁగా వానినుద్ధరింప నాపురాణపూరుషుఁ డంగీకరించుటయు నీవార్త నెఱింగి శ్రీశైలము హిమవత్సుమేరుపర్వతముల కడకేగి నాయేకపుత్త్రుని రాజు కొనిపోవకయుండఁ గాపాడుఁడీ యని మొఱ్ఱపెట్టుకొనుటయు దాన బంధుప్రీతిం బూని వా రనుచరసమేతులై యరుదెంచుటయు, రైవతరాజు కొండనెత్తుకొని పోవ రాఁగాఁ బర్వతములు మార్కొని పోరుటయు నీ మొదలగు గాథలు చిత్రములుగాను బరిహాసభాజనములుగను దోఁచుట చే నాక్షేపకులకుఁ జక్కనియవకాశము దొరకెననుట నిక్కము.

ఇట్టికథ లుండుటంబట్టియే పురాణములు ప్రమాణములు కావని కొందఱందురు. దీనికి సమాధాన మెట్లని పాఠకులు సంశయింపవచ్చును. చక్కఁగాఁ గూరుచుండి యాలకింపుఁడు.

పురాణములు ప్రమాణములనుట నిక్కము. అం దసంగతప్రసంగములు గలగాథలు లేవు. కాని కథలఁ బఠించినపుడు వానియందలి రహస్యార్థము లేవియని యాలోచింపకుండుట పాఠకులలోపము. కాని పురాణముల లోపము కాదు. అదెట్లు గాదో వివరించెదను. మనకుఁ గనఁబడు నాకారము పర్వతాధిదైవత బాహ్యరూపము. ఈరూపము మాటలాడఁ జాలదు. భూదేవి యీమృత్తుకానట్లే పర్వతదేవతరూప మిదికాదని నమ్మవలయు. ఈయూహగలిగియే సకలగ్రంథములు వ్రాయఁబడినవి. దీనిని మానినచో నేపురాణము నమ్మ వీలుండదు. కావున మనయార్యులభావ మిదియని తొలుదొలుత గమనించి తరువాత గ్రంథపఠనమునకుం బూనవలయు. లేకున్న వానిం జదువరాదు. జిజ్ఞాసువు లిట్లే చేయందగు. శ్రీమద్రామాయణమునందు సుందరకాండమున హనుమంతుఁడు సముద్రమును లంఘించుతఱి,

శ్లో. హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణాంభసః,
ఉత్పపాత జలాత్తూర్ణం మహాద్రుమ లతాయుతః. ౧౦౨
స సాగరజలం భిత్వా బభూవాభ్యుత్థిత స్తదా,
యథా జలధరం భిత్వా దీప్తరశ్మి ర్దివాకరః. ౧౦౩
స మహాత్మా ముహూర్తేన పర్వతస్సలిలావృతః,
దర్శయామాస శృంగాణి సాగరేణ నియోజితః. ౧౦౪

శాతకుంభమయై శ్శృంగై స్సకిన్నరమహోరగైః,
ఆదిత్యోదయ సంకాశై రాలిఖద్భిరివాంబరమ్. ౧౦౫

తస్య జాంబూనదమయై శ్శృంగై స్సద్యస్సముత్థితైః,
ఆకాశం శస్త్రసంకాశ మభవ త్కాంచనప్రభమ్. ౧౦౬

జాతరూపమయై శ్శృంగై ర్భ్రాజమానై స్స్వయంప్రభైః,
ఆదిత్యోదయసంకాశ స్సోఽభవద్గిరిసత్తమః. ౧౦౭

తముత్థిత మసంగేన హనూమానగ్రతస్స్థితమ్,
మధ్యే లవణతోయస్య విఘ్నోఽయ మితి నిశ్చితః. ౧౦౮

... ...

తమాకాశగతం వీర మాకాశే సముపస్థితః,
ప్రీతో హృష్టమనా వాక్య మబ్రవీ త్పర్వతః కపిమ్. ౧౧౧

మానుషం ధారయ న్రూప మాత్మనశ్శిఖరే స్థితః,
దుష్కరం కృతవా న్కర్మ త్వమిదం వానరోత్తమ. ౧౧౨

౧. సర్గము.

మైనాకపర్వతము సముద్రమునుండి వెలువడి హనూమంతుని యెదుట నిలిచి తనశిఖరముపై మానుషరూపమునఁ గనంబడుచు నిట్లు మాటలాడెను.

పర్వతముల బాహ్యరూపము శిలామయము. ఆంతరరూపము దేవతాస్వరూపము. కాఁబట్టియే మనవారు పర్వతములను దేవతలుగాఁ బూజింతురు. పర్వతము మాటలాడెననఁగాఁ బర్వతాధిష్ఠానదేవత మాటలాడెనని భావము. పూర్వగ్రంథములయందెల్ల నిట్లే కానఁబడియెడిని. శ్రీమద్రామాయణమునందే యుద్ధకాండమునందు సేతువుఁ గట్టుటకుముందు

రామచంద్రుఁ డాగ్రహించి బాణప్రయోగము సేయఁ బూనఁగా

శ్లో. తతో మధ్యాత్సముద్రస్య సాగరస్స్వయముత్థితః,
ఉదయన్ హి మహాశైలా న్మేరోరివ దివాకరః. ౧౬
పన్నగైస్సహ దీప్తాస్యై స్సముద్రః ప్రత్యదృశ్యత,
స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశో జాంబూనదవిభూషితః. ౧౭
రక్తమాల్యాంబరధరః పద్మపత్రనిభేక్షణః,
సర్వపుష్పమయీం దివ్యాం శిరసా ధారయన్ స్రజమ్. ౧౮
జాతరూపమయైశ్చైవ తపనీయవిభూషణైః,
ఆత్మజానాం చ రత్నానాం భూషితో భూషణోత్తమైః. ౨౦
ధాతుభిర్మండితశ్శైలో వివిధైర్హిమవానివ,
ఏకావళీమధ్యగతం తరళం పాటలప్రభమ్. ౨౧
విపులేనోరసా బిభ్రత్కౌస్తుభస్య సహోదరమ్,
ఆఘూర్ణితతరంగౌఘః కాళికానిలసంకులః. ౨౨
ఉద్వర్తితమహాగ్రాహ స్సంభ్రాంతోరగరాక్షసః,
దేవతానాం సురూపాణాం నానారూపాభిరీశ్వరః. ౨౩
గంగాసింధుప్రధానాభి రాపగాభి స్సమావృతః,
సాగరస్సముపక్రమ్య పూర్వమామంత్ర్య వీర్యవాన్. ౨౪
అబ్రవీత్ప్రాంజలి ర్వాక్యం రాఘవం శరపాణినమ్." ౨౫

యు.కాం. ౨౨ స.

సముద్రుఁడు దేవతాసమూహముల దివ్యాంబరాభరణముల ధరించి సకలకుసుమహారముల వెలుఁగొందుచు నదనదీసేవితుఁడై లేచి

యంబరమున నిలువంబడి శ్రీరామునితో నిట్లు పలికెను. ఆరుష్యు
లారా! వింటిరా. సముద్రుఁడు పర్వతుఁడు దేవమానుషరూ
పముల మాటలాడినట్లు రామాయణము తెల్పుచున్నది. ఇట్లు
గ్రంథములఁ బరిశీలింప నెన్నియోదృష్టాంతములు కనుపట్టును.
వానింబరికించినఁ బర్వతాదులకు మూఁడురూపములు కలవనియు
నవి దైవతములనియు వానిఁ దెలిసికొనుట మానవులకుం గష్ట
మనియు దివ్యదృష్టికలిగినఁగాని వానిం దెలియ సాధ్యము కాద
నియుఁ దేటపడియెడిని. అట్టిజ్ఞానము లేనివారికి నన్నియు నస
త్యములనియే తోఁచును. అట్టివారికి నిది సత్యములేయని
విశ్వాసముపుట్టింపఁ దరముకాదనఁజాలను గాని చాలకష్టము.
ఇఁకఁ బ్రకృతమనుసరించి నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను.

ఒకమనుష్యుఁ డీకాలమున వయస్సునఁబోలుపారు వృక్ష
రాజము నొక్కండే తెచ్చి యవలీలగాఁ దనయింట నునుప నది
బ్రదికి యించుకంతయు వాసిచెడక యెప్పటియట్ల యున్నదని
యంగీకరించినపుడు పూర్వకాలమునఁ బరమభక్తాగ్రేసరుఁడై
తపోనిరతుఁడై యలరారు రైవతభూకాంతుఁడు శాపవశమునఁ
బర్వతరూపమును దాల్చియున్న మేధావియను భక్తుని నెత్తు
కొనిపోవఁ బ్రయత్నించుట యసంభవము కాదు. అసంగతమ
నుటయే యసంగతము. తపశ్శక్తిప్రభావ మిట్టిదని యెఱుఁగని
వారి నిది నమ్మకముగలుగునట్లు చెప్పుట కష్టతరము. కావునఁ
దపశ్శక్తి యత్యద్భుతకార్యములఁ జేయఁజాలునన్న నమ్మకము
గలవారలకే యిట్టి పవిత్రచరిత్రములు పనికివచ్చును. ఇతరుల
కుఁ గాకమ్మ పిచ్చుకమ్మకథలు పనికివచ్చును. పర్వతములు యుద్ధ

మునకు వచ్చెనన్నమాటకును బైయట్లే సమాధాన మూహించుకొనం దగు. వృక్షాదులకుంగూడ నధిదైవతములు గలరను మాట నమ్మకతప్పదు. ఇపుడిపుడు యంత్రబలముల వృక్షములకు మనుష్యులవలె సుఖదుఃఖములు గలవని తెలిసికొనుటయే గాక యెల్లరకుం దెల్లమగునట్లు చూపుచున్నట్లు వినుచున్నారము కదా. ఇంకను గొంతకాలమునకుం బర్వతములకుంగూడ సుఖదుఃఖములు మనుష్యులకంటె నధికముగాం గలవని తెలియవచ్చును. అప్పుడును నమ్మనిమూర్ఖులు కొందఱుండకపోరు. మనపురాణములయందలి ప్రతివిషయము నిట్లే క్రమముగా ననుభవమునకు రాంగా నపుడు పురాణము లెట్టిమహాత్ములచే వ్రాయంబడినవో యందలివిషయము లెంతయద్భుతావహములో తెలియంబడును. అంతదనుక సామాన్యులు నమ్మకయున్నను సాధువులు నమ్ముచునే యుందురు. ఇపుడట్టివారు నమ్ముటయే చాలునని సంతసింతము. ముందుముం దెల్లవారు నమ్మునట్లు సమయము సుముఖమై రాంగా మఱింత యానందింతము. మన కిపుడు కనంబడుపర్వతములన్నియు మహామునులకు నెలవులైనవియే. కాని యందున్నమహామునుల దర్శించుభాగ్యము లేని మనము పర్వతగుహలు సర్పనివాసములుగాం బరిగణించుచున్నారము. అతీంద్రియజ్ఞానముగలవారు మనలంగాంచి పరితపించుచుం గలికాల మెపుడు గడచునా యని యాశించుచుందురు. ఆముష్మికజ్ఞాన భూరుహభూరికుఠార మీకలికాలము. ఇట్టికట్టడికాలమునం దపోనిరతి లేకున్నను భగవన్నామసంకీర్తనమునైనం జేసి కృతార్థులమగుట మంచిది. ఇంక నీవిషయమునం దడవు చేయక దీనితర్వాతి భగవచ్చరిత్రమును వ్రాయంబూనెదను.

సత్యాన్వేషణతత్పరులారా! ద్వారకానగరనిర్మాణమను శీర్షికక్రింద గర్గసంహితనుండి కొంతగ్రంథము వ్రాసెదనని తెల్పియుంటిని. అట్లే వ్రాసితిని. దానింబట్టి ద్వారకానగర మంతకుముందే నిర్మింపఁబడినట్లు తెల్లమగును. భాగవతాదిగ్రంథములయం దించుకభేదముగా సముద్రునడిగి నగరము నిర్మించినట్లు కనుపట్టెడిని. అదేల వ్రాసితిననఁగా నగరమునఁగల తీర్థములమహిమములు తెలియవలయుననియే వ్రాసితి. ఇపుడు మరల భాగవతాదిపురాణముల ననుసరించి వ్రాసెదను. పునరుక్తితాదోషము రాదాయనిమాత్రము ప్రశ్నింపకుఁడు. బహుపురాణముల నొకచోటఁ జేర్చుటయనఁ గప్పలను ద్రాసున నునిచి తూఁచినట్టిదియే. ప్రతిపురాణ మొక్కవిషయమును బ్రథానముగాఁ గైకొని తక్కినవిషయముల నంగములుగా భావించి తెలుపును. వానినన్నింటిని నొక్కతావునఁ గూర్చి వ్రాయునపుడు ముందువెనుకలుగా నుండుతావుల నించుకభేదము రాక మానదు. కావునఁ బాఠకు లోపికమైఁ బఠింపవలయునేగాని యిది ముందే యేల వ్రాయలేదని ప్రశ్నింపక యన్నింటిని సమరసముచేసికొని పఠింపవలయును. అదియే చక్కనిసన్మార్గము. కావున నిపుడు కాలయవనుఁడు దండెత్తివచ్చి నగరమును ముట్టడించినట్లును జరాసంధుఁడు పదునెనిమిదవపర్యాయము మహాబలములంగూడి రా సిద్ధముగనున్నట్లును భావించి యీకథను బఠింపుఁడు. అన్నియుఁ జక్కఁగా నుండును. మరల ద్వారకానిర్మాణ మేలయనిమాత్రము బెదరకుఁడు. శాంతమునకే మీమనస్సులఁ జోటును గల్పింపుఁడు. ఇఁకఁ గథ వినుఁడు.

శ్రీకృష్ణుఁడు మథురానగరవాసుల ద్వారకకుం జేర్చుట.

* మ్లేచ్ఛబలములు మథురానగరమును ముట్టడించెను. రాజుల యాచారములకును మ్లేచ్ఛులయాచారములకును జాల భేదము కలదు. కావున మ్లేచ్ఛులవలనఁ జాలబాధలు గలుగఁ గలవన్న పెనుభీతి నగరవాసులకుం గల్గెను. ఆబాలగోపాలము చేష్టలు దక్కి ముందేమిగతి కానున్నదో యని కలవరపడసాగిరి. యాదవవీరులందఱు పదునేడుపర్యాయములు జరాసంధుని దాడికిం జిక్కి ప్రాణముల రణావని కర్పించితిమి. మరల మాగధుఁడు రానుండఁగా నడుమ నీఁడొకఁడు వచ్చెనేయని మర్యాదలుమాని యోజింపసాగిరి. పురంధ్రులు మర్యాదకై ప్రాణముల బలవంతముగా విడనుండిరి. వసుదేవాది యాదవవృద్ధులందఱు శ్రీకృష్ణుని బలదేవుని జూడవచ్చి ముందేమి చేయఁదగునని యడిగిరి. భగవంతుఁడు రామునింగూడి వటమూలమునఁ గూరుచుండి యించుక యోజించి కార్యమిదిగదా యని నిశ్చయించి సాగరమును విశ్వకర్మను గరుడుని సంస్మరించెను. స్మరించినంతన వారెల్లఁ బొడసూపిరి. అంతదనుకఁగల గోపవేషమును త్యజించి రాజవేషమును ధరించెను. అప్పుడు తొలుదొలుతఁ జక్రమరుదెంచి శ్రీకృష్ణకరకమలము నలంకరించెను.

---

* ఈవిషయము శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౫౦ వ యధ్యాయము నుండియుం, బ్రహ్మపురాణము నూటపదునెనిమిదవ యధ్యాయమునుండియుం, విష్ణుపురాణము పంచమాంశము నిరువదిమూఁడవ యధ్యాయమునుండియుఁ, శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటమూఁడవ యధ్యాయమునుండియుం వ్రాయఁబడునని యెఱుంగఁదగు. ఇందుఁ గథాభాగ మెందు మిక్కిలి వ్రాయఁబడునో దానిని బ్రధానముగాఁ జేసికొని వ్రాయుచుఁ దక్కినవానిని గలిపి వ్రాసెదను.

దానికే సుదర్శనమను దివ్యనామము కలదు. అది కోటిసూర్య ప్రభాభాసమానము. వైరివిమర్దనమే దాని ప్రధానకృత్యము. దాని నేయస్త్రములు మరలింపఁజాలవు. అప్రతిహతమని దానికి బిరుదనామము కలదు. రత్నయానముంగొని గరుత్మంతుఁడు పొడసూపెను. శిష్యసహితుఁడై విశ్వకర్మ యరుదెంచి ప్రాంజలియై యెదుట నిలిచెను. లవణసాగరము దేహము కంపింప రూపముగొని వచ్చి దివ్యపాదారవిందములకుఁ బ్రణమిల్లి నిలిచెను. శ్రీకృష్ణమూర్తి సుస్మితవక్త్రుఁడై వారింగాంచి ప్రేమరస పూరితభాషణముల నిట్లు పలికెను. సాగరా! నీయందు స్థలము కావలయును. అది శతయోజనపరిమితముగ నుండఁదగు. ఒక్కనగరము నిర్మింప నది యావశ్యక మయ్యెను. ఆస్థలము శాశ్వతముగా నుండనక్కఱలేదు. మరల నీకే యొసంగెదను. కొంతకాలమే యది స్థలరూపమున నుండఁదగు. పిదప జలరూపము నొందవచ్చును. అని పలికి విశ్వకర్మను గాంచి దేవశిల్పివరా! యాదవజనులు నివసింప నొకనగరమును నిర్మింపుము. అది త్రిలోకనగరావతంసముగా నుండవలయు. చూచువారలకు నయనానందప్రదమై కాంతాజనములకుఁ గమనీయతమంబై యోగులకు గమ్యంబై మునులకు శరణ్యంబై పామరులకు దర్శనీయంబై యలరారవలయును. భక్తులు దానింజూడ వాంఛింపవలయు. అది వైకుంఠమును మించియుండవలయును. పుణ్యపూరుషు లందుండి స్వర్గవాసమును గోరరాదు. అని పలికి గరుడునిప్రక్క మరల వినతానందనా! రేయింబగళ్లు విశ్వకర్మకు సాహాయ్యకార మొసంగుచుండుము. ద్వారకానగరము నిర్మించినంతదనుక నాతనికిఁ బొడసూపుచుండుము.

* ఇట్లు శ్రీహరి పలుకఁగానే వారెల్ల నానతి నౌదలలఁ దాల్చి యట్లే యొనరింతుము. అని ప్రార్థించి వీడుకోల్పడసిరి. చక్రముమాత్రము సన్నిధి నెడఁబాయక యుండెను. విశ్వకర్మ యుఁ బడమటి దిక్కునకుం బోయి యందలి లవణోదధియందు స్థలము వెలయుటం గాంచి విస్మితుఁడై భగవదాజ్ఞ కచ్చెరువం దుచుఁ బత్సంకల్పశక్తి యెట్టిదో కనుఁగొన శక్యముగాదుగదా యని తలంచుచు శిష్యసహితుఁడై నగరమును గట్ట నారంభిం చెను. యక్షులు లోనగు దేవయోనివిశేషు లనంబడువారెల్ల హిమాలయప్రభృతి దివ్యస్థలములనుండి సకలరత్నములం గొనితెచ్చి విశ్వకర్మ కొసంగుచుండిరి. శిల్పులెల్ల దివానిశము లను భేదముమాని నగరనిర్మాణమున బద్ధకంకణులై యుండిరి. ఏడులక్షలయక్షులు కుబేరప్రేరితులై నగరనిర్మాణమున విశ్వ కర్మకుఁ దోడ్పడుచుండిరి. శంకరప్రేరితులగు బేతాలకూశ్మాండ నామకులు లక్షలకొలంది యాపనికై సాయపడిరి. శైలకుమారి యాజ్ఞాపింప దానవులు బ్రహ్మరాక్షసులు నసంఖ్యలుగా సాయ పడిరి. యాదవులవనితలకు శ్రీకృష్ణపత్నులకు వసుదేవాదు లకుఁ దక్కుంగల బంధువులకును దగినగృహములు నిర్మింపఁ బడియెను. చుట్టు నుద్యానములు సర్వర్తుకుసుమములచేతను

---

* దృశ్యతే యత్ర హి త్వాష్ట్రం విజ్ఞానం శిల్పనైపుణం, రథ్యాచత్వర వీథిభిర్యథా వాస్తు వినిర్మితం, సురద్రుమలతోద్యాన విచిత్రో పవనాన్వి తమ్ = అని శ్రీభాగవతము. ఇందు ద్వాదశయోజనపరిమితదుర్గము నిర్మించి నట్లు గలదు. ఇతి సంచింత్య గోవిందో యోజనాని మహోదధిం, యయాచే ద్వాదశ పురీం ద్వారకాం తత్ర నిర్మమే = అని బ్రహ్మపురాణమునఁ గలదు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున శతయోజనములని గలదు. భేదమింతియే.

ఫలములచేతను సంభరితములై యమర్పం బడియెను. యాదవవీరులకును బంధుజనులకును దగినగృహములు కనుపట్టుచుండ విశాలములై వీథులొప్పుచుండ నందందు రచ్చకొట్టములు వెలయుచుండ సంగీతశాలలు తనరారుచుండ రాజగృహావరములు నేత్రపర్వమొనర్చుచుండ నాద్వారకానగరము చూడం జూడ మనోహరముగా నుండెను.

గృహవృక్షములు, తత్ఫలములు.

ఇట్లు విశ్వకర్మ పురవరమును నిర్మించి భగవంతుని గానం బోయి మహాత్మా! నగరము నిర్మించితిని. ఉద్యానములు వెలయించితి. అందు నేయేవృక్షములు నీకుం బ్రియములో ఏయే భూరుహములు సకలజనులకు శుభములు గల్గింప నునుపవలయునో యెఱింగింపుము. మఱియు నేయేవృక్షముల నేయే దిక్కుల నునుపవలయునో యనుగ్రహింపుము. గృహములింకను నిర్మింపవలయునేని వానియున్నతిని దెల్పుము. ప్రాకారములు పరిఖలు లోనగువాని ప్రమాణ మెంతయుండవలయునని నీవు కోరుదువు? అంతియగాక యింక నేయేవిధముల నేయే గృహములు లోనగునవి నిర్మింపవలయునో వానిపద్ధతులం దెల్పుము. అని ప్రార్థింప శ్రీహరి పరమదయాంతరంగుండు కావున నిట్లు పలికెను. ఆశ్రమమునందు గృహస్థులకు నారికేళవృక్షములు శుభప్రదములగు. శిబిరములం దీశాన్యభాగమునను దూర్పునందును నారికేళము పుత్త్రప్రదమగును. తరురాజ మేదిక్కుననున్నను మంగళప్రదమే యగును. తీయమామిడిచెట్టు తూర్పుదిక్కున నున్న గృహస్థులకు సంపత్ప్రదము. సురకారమనువృక్ష మేదిక్కుననున్నను భాగ్యమునిచ్చునని యెఱుం

గుము. ఇంతియగాదు. బిల్వవృక్షము, పనసచెట్టు, జంబీరద్రు
మము, బదరీతరువు నను నీ నాలుగును గృహమునకుఁ దూర్పు
నందున్న సంతానప్రదము లగు. దక్షిణభాగమందున్న ధన
మునిచ్చును. తక్కినతావులనున్న సంపత్ప్రదములగు. కావున
నీనాలుగు నుండఁదగినవి. నేరేడుచెట్టు, దాడిమీవృక్షము,
అరఁటిచెట్టు, ఆమ్రాతకము (అంబాళమనుచెట్టు) ఈ నాలుగు
గృహమునకుఁ దూర్పుగానుండిన సద్బంధులాభము గల్గును.
దక్షిణమందున్న మిత్రలాభము గల్గును. ఈనాలుగు ఏదిక్కున
నున్న శుభప్రదములే కావున నివి ముఖ్యములని తెలియం
దగును. సువాకమనుచెట్టు దక్షిణపశ్చిమదిక్కులందు సుఖప్రద
మగు. ఈశాన్యమునందు సంతోషమును గల్గించును. ఎల్ల
దిక్కులయందును జంపకవృక్షము శుభముల నిచ్చునది. సార,
అతి కూశ్మాండము, మాయాంబువు, మోఁదుగు, ఖర్జూరియుఁ,
గర్కటియు నను నీయవి శిబిరమున మంగళకరములు. వాస్తూ
కకారబిల్వము వార్తాకము గృహమున నెందున్నను శుభము
కలుగును. సర్వదిక్కులందును లతాఫలము శుభముల నొసం
గునని నమ్ముము. దేవశిల్పివరా! ప్రశస్తవృక్షముల నెఱింగించి
తిని. ఇఁక నిషిద్ధవృక్షముల నాలకింపుము. వనమున నుండఁదగు
వృక్షములు శిబిరమునందు నంతఃపురమునందును నిషిద్ధములే
యగును. వటవృక్ష మింటనుండరాదు. ఉన్నచో నాయింటికి
చోరభీతి గలుగు. నగరములయందు వటవృక్షము దర్శనీ
యము. శుభమునుగూడ నిచ్చును. గృహమునందు నగరమం
దును శాల్మలీవృక్షము (బూరుగుచెట్టు) నిషిద్ధము. పురము
నందు నది యుండరాదు. అది రాజులకు సదా దుఃఖమును

గల్గించును. గ్రామమునందుఁ బల్లియలందు నది నిషిద్ధముగాదు. చింతచెట్టు నింట నునుపరాదు. ప్రయత్నపూర్వకముగా దానిని ద్రుంచివేయవలయును. నూఱుచింతచెట్లుండిన ధనహానియు సంతానహానియుఁ గల్గును. అది శిబిరమున మిక్కిలి నిషిద్ధము. నగరమున సామాన్యనిషిద్ధములలో నొకటియగు. పల్లియలందును గ్రామములం దది నిషిద్ధము కాదు. చణకాదిధాన్యవృక్షములు మంచి ఫలముల నొసంగును. చెఱకుచెట్టు శుభముల నొసంగును. అశోక కదంబశిరీషవృక్షములు మంగళకరములు. కావున నింట నుండఁదగినవి. పసపుచెట్టు కొంత శుభమును గల్గించును. అల్లముచెట్టు నష్టే. కరకవృక్షము మంచిది. గ్రామనగరములయందుఁ దప్పక యుండఁదగును. ఆమలకి ప్రభృతులు తప్పక వేయఁదగినవి. వానినుండి గొప్పలాభములు గలవు.

గజములయు నశ్వములయు నస్థులింటనుండుట మంచిది. ఉచ్చైశ్శ్రవము నస్థులు గృహమున స్థాపించిన విశేషశుభములు కలుగుచుండుననుట ధ్రువము. తక్కినజంతువుల రొమ్ముకలు గృహముననున్న జననాశము గల్గును. వానరులయు, నరులయు, గర్దభములయు, కుక్కుటములయు, సృగాలములయు, మార్జారములయునస్థు లింట నుండరాదు. ఖేటకసూకరము లనుమృగములయస్థు లింట స్థాపించిన శుభము కలుగును. ఈశాన్యమునందుఁ దూర్పుభాగమునఁ బశ్చిమోత్తరములయందు జలవసతిఁ ద్రవ్వుట మంచిది. తక్కినభాగములనఁగా నాగ్నేయ దక్షిణనిఋుతి భాగములయందు వాపీకూపములఁ ద్రవ్వరాదు. వెడల్పు పొడవు సమానముగనుండున ట్లిల్లు గట్టరాదు.

చతురశ్రగృహము వాసార్హము కాదు. గృహస్థులకు ద్రవ్య నాశము గల్గును. దీర్ఘప్రస్థము పనికిరాదు. పరిమితియం దత్య ల్పము పనికిరాదు. దానిపై నేత్రచిహ్నము లుండరాదు. అట్టి వి లేకుండ నిల్లుకట్టుట మంచిది. పాషాణరహితముగాఁ గట్టిన యిల్లు నరులకు ఫలశూన్యతను గల్పించును. గృహద్వారము రెండుహస్తములకుఁ దగ్గినవెడల్పుగలిగి. పొడవు మూఁడు హస్తములకు మించక యుండవలయును. ప్రాకారమున కిట్లే యుండవలయునని శాస్త్రమర్యాద. గృహమధ్యభాగము నిమ్నోన్నతములుగఁ గట్టరాదు. అది మంచిదిగాదు. చతుర శ్రమై చంద్రవేధమై యలరుగృహము మంగళముల కాలయం బగును. సూర్యవేధగృహము శుభము కాదు. సూర్యవేధప్రాం గణముకూడ శుభము గల్గింపదు. శిబిరాభ్యంతరమునందుఁ దులసీవృక్షమును స్థాపించి పెంచుట చాలమంచిది. ధనపుత్రు లనొసంగుచు హరిభక్తిని గల్గించును. తెల్లవాఱుజామునఁ దులశీవృక్షమును దర్శించిన సువర్ణదానఫల మబ్బును.

గృహముల నుండఁదగులతలు.

మాలతియు యూధికయుఁ గుందము (మొల్ల) మాధ వియు, (బండిగురువిందతీఁగె) కేతకియు, నగేశ్వరవృక్షము, మల్లికాలతయు, కాంచనలతయు (సంపెగ), పొగడచెట్టు, నను నివి గృహముల నునిచిపెంచుట మేలు. అపరాజితయను లత శుభము లిచ్చును. (విష్ణుక్రాంత కపరాజితయనుపేరు గలదు) ఉద్యానముల నది మిక్కిలిమంచిది. గృహములయందు దానిని బూర్వోత్తరభాగములయం దుంచుటమేలు. పదాఱుహస్తము లకుమించిన యెత్తుగల్గునట్లు గృహము కట్టరాదు. ఇరువదిహస్త

షులకు మించిన యెత్తుగల్గునట్లు ప్రాకారము గట్టఁగూడదు. సూత్రధారుఁడు, తైలముదీయువాఁడు, కంసాలి, హీరకుఁడు, వీథిమొదటఁగాని, గ్రామము నడుమగాని నివసింపరాదు. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య సచ్ఛూద్రులను,భట్టును,వైద్యుని,జ్యోతిష్కుని,బుష్పకారుని శిబిరాంతికమున నివసింపఁజేయుట తగినది. ప్రస్థభూమియందుఁ బరిఖామానము నూఱుహస్తము లుండఁదగు. శిబిరములకుఁ జుట్టునుండు పరిఖామానము దశహస్తము లుండవచ్చు. పరిఖాద్వారము సంకేతపూర్వకముగ నుండవలయు. అది శత్రువుల కగమ్యమై మిత్రులకు సులభగమ్యమై యుండఁదగు. సదా జలపూరితమై యుండుటొప్పు.

శాల్మలి, తింత్రిణీ, హింతాలము, నింబము, సిందువారముంబరము, ధత్తూరము, వటవృక్షము, ఆముదపుఁజెట్టునను వీని కట్టెలు గృహముకట్టుట కెప్పుడు నుపయోగింపరాదు. వజ్రహస్తమగువృక్షము వజ్రహస్తమగుకొండ (పిడుగుపడిన చెట్టు కొండరాయి) గృహకర్మమున కుపయోగింపరాదు. ఉపయోగించినఁ బుత్త్రదారధనాదుల నవి హరించునని బ్రహ్మ మున్ను చెప్పెను. ఓదేవశిల్పీ! ఇది లోకానుగ్రహార్థము చెప్పితిని. నీవు ద్వారకానగరమును దారుసంబంధములేకయుండఁ గట్టుము. ఇదియే పరమ శుభముహూర్తము. వత్సా! పోయి నగరము సమగ్రముగా నిర్మింపుము. అని భగవంతుఁ డాజ్ఞాపింపఁ బక్షివాహనసహాయమున ద్వారక కతివేగంబపోయి సముద్రము చెంతనున్న వటమూలమున నారేయి సుఖనిద్ర చేసి స్వప్నమున మనోహరముగా నలరారు ద్వారవతింగాంచి తనకు శ్రీకృష్ణుఁడుపదేశించినట్లే సకలలక్షణముల నిర్మింపఁబడియున్న నగరోత్త

షమును గాంచెను. శిల్పులందఱు విశ్వకర్మను బరిహసించుచుండిరి. గరుత్మంతుని గరుత్మంతులెందఱో పరిహసించుచుండిరి. మేల్కాంచి గరుత్మద్విశ్వకర్మలు కరము లజ్జించిరి. అతిమనోహరమై ద్వారకానగర మలరుచుండెను. బ్రహ్మాదులనగరములఁ దిరస్కరించి యా ద్వారకానగరము సుఖనిధానమై యుండెను. రత్నకాంతులు సూర్యు నాచ్ఛాదించుచుండెను.

మహాశయులారా! ఈ ద్వారకానగరనిర్మాణపద్ధతిని బఠించితిరి. దీనిం బరికింపఁగా నేదో పుక్కిటిపురాణముగాఁ దోఁచును. పిల్లలకుఁ జెప్పు నసత్యకథయనియుఁ దోఁచును. ద్వారకానగరము విశ్వకర్మ కట్టుటయేమి? సముద్రము చోటిచ్చుటేమి! కృష్ణుఁడు సంకల్పించుటేమి! గృహములు కట్టుటేమి! ఉద్యానములువేయుట యందును జెట్లు మిన్నంటునట్లు పెరుగుటయను నీలోనగువిషయములు సత్యహీనములుగాఁ దోఁపకమానవు. గృహములు ప్రాకారములు ఇంతలో సిద్ధమగుటెంతైనఁ గంటిమాయనియు నూహకుఁ దగులకమానదు. ఇట్టియూహలుకలుగుట విచిత్రముమాత్రముకాదు. కాన మనుష్యమాత్రుఁడుకాక యాజ్ఞాపించువాఁడు శ్రీహరియగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమనిమాత్ర మూహించిన నీయూహలు పటాపంచలై యెగిరిపోవును. సకలబ్రహ్మాండములను మనస్సంకల్పమాత్రమున సృజించి సూర్యుని దేజఃప్రదాతగా నిర్మించి లోకోద్ధరణమున కనువగురీతి నెందఱో దేవతల సృష్టిచేసిన పరాత్పరునకు నగరనిర్మాణము తుచ్ఛతమమగు కార్యముకాక గొప్పదగునా? ప్రతిప్రాణికి నేయేసమయమున నేయే మేలుకీడులు గలుగవల

యునో వానినెల్ల నొకక్షణమైనను దప్పకయుండ లభించున ట్లొక్కకట్టడిచేసి దానియందే మాత్రము మార్పులుగలుగనట్లు కట్టుపాటుచేసిన భగవంతునకీ తుచ్ఛనగరనిర్మాణము గొప్పకార్యమా? శ్రీకృష్ణుఁడు భగవంతుఁడు కాఁడన్నచో నీనగరనిర్మాణము రిత్తయనవచ్చును. కావున సంకల్పమాత్రమున ననేక కోట్ల బ్రహ్మాండములు సకలప్రాణివితతములై యుండునట్టు లమర్చి ప్రతిప్రాణికిని జీవనమును గల్పించి మాయచే వానినెల్ల నాచ్ఛాదించి సంసారము శాశ్వతమనునూహను దృష్టాంతములచేఁ గల్పించి వానియందే మునిఁగి తేలుచుండునట్లుచేసి తనయద్భుతశక్తిని బ్రహ్మాదులే నెఱుంగకయుండ నలరారు మహాత్మునకు జగదీశ్వరునకుఁ బురాణపూరుషునకు నఘటనసంఘటన సమర్థున కీసాగరమున భూమిని గల్పించుట, యందొక పురము నిర్మింప విశ్వకర్మ కాజ్ఞాపించుట, దానిప్రకారము నగరము నిర్మింపఁబడుట యను నీకార్య మత్యల్పతమమనక తప్పదు. కావున భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డనుమాటను మాత్రము మఱువకుఁడు. అన్నియు సరిపడును. ఇంకను దీనిని బెంచివ్రాయక మహాకవిపోతన మూలమున లేకయున్నను సందర్భోచితముగా వ్రాసినపద్యముల నుదాహరించుచున్నాఁడను. దాన నీశంకలు తొలంగును.

క. ఆవీట నుండువారికి
భావింపఁగ లేవు క్షుత్పిపాసాదులు త
ద్గోవింద కృపావశమున
దేవప్రతిమాను లగుచు దీపింతు రిలన్.

సీ. ఆసక్తి కృష్ణముఖావలోకనమంద
హరిపాదసేవనమంద చింత
వెఱపు నారాయణవిముఖకార్యములంద
పారవశ్యము విష్ణుభక్తియంద
బాష్పనిర్గతి చక్రిపద్యసంస్తుతులంద
పక్షపాతము శార్ఙ్గిభక్తులంద
లేమి గోవిందాన్యలీలాచరణమంద
శ్రమము గోవిందపూజనములంద
తే. బంధ మచ్యుతేతరదుష్టపదములంద
జ్వరము మాధవవిరహితక్షణమునంద
మచ్చరము లీశకైంకర్యమతములంద
నరవరోత్తమ వినుము తన్నాగరులకు.

క. దర్పించి చేసి పురము స
మర్పించెను విశ్వకర్మ మంగళగుణసం
తర్పితగవ్యారికిని గురు
దర్పితదుఃఖప్రవాహతరికిఁ హరికిన్.

ఇంక నీవిషయమునఁ బెంపునొందించి వ్రాయనూహ మాని కథాశేషమును వ్రాసెదను.

మథురానగరవాసుల శ్రీహరి ద్వారకాపురికిం జేర్చుట.

* ద్వారకానగర మీరీతి నత్యద్భుతముగా నిర్మింపఁ

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటనాల్గవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁ బడినది. తక్కినపురాణములలో ముందువ్రాసిన యధ్యాయములయందే యీకథ గలదు.

బడియెను. భగవత్సంకల్పమునకుఁ బ్రతిబంధకము లుండవు కదా. క్షణమాత్రము సురాసురులు సాయపడి భగవత్సంకల్ప ప్రేరితులై యాకార్యమున సామాన్యముగాఁ ద్రిలోకాలంకారభూతముగా నెఱవేర్చి భగవత్కరుణకుం బాత్రులైరి. ఇట్టి నగరనిర్మాణము క్రొత్తది. భగవంతుఁ డందుఁ బ్రవేశింపనున్నవాఁడు. అనగరము త్రిలోకపావనము. సురాసురాది భూతగణములు కలిసి యీవఱకే నగరము నింతవేగముగా నిర్మించినదియే లేదు. కావున నత్యద్భుతమహిమము గలదనుటకేశంక లుండవు. అట్టినగరమును జూడ వేడుకపడి సత్యలోకమునుండి శారదంగూడి చతురాననుఁడును, గైలాసమునుండి పార్వతీపరమేశ్వరులును, అనంతధర్ములును, హుతాశనుఁడును, గుబేరవరుణులును, యమపవమానులును, మహేంద్రుఁడు చంద్రుఁడు నేకాదశరుద్రులు ద్వాదశాదిత్యులును దక్కంగల దేవతులును వారలంగూడి దేవర్షులును వారిరాక నెఱింగి బ్రహ్మర్షులును వారితోడ రాజర్షులు వీరు వారననేల? ముల్లోకముల యందుఁగలయుత్తమచరిత్రులందఱు ద్వారకానగరసందర్శనార్థమరుదెంచిరి. ద్వారకానగరమున వెలయు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను బలరాముని దర్శింప వేంచేసిరి. తొలుదొలుత వటమహీరుహమును దర్శించిరి. అదియే భగవంతునకు శాశ్వతస్థానము. పరమేశ్వరునకు నిర్వ్యాపారదశయందు విశ్రాంతి నిచ్చున దావృక్షరాజమే. వృక్షరాజమనుపేరు దానికే చెల్లును. అందే ప్రళయకాలమున సర్వేశ్వరుఁ డంగుష్ఠమాత్రశరీరుఁడై సకల బ్రహ్మాండములు బీజరూపమునఁ దనయందిమిడి యభేదరూపమున నుండఁగా నిర్మలసాగరజలముల వటపత్రమున యోగ

నిద్రాపరాయణుఁడై సర్వేశ్వరుఁడు శయనించు. అనఁగాఁ బాలసముద్రమున శేషశాయియై యుండునని భావమని కొంద అందురు. యోగనిద్రాపరాయణత్వమునఁ బరుండునని దానిలో నొకరహస్యము గలదు. అత్తరుణమున భగవంతునిరూపము వర్ణింపఁ దరముగానిది. శరీరధారియై యున్నవాఁడన్నచో నది మహాప్రళయమే కాదు. అత్తఱి సర్వేశ్వరునకు రూపమే లేదు. సర్వత్ర యంధకారము నిండియుండ జలమయమై సర్వప్రదేశ ములుండ నందు నల్పస్థలమున జ్యోతిస్స్వరూపుఁడై విరాట్పు రుషుఁడు తనయిచ్ఛాశక్తి నిరావ్యాపారస్థితిం గాంచి తనయం దభేదరూపమున నుండఁగా యోగనిద్ర యనఁగాఁ దన్ను దా ధ్యానించుకార్యమున నిమగ్నుఁడై యుండునని సారము. లోక ములన్నియుఁ దత్కుక్షి నున్నవనఁగా రూపనామక్రియాశూ న్యములై తదిచ్ఛాచ్ఛాదితములై యవ్యక్తరూపము నున్నవని భావము. మరల నేయేజీవుఁ డేయేరూపమున నేయేకర్మముల నాచరింపఁదగునో యావిషయములం దెల్పుపట్టిక యెందున్న దనఁగా నది సర్వేశ్వరుని యిచ్ఛారూపమున నున్నది. దాని పద్ధతు లిట్టివని తెలుపుసూత్రము లెవ్వరికిని దెలియవు. ఒక్క యక్షరమైనఁ దప్పకుండ మరల సాగును. ఈపద్ధతు లెవ్వరికిని దెలియఁజాలవు. భగవంతునిపద్ధతు లిట్టివి. ఈయాకార్యముల నిట్లిట్లు చేయును. ఈకార్య మిన్నిగడియలకు సాగును. అని తెలిసినవా రుందురని యెవ్వరేనన్న వారికంటె మూర్ఖులు లేర నుటయే సమాధానము. హరియిచ్ఛయెట్టిదో ఏకార్య మేతరు ణమున నెట్లు చేయఁబూనునో వేదాదులకే తెలియనపుడు మన కేమి తెలియఁగలదు? ఇంక నీచర్చను జాలింతును. ఇది యపా

రము. అమేయము. అపరిమితము. తుద కగమ్యము. కావున నించుకమచ్చునకు నాలుగుమాటలు వ్రాసితిని.

వటవృక్షమును బ్రహ్మాదిదేవవర్యులు కాంచి తన్మూలమున స్వాత్మారాముఁడై యుండు పరమేశ్వరుని వినుతించిరి. ఆకాశమునుండి విమానముల దింపిరి. ద్వారకానగరమును సందర్శించిరి. అది మిగుల మనోహరముగా నుండెను. దానిం జూడ నపుడున్న కన్నులు వారికిఁ జాలవు. సకలరత్నములు రూపవంతములై యందు వెలసియున్న ట్లుండెను. నాల్గుప్రక్కలు సమములుగా నుండునట్లు నిర్మింపఁబడినందునఁ జతురశ్రపురమనఁ దగియుండెను. దానిచుట్టును బరిఖాసప్తకము గంభీరమై దుర్గమమై యొప్పుచుండెను. ప్రాకారనవకము కనుపట్టుచుండెను. క్రీడాసరోవరము లసంఖ్యలనఁ దగియుండెను. అందుఁ బుష్పించినకమలములు వాని నాశ్రయించి మధువ్రతములు వానిచెంతఁ దరంగగృహముల నుయ్యెలలూఁగు జలవిహంగమములు. నగరమునలుప్రక్కలఁ బుష్పోద్యానపంక్తులు సర్వర్తుకుసుమాఢ్యములై వెలయుచుండెను. వానినుండి సకలసురభికుసుమపరాగములఁ బొరలి పొరలి మందమలయానిలబాలకుఁడు నగరముపైఁ బొలయుచుండఁగా నా సుఖమేమని వర్ణింపవచ్చు? ఆవాతమున నగరమంతయుఁ బరిమళించుచున్న ట్లుండెను. వివిధమనోహరదర్శన కిసలయకుసుమసత్ఫలభరితభూరుహము లసంఖ్యలుగా నందుండెను. మందిరముల లెక్కింప శక్యమా? రత్నగృహములని పేర్కొనందగిన వెన్నియో యందుండెను. తోరణద్వారకవాటములు లోనగునవి. రత్ననిర్మితములే కాని దారునిర్మితములు గావు. ఇట్లు చేయఁ

దగునని విశ్వకర్మతో శ్రీకృష్ణుఁడే చెప్పియుండెను గదా. అట్టి నగరోత్తమమును దర్శించి కృతకృత్యాస్స్మః అని వారెల్లఁ గేలుమోడ్చిరి.

* అంత బలదేవుఁడు ధ్యానస్థితుఁడై లాంగలియు న జుఁడు భగవంతుఁడు తానొట యాదవులనందఱు నుగ్రసేనుని స్మరించెను. దేవకీవసుదేవులను నందయశోదలను గోపాలకులను గోపికలను మునీంద్రులను రాజేంద్రులను గంధర్వులను గిన్నరు లను రాఁ దగునని తలంచెను. బలరాముఁడు స్మరించినంతనే యోగమాయాప్రభావమున నందయశోదలు, దేవకీవసుదే వులు, కుంతింగూడి పాండవులు, గంధర్వకిన్నరవిద్యాధరులు, విద్యాధరీ కిన్నరీసమూహములు, నర్తకీగణమనంబడు నప్సరస్స మూహము, గాయకులు, వాద్యభాండకులు, భిక్షుకులు, భాండ కులు, భట్టులు, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు, నానాదేశపాలకులు, వైద్యులు, తక్కుంగల మానవశ్రేష్ఠులు, సన్న్యాసులు, అవ ధూతలు, యతులు, బ్రహ్మచారులు, మునులు లోనగువారెల్ల వచ్చి చేరిరి. మునులశిష్యులు వేలసంఖ్యలుగా నరుదెంచిరి. సన క సనందన సనత్కుమార సనాతనప్రముఖులు విచ్చేసిరి. అందు సనత్కుమారుఁడు దిగంబరుఁడు. జ్ఞానులలో జ్ఞాని. గురువులకు గురువు. పంచవర్షప్రాయుఁడు. ఆయనకడ బ్రహ్మజిజ్ఞాసువు లగుశిష్యులు పెక్కుండ్రు గలరు. దుర్వాసుఁడు పెక్కుమంది శిష్యులంగూడి తటాలున వచ్చెను. కశ్యపముని బ్రహ్మసాంతే

---

* ప్రసన్న వదనో దేవో లాంగలీ భగవానజః, సస్మార యదు వంశానాం సమూహ ముగ్రసేనకమ్=అని మూలము.

వాసిగణుఁడై సంతసమున వచ్చెను. వాల్మీకియు వేంచేసెను. గౌతమ బృహస్పతి శుక్ర భరద్వాజాంగిరోవసిష్ఠ ప్రచేతసులు శిష్యబృందములం గూడి యరుదెంచిరి. పులస్త్యాగస్త్య పులహ క్రతుమునులు, అత్రి భృగుమరీచి శతానందులు, ఋష్యశృంగుఁడు, విభాండకుఁడు, పాణిని కాత్యాయనులు, యాజ్ఞవల్క్యుఁడు, వ్యాసుఁడు, కులపురోహితుఁడగు గర్గముని, గాలవుఁడు, సౌభరియు, లోమశుఁడు, మార్కండేయుఁడు, సాందీపని, దేవలుఁడు, పంచశిఖుఁడు లోనగువారెల్ల శిష్యప్రశిష్య సహితులై వచ్చిరి. పరశురాముఁడు వేడుకంజూడ వేంచేసెను. భీష్మాదులు దయచేసిరి. దుర్యోధనాదులు తద్బంధువులు వచ్చిరి.

ఇట్లు మహోత్సవదర్శనార్థ మరుదెంచినవారి నెల్లరం గాంచి భగవంతుఁ డానందపారవశ్యమున మోమొకవింత కాంతిఁజెలువార నందఱను ద్వారకానగర ప్రవేశోత్సవమునఁ బాల్గొనుఁడని యానతిచ్చెను. నాతండ్రి లోనగువారెల్లఁ బ్రవేశింతురు. తక్కుంగల యాదవులందఱు మధురానగరమునకుం బోవఁగలరు. అనవుడు నుగ్రసేనుఁడు భయాకులుఁడై యిట్లు పలికెను. వాసుదేవా! నేను మధురానగరమునకుఁ బోనొల్లను. సర్వతీర్థస్వరూపిణియై దైవపితృకర్మముల కర్హ యగు నీపురి నెడఁబాయఁ జాలను. పవిత్రదేశమున నెవ్వఁడు పితరులకుఁ దర్పణాంజలి యిడునో యాజలాంజలి పితరులకుఁ దృప్తినొసంగును. అనిపలుకు నుగ్రసేను భావమెఱింగి శ్రీహరి యిట్లు పలికెను. ఆర్యా! ద్వారకానగరమునకన్నఁ దీర్థ ముత్తమము లేదు. సర్వతీర్థములకంటె నీపుర ముత్తమము. బహుపుణ్యప్రదము. దానిం బ్రవేశించినంతన మానవులకుఁ బునర్జన్మ

భయము లేదు. ద్వారకయందుఁ జేయుదానము దేవపితృపూజనములు తీర్థమునఁ జేయుపుణ్యములకంటెఁ జతుర్గుణితపుణ్యము నొసంగును. గంగాదులకంటె సత్యుత్తమము. బ్రహ్మాదులం గలిసి సర్వయాదవులు పరివేష్టించి రాఁగా మహర్షులు తోడు సూప రాజభవనమును బ్రవేశింపుము. అమరావతిని దేవేంద్రుని దిరస్కరింతువు గాక. సుధర్మాస్థానమున నివసింపుము. మాహేంద్రముహూర్తమరుదెంచెడిని. జంబూద్వీపమునఁ గల రాజులెల్లరు నీకుం గప్పమొసంగి సామంతరాజు లగుదురు. ధన సంపదలఁ గుబేరుఁడు నీచే జయింపఁబడుఁ గాక. తేజస్సున భాస్కరుఁడు, సంపదలచే నింద్రుఁడు, యుద్ధమున దేవతలు నీచే జయింపఁబడఁ గలరు. నీతపస్సు మునులతపస్సును మించఁగలదు. వ్రతము సఫలమగును.ఉగ్రసేనసమానుఁడగురాజు పుట్టియుండ లేదు. పుట్టబోఁడు. ఇపుడు లేఁడు. అనుప్రఖ్యాతిని గాంచఁ గలవు. నీసభయందు భగవంతుఁ డగుబలదేవుఁ డుండఁగలఁడు. ప్రపంచ మాతనిసహస్రశీర్షముల నిలిచియున్నయది. అట్టిభూభారము నీయొక్కశిరముపై నిపుడు నిలిచియున్నయది. బలదేవుఁ డనంతుఁ డనంబడు. ఆతనిబలము గుణములు ననంతములు కావున ననంతుఁ డనుపేరామహాత్మునకుం గల్గెను. శంకరుఁడు గాక తక్కినరుద్రులు వస్వష్టకము ద్వాదశాదిత్యులు దేవతాన్వితుఁ డగుమహేంద్రుఁడు నిన్ను జయింపఁజాలరనుట నిక్కము. అని శ్రీకృష్ణుఁడు పలుకగా విని యుగ్రసేనుఁడు సుప్రసన్నుఁడై ద్వారకామధ్యభాగమున నున్న స్వాలయమున కత్యుత్సాహమున నరిగెను. అందు సహస్రసంఖ్యాకులు ద్వారపాలకు లుండిరి. శూలాయుధహస్తులై వారు భయంకరాకార

ముల నలరారుచుండిరి. ఆఱు కక్ష్యలు గడచిపోవఁగా నందు నభ్యంతరగృహ మ్ముండెను. అందు నవరత్నమంటపము లెన్నియో యుండెను. రథగజహయపదాతులసంఖ్య యింతయని వచింపరానిదై యుండెను.

దానినడుమ రత్నసింహాసన మమర్పఁబడి యుండెను. వస్త్రపరివేష్టితమై రత్నకాంతుల దిక్కులఁ వెలుంగఁ జేయుచు రత్నవీథిమనోహరమై తేజఃపుంజమై యసమానమై యలరారుచుండెను. ఉగ్రసేనుఁడు సర్వయాదవ సురాసురమునిగణములం గూడి పురముం బ్రవేశించి తొలుదొలుత శంఖనాదమును మనోహరముగా వినియెను. దుందుభిధ్వనుల నాలకించెను. మునుల వేదమంత్రధ్వనుల శ్రోత్రపేయములుగా నానరించెను. ఉగ్రసేనుఁడు మందిరమును బ్రవేశింపఁగనే ద్వారకానగరమునకు యోగమాయ మధురాపురమునఁ గలవారినెల్లఁ దెచ్చి ద్వారకాపురమును జేర్చెను. అపుడు ద్వారక బృందారకపురమును మించియుండెను. బలదేవ వాసుదేవాదు లుగ్రసేను నిరాకకుఁ గడునలరి లేచి నిలిచిరి. తక్కుంగల దేవతలందఱు లేచి రాజును గారవించిరి. మునులయు దేవతలయు నాజ్ఞలం దలందాల్చి కులగురువగు గర్గమునియానతిం దిలకించి సింహాసనమునఁ గూరుచుండెను. గర్గమునియుఁ దక్కుంగల మహామునులంగూడి సప్తతీర్థతోయములచే నుగ్రసేను నభిషేకించెను. వేదమంత్రధ్వను లంబరమును బ్రతిధ్వనింపఁ జేసినవి. వరుణుఁడా పట్టాభిషేకంబుతఱి వహ్నిశుద్ధమగు వస్త్రయుగ్మము నొసంగెను. మహాబలుండగు బలదేవుఁ డాతరుణమునఁ బారిజాతకుసుమమాలిక నొసంగెను. రత్నచ్ఛత్రమును గూడ నిచ్చెను.

బ్రహ్మ కమండలువును గటాక్షించెను. మహేశ్వరుఁడు శూల మును బార్వతి రత్నమాల్యమును మాలతీహారమును, దక్కుంగల దేవతలు మునులు రాజేంద్రులు సిద్ధపుంగవులు యథోచితపారితోషికముల నిచ్చి దీవించిరి. వసుదేవుఁడు శ్వేత చామరము ననుగ్రహించెను. అయ్యవి వాయువు శ్రీకృష్ణున కిచ్చియుండెను. నందుఁడు సురభి యనుపేరుగల కామధేనువు నిచ్చెను. యశోదయు దేవకియు నాతనికి రత్నహారముల నొసంగిరి. అక్రూరుఁడు ఛత్రమును బట్టెను. ఆకార్యము నీకుఁదగునని శ్రీహరి యాజ్ఞాపించెను. శ్రీహరి రత్నదర్పణమును ధరించి యుగ్రసేను నెదుటనుండెను. భట్టు లుగ్రసేనమహారాజును వినుతించిరి. బ్రాహ్మణు లాశీర్వదించిరి. దేవతలు మునులు జయాశిషయమ్ముల నొసంగిరి. రాజాక్షణమున బ్రాహ్మణులకు భూరిదక్షిణల నొసంగెను. క్రమముగా వచ్చిన వారినెల్ల యథోచితముగా సత్కరింప వారెల్లఁ బరమానంద కందళితహృదయులై తమతమనివాసములకుం బోయిరి. శ్రీహరినిదర్శించి మహర్షులు కృతార్థులమైతిమని తలంచుచుఁ దమయాశ్రమములకు నిష్ఠసలుప నరిగిరి. మఱుదిన మాసుధర్మ యనుసభ భగవదాజ్ఞచే దేవలోకమునకుం గొనిపోవఁ బడియెను.

భక్తాగ్రగణ్యులారా! శ్రీభాగవతాదిగ్రంథములయం దీగాథ యించుకభేదముగాఁ గనుపట్టెడిని.

శ్లో. తత్ర యోగప్రభావేన నీత్వా సర్వజనం హరిః,
ప్రత్యాగత్యాథ రామేణ కృష్ణస్సమనుమంత్రితః.

అనిమాత్రమే శ్రీభాగవతమునఁ గలదు. ఉగ్రసేనపట్టాభిషేక మీవఱకే కంసవధానంతరము మధురానగరమున జరగెను.

మరల ద్వారకానగరప్రవేశకాలమున శుభకార్యము సాగిన ట్లుండుటంబట్టి శుభశకునమున కుదాహరణమగునని యిట వ్రాసితిని. మథురానగరవాస్తవ్యులనందఱ నొక్కక్షణకాలమునఁ దనయోగప్రభావమున ననఁగా యోగాభ్యాసప్రభావమున నందఱిం జేర్చెనని యర్థము చెప్పుట కేవలావివేకము. తన యోగమాయామాహాత్మ్యమున నని యర్థము చెప్పవలయును. యోగమాయయే యింతకుమున్ను గర్భసంకర్షణము భగవదాజ్ఞం జేసినది కదా. ఆమహామాయ యిపుడు మథురావాసులనందఱ క్షణకాలమునఁ జేర్చెననుటలో విచిత్రమేమాత్రము నాకుం గానరాదు. ఇన్నిలోకముల నిన్నిజంతువుల నిన్నితరుగుల్మలతాదుల నొక్కసారి క్షణకాలమున నిర్మించు మహాప్రకృతి కీజనులఁ దోడ్కొనిపోయి ద్వారకలో దింపుట విచిత్రమేమియు లేదు. భగవతిమహిమము నెఱుంగఁజాలని దుష్కర్ములకుఁ దెలియరాదన్నను జిత్రము లేదు.

"ప్రణంతుం స్తోతుం వా కథమకృతపుణ్యాః ప్రభవతి?"

అని శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు తెలిపియే యున్నారు. మహామాయామహత్వ మెట్టిదో యా జగజ్జననికిఁ బరమాత్మకుఁ గలసంబంధమెట్టిదో కనుఁగొననేఱనివారికిఁ బ్రపంచమునఁ దెలియఁదగిన దేదియో నే నారయఁజాలకున్నవాఁడను. అట్టి జగజ్జనయిత్రి కీకార్య మత్యల్పముగా నుండును. ఇందుఁ గలసారమేమనఁగా నాలకింపుఁడు. ఉగ్రసేనునకుఁ బట్టాభిషేకోత్సవము జరపి తాను జూచుచుండెననుటలోఁ గలభావమేమి? తాను సర్వసాక్షియని లోకులకుం దెల్పుటయే యనక తప్పదు. ఏకార్య మేరీతిగా సాగింపఁదగునో యాకార్యమా

రీతిగా సాగించినఁగాని బాగుండదని యామహానుభావుఁ డెఱుంగును. భగవంతు నాశ్రయించినవారికి నే సహాయములేకున్నను సర్వకార్యములు సిద్ధించుననియు, నదిలేనివారి కెన్నిసహాయసంపదలున్నను ఫలింపక చెడుననియు దీనినుండి మన మెఱుంగవచ్చును. కంసున కెందఱో రాజులు బాసటలై యుండిరి. ఏమి లాభముకలిగినది? దిక్కులేనిచావు గల్గెను. ఏవిధమైన సహాయములేని యుగ్రసేనునకు భగవత్కరుణచే సర్వదిక్పాలకులసమక్షమునఁ బూజ్యభంగిఁ బట్టాభిషేకోత్సవము సాగినది. ఇదియే పైఁజెప్పినన్యాయమును సమర్థించును గదా. కాఁబట్టి మానుషసహాయము భగవత్సహాయములేక ఫలింపదనియు దైవసహాయము మనుష్యసహాయములేక ఫలింపదనియు దీనిసారములు. ఇద్దాని నెఱుంగుటయే ప్రధానము. దీనినెఱింగి భగవంతుని నమ్మి యహంకరణమును మానిన నాపరాత్పరుఁడే యాతని రక్షించును. ఇఁకఁ దరువాతికథను దెలిపెదను.

ఒకప్పు డుగ్రసేనుఁడు శ్రీకృష్ణునిం గాంచి మథుర పితృప్రభృతు లున్నతావు. దానియం దభిమాన మునుచుట న్యాయ్యము. అట్టితావున నొనరించిన పితృకర్మములు పితరులకుం బ్రీతినిచ్చును. లేనిచోటఁ జేసినశ్రాద్ధములు నిష్ఫలము లగు. యత్కించిత్ఫలముల నొసంగునన్న ననవచ్చును. పైతృకస్థలమునఁ జేసినవి సంపూర్ణఫలముల నొసంగఁ గలవు. పుత్రపౌత్రకళత్రములకంటెఁ బిత్రార్జితస్థల ముత్తమము. ప్రాణములకంటెఁ బ్రియతమము. పైతృకభూమి దుర్లభ మనవచ్చును. తల్లిదండ్రులకంటె సుత్తమమనవలయు. దైవపితృకర్మము లందుఁ జేయఁబడునేని మిగుల ఫలించును. ఇతరస్థలముల నొనరించిన

దానాదు లింతటిఫలము నీఁజాలవు. ఎవఁడు పైతృకభూమిమరణించునో వాఁడు తీర్థరాజమున మృతినందిన ఫలమెట్టిది లభించునో అట్టిదాని నొందఁగలఁడు. పితృఖాతోదకము గంగాతుల్యము. అందు భక్తియుక్తుఁడై స్నానమొనరించిన గంగాస్నానపుణ్యము నొందఁగలఁడు. పితృతర్పణముచేసిన నక్షయఫలము గలుగు. పితరు లద్దాన సంతృప్తు లగుదురు. పైతృకభూమి జన్మభూమియే యైనచో ద్విగుణఫలము గలుగుననుట నిస్సంశయము. సత్పురుషులకు దానభూమి పైతృకభూమితో సమానము. అని పలికి తన మనోభిప్రాయమును దెలుప హరి మథురాపురము పురాణప్రసిద్ధము గాన నందుండుట మేలుకదాయను నుగ్రసేనుని భావమెఱింగి మహారాజా! ఈనగరము సాత్త్వికవల్యమని నమ్ముము. ఇందున్న తీర్థములన్నియు గంగాతీర్థతుల్యములు. ఇందలి వృక్షము లన్నియు వృక్షరాజతుల్యములు. ఇందలిసరస్సులు మహాఫలప్రదములు. కావున సర్వవిధముల నీనగరము భూలోకసత్యలోక మనవలయునని పెక్కురీతుల సమాధానము చెప్పి హృష్టాత్మునిగా నొనరించెను.

మహామతులారా! ఈ సంభాషణమున నొక్కసవిశేషము గలదు.

"జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరీయసీ."

అన్నసూక్తి కీకథయే దృష్టాంత మనవచ్చును. తండ్రి తాతలున్న స్థలము మహాఫలప్రదము. ఏలయనఁగా నందుఁ దండ్రి తాత ముత్తాత లోనగువారు సకలకర్మముల నాచరించి యుందురు. అట్టితావున సాధారణముగా నెల్లర కభిమానము గల్గును. అందొనరించుకర్మములు సత్ఫలముల నొసంగు. ఏలన నందుఁగుదు

రు మనోదృఢత్వము వేఱొకతావునఁ గుదురుట దుర్లభము. దృఢభక్తికుదిరిన నంతకంటెఁ గావలసిన దేమున్నది? అదిలేకున్న నే కర్మము లేమిచేసిన నేమిలాభము? కావున జన్మభూమి తల్లి వంటిదని పెద్దలు చెప్పిరి. పితృసమార్జితక్షేత్ర మత్యంతపరిశుద్ధము. దానిని మించినక్షేత్రము కానరాదు. అనఁగా నెందు మనస్సు పావనత గాంచునో యాస్థలమునకంటె నుత్తమోత్తమము కానరాదనుట నిక్కము. కాఁబట్టియే మనపూర్వులు

"శ్లో. స్వస్థానవేషభాషాభిమతాస్సంతో రసప్రలుబ్ధధియః"

అని వక్కాణించిరి. స్వస్థానము, స్వభాష, స్వవేషము మూఁడు నివిముఖ్యములని మనపూర్వులభావము. వీనిని వీటఁబుచ్చిన మర్యాద కలుగదు. కావున స్వస్థానవేషభాషలయం దభిమాన మునుపఁదగునని దీనిసారము. ఇఁక దరువాతి శ్రీకృష్ణచరిత్రము నాలకింపుఁడు.

బలభద్రవివాహము.

* ద్వారకానగరనిర్మాణానంతరము మథురానగరవాసుల నందఁజేర్చుటయుఁ గాలయవనునితోఁ బోరాడ శ్రీకృష్ణుఁ డొక్కరుండె నిరాయుధుఁడై యరుగుటయు వాఁడు మార్గానఁ గాఁగాఁ బరుగిడి పర్వతకందరము సొచ్చుటయు నం దదృశ్యుఁ డగుటయుఁ గాలయవనుఁడు ముచుకుందుఁ డందు శయనించి యుండఁగా నతఁడే శ్రీహరియని కాలఁదన్నుటయు నతఁ డులికి లేచి చూచుఁడుఁ గాలయవనుఁడు మండిపోవుటయు లోనగు

---

* ఇయ్యది గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము మూఁడవయధ్యాయము నుండియుఁ బ్రహ్మపురాణము తొంబదియవయధ్యాయమునుండియుఁ సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుఁగఁదగు.

కథల నీవలుకే పఠించితిరి కదా. తరువాత రాముఁడు సకలయాదవులకు సంతోషము గలిగించుచు శ్రీహరిం గూడి సుఖముగా నుండెను. కావున నామహాత్ముని వివాహమును వ్రాసి యావల శ్రీకృష్ణవివాహకథను వ్రాసెదను. సూర్యవంశసంభూతుఁడై మహాత్ముఁడను విఖ్యాతింగాంచిన యానర్తభూపాలుఁ డుండెను. సముద్రమున నూతనభూభాగము కల్పింపఁబడి యారాజుపేరనే యది యానర్తదేశమనం బరఁగెను. ఆ యానర్తునికుమారుఁడు రైవతుఁడు. అతఁడు చక్రవర్తి. ప్రఖ్యాతిగాంచిన సద్గుణాకరుఁడు. అతఁ డాదేశమునఁ గుశస్థలీపురమును నిర్మించుకొని యందుండి రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆరైవతునకు నూర్వురు కుమారులు నొక్కకొమరితయుఁ గల్గిరి. ఆకొండికపేరు రేవతి. ఆకుమారికకుఁ దగినవరుఁడు కావలయునని తోఁచినపుడు తండ్రి సర్వోత్తముఁడై చిరంజీవియై సద్గుణాకరుఁడై యలరువానిం బరికించుచుండెను. ఆకన్యయుఁ దనకనురూపుఁ డగువరుఁడు కావలెననియే కోరుచుండెను. ఒకానొకపుడు దివ్యస్యందనము నెక్కి తనకుమారిక నందునెక్కించుకొని రైవతుఁడు భూసంచారము చేయుచుండెను. మహాతపశ్శాలి గావున నిచ్ఛపాడుమ బ్రహ్మలోకమునకు యోగబలమునఁ బోయెను. బ్రహ్మదేవునింగాంచి యీయాయుత్తమగుణవతి కనుగుణుఁ డగుభర్త యెందుఁ గలఁడో యడుగవలయుననియే యారాజు సత్యలోకమునకుఁ బోయెను. కాన నందలరారు పరమేష్ఠిం గాంచి నమస్కరించెను. పరబ్రహ్మగుణముల వినుతించుచుఁ దనవాంఛ తెలుప సమయము నిరీక్షించు చుండెను. ఆరాజుమనస్సునఁ గల యాశయ మాత్మజ్ఞానమున నెఱింగి బ్రహ్మయు నేమో యడుగఁ

బూన నారాజచంద్రుఁ డిట్లు పలికెను * పరమేష్ఠీ! పురాణ పురుషుఁడవు. జగదంకురభూమివి. పరిపూర్ణుఁడవు. పరమేశ్వరుఁడవు. పారమేష్ఠ్యధామమున నున్నవాఁడవు. సృష్టిపాలనసంహారములు నీయధీనములే. నీకు వేదములు ముఖము. ధర్మము హృదయము. అధర్మము పృష్ఠము. జ్ఞానము బుద్ధి వేదాంగములంగములు. సమస్తము నీదేహమయముగా నున్నయది. కరతలామలకముగా విశ్వమును నిర్మించుచున్నాఁడవు. ఏప్రాణినెందైనను సారథి రథికునిం గొనిపోవునట్లు తీసికొనిపోవనేర్తువు. అద్వితీయుఁడ వగునీవే సర్వకార్యములను జేయుచున్నాఁడవు. నీవు సర్వలోకపితామహుఁడవు. ఇట్టినిన్ను సందర్శించితిని. కృతకృత్యుఁడ నైతిని. సకలబ్రహ్మాండముల నొక్కపర్యాయము చూడఁగలవు. కావున నాయీకుమారిక కనురూపుఁ డగువరుని దెల్పుము.

అని రైవతుఁడు ప్రశ్నింప సర్వదర్శనుఁడగు నాపరమేష్ఠి చిఱునవ్వునఁ దనయుల్లాసమును దెల్పుచు నిట్లు పలికెను. రాజా! నీవిందున్న యీక్షణమున కీప్రపంచమునఁ బెక్కుయుగములు గతించినవి. ఇపుడు మర్త్యలోకమున నీకొడుకులు వారిపుత్త్రులు బంధువులు లేరు. వారు లేకుండుటే కాదు. వారివంశము లున్నట్లు కనఁబడదు. కావున నీయుత్తమకన్యారత్నమును గొనిచని మహాత్ముఁడై పురాణపురుషుఁడై సకలగుణరత్నాకరుఁడునగు బలదేవున కొసంగి కృతకృత్యుఁడవు గమ్ము. ఇపుడు భూలోకమున గోలోకనాయకు లిర్వురుగాఁ బ్రకాశించుచున్న

* స్థితస్సదా ధామని పారమేష్ఠ్యే సృజస్యలంపాసి చ హింససీదమ్= అని మూలము.

వారు. వారు పరిపూర్ణులు. శాశ్వతులు. పురాణపురుషులు. భూభారహరణార్థ మవతరించిరి. బలదేవుఁడని శ్రీకృష్ణుఁడని వారిపేరులు. అసంఖ్య బ్రహ్మాండనాయకులు. వసుదేవుతనయు లనఁబడుచున్నవారు. భక్తవత్సలులగు వారిద్దఱు ద్వారకానగరమున నిపుడుండి బంధువులఁ బ్రమోదపరవశులం జేయుచు భక్తుల నుద్ధరించుచు మునులకు ముక్తి నొసంగుచు నరాతులఁ ద్రుంచుచు ధర్మము నుద్ధరించుచు నధర్మము నిర్మూలించుచు నున్నవారు. అని నలువ పలుకఁగా విని రైవతుఁ డచ్చెరువందుచు సముద్రాంతర్భాగమునఁ ద్రిలోకసుందరముగా నలరు ద్వారకానగరమున కేతెంచెను. అవి సకల సంపత్సమృద్ధము. అద్దాని దర్శించి యందు వేంచేసియున్న పరాత్పరుని బలదేవునిం గాంచి బ్రహ్మశాసనమున నరుదెంచితినని విన్నవించి కన్యక నొసంగి పరిగ్రహింపుమా యని ప్రార్థించి. బ్రహ్మదత్తము లగురత్నములఁ గానుకపెట్టెను. అత్తరుణమున ద్వారకానగరమున మహోత్సవము సాగెను. సంకర్షణుఁ డాకన్యారత్నమును గ్రహించి పరమానందభరితుఁ డయ్యెను. బలదేవవివాహ కథ యిది పరమపవిత్రము. దీనింబఠించిన సకలపాపములు తొలంగును.

మహానుభావులారా! ఈకథయందున్న విశేషాంశముల నించుక యాలకింపుఁడు. రైవతుఁడు త్రిలోకసుందరియగు తన కొమరితం గాంచి యనురూపవరుం డేఁ జింతించెను.

"కన్యాపితృత్వం దుఃఖాయ."

అను శ్రీరామాయణోక్తి యందఱ కెఱుకపడనిది కాదు కదా. ఈడువచ్చినకన్యకను దగిన వరున కొసంగి తనకృత్యము నిర్వ

హించితినన్న యానందమును గాంచుట తండ్రికి స్వభావమే గాని విచిత్రము కాదు. యోగము నభ్యసించినవాఁడు కావున వియద్గమన మారాజేంద్రునకు దుర్గమము కాదు కావున బ్రహ్మలోకమున కేగెను. ఇది శక్యమాయని కొందఱూహింప వచ్చు. ప్రశ్నింపను వచ్చును. అట్టివారికి యోగాభ్యాస మన నెట్టిదో తన్మహిమ యెంతయద్భుతావహమో తెలియదు. వారు బహిరంగముగా యోగమునుగుఱించి యుపన్యసించి మెప్పును బొందు నీకాలపుఁ గపటయోగుల మాటలుమాత్రమే విన్న వారౌట నిట్టిశంకలు వారికిం గల్గినవి. అంతియగాని యభ్యాస పరులసహవాసము వారికి నుండదు. ఆకాశగమనము యోగు లకు సులభమే కాని దుర్లభము కాదు. యోగుల మనిపించు కొను డాంబికులకు ధూమశకటమార్గమే యోగఫలము కాని యోగుల కంతగ్రహచారము పట్టదు. సర్వశక్తులు యోగుల కుండును. ఆశంకల కవకాశ మీయకుఁడు. బ్రహ్మలోకమున కరిగి శతానందుని దర్శించి తనవాంఛితమును దెలుప నా మహాత్ముఁడాలోచించి బలదేవునకిమ్మని యాజ్ఞాపించె. అంతియ గాక నీవిటనున్న యీముహూర్తకాలమున భూలోకమునం గొన్నియుగములు గడిచినవి. కావున నీకుమారులు లోనగువా రిపుడు లేరనియు నాదేశించెను. యదువంశమున సోదరులుగా నిర్వురు గలరు. అందు నగ్రజుం డగురామునకి మ్మనియెను. బ్రహ్మయానతి శిరమునఁ దాల్చి భూలోకమున కవతరించి ద్వారకానగరమున వేంచేసియున్న యప్పరమేశ్వరునకు రాము నకు నొసంగి తాఁ దపస్సునకుం బోయెను. ఇం దొక్కసంశయము గలదు. రేవతికి వయస్సెంత? బలరామునకు వయస్సెంత? బ్రహ్మ

మర్త్యలోకమునఁ గొన్నియుగములు గడచినవనియుఁ గదా. అంతకాల మాయెకు ముదిమి రాకుండుటకు బ్రహ్మచర్యాశిష ములే కారణ మనవచ్చును. కాని తనకంటె నెన్నియో వేలయుం తలు పెద్దదియగు నాముద్దియను రాముఁ డెట్లు తనకుద్దియని యంగీకరించెను? ఇది శాస్త్రసిద్ధమగు వివాహమా. ఆకాలమున నిప్పటినియమములే లేవా. ఏమిసమాధానమని ప్రశ్నింపఁ గలరు.

శ్లో. అవిప్లుత బ్రహ్మచర్యో లక్షణ్యాం స్త్రియ ముద్వహేత్,
అనన్యపూర్వికాం కాంతామసపిండాం యవీయసీమ్. ౫౨
ఆరోగిణీం భ్రాతృమతీ మసమానార్ష గోత్రజామ్

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి. ఆచారకాండము.

యవీయసీమ్. వయసా ప్రమాణతశ్చ న్యూనా ముద్వహేత్. పరిణయే త్స్వగృహ్యోక్తవిధినా. అని విజ్ఞానేశ్వరకృతమితాక్షరవ్యాఖ్య.

శ్లో. నోద్వహేత్కపిలాం కన్యాం నాధికాంగీం న రోగిణీమ్,
నాలోమికాం నాతిలోమాం న వాచాటాం న పింగలామ్.

మనుస్మృతి. 3 అధ్యా.

నాధికాంగీమ్ = అనుటచే వయస్సుచేతను ప్రమాణముచేతను దనకంటెఁ బెద్దదగుకన్యకను బెండ్లియాడరాదని భావము.

ఇట్లు స్మృతులు ఘోషించుచుండఁగా ధర్మసంస్థాపనార్థ మవతరించిన రాముఁడు శాస్త్రవిరుద్ధముగా నాకముదుసలిస్త్రీని వివాహమాడుట న్యాయమా యని ప్రశ్నింపఁబడు. ఓపికతో నాలకింపుఁడు. మనుజులయాయు స్సత్యల్పము. వీనిలోనికే

స్మృతులేర్పడినవి. వనితలకు వయస్సు త్వరగా నశించును. పురుషుల కట్లుగాదు. ఆకారణముననే వరునకన్నఁ గన్యక యల్పవయస్సుగలదిగా నుండవలయునన్న నియమ మేర్పడినది. పెక్కు నియమములేర్పఱచి మానవుల యాయుస్సునుగాపాడ మహర్షులు ప్రయత్నించిరి. వివాహనియమముల నేర్పఱచిరి. ఋతుకాల నియమములం బాటింపుఁడని శాసించిరి. ఋతుకాలనియమముల నుల్లంఘించిన మహాపాతకమని శాసించిరి. వారి వమృతవాక్కులు గావున నట్లే జరగును. అనఁగా మానవుఁడు బ్రహ్మచర్యమున నెక్కుడుకాలము గడపవలయునన్న భావముననే యిన్నివిధులు. ఆనియమమున నెంతకాలముండిన నంతయాయుస్సు వృద్ధియగు. లేకున్న నశించు. గృహస్థులకుం గూడ భార్యాభిగమననియమములు పెక్కులుగలవు. వానింబాటింపక మానవయతి గాదు. దానఁ గీడుమూడుట నియతము.

శ్లో. ఋతు స్స్వాభావికస్స్త్రీణాం రాత్రయ ష్షోడశస్మృతాః,
చతుర్భిరితరై స్సార్థమహోభి స్సద్విగర్హితైః. ౪౬
తాసామాద్యాశ్చతస్రస్తు నిందితైకాదశీచ యా,
త్రయోదశీ చ శేషాస్తు ప్రశస్తా దశరాత్రయః. ౪౭
యుగ్మాసు పుత్రా జాయంతే స్త్రియోఽయుగ్మాసు రాత్రిషు,
తస్మా ద్యుగ్మాసు పుత్రార్థీ సంవిశేదార్తవే స్త్రియమ్. ౪౮
నింద్యాస్వష్టాసు చాన్యాసు స్త్రియో రాత్రిషు వర్జయన్,
బ్రహ్మచార్యేవ భవతి యత్రతత్రాశ్రమే వసన్. ౫౦

మనుస్మృతి. 3 అధ్యాయము.

నింద్యాసు పూర్వోక్తాసు షట్సురాత్రిషు అన్యాసు చ నింద్యా

స్వపి యాసుకాసుచిదిష్టాసు స్త్రియో వర్జయన్ ద్వే రాత్రీ అవశిష్టే పర్వవర్జితే ప్రజన్ అఖండబ్రహ్మచార్యేవ భవతి = అని కుల్లూకభట్టు.

చూచితిరా. రజోదర్శనాదిగాఁ బదాఱుదినములు మాత్రమే ఋతుకాల మనఁబడును. అందుఁ దొలినాలుగుదినములు వర్జ్యములు. పదునొకండవదిన మట్టిదియే. పదుమూఁడవదియు నిషిద్ధదినమే.తక్కినవి పదిరాత్రులు. వానియందే కలయిక పనికి వచ్చును. అందును సరి బేసి యనునియమము గలదు. పుత్రార్థి యగువాఁడు బేసిరాత్రులయందే భార్య ననుగమింపఁదగు. పుత్రికార్థియగువాఁడు సరిసంఖ్య యగు రాత్రులయందే యనుగమింపవచ్చు. కాఁగా మాసమున నైదుదినములే మిగిలినవి. అందు సంక్రాంత్యమాపూర్ణిమాష్టమీప్రభృతి నిషిద్ధతిథులు పనికిరావు. కావునఁ బురుషునకు స్వేచ్ఛ యెక్కడిది? ఈ నియమము లేల? బ్రహ్మచర్యమును గాపాడుటకొఱకే. కాముకున కాయుస్సు నశించును. ఏసంకల్పములు ఫలింపవు. ఫలించిన నవి యత్యల్పఫలప్రదములగు. కాఁబట్టియే భగవద్గీతాశాస్త్రము నందు నిట్లు చెప్పఁబడినది.

శ్లో. యస్య సర్వే సమారంభాః కామసంకల్పవర్జితాః,
జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం తమాహుః పండితం బుధాః.

౪ అ. ౧౯.

కామసంకల్పవర్జితాః కామైస్తత్కారణైస్సంకల్పైశ్చ వర్జితాః. ముధైవ చేష్టామాత్రా అనుష్ఠీయంతే. అని శంకరభాష్యము. కామపూర్వకసంకల్పము లనఁగాఁ గామము సిద్ధించుటకుగాఁ జేయుసంకల్పములు నిష్ఫలములు. దుష్ఫలములు. కావున

వానిని వదలవలయునని భావము. వీనినన్నింటిని బరిశీలించిన వివాహము దేవపితృకార్యనిర్వహణమునకనియు నతిథిపూజాదులకనియు నందు, నుచితరీతిఁ గామేచ్ఛమై బ్రవర్తించి పుత్త్రులం బడయందగుననియు మనుస్మృతిభావమనుట స్పష్టము కదా. మఱియు,

శ్లో. లోకానంత్యం దివఃప్రాప్తిః పుత్రపౌత్రప్రపౌత్రకైః,
యస్మాత్తస్మాత్ స్త్రియస్సేవ్యాః కర్తవ్యాశ్చ సురక్షితాః.
షోడశర్తునిశాస్స్త్రీణాం తస్మిన్ యుగ్మాసు సంవిశేత్,
బ్రహ్మచార్యేవ పర్వాణ్యాద్యాశ్చతస్రస్తు వర్జయేత్.
ఏవం గచ్ఛన్ స్త్రియం క్షామాం
మఘాం మూలం చ వర్జయేత్,
సుస్థ ఇందౌ సకృత్పుత్రం
లక్షణ్యం జనయేత్పుమాన్.

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి.

సకృదేకస్యాం రాత్రౌ నద్వితీయస్యాం. తతో లక్షణైర్యుక్తం పుత్రం జనయతి పుమాన్ అప్రతిహతపుంస్త్వః=అని మితాక్షరావ్యాఖ్య.

అనఁగా భార్య ననుగమింపఁదగిన నైదురాత్రులయందు నొకరాత్రియందే యని నిర్దేశించుటయం దెంత యుదారార్థము కలదో యోజింపుఁడు. ఐదురాత్రులయందు విధికలదని దానిఁ బాటింపరాదు. సత్పుత్త్రుని జనియింపఁజేయఁజాలఁడు కావున బ్రహ్మచర్యనియమమునుండి విధి తప్పక ప్రవర్తింపవలయునని స్మృతి హెచ్చరించుచున్నది. లోకమున స్త్రీజన మధి

కము కాఁగూడదని దీని యంతరార్థము. స్త్రీజనము వృద్ధియై నచోఁ బాప మధికమగునని సారము. ఈ యభిప్రాయము పూర్వుల కనుభవమునఁ గలదు కనుకనే,

శ్లో. అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః,
స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః. ౪౧
సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్య చ,
పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదకక్రియాః. ౪౨
దోషైరేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః,
ఉత్సాద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః. ౪౩
ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన,
నరకే నియతం వాసో భవతీత్యనుశుశ్రుమ. ౪౪
అహోబత! మహత్పాపం కర్తుం వ్యవసితా వయమ్,
యద్రాజ్యసుఖలోభేన హంతుం స్వజనముద్యతాః. ౪౫

భగవద్గీత. ౧ అధ్యా.

అని యర్జునుఁడు భీతిల్లెను. స్త్రీలు పతివ్రతలు కారేని వర్ణసంకరమగునని కదా దీనిభావము. ఈవిషయమునే,

శ్లో. లోకానంత్యం దివః ప్రాప్తిః అనుయాజ్ఞవల్క్యస్మృతి బలపఱచుచున్నది. ఏలయనఁగా వర్ణాచారము లన్నియు స్త్రీలయధీనమున నున్నవి. వృక్షమునకు మూలము లెట్లు ముఖ్యములో ఆచారముల కట్లు స్త్రీలు ముఖ్యులు. వర్ణాశ్రమాచారధర్మములు వారినుండియే వర్ధిల్లవలయును. ఏకాలమునఁ బాపము వృద్ధియగునో ఆకాలమున స్త్రీలమనోవృత్తులు

మూఁటిని వనుకొనక తప్పదని భగవద్గీత హెచ్చరించుచున్నది దీని కుపబలమును,

శ్లో. యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః,
యత్రైతాస్తు న పూజ్యంతే సర్వాస్తత్రాఫలాః క్రియాః.
శోచంతి జామయో యత్ర వినశ్యత్యాశు తత్కులమ్,
న శోచంతి తు యత్రైతా వర్ధతే తద్ధి సర్వదా. ౫౭
జామయో యాని గేహాని శపంత్యప్రతిపూజితాః,
తాని కృత్యా హతానీవ వినశ్యంతి సమంతతః. ౫౮
తస్మా దేతా స్సదా పూజ్యా భూషణాచ్ఛాదనాశనైః,
భూతికామై ర్నరై ర్నిత్యం సత్కారే షూత్సవేషు చ. ౫౯
సంతుష్టో భార్యయా భర్తా భర్త్రా భార్యా తథైవచ,
యస్మి న్నేవ కులే నిత్యం కల్యాణం తత్ర వై ధ్రువమ్. ౬౦

అని మనుస్మృతి మూఁడవయధ్యాయము గలిగించుచున్నయది. బ్రహ్మచర్యము ప్రధాన మని చెప్పుట కింత వ్రాయవలసి వచ్చినది. స్త్రీలమూలమునఁ గులాచారములు నిలుచునను టకు నింత వ్రాయవలసి వచ్చినది.

ఆర్యులారా! ఈ నియమము లన్నియు మానవులకుఁ గాని దేవతలకుఁ గావు. వయస్సునఁ జిన్నది యగుకన్యను వరించవలయు నన్ననియమము బలదేవునకుఁ బనికిరాదు. రామకృష్ణులు సామాన్యమానవు లన్నభావము గలవారల కిది తప్పుగనే తోఁచును. వారికి జన్మమరణములు లేవు. లోకదృష్టికి జన్మమరణము లున్నయ ట్లగపడునుగాని దివ్యదృష్టిఁ బరిశీలింప వారికి జననమరణములు లేవు. వారికంటె వయస్సునఁ బెద్దయనఁ

దగుస్త్రీ యెందు నుండదు. కాఁబట్టి యిట్టిశంకలకు మనస్సున నవకాశమీయక చక్కనిమార్గమునఁ దదారాధనతత్పరు లగుటయే తరణోపాయము. ఇంక నీవిషయమున నింతకంటె పెంచి వ్రాయ. నుతర్వాతి భగవత్కథను వినుపింతును; శ్రద్ధాభక్తుల నాలకింపుఁడు. దానికి ముందు భగవద్దివ్యనామపారాయణమును జేయుఁడు.

శ్లో. స్తోకస్తోకనిరుధ్యమానమృదులప్రస్యందిమందస్మితం
ప్రేమోద్భేదనిరర్గళప్రసృమరప్రవ్యక్తరోమోద్గమమ్,
శ్రోతృశ్రోత్రమనోహరవ్రజవధూలీలామిథోజల్పితం
మిథ్యాస్వాప ముపాస్మహే భగవతః క్రీడానిమీలద్దృశః. ౨

శ్లో. పర్యాచితామృతరసాని పదార్థభంగీ
వల్గూని వల్గితవిశాలవిలోచనాని,
బాల్యాధికాని మదపల్లవభావితాని
భావే లుఠంతి సుదృశాం తవ జల్పితాని. 33

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౧ ఆశ్వాసము.

మహామనీషులారా! గోకులమును వదలి శ్రీకృష్ణమూర్తి మథురాపురమున కరిగి యచ్చట భూభారహరణమునకై యవతరించిన తనకృత్యము నించుక నిర్వహించెను. అందుండియే జరాసంధాదులఁ దూలించెను. కాలయవనుం బొడవడంగఁజేసెను. యోగమాయాప్రభావమును గనఁబఱచుటపొంటె మథురానగరవాసులనెల్ల ద్వారకాపురికిం జేర్చెను. కాలయవనునివలన బాధ పడుదురని ద్వారకకుం జేర్చెనని కొంద అందురు. అది మిగులఁ బొరపాటు. నిరాయుధుండై కాలయవనుఁ బరిమార్చిన మహాత్మునకు మథురావాసులఁ గాపాడుట కష్టమని

చెప్పుటకంటె నవివేకము వేఱొకటి లేదు. ద్వారకానగరమున నుండి యనేకసుఖముల ననుభవించి యందే మృతినొందఁదగిన జీవులు పెక్కండ్రు గలరు. వారెల్లఁ బ్రభాసతీర్థముకడ నొక్కసారిగా మృతినొందఁ దగువారు కావుననే సర్వజ్ఞుఁడు గావున శ్రీహరి ముందు జరగఁబోవు నాటకమునకు రంగస్థలముగా ద్వారకను నిర్మించెను. ఏయేజీవులు యాదవవీరులచేఁ బ్రభాసతీర్థముదాపున నిర్నిమిత్తముగా మృతినొందఁ దగుదురో వారెల్ల ద్వారకకుఁ జేర్పఁబడిరి. అంతియగాని దూరమాలోచింపక కాలయవనునిబారిఁ బడకుండఁ దప్పింపఁజాలక కాదని యెఱుంగుట బుద్ధిమల్లక్షణము. ఇంతదనుక భగవంతుఁడు బ్రహ్మచర్యవ్రతమున ననుష్ఠింపఁ దగుధర్మముల నడపెను. ఇఁక గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించినట్లు నటింపవలయును. తన కొఱకై కాచియున్న నారీమణులను వివాహము చేసికొని వారివలనఁ బడయఁదగిన కుమారులం బడసి వారిచేఁ జేయింపఁ దగుకార్యములఁ జేయించి లోకరక్షణకృత్యమున మేటియను విఖ్యాతిం గాంచి భూభారమును హరింపఁ దలంపుగొనియెను. అందుఁ దొలుత బలరాముని వివాహవృత్తాంతమును వింటిరి కదా. ఇఁక శ్రీకృష్ణునివివాహవృత్తాంతము నాలకింపుఁడు

శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు హృదయేశ్వరి రాధయని యీవఱకే పెక్కుతావుల వ్రాసితిని. చిన్నతనమునందే వారిద్దఱకు వివాహము సాగెను గదా. శాపకారణమునఁ బరస్పరవియోగము కొన్నిసంవత్సరములు సాగవలయును! అందులకే వేఱుగా నున్నవారు. ప్రతినిశయందు దర్శన మిత్తునని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గోకులమునుండి మధురానగరమున కరుగుతరుణ

మున మాటయిచ్చినవృత్తాంతమును స్మరింపుఁడు. ఆశాపమును బాటింపవలయును. గనుక నే యిపుడు మనుష్యకాంతల వివాహము చేసికొనఁదలఁచెను. ఆపత్నులయందు రుక్మిణీకన్య యగ్రపత్ని. ఆవృత్తాంతమే మీ రెఱుంగఁదగును. రుక్మిణియే లక్ష్మియని రాధ పత్నియే గాదని ఒకానొకగోపిక యని కొందఱు పలుకుదురు. కాని వారియజ్ఞానమునకుఁ బరిమితియే లేదు. వారింకను గృష్ణమహిమము నెఱుంగఁజాలుపుణ్యమును జేయవలయునని నాయాశయము. శ్రీభాగవతమున రాధప్రస్తావమే లేదు. కావున రాధ పత్నిగాదు. అని వాదించువారు కొందఱు గలరు. వారియోగ్యత భూనభోంతరముల నిండినదనవచ్చును. మొదట భాగవతమున గోలోకవృత్తాంతము కలదా. ఆసన్నమృత్యువగుపరీక్షిత్తునకు భగవత్కథలను గొన్నింటిని దెలిపి ముక్తికిం బోవునట్లు చేయఁదలంచు శుక యోగికి శ్రీకృష్ణచరిత్రమునంతయుఁ జెప్పనవకాశ మెక్కడిది? రాధాచరిత్రము నారంభించిన నేడుదినములు చాలునా? కావున నాపనికిం బూనక భక్తి కనుకూలములగు నాలుగుకథలను జెప్పెను. అట్టితావున రాధప్రస్తావము లేకపోయినచో బాధయేమి? రాధామహిమమును దెలుపుటకై ప్రత్యేకముగా నొకపురాణము కలదు. అదియే బ్రహ్మవైవర్తము. బ్రహ్మవైవర్తము నారదము పద్మపురాణము దేవీభాగవతము లోనగు మహాపురాణములు గర్గసంహితయు నాగమశాస్త్రము రాధామహిమమును వేనోళ్లఁ గొనియాడుచుండును. శ్రీభాగవతమునం దట్టి మహిమము రుక్మిణివిషయమునఁ జెప్పఁబడినదా? ఇపు డాగొడవ యేటికిఁగాని రుక్మిణీవివాహఘట్టమున భాగవత

మున నేయేరహస్యములు గలవో వెదఁజల్లెదను. అత్తటి రాధా మహిమము నించుక వ్రాసెదను. ఈరెండింటికిం గలతాత్పర్యములఁ బరీక్షింపుఁడు. నిష్పక్షపాతబుద్ధిఁ బరికింపుఁడు. తత్త్వ మెఱుంగనగు. కేవల నామధారులమాటలకు లొంగకుఁడు. వారు కుక్షింభరులు. దేవతాచోరులు. వారిపేరు నమ్ముకొని బ్రదుకువారు. కావున వారివాదమును విశ్వసింపకుఁడు భగవంతుఁడొసంగినబుద్ధి యందఱకుం గలదు. దాని నించుక యుపయోగింపుఁడు. విషయము తెల్లమగును.

ఆర్యమహాశయులారా! నే నిప్పుడు రాధయెక్కువయనియు రుక్మిణి తక్కువయనియు వ్రాయఁబూనినవాఁడను గాను. విష్ణుపత్న్యలందఱు మహాలక్ష్మిరూపముల ధరించువారే యని నావిశ్వాసము. కావున రుక్మిణి యుపాఖ్యానము వ్రాయునపుడు పక్షపాత మూనవలసినయవసరము నాకు లేదు. వాదమునకై నాలుగుమాటలు వ్రాయుదును. రాధాదేవియం దెంతభక్తి నాకుం గలదో రుక్మిణియం దంతభక్తియే కలదు. దుర్వాదనిరాకరణార్థమై వ్రాయుదునే గాని పక్షపాతబుద్ధిచేఁ గాదని త్రికరణశుద్ధిగా నమ్ముఁడు. ఇఁకఁ గథ వినుఁడు. ఈకథ యన్నిపురాణములయందుఁ గలదు. రుక్మిణీచరిత్రము గొంత శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ గలదు. అది యితరపురాణముల యంతగా వర్ణింపఁబడలేదు. కావునఁ దొలుదొలుత దానిని వ్రాసెదను. తరువాతికథయగు స్వయంవరవృత్తాంతము నన్నింటిని బరికించి వ్రాసెదను.

శ్రీ రుక్మిణీకల్యాణ కథ.

* విదర్భదేశమున మహాబలపరాక్రమధనుఁడగు భీష్మకుఁడను రాజేంద్రుఁడు గలఁడు. పుణ్యాత్ముఁడని సత్యశీలుఁడని నారాయణాంశసంభూతుఁడని మహాదాతయని యాభీష్మకు నెల్లవారును వినుతింతురు. ధర్మవేత్తయై సద్గుణవరిష్ఠుఁడై సర్వజనపూజితుఁడై యతఁడు రాజ్య మేలుచుండును. ఆరాజచంద్రునకు రుక్మిణి యనుకొమరిత గలదు. ఈకన్యకయే కొండిక. అయిదుగురు కొడుకులుగలరు. అందఱిలో రుక్మి పెద్దవాఁడు. రుక్మరథ, రుక్మబాహు, రుక్మకేశ, రుక్మమాలి నామకులు వరుసగా నాతనియనుజులు. రుక్మిణి యందఱకుం గడపట జన్మించిన సోదరి. ఆమెసౌందర్య మసమానము. రామామణి యనవలయునే కాని వేఱొకకందు గలదని చెప్ప శక్యమేకాదు. క్రమక్రమముగా బాల్యముజాఱి యాచోట యౌవనము ప్రవేశించి తాండవమాడసాగెను. రత్నాభరణభూషితయై యుండును గాని భూషణముల కామె యవయవములు భూషణములుగా నుండెను. ఆమెదేహచ్ఛాయ బంగారమునకు వన్నె దెచ్చుచుండెను. మహాలక్ష్మియే యామె యనవచ్చును. తేజస్సీరూపమును ధరించెనా యని యనుమానింపఁ దగియుండును. శుద్ధసత్త్వస్వరూపిణి యని వినుతింతురు. సత్యరూపశీల మామె కుగ్గుతోఁ బెట్టినది. ఓర్పు, అంతరింద్రియనిగ్రహము లోనగు మహాసుగుణము లామెయందుఁ గనుపట్టు. ఇంద్రాణిని వరుణ

---

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటయైదవయధ్యాయమునుండి పరిగ్రహింపఁబడినది. భాగవతాదులనుండి యీకథ కనుబంధముగాఁ గైకొనఁబడుననియుం దెలియఁగందగు.

పత్నిని గుబేరనారీమణిని సూర్యకళత్రమును రోహిణిని మఱి యు లోకమున విఖ్యాతినొందిన నారీరత్నముల నీమెసౌంద ర్యము తృణముగా భావించుచుండును. ఇంతయేల? త్రిలోక ములఁ గల యందగత్తియ లీరుక్మిణీసౌందర్యమునఁ బదాఱవ పాలునకు సాటి రా రనవచ్చును. చంద్రకళవలె నాకన్యక దిన దినప్రవర్ధమాన యగుచుండెను. ఇప్పట్టున శ్రీభాగవతము నందు

రుక్మిణ్యేషాం స్వసా సతీ. ౨౨

సోపశ్రుత్య ముకుందస్య రూపవీర్యగుణశ్రియః.

అని మాత్రమే కనుపట్టెడిని. రుక్మిణి బాల్యవయస్సులను వర్ణిం చు శ్లోకపాదమైనను భాగవతమునఁ గనుపట్టదు. కాని మహాకవి పోతన యితరపురాణములఁ బరికించి కొంబోలు పద్యరత్నముల వ్రాసెను. వాని నిట వ్రాయకపోరాదు.

సీ. పేర్వేరబొమ్మల పెండ్లిండ్లుచేయుచు
నబలలతోడ వియ్యంబులందు
గుజ్జనగూళ్లను గొమరొప్ప వండించి
చెలులకుఁ బెట్టించుఁ జెలువు మెఱసి
రమణీయమందిరారామదేశంబులఁ
బువ్వుఁదీఁగెలకును బ్రోదివెట్టు
సదమలమణిమయసౌధభాగంబుల
లీలతో భర్మడోలికల నూఁగు
తే. బాలికలతోడఁ జెలరేఁగి బంతులాడు
శారికాకీరపంక్తికిఁ జదువుచెప్పు

బర్హిసంఘములకు మురిపములు గఱపు
మదమరాళంబులకుఁ జూపు మందగతులు.

అని బాల్యమును దెలిపి యంత నిలువక మహాకవి,

సీ. దేవకీసుతుకోర్కి తీఁగెలువీడంగ
వెలఁదికి మైదీఁగె వీడఁదొడఁగెఁ
గమలనాభునిచిత్తకమలంబు వికసింపఁ
గాంతి నింతికి ముఖకమల మొప్పె
మధువిరోధికి లోన మదనాగ్ని పొడసూపఁ
బొలఁతికిఁ జనుదోయి పొడవుచూపె
శౌరికి ధైర్యంబు సన్నమై డయ్యంగ
జలజాక్షిమధ్యంబు సన్నమయ్యె

ఆ. హరికిఁ బ్రేమబంధ మధికంబుగాఁ గేశ
బంధ మధిక మగుచు బాల కమరెఁ
బద్మనయనువలనఁ బ్రమదంబు నిండార
నెలఁత యౌవనంబు నిండియుండె.

అని వయఃప్రాదుర్భావమును మూలావిరుద్ధమైనను లోకజ్ఞా
నాతిశయమున వర్ణించి

"సోపశ్రుత్య ముకుందస్య రూపవీర్యగుణశ్రియః"

అనుమూలమును ననుసరించి వ్రాయుచు "ఉపశ్రుత్య" అను
పదమునకుఁ గలసంపూర్ణార్థమును జెప్పఁబూని శ్రీపోతన

క. తనతండ్రిగేహమునకుం
జనుదెంచుచునున్నయతిథిజనులవలనఁ గృ
ష్ణునిరూపబలగుణాదులు
విని కృష్ణుఁడు దనకుఁ దగినవిభుఁడని తలఁచెన్.

అని వ్రాసిరి. దీనిమూలము సంపూర్ణముగాఁ గలదు.

"గృహాగతైర్గీయమానాస్తం మేనే సదృశం పతిమ్."

లోకజ్ఞాన మిట్లుండవలయుఁ గదా.

ఇట్లు నవయౌవనస్ఫురిత యగుపుత్రికం గాంచి యా భీష్మకరాజచంద్రుఁడు మదిలో నిట్లు చింతించెను. ఈబాలిక స్వవయస్సముచితవిలాసములం దేలుచున్నది. సర్వాంగసుందరి. చంద్రకళం బోలును. శరత్పార్వణచంద్రనిభానన యగును. నేత్రసౌందర్య మపారము. వివాహయోగ్యమగు సమయ మిదియే. ఇపుడిపుడు బాల్యము వదలినజాడ కనఁబడియెడిని. లజ్జచే మోము వంచుకొనుచు నాతోడను మాటలాడును. కావున నావంశమున కీకన్యక యలంకారము. ఇట్టి యీ కులాలంకారమును దగినవరున కొసంగి కృతకృత్యుఁడను గావలయు. ధర్మము నిర్వహించుట నావిధి. అని యూహించి యొకానొక దినమున నేకాంతమునఁ గూరుచుండి కుమారులు విప్రోత్తములు తనచెంతకు రాఁగాఁ గూరుచుండ నియోగించి కుమారకులారా! విప్రప్రవరులారా! పుత్రికకు వివాహోచితకాలము వచ్చినది. ఆమెకుఁ దగినవరు నెవరిని వరింతును! ఆతఁడు కన్యక కన్నివిధములఁ దగియుండవలయును. మునిపుత్త్రుని గోరుదునా? లేక దేవపుత్త్రుని గోరుదునా? లేక రాజేంద్రతనయుని వాంఛింతునా? మీభావమును దెల్పుఁడు. ఇఁకఁ దడవుచేయక వివాహము చేయవలయును. నాకుమారిక దినదినప్రవర్ధమాన యగుచున్నది. రూపమునందును సద్గుణములయందును మెప్పు గాంచినది. నవయౌవనస్ఫురితుని వరుని బరికింపుఁడు. ఆవరుఁడు వయఃప్రధానుఁడు మాత్రమే గాక ధర్మశీలుఁడు, సత్యసం

ధుఁడు, నారాయణపరాయణుఁడు, వేదవేదాంగవేత్త, పండితుఁడు, సుందరాకారుఁడు, శుభలక్షణలక్షితుఁడు, శాంతము, మనోనిగ్రహము గలవాఁడు, క్షమావంతుఁడు, సుగుణభూషితుఁడు, చిరంజీవియునై యుండవలయును. మహాకులప్రసూతుఁడు కావలయు. సర్వవిధములఁ బ్రతిష్ఠగలవాఁడుగా నుండవలయును. రాజపుత్త్రునే మీ రంగీకరించినచోఁ బూర్వోక్తగుణములుమాత్రమే కాక రణశాస్త్రవిశారదుఁడుగా నుండవలయును. మహారథుఁడు. ప్రతాపనిధి. రణాంగణమున భీతిఁ బొరయకయుండువాఁడుగా నుండక తప్పదు. ఇట్టివానిని బరికించి నాకుఁ దెల్పుఁడు. దేవపుత్త్రుని బరికింతురేని యిన్నిసద్గుణములు గలిగియుండువానిగా నరయుఁడు. మునిపుత్త్రుని వాంఛింతురేని పూర్వోక్తసద్గుణములును విశేషించి చతుర్వేదవిశారదత్వము గలిగియుండునట్లు చూడుఁడు. మఱియు లలితవాక్కులుగలిగి విచారజ్ఞుఁడై సర్వసిద్ధాంతముల నిష్ణాతుఁడై యుండఁదగు. అని పలికి యప్పుడేవచ్చిన కుమారికను గాంచి యిట్లే ప్రశ్నించెను.

భీష్మకుఁ డిట్టులడుగఁ బురోహితునిపుత్త్రుఁ డిట్లు పలికెను. ఆతఁడు గౌతమముని కుమారుఁడు. శతానందనాముఁడు. వేదవేదాంతపారగుఁడు. ఆప్తుఁడు. ప్రవక్త. విజ్ఞుఁడు. ధర్మవేత్త. కులపురోహితుఁడు. సర్వకర్మనిష్ణాతుఁడు. కావునఁ జక్కఁగా నాలోచించి లలితవాక్కుల నిట్లు రాజుతోఁ బలికెను. రాజేంద్రా! సర్వధర్మముల నెఱింగినప్రోడవు. ధర్మశాస్త్రపండితుఁడవు. ఐనను బురాతనాఖ్యానము వేదప్రతిపాదితము గలదు. దాని నెఱింగించెద ఆకర్ణింపుము. భూభారహరణార్థము నారా

యణమూర్తి తానుగా భూలోకమున వసుదేవునకుఁ దన యుఁడై యవతరించెను. ఆతఁడు పరిపూర్ణప్రకాశుఁడు. సర్వ బ్రహ్మాండనాయకుఁడు. సృష్టికర్తకు సృష్టికర్త. బ్రహ్మాదిబృందారక బృందవందితచరణారవిందుఁడు. జ్యోతిస్స్వరూపుఁడు. భక్తాను గ్రహాకల్పితవిగ్రహుఁడు. సర్వప్రాణులకుఁ బరమాత్మ. ప్రకృత్య తీతుఁడు. నిర్లిప్తుఁడు. నిరీహుఁడు. సర్వకర్మసాక్షి. అట్టి శ్రీకృష్ణ మూర్తికి నీకుమారిక నిమ్ము. పరిపూర్ణప్రకాశుఁ డట్టిపరం జ్యోతి దొరకుట కష్టము కదా. ఆ పరమపురుషునకుఁ గన్యాదా నము చేసితివేని నూఱుగురుపితరులం గూడి గోలోకమునకుఁ బోవఁగలవు. సారూప్యముక్తి నొందుము. పరమేశ్వరప్రీత్యర్థ మీకన్యక నొసంగుము. విశ్వగురువునకు నీవు గురువవగుదువు. కాన సర్వపూజ్యుఁడ వగుదువు. సర్వస్వము దక్షిణా నిమ్ము. మహాలక్ష్మినింబోలు రుక్మిణి నొసంగుము. భగవంతున కీకానుక నర్పించి జన్మఖండనము చేయవలయును. ఇది విధాతలిఖించిన సంబంధము. సర్వసమ్మతము. ద్వారకానగరమున శ్రీకృష్ణుఁ డున్నవాఁడు. వారికడకు శీఘ్రంబ దూతననుపుము. త్వరగాఁ బయనముచేయఁ బ్రయత్నింపుము. సర్వప్రాణిసమ్మతమగు ముహూర్తమును నిర్ణయింపుము. భక్తానుగ్రహము పొంటె నిష్టరూపమును ధరించును. అట్టిపరమాత్మను రప్పింపుము. ధ్యాననిష్ఠ కుదురుటకై రూపమును ధరించును. తద్దర్శనమా త్రమున నీకుఁ బునర్జన్మభయము తొలఁగును. ఆపురాణపూరు షుని మాహాత్మ్యమును వేదములు నాలుగు తెలిసికొనఁజాలక తల్లడిల్లుచున్నవి. సత్పురుషు లెఱుంగఁజాలరు. సిద్ధేంద్రులు, మునీంద్రులు, బ్రహ్మాదిదేవతలు, తత్స్వరూపవిభూతి నెఱుంగఁ

జాలకయే యున్నారు. ధ్యాననిష్ణాతు లగుయోగీంద్రులా పరాత్పరుని మహిమమును దెలిసికొనఁజాలక తల్లడిల్లుచున్నవారు. సరస్వతియే యోజింపఁజాలక యున్నది. ఇఁక శాస్త్రములమాట చెప్పనేటికి ? సహస్రవక్త్రుఁడగు శేషువు, పంచవక్త్రుఁడగు సదాశివుఁడు, చతుర్ముఖుఁడగు బ్రహ్మయు, షణ్ముఖుఁడగు కుమారస్వామియు, ఋషులు, మునులు, భక్తులు, పరమవైష్ణవులు, భగవన్మహిమము నెఱుంగఁజాలక నుతించు నవకాశములేక ధ్యానింపఁజాలక యున్నవారు. యోగులు ధ్యానింపనొక్కరూపమును దాల్చును. వారారూపమును ధ్యానించుచుఁ దరింతురు. రాజచూడామణీ! నేను బాలుఁడను. భగవద్గుణములను వర్ణింపఁ జాలువాఁడనా?

అని శతానందుఁడు పలుకఁగా విని ప్రఫుల్లవదనారవిందుఁడై భీష్మకనరపాలుఁడు వేగంబలేచి యాతనిఁ గౌఁగిలించుకొనియెను. నానారత్నాంబరములఁ గానుకగా నిచ్చెను. ఇట్టి సంబంధమును దెలిపితివి కదా. నీఋణమెట్లు తీర్చుకొందునని యనేకభూషణములను గోవులను గరితురగముల నిచ్చి బహూకరించెను. అందున్న బంధువులందఱిది తగినదని సంభావించిరి. రుక్మిణియు సుస్మితమునఁ దనమనోభావమును వెల్లడించెను. రాజదియెఱింగి సర్వభంగుల నీచుట్టఱికము తగియున్నదనియెను. కాని యాసభలోనున్న యువరాజు రుక్మి వారి ప్రయత్నానందములకు నసంతృప్తినొంది యిది తగనిపనియని వారించెను. మహోగ్రహావ్యగ్రమతియై కన్నులెఱ్ఱవాఱఁ బెదవు లల్లలనాడ ముఖము జేవురింప ధర్మము నశింపఁ జిత్తము చంచలతంగాంచఁ దంద్రింగాంచి యిట్లు పలికెను. నిలువంబడి యతఁడు మాటు

లాడుచుండ నెల్లరు నిశ్చేష్టులై యుండిరి. రాజేంద్రా! నావచనము నాలకింపుము. అది మనకు మేలైనది. జనసమ్మతమైనది. భిక్షుకులయు, లోభులయుఁ, గ్రోధావిష్టచిత్తులయు, నర్తకవైశ్యభట్టులయు, యాచకులయుఁ, గాయస్థులయు, భిక్షువులయు, వాక్యములఁ బాటింపరాదు. అది సర్వదా యసత్యసహితమై యుండును. ఘటకులు, నాటకులు, స్త్రీలుబ్ధులగు కాముకులు, దరిద్రులు, మూర్ఖులు, స్తుతిపూర్వముగఁ బల్కుచుందురు. కాలయవనుఁడు మధురపై దండెత్తిపోవ నాతని నెదుర్కొనఁజాలక యుపాయమున నెచ్చటికో కొనిపోయి కృత్రిమమార్గమునఁ జంపించి తద్ద్రవ్యమును గృష్ణుఁడు గైకొనియెను. యవనద్రవ్యమున నిపుడు ద్వారకయందుఁ గృష్ణుఁడు ధనవంతుఁడని పేరొందెను. జరాసంధుని దాడి కోర్వఁజాలకయే సాగరాంతరమున నిల్లు కట్టుకొనియెను. నేనో జరాసంధుల నూర్వురినైనను వధించి విలాసమున జయశ్రీ నార్జింపఁగలను. తక్కినముక్కుడులరాజుల లెక్కింపనేల? దుర్వాసుఁడు నాకు గురువు. వారియనుగ్రహమున విద్యల నభ్యసించితి. రణశాస్త్రవిశారదుఁడను. అట్టిశక్తి నాకుఁ గలదు కావునఁ బ్రపంచమునెల్ల నోడింపఁజాలుదును. నాకుసమానులుగ వచింపఁదగువారు పరశురాముఁడు. శిశుపాలుఁడు. అందు శిశుపాలుఁడు నాకుఁ బరమమిత్రుఁడు. స్వర్గమును జయింప నిపుడతఁడు కోరుచున్నవాఁడు. నేను శతమఖుని దద్బలములను క్షణమున గెలువఁజాలుదును. దుర్బలుఁడగు జరాసంధు నోడించి కృష్ణుఁడు జయశాలియని విఱ్ఱవీఁగుచున్నవాఁడు. ఆకృష్ణుఁడే నాసోదరిని వివాహమాడఁగోరి యీనగరమున కరుగుదెంచినచో యమమందిర

మున కనిపెదను. నందుఁడు వైశ్యుఁడు. తత్పుత్త్రుఁ డగు కృష్ణుఁడు గోవులఁ గాచుకొనువాఁడు. ప్రత్యక్షముగా జారుఁడు. గోపికాలోలుఁడు. గోపాలకుల యుచ్ఛిష్టమును భుజించువాఁడు. దేవతలకుఁ దగిన మనరుక్మిణిని బాణిగ్రహణ మొనరింపఁ దగినవాఁడా? ఇంచుక యాలోచింపుము. అట్టి నీచవంశజనితుఁడగు కృష్ణునకుఁ దనయారత్నము నీబ్రాహ్మణ బ్రువుఁడు భిక్షుఁడు చెప్పినమాటల కుబ్బి యీఁదలంతువా? ఏమిది ? ఆశ్చర్యముగ నున్నది. రాజేంద్రా! ఈవిషయమున బుద్ధిహీనుఁడవైతివనక తప్పదు. యాచకునిమాటలకు లోఁబడితివి. కృష్ణుఁడు రాజపుత్త్రుఁడు కాఁడు. శూరుఁడు కాఁడు. కులీనుఁడును గాఁడు. పరిశుద్ధుఁడు కాఁడు. దాతయుఁ గాఁడు. ధనాఢ్యుఁడు కాఁడు. యోగ్యుఁడు కాఁడు. జితేంద్రియుఁడు కాఁడు. అట్టివానికిఁ గన్యక నీయఁదలంచుట పాడియా? ఎవ్వఁడైన నంగీకరించునా? బంధువులు పిదప నవ్వకుందురా ?

నామాటను బాటింపుము. సుపుత్త్రుఁడై కులీనుఁడై విఖ్యాతిం గాంచియున్న శిశుపాలున కొసంగుము. బలమున శంకరు మెప్పించినవాఁడు. రాజేంద్రతనూభవుఁడు. కావున నతఁడే మనరుక్మిణికిఁ దగినవాఁడు. ఇపుడే నానాదేశాధీశ్వరులం బిలువనంపుము. బంధువులను మునులను శుభలేఖల నంపి బిలువనంపుము. వివాహ మతివైభవమున నొనరింపుము. సకలపదార్థముల సంగ్రహించి యెల్లరు తనియున ట్లన్నదానము చేసి బహుమానపురస్సరముగా సాగనంపుము. ఇట్లు చేసిన మనకుఁ గొప్పఖ్యాతి కల్గును. బంధువు లానందింతురు. మహర్షు లానందింతురు. కులదేవతలు హర్షింతురు. మనకెల్లవిధముల గౌరవము

గల్గును. అని పలుకు కుమారునిమాటలఁ బురోహితునిం గూడి యాలకించి తలయూచెను. * రుక్మిణి యామాటలకుఁ బరితపించెను. అన్నయుద్దేశము మరల్పరాదని యెఱింగెను. శిశుపాలున కీయఁదలంచినచో నాకోరిక యెట్లు సఫలమగునా యని యూహించెను. నావాంఛ నెఱవేఱనిచో జీవించుటయు వ్యర్థము కదాయని నిశ్చయించెను. వివాహమాడిన శ్రీకృష్ణుని. తప్పినచో మృతినంగీకరించుట తప్పదని నిర్ణయించుకొనియెను.

కుండిననగరమున వృత్తాంత మించుకనిలిపి ద్వారకా

---

* ఇటనుండి యీకథ మార్పునొందినది. శ్రీకృష్ణజన్మఖండప్రకారము భీష్మకుఁడు కొడుకుమాట నిరాకరించి శ్రీకృష్ణునికొఱకు శుభలేఖనంపుట తదాగమనము చెప్పవలయును. భాగవతాదుల ప్రకారము రుక్మిణి విప్రునింబంపుట కృష్ణాగమనము చెప్పవలయును. కావున నిట నన్నియుఁ గలిపి వ్రాయవలయును గాన రుక్మిణీసందేశమును వ్రాసి పిదప దీనిని గలుపుచు వ్రాసెద. శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౫౨ వ యధ్యాయమునుండియు, హరివంశము విష్ణుపర్వము ౪౭ వ యధ్యాయమునుండియుఁ, బ్రహ్మపురాణము ౯౧ వ అధ్యాయమునుండియు, విష్ణుపురాణము ౫ వ అంశము ౨౭ వ యధ్యాయమునుండియు, గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము ౫ వ అధ్యాయము నుండియు సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయు. రుక్మిణీసందేశము చాల గ్రంథములలోఁ గన్పట్టెడిని. కావునఁ బూర్వోక్తకథ కించుక భేదముగాఁ గనఁబడినను బాధయుండదని నాభావము. కన్యాదానము భీష్మకుఁడే శ్రీకృష్ణమూర్తి కొనరించినట్లు శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ గలదు. తదనుగుణముగా గథయందు మార్పులుగలవు. తక్కుంగల గ్రంథములరీతి వేఱు. అన్నింటిని గలిపి యొక ప్రణాళిక నిర్ణయించుకొని వ్రాయుదును. ఇంచుక లోపమున్నను మన్నించవలయును.

వృత్తాంతము నూహింతము. రుక్మిణి సకలసుగుణమండిత యనియు, బుద్ధిలక్షణౌదార్యరూపశీలాశ్రయయనియు,నాలకించి పెండ్లియాడఁదగినదని తలంచెను. కాని యావిషయ మప్రకటముగా నుంచెను. బలభద్రునకుఁ దప్ప నితరుల కెవ్వరికిం దెలియదు. పలువురు రుక్మిణినిగూర్చి యపుడపుడు కృష్ణ సభాంగణమునఁ బ్రశంసించుచుండుటయు శ్రీహరి యాప్రశంసావాక్యములఁ జెవియొగ్గి యాలకించుటయు జరగుచుండెను. ఇట్లు శ్రీకృష్ణునియొక్కయు రుక్మిణియొక్కయుఁ జిత్తములను బ్రీతిలత బంధించెను. ఆ లతాబంధ మితరులకన్నులకుఁ గనఁబడునది కాదు. దాని నెఱుంగఁజాలువా రెవ్వరో కొందఱే కాని యందఱకుఁ దెలియదు. స్నేహలత ప్రీతిలత యనుపేరులఁ గవులు దీనినే వాడుదురు. లతాత్వారోపణము దూరస్థితి దీనిని బాధింపదనుటకే యని ప్రాయికముగాఁ బండితులభావము. ఇది సర్వజనాంగికారమును గాంచినవిషయము. ఈస్నేహలత రుక్మిణీవాసుదేవుల మనస్సుల నంటినపుడు దానిని వదలింపఁ బ్రయత్నించువాఁ డెట్టిఫలమునొందునో మునుముందు తెలియఁగలదు. భగవదిచ్ఛకు మాఱొడ్డినిలుచుట యనఁగా నాపదలపాలగుటకు సిద్ధపడువాఁడే యని సారము.

ఇట్లు పరస్పరప్రేమము విధివశమునఁ గల్గెను. కాని భగవంతునిమదిఁ గలవిలపాటు లేదు. కాని త్రికాలవేత్తృత్వము లేనికతన రుక్మిణి కెంతో మనశ్చింత కల్గెను. రుక్మిమాటల కార్తిహెచ్చెను. దాన సంశయములు పొడమెను. వానిఁ దొలఁగించుకొనుశక్తి కలుగకపోయెను. కావునఁ గర్తవ్యమేమని యూహింపసాగెను. ఈపట్టున శ్రీభాగవతమునందు,

శ్లో. తదవేత్యా సితాపాంగీ వైదర్భీ దుర్మనా భృశమ్,
విచింత్యాప్తం ద్విజం కంచి త్కృష్ణాయ ప్రాహిణోద్ధుతమ్.

అనిమాత్రమే కనుపట్టెడిని. తెనుఁగున మహాకవి యీఘట్టమున స్వకపోలకల్పనముల నొకమెఱుఁగు తెచ్చిపెట్టిరి. వానిం జూడుఁడు.

ఉ. అన్నతలంపుఁ దా నెఱిఁగి యన్నవనీరజగంధి లోన నా
పన్నతనొంది యాప్తుఁడగు బ్రాహ్మణు నొక్కనిఁ జీరి గర్వసం
ఛన్నుఁడు రుక్మి నేఁడు ననుఁ జైద్యున కిచ్చెదనంచు నున్నవాఁ
డెన్నివిధంబులం జని బుధేశ్వర చక్రికి విన్నవింపవే.

అని వ్రాసి యంతతోఁ దృప్తినొందక యొకవచనమునందు "అని కొన్నిరహస్యవచనంబులు చెప్పిన న్విని బ్రాహ్మణుండు" అని వ్రాసెను. దీనిచేఁ గథాంశమునకు బాధలేదు గాని అంతఃపురమునం దున్నకన్యక యావల కెన్నఁడెఱుంగని పరపురుషుని కడకు దూతనంపుటయ కాక రహస్యములు కొన్ని చెప్పిపంపుట మర్యాదను మీఱినట్లుగాదా యనుశంక కవకాశ మిచ్చుచున్నదిగదా యని కొందఱందురు. రుక్మిణిమనస్సున శ్రీహరి శ్రీమన్నారాయణమూర్తిగానే భావించియుండునా? లేక యొకానొక సుందరాకారునిగా భావించియుండునా యని యాలోచింపవలయును. పోతనగారిభావమున రుక్మిణి గతాగతజనుల వలన విన్నవిషయములం బట్టిచూడఁగా సామాన్యమానవుఁడు కాఁడనియు నమానుషచర్యలంబట్టి భగవంతుఁడనియు భావించియుండుననియే గాని వేఱొక్కపద్ధతి గాదు. ఈభావము నీక్రిందిపద్యమున వెలిఁబుచ్చిరి.

క. అయ్యా కొడుకువిచారము
లయ్యయు వారింపఁజాలఁ డటుగాకుండన్
నెయ్యమెఱిఁగించి చీరము
చయ్యన నిజసేవకానుసారిన్ శౌరిన్.

ఈపద్యమున నిజసేవకానుసారిన్ అన్నవిశేషణమును బట్టి తన్నాశ్రయించినవారి నుద్ధరించునట్టి యనునర్థము తేటపడును. కావున భగవంతునికడ విన్నవించుట యెట్టి స్త్రీలకుఁగాని మర్యాదకు భంగముకాదనియు జగత్పిత గావున నంతఃపుర కాంతలకును నతనికడ మర్యాదగాఁ బ్రవర్తించుట యనఁగాఁ దమకుంగల యాపత్తులం దెలుపుకొనుటయనియు నూహింపఁ దగువిషయము. కాఁబట్టి మూలవిరుద్ధమైనను బద్యభాగము మూలార్థమును బోషించుచు భక్తిని దేటపఱచుచున్నదని యెఱుంగవలయు. ఇట్టిశంకలకుఁ జోటీయక తరువాతికథను బఠింపుఁడు.

రుక్మిణి తనకాప్తుఁడగుబ్రాహ్మణుని బిలిచి తనయుదంతమంతయు నుచితరీతిని దెల్పి త్వరగ నరిగి కార్యము పండించుకొని రమ్మని యభ్యర్థించి పంపెను. విశ్వాసపాత్రుఁడగు నా విప్రప్రవరుఁడు త్వరపడి ద్వారకకుం బోయెను. ద్వారకానగరమును నేత్రపర్వముగఁ గాంచి కరము హర్షించి కృతార్థోఽస్మి యని యూహించెను. ఆనగరము సాక్షాద్గోలోకమనియే ధ్యానించెను. భగవద్దర్శనము దొరకుననియు దాన ముక్తి కరతలామలకమనియుఁ దలపోసెను. వీథులవెంబడిపోవుచు నంబరమును ముద్దిడుకొనునట్లున్నతములగు మాడుగులఁ దిలకించి యచ్చెరువందెను. భగవంతుఁడు వేంచేసియుండు సౌధమును

దర్శించెను. ప్రతీహారులకుఁ దనరాకఁ దెలిపి యార్యులారా! నారాక శ్రీగోపాలకృష్ణునకుఁ దెలుపుఁడీ యని వినయమునఁ బలికెను. వారు మిగుల శాంతచిత్తులు. ఉదారాశయులు. కరుణాపరతంత్రులు. భగవత్సేవానిరతులు. కాఁబట్టి యావిప్రుని రాక వెంటనే శ్రీహరికి విన్నవించిరి. మురారియు ముందే యాలోచించుచుండువాఁడు కావునఁ బ్రవేశపెట్టుఁడని యానతిచ్చెను' దయచేయుఁడి బ్రాహ్మణోత్తమా! ఎంతధన్యుఁడవో కాని పరమపురుషుఁ డేకాంతమండపమునఁ గూరుచుండి నీరాకకై కాచియున్నవాఁడు. వేంచేయుమా యని విన్నవించిరి. బ్రాహ్మణుని యానందమునకు మేర యున్నదనవచ్చునా? పరమానందభరమున వడివడిఁ బ్రవేశించి యందు రత్నసింహాసనమునఁ గూరుచున్న యాదిపూరుషుని భగవంతుని బ్రహ్మణ్యదేవుని గాంచెను. "పెండ్లికొడుకువు గమ్మని దీవించెను." అన్న బ్రాహ్మణాశీర్వాదము పోతనగారి యాశయమే గాని వ్యాసభావము కాదు.

శ్రీకృష్ణుఁడు లీలామానుషవిగ్రహుఁడయ్యు లోకాచారములఁ బాటించువాఁడై లోకులకు మర్యాదలఁ దెలుపఁ బూని

"యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్త దేవేతరో జనః."

యన్నసూక్తి కుదాహరణముగా రత్నసింహాసనమునుండి తటాలున దిగి యావిప్రోత్తముని నిజాసనమునఁ గూరుచుండఁ జేసెను. ఈతావునఁ బోతనగారు "బ్రాహ్మణుం గూరుచుండ నియోగించి" యని వ్రాసిరి. మూలమునందు,

"దృష్ట్వా బ్రహ్మణ్యదేవ స్తమవరుహ్య నిజాసనే,
ఉపవేశ్యార్హయాంచక్రే యథాత్మానం దివౌకసః."

అని కనుపట్టెడిని. స్వాసనమునఁ గూరుచుండఁ జేసెననుటయే చమత్కారము. ఏలమానిరో పోతనభావము తెలియకున్నది.

ఇట్లు నిజాసనమునఁ గూరుచుండఁజేసి తనకు దేవతలు భక్తియుక్తులై యెట్లు పూజింతురో అట్లే విధిప్రకారము పూజించెను. భుజింపఁ బ్రార్థించెను. విప్రుఁడు కృష్ణమూర్తి గృహమున భుజించెను. తాంబూలచర్వణము చేసి కూరుచుండెను. సాధువులకుఁ బరమగతియగు శ్రీహరి విప్రునిపాదములఁ దనకరారవిందముల నొత్తుచు నించుకయుఁ దవ్వరలేక స్వస్థచిత్తుఁడై యిట్లు ప్రశ్నించెను.

ఈఘట్టమున మూల మెట్లున్నదో తెలుపక తప్పదు.

శ్లో. కచ్చిద్ద్విజవరశ్రేష్ఠ ధర్మస్తే వృద్ధసమ్మతః,
వర్తతే నాతికృచ్ఛ్రేణ సంతుష్టమనసస్సదా. 30
సంతుష్టో యది వర్తేత బ్రాహ్మణో యేనకేనచిత్,
అహీయమానస్స్వద్ధర్మాత్సహ్యస్యాఖిలకామధుక్.
అసంతుష్టో సకృల్లోకా నాప్నోత్యపి సురేశ్వరః,
అకించనోపి సంతుష్ట శ్శేతే సర్వాంగవిజ్వరః. 32
విప్రాన్ స్వలాభసంతుష్టాన్
సాధూన్ భూతసహృత్తమాన్,
నిరహంకారిణశ్శాంతాన్
నమస్యే శిరసాసకృత్. 33

శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౫౨ అధ్యాయము.

వ్యా. సధర్మోఽస్య బ్రాహ్మణస్య అఖిలకామదోగ్ధా భవతి. యద్వా, స బ్రాహ్మణోఽస్య విశ్వస్య అఖిలకామధుగితి లోకానాప్నోతి. లోకాల్లోకాంతరం పర్యటన్ నైకత్ర నిర్వృతః తిష్ఠతీత్యర్థః. నాప్నోతీతిపాఠే సురేశ్వరోఽపి భూత్వా లోకానాప్నోతి. ఉత్తమాన్ లోకాన్ ప్రాప్తోఽపి అప్రాప్త ఇతి క్లిశ్యతీత్యర్థః. శేతే సుఖమాస్త ఇత్యర్థః. తదేవాహ సర్వేష్వంగేషు వాక్పాణ్యాదిషు విజ్వరః తాపరహితః. స్వలాభః స్వతఏవ ప్రాప్తోలాభః. ఆత్మలాభోవా. తేన సంతుష్టాన్ పూర్ణాన్ సాధూన్ స్వధర్మనిష్ఠాన్.

అని శ్రీధరాచార్యులు.

ఈభాగమునఁ దెనుఁగున మహాకవిపోతన యెంతయుఁ జమత్కృతిఁ జూపెను. ఆపద్యముల వ్రాయక తప్పదు.

సీ. జగతీసురేశ్వర! సంతోషచిత్తుండ
వై యున్న నీధర్మ మతిసులభము
వృద్ధసమ్మత మిది విత్త మెయ్యదియైనఁ
బ్రాపింప హర్షించు బ్రాహ్మణుండు
తనధర్మముననుండుఁ దరలఁ డాధర్మంబు
కోరిక లతనికిఁ గురియుచుండు
సంతోషి గాఁడేని శక్రుఁడైన నశించు
నిర్ధనుండైనను నిద్రపోవు

ఆ. సంతసించెనేని సర్వభూతసుహృత్త
ములకుఁ బ్రాప్తలాభముదితమాన
సులకు శాంతులకును సుజనులకును గర్వ
హీనులకును వినతు లేనొనర్తు.

అని వ్రాసిరి. ఈపద్యము పూర్వశ్లోకముల యన్నింటియర్థ
మును బోధింపఁజాలదు కాని తత్సారమునుమాత్రము చక్కఁ
గాఁ దెలుపును. ఛాయవలెనుండునని నాభావము. వ్యాఖ్యవలె
నుండఁజాలదు. ఎంతయో పెంచి వ్రాయవలసియుండును. ఇట్టి
ఘట్టములందే వ్యాఖ్యానము వ్రాసినట్లు తెలుఁగున భావము
శతవిధముల గుంభితము గావింపవలసినది. సారముమాత్రము
వ్రాయుట చాలదని నాభావము. ఇందలిభావము స్మృతుల
భావమువంటిది. ఈప్రశ్నరూపమున భగవంతుఁడు బ్రాహ్మణుఁ
డన నెట్టివాఁడు? లోకమున నెట్టివాఁడు సుఖి? అను విషయ
రత్నముల లక్షణములఁ దెల్పెను. ప్రశ్నభావము నాలకింపుఁడు.

ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁడా! నీధర్మము వృద్ధసమ్మతమైనది.
ద్రవ్యమేమాత్రము లభించినను సంతుష్టినొందుట బ్రాహ్మణ
ధర్మమగును. సదా సంతోషమెవనిమనస్సుననుండునో
యాతఁడే బ్రాహ్మణధర్మముగలవాఁ డనఁబడును. ఏమాత్రము
ద్రవ్యములభించినను సంతుష్టుఁడై యెవ్వఁడుండునో, ఎవ్వఁడు
తన కులధర్మమునుండి పరిభ్రష్టుఁడు కాఁడో, అధర్మమే
యాతని కఖిలకామముల నొసంగును. అట్టిబ్రాహ్మణునివలనఁ
బ్రపంచమున కెంతయో మేలుగలుగును. అసంతుష్టుఁ డయ్యె
నేని త్రిలోకాధిపతియగు దేవేంద్రుఁడైనను బలుమాఱు
పుట్టుచుఁ జచ్చుచుఁ బుణ్యలోకముల నొందుచు నింక నుత్తమ
లోకముల నొందఁగోరుచుఁ బరిభ్రమించుచుండును. సంతుష్టుఁ
డయ్యెనేని నిర్ధనుండైనను హాయిగా నిద్రపోవును. సర్వాంగ
ములయం దించుకంతయుఁ దాపరహితుం డగును. ఏబ్రాహ్మ
ణులు స్వలాభమున సంతుష్టులుగ నుందురో సాధువులగుదురో

సర్వభూతదయాపరులగుదురో అహంకారవర్జితులగుదురో శాంతధనులుగ నుందురో అట్టిబ్రాహ్మణులం గూర్చి పెక్కుసారులు నమస్కరించువాఁడను. ఆర్యా! నీయందట్టి లక్షణములన్నియు మూర్తీభవించి యున్నవి. నిన్నుఁజూడ సంతుష్టుఁడవని తోఁచెను. కావున నీకిదె మరలమరల నమస్కరించుచున్నాఁడను. అని పలికి మందహాసము మోమునఁ జిందులాడ మఱియు నిట్లు ప్రశ్నించెను.

బ్రాహ్మణప్రవరా! నీకుఁ గుశలమే కదా. ఏ రాజుపరిపాలనమున నీనివాసము గలదు? ఆరాజువలనఁ బ్రజలెల్ల సుఖములను గాంతురు కాదే. ప్రజలను బిడ్డలవలెఁ బాలించు రాజు రాజ్యమునఁనేకదా మీ నివాసము. ఆరాజు నాకుఁ బ్రియుఁడని యెఱుంగుము. ఏనగరమునుండి దుర్గమంబగు నాయీనివాసమునకు దెంచితివి? ఏమికోరి యింతప్రయాసపడి వచ్చితివి? చెప్పఁదగినవిషయమైనఁ జెప్పుము. దానినొనరించి నీయిష్టముం దీర్చెదను. అని యిట్లు పరమేశ్వరుఁడు మహాదరణంబున నడుగ లీలామానుషవిగ్రహుఁడగు నాకృష్ణునకుఁ దన వృత్తాంతము నిట్లు చెప్పెను. మహాపురుషా! విదర్భదేశము గలదు. తదధినాయకుఁడు భీష్మకుఁడు. ఆభూనాయకునకుఁ బుత్త్రులపిదప నొక్కకుమారిక జనించెను. ఆమెయే రుక్మిణి. పుత్త్రులున్నను గుమారికను బుత్త్రికగా నారాజు భావించువాఁడు. ఆరుక్మిణి నీకుఁ గింకరిగాఁ గాంక్షించినది. ఆమెకు వివాహప్రయత్నము జనకుఁడు సాగింపఁ దద్విషయమున నీకొక సందేశము మనవిచేయ న న్నంపినది. ఆసందేశ ముద్వాహమంగళము. ఆకుమారిక నాయందు విశ్వాసముకలది. కావున

నా మెపంపఁగా నొకశుభసందేశమును గొనివచ్చినాఁడను. ఆసందేశమును విన్నవింతును. దాని నాకర్ణించి యనంతరము చేయఁదగుననితోఁచిన కార్యమును సాగింపుము. ఆమెపుత్తెంచిన వాక్యరత్నము లివియే. ఈఘట్టమున మూలము వ్రాయక తప్పదు.

శ్లో. శ్రుత్వా గుణాన్ భువనసుందర శృణ్వతాం తే
నిర్విశ్య కర్ణవివరై ర్హరతోఽంగతాపమ్,
రూపం దృశాం దృశిమతా మఖిలార్థలాభం
త్వయ్యచ్యుతా విశతి చిత్తమపత్రపం మే. ౩౯
కా త్వా ముకుంద మహతీ కులరూపశీల
విద్యావయోద్రవిణధామభి రాత్మతుల్యమ్,
ధీరాపతిం కులవతీ న వృణీత కన్యా
కాలే నృసింహ నరలోకమనోభిరామమ్. ౪౦
తన్మే భవాన్ ఖలు వృతః పతిరంగజాయా
మాత్మార్పితశ్చ భవతోఽత్ర విభో విధేహి,
మా వీరభాగ మభిమర్శతు చైద్య ఆరా
ద్గోమాయువ న్మృగపతే ర్బలి మంబుజాక్ష. ౪౧
పూర్తేష్టదత్తనియమవ్రతదేవవిప్ర
గుర్వర్చనాదిభి రలం భగవాన్ పరేశ,
ఆరాధితో యది గదాగ్రజ ఏత్య పాణిం
గృహ్ణాతు మేన దమఘోషసుతాదయోఽన్యే. ౪౨
శ్వోభావిని త్వ మజితోద్వహనే విదర్భాన్
గుప్తః సమేత్య పృతనాపతిభిః పరీతః,

నిర్మథ్య చైద్యమగధేశబలం ప్రసహ్య
మాం రాక్షసేన విధినోద్వహ వీర్యశుల్కామ్. ४३

అంతఃపురాంతర చరామ నిహత్య బంధూ
న్త్వా ముద్వహే కథమితి ప్రవదా మ్యుపాయమ్,
పూర్వేద్యు రస్తి మహతీ కులదేవయాత్రా
యస్యాం బహి ర్నవవధూ ర్గిరిజా ముపేయాత్. ४४

యస్యాంఘ్రిపంకజరజ స్స్నపనం మహాంతో
వాంఛం త్యుమాపతి రివాత్మతమోపహత్యై,
యర్హ్యంబుజాక్ష నలభేయ భవత్ప్రసాదం
జహ్యామసూ న్వ్రతకృశా న్శతజన్మభిస్స్యాత్. ४५

శ్రీభాగవతమున రుక్మిణీసందేశ మీశ్లోకములచేఁ జెప్పఁబడినది. ఇందుఁ బ్రథమశ్లోకమునఁ గలయర్థమును మహాకవిపోతన చమత్కారముగా నొకపద్యమున వివరించి తన భక్త్యతిశయతను వెల్లడించెను. శ్లోకార్థము నెన్నిభంగుల మార్చెనో స్పష్టము కాఁగలదు. దానిచే నా భక్తశిఖామణి తాత్పర్యము బోధపడఁ గలదు.

సీ. ఏనీగుణములు కర్ణేంద్రియంబులు సోఁక
దేహతాపంబులు దీఱిపోవు
నేనీశుభాకార మీక్షింపఁ గన్నుల
కఖిలార్థలాభంబు లమరుచుండు
నేనీచరణసేవ లేప్రొద్దుఁ జేసిన
భువనోన్నతత్వంబుఁ బొందఁగలుగు

నేనీలసన్నామ మేప్రొద్దుభక్తితోఁ
దడవిన బంధసంతతులు వాయు
తే. నట్టి నీయందు నాచిత్త మనవరతము
నచ్చియున్నది నీయాన నానలేదు
కరుణఁజూడుము కంసారి ఖలవిదారి
శ్రీయుతాకార మానినీచిత్తచోర.

ముందీ సీసపద్యమునర్థ మించుక విమర్శింపఁ దగియున్నది. రుక్మిణి లక్ష్మియనియే భావించి కవి పద్యముచెప్పెనే గాని స్త్రీ మాత్రమని భావించి కాదనవలయు. ఈయర్థము పైనాలుగు పాదములు వెల్లడించెడిని. గీతపద్యమునఁ గవిభావము సుంత తగ్గినది. యతిబాధకై కాఁబోలు "నానలేదు" అని పల్కెను. నీయాన = నీతోడు. నానలేదు=సిగ్గులేదు. ఈపల్కులు నీకుం దెల్పుటకు సిగ్గుపడకున్నదానవని కవిభావమని యూహింపక తప్పదు. నానలేదను వాక్యము రసపుష్టిని గల్పింపకుండుటయే గాక యుదారాశయము నల్పముగాఁ జేయుచున్నది. అంత్య ప్రాసముల కాశపడినందున నాల్గవపాదమునందలి కడపటివిశే షణమగు మానినీచిత్తచోర యనునది యపార్థమును గల్పింపఁ జూచువారల కవకాశ మిచ్చుచున్నది. ఇది కేవల సౌందర్యవిషయమునఁ జెప్పఁదగిన పదము. ఈపద్యమునందు భక్తిరసమే మూర్తీభవించి యున్నది. స్త్రీలచిత్తమును దొంగి లించువాఁడా యనఁగా స్త్రీలకుఁ గామమును గొలుపువాఁడా యనికాని, స్త్రీలందఱు మోహింపంజేయఁజాలు సుందరా కారుఁడా యనికాని యర్థమును జెప్పవలయును. పెద్దలు దీనిని భక్తిరసముగా నర్థముచెప్పి సాధింపఁగలరు గాని సామాన్య

దృష్టి కీవిశేషణము పద్యమున మూర్తీభవించియున్న భక్తిరసమును బాడుచేయుచున్నదని నాయాశయము. ఏలయన నిట్టితావులనే యాక్షేపించువారు లక్ష్యములం జూపి యాక్షేపింతురు. శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమునందు దోషముల నారోపింతురు. మూలమును నెమకువా రరుదుగ నుందురు. పద్యములనే పఠించువారు పెక్కండ్రుందురు. వారెల్ల నిట్టివాక్యములం జూపి కృష్ణస్వభావ మిదియని యుల్లసమాడుదురు. భక్తుల కిట్టితావుల నించుకంతయు నేవకల్గదనుట నిక్కము. పామరు లెట్లన్న నేమి కొంతయనరాదు. లోకమున నపవాదము కల్గఁ గూడదు కదా. కావుననే యిట్టితావులఁ గన్నులుగలిగి కవి జాగరూకుఁడై మెలఁగవలయు. రామచరిత్రమువంటిది కాక శ్రీకృష్ణదివ్యచారిత్రము కళంకములపాలై యున్నది. ప్రాయశః ఇట్టి ఘట్టములఁ గలవిషయములనే చూపుచు నాక్షేపించువారు పెక్కండ్రు కలరని నాయనుభవమున నెఱింగితిని. పోతనవంటిభక్తుని దృష్టికేమియుఁ దుచ్ఛవిషయములు గోచరింపవనుట సిద్ధాంతము. కాని పామరుల కవకాశము తెచ్చిపెట్టినట్టగునే యని విచారించుచున్నాఁడను. ఇఁక భాగవతభావ మేమనఁగాఁ జిత్తగింపుఁడు.

రుక్మిణి శ్రీహరికిఁ బంపినసందేశము.

జగత్సుందరాకారా! నాశరహితా! పరమపురుషా! నీ యనంతకల్యాణగుణములను వినినదానను. ఆగుణములు కర్ణవివరములద్వారా ప్రవేశించి యంగతాపమును దొలఁగించినవి. వినువారలకు సకలసంతోషములఁ గలిగించునవి కదా నీగుణములు. చక్షుష్మంతులకు నీరూపదర్శనము సకల పురుషార్థ

లాభము. అట్టి నీరూపమును గుణములను జక్కఁగా నాలకించి నాచిత్తము నీయందుఁ బ్రవేశించుచున్నది. చిత్తమపత్రప ముగా నున్నది. ముకుందా! కులరూపవిద్యావయోధనధామ ముల నాత్మతుల్యుఁడ వగు నిన్ను సత్కులమునఁ బుట్టి గుణ ములచే గొప్పతనమును వహించిన యేకాంతామణి కోరకుం డును? నరలోక మనోభిరాముఁడవు కదా. పరమపూరుషుఁడవు కదా. నీవంటిపతి దొరకుట దుర్లభము కాని నిన్నుఁగోరుట సర్వస్త్రీసహజము. వివాహకాలమునందు నీవార్త వినఁబడినచో నెల్లరు నిన్ను వివాహమాడఁ గోరుదురు. సర్వలోకాధినా యకా! అట్టి కారణములవలన నిన్ను భర్తగా వరించితిని. నాయాత్మను నీకర్పించితిని. కావున నీ వరుదెంచి నాయందు భార్యయనుభావము నుంచి కాపాడుము. త్రిలోకవీరుఁడవగు నీకుఁజేరిన నన్ను శిశుపాలహతకుఁడు వచ్చి స్పృశింపకుండుఁ గాక. ఓ యంబుజాక్షా! సింహముభాగమును నక్క హరింపఁ జూచుచందమున నీభార్య నగునన్ను నీచుఁడగు శిశుపాలుఁ డపహరింపఁ జూచుచున్నవాఁడు. ఇట్టియాపద నాకుఁ గలుగక యుండఁ గాపాడుము. ఈశ్లోకమునకు మహాకవిపోతన చక్కని పద్యమును వ్రాసెను.

ఉ. శ్రీయుతమూర్తి యోపురుషసింహమసింహము పాలిసొమ్ము
గో, మాయువు గోరుచందమున మత్తుఁడు చైద్యుఁడు నీ
పదాంబుజ, ధ్యాయినినైన నన్ను వడిఁ దాఁ గొనిపోయెద
నంచు నున్నవాఁ, డాయధమాధముం దెలుఁగఁ డద్భుత
మైన భవత్ప్రతాపముల్.

మూలార్థమేగాక విశేషముగాఁ జమత్కారమును సూచించు నర్థము పద్యమున నిమిడియున్నయది. తర్వాతిభావ మాలకింపుఁడు.

త్రోవలలో బావులు త్రవ్వించుట చెఱువులు కట్టించుట లోనగు పూర్తమనుధర్మము, అగ్నిహోత్రార్చనాదిరూపమగు నిష్టాఖ్యధర్మము, హిరణ్యాది దానరూప మగుధర్మము, తీర్థయాత్రాదిరూపమగు నియమరూపధర్మమును, కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాది వ్రతరూపధర్మము, విప్రగురుదేవతార్చనరూపమగుధర్మమును దొలిజన్మముల నెప్పుడైనను జేసియుంటినేని గదాగ్రజా! కల్యాణమూర్తీ! దయచేసి నన్నుఁ బాణిగ్రహణము చేయుము. తుచ్ఛులగు శిశుపాలాదులు నన్నుఁ దేఱి చూడఁజాలక పోవుదురుగాక. ప్రార్థించి బంధువులందఱు శిశుపాలునకిచ్చిన నన్ను నిపుడు నే నేమిచేయ వచ్చునని యూహింతువేమో నాప్రార్థన నాలకింపుమని మరల రుక్మిణి ప్రార్థించుచున్నది. త్రిలోకవిజయశీలా! శ్రీకృష్ణా! రేపు సాగనున్న వివాహకార్యమునకు నెవరికిఁ గనఁబడకయుండ వచ్చి నీవెనుకఁ జతురంగబలముల గాఁబనిచి విదర్భరాజధానియందు శిశుపాలజరాసంధాది దుర్మదరాజవీరులఁ జిందఱవందఱగాఁ జేసి బలవంతముగా నన్ను రాక్షసవివాహవిధిఁ బరిణయము గమ్ము. నేను వీర్యశుల్కను గాన నట్టిపద్ధతిఁ బెండ్లియాడుట న్యాయము. పరమపురుషా! అంతఃపురమున నున్న నన్ను బంధువులఁ బొలియింపక యెట్లు వివాహమాడ వచ్చునని శంకింతువేమో యొకయుపాయము చెప్పెదను. వివాహమునకు ముందుదినమే మాకుఁ గులదేవతయగు గౌరీదేవిఁ

బూజించుటకై పురమునకు వెలుపలనుండు దేవాలయమునకుఁ బోవుట మాయీ యింటియాచారము. ఆమర్యాదనుబాటింప నేను నంతఃపురమువెలువడి నగర బాహ్యప్రదేశమున కరుదెంతును. అదియే శుభసమయము. అంబికాదేవాలయమునుండియే నన్నుఁ గొనిపోవుట మంచిది. శ్రీకృష్ణా! మఱొక్కవిన్నపము. ఈయుపాయ మనర్థావహము. ఇదేల? శిశుపాలుఁడు కులగుణరూపాదులచేఁ బ్రఖ్యాతినొందినవాఁడే. అతని వరింపఁ గూడదా యని యూహింతువేమో నామనోనిశ్చయము నెఱిఁగించెద. ఆలకింపుము. ఓ కమలాక్షా! నీ పాదారవిందరజస్స్నానమొనరింప నీశ్వరుఁడు కోరునట్లు సాధువులు కోరుదురు. అట్టి సకలలోకపూజ్యచరణారవిందుఁడవగు నీయనుగ్రహమును బడయఁ బాత్రురాలను గానిచో వ్రతోపవాసాదులచేఁ గృశించి ప్రాణముల వదలెదను. ఈజన్మమునందే కాదు. ఇట్లు నూఱుజన్మములందు నిన్నుఁ గాంక్షించుచుఁ బ్రాణముల వదలెదను. నూఱుజన్మములకైన నీప్రసాదము నాకుఁ గలుగకపోవునా. ఈ యర్థముగల శ్లోకమునకు మహాకవిపోతన..

మ. ఘను లాత్మీయతమోనివృత్తికొఱకై గౌరీశుమర్యాద నె
వ్వనిపాదాంబుజతోయమందు మునుఁగన్ వాంఛింతు రే
నట్టి నీ, యనుకంపన్ విలసింపనేని వ్రతచర్యన్ నూఱు
జన్మంబులన్, నినుఁ జింతించుచుఁ బ్రాణముల్ విడిచెదన్
నిక్కంబు ప్రాణేశ్వరా.

అని వ్రాసి యింతతోఁ దృప్తినొందఁజాలక

సీ. ప్రాణేశ! నీమంజుభాషలు విననేని
ఘ్రాణరంధ్రంబుల కలిమియేలఁ?

పురుషరత్నమ నిన్నుఁ నీవు భోగింపఁగాలేని
తనులతవలని సౌందర్యమేల?
భువనమోహన నిన్నుఁ జూడఁగానఁగాలేని
చక్షురింద్రియముల సత్వమేల?
దయిత నీయధరామృతం బానఁగాలేని
జిహ్వకు ఫలరస సిద్ధియేల?
ఆ. నీరజాతనయన నీవనమాలికా
గంధ మబ్బలేని ఘ్రాణమేల?
ధన్యచరిత నీకు దాస్యంబు చేయని
జన్మమేల? యెన్ని జన్మములకు.

అని స్వభక్త్యుత్కర్షమునఁ జెప్పి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

ఇట్లు రుక్మిణీసందేశమును విన్నవించి యావిప్రప్రవరుఁడు మహానుభావా! నాయందలి విశ్వాసమున రుక్మిణి రహస్యముగా నీకుఁ దెలుపుమన్న వార్తల విన్నవించితిని. వీని నాలకించినపిదప దేవర దివ్యచిత్తమున కెట్లు సమ్మతమగునో యట్లు చేయుము.

దీని తర్వాతివిషయమును బోతనగారు బ్రాహ్మణుఁడు రుక్మిణీసౌందర్యమును వర్ణించి కృష్ణున కతిశయప్రీతిని గల్పించి నట్లు చెప్పిరి. ఆవిషయమున నాలుగుమాటలు వ్రాయవలసి యుండి యాపద్యముల వ్రాసెదను.

"సువర్ణనంబుగా మఱియు నిట్లనియె."

సీ. పల్లవవైభవాస్పదములు పదములు
కనకరంభాతిరస్కారు లూరు

లరుణప్రభామనోహరములు కరములు
కంబుసౌందర్యమంగళము గళము
మహితభావాభావమధ్యంబు మధ్యంబు
చతురుత్సవదాయి చన్నుదోయి
పరిహసితార్ధేందుపటలంబు నిటలంబు
జితమత్తమధుకరశ్రేణి వేణి

ఆ. భావజాశుగముల ప్రాపులు చూపులు
కుసుమశరునివింటికోమలు బొమలు
చిత్తతోషణములు చెలువభాషణములు
జలజనయనముఖము చంద్రసఖము.

ఉ. ఆయెలనాగ నీకుఁ దగు నంగనకుం దగుదీవు మా యుపా
ధ్యాయులయాన పెండ్లియగుఁ దప్పదు జాడ్యములేల నీవు
నీ, తోయమువారిఁ గూడుకొని తోయరుహాననఁ దెత్తుఁ
గాని ఖి, చ్చేయుము శత్రులన్ సుఖము చేయుము చేయు
ము శోభనంబిలన్.

అని వ్రాసిరి. ఈరెండుపద్యములకు మూలము కవియూహయే గాని శ్రీభాగవతమున గాదు. ఇందు మొదటిపద్యమున రుక్మిణి దేహము వర్ణింపఁ బడినది. అందును రహస్యసందేశము కొని వచ్చిన బ్రాహ్మణుఁడు తద్రహస్యవార్తలం దెల్పి తమచిత్తమునఁ గార్యమాలోచింపుఁడని చెప్పినట్లు మూలమున నుండఁగాఁ దెనుఁగున బ్రాహ్మణుఁడు రుక్మిణియవయవములు వర్ణించినట్లు చెప్పఁబడినది. అందును "కనకరంభాతిరస్కారు లూరువులు. చతురుత్సవదాయి చన్నుదోయి" యను నీరెండుమాటలసహ్యకరములుగా నున్నవి. బ్రాహ్మణునినోట మూలవిరుద్ధ

షముగా వర్ణనము చెప్పించియుండరాదు. అందును రుక్మిణి యూరువులు పాలిండ్లు వర్ణించినట్లు చెప్పింపరాదు. ఇది యేవను గల్గించుచున్నది. ఏల యిట్టివి చెప్పవలెనో తెలిసికొనఁజాలకు న్నవాఁడ. రెండవపద్యమున నాశీర్వాదము చేసినట్లు చెప్పుట యంత యసంగతముగా లేదనవలయును గాని సీసపద్యము సందర్భానుసారముగా నుండకుండుటయే గాక యేవగింపు కల్గించుచున్నది. వారి మనోభావమేమో తెలియఁజాలను. అట్లు వ్రాయుట యుక్తమేయన్న భావముగలవా రద్దానిని శిరసావహింపవచ్చును. వారినిగూడ నేను బ్రార్థించెదను. ఆక్షేపకులకంటఁబడినఁ జెట్ట వాటిల్లకుండునా యనుసందియము న న్నింకను బాధించుచున్నది. ఈవిషయమును వదలి కథను గుఱించి నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను.

మహాశయులారా! రుక్మిణి శ్రీకృష్ణునకు విన్నవింప బ్రాహ్మణునిమూలమునఁ బంపినసందేశము శ్రీభాగవతము నందును గర్గసంహితయందును గలదు. బ్రహ్మవిష్ణుపురాణ ములయం దీవిషయమే లేదు. మఱియు నీవివాహకథ యించుకఁగాఁ జెప్పఁబడినది. హరివంశమున రుక్మిణీసందేశము లేదు. కావున భాగవతము ననుసరించియే యీభాగము వ్రాయఁబడినది. గర్గసంహితయందు రుక్మిణీసందేశవార్త చమ త్కారముగా నున్నది. కావున దానిని ముందు వ్రాసెదను. ప్రకృతము భాగవతానుసారముగా వ్రాసిన యీభాగము నుండి నేర్చుకొనఁదగినవిషయ మేమియని యించుక విమర్శింప వలయును. రుక్మిణి భీష్మకునకుఁ గడపటికొమరిక. రుక్మిప్రభృ తులు పుత్త్రులు. వారి యనుజాతయగు రుక్మిణిని వయస్సు్ఫూర్తి

తను గాంచి భీష్మకుఁడు వివాహముఁజేయు టుచితమని యెంచి పుత్త్రులను బురోహితులను మంత్రులం బిలిపించి సంబంధవిషయమై ప్రశ్నింపఁ బురోహితుఁడగు శతానందుఁడు శ్రీకృష్ణుని మహిమమును దెలియంజెప్పి యా పరమపూరుషున కిచ్చుట తగినదని హిత ముపదేశించెను. భీష్మకుఁ డమితానంద మందెను. రుక్మి కృష్ణుని దూషించి శిశుపాలుని భూషించి యతనికేయిచ్చుట మన కులగౌరవమునకుఁ దగినదని తెల్పెను. ఇంతదనుక శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునకు శ్రీభాగవతమునకుఁ బోలికగలదు. ఇటనుండి వేఱుమార్గములఁ ద్రొక్కినవి. రుక్మిణి తనయన్న భావ మెఱింగి తండ్రి యతనియభిప్రాయమునకు విరుద్ధముగా నడువఁజాలఁడని యాలోచించి యాలసించినఁ గార్యము చెడునని తలంచి యేమిచేయుటకుం దోఁపక క్షణమైన నాలసించిన వివాహదినము సమీపించునని యూహించి తనమేలుగోరిన బ్రాహ్మణు నొక్కరునిం బిలిచి యొరులెఱుంగకుండ శ్రీహరికిం దెల్పఁదగుమాటలం దెల్పిపంపెను. కృష్ణుఁడు రుక్మిణికిం గ్రొత్త పురుషుఁడు. బంధుత్వముకూడ నంతకుముందు లేదు. దాస స్త్రీజాదులు కర్ణాకర్ణికగా నాకర్ణించియే యుండుననుకొనవచ్చును. అట్టిపురుషునకు వార్తనుబంపుట మర్యాదయేనా? అంతఃపురకన్యక కిదితగునా? ఆసందేశమును విని యీకన్యకకు మర్యాదయే తెలియదని కృష్ణుఁ డూహింపవచ్చును గదా? అనుప్రశ్నము వచ్చును. ఈప్రశ్నమునకు బదులుచెప్పుటయు గొప్పవిషయము కాదు. చాల యోజింపవలసినదియు లేదు. రుక్మిణిపంపిన సందేశ మెట్టిది? అని తొలుదొలుత నాలోచింపవలయును. కేవల కామాతిరేకతను బోధించునా? భక్త్యతిశ

యమును బోధించునా యని. కాముకురాలగు నింతిపల్కు లెట్లుండును! భక్తిగల పురంధ్రిమాట లెట్లుండును? అని కూడ యోజింపవలయును. "భువనసుందర అంగతాపం హరతః తే గుణాన్ శ్రుత్వా" అనునది తుదగాఁగలవాక్యము నర్థము నాలోచింపఁ గాముకియనియుఁ బురంధ్రియనియుఁ గూడ నర్థమిచ్చును. అనఁగాఁ గాముకీపురంధ్రులకు నివి సమానముగనే యర్థమిచ్చుమాట లిందుఁగలవు. ఇంతటితోఁ దృప్తిచెంద రాదు. అచ్యుతయనుసంబుద్ధి యుపయోగింపఁబడినది. "దృశిమ తా మఖిలార్థలాభమ్"అనువాక్యము నాలోచింపుఁడు. అచ్యుత యని ప్రియునిబిలుచుట లోకసహజము కాదు. భగవద్విషయముననే యుపయోగించు పదమది. అంతియకాని పరమేశ్వరా! ఆపదుద్ధారకా! అచ్యుతా! సర్వేశ్వరా యనుపదములు కామాసక్తలగు నారీమణుల వదనములనుండి యేకవియు నీవఱకుఁ జెప్పింపలేదు. కావున రుక్మిణి భగవంతుఁడనియే భావించిన దనక తప్పదు. ఇంకను బరికింతము. "ముకుంద, కులరూపశీల విద్యావయోద్రవిణధామభి రాత్మతుల్యమ్ - నరలోకమనోభి రామమ్" అనువాక్యములఁ బరికింపఁ గేవల కామాసక్తిగల కాంత యూహించుభావము గాక లోకోత్తరగుణశిష్టుఁ డను నర్థము తేలెడిని. ఇట్టివాక్యములను భక్తిశీలములు గలసాధ్వి పలుకునే కాని కామినీతిలకము చెప్పునట్టివి కావు. "వీరభాగం చైద్యః మాభిమర్శతు" అనువాక్యము మర్యాద ప్రధానముగాఁ గలకాంతామతల్లిక పల్కునదియే. దీనిచేఁ గులగౌరవాదులు ప్రధానములే కాని కేవలరూపము ప్రధానముకాదని స్పష్టమగు. "భగవాన్ పరేశ" అను నీ రెండుసంబుద్ధులును

జ్ఞానులు వచింపఁదగునవి కావునఁ గేవల భక్తిభావముకల సీమంతినియని ఘంటాపథముగఁ జెప్పవచ్చును. "పూర్తేష్టదత్త నియమవ్రతదేవవిప్రగుర్వర్చనాదిభిరలమ్" అను నీవాక్యము తొలిజన్మముల నెందైనను వినిలోఁ గొన్నిగాని యన్నియుఁ గాని చేసియుండినచో "ఆరాధితోయది గదాగ్రజ ఏత్య పాణిం గృహ్ణాతు" అను నీవాక్యము నీవు భర్తవగుట సంభ వించుననుభావమును గనఁబఱచెడిని. ఇట్టు లీఘట్టమున నేమాట నూహించినను రుక్మిణి భక్తిభారముగల నారీమణి యనియే స్పష్టమగును. కావున భగవంతుఁడని శ్రీహరిని నమ్మినది గావునఁ దనవార్తను బ్రాహ్మణుఁ డెఱిఁగింపఁగా నఖిలజ్ఞుఁడు గావునఁ దనమనోభావ మెఱుంగకపోఁడని నమ్మినది.

రుక్మిణి పంపినబ్రాహ్మణుఁడు ద్వారకకుం బోవుట కెంత కాలము పట్టును? "శ్వోభావిని" అనఁగా రేపు జరగఁబోవు వివాహమునకనుట సరిపడునా? ఒక్కదినమునఁ బోఁదగునంత దూరమున ద్వారక యున్నదా? యని ప్రశ్నింపఁ గొందఱు పూనుదురు. ఇందు "శ్వః"అనునది యుపలక్షణవిధిచేఁ ద్వరగా వివాహము సాగఁబోవుననునర్థమును దెల్పెడినని గ్రహించిన నీప్రశ్నమున కవకాశము లేదు. "గుప్తస్సమేత్య" అని యేల చెప్పవలెనన్న నీరాక ముందే తెలిసిన నన్నిదినముననే పాణి గ్రహణమునఁ బరిగ్రహింపుమా యని శిశుపాలుని ద్వరపెట్టు దురేమో యనుశంకను దెలుపును. "రాక్షసేన విధినోద్వహ" అనుదానింబట్టి నీమహిమనెఱుంగని మూర్ఖులుండినపుడు యుద్ధ ముకాక తప్పదు కావున యుద్ధమునందు నన్నుఁ గొనిపొమ్మని రుక్మిణిభావమని గ్రహింపవచ్చును. "వీర్యశుల్కామ్" అనుటం

దలంపఁ బ్రతాపమును గనఁబఱుపవలయునే గాని నీమహిమ నెఱుంగఁజాలువా రిట లేరనుభావము కనుపట్టును.

శ్లో. హత్వా ఛిత్వా చ భిత్వా చ క్రోశంతీం రుదతీం గృహాత్,
ప్రసహ్య కన్యాహరణం రాక్షసో విధిరుచ్యతే. 33

మనుస్మృతి. 3 అ.

అనేన కన్యాయామనిచ్ఛోక్తా. గాంధర్వాద్వివేకార్థమ్. అని కుల్లూకభట్టు.

బ్రాహ్మో దైవస్తథైవార్షః ప్రాజాపత్య స్తథాసురః,
గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ పైశాచ శ్చాష్టమోఽధమః. ౨౧
షడానుపూర్వ్యా విప్రస్య క్షత్రస్య చతురోఽవరాన్,
విట్శూద్రయోస్తు తానేవ విద్యా ద్ధర్మ్యా నరాక్షసాన్. ౨౩
చతురో బ్రాహ్మణస్యాద్యాన్ ప్రశస్తాన్ కవయో విదుః,
రాక్షసం క్షత్రియస్యైక మాసురం వైశ్యశూద్రయోః. ౨౪
పంచానాం తు త్రయో ధర్మ్యా ద్వావధర్మ్యౌ స్మృతావిహ,
పైశాచ శ్చాసురశ్చైవ నకర్తవ్యౌ కదాచన. ౨౫

అత్ర యం వర్ణంప్రతి యస్యవివాహస్య విధినిషేధౌ తస్యతం ప్రతివికల్పః, సచ విహితాసంభవేబోద్ధవ్యః = అని కుల్లూకభట్టు.

శ్లో. అనిందితైః స్త్రీవివాహైరనింద్యా భవతి ప్రజా,
నిందితైర్నిందితా నృణాం తస్మాన్నింద్యాన్ వివర్జయేత్.

మనుస్మృతి. 3 అ.

ఇట్టినియమముగల రాక్షసవివాహవిధి నన్నుఁ గొనిపొమ్మా యని రుక్మిణి చెప్పుటంజేసి మాతృపితృభ్రాతృప్రముఖులకుఁ

దెలియకుండఁ దాఁ జెప్పిపంపుట యప్రకాశ్యమని భావము. క్షత్రియులకుమాత్రమే రాక్షసవివాహము చెప్పఁబడినది కనుక దాని నంగీకరింపుమని రుక్మిణీతాత్పర్యమని మనము గ్రహింప వచ్చును.

శ్లో. ఆసురో ద్రవిణాదానాద్గాంధర్వస్సమయాన్మిథః,
రాక్షసో యుద్ధహరణా త్పైశాచః కన్యకాచ్ఛలాత్. ౬౧
యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి.

ఇట్లు వివాహభేదము లుండుటంబట్టి క్షత్రియోచితమైనదియుఁ దనకపకీర్తిని గల్పింపనిదియు నగుపద్ధతిని బెండ్లియాడుమని రుక్మిణి భావము. కావున నంతఃపురకాంత చేయఁదగినపద్ధతిం బూని రుక్మిణి సందేశ మంపలేదని యెఱుంగునది. ఈసందేశమున నీతిబాహ్యవిషయలేశము లేదనియుఁ గన్యకామర్యాదను బాదుచేయుభాగ మిసుమంతయుఁ గానరాదనియుఁ దెలియందగు.

ఇంకఁ గృష్ణమూర్తి బ్రాహ్మణునిఁ గుశలప్రశ్న మొనరించినవిషయమును బరికింతము. బ్రాహ్మణధర్మము సంతుష్టి. అదిలేనిచో సద్వృత్తి వదలినట్లేయగు. ఇదియే వృద్ధసమ్మతమగు సదాచారము. ఆధర్మమే సకలకామముల వర్షించును. అనఁగా సర్వార్థము లాతనికిం గల్గును. సుఖియనఁగా సంతుష్టిగలవాఁడే. సర్వాంగతాపము లసంతుష్టివలనఁ గలుగు. సర్వాంగసుఖములు సంతుష్టివలన నొదవు. యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టులై సాధువులై సర్వభూతదయాపరులై యహంకారములేక శాంతముగలిగియుండు బ్రాహ్మణులకుఁ బెక్కుసారులు నమస్కరింతును. అనుటచే బ్రాహ్మణులకు విశేషించి యాశ లేకుండుట,

ప్రాప్తించినదానితో సంతృప్తినొందుట, యనునివియే ప్రధాన ధర్మములని భగవంతుని భావము. ఈవిషయము భగవద్గీతల యందుఁ గూడ శ్రీహరిచేఁ జెప్పఁబడినది.

శ్లో. యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టో ద్వంద్వాతీతో విమత్సరః,
సమస్సిద్ధావసిద్ధౌ చ కృత్వాపి న నిబధ్యతే.

౪ అ. ౨౨.

అప్రార్థితోపనతో లాభో యదృచ్ఛాలాభః తేన సంతుష్టః సంజాతాలంప్రత్యయః. అని భాష్యము. సంతుష్టుఁడు కాని బ్రాహ్మణుఁడు సంతుష్టుఁడగు క్షత్రియుఁడు నశింతురని ప్రాచీనోక్తి గలదు.

అసంతుష్టా ద్విజా నష్టా స్సంతుష్టా ఇవ పార్థివాః. అని. దీనినే భగవంతుఁడు కుశలప్రశ్నరూపమున ననువదించెను. సంతుష్టియనునది యింద్రియవ్యాపారోపరతిం దెల్పును. పూర్వకర్మ ప్రతిఫలరూపముగా నెంత నెవరికి లభించునో దాన వాఁడు తృప్తినొందునేని వానికిఁ గర్మసిద్ధాంతము బోధపడినట్లు తెలిసికొనవచ్చును. అది లేదేని కర్మస్వరూపము వాఁ డెఱుంగఁ జాలఁడని గ్రహింపవచ్చును.

శ్లో. కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షరసముద్భవమ్,
తస్మాత్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్. ౧౫
ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః,
అఘాయు రింద్రియారామో మోఘం పార్థ సజీవతి. ౧౬
యస్త్వాత్మరతి రేవ స్యా దాత్మతృప్తశ్చ మానవః,
ఆత్మన్యేవ చ సంతుష్ట స్తస్య కార్యం న విద్యతే. ౧౭

గీత. 3 అధ్యాయము.

ఈ గీతావాక్యములు పైయర్థమును వెల్లడించుచున్నయవి. కావున నో విప్రుఁడా! నిన్నుఁ జూడఁగా వృద్ధసమ్మతమగు బ్రాహ్మణకులసదాచార మగుసంతుష్టి పొడకట్టుచున్నది. నీకు నమస్కరింతుననఁగా నీవాంఛితములు నెఱవేఱునని స్వాభిప్రాయమును దెలిపెననియుఁ గర్మసిద్ధాంతము తెలిసినఁగాని సదాచారముల తెఱం గెఱుంగ శక్యముకాదనియుఁ, గర్మను బ్రహ్మస్వరూపమే యనియు నెఱుంగఁ దగును. ఇట్టు లీవిషయము సదాచారములను దెలుపుచు భగవద్భక్తిని బోధించుచు భగవత్ప్రీతికిఁ బాత్రుఁ డెవ్వఁ డనువిషయమును సిద్ధాంతమును జేయఁజాలి యున్నది. ఇఁకఁ దర్వాతికథను వ్రాయవలయును. కాని గర్గసంహితయందు రుక్మిణి విప్రప్రవరునిద్వారా యొక సందేశము వ్రాసిపంపినట్లు గలదు. దానిం దెలుపుట యిపుడవసరము కా దనరాదు. దానిం దెలుపుచున్నాఁడను. ఇతరపురాణములయం దీవృత్తాంతము లేదని ముందే వ్రాసితినిగదా.

బ్రాహ్మణుఁడు రుక్మిణిసందేశమును గొని భగవద్దర్శనము లభించునన్న విశ్వాసమున వడివడిఁ బోయి శ్రీకృష్ణునిం గాంచి రుక్మిణిసందేశము నిట్లు తదుక్తప్రకారమే పల్కెను.

శ్లో. స్వస్తి శ్రీకారపంచాఢ్యే నిత్యానందమహోదధౌ,
శ్రీమద్దివ్యగుణైః పూర్ణే కోటిశో నతయో మమ. ౧౧
శమత్రాస్తు చ తత్రాస్తు తత స్త్వత్పత్ర మాగతమ్,
నారదోక్తేన వచసా జ్ఞాతోఽసి ప్రకృతేః పరః. ౧౨
సర్వం జానాసి సర్వజ్ఞ తదా వక్ష్యే వచో రహః,
వీరభాగం తు మాం విద్ధి త్వం గృహాణ మహామతే. ౧౩

మా చైద్యః ప్రతిగృహ్ణీయాన్మా వృథా సింహబలిం మృగః,
కథం త్వా ముద్వహే దుర్గే స్థితామితి చ తచ్ఛృణు. ౧౪
పూర్వేద్యుః కులదేవ్యాస్తు యాత్రాస్తి గ్రామతో బహిః,
ఆగమిష్యా మ్యహం యత్ర తత్ర మాం త్వం గృహాణ భోః.

అని దీనింబట్టి యాలోచింపఁగా రుక్మిణిభావము శ్రీభాగవతాభిప్రాయమునే వెల్లడించుచున్నది. అంతియకాక "శ్రీమద్దివ్యగుణైః పూర్ణే" అనుదానింబట్టి శ్రీకృష్ణుని సర్వగుణపూర్ణునిగా ననఁగా భగవంతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తిగా భావించినట్లే స్పష్టమగు. సర్వగుణపూర్ణుఁడు భగవంతుఁడుతప్ప వేఱొకఁ డుండరాదు. కనుక రుక్మిణి భగవంతుని బ్రార్థించు విషయమున సిగ్గునొందఁ బనిలేదని తలంచియే సర్వజ్ఞుఁడని యెఱింగియుఁ దనప్రయత్నము చేయకుండుట పాడిగాదని నిశ్చయించి "సర్వం జానాసి సర్వజ్ఞ" యని తెలిపి ఐనను విన్నవించుచున్నదానని మనవిచేసెను. కావున రుక్మిణీసందేశము కులస్త్రీలకు నీతిబాహ్యము కాదనియు, భగవద్విషయమున లోకాచారములఁ బాటింప నవసరములేదనియు నామె మాటలంబట్టియే శ్రీకృష్ణుఁడు భగవంతుఁడని స్పష్టమగుననియుఁ దెలియందగును. ఇఁకఁ దరువాతికథను జిత్తగింపుఁడు.

హరివంశమునుబట్టి యీకథ యించుక మార్పునొందినది. శ్రీకృష్ణాదులు కొలువుకూటమునఁ గూరుచుండి లోకవృత్తము నరయుచుండ లోకప్రవృత్తులం దెలుపుమానవులు కొందఱరుదెంచి కృతాతిథేయులై శ్రీకృష్ణా! జనార్దనా! లోకమునఁ గలరాజులందఱు కుండిననగరమునకుఁ బోవుచున్నారు. కుండిననగరేశ్వరున కొకకొమరిత గలదు. ఆరుక్మిణికి

స్వయంవరము సాగుచున్నది. ఎల్లవారు నందుఁ జేరుచున్నారు. శిబిరములు నిర్మింపఁబడుచున్నవి. ఈరాజులందఱు యుద్ధమును గోరువారలే. మదించియున్నవారు. చతురంగబలములంగూడి పోవుచున్నవారు. కావున నందు సంగరము చక్కఁగా సాగును. అని చెప్పఁగా శ్రీహరి భవిష్యద్విషయముల నాలోచించి చతురంగబలములఁ గూడి కుండిననగరమునకుఁ బోయిన ట్లున్నది. దీని తరువాతికథను బ్రయాణకథను వ్రాయునపుడు వ్రాసెదను. కథావిధాన మిన్నిమార్పుల నొందినదని తెలుపుటకే యీవిషయమును వ్రాసితిని. దీని తరువాతికథను రుక్మిణీసందేశమున కనుబంధముగా వ్రాసెదను. కాన సమన్వయము చేసికొనునపుడు భాగవతానుబంధమని తలంపవలయును.

* శ్రీకృష్ణుఁ డాబ్రాహ్మణుఁ డిట్లు రుక్మిణివార్తలం దెలుపఁగాఁ బరమానందమంది తన హస్తారవిందమున బ్రాహ్మణుని హస్తమునుబట్టుకొని నవ్వుచు నిట్లు బదులు చెప్పెను. బ్రాహ్మణోత్తమా! నాయందు మనస్సునిలిపి రుక్మిణి యెట్లు నిద్దురలేక కలవిలపాటొందుచున్నదో యట్లే తదధీనమానసుఁడనై నేనును నిద్దురపట్టక చింతాకులమానసుఁడనై యున్నాఁడను.

శ్లో. యథా వినిద్రా మచ్చిత్తా రుక్మిణీ రుచిరాననా,
తథాహమపి తచ్చిత్తో నిద్రాం చ న లభే నిశి.

అని భాగవతము.

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౫౨ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁ బడినది. తక్కినపురాణములయందుఁ బూర్వము తెల్పిన యధ్యాయములయందలి కథ పూర్తికానందున వానినుండియే గ్రహింపఁబడునని యెఱుంగవలయు.

దీనికిఁ బద్యము.

ఉ. కన్నియమీఁద నాతలఁపు గాఢము కూరుకు రాదు రేయు
నా, కెన్నఁడు నావివాహము సహింపక రుక్మి దలంచు కీడుతా
నే, మున్నె యెఱుంగుదుర్గ బరులమూఁక వధించి కుమారిఁ
దెత్తు వి,ద్వన్నుత మ్రాను ద్రచ్చి నవవహ్నిశిఖ వడిఁ
దెచ్చుకైవడిన్.

ఇందు మొదటిపాదమున నీ శ్లోకార్థమంతయు నిమిడియున్నది.
కాని శ్లోకమునఁ గలయర్థచమత్కృతి యిందుఁ గనఁబడకున్నది..

ఆర్యా! రుక్మిణి సంతాపము నెఱుంగుదును. రుక్మిణి
యన్నయగు రుక్మి నాయందలిద్వేషమున నాకొసంగ నిశ్చయిం
చిన తండ్రిప్రయత్నమును వారించెను. ఆవిషయము నెఱుంగు
దును. అందుఁ జేరిననీచరాజులఁ జెండాడి యానెలఁతను దెచ్చె
దను. రుక్మిణి సదా మదధీనమానసయై యున్నయది. పవిత్రాం
గియగు నామెను దారువునుండి పవిత్రాగ్నిశిఖను గ్రహించి
నట్లు నే నాయనవద్యాంగిని బరిగ్రహించెదను. అని పలికి
బ్రాహ్మణుని పుయిలోటమును దొలఁగించి నేఁటికి మూఁడవ
దినమురాత్రి రుక్మిణివివాహమని తెలిసికొని

[ఉద్వాహర్క్షం స విజ్ఞాయ రుక్మిణ్యా మధుసూదనః =
అనిమూలము. పరశ్వో రాత్రౌ వివాహనక్షత్రమితి
జ్ఞాత్వా=అని వ్యాఖ్య. ఇట నక్షత్రమని వ్యాఖ్య గావున
లగ్నమని యర్థము గ్రహింపఁదగు. మూలమున ఋక్ష
మ్మనియే యున్నది. ఋక్షమనఁగా రాశియనియు నర్థము
కలదు.]

దారుకుఁడు సారథిగాన నాతనిం జీరి శీఘ్రింబ తే రాయితము చేయుము. అని యాజ్ఞాపించెను. దారుకుఁడును భగవదాజ్ఞను మాళిందాల్చి సైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకములను నాజానేయంబులం బూన్చినస్యందనమును సంసిద్ధము చేసి తెచ్చి యునిచి హరిదర్శించి ప్రాంజలియై తనప్రయత్నమును విన్నవించెను. శ్రీగోపాలకృష్ణుఁడు బ్రాహ్మణునింగూడి తేరెక్కి రథవేగమునకు నాత్మ మెచ్చుకొనుచు నారాత్రియందే యానర్త దేశములుగడచి మఱుదినము విదర్భదేశముం జొచ్చెను.

కుండినపురాధిపతి యగుభీష్మకుఁడు పుత్త్రస్నేహవశంగతుఁడు కావున శిశుపాలునకుఁ గన్నియ నీయఁబూని వివాహోచితమహోత్సవములు చేయించెను. రాజవీథులఁ బరిమళోదకములు చల్లఁబడి యుండెను. చతుష్పథములు, ఇతరమార్గములు కైసేయఁబడి యుండెను. విచిత్రధ్వజపతాకలు తోరణములు చక్కఁగాఁ గట్టఁబడియుండెను. పూలహారములు కట్టఁబడియుండెను. గంధోదకములు చల్లుటఁ బరిమళములు గుబులుకొను చుండెను. స్త్రీపురుషు లెల్లరు విమలాంబరాభరణముల నలంకృతులై యుండిరి. జానపదు లామహోత్సవమును గాంచ నరుదెంచి క్రిక్కిరిసియుండిరి. సౌధములయందంతట నగరుధూపములు పరిమళముల నొప్పారునట్లు వేయఁబడుచుండెను. ఈరీతి నగరమంతయు నలంకృతమై యుండెను. పురాలంకారము కాఁగా భీష్మకుఁడు పితృదేవతలఁ బూజించి విప్రుల కన్నమిడి విధివంతముగాఁ జేయఁదగు కృత్యములఁ దీర్చి స్వస్తివాచనము చేయించి సర్వకార్యములు తీర్చి వివాహము చేయ సిద్ధముగ నుండెను.

రుక్మిణిని వివాహదినమున మంగళస్నానము చేయించి శుభావహకృత్యముల నామె యభ్యుదయమును గోరి చేయించి నూతనామూల్యాంబరద్వయము ధరింపఁజేసి రత్నమయాభరణముల నలంకరింపఁ బంచి ఋగ్యజుస్సామాథర్వమంత్రముల రక్షాబంధనము చేయించెను. పురోహితుఁ డథర్వమంత్రముల నపగ్రహమగు నట్టివిధిచే నలరించెను. గ్రహశాంత్యర్థము హోమకర్మము నడపెను. హిరణ్యమును, రజతము, వస్త్రములను, బెల్లముగలిపిన నూవులను, ధేనువులను, సద్బ్రాహ్మణులకొసంగి రాజు తనతనయ కభివృద్ధిగలుగఁ బ్రార్థించెను. ఇవ్విధముననే చేదిదేశాధిపతియగు దమఘోషుఁడు తన తనయుఁడగు శిశుపాలునకు మంత్రజ్ఞులగు బ్రాహ్మణులచే నభ్యుదయోచితకృత్యముల నొనరించెను. మంగళకృత్యములు పూర్ణములు కాఁగా శిశుపాలుఁడు మదధారల భూతలంబును దడపు దంతావళేంద్రసంతతులును, హేమమాలికాభూషితస్యందనంబులును, రత్నాభరణపరిభూషితాజానేయసమూహములును, బదాతులును, బరివేష్టించి రాఁగా రుక్మిణిని బరిణయవిధిచేఁ బరిగ్రహింప సకల బంధురాజులంగూడి కుండినపత్తనమున కరిగెను. సభాముఖమున రుక్మిణీ వివాహవిషయమున జరగిన సంవాదమును భీష్మకుఁడు రుక్మిణిని కృష్ణునకీయ నంగీకరించుటయు లోనగువార్తల నాలకించి యీవివాహసమయమున నెన్నియో విఘ్నములు గలుగును గాన వానినెల్ల నివారించి వివాహము నిర్విఘ్నముగా శిశుపాలునకుఁ జేయించి యాతనిం బ్రీతునిం జేసి విరోధులరుదెంచిన పరాజితులం గావించి యవక్రవిక్రమమును జూపి లోకవిఖ్యాతిని గాంచుకోరిక సాల్వుఁడు జరా

సంధుఁడు దంతవక్త్రుఁడు విదూరథుఁడు పౌండ్రకవాసుదేవుఁడు లోనగు శిశుపాలపక్షమున నభినివేశముగల రాజులందఱు వేన వేలుగా యాదవులఁ బోలియించి శ్రీకృష్ణరామాదులం బాఱఁ దోలి జయము శిశుపాలునకు సమకూర్చి పోవఁదలంచుచు వచ్చిరి. * రామకృష్ణులయందుఁ గలద్వేషము తమ్ముం బురికొల్పఁగా రుక్మిణిని సాధించి శిశుపాలునకుం గూర్పఁగోరియుఁ గృష్ణుఁడువచ్చి కన్యకను హరించునేని తత్సహాయార్థము యాదవుల చతురంగబలము లరుదెంచునేని వారిని మార్కొందము. శిశుపాలునకుఁ దోడుపడుదము. అని నిశ్చయించి మనస్సులు యుద్ధాభిలాషాతురములు కాఁగా మఱికొందఱు రాజులరుదెంచిరి. ఇట్లు వివాహార్థ మరుదెంచిన శిశుపాలపక్ష భూపాలకులచే నాకుండిననగరమంతయు సంభృతమై చూడఁజూడ వేడుకగా నుండెను. నగరశృంగారమును వివాహమహోత్సవమును జూడనేతెంచు జానపదులసంఖ్య యింతయని వచింప ఫణిపతి కేని భాషాపతికే నశక్యమన నింకఁ దక్కుంగలవారిమాట యిట నేటికి? భూమి యీనినట్లే యుండెనని చెప్పుటకన్న వేఱుపలుకు వచింప నలవికాకుండెను. అట్టితఱి శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రాహ్మణుంగూడి కుండినపురమును గాంచెను.

† లోకవృత్తాంతజ్ఞు లిట్లు శ్రీహరికిఁ గుండిననగరము సకల రాజేంద్రమండితమని తెలుపఁగా విని శ్రీకృష్ణుఁడు పయనము చేయనెంచుజాడఁ గనఁబఱప నెఱింగి భోజకులాలంకార

---

* యద్యాగత్య హరేత్కృష్ణో రామాద్యైర్యదుభిర్వృతః, యోత్స్యామస్సహితాస్తేన ఇతి నిశ్చితమానసాః = అని శ్రీభాగవత మూలము.

† ఇటనుండి హరివంశానుసారము కథను వ్రాసెదను.

హతుఁడగు నుగ్రసేనుఁడు శ్రీకృష్ణునితోఁ గలవిలపాటొం
పచు నిట్లు పలికెను. శ్రీకృష్ణా! యదుకులానందవర్ధనా!
మాట యించుక యాలకింపుము. నీవు లేకున్న మేమెల్ల
నాథులము. నీవున్న మేము సనాథులము. పురుషునితో
సంయోగవియోగములుగల పురంధ్రివలె నిన్నుఁగూడిన విడి
చిన సనాథానాథనామములు మాకుఁ జెల్లు. నీవు చెంతనుండిన
యింద్రునింగూడి ముప్పదిమూఁడుకోటులు దేవతలు మాపై
నెత్తివచ్చినను భీతిల్లువారము కాము. నీ వేయేచోటులకు విజ
యార్థివై పోవుదువో మే మాయాతావుల కరుదెంతుము.
మమ్ముఁ బిలుచుకొనియె పొమ్ము. అంతియకాని మమ్ము వదలి
నీవుపోయిన మేమిట నుండఁజాలము. ఈమాట దివ్యచిత్త
మున నవధరింపుము. అనుటయు శ్రీహరి చిఱునవ్వునఁ దన
యుత్సాహమును దెలుపుచు మహారాజా! నీయిష్టానుసార
మన్నికార్యములు చేయవచ్చును. నీయిష్టమును దెలిపిన నేను
నట్లేచేయ నంగీకరింతును. సంశయింపకుము. అని పలికి యాతని
సమ్మతింపఁజేసి రథమునెక్కి కుండినపురమునకుఁ జనియెను.
సూర్యుఁడు పశ్చిమాద్రిమాటునకుం బోవుచుఁ బ్రతాపమును
జూపక తనయరుణత్వమును దేహముచేఁ దెలుపుచుండఁగా నా
కుండిననగరమును జొచ్చెను. రాజమార్గము భూపాలకసాంద్ర
ములై యిసుకచల్లినఁ గ్రిందఁబడునవకాశము లేనట్లు లుండెను.
అదొక రంగమండపముగా రాజులు నాటకపాత్రములవలె
నొప్పుచుండిరి. అట్టి వివాహమండపమును గాంచుచు శ్రీహరి
రాజమార్గమునఁ బోవుచుండెను. అప్పటి శ్రీకృష్ణునాకారము
సకలరాజలక్షణలక్షితమై పరరాజభయంకరమై పరమపురుష

లక్షణములుగలిగి విచిత్రతమముగా మెఱయుచుండెను. అపుడు భగవంతుఁడు మనసుచే వైనతేయుని స్మరించెను. భగవన్మానసమునఁ దననామము స్మరింపఁబడఁగనే తనరాక కవసరముగలిగెఁగదాయను మహానందమునఁ దనపూర్వరూపమును వదలి సుఖలక్ష్యమగు నాకారమును ధరించి శ్రీకృష్ణుని చెంత నిలిచెను. గరుత్మంతుఁడు రాఁగానే తత్పక్షవాతసంచలితదేహులై మానవులు క్రిందఁబడిరి. పడియు నిలువఁజాలక దొరలాడిరి. దుష్టుల మానసములు గరుడదర్శనమున నురగములకువలెఁ జంచలత నొందెను. ఆవిధమును గాంచి గరుత్మంతుఁ డరుగుదెంచెనని తలంచెను. దివ్యమాల్యముల ధరించి యతఁ డొప్పుచుండెను. గరుడుఁడు శ్రీహరిపాదాబ్జములకు వందన మాచరించి తనరాక విన్నవించెను. తనకు ధ్వజవాహనరూపముల సాంపరాయిక మైత్రి నెఱపు గరుడునిం గాంచి మధుసూదనుఁ డిట్లు పలికెను. పక్షిరాజా! నీకు స్వాగతము. నీరాక నా కపరిమితానంద మొసంగెను. నీవు భీష్మకునింటఁ బ్రచ్ఛన్నవృత్తి నుండుము. నేనచ్చటి కరుదెంతును. స్వయంవరమును గనిపెట్టియుండుము. అందుఁ జతురంగబలసమేతులగు రాజులెల్లఁ గూడుదురు. ఆవలివృత్తాంత మెఱుకపడఁ గలదు. అని పలికి యతనిం బంపి యథాపూర్వముగాఁ దానును బయనము సాగించుచుండెను. కృష్ణమూర్తి నగరప్రవేశము చేయఁగనే ప్రజలెల్లఁ బ్రముదితమానసులైరి. రాజులెల్లఁ దమతమ దివ్యాయుధముల ధరించి బలముల హెచ్చరించి కడుజాగరూకులై యుండిరి. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తననగరమున కరుదెంచుట విని నీతిశాస్త్రవేత్తయగు భీష్మకుఁడు సబహుమానముగఁ బరాత్పరునెదుర్కొని పాద్య

ము నర్ఘ్యము నాచమనము లొసగు నాతిథేయము లొసరించి తానే సత్కరించి ధన్యోఽస్మి యని ప్రార్థించి తనపురమును బ్రవేశింపఁ జేసెను. కృష్ణాగమనము నూహించియే దివ్యమందిరము నలవరించియుండెను గాన నందు విడియించి యుచితమర్యాదల నలరించెను. సకలసంభారసంభృతమగు నా రమ్యహర్మ్యమున శ్రీహరి సుఖముగ నివసించెను. భీష్మకుఁ డొసరించిన స్నేహపూర్ణసత్కారమునకు మది నానందించెను.

మహామనీషులారా! బ్రాహ్మణునిమాటల నాలకించి శ్రీహరి బదులుచెప్పినవిషయము పరమరహస్యార్థము గలది. దాని నించుక యాలకింపుఁడు.

శ్లో. యథా వినిద్రా మచ్చిత్తా రుక్మిణీ రుచిరాననా,
తథాహ మపి తచ్చిత్తో నిద్రాం చ న లభే నిశి.

అని భగవంతుఁడు విప్రునితోఁ దెల్పెను. మదధీనచిత్తయై సంతోషమున నోలలాడు ముఖముగలిగిన రుక్మిణి యెట్లు నిద్రగాంచకయున్నదో తదధీనమానసుఁడనై నేను రాత్రులయందు నిద్రపోవుట లేదు. అనఁగా ననన్యగతికయై రుక్మిణి నన్నే తలంచుచు నన్నేస్మరించుచు నన్నే వినుతించుచు నిద్ర మానియున్నదో యట్లే నేనును సర్వాంతర్యామినగుటఁ దచ్చిత్తము నాకళయే గనుక నిద్రపోవుట లేదనునభిప్రాయమును దెలిపెను. రుచిరాననా! అనఁగా భగవన్నామసంకీర్తనమే ముఖమునకు రుచిరతయని గ్రహింపఁ దగును. రాత్రులయందు నిద్రపోవకుండుటకుం గారణము నామపారాయణ రూపధ్యానాదులుగాక వే తేముండును? అట్టిరుక్మిణిని గాపాడుదునని

భగవంతుని యాశయము. ఈయర్థమును శ్రీహరియే గీతా శాస్త్రమునందు నిర్వచించి యున్నాఁడు.

శ్లో. యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ భజామ్యహం,
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః. ౧౧
౪ అధ్యాయము.

యే యథా యేన ప్రకారేణ యేన ప్రయోజనేన యత్ఫలార్థితయా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ తత్ఫలదానేన భజామి. అనుగృహ్ణామి, అహం ఇత్యేతత్, తేషాం మోక్షం ప్రత్యనర్థిత్వాత్. న హ్యేకస్య ముముక్షుత్వం ఫలార్థిత్వం చ యుగపత్సంభవతి. అతో యే ఫలార్థినః తాన్ తత్ఫలదానేన, యే యథోక్తకారిణ స్త్వఫలార్థినో ముముక్షవశ్చ తాన్ జ్ఞానప్రదానేన. యే జ్ఞానినః సన్న్యాసినో ముముక్షవశ్చ తాన్ మోక్షప్రదానేన తథా ఆర్తాన్ ఆర్తిహరణేన, ఇత్యేవం యథా ప్రపద్యంతే యేతాం స్తథైవ భజామీత్యర్థః. తం యథా యథోపాసతే తం తమేవ ఫలం లభతే = ఇతి శ్రుతేః. నపునః రాగద్వేషనిమిత్తం మోహనిమిత్తం వా కంచిద్భజామి. సర్వథాఽపి సర్వావస్థస్య మమేశ్వరస్య వర్త్మ మార్గమనువర్తంతే మనుష్యాః. యత్ఫలార్థితయా యస్మిన్ కర్మణి అధికృతాః యేప్రవర్తంతే తే మనుష్యాః అత్ర ఉచ్యంతే హే పార్థ సర్వశః సర్వప్రకారైః. అని శంకరభాష్యము.

ఈశ్లో కార్థమును దిలకించితిరి గదా. ఎవ్వ రేయేఫలము నపేక్షించి నన్ను సేవింతురో వారి కాయాఫలముల నిచ్చి

కాపాడుదును. అనఁగా రుక్మిణి యనన్యచిత్తయై నన్ను సేవించుచున్నది. నాచిత్తము తదధీనముగ నున్నది. కావున నీవు శానక్కఱలేకయే నే నరుదెంచి యామెకైంకర్యము నంగీకరింతును. నీవేల వచ్చితివయ్యా యని నవ్వునఁ దెలిపెను. అనఁగా నన్ను సామాన్యమానవునిగా భావించితివి కాని సర్వాంతర్యామినని యెఱుంగవైతివి గదాయని తెలుపుటకే ప్రహసన్ అను పద ముపయోగింపఁ బడినది. ఐనను దప్పకయరుదెంచి యామెను బరిగ్రహింతును. రుక్మిణి లక్ష్మ్యంశసంభూతురాలని నే నెఱుఁగనా? నాసహవాసము కలుగమి నామెయందున్న జ్ఞాన భానుఁడు వికసింపలేదు. క్రమముగా వికసించునట్లు చేసెదనని శ్రీకృష్ణునిభావమని మన మూహింపవలయును.

ఇంతియకాక శ్రీహరి రుక్మిణిని గైకొని ద్వారకకు వత్తును. అని చెప్పుచు నుదాహరణముగా

"మత్పరా మనవద్యాంగీ మేధసోఽగ్నిశిఖామివ." అని చెప్పెను. యజ్ఞమునందు లౌకికాగ్నిని బరిగ్రహింపక అశ్వత్థము శమీవృక్షము అను వీనిదారువులం దెచ్చి చిలుకుదురు. పరస్పరసంఘర్షణమువలనఁ బరిశుద్ధాలౌకికాగ్ని జనించును. అదియే యజ్ఞీయాగ్ని యనఁబడు. అనఁగా దారువులనుండి యగ్నిని దెచ్చునట్లు రాజలోకమును మథించి యనఁగా దుర్బుద్ధులను మాపి రుక్మిణినిదెచ్చెదను. రుక్మిణి స్వకీయదుర్వారతేజస్సు నడంచుకొని యొకానొక రాజపుత్రికగా నున్నది. దారువుల యం దగ్ని యిమిడియుండి పైనఁ గనఁబడక తెలివిగలవారు శ్రమించి తీసినఁగాని పైకిరానియట్లు తనమహిమము నెఱింగినవారికే తప్ప నితరులకెఱుంగరాని మహత్తరతేజమున

నలరారుచున్నది. ఆవిషయ మెఱుంగఁజాలక యల్పమతు లాక్రమింపఁ బూనిరి. అట్టివారిననఁగా మాతృభావమునఁ బూజింపకయుండువారి నడంచి తెచ్చెదను. రుక్మిణి యాదిశక్తి. లోకజననియునగు ప్రకృతి. ఆమెమహిమము నెవ్వరు నెఱుంగఁ జాలరు. మదభిన్నమూర్తిగాన నే నెఱుంగుదును. ఇతరాధృష్య మహిమము గలరుక్మిణిని దెచ్చుటకింతగా నీవు చెప్పవల యునా? నేనేవచ్చి తెచ్చెదనని శ్రీకృష్ణుని యాశయమని తెలి యఁదగు. ఈయర్థము శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులుగారు సూక్ష్మముగ సౌందర్యలహరియందుఁ దేటపఱచిరి.

శ్లో. తటిల్లేఖా తన్వీం తపనశశివైశ్వానరమయీం
నిషణ్ణాం షణ్ణామప్యుపరి కమలానాం తవకళామ్,
మహాపద్మాటవ్యాం మృదితమలమాయేన మనసా
మహాంతః పశ్యంతో దధతి పరమానందలహరీమ్. ౨౧

తటిల్లేఖా విద్యుల్లేఖా తద్వత్తన్వీం దీర్ఘాసూక్ష్మా. జ్యోతిర్మయీ క్షణప్రభాచ స్థిరసౌదామిన్యాః. క్షణప్రభాత్వం ఆజ్ఞాచక్రే క్షణమాత్రదర్శనాత్ అని వ్యాఖ్య.

తపనశశివైశ్వానరమయీమ్. అనఁగా యోగులకు సూర్యస్వరూపిణియు, భక్తులకుఁ జంద్రస్వరూపిణియుఁ, క్రూరుల కగ్నిస్వరూపిణియు నని రహస్యము. యోగులు సూర్యమండలాంతర్జ్యోతి నుపాసింతురు. భక్తులు భగవత్తనువును ధ్యానింతురు. దుష్టు లవియెఱుంగ నశింపఁజేయఁ బూనుదురు. కావున వారివారి కట్టియట్టిరూపములఁ దాల్చునని భావము.

శ్రుతి. "హిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాం
జ్వలంతీం తృప్తాం తర్పయంతీమ్".

అనుశ్రుతి ప్రకృతిరూప మగ్నిశిఖతోఁ బోల్చినది. ఈయర్థమునే శ్రీకృష్ణమూర్తి యించుక తెలిపి విప్రుని మనశ్చింతను బాపెను. రుక్మిణి నిదురింపనపుడు నేనును నిదురింప ననఁగా మాయిరువురకు భేదమే లేదుగానఁ దదానందము తచ్చింతయు నాకు నట్లే కలుగునని తనభావమును స్పష్టపఱచెను. దీనింబట్టి రుక్మిణి యనుపేరుఁ దాల్చి మూలప్రకృతియు, శ్రీకృష్ణనామమున సర్వేశ్వరుఁడును,భూమికిం గలకష్టముల సంహరింప నవతరించిరని సారము. ఇట్టిమహాలక్ష్మిని అంతఃపురకాంతానుచితసందేశ మనువ్యాజమున నాక్షేపించుట మహాపాపము గాక మఱేమగును ? లోకాచారమునుబట్టియు దోషము లేదనక తప్పదు. మనసునఁ గామించినభర్తను వదలి మఱొకనిఁగోరుట సాధ్వీలక్షణము గాదు. తొలుదొలుత రుక్మిణి శ్రీహరిని గోరెను. ఏనాఁడుకోరెనో ఆనాఁడే భర్తయయ్యెను. అన్నయింకొకనికీయఁ బ్రయత్నించెను. ఇపుడు రుక్మిణి చేయవలసినదేమి ? తనభావము తా వలచినపురుషునకుం దెలిపి యాపురుషునిం బడయుటయో లేకున్న మృతినొందుటయో యీ రెండుసాధనములే కలవుగాని వే ఱుపాయము కానరాదు. మనస్సునందే పెక్కుమందిపై వాంఛనిలుపుట వ్యభిచారమనఁబడును. ఒకప్పుడు తాఁ గోరినపురుషుఁ డంగీకరింపకయున్న నేమిగతి యని కొందఱు ప్రశ్నింపవచ్చును. కాని యీప్రశ్న మల్పమతులకే తోఁచును. దృఢచిత్తయగువనిత వాంఛ నైఱవేఱనిచోఁ గలుగనేకలుగదు. భగవంతుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు గాని మన

వలె నల్పతమజ్ఞుఁడు కాఁడు కావున సాధ్వియగు స్త్రీచిత్తమున భర్తృవిషయమున నెఱవేఱనివాంఛను బుట్టింపఁడు. పతివ్రత కానికాంతకు క్షణవిలక్షణము లగునూహాలు పుట్టుచుండును. కావున నిట్టియాక్షేపణముల కిట నవకాశమే లేదు. ఇంక నీవిషయమును బెంచివ్రాయక తరువాతివిషయమును వ్రాసెదను.

మహామతులారా! శ్రీభాగవతమున నీ తరువాతికథ బలభద్రాదుల యాగమనము, రుక్మిణి తాఁబంపినబ్రాహ్మణుఁడు కృష్ణునిం దోడ్కొనిరా నందులకుఁ జింతించుట యను రీతిగా వ్రాయఁబడినది. హరివంశమున నీనడుమ వ్రాయఁదగినభాగములు కొన్ని చెప్పఁబడినవి. గర్గసంహితయు నీకథ నీరీతిగానే తెల్పెను. భాగవతము ననుసరించి వ్రాసినహరివంశమునఁ గలకథల కవకాశము కలుగదు. కానఁ దదనుసారముగా నీకథ నిపుడు వ్రాసెద.

రాజులు కలవరపడుట.

* శ్రీకృష్ణుఁడు గరుత్మత్సహాయుఁడై కుండిననగరమును ప్రవేశించినవార్త తెలియఁగనే రాజులందఱు కలవరపడసాగిరి. వారిచిత్తములయం దొకమార్పు విచిత్రముగాఁ గలిగెను. కావున నంద ఱొకచోటఁ జేరిరి. తమతమబాహుబలములఁ దలంచుకొనిరి. ఆలోచింప సమర్థులు గావున మంత్రాలయమునఁ గూడిరి. నీతిశాస్త్రముల నెఱింగినంతదనుక స్మరించిరి. వారు గూడినతావు భీష్మకునిసభయే. అది హేమపరిష్కృతముగ నుండెను. అందుఁ బెక్కుసింహాసనము లమర్పఁబడి యుండెను.

---

* ఈకథ హరివంశమున విష్ణుపర్వము నలువదెనిమిదవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది.

విచిత్రాస్తరణము లమర్పఁబడి యుండెను. ఆమహాసభం బ్రవే శించి యుచితాసనముల నాసీను లైరి. దానింజూడ నాతరుణ మున దేవతలచే నిండియుండు దేవసభవలె నుండెను. వారి నడుమ మహాబలపరాక్రమసమగ్రుఁడగు జరాసంధుఁ డుండెను. మహాతేజమున నలరు నాజరాసంధుఁడు దేవేంద్రుఁడు దేవ తలకు హితముపదేశించుచందమున రాజులం గలయంబరికించి యిట్లు పలికెను. రాజులారా! నాభావమును వినుఁడు. భీష్మ కుఁడు మతిమంతుఁడు. బుద్ధిచే నాలోచించి నేఁ జెప్పుచున్నాఁ డను. కృష్ణుఁడనువాఁడు కలఁడుకదా. వసుదేవతనయుఁడని ప్రసి ద్ధిగలదు. బలశాలి. వైనతేయసహాయమున నీ కుండిననగరమున కరుదెంచెను. కన్యామణిని బరిగ్రహింపఁబూనియే వచ్చినాఁడు. యాదవులు కొందఱ అతనివెంట వచ్చిరి. కన్యకనుబడయఁ దప్పక ప్రయత్నించును. ఇట్టితఱి నీతన్యనుగుణ మగునుపాయ మేది? అది మనమేలునకు హేతువు కావలయును. బలాబలముల నాలోచించి రాజశ్రేష్ఠులగు మీరెల్ల హితాహితకృత్యముల నిర్ణయింపుఁడు. రామకృష్ణు లిరువురు పాదచారులు. మిగుల బలశాలురు. వైనతేయునిగాక వారినిద్దఱిని గోమంతమనుపర్వ తమునందు మహాఘోరమగుయుద్ధమున నలయించితిని. మీకు నీవిషయము కొంత తెలిసియుండవచ్చును. వృష్ణియాదవభో జాంధకబలంబులం గూడి యుద్ధముచేయునపు డది యెట్టియుద్ధ మగునో యాలోచింపుఁడు. అందును గన్యార్థము ప్రయత్నిం చుతఱి గరుడసహాయుఁడగు విష్ణువునిమార్కొని యుద్ధము చేయ శక్రాదిత్రిదశోత్తములు వచ్చినను వారితోఁడ్పాటు గలి గినను ఎవ్వఁడు చేయఁగలఁడు? భీష్మకుఁడు కన్యకనీయనిచో

బలవంతముగాఁ బరిగ్రహింపఁ గలఁడు. అట్టితఁడే దేవతలుగూడ నీతనికిఁ దోడ్పడుదురు.. పూర్వము మహాప్రళయమున భూమి జలాభ్యంతరమున విలీనముకాఁగా విష్ణువు శక్తిమెఱయ వారాహరూపమును దాల్చి యుద్ధరించెనని విందుము కదా. అత్తరుణముననే హిరణ్యాక్షుఁ డెదుర్కొని పోరి మడిసెను. అతని యన్నయగు హిరణ్యకశిపుఁడు మహాబలపరాక్రమముల నార్జించి బ్రహ్మచే దేవాదిభూతములచే మృతిలేకయుండ వరములను సంపాదించి వెలయుచుండ భూమ్యాకాశములయందుఁ గాక రేయింబవళ్లయందుఁ గాక శుష్కార్ద్రపదార్థములచేఁ గాక ముల్లోకములయం దపరాజితుఁడైన దానవేంద్రుని నరసింహరూపమును ధరించి విష్ణువు వధించెనని విన్నారము కదా. విష్ణువే కశ్యపమునివరునకుఁ దనయుఁడై యుద్భవించి వామనుఁ డనుపేరనఁ బ్రసిద్ధినిగాంచి యదితిని దల్లిగాఁ బిలుచుచు వృద్ధాసురచక్రవర్తి బలిని సత్యపాశబద్ధుని జేసి పాతాళమునకుఁ బాఱఁదోలెను గదా. కార్తవీర్యుఁడు భుజవీర్యధుర్యుఁడు. సహస్రబాహువు. దత్తాత్రేయప్రసాదమునను రాజ్యమదమునను విఱ్ఱవీఁగి యెదురులేకయుండఁగా జమదగ్నిమునికిని రేణుకాదేవికిని దనయుఁడై త్రేతాద్వాపరములనడుమ శస్త్రధారులలో మేటియనువిఖ్యాతిం గాంచి పరశురాముఁ డనుపేర వజ్రసంకాశమగు పరశువను మహాయుధమున సప్తద్వీపేశ్వరుఁ డగుభూపాలుని నొకానొకవ్యాజమున విష్ణువేకదా వధించెను. ఇక్ష్వాకుకులమున దశరథమహారాజపుత్త్రుఁడు రాముఁడు త్రైలోక్యవిజయుఁ డగురావణుని గూల్చెఁగాదే. పూర్వము కృతయుగమునఁ దారకాదిమహాదానవులు వరదానగర్వితులై ఘోర

సంగ్రామ మొనరింప శ్రీమహావిష్ణువు అష్టభుజవిరాజితుఁడై గరుడవాహనారూఢుఁడై యసురలనెల్లఁ బొలియించెను. కాలనేమియను దానవేంద్రుఁడు శక్రునకును భయప్రదుఁడై యుండఁగా నాతనిఁ జక్రాయుధమున వధించినది శ్రీవిష్ణుమూర్తియే కాదే. విశ్వరూపుఁ డగువిష్ణువు మహాయోగప్రభావమున నెందఱురక్కసులనో వధించెను.

ఇప్పు డీకృష్ణుఁడే వనమున ధేనువులఁ గాచుచు వనచరులగు ప్రలంబాదిదానవులఁ జంపెను. అరిష్టుఁడు, ధేనుకుఁడు, శకునియుఁ, గేశియు, యమళార్జునములు, కువలయాపీడదంతావళము, చాణూరముష్టికులు, బలవదగ్రగణ్యుఁ డగుకంసుఁడు గోపవేషమును ధరించిన యీకృష్ణునిచే విలాసమాత్రముగఁ జంపఁబడిరి. ఇట్టి యనేకకృత్యములు వ్యాజమును దేనినోకల్పించి విష్ణువు చేసెను. చేయనున్నాఁడు. కావుననే నేను మీకెల్ల హితముపదేశించు చున్నాఁడను. ఇన్నింటిని బరికించిచూడఁగా నీకృష్ణుఁడు విష్ణువేయని నమ్మెదను. అసురులం బొలియింప సురలకు హితము చేకూర్ప నవతరించినాఁడని నాభావము. ఇతఁడే జగత్కారణుఁడు. పురాణపురుషుఁడు. నారాయణుఁడు. సర్వభూతములకు సృష్టికర్త. వ్యక్తావ్యక్తరూపుఁడు. సనాతనుఁడు. సర్వలోకముల కదృశ్యుఁడు. సర్వలోక నమస్కృతుఁడు. అనాది మధ్యనిధనుఁడు. క్షరమని, అక్షరమని, శాశ్వతమని చెప్పఁబడు తత్త్వ మీకృష్ణుఁడే. సచరాచరము లీతని జయింపఁజాలవు. త్రివిక్రముఁడు, త్రిలోకపతి, త్రిదశేంద్రావినాశకుఁడు అని నా దృఢవిశ్వాసము. ఈయభిప్రాయము మధురాయుద్ధమున నాకుఁ గలిగినది. కులీనులై పరాక్రమధనులగు

రాజేంద్రుల కెవ్వనికేని గరుడవాహనము కలదా. కావున నేఁడు విశేషించి జనార్దనుఁడు కన్యార్థమునఁ బరాక్రమము చూపఁగలఁడు. అట్టితఱి నీగరుడునిముం దేరాజు నిలిచి పరాక్రమము చూపఁగలఁడు? స్వయంవరము చాటించినందున శ్రీకృష్ణుఁడు తానై వచ్చినాఁడు. ఈతని రాకచేతనే మనకన ర్థము వాటిల్లినది. మీరు నీవిషయము నాలోచించి యేమి చేయఁదగునని యూహించి యేది యెట్లుచేసిన న్యాయమో యది యట్లు చేయఁబూనుఁడు.

అని యిట్లు మగధనాథుఁడగు జరాసంధుఁడు పలుకఁగా మహాప్రాజ్ఞుఁ డగుసునీధభూపాలుఁ డిట్లు పలికెను. భూపాల శేఖరులారా! మగధనాథుఁడు చక్కఁగాఁ జెప్పెను. మహాయుద్ధమున సాగఁబోవువిషయములనుగూడఁ దెలియఁ జేసెను. గోమంతపర్వతముకడఁ జేసినయుద్ధ మతిఘోరము. అనేక చతు రంగబలము లందు హతములైనవి. ఈ సేనలన్నియుఁ జక్రలాంగలాయుధజనితాగ్నిజ్వాలలచే భస్మములుగాఁ జేయఁబడిన వనుట కావంతయు సంశయము లేదు. కావుననే యీమాగధుఁడు రాఁగలకార్యమును జింతించి రాజులకు మహాభీతిప్రదమగుసంగరము సాగునని యుపదేశించెను. భూచరులగు రామకృష్ణులు సంగరమొనరించుచుండ రాజసేనలకు మృత్యుప్రాయములుగాఁ దోఁచుచుండిరి కదా. ఇపుడు సుపర్ణుని యాగమనమును వింటిరికదా. ఆతని పక్షవిక్షేపవాతముల నంబరచరులు తూలిపోయిరి. సముద్రములు కలఁగుండుపడినవి. పర్వతము లల్లాడినవి. భూమి గడగడ వడఁకినది. మేమెల్ల భీతిల్లి యకాండప్రళయమా యని యూహించితిమి. ఎప్పుడు గరుడవాహ

నారూఢుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు యుద్ధముచేయునో మనము కాదు దేవతలైన రణాంగణమున నిలువఁజాలరు. రాజులకు స్వయం వరమనునది మహానందవివర్ధనము. అనుభావముననే దీనిని బూర్వులు నిర్ణయించిరి. అది సంతోషప్రదము. ఆరుక్మిణి స్వయంవరమండపమున మఱొకని వరించునేని శ్రీహరితో యుద్ధము కాకమానదు. అప్పు డాతనిమార్కొనఁ దరము గాదు. స్వయంవరమున నీదోషముగలదని తెలుపుటకుఁ గాఁ బోలు శ్రీకృష్ణుఁడు వచ్చెను. మనముకూడ వచ్చితిమి. కృష్ణాగ మనము రాజుల కనర్థప్రదము. కన్యాహేతువువలన జరాసంధుఁడు చెప్పినట్లు మహాపదలు రాజులకు మూడనున్నవి. అని పలికి సునీథుఁ డూరకుండెను.

సాధుమతులారా! జరాసంధసునీథుల యభిప్రాయమును వింటిరికదా. దీనింగూర్చి వ్రాయఁదగువిషయములు విశేషించి లేవనవచ్చును. కాని యొక్కరహస్యము కలదు. కృష్ణాగమనమున రాజుల కాందోళనము కలిగెను. దాన నందఱొక చోటఁ జేరిరి. అందు గోపాలకృష్ణునిపై సహజద్వేషముగల జరాసంధుఁడే కృష్ణమహిమము నుపన్యసించెను. పదునెనిమిది తడవలు చతురంగబలములం గూడి యుద్ధమున కరుదెంచి మథుర ముట్టడించి యోడిపోయిన జరాసంధుఁడే యిప్పు డుప న్యాసకుఁడు. దీనిభావమేమి? భగవంతుఁడని తెలిసి యుద్ధమున జయింపఁజాలమని స్వానుభవమున నెఱింగియుండియు మరల మార్కొనఁబూను టేలొకో యనఁగా. కర్మము వారిఁ బ్రోత్సహింపఁగాఁ దదున్మత్తులై యొడలెఱుంగక భగవంతుఁ డను భావమును మాని శత్రువకా భావించి పోరి మడియుదురు.

మృతినొందునట్టిగాని బాధల ననుభవించునట్టిగాని కాలము కానితఱి భగవంతుఁ డనుస్మృతి గల్గును. మరలఁ గర్మము ప్రోత్సహింపఁగా మనస్సులు మాఱుచుండును. జీవులందఱు కర్మపాశములకుఁ జిక్కి యది త్రిప్పినట్లెల్లఁ దిరుగుచునుందురు. అంతియకాని తమశక్తివలన నేకార్యము నెవ్వఁడు చేయఁజాలఁడని దీనిరహస్యము. దీనిని జక్కఁగా మది నిలిపి స్మరించుచున్నయెడల నహంకారము కర్తృత్వరూపమగునది నశించును. దాన భక్తిజ్ఞానములు పొడసూపు. వానిచే భగవత్సేవ పరమగతికి మూలమనుతలంపు లుదయించు. ఇదియ యిందలిరహస్యము. దీనినెఱుంగుటమాత్రము చాలదు. స్వానుభవమునకుఁ దెచ్చుకొనవలయు. ఇంక నీకథనుండి కొన్నివిషయములను విమర్శింపక తరువాతికథను విన్నవింతును.

రాజులు పరస్పరము సంభాషించుట.

* ఇట్లు సునీథుఁడు పలుకఁగా విని కరూశదేశాధిపతి యగుదంతవక్త్రుఁడు యిట్లు పలికెను. భూపాలవీరులారా! జరాసంధమహీపాలుఁడు సునీథరాజచంద్రుఁడు పలికినపలుకులు మనకు హితములనియే తలంచెదను. కాని నాయాశయమును దెలుపుచున్నాఁడను. వారియందు ద్వేషముచేతఁగాని యహంకారముచేతఁగాని చెప్పఁబూనను. విజయలాభము నాకుఁ గల్గ వలయుననియుఁ గాదు. వారి యమృతవాక్కులను దూషింపఁబూనితినని భావింపవలదు. వారివాక్కులు నీతిశాస్త్రసారభూతములు. అయినను నా యెఱింగినంతదనుక నీతిశాస్త్రము నను

* ఈకథ హరివంశము విష్ణుపర్వము నలువదితొమ్మిదవయధ్యాయము నుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగునది.

సరించియే చెప్పెదను. మీరెల్ల నాలకించి సమ్మతమే నంగీకరింపుఁడు. అసమ్మతమేఁ ద్యజింపుఁడు. నీతిశాస్త్రసారము నిట్టి మహారాజసభయందుఁ జెప్ప నెవరికిఁ దరమగును? మీకుఁ దెలిసిన విషయములనే స్మరణమునకుఁ దేఁ బలుకువాఁడను.

ఈనగరమునకు మనమెల్ల నెట్లరుగుదెంచితిమో కృష్ణుఁడు నట్లే వచ్చెను. దీన దోషమేమి? మనమందఱము కలవిలపాటొంద నవసరమేమి? ఎల్లరువచ్చుటకుఁ గన్యయే హేతువు? మనమెల్లఁ గలిసియే గోమంతపర్వతమున రామకృష్ణుల నరికట్టఁ దలంచి యుద్ధముచేసితిమి. ఆయుద్ధదోషము నేల చెప్పఁగూడదు? వీ రిరువురు వనవాసముచేయుచు వీరులనఁబడుచుండిరి. దేవర్షియగు నారదవాక్యానుసారము బృందావనతటములఁ దిరుగుచుండిరి. కంసుఁడు వారిని వధింపఁ బూని పిలువఁబంచెను. ద్వారమునం దొకమదద్విరదము నునిచి దానిచేఁ జంపింపఁ జూచెను. కాని వారే దానిం బొలియించి ప్రవేశించిరి. స్వవీర్యము నాశ్రయించియే రంగమండపమున గతాసువువలెఁ గూరుచున్న కంసుని వధించెను. వయసునఁ బెద్దవారమగు మనమెల్ల నారోపింపఁ దగుదోష మిందేమి కలదు? మనమచటికిఁ గృష్ణు నిరోధింపఁబూనియే పోతిమి. సేనాసన్నాహాదులం గాంచి సోదరులిద్దఱు గోమంతమునకుఁ బాఱిపోయిరి. మధురానగరమును యాదవబలమును వదలిపోయిరి. అంతటను బోనీయక మనము వారిం దఱుముకొని పోతిమి. అపుడు వా రప్రాప్తయౌవనులు. మనతో సమానముగా యుద్ధమునకు రారైరి. అప్పటికిని వారిని వదలక క్షత్రధర్మము నుద్దీపింపఁజేయఁ బర్వతమును గాల్చితిమి. మనతోఁ గృష్ణుఁడు

ప్రతియుద్ధము చేయఁడయ్యె. కావున నాయుద్ధమున వారిద్ద ఱిని దూషింప నవకాశము లేదు. మన మెందెందుఁ బోవుదుమో యందందు సంగరము ప్రత్యక్షమగును. ప్రీత్యర్థము కృష్ణునితో మాటలాడుదము. ఈనగరమునకుఁ గలహామును గోరి కృష్ణుఁడు రాఁ డయ్యెను. కన్యార్థము వచ్చినవాఁడు. ఎవరితో యుద్ధముచేయును? మర్త్యలోకమున నవతరించిన మహాపురుషుఁడు గాని ప్రాకృతుఁడుమాత్రము కాఁడు. దేవతోత్తముఁడగు పురుషోత్తముఁడే శ్రీకృష్ణుఁడు. దేవతలకుఁ గర్త. లోకనిర్మాణమునకుఁ గారణ మీతఁడే. కృష్ణునకు మూఢబుద్ధి లేదు. ఈర్ష్య లేదు. మత్సరము లేదు. కృష్ణుఁడు స్తబ్ధుఁడు కాఁడు. బలహీనుఁడు కాఁడు. అర్తుఁడు కాఁడు. అంతియకాక మీఁదు మిక్కిలి ప్రణతార్తిహరుఁడు. ఈకృష్ణుఁడు సర్వలోకప్రభువు. దేవుఁడు. దేవదేవుఁడు. గరుడసహితుఁడై వచ్చినవాఁడు. కన్యాస్వయంవర హేతువును బూనివచ్చినాఁడు. సర్వాస్త్రసహితుఁడై శత్రునాశనార్థము పోవుచుండును. ఇది శుభయాత్ర. మన ప్రీత్యర్థమె వచ్చినాఁడని తలంపఁజను. యదు వృష్ణిభోజాంధక ప్రభృతివీరులం గూడి వచ్చియున్నాఁడు. కావున నర్ఘ్యపాద్యాదులగు పూజాద్రవ్యములఁ బూజింపవలయును. మనమెల్లఁ గేశవుని బూజింతము. అంతియకాక శ్రీకృష్ణునిగూడి నివసింతము. సంతాపము లుండవు. భయము గలుగదు. సర్వవిధముల సుఖసమృద్ధులే కలుగును.

అని యిట్లు బుద్ధిమదగ్రగణ్యుఁ డగుదంతవక్త్రుఁడు పలుకఁగా విని వక్తలలో మేటియని పేరుగాంచిన శాల్వుఁడు రాజపుంగవులం గాంచి యిట్లు భాషించెను. రాజేంద్రులారా!

మనము భయపడవలసినంతయవసరము నాకుఁ దోఁపకయున్న యది. శస్త్రాస్త్రములఁ దాల్చుఁడు. కృష్ణునకు భయంపడి యత నితో సంధింపవలయునని నాభావము కాదు. పరుని స్తుతించి లాభమేమి? మనబలశౌర్యముల దూషించుకొననేల? క్షత్త్రి యధర్మమున నిలిచియున్నరాజుల కిది న్యాయముకాదు. మీ రంద ఱుత్కృష్టరాజవంశముల జనించితిరి. కులవర్ధనులని పేరు సంపాదించితిరి. అట్టి మీకెల్ల నీచపురుషులకుఁ గలుగఁదగిన యీ యల్పబుద్ధి యేలకలిగెనో తెలియఁ జాలకున్నాఁడను. ఈకృష్ణుఁడు సనాతనుఁడని, ఆదిదేవుఁడని, సర్వదేవాదిదేవుఁ డని, నిర్జరేంద్రప్రభుఁడని, నారాయణపరాయణుఁడని నే నెఱుంగుదును. వైకుంఠుఁడని, చరాచరగురువనియు నెఱుంగు దును. దేవకీగర్భమునుండి యవతరించిన సర్వలోకనమస్కృ తుఁడనియు నెఱుంగుదు. కంసభూపాలుని వధియించి భూభార మును బాప మనవంటిభూపాలకులఁ బొలియింప లోకమును ధర్మపద్ధతిఁ బొదలునట్లు రక్షింప నవతరించినవాఁడు విష్ణువని నేను మున్నె యెఱుంగుదును. సంగ్రామరంగమున భగవంతుఁ డగు శ్రీకృష్ణుని మారొడ్డిని చక్రమహాయుధజ్వాలాదగ్ధాం గులై సుఖధామమునకుం బోవుదము. తత్వము నే నెఱుం గుదు. భూపాలకులారా! ఆలకింపుఁడు. కాల మాసన్నము కాఁగా మనుజులయాయువు క్షీణించును. * కాల మాసన్న ముకాదేని జంతువు మృతిని గాంచదు. కాలము సమీపింప బ్రదుకుటయును లేదు. ఈసిద్ధాంతమును మది నిలుపుకొని యెవఁడుగాని భయపడరాదు. భగవంతుఁడగు నీశ్రీహరి తప

* నాకాలే మ్రియతే కశ్చిత్ప్రాప్తే కాలేన జీవతి=అని మూలము.

స్సు నశింపఁగా దానవులఁ బొలియించును. ఎవ రెవరి కెపు డెపుడు కాల మాసన్నమగునో భగవంతునకుఁ దెలియును. మహాబలుఁడై యవధ్యుఁడు నగు బలిచక్రవర్తిని బంధించి పాతాళలోకమున నుండునట్లు చేసినవాఁ డీకృష్ణుఁడే. ఈ మొదలగు విష్ణుచేష్టితములు నే నెఱుంగుదును. కావున మీరు యుద్ధమును గుఱించి భయపడరాదు. యుద్ధార్థియై శ్రీహరి యిచ్చటికి రాలేదు. ఎవని కెవ్వరికన్యక భార్యగావలయునో వాని నామె వరించును. కావున మది భీతి నునుపక సుఖముండుదము.

ఇట్లు రాజులెల్లఁ దోఁచినచందమున సంభాషించుచు నొకరికొక రుపదేశించుచునుండ నాసభలోఁ గూరుచుండిన భీష్మకుఁడు పుత్త్రునివలనిస్నేహమున నోరెత్తి యొక్కమాట యుఁ జెప్పఁడయ్యె. తన తొలికొడుకగు రుక్మి మహాబలపరాక్రమోపేతుఁ డనియు, భార్గవాస్త్రాభిరక్షితుఁ డనియు, రణప్రచండాతిరథుఁడనియు మదినమ్మి నిశ్చయముగానుండి యింకనైన మాటలాడకయున్న మర్యాదకాదని తలంచి యిట్లు పలికెను. నాకొడుకు బలదర్పితుఁడై కృష్ణుని జీరికిం గొనఁడు. రణమున నిత్యాభిమానము గలవాఁడు. ఎవ్వరికైనను భయంపడఁడు. శ్రీకృష్ణుని బాహుపరాక్రమమునకు నిలువఁజాలఁడు. ఇందులకు సందియ మించుకంతయు లేదు. మహాపురుషవిగ్రహము సాగఁగలదు. ద్వేషియు నహంకారమునుగల నాకుమారుఁ డెట్లు జీవింపఁగలఁడు? శ్రీకృష్ణునివలన నాకొడుకుప్రాణములు నశించునని తలంచెదను. పుత్రికాకారణమున జ్యేష్ఠపుత్త్రుని, బితృసంతోషవర్ధనుని శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధముచేయనిమ్మని యెట్లూరకుందును. ఈతనిమాట విని నేనెట్లు మాఱొకఁ డందును?

నారాయణమూర్తిని దర్శించి నాకొడుకు వరమడుగ నిచ్ఛయిం పఁడు. మూర్ఘుఁడు. మదోన్మత్తుఁడు. సంగ్రామమున వెనుకతిరు గువాఁడు కాఁడు. తూలరాశి యగ్నివలన భస్మమైనట్లు నాకొ డుకు మృతినొందఁ గలఁడు. కరవీరపురాధిపతి శృగాలుఁడు చిత్రయోధియు బలశాలియు నగు శ్రీకృష్ణునిచే క్షణమున భస్మరాశి యయ్యెను. శ్రీహరి బృందావనమున నివసించెను. గోవర్ధము నెత్తి యేడుదినము లొకహస్తమున నిలిపినాఁడు. దుష్కరకర్మము లెన్నియో యొనరించెను. వానిం దలఁచు కొనిన నామన స్సడలుచున్నది. శచీపతి దేవతలంగూడివచ్చి యభిషేకించి యుపేంద్రుఁడవని పొగడెను. యమునాహ్రద మునఁ గాలీయఫణిపతి విషాగ్నిజ్వాలల విఱ్ఱవీఁగుచుఁ గాలాం తకసమప్రభుఁడై యుండ నవలీలగా మదమడంచెను. కేశి యనుదానవుఁడు హయరూపముననుండి హరిచేఁ జంపఁబడి యెను. సాందీపనికుమారుఁడు సాగరమునఁ జిరకాలమునకు ముందే నశించెను. ఆబాలునిహరించిన పంచజనుఁ డనుదానవుని శ్రీహరి చంపి యమమందిరమునుండి కుమారుని దెచ్చియిచ్చి సాందీపనిని సంతోషపఱచెను. గోమంతమున జరగిన మహాసం గ్రామమున సోదరు లిరువురు చూపిన విచిత్రపరాక్రమమున మాచతురంగబలములు భస్మములయ్యెఁ గదా. ఈయుద్ధము దేవదానవాదులకుం జేయ నశక్యమైనది. ఆపరాక్రమమును దలంచుకొన్న నామనస్సు కలవిలపా టొందుచున్నది. వాసు దేవునివంటి మహాత్ము నీవఱకీలోకమునఁ జూడలేదు. నేను వినను లేదు. దంతవక్త్రుఁ డీవిధమును జక్కఁగా నిర్వచించెను.

నాకొఁడుకునకు బుద్ధిచెప్పి యోర్పునూని జేయఁదగినకార్యమును జేసెదను.

అని పలికి భీష్మకుఁడు బలాబలములను విచారించి శ్రీకృష్ణుని సమ్మతింపఁజేయఁబోవ నూహించెను. పెక్కుమంది నీతిశాస్త్రవేత్తలం గూడి సూతమాగధవందిజనులు పరివేష్టించి రాఁగాఁ దెల్లవాఱుజామునఁ జేయఁదగిన యుషఃకాలికకృత్యములం దీర్చి పయనముచేయ సిద్ధముగా నుండెను. రాజులు మేల్కాంచి కార్యములం దీర్చి తమతమవిడుదుల సుఖముగా నుండిరి. మఱికొందఱు కృష్ణపరాక్రమోద్యోగముల నాలకించి జ్వరపీడితులుపోలెఁ దపించుచుండిరి. కొందఱూఱటం గాంచక యేమిచేయను దోఁపక యుండిరి. నృపతులకుం గల్గిన మనోభేదము నెఱింగి భీష్మకభూపాలుఁడు చిత్తము కలవిలం పడఁగా నరదేవసమాజమునకుఁ బోధింపఁబోయెను. పెండ్లికిం బిలువంబోయిన దూతలెల్ల నరుదెంచి తమకృత్యములను రాజునకు నివేదించిరి.

మహామతులారా! ఇం దొక్కవిషయము చక్కఁగా విచారింపఁ దగినది. దంతవక్త్రుఁడు శ్రీకృష్ణునకుఁ గలశత్రువులలోఁ బ్రధానుఁడని మన మెఱుంగుదుము. ఆతనియుపన్యాసమును వింటిరి. కేవలజ్ఞానులు వచించినట్టు లున్నవికదా. ఏల యిట్లు పలికెను? అనుప్రశ్నము రాకమానునా. సమాధానమేమి? వినుఁడు సురాసురులు భగవదాజ్ఞానుసారమే ధరణి నవతరించిరి. భూభారము హరింపవలయునుగానఁ బరస్పరద్వేషమూనిరి. రెండుపక్షములు గాకయున్న యుద్ధములు పొసఁగవు. అవి కలిగినఁగాని యనేకమానవు లొక్కచో మృతిఁ

గొంచరు. అది సిద్ధించినఁగాని భూభారము తగ్గదు. ఈ తత్త్వ మెఱుంగక మనమొక్కపక్షము నాక్షేపించి వేఱొకపక్షమును బ్రేమింతుము. అది పొరపాటు. రెండుచేతులు కలిసినఁగాని చప్పుడుప్పతిల్లనట్లు రెండుపక్షములుగా మానవులు చీలినఁగాని కార్యము సాగదు. అందులకేకదా భగవంతుఁ డవతరించెను. ఆయనకు సాయముచేయుపొంటె దేవదానవు లవతరించి పోరాడుదురు. వారింగూడి మానవులు పెక్కండ్రు సంగరమునఁ జత్తురు. అవతారకార్యము సఫలమగును. దాన లోకమునకు మేలు చేకూరును. ఇందు దూషింపఁదగినవారు దేవతలా. దానవులా. ఎవ్వరును గారు. వీరు ద్వేషింపకయున్న లోకమునకు నుపకారము కలుగదు. మనయుపకారమునకై పాటుపడినవారిని మనమాక్షేపించుట యుక్తమో యయుక్తమో తీర్మానింప మీాకే వదలుచున్నాఁడను. ఈ విషయము శ్రీకృష్ణమూర్తి భగవద్గీతాశాస్త్రమునం దిట్లు తేఁటగాఁ దెల్పెను.

శ్లో. అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తాశ్శరీరిణః,
అనాశినోఽప్రమేయస్య తస్మా ద్యుధ్యస్వ భారత. ౧౮
య ఏనం వేత్తి హంతారం యశ్చైనం మన్యతే హతమ్,
ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయం హంతి న హన్యతే. ౧౯

న జాయతే మ్రియతే వా కదాచిన్నాయం
భూత్వా భవితా వా న భూయః.
అజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం పురాణో
న హన్యతే హన్యమానే శరీరే. ౨౦

వేదావినాశినం నిత్యం య ఏన మజమవ్యయమ్,
కథం స పురుషః పార్థ కం ఘాతయతి హన్తి కమ్. ౨౧

వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ
నవాని గృహ్ణాతి నరోఽపరాణి,
తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా
న్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ. ౨౨
నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః,
న చైనం క్లేదయంత్యాపో న శోషయతి మారుతః. ౨౩
అచ్ఛేద్యోఽయ మదాహ్యోఽయ మక్లేద్యోఽశోష్య ఏవచ,
నిత్యస్సర్వగతః స్థాణు రచలోఽయం సనాతనః. ౨౪
అవ్యక్తోఽయమచింత్యోఽయమవికార్యోఽయముచ్యతే,
తస్మాదేవం విదిత్వైనం నానుశోచితుమర్హసి. ౨౫
అథ చైనం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యసే మృతం,
తథాపి త్వం మహాబాహో నైవం శోచితు మర్హసి. ౨౬
జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యు ర్ధ్రువం జన్మ మృతస్య చ,
తస్మాదపరిహార్యేఽర్థే న త్వం శోచితు మర్హతి. ౨౭
అవ్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్తమధ్యాని భారత,
అవ్యక్తనిధనాన్యేవ తత్ర కా పరిదేవనా. ౨౮
ఆశ్చర్యవత్పశ్యతి కశ్చిదేన
మాశ్చర్యవద్వదతి తథైవ చాన్యః
ఆశ్చర్యవచ్చైనమన్యశ్శృణోతి
శ్రుత్వాప్యేనం వేద న చైవ కశ్చిత్. ౨౯

౨ అధ్యాయము.

ఈవాక్యములంబట్టి యొకరినొకరు ద్వేషింపనుగాని ప్రేమింపను
గాని స్వతంత్రులు కారనియుఁ బరమాత్మయే జీర్ణతనువులఁ

ద్వేషించుననియు నందులకుఁ గొన్ని హేతువులఁ గల్పించుననియు నొకరినొకరు చంపుకొనుట కల్లయనియు నదియు నొక వ్యాజముగాఁ గల్పించి భగవంతుఁ డాతనువులఁ బాయుననియు సారము గ్రహింపఁదగును. ఈరీతినుండఁగా దంతవక్త్రాదుల దూషించుట యెట్లు? మఱొకరిని భూషించు టెట్లు? ఇన్నింటికిఁ గర్త పరమేశ్వరుఁడు కాని మఱొకఁడు కాఁడు. కావున శిశుపాలాదులు భగవత్కార్యమునకు సాయబడఁ బుట్టినవారే కాని వేఱుకారణమునఁ గాదు. జ్ఞాను లీవిషయము నెఱింగినవారు కావున లోకప్రవృత్తికి విముఖు లగుదురు. జ్ఞానహీనులగువారు శత్రుమిత్రత్వములఁ బాటించి లోకవృత్తమున మునిఁగి తేలుచుందురు. భేదమింతయే యని యెఱుంగుటయే యీకథాపఠన ఫలము. ఇఁకఁ దర్వాతికథను బఠింపుఁడు.

మహాశయులారా! దీనితరువాత హరివంశమున నున్న కథ భాగవతకథ కతివిరుద్ధము. కావున దీనిని నిలిపి రుక్మిణివృత్తాంతమును వ్రాసెదను. పిమ్మట హరివంశకథను గలుపుచు వ్రాసెదను. క్రొత్తగాథలను సంగ్రహించి వ్రాయుచు రుక్మిణీ కల్యాణమును బూర్తిచేసెదను.

రుక్మిణి కృష్ణాగమనమును గోరి పరితపించుట.

* శ్రీకృష్ణుఁడు భాగవతమురీతిగా నింకను గుండినపురమును జేరలేదనియు మార్గమున వచ్చుచున్నాఁడనియు నూ

---

* ఈభాగము శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౫౩ అధ్యాయము ౨౧ వ శ్లోకమునుండి తరువాతివిషయముగా వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగునది. గర్గభాగవతమున నీవిషయము సూక్ష్మముగఁ జెప్పఁబడినది గాని దీనియందే యది యంతర్భూతమని యెఱుంగవలయును.

హించి యాభాగమును జదువవలయును. రుక్మిణి బ్రాహ్మణుని శ్రీకృష్ణునిచెంతకుం బంపినదాదిగాఁ దదేకాగ్రచిత్తయై తదాగమనమును బ్రతీక్షించుచుండెను. కాని బ్రాహ్మణుఁడు కాని శ్రీకృష్ణుఁడుకాని కనఁబడలేదు. వివాహమున కవకాశ మొక్క రాత్రియే యున్నది. అని మనంబునఁ దలంచి యేకాంతమునఁ గూరుచుండి యదృష్టహీనురాల నగునాకు వివాహకాలమునకు నడుమ నొకరాత్రియే యవకాశ మున్నది. పంకజాక్షుఁడు నావలచిన శ్రీకృష్ణుఁడు రాఁ డయ్యెను. కారణ మేమని యెఱుంగఁజాలక యున్నాను. నేఁ బంపిన సందేశహరుఁ డగు బ్రాహ్మణుఁడును రాఁడాయె ? ఇంతదనుక నా ద్విజప్రవరుజాడయే తెలియలేదు. కృష్ణుఁడు రాఁదలఁచియే నేను బంపిన బ్రాహ్మణునిం బంపలేదు. అట్లుగాక నావృత్తాంతము జుగుప్సను బుట్టింపఁగా మానుకొనెనో. వచ్చినపని విఫలమయ్యెనే యని యీ బ్రాహ్మణుఁడును రాఁజాలకపోయెనా యేమి ? ఏది నిర్ణయించుటకు నవకాశము లేకున్నది. నాభార్యాత్వము నంగీకరించునో శ్రీహరి యంగీకరింపఁడో. అదృష్టహీనురాల నగునాకుఁ దండ్రియు ననుకూలుఁడు కాకున్నవాఁడు. పరమేశ్వరుఁడు నాయందుఁ దయగలవాఁడుగా లేఁడు. భగవతి పరమేశ్వరి గిరిజాదేవియు నాకుఁ బ్రసన్నురాలు గాలేదు.

ఈఘట్టమున మూలమున కనుకూలింపకున్నను శ్రీపోతనగారి పద్యరత్నము లనవద్యములుగా నున్నవి. వాని నిందుఁ బొందుపఱుపక తప్పదు.

శా. లగ్నం బెల్లి వివాహముం గదిసె నేలా రాఁడు గోవిందుఁ
డు, దిగ్నంబయ్యెడి మానసంబు వినెనో వృత్తాంతముం

బ్రాహ్మణుం, డగ్నిద్యోతనుఁ డేటికిందడసె నాయత్నంబు సిద్ధించునో, భగ్నంబై చనునో విరించికృత మెబ్భంగిం బ్రవర్తించునో.

మ. ఘనుఁడా భూసురుఁ డేగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁడై చిక్కెనో, విని కృష్ణుం డిదితప్పుగాఁ దలఁచెనో విచ్చేసెనో యీశ్వరుం, డనుకూలింపఁ దలంచునో తలపఁడో యార్యా మహాదేవియుఁ, దనురక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగదో నాభాగ్య మెట్లున్నదో.

అని వితర్కించుచు.

ఉ. పోఁడను బ్రాహ్మణుండు యదుపుంగవుపీటికి వాసుదేవుఁ డుఁ, రాఁడను నింకఁబోయి హరి రమ్మనిచీరెడు నిష్టబంధుఁ డుఁ, లేఁడను రుక్మి కిం దగవులేదిటఁ జైద్యున కిత్తునంచు ను, న్నాఁడను గౌరికీశ్వరికి నావలనం గృపలేదు నేఁడనుఁ.

(ఈపద్యము స్వకపోలకల్పితము.)

ఉ. చెప్పదు తల్లికిం దలఁపుఁజిక్కు దిశల్ దరహాసచంద్రికం గప్పదు వక్త్రతామరసగంధసమాగతభృంగసంగముం ద్రొప్పదు నిద్రఁగైకొన దురోజపరస్పరసక్తహారముల్ విప్పదు కృష్ణమార్గగతవీక్షణపంక్తులు ద్రిప్పదెప్పుడుం.

(ఇదియుఁ బైయట్లే)

చ. తుడువదు కన్నులం వెడలుతోయకణంబులు కొప్పుఁ జక్కఁగా, ముడువదు నెచ్చెలిం గదిసి ముచ్చటకుం జన ద న్నమేమియుం, గుడువదు నీరముంగొనదు కూరిమిఁ గీరముఁ జేరి పద్యముం, నొడువదు వల్లకీగుణవినోదము, చేయదు డాయదన్యులం.

(ఇద్దానికి మూలము వారిమనస్సే.)

సీ. మృగనాభి యలఁదదు మృగరాజమధ్యమ
జలములనాడదు జలజగంధి
ముకురంబుఁ జూడదు ముకురసన్నిభముఖి
పువ్వులు దుఱుమదు పువ్వుఁబోడి
వనకేళిఁగోరదు వనజాతలోచన
హంసంబుఁబెంపదు హంసగమన
లతలఁబోషింపదు లతికాలలితదేహ
తొడవులు తొడవదు తొడవుతొడవు

ఆ. తిలక మిడదు నుదుటఁ దిలకినీతిలకంబు
కమలగృహముఁ జొరదు కమలహస్త
గారవించి తన్నుఁ గరుణఁగైకొన వన
మాలిరాఁడు తగవుమాలి యనుచు.

ఈపద్యమునందు నొకచమత్కారము పోతనగారు కల్పించిరి. ఇందుఁ బేర్కొనినపనుల జేయనందులకుఁ గారణము వనమాలి తన్ను గారవించి కరుణఁ గైకొనరాఁడని తెల్లమగును. దాని కింగారణము తగవుమాలి అనుచు. అని చెప్పఁబడినది. దీనిరహస్యార్థ మేమనఁగా, భగవంతునికిఁ బత్నినగుటకే యవతరించి నిరంతరము హరిపదారవిందములనే తలంచుచు మనోవాక్కాయములను త్రికరణముల నొరులఁ దలంపక మనశ్చింతలఁ బొగులుచున్న నన్ను, దుర్విదగ్ధుఁడై మాయన్న నీచతముఁడగు శిశుపాలున కిచ్చి యొల్లియే వివాహము చేయనుండఁగా శిశుపాలుఁడు జరాసంధాదులం గూడి పురమునకు వచ్చియుండఁగా నిఁక నేమిగతియని మరణతుల్యావస్థలో నున్ననన్ను ఎన్ని

జన్మములను నీవు ధరించిన నన్ని జన్మములలో రూపాంతరముల నామాంతరముల నిన్నే సేవించునన్నుఁ గరుణచేత గారవించి వనమాలి పాణిగ్రహణముచేయ నేలరాఁడని చేయఁదగుపనుల నెల్ల మానెనని కవితల్లజుని భావమైనట్టు కనుపట్టు. ఎంతటి మంచియాలోచన మిందున్నది? సెబాసని మెచ్చవచ్చుఁ గదా యీసద్భావమునకు.

ఇంకను దృప్తినొందక మహాకవి రుక్మిణికిఁ గృష్ణదర్శనము కామిఁ గలిగిన పరితాపమును వర్ణింపఁబూని

మ. మలఁగుఁ మెల్లనిగాలికిఁ బటురటన్మత్తద్విరేఫాలికిఁ
దలఁగుఁ గోయిలమ్రోఁతకై యలఁగు నుద్యత్కీరసంభాషలం, గలఁగుఁ వెన్నెలవేఁడిమిన్నలఁగు మాకందాంకురచ్ఛాయకుం, దొలఁగుం గొమ్మ మనోభవానలశిఖాదోదూయమానాంగి యై.

అని పలికి యించుక తృప్తినొందిరి. ఈఘట్టమున నాలుగుమాటలు వ్రాయక తప్పినది కాదు. రుక్మిణి కాసమయమునన్ను చింతలో మదనానలవేదనల కవకాశమును గల్పించుట. తద్గుణముల వర్ణించుట సరసముగాదని నాభావము. ఇదియుక్తమే యనుపెద్దలుండిన వారికి నమస్కారము. తాఁ బంపినబ్రాహ్మణుఁడు పోయెనో లేదో ఆమెమది స్థిరపడలేదు. భగవంతుఁడు వచ్చునో రాఁడో తెలియఁబడలేదు. ఇదిట్లుండఁగా నగరమునకుఁ దన్ను బలవంతముగనైన వివాహము చేసికొనఁ గోరి మహాబలములఁ గూడి మిత్రులగు రాజాధిరాజులం గూడి శిశుపాలుఁడు వచ్చియున్నాఁడు. రేపే వివాహమునకు నిశ్చయింపఁబడినలగ్నము. ఈరాత్రియొక్కటియే నడుమ నున్నది.

ఈస్థితియందున్న రుక్మిణికి నందును మహాగుణశాలినికి మదన తాపము గలిగినట్లు వర్ణించుట యుక్తమే యని నాయల్పబుద్ధికిం దోఁపలేదు. ఇంకను దీనిందడవక తరువాతికథకుఁ బోవుచున్నాఁడను.

ద్వారకానగరమునందలి వృత్తాంత మేమని యించుక విచారింతము.

శ్లో. శ్రుత్వైతద్భగవాన్ రామో విపక్షీయనృపోద్యమం,
కృష్ణం చైకం గతం హర్తుం కన్యాం కలహశంకితః. ౧౯
బలేన మహతా సార్ధం భ్రాతృస్నేహపరిప్లుతః,
త్వరితః కుండినం ప్రాయా ద్గజాశ్వరథపత్తిభిః. ౨౦

అని మూలము.

సర్వజ్ఞుఁడగు బలరాముఁడు శిశుపాలాదులవృత్తాంత మెఱింగి శ్రీకృష్ణుఁ డొక్కఁడే రుక్మిణిని దేఁ గుండిననగరమునకుం బోయెను. అందు జరాసంధాదులును జేరిరని వింటిని. కలహము కాక తప్పదు. అని యూహించి భ్రాతృస్నేహపూరితాంతరంగకరణుఁడు గావునఁ జతురంగబలములం గూడి త్వరపడి కుండిననగరమునకుఁ బ్రయాణము సాగించెను. ఈసైన్యములు వెనుక వచ్చుచుండఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు దారుక సారథియై విప్రోత్తమునింగూడి కుండినమును జేరెను. శ్రీకృష్ణుఁడు నగరమును బ్రవేశింపఁగనే చింతాకులమానసయగు రుక్మిణీదేవికి శుభనిమిత్తములు తోఁచెను. వామభాగమునందలి యూరువు బాహువు నేత్రము శ్రీకృష్ణునిరాకఁ దెలుపుచుఁ గంపించినవి. ఆమెమనమున కించుక యూఱట గల్గెను. ఈశుభనిమిత్తములకు ఫలము

తోడనే కల్గుంగాక యని యామె భగవంతుని శ్రీకృష్ణునే ప్రార్థించెను.

ఆసమయమున ద్వారకనుండి విప్రప్రవరుఁ డరుదెంచి యంతఃపురమున నున్నరుక్మిణిం గాంచెను. ఆమెయు సంప్రహర్షముఖుఁడగు నాభూసురుం గాంచి కార్యంబు పండించుకొనియే వచ్చెనని యెఱింగి ప్రసన్నాస్యయై చిఱునగవు మోము నదోఁప నెదురుగాఁ బోయి ప్రశ్నింప నాభూసురుండు శుభవృత్తాంతమును జెప్పఁబూని యిట్లు పలికెను. రుక్మిణీ! నీయదృష్టము ఫలించెను. శ్రీహరి నీవాక్కులను విశ్వసించెను. నిన్నుఁ బెండ్లియాడ సమ్మతించెను. ఇదె వచ్చెను. తప్పక నిన్నుఁ దోడ్కొని పోవఁగలఁడు. అనుమాటలు శ్రుతివివరములఁ జొరఁగా రుక్మిణి హృష్టమానసయై తన కిట్టికట్టడికాలమున నుత్కృష్టోపకారము చేసినందులకై ప్రత్యుపకారము నేమిచేయుదునా యని యాలోచించి వేఱొండుతోఁపమి నమస్కరించెను. అంతియకాక బహుమానమున సత్కరించెను. ఆవిప్రుఁడు సంతృప్తుఁడయ్యెను. ఈఘట్టమునందు,

"శ్లో. తమాగతం సమజ్ఞాయ వైదర్భీ హృష్టమానసా,
న పశ్యంతీ బ్రాహ్మణాయ ప్రియమన్యం ననామ సా." 30

అని మూలము కలదు. "తదుచితం ప్రియమపరం న పశ్యంతీతి తథా, కేవలం ననామ పశ్చాద్బహు దదావిత్యర్థః. యద్వా మాం శ్రియం యే నమంతి తే తావత్సర్వసంపదా మాస్పదా భవంతి, కిం పునర్మయి ప్రణతాయామితి. తతోఽధికమన్యత్ప్రియం న పశ్యంతీ ననామేతి." అని వ్యాఖ్య.

తనకుఁ జేసినమహోపకారమునకుఁ దగినబదులు చేయఁ గనఁబడమి నమస్కరించి పిదప విశేషద్రవ్య మిచ్చెను. లేక, మహాలక్ష్మినగు నా కెవరు నమస్కరింతురో వా రఖిలసంపదలఁ దులఁదూఁగుచుందురు. నేనే నమస్కరించినచో నాచేత నమస్కరింపఁబడినవారలకు భాగ్యము లబ్బునని చెప్పనేల యని నమస్కరించెను. అని వ్యాఖ్యాతభావము.

ఈశ్లోకమునకుఁ దెనుఁగున మహాకవి

"మ. జలజాతేక్షణుఁ దోడి తెచ్చితివి నాసందేశముం జెప్పి సత్
నిలువం బెట్టితి నీకృపన్ బ్రదికితిన్ నీయంతపుణ్యాత్మకుల్
గలరే దీనికి నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిన్ గావింప నేనేర నం
జలిఁ గావించెద భూసురాన్వయమణీ సద్బంధుచింతామణీ."

అను పద్యము వ్రాసి మూలార్థమునకు మెఱుఁగుపెట్టిరి. ఎంత బాగుగా నున్నది! సద్బంధుచింతామణీ భూసురాన్వయమణీ యన్న యీ రెండువిశేషణములు రెండులక్షల సువర్ణటంకముల విలువకు మించినవి. "వ్యసనేషు చ బాంధవాన్" అన్న నీతిని బాటించి నీబ్రాహ్మణత్వమును నిలువఁబెట్టుకొంటివి. చింతామణివంటి బంధువుఁడవు. అని నుడివెను. ఇదియే సరస కవిత్వమనఁగా. గణములు నింపుట కాదు. ఇఁకఁ గథవంక మరలుఁడు.

బలరాముఁడు సేనలతో శ్రీకృష్ణునిం గలిసికొనియె. సాయంకాలమునకు రామకృష్ణులు కుండిననగరమును బ్రవేశించిరి. అంతట రామకృష్ణులు తన దుహితృవివాహమునకు వచ్చుటెఱింగి భీష్మకుఁడు సపరివారుఁడై యెదురుచని విధ్యుక్తమర్యాదలఁ బూజించి తోడితెచ్చి తూర్యఘోషంబులు చెలంగ దివ్య

సౌధమున విడియించెను. ఆరేయి వారందు సుఖనిద్ర చేసిరి. రుక్మిణిచిత్తము చింతాదూర మయ్యెను. శ్రీహరి కుండినపగర మును ప్రవేశించువార్త యెట్లో తెలియఁగాఁ బౌరులెల్లరు శ్రీకృష్ణుని దివ్యమంగళవిగ్రహముం గాంచి పరమానందభరితు లై తన్ముఖపంకజమునందే చూపు నిలిపి యీమహానుభావుఁడే మనరుక్మిణికిం దగినవరుఁడు. ఈయనకే మనరుక్మిణి తగినకన్యక. పరస్పరసంబంధ మిట్లుండవలదా యని యెల్లరుఁ బల్కుచుండిరి. బ్రహ్మదేవుఁడు దంపతుల నిట్లు గూర్చుఁగావుననే సృష్టికర్త యనుటకుఁ దగినవాఁడని మఱికొందఱు పలుకసాగిరి. ఈవా క్కుల నాలకించుచు శ్రీహరి విడిదికిం బోయెను.

ఆర్యులారా! ఇంతదనుక నన్నిపురాణముల భేదములఁ జూపుచుఁ గృష్ణుఁడు కుండిననగరమును బ్రవేశించినంతదనుకఁ గథను వ్రాసితిని. పరస్పరభేదములఁ బాటింపక యెట్లో కథ నడుపుచున్నాఁడను. ఇంచుక లోపము లున్న క్షమింతురుగాక. ఇఁకముందు భాగవతము ననుసరించి వ్రాయ వలనుపడదు. కావున నింక రాజవృత్తాంతమును వ్రాసెదను. విరుద్ధకథలఁ గలుపునపుడు కలిగినలోపముల మన్నింప మీరే కర్తలు.

—శ్రీకృష్ణున కభిషేకోత్సవమును జేయుట.—

* భగవంతుఁడు కుండిననగరమును జేరెనని విని జనమే జయుఁ డించుక సంశయము కలిగెను. కాన నిట్లు ప్రశ్నించెను. వైశంపాయనమునివర్యా! కంసుని వధించి రాజ్యము నిష్కంట

* ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వము ఏఁబదియవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

కము గావించి కృష్ణుఁడేల పట్టాభిషిక్తుఁడు కాలేదు ? నృపాసీనార్హ మగుసింహాసనమున నేల కూరుచుండలేదు. కన్యార్థియై కుండినగరమునకు రాఁగా నందైన రాజులు సభామండపమును జేరినపుడు నృపాసనములయం దెల్లరు గూడినపుడు కృష్ణుని బిలువలేదే ? ఏల ? వినతాకుమారుఁ డగుగరుత్మంతుఁడు మహాబలపరాక్రమసమగ్రుఁ డయ్యుఁ గేవల శౌంతునిపోలిక నుండఁ గారణ మేమి ? ఈసంశయములఁ దీర్పుమా యని ప్రార్థించెను. ఈప్రశ్నమునకు బదులు చెప్పఁబూని వైశంపాయనుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను. రాజా ! వినుము. ఏక్షణమున శ్రీహరి కుండిననగరమును బ్రవేశించెనో యాక్షణముననే క్రథకైశికుఁడు మనస్సున నాలోచించెను. నాకుఁ దెలిసినవిషయము నీరాజన్యులకుఁ దెలిపెదను. శ్రీకృష్ణుని దర్శించినంత సకలపాపంబులు తొలంగును. దివ్యకల్యాణగుణములను దిలకించితిని. ఇంతకంటెఁ బూజ్యుఁ డింకొకరుఁ డెవ్వఁడు కలఁడు ? ఈలోకమునఁ గాదు. ముల్లోకములయందును లేఁడు. త్రిలోకనాయకుఁడై జనార్దనుఁడై కమలపత్త్రాక్షుఁడై యలరారుభగవంతుఁడు మనవగరమున కరుదెంచినపుడు వారి కేమిసత్కారము చేయఁగల్గితిమి ? పాత్ర మింటికరుదెంచినపు డూరకుండుట న్యాయముకాదు. అని సోదరులగు క్రథకైశికు లిర్వు రాలోచించి స్వకీయరాజ్యము నీయఁ దలంచి దృఢమనస్కులై శ్రీకృష్ణసన్నిధికిం బోయిరి. విదర్భాధిపతు లగుసోదరు లిట్లు లాహరిమందిరమున కరిగి శిరసులు ధరణిసోఁక నమస్కరించి మహాత్మా ! మాజన్మము సఫలమైనది. మాయశస్సు నిర్మలమైనది. మాపితరులు నేటికిఁ దృప్తులైరి. మీరు మాగృహమునకు దయచేసినందున మాయిల్లు

పవిత్రమైనది. ఛత్ర చామర ధ్వజబలసింహాసనములు, సమృద్ధ కోశము కుండినగరము మీకుఁ దగినవి. ఉపేంద్రుఁడ వగు నిన్ను దేవేంద్రుఁ డభిషేకించెను. ఈస్వల్పరాజ్యమందు మే మిరువురము మి మ్మభిషేకింపఁ దలంచినారము. మే మిరువురము చేసిన యీసత్కారము బలవంతులగు జరాసంధాదులుకూడ మార్పఁజాలరు. మగధదేశాధిపతియు మహాద్యుతియు నగుజరా సంధుఁడు మీకు శత్రువు. నృపుల కథయహ స్తయు నొసం గుచు నీకథను దెల్పుచుండును. శ్రీహరి కూరుచుండనిచో నీసిం హాసన మపవిత్రము. ఈనగరము శూన్యప్రాయము. రాజ సభలో నరపతులందఱు సింహాసనముల నలంకరించియుండఁగాఁ గన్యార్థియై వచ్చిన శ్రీహరి యీ నీచాసనమున నెట్లు కూరుచుం డును? ఇట్లు జరాసంధుఁడు పలుకఁగా విని భీష్మకరాజు మాయి ర్వురతో నాలోచించి కలహశాంతిని గోరి నిన్ను సేవింపనున్నాఁ డు. ఈయుత్తమమందిరము మీకొఱ కేర్పఱచియున్నాఁడు.

మహాత్మా! నీవు దేవతలలో నుత్తముఁడవు. సర్వలోక నమస్కృతుఁడవు. ఈమర్త్యలోకమున మానుషత్వమూని జనించితివి కావున రాజత్వ మూనుము. నీవిందుల కంగీకరించిన నిందు రాఁగలకష్టములు తొలఁగును. మహాతేజా! రేపుద యము సింహాసనము నధిష్ఠింపుము. మాయీప్రార్థనము చెల్లించి సింహాసనమెక్కిన నీరాజులందఱు తమంతన తమ ఠరుగుదురు. దేవరశాసనమును బూని వీరినెల్ల సాగనంపెదము. అని పలికి దేవతాధీశునకు నమస్కరించి దోసిలొగ్గి ప్రార్థింపఁగా నట్లే యని యంగీకరించెను. భగవంతునొద్ద సెలవుగొని దేవశాస నము గైకొని రాజసమ్మాజమున కరిగి కైశికుఁ డిట్లు పల్కెను.

రాజేంద్రులారా! వృత్తాంతమంతయు మీకు స్పష్టము కదా. వైనతేయుం గూడి యచ్యుతుఁ డతిథిరూపమున వచ్చెఁగదా. వచ్చినభగవంతుని గాంచి మహాపాత్రము దొరకెనని యానందించి భీష్మకరాజు వాసుదేవునకీ రాజ్యమునంతయు సమర్పించెను. ఇదియే తనధర్మమని తలంచెను. ఈయాసనవర్యమునఁ గూరుచుండుమా యని ప్రార్థించునంతలో నంతరిక్షమునుండి యశరీరిణి వాక్కొక్కటి వినఁబడియెను. రాజా! యీయాసనము నీయఁదగదు. ఇది నీవెక్కినది. ఇట్టియల్పాసనము భగవంతునకుఁ దగదు. ఈపరమేశ్వరునకుఁ దగినది సర్వరత్నవిభూషితమగు నీయాసనము. ఇది హేమపరిష్కృతము. విశ్వకర్మనిర్మితము. దేవేంద్రునిచేఁ బంపఁబడినది. సింహచిహ్నము లిందుఁగలవు.

ఈదివ్యసింహాసనమునఁ గూరుచున్న చరాచరనమస్కృతుఁ డగుభగవంతు నభిషేకింపుఁడు. రాజేంద్రులందఱును గలిసి యీయభిషేకోత్సవమును సాగింతురు గాక. కన్యాకారణమున నీ కుండిననగరమునకు శ్రీహరి విచ్చేసెను. ఎవ్వఁడే నీయుత్సవమునకు రానిచో వాఁడు వధ్యుఁడగు. నిధులయంశ సంభవములగు నీ యెనిమిదికలశములఁ జూడుఁడు. ఇవి యక్షయములు. రాజరాజగు కుబేరునిచేఁ బంపఁబడినవి. దివ్యములు. కాంచనరత్నాఢ్యములు. భగవంతుని యభిషేకార్థము పంపఁబడినవి. రాజేంద్రులారా! ఇదియే మహేంద్రునిసందేశము. మీయెదుట విన్నవించితిని. ఇంకను రాఁదగినరాజులఁ బిలువనంపి యభిషేకింతురుగాక. అని యీమాటలు పలికి దేవదూత వెళ్లెను. ఆయాసనము బాలార్కసదృశాభమై మెఱయుచున్నది. ఆమహేంద్రుని

యాజ్ఞానుసారము మి మ్మందఱ నేను బ్రోత్సహించుచున్నాఁడను. ఇంద్రుని శాసనము దుర్నివార్యతమము. ఇతరుల ప్రార్థన మక్కఱలేకయే తానై యీవార్త నంపినాఁడు. మీ రెల్లరు తదాసనవర్యమును జూడఁదగుదురు. అది భూలోకదుర్లభము. ఆకసమునుండి సింహాసనస్థుఁ డగు శ్రీహరిని దేవత లభిషేకింతురు. ఆయద్భుతమును జూచితిమేని సకలపాపములు నశించును. మనము పరిశుద్ధుల మగుదుము. దేవాదిదేవుఁడై విష్ణుమూర్తి యగు శ్రీకృష్ణు నభిషేకించుమహోత్సవమును గన్నులారఁ జూడఁబోవుదము. భయంపడవలదు. మే మిరువురము మీకొఱకు శ్రీహరిని దర్శించి విన్నవించితిమి. రాజుల కెల్ల నభయదాన మొసంగెను. శ్రీకృష్ణుఁడు పరిశుద్ధస్వభావుఁడు. ఎవరియందును ద్వేషముకలవాఁడు కాఁడు. జరాసంధుని యం దా దేవదేవున కించుకంతయు రోషము లేదు. ఇంకఁ జేయఁదగినకార్యమున్న నాలోచింపుఁడు.

అని యిట్లు కైశికుఁడు పలుకుచుండునంతలో నంబరమునుండి మేఘగంభీరగర్జనమునుబోలిన యొకానొకధ్వని యిట్లు వీతెంచెను. ఆధ్వనిచే దిక్కులన్నియుఁ బ్రతిధ్వనించెను. అది మహేంద్రశాసనమున నుప్పతిల్లినది. ఆవాక్కుపల్కుచున్న చిత్రాంగదుఁ డాకాశమున నుండెను. ఆతఁ డిట్లు పల్కెను. త్రిలోకాధిపతి యగు దేవేంద్రుఁడు ప్రజాపాలనహేతువుచే మీ కెల్ల నిట్టు లాజ్ఞ సేయుచున్నవాఁడు. ఆయాజ్ఞ మీ హితముకొఱకే. మీకు భయప్రదాతయై శత్రువగు కృష్ణునింగూడి యిందువసించుట మీకు మేలుకాదు. ప్రీతిగలవారలై మీమీ రాష్ట్రముల నుండుఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రణతార్తిహరుఁడు. ప్రతి

పతులకంతకుఁడు. కావున నీకృష్ణునిం బ్రార్థించి సుప్రసన్నుం గావించి విగతజ్వరులై యుండుఁడు. మనుష్యులలో నరపతులు దేవతలు. రాజులలో దేవత లుత్తములు. సురలలో నింద్రుఁడధికుఁడు. శక్రునకుఁగూడ జనార్దనుఁడు పూజ్యుఁడు. ఈకృష్ణుఁడే విష్ణువు. ప్రభువు. దేవతలకు దేవత. మనుష్యలోకమున నరరూపమున హరి యవతరించెను. లోకములయం దెల్లయెడల నజేయుఁడు. దేవదానవ మానవనమస్కృతుఁడు. కుమారస్వామిం గూడిన శంకరునకుం గూడఁ బూజ్యుఁడు. అట్టి దేవాదిదేవునకు మహాత్ముఁడగు కేశవునకు దేవతలం గూడి యభిషేకోత్సవము సాగించుటకంటె మీరు కోరఁదగినవాంఛ లేమియున్నవి? దేవతలకు రాజేంద్రుల నభిషేకించునధికారము లేదు. కావుననే నభిషేకింపను. ఇది రాజులయధికారము. ఇది రాజమందిరము. కావున మీరెల్లఁ గ్రథకైశికులం గూడి యాలోచించి శాస్త్రసరణిని జేయఁదగుకార్యమును జేయుఁడు. ఇది మీరు భగవంతుని బ్రతిసంధించుకాలము. అని మీమేలుగోరి దేవేంద్రుఁడీవార్తను బంపెను. నేను వచ్చి మీకుఁ దెల్పితిని. విదర్భనగరమున సింహాసనమునెక్క శ్రీకృష్ణుఁ డంగీకరించెను. రాజేంద్రత్వమునొంద ననుమతించెను. క్రథకైశికులం గూడి రాజులగు మీరెల్ల రీమహోత్సవమును సాగింపుఁడు. ముందీకార్య మొనరించి స్వయంవరమునకు రండు. అని చిత్రాంగదుఁడు పలుక జరాసంధుఁడు,సునీథుఁడు,మహారథుఁ డగురుక్మియు,శాల్వుఁడు, సౌభపతియు నను నీనల్వురు రాజసత్తములు రాజులంగూర్చి రంగమండపము శూన్యముగ నుండరాదు గావున నిందే మీరెల్లఁ గూరుచుండుఁడు. అని పలికి యింద్రునాజ్ఞ నాలించి

ప్రయాణముచేయ నూహించిరి. కొందఱు జరాసంధునిచే ననుమతింబడసి భీష్మకుని ముందిడుకొని స్వబలములంగూడి ప్రయాణము చేయనెంచిరి.

భీష్మకుఁడు స్వబలములంగూడి రాజులు వెంటరాఁగాఁ బరితప్తమగుమనస్సుతో నేచోటఁ గైశికునిగృహము గలదో యందు భగవంతుఁ డుండినందున నచ్చటికిఁ బోయెను. ఆమందిరము పతాకాధ్వజమాలికలం జెన్నొందుచుండెను. అందమర్పఁబడిన దేవసభ కన్నులపండువుగా నుండెను. దానిరత్నప్రభలు దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁ జేయుచుండెను. దేవతాధ్వజములం డమర్పఁబడియుండెను. ఆపతాకలకు దేవతాంబరములు కట్టఁబడియుండెను. దివ్యాభరణభూషితయై యాసభ ముద్దులు మూటగట్టుచుండెను. కల్పప్రసూనమాలికలు దానిపై వ్రేలాడుచుండెను. దేవలోకపరిమళవస్తువుల నా మందిరమెల్ల గుబులుకొనుచుండెను. విమానయానారూఢులై దేవతలు దాని చుట్టు సేవించుచుండిరి. అచ్చరలు గంధర్వ కిన్నరకింపురుషులు లోనగు దేవతాభేదములను ప్రఖ్యాతిఁ గాంచినవారెల్ల దానిని సేవించుచుండిరి. దివ్యవిమానమున వసించి శక్రుఁడు నభస్థ్సలమున నందఱకు దర్శనమిచ్చుచుండెను. దిక్పాలకులెల్లఁ దమతమదిక్కుల నిల్చియుండిరి. గానము నాట్యము వాద్యము ననునివి మనోహరములై వినఁబడుచుండెను. ఆనాదములనాలకించి విస్మయోత్ఫుల్లనయనులై రాజులాసభాంగణమును బ్రవేశించిరి. కైశికభూపాలుఁడు సవినయమున నెదురువచ్చి భీష్మకుని బూజించి ప్రవేశింపఁ జేసెను. రాజులనందఱి యథోక్తమర్యాదలఁ జేర్చెను. రాజులందఱు వచ్చుట విని

శ్రీకృష్ణుఁడు మంగళద్రవ్యపూజితపాదాంబుజాతుఁడై బయలు వెడలెను. దివినున్న దేవత లమృతవృష్టినిబోలు పుష్పవృష్టిం గురియించిరి. దివ్యోదకముల నభిషేకించిరి. రాజులంగూడి భీష్మకక్రథకైశికు లాహరిం బూజించిరి. జనార్దనుఁ డగ్ర్యాసనమునఁ గూరుచుండెను. యాదవులనందఱు రాజులెల్ల గౌరవించిరి. వైనతేయుఁ డత్తరుణమునఁ గామరూపియగుట మనుజాకృతిం దాల్చియుండెను. శ్రీహరికి దక్షిణపార్శ్వమున సేవార్థము నిలిచియుండెను. క్రథకైశికు లిరువురు వామపార్శ్వమున నుండిరి. ఆప్రక్కనే సాత్యకిప్రభృతి యదువృష్ణిభోజాంధకవీరు లుండిరి. వారినడుమ శ్రీకృష్ణుఁడు దేవతాబృందాంతరమున దేవేంద్రుంబోలి కూరుచుండి యుండెను. రాజులెల్ల నాగోపాలకృష్ణునకు నమస్కరించి తమతమయాసనములఁ గూరుచుండిరి. కైశికుఁడు మహాప్రాజ్ఞుఁడు కావున సర్వశాస్త్రార్థవిద్వర్యుఁడౌట యథాన్యాయముగా శ్రీహరిం బూజించి యిట్లు పలికెను. మహాప్రభూ! మానుషమాత్రుఁడవని యెంచుటచే మీమహిమము నెఱుంగఁజాల మైతిమి. నిన్ను విరోధింపఁ దలంచితిమి. ఈ మాయపరాధమును క్షమింపుము. అని విన్నవింప శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను. కైశికా! నా కెవరియందును విరోధము లేదు. విశేషించి కులధర్మము ననువర్తించు రాజుల విషయమై పగ పొడుమనే పొడమదు. యుద్ధముచేయుటయే రాజధర్మము. పరాఙ్ముఖత్వ మధర్మము. అందువలన నాకుఁ గోపముకలుగ నవకాశమే లేదు. రాజు లీవిషయమున శంకింప నవసరముకూడ లేదు. జరగినది జరగిపోయినది. ఎవరు మృతులైరో వారు స్వర్గమున సుఖమున్నవారు. రాజధర్మ మిదియే

కదా. పుట్టినవారికెల్ల మరణము నిశ్చయము. కావున మృతులంగూర్చి చింతింపకుఁడు. మేము క్షమింపవలయునని మీరు కోరుదురేని విరోధములేక యుండుఁడు. అని పలికి రాజుల నూఱడిల్లఁజేసి మధుసూదనుఁడు శైశికునిం దిలకించుచుండెను. ఇంతలో నయకోవిదుం డగుభీష్మకుఁడు శ్రీకృష్ణునిం బూజించి యిట్లు ప్రార్థించెను.

మహాశయులారా! ఈకథ విచిత్రముగాఁ గనఁబడక తప్పదు. వివాహార్థమై కృష్ణమూర్తి కుండినగరమును బ్రవేశించుట యెవ్వరికిని ఇష్టములేదు. భీష్మకునకుఁ బ్రీతికరముగానున్నను బుత్రవశంగతుఁడు కావున నతఁడే భావమును సాధుమార్గమునఁ జూపఁజాలఁడు. శిశుపాలున కీయఁదలంచియే నగరమును శృంగారింపఁ బంచెను. రుక్మిణిని భూషణాదుల నలంకరించి పెండ్లికూఁతుఁ గావించెను. బంధువులనందఱఁ బిలువం బంచెను. సేనల సన్నద్ధములుగాఁ గావించి రుక్మి యమితోత్సాహమున విఱ్ఱవీఁగుచుండెను. జరాసంధాదులు శిశుపాలపక్షము నవలంబించి యాదవులు వచ్చినఁ బాఱఁదోలి రుక్మిణికిని శిశుపాలునకు దాంపత్యము గూర్పఁ జతురంగబలములం గూడి వచ్చిరి. ఇట్టితఱి రుక్మిణ్యనుమోదమునకుఁ బాత్రుఁ డగుబ్రాహ్మణుఁ డొక్కరుఁడు పోయి రుక్మిణీసందేశమును శ్రీహరికిం దెలుపఁగా నందులకు సమ్మతించి హరి చనుదెంచెను. ఇంటికి వచ్చినబంధువును బూజింపకున్న లోకాచారమునకు విరుద్ధమని లోనఁ బ్రీతి యంతగాలేకున్నను భీష్మకుఁడు శ్రీకృష్ణుం బూజించి విడిది చూపించెను. ఇట్టితఱి శ్రీకృష్ణునకు జరాసంధాదులందఱు సమ్మతింప నభిషేకోత్సవము జరపిరన్న వింతగా

నుండకపోవునా? అంతియకాక యసంగతముగ నుండకమా నునా? దీనినెట్లు సరిపెట్టుట! అని కొందఱూహింతురేమో! ఇంచుకయోర్పుమై నాలకింపుఁడు. అన్నియుఁ జక్కఁగానున్న యట్లె తోఁచును. త్వరపడి యాగ్రహావేశమునఁ బరిశీలింపక యాక్షేపించిన నన్నియు నసంగతములుగాఁ దోఁచును. కావునఁ గథాసారమును వినఁగోరిన నించుక శ్రద్ధవహింపుఁడు. రుక్మిణీ కల్యాణము భాగవతమునను; ఇంచుక తదనుగుణముగా గర్గ సంహితయందును జెప్పబడినపద్ధతు లితరపురాణములయందు హరివంశమునందును గానరావు. రుక్మిణిసందేశము ఈ రెండు గ్రంథములయందే చెప్పఁబడినది. హరివంశమున నీవివాహ మత్యద్భుతముగా వర్ణింపఁబడినది. భాగవతమునుబట్టి యాలోచించిన రుక్మిణి లక్ష్మియనుభావము స్పష్టముగాఁ గానరాదు. ఈవివాహమునందు శ్రీకృష్ణపరాక్రమమే యగపడును. రాధ గోపికయని, రుక్మిణి మహాలక్ష్మియని వాదించువారలకు భాగవతమున రుక్మిణి మహిమములు లేకుండుట హృదయశల్యముగాఁ దోఁపకమానదు. రాధప్రస్తావము భాగవతమున లేదే యని వాదించుటతప్ప రుక్మిణియందు లోకోత్తరశక్తు లున్న యట్టిదృష్టాంతములు భాగవతమునుండి వారు చెప్పఁజాలరు. అక్కారణమున భాగవత మీవిషయమునఁ జప్పిడిగా నున్న దనక తప్పదు. పురాణాంతరముల నీకథ విచిత్రముగా వర్ణింపఁబడినది. రుక్మిణిసందేశము పంపలేదు. భగవంతుఁడే రాఁగల కార్యముల నాలోచించి తానే పయనమయ్యెనని చెప్పఁబడుట యుక్తముగనే యున్నది. సీతావిషయమున రామాయణమున నత్యద్భుతపాతివ్రత్యమహిమములు వర్ణింపఁబడినవో యామె

మహాలక్ష్మియే యని యెట్లు రామాయణమునుండి తేలునో యట్లు భాగవతమున వ్రాయఁబడిన యీకథలనుబట్టి రుక్మిణి మహిమములు తేలవు. కావున నితరపురాణముల కథలను గలుపుచు భగవత్పత్నులందఱు లక్ష్మీదేవ్యంశసంభూతలే యను నావిశ్వాసమును దృఢపఱుపఁ బూనితిని. లేనిమహిమములఁ గల్పింపఁజాలను. అంతటియోగ్యతయు నాకు లేదు. ఉన్నకథలనుబట్టియే నాభావమును నాలుగుపంక్తులలో వ్రాసెదను. రుక్మిణికంటె రాధాదేవి యతిశయమహిమము కలదనుదుర్భావము నాకు లేదు. ప్రకృతి యనేకనామరూపముల విలసిల్లు. పరమపురుషుఁ డనేకరూపనామముల విలసిల్లును. భగవంతుని శక్తిరూపిణులే నివాసస్థల మనువాదమున నేఁ జేరను. భక్తులు సేవింపఁ బెక్కులోకములఁ బెక్కురూపములఁ బెక్కునామములఁ బ్రకృతిపురుషు లుందురు. వారియం దుచ్చనీచత్వముల నారోపించుట వెఱ్ఱితనము గాక మఱేమిటి? అట్లుకాట నావాదమునకు దౌర్బల్యము లేదని యబ్బురపడుచున్నాఁడను. నాభావమున రుక్మిణి వైకుంఠముననలరు మహాలక్ష్మియని, రాధాదేవి గోలోకవాసినియగు పరదేవత యనియు వీరికి భేదము లేదనియు, భక్తులు సేవించుపొంటె నెన్నియో లోకముల వెలయుచుందురనియు, నం దుత్తమమధ్యమాధమభావములఁ గల్పించుట పాపహేతువనియు, నొక్కకర్మము చేసినవారే పెక్కుమంది యుండరనియుఁ గావున వారివారికిఁ దగినట్లు సేవార్థమై భగవద్రూపములు కల్పింపఁబడియెననియునై యున్నది. పురాణములనన్నింటిని పరిశీలించినచో నిట్టిభావ మెల్లరకుఁ దోఁపక పోదు. కావున హరివంశమునఁ గలకథను భాగవతమునఁ

గలకథకును భేదమేలయని ప్రశ్నింపరాదు. భగవత్సేవ చేయు మార్గము లనేకములు. భగవద్గుణము లనేకములు. భగవత్కథ లనేకములు. కావున వాని నొక్కొక్కరీతి నొక్కొక్క పురాణము వచించును. ఏల యిట్లుండవలయునని యాక్షేపించువారు భక్తిశూన్యులు. ఉత్తమకన్య తా వలచినపతిని బడయుటకై యిట్టి ప్రయత్నములు చేయవలయునను నీతిని దెల్పుటకు భాగవతము పూనుకొన్నది. హరివంశాదులు భగవన్మహిమమును శత్రువులుకూడఁ బొగడుదురు. కర్మబద్ధులై మరల ద్వేషింతురు. అని కర్మసిద్ధాంతమును విశేషించి తెలుపఁ బూనుకొన్నవి. ఇట్టులుండ వీనికిఁ బరస్పరభేదములు కలవనుట పురాణతత్త్వ మెఱుంగకుండుటయే గాక వేఱొకకారణమునఁ గాదు. కాఁబట్టి యిట్టిశంకల కవకాశమీయక యేకాగ్రచిత్తమున భగవత్కథలం బఠించి కృతకృత్యులు గావలయును. శుష్కవాదములకుఁ బూనరాదు. దానఁ గాలము వ్యర్థముచేసినట్లు యగు. విశేషించి దుర్విషయముగాఁ గాలముగడపినట్టులు నగు. కావున నల్పాయుర్దాయము గలమానవు లిట్లు వ్యర్థముగాఁ గాలముగడపుట చాలనీచము. కాఁబట్టి భగవద్భక్తిగలిగి కథయం దేమినీతిగలదని గ్రహించి దానియం దెంతమాత్రము మన మనుష్ఠానమున ననుసరింపఁగలమని యూహించి యట్లుచేయఁ బ్రయత్నింపవలయునే గాని యిది మార్గము కాదు. ఇఁక నీకథాసారము వినుఁడు.

కుండినపురమునకు స్వామి చేరఁగనే భగవత్సందర్శనము నకుఁ బ్రతిఫలము గలుగవలయును గనుకఁ గ్రథకైశికాదులకు భక్తికుదిరెను. జరాసంధాదులు తత్సమయమున శ్రీహరిని

చూఁడొక్కనఁజాలమని నిరుత్సాహులై యుండిరికదా. ఆకల్యాణ సమయమున జరగఁబోవుయుద్ధమున మృతినొందఁ గల రాజులు పెక్కుమంది లేకుండిరి. వారు యుద్ధసన్నద్ధులయియే వచ్చి యుండిరి. వారిప్రయత్నము మానుటెట్లు? అని భగవంతుఁ డాలోచించెను. ఒకయద్భుతమును సంకల్పమాత్రమున నడపెను. ఆసంకల్ప మమోఘము కదా. వెంటనే చిత్రాంగదుఁ డనుదేవదూత యరుదెంచి రాజులకెల్ల నింద్రునిశాసనమును వినిపించెను. రాజులు ప్రతివత్సర మింద్రపూజ చేయుదురు. అది విజయము నాపాదించునట్టిది. అద్దాని కధిపతియగు నింద్రు నియాజ్ఞయన్న రాజులందఱు భయపడుదురు. కావున నింద్రు నియాజ్ఞ వచ్చెను. త్వరపడి రాజులెల్ల నీపట్టాభిషేకోత్సవమునఁ బాల్గొనఁదగు. లేకున్న వధ్యులగుదురు. శ్రేయస్సును గోరు వా రఖిలలోకరక్షకుఁడగు శ్రీకృష్ణునిపట్టాభిషేకోత్సవమునఁ బాల్గొనుఁడు. అనునదియే యింద్రునిశాసనము. దాని నాలకించినంతనే మర్యాదచే విట్టిపిఃగు నల్వురుతప్పఁ దక్కుం గలవారెల్ల నాయభిషేకమున కరిగిరని దీనిభావము.

ఆసమయమున భగవదుక్తులు పరిశీలింపఁదగినవి. వాని యర్థమును మది నిలుపుకొనవలయును.

శ్లో. "తేషాం కిం హేతునా కోపః కర్తవ్య స్త్వవనీశ్వరాః,
యద్గతం తదతిక్రాంతం యే మృతా స్తే దివంగతాః. ౮౬
ఏష ధర్మో నృలోకేఽస్మిన్ జాయంతే చ మ్రియంతి చ
తస్మాదశోచ్యం భవతాం మృతార్థే చ నరాధిపాః. ౮౭
క్షంతవ్యం రోచతేఽస్మాకం వీతవైరా భవంతు తే." ·

హరివంశము.

వింటిరిగదా శ్రీకృష్ణోపదేశములు. వీనియర్థ మీవఱకే వ్రాసి తినిగాన మరల వ్రాయఁబూనను. వీనికంటె ముందున్నశ్లోక ములం బరికింపుఁడు.

శ్లో. "న మే వైరం ప్రవసతి ఏకాహామపి కైశిక,
విశేషేణ నరేంద్రాణాం క్షత్రధర్మేఽవతిష్ఠతాం.
యోద్ధవ్యమితి ధర్మేణ అధర్మే తు పరాఙ్ముఖమ్." ౮౫

వీని సారమేమి? నేను సర్వసముఁడను. నాకు మిత్త్రుఁడుగాని శత్త్రువుగాని లేఁడు. ఎల్లరు నాకు సమానులే. కోపప్రసాదము లకుఁ గారణము జీవుల గుణదోషములుకాని నేనుగాను. గతిం చినవిషయములకుఁ జింతించి లాభము లేదు. నాచే హతులగువా రల కనంతసుఖములు గలుగును. గడచినసంగరమున హతులగు వారెల్ల నిపుడు స్వర్గసుఖముల ననుభవించుచున్న వారు. నన్ను క్షమింప వేఁడనేల? మీమనసుల వైరము వదలుఁడు. అదియే నేను క్షమించుటయన. అనఁగా నెవరిమనసులలో నామీఁద వైరములేదో వారెల్ల నాదయకుఁ బాత్త్రులు. వారు విశేషించి ప్రార్థింప నక్కఱలేదు. మరణమునుగుఱించి చింతింప నక్కఱ లేదు. అది స్వభావము. క్షత్త్రియధర్మము యుద్ధము. దాని మానరాదు. మానినఁ గులద్రోహు లగుదురు. అనునదియే దీనిసారము. ఈనీతి గీతాశాస్త్రమునందు.

శ్లో. "ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన,
నరకే నియతం వాసో భవతీ త్యనుశుశ్రుమ.
౪౪. అధ్యా. ౧.

జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుర్ధ్రువం జన్మ మృతస్య చ,
తస్మాదపరిహార్యేఽర్థే న త్వం శోచితు మర్హసి."

౨౭. అధ్యా. ౨.

అని భగవంతుఁడే చెప్పెను. కావున భగవద్దయకుఁ బాత్రుఁడు కాఁదగువాఁడు నిర్వైరుఁడే యనియు, నదిలేకయున్నఁ బరమేశ్వరానుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడు కాఁడనియుఁ దేటపడియెడిని. ఇంతమాత్ర మీకథనుండి గ్రహింపఁదగినది. ఇంకను దీనిం బెంచి వ్రాయఁబూనక తర్వాతికథను వ్రాసెదను.

శ్రీకృష్ణాభిషేకోత్సవము.

* ఇట్లు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మాటలాడఁగా విని భీష్మకుఁడు భక్తియుక్తుఁడై భగవంతునిఁ బూజించి యిట్లు విన్నవించెను. మహానుభావా! శ్రీకృష్ణా! నాపుత్త్రుఁడగు రుక్మి బాలభావమునఁ దనతోఁబుట్టువును స్వయంవరమహోత్సవమున వివాహముచేయ నిశ్చయించెను. కాని నాకది సమ్మతము కాదు. నేనును బుత్త్రవశంగతమానసుఁడనగుట మిగుల బాలత్వమూనియే యతఁడు చెప్పినట్లుచేయ నంగీకరించితిని. నాకొమరిత స్వయంవరమున నొక్కనిం దిలకించి వరింపఁగలదు. నాకొడుకొనరించిన దుర్నయమున నిన్నుఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను. దేవేశా! నన్ననుగ్రహింపుము. ప్రసాదభాసురముఖుఁడవు కమ్ము. అని ప్రార్థింప విని శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను. బేలతనమున నీకొడుకు రాజులనందఱను బురికొలిపెను. ఎప్పుడు పెద్దవాఁడగును? ఈయవినయ మెట్టులడఁగును? పూర్వకర్మసమార్జితైశ్వర్యము

* ఈకథయు హరివంశ విష్ణుపర్వము ఏఁబదియొకఁడవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది.

గలసూర్యచంద్రవంశసంభూతు లగురాజులనెల్ల దుర్నయపరుల నుగా నొనరించినఁ గలుగు నవర్థము లెట్టివో తలంపుము. ఈలోకమున రాజులు సత్కులప్రసూతులు. ఒక్కరాజునెదుట నజ్ఞానమున నొక్కవితథవాక్కు నెవ్వఁడు చెప్పునో యట్టివాఁ డీలోకమున నుండఁడు. దండవహ్నియతనిం గాల్చును. ఇది రాజులమర్యాదయని నాయభిప్రాయము. లోకధర్మము ననుసరించి మున్ను బ్రహ్మదేవుఁ డొకగీతమును జదివెను. అదియే పైఁ జెప్పినధర్మము. నీకొడుకు రాజైయుండియు నరేంద్రులమ్రోల నిలువంబడి యిట్టి కట్టిడిపలుకు పలుకం జెల్లునే? తదనుగుణముగా రంగమండపము సిద్ధముచేయుట న్యాయమా? అద్ది నీకెట్లు తెలియకపోయెను? అని యొకసంశయము నామదిఁ గలదు. తదర్థమై యరుదెంచిన సూర్యశీతాంశుతుల్యతేజస్కు లగురాజులను యథావిధిఁ బూజించితివి. నీనగరమెల్ల రథాశ్వసంకులమైనది. అట్టిచోట నిట్టిప్రయత్నము సాగుచున్నదని నీవెట్లెఱుంగవైతివి? కొడుకుదుండగముల నెఱుంగననుట నమ్మఁదగునా? చతురంగబలములం గూడి వసుధాధిపతులు వచ్చుటేల యని విషాదము నీకుం గలుగలేదే. నాకీవిషయము దెలియదనుట నామది సంశయమును గల్గించుచున్నది. సామాన్యముగా నాలోచింప నాయాగమనము నీకుం బ్రియముకాదని తలంతును. అందులకే యితరక్షితిపతుల కొనరించినట్టి యాతిథ్యమునకు పాత్రమగు నా కొసంగవైతివి. పాత్రభూతులగు నరపతులకే కన్యక నిమ్ము. అపాత్రుఁడనగు నాకేల? నావచ్చిన దోషమునఁ గన్యకనేల యియ్యకుండవలనో తెలియఁజాలక యున్నాఁడను. కన్యాదానవిఘ్నము నాచరించినవానికి నరకము

గల్గును. అని ధర్మవిదులు పలుకుదురు. రాజోత్తము లిట్లే యుద్ఘోషింతురు. అందులకే రంగమండపమున నేఁ బ్రవేశింప కున్నాఁడను. నీవు తగిన ట్లాతిథ్య మొసంగనందున నీయింటికిని రాలేదు. రాజేంద్రా! సిగ్గుచే నభిభూతుఁడ నగురాజునుగాని మీవంటి కులీనుఁడనా. నాసేనలకు నిలువనీడయని యీ విదర్భనగరమున నున్నాఁడను. మాసోదరుల క్రీకైశికుఁడు విధిమంతముగాఁ బూజ లొనరించెను. ప్రియాతిథి మాకితఁడే. పూర్వము గరుడకేశవులు ఇంద్రపూజితులై స్వర్గమునన్నట్లు కైశికపూజితులమై యిందు మే మిరువురము సోదరుల మున్నారము.

అని యిట్లు కేశవుఁడు పలుకఁగాఁ దదాగ్రజ చోదితుఁడై కృష్ణోక్తశ్లక్ష్ణవాగుదకములచేఁ దడుపఁబడి శమితాగ్నివలె నించుక యాఱడిల్లి భీష్మకుఁ డిట్లు శ్రీహరింగాంచి పలికెను.

దేవాదిదేవా! ప్రసన్నుఁడవు కమ్ము. లోకేశ్వరా! నన్నుఁ గాపాడుము. లోకశాసనా! న న్నుద్ధరింపుము. అజ్ఞానాంధకారావిష్టుని నన్ను జ్ఞానచక్షుఃప్రదానమునఁ గాపాడుము. ఈ మానవశరీరము మాంసచక్షువులు గలది. దాన నీతత్త్వ మెఱుంగఁజాలకుంటిని. నా ప్రభృతులంద ఱిట్టివారే. విచారింపక యొనరించినకర్మములు చక్కనిఫలము నీఁజాలవు. దేవతలకుం గూడ దైవతమ వగునిన్ను శరణుచొచ్చినారము. కావున నావృష్టి చక్కఁగాఁ దత్త్వము నెఱుంగజాలును గాక. నాయొనరించిన కార్యము లెట్టివో తెలిసికొనుఁ గాక. సిద్ధింపనికార్యము నైనను విచక్షణు లగుమానవులు నయోపేతమైనచో ఫలము నొసంగునదియే యని చేయుదురు. మహాసేనాపతియు నట్లే

యొనరించి కృతకృత్యుఁ డయ్యెఁగదా. నిన్ను సర్వేశ్వరుని శరణముగాభావించిన నేను భయమునొందఁ బనియింక లేఁదని తలంపఁజను. నేఁ జేయఁదలంచిన కార్యము నించుక యవధరింపుము. స్వయంవరమునఁ బార్థివులఁ కీయఁబూనను. కావునఁ గోప ముపసంహరింపుము. ప్రసన్నుఁడ వగుము. అని భీష్మకుఁడు ప్రాంజలియై పలుక శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను.

ఏల యీమాటలు? మహామతిమంతుఁడవుకదా నీవు. నాకన్య నీయనని పలికితివి. ఎవఁడు ని న్నాజ్ఞాపించువాఁడు? కన్యక నీతని కీయఁగూడదని చెప్పరాదు. ఇమ్మాయనియుఁ బలుకరాదు. రుక్మిణి దివ్యమూర్తి నాకు సంబంధించినందులకుఁ గారణము గలదు. వినుము. మున్ను మేరుపర్వతశిఖరమున నుపవిష్టులై దేవతలాలోచించి తమతమయంశముల భూలోకమున నవతరింపఁ జేసిరి. అత్తఱి నీరుక్మిణియు నీపతిని మర్త్యలోకమునఁ బుట్టి యనుసరింపుమని పంపిరి. మనుజలోకమునఁ గుండిననగరమున భీష్మకభూపాలుని భాగ్యగర్భమున నవతరింపుము. అని శచీపతి పలికెను. కావున నో రాజేంద్రా! నిష్కపటమగువాక్కును బలుకుచున్నాఁడను నామాటను వింటివి. మదిఁ జేయఁదగిన దిదియని నిశ్చయించుకొని యేది యుక్తమని తోఁచునో యట్లు చేయుము. * భీష్మకరాజవల్లభా! మఱొక్కమాట యాలకింపుము. రుక్మిణి యను పేరఁబరఁగు నీకన్యక

* రుక్మిణీ నామ తే కన్యా న సా ప్రాకృతమానుషీ, శ్రీరేషా బ్రహ్మవాక్యేన జాతా కేనాపి హేతునా. ౩౧ న చ సా మనుజేంద్రాణాం స్వయంవరవిధిక్షమా, ఏకా త్వేకాయ దాతవ్యా ఇతి ధర్మో వ్యవస్థితః. ౩౨ అని హారివంశము.

సామాన్యమనుజస్త్రీ కాదు. లక్ష్మీదేవియే. బ్రహ్మప్రార్థింప నొకానొకహేతువుచే భూలోకమునఁ బుట్టినది. ఆరుక్మిణి మనుజేంద్రులకు స్వయంవరవిధిచే వరింపఁదగినది కాదు. ఆమె ప్రకృతి. అద్వితీయుఁడగుపురుషున కేఁదగినది. అని ధర్మము నిర్ధారణ చేయఁబడినది. రాజా! ఆరుక్మిణి సాక్షాల్లక్ష్మి గావున స్వయంవరమున నొకరికీయ నీకు శక్యముకాదు. తగినవరుని దిలకించి ధర్మపద్ధతి విడనాడక యీయఁదగినది. అందువలన నీవివాహసమయమున నేమేని విఘ్నములు కలిగిన వానిం దొలఁగింపఁ బూనియే యీవైనతేయుఁడరుదెంచెను. ఇంద్రుఁడు పురికొలుప నీగరుడుఁ డరుదెంచెను. నేను రాజులమహోత్సవమును జూడఁగోరి వచ్చితిని. * ఆకన్యకను బద్ధసంవాసముమాత్రము లేనిలక్ష్మిగాఁ దలంపుము. నాయెదుట నిలువంబడి క్షమింపుమా యని వేఁడితివి. ఇది యుక్తిపూర్వమనియే తలంతును. కృత్రిమముగా నడిగితివని భావింపను. ఏముహూర్తమున నీరాజ్యమునకు సౌమ్యరూపమున వచ్చితినో ఆకారణముచేతనే క్షమించితిని. శాంతులయందు గుణబాహుళ్యము గలుగు. క్షమయనఁగా దోషాపహరణమే కదా. మావంటివారిమనసులయందెట్లు కలుషము నిలుచును. సత్కులమున జనించి శాంతధనుఁడై ధర్మముల నెఱింగి సత్యముచెప్ప నలవాటుపడిన నీవంటి రాజునందుఁ గలుష మెట్లు నిలువఁగలదు? నేనలఁ గూడివచ్చిన నన్ను క్షమించుస్వభావము గలవానినిగా నంగీకరింపుము. శత్రువాహినులఁ జుసుమఁబోవునపుడు సేనాసహాయుఁడనై

* తాం చ కన్యాం పరారోహాం పద్మేన రహితాం శ్రియం=అని. మూలము.

పోఁదలంపను. గరుడవాహనము నెక్కి శాంతిమాని రిపుసేనావ మర్దనము చేయఁబోదును. అత్తఱి నా చతుర్బాహువుల సోమార్కసంకాశాయుధములు చెలఁగుచుండును. నీవు మాకు మాన్యుఁడవు. రాజా! వయస్సుచేత మా తండ్రివంటివాఁడవు. ఈనగరమును జక్కఁగాఁ గాపాడుము. రాజవంశమునకుఁ గీర్తిఁ దెమ్ము. కాపురుషులయందే కలుషముండును. పరిశుద్ధస్వభావు లగుశూరులయందు కలుషమెట్లు నివసింపఁ గలదు? రాజా! * ఇది నావృత్తియని యెఱుంగుము. పుత్త్రులయందుఁ దండ్రి యెట్లు వర్తించునో మేమట్టి వృత్తిగలవారమని యూహింపుము. † ఈ రాజులిద్దఱు క్రథకైశికులు విదర్భనగరాధిపతులు మా కాతిథ్యమొసంగుటయే కాక స్వరాజ్యమును గూడ నొసంగిరి. ఈ దానఫలముచేత వీరిపూర్వులు పదితరములవారు స్వర్గసుఖముల ననుభవింపఁ బోయిరి. వీరివంశమునఁ జనించువారికముందుఁ బదితరములవారు పుత్త్రపౌత్త్రులంగూడి వర్ధిల్లి స్వర్గసుఖముల ననుభవింపఁగలరు ‡ వీరిద్దఱు చాలకాలము రాజ్యసుఖములం బడసి రాజ్యము నిష్కంటకముగా నుండఁగా నెపుడు ముక్తిఁబొందఁగోరుదురో యపుడు నిర్వృతిసుఖమును బడయుదురు. నన్ను నభిషేకింప నేయేరాజు లరుదెంచిరో

---

* జానీధ్వమేషా మే వృత్తిః పుత్త్రేషు పితృవద్వయం=అని మూలము.

† ఇమావపి చ రాజానౌ విదర్భనగరాధిపౌ, ఆతిథ్యకరణేఽస్మాకం స్వరాజ్యం దదతావుభౌ, తేన దానఫలేనాస్య దశపూర్వా దివంగతాః, భవిష్యాశ్చైవ రాజానో పుత్త్రపౌత్త్రా దశావరాః=అని మూలము.

‡ అనయోస్సుచిరం కాలం భుక్త్వా రాజ్యమకంటకం యదాభిలాషో మోక్షస్య యాస్యేతే నిర్వృతిం సుఖమ్=అని మూలము.

వారెల్ల సకాలమున దేవలోకమునకుం బోఁగలరు. రాజా! మీ కందఱకు మేలు చేకూరుఁగాక. గరుడసహాయుఁడనై యింకఁ బోయెదను. భోజరాజపరిపాలిత మగు మధురానగరమును జూడఁబోయెదను.

అని యిట్లు భోజరాజును సంబోధించి పలికి యదునందనుఁడు రాజులనెల్ల గారవించి విశేషించి క్రథకైశికుల గారవించి సభనుండి పయనముచేసి రథమున్న చక్కటికరిగెను. అందులకు రాజులెల్ల విషణ్ణులైరి. భగవదుక్తులకుఁ బ్రహృష్టచిత్తుఁడై భీష్మకుఁడు స్వాయంభవరూపునిగా, నాదిదేవునిగ, సురాసురనమస్కృతునిగ, సహస్రపాదునిగా, సహస్రశీర్షునిగా, సహస్రభుజవిగ్రహునిగా, సహస్రాక్షునిగ, సహస్రమకుటోజ్జ్వలునిగ, దివ్యమాల్యాంబరములఁ దాల్చి దివ్యగంధానులేపనములఁ దనరారి, దివ్యాభరణములఁ బరిఢవిల్లి, దివ్యానేకాయుధముల ధరియించి వెలుఁగొందువానిగ, రక్తారవిందాక్షునిగఁ, జంద్రసూర్యాగ్నినేత్రునిగ, శ్రీకృష్ణని దిలకించి నమస్కరించి కృతాంజలియై వాఙ్మనఃకాయములను త్రికరణము లొక్కరీతి నిశ్చలతం గాంచ నిట్లు వినుతించెను. దేవదేవా! నీకు నమస్కారము. అనాదినిధనుఁడవు, శాశ్వతుఁడవు, ఆదిదేవుఁడవు, నారాయణుఁడవు, భక్తిపరాయణుఁడవు, స్వయంభువుఁడవు, ప్రపంచస్వరూపుఁడవు, స్థాణువవు, బ్రహ్మవు, పద్మనాభుఁడవు, జటివి, దండివి, పింగళుఁడవు, హంసప్రభుఁడవు, హంసుఁడవు, చక్రరూపుఁడవు, అట్టి నీకు మ్రొక్కెదను. మహాత్మా! వైకుంఠుఁడని, అజుఁడవని, పరమాత్మవని, సదసద్భావయుక్తుఁడవని, పురాణపురుషుఁడవని, పురుషోత్తముఁడవని, నిర్గుణుఁడవని,

పేరొందు నీకు నంజలిఘటించెదను. స్వామీ! నాకు వరదుఁడవు కమ్ము. సురేశ్వరా! నేను నీభక్తుఁడను. నీవులోకనాథుఁడవు కదా. జ్ఞానులు నిన్ను విష్ణువునుగా ధ్యానింతురు. ఇట్టి నిన్నుఁ బ్రార్థింతును. నాయం దనుగ్రహ ముంచుము.

అని యిట్లు వినుతించి రాజులందఱు చూచుచుండఁగా భీష్మకుఁడు మహార్హమణిముక్తా వజ్రవైదూర్యములను సువర్ణ భూషణములను శ్రీకృష్ణునకుఁ గానికల నొసంగెను. మరల నమస్కరించెను. వైనతేయునకు మ్రొక్కెను. ఇట్లు మ్రొక్కి గరుడునిం గాంచుచు నిట్లు వినుతించెను. ఖగేంద్రా! మీరు తరంపహశ్శాలివివి, కామరూపుఁడవు, దివ్యుఁడవు, కాశ్యపుఁడవు, ఇట్టి నీకు వందనము. అని పొగడి మహాభూషణముల సత్క రించి యూరకుండెను. శ్రీహరి బయలువెడలెను. రాజులందఱు తోడుచనిరి. అంత శ్రీహరి రాజుల సత్కరించి వారి నిలువ నియోగించి తనతేజఃపుంజముల దశదిశల వెలుంగఁజేయుచు మధురానగరమున కరిగెను. సౌమ్యరూపమున వైనతేయుఁడు శ్రీహరిం గొలుచుచు బోయెను. యాదవసేన లామహాను భావుని గొల్చుచు శంఖభేరీమృదంగాదివాద్యముల దిక్కుల నవియఁజేయుచు శూరుల సింహనాదములు మిన్నంటుచుండ మథురకుం బోయెను. శ్రీకృష్ణుఁడు మధురానగరమున కరుగ దివ్యాసనమును దీసికొని దేవతలు త్రిదశాలయమునకుఁ బోయిరి. రాజులంద ఱాయద్భుతచరిత్రమును బొగడుచు మరల స్వయం వరమండపమునకుం బోయిరి.

మహాశయులారా! ఈకథను జక్కఁగా వింటిరి. భగవం తుఁడు మరల మధురాపురమునకుం బోవుట మీకెల్లఁ గడుం

గడు విచిత్రముగాఁ దోఁచును. రుక్మిణి పరితపించుచున్నదను భాగవతకథను జదివి దానినే మనసుల నిలుపుకొన్న మీకిది విచిత్రముగ, నసంగతముగను దోఁచుట యొకయబ్బురము కాదు. కాని భాగవతకథ నిపుడు స్మరింపక హరివంశకథలనే స్మరింపుఁడు. ఆయచ్చెరు వడంగును. కథ చక్కఁగా నుండును. ఇఁక నీకథాచమత్కృతిని దీనఁ గలరహస్యవిషయములను జిత్తగింపుఁడు. అందును గృష్ణభగవంతుఁడు భీష్మకునకుఁ దెల్పిన మాటల భక్తిమై నాలకింపుఁడు.

రుక్మిణి సామాన్యమనుజస్త్రీ కాదు. మహాలక్ష్మి. బ్రహ్మ ప్రార్థింపఁగా ననఁగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ విష్ణునారాయణాది వివిధభేదముల వివిధనామముల వివిధలోకములనుండిన తన తేజస్సు నొక్కటిగాఁ గూర్చి మనుజలోకమున నవతరించును. ఇట్టియవతార మీవఱకెన్నఁడు జూడలేదు. ఇదియొక క్రొత్త యవతారము. కావున వివిధలోకముల బహునామముల నలరు లక్ష్మ్యంశముల నలరు మీరెల్ల నాపరమపురుషునకు భార్యలై సేవింపవలయు. రాధాదేవి ముందే యవతరించినది. అని ప్రార్థింపఁగా నీయింటఁ బుట్టినది. అంతియకాని సాధారణ మనుజకన్యకయని భావింతువేమో. యట్లు తలంపకుమా యని నొక్కి చెప్పెను. దీనిసారమేమి ? భీష్మకరాజా! లక్ష్మీదేవి విష్ణుమూర్తికే పత్నికాఁదగినది. ఇతరులకుఁ దల్లియగునే కాని భార్య కాఁద గదు. నీకీవిషయ మింతకుముందు తెలిసియుండదు. కావుననే చెప్పెదను. నీకీవార్త తెలియమింజేసి స్వయంవరము చాటించితివి. దాన నీపై నాకాగ్రహము లేదు. లక్ష్మీదేవియైనఁ బద్మసంబంధము లేదేయని శంకింతువో యేమో. పద్మసంబంధమును

బాసి యవతరించినలక్ష్మి. మనుజతఁ బూనినపుడు దేవతాలక్షణా ములు కొన్ని యుండరాదు. కావున ని ట్లవతరించినది. అట్టి లక్ష్మి యద్వితీయుఁడ నగునాకుం దగినదియే కాని యితరుల కర్హ యా? మాతృభావమున నితరరాజులు పూజింపఁ దగుదురు. అట్టిలక్ష్మికి స్వయంవరము చాటించి యందువరించినవాని కిత్తు ననుటయు నందును శిశుపాలున కీయం బుత్త్రునిచేఁ బురికొల్పఁ బడుటయు నజ్ఞానవిలసనములు కాక మతేమిటివి? అని భగ వంతుఁడు పల్కెను. దీనిచే వైకుంఠము నెడఁబాసి లక్ష్మీదేవి రుక్మిణిగా నవతరించెనని స్పష్టమైనది. ఈవిషయము భాగవత మునఁ గానరాదు. భాగవతము ననుసరించిన రుక్మిణియు నొక భార్యయే యని తెలునేగాని వైకుంఠవాసిని, పద్మాలయయు నగుశ్రీదేవియని స్పష్టము కాదు. ఇపు డన్నిపురాణములకు సమ న్వయ మెట్లు? అనుప్రశ్నము రాకమానదు. సమాధాన మేమనఁగా వినుఁడు. గోలోకవాసిని రాధాదేవి. వైకుంఠవా సిని లక్ష్మీదేవి. శ్వేతద్వీపవాసిని పద్మావతీదేవి. అను నీముప్వురు రూపనామభేదము గలవారేకాని యాత్మభేదము గలవారు గారు. మూవు రొక్కరూపమునుండి మూఁడుతావుల భక్త లకు సకలవాంఛలనొసంగ భగవదాజ్ఞను వేచియుండు ప్రకృతి స్వరూపిణులు. పురుషోత్తముఁడు శ్రీకృష్ణ విష్ణునారాయణనా మముల ద్విభుజచతుర్భుజచతుర్భుజములఁ బై మూఁడులోక ముల వెలసి భక్తుల నుద్ధరించుచుండును. ఈమూఁడురూప ములు కలిసి యొక్కరూపమున ద్వాపరయుగాంతమున నవత రించెను. ఆయనను సేవింప రాధారుక్మిణీ ప్రభృతినామముల మూలప్రకృతి యవతరించెను. భగవంతుఁ డొక్కరూపమున

నవతరించినపుడు ప్రకృతియుఁ బెక్కురూపముల నవతరింపనేల ? ఒక్కరూపమున నవతరింపఁగూడదా యనుదురేమో. రాధ శాపవశమున నూఱేండ్లు వియోగము నొందవలయును. శాపమును మార్పరాదు కదా. కావున నిట్లు వేలువేలు నవతరించిరని యెఱుంగునది. ఇవు దేవపురాణమునకు విరుద్ధముగాఁ గథ సాగదు. అంతయు సరిపడును.

భగవంతుని తర్వాతివాక్యమును బరిశీలింపవలయును. అందు రహస్య మొక్కండు కలదు. క్రథకైశికు లిర్వురు భగవంతున కాతిథ్యము నొసంగి రాజ్యము నిచ్చిరి. దానఁ బదితరముల వారు పూర్వులు పదితరములవారు తరువాతివారు ముక్తులగుదురని వరమిచ్చెను. దీని సారమేమి ? శ్రీకృష్ణునకుఁ గ్రథకైశికు లిర్వురొసంగిన యల్పరాజ్యము మహత్తరప్రీతిదాయక మయ్యెను. ఏలన? ప్రీతి భక్తిచేఁగలుగును గాని పదార్థబాహుళ్యమున భగవంతునకుఁ గలుగదు. క్రథకైశికులు భగవంతుఁడనుబుద్ధిచేఁ దమకుఁగల రాజ్యము మనస్ఫూర్తిగా దార వోసిరి. "పరమేశ్వరార్పణమస్తు" అని ధన్యులైరి.

శ్లో. "పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః." ౨౬

గీత ౯ అధ్యా.

అనికదా భగవద్వాక్యము. ఆదానమున భగవంతుఁడు మిన్నందెను. వారిభక్తికి మెచ్చెను. అదియే యవ్యాజభక్తి. దాని ఫలమునకుఁ బారములేదు. ద్రవ్యమొసంగి భగవంతుని సంతృప్తినొందఁ జేయఁజాలము. భక్తిచే నత్యల్పపదార్థమొసంగి మహానందమునొంది మిన్నందఁ జేయఁజాలుదుము. కావున

వేరొండు నీకు నంజలిగావింతు. స్వామీ! నాకు వరదుఁడవు కమ్ము. సురేశ్వరా! నేను నీభక్తుఁడను. నీవులోకనాథుఁడవు కదా. జ్ఞానులు నిన్ను విష్ణువునుగా ధ్యానింతురు. ఇట్టి నిన్నుఁ బ్రార్థింతును. నాయం దనుగ్రహ మునుపుము.

అని యిట్లు వినుతించి రాజులందఱు చూచుచుండఁగా భీష్మకుఁడు మహార్హ్యమణిముక్తా వజ్రవైదూర్యములను సువర్ణ భూషణములను శ్రీకృష్ణునకుఁ గానికల నొసంగెను. మరల నమస్కరించెను. వైనతేయునకు మ్రొక్కెను. ఇట్లు మ్రొక్కి గరుడునిం గాంచుచు నిట్లు వినుతించెను. ఖగేంద్రా! మూరు తరంవాశ్యాలివివి, కామరూపుఁడవు, దివ్యుఁడవు, కాశ్యపుఁడవు, ఇట్టి నీకు వందనము. అని పొగడి మహాభూషణముల సత్కరించి యూరకుండెను. శ్రీహరి బయలువెడలెను. రాజులందఱు తోడుచనిరి. అంత శ్రీహరి రాజుల సత్కరించి వారి నిలువ నియోగించి తనతేజఃపుంజముల దశదిశల వెలుఁగఁజేయుచు మధురానగరమున కరిగెను. సౌమ్యరూపమున వైనతేయుఁడు శ్రీహరిం గొలుచుచు బోయెను. యాదవసేన లామహాను భావుని గొల్చుచు శంఖభేరీమృదంగాదివాద్యముల దిక్కుల నవియఁజేయుచు శూరుల సింహనాదములు మిన్నంటుచుండ మధురకుం బోయెను. శ్రీకృష్ణుఁడు మధురానగరమున కరుగ దివ్యాసనమును దీసికొని దేవతలు త్రిదశాలయమునకుఁ బోయిరి. రాజులంద ఱాయద్భుతచరిత్రమును బొగడుచు మరల స్వయం వరమండపమునకుం బోయిరి.

మహాశయులారా! ఈకథను జక్కఁగా వింటిరి. భగవం తుఁడు మరల మధురాపురమునకుం బోవుట మీాకెల్లఁ గడుం

గడు విచిత్రముగాఁ దోఁచును. రుక్మిణి పరితపించుచున్నదను భాగవతకథను జదివి దానినే మనసుల నిలుపుకొన్న మీకిది విచిత్రముగ, నసంగతముగను దోఁచుట యొకయబ్బురము కాదు. కాని భాగవతకథ నిపుడు స్మరింపక హరివంశకథలనే స్మరింపుఁడు. ఆయచ్చెరు వడంగును. కథ చక్కఁగా నుండును. ఇఁక నీకథాచమత్కృతిని దీనఁ గలరహస్యవిషయములను జిత్తగింపుఁడు. అందును గృష్ణభగవంతుఁడు భీష్మకునకుఁ దెల్పిన మాటల భక్తిమై నాలకింపుఁడు.

రుక్మిణి సామాన్యమనుజస్త్రీ కాదు. మహాలక్ష్మి. బ్రహ్మ ప్రార్థింపఁగా ననఁగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ విష్ణునారాయణాది వివిధభేదముల వివిధనామముల వివిధలోకములనుండిన తన తేజస్సు నొక్కటిగాఁ గూర్చి మనుజలోకమున నవతరించును. ఇట్టియవతార మీవఱ కెన్నఁడు జూడలేదు. ఇదియొక క్రొత్త యవతారము. కావున వివిధలోకముల బహునామముల నలరు లక్ష్మ్యంశముల నలరు మీరెల్ల నాపరమపురుషునకు భార్యలై సేవింపవలయు. రాధాదేవి ముందే యవతరించినది. అని ప్రార్థింపఁగా నీయింటఁ బుట్టినది. అంతియకాని సాధారణ మనుజకన్యకయని భావింతువేమో. యట్లు తలంపకుమా యని నొక్కి చెప్పెను. దీనిసారమేమి ? భీష్మకరాజా! లక్ష్మీదేవి విష్ణుమూర్తికే పత్ని కాఁదగినది. ఇతరులకుఁ దల్లియగునే కాని భార్య కాఁదగదు. నీకీవిషయ మింతకుముందు తెలిసియుండదు. కావుననే చెప్పెదను. నీకీవార్త తెలియమింజేసి స్వయంవరము చాటించితివి. దాన నీపై నాకాగ్రహము లేదు. లక్ష్మీదేవియైనఁ బద్మసంబంధము లేదేయని శంకింతువో యేమో. పద్మసంబంధమును

బాసి యవతరించినలక్ష్మి. మనుజతఁ బూనినపుడు దేవతాలక్షణా ములు కొన్ని యుండరాదు. కావున ని ట్లవతరించినది. అట్టి లక్ష్మి యద్వితీయుఁడ నగునాకుం దగినదియే కాని యితరుల కర్హ యా? మాతృభావమున నితరరాజులు పూజింపఁ దగుదురు. అట్టిలక్ష్మికి స్వయంవరము చాటించి యందువరించినవాని కిత్తు ననుటయు నందును శిశుపాలున కీయం బుత్త్రునిచేఁ బురికొల్పఁ బడుటయు నజ్ఞానవిలసనములు కాక మతేమిటివి? అని భగ వంతుఁడు పల్కెను. దీనిచే వైకుంఠము నెడఁబాసి లక్ష్మీదేవి రుక్మిణిగా నవతరించెనని స్పష్టమైనది. ఈవిషయము భాగవత మునఁ గానరాదు. భాగవతము ననుసరించిన రుక్మిణియు నొక భార్యయే యని తెలునేగాని వైకుంఠవాసిని, పద్మాలయయు నగుశ్రీదేవియని స్పష్టము కాదు. ఇపు డన్నిపురాణములకు సమ న్వయ మెట్లు? అనుప్రశ్నము రాకమానదు. సమాధాన మేమనఁగా వినుఁడు. గోలోకవాసిని రాధాదేవి. వైకుంఠవా సిని లక్ష్మీదేవి. శ్వేతద్వీపవాసిని పద్మావతీదేవి. అను నీముువ్వురు రూపనామభేదము గలవారేకాని యాత్మభేదము గలవారు గారు. మూవు రొక్కరూపమునుండి మూఁడుతావుల భక్తు లకు సకలవాంఛలనొసంగ భగవదాజ్ఞను వేచియుండు ప్రకృతి స్వరూపిణులు. పురుషోత్తముఁడు శ్రీకృష్ణ విష్ణునారాయణనా మముల ద్విభుజచతుర్భుజచతుర్భుజములఁ బై మూఁడులోక ముల వెలసి భక్తుల నుద్ధరించుచుండును. ఈమూఁడురూప ములు కలిసి యొక్కరూపమున ద్వాపరయుగాంతమున నవత రించెను. ఆయనను సేవింప రాధారుక్మిణీ ప్రభృతినామముల మూలప్రకృతి యవతరించెను. భగవంతుఁ డొక్కరూపమున

నవతరించినపుడు ప్రకృతియుఁ బెక్కురూపముల నవతరింపనేల? ఒక్కరూపమున నవతరింపఁగూడదా యనుదురేమో. రాధ శాపవశమున నూఱేండ్లు వియోగము నొందవలయును. శాపము మార్పరాదు కదా. కావున నిట్లు వేఱువేఱ నవతరించిరని యెఱుంగునది. ఇపు దేపురాణమునకు విరుద్ధముగాఁ గథ సాగదు. అంతయు సరిపడును.

భగవంతుని తర్వాతివాక్యమును బరిశీలింపవలయును. అందు రహస్య మొక్కండు కలదు. క్రథకైశికు లిర్వురు భగవంతున కాతిథ్యము నొసంగి రాజ్యము నిచ్చిరి. దానఁ బదితరముల వారు పూర్వులు పదితరములవారు తరువాతివారు ముక్తులగుదురని వరమిచ్చెను. దీని సారమేమి? శ్రీకృష్ణునకుఁ గ్రథకైశికు లిర్వురొసంగిన యల్పరాజ్యము మహత్తరప్రీతిదాయక మయ్యెను. ఏలన? ప్రీతి భక్తిచేఁగలుగును గాని పదార్థబాహుళ్యమున భగవంతునకుఁ గలుగదు. క్రథకైశికులు భగవంతుఁడనుబుద్ధిచేఁ దమకుఁగల రాజ్యము మనస్ఫూర్తిగా దారపోసిరి. "పరమేశ్వరార్పణమస్తు" అని ధన్యులైరి.

శ్లో. "పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః." ౨౬

గీత ౯ అధ్యా.

అనికదా భగవద్వాక్యము. ఆదానమున భగవంతుఁడు మిన్నందెను. వారిభక్తికి మెచ్చెను. అదియే యవ్యాజభక్తి. దాని ఫలమునకుఁ బారము లేదు. ద్రవ్యమొసంగి భగవంతుని సంతృప్తినొందఁ జేయఁజాలము. భక్తిచే నత్యల్పపదార్థ మొసంగి మహానందమునొంది మిన్నందఁ జేయఁజాలుదుము. కావున

భక్తికి సమానమగుధన మీలోకమున వేఱేదియు లేదు. దానికి సర్వభూతదయ గలుగుట ప్రధానము. అది లేనివానికి భక్తి కుదురదు. కుదిరినదన్నను నది నటించుటగాని వేఱుకాదు. ఈవిషయము భగవద్గీతాశాస్త్రమునం దిట్లు చెప్పఁబడినది.

శ్లో. "అద్వేష్టా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ ఏవచ,
నిర్మమో నిరహంకార స్సమదుఃఖసుఖః క్షమీ. ౧౩
సంతుష్టస్సతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః,
మయ్యర్పితమనోబుద్ధిర్యో మద్భక్త స్స మే ప్రియః. ౧౪
యస్మాన్నోద్విజతే లోకో లోకాన్నోద్విజతే చ యః,
హర్షామర్షభయోద్వేగైర్ముక్తో య స్స చ మే ప్రియః. ౧౫
అనపేక్షశ్శుచిర్దక్ష ఉదాసీనో గతవ్యథః,
సర్వారంభపరిత్యాగీ యో మద్భక్త స్స మే ప్రియః. ౧౬
యో న హృష్యతి న ద్వేష్టి న శోచతి న కాంక్షతి,
శుభాశుభపరిత్యాగీ భక్తిమాన్ యస్స మే ప్రియః. ౧౭
సమశ్శత్రౌ చ మిత్రే చ తథా మానావమానయోః,
శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు సమస్సఙ్గవివర్జితః. ౧౮
తుల్యనిందాస్తుతిర్మౌనీ సంతుష్టో యేన కేనచిత్,
అనికేతః స్థిరమతిర్భక్తిమాన్ మే ప్రియో నరః. ౧౯
యేతు ధర్మ్యామృతమిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే,
శ్రద్దధానామత్పరమా భక్తాస్తేఽతీవ మే ప్రియాః." ౨౦
౧౨. అధ్యాయము.

ఆర్యులారా! భగవత్కృపకుఁ బాత్రుఁడు కాఁదగినవాని లక్షణము లిందుఁ జెప్పఁబడినవి. ఇందు దేనికిఁగాని ద్రవ్య

మక్కఱలేదు. వేషములు మార్చిమార్చి వేయ నక్కఱలేదు. భాషాప్రవచన మక్కఱలేదు. భూతదయ ప్రధానము. సుఖ దుఃఖములయందు సమత్వము. ద్వేషభావ మెవరియందును లేకపోవుట యివియే ప్రధానములు. సంతుష్టి కలిగియుండు టయు నందు నొకటి. శత్రుమిత్రులయందు సమత్వము. ఇత్యాదులు భగవద్దయకుఁ బాత్రుఁడు కాఁదగినవానికి నుండఁ దగినవి. అంతియకాని వేషము వేసినంతమాత్రమున వాఁడు భక్తుఁడు కాఁడు. ద్రవ్యమిచ్చిన భూషించుట. ధనమీయకున్నను, గొంచెమిచ్చినను దూషించుట యనునివి భక్తునిలక్షణములే కావని భగవద్గీత బోధించుచున్నది. కౌపీనమాత్రధారులైనంతనే భక్తియోగి యతఁడు కానేరఁడు. మనస్సునందు భూతదయ, ద్వంద్వసహిష్ణుత లోనగు సద్గుణములు లేకయున్నచో నాకౌపీనధారణము వంచకునిలక్షణముల నొక్కటి యగు. తొలుఁదొలుత భక్తుఁడగువాఁడు సర్వసమత తనకుఁ గలిగినదా లేదా యని పరీక్షించుకొనవలయును. సర్వభూతదయ యలవడినదా లేదా యని చూచుకొనఁదగు. మానావమానములు స్తుతినిందలు మొదలగువానియందు మార్పులు లేవుకదా యని యెన్నుకొనవలయును. పైఁజెప్పఁబడినలక్షణములలో నెద్దియైనఁ దనయం దలవడినదా యని యాలోచించుకొని యవ్వల నెన్ని వేషములువేసినను బాగుండును. ద్రవ్యసంబంధమున నెవనిబుద్ధి హర్షవిషాదముల నొందునో వాఁడు భగవత్సేవ కర్హుఁడు కాఁడు. వానిభక్తి కపటభక్తి. అది లోకమును వంచింపఁ బనికివచ్చును. ఎవ్వఁడు గురువుగా నెల్లరకుఁ దత్త్వోపదేశములు చేయుచు ధనము సంపాదించునో వాఁడు

నరకప్రాప్తుఁ డగును. అట్టియుపదేశము లాతనిదుర్వృత్తిని గప్పిపుచ్చుటకు ద్రవ్యమార్జించుటకుఁ బనికివచ్చును. కాని యాతనిఁ దరింపఁజేయ నవి దక్షములు గావు. ఎవ్వనిమదిఁ బరమేశ్వరుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తిపయి భక్తికలదో వాఁడు నిస్సంగుఁ డగుటకు, జనసంఘమునకు దూరముగా నుండుటకుఁ బ్రయత్నించును. ఎవ్వఁడు విశేషముగా జనసంఘముఁనఁ దిరుగఁ బ్రయత్నించునో వాఁడు యశఃకాముఁడు గాని భగవత్కారుణార్థి కాఁడనుట దృఢము. ఇవ్విషయము శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే భగవద్గీతాశాస్త్రమున బోధించియున్నాఁడు. కావున భక్తులగువారు శ్రద్ధచేతఁ దనకుండినపదార్థమును భగవంతున కర్పించిన నది పదివేలుగా భావించి సర్వేశ్వరుఁ డానందించి యనన్యమతియగు నాతని నుద్ధరించును.

"సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ,
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః."
౧౮. అధ్యా.

కొందఱుమూఢు లీశ్లోకమును బఠించి సంధ్యావందనాదులను గూడ వదలి భగవంతు నాశ్రయించితిమని ప్రల్లదము లాడుచు స్వేచ్ఛగా భుజించి శిశ్నోదరపరాయణులై యుందురు. సర్వపాపములను భగవంతుఁడే తొలఁగించునని యీశ్లోకమును బ్రమాణముగా నుదహరింతురు. సీ! ఇసీ! ఇస్సీ. ఛీ. ఛీ. అట్టి దురాత్ములను స్మరింపరాదు. వారికంటెఁ బాపాత్ములు లోకమున లేరు. దీనిభావమేమి? సకలధర్మములను జేయవలయునను యాశమాని చేయఁదగు నుచితధర్మములను జేయుచుఁ దత్ఫలమును దా నాశింపక పరమేశ్వరార్పణము చేయుచు శ్రీకృష్ణా!

నీకంటె నన్యదైవమును దలంచువాని నీలోకమునఁ గానను. న న్నుద్ధరింపుము. పూర్వభవమునఁ దెలియకచేసినపాపముల నశింపఁజేయుము. నీపాలఁ బడితిని. న న్నుద్ధరింపుము. అని దృఢ మతియై కోరువానిని భగవంతుఁడు కాపాడుననియే గాని ప్రతిదినము సకలపాపములు చేయుచు నన్నియుఁ గృష్ణార్పణ మనువానిని భగవంతుఁ డూహించి మనుష్యజన్మముకూడ నొసంగఁడు. అట్టివాఁ డాత్మవంచకుఁ డగును. ఎవ్వఁడు భగ వంతునియందు దృఢభక్తియుక్తమతియో వాఁడు పాపములఁ జేయనైనఁ దలంచునా! వానికిఁ జేయఁదగినకృత్యము లుండు నా? అన్నియు బ్రహ్మార్పణము చేయుటయే యతని విధి. అట్టి భక్తుని భగవంతుఁ డగుశ్రీకృష్ణమూర్తి తానే వచ్చి రక్షిం చును. వాని కేయాపదలు రాకుండఁ జేయును. అది యీశ్లోక తాత్పర్యము గాని కపటనాటకసూత్రధారులు చెప్పునది కాదు. అట్టి వంచకులమాటలకు మోసపోరాదు. ఎవ్వనిజూచిన సర్వ భూతములు ప్రేమించి మైత్రిని బాటించువానివలెఁ జెంతఁ జేరునో యాతఁడు,

శ్లో. "సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః. ౨౯
యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సచ మే న ప్రణశ్యతి. ౩౦
సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వ మాస్థితః,
సర్వథా వర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్తతే. ౩౧

"ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున,
సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమో మతః"
గీత. ౬. అధ్యా.

అని భగవద్గీతాశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడినప్రకారము యోగి యనఁబడును. ఆతఁడే భగవంతునిదృష్టికి సమ్మతమైనవాఁడు. ఎవనివేషమును జూచి జంతువులు క్రౌర్యమును గనఁబఱుపఁ బూనునో వానికి భగవత్తత్త్వము తెలియదనియు, వానిమాటలు శాస్త్రములయం దున్నవైనను అవి వానికిఁ బనికిరాక పొట్టకూటికై యుపయోగించునవియనియు మన మూహింపవచ్చునని గీతాశాస్త్రమే నొక్కి వక్కాణించుచున్నది. కాఁబట్టి వేషభాషలు భక్తునకుఁ బ్రధానములు కావు. భగవత్సేవయే ప్రధానము. వాఁడే భగవద్భక్తుఁడు. అను నీయర్థము శ్రీకృష్ణుఁడు భీష్మకునకుఁ జెప్పినయుపదేశవాక్యములం బట్టి తేలుచున్నది. దీని మదినిలుపుకొని యభ్యాసమునకుఁ దెచ్చుకొనినవారలే ధన్యులు. మూఁటికి ముమ్మాటికి ధన్యులు. కృతకృత్యులు. ముక్తులు నగుదురు. ఇంకను దీనింగుఱించి పెంచి వ్రాయక తరువాతికథను వ్రాసెదను. మరల మథురానగరమున కేలపోయెను శ్రీకృష్ణుఁడని యనుమానింపక యోపికమైఁ గథ నాలకింపుఁడు.

* శ్రీకృష్ణమూర్తి బలదేవాదులం గూడి మథురానగరమున కరుగఁగా నిట రాజులందఱు భూషణభూషితాంగులై స్వయంవరసభామండపమును జేరిరి. మహావిభూతియలరఁ దమ

---

* ఈకథ హరివంశము విష్ణుపర్వము ఏఁబదిరెండవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

కర్హ్మము లగునాసనముల నుపవిష్టులై ప్రయాణాభిముఖులై యుండఁగా వారిని దర్శించి రాజపుంగవుఁ డగుభీష్మకుఁడు నీతి పారంగతుఁడు కావున నిట్లు ప్రార్థించెను. రాజచంద్రులారా! స్వయంవరవిషయమగు నాదోషమును క్షమింపవలయును. వృద్ధుఁడనని దుర్విదగ్ధుఁడనని యిట్టివాఁ డొనరించుకార్యముల యందు దోషములు లేకుండవనియు నన్ను నాయపరాధములను నన్ను సైపవలయును. అని ప్రార్థించి వారినెల్ల యథార్హముగా సత్కరించి మధ్యదేశపాలకు లగురాజులను సాగనంపెను. పిదపఁ బూర్వపశ్చిమదేశాధీశుల నుత్తరాపథికులను బ్రయాణముచేయ ననుమతించెను. వారెల్ల మహాబలపరాక్రమశాలురయ్యు యథార్హముగ సంపూజితులై పోయిరి. జరాసంధ సునీథులు, దంతవక్త్రుఁడు, శాల్వుఁడు, మహాకూర్మపతియుఁ, క్రథకైశిక ముఖ్యులగు కులీనభూపాలకులు, వైణుదారి యను రాజర్షియుఁ, గార్ష్మరాధిపతియు లోనగురాజులు దక్షిణాపథికులు ప్రయాణము చేయఁబూనియు రహస్యవాక్యములను వినఁగోరి భీష్మకుని చెంతకుం బోయిరి. ఆరాజపుంగవులను దిలకించి బలశాలి యగుభీష్మకుఁడు స్నేహపూర్ణమనస్సుతో నలరు నారాజచంద్రులతోఁ ద్రివర్గసహితము మధురము షడ్గుణాలంకృతము హితము నగుచందమునను నీతిబాహ్యము కాకుండునట్లు గంభీరవాక్కు లలర నిట్టులనియెను. నీతిపారంగతులరగు మిమ్మెల్ల దర్శించి మీ రుపదేశించిన నీతివాక్కులను విని కార్య మీరీతిగా సాగించితిని. మేము నిత్యాపరాధులము. కావున మాతప్పును క్షమింతురుగాక. అని పలికి నయకోవిదుఁ

డగుభీష్మకుఁడు కొడుకునుద్దేశించి రాజసభయందే యిట్లు హితో
ముపదేశించెను.

భీష్మకునిచిత్త మాతరుణమునఁ ద్రాసనమాకులమై
చంచలాత్ములు గలదియై స్థిరతం గాంచకుండెను. కావున భీతిల్లు
మనస్సుతో నిట్లు పలికెను. వత్సా! ఈవచ్చినరాజులనందఱను
బాలకులగా భావించెదను. శ్రీహరి పురాణపురుషుఁడు. కీర్తి
యు నతఁడే. కీర్తిమంతులలో నుత్తముఁడు. యశస్సు. యశో
వంతులలో మేలుబంతియు నగుశ్రీహరి యీభూలోకమున
నూర్జితమగు బాహుబలమున ధర్మమును స్థాపింప నవతరించెను.
దేవకీదేవి స్త్రీరత్నము. ధన్యయు నగు. త్రిలోకశ్రేష్ఠుఁ డగు
కొడుకును బడసెను. ఆమెగర్భమే రత్నగర్భము. కమలపత్రా
క్షుఁడై యమరార్చితుఁడై వెలయు శ్రీకృష్ణుని స్నేహపూర్ణము
లగునేత్రములతోఁ దనివి మిఁగులకుండునట్లు చూడఁగలదు
కదా. అని రాజసభలో నేమేమో పలుకుచుండ శల్యరాజు
మృదుమధురవాక్కుల నిట్లు బదులుచెప్పెను. రాజేంద్రా!
ఖేదపడనేల? దానిని మానుము. రిపుధ్వంసకుఁ డగుకొడుకున
కుపదేశించుటయుఁ జాలును. తద్విషయమున విచారపడకుము.
యుద్ధమున క్షత్రియునకు జయపరాజయములు గల్గుట నిశ్చి
తము. మనుజులకు గతి నియతము. ఇది సనాతనధర్మము. బల
కేశవులకంటె నధికుఁడగుపురుషుఁ డెవ్వఁ డీలోకమునఁ గలఁడు?
వారి నెదిరించిపోర శక్తుఁ డెవ్వఁడు? నీకొడుకు నట్టివాఁడు.
రణశూరుఁడు. రథికులు,నతిరథులు,పెక్కండ్రు చుట్టుముట్టినను
రణాంగణమున నీకొడుకొక్కఁడే చాలును. మహాభుజుఁ డగు
నీకొడుకు ధనుర్ధారియై నిలువంబడి రిపువితతులఁ బరిమార్పఁ

గలఁడు. మహారౌద్ర మగుభార్గవాస్త్రము కలదు. అది దేవతలకును దురాసదము. దానిని జేఁబట్టి నిలిచిన నేపురుషుఁ డెదుట నిలువఁబడఁగలఁడు. ఈకృష్ణుఁ డనాదినిధనుఁడు. అవ్యయుఁడు. ఆపురాణపురుషు నీలోకమున జయించువాఁ డెవ్వఁడు? శూలాయుధమును దాల్చిన యీశ్వరుఁడు చాలఁడన నిఁక నితరులమాట యిటనేటికి? మహారాజా! నీకొడుకు నసదుగాఁ దలంపకుము. సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వవేత్తయని యూహింపుము. దేవదేవునిగా భావించియే కృష్ణునితో రణమొనరింపకున్న వాఁడు. ఇపుడు సంగరరంగమున శ్రీకృష్ణుని మార్కొని జయింపఁగలవాఁడు కాలయవనుఁడే. కాలయవనుఁడు కేశవునకు నవధ్యుఁడు. వానితండ్రి దారుణతమ మగుతపము సలిపెను. అది యితరులుచేయ శక్యముకానిది. * అతఁడు రుద్రు నారాధించి పండ్రెండేఁడు లుపవసించి పుత్రకామమునఁ దపముచేసినందున నీకొడుకు గలిగెను. వాఁడే కాలయవనుఁ డనువాఁడు. మథురానగరమున వీఁ డవధ్యుఁడని శంకరుఁడు వరమిచ్చెను. ముని ప్రార్థనము నిట్లు చెల్లించి హరుఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను. గార్గ్యమునికొమరుఁడు కాలయవనుఁడు. రుద్రవరోత్పన్నుఁడు. మథురారాజ్యపాలకులకు వాఁ డవధ్యుఁడు. విశేషించి మథు

---

* కాలయవనునివృత్తాంత మీవఱకే వ్రాయఁబడినది. హరివంశము ప్రకార మీ కాలయవనునివధము రుక్మిణీపరిణయానంతరము కలదు. కావున మరలఁ గాలయవనుఁ డెవఁడని బెదరక చదువుఁడు. వీనియుద్ధవార్తలిఁక వ్రాయఁబడవు. విషయాంతర్భూతము కావున నిందు వ్రాయక తప్పక వ్రాసితిని. వ్రాసినకథలనే మరల వ్రాయుచున్నాఁడే యని విసుగుఁనొందవలదని ప్రార్థించెదను.

రానగరమున నవధ్యుఁడు. కృష్ణుఁడు బలవత్తరుఁడైనను, మథురా దేశమునఁ బుట్టినవాఁడు కదా. మథురానగరమున వీ రిరువురు కూడినచోఁ గాలయవనుఁడు శ్రీకృష్ణు నోడించును. రాజులందఱు నీమాటను దూలనాడక విశ్వసింపవలయును. కావున యవనేంద్రు నిగుఱించి దూతను బంపుఁడు.

అని పలుకుచున్న సౌభపతియగు శాల్వునిమాటలను విని మచ్చరముకలవారు కావున నట్లేచేయుట లెస్సయని పలికి జరాసంధుం దిలకించిరి. బలాధికుఁ డగుజరాసంధుఁ డారాజుల మాటల నాలకించి విమనస్కుఁడై బ్రహ్మవాక్యమును స్మరించుచు నిట్లు పలికెను. ఈరాజులందఱు నిన్న న న్నాశ్రయించి నృపభయార్దితులై మాటలాడిరి కదా. ఇపుడు వీరు తమతమ దేశములకుం బోవుదురు గాక. కన్యకఁ దాఁగోరిన కృష్ణుని ద్వేషించువారిని వరించునా నాకింతకంటె మరణమే శ్రేయస్సు. వేఱొకరి నాశ్రయింపను. కృష్ణుఁడుగాని బలదేవుఁడుగాని మఱొక యుత్తమరాజేంద్రుఁడుకాని నన్నుఁ జంపువానిని మాఱ్కొని పోరాడెదను. బ్రహ్మ యిట్లే నాకు విధించెను. ఇది నా మనోనిశ్చితము. ఇదియే నా పురుషవ్రతము. వీనికి విరుద్ధముగాఁ జేయుశక్తి నాకులేదు. విధి బలవత్తరము కదా. పరుని సమాశ్రయింపను. కాలయవనుఁడు సాధుమతు లగు మీకు బదులుపల్కుఁడు. రాజరక్షణార్థమై దూతను బంపెదను. ఆకాశమార్గమున దూతపోవలయు. కృష్ణుని బాధకలుగని మార్గ మదియే. పోవుటకు సిద్ధపడువాని నాలోచించి పంపుట మంచిది. ఈశాల్వుఁడు దివ్యరథము నెక్కి తనదేశమునకుఁ బోవఁగలఁడు. నరేంద్రులమాటల నాలకించి కృష్ణునితోఁ బోర

సిద్ధపడునట్లు దూతకుం దెల్పి పంపవలెను. అని పలికి సౌభపతి యగు శాల్వునిగాంచి మరల జరాసంధుఁ డిట్లు పలికెను. ఆర్యా! మానదా! సర్వభూపతులకు సాహాయ్యము చేయుము. యవనేంద్రుఁ డేరీతిఁబల్కిన నంగీకరించి వచ్చి కృష్ణుని జయించునో మనమెల్ల నేకార్యముచేఁ దృప్తులమగుదుమో యట్టినీతి నాలోచింతువు గాక.

అని పలికి రాజులనెల్ల బహూకరించి భీష్మకుని బొగడి జరాసంధుఁడు తనబలములం గూడి నిజపురమున కరిగెను. శాల్వుఁడును జరాసంధక భీష్మకపూజితుఁడై యాకాశమార్గమున ననిలవేగముగల రథము నెక్కి పోయెను. దక్షిణాపథవాసులగు రాజులందఱు జరాసంధుననుసరించి తమతమనగరముల కరిగిరి. భీష్మకుఁడు జ్యేష్ఠపుత్త్రునిం గూడి దుర్నయమును బూనినను స్వగృహమునందుండియే దీనుఁడై కృష్ణునే చింతించుచుఁ జేయునదినేరక పుత్త్రప్రేమమున నుండెను. స్వయంవరము నిలుచుట విని రుక్మిణీదేవి కృష్ణాగమనమున రాజులయందు దోషము గపడుట నెఱింగి యంతఃపురమున సఖిబృందమునడుమ బ్రీడితాననయై యిట్లు పలికెను. చెలికత్తియలారా! శ్రీకృష్ణుఁడుగాక తక్కినరాజులలో నొక్కరికేని భార్యనుగా నుత్సహింపను. కమలపత్త్రాక్షుఁ డగుకృష్ణునకే పత్ని నయ్యెదను. ఈవచనము సత్యము. సత్యము. అని పలికెను.

ఆర్యులారా! ఈకథనుండి వ్రాయఁదగినవిషయములు విశేషించి కానరావు. ప్రత్యక్షముగా భగవత్కల్యాణగుణములు శతముఖాదిదేవతలవలనఁ గనఁబడినను క్రోధపూర్ణమానసు లగు రాజులచిత్తములు తత్కాలమునకు మార్పు

నొందినను మరల యథాపూర్వముగ నుండెను. భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడని తమరే యంగీకరించి యుపన్యసించిన రాజులు కాలయవనసహాయమున మరలఁ గృష్ణుని జయింప నాశించుట వారి దుష్టగ్రహచారమనక మఱేమనవచ్చును. ఎవరెన్ని విధముల బోధించినను దోషపరీతాత్ములచిత్తములు మార్పునొందవనుటకిదియొక దృష్టాంతమనవచ్చును గదా. ఇదియే భగవంతుని మాయాసమాచ్ఛాదనము. ఆమాయను దొలఁగింప బ్రహ్మకే నశక్యము. కావుననే శ్రీకృష్ణమూర్తి భగవద్గీతాశాస్త్రమునందు,

శ్లో. "దైవీహ్యేషా గుణమయి మమమాయా దురత్యయా,
మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే.౧౪
న మాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యంతే నరాధమాః,
మాయయాపహృతజ్ఞానా ఆసురం భావమాశ్రితాః." ౧౫
౭. అధ్యాయము.

"మాయయా అపహృతజ్ఞానాః సమ్ముషితజ్ఞానాః ఆసురంభావం హింసానృతాదిలక్షణమాశ్రితాః."అని శాంకరభాష్యము.

అని బోధించెను గదా. భగవద్వాక్యము తప్పునా? ఏకాలమునందును మార్పునొందదు. ఇంతకుముందే క్షమింపుమా యని రాజులు భీష్మకుఁడు ప్రార్థింపఁగా

"క్షంతవ్యం రోచతేఽస్మాకం వీతవైరా భవంతు తే."

అని హెచ్చరించెను. అప్పుడేమో వారెల్ల వీతవైరులవలె నటించిరి. కాని నటన మెంతకాల ముండును? క్షణకాలమున కది మాఱెను. యథాప్రకారముగ నయ్యెను. సాక్షాద్భగవంతుఁడని యింద్రాదులు వచింప నమ్మి యభిషేకోత్సవమునఁ

బాల్గొనినరాజులు భీతులలో నొకఁడు కాలయవనునివార్తఁ జెప్పినంతనే మరల జయింపఁ దలంపుగొని భగవద్ద్వేషి నాశ్ర యించుట మాయాచేష్టలకు లోఁబడుట కాక మఱేమిటి? ఆసురీభావముగలవారెల్ల నిట్లే మాఱుచుందురనుట నిశ్చ యము. కర్మము ప్రాణులఁ జర్మనిర్మితప్రతిమలంబోలెఁ ద్రిప్పు చుండును. ఇంతమాత్రమున కహంకారమేటికో తెలియరా కున్నది.

శ్లో. "ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః,
అహంకార విమూఢాత్మా కర్తాహ మితి మన్యతే. ౨౭
సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతే ర్జ్ఞానవానపి,
ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి." ౩౩
3. అధ్యాయము.

అను నీగీతావాక్యములు పైయర్థమును దేటపఱచుచున్నవి. కావున మనము రాజుల నాక్షేపింప నక్కఱలేదు. జనప్రళ యము కావలసి యున్నది. భగవదిచ్ఛయు నందులకు సమ్మతించి నది. తదనుగుణముగాఁ బ్రకృతి జీవుల నాడించుచున్నది. పాపము! వా రేమి చేయఁగలరు? ఇం దెవ్వరిదోషము నాదృ ష్టికిం గానరాదు. భగవంతుఁ డేకార్య మేరీతిగాఁ జేయఁదలం చునో యాకార్య మాపద్ధతిగనే సాధింపఁబడును. దానిని మార్ప బ్రహ్మాదులకేనశక్యమని సిద్ధాంతమైయుండఁగా రాజులేల యిట్టియకార్యములను జేయవలయునని మనము దూషింపవల యును? కర్తృత్వము వారికి లేదని స్పష్టమైనది.పరతంత్రు లేమి చెప్పిన నది చేయఁదగువారే కదా. దీనిచే దైవచేష్టిత మని

వార్యమని యెఱింగి సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేసి నీచరణదాసుల మగునట్లు చేయుమా యని భగవంతుని బ్రార్థించుటయే మనకృత్యము. పరిశుద్ధచిత్తమున శ్రీహరిని భజించుచుండవలయుననుటయే యిట సారము. ఇఁకఁ దరువాతివిషయమును నాలకింపుఁడు.

కాలయవనుని వధవిషయ మింతకుముందే వ్రాయఁబడినది కదా. రుక్మిణీస్వయంవరసమయమున మరల దానినేల వ్రాయవలయునని ప్రశ్నింతురని నే నెఱుంగుదును. హరివంశమున నాకథను ద్రోసివైచినఁ గథ కొదువలేకుండ సాగదు కావున దాని నించుక వ్రాయక తప్పదు. వానియుద్ధము మృతియుమాత్రము వ్రాయను. ఎన్నియోవిషయము లీకథలనుండి తేలును. భగవన్మహిమముఁ దెలిపిన ట్లగును. కావుననే వ్రాసెదను. ఇంతియకాక కాలయవనుఁ డెవఁడో యేల యతని రాజులాశ్రయించిరో యనువిషయము భాగవతమునఁ గానరాదు. కృష్ణుఁ డాతని దానే చంపక యేల వంచనమెయి ముచుకుందునిచేఁ జంపించెనో యందులకును గారణము భాగవతమున స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడలేదు. కావునఁ దద్వృత్తాంతమంతయుఁ దెలియుటయు నవసరమే. కావున వ్రాయఁబూనితిని. ఇఁక వినుఁడు.

శాల్వుఁడు కాలయవనునికడ కరుగుట.

* యవనులలో మహాబలపరాక్రమములుగలవాఁడు కాలయవనుఁ డనువాఁ డొకఁడుండెను. ఆతఁడు భూపాలకుఁడు. ఆతఁడు ధర్మము నెడఁబాయకయే రాజ్యమును విశేషించి నగర

* ఈకథయం హరివంశ విష్ణుపర్వము ఏఁబదిమూఁడవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది.

మును గాపాడుచుండును. త్రివర్గముల నెఱింగి షడ్గుణముల తెఱంగెఱింగి సప్తవ్యసనములఁ దెలియక సద్గుణములయందుఁ బ్రీతిగలిగి శ్రుతిమంతుఁడై ధర్మశీలుఁడై సత్యవాదియై జితేంద్రియుఁడై యుండెను. అతఁడు సాంగ్రామికవిధుల నెఱింగిన వాఁడు. దుర్గనిర్మాణలాభముల గుఱు తెఱుంగును. శూరుఁడు అప్రతిబలుఁడు. మంత్రిప్రవరు లాతనికడ నుందురు. సుఖాసీనుఁడై సచివులం గూడి ధర్మముననుసరించి రాజ్య మేలుచుండును. వానిని యవనవీరులు విశేషించి కొలుచుచుందురు. వారును మూర్ఖులు కారు. ఆత్మవేత్తలు. పండితులు. వివిధగాథల ననవరతము కాలయవనునకు వినిపించుచుందురు. ఇట్టులుండ నొకనాఁడు దివ్యగంధవహుఁడు మెల్లమెల్లగా వీచెను. సుఖశీతలుఁడై మదనాబోధమును గలిగించెను. ఆసభలో నున్నవారందఱు నిదియేమని యచ్చెరువందిరి. మఱియు నుత్ఫుల్లనయనులై యుండిరి. రాజుకూడ నిదేమని నలుప్రక్కలం జూచెను. అంతలో దివ్యస్యందన మొండు నేత్రపర్వ మొనర్చెను. ఆరథ మత్యద్భుతముగా నుండెను. నవరత్నము లద్దానికిఁ జెక్కఁబడి దశదిశల వెలుఁగొందఁ జేయుచుండెను. దివ్యధ్వజ మద్దానికిఁ గట్టఁబడి యుండెను. దివ్యతురగములు మనోమారుతరంహస్సుగలవయి యుండెను. బంగారుచే భాస్కరశీతాంశుబింబములుగా నొనరించి యందమర్చియుండెను. విశ్వకర్మయే యాచిత్రమును నిర్మించెను. వైయాఘ్రవరవిభూషితమై యారథము కన్నులపండువుగా నుండెను. దానిని జూచినంతనే శత్రువులు భయంపడుదురు. మిత్రు లానందసాగరమున నోలలాడుదురు. ఆయర

దము దక్షిణపుదిక్కునుండి వచ్చుచుండెను. శత్రురథము లద్దానిం జూడఁజాలవు.

ఆయరదమునందు శ్రీమంతుఁడై యాసీనుఁడై యున్న సౌభుఁడు (శాల్వుఁడు) రాజేంద్రలక్షణలక్షితుఁడై యుండెను. ఆరాజు దృష్టిగతుఁడు కాఁగాఁ గాలయవనుఁడు యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులఁ బూజింప మంత్రులకాజ్ఞాపింప మంత్రిశేఖరుఁడు లేచి యెదురుసని యర్ఘ్యము పాద్యములోనగు నాతిథేయము లాచరించి రథావతరణము చేయించెను. కాలయవనుఁడు నతని నెదుర్కొనియెను. శాల్వుఁ డందులకుఁ బరమానందభరితుఁడై మహేంద్రసమతేజుఁ డగునాతనిం గాంచి మెచ్చుకొనుచు రాజేంద్రా! నేనిపుడు పూజార్హుఁడను గాను. నేను రాజులుపంపఁగా వచ్చినదూతను. నీయంతికమును నన్నెల్లభూపతులు పంచిరి. జరాసంధుఁడు విశేషించి సర్వభూపతులచేఁ బ్రార్థితుఁడై నన్నుఁ బొమ్మని బలవంతపెట్టెను. కావున నావచ్చినకార్యమును బట్టి పూజార్హుఁడను గానని విన్నవించితి. అను నారాజుమాటలు విని కాలయవనుఁ డిట్లు పల్కెను. మహాత్మా! దౌత్యమున నీవిటకు వచ్చితివని యెఱుంగుదును. నరపతులొక్కచోఁ జేరి మాగధునితో విన్నవింప నతఁడు పంపెననియు నెఱుంగుదును. కావుననే విశేషించి భూపాలకా! నిన్నర్చించువాఁడను. యథావిధి నర్ఘ్యపాద్యముల నిన్నుం బూజింపవలయు. రాజులనుబూజింప మానవులనెల్లఁ బూజించిన ట్లగును. నన్నుం గూడి యీయాసనమునఁ గూరుచుండుము.

అని పలికి యాతనికరమును స్వహస్తమునఁ దెమల్చి పిలుచుకొనిపోయి కూరుచుండఁజేసి ప్రీతిపూర్వకముగాఁ

గుశలమడిగి సింహాసనములఁ గూరుచుండిన తమ్మిరువ్వర నెల్లరుం గాంచి చిత్రప్రతిమలవలెనుండ నాకాలయవనుఁడు మరల నిట్లు పలికెను. మనమెల్ల రాజులము. బాహుబలమునే యాశ్రయించి తదాధారమున నుండువారము. విగతోద్విగ్నులమై వసించువారము. నాదగ్గర కేపనికై పంపఁబడితివి ? అదే మసాధ్యము? సత్యము రచింపుము. ఏమి యాజ్ఞాపించిన నట్లే చేయుదును. ఆకార్యము దుష్కరమైనను జేసెద. జరాసంధుఁ డేమిచేయవలయునని నా కాజ్ఞాపించెను. అని పలుక సంతసించి శాల్వుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను. రాజేంద్రా! మగధదేశాధిపతి యేమాటలు చెప్పఁబనిచెనో అట్లే విన్నవించెద. అవధరింపుము. 'కృష్ణుఁడనువాఁ డెవ్వరికి జయింపనలవిగాక లోకులను బాధింప నొకఁడు పుట్టినాఁడు. ఆతనిదుర్వృత్తముల నెఱింగి యతనిం బొలియింప నరిగితిని. సమగ్ర బలవాహనోపేతులై రాజులెం దఱో నాతోడ వచ్చిరి. గోమంత మనుపర్వతోత్తమమున నతఁ డుండ నడ్డగించితిని. చేదిరాజు మహార్ధవేదియాట నతనిమాటను బాటించితిని. కృష్ణునకు సోదరుఁడు గలఁడు. వారిద్దఱ నశింపఁజేయుతలంపుఁ బర్వతమును గాల్పించితిని. ప్రళయకాలాగ్నిజ్వాలలవిూంచిన మంటలెగయఁ బర్వతము కాలుచుండఁగా బలరాముఁడు హేమతాలమును ధరించి తత్కూటము నుండి లంఘించి సాగరమును మించియున్నమహాసేనను నుగ్గాడి యంతట నూర్వకుండక రథికులఁ జూర్ణముచేసెను. ఆతనికి లాంగలాయుధము గలదు. దాని నందఱమెడలకుఁ దగిలించి లాగి లాగి నరనాగాశ్వబృందముల ముసలాఘాతమునఁ బిండిచేసెను. అంతియగాక గజములతో గజములను, రథములతో రథము

లను, హయములతో హయములను, బదాతులచేఁ బదాతులను నాశనము చేసెను. ఆదారుణసమరమునం దారాముఁడు హల ముసలాయుధములఁ జేఁబూని రాజలోకమును నుగ్గుగాఁ జేసి విహరించెను. రాముని వెనుకఁ గృష్ణుఁడు భాస్కరతుల్యప్రకాశము గలచక్రమును గైకొని సింహ మల్పమృగవితతులఁ బొరిగొనుచందంబునఁ బాదవేగమున నాపర్వతమును గంపింపఁజేయుచుఁ దన యత్యద్భుతప్రతాపమలర శత్రుసైన్యములపై కడ రెను. ఆపర్వత మాశ్చర్యజనకముగా వర్షధారాభిషేచితమై నృత్యముచేయునట్లు ఘూర్ణిల్లుచుండఁగా నగ్ని చల్లారెను. ఆశిఖరమునుండి యెగిరి జనార్దనుఁడు సేనాసాగరమున దుమికి చక్రవ్యగ్రమగుహస్తముచే శత్రువులఁ దునుమాడెను. చక్ర జ్వాలలఁబడి సేనలు మిడుతలవలె మ్రందెను. ముసలాద్యాయుధములచే నిశ్శేషము గావించెను. ఇంతయేల? వాహినుల న్నియు నిదాఘభాస్కరరశ్ములు జలములింకినట్లు లింకెను.

అత్తఱి నేనును యుద్ధముచేయుచుండ రాముఁడు గదాహలాయుధములఁ దాల్చి నాయెదుట నిలిచి గదచే నన్ను మోఁదెను. ఆదెబ్బ వజ్రపాతమును మించినది. నేనెన్నఁడు గదాఘాతమున నంత నొవ్వలేదు. త్రిపురాసురుల సంహారించిన రుద్రునియాకారమును దాల్చి బలదేవుఁడు నాకుం గనఁబడియెను. రక్తాక్షుఁడై ప్రాణములఁ గొననుంకించు నాబలదేవుని మార్కొన బ్రదుకఁగోరువా రెవ్వరు పూనుదురు? కాలదండము నీసడించుగదను త్రిలోకములఁ జూర్ణించుహలమును ధరించి నాయెదుట నిలువఁబడియెను. ఆసమయమున నంబరము నుండి మేఘగర్జన గంభీరమై పితామహప్రేరితమై స్వరమొ

కన్నాఁడు వినఁబడియెను. రాజా! ఈతనిం గొట్టకుము. వీఁడు నీచేఁ జావఁడు. మఱొకరివలన వీనికి వధము కల్పింపఁబడినది. హలాయుధా! విరమింపుము. ఆమాటలు స్పష్టముగా నాకును వినఁబడఁగాఁ జింతావిష్టుఁడనై మరలితిని. హరియు నూరకుండెను. సర్వప్రాణులకు మరణము కల్పించు బ్రహ్మయే యిట్లు పల్కెను. కావున రాజులకు హితమును గోరి మీకొక్కమాట చెప్పెదను. దానిని విని నీవే కార్యముఁ దీర్పుము. మీతండ్రి మహోత్తరదారుణతపం బొనరించి శంకరుం బ్రీతునిం గావించి మథురానగరజనులచే నవధ్యుఁడ వగునిన్నుం గాంచెను. మీతండ్రి మహాముని. ద్వాదశవార్షికనిరశనవ్రతము నూనెను. సురాసురస్తుతపాదపంకజుఁ డగునామహర్షి యీప్సితకామసంపదుఁడ వగునిన్నుఁ బడసెను. మహాత్ముఁ డగుగార్గ్యముని తపోబలమువలనను వరప్రభావమువలనను నిన్ను మార్కొని జనార్దనుఁడు భాస్కరకాంతుల హిమము కరఁగినట్లు బ్రుంగఁగలఁడు. రాజవచనములచేఁ బురికొల్పఁబడి ప్రయత్నింపుము. కృష్ణుని మార్కొని జయింపఁ బయనము కమ్ము. మథురారాజ్యమును బ్రవేశించి సేనాసమితిచేఁ బురముం గిటడంచి కృష్ణుం బొలియించి యశము సంపాదింపుము. వాసుదేవుఁడు మాథురుఁడు. బలదేవుఁడు మాథురుఁడే. వారినిర్వురను దద్బంధువులను రణరంగమున నోర్వఁగలవు. కాన మథురాపురిపై దండువిడియుము".

అని జరాసంధునిపలుకులుగా విన్నవించి శాల్వుఁడు మహారాజా! రాజహితమునుగోరి జరాసంధుఁడు వచించిన పలుకు లివి. వీనిని మంత్రులంగూడి విచర్శించి మీబుద్ధికి సరి

పడునేని యట్లొనర్పుము. బుద్ధికనుకూలమైనకార్య ముత్తమము కదా యని పలికి జరాసంధుఁడు రాజులయభిమతమును గోరి చెప్పినకార్యము నెఱవేర్చి శాల్వుఁ డూరకుండెను.

అయ్యలారా! కాలయవనునిచరిత్రము లోపల భాగవతమున ననుసరించి వ్రాసియుంటిని. నారదప్రచోదితుఁడై కాలయవనుఁడు దండెత్తివచ్చినట్లే యందుఁ గలదు. శ్రీకృష్ణుఁడు యుద్ధరంగమునకు నాయుధవిహీనుఁడై పరుగెత్తుటకుం గలకారణ మందుఁ జెప్పఁబడలేదు. ఆవిషయ మిందుఁగలదు. కావునఁ గాలయవనుఁడు మృతినొందినట్లు మీరివఱకుఁ జదివియున్నను దత్పూర్వచరిత్రము నిపుడెఱుంగుట మంచిదియే గాని వ్యర్థము కాదు. కావున నింక దీనిసారము నాలకింపుఁడు. కాలయవనుఁడు శంకరవరప్రభావమువలన మథురానగరవాసులచే నవధ్యుఁ డయ్యెను. శంకరుఁడు రాఁగలవిషయము నాలోచించియే మాథురజనులచే నవధ్యుఁడు కాఁగలఁడని వరమిచ్చునపుడే యాప్రాంతమున ముచుకుందుఁ డుండుటయు, నతని నిద్రనుండి లేపునతఁడు మృతుఁడగునట్టు లమరులచే నతఁడు వరముల నందుటయు నెఱింగియే యిట్లు వరములిచ్చెను. శ్రీకృష్ణుఁ డీవరము నెఱింగి తనచేఁ జావఁడని యుపాయముచే ముచుకుందునిచెంతకుఁ దీసికొనిపోయెను. అఘటనాఘటనసమర్థుఁ డగు భగవంతుఁ డతని జంపఁజాలఁడా యని శంకింపరాదు. శంకరుఁడు తాను భేదముగలవారు గారు. కార్యార్థము వేఱు రూపములఁ దాల్చిరి. కానఁ దనయాజ్ఞను దానే మార్చినట్లగును. కావున నేపని యెట్లు చేయఁదగునో యట్లు చేయుటయే భగవచ్ఛక్తి గాని వేఱువిధమున నుండదు.

తపఃప్రభావమున జనించినకుమారుఁడు సాత్త్వికుఁడుగాక మహాక్రూరుఁడై యందును యవనుఁడై పుట్టఁ గారణ మేమని శంకింపవచ్చును. సమాధానము నాలకింపుఁడు. సాత్త్వికాహారములంగొని శాంతతపస్సు చేసినఁ దత్ఫలము శాంతరూప మగును. రాజసాహారములం గొనుచు నహంకారవిశిష్టుఁడై కర్తృత్వము తనయం దారోపించుకొని చేయుతపస్సునకు ఫలము తదనుగుణముగా నుండును. తామసాహారములం గొనుచుఁ గేవల క్రోధాదితమోగుణప్రధానుఁడై చేయుతపస్సునకు ఫలము దానికనుగుణముగా నుండకమానదు. నిరాహారుఁడై పండ్రెండువత్సరములు పుత్రార్థియై గార్గ్యముని తప స్సాచరించెను. ఫలార్థము మునియగువాఁడు తపస్సు చేయరాదు. అందు నతని మదిఁ గ్రోధావేశము మెండుగ నుండును. మాథురజనులపై నీసుగలిగి యతఁడు తప మొనర్చెను. క్రోధావిష్టహృదయము గల యవనజాతియం దుద్భవించెను. కావున వాఁడు మహాహంకారముగలవాఁ డయ్యెను. ఈవిషయము శ్రీగీతాశాస్త్రము నందు శ్రద్ధాత్రయవిభాగయోగమను పదునేడవయధ్యాయమునం దిట్లు చెప్పఁబడినది.

శ్లో. "ఆహార స్త్వపి సర్వస్య త్రివిధో భవతి ప్రియః,
యజ్ఞ స్తప స్తథా దానం తేషాం భేదమిమం శృణు. ౭
ఆయుస్సత్త్వబలారోగ్యసుఖప్రీతివివర్ధనాః,
రస్యాస్స్నిగ్ధా స్థిరా హృద్యా ఆహారాస్సాత్త్వికప్రియాః. ౮
కట్వామ్ల లవణాత్యుష్ణ తీక్ష్ణరూక్షవిదాహినః,
ఆహారా రాజసస్యేష్టా దుఃఖశోకామయప్రదాః. ౯

యాతయామం గతరసం పూతిపర్యుషితం చ యత్,
ఉచ్ఛిష్టమపి చామేధ్యం భోజనం తామసప్రియమ్. ౧౦
అఫలాకాంక్షిభిర్యజ్ఞో విధిదృష్టో య ఇజ్యతే,
యష్టవ్యమేవేతి మనస్సమాధాయ స సాత్త్వికః. ౧౧
అభిసంధాయ తు ఫలం దంభార్థమపి చైవ యత్,
ఇజ్యతే భరతశ్రేష్ఠ తం యజ్ఞం విద్ధి రాజసమ్. ౧౨
విధిహీనమసృష్టాన్నం మంత్రహీనమదక్షిణం,
శ్రద్ధావిరహితం యజ్ఞం తామసం పరిచక్షతే. ౧౩
దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞపూజనం శౌచమార్జవమ్,
బ్రహ్మచర్యమహింసా చ శారీరం తప ఉచ్యతే. ౧౪
అనుద్వేగకరం వాక్యం సత్యప్రియహితం చ యత్,
స్వాధ్యాయాభ్యసనం చైవ వాఙ్మయం తప ఉచ్యతే. ౧౫
మనః ప్రసాదస్సౌమ్యత్వం మౌన మాత్మవినిగ్రహః,
భావసంశుద్ధి రిత్యేతత్తపో మానసముచ్యతే. ౧౬
శ్రద్ధయా పరయా తప్తం తపస్తత్త్రివిధం నరైః,
అఫలాకాంక్షిభిర్యుక్తైస్సాత్త్వికం పరిచక్షతే. ౧౭
సత్కారమానపూజార్థం తపోదంభేన చైవ యత్,
క్రియతే తదిహ ప్రోక్తం రాజసం చలమధ్రువమ్. ౧౮
మూఢగ్రాహేణాత్మనో యత్పీడయా క్రియతే తపః,
పరస్యోత్సాదనార్థం వా తత్తామసముదాహృతమ్." ౧౯

'మూఢగ్రాహేణ అవివేకనిశ్చయేన ఆత్మనః పీడయా యత్

క్రియతే తపః పరస్య ఉత్సాదనార్థం వినాశార్థం వా తత్-తామసం తపః ఉదాహృతమ్." అని శంకరభాష్యము.

ఆహారయజ్ఞతపములం గూర్చిన భగవదభిప్రాయమును దిలకించితిరి కదా. ఇందుఁ గడపటివిధమగుతపస్సు గార్గ్యముని చేసినట్లు స్పష్టముగదా. పరప్రతారణార్థ మొనరించుతపస్సులు దుష్ఫలముల నొసంగక సత్ఫలముల నొసంగఁజాలునా? తుదకు బ్రాహ్మ్యమును గూడఁ గోలుపోయెను. అట్లుగాక లోకోపకార తత్పరుఁడై శాంతధనుఁడగు పుత్త్రునింగోరి

"మూఢగ్రాహేణాత్మనో యత్పీడయా క్రియతే తపః"

అన్నట్లుగాక దేహశోషణము చేయుటయే ప్రధానముగాని తపస్సు చేసియుండిన శుకయోగివంటికుమారుఁడు జనించి యెందఱనో తరింపఁజేసి యుండును. దీనింబట్టి పరికింపఁగా వేఱొక రహస్యము బయల్పడియెడిని. కేవలోపవాసము లుత్తమములు గావనియు దాననే భగవదనుగ్రహము కలుగదనియుఁ దెల్లమయ్యెడిని. ఉపవాసములే పనికిరావాయన్న నొననఁజాలను గాని కేవలోపవాసములే తపస్సనుకొనువారు మూఢులనియే నాభావము. ఉపవాసములు కల్పింపఁ గారణమేమనఁగా భోజన ప్రసక్తి లేనినాఁడు సాంసారికకృత్యములు తగ్గుననియు నాకాలముకూడ భగవద్ధ్యానమున కుపయోగింపవలయుననియు నుపవాసమునకు ముందటిదినమునుండి యీప్రస్తావమే వచ్చుచుండును గాన నుద్దేశముకూడ భగవత్సంబంధమగుననియు నదియు సత్కాలక్షేపమే యనఁబడుననియు మహాత్ముల తాత్పర్యమే గాని నేఁ డుపవాసమని దంతధావనాది నిత్యవైదికలౌకికక్రియలు మానివేయవలయునని కాదు. వైద్యశాస్త్రము ననుసరిం

చినచో లఘుభోజనము, ఉపవాసము ననునివి యారోగ్య హేతువులనియు దాన నాయుస్సు వృద్ధియగుననియు స్పష్ట మగును. అంతియగాని యనవరతోపవాసముల నాయుస్సు క్షీణించుననియే తాత్పర్యము. జ్యోతిశ్శాస్త్రమున నాయుర్నిర్ణయావసరమున

శ్లో. "స్యా ద్ధర్మిష్టసుశీలపథ్యసుభుజాం నస్యాదిదం పాపినామ్."

అని కేశవీయజాతకపద్ధతియందుఁ జెప్పఁబడినది. పథ్యసుభుజామ్- అనఁగా హితముగను అల్పముగను బరీక్షించి భుజించువారని తెలియందగును. ఈవిషయమే గీతాశాస్త్రమునందు,

శ్లో. "యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మణః,
యుక్తస్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా. ౧౭
యదా వినియతం చిత్త మాత్మన్యేవావతిష్ఠతే,
నిస్స్పృహస్సర్వకామేభ్యో యుక్త ఇత్యుచ్యతే తదా."
౬ అధ్యా.

మఱియు నందే,

శ్లో. "నాత్యశ్నతస్తు యోగోఽస్తి నచైకాంతమనశ్నతః,
న చాతిస్వప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవ చార్జున." ౧౬

పదాఱవశ్లోకమునకు భాష్యము.

"న అత్యశ్నతః. ఆత్మసమ్మితమన్నపరిమాణం అతీత్య అశ్నతః అత్యశ్నతః నయోగః అస్తి. న చైకాంతమనశ్నతః యోగః అస్తి. తదుక్తమ్. 'యదుహవా ఆత్మసమ్మితమన్నం త దవతి తం నహినస్తి యద్భూయో హినస్తి తద్యత్కనీయోఽన్నం

నతదవతి.' ఇతిశ్రుతేః. తస్మాద్యోగీన. ఆత్మసమ్మితాదన్నాదధికం న్యూనం వా అశ్నీయాత్. అథవాయోగినో యోగశాస్త్రే పరిపఠితా దన్నపరిమాణా దతిమాత్రమశ్నతః యోగో నాస్తి. ఉక్తం హి. 'అర్ధం సవ్యం జనాన్నస్య తృతీయ ముదకస్య చ, వాయోస్సంచరణార్థం తు చతుర్థ మవశేషయేత్.' ఇత్యాది పరిమాణం. తథా. నచాతిస్వప్నశీలస్య. యోగోభవతి. నైవ చాతిమాత్రం జాగ్రతో భవతిచార్జున."

దీని తాత్పర్యసారము. ఎంతయాహారముం గొనిన నించుకయు శ్రమముగలదో యది యతనిదేహమున కాహార పరిమాణము. దానికిమించిన యాహారమును గొనినవాఁడు యోగము నభ్యసింప ననర్హుఁడు. ఆత్మసమ్మితపరిమాణాల్పమగు నాహారముగొన్నవాఁడును యోగాభ్యాసమున కనర్హుఁడు. అన్నమునకుఁ గడుపున సగముచోటు గలదు. ఉదకమున కొక భాగము. వాయువున కొకభాగము వదలవలయును. అన్న మెంతభాగము నాక్రమించునో యందు సగముభాగమే జల మాక్రమించుకొనవలయు. నాల్గవభాగము రిక్తగా నుండ వలయు. అట్టివాఁడే యోగాభ్యాసార్హుఁడు.

దీనింబట్టి యాలోచింపఁగాఁ బరిమితాహారమును గొనక తప్పదనియు, నధికముగఁగాని యల్పముగఁగాని యాహారము గొనువాఁడు యోగి కాఁజాలఁడనియు శ్రీకృష్ణాభిప్రాయము కదా. దీనింబట్టి శుష్కోపవాసములు చేయువారు యోగా భ్యాసమున కనర్హులనియు, యోగికానివాఁడు మనస్సు స్థిర ముగా నునుపఁజాలఁడనియు, నది నిశ్చలముకాదేని భగవత్క

రుణకుఁ బాత్రుఁడు కాఁడనియు స్పష్టము. యోగికాఁజాలని యల్పమతికి నుపవాసములు పనికివచ్చుననియు నది తొలి సోపానమనియు నదియే విద్యాభ్యాసమునందు మొదటితరగతివంటిదనియు స్పష్టము కదా. ఇంకఁ బదునేడవశ్లోకమునకు భాష్యమును జిత్తగింపుఁడు.

"యుక్తాహారేతి. యుక్తాహారవిహారస్య. ఆహ్రియతే ఇత్యాహారః అన్నం.విహరణం విహారః పాదక్రమః తౌ యుక్తౌ నియతపరిమాణౌ యస్య సః యుక్తాహారవిహారః తస్య. తథా. యుక్తచేష్టస్య యుక్తా నియతాచేష్టా యస్య కర్మసు తస్య. తథాయుక్తస్వప్నావబోధస్య యుక్తౌ స్వప్నశ్చ అవబోధశ్చ తౌ నియతకాలౌ యస్య తస్య. యుక్తాహారవిహారస్య. యుక్తచేష్టస్య కర్మసు యుక్తస్వప్నావబోధస్య యోగినో యోగో భవతి. దుఃఖహా దుఃఖాని సర్వాణి హంతీతి దుఃఖహా సర్వసంసారదుఃఖక్షయకృద్యోగః భవతీత్యర్థః."అని శంకరాచార్యులు.

దీని సారతాత్పర్య మేమనఁగా, నియతాహారము నియతవిహారము ననునివి కలిగి (విహారమనఁగా నడచునపు డడుగులిడుట) కర్మములయందు నియతవ్యాపారముగలిగి తగినంత నిద్ర, తగునట్లు జాగరణము చేయుట యనునివి కలవానికే యోగము సిద్ధించునుగాని లేకయున్న యోగము ఫలింపదని సారము.

యోగికాకున్న నేమి నష్టమందురేని,

శ్లో॥ "తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః,
కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున." ౪౬
౬ అధ్యా॥

అని గీతాశాస్త్రమునందే కలదు. యోగికానివాఁ డుపన్యసించు వేదాంతవాక్యములు పొట్టకూటికేకాని మఱెందులకుఁ బనికి రావని యెఱుంగవలయు. మోక్షశాస్త్రము పొట్టకూటికై యుపయోగించుచుఁ గపటవేషధారు లగుచున్న లుండు నంతదాఁక నాదేశము బాగుపడదని యంద అంగీకరింపక తప్పదు.

ఆహారములేక చిరకాలము జీవించువారు కలరని పురాణములు తెల్పును గదా. అపుడేమిసమాధానమని యడుగుదు రేని వినుఁడు. లంబికాదియోగములచే వాయువు బహిర్వ్యాప్తినొందక కుండలీశక్తియందే తిరుగుచుండుననియు నట్టివారి కమృతముద్భవించి యాహారమగుచుండుననియుఁ దెలిసికొనవలయు. ఈవిషయము శ్రీశంకరాచార్యకృతసౌందర్యలహరి యందిట్లు చెప్పఁబడినది.

శ్లో. "సుధాధారాసారైశ్చరణయుగళాంతర్విగళితైః
ప్రపంచం సించంతీ పునరపిరసామ్నాయమహసః,
అవాప్య స్వాం భూమిం భుజగనిభమధ్యుష్టవలయం
స్వమాత్మానం కృత్వా స్వపిషి కులకుండే కుహారిణి." ౧౦

వ్యా. "అతశ్చ శిరస్థితసహస్రకమలాంతర్గత శ్రీచక్రాత్మకశశిబింబమధ్యస్థితాయా భగవత్యాశ్చరణకమలనిర్గళజలైస్సుధామయై స్సాధకస్య సకలం శరీరం సంప్లావ్య పునర్భుజగరూపేణాధారకుండం ప్రవిశ్య సుషుమ్నామవష్టభ్య సా భగవతీ స్వపితీతి."

శ్లో. "భుజంగాకారరూపేణ మూలాధారసమాశ్రితా,
శక్తిః కుండలినీ నామా బిసతంతునిభాననా.
మూలకందం ఫణాగ్రేణ దృష్ట్వా కమలకందవత్,
ముఖేన పుచ్ఛం సంగృహ్య బ్రహ్మరంధ్రం సమన్వితా.
పద్మాసనగతస్స్వస్థో గుదమాకుంచ్య సాధకః,
వాయుమూర్ధ్వగతం కుర్వన్ కుంభకావిష్టమానసః.
వాయ్వాఘాతవశాదగ్నిస్స్వాధిష్ఠానగతో జ్వలన్,
జ్వలనాఘాతపవనాఘాతై రున్నిద్రితోఽహిరాట్.
రుద్రగ్రంథిం తతో భిత్త్వా విష్ణుగ్రంథిం భినత్త్యథ,
బ్రహ్మగ్రంథిం చ భిత్త్వైవ కమలాని భినత్తి షట్.
సహస్రకమలే శక్తిశ్శివేన సహ మోదతే,
సాదావస్థాపరాజ్ఞేయా సైవ నిర్వృతికారణమ్."

అని వామకేశ్వరతంత్రము.

శ్రుతి. "లోకస్య ద్వారమర్చిమత్పవిత్రం
జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్,
అమృతస్య ధారా బహుధా దోహమానం
చరణం నోలోకే సుధితాం దధాతు."

వ్యా. లోకస్య నివాసస్థానస్య సాయుజ్యస్య వా పార్ష్యదేర్వా. బ్రహ్మాదేర్వా ద్వారం తత్ప్రాపక మిత్యర్థః. అర్చిమత్. అర్చీంషి మయూఖా అస్య సంతీత్యర్చిమత్. అర్చిష్మదిత్యర్థః. ఛాందసస్సకారలోపః. మయూఖాః కిరణాః పవిత్రం, స్వయమతిశుద్ధం. అస్య శుద్ధిహేతుశ్చ. జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్. ఇత్యామ్రేడనం. అర్చి

ష్మత్వంతు తథ్యమిత్యర్థః. యద్వా. 'త్రిఖండం మాతృకా చక్రం సోమసూర్యానలాత్మక'మితి వక్ష్యతే. అర్చిష్మదిత్యనేన ఆగ్నేయాన్యర్చీంషి అష్టోత్తరశతం కథ్యంతే. జ్యోతిష్మదిత్యనేన బైందవాని షట్త్రింశదుత్తరశతం జ్యోతీంషి వినిర్దిశ్యతే, మహస్వదిత్యనేన భానవీయాః షోడశోత్తరశతం మహాంసి కిరణాస్సంగృహ్యంతే. అమృతస్య ధారాః సుధాప్రవాహాన్ బహుధా బహుప్రకారేణ ద్విసప్తతిసహస్రనాడీమార్గేషు దోహమానం కిరత్. చంద్రమండలసుధాగతసుధారసప్రవాహాన్ స్వనిర్గ్లజనపవిత్రితాన్. వర్షదిత్యర్థః. తచ్చరణం. చరణశబ్దో నపుంసకః. 'పదంఘ్రి శ్చరణోఽస్త్రియా'మిత్యభిధానాత్. నః అస్మాన్ సాధకాన్ లోకే ప్రపంచే సుధితాన్ దధాతు. తృప్తాన్ కరోతు యద్వా సంజాతబుద్ధిప్రకాశాన్ సుధియః కృత్వా దధాతు. పుష్ణాతు.

మహాశయులారా! ఈప్రమాణములనుబట్టి యోగులాహారమును మానియుందురనఁగా బాహ్యాహారమును మాని యోగజనితాహారమును గ్రోలుదురు గాన నాయమృతపానమునఁ జిరకాలము జీవింతురని తాత్పర్యము. కావున భక్తులగువారు శుష్కోపవాసముల కలవాటుపడి దేహము కృశింపఁగా నేపనియుఁ జేయఁజాలక యుండరాదనియు, యుక్తాహారవిహారములు గలవారలై భగవత్సేవాపరతంత్రులు కావలయునని దీనినుండి గ్రహింపవలయును. ఇంకను దీనిని బెంచివ్రాయక తరువాతికథను తెలిపెదను.

కాలయవనుని సమాధానము.

* ఇట్లు శాల్వుఁడనురాజు జరాసంధాదుల యనుమతమున వారిమాటలుగాఁ జెప్పినవాక్కుల నాలకించి కాలయవనుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను. రాజా! ధన్యుఁడను. కృపాపాత్రుఁడను. నాజీవితము నేఁటికి సఫలమైనది. కృష్ణని గ్రహార్థ మందఱు రాజులు నన్ను నియోగించిరి. మూఁడులోకముల యందు దుర్జయుఁడని పేరుపొంది సురాసురనమస్కృతుఁడై వెలయుకృష్ణుని నిగ్రహించుకార్యమునందు నియోగించితిరి. జయాశిషముల నొసంగితిరి. రాజసింహులందఱు నాజయము నాశించుచున్నవారని స్పష్టమయ్యెను. వారివాగమృతవృష్టిచే నాకు జయము సిద్ధము. నేను రాజులవచనమును శిరసావహించితిని. పరాజయము నాకుఁ గలిగినను జయతుల్యమే యని భావించెదను. నేఁటి తిథివారనక్షత్రయోగకరణములు శుభము నొసంగునవిగా నున్నవి. కావున సంగరమునఁ గేశవుజయించుటకు మథురానగరమునకుఁ బ్రయాణము చేసెదను. అని పలికి యాశాల్వరాజును బూజించి కానికలచే సత్కరించి యందున్న బ్రాహ్మణప్రవరులకు యథోచితదక్షిణల నొసంగి వారియాశిషములు ఫలము నీఁజాలునని నమ్మి, పురోహితునకు సంతృప్తిగా ద్రవ్యమును దానముచేసి యగ్నిని బూజించి కృతకౌతుకమంగళుఁడై జయేచ్ఛ యలరుచుండఁ బ్రయాణము సాగించెను. శాల్వుఁడును గృతార్థుఁడై హృష్టమానసుఁడై కాలయవను నాలింగనముచేసికొని స్వపురమునకుం బోయెను.

---

* ఈకథయం హరివంశము విష్ణుపర్వము ఏఁబదినాల్గవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునొప్పు.

ఆర్యులారా! హరివంశమునందు దీనితరువాతికథ యిట్లు వ్రాయఁబడినది. దాని సంగ్రహముగా నుదాహరించి రుక్మిణీ స్వయంవరము నన్నింటితోఁగలిపి హరివంశకథనుగూడ వ్రాసెదను. రామకృష్ణులు మథురానగరమును బ్రవేశించువార్త విని యుగ్రసేనాదు లెదురువచ్చి తోడ్కొనిపోయి శ్రీకృష్ణాభిషేక వార్తాశ్రవణకుతూహలమున నంతరంగము లుప్పొంగఁ బెక్కు దానము లాచరించిరి. ఉగ్రసేనుఁడు శ్రీకృష్ణా! నీయభిషేకము త్రిలోకమోదావహము. మథురారాజ్యమును బాలింప నీవే వలంతివి. సాక్షాన్నారాయణమూర్తివి. సకలబ్రహ్మాండనాయకుఁడవని వినుతించెను. శ్రీహరియు నాతనిం గాంచి యీ రాజ్యకాంక్ష నాకులేదు. నీది యీరాజ్యము. మిమ్ములను గాపాడు భారము నాది. ఈ రాజలక్షణములగు ఛత్రచామరాదులను ధరించునధికారము నీకుఁ గలదు. నాకు వలదనిపలికి వారికి మహానందమును గల్గించి తా మథురయం దుండెను. కొంత కాలమునకుఁ గాలయవనుఁడు దండెత్తివచ్చుటయు నాసమయమున మథురానగరవాసులెల్ల భీతిల్లుటయు నా కారణమున ద్వారకానగరమునకు మథురానగరవాసులనెల్ల గరుడసహాయముచేఁ బంపి తానొక్కఁడె నిరాయుధుఁడయి పోఁగాఁ గాలయవనుఁడు వెంటనంటుటయు హరి పరుగెత్తిపోయి కొండ గుహఁ జొచ్చుటయు నం దదృశ్యుఁడగుటయుఁ గాలయవనుఁడు గుహఁజొచ్చి యందు శయనించియున్న ముచుకుందుని గాంచి కృష్ణుఁడనుభ్రాంతిఁ గాలఁదన్నుటయు నతఁడు మేల్కాంచి వీక్షింపఁ గాలయవనుఁడు భస్మమగుటయు నవ్వల ద్వారకాపురమునఁ గొన్నిదినములు సుఖంబుండుటయు నాసమ

యమున జరాసంధుఁడు మరలఁ బురికొలుప స్వయంవరము సాటించుటయు శిశుపాలాదులు నగరముచేరుటయు నావార్త యాలకించి కృష్ణుఁడు చతురంగబలంబులం గూడి కుండిననగరమునకుఁ జేరుటయు వీరిని రాజు పూజించి విడిదియింట నునుచుటయు ననుకథలు ఏఁబదితొమ్మిదవయధ్యాయమున ముప్పదిరెండవశ్లోకమువఱకు వ్రాయఁబడినది. ఇద్ది సంగ్రహమని నమ్మవలయును. ఈకథ లీవఱకే భాగవతానుసారముగా వ్రాయఁబడినవియే. ఇంక నన్నిపురాణముల ననుసరించి కథ వ్రాయవచ్చును.

భక్తజనులారా! ఇపుడు శ్రీకృష్ణుఁడు రాముఁడు యాదవవీరులంగూడి కుండిననగరమున నున్నవాఁడు. రేపు రుక్మిణికి వివాహమని నిశ్చయింపఁబడినది. అని మదినెంచి తరువాతికథను బఠింపుఁడు. అంతయుఁ జక్కఁగా నర్థమగును. తికమకలుండవు. స్వయంవరమహోత్సవమును భక్తియుక్తిం బఠింపుఁడు.

రుక్మిణీకల్యాణము.

* ఇందు రుక్మిణి పార్వతిఁ బూజింపఁ బురబాహ్యప్రదేశమునకుఁ బోయెనని శ్రీభాగవతమునందు గర్గసంహితయందును, ఇంద్రాణిని బూజింపఁబోయెనని హరివంశమునందును జెప్పఁ

* ఈకథ భాగవతము ౧౦ స్కం. ౫౩ అధ్యాయమునుండియు హరివంశము విష్ణుపర్వము ౫౯ అధ్యాయమునుండియు, బ్రహ్మపురాణము ౯౧ అధ్యాయమునుండియు, శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౧౦ అధ్యాయమునుండియు గర్గసంహిత ద్వారకాఖండము ౫ అధ్యాయమునుండియు సంగ్రహింపఁబడినది.

బడినది. బ్రహ్మ విష్ణుపురాణములయందు ఈప్రస్తావమే లేదు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందు భీష్మకసుతయాత్రావిషయము ప్రధానము కాక తండ్రియే కన్యాదానము చేసెనని చెప్పఁబడినది. కావున భాగవతాదుల ననుసరించి వ్రాయుచుఁ దక్కుంగల పురాణగాథలను గలిపెదను. పూర్వాపరవైషమ్యములు క్షంతవ్యములు. రుక్మిణీదేవి తాఁబంపిన బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి వారిరాకఁ జెప్పఁగాఁ బరమానందభరిత యయ్యెను.ఆరేయి యెట్లో గడపెను. మఱుదినము వివాహనిర్ణీతము. కావునఁ గులమర్యాదల ననుసరించి కన్యక పార్వతిం బూజించి వచ్చినపిదప వివాహము సాగవలయును. ఇదియే వృద్ధాచారమని పిలువఁబడునది. ఒక్కొక్కజాతికిఁ బ్రాయశః ఒక్కయాచారము గలదు. ఒక్కొక్కయింటివారి కొక్కొక్కయాచారముండుటయుఁ గలదు. భీష్మకునింటి యాచారముననుసరించి కులదేవతయగు భవానిని బూజించివచ్చి యవ్వల వివాహమున దీక్షితయగుట వృద్ధాచారము. దీనినే శిష్టాచార మందురు. ఏశాస్త్రమున గలదని ప్రశ్నింతురేమో అది మిగులఁ బొరపాటు.

"శ్లో. శిష్టాచారః పరిగ్రాహ్యశ్శ్రుతిస్మృత్యోర భావతః."

[దశనిర్ణయి

అని ప్రమాణము కలదు. శ్రుతిస్మృతివిహితకర్మములకు శిష్టాచార మక్కఱలేదు. శ్రుతిస్మృత్యనుక్తకర్మములకే పెద్దలయాచారము కావలయు. శ్రుతులు రెండువిధములుగా నాచారమును దెల్పినపుడు నెవని కేదియిష్టమో దానిని మార్చిమార్చి యాచరింపక పెద్ద లేయాచారమును బాటించిరో దాని నాచరింపవలయునని శాస్త్రనియమము.కావున రుక్మిణి కులాచారము

ననుసరించి పరమేశ్వరిని దర్శించి రా నాయత్తమతి యయ్యెను. అది తల్లిదండ్రులయాజ్ఞయుఁ గావున నా రాజు తగినపరివారము నొసంగి పంప నూహించెను. కొడుకుదుడుకుఁదనమునకు మది రోయక తద్వశంగతమానసుఁడై శిశుపాలున కిచ్చుటకే పూని బహువిధప్రయత్నములు చేసెను. రుక్మియు మహోల్లాసమున విఱ్ఱవీఁగుచుఁ దనకోరిక నెఱవేఱునన్న కుతూహలముతో నుండెను.

అంతట రుక్మిణి కాలినడకతో నగరము వెలుపలనున్న యంబికాలయమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను. ముకుందచరణార విందముల ధ్యానించుచు నంబికను దలంచుకొనుచుఁ దల్లులు వెంటరాఁగా సఖిబృందము కొలుచుచుండఁగా శూరులగు రాజ భటులు వివిధాయుధములం దాల్చి నలుప్రక్కలం బలసిరాఁగా మృదంగశంఖపణవతూర్యభేరీనాదములు మ్రోగుచుండ వివిధో పహారవస్తువులను బలులను గైకొని వారవనితలు వేనవేలు కొలుచుచుండఁగా నవ్యకుసుమహారములు వస్త్రాభరణములు తీసి కొని విప్రపత్నులు వెంటనడువఁగాఁ బాటలుపాడుచు విను తించుచు వాద్యముల వాయించుచుఁ గొందఱు రాఁగా సూతవందిమాగధులు జయజయనాదములు చేయుచు రాఁగా మందమందగమనంబుల నగరము నిర్గమించి దేవసదనముదాపు నకుం బోయెను. దేవాలయముదాపునకుఁ బోవఁగానే పాద ములు హస్తములు శుద్ధోదకములం గడుగుకొని యాచమ నముచేసి పరిశుద్ధాంతరంగయై శాంతధనయై జగదంబికాలయ మును బ్రవేశించెను. ముదుసలులగు విప్రప్రవరపురంధ్రులు విధులనెఱింగినవారు కావున భవపత్నియు సదా పతినెడఁ

బాయకయుండునదియు నగుభవానికి మ్రొక్కించిరి. ఇట్లు మ్రొక్కి రుక్మిణి దృఢభక్తిమెయి నాయాదిమదంపతుల నిట్లు ప్రార్థించెను. ఈఘట్టమున మూలమునందు,

శ్లో. "నమస్యే త్వాంబికేఽభీక్ష్ణం స్వసంతానయుతం శివం,
భూయాత్పతిర్మే భగవాన్ కృష్ణస్తదనుమోదతామ్.".

అని యున్నది. "రుక్మిణ్యా తదైవ దృష్టోఽయం మంత్రః. స్వసంతానయుతం గణేశాదిసహితం ఆత్మారామోఽసౌ కథం త్వత్పతిర్భవేదితి చేదత ఆహ తదనుమోదతామితి భవతీ శ్రీకృష్ణ ఏవ వా." అని వ్యాఖ్య.

ఓయంబికా! నీకు నమస్కరించుదానను. పరమేశ్వరునకు నమస్కరించుదానను. మీసంతానమగు గణేశ కార్తికేయాదులకు నమస్కరించుదాన. నాకుఁ గృష్ణుఁడే భర్తయగునట్లనుగ్రహింపుఁడు. ఈమూలమునకు మహాకవిపోతన,

ఉ. "నమ్మితి నామనంబున సనాతనులైన యుమామహేశులన్
మిమ్ముఁ బురాణదంపతుల మేలుభజింతుఁగదమ్మ మేటిపె
ద్దమ్మ దయాంబురాశివికదమ్మ హరిం బతిసేయుమమ్మ నిన్
నమ్మినవారి కెన్నటికి నాశములేదుగదమ్మ యీశ్వరీ."

మూలమునకు నీపద్యార్థమునకు సంబంధము లేదుగాని పెక్కికట్టులలోఁ జిక్కియున్నపురంధ్రి న్యాయసమ్మత మగువాంఛను బడయఁగోరి తనయిష్టదేవతను బ్రార్థించునపుడే యభిప్రాయము కలదిగనుండునో యట్టిభావ మీపద్యమునఁ గలదు. సనాతనులు పురాణదంపతులు అను ఏరెండువిశేషణములు పరసకవులస్వభావమును దెలుపునవి. దయాంబురాశి,

-ఈశ్వరీ, మేటిపెద్దమ్మ యనునివి నిజమనోభావమును దెలుపు నవి. తల్లీ, నీవు చాల పెద్దదానవు. నాకష్టములెట్టివో యివి స్త్రీజనసహజము లగునో కావో నీవెఱుంగఁజాలిన వయస్సుకల దానవు. అందును దయాంబురాశివి. నాకేమియధికారము నీకోర్కెఁ దీర్పఁగలదందువా? నీ వీశ్వరివి కాదా? కావున న్యాయసమ్మతమగునది నావాంఛయని యెఱుంగఁ జాలుదువు. స్త్రీలకుఁ దాఁ గోరినప్రాణనాథుఁడు చిక్కకున్న నెట్టి కష్టముల్ల పాలగుదురో యెఱుంగుదువు. నీవును స్త్రీవేకదా. ఇట్టివాంఛల నొసంగునధికారము నీకుం గలదు. కావుననే యీశ్వరి వైతివి. కావునఁ దల్లీ! సర్వలోకారాధ్యచరణారవిందములు గలపరమపురుషుని శ్రీకృష్ణుని నాకు భర్తగా ననుగ్రహింపుము. నేనును నీవలెనే శాశ్వతసువాసినీత్వమును గోరుదానను. అను భావము ధ్వనిరూపమునఁ దోఁచును. ఇట్టి గంభీరార్థముగల పద్యరత్నమును రచించినమహాకవి వర్ణనార్హుఁడు కదా. ఈఘట్టమున గర్గసంహితయందు,

శ్లో. "దుర్గే స్వసంతానయుతే శివే శుభే
నమామి తుభ్యం సతతం భవాని తే,
భూయాత్పతిర్మే భగవాన్ పరేశ్వరః
శ్రీకృష్ణచంద్రః ప్రకృతేః పరస్స్వయమ్."

అని కనుపట్టెడు. ఎంతమిక్కిలి చక్కనికోరికను గోరినది? తాను మహాలక్ష్మి కనుకనే యిట్టికోరికను గోరినది.

శ్రీహరి రుక్మిణిని రథమునఁ గూరుచుండఁ జేయుట.

ఇట్లుకోరి యయ్యాదిమదంపతులను విధివిహితపద్ధతిం బ్రియమార విప్రపత్నులం గూడి శుద్ధోదక గంధాక్షత ధూప

ములు వస్త్రాభరణములు మాల్యములు నానోపహారములు బలులు దీపావళులు ప్రత్యేకము సమర్పించెను. మఱియు బ్రాహ్మణదంపతులకుఁ బూజ లొనరించెను. వెండియు సువాసినులకు లవణాపూపతాంబూలకంఠసూత్రఫలేక్షుదండముల నిచ్చి పూజించెను. ఆపురంధ్రీమణులు బహువిధశుభములు కలుగున ట్లాశీర్వదించి రుక్మిణిని సంతోషభరాక్రాంతస్వాంతం గావించిరి. మఱియుఁ బరమేశ్వరీపరమేశ్వరులకు సువాసినీ బృందమునకు నమస్కరించి తక్కినవారి నుచితరీతి గౌరవించి మౌనవ్రతమును మాని యమ్మానినీతిలకము భగవంతుఁ డగు శ్రీహరిని దలంచుచుఁ బ్రయాణము చేసెను.

అత్తఱి రుక్మిణీదేవి రత్నముద్రికాలంకృత మగుహస్తారవిందమునఁ జెలికత్తియ కేలుగీలించి యొయ్యారంబున నడుగు లిడుచు, నడుము సోయగము చూపఱకు సంశయమును గలిగింప రత్నకుండలముల తళతళలు మోమున వ్యాపించి యచ్చెరువునింప యౌవనప్రాదుర్భావమునకు మిఱియున్న తనూలత వింత నెల్లరకుఁ బుట్టింప, నితంబబింబార్పితరత్నమయమేఖలాభరణము శేషాదులకే వినుతిచేయ శక్యంబు గాదనుమాహ నంకురింపఁ, బాలిండ్లపొంకంబు జగన్మాతృత్వ మవధరింపఁ, గుంతలములసొబగు మహాకవులకే వర్ణనాశక్తత నారోపింపఁ, జంచలేక్షణము లనన్యపూర్వదృష్టసౌకుమార్యత నావహింప, నిర్మలస్మితంబు బాలచంద్రచంద్రికల నంతంతన నావరింపఁ, బాటలబింబాధరద్యుతులు ద్విజకుందకుట్మలముల కరుణకాంతి సంపాదింపఁ, బదములఁ బెట్టుట కలహంసగామిత్వము నార్జింప, శింజత్కలానూపురధ్వానముల వెలయుచు, వీరమోహినియై దేవ

మాయవలె దేవీమందిరాంగణము వెలువడి మందమందసుందరగమనంబుల నవయౌవనస్ఫురితుల మానసధైర్యసారంబు మూలములతోఁ బెకలింపఁ జాలియుండ నలరారుచు రాఁగా నాజలజాతాయతపత్త్రలోచనం గాంచి తదీయసుస్మితవిలోకనవిలసనంబులకు మోహించి యసమశరావిద్ధసంబద్ధహృదయులై రాజులు పెక్కుమంది దేహములు మఱచి యాయుధములు తమంతన హస్తములనుండి జారిపడఁ దద్విధం బెఱుంగక తమ నారోహించియున్న యేనుఁగులను గుఱ్ఱములను రథములను వదలి ధరణిపయిం బడిరి. యాత్రాచ్ఛలమున శ్రీహరికిఁ దన నిరుపమానశోభను సమర్పించునట్లున్న యారుక్మిణిం జూడఁగనే వారిమనస్సులు పరవశము లైనవి. కావుననే వారెల్లఁ గ్రిందఁ బడిరి.

అత్తఱి నమ్మత్తకాశిని పాదారవిందకుట్మలములను ధరణీతలమున మెలమెల్లన నిడుచు వానిసౌకుమార్యమునకుఁ గొంచెమే భంగముగలుగనీనిచందముఁ గనఁబఱచుచు నత్తఱుణమునవే భగవంతునిఁ జేరుట కాలోచించుచుఁ దదభిప్రాయద్యోతకముగాఁ జూచుచు వామకరనఖముఖముల ముంగురులఁ జక్కనొత్తుచు నునుసిగ్గున నచ్చటం జేరి ధరణింబడియున్న రాజులం జూచుచు నచ్యుతుని దర్శించెను. * రుక్మిణి యితరపురుషునకుఁ దగినకన్యక కాదు. రూపముచేతను, యశస్సుచేతను, సంపత్తుచేతను, భగవంతునకే యర్హయగుటకుగా నవతరించినది. కావున రుక్మిణి మానవాకారమును ధరించిన

---

* "అనన్యా ప్రమదా లోకే రూపేణ యశసా శ్రియా, రుక్మిణీ. రూపిణీ దేవీ పాండురక్షామవాసినీ" అని హరివంశము.

శ్రీదేవియే, పాండురక్షౌమవస్త్రమును గట్టియుండెను. ఆదేవి యెప్పుడెప్పుడు వరింతునా యని తన్ను గుఱించియే యువ్విళ్లూరుచు రాజులం గాంచి యేల వీరికీభ్రాంతియని చిఱునవ్వున వారికోరిక నీసరించుచు నెల్లవారిం జూచునెపమునఁ దనమీఁదనేత్రములను దనపాదారవిందములనుండి ముఖారవిందము దనుక వ్యాపింపఁ జేయుటెఱింగి మందహాసమున నీసందేశ మందినది. అంగీకరించితిని. నీవింత త్వరపడనేల ? నేనెఱుంగనా నాకృత్యమును. ఇంకనైనఁ జింతం బాయుదువా. అను తన సద్భావమును బ్రసాదదృగంచలముల వెడలఁజేయుచు రాముని తో నాలోచించి యదువృష్ణిభోజాంధకులు దవ్వుదవ్వుల నిలిచి చూచుచుండ నారాజపుత్రికను, స్వనిహితహృదయను రాజులెల్లరు నందును బ్రతిపక్షభూపాలకు లందఱును గాంచు చుండఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు సుపర్ణలక్షణము పరరాజభయంకరము నగుస్యందనమునందు నెప్పుడెప్పుడు కూరుచుండి భగవంతుని పార్శ్వమునఁ జెలువారుచుందునా యని యాతురంపడుదానిని శ్రీదేవిని రుక్మిణిని బరరాజుల లెక్కింపక పక్కునవ్వుచుఁ గరారవిందమునఁ గీలించి గ్రుచ్చియెత్తి కూరుచుండఁ బెట్టెను. సృగాలములనడుమనుండి తనభాగమును విలాసముగాఁ గొని పోవు మృగరాజుభంగి శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణిం గైకొని ప్రయాణము సాగించెను. శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణినెత్తికొని రథముపైఁ గూరుచుండఁబెట్టుటం గాంచి రాజలోకంబున హుంకారములు చేయసాగిరి. బలదేవప్రేరితులై యాదవవీరులు వారి నెల్ల రథమువెంతకు రాకయుండ నిల్ప సంసిద్ధులై యాయుధహస్తులైరి. ఆసమయమునఁ బరరాజు లాయవమానము నోర్వక

యశోభంగమునకు లజ్జించుచు జరాసంధప్రముఖులకుం దెలుపఁబోయిరి. ధనుర్ధారులమగు మనయశస్సును గోపాలకు లపహరించిరే. అక్కటా! మనపౌరుషములు గాల్పనే. మృగేంద్రభాగము నల్పతమమృగము లపహరించునట్లు గోపాలకుఁడు మన మండలము చూచుచుండఁగనే రుక్మిణిని బలవంతముగా నించుకంతయు భీతిలేక యపహరించెఁ గదా యని దుఃఖించుచుఁ దెలిపిరి.

ఈఘట్టమున మహాకవిపోతనపద్యము పఠింపఁదగినది.

మ. "ఘనసింహంబులకీర్తి నీచమృగముల్ గైకొన్న చందంబునన్
మనకీర్తుల్ గొని బాలఁ దోడ్కొనుచు నున్మాదంబుతో గోపకుల్, చనుచున్నారదె శౌర్యమెన్నటికి? మీ శస్త్రాస్త్రముల్ గాల్పనే, తనుమధ్యన్ విడిపింపకున్న నగరే ధాత్రీజనుల్ క్రంతలన్."

కృష్ణమూర్తి రథము పోవనిమ్మని దారుకునకు సంజ్ఞచేసి తన్నుం గలభారమెల్ల రామునియందుఁ బెట్టి దన్నుఁ జుట్టుముట్టఁదలంచు రాజలోకంబు వారింప యాదవవీరుల కాజ్ఞాపించి యన్నయనుమతి నొంది పరరాజు లెవ్వరేఁ ద్రోవలోనడ్డమున్నఁ జెండాడ నిశ్చయించి పయనము సాగించెను. అక్రూరకృతవర్మలు చక్రదేవసుదేవసారణులు పరరాజుల నిలువరింప సంసిద్ధులైరి. ఉగ్రసేనాత్మజుం డగుకంకుఁడు విదూరథుఁడు లోనగువా రహమహమికచే నాయుధములఁ ద్రిప్పసాగిరి. మృదురుఁడు, ప్రసేనచక్రకులు, నాదిదంతుఁడు, బృహద్దుర్గుఁడు, శ్వఫల్కుఁడు, సత్యకుఁడు, పృథువు మొదలగు వృష్ణ్యంధకవీరులు కృష్ణానుమతిని

బలదేవునిం గూడి రణమొనరింప నిలిచిరి. సకలభారమును వహింప బలరాముఁడు సంసిద్ధముగ నుండెను.

అప్పుడు క్రోధావేశమున మేనులు మఱచి రాజు లాయోధనము సేయఁ దలంపు గొనిరి. చతురంగబలంబులఁ బురికొల్పిరి. అందుఁ బౌండ్రకుఁడు రెండక్షౌహిణులం గూడి యురవడించెను. విదూరథుఁ డక్షౌహిణీత్రయముం గూడి యనికి నడచెను. దంతవక్త్రుఁ ద్వైదక్షౌహిణులం గూడి విజృంభించెను. శాల్వుఁడను రాజు మూఁడక్షౌహిణులతో సంగరమున కేతెంచెను. అతఁడు రాజపురేశ్వరుఁడని యెఱుంగవలయు. బలాధికుఁడు జరాసంధుఁడు దశాక్షౌహిణులు వెంటరా కదనమునకు సంసిద్ధుఁ డయ్యెను ఆతఁ డొక్కెత్తున యాదవుల నుఱుమాడఁ బూనెను. ఇంకను శిశుపాలపక్షమునఁ గలరాజులెల్లరు తమతమ వాహినులం గలిసి యుద్ధముచేసి తమప్రాణముల నర్పించియైన రుక్మిణిని మరలింప శ్రీకృష్ణునకుఁ బరాభవపరాజయములఁ గల్పింపనుంకించిరి. వారొండొరులఁ బురికొల్పుకొనుచుఁ బౌరుషోక్తులం బచరించుచు గోపాలకుల నీసడించుచు రాజవంశగౌరవముల నుగ్గడించుచు సంగరమునకుం ద్వరపడిరి. మహారథులగు సోదరులంగూడి చేదిరాజగు శిశుపాలుఁడు తనయనీకినులం గలిసి త్వరపడి నడచెను.

ఇట్లు పరరాజబలంబు లాయోధనంబునకు సంసిద్ధములై వచ్చుటం గాంచి మహారథులగు వృష్ణివీరులు నిలువంబడి వారి నిలువరించిరి. దేవేంద్రపురోగములై దేవత లసురులమాఱొడ్డిని నట్లు వృష్ణిభోజాంధకవీరులు బలరాముని బురస్కరించుకొని నిలువంబడి ధనుస్సుల నారాచములం గూర్చిరి. అందఱుం దల

కడచి జరాసంధుఁ డేపుమై రాఁగా యుయుధానుఁ డాఱునారాచముల నాతనియంగముల బాధించెను. దంతవక్త్రునిమార్గాని యక్రూరుఁడు తొమ్మిదిబాణములఁ దనపౌరుషమును నెఱపెను. అంతలో నక్రూరునిపైఁ గారూశాధిపతి పదిబాణములఁ బ్రయోగించి దంతవక్త్రునకుఁ దనసాహసము నెఱింగించెను. శిశుపాలుని విపృథుఁడు తాఁకి సప్తమార్గణముల సొమ్మసిలం జేసెను. ప్రతాపఖని యగుశిశుపాలుఁ డతని నెనిమిదికలంబముల వైచి ప్రతివేధించెను. గవేషణుఁడు శిశుపాలునిం గాంచి కినుకనై నాఱుకలంబంబుల శోషితాంగుఁ జేసెను. అనదుమ నాకదంతుఁ డాఱు, బృహద్దుర్గుఁ డైదుశరములను శిశుపాలునే నొప్పించిరి. శిశుపాలుఁ డందఱకిన్ని రూపులై యం దొక్కొక్కని నైదేసి యిషువులఁ బ్రతిగా బాధించి హుంకరించెను. అంతట నూరకుండక శిశుపాలుఁ డేచినకినుక, విపృథుని నాల్గుగుఱ్ఱముల నాల్గు నారాచములం గూల్చి యొకవాఁడియగు భల్లంబున బృహద్దుర్గుని శిరంబుఖండించి గవేషణునిసూతుని కృతాంతనిశాంతము నకుఁ బంపించి యార్చెను. విపృథుఁడు హతాశ్వమగురథమును వదలి వేఱొక్క తేరెక్కెను. అది బృహద్దుర్గునిరథమే యయ్యెను. విపృథునిసారథి గవేషణునిరథమును వేగంబ యెక్కి జవనాశ్వములఁ దోలెను. వారెల్లఁ గ్రుద్ధులై శరవర్షమున సునీథుని గనఁబడకుండఁ జేసిరి. రథికులెల్ల ధనుర్హస్తులై బాణముల నారింగూర్చి రథమార్గమున నురవడింపసాగిరి.

అంతటఁ జక్రదేవుఁడు దంతవక్త్రునిమార్గాని యొక్క వాఁడిబాణమున వక్షమును జించెను. ఆఱుబాణముల రథమును, నైదువిశిఖముల నాతని బాధించెను. దానికాగ్ర

హించి దంతవక్త్రుఁడు నిశితదశవిశిఖముల నాతని నొంచెను. చక్రదేవుఁడు మరలఁ బదితూపుల శిశుపాలుఁడు తన్నునొంచి సింహనాదముచేయఁగా మగల నన్నింట వాని నొంచెను. కృతవర్మ రణరంగమున రాజపుత్రుని మూఁడుబాణముల నొప్పించెను. సారథిని ధ్వజమును భేదించెను. వానిని క్రుద్ధుఁడై పౌండ్రకుఁ డాఱుబాణముల సొమ్మసిల్లం జేసెను. ఒక్కబాణమునఁ గృతవర్మధనుస్సును భేదించెను. నివృత్తశత్రువు కాలింగునిమూర్ఖుని వాఁడితూపుల నవయవములఁ జించెను. కళింగరాజు నాతనికిఁ దనపౌరుషమును శరరూపమునఁ జూపెను. ఈరీతిగాఁ బరస్పరజయకాంక్షల నొండొరుల మిగులుపరాక్రమములఁ బొలిచి యవనీతులు పోరిపోరి చల మంతకంతకు వృద్ధియగుచుండ మహాస్త్రముల వైచియు గదాద్యాయుధములఁ బోరాడియుఁ దమకులధర్మమును బాటించుచుండిరి. అత్తఱి యదుబలములు దైన్యంబునొందుట కనఁబడియెను. శిశుపాలపక్షరాజులు తత్సైన్యములు ప్రాణములపై నాశలు మాని తమయోపినంతవట్టు పోరాడి మరలించిరి.

ఆయాయోధనమును గాంచి తనపతిబలములు చీకాకుపడుటం గాంచి రుక్మిణి చకితస్వాంతయై సిగ్గు భూషణముగానుండ విహ్వలలోచనములు ముం దేమగునో యనుసాధ్వసమును దెలుపఁగా భర్తృవదనారవిందమును జూచెను. భగవంతుఁ డామెయాశయ మూహించి చిఱునవ్వునఁ దనసంతోషమును దెలుపుచు నో వామలోచనా! భీతిల్లకుము. మనశత్రుబలముల యదువీరులు క్షణమాత్రమునఁ బాఱఁదోలుదురు. అని భీతిఁబాపెను. అంతలోనే గదసంకర్షణాదులు చెలరేఁగి

ప్రతిపక్షక్షితిపతివీరసైనికుల యాటోపంబున కోర్వఁజాలక యొండొరులమీఁటి శస్త్రాస్త్రములఁ బ్రయోగించి గజములను హయములను రథములను బిండిచేసిరి. రథికులశిరసులు ధరఁ దొరఁగెను. అశ్వారోహకుల తలలు దొరలెను. గజారూఢుల మస్తకములు నుగ్గయ్యెను. మఱియు రథికులమకుటముల రత్న శకలములు భూమినలంకరించి మార్త్యాణమును దీర్చుకొని యెను. కొందఱకు బాహువులు తెగియెను. కొందఱ కూరు వులు కనఁబడకుండెను. కొందఱు శిరోహీనులైరి. కొందఱు కీర్తిశేషులైరి. కొందఱియంగములు ప్రాణములుపోఁగా ధరపై శయనించెను. ఇట్లు కాఁగా రాజులును దళ్ళులములును నిలువఁ జాలక జరాసంధాదులం గూడి ప్రయాణము చేసిరి.

అత్తరుణమున నపహృతకళత్రునివలె నాతురుఁడగు శిశుపాలుం గాంచి రాజులందఱు తద్వదనము వాడిపోవుటం గాంచి గతోత్సాహుఁ డయ్యెనని యూహించి యతనియార్తిఁ బాపనెంచి యిట్లు హితముపదేశించిరి. పూరుషపుంగవా! యీ దౌర్మనస్యమును వదలుము. ప్రియాప్రియములయందు విచార ముంచుకొనరాదు. దేహి స్వతంత్రుఁడు కాఁడు. సూత్రధారుని యిచ్ఛానుసారము దారుమయి యగుప్రతిమ నృత్యముచే యును. మనమెల్లో యీశ్వరపరాధీనులము. భగవంతుఁ డాడిం చినట్లు లాడుచుందుము. మనకిం దధికారము సుంతయు లేదు. సుఖదుఃఖములయందు నించుకంతయు స్వాతంత్ర్యము లేమి నిటునటు తిరుగుచు నవశత దాని ననుభవించుచుందుము. అని పలికి యించుకదైన్యమును బాపిరి. ఇంకను శిశుపాలునిమన సునఁ గలచింత యంతరింపలేదని యెంచి జరాసంధుఁడు

రాజేంద్రా! వినుము. దైవము బలవత్తరము. దానిమించఁ దరముకాదు. ఇతరులమాట యేటికి? నావిషయము తెల్పె దను. ఇరువదిమూఁడక్షౌహిణులసైన్యముం గొని మథురా నగరంబును ముట్టడించితిని. పదునేడువారములు పరాజితుండ నైతిని. ఒక్కకృష్ణు నోడింపఁజాలనైతిని. పదంపడి పదునెనిమి దవతడవ సంగరమునకుఁ బోయి జయించి యిట్లు చేరితిని. నేనా పరాజయపరాభవములకుఁ జింతించుచున్నవాఁడనా? లేదు. చింతించి లాభములేదు. ఎన్నియోసంగరముల గెలుపొందితిని. అపు డానందించితి ననుకొందువో! లేదు. హర్షశోకములందు సమత వర్తించువాఁడే సుఖి. లేకున్న దుఃఖియగు. దైవము చేతఁ బ్రోత్సహింపఁబడి కాలము బలవత్తరమై సకలకార్యంబు లొనరించుచుండును. ప్రపంచమంతయు దాని యాటోపంబున కోర్వఁజాలదు. అని హితముపదేశించుఁ గృష్ణునిశక్తివలన మన మోడినవారము కాము. కాలముచేతనని తెలుపనెంచి

మ. "తమకుం గాలము మంచిదైన మనలం ద్రైలోక్యవిఖ్యాత
విక్రములన్ గెల్చిరి యాదవుల్ హరిభుజాగర్వంబునన్
నేఁడు కాలము మేలై చనుదెంచెనేని మనముం లక్షించి
విద్వేషులన్, సమరక్షోణి జయింత మింతపనికై శంకింప
నీకేటికిన్."

(పోతనకవి.)

అని పలికి యతని మనస్సంకటమును దీర్చెను. రాజులు నిట్లే పలుభంగులఁ దెలిపి తమతమభూములకుం బయనము సాగిం చిరి. ఆప్రయాణమున భీష్మకరాజు సత్కారము నాసింపలేదను టొక్కటియే విచిత్రము. శిశుపాలుఁడును వివాహమహోత్స

వార్తావేషను తనంతన యూడిపోవఁగా విషణ్ణహృదయుండై హతశేషసైన్యంబులం గూడి యెట్లో తనపురంబునకుం బోయెను.

మహాత్ములారా! హరివంశాదులు భాగవతకథను జక్కఁగా ననుసరింపకయున్నను రుక్మిణిని శ్రీకృష్ణుఁడు మార్గమధ్యమందు రాజలోకంబు చూచుచుండ నరదంబు పైనిడుకొని చనియె ననువిషయమున నద్వైతత్త్వమునే పొందినవి. యుద్ధహరణము రాక్షసవివాహలక్షణము గాన నది సకలపురాణసమ్మతముగానే సాగినది. ఈకథను విశేషించి సంగ్రహించి వ్రాసినవి కొన్ని పురాణములు కలవు. రుక్మికలహమును వారుకూడ వ్రాసిరి. తక్కినవిషయముల నీషద్భేదము లున్నను వాని నితరులు చెప్పకుండుట రీతిభేదమున వ్రాసినందుననే కాని తెలియక కాదని యెఱింగి కథను బఠించుటుచితము. భక్తిభావమునఁ బఠించిననే ఫలముకలుగును. మనకుఁ గథయందుఁ గాక దాని నుండి గ్రహింపఁదగినవిషయమునందే శ్రద్ధ కుదురవలయును. ఇపు డీకథనుండి మనము నేర్చుకొనఁదగిన విషయమేది? అని ప్రశ్నింపవలయును. సమాధాన మిట్లుండును. మనుజుఁడు దైవయత్నమునకే నాలుకలుచాపక తనయోపినంతవట్టు పురుషప్రయత్నము చేయవలయును. ఆప్రయత్నమ శ్రద్ధమైఁ గాక బహుభంగుల నాలోచించి పట్టుదలంబూని చేయవలయును. అట్లు చేయనిచో దైవ మనుకూలింపదు. అంతియగాక భగవదాజ్ఞను మీఱిన ట్లగును.

శ్లో. "కర్మణ్యే వాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన,
మా కర్మఫల హేతుర్భూర్మాతే సంగోఽస్త్వకర్మణి." ౪౭

యోగస్థః కురు కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ,
సిద్ధ్యసిద్ధ్యోస్సమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే.”
౨ అధ్యా.

అను నీగీతావాక్యములు పై యర్థమును దృఢపఱచుచున్నవి. పురుషప్రయత్నము చేయునపుడు తత్ఫలమునకై యాశపడక దైవముపై భారమువైచి చేయవలయు. సిద్ధించినచో హర్షింపరాదు. సిద్ధింపకున్న దుఃఖింపరాదు. ప్రయత్నము చేయునపుడు తనశక్తియంతయు నుపయోగించి భగవంతునిపై ఫలమునొసంగు భారము వైచి చేయవలయును గాని యశ్రద్ధగాఁ జేయరాదు. శిశుపాలుఁడు రుక్మిణి తనకుఁ గళత్రమగుననియే నమ్మి వివాహమునకు వచ్చెను. జరాసంధాదులను దోడురమ్మనియె. భగవంతుఁడే కాక లోకములోనివీరులలో నొక్కఁడుగాఁ గృష్ణుఁడున్నయెడల నీప్రయత్నమును విఫలముచేయఁ జాలఁడనుట నిక్కము. సర్వప్రయత్నములు సంసిద్ధములు. కాని దైవము వేఱువిధముగా నూహించెను. కాన ఫలింపదయ్యెను. అట్టితఱి విషాదమొందకుండినచో శిశుపాలుఁడు జ్ఞానియే యనఁదగినవాఁడు. “సిద్ధ్యసిద్ధ్యోస్సమో భూత్వా” అన్న భగవదుక్తిని మీఱెను. కావున దుఃఖపడియెను. దానఁ గలిగిన లాభమేమి? దుఃఖమే. తుదకు నోడినరాజులందఱు దైవము బలవత్తరము గాన మనము దానికై వగవఁ బనిలేదని యుపదేశించిరి. దాననే యించుకశాంతి యతనికిం గలిగెనుక తప్పదు. కావునఁ గర్మముచేయుటకే మనకధికారము గాని దానివలనిఫలమును సంపాదించుటకు మనకధికారము లేదు. అది భగవదధీనము.

కావుననే యదృష్టమందురు. కనఁబడనిదని దానియర్థము. తెలియ శక్యముకానిదని దానిభావము.

రుక్మిణి యంతఃపురచారిణియైనను మనోవాగ్దేహముల నొక్కవిధమగు శ్రద్ధగలిగి భగవంతు నారాధించెను. ఆమె వాంఛ భగవంతున కెక్కెను. ఎట్టియిక్కట్టులువచ్చినను ఫలించెను. త్రికరణశుద్ధిగాఁ జేయుకర్మమునకు భగవంతుఁడు తోడ్పడుననియు, నది ఫలమునీయక మానదనియు దీనినుండి తేలును. త్రికరణశుద్ధిగా నొనరించుకర్మమునకు ఫలముగలుగకున్న శ్రద్ధాలోపముననే యనవలయునుగాని భగవంతుని లోపము కాదు. సత్కార్యమును ఫలింపఁజేయ సర్వేశ్వరుఁడు కాచియుండును. అదిఫలింప వీలులేనిదైయైనఁ బ్రయత్నము చక్కగానుండకుండఁ జేయును. అని మనము గ్రహింపవలయు. ఇంతమాత్ర మీకథ నుండి నేర్చుకొందము. ఇఁకఁ దరువాతికథను వివరింతు. 17/9

రుక్మి శ్రీకృష్ణు నెదిరించి భంగపడుట.

బలభద్రప్రముఖులచే నిట్లు శిశుపాలుఁడు తత్పక్షప్రజాధినాథులు చతురంగబలములతోఁ బ్రాణావశిష్టులై యెట్లో తమపురములకు విదర్భనగరమున నెవ్వరికిం జెప్పకపోఁగా రుక్మి తనయనుజాతను వనజాక్షుఁడు రాక్షసవివాహపద్ధతిం గొనిపోయెనన్నవార్త చెవులసోకఁగనే యోర్వఁజాలక యేకాక్షౌహిణీబలము వెంటనడువఁగా నరదము నధిరోహించి కృష్ణుని వెనుకొనఁ బోయెను. ప్రయాణము సాగించునపుడు రాజులందఱు వినుచుండఁగా శరశరాసనములఁ దాల్చి యిట్లు ప్రతిన చేసెను. రాజులార! వినుఁడు. కృష్ణునిం బొలియింపక రుక్మిణిని మరలింపక కుండినపత్తనమును బ్రవేశింపను. ఇది సత్యమని

నమ్ముఁడు. మీ రాయందఱు వినుచుండఁ జెప్పుచున్నవాఁడను. అని పలికి రథమును ద్వరగా నడిపింపుమని సారథిని హెచ్చరించుచుఁ గృష్ణుఁడున్నచోటికి రథముఁ దోలుము. ఆతనితోఁ బోరాడ వలయును. ఇపుడు దుర్బుద్ధియగు (రాజగృహమర్యాదల నెఱుంగని) గోపాలుని మార్గణని నిశాతవిశిఖాసారముచేఁ దదీయవీరమదమును బరిహరించెదను. నాతోఁబుట్టును బలాత్కారముగా హరించినక్రియకుఁ బ్రతిఫలమును గల్గించెదను. అని యిట్లు బీరములాడుచుఁ గుమతిగావున భగవంతుఁడు సకల బ్రహ్మాండనాయకుఁడు నగు శ్రీకృష్ణుని ప్రమాణ మింత యని యెఱుంగనివాఁడగుట యొక్కరథము సాయముగాఁ బాఱి వెనుకొని గోవిందుని నిలునిలుమని యదలించుచు ధనుస్సు నాకర్ణముగ నాకర్షించి మూఁడు వాఁడితూపుల హరిని నొప్పించి యిట్లు పలికెను. ఈఘట్టమున మూలమునందు

శ్లో. "ఆహో చోర క్షణం తిష్ఠ యదూనాం కులపాంసన,
కుత్ర యాసి స్వసారం మే ముషిత్వా ధ్వాంక్షవద్ధవిః.
హరిష్యేఽద్య మదం మంద మాయినః కూటయోధినః,
యావన్న మే హతో బాణైశ్శయీథామ్ముంచ దారికాం."

అని చూపఁబడెను.

"యదూనాం కులపాంసన కులదూషకేతి లౌకికార్థః. వాస్తవార్థస్తు. యదూనాం కులస్యప. యదుకులపతే అంసన స్వయం చ రిపుహననచతుర. అంసనమాఘాత ఇత్యస్మాద్ధాతోః కర్తరిలిట్. ప్రత్యయోనందాది విహితః. ధ్వాంక్షః కాకః స యథాహవిః ముష్ణాతీతి తద్వత్. వస్తుతః అధ్వాంక్షవదితిచ్ఛేదః సహస్రాక్షవ దిత్యర్థః. సింహతార్క్ష్యవద్వా" అని వ్యాఖ్య.

ఈ శ్లోకద్వయమునకు రెండర్థములు గలవు. ఎట్లనఁగా: చోర= చోరుఁడా. (అనఁగాఁ జిన్ననాటనుండి గోపాలకులయిండ్ల వెన్న మొదలగువాని నపహరించినవాఁడ వనుట. లేక చోర స్వభావము గలవాఁడవు. కనుకనే మాపరోక్షమందు నొంటి గావచ్చుచున్న మాపిల్లను దొంగిలికొని పోవుచున్నాఁడవు.) యదూనాం కులపాంసన = యాదవవంశము చెడ జనించిన వాఁడవు. (నీవలె నిట్టియకార్యముల నీవఱకు యాదవులలో నెవ్వఁడును జేయలేదు. కావున నీవు కులద్రోహివి.) క్షణం తిష్ఠ=క్షణకాలము నిలువుము. మే స్వసారమ్ = నా తోఁబుట్టు వగు నీ రుక్మిణిని, ముషిత్వా = దొంగిలించి, హవిః = పవిత్ర మగు హోమద్రవ్యమును, ధ్వాంక్షవత్ = కాకివలె, (అనఁగాఁ బరిశుద్ధమగు హోమపదార్థమును అపవిత్రజన్మ మగుకాకి దొంగిలించుకొని పోవుచందమున,) క్వయాస్యసి=ఎక్కడకుఁ బోవఁగలవు. మంద=మూర్ఖుఁడా. మాయినః = మాయకాఁ డవు. కూటయోధినః = కృత్రిమయుద్ధములు చేయువాఁడవు. (అను నీయొక్క) మదం = గర్వమును, హరిష్యే = హరించె దను. అద్య = ఇప్పుడు, (ఆలస్యము లేదు.) యావన్న మే హతో బాణైశ్శయితా ధాముం చ దారికామ్=నాచేఁ బ్రయు క్తములగు నిశితవిశిఖములఁ జెగి భూమిఁ ద్రెళ్లకమున్న నాచె లియలిని వదలిపెట్టుము. అని దీనియర్థము.

తనసహజాతను శిశుపాలున కీవలయుననియుఁ జైద్యుఁడు కులీనుఁడనియు నతనికొసఁగిన తనమర్యాదకుఁ దగిన ట్లుండు ననియుఁ దలంచి కులహీనుఁడనియు గుణరహితుఁడనియుఁ గృష్ణుని దెగడిన రుక్మి తనప్రయత్నము విఫలముకాఁగాఁ

రుక్మి శ్రీకృష్ణు నెదిరించి భంగపడుట.

గృష్ణుఁడే దొంగిలించుకొనిపోవుచుంటఁ గాంచినపు
శౌరుఁ డయ్యుంటం జేసి యెట్లు మాట్లాడఁదగునో
రుక్మి మాటలాడినట్లు పై శ్లోకమునకు లౌకికార్థము
భగవద్దర్శనమగుట పూర్వజన్మపుణ్యమువలననే కావు
యెంత దురాత్ముఁడైనను దద్దర్శనబలమున నతఁ డెఱుఁ
నామాటలు వెడలినవి. కావున రెండవయర్థముకూడ స
వ్యాఖ్యాతలు వ్రాసిరి.

యదూనాం కులపాంసన = అనుచోట కులప,
అని పదవిభాగము చెప్పవచ్చును. యదూనాం కులప
దవకులము నుద్ధరించువాఁడా, అంసన=శత్రుహననచతు
చోర = భక్తులపాపములను దొంగిలువాఁడా, క్షణం
ముహూర్తమాత్రము నిలువుము. క్షణకాలము నిన
చిన భవబంధములు తెగుననుట. మే స్వసారం ముషిత్వా
యనుజాతయగు నీరుక్మిణి హరించి కుత్ర యాస్యసి
బోయెదవు? మాపూర్వపుణ్యమున నీకుఁ బత్నికాఁదగి
లోకజనని మాయింట జన్మించినది. ఆమెను నీకునిచ్చి
దానము చేయఁ జూచుపుణ్యము నేఁ జేయనికారణమ
నావంటిపాపాత్ముఁడు చూడకుండనే హరించుకొని
న్నాఁడవు. ఇది న్యాయముగా. ఎందుఁ బోయెదవు?
వెంటఁబడక విడుతునా అని భావము. సర్వాంతర్యామి
యని సారము. ముషిత్వాధ్వాంక్షువత్ = అను తావున
త్వా, అధ్వాంక్షవత్. అని పదవిభాగ మగును. య
డాశమును బవిత్ర దేవత (సహస్రాక్షుఁడు) కొనిపోవు
నీవు నాతోఁబుట్టువును గొని యెచ్చటికి బోవఁదల

అనఁగా నిచ్చటనేయుండుమని ప్రార్థనము. మంద = శాశ్వతుఁడా, కూటయోధినః = ఎవ్వరికిఁ దెలియకయుండ యుద్ధము చేయఁగలవాఁడవు. (అనఁగా నీవు చేయుసంగరమున నీవలె నుండువాఁడు మఱొకఁడు లేఁడు కనుక నీయుద్ధచమత్కృతి నితరు లెఱుంగఁజాలరని భావము) మాయినః = మాయాశీలుఁడవు. (అనఁగా మాయచే నన్నికార్యములు చేయించువాఁడవు. నిర్లిప్తుఁడవని భావము) అగు నీయొక్క, మదం=గర్వమును, అనఁగా నావ్యాపార మెవ్వరెఱుంగరన్న యభిమానమును, హరిష్యే = హరింపఁగలను. అనఁగా నాతోఁబుట్టువును బరిగ్రహించితివి కావున మాయింటి కల్లుఁడవైతివి. కావున నీకింక నాగర్వమెక్కడిదని సారము. ఎంతదనుక నాబాణములచేఁ గొట్టఁబడి నేలఁబడుండవో, నా నమస్కారబాణములు నీమేనునంటఁగా నీవు రథమునుండి క్రిందదిగవో అంతకు లోపలనే మాకన్నియను వదలుము. క్షత్రియులు గౌరవార్థము బాణములవిడుచుట యాచారము కావున నమస్కారబాణములు ప్రయోగించువాఁడు తనయందు గురుభావము కలవాఁడని తెలుపుటకు రథము దిగి యెదుర్కొనుట క్షత్రియాచారము గనుక నంతకుముందే యనఁగాఁ దొలుదొలుతనే మాకన్నియ రథమునుండి దింపుము. పిదప నీవు దిగుము. ముందు నీవు రథముదిగిన నాసహజాత యున్నతాసనమున నున్నట్లగును గాన ముందామెనుదింపి నీవును దిగి నాయీరథమునెక్కి వచ్చి మాయింటఁ బాణిగ్రహణమహోత్సవమును జరపి మ మ్మానందింపఁజేయుమా యని దీని సారతాత్పర్యము.

ఇట్టియర్థము తర్వాతికథనుబట్టి సుసంగతమా యను ప్రశ్నము వచ్చును. రాఁ దగినదే. భగవద్దర్శనమున నెట్టివారికి మనస్సు మార్పునొందును గావునఁ దటాలున భగవంతుని దివ్యమంగళవిగ్రహమును గాంచినపుడు పూర్వపుణ్యవశమున మార్పునొందుట యసంభావము కాదు. మార్పునొందిన చిత్తము పరిపక్వము కావలదా. అట్లు గాలేదే యందురేని, పూర్వపుణ్యము విశేషించియుండకున్న నంతమాత్రమే లాభముగా నది యథాపూర్వ మగును. కావునఁ బైయర్థ మసంగతము కాదని యెఱుంగుటుచితము. భగవంతునియందు ద్వేషమూనువారల కది సరిపడదన్నను బాధలేదు. ఈశ్లోకమునకు మహాకవిపోతనగారు లోకచక్కనిపద్యమును వ్రాసిరి. విశేషార్థ మం దిమిడియే యున్నది.

"సీ. మాసరివాఁడవా మాపాపఁ గొనిపోవ
నేపాటిగలవాఁడ వేదివంశ
మెందు జన్మించితి వెక్కడఁ బెరిఁగితి
వెయ్యది నడవడి యెవ్వఁ డెఱుఁగు
మానహీనుఁడ వీవు మర్యాదలును లేవు
మాయఁ గైకొనికాని మలయరావు
నిజరూపమున శత్రునివహంబుపైఁ బోవు
వసుధేశుఁడవు గావు వావి లేదు

ఆ. కొమ్మనిమ్ము నీవు గుణరహితుండవు
విడువు విడువ వేని విలయకాల
శిఖిశిఖాసమానశితశిలీముఖముల
గర్వమెల్లఁ గొందుఁ గలహమందు."

అని పలికి రుక్మి యంతటఁ దన క్రోధము యథాపూర్వముగాఁ బురికొలుపుచుండ నిలువక పలుకుచుంటఁ గాంచి యంబుజాక్షుఁడు ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు నాలుబాణంబుల నతని నొంచెను. ఎనిమిదిబాణంబులచేఁ దదీయరథ్యముల నొవ్వఁ జేసెను. రెండువిశిఖముల సూతుని మూఁడుతూపుల ధ్వజము నొప్పించెను. మఱియు నాలుబాణముల ధనుస్సు ఛేదించెను. అంతలో రుక్మి వేఱుచాపంబుఁగొని యైదుమార్గణంబుల హరి నొప్పించి యార్వ హరియు నాతనిచాపంబును మరలఁ ద్రుంచెను. వేఱొండు చాపంబెత్త నదియును దెగిపడియెను. పరిఘ పట్టసశక్తితోమరచర్మాసిప్రముఖసాధనంబుల నాతఁడు ధరింప వానినెల్ల నచ్యుతుఁడు దునిమెను. అంత రుక్మి రథమునుండిదిగి ఖడ్గపాణియై హరి వధించునిచ్ఛచేత మహాక్రోధమున హరిపై కుఱికెను. అపరుగిడుట ప్రజ్వలజ్జ్వలనునిమీఁదికి శలభము పోవున ట్లుండెను. హరియు నతనిరాకం గాంచి యించుకకోపమూని చర్మఖడ్గములను ఛేదించి యతనిం జొలియింపఁ బూని నట్లు తీవ్రఖడ్గము గైకొనియెను. తనయన్నఁ బొలియింప సమకట్టుట నెఱింగి తోఁబుట్టువు మృతికి వగచునది గావున రుక్మిణి భర్తృప్రయత్నమునకు భీతిల్లి విహ్వలయై పతిపాదములపైఁ బడి కరుణముగా నిట్లు పలికెను. యోగేశ్వరా! అప్రమేయాత్మా! దేవదేవా! సర్వలోకేశ్వరా! కల్యాణాత్మకా! నాతోఁబుట్టువును వధించుట న్యాయముకాదు. మహాభుజా! నాకొఱకీతనిం గాపాడుము. అని పలుకుచుఁ గన్నీరమున్నీరుగాఁ బ్రవహింపఁ బరిత్రాసవికంపితాంగముతో వాడినముఖముతోఁ దడఁబడుపలుకులు గలకంఠముతో భీతిచే పడిపోవు

చున్న హేమ మాల గలుగునట్లు పాదములపైఁ బడియున్న రుక్మిణిం గ్రుచ్చియెత్తి యామెపలుకుల గారవించుచందంబున నాప్రయత్నమునుమాని మరలెను. దుర్మతి గావునఁ దత్ఫలము ననుభవింపవలయునని యూహించి హరి తనచేతి నిశాతఖడ్గమున శ్మశ్రుకేశములు గొఱిగి బంధించి విడిచి మరల నరదం బెక్కెను.

అంతలో యాదవవీరులు పరసైన్యముల మర్దించి వారు పాఱిపోవఁగా మరలి హరిం జేరిరి. అందు రుక్మిని జూచిరి. హతప్రాణుఁడై పడియుండు రుక్మిం గాంచి కరుణించి హలాయుధుఁడు బంధముల విడిపించి కృష్ణునిం జూచి యిట్లు పలికెను. కృష్ణా! ఈచేసినపని సమ్మతము కాదు. జుగుప్సితమైనది. శ్మశ్రుకేశవపనము వైరూప్యహేతువు. అవి సుహృద్వధమే యగును. అని పలికి సోదరావమానజనితతాపభరావిద్ధస్వాంత యగు రుక్మిణి నూఱడించుట మంచిదని తలంచి రుక్మిణిం గాంచి అమ్మా, తోఁబుట్టువునకు విరూపత్వమును గల్పించితిమని మమ్ముం దూఱకుము. సుఖదుఃఖముల నొసంగుటకుఁ గర్త యొక్కఁడును లేఁడు. తనకర్మమే తనకు ఫలము నిచ్చును. వధింపఁదగినంత యపరాధమొనర్చినను బంధువు చంపఁదగఁడు. ఆదోషముచేతనే యతఁడు చంపఁబడియెను. మరల వానిం జంపనేల? క్షత్రియుల కీధర్మము బ్రహ్మనిర్మితము. తోఁబుట్టువు తోఁబుట్టువునైన రాజ్యకాంక్షచేతఁ జంపుట యాచారముగ నున్నది. ఇంతకంటెఁ గ్రూరతరాచారము లేదు. ఐన నిది సనాతనము కాని మాకాలమున వచ్చినది కాదు. కావున నీవీపరిభవమునకు వ్యసనపడవలదు. అమ్మా! భూలోకమున మఱొక

దురాచారమున్నయది. భూమికొఱకు, ధనధాన్యములకొఱకు, స్త్రీలకొఱకు, మర్యాదకొఱకు, ఐశ్వర్యముకొఱకు, వాంఛ పైకొనఁగా ధర్మాధర్మముల నాలోచింపక ద్రవ్యమదముచే రాజులితరులకు హానిచేయుచుండుదురు. ఇదియు మానాఁడు వచ్చిన యాచారము కాదు. సృష్టిమొదలుకొని నేఁటివఱకిది సాగుచున్నయది. మఱొక్కమాట వినుము. సర్వభూతములకు ద్రోహము చేయునూహగల నీభ్రాతలకు నజ్ఞునివలె మేలుగోరుదేని యట్లుగోరుట నీబుద్ధికి న్యాయము కాదు. ఏలయన నిది సాధువులకు బాధాకర మగును. సర్వభూతములయందు దుష్టబుద్ధులగు నీతోఁబుట్టువుల సుహృదయులనుగా భావించి యట్టివారలకు మేలుగోరుదువేని యదియు నీకు విషమబుద్ధియే. దాన సాధువుల కెందఱికో బాధ కలుగును. సర్వభూతములయందు దుర్మనస్కు లగుశిశుపాలాదులకు నభద్రము, సుహృదయులకు భద్రమును గోరుదువేని యదియు నీకు సద్బుద్ధియే గాదు. అట్లుకోరుట యజ్ఞులలక్షణము. ఏలయన వారిబుద్ధి సర్వభూతములయందు సమానము కాదు. సర్వభూతములయందు సమబుద్ధియుండుట యనఁగా నొకరికి మేలు వేఱొకరికిఁ గీడును గోరుటయనునది విషమబుద్ధిగలవారల లక్షణముగాని సమబుద్ధిగలవారల లక్షణము కాదు. ఏల యందువేమో వినుము. దేహాత్మమానులకు నరులకు దేవమాయచే మిత్రులని, శత్రువులని, యుదాసీనులని ముత్తెఱంగుల దేహాభిమానము కల్పింపఁబడినది. కాని యిది వ్యర్థమైనది. ఆకాశము చంద్రాదులం గలజ్యోతిస్సు ఒక్కఁడైనను ఘటాదులయందుఁ బ్రతిఫలించినపుడు పెక్కులై కానంబడినట్లు ఆత్మ యొక్కఁ

డయ్యుఁ బెక్కువిధంబుల నజ్ఞులచే గ్రహింపఁబడుచుండును. కాని యాకాశము, చంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు, బహుభంగులఁ గనఁబడుట సత్యముకాదు. అది చూచువారికి సత్యజ్ఞానము లేనికతన నిట్లు కల్గినది. ఘటాదులయందు బహువిధములఁ గనఁబడుచుండ నాకాశమువైపునకు దృష్టి నిగిడించి పరికింపఁగా నొక్కవిధముగనే తోఁచును. అపుడు వెనుకఁ దోఁచినది మిథ్యయనియే తోఁచును. జన్మమరణములు గలయీదేహము ద్రవ్యప్రాణగుణాత్మకము గావున నవిద్యచేఁ గల్పితంబై దేహిని సంసారమునఁ బరిభ్రమింపఁజేయుచునే యుండును. కాని యిది వాస్తవముకాదు. సూర్యుఁడు తమస్థుఁడై యుండఁ బ్రకాశమానంబులయిన దృష్టిరూపంబులుపోలె నాత్మ తటస్థుండై యుండును. దేహేంద్రియములు ప్రకాశమానంబు లగునాత్మకు వేఱొక్కదానితోడ సంయోగవియోగంబులు లేవు. వృద్ధిక్షయంబులు చంద్రికకే గాని చంద్రునకు లేవు. అట్లే పుట్టుట గిట్టుట దేహమునకే గాని యాత్మకు నుండవు. ఒకఁడు నిద్రవోవుచు ఆత్మను విషయఫలానుభోగంబుగలదానిగాఁ జేయించును. అట్లే జ్ఞానశూన్యుఁడు సత్యముగాని యర్థంబునందును భవంబు నొందుచుండును. ఇది యజ్ఞానజనితం బనుజ్ఞానంబు నొందఁ బ్రయత్నింపఁడు. కావున నజ్ఞానంబువలనఁ గలిగినశోకము విడువుము. ఇది యాత్మశోషవిమోహనము. తత్వజ్ఞానమున దానిని దొలఁగించుకొనుము. స్వస్థహృదయవు కమ్ము. ఇంక నీ చింతఁ బూనవలదు. అని యిట్లు బలభద్రుఁ డుపదేశింపఁగా వైమనస్యమును బాసి భ్రాతృవమానజనితదుఃఖంబును మాని యుండెను. రుక్మియు నాబలభద్రోపదిష్టవిజ్ఞానసారమున బోధి

తుండై బంధవిముక్తుఁడై నగరాభిముఖుండై పోవుచుఁ దన ప్రతిజ్ఞను దలంచి పురంబు సొరఁబూనక తపస్సుచేయఁ బ్రయత్నించెను. కాని మంత్రిపురోహితులు వారించి ధర్మోపదేశముచేయఁగా నందుల కంగీకరించి కుండినవగరంబును బ్రవేశింప నన్నమాటనుమాత్రము నిలువఁబెట్టఁబూని తనదేశము నందే భోజకటమనుపేరుగల నూతననగరమును గల్పించుకొని యందె యుండెను.

ఆర్యులారా! రుక్మిణికి బలరామోపదేశవిషయమీషద్భేదముగా సార మొక్కరీతిగా నన్నిపురాణములయందు సమానముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఇంతదనుకఁ గలకథ శ్రీకృష్ణఖండమునందు వీనితో సంబంధములేనియట్లు చెప్పఁబడినది. సారమొక్కఁడైనను రీతిభేదముగలదు. దానిం దెలుపకున్న ముందు వివాహకథ సాగదు. కావున సంగ్రహించి వ్రాసి తరువాతికథతోఁ గలిపెదను. రుక్మిణీవివాహవార్త నాలకించి శ్రీకృష్ణుఁడు రామునింగూడి చతురంగబలములు తోడరాఁగాఁ గుండినవగరమును బ్రవేశించెననియు, శ్రీకృష్ణాగమనమునకుఁ గుపితులై రుక్మి శాల్వ శిశుపాలాదులు శ్రీకృష్ణుని బరిహసించిరనియు, దానఁ గుపితుఁడై రాముఁడు హలాయుధమూని రుక్మిప్రభృతుల మర్దించెననియు, వా రాయనయుద్ధతికి నోర్వఁజాలక కాందిశీకులైరనియు, నంతఁ బురోహితుఁడగు శతానందుఁడు తెలుపఁ గళంకమునూని భీష్మకుఁడు శ్రీకృష్ణబలభద్రాదుల కాతిథేయసత్కారము లాచరించి విడిదియింటఁ బ్రవేశింపఁజేసి సత్కరించెననియు, వసుదేవాదులు తదాహూతులై వచ్చిరనియు, మఱుదినము వివాహార్థము నిర్ణీతముకనుక వివా

హామండపమునకు నందఱుదయచేయ భీష్మకుఁడు ప్రార్థించె ననియు, శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునఁ గలదు. వివాహము కుండిన నగరమునందే సాగినట్లు కలదుగావున దానిననుసరించి వ్రాయఁ దలంచినవాఁడ గావున నిట భాగవతాదుల ననుసరించి కథను సంగ్రహించి వ్రాసి పిదప నీపురాణముననుసరించి వ్రాసెదను.

* ఇట్లు రుక్మిణి ఖేదంబుమానియుండఁగా రుక్మిలోనగు వారు మరల పోవఁగా నివృత్తచింతాభరహృదయ యగు రుక్మిణిఁ గాంచి శ్రీహరి బలదేవాదులు త్వరసేయ ద్వారకా నగరమున కరిగెను. యాదవులానందపరవశులై శంఖతూర్యాది ధ్వను లంబరమును మాఱుమ్రోఁగఁ జేయుచుండ ద్వారకా నగరంబున కరిగిరి. ఈవార్త వినఁబడఁగనే హరిరాక కెదురు చూచుచు నాగరులు పురమును సింగారించిరి. యాదవవీరులం గూడి కృష్ణబలభద్రులు పురమును జొచ్చిరి. ఉగ్రసేనాదు లెదు రొచ్చిరి. మహావైభవమున గృహప్రవేశమహోత్సవము సాగెను. వివాహము నిర్ణీతమయ్యెను. తదుచితవేషముల నంద ఱును దమయానందపారవశ్యమును దెలిపిరి. వివాహమండ పము సర్వాలంకారసంభృత మయ్యెను. మహావైభవమున నా వివాహమహోత్సవమును సాగింప నెల్లరు నిశ్చయించిరి. సర్వసం భారములు సేకరింపఁ బడియెను. బంధువులెల్ల వేలకువేలుగా వచ్చిరి. ద్వారకాపురమునకే పెండ్లియాయెనని యెల్లరు తలం చున ట్లానగర మొప్పారెను.

---

* ఈభాగము శ్రీభాగవతాదుల ననుసరించి వ్రాయఁబడునని యెఱుం గునది.

* భీష్మకరాజపురోహితుఁడగు శతానందుఁడు పురికొలుప భీష్మకుఁడు రుక్మిప్రభృతులకు బలభద్రునివలనఁ గలిగిన పరాజయమునకు వంతనొందియు నాచింతమాని సాక్షాత్పరమేశ్వరుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు జామాతగా దొరకెఁగదా యన్న యానందమున హరిని బూజించి వివాహముచేయ నిశ్చయించెను. వసుదేవాదు లరుదెంచి వివాహమహోత్సవమును గన్నులారఁ గాంచ నాతురం పడుచుండిరి. ఆవివాహముచూడ దిక్పాలకులు బ్రహ్మయు శంకరుఁడు సభార్యులై యరుదెంచిరి. దేవతలు యక్షులు గంధర్వాదు లరుదెంచిరి. వివాహమండనములు శ్రీకృష్ణుఁడు కై చేయఁబడియెను. ఆ దివ్యమంగళవిగ్రహమును బుణ్యవశమునఁ గాంచ మునిపత్నులు మునికన్యక లరుదెంచిరి. తక్కుంగలవారు వచ్చిరని వేఱ చెప్పవలయునా? ఆకాంతామణులంద ఱాజగన్మోహనాకారుని దిలకించిరి. అత్తఱి వారినేత్రములు నిర్నిమేషము లయ్యెను. కావున వారనిమిషాంగనలని చూచువారు తలంప నవకాశము కల్గెను. ఆతరుణమున నా శ్రీకృష్ణుఁడు రత్నేంద్రసారనిర్మాణరథము నధిష్ఠించి పరమేశ్వరుఁడని యెల్లరు భావించుచుండ సర్వాంతర్యామి యని మహర్షులు వినుతించుచుఁ దద్రూపమును ధ్యానించుచుండ భక్తానుగ్రహతత్పరత హృదయమున నిండియుండ, నవీనజలద శ్యామాకారము వెలయుచుండఁ,బీతవస్త్రమును ధరించి చందన

---

* ఇటనుండి యీవివాహము బ్రహ్మవైవర్తపురాణాంతర్గత శ్రీకృష్ణ జన్మఖండమునుండి వ్రాసెదను. కావున నీకథ రుక్మి మొదలగువారు పరాభవము పొందినపిదప సాగినదని స్మరించుచుఁ గథను జదువుఁడు. చిక్కులుండవు. ౧౦౭ అధ్యాయమున నీకథ గలదు.

చర్చలఁ దనూలత యలరారుచుండ, వనమాలావిభూషితహృద యము చూచువారల కానందపారవశ్యమును గల్పించుచుండ, రత్న కేయూరవలయరత్నమాలావితానోజ్జ్వలాంగుఁడై రత్న కుండలములఁ దాల్చి, వానికాంతులచే గండభాగములు తళతళ లాడుచుండఁగా, రత్ననిర్మిత మంజీరరంజితుఁడై, చిఱునవ్వు మోమున కొక నూతనాలంకారము నొసంగుచుండ, మురళి హస్తారవిందమునఁ గనుపట్టఁగా రత్నదర్పణము నొకఁడు చే ధరించి ముందు నడుచుచుండఁగా దాని నప్పుడప్పుడు చూచుచు శ్వేతచామరములను దాల్చి పార్షదులకు గోపాలకులు తన్ను సేవించుచుండఁగా నవయౌవన ముద్దీపింప, శరత్కమలలోచ నుఁడై శరత్పూర్ణేందుతుల్యాస్యుఁడై కోటికందర్పసౌందర్య మును దృణీకరించు సౌందర్యముతో నలరారుచు, సత్యుఁడని, నిత్యుఁడని, సనాతనుఁడని, తీర్థపూతుఁడని, కీర్తిపూతుఁడని, బ్రహ్మేశానంతసేవితుఁడని, పరమాహ్లాదరూపుఁడని, కోటిచం ద్రశీతలుఁడని, ధ్యానాసాధ్యుఁడని, దురారాధ్యుఁడని, ప్రకృ తికంటెఁ బరుండని, దూర్వారచితపట్టసూత్రుఁడని, సర్వ కారణుండని, సర్వకర్తయని, కందలీమంజరీపరిశోభితహస్తుం డని, త్రివిక్రమాకారచూడాలంకారుఁడని, మాలతీమాల్యా భిరామకంధరుఁడని, మహాత్ములు వినుతింపఁగాఁ దేజరిల్లుచు వచ్చుచున్న యాపెండ్లికొడుకును బిలకించి నారీమణులు, మహర్షులు, దేవతలు పరమానందమున మేనులు మఱచిరి.

కొందఱు తత్తరుణమున రుక్మిణీజీవనము ధన్యమనిరి. కొందఱు రుక్మిణియీాప్సిత మెంతదృఢతమమో యనిరి. మఱి కొందఱు భీష్మకునియదృష్టమే యదృష్ట మనిరి. ఆసమయమున

భీష్మకునిభార్య యల్లుని గన్నులారఁ గాంచెను. ఆమె యా దర్శనకాలమందు నిర్నిమేషాక్షి యయ్యెను. ఆమెమనస్సు సుప్రసన్నమయ్యెను. భీష్మకుఁడును బ్రసన్నవదనుఁడై సామాత్యుఁడై సపురోహితుఁడై యరుదెంచి దేవతలను భూదేవతలను భక్తియుక్తి నర్చించెను. వారికి నమస్కరించెను. అర్ఘ్యసత్కారముల నలరించెను. వరునొక రమ్యహర్మ్యమున విడియించెను. ఆరేయి సుఖముగా సాగెను. ప్రభాతమున వసుదేవుఁడు మేల్కాంచి కార్యములం దీర్చి స్నానముచేసి సంధ్యాదినిత్యనైమిత్తికవిధివిహితకృత్యముల నిర్వర్తించి వివాహాదినోచితవస్త్రముల ధరించి శ్రీహరికి వేదమంత్రములచే నాభ్యుదయికకృత్యముచు జేయించెను. శ్రీహరియుఁ దల్లులకు దేవతలకు నమస్కరించి ప్రాయశ్చిత్తదక్షిణల నొసంగి వృద్ధిశ్రాద్ధాదికమును జేసి విప్రభోజనము చేయించిరి.

అంత శుభవాద్యధ్వను లెగసెను. భీష్మకుఁడు వరుని భగవంతునిగాఁ బూజించెను. రుక్మిణి నలంకరింపఁ బంచెను. వివాహవేషముఁ గై చేసిరి. పట్టపురాణులు మునిపత్నులు

⸻ రుక్మిణీకల్యాణమహోత్సవము. ⸻

నారుక్మిణి నలంకరించిరి. అంత సుముహూర్తకాల మాసన్నమయ్యెను. మహేంద్రనామకమని దానికి నామము కలదు. అది పరమ శుభప్రదాయకము. వివాహయోగ్యము. లగ్నాధిపతి యందేయుండెను. శుభగ్రహము లాలగ్నమును జూచుచుండిరి. పాపదృష్టి దానికి లేకుండెను. అది శుభగ్రహాధిపత్యము గలది. శుభతమమని పేరుపొందినది. చంద్రసూర్యులు బలహీనులు కాకుండిరి. వేధదోషాదులు దానికి లేవు. శలాకాది

వేధలు లేవు. ఆలగ్నము దంపతులకు సుఖసమృద్ధిని బ్రసాదించు నది. సదా యమంగళములు చేకూరకుండఁ జేయఁజాలినది. అట్టి శుభసమయమునందు భీష్మకప్రాంగణమును హరి ప్రవేశించెను. దేవతలు హరివెంట వచ్చిరి. మునిప్రవరు లాపరమేశ్వరు నాశ్ర యించి వచ్చిరి. పురోహితులు ముందు నడచిరి. జ్ఞాతులు బంధు వులు చేరివచ్చిరి. తల్లిదండ్రు లుచితరీతి వచ్చిరి. గోపాలకులు, పార్షదులు, వయస్యులు, భట్టులు, గణకులు వెంటనుండిరి. నానావిధవాద్యములు మ్రోఁగసాగెను. నర్తకగాయకులు నా నాశిల్పకులు మాలాకారులు నడచిరి. విద్యాధరులు, అచ్చరలు, కిన్నరీగణములు వచ్చిరి.

వివాహమునకు నిర్ణయింపఁబడిన యాస్థలము నందఱు పరికించిరి. ఎందఱువచ్చినను గూరుచుండఁ దగినంత యాయా మవిశాలములుగలదిగ నుండెను. అరఁటిస్తంభము లందుఁ గట్టఁ బడి యుండెను. చంపకాదిపరిమళకుసుమదామము లందు వ్రేలా డఁజేయఁబడియెను. పీతరక్తనీలవర్ణముల రాజిల్లు పూలదండలు కనఁబడుచుండెను. పల్లవకుసుమఫలములు గలమంగళకుంభ ములం దునుపఁబడియెను. చందనము వానికిఁ బూయఁబడియుం డెను. కుంకుమపంకమున నవి రాజిల్లుచుండెను. మఱియుఁ బాణి గ్రహణకాలోచితవస్తువ్రాత మందుఁ జేర్పఁబడియుండెను. గుప్తద్వారములనుండి యంగనామణు లందుఁ బ్రవేశించిరి. జను లుచితస్థలములఁ గ్రిక్కిరిసియుండిరి. మంగళకలశముంగొని పురోధసుఁడు శతానందుఁడును, గుశహస్తుఁడై భీష్మకుఁడు నం దుండిరి. అట్టివారినందఱను దదీయమండపమునఁ గాంచి బ్రహ్మాది దేవతలు సంతోషాంబుధి మునింగిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు రథావతర

ణము చేసి బ్రహ్మాదిదేవతలు, రాజర్షులు, బ్రహ్మర్షులు, సనకసనంద నాదిదేవర్షులు తోడరాఁగా భీష్మకుఁడు వారికెల్ల నమస్కరించెను. వేఱువేఱ వారికి రత్నమయాసనముల నుంచి కూరుచుండఁ జేసెను. చేతులొగ్గి నిలువంబడి యిట్లు పలికెను.

నేఁటికి నాజన్మము సఫలము. జీవితము ధన్యతమము. అనేక జన్మకృతపాపములు నశించినవి. జగములసృజించు బ్రహ్మదేవుఁడు భక్తులకు సుఖప్రదాత యగుశంకరుఁడు లోనగువారెల్ల నాప్రాంగణమున దర్శనమిచ్చిరి. మీపాదారవిందములు స్వప్నమునఁ గనఁబడినను గృతకృత్యు లగుదురు. అట్టి మహాత్ములు సాక్షాద్దర్శన మొసంగితిరి. కల్పాంతపర్యంతము తీర్థభూతులగువారెల్ల నాయింటికి వచ్చితిరి. నాయాగృహము పవిత్రము. * భూమింగల తీర్థములన్నియు సాగరమునఁ

* పృథివ్యాం యానితీర్థాని తాని తీర్థాని సాగరే, సాగరే యాని తీర్థాని విప్రపాదేషు తాని చ, విప్రపాదోదకక్లిన్నా యావత్తిష్ఠతి మేదినీ, తావత్పుష్కరపాత్రేషు పిబంతి పితరోజలమ్, విప్రపాదోదకం భుక్త్వా దత్వావిప్రాయ దక్షిణాం, స్నాతానాం సర్వతీర్థానాం ఫలమాప్నోతి నిశ్చితమ్. నికృంతనం చ విపదాం వ్యాధినిర్మూలకారణమ్, సుఖదం శుభదం సారం విప్రపాదోదకం నృణామ్, న గంగాసదృశం తీర్థం న దేవో మాధవాత్పరః, సనత్కుమారా ద్భక్తో న న హి కల్పతరో స్తరుః, న పుష్పం పారిజాతాచ్చ న వ్రతం హరివాసరాత్, పూజనేన హి పూజ్యం చ న పత్రం తులసీపరమ్, న దేవీ ప్రకృతే శ్చాపి నాధారః పవనాత్పరః, న హి స్థూలో మహావిష్ణో ర్నసూక్ష్మం పరమాణుతః, న బ్రాహ్మణాత్పరః పూతో నాశ్రమశ్చ పరః ప్రభుః,......నిర్గుణశ్చ నిరాకారో భక్తానుగ్రహ విగ్రహః, సఏవ చక్షుషాన్న్యాణాం సాక్షాదేవ తు మద్గృహే. మూలము.

గలవు. సాగరతీర్థములన్నియు విప్రపాదమునఁ గలవు. విప్ర పాదోదకముచేఁ దడుపఁబడి భూమి యెంతదనుక నుండునో అంతదనుకఁ బుష్కరపాత్రములందుఁ బితరులు జలపానము చేయుదురు. విప్రపాదోదకంబును ద్రావి సద్విప్రునకు దక్షిణల నొసంగినవారు సర్వతీర్థముల స్నానముచేయఁ గలుగు ఫలము నొందుదురు. ఆపదలను నాశనము చేయుచు వ్యాధుల నిర్మూలించుటకుఁ గారణమై శుభము సుఖమునొసంగుచు సార భూతమైనది విప్రపాదోదకము. లోకమునందు గంగాసమాన మగుతీర్థము లేదు. మాధవునికంటె నుత్కృష్టుఁ డగుదేవుఁడు లేఁడు. సనత్కుమారునికంటె భక్తుఁడు లేఁడు. కల్పవృక్షమున కంటె నుత్కృష్టతరువు లేదు. పారిజాతపుష్పమునకంటె మించిన వాసనగల యోగ్యమగుపుష్పము లేదు. హరివాసరవ్రతమును మించినవ్రతము లేదు. పూజార్హమగుపత్రములలోఁ దుల సీపత్రమును మీఱినది లేదు. ప్రకృతిమించిన దేవతలేదు. పవ నునిమించిన యాధారము లేదు. మహావిష్ణువునుమించిన స్థూల వస్తువు లేదు. పరమాణువునుమించిన సూక్ష్మవస్తువు లేదు. బ్రాహ్మణునికంటెఁ బరిశుద్ధుఁడు లేఁడు. ఆశ్రమములలో గృహ స్థాశ్రమమును మించినది లేదు. కావున ధ్యానింప నలవిగాక దురారాధ్యుఁడై యోగులకుంగూడఁ దెలియఁబడక వెల్గుచు నిర్గుణుఁడై నిరాకారుఁడై భక్తానుగ్రహవిగ్రహుఁడై యల రారుమహాత్ముఁడే యిపుడు చక్షుర్గోచరుఁడై నాయింటఁజేరెను. ఏ శ్రీకృష్ణునిపాదారవిందమును దేవతలు బ్రహ్మాదులు ధ్యానిం తురో యాకృష్ణుఁడే నాగృహమునకు వచ్చెను.

అని వినుతించి భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణుని బూజించి యిట్లు స్తుతించెను. సర్వాంతరాత్మవు. సర్వసాక్షివి. నిర్లిప్తుఁడవు. కర్మలకుఁ గర్మములకుఁ గారణమవు. సర్వకారణకారణుఁడవు. ఇట్టి నిన్ను నాత్మయని కొందఱు, జ్యోతిస్స్వరూపుఁడవని కొందఱు, సనాతనుఁడవని కొందఱు, పరమాత్మవని కొందఱు, ఆత్మప్రతిబింబరూపుఁడగుజీవుఁడని కొందఱు, ప్రాకృతుఁడని కొందఱు, సగుణుఁడవని కొందఱు భ్రాంతబుద్ధులై పలుకుచుందురు. కొందఱు నిత్యశరీరుఁడ వందురు. కొందఱు సూక్ష్మబుద్ధులు జ్యోతిరభ్యంతరమందు సనాతనరూపుఁడ వందురు. ఎవనినుండి తేజస్సు వెలువడునో ఆతఁడు సాకారేశ్వరుఁడు గాక మఱెవ్వఁడగును? అట్టివాఁడవు నీవే. అని పలికి భగవంతుని ధ్యానించుచు గట్టిగాఁ బొగడెను. మహాలక్ష్మీ సమర్చితాంఘ్రిపంకజములకుఁ బాద్యమొసఁగెను. పరమపవిత్రము లగుపాదములకు దూర్వాపుష్పజలాన్విత మగుసర్ఘ్య మిచ్చెను. మధుపర్కము, చందనము, శక్రదత్తమగు పారిజాతమాల్యము సమర్పించి యందుఁ గలహారమున శ్రీకృష్ణునికంఠము నలంకరించెను. కుబేరదత్తరత్నహారమును వరపూజాకాలమున భక్తిపూర్వకముగ సమర్పించెను. వహ్నిదత్తమగు వస్త్రద్వయమును సమర్పించి కృతకృత్యుఁడ నైతిననియె. విశ్వకర్మనిర్మించిన రత్నమకుటము నిచ్చి ధూపదీపముల నారాధించెను. నానావిధోపచారములఁ బూజించి పుష్పాంజలి నొసంగి వివాహవేదికకడకుం బిలుచుకొని పోయెను.

మహామతులారా! ఈకథనుండి యెఱుంగఁదగిన ముఖ్యవిషయ మొక్కండు కలదు. భీష్మకుఁడు శ్రీకృష్ణు నల్లునిగానే

భావింపక శ్రీమద్భగవంతునిగా భావించి పూజించెను. విప్ర పాదోదకమహిమమును జెప్పెను. ఆవిషయమున నాలుగు మాటలు వ్రాయవలసి యున్నది. పూర్వకాలమున సర్వవర్ణ ముల ధర్మములు బ్రాహ్మణవశమున నుండెను. వర్ణాశ్రమధర్మ నియామకుఁడు విప్రుఁడని యాకాలపుటాచారము. కారణ మేమన, లోకవ్యవహారముల ప్రసక్తియే లేక సదా వేదమా ర్గమునఁ బ్రవర్తించుచు నితరకార్యములఁ బ్రవర్తింపక భగవం తునిసేవ చేయుచు లోకమునకు సువృష్టి నొసంగఁగోరి యజ్ఞ ములఁజేసి దేవతలఁ బ్రసన్నులం జేయుచుఁ దద్ద్వారా లోక ములకు మహోపకారము చేయువారు బ్రాహ్మణులే కావునఁ దక్కిన మూఁడుజాతులవారును వీరిని బోషించుచుండిరి. యజ్ఞ ములద్వారా వృష్టికలుగునా యని ప్రశ్నింతురేమో,

శ్లో. "యజ్ఞార్థాత్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః,
తదర్థం కర్మ కౌంతేయ ముక్తసంగ స్సమాచర. ౯
సహాయజ్ఞాః ప్రజాస్సృష్ట్వా పురోవాచ ప్రజాపతిః,
అనేన ప్రసవిష్యధ్వ మేషవోఽస్త్విష్టకామధుక్. ౧౦
దేవాన్ భావయతానేన తే దేవా భావయంతు వః,
పరస్పరం భావయంత శ్శ్రేయః పరమవాప్స్యథ. ౧౧
ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః,
తైర్దత్తా న ప్రదాయైభ్యో యో భుఙ్క్తే స్తేన ఏవసః.
యజ్ఞశిష్టాశిన స్సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః,
తే త్వఘం భుంజతే పాపా యే పచంత్యాత్మకారణాత్.
అన్నాద్భవంతి భూతాని పర్జన్యాదన్నసంభవః,
యజ్ఞాద్భవతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః. ౧౪

కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షర సముద్భవమ్,
తస్మాత్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్." ౧౫శ్లో
భగవద్గీత. 3 అధ్యా.

అను నీ భగవద్గీతావాక్యములు తీర్చుననుట నిక్కము. యజ్ఞములద్వారా దేవతలు ప్రసన్ను లగుదురనియుఁ దద్ద్వారా వృష్టికలుగుననియుఁ బర్జన్యునుండియే భూతముల కన్నము గలుగుననియు, నాపర్జన్యుఁడు యజ్ఞసముద్భవుఁడనియు, శ్రీకృష్ణుఁడే యుపదేశించెను. అనఁగా బ్రాహ్మణులు యజ్ఞములు చేసినఁ బర్జన్యుఁడు తృప్తుఁడగుననియు దాన వర్షములు కురియుననియు దానిచే నన్నసమృద్ధి గుదురుననియు దాన భూతములు వర్ధిల్లుననియుఁ గదా భావము. అట్టియజ్ఞములు బ్రాహ్మణాధీనములు గాపున వీరు సకలకార్యములుమాని లోకమునకు నుపకారము కలుగవలయునని యజ్ఞములుచేయుచు దేవతల సంతృప్తులనుగాఁ జేయుచు బ్రహ్మనిష్ఠులై యుండిరి గావునఁ దక్కుంగలజాతులవారు వీరి నన్నివిధముల గౌరవించుచుండిరి. కావుననే లోకోపకారమే స్వకృత్యముగా భావించి ద్రవ్యసంబంధమును మాని ప్రాప్తలాభమునకుఁ బరమానందమందుచుఁ దృప్తియే ప్రధానముగాఁ దపస్సే ధనముగా నుండుటం బట్టి తత్పాదోదకము పరమపావనమని చెప్పఁబడినది. అట్టివృత్తిలేనినాఁ డదియు లేదనుట విస్పష్టమే.

శ్లో. "సావిత్ర్యాశ్చాపి గాయత్ర్యా
స్సంధ్యోపాస్త్యగ్ని కార్యయోః,
అజ్ఞానాత్కృషికర్తారో
బ్రాహ్మణా నామధారకాః. 3

అవ్రతానామమంత్రాణాం జాతిమాత్రోపజీవినామ్,
సహస్రశ స్సమేతానాం పరిషత్త్వం న విద్యతే. ౪

పరాశరస్మృతి. ౮ అధ్యాయము.

యే పఠంతి ద్విజా వేదం పంచయజ్ఞరతాశ్చ యే,
త్రైలోక్యం తారయంత్యేతే పంచేంద్రియరతా అపి."

పరాశరస్మృతి. ౮ అధ్యా.

ఈపరాశరస్మృతివాక్యములు పైయర్థమును దృఢపఱచుచున్నవి. కావున నిట్టిదోషములు లేకయుండ నాకాలమున బ్రాహ్మణులున్నందునఁ దత్పాదోదకము సర్వతీర్థతుల్యమని చెప్పఁబడినది. అనఁగా సర్వతీర్థస్నానపుణ్యఫలము బ్రాహ్మణునకుఁ బాదప్రక్షాళన మొనరించి యాతీర్థమును మార్జనముచేసికొన్నఁ గలుగునని తాత్పర్యము. ఆకాలపునియమము లీకాలమున నపహాస్యభాజనములగుటకుఁ గారణము తద్ధర్మముల నవలంబింపక యుండుటయే కారణమనక తప్పదు. ఇంక నీచర్చ మాని తరువాతికథను సాగించెదను.

భీష్మకుఁడు రుక్మిణిని గన్యాదానవిధిచేఁ గృష్ణునకు సమర్పించుట.

* ఆసమయమున, మహాలక్ష్మి యగురుక్మిణి మునిదేవతాపత్నులు తోడితేర వివాహవేదికకడ కరుదెంచెను. వివాహోచితవేషమున నారుక్మిణి యొప్పుచు జగజ్జననిగాఁ గనుపట్టెను. మహర్షు లారుక్మిణిని జగదేకమాతయగు లక్ష్మీదేవిగాఁ గాంచి యాదాంపత్యమునకు మహాహర్షమున నోలలాడిరి. అంతఁ బురో

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౧౦౮ అధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

హితుఁడు రుక్మిణి నేడుమారులు ప్రదక్షిణములు చేయించెను. ఆమెయుఁ దదుక్తప్రకారము భర్తకు నమస్కరించి చందన పల్లములంగూడిన శీతలతోయములఁ భర్తపైఁ జల్లెను. జగత్కాంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు శాంతమూర్తియై పతివ్రతాశిరోమణియగు రుక్మిణిపై శీతలోదకశీకరములఁ బ్రోక్షించెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణిని, రుక్మిణి శ్రీకృష్ణుని జూచెను. పరస్పరము దృష్టియోగమున నానందము ననుభవించిరి. అత్తరి భీష్మకుఁడు కుమారిని దనచెంతఁ గూరుచుండఁ బెట్టుకొనియెను. లజ్జచే మోమును వంచెను. ఆమె తేజస్సు నలుదెసల వెలయించుచుండెను. రాజు పరమానందమున మైమఱచి వేదమంత్రములఁ బురోహితుఁడు చెప్పుచుండఁగాఁ బరిపూర్ణతముఁడగు శ్రీకృష్ణునకుఁ దనపుత్రిక నొసంగెను. వసుదేవు ననుమతినొంది కన్యక నంగీకరించెను. రుక్మిణి పతికరము నందుకొనియెను. ఆసమయము భవానీశంకరుల వివాహసమయము స్మృతిగోచరమయ్యెను. ఐదులక్షల సువర్ణటంకములు భగవంతు దక్షిణనొసంగి రాజు కృతార్థుఁ డయ్యెను. ఈఘట్టమున మహాకవిపోతన పద్యరత్నము పఠింపఁదగినది.

మ. ధ్రువకీర్తిన్ హరి పెండ్లియాడె నిజచేతోహారిణిన్ మాన్యవై
భవగాంభీర్యవిహారిణిన్ నిఖిలసంపత్కారిణిన్ సాధుబాం
ధవసత్కారిణిఁ బుణ్యచారిణి మహాదారిద్ర్యసంహారిణిన్
సువిభూషాంబరధారిణిన్ గుణవతీచూడామణిన్ రుక్మిణిన్.

కన్యాదానానంతర మాకుమారికను జెంతకుం దీసికొని రాజు మునిదేవతాసభయందు బిట్టు రోదనముచేసెను. ఇంతకాలము

పెంచి మతొకరికి సమర్పించి కన్నులార ననుక్షణము నిన్నుం గాంచ కెట్లుందును దల్లీ యని గద్గదస్వరమునఁ బలికెను. అశ్రుధారల నారుక్మిణీ తనూలతం దడిపెను.

భక్తజనులారా! ఈగాథనుండి తెలుపఁదగినవిశేష మొక్కఁడు కలదు. రుక్మిణిని శ్రీకృష్ణునకు దానమిచ్చి భీష్మకుఁడు బిట్టురోదనము చేసెనఁట! ఏల? చాలకాలము పెంచి పరున కప్పగించునపుడు దేహసంబంధము బాధించును. ఈయాచార మీకాలమునను గలదు. ఇది సనాతనమైన యాచారము గాని పూర్వకాలమున లేక యీకాలమునవచ్చిన పామరుల యాచారము కాదని యెఱుంగవలయు. ఇట్టియాచారములు సంతతధారగా నన్నట్లు వచ్చుచున్నవి కాని తపస్సు మొదలగునవిమాత్రము సాంతరములై ధరణిఁబ్రుంగినవి. వానికై దుఃఖింపవలయునే గాని కన్యాదానకాలమునఁ బిల్ల తల్లిదండ్రులు కన్నీరు పెట్టుకొను నాచారము నేఁటికున్నది కదాయని సంతోషింప నక్కఱలేదు. ఇంతకంటె నిందుండి క్రొత్తగా నెఱుంగఁదగినవిషయములని తెలుపఁదగినవి కానరావు. తత్పూర్వతికథ నాలకింపుఁడు.

పార్వతి లోనగుపతివ్రతలు శ్రీకృష్ణు నాశీర్వదించుట.

* వివాహము పూర్తికాఁగా భీష్మకరాజుపత్ని పతిపుత్రులు గలసాధ్వీమణులంగూడి మహాసంతోషమున నీరాజనములావధూవరుల యభివృద్ధికై యొసంగి యాదంపతుల నొక దివ్యసుందరమందిరమున గృహప్రవేశ కర్మపద్ధతి నునిచెను. ఆ

---

* ఈకథయం శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటతొమ్మిదవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినది. ఇతరపురాణములయం దీకథ కానరాదు.

మందిరశోభను వర్ణింప నలవికాదు. ఏలయన సర్వబ్రహ్మాండ జనకు లందు విడిసిరి. ఆభాగ్య మొక్కండు చాలదా. దేవప త్నులు, మునిపత్నులు, రాజపత్ను లాదంపతులం గాంచి యానందించి దీవించిరి. రత్నమయపీఠముల వారిని గూరు చుండఁ జేసిరి. లక్ష్మీనారాయణులు గావున వారిని దేవమా నులు వినుతించిరి. ఆవల వరునింగూడి కన్యకను భుజింపఁ జేసిరి. ఎల్లరు వారిపంక్తిం గూరుచుండి భుజించిరి. దానివంటిభోజ నము కలదా? అదియే యమృతము. ఆదంపతులు భుజించి తాంబూలచర్వణము చేయుచుండఁగా నాశుభకాలమున దుర్గాదేవి శ్రీకృష్ణునకు మంగళకరపత్రిక నిచ్చెను. అందజేయను మతిం గొని శ్రీకృష్ణా! ఈశుభపత్రికను జదువుఁడా యని దుర్గ ప్రార్థించెను. సస్మితాస్యకమలుఁడై తదాజ్ఞ శ్రీహరి దానిం జదివెను.

"శ్లో. లక్ష్మీ సరస్వతీ దుర్గా సావిత్రీ రాధికాసతీ,
తులసీ పృథివీ గంగా ఉరుంధతీ యమునాదితిః.
శతరూపా చ సీతా చ దేవహూతిశ్చ మేనకా,
దేవ్యశ్చైతాశ్చ దంపత్యోః పరం కుర్వంతు మంగళమ్."

అని యాపత్రికయం దుండెను. దీనిం బఠింపఁగానే వారెల్ల సుస్మితములఁ గావించిరి. అందుఁ బార్వతి యిట్లు పలికెను.

వత్సా! శ్రీకృష్ణా! రుక్మిణీకాంత! నిన్నుఁ జిఱునవ్వు గల మోమువెలయఁ గనుఁగొనుచున్న ప్రాణధను రూపవతిని నవయౌవనస్ఫురిత నీరుక్మిణిం జూడుమా అనియె. సరస్వతి యిట్లు నుడివెను.

వత్సా! శ్రీకృష్ణా! నీకీరుక్మిణి యోగ్య, యువతియు, రత్నభూషణభూషితయు నగు నిన్నుఁ బతిగాఁగోరి చిరకాలము దేవతలం గొల్చినది. ఈమెను మర్యాదగాఁ జూడుమా యని పరిహాసించెను.

అంత సావిత్రి నవ్వుచు నాయనా! శ్రీకృష్ణా! వరుఁడెట్లో కన్యక యట్లే. మున్నే విధి మీకిరువురకు దాంపత్యముం గూర్చెను. విదగ్ధ యగునారీమణిని విదగ్ధుఁడగు పురుషునితోఁ గూర్చుటయే ఫలము కదాయని యుల్లసము లాడెను.

అంత రతీదేవి యిట్లు భాషించెను. జగదీశ్వరునిం గాంచి పరిహాసింప నెవ్వరు సమర్థులు? కావున రుక్మిణీ! ధ్యానాసాధ్యుఁడు. దురారాధ్యుఁడు. కావున నీవీయీశ్వరుని నవమతిం జూడుకుమా యని నవ్వెను.

అంతట గాయత్రి యీరీతి వాక్రుచ్చెను. ఈభీష్మరాజగృహము పరమపవిత్రమైనది. కావుననే కన్యకుం దగిన వరుఁడు దొరకెననియె. రోహిణీ యిట్లు సంభావించెను. జగన్నాథా! స్త్రీలసభలో సత్యము పల్కుము. రాధాదేవి యెట్టిది? రుక్మిణి యెట్టిది? అని స్మితమొనరించెను. సరస్వతి మరల నిట్లు పలికెను. రాధయం దేప్రీతికలదో రుక్మిణియం దట్టిదియున్నజాడ కానరాదు. ఆమె పూర్వకాలమునుండి సంబంధించియున్నది. సర్వవిహారములయం దెడఁబాటులేనిది. ప్రాణాధిష్ఠాతృదేవి. పంచప్రాణములకంటె నధికురాలు. రాధ యిట్టిది. ఈరుక్మిణి మోక్షమలాదేవి, సంపదధిష్ఠాతృదేవత. సర్వశక్తిస్వరూపిణి, వృద్ధ్యధిదేవత, దుర్గ, నారాయణి, పరదేవి. కావున నీయిర్వురయందు

భేదబుద్ధి యెట్లుంచఁదగునో తెలియకున్నది. సావిత్రీదేవి వేదమాత. నేను విద్యాధిష్ఠాతృదేవిని. బ్రహ్మ శివ శేషగణేశ దినేశ భక్తులయందును బద్మాదేవియందును బార్వతియందును నాయందును శ్రీకృష్ణున కెట్టియనుగ్రహమో అట్టియనుగ్రహ మీరుక్మిణియం దుంచకుండుఁ గాక. త్రిలోకములయందుఁ బృథివి ధన్యురాలు. భారతవర్షము ధన్యము. అందు బృందావనము ధన్యము. అది రాధాపాదాబ్జచిహ్నితము. సకలదేవతలలో రాధిక ధన్యురాలు. ఆమె పాదాంబుజనఖరముఖములందు శ్రీకృష్ణుఁడు తనచేతితో లత్తుకనుంచెను. ఈమెకు నట్లే మర్యాద సాగుంగాక. అని పలుక నందఱు నవ్విరి. రుక్మిణీ! రాధాదేవికి నమస్కరింపుము. రాధ నీపతిహృదయమున నున్నది. అనఁగానే పార్వతి లోనగువారిది మంచిదనిరి. లోపాముద్రానసూయాప్రభృతిమునిపత్నులు శ్రీకృష్ణు నాశీర్వదించిరి. మహానందము ననుభవించిరి.

తర్వాత నాభీష్మకుఁడు వచ్చినవారికెల్ల యథోచిత భోజనమిడెను. వసుదేవాదులు, బంధువులు, గోపాలకులు తద్దత్తభోజనమున సంతృప్తులైరి. రుక్మిణిమాతయగు సుభద్రాదేవి రుక్మిణిని గౌఁగిలించుకొని రోదనము చేయుచు వదలలేని ప్రీతితో నమ్మా! నను వదలి నీ వెట్లు పోవుదువు? నిన్ను వదలి యెట్లు జీవింపఁ గలను? నన్ను వదలి నీవెట్లు బ్రదుకఁగలవు? మహాలక్ష్మి వగునీవు నన్ను మోసగించి వసుదేవాలయమున కరుగుచున్నదానవు. వాసుదేవప్రియురాల వైతివి. అని పలుకుచు నశ్రుజలముల నామెదేహమును దడుపుచుండెను. భీష్మకుఁడు కన్యకను శ్రీకృష్ణునకు సమర్పించి కన్నీరునించెను. రుక్మిణియుఁ దల్లి

దండ్రులం గాంచుచు దుఃఖించెను. శ్రీకృష్ణుఁడును దుఃఖము నభినయించెను. అంత శ్రీహరి రుక్మిణింగూడి రథమెక్కెను. వసుదేవాదులు తమతమవాహనముల నధిరోహించిరి. భీష్మకుఁ డాసమయమున నల్లునకు యౌతుకము నీయఁదలఁచి గజేంద్ర ఘోటకేంద్ర రథదాసీదాసజనముల యథావిభవముగ నొసంగెను. విశేషించి రత్నాభరణముల నిచ్చెను.

అంతట ద్వారకకుఁ బ్రయాణము సాగెను. ఉదకాంతములదాఁక సాగనంపి బంధువులెల్ల నశ్రుకణపూరితనయనులై చూచుచుండ వసుదేవాదులు రాఁగా శ్రీహరి ద్వారకాపురాభిముఖుఁడై పోయెను. ద్వారకాప్రవేశమహోత్సవము వచింప నలవికానిది. వసుదేవుఁడు బంధువులను బ్రాహ్మణులను సేవకులను విశేషమర్యాదల ధనదానములఁ బ్రీతిపూర్వకసంభాషణాదుల సత్కరించెను. వారెల్లఁ దమతమ వసతులకుం బోయిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు మహాలక్ష్మియగు రుక్మిణింగూడి యభిమతసుఖంబు లనుభవించు చుండెను.

ఆర్యులారా! ఈ గాథయందలిరహస్యములు చర్చింపఁదగినవి యనేకములు గలవు. రాక్షసవివాహమునఁ బాణిగ్రహణము సాగెననియు నదియు ద్వారకయందేయనియు భాగవతాదులు చెప్పుచున్నవి. బ్రహ్మవైవర్తపురాణమున రుక్మి పరిభవానంతరము భీష్మకుఁ డరుదెంచి హరిని బ్రార్థించి తోడ్కొనిపోయి విధివిహితముగా వివాహము కుండిననగరమునందే సాగించి యల్లునకనేకయౌతకముల నొసంగిపంపెనని చెప్పఁబడినది. ఇది యయుక్తమని కొందఱందురు. అయుక్తముకాదని నాభావము. ఎట్లనఁగాఁ దొలుదొలుత భగవద్గుణములు భీష్మకుఁడు వినియుం-

డెను. విశేషించి తత్కృత్యము లమానుషములనియు నెఱింగి యుండెను. అంతియకాక రుక్మిణికిఁ దగినవరుఁడు కృష్ణుఁడేయని యూహించి కన్యక నీయఁదలంచుకొనియెను. జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁ డగు రుక్మి వలదన్న కారణమునఁ జేయునదిలేక శిశుపాలున కీయఁ బూనెను. ఆప్రయత్నము సాగెను. పెక్కుమంది చేరిరి. శిశుపాలునిపక్షమునఁ గలరాజులంద అరుదెంచిరి. తప్పక శిశుపాలునకే రుక్మిణినిత్తురని రేపేవివాహమని యెల్లవార లూహించిరి. అట్టి తఱి శ్రీకృష్ణుఁడు వచ్చెను. ఉమాదేవ్యాలయమున కరుగుట వారియాచారము. దానిం బాటింపను బార్వతిఁ బ్రార్థింపను రుక్మిణి దేవాలయమునకుఁ బాదచారిణియై పోయెను. పూజించెను. ప్రార్థించెను. శ్రీహరిని భర్తనుగాఁ బడయుభాగ్యము నాకుం గల్గింపుమా యని వేఁడెను. మరల వచ్చుచుండెను. హరి త్రోవలో నామెను రథముపై నెక్కించుకొనియె. అరాతిసేన లడ్డగించిరి. కాని నిలుపఁజాలక పోయిరి. బలరామాదులు వారల నిలువరింప నుండిరి. శ్రీహరి పయనము సాగించెను. శిశుపాలాదులు మార్కొనిరి. జరాసంధాది రాజచూడామణులు వానికి సాయముగాఁ దలపడిరి. ఘోరాహవ మయ్యెను. కాని యందఱను బలదేవాదులు నిల్లువరించి సేనలను దన్నాయకులను దదధిపతులను జించి చెండాడిరి. తుదకు శిశుపాలాదులు పాఱిపోయిరి. రుక్మి మహాకోపమున హరిని మార్కొని యవమానింపఁబడి రుక్మిణీసహాయమునఁ బ్రాణములఁ దక్కించుకొనియెను. నగరమును బ్రవేశింపఁజాలక క్రొత్తనగరమును నిర్మించుకొని యం దుండెను. ఇదికదా భాగవతాదుల ననుసరించిన కథాసారము.

దీనిననుసరించి యాలోచింతము. కృష్ణుఁడు శిశుపాలాదుల నోడించుటయుఁ దనకొడుకును విరూపునిజేసి రుక్మిణి ప్రార్థనముపైఁ జంపక వదలుటయు భీష్ముఁ డెఱుంగక యుండఁజాలఁడు కదా. అవలకే శ్రీకృష్ణుఁడు నారాయణమూర్తియని యెఱింగియే యుండెను. ఇప్పు డావార్త ప్రత్యక్షప్రమాణమున స్థిరపడెను. జరాసంధాదులు శిశుపాలునిం గూడి ప్రాణములు దాఁక పోరిపోరి యోడిరి. తుదకు శిశుపాలునకు వేదాంత ముపదేశించిరి. ఇట్టితటి జగన్నాథుఁడు కృష్ణుఁడని యెఱింగిన భీష్మకుఁడు జామాతను ప్రార్థించి తెచ్చి వివాహము చేసెననుట లోకాచారవిరుద్ధము కాదుకదా. ఈయాచారమును బ్రహ్మవైవర్తపురాణము పాటించెను. ఇది యుక్తియుక్తము కాదనరాదు. రాక్షసవివాహమును భాగవతాదులు చెప్పినవి. కావున మనము దేనిని దప్పనరాదు. ఒక్కొక్కనీతికై యొక్కొక్కపురాణము నడుముకట్టినది. కావున నందుఁ జెప్పఁబడిన కథను జదివి దత్సారమును గ్రహింపవలయును. ఒక్క కథనుండియే పెక్కునీతులు నేర్చుకొనవలసియుండును గావున నాకథనే పలుభంగుల ననువదింతురు. అంతియకాని మనకుఁ దెలిసినంతమాత్రము మహర్షులకుఁ దెలియక కాదు. ఇంతమాత్రమైన మనము పెద్దలయందు విశ్వాస ముసుపవలసియుండును. పురాణముల నాక్షేపింపక భగవత్కథలు పెక్కురీతులఁ జెప్పినను బెక్కునీతు లందుండి తేలునని సంతసింపుఁడు. అదియె మనకుఁ దరణోపాయము.

రుక్మిణి పార్వతిని బూజించి ప్రార్థించెను గావునఁ బార్వతి యత్యుత్తమదేవతయే కదా యని కొంద అందురు.

అది మిగులఁ బొరపాటు. రుక్మిణి మహాలక్ష్మి. లక్ష్మీపార్వతులకు భేదము గానరాదు. పరస్పరము పూజించుచుందురు. ఏల యనఁగా లోకానుగ్రహార్థమే. శివకేశవులు పరస్పరనామ జపము చేయుచుందురు. విష్ణువు కైలాసయాత్ర చేసి శివుం బూజించెననుకథలును, శివుఁడు సదా హరినామస్మరణము చేయుచు హరిని బూజించుచు హరిమంత్రమును భక్తుల కుపదేశించుచుండు ననుకథలును గలవు. ఏభక్తుఁ డేమార్గమున భగవంతు నుపాసించినను ఫలము సమానమని సారము. రుక్మిణి యంబిక నుపాసింపకున్నఁ గృష్ణుఁడు భర్త కాకపోఁడుగాని రుక్మిణీదేవి కూడ దేవినుపాసించినదే మనముపాసింపకున్న వాంఛలు ఫలించునా యన్నబుద్ధి లోకులకుం గలుగునని చేయుటయే గాని వేఱుఫలము దానికిలేదు. రుక్మిణివంటిసాధ్వులకు మన కున్న భేదజ్ఞానము లేదు. సర్వదేవతాసమత్వము వారికిఁ గలదు. కావున లోకసంగ్రహార్థమే మహాలక్ష్మి యీయాచారమును బాటించెనని గ్రహించుటుచితము.

శ్లో. "నమే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన,
నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్త ఏవ చ కర్మణి. 22
యది హ్యహం న వర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంద్రితః,
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః. 23
ఉత్సీదేయురిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహమ్,
సంకరస్య చ కర్తాస్యా ముపహన్యా మిమాః ప్రజాః. 24
సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యాద్విద్వాం స్తథాసక్తశ్చికీర్షుర్లోకసంగ్రహమ్." 25

భగవద్గీత. 3 అధ్యాయము.

అను నీగీతావాక్యములు పైయర్థమును విస్పష్టము చేయుచున్నవి. కావున నిట్టియాక్షేపణములఁ జేయకయుండుటయే తరణోపాయము. భగవంతునిమహిమముల నెఱుంగుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయునే కాని తెలివితక్కువగా నాక్షేపించుట ధర్మము కాదు. రుక్మిణి మాపార్వతిని బూజించెఁ గదా. కాఁబట్టి మా పార్వతి యధికురాలని శైవులు శాక్తులు విఱ్ఱవీఁగరాదు. పార్వతి మహాలక్ష్మి నారాధించెనని పురాణములు చెప్పినపుడు మాలక్ష్మి యధికురాలని వైష్ణవులు విఱ్ఱవీఁగరాదు. ఈరెండు తత్త్వము లొక్కటియే యనుజ్ఞానము కలిగినంతదనుక వీరందఱకుఁ దరణోపాయము దొరకదని యెఱుంగవలయు.

మతిమంతులారా! ఇంతదనుక రుక్మిణీకల్యాణమను పరమపవిత్రకథను బఠించితిరి. పురాణములయందుఁ గలరీతిభేదముల నెఱింగితిరి. రుక్మిణిమహిమమును దెలిసికొంటిరి. ఆమె యేరీతిగాఁ దనవాంఛను దీర్చుకొనియెనో తెలిసికొంటిరి. స్త్రీలకుఁ బతిభక్తియే ప్రధానమని దీనిసారమని తెలిసికొంటిరని నమ్మెదను. వేషములమార్పు ప్రధానముకాదనియు శీలము ప్రధానమనియు నదియే వనితలకుఁ దపస్సనియు నదికలిగి యున్నఁ ద్రిలోకముల నావనిత లాడింపఁగలరనియు నదిలేని నాఁడు దంష్ట్రావిహీనవ్యాళములవిధమున వనితలు వాసిచెడనుందురనియు నెఱుంగవలసి యుండును. పతికన్న మేమేమి తక్కువయనుభావము వనితల కలంకారము కాదనియు నెఱుంగవలయు. స్త్రీలను రక్షించుట యనఁగాఁ బురుషులచేతఁ గానిపని యనియు వారికి వాక్శుద్ధి గలిగియున్నఁగాని రక్షించుకొనఁజాలరనియు నది కలుగవలయునన్నఁ బతిభక్తియే ప్రధానముగా

నుండవలయునని యుఁ దత్సారములు. ఏదేశమున స్త్రీలు విచ్చ విడిగఁ దిరుగుచుందురో యాదేశమున ధర్మము నిలువద భావము. ఇట్టినీతు లీరుక్మిణీచరిత్రమునుండి నేర్చుకొనవల యుండును. కావున నిది పరమపవిత్రచరిత్రము. దీనిని భ మెయిఁ బఠించిన నిహపరసుఖములు గలుగును. ఇంకఁ దరా తికథ నాలకింపుఁడు. ఇపుడు భగవంతుఁ డీయవతారము గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించెను. కావున దీనివెంటఁ దదం విస్తృతి వ్రాయఁదగినది. తరువాత నెన్నియోవిధము లగ కథలు గలవు. వానిని వ్రాయవలసి యుండును.

ప్రద్యుమ్నకుమారచరిత్రము.

* ఆర్యులారా! ఈకథకించుక లోపలి కథాసారమ వ్రాయక తప్పకున్నది. నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను. శంక రుఁడు దక్షపుత్రికా మరణానంతరము ఘోరాకారముగాని నిరం తర తపమొనరించుచుండఁగా దేవతలు భీతిల్లి త తపోభంగ మొనరింపఁబూని యది సాధ్యముకాదనియు శంకరునకు వివా హేచ్ఛఁ బుట్టించినఁగాని యాతపస్సు మానఁడనియు నాలో చించిరి. అం దింద్రుఁ డల్పబుద్ధియై మన్మథుని రావించి యతని వివిధమార్గములఁ బొగడి బీరములు పలుకునట్లుచేసి దేవకార్య మును దీనిని సాధింపుమాయని తెల్పెను. అతఁ డంగీకరించి

* ఇది భాగవతము ౧౦ స్కం. ఏఁబదియైదవ యధ్యాయమునుండి యుం, బ్రహ్మపురాణము ౯౧ అధ్యాయమునుండియుం, శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౧౧౨ అధ్యాయమునుండియుం గ్రహింపఁబడినది. తక్కిన పురాణములయం దీచరిత్రము యుద్ధప్రారంభమునుండి కలదు. కాన వాని నుచితరీతిం గలుపు కొనుచు వ్రాసెదను.

శంకరుని మనస్స్వరమెఱుంగక రతీదేవిం గూడిపోయి యా మహాదేవుని కెదురనున్న మాలతీగుల్మమున దాఁగి విరిశర ములఁ బ్రయోగించెను. శంకరుని మనస్సు చలించెను. భగవం తుఁడిద్దానికిం గారణమేమని యాలోచించి నాలుగుదిక్కులం దనదృష్టిని వ్యాపింపఁజేసెను. పొదరింటనుండి విరిశరముల నతి వేగముగాఁ బ్రయోగించుచుఁ దన్నలయింపఁ జూచు మన్మ థునింగాంచి యాగ్రహించి తృతీయ నేత్రాగ్నిచే నాక్షణంబ వానిని నీఱుగాఁజేసెను. క్షణమాత్రమున వాఁడు భస్మమై కూలెను. తత్పత్ని రతీదేవి శోకాతిరేకమునఁ బలవించుచుఁ దాను సహగమనవ్రతమూనఁ దలంప నశరీరవాక్కొక్కటి వీ తెంచెను. నీకు వైధవ్యములేదు. నీపతి నీమది గోచరించుచుం డును. కాలాంతరమున నీవాతనిం బడయంగలవు. అని ఆపలు కులు వినఁబడఁగా నామె సహగమనము చేయుటమాని నియ తయైయుండెను. ఇది పూర్వవృత్తాంతసారము. దీని తరువాతికథ యిందు వ్రాయఁబడును. దీనిం గలిపికొనుచుఁ బఠింపుఁడు. చక్కఁగాఁ దెలియఁగలదు.

శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారకానగరమున రుక్మిణీదేవింగూడి సుఖంబుండెను. కొలఁదిదినములు గడచెను. వసుదేవాదులు హర్షాంబుధి నోలలాడుచుండిరి. ఆతరుణమున నాలోకజనని యంతర్వత్ని యయ్యెను. దౌహృదలక్షణములు తోఁచెను. క్రమక్రమముగా గర్భభారమధికమయ్యెను. నెలలు నిండెను. వాసుదేవాంశమునఁ బుత్త్రుఁ డుదయించెను. ఆతఁడే మన్మ థుఁడు. పూర్వము మన్మథుఁడు విష్ణుపుత్త్రుఁడే. ఇపుడును రుక్మి ణికిం బుత్త్రుఁడే యయ్యెను. ఆతఁడు రూపచిహ్నాదులచేఁ

చంద్రికిఁ దీసిపోవువాఁడు కాఁడు. రెండవ వాసుదేవుఁడే యన్నట్లుండెను. రుక్మిణియుఁ బరమానందభరిత యయ్యెను. శ్రీహరియు నానందము నభినయించెను. ఎల్లరు సంతోషించిరి. నగరమున మహోత్సవములు సాగెను. ప్రద్యుమ్నుఁడని జన్మించినపుడే నామకరణము రహస్యముగాఁ జేయఁబడియెను. ఆఱు దినములు గడచెను.

శంబరుఁ డనునసురుఁ డొకరుఁడు గలఁడు. వాఁడు కామరూపుఁడు. సకల మాయావిశారదుఁడు. కాలశంబరుఁ డనియు వానినందఱుఁ బిలుతురు. ఆతఁ డనేకమాయలఁ గల్పించెను. కావుననే శాంబరి యనఁగా మాయయని యర్థము గల్గెను. వాని కంతపూర్వమే కృష్ణపుత్త్రుఁడు నీకుమారకుఁడని చెప్పియుండిరి. వాఁడు నాఁటంగోలెఁ గృష్ణపుత్త్రుఁ డెపుడు పుట్టునా యెపుడు చంపుదునా యని యుండెను. రేయింబవళ్లు కనిపెట్టియే యుండును. శ్రీకృష్ణుఁ డీవిషయము నెఱింగియు నెఱుంగనట్టు లుండెను. వీనికంతకుఁడు పుట్టఁగలఁడు. కాన వీనిని నేనేల చంపవలయునని యాలోచించుచుండెను. ఆ శంబరాసురునకు మాయావతి యనుభార్య కలదు. ఆమె వేషాంతరముననున్న రతీదేవి. మహాపతివ్రత. శంబరునియింటఁ జేరును మన్మథుఁడని, వానింగూడఁగలవని మహాత్ము లామెకుఁ దెలిపియుండిరి. ఆమెయు నామాటలను విశ్వసించి వేషాంతరమూని మాయావతి యనుపేర శంబరునకుఁ బత్నియయ్యెను. కాని యాసాధ్వి తనతపోబలమున నొకవనితను దనఛాయను బోలినదానిం గల్పించెను. తా నదృశ్యరూపయై యుండెను. వాఁడా ఛాయయే మాయావతీదేవి యనుకొని భార్యగా భావించుచు

సంసారయాత్ర సాగించుచుండెను. మాయావతి పుత్రవిహీనయై తన యపుత్రత్వమునకు వగచుచున్నట్లు నటించుచుండెను.

కొంతకాల మిట్లుసాగఁగా శంబరుఁడు కృష్ణునకు సంతానము గలుగుటెఱింగి మాయాబలంబున వచ్చి * రుక్మిణీ సూతికాగృహమునుండి యేడవనాఁ డాశిశువునెత్తుకొని శత్రువుగావున వాని వధింపఁదలంచి వడివడింబాఱి సకల యాదోజంతుబహుళంబుగా నెఱింగి సాగరమున వానిం బాఱవైచి తానింటికింబోయి సుఖంబుండెను. నడురేయిఁ దటాలునఁ బడిన బాలకు నొకమత్స్యము గుటుక్కున మ్రింగెను. అదియు నిదురించెను. శంబరుఁ డాశిశువు నేజంతువో తినియుండునని తలంచెను. విగతజ్వరుఁ డయ్యెను. ఇంకఁ దనకుఁ జావులేదని నిశ్చయించుకొనియెను. మత్స్యజఠరానల మాబాలునకుఁ దేజస్సొసంగెను. భగవదనుగ్రహమున్నపు డేచోటనున్నను గష్టములు రావనుట కిదియొక యుదాహరణము కదా. ఆచేఁపకడుపుననున్న బాలున కించుకంతయు బాధ కలుగకుండెను. క్రమక్రమముగాఁ బెరుఁగుచుండెను.

కొలఁదిదినములకు జాలరులు మత్స్యవధబంధములం గొని సాగరమున వేఁటాడం బోయిరి. పెక్కుమత్స్యములం బట్టుకొనిరి. వానినడుమ నీచేఁపయు బంధములకుం జిక్కెను. వానిం గొనిపోయి తమప్రభువగు శంబరాసురేంద్రునకుఁ

* శంబరుఁడు బాలకుం గొనిపోయి పుత్రహీన యగుభార్య కొసంగెననియు నామె పెంచెననియుం శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నున్నది.

గానికగా నిచ్చిరి. వానియందమున కానందించి సూపకారుల బిలిచి వండి తెండని యాజ్ఞాపించెను. వారు వానిని ఛేదించిరి. అం దీమత్స్యమును గోయునపు డద్భుతాకారముగల యీ కుమారుఁడు వారికంటఁ బడియెను. వా రచ్చెరువంది మాయావతికిం జూపిరి. ఆమెయు నచ్చెరువంది భర్తకుం దెలిపి తదనుమతినొంది వానిం బెంచుచుండెను. నారదముని యొకానొకప్పు డామాయావతిం జూడఁబోయి యీమెతో నమ్మా! వీఁడు నీకుఁ బుత్త్రుఁడు కాఁడు. వీఁడు మన్మథుఁడు. నీవు రతీదేవివి. బ్రహ్మనియోగమున నిట్లున్నదానవు. భర్తగా భావింపుమని కలరూపు తెలిపి చనియెను. మాయావతియు నాతని యద్భుతాకారమునకు నచ్చెరువంది పూర్వస్మృతి యించుక దైవబలమునఁ గలుగఁగాఁ బ్రాగ్రూపము హృదయగోచరము కాఁగా నతిశయప్రేమమునఁ గౌఁగిటఁ జేర్పనెంచెను. బాలకుఁ డంతకుముందా మాయావతి తనపైఁ జూపుచున్న ప్రీతికి నాఁటి ప్రీతికి భేదముకలదని యెఱింగి దీనికిం గారణమేమని యూహించి కొలఁదిదినములు పరీక్షించుచుండెను. కారణాంతరమున బాలుఁడేకాని నిర్భరవయఃపరిపూర్ణుఁడే. కావున నామెకామమును బరీక్షింపఁజాలెను. ప్రతిదినము మాయావతిప్రీతి సుతప్రీతికి విరుద్ధమై పతిప్రీతిగా మాఱెను. పట్టరానితమకమునఁ గౌఁగిటఁ జేర్పనెంచెను. ఆ తొందఱపాటుం గాంచి యతఁడు సాధ్వీ! ఇదేటివింత? మాతృభావము వదలిన ట్లగపడియెడిని. ఇది తగవగునే? ధర్మదేవత యంగీకరించునా అది యంగీకరింపకున్న సాధువులు కోపమూనరా? వా రాగ్రహించినఁ బాపము గలుగుటయే గాక వంశమంతరింపదా? ఏల యిట్లు

వలపించినపనికిం బూనితివి? అనుటయు నా మాయావతి సుస్మితముతోఁప నిట్లు పలికెను. * బాలకా! వినుము. ఇది దేవరహస్యము. చక్కఁగా మది నిల్పఁదగినది. నీవు నాకొమరుఁడవు కావు. రుక్మిణీపుత్త్రుఁడవు. తొలిజన్మమున నీవు మన్మథుఁడు. శివకోపానలమున దహింపఁబడితివి. నేను సహగమనవిధి నసువులువదలఁ బ్రయత్నింప నాకాశవాణి వలదనియె. ఆకారణమున నేను బ్రదికియున్నదానను. శంబరాసురుఁడు నిన్నుఁ గొనివచ్చునన్నకతన నేనీ మాయారూపమున నిండున్నదానను. శంబరుఁడు నాఛాయను భార్య యనుకొనుచుండు. అది నాకల్పిత మాయారూపము. నేఁ బ్రచ్ఛన్నరూపమున నున్నదాన. నీవు నాప్రాణేశ్వరుఁడవు. మన దాంపత్యమీనాఁటిది కాదు. శంకనొందకుము. నీవు రుక్మిణిగర్భమున జన్మించితివి. ఏడవదినము నిన్ను శంబరుఁడు కొనివచ్చి సంద్రమునఁ బాఱవైచెను. మీనము నిన్ను మ్రింగెను. జాలరులు దానిం దెచ్చి శంబరునకుఁ గానికపెట్టిరి. ఆతఁడు వండి తెండనియె. సూపకారులు ఛేదించిరి. అందు నీవుంటివి. పుత్త్రుఁడు కాఁగలఁడని పెంచఁబూనితి. నారదముని నీవృత్తాంతమును దెల్పెను. జరగినవృత్తాంత మిది. అనుమానింపకుము. ఇది సత్యము. బుద్ధిని దలంపుము. పతివ్రతననిపించుకొని యింతటియకార్యమునకుం బూనుదునా? నీవును బాలుఁడవు కావున సత్య

---

* శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునం దీవిషయము శారదాదేవి ప్రద్యుమ్నునకే తెల్పినట్లు కలదు. బ్రహ్మవిష్ణుభాగవతాదులయందు నారదముని మాయావతికిఁ దెలుప నామె వాని మోహింప నతఁడెఱింగి యిదియేమని ప్రశ్నింప నామెయే యతనికిం దెలిపిన ట్లున్నది. ఇదియే వీనికిం గలభేదమని యెఱుంగునది.

వార్తం దెల్పితినని తెల్పెను. * మాయావతి యిట్లు తెల్పఁగానే ప్రద్యుమ్నుఁ డామెను జక్కఁగాఁ జూచెను. వారి దృష్టులు రెండును గలిసికొనియె. ఆక్షణముననే మనస్సులు రెండు నైక్యము నొందెను. ఆముహూర్తముననే మేనులు రెండొక్కటిగా నుండెను.

కొలఁదికాల మీకథ సాగెను. ఒక్కనాఁడా దంపతు లేకమై తమదాంపత్యమును ఫలవంతముగఁ జేయుచుండిరి. శంబరుఁడు మదిసంశయించు నవకాశము లేమిం జేసి యూరకుండెను. పత్నీపుత్త్రు లొకచోటనుండ ననుమానించువారు తఱచుగ నుండరుకదా? ఆదినముననే మాయావతి దైవప్రేరణమున భర్తకు మాయాప్రపంచము నుపదేశించెను. ఈమాయలలోఁ గొన్నింటిని శంబరుఁ డెఱుంగును. ఇన్నియు నతఁ డెఱుంగఁడు. నీచేత వాఁడుచచ్చునని చెప్పెను. భర్తకు భార్య యుపదేశించెననఁగాఁ బూర్వజన్మమున నతఁ డెఱింగి భార్యకుం దెల్పినవానినే స్మృతికిం దెచ్చెనని యిట గ్రహించుట బుద్ధిమంతులలక్షణము కదా. దాన నతఁడు శంబరుఁ బోరిపుత్త్రునని విశ్వసించియుండెను. ఇట్లు మఱికొన్నిదినములు గడచెను. శంబరుఁ డొకనాఁ డేలొకో గృహాభ్యంతరమునకుఁ బోయి యందు పతిని సుతునిగానక నిష్కుటము (గృహమునకు నలుప్రక్కల నున్న యుద్యానము) నకుఁ జని యం దసమసాయకనిశాతవిశిఖపరంపరలకు లోనై యనఁగి పెనఁగుచున్న భార్యాపుత్త్రులం

---

* ఆమాటలు విని ప్రద్యుమ్నుఁడే శంబరాసురునియుద్ధమునకుఁ బిలిచెనని భాగవతాదులయందుఁ గలదు. పైని వ్రాసినది కృష్ణజన్మఖండమున ననుసరించి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగునది.

గాంచి యాగ్రహంబు భరింపఁజాలక తటాలున ఖడ్గముంగొని వారింగాంచి పండ్లు పటపటలాడించుచు నిట్లదలించెను. మహా కాముకుఁడవు. మూర్ఖుఁడవు.పండితమానివి. కావున నీచుఁడా! నిన్ను నేమందును? ఛీ. అవతలఁ బొమ్ము. పాపాత్ములలో నుత్త ముఁడవు. మాతృగమనము చేసితివి. నీవు నశింతువుగాక. మాయావతీ! ఛీ ఛీ నీవు పుంశ్చలివి. మత్తురాలవు. కాముకివి. పాతచేతనవు. కొడుకుతో నేకాంతమున విహరించుచున్న దా సవు. అని పలికి ఖడ్గమున భార్యనే చంపఁబూనెను.

మాయాదేవిని జంపనుంకించు శంబరాసురు నదల్చి యిటురమ్మని ప్రద్యుమ్నుఁడు పిలిచెను. ఏమికారణమో తెలి యఁబడదు గాని వాఁడు దూరముగాఁబడి మూర్ఛిల్లెను. కొలఁ దినిమేషములకు స్మృతి రాఁగా నాగ్రహము రూపముఁ గైకొ న్నచందంబున శివదత్తమగు శూలమునుగైకొని విక్రమించెను. ఆశూలము ప్రాణాంతమును గల్గించునది. అప్రతిహతము. దానిం బట్టుకొనఁగా బ్రహ్మాదు లనుమానించిరి. అంతలో బ్రహ్మప్రేరితుఁడై వాయుదేవుఁడు ప్రద్యుమ్నునిచెవిలోఁ బ్రద్యుమ్నకుమారకా! భక్తిమెయి మహామాయను దుర్గాదే విని స్మరింపుము స్మరింపుమని చెప్పెను. పవనునివాక్కు నాలించి దుర్గాదేవిని స్మరించెను. శంబరుఁడు ప్రయోగించినశూల మాదే వ్యనుగ్రహమునఁ బ్రద్యుమ్నకంఠమునఁ బూలహారమై పడి యెను. ఇంక వీని నుండనీయరాదని ప్రద్యుమ్నుఁడు బ్రహ్మాస్త్ర మును బ్రయోగించి వానినొంచెను. వాఁడు ననేకమాయలఁ గల్పించి యవి ప్రతిహతములుకాఁగా దుదకుఁబ్రద్యుమ్నునిచేఁ

జంపఁబడియెను. * ఇట్లు శంబరాసురుఁడు చావఁగా మాయా వతీదేవి రతీదేవిగా మాఱెను. అంతఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు భార్యం గూడి శంబరనగరమును వదలి వియన్మార్గమున ద్వారకానగ రముం జేరి రుక్మిణ్యంతఃపురమున మేఘమునుండి మెఱపుఁదీఁగె వలె నంబరమునుండి దిగిరి. తటాలున నంతఃపురమున వ్రాలిన యాదంపతులం గాంచి రుక్మిణి యచ్చెరువందెను. మేఘశ్యామ లుఁడై పీతకౌశేయాంబరమును దాల్చి యాజానుబాహువు లలరారఁ, దామ్రాక్షములు రాజిల్ల, సుస్మితరుచిరాననము చెలు వార, నీలవక్రాలకముల ముఖాంభోజము మురువుచూపఁగాఁ,

---

* భాగవతమున నీయుద్ధము పెంచి వ్రాయఁబడినది. అనేకాస్త్రము లతోఁ బోరాడినట్లును, గదాయుద్ధము చేసినట్లును, సకలాస్త్రములతో వాఁడు చావక మాయాయుద్ధము చేయఁబూనఁగాఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు మాయావతి తెల్పిన మాయపరంపరల వానిం దోలఁగించి పదంపడి వాఁ డెఱుంగనిమాయలఁ గల్పించి వానిని వధించెనని చెప్పఁబడినది. బ్రహ్మ విష్ణుపురాణములం దించుకగాఁ జెప్పఁబడినది. అంతియకాని విషయభేదము విశేషించి లేదు శంబర శిరస్సును ఖడ్గముచే ఛేదించెననియు వైవర్తపురాణమున నస్త్రముచే ఛేదించె ననియుఁ జెప్పఁబడుట విశేషభేదము కాదనియు నూహింపవచ్చును. ఈవిష యమే హరివంశమున విష్ణుపర్వోత్తరార్థమున ౧౦౪, ౧౦౫, ౧౦౭, ౧౦౮ అధ్యాయములయందు విశేషించి కలదు. దానిసార మీభాగవతకథయం దిమి డియున్నయది. కాని ప్రద్యుమ్నచరిత్రము ముందు వ్రాయఁదగియున్నది. ఆపుడు వజ్రనాభవధవిషయమున వ్రాసెదను. ఇపుడు ప్రద్యుమ్నోత్పత్తి శంబరాసురుని సంహరించుట. ద్వారకానగరమునఁ బ్రవేశించుట. యను నీ కథలే యిందు వ్రాయఁబడినవి. దీనిచే రుక్మిణీకల్యాణము సంగ్రహముగఁ దెలిపినట్లైనదని యెఱుంగవలయును.

గృష్ణునిగాఁ దలంచి యందున్న మందయానలు విభ్రాంతులైరి. సిగ్గుపడి లేచిరి. కొంటదినిమేషములకుఁ గృష్ణునికంటె విలక్షణము లగుగుణములం గాంచి యించుక యూఱటం జెందిరి. కూడనున్న స్త్రీరత్నముం దిలకించి హర్షించిరి.

అంతట రుక్మిణీపురంధ్రీమణి నవయౌవనమున విలసిల్లు నాతనిం గాంచి మృతుఁడగుతనపుత్త్రుని స్మరించెను. పోలిక లొక్కరీతిగా నుండెను. * కావునఁ బాలిండ్లు చేఁపెను. పుత్ర స్నేహ మట్టిదియే కదా. ఎవరీ పురుషరత్నము? ఈకమలేక్షణుఁ డెవ్వనికుమారుఁడు? వీనిని గడుపునధరించిన మోసిన యాభాగ్యవతి యెవ్వతుక? ఎవనిని తండ్రీ యని పిలుచునో? నాకుమారుఁడు నిట్టివాఁడే సూతికాగృహమునుండి కొనిపోఁబడి నష్టమయ్యెను. వీరిద్దఱికి వయస్సు సమానము. ఎందేని నాకొడుకు జీవించియుండునా? లేకున్న శ్రీకృష్ణసమానరూపము లభించుటెట్లు? రూపము, నవయవములు, గతి, కంఠస్వరము, హాసావలోకనములు, శ్రీకృష్ణుని బోలియున్నవి. నేను నవమాసములు మోసి కన్నవాఁడే వీఁడు. ఇది సత్యమనియే నాయంతఃకరణము తెల్పుచున్నది. వీనిం జూడఁగనే బుద్ధి స్నేహాయుక్త మయ్యెను. నావామభుజ మదరుచున్నది. ప్రీతి యంతకంత కధికమగుచున్నది. అని యిట్లు మీమాంస చేయుచుండునంత దేవకీతనయుఁడు దేవకీవసుదేవులం గూడి యచ్చటికే తెంచెను. వారిం గూడి నారదముని యరుదెంచెను.

భగవంతుఁ డంత వృత్తాంతమెఱింగియు నూరకుండెను. నారదముని రుక్మిణీదేవిం గాంచి శంబరాసురుఁడు శిశువును

---

* స్నేహస్నుతపయోధరా = అని మూలము. భాగవతము.

గొనిపోయినదిమొద లంతదనుక జరగినవార్తలనెల్ల సుంతయు వదలక చెప్పెను. ఆవార్త వినఁగానే యందున్న కాంతలందఱు విచిత్రరీతి నాలోచించిరి. నిశ్చేష్టులయిరి. ఇట్టి యాశ్చర్యవార్త యీవఱకు వింటిమా యని యొకరితో నొకరు చెప్పుకొనిరి. చిరకాలముక్రింద నష్టమైన పదార్థముభంగిఁ బెక్కువత్సరములకుఁ బూర్వము నష్టతం గాంచినకొడుకు మరల వచ్చినందున దేవకీవసుదేవులు కృష్ణరాములు రుక్మిణీప్రభృతులు పరమానందము నొందిరి. మాయావతీప్రద్యుమ్నులు వారికెల్ల నమస్కరించిరి. రుక్మిణీదేవియు వారినాశీర్వదించి కొడుకు నాలింగనము చేసికొని కరము హర్షించిరి. చిరకాలముక్రిందఁ జనిపోయెనను కొన్న ప్రద్యుమ్నుఁడు మరలబ్రదుకుట, తటాలున భార్యంగూడి వచ్చుటవిని ద్వారకానగరవాసు లాశ్చర్యంపడిరి. చచ్చిన బాలుఁడు మరల బ్రదికెను. ఔరా! యింతకంటె నదృష్టము కలదా? లోకమున నిట్టియదృష్టవంతులు కలరా యని యనుకొనుచుంటిమి. ఇపుడు రుక్మిణీకృష్ణులు కలరని తెలిసినది. అని పలుభంగులఁ జెప్పుకొనుచు సంతోషించుచుండిరి. ఈఘట్టమున మహాకవిపోతనగారి స్వకపోలకల్పిత పద్య మొండు మిగుల హృద్యంబుగ నున్నది. కాన వ్రాసెదను.

శా. అన్నా నాచనుఁబాపి నిన్ను దనుజుం డంభోనిధిన్ వైచెనే
యెన్నే వర్షములయ్యెఁ బాసి సుత నీవేరీతి జీవించి యే
సన్నాహంబున శత్రు గెల్చితివొ యాశ్చర్యంబు సంధిల్లెడిన్
నిన్నుంగాంచితి నింతకాలమునకున్ నే ధన్యతం జెందితిన్.

ఆదంపతులం జూచి యంద ఱిట్టిదాంపత్యమే తగినదనిరి. ఆ

మన్మథునిం గాంచి యంతఃపురమునఁ గలవారలే స్నేహయుక్తులైరన నిఁక నన్యకాంతలమాట చెప్పనేఁటికి?

మహామతులారా! ఈవిచిత్రకథనుండి యనేకవిషయములు తెలిసికొనఁ దగియున్నవి. ఏడవదినమున శిశువును శంబరాసురుఁడు కొనిపోయి సముద్రమున వైచుటయనునది విచిత్రము గాదు. శత్రుశేష మునుపరాదన్నమాటను రాక్షసుఁడు పాటించెను. కాని చావునుగోరి సాగరమునఁ బాఱవైచెను. జలజంతువులు ఘోరాకారము గలవిగనుండుననియు నీనిసువు నేదిమ్రింగినను నశించుననియు వాఁ డూహించెను. వాఁ డనుకొన్నయట్లే యొకచేఁప మ్రింగెను. ఇదియు నబ్బురపాటును గల్గించునది కాదు. కాని యాచేఁపగర్భమునఁ గల యగ్ని యతనిం గాపాడెననుటయే యొకచిత్రము. మనుష్యశిశువు మత్స్యోదరమునఁబడి జీర్ణింపక వృద్ధినొందుట కడుం గడు విచిత్రము. ఇది సాధ్యమాయనియుఁ గొంద అనుమానింప వచ్చును. కాని సృష్టిచమత్కృతి దురూహము. భగవచ్ఛక్తి యమేయము. ఎట్టిమార్పుల నొందించునో యెవ్వరు నెఱుంగఁ జాలరు. భగవదిచ్ఛకే కార్య మడ్డుపడఁజాలదు. ఒక్కగవ్వలోఁబడిన వర్షబిందువులు మౌక్తికములగు. అవి నవరత్నములలోఁ బరిగణింపఁ బడునవియే. ఒక్కకాలమునఁ గురిసిన వర్షబిందువులే యట్లుగా మార్పునొందును? దీని కేమి సమాధానము? తుదకు భగవదిచ్ఛ యనవలయునుగదా. అట్లు మార్పునొందుట స్వభావ మనవచ్చుననుకొందము. అన్నిగవ్వలలోఁ బడినబిందువు లట్లు మార్పునొందవు గాన నది స్వభావ మనుట సరసము కాదు. సాలగ్రామములను జలజంతువులయం

గమున నొకభాగమున స్వర్ణముండును. దానికేమికారణమన్న మిన్నువంకఁ జూడవలసినదే కాని కారణమును గల్పింపఁజా లము. కల్పించినను అది సర్వత్ర సంభవముగా సుసంగతముగా నుండదు. కావున భగవచ్ఛక్తియే యనవలయుఁ గాని యితర కారణములు చాలవు. అగ్నిని భక్షించుపక్షులు గలవు. దాని కది ప్రియతమాహారము. ఏల? భగవంతునకే తెలియును గాని మనమూహింపఁ జాలము. ఒక్కచిన్నజంతువు నాసికారంధ్ర ములనుండి యగ్నిజ్వాలలు వెలువడుచుండును? ఏటికి? అన్న మిన్నుఁజూడవలసినదే కాని కారణము నిర్వచనము చేయ లేము. ఒక్కజంతువు కుక్షియందుఁ గస్తురియుండును. విచిత్ర ము కాదా. ఇట్టివెన్నియో యుదాహరణములు చెప్పవచ్చును. కాని వీనికిం గారణములు కల్పించి పరిహాసింపఁబడుటకంటె నోరుకదల్పక యూరకుండుటయే మర్యాద. నోటికివచ్చినట్లు ప్రేలరాదు. ఏమానవునకేని భగవదిచ్ఛను దెలిసికొనుట శక్య ముకానిపని. ధూమశకటము నదిలోఁబడఁగా నొకచోఁ గూరు చున్నవారందఱు మృతినందఁగా వారినడుమఁ జిక్కి నీటిలో నున్నవృద్ధాంగన బ్రదుకుట చూచియున్నారము. భగవదిచ్ఛ యనక వేలుకారణములను గల్పింపఁజాలను. గల్పించినను నవి వికల్పము లగుంగాని సంకల్పములు గావు. కావున జఠరానల మున జీర్ణింపక యేడుదినములబాలుఁ డెట్లు బ్రదికెననుట మిగులఁ బొరపాటు. శీతకాలమున నందు నాచ్ఛాదనరహిత స్థలమ్మున నపుడపుడు వానజల్లులు పడుచుండుకాలమునఁ గ్రిందఁబరుండినస్త్రీ ప్రసవించి యాబాలుఁడు నిరోగియై యుం డఁగాఁ జూడఁగల్గును. ఇవన్నియు బాలుని యకాలమరణహే

తువులు కావా. ఎట్లు తప్పినవి ? భగవంతుఁడే రక్షకుఁ డనవలయుఁగాని వైద్యులు రక్షింపఁజాలరు. ద్రవ్యమును భక్షింతురు. భగవంతుఁడు ప్రాణముల రక్షించును. ఇట్టిఘట్టములందు దైవశక్తికిఁ బ్రాముఖ్య మంగీకరించి నోరుకదల్పకుంట మర్యాదయే గాని వేఱొకపద్ధతి యుచితము కాదు. కావున మనుష్యప్రయత్నమున సాధ్యముగానివి లేవనియు, మనయూహాలకు సరిపడని వసంగతములనియుఁ దలంపక దైవగతి బలవత్తమమై నదని తలంచుచు మనయూహ లావిషయమున నాలోచింపఁ జాలవని యూరకుండుట యత్యుత్తమము.

రతీదేవి మాయాశక్తిచే నొకస్త్రీని గల్పించి శంబరునకు భార్యగానునిచి తనపాతివ్రత్యమును గాపాడుకొనఁ జాలెననియు వాఁ డామెనే భార్యగా ననగా మాయావతియే యనుకొని సంసారయాత్ర సాగించుచుండెననియుఁ గలకథాభాగ మసంగతముగా నుండలేదా యనువారు కలరు. వారికిగా నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను. పూర్వము యోగాభ్యాసము చేయువారు పెక్కండ్రుండిరని పురాణములనుండి స్పష్టమగును. యోగశక్తినుండియే పరకాయప్రవేశాదులు, అణిమాద్యష్టవిధసిద్ధులు గలుగును. దివ్యదృష్టి వారి కలవడుట యొక గొప్పకాదు. ఈకాలమందును దివ్యదృష్టి మాకుఁగలదని చెప్పుకొనువారుకలరని మనమే యెఱుంగుదుము. అణిమాదిసిద్ధులు మీకుఁ గలవాయన్న నవి మాకు వలదందురు. బూటకపుయోగులమాట లిట్లే యుండును. ప్రత్యక్షముగాఁ గనఁబడుపఁధగినవానిని ధాంబికములనుమాటచే గప్పిపుచ్చి యప్రత్యక్ష మగు దివ్యదృష్టి మాకుఁగలదనియు దాని నుపయోగింపమనియుఁ

బలుకుదురు. కారణమేమనఁగా దివ్యదృష్టి నుపయోగింతు మన్నచో నేమేనిదర్శనములు చూపుమని పరీక్షింతురు. అపుడు గుట్టు బయటపడును. కావున నది యుపయోగింపరా దందురు. యోగసిద్ధులలో ఖేచరణ మొకసిద్ధి. అదిలేనినాఁడు యోగుల మనుకొను టేల ? భూమిశకటముతప్పఁ బ్రయాణమునకు యోగసహాయము లేనప్పుడు యోగసిద్ధికలదనుట సిగ్గుకాదా? పూర్వకాలమున నట్లుగాక యోగము స్వానుభవముగా నుండెను. తత్సహాయమునఁ జేయుకార్యములు మన కసంగతములుగాఁ దోఁచినను బెక్కులు గలవు. వానిసాయము స్త్రీలకు విశేషించి యుండెను. కాఁబట్టి కాముక జనమధ్యమునఁ గాంతామణులు మర్యాదను గాపాడుకొనఁ గల్గిరి. అందును రతీదేవి విశేషయోగముల నభ్యసించి సకలసిద్ధులం బడసినది కానఁ దనప్రతికృతిగా శంబరక్రూరరాక్షసునకుం దోఁచులాగున నొకవ్యక్తిని గల్పించి దానింగాంచి వాఁడు తృప్తి నొందఁ జేసెననుట సులభమార్గమే కాని దుర్లభమార్గము కాదు. సర్వశక్తులనుగల్గించుయోగ మిపు డుపన్యాసవేదికలపై దొరలాడుచు దిక్కుమాలియున్నవి. ఇదియే యిప్పటి భరతవర్షదౌర్భాగ్యము. యోగశాస్త్రము పఠనమాత్రమునఁ గాక యభ్యాసమునకు వచ్చినచో మనదేశ మదృష్టము కలదగును. ఆకాలము సంభవించినపు డిట్టిస్వల్పవిషయముల నసంగతములని యాక్షేపించువా రుండరని నా విశ్వాసము. దంపతులు వియన్మార్గమున ద్వారకానగరమునకుఁ జేరఁగల్గిరా యనుటకు సమాధాన మీపైఁ జెప్పఁబడినదే యని గ్రహింపవలయు. ఇంక నీ విషయమును వదలెదను.

రుక్మిణీసంతానము.

* ప్రద్యుమ్నకుమారుని యనంతరము రుక్మిణీదేవి, చారుదేష్ణ, సుదేష్ణ, చారుదేహ, సుషేణ, చారుగుప్త, భద్రచారు, చారువింద, సుచారు, చారు నామకులఁ గొడుకులను, చారుమతి యనుపుత్త్రికను గనియెను. ఆవలఁ బ్రద్యుమ్నకుమారుఁడు మరల రాఁగాఁ దొలికొడుకుం గోడలిం గాంచి పరమానంద మొందియుండెను. కొలఁదికాల మిట్లు భగవంతుఁడు సాంసారికకృత్యములతోఁ గాలముఁ గడపుచున్నట్లు నటించుచు నుండెను. వసుదేవాదులు కొడుకుం గోడలు మనుమలు సంతోషాంబుధి మునుఁగుచుండ వారు నానందించుచుండిరి. కొంతకాలము సాగఁగా భగవంతుఁడు తనమదిలో నిట్టులాలోచింపఁ జొచ్చెను. ఈలోకమున నీయవతారముతో నుండఁదగిన కాలము విశేషించి లేదు. చేయఁదగినకార్యములు పెక్కు లున్నవి. నన్నుఁ బ్రేమించి యవతరించినకాంతలు పెక్కుమంది గలరు. వారు గోలోకమున నాకు భార్యలుగ నున్నవారలే. వారిని గారణము కల్పించి వివాహ మాడవలయును. ప్రాణాధికయగు రాధాదేవి యిన్నిరూపములఁ దాల్చి తన శ్రీదేవీత్వమును మూలప్రకృతి తను వెలయించుచున్నది. ఆమె శాపవశమున దూరమం దున్నది. ఆమెరూపమే యిన్నివిధములుగా నాకగపడుచున్నది. వీరినందఱఁ బెండ్లియాడినట్లు నటింపక తప్పదు. వీరికి నాకొడుకులుగా జన్మింపఁదగినప్రాణులు పెక్కుమంది వేచియున్నవారు. ఇంక గొప్పసంసారము చేయఁబూనవలయును.

---

* ఈభాగము బ్రహ్మపురాణము ౯౨ అధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినది.

చేయఁదగినకార్యములు చేయుచుండినఁ గాని భూభారము తొలఁగుప్రయత్నము సాగదు. అని చింతించుచుండెను. ఇంతలో సత్రాజిత్తు స్యమంతకమణిని దనకుమారికను భగవంతున కొసంగెను. ఈకథ తెలిసికొనఁదగినది. ఆలకింపుఁడు.

స్యమంతకోపాఖ్యానము.

* మహాశయులారా! ఈయుపాఖ్యానము తెలిపినఁ గాని సత్యభామాపరిణయము తెలిసికొన నవకాశ ముండదు. ఈకథయం దత్యద్భుతవిషయములు గలవు. వానినెఱుంగుట సమంజసము. కావున నవధరింపుఁడు. శుకమహర్షి జనమేజయునిం గాంచి రాజా! యీకథ నవధరింపుము. సత్రాజిత్తను రాజు సూర్యనారాయణభక్తుఁడై యుండెను. ఆతనియందు భాస్కరుఁ డత్యంతముదితుఁడై యుండెను. అంతియకాక సత్రాజిత్తున కేకష్టములు కలుగకయుండఁ గాపాడుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు రాజుచేయుపూజల కత్యంతసంతుష్టహృదయుఁడై స్యమంతకమను పేరుగల మణి నొసంగెను. సూర్యప్రసాదలబ్ధమగు నామణివర్యమును గళమునఁ దరించి సత్రాజిత్తు వియద్భాగమున సూర్యుఁడు ప్రకాశించునట్లు వెలుంగుచు ద్వారకానగరమును బ్రవేశించెను. ఆతేజస్సు విచిత్రముగా నుండుటంబట్టి యెవ్వరు నాతనిఁ జూడఁజాలకపోయిరి. కొందఱు సత్రాజిత్తును దిలకించి దూరమునుండియే కన్నులు మిఱుమిట్లు కొలుపఁగాఁ జేరఁజాలక తొలఁగిపోయిరి. కొందఱు పరుగిడిపోయి శ్రీకృష్ణమూర్తితో సూర్యుఁడే మననగరమున కరు

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం. ౫౬ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది.

దెంచెనని తెలిపిరి. కొందఱు శ్రీకృష్ణా! నారాయణా! శంఖ చక్రగదాధరా! గోవిందా! యదునందనా! అరవిందాక్షా! యిదిగో! సూర్యుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. నిన్నుఁజూడ నరుదెంచుచున్నవాఁడు. ఆసూర్యుఁడు తనతేజస్సులచే మనుజులనేత్రముల మూయించుచున్నవాఁడు. దేవతలును త్రిలోకవాసులును వారివెంటఁబోవఁ దలంపుకొందురు. ఆమహానుభావుఁ డీ నగరమును బ్రవేశించునపుడు మహైశ్చర్యము గల్గించెను. నావిని శ్రీకృష్ణుఁడు పక్కున నవ్వి వారలం గాంచి యాదవవర్యులారా! అతఁడు సూర్యుఁడు కాఁడు. సత్రాజిత్తు. సూర్యదత్తమణివరమునఁ బ్రకాశించుచు మీకిట్టిభ్రాంతిని గల్గించుచున్నాఁడు. అని పలికి వారిసందియమును బాపి తా సుఖం బుండెను.

సత్రాజిత్తు దివ్యమణిభూషితుఁడై గృహమును బ్రవేశించి కృతకౌతుకమంగళుఁడై దేవభాగమునందు నామణిని నిచి విప్రులచే దానికిఁ బూజచేయించి తా సుఖముగ నుండెను. ఆమణివరము ప్రతిదినము తప్తకార్తస్వర్ణము నిరువదిబారువులొసంగుచుండును. సూర్యుఁ డామణి నొసఁగునపుడు సత్రాజిత్తుతో నీమణి యేచోటనుండునో యాచోట దుర్భిక్షములులోనగు దేశారిష్టములుకాని యాధివ్యాధులుగాని తక్కుంగల యశుభములుగాని యుండవు. మాయావులం దుండఁజాలరు. కావున దీనిని బూజించుచుండవలయును. ఇది పూజింపఁబడుచునుండునేని సకలారిష్టములు తొలఁగుననియె. ఆమాట నమ్మి సత్రాజిత్తు తన్మణివరమును విధిప్రకారము నిత్యము పూజించుచుఁ బ్రతిదినము ఇరువదిబారువుల బంగారును గ్రహించుచు

నుండెను. కొంతకాల మిట్లుసాగఁగా నొకనాఁడు శ్రీకృష్ణుఁడా సత్రాజిత్తును జూచి యీమణిని నా కిమ్మని యడిగెను. సత్రాజిత్తు ద్రవ్యమునందలియాశచే నీనొల్లఁ డయ్యెను. అంతియగాని యాచ్ఞాభంగమున నేమేని భయము గలుగునేమో యని యూహింపఁ డయ్యెను. కొంతకాల మీరీతిగా సాగెను.

ఒకానొకప్పుడు సత్రాజిత్తుసోదరుఁడు ప్రసేనుఁడు మణివర్యమును దానిని గంఠమున ధరించి దానిదివ్యతేజస్సులు వనమున నెల్లెడల వ్యాపించుచుండఁగా హయారూఢుఁడై మృగయావ్యసనమునఁ దగిలి యడవిం దిరుగసాగెను. ఆమణిని జూచినంతనే మృగములు వెఱచిపఱచుచుండెను. ఇదొక యత్యద్భుతభూతమని మృగములెల్లఁ బాఱిపోయెను. ప్రసేనుఁ డాయడవిందిరుగుచు మృగములం బొంచిపొంచి వేయుచు వినోదించుచుండెను. సాంద్రారణ్యమునడుమ నతఁ డిచ్ఛానుసారము తిరుగుచుండ నాతనిని హయమును బొలియించి సింహము మణినొక చిత్రవస్తువుగా భావించి కొనిపోవుచుండఁగా నామణికాంతుల కబ్బురపడి యాసింహము కొండగుహలోఁ బ్రవేశించునపుడు జాంబవంతుఁ డాకేసరిఁ బొలియించి మణివర్యమును బరిగ్రహించి యావాసమునకుఁ బోయి తనబిలమితరాధృష్యము గావున నందుఁజొచ్చి తనసంతానమున కొకయాటవస్తువుగా నీరత్నము నిచ్చెను.

ప్రసేనుఁ డడవినుండి తడవురామిం జేసి సత్రాజిత్తు వానిని వెదుకంబంచి యం దతఁడు కానరామికి వగచుచుఁ జింతావేశమున మనస్సు దిటవుతప్పఁగాఁ బరితపించుచుండెను. అంతియగాక మణివరమును ధరియించి మృగయారతిం బోయిన

నొక్కఁడే ప్రవేశింపఁదలఁచి యందఱను వెలుపల నిలువ నియమించి యవలీలగా నందుఁ జొచ్చెను. నాగరకులందఱు వేఁటకాండ్రంగూడి భీతిచెందుచుఁ గృష్ణాగమనమును గోరి వెలుపల నిలిచియుండిరి. శ్రీహరి వడివడిఁ బోయిపోయి యనేకావాంతరమార్గములఁ బడిపోయి యందొక రమ్యస్థలమున శిశువును, బాలక్రీడనకముగాఁ జేయఁబడియున్న మణివరమును గాంచెను. తనయపయశమును దొలఁగించుకొను నూహచే నామణివర్యమును గైకొన శ్రీహరి యాశిశువు చెంగటికిం బోయెను. అపూర్వమనుజు నాతనిం గాంచి యుపమాత భీతిల్లి కుయ్యో మొఱ్ఱో యని యంగలార్చెను. బలవంతులలో మేటి యగు జాంబవంతుఁడు క్రుద్ధుఁడై యాధాత్రి యంగలార్చుట నాలకించి పరుగెత్తెను. జాంబవంతునకుఁ గృష్ణునకు ఘోరప్రవిదారణ మయ్యెను. * జాంబవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు తనస్వామి యని యెఱుంగఁ జాలఁడయ్యెను. అంతియకాక శ్రీకృష్ణపరమాత్మను బ్రాకృతుఁ డగుపురుషునిగా భావించెను. దానఁ గుపితుఁ డయ్యెను. కాని శ్రీహరి యనుభావము నించుకంతయు నెఱుంగఁజాలక పోయెను. ఇరువురు విజిగీషువులు. కావున నొండొరుల మీఱుపౌరుషముల ద్వంద్వయుద్ధమును దుములముగా నొనరించిరి. తొలుదొలుత నాయుధములం గొని పోరాడిరి. ఆవలఁ బాషాణవ్రాతములం గైకొని భీమసంగ్రామ మొనరించిరి. అంతకుంబోక భూరుహవ్రాతములం బరిగ్రహించి పోరాడిరి. ఆమీఁద బాహుబాహిఁ బెనంగఁ గడం

* సవై భగవతా తేన యుయుధే స్వామినాత్మనః, పురుషం ప్రాకృతం మత్వా కుపితో నానుభావవిత్.=అని మూలము.

చెను. దాన సముద్రము కలఁతనొందెను. అట్టిసాగరమునకు సేతువు గట్టితివి. దానిమార్గమున లంక సుజ్జ్వలిత మయ్యెను. దానిచే యశస్సు ప్రకాశింపఁజేసితివి. దానిచే రక్షశ్శిరస్సులు క్రిందఁబడియెను. వానితోడ నీవు ప్రయోగించినబాణములు ధరఁ దూటి యంబులపొదులఁ జొచ్చెను. ఇట్టి విచిత్రయుద్ధము చేసిన శ్రీరఘురాముఁడవు నీవే. అని వినుతించి భక్తినమ్రాత్మ కంధరుఁ డయ్యెను.

ఇట్లు విజ్ఞాతవిజ్ఞానుఁ డగునాజాంబవంతుని దిలకించి యచ్యుతుఁడు భగవంతుఁడు నగుదేవకీతనయుఁడు కరుణాతరంగితహృదయపంకజుఁడై యిట్లు పలికెను. పలుకులకుముందాజలజాక్షుని హస్తారవిందము లాజాంబవంతుని దేహముపై వ్యాపించెను. ఆకరకమలములు తత్తనువును నిమురఁగా నెంతోసుఖముగల్గెను. పడినకష్టములు తొలఁగెను. అంత మేఘగంభీరవాక్కులు వెలువడెను. ఆవాక్కులు కరుణారసపరిమిళితములు. * భల్లూకనాయకా! ఈమణికొఱకు నిందు వచ్చితిమి. ఈబిలము ప్రవేశించితిమి. ఈమణిచేత మిథ్యాపవాదము గలిగినది. దాని నీమణిచేఁ దొలఁగించుకొనియెదను. అని పలికిన నాలకించి మహానందమునఁ దనకూఁతురగు జాంబవతిని, స్యమంతకమణివర్యమును గానుకగా నిచ్చి కన్యాదానమున మణిని దక్షిణగా నిచ్చినట్లు భావించుచు నుప్పొంగుచుండెను. భగవంతుఁడా కన్యారత్నస్యమంతకరత్నములఁ బరిగ్రహించెను. అంత

---

* మణిహేతో రిహ ప్రాప్తా వయమృక్షపతే బిలం, మిథ్యాభిశాపం ప్రమృజన్నాత్మనో మణినామునా॥ అని మూలము.

జాంబవంతుఁడు తనప్రభువగు శ్రీకృష్ణునకుఁ దనకడనున్న మఱి కొన్నిరత్నముల నొసంగి పూజింప నాభక్తవత్సలుఁడు జాంబవంతునకు మహానందమున ముక్తి నొసంగెను.

బిలము వాకిటనున్న శ్రీకృష్ణానుచరులు కొలఁదిదినములకుం గూడ బిలమువెడలి రాకుండుట నెంచి యంధకారావృతం బగుబిలమును బ్రవేశించెనే యని దురపిల్లుచుఁ బండ్రెండుదినము లందు వేచియుండి యందే మ్రందెనని తలంచి దుఃఖించుచు ద్వారకానగరంబున కరిగిరి. నాగరకులవలన నంతవృత్తాంత మెఱింగిన దేవకీవసుదేవులు శ్రీకృష్ణపత్ని యగు రుక్మిణియు, శ్రీకృష్ణమిత్రులు జ్ఞాతులు నితరబంధువులు బిలమునుండి శ్రీకృష్ణమూర్తి రాఁడాయెనే యని దుఃఖించిరి. వారెల్ల సత్రాజిత్తును శపించిరి. ద్వారకానగరవాసులెల్ల శ్రీకృష్ణునకుం గల్గిన యీయాయలజడికి సత్రాజిత్తే కారకుండని దూషింప నారంభించిరి. ద్వారకానగరముచెంతఁ జంద్రభాగ యనుపేరుగల దుర్గాదేవి కలదు. ఆదేవి నాపత్కాలములయందు సంపద్వృద్ధులయందుఁ బూజించుట యాదవులయాచారము. అత్తరుణమున ద్వారకానగరమునఁ గలవారెల్ల శ్రీకృష్ణునియాపదలఁ దప్పించి వేవేగరప్పించి మాకుం జూపుమా యని ప్రార్థించుటకై చంద్రభాగాంబకడకుం బోయిరి. భగవతిం బూజించిరి. మాయిడుమలం బాపుమా తల్లీ యని మ్రొక్కిరి. వినుతించిరి. ఆమెయు వారియెదుటం దోఁచి శ్రీకృష్ణున కాపదలు రానేరవు. భయం పడకుఁడు. అని యాశీర్వచనము లిడుచుండఁగనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ జాంబవతియను భార్యం గూడి తాఁ బోయినపని ఫలింపఁగా వారికిం గనఁబడి యానందము గలిగించెను. భార్యాభర్త

లను జూచినపు డానాగరకులకు రుక్మిణీప్రభృతులకుం గల్గిన యానందమునకుఁ బరిమితియుండునే.

మణిఁ గంఠమునఁ దాల్చి భార్యంగూడి మృతుఁడు మరల జీవితుఁడయినచందమునఁ దమయెదుటనున్న శ్రీహరిం గాంచి యెల్లరు మహోత్సాహముల మహోత్సవముల నలరారిరి. రాజసన్నిధియందు సంపలు గూరుచుండుతఱి సత్రాజితును బిలిపించి భగవంతుఁ డాతనికి మణిచరిత్రమునంతయుఁ దెలిపి నీమణిని గ్రహింపుమని యాతనిముందట నుంచెను. సత్రాజిత్తు మిథ్యాపవాదమును శ్రీహరిపై నిడితిఁ గదా యని సిగ్గుపడుచు మోమువాల్చి యేమియుఁ బలుకకయుండి యాస్యమంతకరత్నమును గ్రహించి పరితపించుమదితో నింటికిం బోయి తనపాపముచేతనే పీడింపఁబడుచుండెను. ఇంటనుండియు విజ్వరుఁడు కాక యిట్టిఘోరపాపము నొనరించితినే యని తలంచుచు బలవంతులతోటి విరోధమునకుఁ బాల్పడితినే యని వగచుచు నామనోమలము నెట్లు తొలఁగించుకొందును? ఎట్లచ్యుతుఁడు ప్రసన్నుఁ డగును ? ఏకార్యముచేసిన నాకు భద్రము కలుగును ? ఏకార్యముచేసిన జనులు నన్ను దూషింపకుందురు ? దీర్ఘదృష్టిలేక యల్పమతినై యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానహీనుఁడనై ద్రవ్యవిషయమున నాసక్తిగలిగియున్న నేనెట్లు భగవత్కారుణకుఁ బాత్రుఁడనై జననిందకు దూరుఁడనై మనఁగలను ? అని పెక్కుభంగుల నాలోచించి యొకవిషయము మదికి సరిపడఁగా దానినే తర్కించితర్కించి యిదియే యీయాయదనునఁ జేయఁదగిన పని! నాపుత్రికారత్నమును స్యమంతకరత్నమును సమర్పింతును. ఈయుపాయము సమీచీనము. వేఱొండుపాయమున శ్రీహరి

మదికి శాంతినిగల్గింప శక్యము కాదు. అని పలుమార్గములఁ జింతించిచింతించి యనన్యగతికుఁడై యొకశుభలగ్నమున దుహితృరత్నమును స్యమంతకరత్నమును భక్తియుక్తుఁడు కొనిపోయి పరమేశ్వరునకు సమర్పించి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను. * శ్రీహరి యాకన్యారత్నమును రత్నమును బరిగ్రహించి యథావిధిఁ

---

* తాం సత్యభామాం భగవా నుపయేమే యథావిధి, బహుభిర్యాచితో శీలరూపౌదార్యగుణాన్వితామ్. భగవానాహ న మణిం ప్రతీచ్ఛామో వయం నృప,తవాస్తాం దేవభక్తస్య వయం చ ఫలభాగినః.అనిమూలము. తవా పుత్రత్వా త్వదీయం ధనమస్మాక మేవేతి గూఢోఽభిప్రాయః=అని వ్యాఖ్య. ఈభాగమునకు మహాకవిపోతన తనప్రౌఢిమయుం భక్త్యుత్కర్షము కనంబడఁ దనయశశ్చంద్రుఁడు నిర్మలతనువున నెల్లయెడలఁ బ్రకాశింపఁగా,

మ. అని యభ్భంగి బహుప్రకారముల నేకాంతస్థుఁడై యింటిలోఁ
దనబుద్ధిం బరికించి నీతిగని సత్రాజిత్తు సంప్రాప్తశో
భనుఁడై యిచ్చె విపత్పయోధితరికిన్ భామామనోహారికిన్
దనుజాధీశవిదారికిన్ హరికిఁ గాంతారత్నమున్ రత్నమున్.

ఉ. తామరసాక్షుఁ డచ్యుతుఁ డుదారయశోనిధి పెండ్లియాడె నా
నామనుజేంద్రనందితగుణస్థితి లక్షణసత్యభామ ను
ద్దామపతివ్రతాత్వనయ ధర్మవిచక్షణతా దయాయశః
కామను సత్యభామను ముఖద్యుతినిర్జితసోమ నయ్యెడన్

క. మణియిచ్చినాఁడు వానర
మణి నీకును మాకుఁగలవు మణులు కుమారీ
మణి చాలునంచుఁ గృష్ణుఁడు
మణి సత్రాజిత్తునకును మరలఁగ నిచ్చెన్.

అను నీపద్యరత్నముల వ్రాసిరి.

బరిణయము కమ్మని పెక్కుమంది ప్రార్థింపఁ బెండ్లియాడ నంగీకరించి తదీయశీలమును, సౌందర్యము, నౌదార్యమును, సద్గుణములను బరికించి యాలసింపక విధివిహితముగాఁ బెండ్లియాడెను. తరువాత భగవంతుఁడు సత్రాజిత్తుం గాంచి స్యమంతకమణిని గైకొనుము. కన్యారత్నమును గ్రహించితిమి. నీవు సూర్యభక్తుఁడవు కావునఁ దత్ప్రసాదలబ్ధమగుమణి నీకడ నుండనిమ్ము. అని మృదూక్తులం బలికె సత్రాజిత్తు సుతసంతానహీనుఁడగుటఁ దద్ధనమంతయుఁ దనవంశముననే చేరునని యూహించి యాపలుకుఁ దెలుపక గూఢభావము గలుగునట్లు రాజా ! మేము ఫలభాక్కులమని యూరకుండెను. సత్రాజిత్తు శ్రీహరివాక్కుల కానందించి స్యమంతకమణిని గ్రహించి సూర్యునారాధించుచు సుఖంబుండెను.

మహాశయులారా ! స్యమంతకరత్నచరిత్రమును బఠించితిరి. దీనియం దనేకవిచిత్రవిషయము లిమిడియున్నవి. అవి తెలిసికొనఁ దగును. ఇందుఁ జర్చింపఁదగినవిషయము లివి. స్యమంతకమణి యిరువదిరెండుబారువుల బంగారము ప్రతిదినము నిచ్చుట, జాంబవంతుఁడు శిశువున కాటవస్తువుగా స్యమంతకమణిని గొనిపోయియుంచుట, శ్రీకృష్ణుఁడు బిలముఁ జొరఁగా దాని యరచుట, జాంబవంతుఁ డిరువదెనిమిదిదినములు బాహుయుద్ధము చేయుట, యాదవులు దుర్గాదేవిని బ్రార్థించుట లోనగునవి. వీనికి సమాధానములు పెంచి వ్రాయక సంక్షిప్తముగా వ్రాసెదను.

సత్రాజిత్తు సూర్యభగవంతు నారాధించెను. "యాదృశీ భావనా యత్ర సిద్ధిర్భవతి తాదృశీ" అన్న ప్రాచీనోక్తిప్రకా

రము తేజోనిధి యగుభాస్కరు నారాధించెను. దానికిఁ బ్రతి ఫలముగాఁ దేజఃపుంజమగు మణినొసంగి భాస్కరుఁడు తనవిధి నెఱవేర్చెను. తేజస్స్వరూపుఁడు, కర్మసాక్షి, త్రిమూర్త్యాత్మకుఁడు నగుసూర్యు నారాధించినందున సృష్టిస్థితిసంహారములను మూఁడు విషయములు గలరత్నము లభించెను. సృష్టిభాగమున స్వర్ణమును బుట్టింపఁజాలెను. భక్తుఁడు ఐశ్వర్యమునుగోరి ప్రార్థించినందునఁ బ్రసన్నుఁడై సూర్యుఁడు స్వర్ణము నొసంగు శక్తిగల రత్నమును బ్రసాదించెను. బంగారును బ్రసవించుశక్తి మణులకుం గలదా యనుప్రశ్నము రావచ్చును. పదార్థములశక్తి యత్యద్భుతము, ప్రాణము లేదేయని కొందఱనుచుందురు. మనుష్యులకుంబలెఁ బ్రాణము వానికి లేకున్న నొకవిధముగాఁ బ్రాణము మణులకున్నది. ఎట్లు నిర్ణయింపవచ్చు? అని యడుగుదురేమో! ఒక్కరత్నము తృణము నాకర్షించును. దూరమందున్న తృణమును సమూలముగా నాకర్షించుశక్తి దానికిం గలుగుటను ప్రత్యక్షము కావున దానికిం బ్రాణమున్నదనక తప్పదు. ఇంకొక్కరత్నము విషమును నిర్మూలించును. సర్పము కఱచినచోట దానినుంచిన విషమును బీల్చి యాప్రాణి జీవింపఁజేయును. ఇదియు నెల్లరకు బ్రత్యక్షమే. మఱొకరత్నము సకల పదార్థముల జీర్ణింపఁజేయును. ఇంక నొక్కమణి క్షుత్పిపాసను జలపానాసక్తిని దొలఁగించును. రామాయణము భారతము దీన్నిని స్పష్టపఱచుచున్నవి. ఇట్టులుండుటంబట్టియే జీవమణులని పేరు వానికిం గల్గినది. చింతామణిప్రభావము పురాణములయందు స్పష్టపఱచియుండిరి. అతిశయోక్తి యనఁగూడదా యన్ని కొందఱనవచ్చును. కాని, యది మంచిదిగాదు. ఏలన, లేనిపదార్థ

మునకు నామకరణముచేయు టసంభవము. మనుష్యులు గడ్డి తినిరని యెవరు కల్పింపఁగలరు? బండెడన్నము తిందురందురు. ఒక్కఁ డంతయన్నము తినఁజాలకున్నను అతిశయోక్త్యలంకారమున కుదాహరణముగాఁ జెప్పుచుందురు. మనకుఁ జిక్కిన యత్యద్భుతశక్తిగల మణు లెన్నియో కలవు. చిన్నికథను జిత్తగింపుఁడు.

నేను బదునెనిమిదివత్సరముల ప్రాయమున నుండుతఱి నాబంధుగేహమున శ్రాద్ధమునందు నగ్రపంక్తి భోక్తగా నియమితుఁడ నైతిని. నాకు జతగా భాష్యము కామాక్షయ్య యను విప్రుఁడుకూడ నియమితుఁ డయ్యెను. జాముప్రొద్దు కాఁగాఁ బయనమై యాయూరికిఁ బోయి దిట్టముగా భుజించి సాయంకాలముదనుకఁ బరుండి మరలి వచ్చుచుంటిమి. అర్ధాస్తమయ సమయము. చిన్నకొండ యొకఁడు నడుమఁ గలదు. దానినెక్కి మాగ్రామమునకు రావలయు. చాలదూర మెక్కితిమి. మెలికగా మార్గ ముండెను. ఇంచుకదూరమని చక్కఁగా నెక్కి పైత్రోవలను గలిసికొనఁ బోవుచుంటిమి. దానియంతరము రమారమి యిరువదిగజము లుండునేమో? ఆనడుమ చిన్నిపొద యుండెను. మేము నడచునపుడు పలకఱాలపై నడుగు లిడవలసివచ్చెను. ఆచప్పుడుకులికి యాగుల్మమునుండి విశాలతర ఫణము గలయొక త్రాఁచుఁబాము ఫూత్కారానిలముల మాకు భీతినిగొలుపుచు లేచెను. ముందునడచుచున్న నే నబ్బో యని రెండవవానిపైఁబడి వరుసగాఁ గ్రిందికి దొరలితిని. కామాక్షయ్య నాకంటె రెండుమడుంగు లెక్కుడు వయస్సుగలవాఁడు. ఏమిదియని చూచెనఁట: ఫణాగ్రము మెఱుపుదీఁగెవలె జ్వలిం

చుచుండ మాప్రక్కకురాక షణమెత్తి చూచిచూచి దక్షిణ భాగముననున్న చట్రాతిక్రిందికిఁ బోయెనఁట. ఆయన యద్భుత భీతులు పెనఁగొనవచ్చి నన్నుఁ జెవులుమూసి లేవనెత్తి భీతివాపి మార్గముననే పైకెక్కించెను. అదియున్నభాగము పైకెక్కియున్న మాకుఁ గ్రిందనుంటఁ జక్కఁగాఁ గనఁబడుచుండెను. ఆ సమయ మయ్యెను. మరల నాకాత్రాఁచుదేహము గానరా లేదు. గాని యాపాషాణము క్రిందిభాగము తమోావృతము కాక దీపముచెంతనున్న భూమివలె నుండెను. సాయంసమయ భానుకిరణము లందుఁబడెనేమో యనుకొందమన్న నించుక చీకటులు క్రమ్మియుండెను. క్షణమునిలువంబడి యావిప్రుఁడు నాకు నాభాగమును గనఁబఱచెను. ప్రతిక్షణమునకు రక్తకాంతు లధికమగుచుండెను. ఆపర్వతమున నొక మహాసర్పమున్నట్లు, ఎవరిని బాధింపకున్నయట్లు ఎప్పుడే నొకప్పు డదియున్నతావున విద్యుత్ప్రకాశమువంటివెలుఁగు కనఁబడునట్లు ప్రతీతి కలదు. ఇది నాయెఱింగిన విషయము. ఇది నాకల్పించినదిగా మీరు భావింతురేని బదులు పలుకఁజాలను. నమ్మింపఁ జేయఁజాలను. అంతకంటెముందు, దానితరువాత నెన్నియోసారు లామార్గమునఁ బోవుచుండినను నాకది దృగ్గోచరము కాలేదు కాని యాచోట నాకు భయముమాత్రము గలుగుచుండును. తెలిసినవిషయమును విన్నవించితిని. మీరు దీనిని విశ్వసింతురని నమ్ముచున్నాఁడను. కాఁబట్టి రత్నములు జీవమణులనుపేరఁ బఱగుచుంట విదితము. దానిశక్తి యబ్బురమును గల్గింపకమానదు. ఇట్టులుండఁ దేజోరాశి యగుభాస్కరుఁ డనుగ్రహించిన స్యమంతకమణి యిరువదిబారువులబంగారును బ్రతిదినమిచ్చు

టసంగతము కాదు. అది చాల యల్పఫలమని నాయాశయము. ఇంక దానికింగలస్థితి భాగమువలనఁ గలిగెనఫలమును వినుఁడు.

స్థితికధికారి శ్రీమహావిష్ణువు. ఆమహాత్ముని కటాక్షము గలిగిన నీతిబాధలు లోనగునవి యుండవు. కావుననె యీరత్నము పూజింపఁబడుతావున క్షామరోగాదిబాధ లుండవని చెప్పఁబడినది.

"శ్లో. దుర్భిక్షమార్యరిష్టాని స ర్వాధి వ్యాధయోఽశుభాః,
న సంతి మాయిన స్తత్ర యత్రాస్తేఽభ్యర్చితోమణిః." ౧౨

అని భాగవతము.

"మారీనామ అకాలమృత్యుః. అరిష్టమభద్రమ్ అశుభా దుఃఖహేతవః." అని వ్యాఖ్య.

శ్రీభాగవతమును దానివ్యాఖ్యను దిలకించితిరి. పురాణములే యసత్యములనువారి కీసమాధానములు పనికిరావని నేనెఱుంగుదును. కాని వారు నమ్మనంతమాత్రమున నవి ప్రమాణములు కాకపోవు. ఇపుడిపు డమెరికాలోనగు భూఖండముల యందుఁ బురాణముల విమర్శించువారు గలరు. వారివ్వానిం బఠించి యిందలి యపూర్వవిషయముల కచ్చెరువందుచు ముక్కుపై వ్రేలిడుకొనుచున్నారు. మనదేశమునఁ బాటింపక వానిని వీటిఁబుచ్చుటయే కాక వానినెఱుంగనివారు పెక్కుమంది కలరనుట దేశదుస్థితిని బోధించుచుండును గదా. అది యటులుంచి విషయమును వ్రాయఁగడంగెదను. మణి నర్చించి నచో క్షామాదిదేశారిష్టము లుండవనఁగా నర్థమేమి ? భగవంతునిగా దానిని భావించి (అంచలికళ భగవత్కళయే) పూజిం

చిన భగవత్కరుణ గలుగును. భగవత్కరుణకుఁ బాత్రమగు తావున నేబాధ లుండును? కపటాత్ములు నందుండఁజాలరు. భగవత్కరుణ వాని నందుండనీయదని యెఱుంగునది.

ఇఁక మూఁడవది లయభాగము. దానికధిపతి మహాదేవుఁడు. ఆభాగమువలనఁ గలుగుఫలమకాలమృత్యువు లేకుండుట. అకాలమృత్యువునుగూర్చి యీవఱకే వ్రాసితిని. కాన మరల నిటఁ బెంచి వ్రాయను. ఇట్టు లామణి సూర్యదత్తము కావునఁ ద్రిమూర్తులశక్తులు గలిగినదని యెఱుంగవలయు. ఇరువదిబారువులబంగారు ప్రతిదిన మిచ్చుచుండిన నంతబంగారు నెందుంచుకొందురని కొందఱు నన్నుఁ బ్రశ్నించిరి.

"శ్లో. చతుర్భిర్వ్రీహిభిర్గుంజం గుంజాన్ పంచ పణం పణాన్,
అష్టౌధరణమష్టౌ చ కర్షం తాంశ్చతురః ఫలమ్,
తులాం పలశతం ప్రాహుర్భారస్స్యాద్వింశతిస్తులా ఇతి."

ఇది వ్యాఖ్యానమునఁ గలశ్లోకము. ఇరువదితులములు లోకభారమని పేరుగలది. భారము తెనుఁగున బారువ యనఁబడును. నాలుగువందల తులములబంగారు వ్యయముచేయఁగల రాజకుటుంబము లుండఁగూడదా. ఈస్వల్పప్రశ్నముల కేమిగాని విషయము నాలకింపుఁడు.

(జాంబవంతునిగుఱించి.)

జాంబవంతుఁడు కేసరిం బ్రహరించి యాస్యమంతకమణిని గొనిపోయి తనసంతానమున కాటవస్తువుగా నిచ్చెననియు దాని యుపమాత యందుండి శ్రీకృష్ణునిం గాంచి భీతిల్లి యాక్రోశించెననియు భాగవతమునఁ గథకలదు. దీనింగూర్చి నాలుగుమా

టలు ప్రాయకతప్పదు. జాంబవంతుఁడు భల్లూకవర్యుఁడు. ఆతనికి భార్యయు సంతానమునుండుట స్వభావవిరుద్ధము కాదు. ఆపిల్లలను బోషించుట కొకయుపమాతయుండుట పొసఁగునా యనునది యొకప్రశ్నము. అంతియగాక రత్నముం గొనిపోయి శిశువున కాటవస్తువుగా నిచ్చెననునది యసంగతముకాదా యనునదియు నొకప్రశ్నమే. శ్రీకృష్ణునిం గాంచి యుపమాత యాక్రోశించుచు లోనికింబోవుట స్వభావవిరుద్ధము. మనుష్యుఁడు కనఁబడినపుడు నఖరముఖములఁ జించి చెండాడుట భల్లూకనైజము కాని కుయ్యో మొఱ్ఱో యని యార్చుచుఁ బోవుట యసంభవము. అనునవియుఁ బ్రశ్నములే. వీనికి సమాధానముల నాలకింపుఁడు. ఇట్లు ప్రశ్నించువారికి జాంబవంతుని తొలిజన్మవృత్తాంతము తెలియదని నాభావము. జాంబవంతుఁడు బ్రహ్మాయంశమునఁ బుట్టినవాఁడు. కామరూపుఁడు. భల్లూకాకృతి రావణవధార్థ మలవడినది. విభీషణుఁడు రామలక్ష్మణులు లోనగువారితో సంభాషించుట యెట్లనియు యూహింపవలదా? జన్మమేకులమునకో ఆకులోచితరూపముననే ముక్తి యలవడవలయు. రామావతారముతో నాతనికిని ముగియలేదు. కృష్ణావతారమున భగవంతునకు భార్య నీయవలసినట్లు, తద్ద్వారా ముక్తి లభింపవలసినట్లు విధికలదు. కాఁబట్టి శ్రీకృష్ణావతారము దనుక నతఁడు జీవించియుండెను.

"శ్లో. దదౌ తస్మై పరాం ముక్తిం ప్రీత్వా జాంబవతే హరిః."

అని మూలమునఁ గలదు. భల్లూకజాతియందుఁ బుట్టిన కాంత యతని భార్యకాదు. ఆయమ పుత్రికయే జాంబవతి. వీరెల్ల దేవతాంశజనిత లగుస్త్రీలు. కావుననే యుపమాత

యాతని శిశువుల కడనుండుట సంగతముకాదు. జాంబవతి భల్లూకజాతిస్త్రీ అనియూహించువారి కిది యసంగతమని తోఁప వచ్చును. కృష్ణజాంబవతి మనుజకాంత యనుకొనువారి కిదసంగతము కాదనియు సుసంగతమనియుఁ దోఁపఁజూనదు. జాతిసామాన్య ధర్మమగు నజ్ఞానముచే నతఁడు హరితోఁ బోరాడి దీనుఁడై ప్రార్థించెను. శ్రీహరి యతనికి ముక్తి నొసంగెను. జాతిచే భల్లూకమైనను జ్ఞానముచే నతఁ డతిమానుషుఁడు. కావునఁ గేసరిం బ్రహరించి మణినిగొనిపోయి తనశిశువున కాటవస్తువుగా నిచ్చెనన్నవిషయమునం దతిశయోక్తి యుంచుకంతయుఁ గానిపింపదు. శ్రీకృష్ణు నెన్నివిధములనో యాశ్రయించి సేవించి ముక్తిం బడయఁదగువారెల్ల నెపుడెపుడు హరి యవతరించునా యని వేచియుండి వారికెల్ల నాకరుణావరుణాలయుఁడు సేవాప్రీతుఁడై తద్వాంఛలనొసంగి తనయవతారఫలమును సార్థకము చేసికొనియెను. కావున జాంబవంతునకుఁ గూఁతురాయని, ఆమెను శ్రీహరి కొసంగుటయా యనియు నచ్చెరువొంద వలసినయంతయవసరము కనఁబడదు.

జాంబవంతుఁడు శ్రీహరితో నిరువదెనిమిదిదినములాహారనిద్రలు మాని యుద్ధము చేసెనుగదా. ఇదసంగతము కాదాయని ప్రశ్నించువారుకలరు. ఔరా! వారిమది నెంతపట్టు దలకలదు? జాంబవంతుఁడు బలశాలి. బ్రహ్మావరమున శ్రీరామకార్యమునకు సాహాయ్య మొనరింపఁ బుట్టినప్రాజ్ఞుఁడు. శ్రీరామావతారము సమాప్తినొందఁగా జాంబవంతున కొసంగిన బ్రహ్మావరము సమాప్తినొందెననుట హాస్యవాదము. పరోపకారవాదము. పరోపకారపరాయణులబుద్ధి యామరణ ముండును;

భగవద్దత్తశక్తి మానుషశక్తిని మించియుండుననుట నిర్వివాదాంశము.

"శ్లో. దైవీ సంపద్విమోక్షాయ నిబంధాయాసురీ మతా,
మాశుచస్సంపదం దైవీ మభిజాతోఽసి పాండవ.
గీత. ౧౬ అధ్యా ౫ శ్లో.

అను నీగీతావాక్యము దైవసంపన్నిరుపమానతను దెలుపుచున్నది. ఎంతదనుక జాంబవంతునకు జాతిసాధారణాజ్ఞాన క్రోధ దంభములు క్షీణింపకుండెనో యంతదనుక భగవంతుఁ డతనితోఁ బోరాడెను. శ్రీహరి యంతదనుక నాతనినొంపక సమానముగాఁ బోరాడుచుండెను. ఏలయనఁగాఁ దనంతనే భక్తుఁడు విజ్ఞానవంతుఁడై నన్నెఱుంగుఁ గాక యని భగవంతునాశయము. కావుననే భల్లూకపతి క్రమముగా క్షీణశక్తియై గర్వము తొలఁగిపోవ దంభము సన్నగిల్లఁ గ్రోధము తోఁకముడువఁగా మోహము నాశముకాఁగా గామ మేమూలనో యొదిగియుండ లోభము కృశింపఁ గ్రమముగా వీనినడంచు విజ్ఞానభానుఁ డుదయించి తమఃపటలము నడంప శ్రీహరి యని యెఱింగెను. ఏతరుణమునఁ దనను జాంబవంతుఁడు భగవంతునిగా నెఱింగెనో యాక్షణమునఁ గరుణారసపరిపూరితాంతఃకరణుఁడై,

"శ్లో. అభిమృశ్యారవిందాక్షః పాణినా శంకరేణతు,
తమాహ కృపయా భక్తం మేఘగంభీరయా గిరా."

అని మూలమునఁ జెప్పఁబడినట్లు భక్తుఁడగు జాంబవంతుని యజ్ఞానము తొలఁగి విజ్ఞానభాను డుదయించెఁగదా యను

ప్రీతిచే సుఖమును గలిగించు హస్తారవిందమున నాతనియా యాసముపోవఁ దడవి యతని వాంఛలఁ దీర్చు భావము కనఁబడి మాటలాడి ముక్తినొసంగెను.

"శ్లో. యే యథా మాం ప్రద్యంతే
తాం స్తథైవ భజామ్యహమ్. గీత."

అనునట్లు జాంబవంతుఁ డేభావముతో యుద్ధము చేసెనో యా భావముతో శ్రీకృష్ణుఁడతని ననుసరించి యాయనయహంకార మును దొలఁగించెను. ఇదియే భగవంతుని మార్గము. కావున భగవంతునిఁ గన్నులారఁ గాంచుచున్నపు డాహారనిద్రలుగలు గుచో మనుష్యదర్శనమునకు భగవద్దర్శనమునకుఁగల భేద మేమో తెలియఁజాలకున్నాఁడను. భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని దర్శించునపుడు క్షుత్తృష్ణలు మాననిచో ముక్తియెట్లు దొర కును? కావున నిట్టిశంకల కవకాశము మనమునఁ గలిగించు కొనకుఁడు.

ఇఁకఁ బౌరులు దుర్గాంబను బ్రార్థించి రనువిషయము నించుక విమర్శింపుఁడు.

"శ్లో. ఉపతస్థుశ్చంద్రభాగాం దుర్గాం కృష్ణోపలబ్ధయే,
తేషాం తు దేవ్యుపస్థానాత్ప్రీత్యాదిష్టాశిషాచ సః.
ప్రాదుర్బభూవ సిద్ధార్థస్సదారో హర్షయఙ్ హరిః. అని

మూలము.

దీనికి మహాకవి పోతన.

క. దుర్గమమగుబిలమున హరి
నిర్గతుఁడై చేరవలయు నేఁడని పౌరుల్

వర్గములై సేవించిరి
దుర్గం గృతకుశలమార్గఁ దోషితభర్గన్.

క. డోలాయితమానసులై
జాలింబడి జనులు గొలువఁ జండిక పలికెన్
బాలామణితో మణితో
హేలాగతి వచ్చు నంబుజేక్షణుఁ డనుచున్.

"ప్రత్యాదిష్టాశిషాచ" యనుమూలమునకు, "దేవ్యప్రస్థానాత్. తయా తాన్ ప్రతి ఆదిష్టా దత్తాయా ఆశీః కృష్ణం ద్రక్ష్యథేతి తయా సహైవ" అని శ్రీధరాచార్యులు వ్యాఖ్య వ్రాసిరి. ఈభావమును గూడ గ్రహించి పద్యము వ్రాసిరనియు "ముక్తస్యముక్తార్థః" అన్నట్లు పండితమ్మన్యులు పల్కినట్లర్థము చేసికొని పద్యము వ్రాయలేదనియు నెఱుంగవలయు.

యాదవులు బిలముదగ్గఱనిలిచి కొలఁదిదినములు హరి రాకకై వేచి రాకుంట వెతనొంది బిలము దుర్గమము, ఇందే యేజంతువులుండునో యేయపాయము వాటిల్లెనోయని దిగులుపడి ద్వారకకుంజని కులదేవతయగు దుర్గాంబికను బ్రార్థించిరి. ఆమె శ్రీహరి సదారుఁడై వచ్చునని యాశీర్వదించెను. అను నీభాగవత భాగమునుబట్టి యాలోచింప నాకాలము రాజులెల్లరు దుర్గాపూజకులని స్పష్టమగు. రుక్మిణీదేవియుఁ బార్వతిం బూజించెను. దుర్గాపూజమానిన యీకాలమున నట్టి ఫలము లేల కలుగును? రాజులేకాక సాధారణముగా నెల్లమానవులు కులోచిత బలిప్రదానముల భగవతి నారాధించువారు. కాఁబట్టి

యాయాూల ప్రకృతి భగవత్కృపకు నెల్లర బాత్రులనుగాఁ జేయుచుండెను. అది మానిన యీకాలమున భగవదనుగ్రహము కలుగుటెట్లు? భగవంతునే యాశ్రయించినఁ గృప గలుగ నవకాశములేదా యని ప్రశ్నింతురా. ఆపక్షమున,

"తదను ప్రధానద్వారా రాజదర్శనంకర్తవ్య" మ్మను న్యాయము మీఱినట్లగును గదా. భగవంతుఁడు నిర్లిప్తుఁడు కావునఁ బ్రకృతి నాశ్రయించి తద్ద్వారా భగవంతు నాశ్రయింపఁగోరిన సులభముగా భగవత్కరుణకుఁ బాత్రులు కావచ్చును. ప్రకృతి నాశ్రయింపక భగవంతునే యాశ్రయించువారుకలరే యందురేని వారెల్లఁ బ్రాగ్జన్మమునఁ బరదేవి నాశ్రయించి తపస్సు పూర్తికాక మృతి నొందినవారనియుఁ దత్తపోబీజావాపముచే మరలఁ గల్గిన జన్మమున వారెల్ల సులభముగా భగవత్కరుణకుం బాత్రులైరనియుఁ దెలియందగు. ఇట్టి యీస్యమంతకమణి చరిత్రము మనకనేక విషయములను బోధించుచున్నది. దీనిం బఠించుతఱి నిందుండి నేర్చుకొనఁదగిన విషయములేవని యోజింపవలయునే కాని కథపైననే కన్నులుంచిన లాభము విశేషించి కలుగదు. కావున భక్తులందఱు భగవత్కథలం బఠించుచుఁ దద్భావమును మది నిల్పుకొనుచుఁ దన్మూలమున భక్తి దృఢపడున ట్లొపికమై జేసికొని తరింపవలయును. దీనికంటె సులభతమమగు మార్గము కానరాదు. ఇంక నీవిషయము నుజ్జగించి తరువాతి కథను వ్రాయ లేఖినిం ద్రిప్పెదను.

శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామాదికాంతలం బరిణయంబగుట.

* సత్రాజిత్తు ప్రీతిపూర్వకముగ నొసంగిన యాసత్యభామంగైకొని స్యమంతకమణి నతనికి మరల నొసంగి యాతనిం బ్రీతునిం గావించి యనిపెను. తరువాత సుముహూర్తమున రాధాదేవ్యంశ జనితలగు కాంతారత్నములం బెండ్లియాడం గోరి వారివలని యుపయోగముల నారసి బంధువులానందాంబుధినోలలాడ దేవతలు హర్షింప మహర్షులు పరమానందమునం దేలియాడఁగాఁ గాళిందిని, సత్యభామను జాంబవతిని బెండ్లియాడెను. అవంతిదేశాధీశులైన విందానువిందులు తమచెలియలగుమిత్రవిందకు స్వయంవరవిధిని వివాహముచేయ నూహించి దుర్యోధనునకు వశ్యులై స్వయంవరంబు చాటించిన శ్రీకృష్ణుం డచటికిం బోయి రాజాధిరాజులెల్లఁ జూచుచుండ నామిత్రవిందంగైకొని వచ్చి పెండ్లియాడెను. కోసలదేశాధిపతియగు నగ్నజిత్తునకుఁ గూఁతురుఁ నాగ్నజితియుండెను. ఆమె సుందరాంగి. గుణవతి. కావున నాకన్యకం బెండ్లియాడఁ గోరి యెందఱో రాజన్యు లరుదెంచి యతని యాచించిరి. ఆతఁ డొకపణము పెట్టియుండెను. వాడికొమ్ముగలిగి మత్తిల్లి పట్ట శక్యముకాక వీరుఁడన్నంతమాత్రమున నోర్పలేక వానిం జించి చెండాడఁగోరుచు హింసాకర్మాసక్తములైయున్న యేడు గోవృషముల నెవ్వఁడు

---

* ఇది శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౧౧౨ అధ్యాయ శిష్టభాగమునుండియు, బ్రహ్మపురాణము ౯౨ అధ్యాయమునుండియు, భాగవతము ౧౦ స్కం. ౫౮ అధ్యాయమునుండియు, విష్ణుపురాణము ౫ అంశము ౨౮ అధ్యాయమునుండియు గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

పట్టి లోఁబఱచుకొనునో వాడు నాకన్యం బెండ్లియాడఁదగిన వాఁడనునదియే యాశపథము. ఎందఱో యందులకుం బ్రయత్నించిరి కాని యొక్కఁడైన సఫలమనోరథుఁడు కాఁజాలఁడయ్యెను.

ఆవార్త శ్రీకృష్ణుని శ్రవణరంధ్రములం బ్రవేశించెను. వెంటనే యాకన్య తన్నుం బెండ్లియాడ గోలోకమునుండి యవతరించిన రాధా కళయేయని యెఱింగి చతురంగ బలములం గూడి కోసలదేశమున కరిగెను. శ్రీహరియాగమనమున కచ్చెరువంది యెదురుగాఁ బోయి సకలోపచారములఁ బూజించి దివ్యాసనమునఁ గూరుచుండఁ జేసెను. నాగ్నజితి శ్రీహరి దివ్యసుందరాకారముం గాంచి భర్తగానెంచి నాపూనినవ్రతము సత్యసంకల్ప మయ్యెనేని యీమహానుభావుఁడు నాకుం బతియగుం గాక యని తలంచెను. అవ్వల నాభూనాయకుఁడు సింహాసనాసీనుఁ డగుభగవంతునిం గాంచి జగన్నాయకా నీయాగమనమున నాయిల్లు పవిత్రమయ్యెను. నావంశము ధన్యమయ్యె. నానోములు ఫలించెను. నాపుణ్య మేమందును? అని బహుభంగులఁ బొగడుచుండెను. అత్తఱుణమున నాగ్నజితి తనమనంబున మహాత్మా! జగన్నాయకా! జగదాధారా! పరిపూర్ణుఁడవగు నీకు నల్పమతినగు నేనేమిపూజలొనరించి ప్రసన్నుం జేయఁజాలుదు? మహాత్మా! నీపాదపంకజరజోలేశమును శ్రీదేవియు బ్రహ్మయు శంకరాదులును శిరములం దాల్తురు. నీరూపములు లీలాకల్పితములు. ధర్మసేతువును బరిక్షింప నవతరించుచుందువు. అట్టి నిన్ను నే నేసత్కారమునఁ దృప్తినొందింపఁగలను? అని ధ్యానించుచుండెను.

అంత శ్రీకృష్ణుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు గావున నారాజకన్యా మనోభావము నెఱింగి స్మితమాస్యరంగమున నృత్యంబుసలుపు చుండ మేఘగంభీరభాషణంబుల నిట్లు రాజుంగాంచి పలికెను. రాజవర్యా! స్వధర్మమున వర్తించురాజునకు యాచన పనికి రాదని పెద్దలు వచింతురు. నీమైత్రిని బురస్కరించుకొని రాజ ధర్మము కాకున్నను యాచింపఁదలంచితిని. నీకొమరితను నాకొ సంగుము. శుల్కము నిచ్చువాఁడను గాను. అని యూరకుం డెను. ఈపట్టున శ్రీభాగవతమునందు,

"శ్లో. నరేంద్ర యాచ్ఞా కవిభి ర్విగర్హితా
రాజన్యబంధో ర్నిజధర్మవర్తినః,
తథాపి యాచే తవ సౌహృదేచ్ఛయా
కన్యాం త్వదీయాం న హి శుల్కదా వయమ్."

అని కలదు. దీనికి మహాకవిపోతన,

క. అన్యుల యాచింపరు రా
జన్యులు సౌజన్యకాంక్షఁ జనుదెంచితి మీ
కన్యక వేఁడెద నిమ్మా
కన్యాశుల్కదుల మేము గాము నరేంద్రా.

అనివ్రాసి తనచమత్కృతిని వెలిపెను. "నిజధర్మవర్తినః" అను దానిని వదలకయుండిన బాగుండెడిది. రాజన్యు లనుపదము నందే రాజ్యపాలకు లనునర్థము గలదుగానఁ బైవాక్యమునర్థ మింది మిడియున్నదని తలంచియుందురని నాభావను. గంభీ రాశయముగల శ్లోకార్థమెల్లఁ జిన్నపద్యమున నిమిడించిరి. మెచ్చవచ్చు.

రాజా శ్రీహరిపలుకుల కలరి కరయుగము జోడించి బ్రహ్మాండనాథా! లోకమున నీకంటెఁ గోరఁదగినవరుఁడు కలఁడా. సకల సుగుణధాముఁడవు. నీయంగమున శ్రీదేవి యనపాయినియై యున్నదికదా. నాభావ మేమనఁగాఁ బూర్వము సమయమొక్కదానిని జేసితిని. పురుషుల శౌర్యపరీక్షార్థము. కన్యావరపరీక్షార్థము. ఆసమయము ననుసరించి దుర్దాంతములు, దురవగ్రహములు నగునేడుగోవృషములఁబట్టి కట్టివేయవలయును. దానిం జెల్లింపఁగోరి యెందఱో రాజకుమారు లరుదెంచిరి. దానిచే దేహములు చీల్పఁబడఁగా వారు మృతినొందిరి. ఈవఱకు నీచే నెందఱో వైరులు పొలియింపఁ బడిరి. నీవీర్యధైర్యాదులు త్రిలోకవిశ్రుతములు. శ్రీనాథా! నీవే నాకన్యక కభిమతుఁడ వగువరుఁడవు. అని యూరకుండెను. శ్రీకృష్ణుఁ డాసమయము నాకర్ణించి తనరూపమును సప్తప్రకారముల విభజించి విలాసముగా వానింబట్టుకొని భగ్నశౌర్యములై యవి లోఁబడఁగా బంధించి తన్ననుసరించి యవి రాఁగాఁ గట్టివైచెను. ఆవిధముఁ జూడఁగా బాలుఁడు కొయ్యబొమ్మల బంధించినట్లుండెను. ఆయద్భుతకర్మంబున కానందించి రాజు తనదుహితను భగవంతున కొసంగెను. విధియుతముగా నాగ్నజితిని వివాహమాడిన రాజపత్నులు తమకొమరిత కనురూపుఁ డగుపతిదొరకెనని పరమానందభరిత లైరి. అంతఃపురమునఁ బురవరమున మహోత్సవములు సాగెను. రాజల్లునకు నపారధనంబుల, గోవుల, దాసీదాసజనంబుల, గజతురంగస్యందనంబుల నొసంగి కృతకృత్యుం డయ్యెను. అంత నాయపూర్వ

దంపతులు స్యందనము నధిష్ఠించి బలంబులు గొలుచుచు రాఁగాఁ బ్రయాణము చేసిరి.

ఆవివాహావార్త నాకర్ణించి యంతకుమున్ను గోవృషంబులచేఁ బొడువంబడి భగ్నవీర్యులై ప్రాణావశిష్టులై పాఱిన రాజు లాతురంబున నొక్కచోఁ జేరి హరినడ్డగించి శరవృష్టిం గురియించిన నాదండిమగండు గాండీవకోదండంబంది నారి సారించి బాణపరంపరల వారినెల్ల మృగేంద్ర మల్పమృగంబులం జంపుకైవడిఁ బొలియించి ద్వారకానగరంబుం జేరి * సత్యభామాలోలుఁడై సుఖంబుండి యితరపత్నుల కుల్లాసంబుఁ గల్పించుచుండెను. అంత మంచిముహూర్తమున భద్రయనుకన్యను బరిణయ మయ్యెను. ఆమె శ్రుతకీర్తిదుహిత. శ్రుతకీర్తి శ్రీకృష్ణునకు మేనయత్త. కైకేయియనియు నాభద్రాదేవికి బేరు గలదు. ఆపేరు దేశమునుబట్టి వచ్చినది. ఆమెను సోదరులు శ్రీహరి కొసంగిరి. భగవద్దర్శనకాలమున నామె కానుకగా నీయఁబడియెను. ఆవల మద్రదేశాధిపతిపుత్త్రికయగులక్షణాదేవియు స్వయంవరకాలమున శ్రీహరిచేఁ గైకొనఁ బడియెను. ఆమె సాధులక్షణముల నలరుట లక్షణాహ్వయమును గాంచెను. ఇట్లు లేడ్వురుభార్యలు శ్రీకృష్ణునకు సమకూడిరి. తొలిభార్య రుక్మిణి. ఇవ్విధమున నెనమండ్రుగురఁ బత్నులంగూడి భగవంతుఁడు ద్వారకానగరంబున సుఖంబుండెను.

మహాశయులారా! ఈవివాహవృత్తాంతమును దెలుపునట్టి యీభాగమునందు విశేషము లేవియుండునని తలంతు

* హాఁబర్హ ముపాగృహ్య ద్వారకామేత్య సత్యయా, రేమే యదూనాం వృషభో భగవాన్ దేవకీసుతః = అని మూలము.

రేమో? ఒక్కయద్భుతవృత్తాంతము కలదు. అది యెటులంగఁ దగినదియే. తొలుదొలుత శ్రీకృష్ణమూర్తి రుక్మిణిని వివాహ మాడి పిదపఁ గొలఁదికాలముననే తక్కినయేడ్వురను బెండ్లి యాడెను. అష్టభార్యలైరి. వీరియం దెవ్వరికింగాని సపత్నియం దసూయయున్నట్లు కానఁబడదు. ఇందిదేమియు నద్భుతము లేదు. పతివ్రతలగు పురంధ్రీమణులకుఁ బతివలచిన కాంతపై నసూయయుండదనుట తెల్లము. కాఁబట్టియే వారికి సాధ్వీ నామముఁ జెల్లెను. కావుననే వారియానందమునకు గొఱంత లేకుండెను. తృప్తియే యానందమునకుఁ బ్రధానము. అదిలే కున్న నేవియుండినను లాభములేదు. భగవంతుఁ డందఱకన్ని రూపములఁ బొడకట్టుచు నెవ్వరికిని మది శంకలేకయుండ నాయింటనే హరి యుండునన్నవిశ్వాసమును గల్గించుచుండ నిఁక నసంతృప్తి వారికెట్లు కల్గఁగలదు?

శ్లో. "ఆత్మానం సప్తధా కృత్వా నృగృష్టాః లీలయైవ తాః" అని మూలము.

"బహ్వీనామపి యోషితాం సంపూర్ణవివాహం సంభోగయోగ్యస్స్యమితి సత్యాం ప్రత్యసాపత్న్యప్రదర్శనార్థ మాత్మన స్సప్తధాకరణమ్" అని వ్యాఖ్య.

ఈభావమే యిందుఁ బ్రధానము. ఏలొకో యీభావము మహాకవిపోతన పద్యమునఁ గానరాకున్నది.

ఇ. చేలము చక్కఁగట్టుకొని చిత్రగతిః వడి నేడుమూర్తులై
బాలుఁడు దారురూపములఁ బట్టెడుకై వడిఁ బట్టి వీరశా

ర్ధాలుఁడు గ్రుద్ది నేలఁ బడఁద్రోచి మహోద్ధతిఁ గట్టి యీ
డ్చె, భూపాలకులెల్ల మెచ్చ వృషభంబులఁ బర్వతసన్నిభం
బులన్.

చూచితిరిగదా పద్యరత్నమును. ఏడుభాగములుగాఁ జేయుట సత్యభామకు సవతి కలదనుభావము తోఁపకుండుటకొఱకే యని శ్రీధరాచార్యులు వ్రాసిరి. రుక్మిణీప్రభృతులు భార్యలుండఁగా సత్యభామను పేర్కొననేల? ఇందేదో రహస్యార్థముండియే తీఱవలయును. శ్రీధరాచార్యులభావము మనకేల? అని కొందఱు దేవానాంప్రియులు పలుకుదురేమో? ఈ యర్థము దృఢపఱచునట్టి మూలముకూడఁ గలదు.

శ్లో. "పారిబర్హముపాగృహ్య ద్వారకా మేత్య సత్యయా,
రేమే యదూనాం వృషభో భగవాన్ దేవకీసుతః."

నాగ్నజితి బిలుచుకొని ద్వారకానగరమునకు వేంచేసి సత్యభామంగూడి సుఖించెనని పై మూలమునకుఁ దాత్పర్యసారము. ఇట నాలుగుమాటలు వ్రాయకతప్పదు. నిష్పక్షపాతబుద్ధితోఁ బరికింపుఁడు. రుక్మిణి మహాలక్ష్మియని, సత్యభామాదులు సామాన్యమానవకాంతలని పెక్కుమందిభావము. ఆభావమే నిశ్చయమగుచో రుక్మిణీదేవింగూడి సుఖించెనని చెప్పక నాగ్నజితిం బెండ్లియాడి యామెను బిలుచుకొని ద్వారకానగరము చేరి యామెంగూడి సుఖించెననిగాని, భార్యలనందఱంగూడి సుఖించెననికాని, రుక్మిణింగలిసి యానందించుచుండెననికాని చెప్పక ద్వారకంజేరి సత్యభామనుగూడి సుఖించెనని యేల మూలమునఁ జెప్పఁబడియెను? ఇందేమో రహస్యవిషయము

కలదని మన మూహింపఁగూడదా? పొరమిది. శ్రీకృష్ణునకు భార్యలందు సత్యభామపై నెక్కుడుప్రీతి కలదు. శతవత్సరములు శ్రీకృష్ణునితో విరహము కలుగఁగలదనుశాపము రాధాదేవికిం గలదు. ఆమె దుఃఖపడఁగా శ్రీకృష్ణుఁడే నీకు స్వప్నమున దర్శనమిచ్చుచుందును. నిన్ను వదలియుండఁగలనా యని చెప్పెను. ఈవిషయము నీగ్రంథమాలికయం దింతకు ముందే పఠించియున్నవారు కదా. దానఁ దృష్టినొందఁజాలక సత్యభామగా రూపాంతరము నొందెననియు శాపానుభవమున నొకరూపమునఁ దండ్రియింట నుండెననియు గ్రహింపవలయును. ఈవిషయము పారిజాతాపహరణ ప్రస్తావమున విశేషించి వ్రాసెదను. సత్యభామవాంఛలఁ దీర్చుటకై యెంత ప్రయత్నమైనను శ్రీకృష్ణుఁడు చేయకమానలేదు. ఏల? శృంగారాధిదేవతకదా రాధిక. రాసక్రీడాలోలకదా రాధిక. రసికేశ్వరికదా రాధిక. శ్రీకృష్ణప్రాణాధికకదా రాధిక. కావున రుక్మిణికంటె సత్యభామ యెల్లవిషయములం దక్కువశక్తికలది. అని యూహించుట మిక్కిలి పొరపాటు. భాగవతాభిప్రాయ మట్టిదికాదనియు శ్రీకృష్ణునకు సత్యభామయం దెక్కుడుప్రీతి యనియు నమ్ముఁడు. మఱొక్కమాట. శ్రీకృష్ణపత్నులందుఁ దారతమ్యము గలదనిమాత్రము తలంపకుఁడు. అది మహాదోషము. శ్రీదేవీకళాసంభూతలే శ్రీకృష్ణపత్నులందఱని నమ్ముఁడు. శ్రీమహావిష్ణువున కొక్కశ్రీదేవియే పత్ని. ఒక్కొక్కయవతారమున నొక్కొక్కనామమునఁ బత్నియగుటకు నవతరించును. ఒక్కొక్కకోరికను దీర్చుకొన శ్రీకృష్ణావతారమున నెన్నియో రూపముల నవతరించెను. పదాఱువేలమందిని భగవంతుఁడు

పెండ్లియాడెనన్న కథయం దిదియే రహస్యము. త్రిమూర్తులకుఁ బలువురుపత్నులు లేరు. వారెల్ల నేకపత్నీవ్రతులే. ఈయవతారమున నా శ్రీకాంతయే భగవత్సేవార్థ మిన్నిరూపములఁ గైకొని శ్రీహరిని సేవించెనని భావించి వారినెల్ల సేవించి పూజించుట మనకుఁ దరణోపాయము. అంతియకాని జారుఁడు, చోరుఁడు, వంచకుఁడు, అని శ్రీకృష్ణుని దూషించుట సంసారసాగరనిమజ్జనోపాయము. అట్టివాఁడు మరల నెప్పుడేని సంసారజలధినుండి వెలికి రాఁజాలఁడు. కావున నట్టిపాపమునకుఁ బాలుపడక శ్రీహరిపాదారవిందముల సేవింపుఁడు. ఇంక నీవిషయమును జర్చింపమాని యవ్వలిచరిత్రమును వ్రాసెదను. స్యమంతకమణి సత్రాజిత్తున కొసంగినపిదపఁ దన్మణిచరిత్ర మించుక గలదు. దానిని వ్రాసినఁగాని యాకథనుండి తెలియఁదగునీతి బోధపడదు. కాన నాచరిత్ర శిష్టభాగమును వ్రాసెదను. ఈ కథమొదట బాండుకుమారులచరిత్రము నత్యల్పముగా వ్రాయక మానరాదు. కాన దానిం జేర్చెదను.

శతధన్వుఁడు స్యమంతకమణి నపహరించుట.

* పాండురాజకుమారు లగుధర్మజ భీమార్జున నకుల సహదేవులైదుగురు కడుం జిన్నవారు. పాండురాజు శాపవశమున మృతినొందెను. రెండవభార్యయగు మాద్రి యతని సహగమననియమమూని యనుసరించెను. తండ్రిలేని పిల్లలయిరి. కుంతిదేవి యొక్కతయె వారి నెట్లోపెంచుచుఁ బర్వతములందే యుండెను. ఆవార్తనాలకించి ధృతరాష్ట్రుఁడు సద్బుద్ధి

* ఈకథ శ్రీభాగవతము దశమస్కంధము. ౫౭. అధ్యాయమునుండి సంగ్రహీతమని యెఱుంగవలయు.

చూనియే విదురుఁడు భీష్ముఁడు తనకాలోచనము చెప్ప సమ్మ తించి పర్వతమున వసించుసోదరపత్నీపుత్త్రులను బిలిపించి కుంతినూరార్చి వగపుడుగుమని తెల్పి కుమారులఁ గ్రుచ్చియెత్తి స్వపుత్త్రులంబోలె గారవించి హస్తినగరమునందే యునిచి పోషించుచు వారిననుదినము తడివిచూచుచు నుండెను. భీష్మ విదురులు విశేషించి వారికుశలముల నరయుచుండిరి. కొలఁది దినము లెల్లే హాయిగాఁ గడచినవి.

పాండుకుమారులు నగరము జొచ్చినదాదిగా దుర్యోధ నునకుఁ బట్టిరానియాగ్రహము వారిపైఁ గల్గెను. వారు దేవాం శసంభూతులనియు, గుణనిధులనియు, నెల్లరు వారిం బ్రేమించు టయే దీనికిం బ్రధానకారణము. వీరువృద్ధియైనఁ దనగౌరవము దక్కదన్నభీతి యాతనిమది నాటెను. కావున వారినిం జంపింప వలయునన్న యాశయము తోడనె పొడసూపెను. రాజ్యము నార్జించి దిగ్విజయము చేసి యాచంద్రార్కవిఖ్యాతిని సంపా దించినది పాండురాజని యెల్లరకుం దెలియుటయు నొకకార ణము. ప్రజ లీయభిప్రాయము గలవారయినయెడలఁ దుదకు రాజ్యమంతయు ధర్మరాజుపాలఁ బడునేమో యన్న యనుమాన మాతనికిం గలిగినది. ఇవన్నియుం గలిసి యొక్కసూ టాతని నుత్తలంపడఁ జేయసాగినవి. అల్పమతియు, దురదృష్టవంతుఁడు నగుదుర్యోధనుఁ డేమిచేయఁగలఁడు? పాప మాదురూహలకు లొంగిపోయెను. దానికిఁదోడు సోదరుఁ డగుదుశ్శాసనుఁ డతని యూహలను బలపఱచువాఁ డయ్యెను. తక్కంగల తమ్ములందఱు నును దుర్యోధనునిమాట కడ్డము చెప్పునట్టివారు కారు. అఖం డైశ్వర్యము తోడుపడినది. చక్రవర్తిత్వ మలవడ నున్నది.

ఇట్టిస్థితిలో వాఁ డేమిచేయఁగలఁడు? విధియు నాతనినదృశ్య పాశములు కంఠమునకుఁ దగిలించి త్రిప్పుచుండెను. పాపమా లఘుబుద్ధి యింక నేమిచేయఁ జాలును? దురూహ లెన్ని గలవో యన్నింటికిని దనమదిఁ జోటిచ్చి హాయిగా విహరింపుఁడీ యని యాదరించెను. కావున ననుక్షణము పాండుకుమారులఁ బొలియించు టెట్లనునాలోచనమే కాని వేఱొక్కయాలోచన మాతనికిఁ గలుగకుండెను.

యౌవనం ధనసంపత్తిః ప్రభుత్వ మవివేకితా,
ఏకైకమప్యనర్థాయ కిము యత్ర చతుష్టయమ్.

అను ప్రాక్తనసూక్తి తప్పదుకదా. ఇన్నియు నాతనికిం గలవు. వానరము మధుపానముచేసి వృశ్చికదష్టమై గ్రహబాధావృతము కాఁగా నెట్టిచేష్టలఁజేయునో యట్లే దుర్యోధనుఁడు ప్రతిక్షణ మాలోచింపసాగెను.

పురుషునకు బ్రాయికముగాఁ బదాఱువత్సరములనుండి యిరువదివత్సరములవయస్సు వచ్చులోపలనే వానిబుద్ధి సన్మార్గ మునసో దుర్మార్గముననో చరించుట కలవాటుపడును. అయల వాటును దప్పించుట శక్యముకానిపని. ఇది లోకాచారము. ఇట్టులుండ దుర్యోధనునకు విధివశమున దుర్బుద్ధి జన్మముదొట్టి పట్టుపడినది. దానినెట్లు మార్చుకొనుశక్తి వానికిం గల్గును? మఱెవ్వరు దానిని మార్పఁగలరు? దానికిం దగునౌషధము లేదు.

"శ్లో. శక్యో వారయితుం జలేన హుతభుక్ఛత్రేణ సూర్యాతపో
నాగేంద్రో నిశితాంకుశేన సమదో దండేన గోగర్దభౌ,

వ్యాధిర్భేషజసంగ్రహైశ్చవివిధై ర్మంత్రప్రయోగై ర్విషం
సర్వస్యౌషధమస్తిశాస్త్రవిహితంమూర్ఖస్యనాస్త్యౌషధమ్.

అని భర్తృహరియుఁ దెల్పియేయున్నాఁడు కదా. ప్రతిక్షణము నందు నాదురాలోచనము ప్రబలుచుండెను. మఱికొంద ఱర్థలుబ్ధు లందులకు సాయపడ సిద్ధపడిరి. అప్పటికి భీముఁడొక్కరుఁడే బలవంతుఁడని తనకంతకుఁడని తోఁచినందున ముందు వానిం బొలియించిన నందఱ నవ్వలఁ జంపవచ్చుననియు నొక యాలోచం ముచయించినందున భీమునకు విషమును బెట్టించియు జలములం ద్రోయించియుఁ బాములచే గఱపించియు నింక నెన్ని యోయుపాయప్రయోజనములచేఁ జంపింపఁబూనెనుగాని యవి నిరర్థకము లయ్యెను. ఇంకను ఘోర కార్యములు చేయఁబూనిన భీష్మాదు లెఱుంగుదురనుభీతి యాదుర్యోధనునకుం గల్గెను. కావున స్థలాంతరమునకు వారలం బంపు ప్రయత్నము చేయఁబూని తండ్రితో నెన్ని యోభంగులం దెల్పి వారిని వా ారణసికిం బంపి యందు నివసించునట్లు చేయించెను.

కాశీనగరమునందు గృత్రిమభవనము (లక్కయిల్లు) కట్టించుట అందుఁ బాండవుల నుండునట్లుచేయించి యర్ధరాత్రమున దాని కగ్ని సంస్కారము చేయునుపాయము తెల్పియేవురుకొడుకులు గలతల్లి నందుంచుట యెట్లో విదురున కెఱుకపడియెను. ఆగృహనిర్మాణ మచిత్రము. దానికుపయోగించిన పరికరము లగ్నిజ్వాల యంటినమాత్రమున నెల్లయెడల నం

టుకొని భస్మమగునట్టివి. అందుఁ బాండవులదహించుట సులభము. అగ్నియిడిన వారు తప్పించుకొనిపోవుద్వార మందమ ర్పఁబడియె అను నీవిషయములుకూడ విదురునకుం దెలిసెను. దాన నతఁడు పాండవుల నచ్చటికింబంపుట తగవుకాదని ధృతరాష్ట్రునకుం దెల్పి ఫలముఁగానక ప్రయాణకాలమునందు సాగనంపంబోయి ధర్మరాజున కావృత్తాంతమును దెల్పి చేయఁదగు ప్రక్రియ నుపదేశించి తా నెఱుంగనట్లు హస్తినపురమునం దే యుండెను. ఈదుష్కార్యము సాగుచున్న వార్త మత్త్వరికిని దెలియకుండెను.

పాండవులు కాశీనగరమును జేరి పౌరుల నానందవార్ధి నోలలాడించుచుఁ దత్క్షేమంబుల నేకోరుచు నం దుండిరి. ధర్మజుఁ డేమఱుపాటులేక విదురానుమతంబున జాగరూకుఁడై గృహంబున కనలంబు దరికొల్పుదినంబు నెఱుంగుం గావునఁ గనిపెట్టి యుండెను. నగరము సంతోషమయమై యుండెను. నియమిత దినము సమీపించెను. "ఆత్మానం సర్వథారక్షేత్" అన్న సూక్తి ననుసరించి యాదినమున నప్పునికి నియమితులగువారు జాగరూకు లగుటకుముందే భీమున కవార్తం దెలిపి దవానలంబు దరికొలుపం బంచి నిర్గమనద్వారంబు రహస్యముగాఁ దెలిపెను. భీముం డన్నమాటను దాఁటువాఁడు కాఁడు కావున మేల్కొని యుండి యర్ధరాత్రము కాకముందే యనలంబుముట్టించి తల్లిని సోదరులను బిలుచుకొని రహస్యభూవివరమార్గంబునఁ గాశీనగరమును దాఁటిపోయెను. ఆ లాక్షాభవనము భస్మమయ్యెను.

నాగరకు లా ఘోరకార్యమునకుం జెల్లుచింతిల్లిరి. అం దేపురు కొడుకులు నొక్కతల్లియుఁ గాలియుండిరి. ఆకారములఁ బోల్ప వీలులేకుండెను. పంచపాండవులు దగ్ధులైరనియే వారు తలంచిరి. ఆనాఁడు కాశికానగరము దుఃఖాలయమై యుండెననుట కావంతయు శంకయుండదు. ఆవార్త కరినగరవీథుల వెల్లివిరిసెను. ఎల్లరును గోడుగోడున నేడ్చిరి. ధృతరాష్ట్రుఁడు మూర్ఛిల్లి మృతప్రాయుఁ డయ్యెను. దుర్యోధనాదు లానందపరవశు లైరి. విదురుఁడు చింత నభినయించెను. భీష్మాదులు దుఃఖించిరి. ఆదువార్త యెల్లకడల వ్యాపించె. ద్వారకానగరమున మ్రోఁగెను.

ఆర్యులార! ఇంతదనుక నీకథ వ్రాయవలసివచ్చినది. ఇఁక శ్రీకృష్ణచరిత్రము నాలకింపుఁడు. పాండవులు లాక్షాగృహమున దగ్ధులైరన్న వార్త విని శ్రీకృష్ణుఁడు తాను సర్వజ్ఞుఁడయ్యును బాండునందనులు దగ్ధులైరనుటకు దుఃఖించినట్లు నటించి యాక్షణంబ బలరాముంగూడి కురుదేశముల కరిగెను. కరినగరంబున భీష్మద్రోణులను విదురుని గాంధారిని గాంచి వారు మిగుల వగలఁబొగులఁగా దానును దుఃఖించెను. వారి నూఱడించెను. కరిపురంబునఁ గలవారల వగపుడిపి కొలఁది దినము లందేయుండెను. బలరాముఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారకానగరంబున లేకుండుటెఱిఁగి యిదియ సుసమయమని తలంచి యక్రూరకృతవర్మలు శతధన్వునిం గాంచి యోయీ సత్రాజిత్తు మొదటినుండి మనకిత్తునని వాగ్దానముచేసి కన్యారత్నము నీయక కృష్ణున కొసంగెను. అతనికి న్యాయముకలదా? మృతుఁ

డగు ప్రసేనునిసోదరుని వెదకనైనఁ బోయెనా? ప్రసేనుఁడు చావవలయుననియే యాతనిభావము. కావున నేయుపాయము చేనైన సత్రాజిత్తునుండి స్యమంతకమును బరిగ్రహింపుము. అని పలుభంగులఁ బురికొల్పిరి. శతధన్వుఁ డామాటల కాగ్రహించి యారేయి సుఖనిద్ర చేయు సత్రాజిత్తును బశువును గటికివాఁడు చంపునట్లు దుర్వృత్తిం బొలియించి యాతని భార్యలు వాపోవుచుండఁగాఁ గరుణ యించుకంతయు లేక యామణిని దీసికొనిపోయెను.

సత్యభామ హతుఁడగు పితరునిదిలకించి హతచేతనయై తండ్రీ! చంపఁబడితివే యని యాక్రోశించి యాక్రోశించి తనకు మృతి వాటిల్లినట్లు దుఃఖించి దుఃఖించి యాకళేబరమును దైల ద్రోణియం దునుపఁబంచి కాపాడఁదగువారి నియోగించి కరి పురంబున కరిగి సర్వజ్ఞుఁడగు ప్రాణనాయకునకుఁ బరితపించు చిత్తముతోఁ దన పితృవధవార్తను దెలిపెను. * రామకృష్ణు లీశ్వరులయ్యును మనుష్యులయాచారమును బాటించి సత్రాజిత్తుమృతికై వగచి మహత్తరకష్టము కలిగినవారిచందము నభినయించి యప్పుడ సత్యభామాసహితుఁడై యన్నంగూడి ద్వారకకుఁ బయనమై కతిపయప్రయాణంబుల ద్వారకానగరంబుం బ్రవేశించి శతధన్వుఁ జంపుటకు స్యమంతకమణిని దెచ్చుటకుఁ గృతనిశ్చయుం డయ్యెను. శతధన్వుఁడు శ్రీకృష్ణసంకల్పము

---

* తదాకర్ణ్యేశ్వరౌ రాజన్ననుసృత్య నృలోకతామ్=అని మూలము.

నాలించి యింక నన్నుం జంపకమానఁడని నిశ్చయించి భీతి తన్నుఁ బురికొలుపఁగాఁ గృతవర్మకడకుం జని తనస్థితిం దెలిపి సాహాయ్యమును యాచించెను. ఆతని యాశయమెఱింగి యా కృతవర్మయుఁ దనశక్తిహైన్యమును దెలుపుచు నయ్యా యీశ్వరు లగు రామకృష్ణులకుఁ బ్రతికూలకార్యమునుజేయ నే నెంతవాఁడను? వారి కపకారమొనర్చి యెవ్వాఁడు బ్రదుకఁ జాలును? కంసుఁ డామహాత్ముల కపకారమొనరించి తనయనుచరులతో నీలోకమును వదలెను. మహాబలశాలి యగుజరాసంధుఁడు పదునేడుపర్యాయములు చతురంగబలంబులఁ గూడి వచ్చి తుదకెల్లరం బోఁగొట్టుకొని విరథుఁడై పోయెను. కావున వారిమార్కొన నాకుఁ దరముకాదు. అనిపలుక నతనికడ నిరాశుఁడై యక్రూరునింటికిం బోయి తనదైన్యమునుదెలిపి సహాయమును యాచించెను. అక్రూరుఁడును రామకృష్ణులఁ దలంచి భయంపడుచు వారిమార్కొన నాకు శక్యమా? ఆ యూహ వదలుము. శ్రీకృష్ణుఁడన భగవంతుఁడు సుమా? ప్రపంచమును విలాసమునఁ బుట్టించుచుఁ బోషించుచుఁ బొలియఁజేయుచు నుండును. ఆ మహానీయుని చేష్టలు బ్రహ్మాదులకేఁ దెలియ శక్యముగానివి. ఆకృష్ణమాయ లోకములనెల్లను మోహింపఁజేయును. ఏడువత్సరములబాలుఁడై కృష్ణమూర్తి గోరక్షణముచేయఁ బర్వతము నొకచేత నెత్తెను. కూటస్థుఁడన్న నీశ్వరుఁడన్న నద్భుతకర్ముఁడన్న ననంతుఁడన్నఁ గర్మసాక్షి యన్న నా శ్రీహరియే. ఆపరమేశ్వరునకుఁ ద్రికాలములయం

దును నమస్కరించుచుందును. భగవంతునితో ద్వేషింపఁగల వారు గలరా ? కావున మాసాయము నాశింపక వేఱుమార్గము జూచుకొనుము. నన్నే నమ్మి యిట నుండకుము. అని నిరాశునిగా నొనరించెను.

అంత శతధన్వుఁ డాయిద్దఱు తన సాయపడఁజాలమని తెలుపఁగా నేమియుఁదోఁచక తల్లడిల్లుచు నాస్యమంతకమణి నక్రూరునింట నునిచి శతయోజనదూరంబుఁ గొనిపోవఁజాలు నాజానేయంబు నధిష్ఠించి పరుగిడెను. గరుడకేతనంబగు నరదం బెక్కి రామకృష్ణు లాశతధన్వుని వెంటనంటి పోయిరి. ఆయరదము జవమునఁబాఱఁగా వా రతివేగమున నాతనిఁ జేరఁగల్గిరి. మిథిలానగరోపవనమున శతధన్వుఁడు తన్నుఁ జంపవచ్చు రామకృష్ణులం గాంచెను. ఆతనియశ్వము పరుగిడఁజాలక యలసి యటఁ బడిపోయెను. దానివదలి యాశతధన్వుఁడు పాదచారియై భీతిచేఁ బరుగిడసాగెను. శ్రీహరియు నరదంబుడిగి పదాతియై యాతనిఁజేరం బరుగిడి చక్రముం బ్రయోగింపనది వానిశిరము ఛేదించెను. కృష్ణుఁ డాతనివస్త్రముల నాస్యమంతకమణి యుండునని వెదకెనుగాని యందది దొరకదయ్యెను. మరలి యన్నకడకువచ్చి నందనందనుఁడు మణి దొరకదయ్యెను. వృథా శతధన్వుం బొలియించితిని. వానికడ వెదకితిని. దానిచిహ్నముకూడఁ గానరా దయ్యెను. అన బలరాముఁడు దాని నెవరికడనో దాఁచియుంచెనని తోఁచెడిని. నీవు నగరమునకరిగి మణి నన్వేషింపుము. నేను వైదేహునిం జూడఁ

బోయెదను. ఆతఁడు నాకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడు. అని పలికి శ్రీ కృష్ణుని ద్వారకకుం బంపి బలరాముఁడు మిథిలానగరముఁను బ్రవేశించెను. రామాగమనము నెఱింగి వైదేహుఁడు ప్రీతుఁడై యెదురువచ్చి యర్ఘ్యపాద్యాదికము లగునాతిథేయవిధులం బూజించి విడిది కల్పించి యం దునిచెను. ఆతనిసత్కారముల కానందించుచు నందు రాముఁడు కొన్నివత్సరము లుండెను. * ఆవార్తనాలకించి దుర్యోధనుఁడు చనుదెంచి జనకునిచేఁ బూజింపఁబడి బలరామునొద్ద గదాయుద్ధపద్ధతుల నేర్చుకొనుచుండెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు రామాజ్ఞనంది ద్వారక కేతెంచి ప్రియురాలగు సత్యభామకుఁ బ్రీతికలుగునట్లు శతధన్వునిమృతియు మణి దొరకకుండుటయు నెఱింగించి యామె వగవకుండఁ జేసి చచ్చినసత్రాజిత్తునకుఁ జేయఁదగిన యార్ధ్వదైహికముల సక్రమముగాఁ జేయించెను. అక్రూరుఁడు కృతవర్మయు శతధన్వునివార్తనాలకించి బెగడి చిత్తములు త్వరపెట్టి ద్వారకానగరమును వదలి పెక్కుయోజనముల దూరమునకుం బోయి యందుండిరి. అక్రూరుఁడు ద్వారకను వదలిపోఁగా నగరవాసుల కెల్ల శారీరమానసికతాపములు దైవికములు భౌతికములును గల్గెను. వారెల్ల శ్రీహరిం గానవచ్చి యిట్లు విన్నవించిరి. నందనందనా! మహామునుల కాశ్రయుండవగు నీవున్న యీ తావుననావృష్టిప్రభృతిపీడలు గల్గుచున్నవి. ఏలొకో తెలియఁజాలకున్నారము. పూర్వము కాశీశ్వరుఁడు వృష్టి గురియక

* తతోఽశిక్షద్గదాం కాలే ధార్తరాష్ట్ర స్సుయోధనః । మానితః ప్రీతియుక్తేన జనకేన మహాత్మనా = అని మూలము.

పోఁగా శ్వఫల్కునిం బిలుచుకొనిపోయి తనకన్యక యగు గాంది నాతనికొసంగి సత్కరించెను. ఆవల వర్షములు గురిసెను. ఆతనికుమారుఁ డగునక్రూరుఁ డంతటివాఁడు. మహాతపో ధనుఁడు. కావున నతఁడు మరలివచ్చెనేని యీపరితాపములు తొలఁగును. వృష్టి గురియును. వేవేగ యతనిం బిలుపింపుమా యని ప్రార్థించిరి. వారిపలుకుల నాలకించి ప్రజాహితముచే యుట పరమధర్మము గావున నప్పుడే దూతలంబంచి యాయ క్రూరుం బిలువనంపి యతనిసత్కరించి యిట్లు పలికెను. అక్రూరా! దానపతీ! శతధన్వుఁడు పాఱిపోవునపుడు స్యమం తకమణి నీయింట నునిచిపోయెను. ఆవిషయము నే నెఱుంగు దును. సత్రాజిత్తునకుఁ గొడుకులు లేరు. ఆతనిదుహితలెల్ల నపరకర్మము లాతనికాచరించి ద్రవ్యమును, ఋణమును విభ జించుకొన నూహించియున్నవారు. సత్రాజిత్తు దుర్మరణంబు చెందినాఁడు. తచ్ఛాంతికై వలయుక్రియల జరపవలయు. స్యమంతకమణి నాకువలదు. నీవ యుంచుకొనుము. మాయన్న రాముఁడు నన్ను నమ్మకున్నవాఁడు. బంధువులు నట్లే యున్న వారు. కావున వారికి విశ్వాసముపుట్ట దానిం జూపుము. నీగృహమున ననవరతము బంగారు వృద్ధియగుచుండఁ గలదు.

అని శ్రీహరి సామవాక్కులు పలుకఁగా నక్రూరుండు తనవస్త్రంబు నంచలంబున ముడిచియున్న యామణిని బ్రదర్శిం చి శ్రీహరికి సమర్పించెను. ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమున,

"శ్లో. ఏవం సా మభిరాలబ్ధ శ్శ్వఫల్క తనయోమణిమ్,
ఆదాయవాససాచ్ఛన్నం దదౌ సూర్య సమప్రభమ్.
స్యమంతకం దర్శయిత్వా జ్ఞాతిభ్యో రజ ఆత్మనః,
ప్రమృజ్య మణినాభూయ స్తస్మై ప్రత్యర్పయత్ప్రభుః."

అని వ్రాయఁబడినది. ఈ రెండుశ్లోకములకు మహాకవిపోతన,

ఉ. సంతసమంది బంధుజనసన్నిధిఁ హరి తెచ్చిచూపె న
శ్రాంతవిభాసమానఘృణిజాలకలాయితభూనభోంతర
ధ్వాంతము హేమభావచయవర్షణవిస్మితదేవమానవ
స్వాంతముఁ గీర్తిపూరిత దిశావలయాంతము నాస్యమంత [కముఁ.

కం. చక్రాయుధుఁ డీక్రియఁ దన
యక్రూరత్వంబు జనులకందఱకును ని
ర్వక్రముగఁ దెలిపి క్రమ్మఱ
నక్రూరున కిచ్చె మణిఁ గృపాకలితుండై.

అని వ్రాసిరి. సూర్యసమప్రభమ్=అను విశేషణమున కంతటి పద్యమును ముచ్చటగా వ్రాసిరి. అంత్యప్రాసాలంకారమున మహాకవి కెంతమక్కువయో యది తేటపఱచును. అంత బంధువులందఱు సంతసిల్లి మణివిషయమున శ్రీకృష్ణునియం దవిశ్వాసమునుమాని నెమ్మది నుండిరి. ఇది భగవంతుని దివ్యశక్తిప్రదర్శకము. ఈగాథను బఠించినను వినినను దుర్యశములంబాసి యిష్టవాంఛలం బొందుదురు.

మహామతులారా! స్యమంతకమణిచరిత్ర మీకథతోఁ బూర్తియయ్యెను. దీనియందుఁ గొన్ని రహస్యార్థములు గలవు. వానినెఱింగినఁగాని మానవులు వృద్ధిని గాంచఁజాలరు. కృష్ణుఁడు ముందు రాఁదగుకర్మము నాలోచించియే కరిపురంబున కరిగెను. అత్తఱిం గృతవర్మయు నక్రూరుండును శతధన్వునిఁ బురికొల్పిరి. సత్యభామను మనకిత్తునని చెప్పుచు సత్రాజిత్తుఁడే కృష్ణున కిచ్చె ననిరి. మణిని గ్రహింపుమనిరి. వాఁ డందులకొడంబడి నిద్రపో వునపుడు సత్రాజిత్తుని బొరిగొనియెను. స్యమంతకమణిని గైకొనిపోయెను. దానిచేఁ గృష్ణు నాగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడై చచ్చెను. తన్నుఁ బురికొల్పినవారు తన మృతిసమయమునఁ దోడ్పడఁజాలక పోయిరి. ఇదియె కథాసారము. అక్రూరుఁడు శ్రీకృష్ణభక్తుఁడు కదా. ఆతఁడేల శతధన్వుని బ్రోత్సహించె నన్నశంక కొందఱకైనఁ గలుగకమానదు. అతఁ డంతటిమూర్ఖుఁడా యనియుఁ గొంద ఱడుగఁబూనుదురు. కాని తత్త్వ మారయకయే యిట్లు ప్రశ్నింతురని నాయాశయము. అక్రూరుఁడు పరమభక్తుఁడు. యమునాజలములందును రథమునందు నొక్కసారి రామకృష్ణులం గాంచినప్పడినుండి వారిని భగవంతులనుగా భావించెనే గాని సామాన్యులనుగా భావించినవాఁడు కాఁడు. ఎన్నియో విశేషకృత్యములు భగవంతుఁడు చేయఁగాఁ గన్నులారఁ గాంచినవాఁడే. అయినను సత్యభామా విషయమునను స్యమంతకమణివిషయమునను వానిమనస్సు మాఱిపోయెను. ఏల? కనకము కాంతయు లోకమున నెట్టివారి

నైన ముగ్ధులఁ జేయును. పరాశరాదులు విభ్రాంతులై రన నింకఁ దక్కుంగలవారిమాట లిట నేటికి? కావుననే భర్తృహరి,

"శ్లో. తావదేవకృతినాం హృదిస్ఫుర
త్యేష నిర్మల వివేకదీపకః,
యావదేవ న కురంగచక్షుషాం
తాడ్యతే చపలలోచనాంచలైః."

అని వివరించెను. మఱియు,

"శ్లో. స్మితేన భావేన చ లజ్జయాభియా
పరాఙ్ముఖై రర్ధకటాక్షవీక్షణైః,
వచోభిరీర్ష్యాకలహేన లీలయా
సమస్తభావైః ఖలు బంధనం స్త్రియః."

అనియుఁ దెలిపెను. ఆహా! ఎంతవిజ్ఞుఁడు? ఎంతరసికుఁడు? ఎంతటిధీరుఁడు? కనకలోలుపత్వమును గుఱించి యామహాకవియే,

"శ్లో. భ్రాంతం దేశమనేకదుర్గవిషమం ప్రాప్తం న కించిత్ఫలం
త్యక్త్వా జాతికులాభిమానముచితం సేవాకృతా నిష్ఫలా,
భుక్తం మానవివర్జితం పరగృహే ష్వాశంకయా కాకవ
త్తృష్ణే జృంభసి పాపకర్మనిరతే నాద్యాపి సంతుష్యసి."

అని తేటపఱచెను. ఏవాఁడు కాంతాకాంచనములపై నాశ మానుకొనునో వాఁడే ధన్యుఁడని పెద్దలభావము. మహాత్ములు దివ్యదృష్టిగలవారు. కాఁబట్టియే విషయలోలత తొలఁగింప రానిదనియు సుదుర్జయమనియుఁ బూర్వకర్మపరిణతిచే నది

లభింపవలయుననియుఁ దెల్పిరి. అక్రూరుఁడు తొలుదొలుత శతధన్వుఁడు తనకు సత్యభామనిచ్చునని తలంచువారిలో నొకఁడని తెలియనయ్యెడిని. ఆమె కృష్ణపత్ని కాఁగా దాని విషయమును మాని సత్రాజిత్తుపైఁ గల యీర్ష్యచే శతధన్వుఁడు తనకన్న బలవంతుఁడు కానఁ గృతవర్మనుగూడి స్యమంతకమణినైనం బరిగ్రహింపుమని ప్రోత్సహించెను. అతఁ డట్లే యొనర్చెను. తుదకాతఁడు రక్షింపుము యని వేఁడఁగా నక్రూరుఁడు జ్ఞానియై భగవంతునిశక్తి నారసి నేనందుల కశక్తుఁడ ననియె. కర్మ యేయేకాలమున నెవ్వరెవ్వరి నెట్లెట్లు త్రిప్పునో వారట్లే తిరుగుచుందురుగాని స్వతంత్రులు కాఁజాలరనియుఁ గర్మమే బలవత్తరమనియు నెంతటివారినైన నది మాఱుత్రోవలఁ ద్రిప్పఁజాలుననియు నీకథనుండి మనమెఱుంగవలయు. ధనాశను వదలినఁగాని మనశ్శాంతి కలుగదనియుఁ దెలిసికొనవలయును. ఎంతదనుక మనశ్శాంతికుదురదో యంతదనుక భగవంతుని యవ్యాజప్రేమమునకుఁ బాత్రులము కాఁజాలమని యెఱుంగుట సముచితము. ఇట్టి సాధుమార్గముల నీకథ మనకు బోధించుచున్నది.

ఈస్యమంతకచరిత్రమును జతుర్థిచంద్రదర్శనము కలుగఁగాఁ దద్బాధానిరసనార్థము పఠింతురు. దీనియందు భగవంతుఁడు తనపై నన్నకు బంధువులకుం గల్గినయనుమానమును దొలఁగించెను గాన దీనింబఠించిన కళంకములు, దుర్యశములు తొలఁగుననివారితాత్పర్యము. అట్టి యీకథను బఠించినంతమాత్రమునఁ

దొలఁగవని నాయాశయము. భగవంతుఁడు తనకృత్యమున నించుకంతయైనఁ బ్రమాదము నొందలేదు. అట్లే మనముకూడ సద్వర్తనమున కలవాటుపడినచో దుర్యశములు తమంతన తొలఁగును. దూషించువారి నోరులడంగును. వారు మనపాపములను బంచుకొందురు. కావున నాక్షేపించువారు మనకు మిత్రులనిభావించిన మనమనస్సు పరిశుద్ధమగును. అట్లుకాట-మనమితరుల నాక్షేపింపక వారిదుశ్చరిత్రములఁ దలంచుచుండక వారి సాధుచరితముల స్మరించినచో వారిపుణ్యములఁ గైకొనఁజాలుదుము. సులభమార్గమున మనకనంతలాభము కల్గుచుండ నామార్గము నవలంబింపక వృథా ఒరులపాపముల నార్జింపఁ బ్రయత్నముచేయనేల? ఏవిధముననైనను బరదూషణము హానికరము. పరభూషణము క్షేమకరము. ఇది చలింపని సిద్ధాంతము. పరదూషణము దైవదూషణము వంటిది. పరుల యభ్యుదయము నోర్చుట భగవత్సేవ వంటిది. కావున నొక్కరూకవ్వయైన వ్యయముచేయకయుండ నించుకంతయు దేహశ్రమముపడకయుండ మహాపుణ్యము లభించునపుడు మనమామార్గము నేల యాశ్రయింపఁగూడదు? అందును గలికాలమునఁ బుణ్యమార్జింప శక్యమేగాదు. అట్టి యీకాలమున నిర్మలచిత్తమున దినమునం దొకక్షణకాలమైనను భగవత్సేవ శక్త్యనురూపముగఁ జేయుట సర్వయజ్ఞములు చేసినట్టి దగును. ఈకార్యమునందు భూతహింసచేయ నక్కఱలేదు. ధనమును శ్రమములకుం బాలై యార్జింప నక్కఱలేదు. ఇంటనున్న విత్తము

ను వ్యయింప నక్కఱలేదు. శాంతముగాని క్షణకాల మేకాంతముగాఁ గూరుచుండి విషయేచ్ఛలకు లోనుగాకయుండఁ జిత్తమును శ్రీహరిపాదారవిందములపయిం జేర్చుటయే చాలును. అదియే పరమపురుషార్థము నొసంగును. ఉత్తమశ్లోకులఁ జేయును. ఇంతకంటె వేఱుసులభమార్గము కలియుగమునఁ గానరాదనుట సత్యము.

మహానుభావులారా! ఈప్రకరణమును ముగించుచు నాల్గుమాటలు వ్రాయఁదలంచితిని. కాలమిది దుర్భరముగా నున్నది. దాంభికులు విచ్చలవిడిఁ దిరుగుచున్నారు. కొందఱు కౌపీనమాత్రవేషులు. కొందఱు దిగంబరులు. కొందఱు విభూతి పరిలిప్తసర్వాంగులు. మఱికొంద ఱూర్ధ్వపుండ్రాంకిత ద్వాదశతనుస్థలులు. ఇంకనుగొందఱు దండకమండలత్యాగులు. మఱియుఁ గొందఱు సర్వసంగపరిత్యాగులు. ఇట్లు నానాభంగుల మహాత్ములు కనఁబడుచున్నారు. ఒక్కొక్కరును బరులను బరమతములను దూషించువారే. ద్రవ్యాశాతత్పరులే. అహంకారతపోధనులే. యోగీశ్వరులే. వీరికి ఇంచుకయైన మనశ్శాంతి కలదా యోజింపుఁడు. వీరు చేయువంచనలకుఁ బారముగలదా యోజింపుఁడు.వీరు నిర్మలచిత్తులా తలంపుఁడు. ఇక్కాలమునఁ బ్రతివాఁడును శిష్యుల సంపాదింపఁ బ్రయత్నించును. శిష్యుల కడ దీర్ఘోపన్యాసములఁ జేయుచుండును. శిష్యుఁడు సర్వద్రవ్యమును గురువున కర్పించినఁగాని ముక్తిదొరకదని పలుకుచుండును. వీరిమనస్సున భక్తిలేదు. ద్రవ్యాశ కలదు. వీరియుప

న్యాసముల విని మనము చెడరాదు. వీరిమాటలవలన భక్తి నశించును. వీరే తరించినట్లు చేయుదురని మనమాశించుట వెఱ్ఱితనము.

బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః,
లిప్యతే న స పాపేన పద్మపత్ర మివాంభసి.

గీత. ౫ అ. ౧౦ శ్లో.

అను భగవదుక్తిని బఠింపుఁడు. దానియర్థమును బరికింపుఁడు. మనము చేయఁబూనుకర్మముల నట్లు చేయవలయునని నిశ్చయించుకొనకుఁడు. హింసాకర్మములకు దూరముగ నుండుఁడు. భగవన్నామమును బఠింపుఁడు. భగవత్సేవ చేయుఁడు. అదియే మనకుఁ దరణోపాయము. దానినిమించిన చక్కనిమార్గము లేదు. నిశ్చయముగా లేదు. కావునఁ గాలమును వృథచేయక యోపినకొలఁది భగవచ్చరిత్రమును బఠించుచుఁ దన్మహిమములను జింతించుచుఁ దత్సేవల నెవరెట్లుచేసి కృతార్థులైరో యెఱుంగుచు నట్లు ప్రవర్తించుటకుఁ బ్రయత్నించుచు స్వల్పవాంఛలం గోరక చేయుసత్కార్యముల నెల్లరకుం జాటుచుం డక కలికాలమునకు లోఁబడక ప్రవర్తించుటకుఁ బ్రయత్నపరులము కావలయును. భక్తిమార్గము సులభము కావున నద్దాని నాశ్రయింపుఁడు. శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మనామజపమే సంసారార్ణవతారకము. కావున దానిని మఱువఁగూడదు. ఇఁక నీ ప్రకరణమును ముగించుచు భగవత్స్తోత్రమును వ్రాసెదను. దానిని బఠింపుఁడు.

"శ్లో. పురః ప్రసన్నేన ముఖేందుతేజసా
పురోఽవతీర్ణస్య కృపామహాంబుధేః,
తదేవ లీలామురలీరవామృతం
సమాధివిఘ్నాయ కదా ను మే భవేత్." ౩౪

"శ్లో. భావేన ముగ్ధచపలేన విలోకనేన
మన్మానసే కిమపి చాపలముద్వహంతమ్,
లోలేన లోచనరసాయనమీక్షణేన
లీలాకిశోర ముపగూహితు ముత్సుకోఽస్మి." ౩౫

"శ్లో. యావన్న మే నిఖిలమర్మదృఢాభిఘాత
నిస్సంధిబంధనముదేతి న వోపతాపః,
తావద్విభో భవతు తారకవక్త్రచంద్ర
చంద్రాతపద్విగుణితా మమ చిత్తధారా." ౩౬

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౧ ఆం

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమున నద్భుతశక్తిప్రదర్శనమను
నెనిమిదప్రకరణము సంపూర్ణము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

No 42
3/9/57

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1928.

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

తొమ్మిదవ ప్రకరణము.

ఇయ్యది

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందు ప్రధానాంధ్రపండితుఁడగు

కావ్యస్మృతితీర్థ

జనమంచి శేషాద్రిశర్మచే రచియింపఁబడినది

చెన్నపురి

'వావిళ్ల' ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది

1928

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తయధీనములు

విషయసూచిక.

విషయము	పుట
శ్రీకృష్ణుఁడు యశోదానందులకు జ్ఞానము నుపదేశించుట	16
రాధిక యశోదకు భక్తిజ్ఞానము నుపదేశించుట	22
ఏకాదశనామ నిర్వచనము, రామనామము	24
దుర్వాసుఁడు ద్వారకకుంబోయి కృష్ణమాహాత్మ్యముం గాంచుట.	38
దుర్వాసునకుఁ బార్వతి శ్రీకృష్ణమహిమమును దెలుపుట	47
నరకాసురవధవర్ణనము	54
భూదేవి శ్రీకృష్ణుని నుతించుట	83
నారదముని పారిజాతకుసుమమును హరికి సమర్పించుట	100
నారదాగమనము	103
పారిజాతమహిమము	105
సత్యభామ చింతానిమగ్న యగుట	109
శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామ నూఱడించుట	113
స్త్రీల కర్తవ్యములగువస్త్రములు	133
శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామ ననునయించుట	135
శ్రీకృష్ణనారదమునిసంవాదము	153
ఇంద్రనారదసంవాదము	163
నారదుఁ డింద్రునకు హితము చెప్పుట	172
స్వర్గవార్తలం దెలుప నారదుఁడు ద్వారకకు వచ్చుట	177
ఇంద్రోపేంద్రులయుద్ధము	194
శ్రీకృష్ణుఁడు శంకరు నారాధించుట	204
ద్వారకకుఁ బారిజాతమును దెచ్చుట	217
సత్యభామ పుణ్యకవ్రతమును జేయుట	226
పుణ్యకవ్రతవిధానము	229
పుణ్యకవ్రతనిధులు	231

విషయము	పుట
వ్రతవిధులు	235
పురాణమంత్రములు	237
పుణ్యకవ్రతఫలము	243
వ్రతాచరణవిశేషములు	246
ప్రాచీనకాలస్త్రీధర్మములు	252
షట్పురదానవులవృత్తాంతము	260
శ్రీహరి షట్పురముపైకి దండెత్తుట	263
నికుంభాదులు యుద్ధము చేయుట	268
అంధకాసురవృత్తాంతము	286
అంధకాసుర సంహారము	292
సముద్రయాత్ర	295
ఛాలిక్యకేళిని శ్రీహరి యొనరించుట	301
భానుమతీరక్షణము	321
రుక్మిణీశ్రీకృష్ణసరసాలాపములు	331
సుభద్రావివాహము	358
ఖాండవదహనము	370
జరాసంధవధప్రయత్నము	381
శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట	388
జరాసంధుఁడు మృతినొందుట	397
ధర్మరాజు రాజసూయము చేయుట	402
సభాపూజ	406
సాల్వుఁడు శివప్రసాదంబునొంది ద్వారకపై దండెత్తుట	425
దంతవక్త్రుని హరి పొలియించుట	435

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము

శ్లో॥ ఆలోలలోచనవిలోకితకేళిధారా
నీరాజితాగ్రసరణేః కరుణాంబురాశేః,
ఆర్ద్రాణి వేణునినదై ప్రతినాదపూర్ణై
రాకర్ణయామి మణినూపురశింజితాని ౩౯

కిమివ శృణుమః కస్య బ్రూమః కథం కృతమాశయా
కథయత కథం ధన్యా మన్యామహే హృదయేశయం,
మధురమధురస్మేరాకారే మనోనయనోత్సవే
కృపణకృపణా కృష్ణే తృష్ణా చిరం బత లంబతే ౪౦

బహుళజలదచ్ఛాయాచోరం విలాసభరాలసం
మదశిఖిశిఖాలీలోత్తంసం మనోజ్ఞముఖాంబుజమ్,
కమపి కరుణాపాంగోదగ్రప్రసన్నజగజ్జడం
మధురిమపరీపాకోద్రేకం వయం మృగయామహే ౪౧

లీలాననాంబుజమధీరముదీక్షమాణం
నర్మాణి వేణువివరేషు నివేశయంతమ్,

డోలాయమానవయనం నయనాభిరామం
దేవం కదా ను దయితం వ్యతిలోకయిష్యే ౪౯

లగ్నం ముహుర్మనసి లంపటసంప్రదాయి
లేఖావిలేఖనరసజ్ఞమనోజ్ఞ వేషమ్,
లజ్జామృదుస్మిత మధుస్నపితాధరాంశు
రాకేందులాలితముఖేందు ముకుందబాల్యమ్ ౫౦

(శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౧ ఆశ్వాసము)

సత్యాన్వేషణతత్పరత్వమునను భక్తిభావమున నలంకృతులగు నోమహాశయులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వముననెనిమిదవప్రకరణమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యొనరించిన యత్యద్భుతకార్యములను దెలుపుగాథలం బఠించితిరి కృతకృత్యులైతిరి ఆప్రకరణమున కద్భుతశక్తిప్రదర్శన మనుపేరు సార్థకమనిమీకే తోఁచును రామకృష్ణులు కరవీరాదినగరముల కరిగి జరాసంధాదులతోఁ బోరి వారిం బాఱఁదోలి మధురానగరమున కరుదెంచుటయు, నందు బలరాముఁడు యమునానదినాకర్షించుటయు, ద్వారకానగరము నిర్మించుటయు, నందుఁగల తీర్థరాజమహాత్మ్యములు మధురానివాసుల ద్వారకకుం జేర్చుట బలరామవివాహము ననుగాథలు ప్రధానములు రుక్మిణీకల్యాణము ప్రప్రధానము ఆవివాహమహోత్సవమును గన్నులారఁ గాంచఁ బార్వతీప్రభృతిసాధ్వీమతల్లు లరుదెంచి యాశీర్వదించుట మిగుల శ్లాఘ్యము అందలి రహస్యార్థము పరికింపఁదగినది భీష్మకుఁడు రుక్మిణిని శ్రీకృష్ణునకుఁ గన్యాదానము చేయుఘట్టము సర్వదా స్మరింపఁదగినది ఇందలి పురాణకథాభేదము లేకాంత

ముగఁ గూరుచుండి, ధ్యానింపఁ దగినవి అప్పుడే యందలివిశేష ములు గోచరించును రుక్మిణీకల్యాణఘట్టమున బహుభంగులఁ బురాణములు కల్పించినభావములు మంతవ్యములు సామాన్య దృష్టికి గోచరింపఁజాలవు బుద్ధిమంతులునిష్పక్షపాతముగఁ బరిశీ లించిననే గోచరింపఁగలవు ఒక్కదాని కింకొక్కటి విభిన్న ముగాఁ గనఁబడునుగాని తత్త్వము తెలిసికొనఁ బ్రయత్నించిన నెంతో సంతోషము కలుగును ప్రద్యుమ్నచరిత్రమున ననేక రహస్యార్థములు గలవు స్యమంతకోపాఖ్యానము నీతిసాగరమే యనక తప్పదు దానింబఠించి తద్గతార్థమును గ్రహించి దాని నాచారమున నభ్యసింతురేని యట్టివారల కీలోకప్రవృత్తియే పురుషార్థచతుష్టయము నీఁజాలునని నానమ్మకము ఈప్రకరణ మును బఠించునపుడు భగవద్భక్తి సాయపడిననేగాని యందలి నీతులు మనోగతములు కానేరవు పురాణభేదములమాత్రము తెల్పుచుఁ బరిహాసముచేయువారల కిహపరసుఖములు గలుగ వనుటకన్న విశేషించి వ్రాయఁబూనఁజాలను "తుష్యతు దుర్జనః" అన్నన్యాయము కలదుకదా? రుక్మిణీదేవి తనవివాహ ప్రయత్నమును శ్రీహరి కెఱిఁగింప నొక బ్రాహ్మణోత్తమునిం బంపెనన్నభాగము గలభాగవతకదను, ఆభాగమే స్మరింపని యితరపురాణకథను జక్కఁగాఁ బరిశీలించినఁగాని మనస్సందే హములు తొలంగవు త్వరపడి యాక్షేపింపరాదు అది మహా పాతకము కొందఱు తోఁచినట్లెల్ల నాక్షేపింతురుగాని తము రావిషయమున నెంతమాత్రము కృషిసల్పితిమని యాలోచించు కొనరు అందులకై వారి నాక్షేపింపరాదు వారికిఁ గర్తసిద్ధాం తము సుంతయుఁ దెలియదు భక్తి వాక్కులనుండి బయలు

వెడలుచుండును కాని మనోరంగమున నాట్యమాడుచుండదు. ఈవిషయములు వారివాదమును విన్నయంతనే సాధుజనులకు గోచరించును గోపికాలోలుఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డనువాదము చేయుచు జారత్వ మాపరమేశ్వరునం దారోపించువారలతో వాదించుట యవివేకము ఎంతచెప్పినను వారి కది సరిపడదు. దుష్కర్మము పాశములఁ దగిలించి లాగుచుండ వారికి భగవచ్చరిత్రామృతమును గ్రోలుభాగ్య మేరీతిఁ గల్గును? కావున వారివాదముల వినకుండుట బుద్ధిమంతులలక్షణము అట్టివారలే కొంతకాలమున కించుకభక్తి యంకురింపఁగాఁ దమయపరాధముల నెఱుంగఁజాలుదురు వారప్పు డితరుల నట్టిపిడివాదము చేయువారిని దూషించి లాభములేదని భావింతురు భక్తి కుదురకయున్న నేదియు సరిపడినట్లు తోఁపదు కావున భక్తి గల్గునట్లు చేసికొనవలయు దానికిఁ బ్రథమసోపానము సత్సహవాసము అది పురాకృతపుణ్యకర్మఫలము అది లభించిన నన్నియు లభించినట్లే

ఈకాలమున భక్తుఁడుకానివాఁడు లేఁడనవలయును. అందఱు భక్తులే, అందఱు వేదాంతులే

శ్లో "అనేకగురవస్సంతి శిష్యవిత్తాపహారకాః,
ఏక ఏవ గురుస్సోఽయం శిష్యహృత్తాపహారకః"

అన్నట్లు శిష్యోద్ధారణక్షములు దొరకుట యరుదు ధనమార్జించి వనితాసంగతి మెలంగువారెల్ల వేదాంతము నుపన్యసింతురు ఉపదేశింతురు శిష్యులం గూర్చుకొందురు వేషములు వేయుదురు అట్టివారిసంగతి యనర్థదాయకముకదా అట్టివారి పలుకులకుఁ జలింపక సద్గురువును సంపాదించుకొనవలయు సద్గు

ఱువును సంపాదించుకొనుట యనఁగా భక్తిభావమున భగవంతు నారాధించుటయే దాన సద్గురువు తనంతట తానే తోఁచును మహర్షులు దేవతలు పరిపక్వజీవులకొఱకు వేచియుందురు వీక్షణమున నంతరాత్మ పరిశుద్ధమగునో యపుడే సద్గురువు భగవత్ప్రేరణమునవచ్చి తత్త్వము నుపదేశించి కృతకృత్యునిం జేసి పోవును దీనికి మూలకారణము భక్తి అది సుకృతకర్మమునఁ గుదురును సజ్జనసాంగత్యమున నట్టి సత్కర్మానుష్ఠానము చేయు నాసక్తి కుదురును ఇట్లు పరంపరాసంబంధమున నన్నియు ననుబంధములుగ నుండును విధియిట్లుంగనివారు భగవన్నామ సంకీర్తనము చేయంజేయ మది భక్తి యంకురించును పిదప నన్నియుఁ గుదురును నామసంకీర్తనముకూడఁ జేయఁజాలనిచో నుత్తమమార్గమే దొరకదు

సద్గృహమున నివసింపవలయుననియు, శుభముల నొడఁగూర్చువృక్షములను లతలను బోషింపవలయుననియు, నిషిద్ధ వృక్షలతలను గృహమునఁ బెంచరాదనియు నెనిమిదవప్రకరణమునఁ జదివియుందురు చెట్లవలనఁ దీఁగెలవలన మేలుగాని కీడుగాని కలదా యని ప్రశ్నింపఁబూనకుఁడు అది మిగులఁ బొరపాటు వృక్షముల నాశ్రయించి దేవత లుందురు లతల నాశ్రయించి సిద్ధు లుందురు

శ్రు "యే వృక్షేషు సస్పింజరా నీలగ్రీవా విలోహితాః,
యే భూతానా మధిపతయో విశిఖాసః కపర్దినః"

అని యజుర్వేదము చాటుచున్నది దుష్టదేవతాశ్రయము లగువృక్షములు దుష్టతరువు లనంబడు శుభఫలదదేవతా

శ్రయములగు తరువులు శుభభూరుహము లనంబడును సూక్ష్మ దృష్టింబరికించువారల కా దేవతారూపములుగోచరించును పనస చెట్టును సమాశ్రయించి పితృదేవతలు కొందఱుందురు పనస చెట్టు నింటికిఁ దూర్పుభాగమున నునిచి పెంచుచుఁ బూజించు చుండినఁ బితరులు తృప్తులగుదురు దాన వంశాభివృద్ధియగు ఇట్లు గృహమున కేయేదిక్కుల నేయేవృక్షము లుండవల యునో దానిచే నేయేశుభఫలములు కలుగునో చెప్పఁబడినది దానిం బరిశీలింపఁదగును ఒక్కొక్కలతను ఒక్కొక్కనక్షత్ర వారములు గలిసినపుడు పూజించి ప్రార్థించితెచ్చిన నెన్నియో ఫలములు గలుగు అట్టివిశ్వాసము లేకపోవుటంబట్టి యాఫల ముల నందఁజాలకయున్నారము మనుష్యులకంటె వృక్షములు భగవత్కళ విశేషించికలవని నాయనుభవమునఁ జెప్పంగలను సిద్ధార్థుఁ డెందును సందియములు తొలంగక యుండఁగా నశ్వ త్థవృక్షముక్రిందఁ గూరుచుండి ధ్యానింపఁగా నాకాలమహిమ మమున నాకస్మికముగాఁ దనమనోవాంఛఁ దీర్చునూహ తోఁచిన దని యతఁడె వ్రాసెను అశ్వత్థము త్రిమూర్తిసమాశ్రయమని పురాణములు ఘోషించెడిని ఇట్లే మఱికొన్నివృక్షముల నాశ్ర యించిన దేవతలఁ బురాణములు పేర్కొనుచున్నవి ఈ కారణముననే పచ్చిమ్రాఁకుల ఛేదింపరాదనియు, నాకార్య ముపపాతకములలోఁ జేరినదనియు స్మృతులు ఘోషించెడిని

శ్లో॥ "ఇంధనార్థమశుష్కాణాం ద్రుమాణామవపాతనమ్"

(మనుస్మృతి ౧౧ అ ౬

"ఫలదానాం తు వృక్షాణాం ఛేదనే జప్యమృక్శతమ్,

గుల్మవల్లీ లతానాం చ పుష్పితానాం చ వీరుధామ్"
(మను ౧౧ అ ౧౪౨)

"వా ఫలదానామామ్రాదివృక్షాణాం గుల్మానాం కుబ్జకాదీనాం వల్లీనాం గుడూచ్యాదీనాం లతానాం వృక్షశాఖాసక్తానాం పుష్పితానాం చ వీరుధాం కూశ్మాండాదీనాం ప్రత్యేకం ఛేదనే పాపప్రమోచనార్థం సవిత్ర్యాదిఋుక్శతం జపనీయమ్. ఇంధనార్థమశుష్కాణాం ద్రుమాణా మవపాతనమిత్యాదే రుపపాతకమధ్యే పరితస్య గురుప్రాయశ్చిత్తాభిధానాత్ ఇదం ఫలవృక్షాదిచ్ఛేదనే లఘుప్రాయశ్చిత్తమ్ సకృదబుద్ధిపూర్వక విషయే వేదితవ్యమ్" అని కుల్లూకభట్టు

క్షుద్రజంతువధప్రాయశ్చిత్తమునకంటె ఫలవృక్షచ్ఛేదనమున నధికప్రాయశ్చిత్తము చెప్పఁబడినది ఏలయనఁగా వృక్షముల నాశ్రయించి దేవత లుందురుకాన వాని ఛేదించిన దేవతానివాసచ్ఛేదము చేసినట్లగునని యేకదా ఇట్లు మానవులకుఁ బరమోపకారము చేయువృక్షములను బూజింప మహాఫలము కలుగుననుట కేమిసందియము లుండును? ఇట్టి యనేకవిషయము లెనిమిదవప్రకరణమునఁ గన్పఱిచెడిని

భగవంతునికథలు కొన్నితావుల నిరర్థకములుగ సామాన్యదృష్టికిం దోఁచుచుండవచ్చును భగవంతుఁ డొనర్చు కొన్ని కార్యము లసంగతములుగఁ దోఁచును దానికిం గారణము భక్తిశూన్య మనుటయే వేఱొకకారణ మూహింప శక్యము కాకున్నది సకలబ్రహ్మాండముల నిర్మించి యొక్కభూతము నేని నిరుపయోగమగుదానిని నిర్మింపని యాపరాత్పరునిచరిత్రమున

నొక్కొన్ని నిరర్థకము లనుట కేవలబుద్ధిమాంద్యమున నేగాక వేఱేముండును? ఏకార్యము సాధింపఁబూనిరో, ఏనీతిని దెలుపఁబూనిరో, మఱెందులకో భగవంతుఁడొకవిలాసమును జూపును దాన నేప్రాణియో తరించును తప్పదు దాని నెఱుంగునంతజ్ఞానము మనకు లేదేయనివిచారించుటకు బదులుగ నాక్షేపింతుము ఇంతకంటెఁ బొరపాటు వేఱొకటి కలదా? ధీరోదాత్తుఁడగునొకనాయకుఁడు చేయు కార్య మెందులకో తెలిసికొనఁజాలని మనము బ్రహ్మాదుల నిర్మించిన పరమాత్మ కార్యములఁ బరిశీలింపఁజాలుదుమా ఇట్లూహింపక మనకుంగల యత్యల్పజ్ఞానలేశంబున భగవల్లీలాఫలముల నూహింపఁబూనుట యుట్టికెగురఁజాలనివారు స్వర్గమున కెగురఁ బ్రయత్నించినట్లగునుగదా ఇద్దానికంటె నిరర్థక కార్యము వేఱొకటి కలదా యని ప్రశ్నించెదను సమాధానము శిరఃకంపము చేయుటకిన్న వేఱెద్దియు రాదని నేనెఱుంగుదును కావున నల్పజ్ఞులు తమకుం దోఁచిన కుత్సితభావములంగొని భగవత్కార్యములు నిరర్థకములని వాదించి నాలుక నపవిత్రముగాఁ జేయఁబూనక భగవద్గుణంబుల నెఱుంగఁజాలకపోతిమికదా యని చింతించుచు సర్వాపరాధముల క్షమింపుమా యని పరాత్పరుం బ్రార్థించుచు మావంటియజ్ఞులకు నీనామసంకీర్తనము చేయుభాగ్యము లభింపఁ జేయుమా యని మొఱపెట్టుకొనుట యుత్తమమని నొక్కి పల్కుచున్నాఁడను ఊరకూరక పాపమున కొడిగట్టుకొనుటేల? మనయందశక్తిత్వ మారోపించుకొనుట యుత్తమము అది భక్తునిలక్షణమగును భగవంతు నెదనిల్పి సర్వశక్తియుక్తునిగా ధ్యానించుచు నశక్తుఁడనగు నన్నుఁ గాపాడుమాయని కోరుట

తప్పగాదు దాన, శ్రీహరి కరుణాతరంగితాంతరంగుఁ డగును కాపాడును సంసారసాగరమునుండి యుద్ధరించును

శ్లో॥ "మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు,
మామేవైష్యసి యుక్త్వైవమాత్మానం మత్పరాయణః"
(గీతా ౯-అ ౩౪)

అను నీగీతావాక్యము పై భావమునే సూచించుచున్నది

శ్లో॥ ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి,
భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢానిమాయయా
తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత,
తత్ప్రసాదాత్పరాం శాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యసి శాశ్వతమ్"
(గీతా ౧౮ అ)

అను నీగీతావచనములు పైయర్థమును దృఢపఱచుచున్నవి

ఇప్పట్టున వేఱొకశంక కొందఱకుం గలుగవచ్చును భక్తి సమానమైనప్పుడు ఎల్లరకును భగవదనుగ్రహము సమానమగునని యీ శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునందే పెక్కుపర్యాయములు వ్రాయఁబడినదికదా అప్పుడు జాతిమతాచారము లేల భిన్నములుగా నుండవలయునో తెలియకున్నదని కొందఱాక్షేపింతురు సమాధానమేమనియుఁ బ్రశ్నింతురు కాని వారు చక్కఁగా గ్రంథములఁ బరించి వానియర్థమును గ్రహించినవారు కారు కావుననే జాతిమతస్వరూపములు వారికెఱుకపడకున్నయవి అందువలననే యీశంకలు వారికింగల్గినవనక తప్పకున్నది సమాధాన మిట్లుగా వారు గ్రహింపందగు భగవంతుఁడు లోకాతీతుఁడు భగవంతునిదృష్టికి బ్రహ్మాండము

లన్నియు నొక్కవిధముగఁ గన్పడును బ్రహ్మాండాంతర్భూతు లకు భగవంతుఁ డొక్కరీతిగాఁ గన్పడఁడు ఇందలిజీవులెల్లఁ గర్మబద్ధులు భగవంతుఁడు కర్మబద్ధుఁడు కాఁడు కాంచనఘట మందును, మృత్కుంభమునందును సూర్యతేజస్సొక్కరీతిగా వ్యాపించును కాని జనులనేత్రముల కొకరీతిగా నాతేజస్సా పాత్రద్వయమునఁ గన్పడదు ఒకటి నిర్మలముగను, వేఱొకటి మలినముగను గన్పడును అట్లే యెల్లప్రాణు లొక్కరీతిఁ గర్మముల నాచరించినవి కావు వివిధవిధకర్మముల నాచరించినవి కావున నాయాప్రాణు లాచరింపఁదగుధర్మములు వేఱువేఱుగ నుండక తప్పదు ఎల్లజంతువుల కాహారము సమానము కాదు కాని తృప్తి సమానముగ నుండవచ్చును అది యుండిన నుత్తమమధ్యమాధమాహారపదార్థము లొక్కరీతగా నగ పడును అట్లే భక్తి సమతఁ గాంచునేని జాతిభేదములఁ బాటింపక భగవత్కృప యొక్కరీతిగాఁ గల్గును బ్రాహ్మణాది జాతులకు ధర్మములు ప్రత్యేకముగ నేర్పడినవి వాని నాచ రించినచో ఫలము సమానమె పదార్థములు వేఱుగనున్నను క్షున్నివృత్తి నొక్కవిధముగా నాయాయిప్రాణుల కాయాహార భేదములు కల్పించును ఆవిధముగ జాతిధర్మములు విధిప్రకార మనుష్ఠితము లయ్యెనేని ఫలముల సమముగఁ గల్పించును బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయమునఁ జేరినవారు యజ్ఞముల నాచరించిన నెట్టిఫలముల గాంతురో శూద్రుఁడు ఖలయజ్ఞము నాచరించినఁ దత్తుల్యఫలమును గాంచునని స్మృతులు ఘోషించుచున్నవి. కర్మము లేల సమానములు కాఁగూడ దనునది యుక్తియుక్త మగు ప్రశ్నము కాదు ప్రాణికోటికిఁ దారతమ్యము లేకపోదు

అందఱు ధనవంతులే లేక కాఁగూడదన్న ప్రశ్న మెట్టిదో యిదియు నట్టిదియే నాల్గుజాతులవారికి వేఱువేఱు ధర్మములు నిర్ణయింపఁబడినదని శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే గీతాశాస్త్రమునందుఁ జెప్పియున్నాఁడు

శ్లో. "బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాం చ పరంతప,
కర్మాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావప్రభవైర్గుణైః ४౧
స్వే స్వే కర్మణ్యభిరతస్సంసిద్ధిం లభతే నరః,
స్వకర్మనిరతస్సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు ४౫
యతః ప్రవృత్తిర్భూతానాం యేన సర్వమిదం తతం,
స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః ४౬
శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్,
స్వభావనియతం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్ ४౭
సహజం కర్మ కౌంతేయ సదోషమపి న త్యజేత్,
సర్వారంభా హి దోషేణ ధూమేనాగ్నిరివావృతాః ४౮
అసక్తబుద్ధిస్సర్వత్ర జితాత్మా విగతస్పృహః,
నైష్కర్మ్యసిద్ధిం పరమాం సన్న్యాసేనాధిగచ్ఛతి" ४౯
(గీతా ౧౮ అ)

భాష్యమ్ "బ్రాహ్మణాశ్చ క్షత్రియాశ్చ విశశ్చ బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశః తేషాం బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాం చ శూద్రాణామసమానకరణమేకజాతిత్వే సతి వేదానధికారాత్ హేపరంతప కర్మాణి ప్రవిభక్తాని ఇతరేతరవిభాగేన వ్యవస్థాపితాని కేన? స్వభావప్రభవైర్గుణైః స్వభావః ఈశ్వరస్య ప్రకృతిః త్రిగుణాత్మికా మాయా సా ప్రభవః యేషాం గుణానాం తే

స్వభావప్రభవాః తైః శమాదీని కర్మాణి ప్రవిభక్తాని బ్రాహ్మణాదీనాం అథవా బ్రాహ్మణస్వభావస్య సత్త్వగుణః ప్రభవః కారణం తథా క్షత్రియస్వభావస్య సత్త్వోపసర్జనం రజః ప్రభవః వైశ్యస్వభావస్య తమ ఉపసర్జనం రజః ప్రభవః శూద్రస్వభావస్య రజః ఉపసర్జనం తమః ప్రభవః ప్రశాంత్యైశ్వర్యేహామూఢతాస్వభావదర్శనాత్ చతుర్ణాం అథవా జన్మాంతరకృతసంస్కారః ప్రాణినాం వర్తమానజన్మని స్వకార్యాభిముఖత్వేనాభివ్యక్తస్వభావః స ప్రభవో యేషాం గుణానాం తే స్వభావప్రభవా గుణాః గుణప్రాదుర్భావస్య నిష్కారణత్వానుపపత్తేః స్వభావః కారణమితి చ కారణవిశేషోపాదానం ఏవం స్వభావప్రభవైః ప్రకృతిభవైః సత్త్వరజస్తమోభిర్గుణైః స్వకార్యానురూపేణ శమాదీని కర్మాణి ప్రవిభక్తాని” అని శంకరాచార్యులు

బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులకు జన్మసంస్కారవశమునఁబుట్టినగుణములనాధారము చేసికొని వేలువేలుకర్మములు విభజింపఁబడినవి తమతమకర్మముల నాచరింప నభిరుచికలిగినచో వాఁడు కర్మఫలములఁ బొందును స్వకర్మాసక్తిగలవాని కెట్లు సిద్ధికల్గునో యావిషయమును దెల్పెదను వినుము ఏభగవంతుని వలన భూతములప్రవృత్తి కలుగుచున్నదో ఎవ్వఁడీప్రపంచమునందంతట నిండియున్నాఁడో స్వకర్మమున నాభగవంతు నారాధించినమానవుఁడు తత్ఫలమును బొందును ఇతరులకుఁ జెప్పినధర్మములను యథావిధిగాఁ జేయుటకంటె విగుణమే యైనను దనకర్మము నాచరించుట యుత్తమము స్వభావనియతకర్మముల నాచరించువాఁడు పాపములం బొందఁడు. తనకు

సహజమగుకర్మము దోషయుతమైనను విడువరాదు సర్వధర్మములు పొగచే నగ్ని యావరింపఁబడియుండునట్లు దోషములచే నావరింపఁ బడియున్నవి ఇట్లు దోషయుతములగు కర్మముల నాచరించిన జ్ఞాన మేలాగు కలుగుననుశంక యర్జునునకుం గల్గునేమో యని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మరలఁ జెప్పుచున్నాఁడు దేనియందును సంగములేనిబుద్ధిగలిగి యహంకారమును వదలి ఫలము ననుభవించువాంఛలను గోరకయుండువాఁడు సన్న్యాసమువలన నన్నికర్మముల వదలుట యనుసత్త్వసిద్ధిని బొందును అనఁగా నాయాయిజాతులకుఁ గర్మములు గుణముల ననుసరించి విధింపఁబడినవనియు, వాని నాచరింపవలయుననియు, నితరులకుఁ జెప్పినకర్మముల నాచరించిన మేలులేదనియుఁ, దనకర్మమునే యాచరింపవలయుఁగాని యితరకర్మముల నాచరింపరాదనియు, దాన నిహపరములులేవనియు, నెవ్వఁడుగాని తాఁజేయుకర్మముల నాచరించి వానిఫలములను గోరకయుండవలయుననియు దాన జ్ఞానము కలుగుననియు సారము

ఆర్యులార! చూచితిరా సర్వసముఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రులకు వేఱువేఱుకర్మములు విధింపఁబడియున్నవనియు వాని నాచరించిన ఫలము కలదనియు ఆఫలములనుగోరక యనఁగా భగవదర్పణముచేసిన జ్ఞానసిద్ధి యగునని నొక్కిచెప్పెను ఇట్లుండఁగా జాతుల కిన్నికర్మములు వేఱువేఱుగా నుండనేలయన్నఁ జెప్పవలసిన దేమికలదు జాతిభేదములు వలదనువారికిఁ బ్రపంచతత్త్వమే తెలియదు ఏసృష్టియందు, నేభూఖండమునందును భేదములు లేకుండ నుండ వీలులేదు ఈ శబ్దము పట్ఆోకభాషయందు వేఱొకశబ్ద

ముగనుండును గాని జాతిభేదములు లేకుండనుండదు ఉపన్యాస వేదికలపై జాతిభేదము లేకపోవును గాని యాచరణమునందు మాత్రము కలదు సర్వమానవసోదరత్వ ముండకతప్ప దను వారికి లోకజ్ఞానము చాలతక్కువ యనక తప్పదు అది శక్యమా యని వారాలోచించినవారు కారు భగవంతునిదృష్టి కది సరిపడును తక్కినమానవకోటిలో నొక రుందురో లేదో సంశయమే కావున సాగనికార్యములు సంగతములు కాని యూహాలు పన్ని యాకాశమును జుట్టి చంకలోఁబెట్టుకొనఁ బ్రయత్నింపక జాతిభేదములు కలిగియుండక తప్పదు కర్మముల నెల్ల వారొక్కరీతిగా జేయఁజాలరనియు నమ్మి సదాచారములఁ బాటింపక యుండవలయు నన్నదురూహాలు మాని యితర జాతులవారిని నిందింపక మతముల నాక్షేపింపక యందఱకు గమ్యస్థాన మొక్కటియే యని యూహించి మార్గములు పెక్కులు గలవనియు, నేమార్గమునఁ బోవ నెవరికి సమ్మత మగునో దాని నాశ్రయించి వారు ప్రవర్తించునపు డూరక దూఱక భగవత్తత్త్వము దెలుంగఁగోరుచుఁ దన్నామసంకీర్తనము చేయుచుఁ, దత్కృత్యములఁ జదువుచు, దన్మహిమాతిశయమును స్మరించుచుఁ, దత్పాదారవిందముల ధ్యానించుచు భగవత్కరుణకుఁ బాత్రులు కావలయును దీనికి మించిన మార్గము వేఱొక్కటి కానరాదు కువాదములఁ జేసి పరమతముల దూషించి పాపముకట్టుకొనుట తనమేలు తాఁ బాడుచేసికొనినట్టి దగును కావున నట్టిపనికిఁ బూనరాదు అశక్తత్వమును దనయం దారోపించుకొనుట యపరాధముకాదు శరణ్యము భగవత్పాదారవిందద్వంద్వ మనుటకంటె వేఱొక్క

మాట నోట బలుక వీలులేదు సర్వపాపములఁ దొలఁగించి సత్కార్యాచరణమున నన్నుఁబురికొలుపుమాయని పరాత్పరుం బ్రార్థింపవలయును దుర్మతములు ప్రతిక్షణమున నీటిబుగ్గలవలెఁ బెచ్చుపెరుగుచున్న యిక్కాలమున భగవన్నామసంకీర్తనము చేయుటయే యుత్తమము నిరపాయము సకలశుభావహము ఇఁకఁ దడవుచేయక శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము చేసిన యద్భుతకార్యములఁ దెలుపుకథలం బఠింపుఁడు తొలుదొలుతఁ దన్నామమహిమమును ధ్యానింపుడు భగవద్భక్తులలో నగ్రగణ్యుఁడగు శ్రీలీలాశుకులవాగమృతమనంజను శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము నందలి యొక్కశ్లోకమును బఠించి తదర్థమును దెలిసికొని యందుఁ బ్రతిపాద్యమగురూపమును మనఃఫలకమున నుండఁ జేయుఁడు

శ్లో. "ఆనమ్రామసితభ్రువోరుపచితామక్షీణపక్ష్మాంకురే [త్రే,
లోలాపాఙ్గతతే ర్విలోకనగతిం వీక్షమాణోజ్జ్వలే?
ఆతామ్రామధరామృతే మదకలా మమ్లానవంశీరవే
ప్యాశాస్తే మమ లోచనం వ్రజశిశోర్మూర్తిం జగన్మోహినీమ్

శ్లో తత్కైశోరం తచ్చ వక్త్రారవిందం
తత్కారుణ్యం తే చ లీలాకటాక్షాః,
తత్సౌందర్యం సా చ మందస్మితశ్రీ
స్సత్యం సత్యం దుర్లభం దైవతేషు" ౫౫

(౧ ఆశ్వాసము)

మహానుభావులారా! ఇందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడినమూర్తి యీప్రకరణమున ధ్యానింపఁదగినది ఈమూర్తియే యీప్రకరణమునందుఁ గార్యము లొనరించును కావుననే తన్మూర్తిని

ధ్యానించుట యుత్తమము ఇఁకఁ దర్వాతికధ నాలకింపుఁడు. కుమతులదుర్వాదలేశములకు మనస్సునఁ జోటు నుసుపకుఁడు. అది మనస్సును స్థిరతఁగాంచక యుండఁజేయంజాలును పాప పంకక్షాళనము భగవన్నామామృతసరస్సునఁ జేసికొనినఁగాని తదీయానుపమాన వేదాంతవేద్యదివ్యచరిత్రము సుగమముగా బోధపడదు దానికై ప్రయత్నింపుఁడు ఇన్నిమాటలు నొక్కి చెప్ప నేల? అనిమాత్రము ప్రశ్నింపకుఁడు పునఃపునః కరణమున నొకయద్భుతశక్తి కలదు "మనసి విచింతయ వారమ్ వారమ్" అని శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులుగారు తెలిపియేయున్నారు దుశ్చింతల మఱువవలయును సచ్చింతలఁ బలుసారులు స్మరింప వలయు స్మరణమున మనస్సు నిర్మలమగును దాన భక్తి పాదు కొనును అందున భగవత్కథాశ్రవణాదరణము పుట్టును అదియే పూర్వజన్మసుకృతఫలము అదియే ముక్తిమార్గమును జూపించినదీపము తదాశ్రయణము మన కావశ్యము కదా కావున నేకాగ్రమనస్కులరై భగవచ్చరిత్రమును వినుఁడు

◎ శ్రీకృష్ణుఁడు యశోదానందులకు జ్ఞానము నుపదేశించుట ◎

*మహాశయులారా! రుక్మిణీకల్యాణానంతరము సత్యభామాద్యష్టభార్యలం గూడి శ్రీహరి తనయనిర్వచనీయ మహి

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౧౧౦ వ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింప బడినదని యెఱుంగఁదగు ఇందు రాధాప్రస్తావముకలదే మరల రాధ యేల వచ్చెనని భయంపడకుఁడు కథ విని దీనియందలిసారమును బరిశీలింపుఁడు శతవర్షవిచ్ఛేదము బాహ్యదృష్టికే గాని రాధామాధవులకు నెడఁబాటు గలదా ఈకథ రుక్మిణీవివాహానంతరమే వ్రాయఁబడినది సందర్భానుసారముగా నట మఱికొన్ని కథలను వ్రాసితిని ఇప్పుడిది యీచోట వ్రాయుంచున్నాఁడను ఏల యిట్టి ప్రమాదమని చెదరకుఁడు.

మము నెల్లవారు తమకుఁ దోఁచినచందమునఁ గొనియాడుచుండఁగా బ్రహ్మాదులుతనతత్త్వమెఱుంగఁజాలక కలవిలపాటొందుచుండఁగా నుపనిషత్తులు "నేతి నేతి" యని తమయశక్తతను దెలుపుకొనుచుండఁగా మహర్షులు తనపాదారవిందముల మనఃపీఠముల నిడుకొని ధ్యానించుచుండఁగాఁ దనయోగమాయ యగు శ్రీరాధాదేవి సదా ప్రచ్ఛన్నవేషమునఁ గొలుచుచుండఁగాఁ దత్కళలగు రుక్మిణీప్రభృతులు భయభక్తులఁ దన్నెడఁ బాయక సేవించుచుండఁగాఁ దనపరబ్రహ్మత్వమును దేటపఱచుచు ద్వారకానగరముననే యున్నటు లెల్లరకుఁ దెలుపుచు సర్వత్ర తనకళ వ్యాపించియుండఁగాఁ దనసగుణబ్రహ్మత్వమున కానందమందుచు నుండెను కొంతకాల మిట్లుసాగెను

ఒక్కనాఁడు నందుఁడు సానందుఁడై యశోదంగూడి శ్రీకృష్ణునిచెంతకుఁ బోయి పితృపూజారతుఁడగు తనయునిం గాంచెను పట్టరానియానందము భక్తియు మల్లడిగొన శ్రీహరి లేచి యెదురుచని పూజించి యుచితాసనములఁ గూరుచుండఁ బెట్టి తదనుమతిఁ దానును గూరుచుండెను అత్తఱి యశోద తనచిన్నికుమారునిం గాంచి తనయజ్ఞానమునకు నించుక వగచుచుఁ బరతత్త్వమను మతిపొలయ నిట్లు పలికెను శ్రీకృష్ణా! మాధవా! నీతండ్రి యగునందునకు జ్ఞానము నింతకుముందే మధురానగరమున నుపదేశించితివి కరుణాశరధివి తల్లినని భావించునాకు నించుకజ్ఞానము నుపదేశింపుము నన్నుద్ధరింపుము భూభార మడంప నవతరించితివి నే నీసంసారసాగరము భయంకరమని వినుచుండియు నిందుఁబడి గట్టుగానక తల్లడిల్లుచున్నాను ఇట్టినన్నుద్ధరించుట నీకుఁ దగును మాయామయి

కదా నీప్రకృతి సంసారసాగరమున కది తరణియగు నీవు కర్ణధారుఁడవు (ఓడనడపువాఁడవు) భక్తుల నుద్ధరింపఁ గంకణము కట్టుకొన్న వాఁడవు కరుణాస్వరూపుఁడవు కృష్ణా ! దీనురాల నగునన్ను జ్ఞానోపదేశమునఁ గాపాడుమా యని ప్రార్థించెను

శ్రీ పురుషోత్తముఁ డామాటలకుఁ బక్కున నవ్వెను జ్ఞానులలో జ్ఞాని గురువులలో గురువు కావున నిట్లుపలికెను జననీ ! జ్ఞానము మువ్విధంబులుగ విభజింపఁబడినది సిద్ధయోగాత్మకమని, విషయాత్మకమని, భక్త్యాత్మకంబని వానిపేరులు అందు భక్త్యాత్మకజ్ఞాన ముత్తమము అది మద్దాస్యకారణంబై శుభప్రదంబుగనుండు సర్వవేదసమ్మతజ్ఞాన మైదువిధములుగ నుండు అందును భక్త్యాత్మకమే పరమంబని యెఱుంగుము దానిని వివరించెద ఆలకింపుము క్షుత్పిపాసాదుల ఖండించి చిత్తమును సర్వదా శోధించుచు నాడీసంశోధనము గావించుచు షట్చక్రభేదన మొనరించుచు శక్తికుండలీయుక్తుఁడగు నీశ్వరుని ధ్యానింపవలయు పదప నింద్రియముల నిరోధించుచు లోభాదిగుణముల నున్మూలింపవలయు మూలాధారస్వాధిష్ఠాన మణిపూరానాహత విశుద్ధాజ్ఞానామకములగు నాఱుచక్రములు ప్రసిద్ధములు ఇది స్త్రీలకు దుర్బోధములు మూర్ఖుల కెఱుంగఁ దరముకానివి పూర్వోక్తరీతి నొనరించినఁ గల్గునది యోగాత్మకజ్ఞానము సిద్ధులు దీనిని సాధించి యీప్సితంబులం బడయుదురు సర్వజంతువులకు సాధారణముగ నెఱుంగఁ దగినది యొకటికలదు దానిని సజ్జనులు సేవింతురు అది నాయిచ్ఛాధీనముగనుండు సిద్ధులకు సిద్ధ్యాత్మకజ్ఞానము సర్వకర్మములయందు నియుక్తంబగు అజ్ఞానము ముప్పదినాలుగు విషయములను సా

ధించి తెలిసికొనఁదగినదై యుండు అది మాహాత్మ్యకజ్ఞానమనం బడు అది కేవలము క్తిసాధనంబై యుండునని యెఱుంగుము. నివృత్తిమార్గారూఢ జ్ఞానమును భక్తులు వాంఛింపరు వారు భక్త్యాత్మకజ్ఞానమునే కోరుదురు ఆజ్ఞానమును నీకు రాధాదేవి యుపదేశించును ఆమెయందు మనుష్యకాంత యనుభావమును వదలుము ఆమెయాజ్ఞను దలఁదాల్పుము నేను నందునకుఁ దెల్పిన జ్ఞానమునే నీకు రాధ ప్రసాదింపఁగలదు జననీ! నందునిం గూడి నందవ్రజమున కరుగుము అని వినయమునఁ బలికి యామెను సమ్మతింపఁజేసి తా నంతఃపురమున కరిగెను

శ్రీకృష్ణానుమతిని యశోదంగూడి నందుఁడు గోకులం బున నొక్కభాగమై విలసిల్లు కదళీవనమున కరిగెను అందు నిద్రించియున్న రాధం గాంచెను ఆమె యెవ్వనితోడను మాట లాడదు శుక్లవస్త్రమును ధరించియుండెను నిరాహారవ్రత మూనియుండెను కావునఁ గృశోదరియై యుండెను జలముల నడుమ జలజాతములు పూచియుండ వానిపరిమళము నలుదెసల గుబాళించుచుండ నచ్చో నిర్మింపఁబడిన శయ్యయందుఁ బరుండి యుండెను పెదవులు వాడియుండెను నయనారవిందములనుండి యశ్రుజలములు ధారగాఁ బ్రవహించుచుండెను మూర్ఛిల్లి నట్లుండెను పరమాత్మయగు శ్రీకృష్ణుని పాదారవిందములను ధ్యానించుచుండెను బాహ్యజ్ఞాన మామెయం దించుకంతయుఁ బొడకట్టదయ్యెను శ్రీకృష్ణునందే మనస్సునిలిపియుండెను తన ప్రాణనాథుని పాదారవిందముల ధ్యానమునఁ గాంచుచు సుస్మిత మొనరించుచుండెను నవ్వున దంతము లించుక యగపడుచుం డెను అందుఁ దోఁచిన స్వప్నమునఁ గాంతుని చెంతఁజేరి దుఃఖిం

చెను శ్వేతచామరములందాల్చి సఖీజనము సేవించుచుండెను గోపికాసహస్రము లాపరదేవిని దివానిశములు కాచుచుండిరి. కొందఱు జాగరూకలై వేత్రహస్తలై ద్వారములఁ గావలియుండిరి సప్తద్వారములయందుఁ బ్రాంగణములయందును వారుండిరి ఆరాధాదేవింగాంచి నందుఁడు యశోదయు విస్మయంబునొందిరి నందుఁ డాలోకమాత్రను సాష్టాంగనమస్కార మొనరించెను భయభక్తుల నాయశోదయుఁ బతివలె నమస్కరించెను

వారిట్లు నమస్కరింపఁగనే క్షణకాలమున మేల్కాంచి విషయజ్ఞానమును వదలి యెదుట నాదంపతు లుంటఁజూచి సాదరముగ నిట్లు ప్రశ్నించెను చెలికత్తియలనడుమ నందేయుండి యారాధ యిట్లు భాషించెను ఆర్యా? ఏల యిందువచ్చితివి? నాతోడ నేకార్యము ముచ్చటింప వాంఛ నీకుంగలదు? ఇపుడు నాకు విషయజ్ఞానములేదు పశుభూతు లగునరుల నేఁ జూడనొల్లను *జలము, స్థలము, పగలు, రాత్రి, స్త్రీ, పురుషుఁడు, షండుఁడు అనుభేదములఁ బాటించి నేఁజూడను భేదదృష్టినాకిపుడు లేదు అని రాధాదేవి పలుక నందుఁడు విస్మయమునొందెను. యశోద భీతయై సంభాషించునిమిత్తము చెంతకరిగెను రాధాసమీపమున నిలుచుండ శ్రుతిమధురముగా నిట్లు సంభాషింపఁ దొడంగెను గోపిక లాదంపతులకు నుచితాసనముల నిడిరి అమ్మా! రాధా! చేతననొందుము నిన్ను రక్షించుకొనుము ప్రాణనాథుని శుభసమయమునఁ జూడఁగలవు ఆశుభదినము

---

*కిం జలం వ స్థలం కిం వా కిం వా నక్తం దినం శృణు, స్త్రీయం పుమాంసం క్లీబం వా నాహం జానామి భేదకమ్ అని మూలము. న చ వేషయజ్ఞానం న జానామి నరం పశుమ్ అనియుం దీనికి ముందు గలదు

రాగలదు చింతిల్లకుము నీవలన నీవిశ్వము పవిత్రమైనది. కులము ధన్యమైనది ఈగోపికలు మహాపుణ్యముచేసిరి కావుననే నీపాదారవిందముల సేవించుభాగ్యము గలవారలైరి తీర్థరాజమువలెఁ బవిత్రమగు నీకీర్తిని లోకములు గానముచేయుచున్నవి అది నిరుపమానశుభదాయకమని పొగడుచున్నవి నాల్గువేదములు, పురాణములన్నియు నీకీర్తినే తెలుపుచున్నవి. బుద్ధిస్వరూపిణివగు నోరాధా! నేను యశోదను ఈయన నందుఁడు నన్ను విజ్ఞానముగలదానినిగా నొనరింపుము నీవు వృషభానుపుత్రికవు నన్ను గుఱుతింపుము సువ్రతురాలా! మేమిరువురము ద్వారకానగరముననున్న శ్రీకృష్ణునిసన్నిధానమునుండి హరి పనుపఁగా నీచెంత కరుగుదెంచితిమి మంగళవృత్తాంతము నొక్కదానిం జెప్పెద ఆలకింపుము చక్రి మంగళమం దిమిడియున్నది సమీపకాలమున శ్రీహరి దర్శింపఁగలవు చేతననొందుము ఇపుడు భక్త్యాత్మకపరమమంగళజ్ఞానము నుపదేశించి నన్ను ధన్యంజేయుము. నీభర్త యుపదేశమున మేమిరువురము నీచెంతకువచ్చితిమి ముహూర్తకాలమునకు శ్రీహరియు రాఁగలఁడు శ్రీదామునిశాపముక్తి యచిరకాలమునఁ గాఁగలదు అని యీవిధమున యశోదపలుక వాని నాలకించి శ్రీకృష్ణానుజ్ఞను స్మరించి శ్రీకృష్ణనామసంకీర్తనద్వారమునుండివచ్చిన శుభ మిది యని గ్రహించి స్మృతిని జక్కఁగాఁ దెచ్చుకొని శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించి శాంతచిత్తయై లౌకికభక్తి పరమోత్తమముగాన దానిం జెప్పఁబూనెను

రాధిక యశోదకు భక్తిజ్ఞానము నుపదేశించుట

*యశోదా! ఆలకింపుము జ్ఞానాత్మకుఁడు భగవంతుఁడు. అపరాత్పరుఁడు బ్రహ్మేశశేషపూజితుఁడు అట్టి శ్రీకృష్ణుఁడు నీ కుపదేశింపక నామూలమున నీ కుపదేశింపఁబూనెను ఇచ్చటికిం బొమ్మని నిన్ను నందునితోడఁ బంపెను ఆయనచేతఁ దెలుపఁబడక పంపినందులకు సంతోషము నేనేమి యుపదేశింతును? ఆమహాత్ము నభిప్రాయము నెఱుంగఁజాలుదునా? వేదములు మహానుభావులగుమునులు తద్భావార్థము నెఱుంగఁజాలరన స్త్రీజాతింబుట్టి మనోబలములేక మూఢురాలనగు నేను జెప్పఁజాలుదునా? వాస్తవమున నేను జ్ఞానతత్పరురాలను అపరమేశ్వరు నెడఁబాయుటచే సదా హతచేతననై యున్నదానను అట్టి నేనేమి యుపదేశింపఁగలను? పంచవిధజ్ఞానంబులయందు భక్త్యాత్మకజ్ఞానం బుత్తమము తదాజ్ఞ మీఱఁజాలను కావున వచియించెదను ఆలకింపుము పవిత్రచిత్తులారా! యశోదా! శ్రీకృష్ణవరమున భయము వాసియుండుము గోలోకంబునుండి వచ్చి యొందో యొకకులమున జన్మించితివి కావున సర్వమును బరిత్యజించి పరమేశ్వరు సేవింపుము కృష్ణమూర్తి పుత్త్రుఁడను బుద్ధిని వదలుము బ్రహ్మమనుబుద్ధిని నిలుపుము నశ్వరమగు నీసంసారమునంతయుఁ బరిత్యజింపుము భారతవర్షము పుణ్యక్షేత్రము అందు బృందావనము రమ్యతమము అందలి యమునాజలముల మునుంగుము త్రిలోకపుణ్యనదీస్నానపుణ్యము లభించు అందు భక్తిసమాహితచిత్తవై యష్టదళపద్మమును

---

*ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూట పదునొకండవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁ బడినదని యూహింపవలయు.

నిర్మింపుము దానిని స్నిగ్ధచందనమున నిర్మింపుము గర్గాచార్య ప్రోక్తధ్యానమును బరిశుద్ధమనస్కవై ధ్యానింపుము పరాత్పరు నానందమయుని సానందవై పూజింపుము తత్పదముం బొందుము కర్మము నికృంతనముచేసి పితృశతములంగూడి గోలోకము నొందుము విష్ణుభక్తులతో భాషింపుము అగ్ని జ్వాలంబడుట మేలు ఇతరులతో మాటలాడుట పాడిగాదు భక్తుఁడు హరిపంజరము నే వాంఛించును ముండ్లపై నివసించుట మేలు విషభక్షణము మేలు కాని హరిభక్తివిహీనుల సంగతి మాత్రము మంచిదిగాదు అది నాశకారణము భక్తిహీనుఁడు తా నశించును అంతియకాక బుద్ధిభేదమును గల్పించి యితరులఁ బాడుచేయును భక్తివృక్షమునంకురము భక్తసంగమునఁ బెరుగును హరికథాలాపామృతసేచనమున వృద్ధియగును అభక్తాలాపదీపాగ్నిజ్వాలావేశముచేతను భక్తివృక్షాంకురము శుష్కించును భక్తిసంగమున నాప్యాయితమగును కావున భక్తుఁడుకానిమూర్ఖుని సహవాససంభాషణములఁ బట్టుదలంబూని వదలుము కాలసర్పమును గాంచి మనుజుఁడెట్లు భీతిచేఁ బరుగిడునో యట్టుల భక్తునిగాంచినపుడు సాధువులు బెదరుదురు యశోదాదేవీ! ప్రయత్నపూర్వముగ నీ కుమారుఁ డనఁబడు నీశ్వరుని రామ నారాయ ణానంత ముకుంద మధుసూదన కృష్ణ కేశవ కంసారి హరి వైకుంఠ వామన నామంబులఁ బదునొకండింట భగవంతుని ధ్యానించి నమస్కరింపుము ఈనామముల జపింపుము నిన్నాశ్రయించినవారలచే జపింపఁజేయుము సకలజన్మపాతకములు నశించు

ఏకాదశనామ నిర్వచనము రామనామము

రాశబ్దము విశ్వవచనము మశబ్ద మీశ్వరవాచకము విశ్వముల కీశ్వరుండగుట రాముండనంబడు రమాదేవింగూడి యానందించునుగాన రాముం డనంబడు నని పెద్దలు కొంద ఱందురు రామతత్త్వము నెఱింగిన కొందఱువిద్వాంసులు రమాదేవికి విహారస్థానముగాన రాముం డనంబడునందురు రాశబ్దము లక్ష్మీవచనమనియు, మశబ్ద మీశ్వరవాచకమనియుం గావున లక్ష్మీపతి పరమగతి రాముం డనంబడునని మఱికొందఱు చెప్పుదురు భగవద్దివ్యనామసహస్రజపమున లభించుపుణ్యము రామనామోచ్చారణమాత్రమున లభించును

నారాయణనామము.

నారశబ్దము పాపాఖ్యము స్త్రీవచనము అవి యయనము గాంగలవాండు కాన నారాయణుం డనంబడును కృతపాపులు నారశబ్దవచనులు అయనమన గమనము కృతపాపులు గమనము చేయందగుచోటు గావున నారాయణుం డనంబడునని కొంద ఱందురు ఒక్కమాఱు నారాయణనామము నుచ్చరించిన పురుషుండు చిరజన్మసంపాదితపాపనిర్ముక్తుం డగుటయ కాక గంగాదిసర్వతీర్థస్నానజనితమహాపుణ్యమును బొందును ఇది నిశ్చితము నారమనంగా మోక్షము అయనమనంగా జ్ఞాన మీప్సితము పుణ్యమునగు ఆ రెండింటిజ్ఞాన మెవనికుండికలు గునో యాప్రభువు నారాయణుం డనంబడును

అనంతనామము

ఏభగవంతునకు నంతము లేదని చతుర్వేదములు, పురాణ

షులు, శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవో యాకారణమున వనంతుఁ డను పేరు కల్గెను

ముకుందనామము

ముకుశబ్దము మోక్షవాచకము దాని ననుగ్రహించు వాఁడు గావున ముకుందుఁ డనంబరఁగు ముకుశబ్దము భక్తిరస ప్రేమవచనము ఇది వేదసమ్మతార్థము భక్తుల కా భక్తిరస ప్రేమము నొసంగువాఁడు కావున ముకుందుఁడన నొప్పునని కొందఱందురు

మధుసూదననామము

మధుదానవుని సంహరించెనుగాన మధుసూదనుఁ డన భగవంతుఁ డొప్పును కొందఱు పెద్దలు వేదార్థములఁ బరిశీలించి వేఱొక యర్థము నీనామమునకుఁ జెప్పుదురు మధుశబ్దము నపుంసకలింగము ఇప్పపూవులనుండి తీసినమద్యమున కర్థము ఇది సామాన్యార్థము విశేషార్థము కర్మమని అది శుభాశుభ రూపముగనుండును భక్తులు చేయుకర్మమునకు సదనము భగవంతుఁడు కాన మధుసూదనుఁ డనఁబడు పరిణామావస్థ యందశుభమును గల్గించునదియు, నాది మధురముగా నుండు నదియు మధువనంబడు భ్రాంతులగువా రొనరించుకర్మముల, నట్టిదానిని దొలఁగించి శుభకర్మములఁజేయ ననుగ్రహించు వాఁడు కావున, మధుసూదనుఁడని చెప్పఁబడునని కొందఱు మహాత్ములు చెప్పుదురు

కృష్ణనామము

కృషి యనుశబ్దము పరమానంద మనునర్థమును దెలుపును ణకారము తద్దాస్యకర్మమును దెలుపును ఆరెండింటిని

ప్రసాదించుభగవంతుఁడు కావునఁ గృష్ణనామమునఁ గీర్తింపఁ బడును కోటిజన్మార్జితపాపమునందును, క్లేశమునందును కృషి శబ్దము వర్తించు ణకారము నిర్వాణ మనునర్థమునందు వర్తించును భక్తుల కట్టిపాపమును క్లేశమును దొలఁగించి సంతోషము నిచ్చువాఁడు గావునఁ గృష్ణుఁ డనంబడునని మఱికొందఱందురు దివ్యనామసహస్రములు మూఁడుమాఱులు జపించిన నేపుణ్యముకల్గునో యది కృష్ణనామము నొకమాఱు చ్చరించినఁ గలుగును కృష్ణనామమునకంటె నుత్కృష్ట నామము భూతభవిష్యత్కాలముల లేదు సర్వనామోత్కృష్ట నామమని కృష్ణనామమును వేదవేత్తలు పలుకుదురు గోపకుల ప్రసూతవగునో యశోదా! కృష్ణా కృష్ణా యని నిత్య మెవ్వరాభగవంతుని స్మరింతురో జలమును భేదించుకొని కమలము పైకివచ్చినట్లు నరకమునుండి యాజనుఁడు భగవంతునికరుణచే వచ్చును కృష్ణా యనుపరమశుభనామ మేభక్తునివాక్కునందు వర్తించునో మహాపాతకకోటు లాతనినుండి వెడలి భస్మము లగును కృష్ణనామజపఫలము అశ్వమేధసహస్రఫలాధికము తత్ఫలమునఁ గలుగుజన్మమునకంటె నుత్కృష్టతరమగుజన్మము కల్గును ఆజన్మమున నాతఁడు భక్తశ్రేష్ఠుండగు సర్వయజ్ఞములు, లక్షలకొలందివ్రతములు, సర్వతీర్థస్నానములు, నిరశనవ్రత నియత తపస్సులు, వేదపారసహస్రములు, భూప్రదక్షిణశతములు చేసిన నేపుణ్యఫలముగలుగునో యది శ్రీకృష్ణనామజప పుణ్యఫలషోడశాంశమునకు సరిరాదు పైనుదాహరింపఁబడిన సత్కార్యములుచేసినచోఁ జిరకాలము స్వర్గవాసము లభించును కృష్ణనామజపము చేయువానికి శ్రీహరిపదము లభించును

కేశవనామము

కిం శబ్దము జలమనునర్థమును, సర్వదేహామనునర్థమును, దెలుపును అదిశయనముగాఁగలవాఁడు, కావున, భగవంతుఁడు కేశవుఁ డనఁబడునని వైదికులందఱు పల్కుదురు

కంసారినామము

కంసశబ్దము పాతకమందును, విఘ్నమునందును, శోక మును, దానవునియందును వర్తించును వానినెల్ల నాశము చేయువాఁడు గావున దైవము కంసారి యనంబడును

హరినామము

విశ్వములను రుద్రరూపమున సంహరించును భక్తుల పాపములను ధ్వంసము చేయును కావున హరినామము చెల్లును

బ్రహ్మస్వరూపిణియై మూలప్రకృతియని, యీశ్వరి యనియు, నారాయణియనియు, విష్ణుమాయయనియు, సనాతని యనియు, మహాలక్ష్మీస్వరూపయనియు, వేదమాతయనియు, సరస్వతియనియు, రాధయనియు, వసుంధరయనియు, గంగాదేవి యనియుఁ జెప్పంబడు మాదేవికి ధవుఁడుగాన మాధవుఁ డనంబడును బ్రహ్మేశశేషప్రభృతిదేవతలచే నమస్కరింపఁదగి నట్టియు, ధ్యానింపఁదగినట్టియు, సనకాదిమహానుభావులచే ధ్యానింపఁబడునట్టియు నవనీతచోరుఁ డనఁబడు శ్రీకృష్ణుని భజింపుము ఆపరమేశ్వరుఁడు వేదపురాణములచే నిరూపింపఁ బడినవాఁడు పాలు, పెరుగు, ఘృతము, నవనీతము, తక్రము ననునవి యెక్కడ? వానిని దొంగిలించు టన నెక్కడ? యశోదా! ఆపరబ్రహ్మము నీచేఁ జిక్కి కట్టవేయఁబడు టెక్కడ? యోగులచేత, సిద్ధులచేత, మునీంద్రులచేత, భక్తసంఘముల

చేత, యోగులచేతను బద్ధుఁడుకాని పరాత్పరుఁడు నీచేత ఱోలు నడుమకట్టి వేయఁబడెననుట విచిత్రము తల్లి! కుమారుఁడను భ్రాంతి వదలుము ప్రేమముచేతను, భక్తిచేతను, స్తవముల చేతను, పూజావిశేషములచేతను భగవంతుని శ్రీకృష్ణుని సేవింపుము హృదయారవిందమున నిలిచి యీశ్వరుఁడై వెలయు కృష్ణుని ధ్యానముచేతఁ బ్రయత్నపూర్వకముగా నారాధింపుము జననీ! యశోదా! నీమదిఁ గల్గువాంఛకుఁ దగినవరమును గోరుము దాని నొసంగెదను దేవతలకునుగూడ దుర్లభమైన నొసంగెదను

అని రాధ పలుకఁగా యశోద సంతోషమున నిట్లు పలికెను లోకజననీ! రాధా! శ్రీహరియందు నిశ్చలభక్తియుఁ దద్దాస్యమునుగలుగ ననుగ్రహింపుము మఱియు నీనామవ్యుత్పత్తి నెఱిఁగింపుము ఇదియ నావాంఛితము అన విని రాధిక యిట్లు పలికెను

రాధానామవ్యుత్పత్తి.

యశోదా! శ్రీహరియందు నీకు నిశ్చలభక్తి కుదురుఁగాక దుర్లభమగుతద్దాస్యము లభించుఁగాక నానామవ్యుత్పత్తిని దెల్పెద ఆలకింపుము చాలదినములక్రింద భాండీరవనమున వటవిటపిమూలమున నందుఁడు నన్నుం గాంచెను వ్రజేశుఁడు నన్ను నిర్బంధపూర్వకముగా నడిగెను ఆతని కెఱింగించియుంటిని, మరలఁ జెప్పెద అవధరింపుము నేనే రాధికను రాప్రాణకామినిని నేనే రాప్రాణుఁడు శ్రీహర్యంశసంభూతుఁడు పార్షదప్రవరుఁడు రాశబ్దము మహావిష్ణువాచకము ఎవనిలోమములందు విశ్వములుండునో యత డే

మహావిష్ణువు విశ్వప్రాణులయందును, విశ్వములందును ధా శబ్దము ధాత్రీయనుమాతృవాచకము విశ్వప్రాణులకు విశ్వము లకు ధాత్రిని మాతను నేనే మూలప్రకృతియన్న నీశ్వరి యన్న నేనే కావున రాధానామము నాకుఁ బ్రసిద్ధమైనది హరిచేతను, బండితులచేతను, దేవతలచేతను నా కీనామము పెట్టఁబడినది అట్టి నేను సుదామునిశాపమున నిపుడు వృషభాను తనూజనైతిని నాకు నూఱువత్సరముల శ్రీహరితోఁటి విర హము కల్గును వృషభానుఁడు గోలోకమున శ్రీకృష్ణపార్షద ప్రవరుఁడు పితృదేవతలకు మానసపుత్త్రిక యగు కలావతి నాతల్లి నాతల్లియు నేను నయోనిసంభూతలము మరల మిమ్మందఱిం గూడి గోలోకమునకుం బోవుదును అనిపలికి మఱియు రాధాదేవి యిట్లు పలికెను

యశోదా! నీ వడిగిన విషయములకు బదులిడితిని నీవింక వ్రజమున కరుగుము జ్ఞానియు, నీకు స్వామియు నగు నందునిం గూడియుండుము నా కీమాటలవలన శ్రీకృష్ణధ్యాన మున కవకాశము కలిగినది ధ్యానభంగము మనుజులకు మహా పాపమును గల్గించును అనిపలికి రాధాదేవి నిమీలితనేత్రయై శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మపాదపంకజములనాత్మహృదయారవిందపీఠమున నిలిపి ధ్యానయోగమునూనెను యశోదయు నందుఁడును దదుపదేశమునఁ గడుంగడుభక్తి యలరఁగా నావాక్యములనే స్మరించుచు ధ్యానభంగము చేయరాదని తలంచి యాచోటు వాసి వ్రజమునకుంబోయిరి రాధాసఖిజనము తమకార్య ములయందప్రమత్తలై యుండిరి

ఆర్యమహాశయులారా! శ్రీకృష్ణమూర్తిని యశోద జ్ఞాన ముపదేశింపుమని కోరుటయు, భగవంతుఁ డందుల కిడిన యుత్తరము, రాధామందిరమునకు యశోద నందుంగూడి పోవుటయు, నందు రాధాస్థితియు, నామె యశోదకు భక్తియోగము నుపదేశించుటయు ననునీకథలుగల యీభాగమును బఠించితిరికదా దీనిసారము నించుక యాలకింపుఁడు. ఇందు ననేక విచిత్రతరవిషయములు గలవు కొన్నింటినిమాత్రమే తెలిపెదను

శ్లో॥ "మాముద్ధర మహాభాగ ధరోద్ధరణకారణ
భవాబ్ధితరణే భీమే భీతాం చ పతితా మపి,
మాయామయీ సా ప్రకృతిర్భవాబ్ధితరణే తరిః
త్వమేవ కర్ణధారశ్చ భక్తోత్తీర్ణ కృపామయ"

అని యశోద కుమారుని గాంచి ప్రార్థించెను అంతియగాక,

శ్లో॥ "జ్ఞానం చ భవతా దత్తం పిత్రే నందాయ మాధవ,
మాం చాపి మాతరం వత్స కృపాం కురు కృపానిధే"

అనియుఁ బ్రార్థించెను ఇది లోకస్వభావవిరుద్ధముకదా యని ప్రశ్నింపగాదు యశోదకుఁ దొలుత నీజ్ఞానము కలుగక పోయెను కావున హరినందునకు మాత్రమే యుపదేశించెను రుక్మిణీకల్యాణానంతరము భగవంతుని యమానుషశక్తి పరిస్ఫుటముగాఁ దెలియరాఁగా మనస్సు పరిపక్వమయ్యెను అత్తఱిఁ గృష్ణుఁడు తనకు గుమారుఁడుమాత్రమే కాఁడు తన్నుద్ధరించువాఁడని స్ఫురించెను ఏక్షణమున నాజ్ఞాన ముదయించెనో యప్పుడే భగవంతుని బ్రార్థించెను ఇంతకాల మేల

కలుగలేదనరాదు తొలుదొలుత నీజ్ఞాన మామెకుఁ గలిగినను, భగవంతుఁడు దాని మఱుగుపఱచుచువచ్చెను తనమాయచే నామె నాచ్ఛాదించెను ఇపుడు తాఁజేయుకార్యములు ఎల్ల రకుఁ దెలియందగినది కావునఁ దాఁగప్పిన మాయనించుక సడలించెను భగవంతుఁడు తనంతన సడలింపకపోయిన నామాయను తొలఁగింప నేరికిఁ దరముకాదు ఈవిషయమును శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులవారు,

శ్లో॥ "అవిద్యానామంత స్తిమిరమిహిరద్వీపనగరీ
జడానాం చైతన్య స్తబకమకరందస్రుతిఝరీ,
దరిద్రాణాం చింతామణిగుణనికాజన్మజలధౌ
నిమగ్నానాం దంష్ట్రామురరిపువరాహస్య భవతి"

అను సౌందర్యలహరీశ్లోకమును స్పష్టపఱచిరి భగవద్గీతాశాస్త్రమునందును,

శ్లో॥ "దైవీహ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా,
మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామే తాం తరంతి తే"

అని శ్లోకముద్వారా శ్రీకృష్ణమూర్తి తేటపఱచెను

అనఁగా నామాయ దాఁట నెవ్వరికే నశక్యము ఎవరు నన్నే యాశ్రయింతురో వారిమాయను దాఁటుదురు ఇద్దాని భావ మేమనఁగా, పరమేశ్వరా! ఈమాయను దరించు నుపాయము నాకుం దోఁపకున్నది పురుషప్రయత్నమున నిది సాధింపఁబడుకార్యముకాదు శరణాగతుఁడును, మాయను దరించు నుపాయము నీవే కరుణింపవలయు అనఁగాఁ దదనుగ్రహపాత్రునిగాఁజేసి పిదప నీచెంతకుఁ జేర్చుకొనుమని కదా ఎవరు భగ

వంతు నాశ్రయింతురో వారు మాయను బోద్రోచికొని హరి పదమునకుఁ బోవుదురని కొందఱందురు అది పాటింపఁ దగు మాటకాదు ఏలయనఁగా నెవరు భగవంతునిఁ బ్రార్థింతురో వారెల్లఁ దుచ్ఛముగా నీమాయను పోపొమ్మని పోద్రోచుకొని పోవఁజాలుదురేని భగవంతునినోట "దైవీ ఏషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా" అను పదములు వెడలవు 'దురత్యయా' అనఁగా "దుఃఖేనాత్యయః అతిక్రమణం యస్యాస్సా" అని కదా శ్రీకృష్ణా యన్నంతమాత్రమున మాయ పటాపంచలై పోవుచో దురత్యయా యేలాగగును? అపుడు మమ మాయా యని కృష్ణుఁడు చెప్పుట యంత సరసముకాదు

తదను ప్రధానద్వారా రాజదర్శనం కర్తవ్యమ్

అని కదా లోకాచారము కలదు దీనిసార మిద్ది. తొలుదొలుత భగవన్మాయ యగు ప్రకృతిని (ఇచ్ఛాశక్తిని) నుపాసించి తల్లీ! నన్నీసంసారబంధమునుండి తొలఁగించి భగవత్పదమునఁ జేర్పుమా యని ప్రార్థించి తదనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడై యత్తఱి నాదేవి యొసంగిన జ్ఞానలవమున నీసంసారము తుచ్ఛమనుజ్ఞానము దృఢముకాఁగా భగవత్పద మొందునని భావము ఈయర్థమునే భగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమునందు వ్యక్తపఱచెను వినుఁడు

శ్లో "సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్,
కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్ ౭
ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః,
భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతేర్వశాత్ ౮

న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ,
ఉదాసీనవదాసీన మసక్తం తేషు కర్మసు
మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిస్సూయతే సచరాచరమ్,
హేతునానేన కౌంతేయ జగద్విపరివర్తతే" ౧౦

(౯. అధ్యా)

పై నాభావము నీశ్లోకములు దృఢపఱచుచున్నవి ప్రకృతిని మనుష్యప్రయత్నమున దాఁటరాదనియేకదా భగవంతుని భావము "మామేవ యే ప్రపద్యంతే" అనఁగా నన్నే యెవఁడు నమ్మియుండునో నన్నే యను నవస్థ భగవంతున కెపుడుకలుగును? సగుణత్వమునందేకదా ప్రకృతిని దా నాశ్రయించియున్నవాఁడు దానిని దుచ్ఛమని పలుకునా? నాయాజ్ఞచే నీబ్రహ్మాండజాలములఁ బుట్టించుచున్నదని పల్కెనుకదా కావునఁ దొలుదొలుతఁ బ్రకృతి నాశ్రయించి తత్కారుణకుం బాత్రుఁడు కావలయునని యే భగవంతునిభావము ఇఁక యశోదావిషయమునకు వత్తును భగవత్సంగమున నించుక జ్ఞాన మెపుడుకలిగినదో యపుడే యామెకుఁ గుమారుఁ డనుబుద్ధి తొలఁగెను సంసారసాగరతారకుఁ డనునూహ కలిగెను అట్టి దృష్టియందు భేదబుద్ధి నశింపకమానదు ఆభేదబుద్ధి పోఁగానే పరిపక్వచిత్తురాలని భగవంతునకుఁ దోఁచును వారికి నుత్తమమార్గమును జూపుటయే భగవంతునిపని కావున యశోదప్రశ్నము నాలకించి శ్రీహరి యించుక జ్ఞానమును దెలిపి రాధికను దలంచి యామె ద్వారా యశోద కుపదేశింపఁ దలంచుకొనియెను ఏలయనఁగా, రాధిక యెవ్వతయో యని భావించుచున్నది ఆమె ప్రకృతియని యెఱింగినఁగాని యీయామె తరింపఁజాలదు- ప్రకృతి నుపాసింపక

పోయిన నన్నుఁ జేరుట దుస్తరము నా యిచ్ఛాశక్తి నెఱుంగక యున్న నన్నెఱుంగనట్లె యని తలపోసి తల్లీ! రాధకడకుం బొమ్మనిరి యాదంపతు లట్లేపోయిరి రాధికస్థితిని దిలకించిరి విస్మయం పడిరి

అత్తరుణమున రాధిక బాహ్యప్రపంచజ్ఞానములేక కృష్ణపదాంబుజధ్యాననిరతయై మహానందము నొందుచు నది యతిశయింప నానందబాష్పములు ధారలుగాఁ గాఱుచుండఁగాఁ దద నుభవమున మైమఱచుచుండెను అట్టిధ్యానమునందు బాష్పములు స్రవించునా యని విచారింపఁబనిలేదు భర్తృహరి వైరాగ్యశతకమునందు

శ్లో॥ "ధన్యానాం గిరికందరే నివసతాం జ్యోతిః పరం ధ్యాయతా
మానందాశ్రుకణాన్ పిబంతి శకునా నిశ్శంకమంకేశయాః"

అని స్పష్టపఱచియున్నాఁడు అట్టి రాధికాదర్శనమున వారిద్దఱు కృతకృత్యులైరి ఆ రాధిక ప్రసన్నవదనయై

శ్లో॥ "న చ మే విషయజ్ఞానం న జానామి నరం పశుమ్"

అని పల్కెను హరిభక్తివిహీనుఁడు పశుతుల్యుఁడని యామెభావము ఈమాటచేతనే ఓయశోదా! శ్రీకృష్ణుఁడు నాకుమారుఁడని భావించి సర్వలోకారాధ్యుఁడు పరబ్రహ్మమని తలంపక ప్రేమమున నాదరించుచున్నదానవే ఇట్టి నీకంటె నర పశువు కలదా యని స్వాభిప్రాయము నుపదేశించెను ఆవల భక్తియోగము నుపదేశించెను అందుఁ దొలుత హరిభక్తులు కాని వారిసంగతి వర్జింపవలయుననిరి ఇంకొక్కవిశేషము కలదు

శ్లో "సత్సంగత్వే నిస్సంగత్వం నిస్సంగత్వే నిర్మోహిత్వమ్,
నిర్మోహిత్వే నిశ్చలతత్వం నిశ్చలతత్త్వే జీవన్ముక్తిః"

అని శంకరభగవత్పాదాచార్యులుగారుపలికినట్లు సత్సాంగత్యము కోరఁదగినది అది సర్వశుభములఁ గల్గించును సజ్జనులనఁగా భక్తిగలవారు దైవభక్తిగలవారని భావము ఇట హరిశబ్దము భగవద్వాచకము భగవద్భక్తిచే నహంకారము నశించు దానిచే సర్వజనసమారాధనమున బుద్ధిపొడముము దాన భగవద్దాస్యము గల్గును దాన దుర్విషయములు తొలఁగును దాన ధ్యానయోగము కుదురును దాన భగవత్కారుణకుఁ బాత్రుఁడగు భాగ్యము కల్గును దాన ముక్తి కరతలామలకముగ నుండును ఇట్లు పరంపరాసంబంధమున నాలోచింపఁగా భగవత్కారుణకుఁ బాత్రుఁడగుటకుఁ దొలిసోపానము సత్సహవాసమే యనవలయు దానిని మానిన గత్యంతర మగపడదు దుస్సహవాసమున దుర్విషయములయందు బుద్ధిపొడముము కావుననే పెద్దలనుభవమున నెఱింగిన దుస్సహవాసము వదలవలయు ననుమాటను గట్టిగఁ జెప్పిరి

కొంద ఱిప్పట్టున నొకప్రశ్నము చేయుదురు సత్సహవాసమున దురాత్ములు పవిత్రులు కావలయునుగదా సజ్జనులు మూర్ఖుల దగ్గరకే రానీయకున్న నిఁక వారు తరించు టెట్లు? అని ఈ ప్రశ్నము చేయువారి కించుక లోకజ్ఞానము తక్కువ యనక తప్పదు ఎవఁడు పరిపూర్ణ భక్తిజ్ఞానము కలవాఁడో ఆమహాత్ముఁ డెందున్నను వానిమనస్సు చలించదు అపరిపూర్ణ భక్తిజ్ఞానులు తొలుదొలుతఁ బరిపూర్ణజ్ఞానుల సహవాసము చేయుచుండవలయు స్థిరము కాంచనిభక్తి దుస్సహవాసమున మలినమగు.

కావున నట్టివారు తొలుదొలుత హరిభక్తులతోడనే మెలంగు చుండవలయు దానం దమమదుల నంకురించినభక్తిలత యించుక సాగును సాగుచున్న కొలందిని దళములు కనంబడుచుండును సంపూర్ణశోభతోం బ్రకాశించునపుడు దానిశక్తివలన నెందరో బాగుపడుదురు అది యంకురించినవెంటనే దాని నలపిన నది వృద్ధి యెట్లుకానేరదో యట్లే దుస్సహవాసము తొలుతం బనికిరాదని పూర్వమహర్షులు నొక్కి వక్కాణించిరని యెఱుంగవలయు

పిదప రాధిక యశోదకుం దెలిపినది భగవన్నామజపము. పదునొకండు నామములను చెలిపెను ఈనామములు జపించు చుండిన భగవత్కరుణ తనంతట తానే కలుగునని తెలిపెను స్తుతిపారములను జెప్పక నామజపము నేల యుపదేశించెనని యొకశంక కొందఱకుం గలుగునేమో దానింగూర్చి నాలుగు మాటలు వ్రాసెదను చంచలాత్ములకు స్తుతిపారము లుపదేశింప వలయు అవి పారాయణము చేయుచుండునపుడు వర్ణోచ్చార ణాదులచే బుద్ధి చలించుచునే యుండును ఆపారాయణమహి మమునం గొంతకాలమునకు బుద్ధి యించుక పరిపక్వదశకు వచ్చును జపమనంగా మనస్సునుపాస్యదేవతాపాదారవింద ములయందో తన్మూర్తివిశేషమునందో నిలిపి చేయువర్ణోచ్చార ణము ఇది మానసికమే యుత్తమోత్తమమని శాస్త్రములు సిద్ధాంతము చేయుచున్నవి కావుననే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతా శాస్త్రమునందు

"యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః"

(౧౦'అ ౨౫)

అని స్పష్టముగాఁ దెలిపిరి అనఁగాఁ బంచమహాయజ్ఞములు అగ్నిష్టోమాదు లనేకవిధములగు యజ్ఞము లుండఁగా జపయజ్ఞమే నేనని తెలుపుటకుఁ గారణ మీజపయజ్ఞమున భూతహింసాదులు లేవని, ప్రాయశ్చిత్తాదులు లేవని, పరులను యాచింప నవసరములేదని, ఇతరులసహాయ మక్కఱలేదని, కేవలమనశ్శుద్ధియే ప్రధానమని, అదికుదిరిన నన్నియు ఫలించు ననియేకదా కావున నామపారాయణమునకంటె నామజపము త్తమోత్తమమని శాస్త్రకర్తలభావము మనోనిగ్రహమును కన్న వేఱొకవాంఛనీయపదార్థ మేదియుండును? అట్టిదానికి మూలాధారము జపమే కావున నది నాస్వరూపమని భగవంతుఁడు తెలిపెను అన్నియు భగవత్స్వరూపములే కానిభక్తుల కేది పరమోపకారకమో యద్దానిం దెలుపుట పరమాత్మునకు విధి కాననే యామాటను దెలిపి తక్కినవి భగవత్స్వరూపములు కావనుశంక కలుగునేమో యని హరియే యూహించి,

శ్లో॥ "యచ్చాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహ మర్జున,
న తదస్తి వినా యత్స్యా న్మయా భూతం చరాచరమ్"
(౧౦ అ ౩౯ శ్లో॥)

అని యర్జునునిశంకను దొలఁగించెను కావున దేనియందు భక్తులఁ గడతేర్చుశక్తి యధికముగా నుండునో యది నా స్వరూపమనుట భక్తులపయింగల కరుణాతిరేకమునఁ గదాయని మనము గ్రహింపవలయు కావుననే రాధిక భగవన్నామము పారాయణముచేయుటకంటె జపముచేయుట యుత్తమమని యాదేశించెనని మనము గ్రహింపవలయు దాన బంధములు దొలఁగు నివృత్తిమార్గము కనఁబడుచుండును మనశ్చాంచల్య

మును వొలఁగించుటకిదా జపయజ్ఞము కావున నితరులసాయము గోరక భగవత్కరుణను గల్గించు జపయజ్ఞమును జేయుటకంటె నీకలికాలమున వేఱొకయజ్ఞము పనికిరాదు కావున భక్తులెల్లరు భగవన్నామజపపరాయణులు కావలయును ఇదియే రాధికోపదేశసారము తక్కినవిషయము లనేకము లీయుపాఖ్యానమునఁ గలవు వానియందలిసారమును బెక్కుతావుల నీవఱకే వ్రాయఁబడినది కావునఁ దర్వాతిభగవత్కథను వ్రాయఁబ్రయత్నింతును దానింజిత్తగింపుడు

దుర్వాసుఁడు ద్వారకకుంబోయి కృష్ణమాహాత్మ్యముం గాంచుట

యశోదయు నందుఁడు రాధికోపదేశము నుబొంది వ్రజమునకుఁ బోయినపిదపఁ గొన్నిదినములు శ్రీకృష్ణమూర్తి భార్యలంగూడి మానుషానందము ననుభవించువానిచందమున ద్వారకయందుండెను తన యవతారఫలము గల్గించుట కదను దొరకదయ్యెను కర్మానుసారము జీవుల కాయాయిఫలములు గలుగుచుండునుగాని కోరినపుడెల్లఁ గలుగవుకదా ఏయేజీవుల కేయేకర్మఫలముల నేయేరూపముల నీవలయునో యాదేవదేవుఁ డెఱుంగును కావుననే వానికై వేచియుండెను ద్వారకానగరవాసులెల్ల హాయిగానుండిరి కాని భగవంతుఁ డేయే కార్యములు చేయఁబూనునని యొక్కరును దలంపఁజాలరైరి ప్రతిదినము శ్రీకృష్ణసందర్శనానందసుఖమునుమాత్రము యథేష్టముగా ననుభవించుచుండిరి దానికిమించిన దేదియు నుండదు

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము ౧౧౨ అధ్యాయమునందు ముప్పదితొమ్మిదవశ్లోకము మొదలుగా గ్రహింపఁబడినది

గాని యపుడు వా రనుభవించుసుఖము శాశ్వతము మాత్రము కాదు ఏలన భగవంతుని కీరూప మెంతకాలమో యుండదు. కావునఁ దేజోరూపమున నీశ్వరు నుపాసించినచో నేయానందము కలుగునో యది శాశ్వతమైనది అదియే మహాత్ములయందు విశేషముగానుండును ఆతేజ స్సెందు విశేషించి యుండునో అచోటు గౌరవార్హము మహర్షులయం దాతేజస్సు విశేషించి యుండును గావుననే బ్రహ్మతేజోవిరాజితులన్న విఖ్యాతి మహర్షులకుం గల్గెను దేహపోషణమున నాతేజస్సు లభింపదు వాసనావస్తువులచేఁ దనువును నై చేసికొనిన లభింపదు మణిభూషణముల నలంకరించుకొనిన నాతేజస్సు రాదు భగవదారాధనమును నొక్కమహాకార్యముననే యది లభించును

శ్లో "గతం తిరశ్చీనమనూరుసారథేః
ప్రసిద్ధమూర్ధ్వజ్వలనం హవిర్భుజః,
పతత్యధోధామవిసారి సర్వతః
కిమేతదిత్యాకులమీక్షితం జనైః"

అని మాఘకవి నారదమునియాగమనమును వర్ణించెను అపూర్వతేజోరాశికదా భగవంతుఁడు ఆరాశియే భగవంతుని రూపమని యెవ రెఱుంగుదురో దాని నెవరుపాసింతురో వారే ధన్యులు కృతార్థులు దానిసామాన్యు లెఱుంగఁజాలరు భగవంతుఁడు తమకంటె సుందరాకారుఁడను భావమే ద్వారకానగరవాసులకుఁ గల్గినదికాని యింకొక్కభావము కలుగలేదు ఆయానందమే బ్రహ్మానందమని వారూహించిరి వారియోగ్యతకుం దగినయట్లు శ్రీహరి ప్రవర్తించుచు నానందపరవశులనుగాఁజేయుచుఁ దాను నానందించుచున్నట్లుండెను కాని యామ

హాత్మునిదృష్టి యాయానందమందు లేదు దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణ రూపకార్యమునం దాతురతఁ బూనియుండెను ఆయాలోచ నకుఁ బరిమితి నిర్ణయింప బ్రహ్మాదులకేఁ దరముకాదన నిక నస్మాదృశులకుఁ దరమా అట్టి మానుషాల్పతమానందపల్వలమున విహరించుచు నాచోటఁ బరమేశ్వరుండుండెను

ఒక్కనాఁడు దూర్వాసుఁడు శిష్యప్రశిష్యులంగూడి ద్వారకానగరమున శ్రీహరి దర్శించుకుతూహలమున నరుగుదెంచెను తఱచుగాఁ బురాణములయందుఁ గోటిసంఖ్య వాడఁబడుచుండును అది సముదాయవాచకమని గ్రహింపవలయును ఆమునీంద్రుని రాక నెఱింగి రాజగు నుగ్రసేనుఁడు సపుత్త్రుఁడు సపురోహితుఁడై వసుదేవవాసుదేవులు సక్రూరాదులు దన్నుఁగూడి రాఁగా నెదురుచని యాతిథేయసత్కృతుల నాచరించి తోడ్కొనిపోయి సౌధమున నునిచి షోడశోపచారములం బరితుష్టునిం గావించి నమస్కరించెను వేలువేలుగ వారికెల్ల శుభాశిషంబుల నొసంగి యామునికి నేకాంతశయనం బరఁగు కన్యక నొసంగెను ముక్తామాణిక్యహారాదిరత్నముల నాశుభకాలమున యౌతకమిచ్చెను దివ్యహర్మ్యముననుండఁ బ్రార్థించెను ఆదివ్యమందిరమున నారామామణింగూడి యాముని సుఖముగా నుండెను అది యప్పటి కమ్మునికి శుభాశ్రయముగఁ గనంబడియెను కొలఁదిదినములు సాగఁగా నొకనాఁ డాదూర్వాసుఁడు తనచేతస్సునందు. జక్కఁగ నాలోచించి శ్రీహరి మహిమమును దెలిసికొనఁ గోరి భార్యాష్టకముచెంత నెట్లున్నవాఁడో చూతమని పయనముచేసెను

శ్రీకృష్ణుఁ డొక్కహర్మ్యమునందు రమ్యపర్యంకంబునఁ బురాణములు చెప్పుచుండ వినుచుండెను ఆపురాణశ్రవణమున నెక్కుడు శ్రద్ధ వహించి యుండెను ఒక్కసౌధప్రాంగణంబున నొక మహోత్సవ ప్రయత్నము చేయించుచు న్యాయాన్వేషకులకు నాయాయికార్యములను జేయ నాజ్ఞయిడుచుండెను సత్యభామాసౌధమునఁ బ్రాణేశ్వరి దివ్యతాంబూల మొసంగుచుండ హాయిగా మాటలాడుచుండెను వేఱొక్క ప్రాసాదమున రత్నమయతల్పంబునందు శ్వేతచామరముం దాల్చి రుక్మిణీదేవి విసరుచుండ నామెతో విలాసముగ మాటలాడుచుండెను మఱియొకసదనంబునఁ గాళింది పాదపద్మములఁ దనమృదుతమకరసరసిజముల నొత్తుచుండ నుండెను ఇట్లు శ్రీహరి భార్యలయిండ్లయం దొక్కమాఱు వారివాంఛలం దీర్చుచుండ దుర్వాసుఁడు పోయిపోయి చూచి సంభాషించెను తన దివ్యదృష్టిం బరికించెను ఒక్కతరుణమున నన్నితావుల నొక్కరితిగా నుండుటం గాంచెను అద్భుతరసమున మునింగి యాముని నిశ్చేష్టుఁడయ్యెను సకలబ్రహ్మాండనాయకుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తిని రుక్మిణీమందిరమున నుండఁగఁ జూచి యిట్లు వినుతించెను అత్తఱి సుధర్మాస్థానమున విద్వజ్జనగోష్ఠి భగవంతుఁడుండెను

జగన్నాయకా! సర్వమును జయించినవాఁడవు దుష్టజనులను బీడించు వాఁడవు సర్వాత్మకుఁడవు సర్వ జగద్బీజభూతుఁడవు నిర్గుణుఁడవు నిరీహుఁడవు నిర్లిప్తుఁడవు నిరంజనుఁడవు భక్తానుగ్రహార్థ మవతరించితివి సత్యమేకదా నీస్వరూపము సనాతనుఁడవు స్వరూపము నీకిదియిష్టమని యిదనిష్టమని చెప్ప శక్యము కాదు ప్రతిదినము క్రొత్తవాఁడవగు

చుందువు బ్రహ్మాదివందితపాదారవిందద్వంద్వుఁడవు లక్ష్మీదేవి నీపాదసరోజముల సేవించి ధన్యురాలయ్యెను బ్రహ్మజ్యోతి యనుపేరు నీకుంజెల్లు నీమహిమ యిట్టిదని నిర్వచింప శక్యము కాదు నీగుణరూపములు వేదములనుండియే తెలిసికొనందగు మహాకాశమువలె మాననీయుఁడవు పరమాత్మవన నీవే ఇట్టి నీకు నమస్కరించుచున్నాఁడను అని మనస్సుచే వినుతించి శ్రీహరి యదియెఱింగి సమ్మతింప సాష్టాంగనమస్కారము లొనరించి శ్రీహరియెదుట నిలువంబడియెను ఆదుర్వాసుం గాంచి జగన్నాయకుఁడు హితము సత్యము పురాతనము నగునర్థము కల్గునట్లుగా నిట్లు పలికెను ఆపలుకులయర్థము వేదవిదితము జ్ఞానస్వరూపము సర్వసజ్జనసమ్మతము నయియుండెను

ఓబ్రహ్మమునీ! భయంపడకుము నీవు శివాంశజనితుఁడవు జ్ఞానమున నన్నెఱుంగనట్లు పలుకుచున్నాఁడవు వినఁదెలిపెదను అవహితుఁడవుకమ్ము సర్వమును బుట్టించువాఁడను నేనే నావలననే యీబ్రహ్మాండకుటుంబము సాగుచున్నది సర్వప్రాణులకు నేనాత్మస్వరూపుఁడను నాకళ లేనిచో జీవకోటు లన్నియు శవము లనంబడగలవు నాకళ తనువునుండి వెడలఁగా సర్వశక్తులంగూడి ప్రాణములు వెడలును నేనొక్కఁడ నయ్యు వేలువేలురూపములననేకజాతులుగా నగుచుందును ఎవఁడు భుజించునో వానికిఁ దృప్తియగుచుండును ఇతరులకు దానఁ దృప్తికాదు పరిపూర్ణుఁడను గోలోకమున రాసమండలమున విహరించుచుందును నాప్రకృతి యగురాధిక శ్రీదాముని శాపమున నన్నుఁ జూడఁజాలకున్నది జీవకోటులన్నియుఁ దదంశమున నుప్పతిల్లును కానఁ దత్కళాలేశములే యగును

రుక్మిణీమందిరమున నొకయంశము, తక్కినభార్యలయిండ్లయం దొకకళయు నాదియుండును *కొన్ని తావుల మదంశము కొన్ని తావుల నాయంశమున నొక్కభాగముండును మఱికొన్ని దేహములందుఁ గళాకలాంశముకూడ నుండును ప్రతిమల యందు నిట్లే యని యెఱుంగుము అనిపలికి శ్రీహరి తనయంతః పురమునకుంబోయెను దుర్వాసుఁడు తనప్రియురాలిని వదలి శ్రీహరినిగూర్చి తప మొనరింపఁబోయెను

మహామతులారా! ఈ గాథయం దొకయద్భుతము కలదు తత్సారము నవధరింపుఁడు దుర్వాసుఁడనుముని భగవంతుని దర్శింపఁగోరి వచ్చెను ద్వారకానగరమున నుగ్రసేనుఁడు ప్రభువుగా భగవదనుజ్ఞ నుండెను ఆతఁడు సపరివారుఁడై యందు బలరాముఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు నుండఁగా నెదుర్కొని గారవించి తెచ్చి విడిదిని జూపెను ఈశ్వరప్రేరణమున నమ్మునికి రత్నములను సమర్పించుచు నొకరత్నారత్నము నొసంగెను గృహస్థువునకుఁ దగినమందిరము నిచ్చెను ముని యాకన్నియం బెండ్లియాడి యామందిరమున నుండెను కొలఁదిదినములాముని తదానందము ననుభవించుచుండెను తర్వాత భగవంతుని బరీక్షింప నెంచెను ఒక్కొక్కభార్యమందిరమున నామెతో ముదమలర మాటలాడుచున్నట్లు గాంచెను తన యజ్ఞానమునకు రోసి భగవంతుని వినుతించెను ఇందద్భుతమేమనఁగా దుర్వాసున కించుక యహంకారము కలదు అదియుండుదాఁక జ్ఞానము నిర్మలమనం దగదు కావున నాతని చిత్తవృత్తిఁ దానెఱింగియుఁ బరీక్షింపఁగోరెను కన్య నిచ్చు

---

* కలాకలాంశాః కుత్రాపి ప్రతిమాసు చ దేహిషు = అని మూలము

నట్లుగ్రసేనునకు బుద్ధి పుట్టించెను అతఁడొసఁగెను ముని యీ బంధము నాకేల యనుకొనక యిచ్చినదే చాలునని గ్రహించి పెండ్లియాడెను కొంతకాలమున కీతపఃఫలముగా జ్ఞాన ముదయించెను భగవంతుని ధ్యానించి సర్వాంతర్యామిగా నెఱింగి యీ యజ్ఞానమునుండి ముక్తుఁడయ్యెను ముని శ్రీకృష్ణుని వినుతించినపిదప శ్రీహరి ముని కొక్కవిషయము నుపదేశించెను అందుఁ గొన్నితావుల నాయంశము నిలుచు ననియు గొన్నితావులఁ గళమాత్రము నిలుచుననియు నింకను గొన్నితావుల నందించుక భాగముమాత్రమే యందుఁగన్పట్టెడిని

శ్లో॥ "నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప,
ఏష తూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతేర్విస్తరో మయా ౪౦
యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా,
తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోఽంశసంభవమ్" ౪౧

(గీతా ౧౦ అ)

అని గీతాశాస్త్రము తెలుపుచున్నది భగవత్కళ లేనిదికూడఁ గలదా యని ప్రశ్నింపరాదు ఏలనఁగా భగవంతుఁడే గీతయం దుపదేశించెను ఏయేవస్తువు తేజోవంతమైనదో యది యెల్ల నాయంశసంభూతమని తెలియుమా యనియు ఏది యల్పప్ర కాశముకలదో అది కళాసంభూతమని తెలియవలయు ననఁగా నేజీవుఁడు సత్కర్మానుష్ఠానమున నెక్కుడు పుణ్యమార్జించెనో యతనియందు భగవదంశ మెక్కుడుగనుండునని దీనిభావము దేవాలయములయందుఁ గూరుచుండి జపము చేసినఁ ద్వరగ మంత్రసిద్ధియగు ననఁగా భావమేమి ? భగవత్కళ యం దధిక ముగ నుండునుగాన నాచోటు పరమపవిత్రమనియు, నందుఁ

గూరుచుండిన నాస్థలమహిమమున మనస్సు నిలుకడంగ్ గాంచి దుర్విషయములవంకకుం బ్రవహింపక యుండునవియు, దాన మంత్రాధిదేవతపై భక్తి యెక్కుడుగఁ గుదురునవియు భావము ఇట్లే నదులు సరస్సులు తీర్థములు కాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రములు తపోయోగ్యములని మనవారు పల్కిరి కొందఱు యాత్రవలన నేమిలాభము గలదు? గంగాస్నానమున దేహము మాఱునా యని వెఱ్ఱివెఱ్ఱిప్రశ్నముల వేయుచుందురు వారికి భక్తి కుదురక యిట్టి ప్రశ్నములు తోఁచిన వనవలయు భగవదంశ మెం దెక్కుడుగ విలసిల్లునో యెందు భగవద్భక్తులు పెక్కురుందురో యెందు సాధువులు చిరకాలము నివసించి తపస్సుచేసిరో యాయాయి తావులు పరమపవిత్రములు అందు నివసించి చేసిన యల్పతపస్సుకూడ నధికఫలం బొసంగును పాషాణముల యందుఁ గొన్ని ప్రకాశవిహీనములుగనుండు కొన్ని యల్ప ప్రకాశములుగనుండు ఇంకఁగొన్ని యధికప్రకాశముగలవిగా నుండు రత్నము లట్టివేకదా తేజస్సెందున్న నది భగవదంశమే అయ్యది కలతావు పవిత్రమే పాషాణమయమగు విగ్రహము వరములొసంగునా యనఁగూడదు దానిని భావించుభక్తుని మనశ్శక్తియే ఫలము నొసంగును ధ్యానమున కదియు నొక సాధనము సర్వగతునిగా భగవంతుని జూచువారల కట్టి వానితో నక్కఱయుండదు గాని సామాన్యుల కట్టివి నిరుప యుక్తము లనరాదు

శ్లో "సందర్శ్యాశ్రథ శిలాం శిలామయగృహే
సాతూదయం శ్రీహరి

ర్భక్తేభ్యో వివిధాన్ ప్రయచ్ఛతి వరాన్
సంసేవ్యమానస్త్వితి,
ఉక్తాం దేవలకస్యవా చ మధికం
విశ్వస్య సంసేవతే
త్వర్థం తత్త్వమసీతివేదగదితం
నో విశ్వసత్యల్పధీః"

అన్న శంకరభగవత్పాదాచార్యోక్తి వ్యర్థముకదా యని ప్రశ్నింతురేమో యట్లనుగరాదు నిర్గుణపరబ్రహ్మాతత్త్వమెఱింగినవారి కివి యక్కఱలేదు కాని యందఱట్టివారు కారు కావునఁ గొందఱ కివి పనికివచ్చును. ఈకర్మసిద్ధాంతమును నమ్మియే యత్యుత్తమమని యెఱింగియే మనపూర్వులు దేవాలయములఁ గట్టించిరి పుణ్యతీర్థముల నేర్పఱచిరి లోకాను గ్రహార్థమేకాని స్వోపయోగార్థముకాదు ఆరహస్యమెఱుంగకయే కొందఱాక్షేపింతురు జ్ఞానశూన్యులు వేదాంతార్థములం దెలుపఁబూనుటంజేసి యిట్టిపాట్లు జనులకుం గలుగుచుండు నిరీహులు మాటలాడినను జెల్లునుగాని యీషణత్రయబద్ధులు మాటలాడినఁ జెల్లవు వారు లోకవంచకు లనఁబడుదురు ధనము సంపాదింపఁగోరి కాముతురులై కొందఱు వేదాంత వాక్యములు నాలుగునేర్చుకొని లోకుల కుపదేశించుచుఁ దమవాంఛలఁ దీర్చుకొనుచుందురు అట్టివంచకులచెంతకుం బోరాదు వారిమాటల నాలకింపరాదు పెద్దలగువారు తమ్మాశ్రయించినవారికే యుపదేశింతురు ద్రవ్యమును గోరరు అట్టివారినే యాశ్రయింపవలయును స్వానుభవముగలవారిపల్కులు వినఁదగినవి వంచకుల వంచకములంబోలె భావించి దూరముగ

నుండఁ బాఱఁదోలవలయును బహువిధకర్మముల నొనరించిన వారి కాయాయిపద్ధతుల నేర్పఱచియున్నారు వానిని వారా శ్రయింపవలయును హెచ్చుపద్ధతుల నాశ్రయింప వారికి యోగ్యతలేదు బలవంతముగా వారి కాపద్ధతుల నవలంబింపుఁ డని పలుకరాదు కావున భగవన్నిర్మితమార్గము లన్నియు నొక్కరికే పనికిరాకున్నను వాని కర్హులు కలరని నమ్మి వారి నాక్షేపింపక వారివారిమార్గముల వారనుసరించుచుండఁగా వారికి నుత్సాహమును గల్పింపవలయు అంతియకాని నిరుత్సాహముకలుగునట్లు చేయరాదు ఇట్టి నీతులందెల్ల నీచరిత్రమును బఠించి మదిని బదిలముచేసికొనుఁడు ఇఁక దర్వాతికథ నాలకింపుఁడు

దుర్వాసునకుఁ బార్వతి శ్రీకృష్ణమహిమమును దెలుపుట

* శ్రీహరి యుపదేశముంగొని దుర్వాసుఁడు శిష్య ప్రశిష్యులంగూడి ద్వారకానగరమును వదలి కైలాసమున శ్రీపరమశివునిదర్శింపఁ గోరి పోయెను. అందుఁ బరశంకరుఁడు పార్వతింగూడి మహర్షులు పాదారవిందముల భజింపఁగా వటవిటపిమూలమున నుండెను దుర్వాసుఁడు భక్తిపరాక్రాంత స్వాంతుఁడై పార్వతీపరమేశ్వరులకు వందన మాచరించెను సశిష్యుఁడై యిట్లు వినుతించెను ద్వారకానగరమున జరిగిన వృత్తాంతమంతయుఁ దెలిపెను తనతపస్తత్వమును వైరాగ్యమును గుఱించి పలికెను ఆముని శంకరునకిట్లు తనవృత్తాంతమును దెలుపుచుండఁగాఁ బార్వతి నవ్వి మునింగాంచి యిట్లు

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటపదుమూఁడవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని తెలియవలయును.

పలికెను ఆవాక్యము సత్యము హితము నై యుండెను. పరమ శివుఁ డాలకించుచుండెను.

మునీంద్రా! ధర్మతత్త్వము నెఱుంగఁజాలవు కాని నిన్ను ధర్మిష్ఠునిగా భావింతువు సంతానహీనురాలగు సుదతిని వదలి తపస్సానరింప నెచటికిఁ బోవుదువు? సంతానహీనరైౖ వయస్సుగలిగి కులమున సమానురాలై పతివ్రతయునగు భార్యను బరిత్యజించి సన్న్యాసియైనను, బ్రహ్మచర్యవ్రత మూని నను, యతిత్వ మంగీకరించినను, వాణిజ్యాభిలాషఁగాంచినను, ప్రవాసమందుఁ జిరకాలమెవ్వాఁడుండునో వాఁడు తీర్థమునం దున్నను, దపస్సానరించినను, మోక్షార్థియై జన్మమును బవిత్రము చేసికొనఁ బూనినను, వాని కందేదియుసిద్ధింపక పోవుటయేగాక ధర్మహానియు సంభవించును ఆభార్యకష్టమే శాపరూపముగాఁ బరిణమింప నరకమునఁబడును పరలోకసుఖ మాత్యక్తవ్రతు నకుం గలుగదు ఈలోకమునందు యశోహానియుఁ గల్గును. అని మున్ను బ్రహ్మయే పలికెను కావున నో బ్రాహ్మణుఁడా ద్వారకానగరమున కరుగుము స్వధర్మమును రక్షింపుము ఏకానంశయను నీయంగన నాయంశమున జన్మించినది కావునఁ జక్కఁగాఁ బాలింపుము శంకరునిపాదారవిందము సనకాదుల కేని దుర్లభము శ్రీహరిపాదారవింద మట్టిదియే భక్తజన సుర తరువరమగు హరిపాదసరసిజములఁ బరిత్యజించి తపస్సుచేయ నెచ్చటికింబోవుదువు? మనోహరామృతమును ద్రోసివైచి పంకిల జలపానముచేయఁబూనుట యెట్టిదో యానిప్రయత్నమట్టిది శ్రీకృష్ణచరణసరోజముల స్వప్నమునందైనను ఏ మానవుఁడు జపించునో శతజన్మకృతపాపములఁ దొలఁగించుకొనఁజాలును

ఇందుల కావంతయేని శంకలేదు అట్టిభక్తుఁడు బాల్య కౌమార యౌవన వార్ధకములయందుఁ గామముననొండె నకామమున నొండెఁ జేసినపాతకములెల్ల భస్మీభూతములగును భారత వర్షమున నెవఁడు శ్రీకృష్ణచరణకమలముల దర్శించునో వాఁడే పూజ్యుఁడు, జీవన్ముక్తుఁడునగు సకలతీర్థములేశ్రీహరిపాదస్పర్శ మునఁ బవిత్రములగునో యట్టిశ్రీకృష్ణుని దర్శించువానిపాప ములు కోటిజన్మములనుండి రాశిగానున్నను నశించుటొక చిత్రమా అదియే వ్రతము అదియే తపస్సు అదియే సత్యము అదియే పుణ్యము అదియే సర్వదేవతాపూజనము శ్రీకృష్ణసేవ జన్మఖండనము సఫలము శ్రీకృష్ణభక్తివిహీనుఁ డగుబ్రాహ్మ ణుఁడు వేదపారగుఁడైనను సత్సంగముగలవాఁడైనను భక్తుఁడైన నాభక్తినశించునని యెఱుంగుము శ్రీకృష్ణనైవేద్యాన్నము నెవఁడు భుజించునో వాఁడే సద్బ్రాహ్మణుఁడు వహ్ని వాయువుల కంటెఁ బరిశుద్ధుఁడు ముల్లోకములఁ బవిత్రీకరింపఁజాలును అట్టిశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును వదలి తపస్సుచేయ నెందుఁబోయె దవు ? శ్రీహరిస్మరణమున సర్వతపఃఫలమును గలుగును ఏకారణమునఁ బరమాత్మయగు శ్రీకృష్ణునందు భక్తికుదురున ట్లేగురువు శిష్యునకుపదేశింపఁడో యాగురువు పరమశత్రు వగును ఆతనిజన్మము నిష్ఫలము

అని యిట్లు పార్వతీదేవి శ్రీకృష్ణమాహాత్మ్యము నుప దేశింప విని పరమశివుఁడు ప్రేమవిహ్వలుఁడై యామెను మెచ్చు కొనియెను మునియుఁ బులకాంచితసర్వాంగుఁడై యాపర దేవతను మిగుల స్తుతించి యాయాదిమదంపతులకు మ్రొక్కి శ్రీకృష్ణపాదపద్మములఁ బలుమాఱులు స్మరించుచు మరల

ద్వారకానగరమున కరిగెను అందువేంచేసియున్న శ్రీహరిం గాంచి పలుభంగుల వినుతించి యేకాంతం జూడఁగోరి యామె యింటికింబోయెను ఆమెయుఁ బతిరాకకలరి పూజింప నందుండి మనోహరుఁడై కాలముగడపుచుండెను శ్రీకృష్ణమూర్తియుఁ బార్వతియుపదేశమును మదినెఱింగియు నెఱుంగనట్టులుండి భవిష్యత్కాలగతుల నాలోచించుచుండెను

ఆర్యమహాశయులారా! ఇం దొక్కవిశేషముకలదు గాని దానింగూర్చి యీవఱకే వ్రాసితిని కాన మరల వ్రాయఁబూనక నాలుగుమాటలు వ్రాసి వేఱొకకథ వ్రాయఁ బూనెదను శ్రీకృష్ణమహిమను నెఱుంగఁగోరి దుర్వాసుఁడు కైలాసమున కరిగెను పార్వతీపరమేశ్వరులం గాంచి నమస్కరించి వినుతించెను శంకరుఁడూరకయుండఁగాఁ బార్వతి సుస్మితమొప్ప మునికిఁ గర్తవ్యమును దెలిపెను ఏల? అనఁగాఁ బ్రకృతి సృష్టి పాలనములయందలి రహస్యములఁదెలుపును ముక్తిదాత భగవంతుఁడు కావునఁ దన్మార్గమును శంకరుఁడు తెలుపును సంసారమునుండి వెడలు భాగ్య మామునికింకనురాలేదు కాన శివుఁ డూరకుండెను ప్రవృత్తిమార్గము శివురాణి యనఁబడుశక్తియే తెలిపెను దుర్వాసు డిపుడు భక్తుడు సేవ్యసేవక మర్యాద లెఱుఁగుటయే భక్తిలక్షణము దీనినే శ్రీవైష్ణవులు శరణాగతియందురు ప్రపత్తియనియుఁ గొందఱందురు అట్టిస్థితియందున్న జీవుఁడు తాఁ జేయవలసినపనుల నన్నింటిని జేయవలయును కాని కర్మఫలములను గోరరాదు ముక్తిగోరుట వాంఛకాదా యనరాదు దుర్వాసుఁడిపుడు వివాహితుఁడు గృహస్థువునకు నగ్నిపూజాదులు విధివిహితములు వానినివదలి రాఁదగదు.

అందును గోరికసిద్ధించుకొనుటకే తపస్సునకు వచ్చినవాఁడుకదా.
గృహస్థువువిహితకర్మముల మానరాదనిశ్రుతి ఘోషించుచున్నది.

"కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతగ్ంసమాః,
ఏవంత్వయినాన్యథేతోఽస్తి నకర్మలిప్యతేనరే" ౨ మంత్రము.
(ఈశావాస్యోపనిషత్తు.)

రహస్యనివృత్తికారుఁడు రామచంద్రపండితుఁడు

శ్లో "నిష్కామకర్మాచరితుయావదాయు
స్త్వమిచ్ఛకర్తుం కిల యన్ముముక్షుః
ఏవం తవ స్యాన్న ఫలేనలేపో
న చిత్తశుద్ధా వితరఃప్రకారః"

అని తెలిపియున్నాఁడు భగవద్గీతాశాస్త్రమునందును

శ్లో "యజ్ఞదానతపః కర్మ న త్యాజ్యం కార్యమేవ తత్,
యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ పావనాని మనీషిణామ్ ౫
ఏతాన్యపి తు కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ఫలాని చ,
కర్తవ్యానీతి మే పార్థ నిశ్చితం మతముత్తమమ్ ౬
(౧౮ అధ్యాయము.)

"ఏతాన్యపి కర్మాణి ముముక్షోః కర్తవ్యాని ఇతి అపి శబ్దస్యార్థః" అని శంకరభాష్యము

అనఁగా నిత్యకర్మములు తప్పక చేయఁదగినవే కాని ఫలాపేక్షం బూనిచేసిన బంధవిముక్తి కానేరదని భావము.

ఈభావము మదినునుచుకొనియే పార్వతి మునికి భార్యను వదలరాదని యాజ్ఞాపించెను భగవంతునికరుణఁగోరి తపస్సు చేయ నిచటికేలవచ్చితివి? ద్వారకయందే శ్రీహరియున్నవాఁడు

కదా అని వివరించెను దాననాముని తనయజ్ఞతకు సిగ్గుపడి మరలిపోయెను సర్వవ్యాపియగుభగవంతు నారాధించుటకు హిమవంతమున కేలరావలయునని పార్వతిభావము సర్వగతు నిగా ధ్యానించునంతటి మనోదృఢత్వములేకయే యాముని వచ్చెను పార్వతి హితోపదేశమువలన నజ్ఞానాంధకారము వదలి పోవఁగా మరలి ద్వారకకే పోయెను తపోనియమములుకూడ నందఱ కొక్కప్రకారముగనుండవు యోగ్యతానుసారమే యవియుఁ జెప్పఁబడినవి సర్వాంతర్యామిగాఁ బరమాత్మను జూచువారికి క్షేత్రమహిమములతో బనిలేదు భూశుద్ధి మొద లగు యోగాంగముల ననుసరింపఁబనిలేదు అట్టివిధుల ననుస రింపఁదగువారు కొందఱు కలరు నిర్మలచిత్తుఁడు వాని ననుస రింపఁ బనియుండదు

శ్లో॥ "సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్రసమదర్శనః ౨౯
యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సచ మే న ప్రణశ్యతి ౩౦
సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వమాస్థితః,
సర్వథావర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్తతే" ౩౧
(గీత ౬ అధ్యా)

అని శ్రీకృష్ణమూర్తియే గీతాశాస్త్రమునందు బోధిం చెను సర్వభూతాంతర్యామిగా భగవంతుని, సర్వభూతము లను దదాత్మమయములుగా నెవఁడు చూచునో యతఁడు సమ దర్శనుఁ డనఁబడును అట్టివానికి క్షేత్రప్రభావములతోఁ బని లేదు ఏలయనఁగాఁ బూర్వజన్మకృతయోగసాధనమున మనో

దార్ఢ్యము కుదిరినది కావున మరల నాకృషిచేయ నక్కఱలేదని యీవిషయమునుండి మన మెఱుంగవలయును తీర్థయాత్రాదులు రోగమునఁ గృషిచేయని చంచలాత్మకులకనియు, నదిలేని వారల కవి యక్కఱలేదనియు, నట్టివారుచేసిన లోకులకు మార్గముచూపుటకే యనియు మనమెఱుంగవలయును ఇట్టి యనేక విషయముల నీకథ మనకు బోధించుచున్నది కథను జదువునపుడు గ్రహింపఁ దగువిషయము లిట్టివియే కాని కథలో నున్నవర్ణనాంశములు కావు కావున భక్తిభావమున భగవచ్చరిత్రమును బఠించి యాగాథ యేవిషయమును దెలుపునో దాని నెఱింగి భగవత్కరుణకుం బాత్రులు కావలయును. ఇంకఁ బార్వతి కథ నాలకింపుఁడు

ఆర్యులారా! శ్రీకృష్ణమూర్తి యర్జునుంగూడి ఖాండవ దహనాదికార్యము లొనరించినకథలు వ్రాయవలసినచోటి దియే ఆ బెడదలో దిగుటకుమును పే సత్యభామాసహితుఁడై ద్వారకానగరమునుండి నరకాసురాదుల వధింపఁ బయనముచేసినకథలను వ్రాసి యవ్వల వానివ్రాయుట లెస్సయని తోఁచినది కావున నిట వాని వ్రాసెదను ప్రక్రమభంగమేయని పరితాపము గనఁబఱుపఁబూనక యాలకింపుఁడు భగవద్గుణానుకీర్తనమునకుఁ బూర్వాపరవైషమ్యములు బాధకములుగావు వానినే ప్రధానములుగాఁ బాటించువారు కొందఱుందురు కాని వారికిఁగథమాత్రమే కాలక్షేపమునకుఁ గావలయును పూర్వాపరవైషమ్యముల నన్వేషించుట భక్తులలక్షణము కాదు పామరులవ్వానింగాంచి యందేమో తప్పుండునని నెమకి తమబుద్ధి మత్యల్పముకాన దానికిం దోఁచినవాని నాక్షేపించుచుఁ దమ

దుష్పాండిత్యమును వెల్లడించుకొనుచుందురు అట్టివి భక్తుల కేల? భగవన్నామసంకీర్తనము తచ్చరిత్రపారాయణము, తద్గుణగణపరికీర్తనజనితానందానుభవము ననునివియే భక్తులకుఁ గావలయునవి కాఁబట్టి మీయభ్యనుజ్ఞ వేఁడి యారంభించెదను ఒక్క తడవ శ్రీకృష్ణనామపారాయణ మీ శ్లోకరూపమునఁ జేయుఁడు

శ్లో॥ "విశ్వోపప్లవనశమైకబద్ధదీక్షం
విశ్వాసస్తబకితచేతసాం జనానామ్,
పశ్యామః ప్రతినవకాంతికందళార్ద్రం
పశ్యామః పథి పథిశైశవం మురారేః" ౫౬

శ్లో॥ పాదౌపాదవినిర్జితాంబుజవనౌ పద్మాలయాలంకృతౌ
పాణీవేణువినోదనప్రణయినౌ పర్యాప్తశిల్పశ్రియౌ
బాహూదోహదభాజనం మృగదృశాంమాధుర్యధారాగిరో
వక్త్రంవాగ్విభవాతిలంఘితమహో బాలంకిమేతన్మహః ౫౭
(శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౧ ఆ.)

నరకాసురవధవర్ణనము

* శ్రీహరి రుక్మిణీప్రభృత్యష్టభార్యలంగూడి ద్వారకా

* ఈకథ బ్రహ్మపురాణము తొంబదిమూఁడవ యధ్యాయము నుండియుం హరివంశవిష్ణుపర్వము నలుబదిమూఁడవ యధ్యాయము నుండియుం శ్రీభాగవతము దశమస్కంధము నేఁబదితొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండియుం, విష్ణుపురాణము పంచమాంశము ఇరువదితొమ్మిదవ యధ్యాయము నుండియుం గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది

నగరంబున సుఖంబుండి తనచేయఁదగు మహత్తరభూభార హరణకార్యమునుగూర్చి యాలోచించుచుండెను సమయ మాసన్నమగుచున్నదని యాలోచించుచుండెను ఇంతలో నొక విశేషము భూలోకమున సాగెను అదియే నరకాసురచరిత్రము. కన్నులు మూసి తెఱచునంతలో బ్రహ్మాండములు పెక్కు సారులు జనించినశించును అట్టిపరమేశ్వరుఁడు మదినాలోచించి నంతన యక్కార్యము సాగకయుండునా శ్రీహరి రుక్మిణిని పరి ణయమాడి ద్వారకానగరమును జేరినవార్త చెవిసోఁకినప్పటి నుండి నరకాసురుఁడు బహుభంగుల లోకమున కపకారము చేయుచుండెను సాధువులొనరించులోకోపకార కార్యములకు సదావిఘ్నములు తాఁజేయుచు నితరులచేఁ జేయించుచు నుండెను వాని కాతరుణమున వెఱ్ఱియెత్తినట్లుండెను సర్వదా సాధువుల బాధించుటయే వానికిం బనిగానుండెను

"అత్యుత్కటైః పుణ్యపాపైరిహైవ ఫలమశ్నుతే"

అన్నసూక్తి యక్కాలమునఁ జక్కఁగాఁ దగియుండెను అత్తఱి వాని పేరువిన్న దేవతలు విశేషించి భయంపడుచుండిరి అందును దేవేంద్రునకుఁ గల్గిన సాధ్వసము వచింప శక్యము కానిది వాఁడపుడు మూర్తీభవించిన పౌరుషమో యన్నట్లుం డెను మునులు వానిపేరుస్మరించి వడఁకుచుండిరి నిత్యకర్మాను ష్ఠానతత్పరత యాభీతిముందఱ నిలువఁజాలకుండెను వాఁడును మునులసత్కర్మములు సాగకుండఁజేయుటకే బద్ధకంకణుఁడై యుండెను త్వష్టకూఁతును గ్రహించి కశేరుస్థానమునకుంబోయి దానినాక్రమించెను త్వష్టృపుత్రిక పదునాల్గువత్సరములుదాఁటి

పదునేనువత్సరములు మించనిప్రాయము కలదిగానుండెను ఆమెం బరిగ్రహించి గర్వమున విజృంభించుచు నిట్లు పలికెను తన్వంగీ! నేను ప్రాగ్జ్యోతిషపురాధిపతిని నాపేరు నరకాసురుఁడందురు దేవమనుష్యలోకములయందును, సాగరములయందు నెన్నిరత్నములుగలవో వానినెల్ల నావశముననున్నవానింగాఁ దలంపుము దైత్యదానవులు తిరిగితిరిగి సర్వరత్నములనుదెచ్చి నాకిచ్చుచుందురు ఉత్తమరత్నములు నమూల్యవస్త్రములు నాయధీనములు. వానినెల్ల నీవనుభవింపుము అనిపలికి యామెం గాఁడి స్వేచ్ఛమైఁదిరుగుచు గంధర్వకన్యకలఁజెఱపట్టెను దేవతాకాంతల బాధించెను మానుషకన్యకలఁ బరిగ్రహించెను అచ్చరలఁ గైవసము చేసికొనియెను పదునాఱువేల నూఱుమంది స్త్రీలను స్వాధీనమున నునుచుకొనియెను అందుఁగొంద ఱేకవేణీధరలై సతీమార్గావలంబినులై యుండిరి నరకునకు లోఁబడినవారు కారు వారినెల్లఁ గారాగారమున నునిచెను అట్టివారికి మణిపర్వతమున నొక నగరవరమును నిర్మించి యందుంచెను అలకానగరమును బాధించునపుడు వాని కించుకంతయుఁ జింత కలుగలేదు మురాసురుఁడు వానికి చెలికాఁడు ఆమురదానవునకుఁబదుగురు కొమరులుగలరు వారెల్లరాక్షసప్రవరులు వారీ నరకాసురుని సేవించుచు సహాయులుగ నుండిరి ఇన్నిసాయములుండుటంబట్టి యానరకాసురుఁడు తమోగుణరాశియై వరప్రభావదృప్తుఁడై యేరిని లక్ష్యముచేయకయుండెను ఏకాలమునఁ గాని యెట్టి ఘోరరాక్షసులును జేయనట్టి ఘోరకార్యము లీ నరకాసురుఁడు చేయుచున్నాఁడేయని యెల్లరును జెప్పుకొన

పాగిరి ఇట్టిఘోరాసురుఁడు పుట్టలేదు, పుట్టనుబోఁడు, పుట్టిన వారిలో లేఁడనువార్త లోకమునఁ బ్రబలెను

ఒకానొకదినమున నరకాసురుఁడు ఇంద్రజననియగు నదితికి లోకాతీతకాంతిసమన్వితములగు కుండలము కలవని వినెను. వానిని గ్రహింపఁగోరి యమరావతికింజని యామెనదలించివాని బలిమిమై లాగుకొనిపోయెను ప్రాణములతో నుండనిచ్చినదే చాలునని యింద్రాదులు సంతసిల్లిరి కాని వానినెదిరింపఁజాలక పాఱిపోయి ప్రాణములఁగాపాడుకొనిరి ఆనరకాసురుని భూదేవి ప్రసవించెను ప్రాగ్జోతిషమనునగర మాతనికి నివాసముగనుండెను సంగరముల దుర్మదులగుదానవులు నల్వురుద్వారపాలకు లాతనికడఁజేరిరి గ్రీవుఁడు, నిసుందుఁడు, పంచనదుఁడు,మురుఁడునని వారిపేరులు నరకాసురునకుఁ బెక్కుమంది భార్యలు, వారికిం బెక్కుమంది కుమారులు గలరు వారెల్ల భూమినావరింప సమర్థులు ఒక్కొక్కతఱి సురపురమునవరోధించును వేఱొకతఱి దిక్పాలకులనగరముల నడ్డగించును వేఱొకతరుణమునఁ బాణాళమును నిరోధించును పుణ్యాత్ముల బాధించుటే వానిపని వానికడ విరూపులగు రాక్షసులు పెక్కుమంది కలరు వారిం గాంచినంతన భయంపడి కొందఱు ప్రాణముల విడుతురు

ఆమహాసురుని వధించుటకే శంఖచక్రగదాసివిభూషితకరుండై పురుషోత్తముం డావిర్భవించెను ఆమహాత్మునకు దేవకీవసుదేవులు తల్లిదండ్రులైరి ఆతేజోరాశికి నివాసము ద్వారకానగరమయ్యెను అందున్న పరాత్పరుని సేవించి యోగీంద్రులు కృతార్థులగుదురు ఇది దేవతానిర్మితనగరము ఇంద్రనగరమునకంటె సౌందర్యాదుల ద్వారకానగరము మించినది

సాగరమధ్యమున నలరుచుఁ బర్వతపంచకమున విభాసమానమై కాంచనతోరణాన్వితమై యానగరవరము విలసిల్లును. ఆనగరమునకు దాశార్హీనామముగలదు వృష్ణ్యంధకాదులు ద్వారకానగరమున నివసించి రామకృష్ణులంగూడి లోకరక్షణదక్షులై యుండిరి శ్రీహరియు నందుండి లోకమును రక్షించుచుండఁగా నొకనాఁడు వాయువు దివ్యగంధోపేతంబై వీచెను వెంటనే యంబరమునుండి పుష్పవృష్టి గురిసెను కిలకిలాశబ్దము వినఁబడియెను దివ్యకాంతి ప్రకాశించెను ఆతేజస్సు విచిత్రముగ నెల్లరకుం దోఁచెను ఒక్కముహూర్తకాలమునకు భూమియం దది వ్యాపించెను ఆతేజోమధ్యభాగమునందుఁ బాండురగజపతి కనఁబడెను దానిపై దేవమానిగణోపేతుఁడై వాసవుఁడు తోఁచెను

ఇంద్రుఁడని యెఱింగి బలరామకృష్ణులు నుగ్రసేనుఁడు వృష్ణ్యంధకాదులంగూడి యెదుర్కొని యథార్హముగఁ బూజించిరి ఇంద్రుఁడును గజము నుండి దిగి వారియాతిథేయములను గైకొని శ్రీకృష్ణు నాలింగనమున గౌరవించి బలదేవుని బరిరంభణమున సంతసింపఁజేసి యాహుకుని (ఉగ్రసేనుని) రాజుగావున యథార్హముగఁ గొనియాడి వారి ననుసరించి యున్నవారినెల్ల నుచితరీతి బహూకరించి తక్కినవారిని వయఃపరిమితి ననుసరించి వివిధవిధుల సంతసింపంజేసి రామకృష్ణసందర్శితాసనమునఁ గూరుచుండెను ఎల్లరుఁ దమతమపీఠముల నుపవిష్టులైరి స్వవిభూషణరత్నకాంతులచే నాసభను వెలుగొందఁజేయుచు నర్ఘ్యాదిపూజను గ్రహించెను అన్యోన్యకుశలప్రశ్నానంతరము మహాతేజుఁ డగునింద్రుఁడు తనసోదరుఁ డనువిఖ్యాతి నొక

ప్పుడు కాంచిన శ్రీకృష్ణుని వీక్షించి యిట్లు పలికెను నిజ
కరకమలమున శ్రీకృష్ణుని చుబుకము పుణుకుచు సాంత్వన
పూర్వకముగ నిట్లు పలికెను మధుసూదనా! దేవకీనందనా
నాయాగమనకారణమును వినుము నీవమిత్రకర్శనుఁడవు
కావున నిన్నుఁ జూడవచ్చితిని నిర్భీతుఁడు నరకుఁ డనుపేరి
వాఁడు విరించివరసంచయదృప్తుఁడై సురలతల్లి యగునదితి
కుండలములఁ దనచేతితో నూడలాగి కొనిపోయెను ఇఁక మా
కనవరతము విప్రియమునే చేయుచుండువాఁడు మహర్షులకు
వాఁడుకల్గించుబన్నములఁ దెలుప శక్యముకాదు వానిని దేవాం
తకునిగా భావించి పాపపూరుషుఁడని వధింపుము ఈగరుత్మంతుఁ
డాతఁడుండునగరమునకుం గొంపోవఁగలఁడు కామగమనుఁడు
కావున నిన్నటఁ జేర్చును అంతరిక్షమార్గమునఁ గొంపోవఁ
గలవాఁ డీవైనతేయుఁడే నరకాసురుఁడు మఱేభూతముల
చేత నవధ్యుఁడనుట నిక్కము భూతనయుఁడు అట్టివాని
సంహరింపఁ ద్వరపడుటుత్తమము పాపాత్ముఁడు కావున వానిని
వదలరాదు వాని వధించి త్వరగా రావలయును జనార్దనా!
ఎన్నివేలమందినో కన్యకలను దెచ్చి యింటనుంచినాఁడు మా
తల్లి కుండలములఁ గైకొనుటమాత్రముకాదు వరుణదేవుని
ఛత్రమును గైకొనెను మందరాద్రియందలరారు మణిమయ
శృంగమును బెకలించి తెచ్చెను ఊరకుండమన్న నుండవీలులేదు
ఇపుడీ యైరావతమును గోరుచున్నవాఁడని వింటని ఆమాట
విన్నప్పటినుండి నాపరితాపమునకు నూహింపఁగాఁ బరిమాణము
కానరాదు కావుననే నిన్ను దర్శింప వచ్చితిని కావున నావచ

యించినదంతయు సత్యముగనుండునని నమ్మి చేయఁదగిన కార్యము నొనరింపుము అని యింద్రుఁ డూరకుండెను

శ్రీకృష్ణుఁ డాయింద్రుని ప్రార్థనల నాలకించి నరకాసురు వధించుటే యపుడుత్తమకార్యమని భావించెను వెంటనే యింద్రుని కరము నిజకరసరసిజమున గ్రహించి దేవనాయకా! భీతిల్లకుము వానివధించి నీకుండు మాన్పెద ఇఁక వాఁడిరూప మున నుండఁడని నమ్ముమని యింద్రునూఱడిల్లఁజేసెను మహేం ద్రునకు విశ్వాసముగలుగఁ బ్రతినచేసెను ఆతఁడాశపథమును విని యెంతయు సంతసిల్లి నరకాసురబాధ తప్పినదని భావించెను ఆతరుణమున శ్రీహరియుండుహర్మ్యము సత్యభామాంతః పురము అందే కొలువుచేయుచుంట శ్రీహరియాలవాటు గరు డారూఢుడై పయనముచేయ నిశ్చయించుకొన్న శ్రీకృష్ణుఁడు తొలుత నింద్రునిబొమ్మని చెప్పెను సెలవంది యింద్రుఁ డమ రావతి కరిగెను హరియు నూహించి మున్నుతాను నియను మతినొందియే నీకొడుకు వధింతునని తాభూదేవికొసంగి యున్న వరమును స్మరించి సత్యభామ భూమ్యంశసంభూతురాలుగావున నామెంగూడియే యుద్ధమునకరుగు టుత్తమమని నిశ్చయించి సత్యభామనుగూడి గరుడారూఢుండై పయనము సాగించెను ఈయర్థముగల శ్రీభాగవతశ్లోకముంజూడుఁడు

శ్లో॥ "సభార్యో గరుడారూఢః ప్రాగ్జ్యోతిషపురం యయౌ"

వ్యా॥ "తదా తస్యాః కౌతుకాయ తయా భార్యయా సహ యయావితి యద్వా త్వదనుజ్ఞయైవ త్వత్పుత్రం హనిష్యా మీతి ఇతిహాసోక్తం భూమ్యై వరం దత్తం, సత్యం కర్తుం సత్య భామాయా భూమ్యంశత్వాత్తయా సహ యయావితి" అని

శ్రీధరాచార్యులు, సభార్యః అన్న మూలమున కింతభావము గలదని వ్యాఖ్యాతలు వ్రాసిరి ఇఁక నీమూలలేశమునకు మహాకవి పోతనగారు సత్యభామ హరిప్రయాణ మెఱిఁగి యిట్లు ప్రార్థించెనని వ్రాసిరి ఆపద్యములం జూడుఁడు

శా "దేవా నీవు నిశాటసంఘముల నుద్దీపించి చెండాడ నీ
ప్రావీణ్యంబులు చూడఁగోరుదుఁ గదా ప్రాణేశ! మన్నించి న
న్నీ వెంటం గొనిపొమ్ము నేఁడు కరుణా నేఁజూచి యే తెంచి నీ
దేవీసంహతి కెల్లఁ జెప్పుదు భవద్దీప్తప్రతాపోన్నతుల్

వ అనినఁ బ్రాణవల్లభకు వల్లభుం డిట్లనియె

సీ సమదపుష్పంధయ ఝంకారములు గావు
భీషణకుంభీంద్ర బృంహితములు
వాయునిర్గతపద్మ వనరేణువులు గావు
తురగలింఖాముఖో ద్ధూతరజము
లాకీర్ణ జలతరంగాసారములు గావు
శత్రుధనుర్ముక్త సాయకములు
కలహంసపారస కాసారములు గావు
దనుజేంద్రసైన్యక దంబకములు

తే కమల కహ్లార కుసుమ సంఘములు గావు
చటులరిపుశూలఖడ్గాది సాధనములు
కన్య నీ వేడ రణరంగ గమన మేడ
వత్తు వేగమ నిలువుము వలదు వలదు

వ అనినం బ్రియునకుఁ బ్రియంబు జనియింప డగ్గఱి

ఉ దానవులైన నేమి మఱి దైత్యసమూహము లైన నేమి నీ
మానితబాహుదుర్గముల మాటున నుండఁగ నేమి శంక నీ

తోనరు వెంతునంచుఁ గరతోయజముల్ ముకుళించి మ్రొక్కె న,మ్మానిని దన్ను భర్తబహుమానపురస్సరదృష్టిఁజూడఁగన్ "

అని యింత పెంచి వ్రాసిరి సత్యభామ ప్రార్థించుటయు, హరి యామెభావము నెఱుంగఁగోరి రణరంగమునఁ గలకష్టము లం దెలుపుటయు, నామాటలకు జంకక తనపైఁగల విశ్వాస మును దెలుపుపలుకుల నామెపలుకుటయు ననునివి సమయా నుకూలముగ బాగుగనేయున్నవనక తప్పదు మూలమునందుఁ గాని వ్యాఖ్యయందుఁగాని యీభావమే లేదు వ్యాఖ్యయం దుఁగల కారణములు చక్కఁగానున్నవి వానినైనఁ గైకొనక పోవుట యించుక చింతగల్గింపక మానదు ఈఘట్టమున నే పురాణముగాని యీభావమును దెలుపలేదు

ప్రతస్థేగరుడేనాథ సత్యభామాసహాయవాౝ (హరివంశము)
సత్యభామాం సమారోప్య యయౌ ప్రాగ్జ్యోతిషం పురమ్
(బ్రహ్మపురాణము)

విష్ణుపురాణమున బ్రహ్మపురాణమునఁగల శ్లోకములే యుండునుగాన నందునిట్లే యున్నది

ఇట్లు సత్యభామను గరుడునిపైఁ గూరుచుండఁబెట్టుకొని పయనము సాగించెను సేనాధీశు లెవ్వరుభగవంతుని యనుజ్ఞ లేకున్నఁ బోవరాదని యూరకుండిరి గరుడారూఢుఁడై కృష్ణ మూర్తియు, నైరావతమునెక్కి హరిహయు గాను జనుచుఁ గ్రిందుగఁ బైనసుండ నత్యద్భుతముగఁ జూపట్టెరి ప్రాగ్జ్యోతిష నగరమును ముట్టడింపనరుగు నుపేంద్రుని, నాతనిం బురికొల్పి వచ్చుచున్న శతమఖుని గంధర్వాదిదేవతాభేదములు వినుతిం

చిరి విజయముగల్గుఁగాక యని కోరిరి కొలఁదిముహూర్త ములకిరువురు నదృశ్యులైరి గరుడుఁడరుగుచుండఁ దత్పక్ష విక్షేపసంజాతవాతము ప్రతిలోమగతి వీచెను దాన నాకుల తంగాంచిన మేఘములు భయంకరముగ గర్జిల్లినవి ప్రాగ్జ్యోతిష నగరము గిరిదుర్గముగాన రథముపైఁ బోవక హరి గరుడా రూఢుఁడై పోయిపోయి కొలఁదిగడియలకే యానగరమును దిలకించెను దూరమునుండియే దానింగాంచి యచ్చెరువందెను ఆనగరము సామాన్యజనులకగమ్యమని దానింగాంచినవా రూ హింపకమానరు దానిచెంతనే నగరమును గాపాడనియమించిన చతురంగబలముల హరి కనుంగొనియెను మురదానవుఁ డానగ రమును గాపాడనెన్నియో మాయోపాయములు పన్నియుం డెను ఏశత్రువులుగాని యేయుపాయమునఁగాని దానిచెంతకేఁ బోవఁజాలరు దానిచుట్టు మురదానవనిర్మిత శత్రుమృత్యుకర షట్సహస్రపాశములు గలవు వానింగాంచినపుడు, శ్రీహరి మది నొకవింత పొడకొనియెను

అత్తఱి శ్రీకృష్ణుఁడు గరుడునిపై శంఖచక్రాద్యాయుధ ములందాల్చి పీతవస్త్రములరారఁ గన్నులపండువుగా నుండెను చతుర్భుజుఁడై యపుడుండెను వనమాల యురమునఁ గనుల పండువుగా నుండెను శ్రీవత్సచిహ్నమందే వెలుగొందుచుం డెను చిరత్నరత్నకిరీట మెంతయో మనోహరముగనుండెను సూర్యతేజస్సు భగవత్తేజస్సుకడ నదృశ్యమగునట్లుండెను పీతాంబర మాహరినీలతనువున నొప్పుచుండఁగా విద్యుత్సహి తాభ్రమువలె నొప్పుచుండెను హరిజ్యాలతికఁ గోటికెక్కించి మీటిన నొకశబ్ద ముప్పతిల్లి యశనినిస్వనమును గ్రిందు

చేయుచుండెను ఆధ్వని మురదానవుఁడు వినియెను సాక్షాత్తుగ విష్ణువే యుద్ధముచేయవచ్చెనని యతఁడెఱింగెను దానద్విగుణీకృతక్రోధుఁడయ్యెను దానవాతనికన్ను లెఱ్ఱవడియెను అత్తఱిఁ గాలాంతకునివలె వాఁడు చూడనయ్యెను వాఁడు జలముల శయనించియుండువాఁడు పంచశిరములతనికింగలవు సకలమాయాకోవిదుఁడని వానికిం బ్రసిద్ధిగలదు కావున వాని జోలికెవ్వాఁడేని పోవకుండెను ఆదానవుఁడు జలములనుండి లేచి యావులించి శ్రీహరి మార్గాన వచ్చుచుండెను వాఁడు వచ్చి తన్నెదిరించులోపల శ్రీకృష్ణమూర్తి గదత్రిప్పివైచి పర్వతదుర్గములఁ జక్కాడి తీవ్రనారాచములం బ్రయోగించి శస్త్రదుర్గముల నిర్మూలించి సుదర్శనమునువైచి, వాయుజలాగ్నిదుర్గముల, నామమాత్రావశిష్టములుగాఁజేసి యసిచే మురాసుర ప్రహితపాశంబులఁ దుత్తునియలుగాఁ జేసెను మఱియు గదాఘాతములఁ బ్రాకారములఁ జూర్ణములు గావించి నగరరక్షకయంత్రసాధనములఁ బటాపంచలు గావించి దానవుల మానసములు వడఁకునట్లు శంఖమొత్తెను

ఆపాంచజన్యనాదము మఱింత తన్నుఁగలఁత నొందింపఁగా మురదానవుండు వడివడింజనుదెంచి కరమున శక్తియను నాయుధము మెఱయఁగా హరిని సమీపించి సింహనాదమొనరించుచు, వజ్రకాంచనవిభూషితయగు నాశక్త్యాయుధమును, బ్రయోగించెను అంబరమున మండుచువచ్చు మహోల్కవలె వచ్చుచున్నశక్తిం దిలకించి కాంచనచేలుఁడు సుస్మితాననుండై కాంచనపుంఖంబగు నొకశరంబును గోదండంబునఁ జేర్చి యాకర్ణముగ లాగి ప్రయోగించి యాతురప్రమునఁ దాని రెండుగా

ఖండించెను ఆరెండుతునియలును మరల వచ్చుచుండఁగా నైదుశరముల వైచి చూర్ణములుగా నొనరించెను శక్తిహీనుఁడై మురదనుజుఁడు క్రోధతామ్రాక్షుఁడై మహాత్తరగదాయుధమును గైకొని హరిపై విసరివైచెను ఇంద్రకార్ముకనిస్సృతంబగు వజ్రముంబోలె ఘోరారావంబు గావించుచు నదియడరెను హరి యాకర్ణముక్తంబగు నర్ధచంద్రసాయకంబున గదను నడుమఁ దునియలుగావింప బంగరుపూలచే నలంకృతయగు నాగద శకలాకృతులతో ధరఁబడియెను. ఇట్లు మురాసురుఁడు వైచిన యాయుధముల నవలీలఁ ద్రుంచుచుఁ గొంతతడవు పోరాడి వానియాయుఃపరిమాణము ముగిసెనని యెఱింగి యొక్కభల్లంబున వానిశిరస్సు ఛేదించెను వానిమాయాపాశములు వానితోడన తెగియెను

మురదానవుంబొలియించి సింహనాదముచేయు హరిం బరికించి యింతంతనరాని యాగ్రహంబునఁ దత్తనయులు పితృవధసంజనితమన్యువులై శతమన్యుసోదరు మర్దింపసమకట్టి *తామ్రుఁడు, అంతరిక్షుఁడు, శ్రవణుఁడు, విభావసువు, వసువు, నభస్వంతుఁడు, అరుణుఁడునను మురతనయులలోఁ బ్రధానులు సకలాస్త్రసంఘప్రహాసులై తమసేనాపతియగు పీఠదానవుని

---

* మురదనుజపుత్రులు పదిమందియని హరివంశమున "మురోశ్చైవ దశాత్మజాః, నైఋతాశ్చ యథాముఖ్యాః పాలయంత ఉపాసతే" అని కలదు శ్రీభాగవతమునందు 'తస్యాత్మజాస్సప్త పితుర్వధాతురాః ప్రతిక్రియామర్షజుషస్సముద్యతాః" అని కలదు బ్రహ్మపురాణమునందు "మురస్య తనయాః సప్తసహస్రాణి తతో హతాః" అని కలదు కావున సప్తతనయులు ప్రసిద్ధులు. తక్కుంగలవా రప్రసిద్ధులని యన్వయించితిమని యెఱుంగునది

బురస్కరించుకొని నరకాసురుఁడు తమ్మువఱింత పురికొలుపఁగా హరిందాఁకి తమయాయుధములనెల్ల నొక్కమొగిం బ్రయోగించిరి బహునామముల బహువిధాకృతుల వచ్చు నాతీవ్రాయుధములంగాంచి హరి మోమునవ్వొలయ నిశితాంబకములఁ దిలప్రమాణశకలములుగ నొనరించెను ఇఁక వీరి నీయిలనుండ నీరాదని శార్ఙ్గచాపంబున బాణమ్ములుగార్చి కొందఱికంఠంబులు, కొందఱిబాహువులు, కొందఱిపాదంబులు ఖండించి యందఱ యమసదనంబున కనిపెను మఱియుఁ దన్నుమార్కొననే తెంచిన నరకాసురబలములఁ బరిమార్చెను నగరము చెంతకుఁబోవు నంతలోఁ దన్నుమార్కొనవచ్చు నిసుందునింగాంచెను వాఁడు వాహినీపరివృతుఁడై హయగ్రీవుఁడు వెంటరాఁగా నసదృశపరాక్రమవంతులగుదానవులు పెక్కండ్రు కొలుచుచుండ వచ్చుచుండెను అందు నిసుందుఁడు దివ్యకాంచనరథమెక్కి యరిదురాసదంబగు కార్ముకంబుచే నందివచ్చుచు నగరాభిముఖుఁడై యరుదెంచి మురవైరిగాంచి కినుకమైఁ బదివాఁ రాచంబుల వైచెను. హరియు డెబ్బదియమ్ముల వాని నొంచెను మఱియు నిసుందుఁ డడరించునంబకములఁ దనచెంత జేరకయుండ నడుమనే తుత్తునియలు గావించెను అంతట నాతనిసైనికులు హరిఁజుట్టుముట్టిరి ఒక్కొక్కరును పెక్కమ్ము లడరించి హరిం గానరాకుండఁ జేసిరి భగవంతుఁడా దానవులఁజంప గోపమూనెను దివ్యమగుపర్జన్యాస్త్రమును గరంబునఁదాల్చి తచ్ఛక్తి శరవర్షంబుం గురియించి వారినెల్లఁ బైఁబడకుండఁజేసెను ఆపర్జన్యాస్త్రము బహుశరములం గల్పింపంజాలునదికాని నొక్కొక్కని నైదైదుబాణములఁ గప్పి కలంచెను మర్మంబుల భేదించెను దాన వారట నిలువఁ

జ్వాలక నలు దెసలకుఁ బరుగిడిరి అఘోరాహావముఁ జూడనోడి భానుఁడు వెలుంగఁడయ్యె. ఆకాశ మదృశ్యమయ్యె దిక్కులు కనఁబడకపోయెను అట్టితనసేనలపాటు జూచి నిసుందుఁడాగ్రహించి తీవ్రమార్గణముల హరినాచ్ఛాదించెను వానియాటోపము నిలుపంబూని హరిసావిత్రాస్త్రమును గరమునఁ గీలించెను. దానిచే నిసుందప్రహితబాణముల శకలములుగా నొనరించెను. మరల వాని నానాశరములఁగప్పెను వానిసితచ్ఛత్రము నొక్కయమ్మునను, రథమును మూఁడుబాణములను, నాల్గుగుఱ్ఱముల నాలుగుబాణములను, సారథినైదుబాణంబులను, ధ్వజమునొక్కమ్మునను, వానితనవు నొక్కకత్తివాతియమ్మునను నొప్పించి వాని శిరస్సు నొకభల్లమునఁ గూల్చెను నిసుందుఁడు మృతినొందినంతనే యతనిసుతుఁడు సహస్రవర్షములు దేవతలతోఁ బోరాడినమహావీరుఁడు హయగ్రీవుఁడు తండ్రిపాటుఁగాంచి క్రోధకలుషాత్ముఁడై పౌరుషమలగ నొక్కబృహచ్ఛిలనుబట్టి యాహరి వైచెను ఆశిల శైలమును మించియుండెను దానింగాంచి శ్రీహరి పర్జన్యాస్త్రమున నేడుతునకలుగా ఖండించెను అది దానవుని గుండెలవియ నిలఁబడియెను అంత నాయిరువురకు దేవదానవయుద్ధోపమానయుద్ధ మసాగెను అది క్రమక్రమముగా ఘోరమై ఘోరతరమై ఘోరతమమయ్యెను గరుడారూఢుఁడై శ్రీహరిశార్ఙ్గకోదండము కేలనంది ఘోరసాయకంబులు ప్రయోగించుచుఁ జూడనైన నలవిగాకయుండెను. హయగ్రీవునకుఁ బ్రాపైతత్సైనికులు హరి నానాప్రహారణంబుల నొప్పించిరి కాని వాని సరకుసేయక హరి వారినెల్ల నొవ్వనేసెను కొంతతడవు కాఁగా నింక వీరితోఁ బోరాడుచుఁ గాలము పుచ్చనేల యని

చక్రమునఁ గొందఱను, శరవర్షమునఁ గొందఱను సంయమపుర
మున కనిపెను అత్తఱి శ్రీకృష్ణప్రహితనారాచములు మేఘవర్ష
ములఁ బోలియుండెను కృష్ణబాణార్దితులై దానవులు కొందఱు
రక్తసిక్తాంగులై పుష్పించినపలాశవృక్షంబులంబోలెఁ జూపట్టిరి
క్షణకాలమునకుఁ దద్బలములెల్ల నానాదిక్కులకుఁ బరుగిడిరి
తనసేనలపాటుగాంచి హయగ్రీవుడు క్రోధతామ్రాక్షుఁడై
వాఁడు వేగమున హరిపైనడరెను చెంతనున్న యొకవనస్పతిని
లాగిపట్టుకొని గిరగిరఁ ద్రిప్పుచుఁ బరుగెత్తివచ్చి హరిపై విసరి
వైచెను అవృక్షవేగమునఁ గలిగినవహాస్వన మొక్కఁడు మహా
త్తరమై చెలరేఁగెను హరి దానిరాకఁగాంచి సహస్రబాణ
ములఁ బ్రయోగించి నడుమఁ దునకలుగావించెను మఱియొక
మహంతవహాసన్నిభ బాణమున నారక్కసుని హృదయమును
ఛేదించెను తనయపారతేజ మలరార నాదానవుని మరల
నొప్పింప వాఁడు విగతాసుఁడయ్యెను వానిసేనలు హతశేషులు
భీతులై పాఱిపోయిరి

ఇవ్విధమున నామురారి హయగ్రీవదానవునిఁ దత్సేనలఁ
బొలియించి ప్రాగ్జ్యోతిషనగరంబున కరిగెను హయగ్రీవుఁడు
పంచశిరుఁడు పంచనదుఁడనియు నతనికి నామాంతరము కలదు
వాఁడు చావఁగనే త్రోవలో శ్రీహరిని మార్కొని పోరాడు
వారెవ్వరు లేకుండిరి ప్రాగ్జ్యోతిషనగరము చెంత కరిగి హరి
పాంచజన్యముఁ బూరించెను ఆధ్వని దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁ జేసెను
ముల్లోకముల నదినిండి నరకాసురుహృదయవిదారణ మొనరిం
చెను అటంపడి నరకాసురుఁడు క్రోధరక్తాక్షుఁడై లోహమయ
మగు నెనిమిదిచక్రములుగలిగి త్రినల్వప్రతిమంబై తనరారు

నరదంబునెక్కి పయనమయ్యెను అది రత్నకాంచనచిత్రాఢ్యము వేదికాభోగవిస్తరము దానియందు వజ్రధ్వజ మలరారుచుండెను కాంచనతోరణ మందుఁ గనఁబడుచుండెను ధ్వజదండము హేమమయముగుట వింతగొలుపుచుండెను వైడూర్యమణినిర్మిత కూబర మారథమునఁ గనఁబడుట యచ్చెరువు చూచువారలకుఁ దోఁచుచుండెను వేయిగుఱ్ఱము లారథము నాకర్షింపఁగా నది కదలును వానిఁగాంచినంతనే శత్రురథములు భయంపడుచుండుట యలవాటు దానినెక్క నిర్మింపఁబడిన సోపానములు విచిత్రరీతిగానుండెను ఆరథమధ్యభాగమున నొప్పు నానరకదానవవీరుఁడు సంధ్యాకాలముతోఁ గూడినభాస్కరునివలెఁ గానఁబడుచుండెను ఆరథమున నానావిధామోఘయుద్ధసాధనము లమర్పఁబడియుండెను బంగారుపూవు లాస్యందనమునఁ గనఁబడుచుండెను వజ్రమయరథమధ్యభాగము చంద్రవర్ణమైదుర్నిరీక్ష్యముగ నుండెను దానిపైనున్న నరకాసురుఁడు మహాతేజుఁడు. కిరీటాంగదముల నతఁడు వెలుంగుచు రెండవమాంతవహుఁడా యన్నట్లుండెను శ్రవణముల రెంటను దివ్యకుండలములు వెలుగొందుచుండెను ఆతనిం గూడి ధూమ్రవర్ణులు మహాకాయులు రక్తాక్షులు వికృతాననులు నానావిధవర్ణకవచధారులు నగు దైత్యదానవు లాహవదోహలమున వచ్చుచుండిరి కొందఱందు ఖడ్గచర్మములధరించియుండిరి కొందఱు తూణీరధనుస్సులఁ దాల్చియుండిరి కొందఱు శక్తిపముజ్వలత్కరులునైయుండిరి కొందఱు శూలహస్తులు వారిరథములు నాగములు హయములు భూతలమును జలింపఁజేయుచుండెను నానావిధాయుధముల ధరించివారెల్లఁ బ్రాగ్జ్యోతిషనగరమునుండి వెడలిరి

ఆదానవ దైతేయరాక్షసగణంబులంగూడి నరకాసురుఁడు కాలునివలె నొప్పుచు బయలువెడలెను వాద్యధ్వనులు విశేషించి మ్రోఁగుచుండెను ఆనినదము జీమూతగర్జితమును మించియుండెను వారెల్ల శ్రీహరి యేభాగముననుండెనో యాభాగమునకే పరుగిడిరి ఒక్కుమ్మొగిని వారెల్ల గరుడు నావరించి యుద్ధముచేయ నుంకించిరి శరవర్షమున నాతని ముంచిరి. శక్తి, శూల, తోమర, ప్రాస, గదాద్యాయుధముల నొప్పించిరి శరవృష్టిని గురియించిరి ఆబాణములచే నంబరతల మాచ్ఛాదింపఁబడియెను

నీలమేఘసంకాశశరీరుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తియు శార్ఙ్గచాపమును గేలనందుకొని నారిమీటెను ఆధనుష్టంకారధ్వని ఘనగర్జితమును మీటి యంబరమును బ్రతిధ్వనింపఁజేసెను అంత జనార్దనుఁడు పరబలార్దనపరుండై బాణములవెడలించుచుఁ బూర్వాపరకాలప్రహితబాణముల కంతరము కానరాకుండఁ గ్రమక్రమప్రవర్ధితవేగంబున దానవుల నొంచెను దాని కోర్వఁజాలక యాబలంబు కాలికిబుద్ధిచెప్పెను సేనలుపరుగిడఁగాఁ గొండలపిండు విడంబించు వేదండముల గరుత్మంతుఁడు నిజపక్షవిక్షేపసంజాతవాతములను నఖములను భిన్నాంగములను జేసెను చావఁగా మిగిలినవి నగరమును బ్రవేశించెను కాని యొక్కఁడైన నందు నిలువఁజాలకయుండెను *సైన్యములు పరు

* హరి నరకాసురులకు సాగినయుద్ధమునందు హరివంశ శ్రీభాగవతముల కించుక భేదము కనఁబడియెను ఆయుంధప్రహారములవిషయమున నే భేదముగాని ముఖ్యాంశమున నన్నిపురాణము లేకరీతిగ నే యున్నవని యెఱుంగునది

గెత్తుటయు గజబలములు నశించుటయుఁ గాంచి నరకాసురుఁడు క్రోధోజ్జ్వలితనేత్రుఁ డయ్యెను ఆతనియప్పటి యాకారము సర్వభూతభయంకరముగా నుండెను కావున వాఁడు శ్రీకృష్ణుని జయించి గరుడుని బొలియించినఁగాని యీయవమానము పోవదని తలంచి హరిని మూర్కొనియెను ఆసంగరము మధుదానవ మాధవులకు సాగినసంగరమువలెఁ జూపట్టెను అప్పటియాకృతి వర్షాకాలమేఘమువలె నుండెను వానికరమున నలరారుచాపము శక్రచాపము ననుకరించుచుండెను నరకదనుజుఁడు కరమునఁ జాపముంబట్టి బాణముల సంధింపఁ గాంచి హరియు శార్ఙ్గచాపమున నారాచములఁ గూర్పసాగెను దివ్యమగు నొక్కయస్త్రమురివోసి నరకస్యందనమును బడలువడం జేసెను. నరకుఁడును మహోత్తమాస్త్రమును వైచి తనసామర్థ్యమును హరికిఁదెలిపెను దనుజప్రహితదివ్యాస్త్రము వజ్రవిస్ఫూర్జితాకారమై పరుగిడి తన్నునొంప రాఁగాంచి కేశవుఁ డాననమున సుస్మితము నాట్యమాడుచుండఁగా సుదర్శనమున దానిం దుత్తునియలుగాఁజేసెను అంత నూరకుండక పరమేశ్వరుఁడు వాని రథమును ధ్వజమును గుఱ్ఱములను సారథిని నొక్కొక్కటిఁ బదేసిబాణముల నొప్పించెను దివ్యసాయకంబొక్కఁడు నారింగూరిచి యాతనికవచమును దునియవైచి ధరఁబడఁజేసెను విముక్తకవచుఁడై కుబుసమువదలిన భుజంగముభంగి నాయసురుఁడు కడుఁజూడనద్భుతాకారుండై కనఁబడియె హతాశ్వసారథిరథుఁడైనను దనుజుఁడు పాఱిపోవక క్రోధాగ్ని యినుమడింపఁగా శూలాయుధమును జేనందెను అది లోహమయము అగ్నిజ్వాలా మాలికలం గ్రక్కుచుండునది దృఢతరసారము.

దానింజూచినంతనే సామాన్యులు యమదండముగా భావించి ప్రాణములు వదలుదురు ఇంద్రాశనితుల్యమనుట కేశంకలు నుండవు అది హేమపుష్పభూషితము. అట్టిశూలము నే వాఁడు నమ్మి యెట్టియుద్ధములనైనఁ దనకది జయమొసంగునని చెప్పు చుండువాఁడు కావున హరినిగాంచి దీనఁబోలియునన్న విశ్వా సమున దానిం ద్రిప్పివైచెను తన్నుఁజంపనడరు నాశూలాయు ధమునుగాంచి శ్రీపరమేశ్వరుఁ డొక్కక్షురప్రమున రెండుగా ఖండించెను నడుమనే యది రెండు తుండెములుగా ధరఁద్రొరఁ గెను పిదప నొక్కముహూర్తమాయిరువురు హెచ్చుతగ్గులు నిర్ణయింపనలవికాని యట్లు పోరాడిరి చూపఱ కక్కజమును భీతిని గల్గింపఁజాలియుండెను ముహూర్తము దాఁటగనే యా తనిమాయువంత మొందుట నెఱింగి భగవంతుఁ డాతనికి ముక్తి నొసంగుసమయము సమీపించెఁగదాయని తలంచి సుదర్శన మును జేనంది యాతనిశిరస్సునకు దేహమునకుంగల సంబంధ మును భేదింపుమాయని పంచెను చక్రము శ్రీకృష్ణప్రేరితమై చని తదిచ్ఛానుసారముగా నరకాసురుని కంఠదేహములకుంగల సంబంధమును ద్రెంచెను దాన వానిశరీరము ధరపైనొరగెను వజ్రసమాఘాతపతితక్షితిధరవితత శృంగముంబోలి యతని తనువు తుత్తఁబడియె సర్వాభరణాలంకృతమగు నాతనిదేహము ధరణింబడియు గైరికపర్వతమా యనుసంశయమును గలిగించు చుండెను అపుడు నరకాసురపక్షమువారు హాహాకారములు చేసిరి దేవర్షులు సాధునాదముల జయమును దెలిపిరి సురలు శ్రీహరిపైఁ బూలవానలఁ గురియించిరి ముకుందుని మహా కార్యమును గొనియాడిరి

తద్విసర్గాత్పూర్వమేవ నరకస్య శిరో హరిః,
అపాహరద్గజస్థస్య చక్రేణ క్షురనేమినా" ౨౧

శ్రీభాగవతమున నీఘట్టమున, 'సభార్యో గరుడారూఢః' అని మూఁడవశ్లోకమునందును, 'దృష్ట్వా సభార్యం గరుడోపరి స్థితమ్' అని పదునైదవ శ్లోకమునందును దప్ప భార్యప్రస్తావమే లేదు హరివంశమునందును,

శ్లో "తతస్సహైవ శక్రేణ శంఖచక్రగదాసిభృత్,
ప్రతస్థే గరుడేనాథ సత్యభామాసహాయవాన్" ౩౮

అనిమాత్రమే కలదు బ్రహ్మపురాణమునందును,

శ్లో "సంచింతితముపారుహ్య గరుడం గగనేచరమ్,
సత్యభామాం సమారోప్య యయౌ ప్రాగ్జ్యోతిషంపురమ్"

అని కనఁబడుచున్నది వీనియందెందుఁగాని నాపరిశీలించి నంతదనుక నీభాగముల సత్యభామయుద్ధము చేసినట్లుగాని యుద్ధము చేయుచుండఁ బ్రాణేశా! నిన్నుఁ జూడఁగోరెద ననిర్హైన సత్యభామకోరినట్లుగాని కానరాదు ఇంకొక్కతావున నీయుద్ధ మీ గ్రంథములనుండరాదుకదా ఒక్కముక్కయైనఁ గృష్ణానుమతి నొందిరో పట్టుపట్టి హరిసమ్మతించునట్లు జేసిరో సత్యభామ యుద్ధము చేసినట్లు భాగవతమున లేకుండఁగా, మహాకవి పోతన యేటికో పెంచి యీవిషయమునఁ గవితాధోరణి విశేషించి కనఁబఱచిరి. ఆపద్యములు రత్నములే కాని మూలవిరుద్ధములు ఐన వ్రాసెదను

వ "కనికలహంబునకు నరకాసురుండు గమకింపం దమకింపక విలోకించి సంభ్రమంబున

శా. వేణిం జొల్లెము పెట్టి సంఘటిత నీ♦వీబంధయై భూషణ
శ్రేణిం దాల్చి ముఖేందుమండల మరీ♦చీజాలముల్ పర్వఁగాఁ
బాణిం బయ్యెదఁ జక్కఁగాఁ దుఱిమి శుం♦భద్వీరసంరంభయై
యేణీలోచన లేచి నిల్చెఁ దనప్రా♦ణేశాగ్రభాగంబునన్

క. జన్యంబుల దనుజుల దౌ
ర్జన్యము లుడుపంగఁ గోరి ♦ చనుదెంచిన శా
ర్జన్యవతిఁ జూచి యదురా
జన్యశ్రేష్ఠుండు సరస♦సల్లాపములన్

క. లేమా దనుజుల గెలువఁగ
లేమా నీ వేలకడఁగి♦ లేచితి విటు రా
లే మాను మానవేని
లేమా విల్లందుకొనుము ♦ లీలం గేలన్

... ...

సీ. సౌవర్ణకంకణ♦ ఝణఝణత్కారంబు
శింజినీరవముతోఁ ♦ జెలిమిచేయఁ
దాటంకమణిగణ♦ ధగధగదీప్తులు
గండమండలరుచిఁ♦ గప్పుకొనఁగ
ధవళతరాపాంగ♦ ధళధళరోచులు
బాణజాలప్రభా♦పటలి నడఁప
శరపాతఘుమఘుమ♦ శబ్దంబు పరిపంధి
సైనికకలకల♦స్వనము నుడుప
తే. వీరశృంగారభయరౌద్ర♦విస్మయములు
కలిసి భామిని యయ్యెనో ♦ కాక యనఁగ

నిష్ఠుఁడోడుగుట తివుచుట • యేయుటెల్ల
నెఱుఁగరాకుండ ననిచేసె • నిందువదన

మ పరుఁజూచున్ వరుఁజూచు నొంపనలరిం • పన్ రోషరాగో
దయా, విరతభ్రూకుటిమందహాసములతో • వీరంబు శృం
గారమున్, జరగం గన్నులఁ గెంపుసొంపుఁ బరఁగం • జండాస్త్ర
సందోహమున్, సరసాలోకసమూహమున్ నెఱపుచుం • జం
ద్రాస్యహేలాగతిన్

... ...

సీ బొమ్మపెండ్లిండ్లకుఁ • బోనొల్లనను బాల
రణరంగమున కెట్లు • రాఁదలంచె
మగవారిఁ గనినఁ దా • మఱుఁగుఁ జేరెడునింతి
పగవారిఁ గెల్వనే • పగిదిఁ జూచెఁ
బసిఁడియుయ్యాల లెక్క • భయమందు భీరువు
ఖగపతిస్కంధమే • కడిఁది నెక్కె
సఖులకోలాహల • స్వనములోర్వనికన్య
పటహఘాంకృతుల • కెబ్బంగి నోర్చె
ఆ నీలకంఠములకు • నృత్యంబు గఱపుచు
నలసితలఁగిపోవు • నలరుఁబోఁడి
యేవిధమున నుండె • నెలమి నాలీఢాది
మానములను రిపుల • మానమడఁప

సీ వీణెఁ జక్కఁగఁ బట్టు • వెఱవెఱుంగని కొమ్మ
బాణాసనం బెట్లు • పట్టనేర్చె
మ్రోఁకునఁదీఁగెఁగూ • ర్పంగ నేరని లేమ
గుణము నేక్రియ ధనుః • కోటిఁ గూర్చె

సరవిముత్యముఁ గ్రువ్వ ♦ జాలనియబలయే
నిపుణత సంధించె ♦ నిశితశరముఁ
జిలుకకుఁబద్యంబుఁ ♦ జెప్పనేరనితన్వి
యస్త్రమంత్రము లెన్నఁ ♦ డభ్యసించెఁ
ఆ బలుకుమనినఁ బెక్కు ♦ పలుకనిముగదయే
గతినొనర్చె సింహ ♦ గర్జనములు
ననఁగ మెఱసె. ద్రిజగ♦దభిరామగుణధామ
చారుసత్యభామ ♦ సత్యభామ

... ...

సీ రాకేందుబింబమై ♦ రవిబింబమైయొప్పు
నీరజాతేక్షణ ♦ నెమ్మొగంబు
కందర్పకేతువై ♦ ఘనధూమకేతువై
యలరుఁబూఁబోడి చే♦లాంచలంబు
భావజపరిధియై ♦ ప్రళయార్కపరిధియై
మెఱయునాకృష్టమై ♦ మెలఁతచాప
మమృతప్రవాహమై ♦ యనలసందోహమై
తనరారు నింతిసం♦దర్శనంబు
ఆ హర్షదాయియై మ♦హారోషదాయియై
పరఁగుముద్దరాలి ♦ బాణవృష్టి
హరికి నరికిఁజూడ ♦ నందంద శృంగార
వీరరసములోలి ♦ విస్తరిల్లె"

అనియిట్టు లెన్నియో పద్యరత్నము లమర్పఁబడినవి మూలమున నించుకంతయు నాధారములేని యీఘట్టమునఁ

చెంచి వ్రాయుటయె కాక కల్పించి వ్రాయునంత యావశ్యక మేమో తెలియఁజాలక యున్నాఁడను

శ్రీభాగవతమున నద్వైతమతమునను సరించిన వ్యాఖ్యానమున లేదు గాని యితరమతములవారి వ్యాఖ్యయందైన నించుక చిహ్నముగలదాయని పరికించినను గానరాదు

"సభార్యో గరుడారూఢః ప్రాగ్జ్యోతిషపురం యయౌ"

అనుదానికి విశిష్టాద్వైతమతానుసారము వ్రాయఁబడిన వీరరాఘవీయవ్యాఖ్యయం దిట్లున్నది

వ్యా "తదా తస్యాః కౌతుకాయ త్తయా భార్యయా సహ యయావితి యద్వా త్వదనుజ్ఞయైవ త్వత్సుతం హనిష్యామీతీతిహాసేనోక్తం భూమ్యై వరందత్తం సత్యాపయితుం సత్యభామాయా భూమ్యంశత్వా త్తయా సహ యయావితి యద్వా నారదానీతపారిజాతైకకుసుమే రుక్మిణ్యై దత్తే సతి కుపితాం సత్యభామాం సాంత్వయితుంతుభ్యం పారిజాతతరుమేవ దాస్యామీతి ప్రతిశ్రుతమితి హరివంశే ప్రసిద్ధం తదర్థం తాం నీతివానితి" అని

వీరరాఘవీయవ్యాఖ్యయందును ఆభావము కానరాదు సత్యభామను బిలుచుకొనిపోయినాఁడు కావున నామెయుద్ధము చేసినట్లు కల్పించిన బాగుండునని కల్పించినట్లు తోఁచెడిని హరివంశమును దెనిగించుచుఁ బ్రబంధపరమేశ్వరుఁడగు నెఱ్ఱాప్రగడ యీకథను గల్పించెను దాని నించుకఁ బరికింపుఁడు

శా "వీరంబాడు దనంబు నొందె నన:గా•విక్రాంతిశారీరల

క్ష్మీరేఖంబచరించెనాఁగ ధృతియు•శ్రీణాకృతింజెందెనా

ధీరోదాత్త పతిప్రియాచరణభ క్తిప్రౌఢ యాతన్వి దాఁ
బ్రారంభించె మహారణక్రియకునా ప్రత్యర్థితో నుక్కునన్."

అను నీమొదలగు మఱికొన్ని పద్యముల నెఱ్ఱాప్రగడ హరివంశము నుత్తరభాగమున నాల్గవయాశ్వాసమున వ్రాసిరి. శ్రీహరి నరకాసురుని వ్రేటులకు మూర్ఛిల్లి తెలివిరాఁగా, సత్యభామంగాంచి నేను డస్సితిని నీవించుక సంగరక్రీడ సల్పుమని, తానే చాపంబందిచ్చినట్లు కూడ నున్నది. ఆమె తన్ను నొప్పింపఁగా నరకాసురుం డాగ్రహింపక సహాసవిస్మయమదప్రకటాననుఁడై బాణములు వైచుచు,

క "తోడనచనుఁగవయొక్కట
నేడమ్ములఁ బార్శ్వయుగ్మ మెసఁగుకరయుగం
బాడఁగ నాటిట నేసినఁ
జేడియ యించుకయు లెక్క చేయక యలుకన్"

అనియు వ్రాయఁబడినది హరివంశవిష్ణుపర్వమున నలువదిమూఁడవయధ్యాయమున నీయుద్ధవిషయముకలదు అందొక్కమాటయైనను గానరాదు నరకాసురునితో నించుకయు నాయాసపడక పోరుచున్న సత్యభామంగాంచి శ్రీకృష్ణుఁ డానంద పరవశుండై,

క "తనయుఱుత నేవళం బొకఁ
డనుకూలతఁ గేలఁబుచ్చి యాపతియుఱుత౯
వనరుహలోచనుఁ డిడి లో
చనపారణచేసెఁ దత్ప్రసాదనదృష్టిన్"

అనియింతతో నాయుద్ధవర్ణనము ముగింపఁబడినది ఇట్లు హరివంశమునఁ గల్పింపఁబడినకథాచమత్కారమునకు ముదమంది

నాచనసోమనాథకవితల్లజుఁడును దనయుత్తరహరివంశమున నీ కథనే యించుక దానినిమించునట్లు వ్రాయఁగోరి,

సీ. "తంత్రీవినోదంబు ♦ తడవుసైఁపనివ్రేళ్లు
గొనయంబు తెగలపైఁ ♦ గోరికనుట
యుద్ధంబుపిడిముట్టు ♦ నలయుపాణితలంబు
లస్త్రకంబిఱియింప ♦ లావుకలిమి
చెలికత్తెనొత్తిలి ♦ పిలువలేనియెలుంగు
సింహనాదంబుచేఁ ♦ జెదరకునికి
ప్రమదనర్తనకేళి ♦ బలురమింపనిపదం
బైదుబాణంబుల ♦ గలఁతఁబడమి
తే. సోయగపుఁజిత్రరూపంబుఁ ♦ జూచుచోట
వేసరువిలోచనంబులు ♦ వికృతదైత్య
లక్ష్యమీఁటించుటయు మొక్క ♦ లఁపుఁదెంపు
గైకొనియె సత్యభామ సం♦గ్రామసీమ
మ. అరిఁజూచుం హరిఁజూచు సూచకములై ♦ యందంద మం
దారకేసర మాలామకరంద బిందు సలిల♦స్యందంబు లందం
బులై, తోరుఁగం బయ్యెద కొంగొకింత తొలఁగం♦దోడ్తో
శరాసారముం, దరహాసామృతపూరముం గురియుచుం♦
దన్వంగి కేలీగతిన్"

అనివ్రాసి తనసర్వతోముఖపాండిత్యమును గనఁబఱచెను. వీరిద్దఱి కల్పనలకంటె మిన్నఁగనుండవలయునన్న యూహ కలుగఁగా మహాకవిపోతనగారు మఱింతసొగసుగాఁ బద్యములఁ బొందుపఱచిరి అందును నాచనసోమనాథుని సీసపద్యము నుదాహరణముగాఁ బరిగ్రహించి "బొమ్మపెండ్లిండ్లకు, వీణెఁ

జక్కఁగఁబట్టి" యను రెండు సీసపద్యములు వ్రాసిరి "అరిఁ జూ చుఁ హరిఁ జూచు" ననుపద్యమునకు దానును "పరుఁ జూ చుఁ వరుఁ జూచు" ననుపద్యమును సురుచిరపదరత్నములం గూర్చి చదువరులకుఁ గాన్కపెట్టిరి ఇట్లు లీకవిత్రయ మొకరి మించి యొకరు పద్యములఁ గల్పించి తమపాండిత్యమును గాన్పింపఁజేసిరి పోతన పైయిర్వురికంటెఁ దరువాతివాఁడగుట నాపద్యములకంటె మిన్నగ నుండఁగల్పించుటయు నవి యించుక వానికంటె నందముగా నుండుటయుఁ జిత్రము కాదు అట్లు న్నవని యంగీకరింపక తప్పదు కాని యిందొక్కదోషము నాబుద్ధికిం దోఁచెడిని అది నాయజ్ఞానమునఁ గావచ్చు వాని యందలి బాగోగులు పాఠకులకు వదలెదను

శ్రీహరి సత్యభామ నీ సంగరమునకుం బిలుచుకొని పోనేల ? అనుప్రశ్నము రాఁగా సమాధాన మిరుతెఱంగుల నుండునని వ్యాఖ్యాతలు తెల్పిరి భూదేవి వరమడుగ నీయనుమ తింగాని యే లోకకంటకుఁడగు నీకొడుకును వధింతునని మున్నే వరమిచ్చెను భూమ్యంశసంభూతురాలు సత్యభామ కావున నామెం బిలుచుకొనిపోయెను నారదానీతపారిజాతకుసుమ మును రుక్మిణి కొసంగెను దాన సత్యభామ కాగ్రహము కలి గెను దానిం దొలఁగించి ప్రియపత్నియగు సత్యభామ కానంద మును గూర్పనెంచి రుక్మిణికొక్కకుసుమము నిచ్చితినని కదా నీకాగ్రహ ముదయించెను నీయింట దేవలోకమునుండి పారి జాతవృక్షము నే తెచ్చి నాటెదనని వాగ్దానము చేసెనుగాన నాకార్యముకూడఁ జేయవచ్చునని యనఁగా నరకునిం జంపి యతనికడనున్నకుండలము లదితివి కనుక వానింగొంపోయి

మరల నదితి కోసంగి పారిజాతవృక్షమును సత్యభామచూచు చుండఁ దెచ్చి యామెయింట నునుపవచ్చునన్నయూహా కలుగఁగా నాసత్యభామను బిలుచుకొనిపోయెను అను నీరెండు కారణములు సకారణములుగఁ గల్పింపఁబడినవి ఈయూహాలు రెండును గాకున్న రుక్మిణిం బిలుచుకొనిపోవక సత్యను బిలుచుకొనిపోవ హేతువు కన్పడదు రుక్మిణికింటెఁ బ్రియురాలు సత్యయని కల్పించుటయు న్యాయము కాదు పారిజాతకుసుమము రుక్మిణికిచ్చుట సత్యభామకంటె రుక్మిణి తనప్రీతికిం బాత్రురాలనియుం గాదు భగవంతునకు శ్రీదేవియొక్కతెయె భార్య ఆమెయే శ్రీకృష్ణావతారమునఁ బెక్కురూపముల నవతరించెను ఇందొకరు తక్కువ ఒక రెక్కువ అన వలనుపడదు. రుక్మిణిగృహమున నుండినపు డదిదొరకుట నామెకిచ్చెను సత్యభామకు దాన నాగ్రహముకలుగ దానిని మాన్పుట రసికుఁడగు నాథునకు సహజధర్మముకాన నీకేల యాగ్రహము వృక్షమునే తెచ్చి నీ యింటనుంతును వలసినన్నిపూల ధరింతువు లేయని యట్లు చేసెను. దీనిచే రుక్మిణికన్న సత్య మిన్నయనిపలుక నవకాశము లేదు కాని తానన్నమాటను సార్థకము చేయఁబూని సత్యభామను బిలుచుకొనిపోయె ననుట సమంజసమనక తప్పదు నరకాసురవధానంతర మదితికుండలముల నర్పింప సురపురికేగునుగాన నీమెకోరికయుఁ దీర్చినట్లగునని తోడ్కొనిపోయెనన్న యూహా మంచిదికాదని యెవ్వరనఁగలరు ? ఇట్టిమంచియూహాకు విరుద్ధముగా సత్యభామ యుద్ధము చేయుట పాడిగాదు సత్యభామ భూదేవియంశమున నవతరించినది అనఁగా భూదేవి శ్రీదేవియు భూదేవియు విష్ణుపత్నులు కారా అట్టి సత్యభామ

నరకాసురునితో నవఁగాఁ దనకొడుకుతో యుద్ధముచేయుట న్యాయవిరుద్ధము కాదా భూదేవి భగవంతునిఁ బ్రార్థించుచు

శ్లో "దత్తస్త్వయైవ గోవింద త్వయైవ వినిపాతితః,
యథేచ్ఛసి తథా క్రీడ బాలః క్రీడనకైరివ"
(హరివంశము)

అని పలికినట్లున్నది కావున భూదేవి తనకొడుకు మాఱొకని యుద్ధముచేసినట్లుకల్పించుట యంత సమంజసముగా నాయల్పమతికిం దోఁపలేదు. తానొసంగినవరమును గాపాడుటకై భూదేవియగు సత్యభామను దోడుకొనిపోవుట న్యాయమే కాని యామెచే యుద్ధముచేయించినట్లు పురాణమున నించుకంతయు లేనిదానిని గొనితెచ్చుకొనుట యంతగా మంచిది కాదేమోయని నాకుందోఁచెను ఇది యసంగతమని సాధువులకుందోఁచిన మన్నింతురుగాక మహాకవుల నాక్షేపించితి నని తలంపఁజనదు ఇట్టిప్రశ్నములు చేసి యితరు లాక్షేపింతురు కదా భక్తిభావమున కించుకలోపము కలుగునేమో యన్న సందియమున వ్రాసితినిగాని వేఱొకకారణమునఁ గాదని భక్తు లూహింతురుగాక ఇంక నీవిషయమునఁ బెంచి వ్రాయుట యుచితముకాదని దానివదలుచుఁ గథాభాగమును వ్రాసెదను

భూదేవి శ్రీకృష్ణుని నుతించుట

నరకాసురుఁడు విగతజీవుఁడు కాఁగానే భూదేవత స్త్రీరూపమునఁ బొడసూపి పుండరీకాక్షుని జిరకాలమునకు వినుతింపఁ గల్గితినన్న ప్రమదము, పుత్రమృతివ్యసనము తన్ను సంభ్రమింపఁ జేయుచుండ నరకాసురుఁ డేయేపదార్థము లమూ

ల్యములని యింద్రాదుల జయించి పడసెనో యట్టివానిం దీసి
కొనివచ్చెను అదితికడకుం బోయి చెవులు మెలివెట్టి తెచ్చిన
కుండలములు గలవు అవి పుటముపెట్టిన బంగారురత్నము
లతో నలరారును అవి ముల్లోకములయం దసమానములు.
వానిని భగవంతున కర్పించెను వైజయంతి యనుమాలను,
వరుణదేవుని జావఁదన్ని తెచ్చిన శ్వేతచ్ఛత్రము నొకయనర్ఘ
మణిని గానుకపెట్టెను వాని నాశ్రీకృష్ణపాదసరోజములకడ
నునిచి సకల బ్రహ్మాండనాయకుఁడు, దేవీదేవవరార్చితుఁడునగు
నామహాత్ము నిట్లునుతింపసాగెను భక్తిరసమున నాభూదేవి
చిత్తము మునిఁగియుండెను

* దేవదేవేశ్వరా! శంఖచక్రగదాధరా! భక్తులయిష్టా
నురూపముగా రూపముల ధరింతువు పరమాత్మవు ఇట్టినీకు
నమస్కారము పంకజనాభుఁడవు పంకజమాలాధారివి పంకజ

భూమికృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః.

* శ్లో॥ నమస్తే దేవదేవేశ శంఖచక్రగదాధర, భక్తేచ్ఛోపాత్తరూ
పాయ పరమాత్మన్నమోస్తుతే ౧ నమః పంకజనాభాయ నమః పంకజమా
లినే, నమః పంకజనేత్రాయ నమస్తే పంకజాంఘ్రయే ౨. నమో భగవతే
తుభ్యం వాసుదేవాయ విష్ణవే, పురుషాయాదిబీజాయ పూర్ణబోధాయ తే
నమః ౩ అజాయ జనయిత్రేస్య బ్రహ్మణేఽనంతశక్తయే, పరావరాత్మన్
భూతాత్మన్ పరమాత్మన్ నమోఽస్తుతే ౪ త్వం వై సిసృక్షురజ ఉత్క
టం ప్రభో తమోనిరోధాయ బిభర్ష్యసంవృతః, స్థానాయ సత్వం జగతో
జగత్పతే కాలః ప్రధానం పురుషో భవాన్ పరః ౫ అహం పయో జ్యోతి
రథానిలో నభో మాత్రాణి దేవా మన ఇంద్రియాణి చ, కర్తామహానిత్యఖిలం
చరాచరం త్వయ్యద్వితీయే భగవన్నయం భ్రమః ౬.

నేత్రుఁడవు పంకజపాదుఁడవు వాసుదేవుఁడవు విష్ణువవు పురుషుఁడవు ఆదిబీజుఁడవు పూర్ణబోధస్వరూపుఁడవు ఇట్టివిశ్వేశ్వరునకు నీకు నతులు నీకుఁ బుట్టుకలేదు కాని బ్రహ్మాండజనకుఁడవు నీశక్తియనంతము పరాపరాత్మవు భూతాత్మవు పరమాత్మవు ఇట్టినీకు వందనములు రజోగుణమున సృష్టికర్త వగుదువు సత్వగుణమునఁ బరిపాలకుఁడ వగుదువు తమోగుణమునఁ బ్రపంచమును సంహరింతువు కాలము నీస్వరూపము ప్రధానపురుషుఁడవు సర్వోత్కృష్టుఁడవు నీవే ఇట్టినీకు నమస్కారములు నాప్రభృతులగు పంచభూతములు, పంచతన్మాత్రములు, మనస్సు, ఇంద్రియములు, సృష్టికారణములనుట కేవలభ్రాంతి అద్వితీయుఁడవగునీవుండఁగా నితరమేదియు నేదానికిని గారణము కాఁజాలదు అని వినుతించి మఱియు నిట్లు ప్రార్థించెను గోవిందా! ఈనరకుఁడు నీచేతనే యొసఁగఁబడినవాఁడు నీచేతనే చంపఁబడియెను నీకేవిధముగా విహరింపవలయునని తోఁచునో యట్లే విహరింపుము బాలుఁ డాటవస్తువులతో నాడుకొనలేదా మహాత్మా! సర్వకర్తవగు నీకు నమస్కారములు జగన్నాయకా! మున్ను నేను జలములమునిఁగినతఱి సూకరమూర్తివై యుద్ధరించితివి వీఁడు నీస్పర్శమునఁగలిగినవాఁడు ఈతఁ డజ్ఞానదోషమునఁ దెచ్చినకుండలములను గ్రహింపుము ఈతనిసంతతిం బాలింపుము నాభారమును దొలఁగించుటకే నాప్రార్థనముననే యీలోకమున కరుదెంచితివి ప్రసాదసుముఖుఁడ వగుము నీవే కర్తవు దానిని మార్పను సమర్థుఁడవు నీవే సంహరించువాఁడవునీవే నీవేమో యవ్యయుఁడవు జగత్స్వరూపుఁడ వగునిన్ను నేనేమని వినుతింపఁ

గలను! సర్వవ్యాపివి వ్యాప్యుఁడవు క్రియాస్వరూపుఁడవు. కర్తవు కార్యము నీవే సర్వభూతాత్మ భూతాత్మవని పిలువఁబడు వాఁడవు నీవే ఇట్టి నిన్ను నేను వినుతింపఁ జాలుదునా కొందఱు నిన్నుఁ బరమాత్మవందురు కొందఱు ఆత్మయందురు. భూతాత్మయని మఱికొంద ఱందురు నిన్ను నుతింప శక్యము కాదనఁగా నిఁక నుతించు టెట్లు? నరకాసురకృతాపరాధమును క్షమింపుము ఆయపరాధపాపప్రాయశ్చిత్తముగ నేనాతనయుఁడు నీచేఁ దెగియెను దానితో నాదోషము పోయెను మహానుభావా! ఈనీపాదములకడ నుండుబాలుఁడు నరకపుత్త్రుఁడు భయమున నీశరణుఁ జొచ్చినవాఁడు నీవు ప్రపన్నార్తిహరుఁడవు కావున వీనిం బాలింపుము నీకరసరసిజమును వీనిశిరస్సుపై నునుపుము అది వీనిసకలకల్మషాపహంబ యగు

అని యిట్లు భూదేవి పలుభంగులఁ బ్రార్థింపఁగా తదీయభక్తికి మెచ్చి ఆమెకోరినచందంబున నభయం బొసంగెను సకలవిధముల సమృద్ధమగు నరకాసురునిసౌధమును బ్రవేశించెను అందుఁ బదాఱువేలు రాజకన్యక లుండిరి వారినెల్ల నరకుఁడు తనప్రతాపమున రాజులజయించి బలవంతముగాఁ దెచ్చెను వారినెల్లఁ గనుంగొనఁగా శ్రీకృష్ణునిమృదుతమస్వాంతము వింత మార్పునొందెను వారెల్ల భగవంతుఁడగు శ్రీహరి యీతఁడే పతియగుగాకయని కోరిరి వారిచిత్తములఁగలయుత్తలంపాటు శ్రీకృష్ణుఁ డెఱింగెను ఆవల నరకునికోశాగారమును బ్రవేశించి యక్షయంబగుధనరాశిం గాంచెను వివిధరత్నములందుఁ గొండలపెండునాఁగనఁబడియెను నవరత్నములఁ బొదిగి చేయించియున్న యాభరణములఁ గనుఁగొనియెను శయనములు మహార్హములు.

సింహాసనము లనంతములు హిరణ్యదండమున మిగుల మనో హరమై చంద్రునివలెఁ గాంతివిలసిల్లుచు వర్షించుచున్న మేఘము వలెఁ బ్రకాశమును గురియించుచు నున్నయొకఛత్రవర్యమును గాంచెను అది నరకాసురునిచే మున్ను వరణునోడించి తేఁబడి నది మఱియు నరకాసురునికోశాగారంబున నున్నరత్నములం గాంచినపుడు దిక్పాలకులగృహములయందుఁ గాని యితర రాజులసదనంబులందుఁ గాని యింకరత్నములే యుండవనితోఁ చెను నిసుందహయగ్రీవాదిదానవులతోడ నరకదానవుఁడు చావఁగా నాతని యంతఃపురమునుండియుఁ గోశగృహమునుం డియు సకలరత్నములను దానవులే కొనివచ్చి శ్రీకృష్ణునిమ్రోల రాశిగాఁ బోసిరి ఆదానవులే ధనమువృద్ధిచేయఁ గంకణము కట్టుకొని యుండిరి అట్టివారే రాజునశింపఁగనే ప్రాణభీతి నార త్నముల శ్రీహరి కర్పించిరి మఱియు నం దేయేరత్నములు మహార్ఘములో వాని నేర్చికూర్చి భగవత్పాదారవిందముల కడ సమర్పించిరి అంత వారిట్లు ప్రార్థించిరి

శ్రీకృష్ణా! మహాత్మా! ఈరత్నము లమూల్యములు వివిధ నామములఁ బ్రసిద్ధికెక్కినవి నరకదానవుఁడు దిక్పాలకులు లోనగు వారినోడించి తెచ్చెను మఱియు మాతంగములు కలవు అవియు నిట్లే తేఁబడినవి వానియంకుశములు ప్రవాళ చిత్రితములు తోమరాదు లన్నియు మణిచిత్రితములే కాని సామాన్యములు కావు పతాకలుకూడ రత్ననిర్మితములు నరకా సురుఁడు సంపాదించిన యేనుఁగు లిరువదివేలు కరేణువులు నలు వదివేలు ఇవియన్నియు రత్నభూషణముల నలంకరింపఁబడు నవియే భూలోకమునఁగల యాయాయి తావులనుండి యుత్త

మహాశ్వములు పదునెనిమిదివేలు తెప్పింపఁబడినవి శ్రీకృష్ణా! గోవులు వలయునేని సంఖ్యఁదెలిపిన నన్నింటిని దెచ్చినిల్పెదము. అసంఖ్యలుగా నొక్కొక్కతావునఁ గలవు పెక్కుతావుల ధేనుకోటులు పెంపఁబడుచున్నది ఆవికములగు శయనము లాసనములు గలవు వలయునన్ని కొనిపోవచ్చును కనువిందుఁ గూర్చు వివిధజాతిపక్షులు పెంపఁబడియున్నవి ఇంతియకాక ముల్లోకములయందు నేయేయమూల్యపదార్థములు గలవో యవియెల్ల నిందుండును అందుఁ గోరినపదార్థముల నెల్ల ద్వారకానగరంబునకుఁ జేర్తుము అనుజ్ఞ యిమ్ము.

*ఇట్టు లాదానవులు విన్నవింప శ్రీహరి యందుల కంగీకరించి యందుత్తమములగువానిం గొన్నింటిని బరీక్షించి వారి మూలముననే ద్వారకానగరంబునకుఁ జేర్పించెను పిదప వారుణచ్ఛత్రమును దానే యెత్తి గరుడునిపై నునిచెను అదిహిరణ్యవృష్టినిగురియించునది విమలరత్నప్రభాభాసుగము అద్దానిధరించి గరుడుడు మణిమంతపంతసంబుని వెలింగెను మేఘుని గరుగరూపమును దాల్చినట్లే యపుడుండెను అంత నరకాసుర పుత్త్రునిం బిల్చి భయంపడకుమా యని యభయప్రదానమున

* రాజకన్యకలను శిబికాదులయం దుపవిష్టలనుగాఁ జేయఁబంచి కమనీయాంబరాభరణము లొసంగి ద్వారకాపురికిం బంపెనని భాగవతమునందుఁ గలదు నరకకింకరులచే వారినెల్లఁ బంపించెనని బ్రహ్మపురాణమునఁ జూపఁబడెడిని హరివంశమున నించుమించుగా నీవిషయమిట్లే తెలుపఁబడినది విష్ణుపురాణము బ్రహ్మపురాణమే యనవలయు ఇటనుండి కథ భాగవతమునఁ గలదానికంటె మార్పు నొందినది హరివంశానుసారముగ వ్రాయఁబడు చునియుం దెలియుంగునది

నాతని నాదరించి రాజ్యమును బూజ్యభంగిఁ బాలింపుమా యని హెచ్చరించి భూదేవివాంఛితమును తీర్చి యందుండి కదలి మణిపర్వతమునకుఁ బోయెను శ్రీకృష్ణుఁడా నగవరమును సమీపింపఁగాఁ బావనవాతపోతములు చల్లగా వీచెను రత్నములు తమనిర్మలకాంతులచే దివాకరు నాచ్ఛాదించి భగవంతుని సేవించెను అందుఁ దొలుదొలుత వైడూర్యరత్నముల హారి దర్శించెను అందుఁ దోరణములు పతాకలు లోనగువానిచే నలంకృతంబగు ద్వార మొక్కఁడు కన్నులపండువుగ నుండెను ఇంచుక పరికింప నట్టివి పెక్కు లుండెను శిఖరములు మనోహర రత్నాఢ్యములుగా నుండెను వానింజూడఁగా నాపర్వతము మెఱపుఁదీఁగెలంగూడిన వర్షాకాలమేఘమువలెఁ గానఁ బడియెను

* అందుఁ బ్రాసాదములు పెక్కుగలవు అవి హేమచిత్రితవితానముల నలంకృతములు ఆగృహములయందుఁ బుటము పెట్టిన బంగరురంగుగల దేహములుగలిగి వెలయు గంధర్వకాంతలు దేవకన్యకలు నుండిరి నరకాసురుఁడు వారిం గొని వచ్చి యాపర్వతకందరములఁ జెఱనుంచెను వారిని గాపాడ వీరభటులు వేలకొలఁదిగ నుండిరి వారెల్ల నరకాసురునిచేఁ జెఱఁ బెట్టఁబడిరని యెఱుంగవలయు వారెల్ల స్వర్గతుల్యమగు

---

* త్రివిష్టపసమే దేశే తిష్ఠంతీరపరాజితాః, నిర్విశంత్యో యథా దేవ్యః సుఖిన్యః కామవర్జితాః పరివవ్రుర్మహాబాహు మేకవేణీధరాః స్త్రియః సర్వాః కాషాయవాసిన్యః సర్వాశ్చ నియతేంద్రియాః వ్రతోపవాసతన్వంగ్యః కాంక్షంత్యః కృష్ణదర్శనమ్, సమేత్య యదుసింహస్య సర్వాశ్చక్రుస్త్రియోంజలీన్ ౨౯ హరివంశము

నామణిపర్వతమున దివ్యసౌధముల నుంచఁబడిరి అంతఃపుర కాంతలవలె నుండఁదగినచోటనే యుండిరి వారిసుఖమునకు గొఱంతలేకుండెను అట్లయ్యును వారెల్లఁ గామవర్జితలై యుండిరి ఒక్కజటగా వారికురులు పెనుచుకొనియుండెను ఆయంగనామణులందఱుఁ గాషాయవసనములనే ధరించి యుండిరి ఇంద్రియముల నిచ్ఛానుసారము పోనీయక వానిని లోఁబఱచుకొనియుండిరి వ్రతము లాచరించి యార్తత్రాణపరాయణుని దర్శింపఁగోరుచు నుపవాసములఁ గాయమును జయించుచుఁ దనువులు శుష్కింపఁగా వెలవెలపోవుచుండిరి సర్వదా శ్రీకృష్ణదర్శనమును గోరుచుఁ బ్రాణముల నిలుపుకొనియుండిరి. అట్టిసురనారీమణు లామహాబాహుని దర్శనము కాఁగానేయొక్క సారి యంజలిబంధముల నర్పించిరి నరకాసురుఁడు, మురహయగ్రీవులు, నిసుందుఁడు లోనగువారు మృతినొందుటట్టు లెఱుకపడఁగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మను జుట్టుకొని నిలువంబడిరి* వారిని రక్షించుచున్న వృద్ధవీరభటులెల్ల నందనందనుని యాగమనము నెఱింగి వయస్సుచెల్లినవారు కావునఁ జేతులొగ్గి నమస్కరించిరి వారి నూఱడిల్లంజేసి శ్రీహరి యాదివిజకాంతామణుల నాదరంబునం గాంచి భీతిమాన్పెను వారికెల్ల నామహాత్ముఁడే రక్షకుఁడన్నభావ మొక్కపర్యాయము కల్గెను ఇంద్రుని నే కాంచి యంతకంటె సుందరాకారుఁడు త్రిజగంబులలేఁడన్న యాశయముగలవారు కావున నాకాంతామతల్లిక లా శ్రీహరి ముఖచంద్రుని దర్శించి ముదితేంద్రియలై మహాహర్షమున

---

*యేచాసాం రక్షిణో వృద్ధా దానవా యదునందనమ్, కృతాంజలిపుటాస్సర్వే ప్రణిపేతు ర్వయోఽధికాః అని హరివంశము

నోలలాడుచు నిట్లు ప్రార్థించిరి మహానుభావా! మున్ను వాయు దేవుఁడు కష్టములపాలగు మమ్ముంగాంచి కరుణించి యిట్లు పలికెను సర్వభూతాభిప్రాయవిదుఁడగు నారదమహర్షియు నిట్లు పలికెను ఆర్తలగు నోకామినులారా! శంఖచక్రగదాసిధారి యగు నారాయణమూర్తి శ్రీమహావిష్ణుమూర్తి భూపుత్త్రుఁడగు నరకాసురుం బొలియించి మిమ్ము భరించును రక్షించు వాఁడు కాఁగలఁడు అంతదనుక మీ కీకష్టములు తప్పవు అని శ్రీకృష్ణా! వారుచెప్పినట్లే నేడు మాకష్టములు గట్టెక్కు కాలముగాన నరిందముఁడ వగునీవు దర్శన మొసంగితివి మహాత్ముఁడ వగు నీసందర్శనమున మావాంఛలు సఫలములే యైనవి

అని యాపురంధ్రీమణులు పలుకఁగా భగవంతుఁడు వారి నెల్ల నూఱడిల్లంజేసి వారతో సంభాషించెను *మర్యాద యుట్టిపడునట్లు గౌరవించెను కింకరులకెల్ల వారి నుచితస్థానములఁ జేర్పుఁడని యాజ్ఞాపించెను వాయువేగమునఁ బోనేర్చిన కింకరులు వేనవేలు తదాజ్ఞ మాళిలం దాల్చి శిబికలయందు వారింగూరుచుండఁజేసి కొనిపోవుచుండ వారిగతివిశేషసంజనిత ధ్వని మహత్తరముగఁ గనఁబడియెను ఆపర్వత రాజశిఖరము పరమపూజ్యము నిర్మలభానుశీతాంశుకిరణసమానకాంతివిరాజితము మణికాంచననిర్మితతోరణములందుఁ గలవు సకలపక్షివిశేషము లందు నివసించును మాతంగము లందుండును హరిణములు విచ్చలవిడి నందుఁ దిరుగుచు భీతిలేక యుండును సరీసృపములందు నివసించును నకిలర్తు ఫలసమృద్ధము లగువృక్ష

---

* యథార్హతః పూజయిత్వా సమాభాష్య చ కేశవః, యానైః కింకరసంయుక్తై రువాహ మధుసూదనః అని హరివంశము

విశేషము లాపర్వతమూర్ధమునఁ గ్రిక్కిరిసియుండును శాఖా మృగవిశేషము లామహీరుహశాఖలఁ గ్రీడించుచుండును గండ శిలలందుఁ గనంబడుచుండును శిలాఫలకము లుపవసింప నర్హా ములుగా నందుఁ బెక్కులుండును వరాహాదిమృగవిశేషము లందు నించుకయేని భీతిని గల్గింపక తిరుగుచుండును కావు ననే యాశిఖరము కోరఁదగినది మృగబృందవిలోడితం బగునా శిఖరమును గొనిపోవ భగవంతుఁ డూహించెను పరమేశ్వరుని బల మింతయని తెలుప శక్యముకాదుకదా కావున దానిం బెక లించుట యత్యల్పకార్యమని తలంచి పక్షిరాజోపరిభాగమున నునిచెను భగవంతునిసంకల్పమే కార్యరూపముగా నగును గదా! మణిపర్వతశృంగమునుసత్యభామా శ్రీకృష్ణులను గరుడుఁ డశ్రమంబున వహించెను అది యొకవిలాసముగా నాపతత్త్రి నాయకునకుం దోఁచెను తనపక్షములఁ గదలించెను ఆవా తము శృంగమున వ్యాపించెను ఆచప్పుడు దిగ్విదిక్కుల బోరు కొలిపెను పర్వతాగ్రముకదలెను అందలివృక్షము లల్లలనాడ సాగెను మఱియు నాగాలికి మహామేఘములు తూలెను కొన్ని మేఘములు శకలములై యందందుఁ గనఁబడసాగెను ఆపక్షిరా జా శ్రీకృష్ణునభిప్రాయ మెఱింగి యాపర్వతప్రదేశము నతిక్రమిం చిచంద్రసూర్యులు సంచరించు మార్గమునుమీఱి సుమేరుపర్వ తము చేరంబోయెను అనగోత్తమము దేవగంధర్వనిరంతరసంసే వితము అందు దేవతలవిశ్రాంతిభవనము లనేకసంఖ్య లుండును వానినెల్ల నాదరంబున భగవంతుఁడు చూచెను మఱియు విశ్వే దేవతలయు సాధ్యచారణులయు దివ్యహర్మ్యములం గాంచెను

వానినెల్లం గాంచి యచ్చెరువందుసత్యభామకుఁ దెలుపుచు వాని నతిక్రమించి దేవలోకమునకుం బోయెను

మహాశయులారా! దీనితరువాతికథ పారిజాతాపహరణము దానికి ముందు నారదముని యరుదెంచి పారిజాతప్రసూనము నిచ్చుటయు, వానిని రుక్మిణి కిచ్చుటలో నగుచరిత్రముల వ్రాయ వలసియుండును కాన ముందా చరిత్రమును వ్రాసి పిదప నీకథను స్పృశించి, కథను సాంతముగా సాగించెదను నరకాసుర వధ విషయమున నాలుగుమాటలు వ్రాయక మానసనయితి కాదు. కనుక వాని నవధరింపుఁడు ఇందు విశేషాంశములు పెక్కులు గలవు వానినెల్ల దడవక యుచితరీతి మెలంగెదను

శ్లో "లోకానామంతకృత్కాలః కాలోఽన్యః కలనాత్మకః
సద్విధా స్థూలసూక్ష్మత్వా న్మూర్తశ్చామూర్తఉచ్యతే"

అనున్యాయము ననుసరించి కాలమే పరబ్రహ్మస్వరూపము అది నిరాకారమయ్యు సాకారమువలె నగపడుచుండును అవిభక్తముకదా కావునఁ గాలరూపుఁ డగుభగవంతుఁడు తా నరూపుఁడయ్యు సరూపుఁడై యనామఁడయ్యు సనాముఁడై నిర్వికారుఁడయ్యు సవికారుఁడై ప్రపంచమును సాగించుచుండును ఈవిషయమును గీతయందు

శ్లో "కాలోఽస్మి లోకక్షయకృత్ప్రవృద్ధో
లోకాన్ సమాహర్తు మిహ ప్రవృత్తః,
ఋతేఽపి త్వాం న భవిష్యంతి సర్వే
యేఽవస్థితాః ప్రత్యనీకేషు యోధాః 32
తస్మా త్త్వ ముత్తిష్ఠ యశో లభస్వ
జిత్వా శత్రూన్ భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధమ్,

మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ
నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్" 33

(౧౧ అధ్యా)

"ప్రహ్లాదశ్చాస్మి దైత్యానాం కాలః కలయతామహమ్"

(౧౦ అ 30 శ్లో)

అని శ్రీకృష్ణభగవానులే వచించెను కాలస్వరూపుఁడగుపరమేశ్వరుఁడు లోకములు సృజింపఁ దలంపుఁగొని సృజించును పాలించును సంహరించును ఈమూఁడుకార్యములు చేయనతఁడొక్కఁడే ఆయొక్కరూపమే మూఁడురూపములుగాఁ గనంబడి బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రనామములఁ దాల్చును ఇది సర్వశాస్త్రసమ్మతము సర్వసుమతసమ్మతము సర్వమహర్షిసమ్మతము ఆకాలమే కర్మాధీనముగ ఫలముల నొసంగును కర్మఫలములను జంతువు తదుచితతనువును దాల్చి యనుభవించును ఆకర్మఫలానుభవము ముగియునంతదనుక నెవ్వఁ డేమియుఁ జేయంజాలఁడు తుదకు భగవంతుఁ డేమియుం జేయందలంపఁడు చేయఁజాలం డనిమాత్ర మనరాదు "కర్తు మకర్తు మన్యథా కర్తుం సమర్థః పరమేశ్వరః" అన్నసూక్తి సత్యముకదా కావునఁ దనయానతిఁ దామీఱఁడు కర్మఫలముల ననుభవించుదనుకఁ జూచుచుండును

శ్లో. "కర్మణ్యేవాధికారస్తే మాఫలేషు కదాచన,
మాకర్మఫలహేతుర్భూర్మాతే సంగోఽస్త్వకర్మణి ౪౭
కర్మజం బుద్ధియుక్తాహి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః,
జన్మబంధవినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛంత్యనామయమ్" ౫౧

(గీత. ౨ అధ్యా)

శ్లో॥ "యదా సత్త్వే ప్రవృద్ధేతు ప్రళయం యాంతి దేహభృత్,
తదోత్తమవిదాం లోకా నమలాౝ ప్రతిపద్యతే ౧౪
రజసి ప్రళయం గత్వా కర్మసంగిషు జాయతే,
తథా ప్రలీనస్తమసి మూఢయోనిషు జాయతే ౧౫
కర్మణస్సుకృతస్యాహుస్సాత్త్వికం నిర్మలం ఫలమ్,
రజసస్తు ఫలం దుఃఖ మజ్ఞానం తమసఃఫలమ్" ౧౬
(గీత. ౧౪ అధ్యా.)

అను గీతావచనములంబట్టి కర్మఫలములను గోరరా దనియుఁ గర్మముల మానక చేయవలయుననియు నెవరు కర్మఫలములఁ ద్యజించి కర్మముల నీశ్వరార్పణబుద్ధిచేఁ జేయుదురో వారెల్ల ననామయమగుపదము నొందుదురనియుఁ దెలెడిని మఱియు నాకర్మములు సాత్త్వికరాజసతామసభేదముల ముత్త్రివిధములుగ నుండుననియుఁ దత్ఫలములు తదనురూపములుగా నుండుననియును స్పష్టమగు

ఎవరు దుష్కర్మములఁ జేయుదురో వారాఫలానుభవమునకుఁ దగినరూపమును దాల్చి వాని ననుభవించుచుండ నితరులు పరితాపపడవలయునేకాని వాని ననుభవింపకయుండఁ జేయఁజాలరు సత్కర్మములు నశ్లే యనవలయును నరకాసురుఁ డేయేకాంతలఁ జెఱఁబెట్టెనో వారు దుష్కర్మముల నాచరించిరి ఇతరులనిర్బంధించుట లోనుగాఁగలవి దుష్కర్మములలోఁ జేరినవి వానిఫలములను వా రనుభవించిరి ఆకర్మ మెంతకాలమనుభవింపఁదగునో యది పూర్తికాఁగా భగవంతుఁడు దర్శనమిచ్చెను తత్ఫలము పూర్తికాకమును పీకాంతలదుఃఖము భగవంతున కెఱుకపడకయుండునా తెలిసి యేల రాలేదు' ఫలాను

భవకాలము మిగిలియున్నందున నవవలయు నరకాసురుఁడు అదితికుండలముల నెంతకాలము ధరించుభాగ్యము గలవాఁడో అంతకాల మనుభవించెను అదితి కుండలములుఁ గొనిపోయిన పుడే యేల కృష్ణమూర్తితోఁ జెప్పఁడయ్యెను? వానిభాగ్య క్షయ మగుకాల మపుడు కానందున నవవలయునేకాని వేఱొక మాట పలుక వలనుపడదు నరకాసురునకు భూలోకవాసము పూర్తియగుతరుణము సమీపింపఁగా నింద్రుని వానికర్మమే పురికొలిపెను అన్ని కార్యములుచక్కఁగా నెఱవేఱెను ఎవఁడు కాని కర్మమును మీఱ జాలఁడనియు దాని ఫలమును గోరక భగవదర్పణముగా సత్కర్మముల నాచరించుచుండవలయున నియు దాననే యీశ్వరానుగ్రహము గలుగుననియు నపుడు ప్రకృతిపాశబంధనములు వీడుననియుఁ దెలిసికొనవలయును

నరకాసురుఁడు చెఱలో నుంచియున్న పదాఱువేలసం ఖ్యగలకాంతలను శ్రీకృష్ణుఁడు పెండ్లియాడెనని కొందఱ అభి ప్రాయములను దెల్పుదురు ఆరాజకన్యకల నరకాసురుఁడు బల వంతముగాఁ బట్టితెచ్చినను వా రతనిఁ గామింపలేదనియుఁ గొంతకాలమునకైన బుద్ధిరాదా యని కారాగారమున నునిచె ననియు నింతలో హరి నరకుం బొలియించెననియు వారెల్ల జగన్మోహనాకారుని బతిగాఁ గోరిరనియుఁ గోరినరాజకన్యకల వరించుట న్యాయముకానఁ గులకన్యకలం బెండ్లియాడెననియు నెఱుంగవలయును గోపికలఁ బదాఱువేలమందినిగూడి వ్యభి చరించె నన్నమాట దీనితో నేటఁ గలిసినదనవచ్చును

"యథోపయేమే భగవాన్ తావద్రూపధరోఽవ్యయః"

అని భాగవతమునఁ గలదు రాజకన్యకలఁ బెండ్లియాడుట

రాజకులమున నవతరించిన శ్రీహరికిఁ దప్పుగాఁ జెప్పవచ్చునా. తప్పుగానుండు భాగ మిం దణుమాత్రము గానరాదు వ్యభిచారమనుమాట నిటుఁ జెప్పవలనుపడదు ఇఁక దేవతాస్త్రీలను నిర్బంధించి నరకాసురుఁడు పర్వతకందరముల నుంచెనని హరివంశమునఁ గలదు

శ్లో "నరకేణ సమానీతాః రక్ష్యమాణా సమంతతః,
త్రివిష్టపసమే దేశే తిష్ఠంతీ రపరాజితాః"

... ...

దేవలోకమును జయించి యందున్న గంధర్వాదిదేవతావిశేషములభార్యలను గొమరితలను దెచ్చెను

"గంధర్వాసురముఖ్యానాం ప్రియాదుహితర స్తథా,
దదర్శ పృథులశ్రోణీ స్సంరుద్ధా గిరికందరే
యానైః కింకరసంయుక్తై రువాహా మధుసూదనః"
(హరివంశము)

అట్టివారినెల్ల శిబికాదియానముల నునిచిపంపెను అని యున్నదానిం గాంచి కొందఱు వారిని ద్వారకానగరమునకుం బంపి పదంపడి వారింగూడి విహరించెనని కొందఱు దేవానాం ప్రియులు పలుకుదురు అదిపాటింపఁదగనిమాట యనక తప్పదు హరివంశమునందే, ఆస్త్రీలందఱు నియతిమీఱ నేకవేణీధరలయి కాషాయవసనములంగట్టి నియతేంద్రియలై వ్రతోపవాసములఁ దనువులఁ గృశింపఁజేసిరనియుఁ గృష్ణదర్శనమును గోరుచుండిరనియు వాయుదేవుఁడు నారదమునియు వారికి విమోచనకాలమును దెల్పిరనియుఁ దత్కారణంబున వారు శ్రీకృష్ణదర్శ

నమును గోరుచుండిరనియు హరివంశమునందే కలదు భగవం
తుని జూచినంతనే వారు నమస్కరించి,

"దర్శనేన కృతార్థాహి వయమద్య మహాత్మనః"

అని ప్రార్థించిరి అని యందే కలదుకాని వారు తమ
యాపన్నిర్మోచనార్థమరుదెంచినభగవంతునిగా నెఱింగి ధన్యుల
మైతిమని ప్రార్థించిరి వారిని శ్రీహరియు,

"యథార్హతః పూజయిత్వా సమాభాష్యచ కేశవః,"

అని యున్న మూలమును గాంచినను వారిశంకలు తొలంగ
కుండునా తాను గామించినకాంతలను బూజించుట సంభ
వమా కాదా యనియైన నాలోచించిన దేటపడఁగలదు మఱి
పర్వతకందరములఁ దనకొఱకుఁ దపస్సాచరించుచున్న యా
దేవతాకాంతల రక్షింప నరిగెననియు వారి నాశ్వాసించి
నరకాసురకింకరులచే యానములపై నెక్కించి వారివారియాల
యములకుం బంపెననియు గ్రహించుట బుద్ధిమల్లక్షణము

ఈవిషయములనుబట్టి యాలోచింపఁగా గర్మానుభవము
పూర్తికాఁగా భగవంతుఁడు వారిని దానే యుద్ధరించుననియుఁ
గర్మఫలానుభవము ముగియకముం దెవ్వరేని వారి ప్రస్తావము
నకుం బోరనియుఁ గర్మము బలవత్తమమనియు దాని మీఱఁ
జాలుశక్తి పరాత్పరునకొక్కరునకుందప్ప నింకెవ్వరికిని లేదని
యుఁ దేలెడిని భూదేవి శ్రీహరిని వినుతించుఘట్టమునందు,

శ్లో "భక్తేచ్ఛోపాత్తరూపాయ పరమాత్మన్నమోஉస్తుతే"

అని శ్రీభాగవతమునఁ గన్పట్టెడిని భగవంతుఁడరూపుఁ
డయ్యు నుపాసకుల యిచ్ఛానుసారము రూపములఁ దాల్చు

చనియు వానిమూలమున నాభక్తుల నుద్ధరించుచుననియు దీనిభావ ము భగవంతుఁడే భక్తుఁడేరూపమునుగోరినను వారియిచ్ఛా నుసార మగురూపమున వారికి దర్శనమిచ్చి కృతార్థులనుగాఁ జేయుననఁగా నారూపము వాస్తవము కాదనుట స్పష్టముకదా. ఇట్టులు శ్రీభాగవతమే తెల్పుచుండ భాగవతులు శివాదిరూప ముల నీసడింపఁగల కారణమేమియో తెలియఁజాలకున్నాఁ డను వారిమొఱకుఁదనమే కారణము కాని వేఱేదియుఁ గాదని తోఁచెడిని. సర్వనామములు సర్వరూపములు పరాత్పరునకు సమానములని శాస్త్రములు ఘోషించుచుండ వానిం ద్రోసి పుచ్చి తమమొండిపట్టును విడువకున్నచో వారికిఁ జెప్పినను లాభమేమి? గీతాశాస్త్రమునఁ బదునొకండవ యధ్యాయము నందు

"మయా ప్రసన్నేన తవార్జునేదం
రూపం పరం దర్శిత మాత్మ యోగాత్,
తేజోమయం విశ్వ మనంతమాద్యం
యన్మే త్వదన్యేన న దృష్టపూర్వమ్ ౪౭
న వేదయజ్ఞాధ్యయనైర్నదానై
ర్నచక్రియాభిర్నతపోభిరుగ్రైః,
ఏవం రూపశ్శక్య అహం నృలోకే
ద్రష్టుం త్వదన్యేన కురుప్రవీర ౪౮
మా తే వ్యథా మా చ విమూఢభావో
దృష్ట్వా రూపం ఘోర మీదృఙ్మమేదమ్,
వ్యపేతభీః ప్రీతిమనాః పునస్త్వం
తదేవ మేరూప మిదం ప్రపశ్య" ౪౯

అనుభగవద్వాక్యములను బరికింపుఁడు కాలానుసారము కార్యానుకూలము నగురూపముధరింతుననియు దాన భీతినొందఁ బనిలేదనియు నాసౌమ్యరూపమును జూడుమనియుభగవంతుఁడు తెలిపెనని దీనిసారము కాఁబట్టి భగవద్రూపభేదములయందు బరాత్పరునినామభేదములయం దుచ్చత్వనీచత్వములఁ గల్పింప రాదు అది పాపహేతువు అట్టివాఁడు భక్తుఁడు కాఁడు అట్టి కార్యమునకుం బూనక భగవత్కథలంబరించి యాతనికరుణకుఁ బాత్రులు కావలయు ఇంకను దీనిం దడవక తర్వాతిభగవత్కథను వ్రాయ లేఖినిం బ్రార్థించువాఁడను

దీనితర్వాతికథ శ్రీహరి దేవలోకమున కరిగి యదితికిఁ గుండలముల నొసంగి పారిజాతవృక్షమును బెకలించి తెచ్చి ద్వారకానగరమున సత్యభామామందిరమున నునిచె ననుకథ గలదు దీనికి ముందు సత్యాదేవి పారిజాతము నేలకోరెనో తెలిసికొనవలయుఁ గావున నీయధ్యాయశిష్టభాగమును నిలిపి పారిజాతకుసుమవాంఛ గల్గుటకుం గలకారణమును ముందు వ్రాసెద శ్రీభాగవతమున నీకథ యత్యల్పముగ నున్నది హరి వంశమున విశేషించి కలదు బ్రహ్మపురాణమునందును గలదు వాని ననుసరించి వ్రాసెదను

నారదముని పారిజాతకుసుమమును హరికి సమర్పించుట.

శ్లో॥ అహిమకరకరనికరమృదుమృదితలక్ష్మీ
సరసతరసరసిరుహాసదృశదృశి దేవే,
వ్రజయువతిరతికలహవిజయినిజలీలా
మదముదితవదనశశిమధురిమణి లీయే ౫౧

శ్లో॥ కరకమలదరదళితలలితతరవంశీ
కలనినదగళదమృతఘనసరసి దేవే,
సహజరసభరభరితదరహసితవీథీ
సతతవహదధరమణిమధురిమణి లీయే ॥ ౨

శ్లో॥ కుసుమశరశరసమరకుపితమదగోపీ
కుచకలశఘుసృణరసలసదురసి దేవే,
మదలులితమృదుహసితముషితశశిశోభా
ముహురధికముఖకమలమధురిమణి లీయే ॥ 3

(శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౧ ఆశ్వా)

*ఇప్పటికథ ద్వారకాపురమున శ్రీకృష్ణమూర్తి భార్యాసమేతుఁడై తనయవతారఫలమును బ్రపంచమునకుఁ గలిగింపఁ దలంచియున్న యట్లెఱింగి చదువవలయును నరకాసురవధకంటె ముందుగా నీకథ సాగిన ట్లూహించిన స్పష్టముగాఁ దెలియును సత్యభామకుఁ బారిజాతముపైఁ గోరికకలిగినదని తెలుపుటకే యీ పీఠిక కావున నరకవధపూర్వ మీ కథకుఁ బ్రస్తావము గల్గింపవలయును దాని నరకాసురుం జంపఁబోవుచు శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామను దోడ్కొనిపోయినన్నకథ సరిపడును లేకున్నఁ బెండ్లికిం బోవుచుఁ బిల్లిని జంకఁబెట్టుకొనిపోయి నన్నసామెతకుదాహరణమగును నరకాసురునితో సత్యభామ యుద్ధము

* ఈకథ హరివంశము విష్ణుపర్వము ౬౫ వ అధ్యాయమునుండియుం, బ్రహ్మపురాణము ౨౦౪ వ అధ్యాయమునుండియుం, గర్గసంహిత పదియవదగు నశ్వమేధఖండము 3 వ యధ్యాయమునుండియుఁ వ్రాయఁబడినది విష్ణుపురాణము పంచమాంశము ముప్పదియవయధ్యాయమున నీకథ కలదు. బ్రహ్మపురాణశ్లోకములే యందుఁ గలవు

చేసెనన్న కథ తెనుఁగునఁ గలదు సంస్కృతభాగవతమునఁ గానరాదు చమత్కారమును గల్గింపఁగోరి తెనుఁగున వ్రాసిరనుట కంటె వేఱొకమాట యనఁగూడదు మూలవిరుద్ధమనిమాత్రము గట్టిగాఁ జెప్పవచ్చును కల్పించిన నపచారమేమను ప్రశ్నమునకు బదులు చెప్పవలసినంత యవసరము నాకుఁ గల్గలేదు దానికిది స్థలముకాదు కావున నిపుడు శ్రీహరి భార్యాష్టకసమేతుఁడై ద్వారకానగరమున భూభారహరణార్థము కాచుకొని కాల మెపుడు వచ్చునా యని యున్నట్లూహించి యీకథను బఠింపుఁడు నిస్సంశయముగాఁ గథ గోచరించును ఇఁకఁ గథ వినుఁడు

మథురానగరమునఁ బరమేశ్వరుఁ డుండి కనఁబఱచిన యద్భుతకర్మములు భక్తులకుఁ దెలిసినవియేకదా ద్వారకానగరమున వేంచేసియున్నప్పుడు కనఁబఱచిన విచిత్రచర్యల నిపుడు పఠించు టుత్తమము అది పరమార్థము దానఁ జేకూరని వాంఛలు భక్తులకు నుండవు చరితమును బఠించునపుడు భక్తియు శ్రద్ధయు నుండవలయును లేకయున్న వృథా కాలము గడపుట వంటిదే యగును భక్తి యనునది పాఠకునిమది నపార్థములు తోఁపకుండఁ జేయును శ్రద్ధ యనునది దానిసారమును గ్రహించునట్లు చేయును ఈ రెండును లేనివారు భగవత్కథలఁ బఠించుటకంటె నూరకుండుటయే మేలు పఠనఫలమైన నుండదా యందురేని వా రితరులకుఁ గలభక్తిని రూపుమాపుదురన్న భయము నాకించుక గలిగియే యీమాట వ్రాయుచున్నాఁడను

ద్వారకానగరమున నున్న శ్రీకృష్ణమూర్తి యొకానొక దినంబున నున్నట్టులుండి రుక్మిణీదేవింగూడి రైవతకపర్వతమున కేగెను రుక్మిణీదేవి యుపవాసవ్రతము నాచరించుచుండెను ఉపవాసానంతరము పారణముచేయుట విధి ఆ కార్యము రైవతకాద్రియందు జరపఁదలంచి సభార్యుఁడై పోయెను రుక్మిణి పుత్త్రులు పరిజనులు బంధువులును బోయిరి పెక్కుమంది స్త్రీలు రుక్మిణింగూడిపోయిరి వారిసంఖ్య వేలకు మించియుండెను ఆనగోత్తమమున నాఁడు భగవంతుని దద్బాంధవులను లెక్కింపనుగాని వారిసంతసమును వర్ణింపనుగాని యెవ్వరికిని వలను పడదు అందు వచ్చి దర్శించిన బ్రాహ్మణులకు సంతృప్తిగా ధనమిచ్చి శ్రీహరి వారిని సంతుష్టాంతరంగులనుగా నొనరించెను యాచకులకోరికలఁ దీర్చెను ధర్మకార్యనిరతు లగువారి కనంత ధనము లొసంగెను స్తుతిపారకుల నలరించెను కులగోత్ర నామముల వినుతించు వందిమాగధవైతాళికులు లోనగువారికిని బుణ్యకర్మములనే సదా యాచరించువారికిని దృప్తిగా ద్రవ్య మిచ్చెను భగవంతు నాశ్రయించినవారికిఁ గొదువయుండునా. భక్తవత్సలుఁడు కావున జ్ఞానుల నానందపరవశులనుగాఁ జేసెను ఉపవాసవ్రతాంతమున నేయేకార్యములు విధివిహితములో వానినెల్ల నాచరించి రుక్మిణి మదిఁ గొఱంతలేకయుండఁ జేసెను ఆవ్రతము సాంతముగా నెఱవేఱగా రుక్మిణిని భార్యలయం దుత్తమురాలినిగాఁ దలంచెను ప్రీతిమీఱ నాదరించెను

నారదాగమనము

ఇట్లు రుక్మిణియుఁ దత్సంతానము తద్బంధువులు తన్నుఁ బరివేష్టింపఁగా భగవంతుఁడు రైవతకాద్రియందు వేంచేసి

యుండఁగా నాపరమాత్ముని తేజమున నలుదిక్కులు తెల్వినొందఁగా నొక్కనాఁడు రుక్మిణిచెంతనుండి మాటలాడుచుండఁగాఁ దానందులకు బదులుచెప్పుచు నానందించుచుండెను అట్టియెడ దేవలోకమునుండి నారదమహాముని యరుదెంచెను అప్రమేయాత్ముఁడగు నుపేంద్రుఁడామునిరాకకుఁ గారణ మెఱింగి లోకాచారమును బాటించి విధివిహితముగా నాతిథేయసత్కారములాచరించెను నారదముని సత్పురుషులలో నగ్రగణ్యుఁడు పూజ్యులలోఁ బూజ్యుఁడు కావున హరిచే గౌరవింపఁబడి భక్తిభరాక్రాంతస్వాంతుఁడు కావునఁ బారిజాతకుసుమమును భగవంతున కర్పించెను పారిజాతము కల్పవృక్షము లనఁబడు నైదింటిలో నుత్తమమను ప్రఖ్యాతిఁ గన్నయది అది శచీదేవికిఁ బ్రాణపదమగు వృక్షరాజము కాఁబట్టియే యింద్రుఁడు దాని నతిప్రీతిఁ గాపాడుచుండును. దానికుసుమములు సర్వకామప్రదములు కాఁబట్టియే త్రిలోకములందుఁ బ్రసిద్ధిగాంచినవి. శ్రీహరి మునియిచ్చిన యాదివ్యకుసుమమును గైకొని గౌరవించి ప్రాణప్రియ యనందగురుక్మిణీదేవి కొసంగెను ఆసమయమున నాదేవి భగవత్పార్శ్వమున నిలువఁబడియుండెను మహాలక్ష్మియగు నాదేవి యాదేవకుసుమమును బ్రతిగ్రహించి ప్రాణనాథుని యభిమతము నెఱింగిన చతురురాలు గావున శిరమున ధరించి దానిని బహూకరించెను రుక్మిణి త్రైలోక్యరూపసర్వస్వ మనఁదగును నారాయణమనోహారిణి ఆదేవకుసుమధారణమున ద్విగుణముగాఁ బ్రకాశించెను

పారిజాతమహిమము.

బ్రహ్మతనయుఁడు మునిజనసత్తముఁడు నగు నారదముని యా దేవితో నిట్లుపలికెను పతివ్రతాశిరోమణీ! భీష్మరాజనందినీ! నీకే యీపుష్పరాజము తగినది పుష్పరాజమనునిది యొక్కఁ డేసుమా దీనిని నీవుత్తమాంగమునఁ దాల్చితివి దీనిసంసర్గ మున నీవు మిగులఁ బూజ్యురాలవగుదువు వ్రతపరాయణు రాలవు కావునఁ దదంతమున నీకీదివ్యకుసుమము లభించుటయే యదృష్టమనవలయు కావున నీకనంతకల్యాణములు లభించును. కల్యాణగుణసంపన్నురాలవై సతతము భర్తృవత్సలవయి యుండఁగలవు దీనిమాహాత్మ్యము నాలకింపుము ఇది యెంత కాలమునకేని వాడదు సంవత్సరపరిమితకాలము దీనిని ధరిం చినయెడల నీప్సితముల నొసంగుచు విమలపరిమళముల నీను చుండును నీవెఱుంగనిదేమున్నది? ఐనఁ జెప్పెద అవధరింపుము శీతోష్ణములఁ గోరితివే నొసంగును సకలరసములఁ గురియును మనఃకాంక్షితములఁ దెలుపకయే యీయఁగలదు దీనిని సేవించి నచో సౌభాగ్యము స్థిరముగానుండును ఎట్టిపరిమళమునుగోరిన నొసఁగూర్చును కష్టముల మదిఁదోఁపనీయదు సంతోషమునే కల్గించుచుండును ముల్లోకములఁ గల నేయేకుసుమములఁగోరు దువో దానినెల్ల నప్పుడ లభింపఁజేయును సకలవృక్షప్రసూన ముల నొక్కసారి తెచ్చియిచ్చును షడ్గుణముల నొసంగున దిదియే సంతానప్రదము ధర్మబుద్ధి నొసంగును అపరిశుద్ధునకు నిర్మలమతి నొసంగును దీని ధరించినమాత్రమున నెల్లదుఃఖ ములుతొలంగును ఏయేవర్ణముగల వస్త్రమాల్యాభరణములను గోరుదువో వానినెల్లఁ బడయవచ్చును కోలఁదివాంఛితముగాని

గొప్పకోరికగాని నీవు కోరినది ఫలించుచుండును దీనిసంగతిచే దుర్గంధములు తొలఁగి యెటకో పోవును ఇష్టగంధము వృద్ధి నొందును కమలాక్షీ! రాత్రులయందిదియుండుచోట దీపములు పెట్టనక్కఱయుండదు దీనికాంతులచే దీపములు వెలిఁగించునట్లు గృహములు ప్రకాశించును సంతానమను కల్పవృక్షము గలదు దానిపూలహారమును స్త్రీలు కోరుదురు దీనిధరించి యాసంతానకల్పవృక్షమూలిక వలయునని కోరినవెంటనే లభించును కోరినవస్త్రములు సిద్ధించును సర్వర్తుకుసుమములు లభించును తలంచినంతనే యాలస్యములేక యేవాంఛితమైనను జేకూరును

ఎప్పుడైన నాకలిగాని దప్పిగాని బాధించునేని దీనిధరించినంతన యవి మాయమగు జరాభారము వీడును దేహాయాసము పోవును దేవతలవలెఁ ద్రింశద్వర్ష పరిమితవయస్సు సదా యుండును దీనిప్రభావ మిట్టిదని యెఱుంగుము స్వచ్ఛందజీవనము దీన లభించును సంగీతమున నిచ్ఛపొడమునేని సాధుగీతములు వినవచ్చును నీమదిఁ గోరినవాద్యముల కలస్వనములు వినఁబడును రుక్మిణీ! ఒక్కసంవత్సరము పూర్ణము గాఁగా నీకుసుమము నీకడ నుండదు మరలి యావృక్షముకడకే పోవును. సంవత్సరకాలమే యిది యొకచోట నుండును ఇది పారిజాతకుసుమప్రభావము దేవతలవాంఛితము లీనుచుండున దిదియే యని యెఱుంగుము పరమశివుని పత్నియయి హిమాచలపుత్రిక యగు పార్వతీదేవి యీపారిజాతకుసుమముల సర్వదా ధరించుచుండును దేవమాత యగునదితియు శచీదేవియు వేదమాత యగుసావిత్రియు దేవతాసమారాధితపాదాంబుజాత

యగు మహాలక్ష్మియు నింకను లెక్కకు మించియున్న దేవపత్ను లును వసుదేవతలు నితరదేవతలును సర్వదా పారిజాతకుసుమ ముల ధరింతురు దీని ధరించినవారి కిది ఫలము నొసంగుట యొకసంవత్సరపర్యంతమే తరువాత నిది ఫలమునొసంగక తానే యదృశ్యమగును రుక్మిణీదేవీ! శ్రీహరికిం గలభార్యలందఱిలో నీవే యగ్రగణ్యవనియుఁ దత్ప్రీతికి మిక్కిలి పాత్రురాలవనియు నిపుడు తేటపడియెను ఈదివ్యకుసుమమును బ్రీతిమై నీకొసం గుటయే యీ నాయూహకుం దగినకారణము భగవంతుఁడు నిన్నుఁజూచి సపత్నులందఱు తలలువంచుకొని నీమహిమ మెఱుంగఁజేసెను నీసౌభాగ్యము నేడు ప్రకాశించెను నీయ శస్సు దిగంతవిశ్రాంతమయ్యెను మధుదానవసూదనుఁ డీకల్ప వృక్షప్రసూనమును నీకే యిచ్చెనుగదా సాత్రాజితీదేవి యిపుడు నీమహిమ యిట్టిదని తెలిసికొనఁగలదు ఆమె తనసౌభాగ్య మునే కడుంగడుం గొండాడుచుండును కాని నీసౌభాగ్యాదుల నెఱుంగదు సాంబునిమాత యగుగాంధారియు నితరభార్య లును హరికరుణారస మెవ్వరియం దధికముగాఁ బ్రవహించు చున్నదో యిపు డెఱుంగుదురుగాక ఇట్టి యదృష్టము తమకుం గలుగఁగల దనువిషయమున నిస్పృహ లగుదురుగాక సౌభా గ్యమెల్ల నీయధీనమే యగును అది సర్వదా జయశీలమయి నెగడెడిని ఆ నీసౌభాగ్యరథము నితరభార్యలమనోరథరథస హస్రములును జయింపఁజాలవు ఈవిషయము నిట నేను బ్రత్యక్షముగా నెఱింగితిని శ్రీకృష్ణునకు ద్వితీయప్రాణము నీవే యని స్పష్టమయ్యెను అచ్యుతుఁడు త్రైలోక్యరత్నమగు పారి జాతకుసుమమును నీకే యొసంగెనుగదా జీవితాతిశయపుష్ప

రత్నము నీచేఁ బడయఁగల్గెను శ్రీహరిప్రియా! కడుధన్యు రాలవు అని మఱిమఱి పొగడెను

సత్యభామ చింతానిమగ్న యగుట.

నారదముని శ్రీకృష్ణమూర్తి వినుచుండఁగా రుక్మిణి నిట్లు పొగడుటయు శ్రీహరి తా నామాటలు వినుచు నవ్వు చుండుటయు సత్యభామాపరిచారికలు వినిరి అంతకుముందే శ్రీహరిసన్నిధికి దాదిని సత్యాదేవి పంపియుండెను నారదాగమ నము మొదలుకొని యంతదనుక నిట సాగినచరిత్రమంతయు వారికి స్పష్టముగఁ దెలిసెను తక్కినహరిపత్నులును దమపరి చారికల భర్తృసన్నిధికిఁ గార్యాంతరములకై పంపియుండిరి వారునుగూడి నీమునివాక్కుల నాలకించిరి వారెల్ల నందుజరి గినవిశేషములను నారదముని రుక్మిణీదేవిని బహూకరించు టయుఁ జక్కఁగా నాలకించి స్త్రీస్వభావమును వదలఁజాలక జరి గినది జరిగినట్లు తమతమరాణులకడఁ బూసగ్రుచ్చినట్లు వరుసతప్ప కుండ విన్నవించిరి కర్ణాకర్ణికగా నందలిరహస్య మెల్లరకుఁ దెలి సెను ఒకరితో నొకరు రుక్మిణి సౌభాగ్యాభివృద్ధింగూర్చి గుస గుసలాడుకొనిరి *ఒక్కర్తుక యర్హురాలే యని సమాధానము చెప్పెను వేఱొక్కర్తుకపుత్త్రవతిగదా రుక్మిణి కాన నొసంగెనని పల్కెను ఇంక నొక్కతుక పెద్దభార్యకదా యనియె మఱియు నొక్కర్తు వేఱొకమాటగా నిట్లు పదుగురుపది మాటలనునట్లు పలికిరి కోపగించుకొనిన భర్తకు హితముకాదని హర్షించిరి

---

* అర్హేతి పుత్రమాతేతి జ్యేష్ఠేతి చ సమాగతాః, ప్రాయేణ ప్రవ దంతి స్మహృష్టాదామోదరస్త్రియః మమ్ము షేన సపత్న్యస్తు తత్సౌభాగ్యగు ణోదయం, సత్యభామా ప్రియానిత్యం విష్ణోరతులతేజసః అని హరివంశము

ఈఘట్టమునఁ దెనుఁగుకవులలో మృదుపదముల జతపఱచుటకు రెండవదండియను విఖ్యాతిఁగాంచిన ముక్కుతిమ్మన్నగారు తమ పారిజాతాపహరణ మనుప్రబంధమున వ్రాసినపద్యరత్నములఁ గొలఁదిగా వ్రాసెదను వారిగ్రంథమున కీహరివంశమే యాధార మని తేటపడియెడిని

ఉ అందఱిలోనఁ బెద్ద మహి • మాన్వితరుక్మిణి గానఁ బూవు
  గో, విందుఁడు దాని కిచ్చెఁ దగ • వే యని లక్ష్మణ యోర్చె
  నైచెఁ గా, ళింది శమించె భద్రయవు • లెమ్మని యూఱ
  డి లెక్క సుదంతలోఁ, గుందుట మానె జాంబవతి • కోపమడం
  చెను మిత్రవిందయున్

పద్య మెంతమనోహరముగా నున్నది! భాషాంతరీకరణము కాదు కాన నామములఁ గొన్నింటిని జేర్చినను ముద్దులొలుకుచున్న పదములకూర్పు మెచ్చఁదగుఁగదా * శ్రీమహావిష్ణువునకు నిరంతరము ప్రీతిపాత్రురాలగు సత్యభామసవతి యదృష్టపు టుదయమున కోర్వఁజాలకపోయెను ఆమెరూప యౌవనముల సాటిలేనిది తనసౌభాగ్యమే లోకాతిశయమని గర్వించునది విశేషించి యభిమానముగలదేవి నారదముని యాడినపలుకులు ములుకులవలెఁ జెవిసోఁక నోర్వఁజాలకయే పోయెను దీనికిఁ దెనుఁగున నెంతసొగసుగా వ్రాయఁబడినదో చూడుఁడు

---

*సత్యభామా ప్రియా నిత్యం విష్ణోరమితతేజసః, రూపయౌవనసంపన్నా స్వసౌభాగ్యేన గర్వితా, అభిమానవతీదేవీ శ్రుత్వైవ వేర్ష్యా వశంగతా అని మూలము

తే. వారిలోపల సౌందర్యవతియు మాన
వతియు మహనీయసౌభాగ్యవతియు నైన
సత్య యంతట, నేమొకో శౌరికడకుఁ
బోయి రాదయ్యెఁ జెలి ప్రొద్దు వోయె ననుచు

అనుకొనుచుండు నంతలోఁ జెలివచ్చి

క. అమ్మా యేమని చెప్పుదు
నెమ్మిన్ నీవిభుఁడు రుక్మిణీసతిమణి సౌ
ధమ్మున నుండఁగ సురముని
క్రమ్మఱ నాకస్మికమ్ముగా వచ్చుటికిన్

క. చనుదెంచి యమ్మురారికి
ననఘమ్ము రైకయోగ్య మతిసౌఖ్యకర
మ్మనితరసులభ మ్మిది యని
కొనియాడుచు నొక్కదివ్య కుసుమ మ్మొసఁగెన్

ఉ. ఎంతకు నేడు నారదమునీంద్రుఁడు శౌరి వినంగ రుక్మిణీ
కాంత వినంగ నేను వినఁగాఁ బలికెం బతి గూర్చుదాన నా
యంతటివారు లేరని యహంకృతి నెప్పుడు విఱ్ఱవీఁగుచు
న్వంతునవచ్చు సత్యగరువం బిఁకఁ జెల్ల దటంచు మానినీ

క. ఆరణభోజనుమతకము
లారుక్మిణి నటన లామురాంతకు చెయ్వుల్
చేరి కనుంగొనుచో నె
వ్వారికిఁ గోపంబు రాదు వారిజనేత్రా

ఇట్లు తనచెలిపలుకఁగా నాగ్రహించి పతి కింపుగాని సౌందర్యము సతికేల యని విసుగుకొని మేలికుంకుమవర్ణము గల వస్త్రమును వదలి శుచిస్మితయగు నాలేమ తెల్లనివస్త్ర

మును గట్టుకొని రోషాకులిత చేతస్కగలది యగుచు వర్ధితేం ధనుండై మందువహ్నివడువునఁ గనఁబడియెను ఈర్ష్యాజనిత హావ్యవహుఁ డట్టె వృద్ధినొంది యామె దేహకాంతిని మా ర్చెను క్రోధాతిశయము తన్నుఁ బురికొల్పఁ గ్రోధాగార మును భూరిజలదమును దారవలెఁ బ్రవేశించెను ఇచ్చో ముక్కుతిమ్మన్నగారిపద్యరత్నములఁ బఠింపక తప్పదు

చ అన విని ప్రేటుపడ్డ యురఁ గాంగనయుం బలెనేయివోయ భ
గ్గన దరికొన్న భీషణహుతాశనకీల యనంగ లేచి హె
చ్చిన కనుదోయికెంపు దనచెక్కులఁ గుంకుమపత్రభంగసం
జనితనవీనకాంతి వెదచల్లఁగ గద్గదభిన్నకంఠయై

శా ఏమేమీ కలహాశనుం డచటికై యేతెంచి యిట్లాడెనా
యామాట ల్చెవియొగ్గి తా వినియెనాయాగోపికావల్లభుం
డేమేమాడెను రుక్మిణీసతియు నీ వింకేటికిఁ దాఁచె దే
నీమోమాటలు మాని నీరజముఖీనిక్కం బెఱింగింపవే

చ అతులమహానుభావమని యవ్విరిఁదా నొకపెద్దచేసి య
చ్యుతునకు నిచ్చుకం బొదవిసూడిద యిచ్చినని చ్చెగాక తా
నతఁడు ప్రియంబుకల్గునెడకర్పణచేసినఁ జేసెగాక యా
మతకరి వేలుపుందపసి మమ్ముఁ దలంపఁగ నేల యచ్చటన్

క పలుదెఱఁగు ముల్లమాటలు
కలహామె కల్యాణమని జగంబుల వెంటన్
మెలఁగెడుమానికి సహజము
వలదని వారింపవలదె వల్లభుఁ డతనిన్

క ముని యేమిచేయు రుక్మిణి
గొనఁ గారణమేమి ధూర్తగోపాలుఁడుచే

సినకొయింద మేమిచెప్పుదు
మనమెరియదె ప్రాణమైన ♦ మగఁ డిట్లయినన్

ఉ ఇన్ని దినంబులున్ సవతు♦లిందఱిలోఁ గడుగారవంబునం
గన్నియ నన్ను వల్లభుఁడు♦గన్నుల గప్పుకొనంగ నుండియా
వన్నియ వాసియుం దఱిఁగి♦వారు ననుం దలలెత్తిచూడఁగా
సన్నలఁ జాయలం బలుక♦నైతునె ప్రాణము లింత తీపొకో

ఆక్రోధాగారమును బ్రవేశించి యాయలినీలవేణి హిమమువలె శుభ్రమగు తెల్లనివస్త్రమును లలాటమున బిగించుకొని యది ప్రియరోషచిహ్నమౌనన్న నమ్మికఁ దాల్చి లోహితచందనమున లలాటాంతభాగములను గప్పి నారదుని మాటలు రుక్మిణికిఁ గల్గినపరమలాభమును మగఁడు దానికిఁ గారకుఁడై మునివలుకులకు బదులాడకుండుటయుఁ దలంచి తలంచి శిరఃకంపము చేయుచు నంతకంత కుప్పొంగు రోషాతిరేకంబున దవుడలు కంపించుచుండఁ బరుండెను దివ్యమగుహంసతూలికాతల్పమ్ము నందు విభూషణంబులు చెదరవైచి వేణివిడి పొరలాడుచుండ నిష్కారణముగాఁ గలిగిన కోపము తన్ను లోఁబఱచుకొని కలఁతనొందింపఁ బరిచారికలు మఱింత దాని నభివృద్ధినొందింప సత్కులప్రసూతయయ్యు నీచభావమూని లీలారవిందములు శకలములుగా నొనరించి నలుఁగడలఁ జెదరవైచి నిట్టూర్పులు పుచ్చిపుచ్చి నఖముల నించుక వ్రణములు పడఁదనూలతికఁ గలంచి యెట్లో శయనించి భూతలము నాశ్రయించియుండెను.

ఈఘట్టమున నొక్కచిన్నిపద్యము తిమ్మకవిగారిది వ్రాసెదను

ఉ మాసినచీరఁగట్టుకొని♦మౌనముతోడ నిరస్తభూషయై
వానెనకట్టుకట్టి నిడు♦వాలికగస్తురి పట్టుపెట్టి లోఁ

గాసిలి చీకటింటికడఁ గంకటిపై జలదాంతచంద్రరే
ఖాసదృశాంగియై పొరలెఁ గాఢమనోజవిషాదవేదనన్

ఇట్లు శయనించి తనయం దింతకుంబూర్వము శ్రీహరి చూపినప్రేమచిహ్నములం దలంచుకొనుచు నింతలో నెట్లు మాఱెనో మగఁడు తెలియదాయెఁ గదా యనివెచ్చ నూర్చుచు వగచుచు మరల నామగఁ డిట్లు చేసియుండునా యని వితర్కించుచు నెచ్చెలి యబద్ధము లాడను కాన నాసవతిమాయలకుఁ బతి లోఁ బడియెఁగదా యని పరితపించుచు రుక్మిణి నెంతోకోపమున దూఱుచు నారదముని యేలవచ్చెరా తండ్రీ యని కటకటం బడుచుఁ బతికంటఁబడిన నేమిచేయుదునా యని యాలోచించుచు నాయింటికి శ్రీకృష్ణుఁ డింకవచ్చునా యదిరానిచ్చునా యని సంశయించుచు సఖీజనుల నందఱుఁ గావలియునిచి చక్కఁగాఁ గనిపెట్టియుండుఁడని హెచ్చరించి చింతాసాగరమున మునింగి తనయభాగ్యదేవతను దిట్టుచు నింకేటిసుఖమని నిరాశ చెందుచుఁ బొరలాడుచు భూరజంబంగమును గాసిల్లం జేయఁగాఁ బరితపించుచుండెను

శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామ నూఱడించుట

*శ్రీకృష్ణునిభార్యలంద ఱెట్లో మనస్సమాధానము చేసికొనియుండిరి సత్యభామమాత్రము క్రోధాగారమున శయనించియుండెను రుక్మిణీగృహమున శ్రీకృష్ణనారదు లుండిరి భగవంతుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు కావున నన్నివిషయముల నెఱింగియే

* ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వము ౭౭ వ అధ్యాయమునుండియుం, బ్రహ్మపురాణాదులలో లోపలవ్రాసియున్న యధ్యాయములనుండియుం వ్రాయఁబడినదని యెఱుఁగఁదగు.

యొటుంగనట్లు నటించుచుండెను రైవతకాద్రియందు భగవదనుజ్ఞచే నందఱు కాయాయిభావుల గృహములు కట్టఁబడి యుండెను ద్వారకానగరమునఁ గొన్నిదినములును రైవతకాచల నిర్మితమందిరములఁ గొన్నిదినములు నివసించుట శ్రీకృష్ణునకు సమ్మతము రుక్మిణీదేవి యుపవాసవ్రతానంతరము రైవతకాద్రికిం బోఁగోరఁగా శ్రీహరి యందులకు సమ్మతించి యామెను బిలుచుకొనిపోయెఁగదా అందఱు హరివెంటఁ బోయిరని మన మూహింపక తప్పదు ప్రతిభార్యయు వల్లభుఁడు తనయందే పక్షపాతముగలవాఁడని భావించి సంతోషాంబుధి నోలలాడునట్లు శ్రీహరి ప్రవర్తించుచుండెను ఇట్లు ప్రవర్తించుట యొకగొప్పకాదు సర్వగతుండగు భగవంతునకది స్వభావమే ఇతరులట్లుండిన గొప్పయగుంగాని సర్వగతునకది యొకగొప్ప కానే కాదు

నారదముని యిట్లు పారిజాతకుసుమమహిమమును దెలుపుచు రుక్మిణీదేవినిబొగడుచుండఁగా శ్రీహరి సత్యభామయాగ్రహించుటయు జెలికత్తియల మూలముగ నిందలివార్త లాదేవి శ్రుతివివరములం జొచ్చుటయు లోనగువార్తల మదిం దలంచెను త్వరగ సత్యభామామందిరమున కరిగి యాతన్వంగి శ్రమములం దీర్ప నుంకించెను ఏదియే నొకమిషను గల్పించిపోవలయునని యూహించెను ఇచ్ఛామాత్రమున బ్రహ్మాండములు పుట్టుచుఁ బెరుగుచు నశించుచుండ నిఁక నీస్వల్పకార్య మామహాత్మునకు నొకలెక్కయా కావునఁ ద్వరపడి వెడలి యాప్రియురాలి వెతలఁ బాపఁ దలంచెను అపరమేశ్వరు నెమ్మది నాతలంపు పొడమినంతనె మహర్షికి రుక్మిణీదేవితో లోకవార్తలం

దెలుపవలయు నన్నుబుద్ధి పుట్టెను రుక్మిణికి వాని నాలకించునా దృతియుఁ గల్గెను కావున వారిరువురు మాటలాడను వినను బ్రారంభించిరి ఇదియ తగినయదనని శ్రీహరి యేదియో కార్యముగలిగినట్లు నటించి యారీతి గనఁబడ చర్యలం జూపుచు మెలమెల్ల నాచోటువాసి పోయెను హరి సత్యభామ నూఱడింపఁబోయె నన్నశంక వారికిం గలుగలేదు తన్మాయామోహితుల కేమి తెలిసికొను యోగ్యతకలదు *కార్యాంతరము కల్పింపఁబడియెను హరియాచోటువాసిపోయె నే యన్న పరితాపమారుక్మిణికిం గలుగమి నారదోక్త లోకవార్తలఁ జక్కఁగాఁ నాలకించుచు ధర్మముల వినుచు వారినుడులయందే బద్ధాదరయై యుండెను హరి త్వరపడి సత్యభామ ప్రాసాదమునకుఁ బరుగిడెను

సత్యభామాగృహ మారైవతకభూధరమునం దోకచో విశ్వకర్మ నిర్మించి యుండెను విశ్వకర్మయనుపదమునకు శిల్పిప్రవరుఁ డనునర్థము నే గ్రహింపవలయును సత్యభామ మిగుల నభిమానవతి భగవంతునకుఁ బ్రాణములకంటె నెక్కుడు సదా పతియిష్టమురీతి మెలఁగుస్వభావము గలది అట్టి యాసాధ్వీమణి విచారమునఁ గుందుచుండఁ బరమేశ్వరుఁ డోర్వఁజాలునా

శ్లో "అనన్యాశ్చింతయంతో మాం
యే జనాః పర్యుపాసతే
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం
యోగక్షేమం వహామ్యహమ్"

---

* నిశ్చక్రామాప్రమేయాత్మా వ్యపదేశేన సర్వవిత్ అనిమూలము

అని కదా భగవంతునిశపథము సత్యభామమందిరము నొక త్రుటికాలము మీఱకుండనే చేరెను మందిరములోని కేగునపు డడుగులచప్పుడు వినరాకయుండ మెలమెల్లగాఁ బోయెను

"అణోరణీయాన్మహతోమహీయాన్"

అని కదా శ్రుతి వచించెడిని అడుగులు క్రిందనోఁకక యుండఁ బోవఁగలఁడు ఆమెశయనించిన గృహముకడ కరుగునపు డాసాధ్వి కోపమునఁ జింతలపాలగుచుండునని స్నేహాతిశయమున నూహించెను మిగుల భయంపడినచందమును గనఁ బఱచుచు మెలమెల్లనఁ బోయెను సేవకుఁడుకూడ రాఁగా నిందుండుమా యని ద్వారదేశమున నిలిపి తా నొక్కండ పోయెను నారదమహర్షికి వలయునుపచారములు సలుప రుక్మిణీ మందిరమునుండి వెడలుతఱినే ప్రద్యుమ్నకుమారు నునిచి వెడలెను ఇంచుకదూరమునుండియే తనప్రేయసి క్రోధాగారమున నున్నదని తెలిసికొనియెను అంతఃపురమునఁ గల పరిచారికవలె నాదేవి యపుడుండెను పలుసారులు నిట్టూర్పులను బుచ్చుచు విచారసాగరమున మునింగి యుండెను కరసరసీరుహాగ్రమున లీలారవిందమును బట్టుకొని దానిని ముఖపంకజమున నునుచుకొని వెచ్చనూర్చుచు మరల మరల నాచింతలనే పెంచుకొనుచుఁ బరితాపతప్తయై యుండెను ఒకొక్కపర్యాయము పాదారవిందమున భూమిని స్పృశించుచు ముఖము నొకప్రక్కకుఁ ద్రిప్పుకొనుచుండెను ఒకొక్కతఱి నెడమ చేతియందు ముఖము నుంచుకొని యేమో ధ్యానించుచున్న యట్టులుండెను ఆమె కమలేక్షణములు వికాసము లేకయుండె

ను ఒక్కసారి సరసమగు చందనమును దీసికొని సెగలెగయు హృదయమున నిడుకొని నిర్దయుఁ డగుపతి చేష్టలం దలంచు చుండెను శయనమునుండి లేచుచు మరల దేహము నాశయ్యా తలమునఁ బడవేయుచు దేహమును ద్యజింపనెంచినపోలికను గనఁబడఁజేయుచుండెను ఆయాయుతరుణముల నాప్రేయసి కావించుచేష్టల నాశ్యామసుందరచక్రవర్తి కన్నులారఁ గాంచెను క్షణము వేచియుండి యామె చేలాంచలమున ముఖము నాచ్ఛాదించుకొనుటను గనిపెట్టి యిదియ చేరఁబోవుసమయమని యూహించి జగన్నాటకసూత్రధారుఁ డయ్యతివ చెంతకుం బోయి యామె ప్రక్కనున్న ప్రేష్యాజనమును సంజ్ఞ చేఁబిలిచి నారాక తెలుపకుఁడని పలికి యనుమానించుచు వారిపుడు వల దనుచున్నను నిలువక పోయెను ఆమె చెంతనున్న తాళవృంత మునుబుచ్చుకొని యామె ప్రక్కన నిలుచంబడి మెల్లగ విసరుచు శీతవాతమును దదీయతనూలత సోకఁజేయుచు మెలమెల్లన నవ్వుచు నుండెను ఆకృష్ణదేహమునఁ బారిజాతకుసుమవాసనలు గుబాళించుచుండెను ఆపరిమళము మానుషదుర్లభము కానునా సువాసన లాయభ్యంతరావాసమును వాసనామయముగ నొన ర్పఁజాలెను ఆసువాసనలు భగవత్తనూసంసర్గమున మఱింత వ్యాపింపఁజాలియుండెను

ఆపరిమళము లత్యద్భుతములు గావున నాసికావివర ములఁ బ్రవేశించినంతనే యాలేమ విస్మయాకులస్వాంతయై ముఖమున కడ్డముగనున్న చేలాంచలమునుదీసి యిదేమని ప్రశ్నించెను శయనమునుండి తటాలున లేచి యాజగన్నాథునిం జూడక యంతఃపురపరిచారికయే యున్నట్టు లూహించి యేమి

యీపరిమళమని యడిగెను, ఆసఖిజన మామాటలకు బదులిడఁ జాలక మోకాళ్ల భూమిసోఁక వందనము లాచరించిరి అధోముఖములఁ గరపుటములఁ బట్టుకొని లేవకుండిరి సత్యభామ యాయపూర్వగంధము నాఘ్రాణించి భూమి యీవాసనల నొసంగుచున్నదా యేమి? ఈయొక్కతావునుండి యీపరిమళము రాఁగతంబేమి అని సంశయించుచు నలుగడలఁ బరికించుచు నొకభాగమున నిలుచుండి తాళవృంతమునుబట్టుకొని యున్న ప్రాణనాయకుం గనుంగొనియెను కన్నీరు మున్నీరుగాఁ బ్రవహించుచుండ నిది తగినపనియే యగునాయని ప్రశ్నించెను రోషమున వెగటుగనున్నమగితో నాతన్వి ప్రణయాన్వితయ నయ్యెను అతిజవమున నెగురుచున్న యోష్ఠములుగలిగి యధోముఖియయి నిట్టూర్పులం బుచ్చుచు మహార్త్రమాత్రము మొగము వేఱొకదిక్కు చూచుచుండఁజేసి యామె యూరకుండెను ఈఘట్టమున ముక్కుతిమ్మన కవితల్లజుఁడు,

ఉ "ఈలలితాంగిచంద మొక • యించుక చూచెద నంచు
ధూర్తగో, పాలుఁడు తాలవృంత మొక • భామిని సత్య
పిఱుందనుండి మం,దాలసలీలమై విసర • నాదటఁ గైకొని
వీచెఁ దద్వపుః, కీలితపంచసాయక శి•ఖిం దరికొల్పుచు నున్న
కైవడిన్

ఉ అంతటఁ బారిజాతకుసు • మాగతనూతనదివ్యవాసనల్
వింతలు చేయఁ దావి యది • విస్మయ మంచు ముసుంగు
ద్రోచి య, కాంత గృహంబు నల్గడలు"

అని వ్రాసి తనయపూర్వచమత్కృతిని వెల్లడించెను *

అంత సత్యభామకుఁ గోపము పొడసూపి యామెమనస్సును జింతనుండి మరలించెను కావుననే యామె వామభ్రుకుటిని ముడిపెట్టి కన్నులు చక్కఁగ విప్పిచూచి మోముకరతలముననునిచి చక్కఁగా సుఖము లనుభవించుచున్నాఁడవా యని ప్రశ్నించెను ఆమె కనుదమ్ములనుండి ప్రణయకోపజనితవారికణములు స్రవించెను ఆజలకణములు తామరపాకునుండి స్రవించు మంచుబిందువుంబోలియుండెను హరియు రసికశేఖరుఁడు కావున నామె ముఖకమలమునుండి ధారలుగా స్రవించున శ్రువులను ద్వరపడి క్రిందఁ బడనీయక రెండుచేతులచే ధరించెను మఱియు నా శ్రీవత్సాంకుఁడు ప్రేయసి ననునయింపఁగోరి కన్నీటిధారలు కొన్ని వక్షో భాగములఁబడుచుండఁగాంచి చేలాంచలమునఁ దుడుచుచు బుజ్జగింపుమాటల నిట్లు పలికెను కువలయదళనయనా! భామినీ! ఏల నీకన్నుదమ్ములనుండి యుష్ణజలశీకరములు నిరంతరముగా వెడలుచున్నవి? సుందరీ! నీమోముదమ్మినుండి జలకణము లురులనేల? మనోహరాంగీ! ప్రభాతకాలమునఁబూర్ణచంద్రునియొక్కయు మధ్యాహ్నమునఁ బంకజ తముయొక్కయు రూపమును నీముఖము నీస్వరూపము ధరించుచున్నవే? ఏల? పీతారుణవర్ణవస్త్రమును రక్తద్రవ్య విశే

---

* ఇచ్ఛో హరివంశమూలము జూడుఁడు గ్రహీయ వ్యజనం చైవ స్థిత్వా సపరిపార్శ్వతః, శనైరివాసృజద్వాతం బహోసళనకైరివ 14 సపారిజాతపుష్పస్య సంసర్గాదనువాసితః, బభార భగవాక్ గంధం దివ్యం మానుషదుర్లభమ్ 15 అత్యద్భుతం సుగంధంచ జిఘ్రిత్వా విస్మయాన్వితా, అపావృణోన్ముఖం సత్యా కిమే త దితి చాబ్రవీత్. 16 అని

షాంకితవసనమును ధరింపక యేల యిట్టి సుసమయమున దేవపూజాకాలమున ధరింపఁదగు తెల్లనిచీరను గట్టితివి తెల్లచీర దేవపూజాకాలమునదప్ప నితరకాలమునఁ బ్రియుని రంజిల్లఁజేయు నూహాలుగల సౌభాగ్యవతులు ధరింపరాదనుశాస్త్రము నీవెఱుంగనిదికాదుగదా? కువలయాక్షీ! *ముత్తైదువులకు పీత రక్తవస్త్రము రక్తవిశేషచ్ఛాయాంచితవస్త్రము ధరింపఁదగినవి దేవపూజానంతరము శ్వేతాంబరము ధరింపరాదు ఇచ్చోఁదెనుఁగునఁ గవితల్లజుఁడు

ఉ "ఇందునిభాస్యమై తొడవు ♦ లేల ధరింపవు నున్నగావు లీ
వెందును మానలేవు తెలు♦పేటికిఁ గట్టితి వీటికారుచుల్
కెందలిరాకుమోవిఁ దుల♦కింపఁగఁ జేయక యున్కి యేమి నీ
చందమువింతయయ్యెఁడుని♦జంబుగనాకెఱుఁగంగఁజెప్పుమా

చ మనమరయం దలంచి యొక♦మార్గమునన్నితొ నవ్వులాలకో
నను వెఱపించెదో యకట ♦ నాయెడ నిక్కము దప్పగల్గెనో
వనజదళాయతాక్షి పగ ♦ వాఁడనె నన్నిటు లేలచూడ వా
క్కునిమిషమైన నీవు దయఁ ♦ గన్గొనకుండిన నిల్వనేర్తునే"

అని వ్రాసి తన యపారచాతురి సజ్జనులకుఁ గానుకపెట్టెను

ఇట్లుపలికి మఱియు నిట్లనియె పంకజాక్షీ! దేవపూజాది కార్యములయందు ధరింపఁదగు శ్వేతాంబరము నిట్టి విలాసధామమున సుఖానుభవమున ధరింపనేల? అంతియకాక క్రోధాగారమును బ్రవేశింపనేల? పోనిమ్ము ఏదియో కోపమువచ్చె నను కొందును అది నన్నుడికించుటకుఁ గానోపును ఇపుడేల

*వాసస్యేతే తవాభీష్టే మహారజతకోంకుమే, దేవాభిగమనాదూర్ధ్వం శుక్లం నేష్టం హి తత్స్త్రియః అని మూలము

యాభరణముల కాంతుల మించక నీతనూలత యిట్లున్నదే ఏల? దానికింగల కారణమెఱుంగఁగోరి నామానసము చంచలతం గాంచుచున్నది చెప్పుమా లాక్షారసచర్చలఁ దులకించు నీపాద మేల యీ శ్వేతాంబరమున నాచ్ఛాదింపఁబడినది? కావున నే ప్రియదర్శనముగా నదిలేదు లలాటమున వాసనలు గలిపినగంధపుఁబూతలచే నొకవింతగ నున్నది ఏటికి? ఏదియే నొకగొప్పకారణముచేత లలాటకాంతుల నాచ్ఛాదింపఁదలంచితివా యేమి? ఆకారణమును వినఁగోరెదను తెల్పుమా నామనస్సు కలవిలపాటొందుచున్నది నీ కపోలతలములయందుఁ జందనరసము వ్రాయఁబడినదికదా మకరికాదిపత్త్రములు లిఖింపఁదగిన యాభాగముల నీపూత యందముగాలేదే! వానిశోభయే కానరామి నాహృదయము వడఁకుచున్నది రత్నభూషణభూషితముకాక నీకంఠము ప్రకాశింపకున్నది ఇది తగునా? శరత్కాలత్రియామ గ్రహనక్షత్రశూన్యమైన నెట్లుండును? శరత్కాలరాకాదినమున నిండుచుండురుని గ్రిందుసేయు నీముఖమునించుక పైకెత్తి యుత్పలకుసుమపరిమళముల వెదఁజల్లుచు నీవేల మాటలాడి నన్నానందింపఁజేయవో తెలియకయున్నవాఁడ అఱచూపులనైన నన్నేల చూడవు? నిట్టూర్పులు విరతిలేకపుచ్చుచుఁ గనుదమ్ములనుండి యశ్రుబిందువుల వదలుచున్నదానవే ఏటికి? మనస్వినీ! ఏల వగచెదవు? ఇంకనైనఁ జాలింపుమా కాటుక పసచెడునట్లు కన్నీరువదలుచు ననుం దిలకింపుమా అవి నీముఖసౌందర్యమును డిందుపఱచుచున్నయవి నేను నీకింకరుఁడనని జగమునఁ బ్రఖ్యాతింగాంచితిని పూర్వము రీతిగా నీకింకరుఁడ నగు నన్నేల పరికింపవు? నేనేమి యకార్య

మొనరించతిని? అపరాధము చేసితిని? వివరింపుమా తెలిసికొని దానిని సవరించుకొని పరిశుద్ధచిత్తుండనై నిన్ను సేవించువాఁడ పోనీ! నీకుఁ బ్రియముకాని కార్యము దేనినేఁ జేసితినా ఏకార ణమున నన్ని ట్లాయాసపెట్టుచున్నావో యాకారణ మెఱింగిం పుము మనోవాక్కాయముల నీయానతిమీఱి ప్రవర్తించిన వాఁడనుగాను ముందును బ్రవర్తింపనని చెప్పఁగలను సర్వదా నీసేవ చేయుచుండువాఁడ నని సత్యము నాధారము చేసికొని చెప్పుచున్నాఁడను కాంతలు బహుమానముచేతనే మన్నింపఁ దగుదురు నాకుంగలపత్నులయందు నీకంటె మన్నింపఁదగినవా రెవ్వరును లేరనుట నిక్కము బహుమానము కాని స్నేహము కాని నీయందుఁ దప్ప నితరులయం దెవ్వతుకయందును లేదు నాయనంతరముకూడ నాప్రేమము నిన్నెడఁబాయదుసుమా ఇది నిక్కమని నమ్ముమా ఇగిదియె నానిశ్చితమనియు నమ్ముము నీమన సునఁగల కలవరము నడంచుకొనుము ఈచింతకుంగలకారణం బును దెల్పుము *భూదేవియందు క్షమాదిగుణము లెట్లు నిలిచియున్నవో శబ్దాదిగుణము లాకాశమునం దెట్లు నెలకొని నవో యట్లే నీయందు నాస్నేహము స్థిరముగ నిల్చియున్న యది ఇది సత్యము ఇన్నివిశేషములుగల యీమూలమున కేలొ యొకటిరెండుపద్యములు వ్రాసి ముగించిరి అందొక్క పద్య మిది

---

* క్షమాదయశ్చ మేదిన్యాం శబ్దాద్యాశ్చాంబరేగుణాః, ధ్రువం వం కజగర్భాభే త్వయి స్నేహ స్తథా మమ రుచిరాగ్నౌ యథా దివ్యాప్రభాచై వ దివాకరే కాంతిశ్చ శాశ్వతీ చంద్రే స్నేహ స్త్వయి తథా మమ ౪౧ అని హరివంశము

చ మనముల మాటలం గ్రియల • మన్ననలీ నొకనాఁడు నెట్టికా
మినులకు గారవంబు మెఱ • మెచ్చులకై పచరింతుఁగానిపా
యనియనురక్తి నీయెడన • యగ్గలమై కనుపట్టు నాకు నీ
పనిచిన పంపుచేయుటయ • ప్రాభవమౌ టది నీవెఱుంగవే

ఈవిధముగఁ దన్నుఁ బ్రార్థించు నామదనకోటిమోహ నాకారుని బ్రాణనాయకుని బుండరీకాక్షుని నించుక చూచి యాయన్నులమిన్న నయనారవిందములనుండి యశ్రుజలకణంబులు స్రవించుచుండ మెల్లగా నిట్లు మాటలాడెను ప్రాణేశ్వరా! ఇంతకుముందు నీవు నావాఁడవే యనునమ్మకము నాకుండెను ఇపుడు సాధారణస్నేహము నీయందు నునుపఁదగునని తోఁచినది ఇంతకుము న్నెన్నఁడు దీని నెఱుంగఁజాలనైతిని కాలమింతలో నిట్లుమాఱుననియు నెఱుంగనైతిని ఇపుడు లోకగతినెల్లఁ జక్కనెఱింగితిని నీస్నేహము శాశ్వతముకాదని తెలిసికొంటిని నేను మృతినొందకున్నను రెండవజన్మ వఱలపడినదని తలంచుచున్నాను విశేషించి వచింపనేల? అచ్యుతా! నీహృదయమును దెలిసికొంటిని నాయందు నీకుఁగలప్రీతివాక్చాతుర్యమాత్రమే నాపైఁగలస్నేహము కూడఁ గృతకమనియే నమ్మితిని వేయేకతా వున నీస్నేహము కృత్రిమముగాదనియు నెఱింగితి. ఋజుస్వభావముగలిగి భర్తలనగునన్నుఁ బురుషోత్తమా! చక్కఁగా నెఱింగియు నవమానించితివి కృతకవృత్తి నాశ్రయించితివి నీవింతకుముందు చూపినప్రీతి కపటవృత్తిచేతనేకాని నిక్కంపుఁ బ్రీతికాదని తోఁచెను ఇంతదనుకఁ జూడఁదగినదానిం జూచితిని వినఁదగిన దేదో వింటిని నీస్నేహ ఫలోదయము పరికించితిని నేను నీయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రు

రాలైనచో నన్ను ననుగ్రహింపుము తపస్సుచేయుచు నెట్లో కాలమును గడపెదను అనుజ్ఞయిమ్మా పురుషోత్తమా! పరమ నిశ్చితముచేసికొని తపస్సుచేయుచు నుండుదాన * భర్త యిష్టము ననుసరించియేకదా స్త్రీలకుఁ దపముగాని వ్రతములు కాని చేయఁదగునని పెద్దలు వచింతురు భర్తకు నిష్టములుకాని వ్రతాదులు నారీమణు లాచరించిన నిష్ఫలములగును అనిపలికి యాసత్యభామ మరల నయనద్వయమునుండి యశ్రుజలకణముల వదలెను ఆశుభాంగి శ్రీహరి పీతాంబరముచెఱఁగును మోము నకడ్డముగా నునుచుకొని విలపించెను

మహాత్ములారా! ఈకథయందలి విశేషముల నించుక యాలకింపుఁడు "మహాత్మనామాగమనం శుభాయ" అన్న సూక్తి మీఱ రెఱుంగనిదికాదు ఇందానితి కుదాహరణము కలదు రుక్మిణీదేవి యుపవాసవ్రత మూనెను ఎందులకో యన రాదు లోకుల కిది యవశ్యాచరణార్హమని బోధించుటకే సర్వదా భగవంతు నారాధించుచున్నదాన నని రుక్మిణి యెఱుఁగునని యే మనము నమ్మవలయును కాని తా నాచరించినచో దానియం దొకమహిమము కలదని నమ్మి పామరు లాచరింతురు ఇదియే జ్ఞానులకు నజ్ఞానులకుఁ గర్మాచరణమునఁ గలభేదము తమచొనరించిన కార్యములనుండి ఫలములను గోరకుంకుటయు దమవలెనే యితరు లాచరించి ఫలములను గోరినను మేలే యని యూహించుటయు సాధుమతులభావమని గ్రహింపక తప్పదు జ్ఞానధనురా లగురుక్మిణి వ్రతమాచరించుచుండ దాని చివర

* భర్తుశ్ఛందేన నారీణాం తపో వా వ్రతకాని వా, నిష్ఫలం ఖలు యద్భర్తు రశ్ఛందేన క్రియేతహి అని మూలము

భాగమునఁ జేయఁదగినది జ్ఞానధనులకుఁ దృప్తి చేయుటయే అన్నమునఁ బ్రాణికోటి తృప్తినొందినట్లు మఱేపదార్థములచేతను దృప్తినొందదు జీవుఁ డన్నరసముచేఁ దృప్తినొందును నవరత్నము లాజీవున కక్కఱలేదు నవరత్నాదులం గోరునది యరిషడ్వర్గమున నొక్కఁడగులోభము లోభము మనల నశింపంజేయు ననియెఱింగియు దానిం దృప్తిచేయఁబూనుటకంటె వెఱ్ఱితనము వెలుగనున్నదా అన్నమట్టిది కాదు జీవాత్మను దృప్తిచేయును దాని సర్వాంగములు సేదదేరి సుఖించును దాన మనశ్శాంతి చేకూరును దానఁ బుణ్యకార్యములు చేయునూహ కలుగును. తదాచరణమున భక్తి యలవడును దాన భగవత్కరుణకుఁ బాత్రుఁడగును అదియే కోరఁదగినది దానికి మించినకోరికలు లేవు కాఁబట్టి యన్నదానము ముఖ్యమని శాస్త్రములు మనకు నుపదేశించుచున్నవి ఆయన్నము భుజించుజీవుల ననుసరించి ఫలముల నొసంగును ఎవరికిఁబెట్టినను ఫలము సమానముకాదు ఆయన్నరసమున నవయవములు ధృఢతెం గాంచఁగా నెవ్వఁడా బలము సాయపడఁగా దుష్కార్యము లాచరించునో యాపాపము కర్తకును గొంతఫలము నిచ్చును దుష్కార్యముల నాచరించువారికి సాయపడరాదన్నన్యాయ మీహేతువుననే కలిగెను ఆయన్నభక్షణమునఁ దృప్తినొందియేజీవుఁడుసత్కర్మముల నాచరించునో యాపుణ్యఫలమునఁ గొంతభాగము కర్తకును జేరును వివేకము కావలయుననుట యిందులకే పాత్రాపాత్ర వివేకము లేక చేయుదానము నిష్ఫలంబగుట మాత్రమేకాక దుష్ఫలములంగూడ నొసంగును దుష్కార్యములను జేయఁ బ్రోత్సహించుట పాపముకదా

శ్లో॥ "కర్తా కారయితా చైవ ప్రేరకశ్చానుమోదకః,
సుకృతే దుష్కృతే చైవ చత్వార స్సమభాగినః."

అనుట యెల్ల రెఱింగినదియేకదా కావుననే దుర్మార్గులను జెంత జేరనీయరాదందురు ఆశాపాశములను మెడకుఁ దగిలించుకొనుటెట్టిదో దుస్సహవాస మట్టిది

శ్రీహరి రుక్మిణి ప్రశాంతముగఁ దనకరుణను బొందఁ గోరినదని యెఱింగెను నగరవాసమునకంటె భగవత్సేవకుఁ బర్వతవాసము మంచిది ఏకాంతవాసమందుఁ గుమగుడు అంతియ కాదు పర్వతకందరములయందు మహాత్ములుందురు వారుండు తావులు పరమపావనములు అందొనరించుతపస్సు స్వల్పమైనను విశేషఫలముల నీఁజాలును కావుననే నిర్జనవనముల మహాత్ములుందురు దుర్వాదములట వినరావు దుష్కార్యాచరణములట నుండఁజాలరు నిర్మలవాయువు నీరోగములగుఫలములు స్వచ్ఛజలములందు దొరకును ఇవన్నియు మనశ్శాంతిని గల్గించును అహంకారాదులనడంచును వీర్యవృద్ధిని గల్గించును రక్తము పరిశుభ్రముగ నుండఁజేయును ఇవియే యారోగ్యలక్షణములు అంతియకాని కాలనియమము మాని తెలియని పదార్థములు మంచివని భ్రాంతిచేఁ గొని తినినచో నాయుస్సు క్షీణించుటయేకాని వృద్ధికానేరదు

"స్యాద్ధర్మేష్టసుశీలపథ్యసుభుజాం న స్యాదిదం పాపినామ్."

అని కేశవదైవజ్ఞులాయుర్దాయనిర్ణయావసరమునఁ దెలిపిరి కందమూలములు లాహారపదార్థములయం దగ్రస్థానమును వహించుచున్నవని పూర్వులుపలుకఁగానపహాస్యముగా వానిని

భావించువా రిప్పుడు సత్యములే యని యీవాక్యముల నంగీక రించుచున్నారు కూరగాయలే యాహారమునకుఁ దగినవని ఫల రసమారోగ్య మొసంగినట్లేదియు నీఁజాలదని యిపుడిపు డూ హించుచున్నారు ప్రాచీనాచారములు ప్రాచీనులవాక్యములు సత్యములని యిపుడిపుడు సాధుమతులు కొందఱు తెలిసికొను చున్నారు కొంద ఱింకను దమ మొండిపట్టులవీడక యూఁగు లాడుచున్నారు వీరు నింకఁ గొంతకాలమున కంగీకరింతురు

ఇట్లు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ రైవతకాద్రియందు నివాసము లందఱకుఁ గల్పించియుండెనుగాన నీసంతర్పణము చేయ నచ టికిం బోయెను తక్కుంగలభార్యలందఱును బతివెంటఁబోయిరి వనితలంద ఱొకచో నుండరాదనియు నట్లుండినఁ గలహములు గలుగకమానవనియు భగవంతుఁ డెఱుంగును కాననే యా యాయిమందిరము లాయాకాంతామణుల కని నియమించియుం డెను వారంద ఱాయాయిహర్మ్యములనుండిరి అపుడు హరి రుక్మిణి యుపవాసకృశాంగి యని యెఱింగి యన్నదానమున నెల్లసాధుభూతములఁ దృప్తిచేసెను జ్ఞానధనులగుద్విజాతులకు ధన మొసంగి వారిని బహూకరించెను జ్ఞానులు సర్వభూతదయా వంతులు వారు తృప్తినొందిన భగవంతుఁ డానందించును ఆపరాత్పరుఁ డానందించిన నెల్లలోకము లానందించినట్లే కర్త వ్యమును దీర్చి కూరుచుండియుండఁగా నారదముని యరుదెం చెను సత్కారములంది భగవంతునకుఁ బారిజాతపుష్పము నొసంగెను అది భగవంతుని కొసంగుట యనేకకార్యములు దాన నెఱవేఱుననియే ఏవాఁడుగాని తనకుంగలపదార్థముల

నుత్తమోత్తమమును భగవంతునకర్పింపవలయు దానిమూల్య మును బరీక్షింప నక్కఱలేదు

శ్లో॥ "పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః" (గీత)

అని భగవంతుఁడే చెప్పెనుగదా దానిని గ్రహించి చెంతనున్న రుక్మిణి కొసంగెను భగవత్ప్రసాదమని యాశుభాంగి శిరమున ధరించెను అయది సామాన్యకుసుమమూఁ కాదు కల్పవృక్ష ప్రసూనము అది కోర్కులం బిడుకును ఒక్కచెట్టునఁ బూచిన పూవు సకలవాంఛల నొసంగునా యని ప్రశ్నింపరాదు అది మనుష్యలోకవృక్షముకాదు దానిమహిమము మనుష్యుల యూహల మించియుండును ప్రాణహారమగు సర్పవిషమును మూలికహరించుట కన్నులారఁ గాంచుచున్నారము మందుల ద్వారా రోగములు కుదురుట స్వానుభవమున నెఱుంగుచు న్నారము ఇది మనుష్యలోకమునఁ గలమూలికలశక్తి దేవలో కమునందున్న కల్పవృక్షములకు సర్వవస్తువులను గల్పించుశక్తి కలదన్నఁ జిత్రముకాదు ఒక్కవనస్పతి పత్రమును దినిన నాలు మాసములు క్షుత్తృష్ణ లుండవుకదా కాఁబట్టియే కాళిదాస కవిశ్రేష్ఠుఁడు మేఘసందేశమునందు,

శ్లో॥ వాసశ్చిత్రం మధునయనయోర్విభ్రమాదేశదక్షం
పుష్పోద్భేదం సహ కిసలయైర్భూషణానాం వికల్పాన్,
లాక్షారాగం చరణకమలన్యాసయోగ్యం చ యస్యా
మేకస్సూతే సకలమబలామండనం కల్పవృక్షః
(౨ స ౧౩)

అని చెప్పెను ఇది యతిశయోక్తియే యనరాదు వృక్షమహాత్మ్య మపారమని స్మృతులు ఘోషించెడిని

"శుచిర్భూత్వా తరోః పూజాం
కృత్వా స్నానానులేపనైః"

అని బృహత్సంహితయందు వరాహమిహిరాచార్యులు విశదీకరించిరి అనఁగా వృక్షరాజములు దివ్యఫలప్రదాయకములు కావున నిర్మలాంతఃకరణుఁడై వానిం బూజించుటొప్పునని యామహానుభావునిభావము వృక్షములు మాటలాడును. కాఁబట్టి యావృక్షములను గొందఱు వరముల నడుగుదురు

శ్లో "ప్రాతస్స్నాతస్సోపవాసస్సువాసః
కృత్వా బీజం కాంచనాంభోనిషిక్తం,
పూతం పుష్పైర్విప్రపుణ్యాహఘోషై
ర్భూమౌభూమిం రోపయేన్మంత్రపూర్వమ్"

అని గార్గిచెప్పెను కావున వృక్షమూలముల మహిమ మపారమని మనుష్యుల కగమ్యమనియుఁ దేటపడియెడిని ఒక్క వనస్పతిమూలము వాసనచూచిన స్మృతితప్పుట యనుభవముననే తెలిసికొనవచ్చును ఇట్టులుండ దేవలోకముననున్న కల్పవృక్షప్రసూన మనూనఫలదంబను టొకవింతకాదు అవియొక సంవత్సరకాలమే యొకచోట నుండును ఫలమునిచ్చుననియు నారదముని వచించెఁగదా ఏలయనఁగా మనుష్యమానమున నొకవత్సరమైనచో దేవలోకమున నొకయహోరాత్ర మగును పుష్పము లొకయహోరాత్రము వాసనపాయక వాడకయుండుట స్వభావమే మనుష్యులకు దేవతలకు నింతభేదము కలదు మహిమములందు నిట్టిభేదముండక తప్పదనుట విస్పష్టమేకదా.

దేవలోకమునుండి పుష్పము తెచ్చియిచ్చినముని రుక్మిణీ దేవిని బొగడెను పొగడుటమాత్రమే కాక సత్యభామ వేరెత్తి యామెకుం గర్వము ఫలింపదని పలికెను

శ్లో॥ "అథ సాత్రాజితీ దేవీ జ్ఞాస్యతే వరవర్ణినీ,
సౌభాగ్యాదధ్యం యదా వేత్తి యాత్మానం సుభగం సతీ
అద్యాహమవగచ్ఛామి సర్వథా సర్వశోభనే,
ఆత్మా ద్వితీయః కృష్ణస్య భోజే త్వమితి భామిని"

అను నీమాటలమూలమున సత్యభామకన్న నీవే మిన్న వని సన్నుతించెను మహాత్ములపలుకులు వ్యర్థములు కావు వారి మాటలనే యర్థమనుసరించును

శ్లో॥ "లౌకికానాం హి సాధూనామర్థం వాగనువర్తతే,
ఋషీణాం పునరాద్యానాం వాచమర్థోఽనుధావతి"

అని మహాకవి భవభూతివచించెను వారివాక్యములను కర్మముపరుగెడుచు ననుసరించును కర్మము లిట్టివని యూహించి వారు మాటలాడరు వారివాక్కు లేరీతివెడలునో యా దిక్కును గనిపెట్టుకొనియుండి కర్మములు పరుగిడును. అనఁగా సిద్ధసంకల్పులనియే భావము నారదముని యీమాటయాడుట భావిలోకశుభార్థమే సత్యభామవిఖ్యాతి జగత్త్రయమున నెల కొనవలయును గదా మనకంటె నధికులు లేరని విఱ్ఱవీఁగు దేవతల గర్వమడంగవలయుననియు, హరి చేఁజావఁదగినవారికి మోక్షము కలుగుననియు నారదమునివాక్కులు వెడలినవని మనమూ హింపవలయును. శ్రీహరి యానుతుల వినుచు నూరకుండెను

ఈమాటలెట్లో యాయుత్తరక్షణముననే యందఱకుఁ దెలిసెను తక్కినవారు మనస్సు నెట్లో సమాధానమున నునుచు

శానిరి సత్యభామ యోర్వఁజాలకపోయెను అనఁగా సత్య యసాధ్వి యనరాదు మహాపతివ్రత ఆమె కాగ్రహముకల్గినఁ గాని కార్యము కాదని భగవంతుఁ డెఱుంగును కొందఱు సత్యాదేవి రుక్మిణికంటె గుణహీనురా లగునందురు అది మిగులఁ బొరపాటు

శ్లో॥ "సత్యభామా ప్రియా నిత్యం విష్ణోరమితతేజసః,
రూపయౌవనసంపన్నా స్వసౌభాగ్యేన గర్వితా,
అభిమానవతీదేవీ శ్రుత్వైవేర్ష్యావశంగతా" హరివంశము

లో॥ కాంతిశాయి తేజస్సుగల శ్రీవిష్ణువునకు ననవరతము ప్రియురాలు అనఁగా నెడఁబాటులేని భార్య యనికదా దీనిభావము సత్య భూదేవియే యని యెఱుంగుఁడు ఈవిషయము నరకాసురకథయందు వ్రాయఁబడినదికదా స్వసౌభాగ్యమున గర్వించుట స్త్రీధర్మములయందుక్తము సౌభాగ్యగర్వ ముండ వలసినదేయని శాస్త్రములభావము భర్తనలరింప నదియే సమర్థము కాఁబట్టియే కాళికావాక్యము,

శ్లో॥ "యోషాతిరూపసంపన్నా గర్వితా మదశాలినీ,
మమరూపైవ సా జ్ఞేయా పుష్పేణాపి న తాడయేత్"

అని కనఁబడియెడిని గర్వమనఁగా నాకంటెసుందరగత్తియ లేదను భావము మదమనఁగా భర్తను నాసౌందర్యమున నలరింపఁ జేయఁగల ననుభావము ఇదియే గర్వమదశబ్దముల యర్థము

'సదా ప్రహృష్టయాభావ్యమ్' అనిమనుస్మృతియుఁ దెలుపుచున్నది సదాసంతోషము గలిగియుండినఁగాని వనిత గృహకర్మప్రవీణురాలు కాఁజాలదని మనువుభావము ధనార్జనము

పురుషకృత్యము దానిని వ్యయించుట స్త్రీకృత్యమని మనువు చెప్పెను

"సుసంస్కృతోపస్కరయా వ్యయే చాముక్తహస్తయా"
(మనుస్మృతి)

"వ్యయేచాబహుప్రదయా" అనివాఖ్య మితవ్యయము చేయునదియనిభావము సత్య యభిమానవతి అనఁగా భర్తనా యందే ప్రీతిగలవాఁడన్న గంభీరభావముకలదని భావము కావు ననే నాసవతికడ నన్ను ముని దూషింపఁగా భర్తవినుచుండుట న్యాయమా యని యామె యాగ్రహించెను ఇది పతివ్రతా లక్షణమగునా యనరాదు ఈకోపము న్యాయసమ్మతమే

శ్లో॥ "యథా కామీ భవేద్వాపి స్త్రీణాం వరమనుస్మరన్,
స్వదారనిరతశ్చైవ స్త్రియో రక్ష్యాయతస్మృతాః"
(యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి ఆచారకాండము)

శ్రుతి "భవతీనాం కామవిహంతా పాతకీ స్యాత్,"
అని యింద్రుఁడు స్త్రీలకు వరమిచ్చెనని శ్రుతి ఘోషించెడిని

శ్లో॥ "పతిప్రియహితేయుక్తా స్వాచారా విజితేంద్రియా,
సేహకీర్తిమవాప్నోతి ప్రేత్య చానుత్తమాం గతిమ్"
(యాజ్ఞ స్మృతి ఆచారకాండము)

కావున స్మృతుల నాలోచించినఁ బతిప్రియమునుగోరి ప్రవర్తించుట స్త్రీధర్మమైన దని తేలెడిని అంతియకాక పురుషు నితోఁ జెప్పక యిల్లువదలి పోరాదని శంఖ స్మృతియందున్నది

"నానుక్త్వా గృహాన్నిర్గచ్ఛేన్నానుత్తరీయా న త్వరితం వ్రజే న్న పరపురుషమభిభాషేతాన్యత్ర వణిక్ప్రవ్రజితవృద్ధవై

ద్యేభ్యో న నాభిం దర్శయేదాగుల్ఫాద్వాసః పరిదధ్యాత్"
ఇత్యాది

ఇట్లుభార్యాభర్తలధర్మములు నిబద్ధములైనవి అట్టిచో౯దన్నుదూషించుచుండ వినుచు నూరకున్నభర్తపై నాగ్రహించుట స్త్రీలకు న్యాయమే యనక తప్పదు

ఇట్లు సత్యభామ క్రోధాతిరేకకలుషితాంతరంగయగుట భగవంతు౯ డెటింగెను వెంటనే యచటికింబోయెను భగవంతుఁడు సత్యభామనుజూచునపుడు చూపిన చమత్కారములు మానవులకెల్లఁ జేయఁదగుకార్యములని గ్రహింపవలయును నిరంజనుఁడు కాముకుఁడయ్యెనని కాదుకదా అనఁగా భార్యను సంతోషపెట్టుట పతికివిహితమని శ్రీహరి తనకృత్యమునఁ దానే బోధించెను వానిని మనుజు లంగీకరింపవలదా సత్యయవిహితముగాఁ బ్రవర్తించినదా కనుఁగొనుఁడు హరివంశము ననుసరించి పరికింపుఁడు తెనుఁగుగ్రంథములం గైకొనకుఁడు అవి కల్పింపఁబడినభాగములుకలవి ఈఘట్టమున స్త్రీలవస్త్రభూషణములు చెప్పఁబడినవి

స్త్రీల కర్హములగువస్త్రములు.

పీతరక్తచ్ఛాయలుగలది కౌంకుమమనఁబడును రక్తవర్ణాధికమై పసుపురంగును గలదిగానున్నది మహారాజత మనఁబడు ఈరంగులుగల వస్త్రములను స్త్రీలు ధరింపవలయు దేవపూజాదికార్యములయందుఁ దెల్లనివస్త్రమునుగట్టవలయు ఇతరకాలములయందనఁగా భర్తృప్రియకార్యములయందుఁ బైవస్త్రములనే ధరింపవలయును శ్వేతాంబరము పురుషధార్యమని పెద్దలందురు సౌందర్యప్రేమముల రెంటను భర్తను

సంతోషవంతునిగఁ జేయుట భార్యకుం గర్తవ్యము వస్త్రాలంకార ప్రీతుల నామెనలరించుట పతికిం గర్తవ్యము ఇది ప్రాచీనుల భావము ఇక్కాలమున నీలాంబరధారణమే ప్రధానముగాఁ గొన్నితావులఁ గన్పట్టెడిని అట్టిరంగుగలవస్త్రము రక్తమును క్షీణింపఁజేయునని యాయుర్వేదగ్రంథములఁ గానంబడునని పెద్దలందురు పెద్దలమాటలు పాటింపక స్వేచ్ఛమైఁ బ్రవర్తించుచో నది విహితము కాదనక తప్పదు వినువారెవరు ? అనరాదు ధర్మప్రవచనము పురుషకృత్యము దాని నాదరింపనిచో స్త్రీజాతికే లోపము వారు నియతవ్రతకర్మములమానిన, దమ గౌరవమును శక్తిని బోఁగొట్టుకొందురు పురుషులకు నష్టమేమి? కొందఱనుసరించువా రుండకపోరు వారికే యుపకరింపనిండు చాలును లోకమంతయు నొక్కరీతిగా నుండదు ఉండినచోఁ గర్మసిద్ధాంతమే వ్యర్థమగును బహువిధకర్మములఁ జేసినవారొక్కభూమినిబుట్టి మసలునపు డేకరీతిగా నాచారములుండుననుట తెలివితక్కువయే కదా పెక్కుదురభ్యాసము లుండును సదభ్యాసములుండును అందఱిని బాగుచేయఁగలవాఁడు భగవంతుఁడు అట్లని యూరకుండరాదు

"వసంతవల్లోకహితం చరంతః"

అని శంకరభగవత్పాదులవారు తెలిపిరి సదాచారములు నశింపకుండ నెలకొల్ప నుద్దేశించువారు తమపనుల నిర్వహింపవలసినదే దురభ్యాసములమాన్పఁ బ్రయత్నింపవలసినదే దానిఫలమునుమాత్ర మాశింపరాదు అది ఫలించుట భగవదధీనము స్వధర్మము నెఱవేర్చుట యెల్లవారికి ధర్మము శ్రీకృష్ణుఁడిట్లు తన నిరంజనత్వమును లోకానుగ్రహార్థముదాఁచి

లోకాచారములఁ బాటించి హితముపదేశింపనెంచి తన ప్రవృత్తి ద్వారా యాకార్యమును నెఱవేర్చెను భార్యను మిగులఁ బ్రేమించి తదనుకూలముగా న్యాయమునువీడక ప్రవర్తించుట పురుషునకుధర్మమనియుఁ దానెన్నికష్టములకు లోనైనను దనయిల్లాలిని గష్టపెట్టరాదనియు స్త్రీలు కాలోచితముగఁ గార్యానురూపముగా వస్త్రాలంకారముల ధరించి భర్తయభీష్టము ననుసరించి మెలంగవలయుననియు నట్టివారికే కష్టములు కలుగకుండ నభీష్టములు నెఱవేఱుననియు నీకథనుండి మన మెఱుంగవలయును ఇంకఁ దర్వాతి భగవచ్చేష్టితమును వ్రాసెదను

శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామ ననునయించుట

*సత్యభామ యీరీతి బలికి విలపింపఁగా నాలకించి శ్రీహరి ప్రణయమున నాగ్రహించి యభిమానవతియగు సాధ్విని గాంచుచునిట్లుపలికెను కమలాయతాక్షీ! నాయవయవములుడికిపోవుచున్నవి శోకాగ్ని ప్రజ్వరిల్లుచున్నది నీవిట్లు విక్లబవగుటకుంగల కారణము నెఱింగించుము నాప్రాణముతోడని శపథముచేయుచున్నాఁడను నిజము చెప్పుము చెప్పకున్న నన్నుఁ జంపుకొనినట్లు సుమీ సర్వాంగశోభనురాలా! నీయందాదృతి గల్గ నీయీభర్తవినఁదగునేని పల్కుము నే వినఁదగినదున్నదా అనియొట్టుపట్టిపలికిన శ్రీహరింజూచి సత్యభామ సత్యవ్రతపరాయణురాలు గావున నిట్లు వచించెను †తనపతిని సత్యవ్రతపరాయణుఁడని భావించెను ఆమెకనుదమ్ములనుండి బాష్పములు

---

*ఈకథ హరివంశవిష్ణుపర్వము ౬౭ వ అధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయు. †తతః ప్రోవాచ భర్తారం సత్యా సత్యవ్రతే స్థితమ్ అని మూలము

ధారలుగా స్రవించుచుండెను మాటలు తడఁబడుచునుండెను. ఆమెమోము వంచఁబడియుండెను శ్రీహరీ! మానదా! తొలుత నాకుసౌభాగ్యమును బ్రసాదించినవాఁడవునీవే కమలాక్షా! జగత్తునందు విఖ్యాతిని గల్గించినవాఁడవు నీవే నీయానతి శిరసా వహించుచుండుదు నీ కిష్టురాలననిగర్వించుచుందును అందఱు చేడియలు నన్నే కనిపెట్టుకొని యుందురు అట్టినే నిపుడు నాసపత్నులలో నవమానము ననుభవించుచున్నదానను అని నాసకియలమూలమున నెఱింగితిని నా యీయవమానము సఖీమూలమున నెఱుకపడెనని యెఱుంగుము అది సత్యమే అసత్యము నాకెవ్వరును జెప్పలేదు

ప్రాణేశా! నీకుఁ బారిజాతకుసుమమును నారదమునివతంసుఁ డిచ్చెనుగదా దానిని నీప్రియకిచ్చితివి నన్ను మఱచితివి రత్నముల మించినపదార్థము నిచ్చుటచేత నామెయందు నీ కధికప్రేమము కలదనుట తెల్లమాయెను ఆపత్నియందు నీకుఁ గలస్నేహము బహుమానము వెల్లడిచేసితివి దానికేమి గాని పోనిమ్ము ఆనారదముని నీవు వినుచుండ నామెను సన్నుతించెను నీ వాప్రియురాలిసంస్తవమును మహాహర్షమున నాలకించితివికదా ఆ నీ ప్రియురాలానారదమునిచే నంతగా నుతింప నర్హురాలగునేని నేనచట నదృష్టహీనురాల నైతిని ఆతావున నావే రుచ్చరింపనేల ? తొలుదొలుతఁ బ్రణయరసము నొసంగి వెనుకఁ దాపము నొసంగితివి ఇంతటనైన ననుజ్ఞయిమ్ము తపస్సొనరింపఁబోయెదను కరుణింపుము స్వప్నమునందైన నిట్లగునని స్మరింపలేదు నాతలంపునకు రాఁదగినదిది కాదని నాకుం దోఁచెను నా యీసౌభాగ్యము వేఱొకవిధముగా నీవు

చూచుచుండఁగనే మాఱినది నే నిట్టిపరుషభాషల నాలకింప నోచితినిగదా! మహానుభావుఁడు తేజోరాశియు నగునారదముని కామెయే మిక్కిలి స్తవార్హురాలగుఁగాక నాకిపు డారుక్మిణి యందాగ్రహము లేదు మద్భూషణసంభరితమగు నాస్తోత్రము నందు నీ వచట నుండుటయే నాకిపుడు సంతాపకారణము కోప కారణము నయ్యెను మున్నొకకృతజ్ఞ లోకమున సాధువులు బ్రదుకుట మర్యాదకొఱకే యని చెప్పియుంటివి స్మృతిగలదా మఱచితివా దానినే నమ్మియుంటిని ఇపుడు నాస్థితి యిట్టు లాయెఁగదా మర్యాదకు హానికలుగఁగా నిఁక నేను జీవింపఁదలం పను ఎవరివలన నా కింతకుమున్ను రక్షణము కలుగుచుండెనో వారినుండియే యిపుడు భయము కలిగినది పుట్టిననాఁటఁగోలె రక్షించుచున్న యానాథుఁడే నన్నిపుడు రక్షింపఁబూనలేదు అక్కటా! నే నిఁక నేగతిఁబట్టుదును? నీచే విడువఁబడితిని నీసంగతింబాసి కుముద్వతికిం గల్గినగతినే యాశ్రయింపఁగలను ఈశ్వరుఁ డొనర్చిన ప్రియాప్రియములనుగూర్చి నేనేమిచేయ గలను? మానదా! నీకుఁ బ్రియురాలనుగాఁ గొంతకాలముం టిని ఇపు డప్రియురాల నైతిని ఈరైవతకాచలము వసంత కుసుమములచేఁ జిత్రింపఁబడినది ఇందు సకలవిధవాంఛల నను భవించితిని ప్రియురాలనై యుంటిని అట్టి నే నిపు డప్రియు రాలనైతిని నేనిపు డేమని చెప్పుకొందును రైవతకాద్రి నే మోము పెట్టుకొని చూడఁగలను? చూతపల్లవముల మెసవి గండుఁగోయిలలుకూయుచుండ నాకలరవమును వహించి వీచు నీసర్వర్తుగంధవహుఁడగు గంధవహుని నీకుఁబ్రియురాలినిగాక యదృష్టహీనురాలనుగాఁడనగు నేనేమని సేవింతును? మున్ను

ప్రాణనాథుఁడవగు నీతోడఁ బైఁ గూరుచుండి మహోదధియందు జలక్రీడలు సల్పుదానను ఇపుడు దౌర్భాగ్యమునంది యాసాగరము నేమని దర్శింతును శ్రీకృష్ణా! పెక్కుపర్యాయములు లోసాత్రాజితీ! నీవే నాకుఁ బ్రియురాలవు ఇతరకాంతలు కారు నీకంటెఁ బ్రియురాలు నాకుం గలదా యని నాతోఁ బెక్కుసారులు పలుకుచుందువు ఆమాట యిపు డెటుపోయెను? ఎవఁడిపు డాపలుకుల స్మరించును? నమ్మును?

ప్రాణేశా! నందునిపత్ని యగుయశోద మాయత్త నన్ను బహుమానపురస్సరముగాఁ జూచుచుండెను నీవిపుడు నన్నిట్లవమానింపఁగా దౌర్భాగ్యురాలనగుట నట్లు చూచునా? రహస్యప్రీతిచే నందఱను సమ్మానింతువు నన్ను మాటలచే బహూకరింతువు ఈవిషయము నెఱింగినవా రెవ్వరైన నన్నందఱతో సమానముగా నైనఁ జూతురా మాయత్తమాత్రము నన్నుఁ బూర్వమువలె నాదృతింగాంచునని నేనెట్లు నమ్ముదును? అరిందమా! ఇంతదనుక నిన్నుఁ గితవునిగా ధూర్తునిగా నెఱుంగఁజాలనైతిని ఇపు డెఱింగితిని రుక్మిణీపక్షమున నీమది వ్రాలును జనవంచకుఁడనియుఁ దెల్లమాయెను స్వరవర్ణేంగితాకారములచే నిన్నుఁ దెలియకుండ దాఁచితివి ప్రయత్నమున నిట్లు చేసితివి ఇపుడు నీదొంగతనము విశదమాయె నీ వా పక్షపాతముకలవాఁడవు మధురవాక్కుల మోసగించు శఠుఁడవు అనిపలికి కన్నీరునించెను ఇప్పట్టున గల హరివంశార్థమును గ్రహించి కవితల్లజుఁడు ముక్కుతిమ్మన,

ఉ "ఈనయగారవుం బ్రియము•లీవస లీమొగమిచ్చుమాట లే
లా నిను నమ్మియుండినఫ•లం బిదె తోడనెకల్గె నాకు నీ

యానసుమీా నను జెనకి ♦ యాఁఅడిఁబెట్టిన నవ్వువారలం
గాన లెఱుంగునే పసుల ♦ గాపరి భావజమర్మకర్మముల్
ఉ ఇంకిట నిన్ను నమ్మ నను ♦ నేమిటికిం గెరలించె దెంతయుఁ
బొంకముగాని యీవలని♦బొంకులు మాా చవిగావు రుక్మిణీ
పంకజపత్త్రనేత్రకును ♦ బ్రాణపదంబులుగాని వల్లవీ
కింకర! చాలుఁజాలు నుడి ♦ కింపకు నింపకు లేనికూరుముల్
చ మునిపతివచ్చి పూవొసఁగి ♦ మోదముతోడ భవత్ప్రియాం
గనఁ, వినుతి యొనర్పఁగా వినిన ♦ వీనులమాాచవిగానిమాా
టలఁ, వినవలసెంగదా యిపుడు ♦ నీవిట వచ్చుట పారిజా
తవా, సనఁ బ్రకటించి నాకు నెక ♦ సక్కెము సేయనకాదె
చెప్పుమాా
తే. తనదుకోడంద్రలోనఁ బె ♦ ద్దయుగ నన్ను
దేవకీదేవి మన్నించు ♦ నీవు నాకుఁ
జనవు లిచ్చుటఁజేసి యాా ♦ సాధ్వి సేవ
చేయఁబోవంగ నాకిఁక ♦ సిగ్గుగాదె"

అనుపద్యరత్నముల వ్రాసి తనముద్దుకవితను మహాత్ము లకుఁ గానుకపెట్టి కృతార్థుఁడయ్యెను అంతియగాక సపత్నీ కృతపరాభవమునకుఁ జింతిల్లుచున్న సత్యభామ కన్నీరునించెనని మాాలమున నుండఁగాఁ దెనుఁగున నొక్కపద్యరత్న మత్యంత మనోహరాకృతిం గాననయ్యెడిని

ఉ "ఈసునఁబుట్టి డెందమున ♦ హెచ్చిన శోకదవానలంబుచే
గాసిలి యేడ్చెఁ బ్రాణవిభు♦కట్టెదుటఁ లలితాంగి పంకజ
శ్రీసఖమైన మోముపయిఁ♦జేల చెఱంగిడి బాలపల్లవ
గ్రాసకషాయకంఠకల♦కంఠవధూకలకాకలీధ్వనిఁ"

ఇందలియొక్కొక్కపదమురత్నములతోసరిపోల్పఁదగునుగదా

సత్యభామ యీరీతిగా నీర్ష్యావశంగతాంతఃకరణ యై యభిమానమున మఱింతవంతం జివికిపోవుచుండు టెఱింగి భగవంతుఁడు శ్రీహరి సాంత్వనోక్తుల మెల్లఁగా నిట్లు పలికెను ప్రాణేశ్వరీ! పద్మపలాశాక్షీ! నీవు నన్నిట్లు తలంచుట పాడియా చాలఁ బొరపడితివి సుందరీ! విశేషించి పలుకనేల? త్రికరణ శుద్ధిగాఁ బలికెద ఆలకింపుము నన్ను నీవాఁడనుగా భావింపుము *దేవీ! ఇతరుల కించుకంతయు బాధ కల్పింపఁగూడదను భావముకలిగి యట్టికార్యములనే చేయుచుండు నారదముని నాకుఁ బ్రియముచేయఁగోరి నా చెంతనున్న రుక్మిణిని బొగడుచుఁ బారిజాతకుసుమము నొసంగెను ఆమహాత్ముని భావము రుక్మిణిని నుతించిన నే నానందింతునని నాకుఁ బ్రియము చేకూర్చుటయే తనకుఁ గృత్యమని భావించెను మోమోటమివలనను నిర్బంధమువలనను రుక్మిణి కొసంగెను ఇందులకు సందియము లేదు ప్రసన్నురాలవుకమ్ము శుచిస్మితా! ప్రేయసీ! ఈస్వల్పాపరాధమును క్షమింపుము నాతప్పు ఇందు లేదనను చాలస్వల్పము కావున నింతమాత్ర మపరాధమును సహింపరాదా ముని యొకపారిజాతము నిచ్చెను ఇంతమాత్రమునకే నీ కింతయాగ్రహ మేల కలిగెను? త్వరగా నాగ్రహించుస్వభావముకల దానవుకదా సుశ్రోణీ! నీవు పారిజాతకుసుమములం బెక్కింటిని గోరుదువా ఇచ్చెదను సత్యముపై శపథము చేసెదను

---

* తత్పారిజాతకుసుమం తస్యా దేవి మమాగ్రతః, నాందో మత్ప్రియం కుర్వ న్మునిరక్లిష్టకర్మకృత్, దాక్షిణ్యాదానురోధాచ్చ దత్తవాన్నాత్ర సంశయః అని మూలము

*స్వర్గనగరోద్యానమున నలరారు నా పారిజాతకల్పవృక్ష రాజ మును దెప్పించి నీయింట స్థాపించెదను ఎంతకాలము దాని నిలుపఁగోరెదవో యంతకాల మునుచువాఁడను కోరుము దానిందీర్చెదను ప్రేయసీ! సంశయము నొందవలదు అని పలికెను ఈభావము తెనుఁగునందు,

తే "వామలోచన నీకేళీవనములోనఁ
జలువవెదచల్లు చెంగల్వకొలనికెలన
సరసకర్పూరకదళికాతరులనడుమఁ
బెరటిచెట్టుగ నాటింతుఁ బెంపుగనుము"

అని వ్రాయఁబడినది

ఇట్లు శ్రీహరి సత్యముపై శపథముచేయఁగా హరివల్లభ సత్యాదేవి మనోదుఃఖము తగ్గగా నిట్లు మెల్లగాఁ బలికెను నాథా! నీమాట సత్యమేని యాపారిజాతమహీరుహ రాజము తెప్పింప శక్యమగునేని నా యీక్రోధముపశమిల్లఁగలదు నాకు మర్యాదయుఁ గల్గును ప్రాణేశా! నేను సపత్నులలో నెల్ల నధికురాల నగుదును అని మందహాససుందరముఖార విందయై పలికినసత్యభామం గాంచి మధుసూదనుఁ డట్లే స్వర్గ పురమునుండి పారిజాతమును దెప్పించి నీయింటనుండునట్లు చేసెదనని ప్రతినచేసెను నాకర్తవ్యములలోనిదియే ప్రథమమని భావింపుమా యని వేఁడుకొనియెను జగముల సృజియింపఁ బెంప సంహరింప మూలకారణమగు భగవంతుఁడు సత్యము సత్యము నీయింటఁ బారిజాతమహీరుహము నాటించెదనని

* స్వర్గాస్పదా దానయిత్వా పారిజాతం ద్రుమేశ్వరం, గృహే తే స్థాపయిష్యామి యావత్కాలం త్వమిచ్ఛసి అని మూలము

మూఁడుమాటలు పలుకఁగా నాసాత్రాజితీదేవి సంతోషభరాక్రాంతస్వాంతయయ్యెను సజ్జనులకు సంతోషమును గల్గించు నాకంసనిషూదను ప్రాణవల్లభ సంతోషించుటయే జగన్మంగళమని భగవంతుఁడు భావించెను

అంత నాజగన్నాథుఁడు సర్వేశ్వరుండు సర్వభావనుండయ్యు లోకాచారమూని యాప్రాణేశ్వరియింట స్నానము చేసి యావశ్యకకృత్యములన్నియు నిర్వర్తించెను సత్పురుషులకు సర్వకామప్రదుఁడుకదా * మఱియుఁ దనచిత్తమున స్నానముచేసి నారదముని రావలయును అని స్మరించెను రుక్మిణీగేహమునుండి యానారదముని సాగరమున కరిగి స్నానమొనర్చి సత్యభామమందిరమున కరుగుదెంచెను సాధుసంతతికెల్లఁ బరమగతియగు శ్రీహరి సత్యాదేవింగూడి యెదురుచని తోడితెచ్చి యథావిధి నాదేవమునిం బూజించెను తొలుదొలుత నాతనిపాదములను సాత్రాజితి శుద్ధోదకంబులఁ గడిగెను ఆమె మునిపాదారవిందములఁ గడుగుచుండ శ్రీహరి పాత్రమును జేతఁబట్టుకొని నీరుపోయుచుండెను పిదప నామహర్షి యుచితాసనమునఁ గూరుచుండఁగాఁ బ్రయతాత్ముఁడై జగద్గురువునగు శ్రీకృష్ణుఁడు పరమాన్నము నొసంగెను ఆమునివరుఁడును లోకకర్త యొసంగినపాయసము నాదృతిమై నారగించెను శ్రద్ధమై భుజించెను అవ్వల శుద్ధాచమనముచేసి తృప్తుఁడై యాశీర్వదించెను ఆయమోఘాశీర్వాదములను గేశ

*దధ్యౌ చ నారదం దేవ స్స్నాతో దేవముని ర్నృప, అభ్యాజగామ స్నానాంతే మునిశ్రేష్ఠో మహోదధౌ తమాగతం నరపతే సతాంగతి రధోక్షజః, సత్యయా సహ ధర్మాత్మా యథావిధి అపూజయత్ అని మూలము

వుఁడు ప్రీతమనస్కుఁడై గ్రహించెను శ్రీకృష్ణు ననుమతంబున సాత్రాజితి మునిపతికి నమస్కరింపఁగా నారదముని సజలమగు తనదక్షిణహస్తమును జాపి కమలపత్రాక్షిని సత్యభామను దేవీ ఇపుడెట్లు హరిప్రియురాలవో సర్వదా యిట్లే శ్రీకృష్ణానందవర్ధని వగుదువుగాక విశేషించి నాతపోబలమున నదృష్టవంతురాలవు కమ్మా అని దీవించెను

* ఇట్లు దేవముని నారదుఁడు దీవింపఁగా నాసాత్రాజితి మహోత్తరహర్షమున లేచి నిలువఁబడి వినయమునఁ బతిచెంత నుండెను మునివరుం డనుమతింప శ్రీకృష్ణమూర్తి యవ్వేల భుజించెను ఆవిఘసాన్న మాపరమాత్మున కత్యంతప్రీతిదాయక మయ్యెను సత్యభామయు విధివిహితకృత్యములందీర్చి(భుజించి) శ్రీహరి యనుమతినొంది యంతఃపురమునకు ముందుగాఁ బోయెను సత్య యంతఃపురమునకుఁబోవుటకుం గలకారణమెఱింగి శ్రీహరియు నారదమునివరుం దోడుకొని యంతిపురి కరిగెను అందు సత్యభామ వారి నాసీనులం జేయించి హరిపార్శ్వమునం దా నిలువఁబడియెను తననగరునకు రాఁగానే మహాత్ముఁడగుమునిపతికి నమస్కరించెను నారదమునియు నందు ముహూర్తము నివసించి శ్రీహరీ! ఇంక సెలవిమ్ము స్వర్గలోకమునకుం బోయెదను, నిన్నుం బ్రార్థించుచున్నాఁడను అవ్వలఁ గైలాసమున కరిగెదను అందు నీశానుని శంకరుని దేవతలు గంధర్వ లప్సరసలు వినుతిగీతముల నారాధించుచుందురు ఇపు డాశం

* సకృష్ణోప్యథ్యనుజ్ఞాంతు లబ్ధ్వా మునివరాత్తదా, బుభుజే విఘసం ధీమానప్రమేయపరాక్రమః. తతస్త్వావశ్యకం కృత్వా సత్యభామాపి భారత, అనుజ్ఞయా తదా భర్తు ర్వివేశాంతర్గృహం ముదా అని మూలము.

కరుఁడే స్వర్గపురమునకు వచ్చియున్నవాఁడు ప్రతిమాసమం దును మహేంద్రసదనంబున నీశ్వరారాధనము జరగును. ఇంద్రాదులామహాత్మునిం బూజింతురు అందు గాంధర్వము నృత్తము నొకయారాధనావిశేషముగా జరపఁబడును ఆ విగ్రహమును బూజించుచుండఁగా నంతర్హితుఁడై దేవదేవుఁ డగుపరమశివుఁడు దేవతలొనరించుపూజావిశేషములఁ దిలకించు చుండును ఆయారాధనమునందుఁ బాల్గొనవలయునని నన్న నన్నింద్రుఁడు ప్రార్థించెను అంగీకరించితిని పాల్గొంటిని ఆపూ జాకుసుమమే యిది నాకీఁబడఁగా నేను నీకర్పించితిని పారిజాత వృక్షరాజము మన్నింపఁదగినది విశేషించి కొనియాడఁదగి నది శ్రీకృష్ణా! నీకు సకలశుభము లొనఁగూడుఁ గాక! సకలలోకమునుండి ప్రియమూఱ నేఁదెచ్చినయీతరువరదివ్య కుసుమము నీపాదకమలములకడ నర్పించితిని ఆవృక్షము శచీ దేవికిఁ బ్రీతిపాత్రము ప్రతిదిన మావృక్షము పూజింపఁబడు నేని సౌభాగ్యము నొసంగును పారిజాతము సుకృతఫలముల నొసంగుటకే సృష్టిచేయఁబడినది దాని నిత్యమదితియుఁ గశ్య పమునియుఁ బూజింతురు పూర్వ మాకశ్యపముని యదితి కీతరురాజమాహాత్మ్యమునుపదేశించెను వరముగోరనొసంగెను దాననామె సౌభాగ్యమువృద్ధియయ్యెను ఈతరురాజ మాయది తికి సర్వాలంకారముల నొసంగెను ఆయదితి మహామోద మునఁ గశ్యపునింగాంచి నేను సదా కుమారివలె నుండవలయు గర్వములేక యేచింతలులేక యుండవలయు పతిభక్తిగలదియు ధర్మశీలయునగు నాయదితి యట్లుకోరి భర్తయంగీకరించి వర మీయఁగాఁ గుమారికవలెనే కనఁబడుచుండెను ఆమెకోరికలఁ

దీర్చుపొంబె నాతపోనిధి యాపారిజాతమును నిర్మించెను నిత్య పరిమళవంతములై సర్వకామప్రదము లగుపుష్పములంగూడి యీ తరురాజము చెన్నారు చుండును దీనికి మూఁడుశాఖ లుండును సర్వభూతమనోహరములై యాశాఖ లలరారును సకలర్తుకుసుమము లాతరువరమునందే కోరినవారికిం గనంబడు చుండును ఇట్టికుసుమములు లెక్కింపరాక యందు దగపడును బహురూపములుగా నీవృక్షమే కనఁబడును పద్మాదు లవ్వాని నుండి లభించును మందారమను నొకవృక్షరాజము కలదు అదియు సకలవృక్షసారముంగొని కశ్యపునిచే నిర్మింపఁబడినది. అదియు వృక్షశ్రేష్ఠ మనందగు ఈపారిజాత కుసుమముల హారముగా నలరించి యదితి కశ్యపున కిచ్చును ఆముని యామె సౌభాగ్యవృద్ధ్యర్థ మీతరుసుమముల నదితి కిచ్చును నాకు నామహర్షి యీకుసుమమాలికను బుణ్యము వృద్ధినొందు బొంబె నొసంగును ఏఫలమును గోరని నే నాకుసుమదామమును గశ్యపునకే మరల సమర్పించువాఁడను ఇంద్రుఁడు సౌభాగ్యవృద్ధింగోరి శచీదేవి కిచ్చును ఆమె నాకు నిచ్చును. సోముఁడు తనప్రియపత్నియగు రోహిణికిఁ గుబేరుఁడు తన పత్నికి నిచ్చుచుందురు కావున నీవృక్షము సౌభాగ్యప్రదమను టకు సంశయములులేవు విష్ణుపదియనునామము గంగానదికిం గలదు విష్ణుపదినుండి పరిజాతముగానఁ బారిజాతశబ్ద మీవృక్ష మునకుఁ బేరుగా విఖ్యాతమయ్యెను మందారపుష్పములతోఁ గూడుట మందారమనియుఁ బిల్తురు ఏదో యొకదారువిశేష మిదియని తెలియక జనులు వాడుటచే నిది కోవిదారమని చెప్పం బడును మందారమని కోవిదారమని పారిజాతమని కల్పవృక్ష

మే పిలువఁబడును దాని పుష్పరాజమే యిది అని పలికి పయనము చేయ నుద్యుక్తుఁడాయెను

ఆర్యమహాశయులారా! శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామ ననునయించిన యీవిషయమునం దొక్కవిశేషవార్త కలదు అదియే స్త్రీలమర్యాదను దెలుపును పతివ్రతల ధర్మములను దెల్పును సత్యభామను హరి యనునయించెను శోకకారణము ప్రశ్నించెను తనకేమియుఁ దెలియనట్లు పలికెను సత్యభామ తనకుఁగల పరాభవమును భర్తకుం దెల్పెను సాధ్వియగుభార్య తనకు సపత్నులవలనఁ గలిగినపరాభవము నెట్లు తెలుపఁదగునో యామర్యాద వదలకుండఁ దెలిపెను కరినాత్ముఁడవు వంచకుఁడవు కపటివి అనునివి మహాపాపఫలదములు కావు, ప్రాయశః స్త్రీల నోటినుండి సత్కృపులు వ్యాసాదులు పల్కించుమాటలే అవి లోకస్వభావముల మీఱియుండలేదు ఆమాటలు విని భగవంతుఁడు నవ్వి సత్యా! యీమాత్రమునకా యింత చింతనొందితివి పారిజాతమహీరుహవర్యమును వలయుననఁ దెప్పించి నీయింట నాటించెద వలసినంత కాలముండనిమ్మనియె ఈమాట హరినోటనుండి రాఁగానే యీమాట సత్యమేని నాదుఃఖము తొలఁగినట్లే యనెను సపత్నులలోఁ దలవంపులు తొలఁగుట నేనుత్తమురాలనగుదుననియె మిక్కిలియాతురతంబూని ప్రార్థించెను తనహితమునుగోరి పతియొకమాట నుడువఁగా దాని కానందించుట సాధ్వీస్వభావ మనక తప్పదు ఈఘట్టమునందు జరగినసంభాషణమును గాంచినచో సత్యభామ యుత్తమనాయిక యనవలయునేకాని యింకొకమాట పలుక వీలులేదు

ఇట్టులుండఁ దెను గున మహాకవి ముక్కుతిమ్మన యొకపద్య మును వ్రాసెను

ఉ. "పాటలగంధి చిత్తమునఁ • బాటిలు శోకభరంబు దీర్ప నె
ప్పాటను బాటుగామి మృదు•పల్లవకోమలతల్పదద్వయీ
పాటలకాంతి మాలిమశి•పంక్తికి వన్నియపెట్ట నాజగ
న్నాటకసూత్రధారియదు•నందనుఁడర్మిలి మ్రొక్కెమ్రొక్కినన్.

మ జలజాతాసనవాసవాదిసురపూ•జాభాజనంబై తన
ర్చులతాంతాయుధుకన్నతండ్రిశిరము•చోఁ వామపాదంబునం
దొలఁగందో చెలతాంగియట్లయగునా•థుల్ నేరములేయ చే
రలుకింజెందినయట్టి కాంత లుచిత•వ్యాపారముల్ నేర్తురే"

ఈ రెండుపద్యములకు విలువయే లేదు అమూల్యరత్నములే కాని భగవంతునివిషయమున నిట్లుచెప్పుట న్యాయమా యని విచారింపవలయును భగవంతునికార్యములన్నియు నితరులకు నుదాహరణభూతములుగా నుండవలయుఁగదా ప్రణయకలహ మున నిట్లు వర్ణించుట యాలంకారికులమత మనవచ్చును శృం గారములందు భర్త భార్యకు మ్రొక్కినను దప్పు లేదనవచ్చును అది నమస్కారపద్ధతిలోనిది కాదనియు నదియు నొకశృంగార లక్షణమనియు ననవచ్చును దాని కంగీకరింపరా దనునంతటి మోటుకుఁదనము నాకు లేదుగాని భగవంతునియుఁ దత్పత్ను లయు వాడుకలు లోకములోనివారికెల్ల శిరోధార్యములు కా వలదా యనిమాత్రము ప్రశ్నింపక మానను ఇచ్చో రసభం గమే యనక యూరకుండ నామనసొప్పకున్నది ముక్కుతిమ్మ నగా రిచ్చోట నిదియెందులకుఁ జేర్చెనో గాని కారణము వేఱు గనున్నది అది కృష్ణరాయలకు భార్యపైఁగల క్రోధ మడంపఁ

బూని కవిరత్న మీపద్యరత్నమును వ్రాసెనని యెవ్వరూహిం తురు నీచు లీయుదాహరణమును జూపుచు భారతదేశీయ ప్రాచీనాచారము లిట్టివని యాక్షేపింతురుగదా యన్నపరితాప మున నిట్లు వ్రాయుచున్నాఁడను హరివంశమున నీచోట నీకథ కానరాదు భాగవతమున లేనేలేదు నిర్మూలముగా నేల దీనిని గల్పింపవలయునో తెలిసికొనఁజాలక కలవరపాటొందుచున్నాఁ డను ఇట్టితావులయందుఁ గవి కడుజాగరూకుఁడై మెలంగవల యును దేహమంతటఁ గన్నులుండి ప్రవర్తింపకయున్నఁ బ్రాచీ నాచారములయందు లోపము కల్గించినవాఁడగును దాననించు కయేఁ గళంకములేని మతాచారములకు లోపము గల్గించిన పాపమునకుఁ బాత్రుఁడు కాకతప్పదు "స్థితస్యగతిశ్చింతనీయా" యన్నప్రాక్తనసూక్తినే యనుసరించి యెట్లో సమాధానము చేసికొనవలయునే కాని సంతృప్తిగా సమాధానము చెప్పవలను పడకయున్నది ఇంక నీవిషయమును వదలెదను

శ్రీహరి యిట్టు లొక్కమాటచే సత్యభామాదేవి కోప మునాపి సంతుష్టాంతరంగనుగా నొనరించి తనమది నారదమహ ర్షిని తలంచెను స్నానముచేసి సిద్ధముగా భోజనమునకు రమ్మ నియే యాతలంపు వీక్షణమున శ్రీహరి యిట్లు తలంచెనో యా ముని మానసమందున్నవాఁడు తానే కాన నాతనిమది కిపుడు శ్రీహరిని దర్శింపఁబోవలయునని తోఁచెను సముద్రమున స్నాన ముచేసి భోజనసమయమునకు నారదముని సత్యాదేవిగృహ మున కరిగెను ముందే స్నానముచేసి హరి సిద్ధముగ నుండెను సత్య విధివిహితముగాఁ బాదప్రక్షాళనము భర్త కలశమును బూని జలముపోయుచుండఁగా నొనరించి ముని నర్చించెను

ఆమె కంతకుముందున్న యాగ్రహ లేశమేనియు నిపుడు లేదు పరమానందభరితురాలై తన పెనిమిటి తనకే లోఁబడియుండునని భావించెను రుక్మిణికడనున్నపుడు విధిలేక యామెపైఁ బ్రేమ మున్నచందము నటించెనుగాని నిక్కముగా నాయందే ప్రీతిగలవాఁడని విశ్వసించెను ఔరా! ఏమి యాలతాంగివిశ్వాసము! అంతలోఁ గ్రోధము! అంతలో శాంతము! అంతలో భర్తపై విశ్వాసము సెబాసు! జగన్నాటకసూత్రధారుని త్రిప్పులకు లోఁబడి హరిహరబ్రహ్మశక్రాదులు నారదాదిమహర్షులు తిరుగుచుందురన నిఁక సత్యభామప్రస్తావమేల? ఇచ్చో నొక్కరహస్యార్థము కలదు నారదముని హరిభక్తుఁడు గాన రూపమున శ్రీహరిని భజించువాఁడు అనఁగా హరిసేవకుఁడనికదా భావము. అట్టి తనసేవకుఁడు మందిరమునకు రాఁగాఁ దాను గలశమెత్తికొని నీరుపోయుచు భార్య యామునిపాదములు కడుగునట్లు చేసెను ఏమి దీనిభావము? ఎల్లవారును సాధుమనస్కుఁ డింటికి రాఁగానే భగవత్స్వరూపునిగా భావించి భగవంతునకు కెట్లుపచారములు విధిననుసరించి చెయుదుమో యట్లు చేయవలయునని లోకుల కుపదేశించుటకే యని మనము గ్రహింపవలయును

అతిథిపూజ మహాఫలప్రదము

శ్లో "సంప్రాప్తాయ త్వతిథయే ప్రదద్యాదాసనోదకే,
అన్నం చైవ యథాశక్తి సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్
నవై స్వయం తదశ్నీయాదతిథిం యన్న పూజయేత్,
ధన్యం యశస్యమాయుష్యం స్వర్గ్యం చాతిథి పూజనమ్
శిలానప్యుంఛతో నిత్యం పంచాగ్నీనపి జుహ్వతః,

సర్వం సుకృతమాదత్తే బ్రాహ్మణోఽనర్చితో వసన్ " ౧౦౦
(మనుస్మృతి 3 అధ్యా)

"అనయాచ నిందయాతిథ్యర్చనస్య నిత్యతావగమ్యతే"
అని కుల్లూకభట్టువ్యాఖ్య
అతిథిపూజయనఁగా మనుష్యయజ్ఞమని శ్రుతి తెలుపుచున్నది
శ్రుతి "యద్బ్రాహ్మణేభ్యోఽన్నందదాతి తన్మనుష్యయజ్ఞస్సం
తిష్ఠతే"

శ్లో "అతిథిం తత్ర సంప్రాప్తం పూజయేత్స్వాగతాదినా,
తథాసనప్రదానేన పాదప్రక్షాళనేన చ ౫౪
శ్రద్ధయా చాన్నదానేన ప్రియప్రశ్నోత్తరేణ చ,
గచ్ఛతశ్చానుయానేన ప్రీతి ముత్పాదయే ద్గృహీ ౫౯
అతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతినివర్తతే,
స తస్మై దుష్కృతం దత్వా పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి ౬౭
ధాతా ప్రజాపతిశ్శక్రో వహ్ని ర్వసుగణోర్యమా,
ప్రవిశ్యాతిథి మేతేవై భుంజంతేన్నం సురేశ్వర ౬౮
తస్మా దతిథిపూజాయాం యతేత సతతం నరః,
స కేవలమఘం భుంక్తే యో భుంక్తే హ్యతిథిం వినా ౬౯
తత స్స్వవాసినీ దుఃఖగుర్విణీ వృద్ధబాలకాన్,
భోజయే త్సంస్కృతాన్నేన ప్రథమం చరమం గృహీ ౭౦
అభుక్తవత్సు చైతేషు భుంజన్ భుంక్తే సదుష్కృతమ్,
మృతశ్చ గత్వా నరకం శ్లేష్మభుగ్జాయతే నరః" ౭౧
(విష్ణుపురాణము తృతీయాంశము ౧౧ అధ్యాయము)

స్వవాసినీ = పితృగృహస్థకన్యా అని వ్యాఖ్య
శ్రుతిస్మృతిపురాణములతిథిపూజ భగవత్పూజయనియే తెల్పు

చున్నవి దరిద్రుఁడైనచో నతిథికి నన్నము పెట్టఁజాలఁడు కదా వానిగతి యేమని ప్రశ్నింతురు కాంబోలు

శ్లో "తృణాని భూమిరుదకం వాక్చతుర్థీ చ సూనృతా
ఏతాన్యపి సతాం గేహే నోచ్ఛిద్యంతే కదాచన"
(మను 3 అధ్యా ౧౦౧)

"ప్రియప్రశ్నోత్తరేణ చ" అని విష్ణుపురాణము

వీనింబట్టి యథాశక్తి న్యాయముననుసరించి తనకుఁగలిగియున్న యంతలో నతిథికిఁ బూజచేయవలయునని భావము తేలెడిని ఏమియులేనిచోఁ బ్రియప్రశ్నములకు లేమియనునది లేదు కావున మంచిమాటలచేతనైన నాతని సంతోషింపఁజేసి ధనవంతులయిల్లుచూపవలయునని గ్రహింపందగు అంతియకాని నాలుగుచివాట్లుపెట్టి పంపరాదు జలము మంచిమాటలు ఇవియే దరిద్రున కతిథిపూజచేయుసాధనము లనుట సర్వసాధుజనసమ్మతము కదా ఈన్యాయమును శ్రీహరి తనయాచరణముచేఁ దెల్పెను

మఱియు శ్రీహరి నారదమునికిఁ బరమాన్నము పెట్టి సంతోషింపఁజేసెను ఆపిదపఁ దానావిఘసమును భుజించెను విఘసమనఁగా నతిథి భుజించినపిదప మిగిలినయన్నము కాని యతిథి భుజింపఁగా మిగిలిన యుచ్ఛిష్టముకాదు

శ్లో "విఘసాశీ భవేన్నిత్యం నిత్యం వామృతభోజనః,
విఘసో భుక్తశేషం తు యజ్ఞశేషం తథామృతమ్"
(మను 3 అధ్యా ౨౮౫)

"విప్రాగ్భుక్తశేషం విఘస ఉచ్యతే దర్శపౌర్ణమాసాది యజ్ఞశిష్టం పురోడాశాద్యమృతం సామాన్యాభిధానేఽపి ప్రకృతత్వాచ్ఛ్రాద్ధే విప్రభుక్తశేషభోజనార్థోఽయం విధిః అతఏవ

"భుంజీతాతిథిసంయుక్తస్సర్వం పితృనిషేవితమ్" ఇతి స్మృత్యం తరమ్ అతిథ్యాదివిశేషభోజనంతు "అవశిష్టంతు దంపతీ" ఇత్యనేనైవ విహితమ్ తస్యైవచ యజ్ఞశేషతుల్యత్వాపాదనేన స్తుత్యర్థం పునర్వచన మితి తు గోవిందరాజవ్యాఖ్యాన మనుష్ఠాన విశేషానర్హత్వమప్రాకరణికంచ" అని కుల్లూకభట్టువ్యాఖ్య

అతిథులనుమాత్రమే కాక పెండ్లిగానికన్యక, వ్యసనగ్రస్తుఁడు, గర్భవతి, వృద్ధుఁడు, బాలుఁడు వీరిని ముందు భుజింపఁజేసి వెనుక గృహస్థువు భుజింపవలయునని విష్ణుపురాణము తెల్పుచున్నది ఈయర్థమునే మనుస్మృతి దృఢపఱచుచున్నది చూడుఁడు

శ్లో॥ "సువాసినీః కుమారీశ్చ రోగిణో గర్భిణీస్త్రియః,
అతిథిభ్యోఽగ్రఏవైతాన్ భోజయేదవిచారయన్"
(మను 3 అధ్యా ౧౧౪ శ్లో॥)

"కథమతిథిభ్యోభోజితేషు భోజన మేషా మితి విచారమకుర్వన్" అని వ్యాఖ్య సువాసినులకు, పెండ్లిగానికన్యలకు, రోగబాధితులకు, గర్భవతులకు నతిథులకంటె ముందుభోజనము పెట్టవలయునని భావము అంతియకాక అతిథులకంటె ముందు వీరికన్నముపెట్టుటెట్లు? అని సంశయింపక పెట్టవలయునని మనుస్మృతి విధించుచున్నది దీనిభావమేమి? క్షుధార్తులను దృప్తిచేయుట ప్రధానధర్మము వారి కాకలిబాధ యొక్కుడు దానిని సహింపఁజాలరు కావున మతిమంతుఁడగు నతిథి వారి యంతరంగమందున్న భగవంతుఁడు తృప్తినొందుఁగాక యను సంకల్పమున నన్నముపెట్టి సంతృప్తిచేయవలయునని రహస్యార్థము అతిథులు పండితులున్నారే వీరికంటె ముందీస్త్రీల కన్నము

పెట్టవచ్చునా యని సంశయింపరాదు అట్లు సంశయింపక ప్రాణి తృప్తిచేయువాఁడు సమదర్శనుఁ డనంబడును ఈవిషయము భగవద్గీతా శాస్త్రమునందు

శ్లో॥ "సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః"
(౬ అ ౨౯ శ్లో॥)

అని చెప్పఁబడినది చూచితిరా? పురాతనప్రోక్తధర్మము లెంత యింపుగా నున్నవో సర్వత్ర భగవంతుని గాంచుచు నేభూతమునకుఁ దృప్తిగావించినను భగవంతుఁడు తృప్తినొందు నని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి

ఇట్లు శ్రీహరి నారదునకుఁ బాదప్రక్షాళనాదికృత్యముల నలరించి యన్నముపెట్టి పిదపఁ దాను భుజించెను ఆమీఁద సత్యభామ భుజించెను భర్తకంటె ముందు భార్య భుజింపరాదని ప్రాచీనశాస్త్రనియమము కలదు

"అగ్రాశినీ మన్యగృహా ప్రవేశినీం,
త్యజంతి భార్యాం దశపుత్రమాతరమ్"

అనుసూక్తి యందఱెఱింగినదియే కాని క్రొత్తది కాదు కదా ఇట్టు లీకథ సదాచారములను దెలుపుచున్నది కథమాత్రమే కాక యిట్టివిషయముల నెఱుంగవలయును ఇఁక నీవిషయమును వదలి కథాభాగమునకుఁ బోయెదను

శ్రీకృష్ణనారదమునిసంవాదము

*నారదముని సత్యభామాసహిత శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము నను మతినొంది స్వర్గమున కరుగఁ దలఁచునంతలో సర్వజ్ఞుఁ డగు

*ఈకథయంు హరివంశవిష్ణుపర్వము ౬౮ వ యధ్యాయము నుండి గ్రహింప బడినదని యూహింపవలయును

నారాయణమూర్తి మరల నారదునితో నిట్లు పలికెను సకల ధర్మతత్త్వముల నెఱింగినమహామునీంద్రా! సురనగరమున కరిగి త్రిపురాంతకు సదస్యులం గాంచి యాజ్ఞారూపముకాని నామా టలుగా నింద్రునితో నిట్లు తెలుపుము మునీంద్రా! ఇంద్రునకు నేఁ దమ్ముఁడనని యెఱుంగుదువుకదా కశ్యపమునిచంద్రుఁ డేవృక్షరాజమును సృజించెనో పూర్వమదితికి సుఖాభివృద్ధియగు పోంలె నేతరువరము నలరించెనో యాపారిజాతము పరమ పావనము, సౌభాగ్యము నొసంగు సుమరాజముల నీనును నర కాసురసంహారమునకు ముందు శతక్రతూ! దాని నా కొసంగె దనని వాగ్దానము చేసియుంటివి ఆవాగ్దానమును ధర్మనిరతిగల నాభార్య లాలకించిరి వారు నన్నిపుడు కోరుచున్నవారు ప్రభూ! దాని నిపు డొసంగుము పుణ్యము నిమిత్తము, దాన ధర్మముకొఱకు, నాప్రీత్యర్థము దాని నిమ్ము ఆమహాద్రుమము నీద్వారవతిం జేర్ప నాజ్ఞాపింపుము దానము నీయఁగా మరల నావృక్షరాజము నీవు వలసినపుడు కొనిపోవచ్చును ముని చంద్రా! ఈమాటలు నావిగా నా దేవతాధీశునకు విన్నవింపుము. ఎట్లది నాకు లభించునో తదనుగుణముగు ప్రయత్నము చేయవల యును ఈ కార్యమునందు దూతత్వము గనఁబఱపుము తాప సేంద్రా! నీచమత్కృతి యచ్చెరువుగదా నాయందు దమకుఁ గలవాత్సల్యము పారిజాతానయనమునఁ దేటపడవలయును

అని శ్రీహరి పలుకఁగాఁ గేశిదానవనిషూదనుం డగు నారాయణుం గని నవ్వి నారదుఁ డిట్లు భాషించెను యాదవ వేంద్రా! చాలసంతోషము నీవాక్యముల నింద్రునకుం దెలిపె దను ఏవిధమున నింద్రుఁ డాపారిజాతము నొసంగఁడేని

వేఱొకయుపాయముం జెప్పెద నాలకింపుము పూర్వము దేవ దానవులు మందరపర్వతమును క్షీరవారాశిని వైచి త్రచ్చి పారిజాతమును బడయఁగల్గిరి ఆమందరాద్రిపై శంకరుఁడు పార్వతింగూడియుండఁగా దేవేంద్రుఁడు స్వయముగాఁ బోయి శచీదేవికి నానందము కలుగఁజేయునిమిత్త మాపారిజాతము నిమ్మని ప్రార్థించెను మహాదేవుఁడు కరుణావారిరాశి కావున నట్లే యగుంగాకయనియె కొంతకాలమున కది మరల మందర పర్వతమును జేర్పఁదగునన్ననియమమును మీఱి శచీదేవికిఁ గ్రీడాభంగమదిలేకున్న నగునను నెపమున నింద్రుఁ డూరకుం డెను శంకరుఁ డామందరాద్రియందుఁ బార్వతీదేవికి సంతో షము కలుగఁజేయు నిమిత్త మొకకందరమును నిర్మించెను ఆకందరము రెండుక్రోశములపొడవుకలది ఆకందరమున శ్రీ కృష్ణా! సూర్యకిరణములు వ్యాపింపఁజాలవు చంద్రమరీచులు ప్రవేశింప సమర్థములుగావు వాయుదేవున కందుఁ బ్రసారము లేదు శైలపుత్త్రికతలంపు ననుసరించి శీతోష్ణము లందుఁ గలుగు చుండును అందున్నదివ్యవనము శంకర తేజముచ నిరంతర మల రారుచుండును ఆవనమును మహాదేవియు మహాదేవుఁడు నేనును దప్ప నితరులు ప్రవేశింపననుమతిలేదు ఆవనమునఁ గల పారిజాతవృక్షములన్నియు సర్వరత్నములనుగోరినపుడు వర్షించు చుండును మనస్సునఁ దలంచుటయే యాలస్యముకాని కోరికల ననుసరించి యాపారిజాతములు ఫలముల నొసంగును ప్రమథ గణము లాదివ్యపారిజాతఫలముల యథేష్టముగా ననుభవించు చుందురు అట్టియాజ్ఞ సకలలోకనాయకుఁ డగుమహాదేవుఁడే యిచ్చెను దేవలోకమునఁగల పారిజాతమునకంటె నామందర

కందరాంతరాళవిలసద్వనరాజమునఁగల పారిజాతములఁ గలఫలములు బహుగుణములు వానిప్రకాశము లత్యధికములు. గుణములు విశేషములు ఆవృక్షరాజములు మూర్తిమంతములై వృషభధ్వజుఁ డగుశంకరుని సర్వకాలములయందుఁ బ్రమథగణములంగూడి సేవించుచుండును ఆద్రుమరాజములు శంకరుతేజస్సంక్రాంతిం బొలుపారుచు నేకష్టముల నెఱుంగక సుఖాన్వితములై వెలయును శైలరాజకన్యక వాని నతిప్రీతి గారవించుచుండును ఆవృక్షము లాదేవికి విశేషించి ప్రీతిపాత్రములని యెఱుంగవలయు

ఒకానొకకాలమందు వరదానగర్వితుఁడై పాపనిశ్చయముగలయంధకుఁ డనుపేరుగల ఘోరరాక్షసుఁడు మహాబలశాలి కావున నావనమునఁ బ్రవేశించెను అమిత్రమాతి యగుమహాదేవుఁ డాక్రూరదానవుని సంహరించెను వాఁడు సర్వభూతావధ్యుఁడు వృత్రాసురునకన్నఁ బదింతలు బలముగలవాఁడు అట్టి వాని నామహాదేవుఁ గశ్రమంబునం జంపెను పారిజాతములు గలతావులం దెల్పితి నాయెఱింగినంతదనుక వానిమహిమనుల నెఱింగించితిని పారిజాతవిషయమున నీకు విచారము వలదు కమలాక్షా! సహస్రాక్షుఁ డావృక్షరాజము నీకొసంగును ఇది నిజము శచీదేవింగూడి యావృక్షరాజము వెలగుచుండును సర్వకామప్రదము ఇంద్రున కావృక్షము కోర్కుల నొసంగుచుండును అని నారదమునిపలుక విని శ్రీహరి యిట్లు పలికెను మునీంద్రా! శచీదేవి యానందమునకుఁ గొఱంతకలుగునన్న హేతువుచే దాని నీశ్వరునకుం బంపఁడయ్యెను ఇంద్రుఁడు నాకంటె జ్యేష్ఠుఁడు త్రిలోకాధిపతి అవ్యయభోగశాలి నే

నాశతక్రతువు ననుజుఁడను జయంతునిం గాంచి లాలించునట్లు నేను నతనిచే నుపలాలింపఁదగువాఁడను కావున మునీంద్రా! బహువిధోపాయములఁ బ్రయత్నింపుము నాప్రీత్యర్థము శక్తి కిందగిన ప్రయత్నముచేయుము సత్యభామకు సంతుష్టినిగలి గించునిమిత్తము నేను బ్రతిజ్ఞచేసితిని స్వర్గమునుండి యీ నగరమునకు దానిం దెప్పింతు ననియే యాప్రతిజ్ఞాఫలము ఆప్రతిజ్ఞ ననృతము చేయుటకు శక్యమగునా *ఇంతకుఁబూర్వ మెప్పుడు ననృతము చెప్పలేదు అట్టినేను బ్రతిజ్ఞఁ దప్పితినేని లోకములకు విప్లవము గలుగును ప్రళయము ధర్మమార్గము నకుం గలుగునని గ్రహింపుము నాచే సద్గుణాన్వితము లగు లోకధర్మము లనుసరింపఁబడినవి లోకపాలనమున కవియే పనికివచ్చును అట్టి నే ననృతము చెప్పవచ్చునా నాప్రతినను వ్యర్థముచేయుటకు దేవతలు, గంధర్వులు, రాక్షసులు, నసురులు, యక్షులు, పన్నగులు, నొక్కటిగాఁగూడి ప్రయత్నించి నను సమర్థులు కాఁజాలరు మునీంద్రా! నీకు మేలుగలుగుఁగాక నేను యాచించినపుడు దేవేంద్రుఁడా పారిజాతము నీయఁడేని శచీదేవ్యనులేపనాంచిత మగు నాయింద్రునురమున నాగదా యుధము పడఁగలదని నమ్ముము అని యింద్రునకుం దెలుపుము తొలుదొలుత సామపూర్వకముగాఁ బారిజాతమును యాచిం చితినని తెల్పుము ఆప్రార్థన నంగీకరించి పారిజాతము నొసంగఁ

---

* నానృతం హి వచో విప్ర ప్రోక్తం పూర్వం మయానఘ, మయి భగ్నప్రతిజ్ఞేతు లోకానాం విప్లవో భవేత్ యన్మయా హి మునిశ్రేష్ఠ లోక ధర్మా గుణాన్వితాః, పరివార్యాః స్థితాః సర్వే సకథం వ్యానృతం వదేత్ అని మూలము

చేసి నా ప్రయాణము తదానయనార్థము నిశ్చితమని నీవు నెఱుంగుము అని పలికి శౌరి యూరకుండెను

మహామతులారా! ఈనారద నారాయణసంభాషణము నుండి గ్రహింపఁదగువిశేషములు కొన్నికలవు అందొక్కవిశేషము రహస్యాతిరహస్య వృత్తాంతము నెఱింగించును పరమేశ్వరుఁడు పార్వతి కానందమును గల్గించుపొంటె మందరాద్రికందరమున నొక పారిజాతవనమును గల్పించెనని యిందుఁ గలదుకదా దీనిభావమేమి? నిరంజనుఁడగుశంకరుఁడు ప్రకృతిం గూడి చిత్రకార్యముల బ్రహ్మాండనిర్మాణము లోనగువానిం జేయును ప్రకృతి ప్రీత్యర్థమేకాని స్వకార్యముకొఱకుఁగాదు పరమాత్మయగు శ్రీకృష్ణమూర్తి తానిర్గుణుండయ్యుఁ దనయోగమాయయగు సత్యాదేవి సంతోషార్థమే పారిజాతానయన ప్రతిజ్ఞ నొనరించెను అంతియకాని తుచ్ఛమగు నీపారిజాత ప్రసూన మామహాత్మునకేల? ద్వారకయందే కల్పింపరాదా యని ప్రశ్నింపరాదు లోకాచారముల ననుసరించితినని శ్రీహరియే యిందుఁ దెలిపెఁగదా ఇచ్ఛేదనని చెప్పి యీయకున్నచో వానిజయించి దానిని సాధింపక మానరాదను రాజనీతిని హరి యాశ్రయించెను తా నాశ్రయింపకున్నఁ బౌరుషగుణప్రధానులగురాజులు మానుదురు పౌరుషశక్తియే వారియందు నశించు దాన లోకమునకు హాని కల్గును కావునఁ దద్రక్షణార్థమే హరి యీప్రతినచేసెనని యెఱుంగవలయు ఈరీతిని భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు భగవద్గీతాశాస్త్రమునందే తెలిపెను

శ్లో॥ "ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునఃపునః,

భూతగ్రామ మిమం కృత్స్నమవశం ప్రకృతేర్వశాత్. ౮
న చ మాంతాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ,
ఉదాసీన వదాసీన మసక్తం తేషు కర్మసు ౯
మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిస్సూయతే సచరాచరం,
హేతునానేన కౌంతేయ జగద్విపరివర్తతే ౧౦
అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తనుమాశ్రితం,
పరం భావమజానంతో మమ భూతమహేశ్వరమ్" ౧౧

వీనియర్థమును నిర్మలాంతఃకరణమునఁ బరిశీలించినచోఁ బైయర్థము తేటపడియెడిని

మందరపర్వతగుహాలో నొక యుద్యానవనము నిర్మింపఁబడియెననియు, నందు సూర్యచంద్రరోచిస్సులు ప్రవేశింపఁజాలవనియుఁ దుదకు గాలికూడఁ బ్రవేశింపఁజాలదనియు నిందుఁ బొడకట్టెడిని తొలుదొలుత నిది యసంగతముగాఁ దోఁచెడిని. కాని మనశ్శక్తి నుపయోగించి పరిశీలించిన నిది సుసంగతమనియే తోఁచును భగవంతునకు శక్యము కానిపని యుండరాదు భగవంతుఁడే లేఁడన్న వారి కేదియుఁ బనికిరానిసమాధానమే యగును సూర్యమండలమును సృజించినపరమాత్మకు నొక గుహాలో వెలుతురుండునట్లుచేయుట తుచ్ఛకార్యముకాని బృహత్కార్యము కానేరదు ఇట్టి ఘట్టములయందు సర్వశక్తుఁడు పరాత్పరుఁడని మఱచి మానవశక్తితో నాతనిశక్తి నుపమింపఁ బూని యిది యశక్యము ఇది శక్యము అని సిద్ధాంతము చేయఁబూనుట గొప్పపొరపాటని నాభావము అందఱిభావము నిట్టిదిగనే యుండనోపు సర్పములలోఁ గొన్ని జాతులెగురును పక్షములు లేవనరాదు పక్షులకుఁ గనఁబడునట్లు

లేవే యనరాదు పక్షుసహాయములేకున్న నెల్లగురును ' ఎగురుటకుఁ గలశక్తి నెట్లో యొసంగును ఆశక్తి తక్కుంగలసర్పముల కేల యుండరాదు ? అని ప్రశ్నింపరాదు వీనికేలయుండవలయునో వానికేల యుండరాదో యాపరమేశ్వరుఁడే యెఱుంగును ఇతరు లెఱుంగరు ఎగురునట్టివ్యాళములవలన నేవి లాభములుగలవో ఆశక్తి యన్నిభుజగముల కొసంగిన నేమినష్టము కలదో యెఱింగినవాఁడొక్కజగన్నాయకుఁడేకాని యితరులు చేతులుత్రిప్పి సభలో ప్రల్లదములు పల్కుటయేగాని వేఱొకటి యెఱుంగరు కొందఱు తెలిసినట్లు నటింతురు కావున శంకరుఁడు గుహాంతరాళమునఁ గ్రొత్తగావలసినపుడు శీతోష్ణముల నిర్మించుననఁగా నత్యంతసులభముగాని పొగడఁదగిన దిందేదియు లేదు

శ్లో "నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప,
ఏష తూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతే ర్విస్తరో మయా ౪౦
అథవా బహునైతేనకిం జ్ఞాతేన తవార్జున,
విష్టభ్యాహమిదం కృత్స్నమేకాంశేన స్థితో జగత్" ౪౧
(భగవద్గీత ౧౦ అధ్యాయ)

అనుభగవద్వాక్యము లీయర్థమును దేటపఱచుచున్నవి భగవద్గీతలు ప్రమాణములనువారు గలరుగాని వారిభావమునకనుగుణముకానిది ప్రమాణముకాదనువారు నందుఁ గొందఱు గలరు అంతకంటెఁ దెలివితక్కువగలవా రుండఁబోరు విశ్వరూపము భగవంతునిదని గీతలలోఁ గనఁబడుచుండఁగాఁ గొంతభాగ మాతఁడసత్యముచెప్పెననికదా యపుడనవలయు ? వారిదృష్టి కేదియుఁ బ్రమాణముగాఁ దోఁపదని నాయాశయము

అట్టియజ్ఞులమాట మనకేలగాని భగవదిచ్ఛ యేకార్యమునైనఁ జేయఁగలదని దీనిసారము

శ్లో॥ "దివ్యమాల్యాంబరధరం దివ్యగంధానులేపనం,
సర్వాశ్చర్యమయం దేవమనంతం విశ్వతోముఖమ్ ౧౧
దివి సూర్యసహస్రస్య భవేద్యుగపదుత్థితా,
యది భాస్సదృశీ సాస్యా ద్భాస స్తస్య మహాత్మనః ౧౨
తత్రైకస్థం జగత్కృత్స్నం ప్రవిభక్తమనేకధా,
అపశ్యద్దేవదేవస్య శరీరే పాండవ స్తదా ౧౩
ఆఖ్యాహి మే కోభవానుగ్రరూపో
నమోఽస్తు తే దేవ వీర ప్రసీద,
విజ్ఞాతు మిచ్ఛామి భవంతమాద్యం
న హి ప్రజానామి తవ ప్రవృత్తిమ్" ౩౧
(గీత ౧౧ అధ్యా)

ఈశ్లోకములభావ మేమి? సూర్యులు వేయిమంది యుదయింపఁ బ్రకాశించుతేజస్సు నీయందుఁ గనఁబడుచున్నదనఁగా భగవత్ప్రకాశమునుం దీభాస్కరప్రకాశ మత్యల్ప మని తాత్పర్యముకాదా! ఈశ్లోక మతిశయోక్తిగాఁ జెప్పఁబడినదని యొకఁడనెను తక్కిన వతిశయోక్తి కుదాహరణము లేల కాఁగూడదనిన నాతఁడేమియుఁ జెప్పఁజాలకపోయెను పాపము! ఆతఁడేమి యెఱుఁగఁడు ఉపన్యాసములు కంఠపాఠములుగాఁ జేసికొని వానిని సభలోఁ జదువువాఁడు గ్రంథమును గురుముఖముగాఁ బఠించి ధ్యానమున దానియర్థము నలవాటుచేసికొనినపాపమునఁబోయినవాఁడుగాఁడు కేవలోపన్యాసకుఁడు చాలమంది యీకాలమున నుపన్యాసకు లిట్టివారే. కావున

నట్టియసద్వాదముల నాలకింపక భక్తికి మనమనస్సులఁ దావుంచ వలయును ఆతావున నది వెలసినఁగాని యథార్థములు తోఁపక సదర్థములు తోఁచుట కవకాశముగలుగదు కాఁబట్టి పారిజాతమును ద్వారకానగరమందే కల్పింపక దేవలోకమునుండి యేల తేఁబూనెను శ్రీకృష్ణుఁడని తెలియని ప్రశ్నములను జేయరాదు

అనృతము నింతకుఁ బూర్వము నే నెప్పుడు చెప్ప లేదు నేఁ బ్రతినతప్పినచో లోకముల ధర్మమార్గమే నశించును లోక ధర్మముల నవలంబించితిని వానిని విడనాడరాదు అని భగవంతుఁడు నారదమునితోఁ బల్కెను దీనిసార మేమి? సత్యము నాస్వరూపము దాని కెట్టిలోపము కాఁగాడదు ఈరూపము నామములోనగువానిని వలయునని గ్రహించితిని వానిం దగురీతి నడపవలదా నేను భిన్నమార్గమునఁ బ్రవర్తించుచో జనులంద అట్లే ప్రవర్తింపఁబూనరా అపుడు ధర్మవిప్లవము కాదా అట్లుకాక యుండఁజేయుటకేకదా నే నవతరించినది అని భగవంతుఁడు పల్కెను అనఁగా లోకాచారము ననుసరించి తాను బ్రవర్తింతునని, అందిష్టానుసారము ప్రవర్తింపవీలులేదని, నేనట్లు ప్రవర్తించుచో నందఱు న న్నుదాహరణముగాఁ గైకొని యిష్టానుసారము చరింతురని, అట్లు చరించుచో లోకము లాకులములగునని, అట్లు కాఁగూడదని భగవంతుఁ డాజ్ఞాపించెననియే దీనిభావము అనృతము పాతకమని సత్యము నాశ్రయించుట భగవంతు నాశ్రయించుటయే యని సత్యమున సకలధర్మము లిమిడియున్నవని మనము గ్రహింపవలయు నిర్మల ధర్మమును దేని నారాధించినను భగవంతు నారాధించినట్లే యని తెలిసికొనుట మంచిది ఇట్టి యపూర్వానేకవిషయము

లిందుఁగలవు వీని నింకను గలవాని నాలోచింపుఁడు భగవన్మ హిమమును శక్తికొలఁది నెఱుంగఁ బ్రయత్నింపుఁడు కపట వేదాంతులదుష్టాలాపములకు శ్రవణరంధ్రములందుఁ జోటీయ కుఁడు ఏపురాణము చదివినను భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యమురీతులు తెలియఁగలవు సమగ్రముగాఁదెలియ నెవ్వరికిని శక్యము కాదు అంతయేల ? తెలియదనుకొని భగవన్నామమును జపించిన నన్నియుఁ దెలియునట్లు చేయుపని యాసర్వేశ్వరునిది

శ్లో "అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్"
(గీత ౯ అధ్యా)

అన్నప్రతిజ్ఞ భగవంతునిదే కదా ఇంకఁ దరువాతికథను వినఁబూనునట్లు మీకర్ణముల కాజ్ఞాపింపుఁడు

ఇంద్రనారదసంవాదము

*శ్రీహరి యిట్లు నారదమునికి స్వాభిప్రాయము నెఱిఁగించి యనుమతియీయఁగా ముని యాదంపతుల నాశీర్వదించి సుర పురికరిగి యాదితేయాధీశ్వరునిసదనమున నారాత్రి నివసించెను ఆనగరమున సాగుచున్న మహోత్సవమును గన్నులారఁగాంచెను. ఆయుత్సవమున మహామతిమంతు లగునాదిత్యులు, వసువులు, సురలు, రాజర్షులు తమతమశుభకర్మఫలముల ననుభవింప నందుఁ జేరియున్నపుణ్యపూరుషులు, మఱియు నాగులు, యక్షులు, సిద్ధులు, చారణులు, తపోధనులగు బ్రహ్మర్షులు, దేవర్షులు గుంపు లుగాఁజేరి యం దానందము ననుభవించిరి వీరెల్లఁ గొలువ

* ఈకథయుం హరివంశము విష్ణుపర్వమున నఱువదితొమ్మిదవయధ్యా యానుసారముగ వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగుఁడు

మహాదేవుం డందుఁ బూజింపఁబడుటయే యుత్సవమని యెఱుం గవలయును ప్రమథగణము లాపరమశివుని గూడియుండెను. సుపర్ణులు, మరుద్గణములు, దక్కుంగలదివౌకోగణములుండి యా నంద మనుభవించెను దేవర్షులు శంకరు నారాధించిరి కల్పాంత ములయందు నేశంకరురూపములకు క్షయములేదో దేవాధీ శుఁడు లోనగువా రేమహాత్ముని సర్వదా యారాధింతురో ఆత్మజ్ఞులు, గర్వలేశశూన్యులు, ధర్మమార్గస్థితులు నగువారెల్ల నెవ్వనిఁ బూజింతురో యట్టిపరమానందరూపుఁడు పరమశివుఁ డాయుత్సవమున నెల్లర పూజలంగొని యానందించుచుండెను స్కందుఁడును, అగ్నిదేవుఁడు, సరిద్వరయగు గంగాదేవియుఁ, దేజోవంతుఁ డగుతుంబురుఁడును, భారినామకుండగు ప్రమథ వర్యుండును, దేవతానమస్కారములకుం పాత్రులైయుండిరి వీరి నెల్ల దేవగణము లారాధించుచుండెను ధర్మనిరతులు తపోనిర తులు సజ్జనమార్గావలంబకులు దేవతలచేఁ బూజితులయిరి మానుషలోకమున దేవతల నెవరెవరర్చింతురో వారినెల్ల స్వర్గ పురమున దేవతలు సుఖాభివృద్ధిపొంటె నారాధింతురు ఎవరు మానవలోకమునఁ బితృదేవకార్యములయందుఁ దమకుఁగల విభవమును సమర్పింతురో వారెల్ల నందుఁ బూజింపఁబడుదురు వేదాధ్యయనతత్పరులు నియమమును వదలక ప్రవర్తించువారు నాలోకమునఁ బూజితులే యగుదురు

ఆశంకరోత్సవమునందు గంధర్వాధిపతియగు చిత్ర రథుఁడు మహాహర్షమున దేవవాద్యముల వాయించి శంకరు కృపకుఁ బాత్రుఁ డయ్యెను ఊర్ణాయు వనుగంధర్వుఁడు, చిత్ర సేనుఁడు, హాహాహూహూ నామకగంధర్వులు, దుంబురతుంబు

రులు శంకరోత్సవమున గీతములను బాడిరి ఊర్వశియు, విప్ర చిత్తియు, హేమారంభలు, హేమదంతయు,ఘృతాచియు,సహా జన్యయు నృత్తముసల్పి శ్రీశంకరు నారాధించిరి ఆత్మతత్త్వము నెఱింగినశంకరుఁడు వారుచేయు పూజావిశేషముల కానం దించెను మహేంద్రుఁడొనరించిన యాపూజోత్సవమున కానం దించి జగములకు దిక్కగు నాపరమశివుఁడు కైలాసమున కరి గెను శంకరుఁ డరుగ నందులకై వచ్చినవారెల్లఁ దమతమ నివాసములకరిగిరి ఆయుత్సవార్థమువచ్చిన దేవతలనెల్లమహేం ద్రుఁడు బహూకరింప వారు తమతమస్థానములకుఁ బోయిరి ఉత్సవానంతరము వచ్చినవారినెల్లఁ దగురీతి సన్మానించి వార లను సాగనంపి సుఖముగాఁ గూరుచున్నమహేంద్రుం గాంచి యతని సేవించుసదస్యులం దిలకించి చెంతకుంబోయిన నార దముని నింద్రుఁడు విధిప్రకారము సన్మానించెను ఎదురుగాఁ బోయి తోడితెచ్చెను కుశాజినాసనములయం దాసీనుంగావిం చెను ఆయాసనస్థలము దేవేంద్రునిసింహాసనమునకు సుద్దియై యుండెను

అంత నారదుఁ డాదేవేంద్రుని గాంచి యీరీతి బలికెను మహేంద్రా! నిస్సమానతేజోవిరాజితుఁడగు శ్రీమహావిష్ణు వంపినదూతయని నన్ను భావింపుము ఆమహాత్ముఁడు నీచెంతకు నన్నొక్క చిన్నికార్యము గలిగి పంపెను ఆమాటలు విని శత మఖుడు విష్ణువేమో తనకు వార్తనంపెను వినవలయునన్న కౌతుక ముదయింపఁగా పరమాదరంబున వాని వినిపింపుఁడని ప్రశ్నించెను నారదమునీంద్రా! పురుషోత్తముఁడు నాకు సందేశ మంపెనా త్వరపడు నాచిత్తమునకుఁ దృప్తిచేయుము చిరకాల

మునకు శ్రీకృష్ణుఁడు నన్ను స్మరించెను అన నారదముని పురు షోత్తమునివాక్యములఁ జెప్పనారంభించెను మహేంద్రా! నీయ నుజుఁ డగుపంకజాక్షునిజూడ ద్వారకానగరమునకరిగితిని కశ్య పాన్వయక్షీరసాగరశీతాంశుని దర్శింపంగోరి పోయి యాసర్వే శ్వరుని రైవతకపర్వతముకడదర్శించితి అందొకరమ్యహర్మ్యమున సుఖాసనాసీనుఁడై యుండెను *రుక్మిణిదేవి యాపురుషోత్తముని చెంత నుండెను వృషభధ్వజుని వినుతించుచుండెను దేవేంద్రా! పారిజాతప్రసూన మామహాత్మున కొసంగితిని శ్రీహరిపత్ను లచ్చెరువొందుదురుగాక యనియే నే నిచ్చితిని ఆకుసుమరాజ మును గాంచి యాశ్రీహరిపత్ను లాశ్చర్యసాగరమున మునిం గిరి బహుకామముల నొసంగునని పారిజాతవృక్షరాజసముద్భ వంబని వారెఱింగిరి ఆపారిజాతకుసుమసుగుణగణముల నేను విశేషించి వర్ణించితిని పారిజాతము కశ్యపమునితల్లజుచే సృజిం పఁబడియెననియు, నదితికిఁ బుణ్యాభివృద్ధిపొందనది యీఁబడు టయు, నాపుష్పములదామమును నీవు శచీదేవి కిచ్చు చుంటయు నెఱింగించితిని

ఆవార్త లాలకించి యామురారి పత్నులలో నొక్క రగు సత్యభామ యాకుసుమదామమును గోరెను ఆమె నీసో దరునకుఁ బ్రియపత్ని. ఆకాంతామణి తన్నుభ్యర్థింప నాముకారి కడుంగడు ముదంబంది ప్రతినపట్టెను బలవంతులలో మిగుల బలవంతుఁడగు నామురారి నన్నుం గాంచి యిట్లు పలికెను ఆపలుకుల వదలక పలికెద ఆలకింపుము కృష్ణమూర్తి నీకు ననుజన్ముఁడు కావున నీకు నమస్కరించెను మహేంద్రా! తరు

---

* రుక్మిణీసహితం వీరం స్తువంతం వృషభధ్వజమ్ అని మూలము

వరమనందగు పారిజాతమునుబంపుము నీపత్నికది మనోరథప్రద మగునుగాక విశేషించి నీపత్ని కాతరువరము ధర్మకృత్యమున నుపయోగించును దానివలనఁ గలుగుపరమ కల్యాణము మానవలోకమునకుం గలుగవలయుఁగదా నీవు త్రిలోకాధిపతివి కదా మానవులు నామూలమున దేవతాకల్యాణముల దాని నుండి చూడఁగలరు ఇదియ శ్రీకృష్ణ వాక్యములు అనిపలికి నారదమునిలలాముఁ డూరకుండెను నారదముఖమునుండి వాసుదేవుని భాషణముల నాలకించి యిట్లు బదులు చెప్పెను మునీంద్రా! ఆసనము నలంకరింపుము మంచివాక్యము తెల్పితివి ప్రతిసందేశమును బలికెద దానిని విష్ణువున కెఱింగింపుము అని తాను లేచియున్నవాఁడు కాన నిజాసనమునఁ గూరుచుండి తనబలమును నమ్మి మహాహర్షమునఁ దేలియాడుచు నిట్లు పలికెను నారదా! మునీంద్రా! తొలుదొలుత శ్రీహరికుశల మడుగుము పిదప నిట్లు పలుకుము ఆపలుకు సర్వభూతసుఖావహము కావున నేఁ జెప్పినట్లే పలుకుము

శ్రీకృష్ణా! నాయనంతరము నీవే త్రిజగంబులఁ బాలింపఁ గలవాఁడవు ఇందులకు శంకలు లేవు ఈపారిజాతము, ఇతర రత్నావళులు నీవే యగును భూభారమును హరింప మర్త్య లోకమునకరిగితివి మానుష కార్యములనెల్ల నెఱవేర్పవలయును ఆభారము నీపై నున్నది ప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చి మరలఁ ద్రివిష్టపమునకు రాఁగా నీకాంతామణివాంఛితములనెల్ల నెఱవేర్తును స్వర్గార్హరత్నసంతతులను మర్త్యలోకమునకుం గొనిపోవఁదగదు. స్వల్పకార్యార్థ మిట్టిస్వర్గార్హ పదార్థములను మర్త్యలోకమునకుం జేర్పరాదని నియమము కలదు దైవమర్యాద నతిక్ర

మించి ప్రవర్తించినచోఁ బ్రజానాథులునన్నే మందురు? లోకముల యందు శాశ్వతములుగా నుండఁదగు ధర్మములను బ్రహ్మయుఁ దత్పుత్త్రులుఁ దత్పౌత్త్రులును నియమించిరి ఆబ్రహ్మ శాసనమును మీఱి ప్రవర్తించు నావార్త నాలకించి ధర్మమార్గోల్లంఘన మొనరించె నన్నకోపమున నన్ను శపించును మనమే ధర్మసేతువు నుల్లంఘించితి మేని దైత్యులు నతిక్రమింతురు వారికించుకయు శంకయే కలుగదు ఒకయాడుదాని తృప్తి సేయఁ బొంటె నీస్వర్గమునుండి పారిజాతముం గొనిపోయినచో సురలోకవాసు లవమానపరితప్తు లగుదురు మానవుల కుపభోగ పదార్థములు బ్రహ్మచే నిర్మింపఁబడినవి ఓసహోదరా! వారు వానిచేఁ దృప్తులగుదురుగాక కాలపర్యయమున కెదురుచూచుచునుండి యిచ్చటికివచ్చి యిందలిసుఖముల ననుభవింతురుగాక ఇందు నాకొఱకుగా నేర్పఱుపఁబడిన భోగము లిచ్చుటఁ జేరిన పిదప నీవు ననుభవింతువుగాక అట్లుగా కిప్పుడే వలయునన్నచో స్త్రీకి లోఁబడియెను శ్రీకృష్ణుఁ డన్న యపవాదము కల్గకపోదు నే నొకవేళ నాపారిజాతము నంపిన నిర్మల శ్రీకృష్ణకీర్తికిఁ గళంకము గల్గించినవాఁడ నగుదును మానుషలోకమున మనుజార్హభోగములఁ బొందు శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు కోరుట జ్యేష్ఠసోదరుల నిర్బంధించినట్లే యగును స్వర్గలోకార్హరత్నములోపించినచో నాకుఁ దిరస్కారమగును ఆయవమతి సోదరుని మూలమునఁ గలిగిన విశేషించి సంతాపహేతువగును ధర్మార్థ కామములను యథాక్రమముగా బ్రహ్మయాజ్ఞానుసారముగనే యనుభవించుట నీతి ఇది సాధువిహితమార్గము భూలోకమున కీపారిజాతము నర్పింతునేని శచీదేవి మొదలుకొని యెవ్వరును నన్ను

మన్నింపరు ఇంతియగాదు ఈపారిజాతమును స్వర్గమునుండి భూతలమునకుఁ జేర్చినచో స్వర్గఫలముల మర్త్యలోకముననే యనుభవించుచు స్వర్గమునకు రాఁగోరరనుట నిక్కము నారద మునీ ! ఈపారిజాతమహీరుహావరగుణవిశేషముల మానవు లెఱుంగుదురేని యిఁక దేవతలు మానవులకంటె నధికులనుట కేమి హేతువు కలదు

మర్త్యలోకమున నొనరించు కర్మములఫలముల మాన వులీలోకమున ననుభవింతురు పారిజాత మాలోకముననే యుండినచో స్వర్గలోకసుఖమును గోరి సత్కర్మముల నెవ్వరు నాచరింపరు సర్వరత్నవరమగు నీపారిజాతతరువు మర్త్యమున నుండిన దేవతాసము లగుమానవు లుండుటచే నదియే స్వర్గమ గును స్వర్గఫల మందేకలుగుట మానవులు యాగములు చేయఁ బూనరు పూర్తములను సత్కర్మములను మానవులు దేవసమా నులగుట చేయరు యజ్ఞములు, జపములు, ఆహ్నికములు నను సత్కర్మము లాచరించి మానవులు మమ్ము సంతృప్తులనుగాఁ జేయుదురు ఎందులకు ? స్వర్గవాసమును గోరియే శ్రద్ధగాఁ గష్టముల కోర్చియే యాచరింతురు వానినెల్ల నీపారిజాతము వారికి దొరకినచో నేలచేయుదురు ? ఆవృక్షరాజమే లేకయున్న మేమెల్ల నిస్తేజస్కుల మగుదుము ఉత్తమరత్నవిహీనుల మగు దుము మానవులు దానయజ్ఞతపః ప్రభృతి సత్కర్మములమమ్ము సంతృప్తులఁజేయుచు మే మొసంగు సువృష్టిచే సస్యములు ఫలిం పఁగా వాని ననుభవింతురు ఆకలియు దప్పియు మానవుల బాధింపవేని వారేల సస్యములఁ గోరి మమ్మారాధింతురు ? రోగము జరామరణములు ధర్మజ్ఞరతియు దార్గంధ్యము ఘో

రాకారములగు నీతిబాధలు పారిజాతగుణము నెఱింగినవారల నెట్లు బాధించును? సర్వప్రకారములచేతను బారిజాతప్రసూనమును బంపుట తగినదికాదు అని నారదమునీంద్రా! శ్రీకృష్ణునకుం దెల్పుము మహావిష్ణు వితరులకుఁ గష్టములఁ గల్పించు కార్యముల నొనరించువాఁడుకాఁడు మునిచంద్రా! నాసోదరుఁ డేయేపద్ధతులఁ బల్కిన సంతోషించునో యారీతి నాలోచించి యదనునకుం దగినట్లు మాటలాడి కార్యము సఫలముగా సాగింపుము నాయందుఁగలప్రీతిని సార్థకముగాఁ జేయుము మునీశ్వరా! ఇందుఁగల మణిహారములు, విలువగలరత్నములు, చందనము లగరువస్తువులు,విచిత్రవస్తువులు నామఱదలి తృప్త్యర్థము తీసికొనిపొమ్ము మనుష్యులకర్హములగు నేయేవస్తువులు వలయునని శ్రీకృష్ణుఁడు కోరునో వానినెల్లఁ బంపెదను స్వర్గరత్నమగుపారిజాతమును గొనిపోవకుండఁ జేయుము కోరిన రత్నముల నొసంగెదను దేవతాప్రియమగు నీపారిజాతము నెట్టులైన నీఁజాలను అని పలికి యూరకుండెను

మహాశయులారా! ఈకథయందుఁ గలవిశేషము లంతగా వ్రాయఁదగినవికావు మహేంద్రునికపటమును వెలిఁబుచ్చునవియే ఇంద్రునకు స్వకార్యధురంధరత్వము సహజగుణము ఉపకారము మఱచుటయు స్వభావము ఆతనిపుట్టుక దొట్టి యాగుణము కలదు నరకాసురుని జంపఁ బురికొలిపినపుడు చూపెన సౌహార్దము పారిజాతమును బంపుమన్నపుడు చూపక పోయెను ఆమాటకేమిగాని యొక్కవిశేష మీకథనుండి తెలుపవలయును

"రుక్మిణీసహితం వీరం స్తువంతం వృషభధ్వజమ్"

అని నారదుఁడు పల్కెను నారదుఁడు శ్రీకృష్ణదర్శన మునకుం బోయినపుడు రుక్మిణీసహితుఁడై శ్రీకృష్ణపరమాత్మ శంకరుని స్తుతించుచుండెనని హరివంశము చాటుచున్నది అనఁగా శంకరుని ధ్యానించుచుం గృష్ణుఁ డుండెననికదా దీని భావము శంకరుఁడు రామనామమును జపించుననియుఁ గనం బడియెడిని పురాణము లిట్లు పల్కుచున్నవి శంకరుఁడు రామ నామమును జపించెననఁగా నంగీకరించి శ్రీహరి శివనామము జపించెననఁగా నంగీకరింపనివారు కలరు హరివంశము ప్రమాణ మని వా రంగీకరింతురు అం దీశ్లోకము నంగీకరింపమందురు కాఁబోలు ఈభేదము తత్త్వవేత్తలకుండదనుటసత్యము వారిరు వురకు భేదమే లేదు పరస్పరము ధ్యానించుటఁ దన్నుఁదాను దలంచుట యని గ్రహింపవలయును ధ్యానింపఁదగిన యితర వస్తువు వారికిలేదు కావున శివకేశవులు పరస్పరము ధ్యానించు కొనుచుందురు మనకుఁగల భేదజ్ఞానము వారికుండుననవీలు లేదు తత్త్వ మారయ వారిరువు రొక్కపరబ్రహ్మాంశముగల వారే కార్యాంతరములందీర్వ రెండురూపములుగాఁ గనఁబడు చున్నారు

"శ్రుతి ఏకో నారాయణః,
శ్రుతి ఏకఃథైవ రుద్రో న ద్వితీయాయతస్థే"

అని యిట్లు శ్రుతి రెండురూపములను దెల్పుచున్నది ఇట్టిచోట శివుఁడన్న నదరిపడవలసినంతపని యేమో నాకుం దోఁపకున్నది ఎవ్వరేమన్నను సకలశ్రుతులు సకలపురాణేతి హాసములు శివకేశవుల కభేదమును దెల్పుచుంట నిక్కము వాని నంగీకరింపకున్నచో వారి నేమనవచ్చును వారియిచ్ఛరీతి

గనే యొక్కదైవమును ధ్యానింపవచ్చును కాని పరులయుపాస్య దేవతల నిందింపకున్నఁజాలును అదియే యజ్ఞదానతపస్సుల నొనరించినపుణ్యము వారికింగల్గించును కావునఁ దమదేవతను బ్రార్థించి విశ్వసించుచు నితరు లక్లేశమేయుదురుగదాయనిమాత్ర మాలోచించిన నట్టిపాపమున కొడిగట్టరని నమ్ముచున్నాను. భగవద్భక్తిగలవారెల్ల నిట్టియకార్యమును జేయకుందురుగాక అట్టియుత్తమమార్గము నవలంబించి భగవత్కరుణకుంబాత్రులు కావలయునని కోరుచున్నాఁడను ఇంకఁ దర్వాతిగాథ నవధరింపుఁడు

నారదుఁ డింద్రునకు హితము చెప్పుట

* దేవాధిపతి యిట్లు పలుకఁగా విని వాక్యములతెఱంగెఱింగిననారదముని ధర్మమతి గావున నిట్లు శతక్రతువుతో సంభాషించెను బలనిషూదనా! ప్రీతిగలవానికి హిత మవశ్యముపదేశింపవలయును నీయందు నాకత్యంతవిశ్వాసము కలదు జనార్దనునకు నీమత మెఱింగి నేను జెప్పఁదగురీతిఁ జెప్పెదను. ఈపారిజాతమును ముసి శ్వాగుఁ డడిగినను నీవియ్యకపోతివి శ్రీహరితో ననేకహేతువులను జెప్పితిని లక్ష్యలక్షణపురస్సరంబుగా వచియించితిని ఇంచుకంతయు నామాటల నంగీకరించిన భావమును గనఁబడఁజేయలేదు ఇది సత్యము నే నుపేంద్రుఁడను తదనుజాతుఁడను ఇంద్రునిచే లాలింపఁదగినవాఁడను. అని పుండరీకాక్షుఁడు బదులుచెప్పెను మరల మరలఁ బారిజాతము కోరకుండుటకుఁ దగినకారణము లెన్నియో తెల్పితిని

* ఈకథయుం విష్ణుపర్వము డెబ్బదియవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది

వానిచేఁ గృష్ణునియూహ యించుకంతయేని మార్పునొంద దయ్యె తుట్టతుదకు మధుసూదనుఁ డొక్కమాట రోషతా మ్రాక్షుఁడై పలికెను దేవదానవగంధర్వాదు లెవ్వరేని నాప్రతిజ్ఞను మరలింపఁజాలరు నారదా! నీకు మేలగుఁగాక నీమాటచొప్పున నింద్రుఁడు పారిజాతవృక్షమును నాకొసంగఁ డేని నాగదాయుధ మాతనివక్షమున వ్రాలఁగలదు అనునదియే యాతని చివరమాట మహేంద్రా! హరి నీకు ననుజుఁడు ఆతనిశక్తి నెఱుంగుదువు చక్కఁగా నాలోచించి యేమిచేయఁ దగునో యట్లొనర్పుము

నే నొక్కవాక్యము నుపదేశించెద అది సత్యము, హితము నైయుండును నీమేలు గోరియే చెప్పెదను పారిజాతమును ద్వారకానగరమునకుఁ బంపుటయే నీకు క్షేమమని నాకుఁ దోఁచెడిని అని నారదుఁడు పలుకఁగా సువ్యక్తమగు నాతని భావము నెఱింగి శతక్రతువు రోషకషాయిత సహస్రాక్షుఁడై యిట్లుపలికెను అనపరాధినయి జ్యేష్ఠసోదరుఁడనగు నాయందుఁ గేశవుఁ డిట్లు తగనివిధమునఁ బ్రవర్తింపఁబూనునేని చేయఁదగిన దేమియుండును? ఆకృష్ణుఁడు నాకు మేలుకలుగనికార్యములు పెక్కు లింతకుమున్నే యొనరించెను సోదరుఁ డనియేకదా వానినెల్ల నోర్చుకొంటిని. ఖాండవవనమును దహించుకాలమున నర్జునునకు సారథియై నే నంపినమేఘములఁగూడ లెక్కింపక కాల్చెను గోవర్ధనము నెత్తినపుడు నాకెంతయో యపకారము కల్గినది మున్ను వృత్రాసురుని వధింపఁబోవుచు నేను దోడ్పడుమని ప్రార్థించితిని నేను సర్వభూతసముఁడను కావుననే రాఁ జాలనని పల్కెను అత్తఱి నాబాహుబలమునే నమ్మి యుద్ధ

మొనరించి వానిని వధించితిని పెక్కుతడవలు దేవాసురులకు ఘోరసంగ్రామములు తోడరంగా విష్ణువు తనయిష్టానుసారము సంగరమొనరించెనుగాని నాయనుమతిం గొనండయ్యెను ఇది నీ వెఱుంగుదువు కదా పెక్కుమాటలేల ? నారదా ! ఆయన యిచ్ఛానుసారము ప్రవర్తించుంగాక జ్ఞాతిభేదము నేంజేయ రాదు ఇందులకు నీవే సాక్షివి నాపేరురమున గదాయుధ మును వైవ నాకేశవుం డుద్యమించునేని పౌలోమినిగూర్చిన యశుభము వినంబడునని యేకదా లోకు లూహింతురు నాతండ్రి కశ్యపుండు పత్ని యగునదితింగూడి యుదవాసగతుండై యున్న వాండు వారియిచ్ఛానుసారము ప్రవర్తించువాండను వా రిట్లు పలికిరి తనయా ! నీసోదరుండగు శ్రీకృష్ణుండు జితేంద్రియుండు గాక రజస్తమోగుణములకులోంబడి కాముకుండై స్త్రీవాక్యాను సారము ప్రవర్తించుచున్నవాండు అనియు స్త్రీలనేమని నిందింప వచ్చును? ఎంతమోఱకుందనము వారికింగలదు ? రాజసమతి యెంత నీచమయినది ? ఆడుదానిమాటలకు లోంబడి నన్నిట్లు నాసోదరుం డధిక్షేపించెనుగదా ఇస్సీ ! ఇంతకుమును పీకశ్యప వంశమున నిట్టి యపకీర్తి యెవ్వనికిని గలుగలేదు మాతల్లి పుట్టినయిల్లు దక్షునివంశముకదా అందు నిట్టి యపకీర్తి కలుగ లేదు పెద్దవాండనని కాని, దేవతాపూజితంబగు త్రిలోకాధి పత్యముకలదనికాని, యోజింపక కామరాగాభిభూతుండై శ్రీకృ ష్ణుండు నన్నుం దిరస్కరించెనుగదా ఇంకేమనవచ్చును? మున్ను బ్రహ్మ నాతో మాటలాడుచుం బుత్త్రదారసహస్రములంగూడి సద్వృత్తుండై జ్ఞానసంపన్నుండై నీసోదరుం డుండునని పల్కెను. లోకమున భాతృసమానబంధువింకొక్కండు లేండు అని నాతల్లి

మున్ను పల్కెను కశ్యపప్రజాపతియు నిట్లే చెప్పెను సోదరు నందుఁగల గొప్పతనముకూడ నాతండ్రి నాకుం దెల్పెను ఆగర్వమున నేను దానవులతో విరోధించితిని వారు సదా పాప నిశ్చయులు అట్టివారితో నే నీగర్వమున విరోధము కల్గించు కొంటిని ఒక్కరహస్యము కలదు దాని నింతకుము న్నెన్నఁడు చెప్పలేదు అవసరముగావున వచించెదను

మున్నొకఘోరాహవమున ధనుర్జ్యావల్లి ఛిన్నముకాఁగా దానిచే విష్ణుశిరస్సు తెగిపోయెను మొండెము నేను నిలిపి రక్షించితిని రుద్రతేజస్సునఁ దెగినశిరస్సును మరల సంధించితిమి అత్తఱి నమరులలో నేనే యుత్తముఁడనని హరి పలికెను ధనుస్సెక్కుపెట్టి ధీరుఁడువలె నిలువంబడియెను నాతల్లియుఁ దండ్రియు నేమేనందురని ముకుందు నందు స్నేహము నిలిపి యున్నాఁడను అనుజాతుఁ డన్నప్రేమమునఁ గృష్ణుని జూచుచు న్నాఁడను యుద్ధములయందుఁ దొలుతొలుతఁ దాను నిలువం బడి మార్కొనిపోరాడవలసినదికదా ధర్మము నేను ప్రభు వునే నైనను ముందునిలిచి మార్కొనుచుందును నాతమ్ముని రక్షించుటకొఱకె నిట్లు చేయుచుందును నాశరీరమే యాతఁ డని నాతాత్పర్యము నాయందు భక్తిగలవాఁడని నే నిన్నివిధ ముల రక్షించుచుండఁగాఁ దత్ఫలముగా నీతరుణమున నాయింటికే కీడుమూడఁజేయ నారంభించెను ఈలోకము సర్వలోక ములలో నుత్తమము అవమానము వెనుకఁద్రోసి యీతని ద్రోహములఁ గప్పిపుచ్చితిని చిన్నవాఁడు కావున లాలింపఁ దగినవాఁడనియే యింతకాల మోర్చుకొంటిని నాకంటె బాలుఁ డని, పుత్రతుల్యుఁడని, నాతరువాతఁ బుట్టినవాఁడని, యిన్ని

కారణములచేత నీతని యపరాధముల లెక్కపెట్టకుంటిని తల్లి దండ్రు లీతఁడు గర్వి యని చెప్పుచుండువారు అందఱిజనులకుఁ గేశవుఁ డిష్టుఁడే కావచ్చును మేము ద్వేష్యులమే కావచ్చును స్నేహ మిట్టి ఫలముల నాకుం గల్గించెను సర్వజ్ఞుఁడని బలవంతుఁడని శూరుఁడని పాత్రుల సన్మానించువాఁడని నీవు తలంపుము నారదా! ఇఁకఁ జాలును పొమ్ము నామాటలుగా నతనితో నిట్లు పల్కుము శత్రులు సమరము చేయ రమ్మనిపిలువఁగా రాననిపలుకుట న్యాయసమ్మతము కాదు కృష్ణా! నీకేది మదికి రుచించిన నట్లుచేయుము ఇష్టమున్నచో రమ్ము అనుభవింపఁదగుఫలము ననుభవింతువు భాగ్యజితుఁడా! తొలుదొలుత నీవే నన్నుఁ గొట్టుము చక్రముచేనొండె, శార్ఙ్గముననొండె గదచేనొండె, నందకముననొండె, గరుడవాహనారూఢుఁడవై తొలుత నీకిష్టమున్న నన్నుఁ బ్రహరింపుము నీచేఁ గొట్టఁబడి పిదప శక్తియున్న నిన్నుఁ బ్రహరింతును ఔరా! నాస్నేహమే నాకెట్టియుపకారమొనర్చినది? విక్లబమును గల్పించెను యుద్ధరంగమునఁ జక్రపాణిచే నోడింపఁబడక ముందుగఁ బారిజాతతరువరము నీఁజాలను తమ్ముఁడు జ్యేష్ఠసోదరుఁడనగు నన్ను యుద్ధమున కాహ్వానించుచున్నాఁడుకదా తపోధనా! నారదా! ఆడుదానికి లోఁబడినహరిని నేనెట్లు క్షమింతును? మహాత్మా! నారదా! ఇప్పుడే ద్వారకానగరమున కరుగుము అది శ్రీకృష్ణపాలితముకదా అజ్ఞుఁడు వివాదమును గోరునని పల్కుము నీచే నోడింపఁబడకముం దొక్కయాకులో సగమైన పారిజాతసంబంధము నీకు లభింపదని నమ్ముము అని నామాటలుగా మధుసూదనునకుం దెల్పుము నాయీమాటలు మఱువ

సము అనుమానింపక నాయీమాట లటఁబల్కుట నాకెంత
యుఁ బ్రియముకా నున్నదున్నయట్లు పల్కుము మోసముచే
నీవృత్తురాజము కొనిపోవ శక్యముకాదనుము యుద్ధమే సాగ
నిమ్మనుము మోస మింతటిపాటునకుఁ దెచ్చినదా యనుము
అనిపలికి మహేంద్రుఁ డూరకుండెను

స్వర్గవార్తలం దెలుప నారదుఁడు ద్వారకకు వచ్చుట

*ఇంద్రునివచనములనాకర్ణించి వాగ్విదులలో నుత్తముఁడగు నారదముని దేవతాధీశుని సభనుండి రహస్యప్రదేశమునకుం గొనిపోయి యిట్లుపలికెను రాజులకు సర్వదా హితవచనములనే చెప్పవలయును కాని సమయము క్రూరముగా మాఱియున్నతఱి వారికి నప్రియమైనను హితమునే సజ్జనుఁడు చెప్పవలయును చక్కఁగా లోకనీతి నెఱింగిన నీతిశాస్త్రపండితుఁడు వినువాని కేదిహితమో యది వానికిఁ జెడుగును గల్గించుచున్నను దుర్బుద్ధియై పలుకరాదని పండితులు పలుకుదురు కార్యాకార్యముల నన్ను నీవు ప్రశ్నించితివి కావున వచించెదను అది హితమని మదికిం దోఁచెనేని పరిగ్రహింపుము మిత్రుఁడు తన్నడుగకున్నను మేలుకలుగు నాలోచనము వచింపవలయును న్యాయసమ్మతమును సంభవించు నాపదనుగుఱించి యతనిపరాభవమున కిష్టపడక చెప్పవలయును సాధుమతులు ఎదుటివానికప్రియముగా నున్నను వానికి దాన మేలుగలుగునట్టి హితముపదేశింపవలయును అట్లులైనఁగాని మైత్రి ఋణము పోవదని విద్వద్వతంసులు పల్కిరి ధర్మభగ్న మగుకాలమందును

* ఈకథయం హరివంశవిష్ణుపర్వమునఁగల డెబ్బదియొకటవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది

అసత్యవృద్ధియందును, తన్ను సేవించువాని కప్రియముగనున్నను సత్యము ధర్మము నగునట్లు మాటలాడవలయును శ్రోతకు నష్టముకలుగుతఱిఁ బ్రియము హితమునగు పలుకైనను దానిం జెప్పరాదు అని సజ్జనులభావము దేవాధిపా! సర్వథా నీకు మేలొనఁగూర్చుమాటను వినుము హితశ్రోతలలో నీవుత్తమోత్తముఁడవుకదా వినినపిదప నావాక్యము నీకు శ్రేయస్కరము గావున దానిననుసరించి ప్రవర్తింపుము

సహోదరులకుఁ బరస్పరభేదముకలుగుట మిత్రులకు మనస్పర్థలు కలుగుటయు శత్రువుల కానందమును గలుగఁజేయునవగును ఇందులకు సందియములేదు హితము మైత్రినిబాటించునదియు నగువచనము నెఱుంగవలయును విపరీతఫలప్రదమగు మాటను బుద్ధిమంతులు దూరముగాఁ ద్రోసివుచ్చవలయును వెనుక సంతాపమును గల్గించుకార్య మిపుడు నీచే నారంభింపబడినది అట్టిదాని నారంభించుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము కాదు ఈకార్యము పరిణామకాలమందు శుభమును గల్గింపఁజాలదు ఏలయందువేని కారణము విన్నవింతు ఆలకింపుము జగత్కారణము మహావిష్ణువు ప్రకృతికంటె నుత్కృష్టునిగా నెవని మహాత్ములుపల్కుదురో క్షేత్రజ్ఞునిగా నెవనిఁబిలుతురో ఆవిష్ణువే యీ శ్రీకృష్ణుఁడని యెఱుంగుము ఆయవ్యక్తమూర్తియొక్క భాగమొక్కఁడే యీజగత్తని తెలియుము ఆమహావిష్ణువునాత్మపరమము *ప్రకృతి ప్రథమభాగమే ఉమానామమునఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచి శంకరునంతికమున వెలసినది వ్యక్తరూపుఁ డగు

* ప్రకృత్యాః ప్రథమో భాగ ఉమాదేవీ యశస్వినీ, వ్యక్తస్సర్వమయో విశ్వస్త్రీసంజ్ఞో లోకభావనః శక్తిన్యాద్యాస్త్రియస్తస్యా వ్యక్తస్య

పరమాత్మయే స్త్రీసంజ్ఞ నంది ప్రకృతి యనంబడును ఆవ్యక్త రూప పరమాత్మ ప్రథమగుణమే రుక్మిణీప్రభృతి స్త్రీలుగా నయి రని తెలియవలయును ప్రకృతి యవ్యయురాలు దేవియు ననం బడు గుణి మహేశ్వరుఁడు దేవుఁ డనంబడు కావున నమరా ధిపా! శంకరునకు విష్ణువునకు విశేష మేమియులేదు ఇద్దఱు నొక్కరూపమే శంకరుఁడు గుణియు నవ్యయుఁడు శాస్తయు నగు మహాతేజుఁడగు విష్ణువు సర్వకర్త లోకరక్షకుఁడునగు మహేశ్వరుఁడు భోక్తయనంబడు విష్ణువు జగత్కర్తయనం బడు పరమేశ్వరు డు బ్రహ్మాదిదేవతలను బిదప సృజించెను మహాదేవుఁడు ప్రజాపతి గణమును సృజించెను ఇట్లు పురాణ పురుషుఁడు విష్ణువని దేవతలలో నగ్రగణ్యుఁడని కీర్తింపబడును ఆతనిమహిమ మచింత్యము అప్రమేయము గుణాతీతము అదితి తపస్సానరించి శ్రీమహావిష్ణువు నారాధించెను వర మడు గుమని శ్రీహరి పల్కెను పరితుష్టుఁడగుమహావిష్ణు విట్లుప ల్కఁగా నదితి నీవంటికొడుకు నిమ్మా యని కోరెను విష్ణు వాత న్వితో నమ్మా! నాకంటె నుత్తముఁడగు పురుషుఁ డీలోకజాల ముల లేఁడు ఒక యంశముతో నీకడుపునఁ బుట్టెదను అని వరమిచ్చి యంతర్హితుండయ్యెను

ఆమహావిష్ణువే యదితికడుపున నవతరించెను మహా తేజుఁడగు నారాయణమూర్తియే యుపేంద్రుఁ డనంబరఁగు వలయుననియే శ్రీహరి కాశ్యపుఁడనం బ్రఖ్యాతిం గాంచెను. భూతభవ్యభవుండగు నాపరాత్పరుఁడే యాయాయిరీతులఁ

ప్రథమోగుణః, అవ్యయా ప్రకృతిర్దేవీ గుణీ దేవో మహేశ్వరః నవిశేష ఉస్య రుద్రస్య విష్ణోశ్చామరసత్తమ ౧౭ = అని మూలము

గార్యములఁ దీర్చుచుండును జగద్ధితమును గోరయే యిపుడు మర్త్యలోకమున నవతరించెను మనోహరరూపమున వెలసిన యాశ్రీకృష్ణుఁడు సృష్టిస్థితి సంహారముల నొనరించును మాంస పిండము స్నేహముచే వ్యాప్తమగు నట్లు జగద్వ్రజమెల్ల నా పరాత్పరునిచే వ్యాప్తమైనది బ్రహ్మణ్యదేవుఁడు శ్రీహరి యా యాయిభావముల నాశ్రయించి వికారమును గల్పించును కావున శ్రీహరి సర్వదేవతలకుఁ బూజ్యుఁడగు ప్రజాసర్గకరుఁ డగువాఁ డతఁడే ఆ యనంతుఁడే భూభారమును దీర్పఁగోరి ధర్మమును భరింపంగోరి యవతరించి తనపనిచేయుచున్నాఁడు వేదవేత్తలెల్ల నతని యజ్ఞమని వినుతింతురు కృతయుగమున శ్వేతవర్ణుఁడై, త్రేతాయుగమున రక్తవర్ణుఁడై ద్వాపరమునఁ బీతవర్ణుఁడై కలియుగమున గృష్ణవర్ణుఁడై యుండును దివ్యరూప ధారియై హిరణ్యాక్షుని వధించెనుగదా జలములమునుఁగు చున్న భూమి నుద్ధరించిన దీ శ్రీహరియేకదా జగత్తుమేలుకోరి వారాహరూపమును ధరింపలేదా నరసింహాకృతిం దాల్చి హిర ణ్యకశిపుని వధించిన దీ శ్రీనారాయణ మూర్తియేకదా వామ నరూపమును ధరించి భూమిని జయించి నీ కొసంగిన దీ హరియే కాదే పన్నగబంధనముల బలిచక్రవర్తిని గట్టినదీ విష్ణువు కాదా దానవులు దేవతలు పాలకడలిం ద్రచ్చుచుండగా నందుఁబుట్టిన శ్రీదేవిని మరలించినదెవరు? నీకు శత్రువులగు దానవుల దునిమిన దెవరు? నీప్రియార్థమై ఘోరాహవమున దనుజులఁ జంపిన దెవరు? రామావతారమున రావణుం జంపెను కామపాలుం డయి ద్వివిదుని వధించెను లోకమునకు హితమును గోరియే యిపుడును మర్త్యలోకమున నున్నవాఁడు సర్వభూతోత్తముఁ

డగు నుపేంద్రుఁడే కృష్ణుఁడని నమ్ముము జటియుఁ గృష్ణాజిన ధరుఁడు, దండధారియు నై మహావిష్ణువు దానవులనడుమఁ దిరుగుచుండఁగా నేను జూచితిని ఏకార్ణవమగు జగంబునం దిరుగుచు లోకహితమును గోరి గోవిందుఁ డసురుల వధించెను. నీపారిజాతమును దప్పక ద్వారకానగరమును జేర్చును నాయీ మాట యనృతముకాదని నమ్ముము సోదరస్నేహాభిభూతుఁడవై యతని మార్కొందువేని జ్యేష్ఠుఁడవగు నిన్నామహాత్ముఁడు ప్రహరింపఁడు ఎట్లో నామాట హితమని యాలకింతువేని నీమేలు గోరుమంత్రులం బిలిచి యడుగుము

అని నారదుఁడు పలుకఁ నాలకించి దేవేంద్రుఁ డామునిచంద్రునితో నిట్లు పల్కెను మునీంద్రా! ఇంతటి ప్రభావము గలవానిగా నీవు కృష్ణునిం బ్రశంసించితివి ఈస్తుతిని బెక్కుసారులు విన్నాఁడను. శ్రీకృష్ణుఁ డిట్టి వాఁడేయగుంగాక పారిజాతమును మాత్రము నే నీయను పూర్వమహాత్ముల ధర్మము ననుసరించి నేనీయనని చెప్పుచున్నాఁడను మహాప్రభావముగల వా రిట్టియల్పకార్యమున నాగ్రహింప రనుమాటను స్మరింపుము నేను సిద్ధముగ నున్నాఁడను నీకు మేలు గలుగుంగాక లోకమున మహాత్ములు ఇతరుల యపరాధములను గూడ సహింతురు జ్ఞానచక్షువులగువృద్ధు లిట్లు పలుకుదురు. ధర్మభృద్వరిష్ఠుఁ డగుకృష్ణుఁ డి యల్పకార్యార్థమై తాసర్వజ్ఞుఁడయ్యును, జ్యేష్ఠసోదరునియెడలఁ బగపూన న్యాయముకాదని యెఱుంగకుండుట విచిత్రముగ నున్నది నాతల్లికి నేరీతి వరమిచ్చెనో యట్లే యామెపుత్రులము తనకంటె జ్యేష్ఠులమగు మావిషయమున నోరుగలిగియుండవలయును అట్లే తానుగోరి యుపేం

ద్రత్వ మొందినందున నన్ను నగునన్ను బహుమానముగాఁ జూడఁదగును నాకంటెఁ బెద్దవారియందు బహుమానము నేనే నునిచితిని అట్లే నాయం దాకృష్ణుఁడు గౌరవమునుపం దగును మధుసూదనుఁడు తానే జ్యేష్ఠుఁడు కాఁగోరునేని యట్లేయగుఁగాక అని తనదృఢతమ మనోబావమును దేవేం ద్రుఁడు నారదునకుం దెలిపి పోయిరమ్మని వదలిపెట్టెను ధృతి మతి మంతుఁడగు నారదమునియు యాదవేంద్రపరిపాలితమగు కుశస్థలీ నామాంతరవిలసద్ద్వారకానగరమున కరిగెను

మహాశయులారా! ఈభాగమునఁ గొన్ని విశేషములు తోఁచెడిని నిష్పక్షపాతమతులరై యవధరింపుఁడు పక్షపాతము విషద్రుమమువంటిది దానిం దొలుత ఛేదింపవలయును అది మరినాటియుండుదనుక మనస్సునఁ బుట్టుతలంపులు నిర్మల ములుగావు మతాభిమాన,ముండవలదా యని కొందఱు నన్నే ప్రశ్నించిరి అది వలదని చెప్పువాఁడు బుద్ధిహీనుఁడు మతాభిమాన మనఁగా నితరుల దూషించుటకాదు అది దుర్మ తాభిమాన మగును పరమతధర్మసహిష్ణుతయే మతాభిమాన మనునది మతస్థాపకు లన్యమతముల దూషించిరిగదా యని ప్రశ్నించువారు కలరు అన్యమతములఁ గలచెడుగులను శ్రుతి స్మృతిపురాణేతిహాస విరుద్ధములగునాచారముల నాక్షేపించిర నియే నాకుంగల మూఢవిశ్వాసము పరమతముల దూషింపఁ డని యుపదేశించువాఁడు మతాచార్యుఁ డనంబడుఁడు అట్లు మతస్థాపకు లొనర్పలేదని నా కింకను విశ్వాసము గలదు ఇంక విశేషముల నాలకింపుఁడు

నారదముని లోభగుణమున నంతర మెఱుంగక మోఱకుఁదన మూని యున్న దేవేంద్రునకు హితమెఱింగింపం గోరి కొన్ని ధర్మము లుపదేశించెను అందు ముఖ్యము భగవత్స్వరూపమును దెలుపునదియే ప్రకృత్యతీతుఁడు భగవంతుఁడనియుఁ బ్రకృతియందు మొదటిభాగమనఁగా దొలికళ పార్వతియనియుఁ గావున నదిగుణమనియు, శంకరుఁడు గుణియనియు, రుక్మిణీప్రభృతి కృష్ణపత్నులందఱు ప్రకృత్యంశసంజాతలనియు, శ్రీహరి గుణియనియు నదియే యెఱుంగఁదగిన విషయమనియు నీనియమము ప్రకార మాలోచింపఁగా శంకరునకుఁ గృష్ణునకుఁ భేదము లేదనియు పార్వతికిని రుక్మిణిలోనగువారిని భేదము లేదనియు రూపము వేరు కారణాంతరమున వచ్చెననియు వీరెల్లఁ బ్రకృత్యంశజనితలే యనియు, బ్రకృతిం గూడి శివకృష్ణులు తమతమయవతారఫలములను వేఱువేఱ జేయుచున్నారనియు వారియందు భేదబుద్ధి నునుపరాదనియు నారదోపదేశసారము ఔరా! వైష్ణవు లిది మాదియని చెప్పకొను హరివంశముకూడ శివకేశవాద్వైతమునే తెల్పుచున్నది ఇఁక వారివాదమునకు గతియేది యనిన మోఱకుఁదనమే యనక తప్పదు అష్టాదశపురాణములు భారతాదీతిహాసములు శివకేశవులకు భేదము కలదని తెల్పవు ఎవ్వరికథలో వారిని హెచ్చని చెప్పట కథాధర్మము భక్తుఁడిర్వురను సమానభక్తిఁ నారాధింపవలయునా యన్న నదిసరికాదు ఒక్కరినే మది నమ్మవలయును "ఏకో దేవః కేశవోవా శివోవా" యన్నన్యాయమే యవలంబించి తానొక్కచోటనే భక్తి యునిచి యితరులయందు నల్పత్వబుద్ధి యునుపక సమత్వబుద్ధి నునిచి సేవించిన ముక్తి కలు

గును అంతియకాక భగవత్స్వరూపములలో విశేషాంశము గలవారిలో నొకరిని భక్తిఁ బూజించి ఆయొకరిని దూషించిన నాసర్వేశ్వరుఁడు సంతృప్తుఁడగునా ఆలోచించినచోఁ దేటపడియెడి ఏవిధమున నైనను భక్తియేకస్థలమున నునిచి యాదైవమును సర్వవ్యాపకునిగా నమ్మి సేవింపవలయును ఇదియే యిప్పట్టునంగల సారము ఇంకఁ దరువాతికథను వ్రాయ లేఖిని నాజ్ఞాపించెదను

* నారదముని యింద్రుననుమతింగొని ద్వారక కరిగి యరిందముఁడగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని దర్శించెను. అత్తఱి శ్రీకృష్ణమూర్తి సత్యభామాసహితుఁడై యామె యంతఃపురమునందేయుండెను ఆమహనీయుని తేజము సకలతేజంబులఁ దిరస్కరించునది దేవలోకవార్తలనే మదిఁ జింతించుచు దృఢవ్రతుఁడైయుండెను గాఁబోవువార్తలను మాత్రమే యోజించుచుండెను అత్తఱి నాకసమునుండి వచ్చుచున్న నారదుం గాంచి యెదురేగి తోడితెచ్చి విధిదృష్టమార్గమునబూజించెను సుఖాసనాసీనుఁడై యున్న నారదుంగాంచి నవ్వుచు మధుసూదనుఁడు పారిజాతవృక్షవార్త యేమని ప్రశ్నించెను మునియు నందు జరిగిన సంవాదమును విడువకుండ నింద్రానుజున కెఱింగించెను ఆమాటల నాలకించి శ్రీహరి నారదమునితో నిట్లనియె ధర్మవిద్వర్యా! రేపు స్వర్గపురిం గూర్చి ప్రయాణము సాగించెదను అనిపలికి నారదమునింగూడియే సాగరమునకుం బోయెను అది విజనస్థలము కావున నందుఁ గూరుచుండి నారదుని

---

* ఈభాగము విష్ణుపర్వము డెబ్బదిరెండవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది

జూచి మునీంద్రా! యిపుడే యమరావతికిం బోయి నేను నమ స్కరించితినని తెలుతః బలికి పిదప నామాటలుగా నిట్లు చెప్పుము మహేంద్రా! యుద్ధరంగమున నాయెదుట నిల్వఁజా లవు పారిజాతతరువును దెచ్చువిషయమున నన్ను దృఢసంకల్పు నిగా నెఱుంగుము ఇదియ యచ్చుటఁ దెల్పఁదగినమాట అన విని నారదుఁ డంబరగమనంబున నమరావతి కరిగెను శ్రీకృష్ణసందే శమును దేవేంద్రునకుఁ దెల్పెను ఆవార్త నాదేవేశ్వరుఁడు బృహస్పతికిం దెల్పెను ఆవార్త నాలకించి యాబృహస్పతి దివస్పతింగాంచి శతక్రతూ! నేను బ్రహ్మను దర్శింపఁ బోయి యుండఁగా నీవు చెడు సంకల్పమును బూనితివే ఏల? మీరి రువురకుం గల్గిన యీభేదము భయంకరము నాకుం దెలుపకయే యీకార్యమున కేల ప్రారంభించితివి? దీనికిం గారణ మేమి? కాఁగలకర్మముచే నిట్లు పురికొల్పఁబడితివా! వృత్రఘ్నా! దీనిని వారింప నెట్లును సాధ్యముకాదు త్వరపడి యేకార్యమును జేయఁబూనరాదు ఈకార్యము త్వరపడియే యారంభింపఁబడి నది చులకదనము గానుండును అన విని బృహస్పతింగాంచి యాదేవపతి యిట్లు పలికెను

మహాత్మా! జరిగినదానికిఁ బశ్చాత్తాపపడిన లాభము లేదు కర్తవ్య ముపదేశింపుము అన బృహస్పతి గతానాగత ముల తత్త్వమెఱింగినవాఁడుకావున నించుక యధోముఖుండై యాలోచించి మతిమంతులలో మేటిగావున నిట్లు హిత ముపదేశించెను దేవేంద్రా! నీకుమారుంగాఁడి యుద్ధప్రయ త్నము నొనరింపుము జనార్దనునితోఁ బోరాడుము ఏదిన్యా య్యమో యట్లు ఫలము కాఁగలదు నీకు మేలు గలుగఁ

బ్రయత్నింతును అని పలికి యప్పుడే పయనమై క్షీరసాగరమున కరిగెను అందుఁ దపంబొనరించు కశ్యపున కీవిధ మెఱింగించెను ఆమాటలు విని క్రుద్ధుఁడై కశ్యపుఁడు బృహస్పతిం గాంచి యిట్లు భాషించెను ఆర్యా! కర్మము బలవత్తరము ఇట్లు కావలయునని విధియుండఁగా మాన్పరాదు కదా దేవశర్మభార్యను బెండ్లిచేసికొనఁగోరి యపధ్యానము చేయఁ దద్దోషము పొడసూపెను ఇంద్రున కాదోషబాధ కలుగకుండవలయుననియే శాంతిచేయ నారంభించితిని ఉపవాసము చేయుచున్నాఁడను ఆదోషము భయంకరరీతిం బొడకట్టెడిని. కావున నే నీయదితింగూడి యీసాగరము మధ్యభాగమునకుం బోయెదను మేమిరువురము పరమేశ్వరుం బ్రార్థింతుము అన విని బృహస్పతియు నాశక్యపమహర్షిం గాంచి యిట్లు పల్కెను

తపోధనోత్తమా! ప్రాప్తకాలమును మాన్పఁదరమా. అట్లేచేయుము అనుటయుఁ గశ్యపుఁడు బృహస్పతిని స్వర్గపురమున కనిపి భార్యంగూడి భూతనాయకుఁ డైనరుద్రు నారాధింపఁ బోయెను ఆక్షీరసాగరాంతర్భాగమున సౌమ్యరూపమున విలసిల్లుచు మహాత్ముఁడై వృషభధ్వజుఁడై సర్వదేవతారాధితుఁడై యున్న మహాదేవునిం గాంచి వగార్థియై కశ్యపముని యిట్లు స్తుతించెను ఆస్తుతి వేదప్రతిపాదితమై జగద్గురువగు శంకరు మహిమమునకుఁ దగియుండెను వేదవేద్యుఁ డనియు,

---

కశ్యపకృతమహాదేవస్తుతిః

ఉరుక్రమం విశ్వకర్మాణ మీశం జగత్స్రష్టారం ధర్మదృశ్యం పరేశం,
ససర్వం త్వాం 'ధృతిమద్ధామదివ్యం విశ్వేశ్వరం భగవంతం నమస్యే ౧
యో దేవానా మధిపః పాపహర్తా తు తం విశ్వం యేన జగన్మయత్వాత్,

వేదాంతగమ్యుఁడనియు, సృష్టిస్థితిసంహారముల కొక్కఁడే కర్త యనియు, యజ్ఞము యజ్ఞకర్త యజ్ఞభోక్తయు ననియు, తత్ప్రి

ఆపో గర్భం యస్య శుభాం ధరిత్ర్యో విశ్వేశ్వరం తం శరణం ప్రపద్యే
౨ కాలావృకాస్యేన్యోయతిరూపో నిజఘ్నే దత్తానింద్రేణ ప్రణుదోహితా
నామ్, విరూపాక్షం సుదర్శనం పుణ్యయోనిం విశ్వేశ్వరం శరణం యామి
మూర్ధ్నా ౩ భుంక్తే య ఏకో విభుర్జగతో విశ్వమగ్ర్యం ధామ్నాం ధామ
సుకృతిత్వా న్న ధృష్యః, పుష్యాత్సమాం మహసా శాశ్వతేన సోమపానాం
మరీచిపానాం పరిష్ఠః ౪ అథర్వాణం సుశిరసం భూతయోనిం కృతినం
వీరం దానవానాం చ బాధం, యజ్ఞేహుతిం యజ్ఞియం సంస్కృతంవై విశ్వే
శ్వరం శరణం యామి దేవమ్ ౫ జగజ్జాలం వితతం యత్ర విశ్వం విశ్వా
త్మానం ప్రీతిదేవం గతానాం, య ఊర్ధ్వగం రద మాస్థాయ యాతి విశ్వే
శ్వరస్సుమనామేఽస్తు నిత్యమ్ ౬ అంతశ్చరం రోచనం చారుశాఖం మహా
బలం ధర్మనేతార మీడ్యమ్, సహస్రనేత్రం శతవర్త్మాన ముగ్రం మహాదేవం
విశ్వసృజం నమస్యే ౭ శుచిం యోగం శంసనం శాంతపాపం సర్వం శం
భుం శంకరం భూతనాథం, ధురంధరం గోపతిం చంద్రజిహ్వం హృషీకాణా
మయనం యామి మూర్ధ్నా ౮ ఆశుశ్శిశానం వృషభం రోరువాణం కృతం
ధర్మం వితథం చాశుశేషం, వసుంధరం సమ్మృజీకం సమం త్వాం ధృత వ్రతం
శూలధరం ప్రపద్యే ౯ అనంతవీర్యం ధృతకర్మాణ మాద్యం యజ్ఞశేషం
జయతాం చాభియోజ్యం, హావిర్భుజం భువనానాం సదైవం జ్యేష్ఠం ద్విజం
ధర్మభృతాం ప్రపద్యే ౧౦ పరం గుణేభ్యః పృశ్నిగర్భస్వరూపం యుశ
శ్శృంగం వ్యూహానం కాంతరూపం,శుద్ధాత్మానం పురుషం సత్యధామం సన్మో
హానం దుష్కృతినాం నమస్యే ౧౧ యుఙ్క్తోంకారం స్వశిరసం చారుకర్మ
ధృఢవ్రతం ధృఢధన్వాన మాజం, శూరం వేత్తారం ధనుషోఽస్త్రాతిరేకం
పతిం పశూనాం శమనం నమస్యే ౧౨ ఏకో రాతిదైవభూతం భవిష్యం స

భావం బనిర్వచనీయమనియు బ్రహ్మాది దేవతలే యెఱుఁగఁజాలరన నీకుఁ దక్కఁగలవారి కెఱుఁగ శక్యమే కాదనియు సకలాపత్పరిహారకుఁడనియుఁ బరమపూరుషుఁడు, వేదస్వరూపుఁడు, వేదమయుఁడు నగుననియు నీస్తుతిసారము

ర్వాతిథిర్యోహి జుషత్యరిఘ్నః, అరింతుదోఽనుత్తమః సంవిభాగీ విభాజకో మాం భగవాన్ పాతు దేవః ౧౩ య ఏకో యాతి జగతాం విశ్వమీశో య ఏకోఽదాన మరుతాం ప్రాణ మగ్ర్యమ్, యేనానృశంస్యా చ్ఛాశ్వతం సామజుష్టం సమాం జుష్యాత్సుకృతిశ్రేయస్యేఽద్య ౧౪ బ్రహ్మాసృజద్యో భువనోత్తమోత్తమం తృప్తో విద్వాన్ బ్రాహ్మణ్యషడ్గుణస్య, సృష్ట్వా రసం వ్యావ్యాతిష్ఠం సమగ్రం సమాయాదిహ బహురూపో రిహంగైః ౧౫ వ్యంజనోఽజనోఽఘ విద్వాన్ సమగ్రః స్వ్యశిశ్శంభుః ప్రాణదః కృత్తివాసాః, రసో ధ్రువః పవమానస్య భర్తా సపత్నీశశ్శంకరః సారధాతా ౧౬ త్ర్యంబకం పుష్టిదం వో బ్రువాణం ధర్మవిప్రాణాం వరదం యజ్వనాం చ, వరాద్వరం రణజేతార మీశం దేవ దేవానాం శరణం యామి రుద్రమ్ ౧౭ ఆస్యం దేవానా మంతకం దుష్కృతీనాం త్రివృత్ స్తోమం వృషభం కర్మసాక్ష్యం భూతాయనం భూతపతిం గుణజ్ఞం గుణాకరం శరణం యామి రుద్రం ౧౮ అనుద్ధృతం యజ్ఞకర్తార మంతం మధ్యం చాద్యం యజ్ఞకృతాం సామ్యరూపం, వేదవ్రతేషు బహుధా గీతమీశ మభిత్రిపిష్టపం శరణం యామి రుద్రం ౧౯ మహాజినం వ్రతినం మఖలాలం సుతోషణం క్రోధధవం విపాపం, భూతం క్షేత్రజ్ఞం గుణినం వా కపర్దినం నతోఽస్మీశం వందనం వందనానాం ౨౦ దేవం దేవానాం పావనం పావనానాం కృతిం కృతీనాం మహాతో మహాంతం, శతాత్మానం సంస్తుత గోపతీనాం పతిం దేవం శరణం యామి రుద్రమ్ ౨౧. అంతశ్చరం పురుషం గుహ్యసంజ్ఞం ప్రభాస్వంతం ప్రణవం విప్రదీపం, హేతుం పరం పరమస్యాక్షరస్య శుభం దేవం గు

ఆర్యులార! కశ్యపముని వామనమూర్తితండ్రి ఆపత్ప

ణినం సన్నతో౽స్మి ౨౨ ప్రసూతి రుభయో ర్నప్రసూతశ్చసూక్ష్మః పృథ
గ్భూతేభ్యో న పృథక్త్వైకభూతః, స్వయం భూతః పాతు మాం సర్వసాదః
ప్రదః స్వాద స్సంమదః పాతు రత్నమ్ ౨౩ ఆసన్నస్సన్నతరస్సాధనానాం
శ్రద్ధావతాం శ్రాద్ధవృత్తి ప్రణేతా, పతి ర్గణానాం మహతాం సత్కృతీనాం
పాయాన్స్వేషః పూరణష్షడ్గుణానాం ౨౪ అంతర్బహిర్వృజినానాం నిహంతా
స్వయంకర్తా భూతభావీ వికుర్వన్, ధృతాయుధః సుకృతీనా ముత్తమానాః
ప్రణుద్యాన్మే వృజినం దేవదేవః ౨౫ యేనోద్ధృతాస్త్రైః పురామాయినో
వైదగ్ధాఘోరేణ వితథాంతాశ్వరేణ, మహాతుర్వంతో వృజినం దేవతానాం
జ్యాయానీశః పాతు విశ్వోధధాతా ౨౬ భాగీయసాం భాగమలోంతమి
చ్ఛన్ మఖోదక్షో యేనకృతోన్వధావత్, విద్వాన్ దిజ్ఞస్యాదిరథాంత
స్సదేవః పాయాదీశో దక్షయజ్ఞాంతహేతుః ౨౭ ఆన్యో౽థస్యాః సం
స్కృతశ్చోత్తమశ్చ జగత్సృష్ట్వా యో౽త్తి సర్వాతిగుహ్యః, సమాంముఖాప్ర
ముఖే పాతునిత్యం విచిన్వాన్గః ప్రధమః షడ్గుణానాం ౨౮ గుణత్రైకాల్యం
యస్య దేవస్య నిత్యం సతోద్రేకో యస్య భావాత్ప్రసూతః, గోప్తా గో
ప్తౄణాం సన్నమోదుష్కృతీనా మాద్యో విశ్వస్య బాధమానస్య క్రుద్ధః
౨౯ ధామ్నా యస్య హరిరగ్రో౽థ విశ్వో బ్రహ్మా పుత్రైస్సహితశ్చద్వి
జాశ్చ,పరాభూతా భవనేయస్య సోమో జుషత్యేష శ్రేయసే సాధుగోప్తా
౩౦ యస్మా ద్భూతానాం భూతిరంతో౽థ మధ్యం ధృతిర్భూతిర్యశ్చ గుహాః
శ్రుతిశ్చ, గృహాభిభూతస్య పురుషేశ్వరస్య మహాత్మన స్సంమృడవే౽ద్య
తస్య ౩౧ యల్లింగాంగం త్ర్యంబక స్సర్వమీశో భగలింగాంగం యద్ధ్యే
మాసర్వదాత్రీ, నాన్యత్తృతీయం జగతీహాస్తి కించిన్మహాదేవా త్సర్వసశే
శ్వరో౽సౌ ౩౨

కశ్యపమునికృతా శివస్తుతిస్సంపూర్ణా

రిహారార్థము శంకరుని వినుతించెను దీనిభావమేమి? మహాత్ము లగు కశ్యపాదిమహర్షులకు మన కున్నంతభేదము కానరాదు కారణమేమనఁగా వారిబుద్ధి సత్త్వగుణప్రధానమైనది మానవులబుద్ధులు రజస్తమోగుణప్రధానమైనవి, కావున సత్యమసత్యముగాఁ దోఁచెను అంతియగాక స్వమతాభిమానము దానికిఁ దోడుపడ మతాసూయత యిత్యాదులు గల్గుటంజేసి శంకరుఁడన్నఁ గొందఱకు శ్రీమన్నారాయణమూర్తియన్నఁ గొందఱకుఁ గిట్టదు వారివారి పూర్వకర్మవిశేషమే యిందులకుం గారణం బనుట తగునుగాని వేఱొకమాట చెప్పనక్కఱలేదు ప్రకృత మనుసరించెదను

అని యిట్లు కశ్యపముని వినుతింపఁగా నానందించి వృషభధ్వజుండు ధర్మస్వరూపుఁడగు శంకరుఁడు సాక్షాత్కరించెను ప్రసన్నాంతరంగుఁడై యిట్లు పలికెను ఏకార్యమునకై నన్నీస్తుతిచే నలరించితివో ఆకార్యము నెఱుంగుదును ఇంద్రోపేంద్రులు మతిమంతులే ప్రకృతి నొందిరి జనార్దనుఁడు పారిజాతమును గొంపోవఁగలఁడు పూర్వ మింద్రుఁడు దేవశర్మ భార్యను బొందఁగోరెను అది యెఱింగి యాదేవశర్మముని యింద్రునకుఁ గీడు కలుగవలయునని ధ్యానించెను ఆదోషఫలమిపు డంటివచ్చినది దీనికిఁ జింతింపకుము అదితింగూడి స్వర్గనగరమున కరుగుము నీతనయుల కిర్వురకు శ్రేయస్సు గలుగును నిర్విచారమనస్కుఁడవై యరుగుము కష్టములు తొలఁగును నీకును మనశ్శాంతి కలుగును అని శంకరుఁడు పలుకఁగా విద్వాంసుఁడు బ్రహ్మపుత్త్రుఁడు నప్రమేయుఁడు నగు కశ్యపము

హార్షి దేవతాధీశుఁడగు శంకరునకు నమస్కరించి సంతసించి సురపురమునకుం బోయెను.

జ్ఞానధనులారా! ఆర్యులారా! ఇంచుక యీకథాసారమును జిత్తగింపుఁడు ఒక్కవిషయమే యిందుఁ బ్రధానము. అది కర్మము బలవత్తరమను నీతిని దెలిపెడిని ఇంద్రుఁడు సకల భోగముల ననుభవించుచు దేవశర్మయనుమునిపత్నిం గవయం గోరెను అది యెటులైన యతఁడు కీడుగలుగుఁగాకయని భగవంతుని బ్రార్థించుచు స్మరించెను దానిఫలము తరుణము ననుసరించి కలుగవలయునని నియమము కాన నిపుడు కలిగెను ఈదుష్కర్మఫల మింకేమి యాపద కల్గించునోయని కశ్యపముని తపస్సానరించి శ్రీమన్మహాదేవు నారాధించెను భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షమై పారిజాతము శ్రీకృష్ణుఁడు కొనిపోవునుగాన నంతటతో నొల్లింటిపాపము నశించునని యానతిచ్చెను ఇంద్రునకు నశ్రేయస్సు కలుగకుండుగాక యని దీపించెను ఇదియేకథాసారము పరదారాభిగమనము పాపమని స్మృతులు పలుకుచున్నవి

శ్లో॥ "గోవధోఽయాజ్యసంయాజ్య పారదార్యాత్మవిక్రయాః
గురుమాతృపితృత్యాగస్స్వాధ్యాయాగ్న్యోస్సుతస్యచ

(మనుస్మృతి ౫౯ అధ్యా ౧౧)

భృతాదధ్యయనాదానం భృతకాధ్యాపనంతథా,
పారదార్యం పారివిత్త్యం వార్ధుష్యం లవణక్రియా" ౨౩౫

(యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి ప్రాయశ్చిత్తకాండము)

ఈపాపఫల మనుభవింపక తప్పదు కావునఁ దనకుఁగల రత్నములలో బ్రధానమనందగు కల్పవృక్షరత్నము నింద్రుఁడు కోలుపోయి యాచింత ననుభవించెను ఈశ్వరుని బ్రార్థించినను

గర్మఫల మనుభవింపక తప్పదని యానతిచ్చెను ఇంద్రుఁడు పర దారగమనము చేయలేదుకదా స్మరించినమాత్రమునఁ బాపము గలుగునా యని ప్రశ్నింపవచ్చును భగవద్గీతాశాస్త్రమునందు

శ్లో "ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహురింద్రియేభ్యః పరం మనః
మనసస్తు పరాబుద్ధి ర్యోబుద్ధేః పరతస్తుసః ४ु
ఏవం బుద్ధేః పరం బుధ్వా సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా,
జహి శత్రుం మహాబాహో! కామరూపం దురాసదం "४3
3 అధ్యా

అని చెప్పఁబడినది మనస్సుచేఁ జేసినకర్మము ఫలము నీయక పోదన్నభావ మాగీతావాక్యము దృఢపఱచుచున్నది త్రికరణములనంబడు మనోవాక్కాయములలో మనస్సు ప్రధానముకదా దానిచేఁ జేసినపాపము జ్ఞానులకుఁ గలుగకపోదని యీగీతావాక్యము హెచ్చరించుచున్నది వలయునని చేసిన పాపములకుఁ బ్రతిఫలము తప్పక కలుగునని గ్రహించుటయే యీకథాపరనఫలము కొందఱు

"సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణంవ్రజ"

అను గీతావాక్యమును బలుకుచుఁ గర్మములఁ జేయరా దందురు వారలసులు, మందబుద్ధులు ననవలయు గీతాశాస్త్రమునందే భగవంతుఁడు

శ్లో "నిశ్చయం శృణు మే పార్థ త్యాగే భరతసత్తమ,
త్యాగోఽపి పురుషవ్యాఘ్ర త్రివిధస్సంప్రకీర్తితః ४
యజ్ఞ దాన తపః కర్మ న త్యాజ్యం కార్య మేవ యత్,
యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ పావనాని మనీషిణామ్ ५
ఏతాన్యపితు కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ఫలాని చ,

కర్తవ్యానీతి మే పార్థ నిశ్చితం మతముత్తమమ్ ౬
నియతస్య తు సన్న్యాసః కర్మణో నోపపద్యతే,
మోహాత్తస్య పరిత్యాగ స్తామసః పరికీర్తితః ౭
దుఃఖమిత్యేవ యత్కర్మ కాయక్లేశభయాత్త్యజేత్,
స కృత్వా రాజసం త్యాగం నైవ త్యాగఫలం లభేత్ ౮
కార్యమిత్యేవ యత్కర్మ నియతం క్రియతేఽర్జున,
సంగం త్యక్త్వా ఫలం చైవ స త్యాగ స్సాత్త్వికో మతః" ౯

అని స్పష్టపఱచిరి సత్కర్మముల వదలుట పాపహేతువనిరి ఆత్యాగమునఁ గలుగునది దుష్ఫలమే యనిరి భక్తులమని తెల్పుకొనుకొందఱు దేవానాంప్రియులు కర్మాచరణమున సోమరులై తమభక్తిని బ్రకటించుచు శిష్యుల నజ్ఞానులను సేకరించి వారికడఁ దమకుఁ గలమర్యాద చెడకుండుటకై కర్మము బంధహేతువగుననియు భగవంతుని శరణాగతియే కర్తవ్యమనియు భగవంతు నాశ్రయించుటకంటె భగవద్భక్తుల నాశ్రయించిన ముక్తి త్వరగా దొరకుననియు, బోధించుచు ద్రవ్యార్జనపరులై తిరుగుచుందురు అట్టివారు పాషండులనుటకంటె వేఱొక్కమాట పలుక వలనుపడదు నీచాతినీచులగువారిమాటలఁ జాటింపరాదు సత్కర్మముల నాచరించుచు వానిఫలములను గోరక భగవత్పాదముల కర్పించుచుఁ గ్రమముగా నీషణత్రయమును జయించి కాంతాకనకాదులయం దాశమాని నిర్మములై యపుడు కర్మములుచేసినను చేయకున్న నొక్కటియే యని భావించి సదా భగవంతుని గాంచువారికొఱకు శ్లోకము చెప్పఁబడినది కాని కుటుంబపోషణార్థ మర్థార్జనముచేయు పొంటెఁ బాటుపడువారికొఱకుఁ గాదు అట్టివారు వంచకులు.

వారికిభక్తియన నేదో తెలియదు కావున వారిమాటలు పాటిం పక భగవంతుని ప్రీత్యర్థము నిత్యకర్మముల నాచరించుచు నైమి త్తికముల నాచరించి ఫలముగోరక ప్రవర్తింపవలయును కలి యుగ వేదాంతులమాటలు పుణ్యసేతుచ్ఛేదకములని యెఱుంగ వలయునని పెద్దలు పలుకుదురు ఇంక నీవిషయమును గూర్చి వ్రాయక తర్వాతి కథ వ్రాయఁ బ్రయత్నింతును

ఇంద్రోపేంద్రులయుద్ధము

* శ్రీకృష్ణుఁడు ఆరేయిఁ బుచ్చి మఱునాటి యుదయకాల మునకుముందె మేల్కాంచి కరణీయంబులు దీర్చి సూర్యోదయ మగుడు మృగయావ్యాజమున రైవతకాద్రికిం బోయెను ఒక్క రథమున సాత్యకి నెక్కఁజేసి ప్రద్యుమ్నుని వెంటరమ్మాయని యాజ్ఞాపించి రైవతకాచలంబునకు నేగి యించుక యందందుఁ దిరిగి సారథియగు దారుకునితో నిట్లు పలికెను దారుకా! నా యీరథము నీస్థలమునందే నిలుపుము నాకొఱకై వేచియుం డుము అర్థదినముదనుక నీయశ్వములను గాపాడుచుండుము ఈరథమునెక్కియే ద్వారకాపురిం జొరఁ గోరెదను అని యాజ్ఞాపించి జయాభిలాషము మనమున సంభ్రమించుచుండఁగా సాత్యకిం గూడి గరుడవాహనారూఢుఁడై వేఱొక్కరథమునఁ బ్రద్యుమ్నకుమారుఁడు తోడరాఁగా నారథమున కాకాశగతిని బ్రసాదించుచు నిమేషకాలముననే నందనోద్యానమును జేరెను పారిజాతద్రుమమును జూచువాంఛతో దేవోద్యానమును

* ఈకథ హరివంశవిష్ణుపర్వము 23-వ యధ్యాయమునుండి వ్రాయుచు బ్రహ్మపురాణగర్గసంహితలం గలిపెదను

చేరఁ బోయి యందు సమరసన్నాహముల సంసిద్ధులైయుండు దేవయోధులను బొడఁగాంచెను వారు జయింప నసాధ్యులు నానాయుధధారులు, వీరులు నందనవనోద్దేశమున నుండిరి వారు చూచుచుండఁగనే పారిజాతము నూడలాగి తనబలము గాంచి యెల్ల రచ్చెరువుపడ గరుడునిపై నుంచెను గరుడునిపై ననుచునంతలో నావృక్షరాజము విగ్రహమును ధరించి పొడ సూపి చేతులొగ్గెను వాసుదేవుఁ డావృక్షరాజమును సాంత్వ నోక్తులఁ బ్రేమించి పలికి వృక్షరాజమా! వాసుదేవుని ద్వారా కీడుమూడునని భీతిల్లకుము వృక్షరాజము నిడుకొని మధుసూ దనుఁ డమరావతీనగరమునకుఁ బ్రదక్షిణత్రయ మొనరించెను. నందనవనపాలకులు వాసుదేవుఁడు పారిజాతమును బెకలించు కొని పోయెనని మహేంద్రునికడకేగి విన్నవించిరి

పారిజాతము కొనిపోయెనన్నవార్త శ్రుతివివరముల సోఁకగానే హరిహయుఁ డైరావతమునెక్కి రథమునెక్కి జయం తుఁడు కూడ రాఁగా హరి మార్కొన నరిగెను ఆత్తఱిఁ గృష్ణుఁడు పూర్వద్వారసమీపమునఁ బోవుచుండెను ఇంద్రుఁ డాహరిం జేర్కొని యీవిధమునఁ బ్రవర్తించుచున్నాఁడవే ఏమని ప్రశ్నించెను గరుడారూఢుఁడగుహరి యింద్రునకు నమస్కరించి యిట్లు బదులుచెప్పెను దేవేంద్రా! నీమఱఁదలి కింగల పుష్పకార్యార్థ మీవరద్రుమము కొనిపోవుచున్నాఁ డను అనఁగా నింద్రుఁడు పుష్కరేక్షణా! యిటు చేయఁగా దదు యుద్ధము చేయక దీనిని గొనిపోవ సాధ్యము కాదు కేశవా! తొలుదొలుత నన్ను నీవే శరంబుల నొప్పింపుము కౌమోదకిని నాపైఁ బ్రయోగించి నీప్రతిజ్ఞను సఫలము చేసి

శౌర్యము అనుటయు శ్రీకృష్ణుఁడు నిశాతబాణములచేత నైరావతగజరాజమును నవ్వుచు నొప్పింప నాశరము లశనికల్పములై దానిం దాఁకెను ఆవిధమెఱింగి శతక్రతుఁడు దివ్యబాణములచేత గరుడు నొవ్వనేసి వేగవంతములగుహరిశరములఁ దాఁకకుండఁ ద్రుంచెను మాధవుఁడు నింద్రుఁడు ప్రయోగించిన శరములనన్నింటిని నడుమనే త్రుంచెను మాధవుఁడు ప్రయోగించువాడినారాచముల నింద్రుఁడును ఛేదించెను ఇంద్రోపేంద్రుల చాపధ్వనులచే భీతిల్లి స్వర్గవాసులు తెలివి తప్పిరి

ఇట్లు శతమఖశతపత్త్రేక్షణులు గెలుపోటములు కనఁబడకయుండ ఘోరముగఁ బోరుచుండ జయంతుఁడు పారిజాతమును గ్రహింప నుద్యుక్తుఁ డయ్యెను ఆసన్న యెఱింగి మధుసూదనుఁడు ప్రద్యుమ్నకుమారునిం జీరి యాతని నాపుమాయని శాసించెను ప్రతాపఖనియగు రుక్మిణీప్రియపుత్త్రుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁ డాయింద్రపుత్త్రుని వారించెను జయంతుఁడు చాపమ్మున నారి సంధించి నిశితపతత్త్రులం బ్రయోగించుచుఁ బ్రద్యుమ్నుని సర్వాంగముల నొవ్వఁజేసి నవ్వెను ప్రద్యుమ్నుఁడు తగ్గిపోక యాతని నొప్పించెను అంత నింద్రుని శ్రీహరి యాశీవిషోపమ సాయకముల నొవ్వనేయ నాతఁడు మూర్ఛిల్లెను ఆసందడి భీకరముగ నుండెను జయంతప్రద్యుమ్నకుమారులు ఘోర సంగ్రామ మొనరించుచుండిరి మహాబలులగు వారిరువురు బదులుకు బదులుగా బాణముల వేయుచుండిరి ఆయిర్వురు మహాస్త్రవిద్వరిష్ఠులు ఆయిర్వుర సంగ్రామమును దేవతలు మునులు విస్మయాన్వితులై చూచుచుండిరి ఆఘోరప్రవిదారణము సిద్ధచారణులకుం గూడ విస్మయావహమయ్యెను ఇట్టులుండఁ బ్రవ

రుఁడను దేవదూత పారిజాతము నపహరింపఁ బ్రయత్నించెను ఆతఁ డింద్రమిత్రుఁడు, అరిందముఁడు, మహాస్త్రవేత్త, బ్రహ్మదత్త వరబలమున నవధ్యుఁడు నగు ఆతఁడు జంబూద్వీపమునఁ దపం బొనరించి బ్రహ్మ నలరించి తద్వరమున స్వర్గముఁ జేరఁ గల్గెను స్వశక్త్యనురూపముగ నింద్రునకుసాయమ్మొనర్చుటకు స్వభావము గలవాఁడు వచ్చుచున్న యాప్రవరునింజూచి హరి సాత్యకితో నిట్లు పలికెను సోదరా! ఇందుండియే బాణములచే నాప్రవరుని దుష్ప్రయత్నమును నివారింపుము నిర్దయుఁడవై బాణముల నీతనిపైఁ బ్రయోగింపకుమా ఈతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు ఈతని చాపల్యము సహింపఁదగినదియే అది విని గరుడునిపై నున్న సాత్యకి నఱువదిబాణములచే నాబ్రాహ్మణుఁడు నొప్పించెను శిని మనుమఁ డందులకుఁ గోపించి యాతని శరాసనము వ్రక్కలు చేసి తత్ప్రయుక్త నారాచముల నడుమన త్రుంచి యిట్లు పలికెను

బ్రాహ్మణుఁ డవమానింపఁబడరాదు నీకులధర్మము నను సరించి ప్రవర్తింపుము యాదవు లపరాధముచేసినను బ్రాహ్మ ణుల హింసింపరు అనవిని ప్రవరుఁడు నవ్వుచు సాత్యకితో నోర్పు చాలును సర్వాత్మనా రణమున విక్రమింపుము నేను పరశురాముని శిష్యుఁడ నైనను దేవేంద్రునకు మిత్రుఁడను నాపేరు ప్రవరుఁడని మధుసూదనుని దేవతలు మార్కొన నిచ్చ గింపరు మైత్రికిఁ దగుఋణమును బాపుకొనవలయుఁగదా అని పలికి వారిరువురు సంగ్రామము చేయఁబూనిరి అది కనుఁగొన భయంకరముగా నుండెను దివ్యాస్త్రములఁ బ్రయోగించుచుఁ బోరసాగిరి స్వర్గ మల్లల్ల నాడెను పర్వతము కంపిల్లెను ఈసం

గరమిట్లుండఁగా జయంతప్రద్యుమ్నుల సంగరమును విచారించి తము అస్త్రవిద్యావర్యుఁడగు జయంతుని ప్రద్యుమ్నుఁడు మించఁ జాలకుండెను జయంతుఁ డాకృష్ణకుమారుని మాయావిశారదునిగా నెఱింగియు నించుకయేని దీసిపోవక పోరాడి నొప్పించుచుండెను పరస్పరజయకాంక్షలు వరుసఁగాఁ బెరుగుచుండెను అంతట నింద్రపుత్త్రుఁడు మధుసూదనకుమారుని దివ్యాస్త్రమున నొప్పించి యురవడించెను ఆతఁడు వచ్చుచున్న యాయస్త్రమును గాంచి నిశితవిశిఖసంతతుల నడుమనే స్తంభించెను అది యందఱ కద్భుతమును గల్గించెను, కాని యాయద్భుతాస్త్ర మా బాణముల విదలించి పైఁబడరాఁగా దానిని బ్రద్యుమ్నుఁ డాపఁజాలక పోయెను అది యతనిరథమును భస్మముచేయఁ జాలెను కాని యతని దహింపఁజాలక పోయెను అగ్ని నగ్ని దహింపదు కదా కాలినరథమును జూచి ప్రద్యుమ్నుఁడు విరథుఁడై యాకాశమున మాయాబలంబున నిలువంబడి జయంతునితో నిట్లు భాషించెను జయంతా! నీవు ప్రయోగించిన యస్త్రమువంటి వెన్నినూఱులు ప్రయోగించినను నన్ను వధింపఁ జాలవు బాణవిద్యయందుఁ గలనేర్పును గనఁబఱచుచుఁ బ్రయత్నింపుము నాప్రయత్నమును జూడుము నన్నతిశయింపఁ జాలవు. రథమునఁ గూరుచుండి యాయుధములం బట్టుకొని యున్న నిన్నుం జూచి భయము గలుగలేదు నీబల మెఱుకపడినది ఈపారిజాతముం గొనిపోవఁ జాలుదునాయని మనమున స్మరింపుము ఇది నీవు స్పృశింపనుగూడ శక్తుఁడవుకావు నీయస్త్రమున మాయామయమగు నారథము దగ్ధమైనదికాని యిట్టి

రథములను సహస్రసంఖ్యాకములఁ గల్పింపఁజాలుదు నని తలంపుము

ఆమాటలువిని జయంతుఁడు చిరకాలతపస్సుచేనార్జింపఁ బడిన యస్త్రమును నారిం గూరిచి యతనిపైఁ బ్రయోగించెను. ప్రద్యుమ్నుఁ డాదివ్యాస్త్రము తన్ను సోఁకకుండఁ జేయఁ జాలెను మరల జయంతుఁ డిట్టి యస్త్రముల నాల్గింటిం బరఁగించెను ఆయస్త్రము లంబరమున వ్యాపింప వాని నడుమ నైదవ యుల్కవలెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డగపడియెను కాని వాని నేమియుఁ జేయఁజాలవయ్యెను మరల జయంతుఁ డాగ్రహించి నిశితశరములఁ బ్రయోగించెను అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుని స్థైర్యము ధైర్యమును మెచ్చుకొనుచు నొకశబ్ద మంబరమున వ్యాపించెను వీరి యాహవ మిట్టులుండఁగాఁ బ్రవరశైనేయుల సమరము నించుక వరింతము ప్రవరప్రయుక్తబాణముల కాగ్రహించి సాత్యకి యతనికోదండము తునుకలుగావించెను ప్రవరుఁడంతట నింద్రదత్తమగు వెటోకచాపమును బూనెను అది మహాశనిసమనిస్వనముగలది ఆవిప్రప్రవరుఁ డాచాపమున జ్యాలతిక నెక్కించి భానుభానుసమానబాణపరంపరలు పరఁగించెను అంతియకాక శైనేయుధనుర్లతను శకలములు గావించెను సాత్యకి యవయవములు సొమ్మసిల్ల బాణముల వైచెను సాత్యకి భారవహమగు వేటోక విల్లంది ప్రవరుని నొవ్వఁజేయు కలంబబృందముల వైచెను వారిరువురు పరస్పరకవచముల భేదించి విక్రమించిరి మర్మములభేదింప నందుండి రక్తమాంసములు వెలువడియె ఎనిమిదంచుల బాణములఁ బరఁగించి ప్రవరుఁడు శైనేయుచాపమును ద్రుంచి మూఁడింట సాత్యకి నొప్పించెను.

రెండవకోదండము నందుకొన నుంకించుసాత్యకిని ప్రవరుఁడు భూరితరగదాయుధమున నొవ్వఁజేసెను అవ్వేటునకుఁ జలింపక సాత్యకి ప్రహాసభాసమానముఖుండై చర్మమును, ఖడ్గమును జేనందుకొనియె గదచే మిగుల నొచ్చినవాఁడు కావున మరలఁ జాపదండము నందుకొనఁ బూనఁడయ్యె ప్రవరుఁ డంత శరశతములఁ బ్రయోగించెను దాన సాత్యకి నొచ్చెను ఆవిధమె ఱింగి ప్రద్యుమ్నుఁడు నిర్మలాకాశసన్నిభంబగు ఖడ్గమును సాత్యకి కందిచ్చెను నిశితభల్లమున నానిస్త్రింశమును ప్రవరుఁడు తునుకలుగాఛేదించెను ఆఖడ్గఖండములు పుడమిపైఁబడియెను నవ్వుచు నాప్రవరుఁ డాఖడ్గపుంఖమును గూడఁ బడఁగొట్టెను అంతతో మానక సాత్యకి చేతనున్న చర్మము (డాలు)ను చూర్ణముగా దివ్యబాణములు పరగించెను దాన నాచర్మము క్రిందఁ బడెను మఱియు నొకశక్తిం బ్రయోగించి యావిప్రుఁడు సింహనాదము చేసెను ఇట్లు సాత్యకి నొంచి యతఁడు చేడ్పడె నని యెఱింగి తనయరదమును దార్క్ష్యున కభిముఖముగాఁ ద్రిప్పి పారిజాతమును గ్రహింపఁగోరెను

ఆతని భావ మెఱింగి వినతాప్రియనందనుఁడు స్వపక్షవాతమున గవ్యూతిమాత్రదూరమునఁ బ్రవరునిరథము పడఁజేసెను ఆపాటువలనమూర్ఛాక్రాంతుఁడునయ్యెను ఆవిప్రప్రవరుపాటుం గాంచి జయంతుఁ డచ్చటికింబోయి యాశ్వాసించి రథముపైఁ గూరుచుండఁజేసెను ప్రద్యుమ్నుఁడును దనపిన్నతండ్రి నొచ్చి సొమ్మసిల్లుటం దెలిసికొని యతఁడు పలుమాఱుమూర్ఛిల్లుటయు, మరలఁ దెలివితెచ్చుకొనుటయుం గాంచి చెంతకుంబోయి కౌఁగిలించుకొనియాశ్వాసించెను శ్రీహరియు సవ్యహస్తమున సాత్య

కిని స్పృశించెను శ్రీకృష్ణహస్తారవిందసంస్పర్శమున విజ్వరుఁడై యాశ్నేయుఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డయ్యెను శ్రీహరికి సవ్యపార్శ్వమున సాత్యకియు, దక్షిణపార్శ్వమునఁ బ్రద్యుమ్నుఁడును నిలిచి పారిజాతమును గాపాడుచు యుద్ధకుతూహలమున నొప్పియుండిరి జయంతప్రవరు లేకరథారూఢులై యింద్రునకు బాసటయై నిలిచిరి అత్తఱి నవ్వుచు నింద్రుఁడు వారింగాంచి గరుడుని చెంతకుమాత్రము పోవలదు పక్షిరాజితఁడు మహాబలశాలి వినతాపుత్త్రుఁడు ఈతనిప్రభావము నేనెఱుఁగుదును నాసవ్యాపసవ్యపార్శ్వముల నిలిచి నాయుద్ధమును జూచుచుండుఁడు అన నిర్వురు చెరియొకరథము నెక్కి యతనిపార్శ్వముల నిలువఁబడి వేడుకచూచుచుండిరి జనార్దనదేవరాజులు మరల యుద్ధమున కుపక్రమించిరి

ఇంద్రుఁ డాగరుడునిపై నాగ్రహించి వజ్రకల్పసాయకముల సర్వాంగములునొవ్వనేసెను దివ్యాస్త్రములను బ్రయోగించెను ప్రతాపనిధియగు నావినతానందనుఁ డాయంబకముల నస్త్రములను లెక్కింపక యింద్రుఁడెక్కియున్న యైరావతముపై యుద్ధమునకుఁబోయెను గరుడైరావతములుసాహసించి పోరసాగెను ఆరెండును యుద్ధదుర్మదములు, దురాసదములు, మహాప్రాణములు దంతములచేతను శిరస్సుచేతను దొండముచేతను ద్విరదవర్యమాపక్షీంద్రమునొప్పించి ఘీంకరించెను బలోత్కటమగునాపక్షిశ్రేష్ఠము వాడినఖరములచేతను బక్షనిపాతముల చేతను శక్రద్విపమును నొప్పించెను ముహూర్తకాల మాపక్షీంద్రనాగేంద్రములసంగరము మహాఘోరాకృతిందాల్చెను చూచువారిలోఁ గొందఱు విస్మయంపడిరి కొందఱు భీతిల్లిరి

అత్తఱి గరుడుఁ డాగ్రహించి కుంభస్థలమునఁ బ్రహరించెను నఖాంకుశముల నలరు చరణాఘాతమునఁ దనబలము చూపి నొప్పింపఁగా నాయైరావత మాపీడ కోర్వఁజాలక పడిపో యెను ఆయైరావతము పారియాత్రగిరివర్యమునఁ బడుచుం డఁగాఁ దిలకించి యింద్రుఁడు క్రిందికిందిగక కరుణచేతను స్నేహ ముచేతను బూర్వపరిచయముచేతను దాని నాశ్వాసించుచుఁ గూడనుండెను శ్రీహరియు దానిపాటుఁ గాంచి కరుణాతరంగి తాంతరంగుఁడై వెనుకనె చని దాని నాశ్వాసించెను గరుడుఁడు పారిజాతమునువహించుచు శ్రీకృష్ణునాశ్రయించి యైరావతము చెంతకుం బోయియుండెను పారియాత్రపర్వతపృష్ఠమున నైరా వతముంగూడి యింద్రుఁ డుండెను ఐరావత మంతలో యథా పూర్వముగా నలరారెను మరల యుద్ధ మారంభింపఁబడియెను ఒండొరుల మీఱు పౌరుషముల నాశక్రకృష్ణులు రత్నఖచిత ములు నశనితుల్యములు నగుబాణములఁ బ్రయోగించుచు నని చేసిరి ఇంద్రుఁ డైరావతమున కపకారముచేసిన గరుడునిపై వజ్రాయుధమును బ్రయోగించెను ఇంద్రుని దివ్యాయుధఘా తము నాపక్షిరా జోర్చుకొనఁజాలెను గరుడుఁడు స్వభావమున బలవంతుఁడు వరదానమున నితరావధ్యుఁడు కావున నావజ్ర మును గౌరవించుచు నొక్కొక్కఘాతమున నొక్కొక్కపత్ర మును వదలుచుండెను వజ్రపతనమునకు భీతిల్లి నిలువఁజాలక కొండ క్రిందికిం దిగఁబడుచు నాక్రోశించునట్లుండెను ఆనాదము శ్రీకృష్ణుని వినుతించునట్లుండెను చాలభాగము క్రుంగి యత్కిం చి చ్ఛేషముగనున్న యాపారియాత్రపర్వతమును శ్రీహరి తిల కించి దానిం గరుణించి యండమాని యాకాశమున గరుడుని

నిలువంబంచెను ప్రద్యుమ్నుంగాంచి శ్రీహరి యవ్వుడిట్లుపలి కెను త్వరగా ద్వారకకుంబోయి రథముఁదెమ్ము ఆలసింపకుము. నా తేజోబలము నాశ్రయించి సదారుకమగు రథము వచ్చును బలభద్రుని గుకురాధిపతిని గాంచి యింద్రుని జయించి శ్రీహరి రేపువచ్చునని తెల్పుము రేపుతప్పకవత్తునని యుఁ దెల్పుమనియె శ్రీహరివాక్కుల నాదలందాల్చి ప్రద్యుమ్నుఁడు ద్వారక కరిగి పితృనానతినెఱపెను క్షణమాత్రమున మరలవచ్చి తండ్రిపార్శ్వ మున నుండెను దారుకుఁడు తెచ్చిన స్యందనమునెక్కి శ్రీహరి యుద్ధసన్నద్ధుఁ డయ్యెను

మహాశయులారా! ఇతరపురాణకథలకు దీనికిని సంబం ధము లేకయున్నది స్వర్గమునకుంబోయి యింద్రపూజితుండై వచ్చుచుఁ బారిజాతముమాటసత్యభామస్మృతికిందేఁగా నందనో ద్యానమునకుంబోయి తెచ్చెనని బ్రహ్మపురాణమునఁ గలదు హరి వంశమున నీచరిత్రము ప్రధానముగా వ్రాయఁబడినందున నేను దీనినాధారముచేసికొని యీకథవ్రాసితిని ఈభాగమునఁ జెప్పఁ దగినవిశేషములు గానరావు కావున స్వల్పవిషయములం దడ వక ప్రధానముగఁ గథనే వ్రాసెదను తర్వాతికథ నాలకించు టయే మీకుంగర్తవ్యము ఇంద్రునితో నింతదనుక సంగరమొన రించుట శ్రీహరికి నవసరములేదు కానిలోకాచారమును బాటిం చుట యాచారము కావున నట్లొనర్చెనని యెఱుంగుట మాన వులకువిధి అటులేకయున్న నీపారిజాతముల శతసహస్రములఁ గల్పింపఁ గలభగవంతునకీమాత్రయేల? ఇఁకఁ దర్వాతికథా భాగము నాలకింపుఁడు

శ్రీకృష్ణుఁడు శంకరు నారాధించుట

* దారుకుఁడు తెచ్చినస్యందన మెక్కి శ్రీకృష్ణుఁడు పారియాత్రగిరిపృష్ఠమున నైరావతము నాశ్వాసించుచు యుద్ధమునకై వేచియున్న యింద్రుని మార్కొనం బోయెను శ్రీహరి మరల రథము నెక్కి తనపై నిలిచి యుద్ధము చేయవచ్చు టెఱింగి యాపారియాత్రపర్వతము భూమియం దణఁగి యించుకగాఁ బైభాగము కనంబడుచుండనుండెను భగవంతుని మాహాత్మ్యము నెఱుంగునుగాన ఆతనిరథము తిరుగవలయునన్న యూహతో భూసమానముగా నుండెను ఆపర్వతము తనయెడఁ జూపినభక్తి కానందించి శ్రీహరి దానిని గొనియాడెను అరదము నెక్కి యుద్ధమున కరుగుచున్న శ్రీహరికి వెనుకఁ బారిజాతమును మోయుచు గరుడుఁడు నిలిచి చూచుచుండెను ఆగరుడు నెక్కి సాత్యకియుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడును హరి నాశ్రయించియుండిరి ఆ యరిందము లిర్వురు పారిజాతము నాశ్రయించి రక్షించుచుండిరి అంత భానుఁ డస్తమించెను రజని ప్రవృత్తిమార్గము నాశ్రయించెను మిగుల దెబ్బలుదిని యలసి ప్రాణములను మాత్రము ధరించి తనతేజమును స్మరించుచు నేమి చేయుటకుం దోఁపని యైరావతమును గాంచి మధుసూదనుఁ డింద్రున కిట్లనియె దేవరాజా! గరుడసమాఘాతమై యీ యైరావతనాగరాజము తూలుచున్నది యుద్ధము చేయఁజాలదు. రాత్రియు నారంభించినది రాత్రులయందు గజములకు విహారమునఁ బ్రీతియే కాని యుద్ధప్రీతియుండదు రేపు ప్రభాతకాల

---

* ఈకథ హరివంశము విష్ణుపర్వము డెబ్బదినాల్గవయధ్యాయమునుండి కైకొనఁబడినది

మున యథేచ్ఛముగా యుద్ధ మొనరింపుము అన నిదియే యుత్తమమని యింద్రుఁడును బలికి యందే శతమఖుఁడు నుండెను శ్రీహరియు వ్రజమున నున్నట్లే యాగిరి భూసమ ముగ నున్నందున నందుండెను

అత్తరి బ్రహ్మలోకమునుండి సరోజభవుండును సురపురి నుండి కశ్యపుఁడును వచ్చిరి భర్తనుగూడి యదితియు వచ్చెను మునులు దేవతలును వచ్చిరి సిద్ధచారణులు లోనగువారెల్ల నరుదెంచిరి ఆదిత్యులు రుద్రులు వసువులునుగూడ వచ్చిచేరిరి శ్రీహరియుఁ గుమారుఁడగు ప్రద్యుమ్నుని, సోదరుఁడగు సాత్య కింగూడి యుండెను గిరివర మయ్యది యుత్తరణమున భూసమ్మి తమై సుఖార్థము తా నుండెను దానికి సంతోషించి శ్రీహరి యాపర్వతమునకు వరమిచ్చెను ఓపర్వతోత్తమా! నాసుఖ నిమిత్తము శాణపాదసమానముగా నుంటివి కాన నీవింక లోకమున శాణపాదనామమునం బ్రసిద్ధిం గాంచుము పుణ్యా భివృద్ధుల హిమగిరికి సమానుఁడవగుదువు బహుచిత్రమృగ ములం గూడి మేరువుతోఁ బ్రతిఘటించుచుండఁగలవు నేను నీపై విహారముసల్పుదును అని వరమిచ్చి వృషధ్వజునకు నమస్కరించి గంగానదిని మదిని సంస్మరించెను శ్రీకృష్ణుఁడు స్మరించినంతన విష్ణుపది రూపధారిణియై చనుదెంచెను *దానికి సత్కరించి శ్రీహరియందుస్నానముచేసి యాచమనముచేసి బిల్వ పత్రమును దీసికొని సర్వదేవాదిదేవుఁడగు నీశ్వరు నావాహన

*సంపూజ్యతాం తతః కృష్ణః కృత్వా స్నాన మధోక్షజః, ఉదకం చ గృహీయాద బిల్వంచ హరిరవ్యయః, దేవమావాహయామాస రుద్రం సర్వేశ్వరేశ్వరమ్ అని మూలము

ముచేసెను తదాహూతుఁడై శంకరుఁడు ప్రవరుంగాఁడి సాక్షా
త్కరించెను గంగోదకమున కూర్ధ్వభాగమున బిల్వపత్రముపై
నాసీనుఁడయ్యెను ఆశంకరుని బారిజాతకుసుమముల శ్రీకృష్ణుఁడు

శ్రీకృష్ణకృతశివస్తుతిః

రుద్రో దేవ స్త్వం రుదనాద్ద్రావణాచ్చరోరూయమాణో ద్రావణాచ్చాతి
దేవః, భక్తం భక్తానాం వత్సలం వత్సలానాం కీర్త్యాయుంక్ష్వేశాద్య ప్రభవా
వ్యంతరేణ ౧ గ్రామ్యారణ్యానాం త్వం పతి స్త్వం పశూనాం ఖ్యాతో దేవః
పశుపతిస్సర్వకర్తా, నాన్య స్త్వత్తః పరమో దేవదేవ జగత్పతి స్సురవీరారి
హంతా ౨ యస్మాదీశో మహతామీశ్వరాణాం భవనాద్యః ప్రీతిదః ప్రాణ
దశ్చ, తస్మాద్ధి త్వామీశ్వరం ప్రాహురీశం సంతో విద్వాంసః సర్వశాస్త్రార్థతజ్జ్ఞాః
౩ భూతాదస్మాజ్జగద్వ్యంతధీర త్వత్తోఽవ్యక్తాదక్షరాదక్షరేశ, తస్మాత్త్వామా
హుర్భవ ఇత్యేవ భూతం సర్వేశ్వరాణాం మహతామప్యుదారమ్ ౪ యస్మా
జ్జితైరభిషిక్తోఽసి సర్వైర్దైవాసురైస్సర్వభూతైశ్చ దేవ, మహేశ్వరం విశ్వ
కర్మాణమాహుస్త్వాం వై రే సర్వే తేన దేవాతిదేవ ౫ పూజ్యో దేవైః
పూజ్యసే నిత్యదా వై శశ్వచ్ఛ్రియః కాంక్షిభిర్వరదామేయవీర్య, తస్మాద్వి
ఖ్యాతో భగవాన్ దేవదేవస్సతామిష్టస్సర్వభూతాత్మభావీ ౬ భూమిత్ర
యాణాం దేవయస్మాత్ప్రతిష్ఠా పునర్లోకానాం భావనామేయకీర్తిః, త్ర్యంబ
కేతి ప్రథమం తేన నామ తవాప్రమేయ త్రిదశేశనాథ ౭ శర్వశ్శత్రూ
ణాంశాసనాదప్రమేయ స్తథాభూయశ్శాసనాచ్చేశ్వరేణ, సర్వవ్యాపిత్వాచ్ఛం
కరత్వాచ్చ సద్భిశ్శబ్దస్యేశానశ్శ్రీకరాగ్ర్యతేజః ౮. సంసక్తానాం
నిత్యదా యత్కరోషి శమం ప్రీత్యా వ్యాన్యద్వ్యశైషీస్సమస్తాన్, తస్మాద్దేవ
శ్శంకరోఽస్యప్రమేయస్సద్భిర్ధర్మజ్ఞైః కథ్యసే సర్వనాథః ౯ దత్తః ప్రహారః
కులిశేన పూర్వం తవేశానసురరాజ్ఞాఽతివీర్య, కంఠే నైల్యం తేన తే యత్ప్ర
వృత్తం తస్మాత్ఖ్యాత స్త్వం నీలకంఠేతి కల్పః ౧౦ యల్లింగాంగం యచ్చలోకే

పూజించెను సర్వకర్తయై యీశ్వరుల కీశ్వరుఁడై యొప్పు నా మహాదేవుని వినుతించెను ఆస్తుతి వేదసారమే రుద్రాదిశబ్దములు లోకమున కుపకరించునవి యనియుఁ, బరమపవిత్రములైన వనియు స్మరించినంతనె సకలపాపములు నశించుననియు నిందుఁ జెప్పఁబడినది సృష్టిస్థితిసంహారములకుఁ గారకుఁడు శంకరుఁ డనియుఁ దదధీనులే తక్కిన దేవత లనియుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపుఁ డగు శంకరుఁడు ప్రకృతింగూడి యిచ్ఛామెయి బ్రహ్మాండముల నిర్మించి పోషించి సంహరించుననియుఁ, బామరు లామహాదేవుని మహిమముఁ దెలిసికోనఁజాలరనియు, సకలవేదములు భగవం తుఁడు శంకరుఁడని బోధించుచున్నవనియు, యజ్ఞము యాజ కుఁడు యజ్ఞఫలమాశివుఁడే యనియు నీస్తుతిసారాంశము ఇందుఁ జేసియున్న నామనిర్వచనము కథాసారమున వ్రాయఁబడును. తరువాతికథను వినుఁడు

ఇట్లు వినుతించి శ్రీకృష్ణుఁడు కరయుగము జోడించి నిలుచుండఁ గాంచి పరమశివుఁడు సంతుష్టాంతరంగుఁడై దక్షిణ

భగాంకం సర్వం సోమత్వం స్థావరం జగమంచ, ప్రాహుర్విప్రాస్త్వాం గుణినం తత్త్వవిజ్ఞాస్తథాధ్యేయామంబికాం లోకధాత్రీం ౧౧ వేదైర్గీతా సాహి తత్త్వం ప్రసూతా యజ్ఞోదీక్షాణాం యోగినాం చాతిరూపః, నాత్యద్భుతం త్వత్సమం దేవభూతం భూతంభవ్యం భవదేవాధనాస్తి ౧౨ అహం బ్రహ్మా కపిలో యోఽప్యనంతః పుత్రాస్సర్వే బ్రహ్మణశ్చాతివీరాః, త్వత్తస్సర్వే దేవదేవప్రసూతా ఏవం సర్వేశః కారణాత్మాత్వమీడ్యః ౧౩ ఏవం సంస్తూ యమానస్తు భగవాన్ గోవృషధ్వజః, ప్రసార్యదక్షిణం హస్తం నారాయణ మథాబ్రవీత్

ఇతి హరివంశవిష్ణుపర్వాంతర్గత శ్రీకృష్ణకృతశంకరస్తుతిస్సమాప్తా

హస్తమును బ్రసరింపఁజేసి నారాయణుంగూర్చి యిట్లు పలికెను. సురసత్తమ! నీవాంఛితములు నెఱవేఱుఁగాక పారిజాతమును గైకొంటివి దాన నీకు మనోవ్యథ లేకుండుఁగాక *తొల్లి మైనాకపర్వతముననుండి నన్నుంగూర్చి ప్రభూ! తపస్సొనరించితివి అప్పుడు ప్రత్యక్షమై నేయిచ్చినవరమును స్మరింపుము అది ఫలించునని నమ్ముము అవధ్యుఁడవని, యజేయుఁడవని, నాకంటె మిక్కిలి శూరుఁడవగుదువని నేఁ బలికియుంటినిగదా ఆమాట యట్లే ఫలించును వ్యతిరేకముగా నేల యగును? నీవు దివ్యస్తవమున నన్నలరించితివి దానిచే ధర్మభాక్కువుకమ్ము ఓవిష్ణూ! సంగరమున విజయమొందుము సర్వోత్తమపూజ నొందుము నీ విందు నన్నారాధించితివి కావున బిల్వేశ్వరుఁడనునామధేయమీశివలింగమునకుఁ జెల్లుంగాక దేవాధీశా! నీచే నిందు స్థాపింపఁబడిన యీలింగము దేవసిద్ధోపయాచితమై యలరఁగలదు ఈమహాస్థలమున భక్తిభావముగల యేవిండ్వాసుఁడుపవసించి త్రిరాత్రము లీలింగమును బూజించునో యాతఁడీప్సితార్థముల నొందును ఈప్రదేశమున నీచే నావహింపఁజేయఁబడిన యీగంగ అవింధ్యానామమున వెలయుఁగాక ఇందుఁ జేసినస్నానము గంగాస్నానసమఫలము నీఁజాలును ఆ స్నానము విధిమంతముగాఁ జేయవలయును

శ్రీకృష్ణా! షట్పురమను పేరుగల నగర మొకటి కలదు

---

*యథా మైనాకమాశ్రిత్య తపస్త్వమకరోః ప్రభో, తథా మమ వరం కృష్ణ సంస్మృత్య స్థైర్యమాప్నుహి. 32 అవధ్యస్త్వ మజేయశ్చ మత్తశ్శూరతర స్తథా, భవితాసీద్యవోచం యత్ తథా న తదన్యథా. 33=అని హరివంశము

అది దానవులది ఈప్రదేశమునకుఁ గ్రిందనున్నది అందు మహా బలులగు దానవులు కలరు వారెల్ల దురాత్మకులు జగద్దేవ కంటకులు ప్రచ్ఛన్నులై యుందురు వారందుఁగల మహాపర్వతమున డాఁగియుందురు దేవాదిదేవులకుంగూడ నవధ్యులు. అట్టివరము బ్రహ్మచే వారికి లభించెను నీవు మానవదేహము గల శ్రీమహావిష్ణు మూర్తివి కేశవా! నీ వాదానవులం బొలియింపుము అని యాజ్ఞాపించి యందే యంతర్ధానమందెను ఆ యంతర్ధాన మగుకాలమున శ్రీకృష్ణుం గౌఁగిలించుకొని కృపచే గారవించెను ఇట్లు వర మిచ్చి హిత ముపదేశించి భగవంతుఁడు శివుఁడరుగఁగా నంతలో నారాత్రి చనుసమయము రాఁగా నాప్రభాతకాలమున నాపర్వతమును వినుతించి పర్వతవర్యా! నీయడుగుభాగమున మహాసురులు కలర ట దేవతావధ్యులకుఁ గూడఁ జంపరానియట్లు వారికి బ్రహ్మవరము కలదఁట వారు బయలువెడలక డాఁగియుందురఁట ద్వారము నడ్డగించి యందే వారిని బొడవడంగించెద నీయందు సన్నిహితుఁడనై యుండెదను నీపై నెక్కి యామహాసురులను సంహరించెదను నీశిఖరమునను౦డెదను అట్టి నిన్ను నెవఁడు చూచునో యాతఁడు గోసహస్రదానఫలము నొందఁగలఁడు ఎవఁడు నీతనువున నున్న పాషాణములతో నొకయాకారమును జేసి భక్తిభావమునఁ బూజించునో వాఁడు వైకుంఠలోకమును బొందఁగలఁడు అని యాపర్వతమునకు శ్రీహరి వరమిచ్చి యనుగ్రహించెను ఆవర దానము ప్రకారము శ్రీహరి యాపర్వతమూర్ధమునఁ దనయాకృతి నంశమున నునిచెను ఏమానవు లాపర్వతపాషాణములచే నొకవిగ్రహమును గల్పించుకొని పూజింతురో వారు విష్ణులో

కము నొందుదురు ఇహలోకమున సకలమనోరథములు వారికి ఫలించును

భక్తాగ్రగణ్యులారా! శ్రీకృష్ణమూర్తి శంకరు నారాధించినకథఁ జదివితిరి దీనియందుఁగల విశేషములను జిత్తగింపుఁడు దీనఁగల విశేషాంశములం జూచి న్యాయబుద్ధిం బరిశీలించినచో శివకేశవులకు భేదముగల దనువాదము తుదముట్టి నశించును చక్కనిభక్తి కుదురును, అంతియె కాక,

శ్లో॥ "యేఽప్యన్యదేవతాభక్తా యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః,
తేఽపి మామేవ కౌంతేయ యజంత్యవిధిపూర్వకమ్"

(గీత ౯ అ ౨౩ శ్లో)

అన్నగీతావాక్యమున నిమిడియున్న భగవంతుని భావము నెఱింగినవారౌదురు కావున నిందలిరహస్యముల నోపికమై నాలకించి భగవంతుఁ డొసంగినబుద్ధిని సన్మార్గమున నుపయోగించి పరిశీలింపుఁడు

శ్రీకృష్ణుఁడు మహేంద్రునితో యుద్ధము చేయుచుండెను సాత్యకి ప్రద్యుమ్నులు నొచ్చిరి ఇంద్రుఁడు తగ్గక సమానముగా యుద్ధము చేయుచుండెను గరుడుని ప్రతాపము చాలదని హరికిఁ దోఁచెను కావుననే రథమును దెమ్మనిపంపెను ఇంద్రునకింతబల మేలాగుకలిగిన దను ప్రశ్న మురావచ్చును కశ్యపముని క్షీరసాగరాంతర్భాగమున శంకరుంగూర్చి ఘోరతపస్సొనరించెను శంకరునికరుణచే నింద్రునకుఁ బరాజయము తప్పకున్నను విశేషావమానము కలుగకుండెను కావుననే గరుడుని శ్రీహరిని నొప్పింపఁజాలెను అస్తమయ మయ్యెను ఈరేయి యుద్ధమునాపి రేపుదయము ప్రారంభింతమాయని శ్రీహరియే

హరిహాయు నడిగెను ఆతఁ డందుల కంగీకరించెను వీరు యుద్ధముచేయు పారియాత్రపర్వత మాభారమును వహింపఁజాలక భూమిం గ్రుంగెను ఆసమయమున శంకరు నారాధింపక విజయము కల్గదని శంకరు నారాధింపఁబూనెను గంగాదేవిని స్మరించెను బిల్వపత్రమును గోసివైచి యందు శంకరు నావాహనము చేసెను భక్తకల్పితరూపులుకదా హరిహరులు లింగరూపమున నావాహనము చేసెను భగవంతు నిరవయవుగా నుపాసించుట యత్యుత్తమమని శాస్త్రములు ఘోషించెడిని విగ్రహరూపము నావాహనము చేయుట ప్రథమసోపానము నిరవయవుగా నావాహనము చేసి పూజించు టుత్తమోత్తమమని శ్రీమహాభారతమున ద్రోణపర్వమున నశ్వత్థామకు వ్యాసు లుపదేశించు ఘట్టమునఁ గలదు

శ్లో॥ "శుభ్రమార్వం హారం కృత్వా మహాపురుషవిగ్రహం,
ఈజివాం స్త్వం జప్తైర్హోమైరుపహారైశ్చ మానద ౯౪
స తథా పూజ్యమానస్తే పూర్వదేహాప్యతూతుషత్,
పుష్కలాంశ్చ వరా న్ప్రాదాత్త్వ విద్వ న్హృదిస్థితాన్
జన్మకర్మతపోయోగా స్తయోస్తవ చ పుష్కలాః,
తాభ్యాం లింగేఽర్చితో దేవత్వయార్చాయాంయుగేయుగే.
స ఏష రుద్రభక్తశ్చ కేశవో రుద్రసంభవః,
సర్వరూపం భవం జ్ఞాత్వా లింగమర్చయతి ప్రభుః ౯౫
ఆత్మయోగాశ్చ తస్మిన్ వై శాస్త్రయోగాశ్చ శాశ్వతాః,
ఏవ మేవాయజన్ దేవా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ౯౬
ప్రార్థయంతి పరం లోకే స్థాణుమేకం ససర్వకృత్,

కృష్ణ ఏవ హి యష్టవ్యో యజ్ఞైశ్చైవ సనాతనః ౯౯
సర్వభూతమయం జ్ఞాత్వా లింగమర్చతి యః ప్రభుః,
తస్మిన్నభ్యధికాం ప్రీతిం కరోతి వృషభధ్వజః." ౧౦౦
(శ్రీమహాభారతము, ద్రోణపర్వము ౧౦౨ అధ్యాయము)

ఈమహాభారతవాక్యములను జూచిన విగ్రహార్చనమునం గల యల్పత్వము తేటంబడంగలదు మృత్తికతో లింగాకార మొనరించి పూజించుట యనంగా విగ్రహాత్మకము కాని పూజ యనిభావము అది యుత్తమోత్తమమని స్పష్టము ఈభాగము నుండి మఱొక్కవిశేషము కనుపట్టును శ్రీకృష్ణుండు రుద్రాంశ మని, రుద్రభక్తుండనియుం, దదాజ్ఞనొందియే భూభారహరణార్థ మవతరించెననియు నావిశేషము ఇది పాషండులకుం గంరపాశ మగునేమో ఎట్టులైన నేమి శ్రీమహాభారతము హరివంశము ప్రమాణములేయైనచో శ్రీకృష్ణుం డీశ్వరభక్తుండనియుం బెక్కు వరముల శివునివలనంబొందెననియు స్పష్టముకాకమానదు ఇంతియకాక సైంధవవధకాలమున శ్రీకృష్ణుండు తనమిత్రు నర్జునుని శ్రీశంకరునికడకుం బిలుచుకొనిపోయి తత్కారణముం బాత్రు నేల చేయవలయునో యెఱుంగంజాలకున్నాండను ఆపగటి పూటపూజచేసిన కుసుమములన్నియు నాశంకరుని దేహముపైం గనంబడియెనంట ఈకథయు శ్రీమహాభారతముననే ద్రోణపర్వమునం గలదే తా నస్త్రము లీయక శంకరునికడకుం బిలుచుకొని పోవనేల ? అనుప్రశ్నమునకు సమాధానము రానేరదు "శేషం కోపేన పూరయేత్" అనవలయునే కాని గత్యంతరము కానరాదు మహాభారతము ప్రమాణము కాదన్నచో భగవ

ద్ధీతలకుఁ దిలోదకములు విడువవలసినదియే అందొకభాగము ప్రమాణమని తక్కినది ప్రమాణముకాదన్నచో నంత నిస్సారము నవివేకమూలము నగువాద మింకొక్కటి లోకమునఁ గానరాదు ఇఁకఁ బ్రకృతము ననుసరించెదను

శ్రీకృష్ణుఁడు బిల్వముపై శంకరుని లింగమూర్తిగా నావాహనముచేసి తాఁదెచ్చిన పారిజాతకుసుమములఁ బూజించెను ఏపదార్థము తనకుం బ్రియమో యాపదార్థమును భగవంతున కర్పించుట భక్తులధర్మ మనవలయు దానిమూల్యమక్కఱలేదు కావుననే

శ్లో॥ పత్రం పుష్పం ఫలం తోయంయో మే భక్త్యాప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః

అని భగవంతుడు చెప్పెనని గీతాశాస్త్రము నుడువుచున్నది ఇట్లుపూజించి వినుతించెను ఆస్తుతియందు విశేషముల నన్నింటిని జర్చింపఁబూనను గాని శంకరనామములను గొన్నింటి నుదాహరించి వానియర్థము లెట్టివని వేదము చెప్పుచున్నదని శ్రీవ్యాసులు వచించిరో దానిని దెల్పెదను

శ్రుతి "సోరోదీదద్యదరోదీ త్త ద్రుద్రస్య రుద్రత్వమ్,
ఏ తేహీదం సర్వం రోదయంతి తస్మా ద్రుద్రాః"

"శ్లో॥ కాస్పదభూతో జీవః ప్రకారాంతరేణావయవార్థావగమా ద్రోదనాదేః కారయితా భయంకరః ఏవం రుద్రస్య సముదాయార్థముక్త్వాఽవయవార్థ మాహ — రుదనాద్ద్రావణాచ్చేతి రుదనాన్నాయాపంజరేణ జీవపతేర్ణో నిరోధనాత్

'ఇమే త్వింద్రింద్ర రోదసీమాయయా ఏహి కాయే' ఇతి ధకారస్థానే దకారనిపాతనస్య దర్శితత్వాత్."

శ్రుతి "తస్మిం శ్చాన్యో మాయయా సన్నిరుద్ధః"

"రుణాద్ధీతిరుద్రః గ వణాన్మాయయా హింసనాచ్ఛ తస్యాభిధ్యా నాద్యోవజానా త్తత్వ భావాత్ భూయశ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః ఇతి ధ్యాతృమాయావినివర్తక శ్రుతేః త్వమేవ సంసారదోషమోక్షప్రదశ్చాతో రుద్ర ఇత్యుచ్యతే ప్రకారాంతరేణ నిర్వక్తి రోరూయమాణోద్రావణాచ్చేతి రోరూయతే భృశం శబ్ద్యతే వా ఉచ్యతే వాగాలంబినీభూతః ప్రపంచోరుః తస్య ద్రావణాల్లవణోదకన్యాయేన ప్రవిలాపనాద్వా రుద్రః యద్వా రోరూయమాణశ్శబ్దేన ప్రతిపాద్యమాన ఏవ జ్ఞాతమాత్రస్సన్ సంసారస్య ద్రావణాత్ రుద్ర ఇత్యుచ్యతే జీవ ఈశ్వరశ్చ జీవానాం రోధకో రోధనాశకః వాచ్యమాత్రలయస్థానం రుద్రో వానేకగోచర ఇతి" అని వ్యాఖ్య

"రోదయతిశత్రూన్ రుద్రః స్వయంరురోదేతివా రుదిర్ అశ్రువిమోచనే ఏకదా బ్రహ్మానురోధేన ప్రాప్తజన్మపరిగ్రహో ఽసౌ రురోదేతి పురాణప్రసిద్ధిః రుదం రోదనం ద్రావయతీతివా రుగ్రతా" అని యమరము గురుబాలప్రబోధికా వ్యాఖ్య రుద్రశబ్దమున కెట్టియర్థము వేదము తెల్పుచున్నదో కొందఱు పాషండులు రుద్రుఁ డనఁగా నేడ్చువాఁడని యర్థము పల్కుదురు వీరివంటివారు మఱికొందఱు పాషండులు గలరు వారు అధోక్షజః అను శ్రీమహావిష్ణుపవిత్రనామమునకు బ్రహ్మణః అధఃకాయజ్జాయత ఇత్యధోక్షజః అని సమాసము పల్కుదురు జనార్దననామమునకు జనానర్దయతీతి అని సమాసము చెప్పుదురు జనాన్ దుష్టజనానర్దయతీతి అని సమాసార్థము

చెప్పి విష్ణువు పరమపవిత్రనామమునఁ బరిహాసింతును ఈయిరు దెగలవారును బాషండులే కాని యిందుల కించుకంతయు శంక లేదు పాపుల నేడ్పించువాఁడు లేక శోకార్తుఁడగుజీవుని దుఃఖమునుండి తొలఁగించువాఁడు అనుమొదలగు నర్థములు శ్రుతిప్రతిపాదితములు వ్యాకరణానుసారముగ నర్థముచెప్పుటకంటె శ్రుతిహితముగా నర్థము చెప్పుట యత్యుత్తమముకదా

అతిదేవనామము —"దేవం ప్రకాశకమతిక్రాంతః స్వప్రకాశక ఇత్యర్థః" అని వ్యాఖ్య ఇతరాప్రధృష్యప్రకాశము కలవాఁడు అనఁగా నామహాదేవుని ప్రకాశము నెవ్వరు నోర్వఁజాలరని భావము

పశుపతినామము —"పశూనాం జీవానాం పతిః పశుపతిః" అనిగురుబాలప్రబోధికా వ్యాఖ్య గ్రామారణ్యపశువులకుఁబతి కానఁ బశుపతి గ్రామములనుండు పామరాదులకు, ఆరణ్యకులగు మహర్షులకు నధిపతివిగానఁ బశుపతి యనునామము శివునకుఁ గల్గెను

త్ర్యంబకనామము —మూఁడుకన్నులుగలవాఁ డనునది సామాన్యార్థము సృష్టిస్థిత్యంతములు త్రిశబ్దార్థము "తాన్ అంబయాతి గమయతి ప్రకాశయతీతి యోగాత్ త్ర్యంబకనామ" అని వ్యాఖ్య సర్వకర్త యని భావము తక్కుంగల నామములు స్తుతియందే యర్థము కలదు

"అహం బ్రహ్మా కపిలో యోఽప్యనంతః
పుత్రాస్సర్వే బ్రహ్మణశ్చాతివీరాః"

నేను, విరించియుఁ, గపిలుఁడును, అనంతుఁడును లోనగు

వారు నీపుత్త్రులమని శ్రీహరి పల్కెను దీనిసారమే మెూ
రాలుంగుడు

ఇట్లీశ్వరుని శ్రీహరి వినుతింపగా శంకరుఁడు ప్రసన్నుఁడై
కృష్ణా! పూర్వము మైనాకాద్రియందు నన్నుంగుఱించి తప
స్సొనరించితివి (పూర్వ మనఁగా నరనారాయణు లనుపేర
శ్రీకృష్ణార్జునులు బదరికాశ్రమమున నుండునపుడని గ్రహింప
వలయును) అప్పుడు నేను నీకుఁ బ్రత్యక్షమై వరమిచ్చితినిగదా
దానిని స్మరింపుము ఇతరులచే వధింపఁబడకుండ వరమిచ్చితిని
జయింపంబడకుండ వరమిచ్చితిని నాకంటె బలశాలివి కమ్మని
వరమిచ్చితిని అది స్మరింపుము ఇపుడు పారిజాతము నొరకునా
మరల నింద్రుఁడే కొనిపోవునా యని సంశయింపకుమా యని
శంకరుఁ డనియె. దీనింబట్టి చూడఁగా హరిహరులు పరస్ప
రము ధ్యానించుకొనువా రనియు నొక్కటియే యనియు,
నొండొరులను గుఱించి తపస్సుచేయుట లోకుల కిది మంచిమా
ర్గమని బోధించుటకే యనియు, వారితరులనుండి పొందఁదగిన
ఫలములు లేవనియు, నిరువురు స్వప్రకాశులేయనియు, నొక్క
తత్త్వమే యారెండురూపముల నావిర్భవించెననియు, నీయిరువు
రలో నెవరిని దూషించినను సమానముగాఁ బ్రతిఫలము
గలుగుననియు నంతకంటెఁ బాపకార్యము లేదనియు నెఱుంగ
వలయును ఇదియే యిందలిసారము ఇదియే వేదాంతసారము
ఇదియే భక్తుల సిద్ధాంతసారము ఇదియే జ్ఞానులు నిష్పక్షపా
తులు నగు మహాత్ముల సిద్ధాంతసారము ఇట్టి లిష్పట్టిన
దత్త్వము నెఱింగి భక్తజనులు మతాభిమానముచే దేవతల
దూషింపక యభీష్టదేవతను సర్వదేవమయునిగా భావించి

ఖ్యానింపవలయునని వారక కోరుచున్నాఁడను ఇఁక దరువాతి కథ నాలకింపుఁడూ

ద్వారకకుఁ బారిజాతమును దెచ్చుట

*ఈశ్వరుఁ డిట్లు వరములొసంగి యంతర్ధానముకాగా శ్రీహరి రథమునెక్కి యుద్ధముచేయఁబోయెను రణరంగమున కరిగి మహేంద్రా! ఇఁక యుద్ధమునకు రమ్మాయని యాహ్వానించెను తదనుచరులగుదేవతలం గూడఁబిలిచెను శతముఖుండును సర్వకామప్రదంబగు నరదమునెక్కి శ్రీకృష్ణుని మార్కొన బయలు వెడలెను పారిజాతనిమిత్తమే యాయిరువురకు మహాసంగ్రామము చెల్లెను శ్రీహరి పరబలముల మర్దింపఁబూని తనజనార్దననామము సార్థకమగునట్లు పరప్రాణానిలములం గ్రోలునారాచములఁ బెక్కింటి నొక్కసారిగాఁగూర్చి ప్రయోగించి దేవతలఁ జిందఱవందఱఁ జేసెను హరిహరిహయులు అన్యోన్యము శస్త్రముల నొప్పించుకొనఁ బూనరైరి హరి యింద్రుని రథ్యముల నొక్కొక్కదానిని బదేసి బాణములఁ బ్రయోగించి నొప్పించెను ఆబాణములు దారుణాకారములుగ నుండెను ఇంద్రుఁడును శ్రీకృష్ణరథ్యముల శైబ్యాదుల నాల్గింటిని ఘోరాస్త్రములఁ గప్పెను శతముఖునైరావతమును హరియు గరుడునింద్రుఁడును విశిఖముల నొవ్వఁజేయసాగిరి ఆరణరంగము సాంద్రద్రుముల తాన్వితము ఆపగలం తయు నాచోట ఘోరసంగ్రామము చెల్లెను ఆభూమి జలములపై భాగమువలె వడఁకెను దిశలు ధూమజాలావృతము

* ఈకథ హరివంశము విష్ణుపర్వము డెబ్బదియేనవ యధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినది

లయ్యెను చెంతనున్న శిఖరివరము లదరెను మహాద్రుమములు భూమిపైఁ దొరలెను అందుండు ప్రాణికోటి సొమ్మసిల్లి నేలం బడియెను ఆకాశమునుండి వేనవేలుగా నిర్ఘాతములు భూమిపైఁ బడియెను నదులెల్ల విపరీతగతిం బ్రవహింపసాగెను వాయువులు విపరీతసూచకముగా వీవసాగెను ఉల్కలు నిప్పులై పడెను ఆరథధ్వనులకు భీతిల్లి భూతసంఘములు మాటికి మాటికి మూర్ఛిల్లసాగెను జలములయం దగ్ని మండసాగెను. ఆత్తరుణమున నంబరమున గ్రహాయుద్ధము సాగెను అంబరమునుండి జ్యోతిస్సులు పెక్కులు ధరబడియెను దిగ్గజములు మోహామున మగ్గెను తక్కుంగల వనగజములు కొండలపిండువుంబోలి పడిపోయెను ఆకసమున గర్దభచ్ఛాయగల మేఘములావరించెను అంతియగాక భయంకరగర్జారావముల నాజలదములు రక్తవృష్టి గురిసెను ఇది యాకసము ఇదిభూమి యనుజ్ఞానమెల్ల రకుంబోయెను ఇంద్రోపేంద్రుల సంగర మీరీతి భయంకరముగా సాగుచుండెను ఆయుత్పాతములందిలకించి మహర్షులు లోకములాకులత నొందకుండుఁగాకయని కోరుచు శాంతిమంత్రములఁ బఠింపసాగిరి బ్రాహ్మణోత్తములు తదేకనిష్ఠ వేదమంత్రముల జపింపసాగిరి

ఆకాలమీరీతి భయంకరముగాఁజూపట్టుడు బ్రహ్మకశ్యప ప్రజాపతిం గాంచి యిట్లు పలికెను మహాత్మా! అదితింగూడి పొమ్ము తనయులనిర్వుర యుద్ధము చేయకయుండ నివారింపుము అనుటయుఁ గశ్యపమునివరుం డట్లే యని యంగీకరించి రథమునెక్కి పత్నియగు మహాసాధ్వి యదితి వెంటరాఁగా నాహవరంగమున కరిగెను తల్లిదండ్రులు దయచేయు టెఱింగి

యుద్ధమును మాని యింద్రోపేంద్రులు రథములనుండి దిగి భూతలమున నిల్చి యరిందము లయ్యు శస్త్రాస్త్ర ధారులయ్యు నాయుద్యమమును మాని న్యస్తశస్త్రాస్త్రులై వందనముల నొన రించిరి ఆపితరులు ధర్మతత్త్వవేత్తలు సర్వభూతహితరతులు. కావున నాతనయులు పాదములపైఁ బడి నమస్కరింపఁగా లేవనెత్తి యాశీర్వదించిరి అంత నదితి తనయులం గాంచి వత్సలారా! సోదరులు కానివారివలె నొకరినొకరు నొప్పించుచున్నారే? ఏల? అల్పప్రయోజనము నుద్దేశించి యతి దారుణకృత్యము చేయంబూనితిరి ఇది నాకొడుకులు చేయఁదగినపని కాదని తలంచెదను మమ్ముఁ దల్లిదండ్రులమని గారవింతురేని యాయుధములవదలి మామాట లాలకింపుఁడు అనఁగానే యట్లే యొనరించువారమని వారిరువు రాయుధ ములం బడవైచి యన్యోన్యము మాటలాడుచు గంగాస్నాన మున కరిగిరి

అత్తఱి శ్రీకృష్ణుం గాంచి దేవపతి యిట్లు భాషించెను. శ్రీకృష్ణా! నీవు సర్వలోకాధిపతివి ముజ్జగములను బాలింప నన్ను నియమించి యభిషిక్తుం జేసితివి నన్నింత గౌరవపదమున నునిచి మరల నీవే నన్నవమానపఱచెదవేల? నాభ్రాతృత్వము నొందితివి నా జ్యేష్ఠత్వము పరిగణింపవే ఏల? శ్రీకృష్ణా! ఇట్లు నిర్వాణముంబొగ్గ నెంచెదవేటికో? జాహ్నవీతోయముల మునింగి మనతల్లిదండ్రులు మరల నరుదెంచిరి ప్రియసంగమన స్థలమే ప్రధానమని మునులు పలుకుదురు ఏచోటఁ దల్లిదండ్రు లతో నీయిరువురు కుమారులు కూడిరొ ఆచోటుచేరిన వెంటనే శ్రీహరి యన్న కభయదాన మొసంగి వాగ్దానమున నలరిం

చెను అందే ధర్మ చరణపరాయణు లగు దేవతలు కూడియుండిరి. హరి యభయదానము చేయఁగనే దేవతలు విమానారూఢులై తమతమ యిక్కలకుఁ బోయిరి ఆసోదరులమైత్రిని బలు భంగులఁ బొగడిరి అదితియుఁ గశ్యపుఁడు నింద్రోపేంద్రులు నొక విమానమునందే కూరుచుండి స్వర్గనగరమున కరిగిరి

ఆనగరమున కలంకారప్రాయముగా సర్వగుణాన్వితంబై యొకహర్మ్యముండెను ఆసౌధమున నంద ఉండిరి భార్యం గూడియున్న కశ్యపమునిని శచీదేవి ధర్మవత్సలగావున నుపచారముల నలరించెను ఆముని సర్వభూతహితనిరతుఁడు మహాత్ముఁడు ఆ తెల్లవారుజామున ధర్మతత్త్వజ్ఞురాలగు నదితి హరిం గాంచి యుపేంద్రా! ఈపారిజాతమును గొని ద్వారకకుం బొమ్ము నీపత్నికి దీని నొసంగుము ఆమె దీనిం జూచి సంతసించునుగాక మరల నీతరువును నందనోద్యానమున స్వస్థానమున నునుపుము అని యశస్విని దేవమాత యదితి పలుకఁగాఁ దల్లీ! అట్లేయగుంగాకయని నారదుండు పలుకఁగా శ్రీహరియుఁ దల్లి దండ్రులకు నమస్కరించి మహేంద్రుని శచీదేవిని బిలుచుకొని ద్వారకకుఁ బయనము చేసెను

శచీదేవి ద్వారకకుం బోవుతఱి శ్రీకృష్ణపత్నులకెల్లర కును దివ్యములగు రత్నములను వస్త్రములను మఱియుంగల కానికలను దీసికొనిపోయెను ఎవ్వరెవ్వరి కేమే మీాయవల యునని తాఁదలంచుకొన్నదో వానినెల్లఁ దీసికొనిపోయెను శ్రీహరియు ఖచరగణస్తూయమానుఁడై సాత్యకియుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు కూడరాఁగా రైవతకాద్రికిఁ బోయెను అందు శ్రీగోపాలబాలుఁ డాపారిజాతమును స్థాపించి ద్వారకకుం

బోయిరమ్మని చెప్పం దలంచి సాత్యకిం గాంచి మహేంద్రసదనము నుండి పారిజాతమును దెచ్చితిని బలరామాదుల కెల్లం దెల్పుము ఈమహాద్రుమమును ద్వారకకుం దెచ్చెదను కావున నగరమును జక్కఁగా నలంకరింపవలయు అని తెల్పుమని పంపెను సాత్యకియు, శ్రీహరియానతిప్రకారము ద్వారకకుం బోయి యాశుభవార్త నెల్లరకుం దెలిపి మరలివచ్చెను ఆవార్తలు సాంబుఁడు లోనగుహరికుమారులు లాలకించి సిద్ధముగ హరి రాకకై యుండిరి, ప్రద్యుమ్నకుమారుఁడు గరుడునిపై నాపారిజాతము నునిచి ద్వారకం బ్రవేశించెను దానివెంట దారుకుఁడు గడపుచుండ శైబ్యాదిహయరత్నములుగల దివ్యస్యందనముం హరి యరిగెను ఆరథమునందే సాత్యకియు సాంబుఁడు లోనగువారును దక్కంగలవార్ష్ణేయులును గూడుచుండి పోయిరి వారాయద్భుతకార్యమునకు శ్రీహరిని బెక్కుభంగుల వినుతించుచుం బోయిరి సత్యకువలన నావృత్తాంతమెల్ల విని నాగరులగు యాదవులెల్ల నత్యాశ్చర్యనిమగ్నులై యప్రమేయమగు నాహరికార్యమును మెచ్చుకొనిరి అనర్తనివాసులెల్లరు దివ్యకుసుమవిరాజితంబగు నాపారిజాతతరువరమును గాంచికాంచి తృప్తిపడఁజాలకుండిరి ఆతరువరమున గండుఁగోయిల లుండెను వాని నినాదములు శ్రుతిమనోహరములై యుండెను మదించిన కేళీలాలసపతత్త్రులందుఁ దమపిల్లలం గూడి యసంఖ్యములుగా నుండెను ఆతరువరదర్శనముననే యందుగల వృద్ధులు వయస్సంకలితులైరి గ్రుడ్డివారెల్ల నూత్నచక్షుష్కులైరి రోగులెల్ల విరోగులైరి ఆదివ్యతరుగంధము నాఘ్రాణించినంతన పూర్వోక్త వహేలాభము లొడఁగూడెను తెల్ల

రంగుగల కోకిలములందుండఁ దిలకించి వానిపలుకుల నాలకించి యా యానర్తనివాసులందఱును హృష్టమనస్కులైరి మఱియు శ్రీహరికి నమస్కరించిరి నానావిధవాద్యముల మ్రోయించిరి మధురగేయములఁ గావించిరి. ఆవృక్షరాజమహిమము నాల కించి సమీపముననున్నవారే యేసంకల్పములఁగాంచిరో యా దివ్యకుసుమగంధాఘ్రాణమున నావాంఛితములు ఫలించు చుండెను

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారకానగరముం బ్రవేశించి దేవకీ వసుదేవులను, కుకురాధిపతిని, సోదరుఁడగుబలదేవుని, యాదవ వృద్ధులను మఱియు మర్యాద చేయఁదగువారినెల్లరను గాంచి యుచితరీతి సత్కరించి యనాదినిధనుఁడగు నాశ్రీహరి వారిని బంపి యథాన్యాయముగాఁ బూజింప వారు సంతోషించుచు బోవఁ దాను నంతఃపురమును బ్రవేశించెను అంతట శ్రీకృ ష్ణుఁడు సత్యభామగేహమునకుం జని పారిజాతతరువరమును గొని వెంట భటులు రాఁగా నామెం గాంచెను ఆదేవియు శ్రీహరిని బూజించెను మహాద్రుమమగు పారిజాతముం గైకొ నెను భగవన్మహిమమునకంటె నాపారిజాత మల్పముగాఁ గను పట్టెను ఆమహాద్రుమ మొక్కసారి ద్వారకానగరమునెల్ల నాచ్ఛాదించును ఒకానొకప్పుడు చేతికి దొరకునంత యెత్తుగా నుండును ఒకప్పు డంగుష్ఠమాత్రముగా నుండును ఆతరువ రము దొరకినందున సంపూర్ణమనోరథరై యాసత్యాదేవి కరము హర్షించెను పుణ్యకవ్రతమును జేయఁబూని సర్వసంభారముల సిద్ధపఱచు చుండెను జంబూద్వీపమునఁ గలపవిత్రామూల్య వస్తువులనెల్ల శ్రీహరి సేకరించియిచ్చెను పుణ్యకవ్రతమున

దానపరిగ్రహమొనర్ప జ్ఞానధనుండగు నారదుఁడే తగినవాఁడని శ్రీహరి నిర్ణయించెను

ఆర్యులార! ఈకథయే యించుకభేదముగా బ్రహ్మపురాణమునందును గర్గసంహితయందును గలదు హరివంశమునందుఁ గూడ నరకవధానంతరము శ్రీహరి యదితిదివ్యకవచములం గైకొని స్వర్గమునకరిగి యింద్రపూజితుఁడై యదితిని దర్శించి యాకుండలము లొసంగి*యామెయాశీర్వదింప నందుండి కదలు నపుడు సత్యభామ పారిజాతమువిషయము స్మృతిగోచరము చేయఁగా దానియున్నచోటున కరిగి పెకలించి గరుడునిపై నిడి కొని వచ్చినట్లు నడుమ దేవత లడ్డుపడ వారిని దోలినట్లును, శచీదేవి పనుపున నింద్రుఁడు యుద్ధమునకుఁ బోయి యుపేంద్రుం గాంచి హితమెఱింగించి మరలిరండని యాదితేయులకుం దెలిపినట్లును శ్రీహరి ద్వారకాపురి కేతెంచినట్లును నన్నిపురాణ సారమగువిషయము ఈకథలకుం గలభేద మింతయే కాని మిక్కిలి భేదము కానరాదు హరివంశమున నీకథ వివరించి చెప్పినట్లితరపురాణములయందుఁ గానరాదు కావుననే తద నుసారముగా వ్రాసితినని యెఱుంగవలయు ఇప్పటికిఁ బారిజాతాపహరణమనుకథ పూర్తియైనది ఇఁక దీనిసారమును వినుఁడు.

మహాశయులారా! ఈకథయం దొకవిశేషము గలదు అదియే మానవులకు మిగుల ముఖ్యముగా గమనింపఁదగినది శ్రీహరియు, హరిహయుఁడును మఱుదినము యుద్ధమున కారం

---

* సా దేవీ పూజయామాస ప్రహృష్టా వాసవానుజం, ప్రతిజగ్రాహతం చాపి పారిజాతం మహాద్రుమమ్ = అని మూలము

భించిరి కాని యొండొరుల నొప్పించుకొనుట మాని రథ రథ్యముల నొప్పింప నారంభించిరి ఏల? పారిజాతము దొరకి నది జ్యేష్ఠసోదరుఁడగునింద్రుని నొప్పింపనేల యని శ్రీహరియు, శ్రీకృష్ణు నోడింప శక్యముకాదు పారిజాతమును మరలింపఁ జాలనని యింద్రుఁడును బీరమును గాపాడఁ బోరాడసాగిరి బ్రహ్మాపనుపున గశ్యపమునియుఁ దత్పత్నియు నరుదెంచిరి వారిని జూచినంతనే యింద్రేంద్రానుజులు రథములను దిగి యస్త్రశస్త్రముల ధరింపక వారికి సాష్టాంగనమస్కారములు చేసిరి. వారినిర్వుర నాతల్లిదండ్రులాశీర్వదించిరి తల్లి వత్సలారా! సోదరులు పరస్పరజయకాంక్షలఁ బోరాడుట న్యాయము కాదు ఇతరు లట్లు పోరాడుదురు ఇది నాతనయులకుఁ దగిన పనికాదే యనిరి ఇంద్రకృష్ణు లిర్వురు గంగావారిస్నానమాడఁ బోయిరి అందింద్రుఁడు శ్రీకృష్ణుని బ్రార్థించెను నీవిచ్చినదీప దవి నీవే యవమానించిన నేనేమి చేయువాఁడ ననిరి అంత వారి ప్రమోదమందెను తల్లిదండ్రులం గూడిపోయిరి క్షణ మాత్రమున మనశ్శాంతి యెల్లరకుం జేకూరెను కావున నెవ్వఁడు తనయపరాధమును దానెఱుంగునో యంతవఱకే యతనికి దండనముకాని యవ్వల నతఁడు జ్ఞానియేయని యెఱుం గఁదగు నన్ననీతి నీకథ మనకు బోధించుచున్నది తల్లిదండ్రుల యాజ్ఞ నంగీకరించువారు సకలపురుషార్థముల నొందఁజాలుదు రని యీకథాసారము పదార్థలోభమున గలుగువిరోధ మత్య ల్పమునియుఁ దెలివిగలవా రప్పదార్థమును దుచ్ఛముగా భావిం తురనియు మన మెఱుంగవలయును ఎట్టిశక్తిగలవారైనను పెద్దలమాటకు జవదాఁటరాదనియు, నట్టివారు త్రిలోకవిఖ్యాతు

లగుదురనియుఁ, దనకుఁ గలగొప్పదనము తల్లిదండ్రులకడఁ జూపరాదనియు, వారిని జూచినపుడు వినయ మూనవలయు ననియు నీకథాసారము గురువులయానతి మీఱినవారి కిహపర ముల సౌఖ్యము లభింపదని యిద్దానినుండి మనము గ్రహింప వలయును

సత్యభామ శృంగారగర్వము గలదనియు జ్ఞానశూన్య రాలనియుఁ గొందఱు మూర్ఖులాదేవియం దపకీర్తి నారోపిం తురు అట్టిదుస్స్వభావ మాదేవి కుండినచో శ్రీహరికిఁ బత్ని యగునా? ఆమెమాటల నాహరియాలకించునా? భగవంతుఁడు సుగుణములను బ్రేమించుఁగాని రూపమును బ్రేమింపఁడుగదా అట్టిసుగుణవతియు, భక్తిపరవశయుఁ గాకయున్న నామెకొఱకు నింతపాటుపడి పారిజాతమును దెచ్చునా యని యాలోచిం చుట బుద్ధిమంతులలక్షణము

"సా దేవీ పూజయామాస ప్రహృష్టా వాసవానుజమ్"

అను వాక్యము నాలోచింపుఁడు పారిజాతమును దెచ్చితినని హరిపలుకఁగాఁ గేవలసౌందర్యవతియేయైన మగనిం గౌఁగిలించుకొనవలయును గాని సంతసమునఁ బూజించునా? పతిని భగవంతుఁడని భావించినదికనుకనే పారిజాతకుసుమప్రస్తావ మునఁ దపస్సుచేయఁబోయెద ననుజ్ఞనిమ్మని ప్రార్థించినది తప స్సొనరించునిచ్ఛ కేవల కామాతురయగుస్త్రీకిం గల్గునా? పరమ సాధ్వికనుకనే యామెకోరికను భగవంతుఁ డవధరించి నెఱవే ర్చెను. ఇంతియకాక సత్యభామ భూదేవియని పురాణములు ఘోషించుచున్నవి కావున సత్యభామకంటె రుక్మిణి భగవత్ప్రి యురాలని రుక్మిణికంటె సత్యభామ యధికప్రీతిపాత్రయని

తలంపక వాదింపక భగవత్పత్నులయం దొక్కరీతి భక్తి గలిగి యుండుటయే శ్రేయస్సని యెఱుంగవలయును ఇంకఁ దరువాతి చరిత్రము నాలకింపుఁడు

సత్యభామ పుణ్యకవ్రతమును జేయుట

* భగవంతుఁడు తలంచినంతనే తపోధనుఁడగు నారద మహర్షి స్వర్గలోకమునుండి యరుదెంచెను మునివరుని యథావిధిగఁ బూజించెను. వ్రతదానమును బరిగ్రహింపుమాయని వినయమునఁ బ్రార్థించెను ఆముని యట్లే పరిగ్రహించెదనని యంగీకరించి స్నానముచేసి క్రియాకలాపములం దీర్చి వచ్చెను ఆమునివరుని జక్కఁగాఁ బూజించి గంధమాల్యాంబరాదు లర్పించి మృష్టాన్నము నిడి భుజింపఁజేసెను ఆయన్నము పరమ పవిత్రము, సర్వకామప్రదము భోజనానంతర మాశ్రీకృష్ణమూర్తి సత్యభామంగూడి మునియెదుట నిలిచెను సత్యాదేవి భర్తృకంఠమునఁ బూలహారము వైచి పారిజాతవృక్షమునఁ గట్టివేసెను భర్తయనుమతి నుండి నారదమహర్షి కుదకధారాపూర్వకముగా శ్రీకృష్ణుని దానమిచ్చెను దానానంతరము పాఁడి యావుల వేయింటి నొసంగెను కాంచనమును బర్వతాకారముగాఁ బోసి యొసంగెను రత్నముల నొసంగెను సతిలధాన్యముల నొసంగెను వానినెల్లఁ బరిగ్రహించి ప్రహృష్టాంతరంగుఁడై శ్రీహరిం గాంచి యిట్లు భాషించెను

శ్రీహరీ! నిన్నుదకధారాపూర్వకముగా సత్యభామ దానమిచ్చెను కాన నావాఁడవైయుంటివి నావెంటరమ్ము నేఁజెప్పిన

---

* ఈకథ హరివంశవిష్ణుపర్వము డెబ్బదియాఱవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని తెలియవలయును

ట్లెల్లఁ జేయుచుండుము అనఁగా హరి మునివర్యా ఇది ప్రథమపక్షమే అట్లే చేయుచుండెదను అని పలికి ముని పయనము చేయఁగా వెంటఁ బోవసాగెను మునివరుఁడు పెక్కు భంగులఁబరిహాసములు పలుకసాగెను హరీ! నీవుండుము నేఁబోయెదననియె. పూలహారమును బట్టుకొని రమ్మని యాశ్వసాగెను ఆపుష్పదామమును దీసివైచి కృష్ణా! నిన్నువదలెదనుగాని సవత్సయగు కపిలధేనువు నిమ్ము అది మూల్యముగా గ్రహించి నిన్నిచ్చెదను సతిలకృష్ణాజనమును బంగారుతో నిచ్చెదవా వదలెద నిన్ననియె ఇదియే నీకుమూల్యముని శంకరుఁడు వాక్రుచ్చెను అట్లే యిచ్చెదనని పలికి పరిహాసవచనముగా మరల శ్రీహరి నారదా! నీమదిఁగలకోరికఁ దీర్చెద వర మడుగుము దాని నిచ్చెద నీయందుఁ నాకెక్కుడుప్రీతి కలదుకదా అన నారదముని యిట్లు బదులుచెప్పెను

నిరంతరము నాయందుఁ బ్రీతుడవై యుండుము నీవు శ్రీమహావిష్ణువవు సనాతనుడవు కాన నిరంతరప్రీతుఁడవైన నదియే పదికోట్లు నీయనుగ్రహమున నీసాలోక్యము నొందెదను సాధువులకు నీవే పరమగతివి కావున నయోనిజుఁడనై జన్మించునట్లును, బ్రాహ్మణవంశమునందే పుట్టునట్లును ననుగ్రహింపుము అన విని శ్రీహరి యట్లేయగుఁ గాక యనియె ఆవరము నకుఁబరమానందమంది నారదముని హరిని వినుతించెను సత్యాదేవి హరికాంతలనెల్ల నాహ్వానించియుండెను వారినెల్ల నుచితరీతి గౌరవించి కానికల నొసంగెను శచీదేవి స్వర్గనగరమున శ్రీహరికొసంగిన యుపాయనములనెల్ల నాపారిజాత మాసత్యాదేవి కొసంగెను వాసుదేవాజ్ఞం దలఁదాల్చి పార్షదులెల్ల నచ్చటి

కరుదెంచి సన్మానితు లైరి ఆపారిజాతమహాత్మ్యము నెల్లరుం
గొనియాడిరి కన్నులార దానిం గిలకించిరి ఆమహోత్సవము
నకుఁ గుంతీదేవి తనయులంగూడివచ్చి చూచెను ద్రౌపదియు
సుభద్రయు వచ్చిరి శ్రుతశ్రవయుఁ బుత్త్రసహితయై వచ్చెను
సపుత్త్రుఁడై భీష్మకుఁ డరుదెంచెను తక్కుంగల బంధువులు
మిత్త్రులు వచ్చిరి కృష్ణార్జునులు పరస్పరమైత్త్రిని మెలంగిరి ఆరే
యియంతయుఁ బురమున నంతఃపురమున మిగుల మహోత్సవ
ములు సాగినవి *ఒక్కసంవత్సర మిట్లు గడువగా మరల శ్రీ
కృష్ణుఁ డాపారిజాతమును స్వర్గమునకుఁ జేర్చి నందనోద్యాన
మున స్థాపించెను

పారిజాతముం దీసికొని సురపురమున కరిగి శ్రీహరి
తండ్రియగు కశ్యపమునిని, జననియగు నదితిని దర్శించెను.
ఇంద్రుఁడు కూడనుండఁగా జననీజనకుల బహూకరించెను నమ
స్కరించి యెదుట నిలువఁబడియున్న కృష్ణుంగాంచి యదితి
వత్సా! మీసోదరులకెల్లప్పుడు నిట్లే సౌభ్రాతృత్వము వెలయుఁ
గాక జనార్దనా! నాయీమనోరథమును బూరింపుమా అని
యడుగ నాత్మవేత్తయగు శ్రీహరి యట్లే యొనరింతు ననియె
పిదప వారిచే సెలవంది కృష్ణపరమాత్మ మహేంద్రుం దిలకించి
కాలోచితముగా నిట్లు పలికెను సోదరా! పరశివుఁ డాజ్ఞా
పించెను అవధ్యులగు రాక్షసుల భూమ్యంతర్భాగమున నుండు
వారలం బొలియింపుమనియే యాయాజ్ఞయని యెఱుంగుము
పదిదినములలోపల వారలం బొలియింతును నాతోఁగూడి మహే

* సంవత్సరే తతో యాతే కేశిహామరసత్తమః, పారిజాతం పున
స్స్వర్గమానయత్సర్వభావనః అని మూలము

త్ముఁడగు ప్రవరుఁడు జయంతుఁడు లోనగు శూరులు వత్తురు గాక మానుష దేహధారిని నేనొక్కఁడనే రెండవవాఁడు జయంతుఁడు నాకుందోడుండవలయు ఆదానవులు బ్రహ్మవరగర్వమున నవధ్యులఁట సురాసురలు వారిం జంపలేరు మానుష దేహము గలవాఁడుగ నున్నాఁడనుగాన నేఁజంపక తప్పదు అనుటయు మహానందమున నింద్రుఁ డట్లేయని శ్రీహరిని గౌఁగిలించుకొనియెను

పుణ్యకవ్రతవిధానము.

* పుణ్యకవ్రతనియమములను బూర్వము పార్వతీదేవి నిర్ణయించెను వానినే యెల్లవారును స్వీకరింతురు శ్రీహరి పారిజాతమహాద్రుమమును ద్వారకానగరమును జేర్చినపిదప నారదముని స్వర్గమునుండి ద్వారకకుం బోయెను దేవాసురమహాయుద్ధము సాగనుండఁగా షట్పురదానవులను వధింపుమని శ్రీకృష్ణుని శంకరుఁ డాజ్ఞాపింపఁగా, శ్రీకృష్ణుని చెంతఁ గూరుచున్న నారదమహర్షిని వేదవేదాంగపారంగతుఁడని తెలిసికొన్నదిగావున రుక్మిణి ప్రశ్నించెను అత్తరుణమున జాంబవతియు, సత్యభామయు లోనగు కృష్ణపత్ను లందుండిరి నారదమునీ! సకల ధర్మతత్త్వజ్ఞుఁడవు ధర్మానుష్ఠానతత్పరుఁడవు కావునఁ బుణ్యకవ్రతనియమముల నుపదేశింపుము దానఁ గలుగుఫలములను, దానకాలమును, దత్ప్రసిద్ధిని విన వేడుక యగుచున్నందున దయయుంచి వినిపింపుము అన విని నారదుఁ డిట్లు తెలిపెను ధర్మనిష్ఠగల యోరుక్మిణీ! సపత్నులం గూడి యున్న నీకావ్రతరాజ

* ఈకథ హరివంశవిష్ణుపర్వము డెబ్బది యేడవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది

విధుల నుపదేశింతును ఆలకింపుము వ్రతరాజమును దీనిని దొల్లి పార్వతి యాచరించెను వ్రతాంతమున నామె చెలికత్తె యల కిట్టులాజ్ఞాపించెను నాతోఁబుట్టువులగునదితిలోనగువారిని బిలువుఁడు వారెల్లఁ జేయవలయు ననియె పతివ్రతయని విఖ్యాతిని గాంచిన శచీదేవియు, మహాభాగయగు రోహిణియు ఫాల్గునీదేవియు, రేవతియు శతభిషాదేవియు, మఘాదేవియు వీరెల్లఁ బార్వతినారాధించి వ్రతవిధుల నెఱింగిరి గంగా సరస్వతీ వేణీ గోదా వైతరిణీ గండకీప్రముఖ నదీకాంతలెల్లరును, లోపాముద్రాదిపతివ్రతలును వ్రతవిధుల నెఱింగిరి హిమాలయాత్మజలును వహ్నికన్యలును, స్వాహాదేవియు, యశస్వినియగు సావిత్రియుఁ గుబేరకన్యయగు బుద్ధియు, వరుణపత్నియు, యమునిసాధ్వియు, వసువులపత్నులును, హ్రీశ్రీధృతాకీర్తులును, మేధయుఁ, బ్రీతియు, మతియు, ఖ్యాతియు, సన్నితియు, సర్వహితమును గోరు నితరకాంతలును బార్వతియొనరించువ్రతమును జూడఁబోఁగా వారినెల్ల బహూకరించెను తిలరత్నధాన్యములును బర్వతాకారములుగాఁ బోసి దానమిచ్చెను వస్త్రములు, భూషణములు, మాల్యములు లోనగువాని నొసంగెను ఆమె యొసంగిన దానములను గైకొని యాపతివ్రతాశిరోమణులెల్ల ననేకకథలను జెప్పుచుఁ గూరుచుండిరి ఆపుణ్యకవ్రతమునకు సంబంధించిన యనేకకథలను వారికెల్ల నాపార్వతి తెల్పెను పుణ్యకవ్రత విధానమును వారి కాయంబిక తెలిఁగించెను వారియందఱయును మతినొంది చంద్రపత్ని పార్వతింగాంచి పుణ్యకవ్రతవిధి దెలుపుమాయని ప్రశ్నించెను రుక్మిణీదేవీ! నేనందుండివినుచుంటిని పార్వతి యామెకు విధిందెల్పెను దానమునకుగా నువిచిన రత్న

పర్వతమును బార్వతి నాకే యొసంగెను వాని గ్రహించి నేను బ్రాహ్మణుల కొసంగితిని నేను సంసారబాధలు కలవాఁడను గాను గావున నితరులకే యిచ్చితి పార్వతి యరుంధతిం బిల్చి యేనియమములఁ దెల్పెనో, రుక్మిణీ! వానినెల్ల నీకుం దెల్పెదను ఆపార్వతి చేయుచుండువ్రతమును నేనెట్లు చూచితినో యట్లే తెల్పెదను

పుణ్యకవ్రతవిధులు

* రుక్మిణీ! తన్నడిగిన పతివ్రతం గాంచి నేను వినుచుండఁ బార్వతి యిట్లు పలికెను ఓశుచిస్మితా! భర్తృననుగ్రహమున నేను సర్వజ్ఞనే యగుదును నన్నీవ్రతరాజ మొనరింప శంకరుఁ డాజ్ఞాపించెను ఈవ్రతము సనాతనమని యభివృద్ధిప్రదమని యెఱుంగుదువుగాక ఓయరుంధతీ! మహాదేవుననుగ్రహమున నేనెఱింగితిని శంకరునాజ్ఞను గొని పుణ్యకవ్రతనియమముల నన్నింటిని వదలక యనుసరించితిని దానిఫలమున సతీత్వము, ధర్మాచరణపరాయణత్వము శాశ్వతముగ నుండును తన్నియమములను బురాణములు విశేషించి తెల్పుచున్నవి దాన ముపవాస పుణ్యములు చక్కఁగా నాచరింపఁబడినను బతివ్రతలు కానివారలకు నిష్ఫలము లగును †ఏస్త్రీలు భర్తను వంచింతు

* ఈభాగము హరివంశవిష్ణుపర్వము డెబ్బదియెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయు

† యా వంచయంతి భర్తారం యోనిదుష్టాశ్చ యాః స్త్రియః యోనిదోషాత్పుణ్యఫలం నాశ్నంతి నిరయంగమాః ౬ సాధ్వ్యస్తు జగద్ధారయంతి సుశీలాః పతిదేవతాః, అనసూయా ధర్మనిత్యాశ్చ సతీపంథానమాశ్రితాః ౭. అవాగ్దుష్టా శ్శౌచయుక్తాః ధృతిమత్య శ్శుభవ్రతాః, సతతం సాధువాదిన్యో ధారయంతి జగత్తలం ౮. అనిమూలము

రో, ఎవ్వతుకలు వ్యభిచారము చేయుచుందురో వారు వ్రతము నాచరించినను బుణ్యఫలములను బొందరు నరకమున కరుగుదురు మంచినడవడిక గలిగి పతియే దేవతయని భావించునట్టి పురంధ్రులు జగంబుల నిలువరింపఁ గలరు ఇతరపురుషులం గోరక ధర్మకార్యనిరతలై పూర్వపతివ్రతల మార్గము ననుసరించుచు, దుష్టవాక్కులం బలుకక, సదాచారము గలిగి సద్వ్రతముల నాచరించుచు సర్వదా శుభవాక్కులం బలుకుచునుండు స్త్రీలు జగంబుల నిలుపఁజాలుదురు

భర్త వ్యాధిబాధితుండైనను, బతితుఁడైనను, దీనుఁడైనను, భార్య తూలనాడక భగవంతునిగా భావింపవలయును ఇదియే సనాతనస్త్రీధర్మము. ఒక్కప్పుడు చేయరానిపను లొనరించినను నిర్గుణుఁడైనను భార్య పతివ్రతయగునేని, యాభర్తను దనను దరింపఁజేయఁ గలదు వ్యభిచారిణియగు స్త్రీలకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము లేదు ఆవనిత మృతినొందినట్లే కఠినవాక్కులు పలుకుట దోషమేయైనను బ్రాయశ్చిత్తము చెప్పఁబడినది ఏవ్రతమునైనను భర్త యిచ్ఛానుసారము చేయవలయు. ఉపవాసము నట్లే చేయవలయును లేకున్న సద్గతి యాస్త్రీలకు దొరకదు ఎన్నికల్పములు భర్తయనుమతిం గొనక యుపవాసాది నియమములఁ బూనినను నిష్ఫలమేయగును వ్యభిచరించినచో నాస్త్రీ పశుపక్ష్యాదిజన్మములం గాంచును అనేకకల్పముల కాయపత్కర్మపరాయణురాలు మనుజత నొందినను జండాలయోనిం బుట్టువుం గాంచును నీచమృగములనంబడు కుక్కలం దినును ఓయరుంధతీ! స్త్రీలకు భర్తయే దైవమని పెద్దలు చెప్పిరి ఏయబలామణిశుశ్రూషలవలన భర్త సంతోషించునో యాస్త్రీ పతి

వ్రతయు ధర్మచారిణియు నగు కౌతూహలహతలగు నారులకు లోకము శుభము గల్పింపఁజాలదు భర్తయందే సర్వదా మన స్సెవరికి నిలిచియుండునో మనోవాక్కాయకర్మముల నెవరు భర్తలను మీరరో వారికే పుణ్యకవ్రతఫలము లనంతంబులు గాఁ గల్గును పుణ్యకవ్రతవిధుల సంపూర్ణములుగా నావలన విందువుగాక తత్ఫలంబుల నేఁ జక్కఁగాఁ గాంచితిని

పురంధ్రి ప్రాతఃకాలమున లేచి స్నానము చేయవల యును పతియనుమతి నొందవలయును ఉపవాసముచేసి వ్రతము చేసెదనని పతికిం దెలుపవలయును అత్తమామల పాదములు శిరముసోఁక నమస్కరింపవలయు పెద్దలందుండినచో వారికి నమ స్కరింపవలయును ఔదుంబరపాత్రముం గొని కుశాక్షతలం దానితోఁ జేర్చి గోవు దక్షిణశృంగమును దడుపవలయును ఆజలమును గ్రిందపడకముందే పట్టుకొని వానిని స్నానముచేసి నియతుఁడై యున్నపతి కొసంగవలయును తా నాజలముల శిర స్సున జల్లుకొనవలయును గోశృంగాభిషేకజలములను శిరమునఁ జల్లుకొనిన సర్వతీర్థముల స్నానముచేసినఫల మబ్బు త్రిలోక నదీస్నానఫలము కలుగును ఉపవాసములయందు సర్వవ్రతము లయందు నీస్నానమే ప్రధానముగా నాచరింపవలయును ఈ స్నానము స్త్రీలకుఁ బురుషులకును సామాన్యమే కాని భేదము గాదు నాతపోబలముచేతను, ఈశ్వరతేజస్సుచేతను దీనిం గాంచితిని శల్యవిద్ధముగాని శయ్యపైఁ బరుండవలయు ఆసన మట్టిదిగానే యుండవలయును పాదప్రక్షాళనముశబ్దముకలుగక యుండఁ జేయవలయును ఆవ్రతకాలమున నశ్రుజలముల విడువ రాదు రోష మూనరాదు ఎవ్వరితోడను గలహింపరాదు ఇవి

యుపవాసఫలమును వ్రతఫలమును బాడుచేయును ఈ కార్యములందుఁ దెల్లనివస్త్రము ధరింపఁదగినది రెండవవస్త్ర ముప వాసవ్రతములయందుండవలయును తృణమయము లగుపాదుక లీవ్రతకార్యమునఁ బ్రధానములు ఇదియే యుపవాసకర్తవ్య నియమము *కాటుక, గోరోజనము, గంధము, పుష్పములు వ్రతోపవాసములయందు నిత్యత్యాజ్యములు దంతకాష్ఠము, అభ్యంగస్నానము, నలుగుపెట్టుట వదలవలసినవి పరిశుద్ధత గలుగుటకు మృత్తికతో నివియన్నియుఁ జేయఁదగినవి బిల్వ ఫలములు, ఉసిరికపండ్లు, వెలగపండ్లుఅనువానిచే స్త్రీలు వ్రతోప వాసములయందు శిరస్స్నానము చేయవలయును మృత్తికగలి పినజలము స్నానార్థ ముపయోగింపందగును అరుంధతీ ! తల యంటుకొని స్నానముచేయరాదనియు, నది వ్రతభంగహేతు వనియు నెలుంగుము పాదాభ్యంగముగాని నూనె దేహమునకు లేపనముచేసికొనుట తగదు † ఎద్దులబండిగాని, ఒంటెలఁగట్టిన బండిగాని కంచరగాడిదలఁ గట్టినబండిగాని యుపవాసముల యందు వ్రతములయందు నుపయోగింపరాదు వానిపైఁ గూరు చుండి పయనము సాగింపరాదు దిస్సమొలతో స్నానము చేయుట దోషమని వ్రతకాలమున నియమము చంద్రపత్నీ ! నదీజల

---

* అంజనం రోచనం చాపి గంధాన్ సుమనసస్తథా, వ్రతకే చోప వాసే చ నిత్యమేవ వివర్జయేత్ ౨౮ దంతకాష్ఠం శిరస్స్నాన ముద్వర్తన మథాపి వా, వివర్జితం మృదా సర్వం శౌచార్థం తు విధీయతే ౨౯ బిల్వా మృతఫలైర్నిత్యం శ్రీఫలైశ్చ సమాచరేత్, ప్రక్షాళనా వై శిరసః సదా స్త్రీభి ర్వర్జితైః = అని మూలము † గోయానముష్ట్రయానం చ ఖరయానంచ వర్జితమ్=అని మూలము

ములుగాని, సెలయేళ్ల జలముగాని స్నానమునకుఁ బ్రశస్తమని యెఱుంగుము అవిసంభవింపనిచోఁ దటాకముగాని, బావి గాని, కమలములు గలకొలనుగాని పనికివచ్చునని నిశ్చయించు కొనుము పై జలముండుకడకుం బోయి స్నానముచేయవలయుఁ గాని యాజలములం దెప్పించి యందు స్నానముచేయుట మంచిదిగాదు ఆజలములు సంభవింపనిచో, నంతఃపురవాసము గలవారు మాత్రము వానిం దెప్పించి మట్టికుండలయందుఁ బోసి వానితో స్నానముచేయవచ్చును మఱియు నాజలములఁ దెప్పించి క్రొత్తకుండలలోఁ బోయించి దానితో స్నానము చేయవలయును. శిరస్స్నానము చేయవలయుంగాని కంఠస్నానము చేయరాదు అది వ్రతభంగమును గల్పించును అరుంధతీ! ఇవి వ్రతాంగనియమములని యెఱుంగుమని పలికి పార్వతి మరల నిట్లు చెప్పందొడంగెను

వ్రతవిధులు.

*ఈరీతిఁ బతివ్రతయగు పురంధ్రి నియమమూని యొక సంవత్సరము, లేక యాఱునెలలు, ఒక్కమాసముగాని యుండవలయును వ్రతమునకుఁ బతివ్రతలగుస్త్రీలను బదునొకండుమంది నాహ్వానింపవలయు శ్రద్ధతో వారిని బిలువవలయును తాను నియమములఁ బాటించియే యుండఁదగు ఇట్లులైనఁగాని వ్రతఫలము రాదని యోగదృష్టి నెఱింగితిని వ్రతము చేయఁబూనినకాంతామణి జలములచే వారిని నియమింపవలయు కాలదేశానుసారము వారికి మూల్య మర్పింప దగు పిదపఁ

* ఈకథయం విష్ణుపర్వము డెబ్బదితొమ్మిదవ యధ్యాయముచుండి గ్రహింపఁబడినది.

గృష్ణపక్షనవమియందు వారి నారాధించి వ్రతసమాప్తి చేయ వలయును వ్రతోపవాస మొకయహోరాత్రముగాని పగలు మాత్ర ముపవసించినఁ జాలదు ఈయుపవాసము తొలుతను వ్రతాంతదినమునందును రెండుపర్యాయములు చేయవలయుం గాని యొకపర్యాయముచేసిన వ్రతఫలము కలుగదు *కత్తితో నఖములు తీసివేయవలయును భర్తయు నట్లే చేయవలయు నఖవిసర్జనమున క్షురము(కత్తి) ప్రధానముకాని మఱియొకపద్ధతి పనికిరాదు ఆపగటియందే నలుఁగుపెట్టుకొనుట స్నానము పూర్వోక్తప్రకారము చేయఁదగినది ఈ పుణ్యకవ్రతమున స్నానము వివాహకాలమునఁ జేసినట్లు చేయఁదగునని నియమ ముకలదు అలంకారము పుష్పమాలాధారణము చేయఁదగినది కుంభములనున్నయుదకమున స్నానముచేయునపు డీమంత్ర మును బఠింపవలయును ముందు భర్తృపాదముల స్పృశించి మానసికముగఁగాని వాక్కుగాఁగాని యామంత్రమును బఠింప వలయును

మంత్రము "ఆపో దేవ్య ఋషీణాం హి విశ్వధాత్ర్యో దివ్యా మదంత్యోయాశ్శంకరా ధర్మధాత్ర్యః, హిరణ్యవర్ణాః పావ కాశ్శివతమేన రసేన శ్రేయసో మాం జుషంతు"

అనునదియే తన్మంత్రమని యెఱుంగుము ఇది యుదక మంత్రము ఇది వ్రతాంగస్నానమందేకాక యితరస్నానముల యందును బఠింపవలయును అరుంధతీ! ఈమంత్రము స్త్రీలకుగాఁ బురాణములయందుఁ జెప్పఁబడినది మఱియుఁ బురాణముల

---

* క్షురకర్మ తతో భర్తురాత్మనశ్చైవ కారయేత్ = అనిమూలము. ఆత్మనశ్చ కేశవర్జం నఖమాత్రనికృంతనమ్ అనివ్యాఖ్య

యందుఁ గొన్నిమంత్రములు స్త్రీలకుమాత్రమే చెప్పఁబడినవి- వానిని బఠించుచు స్నానముచేయవలయును

పురాణమంత్రములు

"శుభావ్యయా గుణినీ యుక్తధర్మా
భర్త్రాసాకం మమ దాస్యావరేణ,
మాకర్మణా మనసావాపి వాచా
భర్తుర్భవేయం రుషతీస్వాంవశేంగా
సపత్నీనామధినిత్యం భవేయం
సపుత్రా స్యాం సుభగా చారురూపా,
సంపన్నహస్తా గుణవాదినీచ
సర్వాత్మనా స్యాం మా దరిద్రా భవేయం
పతిశ్చమే స్యాత్సుముఖో మత్ప్రితీష్టో
నిత్యం మద్భక్తి స్యాన్నన్యతిర్మద్గతిశ్చ,
ప్రీతిశ్చ నౌ స్యాచ్చక్రవాకానురూపా
మనోవిరాగో న భవేత్సాదువత్సావ్యత్
లోకానా సాధ్వీనాముత్తమానాం వ్రజేయం
యాభిస్సర్వం ధార్యతే విశ్వరూపం,
ఉభే కులే యాశ్శుభాః పావయంతి
పితుర్భర్తుశ్చ పతిభక్త్యోర్జితాశ్చ
భూమిర్వాయుర్జలమాకాశమగ్ని
రంతఃక్షేత్రజ్ఞః ప్రకృతిర్యో మహాంశ్చ,
అహంకారశ్చ మమ సాక్ష్యే నియుక్తాః
స్మరేయుర్మే నిశ్చయంచ వ్రతంచ
యైరారబ్ధో దేహినాం భాతిలోయం

విధిస్సతాద్వైర్యాఖ్యతయుక్తై స్సబీజైః,
సంత్వేతే మే సాక్షిణ స్సర్వసంస్థా
వ్రతే చాస్మిన్నిశ్చయే చాపి నిత్యమ్
చంద్రాదిత్యౌ పుణ్యా సాక్షీ యమశ్చ
విశస్సర్వా దశచాత్మా చ మేయమ్,
సంత్వేతే వై సాక్షిణస్సర్వసంస్థా
వ్రతేచాస్మిన్నిశ్చయే చాపి నిత్యే"

అరుంధతీ! ఈపురాణమంత్రములచేత సర్వపూజాద్రవ్యముల నభిషేకింపవలయును వ్రతారంభము మొదలు మంత్రములివ్వి పఠింపందగినవని పురాణములయందుఁ జెప్పఁబడినది

ఇట్లు మంత్రములఁ బఠించుచు స్నానముచేసి ధౌతవస్త్రములను గట్టుకొని భర్తకు నట్లే ధౌతాంబరములఁగట్టి నిచ్చి యేవిధముననైన నాత్మానుకీర్తనము చేయక యుండవలయు వస్త్రములు క్రొత్తవి కావలయును వానిని భార్య యుదుక రాదు భర్తకట్టుకొనువస్త్రమునందుఁ దనచీరయంచుదారమును గూర్చవలయు ఆవల శుచియై మనోనిగ్రహముగలిగి జ్ఞానవిజ్ఞానకోవిదుఁడగువిప్రునకుయథాశక్తి న్యాయము ననుసరించి భోజనము పెట్టవలయును భర్తకుంగూడ నాయనతోఁ గూడుచుండఁ జేసి భుజింపఁజేయవలయును ఆబ్రాహ్మణునకు వస్త్రద్వయము నీవలయును విభవానుసారముగ శయ్యాసనగృహధాన్యదానదాసీజనముల నీవలయును శక్తియున్న రత్నభూషణముల నీవలయును సర్వధాన్యముల దాన మిచ్చునపుడు తిలలు కలుపవలయును వస్త్రములకు రంగుల నిష్టానుసారము వేయవచ్చును ఏనుఁగులు గుఱ్ఱములు గోవులుగూడ నీయఁదగినవి లవణప్రతి

మను నవనీతప్రతిమ నీయవలయును గుడమధుస్వర్ణప్రతిమలను గూడ నీయఁదగు సర్వపరిమళవస్తువులప్రతిమల నిచ్చిన బహు ఫలములు గలుగును పుష్పహారములు రౌప్యోదుంబరప్రతిమల నీఁజను ఫలములు వస్త్రములు దారువిచిత్రశిల్పభాసమానప్రతిమల నొసరించి యనుకూలమున్న దానమియ్యఁదగును దధి పయస్సుల దానమిచ్చిన మహాఫలంబు గలుగును నేయి దూర్వలు దానమీయ మహాఫలము దేశకాలానుసారముగను శక్తిననుసరించియు నిందుఁ గొన్నియే నన్నియే నీయఁదగు ఈదానములు భర్తయిష్టానుసారము చేయవలయుఁ గాని తదనుమతిం గొనక యిచ్ఛానుసారము చేయరాదని యొకుంగుము తిలపాత్రము దానమీయరాదని కొందఱమతము కపిలాధేనుదానము తప్పకయీఁదగినది కాంస్యదానము ముఖ్యము వాసస్తిలాన్వితకృష్ణాజినదానము వ్రతఫలమును మూఁడింతలొసంగును దర్పణము కూర్చయు నిచ్చుట మంచిది ఈదానముల నొసంగిననాతిమిన్న సర్వకామముల నొందఁగలదనుట ధ్రువము మఱియు ముందు వృద్ధిగలుగు పుత్రసంతతి వృద్ధియగు అదృష్టము రూపము గలుగును మృష్టహస్తయు ధనాఢ్యయునై యాపతివ్రత ప్రఖ్యాతిం గాంచును రూపగుణాన్వితలగు కన్యకలఁ గోరునేని కలుగుదురు ఆకొమరితలును బహుపుత్రికాపుత్రకులం గాంతురు

ఓయరుంధతీ! ఈమహావ్రతమును దొలుత నేనే చేసితిని ఇది పుణ్యకవ్రతమనియు సుమావ్రతమనియుఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచినది స్త్రీలకుఁ జెప్పఁబడిన వ్రతములలో నిదియే యుత్తమోత్తమము కావున నీవ్రతరాజమును దప్పక యాచరింపవల

యును ఈవ్రతకర్త దేవదేవుఁడగు శంకరుఁడు పూర్వము నేనుఁ గోరఁగా నీవ్రతమున నాచే శంకరుఁ డభిషేకింపఁబడెను ఈవ్రత మొనరించి తదవసానంబున బ్రాహ్మణభోజనము చేయవలయును ముత్తైదువులకుఁ గాలదేశానుసారము వారు కోరినవస్తువులు నీవలయు యథాశక్తిగను యథారుచిగను విప్రభోజనము చేయింపవలయు ఏదానము చేయకున్నను బరమాన్నముమాత్రము దానమీయవలయును *ఈవ్రతమున నించుకేనియుఁ బ్రాణివధ మొనరింపరాదు అని పురాణములు శ్రుతులు పలుకుచున్నవి రెండవదానమును దెలిపెద పుష్పములు ఫలములు సంపాదించి సకలదానములు చేయవచ్చును ఫలములు పుత్రసంతతి నొసంగునవి ఈవ్రతము నాచరింప జ్యేష్ఠాషాఢమాసములు శుభములు లేక యీరెండింటిలో నొకనెలయందే చేయవచ్చును మాసముగాని మాసద్వయముగాని సంకల్పించిన ప్రకారము పూర్తికాఁగా శర్కరోదకసంభృతపాత్రము నీవలయును నెయ్యి పెరుగు పాలు నింపిన పాత్రముగాని, లేక జలసంభృతపాత్రముగాని యీయవలయును ఆదానప్రతిగ్రహీత జ్ఞానవృద్ధుఁడై సువ్రతుఁడై యింద్రియనిగ్రహము గలవాఁడుగా నుండవలయు ఆయనకు సపుత్రకరకముల దానమీయవలయును వ్రతముచేయుసీమంతిని కొమరితం గోరున్నని యత్కించిత్సువర్ణముంగలిపి యాదానమునే చేసినలభింపఁగలరు. దక్షిణగా గోవునుగాని బంగరుగాని యీయవలయును విప్రునకు గొడుగు జన్నిదమునీవలయును వడగండ్లను సేకరించి యిచ్చుటమంచిది ఒక్కసంవత్సర మీరీతి వ్రతధర్మమును బాలించుచు

---

* నాత్ర ప్రాణివధః కార్యః పురాణే నియతా శ్రుతిః=అనిమూలము.

యజ్ఞోపవీతమును గరకములు యథాశక్తి దక్షిణతోనిచ్చిన శుభము లబ్బును ఈదానములు పతియనుమతి నీవలయును వెన్నెలవేళయందు సువర్ణసూత్రమును జ్ఞానికీవలయును సర్వ కామములు దానఫలించును నవీనఫలధాన్యముల నితరులకీయక తానసుభవింపరాదు ఈవ్రతముచేయక పుష్పములఁ దాధరింప రాదు పుణ్యాకవ్రత నియమకాలమం దేకభుక్తము విధివిహి తము తొలుత సేకరించిన వస్తువులను బ్రాహ్మణున కొసంగుచు నవల భర్త కీవలయును. ఇట్లు లోకసంవత్సరము చేసినయెడల రూపయౌవనములు గల్గును ఏజన్మమునఁగాని వైధవ్యము చేకూరదు ధనసమృద్ధి కలుగును.

ఒక్కసంవత్సర మీవ్రతనియమ మూని యంతదనుక వార్తాకముల (వంకాయలను) భక్షింపకుండువనిత పుత్రనాశన రూపదుష్ఫలమును గాంచదని యెఱుంగుము కుందేటిమాం సము జింకమాంసము సదా వర్జింపవలయును చిరకాల మాస్త్రీ జీవించును భర్తృసుఖమునుగాంచును సొరకాయను భక్షింప రాదు భర్తసుఖము గోరినకాంత యలాబువును గాంచనిని దానముచేయవలయును సంవత్సరమునిండుదనుకఁ బ్రతిదిన మొక్కొక్క శాకమును దాన మీయవలయును సదక్షి ణాగా నీయవలయును అట్లిచ్చినచోఁ బుత్రసంతానము కలు గును పగటియందు భుజించి రాత్రియందుపవసించినకాంత యొకసంవత్సరముననే సకలకామములఁ గాంచును ఆమెకు సంతానశోకము కలుగదు దేవతాస్త్రీమర్యాదనుగాంచును సప త్నులంకటియందు నుత్తమురాలగును సంశయమిందు లేదు. సంవత్సరనియమము కాఁగా బంగారుతో సూర్యబింబమును

జేసి దానమీవలయును ఆదానము దరిద్రుఁడు కీర్తిమంతుఁడు శాంతుఁడు నగుబ్రాహ్మణున కీవలయును. ఫలములు పుష్పములు భక్ష్యములు లోనగునవి సూర్యాస్తమయమునకుముందే దానమీవలయును

ఏపురంధ్రి నియతురాలై పగ లుపవసించి రాత్రి భుజించునేని చంద్రనక్షత్రపూతములగు భక్ష్యముల భుజింపవలయును బంగారుతో చంద్రునినక్షత్రములను గ్రహములను జేయించి యీయవలయును సత్కులజాతుఁడగు విప్రునకు వస్త్రముల లవణముతోఁగూడ నీయవలయును ఆకాంత చంద్రునివలె శాంతశీతలస్వభావము గలదగుటయకాక దేవతావినుతిం గాంచును రూపవతియు బహుపుత్రవతియు నగును పూర్ణిమాతిథియందు జంద్రోదయకాలమున దేవతలకు సాక్షతము సకుశమునగు నర్ఘ్య మీయవలయును దధి గూడినయావకమును బలియీయవలయును ఏకాంత యిట్లులొనర్చునో యామె సకలకామములఁ బొందును ఏనారీమణి సూర్యుఁడు మేఘములచాటున నుండఁగా దుర్దినం బనంబడు నాదినమందు సూర్యదర్శనము చేయక పగటిపూట భుజించునో యాస్త్రీ యిష్టలాభముల నొందదు ఆపాపము పోవ జ్ఞానధనుఁడగు బ్రాహ్మణునకుఁ గాంచనమును యథాశక్తి నీయఁదగు దానిచే నాకాంతామణి దోషములుపోవ సజ్జనులకరుణాదృష్టికిఁ బాత్రురాలగును దేవతాస్త్రీవలె నుత్తమతేజస్వినియు నగు అని పలికి యాపార్వతి వ్రతవిషయక నియమముల నింకనుం జెప్పఁ బూని యాయరుంధతిం గాంచి యిట్లు పలికెను

పుణ్యకవ్రతఫలము

* అరుంధతీ! మఱికొన్నివిశేషములు గలవు వాని నెఱింగించెద వ్రతము నొనరించువా రింద్రియముల జయింప వలయును శ్రీకృష్ణాష్టమి రాఁగా మూలముల ఫలములను భక్షింపవలయును పతియే దైవమని భావించు పురంధ్రి యొక విప్రప్రవరునకుఁ దనయాహారమంత ప్రమాణమగు నాహారమును బెట్టవలయును తెల్లవస్త్రము నే కట్టి సదాచారముల వర్తించుచు గురువులను దేవతలను బూజించుచు నాఁడుమొదలొక్క సంవత్సర మీరీతి వ్రతనియమముల నవలంబింపవలయును గోవాలరజ్జుకృతమగు చామరమును ధ్వజమును స్వశక్త్యను రూపమగు నాహారమును బరిశుద్ధాంతరంగుఁడగు బ్రాహ్మణు నకు నిడవలయును ఎవ్వతుక యిట్లు దానమిచ్చునో యామె వెండ్రుకలు మనోహరములై నునుపు గలిగి పెరుగునని యెఱుంగుము కాని దానముమాత్రముగాక భర్తయందు భక్తియుండవలయును గోమయోదకమున శిరస్సు దడిపి బిల్వ శ్రీఫలచూర్ణమున నిర్మలకేశములుగా నొనరింపవలయును శిర స్స్నానము చేయునపుడు గోమూత్రమును స్నానజలములం గలుపవలయును ఈరీతిఁ బ్రతికృష్ణపక్ష చతుర్దశియందును జేయ వలయును. ఆస్త్రీ వైధవ్యము నొందక యదృష్టవతియై కీర్తిమం తురాలై మనఃకష్టముల నొందక యుండునని నమ్ముము ఏజ న్మమునందు నాకాంతకు శిరోరోగము లుండవు శరీరతాప ములు గలుగవు ఆమె ఫాలభాగ మధికతేజోవంతమయి యుం

---

* ఈకథయుం విష్ణుపర్వమునందలి యెనుబదవ యధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినది

డును ప్రతిపత్తిథియం దొకపూట భుజింపవలయును పాలుకలి
పినయన్నమునే భుజింపవలయును ఒక్కసంవత్సరము వ్రత
మిట్లు సాగింపవలయును ఇట్లు వ్రతమాచరించి సంవత్సరాంత
మున సద్ద్విజున కొకవస్త్రమును రజతమయముగ నొనరించి
యీయవలయును ఆమెముఖము దివ్యప్రకాశము కలదగునని
యెఱుంగుము ఏస్త్రీ కనుబొమలు సొగసుగ నుండవలయునని
కోరునో ఆకాంత ప్రతిపత్తుద్వితీయయందు నుపవసించి శాకా
హారమున వర్తించుచు సంవత్సరమును బుచ్చి యవ్వల జ్ఞాని
యగు భూమిసురుం బ్రార్థించి పరిణతఫలంబులను మాషము
లను దక్షిణతోడ నిచ్చి లవణము ఘృతపాత్రము దానమియ్య
వలయును ఆమెకనుబొమలు సుందరాకృతిం బొల్చును ఎవ్వ
తుక తనకర్ణములు సుందరాకృతులుగ నుండవలయునని కోరునో
యాపురంధ్రి ప్రతిమాసమువం మును శ్రవణ నక్షత్రము
రాఁగా నలసందలు పరిపక్వముచేసి భుజించుచు నొకసంవత్స
రము గడపి హిరణ్మయకర్ణములను జేయించి ఘృతమున నునిచి
దానిని బయస్సంభృతపాత్రమును దానమిచ్చిన మంచికర్ణములు
గలుగును వ్యాధిలేని నాసికను గోరినచో దిలలను బూవుల
యందుఁ దడిపి దానమీవలయును నేత్రములు సొగసుగ
నుండవలయునను కోరిక కలదేని పాలు నెయ్యి యాహారముగా
నొకవత్సరము జరపి కమలపత్రముల నుత్పలపత్రములను
బాలలోనునిచి దానమీవలయును హరిణనయనముల మించిన
నయనములు గలుగును పెదవులసౌందర్యమును గోరినమృన్మ
యపాత్రమున జలపానము చేయవలయును ఒక్కసంవత్సర
మయాచితాన్నమును భుజింపవలయును ప్రతినవమియందు నిర్లే

చేయవలయును సంవత్సరాంతమునఁ బ్రవాళముల దానమీ
యవలయును దానఁ బెదవులు దొండపండువలె నుండును
దంతసౌందర్యము నేస్త్రీ యభిలషించునో కృష్ణాష్టమియందు
రెండుపూటలు భుజింపకయుండి సంవత్సర మీలాగునఁ జేసి
రౌప్యమయ దంతముల నొనరించి ఆవుపాలయందు వాని నునిచి
దానమిచ్చిన జాజిపూవులవంటిదంతములు గలుగును ఏకాంత
ముఖసౌందర్యమును గోరునో యామె పూర్ణిమయందుఁ జంద్రో
దయంబుతఱి స్నానము చేసి యలసంద లుడికించి పాలువోసి
విప్రవరునకు దానమిచ్చి సంవత్సరాంతమున వెండితోఁ జంద్ర
బింబమును జేయించి వికసించినపద్మము నునిచి దాన మీయ
వలయును దాన ముఖసౌందర్య మబ్బును స్తనసౌందర్యము
గోరుభామిని వాజ్ఞియమముగలిగి దశమీతిథియం దయాచి
తాన్నము నొక్కపూట భుజింపవలయు వత్సరము నిండఁగా
బంగారుతో రెండుబిల్వఫలములు చేయించి దాన మీయవ
లయును కుచ చక్కఁగా నుండవలయునని కోరిన నేకాంత
ముగ భుజింపవలయును పంచమియందు నన్నము నీరుతోఁగలిపి
భుజించుచు నియమాంతమగు వత్సరము కొసయందు జాతి
లతను బూవులతోడ దాన మీయ వలయును బాహు
వుల చక్కఁదనమును గోరిన ద్వాదశియం దుత్తమశాకముల
నాహారముగా నొనరించుచుఁ బదుమూఁడవనెల రాఁగా స్వర్ణ
పద్మముల నీయవలయు శ్రోణీగరిమను గోరినకాంత త్రయోద
శియం దేకభక్త మొనరించి వ్రతాంతమగు సంవత్సరము చివ
రన లవణదానము చేయవలయును కాంచనము నీవలయును.
యథావిభవముగ రత్నముల నీయవలయును మధురవాక్కులఁ

గోరినచో లవణమును మాని సంవత్సరముగాని యొక్కమాసముగాని యుండవలయును పిదప లవణదానము చేయవలయును దాన వాఙ్మాధుర్యము గలుగును. అరుంధతీ! సకలావయవసౌందర్యమును గోరిన నిట్లే కల్పోక్తనియమముల ననుసరించి యొనరించిన నాయాయవయవముల సౌందర్యము కలుగును అనిపలికి మఱియు నిట్లనియె

వ్రతాచరణవిశేషములు

* అరుంధతీ! వ్రతాచరణవిశేషముల నాలకింపుము. సాధువులగు బంధువులను గోరిన సప్తమియం దొంటిపూట భుజింపవలయును హిరణ్మయవృషమును దక్షిణతోటి దాన మీయవలయును సౌవర్ణదీపము దాన మిచ్చిన భర్తకిష్టమగు రూపము గలుగును సపత్నులలో నెల్ల నుత్తమరాలును సుందరాంగియు నగు భర్త భుజించినపిదప భుజించుచుఁ బతి కెట్టి మనఃకష్టములను గల్గింపక యేకవారమే భుజించి పతిని దైవముగాఁ దలంచుచు సదాచారములఁ బాటించుచుఁ గరినవాక్కులం బతితోఁ బలుకక యత్తమామలకు శుశ్రూష లొనరించుచు నుండుపురంధ్రికి వ్రతములతోఁ బనిలేదు ఉపవాసము లక్కఱలేదు పతిని బూజించుచు ధర్మశీలమున వర్తించుచు నుండినను వైధవ్యము విధివశమునఁ బ్రాక్కర్మము ననుసరించి కలిగిన నాస్త్రీకిఁ గావలసినధర్మముల నాలకింపుము అవి పురాణోక్తములు వైధవ్యము దుర్భరము గావున నది రాకుండుటకుఁగాఁ జేయవలసినవిధులుగలవు విధవ యగుస్త్రీ మృణ్మయ

* ఈకథ విష్ణుపర్వమున నెనుబదియొకటవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

భర్తృప్రతిమను జేయించిగాని చిత్తరువున వ్రాయించిగాని యాప్రతిమను సాధుమార్గమునఁ బూజింపవలయును ప్రతి దినము తదనుజ్ఞను బ్రార్థించియే సర్వవిహితకార్యములు చేయ వలయును వ్రతమునందును నుపవాసమందు భోజనమునం దును దదనుజ్ఞ నొందవలయును ఆప్రతిమను దూషింపకయుం డెనేని భర్తృలోకము నొందును అరుంధతీ! ఇదిమొదలుకొని స్త్రీలు పుణ్యకవ్రతమును జేయఁగలరు ఇది పురాణప్రతిపాది తము సకలపురాణముల నారదుం డెఱుంగును. ఉపవాసఫల ములను వ్రతఫలములను గూడ నారదముని యెఱుంగును అదితియు నింద్రపత్నియు నీవు నీవ్రతమును జేయఁబ్రయత్నిం తురుగాక ఈవ్రతవిధానమును మీరెల్ల పురంధ్రీమణులకు వినిపింపవలయును ఈవ్రతోపవాసవిధిని విష్ణుపత్నులు భూమి నవతరించునపుడెల్లఁ దెలిసికొందురు వా రాచరించి యితర స్త్రీల నాచరింపఁజేయుదురు స్త్రీలకు విధింపఁబడిన ధర్మముల యందెల్లఁ బతిభక్తి ప్రధానముగఁ జెప్పఁబడినది పతిభక్తి యనఁగా దుర్వృత్తి లేకుండుట దుర్వాక్యములు పలుకకుం డుట యని యెఱుంగుము

అంబా! ఇట్టు లాపార్వతీదేవి యాసాధ్వీమణులు విను చుండ నరుంధతికిం దెల్పిన వారెల్ల హర్షమున నాదేవికి నమ స్కరించి వెడలిపోవ ననుమతివేఁడిపోయిరి దేవమాత యగు నదితి పార్వతిచెప్పినట్లే యీవ్రతము నొనరించెను పారిజాత వృక్షమునకుఁ గశ్యపముని గట్టివేసి నాకే దానమిచ్చెను ఆవ్ర తమునే సత్యభామయు నాచరించి శ్రీకృష్ణుని నాకొసంగెను సావిత్రి కీవ్రతమే యుపదేశింపఁబడినది ఆనియమములఁ బాటిం

చియే యొల్లవా రొనరించిరి సంధ్యాకాలము రాఁగా నేస్థాన మునసైనను బూజయు జపము నమస్కారము ద్విగుణఫలముల నొసంగును సావిత్రియు నదితియు నొనరించినట్లే యీవ్రతము నాచరించుస్త్రీలు భర్తృపితృవంశముల నుద్ధరింపఁగలరు తన్నుఁ దా నుద్ధరించుకొనఁజాలును పార్వతి యొనరించినవ్రతమునే శచీదేవియు నొనరించెను భేద మేమన శచీదేవి రక్తవస్త్రమును సామిషభోజనము నొసంగెను ఈవ్రతమునకు నాల్గవ దినమునఁ బుణ్యకవ్ర కాంగవిధి కలదు ఆదినమున నహోరాత్ర ముపవాసము సలుపవలయును కుంభశతముల నీయవలయును గంగాజలముల నుషఃకాలమున స్నానముచేయవలయు గంగా జలములు సంభవింపనియెడల నితరపవిత్రోదకముల స్నాన మొనరింపవలయును మాఘమాసశుక్లపక్షమున నీగంగాప్రోక్త వ్రతము నాచరించిన సర్వకామములు సిద్ధించును ఇరువదొక కులములవారి నీగంగావ్రత మాచరించినస్త్రీ తరింపఁజేయఁ గలదు ఈగంగావ్రతమున సహస్రకుంభముల నీయవలయును సంసారసాగరమునుండి తరింపఁజేయును ఈగంగావ్రతమును యమునిభార్య యొనరించెను హేమంతర్తువునం దీగంగావ్రత మాచరింపందగు ఆకాశమునుండి యీమాటలు పలుకవల యును స్నానముచేసి సదాచార మూని పతికి నమస్కరింపం దగు ఈవ్రతమునకు యమరథమని పేరుగలదు "నేను యమ రథవ్రతము చేయ నుంకించితిని హిమమును బృష్ఠభాగమున ధరింతును పవిత్రనై జీవపుత్రనై యుత్తరోత్తరాభివృద్ధిగలిగి యుండున ట్లనుగ్రహింపుము సపత్నులలో గౌరవముగా బ్రదుకఁజేయుము యమదర్శనము నాకుం గాకయుండు గాక

భర్తయుఁ బుత్త్రులు చక్కఁగా నుండ బ్రదుకఁగోరెదను సుఖము గలుగవలయుననియు నాకిష్టము అంతమునఁ బతిలోకమునకుఁ బోవఁగోరెదను! బ్రదికియుండునంతదనుక భర్తకు సంతోషమును గలిగించుచుండ నాకాంక్షించెదను" అని యిట్లు పలికి విప్రునిచే స్వస్తివాచనము చెప్పించి కృష్ణతిలలు పాయసము పెట్టి భుజింపఁజేయవలయును ఇట్లు వ్రతము లాచరింపఁ జేయఁబడినవి ఇవన్నియు మహాదేవుపత్నిచేఁ జెప్పఁబడినవి నేను నాతపోబలమున నెఱింగి చెప్పుచున్నవాఁడను పార్వతి యన్ని వ్రతముల నాలోచించి యేవి యుత్తమములో వానిం జేయవలయునని యెల్లస్త్రీల కుపదేశించెను వాని నాచరించిన సకల కల్యాణములు గలుగును

* ఇట్లు నారదముని పల్కఁగా విని రుక్మిణి విధివిధానమున నాపుణ్యకవ్రతము నొనరించెను పార్వతీవరదానమున దృష్టి గల్గెను ఉమావ్రతములయందెల్ల వృషభదానము ప్రధానము రత్నమాలాదానము అన్నదానము నీమూఁడును సర్వవాంఛల నొసఁగును రుక్మిణింగాంచి జాంబవతియు నీవ్రతము నాచరించెను ఆమె రత్నవృక్షమును జేయించి దానమిచ్చెను సత్యభామయు నియమావ్రతమును జేసి పీతవస్త్రమును దానమిచ్చెను రోహిణీప్రభృతి చంద్రపత్ను లీవ్రతము నాచరించి యనేకదానములు చేసిరి వారెల్ల నీవ్రతమాహాత్మ్యమున నక్షత్రరూపముల నంబరంబున శాశ్వతముగ నుండఁ గల్గిరి

---

* రుక్మిణీ వ్రతకం చక్రే దృష్ట్వా వ్రతకవిస్తరం, ఉమాయావరదానేన దృష్ట్వా దివ్యేన చక్షుషా అని మూలము

ఆర్యులారా! సత్యాన్వేషణతత్పరులారా! పారిజాతాప హరణానంతరము పుణ్యకవ్రతమును సత్యభామ యాచరించి నంతదనుకఁ గలకథ యింతటఁ బూర్తియైనట్లు భావింపుఁడు ప్రధానముగా నీపారిజాతాపహరణవృత్తాంతము హరివంశము నాధారము చేసికొనియే వ్రాయఁబడినది బ్రహ్మవిష్ణుపురాణములు గర్గసంహితయు నీకథను మిగుల సంక్షేపముగాఁ జెప్పినవి పుణ్యకవ్రతకథయు హరివంశమునందే విస్తరించి వ్రాయఁబడి నది తదనుసారమే వ్రాసితిని దీనిసారమును సంక్షేపరూప ముగా వ్రాయుచున్నాఁడను సత్యభామ పుణ్యకవ్రతముచేసి కృష్ణుని దానమీయ నారదుఁడు పరిగ్రహించెననియు మరల నాతనియెత్తు ధనమిచ్చి తీసికొమ్మనఁగా నామె తనద్రవ్యమునం తయుఁ బోసినను సరితూఁగకపోవఁగా రుక్మిణికడకుంబోయి యీవార్త సత్యభామ తెలుపుకొనఁగానే దేవి వచ్చి తులసి దళమున హరిం దూఁచెననియు దాన సత్యభామకుం గలగర్వము పోయి భక్తురాలయ్యెననియుఁ గొందఱు కల్పించి వ్రాసిరి హరివంశానుసారము పరికింపఁగా నీకథ కవకాశమే లేదని స్పష్ట మగుచున్నది ఎందేనుండునేమో! నాపరిశీలించిన పురాణము లలో నీకల్పనము కానరాదు సత్యభామకంటె రుక్మిణి మిన్న యని యెన్నువారు చాలమంది కలరు వారు చమత్కృతిగాఁ గల్పించిరని నాభావము దీనికి హరివంశ మాధారము తెనుఁ గున ముక్కుతిమ్మనయు,

చ అపుడు విరించిసూనుఁడుజ•నార్దను నెయ్యపువాలుఁగంటిఁజూ
చి పడఁతి నీమనోరమణుఁ•జేకొను మిచ్చెద నంచుఁ బల్కుచో
నపరిమితప్రమోదభరి•తానన యై వెస నిచ్చె వేలుపుం

దపసికినాత్మభూషణవితానము లన్నియునిష్క్రియంబుగన్

క. ఇచ్చి కయికొనియెం గ్రమ్మఱ
నచ్చిగురుంబోఁడి విభుని నావైభవమున్
మెచ్చి కురియించి రపుడు వి
యచ్చరు లచ్చెరువుగాఁగ నలరులవానన్

అని హరివంశము ననుసరించియే వ్రాసెను

శ్రీభాగవతమునందు,

శ్లో॥ చోదితో భార్యయోత్పాట్య పారిజాతం గరుత్మతి
ఆరోప్య సేంద్రాన్ విబుధాన్నిర్జిత్యోపానయత్పురమ్ ३८
స్థాపితస్సత్యభామాయా గృహోద్యానోపశోభనః,
అన్వగుర్భ్రమరాస్స్వర్గాద్యద్గంధాసవలంపటాః ४०

(౧౦ స్కం ౫౯ అధ్యా)

అనిమాత్రమే కలదు దీనింబట్టి యాలోచింపఁగా హరికి సత్యభామయందు మిక్కుటమగుమైత్రి కలదనియే స్పష్టమగును సత్యభామకు భక్తిం గల్పింపఁబూని రుక్మిణి సామర్థ్యమీమెకుం దెలిపి గర్వము పోఁగొట్టి భక్తిభరితస్వాంతం జేసి హరి కాపాడెనన్నకథ యసంగతమనియే తోఁచును అటులే యైనచో సత్యభామను రుక్మిణి నొక్కతావునఁ జేర్చి మీరు స్మరించినఁ బారిజాతము వచ్చును భక్తిగలవారలైన స్మరింపుఁడని యేల పరీక్షింపరాదు సత్యభామ కాంక్షందీర్చుటకై స్వర్గపురమునకుంబోయి మహాహవ మొనరించి దానిం దెచ్చెననుట యేలొకో తెలియరాకున్నది ఇంతటి పక్షపాత మీసత్యాదేవియందు హరికిం గలుగఁగా నామె భక్తురాలుకాదని యెట్లు చెప్ప నోరాడునో యెఱుంగఁజాలకయున్నాఁడను మఱియు

భాగవతాదులయందు సత్యభామఁ గూడియే స్వర్గమున కరిగి పారిజాతముం దెచ్చెనని యున్నది హరివంశమునందు సత్యభామకోరికను దీర్ప నెంచి సాత్యకిప్రద్యుమ్నులంగూడి తానే పోయి పారిజాతమును దెచ్చి సత్యభామయింటికిం బోవఁగా నాదేవి భగవంతు నారాధించి పారిజాతమును గైకొనియె నని గలదు ఇదొక గొప్పభేదముకాదు కాని కథాపార మొక్కరీతి గనే యీపురాణములు తెలిపినవనుట సత్యము

పారిజాతము నొకవత్సరము సత్యభామగృహమున నునిచి సంవత్సరము దాఁటగనే మరల స్వర్గమునఁ జేర్చెనని హరివంశము చాటున్నది శచీదేవికిఁ బ్రతిదినము పారిజాతకుసుమములు కావలయును ఎట్లీకథ సరిపడు ననరాదు మనుష్యమానమున నొకవత్సరకాలమైన, నదియే దేవమానమున నొక్కయహోరాత్రమగును కావున నింద్రలోకమున మఱుదిన మాతరువర ముండెను ఇఁకఁ బుణ్యకవ్రతమునుండి మనము గ్రహింపదగువిశేషము లెన్నియో కలవు ప్రాచీనకాలమున స్త్రీధర్మములెట్టివో యించుక యాలోచింపవలయు నిపు డెట్లున్నవో చింతింపవలయు ఈ రెండింటికిం గలభేదము పరిశీలింపందగు ఈవ్రతము పార్వతి యరుంధతి కుపదేశించినట్లు కలదు కదా సత్ప్రవృత్తి కనుగుణమగుమార్గములు లోకులకుఁ బార్వతీపరమేశ్వరులనుండియే లభించినవి

ప్రాచీనకాలస్త్రీధర్మములు

పతిని వంచించినకాంత నరకము నొందును పతికంటె వేఱుపురుషునింగూడిన నరకమే సత్ప్రవర్తనము గలిగి పతినే దైవతముగా భావింతురేని ప్రపంచమునంతటిని గాపాడఁజాలు

దురు ఇదియే పతివ్రతాధర్మములు వాఙ్మైకపుణ్యము పరుని యెదుటఁ గనఁబడుపరాదు సదాచారము గలిగియుండవలయు. ధైర్యముగలిగి మంచివ్రతమనఁగా నియమము గలిగి సాధువా దము లొనరించుచు నుండువారు పతివ్రత లనఁబడుదురు అనుమొదలగునవి ప్రాచీనధర్మములు స్త్రీలవిషయమునఁ జెప్పఁ బడినవి. పతియనుమతిలేక వ్రతోపవాసములు సలుపరాదనియు నొకప్రధానధర్మమా కాలమునఁ గలదు ఈకాలమున నీవిష యమునమాత్ర మెల్లవారును భర్తలయాజ్ఞ నొందుచున్నవార నియేనాభావము వ్రతము లుపవాసములు పతులకే పనికిరావు. కావున స్త్రీలు చేయరన్నదూషణము చేయరాదుకదా భక్తిను దురుట కేయేకార్యము లుక్తములో వానికన్నింటికి వేదాంత వాక్యములచే నిపుడు తిలతర్పణము చేయఁబడుచున్నది ఉపవాసములవలన లాభమేమన్న ప్రశ్నమే వినఁబడుచున్నది మనస్సు చక్కఁగా నున్నఁజాలదా? యన్నకుతర్కము చెవులఁ జొరఁబడుచున్నది కాని యామనస్సు భక్తిరసౌషధసేవన మునఁగాని చంచలత్వమనురోగము నెడఁబాసి యారోగ్యస్నా నము చేయదని యెఱుంగరు స్వేచ్ఛగాఁ బ్రవర్తించినగాని వారికి మర్యాద లేదనువాదము లుపన్యాసవేదికలపై నాట్యము సల్పుచున్నవి స్త్రీలు పురుషులు భేదములేక కలిసి యుండినఁ గాని దేశాభివృద్ధికి మార్గములేదని చేతులు త్రిప్పుచున్నారు పరగృహప్రవేశము పనికిరాదను పూర్వాచారమునకుఁ బరపురు షసంగతియే ప్రధానమను సమాధానము నొకకొందఱినోట వినఁబడుచున్నది తపశ్చరణము ప్రధాన మనుపూర్వశాస్త్రము నకు స్వచ్ఛందగమన ముపన్యాసము లిచ్చుట మంచిదను

దుర్వాదము సమాధానముగనున్నది వరునియందుఁగల సద్గుణములఁ బరీక్షించి కన్యక నిచ్చువారు తల్లిదండ్రులేయన్న ప్రాక్తన సదాచారమును యువతివరుని, వరుఁడు యువతినిబరీక్షించుకొని పెండ్లియాడవలయునే కాని తల్లిదండ్రులకేమి యధికారమన్నకువాదకోలాహలము నోరుమూయించుచున్నది ప్రాతస్స్నానాది నియమము లారోగ్యమార్గములన్న పెద్దలమాటలకు వలసినపుడు స్నానము చేయవలయు ఉదయమే చేదుపానకము త్రాగుట మంచిదను నీచవాక్కులు సమాధానముగా నొప్పుచున్నవి భక్తిశ్రద్ధలుగలిగి వైరాగ్యసంపదగలిగి ప్రార్థించువారికి భగవద్గీత నుపదేశింపవలయు నను పూర్వులయభిప్రాయములను బలవంతముచేసి పిలుచుకొనివచ్చియైనను భగవద్గీతలను జెప్పవలయునను నల్పులయాశయము పాఱఁద్రోలుచున్నది వేదాంతము తరణోపాయసాధనమని పెద్దలు పలుకుచుండ నది జీవికకే యుపయోగమని దాని నాధారముచేసికొని విక్రయించి ద్రవ్యార్జనముచేయు కపటవేదాంతనాటకసూత్రధారు లుపన్యసించుచుఁ దమకీర్తిని వెలిఁబుచ్చుచున్నారు పాపభూయిష్ఠమగు కాలమున ధర్మరక్షణార్థము భగవంతుఁడొకరూపమున భూమిం బొడసూపునని పురాణములు ఘోషించుచుండఁగాఁ బరిశుద్ధాంతరంగులైయుండుఁడు ఇదిగో యవతారపురుషుఁడు వచ్చుచున్నాఁడని కోఁతికి కుళ్ళాయిపెట్టి యాడించి జీవించునట్లు కొందఱొక్కని మహాపురుషుఁడని వాపోవుచున్నారు ఔరా! కలికాలము! ఎంతటిదురూహలు గలుగుచున్నవి! సత్య మసత్యముగా నెంతవేగముగా మాఱుచున్నది! కపటవృత్తి నిష్కపటవృత్తిగా నెంతత్వరగా మార్పఁబడుచున్నది! స్వేచ్ఛాప్రవృత్తి

గౌరవపాత్రత నెంతవేగముగాఁ గాంచుచున్నది! కలియుగమా! నీమహిమ మింతింతయని పొగడ శక్యముగాదు. తల్లీ! కృత త్రేతాద్వాపరములు నీకు సమానములు కానే కావమ్మా! అధర్మమున నాచారములు నిన్నాశ్రయించి నేటికి ధన్యతం గాంచుచున్నవి ఎంత కాలము మిట్టిపడుదువో చూతము! నీకాలమున నెందఱవతారపురుషులు పుట్టుదురో చూతము! నీయందెంత కనుక సురాపానము గంగోదకముగాఁ గలదో పరికింతము!

స్త్రీధర్మము లిట్లు మార్పునొందఁగా నిఁకఁ బూర్వ శాస్త్రముల జోలియేల? అట్లని యూరకుండక యుపన్యాసములందు భగవద్గీతలఁ బ్రస్తావించుచుందురు కులధర్మములు కల్పితము లనుచుందురు అగీతలయందే,

శ్లో॥ "కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్మాస్సనాతనాః,
ధర్మేనష్టే కులం కృత్స్న మధర్మోఽభిభవత్యుత ४०
అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః,
స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః ४१
సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్య చ,
పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదకక్రియాః ४२
దోషైరేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః,
ఉత్సాద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః ४३
ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన,
నరకే నియతం వాసో భవతీత్యనుశుశ్రుమ" ४४

(౧అధ్యాయము)

జాతిధర్మములు కులధర్మములు కల్పితములన్న పెద్దల నేనొక్కచిన్నిప్రశ్న మడుగుచున్నాఁడను 'కులధర్మాస్సనాతనాః'

'జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః' అన్న భగవద్గీతావాక్యములు ప్రమాణములని యొప్పుకొందురేని యవి శాశ్వతములని యంగీకరింపవలయు 'సంకరో నరకాయైవ' అన్న వాక్యము ప్రమాణమన్నచో జాతిసంకరము పనికిరాదని యంగీకరింపవలయును కులధర్మముల వదలుకొన్నచో వారికి నరకమున శాశ్వతనివాసము కలుగునని యున్నదే ఇవు డేమందురు? అనఁగా వర్ణసంకరము చేయరాదు కులధర్మములు సనాతనములు వానిని వదలినఁ బాపహేతువగును కావున వర్ణసంకరము మంచిదనరాదని గీతాశాస్త్రము తాత్పర్యము వర్ణములలో హెచ్చుతగ్గులు కలవన్న విచార మిచోట నక్కఱలేదు భగవద్గీతలు ప్రమాణములన్నవారు పై వాక్యముల నంగీకరింపవలయును లేదా గీతలే తప్పు లనవలయును గీతలను సభాముఖమునఁ బ్రయోగించి చేతులఁ ద్రిప్పుచు నందలియాశయములకు విరుద్ధములుగా జాతిధర్మములు కల్పితములనుట యవివేకమునఁగాక మఱెట్టిది? గీతలలోఁ గొన్నివాక్యములు ప్రమాణములు కొన్నికావు అనుపెద్దలు కొందఱు కలరు వారికంటె లోకమున నజ్ఞానులు లేరని చెప్పక తప్పదు ఏలయనఁగా వారు భక్తులు కారు నీతిజ్ఞులునుగారు సమయోచితముగ మాటలాడువారు కాలానుసారము మాటలాడువారును, సమయోచితముగా భుజించువారును, అవసరమునుబట్టి ప్రవర్తించువారును ఇహాపరములకు దూరులనుట నమ్మకము కావున వారినిగాని వారివాక్కులనుగాని ప్రమాణముగాఁ బ్రస్తావింపరాదని వదలవలయు ఇంక మఱొకవిషయమును బరిశీలింతము

వ్రతోపవాసములయందు శృంగారముగా దేహము నుంచుకొనఁ బ్రయత్నింప రాదనుట యుక్తియుక్తము కదా అట్టికాలములయందు స్త్రీల కారోగ్యమునకు భంగముకలుగఁ గూడదని యొట్టిపదార్థములతో స్నానము చేయవలయునని పెద్ద లాదేశించిరో పరిశీలించిన వేయినోళ్లఁ గొనియాడవలయుఁ గదా వ్రతోపవాసనియమము లన్నియు ముఖ్యముగా స్త్రీలకు వైద్యధర్మముల ననుసరించి కల్పింపఁబడినవి ఆరోగ్యమున కుపవాస మొకయౌషధము వంటిదని యంద రిపుడుకూడ నంగీకరించు చున్నవారు కావున నాయాయివ్రతములయందు స్త్రీలకు శుష్కోపవాసము చెప్పఁబడలేదు ఫలాహారాదులు చెప్ప బడినవి విధవలకు యతులకు శుష్కోపవాసము చెప్పఁ బడినది ప్రతోపవాసము

"నక్షత్రదర్శనాన్నక్తం గృహస్థస్య తు వై స్మృతం,
నక్తం నిశాయాం కుర్వీత గృహస్థో విధిసంయుతః,
యతిశ్చ విధవా చైవ కుర్యాత్తత్సదివాకరం"

(కాలమాధవీయము)

దీనింబట్టి యుపవాసనియమమున భేదము గలదనిమాత్రము తెలియనచ్చెడిని

శ్లో "నక్తం హవిష్యాన్నమనోదనం వా
ఫలం తిలాః క్షీరమథాంబు చాజ్యం,
యత్పంచగవ్యం యది వాపి వాయుః
ప్రశస్తమత్రోత్తర ముత్తరంచ"

(నిర్ణయసింధువు)

శ్లో అష్టాబ్దాదధికో మర్త్యో హ్యశీత్యూర్ణాశీతిహాయనః,

భుంక్తే యో మానవో మోహా దేకాదశ్యాంస పాపకృత్

(నారదః)

"అష్టవర్షాధికో మర్త్యో హ్యపూర్ణాశీతివత్సరః,
ఏకాదశ్యా ముపవసేత్పక్షయోరుభయో రపి"

(కాత్యాయనః)

గృహస్థస్య తు శుక్లైకాదశ్యామే వోపవాసః
"ఏకాదశ్యాం న భుంజత పక్షయో రుభయో రపి,
వనస్థయతిధర్మోఽయం శుక్లా మేవ సదాగృహీ"

(కూర్మపురాణమ్)

"ఏకాదశ్యాం న భుంజీత పక్షయో రుభయో రపి,
బ్రహ్మచారీ చ నారీ చ శుక్లామేవ సదా గృహీ"

(భవిష్యోత్తరపురాణమ్)

"నారీ విధవా తస్యా ఏవ యతిధర్మత్వాత్"

(అని మాధవాచార్యులు)

"పతిపత్న్యాశ్చూపవాసం నిషేధతి"

(విష్ణుః)

"పత్యౌ జీవతి యా నారీ ఉపోష్య వ్రతమాచరేత్,
ఆయుష్యం హరతే భర్తుః నరకం చైవ గచ్ఛతి
నాస్తి స్త్రీణాం పృథగ్యజ్ఞో న వ్రతం నాప్యుపోషణం,
పతిశుశ్రూషణాదేవ తాసాం పుణ్యం విధీయతే"

(మనుస్మృతి ౫ అధ్యా ౧౫౫ శ్లో)

"నారీ ఖల్వననుజ్ఞాతా భర్త్రా పిత్రా సుతేన వా,
నిష్ఫలం తు భవేత్తస్యా యత్కరోతి వ్రతాదికమ్"

(మార్కండేయః)

అను నీవాక్యములన్నియు స్త్రీలకు శుష్కోపవాసమును నిషేధించుచున్నవి గతభర్తృలకు దేహాపోషణ మసంగతము గాన వారికే శుష్కోపవాసము చెప్పఁబడినది

వ్రతములయందుఁ బ్రాణివధ మశాస్త్రసమ్మతమని పార్వతి యుపదేశించెను ప్రాణిహింస వ్రతపుణ్యమును హరించి సహస్రగుణపాపము నొసంగునని పూర్వులభావము ఎంత గొప్ప విషయ మాలోచించి నియమించిరి ప్రాణివధము మహాపాపము డాన భగవంతుఁడు తృప్తుఁడు కాఁడు కావుననే మనుస్మృతి యందు

శ్లో "స్వాధ్యాయేన వ్రతైర్హోమై స్త్రైవిద్యేనేజ్యయాసుతైః,
మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రహ్మీయం క్రియతే తనుః"

(౨ అ ౨౮)

'మహాయజ్ఞైః పంచభిర్బ్రహ్మయజ్ఞాదిభిః యజ్ఞైః జ్యోతిష్టోమాదిభిః అని వ్యాఖ్య బ్రహ్మయజ్ఞాదులయం దించుకంతయుఁ బ్రాణివధము లేదు కావునను, ఫలముగోరి చేయ దగినవి కాక నిత్యములు కాఁబట్టియు నవి మహాయజ్ఞములని వేరుఁగాంచి నవి ఇట్టు లీపుణ్యకవ్రత మెంతయో మనోహరముగ వచింపఁబడినది దీనియం దెన్నియో మార్పులు గావించి గ్రంథములు వ్రాసి సత్యభామకంటె రుక్మిణి పతిభక్తికలదనికల్పించుట సమంజసమనరాదు భగవత్పత్నులందఱు మహాలక్ష్మీకళాసంజనితలే యని భావించి వారిని బూజింపవలయును ముఖ్యముగా నీభాగము స్త్రీలప్రవృత్తిని దెలుపును వారిపురోవృద్ధిమార్గముల బోధించును ఈవ్రతము నాచరించినను మానినను దీనఁగల

సారాంశమును గ్రహించి ప్రవర్తించినకాంతామతల్లిక లిహపర లోకసౌఖ్యములఁ గాంతురనుట నిర్వివాదాంశము భర్తకెపు డుగఁ గూరుచుండి నాకంటె నీ వెక్కువ యనుకొనుట కేమి కారణమని వాదము చేయునవకాశము గలుగదు కావున నారీ మణులెల్ల నీధర్మముల ననుసరించిన భగవద్భక్తి చేకూరుటయు, లోకమున నుత్తమఖ్యాతి గలుగుటయు లాభములు ఇంక నీవిష యమును వదలి యనంతరకథను వ్రాయఁబూనెదను పారిజా తాపహరణానంతరము భగవత్కథను జదువఁబూనుచో నా మహానుభావునివినుతి నొక్కసారి చేయుట మంచిది అదియే కథాపఠనఫలము

శ్లో "హే దేవ హే దయిత హే జగదేకబంధో
హే కృష్ణ హే చపల హే కరుణైకసింధో,
హే నాథ హే రమణ హే నయనాభిరామ
హాహా కదానుభవితాసి పదం దృశోర్మే" ౪౦
(శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము ౧ ఆ)

షట్పురదానవులవృత్తాంతము

*మున్ను మహాదేవుఁడు త్రిపురాసురులను సంహరింపఁగా నాపురదానవులకుఁ బరమబంధువులు బలశాలురు నగు రాక్ష సులు హరశరాగ్నిచే దగ్ధులుగాక మిగిలిరి వా రఱువదివేల మంది ఇంచుకయు హెచ్చుతగ్గు లందు లేవు వారందఱు జ్ఞాతివధజనితక్రోధంబునఁ దమపూర్వికు నెఱవేర్పం దలంచి తపంబు

*ఈకథ హరివంశ విష్ణుపర్వమునం దెనుబదిరెండవయధ్యాయమునుండి సంగృహీతము.

చేయఁబూనిరి జంబూద్వీపము మహర్షిగణసేవితము కావున నందొకపవిత్రతమస్థలమునఁ గూరుచుండి సూర్యాభిముఖులై యావీరులు లక్షవత్సరములు తపం బొనరించిరి వాయువును భక్షించుచు బ్రహ్మదేవుని వినుతించుచు వారు తపస్సొనరించుచు నొకయుదుంబరద్రుమము నాశ్రయించి యుండిరి అందుఁ గొందఱు కపిత్థవృక్షము నాశ్రయించిరి మఱికొందఱు శ్మశాన భాగములం గూరుచుండిరి ఇంకను గొందఱు వటవిటపి నాశ్రయించి యుగ్రతపం బొనరించుచుండిరి అంద ఱొకొక్క పర్యాయ మావట మహీరుహముకడకుం బోయి పరమకరుణాంత రంగుని వినుతించుచుండిరి

వారి తపోనియతికి బ్రహ్మ తుష్టి నొంది ధర్మవేత్తలలోఁ బ్రధానుఁడు కావున వర మీయ దలఁచి యచ్చోటికింబోయి దానవులార! వర మడుగుఁ డనియె పంకజాసనుని యావా క్యము నాలకించి వారెల్లఁ దమకు విరోధియగునీశ్వరు జయింప వలయునని కోరిరి సకలజ్ఞానుల యనభివృద్ధి నాకాంక్షించిరి వారి వాంఛితముల నెఱింగి వాణీపతి యిట్లుపలికెను దానవులారా! ఈశ్వరుఁడు, జగత్కర్తయు సంహర్తయు నగు ఆమహాదేవుని క్షీణతనొందింప శక్యముగాదు వృథాశ్రమము లేల? అనాది మధ్యలయుఁ డామహాదేవుఁడు అన విని యందుఁ గొందఱు స్వర్గసుఖమును గోరిరి కొందఱు పాపస్వర్గాధిపత్యము నిష్టపడ కుండిరి వారలంజూచి శతధృతి యిట్లుపలికెను రాక్షసులారా! రుద్రునిపై నాగ్రహమును దీర్చుటతప్ప నింకొక్కవరముఁ గోరుఁడు అనఁగా వారెల్లనట్టులేని మే మవధ్యులముగావలయు నని కోరెద మనిరి. మహీతలాంతర్భాగమున నాలుపురంబు లుండవలయును సర్వకామసమృద్ధులు గలుగ నాలుపురములు

మాకుంగాఁవలయుననిరి మే మాయాపురములం బ్రవేశించి
సుఖముగా నుందుము ఎవ్వనివలన మాజ్ఞాతులు మృతినొందిరో
యారుద్రునివలన మాకు భయ మేతరుణమందును లేకయుం
డుఁగాక అనిరి త్రిపురములఁ గాల్చుటం గాంచి భీతిల్లితిమి
అని వినయమున నడిగిరి అసురులారా! మీరు దేవతలకు
శంకరునకు నవధ్యులరు గందు ఎపుడు మీరు సన్మార్గమున
నుండువిప్రులను బాధింతురో, అజ్ఞానమున వారిమహిమముల
నెఱుంగక మీరు విప్రోపఘాతము చేయుదురో యపుడు
నాశము మీకుం గలుగు వారేకదా జగములకుఁ బరమగతి
విప్రబాధవలన మీకు శ్రీమన్నారాయణమూర్తివలన భయము
సంభవిల్లును సర్వభూతములకును హితము కోరువాఁడు విష్ణు
మూర్తి

అని పలుకుచు వారినిబంపఁగాఁ గొందఱు పోయిరి
కొందఱు ధర్మప్రవర్తకులై మహాదేవు నారాధించిరి వారికిం
బ్రసన్నుఁడై శంకరుఁడు దర్శనమిచ్చెను శ్వేతవృషభవాహనా
రూఢుఁడై ప్రమథగుణములు ప్రవరుఁడు వెంటరాఁగా నచ్చటి
కింబోయి తాను సన్మార్గరక్షకుఁడు కావున వారి కిట్లు పలికెను
నాయందు వైరమును వదలి దంభమును మాని హింసాకర్మ
విముఖులై నన్నే యాశ్రయించితిరి కావున మీకు వరమిచ్చె
దను తపస్సుచేయ నెవరు మిమ్ముఁ బ్రోత్సహించిరో యాసాధు
కార్యనిరతులంగూడి స్వర్గమునకుం జనుఁడు ఇచ్చోటనే తపస్సా
నరించుచు నెవరుజ్ఞానధనులై యుందురో వారికెల్ల నాలోకమే
దొరకును ఈకపిత్థవృక్షము నాకుఁ బరమసమ్మతము దీనిక్రిందఁ
గొన్నినెలలుగాని కొన్నిపక్షములుగాని యెవరు తపము సల్పు

దురో వానప్రస్థనియమమున నన్నుఁ బూజింతురో వారు వేయి వర్షము లాతపఃఫలము ననుభవింతురు మూఁడు రాత్రు లిందుఁ బూర్వోక్తనియమానుసారము తపస్సొనరించిన నిష్టార్థసిద్ధి గలుగును అర్కద్వీపమునఁ గూరుచుండి యిట్లే తపస్సొనరించిన ద్విగుణతపఃఫలము గల్గును ఏ దేశమునందును మీకుఁ గష్టములు కల్గవు ఇదియే వరమిచ్చితిని శ్వేతవాహననామముఁగల నన్నే మానవులు పూజింపఁగలరో సర్వతోభయచిత్తుఁడైనను నా గతియే యామానవులకుఁ గల్గును ఔదుంబరకాపిత్థస్పృగాల వాటులయందుండి ధర్మచిత్తములుగల్గి దృఢవ్రతముల నలరుచునుండు మునులను బ్రహ్మవాదులను బూజించు మహాత్ముల కీప్సితములెల్ల ఫలించును అనిపలికి శ్వేతవృషభ వాహనారూఢుఁడైన యాశంకరుఁడు వారలంగూడి తనధామమునకుం బోయెను ఏనరుఁడు జంబూమార్గము ననుసరింతును, జంబూమార్గమున నివసింతును అని సంకల్పించునో వానికి రుద్రలోకనివాసము కలుగును

శ్రీహరి షట్పురముపైకి దండెత్తుట

*ఆతరుణమున నాల్గువేదములు నేర్చి షడంగముల నిష్ణాతుఁడై యాజ్ఞవల్క్యమునికి శిష్యుఁడై ధర్మగుణాన్వితుఁడై తగుబ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మదత్తుఁ డనువాఁడు వాజసనేయివంతుఁడుండెను వసుదేవుఁ డశ్వమేధమును జేయఁబూన నతఁడే చేయించెను సంవత్సరదీక్షాదీక్షితుఁడు షట్పురాలయుఁడు ఆబ్రహ్మదత్తుఁ డావర్తానదీతీరమున మహర్షిసంఘము నివసింపఁగా

*ఈకథయుఁ బూర్వోక్తగ్రంథమున నెనుబదిమూఁడవయధ్యాయము నుండియే గ్రహింపఁబడినది.

నందుండి తపస్సు చేయుచుండెను విశేషించి వసుదేవునకు మిత్రుఁడు, సహాధ్యాయియు నగు ఉపాధ్యాయుఁడై పెక్కు-మందికి వేదములఁ జెప్పెను వసుదేవుఁ డాతఁడున్న తావునకు దేవకీదేవింగూడి పోయెను అషట్పురదానవులకు నతఁడు పురోహితుఁడై దేవతలకు బృహస్పతివలె నున్నవాఁడని విని యచటికిం బోయెను ఆతరుణమున నాబ్రహ్మదత్తుఁడు క్షీరహోత యగుచుండెను ఆయజ్ఞము సత్రయాగమనం బరఁగుచు బహ్వన్నము భూరిదక్షిణాకము నయియుండెను ఆసత్రయాగమును మహాత్ములు దృఢవ్రతులునగు మును లాశ్రయించియుండిరి నేనును (వ్యాసుడు) యాజ్ఞవల్క్యుఁడు, సుమంతుఁడు, జైమినియు, ధృతిమంతుఁ డగుజాబాలియు దేవలాదులందుండిరి ఆసత్రయాగమున దేవకి వసుదేవు నిచ్చవొప్పున నెల్లరకు ధనము నిచ్చుచుండెను సకలరత్నముల నొసంగఁజాలుభాగ్య మాదేవికి వాసుదేవుఁడగు శ్రీకృష్ణప్రభావముననే కలిగెను ఇట్టులా సత్రము సాగుచుండఁగా షట్పురవాసులగు దానవు లరుదెంచి వరలాభగర్వితులై యిట్లుపలికిరి ఈయజ్ఞము సాగనీయుఁడు, సోమపానము మేము చేయుదుము యజమానుఁడగు బ్రహ్మదత్తుఁడు మాకుఁ గన్యల నిచ్చుఁగాక ఇందు రూపమున నలరారుకన్యకలు పెక్కుమందిగలరు వారినెల్ల నిటకు రప్పించి యీయందగును తప్పక మామాటప్రకారమే యీవలయును మిగిలినశ్రేష్ఠరత్నముల మాకీఁదగు అట్లుచేయ సమ్మతింపరేని యీయజ్ఞము సాగఁగూడదని యాజ్ఞాపింతుము

అనవుడు బ్రహ్మదత్తుఁ డామాటలు విని యిట్లుపలికెను యజ్ఞభాగము దనుజులకు విహితముగాదు కావున నీసత్రయాగ

మున సోమపానము చేయ నెట్లు వలనుపడును? నే నెట్టులీఁగలను వేదభాష్యార్థకోవిదులగు మహర్షుల నడుగుదును నే సంకల్పిం చుకొన్న కన్యకల నంతర్వేదియందుఁ దగినవారి కీయవలయును సంశయములేదు రత్నములను మీ కొసంగెదను ఆలోచిం పుఁడు దేవకీపుత్త్రు నాశ్రయించినవాఁడనుగాన బలవంతముగా నీయను షట్పురవాసులగు నికుంభాదులు పాపాత్ములై కోట శోషించి యీయజ్ఞవాటమును బ్రవేశించి కన్యకల గ్రహించిరి అది గాంచి యీయానకదుందుభి కుమారుని స్మరించెను వాసు దేవుఁడు మహాబలశాలి యగురాముఁడు గదుఁడు వసుదేవుని తలంపెఱింగిరి అంత వాసుదేవుఁడు కుమారుఁ డగుప్రద్యు మ్నుం గాంచి కుమారా! త్వరగా బోయి కన్యారక్షణమున బద్ధాదరుఁడవు కమ్ము మాయాశాలివికదా నేను యాదవసేన లతో నచ్చటికి వచ్చుదనుక నీవు కాపాడుము అనఁగాఁ దండ్రి యానతిం జేయఁజాలు ప్రద్యుమ్నుఁడు షట్పురములకుంబోయి మాయచే నాకన్నియలం గైకొని మాయాస్వరూపలగుకన్య కల నొసంగెను అనుచుండ నాదానవులు గర్వించి మాయా స్వరూపలగు కన్నియల నెత్తుకొని పురముల కరిగిరి యజ్ఞ శేషము విధిమంతముగా నందు సాగెను

ఇట్టిసమయమున బ్రహ్మదత్తునిచే సత్త్రరక్షణార్థము నిమం త్రితులగు రాజు లరుదెంచిరి జరాసంధదంతవక్త్రులు శిశుపా లుఁడు పాండవులు ధార్తరాష్ట్రులు మాలవదేశాధీశులు ససైని కులై వచ్చిరి రుక్మియు నాహుతియు నీలధర్ములు విందాను విందులు శల్యుఁడు శకునియు నింకనుగలబలయుతులు దృఢవ్ర తులు నగురాజులెల్లరు నరుదెంచిరి షట్పురముల కనతిదూర

మున నుండిరి వారలంగాంచి నారదముని యిట్లు చింతించెను. యాదవులకు నీక్షత్రియులకు నిట సమాగమంబగు యుద్ధము జరగ నేను హేతుభూతుఁడనై వారిం బ్రోత్సహించెదను అని యాలోచించి నికుంభుని యింటికింబోయెను నికుంభుఁడు లోనగువారాసుహార్షి నారాధించిరి సముచితాసనాసీనుం జేసిరి అత్తఱి నారదముని నికుంభుం గాంచి యసురవర్యులారా! యాదవులతోఁ బగగాని స్వస్థమనస్కులరై యిటు లుందురే? ఇదిమంచిదియా? బ్రహ్మదత్తుఁడే హరియనుకొనుఁడు హరియే బ్రహ్మదత్తుఁడు హరి యతనికి సఖుఁడు బ్రహ్మదత్తున కయిదు వందలు భార్యలుగలరు! అందు బ్రాహ్మణకులజలు రెండుశతములు రాజన్యకన్యలు శతసంఖ్యాకలు వైశ్యశూద్రకన్యలు చెరి యొకశతము వారందఱు దుర్వాసుని సేవింప నియమింపఁబడిరి వారిశుశ్రూషల కానందించి యమ్మునివరమిచ్చెను ఒక్కొక్కభార్య కొక్కదుహితయు నొకపుత్త్రుఁడును గలుగునట్లును వారెల్ల రూపబలముల నలరారునట్లును వరము ఆకన్యకలు పుణ్యగంధమును వెదఁజల్లుచుందురు. సర్వదా యౌవనమున నలరారుదురు పతివ్రతలు నగుదురు గీతనృత్యముల వారచ్చరల మింతురు గుణసంపన్నలు ఎల్లకన్యకలు మునివరదానమున నన్నివిషయముల నెఱుంగుదురు కొడుకులు రూపవంతులు మాత్రమే కాక శాస్త్రార్థకుశలులు తమతమకులధర్మముల ననుసరించుచుందురు వారినెల్ల భైమప్రభృతుల కిచ్చెను మిగిలినవారు నూఱుగురు, మీచే. దేఁబడిరి వారికొఱకు యాదవులతోఁ బోరాడవలసియుండును కావున వచ్చినరాజులనెల్ల సహాయముగోరుము సహేతుకముగా నీవే డికోలుండును

బ్రహ్మదత్తసుతార్థమై రాజులు నీకుఁ దోడ్పడవలయుఁ గావున రత్నముల వారికిమ్ము ఆతిథ్యముచేయుము అని నారదముని పలుక నికుంభుఁ డంగీకరింప నారక్కసులెల్లరు వారి కాతిథేయ సత్కారము లాచరించిరి అయిదువందలకన్యకలను రత్నములను వారివారియోగ్యతానుసారము రాజులు పంచుకొనిరి నారదానుమతిచేఁ బాండవు లందుఁ బాల్గొనరైరి నారదుఁ డా రాజులకడకుంబోయి మీరెల్ల నర్చింపఁబడితిరి మీక్షత్రము రాక్షససహాయార్థ ముపయోగింపవలయును క్షత్రియులారాధింపఁబడి సాయముచేయవలసినది యాచారముకదా! నికుంభుఁడును వారు సాయపడుట కానందించెను మఱియు రాజులం గాంచి రాజేంద్రులారా! మాకు శత్రువులతో యుద్ధము కాఁగలదు మీసహాయము కోరెదము అని వేఁడగనే యట్లేతోడ్పడుదుమని రాజులు వాగ్దానమొసఁగిరి పాండవులు తక్కినభూపతులెల్ల రాడినమాటల నారదముని యాకర్ణించి వారిని మఱింత ప్రోత్సహించెను యజ్ఞదత్తునిభార్యలు యజ్ఞవాటము జేరియుండిరి

శ్రీకృష్ణుఁడు శంకరు నానతిం దలంచుచు సేనాసమేతుఁడై పోయెను ద్వారకానగరమున నాహుకు నునిచెను సేనాసమేతుఁడై యాహుకుఁడు పౌరరక్షణమున నాయత్తుఁడై యుండెను యజ్ఞవాటమునకుఁ జెంత వాసుదేవుఁడు విడిసెను ఆచోటు శుభదాయకమని వసుదేవుఁడు తెలుప నందులకు సమ్మతించి యందు సేనాసమేతముగా నుండెను యుద్ధధర్మము ననుసరించి సేనల నర్హ్యైతావుల నునిచెను ప్రద్యుమ్నుని వారి

రక్షింప నాజ్ఞాపించెను ప్రద్యుమ్నుఁడు సకలమాయల నెఱుం గును గావున నాప్రయత్నమున బద్ధాదరుఁడై యుండెను

నికుంభాదులు యుద్ధముచేయుట

*ఆరేయి యందుఁ గడపి శ్రీకృష్ణుఁడు సూర్యోదయ ముకాఁగాఁ గాల్యములను దీర్చి సాత్యకియు బలరాముఁడు తోడనుండ గరుత్మంతు నధిష్ఠించెను ధనుర్వరములం దాల్చి సకలాస్త్రసంభృతతూణీరములం గట్టుకొని † బిల్వోదకేశ్వరుని ధ్యానించి నమస్కరించిరి యజ్ఞవాటమును గాపాడఁ బాండవులను శ్రీహరి నియోగించెను మిగిలినసైన్యమును గుహాద్వారమున నుండఁబనిచి జయంతుని బ్రవరుని స్మరించెను స్మరించినం తనే వారు పొడసూపిరి వారు వియత్తలమునందే ప్రద్యుమ్నునివలె నిల్చిరి కృష్ణానుమతి రణదుందుభి మ్రోసెను ఇతర రణవాద్యములు మ్రోగఁజేయఁబడియెను సాంబుఁడు గదుఁడు మకరవ్యూహమును బన్నిరి సారణభోజోద్ధవులై తరణానాధృష్టి పృథువిపృథు కృతవర్మ దంష్ట్రనిచక్షువులు సనత్కుమారుఁడు చారుధేష్ణుఁడు ననువీ రనిరుద్ధసహాయులై వెనుకభాగమును గాపాడుచు నుండిరి తక్కినయాదవవాహినులు నడుమ నిల్చెను చతురంగబలములు సమరోన్ముఖములై యుండెను

ఈకోలాహలము నాలకించి షట్పురములనుండి దానవులసంఖ్యలుగా వెడలివచ్చిరి మేఘనాదములగు గార్ధభములను

---

* ఈభాగము పూర్వోక్తహరివంశమునఁగల యెనుబదినాల్గవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింఁబడినది † బిల్వోదకేశ్వరం దేవం నమస్కృత్య పురోత్తమమ్ అని మూలము

గజములను మకరశింశుమారములను మహిషముల ఖరముల నుష్ట్రములఁ గచ్ఛపముల నెక్కికొందఱును, వీనింగట్టినరథముల నెక్కి కొందఱును సకలాభరణభూషితులై బయలువెడలిరి శంఖములఁ బూరించిరి ఆదానవవీరులకు ముంగలిదై నికుంభుఁడు బయలువెడలి దేవేంద్రునివలె నుండెను ఆదానవుల సేనలు భూమ్యంతరిక్షముల నావరించిన ట్లుండెను అట్టహాస ములజేయువారు కొందఱును వాద్యముల మ్రోయించువారు కొందఱునయి వెడలివచ్చిరి శిశుపాలుఁడు ముందునడువఁగా రాజసేనయు దానవులకుఁ దోడ్పడఁ బయనము సాగించెను, దుర్యోధనుఁడు నతని తమ్ములు చేదిరాజు ననుసరించి నడచిరి. వారిరథములు గంధర్వనగరోపమానములుగా నుండెను రుక్మియు వారివెంట నడచెను అతనిధనుస్సు తాళవృక్షమునకు సరి పోల్పఁదగియుండెను శల్యశకుని భగదత్తులు జరాసంధత్రిగర్తులు విరాటుఁడు తత్సయుఁడు నికుంభసహాయార్థమై యనికి నడచిరి యాదవుల మార్కొని కయ్యముచేయ నాతురపడు చుండిరి

నికుంభుఁడు పరాక్రమాటోపంబున వివిధమార్గణముల నాశీవిషములంబోనివానిం బ్రయోగించి శత్రుసేనల నొంచెను యాదవసేనాధిపతియగు ననాధృష్టి రోషావేశంబున విచిత్ర పుంఖములగు సాయకముల వైరుల వధించెను నికుంభునిరథ రథ్యములు కానరాకపోయెను ధ్వజాదులుకూడఁ గానరాకపో యెను అంత నికుంభుఁడు మాయాబలమున నాతని బంధించెను. వానిం దీసికొనిపోయి షట్పురములు గలగుహాలో నునిచెను క్షణమాత్రమున మాయాబలసహాయమున మరల నికుం

ఘుఁడు యుద్ధమునకు వచ్చెను కృతవర్మను జారుదేష్ణభోజవైత రణపనత్కుమార నిశఠోల్ముకులను భోజసేనానాయకులం బెక్కు మందిని మాయాబలమునఁ గనరాకుండఁజేసెను కాని యా నికుంభుని దేహము మాయాసమాచ్ఛాదితంబుగానఁ గానరా కుండెను వాఁడువీరినెత్తుకొని గుహాలో నుంచుటయుఁ దెలియ రాకయుండెను ఆరంగము మహాభయంకరముగా నుండెను యాదవసేనలకు భయమును గల్గించు నాకుంభునిం గాంచి శ్రీహరియు బలదేవసాత్యకులు నాగ్రహించిరి సాంబప్రద్యు మ్నులు మఱింత పౌరుషమును జూప నెంచిరి అనిరుద్ధుఁ డంత కంబె రోషించెను తక్కినవీరులందఱు యుద్ధసన్నద్ధులైరి

శ్రీకృష్ణుఁడు శార్ఙ్గకోదండము నెక్కుపెట్టి తృణమును హుతాశనుఁడు కాల్చినట్లు దానవుల శరాగ్నిచే భస్మముచే యసాగెను అకృష్ణునిం దిలకించి దానవులు చుట్టుకొని పరి మార్చ నెంచి కాలపాశబద్ధములై శలభములు దీపముపైఁ గ్రమ్మునట్లు విజృంభించిరి హరిపై సురవైరులు శతఘ్నులను బరిఘములను హుతాశనకీలలం గురియుశూలములను బరిశ్వ ధములను వైచి నొప్పించిరి కొందఱు పర్వతశృంగములం బెక లించి వైచిరి మఱికొందఱు గండశిలలు గురియించిరి ఏనుఁగు లనుగుఱ్ఱములను రథములను విసరివైవసాగిరి ఆయాటోపము నోర్వక శ్రీకృష్ణాగ్ని వారలంగాల్పఁబూని విస్ఫురజ్వాలలఁ బర్వఁజేసెను శలభములంబోలి కొందఱు రూపడంగిరి వారలు గురియించుబాణముల వానచినుకుల వృషభరాజు లెక్కింప నట్లు గణింపక బాణజాలముల రూప నామశూన్యులనుగాఁ జేసెను హరికరవిముక్తశరపరంపరల నాయసురవరులు తీవ్ర

వర్షము నిసుకకట్టలవలె నోర్వఁజాలక మ్రందసాగిరి తుదకు శ్రీహరి యెదుట నిలువనైనఁ జాలకపోయిరి నిలువఁజాలక పాఱిపోవక స్వర్గమునకే కొందఱు పరుగిడిరి నారాయణభయార్తులై పరుగిడు నాయసురుల నంబరముననున్న జయంతప్రవరులు పోనీయక ప్రాణములం గైకొనుచుండిరి వారిశిరస్సులు భూతలంబునఁ బడఁగా మొండెములు వెనుకఁబడుచుండెను కొండ శిఖరమునుండి వృక్షాగ్రములు భూమింబడుఁనట్లు వారితనువులు పడుచుండెను

రుక్మిణీపుత్త్రుఁ డగు ప్రద్యుమ్నుఁడు ఘోరతరమనం జను మాయను గల్పించి యందొకగుహను గనఁబడంజేసి రణము చేయ నుంకించి కర్ణుని బీడితాంగునిగావించి యాగుహాలో వైచెను దుర్యోధనుని విరాటద్రుపదులను శకునిశల్యనీలులను నదీతనయుని విందానువిందులను జరాసంధుని త్రిగర్తదేశాధీశులను మాలవులనుగూడ నాగుహాలోఁ బడఁజేసెను దృష్టద్యుమ్నాదిపాంచాలవీరుల నస్త్రకోవిదులను రుక్మిని శిశుపాలుని భగదత్తుని గాంచి సంబంధమును గారవించెదను మాయామయమగు నీఘోరతరగుహాలో మిమ్ముం బడవైచెదను బిల్వేశ్వరుఁ డగుశంకరుఁడు నాకిట్టు లాజ్ఞాపించెను ఈగుహాలోఁ బడవైవుచ నియె శాంబరి నాశ్రయించి నికుంభుఁడు బంధించిన మాయాదవులనెల్ల విడిపించెదను అని పలుకు ప్రద్యుమ్నుని గాంచి సేనాపతియగు శిశుపాలుఁడు తీవ్రాంబకాసారమున సాంబాదులను విశేషించి ప్రద్యుమ్నుని నొప్పించెను ప్రద్యుమ్నుఁ డాశరాసారమున నొచ్చియు బిల్వేశ్వరునకు నమస్కరించి శిశుపాలునిమాయచే నావరించి కట్టివేయఁ

బూనెను అంతఁ బ్రవరుఁ డిట్లుపలికెను ఓప్రద్యుమ్నా! బిల్వేశ్వరాజ్ఞయైనది ఈరాత్రియంతయు నీపూనిక ననుసరించి కార్యమునెఱవేర్పుము రత్నలుబ్ధులగు నీరాజుల నీపాశబద్ధులను నీవే విడిపింపవలయును రాక్షసులను మిగులకయుండఁజేయుము జనార్దనునితో నిట్లే తెల్పుము అని ప్రవరుడు శంకరు నాజ్ఞం దెలుప నట్లే యని యాప్రద్యుమ్నుఁడు శిశుపాలునాధృతిని రుక్మిని మఱియు నందుంగలరాజులను శంకరదత్తఘోరపాశములబంధించెను మాయామయమగు గుహలోనునిచెనునిట్టూర్పులం బుచ్చుకాలభుజంగంబులం బోలె నారాజేంద్రులను గట్టివైచి తనపుత్త్రుఁడగు ననిరుద్ధుని వారికిఁ గాఁపుంచి మిగిలిన రాజులను*గాడ బంధించెను సేనాపతిని గోశాధిపతిని హస్త్యశ్వముల నట్లె బంధించి యవశములుగా నొనరించెను హాతశేషులగు రక్కసులం జంపక నుద్యుక్తుఁడై యజ్ఞముచేయుబ్రహ్మదత్తునితో నిట్లు పలికెను

విప్రోత్తమా! నిస్సంశయముగా యజ్ఞము సాగింపుము రక్కసులకు భయపడకుము ధనంజయుఁడు రక్షకుఁడై యుండ దేవదానవగంధర్వాదులవలన భయము రాదు నీపుత్త్రికలు మాయాకల్పితాకారలు నేనే వారిని మాయచేఁ గల్పించితిని యజ్ఞవాటమున వారి జూతువుగాక అనిపలికి తనపరాక్రమమును గనఁబఱచి రాక్షసుల భయభ్రాంతులనుగా నొనరించి బ్రహ్మదత్తుని భయముపోఁగొట్టి తాను విజృంభించుచుండెను

* ప్రద్యుమ్నమాయాప్రభావమున రాజులందఱు బల

---

* ఈకథయు విష్ణుపర్వము నెనుబదియేనవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది

ములతో బంధింపఁబడఁగా రాక్షసులనుగూడ నామాయ యావరించెను యాదవవీరులు నలుప్రక్కల నిలిపి యుద్ధముచేయుచుఁ జంపుచుండఁగాఁ దాళఁజాలక యాదనుజులు నలుదెసలకుఁ బరుగిడిరి కృష్ణానంతప్రభృతులు చెలరేఁగి వధింపసాగిరి వారి యాటోప మోర్వరానిదయ్యెను రాజ్యము దేవు డెఱుఁగునని వారు పాఱసాగిరి వారిం గాంచి నికుంభుఁ డుచ్చైస్స్వరంబున నిట్లు పలికెను దానవులారా! ప్రతినమాని భయాతురులై పరుగిడుచున్నారే ఇదితగునా? పరుగెత్తి ప్రతినమాని యేలోకములకుఁ బోవ నెంచితిరి? ఇఁకనైనఁ బాఱిపోవక జ్ఞాతివధము నాలోచించి ప్రతిన నెఱవేర్పఁ బ్రయత్నింపుఁడు పురుషుఁడు పగతురఁ జయించి సుఖము నొందవలయు జయము చేకూరదేని మృతినొంది స్వర్గమునఁ జిరకాలము సుఖింపవలయును పరుగిడియింటికింజని యెవ్వరి మోములఁ జూడఁగలరు? సిగ్గుమాలి భార్యలఁ జూడఁజాలుదురా యుద్ధమేమాయెనన్న బదులుచెప్పఁగలరా అనిపలుకఁగా నికుంభునిపలుకు లాలకించి సిగ్గుపడి దానవులు మరలిరి ద్విగుణీకృతపరాక్రమమున మరల యుద్ధము సాగించిరి యజ్ఞవాటముఁ జొచ్చి హింసింపఁ దలంచుకొన్న దానవుల నందున్న యర్జునుఁడు చంపుచుండెను నకులసహదేవులు ధర్మరాజు భీముఁడు చెలరేఁగి యజ్ఞవాటముప్రక్కకుఁ దిరుగువారిని రూపడంచుచుండిరి ఆకసమున నెగిరిపోవఁదలంచుకొన్న రక్కసుల జయంతుఁడు వధించుచుండెను ప్రవరుఁ డాపనియే చేయసాగెను అత్తఱి నారణరంగమున నొకనది ప్రవహించెను. అందు రక్తమే జలము వెండ్రుకలే నాచుతీఁగలు చక్రకూర్మ రథములే సుడులు గజములే పెద్దపాషాణములు ధ్వజములుకుం

తాయుధములే తరుచ్ఛాయలు సింహనాదములే ప్రవాహధ్వనులు ఇట్టి రక్తప్రవాహము శ్రీకృష్ణశైలమునఁ బొడమినది భీరువులచిత్తములను మథించుచుఁ బ్రవహింపఁబూనెను అందు ఖడ్గములను బెళుకుచేపలు తిరుగుచుండెను వర్షాకాలజలదమువలె రక్తనది యకస్మాత్సంభూతిం గాంచి పాఱుచుండెను ఆరక్తనదిని జూచి వృద్ధినొందుచున్నశత్రువులఁ బరికించి తనమిత్రులు సాయముఁజేయఁ బూనివచ్చి తాఁ గాంచుచుండ మృతినొందుటం గాంచుచు మహత్తర రోషమునఁ బరువిడెను ఆతనిని జయంతప్రవరులు నిల్పిరి కులిశనిష్ఠురబాణములఁ బ్రయోగించిరి దాని కాగ్రహించి వెనుకకు మరలి దష్టోష్ఠుఁడై పరిఘమునఁ బ్రవరుని గొట్టెను ఆవ్రేటున కాతఁడు ధర నొరంగెను జయంతుఁడు పడుచుండునాతని రెండుచేతులఁ బట్టుకొనియెను ప్రాణములున్నవని యెఱింగి ప్రవరుని వదలి రాక్షసునిపై కరిగి యెదిగి ఖడ్గమున దానవు నొంచెను ఆపరిఘముననే జయంతుని నికుంభుఁడు కొట్టెను నికుంభునవయవములెల్ల సొమ్మసిలునట్లు జయంతుఁడు నొప్పించెను ఆదెబ్బలకు నొచ్చియు జ్ఞాతులం బొలియించిన కృష్ణునితో యుద్ధముచేయువాఁడై యిట్లు చింతించెను ఈయింద్రసూనునితో నాకేమిపని ? కృష్ణుని మాఱ్కొనియెద అనితలంచి మాయంగొని యందే యదృశ్యుఁడయ్యెను శ్రీకృష్ణుఁ డున్నయెడకుం బోయెను

శ్రీకృష్ణనికుంభుల సంగరమును జూడఁగోరి యైరావతము నెక్కి శతమఖుఁడు దేవతలు పరివేష్టించిరాఁగా వచ్చెను. మేల్మేలని కొడుకును జయంతుని కౌఁగిలించుకొనియెను మూర్ఛఁ బాసియున్న ప్రవరు నాలింగనమున నలరించెను దేవదుందు

భులు ధ్వనించెను జయశ్రీవిరాజితుఁడగు జయంతు నెల్లరు విను తించిరి అట్టితఱి నికుంభుఁడు రణదుర్జయుఁ డగుకేశవుని గనుం గొనెను అత్తఱి హరి యర్జునుంగూడి యజ్ఞవాటమునకు నాతి దూరమం దుండెను సింహనాద మొనరించుచు గరుడుని జావఁ గొట్టెను దురాసదంబగు పరిఘమున బలదేవసాత్యకుల నొప్పిం చెను కృష్ణార్జునుల భీమయుధిష్ఠిరుల నకులసహదేవులనొంచెను సాంబప్రద్యుమ్నుల నొప్పించెను మాయాసంగరమున నొంచు వానికుంభు నెవ్వరును గనుఁగొనఁ జాలకపోయిరి వానిని గనుఁ గొనఁజాలమని తోఁచగానే బిల్వోదకేశ్వరుని ధ్యానించిరి విశే షించి హరి స్మరించెను భగవంతుఁడగు నాబిల్వోదకేశ్వరునిఁ మహిమమున మాయాచ్ఛాదితుఁడగు నికుంభునిం గనుంగొనఁ జాలిరి కైలాసపర్వతాకారముగలిగి వాఁడుండెను తనజ్ఞాతుల నాశనముచేసిన శ్రీకృష్ణుని రణమునకు రమ్మని పిలుచుచుండెను అర్జునుఁడు గాండీవమెక్కిడి పరిఘమును వానియవయవములను బాణములచేఁ జిందఱవందఱగాఁ జేసెను కాని యాబాణములు వానిమేనును జీల్పఁజాలక మిట్టిపడెను తనబాణములు నిష్ఫలములు కాఁగా ధనంజయుఁడు విస్మితుఁడై శ్రీకృష్ణా! యిదేమి చిత్రమని యడిగెను నాబాణములు పర్వతమునైన భేదించునవి వజ్రసంకాశములు గదా వీనిశరీరమును దాఁకి యెగిరిపడినవే ఏల ? అన విని నవ్వి కేశవుం డిట్లనియె

ఫల్గునా ! యీనికుంభుఁడు మహాభూతము విశేషించి వచియించెద ఆలకింపుము ఈదానవుఁడు పూర్వ ముత్తరకో సలములకుంబోయి తపస్సుచేసెను దురాసదుఁ డగునీదాన వుఁడు శతవర్షసహస్రములు నిష్ఠసలిపెను హరుఁడు ప్రత్యక్ష

ముకాఁగా వీఁడు వరమును గోరెను సురాసురులచే నవధ్యము లగు మూఁడురూపముల నిమ్ము అని యడుగఁగా భగవంతుఁ డగు వృషభధ్వజుఁడు రాక్షసా! నాకుఁగాని బ్రాహ్మణులకుఁ గాని విష్ణువునకుఁగాని యప్రియ మొనరింపఁబూనితివేని విష్ణువువలన మృతిగల్గఁగలదు. నేనును విష్ణువును బ్రాహ్మణులరక్షింతుము అని శంకరు డనియె ధనంజయా! వీఁడు సర్వశస్త్రాస్త్రాభేద్యుఁడు త్రిదేహుఁడు, శత్రువులఁ బీడించువాఁడు, పరమత్తుఁడునగు వీఁడు సమరదుర్జయుఁడు, భానుమతీ వివాహకాలమున వీనిదేహ మొకటి నాచేఁ దెగియె ఈషట్పురమునుదేహ మవధ్యము తల్లి యగుదితిని దపశ్చర్యచే నొకదేహము సేవించుచున్నది మూఁడవదేహమే యిది దీనిందాల్చియే షట్పురంబుల నేలుచున్నాఁడు వీనిచరితంబు దెల్పితి వీని వధింపఁ ద్వారపదము మిగిలినకథ వెనుక వినుదువు అని కృష్ణార్జును లిట్లు మాటలాడు కొనుచుండఁగా నారాక్షసుఁడు గుహను బ్రవేశించెను వానిని వెదకి మధుసూదనుఁడు తాను నాగుహలోఁ జొరఁబడియెను అది షట్పురసంజ్ఞగలది అతిభయంకరాకృతి కలది శత్రువులకు ధర్షింపఁ దరముగానిది అందుఁ జంద్రసూర్యప్రభలు వెలుఁగవు స్వతేజస్సమాభాసురము సుఖదుఃఖశీతోష్ణములఁ గోరినయట్లది యీయఁగలదు

ఆగుహలోఁ బ్రవేశించి జనార్దనుఁ డారాక్షసుం గాంచెను వానితో బెట్టిదముగాఁ బోరెను కృష్ణునితోఁటి బలదేవాదులును బ్రవేశించిరి పాండవులు నందుఁ బ్రవేశించిరి కృష్ణానుమతినందియే యందు వారెల్లం బ్రవేశించిరి కృష్ణానుమతుఁడై ప్రద్యుమ్నుఁ డతనితోఁ బోరాడెను మాయాబలు

మున నున్నతఁడు కట్టివైచిన యాదవులనెల్లం దెచ్చెను ప్రద్యుమ్నుఁడు బంధముక్తులఁ గావింపఁగా వారు కృష్ణునంతికమును జేరిరి వారెల్ల నికుంభవధమును గోరుచుండిరి వారెల్లఁ బ్రద్యుమ్నకుమారా! రాజులను వదలింపుమా యని కోరిరి వారినెల్ల విముక్తులఁ గావించెను వారెల్ల నధోముఖులై మౌనము నవలంబించి సిగ్గు తమ్ము ముంప నష్టతేజస్కులై నిలువఁబడిరి జయింపఁ బ్రయత్నించునికుంభుని శౌరి పొడగాంచి మార్కొని ఘోరముగాఁ బోరెను కృష్ణుని బరిఘమున దనుజుఁడు బిట్టు ప్రహరించెను మగల గదచే హరిచేఁ బీడింపఁబడి యాదవుజుఁడు నొచ్చెను హరియు నొచ్చెను ఇట్లన్యోన్యప్రహారముల నొచ్చియుఁ బోరుచుండఁగాఁ బాండవులును యాదవులు నొచ్చి చూచుచుండఁగా మహర్షులు శ్రీహరికి జయముం గోరి జపించిరి వేదమంత్రముల వినుతించిరి మరల స్మృతి చక్కఁగా రాఁగా దనుజుఁడు నట్టులే చేతనొందఁగా మరల నిరువురు మార్కొనిరి గజద్వంద్వము వృషభద్వయము శాలావృకయుగ్మము పోరునట్లు పోరాడుచుండఁగా నశరీరవాక్కొకఁడు కృష్ణున కిట్లు హితము తెలిపెను దానవాంతకా! ఈక్రూర రాక్షసుఁడు దేవబ్రాహ్మణకంటకుఁడు! కానఁ జక్రముచేఁ జంపుము అని బిల్వజలేశ్వరుఁడే తెలిపెను

ఆశంకరాలాపముల నాలించి యట్లే యొనరించువాఁడనని లోకనాథుఁడు శివునకు నమస్కరించి దైత్యకులాంతకంబగుసుదర్శనమును బ్రయోగించెను ఆచక్రము మణికుండలమండితం బగునికుంభుని శిరస్సును దేహసంబంధము లేకుండఁ జేయఁజాలెను నికుంభునిచావునకు శంకరుఁ డానందించెను హరిపైఁ

బూలవాన కురిసెను దేవదుందుభులు మ్రోసెను. ప్రపంచమం తయు నానందించెను *దైత్యకన్యకలను యదుకుమారుల కెందఱనో శ్రీహరి యొసంగెను క్షత్రియులనెల్ల నాశ్వాసించి విచిత్రరత్నముల నొసంగెను పాండవుల కొఱు వేలరధములను సకలపరికరములం గూడినవాని నిచ్చెను ఆషట్పురము నే బ్రహ్మ దత్తున కొసంగెను ఆసత్రయాగము పూర్ణము కాఁగా శంఖ చక్ర గదాధరుఁడు రాజులను బంధముక్తులఁ గావించి పంపించి పాండవులను బయనము చేయ నియమించి తాను బిల్వోదకేశ్వ రునికడకుంబోయి నైవేద్య మిడి మల్లయుద్ధవిశారదులకు బహు మతుల నర్పించి వారిబాహుబలముం గాంచి యానందించి తల్లి దండ్రులంగూడి యదువులు వెంటరాఁగా బ్రహ్మదత్తునకు నమ స్కరించి ద్వారకాపురి కరిగెను ఇది షట్పురవధమనుగాథ ఇది భగవచ్ఛక్తి ప్రబోధకము దీనిం బఠించినను వినినను మాన వులు జయలాభము నొందుదురు సకలాపత్పరిహారము గోరి దీనిం బఠింపవలయు

మహాశయులారా! షట్పురదానవులవృత్తాంతమునుండి యెఱుంగఁదగినవి కలవన్న సందియము లేదు గాని యొక్కవిష యముమాత్ర మెఱుంగవలయును దానవులు త్రిపురసంహార కాలమునఁ జావక మిగిలినవారని యిందే కలదు వారు తపం బొనరించి విరించివలన వరము లొందిరి కాని యాబ్రహ్మ వర ప్రదానకాలమునందే,

శ్లో॥ "న బాధిష్యథ చేద్విప్రాన్ సత్పథస్థాన్ సతాం ప్రియాన్,
విప్రోపమాతం మోహాచ్చేత్కరిష్యథ కథంచన,

*దైత్యకన్యాశ్చ భగవాన్ యదుభ్యశ్చతతో దదౌ=అని మూలము

నాశం యాస్యథ విప్రాహి జగతః పరమా గతిః ౨౧
నారాయణా ద్విభేత్తవ్యం కుర్వద్భిర్బ్రాహ్మణాహితమ్,
సర్వభూతేషు భగవాన్ హితం ధత్తే జనార్దనః" ౨౨

అనిపలికెను నావరములనుబట్టి గర్వించి తపోనిరతులగు విప్రులకు నహిత మాచరింతురేని మిమ్ముం బోలియించును సర్వభూతపాలకుఁడు గదా విష్ణువని రెండుంగుఁడనియు ఎట్టి వరప్రభావముగాని సత్కార్యములకు హాని గల్పించినచో నశించునని స్పష్టమగుచున్నది

శ్లో "కామై స్తై స్తైర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యంతే ఽన్యదేవతాః
తంతం నియమమాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతాస్స్వయా ,
యోయోయాం యాం తనుం పార్థ శ్రద్ధయార్చితు మిచ్ఛతి,
తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తా మేవ విదధావ్యహమ్
స తయా శ్రద్ధయా యుక్త స్తస్యారాధన మీహతే,
లభతే చ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హితాన్
అంతవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవ త్యల్పమేధసామ్,
దేవాన్ దేవయజో యాంతి మద్భక్తా యాంతి మా మపి
అవ్యక్తం వ్యక్తిమాపన్నం మన్యంతే మామబుద్ధయః,
పరంభావమజానంతో మమావ్యయమనుత్తమమ్" ౨౪
(గీతా ౭ అధ్యా)

అను గీతావాక్యములనుబట్టి యూహింపఁగాఁ దపస్సను నది సత్కర్మము అది ఫలాభిలాషచేఁ జేయఁబడనిచో ముక్తి నొసంగును ఫలాభిలాషమునఁ జేసినను స్వల్పఫలముల నొసంగును ఆఫలము లనంతములు గావు కొంతకాలమునకు నశించునవి అని సారము కనఁబడును అందును ఆతపస్సు

పరహింసాపూర్వకాత్మసుఖార్థ మగునేని యది కర్తకే మృత్యు వును దెచ్చును ఆమాటయే బ్రహ్మవాక్యమునందుఁ గలదు తపస్సనఁగా నొకదేవతారూపమును మదినిలుపుకొని దాని నాకర్షించునట్టి బీజముల నామంత్రమున సంపుటీకరణముగ నొనరించి జపించుట అదియే షట్ప్రయోగములలో నాకర్షణ ప్రయోగము నియతిఁబూని జపింపఁగా నామంత్రాధిదేవత యాబీజముల బలమున నాకర్షింపఁబడి ప్రత్యక్షమగును ఉపాస కునివాంఛ సద్వాంఛయే యైన నది యాదేవతకుఁ దృప్తిని గల్పించును ఆవరము కరుణమై నిచ్చును దుర్వాంఛయైనచో విధిలేక యీయవలసివచ్చునుగాని నాదేవత యొకవ్యాజము పన్నియిచ్చును దానవులతపస్సులన నిట్టివే మఱియు నాఫలము ననుభవించుయోగ్యత వీనికి లేకున్నచోఁ దపోబలమున నాకర్షింపఁబడినదేవత ప్రత్యక్షమైనను జిత్తవిభ్రాంతి లోనగు వానిం గల్పించును ఆవాంఛకుఁ దగుఫలముల ననుభవించు సత్కర్మములను జేసియుండునేని తత్ఫలము లనుభవింపఁదగిన వరముల నాదేవతసుముఖుఁడై యొసంగు నేతపస్సుగాని పరుల బాధింపఁబూని చేయ బడునదియే యైన నది కర్తకు హానిని గల్పించు అందును జ్ఞానులను బాధించునేని భగవంతుఁ డేవిధముననైన వారిని వధించును తప స్సొనరించి ఫలమును గోరక యున్నచో నాతపస్సే లోకోపకారక మగు దాన భగవంతుఁడు సంప్రీతుఁడగు సర్వకామములు వాఁడు కోరకయున్నను ఫలించును ముక్తియుఁ గలుగును ఏలయన నాతపస్సు సత్త్వ గుణప్రధానము దానినే నిష్కామతపస్సందురు అట్టితపస్సు చేయఁజాలకుంటిమిగదా' యని సాధువులు పరితపింతురు

శ్లో॥ క్షాంతంన క్షమయాగృహోచితసుఖంత్యక్తంన సంతోషతః
సోఢా దుస్సహశీతవాతతపనాః క్లేశాన్న తప్తం తపః,
ధ్యాతం విత్త మహర్నిశం నియమితప్రాణైర్నశంభోః పదం
తత్తత్కర్మ కృతం యదేవ మునిభిస్తత్తత్ఫలైర్వంచితమ్

అని భర్తృహరి తెల్పి పరితపించెను కావున దుష్టవాంఛాపూర్వకతపస్సపాయమున కాధారమని స్పష్టము కాకమానదు తపస్సాచరింపక యనఁగా భగవంతు నుపాసింపక మంత్రమంత్రార్థముల నెఱుంగక మనస్సును జయింపక తదాధారమగు యోగము నభ్యసింపక వేదాంతవాక్యములను బఠించుచుండువా రిహపరదూరులగుదురు మహర్షులెల్లఁ దపోనిరతులు వారుచేయుయజ్ఞములు సత్రయాగములు అనఁగా లోకహితమును గోరి చేయునవి కావున భగవంతుఁ డానందించును ఈకాలమున నుపాసకులు గగనకుసుమములుగనున్నవారు ఉపన్యాసకులు ప్రక్కన వెడలివచ్చుచున్నారు కావునఁ దపస్సన కెఁకఁ దా వెక్కడిది? చచ్చుమాట లుపన్యసించిన లాభములేదు భగవద్గీత లెన్నిమాఱులు వర్ణించినను ఫల మనంతము గలుగదు యోగవిద్య నభ్యసించి యుపాసకుఁడు కావలయును కానిచో భగవదనుగ్రహము కలుగదనుట నిర్వివాదాంశము మఱొక్కవిషయ మీకథలనుండి కనుఁగొనఁదగినది కలదు

"దైత్యకన్యాశ్చ భగవాన్ యదుభ్యశ్శతశో దదౌ"

షట్పురదానవులను వధించినపిదప వారికన్యకలను వందలకొలఁదిగ యదువంశజనితులకు శ్రీహరి యిచ్చెనని హరివంశమునఁ గలదుకదా నరకాసురుఁడు దేవకన్యలఁబట్టి తెచ్చెనన్న

నాక్షేపించుట యకార్య మక్రమమనియేకదా ఇపుడు రాక్షసులు చావఁగా దిక్కులేకయున్న వారికన్యకల యదుకుమారుల కిచ్చుట యకార్య మేలకాదు? అనుప్రశ్నము రాకమానదు కాని ప్రశ్నముచేసినవా రాలోచించి ప్రశ్నింపలేదనియెదను ఏలయన రాక్షసులెల్ల మృతినొందిరి కన్యకలందఱు మిగిలిరి యువతులు నుందురు వారు కొంతకాలము సంసార యాత్ర జరపినవారుకాన వారించుక వైరాగ్యము నీదుఃఖమునఁ దద్విషయమునఁ బొందఁగలరు కన్యక లేమగుదురు? స్వేచ్ఛగాఁదిరుగుదురు స్వాతంత్ర్యము వారికి నుండరాదనియు దాన ముప్పు తప్పదనియు మనపూర్వులయాశయము

శ్లో॥ బాల్యే పితుర్వశేతిష్ఠేత్పాణిగ్రాహస్య యౌవనే,
పుత్రాణాం భర్తరి ప్రేతే న భజే త్స్త్రీ స్వతంత్రతామ్
పిత్రా భర్త్రా సుతైర్వాపి నేచ్ఛేద్విరహమాత్మనః,
ఏషాం హి విరహేణస్త్రీ గర్హ్యే కుర్యాదుభే కులే ౧౪౯

(మనుస్మృతి ౫ అధ్యాయము)

"పితృమాతృసుతభ్రాతృశ్వశ్రూశ్వశురమాతులైః,
హీనా నస్యాద్వినాభర్త్రా గర్హణీయాన్యథా భవేత్"

(యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి)

"అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః,
స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః"

(గీత ౧ అ ౪౧)

ఈ మొదలగు ప్రాచీనస్మృతివాక్యములు గీతయుఁ బై యభిప్రాయమునే తెలుపుచున్నవి అర్జునుఁడు పైవిధముగాఁ బ్రశ్నించినపుడు సర్వసందేహములు తొలఁగునట్లు హరి బదు

లుచెప్పెనుగాని స్త్రీలు దుర్వృత్తలగుదురు దాన వర్ణసంకరత ప్రబలును అన్నయర్జునునిసందేహమును జక్కఁగాఁ దీర్పలేదు. ఏలయనగా నాభావము నిక్కమే యని హరి యెఱుంగును. కులధర్మములన్నియు స్త్రీలమూలముననే యున్నవనియు వారు చెడకయుండినఁగాని యవి యుండఁజాలవనియు నెఱింగియే యాప్రశ్నమును మెల్లఁగా జాఱవిడిచి తత్కాలోచితమగు యుద్ధకర్మాచరణమునకుఁ దగుభంగిఁ బురికొల్పెను స్త్రీలు దుర్వృత్తలు కారని గాని, అయినను భయమేల యనిగాని యేల బదులిడలేదు ?

శ్లో॥ "యశ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాంగతిమ్ ౨౩
తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణంతే కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ,
జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మకర్తు మిహార్హసి" ౨౪
(గీత ౧౬ అధ్యా)

శాస్త్రవిహితరీతిఁ బ్రవర్తింపవలయును శాస్త్రము లనఁగా మన్వాదిస్మృతులని భావము తర్కవ్యాకరణముల యందు దీయాచారకర్మతపస్సాధనములు చెప్పఁబడలేదు గాన స్మృతిశాస్త్రము లనియే యర్థము అంతమాత్రమున శ్రీకృష్ణుఁ డూరకుండక,

శ్లో॥ శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్,
స్వభావనియతం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్ ౪౭
సహజం కర్మ కౌంతేయ సదోష మపి న త్యజేత్,
సర్వారంభాహి దోషేణ ధూమేనాగ్నిరివావృతాః" ౪౮
(గీత ౧౮ అధ్యా)

అని హరి యుపదేశించిరి కావున భగవంతునిభావము తమతమధర్మములు తమ రాచరింపవలయుననియే ఈకాలమున గీతాశాస్త్రమును బలవంతముగా రమ్మని యుపన్యసించువారి కీగీతాశాస్త్రమునందు నమ్మకముకలదా యను నొకసందియము పొడమెడిని ఏలయనఁగా నాభగవద్గీతాశాస్త్రమందే,

శ్లో॥ ఇదం తే నాతపస్కాయ నాభక్తాయ కదాచన,
న చాశుశ్రూషవే వాచ్యం న చ మాం యోఽభ్యసూయతి
(౧౮ అధ్యా)

అని కలదు తపస్సుచేయనివానికిని, అది చేసినను భక్తి లేనివానికిని, అదియు నున్నను శుశ్రూషచేయనివానికిని, అది యున్నను నన్ను ద్వేషించువానికి నుపదేశింపరాదని యున్నదే ఈశ్లోకము కృష్ణోక్తము కాదందురా? లేక ప్రక్షిప్తమందురా? కానిచో "తుడుము దేవతార్చనమువఱకు" నన్నట్లు మాకీ యుపన్యాసమువలదు స్వామీ యన్నను ఒక్కసారి వినిపొండు అని యుపన్యసింపఁజనునా కాఁబట్టి యట్టివారికి మనస్సునందు నీగీతాశాస్త్రముపైఁ బ్రమాణబుద్ధి లేదనవలయును ప్రకృత విషయమున శేషభాగము వినుఁడు

శ్రీహరి యారాక్షసకన్యకలు స్వేచ్ఛగాఁ బ్రవర్తింతు రని యోజించెను పురుషులయధీనమున నుండినఁగాని యుక్త ప్రవర్తనము కలవారు కారు కన్యాదానము చేయువారు లేరు విధవలగు స్త్రీలు దుఃఖసాగరమున మునింగియున్నారు వారికిఁ గన్యాదానము చేయుహక్కు లేదు కావున నెవరు లేని యపుడు తానే కర్తయని తలంచెను శూరులగు యదుకు మారుల కిచ్చెను రాజులపద్ధతిప్రకారము గాంధర్వప్రముఖ

పద్ధతులలో నొక్కపద్ధతి వివాహము చేసికొనుఁడని భగవంతునియాజ్ఞ యైనట్లు మనము గ్రహింపవలయును కావున నరకాసురుఁడు చేసిన కార్యమునకు శ్రీకృష్ణుని కార్యమునకు మేరువునకును మశకమునకుఁ గలంత భేదము కలదు మొదటివారిది దుష్కృత్యములలో నగ్రగణ్యము రెండవవారిది సత్కార్యములలో నగ్రగణ్యము అని గ్రహించి లేనిపోనియాక్షేపముల కవకాశ మీయక భగవత్కార్యమున లోపము లుండ వన్నసమ్మకమూని యాజగదేకరక్షకుని శరణు వేఁడవలయును శరణాగతికన్న వేఱుకార్య ముత్తమోత్తమము కానరాదు పాపభూయిష్ఠమగు కలికాలమున నిరపాయమగు నుపాయము భగవన్నామపారాయణము దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తములు లేవు ఇంత చేయకయున్న నపరాధమను బాధలేదు ఎంతచేసినను బుణ్యము కొలఁదిగాఁ జేసినను మహాఫలము కలదు కావున నట్టిసత్కార్యమునకుఁ బ్రయత్నింపుఁడు ఇఁకఁ దరువాతి భగవత్కథ నాలకింపుఁడు

ఆర్యులారా! ఈకథకుఁ దరువాతసంబంధము ననుసరించి పాండవులచరిత్రము వ్రాయవలయును కాని యాగోడవలో దిగిన మరల నికథలను వ్రాయువిశ్రాంతి చాలకాలమునకుఁ గాని దొరకదు కావున నించుక పూర్వాపరవైషమ్యములను బాటింపక యీసంబంధమునఁ గొన్నికథలను వ్రాసెదను ఇంతియకాక శ్రీకృష్ణుఁడు భూమిపైనున్నది నూటయిరువది సంవత్సరములు ఐదుదినములు ఈకాలమున నీవత్సరమున నీమాసమున నీదినమున నిన్నిగడియలకాలమున నీకార్యముచేసెనని నిర్వచింప వీలులేదు శ్రీభాగవతమునఁ గొన్నికథలకు వయస్సు

నిర్ణయించిరిగాని యదియు సరిగాలేదు ఏలన భగవత్కథ లనేకము లితరపురాణములయందుఁ గలవు వాని నిర్ణయించుట కీభాగవతనిర్ణేతలు పూనలేదు భాగవతమునఁ గల శ్రీకృష్ణకథలే యతిస్వల్పములు వానినిమాత్రము నిర్ణయించినచోఁ దక్కఁగల కథలన్నియు భగవచ్చరిత్రములు కావన వలసివచ్చును అట్లనుటకంటె నవివేకము వేఱుగలేదు ముందుకథ వెనుకవ్రాసితివే ఏలయని నన్నుఁ దిట్టక నావంటియల్పమతి నాక్షేపింపక భగవత్కథల నాలకింపుడు పలుమాఱులు ప్రార్థించు నాయీవేఁడికోలు 'అతివినయము ధూర్తలక్షణము' అన్నసూక్తి కుదాహరణము కాదనియు, నాయజ్ఞానము నేనే యెఱుంగుదుననియు, మీరు దానిని క్షమింపవలయుననియు విన్నవించి, తరువాతికథను వ్రాయ మొదలిడుచున్నాఁడను

అంధకాసురవృత్తాంతము

* జనమేజయుఁడు ప్రశ్నింప వైశంపాయనుఁ డీవృత్తాంతము దెలుపుచున్నయ ట్లెఱుంగవలయు దైత్యులకుఁ దల్లియగు దితి కశ్యపమహర్షికి రెండవభార్య ఆమె పెట్టురదానవులమరణము నాలకించెను పురపురఁ బొక్కెను ఒక్కసారి యింతమంది యావిష్ణువు వధించెనే గతియేమని తల్లడిల్లెను వేఱుగతి లేదని యూహించి తనభర్తనే తపమున నారాధించెను పతియే పరదైవమని భావించెను కాలమునఁ దపస్సు చేయుచు, సకాలమున శుశ్రూషలుసల్పుచు, భర్తహితము నేతానాచరించుచు మనోహరవాక్కుల భర్తను సంతుష్టుఁజేయుచు

* ఈకథ హరివంశవిష్ణుపర్వమునందలి యెనుబదాఱవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయును

నిన్నియుఁ దపస్సులే యని నమ్ముచు నారాధించెను ఆమెశుశ్రూషల కానందించి మరీచిపుత్త్రుఁడగు నాకశ్యపముని యామెం బిలిచి యిట్లు పలికెను సువ్రతమూని నన్ను సేవించుచున్న యోకల్యాణీ! పరితుష్టాంతరంగుఁడ నైతిని వరమిచ్చెద కోరుము అనుటయు నాదితి యిట్లు ప్రార్థించెను

ధర్మవిద్వర్యా! దేవతలచే నిహతపుత్త్రకనైతిని అవధ్యుఁడగుపుత్త్రుం బడయఁగోరెదను దేవతలచేతను వానికి మృతిలేకుండవలయును మహావిక్రమాఢ్యుఁడుగా నతఁ డుండవలయు అని ప్రార్థింపఁగా విని యమ్ముని దేవీ! నీకొమరుఁ డవధ్యుఁడగును దేవత లాతనిని జయింపఁజాలరు సంశయము వలదు కాని యట్టిపుత్త్రుని నిగ్రహింప దేవదేవుఁడగు శంకరుఁడే సమర్థుఁడు నీకొమరుని మూలమున నిన్ను రక్షించుకొన నెంచుట సర్వవిధములచేతఁ దగియున్నది అని యాకశ్యపుఁ డామె నాశ్వాసించి పలికెను ఆమె యంగుళ్యోదరదేశమునఁ బుత్త్రుని గనెను సహస్రబాహువులు, సహస్రశిరస్సులు, రెండువేల కన్నులు నన్నిపాదములు కలవాఁడుగా నాపుత్త్రుఁ డుండెను * వాఁడు గ్రుడ్డివాఁడు కాకున్నను గ్రుడ్డివానివలె నడుచు నలవాటుకలవాఁడు కావున నంధకుఁడనుపేరు గల్గెను ఆ ప్రదేశమున నున్నవా రాపేరునఁ బిల్చిరి కావున నంధకాహ్వయమే ప్రసిద్ధమయ్యెను అవధ్యుఁడనన్నగర్వమున వాఁడు కన్నుమిన్నుఁ దెలిసికొనలేక లోకముల బాధింపసాగెను వానికి రత్నములయందు ప్రీతియెక్కుడు కావున బాహుబలమున నెందున్నను లెక్కింపక రత్నములఁ బ్రోగుచేయసాగెను భుజబలమున

* స ప్రజత్యంధవద్యస్మాదనందో౽పి స భారత అని మూలము.

నచ్చరలంబట్టి తనయింట నుంచుకొనెను సర్వలోక భయంకరుఁడై యతఁడొప్పెను పరదారల నపహరించెను పరరత్నములఁ గైకొనుచుండెను ఈ రెండు కార్యములు మోహమున సర్వదా చేయుచుండెను పాపనిశ్చయమున నతఁడుండెను ఆతఁడొకసారి ముల్లోకముల జయింప నెంచెను క్రూరరాక్షసులు సర్వదా సర్వథా పరహింసాపరాయణులు పెక్కుమంది తోడునూపఁగాఁ బ్రయాణము సాగించెను

ఆవృత్తాంత మెఱింగి శతమఖుఁడు జనకుఁడగు కశ్యపుని కడకుంబోయి తండ్రీ అంధకాసురుఁడిట్టి యకార్యమునకుం బూనినాఁడు నేఁజేయఁదగు కార్య మిపు డేమికలదో యానతిండు తమ్మునిదుష్కృత్యము నే నెట్లు లోర్చియుందును? కోరి తమరు కన్నకుమారు నెట్లు మార్కొని పొడుతును? ఆతఁడొకవేళఁ దెగిన మాతల్లికి నాపై నాగ్రహము గలుగునే అని వినయమున నడుగఁగా నింద్రవాక్యముల విని ముని యిట్లు బదు లిచ్చెను ఆతనిప్రయత్నము నివారించెద నీకు మంగళమగుఁగాక అనిపలికి దితింగూడి యాతనియాటోపము నాకశ్యపముని యాపెను తల్లిగండ్రులమాటల మీఱఁజాలక గూర్కోపమున కాహుతిగా నడవింగలవృక్షముల నాశనముచేసెను. స్వర్గమున నలలారు నుచ్చైశ్రవస్సను తురగోత్తమము సంతానమును బలవంతముగాఁ దెప్పించుకొనియెను దిగ్గజసంతానమును బిలువనంపెను తనయింట నునుచుకొనియెను చూచుచుండఁగ దేవతల యైశ్వర్యమును హరించెను యజ్ఞములను దపములను జేయువారికి విఘ్నములు కల్గించెను దేవకంటకుఁడు దుష్టాత్ముఁడు కావున నన్నియకార్యములు చేయసాగెను

భూలోకమున నాయంధకాసురభీతిచే ద్విజాతులు యజ్ఞ తపస్సుల మానిరి మొదలుపెట్టిన సత్కార్యములు సాగవనియుఁ బైఁగా భయము దానఁ గలుగుననియు వారు మానిరి వాయు వాతని యిచ్ఛవొప్పున విసరును సూర్యుఁడు తనమతింగాని యే తపింపఁజేయును వాఁడు సమ్మతించిననే నక్షత్రములంగూడి చంద్రుఁడుండును వానికి సమ్మతము కాదని త్రోఁచెనేని కనఁబడకుండును. అతనిభీతిచే విమానము లాకాశమున సంచరింపవు మహాఘోరకార్యములను జేయుచు దుర్మతియై బలదృప్తుఁడగు నాయంధకాసురునిభీతిచే యజ్ఞకార్యములుగాని స్వాహాకారవషట్కారములుగాని సాగినవి కావు ఉత్తరకురుదేశముల నా పాపాత్ముఁడు పాఱిపోవఁజేసెను భద్రాశ్వకేతుమాలజంబూద్వీపములను బోరాడి భీతచిత్తములుగా నొనరించెను సాధ్వసంబున నాలోకకంటకుని దేవదానవదైత్యులు గౌరవింపసాగిరి సకలభూతములు నాతని మర్యాదగాఁ జూడకున్నఁ బ్రాణములుదక్కవని వినయము చూపసాగెను ఋషులు మృతిలేనివారలైన నొక్కచోఁ జేరి యాజగద్ద్రోహిమరణమును గుఱించి యాలోచింపసాగిరి వారిలో బుద్ధిమదగ్రగణ్యుఁడగు బృహస్పతి యిట్లుసంభాషించెను మునులారా! అంధకాసురునకు రుద్రునివలనఁ దప్ప నితరునివలన మృతి కలుగదు కశ్యపుఁ డట్టివరమునే దితి కొసంగెను రుద్రునివలనఁ జావు నీకొడుకునకు లేకయుండ రక్షింపఁజాలనని కూడ దితితోఁ బలికెను సనాతనుఁడు తేజశ్శాలియు నగు శంకరుఁ డీయంధకుని దౌష్ట్యము నెఱుఁగునట్టి యుపాయము మనము చేయవలయును. సకలభూతములను వీఁడు పీడించుచున్నాఁడని యామహాదేవుఁ

డెఱింగిన జాలును వెంటనే యాభక్తలోకశంకరుఁడు సత్పురుషుల కన్నీటిధారలందుడువఁబూనును కావున నామహాదేవునింగూర్చి నియమముఁ బూనుదుము సత్పురుషులఁ గాపాడుమా యని, విశేషించి దీనులయి బలహీనులగు బ్రాహ్మణులను రక్షింపుమా యని ఆవ్రత మూనుటకంటె ముందు నారదమహర్షి నాశ్రయింతుము శివమిత్త్రుఁడగు నారదముని యందులకుఁ దగిన యుపాయమును దెలుపును

బృహస్పతిపలుకు లాలకించి మునులు వియద్వీథి నపుడే వచ్చుచున్న నారదమునిం గాంచిరి విధివిధానమున నర్చించిరి అత్తఱి ఋషులకంటె ముందు దేవత లిట్లు పలికిరి మహాత్మా! త్వరగాఁ గైలాసమునకుంబోయి యామహాదేవునితో నీయంధకాసురుని దుశ్చేష్టలందెల్పి వీని వధించునట్లు చేయుము అనన మ్ముని యట్లే యని యంగీకరించెను పయనము సాగించుచు నాపని నెఱవేర్చు టెట్టులని యాలోచించుచు నొక్కయూహ తోపఁగా నిదియే తగిన దనుకొనెను పోయిపోయి కైలాస పర్వతశిఖరాగ్రమున మందారకాననము నడుమ వేంచేసియున్న వృషభధ్వజుని దర్శించెను అందొక రాత్రి పుచ్చెను అందుండి శంకరు ననుమతిని స్వర్గమునకు వచ్చెను మందారమాలాగ్రథిత హారమును దెచ్చెను అది స్వర్గనగరమునఁగల కల్పవృక్షకుసుమ వాసనల మించి యుండెను ఆపూవులచేతనే సంతానమాల్యదామమును గట్టెను దానిని గంఠమున ధరించెను దాని యపూర్వపరిమళము లత్యద్భుతములు ఆప్రయాణమున నంధకాసురుఁ డున్న తావునకుఁ దోలుతొలుతఁ బోయెను ఆమునిం గాంచి యాయత్యద్భుతపరిమళము నాఘ్రాణించి యాయసు

శుఁడు సంతానగంధమును విశేషించి యాఘ్రాణించి "నారదా! ఈయపూర్వపరిమళమిళిత కుసుమము లెందుండును? గంధర్వ లోకమున నీకుసుమములు కలవా? లేక స్వర్గమునఁగలవా? వానికిఁ బ్రభు వెవఁడు? నాకుఁ దేశక్యమగునా? నాయందనుగ్రహ ముంచి వచింపుమా" యని యడిగెను. నవ్వుచు నారదుఁ డిట్లుపలి కెను. దక్షిణహస్తమున మహతీనామముగల వీణియఁబట్టుకొని యమ్ముని "దానవేశ్వరా! మందరపర్వత మొక్కఁడు కలదుకదా అందు గాముగమంబగు వనము గలదు. అం దిట్టిపుష్పము లుండును. వానిని సృజించువాఁడు శూలపాణియగు సాంబ శివుఁడు. కాని యావనము నామహాదేవుని యనుమతిలేక యెవ్వఁడుం బ్రవేశింపఁజాలఁడు. దానిని బ్రమథులు విశేషించి కాపాడుచుందురు. నానాయుధములఁదాల్చి నానా వేషములఁ గనఁబడుచు దుస్సహులై సర్వభూతావధ్యులై మహాదేవుని యంశఁబాయక వారుందురు. నిత్యమావనరాజమున మహా దేవుఁడు సపరివారుఁడై మందారద్రుమఖండములందు విహరిం చుచుండును. సకలేశ్వరుఁడుకదా. తపోవిశేషముల శంకరుని సకలలోకనాయకుని సంతుష్టుంజేసి యీకుసుమములం బడయ వలయు. మఱియొక్కవిశేషము గలదు. ఆద్రుమరాజములు స్త్రీరత్నములను మణిరత్నములను గోరినవానిని బుట్టింపఁజాలి యుండు. అందు సూర్యశశాంకులు వెలుంగరు. స్వతస్సిద్ధతేజ స్సావనమున వెలుఁగొందు. అందుఁజొచ్చిన దుఃఖమేయుండదు. అందుఁ గొన్నితరువులు సురుచిరగంధముల నీఁజాలు. మఱి కొన్ని జలముల నిచ్చును. కొన్ని మనోహరాంబరముల నుద్భ వింపఁజేయు. భక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్యపేయము లాతరువుల

నుండియే కలుగుచుండు ఏమికోరిన నవియెల్ల నందుండియే యుద్భవిల్లు ఆమందారవనమున తృప్తిపాసాగ్లానిచింత లుండ వనుట నిక్కము అందలిసుగుణములు వర్ణింప శక్యములా స్వర్గమున గల సకలపదార్థములందుఁగలగుణములం దొక్కదాని సహస్రాయుతభాగమునకు సరిరావని నమ్ముము ఆవనమున నొక్కదినమున్న నెన్నియోలాభములు కలుగును సుఖనిధాన ములలో నదియే సుఖనిధానము ఇది నానిశ్చితము" అనిపలికి నారదుఁ డూరకుండెను

అంధకాసురసంహారము

*నారదవాక్యముల నాలకించి యంధకాసురుఁడు మందర పర్వతమునకుంబోవ నిశ్చయించెను మహాబలులగు రాక్షసులం దోడ్కొని మహత్తర కోపమునఁ బోయెను ఆపర్వతము మహామేఘావృతము మహౌషధిసమావృతము నానాసిద్ధులట నుందురు మహర్షిగణములందుఁ దపోనిరతి నుందురు చందనాగురు వృక్షములు నిండి యుండును కిన్నరు లందుఁ బాడు చుందురు బహువిధనాగకులములందుండును వాతోద్ధూతము లగు లతావిక్షేపములు నృత్యములు సల్పునట్లుండును విచిత్ర ధాతువులందుఁగనఁబడును పక్షికులములుకలరవములు చేయు చుండ నాపర్వతము పాడుచున్నట్లుండును హంసలు కోలంకుల మార్చుచు వచ్చుచుం బోవుచుండఁగాఁ జూడఁజూడ నొక వింత కనఁబడుచుండును సకలమృగము లందున్నను బరస్పరము హింసించుకొనుచుండవు ఆపర్వతరాజమును గాంచి దర్పితుం

---

* ఈకథ కృష్ణపర్వమున నెనుబదేడవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది

డగుట నాదానవుఁ డిట్లు మాటలాడెను "పర్వతమా! తండ్రి వరదానమున నవధ్యుఁడ నగు దానవవర్యుఁడ నని నన్నెఱుంగుదువా? నావశమున సచరాచరంబగు త్రైలోక్యముండును నాతో యుద్ధముచేయఁగోరినను భయమున నెవ్వఁడేని మాఱొ్కనఁడు నీసానువునందుఁ బారిజాతవనము కలదఁట సర్వకామముల నొసంగఁజాలునఁట దానిని జూపుము ఆవనము ననుభవించెదను నీవు కోపగించుకొని యేమి చేయఁగలవు? నామనస్సు త్వరపడుచున్నది నేను బాధించుచుండు నిన్ను రక్షింపఁగలవాఁ డుండఁజాలఁడు" అని దానవుఁడుపలుక నామందరాద్రియందే యదృశ్యమయ్యెను.

అందుల కాగ్రహించి యాయంధకాసురుఁడు మహత్తరనాద మొనరించి యిట్లు పలికెను "పర్వతమా! రూపము దాల్చి నామాటవిని మరల నదృశ్యమైతివి నేను యాచింపఁగా గౌరవింపకపోతివి కావున నిన్నుఁ జూర్ణముగ నొనరింతును నాబలము నించుక చూడుము" అనిపలికి విశాలమగు నాపర్వతశృంగమును పెకలించి మర్దించెను అందున్న రక్కసులు మృతినొందిరి ఆవిధమెఱింగి పర్వతమును శంకరుఁ డనుగ్రహించెను శివానుజ్ఞచే గిరిశృంగములులేచి పైఁబడి యాయసురునిబలములఁ జంపెను వారిని మరల లేచి యవి యరుగుచుండ వానిక్రిందనున్న రక్కసులు చూర్ణమగుచుండిరి ఇట్లు తనబలములు హతములగుచుండుట యతఁ డెఱింగి మహారోషమున బెడబొబ్బలిడుచు నిట్లు బీరములు పలికెను "ఓపర్వతమా! యుద్ధమునకు నిన్నుఁ బిలుచుచున్నాఁడను మోసమున నాసేనలం జంపితివికదా" అని పిలువగనే మహాదేవుఁడు వృషభారూఢుఁ

పై శూలమును దాల్చి యెదుట నిలిచెను అంధకాసురుం బొలియింపఁ గోరెను ఆమహాదేవుని బ్రమథగణములు పరివేష్టించి యుండెను భూతనివహములా దేవదేవు నాశ్రయించియుండెను అనేకోత్పాతములు కలిగెను. సధూమాంగారవృష్టులు గురిసెను చంద్రుఁ డుష్ణకిరణుఁడుగ నుండెను సూర్యుఁడు చల్లఁదనము వహించెను ప్రపంచమున నన్నియు విపరీతచిహ్నములుగఁ దోఁచెను.

అత్తఱి మహాదేవుఁడు కాలానలజ్వాలల నుమియుచుండు త్రిశూలమును దానవుపైఁ బ్రయోగించెను ఆరౌద్రసాధనము వానియురస్థ్సలమునఁ దగిలి వానిశరీరమును భస్మముగ నొనరించెను దేవతలు దుందుభుల మ్రోయఁజేసిరి విరులవానలు గురిసెను మహర్షులు శంకరుని వినుతించిరి జగచ్ఛత్రువు పొలియుటగాంచి యెల్లభూతములు పరమానందభరితములయ్యెను రాజులు హాయిగా నిద్రపోయిరి నృత్యములు సలిపి యచ్చరలు తమయానందమును వెలిబుచ్చిరి మందరపర్వతము యథాపూర్వముగా విరాజిల్లెను ఈవిధమున శంకరునాజ్ఞను మన్నించి శ్రీకృష్ణుఁడును, శ్రీకృష్ణు నాజ్ఞ మన్నించి శంకరుఁడును లోకోపకార మొనరించి తమ సర్వభూతనియంతృత్వమును సార్థకపఱచుకొనిరి

భక్తులారా! ఈకథను గూర్చి రెండుమాటలు వ్రాసెదను శంకరునానతి శ్రీకృష్ణుఁడు షట్పురదానవుల సంహరించెను శ్రీహరియాజ్ఞచే శంకరుం డంధకాసురుని బొలియించెను దీని భావమేమి? హరిహరులచేఁ జావనివారు కలరా యనవచ్చును కర్మమెవ్వనిచేఁ జావవలసినట్లుండునో, తదనుసారముగ

నాతఁ డాతనిం జంపును దీనిచే హరుఁ డెక్కుఁడనికాని, హరి యెక్కుఁడనికాని యన వీలులేదు బ్రహ్మావర మంతశ క్తిగల దియా యనరాదు తపోబలమున నలరు కశ్యపునాజ్ఞను శ్రీహరి గారవించి తానూరకుండెను హరునిచేఁ జంపించెను కావునఁ గర్మ మెవ్వనిచే మృతిగల్గవలయునని యుండునో యది యట్లే సాగునని యీకథ మనకు బోధించును భగవంతు నెదిరింపఁబూనినవారు జీవింపఁజాలరనుట నిక్కమనియెఱింగి మానవ ప్రయత్న మల్పఫలదమని నమ్మి దైవప్రయత్నమే ఫలించునన్న విశ్వాసమున గర్వమును బాసి భగవంతునిపాదముల నాశ్రయింపవలయుననియే యీకథాసారమని గ్రహింపవలయును ఇఁక ననంతర భగవచ్చరితము నాలకింపుఁడు

సముద్రయాత్ర

*జనమేజయుఁడు వైశంపాయనుం గాంచి నికుంభనిద్వితీయరూపము హరి యేతరుణమున నెట్లు వధించెనో వచింపుమని ప్రశ్నింప నమ్ముని యిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు భగవత్కథలు శ్రద్ధగలవారలకే చెప్పవలయును నీవు మిగుల శ్రద్ధావంతుఁడవు భగవంతునిచరిత్రము లత్యద్భుతములు కావున నాలకింపుము శ్రీకృష్ణమూర్తి ద్వారకాపురమున నివసించి సుఖముగా నుండఁగా సముద్రయాత్ర చేయవలయునని యెల్లరు నిశ్చయించిరి అది పిండారకతీర్థమున సాగును ఉగ్రసేనభూపతియు వసుదేవుఁడును నగరరక్షణార్థమునియుక్తులైరి తక్కినవారెల్లఁ బ్రయాణముసాగించిరి భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తియు దన

* ఈభాగము హరివంశాంతర్గతవిష్ణుపర్వమునఁగల యెనుబదెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది

పృథగ్బలమునుగూడి ప్రయాణము చేసెను గోష్ఠమునంగల రాజకుమారులెల్ల బయనముచేసిరి వేశ్యలు వేలకువేలు నగరమునుండి వెడలిరి వారింగూడి రూపవంతులై సకలాలంకృతులనలరు యాదవకుమారులు పెక్కుమంది బయలు వెడలిరి ఆ వేశ్యలు షట్పురదానవులవధించినపుడు వారిచేఁ జెఱఁబెట్టఁబడియున్నవారే యని యెఱుంగవలయు వారెల్ల రాజకుమారులకుఁ గ్రీడార్థము నియమింపఁబడిరి రాత్రులయందా కాంతలు వేషభూషితలై యిచ్ఛాభోగ్యలుగ నుండువారు ఇట్లుండవలయునని హరియే నియమించెను *స్త్రీనిమిత్తమగువిరోధము రాఁగూడదనియే యీకట్టుపాటు స్వామి యొనరించెను సకలభూతవ్యాపారముల నెఱింగినవాఁడు కావుననే యిట్టికట్టుపాటుల నొనరించెను ఒక్కరేవతింగూడియే బలదేవుఁడు విహరించును చక్రవాకపక్షులకుంగల యనురాగముననే యాదంపతులుందురు ఆబలరాముఁడు కాదంబరీపానజనితాద్భుతతేజుఁడు వనమాలాభూషితోరస్కుఁడు ఆయాత్రయందా బలదేవుఁడు రేవతింగూడి సాగరజలముల విహరించెను గోవిందుఁడా సముద్రోదకములఁ బదాఱువేలగోపికాస్త్రీలంగూడి విశ్వరూపుఁడు కావునను సర్వద్రష్ట కావునను విహరించెను † ఆభార్యలందఱు శ్రీకృష్ణునకు నేనే యిష్టురాలను నన్నుంగూడియే హరి యీసాగరోదకముల విహరించుచున్నాఁడని యొక్కొక్కతు

---

*ఇచ్ఛాభోగ్యా గుణైరేవ రజన్యాం వేషయోషితః, స్థితిరేషాహి భైమానాం కృతం కృష్ణేన ధీమతా స్త్రీనిమిత్తం భవేద్వైరం మా యదూనామితి ప్రభో అని మూలము † అహమిష్టా మయాసార్ధం జలే వసతి కేశవః, ఇతి తామేనిరే సర్వా రాత్రౌ నారాయణ స్త్రియః అని మూలము

కయుఁ దలంచుచుండెను ఆ రాత్రియం దామురారిదార లీరీతి గనే భావించిరి వారియలంకారములు విహారోచితములు రతీ విగ్రహాలుగనే యుండిరి శ్రీహరియందుఁగల ప్రీతిచేతను హరి యొసంగిన ప్రేమభరంబునను, నేనేభగవంతునకుఁ బ్రియురాలని యూహింపనవకాశముగల్గెను స్నేహమనఁగా నిట్లుండవలయుఁ గదా ఇట్లు నారాయణపత్నులందఱును దలంచిరి సంతోషాతి శయంబునఁ దమ్ముఁ బొగడుకొనిరి అద్దము చూచుకొనుచుఁ దమయవయవసౌందర్యముల మెచ్చుకొనిరి శ్రీహరిగోత్రము నుద్దేశించి పాడిరి తమనయనారవిందములచే శ్రీకృష్ణముఖార విందమును బానముచేయసాగిరి వారిమనోదృష్టులు శ్రీకృష్ణుని యం దర్పింపఁబడియుండెను హరియం దాకాంత లేకాగ్రచిత్త లైరి అందఱుచిత్తము లేకవస్తువునందే యర్పింపఁబడుటను వారి కన్యోన్యకలహములు కలుగకయుండెను శ్రీహరి వారినెల్ల నొక్కరీతిగాఁ దృష్టిచేయుచుండెను

*కేశవమయమగు వాల్లభ్యమును శిరసావహించిరి గాన మాశిరస్సు లుత్తమములని వారు గర్వించిరి కావుననే వారు చారుదర్శనలైరి ఆత్మస్వరూపుఁడగు నాశ్రీహరి వారితో నందఱు కన్నిరూపులై విహరించెను ఆవిహారమున నాపర మేశ్వరుఁడు విశ్వరూపవిధిని గ్రహించెను తదంగసంస్పర్శ

శిరాంసి గర్వితా న్యాసన్ సర్వా నిరవశేషతః, వాల్లభ్యం కేశవ మయం వహంత్యశ్చారుదర్శనాః తాభిస్తుసహచిక్రీడసర్వాభిర్హరిరాత్మవాన్, విశ్వరూపేణ విధినా సముద్రే విమలే జలే ఉవాహ సర్వగంధాఢ్యం స్వచ్ఛం వారిమహోదధిః, తోయం విలవణం మృష్టం వాసుదేవస్య శాసనాత్ అని మూలము

మున నాసాగరోదకము సర్వగంధాఢ్య మయ్యెను ఆచోట జలము లవణవిరహితమై పేయముంగాడ నగునట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు శాసించెను

భగవంతునింగూడి నిర్భయముగా నాపురంధ్రీమణులు గుల్ఫదఘ్నము, జానుదఘ్నము, నూరుదఘ్నము, స్తనదఘ్నము నగుజలములలోనికిఁ బోవసాగిరి ఆజలములచే భగవంతుని ధీరలు గాన నభిషేకించిరి గోవిందుడును వారి నాపావనమధురోదకముల మేఘము వికసించినలతలం దడుపునట్లు స్నానము చేయించెను కొందఱు మృగనేత్రలు హరిని గంఠమునఁ గరమువైచుకొని విహరించిరి "నాథా! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకొనుము లేకున్న నీజలములం బడిపోదును" అని యొక్కొక్కతుకయుఁ బలుకసాగిరి కొంద ఱంగనలు కొయ్యపడవలపైనఁ గూరుచుండి విహరించిరి ఆనౌకలు క్రౌంచమయూరనాగాకారములం బోలియుండును కొన్నిమకరాకారములు గలిగియుండెను మఱికొన్ని మీనాకారములుగలవి ఇంకను గొన్నిబహురూపముల నుండెను వానినెల్ల మునుఁగుచుఁ దేలుచునున్నయట్లితరులచేఁ జూడఁబడుచు నుండిరి ఆసాగరాంభస్సులఁ గృష్ణానందమున సంతుష్టుం జేయుచుండిరి రుక్మిణీదేవిం గూడి యొకచో హరి జలవిహారముచేసెను ఏదో యొకకార్యమునకే హరి యాప్రయత్నమును జేసెను గాని రిక్తప్రయత్నము చేయునా హరి యెట్లో హరిపత్నులందఱు నట్లే విహరించిరి సూక్ష్మతమ వస్త్రములం దాల్చి కొందఱుండిరి ఎవ్వ రెవ్వరిభావము లెట్లుండునో వారికిఁ దగినట్లు హరియు నభినయించుచుండెను వారి మనస్సులం బ్రవేశించి వారిని లోఁగొనెను దేశకాలానుసార

ముగా హరి కాంతావశంగతుఁడుగ నుండెను కులశీలముల సమానుఁడు మాకీకృష్ణుఁడనియు యోగ్యుఁడనియు నాతరుణీమణులు తలంచిరి వారిదృష్టి కాతరుణమున వంశరూపమునఁ గనఁబడియెను * అత్తఱి దాక్షిణ్యయుక్తుఁడగు నాశ్రీహరిని స్మితపూర్వాభిభాషి గావున భార్యలందఱు సంతోషింపఁజేసిరి భక్తిభావమునఁ బరమాత్మునిగాఁ దలంచిరి

హరికుమారులందఱు పృథగ్గోష్ఠులఁగలిగి స్త్రీలంగూడి జలముల నలంకరించిరి మహానందమున విహరించిరి గీతనృత్య విధుల నెఱింగిన యాస్త్రీలకుఁ బతులతేజస్సమాహృతలకు దాక్షిణ్య మభివృద్ధియయ్యెను సంగీతవిశేషముల నాలకించుచు నర్తనవిశేషములను దిలకించుచు వాద్యనిస్వనముల నాలించుచు మోదసాగరమున నాయంగనలు మునింగిరి అంత నాజలజాక్షుఁడు పంచచూడ యనునచ్చరను, కుబేరనగరమునుండి యక్షకాంతలను, స్వర్గమునుండి యచ్చరమిన్నలను దాను విశ్వరూపుఁడగుటఁ బిలిపించెను వారెల్ల నరుదెంచి భగవంతునకు వలగొని నమస్కరించిరి లేచి యంజలులంబట్టి నిలువంబడిరి హరి వారింగాంచి "మీరెల్ల నిర్విశంకస్వాంతముల నీజలములం బ్రవేశించి నాప్రియము నిమిత్తము యాదవులను సంతోషపెట్టుఁడు నృత్యగీతవాద్యగుణవిశేషములను గనఁబఱుపుఁడు ఇట్లు మీరొనరించిన మీకు శ్రేయస్సును బ్రసాదించెదను మీ వాంఛితములు ఫలించును ఈయదుకుమారులెల్ల నాశరీరసమానులనియే భావింపుఁడు సంశయింపకుఁడు" అని యాజ్ఞాపించెను

* తదా దాక్షిణ్యయుక్తం తం స్మితపూర్వాభిభాషిణం, కృష్ణం భార్యాశ్చకమిరే భక్త్యా చ బహుమేనిరే అని మూలము

ఆకాంతలెల్ల నాపరంధాముని యానతిని శిరసావహించి క్రీడాయువతులై రుక్మిణీప్రభృతి హరిపత్నీకుమారులను సేవించిరి వారందఱు ప్రవేశింపఁగనే యామహార్ణవము సౌదామినీలతికాసమలంకృతకాలాంబుదముభంగి మెఱసెను వా రాజలముల స్థలమునందున్నటులుండి సంగీతముపాడిరి నృత్తము సల్పిరి వాద్యముల మ్రోయించిరి పరిమళవస్తువులచేతను, దివ్యవస్త్రములచేతను, హేలావిశేషములచేతను, హాస్యభావములచేతను, వారిమనస్సుల నానందపరవశములుగా నొనరించిరి కటాక్షేంగితహాస్యములచేతను, క్రీడారోపములచేతను, మనోనుకూలములచేతను యాదవకుమారులమనస్సులఁ గరగించిరి మదిరాపానవివశాత్మకులై యాకుమారులు పలువిధములగు వికారపుఁజేష్టలఁ జూపి యానందించుచుండిరి శ్రీహరియు వారి ప్రీతికొఱకు నాకసమునసుండి నవ్వెను పదాఱువేల భార్యలం గూడి యంబరమందున్న ట్లగపడినభగవంతుని గాంచి హరిమహిమము నెఱింగినవారు కావున నచ్చెరువొందక యాకుమారులుండిరి అందుఁ గొందఱుకుమారులు మదిరాపానమత్తతరైవతకాద్రికింబోయివచ్చిరి కొందఱు గృహముల కరిగివచ్చిరి కొందఱు వనముల కరిగివచ్చిరి అపేయమగు నాసాగరోదక మపుడు పేయమయ్యెను జలజాతులు జలముల నేలయందుఁబలెఁ బరుగెత్తుచుండిరి ఒండొరులహస్తములంబట్టుకొని వడివడిం బరుగిడుచుండిరి ఆకాలమున వారాత్మల నేయే యాహారములఁ గోరుదురో యవియెల్ల వారికి లభించుచుండెను ఆనౌకలు గృహములవలెనుండఁగా నందు విహరించిరి విచిత్రతరాకృతులుగానుండు నానౌకలచేత నాసాగరోత్తమ

మత్యద్భుతముగా వెలుగొందు చుండెను బహువిధములగు నుత్సవసంభారములచేత సాగరము విచిత్రాకృతిం గనుపట్టెను ఆకాశమునఁ గల గంధర్వనగరములు సముద్రమునకు వచ్చియున్నట్లు నౌక లతిరమణీయములుగాఁ గానఁబడుచుండెను ఆ నౌకలయందే విశ్వకర్మ నందనవనముల బోలు వనముల నిర్మించియుండెను అవి కృత్రిమములేయైన నకృత్రిమములవలెఁ గనఁబడుచుండెను విశేషించి వచింపనేల? ఎవరి కేది కోరికయో వారి కది యగుచుండెను శ్రీకృష్ణప్రసాదమే దీనికింగారణము క్షుత్పిపాసలుగాని గ్లానిగానిచింతగాని వారికించుకంతయుఁ గల్గఁజాలకయుండెను శోకవార్త లేనేలేదు చక్రపాణిమహాత్మ్యము వలన సంతోషమే యెల్లెడలఁగల్గియుండెను ఆసాగరక్రీడ సంగీతనృత్తవాద్యమయంబై నాదబ్రహ్మము ననుకరించుచుండెను శ్రీహరి గణకుఁడుగా నుండుటంజేసి యావిశాలసాగరమునఁ దత్పత్నులందఱు స్వేచ్ఛగా విహరించిరి శ్రీహరి వేంచేసియుండు యానపాత్రమునందుఁ ద్రిలోకములయందు వస్తువులన్నియు నుండినవి హరిభార్యలకెల్ల వేఱువేఱు నివాసములు కల్పింపఁబడియుండెను అన్నియు నొక్కవిధముగనే యుండెను సర్వరత్నాఢ్యములై సకలవస్తుపరిపూర్ణములై యవ్వి యుండెను ఆసాగరయాత్ర మిగుల మనోహరమై వర్ణనాతీతమై యుండెను

చాలిక్యకేళిని శ్రీహరియొనరించుట

*ఆసాగరజలముల బలదేవుఁడు కాదంబరీపానజనితాద్భుత తేజస్సుగల్గి [illegible] రక్తాయతలోచనుఁడై రేవతీదేవి

* ఈవిషయము హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమునందలి యెనుబది తొమ్మిదవ యధ్యాయానుసారము వ్రాయఁబడినది

యాశ్రయించియుండఁ బ్రలంబబాహుఁడ్వయుఁడై విహరించెను. బలరామునివస్త్రము నీలాంబుదాభము దేహము చంద్రాంశు గౌరము నేత్రములు మదిరాపానావిలములు అత్తటి మేఘమ ధ్యభాగమం దలరు చంద్రబింబమువలె నారాముఁడు చూడఁ దగియుండెను శ్రీహరియాజ్ఞను శిరసావహించి యచ్చరలెల్ల నాబలదేవుని సేవింపఁబోయిరి వారా రేవతీరాములకు నభి వాదన మాచరించి వాద్యానురూపముగా నాట్యముచేసిరి కొందఱు పాడిరి ఆనృత్యమునం దర్థముచెప్పకయే తెలియు చుండెను రేవతియు నాగేయములను వానియర్థములను దెలు పునభినయములను గాంచి యానందించెను ఆయచ్చరమిన్నలు తద్దేశభాషాకృతివేషయుక్తలై నవ్వుచు హస్తతాళములు మనోజ్ఞములుగానుండ మంగళకరగేయములం బాడి యారామ మూర్తిని సేవించిరి ఆగేయములు రామకేశవమహాద్భుతకార్య ములను దెలుపుచు భక్తిభావమును శ్రోతలకుం గల్గించు చుండెను అందుఁ గంసప్రలంబాదిదుష్టులవధపద్ధతు లుండెను చాణూరముష్టికులను మల్లరంగమునఁ జంపినప్రకార ముండెను యశోదకల్పించిన దామోదరత్వము తేటపడుచుండెను అరిష్ట ధేనుకాదులవధచరిత్రము సువ్యక్తమగుచుండెను యమళా ర్జునభంగము, వృకములను సృజించుటయు, కాళీయఫణిగర్వ నిర్వాపణము, గోవర్ధనోద్ధరణరూపమున గోవులను గాపాడు టయుఁ, గుబ్జారక్షణము, మురదానవసంహారము, గంధారక న్యాహరణమునఁ బ్రవర్తించురాజుల నోడించుట లోనగుచరి త్రము లాగేయములనుండి స్పష్టమగుచుండెను బలరాముఁ డాగెయముల నాలకించుచుఁ గాదంబరీపానజనితమదమునఁ

గన్నులెట్టవారిఁ జూచి కృష్ణుఁడు నానందించుచుఁ దాను సత్య భామాసహితుఁడై విహరించెను అర్జునుఁడు నాజలకేళియందు ననుసరించి తాను నానందము ననుభవించుచుండెను గదుఁడు సారణుఁడు ప్రద్యుమ్నసాంబులు సాత్యకియు సాత్రాజితీసూనుఁడగు చారుదేష్ణుఁడు నిశఠోల్ముకులు రామునికుమారులు అక్రూరసేనాపతిశంకరులు మఱియుంగల యాదవకుమారులెల్ల సాగరవిహారసుఖము ననుభవించుచుండిరి

ఆయానపాత్రము శ్రీహరిప్రభావమున నెల్లరకు ననుకూలముగా వృద్ధిఁబొందుచుండెను ఎందఱెన్నిరీతుల విహరింపఁదలంతురో అందఱ కన్నిరూపములుగా నది మాఱుచుండును అదియే రాసమండలము అందున్న యాదవకుమారులందఱు దేవతలవలె నుండిరి వారియానందమున లోకములన్నియు హర్షమయములయ్యెను సకలపాపములు జగమునుండి వెడలిపోవుచుండెను వారినడుమ నారదముని శ్రీహరిని సేవింప వచ్చి నిలిచెను జటాకలాపాగళిత్రైకదేశుఁడై యతఁడుండెను బలరాముని పరిసరమున మహానందమున గేయములఁబాడి యానందింపఁజేసెను సత్యభామను శ్రీహరిని బలరాముని రేవతీదేవిని దనివితీరఁ గాంచి కాంచి నవ్వెను పరమానందమునఁ గృతార్థుఁడనని భావించెను అందున్న నారీమణులను బరిహాసవాక్యములు పలికి పలికి నవ్వించెను ఆనందపరవశలగునట్లు చేసెను చేష్టానురూపహాసితములచేత వారి నారాధించెను వారిసల్లాపముల నాలకించుచు నాదాతినాదములను భగవంతుఁడు వెలిపుచ్చెను శ్రీకృష్ణవినోదనార్థ మామునియుఁ బరిహాసవాక్యములఁ దన్మహిమనును దెల్పెను శ్రీహరి యానతి మెయి

నానారీమణు లామహర్షికిం బరార్ధ్యవస్త్రరత్నాదిపదార్థములం దృష్టికిమించిన ట్లొసంగిరి పారిజాతప్రసూనమాలికలను మించినపుష్పదామములను శ్రీహరిప్రసాదలబ్ధముల నొసంగిరి. శ్రీహరికంఠమున నట్టిదామముల వైచి సేవించిరి

ఆరాధనావసానమున నప్రమేయమహిమమున విరాజిల్లి శ్రీహరి నారదమునిహస్తమును దనకరకమలమునం దెమల్చి యల్లెసముద్రమునఁబడియెను అర్జునసాత్యకిప్రముఖులం గాంచి చిఱునవ్వు మోమునఁ గనఁబడుచుండ నిట్లు పలికెను 'మీరెల్ల మీతనువుల రెండుగా విభజించి యిందొకతనువునఁబడుఁడు స్త్రీలుగూడ నట్లేకావలయును రేవతింగూడి బలదేవుఁ డట్లే యగుఁగాక నాతనయులందఱు నట్లే పడుదురుగాక' అనిపలికి సముద్రమును గాంచి తనయెదుట రూపధారియై దోసిలొగ్గి యుండఁగా "ఓసాగరరాజా! పరిమళతోయములుగలవాఁడవు గమ్ము నీజలము మధురమై పానానుకూలమగుంగాక మొసళ్లు లోనగుపలుజంతువు లుండకయుండుఁగాక మఱియు నీయొడ్డులు నడక కనుకూలమై మనోఽనుకూలము నగుఁగాక నాప్రభావము నెఱుంగుదువుకదా ఎవ్వరెవ్వరి కేయేవిధముగా నీజలము త్రాగఁ గోరికకలదో వారివారి కాయావిధములం దగునట్లు నీజలములమార్పు నొందింపుము నీయందుమత్స్యములు వైదూర్యముక్తామణిహేమచిత్రములై సౌమ్యరూపములై యుండవలయును కమలము నుత్పలములు సుగంధసువర్ణరత్నమయములై యుండవలయు తుమ్మెదలందు గానముచేయుచుఁ దిరుగుచుండవలయును నీజలములపైన మైరేయమాధ్వీకసురాసవములు కుంభములనిండ నుండవలయును వానిం ద్రాగుటకు

బంగారుపాత్రము లుండందగు నాతనయు లాపాత్రములతో నాయాసవములఁ ద్రావుదురుగాక సాగరమా! పుష్పోచ్చయముల నీజలములు పరిమళవంతములు గావలయును యాదవకుమారుల కెట్లప్రియము గాకయుండునో వారిస్త్రీలకుంగూడ నేదేది యప్రియము గాకుండునో యట్లు నీవుండవలయు ఈ విషయమున జాగరూకుఁడవు కమ్ము"

అని సాగరమున కాజ్ఞాపించి తా నాజలముల నర్జునుం గూడి విహారము సల్పెను శ్రీకృష్ణవాక్యములయర్థము నెఱింగినది కాన సాత్రాజితయు నారదమునిని సేవించెను అంత మదావర్జితచారుదేహుఁడై బలరాముఁ డాసాగరజలములం బ్రవేశించెను రేవతిని సాకారము నొందినదానిని గరమునం బట్టుకొని యుండెను శ్రీకృష్ణపుత్త్రులందఱు బలరాముని వెనుక జలములందు పడిరి మదిరావిలాక్షులై వివస్త్రులై వారెల్ల నాజలముల విహరించిరి తక్కినహరిపుత్త్రులు నిశరోల్ముకాదులందఱు విచిత్రవస్త్రాభరణాలంకృతులై మదిరాపానమత్తులై సంతానమాల్యావృతకంఠదేశులై యందు దిగిరి స్త్రీలును జలపాత్రములం గైకొని యావేషమునకుం దగినగీతములను బాడుచు విహరించిరి అత్తఱి సకలమంగళవాద్యస్వనములు వెడలెను అచ్చరలే యావాద్యముల వాయించిరి కృష్ణానుజ్ఞ నందియే వారాకార్యమున నప్రమత్తులైయుండిరి ఆవాద్యముల ననుసరించి సస్వరముగాఁ బాడిరి కుశేశయా కోశవిశాలనేత్రముల నలరుచుఁ గుశేశయాపీడవిభూషితలై కుశేశయములపై నచ్చరలు నిలిచి నృత్తము సల్పిరి ఆకాలమున నాసాగరమా స్త్రీలవదనచంద్రబింబములచేత మిక్కిలి వెలుగొందెను ఆకసము

చంద్రబింబసహస్రములం గూడినట్లు సాగరతరంగములో కాం
తాముఖశీతాంశుబింబముల నలరెను సాగరమను మేఘము
కాంతాతనూలతాప్రభలచేత సౌదామినీలతికాభిరామమైనట్లు
ప్రకాశించెను

శ్రీకృష్ణుఁడు నారదమునింగూడి చారుచిహ్నాభిరాముఁడై
బలరాముఁడు తనవెనుకనుండఁగాఁ జూడంజూడ మనోహరుఁడై
వెలసెను కాంతామణులు దోసిళుల నాసాగరోదకమునుదీసి
హరి నభిషేకించిరి బలరాము నట్లే యభిషేకించిరి వారెల్ల
వారుణీపానప్రమత్తచిత్తలు హరితనయులెల్ల నొడలెఱుంగక
విహితమార్గమును మీఱి ప్రవర్తింపసాగిరి అతిప్రసంగము
నెఱింగి కృష్ణపరబ్రహ్మము వారిని వారించెను తానుగూడ నా
విహారమునుండి విరమించెను శ్రీహరిభావముల నెఱింగి తక్కుం
గలవారెల్ల నావిహారమును జాలించిరి కాంత లంత నాట్యము
సల్పుచుఁ దమనాయకుల నలరింపఁజేసిరి నృత్తావసానమున జల
విహారము చాలునని హరియాజ్ఞాపించెను జలములనుండి బయ
లువెడలి తదనుకూలవేషముం దాల్చి మునివర్యునకు నట్టివేష
మునఁ బ్రవర్తింప నాజ్ఞనొసంగి యందఱ నట్లేచేయ నానతిచ్చెను
వారెల్ల యథాపూర్వవేషముల నలరారిరి కృష్ణానుమతిం
బొంది పానభూమిం జేరిరి వయస్సునకు నభ్యాసమునకుఁ దగినట్లు
వారు కూరుచుండిరి రుచ్యములగు నన్నవిశేషముల భుజించిరి
యథానుకూలముగఁ ద్రాగిరి పరిపక్వమాంసములు ఫలపానక
ములను దాడిమీఫలరసపక్వపదార్థములను మఱియు విశేషించి
సూదప్రహితాహారవిశేషములను భక్షించిరి పలువన్నెలమృగ
మాంసములు సిద్ధములై యుండెను వాని నెయ్యిలో నద్దుకొని

భక్షించిరి లవణపక్వములయి యున్న కొన్నిపదార్థములఁ గొందఱు తినిరి వృక్షమూలరసములచేతను దాడిమీరసముల చేతను సిద్ధము చేయఁబడిన కొన్ని వస్తువులం దినిరి ఇంక ననేక విధములుగ నలవరింపఁబడినవస్తువులను భార్యలంగూడి వినోదముగాఁ గూరుచుండి భక్షించిరి పలువిధములగు శాకములను షడ్రసవికారములుగ నొనరించిరి వానిని బ్రీతిమీఱఁ గొందఱు గ్రహించిరి బహుప్రకారముల నలవరించినపానకములను శర్కరామిశ్రితశుద్ధోదకములను ద్రావిరి పయోదధులచే సిద్ధపఱుపఁబడినయన్నముల సంతృప్తిగ మెక్కిరి మరల నారీమణులు పాడుచున్న గీతముల నానందముగ వినిరి.

అనంతర మా శ్రీహరి బహువిధసన్నిధానములుగల ఛాలిక్యగేయమును బాడు డని యాజ్ఞాపించెను దానినే గాంధర్వమందురు నారదుఁడామాట విని తానే మహతి యను వీణియ నందుకొని షడ్గ్రామరాగాదిసమాధియుక్తముగఁ బాడెను హల్లీసకమును గేయమును గృష్ణుఁడు తానే వంశీనాదము సాయపడఁగాఁ బాడెను మృదంగాదిమనోహరవాద్య విశేషముల నచ్చరలందున్న వారినెల్ల నానందింపఁజేసిరి ఆమీఁద నాయంగనామణులు చారుభంగిగా నృత్యకేళి సల్పిరి ఆనాట్యమునకు రాముఁడు శ్రీకృష్ణుఁడును, మెచ్చుకొని పరమానంద భరితులైరి అత్తఱి నూర్వశియు, హేమయు, మిశ్రకేశియుఁ దిలోత్తమయు, మేనకయు, లోనగునుత్తమాప్సరోంగనలు శ్రీహరినిసంతోషింపఁజేయుటే పురుషార్థమని తలంచి గీతములం బాడి యాడి తమమనోభావములను వెల్లడించిరి వారావాసుదేవునియం దత్యంతభక్తిభావము లలరార ననురాగ ముప్ప

తిల్ల స్వగీతనృత్యాభినయవిశేషములచేత సంతోషింపఁజేసి తదా నందమున మహాపురుషార్థ మబ్బెనని తలంచిరి తాంబూలముల నర్పించిరి దేవలోకమునుండి దివ్యగంధము లోనగువస్తువులు హరి తలంచినంతన వచ్చెను వానినెల్లఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డందఱ కొసంగెను ఆఛాలిక్యగీత మతిమనోహరము శ్రావ్యము మాన వుల కత్యంతసేవ్యమునగు శుభములను గల్గించును బుద్ధివికా సము నొసంగును ప్రశస్తమైనది మంగళాలయము యశస్క రము పుణ్యము పుష్టిని సంతోషము నొసంగును నారాయణ మూర్తి కత్యంతేష్టము కష్టములఁ బోఁగొట్టును ధర్మభారమును గలిగించును దుస్స్వప్ననాశ మొనరించును పాపరాసుల భస్మీ కరించును స్వర్గవాసము చేకూరఁజేయును ఛాలిక్యగాంధర్వ ముదారకీర్తిగలహరి యొకదినము విన్నను సహస్రగుణము చతుర్యుగములయందును దీని నాలకించుట యత్యుత్తమము. ఆరీతిగా నాసుమారు లాలకించిరి గాంధర్వజాతియు నట్టివి మఱికొన్నియు దీపమునుండి యొండొకదిప ముప్పతిల్లినట్లు వేరవే లుదయించినవి శ్రీహరి యావిధ మెఱుంగును నారద మునియు నెఱుంగును ప్రద్యుమ్నాదులు నత్తఱి దాని నెఱెం గిరి ఛాలిక్యగీతము నాలకించినంతన యెల్లరకుఁ దదానందముద యించును దానిమాహాత్మ్యమును దపోనిరతు లగుమహాత్ములు గూడ నెఱుంగఁజాలరు దానిమూర్ఛనలయందు గల పార వశ్యము వర్ణనాతీతము షడ్గ్రామరాగములయందు దానియే కావయవమునఁగలమాధుర్యము లేదు సుకుమారజాతి మిగుల శ్రమించినఁగాని దానినెఱుంగఁజాలరు కావుననే యాఛాలిక్య గాంధర్వగుణోదయముల యందు దేవగంధర్వులు, సిద్ధులు,

మహర్షులు నిష్ఠనొందుదురు కావున నామధుసూదనుఁ డాగీత శ్రవణాదరుఁడయ్యెను ఆశ్రీహరి లోకానుగ్రహార్థము దానిని వ్యాపింపఁజేసెను బాలురు వయస్కులు వృద్ధులు తదానందము ననుభవించిరి ఎల్లరు దానినిబహూకరించిరి యాదవులు వృద్ధాచారములను బాటించి ప్రతిష్ఠను గాంచిరి ఆయాత్రయుఁ దన్మహోత్సవానందము ననుభవించినంతనె శ్రీహరి వారినెల్లఁ దమ తమవిడుదులకుఁ బోవ ననుగ్రహించెను అచ్చరమిన్నలు స్వర్గమున కరిగిరి ఎల్లరు హరిపాదారవిందములకు నమస్కరించి కృతార్థులై తమతమ నివాసములకుం బోయిరి దేవసంఘమాహారి యానందమును గాంచి మహానందము నొందిరి

మహాశయులారా! సముద్రయాత్రను దెలుపునీకథను గూర్చి చర్చింపఁదగువిశేషాంశములుకలవు వాని మానసయితి కాదు కాన నాలకింపుఁడు నికుంభునకు మూఁడురూపములు కలవని వారి మున్నే వచించె ఇందు రెండవరూపమును వధించిన వృత్తాంతమును దెలుపుమన్న ప్రశ్నమునకు నుత్తరముగా నీసముద్రయాత్ర చెప్పఁబడినది ముందు తద్వధవృత్తాంతము చెప్పఁబడును శ్రీహరి సముద్రయాత్ర నొనరింప నందఱింగూడి పోవుటయు నావిహారసమయమునఁ గావించిన మధుపానాదులు లోనగువృత్తాంతముల నాలకించినఁ దోలుదోలుత నెట్టివారికే మదినసూయపొడముక మానదు ఇట్టికృత్యముల హరి గావింప నేల యనియుఁ దోఁచు వలయునని శ్రీహరి యిట్టి యసంగత కృత్యముల నొనరించునాయని యాలోచింపవలయును బాహ్యదృష్టిం జూడక యించుక తెలివిఁ గనఁబఱచి యూహించినఁ గాని యిందలిరహస్యములు బహిర్గతములు కావు ఆయాత్ర

యందు ముఖ్యముగా వేశ్యలు పాల్గొనిరి వారింగూడి యాదవులభార్యలు పాల్గొనిరి వీరు చాలక దేవలోకమునుండి యచ్చరలు యక్షకాంతలు పిలిపింపఁబడిరి ఏమి యిట్టి యవివేకము! అనియుఁ దోఁచును ఇందేమియు నచ్చెరువులేదు ఏనను గారణమేమియు లేక యిట్టి యవివేకులకార్యముల వంటిపనుల నొనరించునాయని మాత్ర మాలోచింపవలయును

శ్లో "ధ్యాయతో విషయాన్ పుంసస్సంగస్తేషూపజాయతే,
సంగాత్సంజాయతే కామః కామాత్క్రోధోఽభిజాయతే
క్రోధాద్భవతి సమ్మోహస్సమ్మోహాత్స్మృతివిభ్రమః,
స్మృతిభ్రంశాద్బుద్ధినాశో బుద్ధినాశాత్ప్రణశ్యతి ౬౩
ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యన్మనోనువిధీయతే,
తదస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్నావమివాంభసి" ౬౭
(గీతా ౨ అధ్యా)

అని భగవంతుఁడు చెప్పినట్లు ఈసముద్రయాత్రయందు సాగినవిషయములెల్ల సమ్మోహహేతువులే ప్రజ్ఞాధ్వంసనకారణములే అట్టివానిని గొడుకులు లోనగువారిచే భగవంతుఁడేల చేయించెను? అన్నసంశయముపొడమకపోదు ఇందేదో యొక గొప్పకారణము కలదని యూహింపక యూరకుండుట బుద్ధిమంతులలక్షణము కాదు యదుకుమారులకందఱకు భార్యలు కలరు వారుకూడ వచ్చిరి షట్పురములఁ గలదానవుల జయించినపు డందున్నకన్యకలను యాదవులకు భోగకాంతలగా హరి యొసంగెనని మున్నే చదివియుంటిరి ఆకన్యకలే యిట వేశ్యాశబ్దమునఁ జెప్పఁబడిరి వారిని యదుకుమారులకు భోగకాంతలగా హరి యొసంగెననియుం దెలియవలయును

శ్లో॥ "ఇచ్ఛాభోగ్యా గుణై రేవ రజన్యా వేషయోషితః
స్థితిరేషాహి భైమానాం కృతా కృష్ణేన ధీమతా
స్త్రీనిమిత్తం భవేద్వైరం మా యదూనామితి ప్రభో"

అని హరివంశమునఁ గన్పట్టెడిని దానవులవంశమందు న్న కన్యక లవివాహితలు ఎందుండియో దానవులచేఁ గొనిరాఁ బడిరి ప్రౌఢలేకాని ముప్రౌఢలుకారు కావున శ్రీహరి వారి నెట్లు కాపాడవలయునా యని యూహించెను వీరతిఁతసుభగలు గారు కావున వీరి బుద్ధి చంచలతం గాంచును యదుకుమారు లను వివాహముచేసికొనుఁడని చెప్పుట పాడిగాదు ఏలన వీ రింతకుముందె పురుషసహవాసముగలవారు కావున భోగకాం తలుగా నుండఁదగుదురు అని యూహించెను వీరి ద్వారకయం దొకచో నుంచిన నెవరినేని కోరవచ్చునని చెప్పినట్లగును ఒక్కర్తుక నిరువురుపురుషులు కోరవచ్చును పరస్పరేర్ష్యలు పొడమును యదుకుమారుల కట్టివిరోధము కలుగఁగూడదు అని చక్కఁగా నాలోచించి కృష్ణమూర్తి యదుకుమారులకుఁ బంచియిచ్చెను ఎవరిస్వాధీనమందున్నది మఱొకరిని వాంఛింప రాదనియేకదా దీనిభావము వారి నట్లే వారు పరిగ్రహించిరి బ్రహ్మచారిణులుగానుండఁదగునని యాజ్ఞాపింపఁ గూడదాయని యడుగుదురేమో,

"బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి"

యన్నసూక్తి హరి యెఱుంగును ఐశ్వర్యముగలవార లకుఁ బరకాంతావాంఛానిర్వారణార్థము భోగకాంత లుంచఁ బడుట రాజకులమునఁగల ప్రాచీనాచారమే కావున హరి యట్లొనర్చెను వీనిచేఁ బరస్పరవైరము నశించుటయు ధన

మదాంధులగు రాకొమరులు పరదారలం గోరకుండుటయు లోకమునకుం గావలసినఫలములని యెఱుంగందగును కావున నిందు దూషింపఁదగినది యించుకంతయు లేదు

మఱియు నీసముద్రయాత్రయందు హరి తన సర్వవ్యాపిత్వమును గనఁబఱచెను పదాఱువేలమందిభార్యలు వెంట నుండిరి వీరు భోగకాంతలని పొరపడరాదు వివాహితలే. వీరినందఱను సాగరయాత్రకుఁ దీసికొనిపోయెను షట్పురకన్యకలను యదుకుమారుల కొసంగెను గాని తా నంగీకరింపలేదని మూలమునఁ గల కథను మాత్రము మఱువకుఁడు వీరందఱు సాగరజలముల విహరింప నౌకలు సిద్ధపఱుపఁబడియెను కొన్ని భగవదిచ్ఛాకల్పితములఁట ఇఁక వానిసౌందర్యము నెంతవర్ణించినను అతిశయోక్తి యన వలనుపడదు మనుష్యకల్పితములకేకదా పరిమాణము భగవంతునిశక్తి యింతయని వచింప నెవ్వఁడు సమర్థుఁడుకలఁడు? ఆనౌకలయం దొక్కొక్క భార్యం గూడి శ్రీహరి జలవిహార మొనరించెను అత్తఱి

శ్లో॥ "అహమిష్టా మయా సార్ధం జలే వసతి కేశవః,
ఇతి తా మేనిరే సర్వా రాత్రౌ నారాయణస్త్రియః"

అనికలదుకదా జలములయం దొక్కొక్కభార్యయుఁ దనయాత్మయందు నాప్రాణనాయకుఁ డందఱ పత్నులకంటె నన్నెక్కుడుగా భావించును కావుననే నన్నే గూడి జలముల నున్నవాఁ డనుకొనుచుండెను ఇట్లేపదాఱువేలమంది భావించిరి అనఁగా, బదాఱువేలరూపములు దాల్చియుండెనని కదా దీనిభావము ఇదొక మహత్తరకార్యమా సకలబ్రహ్మాండాంతర్గతభూతకోటియందెల్ల నావేశించియున్న భగవంతునకుఁ బదాఱువేలబాహ్య

రూపములఁ గైకొనుట తుచ్ఛతమమగు కార్యము ఇందతిశ యోక్తి కలదనువారికంటె మూర్ఖు లీజగమున లేరు మను ష్యులు దేవతలులోనగువారివిషయమున నీకథ కల్పితమగు నేని నింద్యమే యగును సకలలోకేశ్వరునివిషయమునఁ గానం బడు నీగాథ తన్మహిమము నల్పమతులకుఁ దెలుపుటకే కల్పిత మని యెఱుంగుట బుద్ధిమంతులలక్షణము

శ్రీకృష్ణకాంతలెల్ల మహత్తరగర్వభారమును శిరస్సులం బూనిరి కేశవమయమగువాల్లభ్యమే యాగర్వభారము "తా భిస్తు సహ చిక్రీడ సర్వాభిర్హరిరాత్మవాన్, విశ్వరూపేణ విధినా సముద్రే విమలే జలే" అనుమూలము నించుక విమర్శిం తము అందఱు కన్నిరూపులై ఆత్మవేత్త గావునఁ విశ్వరూప విధిచే నానిర్మలసముద్రోదకముల నెట్లో విహరించెను భగవ ద్గీతాశాస్త్రమునఁ బదునొకండవయధ్యాయమున,

శ్లో॥ "మయా ప్రసన్నేన తవార్జునేదం
రూపం పరం దర్శితమాత్మయోగాత్,
తేజోమయం విశ్వమనంతమాద్యం
యన్మే త్వదన్యేన న దృష్టపూర్వమ్ ౪౭

శ్లో॥ న వేదయజ్ఞాధ్యయనైర్న దానై
ర్నచ క్రియాభిర్న తపోభిరుగ్రైః,
ఏవం రూపశ్శక్య అహం నృలోకే
ద్రష్టుం త్వదన్యేన కురుప్రవీర. ౪౮

ఇత్యర్జునం వాసుదేవస్తథోక్త్వా
స్వకం రూపం దర్శయామాస భూయః,

ఆశ్వాసయామాస చ భీతమేనం
భూత్వా పునస్సౌమ్యవపుర్మహాత్మా" ౫౦

అని భగవంతుఁ డాదేశించెను అట్టివిశ్వరూపపద్ధతిం బూని పదారువేలరూపములుధరించెననిభావము కాఁబట్టి యీ సాగరక్రీడ భగవంతుని కత్యంతాహ్లాదప్రదమైనదని గ్రహింపవలయు దీనిరహస్యార్థ మేమనఁగాఁ దాను నిర్గుణుఁడై యుండి లోకముల సృజింపఁబూని ప్రకృతినిగ్రహించునట్లు సాగరయాత్రయందుఁ బ్రకృత్యంశలగుపత్నులనెల్లంగూడి తనపరబ్రహ్మత్వమును వెల్లడిచేసెను

"అజోఽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానా మీశ్వరోఽపి సన్,
ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభవామ్యాత్మమాయయా" ౬
(౪ అ గీత)

అనుగీతావాక్యమును సార్థకముచేసెను సకలబ్రహ్మాండముల నిచ్ఛామాత్రమున సృజించినమహాత్మునకుఁ బెక్కురూపములుగానగుట యొకయబ్బురమా? కావున నాయాత్రయందుఁ దనసగుణబ్రహ్మత్వమును వ్యక్తపఱచి నారదమహర్షి నానందింపఁ జేసెనని యెఱుంగునది

భగవదాజ్ఞచే సురాభాండము లాజలముల నిండియుండెనని కథయందుఁ గలదు తనకుమారులకుఁ దత్పత్నులకు మద్యపానము నేర్పుట యొకసదాచారమా యనుప్రశ్నము కలదు మద్యములయం దనేకభేదములు గలవు అవి సంభోగాంగములుగాఁ గొన్నిక్షత్రియాదులకు పానార్హములుగాఁ జెప్పఁబడినవి

బృహస్పతిః

శ్లో॥ పైష్టికం తాళజం పైరం మాధూకం గుడసంభవమ్ ౧౩౩
క్రమాన్న్యూనతరం పాపం తదార్ధార్ధార్ధత స్తదా
వర్జ్యమాద్యం సదా సర్వై ర్వరాద్యయుగ్మం నృప స్త్యజేత్
తృతీయమపి వైశ్యస్తు శూద్రోప్యాద్యద్వయం తథా,
తృతీయాది త్రివర్ణానామాసవం పేయముచ్యతే ౧౩౪
స్త్రీణామపి తృతీయాది పేయం స్యాద్బ్రాహ్మణీం వినా,
పతిహీనా చ కన్యా చ త్యజేదృతుమతీ తథా ౧౩౫
అభర్తృసన్నిధౌ నారీ మద్యం పిబతి లోలుపా,
ఉన్మాదినీతి సా ఖ్యాతా తాం త్యజేదంత్యజా మివ ౧౩౭
దశాష్ట షట్చతస్రస్తు ద్విజాదీనామఘం భవేత్,
స్త్రీణా మఘం తదర్ధం స్యా త్పాదం స్యాద్భర్తృసంగమే
మద్యం పీత్వా ద్విజో మోహా
త్కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం చరేత్,
జపేచ్చాయుతగాయత్రీం జాతవేదసమేవవా ౧౩౯
అంబికాహృదయం వాపి జపేచ్ఛుద్ధో భవేన్నరః,
క్షత్రియాది త్రివర్ణానాం ద్విజాదర్ధార్ధతః క్రమాత్ ౧౪౦
స్త్రీణా మర్ధార్ధక్లప్తస్యా త్కారయేద్వా ద్విజైరపి,
అంతర్జలే సహస్రం వా జపేచ్ఛుద్ధిమవాప్నుయాత్ ౧౪౧
లక్ష్మీస్సరస్వతీ గౌరీ చండికా త్రిపురాంబికా,
భైరవో భైరవీ కాళీ మహాశాస్తా చ మాతరః ౧౪౨
అన్యాశ్చ శక్తయస్తాసాం సేవనే మధు శస్యతే,
బ్రాహ్మణస్తు వినా తేన యజేద్వేదాంతపారగః ౧౪౩

శ్లో. ఇతరే మధునా దేవీమర్చయేయుః ఫలార్థినః,
తస్మిన్ వేదితమశ్నంత స్తదనన్యా స్తదాత్మకాః ౧౪౪
తాసాం ప్రభావాద్గచ్ఛంతి నిర్లేపా స్తే పరాంగతిం,
కృతస్యాఖిలపాపస్య జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోఽపి వా ౧౪౫
ప్రాయశ్చిత్తమిదం ప్రోక్తం పరాశక్తేః పదస్మృతిః,
అనభ్యర్చ్య పరాశక్తిం పిబే న్మద్యంతు యోఽధమః
రౌరవే నరకాబ్దాంస్తు నివసే ద్బిందుసంఖ్యయా,
భోగేచ్ఛయా యో మద్యంతు పిబతే బ్రాహ్మణాధమః
ప్రాయశ్చిత్తం న వై వాచ్యం శిలాగ్నిపతనాదృతే
ద్విజో మోహాన్నతు పిబేత్స్నేహాద్వా కామతోఽపి వా

(లలితోపాఖ్యానము ౨ అధ్యాయము)

తా గారపిండితో సిద్ధమగును తాటిచెట్టునుండి, టెంకాయచెట్టునుండి, ఇప్పపూలనుండి, బెల్లమునుండి సిద్ధమగును ఈయాసవము లైదువిధములు ఇందు మొదటిది యుద్ధసమయములయందుఁదప్ప వేఱొకప్పు డెవ్వరును త్రాగరాదు మొదటి రెండును క్షత్రియుఁ డెప్పుడును త్రాగరాదు వైశ్యుఁడు మొదటిమూఁడును త్రాగరాదు శూద్రుఁడు మొదటి రెండును వదలవలయును చెప్పినవి కాక మిగిలినవి క్షత్రియాదులకు మూఁడు జాతులవారికిని పానార్హములు స్త్రీలకుంగూడి మూఁడవది మొదలుకొని పానార్హములు బ్రాహ్మణస్త్రీల కేదియుఁ బనికిరాదు విధవయుఁ గన్యకయు ఋతిమతియు నన్ని జాతులయందుఁ ద్రాగరు భర్తృసన్నిధియందుఁ దప్ప నేస్త్రీ మద్యపానముచేయునో దానిని జండాలస్త్రీవలెఁ బరిత్యజింప

ఛాలిక్యకేళిని శ్రీహరి యొనరించుట

వలయు బ్రాహ్మణుఁ డజ్ఞానమున మద్యపానముచేసిన విశేష ప్రాయశ్చిత్తము గలదు

అనఁగాఁ గ్రీడాంగముగా నీపానము క్షత్రియాదులకు వారిస్త్రీలకుఁ జెప్పఁబడినది విధవయుఁ గన్యకయు బహిష్ఠిన్నత యగుకాంతయు రతికిఁ బనికిరారు కావున వారి కిది తగదు అనఁగాఁ దదితరకాలములయందుఁ బనికిరావనిభావము దీనిచేఁ బాపముకల్గుననియుఁ జెప్పఁబడినది ఎవరెవరి కేయే పేరులు గల మద్యములు పానార్హములో వానిచే నాయాజాతులవారు దేవతల నారాధించవచ్చును బ్రాహ్మణుఁడు చేయరాదు దీనిసార మేమనఁగాఁ గులోక్తమగు నాహారమున దేవతల నారాధింపవచ్చును విప్రున కేపేరుగల యాసవము పానార్హముకాదు కావున నతఁ డద్దానిని దేవతలకు నివేదింపరాదు ఇట్లుండగా శాక్తులకు మద్యపానము విధివిహితమని యాక్రోశించుట తెలివితక్కువయే కదా ద్వాపరాంతమువఱకు మద్యపానము బ్రాహ్మణేతరులకు సుఖాంగములుగాను దేవతానైవేద్యాంగములుగను జెప్పఁబడినది ఈవిధులు పురాతనకాలమునఁ గలయాచారములు తరువాతిస్మృతులను బరిశీలింతము

శ్లో॥ "అజ్ఞానాద్వారుణీం పీత్వా సంస్కారేణైవ శుధ్యతి,
మతిపూర్వమనిర్దేశ్యం ప్రాణాంతికమితి స్థితిః ౧౪౬
అపస్సురాభాజనస్థా మద్యభాండస్థితాస్తథా,
పంచరాత్రం పిబేత్పీత్వా శంఖపుష్పీశ్రితం పయః ౧౪౭
స్పృష్ట్వా దత్త్వా చ మదిరాం విధివత్ప్రతిగృహ్య చ,
శూద్రోచ్ఛిష్టాశ్చ పీత్వాపః కుశవారి పిబేత్త్ర్యహమ్ ౧౪౮
బ్రాహ్మణస్తు సురాపస్య గంధమాఘ్రాయ సోమపః,

ప్రాణానప్సు త్రిరాయమ్య ఘృతం ప్రాశ్య విశుద్ధ్యతి ౧౪౯
అజ్ఞానాత్ప్రాశ్య విణ్మూత్రం సురాసంస్పృష్టమేవ చ,
పునస్సంస్కార మర్హంతి త్రయోవర్ణా ద్విజాతయః" ౧౫౦
"శంఖపుష్ప్యాఖ్యౌషధిప్ర క్షేపేణ పక్వం క్షీరం న తూద కమ్ 'శంఖపుష్పీవిపక్వేన త్ర్యహం క్షీరేణ వర్తయేత్' ఇతి బౌధాయనస్మరణాత్" అని వ్యాఖ్య

మనుస్మృతికాలమునుబట్టి యూహింపఁగా మద్యపానము సర్వవర్ణనిషేధముగఁ గన్పట్టెడిని ప్రాయశ్చిత్తాదులుకూడఁ జెప్పఁబడినవి పైయుపాఖ్యానమునకన్న మనుస్మృతి యర్వాచీన మని తేటపడియెడిని

మద్యపాననిషేధము పరాశరస్మృతియందు. జక్కఁగాఁ గలదు కలిధర్మములకుఁ బరాశరస్మృతియేకదా ప్రధానమని యార్యులు వచింతురు

శ్లో "మద్యపశ్చద్విజః కశ్చిన్నదీం గత్వా సముద్రగామ్,
చాంద్రాయణే తతశ్చీర్ణే కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్
అనడుత్సహితాంగాంచ దద్యాద్విప్రేషు దక్షిణామ్"
(౧౨ అధ్యా.

"వ్యా పనసాదిజన్యం మదకారణం ద్రవ్యంమద్యం తదా హపులస్త్యః — 'పనసద్రాక్ష మాధూకం ఖార్జురం తాళమైక్షవం, మధూత్థం సైరిమారిష్టమైరేయం నారికేళజం సమానానివిజానీ యాన్మద్యాన్యేకాదశైవతు 'ఏకాదశానా మన్యతమస్యమద్య స్య పానే మహానదీతీరే చాంద్రాయణం చరిత్వా బ్రాహ్మణభో జనం కృత్వా దక్షిణాం దద్యాత్ తదేతత్కామకారవిషయం అకామకృతే తు బృహస్పతిరాహ — 'పీత్వాప్రమాదతోమద్య

మతికృచ్ఛ్రం చరేద్ద్విజః, కారయేత్తస్య సంస్కారంశక్త్యావిప్రాం శ్చభోజయేత్' తదేతన్మద్యపాన ప్రాయశ్చిత్తంబ్రాహ్మణస్యైవనతు క్షత్రియవైశ్యయోః మద్యపానస్య బ్రాహ్మణం ప్రత్యేవ నిషేధాత్ 'యక్షరక్షఃపిశాచానాం మద్యం మాంసం సురాసవం, తద్బ్రాహ్మణేన నాత్తవ్యం దేవానామశ్నతా హవిః' బృహద్విష్ణుః — మాధూకమైక్షవం సైరం తాళం ఖార్జూరపానసం, మధూత్థం చైవ మాధ్వీకం మైరేయం నారికేళజమ్ అమేధ్యాని దశైతాని మద్యాని బ్రాహ్మణస్య తు' రాజన్యవైశ్యయోస్తు మద్యపానమనుజానాతి బృహద్యాజ్ఞవల్క్యః 'కామాద్యది చ రాజన్యో వైశ్యోవాపి కథంచన, మద్యమేవ సురాం పీత్వా నదోషం ప్రతిపద్యతే' ఇతి వ్యాసోఽపి 'ఉభౌ మధ్వాసవం పీత్వా ఉభౌ చందనచర్చితౌ, ఏకపర్యంకశయితౌ దృష్టౌ మే కేశవార్జునౌ" ఇతి

(అని మాధవాచార్యులు)

శ్లో॥ "సురాపానం సకృత్కృత్వా అగ్నివర్ణాం సురాం పిబేత్,
సపాతయే దథాత్మాన మిహ లోకే పరత్రచ"

పరాశరస్మృతికాలమునకు మద్యములని సురలని, యాసవములని మఱియుఁ బెక్కునామముల నున్నయట్లు స్పష్టములగు అందుఁ గొన్ని యనఁగా విశేషమాంద్యమును గల్గింపనియాసవాదులు పానమున కర్హము లనిరి ఆసవములు వైద్యశాస్త్రమునఁ గలవు అవి బుద్ధి కపకార మొనరింపక రోగనాశనము చేయును అరిష్టము లట్టివే రోగనాశనార్థ మవి యౌషధములుగా శాస్త్ర ప్రహితములైనవి సురాపానము సర్వవర్ణనిషేధమే కాఁబట్టి శ్రీహరి యావిధ మెఱంగియే యాకాలము

విహారకాలము కనుక స్త్రీపురుషులందఱు కలిసి జలక్రీడలాడు తరుణము కావునను క్షత్రియాదులకు నట్టితఱిని బానార్హము లగు నాసవములను శాస్త్రము విధించినందున నట్లు లొనరింప నాజ్ఞాపించెను ఇంతియకాక స్వర్గలోకమునుండి యచ్చరలం బిలిపించి నృత్యగీతములచే వారెల్ల రానందింపఁజేసెను నారద మహర్షియందుఁ బాల్గొనియెను ఆయాత్ర రాత్రియందు సాగు టయు నాదము హాయిగ వినఁబడుటయు నారదముని నాదబ్ర హ్మోపాసకుఁడగుటయు నాతనికోరికను దీర్ప నెంచియే శ్రీహరి యామునిని స్మరించెను ఆసేవాభాగ్యము మునికి లభించెను కృతార్థుఁ డయ్యెను దీనింబట్టి చూడఁగా శ్రీకృష్ణుని దపస్సుచే నర్చనాతిశయములచేఁ బ్రీతునిం జేయుటకంటె గానారాధన మున సత్వరంబ యలరింపఁజేయవచ్చునని యెఱుంగ వేణునా దమే యీవిషయమును దృఢపఱచుచున్నది భజనరూపమున శ్రీహరి నారాధించుట యుత్తమోత్తమమార్గమని యిందుల రహస్యము

శ్రీహరి సముద్రునిం బిలిచి నీరము మధురముగ నుండఁజేయుము జలజంతువులు నిర్బాధములుగా నుండఁ జేయు మనియె భగవదాజ్ఞ నిటఁ డట్లేచేసెను సముద్రుఁడే కాదు సర్వలోకములు తదాజ్ఞను శిరసావహింప సిద్ధముగ నుండ నీసాగరుఁ డేపాటివాఁడు? ఛాలిక్యగీతము భగవత్ప్రీతికర మనుట యొకటి గ్రహింపఁదగినది ఎన్నివిధముల నాలోచించి నను శ్రీకృష్ణారాధనము గానరూపమే యని తేలెడిని అమరాం గనలు విహారకాంతలు కారనియు గానామృతమున నెల్లరఁ దృప్తిచేయవచ్చి సేవించి కృతకృత్యలై యథాపూర్వముగా

స్వర్గము నలంకరించిరనియు గ్రహించుటయే బుద్ధిమంతుల లక్షణము ఇట్టు లీసాగరయాత్ర భగవదారాధనమును అప్పటి యాచారములను బోధించును దురాక్షేపములచేఁ గాలమును వ్యర్థముచేయక తత్సారమును గ్రహించి భగవంతుని ధ్యానించి తదానందమయమూర్తిని మనఃపీఠమున నిలుకడఁ గాంచఁజేసి కృతార్థులు కావలయునని మనసార వాంఛించుచున్నాను ఇంకను వ్రాయఁదగినవిషయము లనేకము లీగాథయందున్నవి కాని గ్రంథవిస్తరభీతి మానితిని తరువాతి భగవత్కథ నాలకింపుఁడు

భానుమతీరక్షణము

*ఈరీతిగా శ్రీహరియాజ్ఞానుసార మందఱు సాగరజలంబుల విహరించి తదనంతరము నిర్మలస్థలములుగల నౌకలయందే కూరుచుండి యిష్టాహారముల సంతృప్తులయి యచ్చరల నృత్తగీతానందముల మనస్సులు పరవశములు కాఁగా నల్లే యుండిరి ఆవిధమెఱింగి యిదియ యదనుకదా యనుదురూహచే దుర్మతియు దేవవైరియు సాధుకంటకుఁడునగు నికుంభుఁడు భానుపుత్త్రికయగు భానుమతీకన్య నెత్తికొని పరుగిడెను అతఁడాత్మవధమునే కోరెను తనచావు తానేకోరి త్వరపడసాగెను అదియేకదా కాలపాశవశంగతులై జీవులు పరుగెత్తుచుందురని పూర్వులు నిర్దేశించిరి ఆదానవుఁడు మాయాబలంబున నేరికిఁ గానరాక యాదవుల వంచించి వనితాజనమును మోసపుచ్చి మాయావిశారదుఁడు గావునఁ బూర్వవైరమును దీర్చుకొన

*ఈకథ విష్ణుపర్వమునందలి తొంబదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది

నెంచి యట్టు లొనరించెను ఆతరుణమున నిట్లుచేయ నొక్క కారణము కలదు ప్రద్యుమ్నుఁ డాతనిసోదరుఁ డగువజ్ర నాభునిపుత్త్రిక యగుప్రభావతిని మాయాబలంబున నపహరిం చుటయేకాక వజ్రనాభునింగాడ వధించెను అత్తఱి నావజ్ర నాభుఁ డరణ్యముల నుండెను భానుప్రోత్సాహమునఁ బ్రద్యు మ్నుఁ డట్టు లొనరించెను ఆవైరము మది నిడుకొని యానికుం భుఁడు తనరూపము తెలియఁబడకయుండ మాయాబలంబున నొనరించి యంతరము నెఱింగి బరులు చేయుస్వభావముకల వాఁడు కావున నట్టికార్య మకార్యమైన నొనరించెను భాను మతి కానరాకపోఁగాఁ గన్యాజనమున నొకకోలాహలరవ ముదయించెను భానుమతి యపహృతయయ్యెనని కొందఱు విలపించిరి ఆరోదనధ్వని యతిశయించి యాయుత్సవానంద మును జీకాకుపఱుపఁజాలెను

శత్రుసూదనులగు వసుదేవాహుకు లిర్వురు కృష్ణమూర్తి ప్రోత్సహింపఁగా భానుమతీపరిజన ముండుచోటికిం బోయిరి వా రాచోట నామె లేకుండుట నెఱింగి మాయనుబన్ని యితరుల కగోచరులై కన్యాపహర్తను గనుంగొనిరి వెంటనే భగవంతుఁ డెందున్నవాఁడో యాచోటికిం బరుగిడిరి ఆవార్త శ్రుతివివర ములఁబడఁగానే తనకు విమానముగాను వాహనముగనున్న నాగాంతకుఁ డగుగరుడు నెక్కి యర్జునుంగూడి యామురారి పయనముసాగించుచు రథారూఢుఁడవై రమ్మా యని ప్రద్యు మ్నున కాజ్ఞాపించి త్వరగ నరుగుమా యని గరుడున కాజ్ఞా పించి వజ్రనగరమునకు భానుమతిం గొని యరుగుచున్న నికుం భుని బొడఁగాంచి యాయరిందము లిద్దఱు వాని జేరఁగల్గిరి

మహారథుఁ డగుప్రద్యుమ్నుఁడును భగవదాజ్ఞం దలఁదాల్చి రథారూఢుఁడై వారివెనుకనె పోవుచుండెను నికుంభుఁ డా వచ్చుచున్న కృష్ణార్జునప్రద్యుమ్నులం దిలకించి తన దేహమును మూఁడుభాగములుగా నొనరించి విలాసహాసమున వారిముగ్వు రను బాణముల నొప్పించెను భానుమతిని వామహస్తమునఁ బట్టుకొని దక్షిణహస్తమునఁగంటకచిహ్నానిబిడరూపముగనున్న గదాయుధమును గొని హరిని నొప్పించెను భానుమతీరక్షణా దరమున నాదానవు నాముగ్వురు మిగుల నొవ్వఁజేసిరి వారు ముగ్వురని పగవాఁడొక్కఁడని దయచూపక యెట్టులేనాకన్యను గాపాడఁబూని పోరాడిరి వారొక్కరొక్కరే యానికుంభుని వధింపంగలరు ఐనను శత్రు వొక్కఁడేయని నిట్టూర్పులువుచ్చి కరుణను జూపిరి విజయుఁడు ధానుష్కులలో మేటి యుద్ధ మున సర్వప్రకారములచేతను సమర్థుఁడు కావున నాగోప్య విధానము ననుసరించి బాణసంక్తిం బ్రయోగించి చిక్కుపడం జేసెను శ్రీకృష్ణతత్కుమారులు వైతస్తికములగు (పండ్రెండం గుళములపొడవుగలవి) బాణముల వాని నొప్పించిరి ఒక్క బాణముగాని యందుఁ బదాఱవభాగముగాని భానుమతి తనూలత గాసినొందింపకయుండఁ బోరాడిరి

అంతలో నాదానవుఁ డాసురీనామకమాయ నాశ్ర యించి భానుమతితోడ నదృశ్యుఁడయ్యెను ఎవ్వరు నతనిం గనుఁగొనఁజాలకపోయిరి అతనిని శ్రీకృష్ణార్జునులును బ్రద్యు మ్నుఁడును వెనుకొనిరి ప్రద్యుమ్నునిసాయమున నాతనిఁ జూడఁగల్గిరి అంత నాయసురుఁడు పక్షిరూపము నొందెను అర్జునుఁ డావిధమెఱింగి తీవ్రాంబకముల నాకన్యకకుఁ దగులక

యుండ నొప్పించెను ఆరక్కసుఁడామువ్వురు వెనుకొనుచుండ సప్తద్వీపములుగల భూమండలమంతయుఁ బరిభ్రమించుచు గోకర్ణపర్వతోపరిభాగమున వ్రాలెను గంగావేలాసమీపమున నొకపులినతలంబును జేరి కన్యంగాపాడుచు నుండెను ఆచోటికి దేవతలు దానవులుకూడ నెగిరిపోఁజాలరు ఆక్షేత్రము శంకర తేజస్సమావృతము అందాతఁడు ప్రవేశించునపుడు ప్రద్యు మ్నుఁ డించుక యవకాశమునొంది భానుమతి నెత్తుకొని పరుగి డెను అత్తరుణమున నాదానవుని శ్రీకృష్ణార్జునులు నిశితబాణ ముల నొవ్వఁజేసిరి ఆగోకర్ణక్షేత్రమును వదలి దక్షిణాశకుఁ బాఱెను గరుడారూఢులగు కృష్ణార్జునులు వెంబడించిరి అం దుండక దానవులకు నివాసభూతంబగు షట్పురమును బ్రవేశిం చెను ఆగుహాద్వారమున శ్రీకృష్ణార్జునులు తెల్లవాఱుదనుకఁ గాచియుండిరి ప్రద్యుమ్నుఁడా భానుమతిని ద్వారకానగరమున నునిచి ప్రహృష్టమానసుండై తండ్రికడకరుదెంచెను గుహాద్వా రమున నిలిచియున్నవారి నిర్వురం గాంచెను వారు ముువ్వురు నాద్వారమును గాపాడుచు నికుంభుని జంప నెంచియుండిరి

అంత నారాక్షసుఁ డధికబలాధికుఁడుగాన గుహానుండి వెడలివచ్చెను అర్జునుఁడు గాండీవకోదండనిర్గతప్రకాండములం గప్పెను వాఁ డెందును బోవకయుండ నడ్డగించెను బహుకంట కావృతమహాగదను దాల్చి యాఘోరదానవుఁడు బలము కొలఁది దానిం ద్రిప్పి యర్జును నుత్తమాంగమును బ్రద్దలగు నట్లు గొట్టెను కనఁబడక వారు కొట్టఁగా నాగదాఘాతమున నించుక మూర్ఛిల్లెను మఱియు రక్తము గ్రక్కెను దానింగని నవ్వుచు నాదానవుఁ డాగదాఘాతమునఁ బ్రద్యుమ్నుని నొప్పిం

చెను అత్తఱిఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు తూర్పుముఖముగా నుండెను మాయావిశారదుఁడగు నాదానవుఁ డిట్లు గదచేఁ దలఁబగు ల్పఁగా రుక్మిణీసూనుఁడు మూర్ఛిల్లెను ఇట్లు లర్జునప్రద్యు మ్నులు మూర్ఛనొందుటం గాంచి శ్రీహరి యాగ్రహించి నికుంభుం బోలియింపఁ బరుగిడి కౌమోదకి యనుగదను ధరిం చెను వారిరువురు గదాయుద్ధమున నొండొరుల నార్చుచు నొప్పించుచుఁ బోరుచుండఁగా నామహాసంగ్రామమును దిలకింప నై రావతారూఢుఁడై దేవేంద్రుఁడు దేవతలంగూడి యంబరమున నిలిచెను దేవతల నింద్రునిం గాంచి శ్రీహరి విచిత్రయుద్ధము లచే నాదానవుని బోలియించి సుగహితము చేయఁబూనెను. ఆగదాయుద్ధమున విచిత్రమండలపద్ధతుల నవలంబించెను అపు డపుడా కౌమోదకిని మెచ్చుకొనుచుఁ ద్రిప్పుచు వాని నొప్పించుచుండెను ఆదానవుఁడును బహుకంటకచిహ్నములు గలగదను ద్రిప్పుచు వ్రేయుచు మండలగతులఁ గనఁబఱచు చుండెను మదవృషభములవలె గర్జించుచు మదగజములవలె ఘీంకరించుచు నొకరినొకరు నొప్పించుకొనుచుండిరి గదచేఁ గేశవునినొప్పించుచు నానికుంభుఁడు పెడబొబ్బపెట్టెను ఆదాన వునివ్రేటునకు నొచ్చి హరి మూర్ఛమునింగెను. లోకము లన్నియు హాహాకారము లొనరించెను. ఎల్లరు దుఃఖసముద్ర మున మునింగిరి సోలియున్న శ్రీహరిని దేవేంద్రుఁడు గంగా తోయశీకరములచేఁ దడిపి శైత్యోపచారము లింక ననేకము లొనరించి సేవించెను శ్రీహరి వలయుననియే యామూర్ఛ నభినయించెను లోకముల నెవ్వఁడేని భగవంతుని మూర్ఛ మునుంగఁజేయ గలఁడా

అంతట స్మృతిరాఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు లేచి సుదర్శనమును గైకొని యీదానవు వధింపుమా యని యాజ్ఞాపించెను. అంతలో దురాత్ముఁడు మాయావియునగు నానికుంభుఁ డా దేహమునువదలి యదృశ్యుఁడయ్యెను వాఁడెందున్నది హరి యెఱుఁగక యాతనవుంగని యీతఁడు మూర్ఛిల్లెనా మృతుఁ డయ్యెనా యని శంకించెను ఇంతలో మూర్ఛమునింగిన యర్జున ప్రద్యుమ్నులు లబ్ధచేతనులై వచ్చిరి నికుంభుం బొలియింపఁ బూని యాకేశవుచెంత నిలిచిరి మాయావిశారదుఁడు కావునఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డా రాక్షసు నునికి యెఱింగి హరితోఁ, దండ్రీ! నికుంభుఁ డిటలేఁడు ఎందో పోయెను ప్రద్యుమ్నుఁ డీమాట చెప్పఁగనే యాకళేబరమును భస్మమునుచేసెను అర్జునుం గాంచి ప్రహాసమొనరించెను ఇంతలో నంతరిక్షమున నికుంభకళేబరములు లక్షలు మింటఁదోఁచెను భూమియందును గనంబడెను వారు వానిం గాంచిరి అందుఁ గొన్నికృష్ణుని, గొన్ని పార్థుని, గొన్ని ప్రద్యుమ్నుని జుట్టుముట్టెను అది యొకయచ్చెరువుగానే యుండెను కొందఱు నికుంభులు పార్థునికోదండమును, మఱి కొందఱు పార్థశరములను గొంద ఱాయర్జునునిపాదములను మఱికొంద ఱాతనిపాదములను బట్టుకొనిరి ఇట్టు లాతనిం బట్టుకొని యంబరమున కెగసిరి ఆవిధముచూడఁగా నర్జునకోటులు దివంబుననున్నట్లు తోఁచెను దాన నాతఁడు జీవించి మాయలు పన్నినట్లె యెఱింగిరి వెంటనే శ్రీకృష్ణప్రద్యుమ్నులు నిశాతసాయకముల నర్జునునివదలి రాక్షసు నొంచిరి ఒక్కొక్క దేహము భేదింపగా రెండుతనువులు కాసాగెను దివ్యజ్ఞానస్వరూపుఁడు కావున భగవంతుఁడు యథార్థదానవరూపము

నెఱింగెను సర్వమాయలఁ బుట్టించువానిని బార్థు నపహరించిన వానిని గాంచి వానిశిరస్సును సుదర్శనముచే ఛేదించెను ఆవిచిత్రవధము సకలభూతములు చూచుచుండెను శిరస్సు ఛేదింపఁబడఁగా నర్జునుని వదలి ఛిన్నమూలద్రుమమువలె వాఁడుపడిపోయెను ఆకాశమునుండి యాధారములేమిఁ బడు చున్నపార్థుని శ్రీకృష్ణానుమతిని బ్రద్యుమ్నుఁడు పట్టుకొనెను

నికుంభుఁ డిట్లుపడఁగా శ్రీహరి యర్జును నాశ్వాసించి విజయప్రద్యుమ్నులను గూడి ద్వారకానగరమున కరిగెను యాదవులెల్ల నుల్లాసమునఁ బొదలునట్లుచేసి యంతలో నార దముని యరుదేర నెదుర్కొని నమస్కరించెను అంత నారద ముని భానువనుయాదవుం గాంచి యిట్లు పలికెను భానూ! యాగ్రహింపకుము నామాట నాలకింపుము రైవతోద్యాన మునఁ గ్రీడించుచు నీభానుమతి యేదో యపచారముచేయ దుర్వాసుఁ డాగ్రహించి నీకొమరితను శపించెను ఈభాను మతి శత్రుహస్తమునఁ జిక్కఁగలదనియే యాశాపము నేనును గొందఱు మునులు నందుండి బహుభంగులఁ బ్రార్థించితిమి మునివర్యా! అనపరాధిని వ్రతనియతురాలు ఏల శపించితివి' కన్యకకదా ధర్మభృద్వర్యుఁడవయ్యు నిట్లు శపింపనగునా ఐన నను గ్రహింపుము మేమెల్లఁ బ్రార్థించుచున్నారము అని మేము ప్రార్థింపఁగా నాముని యాలకించి ముహూర్తము క్రిందు చూచుచుండి కరుణపొలయఁగా మునులారా! నావచన మమోఘము అట్లే సాగవలయును ఈకన్నియ శత్రుహస్త మును దప్పక పొందును నిస్సంశయము అదూషితయై త్వరగాఁ దగినభర్తను బడయఁగలదు బహుపుత్త్రవతియగు బహుధన

పతియునగు సౌభాగ్యవతియుఁ గాఁగలదు పరిమళమిళితాంగి యునై విఖ్యాతినొందును చాలకాలము శోకము ననుభవిం పదు అని బదులుచెప్పెను కావున నీభానుమతిని సహదేవున కీయఁదగును ఆకుమారుఁడు ధర్మశీలుఁడు విఖ్యాతకులుఁడు పాండురాజతనయుఁడునగు అని నారదముని పలుకుటయు నాబానువు పుత్రికను సహదేవుని రావించి చక్రపాణి యనుమతి నొంది వివాహముచేసెను ఆసహదేవుఁడు భానుమతిందోడు కొని హాస్తినపురమున కరిగెను ఇది శ్రీకృష్ణవిజయమును దెలుపుగాథ చదివిన విన్న విజయలాభము కల్గును

మహాశయులారా! ఈకథనుగుఱించి నాల్గుమాటలు వ్రాయకతప్పదు నికుంభునిరూపములు మూఁడనియు ముమ్మాఱుగా వానింజంపి శ్రీహరి తనకృత్యము నెఱవేర్చెననియు ముందే మీరెఱుంగుదురు శ్రీశంకరానుమతిని హరి షట్పుర దానవులఁ జంపినపు డీసూచనయందుఁ జెప్పంబడియె అదియే యీగాథయందుఁ జక్కఁగా వర్ణింపఁబడినది సర్వజ్ఞుఁడగు భగవంతుఁడు నికుంభుఁడు మాయారూపమునవచ్చి యింద ఉండఁగా భానుమతినే దొంగిలించుకొనిపోవునని యెఱుంగఁడా? ఐనను ప్రారబ్ధ మనుభవింపక తప్పదన్న న్యాయమును సార్థకముచేయవలదా ఆమెకుఁ గలశాపమును దొలఁగించినఁ దనశాసనమును దానుల్లంఘించినవాఁడు కాకుండునా కావున నందఱుంగూడి యూరకుండెను వాఁడామె నెత్తుకొనిపోయెను. కన్యకాసముదయమున భానుమతి కనఁబడకపోఁగా నందఱు హాహాకారములు కావించిరి ఇఁక గతియేమని చేతులు పిసికి కొనిరి వారా వీరా యనువారె కాని తదన్వేషణమునకై

కడంగినవారు లేరు తుదకు హరికడకుం బరుగిడిరి ఆపద్బాంధవుఁడు, అనాధరక్షకుఁడు భగవంతుఁడుకాక మఱెవ్వరు? వార్తనెఱింగించిరి సర్వవేత్త కావున నర్జునునిదోడ్కొని గరుడునెక్కి వాని నరయుచుం బోయెను ప్రద్యుమ్నుఁడు మాయావిశారదుఁడనన్న గర్వముకలవాఁడు అర్జునుఁడు గాండీవము చేతనుండఁగా ముల్లోకముల నోడింపఁజాలనా యన్న యభిమానము కలవాఁడు సూత్రధారుఁడు హరిగదాయని యెఱుంగఁడు తానొకప్రతిమారూపుఁడననియు నెఱుంగఁడు ఈయిరువ్వురకుం గల యీ్యాదురభిమానమును దొలఁగింప హరి తలంచియే యీ యిరువురను దోడ్కొనిపోయెను ఇదేదో స్వల్పకార్యమని వారును బీరమూనియే పోయిరి సంగరము చెల్లెను నికుంభుఁడు సామాన్యుఁడుకాఁడు యుద్ధవిశారదుఁడు హరితా నూరకుండెను అర్జునుఁడే సంగరమొనరించెను ఆదానవుఁడు మూఁడు రూపములఁ దాల్చి ముప్పురితో యుద్ధముచేసెను ప్రద్యుమ్నుఁడు శాంబరీవిద్యయందు నేనే సర్వంకషప్రజ్ఞగలవాఁడననుకొనువాఁడు గాండీవము చేతనుండఁ ద్రిమూర్తులైన నన్నేమి చేయుదురు అనుకొనువాఁ డర్జునుఁడు అట్టి యీ యిర్వురు మూర్ఛిల్లిరి రక్తముం గ్రక్కిరి హరి పరాక్రమించి యుద్ధము చేయుచున్నట్లు నటించుచుండెను చాలసేపటికి మూర్ఛనుండి లేచి హరిచెంతకుఁ బోయిరి అర్జునుని కింకను గర్వము తగ్గలేదు ఇంతలో వాఁడు గదాధారియై యడరి దాన నర్జునుని శిరస్సు నొప్పించెను పాప మాగదాఘాతమున సొమ్మసిల్లఁగా వాఁడు మాయపన్ని యర్జును నెత్తుకొని మింటికింబోయెను గాండీవ మేమయ్యెనో కాని యర్జునుఁ డూరక రక్షించువారు

గలరా యని నాలుకలు చాపుచుండెను హరి వానిమూర్ఛంగని తానుగూడ మూర్ఛనొందినట్లు నటించెను లేకున్న నర్జునునకు మఱింత చింతగదురును కృష్ణమూర్తిగూడ మూర్ఛనొందెను గదా వీఁడెంతశూరుఁడో యనునూహ కలిగినఁగాని యతని చింత వాయదని హరి యెఱింగియే తా మూర్ఛపోయెను తుదకాలమునఁ జక్రాయుధమున వానిశిరస్సు ఛేదించెను అర్జునుఁడు దానవుఁడు చావఁగనే నిరాధారుఁడై క్రిందఁబడుచుండెను ప్రద్యుమ్నున కాజ్ఞాపించి యాకసమునుండి దింపి యావిజయు నాశ్వాసించెను అర్జునుని గాండీవముకాని ప్రద్యుమ్నుని శాంబరీవిద్యగాని యీదెప్పరమున రవంతయైనం బనికిరాకపోయెను. భగవత్కరుణ యున్నంతదనుక నన్నియుం బనికివచ్చును అది యించుకతగ్గిన నెందులకునుపయోగింపవు ఈవిషయమే శ్రీహరి గీతోపదేశకాలమునందు నర్జునునకు,

శ్లో॥ "తస్మాత్త్వముత్తిష్ఠ యశో లభస్వ
జిత్వా శత్రూన్ భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధమ్,
మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ
నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్ 33
ద్రోణం చ భీష్మం చ జయద్రథం చ
కర్ణం తథాన్యానపి యోధవీరాన్,
మయా హతాంస్త్వం జహి మా వ్యథిష్ఠా
యుధ్యస్వ జేతాసి రణే సపత్నాన్" 34

(అధ్యా ౧౧)

అనుశ్లోకములచేఁ దెల్పిరి భగవచ్ఛక్తి యపారమని తెలిసికొని అది సాయపడునంతవఱకే మనుష్యశక్తి యుపయో

గించును గాని యది విముఖమైనచో నించుకంతయుఁ బనికిరా దని యెఱుంగవలయు ఇట్టిజ్ఞానముచే గర్వము నశించును దాన భక్తియు సర్వభూతదయయుఁ గల్గును అవియే భగవత్సాన్నిధ్యము నొందింపఁగలవు కాఁబట్టి మనుష్యశక్తి యత్యల్పమనియు భగవత్సేవచేసినఁగాని యీయల్పశక్తియుఁ బనికిరాదనియు నెఱింగియహంభావమును వీడి యాసర్వేశ్వరుని వేఁడినచో నర్జునునిగాపాడినట్లు భక్తులం గాపాడుననియు దీని సారము ఇంకఁ దర్వాతికథ నాలకింపుఁడు

రుక్మిణీశ్రీకృష్ణసరసాలాపములు

*సాగరయాత్రయు భానుమతీమానరక్షణము కాఁగానే శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారకానగరమునఁ గొలఁదిదినములు నిర్వ్యాపారముగా నున్నయట్లు నటించెను మనస్సున నేమియోజించుచున్నవాఁడో యెవ్వ రెఱుంగుదురు రుక్మిణీదేవిమందిరమున నొకనాఁడు హరియుండి యామెయుఁ దానును సరసాలాపములఁ బ్రొద్దుపుచ్చిరి సత్యభామవాంఛం దీర్చుటకై దేవలోకమున కరిగి పారిజాతముం దెచ్చియిచ్చెనుగదా పుణ్యకవ్రత మామెచేఁ జేయించెను ఆవ్రతమునకు హరిపత్నులెల్లరు నరుదెంచిరి మహావైభవముగా నావ్రతము సాగెను దీనిచే రుక్మిణీదేవికి మది నించుకకోపము గలిగియుండునాయని హరి యూహించి దానిం దీర్ప నెంచి యీసంభాషణము గావించెనా యని యూహింప

* ఈకథ శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం అఱువదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది ఇతరపురాణములయం దీకథ యీరూపముగాఁ గానరాదు. ఇందలివిశేషార్థములు చాలవఱకు వీరరాఘవీయవ్యాఖ్యానమునుండి కైకొనఁబడినవని యెఱుంగవలయు

నవకాశముగలదు కాని యీయూహా యాపరమేశ్వరుని కార్యస్వభావము నెఱుంగఁజాలదని నానమ్మకము దానిం బరిశీలింతము అది కేవలశృంగారమని భావింపరాదు పరమార్థమందుఁ గలదు కాఁబట్టి భక్తులెల్ల రద్దానిం బరించి తదర్థమును గ్రహింపవలయును

భగవంతుఁడు హంసతూలికాతల్పమున వేంచేసియుండెను రుక్మిణీదేవి సర్వాభరణాలంకృతయయ్యెను స్వభావసిద్ధాలంకారములే యామె కలంకారములుగ నుండ నీయాభరణజాలముల మోహయు ఏలని ప్రశ్నింపరాదు ఏరత్నములు పుణ్యము నెంతచేసికొన్నవో యామెతనువున నలరారు భాగ్యము గలవాయెను భూషణముల కాదేవి యవయవములు భూషణములు భగవంతుఁ డవతరించిన శ్రీదేవియు నవతరించుచుండు ఆమె యనన్యగతికురాలు ఆసంబంధ మవిచ్ఛిన్నము ఆయిరువురును సౌందర్యమున ననుపమానులు ఆ రెండు కలిసియుండినపుడే జగన్మంగళము లొనఁగూడు భగవత్సాన్నిధ్యము ననే యామె ప్రకాశించును లేనిచో నెందుండునో యెవ్వరు నెఱుఁగఁజాలరు చెలికత్తియలు వింజామరలు వీచుచుండఁగా వాని దాఁదీసికొని యల్లనల్లన వీచుచు శ్రీభగవంతు నారాధించెను ఆవీవనలఁగదలు హస్తములనుండి కంకణనిక్వణనము వీణాకలరవము ననుకరించుచుండెను లక్ష్మీనాథుఁడై పరమప్రీతుఁడయ్యెను అత్తఱి ముంగురులు కర్ణాభరణములు వక్షమున గల దివ్యపదకము వీనితో నా మెకంఠ మలంకృతమయ్యెను ముఖమద్భుతసౌందర్యమున కునికిపట్టుగా నుండెను సుస్మిత మామె మోమున విలాసముగా నటించుచుండెను అట్టి యారుక్మిణీ

కాంతం గాంచి శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు భాషించెను ఈఘట్టమున మూలము,

"లీలయా ధృతతనోరనురూపరూపా ప్రీతస్మయన్నలక కుండలనిష్కకంఠవక్త్రోల్లసత్స్మితసుధాం హరిరాబభాషే"

దీనికి మహాకవిపోతనగారు,

మ "పతి యేరూపముదాల్చినం దదనురూపం బైనరూపంబుతో
సతి తా నుండెడునట్టిరూపవతి నాచంద్రాస్య నాలక్ష్మి నా
సుతనున్ రుక్మిణి నాయనన్యమతి నాశుద్ధాంతరంగం గళా
చతురత్వంబున శౌరి యిట్లనియెఁ జంచన్మందహాసంబుతోన్"

అని వ్రాసిరి "రాఘవత్వే భవేత్సీతా రుక్మిణీ కృష్ణజన్మని" అన్నశ్లోకార్థమును వెల్లడించి రుక్మిణియే సాక్షాల్లక్ష్మియన్న తనమనోభావమును జక్కఁగా వెల్లడించిరి కాని "అలకకుండల నిష్కకంఠ వక్త్రోల్లసత్స్మితసుధామ్" అన్న వాక్యమును మెల్లగా వదలి "చంచన్మందహాసంబుతోన్" అన్నముక్కచే దానిం దెల్పిరి ఏటికో తెలియదు రాజపుత్రీ! దిక్పాలకులగు నింద్రాదులవంటి యైశ్వర్యముగలిగి శ్రీమంతులనఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచి రూపము నౌదార్యము దోర్బలము ననువానిచే మిన్నలనఁ గీర్తివహించి మహానుభావులనఁగా గొప్పలోకానుభవముగల వారని పొగడ్తకెక్కిన భూపాలకు లెందఱో నిన్నుఁ బరిణయమాడఁ గోరిరి ఈసంభాషణమునఁగల విశేషార్థములు తెలియుటకై మూలములను గొన్నింటిని వ్రాసెదను

శ్లో "తాన్ ప్రాప్తానర్థినోహిత్వా చైద్యాదీన్ స్మరదుర్మదాన్,
దత్తా భ్రాత్రా స్వపిత్రా చ కస్మాన్నోవవృషేఽసమాన్" ౧౧

ఆరాజులు కోరఁగా నిన్ను నీయన్నయుఁ దండ్రియు

వారిభాగ్యప్రభృతి సంపత్తులను గాంచి నిన్నిచ్చిరి సౌందర్యమున విఱ్ఱవీఁగు నాశిశుపాలాదులను మాని యేవిషయమునందును వారితో సమానులనుగాని మమ్ము వరించితివి ఏల! ఇది ప్రాతీతికార్థము విశేషార్థము రాజపుత్రీయని పిల్వఁబడునో లక్ష్మీ! నీసౌందర్యాదులం గాంచి లోకసౌందర్యదుర్మదులగు శిశుపాలాదులు గోరిరి అట్టియర్థులను గాంచి మోసపోయి నీ మహిమను నెఱుంగక యన్నయుఁ దండ్రియు నిచ్చిరి మేము మానవమాత్రులతో సమానులము గామని భావింపరైరి వారితో మేము సమానులము కామని నీవెఱింగితివి అనుపమాన మద్భాగ్యము నీవుతప్ప మఱెవ్వ రెఱుంగుదురు? కావుననే తుచ్ఛభాగ్యమున విఱ్ఱవీఁగువారిని వదలి మమ్మే వరించితివి నీపూర్వజన్మజ్ఞానము కలుగకయున్నను నాకనపాయినివికదా ఇతరుల నేలకోరుదువు?

శ్లో॥ "రాజభ్యో బిభ్యతస్సుభ్రు సముద్రం శరణం గతాన్,
బలవద్భిః కృతద్వేషాన్ ప్రాయ స్త్యక్తనృపాసనాన్" ౧౨

రుక్మిణీ! సుభ్రూ! జరాసంధాది రాజన్యులకు వెఱచి సముద్రమును శరణు వొచ్చితిమి బలవంతులతో ద్వేషించితిమి రాజ్యపాలనాధికారము గలసింహాసనమును వదలుకొన్నవారము ఇట్టి మమ్ము వరింప నేలొకో తెలియఁజాలకున్నారము ఇది ప్రాతీతికార్థము రహస్యార్థ మేమనఁగా, రాజభ్యః అబిభ్యతః అని పదవిభాగము సుభ్రూ యనుటచేఁ గటాక్షవీక్షణముల వెలయింపఁజేయు కనుబొమల సౌందర్యముకలదానవని హెచ్చరించెను జరాసంధాది తుచ్ఛభూపాలురకు భయపడువారమా ఆవిషయము నీవివాహకాలమునఁ దెలిసినదికదా వారెల్ల

నొక్కక్షణకాలమైన నిలువఁజాలిరా సముద్రమును శరణుచొ చ్చితిమి రుక్మిణీ! నీవు క్షీరసాగరపుత్రివి కారణాంతరమున నీభూలోకమున మే మవతరింప నీవు నవతరించితివి మీతండ్రి యేమనుకొనునో యని క్షీరసాగరమునను౦డు నవకాశము లేనందున నొకసముద్రమధ్యభాగమున వసించితిమి అంతియ కాదు మాకు సముద్రాంతర్వాసమే ప్రధానము అత్తఱినే స్వస్వరూపానుసంధానము చేయనగును బలవంతుల మను కొనుజరాసంధాదులకు భయంపడువారము బలవంతులమను కొనువారు నీచులు ఇంద్రియబలము బలముకాదు దాని నా శ్రయించినవారనఁగా దానికి లోఁబడినవారు జితేంద్రియులు కారని భావము అట్టివారికి మేము భయంపడుదుము వారి చెంతనుండఁజాలము తెలచుగా నన్నియవతారములలో సాధా రణముగా సింహాసనము నధిష్ఠింపము అది తుచ్ఛితమము ప్రాయశ్శబ్దప్రయోగముచే రామావతారమున సింహాసనా ధిష్ఠానము రక్షింపఁబడినది ఇట్టి మమ్మెఱింగితివని విశేషార్థము

శ్లో॥ "అస్పృష్టవర్త్మనాం పుంసామలోకపథమీయుషాం,
ఆస్థితాః పదవీం సుభ్రు ప్రాయస్సీదంతి యోషితః" ౩౧

ప్రతీతికార్థము ఆచారస్వరూపమెఱుంగక అశాస్త్ర పారతంత్ర్యపథము నాశ్రయించినవారిం జేపట్టి వనితలు సాధా రణముగా శ్రమములకు లోనగుదురు విశేషార్థము వసుదేవ కుమారుఁడైన క్షత్రియుఁడు నందునికుమారుఁడైన వైశ్యుఁ డగును ఈ రెండును లోకులకు సంశయములే అట్టివారము. మాజాతినిర్ణయింప శక్యముకాదు మాయాచార మిది యని యు నిర్ణయింప శక్యముకాదు షపురుషులకును సాధ్యము కానే

కాదు లోకు లనుసరించుకర్మమార్గము నొందువారముకాము.

శ్లో "న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన,
నానవాప్తమవాప్తవ్యం వర్తఏవచ కర్మణి"
(3 అ 22 శ్లో)

అనుగీతావాక్య మీయర్థమునే తెల్పుచున్నది ఈ రెండువాక్యములు చెప్పినవాఁ డొక్కఁడ-కృష్ణమూర్తియేకదా. అనఁగాఁగర్మమార్గమునకు లోఁబడువారము కాము కర్మముల నాచరించుచున్నారే అని యందువేమో

శ్లో "యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే"

అన్న న్యాయానుసారమే చేయుదుము అంతియకాని కర్మవశంగతులము కాము అట్టి మమ్మాశ్రయించిన స్త్రీలు సామాన్యముగాఁ గష్టములపాలగుదురు కష్టపడి మామార్గము నెఱుంగుదురు "పుంసామస్మాకమ్" అని యన్వయించుకొనవల యును మమ్మాశ్రయించువారు కష్టములపాలగుదురు కాని మరల నట్టికష్టములు కలుగనేరవని సారము

శ్లో "నిష్కించనా వయం శశ్వన్నిష్కించనజనప్రియాః,
తస్మాత్ప్రాయేణ న హ్యాఢ్యామాం భజంతి సుమధ్యమే"

సామాన్యార్థము ఏమియు లేనివారము ఏమియు లేని వారలకు హితులము కావుననే సాధారణముగా ధనవంతులు మమ్మాశ్రయింపరు రహస్యార్థము పొందఁదగిన దించుకంతయుఁ లేనివారు నిష్కించను లనఁబడుదురు సకలకామముల నను భవించినవారని దీనిబావము అట్టివారలకే మేము ప్రియులము అనఁగా అవాప్తసర్వకాములే మాయందుఁ బ్రీతిగలవారని

భావము కావుననే తెలుచుగాఁ గులశీలధనాదులచే మదించిన వారు మమ్ము సేవింపరు అనఁగా నిష్కాములము మేము నిష్కాములకే మేము హితులము కాఁబట్టియే ముత్తులగుజను లనఁగా సుఖానుభవమును గోరువారు మమ్మాశ్రయింపరని సారము

శ్లో "యయోరాత్మసమం విత్తం జన్మైశ్వర్యాకృతిర్భవేత్,
తయోర్వివాహో మైత్రీచ నోత్తమాధమయోః క్వచిత్"

ప్రాతీతికార్థము రుక్మిణీ! ద్రవ్యము కులము ఐశ్వర్యము చక్కదనము సమానముగాఁగలవారలకే వివాహము స్నేహము తగియుండునుగాని యుత్తమాధములకు నా రెండును దగవు ఒకానొకప్పుడును బొసఁగవు విశేషార్థము విదర్భరాజతనయా!

"వివాహశ్చ తథా మైత్రీ సమయోరేవ శోభతే"

అన్న న్యాయము ననుసరించి లోకాతీతద్రవ్యవంశసుందరాకృతులుగల మనకే వివాహమైత్రియుఁ దగునుగాని యుత్తమురాలవగు నీకును సర్వవిధముల నధముఁడగు శిశుపాలునకును వివాహముగాని మైత్రిగాని తగదు కనుక నన్నివిధముల నీకుం దగిన నన్నే యీలోకమునందును మాయాసంవృతురాలవైనను బూర్వవాసనాబలమునఁ గోరికొంటివి చక్కనికార్య మొనరించితివి దీన లోకము నిన్నుఁ జూచి నేర్చుకొనుఁగాక యని సారము ఈశ్లోకములఁగల యర్థవిశేషమును సంగ్రహించి మహాకవిపోతన,

"సీ లోకులనడవడిఁ◆లోనివారము కాము
పరులకు మాజాడ ◆ బయలుపడదు

బలమదోపేతులు ♦ పగ గొందు రూతోడ
రాజవీరములకు ♦ రాము తెలిచు
శరణంబు మాకు నీ♦జలరాశిసతతంబు
నిష్కించనుల మేము ♦ నిధులు లేవు
కలవారు చుట్టాలు♦గారు నిష్కించన
జనబంధులము ము క్త♦సంగ్రహులము

ఆ గాఢవర్తనులము ♦ గుణహీనులము భిక్షు
లైనవారిఁగాని ♦ నాశ్రయింప
మిందుముఖులు దగుల ♦ రిటువంటి మముబోఁటి
వారి నేల దగుల ♦ వారిజాక్షి

క సిరియును వంశము రూపును
సరి యైనవివాహసఖ్య♦సంబంధమ్ముల్
జరగును సరికాకున్నను
జరగవు లోలాక్షి యెట్టి♦సంసారులకున్"

అని వ్రాసిరి విశేషార్థసార మీపద్యరత్నములయందుఁ గలదని చూడఁగనే తోఁచును

శ్లో "వైదర్భ్యే తదవిజ్ఞాయ త్వయా దీర్ఘసమీక్షయా,
వృతావయం గుణైర్హీనా భిక్షుభిశ్లాఘితాముధా" ౧౬

సామాన్యార్థము ఇంతమాత్రమేని విచారింపక దూర మాలోచింపక గుణహీనులము, భిక్షువులచే సమ్మానింపఁబడు వారము నగు మమ్ము వరించితివి విశేషార్థము సామాన్యార్థ మునందు, "త్వయా అదీర్ఘసమీక్షయా" అని పదవిభాగము విశేషార్థమునందు, "త్వయా దీర్ఘసమీక్షయా" అని పదవిభా గము వైదర్భి! దీర్ఘముగ నాలోచించితివి నేను జగన్నాథను.

శిశుపాలాదులు నాకుఁ బుత్రస్థానీయులు అట్టివారు కోరఁదగిన వారు కారు అని విత్తాదులను లెక్కింపక యని భావము తెల్లినగు నన్నుఁ దెలివిలేక కోరుచున్నారు అని దూర మాలోచించియే లోకసాధారణగుణహీనులమై అనఁగా నిర్గుణులమై భిక్షువులగు నారదాదిమహామునులచేఁ బ్రయోజనమును గోరక వినుతింపఁ బడుచు నుండుమమ్ము వరించితివి దూరాలోచనముగలదానవే. ఇందు "గుణైర్హీనాః" అనుచోట కల్యాణగుణములచేఁ గూడిన యని యర్థమును వీరరాఘవీయమున వ్రాయఁబడినది 'హీనాః' అనుచోట 'ఓహాఙ్గతౌ' అను ధాతువునుండి హీనశబ్దము నిష్పన్నమగునని వ్రాసిరి విశిష్టాద్వైతమతమున భగవంతుఁడు నిర్గుణుఁడనఁగా అమంగళగుణరహితుఁడనియుసకలకళ్యాణగుణ యుతుండై సదా యుండుననియు సిద్ధాంతముగలదు ఆధాతువు నుండి యాశబ్దము నిష్పన్నమగునుగాని యీయర్థము ద్రావిడ ప్రాణాయామమువలె నున్నది ఈచర్చ చేయునంతటివాఁడను గాను దీనిసారమును నాకుం దోఁచినట్లు వ్రాసెదను దేవీ! నీవు మూలప్రకృతివని యెఱుంగక శిశుపాలాదులు గోరిరి పుట్టుకచేతనే నీది మానవదేహముగాని యాత్మచేతఁగాదు కదా కావున నవతరించియున్న నన్నెఱింగితివి నిర్గుణులమగు మమ్ము సగుణులనుగా నొనరించి లోకోపకారకార్యములను జేయింపఁబూనితివి నీవు చెంతలేకున్న మేమేపనియుఁ జేయఁ జాలము నీయావేశమున సగుణుల మగుదుము కావున నే మమ్ము నారదాదిమహామునులు శ్లాఘింతురు వారైనను బ్రతి ఫలమును గోరకయే శ్లాఘింతురు కర్మఫలమును గోరువారు జ్ఞానులుగారు

"సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యాద్విద్వాంస్తథాసక్తశ్చికీర్షుర్లోకసంగ్రహమ్"
(గీత 3 అధ్యా ౨౫ శ్లో)

అను గీతావాక్యము ననుసరించి నారదాదిమహర్షులు నన్ను స్తుతింతురుగాని ప్రతిఫలమును గోరరు అట్టివారు నన్నుఁ బొగడుటం గాంచి యనఁగాఁ దత్త్వజ్ఞురాలవై నన్నే కోరితివి అనునదియే దీనిసారము

శ్లో "అథాత్మనోఽనురూపం వై భజస్వపురుషర్షభం,
యేన త్వమాశిషస్సత్యా ఇహాముత్రాచ లప్స్యసే" ౧౭

ప్రాతీతికార్థము రుక్మిణీ! ఇప్పుడైనను నీకు సర్వాఁ దగు నుత్తమపురుషుని సేవింపుము దానిచే నిహపరములయందు సర్వకామములం బొందుదువు విశేషార్థము వీరరాఘవీయ వ్యాఖ్యానమునందు, 'పురుషర్షభమ్' అనుచో 'క్షత్రియర్షభమ్' అనుపాఠమును గ్రహించిరి రుక్మిణీ! ఇత్తఱి నీకు సర్వప్రకార ములచేతను దగిన అనఁగా సృష్టిస్థితిసంహారములయందు నీకే సర్వాధికార మొసంగి నీకు లోఁబడియున్న నన్ని భావము పురుషోత్తముని నన్ను సేవింపుము. నేను మూలప్రకృతి నన్న మాట స్మృతికిం దెచ్చుకొని భజింపుమని భావము ఏనాతోఁ గూడిన నిహలోకమునందుఁ బ్రళయానంతరము నాయందు లీనమైనపుడును సత్యవాంఛలను బొందఁగలవో అట్టి నన్ను సేవింపుమా యని సారము

శ్లో "చైద్య సాల్వ జరాసంధ దంతవక్త్రాదయోనృపాః,
మమ ద్విషంతి వామోరు రుక్మీ చాపి తవాగ్రజః ౧౮

తేషాం వీర్యమదాంధానాం దృప్తానాం స్మయనుత్తయే,
ఆనీతాసి మయా త్వంచ తేజోపహరతా సతామ్" ౧౯

భైష్మీ ! చైద్య సాల్వ జరాసంధ దంతవక్త్రప్రభృతులు నాతో ద్వేషింతురు మీయన్న రుక్మియు నన్ను ద్వేషించు చుండును వారెల్ల వీర్యమదాంధులు మాకంటె నధికుఁడే లోకమున లేఁడన్నభావము కలవారు అట్టివారి యహంకార మును దొలఁగింపఁగోరి నిన్నుఁ దెచ్చితిని అసత్పురుషులపరా క్రమమును హరించుటయేకదా నాపని ఇది ప్రాతీతికార్థము. భూభారప్రాయులుగాఁ బుట్టి ధర్మము నడంచుచు నిచ్ఛాను సారము ప్రవర్తించువారు శిశుపాలాదులు వా రజ్ఞానమద మునఁ గన్ను తెలుంగనివారు విశేషించి మిట్టిపడుచు నాతో ద్వేషించువారు సర్వదా అవిధిగా నన్నే స్మరించువారు. స్మయ ఘనఁగా నజ్ఞానమని యిట గ్రహించు టొప్పు అట్టివారి యజ్ఞాన మును హరింపవలయు ననియేకదా నే నవతరించితిని తుదకు వారితేజస్సు లోఁగొనుటయే నాకృత్యము అనఁగా వారిని నాలోఁ జేర్చుకొనుటయే తేజస్సును హరించుట యనఁగా వారియందు నాకళను నేను మరల గ్రహించుటయే అదియే వారలకు ముక్తి అందులకై నిన్నుఁదెచ్చితిని నీవు నాచెంత లేకయున్న నట్టికార్యములు చేయ వలనుపడదు కాఁబట్టి యే నిన్నుం గైకొనివచ్చితి నని రహస్యార్థము.

శ్లో॥ "ఉదాసీనా వయం నూనం నస్త్ర్యపత్యార్థకాముకాః,
ఆత్మలబ్ధ్యాఽఽస్మహే పూర్ణా గేహయోర్జ్యోతిరక్రియాః"

సామాన్యార్థము మేము సాక్షిమాత్రులము నిశ్చ యము కాంతాసంతానద్రవ్యములయం దాశగలవారము

కాము జ్యోతిస్స్వరూపులగు క్రియాశూన్యులము ఆత్మలాభము నందఁ బూర్ణులము విశేషార్థము వామనేత్రా! దేహగేహములయం దుదాసీనులము ఆసక్తికలదు లేదు అన్నట్లు వర్తించువారము దీపమువలె నేకార్యము చేయువారము కాము సాక్షిమాత్రులముగా నుందుము దీపము తా నేకార్యము చేయునా యన్నఁ జేయదు చేయదా యన్న నంధకారాదిధ్వంసనరూపకార్యము చేయుచున్నది ఏవాంఛయు లేనివారము ఆత్మానుభవలాభముచేతనే పరిపూర్ణులము ఈవిధ ప్రవర్తనముచే నున్నారము అనఁగా నీవు సకలకార్యములు మత్సాన్నిధ్యమునఁ జేయుచుండఁగాఁ జూచుచుందుము స్త్రీ సంతతి ద్రవ్యవాంఛలు మాకులేవు కొంత యేవిషయము నందును లేదు జ్యోతిస్స్వరూపులము అని సారము

ఆర్యమహాశయులారా! ఇదియే భగవంతునిసల్లాపములుం ఇందొక్కమాటయైనను గాముకసంభాషణలేశము కలదా నీవు ప్రకృతివని తెలుపుచున్న శ్రీకృష్ణుని గాముకుఁడనుట యసంగత ప్రసంగముకాదా తాను భగవంతుఁడ నని రుక్మిణీదేవికిఁ దెలుపుట యేల యని యడుగవచ్చును మానవదేహసంప్రాప్తిచేఁ దనపూర్వవార్తల మఱచెనేమో యని తెలియఁజేసెను ఒక్కొక్కమాటయు నిట్లేయున్నది నేను నిర్గుణుఁడను నీవు ప్రకృతివి అనియే తెలుపుచున్నవాఁడు అట్టి శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును జారుఁడని చోరుఁడని దూషించుటకన్నఁ బాపము వేఱుగ నున్నదా జారచోరశబ్దములు స్తుత్యర్థపరములన్నచోఁ బరమానందము స్త్రీలహృదయారవిందమున విహరించువాఁడు జారుఁడన్నమాట కర్థము భక్తులహృదయముల దొంగిలువాఁడు

చోరుఁ డన్నమాట కర్థము ఈయర్థమును మది నుంచుకొనుట యైనను మంచిది ఇఁక నీవాక్యములకు రుక్మిణీదేవియిచ్చు నుత్తరము నాలకింపుఁడు

*అని యీరీతి నాపరాత్పరుఁడు తానే ప్రియున కత్యంత వల్లభనని తలంచుచున్న రుక్మిణి గర్వము నడంపఁగా నూహించి యూరకుండెను త్రిభువననాయకుఁ డగునాత్మేశ్వరుఁడు నగు శ్రీకృష్ణుఁడు పలికిన యాయప్రియవచనముల నారుక్మిణీదేవి మున్నెన్నఁడు విన్నదిగాదు కావున నావాక్యములు శ్రుతివివరములఁ జొరఁగా మనస్సున దురంతచింత పొడమెను దాన దేహమంతయుఁ గంపించెను దాన నామెకు విశేషదుఃఖ ముదయింపఁ గన్నుదోయినుండి ధారగా నశ్రుకణములు చెక్కులనుండి ప్రవహింపసాగెను ఆధారలు కుంకుమపంకసమ్మిళిత హృదయభాగములఁ దడిపెను అప్పు డారుక్మిణి కోమలములగు పాదనఖాగ్రముల భూమి గీటుచు వగపెల్లిదంబున మాటలు వెడలమిఁ దలవాంచి మనశ్శాంతి దూరముకాఁగాఁ గరారవిందమున నున్న చామరము తటాలునఁ గ్రిందఁబడఁగా జడముడి వీడఁగా స్మృతి తప్పఁగా మహావాతసమాఘాతమునఁ దటాలునఁ గ్రిందఁదొరలు నరఁటికంబమువలెఁ బడియెను

ఆతరుణమున శ్రీకృష్ణమూర్తి హాస్యవాక్యాభిమ యెఱుంగని ప్రియురాలి ప్రేమోత్కంఠతం గన్నులారఁ గాంచి కరుణాసాగరుఁడు కావునఁ ద్వరపడి శయ్యాతలమునుండి దిగి యానవశిరీషకుసుమకోమలాంగిని కరారవిందములం బట్టుకొని

---

*ఏతావదుక్త్వా భగవానాత్మానం వల్లభామివ మన్యమానా మపి శ్లేషాత్తద్దర్పఘ్న ఉపారమత్ అని మూలము

లేవనెత్తి కేశపాశము సవరించి, ముఖమును దడవి యశ్రుకణములఁ జెలువంబుతప్పిననయనములను వక్షోభాగములను జేలాంచలమునఁ దుడిచి చక్కఁజేసి చెంతకు దీసికొని తనదేహస్పర్శమున నామె యుమ్మలికంబుఁ బాపి హాస్యవాక్పరిపాటి నెఱుంగక తన్నాక్షేపించెనని భ్రమపడు నాతొయ్యలి యుమ్మలికంబుపోవ నామె దుఃఖములకుఁ దగని కోమలాంగి యని యెఱుంగుఁ గావున సాంత్వనోక్తులపద్ధతి విశేషించి తా నెఱింగినవాఁడు కావున నూఱడించెను భగవంతుఁడు దీనవత్సలుఁడు సత్పురుషులకు గతి యన నాతఁడే కావుననే యామె మనోభావము నెఱుంగఁజాలెను ఊఱడించి యామె కలఁతను బాప నెంచెను మధురోక్తుల నిట్లుపలికెను విదర్భరాజతనయా! నాపై ననూయఁ బూనకుము నీవు మదేకపరాయణవని యెఱుంగుదును అంగనామణీ! నీవచనముల ప్రౌఢిమను బరికింపఁగోరి నర్మగర్భముగాఁ బలికితిని అంతియకాని నిన్నాక్షేపింప నెంచినవాఁడనుగాను అంగనామణులు ప్రణయకలహమున భ్రూభంగములతోఁడఁ నూర్ధ్వాధరోష్ఠము లదరుచుండఁ గుటిలములై క్రీఁగంటిచూపు లొప్పఁ బలుకుదురు అట్టివచనంబుల నీవలన వినఁగోరియే యిట్లు విలాసవచనము లాడితిని ప్రియురాండ్రతోఁడఁ బరిహాసములాడుట గృహస్థులకుఁ బరమలాభము ఆమార్గమునే యనుసరించితిని నీ వీభావము నెఱుంగక నిజముగా నిన్నాక్షేపించితినని పొరపడితివి అంతియకాని వేఱుగాదు మనయిరువురభావము లొక్కటియేయైనను నీ విట్లు భ్రమచెందినకతన నింత యావేగము నీకుం గల్గినది చింత యుడుగుమా యని యామెవగ పెల్లిదంబు నడఁగించెను

ఈరీతి నాపరమేశ్వరుఁడు తన్నూఁ అడింపఁగనే యాయ న్నులమిన్న ప్రాణేశ్వరునిభావము సద్భావమని యెఱింగి తన్ను వదలునన్నభయము వాసి నిర్మలాంతఃకరణయై లజ్జచేఁగూడి సుస్మితయోగమున మనోహరములై సౌహార్దమునఁ జెలువు మిగిలిన కటాక్షవీక్షణముల నాపరమేశ్వరుం దిలకించుచుఁ దన్ముఖపంకరుహమును సంతృప్తియగునట్లు నిర్భరానందపారవశ్యమునఁ గాంచుచుఁ దాను జారుతరసర్వాంగశోభితగావునను భగవంతు నెడఁబాయని యాదిలక్ష్మి గావునను మందమందమధురాలాపముల నిట్లు సంభాషించెను

శ్లో॥ "నన్వేతదేవ మరవిందవిలోచనాహం
యద్వై భవాన్భగవతస్సదృశీవిభూమ్నః,
క్వ స్వే మహిమ్న్యభిరతో భగవాం స్త్ర్యధీశః
క్వాహం గుణప్రకృతిరజ్ఞగృహీతపాదా" 38

ప్రతితికార్థము కమలాక్షా! ఏవిషయమున సరిగాని మమ్మువరించితివికదా యని మీరు వచించినమాట యథార్థము నీసౌభాగ్యమునకు నేనెట్లు సరియగుదును ? బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల కధిపతివి స్వకీయమహిమంబుననే వెలయువాఁడవు అట్టి నీవెక్కడ ? అజ్ఞులుగొలువ గుణప్రకృతినైయుండు నేనెక్కడ? వీరరాఘవీయవ్యాఖ్యయందు 'త్ర్యధీశః' అనఁగా త్రిలోకనాయకుఁడా యని 'గుణప్రకృతిః' అనఁగా నీగుణముల నను సరించుస్వభావము గలదాననినియు నర్థము వ్రాసిరి విశిష్టాద్వైతమతమునఁ ద్రిపురుషులలోని విష్ణువే భగవంతుఁడను సిద్ధాంతము కలదు కావునఁ దదనుగుణముగా వారు వ్రాసిరని తోఁచెడిని రహస్యార్థము కమలాయతనేత్రా! చక్కనివాక్యము

పలికితివి ఏవిషయమునను నీగుణములకు సరివత్తును నీకు నాకును సమాన మెట్లుగలుగు? నీవు నిర్గుణుఁడవు నేను సగుణను ? ఏకాలమునను నీతో సమానురాలనగుదునా నీమహిమము నందే యభిరతుఁడవు అనఁగా స్వాత్మానుసంధానపరాయణుఁడవు బ్రహ్మావిష్ణుమహేశ్వరులు ప్రకృతివశంగతులు అనఁగా నాకు లోఁబడినవారు ఆముప్వురను గల్పించి యీయాకార్యములు చేయుఁడని యాజ్ఞాపించినవాఁడవు అనఁగా సర్వమునకు మూలాధారుఁడవు ఇటులయ్యు నెద్దాని స్పృశింపకుండుదువు ఇఁక నామాటవినుము త్రిగుణములనుగూడి సృష్టిస్థితిలయముల నొనరించుదానను. నీవు గుణాతీతుఁడవు అజ్ఞులు నన్ను సమాశ్రయింతురు వారి యజ్ఞానముపోఁగొట్టగా నిన్నే యాశ్రయింతురు కావున నీకు నాకు నేవిషయము సమానము గలదని చెప్పవచ్చును? అనఁగా నీపాదసేవకురాలను కావున నీతో సమానురాలనుగానని దీనిసారము

శ్లో "సత్యం భయాదివ గుణేభ్య ఉరుక్రమాంత
శ్శేతే సముద్ర ఉపలంభనమాత్ర ఆత్మా,
నిత్యంకదింద్రియగణైః కృతవిగ్రహ స్త్వం
త్వ త్సేవకై ర్నృపపదం విధుతం తమోంధమ్" 3౨

"సముద్ర ముపలంభనమాత్ర ఆత్మా" అని వీరరాఘవీయ వ్యాఖ్యాసారము బాహ్యార్థము రాజసమానగుణములకు భయంపడినట్లుగ నగాధమహాసాగరంబున నిశ్చలుండవై చైతన్య ఘనుండవై యాత్మస్వరూపుఁడవై యలరుదువు నీ వనుమాట సత్యమే నీచములగునింద్రియముల నిరోధముగలిగిన నీసేవకులే పరిత్యజించిన తమోగుణాతిరేకమున నంధమగు రాజ్య

పదమును నీవు వదలుటయు సత్యమే అనఁగా నీభక్తులే రాజ్య పదమును గోరరనఁగా నీ కాతుచ్ఛపద మేటికని భావము. అంతర్గర్భితార్థము శ్రీకృష్ణా! రాజులకు భయపడి సముద్రమును శరణమని గ్రహించితివని నీవు పల్కితివి దానికి సమాధానము వినుము నీప్రయత్న మనన్యగోచరము మహాత్ములకేని దుర్జ్ఞే యము శబ్దాదులనుండి భయపడినట్లు హృదయసాగరమున హాయిగా నుండువాఁడవు నిశ్చలప్రకాశుఁడవై యుండువాఁడ వని భావము ఉపలంభనమాత్రమై చైతన్యముచే ఘనమగు నాత్మగలవాఁడవు బహిర్ముఖములగు నింద్రియములుగలవార లచే నీవు కల్పింపఁబడిన విగ్రహముగలవాఁడవు భక్తులు నీకొకరూపమును గల్పించుకొని ధ్యానింతురు అంతియకాని నీ కొక్కరూపములేదని రుక్మిణిభావము మహాత్మా! నీసేవకుల నఁగా నీపాదారవిందభజనాదరులగు భక్తులే తమోగుణముచేఁ గన్నుమిన్నెఱుంగకుండఁజేయుసింహాసనమును వదలుకొందురు ఇఁక నీకేల? అనఁగా నీభక్తులు రాజ్యపదమునుగోరక నీపాద సేవనే కోరుదురు కావున నది తుచ్ఛతమమైనది అద్ది నీవెల కోరుదువు? కావున నీవన్నమాటలన్నియు సత్యములే అందణు మాత్రముగూడ నసత్యములేదని రుక్మిణీతాత్పర్యసారము

శ్లో॥ "త్వత్పాదపద్మమకరందజుషాం మునీనాం
వర్త్మాస్ఫుటం నృపశుభిర్నను దుర్విభావ్యమ్,
యస్మాద లౌకికమివేహితమీశ్వరస్య
భూమన్ తవేహితమథో అను యే భవంతమ్" 3౬

బాహ్యార్థము పరమేశ్వరా నీపాదారవిందమరందము సదా గ్రోలు మహాత్ములకుంగూడ నీగతి గోచరింపదు ఇఁక నర

పశువులకుఁ దెలియశక్యమా నిన్ను సేవించువారి యీహి తంబే లోకంబునకు గోచరంబుగాకుండిన నిఁక భవదీహితము లోకగమ్యంబగునని యెట్టు లూహింపవచ్చును? అంతర్గతార్థ మేమనఁగా,

"అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్థితః"

అనుశ్రుతి వాక్యముచొప్పున సర్వత్ర వ్యాపించియుండు నీగతి నీభక్తవర్యులగు మహర్షులకే తెలియ శక్యముకాదు ఇఁకఁ బశుప్రాయులగు ననఁగాఁ గుటుంభరులగు నరులకుఁ దెలియ శక్యమా నీభక్తులభావమే లోకులకుఁ దెలియదనఁగా నీ యీహితంబు లోకగమ్యంబని యెంచువాఁ డెంతవెఱ్ఱి వాఁడో? ఆచారస్వరూప మెఱుంగక యశాస్త్రపారతంత్ర్య పథము నాశ్రయించినవారిం జేపట్టినవనితలు శ్రమములకు లోనగుదురని నీవు పల్కినది సత్యమే యని రుక్మిణి సమాధా నము చెప్పెనని తాత్పర్యము

శ్లో॥ "నిష్కించనో నను భవాన్నయతోఽస్తి కించి
ద్యస్మై బలిం బలిభుజోఽపి హరంత్యజాద్యాః,
న త్వా విదంత్యసుతృపోంతకమాఢ్యతాంధాః
ప్రేష్ఠో భవాన్ బలిభుజామపితేపి తుభ్యమ్" 32

సామాన్యార్థము మేము ధనహీనులమని మున్ను హరి చెప్పినదానినే సత్యమని రుక్మిణి నుతించుచున్నది మహాత్మా! నీకంటె నొండేదియు లేదుగాన నీ వకించనుఁడవే లోకులచేఁ బూజలంబడయు బ్రహ్మాదులు నీ వకించనుఁడవేయైనను నిన్నే బలిప్రదానమున సేవింతురు శక్తిసంపన్నులమని క్రొవ్విన యిం

ద్రియప్రియు లంతకాకారుఁడవగు నిన్నె యుంగఁజాలరు విశే షార్థమేమనఁగా,

శ్రుతి "పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే"

అను శ్రుతివాక్యము ననుసరించి నీవు కాని దీలోకమున నేదియు లేదు కావున నీ వకించనుఁడవే అకించనులము కామ నుకొను బ్రహ్మాదులందఱచేఁ బూజలంగొనియు నిన్ను సేవింతురు తమకు నర్పించినపూజలన్నియు నీ కర్పింతురు

"ఆకాశాత్పతితం తోయం యథా గచ్ఛతి సాగరం,
సర్వదేవనమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి"

యన్నసూక్తి ననుసరించి వారి కాత్మరూపుఁడవగు నిన్నే యవియన్నియుం జేరునని సారము ఇంద్రియపరవశులగువారు బ్రహ్మాదులు వారు పురుషోత్తముఁడవగు నిన్ను సేవించియే కృతకృత్యులగుదురు అట్టి నీ వకించనుఁడవు కాక ధనవంతుఁడ వగుదువా అని దీనిసారము

శ్లో "త్వం వై సమస్తపురుషార్థమయః ఫలాత్మా
యద్వాంఛయాసుమతయో విసృజంతి కృత్స్నమ్,
తేషాం విభో సముచితో భవతస్సమాజః
పుంసస్స్త్రియాశ్చరతయోస్సుఖదుఃఖినోర్న" 38

సామాన్యార్థము ధర్మార్థకామమోక్షములను చతుర్విధ పురుషార్థములు నీరూపములేయగు పరమాత్మస్వరూపుఁడవు ఇట్టి నిన్నుంగోరి మతిమంతులు సర్వమును త్యజింతురు అట్టి సత్పురుషులతో సేవ్యసేవకబంధము నీకుందగును అంతియకాని

గ్రామ్యధర్మసంబంధముగలిగి సుఖదుఃఖములచేఁ గలఁతనొందు వారితోడఁ గూడిక నీకుఁ బొసఁగదు విశేషార్థము జన్మైశ్వ ర్యాకృతులచే సమానప్రతిపత్తిగలవారలకే వివాహసంబంధము తగునని భగవంతుఁడు చెప్పినమాటను సత్యమని దృఢపఱు పంబూని రుక్మిణి యిట్లు చెప్పుచున్నది పరమేశ్వరా! నీవాక్యము సమంజసమే యనవలయు

శ్రుతి "ఏతస్యైవానందస్యాన్యాని భూతాని మాత్రా ముపజీవంతి ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్"

అను శ్రుతులప్రకారము నీవు ఫలాత్మకుఁడవు అనఁగా నానందస్వరూపుఁడవు పురుషార్థమయుఁడవు అనఁగాఁ బురు షార్థములన్నియు నీవికారములే యని యామెహృదయము నీసేవనుగోరియే బుద్ధిమంతులు సమస్తమును వదలుదురు కుటుంబాదికమునందు విరాగమునొందుదురు విభూ! అట్టివారి తోటి నీకు సేవ్యసేవకరూపమగు ననుబంధము యోగ్యము కాని సంసారకూపనిమగ్నులతోటి సంబంధము తగదు నేను నీసేవకపంక్తిలో నొకతుకను గాఁబట్టియే నీతోడిసంబంధము నాకుఁ దగినది ఇది యిపుడు వచ్చినదికాదు అనాదిసంబంధము దీనిని మఱల విమర్శింపనేటికి? అని రుక్మిణిభావమని సారము

శ్లో "త్వం న్యస్తదండమునిభిర్గదితానుభావ
ఆత్మాత్మదశ్చ జగతా మితి మే వృతోఽసి
హిత్వా భవద్భ్రువఉదీరితకాలవేగ
ధ్వస్తాశిషోఽబ్జభవనాకపతీన్ కుతోఽన్యే" 3౯

ప్రాతీతికార్థము భిక్షుకులు నీమహనీయత్వమును వే నోళ్లఁ గొనియాడుదురు జగంబుల కాత్మవు ఆత్మప్రదుఁడవు

ఈకారణములనుబట్టియే నిన్నుం గోరి వరించితిని నీవు కనుబొమలు గదలించినంతనే కాలవేగముచే సకలభోగములను బాసి మృతినొందు బ్రహ్మాదు లెంతవారు? అట్టివారి నే నెట్లు వరింపఁదలంతును? వారికంటె నల్పులగు దేవతలు రాజులు లోనగువారిమాట యిటఁ జెప్పనేటికి? అంతర్గర్భితార్థ మేమనఁగా మేము గుణహీనులము భిక్షుకులచే శ్లాఘింపఁబడువారమని శ్రీహరి పలికెను గాన దానిని సత్యమే యనుచున్నది పరమేశ్వరా! సకలలోకముల కాత్మస్వరూపుఁడవు ఆత్మ నొసంగువాఁడవు అనఁగా సకలబ్రహ్మాండములయందు వెలసియుండువాఁడవు సకలభూతముల కాత్మనిచ్చువాఁడవని సారము కావుననే సంసారమును త్యజించి నీమహిమము నెఱింగినసన్న్యాసులు నీమహిమము నించుకయో మఱికొంతయో యెఱింగినంతదనుక వినుతింతురు అట్టి మహిమాఢ్యుఁడవని యెఱింగియే నిన్నుఁ బెండ్లియాడితిని నీమహిమము నేనెఱింగినంత యితరులెఱుంగఁజాలరని భావము నిన్ను వరించితిననఁగా నీచెంత వృద్ధినొందితిని నిన్నుఁ గార్యకరణజాగరూకునిగా నొనరింపఁదలంచితినని హృదయము బ్రహ్మాదులున్నవారు కారా వారి నేల వరింపలేదని ప్రశ్నింతువా? నీభ్రూవిభంగమాత్రమున ననఁగా నొకత్రుటికాలముననే వారియాయుస్సునశించును అట్టి యల్పతముల నే నెట్లు వరింతును? వారి నాశ్రయించువారి మాట యిటనేటికి? బ్రహ్మాదివందితపాదారవిందుఁడవని నేనే యెఱుంగుదును? నీకొక త్రుటికాలమగునంతలో బ్రహ్మాదులెందఱో నశింతురు ఆవిధ మెఱింగిన నే నితరుల నెట్లు వరింతును? ఇతరులవరించుటెట్లు? మనకున్నసంబంధ మనాదికదా

ఏల యిట్లు నన్నుఁ బరీక్షించెదవు? అని రుక్మిణిభావమని గ్రహిం పఁదగినది

శ్లో "జాడ్యం వచ స్తవగదాగ్రజయశ్చభూపాః
విద్రావ్య శార్ఙ్గనినదేన జహార్థమాంత్వామ్,
సింహో యథా స్వబలమీశ పశూః స్వభాగం
తేభ్యోభయాద్యదుదధిం శరణం ప్రపన్నః" ౪౦

పై యర్థమునే విశేషించి యుపపాదించుటంబట్టి యింక వానినెల్ల వ్రాయక సారమును వ్రాసెదను

పరమేశా! నీకోదండజ్యాఘోషమాత్రమున జరాసంధాదిమహావీరు లోడిపోయిరి పశువులందోలి మృగేంద్ర మాత్మబలిని గైకొనుతెఱంగున నన్నుఁ గోరివచ్చిన నీచులఁ బాఱఁదోలి నీభాగమగు నన్నుఁ గైకొన్న నీ వానీచభూపాలకులకు భయంపడి సాగరమున డాఁగితివనుట సమంజసము కానిమాట ఎవరే నట్టిమాట పలికినవారికన్న నజ్ఞాను లుండరు నీసేవను మాత్రము గోరియే ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యమగు సామ్రాజ్యము తుచ్ఛమని తలంచి విసర్జించి నీవాదసేవచేయు నంగరాజు పృథుచక్రవర్తి భరతుఁడు యయాతి గయుఁడు మొదలగుభూపాలకులు మేలుపొందక కీడుపొందిరా? సాధువులు వర్ణింపఁగా సకలభక్తజనులకు ముక్తినొసంగుచు శాశ్వతలక్ష్మీనివాసంబునై సకలసద్గుణాలయంబునగు భవచ్చరణసరసిజమరందము గ్రోలి యర్థజ్ఞానముగల యేవనిత నిన్నుం గోరక మరణభయము తప్పక యనేకవిధవ్యాధివ్యాకులములనడుమ జిక్కియుండు వానినెవ్వానిం గోరును? కాఁబట్టి నిహపరములయందు నఖిలవాంఛల నొడఁగూర్చుజగదీశ్వరుండవగు నిన్ను నాకెల్లభంగులం

దగినవాఁడవనియే కోరి వరించితిని ఈసంసారమున దిక్కు తెలి యక తిరుగుచుండు నాకు భక్తసుఖప్రదంబగు నీచరణారవింద ద్వంద్వము శరణంబయ్యెడును మహాత్మా ! లోకమున నేవనిత హారసరసిజభవాద్యమరసత్తమసభాగీతం బగుభవచ్చరితంబును వినదో దానికి నీవు చెప్పిన శిశుపాలాదిరాజులు పతులగుదురు గాక వారు కాంతాకనకగేహములయందును గజతురగఖరా దులయందును బ్రీతిగలిగి వానికి భృత్యప్రాయులై యుండు వారు కావున నట్టివారే యట్టికామినులకు భర్తలగుదురు గాక మఱియుఁ జర్మము కేశములు నఖరోమాదులు వెలుపలఁ గప్పఁగా లోపల మాంసము, ఎమ్ముకలు, రక్తము లోనగునవి నిండియుండఁగాఁ బిత్తవాతాదినిబిడం బగుపురుషదేహమును నీపాదారవిందమరందము చవిగొననిదుర్భగురాలు భర్తయని గోరి వరించును కమలాక్షా ! నాపైఁ గరుణాదృష్టిం బొలయఁ జేయుచు నాత్మరతుఁడవగు నీపాదపద్మములమీఁద సర్వదా యనురాగము నాకుం గలిగియుండుంగాక

ఈలోకంబున కభివృద్ధి నొడఁగూర్ప నీవు రజోగుణ మును బరిగ్రహించినపుడు నన్నుఁ గనుఁగొనుటయే నాపై దయగలిగియుండుట యని భావించెద కొందఱకు మఱికొందఱి యెడ ననురాగంబు కలుగుటయు నీవాక్యముప్రకారము సత్యమే భీష్ముఁడు హరించిన కాశీరాజదుహితలలో నంబ యను కన్య మఱొక్కని వరింపలేదా ఒకరిని వరించి పెండ్లియాడియు స్వైరిణియగువనిత క్రొత్తక్రొత్తపురుషులం గోరుచుండును సజ్జనుఁ డట్టినాతిని భరించుట న్యాయముకాదు భరించినచో నుభయలోకంబులకుం గాక చెడును అని యిట్లు భగవన్మహి

మము నెఱింగిన ప్రౌఢ గావునఁ దదనుకూలముగ సంభాషించిన విని పరాత్పరుం డారుక్మిణీవాక్యములకుఁ బరమానందమంది యిట్లు పలికెను

*భీష్మరాజప్రియకుమారీ! సాధ్వీమణీ! ఈరహస్యార్థము లెల్ల నీవలన వినంగోరియే పరిహాసవచనంబులు పలికితిని నా వాక్యములకు నీ వొనర్చినవ్యాఖ్యానము వాస్తవము నాపై నిరంతరభక్తిగల నీవు కోరువాంఛలన్నియు నీకు ముక్తిని బర్యవసన్నంబు లగునని నమ్ముము నావచించిన ద్వంద్వార్థ ప్రతిపాదకవాక్యములకు నీమతి యించుకేనియు మార్పునొంద కున్నది కావున నీకుంగల భర్తృవాత్సల్యము, పాతివ్రత్యము స్పష్టము లయ్యెను సంపదను, మోక్షము నొసంగు నన్నుఁ దపస్సుచేతను, వ్రతములచేతను జక్క నారాధించి మాయా విమోహితాంతరంగులై నరకమందుఁగూడఁ బొందదగు కామ సంపదలను గోరువారు నిక్కముగా మందభాగ్యులే యగుదురు గృహేశ్వరీ! నన్ను ననువర్తించితివి అది భవబంధవిమోచ నార్హము ఇట్టివర్తనము నీచులకు శక్యముకాదు నీవంటి ప్రేమాస్పదురాలగు కళత్రము నేఁగనను దీనికిఁ దార్కాణ మేమన వివాహకాలమునఁ బెక్కండ్రు రాజులు గూడియుండఁగా వారిం దిరస్కరించి యెవ్వరికిఁ దెలియకయుండ నాకు బ్రాహ్మ ణోత్తమునిమూలమున సందేశ మంపితివికదా నీయన్నకు నామూలమున వైరూప్యము కలిగెను దానిని నావియోగభయ మున నోర్చుకొంటివి అంతియకాక యింతదనుక నావిషయ

*సాధ్వ్యేతచ్ఛ్రోతుకామైన రాజపుత్రి ప్రలంభితా, మయోదితం యదన్వాత్థ తత్సర్వం సత్యమేవహి అ. మూలము

మున నొక్కమాటయైనం బలికినదానవు కావు దానిచే నీకు మేమోడితిమని నమ్ముము వివాహకాలమున నీసందేశము ప్రకారముగా నేను రాక యాలసించినచో నే నీదేహమును దప్పక విడుతునని బ్రాహ్మణునిమూలమున వార్త నంపితివికదా దానికే మే మానందసాగరమున నోలలాడువారము అని యిట్లు భగవంతుఁడు శ్రీశ్యామసుందరమూర్తి పరిహాసముల నిజసాధ్వీమణియుల్లంబు నుల్లసిల్లంజేయుచు లోకాచారముల నెఱపుచుండెను అంతియకాక లోకములకు గురువగు నాశ్రీకృష్ణమూర్తి తక్కుంగలభార్యల గేహంబులయందు నుచితప్రకారంబున గృహస్థధర్మముల నడపుచు నాపురంధ్రీమణులచిత్తంబుల ననురాగమయంబులుగా నొనర్చుచు విహరించుచుండెను

భక్తవర్యులారా! రుక్మిణీ శ్రీకృష్ణసరసాలాపములన నెట్టివని లోకులు వాడుదురో యట్టి విందుఁ గనఁబడమి మీకే తెల్లంబకదా ఇవియే భగవతీభగవత్సరసాలాపములు ఆలాపములుమాత్రము కావు సల్లాపములు ఈసల్లాపములయందుఁగల గంభీరార్థము తేటపడినచో నీదంపతులవిచిత్రచరిత్రము మనస్సునకు గోచరించును దాన నద్భుతానందము పొడము దాన దేహస్మృతితొలఁగు దాన భక్తిరసానందపారవశ్యముమైకొను దాన సంసారబాధ లడంగు దాన మనశ్శాంతి చేకూరు దాన భగవద్దాస్యమున శ్రద్ధ యంకురించు దానఁ బరమేశ్వరు కరుణ పొలయు దానఁ బరమపురుషార్థము కరతలామలకమగును ఈసంభాషణమునందు ముఖ్యముగాఁ బరికింపఁదగిన దొకవిషయము గలదు శ్రీకృష్ణుఁడు పరబ్రహ్మమనియు, రుక్మిణి వె ప్రకృతియనియుఁ బ్రసిద్ధోదాహరణములతోఁ స్పష్టము చేయఁ

బడినది అదియే యిందు ముఖ్యతమము కడపట శ్రీహరి రుక్మిణిని సాధ్వియని సంబోధించి యీమాటలు నీవలనఁ బలికించి వినఁగోరి యిట్లు పరిహాసించితి ననియు కొందఱు చెప్పట్టున వ్యాఖ్యాతలు శబ్దములపై నర్థములను గావలయునని కల్పించి రనియుఁ, బ్రాతీతికార్థమే ప్రధానముకాని యంతరార్థము "నాసికాత్కర్ణాకర్షణము" వంటిదనియు, మనవారి కిట్టిదుష్పాండిత్యము మెండనియు, ద్వైతవిశిష్టాద్వైతాద్వైతమతకర్తలిట్లేయర్థము చెప్పిలోకమును బాడుచేసిరనియు వదరుచుందురు వారి కీప్రపంచజ్ఞానమే లేదని నాభావము కొందఱు శంకర భగవత్పాదులను సంకరాచార్యులని పరిహాసింతురు రామ రామ! కృష్ణకృష్ణా! వారిని స్మరించుటయే తప్పు వారు భక్తులుకారు భుక్తులు భక్తియన్న నేమో వారెఱుంగరు వేదములను బ్రమాణములుగాఁ జూపి త్రిమతస్థాపకులు అర్థము తదనుగుణముగాఁ జెప్పిరి వేదములు మూఁడుమార్గములను బోధించును అన్నియు వేదప్రతిపాదితమార్గములే వారియర్థముల నాక్షేపించువారు మానవులా దానవులా రెండవవారే యనవచ్చును వేదసమ్మతము మతముగాని తద్విరహితము మతమగునా యని పై ఆచార్యులంద ఱభిప్రాయపడిరి వారి నామస్మరణమునఁ బవిత్రులు కావలయునుగాని, దూషించి నరకమునకుఁ బోఁగోరువారుందురా ఏమన్న నేమి? సర్వదేశసాధుసమ్మతములామతములు ప్రకృతము ననుసరించెదను

శ్రీధరాచార్యులు వీరరాఘవాచార్యులును పైశ్లోకములకాయర్థము చెప్పిరి. వారికిఁ దెలివితక్కువయనియే యందము మన తెలివి యెట్లున్నదో విమర్శించుకొందము భర్త భార్యను

బుత్త్రవతిని బిలిచి నీవు బుద్ధిలేక నన్నుం బెండ్లాడితివి? నిన్నుం జాలమందికోరిరి వారిని బెండ్లాడక నన్ను నిర్భాగ్యుని బెండ్లి యాడితివే ఇపుడైన నింకొక్కని వరింపుమని పలుకునా? ఏల పలుకరాదన్నచో నట్టివారికి లోకజ్ఞానముకలదా మర్యాదయైన వారికిం దెలియునా శివశివా! వీరికన్న మూర్ఖులు లోకమున నుండరన్న నపరాధము లేదని చెప్పవచ్చును అట్టివారు భగవద్గీతలప్రస్తావ మెత్తుచుందురే ఏలొకో తెలయకున్నది

శ్లో "అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తస్సర్వం ప్రవర్తతే,
ఇతి మత్వా భజంతే మాం బుధా భావసమన్వితాః ౮
మచ్చిత్తా మద్గతప్రాణా బోధయంతః పరస్పరమ్
కథయంతశ్చ మాం నిత్యం తుష్యంతి చ రమంతి చ ౯
(గీతా ౧౦ అధ్యా)

సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికాం,
కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్ ౭
ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః,
భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతేర్వశాత్" ౮
(గీతా ౯ అధ్యా)

ఈ శ్లోకములయర్థమే కదా యీకథయం దుండునది తాను బరాత్పరుఁడని నమ్మినదో లేదో చూతమని హరి ప్రశ్నించెను రుక్మిణి భగవత్కరుణచే నంతయు నెఱింగి స్పష్టముగాఁ దెలిపెను దాని కాహరి మహానందమందెను ఇట్టిఘట్టముల యందు నిట్టియర్థము లుండక తప్పదు వాని నెఱుంగక పండితమ్మన్యులగువా రాక్షేపింతురు వారియజ్ఞానమునకు మనము చింతింపవలయునే కాని వారిదూషణములకు భీతినొందరాదు.

ఆస్తికు లట్టినాస్తిక ప్రాయోక్తులకు జంకుపడరని నమ్ముచున్నాఁడను ఇంక నీవిషయమును బెంపక తరువాతి భగవత్కథను వ్రాసి భక్తుల కానందము నందఁజేయఁ బ్రయత్నించెదను

సుభద్రావివాహము

*ఆర్యులారా! శ్రీకృష్ణచరిత్రమున కీకముందుఁ బాండవులసంబంధముం గలుపక తప్పదు కృష్ణార్జునులు కలిసియే యిఁక భూభారమును హరింపఁబూనుదురు కావున నేడవప్రకరణమున నక్రూరుని శ్రీహరి హస్తిపురమునకుఁ బంపి యచ్చటికుశలముల నెఱింగినంతదనుకఁ గలకథ సంగ్రహముగా వ్రాయఁబడినది తదనుబంధముగా శ్రీకృష్ణార్జునులకు మైత్రి యెక్కడుగఁ గల్గియుండఁదగు కారణములు వ్రాయవలయును ద్రౌపదీవివాహాదులలో శ్రీకృష్ణసంబంధ మంతగ లేదు కావునఁ బాండవులపుట్టుపుదొట్టిచరిత్రమును వ్రాయుట యీగ్రంథమున ననవసరము ఐనను సంక్షేపముగా వ్రాసితిని తొలుదొలుత శ్రీహరి యర్జునుని మిత్రునిగా భావించి చేసినసహాయము సుభద్రాకల్యాణముననే కావున దాని నించుక వ్రాసెదను దానికి ముందు సంబంధముకలుపవలయునుగాన నాయనుబంధమగు కథను నాలుగుపంక్తులలో వ్రాసి యీకథను బెంచివ్రాయక పరిమితపంక్తులలోనే వ్రాసి నాకృత్యమును నెఱవేర్తును

పాండవులు కరినగరముననుండఁగా దుర్యోధనాదులు వారి కపాయంబ రోయుచుండిరి ఇది యనేకమార్గముల సాగు

---

* ఈకథ శ్రీమహాభారతాదిపర్వమునందలి రెండువందలతొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది ఈభాగమె ౨౧౩,౨౧౪ మొదలగు నధ్యాయములనుండియుఁ గ్రహింపఁబడుననియుఁ దెలియఁదగు

చుండెను విదురాదులు వారిని గాఢ బద్ధకంకణులై యుండిరి. భీష్మద్రోణద్రౌణికృపాదు లవ్వారియందుఁ బక్షపాతములేని సమత్వమున వర్తించినట్లు నటించుచువలయునపుడు పాండవపక్షము ధర్మపక్షముగాన సాయము ఏదో యొకరీతిని జేయుచు నితరులచేఁ జేయించుచు నుండిరి ఆంబికేయుఁ డీవృత్తాంతములను విదురునివలనవిని పాండవులను గరిపురమున నునుచుట వారికి లగ్గుగాదని యూహించి యింద్రప్రస్థపురంబున వారి నునిచెను ధర్మరా జా ప్రాంతములఁ బాలించుచుఁ బ్రజారంజకుఁడై యుండెను ఆయింద్రప్రస్థము విశ్వకర్మ నిర్మించెను శ్రీహరి యానతియే లేకున్న నతని కేమిపట్టినది ? ఆనగరము పాండవులకు వాసార్హమై యెల్లభంగులఁ దగియుండెను అందుండి వారు సపత్నులవలని కష్టములు లేక హాయిగా నుండిరి విదురాదులు పరోక్షమున వారికుశలములఁ బరిక్షించుచుఁ గరిపురమున దుర్యోధనాదులుచేయుదుష్ప్రయత్నముల వారి కెప్పటికప్పుడే తెలుపుచునుండిరి ధర్మరాజు సోదరసహాయము, శ్రీకృష్ణానుమోదము, విదురాదులసహాయము తనకుఁ బెనుప్రాపుగానుండ రాజ్యమును బూజ్యభంగిఁ బాలించుచుండెను కొలఁదిదినము లిట్లు హాయిగా నాకాలమున గతించెను పాండవులు భూతలంబున నవతరించినది కష్టానుభవమునకే కాని సుఖానుభవమునకుఁ గాదని స్పష్టముకదా వారు కష్టములపాలైనఁగాని భూతలము బాగుపడదు భూభారము తగ్గదు ధర్మము స్థిరతంగాంచదు కావున వారు సకలకష్టములకు లోనుగావలసినదే భగవంతుఁడు వారికింగష్టానుభవరూపమున శాశ్వతకీర్తిని గల్గించునూహ కలవాఁడుగ నుండవలసినదే ఇన్నిసాగినఁగాని యొక్కధర్మము

నిలువదు అది నిల్చినఁగాని సాధుజనులు నిలువరు వారు నిలిచినఁగాని లోకము లోక మనిపించుకొనదు ఒక్కధర్మమును గాపాడుటకే భగవంతుఁడుకూడఁ దన నిర్గుణత్వమును మాను కొని సగుణత నంగీకరింపఁబూనును ఔరా! ఏమి యాధర్మము సామర్థ్యము! ఏమి దానిమహిమము! ఏమి దానియౌన్నత్యము!

శ్లో "యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజామ్యహమ్ ౭
పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతాం,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే ౮
జన్మకర్మ చ మే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్త్వతః,
త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సోఽర్జున" ౯

(గీతా ౪ అధ్యా)

అను నీగీతావాక్యములు పైయర్థమును బోధించు చున్నవికదా ధర్మముననే సత్యము నిల్చును అదియే భగవ త్స్వరూపము సకలసద్గుణములు సత్యాంశము లనక తప్పదు అందు దేని కించుకలోపము గలుగుననితోఁచినను భగవంతుఁ డద్దానిని గాపాడ నరుదెంచును ఏమి యామహాత్మునిపట్టుదల! ఏమి యాసర్వేశ్వరుని చమత్కారము! ఏమి యాసర్వాత్ముని జాగరూకత! ఔరా! వర్ణింప శక్యమా! తెలిసికొనఁదరమా! ఏమి కొంపమునిఁగినదనియో తననిర్వ్యాపారత్వ మహానందాను భవత్వముల వీటిఁబుచ్చి మానవరూపమెత్తుట! ఊరకుండ రాదా! అన్న నామహాపురుషుఁ డూరకున్న లోకములు నిలు వవు ఇఁకఁ దదంతర్గతజీవకోటులమాట యేటికి?

ధర్మరా జీరీతిగా రాజ్యమును బాలించుచుండ నారదుఁ డొకనాఁడు ధర్మరాజుకడ కరుదెంచెను ఈముని నెవ్వరును రావయ్యా! పనియున్నదని పిలుచువారే లోకమున నేకాలము నందును లేరు కాని పిలువని పేరింటముగా వచ్చును వచ్చిన వాఁడు భోజనముచేసి కావలసిన వస్తువుల నడగితీసికొని పోఁ గూడదా అట్లు పోవఁడు వారికి మహోపకారము చేసినట్లు హిత ముపదేశించును దాన నేదో కొంప మునుఁగును దానిచే లోకమునకు మేలు కలుగును ఇత్తరుణమున నార దుఁడు రాకయున్న భారతమే మనకు దొరకదేమో యని తోఁచెడిని ఆవిషయము వినఁదగినదియే ఒకనాఁడు ధర్మరాజు సామంతరాజులంగూడి పౌరులకార్యములు విచారించుచుం

"నారదస్త్వథ దేవర్షిరాజగామ యదృచ్ఛయా" ఉ డఁగాఁ దలఁపనితలంపుగా నారదమహర్షి యరుగెంచెను వచ్చుననియైన నెవ్వ రూహింపలేదు మునిరాక యెఱింగి యందఱు లేచి రుచిరాసనము నర్పించిరి సకలవిధాతిథే యముల నాచరించి ధర్మరాజు చేతులుమోడ్చి యేమియానతి మహాత్మా యని ప్రార్థించెను మునియాసనతిఁ గూరుచుండెను కుశలప్రశ్నానంతరము నారదముని ధర్మజుం గాంచి మహా రాజా! మిమ్ముంజూచి యానందింపవచ్చితిని మీరు ధర్మాత్ములరు మీ రాజ్యము ప్రాజ్యభంగి నెగడును *అని మాటలాడుచుండ ధర్మరాజు మునిరాక ద్రౌపది కెఱింగింపుమని సేవకు నంపెను

*ప్రేషయామాస కృష్ణాయై భగవంతముపస్థితం, శ్రుత్వైతద్ద్రౌపదీ చాపి శుచిర్భూత్వా సమాహితా, జగామ తత్ర యత్రాస్తే నారదః పాండవైస్సహ అని మూలము.

ఆమె యావార్త నాలకించి పరిశుద్ధయై శ్రద్ధమిగుల నారదము నింగూడి పాండవులున్న సభాభవనమునకుఁ బోయెను మునికి నమస్కరించి నిలువఁబడఁగా నాధర్మచారిణిం గాంచి యాశీర్వ దించి తల్లీ! ఇఁకఁబొమ్మని ముని యాజ్ఞాపించెను తదనుజ్ఞచే నామెయు నంతఃపురమున కరిగెను ఆమె యభ్యంతరమందిరం బున కరుగఁగా నేకాంతంబునఁ గూరుచుందమని పాండవులకు జెప్పి వారప్పగిది నొనర్ప నారదుండు వారికిట్లనియె ధర్మరాజా! దిగంతవిశ్రాంతకీర్తిగల యీపాంచాలి మీకు నైదుగురకు

శ్లో "పాంచాలీ భవతా మేకా ధర్మపత్నీ యశస్వినీ,
యథా వో నాత్ర భేదస్స్యాత్తథా నీతిర్విధీయతామ్"

నొక్కతయే ధర్మపత్ని మీకీవిషయమున భేదము రాకుండ నొక న్యాయము ననుసరించిన మేలు లేకున్నఁ గీడుమూడును లోక ముననెందఱో యన్యోన్యమైత్రి నీమూలముననవిడనాడిరి పెక్కు కీడులు వారికి మూడినవి కావున నట్లుగాకుండఁ గట్టుదిట్టములు చేసికొనిన మేలు అని పలికి యూరకుండెను ధర్మరాజాముని వాక్కులు న్యాయసమ్మతములుగా నున్నందునను, లోకాచార మునుబట్టి చూచినను సగిపోవుచున్నందునను శిరసావహించి తమ్ములతో నాలోచించి ద్రౌపది యొక్కొక్కరియింటి నొక్క సంవత్సర ముండునట్లును, ఆవత్సరములో నాయింటికి సోదరు లలో నెవరుపోయినను వారు పండ్రెండు వర్షములు బ్రహ్మ చర్యనియతి నడవుల నుండునట్లును నియమము చేసెను సోదరు లంగీకరించిరి

శ్లో "సమయం తస్య దేవర్షే ర్నారదస్యామితౌజసః,
ద్రౌపద్యా నస్సహాసీనానన్యోన్యం యోభిదర్శయేత్" ఇ

సనో ద్వాదశవర్షాణి బ్రహ్మచారీ వనే వసేత్,
కృతే తు సమయే తస్మిన్ పాండవైర్ధర్మచారిభిః ౩౦
నారదోఽప్యగమత్ప్రీత ఇష్టదేశం మహామునిః

(ఆదిపర్వము ౨౧౩ అధ్యా)

[అని మహాభారతమునఁ గలదు ఇట్లే రెండుస్థలములయం దున్నది పండ్రెండువర్షము లనియుండఁగా నాంధ్రభారతమున "పెఱవారు చనకుండ నెఱుఁగక చనిరేని వెలయఁగఁ బండ్రెండు నెలలు తీర్థసేవచేయుచును విశేషవ్రతంబులు" అనియుండు టేలొకో తెలియఁజాలను వర్షమనఁగా నెలయని యొండే నిఘంటువున నుండునేమో] అనియమము నాలకించి తావచ్చిన పని సాగినదన్న యానందమున నారదముని తనయిచ్చం బోయెను

నారదముని యరిగినపిదపఁ బాండవులు తమతమయిండ్ల సుఖంబుండిరి కాని దైవగతి విపరీతమగునెడ మానవులుచేయు ప్రయత్నములు ఫలింపవు అవి యెట్లు మార్పునొందునో యెవ్వరు నెఱుంగరు ఒక్కనాఁ డొక్కబ్రాహ్మణుఁడువచ్చి ధర్మరాజునగరుచెంత నాక్రోశించెను రాజా నాహోమధేనువును మ్రుచ్చు లపహరించిరి అనుచుండ నాయాక్రోశము శ్రుతులం బడఁగా నర్జునుండు విప్రునిరావించి యేమిచింతించెదవని యడిగెను ఆబ్రాహ్మణుఁడు రాజకుమారా! ధర్మరాజు రాజ్యము పాలించుచున్నవాఁడు ఇది మారాజ్యమే యని విప్రులు హాయిగా నీరాజ్యమున నున్నవారు ఇట్టిరాజ్యమున నే నుండియు నా గోధనమును మ్రుచ్చులనోటిలోఁ బెట్టి చింతించుచున్నాఁడ ఇట్టి యన్యాయముకలదా రాజకుమారా! ఆమ్రుచ్చుల వధించి

నాహోమధేనువును దెచ్చియిమ్ము దానివత్సము నిన్నటినుండి యఱచుచున్నది ఇంక మాటలాడుచుండిన లాభము లేదు బాణబాణాసనములఁ గైకొని నాతోడరమ్ము ఆలసింపకుము. మ్రుచ్చులు దూరముపోవుదురు అని త్వరపెట్టెను

అర్జునుం డాబ్రాహ్మణుని దీనాలాపము లాలకించి పోవ నిశ్చయించెను కాని యాసమయమున ధర్మరాజు ద్రౌపదియు నాయుధశాలయం దున్నట్లు తెలిసెను ఆయుధశాల కరుగ రాదు అరుగకయున్న బ్రాహ్మణకార్యము భంగమగును అను నాలోచన మంకురింప నావీరుఁ డేమైనను విప్రు నాక్రోశరవం బును వినఁజాలను ముందు విప్రప్రవరు కార్యముందీర్చి పిదప నాలోచించెదనని వడిఁబోయి యాయుధశాలయందున్న శర శరాసనములం బుచ్చుకొని యావిప్రునివెంటంబోయి యరణ్య మున నొకచోనున్న మహాశూరులఁ జోరుల వధించి బ్రాహ్మణు నకు గోధనం బిచ్చి సంతుష్టమతిం జేసి క్రమ్మఱివచ్చి యన్నకు నమస్కరించెను రాజా! లోకమర్యాదల రక్షించు మనయందు మర్యాదాభంగము గలిగినది యవశ్యము తొలఁగించు కొనం దగు ఇంతకంటె దుర్యశం బొందెద్దియుండును? ఈదోషము నకుఁ బాచితం బుపదేశింపుము *మర్యాదాభంగము మనమే చేసిన నిఁక జనులమాట చెప్ప నేటికి? కావున మన మొనర్చిన నియమమురీతి నడువక తప్పదు

---

*సమయః అనుప్రవేష్టు ర్ద్వాదశవార్షికోవనవాస ఇతి నియమః అని వ్యాఖ్య ఇచ్చోఁగూడఁ దెను గున, "ద్వాదశమాసికవ్రతంబు అని యున్న ది నన్నయభట్టారకునివంటిమహాను భావుఁడు వ్రాయుటం జూడఁగాఁ నట్టిపా ఠము కలిగియుండునని తోఁచెడిని

శ్లో "వనవాసం గమిష్యామి సమయో హ్యేష నః కృతః"
(అని మూలము)

కావున ద్వాదశవార్షికవ్రతంబు సలుపఁబోయెద అనుజ్ఞ యిమ్మని ప్రార్థించెను ధర్మరాజు తమ్మునిపూన్కి నెఱింగి వత్సా! బ్రాహ్మణ కార్యమునకు సహాయముచేయు క్రూరాత్ములంగూడఁ బాపములంటవని పెద్దలందురు నీవు సద్బ్రాహ్మణ కార్యముందీర్చి మనమర్యాదను గాపాడితివి కావున నాయనా! సమయభంగభయము వదలుము అని చెప్పినను వాని కీయకొనక మర్యాదతప్పుట పాడిగాదని సోదరానుజ్ఞాతుఁడై తీర్థయాత్రకుం బోయి యందందుఁ దీర్థంబులసేవించుచుఁ బుణ్యక్షేత్రంబులఁ, బుణ్యనగంబుల దర్శించుచుం బోయిపోయి గోకర్ణ క్షేత్రంబును గాంచి యందున్న మహాదేవు నారాధించుచుఁ గొంతకాలంబుండి పశ్చిమసాగరప్రాంతంబునం గలప్రభాసతీర్థంబునకుం బోయెను ఆతీర్థంబునకు సమీపమునందె ద్వారకాపురము కలదు ఆనగరంబున కరిగి శ్రీశ్యామసుందరచక్రవర్తిం గన్నులారం గాంచి నాజన్మమును సార్థకముగఁ జేయువాఁడ అంతియగాక సుభద్ర ద్వారకయం దలరునఁట ఆమె యచ్చరమిన్నల మించిన రూపవతియఁట ఇంతకుముందే గదుఁడీవార్త నాకుం దెలిపెను, కావున నందుల కరిగి యామెఁ జూచెద శ్రీహరి కరుణకలిగిన నావాంఛయు నెఱవేఱఁగలదు అని నిశ్చయించుకొని యా ప్రభాసతీర్థమున గొలఁదిదినములుండి ద్వారకా నగరంబునకుఁ బోవ నిశ్చయించెను ఆనగరంబునఁ దన్నితరులు చూచినను దెలియకుండు నట్లుండువాఁడ యాదవులు సాధువుల గౌరవించువారు చాలభక్తిగలవారు, కాన వారిమన్ననలకుం దగినవేష

మూనియుండును అని తలంచి సర్వజనపూజార్హమగు యతి వేషమును ధరించి మనస్సునందు సకలబ్రహ్మాండ నాయకుండును గురువు గరుడధ్వజుఁడునగు రాధానాయకుని స్మరించుచు నుండెను

సర్వద్రష్టయగు శ్రీహరి యర్జునునుదంత మెఱింగెను ఆతనిసదభిప్రాయమును సార్థకముచేయఁ దలఁచి యొక్కరుఁడే ప్రభాసతీర్థమునకుం బోయెను భక్తవత్సలుఁడుకదా పరమేశ్వరుండు! పరమాత్మంగాంచి విజయుఁడు తనకోర్కి సఫలమయ్యె నని యానందించి వలగొని నమస్కరించి చేతులొగ్గి యిట్లని యెను మహాత్మా! నియమము ప్రకారము వ్రతము సాగించితి గంగాదిపుణ్యనదుల దర్శించితిని హిమాలయాది పావనభూధరవరంబులం గాంచితి సర్వపాపంబులు తొలఁగెను మీదర్శనమున నావాంఛలు ఫలించుననఁగాఁ దదభిప్రాయంబు సుభద్రను బెండ్లియాడుటయే కదాయని యెఱింగియాతని భీతింబాపి తోడ్కొనిపోయి ద్వారకంజేర్చి రైవతకపర్వతమున నొక యాశ్రమం బింతకుమునుదే కల్పించియుండెను, గాన నందు విడియించి సకలోపచారములొనర్పఁ దగువారిని యోగించెను తానారాత్రి యాకపటయతికడఁ గడపి రైవతకయాత్ర చాటంబంచెను దాని విని యాదవులందఱు మహోత్సాహంబున నరిగి యావేడుకం గాంచి యానందించిరి సుభద్రయు రుక్మిణీ ప్రభృతి హరిపత్నులంగూడి యాయుత్సవమును జూడ నరిగి నేత్రపర్వముగా నుండున్న యతిం గాంచెను పర్వాతె యతికి నమస్కరించుచు పార్థుడు భర్తగా ననుగ్రహింపుమా యని ప్రార్థించెను అతఁడామెని సుభద్రగా నెఱింగి విజయుడు బద్ధాను

రాగుండరయ్యె హరియు నాతని నాశ్వాసించి యిష్టసిద్ధియగు ఊరకుండుమని విశ్వాసము పుట్టంబలికి చారుల నింద్రప్రస్థపురికిం బుచ్చి యర్జునుఁ డిందున్నవాఁడు ఓడకుండుఁడని ధర్మజప్రభృతులకుం దెలియఁజేసెను

బలదేవాదులు రైవతకాద్రియందు యతియున్నవాఁడని విని మహాభక్తియుతులై యరుదెంచి దర్శించి యాయతి వలనఁ దీర్థయాత్రామహిమముల నాకర్ణించి సంతసించి మహాత్మా యీవర్షకాలము నిందే కడుపవలయునని ప్రార్థించి యెట్టకేల కాయతి సమ్మతింపఁ దత్సేవార్థము సుభద్ర నియోగించిరి మురారి సత్యారక్షణులకు నీయతి యర్జునుం డగునని తెలిపెను సుభద్రయు నాకపటయతికి విధివిహిత సకలశుశ్రూషలు చేయుచుఁ గ్రమక్రమముగా నాతనిం జూచినపుడెల్లఁ గామాతుర యయ్యెను విజయుఁడును గామాతురత మిక్కిలి కాఁగా నొకనాఁ డాతరుణీమణితో నిజాభిప్రాయం బెఱింగించెను ఆమె కన్యాదాత లున్నవారని యుక్తియుక్తముగా మాటలాడి తన యంతిపురమున కరిగెను శ్రీహరి తత్పరిచర్యకై రుక్మిణిం బుచ్చి సాల్వాదుల కారహస్యముం జెప్పి యొకమహోత్సవంబు సాగునని యందఱకుం దెల్పి యందఁ రాపర్వతంబుననుండ సాల్వాదులంగూడి శ్రీహరి రుక్మిణియు వెంట రాఁగా ద్వారవతికింబోయి యందు యర్జునునకు సుభద్రకు బృహస్పతి ప్రోక్తసులగ్నమున వివాహంబ చేయించి దీవించి రథం బెక్కి భార్యం దోడ్కొని పొమ్మని యాజ్ఞాపించి తా నెప్పటియట్లు యామహోత్సవము నాగవోటుఁ జేర బోనఁ బాల్గొనుచుండెను అర్జునుండును శ్రీహరినియోగంబున సుభద్రం దోడుకొని కాంచనరథం బెక్కి

పోవుచుండ నగరరక్షకు లావిధం బెఱింగి యడ్డగించి వారికి బల దేవునకుఁ దెలియకుండ దొంగతనంబున మనసుభద్రం దోడు కొని పోవుచున్నవాఁడని తాఁకి బాణంబులఁ గురియించిన నాతండవక్రవిక్రమంబున వారిం బాఱఁదోలి వడివడింబోయెను ఆవార్త బలరాముఁడు లెఱింగి సభఁజేరి యోజింపసాగిరి బల దేవుండు వాసుదేవా! అర్జునుండు నీకెఱుంగకయుండ నింతటి కార్యముసేయునే! యని హెచ్చరింప నాముురహరుఁ డతని శౌర్యంబును బొగడి తగుమాటల నాతనికోప ముడిపిన వార లాతని మార్కొనఁబోవు టుడిగిరి అర్జునుఁడాసుభద్రంగూడి కతిపయ ప్రయాణంబుల నింద్రప్రస్థపురంబు చేరెను నగరము చెంతఁ దానుండి యాదవాంగనలతోడ ముందు సుభద్రపోవున ట్లొనర్ప నెంచి ప్రేయసీ! ద్రౌపది పరమపతివ్రత మనమిద్దఱ మరిగిన నేమనునో ఆమెపలుకు తప్పదు కాన నీవు ముందరరిగి యామెకు నమస్కరించి యామెదీవనలం గైకొని కుంతియొద్ద నుండు మనియె సుభద్రయు నట్లేపోయి ద్రౌపదికి నమస్కరింప నామె నాసుభద్రను కౌఁగిటంజేర్చి యమోఘాశీర్వాదంబు లొసంగెను కుంతికి మ్రొక్క నామెయుఁ దగుభంగి దీవించెను కుంతికడ నామెయుండెను అర్జునుండును మఱికొలఁది దినము లకు నగరప్రవేశము విధిగా నొనరించిన నెల్లవారు నానందపర వశులైరి దంపతులగుటకు మఱింత యానందించిరి

ద్వారకానగరమున శ్రీకృష్ణప్రోత్సాహమున బలరామా దులు నమూల్యవస్తువులను వాహనాదికంబులగొని తోఁబుట్టువు నకు విజయునకు నరణమీయ నింద్రప్రస్థపురంబున కరుదెంచిరి.

వారిరాక పాండవుల కుత్సాహకారణ మయ్యెను ఆమహో త్సాహమున నెల్లరు సుఖపారవశ్యముం బొందిరి ఏడుదినము లామహోత్సవము సాగెను శ్రీహరి తోఁబుట్టువున కనర్ఘమణి భూషణములు దాసీదాసజనంబుల నొసంగి బహూకరించెను వచ్చినవారినెల్ల నుచితభంగుల ధర్మరాజు గారవించెను కొలఁది దినములుండి బలభద్రాదులు ద్వారవతి కరిగిరి అర్జును నందుఁ గల నెయ్యంబున హరి యందె నిలిచెను కొలఁదిమాసములకు సుభద్ర యొకమగశిశువుం గాంచెను ఆతఁ డభిమన్యుఁడను నామాంచితుండయ్యెను ఆతని యాకారవిశేషమును గాంచి ధౌమ్యాదు లీతఁడు అభిమన్యు వనంబరఁగునని నామకరణ మొనరించిరి

"అభీశ్చ మన్యుమాంశ్చైవ తత స్తమరిమర్దనమ్,
అభిమన్యుమితి ప్రాహు రార్జునిం పురుషర్షభమ్" ౬౭
(ఆది ప ౨౨౧ అధ్యా)

సకలక్రియ లాబాలునకు హరి యొనరించెను దినదినాభివృద్ధి నందుచు నాకుమారుఁడు పెరుగుచు నెల్లరకు విశేషించి విజయ నారాయణులకు సంతోషదాయకుఁడై యుండెను

మహాశయులారా! దీనింబట్టి నాలుగుమాటలే వ్రాసెదను. శ్రీకృష్ణమూర్తి తనసర్వకారణత్వమును వెల్లడింప నితరు లెఱుంగకుండ సుభద్ర నర్జునునకిచ్చి వివాహముచేసెను యుద్ధో న్ముఖులనెల్ల సామవాక్యముల నాశ్వాసించి సంగరముడిపెను సుభద్రకడుపునఁ బుట్టఁగలకుమారునినుండి యేయేకార్యములు కావలయునో ముందే గణించెను కావున నాతనికిం దదనుగుణ ములగుశక్తులు గలుగఁ దానే చెంతనుండి సంస్కారములు

చేసెను కౌరవయుద్ధమున నీతనితోఁగలకార్యము నిర్ణయించెను జగన్నాటకసూత్రధారుఁడు కావున నన్నికార్యముల కండఱను బురికొల్పుచుండెను అన్నికార్యములు తమంతన సాగుచుండును కాని యాయాయివీరులు నిమిత్తమాత్రులై యుండఁ జేయుటయే పరమేశ్వరుని చమత్కారము ఈవిషయ మెఱింగినవారు దుర్యోధనాదుల దూషింపఁజాలరు కర్మ మప్రతిహతముగా జీవులం బురికొల్పుచున్నది వారు వారు తమతమ యిచ్చచొప్పున మృతినందుచున్నవారు ఇందొకఁడుజేత ఒకఁడొడువాఁ డెవ్వఁడు గలఁడు? ఇదంతయు భ్రమమాత్రమేకదా. ఈవిషయము నిట్లు గ్రహించిన భగవత్తంత్ర మెట్టిదో స్పష్టమగును. సంకల్పమాత్రముననే సకలకార్యములు సాగుచుండు ననుట దీన స్పష్టము ఇఁక దర్వాతికథ నాలకింపుఁడు

ఖాండవదహనము

*శ్రీకృష్ణుఁడు తానుగాఁ జేయుకార్యముల నొనరించి యొరులమూలమునఁ జేయింపఁదగినకార్యముల నొనరింపఁ బ్రారంభించెననియుఁ, దాను సాక్షీభూతుఁడుగ నుండుననియు, నందుల కిదియే మొదటిదనియు నెఱుంగవలయు కాఁబట్టియే శ్రీకృష్ణావతారము తక్కుంగల యవతారములవంటిదిగాదని యీగ్రంథమునఁ బ్రథమప్రకరణమునందు, నితరప్రకరణముల యందుఁ బరించియేయున్నవారు దానినిమాత్రము మఱవక కథను బరింపుఁడు శ్రీకృష్ణార్జును లింద్రప్రస్థపురమునఁ గొలఁది

---

*ఈగాథ శ్రీమహాభారతాదిపర్వమునందలి యిన్నూటయిరువదిరెండవ యధ్యాయమునుండియు,నిన్నూటయిరువదిమూఁడవయధ్యాయమునుండియుఁ, దరువాతియధ్యాయములనుండియు గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగుఁడు

వత్సరము లుండిరి ఒక్కనాడు భగవంతుఁడు భావిగతుల
నూహించి యందఱకు వనవిహారమున నుత్సాహము గలిగించెను
విజయుఁ డద్దానిం గోరెను హరి సమ్మతించెను అందఱు
ఖాండవవనముచెంత కరిగి యాకాననములఁ దిరుగుచుండిరి
హరియు నరుఁడు నొక్కపొదరుటింటిలోఁ గూరుచుండిరి ఇష్ట
కథాగోష్ఠిఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండిరి అత్తఱి నొక్కవృద్ధబ్రాహ్మణుఁ
డరుదెంచి మహాశ్రాంతుఁడువోలెఁ గనంబడుచు వారిం గాంచెను
ఆతని తేజస్స్ఫూర్తిం గాంచి యచ్చెరువంది యతిభక్తిం బూజిం
చిరి వారిచేఁ బూజితుండై యావిప్రుం డిట్టు పలికెను అయ్య
లారా! నేను బహుభోక్తను అహీనాగ్నిబలుండను నాకు
నిష్టాన్నము నొసఁగుదురేఁ బెట్టుఁడు దాన సంతృప్తుఁడనగుదు అని
యడిగిన వా రయ్యా! నీ కెట్టిభోజనమున నిచ్చగలదు అడు
గుము పెట్టుదుము అనుమాటవచ్చునంతలో నాభూసురుఁడు
మహాత్ములారా! న న్నగ్నిదేవుంగా నెఱుంగుఁడు నాకాహార
మీయింద్రుని ఖాండవము కానగును మున్ను దీనిం గాల్పంబూని
తిని కాని యింద్రుఁడు ధారాధరములంబంపి నన్నుఁ జల్లారఁ
జేసెను ఇంద్రునకుఁ బరమమిత్రంబగు తక్షకుఁడను పన్నగేం
ద్రుఁడు ఖాండవమునునుండును గావున ఖాండవము నమృతమును
రక్షించునట్లు శతమఖుఁడు కాపాడుచుండును దానిచే సర్వ స
త్వంబు లిద్దానింబాయక హాయిగనుండును మీరు సత్వసారులు
మహాస్త్రకోవిదులు, కావున నింద్రుని విఘ్నముల నస్త్రబలంబున
నాపనోపుదురు నేను నిశ్చింతగా దీనిం గాల్చి కృతార్థుఁడనై
యరుగుదు అని బహుభంగులవారిని బ్రోత్సహించెను ఖాండవ
వనదాహమున నగ్నికేల యాశకలుగవలెనో యాకారణమును

వినుండు పూర్వము శ్వేతకియనురాజు శతవార్షికసత్త్రయాగముం చేయఁబూని సమృద్ధపదార్థంబుల నాయాగము సాగించెను. తొలుదొల్లత నాయాగముచేయింప ఋత్విజులఁ గోరఁగా వారలు రాజా! మేము నిరంతరకష్టముల కోపఁజాలము నీ కట్టి శక్తి భగవదనుగ్రహమునఁ గలిగినది కావున నీయాగంబునకు నీశ్వరుండే ఋత్విజుఁడుగా నోపు ననిరి ఆరాజు నిరాశుఁడై కైలాసమున కరిగి శంకరు నుద్దేశించి తపం బొనరించెను శంకరుఁడు ప్రత్యక్షంబై రాజా! ప్రసన్నుఁడనై నీకు వరమీయ నరుదెంచితిని అన నా శ్వేతకి శంకరా! నాచేయుసత్త్రయాగంబునకు యాజకత్వంబు వహింపుము ఒరులచేతం గాదని వరము కోరెను శంకరుఁ డాతనిం గాంచి కరుణించి భూనాథా! యాజకత్వంబుచేయ బ్రాహ్మణుల కనుమతి నిచ్చితి ఒరు లద్దానిని చేయరాదు నీవు బ్రహ్మచర్యంబూని పండ్రెండువత్సరములు విశ్రామములేక ఘృతధారల హుతవహుం దృప్తుంజేయుమని యదృశ్యుండయ్యె శ్వేతకి యట్లే యొనరించెను మరల శంకరుఁడు సాక్షాత్కరించి దుర్వాసుని భావించి యీతనిసత్త్రయాగంబున యాజకత్వము వహింపుమని పంచెను శంకరునానతి మెయి దుర్వాసుఁడు మునిగణంబుసాయంబుగాఁ గొని యాజకత్వము వహించి చక్కఁగా దాని నెఱవేర్చెను శతవత్సరంబులు నిరంతరఘృతధారల నగ్నిం బ్రీతునింజేసిరి దాన నాయగ్నిదేవున కొకరోగము సంభవించె దాన నాతనితేజస్సుతగ్గె మితిలేనిడప్పియు గలిగెను దానఁ బరితపించి యగ్నిదేవుఁడు విరించిపాలికింబోయి తనయాపదం జెప్పుకొని యంగలార్చెను విరించియు శతవార్షికసత్త్రయాగఘృతధారాజనిత మహావ్యాధిగా

నెఱింగి ధనంజయా! యీవ్యాధి వేఱొక్కయుపాయమునం బోదు దివ్యౌషధులుగల దివిజవరేణ్యువనమును భక్షింపుము దాన నీవ్యాధి నశించునని సమాధానము చెప్పిపంపెను ఆ మాటను నమ్మి యగ్ని ఖాండవమును గాల్పఁబూనెను ఇంద్రుఁడు మేఘములం బనుప నవి నిరంతరధారల నగ్నిం జల్లార్చెను ఏడుపర్యాయము లిట్లు ప్రయత్నము విఫలము కాఁగా మరల నగ్ని బ్రహ్మకడకుంబోయి తనవిధిం దెల్పి వగచెను బ్రహ్మభావి గతుల నాలోచించి యగ్నిదేవా! కొంతకాలమునకు ధరా తలంబున నరనారాయణు లవతరింతురు వారి నాశ్రయించిన దమయస్త్రబలంబున మేఘబాధలు కలుగకుండఁజేయుదు రనియె, అందులకై యతఁడు కాచియుండెను ఆసమయమువచ్చినందున నిపు డవ్వారిని బ్రార్థించెను ఇఁక ననుబంధకథ నాలకింపుఁడు

అగ్నిహోత్రుఁ డిట్లు ప్రార్థింపఁగా నర్జునుఁ డాతనిం గాంచి దేవా! నాకపరిమితశరములు గలవు వాని నుపయోగిం చుటకు బాహుబలము కలదు కాని దానికిం దగుధనుసు లేదు మంచిరథాశ్వములులేవు శ్రీకృష్ణునకు నాయుధములు లేవు ఈకారణముననే నీకార్యమునకు సిద్ధపడఁజాలక యాలో చించుచున్నాఁడ ననియె అగ్నియు మనస్సునందు వరుణదేవుని దలంచెను తలంచినంతన యాపశ్చిమదిగధిపతి సాక్షాత్కరిం చెను అగ్నిదేవుఁడు వరుణదేవా! మున్ను నీకు సోముండొసం గిన బ్రహ్మనిర్మించిన ధనుస్సును, అక్షయబాణతూణీరంబులును గంధర్వజహయంబులం బూనినయరదంబును బార్థున కిమ్ము.

*చక్రంబును వాసుదేవున కిమ్ము అని వేఁడెను వరుణుం డగ్ని యొసంగెదనని భక్తియుక్తి వానిందలంప నవి యాసన్నములు కాఁగా వానిని వారలకిచ్చి హుతవహుచే సత్కృతుఁడై యదృశ్యుఁడయ్యెను కృష్ణార్జును లాయాయుధంబులను బుచ్చుకొని రథంబెక్కిరి ధనంజయుం డాపార్థునిం గని యార్యా! యిది గాండీవమనఁబడు ధనుర్వరము ఎట్టియస్త్రములుగాని దీనిం దాఁకినంతన పెలుచన విగతవీర్యములై ధరఁదొరఁగును ఈయరదము శత్రువీరదుశ్ఛేద్యము ఎట్టితరుణమునఁగాని యిది చెడదు ఈతురంగంబు లిట్టివే వీనిం బొలియింప మానవుల కేరికే నశక్యంబగును కాన వీనిమాహాత్మ్య మత్యద్భుతము ఈచక్రము కృష్ణా! నీచే ధరింపఁదగినది నీవు దీనిం బ్రయోగించినంతన వైరులం బొలియించి మరల నీహస్తమున నిల్చును. దీనిశక్తి యపారము అని వానిమహత్వములనెల్ల నగ్ని వారికిం దెల్పెను

ధనంజయవాసుదేవు లవ్వానిమహాత్వములకు విస్మయం బందుచు గ్రహియించి యీయరదంబు నెక్కి హవ్యవాహా! ఇఁక ముప్పదిమూఁడుకోట్లు దేవతలు పరివేష్టింప నమరాధిపతి వచ్చినను జయింపఁగలము నిర్భయంబున ఖాండవంబు భక్షించుమీ యని యభయమిచ్చిన †నాయగ్నియు నారూపమును వదలి తనదగుతేజోరూపము నవలంబించి ఖాండవవనదహన కర్మమున కుపక్రమించెను కృష్ణార్జునులు చక్రగాండీవములం

---

* చక్రేణ వాసుదేవశ్చ తస్మాదద్య ప్రదీయతాం అని మూలము—౨౨౫ అధ్యాయము † తైజసం రూపమాస్థాయ దావం దగ్ధుం ప్రచక్రమే ఖార ౨౨౬ అధ్యా ౩౮ శ్లో.

బూని యౌవనమున కిరుగెలంకుల నిలిచిరి వారిసాయము గలుగఁ దన కార్యమున కించుకంతయు నంతరాయము గలుగదని శతానందవాక్యము గలదుగాన దానినే స్మరించుచు నాయిరువురఁ నవతరించిన నరనారాయణులనుగా భావించుచుఁ దనరూపమును విస్తరిల్లఁజేసి ఖాండవమును నలుప్రక్కలఁ గాల్పందొడంగెను అందు బహువిధమృగపత్త్రులు గలవు లోకములఁగల సమస్తౌషధులు గలవు సకలవృక్షములును గలవు. వానినెల్ల నొక్కపెట్టునఁ గాల్పఁబూనెను ఆచప్పుడు దిక్కుల నిండెను, ఆధూమము నభస్థ్సలమున నిండి మేఘ మావరించెనాయను భ్రాంతిఁ బుట్టించెను మృగములు విహంగములు భస్మములగుచుండెను ఆఘోరము చూడ శక్యముగాక యుండెను. వనపాలకు లరుదెంచి దాని నార్పఁబూని పార్థగోపాలకుల బాణాగ్నిజ్వాలల కాహుతియైరి ఆయగ్నిజ్వాలలు నాలుకలఁ జాపుచుఁ దప్పించుకొని పాఱిపోవు ఖగనివహంబుల నాకర్షింపఁ బరుగిడఁజాలక యందుఁబడి భస్మము లగుచుండెను అత్తఱి నాయగ్ని ప్రళయకాలాగ్నివలెఁ దోఁచెను ఆవనమునఁగల సర్పములన్నియుఁ జక్కిలములవలెఁ జుట్టుకొని ధూమమునఁ గన్నులుగానరామి మంటలు తమ్మావరింప నట్టె బుసగొట్టుచుఁ జచ్చెను అది యొక ప్రళయకాలముగనే తోఁచెను

అత్తఱి దేవతలెల్ల నాధూమార్చులకుఁ బెనుభీతిం బాఱి యింద్రున కెఱింగించిరి ఇది యొక యకాండప్రళయమని మొఱపెట్టిరి ఆమాటల కాశతమఖుం డదరిపడి తక్షకఫణీంద్ర సంరక్షణార్థము జలధరంబులనెల్ల రావించి వానిందోడుకొని దేవసేనలు వెంటరా నరిగి ఖాండవంబుపై నొక్కమొత్తముగా

వర్షధారలం గురియించెను పెల్లురేఁగుచున్న హుతవహు జ్వాలల నావర్షధారలు పీల్వఁబడి యడంగుచుండెఁగాని యొక్కచినుకైన నందుఁ బడదయ్యెను ఆరీతిం గాంచి యింద్రుఁడు మేఘములన్నింటికి నొక్కమొత్తముగా వర్షింప నాజ్ఞాపించెను అవియుఁ బట్టుదలంబూని హస్తహస్తానుకారము లగుధారల నొక్కమొగి వర్షింపసాగెను పార్థుఁ డస్త్రముల మంత్రసంయుత ములుగా నొనరించి ఖాండవవనముపై నొకగృహము కట్టెను వర్షధార లాయస్త్రగృహముపైఁబడి మిట్టిపడుచుండెనుగాని యొక్కచినుకైనను లోఁబడకుండెను ఆబాణనికేతమునుండి వెడలఁజాలక యందున్న జంతువులన్నియు దగ్ధమగుచుండఁగ నందున్న తక్షకతనయుఁ డశ్వసేనుఁడను భుజంగబాలకుఁ డా యగ్నిశిఖల కోర్వఁజాలక తల్లిని దనతోఁకఁ గఱపించుకొని యెట్లో తప్పించుకొని యంబరమునఁ బరుగెత్తుచుండఁగా నరుం డద్దానిం గాంచి వానితల్లి శిరముతోఁగూడఁ దోఁక తెగిపడు నట్లు బాణమువైవ నద్ది యప్పనినే యొనరించెను తోఁక తెగిన యశ్వసేనుఁడు పరుగెత్తుచుండఁగా నర్జునుం డలిగి వానిఁ బొలి యింప సమకట్టుటం గాంచి శతమఖుఁడు మోహిని యను మాయఁ గావించి యశ్వసేనుని విడిపించెను దానిని దప్పించు కొని యర్జునుఁడు బాణప్రయోగముచేయఁ బూనునంతలో నశ్వసేనుఁడు సురనగరముం జేరెను

ఇంద్రుఁ డాఖాండవమునఁ దక్షకుఁడు మడిసెనని తలంచి యాగ్రహించి కృష్ణార్జునులతో ఘోరంబుగాఁ బోరాడెను దేవతలెల్లఁ దమ యోపినంత యుద్ధముచేసిరి కాని యించుకంత

ర్థైన వారల నోంపఁజాలకుండిరి అట్టియెడ నొక్కయశరీర వాణి యుచ్చైస్స్వరంబున,

"శ్లో॥ న తే సఖా సన్నిహిత స్తక్షకో భుజగోత్తమః,
దాహకాలే ఖాండవస్య కురుక్షేత్రం గతో హ్యసౌ ౧౬
న చ శక్యౌ యుధా జేతుం కథంచిదపి వాసవ
వాసుదేవార్జునావేతౌ నిబోధ వచనాన్మమ. ౧౭
నరనారాయణావేతౌ పూర్వదేవౌ దివిశ్రుతౌ,
భవానప్యభిజానాతి యద్వీర్యౌ యత్పరాక్రమౌ ౧౮
నైతౌ శక్యౌ దురాధర్షౌ విజేతుమజితౌ యుధి,
అపి సర్వేషు లోకేషు పురాణావృషిసత్తమౌ" ౧౯

(మహాభారతము ఆదిపర్వము ౨౨౮ అధ్యా)

శతమఖా! వీరిద్దఱు పురాణమునులు నరనారాయణులు వీరిని గెలువ శక్యముకాదు తొల్లి దేవదానవులకు మహాసంగ్రామముకాఁగా మీకుఁదోడ్పడి విజయంబు చేకూర్చు చుండిరి. వీరు పూజ్యులుగాని యుద్ధమొనర్పఁదగరు నీవు గెలువఁజాలవు నీపరమమిత్రమగు తక్షకుఁడీవనదాహమునకు మున్నే కురుక్షేత్రమునకుం బోయెను కాన నిందుఁబడి మృతి నొందఁడు వగపుడుగుము వీరిని సమ్మానింపుమని వినఁబడియె ఆఖాండవదహనముకూడ ముగిసెను అగ్నికామయబాధయుఁ దొలఁగెను కృష్ణార్జునుల దీవించి యతఁడు యథేచ్ఛముగా నరి గెను ఇట్టిమహత్తరకార్యము నిర్విఘ్నముగా సాగించినందులకు సంతసించి దివిజగణంబులతో నింద్రుఁడు కృష్ణార్జునులకుం బొడ సూపెను వారలాదివిజేశ్వరునకు మ్రొక్కిరి వారి నాశీర్వదించి

యర్జునునకు నాగ్నేయవాయవ్యాదిమహాస్త్రంబుల నొసంగి నాతని కెప్పుడు నిష్టసఖుండవై యుండుమని శ్రీకృష్ణుం బ్రార్థించి పరిజనులంగూడి స్వర్గంబునకుం బోయెను ఆదాహకాలంబున శరణాగతుండగు మయుని గృష్ణార్జునులు కాపాడిరి కావున వానిం దోడుకొని వారిరువు రింద్రప్రస్థపురంబున కరుదెంచి ధర్మజునకు మ్రొక్కి ఖాండవదహన ప్రకారం బెఱింగించిరి యుధిష్ఠిరుం డానందాంబుధి నోలలాడెను

మహామహులారా! సారతరార్థజిజ్ఞాసువులారా! ఈఖాండవదహనమును గూర్చి యించుక వ్రాయక మాన వలనుపడినది కాదు అగ్నికజీర్ణవ్యాధి యెట్లు? వనదాహమునఁ బ్రాణికోట్లు చచ్చునని యెఱింగి శ్రీహరి దాని కంగీకరించు టెట్లు? వరుణుఁడు పరమేశ్వరునకుఁ జక్ర మిచ్చు టెట్లు? అనునివి ప్రధాన సంశయములు వీనిననుసరించి మఱికొన్నియుఁ గలుగవచ్చును వానికిఁ దెలిసినంతదనుక సమాధానము వ్రాయు టనవసరము కాదు అధికప్రసంగముకాదు కాన నించుక వ్రాసెదను లోకమున నొకయవాంతర ప్రళయము రావలసియుండెఁగాఁ దత్కారణంబును భగవంతుఁ డారసి కల్పించును ముందే యాపరాత్పరుఁ డెఱుంగును గావున దానికి వలయు పరికరముల నన్వేషించి నొక్కచో వానినెల్లఁ గూడఁజేయును

"శ్లో॥ కాలోఽస్మి లోకక్షయకృత్ప్రవృద్ధో
లోకాన్ సమాహర్తుమిహ ప్రవృత్తః,
ఋతేఽపి త్వాం న భవిష్యంతి సర్వే
యేఽవస్థితాః ప్రత్యనీకేషు యోధాః 3౨

తస్మా త్త్వము త్తిష్ఠ యశో లభస్వ
జిత్వా శత్రూన్ భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధమ్,
మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ
నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్" 33

(గీత ౧౦ అధ్యా)

అని శ్రీహరియే వాక్రుచ్చియున్నాఁడుకదా శ్రీహరి యవతరించినది భూభారము తొలఁగించుటకుఁగదా అది మహాభారతయుద్ధమునఁ జేయంబూనెను దానికిం దగుపరికరము లాలోచించెను ఖాండవదహనమునకొక్కసాధనము కావలసియుండెను కర్జునకు సర్పముఖశరము దొరకినఁగాని యతఁడర్జునునితో సంగరమునకుఁ బూనఁడు వాఁడు పూనినఁగాని యుద్ధము పొసఁగదు మయుఁడుపకారము నొందితినని యెఱింగినఁగాని ధర్మరాజునకు లోకాతీత మహిమముగలసభ దొరకదు అది దొరకినఁగాని దుర్యోధనుఁడు మఱింత యీర్ష్యఁబూనఁడు దానఁగాని పని చక్కఁగా నెఱవెఱదు రాజసూయయాగమున కాసభయే ప్రధానము దానిచేఁగాని భూపాలకులు ధర్మరాజునెడ ద్వేషముకలవారుకారు వారు విరుద్ధపక్షమునఁ జేరినఁగాని భూభారము తగ్గదు ఇన్నియు భగవంతుఁ డెఱుంగును ఇన్నిపనులకుఁ గారణము వహ్నికజీర్ణవ్యాధి కల్గుటయే దాన నాతఁడు కృష్ణార్జునులఁ బ్రార్థించెను అద్దానిహేతువుననే గాండీవము, రథము, అక్షయబాణతూణీరములు నర్జునునకు లభించెను ఆవనమున నుండి విలయముకాఁదగిన ప్రాణికోటి బ్రదుక వలనుపడదు అగ్ని యావనమునే కాల్పఁగోరెను ఇన్నికార్యము లొకసారి కావలయునని భగవదభిప్రాయము విలయోన్ముఖము లగుజం

తువుల బ్రదికింప శక్యముకాదు ఆక్షణమున సంభూతమరణము నొందవలసినగతి వానికిం బట్టియుండఁగా మాన్పఁదరమా అర్జునుఁడు హాలతవహుఁడు నిమిత్తమాత్రముగ నుండిరి ఈవనము కాల్చితినన్న విశ్వాసము కల్గినఁగాని యగ్ని కాబాధ పోయిన దనునమ్మకము పుట్టదు ఇన్నింటికిఁ గర్మమొక్కటియే కారణము. దానిసూత్రమున నిన్నియుఁ గ్రుచ్చఁబడియున్నవి అదియాడిన నివన్నియు నాడును చర్మనిర్మితప్రతిమల సూత్రధారుఁ డాడించును అట్లే కర్మసూత్రధారుఁ డాడించినట్లెల్ల నివి యాడుచుండును ఇన్నింటికి మూలకంద మాముకుందుఁడే

చక్రము శ్రీహరికి వరుణుఁ డిచ్చెనన్న విషయమును గూర్చి సమాధాన మేమనఁగ సుదర్శనము భగవంతు నెడఁబాయనిది స్మరించినంతన దర్శనమిచ్చును అగ్ని యిప్పించిన దదికాక వేఱని యెఱుంగవలయు చక్రమందఱకు సాధారణముగానుండు నొకయాయుధము వరుణదత్తమంతకంటె శ్రేష్ఠమైనది సామాన్యకార్యములకుంగాక విశేషకార్యములకుం గూడ నిది పనికివచ్చును గదాచక్రముసలాదు లందఱకు నుండునట్టివియే సుదర్శనము పంపునంతటి కార్యములకుంగాక సామాన్యకార్యములకీసాధనము పనికివచ్చును ఇట్లు మనము గ్రహించిన నేమియు బాధలుండవు భారతాది గ్రంథములయందుఁ జక్రము సర్వభూపతులకున్నట్లు తెలియవచ్చెడిని భగవంతుఁ డీకార్యము నర్జునుని చేతఁజేయించి తాను సాక్షిమాత్రుఁడు గానుండుట యర్జునునిచేఁ దెగఁగలభూతములకర్మములఁ దాను జూచుచుండుటకే యని యెఱుంగందగు ఎవరెవరిచే నేవేవి సుఖపడవలయునో మృతినొందవలయునో ఆయాకార్యములు సాగుచుండ సర్వేశ్వరుఁడు

చూచుచుండును సర్వసాక్షి యనఁగా నిదే భావము కర్మము భగవత్స్వరూపము ఆరూపమున ఫలముల నిచ్చుచుండును కావున నీయవతారమునఁ దనసర్వేశ్వరత్వమును వెల్లడిఁజేయుచుండునని యెఱింగి శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల భజించుటయే సర్వప్రకారముల సమంజసము ఇఁక నీవిషయమును వదలి వేఱొక్కవిషయమును వ్రాసెదను

ఆర్యులార! భారతకథను ఇంక నొక్కకొంత వ్రాసినఁగాని తరువాతికథ సాగదు జరాసంధశిశుపాలులఁ బొలియించుట వ్రాసి తరువాత ద్వారకా వృత్తాంతమును వ్రాసెదను ఇపుడు ఖాండవదహనము కాఁగానే మయుని రక్షించి యాతని ధర్మరాజుకడంజేర్చినట్లు కథలు తెల్పుచున్నవి జరాసంధునిమృతికి రాజసూయ ప్రయత్న మత్యావశ్యకము కావున నాకథను సుంత వ్రాసి శిశుపాలవధకథను,వ్రాసెదను ఇట్టితావుల శ్రీహరి కృత్యము లుండుఘట్టములకథ వ్రాసినట్లుగాక మిగుల సంగ్రహముల వ్రాయ నెంచితిని శ్రీకృష్ణున కెంతదనుక సంబంధముకలదో దానిని వ్రాయుటకుగా ననుబంధముగ నించుక భారతకథను వ్రాసెదను అట్లు వ్రాయకున్న నాకథ చక్కఁగాఁ దెలియక యుండును

జరాసంధవధప్రయత్నము

*కృష్ణార్జునులచే ఖాండవదహనకాలమున రక్షింపఁబడిన మయుఁడు విజయు నాదృతి కెంతయు నానందించి మహాత్మా!

*శ్రీమహాభారత సభాపర్వమునందలి మొదటి యధ్యాయమునుండియు, పదునాల్గవ యధ్యాయము మొద లిరువదినాల్గవ యధ్యాయము వఱకుఁ గల యధ్యాయములనుండియు, సంగ్రహింపఁబడినదనియు నెఱుంగనగు

ప్రాణదానమునకుఁదగినయుపకృతి నెవ్వఁడును జేయఁజాలఁడు కాని చేతనైనంతసాయము చేయఁదలంచితిని నేను దానవుల శిల్పిని మయుం డనఁబడువాఁడను నాయిటుంగని శిల్పము లే లోకమున నుండవు కావున మీకిష్టంబైనదాని నిర్మించియిచ్చెద ఇట్టి యుపకృతులకుఁ బ్రతిచేయనేరని నావలనఁ జంద్రునకు నూలుపోఁగనునట్లు లేదేని యొక్కశిల్పముచేయించి దానిం గ్రహించి నన్నుఁ గృతకృత్యునిగాఁ జేయుండని ప్రార్థించెను. విజయుం డామయునిభాషణంబుల నాలకించి శ్రీకృష్ణుని మోముఁగాంచెను శ్రీహరియు నాతనిభావంబు తనసమ్మతమును గోరి యడుగఁ దలంచుటయే యని యెఱింగెను అర్జునుండు శ్రీహరితో నెద్దియే నొక యపూర్వ వస్తువు నిర్మింపఁ బంపుమా యని పలుక హరి మయునితో నార్యా! కురువంశాలంకార భూతుఁడగు ధర్మరాజునకు సకలరత్నసారసుందరమగు నొక్క సభ నిర్మించియిమ్ము సకలరాజులు సేవింప నందు సుఖాసీనుండ గును దాన లోకమునకు శ్రేయస్సు గలుగు నీకును మంచి విఖ్యాతి యొనఁగూడు అనిపలికి యీకార్యమున నీశిల్పకలా నైపుణ్యము తెల్లంబుగావలయు ననియె మయుం డాశ్రీ హరియానతిఁ దలం దాల్చి చేతులు మోడ్చి యీధర్మరాజు సకల రాజన్యమౌళిమణప్రభారంజితపాదపీఠుఁడు కావున సకలరత్నసారఖచితముగ నొకసభను నిర్మింతును దేవ తలవిమానము లిద్దానికి సరిపోలవనుట నిర్వివాదాంశము ఎల్ల రాశ్చర్యసాగరనిమగ్నులగునట్లు లొనర్చెద దానిం గాంచినంతన యిట్టి దేలోకముల నింతకుఁ బూర్వము లేదని

తలంతురు దానింగాంచుట కెల్లరు వచ్చునట్టు లద్దానిశిల్పము వెలయఁజేసెద

పూర్వము వృషపర్వుఁడను దానవనేతకొఱకు నపూర్వ సభ నొక్కదాని నిర్మింపఁబూని వివిధరత్నమయములగు నుప కరణంబులు నాయత్తపఱచితిని వాని బిందుసరం బనుకొల నున నుంచినాఁడ నదో యొక కారణమున నిర్మింప వలనుపడ దయ్యెను ఆయుపకరణములచే నీతరుణమున నొక్కసభను నిర్మించి తెచ్చి ధర్మరాజున కొసంగెదను మఱియు భౌమాది త్యుం డనురాజర్షి నిర్మించినదియు, సకలశత్రుఘాతినియు నగు నొకగదను భీమసేనున కొసంగెదను శత్రువులఁ జీకాకుపడఁ జేయఁజాలి దారుణఘోషంబుగల దేవదత్తమను పేరుగల శంఖ ము నర్జునునకిచ్చెద ననిపలికి మయుండు వినీతుఁడై తనకృతజ్ఞ తను దెలుపుకొనియెను ధర్మరా జాతనికృతజ్ఞత కెంతయు సంతోషించి విధియుతంబుగా నాతని సత్కరించెను ఆసత్కార మున కెంతయు సంతోషించి మయుం డందఱచే సెలవొంది పోయెను శ్రీహరియుఁ దలిదండ్రులు లోనగువారి నేమమరయ ద్వారవతికిం బోయెను మయుండు ధర్మరాజానుమతుండై యరిగి హిమాలయంబు దాఁటి కైలాసంబునుత్తరంబున మైనాకాచలం బున హిరణ్య శృంగంబునుజేరి యందుఁ బరమపావనంబై శంకర నివాసార్హంబై భగీరథాదిరాజర్షులు తపం బొనరించిన యా బిందుసరంబను తీర్థంబున దాను మున్నె నేకరించియుంచిన రత్న మయసంభారములం గొని యామహాకార్యంబునకు సమకట్టి భూదేవతల నర్చించి ప్రారంభించెను

ఆతఁడు శిల్పచాతుర్యంబును జూప నెంచెను శిల్పివరు లలో మేటి యనుపేరుగలవాఁడు అందును లోకోత్తరం బుగా దాని నిర్మింపఁబూనెను ఇంకఁ జెప్పవలసినదేమి? దాని కదియే సాటి. ముజ్జగంబులయందును దానికి నీడు కాఁదగిన దొక్కటియుఁ గానరాదు అతిప్రయత్నమున దాని నాతఁడు నిర్మించెను దానియద్భుతము వర్ణనాతీతము సకలము రత్న నిర్మితము ఎట్టివారు దానింగాంచినఁ బ్రమాదంపడకపోరు ఒక్కతావున జలాశయములుండు వానిని గనుఁగొన వీలులే నట్లు రత్నకాంతు లందుఁ బ్రసరించు అది స్థలమే యనుకొం దురు వేఱొక్కతావున జలాశయము లేదు అందు వ్యాపించిన రత్నకాంతులవలన జలము చలించుచున్నట్లగపడు ఇట్టి వెన్నియో విచిత్రశిల్పము లందుఁగలవు దాని నిర్మించునప్పు డాతఁడు చూపినచమత్కృతిని వేయినోళ్లం బొగడినను జాలదు సకలతరువరంబుల భాసిల్లువనము లందుగోచరించు ఆతరువుల ఫలంబులు వ్రేలాడుచుండు ఆసభను బదునాలుగు నెలలు శ్రద్ధాపరతంత్రుఁడై నిర్మించెను సిద్ధము కాఁగా *నెనిమిది వేలు సంఖ్యగల రాక్షసులు మయు నానతి దానిం దలలందాల్చి మోచుకొనివచ్చిరి దానిని ధర్మరాజున కొసంగి గదాయుధ మును భీమున కిచ్చెను దేవదత్తనామకశంఖమును విజయున కొసంగెను ధర్మరాజాతనిశిల్పనైపుణ్యమునకుఁ గృతజ్ఞతకు సంతోషించి విశేషవిధుల సత్కరించెను. మయుఁ డాపాండవు

---

* సభామష్టౌ సహస్రాణి కింకరానామ రాక్షసాః, అంతరిక్షచరా ఘోరా మహాకాయా మహాబలాః, రక్తాక్షాః పింగళాక్షాశ్చ శుక్తికర్ణాః ప్రహారిణః అని మూలము

లవలన సెలవంది తననివాసమునకుం బోయెను ధర్మరాజు సోదర బంధుమిత్రయుతుండై ధౌమ్యాది భూసురగ్రామణు లాశీర్వ దింప దైవజ్ఞులలామ ప్రోక్తశుభముహూర్తమున సభాప్రవేశ మహోత్సవమును సాగించెను

మహావిభూతిమై నాసభాప్రవేశము చేసిన ధర్మరాజును సేవించి రాజులెల్లఁ గానికలిచ్చి శరణాగతులైరి ఈఘట్టమున శ్రీమహాభారతమునందుఁ బెక్కండ్రు రాజులపేరులు చెప్పఁబడి నవి ఆశ్లోకముల సారముంగైకొని వాగనుశాసనుండగు నన్నయ భట్టారకుఁడు,

"మ మదమాతంగతురంగకాంచనలసన్మాణిక్యగాణిక్యసం
పదలోలిం గొనివచ్చియిచ్చి ముకమొక్షప్పం గాంచి సేవించి ర
య్యుదయాస్తాచలసేతుశీతనగమధ్యోర్వీపతుల్ సంతతా
భ్యుదయుణ్ ధర్మజుఁ దత్సభాస్థితు జగత్పూర్ణప్రతాపోద
[యుణ్"

అని వ్రాసి తనసర్వతోముఖపాండిత్యమును వెల్లడిం చెను ఈపద్యరత్నమునే పరీక్షార్థ మంపిరనియుఁ జెప్పుదురు అట్టి మహేంద్రాతీతవైభవమున నుండుయుధిష్ఠిరుని దర్శింప మార్కండేయాదిమహర్షు లరుదెంచిరి వారిం బూజించి వారి యాశిషములంబడసి ధన్యుఁడై వా రుపన్యసించుకథల నాల కించుచుండెను అత్తఱి దేవతావితతి పురికొలుప నారదముని పర్వతపారిజాత రైవతసుముఖులను మునులంగూడి ధర్మరాజు కడ కరుదెంచి విధిసత్కృతుండై ధర్మజునకు సకలరాజనీతుల బోధించి యాసభావిభవముం గాంచి యచ్చెరువంది యిట్లు భాషించెను రాజేంద్రా! ఈసభ ప్రపంచమునఁ గ్రొత్తది మున్నె

న్నఁడు నేలోకంబునఁగాని యున్నదిలేదు దేవేంద్రునిసభం జూచితిని యమసభం గాంచితి వరుణసభం దిలకించితి కుబేర సభ విలోకించితిని బ్రహ్మసభల నవలోకించితిని కాని యీసభ కవియన్నియు శతాంశమునకును బోలవు అని వినుతించిన ధర్మరాజాసభల మహిమములనడుగ వానినన్నింటిని దెలియం జెప్పి హరిశ్చంద్రు మహిమము నెఱింగించి మఱియు నారద ముని ధర్మనందనా! రాజలోకంబుతో వైవస్వతసభనుండు మీా తండ్రి పాండుమహారాజు నీకెఱింగింపుమని తెల్పినవాక్యముల నాలకింపుమని యిట్లు చెప్పెను

"రాజులు రాజసూయ మనుయాగ మొనరించిన నింద్ర లోకంబున సకలవాంఛలు ఫలింప హరిశ్చంద్రునివలె నుందురు. కావున మునీంద్రా! నాయాశయంబుగా నీవు మర్త్యలోక మునకుంబోయి ధర్మమూర్తి యగుధర్మరాజుతో రాజసూయ మును జేయుమని చెప్పుము నాకొడుకు లేవురును దేవతా ప్రసాదసంజనితులు అందుఁ దొలికొడుకు ధర్మరాజు రాజసూయ ముం జేయనోపును తమ్ముల బాహుబలమువలన సకలరాజుల నోడించును సార్వభౌముఁ డగును నామాటను సార్థకముచేసి నచో నాపితృవర్గంబుతో నమరలోకంబునకుం బోవనోపుదును" అని మీాతండ్రి చెప్పెను ఈపలుకు లెఱింగింపఁ గోరిదే వచ్చి తిని న్యాయమురీతి రాజసూయ మొనరింపుము దాన నీపితరు లెల్ల దేవలోకమున కరిగి మహేంద్రపూజితు లగుదురు వారి యాశిషంబున నీవు వర్ధిల్లుదువు సర్వధర్మంబులయందుఁ బితృ వాక్యపాలనం బుత్తమోత్తమధర్మము దిగ్విజయముచేసి దాన నార్జించినవిత్తంబుల బ్రాహ్మణులం దనిపి చాతుర్వర్ణంబుల

ఘటించి రాజ్యంబు సర్వోత్కృష్టత వెలయింపుము సార్వభౌముఁడవు కమ్ము మఱొక్క విషయంబుఁ జెప్పక యూరకుండ రాదు *రాజసూయంబున కనేకవిఘ్నములు కలుగుచుండు. బ్రహ్మరక్షస్సులు లోనగుభూతంబు లద్దానిని సాగకయుండఁ జేయఁబూను కాని యదియే నిర్విఘ్నముగా సాగెనేని నిఖిల ప్రజాప్రళయకారణం బగుసంగరం బగును ఏదియైనను దానికి సాటియజ్ఞం బీలోకంబున లేదు కావునఁ జక్క నాలోచించి యేది క్షేమకరమని తోఁచునో దానిం జేయుమని నారదుఁడు తనదారిం బోయెను

ధర్మరాజు రాజసూయ మొనరింప నుత్సుకము కలవాఁడై సోదరులను ధౌమ్యాదిమహర్షులను జూచి యిట్లు పలికెను. పితృవచనమును సార్థకముచేయుట సుతులకు విధి జన్మఫలమన నదియేకదా పితృలోకమున నున్నగురువులకు దీనం బ్రియం బగునఁట కాలాంతరమున సంగరమగునఁట దానిం జూచి కొందము నాకుఁ దండ్రికి హిత మాచరించుకోర్కి కలదు దానఁ బ్రజానాశము గలుగునుగదా యన్నసంశయము కలదు ఏమిచేయను దోఁపక నామనస్సు చలించుచున్నది నావిని ధౌమ్యప్రభృతులు రాజవల్లభా! రాజసూయ మొనరింపుము సోదరుల సహాయమున నీకొనరింపరాని కార్య మొక్కండును లేదు

---

*బహువిఘ్నశ్చ నృపతే క్రతురేష స్మృతో మహాన్. ఛిద్రాణ్యత్ర తు వాంఛంతి యజ్ఞఘ్నా బ్రహ్మరాక్షసాః, యుద్ధంచ క్షత్రశమనం పృథివీక్షయకారణమ్ ౩౦ కించిదేవ నిమిత్తంచ భవత్యత్ర క్షయావహమ్, ఏతత్సంచింత్య రాజేంద్ర యత్క్షేమం తత్సమాచర ౩౧. సభాపర్వము ౧౩. అధ్యా

రాజుల నోడించి సర్వసంపదలు చేకొనఁ గాలము చెంతకువచ్చె డిని మానవనాథులింకొరులుదీనిం జేయఁజాలరు సమర్థుఁడవయ్యు నీవు దానిమానుట న్యాయముకాదు అనిరి భీమాదులగునను జులు తగుభంగిఁ బ్రోత్సహించిరి వారిమాటల నంగీకరించి దానినిజేయ సమకట్టి ధర్మరాజీమహాయజ్ఞము నిర్విఘ్నముఁగా సాగింప శ్రీకృష్ణుండుతప్ప నింకొకండు లేఁడని నిశ్చయించి రథంబు ద్వారవతికిం బంపి శ్రీహరిరాకకు వేచియుండెను

శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట

శ్రీహరియు ధర్మజునుద్యోగంబు మదిఁ దట్టగా రథము గాంచినంతనే పయనమై కతిపయప్రయాణంబుల నింద్రప్రస్థ పురంబునకుంబోయి ధర్మరాజుం గాంచి సత్కృతుండై కుశలం బడిగి వారికామోదముం గూర్చెను ధర్మజుఁడామహనీయుని రాక కానందముప్పొంగఁగా నిట్లు ప్రార్థించెను ఈఘట్టమున మూలము

"శ్లో॥ యస్మిన్ సర్వం సంభవతి యశ్చ సర్వత్ర పూజ్యతే,
యశ్చ సర్వేశ్వరో రాజా రాజసూయం స విందతి"

మహాత్మా! సర్వకర్తవై సర్వపూజ్యుఁడవై సర్వేశ్వరుఁ డవై నెగడునీకు రాజసూయవిధాన మెఱుంగనగును మాబోంట్లకు శక్యమే ఐన నావాంఛితంబు నెఱింగించెదను. నాతండ్రి పాండురాజు నారదమునివలన నాకీరాజసూయమును జేయ నాజ్ఞాపించెను నాయందట్టిసామర్థ్యము కలదని యెఱిఁగియే పంచెనో యెఱుంగఁజాలను ధౌమ్యాదులు నన్నుఁ బ్రోత్స హించిరి ఒడంబడితిని మహాత్మా! సర్వకార్యనిర్వహణము

నీభారము కావునఁ జక్కఁగా నాలోచించి పనుపుము నీయా నతిమెయిఁ బ్రవర్తిల్లువాఁడను సర్వమునకు నిన్నే నమ్ముకొని యున్నవాఁడను అని సవినయముగాఁ బ్రార్థింపఁగా శ్రీహరి తనయవతారఫల మాసన్నము కానున్నదని యోజించి యిట్లుత్తరము చెప్పెను రాజా! సర్వసుగుణభూషితుఁడవు మహాశూరులగు సనుజులుగలవాఁడవు సర్వనీతిజ్ఞుఁడవు కావున నీవే యీరాజసూయయాగము నొనర్ప నర్హుఁడవు పూర్వము పరశురాముం డవార్యపరాక్రమంబున ధాత్రియంతయుం దిరిగి క్షత్రియవంశంబుల నిర్మూలించెను నాటంగోలె నైలవంశంబు నిక్ష్వాకువంశంబునను నీరెండువంశములు తప్పనన్నియుఁ గృత్రిమ క్షత్రియవంశంబులే యయ్యె విమలక్షత్రియవంశంబులు లేవు * ఈ రెండువంశంబులు నూటిపై నొకవంశంబులుగ విస్తరిల్లెను యయాతి భోజవంశంబులనుండి పదునాలుగువంశము లుప్పతిల్లెను ఇట్టిక్షత్రియులనెల్ల జయించి జరాసంధుఁ డున్నవాఁడు. వానిశక్తి యసమానతం గాంచియున్నది ఇంతియకాక యా జరాసంధునిఁ జేదిరాజు తనసకలబలములతోడ సేనాధిపతియై కొలుచుచుండును మఱియు నాతనికి మాయాశీలురగు హంస డిభకులను వారలు మిత్రులుగలరు కౌశికచిత్రసేనులను మాఱు పేరులతో మహాసేనాసమన్వితులై యాతనికి బాసటగా

---

*ఐలవంశ్యాశ్చ యే రాజం స్తథైవేక్ష్వాకవో నృపాః, తాని చైకశతం విద్ధి కులాని భరతర్షభ ॥ యయాతేస్త్వేవ భోజానాం విస్తరో గుణతో మహాన్, భజతేద్య మహారాజ విస్తరం స చతుర్దిశమ్ ॥ సభాపర్వము. ౧౪ అధ్యా

నుందురు మఱియు వరుణునంతటిబలశాలి పశ్చిమదిగ్స్వామీశ్వరుఁడు భగదత్తుఁడు పాండురాజసఖుం డగుటంజేసి నీకు మనస్సున మిత్రుండయ్యును భయంబున జరాసంధుని పక్షమువాఁడయి చేయునదిలేక వాక్కర్మంబులఁ దద్హితంబుగాఁ బనిచేయుచుండును మఱియుఁ బెక్కండ్రు రాజు లాతనికిఁ దోడ్పడుచుండువారు మహాపాపాత్ముఁ డగుకంసుని నే వధించుటంజేసి తత్పత్నులు తనపుత్రికలగుట నాపై నీసుపూని మధురానగరంబును బెక్కుసారులు ముట్టడించెను యదువృష్ణిభోజాంధకులు వానిచేఁ బలుబాము లనుభవించిరి. హంసడిభకు లెట్లో మృతులైరి వారు చావఁగా నాతఁడు మరలిపోయెను మేము నాతని వలనిబాధల ననుభవింపఁజాలక ద్వారవతింజేరితిమి ఆతఁ డెందఱో రాజులనుబట్టి కట్టి పీడించుచున్నాఁడు వానిదురంతములు చెప్పనలవికావు వానింజంపక రాజసూయ మారంభింపవలనుపడదు నీరాజ్యము సుస్థిరంగాంచదు రాజా! సకలసుగుణములు గలిగి మహాబలపరాక్రమసమగ్రులగుసోదరులు మాటప్రకారము వర్తింపనుండ నీవింక ననుమానించెదవేల? అనిపలుకఁగా విని భీమసేనుండు నర్జునుండు నాజరాసంధు నశ్రమంబునం బొలియింతుమని పలికిరి వారిమాటలు విని శ్రీహరి మరల రాజేంద్రా! భీమార్జునులపలుకు లుత్తమములు వాని ననుసరింపుము నీకు లగ్గగుననియె ఇట్లందఱు నొక్కపలుకఁగా విని ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లు ప్రశ్నించెను

ఇట్టి యత్యద్భుతశక్తి యాజరాసంధున కెట్లు వచ్చెను? ఆతనిజన్మవృత్తాంత మెఱుంగఁగోరెద అది విననఁగాని నామనస్సు దిటవునొందదు మహాత్మా! ఎఱింగింపుమా యని ప్రార్థిం

చెను. హరి తదభిప్రాయమెఱింగి యాతనిశంక తొలఁగింపనెంచి రాజా! వినుమని యిట్లుచెప్పెను బృహద్రథుఁడనురాజు మగధ దేశాధిపతి విశేషబలయుతుండుగానుండి పరులనోడించుచుఁ గాశిరాజు తనుజాతల నమడపిల్లలను బెండ్లియాడి వారివలన సంతానంబుఁ బడయఁజాలక సకలవ్రతముల నాచరించెను కాని ఫలము గలుగదయ్యెను దాన నిర్వేదంబునొంది వనంబున కరిగి యందొకచోఁ జక్కనిమామిడిచెట్టుక్రిందఁ దపంబుచేయుఁ గౌతముని గాక్షీవతుఁ డనువానిం గాంచెను అతిభక్తి వానిం గొల్చుచుండెను కొంతకాలమునకు నాముని సంతోషించి వాంఛితం బొసంగెదను వేఁడుమా యనిన నారాజు మహామునీ! సర్వసంపదలు గలవు కాని సంతానము గలుగదయ్యెను కాన దాని ననుగ్రహింపుమా యని ముకుళితకరుండై వేఁడఁగా నాముని ధ్యానస్తిమితలోచనుండై యుండెను అత్తరుణమున నాసహకారభూరుహమునుండి ఫలమొకండు పవనవిధూతమై యాముని తొడపైఁ బడియెను దానింగైకొని యభిమంత్రించి రాజున కొసంగి దీని నీపత్నులకిమ్ము సంతానంబుగలుగును పొమ్మన దానిం బరిగ్రహించి తననగరంబునకువచ్చి యిరువురు భార్యలకు సమముగాఁ బంచియిచ్చెను వారు వానిం దిని గర్భంబులం దాల్చిరి ఒక్కనాఁడు వారిద్దఱు నొక్కలగ్నమందే ప్రసవించిరి. ఒక్కకన్ను ఒక్కచెవియు నిట్లవయవములు సగముగాఁగల యొక శిశువు జనించెను ఆశిశుశకలమును జూచి వారు వెఱచి దీని నెట్లు రాజునకుం జూపుదుమని సంశయించి లజ్జవెంపున నెవ్వ రెఱుంగకయుండ వెలుపలం బాఱవైచి రండని దాదులకుం జెప్పిరి వా రాశిశుశకలములం గొనిపోయి యొక్కచోఁ బాఱ

వైచి వచ్చిరి అందున్న యొక్క రాక్షసి జరయను పేరుగలది బలి
యనిభ్రమించి వచ్చి యాతురంబున నా రెండుశకలంబుల నదిమి
పట్టుకొనఁగా నవి రెండును జేరి యొక్క బాలకుఁ డయ్యెను ఆశి
శువు దానికెంతయు భారమై మహాబలశాలి కావున భీతిత
గల్గించుచు నేడ్చెను ఆధ్వనివిని యంతిపురమునఁ గలవారెల్లం
బరుగెత్తివచ్చి యాబాలకు నెత్తికొనిరి ఆసందడి రాజు తెలి
సికొనివచ్చి యొఱ్ఱనిపిడికిలిని మోమునఁ బెట్టుకొని యేడ్చుచున్న
మహాకాయు నాశిశువుం గాంచి కరంబు సంతసించెను అంని
నారాక్షసి కామరూపిణిగావున మానవకాంతారూపమును
దాల్చి యారాజుతో రాజా! నే నీచదుకమున నుండు రాక్షసిని
చిరకాలమునుండి యిందున్నదానను నాపేరు జరయని నీకు
మేలుచేయఁగోరుచుందును అది నేఁటికి సమకూరెను నీయిద్ద
ఱుభార్యలకుఁ గలిగినశకలములను దాదులుతెచ్చి యిచ్చోఁ
బాఱవైచిరి నేను వానిం గూడఁబెట్టితి వెంటనే శిశువై నా
కెత్తికొన శక్యముకానంత బలశాలియయ్యెను వీనింగొనుమనిన
నారాజు నాకొక్కమునివరుండు సంతానం బనుగ్రహించెను
నీవిపుడద్దాని నొసంగితివి నీవు రాక్షసివి కావు నాకులము
నుద్ధరింప దయచేసిన పుణ్యదేవతవు అని దాని నతిప్రీతిభక్తులం
బూజించెను జరయను రాక్షసిచే శకలములు రెండును సంధిం
పఁబడినవాఁడు గావున జరాసంధుం డనంబడునని నామకరణంబు
చేసెను ఆశిశువు దినదినప్రవర్ధమానుఁడై పెరుగుచుండఁగా
నడవిలో వరమిచ్చినయాచండకౌశికుం డొకనాఁ డప్పురి కేతెం
చిన రాజు తన్ముని నతిప్రీతి గౌరవించి పూజించి యుచితాసనా
సీనుం జేసి కొడుకుం జూపెను ముని రాజా! జరయనురక్కసి

నీకు మహోపకారము చేయుట యోగనిష్ఠ నెఱింగినాఁడను * ఈకుమారుఁడు షణ్ముఖునివలె మహాశక్తిసంపన్నుఁడు శివభక్తుండగు ఎంతబలవంతులైనను బగతురు వీని దాఁకి యోర్వఁజాలక పాఱిపోదురు వీఁడెల్లరాజుల నోడించునని ముని తన యిచ్చ నరిగెను అంత నాకొడుకునకుఁ బ్రాయము రాఁగా బృహద్రథుం డాతనికి రాజ్యమిచ్చి తాను దపోవనంబున కరిగెను

ఆజరాసంధుఁడు కొందఱురాజులం జేర్చుకొని మాఱులేని విక్రమంబు నీశ్వరానుగ్రహంబునం బడసియున్నవాఁడు వాని నితరులోడింపఁజాలరు కాని మల్లయుద్ధమున మనభీముఁడు వాని నోర్చును ధర్మనందనా! విజయుదివ్యాస్త్రబలము, భీముని బాహుబలము నానీతిబలము సాయముగనుండ నీకుఁ బడయరాని దేదియుండును? శంక నొందకుము పవనతనయుఁడు వాని సత్రమంబున నోర్చును అని నొక్కి పలికిన శ్రీకృష్ణుని భీమార్జునులఁ గాంచి సంతుష్టాంతరంగుఁడై శ్రీవాసుదేవా! నీసాయముగలుగ మాకు సాధింపరానిపని యెద్ది? నాకేల శంక లుండును? తప్పక రాజులెల్లరు బంధముక్తు లగుదురు రాజసూయయాగము సాగును నాకుఁ బుణ్యము విఖ్యాతియుఁ గల్గును అని పలికి తనకు మ్రొక్కిన భీమార్జునులను నాశీర్వదించి కార్యసిద్ధి యయ్యెడుమని పనుప శ్రీకృష్ణసహితులై యాసోదరు లిద్దఱు ప్రయాణమైరి వారు ముగ్గురు పెక్కునదులు నదం

* ఉవాచ మాగధం రాజన్ ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా. ర సర్వమేతన్మయా జ్ఞాతం రాజన్ దివ్యేన చక్షుషా అని మూలము సభాపర్వము. ౧౯ అధ్యా

బులు పర్వతములు దాఁటి మగధదేశంబుఁ జొచ్చి గోరథంబను పర్వతము నెక్కిరి దానినుండి యాగిరివ్రజపురమును గాంచిరి. అది శత్రుదుర్భేద్యముగా నుండెను ప్రాకారపంక్తులు దానిం జుట్టుకొని పరులకుఁజూడ శక్యముగానియట్లుండెను శృంగారముగా నుండునగరములలో నది యగ్రగణ్యమై యుండెను దానినిం జూచుచున్న భీమార్జునులం గని నారాయణుండు గోరథము ఋషభము వైహారము ఋషిగిరి చైత్యకాద్రియను నీయైదుపర్వతము లీపురవరమునకు సంరక్షకములు ఈపర్వతపంక్తిచే రక్షింపఁబడుటచేతనే దీనికి గిరివ్రజమను నామము గల్గెను ఈమాగధుల నెవ్వరును జయింపఁజాలరు అని పలికి ద్వారమునుండి నగరము ప్రవేశింపనొల్లక చైత్యకగిరిశృంగంబునకుంబోయి యందున్నమూఁడుభేరులం జూపి పూర్వమున నుండు మాగధులు మానుషాదంబను ఋషంబును జంపి దానిచర్మంబున నీమూఁడుభేరుల నిర్మించిరి శత్రువు లెవ్వరేని యీపురంబుఁ జొచ్చునపు డివి తమంతన మ్రోయును. ఆమునివర మిట్టిద అనుడు భీమార్జునులు బాహుబలంబున నాభేరులమూఁడింటి నశ్రమంబున ధ్వంసముచేసిరి ఆద్వారముననే నగరముం జొచ్చిరి అందు మాలాకారునిండ్లకు, గంధనిర్మాతృగేహంబులకుం బోయి బలాత్కారవిధిని వానిని గైకొనిరి వానిందాల్చిరి గంధపుఁబూఁతల మేనులఁ గైచేసిరి నగరంబునంబోయిపోయి రాజమందిరము గాంచిరి అందు నిరంతరము బ్రాహ్మణులు నిరాతంకముగఁ బ్రవేశింతురు కావున వారింగూడి యాసౌధము నాలమందను మృగేంద్రములు ప్రవేశించునట్లు ప్రవేశించిరి

జరాసంధుఁడు నిరంతర మతిథులగు ద్విజులఁ బూజించువాఁడు. * అర్ధరాత్రమైనను దనయింటి కతిథులు వచ్చినారని విన్న నెదురేగి పిలుచుకొనిపోయి పూజించువాఁడు ఈవార్త లోకమునందంతట వ్యాపించియుండెను ఆమర్యాద ననుసరించియే వీరిని దోడ్కొనిపోయెను మధుపర్క మీయఁబూనెను వీరు దానిం బ్రతిగ్రహింపనొల్లక గర్వముఁ జూపిరి ఆవిధ మెఱింగి యాజరాసంధుఁడు మీరు స్నాతకులైయునఁ బూవులు చందనము బలిమిమై గ్రహింపఁదగునా చైత్యకాద్రితటమును భేదించి దొంగతనమున నగరమును జొరఁదగునా అంతియ కాక నాయిచ్చుమధుపర్కంబేల కైకొనకయున్నవారు? కావున మీరు వేషధారులగుదురు వేషంబున బ్రాహ్మణులరే కాని యవయవసన్నివేశంబుల క్షత్రియులని తోఁచెడిని తెలుపుఁడీ యని యడిగిన, నారాయణుం డాజరాసంధున కిట్లు బదులు చెప్పెను బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యజాతులు స్నాతకులగుదురు వారియందు మేము క్షత్రియజాతిస్నాతకులమని యెఱుంగుము †మిత్రగృహంబును ద్వారముననే చొరవలయును శత్రుగృహమును ద్వారమునఁ జొరరాదు ఇది ప్రాక్తనాచారము దాని ననుసరించితిమి ‡ గంధమునందుఁ బుష్పదామమునందు శ్రీదేవి

---

* తతోఽర్ధరాత్రే సంప్రాప్తే యాతో యత్రస్థితాః ద్విజాః, తస్య హ్యేతద్వ్రతం రాజన్ బభూవ భువి విశ్రుతం స్నాతకాన్ బ్రాహ్మణాన్ ప్రాప్తాన్ శ్రుత్వా స సమితింజయః ౩౭ అప్యర్ధరాత్రే నృపతిః ప్రత్యుద్గచ్ఛతి భారత అని మూలము. సభా ౨౧ అధ్యాయము

†అద్వారేణ రిపోర్గేహం ద్వారేణ సుహృదోగృహాన్, ప్రవిశంతి నరాధీరా ద్వారాణ్యేతాని ధర్మతః ౫౬ సభా ౨౧ అధ్యా

‡పుష్పవత్సు ధ్రువా శ్రీశ్చ పుష్పవంతస్తతో వయమ్ అనిమూలము.

నివసించును కావున వానిం దాల్చితిమి క్షత్రియులు ప్రార్థించి పుచ్చుకొనరు కావునఁ బౌరుషక్రియనాశ్రయించి వాని గ్రహించితిమి నీవలన మాకొక కార్యము కలదు కావున నీయిచ్చు మధుపర్కము లోనగు వానిని గ్రహింపకున్నారము

ఆమాటలు విని జరాసంధుఁడు మీకు నేను గాని, నాకు మీరుగాని యహితము చేసినది లేదు కావున నేను మీకు నెట్లు శత్రువునైతిని నిరపరాధిని గుణయుక్తుఁడనై పూజ గావింపవచ్చితిని దేవతలకు భూదేవతలకు సర్వదా భక్తిసేయు వాఁడను వారిని బూజించుచుండువాఁడను క్షత్రియకులాచారములవదలనివాఁడను అనిన జరాసంధునకు బదులిడఁదలంచి శ్రీహరి యిట్లుపలికెను రాజా! ఉత్తమక్షత్రియపథమునందుఁ బ్రవర్తిల్లువాఁడనంటివే సాధువులగు రాజులు నీవలెఁ గ్రూరాత్ములై రాజులఁ జెఱబెట్టి పశువులను జేసి పశుపతియగు శంకరుని బూజించువారుగలరా దీనికంటె మహాక్రూరకార్యమేది? దీనిచే జనులకప్రియుండవు కాక ప్రియుఁడ వెట్లయ్యెదవు? నిర్దయుండై తనజాతివారి నెవఁడు వధించునో వానికంటెఁ బాపాత్ముఁడు లేదని పెద్దలుపల్కుదురు నీవంటివారి నుపేక్షింపరాదని తలంచి యెల్లరము విశేషించి సాధువులను రక్షింపఁబూని నిన్ను శిక్షింప వచ్చితిమి నాకంటె నధికుండొక్కండుకలఁడే యని పలుకకుము ఈపాండవులు నీమద మడఁగింతురు అని పలుక జరాసంధుఁడు సటలూడఁదీయ రోషించు కుంజరాంతకుంబోలె మహాక్రోధ కలుషితాంతరంగుఁడై శ్రీకృష్ణున కిట్లుపలికెను అయ్యా! పరాక్రమమున శత్రువుల నొంచుట పాపమా నేనెప్పుడును బరాక్రమధనుఁడను దేవార్థము తెచ్చిన యీరాజుల నేనేల విడు

తును! నాశక్తి నీవెఱుఁగుదువుగదా కృష్ణా! సైన్యములతోఁ గాని మీముగ్వురతోఁగాని, మీలోనిర్వురతోఁగాని,యొక్కనితోఁగాని పోరాడుదును మీ రెట్టియాయుధములంగాని పోరాడఁదలంతురో తెలుపుఁడు అనిన హరి యొకనితోఁ బలువురు మాఱొక్కనిఁబోరుట న్యాయముకాదు మేమందఱ మధికబాహుబలములు గలవారమే ఇట్టి మాలో నొక్కనిం గోరుకొనుము మల్లయుద్ధమున వాఁడు నిన్నోడించును అమా టలు విని యాబృహద్రథకుమారుఁడు వాయుతనయుఁడగు భీమునింగాంచి వీఁడు నాకుఁ దగియున్నవాఁడని కోరెను అంత నాజరాసంధుఁడు తనకొడుకునకు సహదేవుఁడనువానికి నభిషేకముజేసి రాజ్య మప్పగించి పురోహితులు స్వస్త్యయన కర్మము నడపఁగా మల్లయుద్ధమునకుఁ బూనెను

జరాసంధుఁడు మృతినొందుట

కార్తికశుక్లప్రథమదినంబున నాభీమజరాసంధులు మల్ల యుద్ధమున కారంభించిరి అదిమొదలు త్రయోదశివఱకు యుద్ధముచేసిరి ఆనాఁడు పోరాడుచుండఁగా నాఁడుగెలుపోట ములు లేకుండెను చతుర్దశినాఁటిరాత్రియందు జరాసంధుని హీనబలుంగా నెఱింగి కృష్ణుఁడు భీమసేనునితో మారుతా త్మజా ప్రతివీరుఁడు హీనబలుండయ్యెను సకలరాజన్యహింసకుం డగు వీనిని బొలియించి నీసామర్థ్యము మాకు నెఱింగింపుమని హెచ్చరింపఁగా భీముఁడు తనతండ్రియగువాయుదేవుందలంచి యాతనికరుణ ననంతబలము గలుగ నాజరాసంధు నెత్తి త్రిప్పి భూమిపై వీచివైచి సకలావయవములనుండి శోణితధారలు ప్రవహింపఁ జేసెను వాఁడు మృతినందెను ఆకళేబరంబును

ద్వారంబునఁ బడ విసరివైచెను మాగధులందఱు హరిశరణు చొచ్చిరి వారికభయదానమిచ్చి కృష్ణుఁడు బంధింపఁబడినరాజుల నెల్ల విడిపించి రత్నరాసులు సహదేవుఁడు కానుకలీయ గ్రహించి వాని నోడకుమా యని యభయదానమున నలరించి రథము తెమ్మని పంచెను ఆరథము పూర్వము తారకాసురసంగ్రామమునం దింద్రుఁ డెక్కి జయించెను దానిని వసువను రాజు నింద్రునివలనఁ బడసెను వసువునుండి బృహద్రథుఁడు సంపాదించెను అది జరాసంధునకు సంక్రమించెను దానినే శ్రీకృష్ణుఁడు తెమ్మని యాజ్ఞాపించి భీమవిజయులతో దానినెక్కి గరుడునిం దలంచి యతఁడు సాక్షాత్కరింప సారథ్యముచేయుమని యాన తిచ్చి యాతనిసారథ్యమున క్షణమాత్రమున నింద్రప్రస్థపురము చేరెను జరాసంధునివధ కెల్లవారును సంతుష్టులై యిఁక ధర్మజు రాజ్యము రామరాజ్యమువలె నుండునని యానందించిరి ఇంద్రప్రస్థపురంబున కరుదెంచి జరాసంధు నశ్రమంబునం జంపిన భీమసేనుంజూచి యేగుచుండిరి అంత శ్రీకృష్ణునిచే విడిపింపఁ బడిన రాజులెల్లరు ధర్మరాజుంగాంచ నేతెంచిన నతఁడు వారి నుచితరీతి గౌరవించి పంపెను శ్రీకృష్ణుఁడిట్టు లీకార్యము నిర్వహించి ధర్మరాజు వీడ్కొని ద్వారవతికిం బోయెను

ఆర్యమహాశయులారా! జరాసంధునివధించినకథను బఠించితిరి ఇందేమేని విశేషములుండునా యని పరిశీలింతము ఇందుఁ బ్రధానములుగా రెండుమూఁడువిషయములు గలవు వాని నాలకింపుఁడు జరాసంధుఁడు పదునేడుసారులు మధురను ముట్టడించెను సకలసేనలం బోఁగొట్టుకొనిపోయెను బలరాముఁ డెన్నిపర్యాయములో నాతనిం జంపఁ బ్రయత్నించి

వానిం బట్టుకొనఁగా నాకాశవాణియు శ్రీకృష్ణుఁడును వలదని వారించిరి ఏల? ఆజరాసంధునిజంపువాఁడు వేఱొకఁ డున్న వాఁడు వీనిం జంపందగుకర్మము చేసినవాఁడుండఁగా నెంతబల శాలియైన నవతారపురుషుఁడైనను బలరాముఁడు వధింపఁ జాలఁడు అట్లువధించిన భగవచ్ఛాసనము మార్చినవాఁడగును కావుననే శ్రీహరి యెన్నియిడుమలనైన నోర్చుకొని కాలము నకు వేచియుండెను తాఁ జెంతనుండినఁగాని భీముఁడు వధింపఁ జాలఁడని తోఁచినందున నాతనిం బిలుచుకొనివచ్చి చంపిం చెను భగవంతున కిది యశక్యకార్యమా యన్నఁ గాదుగాని తనసిద్ధాంతమునే తాను మీఱఁడు మీఱిన నెల్లవారును మీఱఁజూతురు కాఁబట్టియే కర్మము బలవత్తరమన్న న్యాయ మును దృష్టాంతపూర్వకముగాఁ జూపఁబూనెను జరాసంధుఁడు తనకర్మముచేతనే చంపఁబడియెను కాని నిమిత్తభూతుఁడు భీముఁడు కావలయును "నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్" అని పలికెను కావున నుపకారాపకారములులోకమున నెవ్వరికిఁ గాని యితరులమూలమునఁ గలుగవు స్వస్వకర్మానుసారమే కలుగును కాని యొకఁడు నిమిత్తమాత్రముగఁ గనఁబడు చుండు భగవంతుఁడు చూచుచుండును కావున సర్వసాక్షి యన్నపేరు భగవంతునకుం గల్గెను

నారదముని పిలువనిపేరంటముగ వచ్చి పాండురాజు పలికినపలుకులుగాఁ గొన్ని తెలిపి రాజసూయముచేయ ధర్మ రాజును బ్రోత్సహించి తనపై భారములేకుండుటకుఁ బెక్కు విఘ్నములు గలుగుననియుఁ బెక్కుమంది రాక్షసు లాయజ్ఞమును జెఱుపనెంతురనియుఁ బిమ్మటఁ బ్రజాక్షయకరమగు యుద్ధము

పొగుననియుఁ జెప్పిపోయెను ఇట్టికష్టములు కలుగునని తోఁచి నను గర్మము పురికొలుప ధర్మరా జందుల కంగీకరించెను ఇందుఁ గర్తృత్వ మెవ్వరికిని లేదు కర్మమునకుం గలదని యూహింపుఁడు జరాసంధునియుత్పత్తి యీకాలపువారి కాశ్చర్యమును గొలుపక పోదు ఇట్టివి పుక్కిటిపురాణములు గాని సత్యములు కావనువారును బెక్కుమంది గలరు పాపము ! సృష్టిచమత్కృతి వారికిం దెలియదు పరమే శ్వరుసామర్థ్యము వా రెఱుంగఁజాలరు కూపకూర్మములవలెఁ దాము చూచినదే సృష్టియని తమ రెఱింగినదే ప్రపంచ మని వా రూహింతురు ఒక్కయోషధిని వ్రేలాడఁజేసిన నది చిగిరించి యాకుల వెలువరించి తీగను సాగించును వేఱొక్కయోషధి యట్లొనర్చినఁ జచ్చును దానిస్వభావమనుట తెలివితక్కువయే భగవంతుఁ డద్దాని నట్లుకల్పించుట కెన్నియో కారణము లుండు ను అవి మనకుఁ దెలియవు తెలిసినట్లు నటించిన లాభ మేమి? ఏపదార్థ మేరీతిగానైనను సృజించునేర్పు భగవంతునకుం గల దు భగవచ్ఛక్తి నెఱింగినవార లిట్టు లచ్చెరువొందరు బ్రహ్మ రక్షస్సులు సర్వదా బలిని గోరుచుండును వానికిఁ దృప్తిచేయక యున్న నవి మనుష్యుల భక్షించును అడవియందు దివ్యరూప మున నలరుకాంత లుందురు దర్శనమాత్రమున మనుజులు పొలియుదురు వారి నవ్వి భక్షించును ఇట్టి సృష్టిరహస్యములు మనపూర్వు లెఱింగియే యుండిరి ఈకాలమున నట్టియోగ్యత యనఁగాఁ దపశ్చర్య నశించినది యోగనిష్ఠ నామమాత్రావశిష్ట మైనది కావున దివ్యజ్ఞానము పుస్తకములయందే యగపడుచు న్నది ఉపన్యాసవేదాంత మెక్కువ యైనది తదనుభవము గగన

కుసుమ మైనది కావున నన్నియు నిప్పటివారికి విచిత్రములే అసంగతములే అసంభవ ప్రాయములే ఏమిచేయవచ్చును? ఎట్లు నమ్మించవచ్చు? ఎట్లు వారి కివి సుసంగతములని కారణములఁ దెలుపవచ్చు? ఇవుడు ఆముష్మికచర్చ యంధకారస్వల్పవస్తుగవేషణమువలె నున్నది దీపము కావలయునని తోఁచుటలేదు వెదకుద మనువారే మిక్కిలిగా నున్నారు ముందేది దారియని యెఱుంగఁ గలవారు కానరారు ఇంకనైనఁ దపోనిష్ఠ కారంభింపుఁడు యోగాభ్యాసమునకు మొదలిడుఁడు ఇవి రెండును లేనినాఁడు దక్కినవన్నియుఁ బనికిరావు మనశ్శక్తి చేకూరదు. అదిలేకున్న నేకార్యము ఫలింపదు

ప్రకృతము సకలప్రాణికోటులు సంగరమున మృత్యువక్త్రబిలమును జొరఁబూనియున్నవి ఇతరుల ప్రోత్సాహమక్కఱలేదు తమంతకు తామే పయనమై పెండ్లికిఁ బోవునట్లు మృత్యువుచెంతకు నడచుచున్నవి వానిని రక్షింప నెవ్వనికిఁ దరము? వాని నాప్రయత్నమునుండి మానిపింప నెవ్వఁడు శక్తుఁడు? శ్రీహరి తదనుగుణాలాపప్రయత్నములను జేయుచున్నాఁడు సర్వమును జూచుచున్నాఁడు స్వస్వకర్మనిహతులై ప్రాణులు యమునిచెంత కేగుచున్నవారు కావున భారతసంగరమును జక్క నెఱుంగఁదగినది పరమేశ్వరువిచిత్రచరిత్రము స్మరింపఁదగినది స్మరించినంతన చాలదు పరిశీలింపఁ దగినది పరిశీలించినంతన చాలదు యోగనిరతి దానితత్త్వ మెఱుంగఁదగినది బ్రహ్మానందమునకన్న నీయానందమే మిన్నయనవలయు నన్నియు సాగుచుండ నిన్నింటికిఁ గారణభూతుఁడై సర్వేశ్వరుఁ డేమియు నెఱుంగనట్లు నటించుచున్నవాఁడు ఆమహాత్మునితో నిరంత

రము మెలఁగుచుండువారలే తత్ప్రభావమును మఱచుచుండ నింక నెఱుంగువా రెవరు? ఊరక తన్నామమును స్మరించుచు మహాత్మా కాపాడుమా యని వేడుటకంటె మనము చేయఁదగినకార్య మింకొక్కటి లేదని తెలుప సాహసించుచున్నాఁడను ఇంకఁ దర్వాతికథ నాలకింపుఁడు

ధర్మరాజు రాజసూయము చేయుట.

*రాజులు ధర్మరాజసత్కృతులై తమతమ నివాసములకుం బోవఁగా హరి ద్వారవతికిం జనఁగా ధర్మరాజుననుమతి ననుజులు రాజసూయయాగాంగముగ దిగ్విజయయాత్రకుం బ్రయాణమైరి అందర్జునుఁ డుత్తరదిశకుం బోయెను భీముఁడు తూర్పుదెస జయింప నరిగెను సహదేవుఁడు దక్షిణభాగము జయింపఁ బయనము సాగించెను నకులుఁడు పడమరదేశమును జయింప వెడలెను ఈనలుగురు నిర్విఘ్నముగా విజయయాత్ర సాగించిరి మార్కొన్న రాజులతోఁ బోరి యోడించిరి కానిక లర్పించినవారిజోలి పోవకుండిరి ఇట్లీదిగ్విజయయాత్ర యందపరిమితరత్నలాభము గలిగెను గజాశ్వరత్నము లసంఖ్యాకములుగా లభించెను ఈరెండింటికి మించి విజయలక్ష్మి చేకూరెను ధర్మరాజు ప్రఖ్యాతికి మించిన విఖ్యాతి యొందును లేకుండెను ఇంద్రప్రస్థనగరవిఖ్యాతి దిగ్దిక్కుల నలంకరించెను విశాలవీథులు గలయాపురము రథగజఘోటకములచేఁ గ్రిక్కి

---

* ఈకథ శ్రీమహాభారతము సభాపర్వమున నిరువదేనవ యధ్యాయము మొదలు కొన్నియధ్యాయములనుండి సంగ్రహింపఁబడినది శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం ౭౪ అధ్యాయమునుండియు నీకథ సంగ్రహింపఁబడిన దనియుం దెలియంగ నగు

రిసియుండెను కోశాగారములు రత్నగేహము లయ్యెను ఆ కాలమున సువర్ణరజతములు నిర్మాల్యము లయ్యెను నవరత్నములకే యించుక విలువగలదు ఇట్లు నలుగురుసోదరులు మహార్ఘవస్తువులందెచ్చి నగరమున నింపిరి ఎందునుగాని మోటమిగల్గె నన్నమాట వినరాకయుండెను స్వర్గమున నారదాదిమహర్షులు ధర్మజునీతిని దత్సోదరులపరాక్రమములను బొగడఁజొచ్చిరి

అంత ధర్మరాజు రాజసూయయాగమునకు వలయు సంభారముల నన్నింటిని గూర్పనాజ్ఞాపింప నియోగు లట్లే కూర్చిరి ఇంచుకంతయుఁ గొదువలేకయుండ నన్నిపదార్థములు సిద్ధముచేయఁబడియెను ఋత్విక్సముదాయముచేరెను మహర్షులాయాగమునఁ బ్రాయశ్చిత్త మనునది కలుగకయుండఁ జూచుచుండ నాదృతివహించిరి వ్యాసాదు లాయాగంబును జూచుచుండ సంప్రార్థితులైరి సదస్యులుగ నుండువారును మహర్షులే ఆయాగమునకు నానాదేశములనుండి రాజు లాహూతులై సపత్నీపుత్రబాంధవపరిజనముగా నరుదెంచిరి వారివారి కనురూపములగు గృహములు సిద్ధముచేయఁబడియెను దేవతలు సిద్ధులు సాధ్యులు నాయాగమును జూడ నేతెంచిరి ఈయాగమెందులకో యెవ్వరెఱుంగరు దేవతలు స్వకార్యార్థమని యెఱుంగుదురు శ్రీహరి యొక్కఁడే యంతయు నెఱుంగును మహర్షులలో వ్యాసాదు లెఱుంగుదురు కాని యెవ్వరును దీన నిట్టిచెట్టలు గలుగునని ధర్మరాజునకుం దెల్పువారుగాని తెల్పం బూనువారుగాని లేకుండిరి ఏల? భగవంతుఁ డందఱను మాయచే నాచ్ఛాదించెను తనయవతారమునకు ఫలాంగ మీరాజసూయమేకదా! ఇట్టు లింద్రప్రస్థపురమున యజ్ఞసంభారములు

సిద్ధములుకాఁగా శ్రీహరి ద్వారకానగరమునుండి బంధువ్రాత ముంగూడి యరుదెంచెను ధర్మజప్రముఖు లామహాత్మున కెదురుగాఁ బోయి దోడుకొనివచ్చి యుచితసౌధమున విడియించిరి తదాజ్ఞప్రకారము మెలఁగఁ బ్రయత్నించిరి ఏక్షణమున నామహాత్ముఁ డేమి యాజ్ఞాపించునో యని సోదరులందఱు వేచి యుండిరి ఆమహాత్ముఁ డాయాయికాలముల నాయాయిపనులఁ జక్కఁగా నెఱవేఱఁ జేయుచుఁ దనకార్యమును సాగింపఁ దలంచుచుండెను ఎవ్వరెవ్వ రేయేకార్యములను జేయవలయునో యనువిషయము సిద్ధాంతితమయ్యెను వా రాయాకార్యముల యం దప్రమత్తులై యుండిరి ఆయాగమునం దెవ్వరికిఁగాని యేవిధమునందును గొఱంత యనునది కలుగఁగూడదని ధర్మరాజునాశయ మైయుండెను తదనుగుణముగాఁ బ్రవర్తింప సోదరులు తక్కుంగల పరిజనులును బద్ధాదరులై యుండిరి భగవంతుఁ డన్నింటిని గాంచుచు నిర్విఘ్నముగా దానిని సాగింపఁ బూనియుండెను ఇంకఁ గొదువయేల కల్గును? దుర్యోధనాదులు నాయజ్ఞమున కాహూతులై యేతెంచిరి అందఱును సోదరులేకదా వారును భీమాదులతోడఁ గలిసి సర్వకార్యములను జక్కఁగ నెఱవేర్ప సంసిద్ధులై యుండిరి

శాస్త్రోక్తపద్ధతి యజ్ఞమండపము సుసిద్ధ మయ్యెను ధౌమ్యాదులు విధి నించుకంతయు నతిక్రమింపక సాగింప నడుములు కట్టుకొని యుండిరి విరాటద్రుపదులు శిశుపాల గాంధారనాయకులు భగదత్తుండును శల్య సాల్వ బృహద్బల చంద్రసేనసముద్రసేన కుంతిభోజ పౌండ్రకవాసదేవులును వసుదేవబలదేవప్రద్యుమ్న శూరసేనులును దక్కఁగలయదువృష్ణి

భోజాంధకులును ప్రధానులుగా నుండిరి నాలుగు సంద్రముల నడుమ నున్నరాజు లెల్లరు వచ్చిరి తమనగరముల నున్నయట్లే వారలెల్ల విడిదుల నుండిరి ఆపద్ధతి యెందు నేకాలమందును గన్నది విన్నదియు లేదని యెల్లరంగీకరించిరి భీష్మద్రోణద్రౌణి కృపాచార్యులు ధృతరాష్ట్రవిదురసోమదత్తకర్ణులు భూరిశ్రవః ప్రభృతులు ధర్మరాజసత్కృతులై కార్యనిర్వహణమునందాదృతిం గాంచిరి *వారిని దర్శించి ధర్మరాజు వినయమున దోసిలొగ్గి

ఆ "మీాయనుగ్రహమునఁ జేయంగఁ గడఁగితి
నిమ్మహాధ్వరంబు నెమ్మితోడ
దీనినందఱును సదవధానంబుగాఁ బూని
పెంపుమెఱసి నిర్వహింపవలయు" (నన్నయభట్టు)

అని ప్రార్థించెను వారెల్ల నాయుధిష్ఠిరునియాదృతికి వినయాదిసద్గుణసంపత్తికిఁ గడునలరి యట్లే చేయుచుండిరి అందుఁ గృపాచార్యుఁడు హిరణ్యరజతరత్నదక్షిణాదానవిషయములయందు నియోగింపఁబడియె కృతాకృతపరిజ్ఞానంబునందు భీష్మద్రోణులు నియమితులయిరి సకలవస్తువుల వ్యయించుకార్యమున దురుఁడును, నానాదేశసమాగతరాజన్య

---

* పితామహం గురుం చైవ ప్రత్యుద్గమ్య యుధిష్ఠిరః, అభివాద్య తతో రాజన్నిదం వచన మబ్రవీత్ ౧ భీష్మం ద్రోణం కృపం ద్రౌణిం దుర్యోధన వివింశతీ అస్మిన్ యజ్ఞే భవంతో మా మనుగృహ్ణంతు సర్వశః ౨. ఇదం వస్సుమహాచ్చైవ యదిహాస్తి ధనం మమ, ప్రణయంతు భవంతో మాం యథేష్ట మభిమంత్రితాః 3 సభాపర్వము 3౫ అధ్యాయము.

ప్రదత్తోపాయనపరిగ్రహణంబున దుర్యోధనుఁడును, భక్ష్య భోజ్యాది పదార్ధవినియోగంబున దుశ్శాసనుండు నియోగింపఁ బడిరి ఆయజ్ఞమందిరమున బ్రహ్మతేజము క్షత్రియ తేజము రత్న తేజమునను నీమూఁడును దమతమ యోగ్యతలను దెలుపఁజాలి యుండెను ఇంచుకేని ప్రాయశ్చిత్తము కలుగక సాగుచుండెను వేదనాదము దివమునావరించెను ఆశీర్వాదన నాదము దిక్కులం జెవుడ్పడంజేసెను వాద్యనినదము నగరము నావరించెను జనుల వాక్యమహానాద మెద్దానినవ్యక్తముగ నొనర్చెను ఇట్టు లా రాజసూయయాగము సక్రమముగా సాగెను అగ్నిముఖమున దేవతలు సంతృప్తులయిరి దక్షిణలచే యాజకులు పరితృప్తినొం దిరి విహితమర్యాదాదులను, యథేష్టాన్నదానమునను దిదృ క్షువులు సంతృప్తులైరి తృప్తినొందనివాఁడందుఁ గానరాఁడు ఈ విధముగా నామహాయజ్ఞము సాంగముగా సాగెను

సభాపూజ

యాగోత్తమము సాంగముగాసవిధిగా సాంతముకాఁగా నెల్లరు నొక్కచో సభచేసిరి ఆసభ దేవసభను మించియుండెను సభాపూజ సేయుసమయ మరుదెంచెను అర్ఘ్యమందుంచిరి *నారదుం డాసభాంగణమున నాసీనుఁడయి యున్న పరా త్పరుని పరమేశ్వరుని నారాయణుని ధ్యానించి భూభార హారణార్ధము యదువంశంబున నవతరించుట లోనగుకథలం

* భాగవతమునందు సహదేవుఁడు కృష్ణుని దొలుత బూజింపవలయుం నని పల్కఁగా నందఱు సమ్మతించినట్లు గలదు భారతమున భీష్ముఁడు చెప్పినట్లును సహదేవుఁ డాయర్ఘ్యము దెచ్చినట్లున్నది భేద మింతియేయని యెఱుంగ వలయును

దలంచెను ఈఘట్టమున మూలగ్రంథములయం దిట్లున్నది

శ్లో॥ "ఇతి నారాయణశ్శంభుర్భగవాన్ జగతః ప్రభుః,
ఆదిశ్యవిబుధాన్ సర్వానజాయత యదుక్షయే ౬
సహదేవ స్తథాబ్రవీత్ (సభాపర్వము ౩౬ అధ్యా)
అర్హతి హ్యచ్యుతశ్శ్రైష్ఠ్యం భగవాన్ సాత్వతాంపతిః,
ఏష వై దేవతాస్సర్వా దేశకాలధనాదయః ౨౦
యదాత్మకమిదం విశ్వం క్రతవశ్చ యదాత్మకాః,
అగ్నిరాహుతయోమంత్రాస్సాంఖ్యం యోగశ్చ యత్పరః.
ఏకఏవాద్వితీయోఽసౌ వై తదాత్మ్యమిదం జగత్,
ఆత్మనాత్మాశ్రయస్సభ్యాస్సృజత్యవతి హంత్యజః ౨౨
వివిధానీహ కర్మాణి జనయన్ యదపేక్షయా,
ఈహతే యదయ సర్వశ్శ్రేయోధర్మాదిలక్షణమ్ ౨౩
తస్మాత్కృష్ణాయమహతే దీయతాం పరమార్హణం,
ఏవం చేత్సర్వభూతానామాత్మనశ్చార్హణం భవేత్ ౨౪
సర్వభూతాత్మభూతాయ కృష్ణాయానన్యదర్శినే,
దేయం శాంతాయ పూర్ణాయ దత్తస్యానంత్యమిచ్ఛతా.
ఇత్యుక్త్వా సహదేవో భూ త్తూష్ణీం కృష్ణానుభావవిత్,
తచ్ఛ్రుత్వాతుష్టువుస్సర్వే సాధుసాధ్వితి సత్తమాః" ౨౬
(శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం ౭౪ అధ్యా)

సహదేవుం డంతట నాపూజాపాత్రముందెచ్చి సభలో నునిచెను సకలలోకపూజ్యుండు, సర్వదేవాదిదేవుండు, సర్వకర్త, సర్వరక్షకుండునని వేనవేలువిధంబులం బొగడందగిన శ్రీమన్నారాయణుని బూజింప నన్నిలోకములు పూజింపంబడినట్లే

యగునని పలికెను ఎల్లవారు నామాటల కానందించిరి ఈభాగమున మహాకవిపోతన

ఉ "కాలము దేశముం గ్రతువుఁ గర్మముఁ గర్తయు భోక్త
యున్ జగజ్జాలము దైవమున్ గుణవృసాంఖ్యము మంత్ర
ము నగ్నియాహుతుల్, వేళలు విప్రులున్ జననవృద్ధిల
యంబుల హేతుభూతముల్, లీలలు దానయై తగ వెలిం
గెడునెక్కటితేజ మీశుఁడున్

చ ఇతఁడె యితండు కన్నులొకయించుకమోడ్చిన నీచరాచర
స్థితభువనంబు లన్నియు నశించు నితం డవి విచ్చి చూచినన్,
వితతములై జనించుఁ బ్రభవిష్ణుఁడువిష్ణుఁడునైనయట్టియీ
క్రతుఫలదుండు గాకొరుఁడొకండెటులర్హుఁడుశిష్టపూజకున్

ఉ ఈపురుషోత్తమున్ జగదధీశు ననంతుని సర్వశక్తుఁ జీ,
ద్రూపకు నగ్రపూజఁ బరితోషితుఁ జేయ సమస్తలోక
ముల్, వే పరితుష్టిఁ బొందుఁ బృథివీవర కావున నీవు
కృష్ణునిన్, శ్రీపతిఁ బూజచేయు మెడ సేయక మాటలు
వేయునేటికిన్"

అనివ్రాసి తన యపారచమత్కృతిని దెలిపెను అంత ధర్మరాజు డోలాందోళితమానసుండయ్యెను అనేకు లిందున్నారు ఎవ్వరిభావ మెట్లుండునో భగవంతుఁడని మనము పూజించినను బంధుత్వాభిమానమున నిట్లు చేసెనని యందురేమో వృద్ధు లెవ్వరైన నిమ్మాట మఱొకపర్యాయము చెప్పిన బాగుండు నే యని యూహించు చుండెను అంత సభలో నొక్కఁడేని నోరుకదల్పక యుండెను ఆవిధ మెఱింగి సకలవేదార్థరహస్య తత్త్వవేత్తయగు భీష్ముఁడు ధర్మరాజుశంకం బాపందలంచి

యిట్లనియె రాజా సభాముఖమునఁ బూజ్యులు కొందఱని శాస్త్రములు తెలుపుచున్నవి స్నాతకుఁడు, ఋత్విజుఁడు, గురువు, ఇష్టుఁడు (సర్వసుజనేష్టుఁడు) రాజు, సంయమీంద్రుఁడు అను నీయార్వురు పూజ్యులు వీరిలో నన్నిగుణముల నెవ్వఁడు పెద్దయో వానింబూజింపుము అనిన విని ధర్మరాజు గాంగేయుం గాంచి మహాత్మా! అట్టివాని నీవే యెఱింగింపుమా యని ప్రార్థించెను భీష్ముఁడానందమంది భగవంతుని ధ్యానించుచుఁ గరయుగంబుమోడ్చి రాజా! వినుము

సీ. "రోదసీకుహరంబు । రుచిరాంశుతతిఁ జేసి
యర్కుండు వెలిఁగించు । నట్లు లమృత
సందోహనిష్యంద । చంద్రికఁ జేసి శీ
తాంశుఁ డానందించు । నట్లు సకల
జనులకుఁ దనదైన । సదమలద్యుతిఁ జేసి
తనరంగఁ దేజంబుఁ । దనుపుఁ దాన
చేయుచు నున్నస । త్సేవ్యుండు పుండరీ
కాక్షుండు కృష్ణుఁ డ । నాదినిధనుఁ

ఆ. డబ్జనాభుఁ డుండ । నర్ఘ్యంబునకు నిందు
నర్హు లొరులు గలరె । యజ్ఞపురుషు
నఖిలలోకపూజ్యు । నచ్యుతుఁ బూజింపు
మధిప! యదియ చూవె । యజ్ఞఫలము"

అని భగవన్మహిమమును దెలియఁజెప్పి యా శ్రీకృష్ణుం బూజింపక వేఱొకనిఁ బూజింపఁ దలంపనేల యని యుచ్చైస్స్వరంబునఁ బల్కెను

ఆపలుకు లాకర్ణించి యాసభలోనున్నవా రెవ్వరును బదులుచెప్పకుండుటేగాక తమయానందమును దెలిపిరి అంత సహదేవుఁడు తెచ్చియునిచియున్న యర్ఘ్యంబు నర్హాతముఁడగు శ్రీకృష్ణున కొసంగి ధర్మజుండు కృతకృత్యుఁ డయ్యెను శ్రీకృష్ణుఁడు దానిం గైకొనుచుఁ దనకర్తవ్య మెద్ది యని యాలోచించెను సుదర్శనంబును బిలుచుసమయ మిఁకఁ గొలఁది నిమేషములలో నున్నదని తలంచెను ఇంతలోఁ దనదుష్కర్మము పురికొలుపఁగా నాసభామధ్యంబుననున్న శిశుపాలుఁడు దానిం గాంచి యోర్వఁజాలక యందఱు వినుచుండ శ్రీకృష్ణుం గాంచి యుపాలంభించుభావము స్పష్టముగాఁ దేటపడఁగా నాక్షేపించుస్వభావముకలవాఁడు గావున నిట్లు పలికెను ధర్మనందనా! ఈసభామండపమున భూపాలకవరేణ్యు లెందఱో యున్నవారు సదాచారసంపదగల భూదివిజులున్నవారు గంగాపుత్రునిదుర్బుద్ధిని గైకొని నీచప్రవర్తకుఁడు వార్ష్ణేయుఁడు నగుకృష్ణుని బూజించితివి దీన నీయవివేకము తెల్లమయ్యెను రాజా! ఇంచుకయోచింపుము దాశార్హుఁడు పూజార్హుఁడగునా? అని భీష్ముని నందఱకుం జూపుచు లోకమున ధర్మతత్త్వ మెఱుంగుట శక్యముగానిపని ధర్మతత్త్వ మెఱుంగని యీధర్మరాజును మిత్రునివలె నేమో పలికి నమ్మించి వాసుదేవుని బూజింపుము నిరి ఈకృష్ణుఁడు జడుఁడు భీష్ముఁడు ధర్మము లేమియెఱుంగును? అవివేకుఁడు వృద్ధులగువారు దీనింగాంచి చింతాసాగరమున మునుంగరా ఈయాదవుఁడు నీకుం గూర్చుచుట్టమయేని ద్రవ్యమొసఁగుము మఱియు నేమికోరిన నొసంగుము అంతియ కాని పవిత్రతమభూసురులును, నిర్మలవిఖ్యాతిం గాంచిన భూపా

లకులునుండునిండుసభలో శాస్త్రసమ్మతమయి శిష్టజనార్హమయి యలరు నీమర్యాదకుఁ దగనియీతని నర్చించుట న్యాయమా? ధర్మనందనా! ముదుసలియని పూజించితా వసుదేవుఁడున్న వాఁడుకదా ఋత్విజుండని పూజించితి నందువా వేదవ్యాసుఁడుండఁడా ఆచార్యుఁడు గాన వినయముమీఱ గౌరవించితి నందువేని ద్రోణాచార్యుఁడు కృపాచార్యుఁడు లేరా భూనాయకుఁడుకూడఁ బూజ్యుఁడని యెంచి యర్చించితినందువేమో యాదవులు రాజకోటిలో నెన్నఁదగువా రగుదురా? పూజార్హులగువా రెందఱో యిందుండఁగాఁ గృష్ణు నేమని పూజించితివి? గాంగేయునిపలుకుల నాలకించి కడుంగడు మూర్ఖుఁడవైతివి ఇంతకుముందుఁ బురుషవిశేషుఁడని, యుత్తముఁడని రాజపంక్తిఁ బూజ్యుఁడని విఖ్యాతిం గంటివి ఇందులకే నీయాగమునుజూడ నిందఱు రాజులు మర్యాదకుఁ గొఱంతయుండదని యేతెంచిరి ఇట్టివారినందఱ నీవిధంబునఁ దిరస్కరించుట నీకుఁ బాడిగాదు సుమీ! యమనందనా! నీవెఱుంగక యొకవేళ నిచ్చినను సభాముఖమున నిట్టిదానిం గొనుట నాకు న్యాయముకాదని గోవిందుఁడు పరిగ్రహింపకయుండవలసినది దొరకినదే చాలునని యతఁడంగీకరించెను పేడికి వివాహముచేసినట్లు బధిరునకు సంగీతము జాత్యంధునకు సుందరరూపదర్శనము నెట్లుచితములుగావో యీయర్ఘ్య మీగోవిందున కుచితముకాదు ఈఘట్టమున శ్రీమద్భాగవతమునందు

శ్లో॥ "తపోవిద్యావ్రతపరాన్ జ్ఞానవిధ్వస్తకల్మషాన్,
పరమర్షీన్ బ్రహ్మనిష్ఠాన్ లోకపాలైశ్చ పూజితాన్ 38
సదసస్పతీ నతిక్రమ్య గోపోయం కులపాంసనః,

యథా కాకః పురోడాశం సపర్యాం కథ మర్హతి ౩౪
వర్ణాశ్రమకులాపేతః సర్వధర్మబహిష్కృతః,
స్వైరవర్తీ గుణైర్హీనస్సపర్యాం కథ మర్హతి ౩౫
యయాతినైషాం హి కులం శప్తం సద్భిర్బహిష్కృతమ్,
వృథాపానరతం శశ్వత్సపర్యాం కథ మర్హతి ౩౬
బ్రహ్మర్షిసేవితాన్ దేశాన్ హిత్వైతే బ్రహ్మవర్చసం
సముద్రం దుర్గమాశ్రిత్య బాధంతే దస్యవః ప్రజాః ౩౭
ఏవమాదీన్యభద్రాణి బభాషే నష్టమంగళః,
నోవాచ కించిద్భగవాన్ యథా సింహశ్శివారుతమ్" ౩౮

—ఈవిషయము మహాకవిపోతన

సీ. "గురుదేవశూన్యుండు కులగోత్రరహితుండు
తలిదండ్రు లెవ్వరో తడవఁగాన
మప్పులఁ బొరలెడు నాదిమధ్యావసా
నంబులం దరయ మానంబు లేదుఁ
బహురూపి యై పెక్కు భంగుల వర్తించు
వావివర్తనములు వరుసలేవు
పరికింప విగతసంబంధుఁడు తలపోయ
మానిమిత్తంబున మానినయ్యెఁ
తే. బరఁగ మున్ను యయాతిశాపమునఁ జేసి
వాసి కెక్కఁడ యీయదువంశమెల్ల
బ్రహ్మతేజంబు నెల్లఁ గోల్పడిన యితఁడు
బ్రహ్మఋషి సేవ్యుఁ డగునె గోపాలకుండు
క. జారుఁడు జన్మావధియును
జోరుఁడు మువ్వేకలాఁడు సుమహితపూజా

చారక్రియలకు నర్హుఁడె
వారక యితఁ డనుచు నశుభకవాక్యస్ఫూర్తిన్"

అని వ్రాసి తనభక్తిపారవశ్యమును వెల్లడించిరి మూల మునందుఁ గలవిశేషార్థము లిందు స్వచ్ఛముగాఁ గానఁబడి యెడు ఓర్వలేనితనమున నోడలు తెలియక ప్రేలుచున్న శిశుపా లునినోట భగవంతుఁడేగాని మానవమాత్రుఁడు కాఁ డన్న యర్థ ముగలమాటలు వెడలునా యని ప్రశ్నింతురేమో ఈప్రశ్న మంత మంచిదిగాదు ఏలనఁగా, జయవిజయలు శాపగ్రస్తులై మూఁడుజన్మములయందు శ్రీహరితో ద్వేషించి ముక్తినొందు నట్లు పురాణములు చెప్పుచున్నవి ఇది మూఁడవజన్మము తుణ కాలమున నీపాడుజన్మము పోవనున్నది వైకుంఠమున కరిగి భగవత్సేవజేయుకాలము ముహూర్తమాత్రముగ నున్నది అట్టిసమయమున భావిశుభ మనుపమానమై రాఁబ్రతీక్షించు చున్నపుడు ముక్తికాంతాకటాక్షపాతమునకునైన నీపాటిమంచి మాటలు రాకమానునా యనునదియే సమాధానము ఆకస్మిక ముగా నాశబ్దములు దొరలఁగూడదా యన్నదానికి నిదియే సమాధాన మనవలయు

*ఇట్లాశిశుపాలుండు పలికి యిట్టి యమర్యాదగల చోట నుండరాదని సభవదలిపోయెను తత్పరిజను లాతని వెంబ డించిపోయిరి ఎల్లరకు సమ్మానముచేయునిష్టము గలవాఁడు కావున ధర్మరాజు శిశుపాలుని వెనుకనె పోయి సాంత్వనోక్తుల నాతని నిలుపుచు నార్యా! మీవంటిసద్గుణోత్తరులకు వాక్పా

---

*నేదం యుక్తం మహీపాల యాదృశం వై త్వముక్తవాన్, అధర్మశ్చ పరో రాజన్ పారుష్యంచ నిరర్థకమ్ సభా 3౦ అధ్యా ౨ శ్లో

రుష్యము పనికిరాదు అది యతిభయంకరము విషముకంటెను దుర్గుణముకలది కావున దానిని వదలుము కృష్ణుఁడన సామాన్యుఁడు కాఁడు తొలునోలుతఁబుట్టిన బ్రహ్మపుట్టుట కితఁడే కారణము సకలవేదవేదాంతము లీమహాత్మునే ప్రశంసించుచున్నవి లోకములకాది యీతఁడే సకలలోకపూజ్యుఁడు ఈవిషయము నెఱింగియే కురుపితామహుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడే పూజార్హుఁడని తెల్పెను ఇది యుక్తము కాదనవచ్చునా? శిశుపాలా! నీవు కడుం జిన్నవాఁడవు పరమార్థ మెఱుంగఁజాలవు అజ్ఞాననాశకుఁడగుకృష్ణుని భీష్ముఁ డెఱింగన ట్లితరు లెఱుంగరనుట నిక్కము పెద్దలచరితములు విచిత్రములుసుమీ'సకలలోకగురువనిసద్గుణో త్తరుఁడని నీకంటె వృద్ధులగురాజులెల్లఁ గృష్ణునిం బొగడిరి ఆమాటను గాదనఁ దగునా అని పెక్కుభంగుల నాశిశుపాలుని శాంతచిత్తునిగాఁ జేయు మందు ధర్మరాజుం గాంచి భీష్ముం డాగ్రహంబున యుధిష్ఠిరా! దుర్నయముగలవాఁడీశిశుపాలుఁడు మూర్ఖుఁడు ఇట్టివాని నేల ప్రార్థించెదవు? ధర్మస్వరూపం బెఱుంగ నిట్టివానికి శక్యమా? అనిపలికి యంతతో నూరకుండక శిశుపాలునింగాంచి శిశుపాలా! అవినీతబుద్ధివై శ్రీహరి కీపాటియుర్ఘ్య మయోగ్యమంటివికదా నీవు మూర్ఖుఁడవు నీకొఱకై పలుకవలసివచ్చినది ఈసభలో నున్నవారెల్ల నీహరికరుణచే ముక్తులుగావలయును. తద్విజితులే యని నమ్ముము మఱియొకభంగిఁ జెప్ప వలనుపడునా? లోకమున నుత్తమజ్ఞానవృద్ధుఁడై యున్నచో బాలుఁడయ్యును వాఁడే బ్రాహ్మణులలోఁ బూజ్యుఁడు అమితవిక్రమసమృద్ధిచే క్షత్రియుఁడు బాలుఁడయ్యును బూజ్యుఁడే ఈ రెండుకారణములంబట్టి శ్రీహరియే

యీయర్ఘ్యమునకు నర్హుఁడు అంతియకాదు సకలజగదాధా రుఁడు త్రిలోకపూజ్యుఁడుసుమీ! ఇంతకంటె వృద్ధులు పెక్కుమందికలరని యెఱుంగకపోలేదు బుద్ధివిశేష మెవ్వరికింగలదో యతఁడే పూజ్యుఁడని హరిం బూజించితిమి ఎవ్వనిఁ బూజింప ముజ్జగములు సంతృప్తినందునో యట్టిశ్రీకృష్ణుని బూజించితిమి ఎవ్వనిఁ బూజింప నితరు లతృప్తినొందుదురో యట్టి వానిం బూజింపరాదని శాస్త్రమర్యాద అని పెక్కునీతులు పలికి భీష్ముఁడూరకుండునంతలో సహదేవుఁడులేచి *సభాపూజ్యుఁ డీశ్రీహరియే యని యీయర్ఘ్యము పెద్దలుచెప్పినట్లే యిచ్చితిమి ఎవ్వరే నిది యసంగతమని పలుకుదురో వారిశిరంబులపై నాయీచరణము నునిచెదను అని పలుకఁగా నందఱురాజులు భీతులై యూరకుండిరి అంబరమునుండి శ్రీమురారిపైఁ బుష్పవృష్టి గురిసెను జయము జయమని నాదములు వినంబడియెను నారదుఁడు చెలరేఁగి యాడసాగెను

అత్తఱి శిశుపాలునసుమతంబునఁ దత్సేనానాయకుఁడగు సునీథుఁడు మహత్తరరోషంబున రాజులనెల్ల నొక్కపక్షంబునం జేర్చి యుద్ధసన్నాహ మొనరించెను చతురంగబలములుకదలెను మహత్తరసంగ్రామసూచనలు పొడకట్టెను ఆమహాక్షోభము నెఱింగి ధర్మరాజు భయము సంభ్రమము మనంబు నంబిరిగొన భీష్ముంగాంచి గాంగేయా! రాజులందఱు యుద్ధసన్న

---

* కేశవం కేశిహంతార మప్రమేయపరాక్రమమ్, పూజ్యమానం మయా యో వః కృష్ణం న సహతే నృపః ॥ సర్వేషాం బలినాం మూర్ధ్ని మయేదం నిహితం పదం, ఏవముక్తే మయా సమ్యగుత్తరం ప్రబ్రవీతు సః ౩౯ అధ్యా

ధులయిరి యజ్ఞాంతమున నిట్టి సంక్షోభము కలుగరాదు ఎట్టి లేని దీని నివారింపుమా యని ప్రార్థించిన విని భీష్ముండు యుధిష్ఠిరా! నీయజ్ఞమునకు విఘ్నమొదవునేమో యని సంశయింపకుము ఆపనిచేయ నెవ్వరికే నశక్యము యజ్ఞపురుషుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడే దీనిని గాపాడుచుండఁ గొఅంతయేల కలుగును? యుద్ధసన్నాహ మొనరించువారు శిశుపాలపక్షపాతులు వీరెల్ల శ్రీహరి యించుక యాగ్రహించి చూచిన భస్మరాసులే యగుదురు శునకములు మదపుటేనుఁగును గాంచి మొఱిఁగిన నేమి లాభము! అని భీష్ముడు పలికినపలుకులు కర్ణశూలములైనవిని సహింపనోపక శిశుపాలుం డిట్లుపలికెను ముదుసలియు వెఱ్ఱివాఁడునగు నీగంగాపుత్త్రుఁ డీయాదవుని భగవంతుఁడు సాక్షాద్విష్ణువే యని కొనియాడెను ధర్మతత్త్వములు పాండవులును దానునుదప్ప నితరు లెఱుంగరఁట! ఔరా! మంచిమాటలచే నెల్లరాజుల నవమానించెను గాంగేయా! ధర్మరాజు నిన్నుఁ జేపట్టి గౌరవమును బోఁగొట్టుకొనెను రాజులకెల్ల భయము కలిగించితివి నీకంటె దురాత్మకులుగలరా రాజశేఖరులిందున్నవారెల్ల నంతపిఱికిపందలా కృష్ణుని మహాత్ముఁడని నిరూపించుటకు నీవుచెప్పునుదాహరణములు చూడఁగా నవ్వువచ్చెడిని

పూతనను జంపుట యొకటి ప్రాణములేని శకటంబును బడఁద్రోయు టొక్కటి మద్దిచెట్లను గూల్చుట యొకఁడు చిన్నపుట్టయంతపర్వతమునెత్తుట యొక్కండు దానిక్రింద నేడుదినములుంటయు నింక నొక్కటి వృషభమును వధించుట మఱియు నొకఁడు ఇవి కృష్ణునిబీరమ్ములని పొగడుచున్న నీనాలుక యీపాపమునకు ఫలముగా నూఱువ్రయ్యలైనఁగాని యీపాపము

పోవదు నేను వీనం గొన్నియెఉుంగుదు ఇంతవాఁడు కాఁబట్టియే యీయర్ఘ్యమునకు యోగ్యుఁడయ్యెను స్త్రీలను గోబ్రాహ్మణుల, నన్నము పెట్టువారిని వధియించుట మహాపాతకంబని పెద్దలు చెప్పుదురు అం దీగోవిందుఁడు స్త్రీగోవులవధియించెను. నీ వంతకంటెఁ బుణ్యాత్ముకుఁడవు కాఁబట్టియే యర్ఘ్యయోగ్యుఁడు హరి యని యుపదేశించితివి అన్యునింగోరిన యంబను హరించి తెచ్చితివి కాని ధర్మము నెఱింగిన నీతమ్ముఁడు విచిత్రవీర్యుఁడు దాని వదలిపెట్టెను జనులు నిందించునట్టి యనపత్యత యనుదోషము నీయందుండఁగా నీవు ధర్మము చెప్పుటయు దాని నీయుధిష్ఠిరుఁ డాలకించుటయు నెంతబాగున్నది ? జరాసంధుఁడు మూర్కొని పోరాడుచుండఁగా నాతని యాటోపంబు నోర్వఁజాలక పదునేడుమాఱు లీముకుందుఁడు పాఱిపోవలేదా అట్టిబ్రాహ్మణభక్తుని జరాసంధుని విప్రవేషంబున భీమార్జునులఁ దోడుగాదీసికొని వధియించె ఇవియేకదా యీగోపాలబాలకుని పరాక్రమములు ఇట్టిపౌరుషములను భట్టుంబోలి యేలపొగడెదవు? నీ కంతగాఁ బొగడవలయునని యూహగల్గినఁ గర్ణశల్యులాదిగాయైన శూరాగ్రణులుగలరుకదా. వారింబొగడుచుండుమా ప్రౌఢ్వోవును అన్యకీర్తనంబు నన్యనిందయు నాత్మస్తుతియు నను నీమొదలగునవి గంగాపుత్రా ! యార్యవృత్తములు కావందురు అని యింకను బలుకనుండఁగా వానిని విని సహింపక భీమసేనుండు రౌద్రాకారుండై యుద్ధోన్ముఖుండయ్యెను శిశుపాలనిర్మూలనాభీలప్రయత్నము చేయుచుండఁగా నాభీముని వారించి భీష్ముం డిట్లనియె

ఆర్యా! ఈదురాత్మకుఁడు చేదివంశంబున దవఘోషుం డనువానికి సాత్వతికిం దనయుండై పుట్టెను పుట్టుకతోడనే చతుర్భుజములు లలాటనయనము చూపట్టెను గాసభరవంబున నేడ్చుచుండఁగా నీతనిజననీజనకులు భయము విస్మయము మనంబులఁ బెనంగొనుచుండఁగా నొక్కయశరీరభూతం బిట్లుపలికెను * రాజా! భయంపడకుము వీని నొరు లేశస్త్రమునను జంపనోపరు వీనింజక్కఁగాఁ బాలింపుము ఈతనిమృత్యువొక్కఁడు పుట్టియున్నవాఁడు అనఁగా రాజు భార్యంగాంచి యామహాభూతంబు మరల దీని నామూలముగా నాసంశయము తొలఁగం బలుకుంగాక యనియె అంత నాభూతంబు మరల నిట్లనియె. ఎవ్వఁడు తనతొడపై వీనిఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనఁగాఁ బైరెండుచేతు లడంగునో మూఁడవకన్ను నడంగునో యాతఁ డీతనిం జంపును అని యాభూతం బంతర్హితంబయ్యెను అవ్వేల నాజననీజనకులు చూడవచ్చినవారిచేతి కాశిశువు నిచ్చుచుండిరి ఒక్కనాఁడు రామకృష్ణులు తమమేనత్తను వికృతబాలకుని జూడఁబోయిరి సాత్వతి సంతోషించి తొలుత బలదేవునిచేతి

---

*చింతాసమ్మూఢహృదయం వాగువాచాశరీరిణీ ౩ ఏషతే నృపతే పుత్ర శ్శ్రీమాన్ జాతో బలాధికః, తస్మా దస్మా న్నభేత్తవ్య మవ్యగ్రః పాహి వై శిశుం ౪ నచ వై తస్య మృత్యు ర్వై నకాలః ప్రత్యుపస్థితః, మృత్యుర్హంతాస్యశస్త్రేణ సచోత్పన్నోనరాధిప ౫ అంతర్భూతం తతోభూతముపాచేదం పునర్వచః ౬ యస్యోత్సంగే గృహీతస్య భుజావభ్యధికావుభౌ, పతిష్యతిక్షితితలేపంచశీర్షావివోరగౌ ౭ తృతీయమేతద్బాలస్య లలాటస్థం తు లోచనమ్, నిమజ్జిష్యతియం దృష్ట్వా సోఽస్యమృత్యుర్భవిష్యతి-౪౪. అధ్యాయము

కాశిశువునిచ్చెను అవల నారాయణునిచేతి కిచ్చెను కృష్ణమూర్తి యాశిశువు నెత్తికొనఁగా నెల్లరుంజూచుచుండఁ బైబాహువులు రెండును మూఁడవకన్ను నడంగెను దాని కాసాత్వతి యద్భుతంబంది యశరీరివాక్కులం దలంచి తనకొడుకునకు శ్రీకృష్ణునివలన మృత్యువని తలంచి మహాత్మా! నాకుమారుఁడు దుష్పథమున నీకపకారమొనరించినను క్షమింపవలయును శతాపరాధములు క్షమింపుము. అని ప్రార్థించిన మురారి యందులకు సమ్మతించెను కాన శతాపరాధములు నిండునంతకు వీఁడవధ్యుఁడు కృష్ణుఁడు వీనిం జంపువాఁడు ఆకారణమున నూరకున్న వాఁడఁగాని లేకయున్న నామార్గణములకు వీని నాహుతి చేయకుందునా

అని వీరిట్లు మాడలాడుచుండ శిశుపాలుండు కాలము తన్నుం ద్వరపెట్టుచుండఁగా శ్రీకృష్ణున కభిముఖుండై గోపాలబాలకా! సమ్మానార్హుఁడుకాని నిన్ను సమ్మానార్హుండని ముదుసలికౌరవుఁడు పురికొల్పఁగాఁ బాండవులు పూజించిరి ఈపాండవులు భీష్ముఁడు నీవు నాతో మార్కొని రణమొనర్పుఁడు అని గర్వించి పలికినపలుకులు విని శ్రీహరి యెల్లరువిన నిట్లుపలికెను కొంతకాలముక్రిందట మేమెల్లఁ బ్రాగ్జ్యోతిషంబుననుండు భగదత్తునిపై యుద్ధమునకుం బోయియుండఁగా బాలవృద్ధులు భీతిల్లఁగా ద్వారకానగరమును గాల్చెను మఱొక్కతఱి భోజరాజులు భార్యలతోఁగూడి రైవతకాచలంబునఁ గ్రీడాసక్తులై ప్రమత్తులైయుండఁగా వారల నీతిమాలి వధించెను వసుదేవుఁడొనరించునశ్వమేధమునకుఁ బ్రధానభూత మనందగుహాయము నపహరించి విఘ్నముచేకూర్చెను పాపనిశ్చయుఁడై ప్రభు

భార్యను దనకు భార్యగా సంగ్రహించెను ఇంతియకాక వాగ్రా
పాపరాధంబులు పెక్కులుచేసెను మాయత్త నన్ను విశేషించి
ప్రార్థించుటంజేసి యీపాపాత్మకుం డొనటించునపరాధశతంబు
సైరించితిని ఇప్పుడు మీయందఱువినుచుండ నాపై నకారణ
విరోధంబు సాధించుచున్నవాఁడుకదా అని పలుకుచుండ
శిశుపాలుండు వాక్పారుష్యము మిక్కుటంబుగఁ దోఁపఁ
గృష్ణున కిట్లు బదులుచెప్పెను గోపాలా! నీయనుకంపయు
నీయాగ్రహము నింకఁజాలును మొదటినుండి దుర్గుణప్రియుఁ
డవు తొలుత నాకిచ్చిన కన్యకను రుక్మిణిని గ్రహించి నీవిట్లు
పలుకుచున్నవాఁడవా ఇంచుకంతయు లజ్జలేదా అని మఱియు
బహుభంగుల శ్రీహరిం దిరస్కరించి మాటలాడుచు నింకను దని
విసనమి నేమేమో పలుకఁ బూనుచుండెను ఆయీహాలకుం
దగినభాషణము లాశిశుపాలుని వక్త్రబిలమునుండి నిర్గమించు
నంతలో భగవంతుఁడు చక్రమును స్మరించెను అది సన్నిహిత
మయ్యెను శ్రీహరి రాజేంద్రులారా! శతాపరాధములు క్షమించి
తిని ఇంక వీని క్షమించుట లోకాపకారమగును *కావున నిపుడే
వధించెద ననునంతలో శ్రీహరిభావమెఱిఁగి యాసుదర్శన మా
శిశుపాలునికంఠమునకు దేహమునకుఁ గలసంబంధమును వదలిం
చెను ఎల్లరాజులుచూచుచుండ నాతనిదేహమునుండి యొకతే

---

*అధునావధయిష్యామి పశ్యతాం వోమహీక్షితామ్, ఏవముక్త్వా యదు
శ్రేష్ఠశ్చేదిరాజస్యతత్క్షణాత్. ౨౫ వ్యపాహరచ్ఛిరః క్రుద్ధశ్చక్రేణామిత్రకర్ష
ణః, సపపాతమహాబాహుర్వజ్రాహతఇవాచలః ౨౬ తతశ్చేదిపతేర్దేహాత్తేజో
గ్ర్యం దదృశుర్నృపాః, ఉత్పతంతం మహారాజ గగనాదివ భాస్కరం ౨౭.
సభా ౪౫ అధ్యా

జము శ్రీకృష్ణునిలోఁ బ్రవేశించెను మింటనుండి దేవతలు జయజయనినాదము లొనరించిరి సభ్యులెల్లఁ బరాత్పరునిమహిమమును గొనియాడిరి

అంతట హరి శిశుపాలుని సంస్కరింపఁబంచెను వాని కొడుకును జేది రాజ్యమునకుఁ బట్టభద్రు నొనరించెను యాగము నిర్విఘ్నముగను నిరుపద్రవముగను నెఱవేఱెను. నానాగతులగు రాజన్యు లాయుధిష్ఠిరుచే ననుజ్ఞాతులై శ్రీకృష్ణుననుమతింగొని మర్యాదలొంది తమతమనగరంబుల కేగిరి భగవంతుఁడు ద్వారవతికింబోవఁ బయనమయ్యెను ధర్మరాజు పరమేశ్వరు నింకనుం గొన్నిదినము లుండవలయునని ప్రార్థింపఁజాలక యెట్టకేలకు సమ్మతించి ద్వారవతి నుండియును మమ్మిట నున్నయట్లే రక్షింపుమా యని ప్రార్థించెను గోపాలమూర్తి సుస్మితాననుండై యామాటలకు సమ్మతించి ధర్మరాజు భీతింబాపి తక్కినపాండవులకుఁ జెప్పఁదగుమాటలుపలికి సపత్నులయెడ నెచ్చరిక కలిగియుండుఁడీ యని బోధించి తద్రక్షణమునఁ దానాదృతింబూనియేయుండునని విశ్వాసము పుట్టం బలికి స్యందనము నెక్కి బలరామాదులంగూడి ద్వారవతి కరిగెను పాండవులు హరిగమనమునకు నిర్వేదమునొందియుఁ దదుక్తులను శిరసావహించి యింద్రప్రస్థపురంబున సుఖంబుండి భగవద్దర్శనమునఁ దవిలపడుచుండిరి

మహాశయులారా! రాజసూయమహాయాగము శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునకు సంబంధముగలదియా యని ప్రశ్నింపక దీనిసారము నాలకింపుఁడు ఈరెండింటికింగల సంబంధమే

యత్యుత్తమము ఈయాగముసాగకున్న భగవత్సేవంగోరి పెక్కులక్షలవత్సరములు శ్రమంపడుచున్న ప్రాణిద్వయము భూలోకమున నింకను గొంతకాలము నివసింపవలసివచ్చును అది యుత్తమముగాదు యమలోకమునుండి పాండురాజు నారదముని మూలమున వార్తనంపునట్లు చేసినదియు భగవంతుఁడే దాని వలన నెన్నికష్టములు రానున్నను వానిని లెక్కపెట్టక రాజసూయముసాగించునట్లూహ ధర్మరాజునకుఁ బుట్టింపఁజేసినదియు దానికి సోదరులు ధౌమ్యాదులు ప్రోత్సాహకులగునట్లు చేసినదియు నాపరాత్పరుఁడే కావున నన్నియుఁ "దుచ"లు తప్పకయుండసాగినవి ఈకథ కర్మము బలవత్తమమైనదని సిద్ధాంతముచేయుచున్నది కర్మమనఁగాఁ బరబ్రహ్మమేకదా భగవత్సంకల్పము రవంతయైనఁ దప్పకయుండ నెఱవేఱునన్నసిద్ధాంతమునే మన నీకథబోధించును జరాసంధుని శ్రీహరి రాత్రికాలమునఁ బోయి యుద్ధమున కీయకొల్పనేల యన్నప్రశ్నమునకుఁ గారణము దత్తమనియే భావింపవలయును ఇంక శిశుపాలవధప్రస్తావమున నాలుగుమాటలు వ్రాయవలయును

శిశుపాలుఁడు జయవిజయులలో నొక్కఁడు ఇది మూఁడవజన్మము హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులు తొలిజన్మమనియు, రావణ కుంభకర్ణులు రెండవజన్మమనియు, శిశుపాలదంతవక్త్రులు మూఁడవజన్మమనియు దీనితో వీరికి శాపవిముక్తయయి భగవత్సేవాలాభము కలుగుననియుఁ బ్రమాణముకలదు శిశుపాలునకు శాపముక్తి కాలము సమీపించెను ఇంకను క్షణమైన నాతనిం గష్టపెట్టరాదని భగవంతునియూహ వానిమడియించుటకుఁ గారణ మక్కఱలేదుగాని లోకాపవాదము రాకుండఁ

జేయవలయు ననియుఁ, దనకార్య మితరులకు నుదాహరణము కావలయు ననియుఁ బరమేశ్వరు నుద్దేశము కావున దానికిఁ దగినట్లు సభాపూజా విధానవిషయ మొక్కఁడు ప్రస్తావమునకు వచ్చునట్లుచేసెను అందు భీష్ముని ధర్మరాజు ప్రశ్నించుటయు నతఁడు సభాపూజార్హుల నిర్ణయించుటయు నందుఁ గొందఱం బేర్కొని సర్వపూజ్యుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడే యని నిర్ణయించుటయు జరగెను సహదేవుఁ డాయర్ఘ్యమును దెచ్చి యీయ ధర్మరాజు శ్రీహరిని బూజించెను ఇంతలో శిశుపాలుని కాలము సమీపించెను ఆకాలమే యాతని మఱింత పురికొలుపఁగా వాఁడు శాపకాలనియమము ననుసరించి యాక్షేపించెను కాని ముక్తి చెంతనున్నది కావున "వర్ణాశ్రమ కులములకుఁ దొలఁగినవాడను" మొదలగు పరమేశ్వరార్థ బోధకశబ్దములే దైవికముగాదొరలెను లోకమును మెప్పించుతలంపున శ్రీహరి యాతని యపరాధము లెన్ని తనయోర్పుం దెలిపి సుదర్శనమును స్మరింప నది యాతనికి వైకుంఠలోక ప్రాప్తిని జేకూర్చెను ఆశిశుపాలుని తేజస్సు భగవంతునందుం గలిసెను ఆతేజము శిశుపాలుని తనువునుండి నిర్గమించుట శ్రీహరిం జేరి యా మహనీయునియందు లీనమగుటయు నెల్లరాజులు చూచిరి ఎల్ల రాజులకు దృగ్గోచరమై యాతేజ స్సామహాపురుషునియందుఁ గలిసెనని దానిభావము ఏల యట్లు గనంబడియె? అన్నప్రశ్నము రావచ్చును ఏజీవునకుఁగాని మరణానంతరము లోకమున నపకీర్తి యుండరాదు అట్టి యపకీర్తియున్నచో నాతనికి నుత్తమలోక ప్రాప్తిలేదని యార్యులభావము 'మరణాంతాని వైరాణి' అన్నదికూడ నార్యసమ్మతమే శిశుపాలుని తేజస్సు భగవం

తునందుఁజేరుట ప్రత్యక్షముగానిచో నాతఁడు దుష్టాత్ముఁడను భావ మెవ్వరికి మార్పునొందదు తద్దర్శనానంతర మా భావము మార్పునొంది పుణ్యపూరుషుఁడే కావున భగవంతుని యం దైక్యమొందెను అనుభావము వారికిం గలుగకమానదు దాన నాతనియుత్తమ లోకముల కేబాధయు నుండదు భగవంతుఁడు తనభక్తులను కాపాడుటకు సర్వప్రకారములఁ బ్రయత్నించును జయవిజయులకు శాపప్రాప్త్యనంతరము భగవంతునివరము నిట్టిదియే నాతో విరోధించిన మూఁడుజన్మములలో నాసేవచేయు భాగ్యము లభించునని చిరకాలమున కోర్వఁజాలక విరోధులమైనను మూఁడుజన్మములకుఁ దమసాన్నిధ్యము గలుగుఁగదా యనియే వా రానందించిరి అందుల కిది సుసమయము కావుననే సర్వేశ్వరుఁడు సుదర్శనమును దలంచెను అది వారిభవిష్య ద్భాగ్యమునకు సుదర్శనమే యయ్యెను కావున శ్రీహరి సభలో నొకఁ డాక్షేపించినంతమాత్రమున మాగ్రోనః యున్న వానిని జంపనగునా యన్నప్రశ్నమున కవకాశ మీచోటలేదు అది కటాక్షరూపముగాని క్రోధరూపము గాదు సర్వసముఁడుకదా భగవంతుఁడు పుణ్యమునందును బాపమునందును సమఫల ప్రదాతయని భావము అనఁగాఁ బుణ్యాత్ములయందుఁ బక్షపాతముగాని పాపాత్ములయం దాగ్రహముగాని లేదు ఆగ్రహము చూపినట్లు తోఁచినను ఫలపరిణామమున నది వారికి శ్రేయస్సుగానే పరిణమించును పాపాత్ములను గ్రమముగా నుద్ధరించి పుణ్యాత్ములనుగా నొనరించుటే భగవంతుని భావమని దీనిసారము శిశుపాలునిపై నెట్టి యనుగ్రహముకలదో దానిని గనఁబఱచుటయందు భగవంతుఁ డెట్టి

చమత్కృతిం జూపెనో చక్కఁగాఁ బరికించినఁగాని బోధపడదు ఈశిశుపాల వధకథ భగవంతుని మహిమమును సర్వతోముఖ ముల మనకుఁ దెల్పుచున్నది భగవంతునితో విరోధించినను ముక్తిగలదు చక్రవర్తుల నాశ్రయించిన నదిదొరకదు కావున మనుజుల నాశ్రయింపక పరాత్పరుని దృఢభక్తిమెయి నాశ్ర యించిన సకలాపదలను దొలఁగించి తన పాదారవింద సంసేవ నము నొసంగెను ఆకరుణయే ముక్తి దాయకమని నమ్మ వల యును. ఇంకఁ దర్వాతి భగవత్కథల నాలకింపుఁడు

సాల్వుఁడు శివప్రసాదంబునొంది ద్వారకపై దండెత్తుట.

* రాజసూయ యాగము పూర్తికాఁగానే కొంతకాల మందుండి పాండవులకు నభయదాన మొసంగి ద్వారకాపురి కరిగి శ్రీహరి కొలఁదిదినములు సుఖముగానున్నట్లు నటించెను కాని యేదిన మెవరికి విముక్తి ప్రసాదింప వలయునా యని తలపోయుచునే యుండెను రుక్మిణీ వివాహకాలమున శిశు పాలునకు సాయపడ నరుదెంచినవారిలో సాల్వుఁ డొకఁడని యీావఱకే తెలిపియుంటిని ఆసాల్వున కీలోకమున నుండు కాలము పూర్తికావచ్చెను కావుననే శిశుపాలునకు నావివాహ మునఁ బరాభవము కలుగుటయు, జరాసంధాదు లాతనిమూల మున నవమతినొంది చనుటయు, నందు సాల్వుఁడుం గూడఁ జేరి యుండుటయు సాగఁగా నందఱు తమతమ పురముల కరిగిరి కాని సాంబున కాయవమానము మహార్తిని గల్పించెను దాన

*ఈకథ శ్రీభాగవతము దశమస్కంధము డెబ్బదియాఱవ యధ్యా యమునుండి గ్రహింపఁబడినది

నాతఁడు శ్రీకృష్ణుని జయింప నిచ్ఛగలవాఁడయ్యెను శిశుపాలు డింతకంటె నవమానితుఁడు కాఁగాఁ దత్సహాయుఁడగు వీని కింత యాగ్రహమేల యని యూహించిన నాతనికర్మ మాతనిం బురికొల్పు చున్నదని యెఱుంగక తప్పదు శిశుపాలుఁ డప్పు డూరకుండెను సాల్వుఁడు మాత్రము హరిని బరాభవింపఁబూనెను అది తపశ్శక్తిచేఁగాని శక్యము కాదని వానికిం దోఁచెను శంకరు నారాధించి తద్వరమునఁ దానజేయుఁడై హరిపై దండెత్తి జయించి లోకప్రసిద్ధిని గాంచవలయునని యాతనియూహ దాన వానిమనస్సు మాత్సర్యము నివసింపఁ దావాసంగెను మాత్సర్య మగ్నిశిఖలమించినది దానిస్పర్శమున నాతఁడు నిలువ లేకపోయెను యాదవు లీభూలోకమున నుండఁగూడ దన్న తలంపు గలిగెను అయాదవముగా జగమును జేయుదునుగాక యని యతఁడు సంకల్పించుకొనియెను ఇంతకన్న దురాగ్రహముకలదా వాఁ డీరీతినొనరింతునని శపథములు పల్కెను

* త్వరగాఁ గదలిపోయి యొక్కరమ్యస్థలమున సమాహితచిత్తుఁడై శంకరు నుద్దేశించి తపం బొనరించెను శీఘ్రఫల ప్రదాతయుఁ ద్వరగా సంతోషించు వాఁడునయ్యు నుమాపతి శ్రీకృష్ణద్వేషి యగుసాల్వునకు వరమీయ రాదనియు నిచ్చువరము ఫలింపకయుండఁ జేయవలయుననియుఁ దలంచి యూరకుండెను సంవత్సరముగడచెను సాల్వుఁడు ప్రతిదినము భూమిధూళి పిడికెడు మాత్ర మాహారముగాఁ గొని యదియు నొక

---

*సంవత్సరాంతే భగవానాశు తోష ఉమాపతిః ర శ్లో అని మూలము శ్రీకృష్ణవిద్విషి సాల్వే వరస్య వైఫల్యం మన్యమానోశీఘ్రం ప్రాదురభూత్ అని వ్యాఖ్య

పూటమాత్రమే కొనుచు ఘోరనియతిం బూని తపము సాగిం
చుచుండెను తపస్సనఁగా నుపవాసనమనియు, నదియాకర్షణ
ప్రయోగమని యెఱుంగవలయు ననియు, నది యెట్టివానినైన
నాకర్షింపక విడువదనియు, ఎంతకాలమునకుఁ బ్రత్యక్షము కా
కుండిన వాని నియతి దృఢతరము కాదని యెఱుంగవలయునని
యు, బెక్కుపర్యాయములు వ్రాసినను మరల నిటవ్రాయ సాహ
సించితిని ఆమంత్రము భగవన్నిర్మితమే సర్వేశ్వరుఁ డింతమా
త్ర మాకర్షణ ప్రయోగమును మీఱఁజాలఁడా యన్న నది
స్వోక్తివ్యాఘాత మగునుగాన మనుజులవలె భగవంతుఁ డట్టి
యపకీర్తికిఁ బాల్పడఁడని యెఱుంగ వలయును వాఁడిట్లు నిష్ఠ
మెయిఁ దపమొనరింపఁగా నెట్టకేలకు నీశ్వరుఁడు సంవత్సరాంత
మున సదాశివుఁడు ప్రత్యక్షమై శరణాగతునకు వరమీయఁ
గోరి యడుగుమా వరమీయ వచ్చితినని హెచ్చరించెను
సాల్వుఁ డాశంకరునకు సాష్టాంగనమస్కారముచేసి *దేవదాన
వగంధర్వోరగరక్షోమానవులకు భేదింప శక్యముగాక యిచ్ఛా
నుసార మరిగెడు వాహనము నాకుం బ్రసాదింపుమా యని
ప్రార్థించెను శంకరుఁ డట్లేయగుఁగాక యని పలికి మయుం
బిలచి యతఁడుకోరినట్లే నిర్మింపుమని తా నంతర్ధానమందెను

మయుఁ డీశ్వరాజ్ఞం దలందాల్చి కామగంబు నత్యంత
విస్తృతంబునుగా సౌభమను నామధేయముగలదానిని లోహ
మయముగా నిర్మించి సాల్వున కొసంగి తనయిచ్చం బోయెను

---

*దేవాసుర మనుష్యాణాం గంధర్వోరగ రక్షసాం, అభేద్యం కామ
గం వవ్రే సయానం వృష్ణిభీషణమ్ ఈ తథేతి గిరిశాదిష్టో మయః పరపురంజయః,
పురం నిర్మాయ సాల్వాయ ప్రాదాత్సౌభ మయస్మయం ౭ అని మూలము

సాల్వుఁడద్దానిం బరమానందంబునఁ బరిగ్రహించి దానినె క్కెను అయ్యది తమస్సాంద్రమగుట నితరులకుఁదెలియంగరాదు ఎవ్వరుగాని దాని నడంపఁజాలరు కావునదాని నధిష్ఠించి కొంత కాలమయినను దానిపైనుండి సుఖమనుభవించు ప్రాప్తముకూడ వానికిలేదు, కావున సహంకారమున శ్రీహరిని జయింపఁబూని సేనాసమేతముగా ద్వారవతిపై కరిగి నిరోధించెను వనముల నుపవనముల మఱియుఁ బ్రాకారాదుల నన్నింటిని బాడుగావిం చెను సకలబాధలు గల్గించెను అంతంబోక యంబరమున దాని నిలువంబంచి శిలావృష్టిఁ గురియించెను దాన నందఱు పీడితు లైరి దైన్యమొంది శ్రీహరీ! యిదెక్కడి పీడకలిగెను? దీని నెల్లు భరింతుము? అని పరమేశ్వరుం బ్రార్థించిరి శరణు శర ణని వేఁడిరి ఆవిధ మెఱింగి ప్రద్యుమ్నుఁడు సకలాస్త్రపాణియై యెల్లరకు నభయమొసంగి స్త్రీబాలవృద్ధులభీతిని బాపి యుద్ధము నకు బయలువెడలెను ప్రద్యుమ్నుఁడు రథారూఢుఁడై మీన కేతన మలరఁ బ్రయాణమయ్యెను ఆతనిబలములు వెనుకొని యెను గదుఁడు భానువింద సాత్యకిప్రభృతులు సకలశస్త్రా స్త్రయుత రథారూఢులై నడచిరి ప్రద్యుమ్నరథంబు మించి సాత్యకి ప్రభృతులు సాల్వునిసేనల మార్కొనిరి పోరు ఘోర మయ్యెను అది సంకులసమరముగాఁ బరిణమించెను సాల్వుఁ డాసంగరమును గాంచి మాయంబన్ని యాదవసేనల నేలకుం దెచ్చెను ఆవిధమెఱింగి ప్రద్యుమ్నుఁ డాతనిమాయాబలంబు నెల్లమాయంజేయుచు నితాంతవేగంబున బాణంబులం బ్రయో గించి యాతనిసేనలఁ బరిమార్చుచుండెను వెండియు నిరువదేను బాణముల నారింబార్చి యాక్రన్దాంతముగలాగి సాల్వునిసేనాధి

పతి నొప్పించెను సాల్వునొక్కబాణంబున నొవ్వనేసెను ఆతని సారథుల నందఱఁ బదిపదిబాణముల నొప్పించెను వాహనముల మూఁడు మూఁడంబకముల నొంచెను ఆప్రద్యుమ్నుని మహా కార్యమును గాంచి యుభయసైనికులు పొగడిరి

సాల్వునివిమాన మత్తరుణమున నొకప్పుడు బహురూప ములుగను, ఒక్కప్పు డొక్కరూపముగను గనంబడుచు శత్రు వులకు నూహింపజాల నట్లుండెను ఒక్కతఱి నది భూమిపైనుం డును మఱొకప్పు డది యాకసంబునం గనంబడు మఱొక్క సమయమునఁ బర్వతశిఖరమున వెలయు ఇంక నొక్కపుడు జల ములం దోఁచును అలాతచక్రమువలె నాయానము నిలుకడ లేక యలరుచుండెను ఎందెందు నాసౌభరము మెలఁగునో యందందు సాల్వుఁడు బాణవర్షము కురియించుచు సైనికుల నొప్పించుచుండెను ఆబాణము లగ్నిశిఖోపమానములై యాశీ విషములభంగి భీతిని గల్పించుచుఁ బరఁగి పరులఁ బొలియించు చుండు ఇట్లు సాల్వుఁడు తత్సైనికులు శరవర్షములం దమ్ముఁ బీడించుచున్నను యదువృష్ణి భోజాంధకులు తమతమ రణరంగ మునువదలి పాఱిపోవక భీతినొందక ధీరులై పోరాడుచుండిరి అంత సాల్వుని మంత్రియగు ద్యుమంతుఁడు ప్రద్యుమ్నునిచే మున్ను నొచ్చియున్నవాఁడు గావున నుద్ధతుఁడై గదం ద్రిప్పి యాతని నొప్పించెను ఆవ్రేటున నాతనివక్షస్థలము బ్రద్దలు కాఁగా నాతఁడు సోలెను అత్తఱి దారుకపుత్రుఁడగు నాతనిసా రథి రణాంగణమునుండి యాతనిం దొలంగం దోలుకొనిపోయి యాపదనుండి కాపాడెను ముహూర్తమాత్రమున నతనికి విస్మృతి తప్పఁగా సారథిం గాంచి సూతా ? రణాంగణము

నుండి నన్నుఁ దొలఁగించుట తగినపనికాదు ఇట్టి యసంగత కృత్యము నేలచేసితివి? యదువంశమునఁ బుట్టినవాఁ డెప్పుడేని రణాంగణమునుండి వెడలిపోయినట్లు వింటివా? షండభావము గల నీచేఁ దొలఁగింపఁబడిన నిర్భాగ్యుఁడనగు నేనుదక్క నింకెవ్వఁడే నీవఱ కుండినట్లువింటివా? నాతండ్రులగు రామకేశవులను గలిసికొనినపు డేమని మాటలాడుదును? యుద్ధధర్మమును విడనాడితివా వత్సా యనివారు ప్రశ్నించిన నేఁ జెప్పఁదగినదేమి? నాసోదరపత్నులీవార్త నాలకించి నవ్వుచు స్పష్టముగా నన్నుం జూచియే నిందింతురు? వీరా! నీవేల యుద్ధరంగమున షండతం బూనితివన నేనేమని బదులిడుదును? ఆయుష్మంతుఁడా! యుద్ధధర్మముల నెఱింగియే యిట్లొనర్చితిని సారథి యాపత్తునందున్న రథికుని గాపాడవలయును అట్లే రథికుఁడును గష్టముల పాలగుసూతుని గాపాడవలయును అనునీయుద్ధధర్మము నెఱింగియే నిన్నీరణభూమినుండి తొలఁగించితిని పరుడు నిన్ను గదచే నొప్పింప నీవు మూర్ఛిల్లితివి ఇట్టి నిన్నుఁ గాపాడుట నాకృత్యము ఇదియే రణనియమములయందుఁ బ్రధానమని యెఱింగియే యిట్టులొనర్చితిని.

* అని సారథిపలుక నేమియు వాని నాక్షేపింపఁజాలక యాచమించి సన్నద్ధుఁడై కార్ముకమును సారించుచు సారథీ! నన్నునొంచిన ద్యుమంతునిచెంతకు నరదముసాగింపుమా యని ప్రద్యుమ్నుఁడు హెచ్చరించెను అప్పుడాద్యుమంతుఁడు తన సైన్యముల నుఱుమాడుచుండెను అట్టి తనపగతుని, మార్కొని

---

*ఇది డెబ్బదియేడవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది గ్రంథ నామ మద్దియే

ప్రద్యుమ్నుఁ డెనిమిదినారాచముల నొప్పించెను నాల్గు బాణములగుఱ్ఱములను, ఒక్కబాణమున సారథిని, రెండుబాణముల ధనుఃకేతువులఁ గూలనేయుచు వాడిబాణమున నొక్కంట వాని శిరమును దెగనేసెను అత్తఱినే గద సాత్యకిసాంబాదులు చెలరేఁగి సాల్వునిబలములను నానాశరములం బరఁగించి వారి కంధరములు ఛేదించిరి. వారిదేహములు కంఠములవెంట సాగరజలములంబడియెను సాల్వునిసేనల బాణములచే యాదవ సైనికులును మడసిరి ఇట్లుగా నాయుద్ధము తుములము నుల్బణముగా నిరువదియొక్కదినములు సాగెను

ఆసమయమున శ్రీకృష్ణుఁడు రాజసూయయాగమును జూడఁబోయి దానిని బూర్తినొందించి యాదవులనెల్లం బంపి తా నందు గొన్నిదినములుండెను కురువృద్ధుల యనుమతినొంది ద్వారకాపురమునకుం బ్రయాణముచేయఁబూని శకునములతిఘోరములుగాఁ గానఁగాఁగాఁ ద్వరపడి ద్వారవతి కరిగెను దారుకా! నే నిటబంధుమిత్రసంయుతింగోరియుండఁగా శిశుపాలపక్షీయులు పురమును ధ్వంసముచేసియుందురు అనుచు ద్వారవతిచెంతకరిగి సాల్వునివిమానమును యుద్ధమగుచుంటయుం గాంచి దారుకా! త్వరగా సాల్వునిచెంతకు రథమునుదోలుము త్వరపడి యుద్ధ మొనరింపవలయు సాల్వుఁడు మాయావిశారదుఁడు అనిపలుకుచుండ దారుకుఁడు సత్వరమే యారథమును దోలెను యుద్ధరంగమున కరుదెంచుగరుడధ్వజమును దొలుత నందఱుం గాంచిరి హతప్రాయబలేశ్వరుఁ డగుసాల్వుఁ డాకృష్ణునిం గాంచి భయంకరనాదముగలశక్తిని దారుకుపైఁ బ్రయోగించెను అంబరమునుండి మహోల్కవలె వచ్చుచు భీకరనాద

మున దిక్కులఁ బ్రతిధ్వనింపఁజేయు నాశక్తిని గాంచి శ్రీకృష్ణుడు నడుమనే దానిశతధా ఛేదించెను సాల్వునిబదాఱుబాణముల నొప్పించి యాకసమున విహరించు నాసౌభమును సూర్యరశ్ములందెగడుబాణముల నొప్పించెను సాల్వుఁడు నాగ్రహించి శౌరిసవ్యబాహువును దీవ్రనారాచమున నొప్పింపఁ దచ్చాపమాహాస్తమునుండి క్రిందఁబడియెను ఆకృత్య మత్యద్భుతముగాఁ గనంబడెను ఆరణమునుగాంచు భూతములన్నియు హాహాకారములుచేయుచు నిదేమి యాశ్చర్యమని చూడసాగెను సాల్వుఁడు భయంకరసింహనాద మొనరించి జనార్దనుం గాంచి యిట్లుపలికెను మూర్ఖుఁడా! నామిత్రునిభార్య నపహరించితివి సభలోనాసఖునిం జంపితివి అనిన్ను నిశితశరములఁ బునరావృత్తిశూన్యమగుపదమునకుం బంపెదను చక్కనై నిలువుము అని ప్రల్లదములాడెను

శ్రీహరి యానీచుఁడాడుబీరముల విని మందమతీ! వృథావికత్థనములాడెదవు అంతకుఁడు చెంతనుండుటం దెలిసికొనఁజాలకున్నాఁడవు శూరులు పౌరుషమును బ్రదర్శింతురుగాని బహుభాషణములు పలుకరు అని పలుకుచుఁ దీవ్రవేగముగల గదచే నాతనిజత్రుదేశమును లక్షించి నొంచెను దానవాఁడు రక్తమును గ్రక్కెను సాల్వుఁడంతలో నదృశ్యుఁడయ్యెను, మఱియొక్కక్షణమున నొకదూత యరుదెంచి శ్రీకృష్ణునకు నమస్కరించి స్వామీ! వసుదేవుని సాల్వుఁడు చెఱఁగొనిపోయె నని దేవకీదేవి మీకెఱింగింపుమనియె అనిపల్కియూరకుండెను ఆప్రియవాక్యము నాలకించి మానుషప్రకృతి నొంది విమనస్కుఁడై తండ్రిపైఁ గలప్రీతిచే నిట్లుపల్కెను

ఏమిది! బలరాము నెట్టు లోడించి నాతండ్రిని సాల్వుఁడు కొనిపోయెను? బలవత్తరము విధియనుట కీయుదాహృతి యొక్కటియే చాలును అని చింతించుచునంతలో సౌభవిమానము తోఁచెను అందుండి సాల్వుఁడు వసుదేవునివంటివ్యక్తిని గొని వచ్చి కృష్ణా! నీవెవ్వనికై జీవించియున్నాఁడవో యావసుదేవునిం దెచ్చితిని మూర్ఖుఁడా! నీవు చూచుచుండ నీతనిం బొలియించెద శక్తుఁడవేఁ గాపాడుమా అని ప్రల్లదములాడుచు వాఁడు మాయావిగావునఁ గృతకవసుదేవునిఖడ్గమునఁ దలదెగునట్లు ఛేదించి సౌభము వియన్మార్గముపోఁగాఁ దా నదృశ్యుఁడయ్యెను ముహూర్తకాలము శ్రీహరిదుఃఖించుచుండి తనవారు తెలుపఁగాఁ దెలివొంది యది మయప్రతిపాదితమాయగా నెఱింగెను అంతలో దూతయు శిరస్సు నదృశ్యము లయ్యెను అది స్వప్నముగా భావించి యంబరముననున్న సౌభమును జూచెను. అంతలోఁ గొందఱు మహర్షులరుదెంచి విమోహసాగరమగ్నుండగు జనార్దనుం గాంచి మహాత్మా! సర్వబ్రహ్మాండములయందు సంసారసమధికదుఃఖము లంబడుచు దాని దరిఁగానక పరితపించువేళ నిన్ను స్మరించి వాని. దరింతురు అట్టిమహానుభావుఁడవు దివ్యరూపుఁడవునగు నీవు దుఃఖము లొందుటన విడంబనము కదా అని వినుతించి వారదృశ్యులైరి అంత హరి ప్రకృతి విడనాడి నిర్మలాంతరంగుఁడై యనూనతీవ్రాంబకముల నంబరమునుగప్పి యాసాల్వునిమౌళిరత్నమును గోదండమును గవచమును ఛేదించెను అంతట మానక కృష్ణమూర్తి గదను ద్రిప్పి వైవగా నాసౌభము చూర్ణమై సాగరజలంబులం గలిసిపోయెను

దాన సాల్వుఁడు విగతతేజస్కుండయ్యెఁ బొలివోని పరాక్ర మంబున గదాపాణియై యేతెంచినహరి యాతనికరమును క్షణ మాత్రమునఁ ద్రుంచి చక్రమున నాతనిం బొలియించెను అంత నాతనిబలముల హరిబలములు నిశ్శేషంబు గావించెను

ఆర్యమహాశయులారా! ఈకథయం దొక్కవిశేషము గలదు దానినిమాత్రమే వ్రాసెద మచ్చరముగలసాల్వుఁడు శివకేశవులకు భేదములేదని యెఱుంగక శివు నాశ్రయించెను శీఘ్రసిద్ధిప్రదాతయయ్యు నాపరశివుఁ డొక్కసంవత్సరముదనుక ప్రత్యక్షము గాకయుండెను శ్రీకృష్ణద్వేషికదా వీఁడన్న భావము చేతనే యని 'నాశు తోష ఉమాపతిః' అనుచోఁ దెలిపినటులే యెఱుంగవలయు తుదకు వానివరమును దీర్ప దానవశిల్పియగు మయుని నియోగించెను సాల్వుఁడు వరమడుగునపుడు దేవ దానవ రాక్షస గంధర్వోరగ మానవులకు నభేద్యంబగుదానిని వాహనము నిమ్మనియె దాని నలవరించి యిమ్మని మయున కాజ్ఞాపించెను అట్టివిమానమును హరి నాశనముచేసి వానిం జంపెను కనుక శివునిశక్తి యలఁతి యని కొందఱు మహాత్ము లాక్షేపింతురు కాని యయ్యది విశేషముగాఁ బొరపాటు ఏలయనఁగా హరివంశమున ౭౮ అధ్యాయమున

శ్లో॥ "యథా మైనాకమాశ్రిత్య తపస్త్వమకరోః ప్రభో,
తథా మమ వరం కృష్ణ సంస్మృత్య స్థైర్యమాప్నుహి ౩౭
అవధ్యస్త్వ మజేయశ్చ మత్తశ్శూరతర స్తథా,
భవితాసీత్యవోచం యత్తత్తథా న తదన్యథా" ౩౮

అని శంకరుఁడు శ్రీకృష్ణునకు వరమొసంగెను ఆవగదానము వ్యర్థము కాదుకదా కావుననే శంకరువరము కృష్ణుని బాధింపఁ జాలకపోయెను ఈవ్యక్తులకు రెండింటి కభేదముగదా

మఱియు శ్రీకృష్ణుఁడు సాల్వునిచే వ్రేటుపడి తనకోదం డమును జాఱవిడుచుట శివుని వరమును మన్నించుటకే యని యెఱుంగఁదగు సాల్వుఁడు మాయచే వసుదేవునిం గల్పించి బంధించినఁ గాంచి హరి దుఃఖించుట శివునివరమున నించుక సాల్వఁ డానందింపవీ యనియే కాని సర్వజ్ఞున కీపాటిమాయ తెలియకపోలేదనియుఁ దెలియందగును రామావతారమున నాగపాశబద్ధుఁడు కాలేదా అవియన్నియు నాయామంత్ర ప్రభా వములను మన్నించుటకే యని తెలిసికొనవలయునే కాని వాని శక్తి భగవంతునిమించెనని తలంచు టజ్ఞానముననే యనుట నిశ్చి తము ఇఁకఁ దర్వాతికధల నాలకింపుఁడు

దంతవక్త్రుని హరి పొలియించుట

*సాల్వుఁడు లోనగువా రాయుద్ధమున విశ్రాంతిని బుచ్చుకొనఁగా వారందఱు తనకు మిత్రులు గావునఁ బార లౌకిక క్రియ లవ్వారి కొనరించి దంతవక్త్రుఁడు మిగుల భయంక రాకారముంబూని గద కేలందాల్చి రభసమున నరుదెంచి హరి నొక్కపెట్టునఁ బొలియింతునని యూహించుచు వచ్చుచుం డఁగాఁ గాంచి శ్రీహరి రథము నవలీల వదలి గదాపాణియై విరోధి కెదురుగం బోయెను వాఁ డట్టహాసంబు గావించుచు

* ఈకధయుం శ్రీభాగవతము ౧౦ స్కం॥ డెబ్బదియెనిమిదవయధ్యా యమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగందగు

గదను ద్రిప్పుచుఁ గృష్ణా! నీవు నాయదృష్టవశంబున నేతెంచి తివి నాదృష్టిపథమునం బడితివి మిత్రద్రోహివి కావున మాతు లేయుండవని విడువఁజనదు వజ్రకల్పమగు నీగదాప్రహార మున వధించెదను దాన మిత్రఋణమునుండి విముక్తుఁడ నగుదును బంధురూపుఁడగు పగం జంపినన్నౌషధముచే దేహా గతమగు వ్యాధిని దొలఁగించుకొన్నట్లుగ నుండునుగదా అని పలుకుచు నాగదాయుధమును గిరగిరం ద్రిప్పి బిట్టు గొట్టెను ఆగ దాఘాతమున కించుకంతయు నాహరి చలింపఁడయ్యెను వెంటనే కౌమోదకియను తనగదను ద్రిప్పి తలపగులునట్లు వైవఁగా వాఁడద్దానిస్పర్శమున నోట నల్లం గ్రక్కుచు గిరగిరం దిరిగి క్రిందఁబడి తన్నుకొనుచుఁ బ్రాణములం బాసెను *ఆతనితను వునుండి సూక్ష్మమగు తేజస్సొకండు వెడలివచ్చి శ్రీకృష్ణుని యందుఁ గలిసెను చూచువారీయద్భుతమేమని యూహింపఁ జాలరైరి ఆతనిసోదరుం డగ్రజునిపాటు గాంచి విదూరథుం డను తదనుజుండు కరవాలహస్తుఁడై చర్మము వేఱొకచేతం బూని హరిపై కదుగుదేరఁగా హరి తనసుదర్శనము నాతని పయికిం బంపెను అది వానిశిరస్సుమాత్రము గ్రహించి కళే బరమును త్యజించెను

ఇట్లు శ్రీహరి శిశుపాలసాల్వదంతవక్త్రవిదూరథాదులం బొలియించి సమరాంగణమునుండి మరలెను దేవదుందుభులు మ్రోసెను పుష్పవృష్టి గురియించి దేవతలు హరి వినుతించిరి

---

* తతస్సూక్ష్మతమం జ్యోతిః కృష్ణమావిశదద్భుతమ్, పశ్యతాం సర్వ భూతానాం యథా చైద్యపతేర్నృప అని మూలము

అచ్చర లాడిపాడి శ్రీహరిని సేవించిరి అంత నాపరాత్పరుండు ద్వారకానగరంబుం బ్రవేశించి పౌరుల కానందమును గల్పించి నిజసౌధంబుం బ్రవేశించి భార్యామణుల కింతింతయనరాని సంత సమును గల్పించి తన్నాశ్రయించినవారికెల్ల భీతింబాపి యభ యదానం బొసంగి సుఖంబుండెను జయవిజయులశాపములు దంతవక్త్రునిమృతితోఁ దొలఁగ్గెను వారెప్పటియట్ల వైకుంఠ మున ద్వారమున నిలిచి భగవంతుని సేవించుకార్యమున నప్ర మత్తులై యుండఁగలరు ఎవ్వరేని భగవంతుని దెలిసియుండె, తెలియకయుండె సేవించినను, అచిరకాలముననో చిరకాలము ననో తత్సేవాఫలము నొందఁగలరు విధిమంతముగాఁ నొనరించు పూజాదికము సత్ఫలము నిచ్చును అవిధిగా దాని నొనరిం చినను ఫలశూన్యము కాదుగాని పూర్ణఫలము నొసంగఁజా లదు కాని విధిమంతమగు నర్చనాదికము చేయునవకాశమును గల్పించును దాన నాతఁ డప్పనిని జక్కఁగ నెఱవేర్పఁజాలును దానిచే భగవత్కరుణకుఁ బాత్రుఁడగును అదియే ముక్తిసో పానముల నెక్కింపఁజాలును కావున భగవన్నామస్మరణపూ జనధ్యానాదులు విధిగనొండె, అవిధిగనొండె ప్రతిమానవుఁడు నోపినకొలఁదిని శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరు నమ్మి యథాశక్తి భజింపవల యును అంతమాత్రముననే యాపరమేశ్వరుఁడు తృప్తినొం దును అందును గలికాలమున నెంతయల్పకాలము సేవించినను భగవంతుఁ డంతమాత్రమున ననంతానందసాగరమున నోలలా డును ఏవిధమునఁగాని కలికాలమునభక్తిలేశముకూడ నుండుట కష్టమగుట నిట్టి యిక్కట్టుకాలమున నూటి కొకప్రాణియైనఁ

గృష్ణాయని తలంచిన నాపరమేశ్వరుఁడు సుప్రసన్నుఁడగుననుట నిక్కము అట్టిభక్తుని పరిపాలింప సర్వదా సంసిద్ధుఁడై

శ్లో॥ అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్

అన్నతనప్రతిజ్ఞను నెఱవేర్ప నడుముకట్టుకొని యుండు ననుట సత్యము కావున నట్టిభగవంతుని సేవింపవలయును అదియేతరణోపాయము అదియే దీనమందారసురభూజము ఇఁక నీప్రకరణమును సమాప్తినొందించుచుఁ బరమేశ్వరస్తుతిని వ్రాసెదను దానిని బఠింపుఁడు

శ్లో॥ "యావన్న మే నరదశా దశమీ దృశోఽపి
రంధ్రాదుదేతి తిమిరీకృతసర్వభావా,
లావణ్యకేళిభవనం తవ తావదేతు
లక్ష్మ్యాస్సముత్క్వణితవేణుముఖేందుబింబమ్ ౩౯

శ్లో॥ అమూన్యధన్యాని దినాంతరాణి
హరే త్వదాలోకనమంతరేణ,
అనాథబంధో కరుణైకసింధో
హాహాంత హాహంత కథం నయామి ౪౧

శ్లో॥ అగ్రే సమగ్రయతి కామపి కేళిలక్ష్మీ
మన్యాసు దిక్ష్వపి విలోచనమేవ సాక్షీ,
హాహాంత హస్తమథ దూరమహో కిమేత
దాసీత్కిశోరమయమంబ జగత్త్రయం మే ౬౦

శ్లో॥ చికురం బహుళం విరళం భ్రమరం
మృదులం వచనం విపులం నయనమ్,
అధరం మధురం వదనం లలితం
చపలం చరితన్ను కదానుభవే" ౬౧

(శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము, ౧ ఆశ్వాసము)

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునందుఁ బరమేశ్వరత్వప్రదర్శనమను
తొమ్మిదవప్రకరణము సంపూర్ణము

శ్రీశ్రీశ్రీ

చెన్నపురి 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1928

శ్రీః

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

పదియవప్రకరణము.

ఇయ్యది

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందుఁ బ్రధానాంధ్రపండితుఁడగు
కావ్యస్మృతితీర్థ
జనమంచి శేషాద్రిశర్మచే రచింపఁబడినది.

చెన్నపురి:
'వావిళ్ల' ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడినది.
1929

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తయధీనములు.

విషయసూచిక.

విషయము.	పుట.
ధన్యోపాఖ్యానము	6
వాసుదేవమాహాత్మ్యము	15
అర్జునగర్వభంగము	18
శ్రీహరి మృతవిప్రకుమారుని దెచ్చియిచ్చుట	20
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదము	23
శ్రీకృష్ణమహత్త్వము	30
ఉషాకన్యాచరిత్రము	32
ఉషాకన్య పార్వతివలన వరమునొందుట	39
ఉషాకన్య కల గాంచుట	45
చిత్రరేఖ యనిరుద్ధుందెచ్చుట	60
శంకరప్రభృతులు బాణునకు హితముఁజెప్పుట	79
రతీ ద్రౌపదుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము	89
శంకరగణనాయకసంవాదము	94
శ్రీకృష్ణుఁడు బాణాసురునిపై దండెత్తిపోవుట	96
బలిచక్రవర్తి శోణితనగరమున కరుదెంచుట	99
బాణాసురుఁడు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధము చేయుట	405
అనిరుద్ధకృత దేవీస్తుతిః	112
నారదుఁడు హరికి బాణునివృత్తాంతముఁ జెప్పుట	115
రుద్రజ్వరము శ్రీహరితోఁ బోరుట	121
శివజ్వరశ్రీకృష్ణసంవాదము	127
హరిహరయుద్ధము	130
హరిహరస్తుతి	133
మార్కండేయకృతహరిహరస్తుతి	137
బాణాసురునకు శ్రీకృష్ణుఁడు వరము లొసంగుట	138
ఉషానిరుద్ధులందోడ్కొని హరి ద్వారవతికరుగుట	145
ద్వారకానగరమున నుషావివాహోత్సవము	163
శ్రీకృష్ణమూర్తి తపస్సు చేయుట	16
శ్రీకృష్ణునకు శివుఁడు ప్రత్యక్షమగుట	17

విషయము.	పుట.
శ్రీకృష్ణకృత శంకరస్తుతి	175
శివుఁడు శ్రీహరికి వరము లొసంగుట	177
శ్రీకృష్ణమూర్తి కైలాసమున కరుగుట	179
గరుడుఁడు ద్వారకను బాధించురక్కసులం దునుముట	181
శ్రీహరి కైలాసమునుండి ద్వారకకు వచ్చుట	182
మార్కండేయాదు లరుదెంచుట	183
శివలింగమహిమమును హరి మార్కండేయున కెఱింగించుట	185
భృగ్వాదిమునులకు హరి తత్త్వోపదేశము చేయుట	189
నృగమహారాజోపాఖ్యానము	191
పౌండ్రకవాసుదేవాదుల హరి వధించుట	200
బలరాముఁడు ద్వివిదుఁడనువానరునిఁజంపుట	207
పదాఱువేలభార్యలయిండ్లనున్నహరిని నారదుఁడు చూచుట	210
కుచేలోపాఖ్యానము	221
శ్రీహరి సకుటుంబముగా గ్రహణస్నానమున కరుగుట	252
ద్రౌపదికి శ్రీకృష్ణపత్నులు తమవివాహవార్తలం దెల్పుట	263
శ్రీకృష్ణుని దర్శింప మహర్షు లరుదెంచుట	270
శ్రీకృష్ణుఁడు వసుదేవునకు జ్ఞానోపదేశము చేయుట	281
దేవకీదేవికి మృతపుత్త్రులందెచ్చి రామకృష్ణులు కనఁబఱచుట	285
మైథిల శ్రుతదేవులను హరి తృప్తిపఱచుట	292
శ్రుతిగీతలు	302
విష్ణుసేవాప్రాశస్త్యము	323
వృకాసురుఁడు శివున కపకారముచేసి దానిఫల మనుభవించుట	325
భృగుముని త్రిమూర్తులప్రాశస్త్యమును శోధింపఁబోవుట	331
శ్రీహరి ద్రౌపదిఁ గాపాడుట	336
శ్రీకృష్ణరాయబారము	364
కౌరవులు శ్రీకృష్ణుని బట్టి కట్టివేయ నిశ్చయించుట	372
శ్రీకృష్ణుఁడు విశ్వరూపమును జూపుట	374
శ్రీహరి కర్ణునకుఁ గర్తవ్య ముపదేశించుట	376

శ్రీః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

పదియవ ప్రకరణము.

శ్లో. పరిపాలయనః కృపాలయేత్యసకృజ్జల్పితమాత్మబాంధవః,
మురలీమృదులస్వనాంతరే విభురాకర్ణయితా కదానునః.

కదాను కస్యాంను విపద్దశాయాం
కైశోరగంధిః కరుణాంబుధిర్నః,
విలోచనాభ్యాం విపులాయతాభ్యాం
వ్యాలోకయిష్యన్విషయీకరోతి. ౬౩

మధురమధరబింబే మంజులం మందహాసే
శిశిరమమృతవాక్యే శీతలం దృష్టిపాతే,
విపులమరుణనేత్రే విశ్రుతం వేణునాదే
మరకతమణినీలం బాలమాలోకయే ను. ౬౪

మారస్స్వయంను మధురద్యుతిమండలంను
మాధుర్యమేవను మనోనయనామృతంను,
వాణీమృజాను మమ జీవితవల్లభోను
బాలోయమభ్యుదయతే మమ లోచనాయ. ౬౫

మాధుర్యేణ ద్విగుణశిశిరం వక్త్రచంద్రం వహంతీ
వంశీవీథీవిగళదమృతస్రోతసా సేచయంతీ,
మద్వాణీనాం విహరణపదం మత్తసౌభాగ్యభాజాం
మత్పుణ్యానాం పరిణతిరహో నేత్రయోస్సన్నిధత్తే. ౭౨

మహాశయులారా! భక్త్యలంకృతమనస్కులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునఁ దొమ్మిదవప్రకరణమున భగవంతుఁ డొనరించిన విచిత్రకార్యములందెలుపు దివ్యగాథలం బఠించి యానందించితిరి. పరమేశ్వరత్వప్రదర్శన మనుపేరాప్రకరణమునకుఁ దగియున్నదని స్పష్టము. పరాత్పరుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి తల్లిదండ్రుల మనుకొను యశోదానందులకు జ్ఞానము నుపదేశించుటయు, రాధాంబిక యశోదకు భక్తిజ్ఞానములఁ దెలుపుటయుఁ, బారిజాతాపహరణమునకై హరి ప్రయత్నించుటయు, దానిం దెచ్చి సత్యభామ కొసంగుటయు, నాకార్యమునకై హరి శంకరుఁ బూజించుటయు, సత్యభామపుణ్యకవ్రతమును జేయుటయు, షట్పురదానవుల హరి సమయించుటయు, సముద్రయాత్రయు, భానుమతీరక్షణము, రుక్మిణీశ్రీకృష్ణుల సరసాలాపములు, సుభద్రావివాహము, ఖాండవదహనము, జరాసంధవధము, రాజసూయము ధర్మరాజు చేసి సభాపూజ చేయుట, యందు శిశుపాలుని హరి పొలియించుటయు, సాల్వాదుల వధించి హరి తనయవతారఫలమును దెలుపుటయు నను నీమొదలగు గాథ లాప్రకరణమునఁ బ్రధానములు. అందును బారిజాతాపహరణము ప్రప్రధానము. అందుఁ బురాణభేదముల ననుసరించి కథయందుఁ బెక్కుమార్పులు గలవు. కాని యందలిసార మొక్కటియే. శ్రీహరి రుక్మిణితో సరసాలాపము

లాడుభాగమున నా వ్రాసినయర్థము సుసంగతమే యని భక్తుల మదిం బొడకట్టక తప్పదని నావిశ్వాసము. పలుభంగుల నాక్షే పింపవచ్చు. కాని దానిసారమును గ్రహింపవలయు నన్నభా వముగలవా రీయాక్షేపములం బాటింపక యిందలిసారత రార్థమేమని యూహించిన భక్తి వారికిం దోడ్పడి సార మిది యని బోధించును. "వస్తుతస్తు" భక్తిలేనివారల కన్నియు నసంగతములుగాం దోంచుచుండును. కావున వారివాదముల మనము చెవియొగ్గి వినరాదు. వినినచో లాభము లేకుండుటె కాక వృథాకాలము గడపినట్లగును. దాన వారు సాధింపం బోవుపురుషార్థ మేదియు లేదనుట యథార్థము. శ్రీకృష్ణుండేమి శంకరు నారాధించుటేమి యని యాక్షేపించువారు గలరని నే నెఱుంగుదును. వారిబుద్ధియందు నీటిమట్టమువలె భక్తి సమతం గాంచక విషమముగ నుండును. కావున వారికి విన్నదంతయుం జెవులకు బాధకముగాం దోంచును. శివకేశవు లన్యోన్యము ధ్యానించుచుందురని చెప్పుపురాణములు వారికిం గిట్టవు. హరివంశము ప్రమాణమని నమ్మువారుకూడ నీభాగము నంగీ కరింపరు. కొందఱు ప్రక్షిప్తమని నాతో ముచ్చటించిరి. అంతయుం బ్రక్షిప్త మనరాదా యని బదులిడితిని. వారికిం జెప్పంబూనినం గాలహరణమేగాని లాభములేదు. "సర్వం విష్ణుమయం జగత్" అని యంగీకరించుభక్తులు శివుండుకూడ హరియే యనిభావించిన నిట్టిదురూహలు పుట్టవుకదా యని నే భావింతును. శివస్వరూపమునం గార్యార్థము శ్రీమహా విష్ణువే యున్నవాండనుకొన్నచో శివుని దూషింప నవకాశము గలుగదు. కొందఱు శివుని దూషింపవలయునని పట్టుదలం

బూనువారు కలరు. కాని వా రితరులకంటె శివనామము నుతించువారే యగుదురు. విరోధముచేనైన భగవన్నామస్మరణము చేయుట మంచిదని నాతలంపు. "వగనైన బగనైన భీతినైన" అన్న సూక్తి యందఱకుం దెలిసినదియేకదా. కావున దేవతాభక్తిగలవారు తమ యుపాస్యదేవతనే సర్వదేవతామయునిగ భావించుట వారికిం దరణోపాయము. అట్లుగానిచో ముక్తిదొరకదు. ఏలయనఁగా భగవంతుఁడుగూడ వేఱొకరూపమున నున్న తనను దూషించువారిని గృపంజూడఁడు. దీనికిం బ్రమాణములు చూప నక్కఱలేదు. సామాన్యజ్ఞానమున్నం జాలును ఉన్నది పాపపంకసంకలితజ్ఞానమైనఁ జెప్పఁజాలను. గాని యేమాత్రము దేవతారాధనము చేసినను దనయుపాస్యదైవము పరమేశ్వరుఁడనియు సర్వదేవతలు తత్స్వరూపులే యనియుఁ దోఁపకమానదు. వారియుపాస్యదైవము సర్వాంతర్యామి కాదని వారూహించుచో నది వారివాంఛితముల నొసంగంజాలదు కదా.

శ్రుతి. "యస్మిన్ సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూద్విజానతః,
తత్ర కో మోహః కశ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః."

ఈశావాస్యోపనిషత్తు. ౭. మంత్రము.

శ్రుతి. "నమో బ్రహ్మణే నమస్తే వాయో త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మవదిష్యామి సత్యం వదిష్యామి."

౧

తైత్తిరీయోపనిషత్తు.

గీతా. "యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సచ మే న ప్రణశ్యతి."

౬. అధ్యా. ౩౦. శ్లో.

ఈశ్రుతులను గీతావాక్యములం దలంచినచో నీయర్థము విశదమగును. వాయుదేవుఁడా నీవే పరబ్రహ్మావు. అనఁగా భావమేమి? సర్వరూపములు భగవంతునియాకారము లనియు దేని నుపాసకుఁడు ధ్యానించినను, అదియే పరబ్రహ్మమను దృఢ జ్ఞానముతో ధ్యానింపవలయుననియు నారూపము భగవత్స్వ రూపమే గనుక నారూపమున భగవంతుఁడు తోఁచి రక్షించు ననియేకదా సారము. ఇట్లు భావించువానికి నితరదేవతల దూషించునవకాశ మెట్లు కలదు? కావున శ్రీహరి శంకరు నారాధించెనన్నను, శంకరుఁడు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించెనన్న నాశ్చర్యమిందేదియు లేదు. ఊరక తిని కూరుచుండఁజాలక యీదేవత తక్కువ ఆదేవత గొప్పది అని మాటలాడుటయేగాని దీన సాధించుపురుషార్థ మించుకంతయు లేదు. ఊరకూరక పాపము నార్జింపనేల? శిశుపాలదంతవక్త్రుల హరించుట యనుకార్యముచేఁ దన యవతారఫలమును గనఁబఱచెను. సనకసనందనాదుల శాపమునుదీర్చి తనపార్షదులను ధన్యులను జేసెను. తదనుకూలము లగుకార్యముల నెట్లెట్లు సంధింపఁ దలఁచెనో యట్లు కుదురఁజేసి తనపనిని నెఱవేర్చెను. అందులకే యీశ్వరత్వప్రదర్శన మనుపే రాప్రకరణమునకుఁ దగియున్నది.

ఇట్లు తాఁ జేయవలసిన ప్రధానకార్యముల నెఱవేర్చి భగవంతుఁడు ద్వారకానగరమునఁ జేరి భవిష్యత్కార్యమాలోచించుచుండె నన్నంతదనుక నాప్రకరణమునఁ గలదు. ఇఁక నేయేకార్యములు చేసి జగద్వ్యాపారము నడపవలయునో యని సర్వేశ్వరుఁ డాలోచించుకథ లిందుఁ వ్రాయఁబడును. తాఁ జేయుకార్యములకంటెఁ గర్మసిద్ధాంతమును సార్థకము

చేయుటకై యితరులనుండి చేయించుకార్యములు మెండనుట యీప్రకరణమున స్పష్టమగును. కావున శ్రద్ధాభక్తులు కలిగి కథలం బఠించుచుఁ దత్సారమును గ్రహింపవలయును. భక్తియే జ్ఞానమునకు మూలాధారము. అదియే లేకున్న జ్ఞాన మలవడుట శశవిషాణమని విజ్ఞు లెఱుంగుదురు. భక్తికుదురుటకు భగవంతుని యత్యద్భుతవిలాసములఁ దెలుపుచరిత్రములఁ బఠింపవలయు. పఠించునపుడు భగవంతుఁడు సర్వశక్తియుక్తుఁడని తలంపవలయును. అట్లు తలంపనిచో నాకథలయందుఁ గల యమానుషచర్యలు కల్పితములని తోఁచు. దాన దానిం జదువుశ్రద్ధ తగ్గును. ఇంక నాచోట భక్తియుండ నవకాశ మెలాగు కలుగును? సర్వకార్యములు మనుష్యులుచేయునట్లే పరమాత్మయుఁ జేయుచున్న నిఁక నాతనికి మానవులకుం గల తారతమ్యమేమి? అమానుషకృత్యములనఁగా మనుష్యులకుఁ జేయనలవిగానివనియే కదా యర్థము. భగవంతుఁడుకూడఁ జేయరానికార్యము లుండునను శంకగలవారికి సర్వేశ్వరుఁడు శక్తిమంతుఁ డన్నభావము లేదనవలయును. ఇంక వారికి భక్తి భుక్తియందే. కావున వారించుమించుగా నాస్తికప్రాయులు. వారికి బోధించి భక్తులనుగాఁ జేయఁబూనుట యసంగతము. ఆప్రయత్నమునకుం బూనరాదు. ఆస్తికులకు నెంతబోధించినను లాభముకలదు. కావున నాపనికై కడంగుదము. ఇఁక భగవత్కథలు వ్రాయఁ గడంగెదను. శ్రద్ధమై నాలకింపుఁడు.

ధన్యోపాఖ్యానము.

* శ్రీకృష్ణుఁడు శిశుపాలదంతవక్త్రాదుల సంహరించి

---

* ఈకథ హరివంశవిష్ణుపర్వమున నూటపదియవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. తక్కంగల పురాణములయం దీకథ యీరీతిఁ గానరాదు.

ద్వారకాపురమున సకల పుత్త్రబంధుసమేతుఁడై యుండెను. జాంబవతి యను శ్రీహరిపత్ని కుమారుం గనెను. వానికి సాంబుఁడను పేరు పెట్టఁబడియె. ఆసాంబుఁడు పెద్దవాఁడయి బలరామునొద్ద శస్త్రవిద్య నభ్యసించెను. యాదవులెల్ల రాసాంబుని శూరాగ్రేసరునిగాఁ దలంచిరి. శ్రీహరియు నీతఁడు నగరముననుండ శత్రుభయము గలుగదని తలంచెను. కుమారులంగూడి వారివేడుకలు చూచుచు ద్వారక నుండెను. యాదవలక్ష్మిం గాంచి యింద్రుఁ డోర్వఁజాలక యుండెను. రాజులందఱు జనార్దనభీతులై హాయిగా నుండఁజాలరైరి. శిశుపాలాదుల హరి పొలియించుటచే నెట్టివారైన హరితో ద్వేషించిన బ్రదుకఁజాలరనుభీతి యెల్లరాజులచిత్తరంగముల నాట్యమాడుచుండెను.

కొంతకాలమునకుఁ గరినగరమున దుర్యోధనుఁ డొక్కయజ్ఞము చేయఁబూనెను. తదాహూతులై రాజులెల్ల హస్తిపురమునకుం బోయిరి. ఆయజ్ఞము సాంగముకాఁగా దుర్యోధనుఁడు వారినెల్ల యథార్హముగాఁ బూజించెను. వారలాతని సత్కారమున కానందించిరి. లోకమున నాకాలమున యాదవలక్ష్మి మాధవవర్ధితయై మిన్నంటుచుండుట వినిరి. సాగరాంతరమున ద్వారకానగరము నిర్మింపఁబడుటయు నది శత్రుదుర్భేద్యమగుటయు నాలకించిరి. తమతమదూత లానగరమున కరిగి కన్నులారఁ గాంచి వచ్చి చెప్పఁగా నిట్టిది గలదా యని విస్మితులైరి. ఆయజ్ఞమును గాంచి తమతమనగరములకుం బోవుట మాని యెల్లరు మాటలాడుకొని ద్వారవతికిం బోయిరి. వారింగూడి ధృతరాష్ట్రపుత్త్రులు పాండవులు, ధృష్టద్యుమ్నాది

పాంచాలకుమారులు పాండ్యచోళకలింగదేశాధీశులు, బాహ్లీకద్రావిడులు, ఖశులు కలిసి తమసేనలు పదునెనిమిదియక్షౌహిణులు వెంటరాఁగా ద్వారవతిం జూడంబోయిరి. ద్వారకానగరము గోవిందభుజపరిపాలితమై సాటియే లేకయుండెను. వారెల్ల రైవతకపర్వతమును జుట్టుకొని నిలిచిరి. తమతమబలములు నివసింపఁదగినంతస్థలముల నాక్రమించి రాజులు నిలిచిరి.

రాజు లరుదెంచుట యాలించి హృషీకేశుఁ డానందపరవశుఁడై సబలవాహనుఁడై వారినెదుర్కొనెను. ఆరైవతకాద్రియందుఁ గల రాజభవనమున వారినెల్లంజేర్చి యథార్హములుగా సింహాసనముల నలవరింపఁబంచి వారి నుపవిష్టులనుగా నొనరించి తాను వారినడుమ స్వార్హపర్యంకమునఁ గూరుచుండెను. ఆతరుణమున నాసభనుజూడ రెండుకన్నులు చాలకయుండెను. కొంతసే పిష్టకథాలాపములు సాగెను. శ్రీహరి వినుచుండఁగా నారాజపుంగవులకును యాదవులకు నిష్టాగోష్ఠిప్రసంగములు సాగెను. అంతట వాయు వల్లనల్లన వీవసాగెను. వెంటనే యాకసమున మేఘము లావరించెను. స్తనితములు చెలరేఁగెను. విద్యుల్లతలు మెఱయసాగెను. క్షణకాలమున దుర్దినమయ్యెను. అట్లు సాంద్రముగా గగనమండలమును మేఘము లావరించియుండ నాఘనమండలమును భేదించుకొని వీణియ కరమునఁనలరార జటాభారము వ్రేలాడుచుండ నారదముని యచటికి కేతెంచెను. నరేంద్రులనడుమ దిగెను. అగ్నిశిఖవలె నాముని తేజ స్సలరుచుండెను. సింహాసనము నలంకరించుచుండు నవ్యయుని శ్రీకృష్ణుం గాంచి యిట్లు పలికెను. దేవతలకా ద్యుఁడు నీ వొక్కఁడవే. పురుషోత్తమా! నీవు ధన్యుఁడవు.

లోకమున నింకొకఁడు ధన్యుఁడు గానరాఁడు. అని పలికిన నారదుం గాంచి చిఱునవ్వు మోమునందోఁప శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు పలికెను. ఆశ్చర్యభూతుఁడను ధన్యుఁడను దక్షిణలతోఁగూడిన నే నగుదును. ఈమాట విని రాజులనడుమనుండి యిట్లు బదులు పలికెను. శ్రీకృష్ణా! పర్యాప్తవాక్యుఁడ నైతిని. వచ్చిన చారిఁ బోయెదను. అని బయలుదేరఁబూను మహర్షినిం గాంచి యీశ్వరునితో రాజు లిట్లు మాటలాడిరి. ఆరాజు లా నారద వాక్యమునఁ గలగూఢార్థ మెఱుంగఁ జాలకుండిరి. మాధవా! ఆశ్చర్యమని ధన్యమని రెండుమాటలు చెప్పఁబడియె. దక్షిణలతోఁ గూడననియుఁ జెప్పఁబడియెఁ గదా. ఈభాషణములఁ గలయర్థ మిదియని యెఱుంగఁజాలక యున్నారము. మేము వినఁదగుదుమేని వినిపింపుము.

అని ప్రశ్నింపఁగా రాజులకు శ్రీహరి యిట్లు బదులు చెప్పెను. బ్రాహ్మణప్రవరుఁడగునారదముని మీకీవృత్తాంతము నెఱిఁగించును. నారదా! రాజులెల్ల దీనియర్థము నెఱుంగఁ గోరిరి. కావున వినిపింపుము. నీవేమి ప్రశ్నించితివో నేనేమి బదులుచెప్పితినో దానినంతయు వినిపింపుము. అని శ్రీహరి యాదేశింపఁ గాంచనపీఠమున నున్ననారదుఁడు వారల కాభగవంతుని దివ్యమహిమమును జెప్ప నారంభించెను. భూజాని ప్రవరులారా! ఆలకింపుఁడు. ఏల యిందఱిచోటికి వచ్చితిరో తత్ఫలముగా నీ పరమేశ్వరుమహిమను నే నెఱింగినంతదనుక వచించెదను. ఒకానొకప్పుడు నేను గంగాతీరమునఁ ద్రికాల స్నానమాచరించునియతిం దాల్చి యొక్కరుండనే యుంటిని. ఒక్కనాఁడు సాయంకాలమునందు సూర్యుఁడు కనఁబడుచుండఁ

గనే పర్వతశృంగమంత పెద్దదై కపాలద్వయదేహముగలిగి క్రోశమండలవిస్తారముగలిగి దానికి రెండింతలపొడవుగలిగి నాల్గుపాదములు వెలయఁగాఁ బంకముననుండి నాపీఁటియవంటి యాకారము గలకూర్మ మొక్కఁడు నాకుం గానఁబడియె. దాని దేహకాంతి గజచర్మమును బోలియుండెను. నే నాజలచరమును హస్తమున స్పృశించుచు నిట్లు ప్రశ్నించితిని. ఓ కూర్మమా! నీ వాశ్చర్యశరీరము కలదానవు. ధన్యమవేయని నాకుం దోఁచెను. నీ యీ రెండుకపాలము లభేద్యములు. నిశ్శంకముగ జలములం దిరుగుచుండుదువు. ఇతరచింతలు నీకు లేవు. అని పలుకఁగనే నన్నుం జక్కఁగానాలోకించి మనుష్యవాక్కుల నాకూర్మ మిట్లు ప్రతిభాషించెను. మునీంద్రా! ఏమియాశ్చర్యము నాయందుఁ గంటివి? నేను ధన్యమ నెట్లయితిని? ఈగంగానది ధన్యురాలు. ఇంతకంటె నాశ్చర్య మేమికావలయును? నావలెనే యిందు ననంఖ్యాకజలచరములు తిరుగుచున్నవి. నేను నానందమున నీగంగానదిం బ్రవేశించితిని. అని యూరకుండెను. నారదుఁ డమ్మాటలాలకించి గంగానదిం జేరి యోభాగీరథీ! నీవు ధన్యురాలవు. ఆశ్చర్యభూషితురాలవు. మహత్తరదేహములు గలశ్వాపదకోటులు నీయందుఁ గలవు. నదీవతంసమవన నీవే. ఇన్నిజంతువులంగూడి తాపసాలయముల కపాయము లేకయుండ గాపాడుచు సాగరమును జేరఁబోవుదువు. అని వినుతింపఁగా నాగంగానది స్త్రీరూపమున నావిర్భవించి నారదునితో నిట్లు సంభాషించెను. దేవగంధర్వా! నీ విట్లనకుము. సంగ్రామకలహప్రియా! నీవిట్లు నన్నుం బలుకకుము. నేను ధన్యురాలను గాను. ఆశ్చర్యము నాయం దొక్క

టియు లేదు. సత్యనివిష్టుఁడ వగునీవాక్కు నన్నుఁ బలుకుమా యని హెచ్చరించుచున్నది. లోకమున సర్వాశ్చర్యకరుండై ధన్యుఁడగువాఁడు సాగరుఁడు. నావంటి నదులెన్నియో సాగరునియందుఁ జేరుచున్నవి. అని పలికి యూరకుండెను.

రాజేంద్రులారా! ఇట్లు గంగానది పలుకఁగా నేనా వాక్యము నాలకించి సాగరముకడకుంబోయి యో మహార్ణవమా! ఆశ్చర్యభూతుఁడవు. ధన్యుఁడవు నగుదువు. జలముల కాధారభూతుఁడవు. సలిలేశ్వరుఁడవు నగుదువు. జలప్రవాహ సాంద్రము లగునేఱులన్నియు నిన్నుంజేరుట యుక్తమే. ఈ నదులు లోకపావనములనఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచినవి. నీకుఁ బత్నులు. కావుననే నిన్నుంగలిసి సంతసించుచున్నవి. అని నేను బలుకఁగా విని సముద్రుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను. జల ప్రవాహమును భేదించుకొని మానవరూపమున నాసాగరుఁడు కనఁబడియెను. ఓ దేవగంధర్వా! ఓ మునిచంద్రా! నీ వట్లన కుము. నే నాశ్చర్యభూతుఁడను గాను. ఈవసుధ ధన్యురాలు. నేను భూమిపైనఁగదా యున్నవాఁడను. ఈభూమికంటె నాశ్చర్య మేమియున్నది? అన విని నేను భూమింగాంచి లోకముల కాధారభూతురాలగు పృథ్వితో ని ట్లంటిని. ఓ జగద్యోనీ! భూమీ! నీవు ధన్యురాలవు. మంగళమూర్తీ! నీవు ధన్యురాలవు. ఇన్నిభూతములయం దోర్పుగలిగి యున్న దానవు. మనుజారణివి. ఇన్నిభూతముల ధరించుచున్న దానవు. క్షమ నీయందే కల్గినది. గగనచరులకు గతివి నీవే. అని స్తుతింపఁగా నామాటల నాలకించి సహజధైర్యమును వీడి స్త్రీరూపమున నాయెదుటం దోఁచి యిట్లు పలికెను. దేవగంధర్వా!

సంగ్రామకలహప్రియా! నీ వట్లనుట బాగుగాదు. నేను ధన్యు రాలను గాను. ఆశ్చర్యమొందఁజేయునంతటిశక్తి నాకు లేదు. ఈపర్వతములు ధన్యములు. నన్ను నివియే ధరించుచున్నవి. ఆశ్చర్యకరమహిమము గలవి. లోకహేతువు లివియే. అని భూమిపల్కఁగా విని నేను బర్వతములచెంతకుం బోయి యో పర్వతశ్రేష్ఠులారా! మీరు ధన్యులరు. ఆశ్చర్యకరమహత్వ సంపన్నులరు. కాంచనమునకు దివ్యరత్నములకు నాకరములు మీయందున్నవి. మీరు శాశ్వతులు. అని పలికితిని. నామాట లాలకించి స్థావరవర్యములగు నాపర్వతములు తమరూపమును వదలి పురుషరూపములఁ దాల్చి యిట్లు బదులుచెప్పెను. మేము ధన్యులము కాము. ఆశ్చర్యకరమహిమాఢ్యములము గాము. ప్రజాపతి యగుబ్రహ్మ ధన్యుఁడు. సర్వాశ్చర్యకరుఁడు. దేవాదిదేవుఁడు. అని యంతర్హితము లయ్యెను. నే నామాట లాలకించి సత్యలోకమున కరిగి పరమేష్ఠిం గాంచితిని. ఆతఁ డవ్యయుఁడు, జగత్కారణుఁడు, పితామహుఁడునని పిల్వఁ బడువాఁడు. కావున నమస్కరించి యవనతాననుండనై యి ట్లంటిని. పంకజసంభవా! నీవొకఁడవే యాశ్చర్యభూతుఁడవు. ధన్యుఁడవు. జగద్గురుఁడవు. నీవుతప్ప వేఱొకఁడు ధన్యములే దని తలంచెదను. స్థావరజంగమాత్మకజగంబు నీవలనఁ గలిగినది. దేవదానవగంధర్వాదులు వారు వీ రననేల? యింద్రియములు గల భూతములెల్ల నీవలననే ప్రభవిల్లినవి. సకలబ్రహ్మాండ సృష్టికర్తవు. సనాతనుఁడవు. కావున దేవతలయందుత్తముఁడ వగు నీవే ధన్యుఁడవు, ఆదిసంభవుఁడవు నీవే. అని పలికిన నన్నుంగాంచి లోకపితామహుఁ డగుబ్రహ్మ నారదా యని

పిలిచి సర్వాశ్చర్యవాక్యములచే నన్నేల పొగడెదవు? ఆశ్చ
ర్యములని వచింపఁదగినవి వేదములు. ధన్యములు నవియే.
తత్త్వార్థదర్శనమున విఖ్యాతములు. కావుననే తమమహిమ
మున లోకముల ధరించుచున్నవి. ఋగ్యజుస్సామాథర్వణము
లను నావేదములే ధన్యములు. తన్మయుఁడనే నేనని యెఱుం
గుము. నన్ను ధరించునవి యవియే యని తెలియుము. అని
యిట్లు పరమేష్ఠిపలుకఁగా నావాక్యములచేఁ బురికొలుపఁబడి
మహిమాస్పదములగు వేదములధ్యానించి మంత్రప్రవచనాత్మ
కము లగువానింగూర్చి యిట్లు పలికితిని. వేదములారా!
మీరు ధన్యతం గాంచితిరి. పుణ్యస్వరూపములన మీరే ఆశ్చ
ర్యభూషితములను విఖ్యాతికిం బాత్రములైతిరి. విప్రుల కాధా
రములు మీరని బ్రహ్మయే వచించెను. బ్రహ్మ యందఱికంటె
గొప్పవాఁడు. మీ రతనికంటె విఖ్యాతములరైతిరి. మీ
కంటె నుత్కృష్టము లోకమున నేదియు లేదు. అని పలికిన
నన్నుంగని వేదములు నాకుం బొడసూపి యిట్లు పలికెను.
మేము ధన్యులము కాము. యజ్ఞములు ధన్యములు, ఆత్మపరా
యణములు. యజ్ఞప్రవృత్తినిమిత్తమే మేము సృజింపఁబడితిమి.
కావున మాకంటె నుత్కృష్టములనఁదగినది యజ్ఞము. మేము
స్వవశమున నుండఁజాలము. యజ్ఞవశమున నుందుము. అన
విని వేదములకు నమస్కరించి యజ్ఞస్వరూపమును ధ్యానించి
వేదవాక్కులం బొగడి యో యజ్ఞములారా! మీరు ధన్యము
లనఁదగుదురు. పరమతేజస్సు మీయందే కనంబడుచున్నది.
బ్రహ్మయు వేదములు నిట్లే పలికిరి. మీకంటె నాశ్చర్యము
నీలోకముల నేను జూడఁజాలను. కావున మీరే ధన్యులరు.

ద్విజాతికిం బ్రాణభూతములనఁదగినవారు మీరే. మీవలన నగ్నులు తృప్తినొందుచున్నవి. భాగములచే దేవతలు తృప్తి నొందుచున్నవారు. మంత్రములచే మహర్షులు సంతృప్తులగు చున్నవారు. అనిపలుకు నామాటల నాలకించి యగ్నిష్టోమాదులగుయజ్ఞములు యూపధ్వజాకారములఁ గనంబడి యిట్లు ప్రతిభాషించెను. ఆశ్చర్యశబ్దము ధన్యశబ్దముగాని మాకుం జెల్లదు. ఆశ్చర్యశబ్దము విష్ణువునకుఁ జెల్లు. మాకుఁ బరమగతి యా విష్ణువే. అగ్నియందు హోమముచేయఁబడు పావనాజ్యమును మేము గ్రోలుచున్నాము. ఇదియంతయు లోకమూర్తియగు పుండరీకాక్షునందుఁ జేరును.

అని యజ్ఞములు తెలుపఁగా విని శ్రీమహావిష్ణువును దర్శింపఁగోరి యిచ్చటికి వచ్చితిని. మీతోఁ గూరుచుండియున్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మను గాంచితిని. ఆశ్చర్యమను శబ్దమునకుఁ దగినవాఁ డీ శ్రీకృష్ణమూర్తియే. ధన్యుఁడనైతినని నేను మీరు వినుచుండఁ జెప్పినదిందులకే. దానికిబదు లీపరమాత్మ పలికెను. దక్షిణలతోఁగూడ ననుమాటయే నాకుఁ బ్రతివచనమని తలంపుఁడు. సర్వయజ్ఞములకు గతి శ్రీమహావిష్ణువు. దక్షిణలు యజ్ఞమునకుఁ బ్రధానములు. వానికి రెండింటికి విష్ణువే పరమగతి. దక్షిణలతోఁగూడ ననునదియే నాప్రశ్నము. తొలు దొలుతఁ గూర్మము తెలిపెను. తద్వ్యాఖ్యానుసారము పరంపరగ నందఱుఁ దెలిపిరి. వానిననుసరించి యిచ్చటికి వచ్చితిని. మా యీసంభాషణమును మీరు ప్రశ్నించితిరి. మీకు నా యెఱింగినవిషయమెల్ల యథాపూర్వముగాఁ దెలిపితిని. ఇంకఁ బ్రయాణము సాగించెదను. అనిపలికి నారదముని వారినివీడ్కొని

స్వర్గమున కరిగెను. రాజులెల్ల విస్మయంబునం బొదలి శ్రీమహా విష్ణువు మాహాత్మ్యము నెఱింగి హరిచే ననుజ్ఞాతులై తమతమ బలములంగూడి తమదేశముల కరిగిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు యదువీరులంగూడి యంతఃపురమును బ్రవేశించెను.

మహాశయులారా! ఈకథయందు సారము స్పష్టముగనే కనఁబడుచున్నది. సర్వధర్మముల కాధారభూతుఁడు శ్రీహరి యనియే యీగాథ తెలుపునీతి. శ్రీహరిని దృప్తినొందించు మార్గములు పెక్కువిధములనియు వానియం దొక్కమార్గము నైన నాశ్రయించి కృత్యమునెఱవేర్చిన హరి తృప్తినొందునని యు దీనినుండి యెఱుంగఁదగునీతి. మఱొక్కరహస్య మిందుఁ గలదు. గంగాపూజయు,సముద్రసందర్శనము,భూదేవిని హింసింపకయుండుటయుఁ, బర్వతములఁ బూజించుటయు, బ్రహ్మదేవుని సేవించుటయు, వేదములఁ బఠించుటయు, యజ్ఞములుచేయుట యు నివియన్నియు విష్ణుపాదారవిందసందర్శనము గలుగఁ జేయుననియు మన మెఱుంగవలయును. ఇన్నికార్యములు వరుసగా జేసినఁగాని భగవత్కృప కలుగదని కాదు. యథాభక్తి న్యాయమున భక్తిశ్రద్ధాయుతుండై యిం దేకార్యము చేసినను భగవంతుఁడు తృప్తినొందుననుటయే మనము చక్కఁగా నాలోచింపఁ దగువిషయము. ఇంకఁ దర్వాతి భగవచ్చరిత్రము నాలకింపుఁడు.

వాసుదేవమాహాత్మ్యము.

* జనమేజయుఁడు వైశంపాయనమునిం గాంచి జగత్ప

---

* ఈకథయం హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమునందు నూటపదునొకండవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

తియగు శ్రీకృష్ణునిమహత్త్వము వినంగోరి మునివర్యా ! ఇంకను శ్రీకృష్ణచరిత్రమును వినఁ గోర్కి కలదు. తచ్చరిత్రము వినినకొలఁదిని దృప్తికలుగక యింకను వినఁదగునను కాంక్షయే పెరుగుచున్నది. కావున శ్రీకృష్ణునియత్యద్భుతచరిత్రమును వినిపింపుమాయని ప్రశ్నింపఁ గరము హర్షించి వైశంపాయనుం డిట్లు బదులుపల్కెను. నూఱువత్సరములు శ్రీహరిచరిత్రమును దెలిపినను దానియంతము కనుఁగొన శక్యముకాదు. గాండీవధరుఁ డగునర్జునుఁడు హరిమాహాత్మ్యమును జ్యేష్ఠభ్రాతయగు ధర్మరాజు నొకనాఁడు కొలువుకూటమునందే సభామధ్యభాగమున నడిగెను. ఇట్లడుగుమని భీష్ముఁడు పురికొలిపెను. ఆసంవాదము నెఱింగించెద. అదియే నీప్రశ్నమునకుఁ బ్రతివచనంబగు.

అర్జునుఁడు ధర్మరాజుం గాంచి యన్నా ! మున్నొకతఱి బంధుదర్శనార్థినై ద్వారకకుం బోయితిని. భోజవృష్ణ్యంధకాదులగుయాదవులు నన్నుం బూజించిరి. అందుఁ గొన్నిదినములుంటిని. ఒక్కనాఁడు శ్రీహరి దీక్షఁబూనెను. ఆదీక్ష యొక్క పగటియందే పూర్తియగునని శాస్త్రము శాసించునఁట. అట్లు దీక్షాబద్ధుఁడై హరియుండఁగా నొకబ్రాహ్మణుఁ డరుదెంచి మహానుభావా! కాపాడుము. కాపాడుము. అని ప్రార్థించెను. శ్రీకృష్ణా ! జగద్రక్షణార్థ మవతరించితివి. కావున నాయార్తిని బాపఁదగుభారము నీది *రక్షకుఁడగువాఁడు లోకులు చేయుధర్మమున నాల్గవపాలు నాచికొనును. అని వేఁడఁగా శ్రీహరి యావిప్రునిం గాంచి భూదేవోత్తమా ! భయంపడకుము. కాపాడెదను. ఎందుండి భయముకల్గుచున్నదో దానిం దెల్పుము.

* చతుర్థాంశం హి ధర్మస్య రక్షితా లభతే ఫలమ్-అని మూలము.

యథార్థము వచింపుము. నీకు మేలగుఁగాక. ఆభయ మెంత దుష్కరమైనను నిన్నంటకుండఁ జేసెదను. అని పరాత్పరుఁ డానతీయఁగా బ్రాహ్మణుఁ డాతురుండు గావున స్వామీ! పుట్టినపుడెల్ల నాకుమారుఁడు హరింపఁబడుచుండును. మువ్వురు కొడుకు లిట్లెరి. నాల్గవవాఁడు జన్మింపఁబోవును. వానిని నీవు కాపాడవలయును. బ్రాహ్మణికిఁ బ్రసూతిసమయంబు డాయుచున్నది. రక్షించునట్టిపద్ధతి యెట్లో యోజింపుము. జనార్దనా! ఏయుపాయమున నాయపత్యము జీవించునో యాయుపాయము నాలోచింపుము. అని ప్రార్థించెను.

ఓ ధర్మనందనా! అత్తఱి గోవిందుఁడు నన్నుంగాంచి ధనంజయా! నేను దీక్షితుఁడను. బ్రాహ్మణరక్షణ ముత్తమధర్మము. ఎన్నిశ్రమములకు లోఁబడినను విప్రరక్షణ మవశ్యము కదా. అనిపలుకఁగా నేను శ్రీకృష్ణా! నన్నాజ్ఞాపింపుము. భయము గలుగకయుండ బ్రాహ్మణుం గాపాడెదను. అని నేను బలుకఁగా శ్రీహరి చిఱునవ్వున రక్షింపఁజాలుదు వనెను. ఆమాట వినఁగనే సిగ్గుపడితిని. లజ్జితుఁడనగు నన్నుం గాంచి మరల శ్రీహరి యిట్లు పలికెను. రక్షింపశక్తిగలదేని బ్రాహ్మణునివెంట నరుగుము. వృష్ణ్యంధకమహారథులు నీవెంటఁ జనుదెంతురు. బలరామప్రద్యుమ్నులు నందఱు వత్తురు. అనఁగానే నేను బ్రయాణమయి యాదవసేనలు వెనుకొనఁగా విప్రుఁడు ముందు నడచుచుండఁగా విప్రగృహమున్నచోటి కరిగితిని. అని పలికి యర్జునుండు మఱియు నిట్లు పలికెను.

అర్జున గర్వభంగము.

* ధర్మనందనా! ముహూర్తమాత్రమున నావిప్రుఁడుండుగ్రామమును జేరఁగల్గితిమి. నివాసార్హమగుస్థలమున నుంటిమి. నేనా గ్రామమునడుమ నివసించితిని. నలుదెసల యాదవసేనలు నిలిచి కాపాడునట్లు లొనర్చితిని. కాని యత్తఱిఁ బక్షులు మృగములు ముందు దుష్ఫలముకలుగునని తెలుపునట్లు కూయుడసాగెను. దిక్కులు మండినట్లుండెను. వానింగని భయమందితిని. సాంధ్యరాగము జపావర్ణమునుఁ దాల్చెను. సూర్యుఁడు నిష్ప్రభుఁ డయ్యెను. అంబరమునుండి యొక యుల్క పడెను. భూమి కంపించెను. ఆయుత్పాతములు దారుణములై తనువును గగుర్పాటు నొందించెను. అట్టిగుఱుతులం గాంచి యెల్లరకు హెచ్చరికగానుండుఁడని యాజ్ఞాపించితిని. ఎల్లరును జాగరూకులై యుండిరి. నేను నట్లే జాగరూకుఁడనై యుంటిని. అర్ధరాత్రసమయమున నాబ్రాహ్మణుఁడు భయవిక్లబుఁడై వడఁకుచు నాయున్నచోటి కరుదెంచి ధనంజయా! బ్రాహ్మణికిఁ బ్రసూతిసమయము చేరవచ్చెను. మీరందఱు వంచనచేయక జాగరూకులరై యుండుఁడు. అని పలికి పోయెను. మఱొక ముహూర్తమునకే దీననాదము వినంబడియెను. అయ్యో! శిశువు కొనిపోఁబడియె. శిశువు కొనిపోఁబడియె. అను వచనములు వినఁబడియెను. ఆకాశమునుండి బాలకునికంఠరవము వినఁబడియెను. కాని వానిం గొనిపోవు రాక్షసునిజాడ తెలియరాదయ్యెను. దిక్కులన్నియు మహాశరవర్షములఁ గప్పఁ

---

* ఈకథయం హరివంశవిష్ణుపర్వము నూటపండ్రెండవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

బడియెను. చీమయుఁ బోవుసందు లేదు. కాని యెట్లో బాలకు నెవ్వఁడో కొనిపోయెను.

కుమారుఁడు కనఁబడకపోవఁగా నాభూసురుఁ డార్త స్వరమొప్ప నన్నుంగాంచి పరుషభాషణముల నలయించెను. యాదవులను దూఱుటకంటె నన్నే విశేషించి వాగ్బాణములఁ దూలించెను. ధనంజయా! రక్షింపఁగలనని డంబములు పలికితివి. కాని రక్షింపఁజాలకపోతివి. దుర్మతీ! నామాట యొక్కటి వినుము. సూక్ష్మబుద్ధి గలకృష్ణునితో ననుదినము స్పర్థ వర్ధిల్లఁ బలుకుచుందువు. ఇందు గోవిందుఁ డుండునేని యిట్టియసంగత కార్యము సాగియుండదు కదా. ప్రజలరక్షించువాఁడు ధర్మమున నాల్గవపాలు గ్రహించునట్లు రక్షింపఁజాలనివాఁడు పాపమున నాల్గవపాలు గ్రహించును. రక్షింపఁగలననిపలికి రక్షింపఁ జాలక పోతివి. నీగాండీవము వ్యర్థము. నీపరాక్రమము వ్యర్థము. నీయశస్సు వ్యర్థము. అని తూలనాడెను. కాని యా విప్రునితో నేనేమియు సంభాషింపక ప్రయాణముసాగించి శివలంగూడి శ్రీకృష్ణునిచెంతకు మరలి వచ్చితిని శోకసంతాపమున మోము వెలవెలవాఱఁగా హరిం గాంచితిని. నావిన్నఁదనము నా శ్రీహరి యెఱింగెను. అంతలో నాబ్రాహ్మణుఁ డరుదెంచి నోటికివచ్చినట్లు నన్నుదూఱుచు నీ యర్జునునిమూఢత్వముఁ జూడుఁడు. క్లీబునివలె నందుండెను. ప్రద్యుమ్నబలరామకేశవు లందు లేకుండిరి. మఱెవ్వఁడు రక్షింపఁగలఁడు. డంబములు పలుకునర్జునుని బేర్కొననేల? ఈతనికి గాండీవమేటికో. దురదృష్టవశమున నాకీదుర్గతి గల్గినది. అని యిట్లు తూలనాడుచున్న బ్రాహ్మణునింగాంచి ప్రద్యుమ్నుఁడు వైష్ణవీ

మాయనుదాల్చి యమపురమున కరిగెను. అందు విప్రబాలకుఁడు లేకుండెను. స్వర్గమునకరిగెను. అట్లే సకలదిక్కులకు విదిక్కులకుం బోయెను. రసాతలమునఁ కరిగెను. నాకపృష్ఠమును వెదకెను. ఎందు నాబాలకుఁడు కానరాఁ డయ్యెను. విసిగి యగ్నిప్రవేశము నొనరింపఁబూనఁగాఁ బ్రద్యుమ్నుని శ్రీహరి వారించి దుఃఖింపకుము. ద్విజకుమారునిం గనఁబఱచెద. బుద్ధిని దూషింపకుము. నీకీర్తిని లోకులు పొగడుదురు గాక.

అని ప్రద్యుమ్నుచింతంబాపి దీనాననుఁడనైయున్న నా మనఃకష్టమును దొలఁగించి యాతురుం డగువిప్రు నాశ్వాసించి యిట్లు పలికెను. సుగ్రీవ శైబ్య వలాహక మేఘపుష్పనామకములగు నశ్వములంగట్టి తేరాయత్తముచేసి తెమ్మనునంతలో సారథి దారుకుఁడు తెచ్చెను. విప్రుని రథమెక్కించి నన్నుం గాంచి దారుకుఁడు రథమెక్కెను. నీవు సారథ్య మొనరింపుము. అనఁగా నోఁగాకయని యంగీకరించి హరి యనుమతి చొప్పున నుత్తరదిక్కునకుం బయనమైతిమి. దారుకుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు శ్రీహరియు నరదముపై నాసీనులయిరి. నేను సారథినై రథముగడపుచు నెందుఁబోవలయునో యేమి ముందుజరగునో తెలిసికొనఁజాలక సర్వము శ్రీకృష్ణానుమతముగ సాగుచున్న నమ్మిక రథము గడపుచుంటిని. అని పలికి యర్జునుండు ధర్మరాజుతో మఱియు నిట్లనియె.

శ్రీహరి మృతవిప్రకుమారుని దెచ్చియిచ్చుట.

* ధర్మనందనా! కొంతదూరము పయనము సాగించి

* ఈభాగము హరివంశము విష్ణుపర్వము నూటపదుమూఁడవయధ్యాయము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది.

తిమి. ఎన్నియోపర్వతములు నదులు వనములు దాఁటితిమి. కొంతదూరము పోనుపోను వరుణాలయ మగుసాగరము దృగ్గోచర మయ్యెను. అంతలో నాసాగరము పురుషరూపమునఁ దోఁచి పూజాద్రవ్యములం గొని యెదురువచ్చి శ్రీకృష్ణుని బూజించెను. దోసిలొగ్గి మహాపురుషా! యేమియాజ్ఞ? సెలవిమ్మని ప్రార్థించెను. తత్పూజ నంగీకరించి జనార్దనుఁడు సాగరవర్యమా! రథమునడువ మార్గము నొసంగుము. అదియే నేనిప్పుడు కోరునది. నీవొసంగినమార్గమున రథము చనుటొప్పును. అనుమాటలు శ్రీహరినోటినుండి వెడలఁగనే మహాత్మా! ప్రసన్నుఁడ వగుము. ఈత్రోవన వేఱొకఁడు పోవఁజాలఁడు. జనార్దనా! నీవే తొలుత నన్ను స్థాపించితివి. నీవు చూపినమార్గమున నే నడుచుచుందును. దర్పమోహితులగు రాజులెవ్వరు నిందుఁ బోవఁజాలరు. కావున నోగోవిందా! ఆలోచించి యేది చేయఁదగునో యది యాజ్ఞాపింపుము. అనవుడు వాసుదేవుం డిట్లు బదులిడెను.

సాగరవరా! విప్రకార్యార్థము నాకొఱకు నావచనము నాలకింపుము. నేనుదప్ప వేఱొకపురుషుఁడే బ్రహ్మాండమున నున్నవాఁడుగాని నిన్ను మీఱఁజాలఁడు. అనుటయు సాగరము భయమున మరల నిట్లు ప్రార్థించెను. మహాపురుషా! నీయానతిననుసరించి యీమార్గమును శోషింపఁ జేసెదను. అంతఁ బయనము నిరంతరాయముగా సాగును. ఆమార్గమున నీరథ మరుగును. అనఁగానే హరి సముద్రమా! పూర్వకాలము నీజలము శోషింపదని వర మిచ్చియుంటిని. నీరత్నరాసులను మానవు లెఱుఁగఁజాలరు. ఇపుడు మార్గము కనఁబఱచిన మేలు

గాదు. కావున నీజలముల స్తంభింపుము. వానిపై నారథ మరుగును. లోకమున నెవ్వఁడుగాని నీప్రమాణము నెఱుఁగఁ దరముగాకయుండు. అనఁగానే సాగరము జలముల స్తంభించెను. ఆజలములపై నొకమార్గము మణివర్ణమునఁ గనంబడియె. ఆత్రోవన సాగరము తరించి యుత్తరకురుభూములం దాఁటి గంధమాదనాద్రిని మీఁటితిమి. అందున్న యేడుపర్వతములు మానవరూపముల శ్రీకృష్ణుని దర్శించెను. జయంతము, వైజయంతము, నీలము, రజతాద్రి, మహామేరువు, కైలాసము, ఇంద్రకూటము నను నీసప్తభూధరములు తమతమ వర్ణసమాన రూపములం దాల్చి చేతులొగ్గి మహానుభావా! ఏమి యొనరింతుము. ఆనతిండు. అని పలికి కానుక లర్పించెను. వానింగ్రహియించి మధుసూదనుఁడు పర్వతనాయకులారా! నారథము పోవుట కొకవివరమును మీయందుఁ గల్పింపుఁడు. అంతియ చాలును. అనునంతలో నవి యట్లే యొనరించెను. ఆవివరముల నుండి రథము నిరంతరాయముగా మేఘములనడుమనుండి సూర్యుఁ డరుగునట్లు పోయెను. నాకెంతయో యచ్చెరువయ్యెను. కొంతదూరము పోయిపోయి లోకాలోకాచలము నతిక్రమించితిమి. అవ్వల గాఢాంధకారము తోఁచెను. అతి కష్టముగా నశ్వములు రథము నీడ్వసాగెను. స్పర్శమున నాతిమిరము పంకమువలెఁగనఁబడెను. పర్వతాకారముగనున్న యాతిమిరమున నడుమఁజాలక గుత్తములు నిలిచెను. హరి యావిధ మెఱింగి చక్రప్రకాశమున నాతిమిరమును భేదించెను. ఆకాశ మగపడెను. రథమార్గము తోఁచెను. నామదిం గలభీతియుఁ దొలఁగెను. ముందు నడువఁగలమనియుఁ దోఁచెను.

ఆయాకాశమున వెలుతురు కనఁబడెను. అం దొకమార్గము స్పష్టమయ్యెను. అంత నొకరూపము కనఁబడియెను. అది సర్వలోకములనావరించి పురుషాకారమున నుండెను. తేజోనిధి యనందగు నారూపమున శ్రీహరి ప్రవేశించెను. నేనును బ్రాహ్మణుఁడును రథమునందే యుంటిమి. ఒకముహూర్తకాలముననే మరల నందుండి హరి వెడలివచ్చెను. విప్రకుమారుల నల్వురం గొనివచ్చెను. బ్రాహ్మణునకు వారి నొసంగెను. మువ్వురు పూర్వమే యపహరింపఁబడినవారలును, దొలిదినమున నపహరింపఁబడిన బాలుఁడును గలిసి నలువురు విప్రబాలకులు తండ్రికడ నుండఁగాంచితిని. ఆకొడుకులం గాంచి యాపృథ్వీసురవరుఁడు పొందినయానందమునకుఁ బారమే లేదు. నేనాశ్చర్యావిష్టమానసుఁడ నైతిని. మరల మేమందఱము బాలకులు నలువురును బోయినమార్గమునను సరించియే యరుదెంచి ద్వారకానగరమును జేరితిమి. క్షణకాలముననే యింతకార్యము సాగినది. శ్రీహరి యావిప్రుని నతనికుమారులను మృష్టాన్నమున సంతుష్టులనుగా నొనరించి యథోచిత ధనమొసంగి పంపెను. అని పలికి యర్జునుండు మఱియు ని ట్లనియెను.

శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదము.

* శ్రీహరి యవ్వేల విప్రప్రవరులంగూడి భుజించి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను. నేను యదుప్రవరులంగూడి భుజించితిని. హరి విచిత్రగాథలం దెల్పుచుండఁగా నాకథాంతమునందు నేను శ్రీహరి చెంతకరిగి యంతకుముందు జరగిన కథయందలి

---

* ఈకథయుం హరివంశాంతర్గతవిష్ణుపర్వమునఁ గలనూటపదునాల్గవ యధ్యాయము నాధారముగా వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

తత్త్వమును ప్రశ్నించితిని. సముద్రజలములు స్తంభించుట యెట్లు? పర్వతములు వివరము లొసంగు టెట్లు? తిమిరము చక్రముచే భేదించుట యెట్లు? నిరుపమాన తేజస్సు కనఁబడ నేల? ఆ తేజోనిధి బ్రాహ్మణపుత్రుల నపహరింప నేల? ఇంత దూర మార్గము నొకక్షణకాలమునఁ జేరఁగల్గితిమి కదా. ఎట్లు? ఈవృత్తాంతము నున్నదున్నట్లు వచింపుము. అనఁగనే వాసుదేవుఁడు దరహాసాలంకృతవదనుఁడై యిట్లు పలికెను. అర్జునా! నాదర్శనమునుగోరి యామహాత్ముఁ డాబాలకుల నపహరించెను. బ్రాహ్మణకార్యార్థముగాక వేఱొకకారణము శ్రీహరి రాఁడని యతఁ డట్టులొనర్చెను. * నీవు కాంచిన బ్రహ్మతేజోమయవ్యక్తి నేనే యని యెఱుంగుము. మాయిరువురకు భేదములేదు. ఆ తేజస్సు నా తేజస్సు. సనాతన మదియని యెఱుంగుము. ఆ తేజోనిధి యగువ్యక్తియే పురుషరూపమున నీకుం దోఁచెఁగదా. ఆవ్యక్తియే మూలప్రకృతి. వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపిణి సనాతనియు నగు. ఆపరశక్తిని ప్రవేశించిననే ముక్తికలుగునని యెఱుంగుము.

---

* బ్రహ్మతేజోమయం దివ్యం మహద్యద్దృష్టవానసి, అహం స భరతశ్రేష్ఠ మత్తేజస్తత్సనాతనమ్. ౯. ప్రకృతిస్సా మమ పరా వ్యక్తావ్యక్తా సనాతనీ, యాం ప్రవిశ్య భవంతీహ ముక్తా యోగవిదుత్తమాః. ౧౦. సా సాంఖ్యానాం గతిః పార్థ యోగినాం చ తపస్వినాం, తత్పదం పరమం బ్రహ్మ సర్వం విభజతే జగత్. ౧౧. మామేవ తద్ఘనం తేజో జ్ఞాతుమర్హసి భారత, సముద్రస్థగితో యోఽహా మహాం స్తంభయితా జలమ్. ౧౨. అహం తే పర్వతాస్సృష్టా యే దృష్టా వివిధాస్త్వయా, పంకభూతం హి తిమిరం దృష్టవానసి యద్ధితత్. ౧౩. అహం తమో ఘనీభూత మహమేవచ పాటకః, అహం చ కాలో భూతానాం ధర్మశ్చాహం సనాతనః. ౧౪. అని మూలము.

సాంఖ్యులకు యోగులకుఁ దపోనిధులకు సమ్మతమగును కీర్తిస్థాన మదియే. ఆపదమే పరబ్రహ్మము. జగములనెల్ల నదియే విభజించును. ఆ తేజస్సు నాస్వరూపమనియే యెఱుంగుము. సర్వతోయుఁడగు సముద్రుఁడను నేనే. స్తంభింపఁజేసినవాఁడను నేనే. నీ వచ్చటం గాంచిన సప్తపర్వతములు నేనేయని తలంపుము. పంకభూత మగు తమస్సును గాంచితివి కదా. ఘనీభూతతమస్సు నాస్వరూపమే. దానిని విరియించినవాఁడను నేనే. భూతముల నడంచు కాలము నాస్వరూపము. సనాతనధర్మస్వరూపుఁడను నేనే. చంద్రాదిత్యులు, మహాశైలములు, నదులు, సరస్సులు, నాల్గు దిక్కులు, నాయాత్మలు * నాల్గుజాతులను సృజించినది నేనే. నాలుగాశ్రమములను నిర్మించినది నేనే. చాతుర్విద్యమునకుఁ గర్తను నేనేయని యర్జునా! యెఱుంగుము. అని యుపదేశించెను.

ఆయుపదేశమును విని మహాత్మా! పురుషోత్తమా! నీమహిమమును వినఁగోరెదను. నేను బ్రపన్నుఁడను. నీకు నమస్కరించుచున్నవాఁడను అని ప్రశ్నించితి. నావచనములకు హరి ప్రసన్నుఁడై యిట్లనియెను. బ్రహ్మము బ్రాహ్మణులు తపస్సత్యములు ఉగ్రము బృహత్తమము ననునివన్నియు నావలననే యుద్భవించినవి. నేను నీకు మిత్రుఁడను. నీవు నాకుఁ బ్రియుఁడవు. కాన నే నీకుఁ జెప్పుచున్నాఁడను. ఇతరులకుం జెప్ప సాహసింపను. ఋగ్యజుస్సామాథర్వణములు, ఋషులు, దేవతలు, యజ్ఞములు, మత్తేజస్సంభవములే యగు. పృథివ్యప్తేజో

---

* చాతుర్వర్ణ్యం మత్ప్రసూతం చతురాశ్రమమేవచ, చాతుర్విద్యస్య కర్తాహమితి బుద్ధ్యస్వ భారత = అని మూలము.

వాయ్వాకాశములు, చంద్రాదిత్యులు, అహోరాత్రములు, పక్షమాసతిథులు, ఋతువులు, ముహూర్తములు, కలలు, క్షణములు, సంవత్సరములు, వివిధమంత్రములు, సకలశాస్త్రములు, సకలవిద్యలు, నావలననే యుద్భవిల్లెనని యెఱుంగఁదగు. లయోద్భవములు నావలననే కలుగుచుండునని నిశ్చయింపుము. సదాత్మయు నసదాత్మయు నేనే యగుదును. సదసత్పరము నేన యగుదును. అన నేను భగవత్కరుణకు సంతోషించుచు జనార్దనునందు మనస్సు నిల్పితిని. శ్రీకేశవునిమాహాత్మ్యము శ్రుతముదృష్టము నిట్టిది. అని యర్జునుండు పలికినవిని ధర్మరాజు భక్తియుక్తుఁడై భగవంతుని శ్రీకృష్ణమూర్తిని బూజించెను. విస్మితాంతఃకరణుఁ డయ్యెను. సహోదరులు నచ్చెరువందిరి. అపు డాకొలువునందున్న రాజులందఱు హరిం గొనియాడిరి.

మహాశయులారా! వాసుదేవమాహాత్మ్యమును దెలుపు నీకథను బఠించితిరి. అర్జునగర్వభంగ మిందుఁ గలదు. ఈకథాసారము నించుక యాలకింపుఁడు. అర్జునునకుఁ దనంతటిరథికుఁడు లేఁడన్నగర్వము గలదు. మనోగర్వము వృద్ధికి హానిని గల్గించునది. భగవంతుఁ డీవిషయ మెఱింగెను. తన చెలికానికి హాని గలుగరాదని తలంచి దాని నడంపఁ బూనెను. తా నొకదీక్షఁ బూనెను. ఆనాఁడే విప్రుఁడు రాఁగలఁడని హరి యెఱుఁగును. కావుననే దీక్షఁ బూనియుండెను. అర్జునుఁ డాసమయమున ద్వారకయందుండెను. విప్రవాక్యములవినుచున్న యర్జునునకు నేనీపని సాధింపఁజాలనా యన్నయూహ కలదని హరియెఱింగి విజయుని దత్కార్యమును సాధించిరమ్మని పంపెను. శరపరం

పరలు పరcగించి పాపము గ్రామమునంతయుc గాపాడుచుం డెను. శిశువు కానరాc డయ్యెను. చేతcగానిపని కేలపూనితివని విప్రుcడు విజయునిం బదరెను. నీగాండీవము గాల్పనేయనెను. ఆమాటలకు నరుcడు తలవంచి బదులుపలుకక పోయినదారిన ద్వారకకు వచ్చెను. బ్రాహ్మణుcడు వచ్చి యీ యవివేకు నేల పంపితివని హరిసమక్షమునc బాండుకుమారునిం దూఱెను. హరి శివ యనక యర్జునుc డూరకుండెను. ఈయవమతిచే నరు నకు మనఃకష్టముకలుగుటయుc దనగర్వమే త న్నింతకుc దెచ్చె నని నరుc డూహించుటయు శ్రీకృష్ణుcడు తెలిసికొని యింకను గష్టపెట్టుట న్యాయముకాదని యూహించెను. ప్రద్యుమ్నుc డు తాc జేయcగలనని మాయాకోవిదుcడ ననుగర్వమున నెల్ల తావులం దిరిగివచ్చెను. కాని యెందునుగానరాక శిశు వెందో యుండెను. ప్రద్యుమ్నుcడు మాయాకోవిదుcడనని గర్వించి తిని. అవమతి గలిగెనని సిగ్గుపడెను. అంతట హరి యావిప్రుని విజయుని దోడుకొని రథమెక్కి యుత్తరమునకుc బయనము సాగించెను. నరుని సారథ్యమున నియోగించెను. క్షణకాలమున నుత్తరసముద్రమును జేరcబోయెను. పర్వతములు మార్గమొసం గుట యర్జునునకు నచ్చెరువు గల్గించెను. హరిమహిమ మెట్టిదో యందుc దనశక్తి కోట్యంశమునకుcగూడc జాలునో లేదో స్పష్టమయ్యెను. సాగర మపారము. గాఢాంధకార మావల నున్నది. సముద్రము దాcటుటెట్లు? సముద్రుcడు హరితో సంభాషించునపుడు హరి సర్వేశ్వరుcడు సర్వకర్తయని నరునకు బోధపడియెను. జలమును స్తంభింపుమని హరి యాజ్ఞాపించు టయు నతc డట్లుచేయుటయు నామార్గమున రథముసాగున

ట్లగుటయు సారథ్య మొనరించునరునకు స్పష్టము లయ్యెను. ఆవల గాఢాంధకారము తోఁచెను. గుఱ్ఱములు నిలువఁబడియె. ఇంక రథముసాగదు శ్రీహరీ! యని నరుఁడు మొఱ్ఱపెట్టెను. చక్రాయుధమున నాతిమిరపంకమును హరి విరియించెను. రథము సాగిపోయెను. తేజోరాశియగు నొకపురుషవ్యక్తి కనఁబడి యెను. దానిలోఁ బ్రవేశించి హరి విప్రకుమారుల నల్వురం దెచ్చియిచ్చెను. క్షణమాత్రమున ద్వారకానగరమునకు రథము రాఁజాలెను. అర్జునుఁ డచ్చెరువుపడి హరిని బ్రశ్నించి నా యీసంశయములం దీర్పుమనియె. ఆప్రశ్నమునకు హరి యొన రించినయుపదేశము సకలశాస్త్రసారము.

తేజోనిధి యగువ్యక్తిని నేనే. అదియే ప్రకృతి. పరా త్పర యనంబడును. అది సనాతని. దానిం జేరిన ముక్తియగు. అని హరి పల్కెను. ప్రకృతిపురుషుల కభేద మనికదా దీని సారము.

"ప్రకృతిస్సా మమ పరా వ్యక్తావ్యక్తా సనాతనీ,
యాం ప్రవిశ్య భవంతీహ ముక్తాయోగవిదుత్తమాః."

అను నీ హరివంశశ్లోకమే సకలసంశయములను దొలఁగింపఁ జాలును. అది నాప్రకృతియనఁగా దానికి నాకును భేదము లేదనియు నేనెట్లు సనాతనుఁడనో యదియు నట్లే సనాతనియని యు స్త్రీలింగ పుంలింగభేదములు లోకమునకుఁగాఁ గల్పింపఁ బడినవనియు మాయిరువురకు భేదము కల్పింపఁగూడదనియు దీనిభావము. ఇట్లు హరి యర్జునున కుపదేశించుచుండఁగాఁ బ్రకృత్యుపాసనమనఁగానే కొందఱులికిపడుదురే. ఏలొకో తెలియఁజాలక యున్నాఁడను. ప్రకృతివిశిష్టుఁడు కానిపరమేశ్వ

రునకు నామరూపకల్పన మెట్లో తెలియఁజాలక యున్నాఁడను. ఈవిషయమునే యితరపురాణము లెట్లు తెల్పుచున్నవో పరిశీలింతము.

విష్ణుపురాణము:—

"శ్లో. త్వం భూతిస్సన్నతిఃకాంతి ర్ద్యాః శాంతిః పృథివీక్షితిః,
లజ్జాపుష్టిరుషా చైవ కాచిదన్యా త్వ మేవ సా. ౮౨
ఆర్యే త్వా మార్యేతి దుర్గేతి వేదగర్భేఽంబికేతి చ,
భద్రేతి భద్రకాళీతి క్షేమదే సుఖదేతి చ." ౮౩
౫ అంశము.

వాయుపురాణము:—

"అరణ్యే ప్రాంతరేవాపి జలే వాపి స్థలేఽపి వా,
వ్యాఘ్రకుంభీరచోరేభ్యో భయస్థానే విశేషతః
ఆధిష్వపి చ సర్వేషు దేవ్యా నామాని కీర్తయేత్."

హరివంశము:—

"బ్రహ్మావిష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ చంద్రసూర్యాగ్నిమారుతాః,
అశ్వినౌ వసవశ్చైవ విశ్వేసాధ్యా స్తథైవచ.
మహేంద్ర స్సహపర్జన్యో ధాతా భూమిర్దిశోదశ,
గావో నక్షత్రవంశాశ్చ గ్రహా నద్యో హ్రదా స్తథా.
సరితస్సాగరాశ్చైవ నానావిద్యాధరోరగాః,
తథా నాగాస్సుపర్ణాశ్చ గంధర్వాప్సరసాంగణాః,
కృత్స్నం జగదిదం ప్రీతం దేవ్యా నామానుకీర్తనాత్."

ఈ పురాణములన్నియుఁ బ్రకృతినామపారాయణము సకలాపదలఁ దొలఁగించుననియుఁ బ్రకృతియే బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిరూపముల

ధరించి సకలబ్రహ్మాండముల సృష్టిస్థితిలయకార్యముల నొనరించుచున్నదనియు స్పష్టపఱచు చున్నవి. విష్ణుపురాణము హరివంశము నీరెండు విశేషించి సకలము ప్రకృతియే యని తెల్పుచున్నవి. ఇట్లుండఁగాఁ బ్రకృతియన్నంతన యులికిపడవలసినంతయవసరము కానరాకున్నది. భేదబుద్ధినిమాని భగవంతునకును బ్రకృతికి నభేదమని భావించి సగుణబ్రహ్మము నుపాసించుట యనఁగాఁ బ్రకృతివిశిష్టు నుపాసించుటయే యని నిశ్చయించి కృతకృత్యులు గావలయును.

శ్రీహరి యీకార్యముచేత నర్జునునకుం గల్గినగర్వమునుదీర్చి భక్తవర్యునిగాఁ జేసెను గాన భక్తులు సర్వకార్యములు భగవదాజ్ఞచేతనే సాగుననియు స్వపౌరుషము పనికిరాదనియు నేకార్యము తదిచ్ఛలేక సాగదనియు నమ్మి యహంకరణముమాని భగవద్దాస్యమును సదా కోరుచుండవలయునని యీ కథాసారము. ఇంకఁ దరువాతికథ నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణమహాత్త్వము.

* శ్రీహరియద్భుతకథల నాలకించి జనమేజయుఁడు వైశంపాయనమునివరా! భగవత్కథ లద్భుతజనకము లనవలయు. అసంఖ్యలనియు విందు. ఇంకను వినంగోరెద. ఎన్నివిన్నను దృప్తికలుగకున్నది. కావున నింకను దెలుపుమా యని ప్రశ్నింప నతఁ డిట్లు పలికెను. రాజేంద్రా! వాసుదేవుని యద్భుతకార్యము లిట్టివని యిన్నియని పరిగణింపఁ దరంబుగాదు. వానిం బరిశీలింప నెవ్వరికిని శక్యముగాదు. కావున

* ఈకథ హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమున నూటపదునైదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని తెలియవలయును.

నందు లేశమాత్రమే వచియింపఁజాలుదు. విను మొక్కవిష యమును దెలిపెద. ద్వారకయందుండి ధర్మసంస్థాపనము చేయఁ బూని రాష్ట్రములను ధ్వంసముచేయఁబూనిన విచక్రుఁడు నరకాసురుఁడు లోనగువారిం బొలియించి వాసవునోడించి పారిజాతమును గొనివచ్చి భూలోకమున నునిచి దంతవక్త్రాదులం దునిమి శిశుపాలుని కష్టములందీర్చి మఱియు నెన్నియో యద్భుతకృత్యముల నొనరించెను. జరాసంధు వధింపఁజేసి తద్బద్ధు లగు రాజుల విడిపించెను. పాండవులం గాచుపొంటె శపథ మొనరించెను. ఖాండవవనము నర్జునునిచేఁ దాను జెంతనుండి నగ్నిమూలమునఁ గాల్పించెను. గాండీవమగ్నిచే నర్జునున కిప్పించెను. యదువంశమునకుం గలయపకీర్తిని దొలఁగించి గౌరవము సంపాదించి వృద్ధిచేసెను. జనమేజయా! భారత యుద్ధము వింటివిగదా. ఇన్నియద్భుతకార్యముల నొనరించి మహర్షులకు నుపదేశించి భారతభూభాగమున స్థిరముగా ధర్మమునిలుచున ట్లొనరించి తనయవతారమును సార్థకముగా నొనరించెను. బాణాసురునిబాహుసహస్రమును ఖండించి కాపాడెను. శోణితనగరమును శంకరుఁడు గాపాడుచుండెను. దాని నశ్రమంబునంజొచ్చి బాణాసురునిగర్వము నిర్మూలించి శంకరుఁడు ప్రార్థింపఁ గాపాడెను. ఇట్టి వనేకకార్యము లొనరించి భూభారము నడంచెను. ఆకథలను వివరింప నాకుఁ దరమా యనిపలికి శ్రీహరిపాదారవిందముల ధ్యానించుచు వైశంపాయనమునియుండ జనమేజయుండును నిశ్చలహృదయంబున శ్రీహరిని నిలిపి ధ్యానించెను.

ఉషాకన్యాచరిత్రము.

* భగవంతుని ధ్యానించి జనమేజయుండు వైశంపాయన మునీ! భగవత్కథల వచించునపుడు బాణాసురుని వృత్తాంతము చెప్పితివి. దాని విస్తరించి వినఁగోరుచున్నాఁడను. బలిపుత్రుఁడగు బాణాసురుఁ డీశ్వరానుగ్రహము నెట్లుపొందెను? కుమారస్వామితో నెట్లు చెలిమిని సంపాదించెను? బాహుసహస్రములుగలిగి మహాదనుజవీరసేనాన్వితుఁడై యుద్ధమున శ్రీహరిచే నెట్లు పరాభవింపఁబడియె? వచింపుమా యని ప్రార్థించెను. వైశంపాయనుఁ డిట్లు చెప్ప నారంభించెను. రాజేంద్రా! తచ్చరితము వచియింతు. అవహితుండవు కమ్ము. బలిపుత్రుఁడగు బాణాసురుని శ్రీహరి ప్రాణములతో విడిచిపుచ్చెను. దీన శ్రీహరిమహిమము తేటపడును. బలిచక్రవర్తి నెఱుంగుదువు కదా. ఆతనికి నూర్గురుకుమారులు. అందు బాణనామకుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు. పరాక్రమశాలి. ఆహవకాంక్షి. యాతనికి వెండు. లోకములం గ్రుమ్మరుచుండువాఁ డొక్కనాఁడు కైలాసప్రాంతమునఁ గుమారస్వామి యాడుచుండఁ గాంచెను. ఆశ్చర్యమందెను. అత్తఱి నాతనికొక బుద్ధిపుట్టెను. తీవ్రతపస్సొనరించి భగవంతుఁ డగుశంకరు నారాధించి తత్పుత్రసమానత నొంద.

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నూటపదునాల్గవయధ్యాయమునుండియు, బ్రహ్మపురాణము తొంబదియాఱవయధ్యాయమునుండియు, హరివంశవిష్ణుపర్వమున నూటపదాఱవయధ్యాయమునుండియు, విష్ణుపురాణమునఁ బంచమాంశమున ముప్పదిరెండవయధ్యాయమునుండియు, శ్రీభాగవతము దశమస్కంధమున నఱువదిరెండవయధ్యాయమునుండియు గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

వలయుననియే యాతనియూహ. వెంటనే తపశ్చర్య కారంభించెను. తపోనియతిని దేహమును శోషిల్లఁ జేసెను. దాన శంకరుఁడు ముదమంది పార్వతిం గూడి యచ్చటికరిగి తన్నియతిం గాంచి పరమప్రమోదమానసుండై దనుజకుమారా! నీకు మేలగుంగాక. వరము గోరుము. నీమదిఁ గలభావమును దెల్పుము. ఆమాటలు చెవులఁజొరఁగనే కృతాంజలిపుటుండై మహాత్మా పార్వతీపుత్రత్వము నభిలషించుచున్నాఁడను. ఇదియ నా కోరువరము. అనుటయు * శంకరుఁ డట్లేయగుఁగాక యని పలికి పార్వతిం గాంచి రుద్రాణీ! కార్తికేయునకు వీఁ డనుజుండగు. కొండికవానిగా గ్రహింపవలయును. ఎచ్చోట నగ్నిహోత్రునుండి కుమారస్వామి యుదయించెనో ఆచోటనే యీపుత్రునకు నగరము కాఁగలదు. సంశయము లేదు. శోణితపురమని దానికిఁ బేరుగల్గును నగరోత్తమం బదియగును. నాచే నది రక్షింపఁబడును గావున దాని నెవ్వఁడును జయింపఁ జాలఁడు.

ఆవరమునొంది శంకరానుజ్ఞాతుఁడై బాణాసురుఁడు శోణితపురంబు నిర్మించుకొని యందు నివసించెను. రాజ్యమును బాలించుచు దేవతలఁ గలవిలపాటొందఁజేయుచుఁ దన బాహుసహస్రసంలబ్ధగర్వమున దేవతల లెక్కింపక సర్వదా యుద్ధమునే కోరుచుండెను. కుమారస్వామి యగ్నివలెఁ బ్రకాశించు ధ్వజమొసంగెను. మయూరవాహనముకూడ నొసంగెను. శంకరానుగ్రహము కలుగుటంజేసి యాబాణాసురుని

* ఈకథ భాగవతమున నిట్లులేదని తెలియందగు హరివంశమునఁ గలదు.

దేవదానవగంధర్వపన్నగులు రణాంగణమున నిల్వఁజాలకుండిరి. శంకరుఁడా నగరమును గాపాడుటయు బలాన్వితుఁడు వాఁడగుటయుఁ గారణంబులుగా నానగరము ప్రక్కనైనం జూడఁజాలక యుండిరి. ఒక్కనాఁడా బలగర్వమున నాయసురుఁడు కన్నుగానక శంకరునకడకరిగి నమస్కరించి వృషభధ్వజా! పలుసారులు దేవతల నోడించితిని. సాధ్యమరుద్గణముల నెన్నియోసారులు జయించితిని. నీసహాయమువలన నీనగరమున సుస్థుఁడను. నన్ను నోడింపఁబూని నింగిముత్తై యుండజాలకగిరి. దేవతలు మరల నానగరమునైనఁ జూపఁదలంపలేదు. యుద్ధము చేయు నవకాశములేక నాకు జీవితమున్నట్లుగూడ నాకే లేకున్నది. యుద్ధము దొరకజేని యీ బాహుసహస్రము వ్యర్థముగదా. వృథాభారమును మోయుచున్నవాఁడను. నాతో యుద్ధము చేయ నెవ్వఁడైన వచ్చునా. యుద్ధముసేయక యూరకుండఁజాలను. ప్రసన్నుఁడవై యానతిమ్మా యని వేఁడెను.

వృషభధ్వజుఁ డామాటల నాలకించి నవ్వుచు నీక్వ ముందు యుద్ధము కాఁగలదు. దానవేశ్వరా! నామాట లాలకింపుము. వత్సా! నీయూర్ధ్వజము నాను భంగ మెప్పుడు కలుగునో యందును స్వస్థానమునుండి యెప్పుడాపంగ మేఘాలమునఁ గలుగునో యప్పుడు యుద్ధము కాఁగలదు. ఆమాటలనాలకించి నవ్వుచు బాణాసురుఁడు ప్రసన్నవదనుఁడై నమస్కరించి యెంతదనుక నెట్లో యీబాహువుల ధరించియుందును. మరల యుద్ధమున సహస్రాక్షు నోడింపఁజాలుదుఁ గదా. అని పలుకుచు నానందాశ్రుజలముల మహేశ్వరుపాదములం దడిపి లేవకుండెను. శంకరుఁ డప్పు డసురవరా! లెమ్ము. లెమ్ము. నీవంశమునను

బలములకుఁ దగినయుద్ధము సేయఁగల్గుదువు. నాపని లేచి యానందించుచు మహాదేవుని చే సెలవంది తనయంతఃపురమున కరిగి సుఖంబుండెను.

ఒక్కనాఁడు రహస్యగోష్ఠినుండి కుంభాండునిం గాంచి నవ్వుచు నామనోగతమును బ్రియవార్తనుగా నీ కెఱింగించెదను. అన విని కుంభాండకుఁడు సంతోషమున రాజేంద్రా! నాకుఁ బ్రియవార్తను జెప్పఁబూనితివి. పరమానందము. విస్మయోత్ఫుల్లనయనుఁడవై ప్రహర్షము నొందియున్నట్లు మీమాటలవలనఁ దెలియవచ్చెడిని. మీవలన నొక్కమాట వినఁగోరెదను. శంకరునివలన వరమేమి పడసితివి? భగవత్ప్రసాదమునను, గుమారస్వామి రక్షణమునను నీకుఁ గొఱంతయుండదని నమ్మెదను. త్రైలోక్యరాజ్యము నీకు శంకరుఁడు ప్రసాదించెనా. కొందఱు రాక్షసులు విష్ణుమూర్తి చక్రభయమున జలాశయమున నివసించియున్నవారు. విష్ణువు శార్ఙ్గగదాపాణియై యుద్ధమునకునిలువ నూరొక్కనఁజాలక జలాశయముల దాఁగి ప్రాణముల నిల్పుకొనిరి. అట్టి రాక్షసు లిప్పుడు భయవిముక్తులై హాయిగా నున్నవారు. ఇంద్రుఁడు నిర్భయముగఁ బాఱిపోయి పాతాళమున నున్నవాఁడా యేమి? విష్ణువలనిభయము రాక్షసకులమునకుఁ దొలఁగినదా యేమి? పాతాళవాసము మాని నీసాయమున నిర్భయులై సురపురమును దానవు లాక్రమించిరా యేమి! తొల్లి విష్ణువు నీతండ్రియగు బలిచక్రవర్తిని బంధించెను గదా. అట్టి బలిబంధవిముక్తుఁ డయ్యెనా యేమి! బలి పాతాళమునువీడి బలి రాజ్యమునొందెనా యేమి? దివ్యమాల్యాంబరధారియై దివ్యస్రగ్గంధలేపనముల విరాజిల్లుచున్న

బలిచక్రవర్తిని మరలఁ జూడఁగలమా. విష్ణువు వామనావతారమునఁ ద్రిపాదముల లోకములం గొల్చి యపహరించెను గదా. ఆరాజ్యమును మరల మేము పొందఁజాలుదుమా యేమి? స్నిగ్ధగంభీరఘోషము గలశార్ఙ్గధనువును ధరించి సమితింజయుండనంబరఁగు విష్ణుమూర్తిని మరల జయింపఁగలభాగ్యము మాకుఁ గల్గినదా యేమి? వృషభధ్వజుం డగుశంకరుఁడు ప్రసాదసుముఖుఁడై కృపావీక్షణముల నిన్ను గాంచుచున్నాఁడా యేమి? ఈశ్వరసంతోషముననుఁ, గార్తికేయానుమతముననుఁ, మాకెల్ల నుత్తమరాజ్యసుఖములఁ గల్పింతువా యేమి!

అని యిట్లు కుంభాండకుఁడు పలుకఁగాఁ బద్వాక్యప్రచోదితుఁడై బాణాసురుఁ డసంగతముగా నిట్లు పలికెను. కుంభాండా! చిరకాలమునుండి యుద్ధము కలుగలేదు. కావున నేను సంతోషావిష్టుఁ డగుశంకరుని దర్శించి స్వామీ! యుద్ధాభిలాషము విశేషించియున్నది. మనస్తుష్టిని గల్గించుయుద్ధము నాకుం గల్గునా యని ప్రశ్నించితిని. నాప్రశ్నము నాలకించి నవ్వి శంకరుఁడు దీర్ఘముగా యోజించి ఘోరయుద్ధము కాఁగలదు. అట్టిసంగర మీావలకు సాగలేదు. ఎత్తరుణమున మయూరధ్వజభంగము కనఁబడునో యప్పుడు ఘోరాహవము గల్గును. అని బదులిచ్చెను. ఆమాటలకుఁ బరమప్రీతినంది శంకరుం గొనియాడి నమస్కరించి నీచెంత కరుదెంచితిని. అని పలుకఁగా విని కుంభాండుఁ డిట్లు పలికెను. రాజేంద్రా! నీయీపలుకు శుభప్రదము గాదు. అని పలుకునంతలోఁ బైకెత్తియున్న మయూరధ్వజము నేలఁగూలెను. దానిపై నొకపిడుగు పడినం

దని గుబేలుమని వ్రాలెను. ఉత్తమోత్తమధ్వజ మిట్లుకూ లఁగాఁ బరమానందభరితాంతరంగుఁడై బాణాసురుఁడు యుద్ధమునాఁగుచున్నట్లే భావించెను. కనఁబడకయుండి పిల్లిగర్జించెను. ఇంద్రుఁడు శోణితనగరముపై రక్తవర్షమును గురియించెను. సూర్యమండలమును భేదించుకొని మహోల్కయొక్కటి భూతలమునఁ బడియెను. స్వపక్షచోదితుండై భాస్కరుఁడు భరణీనక్షత్రమును బాధించెను. చైత్యవృక్షములయందు ధారలుగా రక్తము కురిసెను. నక్షత్రములు రక్తధారలు గురియుచుం బడెను. రాహుగ్రహము తనను ముందరుగుచున్న భానుని బర్వేతరకాలమందు లోకక్షయము నెఱింగించుచు బాధించి క్రిందఁబడియెను. దక్షిణదిక్కునాశ్రయించి ధూమకేతువు కనంబడియెను. నిరంతరము బాధలఁగల్గించుచు భయంకరముగా వాయువులు వీవసాగెను. కొసలయందు శ్వేతలోహితవర్ణములుకలిగి కృష్ణగ్రీవమై, మెఱపుతీఁగవలె మెఱయుచున్న త్రివర్ణపరిఘము సూర్యాస్తమయకాలములందు నావరించుచుండెను. భయంకరుఁడగు నంగారకుఁడు కృత్తికానక్షత్రములయందు వక్రించెను. బాణాసురుని జన్మనక్షత్రమును జిందఱవందఱ చేయువానివలెఁ గనంబడియెను. చైత్యవృక్షములనుండి పెక్కుకొమ్మలు ధరణిం బడియెను. ఆవృక్షములను దానవాంగనలు కన్యకలు నిరంతరము పూజించుచుందువారు. అట్టి మహావృక్షములు శాఖాహీనము లయ్యెను. ఇట్టి భయంకర నిమిత్తములు కనఁబడుచున్నను బలమదోన్మత్తుఁడై బాణాసురుఁడించుకంతయును వగపునొందక సంశయాకులమానసుఁడు గాక సుఖముగ నుండెను. కుంభాండుఁ డను దానవుఁడు తత్త్వవేత్త

కావునఁ జింతాక్రాంతుఁ డయ్యెను. ఆతఁడు బాణాసురసచివుఁడు. కావున నప్పటి యపశకునములంగూర్చి విచారింపసాగెను. ఇన్ని యుత్పాతములు కలుగనేల? ఇవన్నియు నమంగళమును దెల్పుచున్నవి. దానవరాజ్య వినాశనహేతువులని నాకుం దోఁచెడిని. సంశయము లేదు. అని రాజుంగూర్చి దానవేంద్రా! నేను నితరులును నీ భృత్యులము. మాకెల్ల నేదో వినాశనహేతువు సమీపించుచున్నది. పార్థివదుర్నయమే దీనికిం గారణము. శక్రధ్వజతరువునకు స్వదర్పమున నాశ మెట్లుకల్గునో మోహమున బలమునుగోరు నీకు శంకరప్రసాదమునఁ గల్గిన త్రైలోక్యవిజయము యుద్ధాకాంక్షీవగుటచే నాశమునొందనున్నది.

ఈమాటల నాలకించియుఁ బ్రీతచిత్తుఁడై యత్యుత్తమ మద్యమును ద్రాగెను. దైత్యదానవకాంతలంగూడి మధుపానము నిరంతరము చేయసాగెను. కుంభాండుఁడు చింతావిష్టుఁడై రాజమందిరమున కరిగి యాయాయుత్పాతములం దెల్పి సుమతులం గూర్చుకొని రాజు ప్రమాదమునకు గుఱియయ్యెను. దుర్బుద్ధిసూనెను. జయశాలియయ్యును యుద్ధమునే సదా కోరుచున్నవాఁడు. స్వదోషములు గొప్పవియైనను దలపోయఁడు. మహోత్పాతభయ మాతనికిం గలుగదయ్యెను. కావున నపకారము తప్పక కల్గును. ఇది యసత్యము కాదు. ఇన్ని యుత్పాతములు కలిగినపుడు దుష్ఫలములు కలుగక యుండునా. ఈనగరమునందే శంకరకార్తికేయులు గలరు. ఐనను రాజదోషమునఁ బరాభవము మనకెల్లం గల్గును. ఉత్పన్నదోషప్రభవ మగుక్షయము కలుగకవదలదు. దోషములు

నశింపవని నాకుం దోఁచెడిని. ఇది నిశ్చయముగా రాజదోషమే. సంశయములేదు. బాణాసురుఁడు దుర్మతి కావున దానవులెల్ల దుర్మతులైరి. దేవదానవసంఘపాలకుఁడు భగవంతుఁడు నగు కార్తికేయుఁడే యీనగరమును నిర్మించెను. ప్రాణములకంటెఁ బ్రియతరముగా దీనిం గాచుచుండును. ఆకార్తికేయప్రియుఁ డగు నీబాణాసురుఁడు శంకరప్రియుఁడు నగు, బాణుఁడు దర్పాతిశయమువలన శంకరుని స్వనాశముంగోరి వరము గోరెను. యుద్ధమునుగోరువా రుందురా. విష్ణుపురోగము లగు దేవతలు దండెత్తివత్తురేని శంకరుఁ డపుడు వారించునా. బాణ సాహాయ్యమునుగోరి శంకరకార్తికేయులు యుద్ధము చేయఁ బూనుదురేని వీరిని మార్కొనువా రెవ్వరుందురు? కాని భగవద్వాక్యము మిథ్య గానేరదు. సర్వదైత్యక్షయకర మగు సంగరము కాఁగలదు. అని యిట్లు కుంభాండుఁ డాలోచించి చింతావిష్టుఁడై సర్వప్రాణిహిత మగునాలోచనము చేయుచుం డెను. ఎవరు దేవవిరోధమునుదాల్తురో వారెల్ల బలివలె బద్ధు లగుదురని యాతఁడు తలంచెను.

ఉషాకన్య పార్వతివలన వరముఁ బొందుట.

* పార్వతీపరమేశ్వరులు జలక్రీడకై మనోహరనదీతట మునకు దయచేసిరి. వారినిసేవింప నచ్చరమిన్నలు పెక్కుమంది యరుదెంచిరి. ఆనదీతీరము మనోహరసర్వర్తుకుసుమఫలభరిత ముగ నుండెను గంధర్వనాయకులు భవానీపరమేశ్వరసేవార్థ

* హరివంశము విష్ణుపర్వము నూటపదునేడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. తక్కినపురాణములయందు ముం దుదహరించిన యధ్యాయములనుండియే యీకథ వ్రాయఁబడును.

మే తెంచిరి. కల్పవృక్షప్రసూనముల నాయాదిమదంపతులం బూజింప నా నదీతీరమంతయుఁ బుష్పమయముగా నుండెను. బహువిధవాద్యములు చెలంగ నాపరమేశ్వరులవారెల్ల గాన విశేషముల నలరించిరి. చిత్రలేఖాద్యప్సరఃకాంతలు పార్వతీ రూపమువలె నలంకరించుకొనిరి. తత్పతులెల్ల శివరూపముల నలవరించుకొనిరి. ఒక్కొక్కకుటుంబము పార్వతీపరమేశ్వర మయముగా నుండెను. పార్వతీపరమేశ్వరు లావినోదమును గన్నులారఁ గాంచి యానందించిరి.

బాణాసురకన్యక యుషయనుకన్యకామణి యానదీతీర మున విహరింపఁబోయి యాయాదిమదంపతులం గాంచి కరము హర్షించి పార్వతీదేవికి సంతోషము గల్గింపఁబూని బహువిధ ముల వేషములఁ దాల్చెను. దాని కాయంబిక యానందించెను. ఉష తనమనోరథమును బార్వతి కెఱిఁగింపఁ బూనెను. తాను గూడ ననురూపుఁడగుపతింగూడి విహరించిన బాగుండునన్న మనోభావమును దేవి కెఱింగింపఁ దలంచెను. మహాదేవియు నాయుషామనోభావము నెఱింగెను. ఉషాకన్యను జేరఁబిలిచి యామె యానందసాగరమున నోలలాడునట్లుగా నిట్లు పలి కెను. ఓ కన్యకామణీ! నీవును త్వరగా ననురూపకాంతునిం గూడి విహరింపఁగలవు. నన్నుఁగూడి శంకరుఁ డానందించు నట్లు నిన్నుంగూడి నీప్రాణనాయకుఁ డానందించును గాక. ఆమాటలాలించి యుషాకన్య యెన్నఁడట్టి కాలమువచ్చునో యెఱుంగఁ దలఁచెను. ఆ యాశయమెఱిఁగి పార్వతి యిట్లు పల్కెను. కన్యకామణీ! యెప్పుడు కలసుభాగము మగునో తెల్పెదవినుము. వైశాఖమాసమున శుక్లద్వాదశియందు రాత్రి

సౌధాగ్రభాగమున శయనించియున్న నిన్నెవ్వఁడు స్వప్నమున సుఖింపఁజేయునో యతఁడే నీకు భర్తయగును. అని యాశీర్వదింపఁగా వినమితకంధరరయై భవానికి మ్రొక్కి సఖిగణములు కొలువ యథాపూర్వముగా వనవిహారము సల్పి తనయింటికి వచ్చెను. మార్గమధ్యమునఁ జేడియలందఱు పరిహాసవచనములు పల్కుచుఁ జప్పటులుచఱచుచు నుల్లసము లాడుచుండిరి. ఆబాణపుత్రికకుఁ గిన్నరకన్యకలు, యక్షుద్రైతేయకన్యకలు, నచ్చరలు, చెలికత్తియలై యుండిరి. ఆ చేడియలెల్ల నుషాకన్యకామణీ! పార్వతీవరమహిమమున నీకుఁబతి యచిరకాలమున దొరకును. ఆ జననివాక్యము తప్పదు. రూపాభిజనసంపన్నుఁడు పతియగునని దేవియే వచించెను గదా. అనఁగా వారిమాటల కానందించుచు నాయుష భగవతీవాక్య మెప్పుడుఫలించునో యని యువ్విళ్లూరుచు నింటికి వచ్చి యథాపూర్వముగ నుండ నాచేడియ లెల్ల సెలవంది తమతమనివాసముల కరిగిరి. ఆనాఁడు మొదలు బాణపుత్రిక కామాతురయై పతిదర్శనమును గాంక్షించుచుఁ బార్వతీవరమును బలుసారులు స్మరించుచు రాత్రులయందు నిద్రయుఁ బగలు భోజనములేక పతినే తలంచుచుఁ జింతించుచు శీతాంశుఁ దెగడిన నిందించుచు జంపనచర్చల నొల్లకయుండెను. కామునుఁడు నిష్కరుణుఁడై యాలేమను మఱింత బాధింపసాగెను. జ్వరములేకున్నను జ్వరార్తగాఁ దలంచి చెలికత్తెలాకన్నిటను నుపచారములఁ దన్పుచుండిరి. క్రమక్రమముగాఁ జెక్కిళ్లు [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. నిద్ర పట్టుట కఱవయ్యెను. మన్మథానలమున బాధింపఁబడు నాయు

పాహృదయఫలకముచఁ బద్మినీకందచూర్ణమును బలుసారులు వైచుచు సఖీగణము సేవించుచుండెను. నళినీదళకల్పితవ్యజనముల విసరుచుఁ గతమేమని ప్రశ్నించుచు నమ్మా యేమిబాధ? శరీర మెట్లున్నది? ఎవరివంక నీబాధ యుత్పత్తిల్లెను. నీకేమి తోఁచునో దాని మాకుం దెల్పుమా యని గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి యడుగసాగిరి. అభిసారికలు చెంతఁజేరి మనోగతమును దెల్పుమని ప్రశ్నించిరి. ప్రియసఖీబృందము తల్లీ! నీతండ్రి త్రిలోకముల జయించినవాఁడు. దేవతలు వడంకునట్లు చేసినవాఁడు. ఆమహావీరునెదుట నిల్వఁగలవాఁ డొక్కరుఁడును లేఁడు. బలిచక్రవర్తి కుమారుఁడు అమరావతిని జయించి యీ శోణితనగరమును గట్టించెను. శంకరుఁడు ప్రమథులంగూడి యిందున్నవాఁడు. నీతండ్రిని శంకరుఁడు నీపుత్త్రుఁడని భావింపుమని పార్వతికిచ్చెను. నీముద్దులమోము వాడిపోయినది. ఏల?

అని పెక్కుభంగుల వారు ప్రశ్నింపఁగా సఖీవాక్కోలాహలము నాలకించి తన్మాత యరుదేర నాచెలికత్తెలు తద్వృత్తాంతంబు విన్నవించిరి. ఆమెయు విచారించి వైద్యులం బిలిపించి రోగశాంతిం జేయంబంచెను. అని పలికి తనయ యుండు తావునకుం బోయి శిరీషకుసుమకోమలహస్తమునఁ గూఁతుగాత్రమునుదడవి గ్లానియడంగుఁ గాకయని యాశీర్వదించెను. అమ్మా! నీ కేమి కావలయును? ఏవిధమగుకష్టము శరీరమున నున్నది? వైద్యులు వత్తురు. వారికిం దెల్పుము అనునంత వైద్యు లరుదెంచి తల్లీ! మన యుషాకన్య జలక్రీడార్థమరిగి యందుఁ బార్వతీపరమేశ్వరులం గాంచి శ్రమచెంద వచ్చినట్లు విన్నారము. ఆశ్రమమువలన నంగ గ్లానికలిగినది. దాన నాపు

లింతలు వచ్చుచున్నవి. క్రమముగా నిద్రపట్టును. భయంపడ నవసరము లేదు. అన విని రాణి యిట్లనియె. హృదయమున నునిచిన హిమసహితచందనము బుద్బుదమువలెఁ గనఁబడియె డిని. ఏల? అతిదాహము, మహాస్వేదము, పిపాసయు, క్షుత్తు లేకుంటయు ప్రలాపము ననునివి కలుగనేల? శాస్త్రపద్ధతి నాలోచించి చెప్పుఁడు. అనఁగా విని తల్లీ! జలవిహారము చేయుచున్న గౌరీశంకరుల మనయుష చూచెను. వారెల్ల మనకన్నియం జూచిరి. ఆకాలమున దృష్టిదోషము తగిలినది. దాన దేహతాపము గలిగినది. రక్షామంత్రములచేతను, జలాభిషేకములచేతను శాంతికల్గును. అని పలికి వారుపోయిరి. కామాభిలాష జనితవ్యథను సూచించి వైద్యులుపోఁగాఁ దల్లి యేకాంతమున నడుగఁగా నెట్టకేలకు నుష యిట్లు పలికెను. అపుడు లజ్జాదేవి యామె నావేశించి యుండెను. తల్లీ కారణమును దెలుపఁజాల, మాటలాడ బుద్ధిపోడమదు. భోజనముచేయ నిచ్ఛయంకురింపదు. ఉత్సాహము మది లేనేలేదు. హృదయము పరితపించుచున్నది అనిమాత్రము తెలిపి మఱేమియుఁ బలుకక యూరకుండెను. సఖీగణసంతయుఁ గూడి యౌవనము నిర్భరముగా నున్నది. భర్తృయోగ్యకాలుగ నున్నది. ఇఁక నేమిచెప్పఁగలదు? తల్లిదండ్రుల యనుగ్రహమున ననురూపుఁడగు నాయకునిం బడసి సుఖించుఁగాక. అని పలికినఁ దల్లియు దాని యాథార్థ్యము నెఱింగి యింటికిం బోయెను. * ఉషాకన్యయు నిరంతరచింతాసాగరతరంగడోలిక

* ఈకథ హరివంశమును ప్రధానముగాఁ గైకొని వ్రాసితిని. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునం దిట్లు గానరాదు. అనిరుద్ధుఁడు ద్వారకయందుండి నిద్రలోఁ

లలో మునుఁగుచుఁ దేలుచు నూఱట యనునదియే లేకయుం డెను.

దా నొక నవయువతిం గూడినట్లు, ఆమె త్రిభువనసుందరి యైనట్లును, ఆవివాహమునఁ దా నానందాంభోరాశి నోలలాడినట్లును, మెలఁకువరాఁగా నాకాంత మాఱి కనఁబడనట్లును, అదిమొదలు విచారసాగరనిమగ్నుఁడై యుండ శ్రీహరి యెఱింగి యాతనికోరిక నెఱవేర్తునని పలికి పార్వతీమూలమున నుష కును గల వచ్చునట్లు చేసినట్లు కనఁబడుచున్నది. శ్రీభాగవతమునందు నుషకే స్వప్నమువచ్చినట్లు గలదు. విష్ణుపురాణమునందు హరివంశము ననుసరించియే పార్వతిం గాంచి యుష తనకుఁ బతిసంగమవాంఛ గలుగ నావాంఛ నంబికెఱిఁగింపఁదలంప నాజగజ్జనని యెఱింగి వరమిచ్చినట్లు కలదు. బ్రహ్మపురాణము విష్ణుపురాణమునకు మూలాధారము గావున నందు నీకథ గలదు. బాణాసురుఁడు యుద్ధమునకుఁ గోరి శంకరుని నడుగ ధ్వజభంగవృత్తాంతమును దెలిపినకథ యన్నింటియందును గలదు. శ్రీభాగవతమునందు నీకథ యుషాస్వప్నముతోనే యారంభింపఁబడుటకుం గలకారణ మేదో తెలియకున్నది. పార్వతీవరమున స్వప్నమున నొకపురుషుఁడు తోఁచెననుట సమంజసముగాఁ గానంబడియెడిని. భాగవతమున నాకస్మికముగ తత్స్వప్నభూతకథను దెల్పిరన్నను సమాధానమే యగును. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున ననిరుద్ధునకుఁ గలరాఁగా నాతఁడు విరహార్తుఁ డగు టెఱింగి హరి యుషాకన్యకకుఁ గలగలుగునని యూహించినట్లు, మాధవు నాజ్ఞప్రకార ముష పార్వతిని దర్శించినట్లు నామె వరమొసఁగినట్లు, పిదప నుషాకన్యక యనిరుద్ధునితోఁ గలిసినట్లు స్వప్నమురాఁగాఁ జిత్రరేఖ యావృత్తాంత మెఱింగి యనిరుద్ధునిం దెచ్చెనని కలదు. దీనిచే శ్రీకృష్ణుఁ డగు భగవంతుఁడు తానే సర్వసాక్షి గావున బాణాసురుని జయింపఁ బూని యీకథ నిట్లు కల్పించెననుట తత్స్వప్నయుం బ్రత్యక్షమును దెలుపును. శ్రీకృష్ణమహిమమును బ్రధానముగాఁ దెలుపుటలో నిన్నిపురాణములకంటె

ఉషాకన్యకలఁగాంచుట.

* చెలికత్తియలంతయు నుషాకన్యక మదిఁగలచింత యిది యని యెఱుంగఁజాలక యుండిరి. ఉషపరితాపము నివారించు సాధనమేదియో యెఱుంగఁజాలక తోఁచినట్లెల్ల శీతలోపచారములు చేయుచుండిరి. వానివలన నించుకంతయు లాభము లేకుండెను. పార్వతి యనుగ్రహించినప్రకారము వైశాఖమాస శుక్లపక్ష గతద్వాదశి యరుదెంచెను. రాత్రియందుఁ గూడ నెందఱో చెలికత్తియలు కొలుచుచుండుట వాడుక. మఱియు నీబాధ కల్గినప్పటినుండి హెచ్చరికల వారామెను గొలుచుచుండిరి. ఆ ద్వాదశిరాత్రియందు భగవత్యనుగ్రహముచేఁ గాఁబోలు ఉషాకన్యకకు నిద్రపట్టెను. గాఢనిద్రలోనున్నట్లు చేడియ లెఱింగి సంతసించి వారును గూర్కిరి. ఆరాత్రి నుషాకన్యక

శ్రీకృష్ణజన్మఖండము [illegible] పంజవైచినవనక తప్పదు. చిక్కినది చప్పిడిగా నున్నదని నాభావము కాదు. మహిమమున్నియుం జెప్పుకపిరే. ఆ చెప్పినవుడు స్పష్టముగా జెప్పినది బ్రహ్మవైవర్తపురాణమే [illegible]. కావున నక్కడనుండి వ్రాయక సమానమే నొక్కవానినుండి [illegible] గ్రహించితిని. భేదమునుమాత్రము తెలుపుచున్నాఁడను. ఇఁక సాగఁబోవు కథ నన్నింటియందును సమానముగా నున్నతావులను దెలుపను. భేదముగా నున్న [illegible]గము ననే భేద మింతమాత్రమని తెలిపెదను.

* ఈకథ హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమున నూటపదునెనిమిదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. భాగవతాదులలో నీకథలోపల వ్రాసినయధ్యాయములందే కలదు. కావున వానినుండియు నుచితరీతి గ్రహింపఁబడినవని యెఱుంగవలయును.

కొక స్వప్నము వచ్చెను. అందొక సుందరాంగుఁడు తన్నుం గూడినట్లును, పార్వతి చెప్పినయట్లే యానాఁడు కలవచ్చినట్లును, గావున నాతఁడే తనకు మనోహరుఁడు కాఁగలఁడని తోఁచినట్లును మదికిఁ దట్టెను. ఆసుందరాంగుఁడు తన్నానందాంబుధి నోలలాడించినట్లును నిశ్చయించుకొనెను. అంతియ కాక తాను నాపురుషుఁ డన్యోన్యవిహారములఁ గ్రొత్తవారి వలెఁ గాక యనఁగిపెనఁగినట్లు భావించెను. క్రీడాంతమున నామెకు మెలఁకువ గలిగెను. ఉలికిపడి మేలుకొనియెను. తన మనోహరుఁడు కానరాఁడాయెనే యనుచింత మదినిండినందున బోరున విలపింపసాగెను. మహానిధిం గోలుపోయిన నిరుపేద వలె నాయుష పరితపించెను. ఈఘట్టమున భాగవతమున,

"శ్లో. సాతత్ర తమపశ్యంతీ క్వాసి కాంతేతి వాదినీ,
సఖీనాం మధ్య ఉత్తస్థౌ విహ్వలా వ్రీడితాభృశమ్." ౧

అని కనఁబెట్టెను. ఈఘట్టమున మహాకవిపోతన,

ఉ. "కలగని యంత మేలుకని కన్నుల బాష్పకణంబులొల్కఁ
గాఁ, గలవలెఁ గాకనిశ్చయముగాఁ గమనీయవిలాస విభ్ర
మా, కలిత తదీయరూపము సుఖంబున వ్రేలినయట్లు
తోఁచినం, గలవలమందుచుం బిగియఁ గౌఁగిటిచే బయ లప్ప
ళించుచున్.

చ. సరసమృదూక్తులుం గుసుమసాయక కేళియు శాటికాకచా
కర్షణముల్ నఖక్రియలుఁ గమ్రకపోల లలాట మేఖలా
కరకుచబాహుమూలములుఁ గైకొనియుండుట లాదిగాఁ గ
లలో, వరి మదిగాఢమైతగిలె దర్పకుఁడచ్చున నొత్తినట్లుగా.

సీ. కలికిచేష్టలు భావగర్భంబులైనను
ప్రియుమీఁది కూరిమి బయలుపఱుపఁ
బిదపిదనై లజ్జ మదిఁ బడ నిచ్చినఁ
జెలిమేనఁ బులకలు చెక్కులొత్త
మదనాగ్ని సంతప్తమానస యగుటను
గురుకుచహారవల్లరులు కంపఁ
జిత్తంబు నాయకాయత్తమై యుంటను
మఱుమాటలాడంగ మఱపుగదుర

తే. నతివ మనమున సిగ్గుమోహంబు భయము
బోడను నునుమంచు నెత్తమ్మిఁ బోదువుమాడ్కి
భ్రమచింతాభరంబునఁ బద్మనయన
కోరి తలఁచి రమాటింప నేరదయ్యె."

అని వ్రాసి తన కవితాచమత్కారమును సహస్రముఖములఁ జెప్పెను. ఇం దొక్కొక్కపదము సుధామయముగ నున్నది. ఉపస్యములు ఊహలకును జప్పిడిగాఁ జేయుచున్నవి. ఈభాగమునసే హరివంశమునందు రంభదాసుఁడు నేఁచి వ్రాసెను. దానికి మెఱుఁగుపెట్టఁ దలఁచి నాచనసోమనాథుఁడు తన సత్కృతిఁ జూపెను. ఆభాగమును దెనిగించుచు మనపోతనగారు వానికి మెఱుఁగుపెట్టవలయునని వ్రాసెనని మనమూహించుట పొరపాటు గాదు. మహాపరాధము కాదు. కథానీతికి భంగము దీన లేదు, కొందఱీపుస్తకమునఁ దెనుఁగుకవుల పద్యములేలయని యనిరి. శ్రీకృష్ణచరిత్రామృతమును సేవించిన భక్తులు నాకుఁ బూజ్యులును గురువులునగుట వారి నామస్మరణము చేయుటయు నొకసేవయే యని నాభావము.

"శ్లో. యథోక్తః పురుషస్స్వప్నే రమయామాస తాం శుభాం
విచేష్టమానా సదతీ దేవ్యా వచనచోదితా
సాస్వప్నే రమితా తేన స్త్రీభావం చాపి లంభితా
శోణితాక్తా ప్రరుదతీ సహసైవోత్థితా నిశి" 3

హరివంశము.

"సీ. కలలోన నయ్యెంతఁ గడిసి మోమున నవ్వు
గడలొత్తఁ దీయని పలుకుఁ బలికి
కెంగేలితోఁ గేలు కీలించి నెమ్మేను
మేనను బెరయించి మెలపుతోడ
బిగియారఁ గౌఁగిట బొగియించి మనసులు
రెండును గరఁగి యొక్కండు కాఁగ
నేకోర్కె లేమిటి కెలసి వానికి వేగ
చుంబనమాత్రై చొప్పించఁగ
తే. జతురసంభోగరసములు చవులవెంట
నిద్దఱును గ్రొత్తగాఁగని యెపు మిగుల
నట్టిచందంబుఁ గాపించి యాత్మమూర్తి
యబల తలఁపున నచ్చొత్తి నట్లుచేసె"

శంభుదాసుఁడు.

విశేషించి పెంచి వ్రాయఁబూనను గాని ప్రథమకవిని ద్వితీయకవి యీసందర్భమున మీఱఁజాలఁడని మోమోటము లేక చెప్పఁగలను. ఇంకఁ గథవంకకు మరలెదను.

ఇట్లుషాకన్యకలఁగాంచి లేచి విలపించుట చెవులంబడ నులికిపడి లేచి చెడియలందఱు భయంపడిరి. అందు బాణాసుర మంత్రియగు కుంభాండునికొమరిత చిత్రలేఖ ప్రాణప్రియసఖి

గావునఁ జెంతకరిగి బుజ్జగించుచు నుషాకన్యా! భీతిల్లకుము. ఏల యిట్లు విలపించెదవు. పరితపించెదవే. ఏల? నీవు బలిచక్రవర్తి పుత్రునకుఁ బుత్రికవు కదా! ప్రఖ్యాతివంశమున జనించితివి. ఇట్టి నీవు భీతినొందఁదగునే. అందఱుమాట యటుండనిమ్ము. నీకేవిషయమునను భయము కలుగరాదు నీతండ్రి దేవాధిపులకుంగూడ భయంకరుఁడు. కావున నీవు భయపడుట కులగౌరవమునకును హాని. లెమ్ము. లెమ్ము. నీకు మేలొనఁగూడు. విషాదము గనకుము. నాపైఁ గోపింపకుము ఇట్టి మంగళకరమహాహార్మ్యములయందు భయముకలుగ నవకాశము కలదా. బృందారకనాయకుఁ డగునింద్రుండు పెక్కుసారులు మీతండ్రితోఁ బోరాడి యోడి పాఱె యీనగరమును జూడనైనఁ బ్రయత్నింపఁడు. దేవసముదాయమునుండి భయము మనకుం గలుగదు. వారికే నీతండ్రివలన భయము కలుగుచుండు. నీతండ్రి సామాన్యుఁడు కాఁడు. బలిచక్రవర్తికుమారుఁడు సుమీ. త్రిలోకవిశ్రుతుఁడు. ఆమహాత్ముని ముద్దులపట్టివి నీవు. నీకెట్లు భయము కలుగును?

ఇట్లు చిత్రలేఖ తన్ను ననునయింపఁగా విజ్ఞానసంపన్నురాలగు బాణపుత్రిక యుష తనకుఁ గలయం దెట్టిపురుషరూపము కనఁబడియెనో దాఁపక యారూపమును దెలుపుచు నిట్లు పలికెను. ఇట్టిపురుషుఁడు నన్ను మోసపుచ్చిపోయెను. ఎట్లు తాళుదునే చెలీ! దేవతాభయంకరుఁ డగుతండ్రియున్న నేమి లాభము? నాకింక మరణము శ్రేయస్కరము. బ్రదుకుట మేలు గాదు. నా కోరికలపంట, నా నోములఫలము. అట్టిపురుషుఁడు న న్నెడఁబాసిపోయెను. నేను నిద్రించినట్లు లేదు. మేలుకొని

డే యున్నట్లు తోఁచెడిని. నన్నిట్లు మోసపుచ్చిపోయెఁ గదా. రాత్రి మేలుకొనియున్న నన్నిట్లు మోసముచేసిపోయిన దెవ్వాఁడు? ఇట్లు మోసపుచ్చఁబడిన యేకన్య జీవింపఁదలంచును? కులమునకుఁ గళంకమును గలిగించి, వంశమున కంగారమువంటిదయి, నిరాశ్రయురాలై సాధ్వీమణులయెదుట జీవింప నెవ్వతుక కోరును? అని యిట్లు పలుకుచు బాష్పవారిపూర్ణగాత్రియై చెలికత్తియలు చూచుచుండఁ బోరన విలపించెను. ఎంతచెప్పినను వినక చాలసేపు విలాపము చేసెను. దిక్కులేసిదానివలె నేడ్చుచున్న యా దానవనాథకుమారిం గాంచి సఖీజనమెల్ల విచారము నొందిరి. కన్నీరు మున్నీరుగా విలపించుచుఁ జుట్టు నిల్చిరి. దుష్టాత్ములమనస్సు శుభాశుభములఁ జేయ నుంకించును. ఏపాపమెఱుంగని నీమది కీకష్ట మేల కలిగెను? దైవసంయోగమువలన స్వప్నమున నేపురుషునిచే ననుభవింపఁబడినను కల్యాణీ! వ్రతలోపము లేదు. దాన భయంపడకుమా. స్వప్నవ్యభిచారమున మర్యాదాతిక్రమదోషము కలుగదు. చింతిల్లకుము. *మానవలోకమున నున్నవారలకు స్వప్నకృతదోషము దోషములలోఁ బరిగణింపఁ బడదు. మహాపూత సమ్మము. మనోవాక్కాయకర్మములను నీమూఁడుదోషముల నేస్త్రీయొనరించునో యాస్త్రీ పాపాత్మురాలని వేదతత్త్వమ్ము నెఱింగిన బ్రహ్మర్షులు పలుకుదురు. నీయం దీమూఁడుదోషములు కానరావు. నీమనస్సు చలిం

---

* న చ స్వప్నకృతో దోషో మర్త్యలోకేఽస్తి సుందరి, ఏవం విప్రర్షయో దేవి ధర్మజ్ఞాః కథయంతి వై. మనసా చైవ వాచా చ కర్మణా చ విశేషతః, దుష్టా యా త్రిభిరేతైస్తు పాపా సా ప్రోచ్యతే బుధైః. ౨౧ హరి వంశము.

పడు. అట్టినీవు దోషమొనరించిన ట్లెల యనుమానించెదవు? నియతురాలవు. బ్రహ్మచారిణివి. సాధ్వి నిదురించునపుడు పరిశుద్ధభావయైనను దోషము స్వప్నమునఁ గలుగునేని దోషములేదని పెద్దలు పలుకుదురు. నీకు ధర్మలోపభయము సుంతయు లేదు. ఏయువతిమనస్సు నిద్రకుఁబూర్వమే దుష్టమగునో, కర్మమునను దుష్టమగునో ఆస్త్రీని యసతి యని యోగ్యులు వచింతురు. నీయం దట్టిదోషము లేదే. ఏల భీతిల్లెదవు? సత్కులమునంబుట్టి రూపసంపన్నవై నియతింజేకొని బ్రహ్మచారిణివై యున్న నీ కిట్టియవస్థ కలిగెను. కాలము దురతిక్రమము కదా.

అని ధర్మవాక్యము లెవ్వ రెన్నిచెప్పినను జెవిఁబెట్టక బాష్పావృతలోచనపంకజాతయై విలపించుచున్న యుషాసుందరిం గాంచి కుంభాండకతనూజ యగుచిత్రలేఖ రహస్యముగా నిట్లు హితముపదేశించెను. విశాలాక్షీ! దుఃఖమును వదలుము. నీవు నిర్దోషురాలవు. నావాక్యమును జక్కఁగా నాలకింపుము. సత్యమని నమ్ముము ఊరక ని న్నూఱడింపనెంచితి ననుకొనకుము. ఉషాదేవీ! భర్తను దలంచుచు నీవు పార్వతిని దర్శించినపు డాసర్వమంగళాదేవి యేమిచెప్పెనో దానిం దలంపుము. వైశాఖ శుక్లద్వాదశిరాత్రి నీకు స్వప్నమునఁ దోఁచినపురుషుఁడు పతి యగుననికదా పార్వతీవాక్యము. అది యమోఘము కదా. నీపతి శూరుఁడు శత్రునిబర్హణుఁడు కాఁగలఁడు. నీ మనోగతమెఱింగియె యా జగజ్జనని పలికెను. పార్వతి యాదేశించినవాక్కులలో నొక్కయక్కరమైన వ్యర్థముకాదని తలంపుము. కావున నీవేల యిట్లు నిరంతరచింతలం జివికి విలపించెదవు? అని హెచ్చరించినంతనే యుషాకన్య తనకుఁ

పార్వతి యిచ్చినవరమును స్మరించెను. బాణపుత్రికకు వెంటనే శోకము తొలఁగెను. చిత్రలేఖం గాంచి యిట్లు పలికెను. శివపార్వతులు విహారార్థ మరుదెంచి నన్నుం గాంచిరి. అత్తఱిఁ బార్వతీదేవి పలికినపలుకులన్నియు సత్యములయ్యెను. హార్శ్వ తలమున నిద్రయందుఁ దోఁచినవాఁడే నీకు భర్త కాఁగలఁ డన్నమాట సత్యమగును. అట్లే నాకుఁ గనఁబడియెను. ఆతఁ డెట్లు నాకు భర్తయగునో యాకార్యము సాధింపవలయును. అని యుష పలుకఁగనే కుంభాండతనయ మరల నిట్లు పలికెను. ఆపలుకు న్యాయసమ్మతమై తత్త్వసహితమై యుండెను. కన్యకామణీ! నీమనోహరుని కులముగాని విఖ్యాతిగాని పౌరుషముగాని యెవ్వరెఱుంగరు. అట్టివానిని స్వప్నగతుని దలంచుకొని యేల మోహమందెదవు? వీఁ డిట్టివాఁడని చూడఁబడక వినఁబడక యుండువాఁడు స్వప్నమునఁ దోఁచినమాత్రమున వాని నెఱుంగ నెట్లు శక్యమగును? వాఁడు మిగుల దొంగయునంబడు. కావుననే యసితాపాంగివయి మత్తకాశిని వగునిన్నుఁ బౌరుషమున నంతఃపురమునఁజొచ్చిలోఁగొనిపోయినాఁడు. అట్టి దొంగనుగుఱించి యేల విలపించెదవు? దీనిం బట్టిచూడ నతఁడు సామాన్యపురుషుఁడు కాఁడని తోఁచెడిని. బలవంతముగా నంతఃపురమును జొచ్చెఁగదా. ఈనగరము త్రిలోకవిఖ్యాతము. దీనిని జొరఁబడువాఁడు సామాన్యుఁ డగునా? ఆదిత్యులు, వసువులు, రుద్రులు, నశ్వినీదేవతలు లోనగువా రీనగరమును జూడనైన శక్తులు గారు. అపురుషుఁడు వీరికంటె శతగుణాధిక పౌరుషము గలవాఁడగుటకు సందియము లేదు. కాఁబట్టియే బాణాసురుని తలపైనెక్కి యీనగరమును జొచ్చెను. ఇట్టి

వాఁడు భర్త కాకపోయినచో నట్టికామిని బ్రదికియు లాభమే మి? భోగము కేల? హర్మ్యాదు లేల? ఇట్టివాఁడు నీకుఁ బతి యగును కాఁబట్టియే నీవు ధన్యురాలవు. పార్వత్యనుగ్రహ పాత్రురాలవు. కందర్పసమవిక్రముఁడు నీకు నాథుఁడు కాఁగ లఁడు. ఇఁక మనము చేయఁదగినపని యాతఁ డేకులమువాఁడో పేరెయ్యదియో యని యెఱుఁగవలయును.

*అని కుంభాండతనయ చిత్రలేఖ పలికినంతనే కామమో హితయై యుష సఖీ! వానివంశాదు లెఱుంగుటెట్లు? నీవే

---

* ఈఘట్టమున శ్రీకృష్ణజన్మమునఁ గలకథాచమత్కారము నించుక వ్రాసెదను. అది నీతిబోధకమై యుండెడు. అనిరుద్ధునకు స్వప్నమున నొక యన్నులమిన్న కానరాఁగాఁ దదేకధ్యానమున నుంచి యాహారనిద్రల మానెను. ఆతని చింతయిట్టిదని యెవ్వరు కనుఁగొనఁ జాలకుండిరి. శ్రీహరి సర్వజ్ఞుఁడు కావున నావిధమెఱింగి యిట్లు చెప్పెను. స్వప్నగత యగు కాంత బాణపుత్త్రిక. ఆకాంతామణి పార్వతీపరమేశ్వరులకుఁ గల ప్రీతిం గాంచి తాను నట్టిప్రీతి ననుభవింపం గోరి దుర్గాంబవలన నొకవరమును బడసెను. స్వప్నమున దోఁచినవాఁడే నీకు భర్త కాఁగలఁడనియే యావరము. ఇపుడు నాపౌత్రుని ననిరుద్ధు నామెకలలోఁ గనఁబడఁజేసి నిన్ను వివాహము చేసి కొనునట్లు లొనరించెద. చింతింపకుమని యనిరుద్ధు నూఱడిల్లఁ జేసి యచిర కాలముననే నీకామె పత్ని కాఁగలదని నమ్మఁబలికి సర్వభూతాంతర్యామి గావునను, సర్వసిద్ధిప్రదాత కావునను, బాణపుత్త్రికకుఁ గలలో ననిరుద్ధుఁడు కనఁబడునట్లు చేసెను. ఆరాత్రి యంతఃపురమునఁ బుష్పకల్పితతల్పమున నాయుష శయనించియుండెను. నవయౌవనవతి గావున రత్నభూషణ భూషితాంగియై శయనించియుండుతరి నర్ధరాత్రమునకుముందు నవీన నీరద శ్యాముఁడై నవయౌవనసంపన్నుఁడై సకలభూషణభూషితాంగుఁడై కందర్ప

యూహింప సమర్థురాలవు నాకేమియుఁ దోఁపకున్నది. లోకము స్వకార్యవిషయమున నజ్ఞానమునఁ బడుస్వభావము కలదికదా.

కోటిలావణ్యశాలియై యలరుపురుషుఁ డొకఁడు తోఁచెను. ఆఁతడు ధరించిన పీతవస్త్రము బాణపుత్రికకానందమును గూర్చెను. ఆపురుషతల్లజుం గాంచి ప్రీతి యభివృద్ధియగుచుండ మధురవాక్యముల నిట్లు ప్రశ్నించెను. ఆతని యాశయము తన్నుఁ గామింప నెంచినట్లు తలంచెను. కాముఁడా! నీ వెవ డవు? నీకు మేలు గలుగుఁగాక. నేను నిన్ను వాంఛించెదను. కావున నన్ను నంగీకరింపుము. నవయౌవనసంపన్నురాలనై నీసేవఁ గోరియున్నదాన. గాంధర్వవివాహమున న న్నంగీకరింపుము. ఎనిమిదివిధములఁ బరిగణింపఁ బడు వివాహములయందు గాంధర్వవివాహము సులభమైనది. తనయం దనురక్తయగు నారీమణిని గపటమున నేపురుషుఁడు త్యజించునో ఆపురు షాధముని వదలి లక్ష్మి పరుగిడును. శపించియుఁ బోవును. కావున న న్నంగీ కరింపుమనియె. అత్తరి న్యాయవిరుద్ధుఁ డాకన్యకం గాంచి యిట్లు పలికెను. నేను శ్రీకృష్ణమూర్తి పౌత్రుఁడను. కామదేవాత్మజుఁడను. కాంతామణీ! వారియనుమతిం గొనక ని న్నెట్లు పరిగ్రహింతును? అని పలికి యంతర్హితుఁ డయ్యెను. అంత నాయుష విచారసాగరమగ్నయై యుండఁగాఁ జిత్రలేఖ యామెం జేరి అమ్మా! భయంపడకుము. చింతింప నవసరమేమియో తెలియఁ జాలను. ఈనగరమునఁ బార్వతీపరమేశ్వరు లున్నవారు. నీకు సర్వమంగ ళాంబ సకలమంగళముల నిచ్చుఁగాక. ఆమాటల కాసుందరి బదులు పలుక కుండెను. చిత్రలేఖ యావిధ మెఱింగిపోయి బాణునకు నతని భార్యకుఁ బార్వతీపరమేశ్వరులకును, కుమారగణపతులకు నుషావృత్తాంతమును దెలిపెను. బాణుఁడు చింతాక్రాంతుఁడై శంకరునకడకరిగి నమస్కరించి తనవిచారమును దెల్పఁజాలక యుండెను. ఆతని చిత్తతాపము నెఱింగి శంకరుఁడు పార్వ తియు, స్కందగణపతులు ఫక్కున నవ్విరి. గణపతి యిట్లుపలికెను. దానవ నాయకా! నీకుమారిక మున్ను పార్వతీశంకరుల విహారమును గాంచి తాను

సఖీ! నాప్రాణములు నిలుచునట్లు చేయుము. అని కరుణముగాఁ బలుకు నాయుషపలుకులాలించి యామె దుఃఖమునుగాంచి మనస్సు వెన్నవలెఁ గరఁగఁగా నిట్లు పలికెను. అమ్మా! సంధివిగ్రహముల తత్త్వమెఱింగిన చిత్రలేఖ యనునచ్చరమిన్నను దలంచి

నట్లు విచారింపఁ దలఁచెను. పార్వతి యావిధమెఱింగి వరమిచ్చెను. స్వప్నదృష్టపురుషుఁడే నీకు భర్తయగుననియే యావరము. ఆవరప్రభావమే కలలో నీకొమరిత కొకపురుషుని గనఁబడఁ జేసెను. యువతి ప్రాయంపుఁబురుషునిం గాంచినచో వాంఛించుట సహజము. ధర్మభీతిచే నతనిం గూడకయున్నను వాంఛ వదలఁజాలకుండును. నీచకులమునఁ బుట్టినపుంశ్చలి మనోహరాకారుం జూచినంతనే నిద్రాహారములను, జాతిధర్మములను, పతిపుత్రధనాదులను వదలును. సత్కులజాతయుఁ జింతించుచుండును. అట్టి కన్యకకోర్కెని బ్రాజ్ఞుఁడగుతండ్రి నెఱవేర్పవలయును. ప్రాణములకంటె నెక్కుడుగ. యువతియగు దుహితవాంఛను భావించి సమకూర్పవలయును. మాయావతియైనచో నమ్మరాదు. హృదయము క్షురధారాతుల్యము. వచనములు మధురములు. ఇట్లు స్త్రీలకు నుండుట సహజము. * స్త్రీలమనస్సును సాధువులు వేదములు వైదికులు నెఱుంగఁజాలరు. కావున నిపుడు కృత్యమును వినుము. యోగశాస్త్రవిశారద యగుచిత్రలేఖ ద్వారకకిప్పుడే యోగబలంబునం బోయి యనిరుద్ధుని దేవలయును. ఆమె కాశక్తి గలదు. అని పలుకఁగా విని గణపతి వాక్కులు బాణుని కెఱుకపడకుండఁ దనశక్తిం జేసి గణపతితో నిట్లు పలికెను. ఈకార్యము బాణుని కెఱుకపడకయుండఁ జేయుము. అన విని గణపతియు నట్లే తెలిపెను. చిత్రలేఖ గణపతి యానతింగొని ద్వారకానగరమున కరిగి సర్వజనదుర్లభమగునంతఃపురమును బ్రవేశించి తనయోగబలంబున నిద్రించు ననిరుద్ధునిం గైకొని రథముపై నిడుకొని స్మృతియతనికిఁ గలుగకుండఁజేసి ముహూర్తమాత్రమున శోణితనగరమునకుం గొనివచ్చెను.

---

* తాసాం మనో న జానంతి సంతో వేదాశ్చ వైదికాః. అని మూలము.

యామెకుం జెల్పుము. ఆచిత్రలేఖ త్రిలోకములనుండు వృత్తాంతముల నెఱుంగఁజాలు. అని పలికినంతనే హర్షము విస్మయము గదుర నాయుషాకన్య యా యచ్చరమిన్నను బిలువంబంచి యామె తనకుఁగూర్చునదియు, ప్రియసఖియునౌట నంజలిఁబట్టి దీనయై జరగినవృత్తాంతమును విడువకుండ సర్వ మెఱింగించెను. ఆచిత్రలేఖయు నుషావాక్కులనాలకించి యామెచింత తొలఁగునట్లు లాశ్వాసించెను. అంతలో నుష విస్మయావిష్టయై నిరాశం దెలుపువాక్కు నిట్లుపలికెను. సఖి! ప్రణయము నాధారముగాఁ జేసికొని యిట్లు పలుకుచున్నాను: వేరొండుగా భావింపకుము. ఒక్కరహస్యమునుజెప్పెదవినుము. నాకు స్వప్నమునఁ దోఁచున భర్తను నీవు తేఁబూనవేని, పద్మపలాశాక్షుని మత్తమాతంగ గమనుని నాప్రాణనాథు నాతని జూడఁజాలనేని యచిర కాలముననే ప్రాణముల వదలెదను. ఇదిసత్యమని నమ్ముము, హావిని యాచిత్రలేఖ యిట్లు విన్నవించెను. కన్యామణీ ఈవిధ మెఱుంగఁ దరము కాదు. జాతివయ శ్శీలనామములు తెలుపక యాదొంగ యెటకో పోయెను. ఇపుడు నేనేమి చేయ వలయునో యెఱుంగఁ జాలకున్నాఁడను. అయిన నీకోరిక యీడేర్చు నావాక్యము నాలకింపుము. దేవదానవులయు, యక్షగంధర్వులయు సర్పరాక్షసులయు రూపములు చిత్రించి నీకుం గనఁబరచెదను. ముల్లోకములయందు రూపమున సద్వంశమున

ద్వారకానగరమున ననిరుద్ధుం గానక యందున్న స్త్రీలందఱు విలపించిరి. మాముద్దులకొమరుఁ డెచ్చటికిఁ బోయెనో. ఏభూత మెత్తుకొని పోయెనో యని చింతింపసాగిరి. సర్వజ్ఞుఁ డగుశ్రీహరి తా నెఱిఁగియుఁ దెలుపక యుద్ధమునకుఁ బోయెను.

యౌవనమున నెవరు విశిష్టులో వారినేలిఖించి తత్ప్రభావాదిక మును నీకుం దెల్పెద. విశేషించి మానవలోకవాసులలో నుత్త మోత్తములను సప్తరాత్రములలో లిఖించి నీకుం దెల్పెద వారింగాంచి తత్ప్రభావముల నాచే నెఱింగి వలసినవానిం గోరు కొనుము. లభింపగలఁడు. అని తనప్రియమును గోరి చిత్రలేఖ పలుకఁగా నుష యట్లె యొనరించి తెమ్మని పలికెను.

కుశలహస్తయగు నాచిత్రలేఖ యొకపటమున నేడు దినములకే తాఁ జేర్కొనినవారిని లిఖించి యెనిమిదవదిన మున నాపటముదెచ్చి యుషాకన్యకకుఁ గనఁబఱచెను. ఆపట మును విప్పి చెలికత్తియ లందఱకు నుషకును గనఁబఱచుచు నిట్లు పలికెను. బాణపుత్రీ! ఈవరుసలో లిఖింపఁబడినవారు దేవతలలోఁ బ్రధానులు. వీరు దానవవంశసంభూతులలో నుత్త ములు. వీరెల్లఁ గిన్నరోరగ రాక్షసప్రధానులు. అని తెలుపుచు గంధర్వులను, నింకనుం గలవారిని దెల్పెను. మానవులలో సద్వంశసంజాతులు సుప్రసిద్ధులు నగువారిని గనఁబఱచుచు వీరిం గాంచుము నీస్వప్నమున దోఁచినవాఁ డెవ్వఁడు? వయ స్సెంత? రూపమెట్టిది? పరికింపుము. స్వప్నమునఁ గాంచినగు ణతులం దలంపుము ఇందాగుణతులు గలవాఁడెవ్వఁడో కనుఁగొనుము. అని పలుకఁగా నుష తాఁ గన్నచిహ్నములు గలవాఁ డిందెవ్వఁడుగ నుండునా యని పరికించి పరికించి వరు సగాఁ జూచుచుఁ గన్నులతో నీసడించుచు యాదవులంబరికించు నపు డనిరుద్ధునిం గాంచి విస్మయోత్ఫుల్లనయనయై చిత్రలేఖా! యీచోరుఁడేనాకుఁగనఁబడి మోసఁగించినవాఁడనియె.శుద్ధాంత పురాంతరమున నున్ననన్ను దూషితచరిత్రగ నొనరించినవాఁడీ

తఁడే. స్వప్నమునఁ గనఁబడిన రూపమిదియే. రతితస్కరుండితఁడే. చిత్రలేఖా! ప్రాణసఖీ! ఈతనిగుఱించి యథార్థము వచింపుము. కులశీలములఁ దెల్పుచుఁ బేరెఱింగింపుము. ఆవలఁ గార్యనిశ్చయము నెఱింగింతును. అనుటయుఁ జిత్రలేఖ యిట్లు పలికెను.

ఉషా! వినుము. త్రిలోకాధినాథుఁడగు శ్రీకృష్ణునకితఁడు మనుమఁడు. నీ కితఁడే ప్రాణనాథుఁడు. ప్రద్యుమ్నపుత్త్రుఁడని యెఱుఁగుము. పరాక్రమశాలి. త్రిలోకముల నిట్టిపరాక్రమశాలి యుండుటరుదు. పర్వతములఁ బెకలించి పర్వతములపై వైవఁగలఁడు. ధన్యురాలనైతివి. అనుగ్రహింపఁబడితివి. శంకరపత్నియగు భవానీదేవితగినభర్తను నీకుఁ బ్రసాదించెను. పరమానందభరితురాలనైతివి. అనిచిత్రలేఖ పలుక నుషయిట్లనియె. విశాలాక్షీ! నాప్రాణదానమొనరింపఁగల యోగ్యురాలవు నీవే. ఇతరులకిట్టి సాహసములేదు. దిక్కులేని నాకీతరుణమున దిక్కు నీవైతివి. నీవంతరిక్షసంచారిణివి, యోగినివి. కామరూపిణివి. ఈయుపాయమున నీకుసాటి నీవే. ఇఁకసత్వరమున నీతనిం గొనిరమ్ము. ఎట్లుతేఁదగునో యాయుపాయము నాలోచింపుము. నాప్రియునకు మనఃఖేదము కలుగకుండునట్టు లొనర్పుము. కృతకృత్యురాలవై త్వరగా మరలిరమ్ము. ఆపత్కాలమున నెవరు మైత్రిఁ జాటింతురో యాతఁడే మిత్త్రుఁడని పెద్దలుపలుకుదురు. నేనిపుడు కామార్తురాలను. నాప్రాణములు నిలుచునట్టు లొనరింపుము. దేవసమాను నీసుందరాంగుని భర్తనుగాఁబడసిన బ్రదుకఁగలను. ఇంకఁ ద్వరగా నీపురుషవరుని నాచెంతకుం జేర్పవేని నాప్రాణములు నిలువవు. అని యుషాకన్య పలుకఁగా విని చిత్రలేఖ యిట్లు పలికెను. శుచిస్మితా! కల్యాణీ! నామాట చక్కఁగా

నాలకింపుము. ఈబాణనగర మెట్లు చక్కఁగా సర్వకాలము రక్షింపఁబడునో యట్లే ద్వారకానగరము రక్షింపఁబడును. దేవతల కేనది చొరనశక్యము.లోహప్రాకారములనప్రధృష్యమగును. ద్వారములకడ జాగరూకులై కావలియుందురు. శ్రీకృష్ణకుమారులు నగరము కాపాడుచుందురు. యదుకుమారులు జాగరూకులై నగరరక్షణమున బద్ధాదరులై యుందురు. సముద్రము నడుమ విశ్వకర్మచే నానగరము నిర్మింపఁబడినది. పద్మనాభుని శాసనమున భయంకరాకారులగు శూరులచే నది సర్వదా రక్షింపఁబడుచుండును. శైలప్రాకారము, సముద్రపరిఖా సముదయము గలదిగాన దుష్ప్రవేశమనందగును. పర్వతప్రాకారము లేడు దానిమహిమముం దెల్పుచుండును. తదీయ రహస్యవేత్తలకుందప్పఁ బ్రవేశింపఁదరముగాదని యెఱుంగుము. నిన్ను నన్నును విశేషించి తండ్రిని గాపాడుము. అనవిని యుష యిట్లు బదులు చెప్పెను.

చిత్రలేఖా! నీయోగమహిమమున ద్వారకానగరము ప్రవేశమున కర్హమగును.విశేషించి నాదుఃఖమును దెలుప నేల? ఒక్కమాటచెప్పెద. దానినాలకింపుము. సింధుచందురుఁ గ్రిందు చేయు ననిరుద్ధుని మోము నేఁజూడఁజాలనేని యమసదనమున కరుగుదును. తగినదూతవలనఁ బెక్కుకార్యములు సాధించుకొందురు. నీవునాకు దూతగానరుగుము. నన్ను బ్రదికియుండఁజూడఁ గోరుదువేని నాస్నేహమునుగోరుదువేని నిక్కమగు ప్రీతి నాపై నీకుంగలదేని త్వరగా నాతనిం గొనిరమ్ము. ఇదె నేను నీశరణు చొచ్చితిని. జీవితమునకు సందేహమనికాని కులక్షయమగునని కాని కామార్తలగునారీమణులు పరికింపరు. మదవిక్ల

బలుకవా కాంతలు. కార్యమునకుఁ బ్రయత్నింపక యూరకుండ రాదని శాస్త్రమర్యాద. ద్వారకానగరమును బ్రవేశింప నీవుసమర్థురాలవు. నీపైనాకు విశ్వాసముకలదు. త్వరపడి ప్రియుని గనఁ జేర్పుము. అనుటయుఁ జిత్రలేఖ నవ్వుచు బాణపుత్రీ! సుధాసారతుల్యములగు నీవాక్యముల కానందించితిని. సముద్యోగ మొనరించెదను. ఇదె పోవుచున్నదానను. త్వరగ ద్వారకం జేరి నీకుఁ బ్రియుని గొనివచ్చెద. దుష్ప్రవేశమయినను ద్వారకం జొచ్చి యంతఃపురమున నున్న మహాబాహువు ననిరుద్ధుని దెచ్చెద. అని దానవుల కమంగళకరమగుమాట నిట్లుపలికి యంతర్హిత యయ్యెను. మనోవేగమున ద్వారక కరిగెను. ఉషయుఁ జేడియలం గూడి చింతించుచుండెను. రాత్రి మూఁడవ ముహూర్తమున శోణితనగరమునుండి ప్రయాణమై చిత్రలేఖ సఖిప్రియమునే కోరి మహర్షులను ధ్యానించుచు యోగబలమున క్షణకాలమున ద్వారకానగరమును బ్రవేశించెను. కైలాసశిఖరాకార సౌధము లందుండెను. తారాగణ పరిశోభితమగు నాకాశమువలె సౌధములచే నానగరము పరిశోభితమై యుండెను.

చిత్రలేఖ యనిరుద్ధుం దెచ్చుట.

* ద్వారకానగరమున కరిగి చిత్రలేఖ యనిరుద్ధుం దెచ్చువిషయమున నాలోచించుచు బుద్ధిశ్రద్ధార్థనిశ్చయము గల నారదముని నుదకములనుండి భగవంతుని ధ్యానించువాం

---

* ఈకథయు విష్ణుపర్వము నూటపందొమ్మిదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

జూచెను. ఆమునిం గాంచినంతనే హర్షోత్ఫుల్లనయనకుముద యై చెంతకరిగి నమస్కరించెను. లోకపూజితుండగు నామునిచెంతఁ గృతాంజలిపుటయై నిలిచి యిట్లు ప్రార్థించెను. మునీంద్రా! దూతీత్వమూని యిటకువచ్చితిని. అనిరుద్ధుంగొనిపోవుటయే నాయీ యాగమనమునకు హేతువు. శోణితనగరమున బాణనామక మహాసురుండు కలండు. ఆతని కొమరితయుషయనునది లోకవిశ్రుతయగు. ఆబిడ ప్రద్యుమ్న కుమారునియం దనురాగము కలది. ఆమెకు భవాని వరప్రదానరూపముగ నీభర్తయని నియమించెను. ఆపురుషలలామునింగొనిపోవచ్చితిని. కార్యసిద్ధి యయ్యెడు నుపాయమాలోచింపుము. నేనాతనిం గొనిపోయినపిదపఁ బుండరీకాక్షుని కానుమారుని ప్రవృత్తినెఱింగింపుము. శ్రీకృష్ణునితో నారాక్షసునకు సంగరము తప్పక కాఁగలదు. అనిరుద్ధుండే చాలఁడాయనకును. వాఁడు బీమసంగ్రామదుర్జయుఁడుకదా. కావునవానినీకుమారుఁడోడింపఁ జాలఁడు. శ్రీహరి వానిసశ్రమంబున నోడించును. నేనిట కేలవచ్చితినో యాకార్యము సిద్ధింపఁజేయుము. నీయాశ్రయమున నాకుఁ బుండరీకాక్షుని వలన భయముకలుగక యుండు గాక. తత్త్వార్థదృష్టిగల యాకుమారుని హరించుటెట్లు? ఆకుమారుఁ డాగ్రహించిన ముల్లోకముల దహింపఁ జాలుంగదా. పౌత్రశోకాభితప్తుఁడగు హరిశాపమున నన్ను భస్మీకరింపక యుండునా. ఈవిషయమున నుపాయమాలోచింప వలంతివి నీవ. ఉష మనోరథము ఫలించునట్లు నాకు భయమొదవక యుండునట్లు నీవాలోచింపుము.

అని చిత్రలేఖ యుక్తియుక్తముగాఁ బలుక విని నారదముని చిత్రలేఖా! నీవు భయపడకుము. కార్యము ఫలించును. ఉపాయమెఱింగించెద ఆలకింపుము. నీవనిరుద్ధకుమారకుం గొని పోయి యంతఃపురమును జేర్చినపిదప బాణాసురునితో యుద్ధముపొసఁగు నేని నన్ను స్మరింపుము. చిత్రలేఖా! యుద్ధముచూచు కౌతూహలము నాకు మెండు. దానింగాంచి పరమానందమందెద, నా ప్రవృత్తియు ఫలింపఁజేసెద. సర్వలోక సమ్మోహినియగు తామసీవిద్యనిచ్చెద గ్రహింపుము. నీ దేవి కృతకృత్యురాలగుంగాక! ఉపదేశించెద కైకొనుము. అని నారదమహర్షి పలుకగనే యాచిత్రలేఖ యట్లేయనిపలికి దానిం గ్రహించి మునిప్రవరునకు నమస్కరించి యనిరుద్ధకుమారుని యంతఃపురమును జొచ్చిదానియందమును మెచ్చుకొనుచు నందు నారీజనులనడుమఁ జంద్రుఁడుదయించినట్లు కానంబడుచు మధుమాధ్వీకములంగ్రోలి పరమశ్రీవిరాజమానుఁడై దివ్యశయ్యయందుఁ బరుండిన వానింగాంచెను. ఆటపాటల నాతనిని నందుండు కాంతలు సంతోషింపఁజేయుఁజాలక పోయిరని యామె యెఱింగెను. ఈకార్యమెట్లు సాధింతును? అని యంతర్హితయైయుండి యేయాలోచింప బుద్ధిసంపన్నురాలు గావున నారదోపదిష్ట తామసీవిద్యచే నాయనిరుద్ధు నాచ్ఛాదించి యంతరిక్షమునుండి యే మెల్లఁగా నాతనిచెంతకుం దిగివచ్చి యనిరుద్ధునితో మధురముగా మెల్లగనిట్లుపలికెను. * నిద్రయందే యాతనికన్నులు కనఁబడఁ

* ఈఘట్టమున శ్రీభాగవతమునందు. శ్లో. తత్ర సుప్తం సుపర్యంకే ప్రాద్యుమ్నిం యోగమాస్థితా, గృహీత్వా శోణితపురం సఖ్యై ప్రియమదర్శ

జేసెను. నిర్జనముగా నుండునట్లు లొనరించెను యదునందనా! నీకుం గుశలమా? నా మనవి నొకదాని నాలకింపుము. నా ప్రియసఖియగు నుషాకన్యవాక్యమును జెప్పెదను. స్వప్నమున నీవామెకుఁ దోఁచి సుఖసాగరమున ముంచితివఁట. అదిమొదలు హృదయమున నిన్నేనిలిపి వేఁగుచున్నది. నన్ను నీకడకుం బంపినది. నీదర్శనమునే కోరి విలపించుచు నొక్కప్పుడు నిదురరామి నాపులించుచు నొక్కప్పుడు నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు నిన్నే దర్శింపఁగోరి యాకన్య పరితపించుచున్నది. నీవరుదెంచితి వేని ప్రాణముల నిల్పుకొనును. కనఁబడక నిరాకరించితివేని మృతి నొందుట నిశ్చయము. శంకలిందులేవు నీహృదయమున వేయి మందికాంతలుండినను గోరినకాంతను బాణిగ్రహణ మొనరించుట ముఖ్యము. పురుషునకది యవశ్యకర్తవ్యము. భగవతి శంకరురాణి మాచెలికత్తెకు వరమిచ్చినది. ఆరీతిగా నీవు స్వప్నమునఁ దోఁచితివి. నేనామె పరితాపమును గాంచి చిత్రపటమున వ్రాసి యందఱరూపములు చూపఁగా నీరూపమును గుఱించి దానినే చూచుచుఁ బ్రాణముల నిలుపుకొనియున్నది. కావున నట్టికాంతయందు సానుక్రోశుఁడవు కమ్ము. ఆమె మనోరథము నీడేర్పుము. మాయుషాకన్య తలవంచి నీయడుగులం బడుచున్నది. మేమెల్లన ట్లే చేయుచున్నారము. ఆమె పుట్టు

యత్. అనికనుపట్టెడిని. విష్ణుపురాణమునందు శ్లో. ఏతస్మిన్నేవ కాలేతు యోగవిద్యాబలేన తం, అనిరుద్ధమథానిన్యే చిత్రలేఖా వరాప్సరాః. అని కనుపట్టెడు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందున్న కథ ముందే వ్రాయఁబడినది కదా. ఈ పురాణములన్నియు నొకవిధముగా నీభాగమున నున్నవి. హరివంశమునందు విచిత్రముగా కథ వ్రాయఁబడియున్నది.

కను గుణశీలములు నాలకింపుము. స్థితియుఁ బ్రకృతియు నెట్టివో తండ్రి యెవఁడో వచింతును.

బలిచక్రవర్తియను లోకప్రసిద్ధుఁడుకదా ఆతనికుమారుఁడు బాణాసురుఁడు కలఁడు. ఆదానవనేత శోణితపురమున నుండువాఁడు. ఆతని కుమారితయే యిపుడు నిన్నుఁ గోరునది. నీయందే మది నిల్పెను. ఆమెజీవితము త్వదధీనము. నీమనోరథమునఁదగిలిన వాఁడే నీకుభర్తయగునని భగవతి వరమిచ్చెను. ఇదియసత్యమని భావింపకుము. నీసంగమమువలన నింతవఱకుఁ బ్రాణధారణము చేయుచున్నది. అని చిత్రలేఖ వచింపఁగా ననిరుద్ధుఁ డామెకిట్లు బదులుచెప్పెను. చిత్రలేఖా! నాస్వప్నమునను మీయుషాకన్యయే కనఁబడినది. అవిధమెఱింగించెద. * ఆకన్యక కెట్లుతోఁచితినో రూపము కాంతియు మఱియు సంయోగము రుచితము నన్నియు నట్లే యామె నాకుం గనఁబడినఁదున నాకును గల్గినది. అహోరాత్రములునునే తలంచుచు ఎగచుచున్నవాఁడను. చిత్రలేఖా! నాయందు నీకను గ్రహముకలదేని నాసఖ్యము నీవుకోరుదేని నన్నటకుం దీసికొనిపొమ్ము. నీచెలికత్తె యగు నాప్రియురాలిని జూడఁ గోరెదను. కామసంతాపసంతప్తుఁడనై ప్రియాసంగమమును గోరుచు నిడినో చేతులొగ్గి నిన్నుఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను. నాస్వప్నమును సత్యముగ నొనరింపుము.

---

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునను్న యట్లే యిందను జెప్పఁబడినది. అనిరుద్ధునకుఁ గలవచ్చినట్లు అందును షాకన్య తోఁచినట్లు నింతకుముందిందుఁ జెప్పకుండుట పొరపాటని యూహింపరాదు.

అని పలుకు ననిరుద్ధునిమాటల నాలకించి యప్సరోవర యగునాచిత్రలేఖ నాప్రయత్నము ఫలించినది. నాక్లేశము నాచెలియాతురము తొలఁగినవి. నాసఖి యాచించినది సార్థకము చేయఁ గల్గితిని. అని యూహించి యనిరుద్ధునియాప్సితము నెఱింగి సంతుష్టురాలయి యట్లే యొనరించెదనని ధైర్యము చెప్పి తనయోగవిద్యాబలంబున నంతర్హితునిగా నొనరించి నారదోపదిష్ట తామసీవిద్యాసహాయమున నాతని నెత్తుకొని యంతరిక్షమార్గమున సిద్ధచారణులు వెఱఁగంది చూచు చుండఁ ద్వారక శోణితపురమును మనోజవంబలరార నాతనిం జేర్చెను. తన మాయాబలంబున నాతని నితరులకుం గనఁబడ నీయక యుషాకాంతయున్న చక్కటికిం బోయి యామెకుఁ గనఁబడఁజేసి విచిత్రమాల్యాలంకారములచే నలరారుచుఁ జిత్రాంబరమును ధరించి దేవతవలెఁ దేజరిల్లుచు నిరుపమాకారమున నలరు ననిరుద్ధునిగాంచి యుష మనోరథము ఫలించె నని భావించెను. హర్మ్యాగ్రమున వానినునిచి చిత్రలేఖ యింటికిఁబోవ నుండఁగా నుషాకన్య యనిరుద్ధునిం బూజించి చిత్రలేఖను గౌఁగిలించుకొని ప్రియాఖ్యానములచే నలరించి త్వరపడి యంతరంగమున భయము మంకురింప నిట్లు పలికెను.

కార్యవిశారదురాలా! చిత్రలేఖా! ఈరహస్యవృత్తాంతమును రక్షించుటెట్లు? ఈరహస్యము రక్షించిన మేలుకలుగును. బయలుపడిన జీవితక్షయము గల్గును. అని పలికి కాంతునిఁగూడి భయపడుచునే యందుండెను. చిత్రలేఖయు నామెమాటల పాటుంగాంచి పురుషప్రయత్నమును దైవము మార్పఁగలఁడు. దైవప్రయత్నమును బురుషుఁడు మార్పఁజాలఁడు, శంకరురాణి

మహా గ్రహము నీకుం గల్గునేని యనుకూలమే గల్గును. ఇప్పటి యీరా మహారాణీ శ్రీకృష్ణపౌత్త్రి మనసుం దెలియంగంజాలంటిని నమ్ముము. ఇది మోహమాశ్రయించి యనిరుద్ధునింజూచి మాసఖి మనోగ్రహమునకు నీవు లక్షించితివి. నీకొరకే మేము దినములు మసలుచుంటిమి. అట్టినీవు దొరకితివి. మహానుభావా! నీకు సర్వత్ర కుశలము గలుగుంగాక. కాంతామణులకు ప్రమాదము. కావున మరలమరల నిన్ను భక్తించుచున్నదానను. అని చిత్రలేఖ పలుక నాయమకుం జిరుండిట్లు పలుకంజొచ్చెను. అతని మోమునం జిరునవ్వు కనంబడుచుండెను. మంజుభాషిణీ! నాకు సర్వత్ర కుశలమే కలుగును. నీయును గ్రహము నా కేలాటి విపత్తులు కలుగవు. నీకుం బ్రియము వచించెద. ఉషాదేవి మంచిఅంబుజాక్షము చూచినది కాదు. స్వప్నమున నేనామెకు నాకేగపడినవో యుదియేమొ యిపుడును గనంబడినది. నేనుమాగ్రహమున నేనింపు జేయం గల్గితిని. ఈశ్వరపత్ని నాకు నిత్యకాము. నిదేవికిం బ్రీతినుత్పాదింతును. నమ్ముము. నీవచనమున నిచ్చుటకే వచ్చితిని. నీశరణుచొచ్చితిని. అనినంత విహార ప్రవేశమున నాడెనంచెను. ఉషాకన్యయుం బెట్టిదినే నాకాంతునిం గూడియుండెను.

చిత్రలేఖ గాంధర్వవిధిననుసరించి వారిరువురకు వివాహము చేసెను. అన్యోన్యానురాగమునం జక్రవాకమిథునముం బోలి వారుండిరి! ఆమనోహరనాయకుం గూడి యుష సంతోషాంబుధి నోలలాడెను. దివ్యవస్త్రాభరణములం దాల్చి తన ప్రాణనాథునిం గూడి, లోకమును మరచిపోయి యాకాంతామణి యుండెను. అని రుద్ధుండు కామినీహితముపొందు దివ్యాలంకరణములం దాల్చి,

యితరుల కంటఁబడకయే స్వేచ్ఛావిహారములఁ బ్రొద్దులుపుచ్చుచుండెను. ఎంతరహస్యముగా నీయిరువురు విహరించుచుండినను శుద్ధాంతరక్షకులు కనిపెట్టిరి. ఇట్టియకార్యము సాగుచుండ రాజునకుఁ దెలుపకయున్నఁ బ్రాణము పైకి వచ్చునని భీతిల్లి త్వరగఁజని బాణాసురుం గాంచి చేతులుజోడించి తమెఱింగిన విషయమెల్లఁ దెలుపనెంచి భయగద్గదకంఠులై యిట్లు తెలిపిరి.

పిడుగులవంటి యామాటలు, చెవులసోఁకఁగనే భయంకరపౌరుషము కలవాఁడు కావున శత్రువులఁ జెండాడువాఁడు కనుకను గింకరులం గాంచి కింకరులారా! మీరెల్ల నొక్కమొఁగి నరిగి యంతఃపురమున నున్న దుర్మతి వధింపుఁడు. ఆతఁ డెవ్వఁడో నాకులచారిత్రమును దూషితముగ నొనరించెను. ఉషయొక్కతె దూషితయైన నాకులమెల్ల దూషితమయ్యెను. మాచే నీయఁబడని కన్యకను స్వయంగ్రాహవిధిని గైకొనియెనట. ఔరా! యతనివీర్యము! బళీ! యతనిధైర్యము! సెబాసు! దుష్టత్వము! ఎట్టిదుర్మతిగ నతఁ డుండనోపు? నానగరమునందు నంతఃపురమును బ్రవేశించెనుగా! ఎంతబాలిశుఁడతఁడు? అని పలికి యాకింకరులను ద్వరగ నరుగుఁడని యాజ్ఞాపించెను. కింకరులా బాణాసురు శాసనము మౌళులం దాల్చి యుద్ధసన్నద్ధులై వెడలి యనిరుద్ధుఁ డున్నచోటి కరిగిరి. నానావిధశస్త్రముల ధరించిరి. బహురూపములఁ గనుపట్టిరి. భయంకరులుగ నుండిరి. ప్రద్యుమ్నకుమారుని శీఘ్రగతి వధింప నెంచిరి.

ఉషాకన్య యాసేనలం గాంచి, బాష్పసలిలావృతలోచనయై విలపించెను. ప్రాణనాథుని బొరిగొందురనియే తలంచెను.

హరిణాయతాక్షిని దుఃఖితను బ్రాణనాయికం గాంచి యనిరుద్ధుఁడు నాథానాథా యని విలపించు నంగనామణి నూఱడిల్ల నెంచి సుశ్రోణీ! భయంపడకుము. నేను జెంతనుండ నీకుభయం పడ నవసరమేమి? సంతోషకాల మిదియని నమ్ముము. భయకారణ మిందేదియుఁ గనఁబడదే ఏల భీతిల్లెదవు. బాణాసురు బలమెల్లవచ్చినను భయపడను. నావిక్రమమును వీక్షింపుము; అని పలుకునంతలోఁ గింకరుల భీషణారావము వినంబడఁగా నిది యేమనిపలుకుచు వారల నెదుర్కొనెను. పరుగెత్తివచ్చు నా బాణసైన్యముం గాంచెను. వా రాయుధపాణులై వచ్చుటఁ బరికించెను. వారెల్ల నంతఃపురమును నలుగడల నావరించి నిలువంబడిరి. అనిరుద్ధుఁడు వారల మార్కొనఁ బయనమగు తఱి నెఱింగి చిత్రలేఖ నారదమునివరుని స్మరించెను.

చిత్రలేఖ తన్ను స్మరింపఁగనే యాదేవర్షి క్షణమాత్రమున శోణితనగరమున కరుదెంచెను. అంతరిక్షముననే నిలిచి యనిరుద్ధునితో నిట్లుభాషించెను. ప్రద్యుమ్నకుమారా! భయంపడకుము. నీకు శుభంబగుంగాక. ఇదె వచ్చుచున్నాఁడను. అను నారదవచనములు వినఁబడఁగనే యనిరుద్ధుఁడు నమస్కరించి చేతులుజోడించి యుద్ధప్రయత్నమున నిలిచెను. తన యంతఃపురము నావరించి యార్భటించుచు నిలిచిన కింకరులనుగని తోత్రహతమగు ద్విపమువలెఁ గుపితుఁడై పెదవులదర వారినొక్కొత్తుగఁ బోరిగనుంకించెను. ఆతనివారెల్లఁ జుట్టుముట్టిరి. ద్వారప్రదేశముననున్న పరిఘమును గైకొని వారిపై వైచెను. వారెల్ల బాణములఁ బ్రయోగించియు, గదలను ముసలములను మహాసినామకము లను శక్తులను శూల

ములను నొప్పించియు నాతనికిఁ దమవిక్రమమును, గనఁబఱచిరి. ఆవ్రేటులకాతఁడు, చలింపక పరిఘమును జేనంది మేఘము వలెనార్చి వారినడుమ నిలిచి మేఘములనడుమ నున్నభాస్కరునివలె నొప్పెను. దండకృష్ణాజినములఁ దాల్చి యున్న నారదుఁడు మేలు మేలు ప్రద్యుమ్నకుమారా యని పొగడెను. అంతటఁ దనవిక్రమమేర్పడ నా పరిఘమునే త్రిప్పుచు, వారలనొప్పింప నావ్రేటులకుఁ బాఱఁజాలక కాలికి బుద్ధిచెప్పిరి. మహావాతమున నెగురఁగొట్టఁబడు మేఘములవలె వారు చెల్లాచెదరైరి. అనిరుద్ధుఁడు సింహనాద మొనరించెను. ఆనినదము ఘర్మాంతమున మేఘములు ధ్వనించినట్లుండెను. నిలునిలుఁడని వారించుచు నిలిచిన వారినెల్ల నడంచెను. హతశేషులగు కింకరులట నిలువఁజాలక బాణాసురునికడకుఁ బాఱిపోయి నిట్టూర్పులుపుచ్చుచు రక్తసిక్తాంగులై భయవిహ్వలచేతస్కులై మాటాడఁజాలకుండిరి. భయంపడకుఁడు భయంపడకుఁడని బాణుఁడూఱడించెను. దాన భయమును వదలిరి. యుద్ధము చేయుచు నేలవచ్చితిరి? అని భయవిహ్వలలోచనములుగల కింకరుల నదలించి యడిగెను. లోకవిఖ్యాతమగు యశమును దిగనాడఁజనునే యనియె. నపుంసకులవలెఁ బిఱికితనము నేలపొందితిరి? మీకు భయముకల్గించిన దెవఁడు? నానాయుద్ధవిశారదులయ్యుఁ గులకళంకము నేల కల్పింపఁ బాఱివచ్చితిరి? యుద్ధముననే మృతినొందుఁడు. నా చెంత నిలువకుఁడు.

అని వారిం దిరస్కరించి పలికి బాణాసురుఁడు తీవ్రక్రోధమునఁ గన్ను లెఱ్ఱవాఱఁగా శూరులగు భటులను బిలిచి

ఇట్లొక్కఁడైనను నిలువఁజాలక యుద్ధమును వదలి రాఁగా వారిం గాంచి బాణాసురుఁడు క్రోధాగ్నిజ్వాలల భయంకరాకారుఁడయ్యెను. నారదుఁ డాయుద్ధమును గాంచి సాధుసాధు శబ్దముల నుచ్చరించుచు మహాసంతోషమున ననిరుద్ధుని జూచుచు నృత్యముచేసెను.

బాణాసురుఁడంతలోఁ గుంభాండసంగృహీతమగు రథమునెక్కి వీర్యవంతుఁడుగావున ననిరుద్ధుని బాహుబలము లెక్కింపక యసివిలసత్కరుఁడై పోయెను. ఆతని సహస్రభుజముల ననేక విధాయుధములుండెను. ధనుస్సులఁ బట్టుకొనుటకు నడుము తోలుతిత్తులు పెక్కులు తొడుగుకొనిన చేతులు కనఁబడుచుండెను. నానావిధాయుధ విశేషములం దాల్చియున్న యాబాణాసురుఁడు చూడంజూడ భయంకరాకారుఁడుగఁ గన్పట్టెను. సింహనాదమొనరించి యట్టహాసముల బ్రహ్మాండకటాహమును బగులించెను. త్వరగ శుద్ధాంతమును జేరి నిలు నిలు మెందుఁ బోయెదవని యదలించెను. ఆ బాణాసుర వాక్యమును విని ప్రద్యుమ్నకుమారుఁడు తా నపరాజితుండు గావున నాతని మోముఁ జూచి నవ్వుచుఁ జిఱుగంటల మ్రోతలు వినంబడ రక్తధ్వజపతాకములరార బుష్యచర్మము పఱచియుండఁ బదినల్వములయున్నతిచేఁ జూడఁదగియున్న మహారథమును గాంచెను ఆరథమునకు వేయిగుఱ్ఱములు కట్టియుండుటం బరికించెను. హిరణ్యకశిపువా యేమను శంకకల్గించునట్లుండెను. తనపైకరుదెంచుచున్న బాణుని మొఱఁగెను. అసిచర్మాంబరములం దాల్చి యించుకంతయు జంకులేక యుద్ధాభిలాష యొప్పారుచుండఁగా నరసింహాకృతిం దాల్చి యెదుర్కొనెను.

తనకభిముఖుఁడై వచ్చుచున్న యామహావీరుని ఖడ్గచర్మములం దాల్చియున్నవానిం బదాతిగ నున్నవానిం బరికించి త్వరగ వీనింజంపవచ్చుఁగదా యని సంతోషించెను. అనిరుద్ధుఁడు కవచహీనుఁడు ఖడ్గపాణియైనను రణాంగణమున నజేయుండని తలంచి బాణాసురుఁడు క్రోధమున మండిపడుచుఁ జూడవలవిగాని తేజంబునఁ గింకరులం గాంచి పట్టుఁడు, కొట్టుఁడని పలికెను. ఆమాటలువిని భీతిల్లునుషాకన్యకను జేసన్నల నాశ్వాసించి యెదుర్కొనఁగాఁ గత్తివాతియమ్ములవాన వానిపైఁగురియించి బాణాసురుఁ డార్చెను. అనిరుద్ధుఁ డాబాణముల ఖడ్గమునఁ ద్రుంచి యాతనిం బరిభవింపఁబూనెను. దనుజుఁడచ్చెరువంది మరల నతనివధించు కోరిక ననేకశరముల వర్షించెను. బాణపరంపరలఁ జర్మముననే విదలించుచు సూర్యుఁడుదయకాలమున వెలుంగునట్లు చూపట్టెను. మఱియు భయంకర మృగేంద్రము కాననమున నొంటిగ గజమును గాంచినట్లా బాణుని వీక్షించెను. దానవనేత యంతనెక్కుడగు పరాక్రమమున విజృంభించుచు మర్మములవిదలించు బాణముల ననిరుద్ధు నొప్పించుచుఁ దనబాణములు సోఁకుటఁ గ్రోధముప్పొంగ వానిని సరకుగొనక తనపైకడరు ననిరుద్ధుం దిలకించి నిశాత సాయకముల నొంచెను. ఆబాణములకు నొచ్చి హరిపౌత్రుఁడు మండిపడి దుష్కరకర్మము నొనర్పఁబూని యొడలంతయు రక్తమునఁ దడిసి యుండఁ ద్వరపడి బాణాసురుని యరదముపైకి లంఘింప నుంకించెను. ఆతనియాటోపంబును గని దనుజనాథుఁడు పరశు పట్టిస భిండివాల ప్రముఖాయుధంబుల నొంచెను. కాని వానికించుకంతయు నతఁడు కంపింపకుండెను.

వెంటనే రథమును సమీపించి వానియాయుధములు తన్నుం దాఁకకయుండఁ గాచుకొనుచు వాని యశ్వములను ఖడ్గమున నఱికెను. యుద్ధపద్ధతుల నెఱింగిన దానవుఁడు మరల నాయ నిరుద్ధుని బాణజాలముల నొంచెను. ఆతఁడు కానరాక యుండ జేసెను. అనిరుద్ధుఁడు పొలిసెనని తలంచి యాతు ధానులార్చిరి! అంతలో మెఱుఁగు మెఱసినట్లు కనఁబడి యెగిరి రథము ప్రక్కకుఁ జేరిన యనిరుద్ధు నెఱింగి బాణాసురుఁడు భయంకరాకారము గలశక్తిని గొనియెను. ఆశక్తిఁ జూడ శక్యముగాక యుండెను. ఘంటానమునాదము దానఁ గనంబడెను. జ్వలనాదిత్యమండలమువలె నది వెలుఁగు చుండెను. కాలదండమే మోయును శంక నంకురింపఁ జేయు చుండెను. అట్టి శక్తిని మహోల్కాకృతి నున్నదాని ననిరుద్ధునిపైఁ బ్రయోగించెను. తనపైకి రుదెంచు నాశక్తిని గాంచి ప్రాణాంతమును గల్గించునదియని యెఱింగి తటాలున నెగిరి యత్యద్భుతతేజమలరార దానినొడిసిపట్టుకొని దానినే బాణాసురునిపైఁ బ్రయోగించెను. దానితాఁకున నాతఁడు మూర్ఛిల్లెను ధ్వజయష్టి నాధారముగాఁ గైకొనియెను. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి తెలిసిన దానవునిం గాంచి కుంభాండుఁడు దాన వేంద్రా! ఇంక నుపేక్షించుచున్నాఁడవే ఏల? శత్రువు పైకొను నపుడుపేక్షింపఁదగునా? శత్రుమర్మముల నెఱింగినవాఁడు నిర్వికారుఁడై యున్నవాఁడు. కావున మాయాబలము నాశ్ర యించి పోరాడుము, లేకున్న వీఁడు సాధ్యుఁడు కాఁడు. నిన్నును సారథిననున్నుఁ గాపాడంజను. ప్రమాదమున నూరకున్నా వేల? వీఁడు మనలనందఱఁ జంపకముందే వధింపుము. ఆల

సించిన వీఁడు మనలఁ బొలియించి యుషాకన్యకం గొని పోఁగలఁడు.

అని యిట్లు సారథి తనను బ్రోత్సహింపఁగా రూక్ష తామ్రాక్షుఁడై బాణాసురుఁ డిట్లుపలికెను. ఇదిగో వీనిం బొలియించెద. గరుత్మంతుఁడు పన్నగము గ్రహించునట్లు వీనిం బట్టుకొనియెద అని పలికి రథముతోడ నందే యదృశ్యుఁడై మాయాబలంబున నంతరిక్షమున నుండి నిశాతసాయక జాలంబులం బఱపెను. ఆ బాణములు భీకర సర్పాకారములుగనుండెను. వానిచే ననిరుద్ధుఁడునొచ్చెను. ఆ బాణసర్పములు వాని సర్వాంగములను జుట్టుకొనియెను రజ్జులవలె నవి చుట్టుకొనఁగా నాతఁడటునిటు కదలఁజాలక యుండెను ఆతని ప్రయత్నము లన్నియు నిష్ఫలములయ్యెను. పెనుమంటలంబోని విషముగ్రక్కుచు నాసర్పములు బంధింపఁ గదలఁజాలక పడియుండెను. ఇట్లు సర్పాకారశరములు తన్నలయించుచున్నను గదలలేకున్నను భీతిల్లకయుండఁగా బాణాసురుఁడు క్రూరవాక్యముల నలయించుచుఁ దనయెదం గలకోపము వెలిఁబుచ్చుచుఁ గుంభాండా! వీనింజంపుము. ఈకులపాంసను వదలకుము. దుష్టాత్ముఁడగు వీనిచేఁ బవిత్రమగు నావంశము దూషింపఁబడినది. అని పలుకఁగా నాతఁడిట్టు లనియెను.

దానవేంద్రా? ఇంచుక నాభావమును విన్నవింపఁ దలంచితిని, దానిని జిత్తగింపుము. ఈతఁ డెవ్వఁడు? ఎక్కడ నుండి యెట్లిచ్చటికేతెంచెను? ఎవ్వరితని నిటకుఁ జేర్చిరి. శక్రతుల్యపరాక్రముఁ డీతఁడెట్లు తేఁబడియెను? పెక్కుసారులు యుద్ధరంగములయందీతని నేఁజూచినట్లు తోఁచెడిని ఈయుద్ధ

మునందును దేవరాజతనయుఁడగు జయంతుని వలె విహరించుచు యుద్ధము చేయుచున్నాఁడు. బలవంతుఁడు సత్వసంపన్నుఁడు సర్వశాస్త్ర విశారదుఁడుగాఁ గనుపట్టెడిని. కావున వీఁడు వధింపఁదగఁడు. నీకొమరిత నీతఁడు గాంధర్వవివాహవిధిఁ బరిగ్రహించెను. ఇఁక నీపుత్రిక వేఱొకరి కీయఁదగదు. ఈతని సంబంధమునుండి ప్రతిగ్రహింపను దగదు. కాఁబట్టి యాలోచించి శిక్ష చేయందగు. వీఁడు వధింపసర్హుఁడా పూజింప నర్హుఁడా యని యూహింపవలయును. ఈతని వధించినచో మహాదోషముగల్గును. రక్షించిన మహాపుణ్యము లభించును. వీఁడు పురుషవరేణ్యుఁడు. కనుక సమ్మానమునకుఁ దగినవాఁడు. సర్పములు చుట్టుకొని సర్వాంగముల నలయించుచున్న నీతఁడు బాధింపఁబడినట్లున్నవాఁడు. కుల శౌండీర్య వీర్యముల సాటిరాక సత్త్వశాలియై యున్నవాఁడు. దానవేంద్రా! నీవును జూడుము. మహావీర్యసమగ్రుఁడై పురుషోత్తము నింబోలి యున్నవాఁడు. వధింప నుంకించుచున్నను బలశాలి గావున మనలలెక్క చేయక యున్నవాఁడు. నీవు మాయా బలంబునాశ్రయించి కట్టివేయక పోయినచో సురగణమొక్కటియై వచ్చిన నీతఁడు పోరాడియుండును. ఇందులకు సంశయములు లేవు. సర్వసంగ్రామమర్మజ్ఞుఁడు. బలమున నీకంటె నధికుఁడు. రక్తధారల నవయౌవనములు తోఁగుచున్నను సర్పరజ్జులు తన్ను బంధించినను భ్రుకుటిని ద్రిశిఖలుగా నొనరించి మనల లెక్క చేయక యున్నవాఁడు చూడుము. ఇట్టియవస్థలోనున్నను స్వకీయబాహుబలమునే యాశ్రయించి నిన్ను లక్ష్యపెట్టక వీరోద్రేకమునను్న యీప్రాయంపుఁబురుషుఁ డెవ్వఁడై యుం

షును? సహస్రబాహు వొనరించుసంగరమున ద్విబాహువెది
రించి యున్నవాఁడు. ఇదిచాలదా. నీవీర్యము నీతఁడు లెక్కగొ
నఁడని తలంపుము. ఇట్టివాని బొలియించుటుచితమే యనియూ
హింపుము. ఈతనిం గూడిన నీకన్య మఱొకని కీఁదగదు. న్యా
యముకాదు. మహాత్ములవంశమున బుట్టిన వీఁడు నీకిష్టతముఁ
డేయైనఁ బూజింపుము రక్షింపఁబడుఁగాక. అదియే యుచిత
మని నాకుందోఁచెడు. అని మహామతి కుంభాండుఁడు పలుకఁగా
వినియాతనిమాటల నంగీకరించి వధించుటమాని యతనింగావా
డందగువారి నియోగించి యంతఃపురమున కరిగెను. మాయా
బలమున ననిరుద్ధుని బంధించుటెఱింగి నారదముని ద్వారకాన
గరమున కరిగెను. ఆకాశమార్గము నాశ్రయించి ద్వారకకుం
బోయి తనపూనిక నెరవేర్పం దలంచెను. అనిరుద్ధుఁడు దాన
వుఁడు కనఁబడకుండు టెఱిఁగి నా యీవృత్తాంతమును శ్రీకృ
ష్ణున కెఱింగించును. సంశయము లేదని యూహించుచుండెను.
నాగపాశముల బద్ధుఁడగు ప్రాణనాయకు ననిరుద్ధుం గాంచి
యాతురయై యుషాకన్య విలపించెను. ఆమెనుగాంచి యనిరు
ద్ధుఁడు ప్రేయసీ! ఏల దుఃఖించెదు? నాకొఱకై శ్రీహరి వచ్చు
నని యెఱుంగుము. వచ్చినట్లే నిశ్చయింపుము. ఆశ్రీహరి పాం
చజన్యనాదమును, యాదవవీరుల బాహునాదముల నాలకించి
నంతనే దానవులు నశింతురు. దానవాఁగనలగర్భములు
విచ్ఛిన్నము లగును. అనిపలికిన నాయుష తద్వాక్యముల విశ్వ
సించి ఘాతకుఁడగు తండ్రినిగుఱించియే దుఃఖించుచుండెను.

మహాశయులారా! ఈకథయే భాగవతమున నించుప
భేదముగాఁ గనుపట్టెడిని. ఉష కలలో నొకపురుషుఁడు తోఁకఁ

గా మేల్కాంచి యాతని చింతించుచున్నట్లు చిత్రరేఖ పటమున నెల్లరఁ జిత్రించి చూపఁగా ననిరుద్ధుని గుఱుతించినట్లు, చిత్రరేఖ ద్వారకకరిగి తనయోగవిద్యామహత్వంబున నాతని నెత్తుకొని వచ్చి యుషచెంతం జేర్చినట్లు, వారిరువురు సంతోషమున నంగాలముగడపుచున్న యట్లు, కొలందికాలమునకే యుషగర్భవతియైనట్లు, రక్షకులాపార్థాను కెఱింగించినట్లు, కోపంబున నాతఁడు సేనలంబంపి పిదపఁ దాఁజని నాగపాశంబులబంధించినట్లు, నాలుగునెలలు గడువఁగా నాతనితల్లులు దుఃఖించుచుండ హరియెఱింగియు నెఱుంగనియట్లుండ నారదముని ద్వారకకుఁబోయి యీవృత్తాంతమును దెలిపినట్లున్నది. విష్ణుపురాణమునం దీకథ యతిసంగ్రహముగ వ్రాయఁబడినది. కాని భాగవతమునకును దీనికిని భేదములేదు. * ఇఁక బ్రహ్మవైవర్తపురాణమున నీవిషయము భేదముగనున్నది. కావున దానిని వ్రాసెదను.

చిత్రరేఖ దుర్వాసుఁడను మునికి శిష్యురాలు; యోగవిశారద. కావున నే ధన్యురాలు. సర్వజనమాన్యురాలు కావున యోగమహాశక్తి ననిరుద్ధునిం గొనిపోయి యుషాంతఃపురమును జేర్చెను. అతఁ డులికిపడి లేచి దుఃఖించెను. చిత్రరేఖ యాతని నాశ్వాసించి సర్వాలంకారములఁ గైచేసి యాహారనిద్రలుమాని కృశించుచున్న యుషకుంజూపి వారిద్దఱు కలియునట్లు బోధించి తానింటికిఁ బోయెను. సతీపురుషులు పరస్పరానురాగమున విహరించిరి. నవసంగమలాలసయై యాకామిని

---

* శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటపదునైదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

భూభారహరణార్థమై యీశ్వరుఁడవతరించెను. రాజేంద్రుల నెల్ల నోడించి ద్వారకానగరమున నున్నవాఁడు. ఆమహాత్ముని రోమములనుండి జగములెల్ల నుద్భవిల్లెను. వాసుదేవుఁ డన నతఁడే యీకృష్ణుఁడని జ్ఞానులు కీర్తింతురు. బ్రహ్మకు జనకుఁడు. చక్రపాణి. భగవంతుఁడు.* బ్రహ్మవిష్ణు శివాదులకు నీశ్వరుఁడు. ప్రకృత్యతీతుఁడు. నిర్గుణుఁడు. నిరీహుఁడు. భక్తానుగ్రహార్థమై యాకారతలను ధరించువాఁడు పరమ బ్రహ్మము. పరమాత్ముఁడు. ఎవ్వఁడు లేకున్న జీవుఁడు శవమో యట్టి భగవంతునితో సంగ్రామమేల? బాణములతో నాకాశమును గట్టివైచునట్లు వానిని జయింప నెంచుట యని తలంపుము. అతఁడు నిరాకారుఁడే యయ్యు ధ్యానార్థము దేహముగలవాఁ డగును. ఆమహానుభావునిపుత్త్రుఁ డనిరుద్ధుఁడు. మహాబల పరాక్రమశాలి. ఈయనిరుద్ధుఁడే మూఁడులోకముల నాశనమొనర్పఁ సమర్థుఁడగును. దేవతలెల్ల బలవంతులు మహారథులు గావున నాతనికిం దోడ్పడుదురు. ఆదేవతలెల్ల ననిరుద్ధుని శక్తియందుఁ బదాఱవభాగమునకు సరిరారనితలంపుము.

శంకరప్రభృతులు బాణునకు హితముఁ జెప్పుట.

విత్తము బలము సమునివి యేయిరువురకు సమానముగా నుండునో వారికే వివాహము మైత్రియు సాగఁదగును. విత్తబలము సమములుగా లేనివారలకవి చెల్లవు. మహారథుఁడు జ్ఞానియునగు బలిచక్రవర్తి నీకు జనకుఁడు క్షణమాత్రమున సురలోకమునుండి సుతలమునకు నాహరిచేతఁ గొనిపో

* బ్రహ్మవిష్ణుశివాదీనా మీశ్వరః ప్రకృతేః పరః, నిర్గుణశ్చ నిరీహశ్చ భక్తానుగ్రహవిగ్రహః. అని మూలము.

మరలుము. యుద్ధ ప్రయత్నమును మానుము. నీ కది శుభముకాదు. అని యిట్లు హితముఁ దెలుపుచున్నవారల వాక్కుల్ లాలకించి బాణాసురుం డిట్లనియె. ఆతనికన్నులు కోపమున నెఱ్ఱవాఁడి యుండెను. ధనుర్ధారియై యమునకు యముఁడై యిట్లు పలికెను. తల్లీ! పార్వతీ! తండ్రీ! శంకరా! సోదరులారా! గణేశకార్తికేయులారా! నామనవి నాలకింపుఁడు. ప్రాక్తనకర్మానుసారము శుభాశుభఫలములు గలుగును. స్వకృతకర్మవ్యతిరిక్తఫల మెవ్వారికిం గలుగదు కదా. శరశతవిద్ధుఁడైనను మృతికాలము రాక మృతి గాంచఁడు కదా. ప్రాప్తకాలముసఁ దృణస్పర్శమాత్రమున మరణింపకయుండఁడు కదా. బ్రహ్మచే నెవనికెవరిచే మరణము కల్గునని వ్రాయఁబడినదో యదితప్పదు కదా. అదియే సత్యము. నిత్యము. వ్రాత మరలింపఁ దరముకాదు. ఎవ్వఁడు సంగ్రామమున భీతిల్లునో వాని జీవనము వ్యర్థము. జయించెనేని యశస్సు కల్గును. మరణించెనేని స్వర్గము కల్గును. శంకరశక్తి రక్షితంబగు నగరమును బ్రవేశించి కన్యను గ్రహించెను. పార్వతియు నామెతనయులు నగరమును గాపాడుచున్నవారు కదా. బ్రదుకదలంచుకొన్నవాఁ డిట్టి యకార్యము నొనరించునా? సభాముఖమునందు రక్షకులు నీకొమరిత గర్భవతియయ్యెనని పల్కిరి. నాశ్రవణముల కది వజ్రకోటి యయ్యెను. కాన ననిరుద్ధుని జంపి కన్యకను శిక్షించెదను. లేకున్న నాయీకళేబరమును జ్వాలదగ్నియందు వ్రేల్చెద. అని పలుకు బాణాసురునితో నపుడు కోటరి యిట్లు పల్కెను.

గావుము. అభయవుగాన నాకభయమిమ్ము. భయంకరసంగ్రామమున సాయపడుము. నీవేకదా లోకజననివి. ఎల్లఱియందు నీకుస్నేహము సమముకదా. అని ప్రార్థించెను గానఁ బార్వతి యనుకంపాతరంగితాంతరంగ యయ్యెను. అని దూత తెలుపఁగనే సన్నాహమొప్ప యుద్ధమొనరింప ననిరుద్ధుఁడు సిద్ధపడియెను. శస్త్రపాణియై నిలువంబడియెను. ఉష యేర్పఱచిన రథము నెక్కెను. అంతఃపురము వెలువడి నిలిచెను. బాణుసిం గాంచెను. యుద్ధసన్నాహమున వచ్చి శస్త్రపాణియై యున్న యనిరుద్ధుని బాణుఁడు గని యాతని రక్తాంతాయతలోచనాస్యమును లక్షించి రోషమున నిట్లు పలికెను. ఆవాక్యము ప్రజ్వలద్విషమువలె నుండెను. ఓరీశూరుఁడా! నీవు మిగుల దుష్టుఁడవు. నీతిశాస్త్రవిరహితుఁడవు. చంద్రవంశ దావపావకుఁడవు. పుణ్యక్షేత్రమున కపయశంబు గల్గించు నీచుఁడవు. నీతండ్రి శంబరుం జంపి తద్భార్యను గ్రహించెను. ఆతనికి నీవు కొడుకవు. ఇతరులనడ్డగించుట మీకులమర్యాద. పితామహుఁడగు వాసుదేవుఁడు మథురానగరమున మాత్రము క్షత్రియుఁడు. గోకులమున వైశ్యపుత్రుఁడు. పేరు నందనందనుఁడని కదా. బృందావనమున గోపాలకుఁడగు నందుని పశురక్షకుఁడు. ప్రత్యక్షముగా గోపికాజారుఁడు. దుష్టుఁడు. నిరంతర కాంతాలంపటుఁడు. పూతనయను నాటి నొక్కక్షణమున వధించెను. స్త్రీహంత యధార్మికుఁడని స్మృతిప్రసిద్ధము కదా. మథురానగరమునకరుదెంచి కుబ్జతోఁ గ్రీడించెను. దుర్బలుఁడగు నరకునివధించి మనోహరస్త్రీసమూహమును గ్రహించెను. మోనిలుబ్ధుఁడు. భీష్మకుని దుర్బలుఁడగు నతని సుతుని

జయించి దేవయోగ్యయగు రుక్మిణినిగ్రహించెను. సూర్యో పాసకుడైన సత్రాజిత్తు రవిప్రసాదమున మణివరమును సంపా దించుకొన నుపాయమున నతనివధించి మణికన్యకను సంగ్ర హించెను. కురుపాండవులకు భేదమును గల్పించి ధర్మరాజు చేయు యాగమున శిశుపాలుని వధించెను. దంతవక్త్ర శాల్వ జరాసంధుల నట్లే వధించెను. నరకాసురు నుపాయమునఁ జంపి యైశ్వర్యమును గైకొనియెను. దుర్బలుఁడు రాజభీతుఁడు కావుననే సముద్రమును శరణుపొందిన వాఁడు. భార్య మాటలు విని తోఁబుట్టువగు నింద్రునిజయించి పారిజాత కుసుమము స్వర్గదుర్లభమును సంగ్రహించెను. తల్లికిసోద రుఁడైన కంసుని నధర్మమార్గంబున సంహరించెను. ఆతని రాజ్యమును గైకొనియెను. ఇంతకంటె విశేషించి వచింప నేల? మేనమామను నోడించి తత్తనయను పెండ్లియాడెను. ఆతని మేనత్తయగు కుంతి నలువురకు భార్య కదా. ద్రౌపది యేవురు పాండవులకుఁ బత్ని. మీతాత నిరంతరకాంతాకనకలం పటుఁడు. ఆతని యన్నయగు బలదేవుఁడు పలుమాఱులు వారుణిని ద్రాగుచుండును. భ్రాతృపత్నియగు యమున నాహ్వా నించెను. కనుకనే యతని తోఁబుట్టువగు సుభద్రను గాంతే యుఁడు మాతులసుత యని యెన్నక యెత్తుకొనిపోయెను. మీవంశమ్మే వరుసంగా నిట్టిదని తలంపుము.

అని యీచందమున బాణాసురుం డాక్షేపింప ననిరుద్ధుం డాగ్రహించి తగినట్లుత్తర మీరీతిఁజెప్పెను. నాతండ్రియగు కామదేవుఁడు బ్రహ్మపుత్రుఁడు శుచియేయగు. ఆతని యస్త్ర ప్రభావమున జగత్త్రయము వశీభూతమగును. శివకోపానలంబుననే

పూర్వకర్మమువలన భస్మీభూతుండయ్యెను. ఆతండిప్పుడు పరమాత్మ యగు శ్రీకృష్ణునకుం బుత్త్రుండు. పతివ్రతయగు రతీదేవి పతివియోగదుఃఖమున నుండ శంబరాసురుండు మాయాబలంబున హరింపంగా నాతనియింటం బాతివ్రత్యబలంబున నుండెను. ఆయమ తనతపోబలంబున మాయరతిని గల్పించి స్వధర్మభంగముగాక యుండ ధర్మసాక్షిగా నుండ నుండెను. అట్టిమహాద్రోహిని శంబరుని వధించి తనప్రియురాలిని దెచ్చుకొనియె. ద్వారకకుం దెచ్చెను. చంద్రసూర్యులుసాక్షులు. పితామహుండగు వాసుదేవుని సేవ మొదలగునవి. మాయను లాతని నెఱుంగఁజాలరు. మహాసాధువులే యతని నెఱుంగఁజాలరన నీకు నీవంటి మూఢుల తెలియఁగఁజాలుదురా. నాలుగు వేదములు తన్మహిమము నెఱుంగఁజాలవు. వాసుపదమునకు విశ్వములని యర్థము. ఆవిశ్వములే బ్రహ్మాండములు. ఆప్రపంచములకు దేవుండుగాన వాసుదేవుం డనంబడు. బాణదానవా! తన్మహిమ మెట్టిదో శంకరుండెఱుఁగును. శంకరభృత్యుండవు కదా నీవు. శ్రీకృష్ణభృత్యుండగు బలిపుత్త్రుండవుకాన కింకరాత్మజుండవు. జ్ఞానదుర్బలుండవు. కావున గోకులమున వారికి వైశ్యపుత్త్రత్వము నాఁగోపించితివి. శ్రీకృష్ణుని శిష్యులకు భోజనము వేయవిహితము. ద్రోణుండు ప్రజాపతి. ధరాదేవి తత్పత్ని. తపోబలంబునఁ బరమాత్మ పుత్త్రుండుగాఁ గల్గునట్లు వరమును బడసిరి. ద్రోణుండే నందుండు. వైశ్యరాజు. ధరాదేవియే యశోద. వృషభానుసుత రాధ. సుదాముని శాపకారణమున జనించెను. ముప్పదికోట్లను గోపికలను గ్రహించి భర్తయానతిమెయి గోలోకమునుండి యవతరించెను. అందువలననే

యీభారతవర్షము పుణ్యసంపన్నమైనది. భార్యలతో విహ రించుట పాపమని నీవనుట నీచము. రాధను బాణిగ్రహణవిధి వివాహమయ్యెను. బ్రహ్మ పురోహితుఁడై కార్యము నడపిం చెను. గోపాలకులు కోటిసంఖ్యాకులు గోలోకమునుండి వచ్చి రని నమ్ముము. వారెల్ల దేజంబున హరితుల్యులు. పార్షదప్రవ రులగుదురు. గోపవేషమున హరి గోరక్షణముచేయుట ధర్మ మేకదా. గోపశిశురక్షణము మాయేశుఁడు మాయచే నొన రించుటుత్తమ మనకతప్పదు. పూతన బలికన్యక. నీకుఁదోఁబు ట్టువు. పూర్వము వింధ్యాంబిక వామనమూర్తిని గాంచి పుత్త్రిబుద్ధి నవలంబించెను. ఇట్టికొడుకు నాకుం గల్గునేని ముద్దాని యక్కునంగదియించి చనువాలిత్తుఁ గదా! యని తలం చెను. ఇట్టిసుందరాకారుని గాంచు భాగ్యము నాకుం గల్గునా! యనివగచెను. అవతారాంతరమున నట్లేయగుఁగాక! యని భగ వంతుఁడు వరమిచ్చెను. ఆమెయే పూతనగా నవతరించి బాలు నెత్తుకొని ముద్దాడి స్తనదానమునఁ బవిత్రయై గోలోకమున కరి గెను. ఈవిషయ మెఱుంగక భగవంతు నాక్షేపించెదవే ఏల? దురాత్ముఁడగు రావణాసురునకుఁ గుబ్జచెలియలు. శూర్ప ణఖ యని యామె యప్పటిపేరు. కామాతిరేకమున శ్రీరా ముని గామించెను. ధార్మికోత్తముఁడగు లక్ష్మణుఁడు తన్నా సికను ఛేదించెను. తపస్సొనరించి బ్రహ్మవలన నామెవరము నొందెను. ఆవరప్రభావమున శ్రీకృష్ణావతారమున భగవంతుని సేవించి గోలోకమున కరిగెను. శ్రీకృష్ణాలింగనమున గోలోక మునగోపిక యయ్యెను. నరకాసురుఁడు పూర్వకర్మఫలంబుగ హరిచే వధింపఁబడియెను. సూర్యచంద్రులు సాక్షిగానుండఁ

గన్యకలను హరి వివాహమాడెను. కావున నిందు దోషమనఁ దగిన దేది? భీష్మక రాజపుత్రిక మహాలక్ష్మియే. హరిప్రియయే యగు. వైకుంఠమునుండియే బ్రహ్మదేవుని ప్రార్థనానుసారము వచ్చెను. కావున నామెను గ్రహింపనర్హులు పరుల గుదురా. సత్రాజిత్తు కూఁతురు సాత్రాజితి సత్యభామయనియుఁ బ్రఖ్యాతినొందిన యంగనామణి వసుంధరాదేవి యని యెఱుంగవో? స్యమంతకమణిని వివాహకాలమున యౌతుకముగా నాతఁడు హరికొసంగెను. శ్రీహరి ప్రయాణము భూభారహరణార్థమే. కావునఁ గురుపాండవ యుద్ధమున నాపని దీర్చెను. శిశుపాలదంతవక్త్రులు జయవిజయులను పేరుగల హరిపార్షదప్రవరులు. భక్తాగ్రేసరులు. ద్వారపాలకులుగ శ్రీహరిని సేవించుచుండిరి. సనత్కుమారమునివరు శాపంబున మూఁడుజన్మములెత్తిరి. హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులను నిద్దరు నీకుఁ బూర్వులే. హిరణ్యాక్షుఁడు వరుణునోడించెను. నృసింహరూపమున హరి హిరణ్యకశిపుని వధించెను. ఆదివరాహరూపమున హిరణ్యాక్షుని బొలియించెను. ఇది పూర్వవృత్తాంతము. దీనిని జక్కఁగా నాలకింపుము. ఇదియే జయవిజయుల తొలిజన్మవృత్తాంతము. వారే రెండవజన్మమున రావణ కుంభకర్ణులైరి. వారిరువురు శ్రీరామచంద్రునిచే వధింపఁబడిరి. శిశుపాలదంతవక్త్రులు మూఁడవజన్మమున శ్రీకృష్ణునిచే నిహతులైరి. వారిశాపము పోవ మరలఁ బార్షదులైరి. జరాసంధుఁడు శాల్వుఁడు దురాత్ముఁడగు కంసుఁడు ప్రాక్తనకర్మవశమున భూభారమును దీర్ప నవతరించిన హరిమూలముననే హతులైరి. మాంధాతృపుత్త్రులలో నొకఁడగు యువనుఁడు ప్రాక్త

నపుణ్యవశముననే హరిచే నిహతుం డయ్యెను. రాజులధనం
బు హరించితివని హరిదూషించితివి కదా! లక్ష్మీనాథున కీస్వ
ల్పధనంబున నేమేని లాభముకలదా? యనియోజింపవైతివి.
పుణ్యక వ్రతకారణమున సత్యభామప్రీతికై శపథమొనరించి
పారిజాతమును దెచ్చెను. జాంబవతి దుర్గాంశజనితురాలు
భల్లుకాత్మజ యయ్యెను. తపఃఫలముగా శ్రీహరిం బెండ్లియా
డెను. కుంతికి భర్త యాజ్ఞచే క్షేత్రజులుగాఁ బాండవులు
కలిగిరి. పలపైతృకము కలియందే నిషిద్ధము. కృత త్రేతా
ద్వాపరములయందు విహితమే. ధర్మదేవతాపుత్రుఁడు
యుధిష్ఠిరుఁడు. పవనాత్మజుఁడు భీముఁడు. మహేంద్రాత్మజుఁ
డర్జునుఁడు. అర్జునునకే పాశుపతము శంకరుఁ డొసఁగెను. అశ్వ
మేధము గోమేధము, సన్న్యాసము, పలపైతృకము, దేవరు
నిచే నగు సుతోత్పత్తియు ననునివి కలినిషిద్ధములు. ద్వాప
రమున నిషిద్ధములు కావుకదా. శంకరవరప్రభావముననే
ద్రౌపదికిఁ బంచపతులైరి గాని వేఱుకాదు. భగవదాజ్ఞ
యుక్రమమునరానిది. బలదేవుఁడు పుష్పమధువు నే పవిత్రమని
భావించి నిత్యము త్రాగుచుండును. స్నానార్థమై యమునానది
నాకర్షించెనుగాని వేఱుకారణమేమి కలదు. సుభద్రను శ్రీహ
రియే యర్జునునకు దానముచేసెను. మాతులకన్యాపరిగ్రహము
దాక్షిణాత్యసమ్మతమని యెఱుంగుము. ఇతరదేశములయందీ
మాతులకన్యాపరిగ్రహణము దోషమేయని కమలోద్భవుఁడా
జ్ఞాపించెను. అని పలికి యనిరుద్ధుఁడు స్వప్రయత్నమున జాగ
రూకుఁడై యుండెను.

రతీ ద్రౌపదుల పూర్వజన్మవృత్తాంతము.

*బాణాసురుఁడు ప్రద్యుమ్నకుమారుఁడు తెలిపిన పలుకులు విని యనిరుద్ధా! నీవు తెలిపిన విషయములు బాగున్నవి. శంకరునిచేఁ గొన్ని మెలఁగియే యుంటివి. శంకరవరమునఁ బలిపంచకము గల్గెనని వచించితివే. దానిని వినఁగోరెద. నీతల్లి శంబరాసురునిచే హరింపఁబడెనంటివి. దేవతలచే నామె యీయఁబడినదంటివి. అతనిచే దేవత లెట్లు లోఁడింపఁబడిరి. వినఁగోరెద చెల్పుమా! యన ననిరుద్ధుఁ డిట్లు తెల్పెను. బాణాసురా! వినుము. ఒకానొక కాలమందు శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతయు లక్ష్మణుఁడు వెంటనుండఁగా స్నానముచేసి పంచవటీ తీరమునఁ గూర్చుండి యుండెను. సీతయుఁ జెంతనుండెను. జలము నిర్మలముగను సుశీతలముగ నుండెను. అన్నము వ్యంజనములు సర్వము సుశీతలములుగ నుండెను. ఫలములను గోసి సీతకు శ్రీరామమూర్తి ప్రీతినై నొసఁగెను. పిదప లక్ష్మణున కిచ్చెను. పిదపఁ దాను భుజియించెను. లక్ష్మణుఁడు వాని గ్రహించెను గాని భుజింపఁ డయ్యెను. మేఘనాథవధార్థము సీతాధారణ కారణమునను నిరంతము భక్షింపకుండుటకుం గారణములు. నిద్రయు నాహారము నాతఁడు వదలెను. పదునాల్గు వత్సరము లీనియమమునసే యుండెను. ఇట్లుండిన పురుషుని చేతనే రావణాత్మజుఁడు వధింపఁబడునని నియమము కలదు.

ఆసమయమున శ్రీరామమూర్తిని జూడఁగోరి వహ్ని బ్రాహ్మణరూపమున వచ్చెను. రామమూర్తితో భవిష్యద్వ్రు

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నూటపదాఱవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

త్తాంతము నిట్లు చెప్పెను. రామచంద్రా! మహానుభావా! ఆల
కింపుము. సీతను దాఁచి యుంచుము. ఏడుదినములలో
పల దుష్టుఁడగు రావణాసురుఁడు దుర్నివారుఁడు. కావున జాన
కినిహరింపఁగలఁడు. బ్రహ్మవ్రాఁతను మార్పఁ దరముకాదు.
కదా! ప్రాక్తనకర్మ మనుభవింపక తొలఁగదు. పరమేష్ఠియుఁ
బ్రాక్తన కర్మ మిట్టిదని యెఱింగియే స్పష్టముగా వ్రాయును.
దానిని దుడిచివేయఁ దరముగాదు. దేవతలందఱు నివార్తం
దెల్పిరి. అని పలుక శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లు పలికెను. హుతా
శనా! నీవీ సీతను గైకొని పొమ్ము. ఈమెచ్ఛాయ యిందుండును
గాక! కళత్రవర్జన కర్మమెల్లర కేవగింపును, బుట్టించును. అని
పలికినంతన యగ్ని భర్తృసాన్నిధ్యము నెడఁబాయువలసెనే?
యని విలపించు సీతను గైకొని పోయెను. సీతాప్రతికృతియగు
ఛాయ శ్రీరామసాన్నిధ్యమున నుండెను. ఆఛాయనే బలశాలి
యగు రావణాసురుఁడు దొంగిలించికొని పోయెను. ఆరావణు
సపుత్రమిత్రబాంధవుని బొలియించి రామమూర్తి తనకీర్తి
నెఱపెను. రామమూర్తి పరీక్షించు కాలమున నగ్నినే ఛాయ
ప్రవేశించెనో? ఆఛాయనే యగ్ని దాననిచికొని సీతను దెచ్చి
యిచ్చెను. ఆజానకింగొని రామచంద్రుఁ డయోధ్య కరిగెను.
ఛాయ వహ్నిపార్శ్వమునఁ దత్తఱపడుమనస్సుతో నుండెను.
నారాయణసరోవరమున నాఛాయ తపమొనరించి నూఱువత్స
రములకు శంకరుకరుణకుఁ బాత్రురాలై మహాదేవుఁడు వరము
కోరుము కల్యాణీ! యని పలుక భర్తృవియోగదుఃఖితయై ఐదు
సారులు పతినను గ్రహింపుమా? యని ప్రార్థించెను. శంకరుఁడా
లోచించి యట్లేవరమొసంగెను. అపుడు మహాదేవుఁ డిట్లు పలి

కెను. సాధ్వీ! నీవు వ్యాకులచిత్తవై పంచవారములు పతిని మ్మని ప్రార్థించితివి. ఇంద్రులైదుగురు శ్రీహర్యంశమున జనించిన వారు. నీకుఁ బ్రాణనాథులగుదురు. బాణాసురా! ఆ యైదుగు రింద్రులే యిపుడు పంచపాండవు లనఁబరఁగుదు రని యెఱుంగుము. ఆఛాయయే యజ్ఞకుండజనితయగు ద్రౌపదియనియుఁ దెలియుము. కృతియుగమున వేదవతియుఁ ద్రేతాయుగమున జానకియు ద్వాపరమున ద్రౌపదియు నాఛాయయేయయ్యెను. కావనే ద్రౌపదికిఁ గృష్ణ యను నామము కల్గెను. విష్ణుభక్తిఁ గలిగి శ్రీకృష్ణపాదారవిందముల సేవించుటంజేసి ద్రౌపది కృష్ణ యనునామమునఁ బ్రఖ్యాతయయ్యెనని యెఱుంగుము. మహేంద్రుల స్వర్గలక్ష్మిగా మార్పునొందఁగలదు. స్వయంవరమున ద్రుపదుఁ డగ్నునకొసంగెను. ఆయగ్నునఁడు తల్లిచెంతకరిగి యోజననీ! యొకవస్తువు లభించినదనెను. అనుడు నాకుంతి సోదరులం గూడి యనుభవింపు మనియెను.శంభువరమునఁ దొలుతను గుంతి యాజ్ఞవలన రెండవమాఱును బంచ పతులయిరి. పదునల్వురిందులలో నయిదుగురు మాత్రము పంచపాండవులుగ నవతరించిరి. రతీదేవి శంకరునిచే శపింపఁబడి తల్లిచేఁ దిరస్కరింపఁబడియె. నీపతి భస్మరూపుఁ డగుఁగాక యనియె యాశాపము. హరకోపానలమున భస్మభూతుఁడు నీపతియగు ననియు నాశాపాక్షరములం గలదు. రతీ! నీవు దైత్యగ్రస్తవగుదువు గాక! యని పలుకుచు మహాశూరుఁడై యింద్రాదుల మాయాబలమున గెలిచిన శంబరుఁడు నిన్నుఁ గొనిపోవఁగలఁడు. అని శపియించి మరల ననుగ్రహమున నీసతీత్వము చెడకుండునట్లు నీఛాయ నాతని యింటనునిచి నీపతి మరల బ్రదికినంతదనుక.

నాశంబరునింటనుండుము. నిన్నితరు లెఱుంగఁజాలరు. ఆఛాయ నే నిన్నుగా వాఁడుభావించును. బాణాసురా! ఈపురాతనేతిహాసమును వివరించితిని. దేవత లీరహస్యము నెఱుంగుదురు. అని యనిరుద్ధుఁడు పలికెను.

బాణాసురుఁ డిట్లు సంగరాంగణమున ననిరుద్ధుని మాటలాలకించుచుండఁ గాంచి కుంభాండుని సోదరుఁడును సేనాధిపతియునగు సుభద్రుఁడను దానవుఁడు బలశాలిగావున బాణాసురు నాక్షేపించుచు శస్త్రపాణియై చక్రపాణిపౌత్రునిపై శూలమును బ్రయోగించెను. అది ప్రళయాగ్నివలె నడరెను. అనిరుద్ధుఁ డద్దాని నర్ధచంద్ర బాణమున ఖండించెను. సుభద్రుఁడాగ్రహావేశమున సూర్యప్రభాభాసమానమగు శక్తిని బ్రయోగించెను. ఆశక్తిని హరిపౌత్రుఁడు వైష్ణవాస్త్రమునఁ దునిమెను. అంత నాదానవుఁడు నారాయణాస్త్రమును బ్రయోగించెను. దానిమహిమము నెఱుంగును. కావున బ్రద్యుమ్నకుమారుఁడు రథమునుండి దిగి సాష్టాంగనమస్కార మొనరించి దాని శాంతించునట్లు దానిం జేసెను. ఆ దివ్యాస్త్రమంబరమందే యుంచుక సేపు వెలుంగుచు శాంతప్రకాశమై యడంగెను. విశ్వసంహారము నొనరించు నాయస్త్రమిట్టు లడంగ ననిరుద్ధుఁ డసిం గొని యాసుభద్రునరదంబు చెంతకుఁబోయి రథమును రథ్యములను సారథిని ద్రుంచెను. అంత నూరకుండక యాసుభద్రుని ఖండించెను. సుభద్రుని పాటుగాంచి బాణాసురుఁడు తనబలపరాక్రమముల వెలయింపఁబూని నూఱుబాణములాతనిపైఁ బ్రయోగించెను. అగ్నిబాణమున నాబాణశతకము నడంచి యనిరుద్ధుఁడు వెలయుటం గాంచి సృష్టిసంహార

కారణంబగు బ్రహ్మాస్త్రమును బాణుఁడు ప్రయోగించెను. దానిని రాకఁగాంచి మంత్రపూర్వకముగా బ్రహ్మాస్త్రమునే ప్రయోగించి విలాసమున దానిని మరలించెను. బాణుం డాగ్రహించి పాశుపతముం బ్రయోగింప నుద్యుక్తుండగుట నెఱింగి గణపతియు స్కందుఁడు శంకరుఁడును వలదని నివారించిరి. ఆవిషయము నెఱింగి యనిరుద్ధుఁడు జృంభణాస్త్రమును బ్రయోగింపఁగా బాణుఁడు నిశ్చేష్టుండై యుండెను. వెంటనే సర్పాస్త్రమును హరపౌత్రుండు ప్రేరేపఁగా నసురుఁడు నిస్త్రాణుండై పడిపోయెను. బాణుం డిట్లు నిద్రాపరవశుండై పడియుండుటఁ దెలిసి ఖడ్గముఁగొని దానవుంజంపఁబూని పోవ నాతని గుమారస్వామి నివారించెను. కాని యనిరుద్ధుఁడు నిలువక పోవుచుండఁగని బాణ[illegible]కమును బ్రయోగించి స్కందుఁడు [illegible]. అనిరుద్ధుఁడు నాకుమారస్వామి [illegible] యగు శక్తిచేఁ బూర్ణముగునట్లు [illegible]చెను. కార్తికేయుం [illegible] కాగ్రహించి గదంగొని [illegible] లీలచేఁ జూర్ణము గావించెను. [illegible] స్సును ఖడ్గాస్త్రముచేఁ [illegible] రధారగల యర్ధచంద్రబాణమున ఖండించెను. కుమారస్వామి యాగ్రహించి దురంతియగు గదచే నాతని నొప్పించెను. [illegible] నాతని [illegible] గదాయుధమునే [illegible]. స్కందుఁడు శూలముం గొని యతనిఁ జంపంబూనెను. గద ననిరుద్ధుఁడు విసరివైవఁగా గార్తికేయుఁడు వడిగొని వచ్చి [illegible] బట్టుకొని విలాసమున నటునిటు త్రిప్పి [illegible]చెను. అంతట ననిరుద్ధుఁడు ఖడ్గముంగొని లేచెను. వారిరువుర విరోధమును

గణపతి తోఁలఁగునట్లు మాటలాడుచు వారినడుమ నిలువ నిరువురు మరలిపోయిరి. గణపతి శివున కావార్త నెఱింగింపఁ బోయెను.

శంకరగణనాయక సంవాదము.

* గణపతి శంకరుకడకరిగి నమస్కరించి బాణాసురున కనిరుద్ధునకు సంగరము సాగుటయు లోనగు వార్తలనెల్ల వేఱువేఱ నెఱింగించెను. సుభద్రునిధనము మహాధానిరుద్ధులకు ననిసాగుట యందనిరుద్ధుని విక్రమము గణపతివచనముల వలనఁ దెలిసికొని మహాదేవుఁడు ఫక్కున నవ్వి మధురోక్తుల నిట్లు బదులుచెప్పెను. గజాననా! నామాటలాలకింపుము. నాను డువునది హితము తథ్యము నీతిసారము పరిణామసుఖావహము నగు నని తలంపుము. బ్రహ్మాండముల సంఖ్యాకములు. అన్నియుఁ గృష్ణమయములని తలఁపుము. ఏదికార్యమో ఏది కారణమో అది కృష్ణుఁడే యని యెఱుంగుము. కారణకారణుఁడు కృష్ణుఁడేయని నిశ్చయింపుము. గజాననా! బ్రహ్మాదితృణపర్యంతము గల జగంబంతయు సనాతనుఁడగు శ్రీకృష్ణుని స్వరూపమగును. ఇది సత్యము. గోలోకమున ద్విభుజముల శాంతరూపుఁడై రాధాకాంతుఁడై మనోహరుఁడై యున్న శ్రీకృష్ణమూర్తి శిశురూపమునగోపాలవేషమున నిపుడున్నవాఁడు. కామధేనువులు గోపికలుగా నవతరించి హరి సేవించుచున్నవి. గోలోకమునుండి గోపాలకులు భూమి నవతరించిరి. బృందా

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటపదునేడవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడిన దని యెఱుంగునది.

వనము పవిత్రతమము. అందును రాసమండల మతిసుంద రము. పుణ్యాతిపుణ్యము. అందు శ్రీహరి మురళీహస్తుఁడై చరించుచు బ్రహ్మేశ్వరశేషవందితచరణారవిందుఁడై యుండును. శతశృంగపర్వతమందును వటమూలమందును భాండీరవన మందును గోష్ఠమందును నిర్మలవిరజాతటమునందును నవీననీరదశ్యాముఁడై పీతవసనాభిరాముఁడై నవీనజలధర సంహతి సౌదామినిచేఁ బోలె వెలయుచునుండును. ఈస్థానము లన్నియు భగవద్విహారార్థ మాగోలోకమునుండి యందును రాసమండలమునుండి వచ్చినవి. అన్నియు బృందావనమున నలరుచున్నవి. ఇవన్నియు వీరందఱును భగవదంశాంశములు. శ్రీకృష్ణుఁడు పరిపూర్ణుఁడు. కాముఁడు బ్రహ్మశాపమునఁ దన్నెఱుంగక యున్నవాఁడు. అనిరుద్ధుఁడు వానికుమారుఁడు. మహాబలపరాక్రమవంతుఁడు. కుమారుని బాణాసురుని యుద్ధమునఁ గాపాడుమని పంపితిని. లేకున్న బాణుఁడు మృతి నొందియే యుండును. కుమారుఁడా బాణుని రక్షించెను. స్కందానిరుద్ధ యుద్ధమునందు సమత్వమే కల్గెను. దేవతలందఱును కుమారపురస్సరులై పోరాడినను శ్రీహరిపౌత్రుని గెల్వఁజాలరు. అనిరుద్ధుఁడు బ్రహ్మాంశసంభూతుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁడు కాముఁడు. బలదేవుఁడు శేషుఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రకృతి పరుఁడగు భగవంతుఁడు. ఈరహస్యము నెఱిఁగించితిని. బాణాసురుని రక్షింపుము. నీవు శుభస్వరూపుఁడవు. విఘ్నములను దొలఁగించువాఁడవు. శీఘ్రకాలమున శ్రీహరి సుదర్శనధారియై రాఁగలఁడు. ఆచక్రము నిష్ఫలముకాదు. సూర్యకోటిప్రభాభాసమానము. అది బాణునిపై నడరక

ముందే బాణునిఁ గాపాడఁ బ్రయత్నింపుము అని గజాననున కుపదేశించి శంకరుఁడు స్వప్రయత్నమున నుండెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు బాణాసురునిపై దండెత్తిపోవుట.

* గణపతిని సాగనంపి శంకరుఁ డభ్యంతరమందిరంబునకరిగి దుర్గాదేవియు భైరవియు భద్రకాళియు లోనగు వారు తన్నుంగని నమస్కరింపనుండెను. కుమార గణనాథు లచ్చటికరిగిరి. వారింగూడి బాణవీరభద్రాదులు పోయిరి. అత్తఱి మణిభద్రుఁ డరుదెంచి సింహద్వారసమీపమున శంకరుంగాంచి యీరీతి విన్నవించెను. మహాదేవా! లెక్కపెట్టఁ దరముగాని యాదవసేనలు వచ్చుచున్నది. బలదేవుఁడు ప్రద్యుమ్నసాత్యకి సాంబోగ్రసేనభీమార్జునులు, నక్రూరోద్ధవులు శక్రతనయుఁడగు జయంతుఁడు వచ్చుచున్నవారు. దివ్యరథమెక్కి శ్రీకృష్ణమూర్తి పార్షద ప్రసిద్ధులగు గోపాలకు లేర్పురు కొలువ వచ్చుచున్నాఁడు. చక్రము కరమున మెఱయుచుఁ గోటిసూర్యుల నపహసించునట్లున్నది. కౌమోదకి యుగ్రభంగి నున్నది. శూలము తేజరిల్లుచున్నది. పాంచజన్యము శత్రుసంహారకారకంబగుచు రథముపై నలరుచున్నది. రథముల లెక్కింపఁ దరము కాదు. రథికుల వర్ణింప రాదు. శోణితనగరమంతయు వీరిచే నిండిపోవును. లంకానగరమును శ్రీరామసేన లావరించినట్లున్నది. గరుత్మంతుఁ డాకాశ యెత్తుగా నగరమును రూపుమాపఁ జూచుచున్నవాఁడు.

---

* ఈభాగము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటపదునెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

బలదేవుఁడు లాంగలాయుధమునఁ బ్రాకారముల భజించుచున్నవాఁడు. ఉద్యానముల విదళించి ద్వారపాలకులఁ బొలియించి నగరమును యదువీరులు ప్రవేశించుచున్నారు. అను మాటలాలకించి మహాదేవుఁ డెల్లరు విన నిట్లు పలికెను. గోలోకనాయకుఁడు చక్రపాణియై వచ్చినాఁడు. క్షణకాలమున సకలప్రపంచముల నశింపఁజేయు నామహాత్మున కీనగరమన నెంత ? సర్వోపాయములచేతను మీరెల్లరీబాణాసురుని రక్షింపవలయు. బాణాసురుఁడు గణపతిని సంస్మరించుచు రణమున కేగవలయు. బాణునకు దక్షిణభాగమునఁ గుమారస్వామియు ముందుగణపతియు వామపార్శ్వముల భైరవులు రుద్రులును నందీశ్వరుండును నిలువందగు. మహాకాలుఁడు వీరభద్రుఁడు లోనగు మహావీరులెల్ల నాతనిం గాపాడుదురు గాక. ఊర్ధ్వమున దుర్గయు భద్రకాళియు నుగ్రచండయు నుందురు గాక. దుర్గతి నాశిని యగు దుర్గ బాణు గాపాడుంగాక. కృష్ణశక్తి దుర్గయే. కాననే నారాయణి యనుపేరామెకుం జెల్లును. విష్ణుమాయయు జగన్మాతయు సర్వమంగళప్రదాయినియు నాదుర్గయే కదా. ఆమె విశేషించి చక్రాయుధజ్వాలల కసురనాథుఁ డాహుతిగాక యుండఁ గాపాడుఁగాక. ఈబాణుఁ డెల్లరకంటె నాకుం బ్రియుఁడు. గణనాథకార్తికేయులకంటె నెక్కుడు. కావున దుర్గాదేవి పాదాబ్జరజస్సుతోఁ గూడ బాణశిరంబునఁ గరం బునుచుఁగాక.

అని శంకరుఁడు పలుకఁగా దుర్గాంబిక విని ఫక్కున నవ్వి సమయోచితము న్యాయసమ్మతము నగునట్లు వచించెను. బాణదానవా! నీయింటఁగలమణిసారములు రత్నసారములు

లోనగు నమూల్యపదార్థములతో నుషాకన్యకను(దీనవరు(డగు ననిరుద్ధున కొసంగుము. ముందు శ్రీకృష్ణునకడకు నీకొమరితం దోడుకొని పోయి శరణుచొచ్చి నీరాజ్యమును నిలుపుకొనుము. నీతో నీకు సంగరమేల? ఎవ్వఁగఁబోయినఁ బ్రాణములు పోవునో యాతఁడు జీవుఁడు. ఇంద్రియములకధిపతి. నేను శక్తిని. మనస్సు బ్రహ్మ. జ్ఞానము శివుఁడు. శివుఁడు వెడలిపోయినచో దేహము నప్పుడే పడిపోవును. చక్రజ్వాలలం గాంచి సంగ్రామమున నెవ్వఁడు నిలువఁగలఁడు. ఆత్మాకాశమునందు బాణుఁడు నీతో వాను సంగ్రామము చేయుచలయును. భక్తానుగ్రహవిగ్రహుండగు భగవంతుఁడు నిత్యసత్యస్వరూపుఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడు వేఱని తలంపకుము. నీయాత్మయే యతనినమ్ముము. అని శంకరుం జూచ్చి మహాదేవా! స్కందగణపతులెట్లో బాణుండు నీకట్టివాఁడే. కింకరులయందు బాణుడు ప్రియుఁడు. శ్రీకృష్ణునకంటెం బ్రియుఁడగునా? వైకుంఠమున మహాలక్ష్మియని పిలువంబడుదానను నేనే. గోలోకమున రాధికయను దానను నేనే. శివలోకమున గౌరియను పేరు నాకే కలదు. బ్రహ్మలోకమున సరస్వతియన నుందును. మున్ను దక్షకన్యయగు సతిగా నవతరించి దానవులం బొలియించితిని. నిన్ను దక్షుండు నిందించుటచేఁ దనువు వదలి పార్వతియను పేర హిమవంతునకుఁ గూఁతురనైతిని. రక్తబీజునితో యుద్ధము చేయఁ గోరి కాళియను పేరును ధరించితిని. వేదమాతయగు సావిత్రిని నేనే. జనకకన్యకయగు సీతను నేనే. భీష్మకకన్యకయగు రుక్మిణియు నారూపమే. ఇప్పుడు సుదాముని శాపకారణమున వృషభాను పుత్రికనై రాధయన నున్నదానను. బృందా

వన మనంబడు పరమపవిత్రస్థలమున నుండి కృష్ణశక్తిగా రాధ కలదు. నీ చెంత నీరూపమున నున్నదానను. ఇంక నే నేమి చెప్పఁ దగును? అంతయు వివరించితిని వినయానతి మెయి నొనర్తునని దుర్గాంబ యూరకుండెను.

బలిచక్రవర్తి శోణితనగరమున కరుదెంచుట.

* ఇట్లు దుర్గాంబ పలుకఁగా శంకరాదు లామెను ప్రశంసించిరి. శంకరుఁ డామెతో నిట్లు సంభాషించెను. ఆమె జ్యోతిస్స్వరూపిణి యని, మూలప్రకృతి యనియు నీశ్వరి యనియు శంకరుఁ డెఱుంగును. కావున నే యుక్తవచనముల నిట్లు ముచ్చటించెను. పరదేవి! నీవు చెప్పినదంతయు వాస్తవమే. భగవంతుఁ డతోటి సంగరమందు కృష్ణుఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగు. సర్వభూషణభూషితురాలగు నుషాకన్యను బాణాసురుఁ డొసంగఁ గాక. అట్లొసంగుట సమంజసముగ నుండును. కీర్తికరము. సర్వకార్యప్రభావనము. హింసాత్మకశస్త్రసంతతి లోని వాఁడగుట నెటు సమ్మతింపఁడేని మహాభయము తప్పదు. అపజయ మెన్నఁ డాటిల్లును. దానికి సమ్మతించు నేని యసుర సన్నాహములు శోణితపురముఁ బడుగును గాక. మేమెల్ల నాస్థానమునను శోభింప సమరసన్నాహము నరుగుదుము. అని పలికి కన్యకనిమ్మని బాణునకుఁ బోధించెను. అతఁ డంగీకరింపఁ డయ్యెను. దుర్గయు బాణాసురుం గాంచి శివోక్తి మంచిదని హెచ్చరించెను. కాని యతఁ డంగీకరింపక పోయెను.

---

* ఈగాథయు శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నూటపందొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడిన దని యెఱుంగునది. ఇతరపురాణముల యం దీగాథ లేదు.

ఆసమయమున నాపవిత్రమహాసభకుఁ బరమధార్మికులలో నుత్తముఁ డని పేరొందదగిన బలిచక్రవర్తి యరుదెంచెను. దివ్యస్యందనమునుండి దిగి సభా మధ్యమునకువచ్చి, గణాధిపతి లోనగు వారికి నమస్కరించెను. ఆమహాధార్మికుని గాంచి యందఱు లేచి గౌరవించిరి. శంకరునకు నమస్కరింపఁగాఁ బ్రీతిమెయి నామహాదేవుఁ డిట్లుపలికెను. పరమధార్మిక శేఖరా! సర్వసంపదలు భగవంతునకర్పించిన చతురుఁడవు. విష్ణుభక్తులెల్ల నీదుఁజేరుట పరమలాభము. విష్ణుభక్తులు స్పృశించినంతన తీర్థములు పవిత్రము లగును. సర్వాశ్రమములవారిలో శుచియగు బ్రాహ్మణుఁడు పూజ్యుఁడు. ఆబ్రాహ్మణుఁడు విష్ణుభక్తుఁడు కూడనయ్యేనేని పరమపూజితుఁడు. విష్ణుభక్తుఁడగు బ్రాహ్మణునికంటెఁ బూజింపఁదగువాని నెందును గానము. వాయువునకంటె నగ్నికంటె సకలతీర్థములకంటె నతఁడు పవిత్రుఁడు. ఆతనిం జూచినంతన పాపములు భయంపడును. పాపము లాతని దేహమున నగ్నింబడు శుష్కదారువులం బోలి భస్మీభూతములగు. అన విని బలిచక్రవర్తి యిట్లనియెను. *

---

*బలిచక్రవర్తికృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

శ్లో. అదిత్యాః ప్రార్థనేనైవ మాతుర్దేవ్యా వ్రతేన చ, పురా వామనరూపేణ త్వయాహం వంచితః ప్రభో. ౧. సంపద్రూపా మహాలక్ష్మీ ర్దత్తా భక్తాయ భక్తితః, శక్రాయ మత్తో భక్తాయ భ్రాత్రే పుణ్యవతే ధ్రువమ్. ౨. అధునా మమ పుత్రోఽయం బాణ శ్శంకర కింకరః, ఆరాచ్చరక్షితః కిస్సోఽపి తేనైవ భక్తబంధునా. ౩. పరిపుష్టశ్చ పార్వత్యా యథా మాత్రా సుతస్తథా, గృహీతవాంశ్చ సత్కన్యాం బలేన యువతీం సతీమ్. ౪. సముద్యా

మహాదేవా! పరమేశ్వరా! జగన్నాథా! నన్నేల నుతించెదవు? నేను నీకు సదా భృత్యుఁడను గదా. పరమ దుర్లభైశ్వర్యము నీవే నాకుఁ బ్రసాదించితివి. ఇప్పుడు నీవే నన్ను నన్నిలోకములకుఁ గ్రిందనుండు సుతలమున నునిచితివి. భక్తకల్పద్రుమా! నావలన నింద్రునకైశ్వర్యము నిప్పించితివి.

తశ్చ తం హంతుం కార్తికేనాఽపి వారితః, ఆగతోఽసి పునర్హంతుం పౌత్రస్య దమనేచ్ఛయా. ౫. సర్వాత్మనశ్చ సర్వత్ర సమభావ స్త్రుతౌ శ్రుతః, కరోషి జగతాం నాథ కథమేవం వ్యతిక్రమః. ౬. త్వయా చ నిహతో యోహి తస్య కో రక్షితా భువి, సుదర్శనస్య తేజోహి సూర్యకోటి నిభం పరమ్. ౭. కేషాం సురాణామస్త్రేణ తదేవ మనివారితం, యథా సుదర్శనం చైవ మస్త్రాణాం ప్రవరం వరమ్. ౮. తథా భవాంశ్చ దేవానాం సర్వేషామీశ్వరః పరః, యథా భవాం స్తథా కృష్ణ విధాతా వేధసామపి. ౯. విష్ణుస్సత్త్వగుణాధార శ్శివస్సత్వా శ్రయ స్తథా, స్వయం విధాతా రజస స్సృష్టికర్తా పితామహః. ౧౦. కాలాగ్ని రుద్రో భగవాన్ విశ్వసంహార కారకః, తమసశ్చా శ్రయస్యాఽపి రుద్రాణాం ప్రవరో మహాన్. ౧౧. సఏవ శంకరాం శశ్చాప్యన్యే రుద్రాశ్చ తత్కలాః, భవాంశ్చ నిర్గుణ స్తేషాం ప్రకృతేశ్చ పర స్తథా. ౧౨. సర్వేషాం పరమాత్మా వై ప్రాణా విష్ణుస్వరూపిణః, మానసం చ స్వయం బ్రహ్మ స్వయం జ్ఞానాత్మక శ్శివః. ౧౩. ప్రవరా సర్వశక్తీనాం బుద్ధిః ప్రకృతి రీశ్వరీ, స్వాత్మనః ప్రతిబింబ స్తే జీవ స్సర్వేషు దేహిషు. ౧౪. జీవ స్స్వకర్మణాం భోగీ స్వయం సాక్షీ భవాం స్తథా, సర్వేయాంతి త్వయిగతే నరదేవేయథానుగః. ౧౫. సద్యః పతతి దేహశ్చ శవోఽస్పృశ్య స్త్వయా వినా, బుద్ధా స్సంతో నజానంతి వంచితా స్తవ మాయయా. ౧౬. త్వాం భజంత్యేవ యే సంతో మాయా మేతాం తరంతితే, త్రిగుణా ప్రకృతి ర్దుర్గా వైష్ణవీచ సనాతనీ. ౧౭.

వామనరూపమున నీవే కదా నావలనఁ గైకొని యింద్రునకిచ్చితివి. సర్వరూపధరుఁడవు. నీవే బాణాసురునకు నుపదేశింపుము. వీఁడు నాకుమారుఁడు. ప్రాణములకంటె నెక్కుడు మక్కువతోఁ బోషించితిని. ఆత్మతో సంగర మొనరించుట సర్వదా విగర్హితము. అని పలికి శిరస్సువంచి శంకరునకు

పరా నారాయణీఽనానీ వైష్ణవమాయా దురత్యయా, త్వదంశాః ప్రతి విశ్వేషు బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకాః. ౧౮. సర్వేషామపి విశ్వేషా మాశ్రయో యోమహాన్ విరాట్, సనేతేచ జలేయోగా ద్విశ్వేశో గోకులే యథా. ౧౯. సఏవ బాలస్వ భగవాం స్తస్యదేవో భవాన్ పరః, వాసుదేవ ఇతి ఖ్యాతః పురావిద్భిః ప్రకీర్తితః. ౨౦. త్వమేవ కలయా సూర్య స్త్వమేవ కలయా శశీ, కలయాచ హుతాశశ్చ కలయా పవనస్స్వయమ్. ౨౧. కలయా వరుణశ్చైవ కుబేరశ్చయమస్తథా, కలయా త్వం మహేంద్రశ్చ కలయా ధర్మ ఏవచ, ౨౨. త్వమేవ కలయా శేష ఈశానో నైర్ఋతి స్తథా, మునయో మనవశ్చైవ గ్రహాశ్చ ఫలదాయకాః. ౨౩. కలాకలాయాంశేన సర్వే జీవాశ్చరాచరాః, త్వం బ్రహ్మపరమంజ్యోతి ర్ధ్యాయంతే యోగినస్సదా. ౨౪. తం త్వాద్రియంతే భక్తాస్తే ధ్యాయంతేచ తపంతకే, నవీననీరదశ్యామం పీతకౌశేయ వాససమ్. ౨౫. ఈషద్ధాస్య ప్రసన్నాస్యం భక్తేశం భక్తవత్సలం, చందనోక్షిత సర్వాంగం ద్విభుజం మురళీధరమ్. ౨౬. మయూరపింఛచూడం చ మాలతీ మాల్య భూషితం, అమూల్యరత్న నిర్మాణ కేయూర వలయాన్వితమ్. ౨౭. మణికుండల యుగ్మేన గండస్థల విరాజితం, రత్నసారాంగుళీయంచ క్వణన్మంజీర రంజితమ్. ౨౮. కోటికందర్ప లీలాభం శరత్కమలలోచనం, శరత్పార్వణేందు నిందాస్యం చంద్రకోటి సమప్రభమ్. ౨౯. వీక్షితం సస్మితాభిశ్చ గోపీనాం కోటికోటిభిః, వయస్యైః పార్షదైర్గోపై స్సేవితం శ్వేతచామరైః.

నమస్కరించెను. సామవేద ప్రతిపాదిత స్తోత్రమున శంకరు వినుతించెను. అత్తరి నాబలి తనువు పులకాంకితముగ నుండెను. ఆనందబాష్పములు నిరంతరధారలుగాఁ బ్రవహించుచుండెను. హృత్పద్మమున శంకరు ధ్యానించుచు శుక్రుఁ డుపదేశించిన యేకాదశాక్షర శివమంత్రమును జపించెను. అంత శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించి యిట్లు వినుతింపసాగెను. భగవంతుఁ డాతని ధ్యానమునకు మెచ్చి సాక్షాత్కరించెను. భగవంతుని జక్కఁగాఁజూచి తత్పాదారవిందములు శరణములని భావించి బహుభంగుల స్వానుభవపురస్సరముగా వేదాంతార్థము కనఁబడునట్లు నుతించెను. ఉపనిషత్తులుకూడ వినుతింపఁజాలని నిన్ను నెవరు వినుతింపఁగలరు; నాకైశ్వర్యమును బ్రసాదించితివి. దాని నింద్రున కిప్పింపఁదలంచి వామనరూపమున నన్నా

---

30. గోపబాలక వేషంచ రాధావక్షస్స్థలీస్థితం, ధ్యానాసాధ్యం దురారాధ్యం బ్రహ్మేశ శేషవందితమ్. 31. సిద్ధేంద్రైశ్చ మునీంద్రైశ్చ యోగీంద్రైః ప్రణతం స్తుతం, వేదా నిర్వచనీయంచ పరం స్వేచ్ఛామయం విభుమ్. 32. స్థూలస్థూలతమం రూపం సూక్ష్మసూక్ష్మతరం పరం, సత్యం నిత్యం ప్రశస్తంచ ప్రకృతేః పరమీశ్వరమ్. 33. నిర్లిప్తంచ నిరీహంచ భగవంతం సనాతనం. ఏవంధ్యాత్వాచ తేష్టూతాః స్నిగ్ధ దూర్వాక్షతా జలమ్. 34. పద్మా పద్మార్చితే పాదపద్మేచ దాతుముత్సుకాః, వేదాస్స్తోతు మశక్తాస్త్వా మశక్తాసా సరస్వతీ. 35. శేషస్స్తోతు మశక్తశ్చ స్వయంభూ శ్శంభురీశ్వరం, గణేశశ్చదినేశశ్చ మహేంద్రశ్చంద్రఏవచ. 36. స్తోతుంనాలంధనేశశ్చ కిమన్యే జడబుద్ధయః, గుణాతీత మనీహంచ కింస్తౌమి నిర్గుణంపరమ్. 37. ఆపండితోయమసురో నసురః క్షంతుమర్హతి.

బలికృతాస్తుతిస్సమాప్తా.

శ్రయించిన చందమునఁ గైకొని యిచ్చితివి. స్వర్గమున నుంచిన నీవే నన్ను రసాతలమునకుం బంపితివి. నీమహిమ యమేయము. ఈనాపుత్త్రుఁడు బాలుఁడు మూర్ఖుఁడు. నీశక్తి నెఱుంగఁడు. ఆకారణమున వీనిం గాపాడుమా! యని యనేక భంగులం బ్రార్థించెను. ఆస్తుతికలరి శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము బలిం గాంచి యిట్లు పలికెను.

వత్సా! బలిదానవేంద్రా! భయంపడకుము. సుతలమున కరుగుము. నిన్నురక్షించు భారము నాయది. నావరగూపాను గ్రహమున నీకుమారుఁడు జీవించును. కాని దర్పహాని నొన రించెదను. మూర్ఖుఁడు కావున దర్పమునఁ దన్ను నొగులనెఱుం గక యున్నవాఁడు. మున్ను తపస్వియు మద్భక్తాగ్రేసరుఁడు నగు ప్రహ్లాదునకు నీవంశసంభూతులం బొలియింపనని వర మిచ్చితిని. ఆవరమును గాపాడెదను. ప్రీతిమై నొసంగిన వరము సర్వదా కాపాడుచుందును. నీకుమారునకు దర్పహానిం గల్గించి మృత్యుంజయంబగు జ్ఞానము నొసంగెదను. సామవేదప్రతి పాదితమగు నీయీస్తోత్రము మున్ను సనత్కుమారుఁడు ప్రార్థింప బ్రహ్మ యుపదేశించెను. పుణ్యతమమగు సిద్ధాశ్రమ మున సూర్యగ్రహణపుణ్యకాలమున నది యుపదేశింపఁబడియె. దానినే పార్వతీదేవి మందాకినీతీరమందు గౌతమున కనుగ్రహిం చెను. కరుణానీరధియగు శంకరుఁడు పాత్రుఁడగు శిష్యున కీస్తు తినే యుపదేశించెను. బ్రహ్మకు శివునకు నేనే గోలోకమున విరజానదీతీరమున నుపదేశించితిని. కుమారస్వామి దీనినే భృగుమహర్షి కెఱింగించెను. నీవీతరుణమునఁ గుమారుఁడగు బాణాసురున కుపదేశింపుము. ఆతఁడీస్తుతిచే నన్ను వినుతించుం

గాక. ఈస్తుతిని మహాపుణ్యమునొసంగఁజాలునది యని తలంచి గురువును బూజించి యుపదేశమును గొని సుస్నాతుఁడై పఠించువానికి విశేషించి పూజాకాలమున జపించువానికి సకల పాపములు నశించుటయు ముక్తి కరతలామలక మగుటయుఁ గల్గును. ఆపదలు నశించును. సర్వసంపదలు లభించును. దుఃఖ శోకము లడంగును. భయంకర సంసారసాగరము దాఁట నను వుపడును. గర్భవాసశ్రమము కలుగదు. జరామృత్యుభయ ములు తొలఁగును. బంధనములు రోగములు గలుగవు. భక్తి వృద్ధియగును. దీనిం బఠించు నాతఁడు సర్వతీర్థముల స్నానము చేసినవాఁడును, సర్వయజ్ఞముల నొనరించినవాఁడు నగు. సర్వ వ్రతములు సర్వవిధతపస్సులు చేసినవాఁడగు. సర్వదానఫల ములం బొందు ననుట సత్యము. సామాన్యస్తుతులు లక్షవార ములు పఠించినఫలము గలుగును. సిద్ధస్తోత్రమయ్యాది యగు నేని సర్వసిద్ధులుగలుగును. ఈలోకమున దేవతుల్యుఁడగు. అంతమున హరిలోకము నొందు. అనిపలికి శ్రీహరి యదృశ్యుఁ డయ్యెను.

బాణాసురుఁడు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధము చేయుట.

*శ్రీకృష్ణమూర్తి సకలసేనాసమేతుఁడై వచ్చి శోణ పురమునావరించి సేనలు నిలుచునట్లు లొనర్చి బలదేవు నుద్ధ

---

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నూటయిరువదవయధ్యాయము నుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుఁగవలయు. శ్రీభాగవతము, హరివంశము, బ్రహ్మవిష్ణు పురాణములనుండియు నీకథను గైకొని వ్రాసెదను. విశేషముల మాత్రమే వానినుండి గ్రహింతును. సామాన్యకథను బ్రహ్మవైవర్తము నను సరించియే వ్రాసెదను.

వుని జేరి యాలోచించి శంకరుచెంతకు దూతను బంపెను. ఆదూత శంకరుఁడు పార్వతి గణపతి కుమారస్వామి దుర్గాంబయు నున్నయెడకుం బోయి నమస్కరించి యందుంగలవారలకు నుచితరీతి మర్యాదలు జరపి యిట్లు పలికెను. శంకరా! శ్రీకృష్ణమూర్తి యుద్ధమునకు బాణాసురుని బిలుచుచున్నవాఁడు. యుద్ధము చేయఁబూననిచో నుషాకన్యకనిచ్చి యనిరుద్ధుని బిలుచుకొని వచ్చి శరణుచొరవలయు. యుద్ధమునకుం బిలువంబడి భయంపడి యెవఁడు రాకుండునో వాఁడు నరకమునంబడును. తత్పితరులు నరకభాగులగుదురు. అని దూత పలుకఁగా నాలకించి తత్కాలోచితముగాఁ బార్వతీదేవి శంకరుసాన్నిధ్యమున నిట్లుపలికెను. బాణాసురా! త్వరగ నీకొమరితయగు నుషను యౌతకపదార్థములను గొనిపోయి శ్రీకృష్ణుని శరణుచొచ్చుము. సర్వేశ్వరుఁడనియు, బీజభూతుఁడనియు, సర్వసంపత్ప్రదాతయనియు శ్రీహరిని నమ్ముము. కరుణాళువు భక్తులయందు విశేషించి వాత్సల్యముగలవాఁడు. శరణాగతరక్షకుఁడు. వరేణ్యుఁడు నగు పరమేశ్వరుని భజింపుము. అని యిట్లు పార్వతియుపదేశింపఁగా నందున్న దేవతలందఱు బాగు బాగని యాదేవిం బ్రశంసించిరి. ఆమాటలకు నాతివినుతులకు గడుంగోపించి బాణాసురుఁడు రభసమున లేచి ధనుష్పాణియై యుద్ధసన్నద్ధుఁడై శంకరునకు నమస్కరించి యెల్లవారు వలదువలదని వారించుచున్నను లెక్కపెట్టక రక్తలోచనుఁడై తనువు కంపించుచుండఁగాఁ బ్రయాణముచేసెను. రాక్షసవీరులెల్లరు నాతని ననుసరించిరి. కుంభాండుఁడు కూపకర్ణుఁడు కుంభనికుంభులు నను సేనాధీశ్వరులు తమతమబలములంగూడి యని

కినడచిరి, ఉన్మత్తభైరవ, సంహారభైరవులు, నసితాంగభైరవ, రురుభైరవ, మహాభైరవ,కాలభైరవ, ప్రచండభైరవ, క్రోధభైరవులను నెనమండ్రు భైరవులు తమతమవాహినులం గదలించుకొని యుద్ధమునకు నడచిరి. కాలాగ్నిరుద్రుఁ డనుగణాధీశుఁడు తనరుద్రసైనికులతోఁ బోయెను. ఉగ్రచండయుఁ బ్రచండయుఁ జండికయుఁ జండనాయికయుఁ జండేశ్వరియుఁ జాముండయుఁ జండయుఁ జండకపాలికయు నను నీయెనమండ్రు చండికలును భయంకరాయుధములం దాల్చి సంగరమునకరిగిరి. శోణితనగరాధిదేవతయగు కోటిరీదేవి రత్నయానము నెక్కి వెడలెను. వదనపంకజము వికసింపఁగా ఖడ్గఖర్పరాయుధములం దాల్చి యాకోటరీదేవి యరుగు టచ్చెరువు గల్గించెను. చంద్రాణియు వైష్ణవియు శాంతియగు బ్రహ్మాణియు బ్రహ్మవాదినియుఁ గౌమారియు నారసింహియు వారాహియు మాహేశ్వరియు నను నీయెనమండ్రు శక్తులును రథముల నధివసించి పయనము సాగించిరి. భద్రకాళి దివ్యరత్నయానము నెక్కి వెడలెను. రక్తవర్ణయుఁ ద్రినేత్రయుఁ జిహ్వాలలనభీషణయు నై శూలశక్తి గదాఖడ్గఖర్పరములను బూని యాభద్రకాళి సమరమునకరుగుటఁజే ముల్లోకములనుండువారెల్ల భీతిల్లిరి. మహేశ్వరుఁడు వృషభాధిరోహుఁడై శూలాయుధమును దాల్చి పయనము చేసెను. నెమిలినెక్కి కుమారస్వామియు శస్త్రధనుశ్శరములం దాల్చి నడచెను. గణపతియుఁ బార్వతియుఁ దక్షుఁడ క్కుంగలవారెల్ల బాణాసురసహాయము చేయ వెడ్కనరిగిరి.

శ్రీహరియు నీశ్వరుని భద్రకాళికను బరికించి యుచితోచితముగా సంభాషించెను. బాణాసురుఁడు శంఖంబొత్తి శంకరు

నకుఁ బ్రదక్షిణమాచరించి దివ్యాస్త్రమునుగూర్చిన ధనస్సును బూని యనికినడువఁగా నెల్లవారు నలవన్నను సాత్యకి తన యాటోపమేపార నాతనిమార్కొన వెడలెను. సాత్యకితనపై కరుదెంచుటంగని మహోత్తరరోషంబున బాణాసురుఁడు గీష్మాదిత్యప్రభాభాసమానంబై యొందును వ్యర్థముకాక వెలయు నంజనాస్త్రము నాసాత్యకిపైఁ బ్రయోగించెను. దానింగని సాత్యకినమస్కరించెను. దాన నాయస్త్రమాతనిం గాల్పక యాకాశమునందే యదృశ్యమయ్యెను. బాణుఁ డాగ్రహించి యాగ్నేయాస్త్రమును బ్రయోగించెను. వారుణాస్త్రమున సాత్యకి దానినడంచెను. బాణుఁడు వాయుదేవతాకంబగు నస్త్రంబును వైచెను. సాత్యకి పర్వతాస్త్రమున దానిని మరలించెను. అంత నాయసురనాయకుఁ డాసాత్యకిం జురచురంగాంచి నారాయణాస్త్రమునువైవఁగా నర్జునుఁ డుపదేశించియున్నయట్లే భూమియందు దండాకారముగఁ బ్రణమిల్లెను. దాన నది మరలెను. శస్త్రవిద్వర్యుఁడగు బాణుఁడు మాహేశ్వరమను నస్త్రవర్యముం గొని సమంత్రకముగా బ్రయోగింప సాత్యకి వైష్ణవాస్త్రమున దాని భంజించెను. అంత నిసున బాణాసురుఁడు బ్రహ్మాస్త్రమును బరఁగింప దాన నాసాత్యకి క్షణమాత్రము మూర్ఛిల్లి లేచెను గాని యతని నాయస్త్రము చంపఁజాలకపోయెను. రణవిశారదుఁడగు బాణుఁడు నాగాస్త్రమును వైవఁగా గారుడాస్త్రమున శైనేయుఁడు దానినడంచెను. అంత శంకరుఁడొసఁగిన మహాశూలమునువైవఁగా సాత్యకి స్రగ్గాస్త్రముచేయ నది కంఠమునఁ బూలహారమయ్యెను. అయ్యది చూచి బాణుఁడు పాశుపతాస్త్రమును ధనుస్సునంగూర్పఁగా నా బాణముతోడనే యతఁడు స్తం

భించునట్లు సాత్యకి యొనరించెను. అట్లొనరించునది జృంభకాస్త్రము. ఆయస్త్రమున నసురుఁడు స్తంభీభూతుఁడగుటం దిలకించి యర్ధచంద్రబాణమున స్కందుఁ డాయస్త్రమునుఛేదించెను. ఆయర్ధచంద్రబాణమును గాముఁడు పొడిచేసెను. కోపించి కుమారస్వామి గదను బ్రయోగింప నాకాముఁడు వైష్ణవాస్త్రమున దానింజెండెను. త్వరపడి గుహుఁడునారాయణాస్త్రమునువైవ బ్రద్యుమ్నుఁడు భూతలంబునంబడి నమస్కరించు దాని మరలించెను. అగ్నికుమారుఁడు శక్తివైవ దానిం బ్రద్యుమ్నుఁడు నారాయణాస్త్రమున నడంచెను. శరవణభవుఁడు బ్రహ్మాస్త్రమును బరఁగింప దాననేదానిమాన్చెను. ఆగ్రహమున దేవసేనాపతి పాశుపతమును గైకొన నదియెఱింగి ప్రద్యుమ్నుఁడు నిద్రాస్త్రమున నాతని నిద్రాపరవశుం జేసెను.

బాణాసురుని స్తంభించుటయుఁ గుమారు నిద్రాపరవశునిగాఁ జేయుటయు నెఱింగి భద్రకాళిక కోపమునఁ గాము నిమ్రింగి కార్తికేయుని బాణుని దీసికొని పార్వతిచెంతకుం బోవఁ దద్దర్శనమాత్రమున నిరువురు లేచిరి. కాముఁ డామె నాసారంధ్రమునుండి వెడలి పరుగిడి రణభూమిం జేరెను. కాముని రాక నెఱింగి యాదవులందఱు నవ్విరి. శంకరకింకరు లీయద్భుతముం గాంచి భీతిల్లిరి. బాణుఁడు రథమెక్కి మహాకోపమునఁ గార్తికేయుఁగూడి యరుదెంచెను. బలదేవునిమార్కొని బాణపంచకమున నొప్పింప నతఁ డర్ధచంద్రబాణముల వానినిఖండించెను. బలదేవునరదమును బాణదానవుఁడు పొడిచేయ లాంగలాయుధమును గేలఁబూని బలరాముఁడు వాని రథమును జూర్ణముగానొనరించి యతనిఛేదించుట కుపక్రమింప

భగవంతుఁడగు కాలాగ్నిరుద్రుఁడతని వారించి మార్కొని యెను. అతనిరథమును ముసలమున రాముఁడు పొడిచేయఁగాఁ గాలాగ్నిరుద్రుఁ డాగ్రహించి యుల్బణజ్వరమును బలదేవునిపైఁ బరఁగించెను. హరి దెప్పఁ దక్కినయాదవులు బలరాముఁడు నాజ్వరమున బాధితులైరి. శ్రీహరి యాజ్వరమును నడంప వైష్ణవజ్వరమును బ్రయోగించెను. ఆజ్వరములకు రెండింటికి మహాసంగ్రామము సాగెను. శైవజ్వరము వైష్ణవజ్వరమునకు నోడిపోయి శ్రీహరి నిట్లు వినుతించెను.

జగన్నాథుఁడా! నా ప్రాణములను గాపాడుమా! భక్తానుగ్రహవిగ్రహా! నన్నురక్షింపుము. సర్వజంతువులకు నీవాత్మవు. పరిపూర్ణుఁడవు. సర్వగతుఁడవు. నీకు నమస్కృతులు. అని శైవజ్వరము ప్రార్థింపఁగా నా శ్రీహరి వైష్ణవజ్వరమును ఉపసంహరించెను. శివజ్వరము ప్రాణభీతిం బరుగిడెను. అప్పుడు బాణాసురుం డదరిపెంచి కృష్ణమూర్తిని మార్కొని వేయిబాణముల నొప్పించెను. అవన్నియు మంత్రపూతములు. అస్త్రసమూహాన్ని హరితనువు సోఁకకముందే లీలచే ఖండించెను. విజయునిపై శక్తిం బ్రయోగింప నతఁ డిద్దాని నవ్వుచు ఖండించెను. పాశుపతము వైచఁగా నది జగత్సంహారకారకంబు గావున శ్రీకృష్ణుఁడు చక్రమును బ్రయోగించెను. ఆచక్ర మాపాశుపతమును మరలించి యాతని సహస్రబాహువులను ఖండించెను. వాఁడు ధరఁబడెను. పాశుపతము హరునికరంబు నలంకరించెను. బాణాసురుఁడు రక్తసిక్తాంగుఁడై ధర వ్రాలఁగా హాహాకారములు చెలరేఁగెను. అత్తఱి మహాదేవుఁడు సాక్షాత్కరించి బాణాసురుని నెదనిడుకొని విలపించెను. శివాస్త్ర

పత్తనమున నచ్చోట సరోవర మొండుకట్టెను. కరుణాసాగ రుండగు శంకరుండు బాణుని నేదదీర్చి జనార్దనునిచెంత కా తనిం దీసికొనిపోయెను. శంకరుండు చక్రపాణిని బెక్కుభం గుల వినుతించెను. వేదోక్తస్తుతిచే హరిం బొగడంగా బాణా సురుండు భక్తిచే నా శ్రీకృష్ణుని వినుతించెను. రత్నభూషణ భూషితాంగియగు కన్యక నుషను దీసికొనివచ్చి యచ్చ టనే హరిపాదసన్నిధి నర్పించెను. గోదాసీదాసరథగజాశ్వ స్వర్ణధనరత్నముల నొసంగెను. శంకరాజ్ఞచే బాణుండు తన శక్తికిం దగినట్లు యాతిథ్యము సల్పించెను. తన యుపబాధమును సైన్యమును విలపించుచు సహస్రబాహువుల హరిపాదారవిందముల నభిషేకించెను. శ్రీహరి యత్యంత ప్రసన్నుండై బాణాసు రునకు వరమొసంగెను. శంకరానుమతినొంది ద్వారకకుంజని కన్యకా ననిరుద్ధునిభార్యలకుం జూపి వారికుపకన్యను సమర్పించెను. ద్వారకానగరమున నుత్సవములు సాగెను.

శ్రీభాగవతమున నించుక భేదముగ నిట్లే కలదు. బాణాసురుండు కన్యకాంతఃపురమున నున్న యనిరుద్ధుని గట్టి వైచి కారాగారమున నుంచంగా నారదమునివలన దెలిసిన వృత్తాంతము నారదుండుపోయి శ్రీహరికిం జెప్పంగ యదువులు సర్వ సేనలంగూడి శోణపురమున హరి యుద్ధమునకు వచ్చిని సైన్యము లతో రుద్రుండు ప్రమథసైన్యములతో వచ్చి బాణాసురునితో యుద్ధము జేసి శివుండోడిపోయిన స్తుతిచే బాణాసురుని జంపక బాహు సహస్రములు ఖండించి విడిచెననియు ననిరుద్ధులం దోడుకొని ద్వారకకు నరిగెననియు వ్రాసినారము. విష్ణుబ్రహ్మపురాణ ములయం దించుక భేదముగా నిట్లే కలదు. హరివంశము ననుస

రించి యీకథ తొలుత వ్రాసితిని గాన దాని యనుబంధముగా నిందు వ్రాసెదను భేదము విశేషముగలదు.

*ఇపుడు బాణాసురుఁడనిరుద్ధునోడింపఁజాలక మాయా యుద్ధముచేయఁబూని నాగపాశములబంధించెనని తలంచి తరువాతికథను బఠింపుఁడు. అనిరుద్ధుఁడు తన్నుషాకన్యక చూచుచుండ బాణాసురుఁడు నాగపాశములబంధించి కారాగారమున నునుపఁగా నేమియుందోఁపకయుండి యొక్కతరి శోణపురాధిదేవతయగు కోటవతీదేవినిగూర్చి యిట్లు వినుతించెను. తొలుత నతఁడు శ్రీహరిని ధ్యానించెను. పిదపఁ బార్వతిందలంచెను. ఆమీఁద భక్తిభారమున జేతులొగ్గి కోటవతి నిట్లుపొగడెను. † జగజ్జననీ! నిన్నాశ్రయించినవారు కష్టములపాలుగారు. వేదములుపనిషత్తులు శాస్త్రములు నిన్నుఁబొగడుచున్నవి. నీమహిమ

* ఇది హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమునందు నూటయిరువదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయును.

అనిరుద్ధకృత దేవీస్తుతిః.

†. శ్లో. మహేంద్రవిష్ణుభగినీం నమస్యామిహితాయవై, మనసాభావశుద్ధేన షుచిస్త్వోష్వేకృతాంజలిః. ౧. గౌతమీం కంసభయదాం యశోదానందవర్ధనీం, మేధ్యాంగోకులసంభూతాం నందగోపస్యనందినీమ్. ౨. ప్రజ్ఞాం సత్యాం శివాం సౌమ్యాం దనుపుత్ర విమర్దినీం, తాం దేవీం సర్వదేవస్థాం సర్వభూతనమస్కృతామ్. ౩. దర్శనీం పూరణీం మాయాం వహ్ని సూర్యశశిప్రభాం, శాంతిం ధ్రువాంచ జననీం మోహినీం శోషణీం తథా. ౪. సౌమ్యాం దేవైస్సర్షిగణైః సర్వదేవనమస్కృతాం, కాళీంకాత్యాయనీం దేవీం భయదాం భయనాశనీమ్. ౫. కాళరాత్రిం కామగమాం త్రినేత్రాం బ్రహ్మచారిణీం, సౌదామినీం మేఘరవాం బేతాళీం విపులాననాం. ౬. యూథస్యాద్యాంమహాభాగాం.

మపారము. సకలకష్టములు తొలఁగించుటకు నీకే శక్తికలదు. నాకీయిక్కట్టును దొలఁగింపుము. సకలరాక్షసులను బొలియిం

శకునీంరేవతీంతథా, తిథీనాం పంచమీం షష్ఠీం పూర్ణమాసీం చతుర్దశీం. ౭.
సప్తవింశతిఋక్షాణి నద్యస్సర్వాదిశోదశ, నగరోపవనోద్యానద్వారాట్టాలక
వాసినీం. ౮. హ్రీంశ్రీం గంగాంచ గంధర్వాం యోగినీం యోగదాం సతాం,
కీర్తిమాశాందిశంస్సర్వాం నమస్యామి సరస్వతీం. ౯. వేదానాంమాతరంచైవ
సావిత్రీంభక్తవత్సలాం, తపస్వినీం శాంతికరీమేకానంశాంసనాతనీం. ౧౦.
కాటేర్యాంమదనాంచండామిలాం మలయవాసినీం, భూతధాత్రీం భయకరీం
కూశ్మాండీంకసుమప్రియాం. ౧౧. దారుణీంమదిరావాసాం వింధ్యకైలాసవా
వాసినీం, వరాంగనాంసింహరథీం బహురూపాం వృషధ్వజాం. ౧౨. దుర్గ
భాందుర్గయాందుర్గాం నిశుంభభయదర్శినీం, సురప్రియాంసురాందేవీం వజ్ర
పాణ్యానుజాం శివాం. ౧౩. కిరాతీంచీరవసనాం చోరసేనానమస్క్రియాం,
ఆజ్యపాంసోమపాంసౌమ్యాం సర్వపర్వతవాసినీం. ౧౪. నిశుంభశుంభమథ
నీం గజకుంభోపమస్తనీం, జననీం సిద్ధసేనస్యసిద్ధచారణసేవితాం. ౧౫. చరాం
కుమారప్రభవాం పార్వతీం పర్వతాత్మజాం, పంచాశద్దేవకన్యానాం పత్నీష్వ
దేవ గణస్యచ. ౧౬. కద్రుపుత్రసహస్రస్య పుత్రపౌత్రవరస్త్రియః, మాతా
పితాజగన్మాన్యాదేవిదేవాప్సరోగణైః. ౧౭. ఋషిపత్నీగణానాంచ యక్ష
గంధర్వయోషితాం, విద్యాధరాణాంనారీషు సాధ్వీషుమనుజాసుచ. ౧౮.
ఏవమేతాసునారీషు సర్వభూతాశ్రయాహ్యసి, నమస్కృతాసి త్రైలోక్యే
కిన్నరోద్గీతసేవితే. ౧౯. అచింత్యాహ్యప్రమేయాసి యాసిసాసినమోస్తుతే,
ఏభిర్నామభిరన్యైశ్చ కీర్తితాహ్యసిగౌతమి. ౨౦. త్వత్ప్రసాదాదవిఘ్నేన
క్షిప్రంముచ్యేథ బంధనాత్, అపేక్షస్వ విశాలాక్షి పాదౌతే శరణంవ్రజే. ౨౧.
సర్వేషామేవ బంధానాం మోక్షణం కర్తుమర్హసి, బ్రహ్మవిష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ
చంద్రసూర్యాగ్నిమారుతాః. ౨౨. అశ్వినౌ వసవశ్చైవ ధాతాభూమిర్దిశో

చితివి. సకలామరులకు సహాయమొనర్చితివి. నాకీబంధవిముక్తి ననుగ్రహింపుమని యనిరుద్ధుఁడు ప్రార్థింపఁగా దుర్గతినాశని యగు నాదుర్గాంబిక సాన్నిధ్యమును గల్పించెను. శరణాగత వత్సలయగు నాయంబిక కారాగారముననే పొడసూపి బంధ విముక్తింగావించెను. ఆవీరుని నూఱడించెను. అనిరుద్ధుఁడా దేవినారాధించి వినుతించెను. ప్రసాదభాసురముఖియై యుషా శన్యాహృతచేతసుఁడగు నాయనిరుద్ధునకు నాగపాశములను గరాగ్రమునఁ ద్రెంచి వరమనుగ్రహించెను. దయమెయినిట్లు పలికెను. అనిరుద్ధా! చక్రపాణి నీపితామహుఁడరుదెంచి యీ బాణాసురుని సహస్రబాహువులను ఛేదించి నిన్నుఁజెఱనుండి వదలించికొనిపోవఁగలఁడు. ఇంచుకకాలము నోర్చుకొనియుం డుము. అనియానతీయఁగా నాలకించి యనిరుద్ధుఁడు మరఁజ

దశ, మరుతా సహ పర్జన్యో ధాతాభూమిర్దిశోదశ. ౨౩. గావోనక్షత్రసంఘాశ్చ గ్రహానద్యో హ్రదాస్తథా, సరితస్సాగరాశ్చైవ నానావిద్యాధరోరగాః. ౨౪. తథా నాగాస్సుపర్ణాణో గంధర్వాప్సరసాంగణాః, కృత్స్నం జగదిదం ప్రోక్తం దేవ్యానామానుకీర్తనాత్. ౨౫. దేవ్యాస్తవమిదంపుణ్యం యఃపఠేత్సుసమాహితః, సాతస్మై సప్తమేమాసి వరమగ్ర్యం ప్రయచ్ఛతి. ౨౬. అష్టాదశభుజాదేవీ దివ్యాభరణభూషితా, హారశోభితసర్వాంగీ ముకుటోజ్జ్వల భూషణా. ౨౭. కాత్యాయనీ స్తూయసేత్వం వరమగ్ర్యం ప్రయచ్ఛసి,అతస్తలీమితాం దేవీం వరదే వామలోచనే. ౨౮. నమోఽస్తుతే మహాదేవి సుప్రీతామేసదా భవ, ప్రయచ్ఛ త్వం వరం హ్యాయుః పుష్టిం చైవ క్షమాం ధృతిం. ౨౯. బంధనస్థో విముచ్యేయం సత్యమేతద్భవేదితి.

దేవీస్తుతిస్సమాప్తా.

గేలుమోడ్చి పెక్కుభంగుల నుతించెను. *ఈ కారాగారము నుండి నన్ను ముక్తినిగావింపుమా యని ప్రార్థించెను.

నారదుఁడు హరికి బాణునివృత్తాంతముఁ దెల్పుట.

† ఇట్లుశోణపురంబున కారాగారమున ననిరుద్ధుఁడు దుఃఖించుచుండెను. అతఃపురమున నుషాకన్యకయు దుఃఖార్ణవ నిమగ్నయగుచుండెను. ఇట్లిక్కడనుండఁగా ద్వారకానగర మున వార్తలెట్లున్నవని యించుక విచారించుట న్యాయము. ద్వారకానగరమునఁ దటాలున ననిరుద్ధుఁడుకానరాకపోఁగా నందున్న స్త్రీలందఱు నొక్కపెట్టున విలపించిరి. ఆతనిపత్నులు తమనాథుఁడున్నట్టుండి శయనమందుఁ గాన రాకపోఁగా

అనిరుద్ధకృత ద్వితీయదేవీస్తుతిః.

*నమోఽస్తు తే దేవి వరప్రదే శివే నమోఽస్తు తే దేవి సురార్తినాశని, నమోఽస్తు తే కామచరే సదాశివే నమోఽస్తుఽతే సర్వహితైషిణి ప్రియే. ౧. నమోఽస్తు తే భయకరి విద్విషాంసదా నమోఽస్తు తే బంధనమోక్షకారిణి, బ్రహ్మాణీంద్రాణి రుద్రాణి భూతభవ్యభవే శివే, త్రాహి మాం సర్వభీతిభ్యో నారాయణి నమోఽస్తు తే. ౨. నమోఽస్తు తే జగన్నాథే ప్రియేదాంతే మహావ్రతే, భక్తిప్రియే జగన్మాతః శైలపుత్రి వసుంధరే. ౩. త్రాహి మాం త్వం విశాలాక్షి నారాయణి నమోఽస్తు తే, త్రాయస్వ సర్వదుఃఖేభ్యో దానవానాం భయంకరి. ౪. రుద్రప్రియే మహాభాగే భక్తానామార్తినాశనీ, నమామి శిరసా దేవి బంధనస్థో విమోక్షితః. ౫. ఆర్యాస్తవమిదం పుణ్యం యఃపఠేత్సుసమాహితః, సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకం స గచ్ఛతి. బంధనస్థో విముచ్యేతసత్యం వ్యాసవచో యథా. ఇతి.

† ఈకథ హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమునందు నూటయిరువదొక యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

నాఁడుజింకలవలె దుఃఖించిరి. నాథా! మనకుదిక్కుగా శ్రీహరి యుండ నిట్లుకష్టముకలిగెనే. ఏల ! మేమనాథలవలె దుఃఖించుచున్నవారము. జగన్నాథుఁడు సాయముండియు నిట్లగుటకుఁ గతమేమి ? ఇంద్రాదిదేవతలే హరియాశ్రయమున సుఖముందురో యట్టిహరియాదృతి మాకేల కలుగలేదు? సర్వలోకాభయదునియింట నిట్టిభయము గలుగనేల? సర్వలోకశరణ్యునిపౌత్రుఁడుకదా యనిరుద్ధుఁడు. ఆతని నెవ్వరో కొనిపోయిరి. ఆదుర్మతికి శ్రీహరివలన భయము కలుగకయుండునా? శ్రీహరిని ద్వేషించువాఁడు మృత్యుదేవతాకరాళవక్త్రమునఁ జొరఁబూసినవాఁడే యగును. ఇంద్రుఁడైనను బ్రదుకఁజాలఁడన నిఁక నితరులమాట యిటుఁజెప్పనేటికి? అని యనేక భంగులఁ బలవించుచుఁ గన్నీరు మున్నీరుగాఁ బ్రవహింపఁ జేసిరి. వారి శోకధ్వనినాలకించి పురుషపుంగవులెల్ల నిదియేమని యరుదెంచిరి. అనిరుద్ధునింట నిట్టిశోకధ్వనిరాఁ గతంబేమని విచారించిరి. ఏమియుఁదోఁపక శ్రీహరింగాంచి యోయి మహాత్మా! నీయాధారమున యాదవులందఱు దుఃఖవిముక్తులై సుఖించున్నవారు. ఇపుడిట్టికష్టమురాఁ గతంబేమి? అని పెక్కుభంగులఁ బ్రార్థింపఁగా శ్రీహరియు నేమియునెఱుంగనట్లు నిట్టూర్పులువుచ్చి వారికెల్ల విచారము తొలఁగునట్లుగా నిట్లు పలికెను. అనిరుద్ధుని గొనిపోయినవారెవ్వరో యెఱుంగవలయును. మున్ను మనకధిపతియగు నాహుకుని శాల్వుఁడు గొనిపోయెఁగదా. మనము యుద్ధముచేసి మరల నాతనిం దెచ్చితిమి కదా. నాకుమారుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁడు శంబరాసురునిచే హరింపఁబడియె. వానివధించి యతఁడు మరలవచ్చెను. ఇపుడని

రుద్ధుఁ డెవరిచేతనో కొనిపోఁబడియెను. వాని సమిత్రపుత్ర బాంధవముగా సంహరించెదను.

అని శ్రీహరి పలుకఁగా సాత్యకి యిట్లు పలికెను. శ్రీకృష్ణా! అనిరుద్ధుఁ డున్నతావు తెలిసికొనివచ్చుటకు దూతల నంపవలయును. పర్వతకాననాదులంగూడ వెదుకవలయును. అనఁగా నాహుకుంగాంచి హరి చారులెల్లయెడలకుం బోవ నాజ్ఞ చేయుము. అనఁగానే యాహుకియుఁ జారులంబిలువం బంచి వారికిఁ గార్యపద్ధతిం దెల్పిపంపెను అంత సేనాపతియగు ననాధృష్టి కృష్ణునిం గాంచి భయంపడుచు నిట్లు పలికెను. శ్రీకృష్ణా! నరకాసుర ప్రభృతులు మృతినొందిరి. రాక్షసులు గాని రాజులుగాని మనతో ద్వేషించు వారు లేరు. పారిజాతహరణమందు నీతో నింద్రుఁడు ద్వేషించి యోడిపోయెను. ఆతఁడే మనయనిరుద్ధుని గొనిపోయి యుండును. ఆ సమయము న శక్తిగలిగియు నాతనిం జంపక వదలితివి. ఇప్పుడైన నాతనిం బోలి యుంచుటుత్తమము. అనుటయు నామాటల నాలకించి నాగసర్పమువలె నిట్టూర్పులువుచ్చి సేనాపతీ! దేవతలు నీచకార్యములొనరింపరు. కృతఘ్నులుగారు. మందులుగారు. గర్వముగలవారు కారు. బాలిశులుకారు. దేవకార్యార్థమే దానవులం జంపితి గదా. ఇంకనట్టివారిని వధించెద. దేవకార్యముల నొనరింపఁ బాటుపడు చుండునాకు వారేల యపకార మొనరింతురు? తమపనికై నేను బాటుపడుట వారెఱుంగరా? దేవతలు క్షుద్రులుకారు. సత్యమందభిరుచి కలవారు భక్తులయందుఁ గృపగలవారు. వారివలన నించుకయుఁ గీడు కలుగదు. తెలియక యట్లంటివి. ఎవ్వతయో యొకదూతికచే ననిరుద్ధుఁడు

కొనిపోఁబడియుండును. అంతియ కాని దేవతలిట్టిపనిని జేయరు. అనునంత నక్రూరుఁడిట్లు పలికెను. ప్రభూ! ఇంద్రునికార్యము మనకార్యమే. మనకార్యమింద్రునికార్యమే. మనలను దేవతలు కాపాడుచున్నవారు. మనము వారికి సాయపడుచున్నారము. పరస్పరమీసంబంధము కలిగియున్నవారము. ఇంతియకాక * దేవకార్యార్థమే కదా మనము మనుజులముగాఁ బుట్టితిమి. అను నక్రూరువచనములను విని స్నిగ్ధగంభీరవాక్కుల శ్రీహరి యిట్లు పలికెను. దేవగంధర్వయక్షాదు లీపనిచేయరు. పుంశ్చలులగు మాయావిదగ్ధలు కావున మనయనిరుద్ధుని మోహనాకారమును గాంచి కొనిపోయియుందురు. అంతియ కాని యితరులపని యెన్నటికిని గానేరదు.

ఇట్లు శ్రీహరి పలుకఁగా నాలకించి యాదవులందఱుఁ జింతలమానిరి. దూతలాహుకప్రేషితులై యెల్లతావుల వెదుఁకఁబోయిరి. శక్తివంచనసేయక వెదకి వచ్చి గద్గదవాక్కుల నన్నితావుల వెదకితిమి. పరిశీలించితిమి. ఎందైనఁ గానరాఁడు. వేఱు ప్రయత్నము చేయుట మంచిది. మఱేయుపాయమునైనఁ దెలిపినఁ బోయి వెదకుదుము. అనిపలికి కన్నీరు ప్రవహించుచుండఁ దమకార్యము ఫలింపకపోవుటకు లజ్జించుచు నాచారులుండ ననిరుద్ధుఁ డింకెట్లు దొరకునని గుసగుసలు కలుగసాగెను. ఒకరిమోముల నింకొకరు చూచుకొనసాగిరి. ఎట్లో యారాత్రి గడచెను. ప్రభాతమయ్యెను. మంగళతూర్యరావములు రాజమందిరములయందు మోగెను. శ్రీహరి మేలు

* దేవతార్థం వయం చాపి మానుషత్వముపాగతాః. హరి. శ్లో.

కొనియెను. కాలోచితకృత్యములు తీర్చినంత నారదమహర్షి శ్రీకృష్ణదర్శనార్థమే తెంచెను. యాదవులందఱు శ్రీకృష్ణునిం గూడి మంతనము సలుపుచుండిరి. ఆసుసమయమున నారదుఁడు నవ్వుచు వచ్చెను. జయజయశబ్దముల నుచ్చరించుచు మాధవుని సమీపించెను. ఎల్లరును లేచి యెదురుగఁబోయి పూజించిరి. విశేషించి శ్రీహరి యాతనిం బూజించెను. యథాస్థానమునఁ గూరుచుండి నారదుఁడు తమతమ పీఠముల నలంకరించిన యాదవవీరులను శ్రీహరిని గాంచి యథాన్యాయముగ నిట్లు పలికెను.

మహాశయులారా! ఏల యిట్లు చింతాకులమానసులై మతిప్రభ తొలఁగ నున్నవారు? ఏమియాలోచించుచున్నవారు? ఉత్సాహముతొలఁగినట్లు మీయునికి తెలుపుచున్నది. క్లీబసమానులై యిటుకూరుచుండి యాలోచింపఁ గారణమేమి? అని యిట్లు నారదముని పలుకఁగా శ్రీహరి యిట్లు బదులుచెప్పెను. మహాముని! సువ్రతా! మాయనిరుద్ధు నెవరో రాత్రికాలమందుఁ దోడ్కొనిపోయిరి ఆతనికొఱకే యేయాలోచనలును బాలుపోవక యిట్లు చింతించుచున్నవారము. అనుటయు నారదుండు పక్కుననవ్వి మధుసూదనా! నాకతి ప్రియమగు నీవార్తను విన్నవించెద. అవధరింపుము. దేవాసుర సంగ్రామములు తగ్గిపోయినవి. బాణాసురానిరుద్ధులకు మహాసంగ్రామము చెల్లెను. బాణాసురుఁడు మిగులఁ బ్రతాపశాలి. ఆతనికొక్కకొమరిత గలదు ఆమెకొఱకు మనయనిరుద్ధునిఁ జిత్రలేఖయను నుషాప్రియసఖి యెత్తుకొని మాయాబలంబున శోణపురమును జేర్చెను. ఆవిధమెఱింగిన బాణునకు ననిరుద్ధు

నకు మహాసంగ్రామము చెల్లెను. బలివాసవులకువలె నాయుద్ధము సాగుచుండఁగా మేము సంతోషమున దానిం గాంచితిమి. అందు బాణుఁ డనిరుద్ధుని సాహసమునకు భీతిల్లి మాయాసంగ్రామ మొనరించి నాగపాశములబంధించెను. అనిరుద్ధుం జంప నాజ్ఞాపించెను గాని మంత్రియగు కుంభాండుఁడు వారించెను. ఇపుడు నాగపాశబద్ధుఁడై కారాగారమున నున్నవాఁడు. లెండు లెండు యుద్ధమునకు సిద్ధముచేయుఁడు. ఇది ప్రాణములు దాఁచుకొను సమయముకాదు. యశోవిజయముల సంపాదింపఁ దగునదను. అనిరుద్ధుఁడు పాశబాధితుఁడయ్యు ధైర్యమూనియున్నవాఁడు.

అని నారదుఁడు పలుకఁగా శ్రీహరి సర్వసైన్యములను యుద్ధమునకు వెడలనాజ్ఞాపించి వానిఁ గూడి ప్రయాణము సాగించెను. నారదముని యాప్రయాణసన్నాహముం గాంచి మాధవా! గరుడారూఢుఁడవు కమ్ము. ఇది యాలస్యము చేయు సమయముకాదు. పదునొకండువేల యోజనములిచ్చటికి శోణితపురము కలదు. కాన నీ ప్రయాణము సమంజసము కాదు. మహావేగవంతుఁడగు వైనతేయుఁడు ముహూర్తమాత్రమునఁ జేర్పఁ గలఁడు. అనఁగానే హరి గరుడుని స్మరించెను. వెంటనే యెదుట నాతఁడు నిలిచెను. ఏమియాజ్ఞ యని వేఁడెను. శ్రీహరి యువినతాప్రియనందనా! బలితనయుఁడు బాణుఁడు శోణితనగరమున నాపౌత్రు ననిరుద్ధు నుషాకారణమున నాగపాశముల బంధించెను. అతని విడిపింపఁబోవలయును. వేగమున నీకంటె నధికుఁడు లేఁడు కాన నన్నతివేగమున నందుఁ జేర్పుము నీసాయమునఁ బెక్కుమాఱులు విజయము నొందఁ గల్గితిని. అనఁగా నాగరుడుఁడు చేతులొగ్గి మహాత్మా! నీసన్నిధిమాత్రమున నాకు విజ

యముకల్గెను. ధన్యుఁడను. అనుగ్రహపాత్రుఁడను. సకలచరాచరప్రపంచముల కాదికారణమవై వేదాంతవేద్యుఁడవై చతురాశ్రమధర్మసంస్థాపకుఁడవై దానవులవధింప నవతరించుచు వెలయు పురాణపురుషుండవు. అని మఱియుఁ బెక్కుభంగుల భగవత్కార్యముల స్మరించి మహానుభావా! నన్నధిష్ఠింపుము. నావుఁడు గరుడునతిప్రీతిఁ గౌఁగిలించుకొని మిత్రుఁడా శత్రువినాశనముకొఱకీపూజను ప్రతిగ్రహింపుము. అని యాతిథేయము నొనరించి స్వాయుధములఁ దాల్చి యతనిపై నధిరోహించెను. దేవతలు పూలవానలఁ గురియించి జయింపుమని యగ్గించిరి.

రుద్రజ్వరము శ్రీహరితోఁ బోరుట.

* ఇట్లు శ్రీహరి ప్రయాణమునాగింపనెంచి గరుడారూఢుఁడయ్యెను. మహర్షులు జయముగైకొనుమని దీవించి స్వస్త్యయన కర్మము నడపిరి. † గరుడారూఢుఁడగు హరి యెనిమిది బాహువులుగలిగిన పర్వతాకారముగన్పట్టఁగా బాణాసురసంక్షయమును గోరి పుండరీకాక్షుఁడను నామము సార్థకము చేయు నయనములు భాసిల్లఁగా ఖడ్గచక్రగదాబాణములు దక్షిణభాగకరములందు వెలయఁగా జర్మశార్ఙ్గచాపశంఖశ్చం

* ఈకథ హరివంశవిష్ణుపర్వమునందలి నూటయిరువదిరెండవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

† అథాష్టబాహుః కృష్ణస్తు పర్వతాకారసన్నిభః, విబభౌ పుండరీకాక్షో వికాంక్షన్ బాణసంక్షయమ్. అని మూలము.

గములు వామహస్తములందు వెలయుచుండఁగా నుద్యద్దివాక రుంబోలి ప్రయాణము సాగించెను. అత్తఱిఁ బ్రద్యుమ్నరూప ధారియగు శ్రీహరికి సనత్కుమారునియాకార మొప్పెను, అత్తఱి గరుడుఁడు పక్షవిక్షేపముగావించుచుండ నంతబలరా ముడు హరిం గూడి పయనముసాగించుచు శ్రీకృష్ణా! మాతే జస్సులు క్షీణించినవి. ఇదిక్రొత్తపద్ధతి. కనకవర్ణముకలిగినది. ఇదేమివిచిత్రము? మేరుపర్వతపార్శ్వమునకు వచ్చితిమా? తెలుపుమనగా హరి యిట్లు బదులు పల్కెను. బల దేవా! శోణనగరసమీపమున కేతెంచితిమని తలంచెదను. ఆనగరమును రక్షించువాఁడగ్నిహోత్రుఁడు. ఆహవనీయాగ్ని జ్వాలలు మనతేజస్సులఁ గ్రిందుపడఁజేసినవి. దాన వర్ణవైరూ ప్యముకల్గినది.అనఁగా హలాయుధుఁడు సోదరా! అట్లు మనము వర్ణవైరూప్యము నొందనచో నిఁకముందు మన మొనరింపఁదగు కార్యమేమని బుద్ధిచే నాలోచింపుము. ఆమాటలాలకించి హరి గరుడునితో వైనతేయా ఇఁకఁ జేయఁదగుపని నూహింపుము. నీయాలోచనంగాంచి నేను గృత్యము నెఱపెదను. ఆశ్రీహరి యానతి నాలకించి కామరూపిగావున ముఖముల వేయింటిని గనఁబడఁజేసెను. గంగాతరంగిణిం జేరి యందు మునింగి సమృ ద్ధిగా జలములఁద్రావి యాశోణనగరముపై నుండి యాజలము లవర్షించెను. దాన నాయగ్ని చల్లారెను. విస్మితుండై వైనతే యుఁడు సకలప్రాణులను బ్రళయకాలమునదహించు నీయగ్ని శ్రీహరికి వర్ణవైరూప్యమునొదవించెను. ఈయగ్నులు మూఁడు నొక్కొకటి యొక్కొక్కలోకమును గాల్పఁజాలునని తలంచెదను. అని పక్షవిక్షేపమొనరించెను. అంత రుద్రగణము

లచ్చెరువడి బలదేవ శ్రీకృష్ణ ప్రద్యుమ్నులను గాంచి యీపురుషవరేణ్యు లేలవచ్చిరని విస్మితులైరి.

అంత హరిబలములటఁ గొన్ని ముందే ప్రయాణము చేసి చేరియుండినవి గాన హరిరాక నెఱింగి యుద్ధసన్నాహ మొనరింప నాధ్వని మిక్కుటముగ నెల్లయెడల వ్యాపించెను. ఆమహానాదము నాలకించి యంగిరసుఁడు తనపురుషు నొక్కని నాయుద్ధము సాగుచోటికిఁ బొమ్మని పంచెను. త్వరగా నాయుదంతమును గనుఁగొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించెను. ఆపురుషుండా చోటికిం బోవునప్పటి కగ్నులకు వాసుదేవునకు యుద్ధము సాగుచుండెను. కల్మాషుఁడు, కుసుముఁడు, దహనుఁడు, శోషణుఁడు, బలశాలియగు తపనుఁడు నను నీయైదుగురు స్వాహాకారవిషయమునఁ బ్రఖ్యాతిం గాంచి యుండిరి. మఱియుఁ బిఠరుఁడు పతగుఁడు, స్వర్ణుఁడుశ్వగాధ భ్రాజులును నీయైదుగురు స్వధాకారవిషయమునఁ బ్రఖ్యాతులు. ఈపదుగురు వహ్నులు తమతమసేనలతో వాసుదేవుని నిలువరించి పోరాడుచుండిరి. జ్యోతిష్టోమవిభాగమునందుఁ బాల్గొనునట్టియు వషట్కారాశ్రయము గల్గినట్టియు నిరువురగ్నులు మహాబలపరాక్రమము లుప్పతిల్లఁ బోరాడుచుండిరి. ఈవార్త తనచారుఁడు చూచివచ్చి చెప్పఁగనే యంగిరసుఁ డాగ్నేయమగు స్యందనము నెక్కి భాస్వరంబగు చాపంబును దాల్చి పోయి యాద్వాదశాగ్నులనడుమ నిలిచి యుద్ధముచేయ నారంభించెను. వహ్నులనడుమ నిలిచి బాణములవర్షించు నయ్యంగిరసుం గాంచి నవ్వుచు శ్రీకృష్ణుండు మదినించుక కోపము పొడసూప నోయగ్నులారా! ఇంచుక నిలువుఁడు. మీపంత మడంచెద. నాయస్త్రాగ్నులు దహింపఁ

జూన నిలువఁజాలక దశదిశలకుఁ బరుగిడుచుండగాక. అను చుండ నంత నంగిరసుఁడు శూలాయుధమును దాల్చి శ్రీకృష్ణ ప్రాణానిలములఁబీల్చువాఁడుపోలెఁ బరుగిడెను. శ్రీహరి యాత నిరాక నెఱింగి తీవ్ర సాయకముల నాత్రిశూలమును శకలము లుగ నొనరించెను. అంతట మానక చక్రపాణి యముని బోలిన యర్ధచంద్రాకార బాణముల చేతను, ప్రళయకాలమృత్యు వును మేలమాడు బాణముచేతను నంగిరసుని వక్షమును జీల్చెను. రక్తధారలు స్రవించుచుండఁగా నాముని విహ్వలుం డును బోలె మూర్ఛిల్లెను. బ్రహ్మతనయులగు నల్వురగ్నులు బాణనగరమునకుం బరుగునఁబోయిరి. తక్కినవారూరకుండిరి. తాన నగ్నిప్రాకారమునుదాఁటి శ్రీహరి బాణనగరమును జేరెను. అత్తరి నారదముని మహాభుజా! శ్రీకృష్ణా! అదిమొ బాణనగరము చూడుము. ఇందు భవానిగూడి శంకరుఁడు నివ సించును. బాణరక్షణముసేయుపొంటెఁ గుమారస్వామియు నున్నవాఁడు. అని నారదముని పలుకఁగా నవ్వుచు మునీంద్రా! క్షణకాలము చూచుచుండుఁడు. బాణరక్షణముపొంటె రుద్రుఁ డవతరించినను శంకరునితోఁ బోరాడెదము అనుపలుకులు పూర్తినొందక ముందే గరుడుఁడు శోణనగరముచేర్చెను. పుం డరీకాక్షుఁడు శంఖమొత్తి భయముప్పతిల్లం జేసి నగరముఁ బ్రవేశించెను.

అంత బాణాసురునిసేనలు భేరీనాదముల దిక్కులుపి క్కటిల్లఁజేయుచు యుద్ధమునకు నడచినవి. కింకరసేనలు తొలుత మార్కొని హరిప్రముఖుల నిలుపఁగా బలరాముఁడు హలా యుధమునుదాల్చి కృష్ణా! ఈబలమును దొలుత వధింపుమని

యాజ్ఞాపింపఁ దద్వ్యాధార్థ మాగ్నేయాస్త్రమును సంధించి ప్రయోగించెను. దానఁ గొందరు నశించిరి. తద్బల మసంఖ్యాకమగుట సముద్రము పొంగినచందమున నుండ బలదేవుఁడు కృష్ణా! నేను వీరితోఁ బోరాడ నుత్సహించెద. అనుటయు కృష్ణుం డన్నా! నాకు యుద్ధకాంక్ష మిక్కుటముగా నున్నది. ప్రద్యుమ్నుఁడు వామభాగమునందును, నీవు దక్షిణభాగమందును, గరుత్మంతుఁడు ముందును నిలిచి నన్నుఁ గాపాడుచుండుఁడు. అనుచుండఁగనే వారితోఁ బోరాడుచున్న హలాయుధుని యాకారము రౌద్రముగాఁ జూపట్టెను. యుగాంతకాలమున మృత్యువా యని తోఁపఁజేయుచుండెను. లాంగలమును దగిలించి లాగుచు ముసలమున నలుగఁగొట్టుచు విహరించుచుండెను. ప్రద్యుమ్నుఁడు యుద్ధకాంక్షయావేశింపఁగా శరజాలములఁ బరఁగించుచు నురుమాడుచుండెను. శ్రీహరి పాంచజన్యనాదమునఁ గొందఱఁ బడఁజేసెను. స్వపక్షచాలనవాతముల గరుడుఁడు కొందఱఁ దూలించెను. నఖముఖవిదారణముల మఱికొందఱఁ జెండెను. ఇట్లు ప్రమథనిశాచరగణములు తూలిపోవుచుండునంత రౌద్రజ్వరము వారిఁగాచుపొంటె నడరెను. మూఁడుపాదములు మూఁడుశిరస్సులు షడ్భుజములు తొమ్మిది కన్నులు గలిగి యారౌద్రజ్వరము భస్మప్రహరణముచేయుచుఁ గాలాంతకయమసంకాశమై మేఘసహస్రగర్జనములఁ గ్రిందుచేయు మహారవమొనరించుచు నావులించుచు నిద్రాపరవశమగు తనువు వెలయఁగా నేత్రములచే నాకులమగు వక్త్రముగలిగి త్రుళ్లుచు సంహృష్టరోమములు వెలయఁగా గ్లానాక్షులు కనంబడఁగా భగ్నచిత్తుంబోలె నూర్పులు వెసవదలుచు

హాలాయుధుఁ జేరవచ్చి సాక్షేపముగా మార్కొనెను. యుగాంతాగ్నినిభములగు ముష్టులం జూపి యందఱ భీతిల్లఁజేయుచుండెను. క్షణమాత్రమున నన్నితావులఁ గనఁబడుచుండెను. మరియు హాలాయుధునిపక్షమున భస్మమును బ్రయోగించెను. అది స్పృశింపఁగనే మహాబాధకలుగ నాతఁడు నావులించుచు శోషిల్లుచు నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు నిద్రావిష్టుఁడువలెఁగన్నులు మూఁతలుపడుచుండఁగా నేమియుఁ జేయఁజాలక కృష్ణునిం బిల్చి యిట్లు పలికెను. కృష్ణా కృష్ణా! చిక్కుపడితిని. కాపాడుము కాపాడుము. దేహమంతయు మండుచున్నది. రక్షింపుము. ఈబాధ శాంతినొందఁజేయుము. అని యిట్లు మహాబలశాలి హాలాయుధుఁడు పలుకఁగా నాలకించి నవ్వి యుద్ధాభిలాషులలో మేటి కావున నిట్లు పలికెను.

అన్నా! భయంపడకుము. భయంపడకుము. ఇదె వచ్చితి. అని పోయి కౌఁగిలించుకొనెను. శ్రీకృష్ణాశ్లేషమున నాతని తనూతాపము చల్లారెను. ఇట్లు జ్యేష్ఠసోదరు బాధ మాన్పి మహత్తరకోపమున నాజ్వరమును జూచి యిట్లు పలికెను. ఓరౌద్రజ్వరమా! రమ్ము. రమ్ము. నాతో రణమొనరింపుము. నీశక్తినంతయుఁ జూపుము. నీపౌరుషమునంతయుం జూపుము. నీరెండుచేతుల బలముం జూపుము. అనిపలుకఁగా నాజ్వరము హుంకరించి జ్వాలాగర్భమగు భస్మమును జల్లెను. ముహూర్తమాత్రమాభస్మము దేహమును మండఁజేయఁగానా బాధ ననుభవించెను. అవ్వల నాబాధ శాంతించెను. అంత నాజ్వరము త్రిభుజములచే శ్రీకృష్ణుని బ్రహరించెను. కంఠమునఁ బిడికిటఁ బొడిచెను. ఉరస్సును ముష్టిఘాతమున నొప్పించెను. ఆదెబ్బ

లచే నించుక హరి బాధితుఁడై నట్లు చూచువారలకుం దోఁచెను. దీనినింకనిలువనిచ్చినఁ గీడుమూడునను ధ్వని చెలరేఁగెను. ముహూర్తమాత్రమాజ్వరమునకు హరికి ద్వంద్వయుద్ధము చెల్లెను. అత్తఱి నాశివజ్వరము కనకవిచిత్రభూషణములొప్పారఁగాఁ దనబాహుబలమున హరినొప్పించుచు జగత్క్షయకాలమున మృత్యువుంబోలి వెలుంగుచుండెను.

శివజ్వరశ్రీకృష్ణసంవాదము.

* అంతట శ్రీకృష్ణుఁడు శత్రునిషూదనసమర్థుఁడు గావున నిది మృతినొందవలయునని యూహించుచు బాహువుల దానింబట్టుకొని భూతలమునఁ బడవైచెను. అది కృష్ణకరవిముక్తమై తనశరీరమును వదలక శ్రీకృష్ణదేహమును బ్రవేశించెను. అది తనువునఁ బ్రవేశించినంతనే యొడలుపరవశము కాఁగా భూతలమున గాఢనిద్ర నొందినవాఁడు వలెఁ బడియెను. ఆవులించెను నిట్టూర్పులఁబుచ్చెను. గగుర్పాటు గలుగఁగా నాబాధ ననుభవించెను. నిద్రపోయెను. ముహూర్తకాలమీరీతి సకల బాధల ననుభవించెను. అంతలో ధైర్యమూని పరసంహార ప్రచండపాండిత్యమండితుఁడు కావున దానియావేశమున నావులించుచు జ్వరాభిభూతునిగాఁ దన్నెఱింగి దానినడంచువేఱొకజ్వరమును బ్రయోగించెను. అది వైష్ణవజ్వరమను విఖ్యాతి గలది. అతిభయంకరాకారము గలది. సర్వప్రాణిభయంకరమైనది. అట్టిజ్వరమును రుద్రజ్వరవధార్థమై ప్రయోగించెను.

* ఈకథయు హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమున నూటయిరువదిమూఁడవ యధ్యాయము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది.

శ్రీహరి తనకాజ్ఞచేయుఁగా నావైష్ణవజ్వరము బలమలరఁగా నారుద్రజ్వరమును బట్టుకొని తనువునుండి వెడలించి హరికప్పగించెను. హరి దానిం బట్టుకొని మహత్తరక్రోధమునఁ దన దనువు నావహించినదానిని దనజ్వరమును వెడలించి నూఱుసారులు గిరగిరం ద్రిప్పి, భూతలముననైవ నుంకింపఁగా నది భీతిల్లి స్వామీ నన్ను రక్షింపుము. రక్షింపుమని మొఱ్ఱపెట్టసాగెను. హరి దాని గిరగిరఁ ద్రిప్పుచుండుతఱినే యాకాశమునుండి యశరీరవాక్యొక్కటి యదుకులానందవర్ధనా! మహాబాహూ! కృష్ణా! కృష్ణా! ఈజ్వరమును బొలియింపకుము. దీనిని గాపాడుము. ఇది రక్షింపఁదగినదియే అనివినఁబడియెను. శ్రీహరియు నామాట లాలకించి భూతభవ్యభవిష్యత్ప్రభువు, జగజ్జాలమునకుఁ బరమగురువునగుట దానిని బొలియింపక వదలెను. ఆజ్వరమతిభీతిమై హరిపాదములకడ వ్రాలి తత్పాదపద్మములఁ దలఁ దాల్చి శరణమొంది యిట్లు ప్రార్థించెను. యదునందనా! గోవిందా! నావిన్నప మాలకింపుము. నామనోరథము నీడేర్పుము. నే నొక్కతుకనే జ్వరమనఁబరఁగుదును. నీప్రసాదమున నీవర మడుగుచున్నాను. నేనే యుండునట్లనుగ్రహింపుము. శ్రీహరియు దానిప్రార్థనము నట్లేయగుఁగాక యని చెల్లించి జ్వరమా! నీకోరిక చెల్లించితిని. నా శరణుచొచ్చితివి. ఇంతకుముం దున్నట్లే నీవొక్కదానవే జ్వరమన నుండుదువు గాక. ఇపుడు నాచే సృజింపఁబడిన యీజ్వరము నాయందే విలీనమగుంగాక. అనిపలికి మఱియు నాజ్వరముంగాంచి జ్వరమా! నీవెట్లు లోకమున సంచరింపవలయునో తెల్పెద నాలకింపుము. సర్వజాతులయందును స్థావరజంగమాత్మకమగు నీప్రపంచము

నందు నీతనువును మూఁడుగావిభజించి నాయానతిమెుఁ బ్రవర్తింపుము. ఒక్కతినువునఁ జతుష్పాజ్జంతువుల నాశ్రయింపుము. రెండవతనువున స్థావరముల నావరింపుము. మూఁడవ దేహమున మానవకోటి నావేశింపుము. మూఁడురూపములుగా మరల నామనుష్యులయం దున్నరూపమును భాగించి పక్షులయందుండుము. మూఁడవదేహమునందున్న నాల్గవభాగము నీకు ధ్రువముగ నుండఁగలదు. మూఁడవభాగము చాతుర్థికజ్వరమనఁ బరఁగును. మానుషులయం దొక్కరీతిగాక తారతమ్యమును బట్టియుండుము. వృక్షములయందుఁ గీటరూపమున నుండుము. సంకోచపత్రరూపమునను నుండుము. పాండుపత్రములని వానికిఁ బేరుగలుగును. జలములయందు నీలికారూపమున నుండుము. నెమిళ్లయందు బర్హచ్యుతిరూపముగ నుండుము. తామరతీఁగ లోనగువానియందు కామరూపముగా నుండుము. భూమియం దూషరరూపమున వెలయుము. పర్వతమునందు గైరిక మనుపేర నొప్పుదువుగాక. గోవులయం దపస్మారకమన నుందువు. వాని కదియే చరణరోగమగును. దాని పేరు ఖోరక మనఁబడును. ఇట్లు బహురూపంబుల భూతలంబున వ్యాపించి యుందువు. దర్శనస్పర్శనములఁ బ్రాణివధ మొనరింతువు. దేవమానవులుతప్ప నిన్నితరు లోర్వఁజాలరు.

అని యిట్లు శ్రీకృష్ణమూర్తి యాజ్ఞాపింపఁగా నారుద్రజ్వరము హర్షించి నమస్కరించి చేతులొగ్గి యిట్లు మరల ప్రార్థించెను. సర్వజాతిప్రభుత్వము నొసంగితివి. ధన్యచిత్తనైతిని. మరల నీవాక్యము నాశించుచున్నదానను. గోవిందా! నే నేమి భూతలమునఁ జేయవలయునో మఱియు నాజ్ఞాపింపుము.

రాక్షసకులముల ధ్వంసముచేయు మహాదేవుఁడు నన్నుఁబుట్టిం చెను. నీచేత రణరంగమున నోడింపఁబడితిని. కాన నాకుఁ బ్రభువవైతివి. నేనిపుడు నీకుం గింకరుఁడను. ధన్యతగంటిని. అనుగ్రహింపఁబడితిని. నాకుఁ బ్రియముగల్గించితివి. నీకుఁ బ్రియముగా నే కార్య మొనరింపఁదగునో ఆజ్ఞాపింపుము. అని జ్వరము పలుకఁగా వాసుదేవుం డనుగ్రహమున నాయభి సంధిని వినుము. బాహుబలము లొప్పార మన మిద్దఱము యుద్ధముచేసితిమి. ఈయుద్ధవృత్తాంతము నెవ్వఁడు పఠించునో వారిని నీవు బాధింపకుందువు గాక. వారి నావేశించియున్నను వదలిపోవుదువుగాక. నీబాధనుండి విముక్తులు కాఁగోరువార * లీశ్లోకములఁ బఠింతురుగాక. అని శ్రీహరిపలుకఁగా నట్లే యగుఁగాక యని పలికెను. ఇట్లు లాశివజ్వరము హరివలన వరములనొంది నమస్కరించి రణాంగణమును వదలిపోయెను.

హరిహరయుద్ధము.

† ఆవల నాముువ్వురును గరుత్మంతు నధిష్ఠించి యాబాణాసురునిసేనలతోఁ బోరాడిరి. బాణవర్షమున నావీర భటులను ముంచిరి. బాధించిరి. శంఖధ్వనుల వారినలయించిరి. చక్రలాంగూలాదిప్రహారణములకుఁదాళఁజాలక యాకింకరులు

జ్వరహరణస్తుతిః.

* శ్లో. త్రిపా ద్భస్మప్రహరణ స్త్రిశిరా నవలోచనః, సమేప్రీత స్సుఖం దద్యా త్సర్వామయపతిర్జ్వరః. ఆద్యంతవంతః కవయఃపురాణాః సూక్ష్మా బృహంతో ఽప్యనుశాసితారః, సర్వాన్ జ్వరాన్ ఘ్నంతు మమానిరుద్ధ ప్రద్యుమ్నసంకర్షణవాసుదేవాః. అని. † ఈకథ విష్ణుపర్వము నూటయిరువదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

మడసిరి. శుష్కేంధనముల నగ్ని కాల్చునట్లు వారినెల్ల శ్రీహరి బాణములు కాల్చెను. హతశేషులు శోషిల్లిరి. పరుగిడసాగిరి. వారిపాటుగాంచి బాణాసురుఁడు పాఱిపోవ నేల యని నిలిపి యిట్లుపలికెను. దానవవీరులారా! లాఘవమునొంది కులమున కపకీర్తిం దెచ్చి యేల యిట్లు పాఱిపోయెదరు? మీకింత భయమేల? సకలాయుధములధరించియు వానియెడ విశ్వాసము మాని కులమర్యాదను వీటఁబుచ్చి హరసంవాసమును మఱచి పోవఁ బాడియే. నిలువుఁడు. ఇదె నేనరుదెంచితిని. అని యెంత యొత్తిచెప్పినను భయమోహితులై మరలకపోయిరి. ప్రమథగణములు నిలిచి పోరాడుచునే యుండినవి. దానవవీరులు కొందఱు బాణప్రోత్సాహితులై యనిసేయఁ బూనిరి. బాణాసురమంత్రియగు కుంభాండుఁడు బలశాలిగావున భయార్తలగు సైనికులంజూచి యిట్లు పలికెను. దానవులారా! ఇదిగో బాణాసురుఁడు సంగరముచేయ నరుదెంచెను. ఇదె శంకరుఁ డరుదెంచెను. కుమారస్వామియు నేతెంచెను. మీరేల భయమునఁ బరువెత్తెదరు? అని యెంతచెప్పినను భయార్తులు గావున నిలువక పోవసాగిరి.

తనబలములు శ్రీకృష్ణభీతిఁ బాఱిపోవుటంగాంచి సంరక్తనయనుండై శంకరుఁడు యుద్ధమున కాయత్తపడెను. బాణసంరక్షణాదరంబున రథమునధిరోహించెను. కుమారస్వామియు రథము నెక్కి వెడలెను. నందీశ్వరసమాయుక్తరథమునధిష్ఠించిన యీశ్వరుఁడు కృష్ణుఁ డున్నచోటికిం బోయెను. సింహనాదమొనరించుచుఁ దనప్రమథు లనేకరూపంబులుదాల్చి తోడన నడచిరి. తన కభిముఖముగా నేతెంచు శంకరుస్యందనముం

గాంచి గరుడు నధిష్ఠించియున్న తాను నెదుర్కొనెను. తన్నెదుర్కొనుచున్న హరిపై హరుఁడు నారాచములఁ బ్రయోగించెను. హరియుఁ బర్జన్యాస్త్రమును బ్రయోగించెను. భూమివడంకెను. నాగములు విషమును గ్రక్కెను. పర్వతము జలధారల వదలెను. కొన్నిశిఖరములు పడినవి. మఱియు బెక్కునుత్పాతములు తోఁచెను. అంతలో లోకపితామహుఁ డగు బ్రహ్మదేవుఁడు దేవగణంబులంగూడి యరుగుదెంచెను. శ్రీహరి యాయస్త్రరాజమును వదలెను. దానం బ్రభవిల్లిన నారాచములు వేనవేలుగా హరరథముపయిం బడియెను. అంత రోషమున శంకరుఁడు హుంకరించి యాగ్నేయాస్త్రమును నారింగూర్చి ప్రయోగించెను. ఆయద్భుతము వర్ణనాతీతము. ఆయస్త్రజ్వాలల గరుడ శ్రీకృష్ణ బలరామ ప్రద్యుమ్నులు సమావృతులైరి. దాన హరిపాలిసేనని దానవులు సింహనాద మొనరించిరి. దానికోర్వక కృష్ణుఁడు దివ్యాస్త్రవిద్వరిష్ఠుఁడు గావున వారుణాస్త్రమును సంధించి దాని యాటోపము నాపెను. శంకరుఁడు వరుసగాఁ బైశాచ రాక్షస రౌద్రాంగిరో నామకాస్త్రములం బ్రయోగింప శ్రీకృష్ణుఁడు వాయవ్య సావిత్ర వాసవ మోహనాస్త్రములం బ్రయోగించి వానిని మరల్చెను. పిదప హరి వైష్ణవాస్త్రమును వైచెను. దాన నెల్లరు భయంపడిరి. కొందఱు పరుగిడిరి. దిక్కులు తిమిరావృతము లయ్యెను. బాణాసురుఁ డాయుపద్రవ మెడపంగఁగోరి యనేకదానము లొనరించెను. తాను సంగరమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను. సేనాసాగర మాతనితోడ బయలువెడలెను. లోకంబులెల్ల నాకులంబు.

లయ్యెను. వైష్ణవాస్త్రము గాఢాంధకారమును గల్పించెను.

—హరిహరస్తుతి.—

* ఈరీతి జగంబంతయు నంధకారమయముకాఁగా నాపరశివుఁడు దానివిరియించి స్వకీయతేజమున నెంతయుఁ బ్రకాశించెను. అంధకారమునందు శంకరుఁడు గాని నందీశ్వరుఁడు గాని యరదముగాని కనంబడకుండిరి. అంత రోషమునఁ బ్రజ్వలింబకుఁ డుప్పొంగి తనతేజమున నాయంధకారమును విరియించి ధనుస్సు మెఱయించి బాణమును సంధించెను. † ఆబాణసంధానమేటికో యీయుద్ధము చేయఁబూనుటేలో కో మహాత్ముఁడగు వాసుదేవుఁ డెఱుంగును. కావుననే యీయిరువురును బోరాడసాగిరి. శంకరుఁడు విజృంభించి యుద్ధము చేయఁబూనఁగా వైష్ణవాస్త్రము వృథకాఁగా వాసుదేవుఁడు జృంభణమను నస్త్రమును బ్రయోగించెను. దాన శంకరుఁడు మూర్ఛిల్లినట్లుండెను. ‡ సర్వాసురాసుర సంఘ విజేతయయ్యు సంజ్ఞ నొందక యుండెను.

ఇట్లు ధనుర్ధారియయ్యు మహాదేవుఁడు మూర్ఛిల్లియుంటఁ గాంచి బాణాసురుఁడు శంకరుఁ బురికొల్పెను. కాని యట్లే యుండెను. హరి పాంచజన్యమును బూరించెను. అట్టహాస మొనరించెను. శంకరుఁడు మూర్ఛిల్లుట నెల్లరు భీతిల్లిరి. అంతటఁ బ్రమథబలములు మాయాయుద్ధమునఁ బ్రద్యుమ్నుఁ

* ఈకథయు హరివంశవిష్ణుపర్వము నూటయిరువదియైదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయును.

† విజ్ఞాతో వాసుదేవేన చిత్తజ్ఞేనమహాత్మనా. అని మూలము.

‡ సంజ్ఞాం నలేభే భగవాన్ విజేతా సురరక్షసామ్. అని మూలము.

జుట్టుముట్టిరి. ప్రద్యుమ్నుఁడు వారినెల్ల నిద్రాపరవశులఁ గావించి దానవుల నొంచెను. అత్తరి శంకరవాసుదేవుల తేజస్సున భూమి పీడింపఁబడి భూదేవి బ్రహ్మనుగాంచి మహాత్మా! శంకరవాసుదేవుల తేజస్సును భరింపఁజాలక యున్నదానను; నన్నుఁగాపాడుము. ఈభారము నోర్వఁజాలను. దుర్భరముగా నిది కనఁబడుచున్నది. చరాచరముల లాఘమున నేను ధరించునట్లు లొనరింపుము. అనఁగా భూమితో హిరణ్యగర్భుఁడు జననీ! ముహూర్తమాత్ర మోర్చుకొనుము. ఈభారము తొలంగును. అని పలికి యామె భీతిఁదొలఁగించి శంకరుం గాంచి మహాత్మా! మహాసురవధము కల్పించి మరల వారినేల కాపాడఁబూనెదవు? నీకును గృష్ణునకును యుద్ధము చెల్లునా? † నీ రెండవరూపమే యాకృష్ణుఁడని నీవెఱుంగవా. అని హెచ్చరింపఁగా నవ్యయుండగు నామహాదేవుఁడు ‡ యోగనివిష్టమతియై మున్ను తాఁ గృష్ణునకొసంగిన వరముల నాలోచించి ద్వారవతియందుఁ దాఁ గృష్ణునితోఁ బలికిన విధమును స్మరించి యేమియుఁ బలుకక మరలెను. తనకుఁ గృష్ణునకుంకంతయు భేదము లేదనుట సంస్మరించెను. యుద్ధనివృత్తుఁడై బ్రహ్మనుజూచి పంకజాసనా! యుద్ధముచేయను. ఇంక భూభారము తగును గాక భూదేవి స్వస్థురా లగుంగాక.

---

† నచబుద్ధ్యసికృష్ణంత్వ మాత్మానంతు ద్విదాకృతమ్. అని మూలము.

‡ ప్రవిశ్యపశ్యతేకృత్స్నం త్రీన్ లోకాన్ సచరాచరాన్, ప్రవిశ్య యోగం యోగాత్మా వరాం స్తాననుచింతయన్, ద్వారవత్యాంయదుక్తంచ తదనుస్మృత్యసరద్వశః, జగాదనోత్తరం కించిన్నివృత్తోఽభవత్తదా అని మూలము.

అనుటయు గృష్ణుం డవ్విధ మెఱింగి మహాదేవుం గౌఁగిలించుకొనియె. శివుండును హరి నాలింగనము చేసికొనియె. ఇట్లు పరస్పరాలింగనములఁ దమ యైకమత్యమును దెలుపుకొనిరి. ఒండొరుల మాఱుకొను ప్రయత్నమును మానుకొనిరి. అత్తఱి వారిమహత్వము నెఱింగిన బ్రహ్మ మార్కండేయుని నారద మునిని గాంచి యిట్లు పల్కెను. మునులారా! మందరగిరి పార్శ్వమున నళినియందు రాత్రి స్వప్నావస్థయందు హరకేశవులు నాచేఁజూడఁబడిరి. హరుఁడు హరిరూపమును దాల్చెను. హరియు హరరూపమును దాల్చెను. శంఖచక్రగదాపాణియై పీతాంబరమునుదాల్చి హరుఁడొప్పెను. త్రిశూలపట్టిసములం దాల్చి వ్యాఘ్రచర్మమునుగట్టి హరియలరారెను. శంకరుఁడు గరుడారూఢుఁడయ్యెను. శ్రీకృష్ణుఁడు వృషభము నెక్కియుండెను. ఈపరమాద్భుతవృత్తాంతమును గాంచి యచ్చెరుపడితిని. దీనిసారమేదో తెలుపుఁడు. అని బ్రహ్మ ప్రశ్నింపఁగా మార్కండేయుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను. * శివుఁడు విష్ణురూపుఁడు

---

* శివాయవిష్ణురూపాయ విష్ణవేశివరూపిణే, యథాన్తరం నపశ్యామి తేన తౌ దిశతశ్శివమ్. అనాదిమధ్యనిధన మేతదక్షరమవ్యయం, తదేవ తే ప్రవక్ష్యామి రూపం హరిహరాత్మకం. ౩౦. యోవిష్ణుస్సతువైరుద్రో యోరుద్రస్సపితామహః, ఏకామూర్తిస్త్రయోదేవా రుద్రవిష్ణు పితామహః. ౩౧. వరదా లోకకర్తారో లోకనాథా స్స్వయంభువః, అర్ధనారీశ్వరాస్తేతు వ్రతం తీవ్రం సమాశ్రితాః. ౩౨. యథాజలేజలంక్షిప్తం జలమేవతు తద్భవేత్, రుద్రం విష్ణుః ప్రవిష్టస్తు తథా రుద్రమయోభవేత్. ౩౩. అగ్నిమగ్నిః ప్రవిష్టస్తు అగ్నిరేవయథాభవేత్, తథా విష్ణుం ప్రవిష్టస్తు రుద్రో విష్ణుమయో భవేత్. అని మూలము.

విష్ణువు శివరూపుఁడు. వీరియందుఁ దారతమ్యము గానరాదు. కాన నారిద్దఱు శివముల నొసంగుదురు గాక. ఆదిమధ్యాంతములు లేక యక్షరము నవ్యయము నగు నొకతత్త్వము హరిహరాత్మక మనంబడును. విష్ణు వనఁబడువాఁ డెవ్వఁడో వాఁడే రుద్రుఁడు. రుద్రుఁ డనఁబడువాఁడే పితామహుఁడు. ఒక్క దేహమే మూఁడుగా నేర్పడి బ్రహ్మవిష్ణుశివు లనునామములఁ దాల్చెను. ఈముువ్వురు వరదానదక్షులు. లోకకర్తలు. స్వయంభువులు. అర్ధనారీశ్వరులు. తీవ్ర వ్రతము నవలంబించి యున్నవారు. జలమునందు జలముపోసిన నది జలమేయగును. రుద్రునియందుఁ బ్రవేశించినవిష్ణువు రుద్రమయుఁడేయగును. అగ్నిలో నగ్ని ప్రవేశించిన నగ్నియేయగును. అట్లే విష్ణువులోఁ బ్రవేశించిన రుద్రుఁడు హరిమయుండగును. అగ్నిమయుఁడు రుద్రుఁడు. సోమమయుఁడు విష్ణువు. అగ్నిష్టోమాత్మకమే యీస్థావరజంగమాత్మక ప్రపంచమని యెఱుఁగఁ దగు. వారిద్దఱు జంగమస్థావరాత్మక ప్రపంచమునుబుట్టింపఁ ద్రుంప సమర్థులు. లోకములకు శుభదాయకు లీవిష్ణుమహేశ్వరు లే. కర్తృకారణకర్తలు, కర్తృకారణకారకులు, భూతభవ్యభవులు, నారాయణమహేశ్వరులు. వీరిద్ద్వరే వర్షించుచున్నవారు. వీచుచున్నవారు. ప్రకాశించుచున్నవారు. సృజించుచున్నవారు. పితామహా! ఈరహస్యము నాయెఱింగినంత వచించితిని. ఈ విషయము నెవ్వఁడుతలంచునో వినునో వాఁడు బంధవిముక్తిం గాంచి పరమపదమునొందును. ఈహరిహరులు పితామహుని తోఁగూడిరి. రుద్రునికంటె విష్ణువేయధికుఁడు. విష్ణువుకంటె రుద్రుఁడధికుఁడు. ఒక్క దేహమే రెండుదేహములుగా మాఱి

నిండఁ గుమారునిమాఱ్కొని సకలాయుధములం బ్రయోగించిరి. ప్రత్యస్త్రముల నాతఁడు వానిని మరల్చెను. క్రోధమున బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రమును గుహుఁడు గ్రహించెను. అది మిగులభయంకరము. ప్రళయకారణము. దాని బ్రయోగింపఁగా శ్రీహరి జనుల హాహాకారముల విని చక్రమును ధరించెను. దాన నా బ్రహ్మశిరోనామాస్త్రము నిర్వీర్యమయ్యెను. దాన స్కందుఁ డాగ్రహించి దివ్యశక్తిని గ్రహించి ప్రయోగించెను. ఆశక్తియె తారకాదిమహాదానవుల వధించెను. దేవతలు హాహాకారములుచేయ శ్రీకృష్ణుఁడు చెంతకువచ్చుచున్న దానిని హుంకారమున నిలిపెను. అది భూతలమునఁబడియెను. దేవత లానందించిరి. శ్రీహరిచక్రమును మరలఁ బ్రయోగించెను. గుహుని రక్షించువాంఛఁ గోటవీదేవి ప్రవేశించి నగ్నయై కుమారకృష్ణులనడుమ నిలువఁబడెను. దేవతలే యామెను బంపిరి. పరాఙ్ముఖుఁడై హరి యిట్లుపలికెను. ఛీ! ఛీ! తొలఁగుము. తొలఁగుము. చంపఁబూనిన నాకేలయిట్టి విఘ్న మొనరించెదవు. అని పలికిన ఆమె వస్త్రమును ధరింపక కుమారరక్షణధృతిఁ గాంచెను. ఓకోటవీ! కుమారస్వామిం గొని తొలఁగిపొమ్ము. దాన మేలుగలుగును. అని పలికి చక్రము నుపసంహరించెను. ఆదేవియుఁ గుమారస్వామి నిగ్గైకొని యీశ్వరుసన్నిధి కరిగెను.

కుమారస్వామి కనఁబడకపోఁగా బాణాసురుఁడు యుద్ధముచేయఁబూని యాప్రదేశమునకరిగెను. తూర్యరావములు పిక్కటిల్లెను. బాణుఁడు వచ్చుటఁగాంచి హరిగరుడారూఢుఁడై యెదుర్కొనియెను. బాణుఁ డాగ్రహమున హరితోఁ

నిట్లుపలికెను. కృష్ణా! నిలువుము. నిలువుము. నాకంటఁబడితివి. ప్రాణములతో మరలిపోవఁజాలవు. ద్వారకను ద్వారకావాసులను జూడఁజాలవు. బంగారువృక్షములం జూడఁగలవు. కాలచోదితుఁడవయియే * నన్నుమార్కొన నరుదెంచితివి. అష్టభుజుఁడు సహస్రభుజునితో నెట్లుపోరాడునో చూచెదఁగాక. నాశక్తిని ద్వారకాపురమున స్మరింతురుగాక. అని యిట్లనేకభంగుల బాణాసురుఁడు పలుకఁగా నాయపవిత్రవాక్యముల నాలకించి నారదుఁడు ఘక్కున నవ్వెను. యోగపట్టమును దాల్చి యుద్ధము చూచు వేడుక నాకాశమున నిల్చెను. కౌతూహలమున నయనములు వికసింప నలునిటు సంచరింపఁ దొడఁగెను. అంతట బాణాసురుంగాంచి కృష్ణుఁడిట్లుపల్కెను. బాణా! ఏమో గర్జించుచున్నవాఁడవే ఏల? శూరులు బీరములాడరుసుమా! రమ్ము. రమ్ము. యుద్ధమొనరింపుము. వృథామాటలేల? వాక్యములచే యుద్ధములు సాగునెడల నీకేవిజయము కల్గును. అది యాచారము కాదు. కావునఁ దులువమాటలు పలుకక యుద్ధమొనరింపుము. రమ్ము. రమ్ము నన్నుజయింపుము. ఓడిపోయి యవాఙ్ముఖుఁడనై యుండెదనులే. అనిపలికి మర్మముల భేదించు నిశితబాణముల నొప్పించెను. ఆబాణము లమోఘములు. వానిచే నొచ్చి బాణుఁడు నిశాతబాణములఁ గురిపించెను. అంతట మానక పరిఘాద్యాయుధములచే హరిని నొప్పించెను. అత్తఱి హరి ద్విబాహువయి యే యుండెను. సహస్రబాహువు ద్విబాహుచే నొప్పింపఁబడియెను. అంత బాణాసురుఁ డొకయస్త్రరాజమును బ్రయోగించెను. అది బ్రహ్మ

* అద్య బాహు సహస్రేణ కథమష్టభుజో రణే. అని మూలము.

నిర్మితము. తపస్సారము. అరిజన నాశకము. అప్రతిమానము. దాన దిక్కులు తెల్వితప్పెను. దానఁ బెక్కులస్త్రములు ప్రభవిల్లెను. దానవులు మేలుమే లని పొగడిరి. ఆయస్త్రమునఁ గల్గుతిమిరమును పర్జన్యదేవతాకమగు నస్త్రమునఁ దొలఁగించెను.

బాణుండాగ్రహించి ముసలాదులఁ బ్రయోగించి హరిని నొప్పించెను. హరి నవ్వుచు వాని దునియలుగాఁ గావించెను. వానికవచమును జించి చేతుల నున్న కార్ముకవ్రాతమును ఛేదించెను. ఒక్కకత్తివాతియమ్మున నురమ్ము భేదింపఁగా నాబాణుఁడు మూర్ఛిల్లెను. చంకలుతట్టుచు నారదుఁ డాడెను. ఓహో! నాజన్మముసఫలము. జీవితమును జీవితమయ్యెను. భగవత్పరాక్రమమును గన్నులారఁ జూడనోచితిని. దేవకీకంటకునోడించి జయలక్ష్మిని జేకొనుము. నీయవతార మిందులకే కదా. అవతారమును సఫలముగ నొనరింపుము. అత్తఱి నాయిరువురసంగరము దుర్భరమయ్యెను. గరుడుఁ డాతని మయూరధ్వజమును బడనేసెను. దాన బాణుఁడు తత్తఱపాటొందెను. ఆవిధ మాత్మ నెఱింగి శివుఁడు బాణునిగాపాడ నందీశ్వరుని బంపెను. నందీశ్వరుఁడు రథమును గొనిపోయి బాణాసురుం గాంచి యసురేంద్రా! యీరథమెక్కుము. దానవాంతకునితో సంగర మొనరింపుము. అనఁగా నారథము నెక్కి బాణుఁడు యుద్ధాభిముఖుఁడయ్యెను. ఆరథ మప్రతిహతముగా బ్రహ్మచే నిర్మింపఁబడినదియెను. దాని నెక్కి మహారౌద్రాస్త్రమును బ్రయోగించెను. అదియే బ్రహ్మశిరోనామకంబను బరఁగును. దానిని చక్రజ్వాలల మాలిరించి కృష్ణమూర్తి దానవా! ఇంతకుముందు

ప్రల్లదములాడితివి. ఇపుడేమి యూరకున్నాఁడవు. ఇదె నేనీ యెదుట నున్నాఁడను. పురుషుఁడవుకమ్ము. యుద్ధమొనరింపుము. కార్తవీర్యార్జునుఁడు సహస్రబాహువులనుదించి ద్విబాహువగు రామునిచే నోడింపఁబడియెను. నీసహస్రబాహుత్వము నాద్విబాహుత్వము చూతువుగాక. ఈయుద్ధమున నీదర్పమడంచెదను. ఆనిపలికి సర్వతేజస్సంభృతమగు చక్రమును గైకొనియెను. ఆవిధమెఱింగి రుద్రాణి పరశివునిగాంచి యజేయమగు చక్రమును గృష్ణుఁడు గ్రహించెను. చక్రాయుధమును హరి ప్రయోగింపకుండఁగనే దానవుని గాపాడుము. అన నాలంబాదేవింగాంచి దేవీ నీవరిగి బాణాసురుని గాపాడుమనియె. ఆదేవియు సర్వభూతాదృశ్యయై కృష్ణునకు మాత్రమే తనరూపమును గనఁబఱచుచు వస్త్రవిహీనయై వాసుదేవుని యెదుట నిల్చెను. మరలనరుదెంచిన యాదేవింగాంచి యీబాణునివధించెదను. సంశయములేదనియె. ఆదేవియు శ్రీహరీ! నీవుపరమపురుషుఁడవనియెఱుంగుదును. వీనివధించుట న్యాయముకాదు. అభయమిమ్ము. నేనీతని జీవింతువుగాకని వరమిచ్చితిని. నావాక్కు మిథ్యకాకయుండునట్లు చేయుము. అనుటయు హరి యిట్లనియెను. నామాటసత్యము. ఈబాణుఁడు సహస్రబాహువుల నాట్యము చేయుచున్నవాఁడు. గర్వించి యెరిని లెక్కపెట్టకున్నవాఁడు. ఈసహస్రబాహువులను ఛేదించవలయు. ఇందులకు సందియములేదు. ద్విబాహువులు గల బాణునిచే జీవపుత్రివికాఁగలవు. ఆసురదర్పమునాశ్రయించి కన్నెఱుంగక యున్నవాఁడు. అని యక్లిష్టకర్ముఁడగు హరి

యిట్లు పలుకఁగా నాదేవి యీబాణుఁడు దేవదత్తుఁడే యగుఁ గాక.

ఈరీతి నామె పలుకఁగా కుమారజనని సంతోషపడుచు బాణునిఁజూచి హరి దానవా! ఇఁక యుద్ధముచేయుము. కోట వీదేవికలదు. ఛీ! పౌరుష మిదికాల్పనే. అశక్తులపద్ధతి యిది యగును. అనిపలికి నిమీలితాక్షుఁడై సుదర్శనమును బ్రయోగించెను. లోకంబు లాకులములయ్యెను. ఆచక్రము సహస్రరశ్మికిరణములమించి వెలుంగుచు బాణాసురునితేజము నపహరించి బాహుసహస్రమును ఖండించెను. రెండుబాహువులు మిగులునట్లుచేసి మరల హరికరము నలంకరించెను. బాణుఁడు రక్తసిక్తాంగుఁడై మహానాదముగావించెను. ఆనాదమునకు నాగ్రహించి మరలఁ జక్రమును బ్రయోగింపఁబూనఁగా మహాదేవుఁడు నివారించి శ్రీకృష్ణా! నిన్నుఁబురుషోత్తమునిగ నెఱుంగుదు. మధుకైటభులసంహరించిన యాదినారాయణుఁడవు నీవేకదా. కావున నీచక్రము నుపసంహరింపుము. బాణాసురున కభయమిచ్చితిని. నావాక్యము వృథకారాదు. కాన దీని నుపశమింపుము. అన హరి మహాదేవా! బాణుఁడు జీవించుగాక. చక్రమును మరలించితిని. నీవు దేవాధీశులకును మాన్యుఁడవు. నీకునమస్కరించుచున్నవాఁడ. ఇఁక మరలిపోయెద. వచ్చిన కార్యమైనది. ఇఁకఁజేయఁదగిన పనిలేదు. నాకనుజ్ఞనిమ్ము. అని పలికి మహాదేవునకుఁ దృప్తిమొనరించి శ్రీకృష్ణమూర్తి యనిరుద్ధుఁ డున్నతావున కరిగెను.

శ్రీహరి పోవుచుండ నందికేశ్వరుఁడు బాణాసురా! మహాత్ముని బ్రసన్నునిజేయఁ బొమ్ము. ముందుగా నరుగుము.

ద్విబాహువగు బాణుఁడట్లే యని పోయెను. నంది మరల బాణుంజేరి శ్రీకంఠుని మ్రోల నృత్యము చేయుము. జీవితార్థివగు దేనట్లు చేయుమనఁగా రక్తసిక్తాంగుఁడై మహాదేవునిముందు నాట్యము చేసెను. దీనుఁడై నాట్యము చేయు బాణునిజూచి మహాదేవుఁడు కరుణాసంభరితాంతఃకరణుఁడు కావున దానవాధీశా! వరమడుగుము. మనస్సులో దేనిని గాంక్షింతువు? నాకు విశేషించి ప్రియుఁడనైతివి. అనుటయు నాయాసురవరుఁడు మహాత్మా! అజరుఁడనై యమరుఁడనై యుండ వరమనుగ్రహింపుము. ఇది మొదటివరము. అనఁగా శంకరుఁడు బాణాసురా! దేవతలతో సమానుఁడవై యుండఁగలవు. నీకుమృత్యువులేదు. రెండవవరమునడుగుము. రక్తసిక్తాంగుండనై మిగులఁ బీడితుఁడనై, వ్రణపీడితుఁడనై నేనెట్లు ఉన్నవాఁడనో యట్లే యున్న భక్తుఁడు నృత్యము చేసినఁ బుత్రజన్మము కావలయు. ఇది యొక వరము. అని యడుగుటయు హరుఁ డానందపరవశుండై నిరాహారులై క్షమావంతులై సత్యార్జవసమన్వితులై యుండు మద్భక్తు లెవరు నృత్యము నాయెదుట జేయుదురో వారి కట్టి ఫలముగలుగును. బాణాసురా! మూఁడవ వర మడుగుము. చక్రతాడనసంభూతమైన యీ శ్రమము తీవ్రముగానున్నది. మూఁడవవరముచే నీబాధ శాంతించుఁగాక. ఆత్మేయమగుఁగాక. నీకు శుభముగలుగుఁగాక. కష్టమింక నీకుఁ గలుగదు. నీగాత్ర మక్షతంబగును. యథాపూర్వసుఖము నొందుదువు. అని హరుఁ డనుగ్రహించి నాల్గవవర మడుగు మిచ్చెననియె. విముఖుఁడవని తలంపకుము. ప్రమథగణములలో నేను ప్రథముఁడగునట్లనుగ్రహింపుము.

మహాకాలనామమున జాలకాలము విఖ్యాతి నొందఁగలను. అనియడుగ నట్లేయగుఁగాకయని శంకరుఁడాజ్ఞాపించి దానవా! నాయనుగ్రహమున నిరుజతనీకుంగల్గును. ఐదవవరము నీయు నిచ్ఛయించితిని. అనఁగా నాకలవడిన యిప్పటివైరూప్యము గలుగకుండుఁగాక. నాదేహము ద్విబాహువైనను విరూపము గనుండరాదు. అనన ట్లేయగుఁగాక. భక్తులకొసంగరాని వరమేది యు నాకుంగలుగదు. అని పలికి తనమ్రోలనున్న బాణునితో నీవడిగినవరములనిచ్చితి సుఖంబుండు మని పలికి తనపరివార ముతో నందే యదృశ్యతం గాంచెను.

ఉషానిరుద్ధులందోడ్కొని హరి ద్వారవతికరుగుట.

*బాణుండీగతి భగవంతునివలనవరములను సంపాదించు కొని మహాకాలత్వము నొందెను. అంత వాసుదేవుండు నారదమునింగాంచి మునివర్యా! నాగపాశబద్ధుఁడై యనిరుద్ధుఁ డెందున్నవాఁడు? నామనస్సు స్నేహాక్లిన్నమైనవి. కావుననే యడుగుచున్నాఁడను. తన్నిమిత్తమేకదా వచ్చితిని. ఆవా ర్తం దెలుపుము. అనిరుద్ధుఁ డిపుడు నష్టశత్రువు. కాన నాతనిం గాంచఁగోరెదను. నీకాప్రదేశము తెలిసియేయుండును గదా. అని భగవంతుఁడు సర్వజ్ఞుఁడయ్యు లోకాచారపరిపాలనార్థము పలుకఁగా దేవముని మహాత్మా! కన్యాపురమునందు నాగపాశ బద్ధుఁడై యున్నవాఁడని చెప్పునంతలోఁ జిత్రలేఖయు నరు దెంచెను. వచ్చి శ్రీహరింగని మహాత్మా! ఇదియే బాణాసురేం

* ఈ కథ హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమున నూటయిరువదేడవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

మ్రుని దివ్యసౌధము. ప్రవేశింపుడు. అనఁగానే శ్రీకృష్ణ బలదేవ ప్రద్యుమ్న సుపర్ణ నారదులు ప్రవేశించిరి. గరుత్మద్దర్శనమాత్రమున నాగపాశములు విడిపోయెను. అవి శరరూపములుగాఁ బరివేష్టించియున్న యానాగపాశములు తమంతటన వీడిపోయెను. శరములుగాఁ గ్రిందఁబడియెను. శ్రీహరికరస్పర్శనదర్శనములఁ బ్రీతచిత్తుఁడై యనిరుద్ధుఁడు ప్రాంజలియై యిట్లు పలికెను. మహాత్మా! దేవాధీశులు నిన్ను మార్కొనఁజాలరన నిఁక నీ బాణాసురుఁ డెంతటివాఁడు. నీయనుగ్రహమున బ్రదికితిని. అనిపలికి బలదేవునకు నమస్కరించి శ్రీహరికి నమస్కరించి గరుత్మంతునకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కారము లొనరించి పితృచరణములకు వలగొని మ్రొక్కెను. ఉషాకన్యకయు నంతఃపురమునుండి యరుదెంచి వరుసగా బలదేవాదులకు మ్రొక్కి లజ్జావనతవదనయై నిలువంబడెను. అంత శతక్రతుప్రేరితుఁడై నారదముని యుషాసహితముగా నందఱకు నమస్కరింపుమా యని యనిరుద్ధునకుఁ జెప్పఁగా నతఁ డట్లే మర్యాదనడపెను. నారదుఁడు హరితో విఖ్యాతముగా వివాహము నడపుము. నేఁజూడఁగోరెదను. అనఁగా నెల్లరు నవ్వి తమయుత్సాహమును దెలిపిరి. శ్రీహరియు నారదవచనము ననుసరించి వివాహము నడపుఁడనియెను.

అంతలోఁ గుంభాండుఁడు వివాహసంభారములను గొని యరుదెంచి కృష్ణపరమాత్మనుదర్శించి యిట్లుపలికెను. మహాపురుషా! శ్రీహరీ! అభయప్రదుఁడవు. శరణాగతుఁడను. కరుణింపుము. ఇదెదోసిలొగ్గితిని. అనఁగా హరినారదవాక్యముచొప్పున నీకభయమొసంగితి. నీవు కడుబుద్ధిమంతుఁడవు. మంత్రి

శ్రేష్ఠుఁడవు. పుణ్యాత్ముఁడవు. సబంధుమిత్రముగా సుఖముండుము. నీకు రాజ్యమొసంగితిని. రాజవై చిరకాలము సుఖింపుము. అనిపలికి కుంభాండునకు రాజ్యమిచ్చి వివాహముషానిరుద్ధులకుఁ జేసెను. భగవంతుఁడగు జాతవేదసుఁడు స్వయముగా నరుదెంచి హోమద్రవ్యములఁబరిగ్రహించెను. అచ్చరలు పాటలుపాడిరి. వివాహము సవిధిగా సక్రమముగా నడచెను. శ్రీహరి వివాహానంతరము శంకరుఁబ్రార్థించి యనుమతింగొని ద్వారకా నగరాభిముఖుం డయ్యెను. అత్తఱిఁ గుంభాండుఁడు దోసిలొగ్గి ప్రయాణమునాగింప నెల్లరు ద్వారకకుఁ బయనమైరి. గరుడారూఢుఁడై హరియుఁ దక్కినవారలనెక్కఁబంచెను. కుంభాండుఁడు హరితో మహాపురుషా! బాణాసురునిగోవులసంఖ్యాకములు వరుణునికడనున్నవి. వాని క్షీరములమృతకల్పములు. వానిం ద్రావిన నరుఁడు దుర్జయుండగు ననియె. మంచిదని యంగీకరించి పయనము సాగించుచు బశ్చిమదిక్కునకుం బోయి యందు బాణుని ధేనువులం గాంచిరి. అవి సముద్రతీరభూముల మేయుచుండెను. నానావర్ణవిరాజితములై యుండెను. కుంభాండుఁడు చెప్పినగుఱుతులం బట్టి వానినెఱింగి గరుడునితో నాగోవులకడ కరుగుము. సత్యభామయు బాణాసురుని ధేనువులం గోరెను. కావున వానింగొని పోవలయు. ధర్మలోపముకాదని తోఁచెనేని కొనిరాననుమతింపుము. అనిసత్యభామతోఁ జెప్పెను. అనవుఁడు గరుడుఁడు పక్షవాతమున సాగరజలమును శోషింపఁజేసి వరుణలోకమున కరిగెను. వరుణునిగోవులన్నియు విభ్రాంతములయ్యెను. ఆ ధేనువులరక్షించు సేనలు నానాప్రహరణములంగూడి యుద్ధసన్నద్ధు

లైరి. గరుడునకు నాసైనికులకు ఘోరాహవము చెల్లెనుఁ. వాసుదేవుఁడు వారలఁ జెల్లాచెదరుగఁ బాఱఁదోలెను. వారెల్లఁ బాఱిపోయి వరుణాలయముం జొచ్చి మొఱపెట్టఁగా గ్రొత్తసైనికు లఱువదివేలసంఖ్యచేఁ బరిగణింపఁదగినవారువచ్చి మార్కొని నానాయుధములఁ బ్రయోగించి మహాహవము సల్పిరి. ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధగరుత్మంతులు చెలరేఁగి వధించిరి. సైన్యనాశనము నాలకించి మహాకోపమున వరుణుఁడు వాసుదేవునిమార్కొన నరుదెంచెను. మునులులోనగు వారాతనిం బొగడసాగిరి. పాండురచ్ఛత్రము వరుణునిపై మెఱయుచుండెను. పుత్రపౌత్రులాతని వెంట ననికి నడచిరి. హరుఁడు నొప్పించినచందమున వరుణుఁడు హరిని దీవ్రబాణంబులనొప్పించెను. హరియుఁ బాంచజన్యముంబూరించి బాణములఁ బ్రయోగించి దిక్కుల విదిక్కుల నావరించెను. వానిని సరకుసేయకనవ్వుచు వరుణుఁడుపోరాడెను. హరియు ఘోరతర వైష్ణవాస్త్రమును ధరియించి యెదుటనున్న వరుణునితో సలిలాధీశా! యీయస్త్రము వైష్ణవాహ్వయము. మహాఘోరము శత్రునాశనమునొనరించునది. నినుంబొలియింపఁ జాపమునఁగూర్చుచున్నవాఁడను. ఇంచుకనిలువుము. స్థిరుఁడవుకమ్ము. అనుటయు నాతండు వారుణాస్త్రమును వైష్ణవాస్త్రమునడంపఁ బ్రయోగించెను. దానననేక బాణములుప్పతిల్లెను. ఆయస్త్రము మండుచుండఁగా జలములందుద్భవిల్లి మండుచుండఁగా వైష్ణవాస్త్రము ప్రదీప్తమై వానినడంచెను. ఆవిధమెఱింగి వరుణుఁడు శ్రీకృష్ణుంజూచి మహాత్మా! యవ్యక్తమై వ్యక్తలక్షణమై తనరు నీప్రకృతిం దలంపుము. తమోగుణంబునఁ జొరబడుచున్నాఁడవు. సత్వస్థుఁడవు

కమ్ము. యోగీశ్వరా! మహాత్మా! పంచభూతాశ్రయములగు దోషముల నహంకారమును వదలుము. వైష్ణవీమూర్తులలోనందు మొదటిమూర్తి నాస్వరూపము. జ్యేష్ఠభావముచేతనైన మన్నింపఁదగుదును. అట్టి నన్నేల కాల్పఁబూనెదవు? అగ్నిపై నగ్ని విక్రమింపదు కదా. క్రోధముపసంహరింపుము. నీతోఁబోరాడఁ గలనా. జగత్ప్రభువవు కదా. వికృతాత్మికయగు ప్రకృతి మున్ను నీచే సృజింపఁబడియెఁ గదా. పూర్వధర్మము నాశ్రయించి యాప్రకృతి వెలయును. ఆగ్నేయ వైష్ణవ సౌమ్యములు తజ్జనితములు. నీచేతనే యీప్రపంచములు సృజింపఁబడినవి. అట్టి నీవు నాపైనలుగనేల? నన్ను రక్షింపుము. రక్షింపఁ దగినవాఁడను. మహాపురుషా! నీకు నమస్కారము. లోకాదికర్తవు. నీచేతనే యీబ్రహ్మాండము విపులముగా నొనర్పఁబడినది. బాలుఁ డాటవస్తువులతో నాడుకొనునట్లు విహరించుచున్నవాఁడవు. అధర్మనిరతులను వంచింతువు. ఈవపువు తమోఽభిభూతమగు నపుడు రజస్సుచేత సంస్పృష్టమగునపుడును మోహము ప్రవర్తిల్లును. ఏల మోహపరవశుఁడవై మమ్మెల్లఁ బొలియింపఁ బూనెదవు? అని యిట్లు వరుణుఁడు వినుతింపఁగా లోకపరాయణుండగు శ్రీకృష్ణుఁడు భావజ్ఞుఁడు గావునఁ బ్రీతచిత్తుఁడయ్యెను. నవ్వుచు నిట్లుపలికెను. వరుణదేవా! శాంత్యర్థ మీగోవులనొసంగుము. అన విని వరుణుఁడు మహానుభావా! బాణాసురునితో నొకసమయము చేసికొంటిని. దానిని విఫలమగునట్లు చేయునగునా. నీవే సమయభేద మొనరించినఁ జారిత్రము దూష్యమగును. సజ్జనులును దానికి హర్షింపరు. ఈశ్వరుఁడు ధర్మభాక్కు. సమయము నతిక్రమించి ప్రవర్తించువాఁ

డు పాపములను బొందును. నాయెడం బ్రసన్నుఁడవు కమ్ము. ధర్మలోపముగలుగకుండఁ జేయుము. ప్రతిజ్ఞాభంగకర్త వరుణుఁడను పేరు నాకుఁ గలుగనీయకుము. జీవించియుండి గోవులనీఁజాలను. నన్నుం బొలియించి గోవులంగొనిపొమ్ము. ఇదియే నా శపథము. బాణాసురుఁ డీసమయము నాచేఁ జేయించి గోవుల నొసంగెను. ఇది సత్యము. ఇందసత్యముగాని మోసముగాని యించుకంతయు లేదు. నే ననుగ్రాహ్యుఁడనేని గాపాడుము. గోవులేవలయునేని నన్నుఁ జంపి కొనిపొమ్ము.

ఇట్లు వరుణుఁడు విన్నవింపఁగా శ్రీహరి యాసమయమభేద్యమగుట చక్కఁగా నాలోచించి నవ్వి గోవులయందాశ వదలి వరుణా! బాణాసురునితోటి సమయమిట్లు చేసికొంటివి గాన వదలితిని. నీవు న్యాయసమ్మతములై ధర్మసంయుతములగు మాటలు పల్కినపుడు పాపము నీకుంగల్గునట్లు నేనేల చేయఁ బూనుదును? ఇఁక వెళ్లుము. సత్యప్రతిజ్ఞుఁడ వైతివి. నీప్రియముగోరియే బాణాసురుని గోవులవదలుచున్నాఁడను. ఇందులకు సంశయములేదు. అని పరమేశ్వరుఁడు సంభాషింపఁగాఁ బరమామోదమున వరుణుఁడు దివ్యార్ఘ్యమును గొని వచ్చి శ్రీకృష్ణుని బూజించెను. ఆయర్ఘ్యమును బరిగ్రహించి యాతనికభయమొసంగి దిక్పాలుల సమ్మానించి ద్వారకానగరమునకు బ్రయాణమయ్యెను. దేవతలందఱు హరి ననుసరించిరి. నారదమహర్షియు బాణాసురుని జయించుటకు సంతృప్తినొంది ద్వారకకు శ్రీకృష్ణునివెంటఁ బ్రయాణముసాగించెను. నగరప్రవేశమునకు ముందే పాంచజన్యరవమునఁ దమరాకను పౌరులకుం దెల్పెను. దేవతలయాగమనమును బాంచజన్య

జయఘోషము నెఱింగి పౌరులందఱు పరమానందభరితులైరి. లాజలుచల్లి తమయానందమును హరికెఱింగించిరి. బ్రాహ్మణు లాశీర్వచనములఁ బరమేశ్వరు నుపాసించిరి. పౌరులెల్ల బాణ జయమును బొగడుచు శ్రీకృష్ణునెదుర్కొని యుచితమర్యాదల గౌరవించి గృహప్రవేశము చేయించిరి. విమానముల యందుండి దేవతలు చూచుచుండిరి. ప్రద్యుమ్నాదులందఱు తమతమగృహములను బ్రవేశించిరి. ఉషాకాంతామణిం గూడి యనిరుద్ధుఁడు గృహప్రవేశము చేయఁగా నంతఃపురవాసినులానందసాగరమున నోలలాడిరి. ఇంద్రాదులు హరిని వినుతించిరి. ఎవ్వరెవ్వరి నివాసములకు వారెల్ల నరిగిరి. భగవంతుఁడిట్లు తనయవతారమును సార్థకముగా నొనరించి పరమేశ్వరుండని యెల్లరుఁ దన్నుఁ గొలువ ద్వారకానగరమున సుఖముండెను.

మహాశయులారా! ఉషాకల్యాణకథ నాలకించితిరి. పురాణభేదములవలనఁ గలిగినకథాభేదము నెఱింగితిరి. ఈకథనుగూర్చి వ్రాయఁదగు విశేషములు పెక్కులుగలవు. ఒక్కొక్కదానిని జర్చించి వ్రాసినఁ గథకంటె నెక్కువగ్రంథమగును. కాన నాపనికిం బూనక ముఖ్యతమవిషయములం దాఁకి యించుకవ్రాసెదను. మాననయితిగాదు. పెంచివ్రాయ స్థలము చాలదు. ఊరకుండ మనస్సొప్పదు. కావున సంగ్రహముగ వ్రాసిన యీనాయాశయము నించుక పరిశీలింపుఁడు పరిశీలించునపుడీ వాదమును ఖండింపవలయునన్న బుద్ధిని మాత్రము సమాశ్రయింపకుఁడు. ఈకథ విష్ణుభాగవతమున నున్నయట్లితరపురాణములయందు లేదు. హరివంశము ప్రధానముగా జేసికొని

యితరపురాణములంగలిపికొనుచు వ్రాసితినని యెఱుంగవలయు. భేద మించుకయున్నను గథాసార మొక్కటియే. దానినెఱుం గుటయే ముఖ్యము.

బాణాసురుఁడు బలిపుత్త్రుఁడు. తపస్సొనరించి శంకరు మెప్పించి వరములనొందెను. కాని వరలాభమున గర్వించెను. తపస్సు సత్త్వగుణప్రధానమయ్యెనేని జ్ఞానము నొసంగును. కృత కృత్యునిం జేయును. అది రాజసమైన నహంకారమును వృద్ధి చేసి యైశ్వర్యాదుల నొసంగి యంతతో విరమించును. అది తామసమైనచో నజ్ఞానము వృద్ధియై స్వల్పవాంఛల నొసంగును. ఈవిషయమే గీతాశాస్త్రమునందు

శ్లో. సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణాః ప్రకృతిసంభవాః,
నిబధ్నంతి మహాబాహో దేహే దేహినమవ్యయమ్. ౫
తత్రసత్త్వం నిర్మలత్వా త్ప్రకాశకమనామయం,
సుఖసంగేనబధ్నాతి జ్ఞానసంగేనచానఘ. ౬
రజోరాగాత్మకంవిద్ధి తృష్ణాసంగసముద్భవం,
తన్నిబధ్నాతికౌంతేయ కర్మసంగేన దేహినమ్. ౭
తమస్త్వజ్ఞానజం విద్ధి మోహనం సర్వదేహినామ్,
ప్రమాదాలస్య నిద్రాభి స్తన్నిబధ్నాతి భారత. ౮
సత్త్వంసుఖే సంజయతి రజః కర్మణి భారత,
జ్ఞానమావృత్యతుతమః ప్రమాదే సంజయత్యుత. ౯
రజస్తమశ్చాభిభూయ సత్త్వంభవతి భారత,
రజస్సత్త్వంతమశ్చైవ తమస్సత్త్వం రజస్తథా. ౧౦
సర్వద్వారేషు దేహేఽస్మిన్ ప్రకాశఉపజాయతే,
జ్ఞానం యదాతదావిద్యా ద్వివృద్ధం సత్త్వమిత్యుత. ౧౧

లోభః ప్రవృత్తిరారంభః కర్మణామశమస్స్పృహా,
రజస్యేతానిజాయంతే వివృద్ధే భరతర్షభ. ౧౨
అప్రకాశో ప్రవృత్తిశ్చ ప్రమాదో మోహఏవచ,
తమస్యేతానిజాయంతే వివృద్ధేకురునందన. ౧౩
యదాసత్త్వేప్రవృద్ధేతు ప్రళయంయాతి దేహభృత్,
తదోత్తమవిదాం లోకానమలాన్ ప్రతిపద్యతే. ౧౪
రజసిప్రళయంగత్వా కర్మసంగేషు జాయతే,
తథాప్రలీనస్తమసి మూఢయోనిషు జాయతే. ౧౫
కర్మణస్సుకృతస్యాహు స్సాత్వికం నిర్మలంఫలమ్,
రజసస్తు ఫలందుఃఖ మజ్ఞానం తమసఃఫలమ్. ౧౬
సత్త్వాత్సంజాయతే జ్ఞానం రజసో లోభఏవచ,
ప్రమాదమోహౌ తమసో భవతోఽజ్ఞానమేవచ. ౧౭
ఊర్ధ్వంగచ్ఛంతి సత్త్వస్థామధ్యే తిష్ఠంతి రాజసాః
జఘన్యగుణవృత్తిస్థా అధోగచ్ఛంతి తామసాః. ౧౮

౧౪. అధ్యాయము.

అను నీశ్లోకములచేతఁ జెప్పఁబడినది. రజోగుణమునకు ఫల మనుభవించెను. కావున భగవదారాధనము చేయునపుడు సత్త్వగుణము నాశ్రయింపవలయును. అదిలేకున్న నాతప ఫలము జ్ఞానముగాఁ బరిణమింపదు. రజస్సుచే నహంకారము కలిగెను. కావున శంకరునే నాకు యుద్ధముచేయు కుతూహలము గలదు కాన నది యెపుడు కలుగునని కోరెను. శంకరుఁ డావిధమెఱింగి భవిష్యత్ఫలము నాలోచించి తగిన సమాధానము చెప్పెను. కాని భక్తుని మృతునిగాకుండఁ గాపాడెను. ఇదియే భగవత్కారుణకు ఫలము. గర్వమడంగినఁగాని భగ

వత్సాపూర్ణకరుణ కలుగదని యెఱుంగవలయును. అదిబా ణుని చరిత్రమునుండి తేలును. కావున భక్తులందఱును సత్త్వ గుణప్రధానముగా భగవదారాధనము చేయవలయును.

ఉషాకన్యక వనవిహారము చేయుచుబోయి గౌరీశంకరు లను గాంచి యట్లే తానుండఁగోరెను. భగవతి యావాంఛ నెఱింగి తగినభర్తను బొందుదువుగాక యని యానతిచ్చెను. గౌరీప్రసాదమున సుఖమే కలుగక దుఃఖ మేలకలుగవలయు నను ప్రశ్నమురావచ్చును. భర్తను దగిన వానిని ప్రసాదిం చుమా యని కోరక గౌరీశంకరులవలెఁ దా నెపుడుందునా యని కోరరాదు. తల్లిదండ్రుల ప్రీతిని గోరరాదు. ఆలోపము గలదు. కావుననే పార్వత్యనుగ్రహము కల్గినను ఇంచుక దుఃఖ ము ననుభవించెను. కాఁబట్టి తల్లిదండ్రులవలె నుండఁ గోర రాదని యిద్దియే తెలుపుచున్నది.

పూర్వము యోగాభ్యాసము స్త్రీపురుషులకు నుండెను. ఈవిషయము చిత్రలేఖచరిత్రమువలన స్పష్టమయ్యెడిని. పరి చారికకింతటి యోగశక్తికలదా యని కొందరాక్షేపింతురు. కాని వారికి యోగాభ్యాసమహిమము తెలియదా యని యనుమానింప నవకాశము గలదు. ఈ యోగసూత్రములం దిలకించిన శంక తొలఁగును.

సూ. కాయరూపసంయమాత్తద్గ్రాహ్యశక్తిస్తంభేచక్షుష్ప్ర
కాశా సంప్రయోగేఽంతర్ధానమ్. ౨౧
మైత్ర్యాదిషుబలాని. ౨౩
బలేషు హస్తిబలాదీని. ౨౪

బంధకారణ శైథిల్యాత్ప్రచారసంవేదనాచ్చ చిత్తస్య
పరశరీరావేశః. 38
కాయాకాశయోః సంబంధ సంయమాల్లఘు తూలస
మాపత్తేశ్చాకాశగమనమ్. 42

పాతంజలయోగసూత్రము - విభూతిపాదము.

సర్వసిద్ధులు యోగమునభ్యసించినఁగలుగు. అంతర్ధానాదులు సులభములేగాని విశేషసిద్ధులలోఁజేరవు. వియద్గమనము పరకాయప్రవేశము లోనగు నవి చిత్రరేఖకుం దెలియును. తిరస్కరిణీప్రభావమున నదృశ్యయై యనిరుద్ధుని దూలలేశము వలెఁ గొనితెచ్చెను. హనుమంతుఁడు మహాభక్తశిఖామణి యోగవిద్వర్యుఁడు కావుననే ద్రోణాచలమును, దృణమువలె మోసికొనివచ్చెను. నారదాదిమహర్షులు ముల్లోకములఁ గ్రుమ్మరుచుండుట యోగప్రభావమునఁ గాక మఱేమిటి? కావున యోగవిద్యామహాత్మ్యమపారము. కావుననే

తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః,
కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున.

౬-అ. ౪౬-శ్లో.

అని గీతాశాస్త్రమునందు భగవంతుఁడు పరమభక్తుఁడగు నర్జుననకు నుపదేశించెను. యోగిగాక తత్త్వవేత్తననుకొనువాఁడు వంచకుఁడనంబడు. కనుకఁ జిత్రరేఖ యోగశాస్త్రవిద్వరిష్ఠయగును. కావుననే యంతఃపురమున నున్న యనిరుద్ధుని దెచ్చి యుషాకన్యయెదుటఁ బెట్టఁజాలెను.

ఉషాకన్యక కలఁగాంచియుండొక సుందరాంగుఁగాంచినట్లును, తత్సంగతి మెఱంగినట్లును దెలిసికొని లేచి తనసత్ప్రి

వర్తనము దుష్టమాయెనని విలపించెను. చెలికత్తియ లామె నూఱడించుచు

శ్లో. నచ స్వప్నకృతో దోషో మర్త్యలోకేఽస్తిసుందరి.

అని హితము తెల్పిరి. మానవలోకముననుండు వారికి మనో వాక్కాయముల నొనరించిన పాపమే ఫలమునిచ్చునుగాని స్వప్నదోషము ఫలమునీయదనిరి.

శ్లో. మనసాచైవ వాచాచ కర్మణాచ విశేషతః,
దుష్టాయాత్త్రిభిరేతైస్తు పాపా సా ప్రోచ్యతే బుధైః.

అని యభియుక్తోక్తుల నుదాహరించిరి. దీని నించుక విచారింతము. మానవలోకవాసు లల్పాయుష్కులు. అల్పవీర్యులు. అల్పసంకల్పులు. స్వప్నదోషములు కూడ వీరిని బాధించునని శాసించినచో నికఁబుణ్యాత్ముఁడుండుట యే యరుదగును. కావున వీరికిఁ దగినవిధమును శాసింపవలయునని యాలోచించి పరమకారుణికులగు మౌనులు యుగధర్మములను నిర్ణయించి యాకాలమునకుఁ దగిన పుణ్యకార్యములను శాసించిరి. పాపకార్యము లివి యనియు నిర్ణయించిరి. ఇట్టివి యితరయుగములయందు దోషములైనను గలియుగమున దోషములు కావనియుఁ దీర్మానించిరి. అందు స్వప్నదోషములు ఫలమునీయవనునదియు నొక్కటియని పై ప్రమాణవాక్యము తెల్పుచున్నది. స్వప్నదోషమునను దనవ్రతమునకు భంగమయ్యెనని యుషాకన్య పరితపించెనుగదా. అప్పటిస్త్రీరత్నముల నియమమెంత పరిశుద్ధమైనదో దీనినుండి గ్రహింపవచ్చును. పరపురుషస్పర్శము స్వప్నమునందును గాఁగూడదని వారిభావము. ఇప్పుడది యెట్లున్నదో తెల్లముకదా. ద్వాపరధర్మములు కలి

యుగాదియందే యిట్లుమార్పు నొందెనని తెల్లముకదా. ముందెట్లు మార్పునొందునో చూడవలసియున్నది.

శ్లో. తాసాం మనో నజానంతి సంతో వేదాశ్చ వైదికాః.

అను ప్రమాణమునుబట్టి స్త్రీలమనస్సిట్టిదని మహాత్ములుగాని వేదములుగాని వేదపాఠనిరతులుగాని యెఱుంగఁజాలరఁట. ఇఁక సామాన్యమానవులకెఱుంగఁ దరంబా. కావుననే కాఁబోలు. "స్త్రీణాంచ చిత్తం పురుషస్య భాగ్యం దేవో నజానాతి కుతో మనుష్యః." అను ప్రాచీనోక్తి కల్గినది. ఔరా! ఎంతటిజ్ఞానము ప్రాచీనులకుం గల్గినది? ఎంతటి దివ్యదృష్టి వారికి నుండెను? ఇప్పటివారికిని సామాన్యదృష్టిం బరికింపఁగలరనుట సంశయమే. కలియుగమహర్షులు కొందఱుగలరు. వారిమాట వదల వలసినదే.

ఇఁక బలిచక్రవర్తి బాణాసురునిరక్షించుకొఱకు శోణిత నగరమునకరుదెంచి శ్రీకృష్ణపరమాత్మను స్తుతించినట్లు బ్రహ్మ వైవర్తమునఁ గనబడియెడు. ఆస్తుతిని జక్కఁగాఁ బరిశీలించిన బ్రహ్మ విష్ణు శివులొక్కతనువనియు మూఁడుగా మాఱిరనియు స్పష్టమగును. ఇట్లు కనఁబడుచుండఁగా నీముప్వురిలో నొకరి కంటె నొకరెక్కువయని వాదులాడుట నీచముకాదా. బలి స్తుతించిన శ్రీహరి బాణునిగాపాడెద నని వరమిచ్చెను. ఆ వరమునే సార్థకము చేసెను. కారాగారమున నున్న యనిరుద్ధుఁడు దేవిని స్తుతించెను. ఆర్యాస్తుతియని దానిపేరు. అదియుఁ ద్రిమూర్తులయైక్యమునే తెలుపును. కాని తారతమ్యమును దెలుపదు. కాఁబట్టి దేవతాధీశ్వరులగు ముప్వురియందు భేదముగల దని భావింపరాదు.

గోపకులంపలు దేవతలే కాని మానవులు కారనియు భూభారహరణార్థము భగవంతునకు సాయపడుటకుగా మానవలోకమున కరుదెంచిరనియు

శ్లో. దేవతార్థం వయంచాపి మానుషత్వ ముపాగతాః,

అను హరివంశ గతాక్రూరవాక్యము తెల్పుచున్నది. గోపకులు గొల్లలనియు గోపికలు పుంశ్చలులనియు వారితో భగవంతుఁడు వ్యభిచరించెననియు భావించు వారాభావమును వదలవలయునని పై వాక్యము హెచ్చరించుచున్నది. మఱియు నీఘట్టమున జ్వరస్తుతికన్పట్టెడు. దానింగూర్చి నాలుగుమాటలు వ్రాయవలసియున్నది. శివజ్వరము బలదేవాదులను దూలించెను. సకలసైన్యముల దాఱునూఱుచేసెను. తుదకు శ్రీహరితోఁ బోరాడెను. హరియు మూర్ఛిల్లెను. అనఁగా దీనిభావమేమి? అని మనమాలోచింపవలయును. రోగముకూడ దేవతాస్వరూపమే. రోగమనఁగాఁ గర్మమే. కర్మముకూడ భగవత్స్వరూపమే. ఆరోగము మానవరూపమెత్తినచో నెవ్వనినైనను భావించును. శ్రీహరికూడ మానవదేహము నెత్తినవాఁడు. తదుచిత కర్మఫలములననుభవింపక తప్పదు. కావుననే జ్వరము హరిలోఁ బ్రవేశించెను. దానిబాధలఁ గొంఁతదినిమేషము లనుభవింపవలసిన వాఁడయ్యెను. ఎట్టివాఁడుకాని కాయక్లేశముల ననుభవింపక తప్పించుకొనఁజాలఁడని యీకథ మనకు బోధించుచున్నది. జ్వరస్తుతిగా నొనరించిన రోగశాంతియగునని చెప్పఁబడిన మాటయం దెంతయో యర్థముగలదు. ఆ యర్థమును దెల్పుటకే

శ్లో. తచ్ఛాంతిరౌషధై ర్దానై ర్జపహోమ సురార్చనైః.

అన్న ప్రమాణము చెప్పఁబడినది. రోగశాంతి కౌషధ సేవమాత్రమే చాలదు. తాత్కాలిక లాభముగల్గినను జిరకాల మాలాభము నిలువదు. రోగస్తుతి చేయవలయును. రోగమును స్తుతించుట యెట్లు? దానికి రూపముకలదా యను ప్రశ్నమురావచ్చును. శివజ్వరమునకు రూపముగలదని చెప్పఁబడినదికదా. అది నిశ్చయమా యని యడుగువారును గలరు. జ్వరమునకు నధిదేవతగలదు. కొన్నిపాపములు చేసిన వారి నాజ్వరాధిదేవతజ్వరరూపమున నాపాపఫలము నొసంగునని యెఱుంగవలయును. ఆజ్వరాధిదేవత నుపాసించినఁగాని జ్వరము శాంతింపదు. ఏయౌషధమొసంగినను అది నివృత్తికాదు. కానిచో భక్తిలేనివారు మందులు పుచ్చుకొని యసాధ్యరోగము గాన నివర్తింపదని నిరాశచేసికొని యపమృత్యువుపాలగుదురు. జ్వరమున కధిదైవతము గలదని నమ్మి తత్సేవచేసిన నిరోగులగుదురు. దేవతాసేవయనఁగా జపరూపమున నాదేవత నారాధించుటయే యని యర్థము. జపముచేసి దానిసంఖ్య ననుసరించి హోమము చేయవలయును. ఈరెండు కార్యములు చేయుచు మృత్యుంజయుని జక్కని భక్తి నారాధింపవలయును. ఇట్టులు చేసినఁగాని రోగములు శాంతినొందవు. ఆమార్గమును మానిన వారెక్కుడుగ నున్నకాలముల యందల్పాయుస్సుజనులకుఁ గల్గుచుండు నని యెఱుంగ దగు.

ఈకాలమున దేవతా విశ్వాసము లేనికతమున నాయుస్సు నశించుచున్నది. దేవతామహిమలు నశించినవనియు నౌషధులసామర్థ్యము తగ్గినదనియు గొందఱందురు. అది మిగులఁబొరపాటు. దేవతలయందు విశ్వాసమిడి యుపాసించు

వారులేరు. ఓషధులసత్త్వమెఱింగి విధిప్రకారము వానిం బూజించి తెచ్చువారు లేరు. గాని వానియందు సామర్థ్యము తగ్గిపోలేదు. విధిమంతముగాని కార్యముఫలింపదనుట సత్యము. అందును దైవికము మఱింతఫలింపదు. కలికాలమున నట్టివిశ్వాసము మానవులకుఁ గలుగమి నెన్నియో చెట్లలు పుట్టుచున్నవి. కావున రోగాదులకు శాంతి కేవలౌషధమే గాక దేవతారాధనము కూడ వలయునని తెలిసికొనవలయును.

మార్కండేయముని హరిహరులను స్తుతించిన విషయమును గూర్చి నాలుగు మాటలు వ్రాసెదను. ఆస్తుతిని బారాయణముచేయుటమాత్రమేచాలదు. దానిసారము నెఱుంగవలయును. భేదభావము నది పాఱఁదోలును. అగ్నియం దగ్ని ప్రవేశించిన నగ్నియే యగును. జలమున జలము ప్రవేశించిన జలమేయగును. అట్లే భగవత్కళ రుద్రరూపమున బ్రవేశించిన రుద్రుఁడయియనఁదగును. హరిరూపమునందు బ్రవేశించిన హరిముఖుమనఁదగు. సూర్యకాంతి మలినజలమున బ్రవేశించిన మలినముగఁ గన్పడు. నిర్మలజలములఁ బ్రవేశించిన నిర్మలముగాఁ గన్పడు. వస్తువొక్కటియే యైనను స్థలభేదము ననుసరించి మార్పునొందినట్లగపడును. కావున నీహరిహరుల కేవిషయమునఁ జూచినను భేదము గానరాకున్నది. ఈవిషయము నందు

శ్లో. త్వయా యదభయం దత్తం తద్దత్త మఖిలం మయా,
మత్తో విభిన్నమాత్మానం ద్రష్టుమర్హసి శంకర. ౨౭.
యోఽహం సత్వం జగచ్చేదం నదేవాసుర మానుషం,
మత్తో నాన్యద శేషం య త్తత్వం జ్ఞాతుమిహార్హసి. ౨౮

అవిద్యా మోహితాత్మానః పురుషా భిన్నదర్శినః
వదంతి భేదం పశ్యంతి చావయోరంతరం హర. ౪౯

అని విష్ణుపురాణమునఁ బంచమాంశమున ముప్పదిమూఁడవయధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినశ్లోకములం బరిశీలించిన హరిహరులకు భేదమునుజెప్పువారవిద్యామోహితాత్ములని తేలును. విష్ణుపురాణము కూడ నిట్లే చెప్పినపుడు వైష్ణవు లిద్దానినప్రమాణ మందురా? ఈపురాణమును బ్రమాణమందురా? తెలిసికొనఁ జాలకున్నాఁడను. ఏపురాణమును బరిశీలించినను హరిహరుల కభేదము గన్పడియెడిని.

శివాయ విష్ణురూపాయ విష్ణవే శివరూపిణే,
యథాంతరం న పశ్యామి తేన తౌ దిశతశ్శివమ్.
యో విష్ణుస్సతు రుద్రో వై యోరుద్రస్స పితామహః,
ఏకా మూర్తిస్త్రయో దేవా రుద్రవిష్ణుపితామహాః.

అని హరివంశము.

ఇట్లే ప్రమాణములఁ జూపఁ బూనిన గొప్పగ్రంథమగును. దిఙ్మాత్రమే యిందుఁ గనఁబఱచితిని.

బాణాసురుని జంపక హరి విడిపించెను గదా. ఈవిషయము నుండి యొకనీతిని నేర్చుకొనఁదగును. భగవంతునకు శత్రువులును మిత్రులును లేరు. పక్షపాత మనునది లేదు. దుష్టుల శిక్షించు నెపమున వారికుపకారము చేయును. శిష్టులఁ బాలించు నెపమున వారికి నుపకారము చేయును. దుష్టులయందుఁ గ్రోధము కలదని మనము భావింపరాదు. శిష్టులయందు దయ గలదనియుఁ దలంపరాదు. ఎవ రెవరి నెట్లెట్లు రక్షింపవల

యునో వారివారి నాయారీతులం గాపాడును. కలిగించు ఫల మొక్కటియే. దేహమున వ్రణముకలిగినపుడు దానింగోయక యాంతనువ్రున కుపకారము చేయ వలనుపడదు. దానిం గోసినవై చినంతమాత్రమున నాదేహమునందు భగవంతునకుఁ గ్రోధము కలదని మనము తలంపరాదు. మహర్షికి ముక్తినొసంగి కాపాడును. ఆమునియందు దనుకంప మెండని మనమూహింపరాదు. వ్రణముగోయక యుపకారముచేయ వలనుపడని తఱి నాకార్యము క్రూరముగాఁ గానఁబడినను జేయును. దాన నాదేహము హాయిచెందును. కావున దురాత్ములకుఁ గష్టములఁ గల్పించి వారి రణరంగమునఁ జెంది పాపములఁ బోఁగొట్టి ముక్తి నొసంగును. వా రొనరించుకర్మముల కామూర మనుకూలము. బాణాసురుఁ డెంతదురాత్ముఁడైనను గొంతకాలమింకను భూమి నుండవలసినకర్మ మొనరించినవాఁడు గావున నాతనికంతటి దౌష్ట్యమును గల్పించినది బాహుసహస్రబలమే కావున దాని నడంచి హరభక్తుఁడు కావున విడిచెను. దాన నా బాణునకు భగవంతునకు నశక్యమగు కార్యములేదను జ్ఞానము కుదిరెను. దానిచేఁ గావరము నశించెను. అట్లు జ్ఞానము కుదురఁజేయుట యే పరమాత్మకార్యము. ఆపని నెఱవేఱఁగనే తనప్రయత్న మునుమానెను. కావున నెవ్వరుగాని భగవంతున కాగ్రహము కల్గించు పాపకార్యములు చేయరాదనియు నట్లుచేసినవారికి దుష్ఫలము కలుగక పోదనియు మనమెఱుంగవలయు. ఈయూహ మదినిల్పినచో నెవ్వాఁడు గాని దుష్కార్యముల నొనరింపఁడు. గర్వహీనుఁడగును. గర్వమునశించిన నాచోటున జ్ఞానముచేరును. దాన భక్తి కుదిరి భగవత్కారుణకుఁ బాత్రునిగా

నొనరించును. పాఠకమహాశయులారా! బాణాసురుని చరిత్రము నుండి యిట్టివిషయములు నేర్చుకొనుటయే యీచరిత్రము పఠించుటకు ఫలము. లేకున్నఁ గాలక్షేపమే ఫలమగును. కథను చెప్పువారలు పఠింపవలయును. పఠించినపిదప నిందేమిసారమని తర్కింపవలయు. తోఁపకున్నఁ బెద్దలనడుగవలయు. వారు తెల్పినసారము మరలమరల స్మరించుచు మనసున నాటునట్లు చేసి కొనవలయును. అదియేలాభము. దానికిమించినలాభము వేఱొకటి లేదు. ఆలాభము ననుభవింపవలయును. అనుభవమునకుఁ బనికిరాని లాభమున ఫలమేమి? అనఁగాఁ దనయాచరణమునఁ గలలోపములఁ దొలఁగించుకొనఁ బ్రయత్నింప వలయును. ఇంతట నీవిషయమును వదలి తరువాతి భగవచ్చరిత్రమును వ్రాయఁబూనెదను.

ద్వారకానగరమున నుషావివాహోత్సవము.

*శ్రీహరి ద్వారకానగరమును ప్రవేశించినపిదప నాహుకుఁడు హరిం గాంచి మహాహర్షమున నయనారవిందములు వికసింప మహాపురుషా! వృత్తాంతమంతయు నిట్లుసాగినది కదా. మహత్తర కష్టములనుండి గట్టెక్కిన మన యనిరుద్ధుని వివాహమహోత్సవము ద్వారకానగరమున సాగవలయును. ఉషాకన్యయు ననురూపప్రియునిం గూడి హాయిగా నున్నది. కుంభాండదుహిత యుషచెలికత్తియలందు మేటి ఆమెయు నీమహోత్సవమునకు రాఁదగును. రుక్మిణియామె

* ఈకథ హరివంశాంతర్గత విష్ణుపర్వమున నూటయిరువదెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది.

ను లాలించుచున్నది. కావున నాకన్నియను సాంబునకుఁ బత్ని గాఁగూర్పందగు. మిగిలిన కన్నియలను గుమారులు తగినట్లు వివాహవిధిని బత్నులు చేయందగు. అనిరుద్ధునిగృహమున నాటలు పాటలు సాగుచున్నవి. పౌరకాంతలెల్ల నానందాంబుధి నోలలాడుచున్నవారు.

అనుటయు నట్లేకానిమ్మని హరియంగీకరించెను. మయూరరథమున నుషను గూరుచుండఁబెట్టి చెలికత్తియలం గూడ రథమెక్కించి రుక్మిణీదేవి యనిరుద్ధునిసౌధమునకుఁ బంపెను. గృహప్రవేశమహోత్సవవిధిగా నాతంత్రము సాగింపఁబడియెను. దేవకియు రుక్మిణియు రోహిణియు ననిరుద్ధునింగాంచి యిట్టికష్టములకుం జిక్కి చిక్కులంబడియెనని వగపెల్లున నేడ్చిరి. కాని యట్టిమహోత్సవకాలమున దుఃఖించుట మంచిదిగాదని దానిని మ్రింగి యుషాకన్యకను దీవించి గృహప్రవేశము చేయించిరి. ఉషయు సంపూర్ణమనోరథయు సంతోషార్ణవనిమగ్నచిత్తయు నై యుండెను. చిత్రరేఖయు నప్సరోరూపమును దాల్చి యుషాకన్యనుగారవించి తగినహితములను పదేశించి సురపురమునకు మహాసంతోషమున నరిగెను. చిత్రరేఖ తనలోకమునకేగిన పిదప నుషాకన్యను మాయావతీగృహమునకుం బంపిరి. ఆమె ప్రద్యుమ్నపత్ని. కానఁ గోడలు రాఁగా మహానందమున గారవించి మహోత్సవముల నడపెను. వరుసగా శ్రీహరిపత్నులెల్లఁదమతమ సౌధముల కాయుషాసుందరిం బిలుచుకొని పోయి యాచారప్రకారము గారవించిరి భగవంతుఁడును బుత్త్రపౌత్త్రులు సంతోషము ననుభవించుచుండఁగా లోకసామాన్యములగు నాచారములం

బాటించుచుఁ దన యమేయశక్తిని దాఁచి యందఱవలె మెలంగుచుఁ దనయవతారఫలమును గనఁబఱుపఁ బ్రయత్నించుచుండెను. సృష్టికర్తలలో బ్రహ్మాయు, సత్కార్యములలో ధర్మము, నియమములలోఁ దపస్సును, నాగశ్రేణిలో ననంతుఁడును, రుద్రులలో శంకరుండును దానయై స్థావరజంగమాత్మక ప్రపంచమంతయుఁ దానయై ద్వారకానగరమున నొకమనుష్యుని చందమున వెలయుచుండెను.

ఈబాణయుద్ధకథ పఠనార్హము శ్రవణార్హము నగు. ఇదిపఠించినవారికి వంశాభివృద్ధిని గల్పించును. ఎవ్వరీ భగవన్మాహాత్మ్యమును మదినిల్పుకొందురో వారి నధర్మము బాధింపఁజాలదు. కావున దీని నెల్లరు జక్కఁగాఁ బఠింపందగు. దీనింబఠించి భగవంతుని ధ్యానింపఁదగు. ధ్యానమునఁ గాని మనస్సు నిశ్చలముగాదు. పాఠకమహాశయులారా! ఈచిట్టి గాథయందు నొకవిశేషముగలదు. భగవంతుఁడు లోకాచారములం బాటించుటయే యిందలి విశేషము. ఏదేహమునుదాల్చునో దానికి నుచితములగు నాచారములఁ బ్రవర్తింపఁజేయును. అట్లే మానవులందు దపస్సంపన్నులు కూడఁ బామరులకు మార్గము చూపుటకై తమ కాచరింప నవసరము లేకయున్నను సామాన్యాచారములను గూడఁ బాటింతురు. తమ రవ్వానిని వదలినచోఁ బామరులు గూడ వానిని బాటింపరనియే వారిభావము.

యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః.

అన్న భగవద్గీతావాక్య మెల్ల రెఱింగినదియే కదా! కాఁబట్టి ప్రాచీన సదాచారములను బాటింపవలయును. ప్రాచీన మార్గములం దేదియు వృథా కల్పింపఁబడియుండదు. బహువి

ధకర్మము లాచరించి బహువిధాభిప్రాయములు గలవారలకు ననువగు రీతుల నాచారములను గల్పించి పెద్దలు తమప్రతిభావిశేషమును వెల్లడించిరి. వాని ననాదరబుద్ధిం దృణీకరింపక పెద్దలు తమ రాచరించినం బామరులు నాచరింతురు. దానం బామరులకు మేలు కలుగును. పెద్దల కంతకంటెం గావలసిన దేమున్నది. మార్గదర్శకు లగుటయేకదా! కాంబట్టి పూర్వాచారములను వీటంబుచ్చక పామరుల హితముం బొంటె నెల్ల రాచరింపం దగు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి తపస్సుచేయుట.

*ఇంక మీందటివృత్తాంతమున నేదముందు. ఏది వెనుక సాగినదని విచారించు టనవసరము. భగవంతుండు శ్రీహరి తాం జేయువలసినకార్యములు కొన్నింటి నొనరించెను. భారతయుద్ధమున మృతినొందవలసినవారిప్రస్తావమునకుం బోలేదు. భారతయుద్ధము పొసంగుటకు రాజసూయయాగమును ధర్మరాజుచేం జేయించెను. అదియే యాయుగమున కంకురారోపణము. జరాసంధాది దుర్జయుల మృతినొందం జేసెను. ఇంక నితరులమూలమునం జేయింపం దగుకార్యములు గలవని యూహించుచు ద్వారకానగరమున నున్నవాండు. ఇంత మాత్రము మదినుంచుకొని కథనుబఠించిన నేశంకలు గలుగక యుండును. భగవంతుం డేకార్య మెపుడుచేసెనను వితర్కము ఫలవంతము కాదు. ఆకథ సాగిన తిథివారనక్షత్రాదులు ఫలము

* ఈవిషయము కూర్మపురాణమునందలి యిరువదియాఱవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపంబడినదని యెఱుంగునది.

నీఁజాలవు కాని యెట్టు లేకార్యమును శ్రీహరి సాగించెను? దానినుండి మనము తెలిసికొనఁ దగువిషయ మేమి? అను విషయములను దర్కించిన లాభము గలదు. అందే తరణోపాయముకూడ దొరకును. అదిమాని పనిలేనిమంగలివలె నేకార్యము ముందుగా నొనరించెను? ఏది తరువాత? అని గుంజులాడఁ జొచ్చిన ఫలము శూన్యమే. కావున నోపిక మీఱ నీగాథలం బఠింపవలయును. ఇఁకఁ గథ నాలకింపుఁడు.

రుక్మిణీదేవి కుమారులం గాంచెను. వారెల్ల వీర్యౌదార్యముల వాసికెక్కినవారు. తక్కినభార్యలలోఁ గొందఱు సంతతిం గాంచిరి. వీరియందెల్లఁ జారుధేష్ణ, సుధేష్ణ, చారువేష, కుశోదర, చారుశ్రవసులును, జారుయశుండును, శంఖ, ప్రద్యుమ్నానామధేయు లెనమండ్రుగురు ప్రధానులు. వీరెల్ల రుక్మిణీపుత్రులనియు నొక్కకొందఱు పలుకుదురు. వీరిం గాంచి యొకానొకదినమున జాంబవతి భగవంతుండు తనతోన సరసాలాపము లాడుచుండఁగా శుచిస్మితయై యిట్లు సంభాషించెను. ప్రాణేశ్వరా! పుండరీకాక్షా! నాకొక్కకుమారుఁడు గలుగునట్లనుగ్రహింపుము. అనుకూలుఁడు విశిష్టుఁడు గుణవత్తముఁడు పరమ ధర్మిష్ఠుఁడునుగా నుండవలయును. ఇదియ నా వాంఛితము. దీని నీడేర్పుమా యని ప్రార్థించెను. జాంబవతి పలుకులాలించి తా జగన్నాథుఁడైనను దపస్స్వరూపుఁడైనను, దపస్సొనరించి జాంబవతి వాంఛితమును దీర్ప నూహించెను. జాంబవతీ! నీవాంఛితము ఫలించును. ఊఱడిల్లుము. అట్టికుమారుఁడు నీకుం గల్గును. అని పలికి యామె మనశ్చింతను బాపి తాను స్వేచ్ఛగా నవతరించి కృతకృత్యుఁడై వెలసియున్నను

దన్నుఁ దానే స్మరించుచు సర్వాదియగుట నీశ్వరభావమును గూడి ఘోరతపం బొనరించెను. ఆతపము నిరంతరాయముగా సాగవలయు ననుభావమునఁ బ్రయాణమై చిరకాలము యోగీంద్రులందఱు తపంబొనరించుటం జేసి పరమపావనమై పవిత్ర నానావిధమృగగణసంకులమై యుపమన్యు వనుమహా ముని తపస్సొనరించి సిద్ధినందుట నుపమన్యునాశ్రమం బను ప్రఖ్యాతిని వహించి సుప్రసిద్ధ తపోవనంబని యెల్లరుఁ గొని యాడుచుండ నలరునాశ్రమంబునకుం బోయెను.

ఇట్లు శ్రీహరి యుపమన్యునాశ్రమంబున నియతిఁ బుత్త్రార్థియై తపస్సుచేయ నారంభించెను. ద్వారకనుండి గరుడారూఢుఁడై పర్వతరాజమనం బ్రసిద్ధి వహించిన హిమాలయ ప్రాంతమున నున్న యాయాశ్రమమున నివాసముం గల్పించుకొని యుండెను. శంఖచక్రగదాపద్మపాణియు, శ్రీవత్సలాంఛనుఁడు నగు నా శ్రీమహావిష్ణువు మునివేషమూని నియతి నారంభించెను. ఆ యాశ్రమము నానాద్రుమలతాసంకీర్ణము. బహువిధవిశేషపరిమళమిళితకుసుమవిసరభాసురము. బహువిధ మునీంద్రాశ్రమసంయుతము. కావున నందుండి తపస్సొనరించిన మంచిదని తలంచి నియతిమై నిష్ఠకుం బూనెను. అందు వేదఘోషములు శ్రోత్రరసాయనములై వినఁబడుచుండెను. సింహశరభదంతావళప్రభృతిమృగవిశేషము లందుఁ దిరుగుచు క్రూరసత్త్వములను పేరు వ్యర్థమగునట్లు తిరుగుచుండెను. జలము నిర్మలమై స్వాదుతమమై నిరోగమై యుండెను. సరోవరములు సాధుకుసుమవిసరభాసురము లై యుండెను. దాని నాల్గు ప్రక్కలు నారామములచేఁ గిక్కిరిసి యుండెను. దేవతాయ

తనము లందందు వెలయుచుండెను. ఋషులు, ఋషిపుత్రులును మహామునీంద్రులు, వేదాధ్యయనసంపన్ను లగు నగ్న్యుపాసకులును ధ్యాననిరతు లగుయోగులును, గ్రిక్కిరిసి యుందుండిరి. యోగులెల్లరు నాసాగ్రన్యస్తనేత్రులై యుండిరి. సర్వమును సమదృష్టిం జూచుజ్ఞాను లందందు నుండిరి. బ్రహ్మవాదులయి మంత్రములజపించు నైష్ఠికు లాయాశ్రమమునం గనంబడుచుండిరి. పావనపాథః ప్రవాహముల నిండియుండునదు లద్దాని చుట్టు నుండెను.

కొందఱందుం బరమేశ్వరుం డగుశంకరు నారాధించుచుండిరి. సత్యసంకల్పములుగలిగి ప్రయత్నులై శోకరహితులై యేయుపద్రవములును లేక వారా పరమశివు నారాధించుచుండిరి. మఱియు వారు భస్మసంలిప్తగాత్రులై రుద్రజప్యపరాయణులై జటాధారులై నిర్మలాంతఃకరణులై యుండిరి. కొందఱు శిఖలు వ్రేలాడ జపించుచుండిరి. ఇంకను గొందఱు తమరు జపించుమంత్రమును న్యాసఖండోక్తప్రకారము సకలావయవములందును భావించుచుండిరి. అట్టి పరమపావనతమాశ్రమమునందు గంగాతరంగిణి భగవతి కావున నెల్లరం బరిశుద్ధాత్ములనుగాం జేయుచు సకల పాపతూలముల నీఱుగావించుచుం బ్రవహించు చుండెను. శ్రీహరి యాగంగానదిసి, అందుండి తపస్సొనరించు మహాపురుషులను గాంచి గతకల్మషులై వారు భగవత్పూజచేయుట కెంతయు నానందించుచు, వారిని నమస్కారములచేతను స్తుతులచేతను బూజించెను. వారెల్ల సకలజగత్కారణుండై శంఖచక్రగదాధరుండై వేంచేసిన శ్రీహరిం గాంచి భక్తిభారమున నమస్కరించిరి. యోగీంద్ర గురువని

భావించిరి. వైదికమంత్రముల వినుతించిరి. హృదయపీఠముల నాసనాతనమూర్తిని ధ్యానించిరి. ఆదిదేవుఁడగు శ్రీమహావిష్ణు వీమహనీయుఁడే యని తమలోఁ దమరు భాషించుచుండిరి. శ్రీమన్నారాయణమూర్తి వచ్చెను. పరమపూరుషుఁ డరుదెంచెను. భక్తజనకల్పద్రుమ మిప్పుడిచ్చుటకె వేంచేసె ననుకొనిరి. త్రిమూర్తిస్వరూపుఁ డగుభగవంతుఁ డీతఁడే యని తలంచిరి. విదేహుఁడైనను మూర్తిధరుఁడై మునీంద్రులఁ జూడ నరుదెంచెను. ధాతయు,విధాతయు, సర్వగతుఁడు, ననాదియు, నక్షరుండును, మంత్రరూపుఁడును, మహాదేవుఁడును, మహేశ్వరుఁడును మన పుణ్యవశమున నరుగుదెంచెనని చెప్పుకొనుచుండఁగా శ్రీహరి వారివాక్కుల నాలకించెను. వారితాత్పర్యముల నెఱింగెను. వా రున్నచోటి కరిగెను.

అందొకచో నుపమన్యు వనుమహాముని కూరుచుండి యుండెను. అమ్మహామునిం జూచుకోరికలు తన్నుఁ ద్వరపెట్టఁగాఁ దీర్థములయందు నాచమనముచేసి దేవర్షిపితృతర్పణములొనరించి యాయాతీర్థములయందు మహర్షులు స్థాపించిన లింగములఁ బూజించి యాలింగముల యత్యద్భుతతేజస్సును దర్శించి వలగొని యుపమన్యుమునిని దర్శింప నరుదెంచు మాధవునిఁ గాంచి మహర్షు లాతిథేయసత్కారముల నలరించిరి. శంఖచక్రగదాద్యాయుధములఁ దాల్చి చూడశక్యముగాని యాకృతివిశేషమున నలరు భగవంతునిఁ దర్శించి నిశ్చలదృష్టుల నామహర్షులు నిల్చిరి. ఆరురుక్షువులగు మహాత్ముల మానసములాజనార్దను దర్శించినంతన మోహితము లయ్యెను. భగవంతుని దర్శింప నెంతయు నాదృతిని గాంచి తత్సమీపమునకుం బరు

గెత్తినవి. వారి నాదరించి గంగాతరంగిణి మునింగి యుచిత క్రియ లాచరించి మనోహరపావనకుసుమములం గైకొని శ్రీహరి యామునివరు నాశ్రమమును బ్రవేశించెను. భస్మోద్ధూళితవిగ్రహుండై జటాచీరధారియై శాంతనిధియై యున్న యా మునీశ్వరుని యోగీశ్వరుని గాంచినంతనే శిరస్సువంచి నమస్కరించెను. తత్త్వవేత్త యగు నామహర్షి శ్రీహరిని భక్తియుక్తి నారాధించెను. యోగిప్రవరుఁ డగునాహరికి నుచితమగు నాసనము నంచెను. పరమపదము నెఱింగినవాఁ డయ్యు నామునిని యిట్లు ప్రశ్నించెను.

అవ్యక్తసంస్థాన మనఁబరఁగి సర్వత్ర వ్యాపించి శిష్యభావమున నిపుడలరు నీకు నోమహాత్మా! స్వాగతము. నిదె సమర్పించుచున్నాఁడను. భవదాగమనమున మాతపస్సులు ఫలించినవి. విశ్వాత్మకుండ వగునీవు నాయాశ్రమమున కరుదెంచితివి. నిన్ను మునులుగాని, యోగులుగాని యెఱుంగఁ జాలరు. అట్టి నీవిట రాఁ గారణమేమి? శ్రీహరియు నామునిని యిట్లు ప్రశ్నింపఁగా నాలకించి నమస్కరించి మహాయోగి గావున నిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! ఉపమన్యూ! భగవంతా! కృత్తివాసుని దర్శింపఁగోరి యరుదెంచితిని. భగవద్దర్శనోత్సుకుఁడనై నీయాశ్రమమున కరుదెంచితిని. యోగవిద్వర్యుఁడైన యాపరశివుఁ డెట్లు గనఁబడును? ఉమాపతిని ద్వరగా దర్శింప నాకెట్లనున్రపడునో యాపద్ధతి నుపదేశింపుము. త్వరగా నన్నుం జూడుమని యాశంకరుఁ డాజ్ఞాపించెను. ఉగ్రతపస్సు చేసినఁగాని నాదర్శనము కాదని శంకరాజ్ఞ. కావున నావిధి నెఱింగింపుము. అన నతఁ డిట్లనియె. దేవదేవుఁ

డయిన మహాదేవుని బ్రహ్మవాదు లగుమునులు ధ్యానింతురు. ఉపాసింతురు. జపపరాయణు లగువా రారాధింతురు. ఈస్థలమున నే వృషభధ్వజుఁడు సపత్నీకుఁడై విహరించుచుండు నని విందును. యోగులు భూతము లాతనిం బరివేష్టించి యుండును గదా. మున్ను వసిష్ఠమహాముని యీయాశ్రమముననే దారుణతపం బొనరించి మాహేశ్వరయోగము నొందెను. కృష్ణద్వైపాయనుఁ డనంబరఁగు వ్యాసమునిప్రభుఁడు పరమేశ్వరు దర్శించి యాయోగమునే పడయఁ జాలెను. సురభి భక్తి నీయాశ్రమమునందే చిరకాలము తపంబొనరించి కపర్ది యనుగ్రహమున మనోహరాకారు లగునాత్మజులఁ బడసెను. ఈ యాశ్రమమునందే దేవతలు కాలభీతులతోఁ దపంబొనరించి మహేశ్వరుని దర్శించి నిర్భయులై నిర్వృతి నొందిరి. తపస్వివర్యుఁ డగుసావర్ణి యీ యాశ్రమపదమునందే శివు నారాధించి గ్రంథకర్తృత్వమును ఈశ్వరయోగమును బడసెను. మఱియు శుభప్రదమగు సంహిత నొనరించి యందుఁ బురాణగాథలం బొందుపఱచి శిష్యులకొసంగి యీ సావర్ణి మునిపతి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను. కాపేయుఁడగు శాంతపాయి మునింగూడి తపం బొనరించి మహాదేవునివలన వివిధజ్ఞానముల నెఱింగి పౌరాణీగాథం దెలిసికొని ద్వాదశసహస్రశ్లోకములను, మఱియు సప్తసహస్రశ్లోకములను నొనరించి యీసంహిత నిందే ప్రకటించెను గాదే. శాంతపాయన భాషితంబగు వాయవీయోత్తరపురాణమును శిష్యులకు నిందే నేర్పెనుగదా. యాజ్ఞవల్క్యమహాయోగి యీ యాశ్రమముననే తపంబొనరించి శంకరు దర్శించి తన్ని యోగమున యోగశాస్త్రము ననుత్తమ

పద్ధతి నొనరించెను. భృగుమహర్షి యు నిచ్చోటనే నియతింబూని యోగవిశారదుఁడు గావున శుక్రుఁ డను కొమరు నీశ్వరాను గ్రహమునఁ బడసెను. కావున నోమహాత్మా! యీ యుత్త మాశ్రమమునందే దపంబొనరించి విశ్వేశ్వరుండయి యుగ్రుఁ డయి భీముఁడు నగుమహేశ్వరుని సందర్శింపఁ దగును. అని యాయుపమన్యుముని తెలిపి పాశుపత యోగవ్రతము నా సాంతముగా నుపదేశించెను.

శ్రీకృష్ణునకు శివుఁడు ప్రత్యక్షమగుట.

అక్లిష్టకర్ముఁడగు నాశ్రీహరి యమ్మునివతంసునివలనఁ బరమశివయోగవ్రతము నెఱింగి యాయాశ్రమమునందే నివ సించి మహాదేవు నుపాసింప నారంభించెను. సర్వాంగముల భస్మమునలంది జటలం దాల్చి వల్కలములఁ గట్టి తదేకా గ్రచిత్తమున శంకరుని జపించెను. ఇంచుకంతయు నియమ మునమానక జపించుచుండఁగాఁ బహుతిథులు గడచెను. అంత సోమార్ధశేఖరుఁ డగుపార్వతీజాని యాతపస్సునకలరి పార్వతిం గూడివచ్చి యంబరతలమున నిలిచి శ్రీకృష్ణునిం గాంచెను. అత్తఱి శ్రీహరికిరీటియు, జటాధారియు, సాక్షమాలావిలసత్క రకమలుఁడును నయియుండెను. వెంటనే పరశివుఁడు హరి మ్రోల నిలిచెను. శ్రీహరియుఁ దనమ్రోల నిలిచిన పినాకపా ణిని గాంచెను. దేవాదిదేవుఁడై, యణువులలో నణువును, నసం తశక్తిసంపన్నుఁడు, శార్దూలచర్మాంబరసంవృతాంగుఁడును, బర శ్వధాసక్తబాహుఁడు, నేత్రత్రయవిరాజితుఁడు, * నృసింహ

* పరశ్వధాసక్తకరం త్రినేత్రం నృసింహచర్మావృతసర్వగాత్రమ్. అని మూ.

చర్మావృతసర్వగాత్రుఁడు, మహత్తరప్రణవమును వెడలించు వాఁడును, సహస్రసూర్యప్రతిముఁడు నగు శ్రీకంఠుని గనుంగొనియెను. మఱియుఁ బురాణపురుషుఁడై సనాతనుఁడై యోగియై శాసింప సమర్థుఁడై, సకలప్రాణిప్రభువై పరదేవీ సహితుఁడై యున్నశంకరుం గనుంగొని పరమానందభరితుఁ డయ్యెను. ఏశంకరుని ప్రభావమును దేవతలుగాని, పరమేష్ఠి గాని, యింద్రుఁడుగాని, యగ్నివరుణమృత్యువులుగాని తెలిసి కొనఁ జాలరో యట్టిరుద్రుని శ్రీకృష్ణమూర్తి దర్శించి పుల కాంచితగాత్రుఁ డయ్యెను. పిదప శంకరు వామపార్శ్వము నందు స్వాభిన్నమూర్తి ననంతరూపుని శంఖచక్రాసిప్రముఖా యుధహస్తుని శివస్తుతిపరాయణుని గనుంగొని యాశ్చర్యవాం దెను. దక్షిణభాగమునందుఁ గృతాంజలియై హంసాధిరూఢుఁ డై యలరు పరమేష్ఠిని గాంచెను. ఆబ్రహ్మ శంకరుమహిమ మును గొనియాడు చుండెను. గణేశ్వరులెల్ల భానుసహస్రభా సమానులై నందీశ్వరప్రముఖులై యమితప్రభావులై శంకరు సేవించుచుండఁగా హరి వారలం గనుంగొనియెను. త్రిలోక నాయకుఁ డగు త్రినయనునిచెంతఁ గుమారస్వామియు, మరీ చియునత్రియుఁ బులహపులస్త్య చేతసులును, రక్షకణ్వులును, బరాశరవ్యాసవసిష్ఠువులును, స్వాయంభువమనువునుండిరి. వారి నెల్ల శ్రీకృష్ణుఁడు కనుంగొనియెను. చేతులొగ్గి శ్రీహరియు దార బుద్ధియై వేదమంత్రముల వినుతించెను. దేవీసహితుఁ డగుశం

శివుఁడు శ్రీహరికి వరము లొసంగుట.

ఇట్లు ప్రార్థించుచుఁ బాదారవిందములపై వ్రాలి లేవక యున్న శ్రీకృష్ణునిం గని శీతలకరతలంబున బట్టుకొని లేవ నెత్తి మధురవాక్కుల నిట్లు పలికెను. విభూ! పుండరీకాక్షా! ఏవాంఛచేఁ దపం బొనరించితివి. నీవే సర్వకామముల నెల్ల భక్తులకుం బ్రసాదించువాఁడవు కదా. నాయొక్క పరమ మూర్తివి. నారాయణాహ్వయధారివి కదా. నీకు లభింపని వాంఛ యొండెద్దియేని కలదా. పురుషోత్తమా! నిన్ను సాక్షా న్నారాయణమూర్తినిగాఁ బరమేశ్వరునిగాఁ దలంపుము. మహాదేవుఁడవు నీవే? అని శంకరుఁడు పలుకఁగా వృషభధ్వ జునిపలుకుల కానందించి శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు పలికెను. హిమాల యపుత్రికం గూర్చియు నిట్లు ప్రార్థించెను. నావాంఛ యేది యో నీవే యెఱుంగుదువు. ఐన నేనును విన్నవించెదను. నీకు భక్తుఁడై నాతోసమానుఁ డగుకుమారు ననుగ్రహిం పుము. అను నా శ్రీహరిప్రార్థనము నాలకించి శివుఁ డట్లే కలుగుఁగాక యని ప్రసన్నమనస్కుఁడై పలికి గౌరిని గనుం గొనుచు శ్రీహరి నాలింగనము చేసికొనియెను. శంకరార్ధ శరీరిణియగు నాజగన్మాతయు శ్రీహరితో నిట్లు పలికెను. వత్సా! నిశ్చలభక్తి నీవీశ్వరునందును నాయందు నునుచుట నే నెఱుం గుదును. నీవు పురుషోత్తముఁడవు గాని మానవమాత్రుఁడవు కావు. దేవతలు ప్రార్థింప దేవకీతనయుఁడ వైతివి. జ్ఞానదృష్టి బలంబున నీ వాస్తవస్థితి నెఱుంగుము. నీకును నాకును భేదము లేదు. ఐక్యమునే మహాత్ములు గనుఁగొందురు. నావలనఁ గొన్ని వరములం బడయుము. సర్వజ్ఞత్వము, ఐశ్వర్యము, పారమేశ్వ

రజ్ఞానము, ఈశ్వరునియందు నిశ్చలభక్తియు నీకు లభించుఁగాక. అని పలుకఁగా శ్రీకృష్ణమూర్తి శిరస్సువంచి యావరములను గ్రహించెను. శంకరుఁడు నాత్మహస్తంబున శ్రీహరి మేనును స్పృశించి మహర్షులు వినుతించుచుండఁ బార్వతిం గూడి కైలాసమున కరిగెను. హరియు శివుని వెంటఁ బోయెను.

మహాశయులారా! జాంబవతియను నొకభార్య శ్రీకృష్ణునితో నేకాంతమునఁ బ్రాణనాయకా! సకలవిధములఁ బొగడఁదగుగుణములు గల కుమారు ననుగ్రహింపుమని ప్రార్థించుటయు, నామెవాంఛను దీర్పఁబూని హరి హిమాలయమున కరిగి యుపమన్యునాశ్రమమునఁ దదుక్తపారమేశ్వరయోగమూని తపస్సొనరించుటయు హరుఁడు ప్రత్యక్షుఁడై వరములిడుటయు నను నీకథ యచ్చెరువును గూర్పకపోవదు. కాని యిందద్భుతమగువిషయము లేకపోలేదు. దానినే మన మెఱుంగవలయును. ఆ సారమేదియో యీక్రింది గీతావాక్యముల వలనఁ దేలఁగలదు.—

శ్లో॥ "న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన,
నానవాప్తమవాప్తవ్యం వర్త ఏవ చ కర్మణి. ౨౨
యది హ్యహం న వర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంద్రితః,
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః. ౨౩
ఉత్సీదేయు రిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహం,
సంకరస్య చ కర్తా స్యాముపహన్యామిమాః ప్రజాః. ౨౪
సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యాద్విద్వాం స్తథాఽసక్త శ్చికీర్షు ర్లోకసంగ్రహమ్."

3-వ అధ్యాయము.

దీనిసారమును విస్తరించి యింకను వ్రాయనేల? తాను దపస్సానరించినచో నెల్లవారును ఫలాపేక్షులనైనను భగవదారాధనము చేయుదురనియుఁ దా నుపమన్యునంతికమున విధి నెఱింగిన నెల్లరును గురువు మానిన నేదియు ఫలింపదన్న నమ్మకముచేత సద్గురువు నాశ్రయింతురనియుఁ దాను మున్యాశ్రమమున కరిగినచో సత్కర్మానుష్ఠానమునకు యోగ్యస్థలము దొరకిన శీఘ్రంబ తపస్సు ఫలించునన్న విశ్వాసమున నెల్లరు నీచజనాక్రాంతస్థలములను మాని సజ్జనాక్రాంతస్థలములకు మానవు లరిగి సత్కర్మానుష్ఠానము సాగింతురని యీ మొదలగు బోధములను లోకులకుఁ దెలుపఁబూని తపస్సు చేసెననుటయే కదా యిం దున్నసారము. మఱియుఁ బార్వతిని దనకు వరమనుగ్రహింపుమని కోరెను. ఆజగన్మాతయు,

"నావయోర్విద్యతే భేదమైక్యం పశ్యంతి సూరయః."

అని పలికెను. అనఁగా శక్తియుఁ ద్రిమూర్తులు నొక్క తత్త్వమునుండియే యుదయించిరని స్పష్టము గదా! ఇట్టి సారమును దెలుపునీకథ చక్కఁగాఁ బఠింపఁదగినది. అంత రార్థము నెఱింగి దాని మది నిలుపుకొనఁ దగినది. ఇఁకఁ దరువాతి భగవత్కథను వ్రాసెద.

శ్రీకృష్ణమూర్తి కైలాసమున కరుగుట.

*శ్రీకృష్ణుఁడు మేరుభూధరమునుగని యందు శిఖరావతంసమగు కైలాసమును గాంచి దాని కనకమయత్వమున

* ఈకథయుఁ గూర్మపురాణమున నిరువదినాల్గవయధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

కచ్చెరువందుచు నందు శంకరుం గూడియుండెను. శంకరు వెంటనున్న శ్రీకృష్ణుని గైలాసవాసులెల్లరుం గాంచి దేవదేవుం డగు నచ్యుతునిగా నెఱింగి పూజించిరి. చతుర్భుజుండై కాలమేఘసమప్రభుండై కిరీటమునుదాల్చి కోదండపాణియై శ్రీవత్సాంకితవక్షస్థ్సలుండై యాజానుదీర్ఘబాహువై పీతవస్త్రమును ధరించి, వైజయంతి యనువనమాలికను ధరించి, లక్ష్మీయుతుండై ప్రాయముగలిగి యతిశయకోమలాంగ మలరారం జూడఁజూడ నేత్రానంద మొనఁగూర్చుచున్న యా శ్రీశ్యామసుందరమూర్తిం గాంచి పరమానంద మందిరి. ఒకానొకప్పుడు శ్రీహరి యాగిరికందరముల విహరించుచుండెను. గంధర్వాంగనలు, నాగకన్యకలు, సిద్ధయక్షగంధర్వులు విహరించుచున్న యా త్రిభువనమోహనాకారుని దర్శించి యచ్చెరువందుచు నయనారవిందములు వికసిల్లఁగా శ్రీహరి శిరమునఁ బూలవానఁ గురియించిరి. గంధర్వకన్యకలు లోనగు కాంతలెల్ల నా మోహనాకారుని గాంచి సంభ్రమించి స్రస్తవస్త్రవిభూషణలైరి. అందుఁ గొందఱు గానము చేసిరి. వివిధగీతముల నాతనిం బాడిరి. ఆమహనీయునాకారవిశేషమునకుఁ జొక్కిరి. కొందఱా పరమేశ్వరుని మ్రోల విలాసమున నృత్యము చేసిరి. మఱికొందఱా పురుషోత్తముని దర్శించి యట్లే నిలిచిరి. ఇంకనుం గొందఱు తమతమయంగములందుఁ గలభూషణవర్యములం దీసి వానిచే శ్రీహరియాకృతి నలంకరించిరి. లోకభూషణుని మనయలంకారములఁగై చేసితిమి కదా! యని యానందించిరి. మఱియును గొందఱు శ్రీకృష్ణుని దేహమునుండి భూషణములఁ దీసికొని వానిచేఁ దమ్మలంకరించుకొ

నిరి. కొందఱు కామినీమణు లరుదెంచి వాంఛచే నొడలు తెలియక తన్ముఖాంభోజమును ముద్దిడుకొనిరి. హరిణలోచనలు కావునఁ గన్నులఁ దృప్తిగా నాతనియాకారమును దర్శించిరి. ఒక్క కాంత హరిని దనకరకమలముసఁ జెమల్చి తనయింటికిం దీనికొనిపోయెను. ఆయువతి తన్మాయామోహిత యయ్యెను. *ఇట్లు తనను బ్రేమించు పురంధ్రీమణులకు బహువిధరూపములం దాల్చి వాంఛితములం బూరించెను. ఇవ్విధమున నాశంకరునావాసమున శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరుఁడు చాలకాలము విహరించుచుండెను. స్వమాయచే నెల్లర నానందపరవశులనుగాఁ జేయుచునుండెను.

గరుడుఁడు ద్వారకను బాధించురక్కసులం దునుముట.

శ్రీహరి యిట్లు కైలాసమున నుండఁగాఁ జిరకాలము గడచెను. ద్వారకావాసులు తద్విరహమున బడలి వగఁజెందిరి. గరుత్మంతుఁడు తనను శ్రీహరి వదలిపోవుటచే నామహాత్ముని వెదకుచు హిమాలయమున నుండెను. అందు హరిజాడ నుపమన్యువను మునివడిగి ద్వారక కరుదెంచెను. హరియు గరుడుఁడు ద్వారకయందు లేరని యెఱింగి భయంకరు లగుదానవులు పెక్కండ్రు ద్వారకను ముట్టడింప నరుదెంచిరి. అత్తఱిణమున నే గరుత్మంతుఁ డుపమన్యునాశ్రమమునుండి ద్వారకకు వచ్చెను. కావున వారిని మార్కొని తనబలం బేపారఁగా సంగరాంగణమునఁ బొలియించి ద్వారకను గాపాడెను. నార

* 'తాసాం తు భగవాన్ కృష్ణః కామాంస్స కమలాసనః, బహూనికృత్వా రూపాణి పూరయామాస లీలయా' అని మూలము.

దమహాముని కైలాసమున నున్నశ్రీహరింగని ద్వారక కరుదెం
చెను. మునిరాక నెఱింగి పౌరులెల్ల నరుదెంచి మా శ్రీకృష్ణుఁ
డెందున్నవాఁడని ప్రశ్నించిరి. మునియు నుమాకాంతుని గూడి
శ్రీహరి కైలాసమున సుఖమున్నవాఁడని యెఱింగించి నేనచ్చ
టనుండియే వచ్చుచున్నాఁడ ననియుఁ దెలిపెను. ఆమాట లా
లించి యందఱు సంతసిల్లిరి. సుపర్ణుఁ డాక్షణమ కదలి యంబ
రమార్గమునఁ గైలాసమున కరిగెను. రత్నమండితమగు నాశి
ఖరభాగమున స్వేచ్ఛగానున్న పరమాత్మను దర్శించి తత్సమీ
పమున నున్నశంకరుని గాంచి వారిని సేవించునారీమణులం గని
యాహారిహారులకు సాష్టాంగనమస్కారము లొనరించి పార్వ
తిని సందర్శించి ప్రణమిల్లి వారియాశిషముల నందె హరికి
ద్వారకానగరవృత్తాంతమును దెలిపెను.

శ్రీహరి కైలాసమునుండి ద్వారకకు వచ్చుట.

భగవంతుఁడు ద్వారకానగరవాసుల యార్తినాలించి
శంకరుననుమతిం గొని గరుడు నధిరోహించి కాంతామణులు
తన్ను వినుతించుచుండఁగాఁ దన్ను వెనుకొను గంధర్వాదుల
నూఱడించి నిలువ నియోగించి తత్పత్నుల ననునయించి వారి
నిలిపి యియద్గమనంబున ద్వారకానగరమున కరుదెంచెను.
శ్రీహరివిరహమున మేరుపర్వతవాసులెల్లఁ గుందిరి. హరి
వచ్చుటెఱింగి నగరము నలంకరించి పౌరులు తమయానంద
మును దెల్పిరి. గోపికలు మధురగేయములఁ బాడిరి. ప్రాసా
దాగ్రముల నిలుచుండి యానందబాష్పములఁ గురియించుచుఁ
బూలవానఁ గురియఁజేసిరి. హరి యంత సౌధమును బ్రవేశించి
తన్ను సేవింప నరుదెంచుదారల గారవించి కుశలప్రశ్నాదిక

ములఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుఁ బౌరులు రాఁగా వారి నాదరించుచు నుండెను. జాంబవతియు నరుదెంచిన నామెవాంఛితము సమకూరె నన్నభావము నెఱిఁగించు సరసోక్తులాడుచు నామె నానందవార్ధి నోలలాడించెను.

మార్కండేయాదు లరుదెంచుట.

కొంతకాల మిట్లు సాగఁగా దేవర్షులు మార్కండేయాదిమహర్షులు నరుదెంచి శ్రీహరి దర్శించిరి. వారినెల్ల నుచితరీతి గౌరవించెను. మార్కండేయుని స్వాసనమునఁ గూరుచుండఁ జేసెను. కుశలప్రశ్నాదిసంభాషణముల వారినెల్ల నలరించెను. వారెల్లఁ దమతమ యభిమతములం దెల్పి తదనుజ్ఞఁ బడసి సెలవంది వెడలిరి. మార్కండేయముని యందే యుండెను. ఒక్కనాఁడు మధ్యాహ్నమున శ్రీకృష్ణుఁడు స్నానముచేసి శుక్లాంబరములం దాల్చి కృతాంజలి యై దివాకరు నుపాసించుచుండెను. భాస్కరుమండలమును గాంచుచు జపించుచుండెను. భానుని దర్పణవిధిని దృప్తిపఱచెను. దేవర్షిపితృగణముల నారాధించి మార్కండేయాదులను భోజనమున నలరించి బ్రాహ్మణులఁ బూజించి లింగస్థుఁడగుమహాదేవుని బూజించెను. ఆవల భోజనాదివిధుల నడపెను. మార్కండేయునిం గూడి వివిధకథలఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుఁ బుత్త్రాదులు చెంతనుండి వినుచుండ నానందించెను.

మార్కండేయమునియు శ్రీహరికృతశివలింగపూజాదికమును గాంచి సంతోషమున హరి నిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! నీవు కర్మములచే నర్చింపఁ దగినవాఁడవు. యోగులచే ధ్యానింపఁ దగుదువు. ఇట్టి నీవెవరి నింతసేపారాధించితివో

మెఱుంగఁజాలకి యున్నాఁడను. నీవే ముక్తిప్రదాతవు. సమస్త బ్రహ్మాండములు నీవే. భూభారమును హరింప వృష్ణికులమున నవతరించితివి. కావున నాకుంగల యీసంశయమును దొలఁగింపుమని ప్రశ్నించుటయు శ్రీహరి యావాక్యులకలరి యిట్లు బదులుచెప్పెను. అత్తఱి శ్రీహరిముఖారవిందమున నవ్వు నాట్యమాడుచుండెను. మార్కండేయా! నీమాటలయందించు కయు నసత్యము లేదు. ఐనను దేవదేవుఁడై సనాతనుఁ డగునీశాను బూజించుచున్నాఁడను. బ్రహ్మమునీ! నేఁ జేయఁదగినది కాని కోరఁదగినదికాని, యించుకంతయు లేదు. పరశివు తత్త్వ మెఱుంగుదుఁ గాన నామహాత్ముని బూజింతును. మాయామోహితు లగుజను లాపరశివుమహిమము నెఱుఁగరు. కావున నేను స్వాత్మమూల మగునాదేవుని నితరులకుఁ దెలుపుచుఁ బూజించుచున్నాఁడను. లింగార్చనముకంటెఁ బుణ్యకార్యము లోకమున లేదని యెఱుంగుము. కాఁబట్టి లోకహితముం గోరి శివుని బూజించెదను. వేదవేత్తలు నేనే త్రిలింగమూర్తినని పలుకుదురు. కావున నేయభేదబుద్ధిచే నతని నర్చింతును. ఆమహాదేవమూర్తులలో నామూర్తి పరమపావని యనంబడు. సంశయములేదు. ఇట్లే సంసారభీరువు లగుమానవుల కామహాదేవుఁడు ధ్యానింపందగినవాఁ డగు. పూజ్యుఁడగు వంద్యుఁడు నగు. లింగరూపి మహేశ్వరుఁడని యెఱుఁగ నగు. అని తెలిపిన నచ్చెరువంది మార్కండేయుఁ డిట్లనియెను. పరమపురుషా! శివు పూజించులింగ మెయ్యది? అందావహించు దైవ మెయ్యది? ఈవిషయ మతిగహనము గావున నాకుం దెలుపు మనుటయు హరి

యిట్లు చెప్పెను. ఆనందమవ్యయము జ్యోతియు నగునవ్య క్తము లింగమని చెప్పంబడును. వేదములు మహేశ్వరుని లింగియని తెలిపెడిని. పూర్వము స్థావరజంగమాత్మక ప్రపంచము నష్టమై యేకార్ణవము కాఁగా బ్రహ్మకు నాకు నెదుట శివుఁడు ప్రబోధార్థ మావిర్భవించెను. అదిమొదలుకొని నేనును బ్రహ్మయు సదా యాలింగమూర్తిని బూజించుచున్నారము. ఆపూజ లోకక్షేమమున కగునని యే మానసమ్మకము. అన విని ముని యిట్లు ప్రశ్నించెను. ఈశ్వరలింగము మీ యెదుట నెట్లు సాక్షాత్కరించెను? దానివలన మీ రేమి యెఱింగితిరి? తెలిపి నన్నుఁ గృతకృత్యుని జేయుమా యనిన హరి యిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

శివలింగమహిమమును హరి మార్కండేయున కెఱింగించుట.

ఆప్రళయము మహాఘోరము తిమోమయమునై యుండెను. సాగరాంతర్భాగమున శంఖచక్రగదలం దాల్చి సహస్రశిరస్కుఁడను, సహస్రనేత్రుఁడను, సహస్రపాదుండనునై విశ్వాత్ముఁడనై శయనించి యుంటిని. అట్టితఱుణమున దూరమున నొక తేజోరాశి పొడకట్టెను. సూర్యకోటిసమానమై మహాత్తరమై శ్రీసిధానమై యుండెను. తదంతరమున నాల్గుమోములుగలిగి మహాయోగస్వరూపుఁడై కాంచనప్రభలు గల పురుషుఁ డొక్కరుఁడు తోఁచెను. కృష్ణాజినముధరించి, ఋగ్యజున్సామస్తుతుఁడై నిమేషమాత్రమున నాచెంత కాపురుషుఁ డరుదెంచెను. బ్రహ్మయు నామహాపురుషునిం గాంచి నీ వెవఁడవు? ఏల యిచ్చటి కరుదెంచి నిల్చితివి? నాకుం దెల్పుము. నేను లోకకర్తను, స్వయంభువుఁడను, పితామహుఁడని నాపుం

పేరు. అని బ్రహ్మ పలుకఁగా విని నే నా మహాపురుషునితో నేను లోకకర్తను. సంహర్తను. రక్షకుఁడను. అని నేనుబలుక బ్రహ్మకు నాకును వాక్కలహము సంభవించెను. ఆవివాద మా మహాత్మునిమాయచేఁ గల్గినదియే. అత్తఱి మాయిద్దఱకు బోధించుటకొఱకే పరమశివలింగ మావిర్భవించెను. కాలానలశతసంకాశమై జ్వాలామాలాసమాకులమై క్షయవృద్ధివినిర్ముక్తమై యాదిమధ్యాంతరహితమై యాలింగము పొడకట్టెను. బ్రహ్మనుగాంచి నేను పితామహా! నీవు క్రిందిభాగమున కరుగుము. ఈలింగమూలము నెఱుంగుము. నేను పైకరిగి శిరోభాగము నరసెద. అని సమయము మేమిరువురము చేసికొని ప్రయాణము సాగించితిమి. నూఱువత్సరములు పయనముసల్పియు దానియంతము నెఱుంగఁజాలక పోతిమి. అంతభీతిల్లి యింక నీవే శరణము మాకని ధ్యానముచేయుచుంటిమి. ఓంకారము నుచ్చైస్స్వరమున నుచ్చరించుచుంటిమి. దోసిలొగ్గి శంభుదైవమును వినుతించుచుంటిమి. శివుఁడవు. శాంతమూర్తివి. బ్రహ్మవు. లింగమూర్తివి. ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడవు అను నీమొదలగు వేదవాక్కుల వినుతించుచుంటిమి.

ఆమహాపురుషుఁడు లింగమునుండి సౌమ్యమూర్తిని ధరించి వక్త్రకోటిసహస్రముల నంబరమును మ్రింగువానివలెఁ గనంబడుచు సహస్రహస్తచరణుఁడై సోమసూర్యాగ్ని నేత్రుఁడై పినాకపాణియై వ్యాళయజ్ఞోపవీత ములరార మేఘదుందుభి నిస్వనమొప్పఁగా మమ్ముంగాంచి యిట్లు పలికెను. దేవసత్తములారా! మీయెడం బ్రీతుఁడ నైతిని. నన్నుఁగాంచి భయంపడకుఁడు. మున్ను నాతనువునుండి మీయిద్దఱు పుట్టితిరి.

ఈబ్రహ్మ నా దక్షిణభాగమునుండి సృష్టికర్తయై పుట్టెను. వామపార్శ్వమునుండి విష్ణువు జగములఁ బాలింపఁ బుట్టెను. కావున మీమోడం గరుణించితిని. వరముల నడుగుఁడు. మీయిష్టమును దీర్చెదను. అనిపలికి నన్నును బ్రహ్మను గౌఁగిలించుకొని యానందమందెను. అత్తఱి మే మిరువురము నమస్కరించి యిట్లు పలికితిమి. మహాదేవా! మాయందుఁ బ్రీతి మీకుం గలదేని వరమీయఁ గోరికగలదేని నీయందు మాకు నిశ్చలభక్తికుదర ననుగ్రహింపుము. అని యడుగఁగా నన్నుం గాంచి ప్రసన్నుఁడై హరుం డిట్లనియె. విష్ణూ! ప్రళయస్థితిసర్గములకుఁ గర్తవు నీవు. పరమేశ్వరుఁడవు. కావున నో విష్ణూ! ఈ చరాచరప్రపంచమును బాలింపుము. నేను మూఁడుమూర్తులుగా మార్పునొందితిని. బ్రహ్మవిష్ణుశివనామములామూర్తులకుంజెల్లు. సృష్టిపాలనసంహారములు లామూర్తులకుం గ్రమముగాఁ గృత్యంబులగు. నేను నిర్గుణుఁడను. నిరంజనుఁడను. నీయజ్ఞానమును వదలుము. లోకములంబాలింపుము. ఈబ్రహ్మను గాపాడుము. ఈతఁడునీకుఁ గుమారుఁడు కాఁగలఁడు. నేను గల్పాంతమునందు రుద్రరూపమును ధరింతును. శూలపాణినై నీకుం బుత్త్రుఁడ నయ్యెదను. అని పలికి బ్రహ్మ ననుగ్రహమునం గాంచి నన్నా నాదరించి యందే యదృశ్యత నొందెను. అదిమొదలు లోకములయందు శివలింగార్చనము సుప్రసిద్ధ మయ్యెను. లింగమున మహాజ్యోతిస్స్వరూపుఁ డావహించుటం జేసి పరమమయ్యెను. మార్కండేయా! ఆసంభాషణమునే నీకుం దెల్పితిని. యోగజ్ఞులు దీనినెఱింగి సంతసింతురు. ఇదియే పరమజ్ఞానము. మహాసూక్ష్మము. జ్ఞానచక్షుస్సు లగువారు దీనినెఱుంగ వాంఛిం

తురు. ఇప్పుడు నేనామహాత్మునకు నమస్కారము లర్పింతును. అని పలికి శ్రీకృష్ణమూర్తి శంకరు ననేకభంగులం బ్రస్తుతించి నిమీలితనయనుఁ డయ్యెను. మార్కండేయమునియుఁ దదుక్త విషయము నాలకించి భక్తియుక్తుఁడై మహాదేవునకు నమస్కరించెను. కృష్ణప్రోక్తమగు నీవిషయము నెవఁ డాలకించునో వానికి సర్వపాపములు నశించును. సకలవాంఛ లీడేఱఁ గూడును.

భక్తజనులారా! ఈకథను జదువునపుఁ డనేకసంశయములు మీకుం గలుగవచ్చును. కాని మనస్సునం దొక విషయము నిల్పుకొనుఁడు. దాన నిశంకలు నశించును. శివుఁడు హరిని, హరి శివుని బరస్పర మారాధింతురు. ఈయిరువు రొకతత్త్వమునుండి యుదయించినవారలే. ఈమూర్తిద్వయ మొక్కయాత్మ గలదియే భేదములేదు. ఒకరు వేఱొక్కరూప మును బొగడుచుందురు. లోకులకుఁ దరణోపాయమును దెల్పుటకే యని యెఱుంగుఁడు. దీనిసారమేమనఁగా; నీయిరువురిలో నెవ్వరి నాశ్రయించినను దుల్యఫలమే. ఒకరిని ద్వేషించివేఱొకరిని భూషించినచో నిష్ఫలమేగాని సత్ఫలము గలుగదు. ఈ విషయమును బలువారులు లోకులకు బోధించుటకే యిన్ని పురాణేతిహాసములు కల్గినవి. బహువిధకర్మముల నొనరించిన జీవులకు బహువిధములుగా దేవతాభేదములు కల్పింపఁబడినవి. పూజావిధు లేర్పఱుపఁబడినవి. స్తుతులు విధింపఁబడినవి. ఇట్టు లయ్యును మానవు లీదేవతాదూషణపాపమును జేయక మానరేదు. ఆమహాకార్యము నొనరించుచునే యున్నారు. ఎవ్వరి ద్దానిని మానుదురో సకలదేవతాస్వరూపుఁడని తమయిష్ట

దైవమును నమ్ముదురో వారే భగవత్కృపకుఁ బాత్రులగుదురు. ఇదియే గ్రహింపఁదగినది. ఇఁకఁ దరువాతికథ నాలకింపుఁడు.

౼ భృగ్వాదిమునులకు హరి తత్త్వోపదేశము చేయుట. ౼

*మార్కండేయమహర్షి కిట్లు భగవత్తత్త్వమును దెలిపి సంతుష్టాంతరంగునిగా నొనరించెను. జాంబవతి తన్నుఁగోరినపుత్త్రనను గ్రహించెను. జాంబవతియు శివప్రసాదమునందిన భర్తతనకనుగ్రహించిన వరమునం బుత్త్రునిం గాంచెను. ఆకుమారుఁడే సాంబుఁ డనంబడును. ప్రద్యుమ్నునకు ననిరుద్ధుఁడు పుత్త్రుఁడు. సాంబానిరుద్ధులిరువురు మహాపరాక్రమశాలురు. శ్రీకృష్ణుని రూపాంతరములా యనునట్లుండువారు. ఇట్లు కుమారులం గాంచు తనపత్నులానందసాగరమున నోలలాడుచుండఁగా దుష్టరాక్షసులు క్రూరభూపాలురు పొలిసి యధర్మము తగ్గగా నింక నేఁ జేయఁదగు మహాకార్య మేదియని యూహింపసాగెను. అత్తఱి భృగువులోనగు మహామునులరుదెంచి శ్రీకృష్ణుని దర్శించిరి. ద్వారకానగరమున వేంచేసియున్న పరమేశ్వరుంగాంచి కృతార్థుల మైతిమని తలంచిరి. మహర్షులు రాఁగా శ్రీహరి వారి నెదుర్కొని నమస్కారాదిక్రియల బహూకరించెను. ఆసనములయందుపవిష్టులను గావించెను. బలభద్రుఁడును సమీపమునందుండి వారిని సత్కరించెను. హరియు వారు కూరుచున్నపిదప నింకఁజేయందగు కార్యవిశేషములు లేవు.

---

*ఈకథయుఁ గూర్మపురాణమున నిరువదైదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁ బడినది.

కావున స్వస్థానమున కరిగెదను. మీ రెల్ల రనుగ్రహింపుఁ డని ప్రార్థించెను. కలియుగము రా నున్నది. అది మహాఘోర రూపము కలది. జనులంద అందుఁ బాపకార్యములే యొనరింపఁ బూనుదురు. కావున మీ రెల్ల ధర్మసంస్థాపనమును జేయుపొంటె వారి కుపదేశింపుఁడు. వారు దేనిచేఁ బాతకనివృత్తిం గాంతురో యట్టివిధ ముపదేశింపుఁడు. అని కవికృతకల్మషాపనోదనపటుతర వాక్కులను దెల్ప వారానందించుచుండిరి. మఱియు హరి యిట్లు పలికెను. కలియుగమున నేజను లొక్కసారియైన నన్ను స్మరింతురో వారిపాపములన్నియు నడంగును. ఎవ్వ రొకట్టకాలమున నన్ను భక్తియుక్తిం బూజింతురో వేదదృష్టమార్గము నవలంబింతురో వారిపాపము లెల్ల నడంగును. ఏ బ్రాహ్మణులు మహర్షులగు యేవంశములం బుట్టుదురో వారి కెల్ల నారాయణుఁడనగు నాయందు భక్తి కుదురుఁగాక. నారాయణ పరాయణులగు వారు నిరుపమాన పరాత్పరనామ విలసత్పదమందుదురు. *ఎవ్వరు విష్ణుభక్తులైనను మహేశ్వరుని ద్వేషింతురో వారికి ముక్తిపదము లభింపదు. ధ్యానము హోమము తపస్సు దివ్యజ్ఞానము యజ్ఞాది విధులన్నియు శివుని నిందించువారలకు శివుని ద్వేషించువారలకు నశించునే గాని ఫలము నీయఁజాలవు. ఎవ్వరు నన్ను నేకాంతభావమూని యాశ్ర

* 'పరాత్పరతరం యాంతి నారాయణపరాయణాః, న తే తత్ర గమిష్యంతి యే ద్విషంతి మహేశ్వరమ్. ధ్యానం హోమ స్తపో దివ్యం జ్ఞానం యజ్ఞాదికో విధిః, తేషాం వినశ్యతి క్షిప్రం యే ద్విషంతి పినాకినం. యో మాం సమాశ్రయేన్నిత్య మేకాంతం భావమాశ్రితః, వినింద్య దేవమీశానం స యాతి నరకాయుతమ్' అని మూలము.

యుంతురో వారు శివుని ద్వేషింతురేని నరకము నొందుదురు. కావున శంకరు నిందించుట మానవలయును. కర్మమునను, వాక్కునను, మనస్సునను భక్తులు శివద్వేష మూనరాదు. దక్షాధ్వరకాలమందు దధీచిమునియు నిట్లే శపించెను. అని పలికిన శ్రీకృష్ణుని యుపదేశము నాలకించి భృగ్వాదిమహర్షు లందఱు పరమానందమున నీయానతిచొప్పునఁ గలికాలమున భక్తులం గావం బ్రయత్నింతుమని సెలవంది తమతమ నివాసముల కరిగిరి.

మహాశయులారా! ఈచిన్నికథయందుఁ బూర్వోక్త నీతిసారమిమిడి యున్నది. మఱియు విశేషించి విష్ణుభక్తులకుం గల్గు నుత్తమగతులు శివుని దూషించుటచే నశించునని స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడినది. కలియుగమున విశేషించి దేవతానింద మహాపాతకమ్మని స్పష్టపఱుపఁబడినది. ఇంతకంటె నెఱుంగఁదగిన విశేషమేమి కావలయును? కలికాలము మహాకష్టదాయకమని యు, నందు భగవన్నామసంకీర్తనపరాయణులే యుండరనియు, నెందో యున్నను వారు శివదూషణము చేయువారైన నాఫలము కూడఁ గలుగదనియుఁ బలుమాఱులు చెప్పఁబడినది. ఇదియే గ్రహింపఁదగిన విషయము. ఇంకఁ దీనిం బెంచి వ్రాయఁబూనక ప్రస్తుతాంశమును వ్రాసెదను.

నృగమహారాజోపాఖ్యానము.

* మునీంద్రులకుఁ దత్త్వముపదేశించి వారిం బంపి

* ఈకథ శ్రీభాగవతమున దశమస్కంధమున నఱువదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడెనదని యెఱుంగునది.

శ్రీకృష్ణుఁడు సాంబాదికుమారులం గూడి ద్వారకానగరమున హాయిగా నుండెను. కాని యెవ్వరెవ్వరు తనచే విముక్తులు కాఁదగుదురో వారి నెప్పుడు విముక్తులనుగాఁ జేయవలయునో యని యోజించుచుండెను. తదనుకూలములగు నుపాయముల నరయుచు నుండెను. ఒక్కనాఁడు సాంబప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ చారుభాను గదాదులగు హరిపుత్త్రులు విహారార్థ ముద్యానమునకుం బోయిరి. స్వేచ్ఛగా నందందు విహరించిరి. ఇష్టాలాపములం బ్రొద్దు పుచ్చిరి. వివిధవిధాహారముల సంతృప్తులైరి. చాలముహూర్తము లీరీతిఁ గడపి మరల బాలత్వమున విహారాసక్తి తగ్గమి నందందుఁ దిరుగసాగిరి. దాన డప్పి జనించెను. ఒకబావి కనఁబడఁగా నందు జలముండుననియుఁ ద్రాగవలయుననియు నచ్చటికిం బోయిరి. తొంగిచూచిరి. కాని యాబావియందు జలము లేదు. రిత్తబావిగా నుండెను. ఆబావి యడుగుభాగమున నద్భుతముగ నొకసత్త్వము కనంబడియెను. అది సామాన్యాకృతి కలదిగా నుండక పర్వతాకారముగా వారికిం గనంబడియెను. అది తొండజాతిలోనిది; కృకలాసమని యాజాతికిం బేరు. ఊసరవెల్లియని దానిని సామాన్యజనులు పిలుతురు. 'తొండ ముదిరిననూసరవెల్లి' యగునన్న సామెత యాకాలము నుండి యీనాఁడుంగూడ వాడుకలోనున్నది. ఆయూసరవెల్లిం గాంచి యా శ్రీహరిపుత్త్రులు విస్మితాంతఃకరణులైరి. అది యాబావినుండి పైకి రాఁజాలక యందే పడియున్నదనియు నాహారాదులు దానికిందగినన్ని యందు దొరకవనియు నిఁకఁ గొలఁదిదినము లిక్లేయున్న నది మృతినొందుననియు వారూహించిరి. కరుణ వారిమదులం బొదలెను. కావున దాని నుద్ధ

రింపఁ బ్రయత్నించిరి. మెల్లగాఁ జర్మనిర్మితపాశములు, తంతు నిర్మితపాశములు దానికిం దగిలించిరి. పైనుండి యది పడి యుండుననియుఁ బైకి మరలఁదీసిన నెందేని చని యాహారము సంపాదించుకొని జీవించుననియు, నిట్లుచేయుట మహాపుణ్యకార్యమనియు వారిభావము. కావున నార్తత్రాణపరాయణత్వమున వారెన్నియో యుపాయము లొనరించి దానిని లాగఁ జొచ్చిరి. కాని మానవప్రయత్నమున నాపని సాధ్యమగునది కాదని యెఱుఁగునంతటి జ్ఞానము వారికి లేకుండెను. చేతనైనంతటి ప్రయత్నము నొనరించిరి. వారిప్రయత్నమించుకంతయు ఫలింపదయ్యెను. తుదకిది మనచేతఁ గానిపని యని మాత్ర మెఱుంగఁగల్గిరి. బుద్ధిశాలురుగావునఁ దమచేతఁ గానిపని విషయమున శ్రద్ధయేటికని విరమింపక యింటికిం బోయి శ్రీకృష్ణమూర్తికిం దెల్పిరి. ఆతెల్పుట యత్యుత్సాహమును గనఁబఱచెను. దానికే భగవంతుఁడు సంతోషించెను. లోకమున నెవ్వరుగాని సత్కార్యమును జేయఁబూని యది సాధింపరానిదైనచో విడువక దాని నితరులకుం జెప్పి వారిచేఁ జేయించుట భగవత్తుష్టికరకార్యములలోఁ బ్రధానము. ఎల్లవిషయములఁ దమకే విఖ్యాతిరావలయు ననియు, నితరుల కట్టియవకాశమును గల్పింపఁగూడదనియుఁ దలంపరాదు. అది యోర్పులేమికి నుదాహరణము. అట్టివారు వృద్ధికి రాఁజాలరు.

శ్రీహరి విశ్వభావనుఁడు. సర్వజ్ఞత్వ మామహాత్ముని స్వభావధర్మము. కావున వారు విన్నవించిన తోడనే హరి ముక్తుఁడగుటకు సంసిద్ధుఁడుగా నున్న ప్రాణివిషయమెఱింగి సమయమునకు వేచియున్నవాఁడు. కావున వారందులకు

సాయపడిరని సంతోషించి యాచోటికిం బోయెను. బావిలో నున్న పెనుభూతమువంటి యాయూసరవెల్లిని గాంచి విలాసమునం జేయుకార్యమువలె వామకరమునం బట్టుకొని వెడలించెను. ఉత్తమశ్లోకుండగు శ్రీహరి కరసరసిజసంస్పర్శమున నప్పుడే యాకృకలాసరూపమును వదలి పుటముపెట్టిన బంగారువంటి తనుచ్ఛాయ యలరారంగా నత్యద్భుతాలంకారములు శోభిల్లంగా మనోహర పావన పుష్పహారములు సొంపు నింపుచుండంగా నొకమహీశ్వరుండయ్యెను. సాంబాది కుమారులు విభ్రాంతులైరి. శ్రీహరి కది యచ్చెరువుగం దోంపకుండుట సహజముకదా. ఐనను దద్వృత్తాంతము నామూలాగ్ర మెఱింగిన వాఁడయ్యు నాపుణ్యపూరుష దానము లోకుల కెల్లం దెలుపుటకై తనసర్వజ్ఞత్వమును మఱుగుపఱచి ముకుందుఁడల్లన నిట్లని ప్రశ్నించెను.

మహాత్మా! మీరెవరు? మిమ్ము మనోహరాకారము గల దేవోత్తములనుగా భావించుచున్నారము. ఇది నిశ్చయము. ఎట్టికర్మముచే నిట్టిరూపము మీకలవడెనో యెఱుంగం గోరుచున్నారము. మీ రిట్టిదేహము నొందుటకుం దగినవారు కారు. మీకథ నెఱుంగంగోరుచున్న మావాంఛితముల్ దీర్పవలయును. వేఱుగం దలంపక మాసంశయమును దీర్పుండని మనోహరవాక్కులం బ్రశ్నించి యాభూపాలు చిత్తము సంతోషాయత్తముగ నొనరించెను. శ్రీహరి యిట్లు తన్నుంగూర్చి ప్రశ్నింపంగా నారాజు పరమానందభరితుండై రవి సహస్రవర్చస్సుగల కిరీటము హరిపాదాంభోరుహములు సోకం బ్రణమిల్లి మహానుభావా! శ్రీకృష్ణా! కరుణాసింధూ!

నాపూర్వవృత్తాంతము మీరెఱుంగనిది కాదు. ఐన విన్న వించెదను. నృగుఁ డనుపేరుగల వాఁడను. భూపాలుఁడను. ఇక్ష్వాకుభూజాని తనయుండను దానములప్రస్తావమున నాపేరు నీకర్ణవివరములసోఁకియుండదేని వచించెద. మహాత్మా! సర్వభూతాత్మసాక్షివగు నీవెఱుంగనిది యేదియే నుండునా! ఐన నీ యానతి శిరసావహించి నాయీతనువృత్తాంతమును విన్నవించెద. కాలము నన్ను మోసపుచ్చెనని తొలుదొలుతఁ దెలియఁజాలనైతిని. చేసినదానమును జెప్పఁగూడదని మొఱంగియు మీయాజ్ఞయామెనన్న కారణమునఁ జెప్ప సాహసించెదను. భూతలమున నెన్ని సికతాకణములు లుండునో, అంబరమున నెన్ని నక్షత్రములు లుండునో వర్షధార లెన్నియని లెక్కింప నగునో యన్ని గోదానముల నొనరించితిని. పాలిచ్చుచుఁ బ్రాయముగలిగి మంచిస్వభావము రూపగుణములు గలవయి హేమశృంగములు గలిగి న్యాయార్జితములై రౌప్యఖురములఁ గనుపట్టుచు వత్సలంగూడి దుకూలమాల్యాభరణముల నలరారుచు నుండు కపిలగోవుల నే దానమిచ్చితిని. అలంకరింపఁబడి గుణశీలములుగలిగి బీదతనమునఁ గుందుచుఁ గుటుంబులై సత్యవ్రతమున నలరుచుఁ దపస్సు వేద పఠనము జ్ఞానము దాతృత్వము వయస్సు గల సద్బ్రాహ్మణులకే కపిలగోవుల నొసంగితిని. గోభూహిరణ్యములను, గృహములను గజహయములను, గన్యకలను, దిలరూప్యములను, శయ్యలను, రథములను, వస్త్రరత్నపరిచ్ఛదములను దానమిచ్చితిని. యజ్ఞములనుజేసితి. ఇష్టాపూర్తకర్మముల నాచరించితిని.

ఒకానొకప్పుడు, నేదానమిచ్చిన బ్రాహ్మణుని గోవు తప్పించుకొని యెట్లో నాగోధనమునఁ గలిసెను. దాని నెఱుంగక మరొక సద్బ్రాహ్మణున కిచ్చితిని. దాని నాతఁడు కొని పోవుచుండఁగాఁ దొలుత నావలనఁ బ్రతిగ్రహించిన బ్రాహ్మణుఁ డీగోవునాయదని నిర్బంధించెను. పిదప దానముగొన్న బ్రాహ్మణుఁ డిది రాజుచేనీఁబడినది. కాన నాదనెను. నాది నాది యను వాగ్వాదము ప్రబలెను. వారిరువురు నరుదెంచి స్వార్థపరులు గావున నన్నడిగిరి. రెండవఁద్విజుఁడు దానమిచ్చితివి కదా యనియె. మొదటిభూసురుఁడు నాకుదానమిచ్చి యపహరించితివి కదా యనియెను. నాకు భ్రాంతిగలిగెను. ధర్మమున గలకష్టమెఱింగిన నేను వారినిరువురను బ్రార్థించితిని. ఆర్యా! లక్షగోవుల నిట్టివాని నిచ్చెద. వానిని గ్రహించి దీనినీయనకిమ్మా యని యిద్దఱను వేఁడితిని. ఎఱుఁగక నాదే యను ప్రమాదమున దానమిచ్చితిని. నా యీ యపరాధమును క్షమింపఁ దగునని ప్రార్థించితిని. ఈకింకరునితిప్పను మన్నించి యిట్టి వానిం బెక్కింటిని గైకొమ్మా యని దోసిలొగ్గితిని. దానమిచ్చి మరలదానిని గ్రహించినందున నమంగళకరమగు నరకముగల్గును. అందుఁబడకయుండ నన్నుఁ గాపాడుమా యని యభ్యర్థించితిని దీనినీయనని దానింబట్టుకొని యొక్కవిప్రుఁడు పోవసాగెను. ఇదిగాక మఱియు నిట్టిగోవుల నెన్నింటినిచ్చినను నాకేలయని యొకఁడు పోవఁజొచ్చెను.

మృతికాలమున యమదూతలరుదెంచి నన్నుం దీసికొని పోయి యముని నెదుట నిల్పిరి. ధర్మరాజు నన్నుం జూచి తొలుత నీవు పాపమున ననుభవింతువా శుభమున ననుభవింతువా రాజా! నీ

చానమునకంతము లోకమునఁగానరాదు. కావున నల్పపాపఫల మునే తొలుత ననుభవింపుమని యాజ్ఞాపించెను. అంతలో నాతను వీకృకలాసముగాఁ గనఁబడిమెను. కమలాక్షా! జ్ఞానముగలిగి దాతనై నీదాసుఁడనగు నాకిప్పటికిని బూర్వజ్ఞానము చక్కఁగా నుదయింపదయ్యెను. నీసందర్శనమునఁ బ్రాక్తన స్మృతి చక్కఁగాఁ గలిగినది. యోగీంద్రులకుఁ గానరాని నీవు నాకంటఁబడితివి. అపవర్గమిఁకఁ గరతలామలకము. మహానుభావా! కరుణావారాశీ! సకలలోకనాయకా! పరమపూరుషా! దేవలోకమున కరుగ ననుగ్రహింపుము. ఎందుండిన నాచిత్తము నీపాదారవిందముల నిల్చియుండును. సర్వభావములు గల నీకు నమస్కారము. బ్రహ్మమవై యనంతశక్తివిరాజితుండవగు నీకు వందనములు. వాసుదేవా! శ్రీకృష్ణా! యోగీశ్వరా! నీకునతులు. అనివినుతించి తనశిరస్సు హరిపాదములు సోఁకునట్లుగా నమస్కరించి హరియనుమతినొంది మానవులందఱును జూచుచుండఁగా దివ్యవిమానము నెక్కెను.

అత్తఱిఁ గృష్ణుఁడు తనపరిజనులనుగాంచి వారికి నుపదేశింపం దలంచి యిట్లుపలికెను. ఈఘట్టమున మూలమును వ్రాసి దానియర్థమును మనోహరముగా విస్తరించి తనమహోన్నత భక్తిని నెఱిపిన పోతనగారి పద్యమును వ్రాసెదను.

శ్లో. దుర్జరం బత బ్రహ్మస్వం భుక్తమగ్నేర్మనాగపి,
తేజీయసోఽపి కిముత రాజ్ఞామీశ్వరమానినామ్. 32

నాహం హాలాహలం మన్యే విషం యస్య ప్రతిక్రియా,
బ్రహ్మస్వం హి విషం ప్రోక్తం నాస్య ప్రతి విధిర్భువి. 33

హినస్తి విషమత్తారం వహ్నిరద్భిః ప్రశామ్యతి,
కులం సమూలం దహతి బ్రహ్మస్వారణిపావకః. 3౪

బ్రహ్మస్వం దురనుజ్ఞాతం భుక్తం హంతి త్రిపూరుషం,
ప్రసహ్యతు బలాద్భుక్తం దశపూర్వాన్ దశావరాన్. 3౫

అను నీ మొదలగు శ్లోకములు గలవు. ఇందుఁ గొన్నింటికి మహాకవి పోతన—

సీ. నరనాథకుల కాననము దహించుటకును
నవనీసురుల విత్త మగ్నికీల
జననాయకుల నిజైశ్వర్యాబ్ధినింకింప
బ్రాహ్మణ క్షేత్రంబు బాడబంబు
పార్థివోత్తముల సంపచ్ఛైలములఁ గూల్ప
భూసురధనము దంభోళిధార
జగతీవరులకీర్తి చంద్రికమాప వి
ప్రోత్తము ధనము సూర్యోదయంబు.

తే. విప్రతతి సొమ్ము కంటెను విషము మేలు
గరళమునకును బ్రతికృతి కలదు గాని
దానిమాన్పంగ భువి నౌషధములు లేవు
గాన బ్రహ్మస్వములు గొంట గాదుపతికి.

క. ఎఱుఁగమి నైనను భూసుర
వరుల ధనంబపహరింప వలవదుపతికిన్
మఱపున ననలము ముట్టిన
దరికొని వెసఁగాల్పకున్నె తను వెరియంగన్.

మఱియు శ్రీహరి యిట్లుపలికెను. రాజులు రాజ్యరమా తోడ నాత్మపాతమును గోరుదురేని, లేక నిరయమునఁ బడఁ

గోరుదురేని వారు బ్రాహ్మణద్రవ్యమును గొనందగును. తమ ద్రవ్య మపహరింపఁ బడియెనని దుఃఖించుబ్రాహ్మణుని కన్నుల నుండి యెన్నిబిందువులు క్రిందఁబడునో రాజులుగాని రాజేంద్రులుగాని యన్నివత్సరములు కుంభీపాకమను నరకమునఁబడి బ్రాహ్మణద్రవ్యమపహరించి యిట్టిదుర్గతికిం బాలైతిమని దుఃఖింతురు. ఎవఁడు తానిచ్చినదిగాని, పరులిచ్చినదిగాని బ్రాహ్మణులవృత్తిని హరించునో వాఁ డఱువదివేలవత్సరములు మలమునఁ బురుగై యుండును. కావున నోపరిజనులారా! అపరాధము చేసియున్న బ్రాహ్మణునిద్రవ్యమునైన నపహరింపకుఁడు. కోపమున నాద్విజుఁడు హింసించినను శపించినను నమస్కరింపుఁడు. నే నెట్లు బ్రాహ్మణులకు నమస్కరించుచున్నాఁడనో మీరు నట్లే నమస్కరింపుఁడు. అట్లుచేయ రేని వారిని దండించెదను. విప్రద్రవ్యమునపహరించిన నరకముతప్పదు. నృగమహారాజంతవాఁ డేమాయె? అని యందఱకు నుపదేశించి యంతఃపురమున కరిగెను. నృగమహారాజు సురలోకమునకుం బోయెను.

మహామతులారా! నృగమహారాజుచరిత్రము నాలకించితిరి. భగవంతునియనుగ్రహమున నెట్లు కృతకృత్యుఁడయ్యెనో యెఱింగితిరి. దీనిసారమేమి యని యాలోచించినఁగాని లాభములేదు. గోదానములు నృగమహారాజు చేసినన్ని లోకమున నింకెవ్వరును జేయలేదని స్పష్టమగును. కాని యంత దానఫలమునకు నించుకకళంకము గలిగి యాదాతను దుర్గతికిం దెచ్చెను. దానము చేయుటమాత్రమే చాలదు. అందేలోపము లేక యుండఁ జేయవలయును. శ్రద్ధయనునదియే పరమ

పావన పదార్థము. దానికి సమానమగునది వేఱొక్కటిలేదు. శ్రద్ధలేక యెంతటిఘనకార్యముచేసినను దానిఫలము సంపూర్ణముగాఁ గలుగదు. ఎంతటివాఁడైనను దాఁజేయుకార్యము శ్రద్ధవహించి చేయకపోయినచో నది యించుకదుష్ఫలము నిచ్చునని యీకథయే మనకు బోధించుచున్నది. దోషములను బుణ్యకార్యము లెన్నియైన మార్పఁజాలవనియు నిదియే హెచ్చరించుచున్నది. పుణ్యపాపఫలములను బ్రారబ్ధకర్మానుసార మనుభవింపక తప్పదని నృగచరిత్రము స్పష్టముచేయుచున్నది. సద్బ్రాహ్మణుల యాగ్రహము ఫలముసేయక మానదనియు, దానినొందకుండఁ గాచుకొనుట మేలనియు, భగవంతుఁడు క్షత్రియులకెల్ల బోధించెను. ఇట్టినీతుల నీగాథ యనువదించుచున్నది. కావున నెంతటివాఁడైనను దాఁజేయు పుణ్యకార్యమున శ్రద్ధవహించి ప్రతిఫలమును గోరక చేయవలయును. లేనిచో లోపమురాకమానదు. ఇఁకఁ దరువాతి భగవచ్చరిత్రము నాలకింపుఁడు.

పౌండ్రకవాసుదేవాదుల హరి వధించుట.

*పరమాత్మ ద్వారకానగరమున గుప్త మహిముఁడై యుండెను. బలరాముఁడు నందవ్రజమునకు బంధుదర్శనార్థ మరిగెను. అందలివారెల్లరు నామహాత్ముఁరాక కలరి వివిధోపచారముల నలరించిరి. ఇట హరియు ద్వారకయందుండియే ధర్మాభివృద్ధింగోరి తద్భంగకర్తల నడంచు నుపాయమాలో

* ఈవిషయము శ్రీమద్భాగవత దశమస్కంధమున నఱువదియాఱవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని తెలియందగు.

-చించు చుండెను. ఒక్కనాఁడు శ్రీహరి యాస్థానమున నుచితా సనమున నాసీనుఁడై పుత్రామాత్యపరివృతుఁడై యుండఁగాఁ గరూశాధిపతియగు పౌండ్రకవాసుదేవుఁడు తానే వాసుదేవుఁ డనియు జగతినింకొకఁడు తనపేరుగలవాఁ డుండరాదనియు నజ్ఞానమున నూహించి ద్వారకయందు వాసుదేవుఁ డున్న వాఁ డని విని యోర్వఁజాలక దూతనుబంపెను. అవివేకులు తనను వాసుదేవుఁడవు. జగత్పతివి. భగవంతుఁడవు. మానవలోకమును గాపాడ నవతరించితివి. అని పొగడుచుండఁగా నిజమే యని యజ్ఞానమున నమ్మియుండెను. అచ్యుతుని గాఁ దనను భావించుకొనియెను. కావుననే తనపేరుగల వాఁ డింకొక్కఁ డుండరాదను గర్వమున దూతను బంపెను. కాని యచ్యుతుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తియని యెఱుఁగజాలక పోయెను. ద్వారకయందు బాలకులెల్లఁ దనను వాసుదేవుఁడని వినుతింపఁగా నుప్పొంగుచున్నాడుగాన నాతనికిబుద్ధి చెప్పవలయు నని యే దూతను బంపెను. ఆదూతయుఁ బ్రభునానతిమెయి ద్వారకానగరమున కరుగుదెంచి సభాభవమున నాసీనుఁ డయి యున్న భగవంతుని, జగద్విభునిఁ, గమలపత్రాక్షుని, శ్రీకృష్ణుని గాంచి రాజసందేశము నెఱింగింపఁబూని యిట్లు పలికెను.

"కృష్ణా! వాసుదేవుఁడనై భూతలమున నవతరించితిని. ఈపేర నుండఁదగిన వాఁడను నేనొక్కఁడనే. రెండవాఁడుండ రాదు. భూతజాలమును గాపాడఁబూనితిని. నీవు మిథ్యానామ మును వాసుదేవుఁడను దానిని ధరించితివి. కాన దానిని వద లుము. భీతిలేక నాచిహ్నముల నెవ్వానిని ధరించితివో అవివేక

మున ధరించితినని యిప్పుడైన నెఱింగి వానినెల్లం ద్యజించి నన్ను శరణువేడుము వేడనిష్టపడవేని నాతో యుద్ధమొనరింప పంసిద్ధుఁడ వగుము." అని రాజశాసనము నాదూత తెలిపి యూరకయుండెను. అల్పబుద్ధియగు నారాజు పంపినసందేశము నాలకించి శ్రీకృష్ణమూర్తియు నుగ్రసేనాదులగు సభ్యులు సభాంగణముననే ఫక్కున నవ్విరి. భగవంతుఁడు పరిహాసకథాలోలుఁడై దూతంగాంచి యీమాటలు మీరాజున కెఱింగింపుము. "నీవేతులువపలుకులను బలికితివో యందుఁ బేర్కొనఁబడినచిహ్నముల వదలెదను. అజ్ఞానుఁడా! కంకగృధ్రబలములు నిన్నావరించి నీమోమును గప్పియుండఁగా నాచేఁ జంపఁబడిశయనింపఁగలవు. శునకములు నీకు శరణములగు." ఈమాటలు బదులుగా గొనిపోయి రాజుమ్రోల నెఱిఁగింపుమని దూతను సాగనంపెను ఆతఁడు వేగంబ పోయి తనఱేనికి వాని నన్నింటిని దెలిపెను.

శ్రీహరియు నరదమునెక్కి కాశీనగరమున మిత్రగృహమునఁ బౌండ్రకవాసుదేవుఁ డప్రుడుండు టెఱింగి యచ్చటికిం బోయెను. పౌండ్రకుఁడును శ్రీకృష్ణాగమనము నెఱింగి మహారథుఁడు గావున రెండక్షౌహిణుల సేనలంగూడి నగరమునుండి వెడలెను. ఆతనికి మిత్త్రుఁడగుట కాశీరాజు సాయపడుటకు సమ్మతించి వెనుకనే సంగరమునకరిగెను. ఆతఁ డొక్కయక్షౌహిణీసేనఁ గూడి యరిగెను. నగరమును వెడలి వచ్చిన మూఁడక్షౌహిణుల బలములను గాంచిపౌండ్రకునీక్షించెను. ఆతఁడు శంఖచక్రములను ఖడ్గగదాశార్ఙ్గములను ధరించి శ్రీవత్సాంకితుఁడై కౌస్తుభమణివనమాలను ధరించి పీతకౌశేయవస్త్ర

మును గట్టి గరుడధ్వజము గ్రాలఁగా నమూల్యమాళ్యాభరణ ములఁ శోభిల్లుచు విలసన్మకరకుండలుఁడై యుండెను. ఇట్లు కృత్రి మరీతిం దగు నాత్మవేషమునఁ దనవలెనుండఁగా రంగస్థలమున నొప్పు నటునివలె నున్నవాఁడని ఫక్కున నవ్వి యూరకుండెను. అంతట శత్రుసేనలు ప్రాసతోమరాద్యాయుధముల శ్రీహరిం బ్రహరించిరి. శ్రీహరియుఁ బౌండ్రకకాశిరాజుల చతురంగ బలములను జక్రమున నితరాయుధములను బ్రళయకాలమున నగ్ని లోకములంగాల్చునట్లు దహించెను. ఆసంగర మతి భయంకరముగా సాగెను.

అంతటఁ బౌండ్రకునిసమీపించి శ్రీహరి యోరిపౌం డ్రకా! నీవు దూతమూలమున నాకేవార్తం జెల్పితివో ఆమాటలప్రకారమే నాయస్త్రముల నీపైన వదలెదను. నీ వసత్యవాసుదేవనామమును ధరించితివి గాన దాని వదలునట్లు చేసెదను. నీశరణు చొచ్చెదను. యుద్ధము సేయనొల్లను. అని పలుకుచు నవ్వుచు నిశాతబాణపరంపరల నొప్పించి విగథుని గావించి యింద్రుఁడు వజ్రాయుధమునఁ బర్వతమును భేదించు నట్లు చక్రాయుధమున నాతని శిరస్సును ఖండించెను. కాశీ పతియు హరిమార్గాన మిత్రుఁడేగిన చోటి కేపోయెను. హరి ప్రయోగించిన మూఁడు బాణములచేఁ గాశీరాజు శిరస్సు తెగి కాశీనగరమునఁ బడియెను. ఇట్లు మత్సరియగు పౌండ్రకుని దన్మిత్రుఁడగు కాశీపతిని బొలియించి మరలి ద్వారకానగర మును బ్రవేశించెను. కాశీనగరవాసు లీతల యెవ్వరిదని తొలుత ననుమానించి తుదకుఁ దమరేనిదే యని నిశ్చయించి విలపించిరి. తత్పత్నులు పెల్లుగ నేడ్చిరి. ఆతనికుమారుఁడగు

సుదక్షిణుండు తండ్రికిం జేయందగు కృత్యముల నొనరించి పితృహంతయగు హరిం జంపి పితౄణమును దీర్పం బూని శంకరు నారాధించెను నియమమునం దపస్సొనరించెను. శంకరుం డాతని తపస్సునకుం బ్రీతుండై వర మడుగు మనియెను. ఆతండు తనతండ్రిని బొలియించినవానిం జంపవలయునని కోరెను. శంకరుండు నాతని వాంఛితమునువిని రాజకుమారా! నీవు ఋత్విజులంగూడి యగ్నినుపాసింపుము. అభిచారవిధి నను సరింపుము. దాన నందుండి మూర్తి యుదయించును. క్రూరతరమగు నీవాంఛితమును సాధించునని పలికి యంతర్హితుండయ్యెను.

శివుం డీరీతిం బలుకంగా విని యారాజకుమారుం డట్లే యగ్ని నుపాసించెను. అంత నాయగ్నికుండమునుండి యతిభయంకరమూర్తి యొకం డుద్భవించెను. దానికిం దప్తతామ్రశిఖాశ్మశ్రువులుండెను. అంగారోద్గారి లోచనములు వెలసెను. దంష్ట్రలు గ్రభంగి వెలుంగొందెను కఠోరాట్టహాసము స్వభావముగ నలవడియెను. నాలుక యల్లలనాడుచుండెను. రక్తధారల నాఘ్రాణింప బూనినట్లే యానాలుక చూచువారలకుం దోచెను. తాళప్రమాణములగు పాదములతాంకున భూమి యల్లల్లనాడుచుండంగా నావ్యక్తి భూతసమువాయములు వెంటరాంగా ద్వారకానగరము నొక్కసారిగాం గాల్పం బ్రయాణమయ్యెను. నిమేషమాత్రమున ద్వారకను జేరంగల్గెను. అభిచారికదహనుండు వచ్చుచుంట నెఱింగి ద్వారకానివాసులు వనదాహములు మృగములు భీతిల్లునట్లు మొరపిల్లిరి. సభాంగణమున నక్షములచేం గ్రీడించు భగవంతుని గానంబోయి

భయాతురులు గావున శ్రీహరీ! కాపాడుము. కాపాడుము. నగరమును గాల్చుచున్న వహ్ని మమ్మంతము నొందింపకయుండ రక్షింపుము. అని మొఱ్ఱపెట్టిరి.

వారిమాటలాలకించి వారలసాధ్వసము నెఱింగి సకల లోక శరణ్యుఁడగు నా కరుణాసింధువు నవ్వి పౌరులారా! భయంపడకుఁడు. అని యభయమిచ్చి మది నాలోచించి మాహేశ్వరియగు కృత్యగా దాని నెఱింగి దాని ధ్వంసము చేయనూహించి పార్శ్వమున సన్నిహితమగు సుదర్శనమున కాజ్ఞయిచ్చెను. కోటిసూర్యు లుదయించినట్లు ప్రళయకాలాగ్ని యుద్దీపించినట్లు సుదర్శనముడరి తన తేజస్సులచే నభోదిగ్వివరములనాచ్ఛాదించి యాయాభిచారికాగ్నిని బాధింపఁజొచ్చెను. ఆయాభిచారికాగ్ని సుదర్శనప్రభావమునఁ దనశక్తి నిరర్థకము కాఁగా మరలి కాశీనగరమున కరుదెంచి ఋత్విక్సహితుఁడగు సుదక్షిణుని నొక్కుత్తునదహించెను సుదర్శనము దానివెంట నరిగి వారాణసీనగరమును గాల్చి శాంతవైరమై మరలవచ్చి హరిపార్శ్వమున నుండెను. ఈపరమేశ్వరు దివ్యగాథ నెవ్వరేఁ బఠించిన వినినఁ బాపములు నశించును.

మహాత్ములారా! ఈయుపాఖ్యానము నాలకించితిరి. ఇందేమి విశేషమని యించుక యాలోచింపుఁడు. ముఖ్యముగాఁ దెలిసికొనఁ దగినవిషయ మొక్కండు కలదు. అదే దన; నాకంటె నధికుఁడుగాని సమానుఁడుగాని లోకమున నుండఁ గాదను దుర్భావముగలవా రెంతవారుగాని నశింతురనియుఁ దనశక్తియుఁ బరశక్తియుఁ దెలిసికొనక యితరుల నాశనము గోరినవారు తుదముట్ట నశింతురనియుఁ గావున

ఈ రెండుకార్యములు బుద్ధిమంతులచే వదలఁబడవలయుననియు మనము గ్రహింపవలయును. శివుఁడు సుదక్షిణునకు వర మిచ్చెఁగదా. హరిశక్తి తెలియఁజాలక పోయెనా. ఆవరమేల వ్యర్థమయ్యెను? అను ప్రశ్న మీకథయందుఁ గలదు. ఈ ప్రశ్నము వేయుటయే మొదటిపొరపాటు. ఏలన, శంకరుని మహిమము శ్రీహరికిని; హరిమహిమము హరునకే తెలియును గాని యితరులకుం దెలియదు. తెలిసియు నట్టివరమేల యిచ్చె ననఁగా సుదక్షిణుఁడు నతనితోడ సమానఫల మనుభవింపఁ దగు ఋత్విజులు కొందఱు దుర్మరణమునొందవలసినవారని యెఱుంగును. కావున సదాశివుఁడవ్వారికర్మములకుఁ దగు ఫలమును గల్గించునుపాయము నాదేశించెనని యెఱింగిన నిట్టి ప్రశ్నముల కేయవకాశముండదు. ఇప్పట్టున నొక్కవిషయము వ్రాయక తప్పదు. కొందఱు దేవతోపాసనమొనరించి యాదేవతవిధిప్రకారము తమ కభిముఖముగ నున్నదనియుఁ దత్కరుణకుఁ బాత్రులమైతిమనియుఁ దలంచి తత్సహాయమున దమశత్రువులఁ బొలియింప మారణప్రయోగము చేయుదురు. ఆదేవతయు నొకానొకప్పుడు వారిశత్రువులఁ బొలియించుటయుఁ గలదు. కాని సామాన్యముగాఁ గర్తను బొలియించును. ఏలయన; దేవతారాధనమునకు ఫలము శాంతము భూతదయ లోనగు నవియలవడుటయేకాని క్రూరత్వాదు లలవడుట కాదు. అట్టులుండ నాభిచారికవిధి ననుసరించి యుపాస్యదేవత నిర్బంధించిన విధికి లోఁబడి యాపని చేయ వలసియుండును గదా. శత్రువు సత్కార్యానుష్ఠానపరాయణుఁడైన నట్టివాని హింసించుట కా దేవతకు సమ్మతము కాదు. కావున

నిట్టియకార్యము చేయఁబూనినందులకు నాతనినే పొలియిం చును. కావున నాభిచారికక్రియలు సదా అపాయమును గల్పించునుగాని మేలుచేకూర్పనెంచవని యీకథనుండి మన మెఱుంగవలయును. దేవతల నారాధించి వారియనుగ్రహ మునకుఁ బాత్రుఁడై తెరుణోపాయమును జూచుకొనవలయుఁ గాని స్వనాశనప్రయత్నము చేయరాదు. ఈరీతి నీకథ యందుఁ గల సుదక్షిణుని చరిత్రము హెచ్చరించుచున్నది. ఇఁకఁ దర్వాతికథ నవధరింపుఁడు.

బలరాముఁడు ద్వివిదుఁడనువానరునిం జంపుట.

*శ్రీకృష్ణుఁడు పౌండ్రకవాసుదేవుని బొలియించి ద్వా రకయందు నివసించెను. ఇఁకఁజేయఁదగు కార్యమేమని యా లోచించెను. బలరామునిమూలమున ద్వివిదుఁడను వానరుని జంపించుట కర్తవ్యమని తలంచెను. ఆవానరుఁడుండిన ముందుఁ దనపని కించుక భంగము వాటిల్లుననియు నాతఁడీలోకమున నుండఁ గల కాలము సమీపించెననియు నెఱిఁగెను. ఆవాన రుఁడు నరకాసురునకుఁ బరమమిత్రుఁడు. సుగ్రీవునకు త్రేతా యుగమున మంత్రిగా నుండెను. మైందునకు సోదరుఁడు. తన మిత్రుఁడగు నరకాసురుని హరి పొలియించిన కతమున వాని కాగ్రహముకలిగెను. ఏవిధముననైనఁ బగతీర్చుకొనవలయు నన్నసంకల్పము వానిమదిఁ గలైను. కావునఁ జెలరేఁగి రాష్ట్ర విప్లవము చేయనారంభించెను. పురగ్రామాదులంజొచ్చి యగ్ని

* ఈకథ శ్రీభాగవతము దశమస్కంధమున నఱువదియేనవ య ధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడిన దని యెఱుంగునది.

రగిలించి వానిం గాల్చెను. దేవాలయములఁ బడఁగొట్టుచు తటాకములఁ ద్రెంచుచు నదుల నడ్డగించుచు సరస్సులఁ జీకాకుపఱచుచు నిట్లు నానాప్రకారముల జనుల కాయాసమును గల్గించెను. ఒక్కొక్కప్పుడు పర్వతశృంగములను పెకలించి తెచ్చి వైచి దేశమును పాడుచేయ సాగెను. తనమిత్రుని జంపిన హరి నివసించిన యానర్తదేశముల మఱింత పాడుచేయఁ బూనెను. మఱొకప్పుడు సముద్రమధ్యమున మునిఁగి చేతులచే నాజలము నెగఁజిమ్మి తీరమందలిగ్రామముల ధ్వంసముచేయును. మహర్షులయాశ్రమములఁ బాడుచేయును.మంచిమంచి వనస్పతులఁ బెకలించును. వైతానికాగ్నులయందు మూత్రపురీషములను వైచి మలినములుగా నొనరించును. పురుషులను స్త్రీలను పట్టుకొనిపోయి పర్వతగుహాలయందు సానువులయంతరమున నునిచి వారిపై శృంగములఁ బడవైచును. తుమ్మెద పురుగులఁ జంపినట్లు వారి నుక్కడించి యానందించును.

ఈరీతిగా దేశములఁబీడించుచు కులకాంతలను దూషితలనుగా నొనరించుచుండఁగా నొక్కనాఁడు రైవతపర్వతమునుండి కర్ణసుఖకరంబగు నొకగీతము వినఁబడఁగా నచటి కరిగెను. అందు బలరాముఁడు కమలమాలాలంకృతగ్రీవుఁడై యుండఁ గాంచెను. ఆతనిచుట్టు కామినీమణులుండిరి. చల్లనిగేయములఁ బాడుచుండిరి. వారుణీపానమున విహ్వాలలోచనుఁడై బలరాముఁడుండెను. మదమెత్తిన గజరాజమువలెఁ గనుపట్టెను. దుష్టుఁడగు ద్వివిదవానరుఁ డొక్కవనస్పతి శాఖనెక్కి దానినూఁచుచుఁ గిలకిలాశబ్ద మొనరించెను. తనను రామునకుఁ గనఁబడఁజేసెను. ఆకోఁతి ధాష్ట్యమును దిలకించి స్వజాతి

చాపల్యమునఁ గాంతలు హాస్యప్రియులుగాన నవ్విరి. వారెల్ల బలదేవునిభార్యలు. వానరుఁడును భ్రూవిక్షేపములఁ బరిహసించెను. తనవెనుకటి భాగమును వారలకుఁ గనఁబఱచెను. రాముఁడీ చేష్టలం గాంచెను. ఆగ్రహించి యొకపాషాణమున లక్షించి యావానరుం గొట్టెను. అవ్రేటును దప్పించుకొని యాకపి మదిరాకలశమును దీసికొని యటునిటుతిరిగి విలాప చేష్టలఁ గనఁబఱచి బలరామునకు మఱింతయాగ్రహము నగ్గఁ జేసెను. వృక్షమునెక్కి యాకలశమును నేలపైఁ బడవైచి వస్త్రముల నందుకొని చించెను. బలరాము నల్పునిగాఁ దలంచెను. అందలి వారల బాధింపఁబూనెను. ఆకోతి యవినయ మెఱింగి మహత్తరకోపమున ముసలమును హాలమును దీసికొని బలదేవుఁడు సన్నద్ధుఁడయ్యెను. ద్వివిదుఁడును మదోద్ధతుఁడుగాన సాలవృక్షమును బెకలించి చేతఁబట్టుకొని వడిపఱ నదరి బలరాముని మూర్ధము పగుల దానమోదెను. సంకర్షణమూర్తి యాదెబ్బనుభరించి యించుకంతయుఁ గదలక యొడిసి కొని సునందమనుపేరుగల ముసలమున నాతని నొప్పించెను. ముసలఘాతమునఁ దలపగులఁగా రక్తసిక్తాంగుఁడై గైరికధాతు విరాజమానమహీధరమువలెఁ గనఁబడియెను. అంత నావానరుఁ డూరకుండక యొకపెద్దవృక్షమును బెకలించి తెచ్చి మరల బలదేవునితల పగులవైచెను. దానిని నడుమ నూఱుశకలములగు నట్లు బాణముల వైచెను. మరల వాఁ డొకభూరిభూరుహ మును బెకలించి తెచ్చి వైవగా దానినిగూడఁ దున్నుఁ దగుల కుండఁ బడఁగొట్టెను. ఇట్లు పెక్కుసారులు వృక్షముల వైచుచు నావనమునంతయు వృక్షశూన్యముగా నొనరించెను. అంతట

మానుకొనక శిలావృష్టిని బలుని ముంచెను. ముసలాయుధుఁ డాపాషాణవృష్టిని కనఁబడకయుండఁ జేసికొనియెను. అత్తటి నావానరుఁడు కాలము సన్నిహితముకాఁగాఁ దనబాహువుల ముష్టిగా నొనరించి బలరాముని వక్షము నొప్పించెను. బలరాముఁ డంతట నాగ్రహము పురికొలుపఁగా ముసల లాంగలములఁ బాఱవైచి జత్రుభాగముల బాహువులచే నలిపెను. వాఁడు భూమింబడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచుఁ బ్రాణముల వదలెను. దేవతలు జయజయనాదము లొనరించిరి. లోకకంటకుఁడై తన్నవమానించినద్వివిదు నీగతి మృతినొందించి ద్వారకానగరమున కరిగెను.

పదాఱువేలభార్యలయిండ్లనున్నహరిని నారదుఁడు చూచుట.

*నరకాసురునిచే నిర్బంధింపఁబడిన కన్యకల విడిపించి శ్రీహరి వారెల్లఁ దన్ను వివాహమాడఁ గోరఁగా నాకాంతాజనమెల్ల రమాంశసంజనితమౌట నెఱింగి వారిం బెండ్లియాడెను. శ్రీహరియొక్కరుండయ్యుఁ బెక్కండ్రను వివాహమాడెనన్నవార్త విని నారదముని శ్రీకృష్ణుని జూడఁగోరెను. శ్రీపతియుఁ దానొక్కరుఁడుగఁ గనఁబడినను ఒక్కొక్కభార్యయింటఁ దానుండి పదాఱువేలరూపముల వారివారి యిష్టములఁ దీర్చుచుండెను. అదియే విచిత్రము. ఎట్లిందఱను బెండ్లియాడెనో కనుఁగొందుఁగాక యని యూహించి మహోత్సాహమున ద్వారకకరుదెంచెను. ఆనగరమును మున్నెన్నిసారులో

---

* ఈకథ శ్రీభాగవతమునందలి దశమస్కంధమున నఱువదితొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

చూచెను గాని యాపర్యాయము క్రొత్తదిగఁ గనుపట్టెను. దానిసౌందర్యమున కచ్చెరువందెను. శ్రీహరిభార్యల హర్మ్యములన్నియు నొక్కరీతిగా శృంగారింపఁబడియుండెను. దాసీజనమొక్కరీతిగనే యుండెను. మునియు హరిమందిరమున కరిగెను. హరియు రత్నమయపర్యంకమునుండి తటాలున దిగి మునిపతి చరణములు తనశిరమునోఁక మ్రొక్కి మహాత్మా! దేవమునీంద్రా! నాయందేమేని గుణముండిన నది తమపాదారవింద వందనఫలమేగాని వేఱుగాదని వినయమున నంజలిఘట్టి పలికెను. అతిథేయసత్కారముల ముని నలరించి నిలువంబడి స్వామీ! నేనొనరింపఁదగు పనియేమని ప్రశ్నించెను. ఆవినయమున కద్భుతమంది మునిపతి లోకనాయకా! సాధువులయందు మైత్రి దుర్జనులఁ జెండుశక్తి నీయందమరియున్నవి. శ్రీకృష్ణా! నీపాదారవిందములను దర్శించితి. ఇవియే జనుల దరింపఁ జేయునవి. బ్రహ్మాదులివ్వానినే మనముల ధ్యానింతురు. వీనిమహిమమును వేదములు తదంగములు తెలుపఁజాలకున్నవి. సంసారకూపపతితుల నుద్ధరించు నీపాదద్వంద్వమును స్మరించుచు ధ్యానించుచుఁ జరించెదను. నన్ననుగ్రహింపుము. నీపాదస్మృతి సర్వదా కలుగ ననుగ్రహింపుము. అని పలికి యావాసుదేవుని సెలవంది యాయిల్లు వదలి వేఱొకమందిరమున కరిగి యందెవ్వరున్నవారో చూడఁదగునని యోజించెను.

ఆమందిరమున వేఱొకకృష్ణపత్ని యుండెను. అందు యోగీశ్వరేశ్వరుం డగుహరి యుండునా ఉండఁడా యని పరీక్షింపఁగోరియే పోయెను. ఆయింటియందును హరి తనప్రియురాలితో నక్షక్రీడ చేయుచుండెను. ఉద్ధవుఁడు నందుండెను.

మునిరాక నెఱింగి హరి యుద్ధవునిం గూడి లేచి యెదురుపసని కొనివచ్చి కూరుచుండఁబెట్టి పూజించి కుశలంబడిగెను. ఎం దుండి రాకయని ప్రశ్నించెను. పరిపూర్ణు లగుమీకు నపూర్ణు లమగు మావంటివారిచేఁ జేయఁదగిన దేమేని కలదా యని పలకెను. అయినను నాకేదేనాజ్ఞాపించి యీజన్మమును సార్థక ముగాఁ నొనరింపుమా యని ప్రార్థించెను. మునియు నేమియు బదులిడక వేఱొకయింటి కరిగెను. ఆయింటను శ్రీహరి పాద కట్టెను. ముని యరుగునప్పటికిఁ గుమారులను లాలించుచుం డెను. వేఱొకయింటికరిగెను. ఆయింట స్నానముచేయు ప్రయ త్నమున శ్రీహరియుండఁగాఁ గాంచెను. వేఱొకయింట హో మము చేయుచుండెను.

ఈఘట్టమున మహాకవి పోతనగారిపద్యరత్నములను దిలకింపుఁడు.

సీ. "ఒకచోట నుచితసంధ్యోపాసనాసక్తు
నొకచోటఁ బౌరాణికోక్తికలితు
నొకచోటఁ బంచయజ్ఞోచితకర్ముని
నొకచోట నమృతోపయోగలోలు
నొకచోట మజ్జనోద్యోగానుషక్తుని
నొకచోట దివ్యభూషోజ్జ్వలాంగు
నొకచోట ధేనుదానోత్కలితాత్ముని
నొకచోట నిజసుతప్రకరయుక్తు
తే. నొక్కచోటను సంగీతయుక్తచిత్తు
నొక్కచోటను జలకేళియుతవిహారు

నొక్కచోటను సన్యంచనికోపయుక్తు
నొక్కచోటను బలభద్రసయుక్తచరితు.

మఱియు,

సీ. సకలార్థసంవేది ౯ యొకయింటిలోపలఁ
జెలితోడ ముచ్చటల్ ౯ చెప్పుచుండు
విపులయశోనిధి ౯ వేఱొక్కయింటిలో
సరసిజాననఁగూడి ౯ సరసమాడుఁ
బుండరీకదళాక్షుఁ ౯ డొండొకయింటిలోఁ
దరుణికి హారవల్లరులు గ్రుచ్చుఁ
గరుణాపయోనిధి ౯ మఱియొకయింటిలోఁ
జెలిఁగూడి విడియము ౯ చేయుచుండు

ఆ. వికచకమలనయనుఁ ౯ డొకయింట నవ్వుచుఁ
బ్రవిమలాత్ముఁ డొకటఁ ౯ బాడుచుండుఁ
యోగిజనవిధేయుఁ ౯ డొకయింట సుఖగోష్ఠి
పలుపు ననఘుఁడొకటఁ ౯ జెలఁగుచుండు."

వేఱొకయింటిలో నేకాంతముగాఁ గూర్చుండి ప్రకృత్యతీతమగు నాత్మతత్త్వమును ధ్యానించుచుండెను. మఱొకకాంతామణీమందిరమున గురుశుశ్రూష చేయుచు వారియుపదేశము నాలకించుచుండెను. ఇట్లు నానావిధకార్యంబుల నందఱహర్మ్యంబులఁ దానేకకాలమందు ననేకరూపంబుల నలరారు లక్ష్మీకాంతామణిం గూడియుండెను. ఆ యద్భుతచర్యలం గాంచి నారదముని విస్మితుఁడయ్యెను. అక్కాలమునందే మృగయారతుండై యటవికింజని సింహవ్యాఘ్రాదులం బొలియించుచు నుండుటం గాంచెను. అవ్యక్తమహిముఁడై ప్రకృతి

బద్ధుఁడై యంతఃపురమున సంచరించుచుఁ దన్నుఁ బ్రేమించునంగ నామణులవాంఛితములగు కార్యములయం దాసక్తుఁడై యు న్నట్లు నటించుచు నున్నపరాత్పరుని యోగీశ్వరేశ్వరుని బ్రకృ త్యతీతుని సర్వబ్రహ్మాండనాయకునిం గన్నులారఁ గాంచి నారద ముని కృతకృత్యుఁడై యిట్లు పలికెను.

శ్లో. "విదామ యోగమాయాం తే దుర్దర్శామపి యోగినామ్,
యోగేశ్వరాత్మన్ నిర్భాతాం భవత్పాదనిషేవయా. 30
అనుజానీహి మాం కృష్ణ లోకాంస్తే యశసాప్లుతాన్,
పర్యటామి తవోద్గాయన్ లీలా భువనపావనీః." 31

అనుమూలమునకు మహాభక్తుఁడు కవిబ్రహ్మయు నగు పోతన,

క. "నీమాయ తెలియువార లె
తామరసాసనసురేంద్రతాపసులైనన్
ధీమంతులు నీభక్తిసు
ధామాధుర్యమునఁ బొదలుధన్యులు దక్కన్.

క. అని హర్షించుచు నీకనేఁ
బనివినియెద నిఖిలలోకపావనమును స
జ్జనహితము నైననీకీ
ర్తన మఖిలజగంబులందుఁ దగనెఱిఁగింతున్."

ఇట్లు నారదముని మహాహర్షమునఁ బ్రార్థింపఁగా విని శ్రీహరి మునింగని,

శ్లో. "బ్రహ్మన్ ధర్మస్య వక్తాహం కర్తా తదనుమోదితా,
తచ్ఛిక్షయన్ లోకమిమమాస్థితః పుత్ర మాఖిదః."

"తత్తస్మాత్ లోకం శిక్షయన్నిమం ధర్మమాస్థితః. న తు

తత్త్వతః. అతః హే పుత్త్ర మాఖిదః. మోహం సంప్రాప్నుహి."
అని వ్యాఖ్య.

పుత్త్రా! ధర్మమార్గమిదియని తెలుపువాఁడను నేనే! ఆచరించువాఁడను నేనే ఆచరించువారిని గాంచి యనుమోదము నందువాఁడను నేనే. కావున నీలోకమును శిక్షించుచు నీధర్మమునవలంబించుచున్నాఁడను. నీవు భ్రాంతి నొందకుము. ఈ శ్లోకమునకు మహాకవి యేలాఁకో పద్యము వ్రాయక వదలెను.

క. "అని తద్వచనసుధాసే
చనమున ముదితాత్ముఁడగుచు సంయమి చిత్తం
బునఁ దన్మూర్తిం దగ నిడు
కొని చనియెను హరినుతైకశ్లోవిదుఁ డగుచున్."

అనునీపద్యమును మాత్రమే వ్రాసెను. వారిభావమిట్టిదని యెఱుంగ నావంటిపామరునకుం దరంబు గాదు.

ఈరీతిగా లోకానుగ్రహార్థము సకలధర్మముల నాచరించుచు గృహస్థువు లగువా రిట్లుండవలయు ననుధర్మమును బోధించుచుఁబదాఱువేలభార్యలయిండ్లయం దేకకాలమునందు నివసించియున్న శ్రీహరినిగాంచి నారదుఁడు పరమానందమందెను. అనంతవీర్యుఁడగు శ్రీకృష్ణుని యోగమాయామహిమమును దెలిసికొనియెను. పలుమాఱులు భగవంతుని ధ్యానించెను. పెక్కుసారులు బహిర్దృష్టింగాక యాంతరదృష్టిని సర్వగృహములయందుండు శ్రీపరాత్పరుని దిలకించెను. సంజాతవిస్మయుండై అర్థమును ధర్మమును గామమును ఎట్లెట్లు ప్రయోగింపఁదగునో వానిందెలుపుచు వానియందాసక్తి గలిగినట్లు నటించుచు నుండుహరిని స్మరించుచుఁ బోయెను. శ్రీకృష్ణమూ

త్తియు మనుష్యాచారమార్గముల నవలంబించుచు సంసారము ననిబద్ధుఁడైనచందంబుననుండి పదాఱువేలభార్యలగృహముల యందుండి యాయాయి పురంధ్రీమణుల కటాక్షములకుఁ బాత్రుఁడై విలాసగతులఁగాంచుచు వినోదముగ మాటలాడుచు వారి నానందింపఁజేయుచుఁ దానొక్కొక్కరికిని లోఁబడియుండినట్లే మెలంగుచునుండెను. ప్రపంచసృష్టిస్థితి విలయహేతుభూతుఁడగుపరమేశ్వరుఁడు తానే యనన్యవిషయములగుకర్మముల నాచరించుచుండెను. ఏనరుఁడు వానిని సంకీర్తనచేయునో అనుమోదించునో ముక్తిప్రదాతయగుభగవంతునియందు దృఢభక్తిగలవాఁడగును. ఇప్పట్టున మూలముం బరికింపుడు.

శ్లో. "ఏవం మనుష్యపదవీ మనువర్తమానో
నారాయణోఽఖిలభవాయ గృహీతశక్తిః,
రేమేఽంగ షోడశసహస్రవరాంగనానాం
సవ్రీడసౌహృదనిరీక్షణహాసజుష్టః. 44
యానీహ విశ్వవిలయోద్భవవృత్తిహేతుః
కర్మాణ్యనన్యవిషయాణి హరిశ్చకార
యస్త్వాని గాయతి శృణోత్యనుమోదతే వా
భక్తిర్భవేద్భగవతి హ్యపవర్గమార్గే." 45

"అఖిలస్య భవాయ ఉద్భవాయ గృహీతాశ్శక్తయో నానామూర్తయో యేన సః, సవ్రీడం తత్సౌహృదం చ తేన నిరీక్షణం హాసశ్చ తాభ్యాం జుష్టః. అనన్యవిషయాణి అసాధారణాని అపవర్గమార్గే మోక్షప్రదే" అని వ్యాఖ్య.

తననుండి సకలచరాచరప్రపంచములు పుట్టుటకై నానా మూర్తులు గ్రహించినవాఁడనియు మానవులాచరించునాచా

రముల నవలంబించినవాఁడనియుఁ బదాఱువేల పత్నుల యొక్క లజ్జాసహితములగు నిరీక్షణములు సంతోషోక్తులు అను నీ రెంటిచేఁ గూడినవాఁడనియు భావము. ఇట్టినారాయణమూర్తి వారియిండ్లయందు విహరించెను అనిసారము. దీనికిఁ బద్యము నిట్లు పోతనమహాకవి వ్రాసెను.

చ. అని హరి యిట్లు షోడశసహస్రవధూమణులకుఁ బ్రియంబునన్
మనసిజకేళిఁ దేల్చినయమానుషలీల సమగ్రభక్తితో
వినినఁ బఠించినన్ గలుగు విష్ణుపదాంబుజ భక్తియున్ మహా
ధనపశుపుత్త్రమిత్త్రవనితాముఖసౌఖ్యములున్ నరేశ్వరా.

ప్రధానభాగము వదలిపెట్టఁబడియెను. మనసిజకేళిఁ దేల్చిన యనుపదము నిరర్థకమగుటయ కాక యపార్థము నిచ్చుచున్నది. పైశ్లోకమునఁ గల సుహార్థమిం దించుకంతయు లేదు. రెండవశ్లోకము ప్రస్తావనయే లేదు.

మహాశయులారా! ఈదివ్యగాథను గుఱించి యించుక వ్రాయు టవసరమే. భగవచ్ఛక్తిని నారదమహర్షి యెఱుఁగని వాఁడు కాఁడు. అయిన నాయాయికాలములయందు నెట్టివారినైన మహామాయ మోహింపఁజేయును. కాఁబట్టి యిట్లు కాంతలం బెక్కండ్రను వివాహమాడినహరి భగవంతుఁడా కాఁడాయను ననుమానము గల్గెను. కాని యా యనుమానమే నిశ్చయమనునమ్మకము లేదు. కావున ద్వారకకుంబోయి పరికింతమని యూహించెను. దీనింబట్టి యించుకయాలోచించిన నెట్టివారిమనస్సుకూడ చంచలత మానకుండు స్వభావముగలదిగ నుండునని పొడకట్టెడిని. సాధువులు పరికించి దానిని నియమింపఁజాలుదురు. పామరుల కట్టిశక్తి యుండదు. అంతియే పండితు

లకుఁ బామరులకుం గలభేదము. ద్వారకానగరమున కరుదెంచి శ్రీహరిని దర్శించెను. నారదమునిసంశయమును భగవంతుఁ డెఱింగెను. సంశయమును దీర్పకుండరాదని తలంచెను. ముని వచ్చిభగవంతునిదర్శించెను. హరి యథాపూర్వకముగా నాతిథే యములనొనరించెను. వినయము రూపమును దాల్చినట్లు మాటలాడెను. తమపాదారవిందసేవయె నాయందున్న గుణ మునకాధారమని యొత్తి చెప్పెను. నారదుఁడు వేఱొకయిం టికిం బోయెను. ఆయింట శ్రీహరి గారవించి భాషించెను. ఇం కొక్కయింటి కేగెను. అందిట్లే మర్యాదసాగెను. పదాఱువేల భార్యల గేహములయం దీరీతి శ్రీహరి కానఁబడియె. ఒక్కొ క్కయింటియందును హరి వేఱువేఱుకార్యములు చేయుచుం డెను. నారదుఁడు వేఱొకయింటికిం బోవఁగనే హరియు నీ యింటినుండి యాయింటికి గోడ దుమికి పోయియుండరాదా యని యొక్కరు ప్రశ్నించిరి. నారదుఁడాయింటికింబోవుననిహరి కెవ్వరు ప్రశ్నలు చెప్పిరని ప్రశ్నరూపముననే సమాధానము పలుకఁదగును. అంతియకాక గోడదుముకి ప్రక్కయింటికి హరి పోవుచుండఁగా నాభార్యచూచి కాళ్లుపట్టి క్రిందికి లాగకుండు నా యనియు సమాధానము చెప్పవచ్చును. గోడదుమికియేల పోయియుండరాదను ప్రశ్నమసంగతము. ఏలయన శ్రీహరి తన భార్యలకొఱకుఁ జాలుగాఁ బదాఱువేలయిండ్లు కట్టించి యుండ వలయునుగదా. అట్టికాలమున నంతకుముందున్న యిండ్లవారిని సాగనంపియైన నుండవలయు. లేదా నగరబహిర్భాగమందు హర్మ్యములు కట్టించియైన నుండవలయును. ఇది కడుంగడుఁ జిత్రము. ఒక్కదినముననే యెల్లరను బెండ్లాడ లేదు. రుక్మిణీ

దేవి లోనగువారిని గాలాంతరములఁ బెండ్లియాడెను. కావున నీకల్పనయంతయు నసంగతప్రసంగమునకు దృష్టాంతమగును.

ఏకకాలమునఁ బదాఱువేల యంతఃపురములలో శ్రీహరి యాయాకాంతామణికి నిష్టములగు కార్యముల నొనరించుచు నాదేవిని దృప్తిపఱచుచుండెను. ఆవిధమంతయుఁ గాంచి ముని విస్మితుఁ డయ్యెను. కాని యీకార్య మాంతరాత్పరున కత్యల్పకార్యమని నాభావము. సకలబ్రహ్మాండములయందుఁ బ్రాణికోటు లెన్నికలవో యన్నింటిహృదయముల నధివసించి యున్నభగవంతుఁడు పదాఱువేల గృహములయం దొక్కపర్యాయము కనఁబడెననుట విచిత్రముకాదా యనుటయే యసంగతము. దీనిచే శ్రీకృష్ణుఁడు జారుఁడని చెప్పుటయు నవివేకము. వారికంటె నవివేకులు లేరనుట సాహసముకాదు. అనఁగా లక్ష్మ్యంశసంభూతలైన పదాఱువేలకాంతలను వత్తదుచితగృహస్థకర్తవ్యకార్యముల నానందపరవశలనుగాఁజేయుచు గృహస్థులగువార లిట్లు ప్రవర్తింపవలయునని బోధించెను. తాఁ జేయుకార్యములు లోకుల కుదాహరణభూతములు కావలయునని భగవంతునిభావము కదా.

శ్లో. "తస్మాదసక్తస్సతతం కార్యం కర్మ సమాచర,
అసక్తో హ్యాచరన్ కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః. 19
కర్మణైవ హి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః,
లోకసంగ్రహమేవాపి సంపశ్యన్ కర్తుమర్హసి. 20
యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే. 21
న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన,

నానవా ప్తమవా ప్తవ్యం వ ర్త ఏవ చ కర్మణి." 22

గీతా. కర్మయోగము. 3 అధ్యా.

శ్లో. "అహమాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయస్థితః,
అహమాదిశ్చ మధ్యంచ భూతానామంత ఏవచ. 20
నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప,
ఏషతూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతేర్విస్తరో మయా. 40
యద్యద్విభూతిమత్సర్వం శ్రీమదూర్జితమేవవా,
తత్తదేవావగచ్ఛత్వం మమ తేజోఽంశసంభవమ్. 41
అథవా బహునైతేన కిం జ్ఞాతేన తవార్జున,
విష్టభ్యాహమిదం కృత్స్నమేకాంశేన స్థితో జగత్. 42

విభూతియోగము ౧౦ అధ్యా.

ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి,
భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా."

గీతా ౧౮. అధ్యా.

అనునీవాక్యములచే భగవంతుఁడు తనమార్గము నెల్లరకు బోధించెను. తానుపదేశించుటయే కాక యితరులమూలమున నుపదేశింపఁజేయుటయు గాక తనప్రవర్తనమునుబట్టి యితరుల నేర్చుకొనునట్లు చేయుట పరమేశ్వరుని కరుణను వేయినోళ్లఁ బ్రకటించుచున్నది. దీనింబట్టి మనము నేర్చుకొనఁదగునీతి యేమనఁగా విధిప్రకారము కులశీలవయోరూపముల కనుగుణముగ నొక్కకన్నియం బెండ్లియాడి యామె మనోభీష్టములఁ దనకుఁ గలకలిమి కొలఁది నలరించి తీర్చుచు నిష్టాలాపముల లోకతత్త్వమును దెలుపుచు భగవద్భక్తిని గల్గించుచు నామెయుఁ దానును దరింపవలయుననియుఁ గేవల గ్రామ్యసుఖము

లనే నమ్మి చెడక సర్వకర్మముల ఫలాపేక్షమాని చేసి జలములఁ బద్మలతాపత్త్రముండురీతి సంసారపాశబద్ధుఁడు గాక యుండవల యుననియు నితరులు తన తత్త్వమెఱింగిన నానందించునట్లు, ఎఱుంగనివారు సంసారమున భ్రమించుచున్నవాఁడనియూహిం చినను దాఁ బొరపడక యుండవలయుననియు నిదియే యని యెఱుంగవలయును. పాఠకులారా! ఈయొక్కకథను జదివి ననే శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరుమాహాత్మ్య మనంతమనియు మహాత్ము లకే నగమ్యమనియుఁ దెలియకపోదు. శక్తిసర్వగతుని జారుఁడ నియు నిరంతరస్త్రీలోలుఁడనియు నాక్షేపించుట యెంతయ న్యాయమో యూహింపుఁడు. పాపకార్యములలో నిది క్రూర మమని తలంపవలయు. ఇఁకఁ దరువాతి భగవచ్చరిత్రము నా కింపుఁడు.

కుచేలోపాఖ్యానము.

*బలరాముఁడు తీర్థయాత్ర కరిగెను. శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వార కానగరమున నారదాదిమహర్షులు వచ్చుచుం బోవుచుండ ననం తవిభూతిమై నుండెను. అని శుకయోగిపలుకఁగా విని పరీక్షిన్మ హారాజు భక్తినమ్రాత్మకంధరుఁడై మహాత్మా! ముకుందుని మహి మములనేకములు. ఎన్ని వినినను సంతృప్తి కలుగదు. ఆమహా త్ముఁడు భూభారహరణార్థమవతరించి యొనరించిన యద్భుతచ ర్యల నింకనుం దెల్పినన్ను ధన్యునిగఁ జేయుమాయని ప్రార్థిం చెను. మఱియు మునీంద్రా! ఉత్తమశ్లోకుఁ డగునాపరమేశ్వరు

* ఈకథ శ్రీమద్భాగవత దశమస్కంధమున నెనుబదవ యధ్యాయ మునుండి గ్రహింపఁబడినది.

సత్కథల నాలకించి తృప్తినొందువాఁ డుండునా. కామబాణపరి తాడితుండైనను ముక్తినొందును. అనంతునిగుణములను సంకీర్తించినదే నాలుక, ఆపరమేశ్వరుని భజించునవియే హస్తములు పరమేశ్వరుని జింతించునదియే మనస్సు. మఱియు నామనస్సు స్థావరజంగమములయందు నివసించు నీశ్వరుని సదా చింతించుచుండవలయు. ఆపరంధాముని దివ్యకథల నాలకించునవియే కర్ణములు. శ్రీహరి స్థావరజంగమరూపునిగా భావించి నమస్కరించినదియే శిరస్సు. ఆపరమపూరుషుని వీక్షించునవియే నేత్రములు. ఆభగవంతునియొక్కయుఁ దద్భక్తులయొక్కయుఁ బాదారవిందస్నానోదకములు సేవించునవియేయంగములు. ఈచోట మహాకవి పోతనపద్యరత్నము నుదాహరించెద.

చ. "హరి భజియించుహస్తములు హస్తము లచ్యుతుఁ గోరి
 మ్రొక్కుతచ్ఛిరము శిరంబు చక్రధరుఁజేరిన చిత్తము చిత్త
 మిందిరావరుఁ గనుదృష్టి దృష్టి మురవైరి నుతించినవాణి
 వాణియు, శురుకథలానుకర్ణములు కర్ణములై విలసిల్లుఁ బో
 భువిన్."

కావున నట్టిభగవంతునిమహిమముఁ దెలియఁజెప్పుమా యని యడిగిన శుకయోగి యిట్లు తెల్పెను. రాజేంద్రా! చక్కఁగావినుము.భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణున కొక్కమిత్రుఁడుకలఁడు. ఆతనిపేరు కుచేలుఁడు.బ్రాహ్మణుఁడు. మఱియు బ్రహ్మవేత్తలలో నుత్తముఁడు. ఇంద్రియార్థముల విషయమున విరక్తుఁడు. మిగుల శాంతాత్ముఁడు. కావుననే జితేంద్రియుఁడు. గృహస్థుఁడైనను దనంతన లభించినపదార్థములఁ దృప్తినొంది కాలము గడుపుచుండువాఁడు. ఆమహాత్ముని భార్యయు నాకలిచే డస్సియుండునది

కాని మహాపతివ్రత. పతియాజ్ఞ శిరసావహించి యారీతి నాచరించునది. కృశాంగియనుపే రామెకు సార్థకమయ్యెను. ఇట్టి యాదంపతులు నిరంతరోపవాసప్రాయవ్రతముల వర్తించువారు. ఇట్లు కొంతకాలము జరగెను.

ఒక్కనాఁడామానవతీతిలకము దారిద్ర్యమున నలఁగి కృశించినతనువున భర్తకు నించుకంతయు సుఖమును గల్పింపఁ జాలను గదా యను పెనుభీతిచేఁ జింతించుచు నే మనునో యని వడంకుచు సమీపమునకేగి మందమందమధురోక్తుల నిట్లనియె. బ్రహ్మమునీంద్రా! మహాభాగా! సాక్షాల్లక్ష్మీపతి సఖుఁడవు. బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడవు. యదువంశమున నవతరించియున్న శ్రీకృష్ణమూర్తి శరణ్యుఁడు. సాధువులయం దనుకంపగలనారాయణమూర్తి చెంతకుం బొమ్ము. దారిద్ర్యమున నలఁగుచున్న నీకు సమృద్ధిగా ద్రవ్యమిచ్చును. భోజ వృష్ణ్యంధకేశ్వరుఁ డిపుడు ద్వారకానగరమున నున్నవాఁడు. పాదారవిందముల సంస్మరించువారికిఁ దన్నుఁగూడ నిచ్చును. అట్టిజగద్గురువు తన్నాశ్రయించువారలకు నర్థకామములఁ బ్రసాదించు టొక గొప్పకార్యమా.

ఈఘట్టమున మహాకవి పోతన,

సీ. "లలితప్రతివ్రతాతిలకంబు వంశాభి
జాత్య తద్భార్య దుఃస్సహదరిద్ర
పీడచేఁ గడునొచ్చి • పెదవులు దడుపుచు
శిశువు లాఁకటి చిచ్చు • చేఁ గృశించి
మలమలమాడుచు • మానసం బెరియంగఁ
బట్టెఁడోరెము మాకుఁ • బెట్టుమనుచుఁ

బత్త్రభాజనధృతపాణులై తనుఁ జేరి
వేఁడిన వీనులుసూఁడినట్లు
తే. రైన నొకనాఁడు వగచి నిజాధినాథుఁ
జేరి యిట్లని పలికె నోజీవితేశ
తట్టుముట్టాడు నిట్టిపేదటికమిట్లు
నోంప దీని కుపాయ మూహింపవైతి.
చ. వరదుఁడు సాధుభక్తజనవత్సలుఁ డార్తశరణ్యుఁ డిందిరా,
వరుఁడు దయాపయోధి భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు దాఁ గుశ
స్థలీ, పురమున యాదవప్రకరముల్ భజియింపఁగ నున్న
వాఁడు నీ, వరిగిన నిన్నుఁ జూచి విభుఁడప్పుడ యిచ్చు
నమానసంపదల్.
మ. కలలోనం దను మున్నెఱుంగని మహాకష్టాత్ముఁ డైనట్టి
దుర్బలుఁ డాపత్సమయంబునన్ నిజపదాబ్జాంతంబు లుల్లం
బులోఁ, దలఁపన్ దోడనమెచ్చి యార్తిహరుఁడై తన్నైన
ననిచ్చున్ సుని, శ్చలభక్తిన్ భజియించువారి కిడఁడే సంప
ద్విశేషోన్నతుల్."
అనుచీపద్యరత్నములు వ్రాసి తన వినిర్మలభక్తిని వెల్ల
డించి కృతార్థుఁ డయ్యెను.
మూ. పతివ్రతా పతిం ప్రాహ మ్లాయతా వదనేన సా,
దారిద్ర్యాత్సీదమానా సా వేపమానాభిగమ్య చ. 8
నను బ్రహ్మన్ భగవతస్సఖా సాక్షాచ్ఛ్రియః పతేః,
బ్రహ్మణ్యశ్చ శరణ్యశ్చ భగవాన్ సాత్వతాం పతిః 9
తముపైహి మహాభాగ సాధూనాం చ పరాయణమ్,
దాస్యతి ద్రవిణం భూరి సీదతే తే కుటుంబినే. 10

ఆస్తేథునా ద్వారవత్యాం భోజవృష్ణ్యంధకేశ్వరః,
స్మరతః పాదకమలమాత్మానమపి యచ్ఛతి. 11
కిమ్వర్థకామాన్ భజతో నాత్యభీష్టాన్ జగద్గురుః."

అనియుండెడిని. "శిశువు లాఁకటిచే బాధపడుచు భోజనార్థపాత్రములను జేతనునిచికొని తల్లీ! యాఁకలియగుచున్నది. ఇంతయన్నము పెట్టుమా యని తన్నువేఁడఁగా నామాటలు శూలములై మానసమును దహింపఁ జేయఁగా భర్తచెంతకుం బోయి"యను నీభావము మూలవిరుద్ధమైనను పాతివ్రత్యమును బోషించునదియై మిక్కిలి సొంపుగానున్నది. తక్కుంగలపద్యముల భావము భగవంతునపారకరుణను వెల్లడించుచున్నది. ఈఘట్టమున మూలమున కివి వ్యాఖ్య లనవచ్చును.మది మెచ్చవచ్చును.

కుచేలుఁ డీరీతి భార్య విన్నవింపఁగాఁ దలయూఁచి మఱియు మఱియు నామె మనవిచేయఁగా నామృదుహితవాక్కుల నాదరించి యిదియే పరమలాభము. ఉత్తమశ్లోకదర్శన మగును. అని మది నాలోచించి ద్వారకానగరమున వేంచేసి యున్న శ్రీహరిదర్శనముచేయ నరుగుట కంగీకరించెను.కల్యాణీ! గృహమున నేమే నించుక కానుక గలదా ఉన్న నిమ్ము. అని యడుగుటయు నింట నే పదార్థములేమిం దలఁచి యాశ్రమ సమీపమునఁగల విప్రులను యాచించి నాల్గుపిడికిళుల నడుకులం గొని తెచ్చి యాకుచేలుని ప్రాఁతవస్త్రముచివరన నెట్లో ముడిచి యిదియ గొనిపోయి శ్రీహరికొసంగఁదగు కానికయని తెల్పెను. బ్రాహ్మణప్రవరుఁ డగునాకుచేలుఁడు వానింగొని ద్వారకానగరమున కరిగెను. త్రోవయందు శ్రీహరిదర్శనము

నా కేలాగున నగునా యని చింతించుచు నడచుచుండెను. ఎట్లో శ్రమంపడి ద్వారకానగరమున కరిగి నగరరక్షణార్థముని చియున్న సైనికస్థానములను మూఁడింటిని దాఁటి పెద్దవీథు లను మూఁడింటిని గడచి భగవంతునివలె ధర్మముల నాచ రించు నంధకవృష్ణివంశములవారి సౌధములను గాంచుచుఁ బరాత్పరుని పదాఱువేలభార్యలయంతఃపురములను విలోకిం చుచు నందొక్కఁడగు రమ్యహర్మ్యమును గని బ్రహ్మానందము నొందినవాఁడువలె మహానందసాగరమున నోలలాడుచు నందుఁ బ్రవేశించెను.

ఈఘట్టమున మహాకవి సీసపద్యమును వ్రాయుచు

"ద్వారపాలు, రెక్కఁడి విప్రుఁడ విందేల వచ్చెదవని
యడ్డపెట్టిరే నపుడు వారి
కేమైన నుపదాన మిచ్చి చొచ్చెదనన్న
నూహింప నర్థశూన్యుండ నేను."

అని వ్రాసిరి. ఉపదానమనఁగాఁ గానుక. వివాహకాలమున నల్లున కొసంగు నరణము ననునర్థములు ప్రసిద్ధములు. ద్వార పాలకు లడ్డగించినచో వారికేమైన గానికనిచ్చి చొరఁదగునని యూహించిన నేను ధనవంతుఁడను గాను. అనఁగా నిట ద్వార పాలకుల కిచ్చుటకుఁ గానికయనఁగా లంచమనియు స్ఫురింప వచ్చును. ఆకాలమున ద్వారకానగరమున శ్రీహరిమందిర మును గాచుద్వారపాలకులకుంగూడ నీయలవాటుకలదన వచ్చునని యూహించువా రుందురు. ఆయపోహముఁ జొచ్చి నట్లయ్యెనే యని చింతించుచున్నాఁడను. మూలమున దీని కాధారమించుకయైనఁ గానరాదు. ఏటి కీవిషయమును జేర్చిరో

యామహాత్ముని భావమేమో యెఱుంగఁజాలను. తనదారిద్ర్యముసు దలంచుకొనుట కిదియొక యవకాశ మాకుచేలునకుఁ గల్గించినట్లగునని సమాధానముచెప్పినను నిరాశుఁడగు నామహాత్మునకు దారిద్ర్యమున ఖేదముగల్గినని కల్పించుటయుఁ బాడిగాదు.

ఇట్లు కుచేలుఁడు శ్రీహరిసుందరమందిరమును ప్రవేశింపఁగనే యాప్రాంతచెలికానిని దూరమునుండియే హరి కాంచెను. అత్తఱి నాభగవంతుఁడు ప్రియాపర్యంకమునఁ గూరుచుండి యుండెను. తటాలున నారమ్యపర్యంకమునుండి దిగి వడివడి నెదురుపోయి చెంతఁజేరి రెండుకరముల నాలింగనము చేసికొనియెను. అంతియగాక ప్రియసఖుఁడగు నాబ్రహ్మర్షి దేహసంగతిచేఁగలిగిన సుఖమునకుఁ బ్రీతినొంది పుష్కరేక్షణుఁడు నయనారవిందములనుండి యానందబాష్పబిందువులను విడిచెను. అంత నామునిప్రవరుం బిలుచుకొనిపోయి చెలిమి కలిమి యచ్చుపడఁ దానే యాపర్యంకమున గూరుచుండఁ బెట్టెను.ఆమునిపాదములను గడిగి తనశిరమునఁ జల్లుకొనియెను. తాను లోకపావనుఁ డైనను దన్మునీంద్రపాదప్రక్షాళనోదకములు తనకుఁబవిత్రతం గూర్చునని యాప్రాచీనాచారము నంగీకరించెను. చందనాగరుకుంకుమపంకసంకలితమగు మైపూఁతచే నాముని దేహకష్టమును బాపెను. పరిమళధూపములొసంగెను. మిత్త్రుని గుచేలుని గర్పూరదీపముల నివాళించెను. మధుపర్కాదులొసంగి తాంబూలమొసంగి గోదానముచేసి స్వాగతముం బలికెను.

ఈఘట్టమున మూలమునఁ గల "పృష్ణ-రేతుణః" అను విశేష్యమునకు మహాకవి పోతన భగవత్స్తుతిపరముగా నొక పద్యమును వ్రాసెను.

"సీ. ఇందీవరశ్యాము వందితసుత్రాముఁ
గరుణాలవాలు భాసురకపోలుఁ
గౌస్తుభాలంకారుఁ గామితమందారు
సురుచిరలావణ్యు సురశరణ్యు
హర్యక్షనిభమధ్యు నఖిలలోకారాధ్యు
ఘనచక్రహస్తు జగత్ప్రశస్తు
ఖగకులాధిపయానుఁ గౌశేయపరిధానుఁ
బన్నగశయను నబ్జాతనయను
తే. మకరకుండలసద్భాషు మంజుభాషు
నిరుపమాకారు దుగ్ధసాగరవిహారు
భూరిగుణసాంద్రు యదుకులాంభోధిచంద్రు
విష్ణు రోచిష్ణు జిష్ణు సహిష్ణుఁ గృష్ణు."

ఇది మహాకవికింగల యంత్యప్రాసాభిమానమును భక్తిపరతంత్రతను సహస్రవిధముల ఘోషించుచున్నది. ఇట్టివి భాగవతమున వేలకువేలు గలవు.

అట్టితఱి భీష్మరాజతనూభవ రుక్మిణీదేవి నాడులు మాత్రమే మిగిలి మిగులఁ గృశించి మలినాంగుఁడై యున్నయాకు చేలుని జామరవ్యజనమున విసరుచు సేవించెను. ఇట్లు రుక్మిణియుఁ బంకజాక్షుఁడును మహాభక్తిప్రీతు లలరార నా మలినాంగుని సేవించుచుండఁగాఁ గన్నులారం గాంచి విస్మితాంతరంగలై తమలోఁదమ రిట్లుమాటలాడం దొడంగిరి. ఔరా!

మలినాంగుఁడై భిక్షాటనకుశలుఁడై యున్న యీతఁ డెంత తపంబొనరించెనో! ఆగర్భదరిద్రుఁడు దగ్గరకు రాఁదగఁడు.లోక మున దరిద్రుఁడని నిందింపఁబడుచుండువాఁడు. ఇట్టులయ్యును శ్రీనివాసుఁడై త్రిలోకగురువై యుండు హరి తనపర్యంక మున నున్న లక్ష్మీదేవిని వదలి యన్నను గౌఁగిలించు కొనిన రీతి నీతనిం గౌఁగిలించుకొనఁగా హాయిగా నున్నవాఁడు. బళీ! ఎంతధన్యుఁడు? ఈయన తపస్సువంటి తపస్సు నెవ్వరును జేసి యుండరనుట నిక్కము. అని యిట్లుమాటలాడు కొనుచుం డఁగాఁ గుచేలశ్రీకృష్ణు లొండొరులకరములు పట్టుకొని తమ చిన్ననాఁటి గురుకులవార్తల నిట్లుచెప్పుకొనఁ బూనిరి. ఈచో టఁ దెనుఁగున,

"ఉ. ఏమితపంబు చేసెనొకొ యీధరణీదివిజోత్తముండు తొ
ల్బామున యోగివిస్ఫురదుపాస్యకుఁడై తనరారు నీజగ
త్స్వామిరమాధినాథునిజతల్పమునన్ వసియించియున్నవాఁ,
డీమహనీయమూర్తి కెనయే మునిపుంగవు లెంతవారలున్.

చ. తనమృదుతల్పమందు వనితామణియైన రమాలలామపొం
దును నెడఁగాఁదలంపక యదుప్రవరుండెదురేగి మోదముం
దనుకఁగఁ గౌఁగిలించియుచితక్రియలం బరితుష్టుఁజేయుచున్,
వినయమునన్ భజించె ధరణీసురుఁ డెంతటిభాగ్యవంతుఁడో."

అని భావము విస్తృతినొందింపఁ బడినది.

అందుఁ బొలుత శ్రీహరి బ్రాహ్మణవర్యా! గురుకులమున విద్యాభ్యాసము పూర్తికాఁగా గురుపాదములకడ నుచితదక్షి ణసమర్పించి యింటికింజని ధర్మజ్ఞుఁడవు కావున సమావృత్తకర్మ మార్గమునఁ గులగుణరూపశీలములచే సదృశురాలగుకన్యను

వివాహముచేసికొంటివా లేదా. అని ప్రశ్నించెను. (తాను సర్వజ్ఞుఁడయ్యును లోకాచారమును చాటించి గృహస్థచిహ్నములుండుటం బట్టియుఁ దానికిం దగినభోగచిహ్నములు లేకుండుటం బట్టియు నిట్లుప్రశ్నించెనని యెఱుంగవలయును.) తఱచుగా గృహారామాదులయందు నీచిత్తముకోర్కి పెంపున సంబద్ధము కాదని తలంచెదను. విద్వద్వర్యా! నీమానసము ధనములయందుఁ బ్రీతిగలదిగాదని యెఱింగితిని. వస్త్రాదులగు నలంకారములయందు నీకించుకంతయుఁ బ్రీతిలేదనియు స్పష్టమయ్యెను. జ్ఞానసంపన్నుఁడవగు నీకిది తగినదియే.. లోకమునఁ గొందఱు మీవంటిమహాత్ములు కామోపహతచేతసులు కాక పోయినను గర్మముల నాచరింతురు. ఈశ్వరమాయావిరచితములగు విషయవాసనలను వదలి నిష్కాములయ్యును లోకసంగ్రహార్థము నేను సకలమానుషకర్మముల నాచరించునట్టులు కర్మకలాపము నాచరింతురు. అట్టివారిని గాంచి పామరులు తమరు గూడ నిట్టికర్మముల నాచరించిన మేలని యాచరింతురు. కావున నిష్కాములగు పెద్దలు పామరులకుపదేశించు పొంటెఁ గర్మముల నాసక్తి గలవారు వలెఁ గనఁబడుచు నాచరింతురు. ఈఘట్టమున మహాకవి పోతన,

"సీ. బ్రాహ్మణోత్తమ వేదపాఠనలబ్ధ ద
క్షిణాగల చారువంశంబు వలనఁ
బరిణయంబైనట్టి భార్య సుశీలవ
ర్తనములఁ దగ భవత్సదృశ యగునె
తలఁప గృహక్షేత్ర ధనదార పుత్త్రాదు
లందు నీచిత్తంబు చెందకుంట

తోఁచుచున్నది యేను దుది లోకసంగ్రహా
ర్థంబు కర్మాచరణంబుచేయు
తే. గతిమనంబులఁగామమోహితులు గాక
యర్థిమై యుక్తకర్మంబు లాచరించి
ప్రకృతిసంబంధములు వాసి భవ్యనిష్ఠఁ
దవిలి యుందురు కొందఱుత్తములు భువిని."

అనుపద్యరత్నమును వ్రాసి తనసర్వతోముఖపాండిత్యమును వెల్లడించెను.

బ్రహ్మమునీ! మన మిర్వురము గురుకులమున వసించిన నాఁటి వృత్తాంతములు మఱువవు కదా. అపుడపుడు స్మరింతువా? ద్విజుఁడు తెలియఁదగిన దానిం దెలిసికొనును. సంసారసాగర పారము నొందును. అని ప్రశ్నించి గురుమహిమమును జెప్పం దలంచి మఱియు నిట్లనిెను. ఈసంసారమునందు నెందుఁ బుట్టుకగాంచునో యందుఁ బిత మొదటి వాఁడు గురువనఁ బడును. ఆతఁడు పూజ్యుఁడు. ద్విజాతియగు సత్పురుషుఁడెవ్వని వలన సత్కర్మములనాచరించుమార్గము లెఱుంగునో అనఁగా నుపనయనాది సంస్కారములు జరగునో ఆతఁడు రెండవగురు వగు. నేనెట్లు జ్ఞానప్రదుఁడనగు గురువునో యట్టు లాయుప నయనాది సంస్కారముల నొనరించిన యాతఁడు పూజ్యుఁడగు. అనిపలికి జ్ఞానప్రదుఁడగు గురువు నాశ్రయించి యెవరు సంసా రసాగరమును దరింతురో వారే బుద్ధిమంతులని యెఱింగింపం దలంపుఁగొని మఱియు నిట్లు పలికెను. బ్రహ్మవిద్వరా! వర్ణా శ్రమధర్మముల ననుసరించి సంచరించువారిలో నెవ్వరర్థికో విడులగుదురో వారు గురురూపమున నుపదేశించు నావాక్కు

లచేతనే సుఖముగా సంసారార్ణవమును దరింతురు. కావున జ్ఞానప్రదుఁ డగుగురువు గురువులందఱిలో నుత్తముఁడును, సేవ్యుఁడు నగునని యెఱుంగవలయుఁ గదా. అట్టిగురువునకంటె నధికుఁడు సేవ్యుఁడు లేఁడని యెఱుంగుటయే మతిమంతుల లక్షణము. కాఁబట్టి యే యట్టిగురువు సేవించుటకంటె నధిక మగు ధర్మము లేదని తెలుపంబూని మరల నిట్లుపల్కెను. కుచేలా! నేను బ్రహ్మచారి ధర్మమగు నుపనయనాదికము చేతను గృహస్థధర్మమగు యజ్ఞాచరణాదికముచేతను, వానప్రస్థధర్మ మగు తపస్సుచేతను యతిధర్మమగు నుపశమనముచేతను నంతగా తృప్తుఁడనుగాను. సర్వభూతాత్మయగు నేను గురు శుశ్రూషచే విశేషించి తృప్తుఁడనగుదును. వేదాధ్యయనాదులు సల్పువారికంటె గురుసేవ చేయువారు నాకత్యంతసంతోషము నిచ్చువారని యెఱుంగం దగును. అని మహాదరమునఁ బ్రశ్నించెను. ఇచ్చోట మహాకవి పోతన యీమహార్థము గల శ్లోక చతుష్టయమునకు నీపద్యములను వ్రాసెను.

"క. భూసురులకెల్ల ముఖ్యుఁడ
నై సకలకులాశ్రమంబులందును నెపుడుం
ధీసుజ్ఞానప్రదుఁడన
దేశికుఁ డన నొప్పుచుండు ధృతి నెల్లెడలన్.

తే. అట్టివర్ణాశ్రమంబులయందు నర్థ
కుశలులగువారు నిఖిలైకగురుఁడనైన
నాదువాక్యంబుచే భవార్ణవము వెలుచ
దాఁటుదురు మత్పదాంబుజధ్యానపరులు."

అదియుంగాక సకలభూతాత్మకుఁడ నైనయేను దపోవ్రత

యజ్ఞదాన శమదమాదులచేత సంతసింపను. గురుజనంబులం బరమభక్తిసేవించువారలం బరిణమింతును అని వ్రాసిరి. సంగ్రహముగఁ బైశ్లోకముల యర్థమంతయు నిమిడించిరి.

అనియిట్లు కుశలప్రశ్నముచేసి గురుప్రశంస నొనరించి మఱియు నాదృతి కనంబడ నిట్లు పలికెను. కుచేలా! ప్రియమిత్రమా! మనమిరువురము గురుగృహమున నున్న యప్పటి యద్భుతవృత్తాంతముల నావలెనే స్మరింతువా. ఒకానొకదినమున గురుభార్యచే నియోగింపఁబడి సమిధలకొఱకు మనమిద్దఱ మడవికిం బోయితిమి కదా. అది వర్షాకాలము కాకున్న నకాలమందు. నామహారణ్యమున మనముండఁగా మహత్తరవృష్టి పర్వెను గదా! పెనుగాలి వీచుచుండ మెఱుపుఁదీఁగలు ఘనమండలమున మెండుగఁ గనంబడ నావర్షము దుస్సహమై భయంకరమై కురియసాగెను. ఇది నీకు మది నిపుడు తోచుచున్నది కదా. ఆకాలముననే సూర్యుండస్తాద్రిచాటునకుం బోయెను. భూరితమస్సు లెల్లయెడల వ్యాపించెను. దిక్కులు తెలియరాకుండెను. జలమునిండుటచే మిట్టిది యని పల్లమిది యనియు దెలియఁ వరముగాక యుండెను. మనమిరువుర మాఘోరారణ్యమున నాయంధకారమున నాగాలివానచే బాధితులమై జలప్రవాహమున మునుఁగుచుఁ దేలుచు దిక్కిది యని యాత్రోవనే పోవలయుననియుఁ దెలియఁజాలక యొండొరుల హస్తముల పట్టుకొని యాతురులమై పరిభ్రమించితిమి కదా. మన మడవికిం బోవుటయు సమిధలు తెమ్మని తనపత్నిపంపెననియు నెఱింగి యారాత్రి మనమింటికి రాకుకిం దలంకుచు సూర్యుఁడుదయింపఁగా గురువగు సాందీపముని మనల వెదకుచు నడ

వికి వచ్చి సకలవిధముల నాతురులమగు మనలం గనుంగొనియెం గదా. అత్తటి నాసాందీపని శిష్యప్రీతి యుబ్బగాఁ బ్రియపుత్త్రకులారా! నాకొఱకుఁ జాలఁ గష్టపడితిరి. ప్రాణులకెల్ల దేహమే ప్రీతిపాత్రము. అట్టిదాని సుఖముంగోరక యింతదుఃఖముల పాలైతిరి. పడరాని కష్టములఁ గుడిచితిరి. ఇదియే సచ్ఛిష్యులు గురువుల కొనరించు ప్రత్యుపక్రృతి. విశుద్ధభావమున సర్వార్థములను దేహమును గురువున కర్పించుటయే సచ్ఛిష్యలక్షణము. ద్విజకుమారకులారా! మీయెడ మిగులఁ దృప్తినొందితిని. మీవాంఛితములు ఫలించుఁగాక. మీరు నావలన నభ్యసించినవేదము లిహపరములయందు సారవంతములయి మీ కుపకరించుఁ గాక అని పలువిధములఁ బలికి మనయార్తినిబాపెను. గదా! దానిని స్మరింతువా కుచేలా! ప్రియమిత్రమా! గురువు ననుగ్రహముననే పూరుషుఁడు పూర్ణకాముఁ డగును.

ఈఘట్టమున మహాకవి తెలుఁగున

"చ.కటకట! యిట్లుమాకొఱకుఁగాఁ జను దెంచి మహాటవిక్లేశము
త్కటపరిపీడనొందితిరి. కావున శిష్యులు మాఋణంబు నీఁ
గుట కిదికారణంబు సమకూరెడిఁబో యిటమీఁదమీకు వి
స్ఫుట ధనబంధుదారఁ బహుపుత్త్రవిభూతి జయాయు
రున్నతుల్.

అని వ్రాసెను.

ఇట్లు గురుకులవాసమునఁ దమరొనరించిన కార్యముల నుగ్గడించుచు గురుప్రశంసనము చేయుచు నున్న శ్రీహరిం గాంచి యాకుచేలుఁడు వినయమున నోజగద్గురూ! దేవదేవా! నావంటివారిచే నన్ని కార్యములు చేయఁబడినట్లేయగు. సత్యకా

ముఁడవగు నిన్నుంగూడి నివసించిన నంతకంటెఁ గోరఁదగినది కార్యము వేఱొండుండునా! ఎవ్వనికి సకలవేదమయమగునది యాత్మయో సకలభూతోత్పత్తిస్థానము దేహమో అట్టి మహాత్మునకు నీకుశ్రేయస్సులు కోరఁదగిన దేముండును? గురుశుశ్రూషాదిక మంతయు విడంబనమే కాని వేఱొండు కాదు.

* అని కుచేలుఁడు పలుక నతనితో ననేకవిధేష్టాలాపములు సలుపుచు శ్రీహరి సర్వభూతమనోభిజ్ఞుఁడు కావున నవ్వుచు నిట్లుపలికెను. బ్రహ్మణ్యుఁడగు బ్రాహ్మణప్రవరుండగు కుచేలునియం దాదరము వెలయుచుండఁగా మందహాసమొనరించుచు దయాదృష్టి నవలోకించుచుఁ దాను సత్పురుషులకు గతిగావున సువ్యక్తవాక్కుల నెల్లర కామోదము నాశ్చర్యమును గల్గించుచు నిట్లనియె. బ్రాహ్మణోత్తమా! ఇంటినుండివచ్చుచు నాకేమికానికను గొనివచ్చితివి! భక్తుఁడొక యణుమాత్ర పదార్థమును దెచ్చిన నది మహత్తరపదార్థమని నే భావింతు·అభక్తుఁడు కొండయంత పదార్థమును దెచ్చిననదినాకు సంతోషమును గల్గింపఁ జాలదు. పత్రముగాని పుష్పముగాని ఫలముగాని జలముగాని యెవ్వఁడుభక్తిపూర్వకముగా నాకొసంగునో దానిని భక్తిప్రపూర్ణమగుట సత్పదార్థమని భావించి ప్రయతాత్ముఁడగుట నాతఁడు మహాపావనుఁడని మదినెంచుచు నాతఁడొసంగినయప్పదార్థమును గ్రహించెదను. అని మహాదరమునఁ బలికిన శ్రీహరి పలుకుల నాలకించి కుచేలుఁడు దాఁ దెచ్చిన యడుకుల నీయ సిగ్గుపడి యందుఁ గనంబడు మహా

---

* ఇది శ్రీభాగవత దశమస్కంధమున నెనుబదొకఁడవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహీతము.

పదార్థములకును దాఁదెచ్చిన పృథుకతండులములకుఁ గల వాసిని దలంచి మఱియు సిగ్గుపడి తలవంచి క్రిందుచూచుచు వానినీయఁజాలక యూరకుండెను.

సర్వభూతదర్శియగు నాపరాత్పరుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు కుచేలుని యాగమనకారణమెఱింగి యీతఁడు తొలిజన్మంబున నైశ్వర్యకాముఁడై నన్ను సేవింపఁడు. ఐన నీనామిత్రుఁడు కుచేలుఁడు పతివ్రతయగు తనభార్యకోరికను దీర్పనెంచి యరుదెంచెను కావున నీతనికి మనుష్యులకు దుర్లభములగు సంపదల ననుగ్రహించెదను. అని యెంచి యాద్విజవర్యుని పురాతన వసనాంచలమున నున్నయడుకులను ముడివిప్పి తానే తీసికొని సఖా! యివి యడుకులా! వీని నాకొఱకుఁ దెచ్చితివా! ఏల యింతదనుక నీయలేదు. ఇవి నాకత్యంత ప్రీతిదాయకములు. ఈయవి నన్ను నీప్రపంచమును గూడఁ దృప్తిచేయం జాలునవి. అని పలుకుచు ముష్టి నిండ వానింగైకొని భక్షించి రెండవపర్యాయము పిడికిట వానిం గొనుచుండఁగా నాపరమేశ్వరునిహస్తమును శ్రీరుక్మిణి ద్వరపడి పట్టుకొనియెను. ప్రథమముష్టిగతపృథుకతండుల భక్షణముననే యీలోకమునందును బరలోకమునందునుభవింపఁదగిన సర్వసంపద లలవడును. ఇంక రెండవపర్యాయము కూడ భక్షించి నన్నుంగూడ నీతనియధీనము చేయునేమో యనుసంశయము గలదియై యాముష్టిని బట్టుకొనియెను. ఇట్లు రుక్మిణీదేవి తనకరారవిందమున నాథునికరాంబుజమును బట్టుకొని ప్రాణేశా! ఇంతియచాలును. విశ్వాత్మకా! సర్వ సంపత్సమృద్ధులొనఁ గూడును. ఇహపరముల ననుభవింపఁ దగినవి లభించును. నీకు సంతోషముగల్గించునవి యెట్టిఫలముల నీఁజాలవు? అని

మృదూక్తుల నాప్రయత్నమును మాన్పించి యిష్టాలాపములఁ బ్రొద్దుపుచ్చెను.

కుచేలుఁ డారాత్రి యాయంతఃపురమున గడిపెను. ఇష్టాన్నములఁ బానీయముల నెంతయుఁ దృప్తినొందెను. స్వర్గగతునిగాఁ దన్నుం దలంచెను. మఱుదినమున భగవంతునిం బ్రార్థించి ప్రయనముచేసెను. హరియు నాతనికి నమస్కరించి కొంతదూరము సాగనంపఁగా భగవంతునియాదరణమును స్మరించుచుఁ దనయింటికిం బోయెను. తనమిత్రుఁడగు శ్రీహరి ధనమీయక పోయినను దాను యాచింపక యతృప్తినొందక ప్రయాణము సాగించెను. త్రోవనడచుచుఁ దాఁగొనిపోయిన కానికకు లజ్జించుచు మహాత్ముని సందర్శనమయ్యెనను సంతృప్తిఁ గాంచుచు దాన నానందించుచు నోహో! పరమేశ్వరునికరుణయెట్టిది? లక్ష్మి వక్షమున నలరారుచు దీపించునా పరాత్పరుఁడు నన్నుఁగౌఁగిలించు కొనియెను. దరిద్రతముఁడనగు నన్ను మహాదరమున నుపలాలించెను. పాపినై దరిద్రుఁడనగు నేనెక్కడ! శ్రీనికేతనుఁడగు శ్రీహరి యెక్కడ? బ్రహ్మబంధుయని పిలిచి చేరఁదీసి కొని కౌఁగిలించుకొనియెఁ గదా! భార్యామణియగు రుక్మిణిదేవి కూరుచుండి యిష్టాలాపములఁ దన్ను సంతుష్టునిగఁ జేయు హంసతూలికాతల్పమున నన్నుఁగూరుచుండఁ బెట్టెను. సోదరుని కన్న మిన్నగ సంభావించెను. వాలవ్యజనములఁ దాల్చి రుక్మిణీదేవి విసరుచుండ నామార్గశ్రాంతిని బోఁగొట్టెను. పరమశుశ్రూషలొనరించి తుదకు నాపాదసంవాహనము కూడ నొనరించెను. దేవతవలె నన్నర్చించెను. పురుషులకు స్వర్గాపవర్గసుఖములు కలుగుటకు భూతలమున సకలసంపదలు లభించుటకు సకల

సిద్ధులు కలుగుటకు మూలకారణము భగవత్పాదారవిందార్చనమే కాని వేఱొండు కాదు.

నాకిప్పుడు ద్రవ్యమీయక పాగసంపుట కరుణచేతనే యని తలంతును. ఏలయన నీకుచేలునకు ధనమొసంగిన మదించి నన్నుస్మరింపక చెడునని తలంచియే యొసంగఁడయ్యెను. అంతియగాని వేఱొండు కారణము కాదు. అది పరమానుగ్రహమే కదా. కరుణాకరుఁడు కావున నా మేలుగోరియే ద్రవ్యమీయక పోయెను. అని పలుభంగుల బగవంతుఁడు చూపిన యాదరమును స్మరించుచుఁ దనయదృష్టమునకు వింతనొందుచు నించుకయైన ద్రవ్యమీ లేదన్న కొఱంతను మదిఁదోఁపనీయక తన గృహమునకుం బోయెను. ఈఘట్టమున మహాకవి

"ఉ. శ్రీనిధి యిట్లు నన్నుఁ బచరించి ఘనంబుగ విత్తమేమియే
నీని తెఱంగు గానఁబడె నెన్న దరిద్రుఁడు సంపదంధుఁడై
కానక తన్నుఁజేరఁడని కాక శ్రితార్తిహరుండు సత్కృపాం
భోనిధి సర్వవస్తుపరిపూర్ణునిగా నసుఁ జేయకుండునే."

అను నీపద్యరత్నమును వ్రాసెను.

ఇట్టులూహించుచు నాకుచేలుఁడు తననివాసమును జేరఁబోఁగా నందున్న ప్రాతగుడిసెలన్నియుఁ గనబడక యాచోట సూర్యాగ్నులవలెఁ దేజరిల్లు మేడలు వెలయుచుండును. యెల్లయెడలఁ గ్రిక్కిరిసినట్లు దివ్యహర్మ్యములు కనఁబడియెను. ఆపురముచుట్టును. విచిత్రములగు నుద్యానములు నందు సురుచిరవిహంగమంబులు మధురధ్వను లలరనుండెను. సరస్సులు ఫుల్లసారస సమాకీర్ణములై యొప్పుచుండెను. నదులు శీతల పావనజలపూర్ణములై ప్రవహించుచుండెను. ఆనూతననగర

మునఁ బురుషులు స్త్రీలును సర్వాభరణాలంకృత గాత్రములఁ జూపట్టుచుండిరి విశేషించి పురంధ్రీమణులు స్వర్గపురమున నల రారు దేవకాంతలవలె గనఁబడుచుండిరి. ఆయద్భుతమునుఁ బరికించికుచేలుఁడు తానిట్లు మదిఁ జింతించెను. ఇదెవ్వరినగరము? ఇం దెవ్వరుందురో నాస్థానమిదియేయనితోఁచు గురుతులున్నవి. అదే యిట్లు మాఱ్పునొందెనో అని యేమియుఁదోఁపమి సంశ యాకుల మానసుఁడై చింతించుచుండునంతలో దేవతలఁబోలు పురుషులు, దేవనారీమణులం గేరుపురంధ్రులు గీతవాద్యపుర స్సరంబుగా నెదురువచ్చి యర్చించిరి. మహానందము నొంది యామహాత్ముని వినుతించిరి.

కుచేలుని పత్నియుఁ బతిరాక విని భక్త్యుత్కర్షమున నతిసంభ్రమమున గృహమునుండి మూర్తీభవించిన శ్రీదేవివలె వెలువడి పతివ్రతాతిలకము గావున నాకాంతునిం గాంచి ప్రే మోత్కంఠయై యానందబాష్పములు ధారలుగా జారుచుండఁ గాఁ నిమీలితాక్షియై బుద్ధిచే నమస్కరించు మనస్సుచేఁ గౌఁగి లించుకొనియెను. దేవకాంత విమానాధిరూఢయై యరుదెం చినచందమునఁ గన్నులకు విందుచేయు నాపత్నిం గాంచి సర్వా భరణాలంకృతలగు దాసీజనము నడుమనొప్పుచుండుట కరువం దుచు విస్మితుండగుచుఁ బ్రీతుఁడై యామెంగూడి నిజమందిర మును బ్రవేశించెను. ఆమందిరము మణిస్తంభశోభితమై మహేంద్రభవనమువలె నుండెను. పయఃఫేనమువలె నగపడుచు రుక్మపరిచ్ఛదములై కన్నులపండువుచేయు శయ్యలు గజదంత విరచితము లనేకములందుఁ గానఁబడియెను. చామరవ్యజనములు చూపట్టెను. హేమమయములగు నాసనములు కోమలములగు

నుపస్తరణములు ముక్తాదామ విరాజమాన వితానములు నేత్ర గోచరములయ్యెను. స్వచ్ఛములగు స్ఫటికకుడ్యములయందు మహామరకతమణులు చెక్కఁబడియుండెను. రత్నదీపములు నానారత్నాభరణాలంకృతకాంతాతిలకములు కనంబడిరి. వాని నన్నింటిని గాంచి కాంతామణులం బరికించి సర్వసంపత్సమృద్ధి గలిగెఁ గదా యని యుహించి నిర్వికారచిత్తుఁడై యిట్టి సమృద్ధిగల్గుటకు హేతువేమని తర్కించెను. అదృష్టహీనుఁడనయిదరిద్రుఁడనగు నా కీసంపత్సమృద్ధి కలిగినది. ఇట్టి మహావిభూతిం దిలకించి మానవుఁడు యదూత్తముఁడగు శ్రీకృష్ణుని సేవింపఁడనుట నిక్కము. సఖుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి యాచకుండనగు నాకు నించుకయుఁ దెలుపకయే పర్జన్యునివలె బహుతరసంపదల నొసంగెను. నన్నుం గాంచినంతనె యాచకుఁడనని యెఱింగెను గాఁబోలును. మఱియుఁ, దాను లక్ష్మీపతి గావున సకలభోగముల ననుభవించువారుకావున సముద్రమును నిండింపఁ జాలి యతివదాన్యుఁడగు పర్జన్యుఁడల్పమని తానుభావించి వర్షించిన నవి బహుతరమయినట్లు నా కల్పభాగ్యమనియే యనుగ్రహించెను.అదిబహుతరమయ్యెను. నాతోఁ జెప్పకుండుట కుం గల కారణ మీ యల్పభాగ్యమిచ్చితినని యేలతెలుపవలయు నని యూహించెనను నదియే యుండును. భగవంతుఁడు తానొసంగునది యత్యల్పమని తలంచును. తన యందుఁ బ్రీతిగలవాఁడొసంగు నది యత్యల్పమైనను మహత్తరమని తలంచును. కాఁబట్టియే మహాత్ముఁడగు నా శ్రీహరి నేఁ గొనిపోయిన పృథుకతండులములను మహాప్రీతియుతుఁడై పిడికిలినిండునట్లు కైకొని భుజించెను. ఔరా! ఆకరుణా

సాగరుని స్వభావ మెంతసరళతమమైనది! ఇప్పటికిం దెలిసికొంటిని ప్రేమము హితాశంసనరూపమగు సఖ్యము, ఉపకారిత్వ లక్షణయగు మైత్రియు సేవకత్వరూపమగు దాస్యము నను నివి శ్రీకృష్ణసంబంధినగు నాకుం బ్రతిజన్మమునందును గలుగుం గాక. ఐశ్వర్యముమాత్రము వలను. అది బంధుకారణమగును. మహానుభావుండై సద్గుణాకరుండగు నాపరమపురుషుని సంబంధ ముగల భక్తులతోటి నిరంతరసంబంధము నాకులభించుం గాక. పరాత్పరుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తి ద్రవ్యాదిసంపదలను రాజ్యై శ్వర్యమును కళత్రపుత్త్రాది విభూతులను భక్తులకు నొసంగం డు. దృఢతమభక్తినే ప్రసాదించును. అవివేకి నగునాకు దృఢ భక్తిలేని కారణముననే కాంబోలు నిట్టిభాగ్యము కలిగినది. ధనికులకు మదోద్భవమగు నజ్ఞానము గలుగుట భగవంతుండు తాంజూచుచుండుటం బట్టియే ద్రవ్యమొసంగక భక్తి నొసం గును. భగవంతుని దెంత చమత్కారము.

ఈరీతిగా నాకుచేలుండాలోచించి మనమునం జక్కని సిద్ధాంతమును జేసికొని జనార్దనునియందు మనస్సు నిలిపి భాగ్యలంపటుండుగాక మెల్లమెల్లగా నాసుఖములను త్యజింప నభ్యసించుచు భార్యంగూడి సుఖముల ననుభవించెను. దేవాది దేవుండై యజ్ఞపతియై సకలబ్రహ్మాండనాయకుండగు శ్రీకృష్ణ నకు బ్రాహ్మణులు దైవతములు. కావున భూసురులకంటె దైవ ము వేఱొకండు లేండు.

మూ. "తస్య వై దేవదేవస్య హరేర్యజ్ఞపతేః ప్రభోః,
బ్రాహ్మణాః ప్రభవో దైవం న తేభ్యో విద్యతే పరమ్."

అనునీమూలమునకు మహాకవి పోతన

ఆ. "దేవదేవుఁ డఖిల భావజ్ఞుఁ డాశ్రిత
వరదుఁ డైనహరికి ధరణిసురులు
దైవతములుగాన ధారణీదివిజుల
కంటె దైవ మొకఁడు గలఁడె భువిని."

అని వ్రాసిరి.

ఇట్లు లాకుచేలుఁడు సకలభోగముల ననుభవించుచుండియు నేసుఖమునందు నిచ్ఛలేనివాఁడై స్వభృత్యాదులం గాంచి వారిసంగతినుండియు లేనియట్లు వర్తించుచు నెవ్వరిచేతను జయింపఁదరముగాని పదమునొందఁ గోరి శ్రీకృష్ణపాదాబ్జధ్యానపరాయణుఁడై నిరంతరసమాధినొంది దానిచే సంసారతాపబంధనములం ద్రెంచుకొని పరమభక్తుఁడై భగవద్దాస్యము నొందెను. అదియే సద్గతియనిసాధువులమతము గావున నామహాత్మునకది యే తనంతన లభించెను. ఇట్లు బ్రహ్మణ్యదేవుఁ డగుకుచేలునివృత్తాంతము నాలకించిన వినిన వినిపించినను గర్మబంధవిముక్తుఁడై భగవంతునియందు భక్తిగలిగి తద్దాస్యము నొందును.

మహాశయులారా! కుచేలునిచరిత్రమును జదివితిరి. ఇది యాబాలగోపాలవిదితము గాని క్రొత్తది కాదు. దీనిం గూర్చి కొలఁదిపంక్తులు వ్రాయవలసియున్నది. కుచేలుఁడు తొలిజన్మమున భగవద్ధ్యానతత్పరుఁడై యారాధించెను. కాని ద్రవ్యార్థియై విష్ణువు నారాధింపలేదు. కర్మఫలముల ననుభవింపవలసినవాఁడు కావున నాజన్మమున నాతని తపస్సు ఫలింపదయ్యెను. భగవద్దాస్యమంత శీఘ్రకాలమున ఫలించునా. మఱుజన్మమున దారిద్ర్యపీడితుఁ డయ్యెను. అట్టితఱి నాతఁ డించుకయు ఖేద

మందక తనధ్యానమునకుఁ గొంతకల్లనీయక శ్రద్ధగా దాని నవలంబించెను. తనసత్కర్మవశమునఁ బత్నియు ననువ్రతయే దొరకెను. కావున నామహాత్ముని తపస్సునిర్విఘ్నముగా సాగెను. దారిద్ర్యము బాధించి బాధించి విసుగు నొందెను. దుష్కర్మ లేశఫలము పూర్తియయ్యెను. ఏక్షణమున నా పాపఫలము పూర్తినొందునో అంతకు నించుకముందు నామ హానీయునిపత్నిని సత్కర్మము పురికొలిపెను. సకలకష్టముల ననుభవించుచు నెంతకాలమో యోర్చుకొని యున్నయా పతివ్రతాతిలక మానాఁడు భర్తను బ్రార్థింపవలయు నన్న యూహ గలదయ్యెను. ఆమెస్వభావ మెట్టిదో భాగవతముం జూడుఁడు.

శ్లో. పతివ్రతా పతిం ప్రాహ మ్లాయతా వదనేన సా,
దారిద్ర్యాత్సీదమానా సా వేపమానాభిగమ్యచ" అని.

"మ్లాయతా శుష్యతా తథా సీదమానా. భర్తృభోగ సంపాదనాశక్త్యైవ సీదంతీ వేపమానా భయేన కంపమానా" అని వ్యాఖ్య.

మోమెండిపోవుచుండఁగా బీదతనమున నేను బ్రాణనాథునకు సుఖమును గల్గింపఁ జాలనైతిఁ గదా యనిచింతించుచు, నీదు ర్వార్తను బలుకవలసివచ్చెఁ గదా యనుభయమున నొడలు వడఁకుచు మెల్లన నిట్టూపలికెనని యున్నది.

దీనిచే నాపతివ్రత యెన్నికష్టములకు నైన నోర్చుకొను నది యని యర్థమగును. అట్టి మహాసాధ్వి యానాఁడు పతిచెం తకుం బోయి సాధువులకుఁ బరమగతియగు నా శ్రీకృష్ణమూ ర్తిని శరణువేఁడుమని విన్నవించెను. ఏల? దుష్కర్మఫలము

పూర్తియగుతరుణము సమీపించుచుండఁగా సత్కార్యము తనపని తాఁజేయఁబూని యామెను బురికొలిపెను. ఆమె యానూతన ప్రయత్నమునకు లోనై యెట్లో పెనిమిటితో విన్నవించెను. దీనింబట్టి చక్కఁగా నాలోచింపఁగా నెట్టివారికిఁ గాని కర్మఫలము లనుభవింపక తప్పవనియు దురూహయు, సదూహయు వాని ప్రోత్సాహముననే జరుగునని మనుష్యుఁడు ఎట్టికార్యమునకైనఁ గర్తకాఁడని స్పష్టమయ్యెడిని. కాఁబట్టియే యొకనిని దనకపకారియని గాని, యుపకారి యని గాని దూషించుటయు భూషించుటయు నను నీలోకాచారములు కర్మసిద్ధాంత మెఱుంగమిఁ గల్గినవి కాని వేఱుకాదని మన మెఱుంగ వలయును. దారిద్ర్యమున నీసడింపక భర్తను సేవించునదియే పతివ్రత యనఁబడుననియు నెఱుంగందగు. అట్టివారిపేరులే శాశ్వతముగా జగతి నిలుచును. కారణము సచ్ఛీలమేగాని యైశ్వర్యాది వికారములు గావు.

కుచేలుఁడు భగవద్దర్శనమున రెండుఫలములు గలుగుననియు ముఖ్యముగా దర్శనలాభమే ముక్తిప్రదమనియు భావించియే పయనమయ్యెను. భగవద్దర్శనమున కరుగునపుడు శక్త్యనురూపమగు నుపాయనము తీసుకొనిపోవుట శాస్త్రవిహితాచారను గావున దాని నడపుటకేమైనఁ గలదా యని పత్నినడుగ నామె యింటనేమియు లేదనినచోఁ బతి మదికేమైన జింతకలుగకమానదనియు నట్టివిచారమును దాఁగల్గింపఁ గూడదనియు నాలోచించి సమీపముననున్న విప్రులయిండ్లకరిగి యాచించి నాలుగుపిడికిళ్ల పృథుకతండులములు కొనివచ్చి కుచేలముకొంగున ముడిచి పంపెను. ఔరా! ఎట్టి పతివ్రతాతిల

కము! ఎంతటి పతిభక్తి! ఎంత సదాచారసంపత్తి! అట్టి భార్య దొరకుటయే పూర్వపుణ్యఫలము. లేక ప్రతిదినము కలహించుచు నాజ్ఞానువర్తిని గాక యున్నచో భార్యను ద్యజింపవల యునని పెద్దలాదేశించిరి.

శ్లో. "వివాదశీలాం స్వయమర్థచోరిణీం
పరానుకూలాం పరిహాసభాషిణీం,
అగ్రాశనీమన్యగృహప్రవేశినీం
త్యజంతి భార్యాం దశపుత్త్రమాతరమ్."

అను నభియుక్తోక్తి యందఱెఱింగినదియే కదా.

కుచేలుఁడును ద్వారకానగరమును జేరి దానివైభవమును జూచుచుండక భగవద్దర్శనాభిలాషమున శ్రీకృష్ణుని మందిరముం జేరెను. ఆసమయమున సర్వేశ్వరుఁడు రుక్మిణీమందిరమున నుండి శయ్యాగతుండయి దేవితో సరసాలాపములాడుచుండెను. మునియాగమనము నెఱింగెను. ఆమునిమహిమను గొప్పదనియు, నందఱికన్న విశేషించి భార్యకంటె నట్టివారినే ప్రేమింతునన్నమాట లోకులకుఁ దనయందు విశేషప్రీతిగలవాఁడు భర్తయనుభావముగల భార్యలకును స్పష్టముగఁ దెలియుటకై సామాన్యమానవునివలె నుండెను. కుచేలుఁ డింటికి రాఁగానే తటాలునలేచి రుక్మిణీప్రభృతికాంతలచ్చెరువంద నెదురుచని కౌఁగిలించి తగినమర్యాదలతోఁ దోడితెచ్చి స్త్రీరత్నములకంతకు మునుపుగల యహంకారము తొలంగునట్లు హంసతూలికాతల్పమునఁ గూరుచుండఁబెట్టి పాదములొత్తుచుఁ దమచిన్నతనమునాఁటిమాటలాడు చుండెను. ఆవి

ధముం గాంచి కాంతామణు లూహించినవిషయము కథయే తెల్పెనుగదా.

కుచేలుఁడు చూచుట కేవగింపు గల్గించునట్లుండెను. ప్రాఁతవస్త్రము తద్దారిద్ర్యమును వేనోళ్లఁ గొనియాడుచుండెను. అట్టివానింగాంచినపుడు సామాన్యముగా స్త్రీలు విశేషించి యంతఃపురకాంతామతల్లికలు మదుల రోయుదురు. వారికాభావము కలుగఁగూడదనియు, వస్త్రభూషణాదులు తుచ్ఛములు మానసికనిర్మలత్వమే యత్యుత్తమ మగునను భావము వారికిం గలుగవలయుననియు, భగవంతుఁడు మానవుని మానసమును బరికించుఁగాని బాహ్యవేషమును లెక్కింపఁడనియు నెఱుంగవలయు ననియు నీయుపదేశము తాఁ జేయకయే వారికిఁ గావలయుననియు నూహించి పాదసేవయుఁ జేసెను. కుచేలుని పాదములు కడిగి యాజలములు శిరస్సునఁ జల్లుకొనియెను. ఇట్టి యుపచారములు భర్తచేయుచుండఁ గాంచిన రుక్మిణీదేవి తా లేచి చామరమునందుకొని విసరసాగెను. గోదానాద్యుపచారములు ముగిసినపిదప భగవంతుఁ డొనరించిన కుశలప్రశ్నమత్యంత భావగర్భితమనం దగును. రుక్మిణ్యాదులు వినుచుండిరి గాన వారికి మఱి లోకమునఁగల కులకాంతలకు నదియే యుపదేశమగును.

శ్లో "సమావృతేన ధర్మజ్ఞ భార్యోఢా సదృశీ న వా."

అనునదియే ప్రథమప్రశ్నము. సమావర్తనమొనరించి సమానకులజనితయై శీలసంపన్నయగు కన్యను వివాహముచేసికొంటివా లేదా. భగవంతున కంతమాత్రము తెలియదా యని యీవిషయమునఁ బ్రశ్నింపరాదు. లోకుల కుపదేశించుటకుఁ

బ్రాచీనాచారమును బాటించుటకు నీప్రశ్న మొనరించెనని యెఱుంగవలయును. ఈవిషయమే స్మృతులయందు నిట్లుచెప్పఁబడినది.

శ్లో. "అవిప్లుతబ్రహ్మచర్యో లక్షణ్యాం స్త్రియముద్వహేత్,
అనన్యపూర్వికాం కాంతామసపిండాం యవీయసీమ్,
అరోగిణీం భ్రాతృమతీమసమానార్షగోత్రజామ్."
యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి.

భగవద్వాక్యమనఁగా శ్రుతిస్మృత్యనురూపము కదా. కావుననే గీతాశాస్త్రమునందు "తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే" అని యుపదేశించెను.కుచేలుని జూడఁగనే యజ్ఞోపవీతాదిచిహ్నములంబట్టి వివాహమైనట్లు కనుపట్టు శరీరమును బరికించినంతన భోగవిరహితచిహ్నములుగనుపట్టు. కావున నిట్లు ప్రశ్నించెను. ఈప్రశ్నమునుబట్టి యాలోచింపగాఁ దనకు సమానమగు వంశము ఆచారము శీలము లోనగునవి యుండుచోట వివాహము చేసికొనవలయునే కాని నడివీథిలోనో మఱెందో కనఁబడిన స్త్రీని రూపమునకు మోసపోయి పెండ్లియాడుట హానియని యెఱుంగవలయును.ఇఁక నాకుచేలుని నేల పర్యంకమునఁ గూరుచుండఁబెట్టెను. పాలవలె నిర్మలమగు పాన్పు తత్సంగతి మలినమయ్యెనే యని యూహించువారలకుఁ దెలివిగలుగునట్లు భగవంతుఁడు ప్రశ్నించెను. సఖా! యని సంబోధించెను. సాధారణదృష్టిం బరికించినను నీచిత్తము గృహారామద్రవ్యాదులయందువిముఖమై యున్నదని యెఱింగితినవియె. దీనిభావమేమనఁగా గృహాదులు తుచ్ఛములు. క్షణభంగురములు. వానియందాశ నీవంటివారలకుండదు. కేవలాజ్ఞానులకే నేనెఱింగితిని.నీతపోబల

మున నీకున్న ప్రవాంఛలు క్షణకాలమున నెఱవేఱును. వానిని నీవుకోరక శాశ్వతమగు సుఖమును గోరితివి. తాను గామాసక్తుఁడనియుఁ దనకులోఁబడెననియుఁ దలంచుభార్యలకు నందఱకు నాభావము తొలంగవలయునని మఱొకప్రశ్నము చేసెను. మిత్రమా! నావలెనే లోకులకు నుపదేశించుకొఱకుఁ గొందఱు నీవంటి ప్రాజ్ఞులు కోర్కులచేఁగాక నిష్కాములై కర్మముల నాచరింతురు. అనఁగా నాకీలౌకికకర్మముల నించుకంతయు లాభములేదు. కాని నేనాచరింపక విడిచిన నందఱు మానుదురు. దాన నశింతురు. అని వారు హరియే యాచరించెనే మనమాచరింప వలదా. మేలుగలుగు ననునభిప్రాయమూని యాచరింతురని హరిభావము. నావలెనే నీవుకూడ సంసారమున నున్నను దానినంటక బురదలోనుండి దానినంటని దేహముగల కుమ్మరపురువువలె నున్నవాఁడవని యీప్రశ్నసారము. ఈయర్థమే గీతాశాస్త్రమునందు

శ్లో. "కర్మణ్యేవాధికారస్తే మాఫలేషు కదాచన,
మా కర్మఫలహేతుర్భూర్మాతే సంగోఽస్త్వకర్మణి. ౪౭
యోగస్థః కురు కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ,
సిద్ధ్యసిద్ధ్యోస్సమో భూత్వా సమత్వం యోగఉచ్యతే. ౪౮
దూరేణ హ్యవరం కర్మ బుద్ధియోగాద్ధనంజయ,
బుద్ధౌ శరణమన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః. ౪౯
బుద్ధియుక్తో జహాతీహ ఉభే సుకృతదుష్కృతే,
తస్మాద్యోగాయ యుజ్యస్వ యోగః కర్మసు కౌశలమ్. ౫౦
కర్మజం బుద్ధియుక్తాహి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః,

జన్మబంధవినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛంత్యనామయమ్." ౫౧

౨. అధ్యాయము.

భగవంతుఁ డర్జునున కుపదేశించెను. ఈయుపదేశమే కుచేలునితో హరిచేసిన ప్రశ్నసారమని యెఱుంగవలయును.

తర్వాత హరి గురుప్రశంస మొనరించెను. కొందఱికది యప్రస్తుతముగఁ దోఁచును. కాని సదుపదేశములలో నిది మొదటిది. శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులు. "నాద్వైతం గురుసన్నిధౌ" అని యాదేశించిరి. అనఁగా గురుభక్తిలేకున్న నేవిద్యయు ఫలింపదని దీనిభావము. ఏమంత్రముగాని యేవిద్యగాని ఫలమునీఁజాలదు. పుస్తకములవ్రాసియున్న మంత్రములం జూచినేర్చుకొని జపించిన లాభము లేదు. అంతియ గాక నష్టము కూడఁగల్గును. బుద్ధిభ్రంశతచే నున్మాదులయినవారి నెందఱినో మన మెఱుంగుదుము. కావున గురుభక్తి ప్రధానము అనున్యాయమును లోకులకుఁ జాటుటకే యాసాందీపనిని బ్రశంసించెను. పిదప గురుగృహమునఁ దమను విద్యాభ్యాస మొనరించినకాలమునఁ గలిగినకష్టములఁ బ్రశ్నించెను. ఏల యనఁగా,

"గురుశుశ్రూషయా విద్యా పుష్కలేన ధనేన వా,
అథవా విద్యయా విద్యా చతుర్థా నోపలభ్యతే."

అన్న నీతిని లోకులకుం దెలుపుటకేయని యెఱుంగవలయు. గురుశుశ్రూషచేసి నేర్చుకొనువిద్య యత్యుత్తమఫలము నిచ్చునని ద్దానిసారము. తక్కిన రెండుపద్ధతులు స్వల్పఫలము నీఁజాలునవి. కావున సాందీపనియొద్ద శ్రీకృష్ణుఁడు విద్యనభ్యసించెను. ఆవిషయ మితరుల కుపదేశరూపమునఁ దెలి

పెను. లోకమున నెవ్వఁడైనను గురుప్రశంసమును మానిన మేలురాదని దీనిసారము. ఇంక గురుదూషణము చేయువారలకుఁగలదుష్ఫలములను వచింప నక్కఱయే లేదు.

పిదప నితరప్రసంగము లెన్నియో చేసి నాకేమేని కానికఁగొని వచ్చితివా యని ప్రశ్నించెను. ఏలయనఁగాఁ దనవైభవముంగాంచి తాఁ దెచ్చిన పృథుకతండులముల నీయ సిగ్గుపడియెనని యూహించియే ప్రశ్నించి యతఁడేమియు బదులిడకుండుట యూహించి తడవితడవి కొంగున నున్న యాయడుకుల భక్షించెను. దాననే మానవలోకసుఖములు స్వర్గసుఖములు కలిగెను. భగవంతునకుఁ బదార్థవిశేషములు ప్రీతికరనులు కావనియుఁ బ్రీతియుక్తుఁడై భక్తుఁ డెట్టిపదార్థము నిచ్చినను దానినే మహత్తరపదార్థముగా గ్రహించుననియు మన మెఱుంగవలయు.

"పత్త్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి."

అన్న భగవద్గీతావాక్య మంచటఁ జెలంగినదియే కదా. ఇంకఁ గుచేలునివిషయము వినుఁడు. ప్రయాణము సాగించుచు శ్రీహరికరుణ కచ్చెరువందెను. ద్రవ్యమీయకుండుట తనకు మహోపకారమే యనుకొనియెను. సంపదంధత భక్తికి దూరముగా నుండఁ జేయునని నమ్మెను. అంతియకాని తనయందుఁ బ్రీతిలేక ధనమియ్యఁడని తలంపలేదు. ఇదియే భక్తుల లక్షణము.

శ్లో. "అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాంనిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహం."

అనుగీతావాక్యము ననుసరించి యెల్లభక్తుల యోగ

క్షేమములఁ బరికించుభారము తనదని ప్రతినచేయు భగవంతుఁడు కుచేలుఁడేలవచ్చెనో యెఱిఁగి యాతని కేయేవి వలయునో వాని నడుగకయే యొసంగునని నమ్మవలయును. కాని కుచేలుఁడు తనకు ధనమీయలేదని కొంత పడియుండిన నట్టి యైశ్వర్యమును భగవంతుఁ డిచ్చియుండఁడు. సర్వజ్ఞుఁడు కను కనే యాతని చిత్తవృత్తినెఱింగి తొలిజన్మమున నే కోరికతోఁ దనను బూజించెనో యెఱుంగును గావున నాతనికిఁ గావలసిన దేదియో తాఁదెలిసికొనియు భార్యవాంఛను దీర్పనెంచి వచ్చినవాఁ డన్నయూహతో సకలసంపదలఁ బ్రసాదించెను.

కుచేలుఁ డింటికిఁబోవునంతలో జిన్నిపల్లియ గొప్ప నగరముగా మాఱుట సంగతమా యనుప్రశ్నము రావచ్చును. భగవంతునకు సర్వశక్తులు గలవని యంగీకరించిన నీ ప్రశ్నమున కవకాశము లేదు.అది యంగీకరింపకున్న నట్టిమహాత్ములకు బదులు వ్రాయుటయు ననవసరము. సకలబ్రహ్మాండముల నిమేషమాత్రమున రచియించు మహానుభావునకు నొక్కనగరము నిర్మించుట నదియు నిచ్ఛామాత్రమునఁ గలుగు టసంగతమనుటయే యసంగతము.కావున మహాశయులారా! ఈకుచేలోపాఖ్యానమున మన మీవిషయముల నెఱింగి యాభక్తునింబోలి భగవంతు నారాధించుచుఁ గర్మఫలములనుగోరక భగవత్ప్రీతిగా నాయా యి కర్మములను విధివిహితములుగ నాచరించుచు సంసారసాగరమునఁ బడినను దానినంటక యుండమనస్సు నియమించుకొని తరణోపాయ మారయుచుండ వలయును. కలిగిన సంపదల నను భవించుచు వానియం దుదాసీనభావమును వహించుచు సత్కర్మాచరణమున కది ప్రతిబంధకమని నిశ్చయించుకొని పుత్త్రదార

ప్రభృతులసంబంధము విముక్తిభంగమని తీర్మానించుకొని తన ధర్మ మెంతవఱకుఁ గలదో దానిని నడపుచుఁ దదేకాగ్రతమాత్రము వహింపక భగవత్సేవాదృతినొంది యుండవలయునను నొక్కసన్మార్గము నీకథ మనకుఁదెల్పుచున్నది. ఇఁక నీవిషయమును వదలి తరువాతి విష్ణుచరిత్రమును వ్రాసెదను.

శ్రీహరి సకుటుంబముగా గ్రహణస్నానమున కరుగుట.

*ద్వారకానగరమున బలదేవుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు నుండఁగా మహర్షులరుదెంచుచు దర్శించి కృతకృత్యులై వెళ్లుచుండగాఁ గొంతకాలము గడచెను. నగరవాసుల కేకొఱంతయు లేకయుండెను. ద్వారకానగరమే భూలోకవైకుంఠమయ్యెను. ఇట్లుండ నొక్కతఱి సూర్యగ్రహణము సంభవించెను. అది ప్రళయకాలమునఁ గల్గుగ్రహణమువంటిది. అంత గ్రాసము (సూర్యబింబము నావరించునట్టి చంద్రమండలమునీడ) ఎప్పుడును గలుగలేదు. ఆగ్రహణము కలుగునని జ్యోతిష్కులు తెల్పఁగా ముందేయెఱింగి నగరవాసులెల్ల సకుటుంబముగా నాకాలమునఁ జేయఁదగుసత్కర్మముల నాచరించువాంఛలం గదలి స్యమంతకపంచకక్షేత్రమున కరిగిరి. పూర్వము జమదగ్నికుమారుఁడు పరశురాముఁడు మహీమండలమున రాజులు లేకయుండఁ జేయవలయునన్న యాశయమునఁ దాను శస్త్రధారులలో మేటికావున భూమండలమంతయుఁ గలయందిరిగి పరశువుసాయమున రాజవీరులఁ దునుమాడి వారిరక్తధారల నైదు మడువులు నిర్మించి పితృతర్పణమం బొనరించెను. అదియే స్య

---

*ఈకథ శ్రీభాగవత దశమస్కంధమున నెనుబదిరెండవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

మంతపంచక క్షేత్రమనం బ్రఖ్యాతి వహించెను. ఆహ్రదములు మహాత్తరములు.* ఆయాత్రయందు రామకృష్ణు లిద్దరును బాల్గొనిరి. సకుటుంబమిత్రబాంధవులై యరిగిరి. వారును భగవంతులే యైనను గర్మములను లోకనివారకులే యైనను సామాన్యమానవుఁడు పాపనివృత్తిం గోరి కర్మముల నాచరించునట్లు గ్రహణకాలమున నుచితవిధుల నాచరించిరి. వారింగాంచి లోకులెల్ల నాచరించుటకు నేర్చుకొనవలయునని యే కథా యిందలి సారము. భారతవర్షమునఁ గల ప్రజలెల్ల నాగోష్పత్తిథ యాత్ర కరుదెంచిరి. వృష్ణికులజులందఱు వచ్చిరి. వసుదేవాహుకులు లోనగు వారును జేరిరి. తమతమ పాపములను బోఁగొట్టుకొను కోర్కెనచటికెంతయో చేరిరి. వారికెల్ల రక్షకులుగా గద ప్రద్యుమ్న సాంబ సుచంద్ర శుక సారణులు ననిరుద్ధ కృతవర్మ ప్రభృతులు నిలిచిరి. హయరథముల నధిష్ఠించి యాదవులెల్ల వచ్చుటకిరాఁగా వారింగూడి శ్రీహరి యందు విజయంచేయఁ జూచు వారలకుం గల్గినయుల్లాస మనుపమానముగనుండెను.

ఆదినమంతయు నుపవసించి సమాహితచిత్తముల స్నానమొనరించి బ్రాహ్మణుల కనేకధేనువస్త్రములను స్వర్ణమాలికలను దానమొసంగిరి. విశేషించి యాదవులు పరశురామహ్రదముల స్నానముచేసి విధి ననుసరించి కర్మము లాచరించి స్వర్ణదానములిచ్చి శ్రీకృష్ణునియందు మాకు భక్తి స్థిరతంగాంచుఁగాక యని కోరిరి. శ్రీహరియు నట్లే కర్మముల నొనరించి వారిం గూడి ముక్త్యనంతరమున స్నానమొనరించి భుజించి స్నిగ్ధపాద

*ఈజే సభగవాన్ రామో యత్రాప్యస్పృష్టోపి కర్మణా, లోకస్య గ్రాహయన్నిశో యథాన్యోఘాపనుత్తయే. అనిమూలము.

పచ్ఛాయల విశ్రమించెను. ఎల్లవారు నందుఁగూడిన మిత్రబంధుజనముల సందర్శించిరి. బహుదేశవాసులు గావునఁ దఱచుగా వారిం గాంచుభాగ్యము గల్గెఁగదా యని యానందించిరి. గోపికలను గోపకులను వారును డిలకించి ప్రమోదస్వాంతులైరి. పరస్పరసందర్శనసల్లాపసౌఖ్యముల ననుభవించి చిరకాలసందర్శనమునఁ గల్గిన తమి పెల్లిదమున నితరేతరాలింగనములఁ బరిహృష్టులై పులకాంచిత సర్వాంగులై మాటలాడఁజాలకుండిరి. వనితామణులును బరస్పరసంశ్లేషసుఖ మనుభవించిమాటలాడుచుండిరి. వృద్ధులనుగాంచి బాలు రభివాదనములు సల్పిరి. వా రాశీర్వాదముల వారిని బహూకరించిరి. స్వాగతప్రశ్నమునను కుశలప్రశ్నమునను గృష్ణకథాశ్రవణములను గాలమును హాయిగాఁ గడపిరి.

కుంతిదేవియు భ్రాతృప్రభృతులను దత్పుత్త్రులను దత్సుతులను గాంచి యానందించి యిట్లుపలికెను. వసుదేవా! నన్నదృష్టహీనురాలనుగాఁ దలంచెదను. మహాపత్సముద్రమున మునింగియున్న నావార్తను గూడఁ దలపరైతిరి గదా. మిత్త్రులు జ్ఞాతులు లోనగువా రెవ్వరికుశలమును దెలిసికొనఁ గోరరో వారికి దైవము ప్రతికూలమనియే తలంపవలయును. అని నిష్ఠురోక్తులం బల్కి యంగలార్చెను. వసుదేవుఁ డామాటల నాలకించి యూఱడింపఁదలంచి అమ్మా! భగవద్వశంగతుల మగు మన మెల్ల నొకరినొకరు కర్తలుగా భావించి యిట్లుపలుకరాదు. లోకమెల్ల నీశ్వరునివశమున నున్నది. ఏకార్యమునైనఁ జేసినను జేయించినను సర్వేశ్వరుఁడే కాని మనమంత సమర్థులము గాము. ఇంక మాస్థితి నాలకింపుము. పాపాత్ముఁడగు

కంసుఁడు మమ్మెల్ల బాధింపఁగా నలుదెసలకుఁ బోయితిమి. ఇప్పు డిప్పుడే దైవవశమున మరల స్వస్థానమునకుఁ జేరఁగల్గితిమి.అని పెక్కురీతుల సంభాషించి యామె వగపుడిపెను.

వచ్చినరాజులెల్ల శ్రీహరిని దర్శించి యుగ్రసేనాదులం గాంచి పరిహృష్టులైరి. భీష్మద్రోణులు ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారి యుఁ దత్సుతులును బంచపాండవులును ద్రౌపదియుఁ గుంతియు సంజయుండును విదురుఁడును గుంతిభోజ విరాట ద్రుపద ప్రముఖులు భగవంతుం గాంచిరి. ఆనందసాగరమున మునిఁగి తేలిరి. శ్రీహరియు బలదేవుఁడును వారికెల్ల విధివిధానమున మర్యాద లొనరించిరి. వృష్ణిభోజాదులం గాంచి నారెల్ల మీరు ధన్యులరు. శ్రీకృష్ణభగవంతు ననవరతము దర్శించుచు న్నవారు. మీభాగ్యమే భాగ్యమని పలుసారులు వినుతించిరి. యోగిజనులకు నెఱుంగరాని శ్రీహరిని నిత్యము దర్శించుట కంటె సంతోషమేది కలదని పలికిరి. భగవత్పాదస్నానోదకము తద్వాక్కులు సంసారాంధువునఁ బడినవారి నుద్ధరించును గదా. అట్టిపరమాత్మంగూడి భుజించుచు మాటలాడుచు శయనిం చుచు నుండుట యెట్టియదృష్టమో తెలియ శక్యమాయని నుడివిరి. నందుఁడు సకలపదార్థములను శకటములపై నిడుకొని కొనివచ్చి యందుఁ జేరినబంధువులకెల్ల భోజనమొసంగెను. యాదవులు వృష్ణి భోజాదులు నందునిగాంచి పరమాదరంబున గారవించిరి. వసుదేవుఁ డానందు నాలింగనము జేసికొని కంసు నిబాధలంపలంచి తాఁగన్నకొడుకును నందునిమందిరమున నిడి వచ్చుటయు స్మరించి యెంతోబహూకరించెను. రామకృష్ణులు తండ్రినిగాంచి నమస్కరించి యానందాశ్రువులు కంఠస్వరము

నడ్డుపెట్టగానించుకయు మాటాడఁజాలక పోయిరి. నందుఁడారా మకృష్ణులఁ జేరఁదీసికొని తొడపై నిడుకొని కౌఁగిలించుకొని పర మానందమనుభవించెను. యశోదయు మహాదృష్టవతియై యాటఁ దనయులఁ జూచినంతన కన్నీరున్న భూమిని దడిపెను. రోహిణియు దేవకియు వ్రజేశ్వరియగు యశోదను గౌఁగిలించుకొని యామె చూపిన మైత్రిని దలంచుచు బాష్పసంరుద్ధకంఠలై యూరకనిలు వంబడిరి. కొంతవడికిఁ దెలివొంది వ్రజేశ్వరీ! కార్యము చెల్లినను నీమైత్రిని మఱచువారును గలరా. ఇంద్రపదము లభించుఁగాక. అదియు నీమైత్రికి సమానమగునా. నీవు చూపిన మైత్రికిఁ బ్రతిక్రియయుఁ గలదా. ఎవ్వరికే నొనరింప శక్యమగునా. ఈ శిశువులు తల్లిదండ్రుల నెఱుంగరు. మీదంపతులనే తల్లిదం డ్రులుగా భావించిరి. మీతోడ బాల్యమంతయుఁ గడపిరి. వీరిని బాలించినది మీరేగదా. లేకున్న దిక్కెవ్వరు. ఱెప్పలు నయనములంగాపాడినట్లు మీరు గాచుచుండఁగా భయమన నెట్టిదో యెఱుంగక పెరిగిరికదా. లోకమున సత్పురుషులకు నిజ పరభేదము లేదు కదా. అని యిట్లు సంభావింప నాయశో దయు నుచితరీతి వారిని గౌరవించెను. గోపికలును జాలకాల మునకుఁ గనఁబడిన శ్రీకృష్ణునింగాంచి తద్దర్శనము నిరంతరము గాక యుండ నేత్రములకు ఱెప్పలనడ్డగా నేల విధాత నిర్మిం చెనో యని యాధాతఁ దూరుచు నానయనములచేఁ దదాకార మును హృదయమునఁ జేర్చి యాలింగనము చేసికొని తద్భావ మునే పొందిరి. నిరంతరాభ్యస్తయోగులకుం గూడ దురా పమగుఁ గదా యా పరమేశ్వరురూపము. ఈఘట్టమున మూల ముం బరికింపుఁడు

"గోప్యశ్చ కృష్ణముపలభ్య చిరాదభీష్టం
యత్ప్రేక్షణే దృశిషు పక్ష్మకృతం శపంత్యః,
దృగ్భిర్హృదీకృతమలం పరిరభ్య సర్వా
స్తద్భావమాపురపి నిత్యయుజాం దురాపమ్."

అని యుండెడు.

ఇట్లు గోపికలు తన్ను భక్తిభరమున దర్శింపఁగా శ్రీకృష్ణమూర్తియు వారిని జేరఁబిలిచి ప్రియముగమాటలాడుచుఁ గౌఁగిలింతల వారిమనస్సున కుల్లాసమును గల్గించుచు వారియార్తింబాపుచుఁ గుశలమడిగి నవ్వుచు నిట్లు పలికెను. చాలకాలము మీకుంగనఁబడక శత్రువులఁ దునుమాడుచుఁ దదేకాగ్రమానసులమగు మమ్ము మీయందుఁ బ్రీతిగలవారలను స్మరింతురా. ఎంతో పోయిరని మఱచితిరా. అకృతజ్ఞులు వీరని మఱువరు కదా. భూతములను భగవంతుఁ డొకవేళం గూర్చును. ఒక్కవేళ విడిపోవునట్లు చేయును. కర్మసాక్షి గావున నేకాలమునఁ గూడి యుండిన మేలో యేకాలమున దూరముగనుండిన మేలో యతఁడెఱుంగును. వాయువు మేఘములను, దృణతూలములను, బరాగములను గూర్చును. విడిపోవఁ జేయును. అట్లే భూతకర్తయగు పరమేశ్వరుఁడును భూతముల నట్లేయొనరించుచు నానందించుచుండును. పురంధ్రులారా! భూతములకు నాయందలి భక్తి పునర్భవమును గల్గింపదు. విధివశమున నాయందు మీకుం గల్గినస్నేహము నాపదము నొందించును. గోపికలారా! నేనే సర్వభూతములకు నాదియునంతంబు నగుదును. బహిరంతరములు నేనే. శరావసైంధవాదులకు నాకాశాదిభూతము లెట్లు కారణములో యట్లే నేనును భూతముల

క్కెల్లఁగారణభూతుఁడను.తుదకన్నియు నాయందే లీనములగును అట్టి నాతత్త్వమెఱుంగుఁడు. ఈరీతి నధ్యాత్మవిద్యచే నాపర మేశ్వరుఁ డాగోపికలకు జ్ఞానమును గల్పించెను. వారెల్ల నా యుపదేశమునే భావించుచుఁ దన్నిర్మలజ్ఞానము నొందిరి. ఆగోపి కలు తమతమ మందిరములకుం బోయినను యోగీశ్వరులు హృదయములందు సర్వదా తలంచుకొను శ్రీకృష్ణపాదారవిం దములను స్మరించుచుఁ దదుక్తరీతి మెలంగుచు నాభగవత్పా దారవిందమే సంసారకూపపతితుల నుద్ధరింపఁజాలునది యని నిశ్చయించి తద్ధ్యాననిరతి నుండిరి.

భక్తవరులారా! ఈకథయం దనేకవిషయములు గలవు. వానినెఱుంగుటయే తరణోపాయము. సూర్యగ్రహణము మహాపుణ్యకాలమని పెద్దలందురు. చంద్రసూర్యు లమావాస్య యంతమునందు నేకరాశియం దేకాంశముననుందురు. అనఁగా భూమిపై నున్ననారల చూపున కట్లు కనఁబడుదురు. చంద్రమం డలము భూమికత్యంతసమీపమున నున్నది. సూర్యమండల మెంతయో దూరమున నున్నది. ఈమండలాధిపతులకే చంద్ర సూర్యులని పేరు. వీరికి నడుమనుండు దూరమెన్నియో లక్షల యోజనములు గలదు. కావున భూమిపై నుండి చూచువారి చూపున నేకరాశియందున్నట్లు కనఁబడుదురు. సూర్యగ్రహణ మనఁగా సూర్యమండలమును చంద్రమండలచ్ఛాయ యాచ్ఛా దించును. మనకును సూర్యమండలమునకు నడుమ సరిగా శశాంకమండలముండునని సారము. అదియే గ్రహణము. చం ద్రమండలము జలమయగోళము. సూర్యకిరణము లందుఁ బ్రస రింపకపోయిన నామండలము నల్లగానుండును. రవికాంతు లే

భాగమునఁ బ్రసరించునో యాభాగము ప్రకాశించును. పార్శ్వ ముననుండక అమావాస్యాంతమునఁ జంద్రబింబము రవిక్రింద నుండును గాన మనకుఁ గానఁబడుభాగము నల్లగనుండును. ఎంతకాల మారవిబింబ మగపడకయుండఁ జంద్రుఁడుండునో యంతకాలమే గ్రహణమందురు. చంద్రగతి వేగవంతము సూర్యగతి మందము. కావునఁ జంద్రుఁడు చాలసేపుండఁడు. కాఁబట్టియే సూర్యగ్రహణ మెనిమిదిగడియలకంటె నెక్కుడు కాల ముండదు. సూర్యమండలము చంద్రమండలమున కంటె నెన్నియో లక్షలరెట్లు పెద్దది. అది తేజోమయగోళము. దానిని జంద్రమండలచ్ఛాయ యాచ్ఛాదించును. రవిగ్రహణము బింబాధిక గ్రాసముగలదిగాఁ దఱచుగా రాకుండుటకుం గారణ మిదియే. ఒకానొకప్పు డారవిమండలము భూమికి దూరముగ నున్నట్లగపడును. ఆకారణమున నాతరుణమున నామండలము రమారమి తొమ్మిదంగుళములుగా మనకగపడును. చంద్రమండలము సమీపముననుండి యించుమించుగాఁ బదునొకండంగుళములుగాఁ గనంబడును. అట్టితరుణమునసే సూర్యగ్రహణము బింబాధిక గ్రాసముగ నగపడును. ఆతరుణమున భూమండలముననుండువారలకు నక్షత్రము లగపడును. అట్టి యంధకారావృతకాలము రమారమి రెండుగడియ లుండును. ఆతరుణమునఁ జేయుతర్పణాదులు పితృప్రీతికరములగునని స్మృతులు తెల్పుచున్నవి. ఏలయనఁ జంద్రమండలము పితృలోకమనంబడును. అమాంతమున నిక్కముగు చంద్రమండల మగపడును. రవికిరణములందు వ్యాపింపవు. చంద్రోపాసనమున కది మంచికాలము. ఆకాలమున నేమాత్రము పితృతృప్తిచేసినను అనంతఫలమిచ్చు

నని యెఱుంగనగు. ఓషధులయందు శక్తియంతయు నట్టికాలములవాని యందే యుండును. ఆకాలమున నోషధులను విధిపూర్వకముగాఁ దీసినయెడల నవి వీర్యవంతములు గనుక వానికిం జెప్పియున్నఫలముల నొసంగును. అట్లే మంత్రము నుపాసించిన నవి ఫలములనొసంగునని మహర్షు లతీంద్రియులు గావునఁ జెప్పిరి.

ఆసూర్యోపరాగ మొక్కసారి రాఁగా నాకాలమునఁ గర్మము లొనరింప ద్వారకానగరవాసు లెల్లఁ గురుక్షేత్రమున కరిగిరి. ఆగ్రహణమెన్నఁడు వచ్చునదిగాక ప్రళయకాలమునఁ దోఁచునదిగానుండెనఁట. కావుననే కురుక్షేత్రమున కందఱరిగిరి. పుణ్యకాలములు పుణ్యక్షేత్రములు ఫలవంతము లనుభావము గలవారు లోకమునఁ గొందఱు కలరు. కాలమొక్కవిధముగనె యుండును. చిత్తశుద్ధిగలిగిన నేకాలమైన నొక్కటియే అనుకొనువారు కొలఁదిసంఖ్యగలవారు కలరు. ఎట్టిభావముగలవారాభావానుసారముగాఁ గర్మముల నొనరించినఁగాని తృప్తిగాని ఫలముగాని యుండదు. అట్టివారితత్త్వ మెఱుంగక పుణ్యక్షేత్రము లేలయని యుపదేశింపరాదు. కుదిరినభక్తిని దొలఁగించి నట్లగును. కాఁబట్టియే.

శ్లో. "న బుద్ధిభేదం జనయేదజ్ఞానాం కర్మసంగినాం,
జోషయేత్సర్వకర్మాణి విద్వాన్ యుక్తస్సమాచరన్."
గీతా 3 అధ్యా.

అని గీతాశాస్త్రమున శ్రీహరి యర్జునునకుం దెల్పెను. సామాన్యదృష్టి నాలోచించిన నొకక్షేత్రమునకుఁ బోయినపుడు

తత్ప్రభావమున బుద్ధినిర్మలముగానుండుననుట నిక్కము. అట్టి తరుణమున నించుక భగవంతుని బ్రార్థించినను ఫలమనంతమ నుట యుక్తియుక్తముగనే యున్నది. సర్వకాలములయందు నిర్మలచిత్తులగువారలకు క్షేత్రములతోఁ బనిలేదన నొప్పుకొ నవచ్చును గాని సామాన్యులకుఁ బైవిషయమే తగినది. యోగ సిద్ధులకే నిర్మలచిత్తమలవడును. అట్టివారు లోకమున నొక్క కొందఱే యుందురు. కాఁబట్టి పుణ్యకాలములు పుణ్యక్షేత్ర ములు రెండును గూడుట ఫలవంతమే యనుట నిక్కము.

శ్రీహరియు బలరాముఁడును యాదవులతో నా క్షేత్ర మున కరిగిరి. తమరు చేయఁదగినకార్యములు లేకున్నను లోకుల కుపదేశించు పొంటె స్నానదానాదుల నొనరించిరి. వారిం గాంచి తక్కుంగలవారందఱు మఱింతభక్తితోఁ గ్రియల జరి పిరి. కొందఱు గోవిందునిగాంచి యానందించిరి. అదియే సత్క ర్మానుష్ఠానమనియుఁ దలఁచిరి. బంధుజను లొకరినొకరిగాంచి చిరకాలసందర్శనజనితానందము ననుభవించిరి. ఆతరుణమున నందవ్రజమునుండి గోపికలరుదెంచి భగవంతునిగాంచి యోగీ శ్వరులకేని యలభ్యమగు తద్రూపమును మది నిల్పుకొనిరి. మనస్సునందే తద్రూపమును గౌఁగిలించుకొనిరి. భగవంతుఁడు వారినేకాంతముగా ననునయించెను. ఆలింగనముచేసికొనియె. కుశలమడిగెను. ఈఘట్టమునఁ గలమూలమును గాంచినచో గోపికలు వాస్తవముగా భక్తిపరవశలనియు భగవత్కృపాపా త్రలనియుఁ దేటపడును.

శ్లో. "మయి భక్తిర్హి భూతానామమృతత్వాయ కల్పతే,

దిష్ట్యా యదాసీన్మత్స్నేహో భవతీనాం మదాపనః. ౪౭
అహం హి సర్వభూతానామాదిరంతోంతరం బహిః,
భౌతికానాం యథాఖంవా ర్భూర్వాయుర్జ్యోతిరంగనాః.
అధ్యాత్మవిద్యయాగోప్య ఏవం కృష్ణేన శిక్షితాః,
తదనుస్మరణధ్వస్త జీవకోశా స్తమధ్యగన్." ౪౮

సాధువులారా! ఈశ్లోకములు భాగవతమునఁ గలవు. కాముకుఁ డగుపురుషుఁడు కామాతుర లగుకాంతలు చిరకాలమున కొక్కచోటఁ గూడినప్పు డిట్టులే సంభాషింతురు గాఁబోలు. నేనే భగవంతుఁడను. సృష్టిస్థితిసంహారకర్తను నేనే. నాయందు భక్తి గుదిరిన నది మరల జన్మము గలుగకుండఁ జేయును. అని కాముకుఁడు పల్కెను. కాముక లగుకాంతలు భగవంతుఁడనియే యాతుంటరిని నమ్మి దేహతాపములు నశింపఁగా జ్ఞానముగలవార లగుదురు. ఇది యేలోకమునఁగాని యున్న యాచారమేనా. ఈచోటఁ గౌఁగిలింతల కర్థమేమి? ఏకత్వమే యర్థము. అనఁగాఁ దన్మయత్వమని సారాంశము. పునర్జన్మము లేకుండుటయే ఫలము. ఇట్టులుండఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు జారుఁడనుటయు, గోపికలు స్వైరిణులనుటయు నవివేకప్రసంగములు కాక మఱేమగును? ఇట్లపార్థములం గల్పించి భగవంతుని దూషించి యిహపరములను రెండింటికిం జెడక గోపికలు భగవద్భక్తిపరవశలనియు, శ్రీపరమేశ్వరుఁడు వారిం గృతకృత్యలఁ జేయఁబూనెననియు నెఱింగి వారివలె శ్రీకృష్ణుని సేవించి తత్కరుణాపాత్రులుకావలయు ననుటకంటె వేఱుగ వ్రాయవలసిన విశేషమేమున్నది? ఇంతట నీవిషయము నుజ్జగించి తరువాతి భగవత్కథను వ్రాసెదను.

ద్రౌపదికి శ్రీకృష్ణపత్నులు తమవివాహవార్తలం దెల్పుట.

*అంత శ్రీహరి సకలబంధుజనుల కుశలాదులం బ్రశ్నించి ధర్మరాజాదులం గని సగౌరవంబుగా వారి నాశ్వాసించెను. వారెల్లం బ్రమోదమగ్నమానసులైరి. అవ్వల శ్రీకృష్ణపత్నులు పాంచాలియు నొక్కచోం గూరుచుండి భగవత్కథలం బ్రశ్నించుచు నొకరితో నొకరు వానిం జెప్పుకొనుచుండిరి. కాలము మహాసంతోషమున గడచెను. ద్రౌపది యత్తఱి నిట్లు ప్రశ్నించెను. ఓరుక్మిణీప్రభృతి శ్రీకృష్ణపత్నులారా! మిమ్ము శ్రీహరి పెండ్లియాడినచరిత్రము వినవలయును. చెప్పుఁడు. తనమాయచే నేయే యద్భుతకార్యముల నొనరించెనో వినవేడుకయ్యెడు నని ప్రశ్నించిన నామెకుఁ గుతూహలము గలదని యెఱింగి యిట్లు బదులు చెప్పఁబూనిరి. అందు రుక్మిణి తనవివాహవృత్తాంతము నిట్లు చెప్పనారంభించెను. ద్రౌపదీ! మాతండ్రి నన్ను శిశుపాలున కీయఁబూని తదుచితప్రయత్నము చేయుచుండఁగా రాజులందఱు తమతమ వాహినులంగూడి శిశుపాలున కెట్టులైన నన్ను బెండ్లిచేసి పోవలయునన్న కుతూహలమున ధనుర్ధారులై యుండఁగా శ్రీహరి భటశేఖరితపాదరేణువై యుద్ధరంగమున మృగేంద్రసమానవిక్రమమున నన్నుం గొనిపోవుచు నడ్డుపడినవారి నోడించుచుం గొనిపోయి విధివిహితముగాఁ బెండ్లియాడెను. అట్టి శ్రీనికేతనుని చరణములు నాకు సదా పూజ్యములగుఁగాక యని పల్కి తనవృత్తాంతమును ముగించెను. అవ్వల సత్యభామ తనవృత్తాంతము నెఱిఁగింపఁ బూని

---

* ఈవిషయము శ్రీమద్భాగవత దశమస్కంధమున నెనుబదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడిన దని యెఱుంగవలయు.

యిట్లు నుడివెను. స్యమంతకరత్నమును గొనియెనన్న యప వాదమును దొలఁగింపఁ బూని సింహమును వధించి ఋక్ష రాజు నోడించి స్యమంతకరత్నమును మాతండ్రికి నిచ్చెను. మాతండ్రి భీతుఁడై యారత్నమును నన్నును శ్రీహరి కొసం గెను. అక్రూరాదులకుం దెలిపి నన్నిచ్చిన దాన శ్రీహరి నన్ను బెండ్లి యాడెను. అని తనవివాహవృత్తాంతమును విశదపఱచి యామె భర్తృభక్తిని దెలుప విని జాంబవతి యిట్లు పలికెను. మాతండ్రి జాంబవంతుఁడు తొలుదొలుతఁ దెలియక శ్రీహ రితో నిరువదియేడుదినములు యుద్ధము చేసి యప్పటికి హరి తనకధిపతియగు సీతాపతియే యని తెలిసికొని యారత్న మును నన్నును హరికి సమర్పించి కృతార్థుఁడయ్యెను. కావున నేను శ్రీకృష్ణసేవచేయుదాసి నైతినని తెలిపి యూరకుండెను. పిదపఁ గాళిందియను కృష్ణపత్ని తనవివాహవృత్తాంతమును దెలుపఁ బూని యిట్లు పలికెను. పాంచాలీ! నేను దన పాదపద్మ స్పర్శనేచ్ఛచేఁ దపస్సుచేయుచుండుట మిత్రుఁడగు నర్జునుని మూలమునఁ దెలిసికొని శ్రీహరి వచ్చి నన్నుఁ బెండ్లియాడెను. కావున నేను శ్రీకృష్ణగృహమార్జని నైతినని తనవార్తం దెలిపి యూరకుండెను. తరువాత భద్రయను హరిభార్య తనవివాహ వార్త నెఱింగించువాంఛ మెయి నిట్లనియెను. మాతండ్రి స్వయంవరవిధి వివాహము నాకుఁజేయనెంచి యద్దాని నడ పెను. ఏందఱో భూపాలకు లరుదెంచిరి. శునకసంతతి చుట్టు కొన్నట్లు రాజులు నన్నుఁ బుట్టుకొనిరి. శ్రీహరి సింహమువలెఁ బ్రతాపము మెఱయ నరుదెంచి నాభ్రాతలడ్డుపడినను లెక్కింపక వారినశ్రమంబున నోడించి నన్నుంగొని వచ్చి యుచితరీతిఁ

బెండ్లియాడెను. అట్టిపరమేశ్వరునిపాదపద్మముల నభిషేకించు నదృష్టము నాకుంగలుగుఁ గాక యని కోరుచు నిందున్నదాన నని తనభక్తిభావము నెఱింగించి యూరకుండెను. అంత సత్య యనుపేరుగల కౌసల్య తనవృత్తాంతమును దెలుపం బూని యిట్లు పలికెను. మాతండ్రి రాజులపరాక్రమ మెట్టిదో తెలి యంగోరి దుర్దాంతవిక్రమముగలిగి చూడ భయంకరములగు నేడువృషభముల నిగ్రహించుటయే శుల్కముగాఁ బెట్టెను. రాజులెవ్వరు నావృషభములం గెలువఁజాలక పోయిరి. శ్రీ హరి మృగేంద్రము మేఁకపిల్లల జయించునట్లు లీలామాత్ర మున వానిని గ్రహించి వీర్యశుల్కనగు నన్ను దాసీజనము తోడను జతురంగసైన్యములతోడను దీసికొని మార్గము నడుమ నడ్డగించు రాజన్యుల నోడించి కొనితెచ్చెను. అట్టి పర మేశ్వరుదాస్యము నాకు లభించుఁ గాక యని తెల్పి యూర కుండెను. ఆమీఁద మిత్రవిందయను హరిపత్ని ద్రౌపది కిట్లు తనవృత్తాంతమును దెల్పెను. మాతండ్రి నాకు వివాహము చేయఁగోరి చిన్ననాఁటినుండి నామది శ్రీకృష్ణునియందె యను రాగముగలదని భావించి తనమేనమామకుమారుఁడగు శ్రీకృ ష్ణునిం బిలువఁబంపి పెండ్లియాడుమని ప్రార్థించి నన్ను నొకయ క్షౌహిణిదాసీజనము నొసంగి పంపెను. ఈసంసారసాగరమునఁ బ్రాగ్జన్మకర్మవశమునః బరిభ్రమించునాకు సకలవిధశ్రేయో మూలంబైన శ్రీకృష్ణపాదారవిందసంస్పర్శ మెల్లజన్మంబులయం దును గలుగుంగాక యని పలికెను. తర్వాత లక్ష్మణయను హరిపత్ని ద్రౌపదికిట్లు తనవివాహవార్తలఁ దెల్పెను.

పాంచాలీ! నారదమహాముని కృష్ణమూర్తిపుట్టుకను మహాద్భుతకార్యముల నెఱింగించెను. దానిచే నాకాపురుషో త్తమునిం బెండ్లియాడవలయునని యు శ్రీదేవియే కోరి పెండ్లి యాడెను గదా. నేనుగోరుట తప్పుగాదని తలంచియుఁ గోరి తిని. దిక్పాలకులంగూడఁ గోరక హరినే వాంఛించితిని. నాతం డ్రికి నాయందుఁ బ్రీతిమెండు. గారాబమునఁ బెంచెను. బ్ర హ్మసేనుఁడని మాతండ్రి పేరు. శ్రీకృష్ణుఁ డల్లుఁడగు నని సంతో షించుచుండును. మీతండ్రి యజ్ఞసేనుఁడు తన కల్లుఁడు కావల యునని కోరెను గదా. అట్లే నాతండ్రియుఁ గోరెను. అంత స్వయంవరము సాటించెను. మత్స్యయంత్రమును నిర్మించెను. అదియే శుల్కము. నీపెండ్లినాఁటి మత్స్యయంత్రము వెలుపలఁ గన్పట్టుచుండెను. మాతండ్రి యేర్పఱచినవి లోపలను వెలు పలనుం గూడఁ గానరాక క్రిందనున్న కలశజలములయందే ప్రతిఫలించుచుండెను. ఇది య యారెండింటికిం గలభేదము. ఆవార్త నాలకించి రాజకుమారవీరులెల్ల నొకపెట్టున వచ్చిరి. దానిం బరికించిరి. మాతండ్రి యొనరించునద్భుతసత్కార ములం బడసిరి. కాని దానిఁదెగఁ బ్రేయఁ బూని యాచోటున నుంచిన కోదండమును దీసికొని యెక్కుపెట్టం గూడ సమర్థులు కాకపోయిరి. కొందఱు రాజకుమారులు మాత్రము వింటికొ సదనుక నారినెక్కుపెట్టి దానిని బిగువు బిగియునట్లు బంధింపఁ జాలక యది చివ్వునఁ దగులగాఁ జిన్నఁ బోయి మరలి తమ పీఠములయం దలంకరించిరి. అవంతి మాగధ చేదిదేశాధీశు లు దుర్యోధనుఁడు భీముఁడు కర్ణుఁడు విల్లునెక్కుపెట్టిరి. చేతఁ బట్టుకొనఁ జాలిరి. కాని గుఱిని బరికింపఁజాలక మరలిరి. అప్డు

నుఁడుమాత్రము కలశోదకమునఁ గలవాని ప్రతిబింబమును దిలకించి ధనుస్సున బాణంబును గూర్చి ప్రయోగించెను. ఆశరము దాని ఖేదింపఁ జాలక యవిసి పడియెను. ఈరీతి మర్యాదయే ధనముగాఁగల రాజకుమారులెల్ల దర్పభంగముకాఁగా మరలిపోయిన నింకవచ్చువారు లేరని యెఱింగి శ్రీకృష్ణుఁడు దానరుదెంచి చాపమున బాణముసంధించి యొకసారియే కలశజలములందు దాని ప్రతిబింబమును దిలకించి దృష్టినారసి విలాసముగా దాని భూమిం బడనేసెను. అప్పుడభిజిన్ముహూర్తముండెను. ఆవిచిత్రకార్యమునకు దేవత లచ్చెరువంది పూలవానఁ గురియించిరి. అత్తఱినే నభ్యంగస్నానమాచరించి దుకూలాంబరములఁ దాల్చి సర్వాలంకారశోభితనై యుంటిని గావున మణిహారమును గరంబునం గైకొని శ్రీహరికంఠమున నానందాంబుధి నోలలాడుచు వైచితిని. మంగళవాద్యములు మ్రోసెను.

ఆమహోత్సవమును గాంచి యోర్వఁజాలక రాజకుమారులు కొందఱు రణముచేయఁ బూనుట యెఱింగి యత్తఱణమున దారుకుఁడు సిద్ధముచేసి తెచ్చినరథమున నన్నుఁ గూరుచుండబెట్టుకొని యుద్ధముచేయువాంఛల మార్గమున కడ్డముగా నున్న రాజుల మార్కొని దివ్యబాణంబులు ప్రయోగింపఁ గొందఱు వికలాంగులైరి. మిగిలినవారు సింహకిశోరమును గని పాఱిపోవు శునకముల చందనమునఁ గాలికి బుద్ధిచెప్పిరి. ద్వారకానగరమును బ్రవేశించెను. మాతండ్రియుఁ గన్యాదానము చేయ సర్వపదార్థములం గైకొని వచ్చి శ్రీహరికి సమర్పించెను. మేమెల్ల నాత్మారాముఁడగు హరికి గృ

హాదాసికల మైతిమి. పూర్వజన్మతపఃఫల మిదియే యని తలంచితిమి. అని యిట్లు తనవివాహవృత్తాంతమును లక్షణాదేవి తెలుపఁగా విని పదాఱువేల భార్య లిట్లు పల్కిరి. ద్రుపదాత్మజా! నరకాసురుఁడు రాజన్యులం గెల్చి మమ్మెల్లఁ జెరఁబెట్టెను. ఆపాపాత్ముని గెల్చి యందుఁ బరితపించు మమ్మెల్లఁదనపాదభజనము గోరువారమని యెఱిఁగి మాచెఱఁ దప్పించి మాప్రార్థనమును విని పెండ్లియాడెను. సాధ్వీమణీ! మేమెల్ల సామ్రాజ్యమును గాని స్వారాజ్యమును గాని భోజ్యమును గాని వైరాజ్యమును గాని బ్రహ్మపదమునుగాని సాలోక్యసారూప్యాదులం గాని ముక్తిని గాని గోరము. మఱియేమన శ్రీపరమేశ్వరుఁడగు హరిచరణారవిందపరాగమును గోరుదుము. గోపికలును బృందావన తృణలతలును గోవుల నెల్లవేళ రక్షించుఁ గోపాలకులును నెట్లుకోరుదురో మేమునట్లే కోరుదుము. అనిపలుకుచున్న వారిపలుకులఁ గుంతియు గాంధారియు ద్రౌపదియు సుభద్రయు మఱియు నచ్చటం గూడియున్న రాజభార్యలు గోపికలును విని సర్వేశ్వరుఁడు సర్వసాక్షి సర్వాత్ముఁడు నగుహరిపైన వారికింగలప్రేమమును దలంచి యానందబాష్పములు నయనములనిండి యుండఁగా నద్భుతం బందిరి.

మహితాత్ములారా! ఈకథయందొక్క విచిత్రసారము కలదు. గ్రహణస్నానాదులు ముగిసినపిదపఁ దృష్టిమీఱఁ దిని కూరుచుండి యిష్టకథాలాపములఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండఁగా స్త్రీలంద ఱొక్కచోటం గూడి యుండిరి. ద్రౌపదియందు శ్రీహరిభార్యలనెల్లం గాంచి మీమీ వివాహవృత్తాంతములఁ

జెప్పుఁడని యడిగెను. అష్టభార్యలు తమతమ వివాహవృత్తాంతములఁ జెప్పి హరియందుఁ దమకుఁ గలభక్త్యనురాగములం గూడ వెలిబుచ్చిరి. వారు గాక పదాఱువేలభార్యలు గలరు. వారుగోపికలనుకొందురేమో, కారు. నరకాసురుఁ డెల్లరాజుల జయించి రాజకన్యకలఁ జెఱఁబెట్టను వారెల్ల శ్రీహరిం దలంచుచుండిరి. వానివధించి వారిచెఱవిడిపించి వారు కాంక్షింపఁ బెండ్లియాడెను. ఆకన్యకలే పదాఱువేలభార్యలను ప్రఖ్యాతిం గాంచినవారు. వారును దమవృత్తాంతమును దెల్పిరి. ఇంతదనుక విశేషమేమియు లేదు గాని యీప్రస్తావమున నొక్కసారాంశముకలదు.

శ్లో. "వ్రజస్త్రియోయద్వాంఛంతి పుళింద్యస్తృణవీరుధః,
గావశ్చారయతోగోపాః పాదస్పర్శం మహాత్మనః."

గోపికలు వ్యభిచారిణులు. శ్రీకృష్ణుఁడు జారుఁడని వాదించుమహాత్ముల కిది మంచి ప్రాయశ్చిత్తము. గోపిక లే శ్రీహరి పాదస్పర్శమును గోరుదురో గోపాలకు లే మహాత్ముని పాదస్పర్శముం గోరుదురో అదియే మేమును గోరుదుమనిరి. గోపికలు భగవంతుని పాదారవిందభజనమును గోరువారే కాని హరితోటి గ్రామ్యసుఖమును గోరరనియు వారుకులటలు గారనియు దీనిచే విస్పష్టమయ్యెను. ఈపట్టునఁ గల శ్లోకములకుఁ బద్యములు వ్రాయక మహాకవి పోతన మెల్లఁగా వానిని వదలెను. కారణమేమో తెలియరాకున్నది. శృంగారరసము లేదని కాఁబోలును. ఐన నామహాత్ముని మనోభావ మెఱుంగఁదరమా. ఈయొక్క విషయమే యిందుఁగల సారము. భక్తిపరతంత్రలు

గాని కులటలుగారని భాగవతమున స్పష్టముగాఁ గలదని యెఱుంగుటయే మంచిది. ఇంకఁ దయవాతి కథను వ్రాసెదను.

శ్రీకృష్ణుని దర్శింప మహర్షు లరుదెంచుట.

*శ్రీహరియు బలదేవుండు నీలాగున బంధువులంగూడి హాయిగా నుండఁగా శ్రీపరాత్పరుని దర్శింపఁగోరిరి, ద్వైపాయన నారదులు, చ్యవన, దేవ,లాసిత, విశ్వామిత్ర, శతానంద, భరద్వాజ, గౌతములు, రాముఁడు తచ్ఛిష్యులు, వసిష్ఠ గాలవులు, భృగు, పులస్త్య, పులహులు, అత్రి, మార్కండేయ, బృహస్పతులు, ద్వితత్రితైకతులు, బ్రహ్మపుత్రుఁడగు నంగిరసుఁడు, నగస్త్య యాజ్ఞ్యవల్క్య వామదేవులు లోనగు మహర్షులెల్ల నరుదెంచిరి. వారి రాక నెఱింగి యందుఁ గూరుచున్న రాజులందఱును దొలుత లేచిరి, పాండవులు శ్రీకృష్ణబలరాములు లేచి విశ్వవందితులు గావున వారికి నమస్కరించిరి. రామునింగూడి శ్రీహరి వారినెల్ల యథావిధిఁ బూజించెను. స్వాగతమడిగి యాసనార్ఘ్య మాల్యధూపానులేపన ప్రముఖసపర్యలొనర్చి ధర్మమునురక్షింప నవతరించినవాఁడు గాన సభ్యులెల్లరు వినుచుండ నిట్లుపలికెను. లోకమున జన్మించినందులకు ఫలము యోగేశ్వరదర్శనము లభించుటయే కదా. అది దేవతులకుఁగూడ దుర్లభము. అట్టి మహాఫలము పుణ్యావశమున మాకు సంపూర్ణముగ లభించినది.

---

*ఈకథ శ్రీభాగవతదశమస్కంధమున నెనుబదినాల్గవ యధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయు.

ఓహో! ఏమి మాపుణ్యము! *మృణ్మయాదివిగ్రహములపై దేవతాబుద్ధిగలిగి స్వల్పతపము చేయుమానవులకు మిమ్ముదర్శించుట మీపాదముల స్పృశించుట కుశలంబడుగుట, వినయమున నమస్కరించుట పాదములు తలఁదాకునట్లు వందనమాచరించుట లోనగు మహత్తరపుణ్యకార్యములు లభించునా. మఱియుఁ జక్కఁగా నాలోచించిచూచిన జలమయములు తీర్థములనరాదు. మృత్తుచే, పాషాణములచేఁ జేయఁబడువిగ్రహములు దేవతలుగావు. మఱేమనఁగా నవి చిరకాలమునకు మానవునిఁ బవిత్రునిగాఁ జేయఁగలవు. సాధువులట్లుగాదు.దర్శనమాత్రమున ననుగ్రహాతిశయమునఁ బవిత్రునిగాఁజేయుదురు. అగ్నియు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, భూమియు జలమును, ఆకాశము, వాయువు,వాక్కు మనస్సు ననునివి భేదజ్ఞానకారణములు కావున వాని నుపాసించినను భేదమూలంబగు నజ్ఞానమును బోఁగొట్టఁజాలవు. మహాత్ములట్లుగాక దర్శనమును జేసినంతనే ముహూర్తము సేవించినంత నాయజ్ఞానమును బోఁగొట్టి జ్ఞానమును గల్గించుట యనునది విశ్వవిదితముగాని రహస్యముకాదు. వాతపిత్తశ్లేష్మ ప్రకృతికంబగునవియుఁ జావనుండునదియు నగు దేహముమీఁద నాత్మబుద్ధియుఁ గళత్రములో

---

*కిం స్వల్పతపసాం నృణామర్చాయాం దేవచక్షుషామ్, దర్శనస్పర్శనప్రశ్నప్రహ్వపాదార్చనాదికమ్. న హ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః, తే పునంత్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః. నాగ్నిర్న సూర్యో న చ చంద్రతారకా న భూర్జలం ఖం శ్వసనోఽథ వాఙ్మనః, ఉపాసితా భేదకృతో హరంత్యఘం విపశ్చితో ఘ్నంతి ముహూర్తసేవయా.
'అనిమూలము.

నగువారిమీద నాత్మబుద్ధియు, మృత్తుచేతను పాషాణముల చేతను జేయంబడు విగ్రహములపై దేవతాబుద్ధియు, జలముల పైన దీర్థబుద్ధియు నునిచి సర్వము నెఱింగినపెద్దలపై నట్టిబుద్ధి నునుపనివాఁడు పశువులలో గర్ధభంబని పలికిన విని యామును లామహానుభావుఁడగు శౌరిమాటల విని యవి యాపరాత్పరు నకుం దగినవే యని తలంచి యించుక యాలోచించి లోకసం రక్షణార్థము లోకులకు నుపదేశించునిమిత్త మీశ్వరుఁ డిట్లే పలుకునని మనముల జక్కఁగా నాలోచించి స్మితము మోములఁ జెలువారుచుండ లోకములకెల్ల గురువగు నాశ్రీకృష్ణున కిట్లు బదులు పల్కిరి.

పరమేశ్వరా! బ్రహ్మాండకర్తవు. తత్త్వవేత్తలలో నుత్తమోత్తముఁడవు. ఇట్టి నిన్ను నీమాయకు మోసపోయి మేమెల్ల మానుషదేహమున మహిమను గనఁబడకుండ సామాన్యమానవునివలెఁ గనంబడు నిన్నెఱుంగఁ జాలకున్న వారము. నీ విచిత్రప్రవర్తన మిట్టిదని యెఱుంగదరమా. ఘటా దివికారములయందు భూమి నానారూపనామములఁ గాంచి నట్లు నీవుకూడ నిరీహుండవయ్యును, అద్వితీయుఁడవయ్యు నాత్మేచ్ఛచేత ననేకనామములు ననేకరూపములు కలుగఁగా నీబ్రహ్మాండములనెల్లఁ బుట్టించుచుఁ జక్కఁగాఁ బాలించుచుఁ దగువేళల వానికి లయము గలుగంజేయుచు నందు సంబంధ మును మాత్రము గల్గించుకొనక యుందువు. ఇదియే విచి త్రము. నిరంతరపరిపూర్ణుఁడవైన నీకు నీజన్మనామములు విలాసమాత్రమేకాని వేఱుగాదు. పరమపూరుషుఁడవైన నీవు

*విలాసమాత్రమగు లీలాయోగమున భక్తులను రక్షించు నిమిత్తము దుష్టుల శిక్షించునిమిత్తము వర్ణాశ్రమంబు లేర్పడు నట్లు దేహమును ధరించి సనాతనమగు వేదమార్గమునుం గాపాడుదువు. కార్యము కారణము ననువానికిఁ బరమమై సన్మాత్రమైన బ్రహ్మము తపస్స్వాధ్యాయసంయమంబుల నెందుపలబ్ధ మగునో యావేదంబు నీపరిశుద్ధాంతరంగమే యగు. కావున వేదప్రమాణము గలనీకు నుత్తమమగు నుపలబ్ధిస్థానము వేదములఁ బ్రవర్తింపఁజేయునదియు నగుబ్రాహ్మణకులమును బూజింతువు. దానిచేతనే నీవు బ్రహ్మణ్యవరేణ్యుఁడవై కర్మములఁ జేయుదువు. సకల నిశ్శ్రేయోమూలంబై సాధుగతియు నగునీతోడి సమాగమము పొందిన కారణముననే యోపరాత్పరా! నేఁడు మాపుట్టువులకు విద్యకుఁ దపమునకును, జ్ఞానమునకును సాఫల్యము గల్గినది. ఈరాజు లందఱును, విశేషించి యొక్కచోట నిరంతరసహవాసము చేయు యాదవులును, మాయయను తెరలో దాఁగుకొని యున్న కాలస్వరూపుఁడగు నీయీశ్వరుని దెలియఁజాలక యున్నారో యోగమాయచే నిగూఢమగు మహిమముగల పరమాత్మయగు నీకు నమస్కారము లర్పింతుము.

మఱియు నిద్దురపోవువాఁడు స్వప్నమురాఁగా నందుఁ దన్ను సింహవ్యాఘ్రాది నామరూపములం గని తద్రహితుఁడైన వానిగా నెఱుంగనియట్లు మానవుఁడు నామమాత్రసారము

* అథాపి కాలే స్వజనాభిగుప్తయే బిభర్షి సత్త్వం ఖలనిగ్రహాయ, స్వలీలయా వేదపథం సనాతనం వర్ణాశ్రమాత్మా పురుషః పరో భవాన్. అని మూలము.

లగునింద్రియార్థములం దాసక్తిగలిగి నీమాయకుఁ జిత్తంబు విభ్రాంతి నొందఁగా వివేకములేక నిన్నుఁ బరమాత్మవని గానలేఁడు. సకలపాపములఁ బోఁగొట్టుటకుఁ బవిత్రతీర్థాశ్రయంబైన నీపాదారవిందమును పరిపక్వమానసము గలయోగులకు ధ్యేయంబని తలంచి నేఁడు దర్శింపఁ గల్గితిమి. అతిశయభక్తిచేతఁ బెద్దలు లింగశరీరమును బాసి భవద్గతిని బొందిరి. కాఁబట్టి నీపాదభక్తుల మగుమమ్ము ననుగ్రహింపుము. అని ప్రార్థించి శ్రీకృష్ణుననుమతిం బడసి యుధిష్ఠిరాదుల నిలిపి వారినూఱడించి తమతమయాశ్రమంబుల కామహర్షులు పోవ నిచ్ఛయించిరి.

ఆమౌనులు భగవదనుజ్ఞ నొంది పోవుచుండఁగా సభాంతరమునున్న వసుదేవుఁడు లేచి వారివెంటఁబోయి నమస్కరించి నిర్బంధపూర్వకముగా వారిపాదములుపట్టుకొని యోమహాత్ములారా! మీరు సర్వదేవతాత్మకులరు. కావున మిమ్ము నమస్కరించుచున్నవాఁడను. నాపైఁ గరుణయునిచి యేకర్మము నెట్లుచేసిన నాకర్మనిరాసమగునో ఆయర్థము తేటపడ నానతీయుండని ప్రార్థించెను. వసుదేవుని ప్రార్థనము నంగీకరించి నారదముని యిట్లు పలికెను. బ్రహ్మర్షులారా! ఈవసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణుని దనకుమారునిగాఁ దలంచి తనకుఁ గల్గఁదగుశ్రేయమును దెల్పుఁడని మనలఁ బ్రశ్నించుట యద్భుతము కాదు. మానవులకు సమీపమునఁ గలపదార్థముచం దనాదరణభావముండుట సహజము. అదియే యీవసుదేవునకుఁ గల్గెను. జాహ్నవీతీరమున నివసించువాఁడు పరమపావనమగు నా గంగాజలమును మాని యాత్మశుద్ధికై యితరతీర్థములకుం

బోపును. ఇది లోకమునఁ గలయాచారము. కాలముచేతను, లయోత్పత్తి మొదలగువానిచేతను, దనంతను, ఇతరకారణములచేతను, గుణముచేతను ఎవ్వాని యాత్మానుభూతి చెడదో అట్టిక్లేశము కర్మము పరిపాకము ననువానిచే నించుకంతయుఁ జెడని యనుభవముగలిగి, యీశ్వరుఁడై, యద్వితీయుఁడై, ఆత్మకార్యములైన ప్రాణాదులయందు మేఘము హిమమునను వానిచేఁ గప్పఁబడు సూర్యునివలెఁ గప్పఁబడిన శ్రీకృష్ణుని మానవునిగా నితరుండు తలంచును.

అని యిట్లు నారదమహాముని పలికిన నావిషయము సత్యమే యని యందుఁ గలమౌనులందఱు నేకవాక్యముగా నంగీకరించిరి. వెంటనే వసుదేవునిం బిలిచి యందున్న రాజులును, గృష్ణుఁడును బలరాముఁడును వినుచుండ నిట్లు పలికిరి. వసుదేవా! శ్రద్ధమెయి సర్వయజ్ఞముల కధిపతియగు శ్రీమన్మహావిష్ణువును, యజ్ఞముల నారాధించుట యనుసత్కర్మము నొనరించినఁ గర్మనిరాసం బగును. అని సాధుజనులు నిర్ధారణ మొనర్చిరి. ఇదియే చిత్తశాంతికి హేతువై ముక్తికి నుపాయంబు నగు. మఱియు నాత్మతుష్టికిం గారణంబైన ముఖ్యధర్మంబు నగు. సుఖముగ నాచరింపఁ దగును. అని యిట్లు పెద్దలు శాస్త్రములం బరిశీలించి నిశ్చయించిరి. తనకుఁ బూర్వజన్మవాసనాబలమున లభించిన పరిశుద్ధద్రవ్యముచేఁ గామమునువదలి పట్టుదలతో యజ్ఞేశ్వరు నారాధించుటయే గృహస్థువగుమానవునకు శ్రేయోమార్గము. యజ్ఞముల నాచరించియు దానములిచ్చియు విత్తైషణనువదలియు గృహోచితభోగములఁ బరిహరించియు దారపుత్త్రైషణను త్యజించియుస్వర్గాదిలోకప్రాప్తిగల్గుననుచింతను

బరిహరింపవలయును. ఈ యీషణత్రయమును బరిత్యజించి గ్రామములనుగూడ వదలి పూర్వకాలమందు జ్ఞానధనులు తపోవనంబునకుం బోయిరి. దేవర్షి పితరులఋణములు మూఁడుగూడఁ బుట్టగా ద్విజుఁడు పుట్టును. యజ్ఞములుచేసి దేవతలఋణమును దీర్పవలయు. అధ్యయనమున ఋషులఋణమును దీర్పవలయును. పుత్త్రులంగని పితరులఋణమును దీర్పవలయును. వీనిం దీర్పక మునుపే సన్న్యాసము దీసికొనినచో నట్టివాఁడు ఋణత్రయ భీతుఁడు కావునఁ బతితుఁ డగును. వసుదేవా! ఇప్పటికి నీవు పితరులయు ఋషులయు ఋణమును దీర్చితివి. ఇఁక యజ్ఞముల చేత దేవతల సంతృప్తులఁ గావించి వారిఋణమును దీర్చుకొని ఋణము మూఁడింటిని దీర్చినవాఁడ వౌదువు. కావునఁ దర్వాత సన్న్యాసమును గైకొనుము. విశేషించి నీకుఁ దెలుపనేటికి? పూర్వము శ్రీహరి నతిభక్తితో నారాధించితివి కావున మీ కిద్దఱకు నామహావిష్ణువు పుత్త్రుఁడై జన్మించెను. అని యనేక విధంబుల నామహర్షులు హితబోధగావించిరి.

ఇట్లు లామహర్షులు బోధింపఁగా విని శ్రీహరితండ్రి వసుదేవుఁడు వారిపాదములు తలసోఁకునట్లు నమస్కరించి వారి యనుగ్రహమునకుఁ దాఁ బాత్రుఁడై తాఁ జేయఁబూనిన యజ్ఞముల కమ్మునుల ఋత్విజులనుగా నుండుఁడని ప్రార్థించి వారి యంగీకారమును బడసెను. ఆమహర్షు లాకార్యమున కంగీకరించి కేవలపావనము లగుయజ్ఞముల నాతనిచేఁ జేయింపఁ బూని యాక్షేత్ర మత్యుత్తమము కావున నందే యావసుదేవునకు, నాతఁడు పెండ్లియాడిన పదునెనమండ్రుభార్యలకును దీక్షగావింపఁ బూనిరి. ఆ మహాకార్యమునకు యాదవులెల్లరు

సకలసంభారములను సమకట్టి చక్కఁగా నడుపఁబూనిరి. వసుదేవునిభార్యలు పదునెనమండ్రుగురును స్నానమొనరించి ధౌత వస్త్రములఁ దాల్చియలంకరించుకొని పరిమళచందనలిప్తగాత్రలై మంగళవస్తువులను జేతులం బట్టుకొని తోడనడువఁగా వసుదేవుఁడు పయనముసాగింప నాతనిం గూడి యామునులందఱు మృదంగశంఖపటహాది శుభవాద్యధ్వనులు దిగంతరములఁ జెవుడ్పడం జేయఁగా నృత్యగీతములు సలుపుచుండఁగా భర్తలం గూడి గాయకయువతులు చక్కఁగాఁ బాటలుపాడఁగా సూత వందిమాగధులు సంస్తుతించుచుండఁగా దీక్షామందిరమును బ్రవేశించి విధిప్రకారము నేత్రములకుఁ గాటుకయుఁ దేహమునకు నవనీతలేపనము చేయించి పదునెనమండ్రుభార్యలం గూడిన యావసుదేవునకు భార్యలగు తారలంగూడిన సోమునకుం బలె నభిషేకంబు చేయించిరి. దుకూలములుకట్ట నాజ్ఞాపించిరి. మంచిభూషణములు పెట్టుకొనుఁ డనిరి. అవ్వల దీక్షగావించిరి. సదస్యులును ఋత్విజులును నూతనములగు పట్టువస్త్రముల ధరించిరి. వారిం జూడఁగా నింద్రుఁ డశ్వమేధము చేసిననాటి ఋత్విజులమాట స్మృతికి వచ్చుచుండెను.

సర్వజనుల నియమించునట్టి రామకృష్ణులు పుత్త్రులును భార్యలును దమవలె నలంకృతులు కాఁగా సర్వాభరణాలంకృతులై యుండిరి. వసుదేవుండును బరమబ్రహ్మర్షులార్త్విజ్యంబు నిర్వహింపఁ బూనఁగా నత్యుత్తమవిధానమునం బూన్కిమీఱఁగా నగ్నిహోత్రజ్యోతిష్టోమదర్శపూర్ణమాసాదులైన ప్రకృతియజ్ఞముల నొనరించెను. సౌర్యసత్త్రాదికంబులైన వికృతియజ్ఞములను ద్రవ్యమంత్రతంత్రములకు నీశ్వరుండగు యజ్ఞ-

పురుషుని భక్తిమెయిఁ బ్రతియాగమునందును ఆరాధించి ఋత్విజులకు శాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడినయట్లు చక్కఁగా నలంకరించి దక్షిణలిచ్చి గోభూమికన్యకల నిచ్చి సంతుష్టమతులం గావించెను. అంత నాఋత్విజులు పత్నీసంయాజావభృథంబు విధానంబున నడిపి రామహ్రదంబున యజమానుం గూడి యవభృథస్నానంబు సలిపిరి. వసుదేవుం డట్టు లవభృథస్నానంబు చేసి వందిమాగధాదులకు వస్త్రాలంకారముల నొసంగి యజ్ఞముఁ జూడవచ్చినజనులకు నెల్లరకు మంచియలంకారములు మృష్టాన్నముఁ దృప్తిమీఱఁబెట్టి నానాదేశాగతులగు బాంధవులను వారిభార్యలను దత్పుత్రులను సదస్యులను ఋత్విజులను దేవతలను మానవులను భూతపితృచారణులను వారివారికిం దగినయట్లు మంచి పారితోషికముల నిచ్చి సత్కారములం దన్పిన వారెల్ల శ్రీహరిని దలంచుచుఁ బాడుచుఁ గ్రతువులను మెచ్చుకొనుచుం బోయిరి.

ధృతరాష్ట్రుండు, విదురుఁడు, పాండవులు, కుంతి, భీష్మద్రోణులు లోనగువారును మఱియు మిగిలిన సుహృద్బాంధవులును యాదవులయాదృతికి మెచ్చుకొనుచుఁ గౌఁగిలించుకొనుచు స్నేహము వదలిపోవనొల్లక యెట్లో పోయిరి. ఈ రీతిగా నాకురుక్షేత్రమున మహోత్సవము సాగెను. అంత నారదాదిమహర్షులు యాదవవీరులనెల్ల వీడ్కొని హరియను మతినొంది తమతమ యిచ్చవచ్చినతావుల కరిగిరి. శ్రీకృష్ణమూర్తియు బలదేవుఁడు నుగ్రసేనాది యాదవవర్యులు నాదరింపఁగా నందుఁ డాచోటఁ గొన్ని దినములుండి బంధువాత్సల్యము నెఱపుచు నుండెను. వసుదేవుఁడు తనవాంఛితము

చక్కఁగా నెఱవేఱుటయు సుహృదులంగూడి యానందించు చుండి యొక్కనాఁడు మహోదరంబున నందగోపాలకుని చేయి పట్టుకొని యిట్లు భాషించెను. అన్నా! భగవంతుఁ డేర్పఱచిన స్నేహపాశము శూరులకుఁగాని యోగులకుఁగాని విడువ రాదని యూహించెదను. కృతజ్ఞులముకాని మామీఁద నుత్తమో త్తము లనందగుమీ రుంచిన యసమానమైత్రి బదులు చేయ శక్యముగానిదైనను శాశ్వతముగా నుండునది. పూర్వము మే మసమర్థులమై మీకు మేలుచేయఁ బూనమైతిమి. ఇత్తఱి నన్నొ సంపద్గర్వమునఁ గన్నుఁగానక మీ రొనరించినమేలు మఱతుము. సన్మార్గప్రవర్తకు లగుసాధువులను స్వకీయజనులను బరికింపని రాజ్యసంపదలు శ్రేయస్సుల నాకాంక్షించువారలకుఁ దగవనిపలికి మైత్రిపెంపునఁ జిత్తము వెలవెల పోవుచుండఁగా నాగోపాలుఁడు తనకుఁ జేసినమహోపకారమును దలంచు కొనుచు నానందబాష్పములు నిండిననయనములు కలిగి సగౌర వంబుగా నాతనిం బూజించెను.

నందుఁడును వసుదేవరామకృష్ణులకును బ్రియంబుగాఁ బలుకుచుఁ బ్రతిదినమును బ్రయాణముచేసి వదలఁజాలక నిలుపుచు వారు వలదనుచుండ నాదినము ప్రయాణము మానుచు దినదినము నిట్లుగడుప మూఁడునెలలు గడచెను. ఆ మూఁడునెలలు వారితోడనుండుటయుఁ బ్రతిదినము వారు తన్నాదరింపఁగా ముదమందుటయుఁ జిన్ననాఁడు శ్రీకృష్ణుని గూడియుండిన యానందమును మరల వచ్చెను. ఎట్టకేలకు వసుదేవోగ్రసేనులు రామకృష్ణులు పయనముచేయ సమ్మతించి వస్త్రముల నాభరణముల నీయఁగ నవిగ్రహించి గర్గమహాముని

యుపదేశించిననాఁటినుండి శ్రీకృష్ణపాదారవిందములకడఁ దగి లినచిత్తమును మరిలింప సమర్థుఁడు కాక *తనవలెనె భగవ త్పాద భక్తిపరవశ లగుగోపికలం గూడి మధురానగరమునకుం బోయెను. బంధుజనులెల్లఁ గురుక్షేత్రమునుండి మరలి తమ తమనగరముల కరుగఁగా వృష్టికాలము సమీపించెనని యెఱింగి యాదవులు హరింగూడి ద్వారకానగరమున కరిగి యందున్న వారలకెల్ల నాతీర్థయాత్రయందు సాగినవిచిత్రములను వసు దేవుఁడు యజ్ఞములుచేయుటయు బంధువులయాగమనమును దెల్పి తక్కినకథలను దెల్పిరి. వారెల్ల నాసువార్తల నాలకించి పరమానందమందిరి.

మహాశయులారా! ఈకథయందుఁ గలసారము మాన వుఁడు బ్రహ్మాయాజ్ఞ ననుసరించి దేవర్షిపితృఋణములను దీర్చి కాని సంసారము మానరాదనియు నది లోకాచారమునకు విరుద్ధమనియుఁ గ్రమముగా లోకమునకుఁ గావలసిన శాస్త్ర కల్పితము లగునాచారముల సాగించి లోకులకుఁ దనప్రవృత్తిచే నుపదేశించు చుండవలయుననియుఁ గడపట సంసారమును త్యజింపవలయుననియు సారమని యెఱుంగవలయు. గోపికలు నందునివలెనే భగవద్భక్తినిర్భరస్వాంతలేగాని పుంశ్చలులు కారని యీకథనుండియు నెఱుంగందగును. ఇట్టు లీకథ మనకు సదాచారమును బోధించుచు ముక్తిగాంచుపద్ధతిని బోధించు చున్నది. కావున నీ సారమెఱింగి తద్రీతి నాచరించుటకు జతనముచేయవలయును.

---

* సంవాోగోప్యశ్చ గోపాశ్చ గోవిందచరణాంబుజే, మనఃక్షిప్తం పునర్వార్తా మనసా మధురాం యయుః. అని మూలము.

శ్రీకృష్ణుఁడు వసుదేవునకు జ్ఞానోపదేశము చేయుట.

*ద్వారకానగరమున శ్రీహరి బలదేవుఁడును వసుదేవాదులంగూడి కొంతకాల మూరకయుండిరి. చేయఁదగినకార్యమున కింకను సమయము రాకుండుటయే యని వారియాలోచనము. కొంతకాలము లోకాచారము ననుసరించి పుత్త్రపౌత్త్రులతోఁ గాలము గడుపుచుండిరి. ఒక్కనాఁ డక్కృష్ణుఁడు బలరామునిం గూడిచని వసుదేవునిపాదముల పయింబడి నమస్కరించెను. వారినిరువురను లేవనెత్తి యాశీర్వదించి మహర్షులు తత్ప్రభావమును దెలుపుమాటలుగా నుపదేశించియున్నదాని నపుడు స్మరించి వానిని సత్యములని నమ్మి యిట్లనియె. శ్రీకృష్ణా! శ్రీకృష్ణా! మహాయోగీశ్వరా! సంకర్షణా! సనాతనా! మీరలిర్వురిజగంబులకుఁ బ్రధానపూరుషులని యే నెఱుంగుదు. అని పలికి శ్రీకృష్ణునిం జేరఁగని యిట్లు పలికెను. అచ్యుతా! ఈజగం బేమహనీయునియందున్నదో, ఎవ్వనిచే నిర్మింపఁబడినదో, ఎవ్వనిసాధనత్వమున వెలసినదో, ఎవ్వానివలన వృద్ధియగుచున్నదో, ఎవ్వనికొఱకిదికల్పితమో, ఎవ్వనిదైయున్నదో, ఏకర్మముకలదిగా నెట్టిదై యేర్పడినదో అట్టి యీజగమునకుఁ గారణభూతుఁడవై, భోక్తయని భోగ్యమని నియమించి, యలయనీశ్వరుఁడవు నీవే. ఈవిధముగా నానావిధ ప్రపంచముల నిర్మించి యాత్మాభిలాషమున, నద్దానిం బ్రవేశించి క్రియాజ్ఞానశక్తులరూపమున దానిని భరించువాఁడవు నీవే. ప్రపంచము నుద్భవిల్లఁజేయు ప్రకృతి లోనగువాని శక్తు

* ఈకథ శ్రీభాగవతదశమస్కంధమున నెనుబదియైదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపవలయును.

లన్నియుఁ బరతంత్రతయు నొండొంటి కవి సదృశములుఁ గాకుండుటయుఁ గారణములుగా నాత్మశక్తులే యయ్యెడిని. ప్రకృతిమొదలగువాని వ్యాపారమంతయుఁ జేష్టామాత్రంబుగాని శక్తిగాదు. చంద్రునికాంతియు, నగ్నిహోత్రునితేజస్సు, సూర్యునిప్రభయు నక్షత్రములయు మెఱపుఁదీఁగెలయుఁ బ్రకాశము, పర్వతములస్థిరత్వము, భూమి యాధారత్వము గంధవత్త్వము, జలములయొక్క తర్పణప్రాణనంబులు, ఆజలంబులురసంబు వాయువు బలాదిగతులు, దిక్కులు వానియవకాశము, లాకాశము తదాశ్రయం బగుస్ఫోటము, నాదము, వర్ణము, ఓంకారము, ఆకృతి పృథక్కరణంబైన వైఖరియు, నింద్రియముల విషయప్రకాశశక్తులు తదధిష్ఠాతృదేవతలు, తదధిష్ఠానశక్తియు, బుద్ధిధర్మములనఁదనరారు వ్యవసాయప్రతిసంధానశక్తులు, భూతకారణంబగు తామసాహంకారము, నింద్రియకారణంబగు రాజసాహంకారము దేవకారణం బనఁదగు సాత్త్వికాహంకారము మఱియు జీవసంసారకారణంబైన ప్రధానమును, నీవే యని నమ్ముచున్నాఁడను. ఘటము, కటకకుండలాదులుగాఁ గనంబడు వికారద్రవ్యములు నశించినను మృత్తిక బంగారు మొదలగు ప్రకృతి ద్రవ్యము నిత్యమై యుండునట్లు నీభావములన్నియు నశించినను నీవుమాత్రముశాశ్వతుఁడవుగా నుండుదువు.సత్త్వరజస్తమస్సులను త్రిగుణములు తద్వృత్తులును, పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడవగు నీయందు యోగమాయచేఁ గల్పింపఁబడినవి. కాఁబట్టి నీభావములు మిథ్యాభూతములయ్యు వికల్పంబులయి నీలోపలఁ బ్రతీతిమాత్రమునఁదోఁచుచుండును. నీవును వీనిలోఁ గారణత్వమున ననుగతుఁడవై యుందువు. అంతియ

కాని పరమార్థదృష్టి నవలోకింపఁగా నిర్వికల్పుండవగు నీవే శేషింతువు. నిష్ప్రపంచంబైన యిట్టి సూక్ష్మగతి నెఱుంగకయే మూర్ఖులు కర్మములను గుణప్రవాహమున సంస్మరింతురు. యాదృచ్ఛికముగా దుర్లభంబైన కార్యసాధనమగు మానవ జన్మము నెత్తియు నీమాయవలన నాత్మార్థవిషయమున నేమఱి యిన్నియేండ్లు వ్యర్థముగఁ గడపితిని. వీఁడు నేను నాది యనెడు దేహసంబంధ పుత్త్రాదివిషయకస్నేహపాశములచే నీవే యీజ గంబు నెల్ల బంధింతువు.

ఈభూమిభారమును దొలఁగింప నవతరించినమీరిరువురు ప్రధానపురుషేశ్వరులుగాని నాసుతులుగారు అని నీవ చెప్పితివి. ఆర్తత్రాణపరాయణా! ఆపన్నులకు సంసారభూరిభయమును దొలఁగించు నీపాదాంభోరుహములను నేనాశ్రయించితిని. ఈదేహముపై నాత్మబుద్ధియు, నీపైఁ బుత్త్రబుద్ధియు, నునుచు కొని యింతకాలము నేఁజేసిన విషయతృష్ణచాలును చాలును. శ్రీహరీ! చాలుఁజాలు. ఆత్మధర్మరక్షణార్థము ప్రతియుగంబు నను మాకుఁ గుమారుఁడవుగా జన్మించినట్లు నీవే ఆనాఁడు పురుటింటిలోఁ దెలియఁ జెప్పితివి కదా. ఆకాశమువలె నిర్లిప్తుఁ డవై కార్యార్థము నానాదేహముల ధరించుచుఁ గార్యము ముగిసినవెనుక వానిని వదలుచునుందువు. సర్వస్థలములయందు వ్యాపించి యున్న నీయైశ్వర్యమాయను దెలియ నెవ్వాఁడు సమర్థుఁడగును? అని యిట్లనేకప్రకారములుగా వసుదేవుఁడు పలుకుటయు నాతండ్రిమాటలు విని శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము వినయవినమ్రుఁడై సుస్మితవక్త్రుఁడై తండ్రింగాంచి మృదువా క్కులనిట్లు హితమును దెలిపెను.

ప్రియజనకా! పుత్త్రులమగు మమ్మింత పెద్దచేసి తత్త్వార్థ రహస్యముల నుపదేశించిన మీావచనములు సమంజసములు, న్యాయసమ్మతములు నగు. మీారు నేను మాయన్నయు నీద్వారకానివాసులును మఱియుఁ జరాచరాత్మకప్రపంచం బంతయుఁ బరబ్రహ్మమే యని నిశ్చయింప వలయును. పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశము లనుపంచభూతనులు భౌతికపదార్థంబులయం దెట్లుండునో యారీతిగా నద్వితీయుఁడు స్వప్రకాశుఁడు నిత్యుఁడు నిర్గుణుఁడు నిరంజనుఁడు నగునాపరమాత్మ యాత్మచేఁ గల్పింపఁబడిన గుణములచేతఁ దత్కృతములగు తనువులయందు ననేకప్రకారములుగాఁ దోఁచుచుండు మఱియు నావిర్భవించుట, కనఁబడకుండుట, అల్పమగుట గొప్పగాఁదోఁచుట యేకమగుట నానావిధములగుట అను వీనింగాంచును. కావున నదియే తత్త్వమని యెఱుంగుము. అని యిట్లు నానాప్రకారములుగాఁ బరాత్పరుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు బోధించినఁ జక్కఁగా విని వసుదేవుఁడు *భేదబుద్ధిని వదలి మహానందసాంద్రచేతస్కుఁడై మిన్నక యుండె.

భక్తవరులారా! జనకునకుఁ గుమారుఁడు తత్త్వముపదేశించుట, తండ్రి సుతునిఁగొనియాడుట యనునీవిషయములు గల యీాదివ్యకథం జదివితిరి. పుత్త్రకళత్త్రాది భేదబుద్ధి ప్రపంచము మిథ్యకాదు, స్థిరముగా నుండునదియే యని తోఁచు నంతవఱకే యని యెఱుంగవలయును. ప్రపంచము శాశ్వతము కాదని బ్రహ్మమొక్కఁడు శాశ్వతుఁడని తెలిసినతర్వాత భేద

*ఏవం భగవతా రాజన్వసుదేవఉదాహృతమ్, శ్రుత్వా వినష్టనానాధీస్తూష్ణీం ప్రీతమనా అభూత్. అనిమూలము.

బుద్ధియుండదు. ఇట్టులుండఁగా నిఁక దేవతాభేదములఁ బాటిం చుట యెట్లో తోఁపకున్నది. సర్వము భగవత్స్వరూపమని తెలిసినపుడు పరతత్త్వము జ్ఞేయమని యెఱింగినప్పుడది యేక మని నిశ్చయమైనపుడు దేవతాభేదవాదము లేటికో తెలియ రాకున్నది. ఊరకూరక తినికూరుచుండఁజాలక యీవాదము పేరిట దుష్కాలక్షేపము చేసినట్లుగాక మఱేమగును? అంతియ కాక యీవాదమూలమునఁ బాపమునార్జించినట్లుగూడ నగును. కావున నిట్టివాదములమూలమునఁ గావలయునని పాపమునా ర్జించుకొనక భగవంతుఁడొక్కఁడైనను నానావిధకర్మములచే నానారూపభేదముల నావిర్భవించినభక్తులకొఱ కనేకరూప ములుగాఁదోఁచునని నిశ్చయించి యేరూపమునం దేరూపము నాశ్రయించి నిష్కల్మషభక్తి నారాధించినను గృతార్థుఁ డగు నని నమ్మి యట్లు చేయఁబ్రయత్నింపవలయునే గాని వ్యర్థముగా లేని పోని వాదములకుం బూని భగవంతుని దూషించి యదే మో గొప్పకార్యమని భావించి పరమపురుషార్థమునకు భంగ పాటు దెచ్చుకొనక పరమేశ్వరుని యర్చారూపముల నెద్దాని యందు భక్తి యెవ్వరికెట్లు కుదురునో దాని నట్టులారాధించి విధివిహితముగా స్మరించి కృతార్థులు కావలయును. ఇంత కంటె దీనింగూర్చి పెంచివ్రాయక తరువాతిదగు భగవద్దివ్యక థావిశేషముల వ్రాయఁబూనెదను. భక్తులందఱు దానిం జదివి సత్కాలక్షేపము చేసితి మనుసంతోషమును గాంతురుగాక.

దేవకీదేవికి మృతపుత్త్రులం దెచ్చి రామకృష్ణులు కనఁబఱచుట.

మరల యథాపూర్వముగా ద్వారకాపురమున శ్రీహరి సంతోషముగాఁ గాలమును గడపుచుండెను. ఒక్కనాఁడు

సర్వదేవతాత్మకయగు దేవకీదేవి తనకుమారులు రామకృష్ణులు గురువునకు మృతపుత్త్రులం దెచ్చియిచ్చిరని వినెను. మిగుల విస్మయంపడెను. కావుననే కంసుఁడువధించిన తనతొలికొడుకులం దలంచుకొని కన్నీరు మున్నీరుగాఁ బ్రవహింపఁగా రామకృష్ణులం బిలిచి దైన్యము కనంబడుచుండ నిట్లుపలికెను. అప్రమేయాత్మా! రామారామా! యోగీశ్వరేశ్వరా! కృష్ణాకృష్ణా! శాస్త్రీముల లెక్కపెట్టక తదుక్తులమీఱి వర్తించుచుం బలము కాలము నుడిగిన భూభారభూతులైన రాజులనెల్ల సంహరింపఁ బ్రపంచనిర్మాతలకుఁ బ్రభువులగు నాదిపురుషులు మీరిరువురు నాకడుపున నవతరించితిరని నేనెఱుంగక పోలేదు. ఏమహాపురుషుని యంశాంశాంశభాగమునఁ బ్రపంచముపుట్టుట రక్షించుట హరించుట యనునీకార్యములగునో అట్టి నీశరణు సొచ్చితిని. గురువునాజ్ఞచే నంతకు నెంతకాలము ముందో మృతినొందిన యాతనికుమారుని దెచ్చి యాచార్యునకు గురుదక్షిణ యర్పించితివి. అట్లు కంసుఁడు చంపిన నాప్రథమపుత్త్రుల మీవలనఁ జూడఁగోరుచున్నదానను. కావున నాయీ యీప్సితముఁ దీర్పవలయును.

అని యిట్లు తల్లి దేవకీదేవి చెప్పుటయు నట్లే తల్లీ! యని యంగీకరించి రామకృష్ణులు తత్కాలమునందే యోగమాయాసహాయమున సుతలంబున కరిగిరి. పోఁగా నందు దైతేయనాయకుండగు బలిచక్రవర్తి లోకప్రభువులు విశేషించి తనదైవములు నగురామకృష్ణు లరుదెంచిరని విని వారిఁగాంచి పరమానందపరిపూర్ణమానసుండై సపరివారముగా లేచి యెదురువచ్చి నమస్కరించి యుత్తమసింహాసనమున గూరుచుండఁ

బెట్టి పాదపద్మములం గడిగి బ్రహ్మాదులకుం గూడఁ బావనతం గల్పించు నాపాదోదకమును దానుఁ దనపరివారజనమును శిరస్సునం జల్లుకొని యుత్తమరత్నాభరణములు దుకూలములు గంధానులేపనములు మాల్యధూపదీపామృతభక్షణాదులం బూజించి కులమును, ధనమును, దనను సమర్పించి ప్రేమార్ద్రచిత్తమున భగవంతునిచరణసరసిజములజంటను మాటిమాటికి మనస్సునఁ దలంచి నయనములనుండి యానందబాష్పజలబిందువులు చక్కఁగా గ్రమ్ముదేరఁగా దేహము పులకాంకితముకాఁగా దగ్గుత్తికవడ నిట్లు విన్నవించెను. మహాత్తరదేహుఁడైన యనంతునకును, జగద్విధాతయై సాంఖ్యయోగవితానస్వరూపుఁడై పరబ్రహ్మమనియుఁ బరమాత్మయునగు శ్రీకృష్ణునకు నమస్కారములు. మీదర్శనము దుర్లభము. అయినను గొందఱు పుణ్యాత్ములకు సులభంబ యగు. అందువలననే రజస్తమస్స్వభావులమగు మా కది యాదృచ్ఛికంబుగ దొరకెను. శాస్త్రగమ్యుఁడు శుద్ధసత్త్వధాముఁడు నగునీయందు నిరంతరము పగఁబూని మేమును మావంటిదైత్యదానవగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరోరగయక్షరాక్షసపిశాచప్రముఖనాయకులును *మీయొక్క సాలోక్యసారూప్యసామీప్యసాత్మతత్త్వముల గాంచిరి. భావమే కదా సంసారకారణమగు. అతిశయవైరమూని దానఁ గల్గిన భక్తిచేతఁ గొందఱును, కామమునఁ గొందఱును, నీకు సన్నిహితులైనట్లు సత్త్వావిష్టులగు దేవతాప్రభృతులు కారని యెఱింగితిని. మహాపురుషా యోగీశ్వరేశ్వరా! యోగేశ్వరులు

---

*సాలోక్యం చాపి సారూప్యం సామీప్యమథ సాత్మతాం, ప్రాప్తాస్తే పుండరీకాక్ష భావోహిభవకారణమ్. అనిమూలము.

కూడనిది యిట్టిదని నీయోగమాయ నెఱుఁగనేరరు. ఇట్లుండఁగా నిఁకమాబోంట్లనుగూర్చిచెప్పవలసినదేమున్నది? నిష్కాములకుఁ గూడ మృగ్యంబైన భవత్పాదపంకేరుహముల ప్రాపుకంటే నితరమగు గృహరూపమగు నంధకూపమును వెడలి లోకముల కెల్ల శరణంబగు వృక్షమూలమున నివసించి ఫలాదులచే దేహ యాత్ర గడపుచు శాంతిచేత సర్వభూతసౌహార్దమున సంచ రించుటకు నన్ననుగ్రహింపుము. సర్వజీవేశ్వరా! మాకుఁ బని చెప్పి మాపాపములఁ బాపుము. నీయాజ్ఞను శిరసావహించి చేయుపురుషునకు విధినిషేధచోదనలు తొలఁగును. అనిన సర్వేశ్వరుఁడగు భగవంతుఁ డిట్లు పలికెను.

భక్తజనశేఖరా! పూర్వము స్వాయంభువమన్వంతరము నందు మరీచికి నూర్ణయను నాతియందు నాఱుగురుతనయులు జనించిరి. వారు పుత్త్రికయగు సరస్వతిని మైథునార్థ మనుసరించు చున్న పరమేష్ఠింగాంచి పరిహసించిరి. ఆపాపమున నసురులై తొలుత హిరణ్యకశిపునకుఁ బుట్టి యట దేవకీగర్భమునఁ బుట్టి కంసునిచేఁ జంపఁబడి యిచ్చటికివచ్చి నీయొద్ద నున్నవారు. మాతల్లి యగుదేవకీదేవి శోకమును దీర్ప వారిందోడ్కొని పోవ వచ్చితిమి. *స్మరుఁడు ఉద్గీథుఁడు పరిష్వంగుఁడు పతంగుఁడు, క్షుద్రభృత్తు, ఘృణి యను నీయాఱుగురు మదను గ్రహమున శాపమువలని సంతాపంబు తొలంగ సద్గతిం గాంచు వారు. అని భగవంతుఁడు పలుకఁగా నాబలిచక్రవర్తియు

*స్మరస్యైవ పూర్వం కీర్తిమానితి నామ అని శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యా. స్మరుఁడను దేవకితొలికొడుకునకే కీర్తిమంతుఁడని రెండవపేరు గలదు.

నాయాజ్ఞను శిరసావహించి వారలం దెప్పించి రామకృష్ణులకు నప్పగించెను. కృతకృత్యుండ నైతి నని పల్కెను.

ఆయాఱుగురు సోదరులం దోడ్కొని రామకృష్ణులు ద్వారకకుఁ జనుదెంచి తల్లి కప్పగించిరి. దేవకియుఁ బుత్త్ర స్నేహమున నురమునఁ బాలుద్భవింపఁగా నా కుమారులం గౌఁగిటం జేర్చి తొడపై నిడుకొని శిరస్సుమూర్కొని పాలిచ్చి లోకసృష్టి ప్రవర్తకంబగు విష్ణుమాయచే మోహితయై యానందపరవశ యయ్యెను. శ్రీహరి త్రాగఁగా మిగిలిన పాలుద్రావియు భగవంతుని శరీరస్పర్శనంబుఁ బడసియు వారాత్మదర్శనం బెఱింగి శ్రీకృష్ణునకును దేవకీవసుదేవులకును నమస్కరించి వారిసెలవుగైకొని సకలభూతములు చూచుచుండఁగా నంబరమార్గమునఁ బోయిరి. దేవకీదేవియు మృతులగు తనయాఱుగురు కొడుకులు వచ్చుటయు మరలఁబోవుటయుఁ గాంచి విస్మయంబంది యాయది యంతయు శ్రీకృష్ణుని మాయయే గాని వేఱు గాదని తలంచెను. అనంతవీర్యము గలిగి పరమాత్మయై తనరు శ్రీకృష్ణునియద్భుతచరిత్రము లిట్టి వనేకములు గలవని యెఱింగెను. లోకులపాపములను దొలఁగించుచు భక్తులకుఁ గర్ణసుఖావహంబైన యీమురారి చరిత్రమును విన్నను బఠించినను సకలపాపంబులు తొలంగ భక్తుండగు. నరుఁడు భగవంతునిపై మదినిల్పి భయములేని ముక్తిపదమునకుఁ బోవును.

మహాశయులారా! ఈకథ తొలుత విచిత్రముగాఁ దోఁచెడిని. కాని యించుక పరిశీలించిన స్వభావమేగాని యిందచ్చెరువు పడవలసినయంశమే లేదని తోఁచును. మృతులగు వారొక్కచోట నుందురా. పూర్వకర్మవశమున నెంతో జన్మింప

వలదా యనునం దొకప్రశ్నము. నిశ్చయమే. కాని యీప్రశ్నించువారు చక్కఁగా బరిశీలించినవారు కారనవలయు. ఏల యనఁగా తొలిజన్మమునఁ జేసిన కర్మఫల మీజన్మమున ననుభవింపవలయునని కదా వారి యూహ. సత్యమే కాని యీ లోకమున ననుభవింపఁ దగినంతయే యిట ననుభవింపఁ బుట్టుకఁ గాంచును. తొలుదొలుత నితరలోకములయం దుండి యచ్చటి సుఖానుభవమునకుఁ దగిన రూపమును ధరించి యెంతకాల మనుభవింపవలయునో యంతకాలము ననుభవించి యామీఁద నున్న సుఖదుఃఖములలో నేదానినైన ననుభవించుటకు మానవలోకమునం బుట్టును. ఇది సర్వశ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాససమ్మత మనక తప్పదు. ఈ నియమముప్రకార మా యాఱుగురు ప్రాణులు సుతలమున నుండిరి. మర్త్యలోకమున వా రనుభవింపఁదగిన పుణ్యపాపరూపఫలములు లేవుకనుకనే కంసునిచే వెంటనే చంపఁబడిరి. భగవదనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులుకాఁదలసినకాలము వచ్చువఱకు సుతలమున నుండిరి. వారిసత్కర్మము దేవకీమానసమును బ్రవేశించి యామెను బురికొలిపెను. అంతకు ముందే యామె భగవంతునిసామర్థ్య మెఱిఁగియుండియు నడుగక యుండెను. ఏల? వారికింకను భగవదనుగ్రహమును బొందఁ దగుకాలము రాలేదు. అట్టిమంచికాలము రాఁగానే వారికర్మ మామెను బ్రోత్సహించెను. ఆమె రామకృష్ణులం బిలిచి తనకోరికను దెల్పెను. గురుపుత్త్రునిఁ దెచ్చి యిచ్చితివని వింటి ననియెఁ గదా. అతొలినాఁడే విన్నదియా. ఎంతకాలము క్రిందటనో వినియున్న యామె యానాఁడడుగుటకుం గల కారణమేమి? ఆప్రాణుల కింకను సుతలమున నుండఁ దగు

ప్రాప్తమున్నది. ఏక్షణమున లోకాంతరగమనమున కనుకూల మగుకర్మము ప్రాప్తించెనో యాక్షణమున దేవకి తనయుల రామకృష్ణులం బిలిచి తనకోరికను దెలుపుటయు వారు ప్రయాణమై సుతలమున కరుగుటయు ననునీ కార్యములు సాగెను. కావున నిందు విచిత్రవృత్తాంత మించుకంతయు లేదు.

శ్లో. "ప్రాప్య పుణ్యకృతాఁ లోకా నుషిత్వా శాశ్వతీస్సమాః,
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టోఽభిజాయతే. ४१
అథవా యోగినామేవ కులే భవతి ధీమతాం,
ఏతద్ధి దుర్లభతరం లోకే జన్మ యదీదృశమ్. ४२
తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పౌర్వదైహికమ్,
యతతే చ తతో భూయస్సంసిద్ధౌ కురునందన. ४३
పూర్వాభ్యాసేన తేనైవ హ్రియతే హ్యవశోఽపి సః,
జిజ్ఞాసురపి యోగస్య శబ్దబ్రహ్మాతివర్తతే. ४४

గీతా. ౬ అధ్యాయము.

అనునీగీతావాక్యములు పై యూహను సిద్ధాంతము చేయుచున్నవి. కాఁబట్టి మృతపుత్త్రులను దెచ్చి తల్లికిం జూపుట మానవమాత్రులకు సాధ్యము కాదని యొప్పుకొన్నను, మహర్షులకుం గూడ సులభసాధ్య మగుచుండ నింక భగవంతున కాపని తృణప్రాయమనుట సంశయమా?

ఈకథవలన మఱొక్కవిషయముకూడఁ దెలియ వచ్చెడిని. లోకము లనేకములు. అవి కర్మానుభవస్థానములు. మృతుఁడగుప్రాణి వెంటనే పుట్టుకం గాంచక తనకర్మమునకుఁ దగిన సత్ఫలదుష్ఫలముల ననుభవింప నాయాలోకముల నుండఁ

దగినంత కాల ముండును. ఆఫలానుభవము ముగియఁగనే యటనుండి వేఱొకలోకమునకో మరలఁ బుట్టుటకుగా మానవ లోకమునకో ప్రయాణమగును. కర్మానుభవము తప్పదు. దాని కనువగురూప మలవడుటయుఁ దప్పదు. దానికై కర్మమే ప్రాణిని బ్రోత్సహించును. కాఁబట్టి మానవుఁడు పరుల సుద్ధరింపఁ బూనినట్లు నటించుతనకు రాఁగలదుర్గతులఁ దలంపక యూరకుండక సత్కార్యముల నాచరించుచు భగవంతున కా కర్మముల నర్పించుచుఁ దత్పాదసేవయే పరమగతిగా భావించుచు నితరులు తనకుపకారాపకారములు చేసిరని యనుమానించి దూషింపక వినుతింపక తనకర్మమే తనకట్టి సద్గతి దుర్గతులను గల్పించు చున్నదని నిశ్చయించి పురోవృద్ధి కనుగుణమగు మార్గమును జూచుకొని తనయనుభవము నితరులకుం దెలుపు చుండవలయునే కాని తాఁజేయనికర్మములను జేసినట్లు గాని లేనియనుభవ మున్నయట్లు గాని నటింపక భక్తులసంగతి మెలంగవలయును. ఇదియే యీకథాసారము. దీనిని జక్కఁగా మది నిల్పి తనతరణోపాయమును జూచుకొనవలయును. ఇంకఁ దర్వాతికథ నాలకింపుఁడు.

మైథిల శ్రుతదేవులను హరి తృప్తిపఱచుట.

* శుకయోగి పరీక్షిత్తును గనుంగొని రాజా మఱియు భగవద్విచిత్రకథల నాలకింపుము. శ్రీకృష్ణునకు సఖుఁ డొకఁడు కలఁడు. శ్రుతదేవుఁడని యాతనినామధేయము. ఆతఁడు

*శుకాగమయు శ్రీభాగవతదశమస్కంధమున నెనుబదియాఱవయధ్యాయమునఁ బదునాల్గవశ్లోకము నారంభించి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగవలయును.

బ్రాహ్మణుఁడు. శాంతుఁడు. విద్వాంసుఁడు. తృష్ణావిరహితుఁడు. శ్రీకృష్ణపాదారవిందైక భక్తి పరవశుఁడు. ఆశ్రుతదేవుఁడు దైవమువలన లభించువస్తువులకు సంతృప్తి నొందుచుండు వాఁడు. యదృచ్ఛాసంపన్నధనము న గృహస్థువు చేయఁదగు కృత్యముల నిర్వర్తించుచు తానించుకంతయు నధికముగఁ గావలయునని కోరక లభించినంతలో మహాతృప్తి నొందుచు దేహయాత్ర గడుపు చుండెను. ఆతఁడు మిథిలానగరమునఁ గాపురముండెను. ఆనగరమును బహుళాశ్వుఁ డనురా జపుడు పాలించు చుండెను. ఆరాజుకూడ నహంభావము లేక శ్రీహరి భక్తుఁడై యుండెను. శ్రుతదేవుఁడు బహుళాశ్వుఁడు నను నీయిర్వురు సదా హరిభక్తిపరాయణు లై యుండిరి.

ఆయిర్వురు భక్తులకుఁ బ్రియముచేయుకోర్కి శ్రీహరి కొక్కనాఁ డుదయించెను. భగవదాశయము నెఱింగి దారు కుఁడు తేరాయత్తపఱచి తెచ్చెను. దాని నధిష్ఠించి శ్రీహరి తనవెంట నారదవామదేవులును, అత్రి వ్యాస భార్గవ రామా సితులు ను, అరుణుఁడు, నేనునుం బృహస్పతి యుఁ గణ్వమై త్రేయచ్యవనులు మఱియుఁ గొందఱు మహర్షులు రాఁగా విదేహ దేశమునకుఁ బ్రయాణము సాగించెను. ఆనర్తదేశమును దాఁటి మరుభూభాగము నతిక్రమించి కురుజాంగలజనములను మీఱి వంగమత్స్యపాంచాలములఁ గాంచుచు నవ్వలంబోయి కుంతిమధుకేకయకోసలార్ణనామకరాజ్యముల నుల్లంఘించి యం దందుఁ దనరాక నెఱింగిన నారీమణు లుదితసూర్యప్రకాశుండగు తనకు భక్తిపూర్వకముగా సమర్పించుకానికలం గర మను రాగమున నంగీకరించుచు, స్మేరవిలోకనముల వారి నాదరించి

యానంద మొందఁజేయుచు, నిరంతర క్షేమమును, దత్త్వజ్ఞానమును వారికిఁ బ్రసాదించుచు, సురలచేతను నరులచేతను గానము చేయఁబడుచు దిగంతవిశ్రాంతం బై, నిర్మలంబు నగు తనకీర్తిగేయము నాలకించుచు రథగమనము మందమగుచు నరుగఁ గొన్నిదినములకు విదేహ దేశములం గాంచెను. అందుఁ గలజానపదులు పౌరులు పూజావస్తువులం గైకొని యెదురువచ్చి తనను మహర్షులను బూజించి ప్రీతిచే వికసించి మోము దమ్ములు చెలువార శిరస్సులపై నంజలులు ఘటించి నమస్కరింపఁగా మెచ్చుకొనుచు నగరప్రవేశ మొనర్చెను.

మైథిలశ్రుతదేవులు తమయందుఁగల ప్రీతిచేఁ బరాత్పరుఁడు విజయంచేసెనని యెఱింగి ప్రత్యుత్థానంబొనర్చి యాజగద్గురునిపాదపద్మములకు సాష్టాంగప్రణామము లాచరించి యాతిథేయసత్కారము లొనరించి వోసిలులొగ్గి యిర్వురును మాయింట నాతిథ్యమంగీకరింపుమా యని ప్రార్థించిరి. వారి మనోవాంఛలను శ్రీహరి యెఱింగి వారి కిద్దఱకుఁ బ్రియము చేయఁగోరి పరస్పరము తెలియకుండ మునులంగూడి యాయిద్దఱ గృహంబులకు నరిగెను. అసాధులకు నతిదూరము ననుండునామహర్షులం గూడి తనయింటికే విజయంచేసెనని స్వాంతంబున మహానంద మంది మిథిలాధిపతి యానందబాష్పలోచనుండై వారినందఱ నత్యుత్తమాసనంబులఁ గూరుచుండ బెట్టి పాదములుకడిగి జగములఁ బవిత్రములుగాఁ జేయు నాసలిలములఁ గుటుంబముం గూడి శిరస్సులం దాల్చి దివ్యచందనమాల్యాంబరాభరణాదులఁ బూజించి షడ్రసోపేతమృష్టాన్నంబు పెట్టి కృతకృత్యుఁడ నైతిఁ గదా యని తలంచెను.

వారును భోజనంబొనరించి విశ్రాంతు లైనపిదప వారిం జేరి హరిపాదములు తొడపై నునుచుకొని మెల్లమెల్లన నొత్తుచు మహానందమున నిట్లు విన్నవించెను.

దేవా! సర్వభూతములకునాత్మయు,సాక్షియు, స్వప్రకాశుఁడు నైననీవు తమపాదసరోజములను స్మరించుమాకు దర్శనం బిచ్చి యేకాంతభక్తులకంటె నాకుం బ్రియుండొక్కఁడు లేఁడు. శ్రీదేవియు బ్రహ్మయు వారికన్నఁ బ్రియులు కారు. అనువచనంబును సత్యంబు గావించితివి. ఇంతమాత్రము తెలిసిన వాఁ డెవ్వండుగాని నీపదసరసిజముల వదలునా? ఇంకొకరి నాశ్రయించునా? అంకిచనులు శాంతులు నగు మానులకు నీవాత్మప్రదాతవు. యాదవులవంశమున నవతరించి భవతాప తప్త లగువారి కాపరితాపముఁ బోలఁగింప లోకకల్మషహారం బైన కీర్తి నిలుపఁగోరి శాంతతపము చేయునారాయణముని వగు నీకు నమస్కారము. నాపై ననుగ్రహ మునిచి కొన్ని వాసరములు మాయింట నివసించి పాదపద్మధూళి నీనిమివంశ మునకుఁ బావనతఁ గల్పింపుము. అని యిట్లు నానాప్రకారంబుల నామిథిలాధిపతి బహుళాశ్వుఁడు ప్రార్థింప లోకభావనుఁడు కావున భగవంతుఁడు తన్నగరవాసులకుఁ గళ్యాణములఁ గూర్చుచు నందు నివసించెను. అచ్చట శ్రుతదేవుఁడును మహర్షులంగూడి తనయింటికి వేంచేసినపరమేశ్వరునకు నాతిథేయ సత్కారములు బహుళాశ్వుఁడు చేసినట్లే తనశక్తికిందగినట్లు తృణకుశనిర్మితాసనములం గూరుచుండఁ బ్రార్థించి స్వాగత విధిసాగించి పత్నియుఁ దాను వారికెల్ల నమస్కరించి పాద ప్రక్షాళనకృత్యము నడపి యానీటిని శిరములంజల్లుకొని సర్వ

వాంఛితములు ఫలించెనని తలంచుచు స్వాదుజలములు కస్తూరి మొదలగు సుగంధవస్తువులు తులసి దర్భలు పద్మములు మొదలగు పదార్థములు తనకుం దొరకిన వెల్ల సమర్పించి పూజా విధానము నడపి సాత్త్వికాహారము భుజియింప నివేదించి తనలో నేనెంత ధన్యుఁడను? సంసారాంధకారకూపమునఁ బడియున్న నాకు సర్వతీర్థములను మించు పాదరేణువులుగల శ్రీపరాత్పరునితోడను తద్భక్తులగు ద్విజర్షులతోడను సమాగమంబు గలిగెఁ గదా యని యూహించుచు వారందఱు భుజించి విశ్రమింపఁగా దారపుత్త్రాదులంగూడి తా నచటి కరిగి హరిపాదములను మెల్లన నొత్తుచుఁ బురుషోత్తమునితో నిట్లుపలికెను.

ఓపరాత్పరా! నిద్రపోవువాఁడు యవిద్య తనమనస్సునందు మఱియొక లోకమును స్వప్నమున నిర్మించిననందుఁజొచ్చి తాను సంచరించునట్టులీలోకమున నిజమాయాశక్తులం గల్పించి యాత్మసత్తారూపమున నందుఁ బ్రవేశించిన శాశ్వతుఁడవగు నీవు నేఁడు మాపూర్వపుణ్యవశమున సందర్శనభాగ్యముం బ్రసాదించితివి. జగత్పావనములగు నీకథలు వినువారికి వానిం గీర్తించువారికి, నినుం బూజించువారికి నభినందించువారికి నితరులతో నీవిషయమును జర్చించువారికి, హృదయాంతరమున నెప్పుడును బ్రకాశించుచుండుదువు. ఎల్లవారల హృదయముల నుండియుఁ గర్మవిక్షిప్తచిత్తులగువారికి మాత్రము మిగుల దూరమున వర్తింతువు. అహంకారాదివ్యవహితుఁడవయ్యు శ్రవణసంకీర్తనాదిభజనపరు లగువారలకు మిక్కిలిసమీపమున నుందువు. కార్యకారణోపాధి నియామకుఁడవు. మాయోదయ నిరుద్ధులకన్యరీతి దర్శన మిచ్చువాఁడవు. సంసారప్రవర్తకుఁడవు.

అధ్యాత్మవేత్తలకు ముక్తిప్రదుఁడవు. ఇట్టినీకు వందనములు పరమేశ్వరా! మేము నీ కింకరులము. ఇట్టి మమ్ము నాజ్ఞాపింపుము. ఏమి చేయఁదగునో తెల్పుము. మానవులకు నీసందర్శనము కానంతవఱకే క్లేశములు గాని యవ్వలఁ గలుగునను కల్ల. అని యిట్లు భక్తవర్యుఁడగు శ్రుతదేవుఁడు మనవిచేయఁగా విని ప్రణతార్తిహరుండగు నా శ్రీహరి సుస్మితము మోముదమ్మిపై నంకురించి నటనము సల్పఁగా నా శ్రుతదేవునిహస్తంబుం బట్టుకొని యిట్లు పలికెను.

ద్విజప్రవరా! నిన్ననుగ్రహింపఁగోరియే యీమహర్షులు వచ్చిరని తలంపుము. ఈమునివరులు పాదరేణువుచే సకలలోకములను బావనములుగాఁ జేయుచు నాతోడఁ దిరుగుచుందురు. * దేవతలు క్షేత్రములు తీర్థములు దర్శనముచేతను అర్చనముచేతను జాలకాలమునకుఁ బవిత్రతను గూర్పఁగలరు. మహనీయులదర్శనమాత్రంబుననే యదికలుగును. పుట్టుకచేతనే బ్రాహ్మణుఁడు ప్రాణులలో నెల్లనుత్తముఁడు. ఆ బ్రాహ్మణుఁడే తపము విద్య నాయుపాసనముం గల్గి యుండిన నికఁ జెప్పవలయునా! బ్రాహ్మణస్వరూపమునకంటె నాల్గుచేతులు గల యీరూపము నాకుఁ బ్రియంబు గాదు. బ్రాహ్మణుఁడు సర్వవేదమయుండగు. నేను సర్వదేవమయుండను. ప్రతిమాదు

---

* దేవాః క్షేత్రాణి తీర్థాని దర్శనస్పర్శనార్చనైః, శనైః పునంతి కాలేన తదప్యర్హత్తమేక్షయా. బ్రాహ్మణో జన్మనా శ్రేయాన్ సర్వేషాం ప్రాణినామిహ, తపసా విద్యయా తుష్ట్యా కిము మత్కలయా యుతః నబ్రాహ్మణాన్మేపయితం రూపమేతచ్చతుర్భుజం, సర్వవేదమయో విప్రస్సర్వదేవమయోప్యహమ్. అని మూలము.

లపై దేవతాదృష్టినిడి దుర్మతు లగుమానవు లిదియెఱుంగక విప్రరూపమున గురుఁడు ఆత్మయున్నై యున్ననాపై నసూయ పడుదురు. చరాచరాత్మకంబైన యీవిశ్వమును దీనికిఁ గారణములగు మహదాదులను మన్మయములని దర్శించుటచేత మద్రూపములని విప్రుఁడు కాంచును. అట్టులౌట నీబ్రహ్మర్షులను శ్రద్ధతో నిరంతరము పూజింపుము. ఇట్లుచేసినచో నిశ్చయముగా నేను బూజితుఁడ నగుదును. అంతియగాని మిగుల నైశ్వర్యములఁ బూజించినను దృప్తుండను గాను. అని యానతీయఁగా నామిథిలానగరవాసియగు విప్రుండు కృష్ణుని మునులను ఏకాత్మభావమున నారాధించి పరమపదమును గాంచెను. అట్లు భక్తవత్సలుఁడు గావున శ్రీకృష్ణమూర్తి యాయిద్దఱకుం బ్రీతి సమకూర్చి వారియిష్టానుసారము వసియించి స్వయంప్రమాణములగు వేదములకు బ్రహ్మపరత్వ ముపదేశించి ద్వారవతికిం జనియె. అనిపరీక్షిత్తునకు శుకయోగి యుపదేశించెను.

భక్తమణులారా! ఈ యితిహాసమున సారము కలదు. అది చక్కఁగా నెఱుంగం దగినదియే గాని కథనుమాత్రము చదివి యూరకున్న లాభము లేదు. ద్వారకానగరమునకుఁ జాల దూరమున మిథిలానగరము కలదు. ఆరాజచంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణభక్తుఁడు. ఆనగరమునఁ గాపురమున్న శ్రుతదేవుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడును హరిభక్తుఁడు. ఈయిరువురు భక్తిభావమున భగవంతునిదృష్టికి సమానులే. రాజవర్యుఁ డమూల్యపదార్థములఁ బూజించెను. బ్రాహ్మణుఁడు తనకు లభించిన యల్పమూల్యపదార్థముల నారాధించెను. భక్తిసమానము కాఁబట్టి పదార్థములు

భగవద్దృష్టికి సమానము లే కాని యుత్తమమధ్యమాధమ ములు లేవు.

"శ్లో. పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః." ౨౬.

అని యే గదా భగవంతుని వాక్యము. మఱియు,

"శ్లో యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్,
యత్తపస్యసి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్. ౨౭
సమోఽహం సర్వభూతేషు న మేద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః,
యేభజంతి తుమాంభక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్."
గీతా ౯ అధ్యా.

అని యిట్లు భగవంతుఁ డుపదేశించెను. కావునఁ బదార్థభేద ములు వానియందు నాసక్తియుఁ బామరులకుఁ గాని జ్ఞాను లకుఁ గాదు. భగవంతున కీపదార్థములు తృణప్రాయములు గదా. ఐనను మానవునిమానసము పరిశుద్ధమా కాదా యని యే పరమేశ్వరుఁడు చూచును. ఇతరదృష్టి పామరులకే యుం డును. అందుననే సర్వసముఁ డన్నభావ మానిరంజనునకుం గలదు. ఈనియమమును లోకులకు వెల్లడి చేయుటకే శ్రీహరి సంకల్పించి మహర్షులు కూడ నరుదేర మిథిలానగరమునకుం బ్రయాణ మయ్యెను. ఆభక్తులు పేరంటమునకు రమ్మని పిలువ లేదు. కాని నిరంతరము భగవత్పాదసందర్శనమును గోరుచుం డిరి. వారియాశయమును సర్వజ్ఞుఁ డెఱుంగును. ఏసమయ మునఁ దనను దర్శించుసత్కర్మము వారికి ఫలించునో యాసమ యమునకుఁ దనకుఁ దానే ప్రయాణమై నగరమునకు వచ్చెను. ఒకఁడు మహారాజు. ఇంకొకఁడు నిరుపేద. ఈయిరువుర

యిండ్ల కొక్కసారియే మునులం గూడిపోయెను. ఇరువురును యథావిధిఁబూజించిరి. తనయింటఁ గొలఁదిదినము లుండవలయు నని ప్రార్థించిరి. ఒ్ంద ఆమునులతో రాజునింటను విప్రుని యింట నుండెను. రెండుస్థలములయందు నా శ్రీహరియే. ఆమునులే యుండిరి. ఇరువురును తనయింటనే యున్నవాఁడు శ్రీహరి యని తలంచిరి. తృప్తిచెందిరి. అట్టితఱి హరియాద్వి జుఁడు తనను వినుతింపఁగా బదులుచెప్పినవిషయ మమూ ల్యము. అందు భక్తులమహిమము తెల్పఁబడినది. దేవతలు క్షేత్రములు తీర్థములు మానవుని బరిశుద్ధాత్మునిగఁ జిరకాల మునకుఁ జేయఁ గలవు. నా భక్తులు దర్శనముననే పరిశుద్ధాత్ము నిగాఁ జేయఁ గలరు.అనఁగా భక్తులు భగవంతునియందుఁ బ్రీతి గలవారు. వారిమానసములు పరిశుద్ధములు. ఎట్టిపామరునైనను బరిశుద్ధచిత్తునిగాఁ జేయఁగలవు. కాఁబట్టియే ప్రతిమారూప మున దేవతలనారాధించుటకంటె క్షేత్రముల దర్శించుట కంటెఁ దీర్థస్నానము లాచరించుటకంటె భగవద్భక్తుల నాశ్ర యించుటే మేలని దీనిసారము.-ఈయుపదేశ మేలయనఁగా భగ వంతునినమ్మి తద్భక్తులయందు గౌరవము లేక పోవు నేమో యని యంతమంచిది గాదనియుఁ దన నారాధించినట్లే తనభక్తుల నారాధింపవలయు ననియు, దానిచే సర్వాంతర్యామియని తన నెఱుంగ వచ్చుననియు, ఆభావము దృఢముగా నిలువవలయు ననియు, దానిచేఁ గాని కృతార్థుఁడు కాఁడనియు శ్రీకృష్ణుని భావమని గ్రహింపవలయు. ఈచోట జన్మముచేతనే బ్రాహ్మ ణుఁడు పరిశుద్ధుఁడనియు, దానికిఁ దోడుగా నాభక్తియుఁ గుదిరిన మఱింత పరిశుద్ధుఁ డగుటకు సంశయమూ యనియు

హరి యుపదేశించెను. శ్రీభాగవతమునఁ గలయీవాక్యము ప్రమాణ మైనచోఁ గులములు గుణకర్మములచేతఁ బ్రతిదినము మార్ప వలనుపడదని స్పష్టమయ్యెడిని. భగవద్గీతావాక్యమునుబట్టి గుణకర్మముల ననుసరించి కులములు నిర్ణయింప వలయునని ప్రతిపాదించునర్థము నిర్మూలమనియు నది దుర్భావము గలవారిచేఁ గల్పితమనియు నీభాగవతమునఁ గల భగవద్వాక్యము స్పష్టపఱచుచున్నది.

భక్తులను దర్శించుట వారిం బూజించుట నన్ను దర్శించి పూజించినట్లే యని శ్రీహరి తెల్పెను. భక్తుల నెఱుంగుటయే కష్టముగా నుండును. అది యీకాలమున మఱింత కష్టము. భక్తులమని వేషములఁదాల్చువారు భూతలమున నిండియున్నవారు. వారివేషములు భక్తులను గాదు భగవంతునిం గూడ మించినవి. ఇందు భక్తుఁడెవఁడో కేవలవేషధారియై పొట్టపోసికొనువాఁ డెవఁడో కనుఁగొనుట శక్యము గాని పని. కాని యించుక బుద్ధిని సన్మార్గమునఁద్రిప్పిపరిశీలించిన వారలకుంగలభేదము కనఁబడక పోదు. ఎట్టివారిని దర్శించినంతన మానసము భక్తిరస ప్రపూర్ణమై సర్వభూతసమత్వము మంచిదని తోఁచునో వారు భక్తులు. వేషభాషాడంబరముల నొరుల వంచించి ధనగ్రహణము చేయువారు భక్తులుగారు. కావున నట్టివారి మాయావాగురలకుం జిక్కక తననుండి యించుకంతయు నుపకారమును గోరక తనకు సన్మార్గ ముపదేశించువారు భక్తులని తెలిసికొని వారిసంగతి మెలంగుట మేలు. ఇదియే భగవద్భక్తి ఫలము. ఇదియే సాధుమార్గము. తరణోపాయ మిదియే. కావునఁ జిక్కని భక్తిమార్గమునఁ బ్రవర్తించుమహాత్ముల వెదకి వారిపై త్రి

కలిగి మెలంగుచు భగవద్గుణకీర్తనము కావించుచు సర్వభూతములం గల యీశ్వరుని దలంచుచుఁ బరహింస యొనర్పఁ దలంపక శాస్త్రముల దూషింపక దేవతలను నిందింపక తానమ్మిన సర్వేశ్వరుఁడే సర్వదేవతాత్మకుఁడని నమ్మి సేవించుటకంటె వేఱొకటి మంచిమార్గము లేదని యీకథయందుఁ గలభగవదుపదేశవాక్యములు తెల్పుచున్నవి. ఇవియే వేదతుల్యములు. దృఢభక్తిమై శ్రీహరి నారాధింపవలయునని నమ్మవలయును. ఇంకఁ దరువాతికథ నాలకింపుఁడు.

శ్రుతిగీతలు.

* భగవత్కథల నాలకించి పరీక్షిన్మహారాజు శుకయోగీంద్రునితో మరల నిట్లు ప్రశ్నించెను. జ్ఞానధనా! యోగివర్యా! కార్యమునకుఁ గారణమునకు నతీతమై నిర్గుణమై యిట్టిదని నిర్దేశింప నలవిగాక యేకమైయుండు పరబ్రహ్మము నెడల గుణవృత్తులైనశ్రుతు లెట్లు ప్రవర్తిల్లునో వినవలతు. ఆనతీయవే యని ప్రశ్నించెను. ఆప్రశ్నమును విని యోగి చక్కనిప్రశ్నము చేసెనన్న యానందమున సమాధానము నిట్లు చెప్పఁబూనెను. మహారాజా! విషయభోగము, కర్మానుష్ఠానము, ఆయాలోకములభోగము, కైవల్యము ననెడునాల్గును వరుసగా నర్థము

శ్రుతి గీ తా.

బ్రహ్మన్ బ్రహ్మణ్యనిర్దేశ్యే నిర్గుణే గుణవృత్తయః, కథం చరంతి శ్రుతయస్సాక్షాత్సదసతః పరే. ౧. శుకః. బుద్ధీంద్రియమనఃప్రాణాన్ జనానామసృజత్ప్రభుః, మాత్రార్థం చ భవార్థం చ ఆత్మనేఽకల్పనాయ చ. ౨.

---

* ఈకథ శ్రీమద్భాగవతదశమస్కంధమున నెనుబదియేడవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది.

ధర్మము కామము మోక్షము ననుపురుషార్థములు నాలుగు జీవునకు సిద్ధింప నీశ్వరుఁడు బుద్ధీంద్రియమనఃప్రాణములను నుపాధులను బుట్టించెను. అందు స్వరూపము నుపపాదనము లేకయుండినచో మోక్షార్థసృష్టి యన్వయింప నవకాశము లేదు. శ్రుతులు గుణములచే నభిభూతుఁడు కాక సర్వజ్ఞుఁడై సర్వశక్తులు గలిగి సర్వేశ్వరుఁడై సర్వనియంతయై సర్వోపాస్యుఁడై సర్వకర్మ ఫలప్రదాతయై సకలకల్యాణగుణనిలయుఁడై సచ్చిదానందలక్షణుఁడగు భగవంతునిఁ బ్రతిపాదించుచున్నవి. అంతియగాక శ్రుతులన్నియు ఋషి మొదలగువానిచే సాక్షాద్వృత్తిచేతఁ బరబ్రహ్మబోధకములు గాకయుండినను బరమేశ్వరోద్దిష్టమగు మోక్షసమన్వయంబున గౌణవృత్తి కల్పనయుఁ జేయందగు. జహదజహాత్స్వార్థలక్షణావృత్తినియమంబున విరుద్ధమగునంశమును వదలి యందనుగతమగుచిదర్థమాత్రము గ్రహించి యుపనిషన్మహావాక్యములకు సమన్వయము చేయవలయునే కాని తోఁచినట్లర్థము చెప్పరాదు. ఈరీతిగానే శ్రుతులన్నియు నిర్గుణబ్రహ్మమును బోధించుచున్నవి. ఉపనిషత్తు లీప్రకారము పరబ్రహ్మపరములని పెద్దలందఱు సిద్ధాంతముఁ జేసిరి. పరమకారుణికుఁడై అవాప్త సకలకాముఁడై పరప్రయోజననిరపేక్షుఁడై తగుబ్రహ్మమునకు

నైషాహ్యుపనిషద్బ్రహ్మీ పూర్వేషాం పూర్వజైర్ధృతా, శ్రద్ధయా ధారయేద్యస్తాం క్షేమం గచ్ఛేదకించనః. ౩. అత్ర తే వర్ణయిష్యామి గాథాం నారాయణాన్వితాం, నారదస్య చ సంవాదమృషేర్నారాయణస్య చ. ౪. ఏకదా నారదో లోకాన్ పర్యటన్ భగవత్ప్రియః, సనాతనమృషిం ద్రష్టుం యయౌ నారాయణాశ్రమమ్. ౫. యో వై భారతవర్షేఽస్మిన్ క్షేమాయ స్వస్తయే నృణామ్, ధర్మజ్ఞానశమోపేత ఆకల్పాదాస్థితస్తపః. ౬. తత్రోప

జగత్సర్గముతోఁ బ్రయోజనమేమని సంశయింతువేమో రాజా! వినుము. మాత్రార్థమనఁగా దేహమును త్పాదించునిమిత్తము. అసమర్థులగుజీవులకు స్వారాధనోపయుక్తమగు కళేబరాది ప్రదానమున నుజ్జీవింపఁజేయునిమిత్తము జగన్నిర్మాణమునఁ బ్రవృత్తియని యెఱుంగుము. ఇదియే పై వాక్యములసారము. పరిపూర్ణుఁడైనను బరుల నుద్ధరించుకరుణఁగలుగుట సంగతమే గాని, యసంగతము కాదుకదా. పరీక్షిన్నరేంద్రా! వితండావాదు తర్కవాదములు చేయఁబూనక పై సిద్ధాంతము నాశ్రయించువాఁడు దేహాద్యుపాధిరహితుఁడై పరమపదమునొందు కావునఁ బెద్దలసిద్ధాంతములు విడఁబుచ్చక దానినే శరణమని నమ్మవలయును. పూర్వకాలమున నారాయణమునియనువాఁడు దేవర్షి యనఁబడు నారదునకు బోధించిన నరనారాయణసంవాదమను నితిహాసము గలదు. అయ్యది యీప్రశ్నమునకు నుదాహరణం బగు. కావున దానిం జెప్పెదను. ఆకర్ణింపుము.

విష్టమృషిభిః కలాపగ్రామవాసిభిః, [illegible] సురూ ద్వహా. ౭. [illegible] బ్రహ్మ [illegible] పూర్వేషాం [illegible] ౮. శ్రీ [illegible] స్వాయం భువ బ్రహ్మసత్రం [illegible] మునీ [illegible] ౯. [illegible] నామూర్ధ్వ [illegible] బ్రహ్మ [illegible] ౧౦. [illegible] త్వ [illegible] యమ [illegible] హాం [illegible] ౧౧. [illegible] అపి [illegible] ౧౨. [illegible] దమాసియ [illegible]

భగవత్ప్రియుండగు నారదమహాముని లోకములం గాంచు వేడుకం దిరుగుచుండువాఁడు కావున నొక్కనాఁడు సనాతనుఁడగు నారాయణమహర్షిని జూడఁగోరి యాముని యాశ్రమంబునకుం బోయెను. ఈభారతవర్షమునఁ గలనరులకు క్షేమము మోక్షము గలుగవలయునన్నకోర్కెచేత ధర్మ జ్ఞానశమసమన్వితుఁడై ప్రళయకాలపర్యంతము తపశ్చర్యను జేయఁబూని కలాపగ్రామనివాసులగుమునులు తనచుట్టుం గూరు చుండియుండఁగా బదరికాశ్రమమునఁ గూరుచుండిన నారా యణమహాముని నారదునకుఁ గనఁబడియెను. ఆనారాయణముని పతి దర్శించి మహానందముప్పొంగఁ బోయి నమస్కరించి యిపుడు నీవు నన్నడిగినట్లే యామునిని నారదుఁడు ప్రశ్నించెను. ఆపరమజ్ఞానియు నందుఁ గూరుచుండియున్నమహర్షులందఱు వినుచుండ జనలోకమున నివసించుపెద్దలకు బ్రహ్మకును జరిగిన సంవాదము నీరీతిఁ జెప్పెను.

శ్చ్యుతయః పరమ్. ౧౩. యథా శయానం సమ్రాజం వందినస్తత్పరాక్రమైః, ప్రత్యూషేఽభ్యేత్య సుశ్లోకైర్బోధయన్త్యనుజీవినః. ౧౪. శ్రుతయః.—జయజయ జహ్యజామజితదోషగృభీతగుణాం త్వమసియదాత్మనా సమవరుద్ధసమస్తభగః, అగజగదోకసామఖిలశక్త్యవబోధక తే క్వచిదజయాత్మనా చ చరతోఽనుచరే న్నిగమః. ౧౫. బృహదుపలబ్ధమేతదవయన్త్యవశేషతయా యత ఉదయా స్తమయౌ వికృతేర్మృదివావికృతాత్, అతఋషయో దధుస్త్వయి మనో వచనాచరితం కథమయథా భవన్తి భువి దత్తపదాని నృణామ్. ౧౬. ఇతి తవసూరయస్త్ర్యధిపతేఽఖిలలోకమలక్షపణ, కథామృతాబ్ధిమవగాహ్య తపాంసి జహుః, కిముత పునస్స్వధామవిధుతాశయకాలగుణాః పరమభజన్తి యే పదమజస్రసుఖానుభవమ్. ౧౭. దృతయ ఇవ శ్వసన్త్యసుభృతో యది

నారదమునీ! వేదములకు సుఖవిశ్రాంతిస్థానము శ్వేతద్వీపము. దాని కధిపతి యగుపరమేశ్వరు దర్శింప నీ వరిగితివి. మున్నొకక్కసారి జనలోకమునందు బ్రహ్మమానసపుత్త్రులై యూర్ధ్వరేతస్కులునగు సనకసనందనాదిమహర్షులకు బ్రహ్మవిచారాత్మకమగు బ్రహ్మసత్త్రము సాగెను. అప్పుడు నీవు నన్నేప్రశ్న మడిగితివో అదియే యాచోటనుం గలిగెను. సమాధానము చెప్పంబడియెను. వానినెల్ల వచించెద. ఆలకింపుము. సనకాదిబ్రహ్మమానసపుత్త్రులు శీలమునందును బాండిత్యమునందును దపశ్చర్యయందును సమానులు స్వీయుఁడని, పరుఁడని రెండుపక్షములు సమానముగాఁగలవాఁడని యాలోచించువారు కారు. అయినను సనందుని ప్రవచననిమిత్తముగ నేర్పఱచుకొని తక్కుంగల వారు వినుచుండిరి. అత్తఱి సనందనముని సనకాదులకుఁ బైప్రశ్నమునకు నుత్తరము చెప్పంబూని యిట్లనియె. చక్రవర్తి నిద్రపోవుచుండఁగా నాతనివలన జీవించు సేవకులు స్తుతిపాఠకులు గావునఁ దెల్లవాఱుజామున సమీపమునకుం బోయి యారాజచంద్రుని కీర్తిని పరాక్రమమును వెల్లడించుచు మేలుకొలుపుదురు. అట్లే పూర్వము స్వకీయశక్తులతో నీబ్రహ్మాండమునెల్ల నుపసంహరించి యోగనిద్రాపరాయణుం డైనయాపరమాత్మను బ్రళయము తుదను బరమేశ్వరుని మొదటినిశ్వాసమునుండి యుదయించినవేదములు భగవత్పారిక్చరిత్రప్రతిపాదకములగు వాక్యములచేత నీరీతిగా బోధించును.

బితేఽనువిధామహాదహామాదయోఽందమసృజక్ యదనుగ్రహాతః, పురుషవిధోఽన్వయోఽత్ర చరమోఽన్నమయాదిషు యస్సదసదతః, పరంత్వథయదేష్వవశేషమృతమ్. ౧౫. ఉదరముపాసతే యఋషివర్త్మసు కూర్పదృశః పరి

ఓయజితా! నీసర్వోత్కర్షమును బయలుపఱుపుము. బయలుపఱుపుము. ఆనందాదుల నాచ్ఛాదింపఁగోరి గుణములఁ బరిగ్రహించినచరాచరజీవావిద్యను నిర్మూలింపుము. మహాత్మా! సర్వశక్తులకు నుద్బోధముగావించువాఁడవు నీవే. అట్టి నీ వాత్మస్వరూపముననే మహామాయను లోఁబడఁజేసికొని సకల విధములగునైశ్వర్యములఁ బడసినవాఁడవుకదా. సృష్టి యొనరించి దానిం బాలించి దానికి లయముగల్పించుకార్యంబులందుఁ గొన్నింటియందు నాయాకార్యావసరంబులంబట్టి యోగమాయావశమున నీయిచ్ఛచేతనే విహారము సల్పుదువు. అంతియ కాని నీవు దానికిలోఁబడువాఁడవుకావని శ్రుతులు బోధించును. ఘటములు మొదలగు వికారపదార్థములకుఁ బ్రకృతిద్రవ్యము మృత్తికకదా. దానియందుఁ బుట్టుట లయించుట ఘటాదులకుం గల్గును. అట్లే వివర్తాధిష్ఠానత్వమునం జేసి వికారము లించుకయైనను లేని పరబ్రహ్మమువలన నీప్రపంచముల కన్నింటికిఁ బుట్టుట లయించుట యనునవి కలుగును. కాఁబట్టి సమస్తము బ్రహ్మావశిష్టముకావున జగత్తని యీశ్వరుఁడని నిరూపింపఁబడు నింద్రాదులెల్ల బ్రహ్మమే కాని వేఱొకటికాదని బ్రహ్మదర్శనమున నేర్పఱులగుమహామునులు నిర్మలమగుమనస్సునందే సర్వకారణుఁడవు నిరీహుఁడవు నిర్గుణుఁడవునగు నిన్నే ధ్యానింతురు. వాక్కున నిన్నే స్తుతింతురు.

సరపద్ధతిం హృదయ మారుణయోదహరమ్, తత ఉదగాదనంతతవధామ శిరః పరమం పునరిహ యత్సమేత్య న పతంతి కృతాంతముఖే. ౧౯. స్వకృత విచిత్రయోనిషు విశన్నివ హేతుతయా తరతమతశ్చకాస్యనలవత్స్వ కృతానుకృతిః, అథ వితథాస్వమూష్వవితథంతమధామసమం విరజధియో౽

భూమిమీఁద సంచరించుమానవులు మృత్తికయిందుఁగాని, పాషాణములమీఁదఁగాని, ఇష్టకాదులయందుఁగాని యెందుఁగాని యడుగు పెట్టినను అది భూమిమీఁదఁ బెట్టినదిగాఁ గాక యుండునా. కావునఁ బరమేశ్వరా! నీచే నిర్మింపఁబడువారల నెవ్వనిబోధించినను నిన్నే బోధించినట్లగును. నీవే సర్వకారణత్వమునం బరమార్థంబని నిర్ణయించి వివేకులో త్రిగుణమాయానటీనర్తకా! పరమేశ్వరా! సకలలోకకల్మషహారంబగు నీదివ్యకథాసుధాపాథోనిధిం జొచ్చి దుఃఖములను బాపములను దొలఁగించుకొనిరి. స్వరూపజ్ఞానమున నంతఃకరణవృత్తులగు రాగాదులను జయించి కాలధర్మములగు ముసలితనములోనగువాని నిరసించి యఖండానందానుభవంబగు నీతత్త్వమును భజించువారిని బరమేశ్వరా! వచింపఁదరమా. వారే మహానుభావులు. ఈఘట్టమున మహాకవిపోతన,

చ. భరితనిదాఘతప్తుఁ డగుపాంథుఁడు శీతలవారిఁ గ్రుంకి దు
ష్కరమగుతాపముం దొరఁగుకైవడి సంసరణోగ్రతాప
ముక్తి, వెరవునఁ బాయుచుండుదురు నిన్ను భజించు మహా
త్మకుల్ జరా, మరణమనోగుణంబులఁ గ్రమంబునఁ బాయు
ట చెప్పనేటికిన్.

స్వయంత్యభివిపరస్యవపికరసమ్. ౨౦. స్వకృతపురేష్వమీష్వబహిరంతరసంవరణం తవ పురుషం వదంత్యఖిలశక్తిధృతోంశకృతం, ఇతి నృగతిం వివిచ్య కవయో నిగమావపనం భవత ఉపాసతేంఘ్రిమభవం భువి విశ్వసితాః. ౨౧. దురధిగమాత్మతత్త్వనిగమాయ తవాత్తతనోశ్చరితమహామృతాబ్ధిపరివర్తపరిశ్రమణాః, న పరిలషంతి కేచిదపవర్గమపీశ్వర తే చరణసరోజహంసకులసంగవిసృష్టగృహాః. ౨౨. త్వదనుపథం కులాయమిదమాత్మసుహృత్ప్రియవచ్చరతి

సీ. అనయంబు దేహి నిత్యానిత్యసద్వివే
 క్షణమునఁ బంచకోశవ్యవస్థ
నభివృద్ధిఁ బొరయుచు నందులోపలనున్న
 ప్రాణాన్నబుద్ధివిజ్ఞానమయము
లనుచతుష్కోశంబు లవ్వలవెలుఁగొందు
 నానందమయుఁడవు గాన దేవ
సురుచిరస్వప్రకాశుండవు నీపరి
 గ్రహము గల్గుటఁ జేసి కాదె ప్రకృతి
తే. మహదహంకారపంచతన్మాత్రగగన
పవనతేజోంబుభూభూత పంచకాది
కలితతత్త్వముల్ బ్రహ్మాండకార్యకరణ
మందు నెపుడు సమర్థంబు లగుటఁ జూడ.

మానవు లెవ్వారు నీయందు భక్తిగలవారగుదురో వారు జీవన్ముక్తిని గాంతురు. అట్లుగాక యిచ్ఛానుసారము ప్రవర్తించి భక్తి యలవఱచుకొనరేని చర్మనిర్మితములగుతిత్తుల వలె వృథాఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసముల విడుచువారలే యగుదురు. తోలుతిత్తులకు నట్టిమానవులకు భేదములేదని యెఱుంగవల

త్వఖోఽస్మ ఖేత్వయి హితే ప్రియ ఆత్మని చ, న బహు రమంత్యహో అసదుపాసనయాత్మహనో యదనుశయా భ్రమంత్యురుభయే కుశరీరభృతః. ౨౩. నిభృతమరున్మనోఽక్షదృఢయోగయుజో హృది యన్మునయ ఉపాసతే తదరయోఽపి యయుస్స్మరణాత్, స్త్రియ ఉరగేంద్రయోగభుజదండధియో వయమపి తే సమాస్సమదృశోఽంఘ్రిసరోజసుధాః. ౨౪. కఇహను వేద బతావరజన్మలయోఽగ్రసరంయతఉదగాదృషిర్యమనుదేవగణా ఉభయే,తర్హి నసన్నచాసదుభయం న చ కాలజవః కిమపి న తత్ర శాస్త్రమవకృష్యశయీత

యును. నీవులోనం బ్రవేశించి కరుణింపఁబూని మహదహమా
దులు పుట్టించిన యీయండమునందు నన్నమయప్రాణమ
యాదికోశములతోఁగూడినవాఁడవగుచుఁ దదాకారత్వమునే
పొంది యాపంచకోశనిరూపణము తర్వాతఁ బరమంబయ్యుఁ
బుచ్ఛంబని ప్రతిపాదితుఁడ వగుదువు. అన్నమయ ప్రాణమ
య మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయము లను నైదుకోశ
ముల నావేశించి తదాకారుఁడవై చేతనముగలవానిగా వానిం
జేయువాఁడవు నీవే యని యిటఁగలసారము. స్థూలసూక్ష్మము
లగు నన్నమయాది పంచకోశములకు నతిరిక్తంబై వానికి
సాక్షివై శేషించునట్టి యబాధ్యక సత్యబ్రహ్మంబవు నీవేకదా.
శర్కరారజస్సుదృష్టులయందుఁగలవారు కూర్పదృశు లనఁబ
డుదురు. వారు మహర్షిసంప్రదాయమార్గము ననుసరించు
వారలై యుదరాలంబనమగు మణిపూరకచక్రమునం దుండు
బ్రహ్మము నుపాసింతురు. అనఁగా మణిపూరకచక్రమునన్న
బ్రహ్మమునుగా నిన్నుపాసింతురని సారము. ఎవ్వరు నిన్ను
పాసింతురో వారు మరల నిస్సారమై దుఃఖమయమగుసంసార
సాగరమునఁ బడి చెడకయుండఁజేయుశక్తిగలిగి జ్యోతిస్వరూ
పమై నిన్నుఁ బొందఁజాలుటకు స్థానమై సుషుమ్న యనుపేరు

యదా. ౨౧. జనిమసతస్సతో మృతిముతాత్మని యే చ భిదాం విపణమృతం
స్మరంత్యుపదిశంతి త ఆరుపితైః, త్రిగుణమయః పుమానితి భిదా యదబోధ
కృతా త్వయి న తతః పరత్ర స భవేదవబోధరసే. ౨౨. సదివ మనస్త్రివృత్త్వ
యి విభాత్యసదామనుజాత్సదభిమృశంత్యశేషమిదమాత్మతయాత్మవిదః, న హి
వికృతిం త్యజంతి కనకస్య తదాత్మతయా స్వకృతమనుప్రవిష్టమిదమాత్మతయా
వసితమ్. ౨౩. తవ పరి యే చరంత్యఖిలసత్త్వనికేతతయా త ఉత పదాక్రమం

గలనాడియందు వెడలి మూర్ధంబువఱకు వ్యాపించునట్టి హృదయంబులోనున్న దహరమున నివసించువానిగా నరుణవంశ్యులు నిన్ను ధ్యానింతురు. అనఁగా "శ్లో. ఉదరాదిషు యఃపుంసాం చింతితో మునివర్త్మభిః, హంతి మృత్యుభయం దేవో హృద్గతం తముపాస్మహే." అను ప్రమాణము ననుసరించి సూక్ష్మమతులగు నరుణవంశసంభూతులు కొందఱు హృద్గతమగు దహరమను పేరుగలస్థానమున నిన్ను నున్నయట్లు భావించి హృదయపుండరీకాంతర్గతమగు నాకాశరూపునిగా నిన్నుపాసింతురని భావము. మఱియు వైశ్వానరవిద్యానిష్ఠులు కొంద ఱుదరస్థజాఠరాగ్నిశరీరకునిగా నిన్నుపాసింతురని సారము.

ఆత్మనిర్మితములగు నుత్తమమధ్యమాధమ నానావిధకార్యదేహములయం దుపాదానకారణత్వమునఁ బూర్వమే యుండిన నప్పుడే ప్రవేశించినట్టులు తోఁచుచు నగ్నిహోత్రము కట్టెలహ్రస్వదీర్ఘత్వాదిధర్మముల నెట్లో యట్లు స్వకృతములగునాకృతుల ననుకరించుచుఁ దారతమ్యమును వెలిఁబుత్తువు. ఆదేహములు మిథ్యాభూతములు. ఐనను వానియందు సత్యమై

త్యవిగణయ్య శిరోనిర్ఋతేః, పరివయసే పశూనివ గిరావిబుధానపి తాంస్త్వయికృతసౌహృదాః ఖలు పునంతి న యే విముఖాః. ౨౮. త్వమకరణః స్వరాడఖిలకారకశక్తిధరస్తవ బలిముద్వహంతి సమదంత్యజయానిమిషాః, వర్షభుజోఽఖిలక్షితిపతేరివ విశ్వసృజో విదధతి యత్ర యేత్వధికృతా భవతశ్చకితాః. ౨౯. స్థిరచరజాతయస్స్యురజయోత్థనిమిత్తయుజో విహరఉదీక్షయా యదిపరస్య విముక్తతతః, న హి పరమస్య కశ్చిదపరో నపరశ్చభవేద్వియత ఇవాపదస్య తవ శూన్యతులాం దధతః. ౩౦. అపరిమితాధ్రువా స్తనుభృతో యదిసర్వగతాస్తర్హి న శాస్యతేతి నియమోధ్రువ నేతరథా,

నిర్విశేషమై సన్మాత్రమై వెలయునీస్వరూపమును ఐహికాము ష్మికకర్మఫలాభిసంధిఁ గోరక పరిశుద్ధచిత్తములు గలిగియుండు సాధువులే యెఱుంగుదురుకాని యితరుల కెఱుంగఁదరంబు గాదు. తమతమకర్మములవలన నార్జితము లగుదేహముల యందు భోక్తృరూపమునఁ బురుషుఁడు కార్యకారణరూపము లగునావరణములు లేక సర్వశక్తిపరిపూర్ణువు నగు నీయంశము వలె వర్తించునని జీవతత్త్వమును బరిశీలించి యందలిసారము నెఱింగినవిద్వాంసులు సర్వకర్మముల నొనరించి నీ కల్పించుకా ర్యమున బద్ధాదరులై సంసారతాపముల నడంచునీపాదార విందమును నమ్మి మర్త్యలోకమున నుపాసింతురు. పరమేశ్వరా! కరుణాసాగరా! మహాప్రభూ! ఎవ్వారికేని దుర్బోధమగు నాత్మతత్త్వమును బోధింప శరీరము నంగీకరించితివి. ఇట్టియద్భు రూపుఁడవగు నీదివ్యకథ లనేయమృతసాగరమునందు మునిఁగి

అజని చ యన్మతం తదవిముచ్య నియంతృభవేత్సమమనుజానతాం యదమతం మతదుష్టతయా. ౩౧. నఘటితఉద్భవః ప్రకృతిపూరుషయోరజయోరుభయయుజా భవంత్యసుభృతో జలబుద్బుదవత్, త్వయి త ఇమే తతో వివిధనామగుణైః పరమే సరిత ఇవార్ణవే మధుని లిల్యురశేషరసాః. ౩౨. నృషు తవ మాయయా భ్రమమమీష్వవగత్య భృశం త్వయి సుధియోఽభవే దధతి భావమనుప్రభవమ్, కథమనువర్తతాం భవభయం తవ యద్భ్రుకుటిస్సృజతి ముహుస్త్రినేమిరభవచ్ఛరణేషు భయమ్. ౩౩. విజితహృషీకవాయుభిరదాంతమనస్తురగం య ఇహ యతంతి యంతుమతిలోలముపాయఖిదః, వ్యసనశతాన్వితాస్సమపహాయ గురోశ్చరణం వణిజ ఇవాజ సంత్యకృతకర్ణధరా జలధౌ. ౩౪. స్వజనసుతాత్మధామధనదారధరాసురథైస్త్వయి సతి కిం నృణాం శ్రయత ఆత్మని సర్వరసే, ఇతి సదజానతాం మిథునతో రతయే

సంసారతాపములను బాసి కొందఱు మీపాదపంకజములను గలహంసలవిధమున నొప్పుమహాభక్తుల సహవాసముచేతఁ దుచ్ఛతమములగుగృహాదులఁ ద్యజించి నీభక్తిగలిగి మోక్షమును గూడఁ గోరరు.

నిన్నే యనుసరించుచు నిన్ను భజించుట కొకసాధనమైన యీశరీరమును ఆత్మసుహృత్ప్రియసమానముగానున్నను హితుఁడు సఖుఁడు నాత్ముఁడు నగునీవు ప్రసన్నుఁడవైయుండినను నీభక్తినివదలి దేహగృహాదులయం దాశచేఁ బూర్వవాసనచే నుపలాలించుచు నాత్మఘాతుకులై నీచములగుశరీరములెత్తుచు సర్వదా భయముతోఁగూడిన సంసారకూపమునంబడి తిరుగుచుందురు. ప్రాణమును, మనస్సును, ఇంద్రియములను స్వాధీనమునసుండునట్లు నియమించి దృఢయోగము నలవరించుకొని కాలముంగడుపుమౌనులు తమహృదయములందు నిల్పి యుపాసించు నిన్నే శత్రువులు స్మరించుటచేతను, గామినులు సర్పము భోగము (పడగ) వలెనున్నభుజదర్శనానురాగమునం బడసిరి. మేమెల్లసర్వభూతసమదర్శనమున నీకరుణంబొంది సర్వ

చరతాం సుఖయతి కోఽన్విహ స్వవిహతే స్వనిరస్తభగే. ౩౫. భువి పురుపుణ్యతీర్థసదనాన్యృషయో విమదా స్తఉత భవత్పదాంబుజహృదోఽఘభిదంఘ్రిజలాః, దధతి సకృన్మనస్త్వయి య ఆత్మని నిత్యసుఖే న పునరుపాసతే పురుషసారహరావసథాన్. ౩౬. సత ఇదముత్థితం సదితి చేన్ననుతర్కహతం వ్యభిచరతి క్వచ క్వచ మృషా న తథోభయయుక్, వ్యవహృతయే వికల్ప ఇషితోఽన్ధపరంపరయా భ్రమయతి భారతీ త ఉరువృత్తిభిరుక్థజడాన్. ౩౭. నయదిదమగ్ర ఆస నభవిష్యదతో నిధనాదనుమితమంతరా త్వయి విభాతి మృషైకరసే, అత ఉపమీయతే ద్రవిణజాతి వికల్పపథై

భూతసమత్వబుద్ధినలవరించుకొని నీ పాదపంకజమకరందరసమును నిరంతరము త్రావుచున్నాను. మహాత్మా! సృష్టికిం బూర్వమే యున్న నిన్నుఁ దరువాత నుత్పత్తివినాశములుగల యెవ్వాఁ డెఱుంగఁగలఁడు. నీవలననే బ్రహ్మపుట్టెను. తరువాతనాతని ననుసరించి యాధ్యాత్మికములు, ఆధిదైవికములునగు దేవగణంబులు పుట్టెను. వానియనంతరముభూతజాలంబుకలిగెను. నీవినన్నింటి నుపసంహరించి యోగనిద్రం దాల్చి నీవుండుసమయమునందు స్థూలసృష్టికిం జేరిన యాకాశము లోనగునవియు, సూక్ష్మసృష్టికి సంబంధించినమహదాదులు సదసదాత్మకప్రకృతియును వానికి నిమిత్తభూతంబగు కాలవైషమ్యము, ఇంద్రియములు, ప్రాణాదులు జ్ఞాపకంబగుశాస్త్రంబును లేకుండెను.

అసత్తు జగత్తనుట సిద్ధము. అప్పుడు దానికి నుత్పత్తి గలదనియు, సత్తనఁబడు బ్రహ్మంబె సృష్టికంగారణమనియు, సత్తు అయి యిరువదియొకవిధములుగా నుండెడుదానికిని నాశము

ర్వితథమనోవిలాసమృతమిత్యవయంత్యబుధాః. ౩౭. సయదజయాత్వజా మనుశయీతగుణాంశ్చ జుషన్ భజతి సరూపతాం తదను మృత్యుమపేత భగః, త్వముత జహాసి తామహిరివ త్వచమాత్తభగో మహసి మహీయసేఽష్టగుణితేఽపరిమేయభగః. ౩౮. యదిన సముద్ధరంతి యతయో హృది కామజటా దురధిగమోఽసతాం హృది గతోఽస్మృతకంఠమణిః, అసుతృపయోగినాముభయతోఽప్యసుఖం భగవన్ననపగతాంతకాదనధిరూఢపదా ద్భవతః. ౩౯. త్వదవగమీ న వేత్తి భవదుత్థశుభాశుభయోర్గుణవిగుణాన్వయాంస్తర్హి న దేహభృతాం చ గిరః, అనుయుగమన్వహం సగుణగీతపరంపరయా శ్రవణభృతో యతస్త్వమపవర్గగతిర్మనుజైః. ౪౦. ద్యుపతయ ఏవ తే న యయురంతమనంతతయా త్వమపి యదంతరాండనిచయా ననుసావ

గలుగుటయే మోక్షమనియు, నాత్మస్వరూపము భేదఘటితం బనియును, గర్మములఫలములను గుఱించినవ్యవహార మనఁగా లోకప్రవాదము సత్యమే యనియుఁ బెక్కండ్రు పెక్కుతెఱంగుల నారోపితభ్రాంతి గలిగినవార లగుచు నందఱకు నుపదేశింతురు. పురుషుఁడు త్రిగుణమయుఁ డనుభేదము నీతత్త్వ మెఱుంగనియజ్ఞానమునఁ గల్గుటచేత నాయజ్ఞానమునకు మీఁద నిస్సంగుఁడై జ్ఞానసంపన్నుఁడై యేకరీతిగా నుండునీయందు వారియబోధము చెల్లదు. మనోమాత్రవిలసిత మగునీసత్త్వరజస్తమోమయప్రపంచ మసత్తయ్యును నీయందధిష్ఠానసత్తచే సత్తువలెనే తోఁచెడిని. ఈప్రపంచమే కాదు. పరికింపఁగాఁ బురుషుఁడు నట్టివాఁడు. ఆత్మవేత్తలు భోక్తృభోగ్యాత్మకం బగునీవిశ్వము నాత్మరూపమున నాత్మకార్య మగుటచే నుపాదానకారణ మగునాత్మకు నభిన్నమై సత్తని నిశ్చయింతురు. కనకము నపేక్షించువారు దానిమాఱురూపము లగుకటక కుండలాదు లన్నియుఁ గనకము కాదని మానుదురా? కాఁబట్టి యాత్మనిర్మితమై యనుప్రవిష్ట మగు నీప్రపంచమాత్మరూపం బె యగును. సర్వభూతాంతరావాసుఁడవని నిన్నెవ్వ రుపాసిం

రణాః, ఖ ఇవ రజాంసి వాంతి వయసా సహ యచ్ఛ్రియస్త్వయి హి ఫలం త్యతన్నిరసనేన భవన్నిధనాః. ౪౨. భగవాన్:—ఇత్యేతచ్ఛ్రుత్వా పుత్రా ఆశ్రుత్యాత్మానుశాసనమ్, సనందనమథానర్చుస్సిద్ధా జ్ఞాత్వాత్మనోగతిం. ౪౩. ఇత్యశేషసమామ్నాయపురాణోపనిషద్రసః, సముద్ధృతః పూర్వజైస్తైర్వ్యోమయానైర్మహాత్మభిః. ౪౪. త్వం చైతచ్ఛ్రుత్వాదాయాద శ్రద్ధయాత్మానుశాసనమ్, ధారయంశ్చరగాం కామం కామానాం నిధనం నృణామ్. ౪౫. శుకః:—ఏవం స్వగురుణాదిష్టం గృహీత్వా శ్రద్ధయాత్మవాన్, పూర్ణశ్శ్రు

తురో వారు మృత్యువును లెక్కింపక దానితలపైఁ బాదము పెట్టుదురు. నీయందుఁ బరాఙ్ముఖు లగుమూర్ఖులు విద్యాపారంగతు లైనను వారిని బశువులవలె వేదమయమగు నీవాక్కునఁ గట్టివేయుదువు. మహానుభావా! నీయందు సుహృదయము గలవారలు తమకు నితరులకును బావనత్వము నావహింపఁజేయుదురు.

నీవు స్వతస్సిద్ధమగుజ్ఞానప్రకాశుఁడవు. కాఁబట్టి నీవింద్రియసంబంధము లేనివాఁడవయ్యును సమస్తప్రాణులయింద్రియశక్తులకుఁ బ్రవృత్తిని గలుగఁజేయుదువు. అవిద్యావరణముగల యింద్రాదు లందఱును, బ్రపంచములనిర్మించు బ్రహ్మాదులును నీ వేర్పఱచినస్థానములయందు నిలిచి నీకు భయపడుచుఁ జక్రవర్తికిఁ గప్పమిచ్చురాజులవలె నీయాజ్ఞాపరిపాలనమను కప్పమును సమర్పించి మానవులు తమకు నిచ్చినహవ్యకవ్యాదిరూపమగు బలిని భుజింతురు. పరమపూరుషా! నీవు నిత్యముక్తుఁడవు. మాయాతీతుఁడవు. నిస్సంగుఁడవు ఇట్టి నీవె అమ్మాయతో విహరింపఁ గోరినతఱి నీదృష్టిఁ బుట్టినకర్మముల సంగతిఁ జరాచరశరీరాశ్రయు లైనజీవులు కనఁబడుదురు. పరమకారుణికుఁ డగువాఁడాకాశముతో సమానుఁడు. వానివలె సర్వసముఁ డగువాఁడు శూన్యతుల్యుఁడు. అవాఙ్మానసగోచరుఁడు. అట్టివాఁడవు నీవే. అట్టినీకు స్వీయుఁడని పరుఁడని భేదము గలుగదనుట నిక్కము. శాశ్వతుఁడ వగు నోపర

ధరో రాజన్నాహ వీరవ్రతోగురుష్. ౮౬. నారదః—సమస్తస్మై భగవతే కృష్ణాయామలకీర్తయే, యో ధత్తే సర్వభూతానామభయాయ సతీః కలాః. ౮౭. శుకః—ఇత్యాభ్యమృషిమామన్త్ర్య తచ్ఛిష్యాంశ్చామలాత్మనః,

మేశ్వరా! అంతములేనివారు నిత్యులనఁబడువారు, సర్వగతు లనుప్రఖ్యాతిం గాంచినవారు జీవులే యగుదురేని వారెల్ల సములే కావున శాసనీయత్వము చెల్లదని నీకును దన్నియామ కము ఘటింపకయే యుండునుగాని మఱొకపద్ధతిం గలుగును.

ఉపాధియోగముచేత జీవతత్త్వము దేనివికారప్రాయ మో, ఏది సమము, తెలిసితిమని యూహించువారలకు నేది జ్ఞాతదోషశ్రవణమున నవిజ్ఞాతము నగునో యాయది కారణ భావమును వదలక యాత్మవికారమునకు నియామకమగునని తెలియవలయు. పుట్టుకలేనట్టి ప్రకృతినిఁ బురుషునకు సంయుక్త ములగు నారెండింటికిని జీవరూపమున నుత్పత్తియే సంభవిం పదు. అంతియగాక పరస్పరాధ్యాసముచేతఁ బ్రకృతినిమిత్తము కాఁగాఁ బూరుషుఁ డుపాదానము కాఁగా జలమును గాలి యును గూడిననీటిలో బుగ్గలు గలుగుచందమున సోపాధికజీ వజన్మంబు ఘటించును. కాఁబట్టి మధువులో సకలపుష్పరసము లుండునట్లు సుషుప్తియందును బ్రళయమునందును సాగరము నందు నదులవలె ముక్తిదశయందుఁగూడ నిరుపాధికుఁడ వగు నీలోఁ బూర్వోక్తజీవులు బహువిధకార్య కారణోపాధుల తోడ లయముగాంతురు. ఈజీవకోటియందుఁ గానఁబడు నిట్టిమాయాభ్రాంతిని దెలిసికొలి జ్ఞానవంతులు సంసారనివర్త కుఁడ వగునీపై ననుస్యూతమగుభావము చక్కఁగాఁ జేయు దురు.

తతోఽగాదాశ్రమం సాక్షాత్పితుర్ద్వైపాయనస్య మే. ౪౭. సభాజితో భగవతా కృతాసనపరిగ్రహః, తస్మై తద్వర్ణయామాస నారాయణముఖా చ్ఛ్రుతమ్. ౪౮. తత్రైతద్వర్ణితం రాజన్ యన్మాం ప్రశ్నః కృతస్త్వయా

శీతముష్ణమువర్షము ననుమూఁడునేములుగల సంవత్స రాత్మకకాలము నీబొమముడిరూపము గలది. (అనఁగాఁ గను బొమలు ముడిపెట్టుటచే నిది గలుగుననుట.) అట్టికాలము లోకమున నెవ్వరు నిన్ను భజింపకుందురో యట్టినీచులకే పుట్టు కచావు అనుమొదలగు వాని భీతిని గల్గించును. అంతియకాని సర్వదా నిన్నే నమ్మి యాశ్రయించి యున్నవారల కాసంసార భయం బెలాగునఁ గల్గఁగలదు? (అనగా నెవ్వరు నిన్నే నమ్మి యుందురో వారికి జన్మమరణములు లేనిముక్తి లభించుననుట.) ప్రాణేంద్రియములను జయించినవారలకు నతిచంచలమయి యే కాగ్రతం బొందింపనలవిగాని మనస్సనేగుఱ్ఱమును నిగ్రహించు టకు గురువర్యునిచరణము తప్ప వేఱొండుమార్గమున నుపా యమును వెదకువారు సముచితమగునుపాయమును దెలియఁ జాలక దుఃఖములపాలై బహువిధవిచారములు గలిగి యో డనడపువాఁడు లేకుండినపు డోడలో నున్న వ్యాపారస్థులు సముద్రమునం దెట్లు పడుదురో యట్లే సంసారసముద్రము నందుఁ బడి దానినుండి వెడలునుపాయంబుఁ గానక పరితపిం తురు. (అనఁగా సద్గురుచరణము సంసారభీతినుండి యుద్ధరింపఁ జేయును. గావున మంచిగురువుకడం జేరి సంసారసాగరతరణో పాయము నెఱుంగవలయుననుట.)

యథా బ్రహ్మాణ్యనిర్దేశ్యే నిర్గుణేఽపి మనశ్చరేత్. ౫౦. యోఽస్యోత్పే క్షక ఆదిమధ్యనిధనే యోఽవ్యక్తజీవేశ్వరో యస్సృష్ట్వేదమనుప్రవిశ్య ఋషిణా చక్రే పురశ్శాస్తితాః, యం సంపద్య జహాత్యజామనుశయీ సుప్తః కులాయం యథా, తం కైవల్యనిరస్తయోనిమభయం ధ్యాయేఽజస్రం హరిం. ౫౧.

నిన్ను నమ్మియుండువారి కాత్మరూపుఁడవై యానంద మయుఁడవగు నీవుండఁగా నతినీచములగు కళత్రపుత్రదేహాగృహార్థబాంధవభూగ్రామ్యసుఖాదులతో నేమిలాభము? అని పురుషార్థలక్షణము తెలియక మిథునాదిమాయాసుఖమును గోరి చరించువా రెవ్వరో యట్టివారలకుఁ బ్రకృతిసంబంధమున నాచ్ఛాదింపఁబడి యసాధారణజ్ఞానైశ్వర్యములు నిరస్తములై యసాధారణముగా వెలయునీస్వరూప ముండఁగా నీలోకమునందు వర్ష కామములలో నేదిసుఖమును గల్గింపఁజాలును? అట్టిమహానుభావులు సంసారకారణమగు నహంకారమును మాని నీపాదారవిందద్వంద్వమును దమచిత్తములందుఁ జేర్చి యాత్మపాదోదకము జగత్పావనము కాఁగా ప్రసిద్ధపుణ్యయాత్రలు సత్సాంగత్యము చేయుచు మానవులకు యుక్తాయుక్తవివేకము ధైర్యము, క్షాంతి (ఓర్పు) మొదలగువాని సారమును సంహరించుగృహముల నిష్టపడరు.

పరమపూరుషా! జన్మమధ్యమునం దొక్కసారియేని ఆత్మయు నిత్యసుఖస్వరూపుఁడవు నగునీయందుఁ దమచిత్తము నిలుపఁ బూనినవారే గృహాదులయందు మమకారమును వదలుదురఁట. అట్టిమహాత్ములను బ్రస్తావింపనేల? సత్తునుండి ప్రభవించిన యీజగత్తును సత్తే యని చెప్పుదుమేని తర్కశాస్త్రము ననుసరించి కార్యకారణములకు భేదము నిర్దేశముననే నిశ్చితమగుటచేత నాయుక్తి నిలువదు. కాఁబట్టి సదాత్మతసిద్ధాంతము చేయ నలవి గాకయుండును. అంతియెగాదు. కార్యకారణములకుం గల్గినభేదము సాధ్యముగాకున్నను వానిభేదప్రతిషేధము సాధింతుమందుమేని కొన్నికార్యకారణములయెడ

నయ్యదియుఁ దప్పిపోవుచున్నది. రజ్జుసర్పజ్ఞానవిషయమునం దుపాదానకారణము గుణముగాఁగలసర్పము మిథ్యయే యగుట స్పష్టమగుచున్నది. కావున నీయుదాహరణము నందుఁ గేవలగుణమొక్కటియే కారణము కాదనియు నవిద్యాసమ్మిళితగుణమే కారణమనియు దానిచేత నట్టిది వస్తువు గాక యుండుటచే నందు మిథ్యాత్వ ముపపన్న మన్నయెడల నిందు నవిద్యాయుక్తమగుసత్త్వొక్కటియే యుపాదాన మగును గాఁబట్టి యట్టియభయయోగికారణము కార్యమునకుసాత్త్వికతం గావింపసమర్థము కాదు. ఆపదార్థమునకుఁ గారణత్వమును వానికార్యముల వర్థక్రియాకారిత్వము నంధపరంపరాన్యాయమున లోకవ్యవహారార్థము కలిగినభ్రమవలనం గలుచుండును. మహానుభావా! పరమేశ్వరా! నీవేదవాక్యే కర్మజడులగువారలకు బహువిధవృత్తులచే భ్రమగల్గించెడిని. సృష్టికంటెఁబూర్వమును బ్రళయమునకనంతరమును లేనియీజగత్తు మధ్యభాగమున మిథ్యాభూతమే యైనను గేవలాఖండస్వరూపుఁడవగు నీయందుఁ బ్రతీతిమాత్రముగాఁ దోఁచుచుండుననుట యథార్థము. కాఁబట్టి మృత్తుమొదలగు వానికార్యములగుఘటాదు లెట్లో అట్లే బ్రహ్మకార్యములగునాకాశాదులన్నియు నామమాత్రసారములు. కావున నవ్వానియందు మృత్తుమొదలగు వానివలె బ్రహ్మతేజంబే నిత్యంబు.

నిరర్థకమగుమనోవిలాసమువంటిదైన యీజగత్తు సత్యమని తలంచువారలే యవిద్వాంసులు. మాయచేత నవిద్య గలుగ దానింగాంచి దేహేంద్రియాదులపై నాత్మాధ్యాసము చేసి వానిధర్మంబులంబొంది యానందాద్యావరణమును గని

జీవుఁడు సంసారమునందుఁ జిక్కును. విశ్వేశ్వరా! నీవో యట్లు గాదు. నిరంతరము సంప్రాప్తమగు నఖండైశ్వర్యము గలవాఁడవు. అట్టినీవు పాము కుబుసమును వదలునట్లు మాయను దొలఁగించుకొందువు. నీయైశ్వర్యవిలాసము లనంతములు. అష్టైశ్వర్యములం గూడినపరమైశ్వర్యమునఁ బ్రకాశించుచుందువు. యతీశ్వరులైనను తమహృదయమునఁ దోఁచుచుండుకామవాసనల మొదలంటఁ దొలఁగించుకొనకపోయినయెడల వారికిం గూడఁ గంఠముననున్న రత్నము మఱచిపోయినవాని కారత్నమురీతి హృదయగతుండవయ్యును నీవు తోఁపకయుందువు. మఱియు నాయింద్రియములఁ దృప్తిచేయుటయే మహాకార్యమనుకొనువారలకెల్లఁ దప్పని మృత్యువు వలనను నీపదారవిందముల నుపాసింపని కతమునను నిహపరములయందు దుఃఖమే కలుగునుగాని సుఖమేమాత్రము కలుగదు. షడ్గుణైశ్వర్యవిలాసా పరమాత్మా! భవద్విషయకవిజ్ఞానము గలవాఁడు సకలకర్మములకు ఫలముల నిచ్చు నీమూలమునఁ గలిగిన ప్రాచీనపుణ్యపాపఫలము లగుసుఖదుఃఖములను దేహాభిమానము గలవారలకుఁ గలుగునట్టి విధినిషేధచోదనల ననుసంధింపఁడు. ప్రతియుగమందును నీవుపదేశించుపరమార్థమును సత్సంప్రదాయమున సంపాదించి సంస్తుతించుమానవులవినుతుల నాలకించి నీవు వారికి ముక్తిని బ్రసాదింతువు. మహానుభావా! ఒకదానికంటె నొకటి పదింతలుగా నధికమగు సప్తావరణములంగూడియున్న బ్రహ్మాండసముదాయములు వియన్మార్గమున రజస్సులవలెఁ గాలచక్రమునందుఁ దనలోఁ జరించు నీదైనయంతమును బ్రహ్మాదులును గనుఁగొనఁ

జాలరు. బ్రహ్మాదు లననేల? (వస్తువుగాని నీదగునంతము ననంత త్వమున నీవే తెలిసికొనఁ జాలవు. సగుణమునకు ననంతగుణ ములు కలుగుటవలనను. నిర్గుణ మగోచరమగుట నని సారము.)

ఈరీతిగా సగుణపక్షమున ననేకగుణములుండుటయు నిర్గుణవిషయమున నగోచరత్వము కారణములుగాఁగ శ్రుతుల న్నియుఁ దద్భిన్ననిషేధవిషయమునందు నవధిభూతుఁడవగునీ యందుఁ బర్యవసన్నము లై తాత్పర్యవృత్తిచేత నీయందు ఫలించునని బోధించునని నిర్ణయించిన యాత్మానుశా సనము నాకర్ణించి సనకాదిసిద్ధులును లాత్మగతిని జక్కఁగాఁబరి శీలించి దానితత్త్వము నెఱింగి సనందను బూజించిరి. ఇట్లు ప్రాచీనమహామునులు బహుశ్రుతిపురాణముల రహస్యత త్త్వార్థము నుద్ధరించిరని యెఱుంగుము. ఓనారదమునీ! మానవు లకుంగలకామవిధ్వంసకంబగు నీయాత్మానుశాసనమును శ్రద్ధ తో విని దానిసారమును గ్రహించి యిచ్ఛానుసారము భూలో కమునఁ జరించుచుండుమని తనగురుపుపదేశింపఁగా నాయుప దేశము నాలకించి కృతార్థుండై యాయుపదేశసారమును బట్టు దలతోఁ దెలిసికొని జితేంద్రియవ్రతనిరతుండై ననారదముని తనకుగురువగు నారదమునివర్యునకుఁ బ్రాంజలియై సర్వభూతా భయమునిమిత్తము సత్త్వమూర్తుల ధరించునట్టి శ్రీకృష్ణునకు నమస్కారములని పలికి శ్రీనారాయణమహర్షిని వారిశిష్యులను వీడుకొని యాచేరువనున్న మా పితృచరణులగు వ్యాసము నీంద్రులయాశ్రమంబున కరుదెంచి సత్కారముల కలరి కూరు చుండి నారాయణముని యేయర్థమును దనకుపదేశించెనో యాయుపదేశమునెల్ల మాతండ్రికడ వివరించెను.

నిర్దేశింపఁదరముగాని బ్రహ్మమునందుఁ మనసెట్లు ప్రవర్తించునని నీవు నన్నడిగినప్రశ్నమునకే యోపరీక్షిద్రాజేంద్రా! బదులుచెప్పితిని. ఏపరమేశ్వరుఁ డీప్రపంచములకు నుత్పత్తిస్థితివిలయములను గలుగఁజేయునో, యేమహానుభావుఁ డట్టులాలోచించి వీనికి జన్మపాలనప్రళయములంగల్గించునో, యేపరమపూరుషుఁడు ప్రకృతిపురుషులకు నీశ్వరుఁడగునో, యేమహాత్ముఁడు జీవునితోడ భోగాయతనములగు శరీరములను నిర్మించి పాలించునో, నిద్రించుపురుషుఁడు శరీరమునుదాల్చినట్లు ఏపరమాత్మను బొందిజీవుఁడు కార్యకారణలక్షణావిద్యను బాయునో, ఏనాఁటికి నశింపనిస్వరూపావలంబనమున మాయను నిరసించుచు భయనివర్తకుండైన యాశ్రీహరిని సర్వదా ధ్యానింపందగు. అని శుకయోగిపలుకఁగా విని పరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లు ప్రశ్నించెను.

విష్ణుసేవాప్రాశస్త్యము.

* ఓశుకయోగీంద్రా! విషయభోగముల వదలియున్న పరమేశ్వరునిగొల్చి దేవతలు నసురులు మానవులును ధనవంతులగుదురు. అంతియగాని లక్ష్మీనాయకుండగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి నాశ్రయించి సేవించువారలు ధనవంతులుగాకయుండుటకుం గతంబేమి! దాని నెఱుంగఁగోరెదను. విరుద్ధస్వభావులగు ప్రభువుల సేవించువారికి విరుద్ధఫలంబుగలుగునీయర్థమున సందేహము పొడముచున్నయది. దీనిందీర్పుమా యని ప్రశ్నిం

* ఈవిషయము దశమస్కంధమున నెనుబదెనిమిదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

చెను. ఆప్రశ్నమునువిని యోగీంద్రుండాదరముననిట్లుపలికెను. శంకరుఁడు శక్తియుక్తుఁడై గుణపరివృతుఁడై వైకారికతైజసతామసములనఁబడు త్రివిధాహంకారములంగాంచి త్రిలింగుండనంబడు. ఆయహంకారముచేతఁ బదాఱువికారములుగలుగు. అందును గొంచెముపికారముపాధిగాఁగలమూర్తినాశ్రయించిన నాయుపాధులకు ననురూపములగువిభూతులగలిని దద్భక్తుఁడు ప్రాపించును. హరినిర్గుణుఁడు. ప్రకృతిపురుషుల కతీతుఁడు. సర్వసాక్షిగావున నన్నియుఁజూచుచుండు. ఆదేవుని సేవించువాఁడు నిర్గుణుండుకావలయుఁగదా. పూర్వము నీకుఁబితామహుఁడగు ధర్మరాజు హయమేధమహాక్రతువు నాచరించి యనంతరము భాగవతధర్మముల శ్రద్ధచే వినుచు శ్రీకృష్ణునింగాంచియీప్రశ్నమునే కావించెను. మానవులకు సకలపురుషార్థముల నిచ్చుటకే యదుకులమున నవతరించిన యాశ్రీకృష్ణమూర్తి యాప్రశ్నమును విని మిగులనానందించి మీతాత కిట్లు బదులు చెప్పెను. ధర్మరాజా! నేనెవ్వనిపైఁ గృపఁజూపుదునో యాతని యైశ్వర్యమునెల్ల నపహరింతును. దానిచే నాభక్తులు దుఃఖాల యమగునాద్రవ్యమును వదలుదురు. ధనాభిలాషమునఁ బ్రయత్నించియుఁ గూడ నిష్ఫలప్రయత్నుఁడై యాతండు నిర్వేదమునొంది నాభక్తులపొందుఁగోరి యదిదొరకఁగా దాని మూలమున నాదయను బొంది సచ్చిన్మాత్రానంతరపరబ్రహ్మమై యారాధింపనలవిగాకయున్న నన్ను సేవింతురు. పామరుఁ డన్యులనుపాసించి శీఘ్రకాలమున సంతోషించునట్టి యాదేవతలవలన రాజ్యభోగాదుల సంపాదించుకొని గర్వించి యావరముల ననుగ్రహించినవారినిమఱచి యవమానించును అని శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మ

రాజునకుం దెల్పెను. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాదులు శాపప్రసాద ములకధిపతులేకాని బ్రహ్మయు శివుఁడును వేగమున శాపానుగ్రహముల నొనర్చునట్లు లేయచ్యుతుఁడొనరింపఁడు. పూర్వము వృకాసురుఁడు శివునివలన వరములను బడసి యాశంకరునకుఁ గష్టము గల్గింపఁగా నాకష్టములను హరుఁడనుభవించిన యితిహాసం బీప్రశ్నమునకు నుదాహరణంబగును. దానిని విని పించెద నాలకింపుమని శుకయోగి యిట్లు పలికెను.

వృకాసురుఁడు శివున కపకారముచేసి దానిఫల మనుభవించుట.

రాజా! మున్ను శకునియనుదానవునికుమారుఁడు వృకుఁడనుదానవుఁడుండెను. వాఁడొకనాఁడు మార్గమధ్యమున నారదమౌనిం గాంచి బ్రహ్మవిష్ణుశంకరులలో నెవ్వఁడు శీఘ్రసంతోషము కలవాఁడగును. అని ప్రశ్నింపఁగా నారదముని దైతేయప్రవరా! కార్యఫలము త్వరగాఁ గాంచవలయునని కోరుదువేని పార్వతీనాథుని సేవింపుము. ఆశంకరుఁడు స్వల్పసద్గుణమునకే ప్రసాదమునొందును. స్వల్పదోషమునకే యాగ్రహించును. వందిజనులవలెవినుతించినరావణునకు బాణాసురునకు సాటిలేనియైశ్వర్యమొసంగి యాతఁడే పిదప సంకటమునొందెను. అని పలికిన విని యావృకాసురుఁడు కేదారక్షేత్రమునకుం బోయి యగ్నిముఖమొనరించి తనదేహమును గోసి యామాంసమును హోమము చేసి శంకరు నారాధించెను. ఆఱుదినము లీరీతి నారాధించి యేడవనాఁడు శివు ననుగ్రహంబును బడయంజాలక వగచుచుఁ దీర్థోదకస్నానంబునఁ దడిసియున్న కేశములుగలతనశిరస్సును దెగఁగోసి హోమముచేయ నుద్యోగింపఁగా గరుణావారాశి యగుమహాదేవుఁడు తత్కాలమున నాయగ్నికుండ

మునుండి వెలువడి వచ్చి వాని రెండుచేతులు పట్టుకొని తలఁ దెగఁగోయవలదని వారించెను.

ఆ రాక్షసుఁడు సదాశివునికరస్పర్శమునఁ బరిపూర్ణదేహుం డయ్యెను ఇట్లు కరుణించినశంకరుఁడు దానవవర్యా! అభీష్టంబు వేఁడుము. జలబిందువొసంగినను బ్రీతినొందువాఁడను. నీవు దేహమునే నాకర్పింపఁ బూనితివి. ఇకఁ గరుణింపకుండుదునా. అనిపలుకుటయు నాపాపాత్ముఁడు మహానుభావా! నే నెవ్వాని శిరస్సుపైఁజేయి పెట్టుదునో వాఁడు చచ్చునట్లు వరంబిమ్ము. ఇది యే నాయభీష్టంబన్న విని యాతనికోరికకు మదినించుక ఖిన్నుఁ డైనను నాపార్వతీశ్వరుండు సుస్మితాననుఁడై పామునకుఁ బాలుపోసినభంగిని వాని కావరం బొసంగెను. అంతట నాదు రాత్మకుఁడు తద్వరమును బరీక్షింపందలంచి శంకరుమూర్ధ మునఁ దనచేయి పెట్టఁబోయెను. శివుఁడు స్వయంకృతాపరాధ మున నిట్లయ్యెఁ గదా యని వెఱచి నాల్గుదిక్కులకుం బరుగు లిడెను. కాని వాఁడు వెంటనంటి రాఁగాఁ బ్రతిక్రియ నేమిచే యుటకుం దోఁపక శాంతులగుసన్న్యాసులకు యోగులకు నావా సమై పునరావృత్తిరహితనివాసమునకుఁ గారణంబయి తమస్సు న కతీతమై తగువైకుంఠలోకమున కరిగి శ్రీమన్నారాయణుం గాంచెను.

లక్ష్మీనాథుఁడును వ్యసనమధ్యభాగమున నుండినశంకరుం జూచి వెంటనే మేఖలాజినదండాక్షసూత్రములు ధరించి మాయావామనుం డయ్యెను. ఆక్షణము దూరమునుండియే యెదురుగావచ్చి పవిత్రపాణియై వినీతవేషముతో శంకరునకు నమస్కరించెను. ఈఘట్టమునందు,

మూ. తం తథా వ్యసనం దృష్ట్వా భగవాన్ వృజినార్దనః,
దూరాత్ప్రత్యుదియాద్భూత్వా వటుకో యోగమాయయా.
మేఖలాజినదండాక్షై స్తేజసాగ్నిరివోజ్జ్వలన్,
అభివాదయామాస చ తం కుశపాణిర్వినీతవత్.

ఈమూలమునకు మహాకవిపోతన,

సీ. తాపింఛరుచితోడఁ దగ్గ్రస్తరించెడుమేనుఁ
బసిడిముంజియుఁ దగుపట్టుగోడుగు
ధవళాంశురుచిజన్నిదంబును జెన్నని
దండంబుఁ జేతఁ గమండలువును
బసుపుగోచియుఁ జిన్నిపట్టెవర్ధనమును
రాజితంబైనమృగాజినంబుఁ
దూలాడుసిగయును వ్రేలుమాఱట గోఁచి
వేలిమిబొట్టును వ్రేళ్లదర్భ
తే. దనర సందీప్తహావ్యవాహనసమాన
కాంతిఁ జెలువొంది యద్భుతక్రమ మెలర్పఁ
జతురగతి నప్డు వటుకవేషంబుఁ దాల్చి
వచ్చి యానీచదానవవరుని జేరి.
అని వ్రాసిరి.

ఇట్లు నమస్కరించి యోమహాదేవా! వృకదానవునకు వెఱచి యిట్టికష్టములకుఁ జిక్కితివి. సర్వార్థములను సాధించు దేహము శ్రమపెట్టఁదగదు. ఇంతదూర మేలవచ్చితివి? ఇంచుక విశ్రమించి చెప్పఁదగునేని భవదుద్దేశము చెప్పుము. పూరుషులు ప్రాయికముగాఁ బూరుషులసాయమున సర్వార్థములు

పొందఁ గోరుదురు. కావున నున్నరూపు వచియింపుము. అని భగవంతుఁడు సుధాధారల గురియించుపలుకులఁ బ్రశ్నించిన దనశ్రమము లన్నియుంబోవ శంకరుఁడు తద్వృత్తాంతమెల్లఁ దెలియఁ జెప్పెను. ఆశంకరునుదంతము నాలకించి మాయావామనుఁడు వృకదానవుం బిలిచి యార్యా! దక్షప్రజాపతిశాపంబునఁ బిశాచత్వము గాంచిన యీప్రేతపిశాచపతిమాటల మేమెన్నఁడు నమ్మము. నీవు నమ్ముదేని నీశిరముపయిం బెట్టి పరీక్షింపుము. శివవచన మసత్యమైన నీకనిష్టి బొందు లాడకుండ నయ్యసత్యవాదిని వధింతునని చిత్రవచనముల ననునయించి పల్కిన నావృకాసురుఁడు భగవన్మాయ నెఱుంగఁజాలక మతిభ్రమ మొలయఁగా విస్మితుఁడై తనతలపయిం జేయిపెట్టుకొని తల యాక్షణంబ వజ్రాహతి బ్రద్దలగునట్లు శకలములు కాఁగా వడింబడియెను. అట్లు వృకదానవుండు పంచత్వమునొందిన నాయద్భుతకర్మమునకు దేవతలు మెచ్చి జయజయనినాదములు చేయుచుఁ బూలవానఁ గురియించిరి. పరశంకరుఁడును మహాత్తరకష్టమునుండి ముక్తిం గాంచెను. అత్తఱిం బరమపురుషుఁడు కైలాసనాయకుం గాంచి మహాదేవా! యీపాపిదానవుఁడు తనదోషమునఁ దా నిహతుఁడయ్యెను. పెద్దల కపరాధ మొనరించినవాఁ డెవ్వఁడేని సుఖంపడనేర్చునా. * విశ్వేశ్వరుఁడవై జగద్గురుఁడవునగు నీకుఁ గీడుచేసినవారికి హాని గలుగునని వేఱుగాఁ జెప్పవలయునా అని ప్రియవచనముల నాశ్వాసించెను. వాఙ్మానసములకు గోచరింపనిశక్తికాధారభూతుఁడగు శ్రీహరి

---

* హతః కో ను మహాత్స్వేశ జంతుర్వై కృతకిల్బిషః, క్షేమీ స్యాత్కృతవిశ్వేశే యః కృతాగా జగద్గురౌ. అని మూలము.

శంకరునకుఁ గష్టము వాపినయీకథను విన్నను బఠించినను మానవుఁడు సంసారశత్రుబాధనుండి విముక్తుం డగును.

మహాశయులారా! విష్ణుసేవాప్రాశస్త్యమును దానికుదాహరణ మగువృకాసురునికథయుఁ జదివితిరి. "యద్యదుద్దేశేన ప్రవృత్తస్తత్తదంశే ఏవ ప్రమాణమ్"అనున్యాయము నెల్లరెఱుంగుదురు. విష్ణుసేవ ముక్తిప్రదమనియు దానికంటె నుత్తమదేవతాసేవ లేదనియుఁ దెలుపఁబూనిన శుకయోగి యుదాహృత మగునీగాథను దెల్పెను. దీనినుండి కొన్ని రహస్యముల మన మెఱుంగవలయును. ఇతరదేవతలను భజించుట యైశ్వర్యప్రదము. విష్ణువునాశ్రయించుట ముక్తిఫలప్రదము. అనునదియే యీకథాసారము. దీనింబట్టి శివునకంటె విష్ణువధికుఁ డనువిషయము తేలునుగదా యని కొంద ఱూహింపవచ్చును. కాని, యట్లుగాక యీకథయే శివకేశవుల కభేదమును దెల్పుచున్నది. అంతియగాక దేవతాసమత్వమును గూడఁ దెల్పుచున్నది. ఎట్లనఁగా నాలకింపుఁడు. ఇతరదేవతల నారాధించినచో నైశ్వర్యము కలుగుననియు దాన గర్వించి వాఁ డైహికసుఖములనే కోరుచుండుననియు ముక్తి కర్హుఁడు కాఁడనియు, నొకవిషయ మిందుఁగలదు. ఎవరు ముక్తికర్హులో వారైహికములను గోరరనియు, విష్ణువునాశ్రయించి ముక్తులే యగుదురనియు వేఱొక్కవిషయ మిందుఁ గలదు. దీనిచే నైహికసుఖముల ననుభవింపఁగాఁ దొలిపుట్టువునఁ గర్మముల నాచరించినవాఁడు సుఖములనే కోరుననియు, నిష్కామకర్మముల నాచరించినవాఁడు ముక్తినే కోరుననియు, నెవ్వాని వాంఛలుకాని వానికర్మముల ననుసరించి యుండునేకాని వేఱు

కావనియు దీనినుండి సముద్ధరింపఁదగినవిషయము. విష్ణుభక్తుల కన్నమునకుఁ గూడ దొరకదనియు శివభక్తులకు ముక్తియను మాటయే దొరకదనియుఁ గాదు. దీనిచేఁ గర్మము బలవత్తర మని తేలెడిని. అంతియకాని శివకేశవతారతమ్యము తేలదు. శివునకు నేమియుఁ దోఁపకపోఁగా విష్ణు వుపాయమున వానిం జంపె ననుయుక్తి సమంజసము కానేకాదు. అదియే సమంజస మైనచోఁ గర్మసిద్ధాంతము నశించును. నశించినచోఁ గొంపము నుఁగునదేమి? అని ప్రశ్నించిన,

శ్లో. "నియతం కురు కర్మ త్వం కర్మజ్యాయో హ్యకర్మణః
శరీరయాత్రాపి చ తేన ప్రసిద్ధ్యేదకర్మణః. ౮
కర్మబ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షరసముద్భవమ్,
తస్మాత్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్." ౧౫

అనుగీతావాక్యములు వ్యర్థము లగును. కావున ఫలములు గలుగుట కర్మానుష్ఠానముననే యని స్పష్టమయ్యెడిని. అంతియ గాక సాత్త్వికకర్మాచరణమున సత్ఫలములు గలుగుననియుఁ దేలు చున్నది.

వృకదానవుఁడు నారదుని ప్రశ్నించినపుడు శీఘ్రఫల ప్రదాత యెవ్వఁడని ప్రశ్నించెను. కొలఁది కర్మముచే నధిక ఫలము లభింప వలయునన్న నేమిచేయ వలయుననియు నా ప్రశ్నసారము. నారదముని త్రికాలజ్ఞుఁడు. భావిఫలముల నాలో చించి యాతని కర్మముల నూహించి శంకరునా రాధింపు మని యెను. ఏలయనఁగా నాతనికిఁ గాఁగల దుష్ఫలముల నాలో చించియే చెప్పెను. వాఁడట్టులారాధించెను. హరుఁడు వర మిచ్చెను. దాన నాతనికే యపకారము గల్గెను. హరి దానిని

వారించెను. అనఁగా నీకథవలనఁ గర్మమే యందఱఁ ద్రిప్పుచున్న యదికాని స్వతంత్రులెవ్వారును గారని స్పష్టము. ఎవ్వాఁడు దురుద్దేశమున దేవతల నారాధించునో వాఁడు తప్పక ముప్పు జెందునని యీ కథయే మనకు బోధించును. విష్ణువే సకల లోక గురువని, ప్రపంచముల కధీశుఁడని శంకరుఁడు నంగీకరించెను. అనఁగా శివకేశవులు పరస్పర మట్లే భావించువారు. వీ రిరువురును స్వతంత్రులుగారు. కావున వీరిలో భేదమును గల్పించుట గాని ముక్తి ప్రదాత యొకఁడని భుక్తి ప్రదాత యింకొక్కఁడని కల్పించుటయుఁ గూడ నజ్ఞానమే యని స్పష్టమయ్యెడిని. ఎవ్వరెవ్వరే యే కర్మముల నాచరించి యే యే దేవతలవలన నెట్టినెట్టి ఫలములఁ బొందవలయునో ఆయాఫలములు తప్పక కల్గునని యీ చరిత్రము మన కెఱిఁగించుచున్నది. అంతియకాని యీ కథను ప్రధానము చేసికొని శివు నాక్షేపింపరాదు. దానఁ బాపమే కాని పుణ్యము కాదని యెఱుంగవలయును. ఇట్టి నీతుల నెఱింగి కథ చదువవలయునే కాని సార మెఱుంగక కథ చదివినఁ గాలక్షేపమే ఫల మగుననియు నెఱుంగుట మంచిది. ఇఁకఁ దరువాతి కథ నాలకింపుఁడు

భృగుముని త్రిమూర్తులప్రాశస్త్యమును శోధింపఁబోవుట.

* శుకయోగి మఱియుఁ బరీక్షిత్తునకు భగవత్తత్త్వమును దెల్ప నిట్లనియెను. మహారాజా! పూర్వము సరస్వతీనదీతీరమున నొక సత్త్రయాగము సాగుచుండెను. జగములకుఁ

* ఈ విషయము దశమస్కంధమున నెనుబదితొమ్మిదవ యధ్యాయము నుండియే గ్రహింపఁ బడినది.

గారణభూతులగు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులలో నుత్కృష్టుఁ డెవ్వఁడని మహామునులు సత్రయాగమునందుఁ దర్కించుకొనిరి. ఆ యర్థము నెఱుంగఁగోరి భృగుమహర్షిని బంపిరి. ఆ మునియు లోకానుగ్రహార్థము ప్రయాణమై మొదటఁ జతురాననుసభ కరిగెను. ఆ నలువశక్తి నరయఁగోరి వినుతింపక యూరకుండెను. అందులకు విధాత యాగ్రహించెను గాని యా కోపము నీటిచే నగ్నివలెఁ బుత్రవాత్సల్యమును శాంతించెను. అవ్వల నాముని ప్రయాణము సాగించి కైలాసమునకుఁ బోయెను. శంకరుఁ డా మునిని భ్రాతృవాత్సల్యమునఁ గౌఁగిలింపఁ బోవఁగా మునియుఁ బరీక్షింప వచ్చినవాఁడు కావున శివునితో నీవు దురాచారరతుఁడవు కాన నన్ను ముట్టకుమని వారించెను. శివుఁ డాగ్రహమునఁద్రిశూలమెత్తి మునివర్యుని వధింపఁబూనెను. పార్వతియుఁ బ్రాణనాథునిపాదములపయిం బడి యాగ్రహమును శాంతింపఁజేసెను. భృగుముని యట నుండి పయనమై వైకుంఠమున కరిగెను. అందు శ్రీహరి లక్ష్మీదేవి యూరువులపైఁ దల యుంచుకొని శయనించియుండఁగా గని తచ్ఛక్తి యెట్టిదో చూతమని పాదప్రహారమునఁ దన రాకఁ దెల్పెను. హరియు మహాలక్ష్మింగూడి లేచి శయ్యనుండి దిగి య మ్మునివర్యునకు విధివిహితముగా నమస్కరించి యిట్లు భాషించెను. మహామునీ! నీకు స్వాగతము. ఇదె యుష్మత్పీఠము. ఇందుఁ గూరుచుండుఁడు. తమయాగమనము నెఱుంగక యపరాధ మొనర్చితిని. దానిని క్షమింతురుగాక. తీర్థములకుఁ దీర్థత్వమును సమకూర్చు (పవిత్రులను బవిత్రీకరించు) తమ పాదోదకముచేత నన్నుమాత్రమే కాక నా యీలోకమును

నాయందుఁ బ్రీతిగల లోకపాలకులను బవిత్రులనుగా నొన
రింపుము ఈదినముననే నేను లక్ష్మీదేవి కేకాంతపాత్రుండనై
తిని. నీపాద సంస్పర్శమున నాహృదయము పావనంబయ్యెను.
సకలపాపములు నశించెను. కావున నిట్టి నావక్షోభాగముననిఁక
మహాలక్ష్మినివసించుఁగాక.అని శ్రీమన్నారాయణమూర్తి పలికెను.
ఆగంభీర వాక్కులను నిర్వృతింగాంచి భక్త్యుద్రేకమున బాష్ప
ములు కన్నుల నిండఁగా నాభృగుమహాముని యేమియుంబ
లుకక యూరకయుండి మరలి సత్త్రయాగమున కరుదెంచి బ్రహ్మ
వాదులగు మహర్షులకు నాయర్థమెల్లఁ దేటపడునట్లు తెలిపెను.
వారాపలుకు లాకర్ణించి సంశయములు వీడఁగా శాంతియు,
నభయము, ధర్మజ్ఞానములు, వానిం గూడిన వైరాగ్యము,
నైశ్వర్యాష్టకము, మనోమలమును బోఁగొట్టు యశము నను
నివి యెవ్వానివలనంగలుగునో, ఎవ్వాఁడు శాంతులు సమచి
త్తులు, సాధువు, లకించనులు నగుసన్న్యాసులకుఁ బరమగతియో
ఎవ్వానికి సత్త్వము ప్రియతమమూర్తియగునో, ఎవ్వని కుర్వీ
సురులిష్టదేవత లగుదురో ఏపరమపూరుషుని నేర్పులులు నిష్కా
ములు నగుశాంతులు సేవింతురో యామహావిష్ణువు మూవు
రిలో నుత్తముఁడని నమ్మిరి. గుణసహితమాయను నిర్మించిన
సురాసురరాక్షస మూర్తులు మూఁడు ; నామహావిష్ణువునకుఁ
గలుగును. కాని యందు సత్త్వరూపమే యర్థసాధనము. అని
యిట్లు సరస్వతీతీరనివాసు లగుమునులు తమకుఁ గలసంశయ
ముల నెడఁబాసి భగవత్పాదారవిందముల నాశ్రయించి పరమ
గతింగాంచిరి. సంసారభయనివారణదక్షం బగు నీకథా సుధా

రసము గ్రోలినవారు హరిభక్తు లగుదురు. సంసారతాపములు వారికిం గలుగవు.

మహామతులారా! ఈకథ పూర్వగాథయందు నావ్రాసిన భావమునకు విరుద్ధముగా నున్నదికదా యని మీరూహింతు రేమో. ఎంతమాత్రము కాదని నమ్ముఁడు. పూర్వకర్మానుసారముగా దేవతాభక్తి కుదురు నని యందఱంగీకరింపఁ దగినవిషయము. విష్ణుభక్తులు కాఁదగువారి కాపరమాత్మయందు దృఢభక్తి కుదుపుట సహజముకదా. ఆవిషయమే యీకథ తెల్పుచున్నది. భగవంతుఁడు రూపుఁడయ్యు నిర్గుణుఁడయ్యు సర్వగతుఁడయ్యు భక్తులకొఱకొక్క-రూపము పేరునివాసము గలవాఁడుగాఁ దోఁచును. అర్చారూపమని దానిపేరు. ఏభక్తుఁ డేరూపమునఁ దనను ధ్యానించునో ఆరూపమును ధరించి తోఁచును. ఆభక్తుఁ డారూపమునే నిరంతరము ధ్యానించి వినుతించి తరించును అనఁగా నన్నిరూపములు భగవంతునివె యని స్పష్టము. అన్నిరూపములయందుండుపరమేశ్వరుని సమముగాఁ జూచువాఁడే సమదర్శనుఁ డనంబడును.

శ్లో. “తద్బుద్ధయ స్తదాత్మాన స్తన్నిష్ఠా స్తత్పరాయణాః,
గచ్ఛంత్యపునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూతకల్మషాః. ౧౭
విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాస్సమదర్శినః. ౧౮
ఇహైవ తైర్జితస్సర్గో యేషాం సామ్యే స్థితం మనః,
నిర్దోషం హి సమం బ్రహ్మ తస్మా ద్బ్రహ్మణి తే స్థితాః.”
౫ అధ్యా.

భృగుముని త్రిమూర్తులప్రాశస్త్యమును శోధింపఁబోవుట.335.

అనుగీతావాక్యముల ననుసరించి యూహించిన సమముగా సర్వజంతువులయందుండుపరమాత్మను జూచువాఁడు జ్ఞాని యని స్పష్టమయ్యెడిని. పై వాక్యములననుసరించి యాలోచింపఁగా భగవంతుని కొక్కరూప మనునియమము లేదనియు నెల్లరూపములు తానే యనియు నేప్రాణికి స్వస్వకర్మానుసారమే రూపమున భక్తికుదురునో యారూపమున భగవంతు నారాధించిన నర్చారూపుఁడుగావున నా పరాత్పరుఁడు కృతార్థునిగాఁ జేయుననియుఁ బొడగట్టకమానదు. కావున భగవద్రూపములయం దుత్తమమధ్యమాధమభేదములు భక్తునిబుద్ధికల్పితములనుట సమంజసము. ప్రస్తుతకథావిషయము నాలోచింపఁగా మునులు భృగ్వాదులు విష్ణుభక్తులు. వారికి వైకుంఠమున నున్న విష్ణురూపమున భక్తి కుదిరినది. ఆరూపమున నా పరాత్పరుఁడు వారికిఁ గాంక్షితముల నొసంగుచుండును. కావున వారి పరీక్షయందు శంకరునికంటె విష్ణుమూర్తి యధికుఁడుగఁ దోఁచుట యొకవింతగాదు. దీనింబట్టి శంకరుఁ డల్పుఁడనరాదు. మఱి కొందఱు మునులకు శంకరుఁ డుత్కృష్టుఁడుగఁ దోఁచును. అప్పుడు విష్ణుమూర్తి శంకరునికంటె నల్పుఁడని చెప్పవలనుపడునా. ఆభక్తులభావమదియని చెప్పవచ్చును. కావునఁ జక్కఁగా బరిశీలించినతఱి నించుకంతయు భేదము కానరాదు. సర్వభూతములయందు సమానముగా భగవంతుని దలంపవలయునని యుండఁగా శివకేశవభేద మెట్లో తోఁచకయున్నది. భేదబుద్ధి నెవ్వరు పరమాత్మను దలంతురో వారు ముక్తిసామ్రాజ్యదూరులని భగవంతుఁడే చెప్పెను. కాఁబట్టి భక్తుఁడే కాలమునందును గృష్ణపరబ్రహ్మను సర్వభూతాంతర్వాసునిగా ధ్యానింపవలయు.

అదియే యఖండభక్తి యని యెఱుంగవలయును. అట్లు లేక ద్వారకాపురవాసునిగా మాత్రము ధ్యానించిన నామమహాత్మ్యుని సర్వగతత్త్వము నంగీకరింపనట్లగును. ఇదియే సారము. పెంచివ్రాయనక్కఱలేదు. తరువాతికథను వ్రాయఁబూనెదను.

—— శ్రీహరి ద్రౌపదిఁ గాపాడుట. ——

రాజసూయయాగమున శిశుపాలుని వధించి ద్వారకానగరమున కరుదెంచి దంతవక్త్రసాల్వాదులఁ బొలియించిన పిదపఁ బాండవులవార్తయెట్టిదని విమర్శింతము. రాజసూయానంతరమునందుఁ గర్మప్రేరితుఁడై దుర్యోధనుఁడు పాండవుల యెడ మఱింత యీర్ష్యఁ బూనెను. మయుఁడు నిర్మించియిచ్చిన సభ యాతనికి మఱింత కోపమును గల్గింపఁజాలెను. ఆసభా విశేషములు వాఁడు చూచునపుడు వానిభ్రాంతినిగాంచి నకుల సహదేవులు ద్రౌపదియుఁ బరిహసించిరి. తా రాజరాజై యిట్టి యవివేకమును గనఁబఱచినపుడు వారు నవ్వినను రోషమొందఁ బనిలేదు. కాని భగవదుద్దేశము మహాసంగ్రామమును గూర్చుటకేకదా. ఆసంకల్పము కర్మములఁ బ్రోత్సహించెను. అవి నకుల సహదేవులను ద్రౌపదిని హేతువుగా నొనరించి దుర్యోధనునకుఁ బట్టరానియాగ్రహమును గల్పించెను. సర్వసాక్షియగు శ్రీకృష్ణుఁ డూరక చూచుచుండెను. తదిచ్ఛాశక్తి పనినిర్వహింపఁబూనెను. దానికి వారివారికర్మములే సాధనములు. వానితో నామమహాశక్తి సర్వకార్యములు సాధించి భగవంతునియూహను స్థిరపఱచెను.

ఆవల నాసుయోధనుఁడవమానమున ఖిన్నుఁడై హస్తిపురమున కరిగి మేనమామ యగుశకునితోఁ దనకటఁ గల్గిన

భంగపాటును దెల్పి యంగలార్చెను. మేనయల్లునకుం గల్గిన యవమతిని బోఁగొట్ట నాతఁడు దుష్ప్రయత్నమే సాధనమని ద్యూతక్రీడకు ధర్మరాజును బిలువ మేనల్లునిఁ బ్రోత్సహించెను. వాఁడు తండ్రికిం దెల్ప నాతఁడు తన్మంత్రియగువిదురుఁడును వలదని యెన్నియో భంగుల వారించిరి. కాని వాని నాతని కర్మము విననీయక పట్టుపట్టునట్లు చేసెను. కావున వానికానీతు లురుచించినవి కావు. వాఁడు తండ్రికడఁ జేరి తాఁ జచ్చుటయో ధర్మరాజుతో జూదమాడుటయో యీరెండింటిలో నేదియి ష్టమో తీర్మానించుకొమ్మని తండ్రికిం జెప్పెను. విధిలేక యొగ్ర డ్డిరా జంగీకరించెను. ఇన్నినీతు లుపదేశించినవిదురుఁడే తుదకు నింద్రప్రస్థపురంబున కరిగి ధర్మరాజును ద్యూతక్రీడకుంబిలిచెను. ఇది యకార్యముకాన నేనురానని సకలధర్మవేత్తయగు యుధి ష్ఠిరుఁడు పలుకక యందుల కంగీకరించెను. అనఁగాఁ గర్మము దుర్యోధనశకునిధర్మరాజులఁ బ్రోత్సహించి సమ్మతింపఁజేయఁజా లెనని యిందుఁ గలసారము. ఎల్లవారును జేరిరి. దివ్యమందిర మున నాద్యూత మారంభమయ్యెను.

ధర్మరాజద్దానికి విముఖుండయ్యుండెను. కానివిధిబలవం తముచేయ నంగీకరించెను. దుర్యోధనుఁడు ధర్మరాజుతో సుహృ ద్ద్యూతంబాడుదము. ప్రొద్దుపోకకిది యొకకారణమగునని మంద లించెను. ధర్మజుండార్యా! వంచనయు జూదము ననునీరెండును క్షత్రియులకు నీతివిక్రమములు గావు. కావున వానిని రెంటిని వర్జింపవలయునని పెద్దలు పలుకుదురు. మఱియు సన్మార్గమును వదలిన కుత్సితకితవులతోడ జూదమాడరాదు. దానవర్థము ధర్మ ము నశించును. మఱియు మాయాద్యూతంబున జయంబందు

టయు మహాపాపం బే యని వించును. ధర్మద్యూతమున జయంబు గొనుట ధర్మయుద్ధమున జయించుటయుఁ బుణ్యంబనియు నపితుండగు దేవలుండు పలికెను. అని యాప్రయత్నము దుర్విషయమని తానెఱింగినట్లు పలికెను. ఆమాటలకుఁ దగినయుత్తరము దుర్యోధనుఁ డీఁగలఁడో లేఁడో యని యాలోచించి శకుని ధర్మరాజా! ద్యూతమునునది యొకకళ. అఱువదినాలుగు కళలయం దదియు నొక్కటి. లోకజ్ఞానము గలిగి బుద్ధిమంతుఁడు రాజనీతికోవిదుఁడు నగువాఁ డిట్లు ద్యూతమును నిందింపఁడు. బలహీను లగుమానవులు బలవంతులగు శత్రువులతోఁ బోరఁజుట సంభవించెనేని పెక్కుమాయలు పన్ని కార్యము సాధించుట లోకాచారమే కాని విరుద్ధము కాదు. అదియటుండనిమ్ము. నీవు జూదమాడినచో నోడిపోవుదునని భయంపడుదువేని మానుము. నీకీకళయందుఁ నేర్పుగలదే నాడుము. అను శకునిపలుకులకునాగ్రహముగలిగి బలవద్ద్యూతార్థము మీచేఁ బిలువఁబడితిని. ఇపుడు మానవలనుపడదు. ఆడెద. అని దుష్కృత్యము తన్నుఁ బురికొలుపుచు మఱింత త్వరపెట్టఁగా నంగీకరించి ద్యూతరంగంబునఁ గూరుచుండె యాడనారంభించెను. దుర్యోధనుపక్షమున సౌబలుఁడు వివింశతియుఁ జిత్రసేనుఁడు వికర్ణుఁడు గూరుచుండిరి. వారలంగాంచి ధర్మరాజెవ్వరు నాతో జూదమాడుదు రని ప్రశ్నించెను. దుర్యోధనుఁ డామాటకు బదులుచెప్పఁబూని యార్యా! నాకొఱకు నామామ యీశకుని జూదమాడును. ఈతఁ డోడ్డినపందెములనెల్ల నేన యొసంగెద. ఆమాటకు ధర్మరాజు సమ్మతించుట న్యాయముగాదు. ఐనను విధివశంబున నట్లేయని యంగీకరించి

యాట కారంభించెను. ఇరువురు మేలగుపదార్థముల నొడ్డి యాడుచుండిరి. ప్రతిపర్యాయము ధర్మరా జోడుటయు శకునియే గెలుపొందుటయు సాగుచుండెను.

ఆద్యూతము సుహృద్ద్యూత మనియే యెల్లవా రూహించిరి. కాననే భీష్మద్రోణాశ్వత్థామలు ధృతరాష్ట్రుఁడు విదురుఁడు లోనగువారెల్ల వచ్చి యర్హాసనములఁ గూరుచుండి చూచుచుండిరి. ఆపాచికలు మాయాకల్పితములు. కావున ధర్మరాజున కోటమిని శకునికి జయమును బ్రతిపర్యాయము సమకూర్చుచుండెను. దాన ధర్మరాజు మదియందు విరోధము పెచ్చుపెఱిగి కలంచుచుండెను. సకలరత్నరాసులు గజాశ్వాదులు ధర్మరాజొడ్డుటయు వెంటనే యోడుటయు జరగుచుండెను. ఆవిధ మెఱింగి విదురుఁడు నీతిశాస్త్రకోవిదుఁడు గావున ధృతరాష్ట్రునితో మహారాజా! నీతొలికొమరుఁడు దుర్యోధనుఁడు జన్మించునపుడే దుశ్శకునములు పెక్కులు తోఁచెను. వీనికారణమున నిర్మలతమమగు నీవంశము పాపభూయిష్ఠము కానున్నది. ఒక్కనికతన వంశమునకు హాని కల్గునెడల వానిం బొలియించియో వెడలించియో కులము నుద్ధరించుట ధర్మంబని శుక్రనీతి తెలుపుచున్నది. ఈనియమము నాశ్రయించియే యాదవులు కృష్ణునిమూలమునఁ బాపాత్ముఁడగుకంసుని బొలియించి వంశమును గాపాడుకొనఁగల్గిరి. కావున నీవును గులమును రక్షించుట ముఖ్యమని తలంచి యింద్రనందనుం బంపి దుర్యోధను నిగ్రహింపఁజేసి నిర్మలఖ్యాతి మెఱయునీకులమును గాపాడుకొనుమని బహువిధముల బోధించెను. ఈదుష్టద్యూతము నివారింపుమని నొక్కి చెప్పెను. కాని భగవం

తునియాశయము ప్రతివారిమానసముల నాట్యముచేయుచు నెవ్వరెవ్వరిచే నేయేయుపకారములు లోకులకుఁ గల్గింపవలయునో వానినెల్లఁ జేయించుచుండెను గావున నామాటలకాధృతరాష్ట్రుఁ డూరకుండెను కాని తానేమియు దాని నాపఁ బూనఁడయ్యెను విదురుఁ డాయన్యాయమును జూడఁజాలక దుర్యోధనుంగాంచి యువరాజా! న్యాయమార్గమును మాని శకునిని మాయాద్యూతమునఁ బూన్చితివి. పాపమతి నాశ్రయించితివి. ధర్మమూర్తులగుఁ బాండవుల సకలైశ్వర్యముల నపహరించినయెడల లోకమునఁ గలసజ్జనులందఱు నిన్నుఁ జీయనరా. ధృతిమంతులై భుజవిక్రమమున శాత్రవుల నోడించినపాండవు లనుసింహములను దేహముతెలియక గర్వించి పరాజితులనుగాఁ జేసితివి. వారి కిట్లపకారముచేయుట మేలగునా. అని లెక్కసేయక నిష్ఠురములాడెను. ఆమాటల కాగ్రహించి దుర్యోధనుఁడు విదురా! ఎల్లప్పుడు శత్రువులసద్గుణములనే కీర్తింతువు. పగఱపక్షము నాశ్రయించియే మాటలాడుదువు. మాపక్షమును సర్వదా నిందింతువు. మాసొమ్ము తినుచు మమ్మే యాక్షేపింతువు. తొడపైనభయంకరభుజంగ మున్న నెంతసుఖమో నీవు మాకడనుండ నంతలాభము మాకుఁ గలుగుచున్నయది. లోకమున రాజులు తమశత్రువులసంపదలను సుఖోపాయమున సంగ్రహించుట మేలేకాని కీడుకాదు. అది రాజలక్షణముకాని క్రొత్తమార్గము కాదు. ధర్మరాజు ద్యూతమాడ నసమర్థుఁడే యైనచో నుడుగుటమేలు. పౌరుషమున నాడియోడిన నది నాయపరాధమా. విదురా! నన్నిట్లు నీవెత్తిపొడుపుమాటలు పలికి దూషించుట న్యాయముకాదు.

నీయంతట నీవుండుము మాకు బుద్ధిచెప్పరాకుము. చాలుం జాలు నీహితము.

అనిన విదురుండు కటకటంబడి దుర్యోధనా! లోకమున దుర్మతములనుబోధించువారు మిత్రులుగాఁ బరిగణింపఁబడుదురు. మేలుచేకూర్పఁ బలుకువారు పగవారుగా నగపడుదురు. నీకిప్పుడు నామాటలు పనికిరావు. శకుని లోనగువారిమాటలు రుచించును. చెడఁజెప్పువారిని మిత్రులనిభావించుట మాత్రము మంచికాలమునకుఁగాదని యెఱుంగుము. నీవుమాత్రమే గాక లోకముననెల్లవారును విశేషించిబుద్ధిమంతులుకూడఁ గాలము దుష్టమగునపుడు ప్రియముగా మాటనాడువారిని మెచ్చుకొందురు. అప్పటి కప్రియముగాఁదోఁచి మీఁద మేలుగల్గించు మాటను వినరు. కావుననే ధీరులగుపూరుషు లట్టిమాటలను జెప్పఁబూనక యూరకుందురు. నీచులు ప్రియముగాఁ బల్కుచు వారినాశ్రయించి యుందురు. నాయోపినంతవట్టు ధృతరాష్ట్రునకుఁ దత్సంతతికి మేలుగలుగఁ బలికితిని. అట్టినన్ను దూషించితివి నీకకార్యము మాత్రము మేలుకాదు. అని మఱేమియుం బలుకకయుండెను.

జూదము యథాపూర్వముగా సాగుచుండెను. ఎన్నిపందెములు పెట్టిన నవియన్నియు శకునిపక్ష మగుచుండెను. దేవబ్రాహ్మణవృత్తులు తప్పఁ దక్కినభూతలము శత్రుగత మయ్యెను. బ్రాహ్మణులు తప్పఁ దక్కినసేవకులెల్లరు శత్రువశగతు లైరి. అంతటనైన మానక వృద్ధియగుచున్నయీసున ధర్మరాజు సత్యనిష్ఠులైన సోదరులనొడ్డి యోటువడెను. సహదేవుఁడు మొదలుగా భీమసేనునివఱకుఁ గలసోదరులు శత్రువులకు లోఁబడ

వలసివచ్చెను. ఇట్లు సర్వము నోడి ధర్మరాజు పందెముపెట్ట వేఱుధనంబులేక యోజించుచుండఁగా శకుని ధర్మరాజుని గాంచి యుధిష్ఠిరా! ద్రవ్యము లేదని యోజించెదవే, ఏల? పాంచాలి నీకు ధనముకాదా. ఆమె నేలయొడ్డరాదని హెచ్చరించెను. ఆమాటలకు బదులాడఁజాలక కర్మముపాపఫలముల నొసంగఁ దన్నుమఱింత ప్రోత్సాహము చేయఁగా లోఁబడి యాపతివ్రతా తిలకమును గూడ నొడ్డి యోడెను. ఆమెయు దుర్యోధనునివ శంగతయే యాయెను. ఇట్లు ధర్మరహస్యవేత్తయగునాపాండవాగ్రజుండు సర్వస్వమును దుష్కర్మప్రేరితుఁడై యోడెను.

ఆవిధ మెఱిఁగి భీష్మద్రోణాదిసదస్యులందఱు విభ్రాంతిఁ వగచి యేమియు ననఁజాలక చింతాక్రాంతులై యుండిరి. విదురుఁడాఘోరకృత్యమును జూడఁజాలక పెడమొగముపెట్టుకొని కన్నులువాయ నేడ్చుచుండెను. సదస్యులెల్లరు తద్ద్యూతవిధాన మెఱింగి యింతకంటె మోసము గలదా యని కన్నీరుమున్నీరుగాఁ బ్రవహింప నేడ్చుచుండిరి, ఇట్టియీయార్తధ్వని గ్రుడ్డిరాజుచెవిఁ బడ నాతఁడిది యేమి విపరీతము? ఎవ్వ రెవ్వరేయేపందెముల నొడ్డిరని విదురుని బ్రశ్నించుచుండెను. కర్ణశకునిదుశ్శాసనాదు లానందపరవశులై యుండిరి. దుర్యోధనుఁడు పాండవులందఱును దనదాసులని యెఱింగి పాంచాలి తాఁజెప్పినపనులు చేయఁదగినదనియు నూహించి యామెను దనసౌధమును దుడువఁగాఁ బనుచువాఁడై విదురుంబిలిచి వేగంబపోయి పాంచాలిని దోడుకొని రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. ఆతనిదిక్కు మొగంబై విదురుండు దుర్యోధనా! నీకంటె నీచులు లోకమున నొరులు లేరు. ఇట్టియన్యాయకార్యమునకు

నన్నుంబంపందగునా. దుష్టమతియై యొరులకు ననవరతము పీడలఁ గల్గింపఁజూచుచుండు దుర్జనునిసంపదలు త్వరగా నశించును. కులపాంసనా! పట్టాభిషేకమహోత్సవార్హ యగు ద్రౌపది నిట్లవమానము చేయుట కామె దిక్కులేనిదని భావించితివా. దుర్మతీ! ఘోరాశీవిషోపమానులగు పాండవుల నెఱిఁగి యెఱిఁగి యేల యవమానించెదవు? వారికేల యాగ్రహముగలిగించెదవు. ఒరులధనమును మోసమున నేల యపహరించెదవు? శకునిదురాలోచనము నేల పాటించెదవు? జూదమున నెగ్గు పుట్టక మానదు. దీనఁగలుగులాభము వెదురుపాదకు ఫలము గలుగనదిసమూలముగానశింపఁజేయునట్లు నీకులనాశనమున కిది కారణంబగును. అని పరుషంబుగాఁబలికిన విదురునిపై నాగ్రహించి నిష్ఠురోక్తుల నాతనిం గనలించి ప్రాతికామియనువానిం బిలిచి యీవిదురుఁడు సర్వథా యసంగతముగా మాటలాడు. విశేషించి పాండవపక్షపాతియునగు. కావున, నీవిప్పుడే పోయి యాపాంచాలిం దోడుకొని రమ్మాయని యాజ్ఞచేసెను సూతపుత్రుఁడగు ప్రాతికామియు దుర్యోధనునియాజ్ఞ శిరసావహించి పాంచాలిం గాంచి వినయము మెఱయ నిట్లు పలికెను. తల్లీ! ధర్మరాజు దుర్యోధనునితో జూదమాడిరాజ్యము, సంపదలను, సోదరులను దుదకు నిన్ను నోడెను. మీరెల్లరు దుర్యోధనుని వశమున నుండవలయును. నిన్నుఁ దోడుకొనిరమ్మని మారాజు నన్నంపెను. కావున సుయోధనుకడకు రావలయును. అనిప్రాతికామిపలుకులు పిడుగులవలెఁ గర్ణవివరములఁ బగుల్పఁగాఁ బాంచాలి యిట్లు వాక్రుచ్చెను.

ప్రాతికామీ! ఏయుగమునందైనను భర్తను బందెమిడి యోడిన భర్త గలఁడా. ఇది వినఁగాఁ జిత్రముగ నున్నయది. చంద్రవంశభూషణుఁ డగుధర్మరా జిట్లు చేయునా. అన్నా! మఱొక్కమాట యడిగెదను. తొలుతఁ దన్నునొడ్డి యోటువడి పిదప నన్నోటుపడియెనో, లేక నన్నే తొలుత నోటుపడిపిదపఁ దన్నోటు పడియెనో యున్న దున్నట్లు నాకెఱిఁగింపుము. నీకుం దెలిసినఁ జెప్పుము. నీవెఱుంగవేని యాకితవునే యడిగివచ్చి నాకుం దెల్పుమా. ఆవిషయ మెఱిఁగించి నన్నుఁ దోడుకొని పొమ్ము. అనిన నాతఁడు మరలి వచ్చి పాంచాలిప్రశ్నమును ధర్మరాజునకుఁ దెల్పగా నంతకుముందే పరాజయదుఃఖమున మనస్సు నిలుకడలేనివాఁడుగా నున్నవాఁడు కావున వానికి బదులుచెప్పకయుండెను. ఆవిధ మెఱిఁగి దుర్యోధనుఁడు ప్రాతికామీ! ఈవిషయము సందిగ్ధమైనది. అందఱు వినఁగానడిగితివి. పాంచాలి యిందే యీప్రశ్నమునకు బదులెఱుంగవచ్చును. కాన నాలసింపక దోడుకొని రమ్ము. అనుటయు వాఁడప్పుడే పోయి పాంచాలరాజనందనా! నీయడిగినయర్థము సభ్యులేఁ యటఁ జెప్పుదురు. నిన్నుఁ దోడ్కొని రమ్మనిరి.

ద్రౌపది దుర్యోధనునిదుశ్చరితమును, ధర్మరాజు దానికి సమ్మతించుటయు నెఱింగి కలవిలపాటొందుచుఁ జేయునదిలేక యాప్రాతికామివెంట నేకవస్త్రయై యధోనీవియై కన్నీరు విరామములేక చెక్కిళ్లపైఁ బ్రవహించుచుండఁగా సభ కరుగుదెంచెను. వచ్చి కురువృద్ధులచెంత నిలువంబడియెను. ఆమెను జూడఁజాలక వారెల్లఁ దలలువంచిరి. పాండునందనులు సిగ్గుపడి శిరస్సులు వంచి యూరకుండిరి. దుర్యోధనుఁడు దుశ్శాస

నుంగని సోదరా! ప్రాతికామిభీమసేనునకు భయంపడును. కావున నీవె ద్రౌపది నిటకుం బిలుచుకొని రమ్మని పనిచెను. ఆమాటలాలకించి భయంపడి పాంచాలి వేగంబ గాంధారిచెంతకుం బోయెను. దుశ్శాసనుఁడు ద్రౌపదివెంటనె పోయి పాంచాలీ యింక నెక్కడి కరుగుదువు? మామేనమామ నిన్ను గెలిచెను. నీవు కురురాజుధనమ వైతివి. నీభర్తలు తమరును దాసులైరి. అని పలుకుచుఁ జెంతకు రాఁగా నాపాంచాలి యయ్యా! రజస్వలనై యేకవస్త్రధారిణి యయి యున్నదానను. నన్ను స్పృశింపకుము. నేను సభకు రాఁదగదు. అందుఁ బెద్దలంద ఉన్నవారు కదా. అని దీనముగాఁ బలుకక నాదురాత్ముఁడు నీవేకవస్త్ర వైన నేమి. విగతవస్త్ర వైననేమి? నిన్నుఁ దోడుకొనిపోవక మానననుచు బలాత్కరించువాఁడై న్యాయమార్గమును మాని రాజసూయమహాయాగమునఁ బరమపవిత్రమగు నవభృథస్నానమునందు విప్రప్రవరులు వేదమంత్రములు పఠింపఁగా వారిధారలచే మిగులఁ బావనములగు నాపాంచాలిశిరోజములం బట్టుకొని యీడ్చుకొని యందఱుచూచుచుండఁగాఁ దెచ్చెను. చేయునదిలేక దురాత్ముఁ డగుదుశ్శాసనుఁ డీడ్చుకొని రాఁగా శకునికర్ణదుర్యోధనాదిరాజభూయిష్ఠం బగునాసభాభవనమున కరుదెంచి క్రోధలజ్జాపరవశయగుచు నందఱువినుచుండఁగా విధివశమునఁ బరాభూతుఁ డైనను ధర్మరాజు ధర్మసంపదచే నొప్పునుగాని డిందుపడఁడు. ధర్మమార్గమును వదలఁడు. ఓకురువృద్ధులారా! మిగులఁ గోపస్వభావుఁడగు నీదుశ్శాసనుఁడు దుర్జనవృత్తి నిటకీడ్చుకొనివచ్చెను. ఇంచుకయు విచారింపక దుర్మదమున నిట్లు చేసెనుగదా. ఇది న్యాయవిరుద్ధమని పలుకక

మీ రెల్ల నూఱకున్నందున వీఁడు నన్నవమానించు చున్నవాఁడు. ధర్మసంపదలఁ దులతూగునీభరతవంశము నేఁ డధర్మసంపదచే నిండియున్నదని తలంపవలయుఁ గదా యని పలికి యూరకుండెను.

ఇటు ముల్లోకముల జయింపఁజాలు పాండుకుమారులు పతులుగాఁ గలిగియు నేప్రయోజనములేక యనాథవలెఁ జింతించుచు సకలలోకార్తిహరుండగు శ్రీకృష్ణుని మదిందలంచుచుఁ గన్నీరు ప్రవహించుచుండ నేడ్చుచున్నపాంచాలింగని భీమసేనుండు ధర్మరాజును జూచి యుధిష్ఠిరా! సకలసంపదలను సోదరులను బణముగా నిడి యోడుట నీకుందగును. మాకెల్ల నధిపతివి కావున నిట్లుచేయుట కధికారి వగుదువు. అంతియకాని యీకపటద్యూతమునందు ద్రౌపదిని బణముగాఁ బెట్టుట న్యాయమా. ఈపాంచాలి యీకపటద్యూతమును నెః మునఁ బరాభూత యయ్యెఁగదా. శకుని మోస వెఱింగియు దుష్టద్యూతమునఁ బ్రవర్తించి యధర్మప్రవర్తకుఁడ వైతివి కావున నిట్టియధర్మకార్య మొనరించినపాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తముగా నీబాహువులం గాల్పవలయును. అనియాగ్రహించి పలికిన భీమునకు నర్జునుం డిట్లుపలికెను. పవననందనా! ధర్మరాజు న్యాయముతప్పిన భూలోకమంతయుఁదల్లడిల్లకుండునా. సుహృద్ద్యూతమునకు యుద్ధమునకు నితరులు పిలువఁగా రాజు విముఖుఁడు గాఁదగదని రాజధర్మము శాసించెడిని. విధివిపరీత మైన తఱిఁ జింతింపరాదు. అని బదులుచెప్పెను. భీమసేనుం డమ్మాటల నాలకించి యూరకుండె. పాండవు లిట్లు దుఃఖాక్రాంతులగుచుండఁ గురువృద్ధులేమియుఁ బలుకక యూరకయుండ నా

దుష్టజనవర్తనమును జూడనోడి వికర్ణుం డెల్లవారును విన నిట్లు పలికెను.

సభాస్తారులారా! సమచిత్తవ్యాపారులగుమతిమంతులు ద్రౌపదీప్రశ్నమునకు బదులు చెప్పవలయును. ఊరకయుండుట బాపమగు. దాన మీకు నరకము గల్గును. ఇందుఁ గురువృద్ధుల గుభీష్మాదులు గలరు. ఆచార్యులగుద్రోణాదులు గలరు. ఎవ్వారేని మాటాడకయున్నవారు. ధర్మమును విచారించి బదులు చెప్పఁడు. మీరిప్పటికైనఁబ్రతివచనమీయనిచో నేనే ధర్మము నిర్ణయించెద. వినుండు. *జూదము, పానము, వేఁటయు, మితిమీఱినభక్షణాసక్తియు నను నివి నాలుగును దుర్వ్యసనంబులని పెద్దలు పలుకుదురు. వీనియందాసక్తులగువారు పాపులనంబడుదురు ఇపుడు ధర్మరాజు కపటద్యూతమునకుఁ బిలువంబడియెను. ద్రౌపది పాండవులకెల్ల సాధారణధనము గదా. ఆమెను బంటెముగా నొడ్డెను. ఇది యన్యాయము. రజస్వల యై యేకవస్త్ర యగునీమె నిటకుందోడితెచ్చుట న్యాయవిరుద్ధమే యగు. అనిపలుక వానికిఁ గర్ణుం డిట్లనియెను. వికర్ణా! నీవు బాలుఁడవు. ఇందున్న పెద్దలెల్ల నెఱుఁగనిధర్మము నీవేమెఱుంగుదువు? పిల్లవాఁ డిట్టిమహాసభలో మాటలాడుట న్యాయసమ్మతముగాదు. ద్రౌపది యధర్మవిజితురాలని పలికితివికదా. ఈసభలో నున్నవారందఱును జూచుచుండఁగనే ధర్మరాజోడెను. ద్రౌపదియు నాతనికి ధనమే యగును. కాకపోయినచోఁ బాండ

---

* చత్వార్యాహుర్నరశ్రేష్ఠా వ్యసనాని మహీక్షితాం, మృగయా. పానమక్షాశ్చ గ్రామ్యే చైవాతిరక్తతా. అని భారతము సభాపర్వము ౬౭. అధ్యా.

వు లేల యంగీకరింతురు. అప్పుడే యాక్షేపింపకుందురా. ఏకవస్త్ర యగుపాంచాలి నీసభకుం దోడ్కొనిరాఁ దగదంటివి. †లోకమున వనితకు దైవవిహితుఁ డగుభర్త యొక్కరుఁడే యుండును. ఈపాంచాలి యనేకభర్తృక. కావున బంధకి యనంబడును. కావున నిట్టిబంధకిని వస్త్రహీనం జేసి తెచ్చినను ధర్మవిరుద్ధము కాదు. అని వికర్ణునితీర్పును గర్ణుండు మార్చెను.

అంతట దుర్యోధనుఁడు దుశ్శాసనుని పిలిచి నీవీపాండవులయు ద్రౌపదియొక్కయు వస్త్రముల నపహరింపుమని యాజ్ఞాపించెను. ఆపాపాత్ముఁడు తమచెంతకు రాకముందే పాండవులు తమపైనున్నవస్త్రములఁ దీసి సభలోఁ బెట్టి ధర్మప్రవర్తకు లన్నకీర్తికిం గుఱియైరి. అంత పాంచాలిచెంత కేగి యీకార్యము చేయఁదగదని యించుకంతయు నాలోచింపక సజ్జనగర్హితుఁడు కావున నాదుశ్శాసనుఁడు త్వరపడి ద్రౌపదికట్టుకొన్నవస్త్రము సభలో నీడ్చెను. ఇది దుష్కార్యమని శంకయు నొందఁడయ్యెను. ఆసమయమున నాద్రౌపది తనపతు లూరకుండుటయుఁ గురువృద్ధులు దుఃఖించుచుండుటయే కాని యీకార్య మేలచేసెదవని యడుగకుండుటయు, ద్రోణాద్యాచార్యులు, దుర్యోధనునిదురంతమాయాజాలముండుటయుఁ దలంచి యింక నితరాధారము లేదని నిశ్చయించుకొని భక్తపరవశుఁడును జిత్తమునిలుకడ నొందఁజేసి సకలలోకోద్ధారకుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడే కాని వేఱొండు లేఁడని తలంచి నరసఖా! యీబన్నము బాపి నన్నుఁ గాపాడుమా యని స్మరించెను.

† ఏకో భర్తా స్త్రియా దేవైర్విహితః కురునందన, ఇయం త్వనేకవశగా బంధకీతి వినిశ్చితా. అని మూలము.

శ్లో. "ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యా చింతితో హరిః,
గోవింద ద్వారకావాసిన్ కృష్ణ గోపీజనప్రియ. ౪౧
కౌరవైః పరిభూతాం మాం కిం న జానాసి కేశవ,
హే నాథ హే రమానాథ వ్రజనాథార్తినాశన. ౪౨
కౌరవార్ణవమగ్నాం మా ముద్ధరస్వ జనార్దన,
కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్ విశ్వాత్మన్ విశ్వభావన. ౪౩
ప్రపన్నాం పాహి గోవింద కురుమధ్యేఽవసీదతీమ్,
ఇత్యనుస్మృత్య కృష్ణం సా హరిం త్రిభువనేశ్వరమ్. ౪౪
ప్రారుదద్దుఃఖితా రాజన్ ముఖమాచ్ఛాద్య భామినీ,
యాజ్ఞసేన్యా వచశ్శ్రుత్వా కృష్ణో గహ్వరితోఽభవత్.
త్యక్త్వా శయ్యాసనం పద్భ్యాం కృపాళుః కృపయాభ్యగాత్.
కృష్ణం చ విష్ణుం చ హరిం నరం చ
త్రాణాయ విక్రోశతి యాజ్ఞసేనీ,
తతస్తు ధర్మోఽన్తరితో మహాత్మా
సమావృణోత్తాం వివిధైస్సువస్త్రైః. ౪౫
ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యాస్తు విశాంపతే,
తద్రూపమపరం వస్త్రం ప్రాదురాసీదనేకశః. ౪౬
నానారాగవిరాగాణి వసనాన్యథ వై ప్రభో,
ప్రాదుర్భవంతి శతశః ధర్మస్య పరిపాలనాత్." ౪౭

మహాభారతము సభాపర్వము ౬౮ అధ్యా.

తనకట్టినపుట్టంబు దాఁకి రజస్వలయనుశంక లేక తన్ను వివస్త్రగాఁ జేయ నుంకించు టెఱింగి పాంచాలి గోవిందా! ద్వారకానివాసా! కృష్ణా! గోపీజనప్రియా! కౌరవులు నన్నవమానించుచున్నవారు. తెలియనట్లున్నవాఁడవే. జగన్నాథా! రమానాథా!

వ్రజేశ్వరా! ఆర్తినాశనా! కౌరవసాగరమున మునింగితిని. నన్నుద్ధరింపుము. జనార్దనా! నన్నుద్ధరింపుము! శ్రీకృష్ణా! శ్రీకృష్ణా! మహాయోగీశ్వరా! విశ్వాత్మకా! విశ్వభావనా! ఆపన్నిమగ్నురాలను. సకలకష్టములకుఁ జిక్కి పరితపించున న్నుద్ధరింపుము. అని భగవంతునిస్మరించి ముఖమును వస్త్రముచే నాచ్ఛాదించుకొని బోరున నేడ్చెను.

శ్రీకృష్ణపరమాత్మ శయ్యాతలమునుండి యవమాన తాపదోధూయమానమానస యగుపాంచాలిమొఱ్ఱ వినియెను. అప్పుడే శయ్యను రుక్మిణిని వదలెను. ఎవ్వరికేనెఱుఁగరాని రూపమున నాచోటికి కేతెంచెను. కరుణాస్వరూపుఁడు హరి సభాస్థలమున నావిర్భవించినంతనే యాజ్ఞసేనియార్తి తొలఁగెను. దుశ్శాసనుఁడు పట్టుకొనినచీరె యూడిరాఁగా నంతకంటె మంచిచీర వేఱొకటి కనఁబడెను. అదియొలువఁబడఁగా విచిత్రవర్ణపరిశోభితాంబరము మఱొక్కటి కనఁబడియెను. ఇట్లే చీర లొలువఁబడి వేఱొక్కటి మొలచుచుండఁగా, నొకపర్వతమువలె గనఁబడియెను. సభ్యులెల్ల నద్భుతానందములఁ జూచుచుండిరి. దుశ్శాసనుఁడుచేతులు నొవ్వఁగా సిగ్గుపడి మరలెను. ఎల్లవారును ద్రౌపదిపాతివ్రత్యమును గొనియాడిరి. దుశ్శాసనుదుర్నయమును దూలనాడిరి. భీష్మాదులు చేయునదిలేక యూరకుండిరి.

అంత దుశ్శాసనుఁడు ద్రౌపదింబరిభవించుటగాంచి క్రోధమునఁ గన్నులెఱ్ఱఁగాఁ బ్రళయకాలాంతకునివలె మండిపడుచుఁ బంట్లుకొఱుకుచు నెల్లవారును వినుచుండఁగా

శ్లో. "ఇదం మే వాక్యమాదధ్వం క్షత్రియా లోకవాసినః,
నోక్తపూర్వం నరైరన్యై ర్నచాన్యో యద్వదిష్యతి.
యద్యేతదేవముక్త్వాహం న కుర్యాం పృథివీశ్వరాః. ౫౩
పితామహానాం పూర్వేషాం నాహం గతిమవాప్నుయామ్,
అస్య పాపస్య దుర్బుద్ధేర్భారతాపశదస్య చ. ౫౪
నాపిబేయం బలాద్వక్షో భిత్వా చేద్రుధిరం యుధి,
తస్య తే తద్వచశ్శ్రుత్వా రౌద్రం రోమప్రహర్షణం." ౫౫

ఈఘట్టమున వాగనుశాసనుఁ డగునన్నయభట్టారకమహాకవి శిరోమణి

మ. కురువృద్ధుల్ గురువృద్ధబాంధవు లనేకుల్ చూచుచుండఁగ
మదోద్ధురుఁడై ద్రౌపది నిట్లుచేసినఖలుఁ దుశ్శాసనుఁ
లోకభీకరలీలఁ వధియించి తద్విపులవక్షశ్శైలరక్తౌఘుని
ర్ఝరముర్వీపతి చూచుచుండ నని నాస్వాదింతునుగ్రాకృతిఁ.

అని వ్రాసిరి. ఈఘట్టముననే కవిరాజశ్రీకృష్ణమూర్తిశాస్త్రులు గారు తమభారతమునందు

మ. వినుఁడో క్షత్రియులార మీరిపుడిటంవీక్షించుచుండంగమా
వనితఁ ముట్టి పరాభవించె ఖలుఁ డీపాపాత్ముని బట్టి నే
ననిలో నెల్లరుఁజూచుచుండ నురముఁ హాహా యనంజీల్చిత
జ్జనితానంతకవోష్ణరక్తమును నాస్వాదింతు నుగ్రుండనై.

అని వ్రాసిరి.

ఇట్లు చేయలేకున్నచోఁ బితృపితామహులగతికిందప్పి నవాఁడ నగుదునని ప్రతిజ్ఞచేసెను. ఆప్రతిన యమానుషము. కావున దానివినియచ్చెరుపడి దిక్కులుచూడక ఛీఛీయని పలు

కుచు నెల్లవారును సపుత్త్రకుండగుధృతరాష్ట్రు నిందించుచుం బాంచాలియడిగిన ప్రశ్నమునకు బదులుచెప్పక యుపేక్షించుట యుందలివృద్ధులగురాజులకు నాచార్యులకుఁదగునాయని పలుకు చుండిరి. అంతటఁ జేతులెత్తి విదురుం డెల్లవారిని వారించి యిట్లు పలికెను. సభాసదులారా! బుద్ధిమంతులు ద్రౌపదియడిగిన ధర్మసందేహమును విచారింపవలయును. దానిం దీర్పకపోయి నచోఁ బాపము లభించును. ఈవికర్ణుఁడు కడుంజిన్నవాఁడైనను ధర్మశాస్త్రములను బరిశోధించి బృహస్పతివలె ధర్మముతెల్పెను. వీఁడా ధర్మమును జెప్పువాఁడని తూలనాడక దీని నంగీకరిం పుఁడు. ధర్మసూక్ష్మ మొక్కఁడు నెప్ప శక్యుఁడుకాఁడు. కావున మీారెల్ల రద్దాని నంగీకరింపఁదగును. ఏలయనఁగా సభకరుదెంచి ధర్మసంశయమును దీర్పుఁడని యడిగినపుడు చెప్పకయుండినయెడల నాసభ్యులు పాపభాక్కులగుదురు. పాపమునం దర్ధము సభ్యులనొందునని విధికలదు. అంతియగాక ధర్మమెఱిఁగియుండియు లోభముననో పక్షపాతముననో, చాంచల్యముననో వేఱువిధముగాఁ బలుకునోవాఁ డనృతదోషఫలమునంతయు నను భవించును. అని యనేకోదాహరణములం దెల్పిరని పలుకుటయు సభలోనివారెల్లరు దుర్యోధనుభయంబున నొక్కమాటయేని పలుకకుండిరి.

ద్రౌపది యంతట సకలరాజసమక్షమున దుశ్శాసనుఁ డిట్లు తన్నవమానింప దుఃఖితయగుచు నెల్లరువినఁ బాండవులకు బత్నినై శ్రీకృష్ణునకుం జెలియలినై సభామధ్యమున నిట్లవమానింపఁబడితిని. ఇది యన్యాయముకాదా. ఇదియటుండ నిండు. నేనిపుడు దుర్యోధనునకు దాసినగుదునా. కాఁదగనా.

నిర్ణయింపుఁడని మరలఁ బ్రశ్నించెను. భీష్ముఁ డాప్రశ్నమును విని తల్లీ! నీప్రశ్నమునకు నుత్తరమాయుధిష్ఠిరుఁడు చెప్పవలయునేకాని ధర్మసూక్ష్మ మెవ్వ రెఱుంగుదురు! అది గహనము. ఇట్టి దురవ్యవసాయమునకు ఫలము శీఘ్రకాలమున నీకురుకుల పాంసను లనుభవింతురు. అని పలుకుచుండునంతలోఁ గర్ణుఁ డాద్రౌపదిం గాంచి యింతీ! ఏవురుభర్త లుండుటకంటె జూదమున భార్యనోడనివాని నొక్కని బతిఁగా బడయుమా యని యుల్లసమాడెను. దుర్యోధనుఁడు ద్రౌపదింగని నాయూరుభాగము నెక్కుదువుగాక యని సంజ్ఞ చేసెను. ఆకనుసన్న యెఱింగి భీముఁ డాగ్రహమున నోడలుతెలియక యుండి యెల్లవారాలకింపఁగా నిట్లుపలికెను. ఈదురాత్ముఁడు రాజ్యసంపన్నత్తుఁడై తనతొడపైఁ గూరుచుండుమని ద్రౌపదిం గాంచి పలికెను. కావున సంగరరంగమున నాగదాహతిచే వీనియూరువులు పడఁగొట్టెదనని శపథముచేసెను. అంత నిలువక తనయాయుధములున్నదిక్కునకుఁ దృష్టులు ప్రసరింపఁజేయుచుండెను. ఆవిధ మెఱింగి భీష్మవిదురద్రోణాచార్యప్రభృతులు భీమసేనా! యిది కోపమున కదనుకాదని ప్రశాంతచిత్తుం జేసిరి. అత్తఱి ననేక దుశ్శకునములు తోఁచెను. ఇఁకఁ గౌరవులకరిష్టములు తప్పవని భీష్మాదు లూహించిరి.

ఆవిధ మెఱింగి గాంధారి విదురుందోడుకొని ధృతరాష్ట్రునికడకుంబోయి పాండవులు కపటద్యూతమున నోడుటయు ద్రౌపదీపరాభవమును దుశ్శకునములుతోఁచుటయుం జెప్పెను. వాని నాలకించి కొడుకుం బిలిచి యిది దుర్నయంబని హెచ్చరించి సకలబాంధవులకు హితముచేయుమంటె ద్రౌప

దిని బిలిపించి శాంతవచనముల నూఱడించి యిట్లుపలికెను. అమ్మా ! నాకోడండ్రయందందఱియందును నీవు పూజ్యురాలవు. నీకుఁ బ్రియము చేయఁగోరితిని. నీవేమికోరుదువో యడుగుము. అనిపలికినఁ బాంచాలి వినీతయై మామా ! నాకు హితము చేయఁబూనినచో లోకపూజితుఁడగు ధర్మరాజు దాస్యవిముక్తుఁడగునట్లనుగ్రహింపుము. దానిచేఁ బ్రతివింధ్యుఁడు దాసపుత్త్రుఁడు గాకయుండును. ఇదియే నా యిష్టము. అనిన నీవరమిచ్చితి. మఱొక్కవరమడుగుమనిన రాజా ధర్మరాజుతమ్ములు తమరథాయుధములతో దాస్యవిముక్తులుకావలయును. అనిన నీవరమిచ్చితిని. ఇంకను వరమడుగుమని ధృతరాష్ట్రుండు పలుకఁగా ద్రౌపది మహాత్మా! వైశ్యసీమంతిని యొక్కవర మడుగఁదగు. ఉత్తమక్షత్త్రియాంగన రెండు వరము లడుగఁదగియుండు. శూద్రనారి మూఁడువరములడుగఁజాలు. విప్రసాధ్వి నూఱువరములడుగఁజను. కావున మూఁడవ వరమడుగుట నాకు న్యాయము కాదు. అనిపలికిన నాసాధ్విమణి గుణముల కానందించి ధర్మరాజుం బిలిచి వత్సా! యథాపూర్వముగా సర్వసంపదలుగొని నీరాజ్యమును బాలించుచు నింద్రప్రస్థపురమున సుఖంబుండుము. నీ కన్నియు శుభములుగానగు. అనిపలికి నీవు సకలధర్మముల నెఱుంగుదువు. పెద్దలతో సహవాసముచేసితివి. ఇట్టి నీకు నాకొడుకు కపకారముచేసెను. కావున వానియవివేకమును క్షమింపవలయును. నీవంటిధర్మాత్ములు క్షమాగుణముగలవారలగుట సహజము. నేనుగూడ బుద్ధిమాలి జూదము నుపేక్షించితిని. బుద్ధిహీనుఁడనగు వృద్ధుఁడనగు నన్నును మీతల్లి గాంధారిని దలంచి నాకొడుకు లవి

వేకులు చేసినయపరాధమును మన్నింపవలయును. సర్వశాస్త్ర వేత్తయగు విదురుఁడు మంత్రిగా సర్వధర్మవేత్తవగు నీవు రక్షకుఁడవుగా నిక్కురుకులమునకు మేలగునని హితముగఁజెపి పాండురాజు రాజ్య మర్పించెను.

ద్రౌపదివలన నిట్లు రాజ్యసంప్రాప్తియు దాస్యనివృత్తియుఁ గలుగుట విని భీమసేనుఁడు స్త్రీకారణమున రాజ్యము కలిగెననునపకీర్తి కోర్వఁడయ్యెను. తనపరాక్రమమున రాజ్యము నార్జించెదనని యాగ్రహవ్యగ్రుఁడై యున్న భీమసేనుం గాంచి కరతలంబున వారించి ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రునిశాసనమునఁ దమ్ములు దాను భార్యాసహితముగాఁ గాంచనరథము నెక్కి యింద్రప్రస్థపురంబునకుం బోయెను. దుర్యోధనుఁడు తమ్మునిచే నావృత్తాంతమంతయు విని కర్ణశకుని సైంధవులతో విచారించి తండ్రిపాలికింబోయి యిట్లుపలికెను. తండ్రీ! పగవారి నేవిధమునన్నైన హతముచేయుట వివేకమని పెద్దలు పలుకుదురు. బృహస్పతియు నింద్రునకీనీతినే యుపదేశించెను. ఇకఁ బాండవుల కెట్లును మనము హితులము కాఁజాలము. పాములకు నాగ్రహమును గల్గించి గొంతునకుఁ జుట్టుకొన్నయట్లు వారల విడిచిపుచ్చితి. మనకే చేటుతెచ్చుకొంటిమి. అంతియగాక, అర్జునుఁడు గాండీవముపూనఁగా, భీముఁడు గద ధరింపఁగా, నకులసహదేవులు కృపాణచర్మాదులఁదాల్పఁగా వారి నెదిరింప మనకు శక్యముగాదు. కావున ననుద్యూతంబున నోడించి రాజ్యమునుండి వెడలఁగొట్టుటయే కార్యము. అని నొక్కిపలుకఁగా ధృతరాష్ట్రుం డందుల కంగీకరించి యనుద్యూతనిమిత్తము ధర్మరాజుం దోడుకొనివచ్చుటకుఁ బ్రాతి

కామి నాజ్ఞాపింపఁగా నాతఁ డరిగి వారలను దోడుకొనివచ్చెను. ఆద్యూతమునఁ బరాజితు లెవ్వరగుదురో వారు పండ్రెండేడు లరణ్యవాసంబును, ఒక్కయేఁ డజ్ఞాతవాసంబును జేయవల యును. అజ్ఞాతవాసనియమభంగమగుచో మరలఁ బండ్రెండేం డ్లరణ్యవాసము మరల నజ్ఞాతవాసము చేయవలయునని నియ మము ననుసరింపవలయుననిరి. ఆమాటలకు ధర్మరాజు జూద మాడి యోటుపడి సోదరులతో ద్రౌపదితో నడవుల కరిగెను.

మహానుభావులారా! ఈకథయందుఁగలవిశేషము లెన్ని యున్నను ప్రధానము పరమేశ్వరుని యార్తత్రాణపరాయణ త్వమే. రెండవది పాతివ్రత్యప్రభావము. ఈరెండును జక్కఁ గా విమర్శింపఁదగినవి. ద్రౌపది దిక్కులేనిదానివలెఁ బరాభ వింపఁబడియెను. చూచుచున్నభర్తలుగాని బాంధవులుగాని యామెయెడరు తీర్పఁజాలకపోయిరి. బలవంతులగుభర్తలు కల రన్నగర్వ మా ద్రౌపదిమనసునుండి తొలఁగెను. ఆపత్సమయము లందు దిక్కు భగవంతుఁ డొకఁడే యన్ననీతి యామెచిత్త మున నాటుకొనియెను. వేనవేలుమహాపురుషులుండినను గొంచె మైనను సాయముచేయువారు లేకపోయిరి. క్షణక్షణమునకుఁ గష్టములు మెండుకొనుచుండెను. దురాత్ములు చెలరేఁగు చుండిరి. తుదకు మహాసభలోఁ దన్నువివస్త్రగాఁ జేయునాపద తటస్థించెనని యామె యెఱింగెను. లోకమర్యాద ననుసరించి యది స్త్రీలకు మహాపదయనుటకే సందేహములులేవు. ఆతరు ణమున నన్నిసాయములు పొల్లులనియే నమ్మి యార్తత్రాణ పరాయణుండగు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించెను. ఒక్కక్షణము

మనస్సు సమాధానముచేసి పరాత్పరుని ధ్యానించెను. అదియే యోగము. యోగగమ్యుఁడు పరాత్పరుఁడు.

"తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః,
కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున." ४६
౬. అధ్యా.

అని గీతాశాస్త్రమున శ్రీహరియే యుపదేశించెనుగదా. కావున సమాహితచిత్తమున నొకముహూర్తకాలమే ద్రౌపది ధ్యానించెను. ఆధ్యానమాపరాత్పరుని శ్రీకృష్ణు నాకర్షింపఁజాలెను కాఁబట్టియే,

"చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్దృఢమ్,
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుష్కరమ్."
అను నర్జునుని ప్రశ్నమునకు,

"అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలమ్,
అభ్యాసేనతు కౌంతేయ వైరాగ్యేణచ గృహ్యతే. 3५
అసంయతాత్మనా యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః,
వశ్యాత్మనాతు యతతా శక్యోఽవాప్తు ముపాయతః." 3౬

అని సమాధానము చెప్పెను. మరల నర్జునుఁడు,

"అయతిశ్శ్రద్ధయోపేతో యోగాచ్చలితమానసః,
అప్రాప్య యోగసంసిద్ధిం కాం గతిం కృష్ణ గచ్ఛతి. 3౭
కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్టశ్ఛిన్నాభ్రమివ నశ్యతి,
అప్రతిష్ఠో మహాబాహో విమూఢో బ్రహ్మణః పథి. 3౮
ఏతన్మే సంశయం కృష్ణ చ్ఛేత్తు మర్హస్యశేషతః,
త్వదన్యస్సంశయస్యాస్య చ్ఛేత్తా న హ్యుపపద్యతే." 3౯

అని ప్రశ్నింపఁగా,

"పార్థ నైవేహ నాముత్ర వినాశస్తస్య విద్యతే,
నహి కల్యాణకృత్కశ్చిద్దుర్గతిం తాతగచ్ఛతి. ౪౦
ప్రాప్య పుణ్యకృతాం లోకానుషిత్వా శాశ్వతీస్సమాః,
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టోఽభిజాయతే. ౪౧
అథవా యోగినామేవ కులే భవతి ధీమతామ్,
ఏతద్ధి దుర్లభతరం లోకే జన్మ యదీదృశమ్. ౪౨
తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పౌర్వదేహికం,
యతతే చ తతో భూయస్సంసిద్ధౌ కురునందన. ౪౩
పూర్వాభ్యాసేన తత్రైవ హ్రియతే హ్యవశోఽపి సః,
జిజ్ఞాసురపి యోగస్య శబ్దబ్రహ్మాతిరిచ్యతే. ౪౪
ప్రయత్నాద్యతమానస్తు యోగీసంశుద్ధకిల్బిషః,
అనేకజన్మసంసిద్ధస్తతో యాతి పరాం గతిమ్." ౪౫

అని సమాధానము చెప్పెను. దీని నాలోచింపఁగా మనస్సమాధానము యోగాభ్యాసమువలఁగాని కుదురదనియు నయ్యోగము చిరంతనాభ్యాసముచేతను, వైరాగ్యము చేతను సాధ్యమనియు, నష్టయోగమార్గముతప్ప మనోనిగ్రహమునకు వేఱొక కారణము కానేరదనియు, నూరక వేదాంతవిచారముచేయుదుమని పల్కువారలమాటలు తుచ్ఛములనియు, ననేకజన్మముల యోగాభ్యాసముచేసి మనస్సు నిశ్చలముగఁ జేసినఁగాని ముక్తి లభింపదనియుఁ, గేవలవేదాంతశాస్త్రపఠనము పొట్టకూటికిఁదప్ప వేఱొండుపురుషార్థమున నుపకరింపదనియు సారము తేలును. కావుననే పాంచాల రాజకుమారిక యట్టి

యిట్టున నేకాగ్రచిత్తయై శ్రీకృష్ణపరమాత్మను ధ్యానించెను. ఆయేకాగ్రతయే భగవంతునిసాన్నిధ్యమును గల్పించెను. దాన నామె వాంఛితము ఫలించెను. కాఁబట్టి యే మానవుఁడుగాని మనస్సు నిశ్చలతఁగాంచునట్లు ప్రయత్నముచేయవలయును. ఆపన్నార్తిహరుఁడగు శ్రీపరమేశ్వరుఁడు నిర్మలమనస్సుగలవారలఁ గాపాడ నిరంతరము తలంచుచుండును.

ఈసందర్భమున నొక్కకథ స్మృతిగోచర మగుచున్నయది. అది పెద్దలవలన విన్నయదిగాని నాకల్పించిన యదికాదని పాఠకులు తలంపవలయును. మఱియు నాకథ యుక్తియుక్తముగా నున్నయది. ద్రౌపది పరాశక్తి. అనఁగా శ్రీవిష్ణు యోగమాయ. భగవంతుఁడు భూభార మడంపఁబూని యోగమాయాచేసిని భూలోకమున నవతరింపుమా యని యాజ్ఞాపించెను. రామావతారమున సీతయే యోగమాయ. ఆమె మూలముననే రాక్షససంహారము సాగెను. ఈకృష్ణావతారమున ద్రౌపదిమూలముననీ భూభారహరణప్రయత్నముసాగెను. పరాశక్తి యయోనిజయై యవతరించును. ద్రౌపది యజ్ఞకుండసంభూతకదా. ఆమెమూలముననే దుష్టసంహారము కావలయును.

దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా,
మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే. ౧౪
గీతా ౭ అధ్యా.

అన్నగీతావాక్యము నీప్రభావమును దృఢపరచుచున్నయది.

ఆద్రౌపది యొకపఱి భీమునివంతుగా నొక్కవత్సరము గడపఁదగునియమమునునుండఁగాఁ దనయందే యామె యను

రాగముగలదని భీముఁడు భావించుచుండెను. వ్యాసమహర్షి యొక్కనాఁ డరుదెంచి పాండవులకుశల మరసి వెడలునపుడు భీమునిం గొంతదూరము పిలుచుకొనిపోయి భీమసేనా! నీ కొకరహస్యము తెల్పెద. దానిని వెలిఁబుచ్చవుకదా యని తెల్పి శపథముచేయించుకొని యిట్లుతెల్పెను. ద్రౌపది యాదిశక్తి. భూభారహరణార్థము శ్రీకృష్ణానుమతి నవతరించెను. ఆయోనిసంభూతురాలు. కావున నామెను సర్వదా పత్నిగా భావింపకుము. ధీరుఁడవుగాన రాత్రియం దొక్కనాఁ డామె స్థితిని బరికింపుము. ఏనాఁడు పరీక్షింపఁబూనుదువో యానాఁడు నన్ను స్మరింపుము. నీకు వియద్గమనము గల్గును. ఆపరీక్షనుండి గ్రహించినవిషయమును వెలిఁబుచ్చితివేని నాశనమూలమగును. అని తెల్పి పోయెను. భీముఁ డాదినము మొదలుకొని కొలఁది దినములామెయందు యథాపూర్వానురాగమునే కనఁబఱచుచునుండెను. అమవస యరుదెంచెను. ఆనాఁడు సాయంకాలమునుండి ద్రౌపదిమోమున నించుకమార్పు కనఁబడియెను. భీముఁడద్దానిం బాటించినట్లు నటింపక యథాపూర్వముగనే ప్రీతిని గనఁబఱచుచుండి శయనించెను. అమావాస్య గనుక నాఁడు వేఱు వేఱుశయ్యలపై వారు నిదురించిరి. పరుండుతఱి భీమసేనుఁడు భక్తిభావమున వ్యాసులను స్మరించెను. వ్యాసానుగ్రహమాతనికిం గల్గెను. అర్ధరాత్ర మయ్యెను. భీముఁడు చక్కఁగా నిదురించుచున్నట్లుండెను. ద్రౌపది తనశయ్యనుండి లేచెను. గృహాంగణము దాఁటెను. ఆమెరూపము మహాఘోరముగనుండెను. వ్యాసవరప్రభావమున భీముఁ డంబరగమనమున నామెవెనుకనే పోవుచుండెను. ముహూర్తమాత్రమున

నాదేవి వింధ్యారణ్యముల కేగెను. అందు రెండుకొండల నడుమ దుర్గమారణ్యభాగమున భిల్లులెల్ల నొకమహోత్సవము చేయుచుండిరి. ఆయుత్సవముకొఱకు కొకమండపము నిర్మించి యందొకగొప్పయాసనము నమర్చియుండిరి ఆకాశవీథినుండి దిగి ద్రౌపది యాసింహాసనముపైఁ గూరుచుండెను. భీముఁడభ్రవీథినుండియే వ్యాసవరప్రభావజనితదివ్యదృష్టిని దిలకించుచుండెను.

ఆభిల్లులామెరాకంగాంచి యేవేవో పాటలుపాడుచునామెను బూజించిరి. తమకులదైవము ప్రత్యక్షమయ్యెనని పరమానందమందిరి. ఆయుత్సవమున దేవతయావిర్భవింపనిచో నాబాలవృద్ధముగ వారు శస్త్రనిహతులఁ బ్రాణములఁబాయుదురు. అని వారికులమున నియమము కలదఁట. వారాదేవిని బూజించి తమ రంతకుమున్నే సేకరించియుంచిన వనజంతువులం బెక్కింటిని బలియిచ్చిరి. ఆబలిని బరిగ్రహించుచు రక్తపానముచేయుచు మాంసమును మెసవుచు నాదేవి భయంకరాకారమున నెవ్వారికేని దేఱిచూడరాకయుండెను. వేలకువేలుగా జంతువులు బలియీయఁబడుచుండెను. రక్తము మాంసము దేవి కొసఁగఁబడుచుండెను. కొందఱు మంత్రములఁ బఠించుచుండిరి. కొందఱు ఖడ్గములెత్తిజంతువులనఱకుచుండిరి. స్త్రీలుపురుషులు దేవినిగూర్చినపాటలు పాడుచుండిరి ఆ యుత్సవము మహాభయంకరముగా నుండెను. భీమసేనుఁడు వ్యాసానుగ్రహపాత్రుఁడు కాకయుండినచో దేవీదర్శనమున జచ్చియేయుండుచు. ఒక్కయామ మెంతో భక్తిమెయి వారు గడపిరి. భీమసేనా! ఇంకమరలుము. యథాపూర్వముగా శయనించియుం

డుము. దివ్యదృష్టిచే నంతయునీకుఁ గనఁబడు ననుశబ్దము చెవులఁ బడియెను. భీముఁడు వచ్చిశయనించి గుఱువెట్టుచుండెను. ద్రౌపది మరల గృహాంగణమును జేరునంతలో నారూపము మాఱి ద్విభుజములతో శాంతమూర్తిచేకొని శయ్యాతలమున నుండెను.

భీమసేనుఁ డంతట లేచి వ్యాసోక్తస్తోత్రరాజమున వినుతించి ప్రార్థించెను. పరదేవీ! మాసోదరుల బ్రదికింప వరమిమ్మని వేడెను. ఆమె వ్యాసమహర్షియుపదేశమని యెఱింగి యట్లే కానిమ్మని వరమిచ్చెను. ఈరహస్యము సోదరులకుం దెల్పుదువేని నీశిరము శతధాభిన్నమగుననియె. భీముఁ డట్లే యని శపథమొనర్చెను. వెంటనే ద్రౌపది తనప్రభావమున నాతనికిఁ బూర్వజ్ఞానమే యుండునట్లాచ్ఛాదించెను. వ్యాసవరము తనంతన విరమించెను. కావున ద్రౌపదినే కౌరవు లవమానించిరి. ఆమెకవమానము కాకయుండ శ్రీహరి కాపాడెను. ఆదేవి స్మరించినంతనే భగవంతుఁడు తోఁచుట విచిత్రమే కాదు. భగవదిచ్ఛయేకదా శక్తియని పరదేవియనియు నెఱుంగందగియుండు. కాఁబట్టియే యాద్రౌపదీమూలమున నిందఱు మృతులు కావలసినవారైరి. ఈకథ యేపురాణమున నున్నదో నేఁబరిశీలింపలేదు గాని పెద్దలుచెప్పఁగా వినియున్నవాఁడను. ద్రౌపది లక్ష్మియనియు శ్రీమహాభారతమునందుఁ గలదు

"కృష్ణైవ తే పాండవా వీర్యవంత
శ్శక్రస్యాంశః పాండవ స్సవ్యసాచీ,
ఏవ మేతే పాండవా స్సంబభూవు
ర్యే తే రాజన్ పూర్వమింద్రా బభూవుః. ౩౨

లక్ష్మీశ్చైషాం పూర్వమేవోపదిష్టా
భార్యాయైషా ద్రౌపదీ దివ్యరూపా,
కథం హి స్త్రీకర్మణోంతే మహీతలా
త్సముత్తిష్ఠే దన్యతో దైవయోగాత్. 38

యస్యా రూపం సోమసూర్యప్రకాశం
గంధశ్చాస్యాః క్రోశమాత్రాత్ప్రవాతి,
ఇదం చాన్యత్ప్రీతిపూర్వం నరేంద్ర
వదాని తే దివ్య మత్యద్భుతం చ.” 39

(ఆదిపర్వము, ౧౯౮ అధ్యాయము)

ఈభారతవాక్యములుకూడ ద్రౌపదీమాహాత్మ్యమును చెప్పుచున్నవి. ద్రౌపదీమూలముననే మహాసంగ్రామము కురు పాండవులకుం జెల్లెనని స్పష్టముకదా. ఆర్యులారా! ఈకథ యందు శ్రీహరికింగల యార్తత్రాణపరాయణబిరుదము సార్థక మయ్యెను. దీనులఁగావ దిక్కులేదన్నవాదము దుర్వాదము. భగవంతుఁడు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును దనభక్తులను గావ సంసిద్ధుఁడై యుండును. అట్టివానిని స్మరింపకుండుట దుష్టకర్మవశమునఁగాక మఱేమనవచ్చును? ఎందఱెనో యాశ్ర యించి కడునిడుములఁబడుటకంటె సర్వకార్యనిర్వాహకుఁడై సర్వజ్ఞుఁడై సర్వకర్తయై యాదిమధ్యాంతరహితుఁడై యలరారు పరతత్వము నాశ్రయించుట న్యాయము సులభతమమునగు. ఆకార్యమునఁ బ్రమత్తులగుటకంటె దుష్టగ్రహాచారము వేఱేది యుండును. కావున సులభసాధ్యుఁడగుహరిపాదములఁ దలంచుటయే శ్రేయస్కరము. ఇంకఁ దమయంతికథ నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణరాయబారము.

*పాండవు లడవులఁ గడుఁగష్టముల ననుభవించి యనుభవించి శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున నాకష్టములనుండి గట్టెక్కిరి. అజ్ఞాతవాసకాలమున విరాటునిపురమున నేకష్టములు కలిగినను దప్పించుకొనఁగల్గిరి. ఆకాలముగడచెను. నియమమును దీర్చుకొని న్యాయపక్షమునకు సాయపడఁబూనిన రాజులంగూర్చుకొని యుపప్లావ్యమునఁ జేరిరి. వారిం జూడఁగోరినవారెల్ల నచ్చటికివచ్చి యారసిపోవుచుండిరి. యుద్ధము కాఁగలదనియు నందులకుఁ బాండవులకుఁ దోడునీడగా నుండఁదగుననియు నూహించి రాజులు కొందఱు తమతమసేనతోవచ్చి చేరిరి. భగవంతుఁ డూహించిన ట్లెల్లవిధముల సంగరప్రయత్నము కొనసాగెను. ఎవ్వరెవ్వరు మృతినొందఁదగినవారో వారెల్లఁ గౌరవపక్షముననో పాండవపక్షముననో చేరుచుండిరి. ఎవ్వరెవ్వరిమూలమున నేయేకార్యములు కావలయునని శ్రీహరి సంకల్పించునో వారాయాకార్యముల నొనర్పఁ గుతూహలులగుచుందురు. జంత్రములపోలికనాడుచుందురు. కాని యాకార్యనిర్వాహకులము మేమే యని భావించుచుందురు. అయహంకార ముండినఁగాని యుత్సాహముకలుగదు. కర్మమే కార్యముల నిర్వహించు ననుభావ ముండుట నిరుత్సాహలక్షణము కదా. కావుననే భగవంతుఁ డెల్లరకు నహంకర్తృత్వమును గల్గఁజేసెను అదిలేకున్నఁ బ్రపంచవ్యవహారము సాగదుకదా.

---

* ఈకథ శ్రీమహాభారతమున నుద్యోగపర్వమున డెబ్బదిరెండవ యధ్యాయము మొదలుకొని కొన్నియధ్యాయములనుండి సంగ్రహించి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగఁదగు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి పాండవులకుశల మరయఁగోరి లోకాచారము ననుసరించి బలదేవాదులంగూడి యభిమన్యునివివాహమునకువచ్చి యచ్చటనుండి పాండవులను వదలకయుండెను. తనయవతారఫలమున రెండవకార్య మిదియేకదా యని యూహించెను. లోకమునఁ గర్మసిద్ధాంతమును దృఢపఱుపఁబూనెను. ఎవ్వరెవ్వరి కర్మముల వారే హతులగుటయో విజితులగుటయో జయముంగాంచుటయో సాగుచుండఁ దక్కినవారు కారణభూతులుగ నుందురుగాని కార్యమును సాధింపఁజాలరన్న కర్మసిద్ధాంతము నుదాహరణపూర్వకముగాఁ జెప్పఁబూనెనని గ్రహింపవలయును. ఉపప్లావ్యమునఁ బాండవు లున్నవార్త నాలకించి ధృతరాష్ట్రుఁడు సంజయుని బంపి వారి నూఱడించెను. పాండవులు సంజయరాయబారమున స్వాభిప్రాయములం దెలిపిరి. వానినన్నింటిని వ్యాసశిష్యుఁడగు నాసంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు విన్నవించెను.

ఆవలఁ బాండవులు శ్రీకృష్ణుని ధృతరాష్ట్రునికడకుం బంపి కడపటిప్రయత్నముకూడఁ జేయనెంచిరి. దండోపాయముచేయుట సామదానభేదములు సాధ్యములు కానిచోఁ గదా యని యూహించిరి. కడపటివఱకు ధర్మమార్గమునే యాశ్రయింపఁబూనిరి. ఈకార్యమును సాధింప శ్రీకృష్ణుఁడు తప్ప వేఱొకరు సమర్థులు కారనియు నూహించిరి. కావున శ్రీహరినే పంప నిశ్చయించిరి.

ధర్మరాజు సోదరులు తక్కుంగలసామంతరాజులసమ్మతమెఱింగి వారిని దోడుకొని శ్రీహరిమందిరమున కరిగి యాతని

సేవించుచుండి మహాత్మా! యెల్లవారు వినునట్లుగా మహాను భావా! జగద్గురూ! సకలకష్టములఁ దొలఁగించి

క. ఆపద గడవంబెట్టఁగ
నోపి శుభంబైనదాని నొడఁగూర్పఁగ మా
కీపుట్టువునకుఁ బొందు
ష్మాపాలుఁడు నిన్నుఁ జూపి చనియె మహాత్మా!

తిక్కనకవిబ్రహ్మ.

సర్వసంపదలఁ జేకూర్ప మాతండ్రి పాండురాజు మృతినొం దుచు శ్రీకృష్ణుఁడే కలఁడు. ఆమహాత్ము నాశ్రయింపుఁ డనిపలికి తనువును వదలెను. కావున మాకు సకలవిధములను రక్షకుఁడ వునీవే. ఇట్టినిన్ను నొకకార్యమునకుం బనుపనెంచి వచ్చినాఁ డను. మాయందుఁ గలవాత్సల్యము పెంపున మాకోరికను దీర్పవలయును. యుద్ధము చేయుటకు మనస్సొడఁబడదు. రాజ్యము వదలుటకు నంగీకరింపదు. బంధుకుటుంబరక్షణము రాజ్యహీనులమగుమాకు దుర్భరము. కావున న్యాయమార్గ మున మాకు రాఁదగినతండ్రిభాగమడుగ నింకొక్కసారి ప్రయ త్నింప నెంచితిమి. ఆకార్యమునకు నిన్నే పంపనెంచితిమి. దిక్కు నీవే కావున నేకార్యమునకైనఁ బంప సాహసించుచున్నారము. కుటిలస్వభావులు క్రూరకార్యనిరతులు నగుకౌరవులకడకు నిన్నుంబంపుట పాడిగాదు. ఐనను వేఱుశరణము లేదుగాన నిన్నే పంపఁదలంచి యావార్తఁ దెలుపవచ్చితిమి. కావుననో మహాత్మా! ఈకార్యమెట్టిదైనను మాయందుఁ గలకరుణచే నరిగి సమకూర్పవలయునని స్వాభిప్రాయమును స్పష్టపఱిచెను.

ధర్మనందనుఁ డిట్లువిన్నవింపఁగా శ్రీహరి తాసర్వజ్ఞుఁడగు లోకాచారము ననుసరించి తానరుగుట కంగీకరించుచు సంధికుదురదనియు, దండోపాయమే సాధ్యమనియు, రాజనీతి నాశ్రయించి రాయబారము పంపుట న్యాయమే యనియు, ధర్మమార్గముననుసరించుట శ్రేయస్కరమనియుఁ దెలిపి పాండవుల యభిప్రాయముగాఁ దానచటఁ జెప్పఁదగినమాట లెవ్వియో వేఱువేఱుగా నడిగి వారియాశయముల నెఱింగి యందుఁ బాండుపుత్త్రద్వితీయుఁడు శాంతమూనినజాడ నెఱింగియాతనిం బ్రోత్సహించి యుద్ధసన్నద్ధుం జేసి సాత్యకింగూడి ప్రయాణమయ్యెను. నారదాదిమహర్షు లాపరమేశ్వరుని దర్శించి తదభిప్రాయ మెఱింగి పనివినిరి. ద్రౌపది పలికినమాటలు ములుకులవలె హరిమదికిం గన్పట్టెను. ఆములుకులే ధార్తరాష్ట్రులకుఁ బ్రాణాపాయకరములని మదికిం దోఁచెను. హస్తినగరమున శ్రీహరిరాకకై సాధువు లానందపరవశులైరి. విదురునిమూలమున నెఱింగి ధృతరాష్ట్రుఁ డుచితరీతి నెల్లను ప్రవర్తింపవలయునని కొడుకును హెచ్చరించెను నగరమలంకరించి పదార్థముల నేకరించి హరికి విందుచేయ నెంచెను. దుర్యోధనుఁడు బంధుమర్యాదఁ బాటించి మహోత్సాహమున నాతిథ్య మొసఁగఁ బూనెను. భగవంతునకు భక్తియే ప్రధానమనియు నితరపదార్థము లప్రధానములనియు, నాకృష్ణునారాధించుట యనఁగాఁ దదిచ్ఛానుసారము మెలఁగుట యనియు విదురుఁడు నొక్కిచెప్పెను. ఆమాట లాదుర్యోధనాదులకు సంతృప్తిని గొలుపఁజాలకపోయెను.

శ్రీహరి దారుకసారథియై సాత్యకింగూడి కరినగరమున కరుదేర నెల్ల రామహాపురుషు నెదుర్కొనిరి. రాజమందిరమున నుచితాసనాసీనుంగావించిరి. కుశలప్రశ్నములు సాగినపిదప శ్రీహరి యెల్లవారు వినుచుండఁగా నిష్టకథాలాపములఁ గొంత తడవు జరపెను. *విదురాదులు వినుచుండ దుర్యోధనుఁడు విందారగింపవలయుననియు దత్ప్రియత్నమునఁ దానెంత యాదృతిం గాంచినదియుం దెలుపఁగా శ్రీహరియు నందులకంగీకరింపక యిట్లనియెను. ప్రీతిపూర్వకముగాఁబిలిచి పెట్టినయన్నము లెస్స భుజింపఁదగినది. అది లేనిది భోజ్యము కాదు. కార్యార్థమొండె ఆపదచేనొండె విధిలేక పెట్టిన యన్నము సకలామూల్యపదార్థయుక్తమైనను సాధువులు దానింగుడువనొల్లరు. దుర్యోధనా! మాయందు నీవు హితముగలవాఁడవు కావు. నీయింట భుజింపఁదగినంతయాపదయు మాకు లేదు. మఱియొకమాట వినుము. పగవారియింట నమృతమువంటిపదార్థము భుజించిన నది యచు

---

* త్వదర్థముపయాతాసి నాగ్రహస్త్వం జనార్దన, ఉభయోశ్చాచదస్సాహ్యముభయోశ్చహితే రతః. ౧౪. సంబంధీ దయితశ్చాసి ధృతరాష్ట్రస్య మాధవ, త్వం హి గోవింద ధర్మార్థౌ వేత్థ తత్త్వేన సర్వశః. ౧౫. తత్ర కారణమిచ్ఛామి శ్రోతుం చక్రగదాధర. వైశంపాయనః. స ఏవముక్తో గోవిందః ప్రత్యువాచ మహామనాః. ౧౬. ఉద్యన్మేఘస్వనః కాలే ప్రగృహ్య విపులం భుజం, అనర్మకృతమగ్రస్తమనిరస్తమసంకులమ్. ౧౭. రాజీవనేత్రో రాజానం హేతుమద్వాక్యముత్తమమ్, కృతార్థా భుంజతే దూతాః పూజాంగృహ్ణంతి చైవహి. ౧౮. కృతార్థం మాం సహామాత్యం సమర్చిష్యసి భారత, ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ ధార్తరాష్ట్రో జనార్దనమ్. ౧౯. అనిమూ. ౯౦ అధ్యాయము.

మానముగనుండును. పగవారికి భోజనముపెట్టరాదు. తాను బగవారియింట భుజింపను రాదని పెద్దలందురు. ఇంతియగాదు. నీవు పాండవులపై ద్వేషమూనియుందువు. ఆపాండవులు నాకుం బ్రాణతుల్యులు. కావున నీవు నాకుంబగవాఁడవేయగుదువు. కావున మీరు సిద్ధముచేయించినపదార్థము లమూల్యములే యైనను దుష్టములు. కావున నవి పరిగ్రహింపఁదగవు. విదురునియన్నము పరమపావనము. విదురునింట భుజింతునని పెక్కుభంగులందెలిపి విదురునిగృహమున కరిగి భక్తియుఁ బ్రీతియుఁ గలయాతనియాతిథ్యముం గొని యందు సుఖనిద్ర చేసి విదురునాశయ మెఱింగి యతనికి నుచితరీతి బదులుచెప్పి ధృతరాష్ట్రునికడ కరిగెను.

హరిరాక కెదురుచూచుచు ధృతరాష్ట్రుఁడు విదురాదులం గూడియుండెను. హరియు సాత్యకియుఁ దగినపరివారముతో నాతనియింటఁ బ్రవేశించిరి. ఇష్టకథాలాపములఁ గొంత ప్రొద్దు పుచ్చి తనకార్యము చెప్పందలంచి యిట్లు పలికెను. రాజేంద్రా! నీవెఱుంగనిధర్మములు గలవా. నారాక తెఱంగిది యని యెఱింగించుట నాకు విధి. నాకార్యము భారతాన్వయమునకు హితమైనది. కావున నాలకింపుము. క్షీరోదకన్యాయముగాఁ బాండవులు కౌరవులు కలిసియుండుట న్యాయము. అట్లు నీవు చేయవలయును. మీవంశము ప్రఖ్యాతమైనది. మర్యాద గలవంశము. దీనింగాపాడుభార మిపుడు నీశిరమున నున్నయది. నీవును పాండురాజు నెట్లుంటిరో యాన్యాయము నిపుడు తప్పనేల? ఈవంశమును బ్రతిష్ఠగలదానినిగాఁ జేయుటకు నీవే హేతుభూతుఁడవు. కీడుగాని మేలుగాని తుదకు

నాలోచించిన నీకే కల్గునుగాని మఱియొకరికిఁ గల్గవు. కావున లోకులెల్ల మంచిదిది యనిపొగడునట్లు కార్యము నడపుము. మోమోటమి మాని యొక్కమాట చెప్పెదను దుర్యోధనాదులు దుష్టాత్ములసహవాసమున నవినీతులై ధర్మమార్గమును మాని చేయఁదగురీతిం జేయక కులమర్యాద యిదియని పాటింపక భయంకరకార్యమును జేయఁబూని బంధువులకెల్ల నహితముగాఁ బ్రవర్తించుచున్నవారు. పెద్దలు విన్న నేమందురో యని యించుకంతయు సంశయింపరు. కావున నీవూరకుండుట న్యాయముకాదు. పాండవులు నీకొడుకులు కలిసివర్తించినచో లోకమున మిగుల విఖ్యాతి కల్గును. అట్లుగాక సంగరమొనరింపఁబూనిన లోకమునకు భారతవంశమునకు మహాపద కలుగును. ఇట్టియిక్కట్టుకాలమున నీవూరకుండుట న్యాయము కాదు. దాన మేలుచేకూరదు. భీమార్జునులను సంగరరంగమందు మీఱఁజాలువారీలోకమున నెందఱు కలరో లెక్కింపుము. భీష్మద్రోణులకు సరివచ్చువారు కలరాయనియు లెక్కింపుము. వీరందఱు కలిసి నీయాజ్ఞలో మెలఁగుచుండఁగా నెంతటి విఖ్యాతి కల్గునో యనియుఁ జక్కఁగా నూహింపుము. వీరందఱైకమత్యము గలిగియుండిన నీలోకమునఁ గలరాజులందఱు నీపాదపీఠమును గొల్చుచుందురు. సంగరమే పొసఁగిన నిందెవ్వరికిఁ గష్టముగలిగినను నీమనస్సునకే యదిచెందును. అని పెక్కుభంగుల న్యాయమునుసోదాహరణముగాఁ దెలిపి పాండవులమాట లన్నియునుగ్గడించిసభాసదులనెల్లనానందపరవశులఁ జేసెను. పాండురాజు భాగమగునర్ధరాజ్యము పాండుసూనుల కొసంగి పొత్తు గల్పింపుమని హితముపదేశించెను. మహర్షులు

దుర్యోధనునకు నెన్నియో రాజనీతులు బోధించిరి. రాఁగల యాపదలిట్టివిగానుండుననియు హెచ్చరించిరి. కాని వారిమాటలు దుష్టాత్ముఁ డగురాజునకు రుచింపవయ్యెను. భీష్ముఁడు న్యాయశాస్త్రానుసారము దుర్యోధనునకు నీతి నుపదేశించెను. కాని యదియు నిరర్థకమే యయ్యెను. అంత శ్రీహరి సుయోధనునితో నాతఁడు మున్ను చేసినదుర్నయములెల్లం దెలిపిన విని దుశ్శాసనుఁడు దుర్యోధనుం బ్రోత్సహింప నాచోటు వాసి బదులు పలుకకయే పోయెను. సభ్యులందఱు నిఁక సంగరము తప్పదనియుఁ గౌరవులకుఁ జేటుమూడుననియు నిశ్చయించిరి.

ఆవార్త యాలించి ధృతరాష్ట్రుండు వెఱచి గాంధారిం బిలిచి నీకొడుకునకు బుద్ధి చెప్పుమని పంపెను. ఆమెయు విదురుం బంచి కొడుకుం బిలిపించిన నాతండు కోపంబునఁ గన్ను లెఱ్ఱవాఱఁగా రాఁగా నాతనిరాక నెఱింగి న్యాయము వీనికి రుచింపదని తలంచి నీతినుపదేశించుచుఁ బాండునందనులొనరించిన యద్భుతకార్యములనువారిపరాక్రమాదులం దెలిపి వత్సా! నామాట వినుమని బ్రతిమాలియు నాగ్రహించియు ఫలంబుగాంచదయ్యెను. దుర్యోధనుఁ డామాటలనాదరంబున వినక యాచోటు వదలిపోయెను. కర్ణశకునిప్రభృతులం గూడి దురాలోచనము చేయంబూనెను. హరియు భీష్మాదులు నొక్కటియై తన్ను బంధింతురనునూహను దెలిపెను. కృష్ణుఁడు పూర్వము తాను గంసునివధించినవిధముఁ దెలిపెను. కావున మనమెల్ల నీతనిం బట్టుకొని బంధించిన మనకు మేలగును. ఈకృష్ణునింబట్టి బంధించినఁ బాండవులు నావశ మగుదురు

ఒక్కవేళ యుద్ధమునకు వచ్చినను గోఁటలు లేనిపాములవలె నుందురు. అని స్వాభిమతమును దుర్యోధనుఁడు తెలుపఁగా దుశ్శాసనుఁడు శకుని కర్ణులు లోనగువార లందులకు సమ్మతించిరి. కంసమర్దనుని బంధింప నిశ్చితమయ్యెను.

కౌరవులు శ్రీకృష్ణుని బట్టి కట్టివేయ నిశ్చయించుట.

ఇట్లు దుష్టచతుష్టయము పరివారముంగూడి యందందు నిలువక మాటలాడుచుఁ బోవుచు వచ్చుచునుండుటయుఁ గనుసంజ్ఞలు మొదలగువానిచేఁ బరస్పరభావములం దెల్పుకొనుచుండుటయుఁ గాంచి సాత్యకి శ్రీహరిపై నేదో ద్రోహచింత గలిగియున్నవారని తలంచెను! వెంటనే కనుసన్న తనయూహ కృతవర్మకుం దెలిపి పరిజనముతో వాకిటనుండ నియమించెను. తానిట నెల్లకార్యములకుఁ జాలుదు ననియు నాతనికిం దెలిపెను. ఇట్లుకృతవర్మ నచ్చటికిం బంచి శ్రీహరిచెంత కరిగి రహస్యముగ నాదుష్టులవర్తనమును దెలిపెను. శ్రీకృష్ణానుమతినొంది ధృతరాష్ట్ర బాహ్లీకశాంతనవులతో నిట్లు పలికెను. దుష్టాత్ములగుదుర్యోధనాదులు దురూహంగొని శ్రీహరిపై రాఁదలంచుచున్నవారు. దైత్యాంతకునిపై రాఁ దమకు శక్యమగునా? ఈప్రయత్న మగ్నిహోత్రుని గొంగునఁ గట్టుకొన్నట్లగును. ఈదుర్మంత్రములు తమనాశనమున కుపకరించును. అని పలుకుటయు విదురుం డమ్మాటల కదరిపడి ధృతరాష్ట్రునితో రాజా! నీకొడుకులు మహానుభావుని బరమపురుషుని శ్రీహరిని మానవమాత్రునిగా భావించి బంధింపఁదలంచిరి. ఇప్పనికిందొడరుట యగ్నిమంటలపై శలభములు దుమికినట్లే కదా అని తెలిపెను.

అంత గోవిందుఁడందుఁగూరుచున్నవారెల్ల నాలకింప నిట్లు నుడివెను. రాజా! నాపై రోషమూని నీతనయు లిట్టిప్రయత్నము చేయుట మేలే. నాకును బరమానందమే. నాకించుక యనుమతి యిమ్ము. నిర్దోషముగాఁ జేతనైనయట్లు దురాత్ములఁ జక్కఁబెట్టెద. ఇఁకఁ బ్రయాణము సాగించెదను.

శ్రీకృష్ణునినుడులకు నడలి ధృతరాష్ట్రుఁడు దుశ్శాసనాదులందోడుకొని రమ్మనివిదురునంపెను. ఆతఁడరిగిరాజాజ్ఞం దెల్పి దుర్యోధనాదులఁ దోడుకొనివచ్చెను. వారితో ధృతరాష్ట్రుఁడు దురాత్మా! మీశక్తియెట్టిదో తెలియక సకలలోకాధినాథుని శ్రీకృష్ణుని గీడునకులోఁబఱుపఁ జూచెదరు. మీకితనిం బట్టుకొన శక్తిగలదా? వర్షోదకము భూరిమహీధరమును గదల్పఁగలదా? మీకు వినాశనకాలము సమీపించినది. నేనేమిచేయుదును? అనియూరకుండ విదురుండు సుయోధనా! దేవతలు, దేవతోత్తములు, తుదకు బ్రహ్మాదులు, మహర్షులు పట్టరానిభగవంతుని బట్టుకొనఁజూచెదవా? తులువా! ఇదిచేటుకాలముగాఁ దలంపుము. ఈకార్యమున మీరెల్లముహూర్తమున భస్మప్రాయులగుదురు. అని మఱియు ననేకప్రకారముల నాతనికి భగవంతునిమహత్త్వమును దెలిపెను. ఇట్టియకార్యములవలనఁ గురువంశమునకే సంతతాపవాదము గల్గునని హెచ్చరించెను. ఆతనిపలుకులు ధృతరాష్ట్రునిహెచ్చరికయు వారికించుక యంతరాయమును గల్పింపఁజాలెను. వారియుద్యమము నొక్కమాటతో నిలుపందలంచి పుండరీకాక్షుఁడు భీష్మాదికురువృద్ధులు వినుచుండఁగా దుర్యోధనుం గాంచి శ్రీకృష్ణమూర్తి

దుర్యోధనా ! * నే నొక్కరుండనని తలంచి పట్టుకొనం బూనితివి కాంబోలు. దుర్మదంబున నాశక్తి నెఱుంగక పట్టుకొన నెంచితివేమో. ఇంత యవివేకి వగుదువే? యని

—శ్రీకృష్ణుండు విశ్వరూపమును జూపుట.—

దరహాసము చేసెను. ఆవాసుదేవు దేహ మంతలో నొకయద్భుతరూపముగా మాఱెను. ఆరూపమునం దీబ్రహ్మాండమంతయు నిమిడియుండెను ఒక్కొక్కయవయవమందును బ్రహ్మాదిపిపీలికలవఱకుఁ గలభూతము లుండెను. పాండవులు కౌరవులును నానాయుధములం దాల్చి యుద్ధమునకు సన్నద్ధులుగ నున్నయట్లగపడియెను. ఇంతయేల? సర్వలోకము లాతనియప్పటితనువున

* ఏకోఽహ మితి యన్మోహాన్మన్యసే మాం సుయోధన, పరిభూయ సుదుర్బుద్ధే గ్రహీతుం మాం చికీర్షసి. ౨. ఇహైవ పాండవాస్సర్వే తథైవాంధకవృష్ణయః, ఇహాదిత్యాశ్చ రుద్రాశ్చ వసవశ్చ సహర్షిభిః. ౩. ఏవముక్త్వా జహాసోచ్చైః కేశవః పరవీరహా, తస్య సంస్మయతశ్శౌరేర్విద్యుద్రూపా మహాత్మనః. ౪. అంగుష్ఠమాత్రాస్త్రిదశా ముముచుః పావకార్చిషః, అస్య బ్రహ్మా లలాటస్థో రుద్రో వక్షసి చాభవత్. ౫. లోకపాలా భుజే ష్వాసన్నగ్నిరాస్యాదజాయత, ఆదిత్యాశ్చైవ సాధ్యాశ్చ వసవోఽథాశ్వినావపి. ౬. మరుతశ్చ సహేంద్రేణ విశ్వేదేవాస్తథైవచ, బభూవుశ్చైవ రూపాణి యక్షగంధర్వరక్షసామ్. ౭. ప్రాదురాస్తాం తథా దోర్భ్యాం సంకర్షణధనంజయౌ, దక్షిణేఽథార్జునో ధన్వీ హలీరామశ్చ సవ్యతః. ౮. భీమో యుధిష్ఠిరశ్చైవ మాద్రీపుత్త్రౌ చ పృష్ఠతః, అంధకా వృష్ణయశ్చైవ ప్రద్యుమ్నప్రముఖా స్తతః. ౯. అగ్రే బభూవుః కృష్ణస్య సముద్యతమహాయుధాః, శంఖచక్రగదాశక్తిశార్ఙ్గలాంగలనందకాః. ౧౦. అని మూలము. ౧౨౯. అధ్యాయము.

నిమిడియుండెను. ఆరూపమునకే విశ్వరూపమని పేరు. ఆరూపమే భగవంతునిసత్యరూపము. అట్టియాదివ్యరూపమును గనుఁగొనఁ జాలక యెల్లవారును నయనముల మోడ్చిరి. కదలఁజాలకయుండిరి. నారదాదిమహామునులు ప్రార్థింపఁ గరుణాతరంగితాంతఃకరణుఁడై భీష్మద్రోణ విదురసంజయులకు దివ్యదృష్టియొసంగెను. దానిచే వారు మాత్ర మాదివ్యరూపమును జూడఁజాలి మహానందము ననుభవించుచుండిరి. ఆకాశమున దేవదుందుభిధ్వానములు మొరసెను. పూలవాన గురిసెను.

ధృతరాష్ట్రుఁ డాకలకలంబు నాలించి శ్రీకృష్ణుని మహాత్మ్య మిదియని భావించి చేతులు ముకుళించి మహాత్మా! పురుషోత్తమా! నాపైఁ గరుణనునుపుము. నాయజ్ఞానమును క్షమింపుము. నిన్నే శరణము వేఁడెదను. నీపాదకమలములఁ గనుంగొనుభాగ్యమును బ్రసాదింపుము. అని నిండుభక్తిఁ బ్రార్థించెను. ఆప్రార్థనమును భగవంతుఁ డంగీకరించి దివ్యదృష్టి యాపుట్టుగ్రుడ్డికిం బ్రసాదించెను. దాన నాతఁడు భగవద్దివ్యరూపమును జక్కఁగాఁ జూడఁజాలెను. చూచి పరమపూరుషా! నిన్నుఁ గంటిని. కృతార్థుఁడ నైతిని. ఇంకనొరులఁ జూడ గోరను. కావునఁ గరుణానిధీ! ఈదృష్టి నుపసంహరింపుము. అని ప్రార్థించెను. ఆరాజు విశాలనయనముల నెల్లరుం గాంచిరి. పుండరీకాక్షుఁ డాతఁడుకోరినట్లే యొనరించెను. విశ్వరూపము నుపసంహరించెను. నారదాదిమునులకుం బోవననుమతి నొసంగెను. చెంతకు వచ్చియున్న సాత్యకిని గృతవర్మనుగాంచి వారి హస్తము లూఁతగా నూరక ప్రయాణము సాగించెను.

అటనుండి కదలి కుంతియింటికిం జని తనవచ్చినపనియు నచిజరగినరీతియుఁ దెలియంబలికి యామె చింతఁ దీర్చి సెలవు గైకొని నగరంబు నిర్గమింప నుద్యుక్తుం డయ్యెను. ఆవార్త నెఱింగి వచ్చినపని చక్కఁగా సాగకపోయెనే యని చింతించుచు నిఁక మహత్తరసంగ్రామము సాగకతప్పదని దురంతచింతనొందుచు భీష్మద్రోణాదులు చేయునదినేరక మిన్నకుండిరి. సుయోధనునకుఁ గడపటిసారిగా సెన్నియోభంగుల నీతుల నుపదేశించిరి. వాఁ డించుకంతయు బదులుపలుకకయుండెను. భీష్మద్రోణులాగ్రహించి యటనుండి లేచిపోయిరి. ధృతరాష్ట్రుఁడు తననగరున కరిగెను. దుర్యోధనుఁడు తనపంతము నెగ్గెనని యాలోచించుచుఁ గృష్ణునిపోక కించుకంతయు మదిఁ జింతింపకయుండెను.

శ్రీహరి కర్ణునకుఁ గర్తవ్య ముపదేశించుట.

శ్రీహరి నగరంబువెడలునపుడు రాధేయుని బిలిచికొని పోవుచు నొరులెవ్వరు వినకయుండఁ గర్ణా! నీవు వృద్ధులసేవించి ధర్మముల నెఱింగినవాఁడవు. ఒక్కరహస్యముపదేశించెద. ఆలకింపుము. మార్తాండునివరప్రభావమునఁ గుంతికిఁ గల్గినవాఁడవు. కావునఁ బాండవాగ్రజుఁడ వగుదువు. పాండవుల కీరహస్యము తెలియదు. నేఁదెలిపెదను. దాన వారెఱింగి నీపాదములంగొల్తురు. నిన్నే రాజ్యలక్ష్మియుఁ బొందును. కావున నిన్ను నేనే పట్టాభిషిక్తునిం జేయువాఁడను. ఆయుత్సవమునందు ధర్మరాజు నీకు ధవళచామరములం బట్టుకొని విసరును. భీముఁడు శ్వేతచ్ఛత్రమును బట్టును. అర్జునుఁడు రథము

గడపుము. తక్కుంగలవారెల్ల నిన్నుం బరివేష్టించియుందురు. ఈమహామహీరాజ్యంబు నేలుము. మఱొక్క మాటయుఁ గలదు. ద్రౌపదియు నిన్ను వరించును. కావున నేమియు నూహింపక యే తెమ్మని యుపదేశించెను. ఈరీతి నీవొనరించిన గుంతికింగాక సర్వబంధువులకు మహానందంబగు ననిన విని రాధేయుండు మాధవున కిట్లు బదులుచెప్పెను. మహాపురుషా! నాజన్మవృత్తాంతమును గర్ణాకర్ణికగా నేను నాకర్ణించియే యున్నవాఁడను. నన్నుఁ గని కుంతి నిర్దయాత్మురాలై నదిలోఁ బడవైచిపోయెను. నన్నుఁదీసికొనిపోయి సూతుఁడు తనభార్య యగు రాధకిచ్చెను. పుత్రులకునోచని యారాధ నన్నతికోతూహలమునఁ బెంచెను. మూత్రపురీషాదులు తనదేహమునఁ బడఁగా నోర్చుకొని నన్నుఁ బెంచెను. ఇంతకాలము నన్నుఁ దనయునిగాఁ బెంచినవారి నిపుడురను వదలి నేనితరులకొడుకు నని వదలిన మర్యాద చెడకయుండునా? పెద్దలసహవాసము గలవాఁడవని నీవే పలికితివికదా. రాధికయు నదిరథుండను నాకు జాతకర్మాదిసంస్కారములు కులోచితముగాఁ జేయించిరి. ఆతల్లిదండ్రులను వదలి వారికిఁ బుత్రకృత్యముల నొనరింపక వారల వదలివచ్చుట న్యాయముకాదు. సూతపుత్రుఁడు వీఁడనక కొడుకులకంటె సోదరులకంటె నన్నెక్కుడుగాఁ దలంచి గారవించిన కురురాజు నన్నుఁ దాఁకరాఁగా న్యాయము ననుసరించి నేనేదూరముగాఁదొలఁగుచుందును. మఱియు నర్జునునకంటె నన్ను మిన్నయని నమ్మియుండును. ఆనమ్మిక వ్యర్థమగునట్లు దుర్యోధనుం బొఱంగి నేను బాండునందనులం జేరుట యుత్తమముకాదు. నేనునర్జునుఁడును ద్వంద్వయుద్ధము చేయఁగాఁ

జూడఁగోరినజనులు నేనిపుడు పాండవులంగలియఁగా నవ్వకుం దురా? అంతియగాదు. నేను వచ్చుట యర్జునున కపకీర్తియేగాని కీర్తికాదు. ఆతనికీర్తి నిర్మలమై నెగడవలయును గదా. నాకుఁ దెలిసినదంతయుం దెల్పితి. నాకు నీవు హితముపదేశించితివి. నీబుద్ధి నిర్మలమైనది. కాని యీనీయుపదేశము నాకు రుచింపకున్నది. ఈరహస్యమును మది నిల్పుము. బయల్పడనీయకుము. ఏలయనిన. ధర్మరాజు నాయనుజుండనని తానెఱింగెనేని సామ్రాజ్యమును బూన నిచ్ఛగింపఁడు. అట్టిధార్మికుఁడు భూభారమును భరింపవలయునే గాని నావంటికులహీనుఁడు భరింపరాదు. ధర్మరాజు కీర్తి శాశ్వతముగా ధర నెలకొనవలయును. తమ్ములు ఋత్విజులు. కార్యములను దెలుపునీవుపద్రష్టవు. కురుకుమారులు పశువులు. ఈరణయజ్ఞమునఁ గురుకుమారపశువులు హింసింపఁబడవలయును. ధర్మరాజు సోమయాజి కావలయును. ఇట్టిమహాయజ్ఞముచేతఁ బుణ్యభూమియగు కురుక్షేత్రమునందు మాబోంట్లు సద్గతిని గాంచవలయును. ఈకార్యమునకు విఘ్నమును గల్గింపకుము. అని పలుకుకర్ణునిమాటల నాలకించి పుండరీకాక్షుఁడు సూతనందనున కిట్లనియెను. కర్ణా! దయచేత నాపలుకులు గ్రహింపకున్నవాఁడవు. అర్జునునితో మార్కొనిననీకుఁ బరాజయముగాని మరణముగాని తప్పదు. ఆతని గెలువ శక్యముగాదు. పెక్కండ్రు మృతినొందనిదియే కాలము. కావున నీమనస్సు శాంతినొందఁజాలదు. పాండవులే గెలుతురు. ఈమాసము సకలవిధముల సుఖకరముగా నున్నది. ఏడెనిమిదిదినంబుల కమవస వచ్చును. అనాఁడే యుద్ధారంభము కావలయును.

అనుటయుఁ గర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణా! పెక్కునిమిత్తములు పొడకట్టుచున్నవి. యుద్ధము తప్పక సాగును. పాండవులే గెలుతురని నేనెఱుంగుదును. నీవు మఱల దానిం జెప్పనేల? కనుకనే నేను బాండవులంగలిసికొన రానంటిని. ఈయుద్ధమునకు నేనును దుశ్శాసనుఁడు శకుని కారణభూతులము. కురుకుమారులు పాండవులు కలిసిన నేనందు రావచ్చును. అది పొసఁగదు. కావున నిదియుఁ బొసఁగదు. నేనీమహాసముద్రమునీది యూర్ధ్వలోకంబున నిన్ను సందర్శించెదను. దీనికిఁ గాదని పలుకకుము. రహస్యమును గాపాడుము. అనిపలికి శ్రీకృష్ణునిగౌఁగిలించుకొని కరుణ ననుపుమాయని ప్రార్థించి సెలవంది తనయరదం బెక్కి కరిపురంబున కరిగెను. శ్రీహరియు నుపప్లావ్యమునకుం బోయి కరినగరమున సాగినవార్తలనెల్లం దెలిపి సర్వసిద్ధముగా నుండ ధర్మజుని హెచ్చరించి తాను సాక్షిభూతుఁడై యుండెను.

ఆర్యమహాశయులారా! ఈరాయబారమునుండి గ్రహింపఁదగినవిషయము లనేకములు గలవు. వానినెల్ల నిటవ్రాయఁ బూనిన నొక్కపెద్దగ్రంథ మగును. కావున నొక్కవిషయమును వ్రాసెదను. భగవంతుఁడు సర్వసాక్షియనుట నీకథ దృఢపఱచుచున్నది. కర్మాధీనులగుజీవులు స్వస్వకర్మానుసారము ప్రవర్తించుచుండఁగా భగవంతుఁడు తానిస్సంగుఁడయ్యు సర్వకార్యములయందుఁ బ్రవర్తించుచు నాయాయికార్యములఁ గర్మానుసారము ప్రవర్తింపఁజేయుచుండును. స్వస్వకర్మములచే తనే ప్రాణులు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచుందురు. సర్వసాక్షియై పరాత్పరుఁడు చూచుచుండును. ఈవిషయ మెఱుంగక భగవంతు నాక్షేపించువారు మూర్ఖులు గాక మఱేమగుదురు?

శ్రీహరిని గట్టి వేయఁబూని ధార్తరాష్ట్రులు విఫలమనోరథు లైరి. దానికిఫలముగా భీష్మాదులు భగవద్దివ్యరూపమునుగాంచి కృతార్థులైరి. ధృతరాష్ట్రుఁడు శ్రీకృష్ణునిదివ్యరూపమును గాంచి నేత్రము లొసంగుమని ప్రార్థింపక వేరొకరూపమును గాంచక యుండఁ జేయుమా యని ప్రార్థించెను. ఎవ్వరెవ్వరు కృతార్థులు గాఁదగినవారో వారికారూపమును సందర్శించుభాగ్యము కలిగెను. వారిప్రక్కనఁ గూరుచున్న వారి కారూపము గానరాక పోయెను. దీనింబరిశీలింపఁగాఁ గర్మానుసారముగా జీవులు ప్రవర్తింతురని దానిమీఁఱ నెవ్వరికిని శక్యముకాదని స్పష్టమగును. ఎందఱు పెద్దలు సాయమున్నను స్వకర్మము మంచిది గాదేని దానిని మరలింపఁజాలరు. కావునఁ బ్రతిప్రాణియుఁ దనకుఁ దానే గతియని నమ్మి తన తరణోపాయమును దాఁ జూచుకొనవలయును. పరుల నపేక్షించు టెంతమాత్రము ఫలవంతముకాదు. తనకుఁదానే గతి యనుసూక్తిని నమ్మనివాఁడు సూపకార్యతుల్యుఁడై చెడిపోవక మానఁడు. కావునఁ బరులు పలుకు మోసపుమాటలకు మనసునఁ దావీయక సత్కర్మముల నాచరించుచు భగవంతుఁడే సర్వకర్త యని నమ్మి యహంకారము నుమాని భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుటయే ముక్తిమార్గముగాని వేఱొండుకాదని యెఱుంగవలయును. ఇఁక నీప్రకరణమును బూర్తిచేయుచు శ్రీకృష్ణపరమాత్మస్తుతిని వ్రాసెదను.

శ్లో. ఆందోళితాగ్రభుజమాకులనేత్రనీల
మార్ద్రస్మితార్ద్రవదనాంబుజచంద్రబింబం,
శింజానభూషణశతం శిఖిపింఛమౌళిం
శీతం విలోచనరసాయనమభ్యుపైతి. ౨౦

తదిదముపనతం తమాలనీలం
తరళవిలోచనతారకాభిరామం,
ముదితముదితవక్త్రచంద్రబింబం
ముఖరితవేణువిలాసజీవితమ్. ౭౭

తేజసేఽస్తు నమో ధేనుపాలినే లోకపాలినే,
రాధాపయోధరోత్సఙ్గశాయినే శేషశాయినే. ౭౫

త్రిభువనసరసాభ్యాం దీప్తభూషాపదాభ్యాం
దృశిదృశి శిశిరాభ్యాం దివ్యలీలాకులాభ్యామ్,
అశరణశరణాభ్యామద్భుతాభ్యాం పదాభ్యా
మయమయమనుకూజద్వేణురాయాతి దేవః. ౮౯

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౧ ఆశ్వా.

ఓమ్ శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునందు దీనావనమను
పదియవప్రకరణము సంపూర్ణము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

వావిళ్ల ప్రెస్, చెన్నపురి—1929.

శ్రీకృష్ణాంధ్రభారతము

12

జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారిచేత

చెన్నపురి:
వావిళ్ల ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడినది.
19

స్వామ్యములు గ్రంథకర్తయధీనములు.

విషయసూచిక.

విషయము.	పుట.
శ్రీకృష్ణునాజ్ఞచే భీష్ముఁడు ధర్మజున కుపదేశించిన సకలధర్మసంగ్రహము. ...	7
విష్ణుమాహాత్మ్యము. ...	11
దుర్వాసుఁడు శ్రీకృష్ణుని బరీక్షించుట. ...	16
శ్రీకృష్ణమూర్తి శివునిమహిమము దెల్పుట. ...	22
హరి గాంగేయున కూర్ధ్వలోకమున కరుగ ననుజ్ఞనొసంగుట.	24
శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునకు మరలఁ దత్త్వజ్ఞానోపదేశముచేయుట.	31
రోగవికారములు. ...	36
తత్త్వజ్ఞానవిశేషము. ...	39
యోగమార్గములు. ...	41
బ్రాహ్మణగీతలు. ...	44
అంతర్యాగవిధానము. ...	46
ఇంద్రియమనస్సులకు సంవాదము. ...	50
జీవాత్మస్వరూపనిరూపణము. ...	55
యమజనకమహారాజసంవాదము. ...	65
గురుశిష్యసంవాదమును శ్రీహరి నరునకు నెఱింగించుట. ...	69
మనోబుద్ధ్యహంకారాదితత్త్వనిర్ణయము. ...	73
అవ్యక్తతత్త్వనిర్ణయము. ...	79
సత్త్వంబవశ్యానుష్ఠేయమని నిరూపించుట. ...	85

విషయము.		పుట.
శ్రీకృష్ణమూర్తి యందంకాశ్రమమునకుఁ బోవుట.	...	99
శ్రీహరి యందంకమునికి విశ్వరూపము నగపఱచుట.	...	103
హరి ద్వారకం బ్రవేశించుట.	...	109
శ్రీకృష్ణుఁ డుత్తరాగర్భమును గాపాడుట.	...	112
శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజుచే నశ్వమేధమును జేయించుట.	...	121
సృగాలవాసుదేవునకు శ్రీహరి ముక్తినొసంగుట.	...	125
రాధాదేవి మహాగణపతి నారాధించుట.	...	132
శంకరుఁడు వసుదేవునకు హరిమహత్త్వము నెఱిఁగించుట.	...	145
రాధకు శ్రీకృష్ణుఁడు తత్త్వోపదేశము చేయుట.	...	149
[illegible]ధామాధవులు గోకులమును బ్రవేశించుట.	...	160
శ్రీకృష్ణమంత్రారాధనక్రమము.	...	163
జపవిధి.	...	164
[illegible]	...	167
[illegible]పూజావిధానము.	...	169
[illegible]ంసమయపూజాపద్ధతి.	...	171
[illegible]మంలను సాధించుపద్ధతి.	...	175
కామ్యహోమవిధానము.	...	[illegible]
రాధాకృష్ణసహస్రనామములు.	...	179
[illegible]ధామాధవసహస్రనామస్తోత్రమ్.	...	182
పంచప్రకృతిమంత్రపూజావివరణము.	...	194
[illegible]సాగరమును శాపమొసంగుట.	...	198
[illegible]మము.	...	200
[illegible]గవమహ[illegible]త్త్వము.	...	203
[illegible]స్తోత్రము.	...	209

విషయము.		పుట.

విషయము.		పుట.
శ్రీకృష్ణప్రేమామృతస్తుతిః.	...	210
పరశురామకృత శ్రీకృష్ణస్తుతి.	...	212
శ్రీకృష్ణునికడకు బ్రహ్మాదిదేవత లరుదెంచుట.	...	214
వైకుంఠమునకు విచ్చేయుమని బ్రహ్మ కృష్ణుని వేఁడుట.	...	218
ఉద్ధవుఁడు భగవంతుని బ్రార్థించుట.	...	220
శ్రీహరి యుద్ధవునకు జ్ఞాన ముపదేశించుట.	...	222
అవధూతయదుసంవాదము నుద్ధవునకు శ్రీహరి తెల్పుట.	...	225
పృథివ్యాదివృత్తులు.	...	227
శ్రీహరి యుద్ధవున కాత్మతత్త్వప్రాప్తిమార్గములను దెల్పుట.	...	243
బద్ధముక్తులగుఋతు లుద్ధవునకు హరి తెల్పుట.	...	248
సాధువులలక్షణములు.	...	253
భక్తిలక్షణములు.	...	255
పదునొకండు పూజాస్థానములు.	...	256
సాధుసంగమహత్త్వము హరి యుపదేశించుట.	...	257
సత్త్వాదిగుణముల జయించుపద్ధతి.	...	262
భక్తియోగము ప్రధానము.	...	269
ధ్యానయోగము.	...	274
యోగసిద్ధులు లభించుపద్ధతి.	...	278
శ్రీహరి యాత్మవిభూతులమహిమము నెఱిఁగించుట.	...	283
భక్తిలక్షణధర్మము.	...	288
బ్రహ్మచారిధర్మములు.	...	290
గృహస్థాశ్రమధర్మములు.	...	292
వానప్రస్థాశ్రమధర్మములు.	...	295
సన్న్యాసాశ్రమధర్మములు.	...	29

విషయము.		పుట.
జ్ఞానికిఁ గర్భాభావవిషయము.	...	303
యమాదులలక్షణములు.	...	307
భక్తిజ్ఞానక్రియాయోగములు.	...	310
దేశకాలాదులవగు గుణదోషములు.	...	315
తత్త్వసంఖ్యాభేదస్వరూపము.	...	322
ప్రకృతిపురుషవివేకము.	...	327
భిక్షుగీత హరి యుద్ధవున కుపదేశించుట.	...	333
శ్రీహరి యుద్ధవునకు సాంఖ్యమును దెల్పుట.	...	343
గుణవృత్తిభేదములు.	...	347
ఘరూరవసునిగీతము నుద్ధవునకు శ్రీహరి తెల్పుట.	...	352
భగవంతు నారాధించుమార్గము.	...	358
సంగ్రహముగా జ్ఞానయోగమును హరి యుద్ధవున కుపదేశించుట.		366
భక్తియోగమును మరల సంగ్రహించి యుద్ధవునకు శ్రీహరిచెప్పుట.		375
...డు శ్రీహరియనుమతిని బదరికాశ్రమమున కరుగుట.		381
...దారాధనక్రమము.	...	391
...మున శ్రీరాధాదర్శనము.	...	396
...భ... సమాగమము.	...	400
...మమున రాసోత్సవము.	...	403
...కృ...మాహాత్మ్యము.	...	408
భగవన్నుతి.	...	...9
...నారాయణకృతకృ...తి.	...	,,
...దువులనిలయమునకు హేతువు ముసలము పుట్టుట.	...	421
...రవనమున హరి నందున బోధించుట.	...	426
...ణ్డవులు మృతులగుట.	...	4...
...ుడు గోలోకమునకు విజయంచేయుట.	...	447
...షములు.	...	453

ధన్యవాదము.

"నిందతు నందతు వా సన్ను సూయురనసూయురత్ర కిం తేన,
య త్సన్మానసగమనాయై వేదం మమ తు పాయమ్."

(రామకవి.)

"అగ్రే దీర్ఘతరోఽయమర్జునతరు స్తస్యాగ్రతో వర్తనీ
సాఘోషం సముపైతి తత్పరిసరే దేశే కళిందాత్మజా,
తస్యా స్తీరతమాలకాననతలే చక్రం గవాం చారయ
గోపః క్రీడతి దర్శయిష్యతి సఖే పంథానమవ్యాహతమ్."

(శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.)

మహాశయులారా!

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వ మను పేరు విన్నంతనే గ్రంథోద్దేశము వెల్లడియగును. ఈవిషయ మింతుఁ బ్రధానముగా వ్రాయఁబడియుండుననియుఁ బొడకట్టును. భగవత్తత్త్వ మిద మిత్థ మని నిర్ణయింప శక్యమా యని యడుగరాదు.

"విబుధజనులవలన విన్నంత కన్నంత
తెలియవచ్చినంత తేటపఱుతు."

అని మహాకవి పోతన వక్కాణించెను.

శ్లో. "త్వద్యాత్రయా సర్వగతాహతా తే
ధ్యానేన చేతఃపరతా హతా తే
స్తుత్యానయా వాక్పరతాహతా తే
క్షమస్వ శంభో త్రివిధాపరాధమ్."

అని శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు నిర్వచించిరి.

శ్లో. "న వేదయజ్ఞాధ్యయనైర్న దానై
ర్నచ క్రియాభిర్న తపోభిరుగ్రైః,
ఏవం రూపశ్శక్య అహం నృలోకే
ద్రష్టుం త్వదన్యేన కురుప్రవీర.

భక్త్యాత్వనన్యయా శక్య అహమేవంవిధోఽర్జున,
జ్ఞాతుం ద్రష్టుం చ తత్త్వేన ప్రవేష్టుం చ పరంతప.
అజోఽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరోఽపి సన్
ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య సంభవామ్యాత్మమాయయా."

అని గీతాశాస్త్రమునందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే స్పష్టపఱచెను.

శ్రుతి. "న తత్ర చక్షుర్గచ్ఛతి న వాగ్గచ్ఛతి నో మనో న విద్మో
న విజానీమో యథైతదనుశిష్యాదన్యదేవ తద్విదితా
దథో అవిదితాదధి ఇతి శుశ్రుమ పూర్వేషాం
యేనస్తద్వ్యాచచక్షిరే. 3

యద్వాచానభ్యుదితం యేన వాగభ్యుద్యతే,
తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిదముపాసతే." ౪

(కేనోపనిషత్తు.)

"అనేజదేకం మనసో జవీయో
నైతద్దేవా ఆప్నువన్పూర్వమర్షత్,
తద్ధావతోఽన్యానత్యేతి తిష్ఠత్
తస్మిన్నపో మాతరిశ్వా దధాతి." ౪

(ఈశావాస్యోపనిషత్తు)

"నైవ వాచా న మనసా ప్రాప్తుం శక్యో న చక్షుషా,
అస్తీతి బ్రువతోఽన్యత్ర కథం తదుపలభ్యతే" ౧.౨
(కఠోపనిషత్తు)

"న చక్షుషా గృహ్యతే నాపి వాచా
నాన్యైర్దేవై స్తపసా కర్మణా వా,
జ్ఞానప్రసాదేన విశుద్ధస త్త్వస్తు తం
పశ్యతే నిష్కలం ధ్యాయమానః." ౮
(ముణ్డకోపనిషత్తు)

అని యిట్లు శ్రుతి బహువిధములుగా సిద్ధాంతము చేయుచున్నది.

వీనింబట్టి చక్కఁగాఁబరికింప భగవత్తత్త్వమవాఙ్మానస గోచరమనియే స్పష్టమగును. కాని యది గోచరింపదని యూరకుండరాదుకదా. యథాశక్తి దాని నెఱింగి సేవించినఁగాని మానవులు కృతకృత్యులు కాఁజాలరు. కావున "ఉడుతభక్తి" యన్నట్లు తెలుపవలసియుండు ననుట సమంజస మగుమార్గము.

ఈగ్రంథమునందు శ్రీహరికథల నాయాయిపురాణముల నుండి సంగ్రహించి వ్రాయుటయే గ్రంథకర్త యాశయమని వెల్లడియగును. దానిచే గ్రంథనామమునఁ గలతత్త్వశబ్దము సార్థకము కాదు. ఆయాకథలయందుఁ గలసార మేమని చర్చించి యథామతి దానిని వ్రాసి యందులకు గీతాదిప్రమాణములు కనఁబఱుపవలయును అపుడు తత్త్వశబ్దము సార్థకమగును. తత్త్వమంతయు నిందుఁగలదా యని ప్రశ్నింపరాదని ముందే విన్నవించితినిగదా. ఇట్టివిషయము నీగ్రంథము బోధించునని దానిపేరే తెల్పుచున్నదని మనవిచేయువాఁడను.

ఈపరిశ్రమమువలన లోకమునకు మేలుకలదా, యను నదియు మంచిప్రశ్నమే. జనులందఱొక్కమనస్సు కలవారు కారు. ఒక్కవిధమగు కర్మ మాచరించినవారును గారు. కర్మము లనేకవిధములు. వానినిర్ణయించు టశక్యము.

శ్లో. "కర్మణో హ్యపి బోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యం చ వికర్మణః,
అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం గహనా కర్మణోగతిః"

అని గీతాశాస్త్రమే నిర్ణయించెను. ఆకర్మములమూలమున మనోగతులు తాఱుమాఱగుచుండును. ఒక్కనిచిత్తమునకు నచ్చినమార్గము వేఱొక డీసడించును. ఆతనిత్రోవ నింకొక్కఁడా క్షేపించును ఇట్టులుండుటంబట్టి కర్మముల ననుసరించి దేవతాభక్తి యనునది యొక్కవిధముగా నుండఁజాలదని మన మూహింపవచ్చును. బహువిధదేవతల నుపాసించుమార్గములు పెద్ద లికాౖరణముననే తెల్పిరని పొడకట్టెడిని. ఆమార్గము లన్నియు సమానఫలములేకాని హెచ్చుతగ్గులుగలవి కావ నియుఁ జెప్పక తీఱదు.

"యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి. ౩౦
సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వమాస్థితః,
సర్వథా వర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్త ౩౧
ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున,
సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమో మతః." ౩౨
(గీతా. ౬. అధ్యా)

అను శ్రీమద్భగవదుక్తులు పై భావమునే తెల్పుచున్నవి. కాఁబట్టి భగవద్భక్తి దేవతానామభేదమున హెచ్చుతగ్గులుగా

ఫలము నీయదని మనము నమ్మవలయును. కర్మము లనేకవిధములు కాఁబట్టియే యొక్కొక్క పురాణమునం దొక్కొక్క దేవతయే ప్రధానముగాఁ జెప్పఁబడియెను. అం దేపురాణము ననుసరించి యే దేవత నారాధించినను సర్వదేవతాస్వరూపునిగా ధ్యానించువారల కెల్ల ఫలము సమానమని స్పష్టమగును. ఇదియే సారము స్వమతావేశమునఁ జిత్త మున్మత్తము కాఁగా నితరులారాధించు దేవతల దూషించువారి కధోగతియే యని యుఁ దేటపడఁగలదు. శ్రుతితాత్పర్య మిదియే యని ముందే వివరించితినిగదా. ఈవిషయమునే యీకృష్ణావతారతత్త్వము బోధించును

శ్రీకృష్ణచరిత్రము.

దీనింగూర్చి నాలుగుమాటలు వ్రాసెదను. శ్రీకృష్ణచరిత్రము పరమపావనమైనది. వారియవతారముకూడ ననుపమానము. పామరులకును బుద్ధిని దుర్వినియోగము చేయఁ బూను వారికిని శ్రీహరిచరిత్రము మంచిదిగాఁదోఁపకపోవుటాశ్చర్యము కాదు. అట్టివారినిమంచిమార్గమునఁద్రిప్పఁదగము కాదు. దానికై ప్రయత్నింపను రాదు, అది వ్యర్థప్రయత్నముకూడ నగునని నాభావము ఏలయనః వారికర్మము తచ్చిత్తమును మార్చుచుండ వారట్లూహించుట తప్పుగాదు. కర్మగతిని మార్పగలవాఁడొక్క భగవంతుఁడే కాని యితరులు కారనుట నిశ్చయము. కావునఁ గర్మము నాక్షేపింప వలనుపడదు. వారి నాక్షేపించియు లాభము లేదు. వారిమనస్సు లీజన్మమున మార్పునొందఁజాలవని తలంచుట శ్రేయము. శ్రీహరిచరిత్రమునుగొందరు నిందించినం మాత్రమున నది స్తవ్యము కాకపోదు. అపవిత్ర చరిత్రము:

గొందఱు స్తుతించినంతనే యది స్తుత్యము కాఁజాలదు. కావున శ్రీకృష్ణచరిత్రము వేదాదివినుతిం గాంచెను. సజ్జనులు దానిని స్మరించుచు ముక్తికిం బోవుదురు. గోపికావస్త్రాపహరణాదులు నింద్యచరిత్రములు కావా యని ప్రశ్నించినచో నావిషయ మీ గ్రంథమున విమర్శింపఁబడియేయున్నది. ఆయాభాగములఁ బఠించినఁనది స్పష్టమగును. ఆసమాధానములు తృప్తినీయవేని తృప్తి నిచ్చునట్లు వ్రాయఁజాలకపోయెనని నన్నా [illegible] పింపఁదగు అంతియ కాని తచ్చరిత్రమునాక్షేపింపరాదు. ఇచ్చట నేనావిషయమై పెంచివ్రాయఁ దలచుకొనలేదు. కృష్ణావతారము దశావతారములయందంతర్భూతమా కాదా యనువిషయము నుపోద్ఘాతమునందుఁ బెద్దలు వ్రాసియున్నారు. దానింజూడందగు.

గ్రంథప్రారంభావశ్యకత.

ఈవిషయమును వ్రాయక తప్పినదికాదు. కాన నించుక విన్నవించెదను. ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము వ్రాసినపిదప శ్రీ [illegible]ష్ణావతారతత్త్వమును వ్రాయుమూహ తనంతన కలిగెను. ఈ ఘనకార్యము చేసినాఁడనినకీర్తి సంపాదింపఁగోరి కాదు. సర్వము [illegible]వాధీనముకదా! లోకులకుఁ బ్రతిష్ఠఁగోరి ప్రారంభించితివనితోఁచినచో నేనేమియుఁ జెప్పఁజాలను. శ్రీకృష్ణచరిత్రము పెక్కుపురాణములయందిమిడియున్నది. దాని నొక్కచోఁ జేర్చుటయే నాపని. అంతకంటె విశేషమిందేమియులేదు. ఒక్కొక్కకథయు నొక్కొక్కనీతిని బోధించును. ఆ [illegible]తియు గ్రంథస్థమే. ఐన దాని నా [illegible] ర్చుటయే నాయొనరించినపని. దీని [illegible] నాలుగు [illegible] వుటయుఁ దోఁచినంతవఱకు దానియర్థమును [illegible] యుం[illegible]ను వ్రాయఁజాలినంత వ్రాయుటయు ననునదియే

నాపరిశ్రమము ఇంతకంటే విశేషించి చేసిన గొప్పకార్య మేదియు లేదని నేను జెప్పకయే యీగ్రంథము చెప్పుచున్నది. ఈపరిశ్రమమున నాకంటె నెక్కువపాండిత్యములేనివారలకును, పామరులకును విదుషీమణులుకాని పురంధ్రులకును బాలురకు నుపకారమించుకయేఁ గలిగినదియే మహాభాగ్యమని శ్రీపరమేశ్వరుకరుణయని భావించువాఁడను. శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములయందుఁ గల సారతరార్థమును గ్రహింపఁ జాలనినాకు నీయూహ గలుగుట యసంగతము కాదు.

అవతారము.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము ధరపై నవతరించునంతయావశ్యకమాకాలమునఁ గలిగినదాయనునది యింకనొక ప్రశ్నము భూమి ప్రజాభారమున నలసి బ్రహ్మకడకుంబోయి విన్నవించుకొనెనా యనునదియే ప్రశ్నమే. భూమియనఁగా మనమనుకొనునది కాదు. భూగోళాధిష్ఠానదేవత యని తెలియందగు. వృక్షలతాదులకు నిట్లే యధిష్ఠానదేవతలు కలరని యార్యమహాశయులయూహ. పురాణములు నిట్లే బోధించెడిని. దేవతలే వేరన్నవారిద్దాని నమ్మకయున్నఁ గొఱంతయేమి! అట్టివారిని నమ్మింప నాయీప్రయత్నము కాదు. ఆస్తికులకే యిది పనికివచ్చును. చక్షుష్మతునకేదీపంబుగాని జనుషాంధునకు గాదు. అట్లే ఆస్తికుల కిదియించుక తోడ్పడఁగలదేమో యని నాయాశ. భూభారభూతులుగా నుండువారిని బోకార్ప లయకర్త ప్రయత్నించును. వారికర్మ మేరూపముననో వారికి ఫలమును గలిగించును.

ద్వాపరాంతమున రక్కసులందఱు రాజరూపముల నవతరించిరి. తదనురూపములగు కార్యములచే లోకమునకు భీతి

నాపాదించిరి. వారికిం బ్రతీకారము నొనర్ప దేవతలు సంకల్పించిరి. కాని భగవత్సహాయము లేనిది యధర్మప్రవర్తకుల నడంపఁజాలకపోయిరి. భగవంతునిం బ్రార్థించిరి. తదనుజ్ఞాతులై తత్సహాయము చేయఁబూని స్వాంశముల ధర నవతరింపఁజేసిరి. ఆయిరుదెఱంగులవారిమూలమున భూభారము తగ్గెను. అధర్మప్రవర్తకులమూలమునఁజెడినవారిఁ జక్కఁబెట్టుటకే యర్జునుకారణమున శ్రీహరి గీతాశాస్త్రము నుపదేశించెను అధర్మము నడంచుట, ధర్మమును స్థాపించుట, భావికాలమునకు నుపయోగించు ప తుల నుపదేశించుట, యనునవియే శ్రీకృష్ణవతారఫలములని మన మెఱింగి యాపరాత్పరు నారాధింపవలయును. ఇదియే యవతారఫలము.

గోపికలు.

శ్రుతులు గోపికారూపములొంది శ్రీకృష్ణు నారాధించెనని పురాణము లుద్ఘోషించెడిని. శ్రీరామవతారమున నాపరమపురుషుని దివ్యమంగళవిగ్రహమును గాంచి మోహపరవశలై కృష్ణావతారమునగోపకన్యకలై పెండ్లియాడిరనునభియుక్తోక్తి వినఁబడియెడిని. పదాఱువేలసంఖ్యగలగోపికలు శ్రీహరికి భార్య రి. ఇందేమిలోపము? గోపకులభార్యలు శ్రీహరిని వలచిరని యెందును గానరాదు అది లోకాచారము ననుసరించి చాల దూష్యమే యగును కాని బహుభార్యాత్వము దూష్యమని స్మృతులయందుఁ జెపఁబడ ని మహనీయులభావము. ఏక కాలము దాఱువేల. పికలగృహముల శ్రీకృష్ణుఁ డుండఁ హా దముని వీక్షించి వినుతించెనని యుండఁగా 7. ెయుట కంటె నసత్కార ము వేత్తే

మున్నది? ఆకథ విశ్వాసార్హ్మము కాదందురు. అది కాదను వారికి శ్రీకృష్ణుండే యవతరింపలేదను నాశయము. పొడకట్టక పోదు. అపుడీయాక్షేపమున కవకాశమే లేదు. పురాణకథల నంగీకరించినచో నీప్రశ్నమునకే సమయము లేదు.

"అనధీతే మహాభాష్యే వ్యర్థా సా పదమంజరీ,
అధీతే పి మహాభాష్యే వ్యర్థా సా పదమంజరీ."

అన్నట్టు లగునుగదా. శ్రీకృష్ణునిచరిత్రము నంగీకరించి నపుడు తన్మహిమమునంతయు నంగీకరింపవలయును. కొంత మాత్ర మంగీకరించి కొంత త్రోసివేయందగుననుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము కాదు. అమానుషకృత్యములచేతనే శ్రీకృష్ణుండు పరమాత్మయని స్పష్టమగును. అట్టిభగవంతునికథలయం దాదరము లేనివార లాక్షేపించినను దద్భక్తులు పరితపింప నక్కఱలేదు. వారియాక్షేపములు నిరాధారము లగుటయే యందులకుంగల కారణము.

పురాణములు.

శ్రీహరిచరిత్రము శ్రీభాగవతము, దేవీభాగవతము, బ్రహ్మ, బ్రహ్మాండ, బ్రహ్మవైవర్త, నారద, కూర్మ, విష్ణుపురాణములు దెలుపుచున్నవి. మహాభారతహరివంశములును దెలుపుచున్నవి. పద్మపురాణమునందును శ్రీకృష్ణచరిత్రము కొంతకలదు. గర్గసంహితయు ననేకవిషయములను హరినిగుఱించినవానిని దెలుపును. ఇంచుకగనో గొప్పగనో ప్రతిపురాణము భగవత్కథలం దెలుపుచునేయున్నది ఇన్నింటియందు నొక్కరీతిగాం దచ్చరిత్రము లేదు అనేకభేదములుగా నుండును. అదేల? అనునదియే యిటంగల గొప్పప్రశ్నము. సమాధానము నాలకింపుండు.

శ్రోతల ననుసరించి యుపదేశకులు విషయమును దెలుపుదురు. ఎంతమాత్రము తెలిపిన వారు గ్రహింతురో వారెఱుంగుదురు. కొన్ని పురాణములు చరిత్రమునుమాత్రమే తెలుపును. మఱి కొన్ని కథను దానిమహాత్త్వమునుగూడఁ దెలుపును. ఇంకను గొన్ని కేవలమాహాత్మ్యమునే తెలుపును.మఱియుఁ గొన్ని కథా చమత్కారమునే బోధించును కొన్నిమాత్రము కథను మార్చి. దానినుండి గ్రహింపందగుసారమును వెల్లడించును. ఇట్లు పురాణములు వివిధభేదములుగ భగవచ్చరిత్రమును దెలుపు చుండును. కథాభేదము ననుసరించి యొకదాని కొకటి విరుద్ధ ముగ నున్నదే యేలయని ప్రశ్నింపరాదు దాన లాభము లేదు. చరిత్రమును బఠించి తద్గతసారమును గ్రహించి తద్రీతి ననుసరించి భగవంతు నారాధించుటే ప్రధానము. అదియే తరణోపాయము.

రాధాదేవి.

శ్రీకృష్ణచరిత్రమునందు విశేషించి రాధాంబికా ప్రభావము కలదు. అదియే యీగ్రంథమున వ్రాయఁబడినది. రాధ శ్రీహరిపత్నియే కాదని కొందఱందురు. మఱికొందఱు రాధ కృష్ణునకు మేనత్త యగునందురు. ఈ రెండువిషయములకును బ్రమాణ మాకాశమే. భగవంతునకు రుక్మిణియే ప్రధానపత్ని యనియుఁ గొందఱందురు. శ్రీభాగవతమునందును విష్ణుపురాణమునందును బ్రహ్మపురాణమునందు రాధా సంకీర్తనము లేదు. హరివంశమునందును గానరాదు. కావున రాధ యనునది కల్పితమని మఱికొందఱందురు. వీరికి సమాధానము చెప్పఁబూనుట వ్యర్థమే. ఐన నాయెఱింగినంతలోఁ గొంత తెలుపుదును.

తొలుదొలుతఁ బురాణములయందుఁ బ్రధానము లేవి? అను నది విమర్శింపఁదగును. ఆచర్చ యొకమానవజీవితమునఁ బూర్తి యగునది కాదు కావున నించుక వ్రాసెదను.

బ్రహ్మపురాణము ప్రథమపురాణమని యన్నిపురాణము లంగీకరించెను.

"బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవం చ శైవం భాగవతం తథా"

(అని విష్ణుపురాణము.)

భాగవత మనఁగా దేవీభాగవతమా శ్రీభాగవతమా! యను చర్చ చిరకాలసమాగతము. దానిసిద్ధాంత మిదమిత్థమని తెలియకుండగనే యున్నది.-ఈ రెండును బ్రమాణము లేయని నామతము. కాఁబట్టి యేయేపురాణములు రాధామహత్త్వమును బోధించునో యించుక యాలకింపుఁడు. పద్మపురాణమునందు సాత్త్విక రాజస తామసపురాణములని మూఁడువిధములుగ విభజింపఁబడినది. సాత్త్విక పురాణములు.

"వైష్ణవం నారదీయం చ తథా భాగవతం స్మృతమ్,
సాత్త్వికాని పురాణాని విజ్ఞేయాని శుభాని వై."

(ఉత్తరఖండము. ౪౩ అధ్యా.)

బృహన్నారదీయమునందు రాధామాహాత్మ్యము విశేషించియున్నది. దేవీభాగవతమునందు రాధాచరిత్రసారము కలదు.

రాజసపురాణములు.

బ్రహ్మాండం బ్రహ్మవైవర్తం మార్కండేయం తథైవచ,
భవిష్యం వామనం బ్రాహ్మం రాజసాని నిబోధ మే.

ఈ రాజసపురాణములందు బ్రహ్మాండ బ్రహ్మవైవర్తములు

బ్రహ్మాపురాణములు చేరియున్నవి ఇందుఁదొలి రెండింటియందును రాధాచరిత్రము గలదు. బ్రహ్మవైవర్తమునందు విశేషించి కలదు. బ్రహ్మాండపురాణమునందుఁ గొంచెముగాఁ గలదు. గోలోకప్రస్తావము కలదు.

"శ్లో. సస్మార మనసా కృష్ణం ప్రణతక్లేశనాశనమ్,
గోలోకనాథం గోపీశం నానానునయకోవిదమ్. ౧౯
రాధయా సహితశ్శ్రీమాన్ శ్రీదామ్నా చాపరాజితః. ౨౧
తదా రాధాబ్రవీద్దేవీం శివరూపా సనాతనీ. ౪౬
ప్రకృతిః పురుషశ్చైభావన్యోన్యాశ్రయవిగ్రహౌ,
ద్విధా భిన్నా ప్రకా తే ప్రపంచేఽస్మిన్ యథా తదా." ౪౭

(ఉపోద్ఘాతపాదము ౪౨ అధ్యా.)

"యా రాధా జగదుద్భవస్థితిలయేష్వారాధ్యతే వా జనై
శ్శబ్దం బోధయతీశవక్త్రవిగళత్ప్రేమామృతాస్వాదనమ్,
రాసేశీ రసికేశ్వరీ రమణహృన్నిష్ఠా నిజానందినీ
నేత్రీ సా పరిపాతు మామవనతం రాధేతి యా కీర్త్యతే. ౨
యస్యా గర్భసముద్భవోఽహ్యతి విరాడ్యస్యాంశభూతో విరా
డ్యన్నాభ్యంబురుహోద్భవేన విధినైకాంతోపదిష్టేన వై,
సృష్టం సర్వమిదం చరాచరమయం విశ్వం చ యద్రోమసు
బ్రహ్మాండాని విభాంతి తస్య జననీ శశ్వత్ప్రసన్నాస్తు సా ౯
అథ కృష్ణోప్యనుజ్ఞాప్య శివం చ నగనందినీం,
గోలోకం ప్రయయౌ యుక్తశ్శ్రీదామ్నా చాపి రాధయా."

(ఉపో ౪౩ అధ్యా.)

నారదీయపురాణమునందు నెనుబది రెండవయధ్యాయమునందు శ్రీరాధాకృ సహస్రనామస్తోత్రము. ఎను

బదిమూఁడవయధ్యాయమున మంత్రారాధనపూర్వకముగా రాధాంశభూతపంచప్రకృతి లక్షణనిరూపణము. ఎనుబదియొని మిదవయధ్యాయమునందు రాధావతారషోడశ దేవతామంత్రాది నిరూపణము. ఉత్తరార్ధమునందు నేఁబదియొనిమిదవయధ్యాయమునందు గోలోకనివాసి రాధాకృష్ణ తత్త్వనిరూపణము. ఏఁబదితొమ్మిదవయధ్యాయమునందు రాధాకృష్ణపంచధారూప గ్రహణ నిరూపణము గలదు.

బ్రహ్మవైవర్త పురాణమునందు శ్రీకృష్ణజన్మమునందు సంపూర్ణముగ శ్రీరాధాచరిత్రము కలదు. పూర్వభాగమున బ్రహ్మఖండమునందును దచ్చరిత్రము గలదు. పద్మపురాణమునందు నాల్గవదగు పాతాళఖండమునందు నారదుఁడు రాధను దర్శించుట, స్త్రీయగుట, అర్జునుఁడు రాధాలోకదర్శనమున స్త్రీయగుట యనుగాథలు గలవు. రాధాజన్మాష్టమీ మాహాత్మ్య వర్ణనము కలదు ఇంక ననేకవిషయము లీరాధను గుఱించి చెప్పఁబడినవి యీపురాణమునఁ గలవు. ఇట్లు శ్రీకృష్ణమాహాత్మ్యము రాధామహిమము విశేషించి చెప్పఁబడినవి. భాగవతమునందుఁగాని విష్ణుపురాణమునందుఁగాని రుక్మిణీమహాత్త్వమిట్లు విశేషించి చెప్పఁబడినదియా. సాత్త్వికపురాణమునందు రాధామాహాత్మ్యమువిశేషించి చెప్పఁబడియుండఁగా రాధాంబ హరిపత్నియేకాదను టెట్లు? భాగవతమునఁ బేర్కొనఁబడినంత మాత్రమున రాధికయే లేదను టెట్లు? రాధాపూజాపద్ధతియుఁ గవచాదులు సహస్రనామములు చెప్పఁబడియుండఁగా నామె ప్రకృతి కాదను టెట్లు? పురాణములయందుఁ గాక యితరాగమములయందు రాధాప్రస్తావము కలదు వానిం బరిశీలించుటుత్తమముకదా!

"గచ్ఛ గచ్ఛ మహాబాహో పద్మినీసంగమాచర,
పద్మినీ మమ దేవేశ వ్రజే రాధా భవిష్యతి.
అన్యాశ్చ మాతృకాదేవ్యస్సదా తస్యానుచారికాః."

వాసుదేవరహస్యమున రాధాతంత్రమునం దాఱవ పటలము.

యా రాధా మృగశాబాక్షీ! పద్మినీ విష్ణువల్లభా
మహామాయా జగద్ధాత్రీ త్రిపురాపరమేశ్వరీ.
(వాసు ౧ పటలము.)

నారద పంచరాత్రాగమమునందు రాధాసహస్రనామములు చెప్పఁబడినవి. వాసుదేవరహస్యమున ముప్పదిరెండవ పటలమునందును రాధాసహస్రనామములు చెప్పఁబడినవి. నారద పంచరాత్రాగమమునందు జ్ఞానామృతసారమున సర్వరక్షాకర రాధాకవచము చెప్పఁబడినది. ఇందే రాధాస్తోత్రము చెప్పఁబడినది.

రాధ్నోతి సాధయతి కార్యాణీతి రాధా. అని వ్యుత్పత్తియు నిఘంటువులందుఁ జెప్పఁబడినది. రాసేశ్వరియనఁగా రాధాంబయనియు నాకరములయందుఁ గలదు. రాసక్రీడయనఁగా రాధఁగూడి చేసినన్రృత్యమే యని విధిగలదు. రాసోత్సవవిధానము విశేషించి చెప్పఁబడినది. ఇట్లు పురాణములే కాక ఆగమములును రాధామాహాత్మ్యమును వర్ణించుచున్నవి. ఇట్టులుండఁగా రాధయే లేదనుట నిరాధారమనక తప్పదు. ఈవిషయమే యాయాయితావుల వ్రాసియేయున్నాఁడను. రాధారుక్మిణులకుఁగాని, సత్యభామాదులకుఁగాని, తారతమ్యముగలద సత్కార్యముకాదని నాయాశయము. ఈభావముకలిగిననే

కాని భేదబుద్ధిపోదు. అది పోయినఁగాని భక్తి కుదురదు. అది కుదిరినఁగాని సమదర్శనుఁడు కాఁజాలఁడు. సమదర్శనుఁడైన గాని భగవంతుని దర్శింప సర్హుఁడు కాఁడు. ఈవిషయ మిట్లు లుండఁగాఁ గొన్నిపురాణములు ప్రమాణములు కావనియుఁ గొన్నిమాత్రమే ప్రమాణములనియు వాదించువారు కలరు. సర్వపురాణములు ప్రమాణములే యనియు, నాపరతత్త్వ మునే యన్నియు బోధించుననియు, నుపదేశ్యునింబట్టి విష యభేదము కలుగుననియు, నెల్లవారు నొక్కవిధమగు కర్మము నాచరించువారు కారనియు, వారివారియోగ్యత ననుసరించి భగవదారాధనము రీతిభేదముగ నుపదేశింపఁబడు ననియు, నీసిద్ధాంతము ననుసరించినయెడల సర్వపురాణములు ప్రమాణ ములే యని తోఁచుననియుఁ, గొన్నిమాత్రమే ప్రమాణము నుట హ్రస్వదృష్టిలక్షణమనియు, నామతము ననుసరించువా రితరదేవతాదూషకు లగుదురనియు, నది భగవత్సమ్మతము గాదని నావిశ్వాసము. ఈవిశ్వాసము నాధారముచేసికొనియే శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునఁ జరిత్రముక్రింద సారము వ్రాయఁ బడినది.

ఉపదేశములు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి లోకానుగ్రహార్థము సకలధర్మ ముల నుపదేశించెను. భగవద్గీతల ననుగీతల నర్జునునకు నుపదేశించెను. ఇందు భగవద్గీతలు లోకమందెల్ల వ్యాపిం చినవి. అనేకభాషలలోనికిఁ బరివర్తనము చేయఁబడినవి. మతత్రయస్థాపకులు భాష్యములు వ్రాసిరి. వాని కనేక వ్యాఖ్యలు కలవు. భాష్యమునఁ గలయర్థమును దేటపఱచు

టకే వ్యాఖ్యానములు వ్రాయఁబడినవి కాని భాష్యకర్త భావము సులభముగా గ్రహింపవచ్చునుగాని వ్యాఖ్యాతృ భావము నెఱుంగుట యంతసులభముకాదనవలయును. పారాయణప్రక్రియలచే గీతాశాస్త్ర ముపనిషత్తుల మించినదనవలయును. ఉపన్యాసకులలోఁ బెక్కండ్రకు గీతలు తెలియకున్న నొక్కశ్లోకమైన శ్రమంపడి నేర్చుకొని యుపన్యాసమునఁ జూప్పింపకయున్న సారములేదని తోఁచినది. అంతటిమర్యాద నాగీతాశాస్త్రము పొందినది. ఆగీతలకు నిందు నొకలఘుటీక వ్రాయఁబడినది. దానికి భగవద్గీతాహృదయ మనుపేరు. సందర్భము ననుసరించి శ్రీకృష్ణహృదయ మిదియైయుండునని వ్రాయఁబడినది శ్రీహరియాశయ మిదియే యని యెవ్వరుగాని సిద్ధాంతముచేయఁజాలరు. శబ్దనిష్ఠ మగునర్థము ననుసరించి తమమతమును సిద్ధాంతముచేయఁ జాలుదురు. మహాపండితులగుట వారట్లుచేయఁజాలిరి. అట్టిశక్తిలేని నేనునాయల్పమతికిఁ దోఁచిన విషయమును వ్రాసితిని. నాయాశయము వెలిఁబుచ్చునపుడు జంకుపడక వ్రాసితిననిమాత్రము చెప్పఁగలను. ఆవ్యాఖ్యను గీర్వాణభాష వ్రాయఁదలఁచితిని. ఈశ్వరు ననుగ్రహము నాపైనున్ననాకార్యము నెఱవేఱఁగలదు. తక్కినయుపదేశములను సంగ్రహించియే వ్రాసితిని.

పరివర్తనములు.

పోతనాదులు మహాత్ములు, పరమభాగవతులు. వారు భాగవతాదుల నాంధ్రీకరించి కృతార్థులైరి. శ్రీభాగవతమునఁ గలకథను వ్రాయునపుడు తెలుఁగు కవిచంద్రుని బేర్కొంటిని. చరిత్రము పరమపావనమైయుండఁగా మూలమునలేని

భావము తెలుఁగునఁ జేర్చి నందున నితరు లాక్షేపింప నవకాశము కలుగునేమో యను సంశయము నన్నుఁ గుదియింపఁ గొన్ని తావుల నిట్లు వ్రాయకయున్న బాగుండునేమో యని యంటిని. అంతియ కాని మహాకవియందు భక్తిలేక కాదు దీన భాగవతాపచారము నాకుఁగలుగకయుండుఁగాక యని భగవంతుని బ్రార్థించెదను. మహాకవి ముక్కుతిమ్మన్న హరివంశమునఁ గలకథను జమత్కార ముగా వ్రాసెను. కాని సత్యభామయం దొకదోషము నారో పింప నవకాశముగలుగునట్లు వ్రాసెను. ఆచోట నట్లు వ్రాయ కున్న నాతనియాశయమునకు భంగము రాదు. అట్లువ్రాయుటచే బాధయేమన్న శ్రీకృష్ణపత్నులు మహాలక్ష్మ్యంశసంభూతలని యుండఁగా నట్టి సాధ్వీమణి యకార్య మొనరించుననుట సాధుసమ్మతము కాదని యభిప్రాయముగలవాఁడనైతిని. కాన నించుక వ్రాసితిని. అంతియగాని భాషోద్ధారకులఁ బితృసమా నులనుగా భావించు నేను వేఱుభావమున వ్రాయునని తలం తురుగాక. వారెల్ల నాకుఁ బరమపూజ్యులు. వారిని సర్వదా యుపాస్యదైవముంబలె ధ్యానించువాఁడను. వారి పాదార విందధ్యానమే యభివృద్ధిమార్గమని నావిశ్వాసము.

ఉపాఖ్యానములు.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమును వ్రాయునపుడు తులసీ మాహాత్మ్యము, శంఖచూడునిచరిత్రము లోనగునవి వ్రాసితిని. ఇవి శ్రీకృష్ణునిచరిత్రమునకు వీనికిసంబంధముకలదనియే వ్రాసి తిని. కలిధర్మాదులు శ్రీహరిబోధములలో నంతర్భూతములగుట వ్రాసితిని. ఇందుఁగల ప్రతిభాగము శ్రీకృష్ణచరిత్రమునకు సం బంధము కాదు. ఇదియే నాభావమని పాఠకమహాశయు లూహిం

తురుగాక. భక్తినిగూర్చి పలుసారులు వ్రాసితిని. ఉపాసనవిషయము వ్రాయఁదగు నవసరమున నాయెఱింగినంతదనుక శైవ శాక్తవైష్ణవపద్ధతులను దంత్రానుసారముగనే వ్రాసితిని. ముఖ్యముగా దేవతాభేదము పాటింపరాదనియు, సర్వదేవతాస్వరూపుఁడాపరమేశ్వరుఁడనియు, నేరూపమున వారి నారాధించినను భక్తి చక్కఁగాఁ గుదిరిన ఫలముగలుగుననియు,నాఫలము సమానమనియు నాయాశయమని తేటపఱచితిని. జాతిధర్మములనుష్ఠేయములనియు, నాముష్మికఫలము ధర్మానుష్ఠానము విధివిహితమైనచో సమానమనియు నావిశ్వాసమనియుఁ దెలిపితిని. పశుయజ్ఞము కలియుగమునఁ బనికిరాదని వ్రాసితిని. నా వ్రాసిన యీవిషయములన్నియు సర్వజనాంగీకారములగు నన్నమూఢవిశ్వాసము నాకు లేదు. సర్వజనాంగీకృతమగు ధర్మమే కానరాదు. అట్లేయుండిన నిన్నిమతము లుదయింప నక్కఱయే లేకపోవును. కావున నావ్రాసినవానిలో నేవో కొన్నియైన మంచివిషయము లుండునని యాశించువాఁడను. నాభావమున లోపములు లేవని నుడువఁజాలను. వానిని క్షమించి యొప్పులెందేనుండిన గ్రహించి తప్పులను నాకుందెల్పి నాచేతనే దిద్దించి నన్ను రక్షింతురని మహాశయులఁ దలయొగ్గి వేఁడువాఁడను.

ఈగ్రంథము శివకేశవులకుఁ దారతమ్యములేదని తెలుపుటకే యారంభింపఁబడినదని కొందఱు వ్రాసిరి.కొంద ఱాషాఢభూతులు కొందఱఁబ్రోత్సహించి వ్రాయించిరి. వారికెల్ల నొక్క సేవాంజలి సమర్పించువాఁడను. వారికి వేఱువేఱ సమాధానము వ్రాయఁబూనక యందందు సమయానుసారము వ్రాసితి.

పత్రికలయందు నన్నాక్షేపించి వ్రాయువారలకు బదులీయఁ దలంపను. దూషించువారికి నొక్కనమస్కారమే చేయువాఁడను. బదులు దూషింపను. మైత్రిఁ బాటించి నన్నడిగినవారికిఁ దోఁచినవిషయమును దెలిపి నాయోగ్యత యింతియే యని విన్నవించువాఁడను. వాదప్రతివాదములు మనస్సంక్షోభకరములు. కావున వానికి నాయంతరంగమునఁ జోటీయఁజాలను. నాకింతియే తెలియునని విన్నవించుకొన్న మంచిదని యెంచువాఁడను. ఎట్టి మహాత్ములు లోకవిషయమున సార మిది యని వ్రాసినను గొందఱకు విరుద్ధముగాఁ దోఁపకమానదు. అట్టులుండ నిఁక నావంటివానివ్రాఁత సర్వజనాంగీకృతమని నేనెట్లు నమ్మఁగలను! మోమోటమి లేక తోఁచినసద్విషయమును వ్రాయుట యుత్తమకార్యమని నామనోనిశ్చయము. ఒక్కవిషయమునే పెక్కుసారులు కథాంతరములందు వ్రాసితిని ఏభాగమిందుఁజదివినను భగవద్భక్తి కనఁబడవలయుననియే వ్రాసితిననియు విన్నవించువాఁడను.

విషయభేదములు.

పురాణాదులనుండి హరికథలవ్రాయునపు డొకదానికొకటి విరుద్ధముగా నుండినయెడల నందు బహుగ్రంథసమ్మతమగువిషయమును బ్రధానముగా వ్రాసితిని. తక్కినదానిని గూడ నించుక తెలిపితిని. భగవన్మహిమమును దెలుపునది యేదో యదియే ప్రధానమని గ్రహించితిననియు మహాశయులూహింతురుగాక. భగవచ్చర్య లతిమానుషములనునీతి నేగ్రంథముతెలుపునో యద్దాని ముఖ్యముగా గ్రహించితిని. కావున నెందే నట్టితావుల లోపములు కనఁబడినయెడల క్షమిం

తురుగాక. భగవచ్చరిత్రమును వ్రాసి దానిసార మిది యని వ్రాయుతఱి నాయభిప్రాయము సమ్మతముగాకున్న నాపైఁగల యీర్ష్యను సర్వేశ్వరునిచరిత్రముపైఁ గనఁబఱుపకుందురు గాక. నన్ను దూషించునెపమునఁ బరాత్పరుని నిందింపక యుందురుగాక. ఇఁక నీవిషయమున వ్రాయఁదగినవిశేషాంశములు లేవు.

కృతజ్ఞత.

ఇఁకఁ గృతజ్ఞతను దెలుపఁ గుతూహల మొందుచున్నాఁడను. కృతజ్ఞతయే భగవత్సమారాధనమని నావిశ్వాసము. శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వ మారంభింపఁదలంచితినని కడప నగరమహాశయులకుం దెలిపితిని వారెంతయు సంతసించి యట్లే కావింపుమనిరి. ఆసమయమున ద్వైతమతస్థాపకులగు మహాత్ముల పరంపరయందు మిగులఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచి సర్వతోముఖపాండిత్యమలరారఁ బండితులపాలిటి కల్పతరువులై మత దములఁ బాటింపక విద్వాంసుల గారవించుచు నుత్తరాది పీఠస్వాములనం బిలువంబడుచు నుండు శ్రీమత్పరమహంసలగు శ్రీసత్యధ్యానతీర్థు లరుదెంచి యుండిరి. వారిని దర్శించు భాగ్యము లభించెను. మ. రా. శ్రీ కౌకూరు శ్రీనివాసరావు గారి గృహమున వారిదర్శించి నాప్రయత్నమును దెలిపితిని. వారి యాశిషంబులనే ప్రార్థించితిని. గ్రంథప్రణాళికను దెలిపితిని. వారును యోజించి సత్కార్యమే కావునఁ గొనసాగుఁ గాక యని యాశీర్వదించిరి. నాఁడే మొదలిడితిని.

మఱు దినమొక సభ చేయించి పౌరమహాశయులు నాభావము నెల్లరకుం దెలిపిరి. పెక్కండ్రు పోషకులగుట కంగీ

కరించిరి. మండలాంతర్భాగములనుండియుఁ బోషకులు చేరుదురని కొందఱు వాక్రుచ్చిరి. కాని యది నెఱవేఱదయ్యె. కావున మండలాంతరములనుండి సాయమపేక్షింపవలసివచ్చెను. చెన్ననగరముననివసించు యాశ్రితులపాలిటి మందారమని యశస్సుగాంచిమించిన మ. రా. శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారిని దర్శించితిని వారుతమ యాంధ్రపత్రికారత్నమున నొక్కసంవత్సరము మూల్యమించుకయే గ్రహింపక ప్రకటింప వాగ్దానమొసంగి దానిని సార్థకము చేసిరి. దానిమూలమున నాంధ్రదేశమునఁగల పెక్కుమండలములనుండి పోషకులు కొందఱు చేరిరి. కావున నాకృతజ్ఞతను శ్రీనాగేశ్వరరావుపంతులుగారి కేతన్ముఖమునఁ దెలుపుకొనుచున్నాఁడను. వారి సాయమపారమనియు విన్నవించువాఁడను.

గ్రంథమారంభించినపుడే ద్రవ్యము సకాలమున నీఁజాలక పోవుదునేమోయనియు గ్రంథముద్రణమునఁ ద్వరపడుదునేమోయనియు నేవిషయమున లోపములున్నను ముద్రణకార్యమున లోపముకలుగరాదనియు నసిధారావ్రతన్యాయముగాసంభాషింపఁ జెన్నపురి కరిగితిని. నాలోపములనించుకయుఁ బాటింపక నాప్రయత్నమే తమప్రయత్నముగాభావించి ద్రవ్యమును లెక్కచేయక నా క్షేమమునే కోరినవారును, ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణమును వ్రాయ నన్నుం బ్రోత్సహించి దానిని ముద్రించినవారును, మూల మూలలఁబడియున్న యాంధ్రగ్రంథముల ముద్రించి వానిమహోన్నతదశకుఁ దెచ్చినవారును, నేఁటికిని బాటుపడి గ్రంథరాజములసంపాదించుచున్నవారును, విద్యార్థుల కెందఱకో ధనసహాయముచేయుచున్నవారును,

పుస్తకభాండాగారములకు నెన్నింటికో తమగ్రంథరత్నములఁ మూల్యమును గ్రహింపక యిచ్చుచుండువారును,ముఖ్యముగా నన్నొకసోదరునిగా సంభావించువారునగు మ. రా. శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు నాయభిప్రాయమును దెలిసినంతనే సంతసించియట్లెయొనరింతుమని యంగీకరించి యట్లుపనిసాగించిరి. కావున నట్టి మహనీయులకు నాశ్రేయోవృద్ధులకు మూలకారణులగు వారికి నాకృతజ్ఞత నేతన్ముఖమునఁ దెలుపుకొనుచున్నాఁడను. వారి కితోధికమహోన్నతిం గూర్ప నాపరమేశ్వరుంబ్రార్థించుచున్నాఁడను.

మొదటినుండి నాయీప్రయత్నమునకుం దోడ్పడి తమ పనులలో నిదియుఁబ్రధానమేయని భావించి పోషకులం బెక్కండ్రనుగూర్చి వారినుండి ద్రవ్యమునుగొనితెచ్చి గ్రంథము కొనసాగ నెంతోతోడ్పడుచునున్న మ. రా. శ్రీ కంచిరాజు లక్ష్మీనరసింహయ్యగారి కేతన్ముఖమున నాకృతజ్ఞతను దెలుపుకొనుచున్నాఁడను వారియుపకారమునకుఁ బ్రత్యుపకారము చేయఁజాలననియు విన్నవించువాఁడను. ఈపద్ధతినే నాకుఁ దోడ్పడినవారు మ. రా. శ్రీ. కురుడి గుండూరావు, బీ. ఏ, బీ. యల్. గారు. వీరు సహజ ధార్మికులు, పెక్కండ్రుపోషకులం గూర్చి నాప్రయత్నమును సాగించిరి. నాప్రతి గ్రంథమునకు వీరిసహాయమపారము.వీరికేతన్ముఖమున నాకృతజ్ఞతను విన్నవించువాఁడను. అనంతపురమున న్యాయవాదులై నాకెన్నియోరీతులఁ దోడ్పడుచునీగ్రంథము పదునొకండవసంపుటముతో ధనములేమి ముగిం లంచిన నాకుఁ జేయూఁత యొసంగి పోషకులం జేర్తుమని వ్రాసియు చేర్చి యీమహాకార్యమునకుఁ దోడ్పడిన మ. రా. శ్రీ.

గార్లదిన్నె రామేశ్వరరావు బి.ఏ.,బి.యల్. గారికి నేతస్మాలమున నా కృతజ్ఞతను విన్నవించువాఁడను. మఱియు వీరు పోషకద్రవ్యమునకు మించిన ధనమొసంగిరి. పరమేశ్వరుఁడు వీరిని గాపాడుఁగాక.

అనంతపురమండలమునఁ గలహిందూపురమునకుఁ జేరువనున్న చేవినహాళ్లి యను గ్రామమున నివసించి ముద్దులుమూటఁగట్టునట్లు కవిత్వము చెప్పనేర్చి విహగేంద్రవిజయములోనగు పోత్తముల వ్రాసిపరసకవులనంబరఁగుచు నాయీగ్రంథమునకుఁ బోషకులంజేర్చి ధనసహాయముంజేయుటయేగాక నన్ను తమ గ్రామమునకు రప్పించి రజతపాత్రాదుల నొసంగిన మ. రా. శ్రీ కరణము కృష్ణరావుగారికి నా కృతజ్ఞతను విన్నవించుకొనుచున్నాఁడను. అనంతపుర మండలముననున్న గుత్తినగరమున నున్నతపాఠశాలయందు సహోపాధ్యాయులైన మ. రా. శ్రీ వై. కొండలరావుగారు నాకెంతో సాయమొనర్చిరి కావున వారికిని నాకృతజ్ఞతం దెలుపుకొనుచున్నాఁడను. కడపనగరమున నింక నిర్వురు మహాత్ములు తోడ్పడిరి. వారు తమనామముల దెలుప వలదనినొక్కిచెప్పినందున నిటవ్రాయఁజాలక నాకృతజ్ఞతను వారలకుఁ దెలుపుచు వారివృద్ధింగోరి శ్రీపరమేశ్వరుని బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

బళ్లారిమండలమునఁ గల కణేకల్లునందు నివసించి వైశ్యరత్నములై విద్యాభిమానులయి ధర్మనిర్వహణ తత్పరులగు అయ్యగారి బుస్సెట్టిగారు నిరువదైదు రజతముద్రికలనొసంగిరి. కడపపురమునుండి పరోపకారపరాయణులై విద్యాభిమానులగు మ. రా. శ్రీ బి.పి. దేవరాజులునాయఁడు, బి ఏ.,బియల్. గారు

పోషకద్రవ్యముగాక ముప్పదైదు రజతముద్రికల నిప్పించి యింకొక్కసారి గుప్తదానపద్ధతిఁ బదునైదు రూప్యముల నిప్పించిరి. బళ్లారిపురవాస్తవ్యులై సంస్కృతాంధ్రకర్ణాటక భాషాకోవిదులై సదాచారనిరతులై సత్ప్రశంసాపాత్రులై వైశ్యకులరత్నములై వెలయు మ. రా. శ్రీ విట్టా శేషప్పశ్రేష్ఠిగారు పోషకద్రవ్యముగాక యిరువదియైదు రజతముద్రికల నిప్పించిరి. ఆనగరముననే నివసించి వైశ్యకులోద్ధారకులై సత్కార్యాచరణపరాయణులునగు మ. రా. శ్రీ, రావుసాహేబు జే పాపయ్యశ్రేష్ఠిగారు గుప్తదానపద్ధతిఁ బోషకద్రవ్యముగాక సువర్ణముద్రిక నిప్పించిరి.

కృష్ణామండల వాస్తవ్యులై గన్నవరరాజ్యభాగాధిపప్రతినిధులై రాధామాధవపాదారవిందభక్తులై యుండు మ. రా. శ్రీ నందూరు వీరభద్రరాయశ్రేష్ఠిగారిరువదైదు రజతముద్రికల నిప్పించుటయేగాక పదుగురఁ బోషకులం జేర్చి యీమహాకార్యమునకుఁ దోడ్పడిరి కడపనగరమున నివసించి న్యాయవాదులై నాకుఁ బెక్కురీతులఁ దోడ్పడుచు విద్యాభిమానమే యలంకారముగా వెలయు ధర్మనిరతులు మ. రా. శ్రీ, పిరూరు పిచ్చయ్య, బి. ఏ. గారు పోషకద్రవ్యము కాక పాదశతరూప్యము లిప్పించిరి. కడప మండలమునఁగల చిట్టివేలి గ్రామ వాస్తవ్యులై ధర్మనిరతులై వైశ్యకులాలంకారభూతులగు మ. రా. శ్రీ పుట్టా నాగసుబ్బరాయశ్రేష్ఠిగారిరువదైదు రజతముద్రికలను బంపి సాయపడిరి. ఇట్టులీ పూజ్యచిత్తులు తోడ్పడి యీకార్యమును నామూలమున సాగింపఁజేసి కృతకృత్యులైరి. వీరినెల్లఁ గరుణాసింధుఁడు కరుణానీరధి రాధామాధవ పరబ్రహ్మము సర్వదా కాచుఁగాక. పోషకమహాశయులు తోడ్పాటుసూపిరి. వారిని

దీర్ఘాయురైశ్వర్య ప్రదానమున శ్రీకృష్ణమూర్తి రక్షించుఁగాక. సకాలమునకు గ్రంథముల నందింపఁ జాలకపోయినను విసుగు చెందక నన్నుమన్నించిన పోషక ప్రభృతిమహాశయుల కేతన్మూలమున నాకృతజ్ఞతను దెలుపుకొనుచున్నాఁడను.

పైనుదాహరించినవారుగాక మఱియుఁ గొందఱు సాయపడినవారు కలరు. వారు తమనామధేయములఁ బ్రకటింపవలదని కోరిరి. నాకంటె వయస్సున వారించుకచిన్నవారు. వారికెల్ల దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్యములఁ బరమేశ్వరుఁ డనుగ్రహించుఁగాతనుని కోరుచున్నాఁడను. నాలోపముల మన్నింపుఁడని పండితాఖండలులఁ దలయొగ్గి వేఁడుచున్నాఁడను. నాప్రార్థన మంగీకరించి యోపికమై యీప్రకరణములం బఠించి నాపరిశ్రమమునకానందించి యుపోద్ఘాతమును వ్రాసియిచ్చిన గురువర్యులకు గీర్వాణాంధ్రకవితావిశారదులకుఁ గరుణాసాగరులకు మ.రా.శ్రీ నాగపూడి రామకృష్ణాపరనామధేయులకు శ్రీకుప్పుస్వామయ్య, బీ. ఏ., గారికిఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకవందనముల నర్పించుచున్నాఁడను. ఎప్పుడో నన్ను జూచియుండినను మఱువక నాయందవ్యాజప్రేమమునిచి నేఁగోరినంతనే యీప్రకరణములఁ బఠించి యాంగ్లభాష పీఠిక వ్రాసియిచ్చిన మ.రా.శ్రీ, గరిమెళ్ల సోమన్న పంతులు, ఎమ్.ఏ, గారికిఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకవందనముల నర్పించుచున్నాఁడను. వీరుద్యోగమున నున్నవారు. పెక్కువిధములగునాంగ్లభాషాపరీక్షలయం దుత్తీర్ణులైనవారు. మదరాసు సర్వకళాశాలవారి విద్వద్బిరుదపరీక్షయందు నుత్తీర్ణులైరి. విశ్రాంతియించుకంతయు లేకున్నను నాప్రార్థనను జెల్లించిన వీరిరువురను శ్రీరాధామనోహరుఁడు కాపాడవలయునని భగవతుంబ్రార్థించు

చున్నాఁడను. నన్నన్నివిధములఁ బోషించుమహనీయులకు సకలసంపద లొసంగఁ బరమపురుషుని బ్రార్థించుపద్యముల వ్రాసినా యీధన్యవాదమును బూర్తినొందించుచున్నాఁడను.

ఉ. తామరసాక్షుఁ డార్తజనతాపరిరక్షకుఁ డీశ్వరుండు శ్రీ
భూమహిళామనోహరుఁడు భూసురదేవమునీంద్రపావనా
త్మామలపద్మపీఠసతతార్చితపాదుఁడు కృష్ణమూర్తి రా ళిన్
ధామయమూర్తి సత్కరుణఁ దద్దయుఁ బ్రోవుతఁ బోషకావ.

మ. ఇదియేమో కనుఁగొంద మేవిషయ మెట్లీపాత్రమం దొప్పునో
మొద లేమో తుద యేమొ విత్త మిడుచుం బోషింప
నర్హుంబో కాదో దరిద్రుం డగుటన్ హరించునో మహో
ద్యోగంబు సాగించునో, తుదముట్టింపక మానునో యనక
తోడ్తో ద్రవ్య మిప్పించి ప్రీతిదగన్ జూపిన పోషకప్రవరు
లన్ దేవుండు కాపాడుతన్.

చ. ఇతరులఁ బ్రోత్సహించి పరమేశుచరిత్ర మిదౌట సాయమున్
హితమతిఁ జేయ మేలనుచు నెంతయుఁ దెల్పుచువారినుండి స
మ్మతముగ విత్తముం గొని రమాపతిభక్తిని బంపినట్టి యా
శ్రితపరిరక్షణాదరుల శ్రీపతి ప్రోవుత సర్వకాలమున్.

సీ. ధన్యమౌ కృష్ణావతారతత్త్వంబును
వ్రాయఁగా నర్హుండె భక్తుఁ డగునె
బహుపురాణంబులఁ బరికింపఁ బ్రోడయే
తదుదీరితార్థముల్ తలఁపఁగలఁడె
మహామతసమ్మతపద్ధతివ్రాయు నే
యంతటిశక్తి యీయల్పమతికి

సున్నదే తెలిసిన ద్రోగి నిర్భయమ్ముగ
వ్రాయఁగలాఁడె యెవ్వరిమనంబు
తే. నొచ్చునో యని జంకక యిచ్చదనరఁ
బలుకఁగలవాఁడె యని సుంత తలఁప కర్థి
ధన మొసంగినపుణ్యాత్ములను గృపాబ్ధి
రాధికేశుఁడు ప్రోచుతఁ బ్రమద మెసఁగ.

చ. సిరుల నొసంగి సంతతిని జేకుఱఁజేసి పరేశు నంఘ్రిపం
కరుహము లాశ్రయించి బ్రదుకందగుబుద్ధి నొసంగి సద్యశ
స్స్ఫురణము మించఁగూర్చి పరిశుద్ధమనంబు నొసంగి పోషణో
త్కరమును గాచుఁగాత సతతంబును గంజదళాక్షుఁ డర్థిమై.

ఇట్లు విన్నవించు సాధుజనపాదసేవకుఁడు,

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

కృతిసమర్పణోత్సవము.

మహాశయులారా!

శ్రీ కృష్ణావతారతత్త్వము పండ్రెండవప్రకరణము ముద్రింపఁబడఁగనే కృతిసమర్పణోత్సవము సాగింప నంతరంగము త్వరపడసాగెను. ఈశ్వరానుగ్రహమునను బెద్దలయాశీఃప్రభావమునను గ్రంథము నేయంతరాయములులేక కొనసాగింపఁ గల్గితిని. నాయుత్సాహమును యథాపూర్వముగాఁ గడపనగర సభ్యులకుఁ దెలుపనోచితిని. అందును మ-రా-శ్రీ కురుడి గుండూరావుగారును, విరూరు పిచ్చయ్యగారును, కొమూరు శ్రీనివాసరావుగారును, బి. పి. దేవరాజులునాయఁడుగారును నావిజ్ఞప్తిని దోలుత నాలకించి యంగీకరించినవారని విన్నవించువాఁడను. వారును దక్కుంగలన్యాయవాదులను వైశ్యరత్నములను గొందఱఁగూడి యాలోచించి కార్యనిర్వాహకసభ గావించిరి. మ-రా-శ్రీ, కే. లక్ష్మణరావుగారు (న్యాయవాదులు), ఆర్కాటుపరశురామరావుగారు (న్యాయవాదులు), పుల్లగూర శేషయ్యశ్రేష్ఠిగారు (పురపాలకసంఘాధిపతులు), భోగనాథము వేంకటసుబ్బయ్యశ్రేష్ఠిగారు, పత్తి రాఘవులుశ్రేష్ఠిగారు నను నీతొమ్మండుగురు కార్యనిర్వాహకసభ్యులుగా నేర్పడిరి. వీరెల్లరాలోచించి యీసభ సాగుటకు శ్రీజయంతియే శుభదినమని (18-8-1930) నిర్ణయించిరి. ప్రారంభోత్సవ

మూనాఁడే సాగియుండెను. ఆమహాసభకుఁ దిరుపతినగరవాసులును, సంస్కృతాంధ్రాంగ్లేయభాషావిశారదులును విశ్రాంతిఁగొన్న న్యాయవాదులును సంస్కృతాంధ్రభాషాకవిత్వవిశారదులును బహుగ్రంథవిమర్శకులును ముక్కుతిమ్మనార్యునిముద్దుకృతినిఁ బరిమళోల్లాసమవ్యాఖ్యచే సింగారించినవారునగు మ-రా-శ్రీ నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్య బీ. ఏ., గారు తగినవారని నిర్ణయించి వారికిం దెలుపఁగా వా రత్యంతాదరమ్మున నంగీకరించిరి. అనారోగ్యవంతులుగనున్నను సుహృదయుల యానతి యుల్లంఘింపరానిదిగాన నంగీకరించితిమని వారు లిఖించిరఁట. కాలము సుఖదాయకముగాకున్నను ద్రవ్యము సేకరించుట మహాకష్టకార్యమేయైనను లెక్కింపక నిజౌదార్యమునే ప్రకటించుచు నుచితరీతి ద్రవ్యముంగూర్చిరి. కొందఱు పండితులు విజయము చేసిరి.

దేవునికడపలో వేంచేసియుండు శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వాములదివ్యసన్నిధి నందందు గ్రంథభాగము పఠింపఁబడియె. సోమవార ముదయమే సభ యారంభమయ్యెను. మ-రా-శ్రీ విరూరు పిచ్చయ్య, బి.ఏ., గారు స్వాగతోపన్యాస మొసంగిరి. అగ్రాసనాధిపతిగారు మ-రా-శ్రీ, నాగపూడి కుప్పుసామయ్య, బి. ఏ., గారు శ్రీకృష్ణావతారమునుగూర్చి చక్కఁగా నుపన్యసించిరి. వేదాంతశిరోమణులు బళ్లారి మ్యునిసిపల్ హైస్కూలు సంస్కృతపండితులు బ్రహ్మశ్రీ, కొరటమద్ది వేంకటరామశాస్త్రులుగారు పురాణముల నాంధ్రభాషలోనికిం బరివర్తనము చేయుటావశ్యకమనువిషయమును గుఱించియు, కావ్యతీర్థులు,

బళ్లారి యున్నతపాఠశాలయం దాంధ్రపండితులు బ్రహ్మశ్రీ రావాడ వేంకటరామశాస్త్రులుగారు శ్రీహరిభక్తింగుఱించియు మాటలాడిరి. బ్రహ్మపురాణసభ కధిపతులగు కవిసార్వభౌములు బ్రహ్మశ్రీ, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారు దుర్వ్యమర్శన ములంగూర్చి కవులు జంకక మహాత్ములు రచించినగ్రంథముల సులభశైలిని సలక్షణభాషనాంధ్రీకరించిన లోకోపకారమగునని చక్కఁగాఁ దెలిపిరి. మఱికొందఱు విద్వత్కవులు శ్రీహరిచరి తమునుగుఱించి మాటలాడిరి. సభాధిపతులు తమయభిప్రాయ మును విశేషించి సభ్యులమనంబు లుల్లసిల్లఁ జక్కఁగా నుపన్య సించిరి పురసౌధమున నిండియుండుసభ్యు లానందపరవశులైరి. శ్రీకృష్ణచరిత్రము పరపావనమైనదనియు దానియందు నెఱసు లచువెదకుట వ్యర్థమనియే వారియుపన్యాససారము. మహాక వులు కృతిని దీవించుపద్యములు చదివిరి. కోడూరునుండివచ్చి నట్టియు గాండ్లకులమున జన్మించినట్టియుఁ గవిత్వము చక్కఁగా జెప్ప నభ్యసించినట్టియు శ్రీయుత నారు నాగన్నగా రనువిష యము విశేషానంద మొసంగునది. వీరు చక్కఁగా నాంధ్ర గ్రంథములఁ బఠించి యందు సాహిత్య మలవఱచుకొనిరి. వీరు పద్యములు చదువునపుడు సభ్యులు కరతాళములమూలమునఁ దమసమ్మోదమును దెలిపిరి.

పండితులపద్యములన్నియు బ్రహ్మపురాణమున ముద్రింపఁ బడును. ఇట్టు లీకృతిసమర్పణోత్సవము చక్కఁగా సాగించిన కడపనగరవాసులు భాషాభిమానులు, ఆశ్రితపక్షపాతులు భగ

వంతునికరుణకుం బాత్రులై యాచంద్రతారకములగు యశః కీర్తులంగాంచి వర్ధిల్లుదురుగాక. పరాత్పరుఁడు రాధామాధవుఁ డీకృతిసమర్పణోత్సవకార్యధురంధరుల కాయురారోగ్యభాగ్యములం బ్రసాదించుఁగాక.

ఇట్లు విన్నవించు సజ్జనభక్తుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీపరమేశ్వరుని లీలావినోదంబగు నీప్రపంచంబున నాదికాలంబునుండి జీవకోటులు తదీయసంకల్పానురూపంబుగఁ గర్మప్రవాహంబునం జిక్కువడి జననమరణాదిరూపసంసృతిం బొరయుచుఁ బ్రవర్తించుచునికి యెల్లరు నెఱింగినయదియే. కర్మంబులు పుణ్యపాపమిశ్రంబులని ముత్తెఱంగులు. కేవల పుణ్యకర్మాచరణంబున దేవజన్మంబును, కేవలపాపకర్మాచరణంబున మృగపక్ష్యాదిజన్మంబును, మిశ్రకర్మాచరణంబున మనుష్యజన్మంబును జీవులు పొందుదురనియు వానిలోను బుణ్యకర్మబాహుళ్యంబున బ్రాహ్మణాద్యుత్తమ జన్మంబులు గలిగెడుననియు మనశాస్త్రంబులు నుడువుచున్నవి. ఈభూమండలంబున వసించు నిఖిలజంతుకోటులలో మనుష్యులే యుత్తములు. మనుజులజీవనమునకు ముఖ్యప్రయోజనములగు పురుషార్థములు ధర్మార్థకామమోక్షము లనునాలుగు. ఈపురుషార్థములను బడయుటకై మనుజులు ప్రయత్నింపవలయుఁ గాని యూరక జీవయాత్ర నడపుటయే పురుషార్థము గానేరదు. అది పశుపక్ష్యాదులకును సాధారణమగుటచే మనుష్యజన్మమున కయ్యది పురుషార్థములలోఁ జేరినదనుట భగవత్సంకల్పము కానోపదని తెల్లంబయ్యెడు. పైకనిన నాలుగుపురుషార్థములలో నర్థకామంబులకంటెను ధర్మమోక్షములే ప్రశస్తములు. ఈరెంటిలోను మోక్షమే యుత్తమోత్తమము. అదియే నిశ్శ్రేయస మనంబడు కావుననే మనుష్యజన్మము దుర్ల

భమనియు మోక్షప్రాప్తికై మానవులు ప్రయత్నింపవలయు ననియు శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు.

"జంతూనాం నరజన్మదుర్లభమతః పుంస్త్వం తతో విప్రతా,
తస్మాద్వైదికధర్మమార్గపరతా విద్వత్వమస్మాత్పరం.
స్వాత్మానాత్మవివేచనం స్వనుభవో బ్రహ్మాత్మనాసంస్థితిః,
ముక్తిర్నో శతజన్మకోటి సుకృతైః పుణ్యైర్వినాలభ్యతే."

అని వివేకచూడామణియందుఁ జెప్పియున్నారు.

సత్కర్మములు సలుపుటవలనఁ బుణ్యము కలుగును. ధర్మాచరణము చిత్తశుద్ధి యొసవించి మోక్షమునకుఁ బరంపరా సాధనం బగును. అర్థకామంబులు ధర్మమున కవిరుద్ధముగ ననుకూలముగ నుండునటులు పాటింపవలయు. వేదములును మన్వాదిస్మృతులును రామాయణభారతాది పురాణేతిహాసంబులును నీపురుషార్థచతుష్టయంబును బడసి సుఖించుటకై మనుజులు కాలానుగుణంబుగాను వర్ణాశ్రమానురోధంబుగను ననుష్ఠింపవలయు విధులను విపులముగాఁ దెలుపును.

ఇటులున్నను మానవుల కీశ్వరుఁ డొసంగియున్న స్వేచ్ఛంబట్టి యపరిణతబుద్ధులగుటచేఁ బెక్కండ్రు ధర్మేతరంబులగు కర్మంబులు సలుపుచు నితరులకుఁ గష్టం బొదవించుచుఁ దామును దుఃఖంబులపాలగుచు నాకులంబంద లోకంబును జీకాకుపఱతురు. అట్టియి లోకోపద్రవము సేయువా రత్యంత బలిష్ఠులై యుత్కటంబులగు దారుణకృత్యంబులు సేయుచు జనాసాధ్యులై యుందు రేని యుచితసమయంబులందు భగవండగు శ్రీహరి మానవాదిరూపంబుల నవతరించి

యూలోకకంటకులను సంహరించి ప్రజలకు క్షేమంబు గావిం చుచుండు పూర్వయుగంబులందు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపు లును రావణాదులును భీకరులై లోకంబునకుఁ గీడొనరించు చుండ భగవంతుఁడు వరాహనరసింహరామాద్యవతారంబులు దాల్చి వారిని రూపుమాపి లోకభయంబుఁ బాపి సాధుజన రక్షణం బొనర్చెను. అట్టులే లోకంబున ధర్మములు లోపించి యధర్మములు ప్రబలినపుడును బరమేశ్వరుఁడు పుడమిపై నవ తరించి ధర్మమును స్థాపించును.

ఈయంశమునే శ్రీకృష్ణుఁడు భగవద్గీతలో.

"యదా యదాహి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం.
పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే."

అని వచియించెను.

భగవంతుఁడు భూలోకంబున నవతరించుటకు దుష్టజన నిగ్రహంబును శిష్టజనరక్షణంబును ధర్మసంస్థాపంబును నను నివియే హేతువులు. సర్వశక్తిమంతుండగునీశ్వరుండు సంకల్ప మాత్రమున దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణము లొనరించి ధర్మసంస్థాపన ముచేయరాదా పుడమిపై మనుష్యాదిరూపములనవతరింప నేల యని యడిగిన దానికుత్తరమీశ్వరుఁడే చెప్పనోపుఁగాని యిత రుల కలవిగాదు. నృపాలు రొకనాఁడు గజాధిరూఢులై వేఁట కుంబోవుదురు. ఒకనాఁడు తురగం బధిరోహించి వాహ్యాళి

వెడలుదురు. ఒండొకనాఁడు రథారోహణంబు గావించి సంచరింతురు. ఒకనాఁడు చదరంగమాడుచుఁ బ్రొద్దుపుత్తురు ఒక్కొకనాఁ డొక్కొకరీతిని వస్త్రాభరణంబులఁ దము నలంకరించుకొందురు. ఒకనాఁ డుద్యానవనవిహారంబు సేయుదురు. వీనికిఁ గారణము లేమని చెప్పనగు. అవి మహీపతుల లీలావినోదములనియేకదా చెప్పవలయు. అప్పగిదినే భగవంతుఁడు సలుపు కృత్యములును లీలావినోదములనియే చెప్పవలయు.

భగవంతుఁడగు పరమేశ్వరుఁడెట్టివాఁడు? వేదాంతములును దదీయస్వరూపంబును దన్మహిమంబులును నిరూపింపనోపవనిన సామాన్యుల కెఱుంగఁదరమా? నిర్గుణంబగు బ్రహ్మమొక్కటియే సత్యము. అది స్వకీయమాయాశక్తిచే సత్త్వరజస్తమోగుణవిశిష్టమగు సగుణమై జగత్సృష్టిస్థితిసంహారకార్యంబులు సలుపుచు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లనంబరఁగుచుండు. ఈత్రిమూర్తులలో దుష్టనిగ్రహాదికార్యంబులు సలుపుటకై కొన్నిసమయములలో శివుఁడు నుద్యమించుట కలదు. కాని మహీతలంబున మనుష్యాదిరూపంబున నవతరించునని పురాణాదులలోఁ జెప్పబడియున్నట్లు కానము. సముద్రమథనసమయంబునఁ బుట్టినహాలాహలంబు జగంబులను దహింపఁజొచ్చిన హరిహరబ్రహ్మాదులును భయంబంది తన్నుఁ బ్రార్థింప శంభుఁ డాగరళమును మ్రింగి లోకములను రక్షించెను. యముని రూపుమాపి మార్కండేయుని గాపాడెను. వేదములోఁ జెప్పఁబడిన చందంబున త్రిపురాసురులను సంహరించి దేవతలకు హితము గావించెను. ఇట్టి మహాత్తమదారుణకృత్యంబులు కొన్నింటిని దుసలిపెను. కానియమ్మహాదేవుఁడుభూతలంబున మానుషా

ద్యవతారంబులు చేయఁడయ్యె. విష్ణుం డట్లుకాక దుష్టనిగ్రహం బుసేయను ధర్మసంస్థాపనంబొనర్పను నవనితలంబున మానుషా ద్యవతారము లెత్తెను. అద్దేవుని యవతారము లిర్వదింటిని భాగవతము చెప్పుచున్నది. వానిలో మత్స్యకూర్మవరాహాది దశావతారములు సుప్రసిద్ధములు. వానిలో మొదటి యేనవ తారము లోకోపకారార్యమున కై కావింపఁబడినవి. సోమకా సురునిఁజంపి వేదముల నుద్ధరింపను మత్స్యావతారమును, సముద్రమథనకాలమున మంథరనగమున కాధారమై యుండు టకై కూర్మావతారమును హిరణ్యాక్షువధంబునకై వరాహావ తారంబును హిరణ్యకశిపుసంహారంబునకై నృసింహావతార మును బలిదానవేంద్రు నణంప వామనావతారంబును గావింపఁ బడినవి. క్షత్రియకులనాశనముసేయఁ బరశురామావతారం బును భ్రాతృపుత్రామాత్యయుతంబుగా రావణుని సంహరింప రామావతారంబును బ్రలంబాసురాదులను బరిమార్ప బల రామావతారంబును గావింపఁబడినవి.

ఇఁకఁ గృష్ణావతారముంగూర్చి చర్చింపవలసియున్నది. బలరామకృష్ణు లిరువురు నొకే యవతారమనియు బుద్ధుఁడే తొమ్మిదవయవతారమనియు నొకమతము గలదు. బలరామ కృష్ణులు భిన్నావతారములనియు బుద్ధుఁడవతారములలోఁ జేరినవాఁడు కాఁడనియు వేఱొకమతము గలదు. బుద్ధునినొక యవతారముగా లెక్కించినచో నాబుద్ధుఁడు మాయాదేవికిని శుద్ధోదనునకును బుట్టి బౌద్ధమతమును (Buddhisam) స్థాపిం చిన బుద్ధగౌతముఁడా? అటుకాకున్న వేఱొకఁడా యని యొక

వాదము గలదు. దానినంతయు విమర్శింపఁబూనుట యిచట నప్రసక్తము.

కృష్ణావతారమునకు హేతువు లనేకములు గన్పట్టుచున్నవి. పూతనారిష్ట కేశి చాణూర కంసాదిదైత్యు లసంఖ్యాకులు భూమియందుఁ బ్రబలి ప్రజాహింసచేయుచుండఁగా వారింజంపి భూభార ముడుపుట యొకటి. కౌరవు లధర్మపరులై పాండవులకుఁ గీడుచేసినఁ బాండవులకు సాహాయ్యముచేసి వారిని రక్షించుట యొకటి. ద్రౌపదీమానరక్షణ పరీక్షిత్ప్రాణరక్షణాదు లొనరించి భగవంతుఁడు శరణాగతులగు ధర్మపరులఁ గాచుచుండునని లోకంబున కెఱింగించుట యొండొకటి. అర్జుననిమిత్తముగాఁ గొని వానికి దత్త్వోపదేశము నేయునెపంబున లోకమునకు శాశ్వతముగాఁ దత్త్వోపదేశము నేయుట మఱియొకటి. తొల్లి నరనారాయణులు బదరికాశ్రమమునందుఁ దపస్సుచేయుచుండఁగా దేవేంద్రప్రేరితలై రంభాదిసురవారాంగనలువచ్చి నారాయణునిం జూచి మోహితలై రతిసుఖంబుఁగోరిన నారాయణుఁ డిప్పుడు దానికి సమయముకాదు ......(రెండవప్రకరణము 163-164) నేను గృష్ణావతారమెత్తునపుడు మీరు ధాత్రీతలంబున నంగనలై జనియింపఁగలవారు. అప్పు డేను మీకోర్కి దీర్తునని యానతిచ్చినమాటను నెఱవేర్చుట యింకొకటి. బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యమును స్వానుష్ఠానంబుచే లోకులకుఁ దెలుపుటయొకటి. ఇట్లనేక కార్యములకై విభుఁడుభూమిపైఁ గృష్ణుడుగా నవతరించి తాను సంకల్పించిన కార్యముల నన్నింటిని సలిపి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను. ఇతరావతారము లంశావతారములనియుఁ గృష్ణావతారము పూర్ణావ

తారమనియుఁ బురాణములు దెలిపెడు. "ఏతేం శాంశకలాః పుంసః కృష్ణస్తు భగవాం త్స్వయమ్." అని భాగవతమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. అటులున్నను విష్ణుపురాణమున నతఁడు తన యంశాంబునఁ గృష్ణుఁడుగా నవతరించెనని యున్నది.

"చకార యాని కర్మాణి భగవాన్ పురుషోత్తమః,
అంశాంశేనావతీర్యోర్వ్యాం తత్ర తాని మునే వద." అని.

అట్టి కృష్ణావతారముయొక్క తత్త్వమును విపులముగా నాంధ్రలోకమునకుఁ దెలుపఁబూని కడపపురంబున నివసించు కావ్యస్మృతితీర్థ బిరుదాంచితులును, ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణ బ్రహ్మాండపురాణలలితోపాఖ్యానబ్రహ్మపురాణా ద్యనేకాంధ్ర గ్రంథనిబంధనధురీణులును నస్మన్మిత్రులును నగు బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు శ్రీకృష్ణావతార మను పేర నీయుద్గ్రంథమును వ్రాసిరి. ఇది ద్వాదశప్రకరణములుగా విభక్తమై యున్నది. ఒక్కొక్క ప్రకరణ మొకసంపుటముగా ముద్రింపఁబడినది దీని కొక యవతారికను వ్రాసియిమ్మని శ్రీ శేషాద్రిశర్మగారు గ్రంథముద్రణప్రారంభసమయముననే నన్నభ్యర్థింప నేనియ్యకొని దీనిని వ్రాయఁదొడంగితి.

శ్రీకృష్ణునిలీలలును మాహాత్మ్యములను వివరించు నీ గొప్పగ్రంథమును వ్రాయుట కాధారములుగా బ్రహ్మపురాణము, బ్రహ్మాండపురాణము, బ్రహ్మవైవర్తము, విష్ణుపురాణము భాగవతము, దేవీభాగవతము, హరివంశము, మహాభారతము అనువీనిం బ్రధానములుగాఁ గైకొన్నట్లు గ్రంథకర్తగారు చెప్పియున్నారు. (ప్ర 1. పు. 50.) ఇన్నిపురాణములలోను

గ్రంథకర్తగారు బ్రహ్మవైవర్తపురాణములో నిరూపింపఁబడిన వానిం బ్రధానముగా స్వీకరించినట్లు తెలియవచ్చెడు. ఆపురాణములోని శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునందుండి యీ క్రిందవివరింపఁబడు కథలను గైకొని వానికిఁ బ్రాశస్త్య మిచ్చియున్నారు.

"ద్వాపరయుగాంతమున భూమండలమున ధర్మము ణించి యధర్మము ప్రబలమై దుష్టులసంఖ్యయధికమయ్యెను. దానిచే భూభార మధికముకాఁగా భూదేవి ఖిన్నయై పంకజాసనుపాలికిఁ జని తనదుఃఖములం జెప్పుకొనిన నతండు కైలాసమున కాదేవిని దోడ్కొనిపోయి యందుఁ బంచముఖంబుల శ్రీకృష్ణమంత్రంబు జపించుచున్న శంకరుంగాంచి తమవచ్చిన వృత్తాంతంబు విన్నవింప నతఁ డాదేవిని నూఱడించి పంపి తానును విరించియు ధర్మునిం దోడ్కొని వైకుంఠలోకమున కుంబోయి శ్రీమహావిష్ణువుం గాంచిన నతండు వానితో నిట్లనియె. "మీవచ్చినకార్యం బెరుంగుదు. మీరిపుడు గోలోకమున కరుగుఁడు. నేనును లక్ష్మీసహితుఁడనై యచ్చటి కరుదెంతు. శ్వేతద్వీపనివాసులగు నరనారాయణులు సరస్వతియు యోగమాయ యనంబరఁగు మదీయశక్తియు ననంతుఁడును గణేశ్వరకార్తికేయులును సకలవేదమాతయగు శ్రీసావిత్రియు నావెంట నరుదెంతురు. నేనే యాగోలోకంబున భుజద్వయవిరాజితుండనై రాధాగోపికాళింగూడి శ్రీకృష్ణుండనై యొప్పుచుందును. ఈవైకుంఠమున నాల్గుబాహువు లలరార లక్ష్మీ ... భుండనై భక్తశ్రేణి సేవింప విష్ణునామంబున నుండుదు.

శ్వేతద్వీపంబున నారాయణాహ్వయంబున నరుంగూడియుం డుదు. ఈమూఁడుస్థానంబుల నుండువాఁడ నేనేకాని వేఱొకరులేరని యెఱుంగఁదగు. నాయీయానతింగొని గోలోకంబున కరిగిన నట మీవాంఛితంబులు సిద్ధించును."

అనిచెప్పిన ధర్మ విరించి శంకరులు మనోవేగంబున గోలోకంబునకుఁబోయి యందలివిశేషములం గాంచి యబ్బురం బందుచు శ్రీకృష్ణుని దివ్యమందిరాంతరమున కరిగి యం దనేక కోటిసంఖ్యాకులగు గోపీగోపకులు పరివేష్టించియుండు నొక సింహాసనముపై నున్నయొక యద్భుతంబగు తేజోరాశిం గాంచిరి. అంత విధాత శ్రీకృష్ణుని నవేకవిధంబుల వినుతింప నద్దేవుండు నిజప్రాణవల్లభయగు రాధాదేవితోఁ బ్రత్యక్షుండై మీరు వచ్చినపని మున్నే యెఱుంగుదు. మేమిరువురమును మీవెంట నరుదెంచి ధాత్రిపై నవతరింతుము. మీ రుద్వేగము మాని మీమీ నిలయంబులకుఁ బొండని యానతిచ్చి పంపి గోపీగోపకులం జూచి మీరెల్లరు భూలోకంబున నంద వ్రజంబునఁ బుట్టుఁడు. మేమును నవతరింతుమని చెప్పి రాధం జూచి నీవు ధరణిపై వృషభాను నింట నవతరింపుము నేనును బాలకృష్ణరూపంబున నంద వ్రజంబునఁ బుట్టి నిన్నుం బరిగ్రహించెద. అచట మనము సుఖంబుండువార మనిన రాధ వల్లే యనియె. అంత నచ్చోటికి వైకుంఠవాసియగు నారాయణుండు వామభాగంబున సరస్వతీదేవియు దక్షిణభాగంబున లక్ష్మీదేవియుఁ దనరార వచ్చి యా శ్రీకృష్ణుని దివ్యమంగళ విగ్రహంబున విలీనుండయ్యెను. వెనువెంటనే శ్వేతద్వీపనివాసి

యగు * శ్రీమహావిష్ణువు సనుదెంచి శ్రీకృష్ణపరమాత్మయందు నేకత్వముం బొందెను. పిదప యోగమాయ (మూలప్రకృతి యనంబడు పార్వతి) శ్రీకృష్ణుని చెంతకువచ్చిన నతం డామెను యశోదాదేవికిని నందునకును బుత్త్రికగా జన్మింప నియోగించి లక్ష్మిని విదర్భదేశపతియగు భీష్మకునకుఁ దనయగా జనింపఁ బంచి మఱియు స్కాంధాదులను భూతలంబున నవతరింప నియమించె.

అంత రాధాదేవి తనభర్తనెడఁబాయఁజాలక యుచ్చైర్నినాదంబున రోదనముగావింప నద్దేవుఁ డాసతికి యోగము నుపదేశించి యూఱార్చి తనకును రాధకును నూఱుసంవత్సరములు వియోగము గలుగునట్లు శ్రీదాముఁడు శపించుట యెఱింగించి యావియోగమును సైరించియుండుము. ప్రతిదినను రాత్రియందు స్వప్నంబున నీకు దర్శనం బొసంగెద నని పలికె.

ఇచ్చట శ్రీదాముఁడు శపించుటకుఁ గారణము వివరింపఁబడును. శ్రీకృష్ణుఁ డొకనాఁడు రాధాదేవికిఁ దెలియకుండఁ దనప్రాణాధికురాలగు విరజ యను నొకగోపికమందిరంబునకుఁ బోయి యాచేడియతోడఁ గ్రీడించుచుండె. అది యెఱింగి రాధాసతి క్రోధావిష్టయయ్యె. రాధక్రోధం బెఱింగి భీతుఁడై శ్రీకృష్ణుఁ డంతర్ధానముఁ జెందెను. విరజ యప్పుడుఁ గడుభయంబున విగతజీవయై నదీరూపమునం బ్రవహించెను. రాధ వారిం

* ఇట్లు పూర్వోక్తమునకు వ్యత్యస్తముగా నీగ్రంథములో నున్నది. ఆభేదమును సూచించుటకై యిట్లు గ్రంథకర్తగారు వ్రాసియుండవచ్చునని తోఁచెడి.

గానక తనయింటికిఁబోవ శ్రీకృష్ణుఁ డానదీతీరంబున నిలిపి విరహార్తుఁడై బిగ్గఱగా నేడ్చుచు నాప్రియతమా! నాయాశీః ప్రభావమున నీవు సురూపధారిణివై నామ్రోల రమ్మాయని పిలువ నచ్చెలువ నిజరూపంబునఁ బ్రత్యక్షమయ్యె. శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రేమార్ద్రభావంబున నాయంగన నాలింగనమొనరించి ముద్దాడిన నమ్ముద్దియ గర్భంబుదాల్చి యేడ్వురుకొడుకులం గనియె. వారలు తల్లిశాపంబున సప్తసముద్రములైరి.

* ఇట్లు తనకాంతుఁ డన్యకాంతతోడిపొత్తునఁ జిత్తజాయత్తచిత్తుఁడై సుఖించుట కోర్వక రాధాసతి యసూయచెంది కోపాగారంబున శయనించియుండ నతం డందుల కరుదెంచి యనునయింపఁబూనియు నల్లలనయు నుపశమిల్లక పరుసములాడి చెలికత్తియలఁ గాంచి యతని నవలఁబంప నియమింప వారును సాంత్వనవచనంబులు పలుకుచుండ శ్రీదాముఁడు రాధాదేవితో నిట్లనియె. పరాత్పరుండగు శ్రీకృష్ణుని నిట్లు తూలనాడఁదగునే. హరిహరవిరించుల నతని వినుతించుచుండ నీ వజ్ఞానంబున నతని దూషించెదవు. అనిన రాధ యధికరోషపరవశయై నీ వసురుండవు గమ్మని శపించిన శ్రీదాముండు నీవు మనుజయోనిం బుట్టుము. నీకును నీభర్తకును శతవర్షంబులు వియోగము గలుగునుగాక యని రాధను శపించె. ఆశాపవశంబున శ్రీదాముఁడు మర్త్యలోకంబున శంఖచూడుఁడనుపేరు వహించి తులసీపతి యయ్యెను. ఇచటఁ దులసీ

---

*ఈకథ పారిజాతపుష్పనిమిత్తమై సత్యభామాకృష్ణులకు జరిగినకలహము పగిదిం గానంబడుచున్నది.

వృత్తాంత మతివిపులముగాఁ జెప్పఁబడినది ఇందుఁ బ్రసంగ వశంబున లక్ష్మీగంగాసరస్వతులకుఁ బరస్పరకలహంబు లొదవి వార లొండొరుల శపించుకొను గాథ వివరింపఁబడినది.

"శ్రీగోపాలకృష్ణమూర్తి భూలోకమునకు నవతరించుటకుముందే రాధాదేవి బృందావనమున నవతరించె." (3-78) ఆదేవికి నందుఁడు శిశురూపుఁడగు శ్రీకృష్ణుని నొసంగుటయు (3-84) రాధ యతనిని వక్షమున నిడుకొని కౌఁగిటఁ జేర్చి ముద్దాడి రాసమండలమును స్మరింప (3-85) నది దృగ్గోచరమగుడు నందుఁ జొచ్చి యందు శ్యామసుందరుఁడగు బాలునిం గాంచుటయు నింతలోఁ దనయురమ్మునసుండిన శిశువు గానరాక యాబాలకుఁడు నవయౌవనశోభితుఁ డగుటయు నతనిం గాంచి రాధాదేవి కామమోహితురాలయ్యెను. (3-87) ఆ సతితో నతఁడు నెయ్యపుమాటలు పలికి తామిరువురు బీజశక్తి స్వరూపులనియుఁ దమకిరువురికి భేదములేదనియుఁ దెలిపి భేదముగలదని తలఁచు "నరాధముఁడు కాలసూత్రమను నరకమందు రవిచంద్రు లుండుదాఁక నివసించుటయకాక తనకంటె ముందున్న కులజుల నేడ్వురను ముందుఁ బుట్టఁబోవువారి నేడ్వురను బాపపంకమునఁ బడఁద్రోసి కోటిజన్మార్జితపుణ్యమును బోఁగొట్టు" ననియుఁ జెప్పెను. (3-89) వా రిట్లు సరససల్లాపములు సేయుచుండఁగా బ్రహ్మ యచ్చటికివచ్చి రాధను వినుతించి (3-92-95) వారిరువురికిని హోమపురస్సరముగాఁ బెండ్లి కావించుటయు (3-98) నానూత్నదంపతులు యథేష్టముగాఁ సుమాస్త్రలీలలం దేలిరి (3-100-101) ఇట్లు క్రీడించిన
- తరము శ్రీకృష్ణుఁడు తొ టియట్ల శిశురూపధారియై

రోదనముసేయ రాధ విరహార్తయై క్రిందఁబడి విలపింప (3-102) నామెను నశరీరవాణి యూరార్చె. (3-102) ఇట్టివిచిత్రములగు నుపాఖ్యానము లిందనేకములు గలవు. ఈగాథలు చదువువారి కాశ్చర్యములుగాఁ దోఁచును. వీనింజదువునపుడు జనులకు శంకలు గలుగనోపుననియు "శ్రీకృష్ణుడు పరాత్పరుఁడన్న మాటను మాత్రము మఱువకుండుమేని యన్నిశంకలు నశించు"ననియు గ్రంథకర్తగారు సమాధానము చెప్పియున్నారు. (3-104, 108)

ఈగ్రంథమునందలి ముఖ్యసిద్ధాంతము లీక్రింద వివరింపబడుచున్నవి.

శ్రీకృష్ణుఁడే పరమాత్మ రాధాదేవియే పరదేవత (1-21) ఆమెయే మూలప్రకృతి శక్తిస్వరూపిణి. యోగమాయ. (1-72) శక్తియైన యోగమాయ యనఁ బరమాత్మయొక్క యిచ్ఛయే. ఆమెయే హరిహరవిరించులనిర్మించె లక్ష్మీపార్వతీసరస్వతులామె యపరస్వరూపలే (1-106) రాధయే యానామమున నొప్పుచుండు. (1-124) బ్రహ్మశంకరానంతధర్మాదులు నామెచే (1-124,2-192) వారలే ప్రపంచధర్మములను నడుపుదురు. వైకుంఠవాసి యగువిష్ణుఁడును శ్వేతద్వీపనివాసియగు నారాయణుఁడును శ్రీకృష్ణునికంటె నన్యులుగాఁ గానంబడుచున్నను వాస్తవముగా వారు భిన్నులుగారు (1-73) భక్తులతని నేయేరూపముల ధ్యానించిన నాయారూపముల వారికి దర్శనమిచ్చును. (1-104) యోగమాయ మూలప్రకృతియే ఆమెయే పార్వతీరూపిణి. (1-105-106) రాధాసతితోఁ గూడియుండని

సమయమున నాపరమాత్మను గృష్ణుం డందురు. ఆదేవితోఁగూడి యుండుతఱి నతఁడు శ్రీకృష్ణుం డనంబడును. ఇట్లున్నను వారి ర్వురు నొకరే వారికి భేదములేదు. (3-89; 3-111) శక్త్యుపాసనము నరులకావశ్యకము అన్నిమతములవారును శక్తి నుపాసించువారలే శక్త్యుపాసనము చేయనివారు లేరు. (8-36) భగవంతుఁ డనేకనామరూపములతో విలసిల్లు. ఎట్లుపాసించినను నీశ్వరారాధనమే యగును.

వైకుంఠవాసియగు విష్ణువుకన్న వేఱుగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గోలోకమున వేంచేసియున్నాఁడు. (1-29) ఆదేవదేవుఁడే విష్ణువుకంటె నధికుఁడు. (1-35) అయినను నతఁడును నారాయణమూర్తియు నొకఁడే. (1-35)

ఈసిద్ధాంతమువలన సామాన్యజనులకు సందేహము లధికములు కావచ్చును బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను త్రిమూర్తులనే తక్కినప్రసిద్ధపురాణములు పేర్కొనుచున్నవి. వానివలననే విష్ణుశంకరులలో నెవ్వఁ డధికుఁడని జనులు కలహించుకొనుచుండఁగా నిక్కడ విష్ణు వొకఁడు నారాయణుఁ డొకఁడు వీరికంటెఁ బరముఁడగు గోలోకవాసియగు రాధాదేవీయుతుండగు శ్రీకృష్ణుడొక్కఁడునుగా విష్ణువే త్రిమూర్తులలో నొప్పు ననుటచే జనుల కింకను శంక లుదయించి కలహములు ప్రబలుటకాకరమగునేమో యని తోఁచుచున్నది. అయినను దీనికిఁ బరిహారమును గ్రంథకర్తగారే తెలిపియున్నారు.

ఇట్లు గ్రంథకర్తగారు వ్రాసినవిషయములు బ్రహ్మవైవర్తపురాణమునుండి గైకొనఁబడినవని వారే వ్రాసియున్నారు.

కాని రాధాదేవియే పరదేవతయై యామె బృందావనమున నవతరించి బ్రహ్మచే శ్రీకృష్ణునకు వివాహము కావింపఁబడిన ముఖ్యవృత్తాంతము విష్ణుపురాణము భాగవతము, మహాభారతము, హరివంశము మొదలగు ప్రసిద్ధపురాణములలో దేని యందును నేల చెప్పఁబడియుండలేదో కారణము తెలియ రాకున్నది. ఈపురాణములలో రాధ యనుపేరే లేదు. గోలోక మొకటియున్నదని కాని యందు విష్ణునారాయణమూర్తుల కంటెను భిన్నమూర్తిధరుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నివసించు చున్నాఁడనియు నాపురాణములలోఁ గానంబడదు. అన్నిపురాణములును వ్యాసుఁడే వ్రాసియుండఁగా నిట్లు భేదములుగా వ్రాయనేల యనుసందియము లదంబకును గలుగఁగలవు. వానికి గ్రంథకర్తగారు "మాటభేదమేగాని యభిప్రాయభేదములు లేవు. ఒక్కొక్కపురాణమున నొక్కొక్కరీతిగాఁ జెప్పఁబడును. స్వల్పసంశయములను బాటించినచోఁ గాలము వ్యర్థముచేసి నట్లగును గాన వానిని మానుకొనఁదగు" నని సమాధానము చెప్పియున్నాడు. (2-98)

ఈపట్టున నించుక విచారము సేయవలసియున్నది. బ్రహ్మవైవర్తపురాణమును నారదునకు సావర్ణి చెప్పినట్లును నందుఁ గృష్ణునిమాహాత్మ్యము రథంతరకల్పవృత్తాంతములును బ్రహ్మవరాహచరిత్రములును జెప్పఁబడియున్నట్లును, మత్స్యపురాణము నుడువుచున్నది.

"రాథంతరస్య కల్పస్య వృత్తాంత మధికృత్యతు
సావర్ణినా నారదాయ కృష్ణమాహాత్మ్య ముత్తమమ్

యత్ర బ్రహ్మవరాహస్యచరితం వర్ణ్యతేముహుః
తదష్టాదశసాహస్రం బ్రహ్మవైవర్త ముచ్యతే."
(మత్స్యపురాణము 53 వ అధ్యాయము.)

ఇపుడున్న బ్రహ్మవైవర్తపురాణములో రథంతరకల్ప వృత్తాంతములుగాని బ్రహ్మవరాహచరిత్రముగాని లేవు. అదియునుగాక యది సావర్ణిచే నారదునకు జెప్పబడినట్లును నీపురాణములోఁ గానఁబడదు. కావున నాదిబ్రహ్మవైవర్తపురాణ మిదికాదనియు నది నశించిపోయియుండనోపుననియు నిటీవల నెవఁడో యొకకేవలవిష్ణుమతాభిమాని యగుపండితుఁడు శ్రీకృష్ణుని రాధాపతిని స్వకపోలకల్పితులఁ గావించి యతనిని రతిప్రియునిగా వర్ణించి యొక క్రొత్తబ్రహ్మవైవర్తమును వ్రాసెననుట స్పష్టమనియు ధీరేంద్రపాల్ అనుబంగాళాదేశ పండితుఁడు "Sri Krishna, His Life and Teachings" అను నాంగ్లేయగ్రంథమునందుఁ బీఠికలో వ్రాసియున్నాఁడు. ఇంకను బురాణములంగూర్చి యతండు చర్చించియున్నాఁడుగాని వాని నంతయు నిచ్చటవ్రాయుట యనవసరము. ఆతఁడు సిద్ధాంతము చేసిన ముఖ్యాంశము లేవనఁగా: కృష్ణునిచరిత్రమును విస్తరముగాఁ జెప్పునవి విష్ణుపురాణము, బ్రహ్మపురాణము, భాగవతము, బ్రహ్మవైవర్తము, భారతము, హరివంశము—అనునివి. వీనిలో వ్యాసుఁడు వ్రాసినబ్రహ్మవైవర్తపురాణము నశించినది. ఇప్పు డుండునది నూత్నకల్పితము. వ్యాసకృతము భాగవతమని కొందఱును దేవీభాగవతమని కొందఱును వాదించుచున్నారు. విష్ణుపురాణము పుట్టిన యనేకశతాబ్దములకుఁ బిమ్మట భాగవ

తము పుట్టినది బ్రహ్మపురాణమునందును విష్ణుపురాణమునందును గృష్ణునిచరిత్ర మొకేరీతిగాఁ జెప్పఁబడినది. ఆ రెంటిలోను 26 అధ్యాయము లక్షరభేదముఁ లేక యొక్కచందమున నున్నవి. విష్ణుపురాణము మహాభారతము హరివంశము అనునివియే కృష్ణునిచరిత్రమునకు ముఖ్యాధారములుగాఁ గైకొనఁదగినవి. భాగవతమును గొంతవఱ కాధారముగా స్వీకరింపవచ్చును. అని యావిద్వాంసుని యభిప్రాయము.

ఇట్లు పురాణములంగూర్చి పండితుల కభిప్రాయభేదము లున్నవని తెలిపితింగాని యావిషయమై యిటఁ జర్చింపఁబూనుకొనుట నాకనవసరము. చదువరుల కిష్టమున్నచో నితరగ్రంథములను బరిశీలించి నిర్ణయముచేసికొందురుగాక!

ఈగ్రంథ మింత గొప్పదియగుటకుఁ గారణములు కొన్ని తెలిపెద. ఇందు నానాపురాణవేత్తలగు గ్రంథకర్తగారిచేఁ బ్రసంగానుప్రసంగముగా ననేకము లవాంతరోపాఖ్యానములును గథలును వివరింపఁబడియున్నవి. అవి ముందు సూచింపఁబడును. రాధాకృష్ణుల స్తుతులును నింకను బలుస్తోత్రములును నిందు మూలగ్రంథములగు సంస్కృతపురాణములనుండి యెత్తి పూర్ణముగా వ్రాయఁబడియున్నవి. పెక్కుచోటులలో భాగవతపురాణములోనుండి ప్రమాణశ్లోకము లుదహరించుటయేగాక గ్రంథకర్తగారు వానికి సరిగా బమ్మెరపోతనామాత్యుఁడువ్రాసిన యాంధ్రపద్యములను లిఖించి యంతటితోవిడువక యాయాంధ్రపద్యములలోఁ గలసారస్యములను సందండు విపులముగాఁ జర్చించియున్నారు. కొన్ని పద్యములు నిర్దోషములు

లనిరి. కొన్ని చమత్కారవిలసితములై కరము రసవంతములై యొప్పారెడునని పోతన మహాకవిం బొగడిరి. పారిజాతాపహరణవృత్తాంతమును వ్రాయుచో నందితిమ్మన విరచితమగు పారిజాతాపహరణమహాకావ్యమునుండియనేకపద్యముల నుదాహరించి కొన్నింటిని రసవంతములని శ్లాఘించి యొకకొన్నిపట్టులలో నమ్మహాకవి చేసిన చారిత్రవర్ణన లుచితములుగావని నిరాకరించిరి. ఇట్లు పలుకారణములచే నీగ్రంథము చాల గొప్పది యయ్యెను.

ఈగ్రంథమునం దవాంతరకథలును నుపాఖ్యానములును ననేకములు చెప్పఁబడియున్నవి. ఉదాహరణము లొకకొన్ని చూపెద. తులసీశంఖచూడులవృత్తాంతము (1-147-123) యదువంశచరిత్రము (2-75-100) తుర్వసువంశచరిత్రము (2-101-107) యయాతివంశకథనము (2-75-107) లీలాశుకుని వృత్తాంతము (3-75) ఏకాదశీవ్రతమహిమము (4-150); (5-139) స్వప్నఫలనిరూపణము (6-284) దుస్స్వప్నప్రాయశ్చిత్తములు (6-334) సత్పురుషధర్మములు, పతివ్రతాధర్మములు (6-350) గృహస్థగృహిణీశిష్యాదిధర్మములు (6-35) భక్ష్యాభక్ష్యవస్తునిర్ణయము (6-368) మొదలగునవి. ఈగ్రంథమునందుఁ జెప్పఁబడిన యొక్కొక్కకథనుండి లోకులు గ్రహింపవలసిన రహస్యసారాంశములను దెలియఁదగునీతులను సిద్ధాంతములను గ్రంథకర్తగారు విపులముగా వివరించియుండుట దీనియందలి గొప్పవిశేషము.

ఇం దనేకస్తుతులు పురాణములలో నున్నచందమున నొసఁబడియున్నవి. ఇవి భక్తులు పారాయణము చేసికొనుట

కనుకూలము గానుండును. ఉదాహరణములు బ్రహ్మకృత శ్రీకృష్ణ స్తుతి (1-91-93) దేవకీకృత శ్రీకృష్ణస్తుతి (2-246-248) బ్రహ్మా కృత రాధాస్తుతి (3-95,97) 4,239 మార్కండేయకృత హరి హరస్తుతి (10-137) మొదలగునవి.

ప్రథమ ప్రకరణమందుఁ గానంబడు గోలోకవర్ణనము (1-73-75) రాసమండలవర్ణనము (1-75-77) గోపికావర్ణనము (1-77-79) బృందావనవర్ణనము (1-79-80) రాధాదేవీమందిర వర్ణనము (1-84-85) శ్రీకృష్ణమందిరవర్ణనము (1-85-90) రాధాకృష్ణులవివాహము (3-92-101) మొదలగునవి సరస ములై యపరిమితామోదసంధాయకములై యలరారు.

ఇందలి కొన్ని విషయములు చదువరుల కాశ్చర్యమును గలిగింపకమానవు. విరజ యను గోపికయందుఁ గృష్ణుఁడు కామాసక్తుఁడై యామెతోఁ గ్రీడించు టెఱింగి రాధ వారిరు వురిని సామాన్యవనితవలె దూషించుట. (1-133-134) "లక్ష్మియు గంగయు సరస్వతియు శ్రీహరికిఁ బత్ను"లనుట. (1-147) వారు మువ్వురొండొరులతో సాపత్న్యవైరంబుచేఁ గలహించుచుఁ దిట్టుకొని శపించుకొనుట. (1-147-149) మొద లగునవి.

ఈకాలమున ననేకు లాస్తికులయ్యును నేదియో యొక మతమువలంబించి మతాభిమానగ్రస్తులై తనమతమే యితర మతములకంటె శ్రేష్ఠమనియుఁ దక్కినమతము లన్నియు నింద్యములనియుఁ దాము చెప్పెడు దేవతయే పరదైవంబనియు నితర దేవతలు మనపురాణాదులలోఁ జెప్పఁబడియున్నను నుపా

స్యులు కారనియుఁ వారినుపాసించినచో ముక్తిలభింపదనియుఁ బరిపరివిధముల వాదించుచు దూఱుచుండుట ప్రసిద్ధమే. కొందఱు విష్ణుభక్తుల మనుకొనువారు విష్ణువే పరదైవ మనియు, లక్ష్మియే పరదేవతయనియు వారిని సేవింపనియెడల మనుజులకు సద్గతిలేదనియు శంకరాదులను గొలువరాదనియు వారిని సేవించిన లాభములేదనియు లోకులకు బోధింతురు. మఱికొందఱు శివుఁడే పరదైవమనియుఁ బార్వతీదేవియే పరదేవతయనియు వారలే సకలజనోపాస్యులనియు భుక్తిముక్తిదాయకులనియుఁ బలుకుచు వీనికిఁ బురాణప్రమాణము లుదాహరించుచు సిద్ధాంతముసేయుదురు. కొందఱు శక్తియే జగత్కారణంబనియు బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రులు శక్తికల్పితమూర్తులనియు శక్తియే యుపాసింప నర్హురాలనియు సకలాభీష్టములును జనులకు శక్తియే యొసంగనోపుననియు వీనికిఁ బురాణప్రమాణోదాహరణములు సూపుచు వాదింతురు. మఱికొందఱాదిత్యుఁడే యుపాస్యుఁడనియు నితరులు గణాధిపతియేయనియు వచింతురు. ఇవ్విధంబున నానామతమువారు తమ తమమతములే యుత్తమములని పలుకుటయకాక యితరమతములను విచ్చలవిడి దూషించుచు లోకులను దమకు వశులనుగాఁజేయఁ బ్రయత్నింతురు. ఇట్లుచేయుట సరికాదనియు నిట్టివారు వచించుమాటలు విశ్వాసార్హములు కావనియు శివుఁడు విష్ణువు, శక్తి మొదలగు నన్నిమూర్తులును బరదేవతాస్వరూపములే యనియు, నేమూర్తిని నుపాసించినను బరమేశ్వరునిఁ గొల్చుటయే యగుననియు నీమూర్తులలో భేదబుద్ధిపాటించుటయు నొకటి హెచ్చు మఱియొకటి తక్కువ

యని భావించుటయుఁ గేవల మజ్ఞానకల్పితమనియు నొక మూర్తిని నుపాసించువా రితరమూర్తులను ద్వేషించి నిందించుట పాపహేతువనియు నట్టివారు మతపాషండు లనఁబడుదురనియు నీగ్రంథమునందు గ్రంథకర్తగారు పలుమారు లుపన్యసించియున్నారు. ఇది సామాన్యజనులకుఁ గలసందేహములను నజ్ఞానములను దొలఁగింపఁ జాలునను టకు సందేహము లేదు. ఈవిషయమును వ్యక్తపఱచుటయు నీగ్రంథమును వ్రాయుటను గ్రంథకర్తగారి ప్రధానోద్దేశమని కానఁబడుచున్నది. కావుననే పునరుక్తిదోషమును లెక్క సేయక యీ విషయము జనులకు లెస్సగాఁ బట్టుపడవలయు ననుతలంపున దీని ననేకపర్యాయములు గ్రంథకర్తగారు వ్రాసియున్నారు. ఇది జనులకు వారొనర్చిన పరమోపకారంబని తలంపవలసియున్నది. కాని యీవిషయములను జర్చించుచో మతాంతర ఖండనము సేయునపుడు గ్రంథకర్తగారు నుడివినపరుసములు సరసములుగా నోపవని తలంతు.

శ్రీకృష్ణునియవతారంబువలనను నతనిదివ్యచరిత్రమువలనను మన మెఱుంగఁదగినముఖ్యాంశములు సంగ్రహముగా వివరింపఁబడుచున్నవి. భగవంతుఁడగు విష్ణువు దుష్టనిగ్రహశిష్టపాలనధర్మస్థాపనములు చేయుటకై శ్రీకృష్ణరూపంబున భూమిపై నవతరించెను.

అతఁడు కావించినయతిమానుషకార్యములవలన శ్రీకృష్ణుఁడు భగవంతుఁడనుటకు సందేహము లేదు. దేవకీదేవిగర్భంబునుండి యతఁ డావిర్భవించినపుడు చతుర్భుజుండును శంఖ

చక్రగదాద్యాయుధధరుండును శ్రీవత్సలాంఛనుండును గౌస్తుభమణివిలసితకంఠుండును బీతాంబరధారియును వైడూర్యకిరీటవిరాజమానుండును జలధరశ్యామసుందరుండును నై పుట్టెను. పసిబాలుండుగా నున్నప్పుడే పూతన యనురాక్షసిని జనుంబ్రాలు ద్రావు నెపంబునం జంపెను. శకటాసురతృణావర్తప్రముఖదైత్యులం బరిమార్చెను. మన్ను దినెనని యశోద యదలింప నేను దినలేదమ్మా చూడు మని నోరు దెఱచి చూపి సర్వప్రపంచంబులును దనయందున్నవని విశ్వరూపంబుఁ గాన్పించె. యమళార్జునభంజనము గావించె. వత్సాసురబకాఘాసురులం గొనియె. అప్పు డతని కైదేండ్లప్రాయము. *

పరీక్షార్థము బ్రహ్మ గోవత్సములను గోపకులను నంతర్ధానముచేసినఁ గృష్ణుఁడు తనమహిమచేఁ దానే గోవత్సగోపకులరూపు దాల్చి యొక్కయేఁడు క్రీడించిన విరించి నివ్వెఱపడి వాని విడిచిపుచ్చి యద్దేవుని ఽనుతించిచనియె. యమునానదిమడువున నివసించు జనులకు మహాభయంకరుండగు కాళియసర్పంబును మర్దించెను. గోగోపకులను గార్చిచ్చుక్రమ్మ

* ఏతత్కౌమారకం కర్మ హరేరాత్మాహిమోక్షణం, మృత్యోఃపౌగండకే బాలాదృష్ట్వోచుర్విస్మితా వ్రజే. అయిదుసంవత్సరములవఱకుఁ గౌమారమనియుం, నదిమొదలు పదియేండ్లవఱకుఁ బౌగండమనియు నావలఁ బదియేనుసంవత్సరములవఱకుఁ గైశోరమనియు దానికిఁ బిదప యౌవనమనియుఁ జెప్పఁబడును.

దీనికిఁ బ్రమాణము:—కౌమారం పంచమాబ్దాంతం పౌగండం దశమావధి, కైశోరమాపంచదశాద్యౌవనంతు తతః పరం. అని యీవిషయము మఱువక మనములో నుంచఁదగినది.

కొనిన దావాగ్నిని మ్రింగి వారలను రక్షించెను. కృష్ణుఁడింద్రునకుఁ గ్రతువులు సేయవలదని గోపాలురను నివారింప నింద్రుఁడు వారిపైఁ గాలాంబుదంబులు పఱపి పెనువర్షంబుఁ గురియించిన గోవర్ధనగిరిం దనచేతనెత్తిపట్టుకొని యేడుదినంబులు దానిక్రింద గోపాలురను గోవులను నుండఁబంచి వారిం గాపాడెను. అప్పు డతనికేడేండ్లవయస్సు. * ఆవెంబడిగానే శరద్రాత్రియందుఁ గృష్ణుఁడు గానముచేయ నతనిచెంతకు గోపికలు రాఁగా వారితో గానక్రీడలు గావించె, (దీనింగూర్చి ముందు కొంత చర్చింపఁబడును.) పిదప శంఖచూడారిష్టకేశివ్యోమ చాణూరముష్టికులను జంపి లోకంబు నిష్కంటకంబు కావించి తజ్జనకుండగు నుగ్రసేనుని రాజ్యపదస్థుంజేసె, పిదప నుపనయనముచేసికొని కాశికిఁ జని సాందీపనుఁ డనుబ్రాహ్మణోత్తముని యొద్ద శిష్యత్వంబు వహించి యతనిని భక్తిమైఁ గొలుచుచు నతనివలన నఱువదినాలుగుదినములలోపలనే వేదవేదాంగములను నుపనిషత్తులను ధనుర్వేదంబును ధర్మంబులను నన్వీక్షకీరాజనీతులును నన్నింటిని నేర్చెను.

* "క్వసప్తహాయనోబాలః క్వమహాద్రివిధారణమ్, తతోనోజాయతే శంకావ్రజనాథతవాత్మజే." అని భాగవతము స్కంధము 10 అధ్యాయము 26.

* అప్పుడును గృష్ణబలరాములు బాలురే. కృష్ణున కపుడు ద్వాదశ హాయనములు. "బాలావయం తుల్యబలైః క్రీడిష్యామో యథోచితమ్.

క్వవజ్రసారసర్వాంగౌ మల్లౌ శైలేంద్రసమ్మతౌ, క్వచాతి సుకుమారాంగౌ కిశోరౌ నాప్తయౌవనౌ." స్కంధము 10 అధ్యాయము 43.

ఇంతవఱకును కౌమారపౌగండకైశోరచర్యలు. వివరింపఁబడియె. ఇఁకఁ గృష్ణునియౌవనచరిత్రము చెప్పంబడు. ఇవి విష్ణుపురాణహరివంశభాగవతములలోఁ జెప్పఁబడినవి.

సంప్రాప్తయౌవనుండై కృష్ణుఁడు జరాసంధునితో యుద్ధముచేసి యోడించి కాలయవనునితో నెదిరి పోరి ముచుకుందునిచే వానిని భస్మముగావింపించి ముచుకుందునకు సద్గతియొసంగె. ద్వారకాపురి నిర్మించి దానికిఁ బ్రభువయ్యె. పిదప రుక్మితోఁబోరాడి జయించి రుక్మిణీదేవిం బరిణయమయ్యె. సత్రాజిత్తునిదైన శ్యమంతకమణిని నతనిసోదరుం డగుప్రసేనుఁడు ధరించి కాననంబున వేఁటకుఁబోవ నొకసింహము వానింజంపిన జాంబవంతుఁడామణింగొనిపోయి తనగుహలోనున్న తనకొమరిత జాంబవతి యనుకన్నియకుఁ గ్రీడార్థ మొసంగఁ గృష్ణుఁడామణి నపహరించెనని లోకాపవాదంబువచ్చిన నతండు జాంబవంతునితో ముష్టియుద్ధముచేసి జయించి యతనివలన శ్యమంతకమణిని దత్తనయయగు నాసీమంతినీమణిని గైకొనివచ్చి యమ్మణినిసత్రాజిత్తునకిచ్చెను అతఁడునిజపుత్త్రియగుసత్యభామను నామణిని గృష్ణున కిచ్చిన నతఁడు క్రమ్మఱ నమ్మణిని నతనికే యొసఁగె. మఱియుఁ గృష్ణుఁడు కాళింది మిత్రవింద, సుదంత, భద్ర, లక్షణ యనునారీరత్నములం బరిణయమయ్యె. సత్యభామాసమేతుండై నరకాసురుని వధించె. బలదర్పితుండగు బాణాసురుని నిర్జించె. పౌండ్రకవాసుదేవుని యమపురంబున కనిచె. నృగుమహారాజు శాపంబుమాన్చె. తనసహాధ్యాయుఁడును బగమదరిద్రుఁడును నగుకుచేలుని దారిద్ర్యంబును సంకల్పమాత్రమునఁ దొలఁగించి యతని కభిమతసంపదలనిచ్చె.

ఇఁకను గృష్ణుని ప్రౌఢవయశ్చారిత్రములు వివరింపఁబడు చున్నవి. ఈచరిత్రములను మహాభారతము వివరించుచున్నది. తనమేనత్తకొడుకులగు పాండవులతోఁ గలిసి వారి కనేకవిధములఁ దోడ్పాటుగావించెను. ధర్మరాజు చేసినరాజసూయ యాగమునకుఁ దోడ్పాటుకావింపఁ బూని భీమునిచే జరాసంధుని వధింపఁజేసి యతఁడు చెఱఁబెట్టిన రాజుల నందఱిని విడిపించి యమ్మహాయాగంబు జరగుచున్న సమయంబునఁ దన్నధిక్షేపించిన శిశుపాలుంజంపి యాక్రతువు సాంతంబుగా నిర్వర్తింపజేసె. సాళ్వదంతవక్త్రుల నంతకు పురికిం బంపె. ద్రౌపదిని దుశ్శాసనాదులు మానభంగముగావింపఁబూనిన నమ్మానవతి మానంబును రక్షించె.

పాండవకౌరవులకు సంధికావింపఁ బూనినపుడు దుర్యోధనాదు లతనిం జెఱపట్టఁ బ్రయత్నింప విశ్వరూపంబుఁ జూపి తాను సర్వేశ్వరుఁడగుట వారికిఁ దెల్పె. పాండవకౌరవులకు జరగినభారతరణమునందు ధర్మపరులగు పాండవులకుఁ గృష్ణుఁడు సహాయుఁడై యర్జునునకు సారథ్యంబునేసి వానికి విజయం బొనగూర్చె. గర్భస్థుండగు పరీక్షితుని నశ్వత్థామ ప్రయుక్తాస్త్రంబు దహింపఁజొచ్చినవాని నయ్యాపదకుఁ బాపి కాపాడి భరతకులంబును భూమిపై నిలిపెను.

ఇవన్నియు నిటులుండ రణరంగంబున నర్జునుండు నిజబంధుమిత్రజనంబులఁ జంప శంకించి నిర్వేదంబు నొందినఁ గృష్ణుం డతనికిఁ దత్త్వోపదేశంబుచేసి యతని మనఃకాలుష్యముఁ బాపె. అమ్మహోపదేశమే భగవద్గీత. గీతలనంబడి

సుప్రసిద్ధమై సకలజనోపాదేయమై యొప్పారెడు. భగవద్గీత సకలోపనిషత్సారమై సకలతత్త్వార్థబోధకమై తనరారు. దానిఁ జదివి యందుఁ జెప్పఁబడినధర్మముల నాచరించునరు లిహపర సౌఖ్యములఁ జెందుదురనుటకు సందియము లేదు. దానింబోలిన పరమోపదేశ మతనికిఁ బిదప నింతవఱకు మఱొకటి పుట్టి లేదు. దాని గ్రంథకర్తగారే వివరించుటచే నేనిచ్చటఁ దెలుపుట యవసరముకాదని విరమించితి. అందుఁ గర్మయోగము, భక్తియోగము, జ్ఞానయోగము, అను నీమూఁడుయోగముల చందము విస్తరముగా వివరింపఁబడినది. అందుఁ దెలుపఁబడని ధర్మములును దత్త్వములును నెందును లేవు. మనదేశము నందలి యితరగ్రంథములన్నియు నశించినను భగవద్గీతాశాస్త్ర మొకటియున్నంజాలు. దీనిని మనదేశప్రజను లేకాక యూరోపు. అమెరికా-చైనా మొదలగు సకలదేశములజనులును నత్యాదరముతోఁ బఠింతురు. లోకమున భగవద్గీత కున్నంతటిగౌరవము మఱియేగ్రంథమునకును లేదు. ఇది సాధారణముగా లోకమునందలి యన్నిభాషలలోను బరివర్తనము కావింపఁబడినది. దీనికి వ్రాయఁబడియుండు వ్యాఖ్యానము లనేకములు. దీనింగూర్చి పండితులుచేసిన యుపన్యాసము లనంతములు. ఇట్టి మహనీయోపదేశమును శాశ్వతముగా జనులకుఁ గావించిన శ్రీకృష్ణుని పరమకారుణ్యమును గొనియాడఁదరమే.

పైకనిన యతనిచర్య లతిమానుషములని తెల్లము కాఁగలవు ఈశ్వరుఁడు కాకున్నచోఁ బసిబాలుఁ డట్టికార్యములఁ జేయఁజాలునా? ఈసంగ్రహచారిత్రమే కృష్ణునిమాహాత్మ్యమును నతఁడు భగవంతుఁడే యగుటను దేటపడ నేఱిం

గింపనోపు. ఇంకను సద్దేవునిమాహాత్మ్యంబు సాకల్యంబుగాఁ దెలియఁగోరువా రీగ్రంథమును సాంతముగాఁ జదువఁదగును. ఆభగవంతునిమహిమం బప్రమేయంబనియు నతఁడు సర్వజనోపాస్యుఁడనియు భక్తులకు భుక్తిముక్తిప్రదుండనియు నెల్లవారు నెఱింగి యతనిం గొలుచుచు మతవైషమ్యంబుమాని సకలదేవతామూర్తులును భిన్నములుగాఁ గానంబడుచున్నను బరమార్థదృష్టిని నొక్కటే యని భావించి దేవతాదూషణంబు సేయక యంతటియెడల సోదరభావంబుఁబూని ప్రేమించుచు లోకసేవయు లోకహితంబును గావించుచు సత్యాహింసా వ్రతపరాయణులై కామక్రోధాసూయాలోభాదులను వర్జించి సాధువర్తనులై నిజవర్ణాశ్రమధర్మంబులను ఫలాపేక్షను విడిచి యీశ్వరార్పణబుద్ధితోఁ జేయుచు నిహపరసౌఖ్యములఁ బొందవలయుననుటయే మనగ్రంథకర్తగా రింత గొప్పగ్రంథమును వ్రాయుటకు ముఖ్యోద్దేశముగాఁ దెలియఁదగు.

శ్రీకృష్ణుని యొకటి రెండు కార్యములంగూర్చి యించుక ప్రస్తావింపవలసియున్నది. అతఁడు యమునానదీజలంబుల స్నానమాడుచుండిన గోపికలవస్త్రంబుల నపహరించి వారి సిగ్గులు విడిపించుట యొకటి. శరద్రాత్రులందు గోపికలతో రాసక్రీడ మున్నగునవి సలుపుట యొకటి.

వస్త్రాపహరణముంగూర్చి=ఇది గోవర్ధనగిరి నెత్తుటకు మునుపే జరగినవృత్తాంతము. గోవర్ధనగిరి నెత్తినపుడు కృష్ణుఁ డేడేండ్లబాలుఁడని మున్నే తెలుపఁబడియోఁగదా? అంతకంటెఁ జిన్నవయసుననే వస్త్రాపహరణము జరగినది. అంతటి పసిబాలు..

నికిఁ గామవికారము లుండుననుట యసంగతముగదా వస్త్రములులేక దిగంబరలై గోపికలు స్నానముచేయుచుండిరి. అది దుష్టకార్యము. పాపహేతువు. ఆపాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తముగా వారిచే భగవంతుండగు తనకు హస్తయుగళంబుల శిరంబులపైఁ దాల్చి మ్రొక్కఁజేసె. ఇది దోషమనఁజెల్లునే?

రాసక్రీడంగూర్చి=రాసక్రీడ యనఁగా హల్లీసకము. హల్లీసకమున కర్థము మున్నె తెలుపంబడియె. హరివంశము నందు హల్లీసక మనియే చెప్పఁబడియున్నది. కృష్ణుఁ డొక గోపికహస్తమును బట్టుకొని వేఱొకయంగనామణి చేతిని దాను బట్టి యాచేతిలోఁ దొలియంగనహస్తమును బట్టియిచ్చి యిట్టు లొక్కొక్కరిచేతిని దొల్లిటివనితకరంబునఁ బట్టియిచ్చుచు వలయాకారముగా నర్తనముచేయుట. అందఱు సుందరులును నరవిందనయనకరంబుఁ బట్టినట్లు సుఖంబందిరి. ఇద్దఱు ముద్దియలనడుమ నొక్కొక్కకృష్ణుఁ డుండునట్లు వనిత లెందఱు గలరో యన్నిరూపులు తానుధరించి యన్యోన్యకరంబులు పట్టుకొని వలయాకారము నృత్యముసేయుట యని మఱియొకపక్షము ఇట్లు నృత్యముచేయుచుఁ గృష్ణుఁడు కైశోర వయస్సును మన్నించుచు గోపరమణులతో రమించె నని విష్ణుపురాణము నుడువుచున్నది.

"తావార్యమాణాః పతిభిః పితృభిర్భ్రాతృభిస్తథా,
కృష్ణం గోపాంగనా రాత్రౌ రమయంతిరతిప్రియాః.

సోఽపి కైశోర కవయో మానయన్మధు సూదనః,
రేమే తాభిరమేయాత్మా క్షపాసు క్షపితాహితః
తద్భర్తృషు తథా తాసు సర్వభూతేషు చేశ్వరః,
ఆత్మస్వరూపరూపో సౌవ్యాపీవాయు రివస్థితః." అని.

(విష్ణుపురాణము. అంశము 5 అధ్యాయము 14.)

ఇచటఁ 'కైశోరకం' అనఁగాఁ "కౌమార్యం వయో మానయన్, తదవస్థోచితచాపలమనుకుర్వన్నేవ" అని శ్రీధర స్వామి వ్యాఖ్యానము చేసియున్నాఁడు. కృష్ణుని కప్పుడు పదు నొకండుసంవత్సరములు. అట్లు బాలుఁడగుకృష్ణుఁడు గోప కాంతలతోఁ గ్రీడించుట వాయువువలె సర్వవ్యాపియై సర్వ భూతములయందును నాభగవంతుండు నివసించుటచేతను సకలపాపక్షయకరుం డగుటచేతను దోషము కాదని పరా శరుఁడు మైత్రేయునికిఁ జెప్పెను.

ఈయర్థమునే భాగవతము నుడువుచున్నది.

"గోపీనాం తత్పతీనాంచ సర్వేషాంచాపి దేహినాం,
యోఽంతశ్చరతి సోఽధ్యక్ష ఏష క్రీడన దేహభాక్."

(భాగవతము-స్కంధము 10 అధ్యాయము 31.)

సామాన్య మానవుఁడగునేని పసిబాలుఁ డగువాఁ డందఱు గోపకాంతలతో రతిక్రీడలు సలుప సాధ్యమా! అందఱును నానందపరవశలైరని పురాణము వక్కాణించు చున్నది. కృష్ణుఁడు భగవంతుఁడును సర్వాంతర్యామియు నగు

టచే నందఱు యువతులతోడను రతిక్రీడలు సలిపినట్లును వారల నానందపరవశలఁ గావించినట్లును వారికిఁ దోఁపఁజేసి వారిని దృప్తిపఱచెనని తెలియవలయు. అజ్ఞులిది యెఱుంగక కృష్ణుఁడు జారుఁడని నిందింతురు కాని యది సరికాదు.

కృత్వాతావంత మాత్మానం యావతీ ర్గోపయోషితః,
రరామ భగవాంస్తాభి రాత్మారామోపి లీలయా.

(అని భాగవతము స్కంధము 10 అధ్యాయము 33)

అనఁగా నాత్మారాముఁడైనను గృష్ణుఁడు గోపకాంతలతో లీలచేఁ గ్రీడించెనని యర్థము. దీనిచేఁ గృష్ణుని రతిక్రీడలు వాస్తవములు కావనియు లీలలే యనియుఁ దెలియవలయు. తొల్లి యాగోపికలందఱు నందగోపసుతుం డగు కృష్ణుఁడు తమకుఁ బతినిగాఁ జేయుము తల్లీ యని పార్వతీదేవిని బ్రార్థించుటచే నద్దేవివరంబున వారికిఁ గృష్ణుఁడు పతియైనట్లు లీల కావించెను.

"కాత్యాయని మహాదేవి మహాయోగిన్య ధీశ్వరి,
నందగోప సుతందేవి పతింమే కురు తేనమః."

అని యొక్కొక్కగోపికయుఁ బ్రార్థించెను.

పైకనినరీతిని గృష్ణుఁడు దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణధర్మసంస్థాపనము లొనర్చి నిజావతారకార్యంబులను సమగ్రముగా నెఱవేర్చి మనుష్యశరీరంబును విడిచి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

శ్రీకృష్ణునిదివ్యచరిత్రములను నప్రమేయమహిమములను ననేకోపాఖ్యానయుతములుగా వివరించి యాంధ్రులకు

మేలు కాపించిన శ్రీజనమంచి శేషాద్రిశర్మగారి యీగ్రంథ నిర్మాణకార్యము శ్లాఘాపాత్రమై యలరారెడు. దీని నందఱుం బఠించుచుం దత్త్వం బెఱుంగుచు నానందింతురుగాక!

తిరుపతి

1930-వ సం.

ఏప్రిలునెల.

నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్య,

శ్రీః.

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము.

...

పంద్రెండవప్రకరణము.

శ్లో. చాపల్యసీమ చపలానుభవైకసీమ
చాతుర్యసీమ చతురాననశిల్పసీమ
సౌరభ్యసీమ సకలాద్భుతకేళిసీమ
సౌభాగ్యసీమ తదిదం వ్రజభాగ్యసీమ. ౭౩

మృదుక్వణన్నూపురమంథరేణ
బాలేన పాదాంబుజపల్లవేన
అనుక్వణన్మంజులవేణుగీత
మాయాతి మే జీవితమాత్తకేళి. ౭౪

సోఽయం విలాసమురళీనినదామృతేన
సించన్నుదంచితమిదం మమ కర్ణయుగ్మమ్
ఆయాతి మే నయనబంధు రనన్యబంధు
రానందకందళితకేళికటాక్షలక్షః. ౭౫

దూరాద్విలోకయతి వారణఖేలగామీ
ధారాకటాక్షభరితేన విలోచనేన
ఆరాదుపైతి హృదయంగమవేణునాద
వేణీదుఘేన దశనావరణేన దేవః. ౭౬

కృష్ణానమేతత్పునరుక్తశోభ
ముష్ణేతరాంశోరుదయం ముఖేందోః
తృష్ణాంబురాశిం ద్విగుణీకరోతి
కృష్ణాహ్వయం కించన జీవితం మే. ౮౩

అచిన్వానమహన్యహన్యహని సాకారాణ్ విహారక్రమా
నారుంధానమరుంధతీహృదయమప్యార్ద్రస్మితాస్యశ్రియా
ఆతన్వానమనన్యజన్మనయనశ్లాఘ్యామనర్ఘ్యాం దశా
మానందం వ్రజసుందరీ స్తనతటీసామ్రాజ్యముజ్జృంభతే.

మధురం మధురం వపురస్య విభో
ర్మధురం మధురం వదనం మధురం
మధుగంధి మృదుస్మితమేతదహో
మధురం మధురం మధురం మధురమ్. ౯౧

మందారమూలే మదనాభిరామం
బింబాధరాపూరితవేణునాదం
గోగోపగోపీజనమధ్యసంస్థం
గోపం భజే గోకులపూర్ణచంద్రమ్. ౧౦౦

(శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము. ౧. ఆ.)

అనవరతవనజనయనమృదుపంకజమరందాస్వాదనేందింది రాయమాణహృదయులారా! నిర్మలచిత్తులారా! శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వమునందుఁ బదునొకండవ దగుప్రకరణమును బఠించితిరి. దానియందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ భక్తుఁడగు నర్జునున కుపదేశించిన గీతోపనిషత్తులు లోనగువిషయములఁ జదివియుండుటం జేసి యపరిమితానందసంతృప్తుల నొందియేయుందురు. భగవదుపదేశము లనుపమానములు. అందుఁ గొన్నింటికి వేదము

లని పేరు. కొన్నింటి కుపనిషత్తులని పేరు. వాని భక్తిమీఱఁ బఠించినఁ గలుగునానందము మఱి దేనినుండి కలుగును? కలుగునన్నచో నది పరిహాసాస్పదమే యగును. పరమార్థోపదేశమను నామధేయమా ప్రకరణమునకు మిక్కిలితగియే యున్నది. ఒక్కగీతోపదేశము చాలదా. సకల వేదసారమని దానిం జెప్పనొప్పునుగదా. శ్రీకృష్ణావతారఫలమనఁగా గీతోపదేశమే. కలియుగమున విశేషించి యాయుపదేశానుసారము ప్రవర్తింపవలసియుండును. తక్కంగలయుగములయందు వేదసారమును గ్రహింపఁగలవారు పెక్కండ్రుందురు. కలియుగమున నట్టివారరుదు. కావుననే భగవంతుఁ డీకాలప్రమానవులకుఁ దరణోపాయము చూపఁబూని గీతాశాస్త్రము నుపదేశించెను. అందుఁ బ్రధానముగా నాలుగువర్ణములవారికిం దగినకర్మముల నుపదేశించెను. కర్మమార్గమే ప్రధానమని గీతాశాస్త్రము బోధించెడిని. కర్మభ్రష్టులకు జ్ఞాన మలవడుట యన శశవిషాణమే. శుకాదులు జన్మతః జ్ఞాను లగుటకుం గారణమేమని కొందఱు ప్రశ్నింతురు. జన్మాంతరములఁ జక్కనికర్మముల భగవదర్పణముగ నొనరించి దానిఫల మీజన్మమున సులభముగాఁ గాంచిరనియే చెప్పవలయును. ఈసిద్ధాంతము

"అనేకజన్మసంసిద్ధస్తతో యాతి పరాం గతిమ్."

అను ప్రమాణమునకు ఫలమే. జన్మములే లేవనువారుకలరు. వారికిఁ బుణ్యపాపములే లేవని చెప్పవలయును. వారికర్మమట్టి దనవలసియుండును. అట్టిమానవులకు సమాధానము చెప్పఁబూనక యూరకుండుటయే సముచితమార్గము.

గీతోపదేశానంతర మర్జునుఁడు సమరము చేయఁబూనెను. ఒక్క దెప్పరమాతనికిం గలుగ శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుం దోడ్కొని స్వప్నమునఁ గైలాసమున కరిగి శంకరునిచేఁ బాశుపతాస్త్రము నిప్పించెను. ఈకథం గాంచి శ్రీహరికంటె శంకరుం డుత్కృష్టుఁ డందురు. వారికి దేవతాసమత్వజ్ఞాన మింక నలవడుట లేదనుట కంటె మఱొకమాట చెప్పనక్కఱ లేదు. అశ్వత్థామ సంరంభము మదికిఁ దోఁపఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు పాండవులం దోడుకొని వేఱొక తావునకుం బోయినకథ యతివిచిత్రము. అది యొక్కటియే యామహాత్మునకుఁ గలసర్వజ్ఞత్వమును బోధించెడిని. వేఱొక్క యుదాహరణ మేమి కావలయును? ధర్మరాజు నభిషిక్తుం జేసిన పిదప భీష్ముండు తన్ను వినుతించుచుండఁ దా నాతనియెదుట నుండెను: అనఁగా మన స్సందు లగ్నమగునట్టు లొనరించెను. ఇదియే భగవంతుని భక్తపరాధీనతను వెల్లడించును. ఈమొదలగుకథ లాప్రకరణమునం గలవు. దానిం జక్కఁగా బఠించిన మీ రాపరాత్పరునందు దృఢభక్తి కలిగియుండక మానదని నమ్మెదను.

మహాశయులారా! ఈపండ్రెండవప్రకరణమున బహుళ విచిత్రవిషయరత్నములుగల శ్రీకృష్ణకథలఁ బఠింపఁగలరు. శాప కారణమున నూఱువత్సరములు రాధామాధవులకుఁ గలిగిన వియోగము పూర్ణము కాఁగా మరల వారిద్దఱు కలిసికొందురు. ఈలోకమునఁ దాఁ జేయందగుకార్యములు నితరులమూలమున జేయింపఁదగినకార - ములు పూర్తిచేయును. అశ్వమేధమహాధ్వ రము ధర్మరాజుచేఁ జేయించును. ఇట్టి వెన్నియో చరిత్రము కరణమున నలరారును. గోలోకమున భగవంతునకు

శ్రీరాధాదేవికిని బట్టాభిషేకమును సాగును. కావున నీప్రక రణమును జక్కఁ బఠింపవలయును.

భగవంతునికథలు పఠించినంతమాత్రమున, విన్నంత మాత్రమున నెక్కుడు లాభము కలుగ దనవచ్చును. ఆరీతిగా భగవంతు నారాధింపవలయును భగవదుక్తప్రకారము చేయ వలయును. అట్లు గావింపక కేవల శ్రవణపఠనములు చేసిన నెక్కువ లాభము లేదనవచ్చును. శ్రవణపఠనములను గూడ జేయనివారలకంటె వీ రుత్తము లనుట నిర్వివాదాంశము. ఈకృషి జన్మాంతరమునకైనఁ బనికిరాదా యన్నఁ బనికిరా దనరాదు. ఏది యెట్లున్నను దాఁ బఠించినవిషయము సద్విషయ మేయైన నాచరణమునకుఁ దెచ్చుకొన్నవాఁడే కృతార్థుఁ డగును. కావున భగవద్గాథలం బఠించి యెవ్వరేఁ బఠించుచుండఁగా విని యందు గ్రహించినంతలో వలనుపడినంతదనుక నాచరిం చుట మేలని యిందలిసారము. ఈవిషయమునే శ్రీకృష్ణపర మాత్మ

శ్లో. "చతుర్విధా భజంతే మాం జనాస్సుకృతినోఽర్జున,
ఆర్తో జిజ్ఞాసురర్థార్థీ జ్ఞానీ చ భరతర్షభ. ౧౬
తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తిర్విశిష్యతే,
ప్రియోహి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం స చ మమ ప్రియః.
ఉదారాస్సర్వ ఏవైతే జ్ఞానీత్వాత్మైవ మే మతమ్,
ఆస్థితస్సహి యుక్తాత్మా మామేవానుత్తమాం గతిం.
బహూనాం జన్మనామంతే జ్ఞానవాన్మాం ప్రపద్యతే,
వాసుదేవస్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః." ౧౯
(గీతా ౭ అధ్యా.)

అని యర్జునున కుపదేశించెను. జ్ఞాని నిత్యయుక్తుఁ డగును. కానఁ దక్కుంగలవారలకంటె నా కత్యంతప్రియుఁ డనియేఁ గదా. శ్రవణసంకీర్తనాదులను బహుజన్మములందుఁ జేసి క్రమక్రమముగా భక్తుఁడై వాసుదేవునికంటె వేఱగునది యేదియు దని తలంచుచు ననఁగా నెల్లతావుల నన్నే కనుఁగొనుచు నుండుజ్ఞాని నన్నుఁ జేరుననికదా పైయుపదేశతాత్పర్యము. అట్టిమహాత్ముఁడు దుర్లభుఁ డనియు హరి చెప్పెను. ఈయుపదేశము పైన వ్రాసిననాభావమును దృఢపఱచుచున్నది. కావున భగవదారాధనము ముఖ్యమని తేలెడిని. యజ్ఞములు లోనగు వానికంటె భగవద్గుణకీర్తనము, తత్కథాశ్రవణము, సర్వభూత సమత్వము, సర్వత్ర శ్రీకృష్ణమూర్తినే కనుఁగొనుట, పరమత సహిష్ణుత, సర్వదేవతాసమత అను నీమొదలగునవి భగవదారాధనరూపములే. ఇవన్నియు జ్ఞానికి సులభములు. ఏదేవతను బూజించినను శ్రీపరాత్పరునే పూజించినట్లు భావింపవలయును. ఆపూజయే ఫలము నీఁజాలును. భగవద్గీతాపారాయణఫలమనఁగా నదియే. గీతానుసారము ప్రవర్తించిన భేదబుద్ధి నశించును. సర్వకర్మఫల మదియే యని మన మెఱుంగవలయును. సత్కర్మానుష్ఠానము మనోమాలిన్యము నడంచి భగవద్విషయక జ్ఞానము నిచ్చును. దాన ముక్తి కలుగును. అట్టిభగవత్కథల నింకఁ జదువుదము.

ఈప్రకరణమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ భూలోకమునఁ దాఁజేయఁదగుపనులం గావించి యితరులమూలమునఁ జేయింపఁ దగుకార్యములఁ జేయించి శాపవిముక్తినొందిన రాధికంగూడి [illegible] కాల ముండితనపరివారముంగూడిగోలోకమున కరుగును.

అట్టి యపూర్వగాథల మనము చక్కఁగాఁ బఠింపవలయును. సావధానులరై యాకార్యమునకుం గడంగుఁడు. అందుఁ దొలుత శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు భక్తాగ్రేసరుఁడగు భీష్మని మూలమున సకలధర్మముల నుపదేశింపఁజేసి ద్వారవతి కరుగును. ఆభాగము ముందుగాఁ జదువవలయును. ఆవలివృత్తాంత మరయుదము.

శ్రీకృష్ణునాజ్ఞచే భీష్ముఁడు ధర్మజున కుపదేశించిన సకలధర్మసంగ్రహము.

శ్రీకృష్ణమూర్తి ధర్మజునకు ధర్మము లుపదేశింపుమని యాజ్ఞాపించి భీష్మునకు శరతాపాదులు లేకయుండ ననుగ్రహించెను. భగవంతునానతిం గైకొని నాతెలియుధర్మములుపదేశింతు నని గాంగేయుఁ డంగీకరించెను. నాఁడస్తమయసమయ మైనందున మఱుదినము వత్తుమని యెల్లరుఁబోయిరి. ధర్మరాజు సపరివారుఁడై శ్రీకృష్ణునిఁబ్రార్థించి తోడుకొని గాంగేయునంతికమునకుం బోయెను. మహర్షులెల్ల నరుదెంచిరి. నారదాదులు భగవద్దర్శనము భక్తవర్యదర్శనముకై యరుదెంచిరి. ధర్మముల వినఁ గుతూహలులై యుండిరి. నారదముని యెల్లరు వినుచుండఁగా గాంగేయుఁడు మహాత్ముఁడగుట లోకాంతరగతుఁ డగుటకు ముందే సకలధర్మములు వినవలయును. సకలసంశయములను దీర్చుకొనవలయును. అని హెచ్చరింప గాంగేయు నేమని ప్రశ్నింపవలయునో యని యొండొరులమొగంబులు చూచుచుండధర్మనందనుఁడు భగవంతున కిట్లువిన్నవించెను. మహాత్మా! నీవుదక్క గాంగేయునితో సల్లాపముచేయ నర్హు లెవరుగలరు? ధర్మవేత్తలకు గురుఁడవు నీవేకదా. కావునఁ బ్రశ్నింపనంగీకరిం

వుము. అనఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు శారీరమానసకుశలప్రశ్నంబు చేయఁగాగాంగేయుండుమహాత్మా! పరమేశ్వరుఁడవగు నీప్రసాదమున శరీరబాధలన్నియుఁ దీఱినవి. అవయవములు పాటవము నొందినవి. వేదవిద్యావిభవము నాఁకు గల్గినది. పరతత్త్వవిషయకజ్ఞానము ప్రస్ఫుటముగ నున్నది. మనస్సు పరిపక్వ మైనది. మహానుభావుఁడవగు నీవు నన్ను స్మరించినందునఁ గృతార్థుఁడనైతిని. నీయెదుట నేమాత్రపువాఁడను గాకపోయినను నీయాజ్ఞాబద్ధుఁడనుగాన నాయెఱింగినంతవఱకు నీధర్మరాజున కెఱింగించెదను. ఐన నొకసందియము డెందమునఁ బొడమెడిని. దాఁపక విన్నవించెద. పాండవులు నీకుఁ బ్రాణసమానులు. అట్టివారికిభావిశుభకరములగుధర్మముల నీవేలయుపదేశింపకున్నాఁడవో తెలుపుము. నీతలంపేమి? కరుణింపుమాయని ప్రశ్నించిన శ్రీహరి సాదరంబున గంగానందనా! శ్రేయస్సు యశము నను వానికి నేను మూలకందమ నగుదును. చంద్రుఁడు చల్లనివాఁడనుట యెట్లు విచిత్రము కాదో నేను ధర్మోపదేశకుఁడననుట గొప్పదికాదు. యశస్సు నార్జించినందున నాకుఁ గ్రొత్తగావచ్చు ప్రఖ్యాతియేది? నాతలంపేమని యడిగితివి? వినుమునిరుపమాన యశస్సు నీ కీభూలోకమున గల్గించుతాత్పర్యమున నాబుద్ధిని నీమనసునఁ జొప్పించితిని. ఈభూమి యెంతకాల ముండునో యంతవాఁక నీకీర్తి యక్షయమాకృతిం దాల్చియుండును. నీపలుకులు వేదసారములై వెలయుచుండును. ధర్మరాజునకు నీ వుపదేశించు నీతివాక్యములు భక్తితాత్పర్యములతో నెవరు కొనియాడుదురో వా రుభయలోకకీర్తనీయు లగుదురు. కావున ... మునని న్నాజ్ఞాపించితిని. నీమనుమలగుపాండవులుతక్కుం

గలరాజులందఱును నీయుపదేశించుధర్మములను విని కృతార్థజన్ములు కాఁగలరు. సకలధర్మప్రకారబోధకములగు వాక్యంబులుపదేశింపుమనుటయు శాంతనవుండు మహాత్మా! నీ యాజ్ఞాప్రకారము చేసెదను. కరుణింపుము. అనిపలికి యానందభరాక్రాంత మానసుండై యిట్లు పలికెను.

ఎవ్వాఁడు జన్మించినంతనే సకలమునీంద్రులు మిక్కిలి సంప్రమోదాత్ము లైరో, పరమధార్మికులగు నీభరతవంశోద్భవు లేవిషయమునందు నెవ్వానికి సమానులు కాలేరో, సత్యము మనోనిగ్రహము, సదాచారము శాంతియు నెవ్వనికి నైజగుణములో, పాత్రాపాత్రవివేకము, దానము, యజ్ఞకరణాసక్తి బంధుపాలనాదృతి మొదలగుధర్మము లెవ్వాని కుగ్గుతోఁ బెట్టఁబడెనో, కామముననైనను, విపులార్థకారణముననైనను, భయముననైనను దుష్పథమునఁ బ్రవర్తించుమాట యెవ్వానికి లేదో యట్టి యుధిష్ఠిరుఁడు నన్నేమి యడుగఁ దలఁచెనో వానినెల్లఁ బ్రశ్నించుఁగాక అని పలికెను. ఆమాటలు విన్నవారెల్ల నద్భుతానందసాగరనిమగ్ను లైరి.

శ్రీకృష్ణుండు శంతనునందనుం గాంచి గాంగేయా! గురువులను బంధువులను మిత్రులను శస్త్రాస్త్రములం బ్రయోగించి కాఠిన్యమువహించి చంపెను మానవులఁ బెక్కుకోటుల రణరంగమునను బలిచేసెను. కావున నీధర్మరాజు నీచెంతకువచ్చి ప్రశ్నింప సంకోచించెడు. కరుణాలేశవిరహితకార్యతత్పరుఁడని నీ వనుదువేమో యని యనుమానించుచున్నవాఁడు. ఆసందియమే యీతఁ డింతదనుక నూరకుండఁ గారణము అనుమాట చెవుల సోఁకినంతనే దేవవ్రతుండు మహానుభావా! భూసురుల

కధ్యయనాధ్యాపనయజనయాజనదానప్రతిగ్రహములను నాలు కర్మము లెట్లు విధివిహితములో రాజులకు సంగర మట్టిది. అందు గురువులు తండ్రులు పుత్త్రపౌత్త్రులు పాపపరు లైనచో వధించుట విహితము. అది రాజులకు ధర్మమే యగును. ధర్మము సమయమునను వానిని వదలి లోభమున నన్యాయపథమున వర్తించువారి నెవ్వారినేని యుద్ధమున వధింపఁ గలిగినచో నది పుణ్యకార్యమే యగును. అంతియగాక సంగరభూమియందు రక్తము జలముగను, కేశములు నాచుదీఁగెలుగను బరఁగు నదుల నేరాజు కల్పించునో యాభూమిపాలకుఁడు ధర్మవిదుఁడే యగునని పెద్దలు పలుకుదురు.

అని గాంగేయుఁడు పలికినంతనే ధర్మరాజు దోసిలొగ్గి చెంతకుంబోయి కరముల నాతనిపాదములను బట్టుకొని శిరము పాదములపై నమర్చి నమస్కరించెను. శంతనుసుతుం డాతనిం జేరంబిలిచి ప్రశంసించి తనమోము నాతనిశిరసున నిడి మూర్కొని మహాదరమున నాతనిం గూరుచుండంజేసి యుధిష్ఠిరా! యనుమానింపక నన్నేమైన నడుగుము. నా విని యాతండు మాధవునకు నమస్కరించి వ్యాసమహర్షి ప్రముఖులకుఁ బ్రణమిల్లి సర్వకౌరవుల ననుమతి వేఁడి యప్పితామహున కభిముఖుండై గాంగేయా! భాస్కరోదయమున సాంద్రతమస్సులు నశించునట్లు నీవాక్యములనాసంశయములు తొలంగును. కావునఁ దొలుదొలుత రాజధర్మముల నానతీయవే యని ప్రశ్నించి య యని యాపగానందనుఁడు తెలుప నవ్వేల ... ళాలకు వలయుసకలవిధధర్మంబులం బ్రశ్నించుచుండెను. నాతఁడు సమాధాన మొసంగుచుండెను. సాయంకా

లము కాఁగా నగరంబున కరుగుచు నుదయమున మరల సభ
కేంచుచు నిట్లు సకలధర్మములఁ దెలిసికొనుచుండెను.

విష్ణుమాహాత్మ్యము.

ఒక్కనాఁడు ధర్మముల వినుచుండి గాంగేయా! సకల లోకముల కొక్కరుఁ డగుదేవుఁ డెవ్వఁడు? అర్చింపఁదగువాఁ డెవ్వఁడు? వినుతింపఁదగువాఁ డెవ్వఁడు? ఎవ్వాని సేవించిన సకలశుభములు గలుగు? ఎవ్వానిమంత్రజపంబు మేలునిచ్చును? సకలధర్మములలో ముఖ్యమని యేది నీకుం దోఁచును? జపములలో నుత్తమజపం బెయ్యది? తన్ను జపించుప్రాణికింగల పాపతాపములం బోఁదోలి మేలుచేకూర్చుదైవ మేది? తెలుపుమా యని ప్రశ్నించెను. గంగానందనుఁ డాధర్మనందను సంప్రశ్నమునకు మిగుల హర్షించి యిట్లు బదులు చెప్పెను. *కౌంతేయాగ్రణీ! జగముల కధిపతియై దేవాదిదేవుఁడై యుండువాఁడు శ్రీమహావిష్ణువు. ఆమహానీయుఁ డనంతుఁడు. పురుషోత్తముఁ డనుపే రాయనకు విఖ్యాతము. ఆమధుసూదనునినామసహస్రకంబున సంస్తుతించుచు సర్వదా తదేకాయత్తమనస్కుఁడై ధ్యానించుచు నమస్కరించుచు నుండవలయును. దాన సర్వదుఃఖములు శాంతించును. పుండరీకాక్షుని బరమభక్తిం దలంచి పూజించుటయే యత్యుత్తమంబని నామతము. సర్వధర్మములయం దిది యుత్తమోత్తమము. దీనిని మించిన ధర్మము వేరొండు లేదని యెఱుంగుము. ఇదియే నిరుపమాన తపస్సు. దీనికంటె నధికతపస్సు వేరొకటి లేదు. పరమతేజంబయి,

* ఇది మహాభారతానుశాసనపర్వము నూటయిరువదితొమ్మిదవ
యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

పరమపదంబయి, పరబ్రహ్మమయి, పరమపరాయణమయి, పవిత్రములలోఁ బవిత్రమయి, మంగళములలో మంగళమయి, భూతములకు నవ్యయుండగు జనకుండయి యలరు పరమేశ్వరుఁడే వాసుదేవుఁ డనఁబరఁగు. ఆతనినుండియే సృష్ట్యాదియందు భూతజాలంబు పొడమెను. ఆమహనీయునియందే ప్రళయకాలమున విలీనమగును. అట్టి మహావిష్ణువును భవ్యతమములగు సహస్రనామముల నుతింపవలయును. ఆనామములు పాపహరములు. భయనివారణములు. భూరిగుణయోగవిఖ్యాతములు. మహర్షులవ్వానినే సదా వినుతింతురు వాని నెఱింగించెద. ఆనామసహస్రకంబునకు వేదవ్యాసుఁడు ఋషియగు అనుష్టుప్ఛందస్సని తలంపుము. అధిదైవతము భగవంతుఁడగు దేవకీతనయుఁడు. అమృతాంశూద్భవము బీజమగు. దేవకీనందనుఁడు శక్తియగు. త్రిసామాహృదయము శాంతిప్రయోగమున నుపయోగింపవలయును. ఇట్లుగా సంవిధానముచేసి సమాహితచిత్తుఁడై "విశ్వంబు, విష్ణువు, వషట్కారుండు" లోనగునామములఁ బారాయణముచేయవలయును. ఈనామపారాయణమున విమలయశస్సు కలుగును. జ్ఞాతులలోఁ బ్రధానత్వ మలవడును. శాశ్వతలక్ష్మియుఁ జేకూరును. ఉత్తమోత్తమ శ్రేయస్సు గలుగును. భయ మేవిషయమున నేవేళ నాతనికిం గలుగదు. వీర్యతేజస్సులు కలుగును. ఆపురుషుఁడు రోగహీనుఁడై ద్యుతిమంతుఁడై బలరూపగుణములు గలిగియుండును. రోగార్తుఁ డీనామపారాయణముచేసిన రోగవిముక్తుం డగును. కారాగారబద్ధుఁడు బంధవిముక్తిం గాంచును. భీతుఁడు భయవిముక్తుం డగు. ఈస్తుతివరమును భక్తియుక్తుఁడై పఠింపవలయును.

మానవుఁడు వాసుదేవు నాశ్రయించియే యుండవలయును. వాసుదేవుఁడే దిక్కని నమ్మవలయును. సర్వపాపనిర్ముక్తుఁడై సనాతనబ్రహ్మపదము నొందును. ఇంద్రియములు మనోబుద్ధులు సత్త్వతేజోబలధృతులు వాసుదేవాత్మకములగు క్షేత్రము క్షేత్రజ్ఞుఁడు వాసుదేవాత్మకుండే యగును.

సర్వవేదములలో నాచారము ప్రథమమని నిర్ణయింపఁబడినది. ఆచారమునుండి పుట్టినదే ధర్మము. ఆధర్మమునకుఁ బ్రభు వచ్యుతుఁడే. ఋషులు, పితరులు, దేవతలు, మహాభూతములు, సకలధాతువులు, చరస్థిరరూపమగు జగంబంతయు నారాయణోద్భవము. యోగము, జ్ఞానము, సాంఖ్యము, విద్యలు, శిల్పములు, వేదములు, శాస్త్రములు మొదలగునవియన్నియు జనార్ధనునుండియే కలిగెను. ఒక్కవిష్ణువే మహాభూతము. పృథగ్భూతము లనేకములు గలవు. మూఁడులోకములను వ్యాపించి సర్వభూతాత్మకుఁడై యావాసుదేవుఁ డుండు. అట్టి పుండరీకాక్షుని నిశ్చలభక్తి పరవశులై యెవ్వారు కీర్తింతురో వారికిఁ బరాభవ మేవిషయమునను లేదు. అనిన ధర్మనందనుఁడు పరమప్రమోదమంది వాసుదేవునకు నమస్కరించెను.

మహాశయులారా! ఈవిషయమున రెండుమాటలు వ్రాయఁదగియుండును ఈగాథవిష్ణునామసహస్రమహిమమును దెలుపును. ఇందు భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దీనిఫలము నుపదేశించుచు

శ్లో. "సర్వాగమానా మాచారః ప్రథమః పరికల్ప్యతే,
ఆచారప్రభవో ధర్మో ధర్మస్య ప్రభురచ్యుతః. ౧౩౭

అని యుపదేశించెను. సర్వాగమములలో నాచారము ప్రథమముగా నిర్ణయింపఁబడినది. ధర్మమనఁగా నాచారప్రభవమే. అధర్మమునకుఁ బ్రభువేయచ్యుతుఁడు. అని కదాభావము. ఇట నాచారమనఁగా నర్థమేమి? ఆచారశబ్దమున కనేకార్థములు గలవు. ఇందుపయోగింపఁదగినది సత్పురుషులయలవాటు అనునదియే. శీలమనఁగా నిదియే. స్మృతులీపదమున కేమియర్థమును నిర్ణయించినవో యించుక విమర్శింతును.

"చతుర్ణామపి వర్ణానామాచారో ధర్మపాలకః,
ఆచారభ్రష్టదేహానాం భవేద్ధర్మః పరాఙ్ముఖః."

(పరాశరస్మృతి ఆచారకాండ 32)

"ఆచారస్యాన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం ఐహికాముష్మికశ్రేయో హేతుత్వం." అని మాధవాచార్యులు.

ఇహలోకమునను బరలోకలోకమునను శ్రేయస్సు గలుగుట కేది హేతువో యదియే యాచార మనఁబడునది. కావున సత్పురుషుల ప్రవర్తనమని వ్రాసితిని. ఈయాచారమహిమము శ్రీమహాభారతమున ననుశాసనపర్వమున నిట్లు చెప్పఁబడినది.

"ఆచారాల్లభతే చాయురాచారాల్లభతే శ్రియం,
ఆచారాత్కీర్తిమాప్నోతి పురుషః ప్రేత్య చేహ చ.
దురాచారోహి పురుషో నేహాయుర్విందతే మహత్,
త్రసంతి చాస భూతాని తథా పరిభవంతి చ.
తస్మాత్కుర్యాదిహాచారం యదీచ్ఛేద్భూతిమాత్మనః,
అపి పాపశరీరస్య చాచారో హంత్యలక్షణమ్.
ఆచారలక్షణో ధర్మస్సంతశ్చాచారలక్షణాః,

సాధూనాం చ యథావృత్తమేతదాచారలక్షణమ్."

అని. సదాచార మనుశబ్దమునకు

"సాధవః క్షీణదోషాస్స్యుస్సచ్ఛబ్దస్సాధువాచకః,
తేషామాచరణం యత్తు సదాచారస్స ఉచ్యతే."

మనుస్మృతియందును,

"తస్మిన్ దేశే య ఆచారః పారంపర్యక్రమాగతః,
వర్ణానాం సాంతరాళానాం స సదాచార ఉచ్యతే."

(౨ అ. ౧౮. ౧)

ష్ట నస్వరూపమును బోధాయను లిట్లు చెప్పిరి.

"శిష్టాః ఖలువిగతమత్సరాఃనిరహంకారాః కుంభీధాన్యాః అలోలుపాః దంభదర్పలోభమోహక్రోధవర్జితాః."

మహాభారతారణ్యపర్వమునందు

శ్లో. "అక్రుధ్యంతోఽనసూయంతో నిరహంకారమత్సరాః,
ఋజవశ్శమసంపన్నాశ్శిష్టాచారా భవంతి తే.
త్రైవిద్యవృద్ధాశ్శుచయో వృత్తవంతో యశస్వినః,
గురుశుశ్రూషవో దాంతాశ్శిష్టాచారా భవంతి తే."

ఈప్రమాణములను బట్టిచూడఁగా శిష్టలక్షణములం గూడినజను లాయాదేశముల కుచితమగురీతిఁ జిరకాలము నుండి దేని నాచరించుచుందురో యది యాచారమని సారము తేలును. అట్టియాచారమునుండి ధర్మము కలిగెను. అనఁగా సజ్జనులయాచారము ధర్మవిరుద్ధముకాదనియు, నాయాచార మునుబట్టియే యెల్లరు నిది ధర్మమని గ్రహించి తమరు నట్లే యనుష్ఠింతురనియు, నాధర్మమున కధిపతి శ్రీమహావిష్ణువని

యెఱుంగవలయు ననుటచే ననాచారముగఁ బ్రవర్తించువారికి భగవదనుగ్రహము కలుగదనియు, సదాచారము ధర్మజనకము గాన దానిప్రకారము ప్రవర్తించువారికి ధర్మమయుండగు భగవంతుఁడు ప్రసన్నుఁ డగుననియు సారాంశము. కావున సదాచారమును మఱువరాదు మఱచినచో నైహికాల్పఫల మున్నయట్లు తోఁచునేమోకాని యాముష్మికఫలము శూన్యమగును. ఆముష్మికఫలము వలదనుమహాత్ములుగూడ నారోగ్యార్థమైనను సదాచారము నాశ్రయించు టుత్తమము. ఆయురారోగ్యము కూడ వలదనువా రెట్టివారో యెఱుంగఁదరంబుగాదు. ఇఁక దరువాతివిషయమును బఠింతము.

దుర్వాసుఁడు శ్రీకృష్ణుని బరీక్షించుట.

*ఒక్కనాఁడు ధర్మోపదేశకాలమునఁ గౌంతేయాగ్రజుండు గాంగేయా విప్రప్రభావము నానతిమ్మా యని ప్రార్థించెను. భీష్ముఁడు ధర్మనందనా! నాకు నింద్రియపాటవంబు తగ్గుచున్నయది. వాఙ్మానసములు పరవశములగుచున్నవి. సూర్యుఁడు దక్షిణాయనముతుదికి వచ్చుచున్నవాఁడు దేహత్యాగము చేయఁదగుతఱి యరుదెంచెడిని. చిహ్నములద్దానినే సూచించుచున్నవి. శ్రీకృష్ణమూర్తి నీకు విప్రప్రభావంబును దెలుపఁగలఁడు. ఆమహాత్ముని బ్రశ్నింపుమనుటయు నాతం డచ్యుతుదిక్కుమొగంబై మహాత్మా! విప్రమాహాత్మ్యము చెప్పుమా యని ప్రార్థించెను. కరుణావలోకనము లాతనిపైఁ బొలయించి

* ఈవిషయము శ్రీమహాభారతము ననుశాసనపర్వమున నూటయేఁబదితొమ్మిదవయధ్యాయము మొదలుగాఁగలయధ్యాయములనుండి గ్రహింపఁబడినది.

యానంద ముప్పొంగుచుండ నిట్లుపదేశించెను రాజా! మున్ను నన్నుఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డిట్లే ప్రశ్నించెను. ఆతనికిం జెల్పిన విషయమునే నీకుం దెల్పెదను. వినుము. వర్ణములు మూఁడును మోక్షము సాధించుటకు, నమరపితృప్రీతికరములగు కర్మము లాచరించుటకు, నైహికసుఖము లార్జించుటకుఁ బూనువారలకు బ్రాహ్మణులేయాధారభూతులు. ఈకార్యముల యందు విప్రులు పూజార్హులు. వారి నవమానింపరాదు. దేవతలకుంగూడ నాయుశ్శ్రీకీర్తులు కలుగుట యన వారిప్రసాదమున నేకదా. * ఆగ్రహించి భస్మము చేయఁజాలుదురు అనుగ్రహించి వృద్ధిచేయ శక్తులగుదురు. కావున వారికిఁ గోపము కలుగకయుండఁ బ్రియంబు చేయవలయును. విశేషించి యానందము వారికిం గూర్చుచుండవలయును. అట్టివా రిహపరములయందు మేలుగాంతురు. దీనికి దృష్టాంతమగు నాయనుభవము నొక్కదానిం దెల్పెద ఆలకింపుము.

దుర్వాసుఁ డనుముని స్వతంత్రప్రవర్తనముకలవాఁడు. ఒకనాఁడు నాగృహమునకు వచ్చెను. మందహాస మొనర్చును. కోపగించును. సుముఖుఁడుగాఁ దోఁచును. విముఖుఁడుగాఁ గనంబడును. నేను భుజింప నను. పెక్కుండ్రకుగాఁ జేసిన యన్నము మొదలగువాని నేనొక్కండన భుజింతు నను. శయ్యపైఁ బరుండును. భూమిపైఁ బవ్వళించును. ఎక్కడకేని పోవును. మరలివచ్చును. ఇంట్లుండియుండి తటాలునఁ గృష్ణా! నాకుఁ బాయసంబు భుజింప వాంఛగల్గెను. పెట్టింపుమా యని యడిగెను. వారినోటనుండి యామాట వచ్చియు రాకముందే

---

* భస్మ కుర్యుర్జగదిదం క్రుద్ధాః ప్రత్యక్షదర్శినః. అని మూలము.

యక్లేయని పాయసము సిద్ధముచేయించి పెట్టించితిని. *ఆముని కొంత భుజించి మిగిలినదాని నాయంగమునకుఁ బూయుమని యెను. అక్లే యొనరించితిని. సమీపమున రుక్మిణి తిరుగుచుండ నాముని తటాలునంబోయి యామె దేహమునిండఁ దానే పాయసమును బూసెను. అంతియకాక రథమున కాదేవింగట్టి తాను రథమునెక్కి నాగృహమునుండి పయనముసాగించి త్వరగాఁ బొమ్మని నేను జూచుచుండఁగనే మునికోలచే రుక్మిణిం గొట్టెను. ఆయనముఖము మహాగ్నివలెఁ బ్రజ్వరిల్లుచుండెను. నా కత్తరుణమునఁ గోపముగాని యీర్ష్యగాని కలుగకయుండెను. నేనును వారితోడనే పోవుచుంటిని. ఈకృత్యమును గాంచి యాదవులాగ్రహవ్యగ్రమనస్కులై యనేకవిధములుగాఁ దమలోఁదమరు మాటలాడుకొనుచు నేమియుఁ జేయనేరక ప్రక్కల నడుచుచుండిరి.

అరదము లాగుచులాగుచుడస్సి రుక్మిణి తట్టుకొనఁజాలక పడిపోయెను. దుర్వాసుఁడుతటాలున రథముదిగి రుక్మిణిపై నింత ధూళిఁజల్లి కాలినడకన దక్షిణదిక్కునకు వేవేగపోయెను. ముని వెంటనేనును బరుగిడుచు మహాత్మా! యనుగ్రహింపుమా యని ప్రార్థించుచు నాయపరాధమున్న సహింపుమా యని వేఁడుచుఁ బోవుచుండఁ బ్రసన్నహృదయుఁడై యాముని మిమ్ముఁ జాల కష్టపెట్టితిఁగదా. అయ్యో! యనుచు నన్నుంజూచి కృష్ణా!

* శీఘ్రముంగాని లింపస్వ పాయసేనేతి సస్మ హ. అవిమృశ్యైవ చ తతః కృతవానస్మి తత్తథా, తేనోచ్ఛిష్టేన గాత్రాణి శిరశ్చైవాభ్యమృజమ్. ౨౬. స దదర్శ తదాభ్యాశే మాతరం తే శుభాననామ్, తామపి యమానస్స పాయసేనాభ్యలేపయత్. ౨౭. అని మూలము.

నీవు క్రోధంబు జయించితివి. స్వభావముననే మహాభుజుఁడవు. నీయందుఁ గరుణించితిని. వరంబు వేఁడుము. సర్వజనులు నిన్నే సంభావింతురు. సర్వలోకవంద్యుఁడవై సకలలోకవ్యాప్త యశోవిరాజితుఁడవై యుందువుగాక. కృష్ణా! *ఈపాయసమును నాదేహమునం దెల్లతావులం బూసి పాదతలమునఁ బూయ వైతివి. కాన నీకు నటకాల మృత్యువు ప్రాపించు. అది మీాఱ రానిది. అదియుఁ బరమపదప్రాప్తి కనురూపమగుటం జేసి నీకుఁ బరమశోభనం బగుంజనుంగాని యశుభంబు కాదు. నాయందు నునిచిన భక్తిభావమే బ్రాహ్మణులయెడ నునుపుము. అని నా కుపదేశించి రథము నీడ్చి మిగుల నలసియున్న రుక్మిణింగాంచి సాధ్వీ! సౌందర్యమునను సౌభాగ్యమునను సాటిలేక కృష్ణుని పదాఱువేలయంతఃపురకాంతలయందు మాననీయురాలవై యుండుమని యాశీర్వదించి యంతర్హితుఁడయ్యె. రుక్మిణియు నేనును నవీనకాంతుల వహించియుండునంగములం జూచు కొనుచు నపరిమితానందము ననుభవించితిమి. గృహమునకుం బోయితిమి. ఇంటఁగల పదార్థములెల్ల విశేషించి మనోజ్ఞ ములుగ నుండెను. వానిం గాంచి యద్భుతానందముల నను భవించితిమి. ధర్మనందనా! బ్రాహ్మణులని ట్టివారు. కావున నీవనవరతము వారియెడ భక్తియుక్తుఁడవై యుండుము. అని యుపదేశించిన యుధిష్ఠిరుండు ప్రమోదపరిపూర్ణమానసుం డయ్యెను.

---

* న తు పాదతలే లిప్తే కస్మాత్తే పుత్రకాద్య వై, నైతన్మే ప్రియ మిత్యేవ స మాం ప్రీతోఽబ్రవత్తదా. అని మూ.

మహామతులారా! ఇప్పట్టున నించుక వ్రాయఁదగును. ఆలకింపుఁడు. ధర్మరాజు గాంగేయుని విప్రమహత్త్వము నెఱిఁగింపుమని ప్రశ్నించెను. సకలధర్మముల నెఱింగిన కురుపితామహుఁడు శ్రీహరిని బ్రశ్నింపుమని హెచ్చరించెను ఆప్రశ్నమునకు బదులా శ్రీహరియే తెల్పిన బాగుండుననియేకదా భీష్మునియూహ. ధర్మజుఁ డట్లే కృష్ణపరమాత్మ నడిగెను. ఈ ప్రశ్నమునే మున్ను ప్రద్యుమ్నుఁడు నన్నడిగెను. ఆతనికిఁ జెప్పినసమాధానమునే యిపుడు తెల్పెదనని దుర్వాసునికథను జెప్పెను. దుర్వాసుఁడు తన్నుఁ బరీక్షింపఁగోరివచ్చి చేసినకార్యమంతయు నిందుఁ గలదుకదా. శ్రీహరి భగవంతుఁడని ముని యెఱుంగును. ఏల పరీక్షించెను? లోకానుగ్రహార్థమే. ఏమది? ఐశ్వర్యగర్వమూనక మహాత్ములకు భక్తిభావనమున సేవచేయవలయుననియు, నట్లుచేయక విఱ్ఱవీఁగిననయ్యది త్వరగ నశించుననియు, నట్లుచేసిన శాశ్వతయశస్సు నిలుచుటయేగాక లోకమునఁ గలపామరులకు దృష్టాంతముఁకూడ నగుననియు దీనఁగల సారము. పాపమా రుక్మిణీదేవిని రథమునకుఁగట్టి తాను రథముపైఁ గూరుచుండి వడివడి నడువుమని తోలుటయు నామె పోవుచుఁ బడుటయు నంతమాత్రపుఁ బరీక్షచాలక కశాఘాతమున నామె నలయించుటయు నను నివి యచ్చెరువును గల్గించుటయేగాక యీకథ యసత్యము ననియుఁ దోఁచును. కథ జరగనే లేదనుట పొరపాటు. భగవంతుఁడు భక్తులను బరీక్షించును. దారపుత్త్రాదులవలన శోకమును గల్గించును. ద్రవ్యమును బోఁగొట్టును. ఎన్నియో యిక్కట్టులను గల్గించును. ఇన్నింటికి నోర్చుకొనినవానినే ముక్తునింజేయును. లోకమున

సేవకుని సామాన్యమానవులు మంచివాఁడా కాఁడా యని పరీక్షింతురు. రాజు గొప్పపదవి నీయఁగోరినచో నాతని నెన్నియోవిధములఁ బరికించును. వీరిచ్చుఫల మత్యల్పము. భగవంతుఁ డిచ్చునది శాశ్వతముక్తి. అట్టిపదమున కర్హుఁడా కాఁడా యని సర్వజ్ఞుఁ డెఱుంగఁడా యనరాదు. లోకుల కెఱుంగఁ జేయుటకే యీపరీక్ష యని యెఱుంగుఁడు. మునులు చేయు పరీక్ష శాశ్వతయశస్సును గల్పించును. రుక్మిణివంటిదేవినే ముని కొట్టెను. దాని కామె యోర్చుకొనెను. దాన సనాతనయశస్సును సంపాదింపఁగల్గెను. అనుమానా లోకులకుఁ గలిగించుటకే యీపరీక్ష యని మన మూహింపవలయుఁగాని చప్పరింపరాదు. భగవద్భక్తిగలవా రిట్టికథలనే యోపికమెయిం జదువుదురు. సారమును గ్రహింతురు. ఆరీతిగాఁ బ్రవర్తింప నభ్యాసింతురు. కృతార్థులగుదురు. కావున నీవిషయమునఁగల తేలఁగలనీతు లేవనఁగాఁ బెద్దలఁ గన్నపుడు వినయము గలిగియుండవలయుననియు, వారియాజ్ఞల మెలఁగవలయుననియు, నవి యన్నియుఁ దనకు శుభమును గల్గించుననియు నను నీమొదలగునవి. కలికాలమున మహర్షులు కనఁబడనందున బ్రాహ్మణప్రభావము గగనకుసుమమగుచున్నది. శాపానుగ్రహసామర్థ్యముగల వా రుండిన నిట్టి దురూహాలు పుట్టకయుండునుగదా. ఇన్నింటికి భగవద్భక్తి ప్రధానమనుటే సారము. అది శమదమాదుల మూలముననఁగాని కుదురదు. అవికలుగఁ బ్రయత్నింపవలయును. ఇఁకఁ దరువాతికథ నవధరింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి శివునిమహిమను జెప్పుట.

* ధర్మరాజు ప్రాంజలియై మహానుభావా! దుర్వాసుఁడు శంకరాంశసంభవుండని విందు. ఆశంకరుమాహాత్మ్యము నెఱింగింపుము. వినవలతు. అన హరి యిట్లనియె. రాజా! చక్కనిప్రశ్నను చేసితివి. ఏయది యడుగఁదగునో దానినే యడిగితివి. నాకెంతో తృప్తికలుగుచున్నది. శ్రద్ధగా నాలకింపుము. తొలుత శంకరునకు నమస్కరించి చెప్పఁబూనెదను. నేను బ్రాతఃకాలమున నిత్యకృత్యములందీర్చి శతరుద్రీయమును బారాయణము చేయుదును. దాని కధిపతి యాశివుఁడే. ఆమహాదేవునకు మించినవా రెవ్వరును లేరు. త్రిమూర్తుల కధీశుఁ డతఁడే. ఆతనియెదుట నెవారు నిలువఁజాలరు. ఆమహాదేవుఁడు రవంత కోపమూనిన నెల్లను భస్మమగును. ఒకప్పు డాశంకరునికోపాగ్నికీల ధర్మవిరుద్ధప్రవర్తకుల నాశ మొనరించునుజుమీ. మహామునులు దేవతలు కలిసి శంకరుని మఱచి దక్షునిచే యాగము చేయించిరి. అది ధ్వంసము చేయఁబడెను గాదా. ఆయాగమున నెవ్వరెవ్వ రెట్టియెట్టిభంగము నొందిరో వింటివికదా. శరణు వేఁడినంతనే కరుణాపరతంత్రుఁడై కాపాడును.

పూర్వము త్రిపురాసురు లుక్కుమిగిలి పరమేష్ఠివలన వరములొంది గర్వించి యెల్లర బాధింపసాగిరి దేవత లామహాదేవునిం బ్రార్థించిరి. మేమెల్లఁ బశువులము. నీవు పశుపతివి. మమ్ముఁ గాపాడుట నీకు ధర్మమని మొఱపెట్టికొనిరి కరుణాళు వగు నప్పార్వతీపతి యాపురములను మూఁడింటి నొక్కసారియే

* ఈవిషయము శ్రీమహాభారతానుశాసనపర్వమునఁగల నూటయెఱు డాధ్యాయములవరుసనుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగవలయును.

యొక్క బాణమున భస్మముచేసెను. ఆబాణమును దొడపైనిడి కొనఁగా నొకబాలుఁ డయ్యెను. ఈతఁ డెవ్వఁడని వెఱఁగంది దేవత లామహాత్ముని వేఁడఁగా నితఁడు దుర్వాసుఁ డనుపేరు గలవాఁ డనియెను. ఆబాలుఁడే మాయింటికిఁ జనుదెంచినముని యని యెఱుంగుము.

అనుటయు ధర్మరాజు శివుని ముఖ్యనామములు ప్రస్తుతించిన భోగమోక్షము లొనఁగూడునని వింటిని. వాని నెఱిఁగింపుమన హరి యిట్లు పలికెను. రాజా! ఈశ్వరునిగుణగణముల నుతియింప శతసహస్రజన్మములకైనఁ దరంబుగాదు. ఈప్రశ్నమునకు బదులుచెప్పుటయు మహాభాగ్యము. వినుము. అగ్నివాయువాసవామర్త్యరూపుఁడగు మహాదేవుని వినుతించుటకంటె వేఱొండు పుణ్యకార్య ముండునే. శివునకు రెండు దేహములు కలవని మహర్షు లెఱుంగుదురు. ఒక్కటి ఘోరరూపము. వేఱొకటి శాంతరూపము. అగ్ని విద్యుత్సూర్యాత్మకమే యుగ్రరూపము. ధర్మచంద్రాద్యాత్మకమే సౌమ్యరూపము. ఘోరరూపము జగత్సంహారముచేయును. శాంతరూపము బ్రహ్మచర్యాదితపోనియమరూపమున నుండును. ఏయది యుగ్రత్వమునఁ బ్రతాపోన్నతి మెఱయునోయది రుద్రనామమును ధరించెను. దేవతలలో మహత్తరుఁడగుట మహాదేవుఁ డనునామధేయము కల్గెను. ధూమ్రరూపజటలే ధూర్జటి యనుపేరఁ బరగఁజేసెను సకలసత్కర్మరూపశుభములు గల్గించునుగాన శివుఁడను నాహ్వాయము చెల్లును. సుస్థిరతేజోవిరాజితుఁ డగుటంబట్టి స్థాణునామము ప్రఖ్యాతమయ్యెను స్థావరజంగమాత్మకములగు సకలభూతరూపబహుత్వమున వెలయుటం

జేసి బహునామము లాయనకు విఖ్యాతము లయ్యెను. బహు నేత్రము లుండుటసర్వతశ్చక్షువను పేరువచ్చెను. భూతములు పశువులగుటఁదానుదానికిఁబతియగుటఁ బశుపతినామముకలైను. రాజేంద్రా! ఇట్టినామము లనేకములుగల యీశ్వరుని భజించు వారు ముక్తులగుదురు. ప్రపంచమున నెల్లయెడల వ్యాపించి భూతశ్రేష్ఠుఁ డనంబడుచు భక్తులకు సకలవాంఛల నొసంగుచు నున్నమహాదేవుని సేవింపవలయును. శివలింగము నర్చించుట యందు ముఖ్యము. ఆపూజవలననే శంకరుఁడు భక్తులకు వశం వదుఁ డగును. విశేషించి పలుకనేల? రాజా! సర్వధర్మ కార్య ములయందు శ్రీమహాదేవుని భజించుటయే శ్రేష్ఠమని నమ్మి నిరంతరము నావలెనే నీవు నట్లు లొనరింపుము. అని పలికిన విని ధర్మరాజు పరమామోద మందెను.

శ్రీహరి గాంగేయున కూర్ధ్వలోకమున కరుగ ననుజ్ఞ నొసంగుట.

* ఈరీతిగా ననేకధర్మముల నుపదేశించి మహర్షులెల్ల రానందింప ధర్మరాజు మనోదుఃఖమును దొలఁగించి గాంగే యుఁడు కాలమాసన్నమగుటంజేసి యతనిం గరినగరమునకుఁ బంపెను. సూర్యుం డుత్తరాయణగతుం డయ్యెను. ఆదినమే ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రప్రభృతులందోడుకొని శ్రీహరిం బ్రార్థిం చి పిలుచుకొని గాంధారప్రభృతికాంతామణు లరుదేర గంగా పుత్త్రునికడ కరిగెను. దూరమున రథము డిగి యడుఁగువమీఁటఁ జని నమస్కరించెను. అనఘా! గంగానందనా! వచ్చినాఁడను,

*ఇయ్యది యనుశాసనపర్వమ నూటయఱువదియేడవయధ్యాయమం దిసంగృహీతము.

ధర్మజుఁడను. వలయుసంభారములం దెచ్చితిని. అగ్నులను,
ఋత్విజులను దోడి తెచ్చితిని. వీరినెల్లం జూడుమని ప్రార్థించెను.
ఆమాటలు శ్రుతిపుటములంజొరఁగా నాపగానందనుఁ డందఱం
గనుంగొని ధర్మజుని గరముంబట్టుకొని మేలుగావించితివి. నీవు
వచ్చుట నాయదృష్టముకదా. ఇది మాఘమాసము, శుక్లపక్షము
నాకెంతోయానంద మిపుడు కల్గెను. అని పలికి ధృతరాష్ట్రు
నుద్దేశించి మహారాజా! వేదశాస్త్రమర్మజ్ఞులగు వృద్ధుల సేవిం
చితివి. సకలధర్మరహస్యముల నెఱింగితివి. వ్యాసమహర్షి దేవ
రహస్యముల నెన్నియో నీకుం దెల్పెను. నిష్కళంకమనీషుఁ
డవు. కావునఁ గాఁగలకార్యములకు నీవు సంతాపింపకుండు
ము. నీ కీపాండుపుత్త్రులు పుత్త్రులేకదా. వీరిం బరిపాలింపుము.
వీరు చేయుశుశ్రూషలచేఁ జిత్తమూఱడనొందును. ధర్మజునకు
ధర్మముల నెఱింగిన నీవు చేయఁదగినకార్యములం బనుపుము.
నీయం దీతనికిఁ గలభక్తి నే నెఱుంగుదును. అధర్మజ్ఞులవినీతు
లు క్రూరస్వభావులగు నీకొడుకులం దలంచుకొనుచు వగవ
కుము. అని హిత ముపదేశించి శ్రీకృష్ణుని గాంచి దేవాది
దేవా! సురాసురనమస్కృతపాదారవిందా! ముకుందా! త్రివి
క్రమా! ఇదె నీకు నమస్కరింతును. శంఖచక్రగదాధరా! నీవే
కదా సకలలోకాధీశుఁడవు. విరాట్టువు. త్రిమూర్తిస్వరూపుఁ
డవు. అట్టి నీవు నీకు మిగుల భక్తుఁడనై త్వద్గతస్వాంతుఁడనై,
యవివాహితుఁడనై, యపరిగ్రహుఁడనై యున్ననన్ను గాపా
డుము. పుండరీకాక్షా! పురుషోత్తమా! నిత్యము నిన్నే నమ్మి
యున్నవాఁడను. ఆలుబిడ్డలు లేనివాఁడను. కావున నన్నధిక
కారుణ్యమునఁ గాపాడుము. దేహత్యాగమున కనుజ్ఞ దయ

చేయుము ఈపాండుకుమారవర్గమును బాలింపుము దుర్మతి యగు దుర్యోధనుఁడు నాపంపుచేయ నొల్లఁడయ్యెను. ఎందుఁ బుండరీకాక్షుఁ డుండునో అందే ధర్మ ముండును. జయమందే యుండునని నొక్కి చెప్పితిని. కాని నామాటలు వాఁడు పెడ చెవింబెట్టి తమవారినెల్లఁ జంపించి తాను జచ్చెను. నరనారాయణులమహత్త్వమే నెఱుంగుదును. జగముల రక్షింప నా యాదిమమునులు లీలావతార మెత్తుదురు. పరాశరాత్మజుఁడు, నారదుఁడు నాకుఁ బూర్వమే తెల్పిరి అట్టిమహాత్ముఁడవగు నీ వనుజ్ఞనిచ్చినఁ బరమగతి కరుగుదు. అని ప్రార్థింపఁగా శ్రీకృష్ణమూర్తి దేవవ్రతునివదన మాలోకించి *సత్యనిరతా! నీపయనమున కనుమతించితిని. నీవు యథాపూర్వకముగా వసువులను జేరుము. నీ కీలోకమున నించుకేని పాపము గలుగదు. మహాతేజశ్శాలివి. పితృభక్తుఁడవు. రెండవమార్కండేయుఁడ వనఁ దగుదువు. ఏభక్తివలన నీవశమున మృత్యువు భృత్యునిచందమున నిలిచెనో యాభక్తియే నీకుఁ దోడునీడ యగును. ఇఁకఁ దడవు లేదు. దేవలోకమునకుం బొమ్మని యాజ్ఞ దయచేయఁగా నాగాంగేయుఁడు మహాప్రసాదమని పాండురాజకుమారులను ధృతరాష్ట్రుని దక్కుంగలవారిని దిలకించి ప్రాణముల వదలఁ గోరెద. అనుమతియే కదా. అని వారినందఱం గౌఁగిలించుకొని యానృశంస్యంబును సత్యంబును నిత్యములుగాఁ దలంచి వాని నవలంబించి బ్రదుకుండని నచ్చఁజెప్పి † మరల ధర్మనందనుం

* అనుజానామి ష్మ త్వాం వసూన్ ప్రాప్నుహి పార్థివ, న తేఽస్తి జినం కించిదిహ లోకే మహాద్యుతే. అని మూలము. † బ్రాహ్మణాశ్చ నిత్యం ప్రాజ్ఞాశ్చైవ విశేషతః, ఆచార్యా ఋత్విజశ్చైవ పూజనీయాః అని మూలము.

గాంచి, యార్యా! బ్రాహ్మణులెల్లం బూజ్యులు. ఋత్విజులును, నాచార్యులును విశేషించి పూజనీయులు. మఱువకుము. అని పలికి యూరకుండి ధారణాక్రమమున సమాహితచిత్తుం డయ్యెను. యోగాభ్యాసబలంబున నిరోధింపఁగ వాయువు లూర్ధ్వగమనంబు నంగీకరించెను. అంత నామహనీయమూర్తి శ్రీహరి ప్రసాదపాత్రుండు కావున నాయాయవయవంబులనుండి ప్రాణముల బాపికొనుచుండ నవి వదలిన యింద్రియములు శల్యరహితము లగుచుండెను. ఆవిధమును గాంచి వాసుదేవాదు లచ్చెరువందుచుండిరి. విశేషించి యాగాంగేయుని యోగనిరూఢింగొనియాడిరి. భీష్ముఁడునిరోధింపఁగా నాతనియాత్మశిరస్సును ఛేదించుకొని మహోల్కవలె నంతరిక్షమున కెగసి కొంత దూర మరిగి క్షణకాలమున నదృశ్యమయ్యెను. దేవదుందుభులు మ్రోసెను. పుష్పవృష్టి గురిసెను. సిద్ధసాధ్యాదులు పొగడిరి. ఇట్లు దేవవ్రతుండుభూతలంబునువదలి దివంబునధిరోహించెను.

భీష్ముఁడు తనయోగబలమున దివమ్మున కరుగ నాకళేబరమును ధృతరాష్ట్రధర్మపుత్త్రనకులసహదేవులు వహించి యథామర్యాదముగా సంస్కారవంతము గావించి చేయందగుకృత్యముల నొనరించిరి. అత్తఱి గంగాదేవి తనతనయున కుదకప్రదానము చేయు టెఱింగి జలములనుండి వెడలివచ్చి వివర్ణవదన యగుచుఁ గౌరవులయెదుట నిలిచి కన్నీరు ధారగాఁ బ్రవహింపఁ జేయుచుండఁగా నేడ్చుచు నిట్లు పలికెను. నిర్దోషులారా! గాంగేయునివృత్తమును మీరు నెఱుంగుదురు ఐననుం దెలిపెదను. ప్రజ్ఞచేతను సత్కులముచేతను రాజవృత్తముచేతను నిస్సమానుఁడు. ఆతనిగొప్పతనము వర్ణనాతీత మనందగును. పరశు

రాముఁడు గెలువఁజాలక చనియెఁగదా. అని పలుకుచు బోరున విలపించెను. మఱియుఁ బ్రీతి నిలుపుకొనఁజాలక యింతవాఁడొకశిఖండిచే నిట్లగుటఁ గనియు నాహృదయము తిలప్రమాణశకలములు గాకయున్నది. ఆలోచింపఁగా నిది వజ్రమయమేమో అని యన్నలారా యని సంబోధించి వగచుచుండు నాగంగానదిం గాంచి శ్రీకృష్ణుఁడు దేవీ! ఊఱడిల్లు మూఱడిల్లుము. నీవు శోకింప నవసరము లేదు. దేవవ్రతుండు పరమగతి నొందినవాఁడు. శాపకారణమున వసువు మర్త్యలోకంబున వర్తించెను. ఆతనికై వగవకుము. ఒక్కశిఖండి యననేల? ఇంద్రాదులయిన నాతనిం జెనకంజాలరు. స్వేచ్ఛచేతనే యంపశయ్యపైఁ బరుండియుండి సురపదమునకు వలసినప్పు డరిగెను. ఆమహనీయుంగూర్చి విషాదంపడనేల? అని యాశ్వాసించెను. పరాశరాత్మజుండును హితవచనంబుల నాసురనది నాశ్వాసించెను. ఆమెయుఁ దననెలవున కరుగ నెల్ల రామెవెంట నరిగి యామె యనుమతి నొసంగ మరలిరి.

మహామతులారా! ఈవిషయమునం దొక్కవిశేషము గలదు. శివునిమహిమమును శ్రీకృష్ణుఁడు కీర్తించుతావులు పెక్కులుగలవు. వానింగూర్చి మరల వ్రాయనేల? శివకేశవుల కభేదమనుటయే దానినుండి తేలెడుసిద్ధాంతము. రెండవది గాంగేయప్రవృత్తిని గుఱించినయది. గాంగేయునకు స్వచ్ఛందమరణము గలదు. తనయిచ్ఛవచ్చినపుడు దేహమువదలుటకు శక్తి యాతనికిఁ గలదని భావము. అట్టిదిగుండఁ గలదా యని ంద ఱచ్చెరువుపడుదురు. వారికి యోగవిద్యామహత్త్వము తెలియదనుటతప్ప వేఱొక్కసమాధానము లేదు. యోగము

నభ్యసించువారలు వాయునిరోధ మొనరించి దానిని లోపలనే సంచరించునట్లు లొనరింపఁగల్గుదురు. ఆస్థితియం దా దేహము న కేబాధ లంటవు. ఆయోగమునకే ప్రాణాయామమని పేరు.

"విషం న దేహే క్రమతే తదీయే
దష్టే సుఘోరైరపి పన్నగేంద్రైః"

(త్రిపురాసారసముచ్చయము.)

భయంకరభుజంగములు తమవిషము నం దెక్కించిన నది యాదేహమున వ్యాపింపదు. ఏల? వాయువు తదంతర్భాగ మును బూరించియుండును. అంతియగాక బాహ్యవాయువులు లోనికిం జొరఁజాలవు. రక్తము ప్రసరింప వీలుండును. నీటిలో నున్న నాదేహము చెడదు ఇంతయేల? అగ్ని దహింపఁజాలదు. ఈవిషయమును గుఱించియే

సూ. "తతః యతే ప్రకాశావరణమ్. ౫౨
ధారణాసు యోగ్యతా మనసః. ౫౩
స్వవిషయా సంప్రయోగే చిత్తస్వరూపానుకార
ఇవేంద్రియాణాం ప్రత్యాహారః." ౫౪

అని పాతంజలియోగసూత్రము లనువదించెడిని. అట్టి స్థితియం దుండువా రాహారము కోరరు.

శ్రుతిః. "లోకస్య ద్వారమర్చిమత్పవిత్రం
జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్,
అమృతస్య ధారా బహుధా దోహమానం
చరణం నో లోకేసుధితాం దధాతు."

అమృతధారలను ద్విసప్తతిసహస్రనాడీమార్గముల యందు వెదఁజల్లుచుఁజంద్రమండలసుధాగతసుధారసప్రవాహ

ములను వర్షించుచుండునని సారము. ఉపాస్యదేవతాపాదారనిందమరందముం గ్రోలుచు తద్ధ్యానాసక్తులై ప్రపంచమును మానియుందురు.

సూ. "సోపక్రమం నిరుపక్రమంచకర్మ, తత్సంయమాదపరాంత జ్ఞానమరిష్టేభ్యో వా." ౨౨

"తత్ర సోపక్రమకర్మసాక్షాత్కారే తద్విపాకస్య ఝటితి భోగార్థబహుశరీరాణి గృహీత్వా యోగీ స్వేచ్ఛయా మ్రియతే" అని యోగసూత్రవృత్తి. యోగి స్వేచ్ఛగా మృతినొందఁగలఁడని దీనిసారము. కావుననే,

"కర్మభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున"

అని శ్రీకృష్ణమూర్తి యర్జునున కుపదేశించెను. స్వచ్ఛందమృతి యోగులకెల్లఁ గలుగ నవకాశ ముండునపుడు గాంగేయునివంటి మహాత్మునకుఁ గలుగు టొకయబ్బురమా? సామాన్యుల కీవిషయమున నిశ్చయము కలుగఁజాలదు. కాని పండితుల కిందు సంశయింపఁదగిన విషయమే లేదు. భీష్ముని శ్రద్ధయు, సూనృతవ్రతపరాయణత్వము, సర్వమానవులకు నుదాహారణములు. భగవద్భక్తులలో నుత్తమోత్తముఁడగు నీతనిచరిత్రము పరమపావనమైనది. సత్ప్రవృత్తికి నీతని నుదాహరణముగఁ గైకొనవలయును. ఇఁకఁ దరువాతి శ్రీకృష్ణచరిత్రమును బఠింతము.

గాంగేయుఁడు భూలోకమును వదలి దివి కరుగఁగా విహితసంస్కారము లొనరించి ధర్మరాజు తదేకచింత నుండెను. జనిమనోదౌర్బల్యమును బోఁగొట్టందలంచి శ్రీకృష్ణుఁ భంగుల రాజనీతులం దెలిపి భీష్మునికై పరితపింపకు మ

హెచ్చరించెను. శ్రీహరిమాటలకూఱడిల్లి యాతండు ప్రశాంత చిత్తుఁడై రాజ్యము పాలించుచుండెను. వ్యాసాదులు ధర్మజుని మనస్సు నిశ్చితంబయ్యెనని యెఱింగి తమతమనెలవుల కరిగిరి. శ్రీకృష్ణుడు తనయవతారఫలమగు భూభారహరణ మను కార్యము సాగుటయు నిఁక ద్వారకకుంబోయి యందుఁ జేయం దగుకార్యము లెవ్వియేనుండిన నొనరింప మనస్సుగొనెను. అర్జునుఁడు శ్రీహరియుఁ గొలఁదికాలము స్వేచ్ఛగాఁ దిరుగుచు ముచ్చటలాడుచు నుండిరి. నిష్కంటకమగు రాజ్యమున నరునకు విచారమును గల్గించు కార్య మేదియు లేకుండెను. నిరంతరము శ్రీకృష్ణపరమాత్మసంగతి కలుగుటయే మహాదృష్టమని తలంచుచుండెను.

ఒక్కనాఁడు కృష్ణార్జునులు సల్లాపములు చేయుచుండిరి. కర్మ మేయే కాలముల నేయే కార్యము లెవ్వ రెవ్వరిచేత నెట్లెట్లు చేయింపవలయునో యాయా కార్యములను జేయించునుగదా. ఆసిద్ధాంత మక్షయము. కావున నర్జునునిసత్కర్మము శ్రీహరిని బ్రశ్నింపఁజేసెను. అంతకుముం దాబుద్ధి కలుగక యప్పుడే కలిగెను. కాలానుసార మాకర్మము బుద్ధిని బుట్టించెను. కావున నిట్లు ప్రశ్నించెను.

శ్రీకృష్ణుం డర్జునునకు మరలఁ దత్త్వజ్ఞానోపదేశము చేయుట.

* శ్రీకృష్ణా! ఆనాఁడు యుద్ధసమయమున నాయాత్మ

* శ్రీమహాభారతాశ్వమేధపర్వము నాఱవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడియెను. ఈయధ్యాయము మొదలుకొని యేఁబదియవయధ్యాయముదనుకఁ గలవిషయసార మిందుఁగలదని యెఱుంగవలయును. ఆయాయి తావులయందుఁ బ్రమాణము లుదహరించునపు డధ్యాయములసంఖ్య తెలుపం డును.

కలఁతనొందఁగాఁ దత్త్వము తెలుపు మహనీయవాక్యముల ననుగ్రహించితివి. కాని యావాక్యములమహత్తరార్థమును మది నిల్పుకొనఁజాలనైతిని. కృపాజలనిధివి కావున మరల వాని నుపదేశించి నాకోరికం దీర్పుమా యని ప్రార్థించెను. ఆప్రశ్నము నాలకించి శ్రీహరి యాతనిం జేరఁదీసికొని యాలింగన మొనరించి పార్థా! ఆనాఁడు రహస్యార్థము నుపదేశించితిని. సనాతనాచారపద్ధతిని దెలిపితిని. బుద్ధివిహీనుఁడవై శ్రద్ధావిరహితుఁడవై వానినెల్ల మది నిలుపుకొనఁజాలవైతివి. అది నాకెంతయు నప్రియమును గల్గించెను. మరల వానిని సమగ్రముగాఁ దెలుప శక్యము కాదు. దుర్బుద్ధివైతివే. బ్రహ్మపదము నెఱుంగుటకు మిక్కిలి సాధనభూతములగు నాఁటివాక్కులను మరలఁ దెలుపఁదరమా. ఐన నీప్రశ్నమునకు బదులిడక యూరకుండ వలను పడదు. వాత్సల్యము పెంపునఁ దెలిపెదను. చక్కఁగా విని యిఁకనైన మది ధరింపుము. ఈవిషయము నొక్కయితిహాస రూపమునఁ దెలుపనెంచితిని. అది కల్పితమని యూహింపకుమా. జరగినదియే యని నమ్ముము.

పూర్వ మొక్కపరి నన్నుఁ జూడ నొక్కవిప్రోత్తముఁ డరుగుదెంచెను. ఉచితమర్యాదల నామహాత్ము నలరించి జ్ఞానధనా! తత్త్వజ్ఞానం బుపదేశింపుమా యని ప్రార్థించితిని. నాప్రశ్నము విని యోగీంద్రుఁడు సిద్ధకాశ్యపసంవాదరూపముగ నున్న విషయమును దెలిపెను. అదియే నీప్రశ్నమునకు నుత్తరంబగును. తపశ్శాలియగు కాశ్యపుఁడు మహీసురవర్యుఁ డొక్కనాఁ డొకసిద్ధునికడ కరిగెను. ఆసిద్ధుఁడు విజితేంద్రియుఁడు గతానపారంగతుఁడు. సంత్యక్తసంసారపరిగ్రహుఁడు. లోక

తత్త్వార్థకుశలుఁడు. సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వలక్షణవేత్త. పుణ్య-పాపపరిజ్ఞానకోవిదుఁడు. కర్మములచే దేహధారులకుంగలుగు నుచ్చనీచగతుల నెఱింగినవిద్వాంసుఁడు. ప్రశాంతచిత్తుఁడు. బ్రహ్మతేజోవిరాజితుఁడు. అంతర్ధానగతివేత్త. కావున నే యాకాశ్యపుఁ డాతనిచెంత కరిగి వినయవినమితకంధరుఁడై శిష్యభావంబు మెఱయ నాశ్రయించెను. ఆసిద్ధుని తేజ మపారముగ నుండెను. నాలుగుదెసల వెలిఁగించుచుండెను. కృష్ణా! ఆయిరువురసంభాషణమునే నీకుం దెలుపుదును. అవధరింపు మనియెను. అర్జునా! ఆవిషయమే నేను నీకుఁ దెలుపుచున్నాఁడను.

ఆసిద్ధుఁ డావిప్రునిం గాంచి యిట్లు వక్కాణించెను. బ్రాహ్మణోత్తమా! లోకమునఁ బుణ్యకర్మములను సర్వదా చేయుచు మానవు లైహికసుఖంబులం బడసి స్వర్గమునొంది యందు గొంతకాలము నివసించి యందుండి మరల మర్త్యలోకమునకు వచ్చును. అంతియకాని యెందుఁగాని ప్రాణి శాశ్వతముగ నుండఁజాలఁడు. కామక్రోధముఖము లగుచిత్తమలవిషములచేతఁ బలుమాఱు జన్మమును మరణమును గలుగుచుండును. ఈజన్మములయందుఁ బెక్కువిధము లగునాహారములు భుజించితిని. పెక్కండ్ర స్తన్యములను బీల్చితిని. తల్లులను దండ్రుల నెందఱినో యెన్నితెగలవారినో కంటిని. సోదరులను గుమారులను బెక్కుజాతులను జూచితిని. అనేకసుఖములను దుఃఖముల ననుభవించితిని. మిత్రులవియోగమును శత్రువులతో సంగతిని గాంచితిని. ధనములఁ బోఁగొట్టుకొంటిని అతిశ్రమము లొంది యెన్నియో ధనముల సేకరించితిని అవమానములను గష్టముల ననుభవించితిని. ఎన్నియో వచింపరానికష్టముల నను

భవించితిని. మానసశారీరనానావేదనలకుం జిక్కితిని. పెక్కు నరకములం గంటిని. వానికష్టముల ననుభవించితిని జరారోగ ములు, భూరివ్యసనములు నన్ను బాధించెను. లోకు లనుభ వించుసుఖదుఃఖాదిద్వంద్వముల ననుభవించితిని.

కొంతకాలమునకు విసుగుదోఁచెను. వెంటనే లోకతం త్రంబును వదలితిని లోకసుఖదుఃఖముల ననుభవించినవాఁడఁ గావున నిఁక వానిజోలికిం బోఁగూడదని యీమార్గము నను సరించితిని. ఇట్టిసిద్ధిని బడయఁగల్గితిని. ఇది యాత్మప్రసాదఫలము ఇంక నీలోకంబుల నాలోకింప నా కీసృష్టి యుండునంతదనుక బుద్ధిపుట్టదు శుభములే కలుగుచుండును దుఃఖములు కలుగఁ జాలవు బ్రాహ్మణోత్తమా! ఇప్పుడేసిద్ధి నాకుఁ గలిగినదో యిఁక ముం దింతకుమించిన శుభగతులే నాకు గలుగుచుండును. అవ్య క్తంబగు బ్రహ్మపదము సులభంబే యగును. మరల నీమర్త్య లోకమునకు రాను. నీదెస సంప్రీతుఁడ నైతిని. నీవు కడుం బ్రాజ్ఞుఁడవు. నీకేమి యుపకార మొనరింపవలయునో నాకుం దెలుపుము. దాని నొనరింతును. నావలన నీ వేసిద్ధిని బడయఁ గోరివచ్చితివో యదిగల్గుటకు మంచికాల మిదిగో వచ్చెడిని. ఆసిద్ధిని కలుగఁజేయుదును. తప్పను నన్నుఁ దెలిసికొని వెదకుచు వచ్చితివి నిన్నుంజూడ నామనస్సు తృప్తినొందినది. కావున నిన్నుఁ జేపట్టితిని. మనస్సునఁగలవిషయమును దెల్పుమా అని తిమ్మైఁ బ్రశ్నించెను. కాశ్యపుఁ డాహర్షసంయుతవాగ్జాల మునకుఁ బరమప్రమోదము నొందెను. మహాత్మా! నన్నుం దత్త్వప్రబోధనమునఁ గృతార్థాత్మునిగా నొనరించి జన్మమర ణరూపదుఃఖము కలుగకుండఁ జేయుము.

సిద్ధవర్యా! శరీర మెట్లు నశించును? ఎట్లది మరలఁ గలుగును? అతికష్టమగుసంసారమునఁ బరిభ్రమించుచుఁ బరిముక్తుం డగును? ఆత్మయుఁ బ్రకృతినివదలి యాశరీరమును వదలును? ఆశరీరమునుండియు ముక్తినొంది వేఱొండుశరీరము నొందును? మానవుఁడు శుభాశుభకర్మముల నొనరించి తత్ఫలముల నొందును? విదేహునకుఁ గర్మ మెందుండును? అను నీప్రశ్నములను విని యాసిద్ధుఁ డాదరంబున నిట్లు బదులుచెప్పెను. కాశ్యపా! నీప్రశ్నములకు సంగ్రహముగ నుత్తరము పలుకుదు. ఆలకింపుము. ఆయుఃకీర్తికరములగుకర్మముల నెవ్వాని శరీర గ్రహణకాలమునఁ జేయునో వానిఫలముల ననుభవించును. అవి క్షీణింప నదియు నశించును. దుష్కర్మముల నాచరించువాఁ డాయుఃక్షయపరీతాత్ముఁడై విపరీతఫలముల ననుభవించును. వినాశము దాపునకు రాఁగా వానిబుద్ధి వికృతిం బొరయును. అవివేకి యగుమానవుఁడు తనసత్త్వము బలమును దనకయ్యెడు కాలంబును జక్కఁగా బరికింపక హద్దుమీఱి యాహారములఁ గొనును. అవి తనకు విరుద్ధములైనను మానఁడు. ఇవి తనకు మంచివని యివి మంచివిగావని యాలోచింపఁడు. ఒక్కసారి యమితముగ భుజించును. ఇంకొక్కసారి దుర్భిక్ష మనుభవించును. కాలముగడచినదియు, నపక్వమును, గురుతరము, దుష్టము, విషమము, విరుద్ధము, విపులరసము నగునన్నమును దా నరయక భుజించును. ఆహారముపై నాహారమును దినును తిని నిద్రఁ బొందును. సురతకేళికిం దొడంగు. విశేషించి యాయాసపడును. అట్టివి మూఢునిదోషత్రయము బాధించును. పగటినిద్రయం దాదృతిం గాంచును. అపక్వాన్న సేవనమువలన

దోషములు ప్రకోపించును. స్వదోషములు ప్రకోపించుటవలన మరణాంతికరోగము కలుగును. అర్థాకర్మముల మానుటయే రోగహేతువు. కామరోషములచేఁ గాయము నశించును. ఇదియే శరీరచ్యుతికి హేతువని యెఱుంగుము.

రోగవికారములు.

మిగుల బలవంతము లగుపిత్తవికారములు చెలరేఁగి తీవ్రవాయువు ప్రేరేపింపఁగా దేహమునఁ నెల్లయెడల వ్యాపించి ప్రాణములకు శీఘ్రంబె నాశనమును గల్గించును. ఉండ దేహమునఁ జోటులేకుండఁ జేయును. *బలవంతములగు నావికారములు వ్యాపించి యెందెందు భిన్నముచేయునో యయ్యెడలు మర్మములను పేరులుగలవియై మర్మభిన్నత్వ మేల చేయకయుండును? దాన జీవమునకుఁ బరిచ్యుతి కల్గకుండునా? ఆవేదనలకుం దాళఁజాలక జీవుఁ డప్పుడే ప్రచ్యుతిం గాంచును. మర్మములు శిథిలతం గాంచఁగా నం డెట్లుండఁగలదు? విప్రప్రవరా! శ్లేష్మమను పేరం బరఁగుదోషము వ్యాపించి యవయవములను జడత నొందఁజేయుటేకాక లోపల వెలుపల నాచ్ఛాదించును. అంతటితో నూరకుండదుసుమీ. కంఠమున కడ్డపడును. ఊర్ధ్వశ్వాసమును గల్గించును. అట్టి స్థితియందా దేహమున నుండఁజాలక జీవుఁడు ప్రయాణముచేయును. జీవుఁడు వెడలుచుండుతఱి నవయవభాగములు చల్లఁబడుచుండును. స్రోతోమార్గములను గఫము నిరోధింపఁగాఁ

---

* అత్యర్థం బలవాన్నూష్మా శరీరే పరికోపితః, భినత్తి జీవస్థానాని ర్మాణి తత్త్వతః. ౧౬. తతస్సవేదనోజీవ స్సద్యః ప్రచ్యవతేక్షరాత్, శ ౦ త్యజతేజంతుశ్ఛిద్యమానేషు మర్మసు.౧౭.అని మూ.౧౭.అధ్యాయము..

జెడును. దాన నింద్రియశక్తులు చేష్టితములు నశించును. వాయు వంగములయందు దుర్వ్యాప్తిచే బాధగలిగించును. రోగములఁ బుట్టించును.గర్వమడంచును.సంధుల సడలించును. క్రమముగా దేహమును వ్రానుగ నొనరించి జీవునిఁ బ్రయాణము చేయును. అత్తరుణమున నాలుక యాడదు. చేతులు కాళ్లు కదలింప వలనుపడదు. వాయుగతుల ననుసరించి యే యివియుండునని యెఱుంగవలయును. ఒక్కొక్క కాలమున నిట్టివి రెండుమూఁడు కలిసియుండును ఆస్థితికే సన్నిపాతమని పేరు. అయ్యదియే తనువునుండి జీవు నెడఁబాపును.

వాయుగతులు దేహమున నుండనీక తన్ను వెడలింపఁగా జీవుఁడు తనకర్మములగతుల ననుసరించిపోవును. కర్మముల కనురూపములగు సుఖదుఃఖముల నాయాయితనువులం దాల్చి యనుభవించుచుండును. తనకర్మఫలమును జక్కఁగా ననుభవించి తగినజన్మము నెత్తును. ఈరీతిగనే జీవుఁడు గతాగతముల ననుభవించుచుండును.పాపాత్ములు నరకము నొందుదురు. పుణ్యాత్ములు స్వర్గము నొందుదురు. ఇది విధివశమున నొందునదియే కాని స్వతంత్రమార్గమునఁ గాదు. అంతియగాని నిర్లేపమగు మోక్షము నొందఁజాలరు. ఏమానవు లూర్ధ్వగతికిఁ బోవఁజాలుదురో అట్టి యుపాయము లివ్వి యని మహాత్ములు నిర్వచించిరి. ఆనిర్వచనమును వినిపింతు. సోమమండలమునందు, నక్షత్రమండలమునందు, సూర్యమండలమునందు ధర్మాత్ము లుందురు. పుణ్యము క్షయింపఁగా నందుండి తొలఁగింపఁబడుదురు. అట్టిలోకము సుఖప్రదమగునా. శాశ్వతసుఖదము మోక్షముకదా. అట్టిదానికిఁ బ్రయత్నింపవలయును.

అనిపలికి గర్భావాసప్రకారం బెఱిఁగింపం దలంచి సిద్ధుఁ డిట్టులనిరి. ఓబ్రాహ్మణోత్తమా ! శుభాశుభకర్మములకు ఫల మనుభవింపక తప్పదు. ఆత్మమన్న్యవశగతము కావున నదియే జన్మకారణమని యెఱుంగుము శుక్లశోణితములు కలిసి వనితా గర్భాశయమునఁ జొచ్చి బ్రహ్మశక్తి బీజత్వనిరూఢింపజేసి పిండంబగు ఆబీజము పిండము దేహమునఁ జైతన్యరూపత్వ మున వ్యాపించి శిరస్సు మొదలగునవయవముల నేర్పఱచును. జననకాల మాసన్నముకాఁగా నందుండివెడలి తనపూర్వకర్మ ములకు ననురూపములగు ననేకభేదవర్తనములఁ బొందును. అవి నశింపఁగా మరల జన్మము కలుగును. దీనికిం గారణము కర్మపరంపరయే యని యెఱుంగవలయును. ద్విజవర్యా ! * ఎంతకాలము పునరావృత్తి యనునదిలేని నిరుపమానముక్తి నొందకుండునో యంతకాలము వరుసగా జననమరణములు విడువక కలుగుచునే యుండును. కావున నట్టిపునరావృత్తిలేని మోక్షకారణమును దెలిపెద ఆలకింపుము.

దానము, వ్రతము, బ్రహ్మచర్యము, యథోక్తబ్రహ్మ ధారణము, దయ, పరధనదారవర్జనము, దమము, శమము' సంయమము, నానృశంస్యము, నియమము, యమము, నింద్రి యనిగ్రహము, జననీజనకగురుజనపూజనము, దేవతలను, బిత రుల, నతిథులను బూజించుట, సత్యము, సదాచారము, శుభ వర్తనము, ధైర్యము, క్రౌర్యమునిరసించుట యనునివి పుణ్యా

---

* యచ్చ కురుతే కర్మ శుభం వా యది వాఽశుభం, పూర్వదేహ కృతం సర్వం మవశ్యముపభుజ్యతే. తతస్తు క్షీయతే చైవ పునశ్చాన్యత్ప్ర, యావత్తన్మోక్షయోగస్థం ధర్మం నైవావబుధ్యతే అనిమూలము.

వృత్తములు. ఇవిగలవాఁడు పుణ్యాత్ముఁ డనంబడు. వీని నాధారముగాఁ గైకొని మోక్షమునకుఁ బోవ సర్హుఁ డగును. వీని ననుష్ఠించుచుండిన ధర్మము పొడసూపు. దానిసూక్ష్మమార్గములనుబండితులకడనుండి తెలిసికొనవలయును. అధర్మసూక్ష్మములు వారిశీలవృత్తములే బోధించుచుండును. పెద్ద లుపదేశించు శాంతగంభీరార్థవాక్కులు శ్రద్ధగా విన్నఁగా వానియందుఁగల విశేషము లంతఃకరణారూఢము లగును. ఆవల నాపదలు కలుగవు. సర్వదా సుఖముగలవాఁడగు వ్రతాచరణమున నిష్ఠగలిగియుండి యింద్రియజయము శాంతియుఁ దోడుపడఁగాఁ బరబ్రహ్మానుసంధానము చేయుచుండువానికి ముక్తిలభించుట సులభంబై యుండు. అట్టివానికి హర్షశోకములవలని బాధలు గలుగవు. తీవ్రమోహాంధకారమునఁ జిక్కుపడఁడు. సంసారతాపములను వరుసగా వీడి మహానందము నొందును.

తత్త్వజ్ఞానవిశేషము.

సృష్టి చేయఁబూనినకాలమునందు బ్రహ్మ ప్రధానమను పేరుగల తత్త్వంబును గల్పించెను. చేతనముగలదానినిగా నొనర్చెను. అదియే క్షర మనఁబడును. దానికంటెఁ బరమగు తత్త్వ మక్షరమనియు నమృతయనియుఁ జెప్పంబడు ఆమిథునమునుండి యుత్పన్నములయినవియే సకలభూతములని యెఱుంగుము. అద్వంద్వ మేసకలజీవబీజమని శ్రుతి వాక్యసంభృతార్థము. భూతములు గమనాగమనములను బ్రహ్మ కల్పించెను. కావున నవి పరిభ్రమించుచుండును. పుణ్యాతిశయమున జీవాత్ముఁ డొక్కఁడు తన్నుఁజూడఁగా సుఖము ననుభవించుజన్మముం గాంచును. విపరీతమైన దుఃఖము ననుభవించుజన్మమును గాం

చును. సుఖదుఃఖములనిత్యములనియు, దేహమపరిశుద్ధమనియు, సకలపదార్థములు నశ్వరములనియుఁ, గర్మనిరూఢత్వము జాడ్యమనియు నెప్పు డూహించునో యప్పుడు తన్ను నావరించి యుండు మోహాతిశయమును దొలఁగంద్రోచి మోక్షము నొంచవలయునని కోరును. సంసారసాగరమున మునుంగఁడు. ఆస్థితి యందుండువానికిఁ గల్మషము లుండవు. జన్మము రోగము జరామరణములు ననువానిం గాంచి ప్రకృతికార్యమును జక్కఁగా నెఱింగి దానివలనఁ గలుగుక్లేశమునకు విసుఁగు నొందుమానవులు పరమపదమునొందఁ బ్రయత్నింతురు.

ఆస్థితియందుండువాఁడు నిర్మానుష్యప్రదేశమునఁ గూరుచుండి మనస్సున నేచింతయును లేక యూఱటంగాంచియుండక తోఁచువానినెల్లఁ దొలగించుకొనుచునిరాలంబనుండై యుండు. అట్టివాఁడే సర్వమిత్రుండగు, సర్వసహుండగు, నిర్జితేంద్రియుఁడగు నిర్భయుండునగు. కామక్రోధహీనుఁడు, శమప్రధానుఁడు, మానాభిమానవిహీనుఁడగు. సర్వభూతాత్మకత్వదర్శనముగలవాఁడగు. ఈచెప్పినసుగుణములయం దేదియుండినను ముక్తి నొందఁజాలును. అన్నియు నుండిన నిఁకఁ జెప్పవలసినదేమి !

లాభాలాభములు, ప్రియద్వేషములు, సుఖదుఃఖములు నెవనికి సమములుగ నుండునో ఆశపడుట అవజ్ఞత యెందును లేక సర్వధర్మములయం దాశ. ధర్మశీలత యనునవి లేకయుండునో మిత్రుఁ డొకఁడు శత్రు వొకఁడు నట్టివాని కుండరు. ధర్మార్థకామములయం దిచ్ఛ నాతని కుండదు. ఎవ్వని కకర్మభావము, తాపత్రయాపగమనము వైరాగ్యసుస్థిరత్వము నెవ్వ గల్గునో వారెల్ల నవ్యయపదంబన బ్రసిద్ధమగు ముక్తిని

గాంతురు. అసమాలంబము, అశబ్దరసగంధస్పర్శము, అగుణము, నుల్లసితగుణము నగునాత్మను అభ్యాసనియతిపరుఁ డొకఁడే పొందును. సర్వసంకల్పముల విసర్జించి, మనస్సునందుఁ బరమ శాంతి నెలకొలిపిన యాపుణ్యపూరుషుఁడు కట్టెలులేని యగ్ని వలె మెల్లగ వికారశూన్యమగు నిర్వాణమును బొందును. అని తెలిపి యోగి జనానుభావ్య మగుస్థానము నెఱింగించెద. దాని చేత యోగు లాత్మదర్శనానందంబు నొందుదురు. కాన దానిని శ్రద్ధమై నాలకింపుమని సిద్ధుం డిట్లనియె.

యోగమార్గములు.

ద్విజోత్తమా! యోగమార్గము లనేకములు వానియం దేమార్గమైనను భగవంతుని జేర్పంగలదు. *ముంజము శరీ రము. ఆత్మ దానినుండి వెడలించిన యిషీకముగాఁగఁ గనుఁ గొనవలయును. ఇదియే యోగవేత్తయుపాయము. తనువు నుండి వెడలించి జీవాత్ముని గాంచును. ఆయుపాయ మెవ్వ డెఱుంగునో ఆతరుణమున యోగి జననమరణాదుల నొందఁడు. అంతియగాక భక్తులగు వారికి నాపరమపద మీయఁగలఁడు. పరబ్రహ్మానుసంధానమే యిందులకుం గారణంబని యెఱుంగుము. దేహమస్థిరమని యూహించి యాత్మయం దధికనిష్ఠకలవాఁడు భూతముల వేనివలనఁగాని భయము నొందఁడు రాగాది దుఃఖములకు లోఁబడఁడు [1]యోగనిష్ఠుని శస్త్రములు

*ఇషీకాంచ యథా ముంజా త్కశ్చిన్నిష్కృష్యదర్శయేత్, యోగాన్నిష్కృష్యచాత్మానం తథా పశ్యతి దేహతః. ౨౨. ముంజం శరీరమిత్యాహురిషీకామాత్మనిశ్రితాం, ఏతన్నిదర్శనం ప్రోక్తం యోగవిద్భిరనుత్తమం. ౨౩. అశ్వమేధపర్వము ౧౯ అధ్యా. 1 నైనం శస్త్రాణి వధ్యంతే నమృత్యుశ్చాస్య విద్యతే, నాతస్సుఖతరం కశ్చిల్లోకే క్వచనదృశ్యతే. ౨౯ అని మూలము.

వధింపఁజాలవు. జలములవలన మృతి యతనికిఁ గలుగదు. యగ్ని బాధయు నుండదు. ఏవికారము లాతనికిం బొడసూపవు. ఆతఁ డెట్టిపదమును గోరఁడు. తనయందే తన్నుం జక్కఁగా గనుచుం డును. కావున నాతని కద్దానిమించినసుఖ మేవిషయమున నున్నయ ట్లగపడదు. శాస్త్రీయమగుయోగానుష్ఠానమున నాత నికి విసుకుదోఁపకుండుటయే యిందులకుం గారణంబని యెఱుం గుము. అట్టి యనుష్ఠాన మెట్టిదో తెలిపెద వినుము.

తా నేమార్గము నెఱుంగునో యాత్రోవను విడనాడక మనస్సు నంతర్వర్తిగా నొనరించి బాహ్యగతి దానికిం గలుగక యుండంజేసి యెందు నిశ్చలతఁ గాంచునో యందు నిలుపవల యును. ఆమార్గ మెట్లందువో దంతములు, నాలుక, కంఠము, దవు డలు, గళనాళము, హృదయమును జింతింపవలయును. లోపల మన స్సెచ్చట మెలగునో తాను దానినుండి మరలింపక యందె నిలుపవలయును. అని తెలిపి కొండొకనవ్వుచు నావిప్రుండు నామోమునుగాంచి శ్రీహరీ! యాసిద్ధుండను నేనేకదా. నేనె ఱుంగనిదికలదా! అనిపలికి మఱియు నాకౌశ్యపుం డడిగినదానికి నుత్తరంబుగా నే చెప్పిన మార్గంబు వినుమని మఱియు నిట్లు పలికెను.

లోపల నునిచినమనసు నేమఱక యాత్మ వెదకుతెఱఁగు సర్వోత్తమము. ప్రయత్నపూర్వకముగా మనస్సు స్థిరతఁ గాం చఁజేసి వివేకమున దానిస్వాధీనపఱచుకొని నిరంతరము ప్రకా శపరబ్రహ్మమును నేర్పఱియగుయోగి కాంచఁగలఁడు.

*ఆతత్త్వ మనాది. చక్షురాదీంద్రియములకు గ్రాహ్యముకాదు. సకలమలములవదలి ప్రసన్నమగుమనోదీప మాతత్త్వమును గనంబఱచును. సర్వదిక్కులం బాణీపాదములు గలది. శిరస్సులు కన్ను లెల్లయెడలం గలది. ఆతత్త్వము మహత్తరతేజోరాశి యయియుండంగా యోగి దాని నభ్యాసబలమునం గాంచంజాలును ఇది బ్రహ్మవిద్యారహస్యము. దీనినంతయు నీకు నెఱింగించితిని. సుఖివిగమ్ము. పొమ్ము. నేనుం జనువాండ. అని సాగనంపిన సర్వసంశయవిరహితాత్ముండై యాశిష్యుం డరిగెను. నేను నిన్ను దర్శింపవచ్చితిని అని యాబ్రాహ్మణోత్తముం డదృశ్యుండయ్యె. అర్జునా! పరమహితమగు నీవాక్యము నాలకించితివికదా. ఆనాండు రథస్థుండవగు నీకు నీయర్థవిశేషంబు తెలిపితిని. మఱచితివి. అని మఱియు వాసుదేవుం డాతని కిట్లనియె. [1]పార్థా! ఈతత్త్వము సంశయగ్రస్తచిత్తునకుంగాని, సంస్కారరహితునకుంగాని, శ్రద్ధలేనివానికింగాని యుపదేశింపరాదని యెఱుంగుము. మున్ను నే నీవిషయమును దేవతలకు నుపదేశించితిని.మానవులయందు నిన్ను వదలిన నుపదేశింప నర్హుండు నాకిపుడు గానరాండు. ఇది పరమరహస్యము. ఈ నాయుపదేశమున దీని నెఱింగి యమృతవస్తు విదికదా యని తెలిసికొని సకలదుఃఖములవదలి మానవుండు నిత్యముక్తుండై ప్రకాశించును. [2] వైశ్యులును, స్త్రీలును, శూద్రులునుగూడ

*న త్వసౌ చక్షుషా గ్రాహ్యో న చ సర్వైరపీంద్రియైః, మనసైవ ప్రదీపేన మహానాత్మా ప్రదృశ్యతే. ౨౦. అని మూలము 1 నై తత్త్వాఙ్గసువిజ్ఞేయం వ్యామిశ్రేణేతి మే మతిః. నరేణాకృతసంజ్ఞేన విశుద్ధేనాంతరాత్మనా. ౧౬. అనిమూలము 2 ఇమం ధర్మం సమాస్థాయ యేపిస్యుః పాపయోనయః, స్త్రియో వైశ్యా స్తథా శూద్రాస్తేపియాంతి పరాంగతిం. కిం పునర్బ్రాహ్మణా

విషయము నెఱింగిన ముక్తులగుదురు. ఇఁక బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులును ముక్తులు కారని యనుమానింపనేల? ధర్మము తెలియంగు నుపాయమును దెలిపితిని. ఫలసిద్ధిని బోధించితిని. మోక్షసౌఖ్యము ననుభవించుపద్ధతింగూడ నెఱిఁగించితిని. దానినిమానిన సుఖపడుమార్గ మింకొకటిలేదని యెఱుంగుము. లోకమున నేమానవుఁడు శ్రద్ధావంతుఁడై లోకసంగమును మాని దానిచెంతకై నంబోవక యీయుపాయముల నెఱింగి ప్రవర్తించునో యాతఁడు మోక్షసామ్రాజ్యమున కధిపతి యగును. ఇంచుకంతయు సంశయము లేదు. ధనంజయా! తెలుపఁదగినదెల్లఁ దెలిపితిని. ఇంతకు విశేషించి తెలుపఁదగినది లేదు. *ఈయుపాయము నాశ్రయించి నిత్యము యోగమును సాధించిన నాఱునెలలకు నది సిద్ధించును. అని శ్రీకృష్ణమూర్తి యర్జునున కధ్యాత్మవిషయములు తెలిపి మఱియు నాతనిచిత్తమురియాడకుండఁ జేయుతలంపునుగొని యిట్లు మాటలాడెను.

బ్రాహ్మణగీతలు.

[1]విజయా! నీవలనిప్రీతిచే నింకను గొన్నిరహస్యముల నెఱింగింతు. అవధానమున వినుము. భార్యాభర్తలసంవాదమున నావిషయము గలదు. దానందెలిసిన నీకీవిషయము బోధపడును. జ్ఞానవిజ్ఞానపారగుఁడగు బ్రాహ్మణుఁడొకఁడుండెను. నియతాత్ముఁడగునాభూసురుఁడు విజనప్రదేశమున నుండఁగోరు

పార్థక్షత్రియావా బహుశ్రుతాః స్వధర్మరతయోనిత్యం బ్రహ్మలోకపరాయణాః. ఉ.౨. అని మూలము.

* షణ్మాసం నిత్యయుక్తస్యయోగః పార్థ ప్రవర్తతే అని మూలము. ఇది అనుగీతలయం దిరువదవయధ్యాయమునుండి కలదని యెఱుంగునది.

ౘడు. ఆతనిచెంతకుంబోయి భార్య వినయము భక్తియు ప్పారంగా నమస్కరించి మహాత్మా! నాయజ్ఞానమును దొలం చి యథార్థాత్మవిద్యాభరితచిత్తనుగా నొనరించి కృతకృత్యను ం జేయుమాయని వేఁడెను. దయచే నావిప్రునిచిత్తమును ంగించెను. భార్య యిట్లువిచిత్రరీతిఁ బ్రశ్నించుట కానందించి ందహాసము ముఖారవిందమునఁ దోఁపఁ బల్కంగాంచి సతీ! నే లోకమును నిన్నుఁగూడిపొందఁగలను? భార్య భర్తృసం దితలోకములను బొందఁగలదని విన్నదానను. కావున నీవం మహాత్ముని భర్తనుబడసిన నేనేగతికిం బోవుదును? అన్నవిష మును బ్రశ్నమున నిమిడియున్నవి. ఆనందించితిని. నిర్దోషు లా! ఈప్రశ్నమున కసూయపడను. కావున నీప్రశ్నమునకు ంలుచెప్పెదను. ఓపికతో నాలకింపుము. నేను పెద్దలవలన విని హించినదాని నీ కుపదేశింతును. అనిపలికి వ్రతపారాయణుం ం నాబ్రాహ్మణుం డిట్లు చెప్పఁబూనెను. వినుటకుఁ జేయుటకు వాంచుటకుఁ దగిన కర్మములనియు వానివలన సమస్తఫల ులు సిద్ధించునని యజ్ఞానులగువారు పలుకుదురు. వారలే థులని కొందఱూహింతురు. వారు జ్ఞానరహితులని యెఱుం ము. నైష్కర్మ్య మీజగమున లేదు. ఎంతోగలిగినమూర్ఖశ్వ న దానినెల్లరు నిందింతురు. కాని యానైష్కర్మ్యముకర్మము తను, మనస్సుచేతను, వాక్కుచేతను ముహూర్తకాలమైన ంచిననతిశయఫలదంబగు. సాధ్వీ! ఆనైష్కర్మ్యము శాంతికిఁ థానస్థలము. దాని నాశ్రయించి సర్వదా ఆత్మను జూచుచుం ను. పరబ్రహ్మము నిష్కళంకముగఁ గనంబడు. అందు నగ్నిం సిసోముండు ప్రకాశించును. మిథునధర్మమును నడపి భూతి

ముల నాపరబ్రహ్మమే తెల్పును. బ్రహ్మాదులందఱు నందు నక్షరోపాసనము చేయుదురు. దాన శాంతియు నింద్రియవశీకరణశక్తియుఁగలుగును. చారుశీలా! ఇఁక నక్షరతత్త్వము నెఱింగించెదను.

ఆయక్షరము స్పర్శరసరూపశబ్దగంధములుగాదు. చర్మముచేతనేని, నాలుకచేతనేని, నేత్రశ్రోత్రములచేతనేని నాసికచేతనేని పరిగ్రహవిధానము నాచరింప నాయక్షరము శక్యముగానిది. నిర్మలమనస్సుచేతనే గ్రహింపఁదగినది ఆయక్షరమునుండియే ప్రాణాదిపంచవాయువులును బ్రవర్తిల్లును. దానియందే లయించును. ప్రాణాపానసమానవ్యానోదానము లనుపేరులుగల పంచవాయువులలోఁ బ్రాణాపానము లనునవి రెండును సమానవ్యానవాయువుల యంతర్భాగమునఁ బ్రవర్తిల్లుచుండు. ప్రాణాపానములకు నడిమిదెసను దాన వాయువు ప్రవర్తిల్లు. సద్గుణాఢ్యా! పురుషుఁడు శయనించినఁ బ్రాణాపానములు వదలవని యెఱుంగుము. వానియందు సమానవ్యానములు విలీనములై యుండును. ఈవిషయము యోగులకు ననుభవసిద్ధము. ఉదానమునఁ బురుషుఁడు నిద్రించినచోఁ బ్రాణాపానములు విడువవు. ఇది యోగులు జ్ఞానదృష్టిం గాంచి పలుకుదురు. ఇఁక నంతర్యాగమన నెట్టిదో తెలిపెద. సావధానవై యాకర్ణింపుము.

అంతర్యాగవిధానము.

సుశీలా! ఇపుడు చెప్పినపంచవాయువులును మనోబుద్ధులు గలిసి యీయేడును అగ్నిహోత్రునకు జిహ్వ లనంబడు. వైశ్వానరుం డనఁగా నెవ్వఁడో యని సందియమందకుము. ప్రాణులశరీరమందుండి వెలుంగుచున్న యాత్మతత్త్వమే యని

యెఱుంగుము. *ఈయాత్మ రూపవైశ్వానరునకు ఘ్రేయము, దృశ్యము, పేయము, స్పృశ్యము, శ్రావ్యము, మంతవ్యము, అవబోద్ధవ్యము నను నీయేడును సమిధలగును వరుసగా ఘ్రాతయు, భక్షయితయు, ద్రష్టయు, స్ప్రష్టయు, శ్రోతయు, మంతయు, బోద్ధయు నగు నీయేడుగురు ఘ్రేయము మొదలగుహావిస్సుల (హోమద్రవ్యములను) అగ్నియందు హోమముచేయుచుఋత్విక్కులగుదురు. ఇది సప్తహోతృవిధానపద్ధతి. ఆయగ్నిముఖములు పదియగు. అవి దిక్కులు, వాయువులు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, పృథ్వియు, నగ్నియు, నింద్రుఁడు, విష్ణువు, ప్రజాపతియు, మిత్రుఁడు నను నవియే యని యెఱుంగుము. శబ్దము, స్పర్శము, రూపము, రసము, గంధము, వక్తవ్యము, కర్తవ్యము, గంతవ్యము, విసర్గము, ఆనందము నను నివి హావిస్సులగు నీపదింటిని వరుసగా గ్రహించి యాహుతులు చేయు హోతలు. శ్రోత్రము, చర్మము, నేత్రములు, నాలుక, నాసిక వాక్కు, హస్తము, చరణములు, పాయూపస్థ లగుదశేంద్రియంబులు. ఈరీతిగా దశహోతృవిధి ఈరెండింటిని జక్కఁగాఁ దెలిసికొని యుండేపద్ధతినేని జీవాత్ముఁ డుపద్రష్టగా నంతర్యాగమును యోగులు నడపుచుందురు అట్టివారు జననమరణవిముక్తిం గాంచి యవ్యయానందము ననుభవింతురు.

బహిర్యాగము (లౌకికము) చేయువారు గమనాగమన భ్రమణంబులను (మృతిజననసంసారప్రవృత్తులను) బొందుచుందురు. ఇదియే అంతర్యాగపరులకు బహిర్యాగపరులకును గల

---

*ఘ్రేయం దృశ్యంచ పేయంచ స్పృశ్యం శ్రావ్యం తథైవచ, మంతవ్యమవబోద్ధవ్యం తా స్సప్త సమిధో మమ. అని మూలము.

భేదము. ప్రణవాదిరూపత్వనిరూఢిచే వాక్కు జనించును. దానిని మనస్సనుసరించుచుండును పురుషార్థబుద్ధి నాశ్రయించి మనస్సు ప్రవర్తించుచుననియు నెఱుంగుము. అని భర్త బోధింపఁగా నాబ్రాహ్మణి యిట్లు ప్రశ్నించెను. మహానుభావా! తొలుత వాక్కుగలుగు నంటిరి. దానిని మన స్సనుసరించు నంటిరి. మనస్సు పురికొలుపఁగా వాక్కు వెడలునుగదా. అట్టివాక్కు పూర్వ మావిర్భవించు టెట్లు? దానిననుసరించి మనస్సు ప్రవర్తించు టెట్లు? తెలుపవే యని వేఁడెను ఆప్రార్థనము నాలించి బ్రాహ్మణుం డిట్లుత్తరము చెప్పెను. మనస్సును దాన వాయువును గూడి వాక్కును వెడలించుచుండును. ఈరీతిగా వెడలించుట ఆత్మసహాయమున నని తెలియవలయును. నీప్రశ్నము జనసామాన్యానుభవసిద్ధమే. కార్యమునుగూర్చి వాగనువర్తనము చేయవలసినయవసరము మనస్సునకుం గలిగెను. కాఁబట్టి వాక్కును మన స్సనుసరించునని తెల్పితిని. దానివిధము వివరించెద వినుము.

మనస్సు వాక్కు ననునివి రెండును బ్రహ్మకడకుంబోయి

అంతర్యాగశ్రుతిః

తస్యైవం విదుషో యజ్ఞస్యాత్మా యజమానశ్శ్రద్ధాపత్నీ శరీర మిధ్మ మురో వేదిర్లోమాని బర్హి ర్వేదశ్శిఖాహృదయం యూపః కామ ఆజ్యం మన్యుః పశు స్తపోఽగ్ని ర్దమశ్శమయితా దక్షిణావాగ్ఘోతా ప్రాణఉద్గాతా చక్షురధ్వర్యుర్మనో బ్రహ్మశ్రోత్ర మగ్నిద్యావద్ధ్రియతే. సాదీక్షా యదశ్నాతి తద్ధవిర్యత్పిబతి తదస్యసోమపానం యద్రమతే తదుపసదో యథ్సంచరత్యు పవిశత్యుత్తిష్ఠతే చ సప్రవర్గ్యోయన్ముఖం తదాహవనీయోవ్యాహృతి రాహుర్యదస్యవిజ్ఞానం తజ్జుహోతి. యత్సాయం ప్రాతరత్తితత్సమిధం... శాంతిః శాంతిః శాంతిః. అని.

సృష్టికర్తవగు నో పరమేష్ఠీ ! మాయిరువురిలో నెవరధికులు, తెలుపుమని ప్రశ్నించెను. బ్రహ్మయు నాలోచించి మాయిరువురిలో మనస్సే శ్రేష్ఠమని బదులిడెను. వాక్కు బ్రహ్మపక్షపాతమునఁ దెలిపెనని తలంచి మరల నిట్లు లడిగెను పరమేష్ఠీ? నేను నీకు సకలకామముల నొడఁగూర్చుదానను. ఇట్టి నన్ను మనస్సునకంటెఁ దక్కువ యని నిర్ణయించితివే. ఏల? అనఁగా బ్రహ్మ వాణితో నోవాగ్దేవీ! నాకు రెండువిధములగు మనస్సులు కలవు స్థావరమని జంగమమని వానిపేరులు *ఆరెండింటిలో స్థావరము నాచెంత నుండును. జంగమమనస్సు నీకడ నుండును. నీవలన గోచరించునట్లు నెగడువర్ణము మంత్రము స్వరము నను నీమూఁడును జంగమమనస్సుగా నుండును. ఆ జంగమమనస్సునకంటె నీవే యధికురాలవు. అట్టి నీకంటె నాకడ నుండు స్థావరసంజ్ఞికమనస్సు శ్రేష్ఠము. కావున నట్లు బదులు చెప్పితిని. నీవిట్లు ప్రశ్నింపఁబూనుట న్యాయము కాదు అనఁగా నావాగ్దేవి చింతాకులయై మూర్ఛమునింగినట్లు పలుకక యూరకుండెను. కొంతసేపట్లుండి మరల వినీతయై మహాత్మా! ప్రసన్నుఁడవుకమ్మా యని భగవంతుని బ్రార్థించెను అని బ్రాహ్మణుఁడు తెలుపఁగా నాయింతి యిట్టు లడిగెను. మహాత్మా! ఈ విధముగాఁ గుందువొందినవాక్కు మరల దేనిచే సంతుష్టయయ్యెను. తెలుపుమని ప్రార్థింపఁగా బ్రాహ్మణుం డిట్లని బదులిచ్చెను. ప్రాణాపానములకడ వాణి నిలుచును. కావునఁ బ్రాణవాయువు కలిగి యామెచింత మాన్పెను. అట్లగుట బ్రహ్మ ప్రభావమనస్సే యని యెఱుంగుము. ఇవ్విషయ మెఱుంగుటయే [illegible] ద

* స్థావరం మత్సకాశే వై జగమం విషయే తవ. అని మూలము.

ప్రాప్తిహేతువు. అనిపలికి మఱియు నిట్లు తెలిపెను. ఘోషిణి యనియు, నఘోషిణియనియు రెండువిధములుగ వాగ్దేవి యలరుచుండు. అందున ఘోషిణి యుత్తమురాలు. అయ్యది యమృతమును గామధేనువువలెఁ గురియుచుండును. రూపము దివ్యప్రభానములు నవ్యయములు కాఁగా నాబ్రహ్మవాదిని వఱలుచుండు. ఇట్టి బ్రాహ్మి తెలియంగలుంగుట మహానందకరమని తెలియందగు.

ఘ్రాణచక్షుర్జిహ్వాత్వక్ఛ్రోత్రములను నింద్రియములై దును, మనోబుద్ధులు నొకయధిష్ఠానముననుండియు నొండొంటి నెఱుంగకయుండు. ఒక్కదానివిషయము వేఱొక్కటి తెలియకయుండు. అనుటయు నావిప్రపత్ని యావిషయ మెఱిం గింపుమని ప్రశ్నించుటయు నావిప్రుఁ డిట్లు పలికెను. గంధమును నాసిక యెఱుంగును. తక్కినయాఱును దానినెఱుంగవు. నాలుక రసమును గ్రహించును. తక్కిన వాపనికిఁ బనికిరావు. చక్షుస్సు రూపము నెఱుంగఁజాలు. ఇతరము లద్దానిం బరికింపఁజాలవు. చర్మము సంస్పర్శము నెఱుంగు. తక్కుంగలవందులకుఁ బనికిరావు. శ్రోత్రము శబ్దము నెఱుంగు. తక్కిన వాపనికిఁ జాలవు మనస్సుయొక్క కృత్యము సంశయితసంవేదనము. ఈవిషయమునఁ దక్కినయింద్రియములు తగవు. నిష్ఠ బుద్ధిదగు. ఈకార్యమున కితరములు శక్తములుగావు.

ఇంద్రియమనస్సులకు సంవాదము.

ఈవిషయమునఁ బురాతనేతిహాసము కలదు. దానిం దెలిపెద. అంత నీసంశయము తొలఁగును. ఆయితిహాసము మనస్సునకు నింద్రియములకు జరగినసంవాదరూపమే యగు.

ఒక్కసారి యింద్రియములు మనస్సుతో మనమెల్ల సమానులమే ఏవిషయమునను భేదములేదని ప్రస్తావించెను. మనస్సు బదు లిట్లుచెప్పెను. ఇంద్రియములారా! నాకును మీకును గల భేదమును దెలిపెద వినుఁడు. మనమెల్ల సమానులమనుట న్యాయము కాదు. *నాసిక నాసాయము లేకయున్న వాసన నెఱుంగఁ జాలదు. నాలుకయు నన్నుఁ దొఱంగి రుచి గ్రహింపలేదు. నేత్రము రూపము నన్నే గుఱుతింపఁజాలదు. చర్మము స్పర్శమును గ్రహించుశక్తి గలది గాకపోవును. చెవి నన్ను వదలిన శబ్దమును వినలేకపోవును. సత్యము వచింతును. ఆలకింపుఁడు. నేను విడనాడినచో నింద్రియములేవియు మీలో శక్తిగలవి గావు. అప్రయోజనములయి యేయుండును. చల్లారిననిప్పువలె నిర్మనుష్యగృహములవలె మీయాకృతులు గానఁబడును. కావున మనలో నేనే యధికుఁడను. ఇది యథార్థము. అని నొక్కిచెప్పుటయు నింద్రియము లిట్లు పలికెను.

మనస్సా! నీవు చెప్పినదంతయు నిజమే. ఇంతమాత్రమున నసే యధికత్వము నీయందుఁ బొసంగునా? మమ్ము వదలినయెడల నీ వొక్కవిషయమునైన ననుభవింపఁజాలుదువేని నీవుత్కృష్టతను జెప్పుకొనవచ్చును. మాలో నొకయింద్రియము నిన్ను వదలిన నాయింద్రియానుభవమునీవొందుము చూతుము. ఈపరీక్షలో నీవాఱితేఱితి వేని మాకంటె నధికుఁడవని యొప్పుదుము ఘ్రాణ

* న ఘ్రాతి మామృతే ఘ్రాణం రసం జిహ్వా న వేత్తి చ రూపం చక్షుర్న గృహ్ణాతి త్వక్స్పర్శం నావబుధ్యతే. ౧౮. న శ్రోత్రం బుధ్యతే శబ్దం మయాహీనం కథంచన, ప్రవరం సర్వభూతానా మహ మస్మి సనాతనమ్. ౧౯. అని మూలము.

మున గంధమును,జిహ్వచే రసమును,శ్రోత్రమున శబ్దమును,నేత్రమునరూపమును,చర్మమున సంస్పర్శశక్తిని గ్రహింపఁజాలుదువు. అంతియ కాని వేఱొకదానిచేఁ దద్వ్యతిరిక్తపదార్థమును గ్రహింపఁజాలవు. ఇట్టి నీ వేకారణమున నాధిక్యము నొంద నాసపడియెదవు? అంతియకాదు. ముందు మేమవలంబించినఁ బిదపఁగదా వాని నీవనుభవింతువు. కావున నీవే యూహించి నిజము చెప్పుము. అపు డెక్కుడనువిషయము నిర్ధారణమగు. నీవడఁగినను ఘ్రాణమును గాపాడుటకు మాయందే బోధకమగు పదార్థమును గలిగించుటకు శక్తిగలదు. ఆవిషయమును గూడ నీవే యాలోచించి తెలిసికొనుము. ఇది యిట్లుగా దట్టులని నిర్ధారణముచేయ సమర్థులగు శిష్యులకడకుఁబోయి తెలుపఁగా నావిషయమునఁ గలసారమును ఆశిష్యు లుగ్గడింపఁగా వినుచున్న యుపాధ్యాయుఁడవలె మమ్ముఁ జేపట్టి (సాయము గొని) విషయసుఖముల ననుభవింతువు. నీవు కలలుగాంచినపుడు మాసాయము లేనందున నావిషయములు బొంకుకాఁగా ద్వారములేనియింటికింబోయి మరలినట్లు నీవూరకుందువు. కాని సత్యముగా నావిషయము ననుభవింపఁజాలుదువా? ఇంతదనుక నిజముకదా. * కావున మేము నీవును గలిసిన సుఖానుభవము కలుగు.

ఈరీతిగా నింద్రియములు మనస్సు సంవాదముచేసెను. అని తనభార్యకుఁ దెలిపి మఱియు నొక్కయపూర్వవిషయము నెఱిఁగింపఁబూని యావిద్వాంసుఁ డిట్లనియె. పతివ్రతా! ఒకా

* అస్మాన్ వినా నాస్తి తవోపలబ్ధిస్తావద్వినా త్వాం న భజే తృప్తి హర్షః. అని మూలము.

నొకకాలమునందుఁ బ్రాణాదులగు వాయువులు బ్రహ్మను దర్శింపఁ బోయి మహాత్మా! మాయేవురిలో నెవ్వఁ డధికుఁడు? తెలుపు మని బతిమాలిరి. ఆబ్రహ్మయు వారిప్రశ్న మాలకించి వాయువులారా! మీలో నెవ్వఁడడగినఁ దక్కినవార లడఁగుదురో ఎవ్వఁడువర్తించిన నందఱు ప్రవర్తింతురో వాఁడధికుఁడగును. ఇఁకఁ బొండు అనియె. వాయువు లప్పటికిని బోవక నిలువంబడి ప్రాణవాయువు మొదలయినదును దమవలన నాకార్యములు సాగునని తెలుపుకొనిరి. బ్రహ్మయు నాకావిధము తెలియదా? మీమీవిశేషవృత్తినెఱుంగుదును. ఏసమయమున నేవాయువువలన నాకార్యమగునో యపు డది యధిక మనంబడు. కావున నొక్కొక్కకాలమం దొక్కొక్కరుగా నెల్ల రధికులే యగుదురు. అన్యోన్యమైత్రి గలిగియుండుఁడు. పరస్పరభావనాపరులుగనుండుఁడు. అట్లుండుటవలనమీకు మేలుగలుగు. ఇఁకఁ బొండని హెచ్చరించెను ఆయుపదేశమును విని వాయువు లన్యోన్యద్వేషము మానియుండెను. సాధ్వీ! వాయువిషయమైన మఱియొకవృత్తాంతము కలదు. అది నారదమునికి, దేవమతుఁ డనుమునికి జరగినసంవాద మనంబడు. దానిం దెలిపెద. దాన మఱికొన్నిసంశయములు తొలఁగు. చక్కఁగా నాలకింపుమని బ్రాహ్మణుం డిట్లు తెలిపెను.

మున్నొకసారి దేవమతుఁ డనుబ్రాహ్మణుఁడు మునివతంసుఁ డగునారదముని నొక్కపవిత్రభూభాగమున దర్శించి ప్రణతుఁడై యాతనిఁ బ్రసన్నుంజేసి భక్తివెలయఁగా నాతని దాపునఁ గూరుచుండి చేతులుముకుళించి కరుణానీరనిధీ! పుట్టుచున్నజంతువునకు వాయువు లేనింటియందును దొలుదొలుతఁ

ప్రవర్తించునదేది ? తెలుపుమా యని ప్రశ్నించెను. విప్ర ప్రవరా! గర్భసంవాసమునకుఁ దొలుతనే వాయువు జంతువును బ్రవేశపెట్టునో యాజంతువు పుట్టుతటి నావాయువునకుఁ దర్వాతివాయువు ప్రవర్తించును మఱియొకవిశేషంబు గలదు. పురుషునియందు సమాననామముగలవాయువు, స్త్రీలయందు వ్యానమనువాయువు శుక్లశోణితములఁ గల్గించును.ఆరెండును విధివశమున నొకచోటఁగూడఁగా గర్భము నిలుచును. శోణిత సంసృష్టమగు శోణితమువలనఁ బ్రాణవాయువు తొలుతఁ బ్రవర్తించును. ప్రాణమున వికృతినొందినశుక్లమున నపానవాయువు ప్రవర్తించును. ప్రాణవాయు వధోగతిగను, అపానవాయు వూర్ధ్వగతిగను బ్రవర్తించును. ఈరెండింటిచేతను బ్రాణమయములగును దాన వ్యానసమానవాయువులు ప్రవర్తించును. పావకుఁడు సర్వదేవతాస్వరూపుఁడు కావునఁ బ్రాణాపాన వాయువులకు నడుమ ప్రవర్తించును.ఆభవ్యమూర్తిని సస్తనులు తత్త్వవేత్తలు గావున నుదానరూప మనుదురు.

అహోరాత్రములు శుభాశుభములు సత్యాసత్యములు సదసత్తులు నీమొదలగుద్వంద్వములు ప్రాణాపానములను వాయువులకు మఱియొకపేరులు.ఆవాయువులకు నడుమనుండు వగ్నియు నుదానవాయువు, దాని నిర్ద్వంద్వభావము నను వాని నంతర్యాగవిద్యాప్రవీణులు గనఁజాలుదురు పరమశాంతిబ్రహ్మ మను వాని కెట్లు భేదమనునది లేదో యట్టులున్న యామహా వస్తువు ననఁగా నుదానమే యని చక్కఁగాఁ బెద్దలు పలుకు దురు. మేమును బ్రహ్మనుండి వింటిమి. ఇంద్రియమనోవాయువులపద్ధతులు కనుఁగొనుట వీనికిఁ బరమంబగుతత్త్వంబును

గనుఁగొనుటకుఁ గారణమైయుండును. అని యాసంవాదమును దెలిపి యాబ్రాహ్మణుం డాకళత్రమును దయాపూర్వకముగాఁ బలికించి సాధ్వీ! నీకొకరహస్యవిషయమును దెలిపెదను. అది యత్యుత్తమము. వినవలయు. అని యిట్లు తెలిపెను.

జీవాత్మస్వరూపనిరూపణము.

కరణము కర్మము కర్త యను నీమూఁడు కారకముల చేతను సమస్తవిశ్వము వ్యాప్తమైయున్నయది. మోక్షము నాల్గవది. ఈనాలుగు హోతలను పేరుగలవి. వీనిచే జగం బావృతమయియుండును. ఈనాలుగు హేతువులకు సాధనమును విశదీకరింతును. వినుము * నాసిక లోనగు నయిదింద్రియములు మనోబుద్ధులు నను నేడును గుణహేతువులు. వీనినే కరణహేతువులనియుఁ జెప్పుదురు గంధరసరూపశబ్ద స్పర్శములు మంతవ్యము బోద్ధవ్యము నను నేడును గర్మహేతువులు. ఘ్రాతయు, భక్షయితయు, ద్రష్టయు, వక్తయు, శ్రోతయు, మంతయు, బోద్ధయు, నను నేడును గర్తృహేతువులు. వానివిషయానుభూతి నాజీవాత్ముఁడు తా ననుభవించును. మోక్షహేతువులు. కరణకర్మకర్తృకారకాత్మకుఁడు జీవుఁడు. అతఁడు భోక్తయే కావునఁ దక్కిన యనేకవిషయములగు హవిస్సుల నుదాసీనత్వమను స్రుక్కునం దునిచి వేల్చునిష్ఠ చేత నాత్మస్వరూపంబగువహ్ని ప్రజ్వలితంబయి యుండి ధూమరహితంబగుచుఁ బ్రకాశించునని మోక్షప్రకాశము. ఆపద్ధతి విడనాడి భోక్తయగునెడల నదియే బంధకారణంబగు.

---

* ఘ్రాణం జిహ్వా చ చక్షుశ్చ త్వక్చ శ్రోత్రం చ పంచమమ్, మనోబుద్ధిశ్చ సప్తైతే విజ్ఞేయా గుణహేతవః. అని మూలము.

అని నిర్ణయించి ముక్తభావమునకు మూలంబగు యోగయజ్ఞమునందు నేను బ్రవృత్తుండనై యున్నాఁడను. దానికి సర్వపరిత్యాగము దక్షిణయగు. దానిచే సకలభూతాత్మకుండగు నారాయణుండు ప్రీతుండై స్వీకరించును. ఆయవస్థనే మహాత్ములు ముక్తియని పలుకుదురు. అని బోధించి బ్రాహ్మణుండు మఱియు నిట్లు తెల్పెను.

సాధ్వీ! చక్కఁగా నాలకింపుము. శాస్త యొక్కండే. కాని రెండవవాఁడు లేఁడు. ఆతనిశాసనంబుననే యేనుజరించుచున్నాఁడను గురు వొక్కఁడే. రెండవవాఁడు లేఁడు ఆగురువు బోధించినయర్థమును జిత్తములోఁ బదిలపఱతును. శ్రోత యొక్కఁడే రెండవవాఁడు లేఁడు. ఆతనియాజ్ఞానుసారము వర్తింతును. విద్వేష్ట యొక్కఁడే. ఆతని యిష్టముచొప్పున బ్రాలి యెదరుగడపుదును. ఆయాపదలఁ దొలంగునుపాయము పెద్దలనుండి విన్నాఁడను. ఈవిషయమున నొకయితిహాసము కలదు. అది సర్పదేవర్షులకు బ్రహ్మను నైనది. దేవాదు లొక్కసారి బ్రహ్మకడకుంబోయి మాకు నేది హితమో తెలుపుమని ప్రార్థించిరి పరమేష్ఠియు నక్షరోపాసమే హితమని తెలిపెను. దానిని విని వారెల్ల నలుదెసలకుం బరుగెత్తిరి. సర్పములకుఁ గఱచుట పూర్వమే యలవడి యుండెను. అసురులకు దంభభావము స్వభావమయ్యెను. దేవతలకు దాన మశ్లే యలవడియెను మహర్షులకు నంతరింద్రియనిగ్రహము(దమము) వాడుకయయ్యెను. శాస్త నొక్కనినే పొంది యొక్కశబ్దముచేతనే సంస్కరింపఁబడినను నానావిధవ్యవసాయములు గలవారలైరి. శాసన గురు వొక్కఁడే కాని రెండవవాఁడు లేఁడు. పాపనిష్ఠఁ

ప్రవర్తించినజీవుఁడు పాపచారియగును. శుభకర్మమునఁ ప్రవర్తించిన శుభచారి యగును కామప్రవర్తకుండైన నింద్రియవశుం డగును. ఇంద్రియములజయించిన బ్రహ్మచారి యగును అపేతవ్రతకర్ముఁడై కేవల బ్రహ్మనిష్ఠుఁడగువాఁడు బ్రహ్మచారి యనంబడును బ్రహ్మమే సమిధలు. బ్రహ్మమే హుతవహుఁడు ఆపస్సులు బ్రహ్మమగు. గురువు బ్రహ్మమే. ఇదియే బ్రహ్మచర్యసూక్ష్మవిషయమని యెఱుంగవలయును.

పంకజలోచనా! ఆయక్షరోపాసనమున దుర్గమును దాఁటుదు. మున్నే దాఁటితిని దానింగడచి క్రోధతిమిరమ్మును, లోభవ్యాళబహుళంబును, కామతస్కరదూషితమును నగు దుర్గమును గడచి యొకమహావనమును బ్రవేశించితిని. అని తెలిపిన నాబ్రాహ్మణి మహాత్మా! యావనం బెట్టిదని ప్రశ్నించిన నాబ్రాహ్మణుం డిట్లు పల్కెను.

సుశీలా! దానఁ బృథగ్భావము కానరాదు. దానికంటె సుఖ మెందును లేదు. అపృథగ్భావము లేదు. దుఃఖ మంతకంటె నెందును లేదు. దానికంటె సూక్ష్మ మెందును లేదు. దానికంటె మహత్తర మెందును లేదు సూక్ష్మతరమైనదియు లేదు. తత్సమసుఖమెందును లేదు. అందుఁ బ్రవేశించినవారు శోకింపరు. సంతోషింపరు దేనికినిభయంపడరు. ఎవ్వరినిభయపెట్టరు నిశ్చింతముగా నవ్వనంబుం బ్రవేశించిన నిర్వృతి లభించును. ఆమహావనమున నేడు మహాద్రుమములు గలవు. ఏడుఫలములు గలవు. ఏడుగురతిథులు గలరు. ఏడాశ్రమములు గలవు. ఏడు సమాధులు గలవు. ఏడుదీక్షలు గలవు ఇదియే యాయరణ్యరూపమని తెలియందగును. అందుఁ గొన్నింటికిఁ బంచవర్ణములు గలుగును

మములు ఫలములు గలవు. కొన్నింటి కేకవర్ణ ఫలపుష్పములు. కొన్నింటికి ద్వివర్ణ ఫలకుసుమములు గలవు. కొన్నింటి కవ్యక్త వర్ణఫలప్రసవములు గలవు. అన్నియుఁ బరిమళవంతములు. మధురతరఫలములు గలవియే యగు.

ఆయరణ్యమునందుఁ గలవృక్షములకు దీర్ఘాగుణము కలదు అతిథి తృప్తిచేయుస్వభావము కలదు. సాధ్వీ! అతిథులనఁగా బ్రహ్మసమానులని యెఱుంగుము. ఆమహర్షులు సర్వదా మహానందసుఖ మనుభవించువారలని నమ్ముము. దిక్కులకు నాకాశమునకు(పైభాగమునకు) హద్దు లివి యని నిర్ణయింపరాదు. మఱియు నావనమున వేఱొకవెలుఁగు ప్రవేశింపఁజాలదు. క్షేత్రజ్ఞుఁడే సూర్యుఁడు. ఆసూర్యు నారాధించిన సంసారభయమును వొలఁగించును. అందు బ్రహ్మసంభవమగుజలము పాఱుచుండును. నదు లాజలము నిండియుండ వెలుంగుచుండును. నగము లుండును. తపస్విలందఱు నవ్యయమగుపదమును గాంచఁగల్గుదురు. ఆనదీజలపాన మట్టిదని తెలిసికొనుము. ఆయరణ్య మిట్టిలక్షణములు కలవి సాధ్వీమణీ! ఆవిపినమునందు శాస్త్రసిద్ధ నియతింబూని సత్త్వపోధనముగలవార లగుచు మహర్షులు శాంతియు నంతరింద్రియనిగ్రహము నిస్పృహత్వము తమకు భూషణములుగాఁ బ్రకాశింపఁగా సమాహితచిత్తులై నివసింతురు. వాసనచూడఁగోరక చవిగొనఁ దలంపక దర్శనము స్పర్శనము ననువాని నాచరింపక వినవొల్లక సంకల్పము మనస్సులఁజేర్పక నిష్టార్థములనుగోరుటయు ననిష్టాముల మానుటయు ననువాని నొల్లక యందుందురు. నేను యందుండువాఁడను. మేలు కలుగవలయుననియుఁ గీడుఁ.

రాఁగూడదనియుఁ గోరను. ఇది మంచిమార్గమని యెఱింగియే నేను స్వభావవిషయమునఁ గమలపత్త్రమునందలి నీటిబిందువు వలె మది నుంచితిని. అని తెలియంబలికి మఱియు నామె మన స్సంశయములఁ దొలఁగించువాఁడై యిట్లు తెలుపఁబూనెను.

సాధుమతీ! ఈవిషయముననే యొకపురాతనీతిహాసము కలదు. అది యతికి నధ్వర్యునకును సాగినది. దానిం దెలిపెద. ఆకర్ణింపుము. ఒకానొకకాలమున నధ్వర్యుఁడు పశువును బ్రోక్షించుచుండెను. యజ్ఞకార్యమున నిట్లు బద్ధాదరుఁడై యతఁడుండఁ గాంచి యొకయతి నియతుఁడు కావున. * నార్యా! ఇది హింసకాదా యని ప్రశ్నించెను. అందులకాయధ్వర్యుఁడు సమాధాన మాయతి కిట్లు చెప్పెను. యతీంద్రా! ఈభాగము నశింపదు. ఊర్ధ్వలోకముల నొందును. శ్రుతివాక్యములు సూనృతములని నీవు నమ్మిన నిట్లు ప్రశ్నించియుండవు. ఈప్రశ్న ముచితమైనదికాదు. అనిపలికి యాభాగము నుద్దేశించి పంచభూతమయమగు నీభాగము మృతినొందు టెట్లు? ఆయాయి భూతములభాగము లాయాభూతములఁ (పృథ్వి మొదలగు వానిలో) గలియును. పిండేతరుఁడగు జీవుఁడు నిరతిశయ సుఖము నొందునట్లు యజ్ఞకృత్య మిది చేయ హాయినొందును. ఆయధ్వర్యుఁ డిట్లు పలుకఁగా విని యతి మరల నిట్లు ప్రశ్నించెను. ఆర్యా! ఈభాగము పుణ్యలోకమునకే పోవునను కాం

---

* యతిరధ్వర్యుమాసీనో హింసేయమితి కుత్సయన్, తమధ్వర్యుః ప్రత్యువాచ నాయం భాగో వినశ్యతి. శ్రేయసా యోక్ష్యతే జంతుర్యది శ్రుతిరియం తథా. ౮ యోహ్యస్య పార్థివో భాగః పృథివీం స గమిష్యతి,. యదస్య వారిజం కించిదప స్తత్సం ప్రవిశ్యతి. ౯. అని మూలము.

దము ఈకార్యము నొనర్చుటవలన నీకేప్రయోజనము సిద్ధించును? చక్కఁగా వివరింపుము. అని హింసాస్వరూపమును నిరూపించి తెలుపఁగా నధ్వర్యుఁ డిట్లు పలికెను. యతివర్యా! భూమిగంధము ననుభవించుచున్నాఁడవు. ఆపోమయరసములను బీల్చుచున్నావు. తేజోరూపములను జూచుచున్నావు. వాయుగుణములను స్పృశించుచున్నావు. ఆకాశమువలనఁ గలిగినశబ్దముల వినుచున్నావు మనస్సుచే నూహించుచున్నావు. ఈమహాభూతములను బ్రాణములనుగా నీవు తలంచుచున్నవాఁడవు. ప్రాణాదానముననివృత్తుఁడవైతివి. హింసావిషయమును నాక్షేపించుచున్నాఁడవు. హింసలేక కదలమెదల వలనుపడదు. ఇందుల కేమనియెదవు?ఆగమము వశుహింసచే యాగమొనరించినయెడల స్వర్గాదిపుణ్యలోకానుభవము సిద్ధించునని తెల్పుచున్నది. అయ్యది యసత్యమా. ఆగమముల నెఱింగిన నీవే యాలోచించి పలుకుము. అను నీసమాధానమును విని యతి యిట్లు పలికెను.

హింస పాపమని యాగమములయందుఁ గాంచియే నేను బ్రశ్నించితిని. కావున నందులకే సమాధానము పల్కుము. అనుటయు నధ్వర్యుఁడు యతీంద్రా! నీవు సమాధియందుఁ బ్రాణనిరోధము మనోలయము నను నీరెండింటిని బుణ్యకార్యములుగా నొనరించుచు యోగనిరతుఁడ వగుచున్నాఁడవు. ఇయ్యది హింసకాదా. అన యతి యిట్లు పలికెను. అక్షరమని క్షరమనియు ద్వైవిధీభావ మాత్మకుఁ గలదు అందు నక్షరము సద్భావము. క్షరము స్వభావము. అగునని యెఱుంగుము. ప్రాణములు జిహ్వాయు మనస్సత్త్వములు రజస్సుతోటి సద్భావ

మగు. ఈభావములను వదలి నిర్ద్వంద్వుఁడై సర్వభూతసముఁడై నిర్మముఁడై జితేంద్రియుఁడై సకలవిషయవిముఖుఁడై యుండు వానికి నెందును భయము లేదు. కావున తపఃపరిపాకము ముక్తి సాధనమగునని తెలిసికొనవలయును. అనఁగా నావచనామృతము నాలకించి మహాత్మా! పెద్దలగు మీయొంట్లయుపదేశమును గ్రహించినవాఁడు కీడును మేలును గనుఁగొనఁగలఁడు. నేను బశుకార్యమున మీరనుగ్రహించినచొప్పునఁ జూడనేర్తును. చిదచిద్ద్వయమును విభజించి దానిచే హింస యించుకంతయుఁ గలుగకయుండ జన్మము చేసి మేలుగాంతును. అనఁగా యతి బ్రాహ్మణా! పశుయజ్ఞముకంటెఁ దపోయజ్ఞ ముత్తమము. ఈ విషయము నెఱిఁగింపఁబూనియే యీమాట ప్రస్తావించితిని. అని తెలుపఁగా నాయధ్వర్యుఁడందుల కంగీకరించి నిర్మోహుఁడై తపోయజ్ఞమునఁ బ్రవర్తించెను.

అని యజ్ఞస్వరూపము నీరీతిగా బోధించి యావిప్రుఁడు తనభార్యతో మరల నిట్లు తెలిపెను. ఈవిషయమున నొకపురాతనమగు నితిహాసము కలదు. అది కార్తవీర్యునకు సముద్రమునకు జరగినయది. వేయిబాహువులుగల కార్తవీర్యార్జునుఁడు భూపాలురనెల్ల జయించి యొకనాఁడు సముద్రతీరమునఁ దిరుగుచు నాతనిజయింపఁ దలంపుగొని భయంకరబాణముల వర్షించెను. సాగరుఁడు భీతుఁడై వచ్చి చేతులొగ్గి రాజేంద్రా! బాణముల వర్షింపకుము. నేనేమిచేయవలయునో ఆదేశింపుము. నాయందుఁ బెక్కుజంతువు లున్నవి. నీబాణములనవి మృతినొందుచున్నవి. రాజేంద్రా! వాని కభయమిమ్ము. అనపరాధములగు వానింజంపుట న్యాయమా అన సముద్రుం డిట్లుపలికెను. రత్నా.

కరా! లోకమున ధనుర్ధారులలో నెవ్వఁడేఁ గలిగినఁ దెల్పుము. యుద్ధమున నన్ను మార్కొనఁజాలు వీరునింగానక వెదకు చున్నాఁడను. అనుటయు సాగరుఁడు రాజేంద్రా! జమదగ్ని ముని యొండు కొడుంగుదువుకదా. ఆతనిపుత్త్రుఁడు నీకు యుద్ధ మున నాతిథ్య మియ్యఁగలఁడు. పొమ్ము. అనుమాట చెవుల సోఁకగనే మహాత్తరక్రోధమునఁ బయనము సాగించి యాజమ దగ్ని యాశ్రమమునకుం బోయెను. సేనాసమేతముగా నాయా శ్రమమునకు బాధ గల్గించెను. అంతఁ బరశురాముఁడు దుర్వా రతేజమునఁ బ్రజ్వలించుచుఁ గుఠారధారచేఁ గార్తవీర్యుని బాహుసహస్రముల ఖండించి వధించెను. తద్బంధువులెల్లఁ బరశురాముని జుట్టుముట్టి దివము నలంకరించిరి. హతశేషులు కానలపాలైరి. *రాజులిట్లు హతులగుటయు నున్నవా రడ వులపాలగుటయుఁగారణములుగా ధర్మరక్షణము లేమిఁ బ్రజలు వృషలత్వము నొందవలసినవారైరి. రాజులు పరశురామభయ మునఁ దమధర్మము ననుసరింపకపోవుటయు బ్రాహ్మణులు వార లకుఁ దోడ్పడకుండుటయుఁ గారణములుగా వృషలతనొంది ద్రవిడులు,నాభీరులు, పుండ్రశబరు లనఁబరఁగిరి.ఈజాతులవారు వృషలనామధేయులు పరశురాముఁ డంతట నూరకయుం డక కోపావేశమున నిరువదొక్కసారులు తిరిగి రాజులవంశము లేకయుండఁజేసెను. అత్తఱిఁ బరశురాముని కొక్కమనోహ

* తేషాం స్వవిహితం కర్మ తద్భయాన్నానుతిష్ఠతాం, ప్రజా వృష లతాం ప్రాప్తా బ్రాహ్మణానామదర్శనాత్. ౧౫. ఏవం తే ద్రవిడాభీరాః పుండ్రాశ్చ శబరైస్సహ, వృషలత్వం పరిగతా వ్యుత్థానాత్ క్షత్రధర్మిణః. ౧౬. - ని మూలము.

రాకాశవాక్యొక్కటి వినఁబడెను రామా! రామా! ఈగుణ మును వదలుము. క్షత్రబంధువుల నిఁక వధింపకుము. పలుమారు లిట్లుచేసితివి. ఇంకనైన మానుము, ఆవాక్యు వినఁబడఁగానే ఋచీకప్రముఖులగుమహర్షులు నట్లే తెలిపిరి. పరశురాముఁడు వారితోఁ దనతండ్రిని బొలియించినకోపమును మరల స్మరించుచు నిట్లు పలికెను. మునివరులారా! ఈయుద్యమమునుండి నన్ను మరలింపఁ బూను టుచితము కాదు. అనఁగానే వారు పరశురామా! ఇఁక క్షత్రబంధువుల వధింప సాహసింపకుము. సద్బ్రాహ్మణుఁడవు కదా! అనిపలికి రామా! ఈవిషయమున నొకపురాతనేతిహాసము కలదు వినుము.

పూర్వ మలర్కుఁ డను రాజర్షి సముద్రముద్రితభూవలయమును బాలించుచు నఖ్యాతులం జెందుచు నొక్కనాఁడు వృక్షమూలమునఁ గూరుచుండి యిట్లు చింతించెను. మనస్సు శ . తెలిసినది. దానిని జయింపకపోయిన జయము కానే కాదు. కావున మనస్సును జయింపవలయును. ఇక దీనిపై నిశాతశరములు ప్రయోగింతును. అనుకొనఁగా మన స్సిట్లనియెను అలర్కా! నన్ను బాణములతో జయింపఁజాలవు. ఎంత ప్రయాసపడినను సార్థకము కానేరదు. ఆబాణములు మర్మముల నలయించును. దాన మృతినొందఁగలవు. ఈబాణములుగాక వేఱొకబాణములను జూడుము. వేనితో నేను లోఁబడుదునో యోచించుకొమ్ము. అనగాఁనే చక్కఁగా నాలోచింపఁబూని యతఁ డిట్లూహించెను. పరిమళములఁ బీల్చిపీల్చి వానినే యింకనుమూర్కొనఁ గోరుదును. కాన ఘ్రాణమును (ముక్కును) బాణములతోఁ గలంచెదను. అనఁగానే నాసిక యిట్లు పలికెను. అలర్కా!

నన్ను బాణములతో నోడింపఁజాలవు. అవి యవయవమును బాధించును దాన మృతినొందఁగలవు. మఱికొన్ని బాణములఁ బరిశీలింపుము. ఏవి నన్ను జయించునో అనఁగానే యతఁడాలోచించి రుచివంతములగు పదార్థములం దినియు నింకను దినఁ గోరుచుందును. కావున నాలుకను జయించెదను. అనఁగానదియు నైవిధముగనే పలికెను. అట్లే త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రములు బుద్ధియుఁ బలికెను. అలర్కుఁడాపలుకులవిని విచారించి విచారించి యీ బాణములతో లాభములేదనియు మనోనిగ్రహము యోగమునఁగాక వేఱొకమార్గమున సాధ్యముకాదనియు నూహించెను. అంత నింద్రియములను యోగబాణమున నొంచెను. అత్తఱి నాయలర్కుఁడిట్లు పలికెను ; అక్కటా! తెలివిమాలి సర్వము బాహ్యకర్మము నాచరించితిని. భోగతృష్ణాపరాయణత్వమున రాజ్యము నుపాసించితిని. పిదప నిపుడు యోగమునకంటెఁ బరమసుఖము లేదని యెఱింగితిని. అనిపలికి యాతఁడు కృతకృత్యుఁడయ్యెనుగాన నోపరశురామా! క్షత్రియులవధింపకుము. తపోయజ్ఞమున నాసక్తుఁడవుకమ్ము. దాననే శ్రేయస్సునొందఁగలవు. బాహ్యశత్రుజయము విజయముకాదు. అంతశ్శత్రుజయమే విజయము. అనువారిమాట నాలకించి మన శ్శాంతినొంది తపోయజ్ఞమున శ్రేయస్సునొందెను.

అనిపలికి బ్రాహ్మణుఁడు భార్యతో మఱియునిట్లు పలికెను. సాధ్వీ! తొమ్మిదిగుణములు కలవు. ప్రహర్షము, ప్రీతియు, నానందము. నను నీమూఁడును సాత్వికగుణములు, తృష్ణయుఁ, క్రోధము, సంరంభమునను నీమూఁడును రాజసములు శ్రమము, తంద్రయు, మోహము నీమూఁడును తామసగుణములు. ఈ

శత్రువులను ఛేదింప నేయస్త్రములును బనికిరావు. వీనిజయింప నే యస్త్రములు పనికివచ్చునో వానిచే నాయాంతరశత్రువులను జయించి పంచేంద్రియములనోర్చి మనస్సు వశపఱచుకొని శ్రేయస్సు నొందవలయునేకాని వేఱుమార్గమున నంత శ్శత్రువిజయముకాని శ్రేయస్సుగాని కలుగదు. అని తెలిపి మఱియు నాబ్రాహ్మణుండు తనకళత్రము మదిఁగలశంకలు తీర్ప నెంచి యిట్లు బోధించెను.

యమజనకమహారాజసంవాదము.

అంతర్వైరిజయమునుగూర్చి యంబరీషగీతలు గలవు. వానిం దెలిపెద ఆలకింపుము. అంబరీషుఁ డను రాజు రాజనీతి పరాయణుండై శత్రువులఁ గాందిశీకులం జేసి పూజ్యపద్ధతి రాజ్యంబుం బాలించుచుండెను. ఒక్కనాఁడు విద్వద్గోష్ఠినుండి యిట్లు ప్రశ్నించెను. కోవిదులారా! శత్రువులనెల్ల నోడించియు నది యొకజయముగా భావింపకున్న వాఁడ ; * ఒక్కదోషము గలదు. అది యత్యంతశ్రేష్ఠము. దానికిమించిన దోషములేదు. దానినేవధింపలేదు. అది నశింపకున్న వితృష్ణత నొంద నవకాశములేదు. లోభగుణాభిభూతుఁడు నీచకార్యప్రవృత్తుఁ డయ్యుఁ దెలియఁజాలఁడు. లోభమునుండియే చింతలుగలుగు. దాన రాజసగుణము లెన్నియోఁ బ్రవర్తిల్లును. అని ప్రశ్నించి వార లది యట్టిదే యనఁగా దానిని జయించి శాంతినొందెను.

* ఏకోదోషోవశిష్టశ్చ వధ్యస్సనహతోమయా, యత్ప్రయుక్తోజంతురయం వైతృష్ణ్యం నాధిగచ్ఛతి. తృష్ణార్తఇహనిమ్నాని ధావమానోనబుధ్యతే. ౮. అకార్యమపి యేనేహ ప్రయుక్తస్సేవతే నరః, తం లోభమసిభిస్తీక్ష్ణై ర్వికృంతతనకృంతతి. ౯. లోభాద్ధి జాయతే తృష్ణా తతశ్చింతా ప్రవర్తతే, సలిప్సమానోలభతే భూయిష్ఠం రాజసాన్ గుణాన్. ౧౦. అని మూలము.

అని భార్గవునకుఁ దెలిపి మఱియు నాబ్రాహ్మణుం డిట్లు తెలిపెను సాధుమతీ! జనకచక్రవర్తికి నొకవిప్రునకు సాగిన యొకసంవాదమును వినిపించెద. దాని నాలకింపుము. సంశయములు తొలంగును. ఒకానొకకాలమునందు జనకమహారాజు సద్బ్రాహ్మణుం డొకండు తన్నవమతిచేయఁగా నాతనితో నీవు నారాజ్యమున నివసింపకుము. పొమ్మని యాజ్ఞాపించెను. ఆ మాటల నాలకించి యాబ్రాహ్మణుఁడు రాజా! నీరాజ్య మెంత వఱకుఁగలదు? దానిం దెలిపిన దాని నెఱింగి నీరాజ్యమునువదలి పరరాజ్యమునకుఁ బోయెదను. దయచే నెఱింగింపుమా యని వేఁడెను. ఆమాటలయందుఁ గలగంభీరతరార్థము నెఱింగి రాజు నిట్టూర్పులుపుచ్చుచు నూరకుండెను. ఇంచుక విస్మృతిం గాంచెను మూర్ఛంబాసి యిట్లుపలికెను. పితృపితామహాదులు పాలించినరాజ్యము నావశముననుండినను నాకు మమతగలుగదు వెదకివెదకి యీమిథిలానగరంబున వసియించితిని. ఇదియు నాదియే యని యంగీకరింపఁజాలను. కావున నిది నారాజ్యమని నిర్ణయింపఁజాలనుగాన నింతకుమున్ను నీతోఁ బల్కినమాట నాకుఁ బరితాపంబును గలిగించెను. దాన మూర్ఛవ్యాపించెను. అనిపలికి యూరక యుండెను. ఆభూసురుఁ డాభూవరుం గాంచి యార్యా! పూర్వపరిపాలితమగు రాజ్యముననుండియు మమత్వముఁ విడనాడుటకుం గలహేతువు నెఱింగింపుము. వినఁగోరెద అని ప్రశ్నించెను. జనకరా జిట్లు బదులుచెప్పెను.

* మహాద్విజా ఇవన్నియు నశించునవియే కావున నిది

* అంతవత్యఇహావస్థావిదితాస్సర్వకర్మసు, నాధ్యగచ్ఛమహంతస్మాన్మేదమితియద్భవేత్. కస్యేదమితికస్య స్వమితివేదవచస్తథా, నాధ్యగచ్ఛహంబుధ్యామమేదమితియద్భవేత్. ౧౬. అనిమూలము.

సాధనమని చెప్ప నిష్టపడను. ఇందొకదానియందు నంగీకారబుద్ధి నాకుఁగలుగదు. సకలభూములు నావనియే భావింతు ననరాదు. ఎట్లనఁగాఁదెలిపెదను. నాసికాదులకు గోచరములైనను గంధాదులునశింపఁగలవు. కాన నాయవి యన వలనుపడలేదు. భూమ్యాదిభూతములు నాచే విసర్జింపఁబడియు నావశమునసేయుండును అనుటయు నా బ్రాహ్మణుండు నవ్వుచు రాజేంద్రా! చిఱునవ్వున నిన్నుఁ బరీక్షింపఁగోరి వేడుకమై నడిగితిని. అందులకయి యేవచ్చితిని నేను ధర్ముఁడను. ఈవివేకపరిపాకము గాఢనిరూఢభావము. నీమది స్థిరతంగాంచుఁగాక. శాంతము నీకు లభించుఁగాక. అని వర మనుగ్రహించి యదృశ్యుండయ్యెను. అని పత్నికి బోధించి మఱియు నిట్లు పలికెను.

సాధ్వీ! హిత ముపదేశించెద. అవహితవుగమ్ము. నేను సంసారమును ద్యజించి యేకాంతమున నుంటిని. అట్టితఱి. నీవు నావైరాగ్యము నపహరింపఁదలంచివచ్చి నాకధ్యాత్మవిషయములు బోధింపుమని ప్రశ్నించితివి. నీయభిప్రాయ మెఱింగితిని. అట్లయ్యు నెఱుంగనిచందమున నున్నవాఁడను. నీకుఁదగినట్లు బదులుపల్కితిని ఇఁక నే నీలోకమునఁ గలిసియుండువాఁడఁగాను. సత్యముగ బ్రాహ్మణుండనే యైతిని. బ్రహ్మచారినైతిని. జీవన్ముక్తుఁడనైతిని. నాస్వరూపం బెఱుంగక మీావలె నన్ను భావించితివి. సర్వప్రపంచమును వ్యాపించియున్నవాఁడను. నా యీాయూహకు సకలరాజ్యంబును తుదకు స్వర్గాధిపత్యంబును సరిగావని భావించుచున్నాఁడను. నా కీబుద్ధియే ధనము ఇంధనములయం దగ్ని యడంగియున్నయట్లు సకలప్రాణులయం దంతర్గతమై సిద్ధియున్నయది. గురుగృహవా

సులు గృహవాసులు వనవాసులునగు బ్రాహ్మణులకెల్ల శ్రేయస్సుగలుగుటకు మార్గ మొక్కటియే కలదు. వీరెల్లరు నదులు సముద్రమునఁ గలియునట్లు పరతత్త్వమునే ప్రాపింతురు. బుద్ధి నీమార్గమునఁబోవఁజేయందగును గాని శరీరముతోడఁ బోవఁజేయరాదు. అది శక్యమగునదియుఁగాదు. *కర్మము లాద్యంతములు గలవియగు. శరీర మియ్యది కర్మబంధనకరము. ఇది యెఱుంగుదును. అట్టులౌట నాహృదయమునఁ బరలోకభయము దోఁపదు. కావున నోసాధ్వీ! నాయుపదేశించిన యధ్యాత్మవిషయకవాక్యములం గలసారమును జిత్తంబున నిలిపి తద్భావభావనిరతవు గమ్ము, నన్నే పొందుదువు.

అని యుపదేశించుటయు నామె సాష్టాంగనమస్కృతుఁ లాచరించి కేలుమోడ్చి మహాత్మా! నీ యీహితబోధము మిగుల దురూహము. అశిక్షితాత్ములకు గ్రహింపఁదగినవి కావు. ఆవాక్యముల గలగూఢార్థము శిక్షితులకును గ్రహింపఁదగినవియా? అందలియర్థమును గ్రహింపఁదగుశక్తి గల్గునుపాయము నాదరమున నాకనుగ్రహింపుమా అని ప్రార్థించెను. బ్రాహ్మణుం డిట్లు పలికెను. అరణి బ్రాహ్మణుఁడు. ఉత్తరారణిగురువు. శ్రుతము తపస్సు. నిర్మథన మొనరింపఁగా జ్ఞానమనునగ్ని యుదయించును. అనఁగా బ్రాహ్మణి యిట్లు పలికెను. బ్రాహ్మణుఁ డనఁగా క్షేత్రజ్ఞ డగుట నతని నరణిగాఁ గొనుటను దాని నెఱింగికొనుపద్ధతిని ముం దెఱింగినఁగదా దానిం దెలుపుమని మరలఁ బ్రశ్నించెను. వనితామణీ! ఆతనిఁ దోఁచునట్లు చేయుసాధనము లేదని

* ఆద్యంతవంతి కర్మాణి శరీరం కర్మబంధనమ్, తస్మాత్తేసుభగే నాస్తి లోకకృతం భయమ్. తద్భావభావనిరతా మమైవాత్మానమేష్యసి. అని మూ.

యెఱుంగుము. ఆతఁ డింద్రియములకు గోచరుఁడు కాఁడు. గుఱుతు లేమియు లేవు. నిర్గుణత్వమే యాతనిలక్షణము. ఆతని నొంచువాఁ డొక్కఁడు లేఁడు. ఈవిషయమమాత్రము తోఁచును. యోజించుకొనుము. అని నిర్ణయించుటయు క్షేత్రజ్ఞునివిషయమునఁ గలయనుమానము వదలి యాయింతి శాంతి నొందెను.

అని శ్రీకృష్ణుఁ డుపదేశింప నర్జునుఁడు స్వామీ! ఆబ్రాహ్మణీబ్రాహ్మణు లిట్టివారలగుదు రేని వారెచ్చటివారో నాకెఱిగింపుమని ప్రశ్నించెను. భగవంతుఁ డాతనిముఖముచూచి [1]శిష్యా! నామనస్సె బ్రాహ్మణుండని నాబుద్ధియే బ్రాహ్మణి యనియు, క్షేత్రజ్ఞుఁడని నేఁ దెలిపినవాఁడు నేనే యనియు నెఱుంగుము. అని పలుకఁగనే యర్జునుఁడు భగవంతా తమ యనుగ్రహమున నామతి నిర్మలమై సూక్ష్మవిషయముల గ్రహింపఁజాలియున్నది. కావున నుత్కృష్టమై తెలిసికొనఁదగిన బ్రహ్మము నెఱింగింపుము అని ప్రార్థింపఁగా శ్రీకృష్ణుఁ డర్జును౦ డిలకించి గురుశిష్యసంవాదరూపమగు నితిహాస మొకఁడు కలదు. దానిం దెలిపెద. అది నీవడిగిన ప్రశ్నమునకు నుత్తరమగు. వినుము.

గురుశిష్యసంవాదమును శ్రీహరి నరునకు నెఱింగించుట.

మేధావంతుఁడగు నొకశిష్యుఁడు శాస్త్రరహస్యవేది యగు నొకగురువుకడకుంబోయి మహాత్మా! పరమశ్రేయస్సాధనభూతమగు బ్రహ్మము నెఱింగింపవే యని ప్రశ్నించెను. ఆ

1 మనో మే బ్రాహ్మణం విద్ధి బుద్ధిం మే విద్ధి బ్రాహ్మణీం, క్షేత్రజ్ఞ ఇతియశ్చోక్తస్సోఽహ మేవధనంజయ అని మూలము.

గురుండు ప్రజాపతి ప్రముఖమహర్షు లాంగిరసుం బురస్కరించు కొని బ్రహ్మదేవునికడకుంబోయి నమస్కరించి మహాత్మా! హిత మేది? దాని నొందుమార్గ మేది? చక్కగా వివరింపుమా యని వేఁడిరి. అనలువ వారి కత్యంతకరుణతోఁ దెలిపిన విషయమును నీకుం దెల్పెద. అదియే నీప్రశ్నమునకు సమాధానమై యుండ జాలు. వినుమనశిష్యుఁడిట్లనియె. గురువర్యా! నే నెందుండివచ్చి తిని. నీ వెందుండివచ్చితివి? ఈభూతములు స్థావరములు చరము లు నెందుండికలిగినవి? ఎట్లు జీవించుచున్నవి. వానికాయుష్య మెంత? సత్యమన నేమి? తపస్సన నేమి? ఏగుణములుసజ్జనసమ్మతము లగు? ఏమార్గములుఁ శుభములు? సుఖమన నేమి? దుష్కృతమన నేమి?ఇవియే నాప్రశ్నసారములు. అనుటయు నాగురు వీప్రశ్న మున కాసంవాదమే సదుత్తరంబగు. వినుము. అని కరుణతో నిట్లు పలికెను.

*సత్యముననే భూతములు సంభవించును. దానిచే జీవిం చును. దానియందే లయించును. ఇది గుణత్రయాత్మకమగు సత చరిత్రము. శ్రుతి యని తపమని ప్రజాపతి యని సత్యము నకు వేఱువేరులు గలవు. అన్నియు సత్యమునే తెలుపును. కావున సత్యమనునది తెలియందగుపదార్థము. దాని నెఱుంగు టయే ముఖ్యము. కామక్రోధాదులవదలి సర్వకాలము పెద్ద లాసత్యమునే సేవింతురు. సత్యమును దృఢభావాకలనముఁన యోగులుపాసింతురు. అదియే హితము. దాని నెఱుంగు తెఱం గు వినుఁడు. ఆమార్గమునఁదప్ప దాని నెఱుంగఁదరముకాదు.

* సత్యాద్భూతాని జాతాని స్థావరాణి చరాణిచ, తపసాతాని జీవంతి ఇతి తద్విత్త సువ్రతాః. అని మూలము

[1]నాలుగాశ్రమములు, నాలుగుజాతులు, నాల్గుపాదములు గాఁ దగు ధర్మము. నిస్సమానము. శుభప్రదము. నాలుగాశ్రమములకుంగూడ నామార్గము సామాన్యము అధ్యాత్మతత్త్వము తెలియనిచోఁ బరతత్త్వమును బొందశక్యముకాదు. ఇంద్రాదులకుఁగూడ నధ్యాత్మజ్ఞానంబులేక తత్త్వప్రాప్తికలుగదు. కావున దత్త్వములను విశదీకరింతును. ఆలకింపుము.

పృథివ్యాదిభూతము లైదు, గంధాదిగుణము లైదు, నింద్రియములు పదియు, మనస్సు, అహంకారము, బుద్ధియుఁ, బ్రకృతియు ననునివి యిరువదినాలుగుతత్త్వములు. వీని జననలయములతోడ నెఱింగినధీరుఁడు సకలకల్మషనిర్ముక్తుఁడై పరతత్త్వము నొందును. అని తెలిపి బ్రహ్మ మఱియు నిట్లు తెలిపెను. అవ్యక్త మనిర్వాచ్యము. స్థిరము, ధ్రువము, సర్వవ్యాపిత్వకలితము, గుణత్రయశక్తిసంయుతము నవద్వారపురము కనుఁగొని చక్కఁగా దెలిసికొన శక్యముకాదు. దానిని సాధించుటకుఁ బెక్కుమార్గములు లేవు. తద్గతమగు చిత్సులభత్వప్రసిద్ధిచేఁ గలుగు త్రిగుణసంపదలు గలదిగావున గుణవంతులై సువ్రతులగువారిచే నదిసాధ్యమగును. అదియొక్కటియే మార్గము. మహాత్ములారా! *సత్త్వరజస్తమోగుణములు మూఁడును హేథములు. అవి యన్యోన్యమిథునత్వము, అన్యోన్యాశ్రయత్వ

1 చాతుర్విద్యం తథా వర్ణం చాతురాశ్రమికాఃపృథక్, ధర్మమేవం చతుష్పాదం నిత్యమాహుర్మనీషిణః. ౩౮. శ్లో. ౩౯. అధ్యాయము.

* అన్యోన్యమిథునా స్సర్వే తథాన్యోన్యానుజీవినః, అన్యోన్యాపాశ్రయాశ్చాపి తథాన్యోన్యానువర్తినః. అన్యోన్యవ్యతిషక్తాశ్చ త్రిగుణాః పంచధాతవః. అని మూలము.

ము,పరస్పరసంకలితానువృత్తభావము, ఇతరేతరాపజీవనాచరణ ముగలిగి దుర్బోధకములై యుండును. తమోగుణము నియమింపఁబడినచో రజస్సు దానింగలియు.రజోగుణము నియమింపఁబడిన సత్త్వమందు ప్రవేశించును. సత్త్వము తగ్గియుండినచోఁ దమఃప్రవృత్తి యధికంబగును. లోకమోహాశోకనిద్రాభయములు లోనగుగుణములు తమోలక్షణములు. పాములు లోనగుజన్మములు తత్స్వభావములని యెఱుంగవలయు. ఇవితామసగుణప్రధానములని యెఱింగి వానిని నిరసించుటకుఁ దగు హేతువుల నెఱుంగువివేకము గల్గువాఁ రధోగతిపాలుగాక కడతేఱును. బలశౌర్యమదాదులు రజోగుణసంభవములు. వానితత్త్వ మెఱింగి యవిలేకయుండఁ బ్రవర్తించువాఁడు కృతార్థుఁడగును. ఆనందప్రీతిప్రముఖములు సత్త్వగుణములు. ఇవి పూర్వజన్మసంకలితములని యెఱింగి తన్నిష్ఠగలవాఁడు లబ్ధసంతోషుఁ డగును. అట్టివాఁ డహంకారమమత్త్వము లోనగువాని మాని యూర్ధ్వలోకమునఁ కేగఁజాలు. ఈమూఁడుగుణముల నెఱింగి వానిత్రిప్పులకులోఁబడకయుండువాఁడు వానిని జయించును. అట్టివాఁడే కృతకృత్యుఁ డనంబరఁగు.

మునులారా! చక్కఁగా నాలకింపుఁడు. ఆత్రిగుణములు వేఱువేఱుగా నుండఁజాలవు కలిసియే యుండును. సమ్మిళితములయియే సంసారయాత్రాప్రవర్తనమును గొనసాగించును. ఇందేది ప్రధానమగునో దానిగుణములు పెంపొందును. ఒక్కొక్కసారి యవి తొలఁగును. సత్వగుణప్రధాను లూర్ధ్వగతిని, రజోగుణప్రధానులు మధ్యసరణిని,దమోగుణప్రధాను లధోగతిని బొందుదురు. ఈగతికే స్రోతస్సని పేరు. జీవగమన

హేతువగు దశావిశేష మీగుణమునఁ దానీమార్గము నొందు చునని యెఱుంగు టుత్తమము. గుణత్రయమును ద్రోసి పుచ్చుట మేలు. సాత్త్వికులకు స్వర్గము రజోగుణప్రధానులు మధ్యభువనము. తామసులకు నీచత్వమును దెలుపునధోలోకము ప్రాప్తించును ధర్మార్థకామగోచరములగుకర్మములకు సాత్త్వికాదిగుణవికరతరంగములు హేతువులు. నిష్కర్మతకు వీనివిభూతియే కారణమగును. * ప్రాణము సత్త్వము, అపానము రజస్సు, ఉదానము తమస్సు అని శ్రుతిహితము. సత్త్వగుణము నాశ్రయించు టుత్తమము. తపోదానయజ్ఞాదులు దానివలనఁ గలుగును. కాన నది యత్యుత్తమము, దానియాశ్రయమునఁ బరతత్త్వ మెఱుకపడును. దాని నెఱుంగుటయే ప్రధానము. దాని నెఱింగినవాఁ డదీనుఁడై ముక్తినొందును. దానికంటెఁ గోరఁదగిన దేదియుండును లేనేలేదు. అని బ్రహ్మ మునులకు నుపదేశించి బ్రహ్మ మఱియు నిట్లు పలికెను.

మనోబుధ్యహంకారావితత్త్వనిర్ణయము.

అవ్యక్తమునుండి మహత్తత్త్వముదయించును. అదియే సర్వగుణసృష్టికిఁ దొలుతటిదని యెఱుంగందగు. అదియే బుద్ధియని మతియని ధృతియని ఖ్యాతియని సంవిత్తని యింక నెన్నియోనామములొంది వ్యాపించును. ప్రభుత్వమునుగాంచును. అదియే యహంకారతత్త్వమునకు నుత్పత్తికారణమగు దానినుండి పంచమహాభూతము లుత్పత్తిల్లెను. వానినుండి సర్వముదయించెను. వర్ణత్రయమున జనించువార లధ్యయనమును వ్రతమును యజ్ఞమును దపమును మఱియుఁ బెక్కుసత్కర్మముల

* ప్రాణాపానావుదానశ్చ స్యేతఏవ త్రయోగుణాః అనిమూలము.

నాచరింతురు. ఆతత్త్వమునుండి పృథివ్యాది పంచమహాభూతములు పంచతన్మాత్రలుపరఁగును. వానికి లోఁబడిన మనస్సుగల జంతువులు మోహాంధకారావృతములయియుండును. ఆర్యులగువారు మోహాదిగుణవికారములకు లోఁబడరు. విషయములస్థిరములు. విషసమానములు. వికారము లొదవించునవి. బుద్ధిగుణములనుగలుషములుగాఁజేయును. మాంసము రక్తము అస్థులు వీనింగూడి యేర్పడినశరీరములు తమరుగానే భావించునట్టిమూర్ఖులు వానివలనఁగలుగు నపకారము నెఱుంగఁజాలక వానికిలోఁబడి చెడిపోవుదురు. ఇది నిశ్చితము. పండితులు వీనికిలోఁబడరు. కానఁ జెడరు. అంతరాత్మ యనఁగాఁ బ్రాణాది పంచవాయువులు వాఙ్మనోబుద్ధులుగాని రూఢము. ఈయష్టకము లోకమున కెల్ల నుపాదానకారణ మగును. ఈరీతి నెఱుంగుట జ్ఞానమునకుఁ బ్రధానము.

అహంకారమునుండి పుట్టినచక్షుఃప్రభృతి బుద్ధీంద్రియములు, పాయువుమొదలగుకర్మేంద్రియములు మనస్సు నను నీపదునొకండింద్రియములు. బుద్ధి పండ్రెండవయింద్రియము. అది పై వానినెల్లఁ దనప్రక్క కాకర్షింపఁజాలును. ఈవిషయ మెఱింగిన పరిశుద్ధాత్ముఁడు పరతత్త్వమును దెలిసికొనఁగలఁడు. స్వేదము, ఉద్భేదము, అండము అను వానినుండి యధమమధ్యమోత్తమదశలుగల భూతరాసులు పుట్టును. అందు జరాయుజము లత్యుత్తమములు. భూతతారతమ్యజ్ఞానము ప్రధానము. కావునఁ దెలిపితిని అధ్యాత్మ విషయము నెఱింగించెద. దాని నెఱుంగుటకువిద్య మూలకారణంబై యుండు. ఆకాశము, వాయువు, తేజస్సు, జలము, భూమియు వరుసఁగాఁ బైనుండి

ప్రథమ ద్వితీయ తృతీయ చతుర్థ పంచమకక్ష్యలని యెఱుంగం దగు. అధ్యాత్మాదులు భూతాధిష్ఠానములు కాఁబట్టి భూతములవరుసం దెల్పితిని.

ఆకాశము ప్రథమభూతము. శ్రోత్ర మధ్యాత్మము. శబ్ద మధిభూతము. దిక్కు లధిదైవతము. మారుతము రెండవ భూతము. చర్మ మధ్యాత్మము. సంస్పర్శ మధిభూతము. విద్యుత్తు అధిదైవతము. జ్యోతిస్సు తృతీయభూతము. చక్షుస్సధ్యాత్మము. రూప మధిభూతము. సూర్యుఁ డధిదైవతము జలము చతుర్థభూతము. జిహ్వ యధ్యాత్మము. చంద్రుఁ డధిభూతము. రస మధిదైవతము భూమి పంచమభూతము నాసిక యధ్యాత్మము. గంధ మధిభూతము. మారుత మధిదైవతము. ఇది బుద్ధీంద్రియప్రపంచము.

పాదపాయూపస్థ పాణివాగ్వర్గము కర్మేంద్రియములు. అధ్యాత్మములు దానియధిభూతములు.గంతవ్యవిసర్గప్రభృతుల నాలకింపుఁడు. బభ్రుమిత్రప్రజాపతిశక్రాగ్నులుఅధిదైవతములు. అహంకారము మనోబుద్ధులు. ఆధ్యాత్మకములు. అభిమానమంతవ్యములు. అధిభూతములు. రుద్రుఁడు అమృతకరుఁడు. బ్రహ్మము అధిదైవతము. ఈనిర్ణయము శ్రుతిసమ్మతము. ఈ విషయము నెఱింగి యింద్రియముల నింద్రియార్థముల భూతవ్రాతమును గనిపెట్టి విరుద్ధముగాకుండ మనసున నడఁగియుండ నొనరించుటయే సంసారనివృత్త్యుపాయము.

అనిపలికి బ్రహ్మదేవుఁడు మహర్షులతో నతిసూక్ష్మభావత్వప్రకాశినియు మంగళప్రదయు నగునివృత్తిమార్గ మింక నెఱింగించెద. వినుండని యిట్లు పలికెను తాఁబేలు తనయవయవ

ముల ముడుచుకొనునట్లు విద్వాంసుఁడు తన్నలయించు కామముల మరల్పఁజాలును. అట్టిజ్ఞాని రజోవేశములేక ముక్తిపథమును గాంచును. దశేంద్రియములను వశపఱచుకొనుట మిక్కిలి చక్కనియుపాయము. అదియే దారువ్యూహముగా నాత్మాగ్ని వెలుఁగఁజేయువారు. ఆత్మఁగాంచిన సూక్ష్మతత్త్వదర్శనము గలుగును. రోగాతిశోకములఁ గూడినభోగలవముల కాశ్రయమగు భూతపంచకసాగర మతిదుస్తరమగును. కామక్రోధముల జయింపఁగలశక్తి గలిగినపుడు దానినిదాఁట ననువుపడును. *మనస్సును మనస్సునందే యనుసంధించి యాత్మ నాత్మయందే కనునట్టి సర్వవేత్త సర్వభూతముల యందును దన్నే చూచుచు నిర్వికారవృత్తి నుండును. దీపము పెక్కుదీపములఁ గలిగించునటులు ఆత్మతత్త్వ మొక్కండయ్యు రూపాంతరముల యందావహించియుండును. ఆవిధ మెఱింగిపండితుఁడు భ్రమ నొందక యొక్కరీతి నుండును. [1]ఆపరంజ్యోతినామము లే విష్ణువని, మిత్రుఁడని, వరుణుఁడని, అగ్నియని, ప్రజాపతియని, ధాతయని, విధాతయని తెలియవలయును అదియే ప్రభువు సర్వతోముఖము. ఆపరమాత్మనే విప్రప్రవరులు సురాసురులు యక్షపిశాచపితృవరులు. పక్షులు రక్షోభూతగణములు. మహర్షులు సర్వదా ప్రణతులై భజింతురు. అని యుపదేశించి బ్రహ్మ మఱియు వారల కిట్లు తెల్పెను.

* మనో మనసి సంధాయ పశ్యన్నాత్మానమాత్మని, సర్వవిత్సర్వభూతేషు విందత్యాత్మానమాత్మని. అని మూలము. 1 స వై విష్ణుశ్చ మిత్రశ్చ వరుణోఽగ్నిః ప్రజాపతిః, సహిధాతా విధాతా చ స ప్రభు స్సర్వతోముఖః, హృదయం సర్వభూతానాం మహానాత్మా ప్రకాశతే. అని మూలము.

మనుష్యులకు రాజు లధిపులు. వాహనములలోఁ గుంజరము, ఆరణ్యకములలో సింహము, సర్వపశువులలో గొఱ్ఱియయు, బలవపతులలో సర్పమును, గోవులలో వృషభము, స్త్రీలలోఁ బురుషుఁడు, వృక్షములలో వటజంబు కాశ్వత్థశాల్మలిశింశుకాదులును శ్రేష్ఠము లనంబడును. హిమవంతము, పారియాత్రము, సహ్యము వింధ్యము, త్రికూటము. శ్వేతనీలములు, భాసము, కోష్ఠము, స్కంధమహేంద్ర మాల్యవంతములు ననునివి పర్వతరాజములు. గ్రహములలో సూర్యుఁడు, నక్షత్రములలో జంద్రుఁడు, పితృదేవతలలో యముఁడు, నదులలో సాగరము, జలములలో వరుణుఁడు, మరుత్తులలో నింద్రుఁడు, ఉష్ణవస్తువులలో నర్కుఁడు, జ్యోతిస్సులలో నింద్రుఁడు, భూతములలోనగ్నియు, బ్రాహ్మణులలో బృహస్పతియు శ్రేష్ఠులు. ఓషధులకుఁ బతిసోముఁడు, బలవంతులకు విష్ణువధిపతి, రూపముల కధిపతి త్వష్ట, పశువుల కీశ్వరుఁ డధిపతి, దీక్షితులకు విభుఁడు యజ్ఞము, దిక్కుల కుత్తరదిక్కధిపతి, విప్రులకు సోముఁ డధిపతి, సర్వరత్నములకుఁ గుబేరుఁడు నాథుఁడు, దేవతలకుఁ బురందరుఁడు నాయకుఁడు, సకలభూతములకు సృష్టికర్త యగు ప్రజాపతి విభుఁడు సర్వవిధభూతములకు బ్రహ్మదేవుఁడను ప్రసిద్ధిగల నేనే యధిపతిని. ఎల్లవిభులకు విష్ణువు ప్రభువు. దేవదానవాదుల కాతఁడే యీశ్వరుఁడునగు. సర్వశక్తులకు మాహేశ్వరి యని పిలువఁబడు పార్వతి ప్రభుత గాంచును. నారీగణములలో నుమాదేవి నుత్తమురాలినిగా నెఱుంగుఁడు. రతులలో వసుమతియు స్త్రీల కప్సరసయు నధిపతులని యెఱుంగవలయును.

బ్రాహ్మణులు ధర్మసేతువులు, రాజులు ధర్మకాములు, కావున రాజు ప్రయత్నపూర్వకముగ బ్రాహ్మణులరక్షింపవలయును. ఏరాజులదేశములయందు సాధువులు సుఖపడక దుఃఖపడ్దురో యారాజులు గుణహీనులని యెఱుంగవలయును. వారు మృతినొంది సన్మార్గవంశములయందు జన్మింపరు. ఏదేశము సాధువులు రక్షింపఁబడుదురో యారాజీలోకమున సుఖించుచు మృతినొంది స్వర్గసుఖమును గాంచును. ఇఁక ధర్మలక్షణమును వినుఁడు.

* ధర్మమునకు నహింసయే లక్షణము. అధర్మమునకు హింసయేలక్షణము. దేవతలకుఁ బ్రకాశత్వము, మానవులకుఁ గర్మము, నాకాశమునకు శబ్దము, వాయువునకు స్పర్శము, జ్యోతిస్సునకు రూపము, జలమునకు రసము, పృథివికిగంధము, సర్వవ్యంజనసంస్కార యగుభారతికి శబ్దము, మనస్సునకుఁ జింతయు, బుద్ధికి వ్యవసాయము, దానిమహత్తత్త్వస్వరూపమునకు ధ్యానము, అవ్యక్తమునకు సాధుత్వము, యోగమునకుఁ

*అహింసాపరమోధర్మో హింసాచాధర్మలక్షణా, ప్రకాశలక్షణాదేవా మనుష్యాః కర్మలక్షణాః, శబ్దలక్షణమాకాశంవాయుస్తు స్పర్శలక్షణః, జ్యోతిషాం లక్షణం రూపమాపశ్చరసలక్షణా. ౨౨. ధారిణీ సర్వభూతానాం పృథివీగంధలక్షణా, సర్వవ్యంజనసంస్కారా భారతీ శబ్దలక్షణా. ౨౩. మనసో లక్షణం చింతాచింతోక్తాబుద్ధిలక్షణా, మనసా చింతితానర్థాన్ బుద్ధ్యాచేహ వ్యవస్యతి. ౨౪. బుద్ధిర్హి వ్యవసాయేన లక్షణేనాత్రసంశయః, లక్షణం మనసోధ్యానం మవ్యక్తం సాధులక్షణం. ౨౫. ప్రవృత్తిలక్షణోయోగో జ్ఞానంసన్న్యాసలక్షణమ్, తస్మాత్ జ్ఞానం పురస్కృత్యసన్న్యసేదిహబుద్ధిమాన్ ౨౬ అధ్యా. ౪౪.

ప్రవృత్తియు,జ్ఞానమునకు సర్వవస్తుత్యాగము ననునివిలక్షణము లు. లక్షణజ్ఞానము పరతత్త్వపరిజ్ఞానమునకు హేతుభూతమని తెలియవలయు. జ్ఞానపురస్కారమగు సన్న్యాసము పరమగతిని గల్పించు. నిర్ద్వంద్వుఁడై జరామరణనిస్తరణకరణమగుధర్మ మును బొందును. అని బోధించి వారల కవ్యక్తతత్త్వము నిరూపింప దలంపుగొని బ్రహ్మ యిట్లుపలికెను.

అవ్యక్తతత్త్వనిర్ణయము.

* మునులారా! అవ్యక్త మనఁబడుతత్త్వము పరీక్షింపఁగా నలింగము. పురుషుఁ డలింగుఁడు.ఆపురుషుఁడు క్షేత్రము నెఱింగినవాఁడు. కావున క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁబడును. క్షేత్రమనియు ప్రకృతియనియు నవ్యక్తమునకు నామములు కలవు. గుణచిహ్నితమగు నాతత్త్వ మాపరమాత్మగుణముల నెఱుఁగఁజాలదు.చేతనారహితమగుటయే దానికిఁ గారణము. పరమాత్మ యన్ననో తత్క్రియావిశేషముల నెఱుంగు. ఈవిషయముల నెఱింగి గుణమ్ములవదలి ధ్యాననిష్ఠుఁ బూని తత్త్వవేత్తయగు వాఁడు అచలము నిరామయము నవ్యయము నగుపదము నొందఁగలఁడు. ద్వంద్వము లనఁబడుశీతోష్ణసుఖదుఃఖముల నతిక్రమించినవాఁడే యావ్యయపదంబునొంద యోగ్యుఁడు. వేఱుమార్గమునఁ గాఁజాలఁడనుట సత్యము. ఆతత్త్వలక్షణము నింకను విస్తరించి వచించెద. ఆలకింపుఁడు.

---

* ఆలింగగ్రహణో నిత్యః క్షేత్రజ్ఞోనిర్గుణాత్మకః, తస్మాదలింగః క్షేత్రజ్ఞః కేవలం జ్ఞానలక్షణః. 3౬. అవ్యక్తం క్షేత్రలింగస్థం గుణానాం ప్రభవాప్యయం, సదా పశ్యామ్యహం లీనం విజానామి శృణోమిచ. 3౭. అని మూలము.

పగలు రాత్రియు మాసములు పక్షములు శ్రవణాది నక్షత్రములు శిశిరాదికములగుఋతువు లుత్తరోత్తర ముత్కృష్టములగు. గంధములందుభూమియు, రసములయందు జలము, జ్యోతిస్సులందు నాదిత్యుఁడు, స్పర్శములందు వాయువు, శబ్దములయం దాకాశ ముత్తమములు. ఇవిభూతములవిషయము. ఇఁక భూతములయం దుత్తమము లనాదిభూతులను జెప్పుచున్నాఁడను. జ్యోతిస్సులయందు నాదిత్యుఁడాదిభూతుఁడు భూతములయం దగ్నియు, సర్వవిద్యలయందు సావిత్రియు, దేవతలయందుఁ బ్రజాపతియు, వేదంబులయందుఁ నోంకారము, వాయువులయందుఁ బ్రాణవాయువు, ఛందస్సులందు గాయత్రియుఁ, జతుష్పాజ్జంతువులయందు గోవు, మనుష్యులయందు ద్విజాతులు, పక్షులయందు డేగయు, యజ్ఞములయందు హుతము, సరీసృపములయందు సర్పము, యుగములయందుఁ గృతయుగము, సర్వరత్నములయందు హిరణ్యము, ఓషధులయందు యవలు, సకలభక్ష్యభోజ్యములయందు నన్నము, పేయములయందు జలము, క్షేత్రములయందు బ్రహ్మక్షేత్రము వృక్షములయందు నశ్వత్థము, సర్వప్రజాపతులలో నేను (బ్రహ్మను)సృకర్తలమగుమాయందు విష్ణువు పర్వతములయందు మహామేరువు, దిగ్విక్కులయందు నూర్ధ్వభాగము నదులయందు గంగానదియు, సరస్సులయందుసాగరము,దేవదానవాదిగణములయందీశ్వరుఁడు, ఆశ్రమములయందు గార్హస్థ్యము నుత్తమములు. విష్ణువు బ్రహ్మ శివుఁడు ననఁబడునామములు మూఁడు నొక్కతత్త్వమే లోకములకాదియవ్యక్తతత్త్వమే. అంతము దాయందే పగళు లస్తమయాంతములు. శర్వరియుదయాంతము.

దుఃఖము సుఖాంతము. సుఖము దుఃఖాంతము. సర్వము క్షయాంతము. ఉచ్ఛ్రయములు పతనాంతములు. సంయోగములు వియోగాంతములు. జీవితము మరణాంతము. సృష్టియంతయు వినాశాంతము. పుట్టినదానికి మరణము సత్యముగఁ గలుగును. స్థావరజంగమాత్మకప్రపంచమంతయు నశాశ్వతము, ఇష్టాపూర్తాదులు నాశముగలవియే, జ్ఞానము నాశనములేనిది. కావునఁ బరిశుద్ధజ్ఞానముచే జితేంద్రియులై నిర్మములై నిరహంకారులై ముక్తి నొందుదురు

ఇఁకఁ గాలచక్రస్వరూపమును దెలిపెద. వినుఁడు. బుద్ధియే సారము. మనస్సు దానికి స్తంభము. ఇంద్రియగ్రామము బంధనము. మహాభూతములు పరిస్కంధము. నివేశపరివేశనము. జరారోగసంయుతము. అది వ్యాధివ్యసనసంభవము. దేశకాలవిచారముఁగలది. శ్రమవ్యాయామనిస్వనముగలది. అహోరాత్రములు పరిక్షేపములుగాఁగలది. శీతోష్ణములు పరిమండలముగలది. మఱియు సుఖదుఃఖాంతసంశ్లేషము. క్షుత్పిపాసావకీలకము. ఛాయాతపవిలేఖము. నిమేషోన్మేషవిహ్వలము. ఘోరమోహజలాకీర్ణము. అచేతనము. మాసార్ధమాసగణితము. విషమసంచారయుతము. తమోనియమపంకము. రజోవేగప్రవర్తకము. మహాహంకారదీప్తము. గుణసంజాతవర్తనము. అరతిగ్రహణానీకము. శోకసంఘాతవర్తనము. క్రియాకారణసంయుక్తము. రాగవిస్తారము. లోభేప్సాపరివిక్షోభము. విచింత్యాజ్ఞానసంభవము. భయమోహపరీవారము. భూతసంమోహకారకము. ఆనందప్రీతిచారము. కామక్రోధపరిగ్రహము. మహదాదివిశేషాంతము. అశక్తిప్రభవాప్యయము. మనోజవము. మనఃకాంతము. ఇట్టిలక్షణ

ములుగల కాలచక్రము ప్రవర్తించుచున్నది. కాలచక్రప్రవృత్తినివృత్తుల నెఱుంగువారు భూతములయందు మోహము నొందరు సర్వసంస్కారవిముక్తులై ద్వంద్వాతీతులై సర్వపాప వినిర్ముక్తులై పరమగతి నొందుదురు.

ఇఁక నాశ్రమపద్ధతుల నాలకింపుఁడు. బ్రహ్మచర్యము, గార్హస్థ్యము, వానప్రస్థము, సన్న్యాసము అని నాలుగాశ్రమములు. ఇవి గార్హస్థ్యము నాశ్రయించియుండునవి. గురువునకు హితమగు కార్యము నే చేయుచు వేదము నభ్యసించుచు భిక్షాన్నమును భుజించుచు బిల్వపలాశములలో నొక్కదానిని ధరించి స్నానవిధి నెఱపుచు బ్రహ్మచర్యనిరతుఁడు, నియమితేంద్రియ జాలుఁడు, నిత్యశుచియు, యజ్ఞోపవీతియు, మితభాషియు, మేఖలాచిహ్నితుఁడు, శయనాసనప్రచారవిధులయందు నియమము గలవాఁడును, సత్యధర్మనిరూఢుఁడు నై శాంతమూని యిరుప్రొద్దు లగ్నికార్యమున దీర్చుచుఁ బాపకార్యములకుఁ దొలఁగియుండి వర్తించువాఁడు బ్రహ్మచారి యనంబడు. ఈనియమములు బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునకు విధివిహితములు. శాస్త్రోక్త పద్ధతి నతిక్రమింపక సమావర్తనకర్మము నడపి నిజదారయందాసక్తుఁడై నిర్మలప్రవర్తనముగలిగి పంచమహాయజ్ఞపరుండై యతిథుల కన్నమిడి శిష్టాన్నమును భుజించుచు శుక్లవస్త్రములనే ధరించి శక్తికిందగినట్లు దానమిచ్చుచు నింద్రియచాపల్యవర్జితుఁడు నగుచుఁ బరిశుద్ధాంతఃకరణుఁడై సర్వభూతమైత్రి గలిగి స్వాధ్యాయశీలుఁడై సద్వ్రతనిష్ఠుఁడై యజ్ఞములఁజేయించు వేదమును జెప్పుచు క్షమగలిగి సత్ప్రతిగ్రహ మొనరించుచు మిత్రులు కొందఱని శత్రువులు కొందఱని భావింపక

మధ్యస్థుఁడై గృహస్థువు ప్రవర్తింపవలయును. ఆతనిం గాంచి పాపములు తొలఁగిపోవును.

గ్రామమును వదలి యడవులలోఁ బర్ణశాలనిర్మించుకొని యందు నివసించి యిరువేళల స్నానముచేయుచు బ్రహ్మచర్య నియమముగలిగి నీవారములు(గడ్డిగింజలు)పండ్లు,మూలములు, శాకములు భుజించుచు, నజినములు వల్కలములు వస్త్రములుగా ధరించుచు, భూమిపై శయనించుచు, నతిథుల నాదరించి యాహారములను భక్తిచేఁ దనకున్నవానిలోఁ బంచి యిచ్చి, యధ్యయహోమకృత్యముల నడపుచు, నింద్రియముల జయించి వానప్రస్థుఁ డుండవలయు. ఇవి వానప్రస్థాశ్రమ ధర్మములు. ఈమూఁడాశ్రమములలో దేనియందుండువాఁడైనను ముక్తిని గోరినచో విద్యామూలాచారమై తగుసన్న్యాసాశ్రమమును బరిగ్రహింపవచ్చును. దానిలక్షణముల నాలకింపుఁడు.సర్వభూతముల కభయమిచ్చుచు,నతీతపదార్థములకుఁ జింతపూనక రాఁగలవస్తువుల నాసఁగొని కోరక దొరకిన వానితోఁ దృప్తిపడుచు వానియందు నుపేక్షగలిగి కూర్మము తనయవయవముల లోఁగొనునట్లు వానివశమున నుండునట్లభ్యసించుచు నుచితకాలభిక్షాచర్యచేఁ జిక్కినయంతతోఁ దృప్తిపడి దేహయాత్ర సాగించుచు నశనము వస్త్రముగాక మఱి దేని నెవ్వఁ డిచ్చినను గొనక యొక్కపూట భుజించుచు నమస్కారమునందు స్తుతియందు దూషణమునందు సమబుద్ధి గలిగి సన్న్యాసివర్తింపవలయును. అనసూయయు, నక్రోధము, దమము, బ్రహ్మచర్యము, ఋజుత్వము, సత్యము, పిశునతాభావము నహింసయు ననునివి యతికి ముఖ్యములు. వృ

మూలములు నదీతీరములు విజనస్థలములు విపినములు గిరిగుహలు లోనగువివిక్తభాగములు నివాసముగాఁ గౌటిల్యసాధ్యవస్తువుల వదలి యతి సంచరింపవలయును తనవలనఁ గలుగుమేలును గనఁబడంజేయక తన్నుఁజూచి యెల్ల రుదాసీను లగునట్లు వర్తించుచు భిక్షువు ముక్తుఁడు కావలయును.

సంసారవృక్షమును జ్ఞానశస్త్రముచే నఱికి యభిమానాహంకారదూరుఁ డగుపురుషుండు ముక్తిపదమును గాంచును. ప్రతినిమేషమందు నాత్మ నాత్మయందు సమ్మిళితముగావించి బోధమహితులగు మునులసహవాసముచేత నవ్యయగతిని బొందఁదగియుండును. ప్రకృతి చర్యలమానుటయే ముక్తిని గను త్రోవయని యెఱుంగవలయును. పరమనియతి యనఁగాఁ బ్రాణసంయమనంబే. అయ్యది వరుసగ నభివృద్ధి నొందించినచోఁ బ్రసాదసిద్ధి గలుగు. అయ్యదియే పరమపురుషార్థమునకుఁ జేర్చును. అవ్యక్తతత్త్వమునఁగలిగి భవ్యమగుసత్త్వము దురితపంకహారము. అది వ్యయరహితము నమృతము, ఇంద్రియాతీతమునగు తత్త్వమునొంద నాధారమగును కావున సత్త్వభావనకంటెఁ బ్రశస్తమగుకృత్యము వెదకినను లేదు. శాశ్వతవస్తుప్రాప్తిసిద్ధికిఁ బ్రధానము.సత్త్వస్థుఁ డగుపురుషుఁ డీతఁడని యనుమానింపవలయునే కాని వేఱుకారణమునఁ గనుఁగొనశక్యము కాదని యెఱుంగుఁడు. సత్త్వస్థుఁ డగు టెట్లందురేని వినుఁడు.సత్యము సంతోషము నహింసయు ధృతియు క్షమయు నార్జవము సన్న్యాసము పరిత్యాగము విజ్ఞానయోగదశయు త్రివ్యకములు. వాని నాశ్రయించినవారిని సత్త్వస్థులని యెఱుంగవలయును. సత్త్వమును బురుషుని నొక్కటియే

యని కొందఱు వచింతురు. అది పొసఁగనిమాట. మేడిపండు నందుఁ బురువు లుండినట్లు జలముల మీఁద నుండునట్లు సత్త్వమునం దంతరాత్మఁ డుండుననియెడివారును బెక్కండ్రు గలరు.

అని బ్రహ్మదేవుఁడు బోధించుటయు నామహర్షులెల్ల ధర్మను లనేకవిధములుగ నుండు. వీనిలో నేది యనుష్ఠానార్హము? ఎవ్వఁడు దేని ననుష్ఠించునో దాని వాఁడు మేలని పలుకును. మే మన్నింటియందుఁ బ్రీతినుంతుము. అనిశ్చయదర్శనుల మై యున్నవారము. ఇది ప్రధానానుష్ఠేయంబని నిర్ణయించి మా కుపదేశింపవే యని ప్రార్థించిరి.అందును సత్త్వపురుషసంబంధప్రకారము విశేషించి యెఱిఁగింపుమని వేఁడిరి. బ్రహ్మ యిట్లు పలికెను.

సత్త్వంబవశ్యానుష్ఠేయమని నిరూపించుట.

ధర్మము లసంఖ్యాకములు గలవు. వానిలోనెల్ల సర్వభూతాహింస యత్యుత్తమము. అహింసాధర్మము నాచరించు వానికి నత్యుత్తమజ్ఞానము తనంతన కల్గును. అదియే మోక్షమును బొందించును. కర్మములను విధివిహితములుగ నాచరించువాఁడు ఫలముల నాశింపకయుండినయెడల ముక్తి తనంతన లభించును. పురుషుఁడు విషయి యనంబడు. సత్త్వము విషయమనంజను. భోక్తృభోజ్యత్వసంబంధము ననుసరించి యుండును. పద్మపత్త్రమున జలబిందువువలెఁ బురుషునకు సత్త్వమునకు సంబంధమని యూహింపుఁడు. పురుషుఁడు తత్సంగముగల్గినట్లుండియు దానిం బొరయకయే యుండును. పరతత్త్వమును జూచుటకు సత్త్వము దీపమువంటిది. కావున

సాధనభూతమగుతత్త్వమును వదలరాదు. దానియాశ్రయమునఁ జిత్తసుఖత్వాకలితమగుస్థానమును జూడ శక్యమగును. అకిదానిని గృతాత్ము లాశ్రయింతురు. అదియే మంచి యుపాయము. చక్కనియుపాయ సామగ్రి లేక యభ్యుదయహేతువగు దూరమార్గమును జేరఁదరంబుగాదు. వాహనము నెక్కినవాఁడు దూరమందున్నతావును జేరఁగలఁడు. నౌక నెక్కినవాఁడు నదినుత్తరించి యవలితటమును జేరును. సాధనరహితుఁడగుమూర్ఖుఁడు ముక్తిపదంబు నెట్లు పొందఁగలఁడు? స్థలమార్గమున నావయు జలమార్గమున వాహన ముపయోగింపనట్లు తగినదగుసత్త్వమును వదలిన ముక్తిమార్గమును బొందఁజాలఁడు. దురితనివృత్తియుఁ గాదు. నదిని దాఁటునంతదనుక నౌక నాశ్రయించి పిదప వదలునట్లు సత్త్వమును బురుషదర్శనము లభించునంతదనుక నాశ్రయించి తత్ఫలము లభింపఁగాఁ దత్సంబంధమును వదలవలయును. అని పలికి మఱియుఁ జతుర్ముఖుం డిట్లు పలికెను.

ఇరువదినాలుగుతత్త్వముల మున్నెఱింగించితిఁగదా. మహదహంకారాదులయుత్పత్తిని దెలిపితినిగదా. భూమి మొదలగు నాల్గుమహాభూతములకంటె నాకాశము. దానికంటె నహంకారతత్త్వము, దానికంటే బుద్ధి, దానికంటెఁ బ్రకృతియు నెక్కుఁడగు. అన్నింటికంటెఁ బురుషుఁ డధికుఁడు. భూతములతారతమ్యము చక్కఁగా మనస్సునఁ బనిలపడినశిష్టులు పరంజ్యోతిస్స్వరూపుఁ డగుపురుషుని గాంచి శాశ్వతపదము నొందఁజాలుదురు. పృథివ్యాదిపంచమహాభూతములను వ్యాపింపఁ యుటకుఁ జిక్కఁబట్టుటకు దక్షత వానినేలు ప్రభుత్వమునఁ

దగుమనస్సు వాహనముల సారథి యెట్లో యట్లే యింద్రియ ములనడపును. అట్టి శక్తి యామనస్సునకే కలదు. భూతాత్మ కమై బుద్ధిసన్నాహమై మనస్సారథికమై యింద్రియాశ్వమైన యీశరీరరథమునం దభీష్టగమనమున నంతరాత్ముఁ డెందైనను బ్రయాణముచేయును. ఈపద్ధతిని బండితుఁడే యెఱుంగఁ గలఁడు. అట్టికోవిదుఁడు భయంకరములగు సంసారపాశములకుఁ జిక్కక నిర్గుణమార్గమునఁ బ్రవర్తించి నిరామయము శాశ్వ తము నగుస్థానమును గాంచును.

సాగరమునఁ దరంగములు పుట్టి యడంగునట్లు లవ్యక్త మునుండి చరాచరప్రపంచమంతయుఁ బుట్టును. అందే యడం గును. అవ్యక్తాదికమగు సమస్తము శాశ్వతుఁడగుపురుషు నాశ్రయముననే వ్యాపించును. ఈవిషయమును జక్కనెఱింగిన వారు బంధవిముక్తిని గాంతురు. ఆతత్త్వమునుగనుటకు మార్గము తపస్సే వేఱుమార్గము లేదు. కావున నధికనిష్ఠ మెయి సత్తపము నార్జింపవలయును. మహాత్ములారా! ఆతపోవిభూతి చేతనే ప్రజాపతులు బహువిధసృష్టినిర్వహణదక్షు లైరి. వన భవము లగుపదార్థములఁదినుచు దపస్సాదరమున నిష్ఠగలిగి తపం బొనరించికదా మునులు కాలత్రయంబును లోకత్రయంబును జూతురు దానిచేతనే విద్యాగౌరవము గలుగును. తపోమహా త్త్వమును బొందరానిపదములు లేవు బ్రహ్మహత్యాదిమహా పాపములు దానఁ దొలంగును. సర్వభూతములు సంతృప్తి నొందును. మమత్త్వము, అహంకారము గలమానసమును దపోనిష్ఠనునిచిన నాతపస్సునకుఫలము ప్రజాపతిత్త్వమే యగు. మమత్వాహంకారములవదలి చేయుతపస్సునకు ఫలము శాశ్వత

పదమగును. రజస్తమోగుణములవదలి సత్త్వగుణమునాశ్రయించి నిర్గుణతత్త్వమును గాంచి సత్త్వమునుగూడ వదలి వైరాగ్య సంపదల నొందును. పరతత్త్వమనఁగా క్షేత్రజ్ఞుఁడే యని యెఱుంగవలయు. అట్లెఱింగినవాఁడు సర్వమెఱింగినవాఁడే యగును. అవ్యక్తము తుదగాఁ గలిగినవియెల్ల నవిద్యాజనితములు. అవ్యక్తమును నిర్మమత్వము గల్గినఁ గాంచఁజాలును. *కర్మతత్పరులు కర్మములు (యజ్ఞాదిరూపములు) కర్తవ్యములనుదురు. జ్ఞానులు అధ్యాత్మవిద్యను శ్రేష్ఠమని చెప్పుదురు. కర్మములు పదాఱువికారములు గలమూర్తిని గల్పించును. అధ్యాత్మవిద్యయో శాశ్వతుఁడై యింద్రియగ్రాహ్యుఁడు కాక వెలుంగు పరమపురుషుని గనుఁగొనఁజేయును. ఆపురుషుఁడు విద్యామయుఁడుకాని కర్మమయుండుగాఁడు. ఇది శ్రుతిసమ్మతమగుమార్గము. ఇట్టిజ్ఞానమే మహాత్మునకుఁ గల్గునో యాజ్ఞాని యఖిలసంకల్పముల వదలి యాత్మ నాత్మయందే కాంచి నాశరహితమై యజరమై తగునమృత మనుపదమ్ము నొందును. జ్ఞాననిష్ఠగలిగి విముక్తిపద మిది నిర్ణయించుశక్తి గలవారిచేత నిర్ణయింపఁబడినపద్ధతి యిది యని యెఱుంగుఁడు. దీనికి మించిన మంచిమార్గము లేదు. వాంఛల వదలి యసంగతి నభ్యసించి సర్వసమత్వము గలిగియుండు మహాత్ములే యీమార్గమునఁ బ్రవ

*కర్మ కేచిత్ప్రశంసంతి మందబుద్ధిరతా నరాః, యే తు వృద్ధా మహాత్మానో న ప్రశంసంతి కర్మ తే. ౩౧. కర్మణా జాయతే జంతుర్మూర్తిమాన్ షోడశాత్మకః, పురుషం గ్రసతేఽవిద్యా తద్గ్రాహ్యమమృతాశినామ్. ౩౨. తస్మాత్కర్మసు నిస్స్నేహా యే కేచిత్పారదర్శినః, విద్యామయోఽయం పురుషో న కర్మమయస్స్మృతః. ౩౩. శ్లో. ౫౧ అధ్యాయము.

ర్తింప నర్హు లగుదురు. మీరడిగినప్రశ్నములకు బదులు చెప్పి తిని. ఈమార్గముననే ప్రవర్తింపుఁడు. వేఱుమార్గములఁ బ్రవ ర్తింప నూహింపకుఁడు. ఈత్రోవన నడువఁబూనితిరేని పరమ పదసిద్ధి మీకుం గల్గును. అని చతురాననుఁడు మౌనులకుఁ దత్త్వ ముపదేశింపఁగా వారామార్గమున నిష్ఠగలిగి యితరా లభ్యమగు సౌఖ్యమునొందిరి. అని యాగురువు శిష్యున కీసం వాదమును మునులకు బ్రహ్మదేవునకు నైనదానిని బోధింపఁగా శిష్యుఁడు జ్ఞానియై యమృతపదము నొందెను.

అని యిట్లు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ హిత ముపదేశింపఁగా విని యర్జునుఁడు మహాత్మా! యాగురు వెవ్వఁడో శిష్యుఁ డెవ్వఁడో తెలుపుమన విని కృష్ణమూర్తి పార్థా! గురువన నేనే. నామనస్సు శిష్యుఁడు నీపైఁగలప్రీతిచేత నీవిషయమును దెల్పితిని. ఇది మహాగుహ్యమగువిషయము. నిర్మలమై, శాశ్వ తమై తగుచిత్తము నీయధ్యాత్మవిషయమున ననుసంధింపుము. నాయందే భక్తి నునుపుము దాన దురితవిముక్తుఁడ వగుదువు. *యుద్ధకాలమున నీవు శంకాకులచిత్తుఁడవై ప్రశ్నింపఁగా నమృతపదప్రాప్తికిఁ గారణమగు తత్త్వము నుపదేశించితిని. దానిని మఱచి మరలఁ బ్రశ్నించితివి. మరల నావిషయ మునే చక్కఁగాఁ దెలిపితిని. మనశ్చంచలతను మాని శమముగలిగి యీవిషయమును స్మరించుచుండుము. దాన

* పూర్వముప్యేతదేవోక్తం యుద్ధకాల ఉపస్థితే, మయా తవ మహా బాహో తస్మాదత్ర మనః కురు. ౫౦. మయా తు భరతశ్రేష్ఠ చిరదృష్టః పితా ప్రభుః, తమహం ద్రష్టుమిచ్ఛామి సమ్మతే తవ ఫాల్గున. ౫౧. అని మూలము.

సకలార్థములు గల్గును. *అర్జునా! నాయందు నీకుఁ బ్రీతి కల దేని కురుకులోద్ధారకుఁడవు గావున నీయధ్యాత్మవిద్యను విన్నవాఁడవగుట దానిరీతి నాచరింపుము. ఈధర్మము నాచరించితివేని యది ముక్తిని నిన్నుఁ బొందింపఁగలదు. అని మహారహస్యమగు నీవిషయము నుపదేశించి కృతకృత్యుఁడ నయ్యెనని తలంచి పార్థా! నీకుఁ దెలుపఁదగినవిషయములఁ దెల్పితిని. నాచిత్త మిప్పుడు వసుదేవునిఁ జూడఁగోరెడిని. వసుదేవుఁడు నాకుఁ బ్రభువు, తండ్రియు నగునుగదా. నీమనోవృత్తిని గనిపెట్టి నీయనుమతి నొంద నెంచితిని. కావున నావలనఁ గాఁదగినపనులు నెఱవేఱినవి. నన్నిఁకఁ బంపుమా యని యాచించెను.

ఆమాటకుఁ బరమానందభరితుఁడై పార్థుఁడు శ్రీకృష్ణా! తమకట్టియుద్దేశముగలదేని మనము కరినగరమున కరుగుదము. ధర్మరాజునకుఁ దమయూహ నెఱింగించెదను. వా రనుమతించు నట్లు చెప్పెదను. మాయన్న యనుమతి నొంది పయనము సాగింపవచ్చునని వినయమున బదులిడెను. అంత శ్రీహరి పార్థ నాశయ మెఱింగి దారుకు రావించి రథం బాయత్తము చేయు మని యాజ్ఞాపింప నాతండు రథంబుం బూన్చి తెచ్చుటయుఁ గృష్ణార్జునులు పయనమునకుఁ దగినవేషములఁ బూని పరిజనం బుల హృష్టులంగావించి యరదం బెక్కి కరిపురి కరిగిరి. మార్గము నడుమ. పార్థుఁ డాహరిం గాంచి వినయవినమితోత్తమాంగుఁ

*మయి చేదస్తి తే ప్రీతిర్నిత్యం కురుకులోద్వహ, అధ్యాత్మమే తచ్ఛ్రుత్వా త్వం సమ్యగాచర సువ్రత. తతస్త్వం సమ్యగాచీర్ణే ధర్మేఽస్మిన్న కర్శన, సర్వపాపవినిర్ముక్తో మోక్షం ప్రాప్స్యసి కేవలమ్. అని మూలము.

డై మహాత్మా! మీప్రసాదమున ధర్మరాజు శత్రువుల నోడింపఁ గ ను. శత్రువులు మరణించిరి. రాజ్యము నిష్కంటక మయ్యెను. పాండవు లిపుడు నాథవంతు లయిరి. నీవను నోడసాయ మున మేమాకురుసాగరమును దాటఁగలిగితిమి. ప్రపంచకార్య నిర్వహణచతురా! విశ్వాత్మా! పరమేశ్వరా! నీకు నమస్కార ములు. నీవలన నే నొకరథికుఁడ నైతిని. నీమహత్త్వము గొని యాడ నే నెంతవాఁడను. క్రీడయు మరణము సకలము నీవలన నగును. నిన్ను వదలిన నేదియు లేదని విశ్వసించితిని. స్థావర జంగమాత్మకప్రపంచము నీస్వరూపమే యగును. నీవే చతుర్విధ మగు నీభూతగ్రామమును నిర్మించితివి. కాని దీనినంటక నీవున్న వాఁడవు. సర్వభావాతీతుఁడవు. సర్వేశ్వరుఁడవు. నీమహత్త్వ మును నారదుఁడు దేవలుఁడు కృష్ణద్వైపాయనుఁడు కురుపితా మహుఁ డగుభీష్ముఁడు తెలుప నెఱింగితిని. పాపులకు దూర మున నుందువు. పుణ్యాత్ములకుఁ జెంత నుందువు నిన్నిప్పటికి సర్వమయునిగా నెఱుంగఁజాలితిని. నీయందీప్రపంచమంతయు నిమిడియున్నది. నీవొక్కఁడవే సకలమగుదువు. నాయందలి యవ్యాజప్రీతిచే నీమహాద్భుతాధ్యాత్మవిషయముల నెఱింగించి తివి. ఈనీయుపదేశమునఁ గృతకృత్యుఁడ నైతిని. నీమాట చొప్పునఁ బ్రవర్తింతును. ఈయుపదేశ మత్యద్భుతము. నా యందుఁ దమ కెంతగాఢప్రీతియున్నదో యతిసులభముగ నుప దేశించితివి. నాకొఱకై కౌరవులఁ దునుమాడితివి. నీవు చంపిన వారినెల్లఁ బిదప నే దునిమితిని. జయించెనన్నఖ్యాతి నాకుఁ గల్గుట నీయనుగ్రహముననే. కర్ణవధోపాయమును దెల్పితివి. దుర్యోధనుని దురుద్యోగము నెఱిగించితివి. అది యిది యన

నేల? నన్ను రక్షింప నేయేకార్యములు చేయఁదగునో వానినెల్ల నొనరించితివి. కావున నిఁక ద్వారక కరుగఁదలఁచు నీయుద్దేశమును రాజున కెఱిఁగించి యతఁడు సమ్మతించునట్లు చేసెదను. ఈ ప్రయాణము తగినదే. అని పలుక నర్జునునిసల్లాపముల నాదరించుచు మార్గమును గడచి కరినగరమును సమీపించెను. నగరమును జేరి ధృతరాష్ట్రునిమందిరమున కరిగి యావృద్ధదంపతులకుం బ్రణమిల్లి కుంతిని గారవించి విదురాదుల నుచితరీతి బహూకరించి కౌంతేయాగ్రజుని నతిశయభక్తిమై నారాధించి యతండు నాలింగనాదివిశేషంబుల నాదరింప నానందించుచు ధనంజయునింటికిం బోయి యాదినమందుండెను. పార్థుండును మహాదరంబున భగవంతుం బూజించి ధర్మరాజునకు శ్రీకృష్ణు నభిమతంబు దెలుప నాతం డందుల కంగీకరించెను. మఱియు శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారకకుంబోయి యచ్చటిబంధువులకు హృదయప్రమోదంబు గావించి యుచితకార్యములు నడపి మరలి యశ్వమేధమునకు దయచేయుఁగాక యని వాంఛించెను. శ్రీహరియు నందులకు సమ్మతించెను. అంత నాజనార్దనుఁడు కుంతీదేవిని ద్రౌపదిని దగురీతి మాటలాడి సంతసింపఁజేసి సుభద్రనుం బిలుచుకొని ద్వారవతికిం బ్రయాణము సాగించెను. అందఱు నర్ఘ్యవిధంబుల ననునయించి శ్రీహరి యరుగునపుడు పార్థునిపై దృష్టి నిలిపి చూచుచునే యరద మెక్కెను. పార్థుండు నాహరి యరుగుపజ్జనే దృష్టిని బ్రసరింపఁజేయుచుండెను. ఇట్లు పాండవుల వీడ్కొని శ్రీహరి ద్వారవతికిం బ్రయాణము సాగించెను. సాత్యకియు సుభద్రయుఁగూడ నరిగిరి. అత్తఱి దేవేంద్రుఁడు హరిపై విరులసోనలఁ గురియించెను. మహర్షు లానందించిరి.

సురదుందుభులు మ్రోసెను. పవమానుఁడు మహానుకూలభంగి వీచెను. శుభచిహ్నము లనేకములు తోఁచెను.

మహాశయులారా! ఇప్పటికి భగవంతుఁడు మానవలోకమున నేకార్యార్థ మవతరించెనో యాకార్యము నెఱవేఱినది. భూభారహారణలీల పూర్తిచేసి పరాత్పరుఁడు హృష్టుఁడయ్యెను. తానిఁక నేమిచేయఁదగునని యూహించు నవకాశము గలవాఁడయ్యెను. వేసరక జన్మప్రభృతిగా దుష్టాత్ముల వధించుచుఁ గర్మానురూపముగా వధింపఁజేయుచు నింతదనుకఁ గాలము గడుపవలసినవాఁ డయ్యెను. ఈమహాకార్యమునకు నర్జును నొకసాధనముగా నొనరించికొనియెను. అర్జునుఁ డొక చర్మప్రతిమ. భగవంతుఁడు సూత్రధారుఁడు. సూత్రధారుని యిష్టానుసార మాతోలుబొమ్మ యాడుచుండును కాని దాని కొకయహంకారము గలదు. అది తొలఁగింప భగవంతుఁడు పెక్కుతడవలు ప్రయత్నించెను. ఎన్నితడవలు ప్రయత్నించిన నాబొమ్మ స్వకీయకర్త్రానుసార మహంకారము గలదిగనే కనఁబడసాగెను. ఆచర్మప్రతిమ యీజన్మమునఁ గృతకృత్యతఁ గాంచఁగలదని పరాత్పరుం డెఱింగియే మరల మరల దాని కుపదేశింపసాగెను. నీవు నిమిత్తమాత్రమే నీవలన నేకార్యము కాఁబోదు. అని తెలుపుటయే దీనికిఁ బ్రమాణము. ఆయుపదేశ మాప్రతిమకుఁ జాలకపోయెను. తనయుపదేశము సత్యమని యావ్యక్తి మదినాటుటకే మరలఁ బ్రయత్నించి నీవు నిమిత్తమాత్రమే యని తెలుపక విశ్వరూపముం జూపి యాభావము దృఢపడునట్లుచేసెను. అవిశ్వరూపసందర్శనమున నాప్రతిమ యేమని గ్రహింపఁగల్గెను? జీవులందఱు స్వకీయకర్మప్రేరితులై

మృత్యుముఖమునఁ బ్రవేశించుచున్నవారు. ఇందెవ్వరు చేయుఘనకార్య మించుకంతయు లేదు. నేను నొకసాధనమువంటివాఁడనే. ఇందు నేఁజేయఁదగి నాశక్తికి లోఁబడినకార్యము లేదు. భగవదిచ్ఛవలన నంతయు సాగుచున్నది. ఎవ్వరుగాని దాని మార్పఁజాలరు. ఒకప్రాణి నింకొకప్రాణి వధింపఁజాలదు. వారివారికర్మమే వారివారి నుత్తమగతినో నీచగతినో పొందించుచుండును. ఇతరులు మాచేత నీకార్యము సాధింపఁబడినదనుకొనుట యజ్ఞానముచేతనే కాని వేఱుగాదు. అనునర్థము నాయర్జుననామమును ధరించినతోలుబొమ్మ గ్రహించెను. అంతతోఁ గొంతగర్వము తగ్గెను. భగవంతుఁడు సంతసించి కార్యమును సాధించెను. నడుమ నడుమ మరల మరల నా యహంకారము పొడసూపుచునే యుండెను. దానిని దొలఁగించుచుఁ బనిని సాధించెను. ఆయర్జునున కుపదేశించు నెపమున భగవంతుఁడు సర్వమానవకోటికి సజ్ఞానము తొలఁగునట్లు గీతాశాస్త్రమును వెలువరించెను.

మహానుభావులారా! గీతాశాస్త్రము కర్మసిద్ధాంతము ప్రధానముగా బోధించునని యుక్తియుక్తముగాఁ బదునొకండవసంపుటమున వ్రాసితిని. అది సిద్ధాంతమా కాదా యన్నశంక మీకుఁ గలుగవచ్చును. అనుగీత లాసందియమును దొలఁగింపఁగలవు. అనుగీత లుపదేశించునపుడు భగవంతుఁ డర్జునుని దూలనాడెను. అజ్ఞానమున నాయుపదేశమును మఱచితివని యెను. దానిభావ మేమి? ఆయుపదేశమున నీమనస్సు పరిపక్వముకాలేదనియే కదా. మరల దాని నుపదేశింప శక్యమా యనియు శ్రీకృష్ణుఁడు హెచ్చరించెను? దీనియందలి సార

మేమి? మరల గీతల నుపదేశించుశక్తి భగవంతునకు లేదని యూహింపఁదగునా? లేక వానిమరల నుపదేశింపఁగూడదని హరి తలంచెనని గ్రహింపఁదగునా? ఇఁక నిందలిసారమిదియని గ్రహింపుఁడు గీతోపదేశకాలమున నర్జునునకు వైరాగ్యమును గల్గింపఁదగకయుండెను. అతనివలనఁ గాఁదగిన కార్యములు పెక్కులుండెను. కావునఁ గర్మమార్గమునే బోధించెను యుద్ధానంతరము భీష్మునిమూలమున సకలధర్మములు తెలియఁజేసెను. ఇఁక నర్జునునిమూలమునఁ గాఁదగినమహాకార్యము లేదని యెఱింగి యాతనికి ననుగీతల నుపదేశించెను.

భగవద్గీతలకు ననుగీతలకుఁ గలతారతమ్య మేది? అను ప్రశ్నమును మది నుంచుకొనుఁడు. ఇందుఁ బ్రధానముగా నింద్రియజయమే ప్రధానమని చెప్పఁబడినది. బహిర్త్యాగమునకంటె నంతర్త్యాగ మత్యుత్తమమని తెలుపఁబడినది. సకలధర్మములలో సత్యము అహింసయుఁ బ్రధానములని తెలుపఁబడినది. గీతాశాస్త్రమునందు,

శ్లో. "స్వధర్మమపి చావేక్ష్య న వికంపితుమర్హసి,
ధర్మ్యాద్ధి యుద్ధాచ్ఛ్రేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్య న విద్యతే.
యదృచ్ఛయా చోపపన్నం స్వర్గద్వారమపావృతం,
సుఖినః క్షత్రియాః పార్థ లభంతే యుద్ధమీదృశమ్. 32
అథ చేత్త్వమిమం ధర్మ్యం సంగ్రామం న కరిష్యసి,
తతస్స్వధర్మం కీర్తిం చ హిత్వా పాపమవాప్స్యసి. 33
అకీర్తిం చాపి భూతాని కథయిష్యంతి తేఽవ్యయాం,
సంభావితస్య చాకీర్తిర్మరణాదతిరిచ్యతే. 34
హతో వా ప్రాప్స్యసే స్వర్గం జిత్వా వా భోక్ష్యసేమహీం,

తస్మాదుత్తిష్ఠ కౌంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః. ౩౭

(౨ అధ్యాయము)

స్వే స్వే కర్మణ్యభిరతస్సంసిద్ధిం లభతే నరః,
స్వకర్మనిరతస్సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు ౪౫
యదహంకారమాశ్రిత్య న యోత్స్య ఇతి మన్యసే,
మిథ్యైష వ్యవసాయస్తే ప్రకృతిస్త్వాం నియోక్ష్యతి. ౫౯
స్వభావజేన కౌంతేయ నిబద్ధస్స్వేన కర్మణా,
కర్తుం నేచ్ఛసి యన్మోహాత్కరిష్యస్యవశోఽపి తత్." ౬౦

(౧౮ అధ్యాయము.)

అను నీధర్మ ముపదేశింపఁబడినది. మొదటినుండి కొసవఱకుఁ గర్మమునే ప్రతిపాదించుననియే మనము గ్రహింపవలయు. అట్లు కాకయున్న వైరాగ్యసంపన్నునిగాఁ జేసి పదునెనిమిదవయధ్యాయమున నర్జునా! శత్రువులవధింపుమని బోధించునా? అట్లుమనము గ్రహింపఁజనునా? నిజముగా వైరాగ్యమునే కలుగఁజేసినచో మరల నర్జునుఁడు మఱచితిని. ఉపదేశింపుమని శ్రీహరిఁ గోర నవకాశముకలదా? ఇఁకేమనిన నాలకింపుఁడు. మహాసంగ్రామము సాగనున్నది. అర్జునుఁడు జంకెను. కార్యమేమో కావలయును. అత్తఱి శ్రీహరి గీతాశాస్త్రము నుపదేశించి కర్మమార్గమును దెలిపి యందు ఫలమును గోరక స్వకులవిహిత కర్మముల నాచరింపవలయుననియుఁ గర్తను నేనన్నయభిమానము వదలవలయుననియు నట్లు చేయకమానినఁ బాపవలయు. నీవూరకున్నను బ్రకృతి నిన్ను నిర్బంధించి నీచేతనే చేయించుననియుఁ దెలియునట్లు చేసెను.

ఆయుపదేశానుసారము పార్థుఁడు స్వకర్మమును నెఱవేర్చెను. భూభారము తొలఁగెను. పిదప నర్జునుఁడు ఫలాభిసంధిరహితకర్మాచరణమునఁ బరిపక్వమనస్కుఁ డయ్యెను. మరల నాఁటియుపదేశమును మఱచితిని. దానినే యుపదేశింపుమని ప్రశ్నించెను. మరల నాగీతల నుపదేశింపలేదు. అందలిసిద్ధాంత మీతరుణమున నర్జునునకుఁ బనికిరాదని హరి యెఱింగెను. కావుననే,

శ్లో. "అబుధ్యామాగ్రహీర్యత్త్వం తన్మే సుమహదప్రియం,
న చ సాద్య పునర్భూయస్స్మృతిస్తే సంభవిష్యతి. ౧౦
నూనమశ్రద్ధధానోఽసి దుర్మేధా హ్యసి పాండవ,
న చ శక్యం పునర్వక్తుమశేషేణ ధనంజయ ౧౧
స హి ధర్మస్సుపర్యాప్తో బ్రహ్మణః పరివేదనే,
న శక్యం తన్మయా భూయస్తథా వక్తుమశేషతః. ౧౨
పరం హి బ్రహ్మ కథితం యోగయుక్తేన తన్మయా,
ఇతిహాసం తు వక్ష్యామి తస్మిన్నర్థే పురాతనమ్. ౧౩
యథా తాం బుద్ధిమాస్థాయ గతిమగ్ర్యాం గమిష్యసి,
శృణు ధర్మవతాం శ్రేష్ఠ గదితం సర్వమేవ మే." ౧౪

అను నిరూపమున వైరాగ్యము నుపదేశించెను. భగవద్గీతాంతమున నీవీ క్షత్త్రియధర్మమగుసంగ్రామమును జేయక పోయినచోఁ బ్రకృతి నీచేతనే చేయింపకమానదని పల్కినట్లు గాక యనుగీతాంతమునందు,

"మయి చేదస్తి తే ప్రీతిర్నిత్యం కురుకులోద్వహ,
అధ్యాత్మమేతచ్ఛ్రుత్వా త్వం సమ్యగాచర సువ్రత. ౪౯

తత స్త్వం సమ్యగాచీర్ణే ధర్మేఽస్మిన్నరికర్శన,
సర్వపాపవినిర్ముక్తో మోక్షం ప్రాప్స్యసి కేవలమ్." ౪౯
(అశ్వమేధపర్వము ౫౧ అధ్యాయము.)

అని యుపదేశించెను. "కేవలం మోక్షం ప్రాప్స్యసి" ఒక్క మోక్షమునే పొందఁగలవు. ముక్తుఁడ వగుదువని సారముకదా. ఆ యీయుపదేశధోరణిఁ బరికింపుఁడు. నాయందు నీకుఁ బ్రీతి యుండినచో నీయధ్యాత్మవిద్య నాచరింపుమని యిందును,

"మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు,
మామేవైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోఽసి మే."

అని గీతాంతమునందు నుపదేశించెను. అప్పు డర్జునుఁడు,

"స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచనం తవ."

అని బదులిచ్చెను. అనఁగాఁ గర్తృత్వాభిమానమును మాని యుద్ధముచేసెదను ? నీయాజ్ఞను శిరసావహించెదను. అని యేకదా దీనిభావము. ఈ రెండువిషయములను నిష్పక్షపాతబుద్ధి నాలోచించినపుడు గీతాశాస్త్రము ప్రధానముగాఁ గర్మసిద్ధాంతమును దెలుపునని. అనుగీతాశాస్త్రము ముక్తిమార్గమునే బోధించును. కావున నీవిషయముల నీసిద్ధాంతముగలవని యూహింపఁదగియుండును. ఇఁక నీవిషయమును బెంచి వ్రాయక యవ్వలిభగవచ్చరిత్రమును వ్రాయఁబూనెదను. ఇఁక మీఁదటి శ్రీకృష్ణచరిత్రము విచిత్రముగ నుండును. భూభారహరణానంతరము పరిపక్వజీవులను ముక్తులను జేయుటయే శ్రీహరి చేయఁబూనినపని. కాఁబట్టి యాచర్యలనెఱుంగుటయే ప్రధానము. వానింబఠింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి యుదంకాశ్రమమునకుఁ బోవుట.

*పాండవుల వీడుకొని కొంతదవ్వరిగి యందుఁ ద్రోవకుఁ జేరువగనున్న యుదంకాశ్రమమునకుం బోయెను. ఉదంకముని మహనీయతేజశ్శాలి. భృగువంశ్యుఁడు ఆమహర్షిం గాంచి వలగొని మ్రొక్కి యాతం డొనరించు సత్కారములం గైకొని యించుక యందు విశ్రమించెను. ఉదంకముని దివ్యదృష్టిగల వాఁడు. అట్లయ్యు శ్రీహరిప్రవృత్తి పక్షపాతమని భావించి యిట్లు ప్రశ్నించెను శ్రీకృష్ణా! భరతవంశ్యులపాలికింబోయితివి కదా. అందిరుతెగలవారును మహాహవంబు చేయఁబూని నిశ్చయించియుండ నీచమత్కారమున వారల లోఁగొని యాయా యిదేశపు రాజుల వారినెలవులకుం బోవంబంచి యుద్ధము నాపితివా? రాజులందఱు తమతమరాజ్యములఁ బాలించుచు సుఖంబున్నవారుకదా? పక్షపాత మనుదోషములేని నీవు సకలప్రజాసంతోషకార్యము నిర్వహించి విఖ్యాతిం గాంచినాఁడవే? తెలుపుము. విన వేడుకయయ్యెడు. నీసంధినిబంధనము ననుసరించి కురుపాండవులు సుఖంబున్నవారలని నమ్మెదను. అని నిందాగర్భంబుగా నడిగెను.

పరమేశ్వరుఁ డాప్రశ్నసారము నెఱింగి తాను నట్టే బదులుచెప్పంబూని యిట్లనియె. మునీంద్రా! కురుపాండవుల సంగరమును భంగపఱుపంబూని యే నచటికింబోయి న్యాయమున కనుకూలముగా మాటలాడితిని. మహోద్ధతి నదలించితిని. భయముగలిగించి లొంగఁజేయంజూచితిని. ఆదృతిమై నుపదే

* ఇది యశ్వమేథపర్వమున నేఁబదిమూఁడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

శించితిని ఇన్నిపాట్లుపడియు దుర్యోధను నాతనితమ్ముని దదను బంధులను మెత్తపడునట్లు చేయఁజాలకపోతిని నాకనుకూల ముగా భీష్మద్రోణులు నొక్కిచెప్పిరి. విదురుఁడు పలుపోకలఁ బల్కెను. ఇంచుకంతయుఁ బాటింపరైరి. వారిని లోభగుణంబు బంధించెను. వంశధర్మ మాశ్రయింపఁ బ్రయత్నింపక సంధియం దించుకంతయు నాసక్తిఁబూనక పాండవులతో యుద్ధముచేసిరి. హతులైరి. బంధుమిత్రపరిజనులంగూడి కురుకువారులు రణ మరణముఁ గాంచి పుణ్యలోకముల కరిగిరి పాండవులుతప్పఁ దక్కినరాజులు హతులైరి. మునీంద్రా! కాలగతిగడువ నెవ రికే శక్యమగునే?

అనుటయు నామాటలకు రోష ముప్పతిల్ల దాన నేత్ర ములు కషాయితములు కాఁగా నుదంకముని యదుకులపుంగవా నీవు మిథ్యాచారుఁడవు. శక్తిగలవాఁడవయ్యుఁ బక్షపాత మూని కౌరవవంశమును నశింపఁజేసితివి. నీసామర్థ్యమును దాఁచితివి. ఈమహాపాపకార్యము నిన్నూరకపోనిచ్చునే. బలవంతపఱచి యుద్ధమాపుటకు నీకు శక్తిగలదు. నీ వట్లు చేయక మోసముగాఁ బ్రవర్తించితివి. నీ వుపేక్షించుటంజేసి వారెల్ల నశించిరి. కావున నీకు ఘోరశాపం బొసంగెదను. అనుటయు నచ్యుతుం డామునితో మునీంద్రా భృగు నందనా! నామాటలు సవిస్తరములుగా నాలకించి యను నయమొందుము. తపస్వివికదా. కోపమూనుట న్యాయము కాదు. మఱియొక్కమాట వినుము. అల్పతపశ్శక్తి నన్ను భయపెట్టఁ దరముగాదు. శపించితివేని చిరకాలకృతతపస్సు బ్రహ్మచర్యము వ్యర్థములుకావా. గురువుల నారాధించితివి.

నావున వ్యర్థముగాఁ దపశ్శక్తిని వ్యయింపకుము. అను హరి పలుకులు విని యుదంకుఁడు శ్రీకృష్ణా! నీవు చెప్పఁబూను న్యాయమును బోధింపుము. ఆలకించెద శాపము నీయఁబూను నామనస్సును మరలించిన మరలింతును. శ్రేయస్సునుగూర్చినఁ గూర్తును. నావుడు నమ్మునిచంద్రు నాలోకించి శ్రీపరమేశ్వరుఁడు నవ్వుచు నిట్లు పలికెను.

తమోరజస్సత్త్వములు మదాశ్రితములు. వసురుద్రాదిత్య ప్రముఖులెల్ల నావలన నుద్భవించినవారు. సమస్తము నాస్వరూపమే. సర్వభూతములు నాయందుండును. నేను వానియం దుండువాఁడను. ఈవిషయము నమ్ముము. శంక నొందకుము. సత్తని యసత్తని వ్యక్తమని యవ్యక్తమని క్షరమని యక్షరమని చెప్పఁబడునదెల్ల మదాత్మకమే నాలుగు విధములగు నాశ్రమధర్మములు వైదికము లనఁబడునవియెల్ల మదాత్మకములే యని యెఱుంగుము అసత్తు సదసత్తు సదసత్పరము నాకు లోఁబడినదే. దేవాదిదేవుఁడనై సనాతనుఁడ నగు నాకంటె వేఱుగా నుండునది యుత్కృష్టమైనదియు లేనే లేదు. ఓంకారప్రముఖము లగు వేదములు నన్నుగా నెఱుంగందగు. దేవతలకుఁ దృప్తిని గావించుయూపము సోమమును హోమము హోతయు హవ్యము నన్నుఁగా నెఱుంగుము. యజ్ఞముచేయఁబూని దానినుండి ఫలమునొందఁగోరువారు నన్ను వినుతించి ఫలముగాంతురు. దోషయుతులు ప్రాయశ్చిత్తములఁ గృతాత్ములగుదురు మత్సంకీర్తనాసక్తులై వారును దరింతురు ధర్ముని నాజ్యేష్ఠపుత్త్రునిగా నెఱుంగుము. ఆతఁడు నామానసపుత్త్రుఁడు. నాకత్యంతప్రియుఁడు. జగద్రక్షణమునకై

యాయాయికాలములం దగినజన్మముల నొందుదును. ధర్మ సంస్థాపనమునకై రూపముల ధరింతును. *సృష్టిలయముల నొనరింప బ్రహ్మయని శంకరుండని పేరుధరింతును. ఇంద్రుండను నేనే. సర్వమునకు నాధారభూతుండనై విష్ణువని యచ్యుతుం డని పిలువంబడువాండను నేనే. సకలభువనముల నిండియుండు వాండను నేనే. ప్రతియుగమునందును ధర్మసేతువు చలనమును గాంచంగా దానిని స్థిరతగాంచంజేయుటకై యాయాజన్మము లను గాంతును. ఉదంకమునీ! †నేను దేవతలవంశమున జన్మించి నపుడు దేవతవలెనే వర్తింతును. గంధర్వాదియోనులయందుం బుట్టువుంగాంతునేని యట్లే వర్తింతునని యెఱుంగుము. ఏకార్యమున కేజాతింబుట్టుదునో యాజాతిధర్మముల ననుసరిం చుచుందునని యెఱుంగవలయును. లోకరక్షణార్థమే యీకా ర్యముల నొనరింతునని నమ్ముము. అట్టి నేను గురుకుమారులకు మహాభయమును గలుగంజేసి భయపెట్టితిని. కాని వారు కాల ముచేం బ్రోత్సహింపంబడి మరణించిరి. ధర్మనిహతులై స్వర్గము

*అహం విష్ణురహం బ్రహ్మ శక్రోఽథ ప్రభవాప్యయః. ౧౪. భూత గ్రామస్య సర్వస్య స్రష్టాసంహారఏవచ, అధర్మే వర్తమానానాం సర్వేషా మహ మచ్యుతః. ౧౪. అనిమూలము. † యదా త్వహం దేవయోనౌ వర్తామి భృగునందన, తదాహం దేవవత్సర్వమాచరామి న సంశయః. ౧౭. యదా గంధర్వయోనౌ వా వర్తామి భృగునందన, తదా గంధర్వవత్సర్వమాచరామి న సంశయః. ౧౮. నాగయోనౌ యదా చైవ తదా వర్తామి నాగవత్, యక్షరాక్షసయోన్యోస్తు యథావద్విచరామ్యహం. ౧౯. మానుష్యే వర్త మానే తు కృపణం యాచితా మయా, న చ తే జాతసంమోహా వచో గృహ్ణం తమోహితాః. ౨౦.

నొందిరి పాండవులు ధర్మము నాచరించి విఖ్యాతి నొందిరి. మునీంద్రా! నీ వడిగినందులకు బదులుచెప్పితిని. ఇంక నేమడి గెదవో అడుగుము.

ఆ శ్రీహరిపలుకులు చెవులసోఁకినంతనే యుదంకుఁ డా నందపరవశుఁడయ్యెను జనార్దనా! యని సంబోధించి యిట్లుపలి కెను. జగత్కర్తవని యెఱుంగుదును. ఇది భవత్ప్రసాదమే యనుటకు శంకలులేవు. నామనస్సు నిర్మలమయ్యెను. సంశయ ములు తొలఁగినవి. నాశాపమును మరలించితిననియే యెఱుంగ వలయు. నాయందు సుంత యనుగ్రహము నీకుంగల్గునేని నుహా త్తరమై చూడఁదగినవానిలో నుత్తమోత్తమమైన విశ్వరూప మును గనఁబఱుపుము కృతార్థుఁడ నయ్యెదను అని ప్రార్థిం చెను. ఆప్రార్థనము భగవంతునకుఁ బ్రీతిని గలిగింపఁజాలెను.

శ్రీహరి యుదంకమునికి విశ్వరూపము నగపఱచుట.

కావునఁ బరాత్పరుఁడు తనవాస్తవరూపమును గనఁబఱి చెను. అది శాశ్వతమైనది. సర్వత్ర వ్యాపించునది. దానినే యుద్ధకాలమున నరునునకుం జూపెను. ఉదంకుఁ డారూప మును గాంచెను. వేయిసూర్యబింబములయంతటి ప్రకాశము గలిగి యగ్నితుల్యమై యెల్లతావుల వ్యాపించి యెల్లతావుల ముఖములుగలిగి పరమాద్భుతమై యుండెను. దానింగాంచి విస్మయోత్ఫుల్లనయనుఁడై యుదంకుఁ డిట్లులనియెను. మహాను భావా! పరమేశ్వరా! విశ్వకర్తా! నీకు నమస్కారములు. పాద ములచేఁ బృథ్విని శిరస్సుచే నంబరమును జఠరమున వాని యంతరమును బాహువులచే దిక్కులను వ్యాపించియున్న వాఁ డవు. ఆశ్చర్యమగు నీయీరూపము నుపసంహరింపుము.

తొలుత నాతో మాటలాడినపు డున్న రూపమున నిన్నుఁ జూడ గోరెదను నీవు శాశ్వతుఁడవు. అని ప్రార్థించెను. అంతఁ బరాత్పరుఁడు గోవిందుఁడు ప్రసన్నుఁడై వరముగోర నిచ్ఛగలచేని కోరుము ఒసంగెద. అని పలుక నుదంకుఁడు జగన్నాథా! విశ్వరూపమును జూడనోచితిని. ఇఁక వరమేదికావలెను? అనఁగా హరి నాయీదర్శనము మేలుచేకూర్పకపోదు. ఏది ప్రియమో దాని నడుగుమని నొక్కిచెప్పుటయు నమ్ముని కరుణాశరధీ! నీ యాజ్ఞ యవశ్యమాచరణీయముగాన వేఁడెద. ఇది మరుభూమి ఇందు జలంబులుండవు మిగుల శ్రమంపడి సాధింపఁదగియుండును. కాన నీయనుగ్రహమున జలంబు లుండవలయును, ఇదియె నా వాంఛితమని యాచించెను. ఆప్రార్థనము సఫలము గావించి వలసినచో నన్నుఁ దలంపుమని యాజ్ఞనిడిద్వారకకుం బోయెను.

భగవంతుఁ డరుగ నాయుదంకుఁడు దప్పిగొని మనస్సున శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించెను. అంతలో నొకచండాలుఁ డగపడియెను. ఆతనిచుట్టును శునకములుండెను. దిగంబరుఁడు మలినాంబరుఁడుగా నాతఁడుండెను. భయంకరబాణబాణాసనపాణియై యరుగుచుండెను ఆతనితనువునుండిస్వచ్ఛమగునుదకము స్రవించుచుండెను వాని నమ్ముని చూచుచుండెను. ఆమాతంగుఁ డోయుదంకమునీ! దప్పిగొని యున్నవాఁడవు. ఈజలము త్రాగుము, దప్పిచే నలసియున్న నిన్నుంగాంచి నాకు నత్యంత కృప కలిగినది వలదనక ప్రీతిమెయిఁ ద్రాగుము ఆమాటలు విని యాయుదకమును త్రావనొల్లక కఠినవాక్కుల నదలించెను. మరల మరల మునీ! యీనీరు త్రాగుమా యని

Acc 60

మాతంగుఁడు పలికెను. వత్సా! కోపపడకుము. శా
నొందుము జలపానముచేయుము. అని యెంతచెప్పిన నాముని
నిరాకరించెను. అంతే కుక్కలతో నామాతంగుఁ డదృశ్యుఁ
డయ్యెను. ఉదంకుఁడమ్మాతంగుని పోకడఁ దెలిసి సిగ్గునొందెను.
ఈకృత్యము శ్రీకృష్ణమూర్తి యొనరించినమోసమే యని
తలంచెను. మాతంగునితోఁ దనే శంఖచక్రగదాధరుం డగు
పంకజాక్షుఁడు పొడసూపెను. ఉదంకుఁ డాహరిం దిలకించి
తండ్రీ! సకలలోకవిభూ! మాతంగునియొడలినుండి స్రవించు
జలమును విప్రముఖ్యుల కిచ్చుట న్యాయము కాదు. అని
ప్రార్థింపఁగా శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకు నూఱడించుచు మృదు
తమవచనములనిట్లుపలికెను. ఆర్యా! ఏరూపమున జలములీయఁ
దగునో యారూపముననే కనఁబడితిని కనుఁగొనఁజాలకపో
తివి. ఇంచుకంతయుఁ బరికింపఁజాలకపోతివి. నీనిమిత్తమే
మహేంద్రునకుం దెల్పి సుధారసము నిమ్మంటిని. అది యితరు
లకు దుర్లభము అదితోయరూపముగా నుండును. ఇంద్రుఁడు
దీనిం ద్రావిన మర్త్యుఁ డమర్త్యుఁడగును ఇదేల యీవలయు
నంటి వని యతఁ డడిగెను నే నాతనితో నీకుం దెల్పినమాట
వ్యర్థముకారాదు. ఎట్టులైన నామునిని నమృతరస మిమ్మంటిని.
ఇంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణా! మాతంగరూపమునఁ బోయెదను.
సమ్మానించి యుదంకునిం బ్రీతునింజేసెదను త్రాగుమని ప్రార్థిం
చెద. సిగ్గునొంది యతఁడు దూషించిన నరిగెదను దీనికి నీవే
సాక్షివని సమయముచేసి వచ్చెను. నీవావిషయమును దలంప
వైతివి. ఆతఁ డంతర్ధానమందెను. కానిమ్ము దానికేమిగాని
నాయిచ్చినవరము బొంకుగానేరదు. నీకు జలము సర్వకాలము

294.5211

కలుగఁజేయువాఁడను. మునివరా! నీవు కోరినతఱి మేఘము లిందు వర్షించును ఆమేఘము లుదంక మేఘములనం బ్రఖ్యాతిం గాంచును మరియాదతోఁ బ్రవర్తిలును. సమృద్ధిగా వర్షించును. నన్నింక దూషింపకుము. పోయివచ్చెద. అనుమతింతువే యని హరి పలుకఁగా నాయుదంకముని ప్రీతుండయ్యెను. శ్రీహరియు నట నదృశ్యుఁ డయ్యెను. అదిమొద లామరు దేశంబున నుదంక మేఘములు పుణ్యాతిథులయందు వర్షించు చుండును.

మహనీయులారా! ఈచరిత్రమునందు విశేషములు లేక పోలేదు. "ఆర్త త్రాణాయ వశ్శస్త్రం న ప్రహర్తుమనాగసి" అని కాళిదాసమహాకవి తెలిపినట్లు భగవంతునిచ్ఛ యార్తత్రాణము నే కోరుచుండును. ధర్మరక్షణమునకే ప్రయత్నించును. భక్తరక్షణము భగవంతుని ప్రధానకృత్యమనుట నిస్సందేహము. ఉదంకునియాశ్రమమునకుఁ దానై పోయెను. ఏల? ఆతఁడు పరిపక్వజీవుఁడు. కాని యించుక గర్వముగలదు. అది తపోనిరతిసంభవము. కావున దాని నడంచి కృతకృత్యుని జేయ వలయునని భగవంతుఁ డూహించెను అంతియగాక మరుభూమి జలాభావమని దానికి జలముదొరకు కాలము సమీపించెననియు నెఱింగెను. ఉదంకునకు లోకవిఖ్యాతి గలుగఁదగినసుకృతము ఫలమునీయఁదలఁచి వేచియుండుటయు నెఱింగెను. కావుననే ద్వారకకుంబోవుచుండి పిలువకయున్నను దన్మునియాశ్రమమునకుఁ బోయెను. భగవంతునింగాంచినంతనే యమ్మునిసుకృతవిషము శిష్టమగుపాపమును ద్రోసివేయఁ బ్రయత్నించెను. ముని మనస్సునందు హరికృత్యమునఁ బక్షపాతము కలదని

యెఱింగి శపింపఁబూనెను. కృష్ణుఁ డింక నీతనిగరువము తగ్గించి పరిశుద్ధాంతఃకరణుని జేయవలయునని తలంచి తనస్వరూపము నెఱింగించెను. దానఁ గలిగినఫలమేమి? మునికింగల యహంకార భూతమగు రజోగుణము తగ్గుటయే. అల్పతపస్సులకు నేభయం పడననియెనుగదా దానిసారమేమి? నీవల్పతపస్సాచరించితివి. దానిబలమున నన్ను శపింపఁబూనెదవు. సాధ్యమగునా? అని యేకదా. ఎప్పుడు కర్మవశమునఁ గౌరవులు తుదిఁగాంచిరి ధర్మ సంస్థాపనమునకు నధర్మవిచ్ఛేదమునకు నేనవతరింతును. ఏజన్మ మును గాంతునో తదుచితవర్తనములఁ బ్రవర్తింతును. అని యెఱింగించెనో అప్పుడే యుదంకునకుఁ దనయశక్తత స్పష్టను య్యెను ఆవెంటనే గర్వము వదలిపోయెను. త్రిమూర్తులు (బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు) నేనే. ఆయాకార్యముల కాయా తనువులను నామములను దాల్తునని భగవంతుఁ డనియెను. ఈమూవురిలో నొకఁడెక్కుఁడు ఒకఁడల్పుఁడు. అనువారెం తపట్టుదలగలవారో వర్ణింపశక్యమా? తమస్సావరించినపుడు దృష్టిమాంద్యము స్వభావము. అట్లే తమోగుణము వృద్ధి కాఁగా కేవలాజ్ఞానజనితమగు పట్టుదల మిగిలియుండును. అది యెపుడు వదలునో జ్ఞానభానుఁడు పొడసూపును. దానఁ దత్త్వము కనఁబడును.

ఉదంకుఁ డాతరుణమున భగవంతుని శరణు వేఁడి విశ్వ రూపమును జూపఁగోరెను. నిర్మలాంతఃకరణుఁడు కావున భక్తుఁడుకోరినపు డుపేక్షచేయక యట్లే కనఁబఱచెను. దానిచే నమ్మునికి సర్వము బ్రహ్మస్వరూపమే. తద్భిన్న మేదియును లేదను నిశ్చయము కల్గెను. ఆతేజస్సు దుర్భరమైనది.తపశ్శక్తి యించుక

డని యీదేహము మలినమని అందుండి స్రవించునీరు హేయమనియే భావించి యీసడించెను. ఎంతప్రార్థించినను దెలిసికొనఁజాలకపోయెను. అమృతపానమును జేయునంతటిపుణ్య మతఁడొనరింపలేదు. కావుననే యెవ్వఁడుగనుండునా యనియైన యోజింపకపోయెను. తర్వాత శ్రీహరి వృష్ణిరూపమున నాతని కాంక్ష దీర్చెను లభించినదైన ననుభవించునంతటిపుణ్యము చేయకయున్న నది పనికిరాదని దీనినుండి మనము గ్రహింపవలయును. ఇట్టినీతు లీకథ మనకుఁ దెలుపుచున్నది. ఇఁకఁ దరువాతిహరిచరితము నాలకింపుఁడు.

హరి ద్వారకం బ్రవేశించుట.

ఉదంకునకు వరప్రదానమున శాంతిని గల్పించి ద్వారకానగరమును బ్రవేశించెను. వసుదేవాదు లానందపరవశు లైరి యాదవులెల్ల శ్రీకృష్ణాగమనమున మహానందమునఁ దేలిరి. వసుదేవుఁ డొక్కనాఁడు శ్రీహరిం గాంచి వత్సా! కురుపాండవ యుద్ధమును బెక్కండ్రు పెక్కురీతుల వచింతురు. నీవు కన్నులారఁ జూచినవాఁడవు. కాన జరగినది జరగినట్లు వచింపుమని యడిగెను శ్రీహరియుఁ దనరాయబారము మొదలుకొని చెప్పుచు భీష్మద్రోణకర్ణశల్యులసేనాధిపత్యపద్ధతియు వారిని బాండవులు రణరంగమున నెట్లు మృతినొందించినదియుఁ దెలిపి దుర్యోధనుఁడు హ్రదమున దాఁగియుండుటయు భీమదుర్యోధనులగదాయుద్ధము దుర్యోధనుఁడు మృతినొందుట సౌప్తికపర్వవార్తయు నెల్లం దెలిపెను. వసుదేవాదులు గగుర్పాటు దోఁప దుఃఖపడిరి. యదువృష్ణిభోజాంధకులు పరిక్లేశపడిరి. యుద్ధవార్తలం దెలుపునపుడు కృష్ణుఁ డభిమన్యుమరణమును దెలి

పినఁ దండ్రికి మనస్తాపము కలుగునని వదలిపెట్టెను. సుభద్రయు
నావృత్తాంతమును వినుచుండి పుత్త్రవధమును వదలుట నెఱింగి
కృష్ణా! సౌభద్రమృతి నెఱిఁగింపుమా యని పలుకుచు నట్టె
భూమిపైఁ బడియెను. సుభద్ర భూమిఁబడుటఁ జూచి మనుమని
మృతి నెఱింగి యట్లే తానును బుడమిఁ ద్రెళ్లెను. కొంతసేపటికి
సంజ్ఞ రాఁగాఁ గృష్ణా! యని పిలిచి సత్యవాక్కు గలవాఁడవని
ప్రసిద్ధి నొందితివి కదా. నా మనుమని మరణము నేల దాఁచితివి?
నీ మేనయల్లుని మరణమును జక్క వదలక వివరింపుము నీతో సాటి
చేయఁదగిన యభిమన్యుఁడు శత్రునిహతుఁ డెట్లయ్యెను? దుర్మ
రణము కదా. కాలమునకు ముందే మృతినొందెనే. అయ్యో! ఆ
మనుమని మరణవార్తను విన్న నా హృదయము శతధా బ్రద్దలు
కాకయున్నది. తల్లిని సుభద్ర నేమని యూఱడింతును? ఆ
ముద్దుల మనుమఁడు నాకత్యంతప్రియమును గల్గించువాఁడు
సుమీ. యుద్ధరంగమున నీవుండఁగా శత్రువులచేఁ బడి భూమిపై
శయనించెనా. ఆతఁడు నామ్రోల వినయమున నెన్నియో పలు
కులు పలుకుచుండువాఁడు. అని యిట్లు పెక్కుతెఱఁగుల విల
పించుచుఁ దన్నడుగుచుండఁగా గోవిందుఁ డిట్లు పల్కెను. అభి
మన్యుఁడు వెన్నిచ్చినవాఁడు కాఁడు. వేనవేలుగా శత్రువీరులఁ
దునుమాడి ద్రోణకర్ణాదులకు ఖేదమును గల్గించి దుశ్శాసనుని
కొడుకుతోఁ బోరుచుఁ బరస్పరశస్త్రహతుల నిరువురును వీరస్వర్గ
మలంకరించిరి. ఆతఁడు జీవించియే యుండిన నింద్రుఁడు కూడ
వానిమృతి నొందింపఁజాలఁడు. లోకవిఖ్యాతిని గాంచి స్వర్గము
నాక్రమించెను. కావున దుఃఖింప నవసరము లేదు. బుద్ధిమంతులు
దుఃఖపడి మనస్సును గలవిలపాటొందించుకొనరు. దేవేంద

సమానులు ద్రోణకర్ణాదులు యుద్ధమృతిం గాంచియుండ నభి మన్యుఁ డేల కాంచ రాదు? దుర్జయమగుమృతినిగూర్చి దుఃఖింప రాదు. శస్త్రపూతమగుపరమగతి నభిమన్యుఁడొందెను. నాతోఁ బుట్టు వాత్మజమరణమును విని కురరివలె విలపించెను. ద్రౌపది లోనగువా రెల్ల దుఃఖించిరి. మనుష్యధర్మము మృత్యువొందు నదియే కాన వగపాలుకాకుమా యని పెక్కువిధముల నాశ్వా సించితిని. ఉత్తరను బెక్కురీతుల నాశ్వాసించితి. గర్భస్థుఁడగు శిశువును గాపాడుకొనుమని తెల్పితిని. తండ్రీ! నీవును మను మనిమృతివిషయమున దుఃఖింపఁబని లేదు.

అని యూఱడింప వసుదేవుఁ డూఱటంజెందెను. శ్రీ హరియు మేనల్లునకు నూర్ధ్వదైహికక్రియలు చేయించి బ్రాహ్మ ణుల కన్నదానము చేసెను ఎల్లరు సౌభద్రునకుఁ దర్పణక్రియ లాచరించిరి. కృష్ణవాక్యప్రబోధితులయ్యు వగమానఁజాలక పోయిరి. ఉత్తరయుఁ బతివిషయమునఁ జింతించుచు భోజనము మాని జాలిగలిగించు స్థితియందుండెను. ఆమెకుతీయం దున్న గర్భము వృద్ధిగాంచకుండెను. దివ్యజ్ఞానమున నెఱింగి వ్యాస ముని కరినగరమున కేతెంచి కుంతింగాంచి యావిషయమును దెలిపి యుత్తర ననునయించి శోకము వదలుము గర్భము వృద్ధిగాంచకుండెడిని. భుజింపమానితివి. యశస్వినీ! నీకొడుకు మహాతేజుఁడు కాఁగలఁడు. వాసుదేవుని ప్రభావమువలనను, నాయాశిషములచేతను పాండవులయనంతరము రాజ్యమును భావింపఁగలఁడు. అనిపలికి వారి నూఱడించి ధర్మరాజుతో నర్జునుఁడు వినుచుండఁగా నిట్లుచెప్పెను. ధర్మనందనా! మహా భాగుండగు పౌత్త్రుఁడు నీకుఁ గలుగఁగలఁడు. చతుస్సముద్ర

ముద్రితభూభాగమును బాలింపఁగలఁడు. ధర్మమును జక్కఁ నిలుపఁగలఁడు. కావున శోకమును వదలుము. ఇది విచారింప సమయముకాదు. సంశయ మీవిషయమున లేదు. శ్రీకృ మూర్తిచే నీవిషయము ముందే చెప్పఁబడియెనుగదా. అది యన్యథా కాఁజాలదు. ఇతరదుర్లభములగు నాకలోకముల నాయభిమన్యుఁడు చేకొనియెను. కావుననాతనింగూర్చిదుఃఖింపఁ గూడదు. కురుకుమారుల నుద్దేశించియుఁ జింతింపరాదు. వారె ల్లఁ దమతమకార్యములను దీర్చి సురనగరమున కరిగిరి. వారి నుద్దేశించి యేల వగచెదవు అను వ్యాసమహర్షి వాక్యుల నాలకించి దుఃఖమును వదలి యుత్తరాగర్భము వృద్ధియగుఁ గాత మనుకోర్కితో నుండెను. విశేషించి వ్యాసముని తెలు పఁగా నశ్వమేధయాగము నొనరింప నుద్యుక్తుఁడయ్యెను.

శ్రీకృష్ణుఁ డుత్తరాగర్భమును గాపాడుట.

* కరినగరమున నిట్లు ధర్మరా జశ్వమేధముఁ జేయఁ బ్రయత్నించుచుండ ద్వారకానగరముననుండిన శ్రీహరి యాగ ప్రయత్నము మనోగోచరంబగుటయు ధర్మరాజుమున్నె తన్నుఁ బ్రార్థించియుండుటయుఁ దలంచి కరినగరమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను. ఆర్తత్రాణము ధర్మరక్షణము దుష్టదమనము నను నీమూఁడును దనముఖ్యకార్యములగుట సాత్యకిప్రభృతులం గూడి త్వరపడుచుఁ బయనము సాగించెను. హస్తినాపురముఁ జేరి తొలుదొలుత ధృతరాష్ట్రునిమందిరమున కరిగి యతఁడు సగౌరవముగా నాతిథ్యము లొనరింప సంతోషించి గాంధారి

* ఈవిషయ మశ్వమేధపర్వమున నఱువదియాఱవయధ్యాయ మాదిగా నుండు నధ్యాయములనుండి గ్రహింపఁబడినది.

నూఱడించి విదురాదుల యథావిధి సంభావించి యటనుండి ధర్మనందనుగృహంబునకుం బోయి సుభద్ర తన్నుంగన నరుదేర దగుభంగి నాశ్వాసించి ధర్మరాజు మన్ననల కానందించుచు నుండెను. కాని నాఁడు శ్రీకృష్ణు నంతరంగము సంతోషాక్రాంతము గాక వ్యథనొందిన ట్లితరులకుం దోఁచెను.

అంత విరాటరాజనందనకుఁ బ్రసూతిసమయము డాసెను. చిహ్నములం గాంచి యెల్లరు వేచియుండిరి. పురుషశిశువుదయించినవార్త తెలియవచ్చెను ఎల్లరు సంప్రమోదాయత్తమానసులైరి. ముదుసలులెల్లఁ దమయానందమును వెలిపుచ్చసాగిరి. అంతలో మృతశిశువే వెడలివచ్చెనన్న దుర్వార్తయు వినఁబడియెను. రోదనధ్వను లొక్కుమ్మడి పెల్లురేఁగెను. పుత్త్రుఁడనిచూడఁబోవువారెల్ల వెనుకకుమరలిరి శ్రీకృష్ణుఁడు సాత్యకిఁగూడి లోపలికరిగి కుంతియున్నచోటికిం బోయెను. ఆమెయు నేడ్చుచుఁ బరుగెత్తివచ్చుచుఁ గృష్ణా! పరుగెత్తుమా, ఇటురమ్మా యని పిలిచెను. ఆమెవెంటనే ద్రౌపదీసుభద్రలు వచ్చుచు నట్లే విలపించుచుఁ గృష్ణుం బ్రార్థించిరి. శ్రీహరియు మనస్సుచెదరఁగా లోపలికరిగెను. కుంతీదేవి బాష్పగద్గదవాక్కుల నిట్లుపలికెను. శ్రీకృష్ణా! గోవిందా! నిన్నుఁగన్న దేవకీదేవి సుప్రజయేగదా. మాకెల్ల నీవేగతి మాప్రతిష్ఠయెల్ల నీయధీనము. ఈవంశము భవదాయత్తము. నీమేనయల్లునికుమారుఁడు మృతుఁడయ్యెను. అశ్వత్థామ క్రూరాస్త్రజ్వాలల నిట్లయ్యెను. ఈశిశువును బ్రదికింపుమా. ఆదారుణాస్త్రసంప్రయోగము వ్యర్థముచేయుమా. కృపానిధివికదా. మున్ను ప్రతినచేసితివికదా. ఉత్తరాగర్భజనితుని బ్రదికింపకయున్న నీవంశమంత

నంత నొందుదును. ఆతఁడు జీవింపకయున్న నెల్లరము జీవింప - పాండుతనయులకుఁ బిండదానము చేయువా రెవ్వ రింకఁగలరు? ఉత్తర నోకనాఁ డూఱడించితివికదా ఆపలుకు సార్థకము చేయుమా అని వేఁడుచు వగ పెల్లున భూమిపయింబడియెను. హరి యూఱడించుచు లేపనెత్తెను అత్తరుణమున సుభద్ర యాశ్రీకృష్ణునితో నన్నా! పుండరీకాక్షా! ధీమంతుఁడగు పార్థపౌత్రుని జూడుము కురుకుమారులు పోడవడంగిరి ద్రోణతనయుఁడాపగ మది నిడుకొని భీమునిపై నిషీకమును బ్రయోగించెను. అది యిపు డుత్తరమీఁదను, నామీఁదను బార్థునిమీఁదను బడినది. ఈమృతశిశువును గాంచి యేమనఁజాలుదును. నీకు నమస్కరించెద. ఈశిశువును జీవింపఁజేయుమా ఈ కుంతీద్రౌపదులంజూడుమా. * ఆనాఁడు ద్రోణనందనుఁడు పాండువంశము నీయస్త్రము నిర్మూలించునని పలుకుచుండఁగా నీవు నీచ మానవా! అసద్బ్రహ్మణుఁడా! నీమాటను నిరర్థకముగా నొనరింతును. నే నర్జునపౌత్రుని బ్రదికించెదను. అని ప్రతినపట్టితివి. ఆమాటనువిని బ్రదికియున్న వారము. ఆశపథము స్మృతిపథమున కిపుడు తెచ్చుచున్నాఁడను. నీవాశపథమును సత్యేతరముగా నొనరింతువేని నేనిందే మృతినొందుదును. తప్పనుజుమీ. [1]అభిమన్యునికొడుకుజీవింపకపోయినచో నీవుజీవించియు నాకేమి ఫలము? సర్వశక్తిమంతుఁడవు. కావున శ్రీకృష్ణా! ఉత్తరాగ

* అశామం త్వాం కరిష్యామి బ్రహ్మబంధో నరాధమ, అహం సంజీవయిష్యామి కిరీటితనయాత్మజమ్. అని మూలము. 1 అభిమన్యోస్సుతో వీర న సంజీవతియద్యయం, జీవతి త్వయి దుర్ధర్ష కింకరిష్యామ్యహం త్వయా. అని మూలము.

ర్భమును బ్రదికింపుమా. కేశవా! సత్యవచనుఁడవు సత్య పరాక్రముఁడవు. ధర్మాత్ముఁడవు. శత్రుసూదనుఁడవు. ఆడిన పలుకును సార్థకముగా నొనరింపుము. నీవే తలంచిన భస్మీభూతము లగుముల్లోకముల మరల యథాపూర్వముగ నుండఁజేయఁగలవు. ఈ మేనల్లునితనయుని జీవింపజేయు టొక గొప్పకార్యమా. అన్నా! నీప్రభావము నెఱుంగుదును. కావుననే నిన్నిత్తరుణమున యాచించుచున్నాఁడను. పాండు తనయులపై నింతమాత్ర మనుగ్రహమునుపుము. *తోఁబుట్టువని హతపుత్త్రయని విపన్నురాలని నాయందీకారణములలో దేనిననుసరించియైన దయ యునుప నర్హుఁడవు. అని ప్రార్థించి యూరక నిలుచుండెను.

ఇట్లు కుంతీసుభద్రాదులు ప్రార్థింపఁగా శ్రీహరి వారి దుఃఖమును దానును దుఃఖమును గనఁబఱచుచు నిదియే బ్రదికించెదను. దుఃఖపడకుఁడు. అనుపలుకులచే నెల్లర సంతోషపఱచెను. దప్పిగొన్నవారికి శీతలోదకములువలె నా శ్రీహరి మధురోక్తు లానందమును గలిగింపఁజాలెను. వెంటనే సూతికాగృహమును బ్రవేశించెను. హరి నందుండువారు శ్వేతపుష్పహారములచేఁ బూజించిరి. అందుఁ బూర్ణకలశములు లోనగు శుభకరపదార్థము లుండెను. వానిం గాంచి మేలుమేలని పొగడెను శ్రీహరి మోమునసంతోషము తాండవమాడుచుండెను. ద్రౌపది త్వరగాఁబోయి యోయుత్తరా! ఇదె శ్రీకృష్ణమూర్తి వచ్చెను. పురాణముని అమేయాత్ముఁడు, అపరాజితుఁడు నీకు

* స్వసేతి వా మహాబాహో హతపుత్త్రేతివాపునః, ప్రసన్నాం మామియంచేతిదయాంకర్తు మిహార్హసి. అని మూలము.

మంగళముకలుగును. నీసమీపమునకే వచ్చెను. అనుటయు నాయుత్తర త్వరపడి లేచి భగవంతుని గాంచి బోరున విలపించెను. భర్తవలెనే నన్నును మృతినొందినదానినిగాఁ దలంపుము. శిరస్సు పాదములు సోఁక నీకు నమస్కరించి ప్రార్థించుచున్నాను. ద్రోణాత్మజు నస్త్రాగ్నిదగ్ధుని నాయీకుమారుని బ్రదికింపుము. నాగర్భమందేయున్న యీశిశువు నస్త్రముచే వధించి యశ్వత్థామ యేమిఫలమును బొందఁగోరెనో యెఱుంగఁజాలకున్నాను. మఱొకసారి నమస్కరించి వేఁడెదను. ఈబాలకుఁడు జీవింపనిచోఁ బ్రాణములను వదలెదను. ఈశిశువును నమ్మి నామనోరథము లెన్ని ఫలింపఁజేసికొనఁగోరితినో ఆశిశువు ద్రోణి నారాచహతుఁడైన నింక నేనేమి చేయుదును? ఏమని బ్రదుకుదును? కృష్ణా! ఈచిన్నికుమారు నెత్తికొని ముద్దాడఁగోరియుంటిని. ఆకోరిక వ్యర్థమయ్యెను. చూడుము. కృష్ణా! ఈబాలునినేత్రము లెట్లులున్నవో ఈశిశువు బ్రహ్మాస్త్రదగ్ధుఁడై పడియున్నవాఁడు. కృతఘ్నుఁడై యీతనితండ్రి పాండవుల రాజ్యలక్ష్మిని వదలి యరిగెను. ఆనాఁడు నేనిట్లు ప్రతినపట్టితిని ఇదె యభిమన్యూ! నేను నిన్నుఁగూడవచ్చుచున్నాను. నే నిపుడుపోయిన నన్నేమని ప్రశ్నించును? మృతపుత్త్రవై పాండవశ్రీని వదలివచ్చితివా యని ప్రశ్నింపఁడా? అని జాలిగొలుప విలపించెను. వెతలపెంపునఁ గ్రిందఁబడి పొరలాడెను.

హతపుత్త్రయై పరిదేవనంబుచేయుచున్న యావిరాటనందనం గాంచి యెల్లరు విలపింపసాగిరి. ముహూర్తమాత్రమాపాండవభవనము దుఃఖాక్రాంతములయ్యెను. ఉత్తరయు

నాదుఃఖంబు పెంపున మూర్ఛిల్లి తెలివొంది నందను నంకమున నిడుకొని యిట్లుపలికెను. ధర్మజ్ఞునికొడుకవై ధర్మము నెఱుంగవు. శ్రీహరి కేల నమస్కరింపవు. వత్సా! పోయి నీవు తండ్రితో నిట్లుచెప్పుము. మాయమ్మ నిన్నువదలి నన్నువదలి యెట్లు జీవింపఁగలదు? ఒకప్పుడు మరణము సంభవింపకున్నను ధర్మరాజు ననుమతినొంది విషభక్షణముచేసియైన మృతినొందును. అని పలుకును. వత్సా! పతిపుత్త్రవిహీననై యెట్లు జీవింపఁగలను? నాయనా! లెమ్ము లెమ్ము. నీప్రపితామహిని దిలకింపుము. దుఃఖసాగరనిమగ్నయై యున్నది. ఇదిగో పాంచాలినిజూడుము; నన్నుం జూడుము ఎట్లు దుఃఖపడుచున్నామో తెలిసికొనుము.

ఈ విధమునంతయుం గాంచి పుండరీకాక్షుఁడు శిశువును బ్రదికింపఁ దలంచి యాచమనముచేసి బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రము నుపసంహరించెను. శిశువును బ్రదికింప శపథము చేసెను. దాని నెల్లవారు వినుచుండిరి. *శత్రువులయెడలఁగూడనే నసత్యమాడనిమాట నిజమైనచో, యుద్ధరంగమున మనో

* న బ్రవీమ్యుత్తరే మిథ్యా సత్యమేతద్భవిష్యతి, ఏషసంజీవయామ్యేనం పశ్యతాం సర్వదేహినాం. ౧౮. నోక్తపూర్వం మయామిథ్యా స్వైరేష్వపి కదాచన, న చ యుద్ధాత్పరావృత్త స్తథా సంజీవతామయం. ౧౯. యథా మే దయితో ధర్మో బ్రాహ్మణాశ్చ విశేషతః, అభిమన్యోస్సుతో జాతో మృతోజీవత్వయం తథా. ౨౦. యథాహం నాభిజానామి విజయే నకదాచన, విరోధం తేన సత్యేన మృతో జీవత్వయం శిశుః. ౨౧. యథా సత్యంచ ధర్మశ్చమయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితౌ, తథామృతః శిశురయం జీవతామభిమన్యుజః. ౨౨. యథా కంసశ్చ కేశీచ ధర్మేణ నిహతౌ మయా, తేన సత్యేన బాలోఽద్యపునస్సంజీవతామయమ్. ౨౩. అని మూలము.

ధైర్యములేక వెనుక కడుకిడనేని యీశిశువు బ్రదుకుఁగాక. విశేషించి బ్రాహ్మణులయందును ధర్మమునందును నాకుఁ బ్రీతి యెక్కుడుగ నుండెనేని యుత్తరానందనుఁడు మరల జీవితముఁ గాంచుఁగాక. విజయునియెడ నామనంబున నేవిధమునను విరోధము పొసఁగనిమాట సత్యమేయైన నీబాలకుఁడు జీవయుక్తుఁడగుఁగాక. మఱియు ధర్మమార్గముననే నే నాకంసుని గేశిని వధించుట నిజమేయైన నది యార్యసమ్మతమైన నీశిశువు ప్రాణయుక్తుఁడగునుగాక. సత్యము ధర్మము నిత్యము నాయందు సుప్రతిష్ఠితములైనచో నిబ్బాలకుఁడు బ్రదుకుఁగాక అని యిట్లు పురుషోత్తముఁడు శపథములు పలుకుటయు నాబాలుని శరీరమునఁ బ్రాణములువచ్చెను. సూతికాగృహము నాశ్రయించియున్న రక్షోగణములు పరుగెత్తెను. అంతరిక్షమునుండి యపుడొకవాక్కు వీతెంచెను. ఈ కృష్ణవాక్కు సత్యము. సత్యము. అనియే యావాక్కు.

అంతట నాబాలకుఁడుకదలెను. కన్నులు విప్పిచూచెను. ఆవిచిత్రమును గాంచినవారెల్లఁ బరమానందమునొందిరి. హరిశాసనమున బ్రాహ్మణులు స్వస్తివాచనకర్మము నడపిరి ఎల్లరు పరమేశ్వరుం బొగడిరి. ఉత్తరయు పుత్త్రసహితయై శ్రీహరికిం బ్రణమిల్లెను హరి యాశీర్వదించి రత్నము లుపహారము లిచ్చెను. బంధువులెల్ల నామెకుఁ బరమానందమున రత్నము లిచ్చిరి. పెలందలు విన బాలకా! పాండువంశము పరిఁ ణమగుతఱి నీవు బ్రదికింపఁబడితివి. కావునఁ బరీక్షిన్నామమును దాల్పుము. అనిపలికెను. ఆబాలకుఁడు క్రమక్రమమున వృద్ధినొందెను. రాజ్యమునఁగలవారెల్ల నానందించిరి.

మహాశయులారా! ఈవిషయ మత్యంతప్రధానము. దీని రహస్యము నెఱుంగవలయును. ప్రాణికోటి కాయుస్సు నియత మయియేయుండును. దానిమార్పఁదరముగాదు. అనుప్రవాద మంద తెలిసింగినదియేకాని క్రొత్తదిగాదు పరీక్ష్రాణరక్షణ మెట్లు? అనునదియే యిటఁగల మహాప్రశ్నము కర్మానుసారము జీవితకాలముండును. దానిని మార్పఁదరముగాదు. భగవంతుఁడు మార్పఁగలఁడుకాని తననియమమును దా నతిక్రమింపఁడు. సర్వేశ్వరుఁడు,

"శ్రుతిస్మృతీ మమైవాజ్ఞేయ స్తే ఉల్లంఘ్యవర్తతే"

అను తనప్రతినను మఱవఁడు. ఏకార్యమేని చేయుటకుఁ జేయకుండుటకు మఱొకవిధముగాఁ జేయుటకు శక్తుఁడు భగవంతుడనుట నిర్వివాదాంశము జన్మముతటి నింతకాల మాయుర్దాయమని వారివారికర్మమే నిర్ణయించును అది భగవంతుఁ డెఱుంగనిదికాదు. కాని యపమృత్యువనునది యొకటిగలదు. అది మార్పఁదగినదియే. దానిని దొలఁగించుకొనుటకే భగవదారాధనము లోనగుమార్గములు. ఔషధాదులు దానికి లోఁబడినమార్గములే వాని నాచరింపవలయును. కాలమృత్యువును మార్పరాదు అపమృత్యువును మార్చుమార్గము లేలయనరాదు. వాని ననుసరించినఁగాని ప్రత్యక్షఫలములు గలుగవు. ప్రత్యక్షముగా ఫలమును గాంచినఁగాని వానియందు భక్తి కుదురదు. అది కుదిరినఁగాని భగవంతు నారాధించు నుద్దేశము దృఢపడదు. కావున నపమృత్యు నిరాకరణమార్గములనేకములు నిర్ణయింపఁబడినవి.

ప్రకృతము నాలోచింతము. పాండవులు తత్పుత్నులు,

తత్పుత్రపత్నియగు నుత్తరయు దుఃఖమనుభవించు కర్మముచేసి యున్నవారు. దానిని వారనుభవింపక తప్పదు. కారణములేక కార్యముగలుగదన్న న్యాయముకలదు. దానిననుసరించి యశ్వత్థామ కారణభూతుఁడయ్యెను. శ్రీహరి తనయందు భక్తి లోకులకుఁ గుదురునట్లుచేయుటకై శపథముచేసెను. ఈఖ్యాతి భగవంతున కక్కఱలేదు. కాని మృతశిశువును బ్రదికించెను. గాన శ్రీకృష్ణుఁడు భగవంతుఁడని యెల్లరు నమ్మి తనతత్త్వము నెఱింగి కృతకృత్యులు కావలయుననియే శ్రీహరియాశయమని మనము నమ్మవలయును. హరి ప్రతిజ్ఞల నాలకింపుఁడు అనృతము నేనెన్నఁడు చెప్పకుండుట నిజమైనచో యుద్ధమునుండి వెనుకంజవేయునిస్వభావము నాకుండుట నిజమైనచో ధర్మమునందు బ్రాహ్మణులయందుఁ బ్రీతి నాకు నెక్కువగనుండినచో నర్జునునియందు నాకు నిరంతరప్రీతియుండినచో కంసుఁడు కేశిలోనగుదానవులను నేను ధర్మయుక్తముగాఁ జంపుట నిజమైనచో ఈకారణములన్నియు సత్యములేయైన నీశిశువు జీవించుఁగాక అనికదా హరి పలికెను. దీనిసారమేమి? ధర్మము నాశ్రయింపదగినదని సద్బ్రాహ్మణులయందుఁ బ్రీతి నునుపవలయునని అసత్యమాడకుండు టుత్తమమార్గమని, రణరంగమున వెనుకంజవేయరాదని మిత్రునియందుఁగలప్రీతి నిష్కపటముగా నుండవలయునని లోకు లెఱింగి యట్లువర్తింతురుగాక యనియే కాని వేఱొకటికాదు. ఈప్రతినలుచేయకున్నను, శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రదుకుమా యన్నంతన శిశువులేచును కాని లోకుల కీమూలమున సత్యధర్మములయందు మహాదరణముకలుగవలయునని కృష్ణు నభిప్రాయము. హరియాశయ మేవిషయముసను దాంభి

కత్వమును బోధింపదు. ఏకార్యముచేసిన నేమాటచెప్పిన దాని ననుసరించువారు కృతార్థులగుదురు కాని లోకులనువంచించి పొందఁదగినలాభ మాపరాత్పరునకులేదు. సత్కర్మముల నాచరించి యహంకారమునుపూని నిశ్చలభక్తినూని లోకులు కృతార్థులగుదురు. వేదలోకమార్గమునఁగారు అనువిషయమునే యీకథనుండి మనము గ్రహింపవలయును. ఇఁకఁ దరువాతి భగవచ్చరిత్రమును బఠింతము.

శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజుచే నశ్వమేధమును జేయించుట.

పరీక్షిత్పునరుజ్జీవనకార్యానంతర మాపరాత్పరుఁడు ధర్మరాజుచే నశ్వమేధయాగమును జేయింప నంచే నిలిచెను. వ్యాసముని యంతకుముందే ధర్మరాజున కశ్వమేధమునం దాసక్తిఁ బుట్టించియుండెను. మరల నమ్ముని శ్రీకృష్ణునింగూడి ధర్మరాజుండు లెటింగి యచ్చోటికివచ్చి వారిచేఁ బూజితుఁడై ధర్మరాజా! సంపూర్ణదక్షిణలనొసంగి యశ్వమేధమొనరించి సకలపాపనిర్ముక్తుఁడవై సుఖంపుమని పలికెను. ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణా! ఈసత్కార్యముచేయ నన్నాజ్ఞాపింపుము * నీవుచెప్పినట్లే నేనొనరింతును. నీవే మాకుఁ బరమగురుండవు నీమూలమున సకలపాపనిర్ముక్తుఁడ నగుదును. యజ్ఞము నీవే అక్షరమన నీవే ధర్మము నీవే ప్రజాపాలనతత్పరుండవు నీవే సర్వభూతములకు గతియన నీవే యని నానిశ్చితమని ప్రార్థించెను. శ్రీహరియు

* దీక్షయస్వ త్వమాత్మానం త్వం హి నః పరమోగురుః, త్వయీష్టవతి దాశార్హ విపాప్మాభవితాహ్యహమ్. ౨౧. త్వం హి యజ్ఞోఽక్షరస్సర్వస్త్వం ధర్మస్త్వం ప్రజాపతిః, త్వం గతిస్సర్వభూతానా మితి మేనిశ్చితామతిః ౨౨. అని మూలము.

ధర్మరాజునందుఁ దనకుంగలప్రీతి తేటపడ, రాజా! నీవుచెప్పిన ట్లొనరింతును నీవే నన్నాజ్ఞాపింపుము. నీవే సర్వభూతములకు మార్గదర్శకుఁడవు కావలయు. కావున సత్కార్యము నొనరింపఁ బూనుము నీ చెప్పినచందమున నేనాచరించుచుందును. నేను సమ్మతించితిని. ఇఁక నీవశ్వమేధముచేయఁబూనుము. సకలపాపములు తొలంగ నిర్మలయశఃకీర్తులఁబొందుదువు.

అనుటయు ధర్మరాజా! గోవిందు నాజ్ఞం దలం దాల్చి పారాశర్యుఁ డుపదేశించినచందంబున సుముహూర్తమునఁ దీక్షకుంబూనెను. మహర్షు లాయజ్ఞకృత్యమును సవిధినొనరించి నిర్వహింప నుద్యుక్తులైరి. వ్యాసుఁడు సకలవిషయముల జాగరూకుఁడై పరీక్షించుచుండెను. శ్రీహరి సర్వసాక్షియగుట దానిఁజక్కఁగా నరయుచుండెను. యజ్ఞాశ్వము వెంటనరుగఁ బార్థుండును, రాష్ట్రరక్షణంబునకు భీమసేననకులులును, కుటుంబనిర్వహణమున సహదేవుండును నియోగింపఁబడిరి. అత్తఱి ధర్మనందనుం డర్జునుంగాంచి వత్సా! ఈయుత్తమాశ్వము వెంటఁజన నీకంటె నొరులులేరు. నీవ యిక్కార్యము నకు వలంతివని శ్రీకృష్ణమూర్తియు వ్యాసమునియు నాదేశించిరి నాకు నట్లితోఁచెను అనిపంచిన నాతం డట్లకాక యని యాజ్ఞను శిరసావహించి పయనమయ్యెను తక్కుంగలవారెల్ల నాయాయిపనులయం దప్రమత్తులైయుండిరి. సవనాశ్వము వెంటనరిగి యర్జునుండు రాజన్యుల నోడించుచుఁ దనవిజయం బాయాదేశములంజాటుచు బభ్రువాహానునితోఁ బోరాడి కారణాంతరమున నాతనిచేఃజచ్చి మరల నుజ్జీవితుఁడై యవలఁబోయి నానాదేశంబులు తిరిగి సకాలమునకు యజ్ఞా

శ్వమునుగూడి వచ్చెను. అర్జునుఁడు రాకముందే ధర్మరాజు కృష్ణునిం దిలకించి మహాత్మా! యర్జునుఁడు రాకమసలె. ఆతని ప్రవృత్తి నెఱుంగఁగోరుచున్నాఁడ ననఁగా శ్రీహరి విజయుని కుశలవృత్తాంతము నెఱిఁగించి విజయపరంపరలు తెలిపి యల జడినిమాన్చెను అప్పుడీవిజయుఁ డంపినదూత యరుదెంచి రేపు యజ్ఞాశ్వముంగూడి విజయుఁడువచ్చునని తెలిపెను. శ్రీకృష్ణుఁడాత్మ నెఱింగియు నప్పుడు విన్నయట్లే యానందించెను.

మఱుదినము విజయుఁడు సవనాశ్వముతోడ నరుదెంచెను. నానాదేశాధీశానీతరత్నరాసుల నన్నకు సమర్పించెను. బభ్రువాహనాదులు చనుదెంచిరి హాస్తిపురము రాజన్యభూయిష్ఠమయ్యెను. యజ్ఞము సవిధిగా నడచెను. ఎవ్వరుగాని కొఱంతగాంచక యుండునట్లు సత్కారము లాచరింపఁబడు చుండెను. ప్రాయశ్చిత్తమనునదిలేక యజ్ఞముసాగెను. ధర్మ రాజు యజ్ఞదక్షిణగా వ్యాసమునికి రాజ్యమంతయు నర్పించెను. వియద్వీధినుండి మేలుమేలనువాక్కు నేతెంచెను. వ్యాసమునియు ధర్మరాజుతో రాజా! మరల రాజ్యము నీకే యొసంగెదను. పరిగ్రహించి పాలింపుము. మాకు రాజ్యమేల? వలసినతఱి మరలఁ బుచ్చుకొందును. ఈబుత్విక్కులకుఁ హిరణ్యమొసంగుము. అని యాజ్ఞాపింప నమ్మునిపంపున నట్లే యొనరించెను. యజ్ఞాంతమున ధర్మరాజు బలభద్రాదుల యథావిధి నర్చించెను. ఎల్లరాజుల గౌరవించెను. ఎవరినగరములకు వారరిగిరి. శ్రీహరియు ధర్మరాజు సబహుమానముగా నర్చింతుండై పాండవులవీడుకొని రాఁగలపాండవులగతిని బరికించి ద్వారకానగరమున కరిగెను.

మహాశయులారా! శ్రీహరి పాండవులవిషయమై చేయఁ గలకృత్యముల నొనరించెను. సత్కర్మానుష్ఠానతత్పరులంగావించి విజయునిమూలమున నత్యుత్కృష్టయశఃకీర్తులఁ గల్గించెను. అశ్వమేధమూలమున నించుకమిగిలియున్న రాజుల వధించి భూభారమును దగ్గించెను. తనయవతారఫలమును బూర్తినొందించెను. విజయునకు బభ్రువాహానునిచే మరణమునుగల్గించెను. దానవతనికి శిష్టమైయున్న మహాంకర్తృత్వవేశమును దుడిచివేసెను. విగతగర్వునింజేసెను తనసర్వసాక్షిత్వమును దృఢపఱచెను. పక్షపాతరాహిత్యమును బయలుపఱచెను. స్వస్వకర్మానురూపశుభపాపఫలము లనుభవింపక తప్పదను భావమును సర్వజనులకుఁ దెలియునట్లుచేసెను. ఎన్నియెన్నివిధములఁ బాండవులు లాభనష్టముల నొందఁదగుదురో యన్నియు నాయాయిమార్గములఁ బొందునట్టు లొనరించెను ఇఁకఁ జేయఁదగినమిగిలినకార్యములనొనరింపఁబూనెను ద్వారకానగరమున కరిగి యందుఁ జేయఁదగినపను లేవియని యాలోచించి యిదమిత్థమని నిర్ణయించుకొనెను. తన్ను నమ్మియున్నవారి నుద్ధరించుటకుఁ దీర్మానించుకొనియెను బలదేవాదులంగూడి ద్వారకానగరమునకుఁబోయెను ఇంతవనుకఁ బాండవులమూలమునఁ గాఁదగినకార్యములన్నియు నెఱవేఱినవని నమ్మవలయును. తాను జేయఁదగినభూభారహరణకృత్యములు పూర్తినొందినవి. భక్తరక్షణకృత్యములు కొన్నిమాత్రము మిగిలియున్నవి. వానింజదువ మనము ప్రయత్నింపవలయును. ద్వారకానగరమున నూరకయుండ లేదు. ముందేమిచేయఁదగును? అశిష్టకార్యము లేమియున్నవి? ఇతరులమూలమునఁ జేయింపఁదగు కార్యము

లేవి? ఉపదేశింపఁదగువిషయములేవి? కానున్న కలియుగమునం దుఁగుండ నిల్వఁదగినసత్కార్యములేవి? అను నీమొదలగువిష యముల నాలోచింపఁబూనెను. సర్వజ్ఞుఁడు కావున నీపని యిట్లు చేయఁదగునని నిశ్చయించెను. ఈరూపమున నీకార్యముఁ సాగిన మేలనియుఁ దీర్మానించెను. సర్వము విధిమంతముగా సాగింప వలయుననియే భగవంతునియూహ. కావున నాతని సత్ప్ర యోనరించి లోకుల నుద్ధరించును.

సృగాలవాసుదేవునకు శ్రీహరి ముక్తినొసంగుట.

* ఇట్లు తనయూహాలు బ్రహ్మాదులకే నలవిగాకయుండఁ దనసర్వసాక్షిత్వమును దృఢపఱచుచుఁ దనవాక్కృక్కృటియు వేదరూపమై వెలయునట్లొనరుచుండ ద్వారకానగరమున నేమి యు నెఱుంగనట్లు యాదవులం గూడియుండెను. సుధర్మయను సింహాసనము నధిష్ఠించియుండుతఱి నొకనాఁడు తటాలున నెందుండియో యొకబ్రాహ్మణుఁ డరుదెంచెను. ఆతనిమోమున బ్రహ్మతేజము నృత్యముచేయుచుండెను. దిక్కులు తత్తేజమున వెలుంగుచుండెను. భగవంతునిగాంచి బహుభంగుల సత్ప్రారీ తిని వినుతించి పురుషోత్తమునందుఁ గలభక్త్యతిశయమున నాదివ్యమంగళవిగ్రహమును దిలకించుచు నెల్లరకు వినఁదగిన మాటలతో నించుకభీతిల్లుచు వినయమునుదాఁటక యిట్లుపలి కెను. పురుషోత్తమా! పరమేశ్వరా! సృగాలవాసుదేవుఁడను రాజేంద్రుఁడు రాజ్యపాలనతత్పరుఁడు కలఁడు. ఆరాజరాజు మీతోఁబలుకమని నన్నంపెను. ఆమాటల విన్నవింప నేవచ్చి

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండములోనిదని గ్రహింపుఁడు.

తిని. నావిన్నవించునవి యతనిపలుకు లే. కావున సావధానము గాఁ జిత్తగింపుము.

"వైకుంఠమునందు వాసుదేవుఁడను నేనే. చతుర్భుజుఁడనుగా నందుందును. లక్ష్మీపతిని నేనే జగత్సృష్టికర్తను నేనే, బ్రహ్మాకుఁగుండ నేనే రక్షకుఁడను. బ్రహ్మ నన్నుం బ్రార్థింప భూభారహరణార్థము వైకుంఠమునుండి పయనముసాగించితిని. భారతవర్షమున నవతరించితిని. క్షత్రియవంశమున నుద్భవించితిని. వసుదేవపుత్త్రుఁడు వైశ్యుఁడు కలఁడు. మానవులకు నొండొరులకు విరోధమును గల్పించుచు దుర్బలుని బలవంతునిచే జయించుచు దుర్మార్గుఁడై భూపతులఁజంపుచున్న వాఁడు. దుర్యోధనుని జరాసంధుని తక్కినదుర్బలు లగు రాజులను భీమునిచేఁ జంపించెను. ద్రోణభీష్మకర్ణులను దక్కుంగలయోధులను మఱియొకరిచేఁ జంపించెను. ఇది విలాసమని తలంచెను. అప్రసిద్ధులను బ్రసిద్ధులచేతను దుర్బలులను బలవంతులచేతను బొలియించి యానందించెను. శిశుపాలదంతవక్త్రులను, చిరకాలరోగార్తుఁడగుకంసుని, మత్పుత్త్రుఁడగునరకనామకుని, కేశిని, మురనాముని మోసమునఁ దానే సంహరించెను. అక్కటా! ఇది యొకపౌరుషమగునే. మోసము వీరధర్మమగునే. ధర్మయుద్ధము నాతఁడు చేయఁడు. కపటి, బాలుఁడు, అధార్మికుఁడు, స్త్రీలను బూతనను గుబ్జను నలయించెను. వస్త్రహేతువుచే రజకుని సంహరించెను. తనకృత్యమును జక్కఁగా నారజకుఁడు చేయువాఁడు. కావున శిష్టుఁడనంబడు. వాని నశిష్టుఁడై చంపెనుగదా. ఇది వసుదేవపుత్త్రుని విక్రమవృత్తాంతము.

నేనన్నదో హిరణ్యాక్షు హిరణ్యకశిపు లనుమహాబల

వంతులను, మధుకైటభులను బొడవడంచి సృష్టికర్తనై యున్న వాఁడను సృష్టిరక్షకుఁడను నేనే యగుదును. బ్రహ్మను నేనే. శంకరుడను నేనే. జగత్పాలకుఁడగువిష్ణువును నేనే.దుష్టదమనుఁడను నేనేయగుదును.మానవులు మునులు నాయంశములే యగుదురు. నారాయణమూర్తి యను వాఁడను నేనే. ప్రకృతికిఁ బరుఁడననఁగా నేనే యని నమ్మవలయును. వసుదేవనందనా! నీ కార్యము లనువారించుట నాకు లజ్జాహేతువే యగును.కరుణంబూని క్షమించి యింతదనుక నుంటిని. ఇఁక నూరకుండ రాదని తోఁచెను. శక్తియున్న నాతో సంగరముచేయుము. దూతల మూలమున మిగుల నహంకారముగలవాఁడవని యెఱింగితిని. అట్టి నిన్ను నెంచుట నాకుచితము విఱ్ఱవీఁగుచుండువారల నడంచు టుత్తమమార్గముకదా! ఇది రాజధర్మమనవలయు. ఇపుడు భూమిపాలకుఁ డనఁగా నే నొక్కఁడనేకద! చక్రచక్రగదాపద్మములధరించిన చతుర్బాహుభూషితుఁడను. నేనని నమ్మవలయును. యుద్ధకాంక్షచే ద్వారకకుఁ రాఁదలంచితిని. శక్తిగలిగిన నాతోఁ బోరాడుము. ఇచ్ఛలేదేని నన్ను శరణువేఁడుము. శరణ్యుఁడనగు నన్ను శరణుపొందవేని ద్వారకానగరము క్షణకాలమున భస్మముగ నొనరింతును. నేనలతోఁ బుత్రులతో బంధువులతో వసుదేవనందనా! నిన్ను సపరివారముగా క్షణకాలమున భస్మముచేయ నేనొక్కండనే చాలుదును. ఆకార్యమొకవిహారముగ భావింతును. నీవు తపోనిరతుఁడై వృద్ధుఁడై యున్న శంకరుని బాణాసురసంగ్రామకాలమున జయించితివి. బ్రాహ్మణశాపమున రోగిష్ఠియై నీచచిహ్నములు వేయిగలయింద్రు నోడించితివి. ఈరెండుకార్యములు మహా

త్తరములని భావించి పొగరెక్కితివి. నాకంటె వీరుఁడు కలఁడా యని విఱ్ఱవీఁగుచున్న వాఁడవు. పారిజాతాపహరణ కార్యమును బట్టి యాలోచింప నీవు స్త్రీకి లోఁబడినవాఁడవని తేలకమానదు. పారిజాతమును దెచ్చుటకంటె వ్యర్థకార్యము కలదా. నీవు కాంతాలంపటుఁడవు. గోకులమున రాధాదేవ్యధీనుఁడవు. సత్యభామాదికాంతల కిపుడు కింకరతుల్యుఁడవే యైతివి. అని తన రాజుపలుకులఁ దెలిపి యావిప్రుఁ డూరకుండెను.

శ్రీహరి యామాటలు సంబోధవుఁడుగా విని పక్కున నవ్వెను. పరమాదరమున నావిప్రునకుఁ జతుర్విధాహారములను బెట్టి తృప్తునింగావించి యామాటలకు మనస్సు నేవగించుచు నెట్లో యా రేయిగడపెను. ప్రభాతమున మేలుకాంచి కాల్యకృత్యములందీర్చి సపరివారముగా రథారూఢుఁడై ప్రయాణముసాగించి యతివేగమున సృగాలవాసుదేవుఁ డున్న నక్కటికింబోయెను శ్రీకృష్ణునియాగమనము చారులమూలమున నాలకించి సృగాలవాసుదేవుఁడు కృత్రిమచతుర్భుజుఁడు కావున సబలుడై హరియుండుచోటికి సంగరము చేయవచ్చెను. విచిత్రరీతిగా లౌకికమునను సరించి శ్రీహరియతనితో సంభాషింపఁ దలంచెను. సృగాలభూపతి కృష్ణునినాలింగనము చేసికొని మధురాలాపములసాగించి చిఱునవ్వొలయఁ గటాక్షవీక్షణముల హరిపైఁ బరఁగించుచు నాతిథేయము లొనరించెను. శ్రీహరి దాని నంగీకరింపఁడయ్యెను. శ్రీహరిదర్శనముననే యా రాజుభీతి నొందెను. కావున దంభమునుమాని వారితో నిట్లుపలికెను.

పరమేశ్వరా! చక్రధారల నాశిరస్సును ద్రెంచి త్వరగా

ద్వారకానగరమున కరుగుము. అశాశ్వతమై మహాపాపావిలమై తగునాయీదేహము వేగమపడిపోవుఁగాక. నీద్వారభూమి జయవిజయులుండురీతి సకలశుభములఁ బడయుచు నేనుందును. నీవు సర్వ మెఱుంగుదువు. ఆలస్యముచేయకుము. ప్రభూ! నాయీప్సితమును దీర్పుము. మహాలక్ష్మిశాపకారణమున నీలోకమునుండి భ్రష్టుఁడనై పడితిని శాపకాలము పూర్ణమయ్యెను. శాపాంతము శతవర్షములకని లక్ష్మిదేవి యనుగ్రహించెను. ఇఁక నీలోకమునకుఁ బోవుదును. అని భక్తిరసముట్టిపడఁ బలికి యూరకుండెను. శ్రీహరియుఁ దాను సర్వజ్ఞుఁడగుటఁ గరుణారసభరితాంతఃకరణుఁడై మిత్రమా! తొలుదొలుత నీవు నన్నుఁ బ్రహరింపుము. పిదప నీతోఁబోరెదను. నీవృత్తాంత మెఱుంగుదును. వత్సా! పూర్వసుఖములనొంద నీవు వైకుంఠమున కరుగుము. అని శ్రీకృష్ణుఁడు పలుకఁగా నాతఁడు పదిబాణముల వింట సంధించి హరిపైఁ బ్రయోగించెను. ఆ పదిబాణములు హరికిఁ నమస్కరించి కాలరూపములై యంబరమున వేగముగాఁ బరుగిడెను. అంత నా రాజు ప్రళయాగ్నిజ్వాలాసంకాశమగుగదను హరిపై విసరెను. అది కృష్ణతనుస్పర్శమునఁ దునుకలయ్యెను. కాలరూపమై యతిభయంకరమగు ధనుస్సును ఖడ్గమును రాజాహరిపై వైచెను. అవియు హరిదేహమును స్పృశించి శకలము లయ్యెను. నిరాయుధుఁడగు నా రాజును గాంచి కృపావారాశియగు వాసుదేవుఁ డిట్లు పలికెను. మిత్రమా! గృహమున కరిగి యస్త్రమును దెచ్చుకొనుము అనవుడు సృగాలవాసుదేవుఁడు. ఆత్మాకాశమస్త్రవిద్ధము కాదు. ఆత్మతో నాత్మకు యుద్ధమేల? ఈసంసారసాగరమునుండి నన్ను

ద్ధరింపుము. ధరోద్ధరణకారణుఁడవు. సంసారార్ణవము దుస్తర విషయము. విషమునకంటె నధికము. నాయీకంఠమును ద్రుంపుము. దానితోడ స్వకర్మమోహజాలమును మాయను దొలఁగింపుము. నీవేకదా కర్మములకధిపతివి. సృష్టికర్తవు. శుభఫలప్రదాతవు. సర్వసంపత్ప్రదాతవు. ప్రాక్తనకారణుఁడవు. ప్రాగ్జన్మదుఃఖఖండనమున శక్తుఁడవు. ఇతరదుర్గాసదనుగు వైకుంఠగృహమున నిరుగుదును. అందు సప్తమద్వారమున నుందును. ప్రాకృతమై నశ్వరమగు నీదేహమును బాంచభౌతికమునువదలి కృతకృత్యుఁడ నయ్యెదను.

అని యిట్లు మిత్రుఁడు వినుతింపఁగా విని కృపావారాశి యగు శ్రీకృష్ణుఁడు సంగరరంగమున విలపించెను. ఆశ్రీకృష్ణుని యశ్రువులు పడినతావున బిందుసరస్సనునది యేర్పడెను అది పరమపావనమయ్యెను సర్వతీర్థోత్తమమ్ము. ఆజలమును స్పృశించినంతనే జీవన్ముక్తుఁడగును. సప్తజన్మార్జితపాపములు నశించును. ఈవిషయమున శంకలు లేవు అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడాదరమున నిట్లుపలికెను. మిత్రవర్యా! నీకిట్టియుత్తమబుద్ధి యెప్పు డెట్లుకలిగెను? ఇంత నిర్మలమగుమన స్సెట్లు కుదిరెను? దూతముఖమున నంతటిదారుణము కఠినమునగుపలు కెట్లు చెప్పిపంపితివి? వినఁ గోరెదను. తేలుపుమా యన నాతఁ డిట్లుపలికెను. అట్లు పరుష వాక్కులు దూతముఖమునఁ బంపుటచేతనే యాగ్రహించి నీవు వేంచేసితివి. జగన్నాథా! రక్షకా! అట్లుగాకయున్న స్వప్నమునందైన నీదర్శనము దుర్లభముకదా. అట్లు పల్కుచునే భగవంతుని జూచుచుఁ బ్రాకృతశరీరమును వదలి దివ్యవిమానారూఢుఁడై యతఁడు వైకుంఠమునకుఁబోయెను. సప్త

తాళప్రమాణజ్యోతి స్పచ్ఛటఃబొడకట్టెను. శ్రీకృష్ణునిపాదారవిందముల దర్శించుచునే పోయెను. శ్రీహరియు సంతోషవికసితవక్త్రసరసిజుఁడై ద్వారకానగరమునకుఁబోయెను. సకలాలంకారసంభృతమగు రుక్మిణీగేహమును బ్రవేశించెను. రుక్మిణీదేవియు శ్రీహరిని దర్శించి కృతకృత్యురాలయ్యెను.

మహామతులారా! ఈగాథనుండి యొక్కవిషయము గ్రహింపవలయును. సృగాలవాసుదేవుఁడు దూతముఖమునఁ బంపినవార్తను విన్నంతనే గర్వమున విఱ్ఱవీఁగువాఁడని తోఁచును. భగవంతునిజూడఁగనే యతఁడు పలికినపలుకులు విన్నంతనే పరిపక్వజీవుఁడనియుందోఁచును ఇదెట్లు?అనియే ప్రశ్నము. దుష్కర్మ షమున నాసమయమున నట్టిపరుషోక్తులు పల్కెను. దాన నాకర్మము ముగిసెను. అదియే శాపాంతమునను దెల్పును. సత్కర్మము ఫలోన్ముఖమయ్యెను. దానఁ బరమేశ్వరదర్శనము లభించెను.ఆదివ్యదర్శనముఫలముల నొసంగఁదగినదికదా.దర్శనమాత్రముననే దివ్యజ్ఞాన ముదయించెను. ఆవిజ్ఞానము దుష్కర్మతమస్సుచే సంవృతమైయుండును. ఆతమస్సు తొలఁగఁగనే జ్ఞానభానుఁడు ప్రకాశించును దానభగవత్సేవాపుణ్యముపొడసూపును. దానిచేఁ గృతార్థుఁడగును. కర్మవశమున భగవంతుని దిట్టినను సత్కర్మముచేసియున్నచోఁబరమేశ్వరుకరుణ వానిపైఁ బ్రవహించుననుట కిదియొకయుదాహరణము. ఈనీతిని లోకులకుఁదెలుపుటకేశ్రీహరి యాతని నిట్లులదూషించితివని ప్రశ్నించెను. ఆదూషణమే నిన్నిటకుం దోడితెచ్చెనని తెలిపెను. హరి సంతోషించెను. ఇదియె యీకథాసారము. క్రోధముననొండె ప్రీతిమైనొండె నిత్యము భగవంతుని సంస్మరించుట తరణో

పాయమని యిందలిసీతి. ఇఁకఁ దరువాతివృత్తాంతము నవధరింపుఁడు.

రాధాదేవి మహాగణపతి నారాధించుట.

* మహాశయులారా! రాధామాధవులకు శాపవశమున నూఱువత్సరములు వియోగముగల్గునని యింతకుముందే వ్రాసియుంటిని. శాపమున వియోగము గల్గినను శ్రీహరి యామెకుఁ బొడసూపుచునేయుండుననియు వ్రాసియుంటిని. మీరును జదివియేయుందురు భూభారహారణము సాగినతర్వాత శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారకానగరమున నున్నతఱి శ్రీరాధాంబిక హరికడకుఁ జేరవలసియున్నది. ఆప్రయత్నము సాగవలయును. అందులకే యీవిషయ మిట వ్రాయఁబడునని యూహింపవలయును.

నారదముని నారాయణమూర్తిని గాంచి యిట్లు ప్రశ్నించెను. లోకరక్షకా! గణేశుని బూజించుపద్ధతి పురాణములయందు విస్తరించి వర్ణింపఁబడలేదు. వానినుండియే దానిని గ్రహించుట దుర్లభము. బ్రహ్మముఖమునుండి సామాన్య విషయమునే విన్నవాఁడను. గణనాథుఁడు సర్వదేవతాగ్రపూజకర్హుఁడగుటకుం గారణము వినఁగోరెదను. విస్తరించి యాదేవునిచరిత్రము నెఱుంగఁ గోరికకలదు. రాధాదేవి మాధవసమాగమమును గోరి యాదేవుని బూజించునని వింటిని. శాపముక్తి నూఱువత్సరములకగునుగదా. ఇతరదేవతలు రాజులు గణపతినిబూజింతురు కావున నాదేవునిపూజన ముత్తమోత్తమ

* ఈకథ శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నూటయిరువదిమూఁడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపవలయును. ఇది నారదనారాయణసంవాదరూపమనియుం నెఱుంగవలయును.

మని స్పష్టమయ్యెను. అందులకే దానినివినఁగోరి ప్రశ్నించితిని. మహానుభావా! యాపూజాపద్ధతిని విస్తరించివచింపుమా యని ప్రార్థించెను.

శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యాప్రశ్నము నాలకించి నారదా! త్రిలోకములయందుఁ బృథ్వి ధన్యతరాలు. మాన్యతరాలు. పుణ్యస్వభావురాలు. అందును భారతవర్షముత్తమోత్తమము. సకలకర్మములకు ఫలములనొసంగును. పుణ్యక్షేత్రములయందు భారతవర్షముత్తమోత్తమము. అందును సిద్ధాశ్రమముత్తమోత్తమము. ముక్తిప్రదము. మహాత్ముడగుసనత్కుమారుఁడందే తపస్సుచేసి సిద్ధినొందెను. ఇంతయేల? బ్రహ్మదేవుఁడాయాశ్రమమునఁ దపస్సుచేసి ఫలముగుబడసెను. కపిలాదులగుయోగీంద్రులు తక్కుంగలమునీంద్రులు శతమఖుఁడును దపస్సుచేసి సిద్ధులైరి. కావున సిద్ధాశ్రమము సర్వాశ్రమవర్యములయందు శ్రేష్ఠము. ఆయాశ్రమమునందే గణపతికి నివాసముకలదు. గణపతిస్థానములలో నదియుత్తమము.

దేవతలు వైశాఖపూర్ణిమయం దాగణపతిని రత్నమయప్రతిమయం దావహింపఁజేసి పూజింతురు. సిద్ధేంద్రమునీంద్రులు మానవులు నర్చింతురు. ఒకానొకతరుణమున నామహాపూజం దిలకింపఁగోరి శంకరుఁడు పార్వతింగూడి వచ్చెను. కార్తికేయాదు లాశంకరుంగూడి యరుదెంచిరి బ్రహ్మాదులు చనుదెంచిరి. నాగేంద్రుఁడగుననంతుఁడు వచ్చెను. తక్కుంగలదేవతలరుదెంచిరి. ఆవేడుకను జూడఁగోరి రాజాధిరాజులు వచ్చిరి. ద్వారకావాసులంగూడి శ్రీకృష్ణుఁ డరుదెంచెను. నందాదులు నాకృష్ణునిపయనము నెఱింగి వెంటఁబోయిరి. శ్రీకృష్ణప్రాణాధి

దేవతయగు రాధికయు నాసమయముననే వచ్చెను. శతవత్సరములు నిండినందున శాపముక్తి సమయము నెఱింగి యారాసేశ్వరి పరమేశ్వరదర్శన మెప్పు డగునా యనుకుతూహలమున నుండెను. ధౌతవస్త్రములఁ దాల్చి నిరాహారయై సువ్రతయై యారాధాంబిక మణిమయమండపముం బ్రవేశించెను. ఆమెకు శ్రీకృష్ణప్రాప్తియే సంకల్పమైయుండెను. గణపతి పూజాఫలముగా హరినిఁగూడవలయునని నిశ్చయించెను. మందాకినీపావనోదకములచే నాగణపతిప్రతిమను స్నానము చేయించెను. సామవేదోక్తమగు స్తుతిరాజమును బఠించి యాదేవోత్తము నేకాగ్రమనస్కయై ధ్యానించెను. తాను జతుర్వేదములకు సకలలోకములకు జననియే యైనను బుద్ధిరూపిణియైనను జ్ఞానులకుఁ గూడ నుపాసింపఁదగినదైనను లోకోపదేశకార్యమునకుగా నాపార్వతీసత్పుత్రుని ధ్యానించెను. తేజోరాశ్యంతరమున లంబోదరుని బ్రహ్మతేజస్సుచేఁ బ్రకాశించువానిని గజవక్త్రుని వహ్నిసమాన దేహకాంతిగలవాని నేకదంతుని సిద్ధులకు యోగులకుఁ బరమగురువగువానిని సర్వమహాత్ములచే సంస్తుతింపఁబడువానిని సర్వపూజితుని సనాతనుని బ్రహ్మస్వరూపుని బరమమంగళప్రదాతను సకలశుభాకరుని సకలవిఘ్ననివారకుని బరమశాంతుని సర్వసంపత్ప్రదాతను భవాంబురాశిమునింగినవారల నుద్ధరించువానిని శరణాగతుల దీనుల నార్తులఁ గాపాడ నెల్లప్పు డాలోచించు కరుణాంతరంగుని భక్తవత్సలుని గణపతిని ధ్యానించెను.

భక్తు లీగుణములను దలంచుచు ధ్యానింపవలయును. రాధిక యారీతిధ్యా నించి తనశిరస్సునందుఁ బుష్పము నునుచు

కొనియెను. వేదోక్తమగుసర్వాంగ శోధనన్యాసము నొనరించెను మరల నా దేవమూర్తిని ధ్యానించి గణపతిపాద పద్మములయందుఁ గుసుమము నుంచెను. మహానదుల నేడింటినుండి పరిశుద్ధోదకములను దెప్పించి పాదములఁగడిగి తుడిచి దూర్వాక్షతలచేతను, శ్వేతపుష్పములచేతను బూజించి, యర్ఘ్య మొసంగెను. గోలోకవాసిని నగునే నర్ఘ్య మిచ్చుచున్నానని పలుకుచు నావిధి నొనరించెను. గంధమొసఁగి పారిజాతాది పుష్పములచేఁ గూర్చినమాల్యము సమర్పించెను. పరిమళమిళిత గంధమును సర్వాంగములయందు విలేపనము నొనరించెను. శుక్ల పుష్పము లాదేవునకుఁ బ్రీతినొసంగునవి యని యోచించి వానిని భక్తితో నర్పించెను. ధూపము ఘృతదీపమును సమర్పించి చతుర్విధనైవేద్యమును సమర్పించెను. సుపక్వమధురతర ఫలముల నర్పించెను మధురతరభక్ష్యముల నర్పించి నమస్కరించెను. మఱియుఁ దక్కుంగల యుపచారవిధులఁ జక్కఁగా నాచరించెను. కల్పోక్త ప్రకారము పూజల నొనరించెను. కామధేనువు నొసంగి పుష్పాంజలి నర్పించి మంత్రమును బ్రణవయుక్తమును దన్నామాద్యక్షరబీజవర్ణయుక్తంబును విఘ్నవినాశినే యనుపదమునుగూడి "స్వాహా" అనునక్షరద్వయము చిట్టచివరనఁగలదానిని, పదాఱక్షరములుగల్గి మంత్రరాజముప్రఖ్యాతిని గాంచినదానిని వేయిపర్యాయములు జపంచెను. జపాంతమున మోము వంచి భక్తిభారముగలదియై యానందబాష్పములు వర్షించుచు సంతోషమున నిట్లు వినుతించెను.

గణనాథా! పరమతేజస్సుగలవాఁడవు, పరబ్రహ్మవు, పరమేశ్వరుఁడవు, విఘ్ననాశకరుఁడవు, శాంతుఁడవు, పుష్టుఁడవు,

అనంతుఁడవు, సురాసురయోగీంద్రవినుతుండవు. ఇట్టి నీకు నమస్కరించెదను. మంగళాలయుఁడవు. గణేశా! నీకివె వందనములు. అని ధ్యానించెను. * ఇట్లు రాధాదేవి పూజపద్ధతి సాగించి సర్వరత్నసారమగుహారము నర్పించెను. రాధాంబ తన్నుఁ బూజించి భక్తిసాంద్రమతిని సంస్తుతింపఁగా నానందించి గణాధిపతి సుప్రసన్నవదనారవిందుఁడై యిట్లు పలికెను. రాధికా! నీవు జగన్మాతవు లోకశిక్షాకరివి. బ్రహ్మస్వరూపిణివి. శ్రీకృష్ణవక్షస్థ్సలమున సర్వదా నివసించుదానవు. నీపాదారవిందభజనము దుర్లభము. కావుననే మహర్షులు ధ్యానింతురు. సనకాదులు నిన్నారాధింతురు జీవన్ముక్తులగుకపిలాదులు నిన్ను వినుతింతురు. జగన్నాథునకు హృదయేశ్వరివి. వామాంగము నీది. దక్షిణాంగము మాధవునిదగు. మహాలక్ష్మి నీవామాంగనిర్మితయగును. సకలదేవతలు వేదములు నీవలన నుద్భవిల్లును. మూలప్రకృతివి నీవే. సర్వప్రకృతులు నీవిభూతులు. ప్రపంచములు కార్యములు. నీవు కారణరూపిణివి. ప్రళయమున బ్రహ్మాయు లయమందఁగాఁ దొలుత రాధానామము పిదప శ్రీకృష్ణనామము నుచ్చరించి హరి గోలోకము నొందెను. నిన్ను వదలినచోఁ దరణోపాయము వేఱొండు కానరాదు. నీ స్మరణమున బ్రహ్మహత్యాది మహాపాపములు తొలంగును. జగములకుఁ దల్లివి నీవు. హరి తండ్రి. తండ్రికంటెఁ దల్లి యధికురాలు. కావునఁ బూజింపఁదగినది. నిన్ను వదలి యితరదేవతలనుగాని శ్రీకృష్ణుని సర్వకారణుఁడని పూజించినచో వాఁడు

* శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నూటయిరువదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి యీభాగము గ్రహింపఁబడినది.

మూర్ఖుఁడనఁబడును. ఎవ్వఁడేని నిన్ను నిందించునో వానికి వంశహానియగు. దుఃఖము లప్పుడే కలుగును. వాఁడు మహానరకకూపమునఁ బడును.

ప్రాణులు దేవతలమంత్రమును జపించిన భక్తులగుదురు. వారు దుర్గాపూజ కర్తృలగుదురు. జగత్కారణుండగు శంభుమంత్రమును జపించినచో మీదంపతుల పాదారవిందముల నారాధింపఁగలఁడు. మీపాదారవిందభజనము మహాపుణ్యమునఁగాని లభింపదు. విష్ణుభక్తులమూలమున మీమంత్రమును సంగ్రహింపవలయును. కవచము స్తవము నట్లే గ్రహింపవలయు. దాన సర్వపాపములు నశించును. భారతవర్షమునఁ బుణ్యక్షేత్రమున నీమంత్రమును జపించి నీస్తవము పారాయణముచేసి కవచము న్యాసరూపమునఁ దలంచిన సకలపాపములు తొలంగును. వస్త్రాలంకారచందనముల గురువు నారాధింపవలయును కవచమును మదిని ధరించునతఁడు విష్ణుతుల్యుఁడే యగును. నాకొఱ కేవస్తువు నీయఁదలంతువో మత్ప్రీతి కొఱకు విప్రున కొసంగుము. దాన నేను సంతృప్తిఁ బొందుదును. దేవునికొఱకు నిచ్చుదానములు దక్షిణలు విప్రవరున కిచ్చిన దేవత తృప్తినొందును. బ్రాహ్మణముఖమే దేవతాముఖము. విప్రభుక్తమగుపదార్థమున దేవతలు సంతృప్తు లగుదురు. అని గణపతి పలుక నానందించి యారాధాంబపూజాంతమున బ్రాహ్మణులకు నన్నదానముచేసెను. లంబోదరుఁ డాకార్యమున సంతుష్టాంతరంగుఁ డయ్యెను.

ఆవటమూలముచెంత కత్తఱి బ్రహ్మేశానాదు లరుదెంచిరి. అప్పుడు శివానుచరుం డొక్కఁడు దేవతలను దేవీ

శిరోమణులను బరికించి యిట్లుపలికెను. వృషభానుని తనూజాతయగు నీరాధాదేవి స్వస్తివాచనపూర్వముగా గణనాథుని బూజించెను. గోపికానాయికయగు నీజగజ్జనని దేవకోటులం గూడి పూజించెను. ఆపూజావిధాన మితరులకుం దెలుపవల దన్నను విన్నవించుచున్నాఁడను. సర్వకార్యములకు మొదట గణపతిని బూజించిన ననంతఫలములు గలుగును. నడుమఁ బూజించిన మధ్యమఫలములే కలుగును. కార్యాంతమున నల్పఫలములు గలుగును. సకలదేవతాసహితయై యీరాధిక పూజించెను. కావున సంపూర్ణఫలము నందఁగలదు. అని పలుక నాదూతవాక్కు లాలకించి సర్వదేవతలు నవ్విరి.. మునీంద్రులు యోగీంద్రులు రుక్మిణ్యాదిహరిపత్నులు పరమవిస్మయావిష్టహృదయలైరి. సరస్వతియు సావిత్రియుఁ బార్వతియు రోహిణీదేవియు స్వాహాదిదేవీకదంబయు మునిపత్నులు పరమానందము నొందిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు లోనగువారలెల్లఁ దను రు తెచ్చిన యమూల్యద్రవ్యములతో నాగణపతిని బూజించిరి. సకలవిధనైవేద్యములు విధిమంతముగా సమర్పించిరి ఎల్లరు తమతమయాసనములపై నుపవిష్టులైరి.

అంతఁ బార్వతియుఁ బరమప్రీతిమీఱ రాధికచెంతకు వచ్చెను. ఆదేవినిజూడఁగనే రాసేశ్వరిలేచి యథాయోగ్యముగ నాదరణముమీఱ సంభాషించెను పరస్పర మాలింగనాదులు వారాచరించి సంతోషించిరి. రాధికనుఁ గౌఁగిలించుకొని యాదుర్గాంబ యిట్లుపలికెను. మంగళాలయయని ప్రఖ్యాతినొంది నిన్నేమని ప్రశ్నింతును. శ్రీదామునిశాపఫలము ముగిసెను, వాయందే నీపంచప్రాణముల నెట్లుంచితివో నేను నీయందే నా

ప్రాణపంచకము నునిచితిని. ప్రకృతిపూరుషులకు భేదములేని యట్లే మనకిరువురకు భేదములేదు * ఏ నీభక్తులు నన్ను నిందింతురో, ఏ నాభక్తులు నిన్ను నిందింతురో రవిచంద్రు లుండునంతదనుకఁ గుంభీపాకనరకమునఁ బడియుండుదురు. రాధామాధవుల కేనరాధములు భేదమును గల్పింతురో వారికి వంశహానియగును. అంతియగాక చిరకాలము నరకవాసము కల్గును. ఆవలసూకరయోనిం బుట్టుదురు.మరలఁగ్రిములై మలవాసముం గాంతురు.నాకొడుకు గణనాథుఁడు నీచేతనే పూజింపఁబడియెను.. సర్వకార్యాదియం దతఁడు పూజ్యుఁడగు. నీకెట్లో నాకు నట్లే పూజ్యుఁడునగు. దేవీ! మీకిఁక నెప్పటికి వియోగముకలుగదు.పాలకు శ్వేతవర్ణమునకు భేదముగలుగనట్లు రాధామాధవులకుఁ గలుగదు భారతవర్షమున కధికపుణ్యక్షేత్రమగు నీసిద్ధాశ్రమమునందు విఘ్నఖండనదక్షుఁడగు గణనాథు నర్చింతివి గావున గోవిందుని బొందుము. నీవు రాసేశ్వరివి. రసికాభిధానము నీకుఁ జెల్లును. శ్రీకృష్ణుఁడు రసికేశ్వరుఁడు. రసికునితో రసికురాలికిఁ గలుగుకూడిక గుణవంతమే యనవలయు. నూరువత్సరములు శ్రీదాముని శాపకారణమున శ్రీకృష్ణవియోగము నీకుఁగల్గెను. నావరమువలన నిఁక హరినెడఁబాయకయుండుము. నాయీవర మమోఘము. కావున యథాపూర్వముగా నానందసాగరమునఁ దేలుము.

* యే త్వాం నిందంతి మద్భక్తాస్త్వద్భక్తాశ్చాపి మామపి, కుంభీపాకేచ పచ్యంతే యావచ్చంద్రదివాకరౌ. ౪౪. రాధామాధవయోర్భేదం యే కుర్వంతి నరాధమాః, వంశహానిర్భవేత్తేషాం పచ్యంతే నరకే చిరం. ౪౫. అని మూలము.

ఇట్లు పార్వతిపలుకఁగాఁ దదాజ్ఞచేఁ జేడియలు రాధాదేవిని బలువిధముల శృంగారించిరి. రత్నసింహాసనమునఁ గూరుచుండఁజేసిరి కంఠమున సమూల్యరత్నహారము సర్పించిరి. రాధాదక్షిణహస్తమున మనోహరక్రీడాపద్మము నుంచిరి. అందుఁ బద్మముఖి యనుచెలికత్తె రాధాపాదపద్మములకు నలక్తకవిలేపనకార్య మొనరించి కృతకృత్యురాలయ్యెను. సుందరి యనుగోపిక సుందరసిందూరము నునిచెను. చందనరేఖపై నీసిందూరతిలకము నమరునట్లుచేసెను. సీమంతభాగమున నదియలరారుచుండెను. మాలతి యనుసఖి జడ నమరించెను. మాలతీహారమున నారాధ మిగుల నలరింపఁబడెను. ప్రఫుల్లనవమల్లికాహార మమర్పింపఁబడెను. రసిక యనునెచ్చెలి నవరత్ననిర్మితహారముల నాజననిఁ గైచేసెను. కాటుక నెలమి నలరించి నయనాలంకారము నొనరించెను. దేవేంద్రుఁడు సమర్పించినపారిజాతప్రసూనహారమున నారాధిక యలంకరింపఁబడియెను. పరిమళముల వెదఁజల్లు పారిజాతపుష్పహారమే హస్తమున నునుపఁబడియెను సుశీలయనుగోపిక శ్రీహరిపార్శ్వమునఁ గూరుచుండఁదగిన సింహాసనమునిచెను. కలావతి రాధికశాపవశమున మఱచిన శ్రీకృష్ణలీలాగీతికల స్మృతికిం దెచ్చెను సుధాముఖి యను రాధికసోదరిహరిఁబల్కుచున్న యమృతవర్షమును గురియించు వాక్కర్ణంబును దెలియఁజేసెను. మఱియుఁ జేడియ లాయిరువురకుఁ దగినయలంకారముల నర్పించితమకృత్యములనెరవేర్చిరి. అత్తఱి నాయాశ్రమమెల్ల శ్రీహరిసంకల్పమున గోరోచనజలసిక్తమై పరిమళములఁ జిమ్ముచుండఁ గాంచి మహర్షులు విస్మయావిష్టస్వాంతులైరి. శ్రీహరికడకరిగి కారణమడిగిరి. సర్వకారణకారణుండగు.

నా శ్రీకృష్ణుం డిట్లు మహామునులకు బదులు చెప్పెను.

మునీంద్రులారా! దీని కారణమునాలకింపుఁడు. మున్ను గోలోకమున శ్రీదాముఁడు రాధికను గారణాంతరమున శపించెను. దాన నీమె శోభాహీనురా లయ్యెను. నాయెడఁ బాటున సంతాపము కలుగ సర్వవిషయజ్ఞానము మఱచెను. వర్షశతకము పూర్ణముకాఁగా మరల నాజ్ఞానమును స్మరింపఁ జాలెను. ఈరాసేశ్వరి తేజస్సుచేత నీసిద్ధాశ్రమమెల్లఁ బచ్చని వర్ణము కలదయ్యెను. ఆతేజస్సు విచిత్రమైనది. సకలప్రాణుల కానందజనకమైనది. సుఖప్రదమైనది. దానింగాంచుటయే నేత్రఫలము. అని శ్రీహరి పలుకఁగా మును లచ్చెరువందిరి. మనువులు దేవతలు తత్పత్నులు నచ్చెరువందిరి. త్వరగాఁ బోయి యారాధాపీఠముకడనిలుచుండి భక్తిభారమునఁ దలలు వంచి యాపరాంబకు మ్రొక్కిరి ఆజననిరూపము మానస పుత్త్రులనఁబడు సనకాదిమహర్షులకేని దృశ్యముగనుండెను. సనాతనియై పరాంబికయై సర్వమంత్రాధిదేవతయై పరమాత్మస్వరూపుఁడగు శ్రీకృష్ణునకుఁ బ్రాణాధిష్ఠానదేవతయై పూజింపఁ బడుచు వినుతింపఁబడుచుఁ దనమహిమమునఁ దేజరిల్లు నారాధాంబనుదర్శించి పద్మప్రముఖకుసుమముల చేఁబూజించిరి. ఆమె ధ్యానసాధ్యయై గోలోకదేవతయై సురాసురమునివరనమస్కృతచరణారవిందయై యలరారెను. అట్టిరాధికను దర్శించి పరమానందమునందిరి. బ్రహ్మ యిట్లు పలికెను. తల్లీ! పరమ పవిత్రమగు భారతవర్షమునఁ బుష్కరక్షేత్రమున నఱువది వేలసంవత్సరములు తపస్సుచేసితిని. నీపాదారవిందముల ధ్యానించితిని. కానిదర్శించుభాగ్యము లేకపోయెను. స్వప్నము-

నందును దర్శించుసంపద కలుగలేదు. చింతాకులమానసుండ నై యుండ నశరీరవాక్కొక్కటి వీతెంచెను.

వారాహకాలమున భారతవర్షమున సిద్ధాశ్రమమున గణపతిపాదారవిందములఁ జూడఁగలవు. అత్తఱి రాధా మాధవుల సేవించుభాగ్యము నీకుఁ గలుగఁగలదు. అదియే నీతపస్సునకు ఫలమగును. అనుమాట వినఁబడినతోడనే తపస్సు చాలించితిని. ఆవాంఛితము నేఁటికి ఫలించినది. అను చుండునంత మహాదేవుం డిట్లుపలికెను దేవీ! మహర్షులు దేవ ర్షులు సురాసురాదులు నీపాదపద్మముల నారాధింతురు. అది పరమదుర్లభమైనది. స్వప్నమున నీదర్శనము దుర్లభము. అట్టి నీవిట మాకెల్ల దర్శనమొసంగితివి. అనుచుండ ననంతుఁ డిట్లు భాషించెను. తల్లీ! వేదములు వేదమాతయగు గాయత్రియు సకలపురాణములు యోగులు నేను సరస్వతియు నిన్ను విను తింప సమర్థులము కాము. నీభ్రూభంగచాలనమునుగూడ విను తింపఁజాలమనుట నిక్కువము. అని యిట్లు సకలదేవతలు యథా శక్తి న్యాయము ననుసరించి వినుతించిరి. నమస్కరించి కృతా ర్థుల మైతిమని తలంచిరి. రుక్మిణ్యాదియోషిల్లలామలు సిగ్గుచే దలలువంచుకొనిరి. నిట్టూర్పులఁబుచ్చి దర్పణముల మలిన ములుగా నొనరించిరి. సత్యభామయు మృతతుల్యయై యాహా రమును మఱచి మనస్సునందునుగూడ నభిమానమును వదలి యుండెను.

ఆర్యమహాశయులారా! ఈగాథయం దొకయద్భుత వార్తగలదు. దాని నెఱుంగవలయును. లాభ మేమనఁగా సర్వదేవతాసమత్వము కుదురుటయే. అదియేకదా కోరఁదగిన

విషయము. అదొక్కటి కుదురకున్న మానవజన్మమే వ్యర్థమగును. కావున నించుక త్రచ్చి చూతము. రాధాశాపము నకుం గల కారణమును మీరింతకుమున్నే యెఱుంగుదురు. శాపావధియు నెఱుంగుదురు. శాపాంతమున శ్రీహరిసమాగమ మెట్లులయ్యెనో కారణ మద్దాని కిందుఁదెలుపఁబడినది. శాపాంత మనఁగా దుష్కర్మానుభవాంతమని తాత్పర్యముకదా. సత్కర్మ ఫలారంభమున దేవతాప్రార్థనమే ప్రధానము. అద్దియే యిందుఁ గలవిషయము. మహాగణపతిపూజ సర్వదేవతాపూజాది భాగముననే చేయఁబడును. ప్రాయకముగా నిదిసాగును. వైష్ణవులీస్థానమున విష్వక్సేనుని బూజింతురు. గణపతిదేవతాకమే గాణాపత్యము. ఆఱుమతములలో శైవ శాక్తవైష్ణవగాణాపత్య సౌర కాపాలికములలో నిది యొకటి. భారతవర్షమున నీయాఱుమతములే ప్రాచీనములు. బహుజనావలంబముగలవి. అం దిదియు నొకటి. ఇందు గణపతియే పరదైవమని, తదారాధనమే చతుర్విధపురుషార్థప్రదమని, యది చేయకుండుట మౌర్ఖ్యమని చెప్పఁబడును. ఆఱుమతములధర్మము లిట్లే బోధించును. ఇందేది సత్యమని కొందఱు ప్రశ్నింతురు. అది మిగుల పొరపాటే యనక తప్పదు. ఇందొక్కదానికంటె నొక్కటి యధికమని యొకటి తక్కువయని పలుకవలనుపడదు. అన్నియు నొక్కటియే. అన్నింటియందును సార మొక్కవిధముగనే యున్నది. ఏమతధర్మముల నవలంబింతుమో యాధర్మములఁ జక్కఁగ నాచరింపవలయు. అందుఁ జేర్కొనఁబడినదైవమే పరమాత్మయని భావింపవలయు. సర్వదేవతాస్వరూపుఁడనియు నమ్మవలయును. తద్భిన్న మేదియు నెందును లేదని

తలంపవలయును. తదారాధనము పరమపురుషార్థప్రదమని నిశ్చయింపవలయును. తదన్యము లేదని తలంచుబుద్ధిమంతుని భావము సద్భావముగాక మతెవ్వరిదగును? అదియే తరణోపాయమగును. అట్లుగాక యితరమతముల దూషించుచున్న నీదేవత సుప్రసన్నుఁడు కాఁడు. ఫలము నొసంగఁ దలంపఁడు. ఏదేవత నాత్మ నిలిపి యెవ్వఁడు ధ్యానించునో సర్వదేవతామయుండగు నాపరాత్పరుఁడు సుప్రసన్నుఁడై వానినేల యుద్ధరింపఁడు? ఉద్ధరింపనిచో సర్వదేవతామయుఁ డతఁ డెట్టులగును? సర్వసముఁ డెట్టులగును? సర్వశబ్దవాచ్యుఁ డెట్టులగును? సర్వము తానేయై సర్వత్ర వ్యాపించియుండుట నిశ్చయమేయైన నేరూపమున ననన్యభక్తితో ధ్యానించినఁ గృతార్థునిగఁ జేసియే తీఱవలయును. లేకున్నఁ బరాత్పరుఁడే కాఁడు.

కొందఱు బాహ్యాచారములఁ బాటించి కపటవేషధారులై పరమతధర్మానుష్ఠానమునఁ దరింపవలనుపడదని తెల్పుదురు. వారికంటె భగవద్ద్వేషులు లేరనవలయును. శివుని భస్మధారణము చేయక యారాధించిన వరము లీయఁడని కొందఱు, విష్ణువు నూర్ధ్వపుండ్రధారణము చేయక పూజించిన మేలుకలుగదని కొందఱును బలుకుదురు. ఔరా! ఎంతటి సాహసము! ఎంతటికపటనాటకసూత్రధారత్వము! ఎంతటి స్వార్థపరత్వము! అట్టివారికి ధనార్జనముతప్ప వేతేదియుఁ దెలియదనియు వారి ప్రవృత్తి కాపట్యభూయిష్ఠమనియు నొక్కి చెప్పక తప్పదు. భగవంతునకు విభూతియు నూర్ధ్వపుండ్రములా ప్రీతికరములు? శైవవైష్ణవాదిమతములా ప్రీతిపాత్రములు? ఏనాఁడును గావు. మతేమన నిర్మలభక్తి, పరిశుద్ధప్రవర్తనము, సర్వభూతదయాళు

త్వము, నిస్సంగత్వము, సర్వమతసహిష్ణుత యనునీగుణములే భగవత్ప్రీతిపాత్రములగును. ఇవి లేనినాఁడు నామధారణాదులు వ్యర్థములగుటమాత్రము కాదు. తనకు బంధకములగును. లోకమును వంచింపఁబూనుట తన్నుఁ దా వంచించుకొనుటయె. అలింగత్వము భగవద్ధర్మము. అట్టితత్త్వమునకు లింగత్వారోపణమునందు నూర్ధ్వపుండ్రాదికల్పనము వ్యర్థము. ఆచిహ్నములు లేనిచో భగవంతునియనుగ్రహము కలుగదనుట కేవలాజ్ఞానము. వారేనాటికిని దరింపఁజాలరు. ఇతరుల నుద్ధరింతుమనుట పరిహాసాస్పదము. శివవిష్ణ్వాదినామములెల్ల నాపరతత్త్వమునకుఁ జెల్లు ఇందుఁ దారతమ్యముకలదనుట కర్మము వలని దుష్ఫలము. కావున నట్టిదుష్ప్రయత్నముచేతనే లాభముకలుగదు. వానినిమాని తాఁ దరింపఁ బ్రయత్నింపవలయునుగాని యితరుల నుద్ధరింపఁబూనినట్లు వేషములు వేసికొనరాదు. తాఁ దరించి యితరుల నుద్ధరింపఁబూనుటే లెస్స. ఈ మొదలగువిషయముల నీకథ బోధించుచున్నది. ఇట్టికథనుండి సారమును గ్రహించి భగవత్కరుణకుఁ బాత్రుఁడగుటకుఁ బ్రతిమానవుఁడును బ్రయత్నింపవలయును. ఇఁకఁ దరువాతికథను బఠింతము.

శంకరుఁడు వసుదేవునకు హరిమహత్త్వము నెఱిఁగించుట.

* గణపతిపూజానంతరము రాధామాధవు లొక్కకటం గూడియుండిరి. వచ్చియుండినదేవతలు మునులు లోనగువారెల్ల నందుండిరి. ఆమహాసభ దర్శనీయముగా నుండెను.

* ఈకథయం శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నూటయిరువదైదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

రాధాస్తోత్రము నాలకించి వసుదేవుఁడు దేవకీదేవియు నాశ్చర్యమునొందెను జగన్మాయను సామాన్యస్త్రీనిగా భావించితిమికదా యని లజ్జనొందిరి అత్తఱి వసుదేవుఁడు శంకరుం గాంచి స్వామీ! మాదంపతులకుఁ దరణోపాయము ననుగ్రహింపుఁడు. ఉత్తమగతి నెఱుంగ వేఁడుచున్నాము. మీరు దీనబాంధవులరు. మేమో యత్యంతదీనులము. సంసారసాగరమును దరించునౌకను మీరు కర్ణధారకులరు. జలమయము లగుతీర్థములు, మృత్పాషాణమయములగు దేవతలు యజ్ఞరూపములగుపుణ్యములు, నుపవాసనియమముగలవ్రతములు, తపస్సులు, నానావిధదానములు, విప్రదేవార్చనములు నింకను గలయనేకమార్గములు మానవుని చిరకాలమునకుగాని యుద్ధరింపఁజాలవు. భగవద్భక్తులన్నను దర్శనమాత్రంబుననే యుద్ధరింతురు. భగవద్భక్తులగుసజ్జనుల పాదపద్మరజస్స్పర్శమున భూదేవి పవిత్రురాలయ్యెను. సకలతీర్థములు పవిత్రములయ్యెను.సముద్రములు పర్వతములు పరమపావనములయ్యెను. దేవతలామహాత్ములను దర్శింపఁగోరుదురు. వారిదర్శనము మహాపాపదారుణాతాశనము. అట్టిసాధువుల నెఱుంగనివారు పామరులు. అజ్ఞానులు. నేనన్న శ్రీకృష్ణునకుఁ దండ్రినని పిలువఁబడువాఁడను సంసారసంగముగలవాఁడను.దేవకియు నాయట్టిదే యగును. మహాత్మా! శంకరా! జ్ఞానులకు నీవు పరమగురుఁడవు. కావునఁ దరణోపాయము నుపదేశింపుమా యని ప్రార్థించెను.

నాల్గువేదములకు జనకుఁడై పరమేశ్వరుఁడై వెలయు శంకరుఁ డావసుదేవునిపలుకుల నాలకించి పక్కున నవ్వి యిట్లు లికెను. ఇందు జ్ఞానులందఱు ఉన్నవారు. వీరిసన్నికర్షణమున

నిట్లు ప్రశ్నించుట యచ్చెరువుగనున్నది. మహాత్ముఁడగు వాసుదేవునకుఁ దండ్రివి. పండితుఁడవు. జ్ఞానఘనుండగు కశ్యపమునియంశమున జన్మించినవాఁడవు. అట్టినీవు జ్ఞానము నుపదేశింపుఁడని మమ్ముఁ బ్రశ్నించితివి. మేమో శ్రీకృష్ణాజ్ఞను శిరసావహించువారము. తత్పుత్త్రులము. ఔరా! దుర్గాదేవిమహామాయ. జ్ఞానులకు నజ్ఞానమును గల్పించునది. విష్ణుమాయ దురారాధ్య యనఁబగు. త్రిజగద్వాసులలో నెవరుగాని దానిని సాధింపఁజాలరు. మేమును మహామాయామోహితులమే. బ్రహ్మయు విష్ణుమాయామోహితుఁడు. కనుకనే శ్రీహరిని బరీక్షించెను. బ్రదికియుండుదనుక హరిపాదాంభోజము ధ్యానింపఁదగినది ఎందఱో యింద్రులు పతనముగాంచ బ్రహ్మకాయుస్సు ముగియును. ఆ బ్రహ్మ యాయుఃపరిమాణము శ్రీకృష్ణునకు నిమేషకాల మగును. అట్టి శ్రీహరితోఁ బారిజాతవిషయమున నింద్రుఁడు యుద్ధముచేసెను. పారిజాతమును సమర్పించి నేనాయింద్రుని గాపాడితిని. వసుదేవా! మాకున్న జ్ఞాన మత్యల్పము. కావున నీసంశయమును దీర్పఁజాలము. శ్రీకృష్ణునే ప్రశ్నింపుము. బ్రహ్మకు నాలుగుయామములు కాఁగా నాకాలమునే కల్పమని కల్పవేత్తలు పేరిడిరి. మార్కండేయ మహాముని యట్టికల్పము లేడు సాగువఱకు బ్రదుకును. తొంబదియొకమంద్రు శతక్రతువులు మృతినొంద నాముని మృతినొందు. అంత నమ్ముని తనతపస్సునకు ఫలముగా శ్రీకృష్ణుని దాస్యము నొందును. బ్రహ్మప్రళయముదనుక లోమశుఁడను ముని యుండును. దిక్పాలురు చిరంజీవులు దీర్ఘాయుర్దాయము కలవారే యగుదురు. ఊర్ధ్వరేతస్సులగు మహర్షులకు రుద్రు

లకు నంత యాయుస్సు వెలయు. మృత్యుంజయుఁడ నగు నన్ను వదలి రుద్రులను బరిగణింపుము. బ్రహ్మప్రళయము కాఁగా శివలోకమున శివుఁడనఁ బరఁగుచునే నుందును. బ్రహ్మ భాలోద్భవుఁ డగుశంభుఁడు గలఁడు. శ్రీకృష్ణవామాంగసంభూత యగు రాధికయు దుర్గయు లక్ష్మియు సావిత్రీసరస్వతులు, నాదిత్యుఁడు లోనగువారును గల్పములు జీవించువారు. శాశ్వతముగా నుండువారిం దొక్కరుఁడును లేఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడు సర్వదేవతలకు మూలరూపుఁడు మహారాజా! అట్టి శ్రీకృష్ణుని నీ పుత్త్రుని శరణువేఁడుమా. రాజసూయము నొనరింపుము. యజ్ఞేశ్వరుఁడై యజ్ఞకారణుఁడై తగుహరిని భజింపుము. విధ్యుక్తమగుదక్షిణ నొసంగి భవసాగరమును దాఁటుము. నీకు నీ జన్మమున ముక్తిలేదు. కశ్యపమహర్షి వికదా. నీకీజన్మమునఁగృష్ణ దాస్యము లభింపదు. దేవకి యదితికదా. భోగబీజమగు స్వర్గము నకుఁ బొమ్ము. అమరాలయమగునది నీకు స్వస్థానమగు.

అని శంకరుఁడు తెలుపఁగా సంయతుఁడై వసుదేవుఁడు శుభముహూర్తమున నెల్లర యాజ్ఞనొంది సంభృతవస్తువ్రాతుఁడై రాజసూయము నారంభించెను. దేవత లందే నిలిచి తమతమహవిర్భాగములఁ దమరే గ్రహించిరి యజ్ఞేశుఁడగు కృష్ణపరమాత్మ యందే యుండెను. అప్రాయశ్చిత్తముగ నాయజ్ఞము సాగఁగా శ్రీకృష్ణాజ్ఞచే సనత్కుమారుఁడు వసుదేవునకు నీరీతిఁ దెలిపెను. వసుదేవా! సర్వస్వమును దక్షిణగ నొసంగుము. వేవేగ యొనరింపుము. ఈమహాకర్మమును సార్థకముగ నరింపుము. ఇది వేదోక్తమగువచనము. సకాలమున విప్రప్రవరునకు దక్షిణనీయవేని ముహూర్తకాలాతిక్రమణమున

నాదక్షిణ రెండింతలగును. ఒక్కదినము గడచినయెడల నాలు గింతలగును. మూఁడురాత్రులాలసించిన నాఱింతలగును, పక్షాంతమున నూఱింతలగును. మాసాంతమున నయ్యది నాలు గింతలగును. ఆఱుమాసము లించుమించుగా నాలసించిన వేయి యింతలగును. సంవత్సరాంతమున నది లక్షగుణములగును. కర్త కర్తయుఁ బురోహితుఁడును దక్షిణకొఱకు సంగనిచో నరకమునఁ బడుదురు.

ఆమాటలు సనత్కుమారునోటినుండి వెడలఁగనే సర్వ స్వమును ద్యజించెను. వాసుదేవాజ్ఞచే నాయాయధికారులకు నర్హమగురీతిని దక్షిణలనిచ్చెను. అమూల్యరత్నముల నొసం గెను. తొలుదొలుతఁ గులగురువగుగర్గాచార్యులకు నొసం గెను. పిదపఁ దక్కినయోగ్యులకు నర్హరీతిగాఁ దనకుఁగలరత్నా దుల నర్పించెను. ఎల్లరకు మృష్టాన్నమిడి సంతృప్తినిగల్గించెను. ప్రభాతమున వారెల్ల సంతృప్తులై పయనముసాగించిరి. యాద వులందఱు శ్రీకృష్ణానుమతినొంది ద్వారకానగరమున కరిగిరి. రుక్మిణ్యాదులు రాధామహత్త్వము నెఱింగి ద్వారకకుం బోయిరి.

రాధకు శ్రీకృష్ణుఁడు తత్త్వోపదేశముచేయుట.

* ఈవిషయమును దెలిపి నారాయణమూర్తి నారదున కవ్వలివృత్తాంతము నిట్లు తెలిపెను. గణేశ్వరునిబూజించినతర్వాత శ్రీకృష్ణమూర్తి యాదవులంగూడి స్వాంశమున ద్వారక కరి గెను. తాను సిద్ధాశ్రమముననే యుండెను. తనయంశము రుక్మి

* ఈవిషయముగూడ లోపలియధ్యాయము తరువాతియధ్యాయము నుండి సంగ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది.

ణ్యాదులంగూడిపోవునట్లు లోనరించెను. గోలోకవాసులతో విశేషించి సంభాషించెను. తల్లిదండ్రులను బంధువర్గములను గాంచి యిట్లు పలికెను. తల్లిదండ్రులగు యశోదానందభూపతులారా! నందవ్రజమున కరుగుఁడు. అందవశిష్టభోగముల ననుభవించిగోలోకమునకుంబొండు. గోకులవాసులతోఁ గూడిపొండు. అందు మీకెల్ల సాలోక్యముక్తి ననుగ్రహింతును అనిపలికి ద్వారకనుండి తల్లిదండ్రుల యనుమతినొంది రాధాదేవిచెంత కరిగెను. నందాదులు గోకులమున కరిగిరి.

రాధ స్వ...నమున నాహారమును మానియుండెను. పండ్రెండువత్సరములయీడుగలిగి నవయౌవనస్ఫురణమునఁ దనరారుచుండెను. రత్నసింహాసనమున నాసీనయైయుండెను. గోపికలు పరిగణింప శక్యముగాక సేవించుచుండిరి. కొందఱు వేత్రహస్తలై యుండిరి. దూరమునుండి శ్రీహరి రాకంగాంచి రాధిక హర్షసంఫుల్లనయనారవింద యయ్యెను. శ్రీకృష్ణుఁడత్తఱి శిశువేషమునుదాల్చి వేషము మనోహరమైకనంబడ సుస్మితము మోము నలంకరింప నవీనజలదశ్యాముఁడై పీతకౌశేయవస్త్రమును దాల్చి చందనమలంది రత్నాలంకారశోభితాంగుఁడై మయూరపింఛము శిరమునఁ జెలఁగుచుండఁగా మాలతీమాల్యము మురువుసూపఁగా భక్తానుగ్రహవిగ్రహము వెలయఁగాఁ గ్రీడాకమలమును ద్రిప్పుచు మరళీనాదముఖరితదిక్తటుఁడై మనోహరమంగళాస్పదుఁడై కానఁబడియెను. శ్రీకృష్ణునింగాంచి నంతనే గోపికలంగూడి యెదురేగి సాదరముగా నమస్కరించి ...రితాత్మ యై యిట్లు వినుతించెను.

ప్రాణేశ్వరా! నాజన్మమిపుడు సఫలమయ్యెను. జీవితము

సుజీవితమయ్యెను. నీముఖచంద్రదర్శనమున నాలోచనములు మనస్సు సంతోషభరితములయ్యెను. పంచప్రాణములు తృప్తము లయ్యెను. పరమాత్మయు నాయందు సుప్రియుఁడయ్యెను. శోకార్ణవమున మునింగియుంటిని విరహానలజ్వాలలచేఁదపించు చుంటిని. అమృతవృష్టిని గురియించు నీచూపులచేఁ దడపఁబడి హాయిచెందితిని. నిన్నుఁగూడిన నేను భక్తాభీష్టప్రదాత్రినగు దును. శివస్వరూపిణి నైతిని. నిన్నుఁగూడనియెడ నిశ్చేష్టురాల నగుదును. నీచెంతనుండిన నేకార్యమైనను జేయఁజాలుదును. అది లేనిచో నే నేకార్యము చేయఁజాలను. స్త్రీపురుషులకెడఁ బాటు సామాన్యముగా దారుణమగును. పరమాత్మవియోగ మున సర్వశక్తులు నశించును. అనిఁలికి పరమాత్మను శ్రీకృష్ణుని దనరత్నసింహాసనమునఁ గూరుచుండఁజేసెను. పాదముల నర్చిం చెను. రాధను బ్రక్కనఁ గూరుచుండఁజేసి శ్రీకృష్ణుఁడుం డెను. రాధిక రత్నహారమున శ్రీహరికంఠము నలంకరించెను. సకలో పచారముల నారాధించెను. రహస్యముగా మధురోక్తుల నిటు పలికెను.

సర్వమంగళనిధివగు నిన్నుఁగాంచి మంగళప్రశ్నము గావించుట వ్యర్థము. సర్వమంగళబీజభూతుఁడవు. మంగళ ప్రదుఁడవు ఐనను గుశలప్రశ్నము గావింతును. లౌకికవ్యవ హారము ననుసరించిచేసెదను. రుక్మిణీకాంతుఁడవు. సత్యభామా ప్రియుఁడవు. నీకుంగుశలమా? సత్యభామాజ్ఞచేతనేకదా నీవు దేవేంద్రునితో యుద్ధముచేసితివి. నందనవనమునుండి పారి జాతవృక్షమును బెకలించి దేవతలనోడించి దెచ్చితివని వింటిని. ఆపారిజాతమూలమునఁ బుణ్యకవ్రతము నాసత్యాదేవి యాచ

రించెను. నిన్నే యావ్రతాంతమున సంపూర్ణదక్షిణగా నొసంగెను. బ్రహ్మాశేషువులకు సాధ్యునిగాని నిన్ను నాసత్యయెట్లు సాధ్యునిగాఁజేసెనో తెలియఁజాలకున్నాను. ఎల్లకాంతలకంటె నెక్కుడు గారవమున నాసత్యను భావింతువుకదా. రుక్మిణి యందుఁ గలప్రేమ సౌభాగ్యములకంటె మిన్నగా గారవమును బ్రేమను సత్యయందునిచి భయపడుచుందువు. సత్య యెంతటి యదృష్టవంతురాలోకదా. జాంబవతీప్రియుఁడా వాస్తవము తెలుపుము. వినఁగోరెదను. నీకుఁగల భార్యలయం దెవ్వతె యందు నెక్కుడు ప్రీతిగలదో తెలుపుము. శృంగారమందు సర్వభావమునందు నెవ్వతుక రసికురాలు. నీయందుఁ బ్రీతి యెవ్వతుక కెక్కుడు కలదు? నేర్పుగత్తె యెవ్వతుక? ధన్యా లెవ్వతె? అతిసువ్రత యెవతె యగును? ఏకాంతభావాను రక్తయెవ్వతెయో ఆభార్యనే పతి పాలించును స్త్రీపురుషులకుఁ బ్రేమాతిరిక్తవస్తువు ముల్లోకములయందును దుర్లభము. రసికురాలయి గుణవతియై యలరు నారీమణి పతికిఁ బ్రీతిపాత్రమగు. గుణజ్ఞుఁడని, రసికుఁడని, శూరుఁడని, సుశీలుఁడని, రతి యందు విదగ్ధుఁడని యానారియే పతి నెఱుంగఁగలదు. *మధువ్రతము మధువునందలి యాదరమునఁ బద్మార్థము దూరము నుండి పరుగెత్తివచ్చును. కప్ప పద్మగుణము నెఱుంగఁజాలక దానిమూర్ధమున నడుగిడును. యంత్రి సంగీతరసము నెఱుంగఁ

* దూరాద్ధావతి పద్మార్థం మధులోభాన్మధువ్రతః, భేకస్తన్నహి జానాతి తన్మూర్ధ్ని పాదముత్సృజేత్. ౫౧. యంత్రీ జానాతి సంగీతరసం, యంత్రం చ నైవ చ, దుగ్ధస్వాదం విదగ్ధశ్చ న దర్వీ నైవభాజనః. ౫౨. అని మూలము.

గలఁడు. యంత్ర మెఱుంగఁజాలదు. విదగ్ధుఁడు రగుణముల నెఱుంగఁగలఁడు. దర్వి(గరిటె)పాలలో నున్నను వానిగుణము నెఱుంగఁజాలదు. పరిపక్వఫలములరసమును భోగు లెఱుంగుదురు. చెంతనున్నను ఫలవృక్షములఁ బెంచువాఁ డెఱుంగఁజాలఁడు. సుశీతలజలాస్వాదమును కృషీవలు లెఱుంగఁగలరు. బావియు ఘటము నెఱుంగఁజాలునా. ఏమనాఁపురుషుని వేదములు బ్రహ్మేశానాదులు యోగులు సిద్ధులు మునులు నెఱుంగఁ జాలకున్నవారో యాపరాత్పరుని గాంతామణు లేమెఱుంగుదురు? సౌభాగ్యము గౌరవము ప్రేమము దుర్లభము. నిత్యము నూతనమే యగుచుండును. స్త్రీలకు వానినిమించినదేదియు లేదు. అత్యుచ్ఛ్రితమగునది పతనముం గాంచును. అది ధ్రువము. వైష్ణవులకు హింసను గలిగించుట దూరమున నాపదలు రాఁదలంచియుండుటచేతనే యని యెఱుంగవలయును. భక్తవత్సలా! నీభక్తుఁడగు శ్రీదాముఁడు నన్ను శపించెను. పుత్త్రునివంటి శ్రీదామునిశాపమున నా కిట్టివిపత్తు కలిగెను. ఈశ్వరుఁ డెవరికిని బంధువు కాఁడు. ప్రియుఁడు కాఁడు. విరోధియును గాఁడు. సర్వదా భక్తిసాధ్యుఁడే యగును. ఎవ్వఁడు భక్తుఁడో వానికిఁ బ్రీతుఁడు. వేదములు వైదికకర్మములు పురాణములు రాధకు మాధవుఁడు సాధ్యుఁడని పలికెడిని. అది వ్యర్థవాక్యం యనఁదగును. ఈశ్వరు నోడించి బాణాసురునిభుజముల ఛేదించి రుక్మిణీపౌత్త్రుఁడగు ననిరుద్ధుఁ డుషాకన్యకతో శోణపురమునుండి నీచేఁ దేఁబడియెను నీ వీకార్యము నొనరించి రాఁగా రుక్మిణి యేమి సంభాషించెను! ఎల్లరయందు నీకుఁ బ్రేమము సమానమేయని నమ్మ

వచ్చునా? కురుపాండవయుద్ధమునఁ గౌరవులు నిహతులైరి. పాండవపక్షపాతమున రాజులెల్ల వధింపఁబడిరి. పరమాత్మవగు నీకు నభిమాన మెల్లరయందును సమానమగుటకు నిదియు నొకయుదాహరణమేయగునా? ఇంద్రపుత్త్రుఁడగు నర్జునునకుఁ గుంతీపుత్త్రునకు రాజమండలమెల్లఁ గాంచుచుండ నీవేకదా సారథివైతివి? మహాభక్తుఁడగు భీష్ముఁడు నీకు లజ్జ పొడము నట్లు మహారాజులు వినుచుండ నేమని పలికెను? బ్రహ్మేశ ష సంజ్ఞితులచే దేవతలయందును సమానగౌరవము చూపఁబడు చున్నదియేకదా?

మహాత్మా! శ్రీకృష్ణా! నాలుగువేదములయందును బురాణేతిహాసములందును బ్రకృతికంటెఁ బరుఁడీశ్వరుఁడనియే చెప్పఁబడుచున్నది. మఱియు నిర్గుణుండని నిరీహుండని సర్వకర్మములయందు నిర్లిప్తుఁడనియుఁ బేర్కొనఁబడుచున్నది. సర్వకర్మములకు సాక్షిరూపుఁడనియు భక్తానుగ్రహావిగ్రహుఁడనియుఁ జెప్పఁబడియెడిని. పరబ్రహ్మవనియుఁ బరంజ్యోతివనియుఁ బరమేశుఁడవనియుఁ బరాత్పరుఁడవనియుఁ బరమాత్మవనియు వర్ణింపఁబడు నీవు పార్థసారథివైతివి. వృద్ధయగు కుబ్జయు క్షత్త్రియకామినియయ్యు నీచే ననుభవింపఁబడినది. మాతులుఁడగు కంసుఁ డేహేతువుచే నీచేఁ జంపఁబడియెనో. అని యిట్లనేకభంగులఁ బలికి పక్షపాతమున నన్నిన్నియేండ్లు వదలి పెట్టితివే యనుభావము తోఁపఁజేయుచు నారాధిక మిగుల విలపించెను. నిశ్వాసములను బుచ్చుచుండ నట్టె మూర్ఛిను. గవాక్షములకడనుండినగోపికలెల్ల నాపల్కుల వినిరి. ఆమె సోలుటఁ జూచిరి. తటాలున వచ్చి రాధిక మృతినొందె

నని తలంచి హరికింగూడఁ దెల్పిరి. ఆజననిని గౌఁగిలించుకొని బిట్టు రోదనముచేసిరి. ఓనరసింహా! మహాప్రభూ! శ్రీకృష్ణా! మా యీరాధాంబికను గాపాడుమాయని ప్రార్థించిరి. కృష్ణా! ఏమిచేసితి వేమిచేసితివి? నీచే మా రాధిక మృతినొందింపఁబడి యెనే. రాధను బ్రదికింపుము. నీకు దాన శ్రేయస్సుగలుగును. లేకున్న మేమడవ్రులపా లగుదుము. నీవు పేక్షించిన స్త్రీహత్య నీయం దారోపింతుము గోపికలపలుకులు రాధికభాషణములు నాలకించి మాధవుఁ డమృతవర్షిణియగు దృష్టిచేత నారాధాంబికను బ్రదికింపఁజేసెను. అంత నారాధ లేచెను. విలపించెను గోపిక లామెను బలుభంగుల నూఱడించిరి.

అప్పుడు శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్లు పలికెను. రాధా! నాయీయుపదేశము నాలకింపుము. అది జ్ఞానసారము. ఆధ్యాత్మిక మనంబడును. దాని నాలకించినంతనే మూర్ఖుఁడగుకృషీవలుఁడుకూడ నప్పుడే పండితుండగును. నేను జాతిచే జగములకు స్వామి నగుదును. రుక్మిణ్యాదినారీమణులమాట యేటికి? కార్యకారణరూపుఁడనుగా నేను నానారూపములనుందును. విశ్వములకెల్ల నేనొక్కఁడనే యాత్మను. జాతిచే జ్యోతిర్మయుఁడను. వ్యక్తరూపమున నాబ్రహ్మస్తంబపర్యంతమును వ్యాపించియుందును. ఒక్కప్రాణి భుజింపఁగా వేఱొక్కప్రాణి తృప్తినొందదు. ఒక్కయాత్మ నానుండి వెడలిన వేఱొక మృతినొందిన ప్రాణి బ్రదుకును. జాతిచే నిపుడు కృష్ణరూపుఁడను. కానిపరిపూర్ణుఁడనుగా నెల్లతావులనుందును. గోలోకమునందు గోకులమునందును విశేషించి బృందావనమునందును ద్విభుజుఁడనై యుందును. గోపవేషుఁడను రాధానాథుఁడను. శిశురూప

ధారిని. గోపాలకులు గోపికలు కామధేనువులు నన్నాశ్రయింప నుందును. వైకుంఠమునఁ జతుర్బాహుఁవు లొప్పనుందును. లక్ష్మీసరస్వతీకాంతుఁడనై శాంతాకారుఁడనై. చెలంగుదు. సింధుకన్యయగు మహాలక్ష్మియనుపేర మాయ నాకు భార్యగా నందుందును. శ్వేతద్వీపమునందును రవారాశియందును జతుర్భుజుఁడనై యుందును. నేనే నారాయణమునిననియఁబిల్వఁబడుదును. ధర్మమే నరుఁడనఁబడును ధర్మమును బోధించుచు ధర్మము నాచరించుచు ధర్మప్రవర్తకుఁడనుగా నేనుందును. శాంతియే లక్ష్మీరూపమున ధర్మిష్ఠయై పతివ్రతయై నాకడ నుండును. పరమపావనక్షేత్రమగు భారతవర్షమున నాశాంతికిఁ బతినై యున్నవాఁడను. కపిలావతారుఁడను నేనే. సిద్ధేశుఁడను నేనే. సర్వసిద్ధిప్రదుఁడను నేనే *రాధాంబికా! వ్యక్తిభేదమున నానారూపములుగా నేనుండువాఁడను. చతుర్భుజుఁడనుగా నుండువాఁడను నేనే. ద్వారవతియందు రుక్మిణీపతినగుదును సత్యభామా గృహమున నుందును. పాలకడలి శయనించియుందును. అనేకరూపములఁ దక్కినకాంతల గేహములయందుందును. నారాయణముని నగు నేను పార్థసారథినైతిని.ఆపార్థుఁడు ధర్మపుత్త్రుఁడు మదంశజనితుఁడు.బలవంతుఁడు నగుపుష్కరక్షేత్రమునఁదపస్సుచేసినన్నారాధించిసారథిగానుండ వరమొందెను. గోలోకమునందును గోకులమునందును రాధికవగునీవే నాపత్నివి. నీవే వైకుంఠమున మహాలక్ష్మీసరస్వతీరూపములనుందువు మర్త్యలోకమున లక్ష్మివి నీవే. పాలసముద్రమునఁ బవ్వళించిన నాకును బ్రియురాలవు నీవే యగుదువు.

* నానారూపధరోఽహం చ వ్యక్తిభేదేన సుంధరి. అని మూలము.

ధర్మపుత్రవధువవు నీవే. శాంతివి లక్ష్మివి నీవే. కపిలముని కాంత యగు భారతివి నీవే మిథిలానగరమున సీతాఖ్యనుండినదియు నీవే. నీఛాయయే ద్రౌపదియునగు ద్వారవతిరుక్మిణివని పిలువఁబడుచుందువు. పంచపాండవులకుఁ గళచేఁ బ్రియురాలగు ద్రౌపది వేఱుగాదు. నీవేసుమా. రావణుఁ డపహరించిన రామపత్నివి నీవేకదా. ఛాయామాత్రముచేఁ గళామాత్రమున నానారూపములఁ దాల్చుదానవు నీవే. నేను నీవలెనే నానా రూపములఁ దాల్చుచుందును పరిపూర్ణుఁడను. పరమాత్మను. పరాత్పరుఁడను నేనని నమ్ముము. రాధా! ఈయాధ్యాత్మికోప దేశమును గ్రహింపుము జగజ్జననీ! రాధా! నాసర్వాపరాధ ముల క్షమింపుము. పరమేశ్వరివికదా. అని శ్రీకృష్ణుఁడుప దేశింప నాలకించి రాధిక పరితుష్టురా లయ్యెను. గోపికలును దుఃఖముల వదలిరి. పరమేశ్వరుండగు శ్రీకృష్ణునింబొగడిరి.

మహాశయులారా! ఈరెండుగాథలసారము నాలకింపుఁడు. ఇందు విశేషము లేకపోలేదు. రాధాస్తుతి నాలకించినవసుదేవునకుఁ దత్త్వమెఱుంగువాంఛ గల్గెను. శంకరుని బ్రశ్నించెను. పుణ్యక్షేత్రముల సేవించితిని. పుణ్యనదీతోయముల మునింగితిని. దేవాలయములయందుఁ బాషాణరూపముల నుండుదేవతల దర్శించితిని. దానిఫలము చిరకాలమునకుంగాని కలుగదు. మీరు భక్తులలో నుత్తములని నాభావము. కానఁ దరణోపాయ మనుగ్రహింపుఁడని ప్రార్థించుటయే యాప్రశ్న సారము. అనఁగాఁ దైవానినిసేవించుటకన్న సర్వవ్యాపకుండగు భగవంతుని తత్త్వ మెఱింగినభక్తుల నారాధించు టుత్తమమని దానినుండి గ్రహింపవలయును. ప్రశ్నమునకు బదులు చెప్పుచు

శ్రీకృష్ణునితత్త్వ మాతఁ డెఱుంగలేదని గ్రహించి దానిం దెలుపఁబూని యజ్ఞస్వరూపుఁడగు శ్రీకృష్ణుని రాజసూయ యజ్ఞరూపమున నారాధింపుమనియెను. దానికి సర్వస్వము దక్షిణగా నీయవలయుననునియమముకలదు కావుననేదానింజేయు మనియె. అశ్వమేధముచేయ నుపదేశింపలేదు. ఈయుపదేశసార మేమనఁగా సంసారసాగరమును దరించుట కడ్డుగానుండునది ద్రవ్యము. దానికి లోఁబడినవారెల్ల సాగరమున మునిఁగియే యుందురు. కాని దాఁటఁజాలరు. దానినివదలినవారు సుఖము గా శీఘ్రముగా దాని నుత్తరింతురు. వసుదేవునకు ద్రవ్యాశ పూర్ణముగాఁ దొలఁగినచో భగవత్తత్త్వ మెఱుంగు నవకాశము కలదు. లేనిచో నుండదు. అని యూహించియే యజ్ఞమును జేయఁబురికొలిపెను. ఈషణత్రయమున ధనము మానవులకుఁ బ్రధానము. పశువులకు సంతతిపై వాంఛ మెండు పక్షులకు భార్యపై మక్కువ మెండు. ఈ యీషణత్రయము ప్రతిప్రాణిని బంధించుచుండును. ఈమూఁడింటిని వదలినఁగాని తరించుమార్గముదొరకదు. ఏరూపముననైన ద్రవ్యమును సంపాదింపఁగుతూహలముండిన నది యాప్రాణి నదృశ్యపాశములబంధించి సంసార మహాసాగరమధ్యభాగమున ముంచి తేలకయుండ నొక్కమహాభారమును మోపునని మనము నమ్మవలయును. దేవతానిమిత్తమున నొండె, పరోపకారనిమిత్తముననొండె, ధనము నేకరించువా రాజన్మమునఁగాదు మఱొక్కజన్మమునఁగూడఁ దరింపఁజాలరు. వా రితరులఁ దరింపఁజేయఁబూనుట పరిహాసాస్పదము కాక వేఱేమగును? కావుననే శంకరుఁడు శ్రీహరి తండ్రికి రాజసూయము చేయ నూహకల్గించెను దాన శ్రీహరి సంతుష్టి

నొందునని తెల్పెను. సర్వస్వము దక్షిణగా నొసంగి యజ్ఞము పూర్తి చేసి వసుదేవుఁడు కృతకృత్యుఁడయ్యెను. కాఁబట్టి ధనాశ వదలుటయేగాక యున్నధనమునెల్ల వ్యయించినఁగాని మనస్సు శాంతినొందదు. అది శాంతినొందినఁగాని భక్తినిశ్చలతనందదు. అట్టి దలవడినఁగాని భగవంతుని జేరు తలంపుపుట్టదు. అది పొడ సూపినఁగాని పరమేశ్వరానుగ్రహము కలుగదు. అది కలిగినఁగాని తరింపఁజాలఁడు.

ఇఁక రాధామాధవులసంభాషణసారము నాలకింపుఁడు. రాధిక శాపకారణమున శ్రీహరివియోగము ననుభవించెను. ఆ పరితాపము వర్ణనాతీతము, ప్రకృతి కట్టిపరితాపము సత్యముగా లేకపోయినను లోకులకుఁ గర్మతత్త్వమును దెలుపుటకై యనుభవించునట్లు రాధిక నటించెనని మన మూహింపవలయును. ప్రకృతిపురుషులకు వియోగ మసంభవముకదా. దుష్కర్మ ఫలమెవ్వారికైన ననుభవింపక తప్పదనుటయే యిందలినీతి. నూఱు వత్సరములు కాఁగా హరి యామె చెంత కేగెను. ఆమె యేమని ప్రశ్నించెను? సత్యాదికామినులమాయలకు లోఁబడి నాగతి యేమైనది విచారింపకపోతివికదా యనునర్థమే యాప్రశ్నసార మనక తప్పదు. దానికిబదులు శ్రీహరి తెల్పెను. తాసర్వసాక్షి యగుటయే దానిసారము. నిర్లిప్తునకుఁ బక్షపాతము కలదా యని తేటపఱచెను. ఆమె మదిఁగలపరితాపము నాపుటకే యధ్యాత్మవిషయము నుపదేశించెను. జాతిచే జ్యోతిర్మయుఁడ ననియె. జ్యోతిరాకారమే ధ్యానగమ్యమని యోగులతాత్పర్యము.

"తస్య మధ్యే మహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః,

తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః,
స బ్రహ్మ స హరిస్సేంద్రస్సోఽక్షరః పరమస్స్వరాట్"
అని శ్రుతియు బోధించునుగదా. భగవంతుని సాకారు నిగా ధ్యానించుటకంటెం దేజోరూపునిగా ధ్యానించుటే యత్యుత్తమమని మనమెఱింగి యట్లొనరించి కృతకృత్యులము కావలయును. వేఱుమార్గము దీనినిమించినది కానరాదు. ఇట్టి మహారహస్యవిషయములం దెలుపు నీచరిత్రమును శ్రద్ధమై బఠించి దానిసారమెఱింగి యద్దాని ననుష్ఠానమున సార్థకముచేసి కృతార్థత నొందవలయును. ఇంకం దరువాతి భగవచ్చరిత్రము నవధరింపుండు.

—— రాధామాధవులు గోపులమును బ్రవేశించుట. ——

* శ్రీకృష్ణునియధ్యాత్మోపదేశమునం గలంకమాని రాధిక ప్రహృష్టురా లయ్యెను. సఖీకదంబము తమనెలవుల కరిగెను. రాధిక కటాక్షవీక్షణముల హరిపైం బ్రసరింపంజేసెను. పరమేశ్వరుం డాజగజ్జననిని జేరందీసికొని చింత వాపెను. ఆమెయు యు హరివక్షమున నుత్తమాంగముగదయించి యించుక శయనించెను. చిరకాలసన్శ్లేశనఫలమును వారిరువు రనుభవించిరి. మూర్ఛమునింగినట్లున్న యారాధిక యించుక తెలివొంది కోకిలరవము నాలకించి యులికిపడెను. పరాత్పరుని శ్రీకృష్ణునిం గాంచి పరమేశ్వరా! రాసమునకురమ్ము. పవిత్రబృందావనమున నించుక కాలముం బుత్తము. జలస్థలవిహారముల మనస్సంతోషము ననుభవింతము. బృందావనమున నిన్నుంగూడి చరియింప

* ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమున నూటయిరువదేడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపంబడినది.

నిచ్చుపొడ మెడిని. ఆవాంఛితముసుదీర్పుమాయనియెను. ఆపలు
కుల నాలకించి హరి యామెచిత్తము ననుసరింప నెంచెను.
ఆసంభాషణముననే తెల్లవాఱెను. ప్రాతఃకాలకృత్యములందీర్చి
రథము నధిష్ఠించి గోపికలు రాధికయు రాఁగా గోలోకమునుండి
తనవిహారమున కనుకూలముగ భూమి నలంకరించిన బృంధావన
ముని కరిగెను. ఆబృందావనమునకు శతవత్సరములకుముందే
రాధంగూడి పోయియుండెను. అందు జలస్థలవిహారముల
నానందింపఁజేసెను. వనోపవనముల విహరించి రాధిక కావన
శృంగారమును గనఁబఱచెను లోకశృంగారములగు సర్వస్థల
ముల నందే కల్పించెను. ఎల్లద్వీపములఁ దిరిగినట్లే రాధికతలం
చెను. ద్వారకను గనఁబఱచి పవిత్రరైవతకాద్రిని జూపించి
గోకులము నా రాధికను జేర్చెను. భాండీరవనమును బృందావన
మును మరలఁ బ్రవేశించెను. యశోదయు నందుఁడును రాధా
మాధవు లరుదెంచుటఁ గాంచి హర్షాశ్రుపూర్ణనేత్రులై యెదు
రేగిరి. వారలంగని మాధవుఁ డాదరించి యందు విడిసెను
ఆదంపతులు రాధామాధవుల నొకరమ్యహర్మ్యమున విడి
యించిరి. ఆయిరువురు పెద్దల బహూకరించిరి. రాధ గోపికల
కనేకభూషణాంబరముల నొసంగి గారవించెను. ఎల్లరు వారి
రాక కానందపరవశు లైరి.

మహాశయులారా! శాపవిముక్తినొందిన రాధాదేవి శ్రీ
హరిని గలసికొనియెను విరహదుఃఖముశాంతింప శ్రీకృష్ణుఁడా
జగదంబ నూఱడించెను మఱియు రాసక్రీడావినోదములం
దేలించి గోకులమున నామెంగూడి ప్రవేశించెను మరల రాధా
మాధవుల దర్శించుభాగ్య మాగోకులవాసులకుం గల్గెను.

వా రానందపరవశులై పరమేశ్వరీపరమేశ్వరుల సందర్శించు చుండిరి. ఇఁకఁ దరువాతిచరిత్రమును బరిశీలింపుఁడు కృష్ణుఁడు తనయవతారఫలమగు భూభారహరణమును దీర్చెను. ఇంక భక్తత్రాణముచేయుటఁదప్పఁ దాఁజేయఁదగిన పనిలేదని యెంచెను. రాఁగలకలియుగమునఁ గొంతకాలము సర్వస్థలముల యందును గొంతకాలమందందును దనభక్తుల నిలుపఁ బ్రయత్నించెను. ఆవిషయమే మీరు చదువఁదగినది. కేవలకథలుకాక తన్మంత్రము, తదుపాసనక్రమము, తత్పూజాపద్ధతియు మీ రెఱుంగవలయును. కథలయందుఁ గలచమత్కృతి వేఱు ఈవిషయమునఁ గలచమత్కారము వేఱు కథలను బఠించి పఠించి శ్రీకృష్ణుఁడు పరదైవమని భావించితిరి. ఆపరదైవము నారాధించు టెట్టులనియే తెలిసికొనఁదగు అదియే తరణోపాయము. కథాశ్రవణముమాత్రమే తరించుటకుఁజాలదు. తొలుదొలుతనదియే మహోపకార మొనరించును. అవలఁ తత్త్వ మెఱుంగవలయును. తత్త్వమనఁగా నిరంతరము భగవన్మహిమములఁ దలంచుటయే యని కొందఱందురు. అది యలసులవాగ్ధోరణి. భగవన్మంత్రమును జపింపవలయు. దాన యోగసిద్ధియగు. యోగసిద్ధిలేక మంత్రసిద్ధి కాదు. ఈరెండు నన్యోన్యాశ్రయదోషమున కుదాహరణములు. అది తొలంగు టెట్లు? అని ప్రశ్నించుకొని సమాధానమును విమర్శింపుఁడు. తొలుదొలుతఁ జంచల మనస్సు నిలుకడఁగాంచుటకు మంత్రము జపింపవలయును. అజపప్రభావమున ధ్యానశక్తి యలవడును. దానియభ్యాసబలమున మనస్సు వరుసఁగా నిలుకడఁగాంచును. ఆశక్తి మంత్రము జపింపవలయును. మనస్సు నిలుకడఁగాంచినతటి

నొనరించుజపమే ఫలసిద్ధినిగల్గించును. తత్ప్రభావమున మనస్సు నిర్మలమగు. ఇట్లా రెండింటి నభ్యసించినఁగాని భగవత్కరుణ గలుగదు. మంత్రమున కర్థమేమనఁగా మననమునఁ దరింపఁ జేయునదియనియే. మనస్సు నిశ్చంచలతఁ గాంచకయున్నను మంత్రమును గురుభక్తిగలిగి జపించినచో నయ్యది కొంతకాలమునకో చిరకాలమునకో మనోమాలిన్యమును దొలఁగించును. ఆవల నద్దాని వదలక యొనరించుచున్న మనశ్చాంచల్యము తొలఁగు. తర్వాత విడువక జపించిన నదియే పరమేశ్వరుని దర్శనలాభమును కల్గించును దానఁ దరించుకావునఁ దరణోపాయమున కాదిభూతమగు మంత్రమును దానినుపాసించు పద్ధతియు నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణమంత్రారాధనక్రమము.

* నారదమహాముని శివహనుమన్మంత్రపూజాదిపద్ధతుల నాలకించి సనత్కుమారునితో మునీంద్రా! తమవలన ననేక మంత్రముల నాలకించితిని. ఇంక నేనేమడుగవలయునో దానిని మీరే తెలుపుఁడు వేనినినాకు నెఱిఁగించినఁ గృతార్థుఁడనగుదునో మీరారసి యనుగ్రహింపుఁడు. నావిని సనత్కుమారుఁ డానందించి యిట్లుపలికెను. నారదా! శివహనుమన్మంత్రములను వాని విధుల నెఱింగించితిని. ఇఁక శ్రీకృష్ణమంత్రము నాలకింపుము. అది భుక్తిముక్తులఁ బ్రసాదించును. ఆ మంత్ర మొక్కవిధము కాదు. అనేక విధములుగ నుండును. దేనినుపాసించినను భగ

* ఈవిషయము బృహన్నారదపురాణమున నెనుబదియవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. మఱియు నిది నారదసనత్కుమారసంవాదరూపమని గ్రహింపవలయుననియు మనవి.

వంతుఁడు సుప్రసన్నుఁడగును. బ్రహ్మాదులామంత్రముల నుపాసించియే సృష్ట్యాదికార్యక్షములైరి.

జపవిధి.

కకారము దానిపై నీకారము దానికి సంయుక్తముగా లకారము చేర్చి యనుస్వారసహితముగా నుచ్చరింపవలయును. అదియే కామబీజమని కామరాజబీజ మనఁబడును. దానికిఁ జేరువఁగాఁ జతుర్థ్యంతముగ కృష్ణగోవిందపదముల నుచ్చరింపవలయును. దానిపిఱుంద గోపీజనపదము దానివెంట "వల్లభాయ" యనుపదమును దానితర్వాత నగ్నిభార్య నుచ్చరింపవలయును. ఇది పదునెనిమిదియక్షరములుగల మహామంత్రమగును. దుర్గాధిష్ఠాతృదైవతముగలది యగును. దీనికి ముని నారదుఁడు (నీవే) గాయత్రి ఛందస్సు. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దేవత. కామబీజమే బీజము. అగ్నిభార్యయే శక్తి. * చతుర్విధపురుషార్థసిద్ధియే వినియోగము. ఋషిని శిరస్సునఁ గనఁబఱుపవలయు. ముఖమున చందస్సును, హృదయమున దేవతను, † గుహ్యమున బీజమును, పాదములయందును శక్తిని గనఁబఱుపవలయును. (అనఁగా న్యాసము చేయవలయునని భావము.) అంగుష్ఠాదులయందు వరుస బీజాదిపదములను విన్యసించి హృదయాదిన్యాసము నట్లే చేయవలయును. పిదపఁ దత్త్వన్యా

* ఈమంత్రమునకు బీజశక్తులేకాని కీలకము చెప్పఁబడలేదని తెలియవలయును. దానిచే శాబరమంత్రమని గ్రహింపరాదు. పెక్కుతావులకు మహామంత్రములకుంగూడ నీకీలకము లేకుండ నుండుట తంత్రములయం దగపడియెడి. † బీజము నాభియందని నియమము. ఇం దది వేఱుగాఁ జెప్పఁబడ నది. కీలకములేనందున నని యెఱుంగవలయు.

సము చేయవలయును. ఆమీఁదఁ బ్రాణాయామము చేయవలయును. పూరకకుంభక రేచకముల నది చక్కఁగా నమరియుండవలయు. పీఠన్యాసముచేసి యింకను న్యాసఖండమునఁ జెప్పఁబడువానింగూడఁ జేయవలయు. శక్తి లేకయున్న వానిని మానవచ్చును. సర్వాంగన్యాసము చేయవలయును. (శిరస్సు మొదలు పాదాంతము మూలమంత్ర ముచ్చరించుచుఁ బరిశుద్ధునిగాఁ దన్నుఁ జేసికొనునదియే సర్వాంగన్యాసమని సారము) రస్సు, లలాటము, భ్రూమధ్యము, హస్తములు, నేత్రములు, నాసికలు, ముఖము,కంఠము,హృదయము, నాభి, కటి,లింగము, జానువులు, పాదములు నను నీయవయవములయందు నమః ప్రభృతి మంత్రవర్ణములను భావింపవలయును. మరలశిరస్సునందును, నేత్రములయందును,ముఖమందును,హృదయమందును, గుహ్యమందును,పాదములయందును, మంత్రమునఁ గలపదములను భావింపవలయును. మరల ఋష్యాదికమును భావించి కరహృదయన్యాసమును బూర్వరీతిగాఁ జేయవలయును. మఱియు వి షన్యాసము లిందుఁగలవు. వానిని యథావకాశముగనే చేయవలయును. ఇట్లు న్యాసపద్ధతిఁ బరిపూతుఁడగు సాధకుని గాంచి సిద్ధగంధర్వకిన్నరులు దేవతలును నమస్కరింతురు. మానవులమాట యిటఁ జెప్పనేటికి? సుదర్శనమంత్రమున దిగ్బంధనము చేయవలయును.

ఆవల నభీష్టదైవమును హృదయకమలమున నిలిపి ధ్యానింపవలయును. ఆమూర్తిని ధ్యానమునఁ జెప్పఁబడినప్రకారము భావింపవలయును.

"ఉత్ఫుల్లకుసుమవ్రాతనమ్రశాఖై ర్ద్వరద్రుమైః,

సస్మేయమంజరీబృందవల్లరీవేష్టనైశ్శుభైః. ౧
గళత్పరాగధూళీభిస్సురభీకృతదిఙ్ముఖః,
స్మరేచ్ఛిశిరితం బృందావనం మంత్రీ సమాహితః. ౨
ఉన్మీలన్నవకంజాళి విగళన్మధుసంచయైః,
లుబ్ధాంతఃకరణై ర్గుంజద్ద్విరేఫపటలైశ్శుభం. ౩
మరాళపరభృత్కీరకపోతనికరై ర్ముహుః,
ముఖరీకృతమానృత్యన్మాయూరకులమంజులమ్. ౪
కాళింద్యా లోలకల్లోలవిప్రుషై ర్మదవాహిభిః,
ఉన్నిద్రాంబురుహవ్రాతరజోభిర్ధూసరైశ్శివైః. ౫
ప్రదీత స్మరై ర్గోష్ఠసుందరీ మృదువాససాం,
విలోలనపరైస్సంసేవితం వాతై ర్నిరంతరం. ౬
స్మరేత్తదంతే గీర్వాణభూరుహం సుమనోహరం,
తదధస్స్వర్ణవేద్యాం చ రత్నపీఠమనుత్తమం. ౭
రత్నకుట్టిమపీఠేఽస్మిన్నరుణం కమలం స్మరేత్,
అష్టపత్త్రం చ తన్మధ్యే ముకుందం సంస్మరేత్ స్థితం. ౮
ఫుల్లేందీవరకాంతం చ కేలిబర్హావతంసకమ్,
పీతాంశుకం చంద్రముఖం సరసీరుహనేత్రకమ్. ౯
కౌస్తుభోద్భాసితాంగం చ శ్రీవత్సాంకం సుభూషితం,
వ్రజస్త్రీనేత్రకమలాభ్యర్చితం గోగణావృతం. ౧౦
గోపబృందయుతం వంశీం వాదయంతం స్మరేత్సుధీః,
ఏవంధ్యాత్వా జపేదా దావయుతదయుత ద్వితయంబుధః."

ఈ తిగా ధ్యానించి కృతకృత్యత నొందఁజేయుమా యని మంత్రము నిరువదివేల పర్యాయములు సమాహితాతుఁడై జపముచేయవలయును. ఆజపసంఖ్యలోఁ బదియవపా

లుగా నెంతసంఖ్యయగునో యన్నిరక్తారవిందములచే హోమ ముచేయవలయును. ఆవల సమాహితాత్ముండై మంత్రసిద్ధి కొఱకు లక్షపంచకము జపము చేయందగు. దాని దశాంశము ఎఱ్ఱనికమలములచే హోమము చేయవలయును. అపుడు మంత్రసిద్ధి వానికింగల్గును.

పూజాపద్ధతి.

ఇంకం బూజాపద్ధతి నాలకింపుము. విష్ణుపూజార్థ మలంక రించినపీఠమునందు భగవన్మూర్తిని సంకల్పించి యావేశింపంజేసి ధ్యానప్రకార మామూర్తిని భావించి గోపీజనమనోహరుండగు నాభగవంతు నర్చింపవలయును ముఖమున వేణువును, హృద యమున వనమాలాకౌస్తుభ శ్రీవత్సములను, ధరించినట్లు ధ్యానించి పుష్పాంజలిని విడువవలయును. శ్వేతతులసీదళకల్పి తహారమును శ్వేతచందనపంక మిళితముగను, రక్తతులసీదళ మాలికను రక్తచందన సంసిక్తముగ నొనరించి యర్పించి నమ స్కరింపవలయును. ఆహారములను వరుసగ దక్షిణవామకరము లయం దలంకరింపవలయు. అట్లున్న యట్లు ధ్యానింపవల యును. శిరస్సునందు హృదయమునందు గన్నేరుపూలహార మునుసమర్పింపవలయు. పద్మద్వయమున శిరస్సలంకరింపందగు. పిదప సర్వాంగములయందుం దులసీదళద్వయమును బంకజ యుగళమును, గన్నేరుపుష్పముల రెండింటిని మఱియుం గల పుష్పములను బూజింపందగు.

దక్షిణభాగమున శుద్ధసత్త్వప్రధానమగు వాసుదేవాఖ్య చైతన్యమును వామభాగమందు రజోగుణప్రధానరుక్మిణి నునిచి ధ్యానించుట శాస్త్రసమ్మతము. ఇట్లు సామాన్యపద్ధతిం

బూజించి గోలోకమును భావించి యావరణార్చనము చేయవలయును తూర్పు మొదలగుదిక్కులయందు దామసు దాములను వసుదాముని గింకిణిని నిలుపవలయును. వారిపేరు లను జతుర్థీవిభక్త్యంతములుగా నుచ్చరించి పూజింపవల యును అగ్నికోణాదులయందు హృదయాదిదేవతల నారా ధింపవలయును. ఇది దిక్పూజ యనంబడు. ఆవలఁ జక్రపత్త్రి ములయందు మహర్షుల నారాధింపందగు. రుక్మిణియు సత్యభా మయు నాగ్నిజిత్తియు సువిందామిత్రవిందలు లక్ష్మణయు జాంబవతియు సుశీలయు నను దేవతలను రక్తవర్ణవిచిత్రాంబర భూషితదేహవిరాజితలనుగా భావించి దిక్కులయం దావా హనముచేయవలయును. దళాగ్రములయందు వరుసఁగాఁ దూర్పుమొదలుకొని వసుదేవుని దేవకిని నందగోపుని యశో దను బలభద్రుని సుభద్రను గోపులను గోపికలను గోవిందవి లీనమతులనుగా ధ్యానించి యావాహనము చేయవలయును. జ్ఞానాభయముద్రలుగలవారలుగను బీతపాండురవర్ణులుగను దల్లిదండ్రుల భావింపవలయును. తల్లుల నిద్దఱను దివ్యమాల్యాం బరముల ధరించినట్లు తలంచి చరుపాయసపూర్ణపాత్రధారిణు లుగ జింతించి యరుణశ్యామల హారమణికుండలమండితలనుగ నాత్మ నెంచుచుఁ బూజింపఁదగు. బలదేవుని శంఖచంద్రధవళ వర్ణునిగను ముసలలాంగలాయుధునిగను హాలాలోలాంతరంగు నిగను నీలాంబరధరునిగను భావింపఁదగు. సుభద్రను శ్యామల వర్ణను భూషణవిశేషభూషితగను దలంపందగు. మఱియు వరా భయకరముద్రలఁదాల్చిపీతవస్త్రమును గట్టుకొనియారూఢయౌ వనమునఁ గనఁబడుచునుండురీతిని సుభద్రను ధ్యానింపవలయు

ను. గోపకులు గోపికలు వివిధమనోహరాన్నపూర్ణపాత్రముల ధరించికృష్ణపాదారవిందసంసక్తమనస్కుల నున్నయట్లుభావించుచుఁబూజింపవలయును. మందారాదికల్పవృక్షముల నాచక్రదళాగ్రములకడ నున్నయట్లు చింతింపఁదగు. మందారపారిజాతసంతానహరిచందనములని వానిపేరులు.ఇంద్రాదిదిక్పాలకులను వారియస్త్రములను నిలిపి యర్చింపవలయును. కృష్ణ వాసుదేవ దేవకీనందన నారాయణ వార్ష్ణేయ ధర్మపాలకాసురాంతక భూభారహారినామముల నష్టసంఖ్యల నుచ్చరించి పుష్పాంజలింబట్టి ధ్యానింపవలయు. ఇది సంసారసాగరమును దాఁటఁగోరి ధర్మార్థకామమోక్షములను పురుషార్థములను బడయఁగాంక్షించి పూజించు నావరణపూజ యని యెఱుంగుము. ఈరీతి నారాధించి శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మకృపాపాత్రుఁడై సూర్యపుత్త్రుఁ డగుయముఁడు సిద్ధుఁడయ్యెను. ఇది నైమిత్తికపూజావిధానము.

త్రికాలపూజావిధానము.

నారదమునీ! ఇఁకఁ ద్రికాలపూజావిధి నెఱిఁగింతు. ఆలకింపుము. ఆపూజ సర్వార్థసిద్ధిదమని యెఱుంగుము. ఉద్యానములనడుమ రత్నమండపమును భావించి కల్పవృక్షము క్రింద రత్నపీఠమునెంచి కమలాకారసింహాసనము నూహించి యింద్రనీలరత్నతుల్యతనువుగలిగి గుడస్నిగ్ధాలకవిరాజితుఁడై యొప్పుశిశువునం దుపవిష్టునిగాఁజేసి

"చలత్కనకకుండలోల్లసితచారుగండస్థలం
సుఘోణధరమద్భుతస్మితముఖాంబుజం సుందరమ్,
స్ఫురద్విమలరత్నయుక్కనకసూత్రనద్ధం దధ

త్స్వవర్ణపరిమండితం సుభగపౌండరీకం నఖమ్. ౧
సముద్ధూసరోరస్థ్సలే ధేనుధూల్యా
సుపుష్టాంగమష్టాపదాకల్పదీప్తమ్,
కటీలస్థలేచారుజంఘాంతయుగ్మం
పినద్ధం క్వణత్కింకిణీజాలదామ్నా. ౨
హసంతం హసద్బంధుజీవప్రసూన
ప్రభాపాణిపాదాంబుజోదారకాంత్యా
దథానం కరే దక్షిణే పాయసాన్నం
సుహైయంగవీనం తథా వామహస్తే. ౩
లసద్గోపగోపీగవాం బృందమధ్యే
స్థితం వాసవాద్యైస్సురైరర్చితాంఘ్రిం
మహీంభారభూతామరారాతియూథాం
స్తతః పూతనాదీన్నిహంతుం ప్రవృత్తమ్.” ౪

అని యీరీతి నాపరమేశ్వరుని ధ్యానింపవలయును పిదప సమాహితచిత్తుండై భగవంతుని బూజింపవలయును. దధిగుడ సహితాన్నములనై వేద్యము నొసంగి వేయిసారులు మంత్రము జపింపవలయును ఇది ప్రాతఃకాలపూజా ప్రకారము. మాధ్యందినమున విశిష్టరూపధారినిగా హరిని ధ్యానింపందగు. నారదాది మహర్షులు దేవబృందములు పూజించుచున్నవానినిగా నారాధింపవలయును. ఇట్లు పూజ నెఱవేర్చి

“లసద్గోపగోపీగవాం బృందమధ్య
స్థితం సాంద్రమేఘప్రభం సుందరాంగం
శిఖండిచ్ఛదాపీడమబ్జాయతాక్షం
లసచ్చిల్లికం పూర్ణచంద్రాననం చ ౧

చలత్కుండలోల్లాసిగండస్థల
శ్రీభరం మందహాసం సునాసం
సుకార్తస్వరాభాంబరం దివ్యభూషం
క్వణత్కింకిణీజాలమత్తానుషం. ౨.
వేణుం ధమంతం స్వకరే దధానం
సవ్యేదరం యష్టిముదారవేషం
దక్షే తథైవేప్సితదానదక్షం
ధ్యాత్వార్చయేన్నందజమిందిరాప్త్యై." 3

అని ధ్యానించి శ్రీకృష్ణుని బూర్వప్రకారమే పూజింపఁదగును. అపూపపాయసాన్నాదుల నర్పించి నూటయెనిమిది పర్యాయములు ... రాన్నము నాజ్యసహితముగా హోమము చేసి యాయాదిగధిపతుల కాయాదిక్కులయందు బలిసమర్పించి యాచమనజలముల నిడి యష్టోత్తరసహస్రమును దదేకచిత్తుఁడై మూలమంత్రమును జపింపవలయు. మధ్యాహ్నకాలమం దీరీతిగా నెవ్వాఁడు భక్తిపురస్సరముగా శ్రీకృష్ణు నారాధించునో వానిం గాంచినంతన దేవతలు నమస్కరింతురు. లోకపూజ్యుఁడగును. మేధయు, దీర్ఘాయువు, శ్రీయుఁ, గాంతియుఁ గలుగు. పుత్త్రపౌత్రసమన్వితుఁడగు. ఇది మధ్యాహ్నపూజావిధానము.

సాయంసమయపూజాపద్ధతి.

నారదా! ఇఁక సాయంకాలపూజాపద్ధతి నాలకింపుము. ఈపూజయందుఁ గాలవికల్పన కలదు. సాయాహ్నమునందుఁగాని నిశియందుఁగాని పూజింపవలయునని పండితులు కొందఱు పలుకుదురు. రాత్రియం దారాధించువారు దశాక్షరమంత్రము

జపింపవలయును. సాయంకాలమందుఁ బూజించువారు పదు నెనిమిదివర్ణములు గలమంత్రమును జపింపవలయును. మఱి కొంద ఱీవిషయమున నీరెండుమంత్రములలో దేనినైన నొక దానినిగాని రెండింటినిగాని జపింపవలయు నందురు. సాయం కాలపూజయందు ద్వారకానగరము విచిత్రోద్యానపరిశోభిత ముగఁ దలంచి యందు నెనిమిదివేలభవనోత్తమములచే నలం కృతముగ నుండునట్లు భావించి హంసాదిజలవిహంగరాజనిబిడ ము లగుసరోవరములు కమలకువలయాదికుసుమములచే నలరు చుండ నవి నగరముచుట్టు నున్నయట్లూహించి యందు భవన రాజమును దలంచి యుదయభానుకిరణములభంగి మెఱయు నవమణిమండపమునందు స్వర్ణపంకజాసనమున నాసీనుఁడగు శ్రీకృష్ణుని త్రైలోక్యమోహనాకారుని బూజింపవలయును పిదప,

"మునిబృందైః పరివృతమాత్మతత్త్వ వినిర్ణయే,
తేభ్యో మునిభ్యస్స్వం ధామ దిశంతం పరమాక్షరం. ౧
ఉన్నిద్రేందీవరశ్యామం పద్మపత్రాయతేక్షణమ్,
స్నిగ్ధం కుంతలసంభిన్నకిరీటవనమాలినం. ౨
చారుప్రసన్నవదనం స్ఫురన్మకుటకుండలం,
శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభం సుమనోహరం. ౩
కాశ్మీరకపిశోరస్కం పీతకౌశేయవాససం,
హారకేయూరకటకకటిసూత్రైరలంకృతం. ౪
హతవిశ్వంభరాభూరిభారం ముదితమానసం,
శంఖచక్రగదాపద్మరాజద్భుజచతుష్టయం." ౫

అని సమాహితచిత్తమున ధ్యానించి పూజింపవలయును. అంగ

దేవతలతోఁ బ్రథమావరణమును, పట్టపుదేవీసహితముగ ద్వితీయావరణమును, నారద పర్వత జిష్ణు నిశఠోద్ధవదారుక విష్వక్సేనశై నేయులతోడఁ దృతీయావరణమును, వినతాతన యునితోఁ బురోభాగమును లోకపాలకులు తదాయుధవిశేష ములు తలంచి దిక్కులను బూజింపవలయును. ఆవలఁ బాయస మును నైవేద్యముగా నర్పింపవలయును. శర్కరమిశ్రితదుగ్ధ బుద్ధిచే జలములచేతనే తర్పణముచేయవలయును. భగవంతుఁ డగు పురుషోత్తముని ధ్యానించుచు నూటయెనిమిదిసారులు మూలమును జపింపవలయును. ఎల్లపూజలయందు మధ్యాహ్న ముహోమముచేయవలయును. వలనుపడనిచో నర్ఘ్యపర్యం తముపూజించి స్తుతించి నమస్కరించినంజాలు. పూజాంతమునఁ దన హృదయకమలాంతరమున నుద్వాసనము చేసికొనవలయు ను. తన్నుఁ దన్మయునిగా ధ్యానించి తన్నుఁ దాఁబూజించు కొనఁదగు.

సాయంకాలమున శ్రీవాసుదేవు నీరీతిఁ బూజించుచున్న మానవునకు సర్వవాంఛలు ఫలించును. అంతమున భగవత్ప్ర దము నొందునదృష్టము గలుగును. రాత్రియందుఁ గ్రీడా సక్తచిత్తుఁడగు నందనందనుని రాసకేళీపరిశ్రాంతుని గోపీమండ లాంతరస్థుని బూజించి ధ్యానించుపద్ధతి నాలకింపుము.

"వికసత్కుందకహ్లారమల్లికాకుసుమోద్గతైః,
రజోభిర్ధూసరైర్మందమారుతైః శిశిరీకృతే. ౧
ఉన్మీలన్నవకైరవాళివిగళన్మాధ్వీకలబ్ధాంతరం
భ్రామ్యన్మత్తమిళిందగీతలలితే తన్మల్లికోజ్జృంభితే,
పీయూషాంశుకరైర్విశాలితహరిత్ప్రాంతేస్మరోద్దీపనే

కాళిందీపులినాంగణే స్మితముఖం వేణుం రణంతం ముహుః
అంతస్తోయలసన్నహాంబుదఘటాసంఘట్టకారత్విషం
చంచచ్ఛిల్లికమంబుజాయతదృశం బింబాధరం సుందరం,
మాయూరచ్ఛదబద్ధమౌళివిలసద్ధమ్మిల్లమాలం చలం
దీప్యత్కుండలరత్నరశ్మివిలసద్గండద్వయోద్భాసితం. ౩
కాంచీనూపురహారకంకణలసత్కేయూరభూషాన్వితం
గోపీనాం ద్వితయాంతరే సులలితం వన్యప్రసూనస్రజం,
అన్యోన్యం వినిబద్ధగోపదయితా దోర్వల్లవీతం లస
ద్రాసక్రీడనలోలుపం మనసిజాక్రాంతం ముకుందం భజే.
వివిధశ్రుతిభిన్నమనోజ్ఞతర
స్వరసప్తకమూర్ఛనతానగణైః,
భ్రమమాణమమూభిరుదారమణి
స్ఫుటమండనసింజితచారుతనుం. ౪
ఇతరేతరబద్ధకరప్రమదా
గణకల్పితరాసవిహారవిధౌ,
మణిశంకుగమప్యమునా వపుషా
బహుధా వివిధస్వకదివ్యతనుమ్." ౬

అని ధ్యానింపవలయు. అంగదేవతా సహితముగాఁ బూజింపవలయును. శ్రీకాముఁడైనసాధకుఁడు సస్వరప్రథమబీజములుగా నుచ్చరించి పూజింపవలయును. కేశవకీర్త్యాది మిథునములను, బదాఱునామములను, వజ్రి మొదలగుదేవతలను వరుసగాఁ బూజింపవలయును. రాసగోష్ఠి గొప్పదై వర్తులాకారమై సుందరమై ద్వాదశాంగుళమాత్ర మున్నతము లగయుండును. అందు నన్యోన్యపాదంబులంగలుపుచు నిత

రేతరహస్తములంబట్టుకొని నృత్యముచేయుదురు. అట్టి రాస
గోష్ఠియం దాపరమాత్మ యున్నచందమును భావించుచు నర్చిం
పందగు. శర్కరాసహితపయస్సును నేతినిగూర్చి నైవేద్యమిచ్చి
సెనగలు పక్వముచేసి యర్పించి పాయసము నారాసగోష్ఠియం
దున్న దంపతులకు వరుసగా సమర్పించి పూర్వోక్తరీతి నవశిష్ట
కార్యమును సాగించి సహస్రవారములు మంత్రమును జపింప
వలయు. సకలవిధోపచారముల నారాధింపవలయును. ఇట్టులు
పూజించి యెవ్వఁడా శ్రీకృష్ణు నారాధించునో యతఁ డుత్తమ
పద మొందును. అణిమాద్యష్టసిద్ధుల కధిపతియగు సకలభోగ
ముల ననుభవించి విష్ణుపుకడఁజేరును ఈరీతి బూజావిధానా
దులచే భగవంతు నారాధించి సిద్ధుఁడై కామ్యముల సాధింపఁ
బూనవలయును.

ఇష్టములను సాధించుపద్ధతి.

త్రికాలములయందు నిరువదెనిమిది పర్యాయములు
శ్రీకృష్ణుని బూజింపవలయును. తొలిజామున బెల్లము దధియుఁ
గలిపిన నైవేద్యము, మధ్యాహ్నకాలమునఁ బాలువెన్నయు,
సాయంకాలమునందు శర్కరయుఁ బాలును గలిపియు నైవే
ద్యము సమర్పింపఁదగును ఆయాయినామములతుదిని "తర్ప
యామి" అనుపదముజేర్చి నామమును ద్వితీయాంతములుగా
నుచ్చరించుచుఁ దర్పణముచేసి పూజాశేషమును బూర్తిచేయ
వలయును. ఆయభిషేకోదముల శిరస్సునఁ జల్లుకొని కొంత
జలముత్రాగవలయును. దాన సంతృప్తినొంది సవిధిగఁ బూజా
విధానము నొనరించి "కృతార్థోఽస్మి" యనుకొనుచు మంత్ర
మును జపింపవలయును. కామ్యకర్మములయందు ద్రవ్యము

లెట్టివి కావలెనో వినుము. వానిని సేకరించి యుపాసింపఁదగు నని శాస్త్రమర్యాద కలదు. పాయసము, దధ్యన్నము, ఆజ్యము, గుడాన్నము, కుసరము, పాలుఁ, దధియుఁ, గదళీఫలము, మోచా ఫలములు, చించానామపదార్థము, అపూపములు, మోదకములు, పేలాలు, అడుకులు, వెన్నయు, రజస్స్వలయు నను నీపదాఱు వస్తువులు యోగ్యములు. లాజలు నడుకులు కలిపి శర్కరచేర్చి డెబ్బదినాలుగుపర్యాయములు ప్రాతఃకాలమునఁ దృప్తిచేయవల యును. ధ్యానమునందు శ్రీకృష్ణపదమున బుద్ధినిలిపి యీరీతి నలువదిదినము లారాధించిన మనోరథముఁను బొందును. ధారో ష్ణపక్వపయస్సులచే వెన్నను దధినాజ్యమును గలిపి మత్స్యం డియు క్షౌద్రము కీలాలము ననువీనిని దొమ్మిదివస్తువులను నొక్కొక్కదానిని బండ్రెండుసారులు సమర్పించుచు నూట యెనిమిదిసారులు శ్రీకృష్ణుని దృప్తునిజేసిన నలువదిదినముల కభీ ష్టములంబడయును. విశేషించి వర్ణింపనేల? నారదా! ఈతర్ప ణము సర్వాభీష్టప్రదాయకమని నమ్మును. శర్కరాధారోష్ణ మిశ్రితదుగ్ధబుద్ధిచే జలములచేతనే శ్రీహరికిఁ దర్పణక్రియ నొనరించిన గ్రామము వ్రజము లభించును. ధనవస్త్రములను భోజ్యమును బరివారదేవతలతో శ్రీకృష్ణుని బూజించి సాధ కుఁడు తత్సంఖ్యాతుల్యసంఖ్యచే మంత్రమునుజపింపవలయును. తర్పణముచేతనే సకలకార్యములు సాధింపవచ్చును. సాధకు లకు హితముఁగోరి హోమవిధిఁ జెప్పెద.

కామ్యహోమవిధానము.

శ్రీపుష్పములచే హోమముచేసి న్యాయమగుసంప గోరినఁ గల్గు. సాజ్యాన్నమున హోమముచేసిన నన్నసమృద్ధియు

బాఁడియుఁ జేకూరు. వన్యపుష్పహోమము విప్రవశీకరణమునకును, జాతీకుసుమహోమము నృపాలవశీకరణమునకును, అసితప్రసవహోమము వైశ్యవశీకరణమునకును, నల్లఁ గలువలచే హోమము శూద్రవశీకరణమునకును బనికివచ్చును లవణహోమము సర్వవశీకరణక్రియకు నుత్తమము. కమలపుష్పముల హోమము యువతీజనవశీకరణము నొనర్చును. సర్పిస్సుతోఁ గలిపినపాయసముచే గోశాలలయందు హోమముచేసిన గోవులవ్యాధుల నడంచి శాంతిని గల్పించును. గోసమృద్ధియుఁ గలుగును. విద్యార్థివేషమును ధరించిన శ్రీకృష్ణుని గింకిణీజాలశోభితునిగా ధ్యానించి దుగ్ధబుద్ధిచే నిర్మలజలములఁ దర్పణము చేసిన ధనధాన్యములు కీర్తియు సుపుత్త్రులుగలుగఁ బరమాత్మయను గ్రహించును. బ్రహ్మావృక్షసమిధలచేతఁగాని దర్భలచేతఁగాని తిలతండులములచేతఁగాని పదివేలసారులు త్రిమధువులఁగలిపి హోమముచేసిన విప్రులు లోఁబడుదురు. రాజవృక్షకుసుముములచేత హోమముచేసిన క్షత్రియులు, కురండకుసుమముల హోమముచేసిన వైశ్యులు, పాటలకుసుమములచేత హోమము చేసిన శూద్రులు వశ్యులగుదురు. శ్వేతపంకజములు. రక్తవర్ణ పద్మములు చంపకములు పాటలకుసుమములు త్రిమధువులఁ గలిపి పదివేలసారులు హోమముచేసినయెడల వారికాంతలు లోఁబడుదురు. ప్రతిదినము గన్నేరుపూవులను ద్రిమధువులతోఁజేర్చి నిశీథమున హోమముచేసి దినాష్టకము నీరీతిగడపిన సర్వప్రజావశీకరణదక్షుండగును. సిద్ధార్థపుష్పములు త్రిమధువులంగలిపి ముప్పదివేలసారులు రాత్రియందు హోమ మొక మాసము వదలక యొనరించిన నింద్రుఁడుకూడ వశుఁడగును.

గోపికలవస్త్రముల సంగ్రహించి నీపవృక్షము నెక్కియున్న శ్రీహరిని ధ్యానించి సోమవారము రాత్రి వేయిసారులు మంత్రముజపించినఁ దటాలున నూఁగ్వశియైనను లోఁబడివచ్చును. విశేషించి చెప్పనేల? ఈమంత్రము సర్వవశ్యకరము. పరమ రహస్యము. మానవులకు మోక్షము ననుగ్రహించునదియు నగు.

శ్రీమత్కుందేందుగౌరం సరసిజనయనం శంఖచక్రేగదాబ్జే
బిభ్రాణం హస్తపద్మై గ్నవనలినలసన్మాలయాదీప్యమానం,
వందే వేద్యంమునీంద్రైః కణికమునిలసద్దివ్యభూషాభిరామం
దివ్యాంగాలేపభాసం సకలభయహరం పీతవస్త్రం మురారిం.

అని ధ్యానించి హృదయకమలమధ్యభాగమున నాసీనుం జేసికొని పండ్రెండులక్షలు జపించి జిల్లేడుసమిధలను బాలుగలుగువానిని హోమముచేసినను, లేక సమధుఘృతసితయుక్త పాయసమున హోమముచేసినను,మనువులలో నొక్కఁడగును.

ఇట్లే లోకేశ్వరారాధ్యుఁడగు శ్రీకృష్ణుని స్వకీయహృదయారవిందమునందు నిలిపి ప్రతిదినము ధ్యానించుచు మూఁడు వేలుమంత్రజపముచేసి సాయంకాలమునఁ జెప్పఁబడినవిధానమునఁ బూజించి హోమముచేసి తద్గతమానసుఁడై యారాధించిన సంసారసాగరము నుత్తరించి పరమపదము నొందును. కామరాజబీజమును దొలుతఁజేర్చి చతుర్థ్యంతముగ శ్రీకృష్ణ శబ్దము నుచ్చరించి నమశ్శబ్దము నుచ్చరించిన షడక్షరమంత్రమగును. సర్వసిద్ధికరము. పదునెనిమిదక్షరమంత్రమునందు గోవిందశ్రీబీజములఁ జేర్చిన నిరువదక్షరముల మంత్రమగును; సాలగ్రామమునందును, మణియందును, యంత్రమునందును,

మండలాకారవస్తువునందును బ్రతిమలయందు నిందు దేనియం దైనను భగవంతు నావాహనముచేసి. హరిపూజచేయవలయును. అంతియకాని కేవలభూతలమున భావించి పూజింపరాదు. ఎవ్వఁ డీరీతి నారాధించునో వాఁడు పరమపదము నందును. ఇరువదక్షరములుగలమంత్రమునకు ముని బ్రహ్మ యగును. ఛందస్సు గాయత్రియగు. శ్రీకృష్ణుఁడు దేవత. కామబీజము తక్కి-నవి పూర్వమునందువలె గ్రహింపవలయును. *ఈరీతిగా భగవంతు నారాధించి కృతకృత్యుఁడు కావలయు. నారదమునీ! నీప్రశ్నమునకు బదులు పల్కితిని. మంత్రప్రకారము లోనగువానిం దెల్పితిని. ఇంక నొక్కవిషయము నాలకింపుమని యిట్లనియె.

రాధాకృష్ణసహస్రనామములు.

†మునిచంద్రా! నారదా! పూర్వజన్మవృత్తాంతమును మఱచితివా? భగవంతుఁడగు శంకరునివలన యుగళాత్మకమయి పరమపావనమగు శ్రీకృష్ణసహస్రనామస్తోత్రము నీకు లభింపలేదా? దాని నించుక స్మరింపుము. అని సనత్కుమారముని పలుకగనే ధ్యానయోగమున నారదుఁడు పూర్వజన్మచరిత్రము నెఱింగెను. చాలసేపు ధ్యాననిష్ఠనుండి సర్వవృత్తాంతమును దెలిసికొని ప్రసన్నవదనుఁడై యిట్లుపలికెను. మహాత్మా! పూర్వ

* ఇందనేకమంత్రములు గలవు. వానినెల్ల వ్రాయఁబూనలేదు. ప్రధానమంత్రమును నిహితమగు తత్పూజనువ్రాసితిని. ఈవిషయమును బాలకమహాశయులు గ్రహింపవలయును. ఎనుబదియొకటవయధ్యాయమునందు ననేకమంత్రము లున్నవనియు గ్రహింపవలయును. † ఇదియు బృహన్నారదపురాణమున నెనుబదిరెండవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

జన్మవృత్తాంతమెల్ల నవగతమైనది. కాని యుగళాత్మకస్తుతి మాత్రము గోచరింపదు. అని నారదమునివర్యుఁడు చెప్పఁగా సర్వజ్ఞుఁడగు నాసనత్కుమారమునిచంద్రుఁ డిట్లు పలికెను. నారదమునీ! నీప్రాగ్జన్మమున శంకరప్రసాదలబ్ధమగు సహస్రనామస్తోత్రమును వివరించెదను. వినుము. ఇది సారస్వతకల్పము. లోపల నిరువదైదవకల్పమున నీవు కాశ్యపుఁడవై యుంటివి. పేరు నారదుఁడనియే యుండెను. ఒకానొకప్పుడు నీవు కైలాసమున కరిగి శంకరునిదర్శించి శ్రీకృష్ణయోగీశ్వరుని పరమతత్త్వమును బ్రశ్నింపఁగోరితివి. ఆపరమేశ్వరుఁడు శ్రీహరి నిత్యలీలానుస్తోత్రము నుపదేశించెను. మరల నీవు నిత్యలీలాస్తుతి నెఱింగింపుమని కోరితివి. ఆపరమశివుఁడు నీ కద్దాని నిట్లుపదేశించెను.

నారదా! వినుము. గోపీజనపదముచెంత వల్లభపదము నుచ్చరించి 'శరణం ప్రపద్యే' యనుమాటను జేర్పుము. ఇదొక మంత్రమగును. దీనికి సురభి ముని, ఛందస్సు గాయత్రి, వల్లవీవల్లభుఁడు దేవతయగు. 'ప్రపన్నోస్మి'యనునది వినియోగము. ఈమంత్రమును సిద్ధారిచక్రమును శోధించి పరిగ్రహింప నక్కఱలేదు. కరహృదయాదిన్యాసకల్పన మక్కఱలేదు. నిత్యలాప్రకాశకమగు నీచరిత్రమునే పఠింపందగును. ఇది గైకొని సాధకుడు మనస్సునఁ జేయఁదగుధర్మముల నెఱింగింతును. ఈ మంత్రమును గ్రహించి గురుభక్తియుక్తుఁడై మనస్సున నామహాపురుషుని ధ్యానించుచుఁ దదీయకృపనుగోరి నిజధర్మమునే యాశ్రయించి పరాత్పరునే తలంచుచు నీస్తోత్రమున సంతోషపడుపవలయు. ప్రపన్నుల భయమును దొలఁగించు

ధర్మములనెఱుంగవలయు. ఐహికాముష్మికచింతావిధురులై సిద్ధి దాయకులగు విష్ణుభక్తుల నారాధింపవలయు. వారిని గసరుట లోనగుదుష్కార్యముల నెంతమాత్రము చేయరాదు. పూర్వ కర్మము ననుసరించి యైహికాముష్మికములను దానెఱింగి యా శ్రీహరి యొసంగును. సాదకుఁ డెల్లప్పుడు నిత్యలీలాస్థితుఁడగు శ్రీకృష్ణుని స్మరించుచుండవలయును. అర్చావతారమున హరిని బరిచితునిగఁ జేసికొనుచుండవలయును శరణార్థులై ప్రపన్ను లగువా రితరదేవతలఁ జింతింప నక్కఱయుండదు. దేహగేహా దులయం దుదాసీనుఁడై భక్తుఁడుండవలయును. [1] గురువులఁ దిరస్కరించుట, సాధునిందయు, హరిహరులకు ·దము గలదనుటయు, వేదములదూషించుటయు, హరినామము లర్థ వాదములనుటయు, పాషండాచారముల నంగీకరించుటయు మంచివిగావు. అలసునకు నాస్తికునకు హరినామోపదేశము చేయరాదు భక్తుఁడు భగవన్నామముల మఱువరాదు. వానియం దనాదరము చూపరాదు. అట్లు చేయువారిని దూర ముగా వదలవలయును. ఈచెప్పినవన్నియు దారుణమహా దోషములు. హృదయకమలస్థితుఁడగు హరిని ధ్యానించి "ప్రపన్నోఽస్మి" యనవలయు. ఆశ్రీహరియే నన్ననవరతము కాపాడునని యూహింపవలయు. రాధికానాథా! మనోవా క్కర్మములచేత నీయందు రాధికయందును భక్తుఁడ నైతిని. మీరే నాకు దిక్కు. శ్రీహరిదాసులు మిత్రులు పితరులు ప్రియు రాండ్రు సర్వదా స్మరింపఁదగుదురు. హరిసఖులు పండ్రెండు

1 గురోరవజ్ఞాం సాధూనాం నిందాం భేదం హరేహరా అని మూలము.

గురు శ్రీమాదులుగలరు. రాధికకు సుశీలా ప్రభృతికాంతలు ముప్పదిరెండుసంఖ్యచేఁ బరిగణింపఁదగినవారు కలరు. సాధకుఁడు తనను వారినడుమ మనోహరాంగముగల్గినరూపయౌవనసంపన్నురాలినిగను కిశోరిగను నానాలంకారభూషితగను నానాశిల్పకలాభిజ్ఞగను, కృష్ణభోగానురూపిణిగను, తత్సేవనసుఖాహ్లాదభారమున మిక్కిలి తృప్తిగలదానినిగను చింతింపవలయును. బ్రాహ్మముహూర్తమారంభించి యర్ధరాత్రమగుదనుక నాయాకాలానుసారమున రాధామాధవుల నారాధింపవలయును. ప్రతిదినము తన్నామసహస్రనామస్తోత్రమును బఠింపవలయును. *ప్రపన్నులకు నిష్టార్థసిద్ధికై యిది నిర్దేశింపఁబడినది. నీవెవ్వనికి దీనిం జెప్పకుము. రహస్యతత్త్వమును

శ్రీరాధామాధవసహస్రనామస్తోత్రమ్.

*శ్లో. దేవకీనందనశ్శౌరిర్వాసుదేవో బలానుజః, గదాగ్రజః కంసమోహః కంససేవకమోహనః. ౧. భిన్నార్గళో భిన్నలోహః, పితృబాహ్యః పితృస్తుతః, మాతృస్తుతశ్శివధ్యేయో యమునాజలభేదనః. ౨. వ్రజవాసీ వ్రజానందీ నందబాలో దయానిధిః, లీలాబాలః పద్మనేత్రో గోకులోత్సవ ఈశ్వరః. ౩. గోపికానందనః కృష్ణో గోపానందస్సతాం గతిః, బకప్రాణహరో విష్ణుర్బకముక్తిప్రదో హరిః. ౪. బలదోలాశయశయ శ్యామలస్సర్వసుందరః, పద్మనాభో హృషీకేశః క్రీడామనుజబాలకః. ౫. లీలావిధ్వస్తశకటో వేదమంత్రాభిషేచితః, యశోదానందనః కాంతో మునికోటినిషేవితః. ౬. నిత్యం మధువనావాసీ వైకుంఠస్సంభవః క్రతుః, రమాపతిర్యదుపతిర్మురారిర్మధుసూదనః. ౭. మాధవో మానహారీ చ శ్రీపతిర్భూధరః ప్రభుః, బృందావనమహాలీలో నందసూనుర్మహాసనః. ౮. తృణావర్తప్రాణహారీ యశోదావిస్మయప్రదః, త్రైలోక్యవక్త్రః పద్మాక్షః పద్మహస్తః ప్రియంకరః. ౯. బ్రహ్మణ్యో

బాత్రభూతుఁడవని నీకుం దెల్పితిని. నీవు తొలిజననమున శంకరు నడుగ నమ్మహాదేవుఁ డిట్లుపలికెను. మునీ! నామ

ధర్మగోప్తా చ భూపతిశ్శ్రీధరస్స్వరాట్, అజాధ్యక్షశ్శివాధ్యక్షో ధర్మాధ్యక్షో మహేశ్వరః. ౧౦. వేదాంతవేద్యో బ్రహ్మస్థః ప్రజాపతిరమోఘదృక్, గోపీకరావలంబీ చ గోపబాలకసుప్రియః. ౧౧. బాలానుయాయీ బలవాన్ శ్రీదామప్రియ ఆత్మవాన్, గోపీగృహాంగణరతిర్భద్రస్సుశ్లోకమంగళః. ౧౨. నవనీతహరో బాలో నవనీతప్రియాశనః, బాలబృందీ మర్కబృందీ చకితాక్షః పలాయితః. ౧౩. యశోదాతర్జితః కంపీ మాయారుదితశోభనః, దామోదరోఽప్రమేయాత్మా దయాళుర్భక్తవత్సలః. ౧౪. సుబద్ధోలూఖలే నమ్రశిరా గోపీకదర్థితః, వృక్షభంగీ శోకభంగీ ధనదాత్మజమోక్షణః. ౧౫. దేవర్షివచనశ్లాఘీ భక్తవాత్సల్యసాగరః, వ్రజకోలాహలకరో వ్రజానందవివర్ధనః. ౧౬. గోప్తాత్మా ప్రేరకస్సాక్షీ బృందావననివాసకృత్, వత్సపాలో వత్సపతిర్గోపదారకమండనః. ౧౭. బాలక్రీడో బాలరతిర్బాలకః కనకాంగదీ, పీతాంబరో హేమమాలీ మణిముక్తావిభూషణః. ౧౮. కింకిణీ కటకీ సూత్రీ నూపురీ ముద్రికాన్వితః, వత్సాసురపతిధ్వంసీ బకాసురవినాశనః. ౧౯. అఘాసురవినాశీ చ వినిద్రీకృతబాలకః, ఆద్య ఆత్మప్రదస్సంగీ యమునాతీరభోజనః. ౨౦. గోపాలమండలీమధ్యస్సర్వగోపాలభూషణః, కృతహస్తతలగ్రాసో వ్యంజనాశ్రితశాఖికః. ౨౧. కృతబాహుశ్శృంగయష్టిర్గుంజాలంకృతకంఠకః, మయూరపింఛమకుటో వనమాలావిభూషితః. ౨౨. గైరికాచిత్రితవపుర్నవమేఘవపుస్స్మరః, కోటికందర్పలావణ్యో లసన్మకరకుండలః. ౨౩. ఆజానుబాహుర్భగవాన్నిద్రారహితలోచనః, కోటిసాగరగంభీరః కాలకాలస్సదాశివః. ౨౪. విరించిమోహనవపుర్గోపవత్సవపుర్ధరః, బ్రహ్మాండకోటిజనకో బ్రహ్మమోహవినాశకః. ౨౫. బ్రహ్మా బ్రహ్మేడితస్స్వామీ శక్రదర్పాదినాశనః, గిరిపూజోపదేష్టా చ ధృతగోవర్ధనాచలః. ౨౬.

సాహస్రస్తోత్రము నుపదేశింతును. సావధానుఁడవై వినుము. ఈస్తుతిని పారాయణము చేయునపుడు సాధకుఁడు

పురందరేడితః పూజ్యః కామధేనుప్రపూజితః, సర్వతీర్థాభిషిక్తశ్చ గోవిందో గోపరక్షకః. ౨౭. కాళీయార్తికరః క్రూరో నాగపత్నీడితో విరాట్, ధేనుకారిః ప్రలంబారిర్వృషాసురవిమర్దనః. ౨౮. మాయాసురాత్మజధ్వంసీ కేశికంఠవిదారకః, గోపగోప్తా ధేనుగోప్తా దావాగ్నిపరిశోషకః. ౨౯. గోపకన్యావస్త్రహారీ గోపకన్యావరప్రదః, యజ్ఞపత్న్యన్నభోజీ చ మునిమానాపహారకః. ౩౦. జలేశమానమథనో నందగోపాలజీవనః, గంధర్వశాపమోక్తా చ శంఖచూడశిరోహరః. ౩౧. వంశీ కటీ వేణువాదీ గోపీచింతాపహారకః, సర్వగోప్తా సమాహ్వానస్సర్వగోపీమనోరథః. ౩౨. వ్యంగధర్మప్రవక్తా చ గోపీమండలమోహనః, రాసక్రీడారసాస్వాదీ రసికో రాధికాధవః. ౩౩. కిశోరీప్రాణనాథశ్చ వృషభానుసుతాప్రియః, సర్వగోపీజనానందీ గోపీజనవిమోహనః. ౩౪. గోపికాగీతచరితో గోపీనర్తనలాలసః, గోపీస్కంధాశ్రితకరో గోపికాచుంబనప్రియః ౩౫. గోపికామార్జితముఖో గోపీవ్యజనవీజితః, గోపికా కేశసంస్కారీ గోపికాపుష్పసంస్తరః. ౩౬. గోపికాహృదయాలంబీగోపీవహనతత్పరః, గోపికామదహారీచ గోపికాపరమార్జితః. ౩౭. గోపికాకృతసంనీలో గోపికాసంస్మృతప్రియః, గోపికావందితపదో గోపికావశవర్తనః. ౩౮. రాధాపరాజితశ్శ్రీమాన్నికుంజేసువిహారవాన్, కుంజప్రియః కుంజవాసీబృందావనవికాసనః. ౩౯. యమునాజలసిక్తాంగో యమునాసౌఖ్యదాయకః. శశిసంస్తంభనశ్శూరః కామీకామవిమోహనః. ౪౦. కామాద్యః కామనాథశ్చ కామమానసభేదనః, కామదః కామరూపశ్చ కామినీకామసంచయః. ౪౧. నిత్యక్రీడో మహాలీల స్సర్వస్సర్వగతస్తథా, పరమాత్మా పరాధీశస్సర్వకారణకారణః. ౪౨. గృహీతనారదవచా హ్యక్రూరపరిచింతితః, అక్రూరవందితపదో గోపికాతోషకారకః. ౪౩. అక్రూరవాక్యసం

యమునాతీరమున నున్నమనోజ్ఞతను బృందావనమునందుఁ
గల్పవృక్షముక్రిందఁ గూరుచున్నట్టియు, రాధికాయుతుఁడై

గ్రాహీ మధురావాసకారణః, అక్రూరతాపశమనో రజకాయుః ప్రణాశనః.
౪౪. మధురానందదాయీ చ కంసవస్త్రవిలుంఠనః, కంసవస్త్రపరీధానో
గోపవస్త్రప్రదాయకః. ౪౫. సుదామగృహగామీ చ సుదామపరిపూజితః,
తంతువాయకసంప్రీతః కుబ్జాచందనలేపనః. ౪౬. కుబ్జారూపప్రదో విజ్ఞో
ముకుందో విష్టరశ్రవాః, సర్వజ్ఞో మధురాలోకీ సర్వలోకాభినందనః,
౪౭. కృపాకటాక్షదర్శీ చ దైత్యారిర్దేవపాలకః, సర్వదుఃఖప్రశమనో ధను
ర్భంగీమహోత్సవః. ౪౮. కువలయాపీడహంతా చ దంతస్కంధబలాగ్రణీః
కల్పరూపధరో ధీరో దివ్యవస్త్రానులేపనః. ౪౯. మల్లరూపో మహాకాలః
కామరూపీ బలాన్వితః, కంసత్రాసకరో భీమో ముష్టికాంతశ్చ కంసహా.
౫౦. చాణూరఘ్నో భయహర శ్శలారిస్తో శలాంతకః, వైకుంఠవాసీకం
సారి స్సర్వదుష్టనిషూదనః. ౫౧. దేవదుందుభినిర్ఘోషీ పితృశోకనివారణః,
యాదవేంద్రస్సతాం సాథో యాదవారిప్రమర్దనః. ౫౨. శౌరిశోకవినాశీ
చ దేవకీతాపనాశనః, ఉగ్రసేనపరిత్రాతా ఉగ్రసేనాభిపూజితః. ౫౩.
ఉగ్రసేనాభిషేకీ చ ఉగ్రసేనదయాపరః, సర్వసాత్వతసాక్షీ చ యదూ
నామభినందనః. ౫౪. సర్వమాధురసంసేవ్యః కరుణో భక్తబాంధవః, సర్వ
గోపాలధనదో గోపీ గోపాలలాలసః. ౫౫. శౌరిదత్తోపవీతీ చ ఉగ్ర
సేనదయాకరః, గురుభక్తో బ్రహ్మచారీ నిగమాధ్యయనే రతః. ౫౬. సంక
ర్షణసహాధ్యాయీ సుదామసుహృదేవ చ, విద్యానిధిః కలాకోశో మృతపుత్ర
ప్రదస్తథా. ౫౭. చక్రీ పంచజనీ చైవ సర్వనారకిమోచనః, యమార్చితః
పరోదేవో నామోచ్చారవశోఽచ్యుతః. ౫౮. కుబ్జావిలాసీసుభగో దీనబంధు
రనూపమః, అక్రూరగృహగోప్తా-చ ప్రతిజ్ఞాపాలకశ్శుభః. ౫౯. జరాసంధ
జయీ విద్వాన్ యవనాంతో ద్విజాశ్రయః, ముచుకుందప్రియకరో జరా

నట్టియు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచుండవలయును. ఆస్తు
తియుగళనామము కలది. త్రికాలములయందు భక్తిశ్రద్ధలు

సంధపలాయితః. ౬౦. ద్వారకాజనకో గూఢో బ్రహ్మణ్యస్సత్యసంగరః,
లీలాధరః ప్రియకరో విశ్వకర్మాయశఃప్రదః. ౬౧. రుక్మిణీప్రియసందేశో
రుక్మిశోకవివర్ధనః, చైద్యశోకాలయశ్శ్రేష్ఠో దుష్టరాజన్యనాశనః. ౬౨.
రుక్మివైరూప్యకరణో రుక్మిణీవచనే రతః, బలభద్రవచోగ్రాహీ ముక్తరుక్మి
జనార్దనః. ౬౩. రుక్మిణీప్రాణనాథశ్చ సత్యభామాపతిస్స్వయం, భక్తప
భక్తివశ్యో హ్యక్రూరమణిదాయకః. ౬౪. శతధన్వాప్రాణహారీ ఋక్షరాజ
సుతాప్రియః, సత్రాజిత్తనయాకాంతో మిత్రవిందాపహారకః. ౬౫.
సత్యాపతిర్లక్ష్మణాజిత్పూజ్యో భద్రాప్రియంకరః, నరకాసురఘాతీ చ లీలా
కన్యాహరో జయీ. ౬౬. మురారిర్మదనేశో౽పి ధరిత్రీదుఃఖనాశనః, వైన
తేయీ స్వర్గగామీ అదిత్యైకుండలప్రదః. ౬౭. ఇంద్రార్చితో రమాకాంతో
వజ్రిభార్యాప్రపూజితః, పారిజాతాపహారీ చ శక్రమానాపహారకః. ౬౮.
ప్రద్యుమ్నజనకస్సాంబతాతో బహుసుతో విభుః, గర్గాచార్యస్సత్యగతి
ర్ధర్మాధారో ధరాధరః. ౬౯. ద్వారకామండనశ్శ్లోక్యస్సుశ్లోకో నిగమాల
యః, పౌండ్రప్రాణాపహారీ చ రాజశిరోహరః. ౭౦. అవైష్ణవవిప్ర
దాహీ సుదక్షిణభయావహః, జరాసంధవిదారీ చ ధర్మనందనయజ్ఞకృత్.
౭౧. శిశుపాలశిరశ్ఛేదీ దంతవక్త్రవినాశనః, విదూరథాంతకశ్శ్రీశశ్శ్రీదో
ద్వివిదనాశనః. ౭౨. రుక్మిణీమానహారీ చ రుక్మిణీమానవర్ధనః, దేవర్షిశాప
హర్తా చ ద్రౌపదీవాక్యపాలకః. ౭౩. దుర్వాసోభయహారీ చ పాంచాలీస్మ
రణాగతః, పార్థదూతః పార్థమంత్రీ పార్థదుఃఖౌఘనాశనః. ౭౪. పార్థమా
నాపహారీ చ పార్థజీవనదాయకః, పాంచాలీవస్త్రదాతా చ విశ్వపాలకపా
లకః. ౭౫. శ్వేతాశ్వసారథిస్సత్యస్సత్యసాధ్యో భయాపహః, సత్యసంధ
స్సత్యరతిస్సత్యప్రియ ఉదారధీః. ౭౬. మహాసేనజయీ చైవ శివసైన్య

గలిగి పఠించిన సకలదోషములు తొలఁగును. బృందావనమున

వినాశనః, బాణాసురభుజచ్ఛేత్తా బాణబాహువరప్రదః. ౭౭. తార్క్ష్యమానాపహారీ చ తార్క్ష్యతేజోవివర్ధనః, రామస్వరూపధారీ చ సత్యభామాముదావహః. ౭౮. రత్నాకరజలక్రీడో వ్రజలీలాప్రదర్శకః, స్వప్రతిజ్ఞాపరిధ్వంసీ భీష్మాజ్ఞాపరిపాలకః. ౭౯. వీరాయుధహరః కాలః కాలికేశో మహాబలః, బర్బరీషశిరోహారీ బర్బరీషశిరఃప్రదః. ౮౦. ధర్మపుత్రజయీ శూరదుర్యోధనమదాంతకః, గోపికాప్రీతి నిర్బంధనిత్యక్రీడో వ్రజేశ్వరః. ౮౧. రాధాకుండరతిర్ధన్యస్సదాందోళసమాశ్రితః, సదా మధువనానందీ సదా బృందావనప్రియః. ౮౨. అశోకవనసన్నద్ధస్సదా తిలకసంగతః, సదా గోవర్ధనరతిః సదాగోకులవల్లభః. ౮౩. భాండరీవటిసంవాసీ నిత్యం వంశీ వటస్థితః, నందగ్రామకృతావాసో వృషభానుగ్రహప్రియః. ౮౪. గృహీతకామినీరూపో నిత్యం రాసవిలాసకృత్, వల్లవీజనసంగోప్తా వల్లవీజనవల్లభః. ౮౫. దేవశర్మకృపాకర్తా కల్పపాదపసంస్థితః, శిలానుగంధనిలయః పాదచారీ ఘనచ్ఛవిః. ౮౬. అతసీకుసుమప్రఖ్యస్సదా లక్ష్మీకృపాకరః, త్రిపురారిప్రియకరో హ్యుగ్రధన్వాపరాజితః. ౮౭. షడ్ధురధ్వంసకర్తా చ నికుంభప్రాణహారకః, వజ్రనాభపురధ్వంసీ పౌండ్రకప్రాణహారకః. ౮౮. బహుళాశ్వప్రీతికర్తా ద్విజవర్యప్రియంకరః, శివసంకటహారీ చ వృకాసురవినాశనః. ౮౯. భృగుసత్కారకారీ చ శివసాత్త్వికతాప్రదః, గోకర్ణపూజకస్సాంబకుష్ఠవిధ్వంసకారణః. ౯౦. వేదస్తుతో వేదవేత్తా యదువంశవివర్ధనః, యదువంశవినాశీ చ ఉద్ధవోద్ధారకారకః. ౯౧. రాధా చ రాధికా చైవ ఆనందా వృషభానుజా, బృందావనేశ్వరీ పుణ్యా కృష్ణమానసహారిణీ. ౯౨. ప్రగల్భా చతురా కామా కామినీ హరిమోహినీ, లలితా మధురా మాధ్వీ కిశోరీ కనకప్రభా. ౯౩. జితచంద్రా జితమృగా జితసింహా జితద్విపా, జితరంభా జితపికా గోవిందహృదయోద్భవా. ౯౪. జితబింబా జితశుకా జితపద్మా కుమారికా, శ్రీ

రాధామాధవులున్నయట్లు భావింపవలయును. వంధ్యాత్వము

కృష్ణకర్షిణా దేవీ నిత్యం యుగ్మస్వరూపిణీ. ౯౫. నిత్యం విహారిణీ కాంతా రసికా కృష్ణవల్లభా, ఆమోదినీ మోదవతీ నందనందనభూషితా. ౯౬. దివ్యాంబరా దివ్యహారా ముక్తామణివిభూషితా, కుంజప్రియా కుంజవాసా కుంజనాయకనాయికా. ౯౭. చారురూపా చారువక్త్రా చారుహేమాంగదా శుభా, శ్రీకృష్ణవేణుసంగీతా మురళీహారిణీ శివా. ౯౮. భద్రా భగవతీ శాంతా కుముదా సుందరీ ప్రియా, కృష్ణక్రీడా కృష్ణరతి శ్రీకృష్ణసహచారిణీ. ౯౯. వంశీవటప్రియస్థానా యుగ్మాయుగ్మస్వరూపిణీ, భాండీరవాసినీ శుభ్రా గోపీనాథప్రియా సఖీ. ౧౦౦. శ్రుతినిశ్శ్వసితా దివ్యా గోవిందరసదాయినీ, శ్రీకృష్ణప్రార్థనీశానా మహానందప్రదాయినీ. ౧౦౧. వైకుంఠజనసంసేవ్యా కోటిలక్ష్మీసుఖావహా, కోటికందర్పలావణ్యా రతికోటిరతిప్రదా. ౧౦౨. భక్తిగ్రాహ్యా భక్తిరూపా లావణ్యసరసీఉమా, బ్రహ్మరుద్రాదిసంసేవ్యా నిత్యం కౌతూహలాన్వితా. ౧౦౩. నిత్యలీలా నిత్యకామా నిత్యశృంగారభూషితా, నిత్యబృందావనరతా నందనందనసంయుతా. ౧౦౪. గోపికామండలీయుక్తా నిత్యం గోపాలసంగతా, గోరసక్షేపణీ శూరా సానందా నందదాయినీ. ౧౦౫. మహాలీలా ప్రకృష్టా చ నగరీ నగచారిణీ. నిత్యమాఘూర్ణితా పూర్ణా కస్తూరీతిలకాన్వితా. ౧౦౬. పద్మాశ్యామా మృగాక్షీ చ సిద్ధిరూపా రసావహా, కోటిచంద్రాననా గౌరీ కోటికోకిలసుస్వరా. ౧౦౭. శీలసౌందర్య నిలయా నందనందనలాలితా, అశోకవనసంవాసా భాండీరవనసంగతా. ౧౦౮. కల్పద్రుమలతావిష్టా కృష్ణా విశ్వా హరిప్రియా, అజాగమ్యా భావగమ్యా గోవర్ధనకృతాలయా. ౧౦౯. యమునాతీరనిలయా శశ్వద్గోవిందజల్పినీ, శశ్వన్మానవతీ స్నిగ్ధా శ్రీకృష్ణపరివందితా. ౧౧౦. కృష్ణస్తుతా కృష్ణవృతా శ్రీకృష్ణహృదయాలయా, దేవద్రుమఫలా సేవ్యాబృందావనరసాలయా. ౧౧౧. కోటితీర్థమయీ సత్యా కోటితీర్థఫలప్రదా, కోటియోగసుదుష్ప్రాప్యా

నివర్తించును. దారిద్ర్యదోషము దూరమగును. రోగములు తొలఁగి యారోగ్యముకల్గును. శత్రుభీతియుండదు. రాధా

కోటియజ్ఞదురాశ్రయా. ౧౧౨. మనసా శశిలేఖా చ శ్రీకోటిసుభగాఽనఘా, కోటిముక్తసుఖా సౌమ్యా లక్ష్మీకోటివిలాసినీ. ౧౧౩. తిలోత్తమా త్రికాలస్థా త్రికాలజ్ఞా హ్యధీశ్వరీ, త్రివేదజ్ఞా త్రిలోకజ్ఞా తురీయాంతనివాసినీ. ౧౧౪. దుర్గారాధ్యా రమారాధ్యా విశ్వారాధ్యా చిదాత్మికా, దేవారాధ్యాపరారాధ్యాబ్రహ్మారాధ్యాపరాత్మికా. ౧౧౫. శివారాధ్యా ప్రేమసాధ్యా భక్తారాధ్యా రసాత్మికా, కృష్ణప్రాణార్పిణీ భామా శుద్ధప్రేమవిలాసినీ. ౧౧౬. కృష్ణారాధ్యా భక్తిసాధ్యా భక్తబృందనిషేవితా, విశ్వాధారా కృపాధారా జీవధారాతినాయికా. ౧౧౭. శుద్ధప్రేమమయీ లజ్జా నిత్యసిద్ధా శిరోమణిః, దివ్యరూపా దివ్యభోగా దివ్యవేషా ముదాన్వితా. ౧౧౮. దివ్యాంగనాబృందసారా నిత్యనూతనయౌవనా, పరబ్రహ్మావృతా ధ్యేయా మహారూపా మహోజ్జ్వలా. ౧౧౯. కోటిసూర్యప్రభాకోటిచంద్రబింబాధికచ్ఛవిః, కోమలామృతవాగాద్యా వేదాద్యా వేదదుర్లభా. ౧౨౦. కృష్ణాసక్తాకృష్ణభక్తాచంద్రావళినిషేవితా, కలాషోడశసంపూర్ణా కృష్ణదేహార్ధధారిణీ. ౧౨౧. కృష్ణబుద్ధిః కృష్ణసారా కృష్ణరూపవిహారిణీ, కృష్ణకాంతా కృష్ణధనా కృష్ణమోహనకారిణీ. ౧౨౨. కృష్ణదృష్టిః కృష్ణగోత్రీ కృష్ణదేవీ కులోద్వహా, సర్వభూతస్థితావాత్మా సర్వలోకనమస్కృతా. ౧౨౩. కృష్ణదాత్రీ ప్రేమధాత్రీ స్వర్ణధాత్రీ మనోరమా, నగధాత్రీ యశోధాత్రీ మహాదేవీ శుభంకరీ. ౧౨౪. శ్రీశేషదేవజననీఅవతారగణప్రసూః, ఉత్పలాంకారవిందాంకా ప్రసాదాంకా ద్వితీయకా. ౧౨౫. రథాంకా కుంజరాంకా చ కుండలాంకపదస్థితా, ఛత్రాంకా విద్యుదంకా చ పుష్పమాలాంకితాపిచ. ౧౨౬. దండాంకా ముకుటాంకా చ పూర్ణచంద్రా శుకాంకితా, కృష్ణాన్నాహారపాకా చ బృందాకుంజవిహారిణీ. ౧౨౭. కృష్ణప్రబో

మాధవభక్తి దినదినాభివృద్ధినొందును. మహామేధగలిగి భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణునకు నమస్కారములు. శ్రీహరి రాధాసం

ధనకరీ కృష్ణశేషాన్నభోజినీ, పద్మకేసరమధ్యస్థా సంగీతాగమవేదినీ. ౧౨౮. కోటికల్పాంతభ్రూభంగా అప్రాప్తప్రళయాచ్యుతా, సర్వసత్త్వనిధిః పద్మశంఖాదినిధిసేవితా. ౧౨౯. అణిమాదిగుణైశ్వర్యా దేవబృందవిమోహినీ, సర్వానందప్రదా సర్వా సువర్ణలతికాకృతిః. ౧౩౦. కృష్ణాభిసారసంకేతా మాలినీ నృత్యపండితా, గోపీసింధుసకాశాహ్వా గోపమండలశోభినీ. ౧౩౧. శ్రీకృష్ణప్రీతిదా భీతా ప్రత్యంగపులకాంచితా, శ్రీకృష్ణాలింగనరతా గోవిందవిరహాక్షమా. ౧౩౨. అనంతగుణసంపన్నా కృష్ణకీర్తనలాలసా, బీజత్రయమయీమూర్తిః కృష్ణానుగ్రహవాంఛితా. ౧౩౩. విమలాదినిషేవ్యా చ లలితాద్యర్చితా సతీ, పద్మబృందస్థితా హృష్టా త్రిపురాపరిసేవితా. ౧౩౪. వృంతావత్యర్చితా శ్రద్ధా దుర్జ్ఞేయా భక్తవల్లభా, దుర్లభా సాంద్రసౌఖ్యాత్మా శ్రేయోహేతుస్సుభోగదా. ౧౩౫. సారంగా శారదా బోధా సద్బృందావనచారిణీ, బ్రహ్మానందా చిదానందా ధ్యానానందార్ధమాత్రికా. ౧౩౬. గంధర్వాసురతజ్ఞా చ గోవిందప్రాణసంగమా, కృష్ణాంగభూషణా రత్నభూషణా స్వర్ణభూషితా. ౧౩౭. శ్రీకృష్ణహృదయావాసముక్తాకనకనాసికా, సద్రత్నకంకణయుతా శ్రీమన్నీలగిరిస్థితా. ౧౩౮. స్వర్ణనూపురసంపన్నా స్వర్ణకింకిణిమండితా, అశేషరాసకుతుకా రంభోరూస్తనుమధ్యమా. ౧౩౯. పరాకృతిః పరానందా పరస్వర్గవిహారిణీ, ప్రసూనకబరీ చిత్రా మహాసిందూరసుందరీ. ౧౪౦. కైశోరవయసా బాలా ప్రమదాకులశేఖరా, కృష్ణాధరసుధాస్వాదా శ్యామప్రేమవినోదినీ. ౧౪౧. శిఖిపిచ్ఛలసచ్చూడాస్వర్ణచంపకభూషితా, కుంకుమాలక్తకస్తూరీమండితా చాపరాజితా. ౧౪౨. హేమహారాన్వితా పుష్పాహారాఢ్యా రసవత్యపి, మాధుర్యమధురా పద్మా పద్మహస్తా సువిశ్రుతా. ౧౪౩. భ్రూభంగాభంగకోదండకటాక్షశరసంధినీ, శేషదేవా

గ రవారాశియందు సంతతము విహరించుచుండును. రాధాదేవి జగత్కర్త్రి. జగత్పాలనమున నాదృతిగలది. ప్రళయము

శిరస్థాచ నిత్యస్థలవిహారిణీ. ౧౪౪. కారుణ్యజలమధ్యస్థా నిత్యమత్తాధిరోహిణి, అష్టభాషవతీ చాష్టనాయికాలక్షణాన్వితా. ౧౪౫. సునీతిజ్ఞా శ్రుతిజ్ఞా చ సర్వజ్ఞా దుఃఖహారిణీ, రజోగుణేశ్వరీ చైవ జరచ్చంద్రనిభాననా. ౧౪౬. కేతకీకుసుమాభాసా సదా సింధువనస్థితా, హేమపుష్పాధికకరా పంచశక్తిమయీ హితా: ౧౪౭. స్తనకుంభీ నరాఢ్యా చ క్షీణాపుణ్యాయశస్వినీ, వైరాజసూయజననీ శ్రీశా భువనమోహినీ. ౧౪౮. మహాశోభా మహామాయా మహాకాంతిర్మహాస్మృతిః, మహామోహా మహావిద్యా మహాకీర్తిర్మహారతిః. ౧౪౯. మహాధైర్యా మహావీర్యా మహాశక్తిర్మహాద్యుతిః, మహాగౌరీ మహాసంపన్మహాభోగవిలాసినీ. ౧౫౦. సమయాభక్తిదాశోకా వాత్సల్యరసదాయినీ, సుహృద్భక్తిప్రదా స్వచ్ఛా మాధుర్యరసవర్షిణీ. ౧౫౧. భావభక్తిప్రదా శుద్ధప్రేమభక్తివివర్ధినీ, గోపరామాభిరామా చ క్రీడారామా పరేశ్వరీ. ౧౫౨. నిత్యరామా చాత్మరామా కృష్ణా రామా రమేశ్వరీ, ఏకానేకజగద్వ్యాప్తా విశ్వలీలాప్రకాశినీ. ౧౫౩. సరస్వతీశా దుర్గేశా జగదీశా జగద్విధిః, విష్ణువంశనివాసా చ విష్ణువంశసముద్భవా. ౧౫౪. విష్ణువంశస్తుతా కర్త్రీ విష్ణువంశావనీ సదా, ఆరామస్థా వనస్థా చ సూర్యపుత్ర్యవగాహినీ. ౧౫౫. ప్రీతిస్థా నిత్యమంత్రస్థా గోలోకస్థా విభూతిదా, స్వానుభూతిస్థితా వ్యక్తా సర్వలోకనివాసినీ. ౧౫౬. అమృతాహ్యద్భుతా శ్రీమన్నారాయణసమీడితా, అక్షరాపిచకూటస్థా మహాపురుషసంభవా. ౧౫౭. ఔదార్యభావసాధ్యాచ స్థూలసూక్ష్మాతిరూపిణీ, శిరీషపుష్పమృదులా గాంగేయముకురప్రభా. ౧౫౮. నీలోత్పలజితాక్షీ చ సద్రత్నకబరాన్వితా, ప్రేమపర్యంకనిలయా తేజోమండలమధ్యగా. ౧౫౯. కృష్ణాంగగోపనాఽభేదా లీలావరణనాయికా, సుధాసింధుసముల్లాసా మృతాస్యందవిధాయినీ. ౧౬౦.

చేయును. బ్రహ్మాండేశ్వరి సర్వజగత్తులను క్షణమాత్రమున నిర్మిం
చును. ఆజగజ్జననీనామసాహస్రమును నారదా! నీకుం దెల్పితిని!

కృష్ణచిత్తా రాసచిత్తా ప్రేమచిత్తా హరిప్రియా, ఆచింతనగుణగ్రామా కృష్ణ
లీలామలాపహా. ౧౬౧. రాససింధుశశాంకా చ రాసమండలమండినీ, నత
వ్రతాసింరీచ్ఛాసుమూర్తిస్సురవందితా. ౧౬౨. గోపీచూడామణిర్గోపీగణేడ్యా
విరజాధికా, గోపప్రేష్ఠా గోపకన్యా గోపనారీ సుగోపికా. ౧౬౩. గోప
ధామా సుదామాంబా గోపాలీ గోపమోహినీ, గోపభూషా కృష్ణభూషా
శ్రీబృందావనచంద్రికా ౧౬౪. వీణాదిఘోషనిరతా రాసోత్సవవికాసినీ,
కృష్ణచేష్టాపరిజ్ఞాతా కోటికందర్పమోహినీ. ౧౬౫. శ్రీకృష్ణగుణనాగాఢ్యా
దేవసుందరిమోహినీ, కృష్ణచంద్రమనోజ్ఞా చ కృష్ణదేవసహోదరీ. ౧౬౬.
కృష్ణాభిలాషిణీ కృష్ణప్రేమానుగ్రహవాంఛితా, క్షేమా చ మధురాలాపా
భ్రువోమాయా సుభద్రికా. ౧౬౭. ప్రకృతిః పరమానందా నీపద్రుమతల
స్థితా, కృపాకటాక్షా బింబోష్ఠీ రంభా చారునితంబినీ. ౧౬౮. స్మరకేళి
నిధానా చ గండతాటంకమండితా, హేమాద్రికాంతిరుచిరా ప్రేమాద్యా
మదమంథరా. ౧౬౯. కృష్ణచింతా ప్రేమచింతా రతిచింతా చ కృష్ణదా,
రాసచిగతా భావచింతా శుద్ధచింతా మహారసా. ౧౭౦. కృష్ణా దృష్టిత్రుటి
యుగా దృష్టిపక్ష్మవినిందినీ, కందర్పజననీ ముఖ్యా వైకుంఠగతిదాయినీ.
౧౭౧. రాసభావా ప్రియాశ్లిష్టా ప్రేష్ఠా ప్రథమనాయికా, శుద్ధాసుధాదో
హినీ చ శ్రీరామారసమంజరీ. ౧౭౨. సుప్రభా వాశుభాచారా స్వర్ణదీ నర్మ
దాంబికా, గోమతీ చంద్రభాగేడ్యా సరయూస్తామ్రపర్ణిభూః. ౧౭౩.
నిష్కళంకచరిత్రా చ నిర్గుణా చ నిరంజనా.

ఏతన్నామసహస్రం తు యుగ్మరూపస్య నారద, పఠనీయం ప్రయ
త్నేన బృందావనరసావహే. మహాపాపప్రశమనం వంధ్యాత్వవినివర్తకం.
దారిద్ర్యశమనం రోగనాశనం కామదం మహత్, పాపాపహం వైరిహారం

భుక్తిముక్తులు రెండును దీనఁగల్గును. సర్వకామప్రదమని తలంచియే లోకుల కుపకారమగునని నీ కుపదేశించితిని దీనిని వినఁ గోరితివి. వింటివి. ఇఁక నేమి వినఁగోరెదవో తెల్పుము. అని సనత్కుమారుం డడుగ నారదముని యిట్లు ప్రశ్నించెను.

మహాత్మా! తంత్ర ప్రతిపాదితములగుమంత్రోపాసనవిధుల నుపదేశించితివి. అందును శ్రీకృష్ణమంత్ర వైభవము కడుంగడుం బ్రశంసార్హము. అందు రాధిక సర్వదేవతాదిపూజ్యయని తెల్పితివి. మూలప్రకృతియనియేకదా దానిసారము. ఆజగజ్జనని యంశావతారము లగుదేవతాబృందములచరిత్రము మంత్రములు వానివిధులు తెలుపుము. తంత్రరహస్యములం దుండును. వానిని వినఁ గోరికకలదు శక్తితంత్రము లనేకములుగలవు. అన్నియు శంకరోక్తములే. వానిసారమును గ్రహించి నాకు నుపదేశింపుము. అని నారదముని ప్రశ్నింపఁగా సనత్కుమారుఁడు రాధాపాదారవిందములను మనస్సున భక్తిపూర్వకముగ స్మరించి యిట్లు పలికెను.

రాధామాధవభక్తిదం. నమస్తస్తై భగవతే కృష్ణాయాకుంఠమేధసే. రాధాసంగసుధాసింధా నమో నిత్యవిహారిణే. రాధాదేవీ జగత్కర్త్రీ జగత్పాలనతత్పరా, జగల్లయ విధాత్రీ చ సర్వేశీ సర్వసూతికా. తస్యా నామసహస్రంవై మయా ప్రోక్తం మునీశ్వర, భుక్తిముక్తిప్రదం దివ్యం కిం భూయశ్శ్రోతుమిచ్ఛసి.

రాధాకృష్ణసహస్రనామస్తోత్రం సంపూర్ణమ్.

పంచప్రకృతిమంత్రపూజావివరణము.

* నారదా! వినుము. రాధాంశభూత దేవతారాధనమును వచింతును. అది పరమాశ్చర్యము. మంత్రసాధనపూర్వకముగ వాని నెఱుంగందగును శ్రీకృష్ణార్ధాంగసముద్భూత రాధయని తెలిపితినిగదా. గోలోకాధినాథయగు నాదేవి కృష్ణసహాయిని యని నమ్ముము. తేజోమండలమునడుమ నుండును. దృశ్యాదృశ్యస్వరూపిణి యనందగు. ఒకానొక కాలమందా దేవింగూడి శ్రీకృష్ణుండుండెను. ఆతని వామభాగమునుండి నారాయణుం డుదయించెను. రాధికాదేవి వామాంగమునుండి మహాలక్ష్మి యుదయించెను. అంత శ్రీకృష్ణుండా మహాలక్ష్మిని నారాయణున కొసంగి వైకుంఠమున నిలిపెను. లోకపాలనము చేయుచుండం దగునని పల్కెను. పిదప గోలోకనాథుని లోమములవివరములనుండి లెక్కపెట్ట శక్యముకాని గోపాలకులు పుట్టిరి. వారెల్లం గృష్ణునితో సరిపోలువయస్సుకలవారు. ప్రాణమిత్రులు. వారెల్ల నాకృష్ణునకు భక్తులగుపార్షదులైరి. రాధాంగలోమకూపములనుండి గోపకన్య లుదయించిరి. వారెల్ల రాధాతుల్యవయస్స్కలితలు. రాధకు దాసికలయిరి.

తత్కాలమున శ్రీకృష్ణశరీరమునుండి దుర్గ యావిర్భవించెను. విష్ణుమాయయని సనాతనియని యామె విఖ్యాతిం గాంచెను. దేవీనికాయమునకు బీజరూపిణి, మూలప్రకృతి, ఈశ్వరియునగు. ఆమె తేజస్స్వరూపురాలు, పరిపూర్ణురాలు, త్రిగుణాత్మిక, వేయిబాహువు లామెకుండెను. నానావిధశస్త్రవిభూషి

* ఈవిషయము బృహన్నారదపురాణమున నెనుబదిమూండవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపంబడినది.

తముళైయవియుండెను. మూఁడుకన్నులాదేవికింగలవు. ప్రపంచ సంసార వృక్షబీజస్వరూపురాలామెయే. శాశ్వతముగానుండు దేవత. ఆమెయుదయింపఁగనే రత్నసింహాసనమొసంగి హరి గౌరవించెను. ఆతరుణముననే శ్రీహరి నాభికమలమునుండి సస్త్రీకుఁడై చతుర్ముఖములు వెలయఁగా జ్ఞానవంతులలో శ్రేష్ఠుఁడై యోంకారము నుచ్చరించుచుఁగమండలువు ధరించి తపోనిరతి యలరబ్రహ్మ యావిర్భవించెను. ఆతఁడు సావిత్రియనఁబడు భార్యతోఁడ శ్రీహరిని వేదవాక్కుల సన్నుతించి హరి యానతింగొని తదాదిష్టరత్నపీఠమునఁ గూరుచుండెను.

అంత నా శ్రీకృష్ణుఁడు రెండురూపములుగా నయ్యెను. వామార్ధాంగము మహాదేవుఁడు. దక్షార్ధాంగము గోపికాపతి యయ్యెను. మహాదేవునకుఁ బంచవక్త్రములు త్రినేత్రము లొప్పారును. కృష్ణునభినుతించి హరిపురోభాగమునఁ గూరుచుండెను. శ్రీకృష్ణుఁ డప్పుడు చతుర్ముఖుంగని నీవు సృష్టిచేయుచుండుమనియె. సత్యలోకము నీకు నివాసము కాఁగలదు. అందుఁడి నన్ను స్మరించుచుండుము. బ్రహ్మని యానతిచ్చెను. నలువయు హరి యాజ్ఞంగొని నమస్కరించి భార్యంగూడి యరిగి సృష్టిచేయుచుండెను. నారదా! నా ప్రభృతుల మా బ్రహ్మదేవుని మానసపుత్త్రులము. మరల మహాదేవుని గని హరి శంకరా! విశ్వేశ్వరా! ఈదుర్గను గ్రహింపుము. శివలోకమునఁ దపోనిరతి నుండుము. సృష్ట్యంతకాలమున దానిని సంహరింపుము. అనుటయు శంకరుఁడు శ్రీహరికి నమస్కరించి శివలోకమునకుఁ బోయెను. మఱికొంతకాలమున కాహరిముఖమునుండి సరస్వతి యావిర్భవించెను. వీణాపుస్తకములఁ దాల్చియుండెను.

మానదా! శారదా! వైకుంఠమున కరుగుము. లక్ష్మిసమీప మున నుండుము. నాలుగుబాహువులుగల నారాయణు నాశ్రయింపుము. అని శ్రీకృష్ణుం డాజ్ఞాపింప నామె నమస్కరించి నారాయణునిచెంత కరిగెను.

ఈరీతిగా రాధాదేవి యైదురూపములుగా మాఱి సృష్టి కారణభూతురా లయ్యెను. వీరు పంచప్రకృతు లనంబడుదురు. వీరినారాధించుమార్గమును వచించెద మంత్రధ్యానార్చనాదికము ప్రతిపాదించెదను. దాన లోకులకు మంత్రసిద్ధియగు. దానవారు కృతార్థులగుదురు. మంత్ర ముపదేశార్హమగు. అందుం దొలిదేవతామంత్రమునకు ఋషిసుతపుడు. గాయత్రి ఛందస్సు. రాధికయే దేవత. ప్రణవము బీజము. స్వాహాయనునది శ . షడక్షరములచే షడంగన్యాసముచేయవలయును. అవి బిందుపూర్వకములుగా నుండవలయును శ్రీకృష్ణభామిని యగురాధికను హృదయకమలమున ధ్యానింపవలయును.

"శ్వేతచంపకవర్ణాభాం కోటిచంద్రసమప్రభాం,
శరత్పార్వణచంద్రాస్యాం నీలేందీవరలోచనామ్.
సుశ్రోణీం సునితంబాం చ పక్వబింబాధరాంబరామ్,
ముక్తాకుందాభదశనాం వహ్నిశుద్ధాంశుకాన్వితామ్.
రత్నకేయూరవలయహారకుండలశోభితామ్,
గోపీభిస్సుప్రియాభిశ్చ సేవితాం శ్వేతచామరైః.
రాసమండలమధ్యస్థాం రత్నసింహాసనస్థితాం,
ధ్యాత్వా పుష్పాంజలిం క్షిప్త్వా పూజయే దుపచారకైః."

పుష్పాంజలిపూర్వకముగాం బూజింపవలయును. మూలమంత్రము నాలులక్షలు జపింపవలయును. దానిదశాంశము

తిలలచే హోమముచేయవలయును. నేతిలో నాతిలలను దడిపియే హోమముచేయందగునని శాస్త్రమర్యాద. ఆవరణ పూజ యంగదేవతాసహితముగ నొనరింపవలయును. షట్కోణములయందు షడంగదేవతలను బూజింపందగు. తద్బాహ్యమునఁ గలయష్టదళములయందు మాలావతి, మాధవి, రత్నమాల, సుశీలిక, శశికళ, పారిజాత, పద్మావతి, సుందరి యను దేవతల నావాహనముచేసి పూజింపవలయును. ప్రాగాద్యష్ట దిక్కులయందు వీరిని వరుసఁగా నారాధింపవలయును. దళములయం దిట్లుపూజించి దిక్పాలకులనింద్రాదులను గ్రమముతప్పక యుండ నావాహనముచేసి పూజింపందగు. వారియాయుధముల కట్లే యారాధనము సాగింపవలయు.

రాధా కృష్ణప్రియా రాసేశ్వరీ గోపీగణాధిపా,
నిర్గుణా కృష్ణపూజ్యా చ మూలప్రకృతి రీశ్వరీ.
సర్వేశ్వరీ సర్వపూజ్యా వై రాజజననీ తథా,
పూర్వాద్యాశాసు రక్షంతు పాతుం మాం సర్వతస్సదా.
త్వం దేవి జగతాం మాతా విష్ణుమాయా సనాతనీ,
కృష్ణమాయాదిదేవీచ కృష్ణప్రాణాధికే శుభే.
కృష్ణభక్తిప్రదే రాధే నమస్తే మంగళప్రదే,
ఇతి సంప్రార్థ్య, సర్వేశీం స్తుత్వా హృది విసర్జయేత్.

పూజాంతమున నీరీతిగా నాజగదంబను ధ్యానించి హృదయమున విసర్జనము చేసికొనవలయును. ఈప్రకార మే మానవుఁడు రాధికను నిత్యము సర్వప్రపంచమున కాదిభూతురాలని, సర్వమంగళయని, తలంచి పూజాదికమున సంతోషపెట్టునో యాసాధకుఁ డీలోకమున నెల్లభోగముల ననుభవించి

యంతమున గోలోకము నొందును. *నారదా! యిట్లే తక్కిన నల్వురకుఁ బూజ విధింపఁబడినది. వారినిగూడ నారాధింప వలయును. సాంగపూజ యగును.

రాధిక సాగరమును శాప మొసంగుట.

† మోహినియను నారీమణివసువువలన ననేకధర్మముల నెఱింగి ప్రసంగవశమున నిట్లు ప్రశ్నించెను. సాగరములలో నీప్రాక్సాగరము క్షారోదకముగలదికదా. ఏల యిట్లయ్యెను. గురువవగు నీ వీప్రశ్నమునకు బదులుచెప్పి నాసంశయమును దొలఁగింపుమా యని వేఁడెను. వసు విట్లు బదులుచెప్పఁ బూనెను. మోహినీదేవీ! సాగరజలము లిట్లగుటకుం గలహేతువును వివరించెద. ఆకర్ణింపుము. సృష్టికాలముననే సాగరములు సప్తసంఖ్యాకములుగా విభజింపఁబడెను అవియన్నియు మూలప్రకృతియగు రాధికాగర్భసంభూతము లని యెఱుంగుము. అవి వేఱువేఱురూపములు కలవగును.

ఒకానొక కాలమునందు రాధికాపతి సభార్యుఁడై బృందావనమున నుండెను. గోపకులు గోపికలు సేవించుచుండిరి. రాసమండలాంతరమునందు రత్నమండపమునందు సువేషముగలరాధికయుఁ దానును గూరుచుండి సంతోషరసము ననుభవించుచుండెను. సప్తసాగరములు బాలకరూపముల మాతృస్తన్యమును గోరి యరుదెంచిరి వారు క్షుధా

* తక్కిన దేవతాచతుష్టయమునకుఁ బూజావిధానము కలదు. ప్రకృతమున కది సంగతముకాదని వదలితిని. † బృహన్నారదపురాణో. ఖండమున నేఁబదియెనిమిదవయధ్యాయమునుండి యీకథ సంగృహీతము. మోహినికి వసువునకు జరిగినసంవాదమని గ్రహింపఁదగు.

ర్తులుగాన రాసమండలమును జొచ్చిరి. స్తన్యపానాతురతను గనఁబఱచిరి. ద్వారమునను్న వారిది మీరరుగ సమయము కాదని వారించిరి. ఆబాలకులు క్షుధార్తులగుట నిలువక, లోపలి కరిగిరి. తల్లికడ కరుగుబాలకుల వలదనుట ధర్మము కాదని గోపిక లడ్డుపెట్టక యూరకయుండిరి. బాలకులగుటను, ఆకొన్నవారగుటను, మాతల్లి యెక్కడనున్నదని విలపింప సాగిరి. తల్లి రమ్మని పిలుచుటయుఁ గొడుకు లరుగుటయు నలవాటుగ నుండెను. ఆవాడుకచొప్పున నీవల నిలుచుండి యందఱు మొఱ్ఱవెట్టుచుండఁ గొండికవాఁడు కక్కసించి రాసమండపాభ్యంతరమును జొచ్చెను. మూఁఢుడై భర్తకు శృంగారభంగముగావించె నన్నకోపమున మనస్సు కలవిల పాటొందఁగా బాలకా! నీవు భూలోకమునకరుగుము. త్వరగాఁ బొమ్ము. మాదంపతులకు విలాసభంగకరుఁడవైతివి. కాన నీశాపము ననుభవింపుము. తక్కినవారుకూడ భూలోకమున నొక్కచోటనుండకయాయాయి తావుల(వేఱువేఱుగా)నుందు రుగాక. ఆశాపము నాలకించి భీతులై మఱింత గట్టిగానేడ్చిరి. మాతృవియోగము నెడఁబాయఁజాలమని పలికిరి. ప్రణతార్తి హరుఁడు గావున శ్రీకృష్ణుడు సుప్రసన్నుఁడయ్యెను. పుత్త్రకులారా! భయంపడకుఁడు శాపము మాతృదత్తము. దాని ననుభవింపక తప్పదు. మీరు మానవలోకమున నుండుఁడు. మీ చెంత నే నుందును. మీరు జలరూపముల వేఱువేఱనుందురు. అందు నీకనిష్ఠుఁడు ఘోరతనొందఁగలఁడు. మీకెల్ల నడుమ నుండును. అని వారిదుఃఖమునాపి వదలెను. వారిశాపమాపు టకే సాగరతీరములఁ దా వసించెను. శృంగారమందిరము నే

కుమారుఁడు ప్రవేశించెనో యాతఁడే క్షార జలాకృతినొందెను. తక్కినవారు ద్రవరూపములనుమాత్రమే ధరించువారైరి. రసాగరాదులని వారు ప్రఖ్యాతులైరి. వేలువేలుతావుల వారుండిరి. అని వసువుపలికి యామె శంకఁదీర్చెను.

భగవన్మహిమము.

ఆమాట లాలకించి మోహినీదేవి! గురువర్యా! జగన్నాథునిపత్ని యగునా రాధ యెవ్వతుక? ఆమెస్తుతిని వినఁగోరెదను. ఆకౌతూహలమును సార్థకముచేయుము. రాధామాధవులవర్ణనము పురాణములయందు రహస్యముగదా. సర్వజ్ఞుఁడవుగాన నీవు తత్త్వము నెఱుంగుదువు. అన వసు విట్లు పలికెను. కోమలీ! నామనస్సు భగవంతునియందు మిక్కిలి లీనమయియున్నది. దానికి సంతోషము గలిగింపఁబూనినట్లు ప్రశ్నము గావించితివి. పరమానంద మొందితిని. వినుము. అది రహస్యాతిరహస్యము. బ్రహ్మైకత్వవిధాయకము. కావున నెల్లరకుఁ దెలుపరాదు. * ప్రకృతిపురుషులకు నియంతయై విధికి విధియై సంహర్తకు సంహర్తయై యలరు భగవంతునకు నమస్కారము లాచరించెదను. ఇఁక వినుము. శ్రీకృష్ణుఁడే సర్వావతారముల నవలంబించును. స్త్రీరూపమునఁగూడనవతరించును. సగుణుఁడని నిర్గుణుఁడని విఖ్యాతినొందును † ఆభగవంతుఁడే వస్తుగుణముల ననుసరించి రాముఁడని కృష్ణుఁడని పిలువఁబడును. లోక

* ప్రకృతేః పురుషస్యాపి నియంతారం విధేర్విధిం, సంహర్తారం చ సంహర్తు ర్భగవంతం నతోఽస్మ్యహం. అని మూలము. † స ఏవ రామః కృష్ణశ్చ వస్తుతో గుణతః పృథక్, సర్వే ప్రాకృతికా లోకా గోలోకో వి ణస్వ్వయం. అని మూలము.

ములన్నియుఁ బ్రకృతిమయములు గోలోకనుమాత్రము నిర్గుణము. అనఁగాఁ బ్రకృత్యతీతము. గోవులనఁగా భగవంతునంశములని వేదవేత్తలు నిరూపించిరి. * బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు ప్రకృతివికారులు గుణనిర్మితులు. ఆభగవంతుని తేజస్సు నిర్గుణమని గుణాత్మకమని నిర్ణయింపఁబడినది. గుణములుకూడఁ దదంశము లేయగు. సర్వజీవులు వ్యాకృతరూపులు. రజస్సత్వతమోగుణములు వ్యాకృతోత్పాదకములు. అవ్యాకృతుఁ డగుపురుషునిగుణములు విజ్ఞాపకములు, దేహాభూతములునగు. ఆభగవచ్ఛక్తియే ప్రకృతియనంబడును. కార్యకారణరూపిణిని ప్రధానప్రకృతినిగా నిరూపింతురు నిర్గుణుఁడగుపురుషుని సనాతనుని సాక్షిగా వర్ణింతురు. పురుషుఁ డాప్రకృతిని వీర్యవతినిగాఁ జేయును. పిదప గుణములు వెలువడును మహత్తత్వమత్తతిగనఁబడును. వానినుండియే యని నమ్ముము. పురుషుఁ డనఁబడు వానియిచ్ఛచేతనే దానినుండి యహంకార ముదయించెను. అది ద్రవ్య, జ్ఞాన, క్రియాత్మకమై మువ్విధములుగ నుండును. అహంకారమే వైకారికమని, తైజసమని, తామసమని మూఁడు పేరులుగఁ బిలువఁబడును. దేవతలు వైకారికాత్ము లనఁబడుదురు. దిగ్వాతార్కప్రచేతోఽశ్విబ్రహ్మేంద్రోపేంద్రమిత్రజలములని దశవిధములుగ వారు పిలువఁబడుదురు. ఇంద్రియములు తైజసము లనఁబడు. అవి జ్ఞానేంద్రియములని కర్మేంద్రియములని రెండువిధములు. చెవులు, చర్మము, నాసికయు, నాలుకయు, నేత్రములను నీయైదును జ్ఞానేంద్రియములు.

* బ్రహ్మ విష్ణు శివాద్యాస్తు ప్రాకృతా గుణనిర్మితాః. అనిమూలము.

వాక్కు, బాహువులు, పురుషాంగము, పాదములు, పాయువు ననునివి కర్మేంద్రియములు. తామసమునుండి శబ్దము గలిగెను. దానినుండి యాకాశము, దానినుండి స్పర్శము, దాన వాయువు, పిదప రూపము, మఱి తేజస్సు కలిగెను. దానినుండి రసము, దాన నాపస్సులు, వానినుండి గంధము, దాన భూమియుఁ దోఁచెను. చరాచరస్థితి భూమివలననే సాగుచున్నది. ఆకాశాదితత్త్వములయందు నేకద్విత్రిచతుర్గుణములు, భూమియందుఁ బంచగుణములు కలవని చెప్పఁబడినవి. కావుననే భూమియం దీవిశేషముకలదని యెఱుంగవలయు. కాలమాయాంశలింగములనుండి యచేతనమగునండము కలిగెను దానియందుఁ జేతనము ప్రవేశించెను. ఆయండమునుండి విరాట్టుదయించెను. జలాంతరమున నాతఁడు శయనించెను ముఖాద్యవయవములు వచనాదుల నుపయుక్తములుగాఁ దోఁచెను. ఆ మహాత్ముని నాభియందే పద్మము కలిగెను. సహస్రార్కసమానప్రకాశముకలది యది యనివిఖ్యాతికలదు. ఆపద్మమునుండియే స్వాయంభువు కలిగెను. లోకముల కతఁడు ప్రపితామహుఁడు. విరాట్టువు దయఁగోరి తీవ్రతపస్సొనరించి యాస్వాయంభువు తదనుమతినొంది లోకములను లోకపాలకులను గల్పించెను. పదునాలుగులోకములు నూర్ధ్వాధోభాగముల నాతనినుండియే కలిగెను. ఇన్నిలోకములు కలిగిన యాకృతి బ్రహ్మాండమనఁబడును. అందు స్థావరజంగమాత్మకభూతముల నిర్మించెను బ్రహ్మమానసపుత్త్రులు సనకాదులు నలువురైరి. వరుసఁగా నీలోకము వృద్ధినొందెను. ఇది బ్రహ్మాండోత్పత్తిప్రకారము.

రాధామాధవమహత్త్వము.

*మోహినీ! ఆలకింపుము. ఈబ్రహ్మాండ మేమహాత్ముని వలనఁ గల్గెనో యాపరమపురుషుఁడు నిరంజనుఁడు, చిత్స్వరూపుఁడు, జనార్ధనుఁడు, జ్యోతిస్స్వరూపుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు. కావున నామహనీయునిమహిమము నాలకింపుము. తొలుతఁ దల్లక్షణమును వచింతు గోలోకమున శ్రీకృష్ణమూర్తి జ్యోతిర్మధ్యభాగమున నుండును. పరబ్రహ్మ యతఁడే. అద్వితీయుఁడు. దృశ్యాదృశ్య స్వరూపుఁడుగ నుండును. ఆ లోకమునందే గోవులు, గోపాలకులు, గోపికలు, బృందావనము, శతశృంగ పర్వతము, విరజానదియుఁ, గల్పవృక్షములు, వివిధవిధపక్షులు గలవు. అవియే శ్రీకృష్ణావతారమున భూలోకమున వెలసెను. మూలప్రకృతియగు రాధిక యెంతకాలము జాగరూకత నందియుండునో యంతకాలము శ్రీహరి దృశ్యరూపుఁడయియే యుండును. ప్రళయకాలము రాఁగా గోవులు లోనగునవి నిద్రించును. అత్తఱి నవియెల్ల నాకరంధ్రాముని గనుఁగొనఁజాల కుండును.జ్యోతిర్మధ్యభాగమునఁ గమనీయతనువుధరించి కిశోర మూర్తి యనం గననగుచు నీలమేఘశ్యాముఁడై పీతకౌశేయ ధారియై ద్విభుజములుగలిగి వేణువు కరసరసిజమందలరారఁగాఁ గిరీటాదివిభూషణము లొప్పారఁ గైవల్యనాథుఁ డుండును. రాధాదేవి శ్రీకృష్ణహృదయవర్తినియై యుండును. ఆరాధిక శ్రీహరికిఁ బ్రాణాధికప్రియతమురాలు. సువర్ణచ్ఛాయగలిగి చిద్రూపిణియై ప్రకృత్యతీతయైయుండును. ఈరీతి నుండురాధా

* ఈవిషయము పూర్వవిషయము ననుసరించియే యేఁబదితొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

మాధవులకు భేదము కానరాకుండు. నిత్యస్వరూపులుకదా. దాని కేమి కారణమో యెవ్వరు నిర్ణయింపఁజాలరు. వేదములు నిర్ణయింపఁజాలకయుండఁ దక్కినవా రెవ్వ రెట్లు నిర్ణయింపఁ గలరు? ఏరూపము శ్యామసుందరమై జ్యోతిర్మధ్యభాగమున నుండునో దాని నొకానొకప్పుడు శంకరుఁడు దర్శించెను. అది ధ్యానగోచరము. అది మొదలందఱు గోలోకవాసుని మహిమము నెఱింగిరి. నారదాదిమునులు సనకాదియోగులు శంకరప్రోక్తరూపమును ధ్యానింపసాగిరి. కాని దర్శింపఁజాలకయుండిరి. శివుఁ డింతదనుక మరల నాజ్యోతిర్మధ్యవిలసచ్ఛ్రీకృష్ణరూపమును దర్శింపఁ దపస్సొనరించుచున్నవాఁడు కాని దర్శింపవలనుపడదయ్యె. కావున సనాతనమనుబుద్ధిచే ధ్యానించుచున్నవాఁడు.

ఒకానొకప్పుడు రాధామాధవులు క్రీడించుచుండఁగా నాహరిరూపము రెండుగా నయ్యెను. అందు వామాంగము చతుర్భుజములుగల దయ్యెను. సమానరూపముగా నుండెను. సమానాంబరాలంకారములు గలదయ్యెను. అట్లే రాధారూపముకూడ రెండుగా నయ్యెను. ఒండొరుల వీక్షింపసాగిరి. చతుర్భుజరూపము లక్ష్మీకాంతుఁ డనఁబరఁగెను. ఆరూపము శంకరాదులకు భక్తులకు దర్శింపఁదగియెను. బ్రహ్మయు నెప్పుడో యొకతఱి దాని దర్శింపఁజాలెను. సృష్టికార్యమున నారూపమే దర్శింపఁదగి వాంఛాప్రద మాతనికయ్యెను. లక్ష్మీదేవి సనత్కుమారున కాచతుర్భుజరూపప్రభావమును దెలిపెను. విష్వక్సేనుఁడు తెలిసికొనఁగల్గెను. ఆరూపమే నారాయణాహ్వయము.

దానినే యెల్లరును ధ్యానింతురు. ధర్మపుత్త్రుఁడు దానిమహిమ్మమును నారదమునికి నెఱిఁగించెను.

గోలోకమహిమమంతయు రాధామాధవ మయము. ఆరాధయే దేవవర్యపూజితపాదారవింద యని యెఱుంగుము. ఒక్కతఱి నాదేవియే శివరూపమును గౌతుకమున ధరించెను. యోగీశ్వరేశ్వరుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడే దానింగాంచి యచ్చెరువందెను. వెంటనే యామె మూలప్రకృతిరూపమును ధరించెను. వామదేవముని యారూపమునే ధ్యానించువాఁడు. దుర్గారూపమును దాల్చినహారిని మునులు ధ్యానింతురు. రాధయే లక్ష్మియని సావిత్రీసరస్వతులని పిలువఁబడును. గంగయు నామెయే. వీరి కించుకంతయు భేదములేదు. కామధేనుస్వరూపిణియగు నారాధాంబ యైగువిధములుగా మార్పొందెను. రాధికానాథుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడే లక్ష్మీశుఁడనియుఁ బిల్వఁబడును. ఆతఁడే బ్రహ్మయు ధర్ముఁడు నారాయణుఁడునగు. ఇట్లు లాపరమాత్మయే పంచధా పరిణమించెను. కార్యకారణరూపునిగాఁ దత్త్వవేత్త లాపరమేశ్వరు ధ్యానింతురు. విషయాంతరప్రసక్తి శివుఁడు నయ్యెను. రాధాకాంతుని రాధికను ధ్యానించువారు సచ్చిత్సుఖాత్మకులగుదురు. ఆకృష్ణపరమేశ్వర తేజస్సముద్భూతురాలే రాధిక. మూలప్రకృతి సర్వలోకేశ్వరి కృష్ణరూప. దైత్యసంహారకారిణియునగు. ఒకానొకతఱి నారాధయే దక్షునకుఁ గూఁతురై పుట్టి శంకరునకుఁ బత్నియయ్యెను. భర్తృనిందావాక్యముల నాలకించి పతివ్రత గావునఁ దనతనువును యోగాగ్నిం గాల్చెను. హిమవంతునకుఁ గొమరితగాఁ బుట్టి మేనాదేవిని జననిగా భావించుచు శివునే భర్తగాఁ బడ

సెను. వస్తుతః రాధికయే శివపత్నియునగు. జగదంబాస్వరూపయు నామెయే. ఏలయనఁగా సర్వమునకధీశ్వరిగాన వలసిన రూపములఁ గార్యబాహుళ్యము ననుసరించి ధరించును. మోహినీ! వినుము *శ్రీకృష్ణుఁడే గణపతి. శివుఁడే స్కందుఁడగు. కొందఱు శివుఁడే రాధారూపమును ధరించెనందురు. కావున శివకృష్ణులకు భేదము కానరాదు. కృష్ణుఁడే మూలప్రకృతి. శివుఁడే రాధిక. లేక యొక్కతత్త్వమే. ద్విధావికృతి నొందెనో యెవ్వ రెఱుంగఁజాలరు? ఏపరతత్త్వమనిర్దేశ్యమగునో యది నిర్దేశింప నెట్లు శక్యమగును? †సర్వకర్మములకు శాస్త్రము నియామకమగును. కర్మి జీవుఁడని వర్ణింపఁబడు. అతఁడీశ్వరాంశసంభూతుఁడు ప్రభువనంబడు. ప్రకృతిపరుఁడేయైనను మాయచే మోహింపఁబడియుండును. ఎవ్వఁడు సర్వసాక్షియనఁబడునో అనుశయితయునగునో యాతని ననుశాయి యెఱుంగఁజాలఁడు ఆర్తులని దృప్తులని యిరుదెఱంగుల జీవులుందురు. ఆర్తులసహాయులు. దృప్తులు జన్మాంతరసహాయులగుదురు నిర్భయులు నగుదురు. ఎవరు మహాలక్ష్మియందుఁ బ్రపన్నులై సఖిభావము నాశ్రయింతురో వారలకొఱకు విధిబోధితమగుమంత్రమును దెలిపెదను. "గోపీజనవల్లభచరణం శరణం ప్రపద్యే" అనునదియే మంత్రము. పదాఱువర్ణములు కలది. మంత్రరాజ మనంబడును. మహాలక్ష్మియే దీనిం బ్రకాశింపఁజేసెను. తొలుత సనత్కుమారునకు శివుఁడుపదేశించెను.

---

* స్వయం కృష్ణో గణపతి స్స్వయం స్కందశ్శివోఽభవత్, శివమేవం వదంత్యేకే రాధారూపం సమాశ్రితమ్. అని మూలము. † శాస్త్రం నియామకం భద్రే సర్వేషాం కర్మణాం భవేత్. అని మూలము.

ఈమంత్రమును సఖభావము నాశ్రయించి గోపికాబృందము నడుమనుండునట్లు తనను దలంచుకొనవలయు. సాధకుఁడు తన గురువునం దీశ్వరభావము నునిచి వర్తింపవలయు. సదా ప్రణతుఁడుగా నుండవలయును. రాధామాధవసంజ్ఞగలవానినిగాఁ దన్ను దలంపవలయును. విష్ణుభక్తులయందు సమత యునుపం దగు. ప్రేమబంధనమువలన రేయింబవళ్లు ధ్యానించుచుండ వలయు. శక్తిలేదేని పర్వములయందైనను ధ్యానింపవలయు. దాన భగవత్ప్రీతిపాత్రుఁ డగును.

మహాశయులారా! రాధామాధవపూజపద్ధతి లోనగు విషయములను వ్రాసితిని. వీనిని భక్తిగలవారలే పంపఁ దగును. అవిలేనిచో నివిసుంతయు ఫలమునీయఁజాలవు. ఈమహాపురాణమునందుఁగూడ నేవిషయమునందును శివకేశవులకుఁ గాని రాధాసాత్త్వతులకుఁగాని భేదములేదని స్పష్టపఱుపఁబడినది. సాధకుఁడనఁగా నుపాసకుఁడని యర్థము. అతఁడు భేదబుద్ధిగలవాఁడైనచో ఫలముగలుఁగదనుట సత్యము. ఆభేదబుద్ధి గలవాఁడయ్యెనేని తంత్రోక్తఫలము గలుగును. ఎన్నిమంత్రములు నేర్చుకొన్నను నేర్చుకొనఁదగినవిషయమునువదలిన ఫలముగలుగునని యాశపడుటకల్ల. మంత్రమహిమమును బురాణమునుండి గ్రహించి తద్విధానమును నమ్మకయున్న వ్యర్థముగాక మతేమగును? వృథాయాసము. అంతియగాదు. జన్మాంతరమున నీచయోనిజననముకూడఁ గల్గును. కావున నొక్కదేవతను నమ్మినా నాదేవతయే సర్వదేవతాస్వరూపుఁడని నమ్మిన దంత్రమునఁ జెప్పఁబడినఫలముగలుగును ప్రకృతిపురుషులలోఁ బురుషుఁడే యుపాస్యుఁడనియుఁ బ్రకృతియుపాసనార్హ కాదనియు

వాదించుట మొండితనముగాక మఱేమిటి! అవయవవిశిష్టము ధ్యానసాధ్యము. అది ప్రకృతిమయమేకాక మఱేమగును? అపుడు ప్రకృతి యెట్లుపాస్యకాదో తెలియరాదు రూపనామ క్రియాసహితమగునది యెల్లఁ బ్రకృతికి లోఁబడినదియే. హరి హరబ్రహ్మాదు లామూలప్రకృతి కింకరులేగాక మఱేమి? తద తీతుఁ డుపాస్యుఁ డెట్లగును? ఆయుపాసనము వేఱు. దాని కీవిధు లక్కఱలేదు భావనారూపమే యాయుపాసనమగును. సర్వత్ర యాపరతత్త్వమునే కాంచుటయే నిర్గుణోపాసనము.

"సర్వత్ర సమదర్శనః." అన్న భగవదుక్తి కర్థమేమి?
విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాస్సమదర్శినః."

అన్నదానికి భావమేమి? నిర్గుణోపాసనమన నిదియే యనక మఱొక్కమాట పలుక సాధ్యమే ధ్యానమునకుఁ జందన పుష్పాదిపరికరము లక్కఱలేదు.

"ఆత్మా త్వం గిరిజా మతిః పరిజనాః ప్రాణాశ్శరీరం గృహం
పూజా తే విషయోపభోగరచనా నిద్రాసమాధిస్థితిః
సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణవిధిస్స్తోత్రాణి సర్వాగిరో
యద్యత్కర్మ కరోమి తత్తదఖిలం శంభో తవారాధనమ్.

అన్న శ్రీమచ్ఛంకరోక్తియందుఁ గలసారమేమి? ఏపని చేయు చున్న నీశ్వరునివిగా దాని భావించుటయే యనికావా. మఱొక్కమాట పలుక సాధ్యమా. ఇదియే పూజారహస్యము. వేషధారుల కివి రుచింపవు. ఏలన? వీనిచే వారికి ద్రవ్యము దొరకదు. కావునఁ దొలుదొలుత బాహ్యపూజావిధానము నెఱవేర్చి కొంత మనశ్శాంతిని గలిగించుకొని పిదప మానసిక

పూజావిధి ననుసరించి మనశ్చాంచల్యమును వదలించుకొని పిదప భగవంతుని సర్వవ్యాపిగాఁ జూడ నభ్యసింపవలయు. ఆతరుణమున భక్తునిమనస్సు భేదబుద్ధిని మాని కామక్రోధాదులకు లోఁబడక సర్వవస్తువులను భగవద్రూపమునుగాఁ జూడ గల్గును. అదియే భక్తిపరాకాష్ఠావస్థ. జ్ఞానిలక్షణమదియే. ఇఁకఁ దరువాతి శ్రీకృష్ణమహిమము నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణప్రేమామృతస్తోత్రము.

*పరశురాముఁడు శంకరునివలన దివ్యాస్త్రలాభము నొందెను. కాని యవి తనకు సాక్షాత్కరింపకయుండెను. కారణమేమని యగస్త్యునిచెంత కరిగి యడవినడుమ జరగినమృగీమృగ సంవాదమును నెఱింగించెను. అగస్త్యముని పరశురాముని సంశయము నెడఁబాపగోరి యిట్లు పలికెను. కార్యాకార్యవిశారదా! రామా! వినుము. హితముపదేశింతును. ఆరీతిగాఁ జేయుము. ఇక్కడికిఁ గొంతదూరమునఁ బరమదుర్లభమగు శ్రీమహావిష్ణుస్థానము కలదు. అందే యామహావిష్ణుపాద చిహ్నము లగపడును. పూర్వము బలినిగ్రహణమున వామనమూర్తిపాదత్రితయమున ముల్లోకములఁ గొలుచుతఱిఁ దత్పాదవిన్యాసస్థలమునుండి గంగ యావిర్భవించెను ఆస్థలమునకే నీవరిగి యేకమానసమేకాగ్రచిత్తమున నీచెప్పఁబోవు శ్రీకృష్ణప్రేమామృతస్తోత్రమును బఠింపుము. నియమమునఁ బఠింపవలయుఁజుమీ. నియతాహారుఁడవు కావలయును. మంత్రసిద్ధినిగోరి యింతకుమున్నే నీవు కవచము నభ్యసించితివికదా.

* ఇది బ్రహ్మాండపురాణమున్ నుపోద్ఘాతపాదము ముప్పదాఱవయధ్యాయమునుండి సంగృహీతమని యెఱుంగునది.

శత్రువిజయమును గోరితివి. అది యీపారాయణము చేసినఁ గాని సిద్ధింపదు.

అనుమాట లాలకించి పరశురాముఁ డచ్చటి కరిగెను. స్వర్ణది యెచ్చోట నావిర్భవించెనో యందునొకయాశ్రమమును గల్పించుకొని యకృతవ్రణుఁ డనుపేరుగలమిత్రునింగూడి వసించెను. శ్రీకృష్ణప్రేమామృతమను నామముగలస్తోత్రము నభ్యసింపసాగెను. ఆస్తోత్రమును భూదేవికి నాదిశేషు వుపదేశించినది. సర్వకామముల ఫలింపఁజేయునది. భుక్తిముక్తుల నొసంగునది *అది శ్రీకృష్ణుని మాటయెనిమిదినామములుగలది. భగవం

శ్రీకృష్ణప్రేమామృతస్తుతిః.

*శ్రీకృష్ణః కమలానాథో వాసుదేవస్సనాతనః, వసుదేవాత్మజః పుణ్యో లీలామానుషవిగ్రహః. ౧. శ్రీవత్సకౌస్తుభధరో యశోదావత్సలో హరిః, చతుర్భుజాత్తచక్రాసిగదాశంఖాద్యుదాయుధః. ౨. దేవకీనందనశ్శ్రీశో నందగోపప్రియాత్మజః, యమునావేగసంహారీ బలభద్రప్రియానుజః. 3. పూతనాజీవితహర శ్శకటాసురభంజనః, నందవ్రజజనానందీ సచ్చిదానందవిగ్రహః. ౪. నవనీతవిలిప్తాంగో నవనీతనటోఽనఘః, నవనీతలవాహారీ ముచుకుందప్రసాదకృత్. ౫. షోడశస్త్రీసహస్రేశస్త్రిభంగీ మధురాకృతిః, శుకవాగమృతాబ్ధీందుర్గోవిందో గోవిదాంపతిః. ౬. వత్సపాలనసంచారీ ధేనుకాసురమర్దనః, తృణీకృతతృణావర్తో యమళార్జునభంజనః. ౭. ఉత్తాలతాలభేత్తా చ తమాలశ్యామలాకృతిః, గోపగోపీశ్వరో యోగీ సూర్యకోటిసమప్రభః. ౮. ఇలాపతిః పరంజ్యోతిర్యాదవేంద్రో యదూద్వహః, వనమాలీ పీతవాసాః పారిజాతాపహారకః. ౯. గోవర్ధనాచలోద్ధర్తా గోపాలస్సర్వపాలకః, జో నిరంజనః కామజనకః కంజలోచనః. ౧౦. మధుహా మధురానాథో

తున కా స్తుతిని పారాయణముచేయువారలయం దత్యంత ప్రీతి యుండును. ఇది సామాన్యస్తుతివంటిది కాదు. సమాహిత

ద్వారకానాయకో బలీ, బృందావనాంతసంచారీ తులసీదామభూషణః ౧౧. స్యమంతకమణేర్హర్తా నరనారాయణాత్మకః, కుబ్జాకృష్టాంబరధరో మాయీ పరమపూరుషః. ౧౨. ముష్టికాసురచాణూరమల్లయుద్ధవిశారదః, సంసారవైరీ కంసారీ మురారిర్నరకాంతకః. ౧౩. అనాదిబ్రహ్మచారీ చ కృష్ణావ్యసనకర్షకః, శిశుపాలశిరశ్ఛేత్తా దుర్యోధనకులాంతకృత్. ౧౪. విదురాక్రూరవరదో విశ్వరూపప్రదర్శకః, సత్యవాక్సత్యసంకల్పస్సత్యభామారతో జయీ. ౧౫. సుభద్రాపూర్వజో విష్ణుర్భీష్మముక్తిప్రదాయకః, జగద్గురుర్జగన్నాథో వేణువాద్యవిశారదః. ౧౬. వృషభాసురవిధ్వంసీ బకారిర్బాణబాహుకృత్, యుధిష్ఠిరప్రతిష్ఠాతా బర్హిబర్హావతంసకః. ౧౭. పార్థసారథిరవ్యక్తో గీతామృతమహోదధిః, కాళీయఫణిమాణిక్యరంజితశ్రీపదాంబుజః. ౧౮. దామోదరో యజ్ఞభోక్తా దానవేంద్రవినాశకః, నారాయణః పరంబ్రహ్మ పన్నగాశనవాహనః. ౧౯. జలక్రీడాసమాసక్తగోపీవస్త్రాపహారకః, పుణ్యశ్లోకస్తీర్థపాదో వేదవేద్యో దయానిధిః. ౨౦. సర్వతీర్థాత్మకస్సర్వగ్రహరూపీ పరాత్పరః, ఇత్యేవం కృష్ణదేవస్య నామ్నామష్టోత్తరం శతమ్. కృష్ణేన కృష్ణభక్తేన శ్రుత్వా గీతామృతం మహత్, స్తోత్రం కృష్ణప్రియకరం కృతం తస్మాన్మయా శ్రుతం కృష్ణప్రేమామృతం నామ పరమానందదాయకం. అత్యుపద్రవదుఃఖఘ్నం పరమాయుష్యవర్ధనం, దానం వ్రతం తపస్తీర్థం యత్కృతం త్విహ జన్మని. పఠతాం శృణ్వతాం చైవ కోటికోటిగుణం భవేత్, పుత్రప్రదమపుత్రాణామగతీనాం గతిప్రదం, ధనావహం దరిద్రాణాం జయేచ్ఛూనాం జయావహం, శిశూనాం గోకులానాం చ పుష్టిదం పుణ్యవర్ధనం. బాలరోగగ్రహాదీనాం శమనం శాంతికారకం, అంతే కృష్ణస్మరణదం భవ

చిత్తులై పఠించిన సర్వవాంఛితములు ఫలించును. అంతమున సాయుజ్యము గల్గును. ఇదియే యాస్తోత్రఫలము.

ఇట్లు లాపరశురాముఁడు శ్రీహరిని సన్నుతింపఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు దర్శనమొసంగెను. చతుర్వ్యూహాధిపతి, కమలలోచనుఁడు దర్శనమొసంగఁగా నాజమదగ్నికుమారుఁ డానందాంబుధిఁదేలలాడి సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించి లేచి కరములుజోడించి శ్రీకృష్ణదివ్యపాదారవిందద్వయమును మదినిల్పి పరమేశ్వరా! దీనబంధూ! సకలాపన్నివారకా యని తలంచుచు వినుతించెను.*పరాత్పరుఁ డానందించి సర్వార్థసిద్ధులఁగలుగున

తాపత్రయాపహం, ఆసిద్ధిసాధకం భద్రే జపాదికరమాత్మనాం. కృష్ణాయ యాదవేంద్రాయ జ్ఞానముద్రాయ యోగినే, నాథాయ రుక్మిణీశాయ నమో వేదాంతవేదినే. ఇమం మంత్రం మహాదేవి జపన్నేవ దివానిశం, సర్వగ్రహానుగ్రహభాక్సర్వప్రియతమో భవేత్. పుత్రపౌత్రైః పరివృతస్సర్వసిద్ధిసమృద్ధిమాన్, నిషేవ్య భోగానంతేఽపి కృష్ణసాయుజ్యమాప్నుయాత్.

ఇతి కృష్ణప్రేమామృతస్తోత్రం సంపూర్ణమ్.

పరశురామకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః.

*నమోనమః కారణవిగ్రహాయ ప్రపన్నపాలాయ సురార్తిహారిణే, బ్రహ్మేశశక్రేంద్రముఖస్తుతాయ నతోఽస్మి నిత్యం పరమేశ్వరాయ. ౧.

౦ వేదవాదైర్వివిధప్రకారైర్నిత్యంతు మీశానముఖా న శక్నుయుః, త్వం

జ్ఞాశీర్వదించెను. దాన సర్వాస్త్రములు స్వాధీనము లయ్యెను. కావున మహామతులారా! పరమేశ్వరునందుఁ బరశురాముఁడు భక్తియునిచి సకలమంత్రములఁ బరిగ్రహించి శ్రీకృష్ణునారాధించి వానిసిద్ధిని గాంచినట్లే మనముకూడ హరిహరులయందు

త్వామనిర్దేశ్యమజం పురాణమనంతమీడే భవ మే దయాపరః. ౨. యస్త్వేకఈశో నిజవాంఛితప్రదో ధత్తే తనూర్లోకవిహారరక్షణే, నానావిధా దేవమనుష్యతిర్యగ్యాదస్సుభూమేర్భరవారణాయ. ౩. తం త్వామహం భక్తజనానురక్తం విరక్తమత్యంతమపీందిరాదిషు, స్వయం సమక్షం వ్యభిచారదుష్టచిత్తాస్వపి ప్రేమనిబద్ధమానసమ్. ౪. యాం వై ప్రపన్నా అసురాస్సురానరాస్సకిన్నరాస్తిర్యగయోనయోపివా, గతాస్స్వరూపం నిఖిలం విహాయ తే దేహస్త్ర్యపత్యర్థమమత్వమీశ్వర. ౫. తం దేవదేవం భజతామభీప్సితప్రదం నిరీహం గుణవర్జితం చ, అచింత్యమవ్యక్తమఘౌఘనాశనం ప్రాప్తోఽరణం ప్రేమనిధానమాదరాత్. ౬. తపంతి తాపైర్వివిధైస్స్వదేహమన్యే తు యజ్ఞైర్వివిధైర్యజంతి, స్వప్నేఽపి తే రూపమలౌకికం విభో పశ్యంతి నైవార్థనిబద్ధవాసనాః. ౭. యే వై త్వదీయం చరణం భవశ్రమాన్నిర్విణ్ణచిత్తా విధివత్స్మరంతి, నమంతి భక్త్యాథ సమర్చయంతి వై పరస్పరం సంసది వర్ణయంతి. ౮. తేనైకజన్మోద్భవపంకభేదనప్రసక్తచిత్తా భవతోఽంఘ్రిపద్మే, తరంతి చాన్యానపి తారయంతి హి భవౌషధం నామసుధా తవేశ. ౯. అహం ప్రభో కామనిబద్ధచిత్తో భవంతమాద్యం వివిధప్రయత్నైః, ఆరాధయం నాథ భవాదభిజ్ఞః కిం తేవా విజ్ఞాప్యమిహాస్తి లోకే. ౧౦.

ఇతి పరశురామకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిస్సమాప్తా.

భేదబుద్ధిని బరిత్యజించి యేకతత్త్వమే కార్యాంతరములు సాధించునిమిత్తము రెండురూపముల ధరించెనని విశ్వసించి యందేరూపము నాశ్రయించినను ఫలముగలుగునని నమ్మి సేవింపవలయును. అదియే యిందుగలసారతరార్థము. ఇఁకఁ దరువాతికథ నాలకింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణునికడకు బ్రహ్మాదిదేవత లరుదెంచుట.

* శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించి చేయఁదగు చేయింపఁదగుమహాకార్యములనెల్ల నొనరించెను. ధర్మము చాలకాల మిల నెలకొన భగవద్గీతలు లోనగువానిమూలమున లోకుల కుపదేశించెను. దురాత్మకులెల్ల హతులైరని యోజించెను. ఇఁక యాదవులుమాత్రము మిగిలియున్నారు. వారినాశమునకుఁ దగుకారణములు తమంతటనే కలిగెను. తాను సాక్షీభూతుఁడై చూచుచు నానందించుచుండెను. అట్టితఱి బ్రహ్మదేవుఁడు సత్యలోకమునుండి ప్రయాణముచేసి సకలదేవతలు నింద్రాదిదిక్పాలకులు తన్నుఁ బరివేష్టించిరాఁగా సనకాదిమానసపుత్త్రులు కశ్యపాదిప్రజాపతులు ననుసరించిరాఁగా ద్వారకానగరమున కరుదెంచెను. దేవతాభేదజాతులెల్ల వారివెంటవచ్చెను. సకలదేవత లొక్కటిగాఁ గూడివచ్చుట చూచువారల కచ్చెరు కల్గింపఁ జాలియుండెను.

ద్వారకానగరమును జేరిరి. అందుఁ బరాత్పరుఁడు లీలామానవవిగ్రహమున వేంచేసియుండెను. చూచుటకు నున్న కన్నులు చాలవు. ఆభగవంతునిరూప మత్యద్భుతము. సకల

* ఇది శ్రీభాగవతమునఁ బదునొకండవస్కంధమున నాఱవయధ్యాయమునుండి ప్రధానముగా గ్రహింపఁబడినది.

లోకపాపధ్వంసనకరము. నిర్మలయశోదాయకము. జన్మముల నెన్నింటియందో మహాపుణ్యకార్యము లొనరించినఁగాని కనఁబడునదికాదు. అంతియగాక యేజన్మమున నామూర్తి కనఁబడునో దానింగాంచినంతన నిర్వ్యాజభక్తికుదురునో యది కడపటిజన్మ మనవలయు. ఈభావమున కేయుపనిషత్తులు, ఏపురాణములు సద్దుపడఁబూనవు. అట్టి సకలగుణకల్యాణమూర్తి యాపురవరమున విజయంచేసి భక్తులకన్నులకఱవు దీర్చుచుండెను. బ్రహ్మాదు లెల్లరకుఁ గనఁబడునట్లు వచ్చి రాయనియు వారిసంభాషణము నెల్ల రాలకించిరాయనియుఁ గొందఱు ప్రశ్నింతురు. అది సమంజసమగు ప్రశ్నముకాదు. ఇన్నిశక్తులుగలబ్రహ్మాదులు ద్వారకానగరవాసులకుఁ గనఁబడకయుండ శ్రీహరితో మాటలాడఁజాలరా అనునదియే యాప్రశ్నమునకు సమాధానమనఁదగు. ఇట్లు వచ్చినబ్రహ్మాదులు భగవంతుని సందర్శించి కల్పవృక్షములనుండి ప్రీతిపూర్వకముగాఁ దెచ్చినపుష్పములను హారములుగా నలరించి దివ్యపాదారవిందములకడఁ గానుకలిడిరి. సాష్టాంగవిధి నమస్కారము లొనరించిరి. మఱియు భక్తిభారమునఁ గొనివచ్చినయుపాయనముల నర్పించిరి.

"పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి."

అన్న భగవంతునభిప్రాయమునే యనుసరించి కానికలు సమర్పించి కరములు జోడించి యిట్లు స్తుతించిరి. దేవాదిదేవా! పురాణపూరుషా! కర్మపాశములనుండి విముక్తిని గోరుమహాత్ములు మనస్సుల నిరంతరము ధ్యానించు నీపాదపద్మములను బుద్ధీంద్రియప్రాణమనోవచనములచే నమస్కరింతుము. పరా

త్వరా! నీవు గుణత్రయరూపమగు మాయాయోగమునఁ నాత్మయందు మాయాగుణస్థితిచే నూహింపఁదరంబే కాని మహ దాదిరూపంబగు నీప్రపంచమును బుట్టింతువు. చక్కఁగఁ బాలింతువు. ఉచితకాలమున సంహరింతువు. అట్లు మహాకార్యములఁ జేసియు నాత్మసుఖసంపన్నుఁడవై రాగాదులకు దూరంబుగ నుండి యాకర్మముల నంటవు. నీకీర్తి నాలకించుటచే జనించిన పట్టుదలచే సత్త్వగుణప్రధానజీవులకుఁ గలిగినచందమున రాగముగలవారలకు విద్యచే, శ్రుతాధ్యయనదానతపఃప్రభృతులచేతమనశ్శుద్ధికలుగదు. మహానుభావా! నీపాదపద్మములను మునులు ప్రేమశీతలహృదయములచే ముముక్షువులై ధ్యానింతురు. భక్తులు సమానైశ్వర్యకాములై వాసుదేవసంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధవ్యూహముల నారాధింపఁదగు నీపాదకమల ముల నర్చింతురు. ఆత్మవేత్తలు వైకుంఠమునుగోరి కాలత్రయ ములఁ బూజింతురు. అట్టి నీయంఘ్రికమలములు *మాకుఁగల విషయవాసనలకుధూమకేతువులయ్యెను (వానినెల్లఁదుదముట్ట నశింపఁజేయునవి) మహాపురుషా! వైదికకర్మాభిరక్తులు తదుక్త పద్ధతిమీఁఱక పురోడాశాదికమును గ్రహించి యజ్ఞాగ్నిహోత్ర మున వేల్చుచు దేనిని దలంతురో, ఆత్మయోగమును దెలిసి కొన నభివాంఛించుయోగు లధ్యాత్మయోగమున ధ్యానింతురో, భక్తశిఖామణులు సర్వవిధములఁ బూజచేయుదురో, అట్టి నీపాదారవిందద్వంద్వము మాయశుభవాసనల నశింపఁ జేసెను. శ్రీమహాలక్ష్మి ప్రతిక్షణము స్పర్ధను బూనియుండ

* స్యాన్న స్తవాంఘ్రిరశుభాశయధూమకేతుః. అని మూ. అశుభా శయానాం విషయవాసనానామ్. అని వ్యాఖ్య.

నాపెను లెక్కింపక భక్తజనులు సమర్పించుమనోహరవనమాలి
కను బహూకరించుచు నర్చనలం బరిగ్రహించు నీచరణసర
సిజయుగ్మము మాకుఁగలశుభేతరవాసనలం దుడిచివేసెడిని.
బలిచక్రవర్తిని నిగ్రహించుతరుణమునయందు మూఁడుపాద
ములచే ముల్లోకములం గొలుచుకాలమున విజయపతాకరీతి
సత్యలోకమువఱకుఁ బ్రాఁకి దుష్టులకు భీతిని దేవతలకు నభయ
ప్రదానము ననుగ్రహించి త్రిపథగానదిపతాకచందమున నలరా
రుచు సాధువులకు స్వర్గప్రాప్తి నసాధువులకు నరకనివాసమును
గల్గించు నీపాదపంకజములజంట భక్తులమగుమాకు సంక్రమిం
చినపాపముల భస్మీకరించెడు. పురుషోత్తమా! యుద్ధాదిపీడలనొంది
యున్న బ్రహ్మాదులు ప్రకృతిపురుషులకంటె విలక్షణుఁడై కాలా
త్మకుఁడై యలరు నేపరమాత్మవశమున ముకుద్రాటంగట్టఁబడిన
గోవులచందమున వర్తింతురో అట్టి నీదగుదివ్యపదసారసములు
మాకత్యంతసుఖప్రదము లగుఁగాక. సనాతనా! ఈసకలబ్రహ్మాం
డములు పుట్టుటకు పెఁగడుటకు లయమందుటకు నీవె కారణము.
ప్రకృతిపురుషులకు మహత్తత్త్వమునకు నియామకుఁడవు నీవే
కదా. సర్వవిషయమునందుఁ బ్రవర్తించు చాతుర్మాస్యత్రయా
త్మకసంవత్సరరూపకాలము నీస్వరూపమే. ఉత్తమపురుషవాచ్యుఁ
డవు నీవే పురుషుఁడు ప్రకృతిసహాయమునుబడసి మాయచేత
విశ్వగర్భమునువలె మహత్తత్త్వమును ధరించుచున్నాఁడు.
ఆతత్త్వము మాయాగతమై యాత్మరూపమునుండి బహి
రావరణసమేతమగు హిరణ్మయాండకోశమును సృజించెను.
కాఁబట్టి చరాచరములకునెల్ల నధీశ్వరుఁడవు నీవే కాని వేఱొ
కరుఁడు కాఁడు. మాయచే వృద్ధినొందు నవయవవర్తనమున

సన్నిధినొందింపఁబడు విషయములను సేవించియు శ్రీకృష్ణా! నీవు వానిసంబంధమునొందవు. ఇతరులగుజీవులు కాని యోగులుకాని మిథ్యాభూతములగు విషయసంబంధమునకు వెఱతురు. (వానిచే బంధింపఁబడుదురు) పదాఱువేలభార్యలు సరసవీక్షణాదులచేతను దక్కుంగలశృంగారచేష్టలచేతను నీమనస్సునకు వికారమును గల్గింప శక్తులు కారైరి. శ్రీకృష్ణా! అమృతమయములగు నీకీర్తిప్రవాహములు పాదప్రక్షాళనజలమయ గంగాదిమహానదులును లోకమునకుఁ బావనత్వమును గల్పింప సమర్థంబులగు. అందు వేదబోధితమగు భవత్కీర్తిమయతీర్థంబును శ్రోత్రేంద్రియముచేతను, పాదారవిందసంభవమగుగంగా మహానదీతీర్థమును శరీరసంబంధములచేతను *స్వాశ్రమధర్మములందు నియతశ్రద్ధగలవారు సేవింతురు. అని భక్తిభరితస్వాంతముల ననేకరీతులఁ బ్రస్తుతించిరి.

వైకుంఠమునకు విచ్చేయుమని బ్రహ్మ కృష్ణుని వేఁడుట.

అని యిట్లు సకలదేవతలు ద్వారకానగరమును జేరి యంతరిక్షముననే నిలిచి యితరు లెఱుంగ రాకయుండఁ బొగడుటయు బ్రహ్మదేవుఁడు వినీతుఁడై యిట్లు ప్రార్థించెను మహాప్రభూ! పూర్వము మేమెల్ల నిన్ను భూభారమును హరింపఁ నవతరింపుమని యభ్యర్థించితిమి. సకలాత్మకుఁడవగు నీవస్మద్వాంఛితమును దీర్చి కృతకృత్యుఁడవైతివి. సత్యసంధులగు సాధువులయందు ధర్మంబు నెలకొన్నది. యాదవులకులమున నవతరించి సర్వలోకములపాపముల నడంచుకీర్తిని దశదిక్కులఁ

* తీర్థద్వయం శుచిషదస్త ఉపస్పృశంతి. అని మూ. శుచిషదః స్వాశ్రమధరస్థాః అని వ్యాఖ్యా.

బరఁగించి సకలకల్యాణగుణమయమూర్తిచే లోకహితార్థము చేసిన మహాద్భుతపరాక్రమవిశేషచరిత్రములను ముందు కలికాలమునయందు సాధువులు కీర్తించియు నాలకించియు సంసారజలధిని సత్యముగా దాఁటఁగలరు. మహాత్మా! నీవీభూమి నవతరించినది మొదలుకొని యింతదనుక నూటయిరువదిసంవత్సరములు చెల్లెను. దేవహితకార్య మేదియుఁ జేయక వదలినట్లు కానరాదు. యదువంశము విప్రశాపమున నశించినట్లె యెంచవచ్చును. ఇఁక సమ్మతమగునేని పరమమగస్థానముగా నుండు గోలోకమునకు విచ్చేయుము. అందు వేంచేసి దాసులమగు మమ్మును లోకపాలకులగు నింద్రాదులను లోకములను రక్షింపుమా యని ప్రార్థించి యంజలి గీలించి యుండెను.

శ్రీహరి బ్రహ్మాదుల వినుతుల నాలకించి మది సంతసించి మాయాకల్పితవిగ్రహుండగు శ్రీకృష్ణుఁడు శతానందా! నీయాశయమురీతి నింతకుముందే నే నాలోచించితిని మీప్రార్థనము చెల్లించితిని. భూదేవి శ్రమమును దీర్చితిని. వీర్యశౌర్యశ్రీమదమత్తంబగు నీయాదవవంశము చెలియలికట్టను దాఁటునట్లు ద్రుముభంగి స్వేచ్ఛాప్రవర్తనములచే లోకమును మ్రింగఁ జూచుచుండెను. ఇట్టి యవార్యగర్వమేదురమగు నీవంశమును దుదముట్ట నడంపక నే నీయవతారము నుజ్జగింతునేని ప్రపంచమునెల్ల నిది తాఱుమాఱుచేసి నశింపఁజేయును. ఇంతియగాక బ్రాహ్మణశాపమున నీయదువంశమునకు నాశన మాసన్నమయ్యెను. ఈకార్యము పూర్ణముగా నెఱవేఱినదిచూచి పరంధామమునకుఁ బోవ నెంచితిని. అని భగవంతుఁడు పలుకఁగా విని బ్రహ్మాదిదేవతలు సంతోషించి మహాపురుషునకు నమస్క

రించి కృతకృత్యులమైతిమని తమతమలోకంబులకుఁ దదాజ్ఞ శిరంబులఁ దాల్చిపోయిరి.

ఉద్ధవుఁడు భగవంతుని బ్రార్థించుట.

శ్రీహరి తలంచినట్లే బ్రహ్మాదు లరిగినపిదప మహోత్పాతములు పొడసూప నారంభించెను అవి దివిభవములు, నంతరిక్షభవములు, భౌమము లని ముత్తెఱంగుల నుండెను. ఎల్లరు నిదియేమి విపరీతమని యాలోచింపసాగిరి. వాని నందఱుచూచినట్లే శ్రీహరియుం గాంచి యాకాలమునఁ దనచెంతనున్న యదువృద్ధులంజూచి యిట్లు పలికెను. వృద్ధులారా! మహోత్పాతములు పరంపరలుగఁ బొడకట్టుచున్నవి. మనవంశమునకు నేవిధముచేతను మీఱరానిబ్రాహ్మణశాపము కలిగెను. బ్రదుకఁదలఁచితిమేని మన మిందు నింకమీఁద నిలువరాదు త్వరపడి ప్రభాసతీర్థమునకుఁ బోవవలయు. అది పరమపావనము. పూర్వము దక్షుఁ డొసంగినశాపమున క్షయరోగము గలుగఁగాఁ జంద్రుఁ డాతీర్థమునకుంబోయి స్నానముచేసి పాపవిముక్తినొంది మరలఁ దనకళ లభివృద్ధినిగాంచఁగా యథాపూర్వముగ నొప్పెను. మనము నందు స్నానమొనర్చి దేవపితృతర్పణం బొనరించి మృష్టాన్నమున బ్రాహ్మణులకుఁ దృప్తిగావించి సత్పాత్రములకు మంచిదానము లొసంగి నౌకలసహాయమున సముద్రమును దాఁటినట్లు సకలపాపములను దాఁటుదము. అని పలుకుటయు నామహనీయునిమాటల నాలకించి యాదవులెల్లఁ బ్రభాసతీర్థమున కరుగ దృఢనిశ్చయులైరి. రథముల నాయత్తపఱచిరి.

ఆవిషయము నెఱింగి యామహోత్పాతంబులఁ గన్ను

లారఁ గనుంగొనియుఁ దలంకెడుమదిగలయుద్ధవుఁడు శ్రీకృ
ష్ణునియం దత్యంతభక్తికలవాఁడు గావున నేకాంతమున
హరిని దర్శించి చెంతకుంబోయి ప్రదక్షిణపూర్వకముగా
నమస్కరించి కైదోయిపట్టి వినయవినమితశీర్షుఁడై యిట్లు
ప్రార్థించెను. దేవదేవేశా! యోగేశ్వరా! పుణ్యశ్రవణకీర్తనా!
పురాణపూరుషా! బ్రాహ్మణశాపమును మరలింప శక్తిగలవాఁడ
వయ్యు నీవీయదువంశము నుపసంహరించి యీలోకమును
ద్యజింపఁబూనితివి. క్షణార్థముకూడ నీపాదారవిందము విడిచి
యుండ నేనోపను నీపరమపదమునకు నన్నుం గొనిపొమ్ము.
మానవులకుఁ బరమమంగళమై కర్ణామృతమేయగు నీదివ్య
లీలాచరిత్రమును వీనులవిందుగాఁ గ్రోలి తక్కంగలవాంఛల
వదలుదురు. శయ్యాసనవిహారస్థానస్నానక్రీడాశనాదుల నిన్ను
సేవించుచుండు మే మత్యంతప్రియుఁడవు నాత్మరూపుఁడవు
నగునిన్నెట్లు వదలియుండఁగలము? మహాత్మా! నీవుపయోగిం
పఁగా మిగిలినస్రక్చందనవస్త్రభూషణములను ధరించి నీయుచ్ఛి
ష్టమును భుజించుచు నీకు దాసులమై నీమాయనుండి విముక్తిం
గాంతుము. వాయు వాహరించి యూర్ధ్వరేతస్కులై
నిర్మలులు సర్వమును ద్యజించినమునులు పొందుపరమపదము
నోమహాయోగీ! కర్మమార్గములఁ బ్రవర్తించుచు నీభక్తులతోఁ
జెలిమిచేసియు నీదివ్యచరిత్రముల వినియు దుస్తరమగు
తమస్సు నుత్తరించి సుఖముగాఁ బొందుదుము. అని మనవి
చేయఁగా నంగీకరించి భగవంతుఁ డగుదేవకీనందనుఁడు
ఏకాంతభక్తుఁడగు నుద్ధవు నుద్ధరించుపొంటె నిట్లుపదేశించెను.

మహాశయులారా ! భగవంతునకుఁ బక్షపాతము

లేదనియుఁ, గౌరవులు భూభారభూతులుగా నుండ నెట్లు నశింపఁజేసెనో యట్లే దుర్వృత్తులగు యదువంశీయులనెల్ల నశింపఁజేయ సంకల్పించె ననియు మనము దెలిసికొనవలయును. భగవత్సంకల్పము ననుసరించియే యుత్పాతములు తోఁచెను. సర్వాంతర్యామి కావున సంకల్పించినతోడనే యేకకాలమున నఖిలబ్రహ్మాండమును వ్యాపించును. కాన నాపని నెఱవేఱును. ఇతరులగు బ్రహ్మాదులసంకల్పము లట్టివి కావు. ఈవిషయమునే

"సమోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః,
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్."

అనుభావమున శ్రీహరి గీతాశాస్త్రమున నర్జునున కుపదేశించెను. కాఁబట్టి ధర్మపక్షపాతముతప్పఁ గృష్ణునకు వేఱొకపక్షపాతము లేదు. ఈవిషయమే ముఖ్యముగా మన మెఱుంగఁదగును ఇఁకఁ దర్వాతిభగవదుపదేశము నాలకింపుఁడు.

శ్రీహరి యుద్ధవునకు జ్ఞాన ముపదేశించుట.

* ఉద్ధవా! నీవెరీతిగా నూహించి చెప్పితివో నేనట్లే చేయఁబూనియున్నవాఁడను జుమీ. ఇంతకుఁ గొంతముందే బ్రహ్మాశంకరాదు లరుదెంచి నారాకను గోరుచున్నారమని తెల్పిరి. బ్రహ్మావేఁడికోలు నంగీకరించి నేనే కార్యముల సాధింప నిజాంశమున నవతరించితినో యాకార్యములెల్ల నెఱవేర్చితిని. విప్రశాపనిర్దగ్ధమగు యదుకులము పరస్పరకలహములన నశించును. నేఁటి కేడవనాఁడు సముద్ర మీద్వారకానగరమును ముంచివేయును. నే నీలోకమును వదలునాఁడే కలి ప్రవేశిం

* ఇదియుం దాని యనుబంధమగు నేడవయధ్యాయమునుండియే గ్రహింపఁబడినది.

చును. దాన నీలోకము నష్టమంగళం బయ్యెడు. *కలియుగ మున జను లధర్మాసక్తు లగుదురు కాఁబట్టియే నే నీలోకమును వదలినపిదప నీ కిమ్మహీతలము వాసార్హము కానోపదు. కావున నుద్ధవా! నీవు సర్వమును వదలి సర్వజనబాంధవస్నేహమును బరిత్యజించి మనస్సు నచంచలముగ నాయందుఁ గుదురుకొనఁ జేసి సర్వదర్శనుఁడవై భూమినెల్లఁ దిరుగుచుండుము. మన స్సుచే వాక్కుచేఁ జక్షుస్సులచే శ్రవణాదులచే గ్రహింపఁ బడుపదార్థమెల్ల మాయామయంబనియు నశాశ్వతమనియుఁ దెలిసికొనుము. చంచలచిత్తునకు భేదవిషయమగు భ్రమము గుణదోషభాజనంబగు. విహితకర్మము, దానినివదలుట, నిషిద్ధ కర్మము అను భేదము గుణదోషమతికిఁగాని వివేకవంతునకుఁ గాదని యెఱుంగుము. కాఁబట్టి యింద్రియముల జయించి మనస్సు సమాహితముగనుండ నియమించి †యీ ప్రపంచ మంతయు నపరిచ్ఛిన్నాత్మయందు నాయాత్మకధీశ్వరుఁడనగు నా యందును జూడుము. శ్రుతితాత్పర్యనిశ్చయమునఁ దదర్థానుభవ మును సంపాదించుకొని యాయాత్మానుభవమునఁ జిత్తము సం తుష్టినొందఁగా శరీరులకాత్మభూతుఁడనై వర్తింతు వేని విఘ్నము లబాధ నీకుఁగలుగదు గుణదోషములకు రెండింటికి నతీతుఁడు నిషిద్ధములమానుటయందును, విహితాచరణమునందును బ్రవ ర్తించునుగాని దోషబుద్ధిని నివృత్తియు గుణబుద్ధిచే ననుష్ఠాన మును జేయఁబూనఁడు. అట్లు చేయఁబూనినవాఁడు నిర్విష యుఁడు కాఁడని యెంచవలయు. మఱియు నర్భకునివలె సంకల్ప

* జనోఽధర్మరుచిర్భద్ర భవిష్యతి కలౌ యుగే. అని మూలము.

† ఆత్మనీక్షస్వ వితతమాత్మానం మయ్యధీశ్వరే. అని మూలము.

విరహితుఁడై పూర్వసంస్కారమూలమునఁ జేయుచుండు. సర్వ భూతములయందు సుహృద్భావముగలిగి శాంతిగలిగి జ్ఞాన విజ్ఞాననిశ్చయముగలిగి జగంబులనెల్ల నాయాత్మవలెఁ జూడఁ జాలునాతఁడు క్రమ్మఱ నీసంసారక్లేశమును గాంచఁడు.

అని యిట్లు పరమేశ్వరుఁడు చెప్పఁగా విని యుద్ధవుఁడు తత్త్వము నెఱుంగఁగోరి భగవంతునకు నమస్కరించి యిట్లు ప్రశ్నించెను. యోగేశ్వరా! యోగాభిరతా! నిశ్శ్రేయఃప్రాప్తికి సన్న్యాసలక్షణయోగము చెప్పితివి. విషయాభిలాషగల యాత్మ గలుగువారలకీ కామత్యాగము దుష్కరము. అంతియ కాక నిన్ను సేవింపనివారల కయ్యది శక్యమే కాదని తలంచు చున్నాఁడను. తమయుపదేశము నొందిన నేను నీమాయావిర చితంబైనపరివార మగుదేహముపై నహం మమాభిమాన ములుంచిన మూఢచిత్తుఁడను. అట్లుగావున భవదుపదేశము చేత సాధించు విధముగా నీభృత్యుఁడనగు నన్ను శిక్షింపుము. స్వయంప్రకాశుఁడవు. సత్యాత్ముఁడవు. ఇట్టి నీవు తప్ప నిం కొక్కఁడు దేవతలయందుఁగూడ నాకు బోధించువాఁడు కాన రాకున్నాఁడు. బ్రహ్మాదులుగూడ నీమాయకుఁ జిత్తములు లోఁబడఁగా విషయములయం దాసఁబూనియున్నారు. కాఁబట్టి యనవద్యుఁడవై పారమనునది యెవ్వరికిఁగాని తెలియరాకుండ నుండుచు, సర్వజ్ఞుఁడవై యీశ్వరుఁడవై ప్రతిహతములేని వైకుంఠమున నుండువాఁడవై నరునకు మిత్త్రుఁడవై యలరుచు నారాయణుఁడవగు నిన్ను సంసారదుఃఖతాపములకు విసిగి రక్షింపుమని శరణుచొచ్చెదను. అని విన్నవించిన నుద్ధవునిం గాంచి శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు పలికెను.

ప్రియభక్తుఁడా! వినుము. లోకతత్త్వవేత్తలు, మునులుతఱచుగా విషయవాసనలనుండి తమ్ము నుద్ధరించుకొందురు. విశేషించి పురుషుఁడు తనకుఁదానే హితాహితజ్ఞానమునందు గురువగును. ప్రత్యక్షానుమానములచేత నతఁడు శ్రేయస్సుగాంచును. పురుషత్వమునందును సాంఖ్యయోగవిశారదులగు విద్వాంసులు సర్వశక్త్యుపబృంహితుఁడనగు నన్ను సవిస్తరముగఁ గాంతురు. ఉద్ధవా! ఒక్కపాదముగలవానిని రెండుపదములుగలవానిని, మూఁడు పాదములుగలవానిని, నాల్గుచరణములుగలవానిని, ననేకపదములుగలవానిని, పాదములేలేనివాని నీరీతి ననేకమూర్తులను సృజించియున్నాఁడను. అందు మానవదేహమే నన్నుఁ జక్కఁగా నెఱుంగఁదగినది గాన మిక్కిలి నాకుఁ బ్రియమైనది. భక్తా! ప్రత్యక్షముగాఁ గనఁబడుచున్న రూపాదిలక్షణములచేతఁగాని యనుమానలక్షణముచేతఁగాని గ్రహింప నలవిగానివాఁడనుగదా. కావున మానవులలోఁ గొందఱుమాత్రమే యప్రమత్తులై యహంకారాదివ్యతిరిక్తుఁడ నగు నన్ను గుణయుక్తములగు హేతువులచే విమర్శించి వెదకుచుఁ గనుఁగొందురు. బుద్ధ్యాదిగుణములకు స్వప్రకాశుఁ డొక్కఁడు లేకయుండినను బ్రకాశము కలుగదనియు బుద్ధ్యాదికరణంబులు కరణత్వమునం జేసి కర్తృప్రయోజ్యములని వ్యాప్తిని గల్పించియు నన్వేషణం బొనర్తురు.

అవధూతయదుసంవాదము నుద్ధవునకు శ్రీహరి తెల్పుట.

ఉద్ధవా! ఈవిషయమై పెద్దలు పురాతనమగు నొకయితిహాసము నుదాహరింతురు. అది మహాతేజుఁడగు యదువునకు

నవధూతకును జరగినసంవాదము. దానిం దెల్పిన నీప్రశ్నము నకుఁ దగినయుత్తరమగును. శ్రద్ధగా నాలకింపుము. బ్రాహ్మణుం డొక్కండు భయమన్నది యెట్టిదో యేవిషయమునందు నెఱుంగక తిరుగుచు శీతోష్ణాదిద్వంద్వసహిష్ణువై యుండెను. అవధూత యని నాతని నెల్లరుం బిలుతురు. ఆయవధూత నొక్కనాఁడు యదువుచూచి సకలధర్మవేత్త కావున నిట్లు భాషించెను. విప్రప్రవరా! విద్వాంసుఁడవయ్యును బాలునివలె నేకర్మము నొనరింపక తిరుగుచుందువు. అత్యంతనిపుణమగు నీబుద్ధి యెట్లుకలిగినది? ప్రాయికముగా మానవులు ధర్మార్థకామములయందును వానికి సాధనముల వెదకుటయందును, ఆయుశ్శ్రీకీర్తి ప్రభృతుల నొందఁగోరియుఁ బ్రవర్తించుచుందురు. నీవో యట్టికార్యములయం దొక్కదానినేని చేయకున్నాఁడవు. చేయ నూహించినట్లు నగపడదు. కేవలము జడునివలె నున్మత్తునిరీతిని బిశాచముచందంబునఁ బ్రవర్తింతువు. ఏకార్యముచేయను సమర్థుఁడవే యగుదువు. విద్వాంసుఁడవు. సర్వకార్యదక్షుఁడవు. సుందరాంగుఁడవు. మితభాషివి. ఐనను జడోన్మత్తపిశాచచర్యల ననుసరించుచున్నావే ఏల? జను లెల్లఁగామలోభజనితమహాగ్నిచేఁ గాల్పఁబడుచున్నవారు. నీవన్ననో గంగాప్రవాహమున మునింగిన గజరాజుచందమున ముక్తుఁడవై యాసంతాపము నించుకంతయేఁ గాంచక హాయిగా నున్నాఁడవు. విషయానుభవము లేక భార్యాదిసంసారము లేకయుండు నీ కాత్మానంద మొదవుటకుంగల కారణమెయ్యదియో యెఱుంగఁజాలకున్నాను. దాని నెఱింగింపుమని యడిగెను. జ్ఞానసంపన్నుఁడై ప్రాజ్ఞుఁడగు యదు విట్లు ప్రశ్నింపఁగా నాయవధూత వినయ

మున వంగియున్నయదువును మెచ్చుకొనుచు నిట్లుత్తర మిచ్చెను.

రాజేంద్రా! నాకు బుద్ధివిభవముగలగురువులు పెక్కురు గలరు. వారిమూలమున నే నీబుద్ధిని గ్రహించి తాపత్రయమునకుం జిక్కక ముక్తుండనై తిరుగుచున్నాఁడను. ఆగురువు లెవ్వరో యని ప్రశ్నింతువేమో వినుము (1) భూమి (2) వాయువు, (3) నభము, (4) (5) జలాగ్నులు, (6) (7) చంద్రసూర్యులు, (8) కపోతము, (9) అజగరము, (10) సముద్రము, (11) పతంగము, (12) మధుకరము, (13) గజము, (14) మధుహారియు, (15) హారిణము, (16) మీనము, (17) పింగళ, (18) కురరము, (19) బాలుఁడు, (20) కుమారి, (21) శరకారియు, (22) సర్పము, సాలెపురుగు, మంచిరూపమును గల్పించుపురుగు (తుమ్మెద) అను నీయిరువదినాలుగును నాకు గురువులు. వీనివృత్తులఁ బరీక్షించి నాయాత్మకు శిక్షగావించితిని. పూరుషవర్యా! అం దేయేగురువునుండి యేయేవిషయమును నెట్లు నేర్చుకొంటినో యెఱింగించెద. ఆలకింపుము.

పృథివ్యాదివృత్తులు.

దైవప్రేరితములగుభూతము లెన్ని తన్నాక్రమించి యెంత బాధించినను జలింపకయుండు (భూమివృత్తిని బరీక్షించి క్షమ (ఓర్పు) నేర్చుకొంటిని. భూమి పర్వతరూపముగను వృక్షరూపముగను దోఁచును. తనకుఁగలచేష్టలు పదార్థములు పరోపకారార్థ మేర్పడఁగాఁ గన్పట్టుపర్వతభూరుహరూపమున నున్నభూమినుండి పరాధీనత నేర్చుకొంటిని. అనఁగాఁ బరోపకారమునకే యీతనువును భగవంతుఁ డొసంగెనని తెలిసికొంటిని.) (వాయువు ప్రాణవాయువని బాహ్యవాయువని రెండు భేదములుగ నుండును. అందుఁ బ్రాణవాయువు ఆహారాదివృత్తి

గలిగి యింద్రియవ్యాపారముల నపేక్షింపదు ఆవిధమెఱిం మనోవికలత్వము లేకయుండ దేహయాత్ర నడపుచు జ్ఞానమును సమార్జింపవలయుననియు, విషయాసక్తినొందిచిత్తచాంచల్య మును గాంచఁగూడదనియు నేర్చుకొంటిని బాహ్యవాయువు శీతో ష్ణాదిధర్మములగు విషయములఁగూడియు వానిసంబంధము నొంద కుండుట నెఱింగి నిస్సంగత్వము నేర్చుకొంటిని. గంధము లోనగు వానిధర్మములు గలిగియున్నట్లు లోకులకుఁ దోఁచు చున్నను వస్తుగతినిబట్టి యారయఁగా నట్లు లేదని తెలియునట్లే యాత్మ పృథివ్యాదిపంచభూతమయశరీరములం బ్రవేశించియు వానిగుణంబుల నాశ్రయించియు వానిధర్మంబులఁ బడయని తెఱంగున నిర్లేపత్వము నా వాయువునుండి యభ్యసించితిని.

ఆకాశము సర్వత్ర వ్యాపించియున్నది. కాని ఘటాదుల సంగమును పరిచ్ఛేదమును గాంచదు. అట్లే యాత్మ దేహాంత ర్గతుఁడేయయ్యుఁ జరాచరములయందు సమన్వయమునం గల్గిన వ్యాప్తిని బ్రహ్మస్వరూపభావనమునను సక్తుండు నపరిచ్ఛిన్నుం డును గాఁడని యెఱుంగవలయును. ఈవిషయము నాలోచించి నేను నేర్చుకొనినదేమనఁగా వాయువు ప్రేరేపింపఁగా మేఘము లావరించినను నభంబునకు వానిసంస్పర్శము గలుగనియట్లు కాలసృష్టములగు తేజోఽన్నమయభావముల నాత్మకు సంబం ధము లేదనియే. ఈవిషయమున నాకాశము నాకు గురువయ్యెను.

జలములయందు నిర్మలతయు స్వభావమున స్నిగ్ధముగా నుండుటయు మధురత్వము తీర్థభూతత్వము గలదు. ఇవి ప్రకృతి సిద్ధములు. వానిం బరీక్షించి వానిసాదృశ్యము చేత, దర్శన మున, స్పర్శమునఁ, గీర్తనమున మునియగువాఁడు సఖులకుఁ

భావనత్వము కూర్పవలయును. ఇది జలము లనుగాంచి నేను
నేర్చుకొంటిని.)(అగ్ని వలెనే నియతాత్ముఁడగు మౌని తేజశ్శాలియై
తపస్సుచేఁ బరితప్తుఁడై యక్షోభ్యుఁడై పరిగ్రహమనునది
తుదముట్ట వదలి సర్వభక్షకుఁడయ్యును. వానిదోషముల
నొందఁడు. అగ్నిహోత్రుఁడు హవిస్సును బరేచ్ఛానుసారము
గ్రహించును. అట్లే ముని యొకచోటఁ బ్రచ్ఛన్నుఁడై వేఱొక
చోటఁ బ్రకాశుఁడై మఱొక్కచోట శ్రేయస్కాములకు సేవిం
పఁదగినసర్వస్థలముల దాతలగువారి యతీతానాగతపాపము
లను వొలఁగించుచు భుజించును. మఱియు నగ్ని దారువుల (5)
నాశ్రయించి వానివానికిందగినట్లు హ్రస్వదీర్ఘత్వాదిధర్మముల
నొందినచందమునఁ గనఁబడునట్లే యాత్మ యాత్మమాయా
సృష్టములగు యీసదసల్లక్షణరూపములనొంది వానివాని
రూపములకుఁ దగినట్లు కనఁబడుచుండును. కాని యవియ
న్నియు నతనికివాస్తవములు కావని యాయర్థంబులనెల్ల నగ్నిం
గాంచి నేర్చుకొంటిని. అంతియగాక యగ్నిమంటలు విజృంభిం
చుచుఁ గొంతసేపటికి మఱుఁగుపడునట్లు కాలప్రవాహవేగ
ముచే భూతములకెల్ల నుత్పత్తివినాశములు కలుగుచు నవి
నిత్యములైనను సంసారి కాచందమునఁ దోఁపదనియు వివే
కముగలవానికి క్షణభంగురములైన దేహము మొదలగు వాని
పైని బ్రీతికలుగదనియు వైరాగ్యమును అగ్నివలననే నేర్చితిని.)

(ఇఁక జంద్రునివలన నేమి నేర్చుకొంటినో తెలిపెదను.
అవ్యక్తమార్గమైనకాలమునఁ గలుగునట్టి జన్మము మొదలు (6)
శ్మశానాంతములగు సంస్కారములు దేహమునకేకాని ఆత్మకుం
గావు. వృద్ధిక్షయనులు కళలకేకాని చంద్రునకుంగావు. అను

నర్థమును బరీక్షించి చంద్రుని దృష్టాంతమునఁ దెలిసికొంటిని.)
(సూర్యుఁ డాత్మకిరణమాలికలచే జలములను బీల్చి సమయము నందుఁ బర్జన్యరూపమున వర్షించును. అట్లే యోగి యింద్రియములవిషయములఁ బరిగ్రహించియు నందుఁ దగులనిచందంబును నేర్చితిని. జలములయందుఁ బ్రతిబింబించినసూర్యునివలె నాత్మ యుపాధులయందుఁ బ్రతిబింబించి పారమార్థికదర్శనము నందు స్వరూపస్థితిం గాంచి నిర్భేదుఁడై యున్నప్పటికిని భిన్నుఁడువలె మందబుద్ధులకుఁ దోఁచుచుండును అని తెలిసికొని యాత్మభేదము కేవల ముపాధికృతమే కాని పారమార్థికంబు గాదని సూర్యదృష్టాంతమున నేర్చుకొంటిని.)

ఎవ్వాఁడుగాని యతిస్నేహము నతిప్రసంగము నెప్పుడుగాని యెందుఁగాని యెవ్వనితోడను జేయరాదు. చేసినచోఁ బావురమువలె సంతాపంబు నొందునని తెలిసికొంటిని. ఎట్లనఁగా నొకయడవిలోఁ గపోత మొండు వృక్షరాజముమీఁద గూఁడుకట్టుకొని భార్యంగూడి కొన్నివత్సరము లుండెను. ఆరెండును మిక్కిలి స్నేహమున నొండొరులహృదయములఁ గలిసి సంసారధర్మమునను జరపుచు శరీరము శరీరముతో బుద్ధి బుద్ధితోఁ జేర్చుకొని మెలంగుచుండెను. శయ్యాసనస్థానవార్తావిహారభోజనాదులయందు నొక్కటిగవర్తించుచుండెను. ఒక్కతఱి నాయాఁడుపిట్ట చూలుదాల్చెను. కపోతము చూలాలికి నెపు డేదికోరినను దానిని సాధించి తెచ్చి యిచ్చుచుండెను. ఆఁడుపావురము ప్రసూతిసమయము రాగాఁ బతియానందింప గ్రుడ్లుపెట్టెను. భగవదనుగ్రహమున నవి యవిసి కొంచియవయవములుగలిగి పిల్లలయెను. ఆదంపతు లాశిశు

వుల యవ్యక్తమధురాలాపముల నాలకించుచు మహానంద మనుభవించుచు వానిపక్షముల స్పర్శమునకు హాయిచెంది మెచ్చుచుండెను. శక్తివంచనములేక వానిఁ బెంచుచుండెను.

ఒక్కనాఁ డాపావురములు రెండుపిల్లలను గూఁటిలో నునిచి యెఱచికై కాననమున కేగెను. ఆత్తరుణముననే వ్యాధుఁ డొక్కఁడు మార్గవశమున నచ్చటి కరుదెంచి వల యొడ్డి వానిం బట్టుకొనియెను అవ్వల నప్పావురము లాహారంబు గొనివచ్చి వలలోఁ దగులుకొనిన పిల్లలంగాంచి పరితపించుచుండ నాఁడు కపోతము ప్రీతిభరింపరామి నచ్చటికరిగి తానును స్మృతితప్పి యవ్వలలోఁబడియెను కపోత మవ్వానిం గాంచి తనకంటె నధికమని తాఁబ్రేమించు ప్రియురాలును తనబిడ్డలును వలలోఁ దగులుకొనుటఁ దలంచి భరింపరాని దుఃఖమున నయ్యో! నే దృష్టహీనుఁడను. దుర్మతిని. అల్పపుణ్యుఁడను. కావుననే యింకను విషయసుఖముల ననుభవించి తృప్తినొందకయున్నాను కానఁ గృతార్థుఁడను గాకపోయితిని. ఇంతలో ధర్మార్థకామములను మూఁడు పురుషార్థములకును సాధనభూతమగుగృహస్థాశ్రమము నాకు వృథయైనదికదా! నాభార్య పతివ్రత. ప్రియమునే నాకుఁగోరునది. అనురూపయైనది. నేనే దైవమని తలంచునది. అట్టి నా యీభార్య నన్ను వదలి నాగృహము పాడుపెట్టి తాను సాధువులగుతనయులతో స్వర్గమునకుఁ బోవుచున్నది. నే నిట్లు భార్యాపుత్త్రహీనుఁడనై దీనుఁడనై యీపాడుగృహమునందుండి యేపురుషార్థమును సాధింప బ్రదికియుండఁ గోరవలయునో తెలియకున్నది సర్వము పోఁగొట్టుకొని దుఃఖముతో జీవింపవలయునా. అని. యనేక

భంగుల విలపించెను. ఇట్లు విలపించుచుఁ దనబిడ్డలు వలలోఁ జిక్కియుండుటం గాంచి మూర్ఛిల్లి మూఢుఁడగుట దాను నా వలలోఁ దగులుకొనియెను. క్రూరాతిక్రూరుఁడగుబోయ వాని నన్నింటిని దీసికొని కృతార్థుఁడై యింటికింజనియెను.

ఆకపోతములరీతిగా నశాంతుఁడై ద్వంద్వములకుం జిక్కియందేమో సుఖమున్నదని సంతసించుకుటుంబి దీనుఁడై దుఃఖములపాలగును. పక్షిజన్మము వివేకశూన్యము. మానవ జన్మ మట్టిదికాదు. మోక్షద్వారమును భేదింపఁగలది. అట్టి మానవదేహమును బడసియు గృహములయందుఁ గపోతము రీతిఁ దగులుకొని శ్రేయస్సాధనమార్గము నెఱింగియు నధోగతి పాల్సేయువృత్తుల నవలంబించి క్లేశపడువాఁడు వడివడిఁజెడు. * ఇంద్రియములమూలమునఁ గలుగుసుఖము స్వర్గమునందును నరకమునందును బ్రారబ్ధవశమున లభించును. దుఃఖమును గోరకున్నను లభించునట్లు సుఖముకూడ లభించును. కావున బుద్ధిమంతుఁడు వానింగోరఁడు. అజగరవృత్తి యనఁగా నాహారము మిగుల రసవంతముగాని రసహీనముగాని యధికముగఁ గాని యల్పముగఁగాని దైవవశమున నెంత దొరకునో యంత మాత్రమునఁ దృప్తినొందుట చాలదని ప్రయత్నముచేయ కుండుట యని యెఱుంగుము. అట్లే మౌని నిర్వ్యాపారుఁడై దైవవశమువ సుఖమో దుఃఖమో కలుగునని నిశ్చయించి దొర కినయాహారమును గొని సంతృప్తినొంది ధీరుఁడై యన్నము ల-ంపదేని నిరాహారుఁడై యింద్రియబలము సహనము శరీర బలముగలిగిన దేహమును ధరించి దానిని గర్మములందుఁ జొను

* ఇటనుండి యేనిమిదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినవి.

పక శయనించి నిద్దురమాని స్వార్థమును బరికించుచు నే పనికిం బూనరాదు. (సముద్రమువలె మాని వెలుపలఁ బ్రసన్నుఁడై యంతస్సునందు గాంభీర్యముగలిగి యితరులకుఁ దనశక్తి తెలియ రాకయుండనుండి యనతిక్రమణీయుఁడై కలఁచి పుచ్చరాక (10 వర్తించుచుఁ బ్రవాహములు వచ్చినపుడు హెచ్చుట అవిరాని తఱిఁ దగ్గిపోవుట యను భేదము సాగరమునకు లేనిచందమున విషయసమృద్ధిగలిగినను లేకయున్నను మోదమును ఖేదమును గాంచక సముఁడై భగవంతునిపై మది నిలుపవలయును.)

(* భగవన్మాయవలె స్త్రీరూపము మోహము నొందించు నది. భూషణాదులచే సొగసుచేయఁబడిన యానారీరూప మును గాంచి మెచ్చుకొని యింద్రియవశుండగునేని యగ్ని (11 జ్వాలం గాంచి మోసపోయి దానియందుఁబడు మిడుతవలె నంధంతమస్సునందుఁ బడును. కావున నీపతంగదృష్టాంతమున ననాసక్తి నేర్చితి.) (తుమ్మెద పూవులకు నొప్పికలుగకయుండ నందుఁగలమకరందము నించుకగా గ్రహించుచు నందందుఁ దిరుగుచుండునది మధుకరవృత్తియగు. ఆవృత్తిని బరికించి దేహయాత్రామాత్రము గృహస్థులకు హానికలుగకయుండ నాయాగృహములయందు నించుకించుక భిక్ష మార్జింపవలయు (12 నని తెలిసికొంటిని తుమ్మెద పెక్కుపూవులుచూచి యన్నింటి యందుఁ గలసారమును గొంచెముగా గ్రహించుచుండుటం దిలకించి యల్పములు మహత్తరములు నగు శాస్త్రములనుండి సారము గొనఁదగునేగాని యొక్కదానిసారమే కైకొని తృప్తి

*దృష్ట్వా స్త్రియం దేవమాయాం తద్భావైరజితేంద్రియః, ప్రలో భితః పతత్యంధే తమస్యగ్నౌ పతంగవత్. ౭౭. అని మూలము.

పడరాదని నేర్చితిని. భిక్షమునకుం బోయినపుడు ప్రాప్తించిన పదార్థమును దోసిటంగొని తినవలయునే కాని యిది రేపటికని యిది మాఁపటికని కూడఁబెట్టరాదు. అట్లు కూడఁబెట్టినయెడలఁ దేనెటీఁగ శ్రమించి కూడఁబెట్టిన తేనియను బరులాయాఁగను బొలియించి దానిం గైకొనుచున్నారు కదా ఆరీతిగనే సేకరించిన ద్రవ్యమును లుబ్ధులాతనికిం గీడుగావించి గ్రహింతురు. కాన నది మంచిది కాదని నేర్చితిని.)

*(భిక్షుకుఁడు నారిని దారువుతోఁ జేయఁబడినదానినైనను గాలితోనైనఁ దాఁకరాదు తృణాదులఁ గప్పియున్న గోతిమీఁద నుండు స్త్రీగజమును దారువునఁ జేయఁబడినదానిం గనఁబఱచు చుండంగక దానిని దాఁకఁగా పురుషగజ మావివరమునఁ బడు చందమునఁ దాను బట్టుపడుచున్నాఁడు. ఆత్మ మృత్యురూపిః స్త్రీయగును. దానిని బ్రాజ్ఞుఁ డెప్పుడు సమీపింపరాదు. సమీపించెనేని మగయేనుఁ గొకయాఁడుగజమును బొంది బలాధికగజములచేఁ జంపఁబడునట్లు హతుఁడగు.) (లోభి కష్టమును లకోర్చి యార్జించినధనము నొకరికీయక తానును దినక మధువును గూడఁబెట్టిన యీఁగలవడువున నితరు లపహరింపఁగా దుఃఖములపాలగును. ఈదృష్టాంతమున దాఁచిపెట్టుట మంచిది గాదని తెలిసికొంటిని. మఱియు నామధుమక్షికములు కూడఁబెట్టిన ద్రవ్యమును మధుహారి యపహరించులాగున గృహస్థులార్జించినయన్నము యతికి భోగ్యంబగును గాని ధనమును

*పదాపి యువతీం భిక్షుర్న స్పృశేద్దారవీమపి స్పృశన్ కరవబధ్యేత కరిణ్యా అంగసంగతః. ౧౩. అనిమూలము. గజో హి కరణీం ప్రదర్శ్య ఖాతతృణపిహితగర్తే నిపాత్య బధ్యతే అని వ్యాఖ్య.

సంగ్రహించుట తగదనియు నిశ్చయించితిని.)

(యతియు వానప్రస్థుఁడును భగవద్గీతలు లోనగువానిని వినవలయునేకాని గ్రామ్యగీతముల వినరాదు. గ్రామ్యగీతాసక్తి నొందుదురేని వేటకాఁడు మృగమువలె ధ్వనిచేయఁగా విని వచ్చినమృగమువలెఁ బట్టుపడును. అంతియగాక చేటొందు. స్త్రీ లొనరించునృత్యవాద్యగీతములు మునికిఁ బనికిరావని తెలిసికొమ్ము. తొల్లి ఋశ్యశృంగుఁడు స్త్రీలయాటలఁబాటల నాలకించి తుదకు వారలకు లోఁబడిపోయెను. కావున నది మునికి మంచిది గాదు.) (ఎట్టివానినేని నాలుక క్షోభింపఁజేయునది జనుఁడు దానికిఁ లోఁబడి రసవంతమగువస్తువు నాశించునేని చేప యెట్టులను పురుఁగుల కాశపడి గాలమును మ్రింగి చచ్చునట్లు తదాశచే మృత్యువశుఁడగును. *నిరాహారులగుమునులు సర్వేంద్రియములను గెలువఁగలరుగాని నాలుకను గెలువఁజాలరు నిరాహారునకు జిహ్వాచాపల్యము వృద్ధినొందును. ఇతరేంద్రియముల నిర్జించినను రసనేంద్రియము గెలుచునంతదనుక నాతఁడు జితేంద్రియుఁ డనఁబడఁడు. రసము నిర్జింపఁబడిన నన్నియు నిర్జితములైనవనియే నమ్మవలయును.)

(తొల్లి విదేహనగరమున వేశ్య యొకర్తు పింగళ యను పేరుగలది యుండెను. ఆమెవలనఁ గొన్ని విషయముల నేర్చుకొంటిని. యదూ! వానిని దెల్పెదను, ఆలకింపుము. ఆపింగళ స్వేచ్ఛావృత్తిగలిగినదియే. సర్వాలంకారములఁ దన్నలంకరించుకొనుచు రహస్యకేళికిఁ బురుషులఁ బిలుచుటకుగా ద్వారసీమ

*ఇంద్రియాణి జయంత్యాశు నిరాహారా మనీషిణః, వర్జయిత్వాతు రసనం తన్నిరన్నస్య వర్ధతే. అనిమూలము.

నిలుచుండి రాకపోకలుచేయువారిని జూచియుఁ దాను గోరి నంత ధనమిచ్చువారినే నెమకుచుఁ దక్కినవా రాసక్తిం గొని వచ్చినను వదలుచు ధనలోభమున నిద్దురకూడ పోవఁగా నుండెను. అర్ధరాత్రమయ్యెను. దప్పి జనించెను. తాను గోరిన ధనమెల్ల నిచ్చువాఁ డొకఁడైనను రాఁడయ్యెను. విసుగు తోఁచెను. కొంతసేపటికి వైరాగ్యము కల్గెను. అది సర్వజనుల కత్యంతసుఖావహము. కాన నది పాడసూపినతోడనే పింగళ నిర్వేదమునొంది యొకగీతము పాడెను. *నిర్వేదమాశాపాశ ములకుఁ గృపాణ తుల్యము. మూలచ్ఛేదము చేయును అవిరక్తునకు దేహబంధము వదలదు. ఇఁక నామె పాడినగీత మిది. అయ్యో! మనస్సు గెలువఁజాలని నాకు మోహ మెంత వృద్ధి నొందినది? మూర్ఖురాలనుగాన నీచుఁడగుపరునివలనఁ గామ ములఁగోరితిని. ఎల్లప్పుడు చెంతనుండి రతిసుఖముల నొసంగు రమణుఁడు నాహృదయమున నుండఁగా వానివదలి తెలియక యకామప్రదుఁడై దుఃఖమును, భీతి, నార్తిని, శోకమోహ ముల నొసంగువాని నొకని సేవించితిని. సంకేతము ముఖ్యము గాఁగల నింద్యవృత్తి నవలంబించి కామినీలోలుఁడు లుబ్ధుఁడు శోచనీయుఁడునగు నొకమానవునివలన విత్తసుఖములను గోరి తిని. దాన వ్యర్థముగా నాత్మ పరితాపమును గోరితిని. ఆత్మ నిర్మితములగు వంశస్తంభంబులుఁగలిగి చర్మము రోమములు నఖములఁ గప్పఁబడి తొమ్మిదిద్వారములుగలిగి విణ్మూత్రము

* నిర్వేద ఆశాపాశానాం పురుషస్య యథా హ్యసిః, న హ్యంగా జాతనిర్వేదో దేహబంధంజిహాసతి. అహోమే మోహవితతిం పశ్యతావిజితా త్మనః, యాకాంతాదసతః కామం కామ యే యేన బాలిశా. అని మూ.

ల నింద్యంబై తుచ్ఛమయియున్న యీదేహగృహమును లోక మున నేనుదప్ప నింకొకత యెట్లు మనోహరమని నమ్మి చేరును? ఆత్మజ్ఞానము నను గ్రహించునచ్యుతుఁడు కాంతుఁడై యుండఁగా వానివదలి వేఱొక్కని గాంతునిగాఁ గోరు నిర్భాగ్యు రాలను నేనొక్కదానినే యీవిదేహనగరమున మూఢు రాలను. ఎల్లదేహధారులకు మిత్రుఁడు మిక్కిలి ప్రియుఁడునగు నాత్మరూపునకు నాత్మేచ్ఛను విక్రయించి రమాదేవిచంద మున నాతనింగూడి సుఖింతును. కామము లాద్యంతములు గలవి. మానవులు కామము నిచ్చువారు. దేవతలు కాలవశ వర్తులు. ఇట్టివారిని సేవించినభార్యకు వీరేమి ప్రియమును గూర్చిరి? కావున సేవ్యుఁడనఁగా భగవంతుఁ డొక్కఁడే. పూర్వజన్మమున నేనేదో పుణ్యముచేసియుందును. లేకయున్న నాయందు భగవంతుఁడు ప్రీతుఁడగునా? నిజముగాఁ దొలి మేనఁజేసినసుకృతమే లేకున్నచో సుఖమును గల్గించు దురాశా నిర్వేదము నాకుఁగలుగునా? నేనదృష్టహీననే యైనయెడల గృహము లోనగువానియందుఁ ద్యాగబుద్ధియు శాంతియు నను వానిని గల్గించు నిర్వేదము దానికి హేతువులగు క్లేశములు గలిగియుండునా? మానవులను గోరునేను శ్రీమన్నారాయణుని దయాలబ్ధమగువైరాగ్యమును శిరసావహించి యీదురాశను వదలి యయ్యధీశ్వరుని దాస్యమునొంది పరమాత్మపై శ్రద్ధ గలిగి సంతుష్టిగలిగి దొరకినదానితోఁ దృప్తినొందుచు రమణుం డగు భగవంతునితోడనే విహరింతును. విషయములచే మనస్సు హరింపఁబడఁగాఁ గలవిలపాటొందుచు సంసారకూప మునంబడి కాలమహాభుజంగమునకుఁ జిక్కినమానవుని గాపాడ

నాపరమేశ్వరుఁడు తప్ప మఱెవ్వఁడు సమర్థుఁడగును? ప్రమాదంపడక యీ విశ్వమంతయుఁ గాలసర్పముచే మ్రింగఁబడినదని యెఱింగి సర్వవిషయములందు వైరాగ్యముగలిగినసమయమునఁ దనకాత్మస్వరూపుఁడే రక్షకుఁడగును అని పింగళ యీ రీతిగా నాత్మలోఁ దలపోసి కాంతాభిలాష మనుదురాశను మాని యుపశాంతినొంది శయ్యపయిం గూరుచుండెను. కాంతునిపైనిగల యాశనువదలి యాపింగళ సుఖమునకే శయనించుట దలంచి యాశ మిక్కిలి దుఃఖము నొసంగుననియు నిరాశత్వ మెంతయు సుఖము నిచ్చునది యనియు గ్రహించితిని.

(*అని తెలిపి మఱియు నాయవధూత యిట్లు తెలిపెను. రాజా! మానవునిమది కేయేవస్తువత్యంత ప్రియముగనుండునో దానిని బరిగ్రహించుట మిక్కిలి దుఃఖము గలిగింప నదిహేతువగును. ఈవిషయము నెఱింగి యేమియుఁగోరనివాఁడు మిగుల సుఖమును గాంచును. కురరమనఁ బరఁగుచిట్టిపిట్ట యెందో తిరిగి మాంసమును సంపాదించుకొని నోట నునుచుకొనియుండఁగా మాంసము దొరకకచింతించుబలవంతములగు పక్షులు దానిని జంపఁబూనును అది దానిని విడిచినచో నాభయము తొలఁగ సుఖించును.) మానావమానములను గృహసంతానాదిరూపమగు దురంతచింతను వదలి బాలునివలె నాత్మయందే క్రీడించుచు నాత్మయందే రతిగలిగి వర్తించువాఁడను. ఏమియుఁ బ్రపంచతత్త్వము నెఱుంగని బాలుఁడొక్కఁడు, పరమాత్మ నెఱింగినమహనీయుఁడు, వీరిద్దఱుమాత్రమే యించుకంతయుఁ జింతలేని పరమానందపూర్ణులు.)

*ఇటనుండి తొమ్మిదవ యధ్యాయమునుండి వ్రాయఁబడినది.

(యదుభూపాలా! ఒక్కయూర నొక్కకుమారికయుండెను. ఆకన్నియం బెండ్లియాడఁగోరి బంధువులు వచ్చిరి. తల్లిదండ్రు లింటలేరు. వారికి భోజనము సమకూర్చుపని తనపైఁబడియెను. మానినఁ దల్లిదండ్రులకుఁ బరాభవమగును. అని తలపోసి యేకాంతగృహమున వడ్లుదంచుచు ముంజేతఁ దొడిగియున్న శంఖకంకణములు మ్రోయఁగా లంచి యొక్కొక్క చేతికి రెండింటినిమాత్రము నిలుపుకొని తక్కినవానిని దీసి వైచుచు నవియు ధ్వనింపఁగా నొక్కొక్కదాని నుంచుకొని తక్కినదానిని దీసివైచి పని సాగించి యింటిమర్యాదను గాపాడెను. ఆవిషయమును దలంచి నేను బ్రపంచతత్త్వ మేదని
తెలిసికొనఁగోరి తిరుగుచుఁ బలువురితోఁ గూడినచోఁ గలహ ౨౦
ము నిర్వురతోఁగూడిన ముచ్చట్లును గలుగును కానఁ గుమారీ కంకణముచాడ్పున నేనుమాత్రమే చరింపవలయుననియు నేర్చితిని.)

(యోగి మనస్సు నేకాగ్రతనొందించి శ్వాసములను జయించి యాసనశుద్ధిగలిగి యింద్రియముల వశపఱచుకొని యొక్కయెడ నిలువందగు. లయవిక్షేపములం గూడినమనస్సు
పరమేశ్వరునందే నిలుచునట్టిదగు నేని కర్మవాసనలు మెల్లగా 21
వదలవచ్చును సత్త్వము వృద్ధినొందును. రజస్తమస్సులను వదలి గుణకార్యశూన్యమగు వృత్తిరహితమునగు ధ్యేయాకారస్థితిం గాంచును. శరమోక్షణము చేయునతఁడు దానిపై మనస్సునిలిపి పార్శ్వమున సకలవిధవాద్యధ్వనులతోఁ బ్రయాణముచేయు రాజును గూడ నెఱుంగకయుండు చందమున నాత్మచేఁ జిత్తమును స్థిరముగా నిలుపుయోగి యాంతరబా

హ్యముల నెఱుంగఁడు. ఒంటరిగాఁ దిరుగుచు నిల్లులేక ప్రమాదమునొందక గుహలలో నుండుచు మితహితభాషణుఁడై యుండుమునివరుఁడు తనయాచారములం గాంచి యితరులు తనవిషయము నెఱుంగక యుండునట్లుండవలయును.)

(క్షణభంగురదేహమునకై యిల్లుకట్ట నారంభించుట నిష్ఫలముమాత్రమేకాక దుఃఖప్రదముకూడ నగుచున్నది. సర్పము, చీమలుపెట్టినపుట్టలో హాయిగా నివసించునుగదా. భగవంతుఁడగు నారాయణమూర్తి యొక్కఁడే తొలుతఁదాను బుట్టించిన యీలోకజాలమును గల్పాంతమునందుఁ గాలశక్తిచే నుపసంహరించి సత్త్వాదిశక్తులనెల్లఁ బ్రధానమునందు లయింపఁజేసి పిదపఁ బ్రధానపురుషులకు నధిపతియగు తా నననన్యాశ్రయుఁడై యాత్మాధారుఁడై భేదశూన్యుఁడై యుండును. బ్రహ్మాదులగుముక్తజీవులకుఁ దానే ప్రాప్యుఁడై నిరుపాధికుఁడై కైవల్యసంజ్ఞ తనరఁగాఁ గేవలానుభవానందముగలిగి త్రిగుణాత్మికయగుమాయకు క్షోభము గలుగఁజేయుచుఁ గ్రియాశక్తి ప్రధానమగుమహత్తత్త్వమును వెలువరించెను. అదియు గుణత్రయకార్యంబగు నహంకారమూలమునఁ ద్రిగుణాత్మకమగు ప్రపంచములనెల్లఁ బుట్టించునవనియు వానియం దీజగము చేర్పఁబడినదనియు నదియే జీవునకు సంసారకారణమనియు మహానుభావులు చెప్పుదురు. సాలెపురుగు తననోటినుండి వెలువడుదారములచే గృహముగట్టుకొని యందే విహరించుచుఁ దాను దానికి హరించునట్లు మహేశ్వరుఁ డాత్మమాయాయోగమున నీవిశ్వమును సృజించి యందే విహరించి తుదకు దాని నుపసంహరించును. దేహధారి స్వబుద్ధిచే దేనియందు

మనస్సును స్నేహమునఁగాని ద్వేషభయములఁగాని నిలుపునో యందు దానిసామ్యమును బడయును. కీటము తనను దుమ్మెద గూఁటిలోఁ జొప్పించిన నాతుమ్మెదవంటిరూపమును దనతొల్లింటిరూపమును వదలుటయును బొందునుగదా. భ్రమరకీటన్యాయమనఁగా నిదియేకదా! ఈరీతిగా నీగురువులనుండి యీ విషయముల నేర్చితిని. ఆత్మ దేహమువలన నేర్చినదాని నీకు బోధించెద. శ్రద్ధగలవాఁడవు కమ్ము.

ఈదేహము జన్మనాశముల నొందుననియు, దుఃఖము లే యొకదానిమించి యింకొకటిగాఁ గలుగుచుండుననియుఁ దలంచి దీనివిషయమై విరక్తినొందిదానిసాధనము విషయమున వివేకము నభ్యసించి దానికి సాధనమగు నీదేహ ముపకారము చేయునదియే యయ్యుఁ దుదకు నిరర్థకమని నిశ్చయించి యాసక్తిం బూనక తిరుగుచున్నవాఁడను. దేహసుఖార్థము శ్రమములకు నోర్చి భార్యాపత్యపరివారజనముఁ గాపాడుచుండినను దుదకు వృక్షమువలె మఱొకదేహము నొందుటకుఁ గర్మబీజమును గూర్చి నశించును. కావున నో రాజా! దేహికిఁ గలుగుకష్టముల నేమని చెప్పఁగలను? ఈదేహమును నాలుక యొకప్రక్కకు నీడ్చును. పిపాసయు నట్లే లాగును పురుషావయవ మొక్కచో లాగును. వేఱొక్కచోఁ జర్మము నిట్లే శ్రవణములు ఘ్రాణము నేత్రములు కర్మేంద్రియములు లాగిలాగి సపత్నులవలెఁ బలుబాములం బెట్టుచుండును.

*భగవంతుఁడప్రతిహతమగు నాత్మశక్తిచేతఁ బశువృక్ష

*సృష్ట్వా పురాణి వివిధాన్యజయాత్మశక్త్యా వృక్షాన్ సరీసృపపశూన్ ఖగదంశమత్స్యాన్, తైస్తైరతుష్టహృదయః పురుషం విధాయ బ్రహ్మావలోకధిషణం ముదమాప దేవః. అని మూలము.

సర్పపక్షికీటకమత్స్యములు లోనగు నానావిధ దేహములఁ బుట్టించి దానిచేఁ దృప్తినొందక ముక్తిసాధనంబయిన మానుష శరీరమును బుట్టించి సంతుష్టుఁ డయ్యెను. ఆరీతిగా మిగుల దుర్లభమగు మానవతనువున శాశ్వతమయ్యు ననేకపురుషార్థములను సాధించును. అట్టిదాని ననేకజన్మములెత్తి తుదకెట్లో పడసి యది నాశమునొందుటకుమునుపే త్వరపడిముక్తినొందు యత్నము చేయవలయును. ఇఁక విషయసుఖమనఁగా సర్వదేహములకు సామాన్యముగాఁ గలుగునదియే. కాఁబట్టి మానవతనువుచేఁ గూడ దానిని గోరరాదు. దాన లాభములేదు. ఇవన్నియు నాలోచించి వైరాగ్యముం గాంచి సర్వసంగముల వదలి యహంకారమును బాఱఁదోలి విజ్ఞానమునందే దృష్టినిడి యాత్మనిష్ఠ గలిగియున్నవాఁడను. ఇందఱు గురువు లేల యందువో వినుము. ఒక్కగురువునుండి నేర్చుకొనుజ్ఞానము చాలదు. అది ముక్తిని సాధింపవలంతిగాదు. బ్రహ్మమనఁగా నద్వితీయమే యని మహాత్ములు సంకీర్తనము చేయుదురు. కావునఁ బెక్కండ్రు గురువుల నేర్పఱచుకొని యొక్కొక్కవిషయ మొక్కొక్కరి వలన నేర్చుకొని దానినభ్యాసమునఁ బదిలపఱచుకొనికృతార్థుఁడు కావలయును. అని యిట్లా యవధూత యదురాజునకు బోధించి యారాజు నమస్కారము లోనగువిధ్యుక్తోపచారము లొనరింపఁగా సంతోషించి యతనిచే ననుమతుఁడై తనయిచ్ఛం జనియె. ఆయవధూత వాక్యముల నాలకించి మనపూర్వులకుం గూడఁ బూర్వుఁడగుయదురాజు సర్వసంగముల వదలి సమము నొంది ముక్తినొందెను.

శ్రీహరి యుద్ధవున కాత్మతత్త్వప్రాప్తిమార్గములను దెల్పుట.

* అని యవధూతయదుసంవాదము నెఱింగించి మరల నుద్ధవునకుఁ దత్త్వజ్ఞానము దెలుపఁబూని భగవంతుఁ డిట్లనియె. ముమ్ముప శించిన స్వధర్మములయం దప్రమత్తుఁడై నన్నే యాశ్రయించి † కామాసక్తుఁడు గాక వర్ణాశ్రమములకు నర్హములగు నాచారముల నాచరించుచుండవలయును దేహధారులు విషయాత్ములై విషయసుఖములు సత్యములని పూను సర్వప్రయత్నములు విపరీతములే యగునని నిశ్చయించి పరిశుద్ధాంతఃకరణుఁడై విమర్శించుకొనవలయును. ఇంద్రియజన్యమై బహిస్థితనానార్థములయందు వ్యాపించుబుద్ధినానాత్మకత్వము గలదగును. నిద్రనొందువానికిస్వప్నమునఁదోఁచువిషయములు సదా చింతించువానికి మనస్సునందుఁ బొడము. కోరికలును బ్రియాప్రియములుగా నానావిధములుగా నుండునుగాన నిష్ఫలములేకాని వానినుండి యొకసత్ఫలము గలుగదని నిశ్చయింపవలయును. ‡ నాయం దాసక్తిగలవానికి నివృత్తికర్మమే సేవింపఁదగినది కాని ప్రవృత్తికర్మము సేవ్యము కాదు. ఆత్మవిచారమునందుఁ జక్కఁగాఁ బ్రయత్నించి ప్రవర్తించువానికిఁ గర్మచోదన మ్మనాదరణీయమే కాని యాదరింపఁదగినది కాదు అహింసాదులగు యమములను, శౌచాదికములగు నియమములను శక్తి ననుసరించి యాచరింప వలయును. నన్నుం దెలిసికొని (సర్వమున కీశ్వరునిగా నిశ్చయించి)

* ఇది పదియవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది. † వర్ణాశ్రమకులాచారమకామాత్మా సమాచరేత్, అని మూ. ‡ నివృత్తం కర్మ సేవేత ప్రవృత్తం మత్పరస్త్యజేత్. అని మూలము.

మద్ధూ్రిపుఁడై శాంతముగలగురువును బూజింపవలయును. అహంకారము లేక మాత్సర్యమునొందక యలసుఁడు గాక మమతాహీనుఁడు దృఢమగుసుహృద్భావమెల్ల భూతముల యందుఁ గలిగి వ్యర్థాలాపముల వదలి మార్ఖులనొందుచుండక పరశ్రేయస్పృహానముగలిగి సర్వస్థలములయం దాత్మప్రయోజనము సమానమని చూచుచు దారాపత్యగృహక్షేత్రబంధు ద్రవ్యాదులవిషయమున నుదాసీనుఁడై మంచి గురువునొద్ద శిష్యవృత్తి నవలంబింపవలయును.

దహింపఁదగినది ప్రకాశింపఁదగినది యగుదారువునకన్న దహించువాఁడు ప్రకాశింపఁజేయువాఁడు నగు నగ్నిదేవుఁడు విలక్షణుఁడుగ నున్నయట్లు సాక్షియు స్వప్రకాశుఁడు నగు పరమాత్మ దృశ్యము జడము నగు స్థూలసూక్ష్మశరీరమునకంటె విలక్షణుఁడు. దారువునందుఁ బ్రవేశించినయగ్ని దానఁగలుగు నాశాదుల నొందునట్లు దేహగతుఁడగు పరమాత్మ తాను నిర్వికారుఁ డయ్యు దేహగుణములగు జన్మనాశములు, నణుత్వము, బృహత్త్వము, నానాత్వములను బొందును. ఈశరీర మీశ్వరునిమాయాగుణములచే నిర్మింపఁబడినది. దాని నధిష్ఠించుటం జేసి జీవునకు సంసారము కలుగును. ఆత్మవిద్య సంసార నివృత్తిం గల్గించునది. కాఁబట్టి యాత్మవిచారమున నాత్మగతుఁడగు కేవలపరమాత్మను జక్కఁగా శాస్త్రమూలమునను సదుపదేశమున నెఱింగి వరుసగా దేహాదులయందు వస్తుబుద్ధిం జేసి వదలవలయును. * ఆచార్యుఁడు క్రిందియరణి, శిష్యుఁడు

* ఆచార్యోऽరణిరాద్యస్స్యాదంతేవాస్యుత్తరారణిః, తత్సంధాన ప్రవచనం విద్యాసంధిస్సుఖావహః. అని మూలము. ఆద్యః అధరః తత్సం-

మీఁదియరణి యగు. ఈరీతిగా నూహించి వానినడుమనున్న చిలుకునట్టి దారువుపదేశము. (వేదాంతార్థవిచారము) విద్య యనఁగా నెఱుఁగుట. అది ఆరెండింటికూడికవలనఁ బుట్టిన యగ్నివంటిదగును. అయ్యది యత్యంతసుఖమునుగలిగించునది. దయావంతుఁడగుగురు వుపదేశింపఁగా నేర్పుఱియగుశిష్యుఁడు నేర్చుకొనిన యావిద్య త్రిగుణాత్మికయగుమాయను నిరసించును. అనఁగాఁ దొలఁగించునని యర్థము. *దానిచేత సంసార నిమిత్తములైన గుణములను గాల్చి దారువులు లేని యగ్నివలె శాంతుఁడై యీప్రపంచమెల్ల యేమహాత్ముని స్వరూపమో యట్టిపరమాత్మ స్వరూపుఁ డగును. కర్మకర్తలు సుఖదుఃఖముల ననుభవించువారు నగుజీవులు నానావిధములుగ నుందురనియుఁ బుణ్యలోకములు భోగానుభవకాలము. దానిని బోధించు శాస్త్రము భోక్తయాత్మ. అనువానికి నిత్యత్వమనియుఁ దలంతువేమో. ప్రక్చందనాది సర్వభావస్థితి ప్రవాహరూపమున నిత్యంబగును, వానివానియాకృతులు భేదమనుబుద్ధియుం బొడము. అట్లైయైనచో దేహధారులకెల్ల, దేహయోగనిమిత్తముచేఁ గాలమున జన్మము మొదలగునవి పలుసారులు కలుగుచుండును. అందును గర్మముల నాచరించువారికిని, సుఖదుఃఖభోగులకును స్వాతంత్ర్యము లేదని తోఁచెడిని. అస్వతంత్రుఁడగువానికే యర్థంబు గలుగునందువా? కర్మాచరణము చక్కఁగా నెఱింగినవిద్వాంసులకు సుఖము, అదియెఱుఁగని మూఢులకుదుఃఖముకలుగునన్న నియమముకూడఁ గనఁబడును.

ధానం తయోర్మధ్యమం మథనకాష్ఠమ్. అని వ్యాఖ్య. * గుణాంశ్చ సంద హ్య గుణాత మేతత్ర్యయం చ శామ్యత్యసమిద్యథాగ్నిః. అని మూలము.

కర్మకౌశల్యమున మేము సుఖించువారమని ప్రల్లదములాడుట వ్యర్థమగు నహంకారమే కాని వేఱులాభము కలుగదు. సుఖప్రాప్తిని దుఃఖప్రాప్తిని వానినివృత్తి నెఱింగినవారుకూడ మృత్యువు తప్పించుకొనుత్రోవ నెఱుంగరు. వధ్యస్థానమునకుఁ దీసికొనిపోవంబడువధ్యున కెట్టియాహారపదార్థము లెట్టిసుఖములు కల్పించినను సరిపడనిచందంబున, మృత్యువుచెంతనుండి యెప్పుడు మ్రింగుదునా యని వేచియుండఁగా నట్టివానికే యర్థకామములును సుఖములఁ గల్పింపఁజాలవు.

కర్మముఁను దెలుపుశాస్త్రములమూలమున వినఁబడుచున్న స్వర్గాదిసుఖముఁలు, కనఁబడుచున్న యీలోకమువలె స్పర్థ, అసూయ, నాశము, వ్యయము లనువానిచే దుష్టములు. కామవిషయమున ననేకవిఘ్నములు గలుగుటంజేసి నిష్ఫలంబు. విఘ్నములనోఁకున భీతినొందక ధర్మము ననుష్ఠించువాఁ డార్జించుపుణ్యస్థానమును బొందుటెట్లని ప్రశ్నింతువేని సమాధానమును వినుము. యజ్ఞముచేయువాఁడు మానవలోకమున దేవతల నారాధించి స్వర్గమునకుంబోయి యందుఁ దానార్జించిన దివ్యభోగముఁలను దేవతలతో సమానముగ ననుభవించి తన పుణ్యమునకుఁ బ్రతిఫలముగా శుద్ధవిమానమున దేవతలయంతరమందు మంచివేషముఁను దాల్చి గంధర్వులపాటల నాలకించుచు నందనోద్యానము లోనగుపూఁదోఁటల నారీతిలకముల తోఁగూడి క్రీడించుచుఁ దనయధోభ్రంశము నెఱుంగఁడు. అతఁడు సంచితమగుపుణ్యము గలుగునంతదాఁక దేవలోకమునందు సుఖపడిపుణ్యము ముగియఁగాఁ గాలముపడఁద్రోయఁగా ...ందఁబడు. అధర్మనిరతుఁడగునేని యస ననహవాసమున

జితేంద్రియుఁడుగాక కామపూరితాత్ముఁడై దీనుఁడై యధికా శగలిగి కాంతాలంపటుఁడై భూతహింసకుఁడై విధివిహితము గఁగాక స్వేచ్ఛగాఁ బశువుల వధించుచు భూతప్రేతగణ ముల నారాధించుచుఁ బరవశుఁడై నరకములకుఁ బోయి భరింపరాని తమస్సునొందును. కర్మము లెట్టివైనను దుదకు దుఃఖమునే కలిగించును. కావున వానినే చేయువాఁడా దేహ ముచే మఱొకదేహముం బొందును. మరణము స్వభావము గాఁగలదేహము నెత్తువారికి సుఖము సుంతయైనఁ గలుగ దనుట సత్యము. లోకములకు లోకములఁ బాలించువారికిని మఱియుఁ గల్పాంతముదనుక బ్రదుకువారలకు రెండుపరార్ధ ములను కాలమాయుస్సుగల బ్రహ్మకుంగుండనావలన భయము తప్పదు.

ఇంద్రియములు కర్మములనుబుట్టించుచు సత్త్వాదిగుణము లాయింద్రియములను గర్మములయందుఁ బ్రవేశింపఁజేయును. ఇంద్రియాదిసంయుక్తుఁడై జీవుఁడు కర్మఫలముల ననుభవిం చుచున్నాఁడు- గుణవైషమ్యము గలుగునంతకు నాత్మకు నానాత్వంబును, ఆత్మనానాత్వముండుదనుకఁ బారతంత్ర్యము, ఆపారతంత్ర్యముగలుగునంతవఱకు నీశ్వరభయంబునుగలుగు. గుణవైషమ్యమును, తత్కృతములగు కర్మభోగములను సేవిం చువారు శోకాక్రాంతులై మోహమొందువారు. మాయా కృతమగుక్షోభము గలుగఁగా, నన్నుఁ గాలమని, ఆత్మయని, ఆగమమని, లోకమని, స్వభావమని, ధర్మమని యనేకప్రకార ములఁ బలుకుచుందురు.

అని భగవంతుఁడు పలుకుటయు నుద్ధవుఁడు శ్రీహరిం

గాంచి యిట్లు ప్రశ్నించెను. దేవా! దేహజములగుగుణముల యందు వర్తించుచుండునాత్మ తద్గుణములచే బద్ధుం డెట్లు కాఁడు? అనావృతుండైన కారణమున బద్ధుఁడు కాఁ డందు వేమో. అనావృతునకు బంధ మెట్లుకలుగును? బద్ధుఁడు ముక్తుఁడు నెట్లు వర్తింతురు? ఎట్లు వినోదింతురు? ఏది భుజియింతురు? దేనిని వదలుదురు? యానాసనశయనాదు లెట్లు చేయుదురు? ఏయేగుఱుతులంబట్టి వారి నెఱుంగందగును? ఈప్రశ్నార్థముల నాకుఁ దేటపడునట్లు బోధింపుము. ఆత్మ యొక్కండయ్యు ననాదిగుణములసంబంధము చేత నిత్యబద్ధుండగుననియు ముక్తి జన్యమగువస్తు వేయైన ననిత్యము గాఁబట్టియయ్యదినిత్యమనియు, నాత్మ నిత్యముక్తుఁడనియు నిన్నిసంశయములు నాకుంగలవు వానిం దొలఁగింపుమని ప్రార్థింప నాశ్రీహరి యిట్లు పలికెను.

బద్ధముక్తులగుఱుతు లుద్ధవునకు హరి తెల్పుట.

భక్తవర్యా! ఉద్ధవా! ఆత్మ బద్ధుఁడని ముక్తుఁడని యుప పాదించుట నాయధీనమగు మాయామూలమునఁ గల్గినదిగాని వాస్తవముగాదు. గుణముమాయామూలముగావున బంధము మోక్షము ననునవి రెండును నాకుఁ గలుగవు. స్వప్నము బుద్ధివివర్తమైమిథ్యయగుతీరున శోకమోహములును సుఖదుఃఖ ములును దేహసంయోగవియోగములును మాయాకృతములు గావున సత్యములన వలనుపడదు. విద్యావిద్యలనుశక్తులు రెం డుగూడ శరీరధారులకు బంధమోక్షములను గావించునని యెఱుంగుము. మదీయములగు నాశక్తు లనాదులు మదీయ మాయానిర్మితములు. నాయంశమునఁ గలిగి యద్వితీయుఁ డైనజీవునకు నవిదాయోగమున ననాదిబంధమును, విద్యా

యోగమున మోక్షంబు నగునని తెలిసికొనుము. శోకానంద రూపతనొప్పువిరుద్ధ ధర్మములతో నొకదేహమునందు నియమ్యనియంతృభావమునవర్తించుచున్న బద్ధముక్తులగుజీవేశ్వరుల వైలక్షణ్యమున విశదీకరింతు. శ్రద్ధగలవాఁడవై యాలకింపుము. అది దుర్జ్ఞేయము. కావుననే నీకీవిషయమునమిగులశ్రద్ధగలవాఁడవుకమ్మని హెచ్చరించుచున్నాఁడను. సంశయములు దీనిచే వదలును. సంశయములున్నచో నెంతటి విషయమునైన నది తెలియనీయదు. ఈజీవేశ్వరు లిరువు రొక్కదేహమున విరుద్ధధర్మములు గలిగియే యుందురు. పక్షులు రెండుసమములగు పక్షములు గుణములు మైత్రియుఁ గలవిగ నుండునవి. అవి యొకవృక్షమునందు గూఁడుకట్టుకొని యుండును అట్లు దేహమునకు జీవేశ్వరులు పృథగ్భూతులు చిద్రూపత్వమున సమానులు. భేదములేకయెడఁబాయకయుండు మనస్సులుగలవారలుగాన సఖులు. అశాశ్వతమగు వృక్షమువంటి శరీరమునందు అనిరుక్తమగు మాయాయోగమునం జేసి గతహృదయస్థానులు. అందు జీవుఁడు వృక్షఫలమువంటి కర్మఫలము ననుభవించును. మఱియొక్కండనీశ్వరుఁడు దాని ననుభవింపక నిజానందైకతృప్తుండై జ్ఞానశక్తిచే సర్వోన్నతుండై యుండు. *కర్మఫలభోక్త కానియీశ్వరుఁడుమాత్రమేతన్నునొరునిం దెలియఁగలఁడు కాని కర్మఫలభోక్తయగు జీవుఁ డెఱుంగఁజాలఁడు. అవిద్యాయుక్తుఁడగుజీవుఁడునిత్యబద్ధుఁడనఁబడు. విద్యామయుండైనయీశ్వరుఁ

* ఆత్మానమన్యం చ స వేదవిద్వా న పిప్పలాదో న తు పిప్పలాదః, యోవిద్యయాయుక్సతు నిత్యబద్ధో విద్యామయోయస్సతు నిత్యముక్తః. ఇ అనిమూలము.

డు నిత్యముక్తుడనంబడును. జీవేశ్వరు లిరువురు బద్ధముక్తులనుటమాత్రమేగాక జీవులలోపలంగూడ బద్ధముక్తపదములు గలుగును. అందు ముక్తుఁడగుజీవుఁడు దేహస్థితుండయ్యు స్వప్నమునుండి మేలుకొన్నవాని తెఱంగున స్వప్నగతములగు సుఖదుఃఖముల నొందమిచేత దేహస్థుఁడు కాఁడు. అవిద్వాంసుఁడు స్వప్నదేహగతునిరీతి దేహనిమిత్తములగుసుఖదుఃఖముల నొందుచు దేహమునందుండి బద్ధుఁడగు ఇంద్రియార్థముల నింద్రియములును, గుణములను గుణములును గ్రహించుపక్షమున విద్వాంసుఁ డహంకారవికారములను బొందఁడు. ఈశరీరము పూర్వకర్మాధీనమైనది. దీనియందువర్తించుచునింద్రియభావ్యములగుకర్మములచేతఁ గర్తృత్వరూపమగు నహంకారము గలుగుటంజేసి యవిద్వాంసుఁడుబద్ధుండగును. ఈకర్మ మస్యగతంబగును గాని నాది కాదని యెఱింగి విరక్తుఁ డగువిద్వాంసుఁ డాయాయివిషయములను నింద్రియములు ప్రవేశింపఁగాఁ దాను సాక్షిమాత్రుఁడై వర్తించుచు శయనాసనవిహారమజ్జనసందర్శనశ్రవణఘ్రాణ భోజనాదులందుఁ బ్రవర్తించియుంగూడ బద్ధుఁడుగాక యుండు.

ఆకాశము సర్వవ్యాప్తము. అట్లయ్యును, సూర్యుఁడు జలములయందుఁ బ్రతిబింబించియు, వాయువు సర్వతస్సంచారశీలంబయ్యు వానిసంగమును గాంచనితెఱంగున వైరాగ్యమునఁ దీవ్రంబగు స్వచ్ఛతమవిజ్ఞానముచేత సకలసంశయముల వదలి విద్వాంసుఁడు నిస్సంగుఁడే యగును. *ఎవ్వాని ప్రాణేంద్రియ

*యస్య స్యుర్వీతసంకల్పాః ప్రాణేంద్రియమనోధియాం, వృత్తయ నిర్ముక్తో దేహస్థోఽపిహి తద్గుణైః. ౧౩. అని మూలము.

బుద్ధివృత్తులు వీతసంకల్పము లగునో యతఁడు శరీరస్థుఁ డయ్యును దద్గుణవినిర్ముక్తుఁడే యగు. ఇయ్యవి ముక్తునిలక్షణ ములు. ఆతనినొరులు తెలిసికొనుటెట్లో ఆప్రకారము తెల్పెద. వినుము అట్టిముక్తుఁడు ఘాతుకులు తనను హింసించినను కొందఱభిమానమునఁ బూజించినను ఈరెండింటియందును వికారము నొందఁడు. గుణదోషవివర్జితుఁడై సాధుచర్యకు స్తోత్రము, అసాధుచర్యకు నిందయు నొనర్పక సమదర్శనుఁడై ధ్యానతత్పరుఁడై యేకార్యము చేయకయు నించుకేని పలుక కయుఁ దదీయములగు సాధ్వసాధువృత్తులను జింతింపకయు నాత్మారాముఁడై జడునివలె సంగరహితునియు నిర్లేపునియు చర్యనుబూని సంచరించును. * వేదము శబ్దబ్రహ్మము. దాని విషయమున నిష్ఠ నభ్యసించియుఁ బరబ్రహ్మమునందు నిష్ఠ నొందనివాని శాస్త్రపరిశ్రమము పాలీయనిగోవును బోషించు వాని శ్రమమురీతి నిష్ఫలంబగును. పాఁడి యుడిగినగోవును, దుర్మతి యగుభార్యను, ప్రతిక్షణము దుఃఖహేతువగుశరీర మును, దుష్టసంతానమును, సత్పాత్రదానము చేయనిధన మును, నన్ను (భగవంతుని) గీర్తింపనివాక్కును, దుఃఖపరం పరలతోడ మానవుఁడు భరించుచుండునని నమ్ముము. జగత్తు నకు దీనికి నుత్పత్తిస్థితిలయములఁ గల్పించు నాకర్మములను లీలాదివ్యచరిత్రములను బ్రశంసింపక వ్యర్థమగువాక్కు ధీరుఁడు భరించుట మంచిదిగాదు. ఈరీతిగా విచారముచేసి యాత్మకుం

*యశ్శబ్దబ్రహ్మనిష్ణాతో ననిష్ణాయాత్పరే యది, శ్రమస్తస్య శ్రమ ఫలో హ్యధేనుమివ రక్షతః. ౧౭. గాందుగ్ధదోహామసతీం చ భార్యాం దేహం పరాధీనమసత్ప్రజాం చ, విత్తం త్వతీర్థీకృతమంగవాచం హీనాం

గల్పించు నానాత్వభ్రాంతిని దూరముగాఁ ద్రోలి నిర్మలమగు మనస్సును సర్వగతుండనగు నాపై నిలిపి విరక్తుఁ డుపశమము నొందును. *ఉద్ధవా! నాయందే మనస్సు నచంచలముగ నిలిపి యుంచుశక్తి లేకుండినవాఁడు తా నొనరించుసకలకర్మములు నాకర్పించి ఫలాభిసంధిరహితుఁడై యుండుట మంచిది. సకల లోకములను బవిత్రములుగ నొనరించునవియు నిరుపమశుభ ములనిచ్చునవియు నగు నాకథలు శ్రద్ధాభక్తులుగలిగి వినుచు వానిని గీర్తించుచు నాయవతారములను గృత్యములను బలు సారులు సంస్మరించుచు నాకొఱకై ధర్మార్థకామములను త్రివర్గ ముల నాచరించుచు నన్నారాధించువాఁడు శాశ్వతుఁడనగు నాపై నిశ్చలభక్తిని బొందఁగలఁడు. నాభక్తి సాధుసహవాసం బుననే కలుగును. దానింబొంది నన్ను నారాధించువాఁడు సాధువులచేఁ గనఁబఱుపఁబడిన నాపరమపదమును గష్ట మను నది లేకయే పొందఁగలఁడు. అని బోధించుటయు నుద్ధవుం డిట్లు పలికెను.

మహానుభావా! నీకు నిష్టుఁడైనసజ్జనుఁ డెట్టివాఁడు? సాధుసమ్మతమగుభక్తి యెట్టిది నీకు సమ్మతము? అది బహువిధ

మయా రక్షతి దుఃఖదుఃఖీ. ౧౮. అని మూలము *యద్యసీశో ధారయితుం మనో బ్రహ్మణి నిశ్చలమ్, మయి సర్వాణి కర్మాణి నిరపేక్షస్సమాచరేత్. ౨౧. శ్రద్ధాలు ర్మే కథాశ్శృణ్వన్ సుభద్రా లోకపావనీః, గాయన్ననుస్మరన్ కర్మ జన్మ చాభినయన్ ముహుః. ౨౨. మదర్థే ధర్మకామార్థా నాచరన్ మదుపాశ్రయః, లభతే నిశ్చలాం భక్తిం మయ్యుద్ధవ సనాతనే. ౨౩. సత్సంగలబ్ధయా భక్త్యా మయిమాం య ఉపాసితా, స వై మే దర్శితం సద్భిరంజసా విందతే పదమ్. ౨౪. అని మూలము.

ములుగా నుండునుగదా. నేను బ్రపన్నుఁడనుగాన నా కీవిష యము నుపదేశించి కృతకృత్యునింజేయుము. నీ వాకాశము రీతి నిస్సంగుఁడవు. ప్రకృత్యతీఁడవగు పురుషుఁడవు. పర బ్రహ్మావు నీవే. భక్తులు ప్రార్థించుటంజేసి పృథక్పరిమితమగు దేహమున నవతరించితివి. కావున నాకు వాంఛితము ఫలింప బోధింపుము. అని యుద్ధవుఁడు శ్రద్ధాళువై ప్రశ్నింపఁగా శ్రీ. కృష్ణుఁ డిట్లనియె.

సాధువులలక్షణములు.

ఉద్ధవా! చక్కనిప్రశ్నము చేసితివి. ఇది లోకమునకు బహూపకార మొనరించును. దీనికిఁ దగుసమాధానమును జెప్పెదను. చక్కఁగా నాలకింపుము. ఆలకించినదానిని మది నిలుపుకొనుము. దానిని బాత్రులగువారలకుం దెల్పుము. *కృపాళువు, (అనఁగాఁ బరదుఃఖములం గాంచి యోర్వఁజాలని వాఁడు) ఎవ్వారికే నేసమయమునైన ద్రోహముచేయనివాఁడు, క్షమ, సర్వశరీరులయందుఁగలవాఁడు, సత్త్వగుణము ప్రధా నముగాఁగలవాఁడు, అసూయాదిదోషములులేనివాఁడు, సుఖ

*కృపాళురకృతద్రోహ స్తితిక్షుస్సర్వదేహినాం, సత్యసారోనవద్యాత్మా సమస్సర్వోపకారకః. ౨౯. కామైరహతధీర్దాంతో మృదుశ్శుచిరకించనః, అనీహో మితభుక్ఛాంతస్థిరో మచ్ఛరణోమునిః. ౩౦. అప్రమత్తో గభీరాత్మా ధృతిమాన్ జితషడ్గుణః, అమానీ మానదః కల్యోమైత్రః కారు ణికః, కవిః. ౩౦. ఆజ్ఞాయైవం గుణాన్ దోషాన్ మయాదిష్టానపి స్వకాన్, ధర్మాన్ సంత్యజ్య యస్సర్వాన్ మాం భజేత్సోఽపి సత్తమః. ౩౧. అని మూలము.

దుఃఖాదిద్వంద్వములయందు సమత్వమున వర్తించువాఁడు, సర్వప్రాణుల కుపకారమొనరించువాఁడు, కామములకు లోఁబడని చిత్తముగలవాఁడు, అంతరింద్రియబాహ్యేంద్రియనిగ్రహముగలవాఁడు, కఠినతలేని మనస్సుకలవాఁడు, సదాచారపరాయణుఁడు, కొంచెమేని పరిగ్రహింపక యుండువాఁడు (అప్రతిగ్రహీత), దృష్టాదృష్టక్రియాశూన్యుఁడు, లఘువగు నాహారమును గొనువాఁడు, నియతాంతఃకరణుఁడు, స్వధర్మమున నిశ్చలుఁడు, మదేకాశ్రయుఁడు, మననశీలుఁడు, సావధానుఁడు (శ్రద్ధతోఁ గూడినవాఁడు), నిర్వికారచిత్తుఁడు, విపత్తులయందును దీనుఁడు కానివాఁడు, క్షుత్పిపాసలు శోకమోహములు, జరామృత్యువులు నను నీయాఱును షడూర్మ్యు లనఁబడును. వాని జయించినవాఁడు,మర్యాదను గోరనివాఁడు,ఒరులకు మర్యాదగల్పించువాఁడు, ఇతరులకు బోధించు నేర్పుగలవాఁడు, వంచకుఁడు కానివాఁడు, కరుణగలిగియే యెల్లప్పుడు ప్రవర్తించువాఁడు, చక్కని పరమాత్మజ్ఞానముగలవాఁడు ఉద్ధవా! ఈలక్షణములుగలవాఁడే సాధువనంబడును. ధర్మము నాచరించినచోఁ జిత్తశుద్ధి లోనగుగుణములు లభించుననియు దానిని మానిన దోషములు గలుగుననియు,మదాజ్ఞారూపములగు వేదములు బోధించు. కాన వాని నెఱింగియు దృఢభక్తి గలిగి యాస్వధర్మములఁ బరిత్యజించి నన్నే సేవించువాఁడును సాధువనంబడును. నే నెట్టివాఁడనో ఎంతవాఁడనో యని పెక్కుసారులు చర్చించి శాస్త్రమూలమున నెఱింగి యనన్యభావమ న్నారాధించువారును నా కత్యంతభక్తు లగుదురు.

భక్తిలక్షణములు.

* ఇఁక భక్తిలక్షణముల నుపదేశింతు వినుము. మదీయ ప్రతిమలను నాభక్తులను దర్శించుట, స్పృశించుట, పూజించుట, పరిచర్యచే నలరించుట, స్తుతించుట, వినయము గనఁబఱచుట, గుణకర్మములఁ గీర్తించుట యనునవియు; నాకథాశ్రవణమున శ్రద్ధగలిగియుండుటయు, నన్ను ధ్యానించుటయు, సర్వలాభములను నాకర్పించుటయు, నాసంబంధములగు జన్మాష్టమ్యాదివ్రతోత్సవానుమోదనము, గీతము నృత్యము వాద్యములు అనుదానిగోష్ఠితో దేవాలయమున నుత్సవము లొనరించుటయు, నాయాత్ర చేయుటయు; చాతుర్మాస్యైకాదశ్యాదులగు నెల్లపర్వముల (ముఖ్యతిథులు)యందు బలివిధానమునడపుటయు, వైదికములు తాంత్రికములునగుదీక్షలనొందుటయు, నావ్రతముల నాచరించుటయు, నా ప్రతిమలస్థాపించుటయందుఁ

* మల్లింగ మద్భక్తజనదర్శనస్పర్శనార్చనం, పరిచర్యాస్తుతి ప్రహ్వ గుణకర్మానుకీర్తనం. ౩౩. మత్కథాశ్రవణే శ్రద్ధా మదనుధ్యానముద్ధవ, సర్వలాభోపహరణం దాస్యే నాత్మనివేదనం. ౩౪. మజ్జన్మకర్మకథనం మమ పర్వానుమోదనం, గీతతాండవవాదిత్రగోష్ఠీభిర్మద్గృహోత్సవః. ౩౫. యాత్రా బలివిధానం చ సర్వవార్షికపర్వసు, వైదికీ తాంత్రికీ దీక్షామదీయవ్రతధారణం. ౩౬. మదర్చాస్థాపనే శ్రద్ధాస్వతస్సంభూయచోద్యమః, ఉద్యానోపవనక్రీడా పురమందిరకర్మణి. ౩౭. సమ్మార్జనోపలేపాభ్యాం సేకమండలవర్తనైః, గృహశుశ్రూషణం మహ్యం దాసవద్యదమాయయా. ౩౮. అమానిత్వమదంభిత్వం కృతస్యాపరికీర్తనం, అపి దీపావలోకమ్మే నోపయుంజ్యాన్నివేదితం. ౩౯. యద్యదిష్టతమం లోకే యచ్చాపి ప్రియమాత్మనః, తత్తన్నివేదయేన్మహ్యం తదానంత్యాయ కల్పతే. ౪౦. అని మూలము.

జక్కని యాసక్తికలిగియుండుటయు, నాకొఱకు నుద్యానములను ఫలవృక్షశ్రేణులను వృద్ధిచేయుటయందు, నాకై క్రీడాస్థానములను మందిరముల నిర్మించువిషయమందును శ్రద్ధగలిగియుండుటయు, ఆకార్యములందుఁ దా నితరులం బ్రోత్సహించి సాగించుటయు, మఱియు నామందిరములను అలికి ముగ్గులు విచిత్రరీతుల నలంకరించి యోరుదీర్చి కపటము లేకదాసునివలె నలంకరించుటయు, నభిమానమువీడుటయు, దాంభికత్వమును, దొలఁగియుండుటయుఁ, దానొనరించినసేవను బొగడుకొనకుండుటయు, నితరులు నివేదించినదీపమునుగాని తానునివేదించిన వానినిగాని తనపని కుపయోగింపకయుండుటయు, లోకమునకు మిక్కిలి యిష్టముగానున్నదానిని విశేషించి తనకుఁ బ్రియంబగుదానిని, నాకు నివేదించుటయు ననునవియే భక్తి లక్షణములు. ఈ భక్తి యనంతఫలప్రదమని యెఱుంగుము.

పదునొకండు పూజాస్థానములు.

సూర్యుఁడు, అగ్నిహోత్రుఁడు, బ్రాహ్మణుఁడు, గోవులు, విష్ణుభక్తుఁడు, ఆకాశము, వాయువు, జలము, పృథివి, ఆత్మ, సర్వభూతములు నను నీపదునొకండును మదీయపూజకుఁ దగినస్థానములు. సౌరసూక్తరూపములగు నుపస్థానములచేత సూర్యునియందును, వేదపూతమగు పురోడాశముచే నగ్నిహోత్రునియందును, అతిథిపూజచేబ్రాహ్మణునియందును, తృణములోనగువాని నొసంగుటచేత గోవులందును, బంధువులను సత్కరించునట్లు సమ్మానముచేత విష్ణుభక్తునియందును, ధ్యానచే హృదయాకాశమునందును, ప్రాణదృష్టిచేత వాయువు ను, తర్పణాదులచే జలములయందును, రహస్యమంత్ర

న్యాసములచేత భూమియందును, భోగములచేత నాత్మయందును, సమత్వప్రవర్తనముచేత సర్వభూతములయందును శంఖచక్రగదాపద్మమనోహరచతుర్భుజుండనగు నన్నే సమాహితచిత్తుండై యిష్టాపూర్తము లనువ్రతముల నన్నే సర్వదా యారాధించునాతండు నాయందుభక్తి గలిగి దానిసామర్థ్యముచేతను సాధుసమారాధనముచేతను నావిషయకమగుదివ్యజ్ఞానమును బొందు ఉద్ధవా! *సజ్జనసాంగత్యముగల్గి భక్తియోగముచేతం దప్ప వేఱొక్కమార్గమున సంసారసాగరమును దరించుమార్గము సాధారణముగాం గనంబడదు నేనే సాధువులకు ముఖ్యాశ్రయము. నీవు నాకత్యంతభృత్యుండవు. సఖుండవు. కావున నొకరహస్యవిషయమును దెలిపెద. అవధరింపుము.

సాధుసంగమహాత్త్వము హరి యుపదేశించుట.

† ఉద్ధవా! ఆవిషయము పరమగోప్యము సుమీ. సర్వసంగములను నివర్తింపంజేయునది సత్సహవాసమని నమ్ముము. ఆయది నన్ను వశీకరించునట్లు యోగము, సాంఖ్యము, ధర్మము, స్వాధ్యాయము, తపస్సు, సన్న్యాసము, ఇష్టాపూర్తములు, భూరిదక్షిణలు, వ్రతములు, జ్యోతిష్టోమాదియజ్ఞములు, ఛంద

* ప్రాయేణ భక్తియోగేన సత్సంగేన వినోద్ధవ, నోపాయో విద్యతే సమ్యక్ప్రాయణం హి సతామహం. ౪౭. ప్రకృష్టం అయనం ఆశ్రయః. అని వ్యాఖ్య. † ఈవిషయము పండ్రెండవ యధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపంబడినది. న రోధయతి మాం యోగో న సాంఖ్యం ధర్మ ఉద్ధవ, న స్వాధ్యాయస్తపస్త్యాగో నేష్టాపూర్తం న దక్షిణా. ౧. వ్రతాని యజ్ఞశ్ఛందాంసి తీర్థాని నియమా యమాః, యథావరుంధే సత్సంగస్సర్వసంగాపహో హి మామ్. ౨. అని మూలము.

స్సులు,తీర్థములు,నియమములు,యమములు ననునివియన్నియు నన్ను వశీకరింపఁ జాలవని యెఱుంగుము. దానవులు రాక్షసులు పక్షులు మృగములు గంధర్వాప్సరసలు నాగులు సిద్ధచారణగుహ్యక విద్యాధరులును, మానవులలో రజోగుణ తమోగుణప్రకృతు లగువైశ్యులు స్త్రీలును శూద్రులు, నంత్యజులు, వృత్రుఁడును, ప్రహ్లాదుఁడు మున్నగువారెల్లను, వృషపర్వుఁడు, బలిచక్రవర్తి, బాణుఁడు, మయుఁడు, విభీషణుఁడు, సుగ్రీవుఁడు, హనుమంతుఁడు, జాంబవంతుఁడు, గజుఁడు, జటాయువు, తులాధారుఁడు, ధర్మవ్యాధుఁడు, కుబ్జ, వ్రజమునఁ గలగోపికలు యజ్ఞదీక్షితులభార్యలు నింకనుగల పెక్కండ్రు ఆయాయియుగంబులయందు సత్సంగముచేతనే నాపరమపదమును బడయఁగల్గిరి. పైన బేర్కొనంబడినవారిలోఁ గొందఱు వేదములఁ బఠించుటగాని, పెద్దలను సేవించుటగాని, వ్రతములను జేయుటకాని తపముల ననుష్ఠించుటకాని చేయకున్నను సత్సహవాసమను గొప్పకార్యము మహత్త్వముననే నన్నుఁ బడయఁజాలిరి. సాధుసహవాసముచేఁ గలిగినప్రేమాతిశయంబున గోపికలు గోవులు వృక్షములు సర్పములు మఱియుం గొందఱు మూఢచిత్తులును యోగముచే సాంఖ్యముచే, దానవ్రతతపస్సులచే యజ్ఞములచేత శాస్త్రమును జెప్పుటచేత స్వాధ్యాయముచే సన్న్యాసముచే నెంత ప్రయత్నముచేసినను బడయ శక్యముకాని నన్నుఁ గాంచఁజాలిరి.

అక్రూరుం డానాఁడు వచ్చి బలభద్రునితోడ నన్ను ధురకుఁ బిలుచుకొనిపోవఁగా నాయందుఁగల ప్రేమాతిశయమున నెడఁబాటువలని బాధను సహింపఁజాలక పరితపించుచు

నన్ను మాత్రమే యాపదంతులు చింతించుచుండిరి కాని సుఖముకొఱకు కోరకుండిరి. మిక్కిలి వారిప్రేమకుఁ బాత్రుఁడనగు నేను బృందావనమున నుండునపుడు నాతో విహరించుచు క్షణకాలముగాఁ బుచ్చినరాత్రులు వారు నన్నెడఁబాయుటం జేసి కల్పతుల్యములుగాఁ గడుపఁగల్గిరి. ఆతతి నాయందే మనముల నెలకొలిపి యహంకారమునకు నెలవగు నాత్మదేహమును ప్రీతిపాత్రములగుపతిపుత్త్రాదులను నీలోకము నాలోకమును దెలియక సమాధినిష్ఠులగు మును లెట్లు మైమఱచియుందురో యట్లు నామరూపములం దెలియకయే సముద్రోదకముల నదు లెట్లు చేరునో యారీతిగా నాలోపలఁ బ్రవేశించిరి. *ఈరీతిగా నాగోపికలు పెక్కండ్రు నన్ను సేవింపఁగోరి తమకామమునకు లక్ష్యభూతునిగా నన్నే నిర్ణయించి నాస్వరూప మిట్టిదని యోగు లెఱుంగునట్లు లెఱుంగకయున్నను బరబ్రహ్మమగు నన్ను జారబుద్ధి నాశ్రయించి సత్సహావాసబలముననే ముక్తిగాంచిరి. కాఁబట్టి యోయుద్ధవా! నీవుకూడ శ్రుతిస్మృతులను, బ్రవృత్తినివృత్తులను, శ్రుతశ్రోతవ్యములను వదలిపెట్టి సర్వదేహుల కాత్మయు నద్వితీయుఁడనగు నన్ను సర్వభూతాత్మభావమున శరణుచొచ్చి సర్వవిషయభయమును దొలఁగియుండుము. అని శ్రీహరి యుపదేశింపఁ నుద్ధవుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

యోగేశ్వరాధిపా! కర్మము చేయఁదగినదనియుఁ జేయనక్కఱలేదనియుఁ దెలిపితివి. నాసందియము నీపలుకులఁ

*మత్కామా రమణం జారం మత్స్వరూపావిదోఽబలాః, బ్రహ్మాపరమం ప్రాపుస్సంగాచ్ఛతసహస్రశః. ౧౩. అని మూలము.

పర ంతము పెరుఁగును. దానిఫలములలో నొక్కటియగు దుఃఖమును గాముకులగు గృహస్థు లనుభవింతురు.మఱొక్కటి యగు సుఖాత్మకమగు ఫలమును వివేకులగు సన్న్యాసులే యనుభవింతురు.పరమాత్మ యొక్కఁడయ్యు మాయామయుండై బహురూపములుఁగఁ దోఁచు చుండునని సద్గురు సేవనంబున నెవ్వఁడెఱుంగునో యాబుద్ధిమంతుఁడు వేదతత్త్వార్థంబు నెఱుంగును.ఈరీతిగా గురువు నారాధించి దానలవడిన యేకభక్తిచే వృద్ధినొందు తీవ్రజ్ఞాన మనుకుఠారముచేత జీవోపాధియుఁ ద్రిగుణాత్మకంబైన లింగశరీరమును దునిమి పరమేశ్వరుని జేరి యందు నాసాధనంబును వదలుము.అని తెలిపి పరమభక్తుఁడగు నుద్ధవునకుఁ గలిగిన శంకలఁ దీర్పఁగోరి మఱియు శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు బోధించెను.

సత్త్వాదిగుణముల జయించుపద్ధతి.

* సత్త్వరజస్తమస్సులను మూఁడును బ్రకృతిగుణములే కాని యాత్మగుణములు కావు. సత్త్వగుణముచేత రజస్తమో గుణములను రెండింటి నడంచి యంతట నుపశమాత్మకమగు సత్త్వమున నితరసత్త్వమును బరిహరింపందగును. ఎందుల కనఁగా సత్త్వముచేతఁ బురుషునకు నాభక్తిలక్షణమగు ధర్మ ముదయించును. సాత్త్వికపదార్థములనే గ్రహించుటంజేసి సత్త్వము వృద్ధినొందఁజాలు. దానిచే ధర్మము వృద్ధినొందును. స_ త్త్వమభివృద్ధినొందుటకుఁ గారణంబైన యత్యుత్తమధర్మము జస్తమోగుణముల హరించుటయుఁ దన్మూలమగు నధర్మము

* ఈవిషయము పదుమూఁడవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁ బడినది.

శీఘ్రంబ వానితోడనే నశించును. * శాస్త్రము, జలము, ప్రజలు, దేశము, కాలము, కర్మము, జన్మము, ధ్యానము, మంత్రము, సంస్కారము అను పదియు విషయభేదముచే గుణత్రయమునకుం గారణములగు. అందుఁ బెద్దలగువారు స్తుతించునది సాత్త్వికంబు. వారు దూషించునది తామసము. వారు మెచ్చుకొనక దూషింపకయు నుండునది రాజసమని యెఱుంగుము. సత్త్వవృద్ధికొఱకుసాత్త్వికంబులగునాహారాదులన్నియుఁ బురుషునకు సేవింప నర్హములు. దానిచేత ధర్మము గలుగును. ఆ యుత్తమధర్మముచేత దేహద్వయము తత్కారణగుణాపోహము నగు నాత్మాపరోక్షజ్ఞానము గలుగును వెదుళ్లరాపిడి గలిగిన యగ్ని యావనమును గాల్చి యుపశమించునట్లు త్రిగుణములు వైషమ్యము నొందుటవలనఁ బుట్టినశరీరము తనకు నాశ్రయములైన గుణములను మూఁడింటిని దనంతన యుత్పన్నంబగువిద్యచేఁ దొలఁగించి శాంతమగును. అన విని యుద్ధవుఁడు మహాత్మా! శ్రీకృష్ణా! మానవులుశబ్దాదివిషయములాపదలకు మూలము లని సాధారణముగా నెఱుంగుదురు. అట్టులయ్యును వారు శునకములవలె గాడిదలరీతిని,గొఱ్ఱెయల చందమునను వానినే (శబ్దాదివిషయములనే) సిగ్గులేకయు దెబ్బలకోర్చియుఁ దిట్లకు జంకకయు ననుభవింతురు అట్లేల చేయుదురు? ఈశంకనుదీర్పుమాయని ప్రశ్నించెను. ఆ ప్రశ్నము నాలకించి శ్రీనివాసుం డిట్లు త్తరమిచ్చెను.

వివేకహీనునకు దేహాదులం దహమాత్మకమిథ్యాబుద్ధి మనస్సున వృద్ధినొందుకొలఁదిని నాయభిమానముచేత దుఃఖా

* ఆగమోఽపః ప్రజా దేశః కాలః కర్మ చ జన్మ చ, ధ్యానం మంత్రోఽథ సంస్కారో దశైతే గుణహేతవః. ౪. అని మూలము.

త్మకమగురజోగుణము మనస్సునఁ బొందుపడును. మనస్సారజోగుణదూషితము కాఁగా దానియం దప్పుడు సవికల్పకమగు సంకల్పము పొడమును. దానగుణధ్యానము. దానంజేసి యాదుష్టబుద్ధికినిర్భరమగు కామముగలుగు. అత్తఱిఁ బురుషుఁడు రజోవేగమున విమోహముగలవాఁడుగఁజేయంబడి యింద్రియములకుం జిక్కువడి కామమునకులోఁబడి దుఃఖమునే ముందు కలిగించునవి యని తెలిసియుండియుఁ గర్మములను జేయును. రజస్తమోవిత్రస్తచిత్తుఁ డయ్యును విద్వాంసుఁడు మాత్ర మలసుఁడు కాక మనస్సును నిరోధించి యందు సక్తుఁడు కాకయుండును. ప్రమాదమునొందక యలసుఁడు కాక జితాసనుఁడై (ఎంతసేపు కూరుచుండినను శ్రమమునొందకుండునట్టి యభ్యాసవిశేషముకలవాఁడై) శ్వాసముల జయించి (ప్రాణాయామపరాయణుఁడై) సమయమున నాయందు మనస్సును మెల్లఁగా నిలిపి సమాధికిఁ బ్రయత్నింపవలయును. అన్నివిషయంబులందును మనస్సు నిరోధించి చక్కఁగా నాపై నిలుపుటయే యోగము. ఆయోగమును మునుపు నాశిష్యులగు సనకాదిమునివతంసులడుగఁగానుపదేశించితిని.అనినవినియుద్ధవుం డిట్లు ప్రశ్నించెను.

శ్రీవాసుదేవా! ఏ కాలమున నేయవతారమున నీ వీయోగవిషయమును సనకాదుల కుపదేశించితివి? అద్దాని విన వేడుకయగుచున్నది. దానిని జెప్పుమా యన విని శ్రీకృష్ణుం డిట్లు బదులు చెప్పెను. ఉద్ధవా! వినుము. మున్నొక్కసారి బ్రహ్మమానసపుత్త్రులగు సనకాదులు తెలియఁ దరముగాకయుండు యోగ పరమగతిని దెలిసికొనఁగోరి తండ్రిపాలికింబోయి జనకా! నస్సు రాగాదివశమున విషయములం బ్రవేశించెడు ఆవిష

యములు వాసనారూపముచేత మనస్సును ప్రవేశించును. ఇట్లు సాగుచుండఁగా నావిషయములను దరింపఁగోరునట్టి ముముక్షువునకు వాని యన్యోన్యసంత్యాగం బెట్టులగును? ఎఱింగింపు మని ప్రశ్నించిరి. సకలభూతభావనుఁ డగు నాస్వయంభువు చాలసే పాలోచించికూడఁ గర్మవిక్షిప్తచిత్తుండు కాఁగా సర్వజ్ఞుఁడు కాఁడు కావున నాప్రశ్నబీజము నెఱుంగఁజాలకుండెను తదీయప్రశ్నమునకు సదుత్తరంబు తెలిసికొనఁగోరి నన్ను స్మరించెను. నేనును హంసరూపమును దాల్చి యాబ్రహ్మకడకుంబోయితిని నన్ను గన్నయంతనే బ్రహ్మాయు సనకాదులును నాపాదములకు నమస్కారములు చేసి తత్త్వమిదమిత్థమని తెలిసికొన నూహించి నీ వెవఁడవని ప్రశ్నించిరి. అపుడు నేను వారికిం దెలిపినవిధంబునే యిప్రుడు నీకుఁ జెల్పెదను.

ఓ విప్రప్రవరులారా! మీప్రశ్న మాత్మవిషయకమా, లేక తదుపాధియగు భూతసంఘువిషయకమా? ఆత్మవిషయకమే యనుదురేని పరమార్థరూపుఁడగు నాత్మకు నభేదంబగుటం జేసి యిందు మీప్రశ్న మెట్లు సరిపడును? నిర్విశేషుఁడగు నాత్మయందే జాతిగుణాదివిశేషంబుంబట్టి నేనుత్తరంబిత్తును! ఉపాధిభూతమగు భూతసంఘువిషయకమందురేని వినుఁడు. పంచభూతాత్మకత్వముచేతసమానములయి,పరమార్థమునందుఁ బరమకారణాత్మకత్వముచేత నభిన్నములగు దేవమానవాది దేహానులందు నీవెవ్వండవు? అనుప్రశ్నము వాఙ్మాత్రారంభముగలదియై యనర్థకంబె యగును? మనస్సుచే వాక్కుచే నేత్రములచేనితరేంద్రియములచే వీనిలోనే దేనిచేతనైనను గ్రహింపఁబడుపదార్థ మెదియు నేనేకాని నాకంటె వేఱులేదని తత్త్వ

విచారముచేఁ దెలిసికొనుము. పుత్త్రులారా! గుణములయందు మనస్సు మనస్సునందు గుణములు నావేశించు నను నీరెండును మదాత్ముఁడైన జీవున కథ్యమగునుపాధియే కాని స్వరూపము కాదు. గుణసంస్కారముచేత మాటిమాటికి గుణములను బ్రవేశించు మనస్సు, మనస్సునంగలుగు గుణములు నను నీరెండును మద్రూపుఁడై తొలఁగింపవలయును. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులను మూఁడు బుద్ధివృత్తులకుసాక్షియై తద్విలక్షణుఁడైన జీవుఁడుండును. బుద్ధికృతంబగు బంధము ఆత్మకు గుణవృత్తులను గల్పించును. కాఁబట్టి తురీయుఁడనగు నాలో నిలిచి సంసారబంధమును వదలవలయును ఆస్థితియందు గుణములకుఁ జిత్తమునకు నన్యోన్యత్యాగంబు పొసంగును. అహంకారకల్పితబంధమాత్మకు నవిద్యాదుల నావరణం బొనరించి యనర్థఫలహేతువగును. ఈవిషయ మిట్లేకదా యని యెఱింగి యట్టిది దుఃఖమని వేసరి తురీయావస్థితుండై బుద్ధ్యభిమానమును దానిచేఁ గలుగు భోగాభిలాషచింతను ద్యజింపవలయును. పురుషుఁడు మంచియుక్తులచే నానార్థవిషయకమతి వదలునంతకుఁ గర్మాదులయందుజాగరూకుఁడయ్యు నజ్ఞుఁడై స్వప్నమధ్యమున జాగరణ మెట్లో యట్లే స్వప్నములంబలె నన్నింటిని జూచుచుండును. దేహాదిభావములు మిథ్యలే కావునఁ దత్కృతములగు వర్ణాశ్రమాచారాదిభేదములు,స్వర్గాదిఫలములును, ...ర.ములును, స్వప్నముం గాంచువానికివలెఁ బరమాత్మకు మి..్యయగు. జాగరంబున క్షణిక బాల్యయౌవనాదిధర్మములు ...గిన దేహాద్యరముల నింద్రియములచే ననుభవించునతఁ స్వప్నమునందు హృదయమున జాగరమునఁ జూచిన

వానితోఁ దుల్యములగు వాసనామయవిషయముల ననుభవించునతఁడును,మఱియు సుషుప్తియందు వానినెల్ల నుపసంహరించునతఁడును సర్వావస్థాసమన్వయముచేత విశ్వతైజసప్రాజ్ఞనామములంగాంచుచునవస్థాత్రయమునకు సాక్షియైనవాఁడొక్కఁడే యగును. కాని పలువురు గాదని తెలియందగును.

* గుణకృతములగు నీమూఁడవస్థలును నాయందవిద్యాకల్పితములే కాని తాత్త్వికంబులు గావని యీరీతి నిశ్చయించి మీరనుమానప్రమాణమునను, సద్గురూపదేశమునను, దీవ్రజ్ఞానఖడ్గముచేత సర్వసంశయములకుఁ బ్రథానస్థానమగు నహంకారమును ఛేదించి హృదయసంస్థితుఁడగు నన్ను సేవింపందగును. ఈ విశ్వమంతయు మనోవిజృంభితత్వము, దృష్టత్వము, వినాశితత్వము (వీని హేతువులవలననిస్సారము.) నను నీమూఁడును హేతువులు కాఁగా స్వప్నము చందమున,గొఱవిచక్రమువలె విభ్రమ మాత్రంబె యగునని యూహింపవలయును. విజ్ఞానమొక్కటియే త్రివిధములగు గుణపరిణామములచేఁ జేయంబడు వికల్పముచేతఁ బెక్కుచందములం దోఁచుచుండును. అది స్వప్నమువలెనసత్యము. కాఁబట్టి దృశ్యమునుండి దృష్టిని మరలించి తృష్ణమాని వ్యాపారశూన్యుఁడై నిజసుఖానుభవమాత్రుండు కావలయును. ఆవశ్యకములగు నాహారాదులయందియ్యది యొకానొకప్పుడు తోఁచుచుండి

* ఏవం విమృశ్య గుణతో మనసస్త్ర్యవస్థా మన్మాయయా మయి కృతా ఇతి నిశ్చితార్థాః, సంఛిద్య హార్ద మనుమానసదుక్తితీక్ష్ణజ్ఞానాసినా భజత మాఖిల సంశయాధిమ్.అని మూలము.

నను మొదట నవస్తుభావమున విడిచియుండుటం జేసి మరల మోహమును గల్పింపఁజాలదు మఱియు దేహము పడునంత దనుక స్మృతిమాత్రమునఁ దోఁచును. సురాపానమదముచేఁ గన్నులు కానరానివాఁడు (వివేకహీనుఁడు) తాను గట్టుకొన్న వస్త్రము దైవికముగాఁ దనదేహమునందుండినను బోయినను దెలిసికొననిచందమున జ్ఞానసిద్ధిగలవాఁడు తనకు జ్ఞానమును సాధింప నుపయుక్తమగుదేహము నశించిన నుండినను, లేచి నను దెలియఁడు. దైవవశమునఁ గల్గినదేహము ప్రారబ్ధకర్మాంతముదనుకఁ బ్రాణేంద్రియములతో నుండును సమాధిపర్యంత యోగమున నారూఢుఁడగువాఁడు పరమార్థము నెఱింగి సపరివారంబగు నీదేహమును స్వప్నతుల్యముగా నెంచి క్రమ్మఱఁడగు లఁడు. విప్రులారా! సాంఖ్యయోగరహస్యమును మీకు నెఱిఁగించితిని. మీకు నెల్లధర్మము నుపదేశింపవచ్చిన శ్రీమహావిష్ణువుగా మీరు నన్నెఱుంగుఁడు. సాంఖ్యమునకు, యోగమునకు సత్యమునకు, (అనుష్ఠింపఁదగుధర్మము) ఋతమునకు (ప్రమీయమానధర్మము) తేజస్సునకు (ప్రభావము) శ్రీకీర్తిదమములకుఁ బరమాశ్రయము నేనే. నిర్గుణుఁడు నిరపేక్షుఁడు సుహృదుఁడు ప్రియుఁడాత్మయు నన్నుఁబొందు సామ్యాసంగాదిగుణములు గుణపరిణామరూపంబులు గావు. మఱి నిత్యములేయగును. అని నేను బోధింపఁగా సనకాదిమునులు సందేహములు తొలఁగిపోఁగా నిరుపమ మగుభక్తితో నన్ను నారాధించి వినుతించిరి నేను వానినెల్ల నాదరించి బ్రహ్మదేవుఁడు చూచుచుండ నాస్థానంబునకుం బోయితిని.

భక్తియోగము ప్రధానము.

* అని శ్రీకృష్ణుం డుపదేశింపఁగా విని యుద్ధవుఁడు శ్రీహరి కిట్లు పలికెను. పరమేశ్వరా! బ్రహ్మవాదులు ప్రతిపాదించు శ్రేయస్సును సాధించువానిలో నన్నింటికిఁబ్రాధాన్యము కలదా? లేక యందెద్దానికే నొక్కదానికి బ్రాధాన్యము కలదా? సర్వసంగములనువదలి నీపై మదినిల్పి ఫలాభిసంధిరహితముగా నొనరించు భక్తియోగము శ్రేయస్సాధనమని నిరూపింతువా. దయచేఁ దెలుపుమా యని ప్రశ్నింపఁగా విని యతనిసంశయము దీర్పఁగోరి శ్రీకృష్ణుం డిట్లుపలికెను. పూర్వకల్పాంతమందుఁగాలమున మదాత్మకమగు ధర్మమును బోధించు వేదమునశింపఁగా దానిని సృష్ట్యాదియందుఁ బ్రహ్మసంభవునకు నే నుపదేశించితిని. ఆపరమేష్ఠి తన ప్రథమపుత్త్రుఁడగు మనువునకుఁ జెప్పెను. ఆ మనువుమూలమున భృగ్వాదులగు మహాఋషు లేడుగురు గ్రహించిరి. వారినుండి తత్పుత్త్రులగు దేవదానవ గుహ్యక మానవ సిద్ధగంధర్వవిద్యాధరులు, చారణులు, యక్షనాగ కిందేవులు, కిన్నర కింపురుషాదులెల్ల సంగ్రహించిరి. రజస్సత్త్వ తమస్సులకు జన్మస్థానములగు వారి ప్రకృతులునానావిధంబులుగా నుండు. అట్లగుటచే భూతములబుద్ధులు భేదములుగనుండును. తమతమప్రకృతిం బోలినరీతిని వారెల్ల వేదార్థముల నతివిచిత్ర మార్గముల సమన్వయింతురు. ప్రకృతివైచిత్ర్యమున మానవులబుద్ధులు భేదించుటయుఁ గొందఱు పారతంత్ర్యముచేఁ బాషండు లగుదురు. మన్మాయామోహితచిత్తులై కొందఱు

* ఈవిషయము పదునాల్గవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

*కర్మమునకుఁ దమయభిరుచికి ననుకూలమగునట్లుగా శ్రేయస్సు నానావిధంబగునని వక్కాణింతురు. మఱికొందఱు నిత్యనై మిత్తికకర్మము శ్రేయోమార్గమందురు. ఇంకను గొందఱు కీర్తిని సంపాదించుట ముఖ్యమని పలుకుదురు. ఇట్లే కొందఱు కామమును బ్రశంసింతురు. కొందఱు సత్యశమదమముల నుగ్గడింతురు. కొందఱైశ్వర్యమే పురుషార్థమని తలంతురు. కొందఱు నాస్తికులై త్యాగభోగముల నుద్ఘోషింతురు. కొందఱు యజ్ఞమును, దపమును, దానమును, వ్రతములను, యమములను, నియమములను మంచివని ప్రశంసింతురు వీనివలనఁ గలుగుఫలముల ననుభవించులోకములు వానిం జేయువారికి గమ్యములు. ఆయవి మోహావసానములు, శోకభూయిష్ఠములు, దుఃఖమునే ముందు గలిగించునవియు నై యుండు. మఱియు నత్యల్పానందమును గలిగించును. అవి యాద్యంతములు గలవియే. కావున నవి శాశ్వతానందము నీయఁజాలవు. నాపై మనస్సు నిలిపిననిష్కామునకు సర్వప్రకారములచేతను బరమానందపరిపూర్ణరూపుఁడనగు నావలనం గలుగుసుఖము విషయాత్మకుల కెట్లు గలుగును. అకించనుఁడై యంతరింద్రియనిగ్రహముకలిగి శాంతుఁడై సర్వభూతసమచిత్తుఁడై మత్ప్రాప్తి సంతుష్టుఁడై యుండుమానవవర్యునకు సర్వస్థలములు సుఖమయంబులే యగు. నాయందే మనస్సునిలిపినవాఁడు సార్వభౌమత్వమునుగాని, పాతాళాధిపత్యంబు, నింద్రపదమును, తుదకు

* శ్రేయో వదంత్యనేకాంతం యథా కర్మ యథా రుచి. ౯. ధర్మమేకేయశశ్చాన్యే కామం సత్యం దమం శమం, అన్యే వదంతి స్వార్థం వై ఐశ్వర్యం త్యాగభోజనం. కేచిద్యజ్ఞం తపో దానం వ్రతాని నియమాన్ యమాన్. ౧౦. అని. మూలము.

బ్రహ్మలోకము నది యిది యని వచింపనేల కాని యోగసిద్ధులను ఫలముగా ముక్తినేనియుఁ గోరక నన్నే కోరును. పరమ భక్తుఁడవైన నీవెట్టులో యట్టులే నాకుఁ బుత్త్రుఁడైన విరించియు మత్స్వరూపభూతుఁడగు శంకరుఁడు భ్రాతయగు బలభద్రుఁడు భార్యయగు మహాలక్ష్మియు నాకుఁ బ్రియులుగారు.

ఉద్ధవా! వినుము. ఏవిషయమునందైన నపేక్షలేక శాంతుఁడై, సర్వభూతములయందు సుంతయు వైరముమాని సమదర్శనుఁడై (ఎల్లతావుల నన్నే చూచువాఁడై) యుండు మననశీలుఁడు సర్వదా వెంటనంటియుండును. అంతియెకాక నాపాద పద్మపరాగముల నాతఁడు స్పృశించినదెల్లఁ బవిత్రమగుఁగాక యని యట్లే చేయుచుండును. నాయందే యనురాగముగలిగి మఱి దేనిని గోరక సకలప్రాణులయందును వాత్సల్యము గలిగి శాంతులైనమద్భక్తులు నిష్కామబుద్ధులు గావున వారుపొందు నిరతిశయసుఖ మిట్టిదని వారే యెఱుంగుదురు. కాని యితరు లెఱుంగఁజాలరు. మఱియొకరహస్యము నెఱింగింతు వినుము. ఉద్ధవా! నాభక్తుఁడు విషయములు తనను బాధించుచున్నను జితేంద్రియుఁడు కాకపోయినను సమమర్ధభక్తిచేతవిషయములవలని పరిభవమునొందఁడు. *ప్రజ్వలించునగ్ని దారువులభస్మము చేయు

* యథాగ్నిస్సుసమిద్ధార్చిః కరోత్యేధాంసి భస్మసాత్, తథా మద్విషయా భక్తిరుద్ధవైనాంసికృత్స్నశః. ౧౯. నసాధయతిమాంధర్మో నసాంఖ్యం యోగ ఉద్ధవ, న స్వాధ్యాయ స్తపస్త్యాగో యథాభక్తిర్మమోర్జితా. ౨౦. భక్త్యాహమేకయా గ్రాహ్యశ్శ్రద్ధయాత్మా ప్రియస్సతాం భక్తిః పునాతిమన్నిష్ఠా శ్వపాకానపి సంభవాత్. ౨౧. ధర్మస్సత్యదయోపేతోవిద్యావాతపసాన్వితా, మద్భక్త్యపేతమాత్మానం నసమ్యక్ప్రపునాతిహి. ౨౨. కథం

నట్లు నాయందుఁగలభక్తి పాపరాసులనున్మూలించును ప్రౌఢభక్తి నన్ను సాధించు నట్లు ధర్మముగాని సాంఖ్యయోగములుగాని స్వాధ్యాయముగాని, తపస్సుగాని, త్యాగము (సన్న్యాసము) గాని నన్ను సాధింపఁజాలవు సాధుజనులకుఁ బ్రియుఁడను, ఆత్మయును గావున నేను భక్తి కొక్కదానికే లోఁబడుదును. అనఁగా భక్తిచేతనే గ్రాహ్యుఁడను. భక్తి శ్రద్ధాసమన్వితమే యైనయెడలఁ గుక్కమాంసము దిను చండాలుఁడేని వానిజాతిదోషమునుండి పరిశుద్ధుని గావించును జుమీ. సత్యము దయయుఁగలిగి యుండియు విద్యతోఁదపస్సుతోఁ గూడియుండియు నాభక్తియే లేకయున్నచో వానియాత్మ నదిచక్కఁగాఁ బరిశుద్ధము కావింపదని నమ్ముము. సత్యముగా భక్తికలిగినది నమ్ము

వినారోమహర్షం ద్రవతా చేతసావినా, వినానందాశ్రుకలయా శుద్ధ్యేద్భక్త్యావినాశయః. ౨౩. వాగ్గద్గదా ద్రవతే యస్య చిత్తం హసత్యభీక్ష్ణం రుదతి క్వచిచ్చ, విలజ్జ ఉద్గాయతి నృత్యతే చ మద్భక్తియుక్తో భువనం పునాతి. ౨౪. యథాగ్నినా హేమ మలం జహాతి ధ్మాతం పునస్స్వం భజతే చ రూపం, ఆత్మా చ కర్మానుశయం విధూయ మద్భక్తియోగేన భజత్యథో మాం. ౨౫. యథా యథాత్మా పరిమృజ్యతేఽసౌ మత్పుణ్యగాథాశ్రవణాభిధానైః, తథా తథా పశ్యతి తత్త్వసూక్ష్మం చక్షుర్యథైవాంజనసంప్రయుక్తం. ౨౬. విషయాన్ ధ్యాయతశ్చిత్తం విషయేషు విషజ్జతే, మామనుస్మరతశ్చిత్తం మయ్యేవ ప్రవిలీయతే. ౨౭. తస్మాదసదభిధ్యానం యథాస్వప్నమనోరథం, హిత్వా మయి సమాధత్స్వ మనో మద్భావభావితం. ౨౮. స్త్రీణాంతత్సంగినాంసంగంత్యక్త్వాదూరతఆత్మవాన్, క్షేమే వివిక్తఆసీనశ్చింతయేన్మామతంద్రితః. ౨౯. న తథాస్య భవేత్ క్లేశో బంధశ్చాన్యప్రసంగతః, యోషిత్సంగాద్యథా పుంసో యథాతత్సంగిసంగతః.

అని మూలము.

ఎట్లనఁగా శరీరమున గగుర్పాటు కనబడవలయు. మనస్సు ద్రవింపవలయు. నేత్రములయం దానందాశ్రువులు గ్రమ్మ వలయు. ఈమూఁడుగుఱుతులు కలుగవేనిభక్తికలిగియున్నదని యెట్లు నమ్మవచ్చును. (అనఁగా నా నామము కథ? విన్నమాత్ర మున నీమూఁడుగుఱుతులు పొడసూపవలయుననియు, లేకున్న నది కపటభక్తియనియు నిందలిసారము.) భక్తియే లేనిచోఁ జిత్తశుద్ధికలుగు టెట్లు? వాక్కు గద్గదస్వరము కావలయు మనస్సు కరఁగిపోవలయు. ఏకాంతమున నొకప్పు డేడుపు, ఒకప్పుడు నవ్వుకనఁబడవలయు. ల లేక యొకప్పుడు పాడుచుండవలయు. మఱొకప్పు డాడుచుండవలయు. ఒకప్పు డొడలెఱుంగకయుం డవలయు. ఈగుఱుతు లేవానియందుఁ బరికింపఁ గనఁబడునో వాఁడు నాభక్తుఁడు వానిచేత లోకము పవిత్రము చేయం బడును. (అనఁగా నాతనిచూపుచే స్పృశించుటచే జగము పవి త్రమగునని సారము) అగ్నిపుటముచే శోధింపఁబడినబంగారు మాలిన్యరహితమై నిర్మలస్వరూపమును బొందునట్లు నాభక్తిచే శోధింపఁబడినచిత్తము కర్మవాసనలం బాసి మద్రూపత్వము నొందునని నమ్ముము. ఉద్ధవా! నాపుణ్యకథల నాలకించుట కీర్తించుట యను సత్కార్యములచేతఁ జిత్తము పరిశుద్ధము కాఁగాఁ గాటుకనలవరించిన లోచనమువలెఁ దత్త్వమెఱింగి సూక్ష్మతమమగు జ్యోతిర్మయ మద్రూపముం గాంచును. ఎవ్వాఁడు విషయములనే చింతించుచుండునో వానిచిత్తము విషయాసక్తంబె యగును. సదా నన్నే ధ్యానించువాని చిత్తము నాయందే విలీనంబగును. కావున స్వప్నమనోరథంబు లెట్లో యట్లే అసద్విషయములను జింతించుట నిష్ఫలమనియు

నాయది మృషయనియు నిశ్చయించి దాని నిరసించి మద్భావమునఁ బవిత్రమగునట్లు చిత్తమును బరిశీలించి నాయందే నిలుచునట్లభ్యసింపుము స్త్రీలు, వారిసంబంధముగలవారు సహవాసమున కనర్హులని యెంచి వారికి దూరముగాఁ దానుండి యాత్మతత్త్వము నెఱింగి నిర్జనమై భయరహితమై మేలు కలిగింపఁజాలిన ప్రదేశమునందుఁ గూరుచుండి విసుగులేక నన్ను ధ్యానించుచుండందగు. స్త్రీలపొందువలనను, వారిసంబంధముగలవారి పొత్తువలనను గలుగుక్లేశములు ఇతరప్రసంగము వలనఁ గ్లేశముగాని బంధముగాని గలుగవు. అని పలికిన విని యుద్ధవుండు పరమానందభరితస్వాంతుఁడై యిట్లు ప్రశ్నించెను.

ధ్యానయోగము.

"కమలనయనా! నిన్నెట్టివానినిగా యెదాత్మకునిగా మోక్షేచ్ఛగలవాఁడు ధ్యానింపవలయునో ఆధ్యానప్రకారము నెఱింగింపుమాయని వినయవినమితశీర్షుడై ప్రశ్నింపఁగా నాతనికా ధ్యానపద్ధతి నుపదేశింపందలంచి శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు పలికెను. *ఎత్తు

* సమ ఆసన ఆసీన స్సమకాయో యథా సుఖమ్, హస్తావుత్సంగ ఆధాయ స్వనాసాగ్రకృతే క్షణః. ౩౨. ప్రాణస్య శోధయేన్మార్గం పూర కుంభక రేచకైః, విపర్యయేణాపి శనైరభ్యసేన్నిర్జితేంద్రియః. ౩౩. హృద్యవచ్ఛిన్న మోంకారఘంటానాదం బిసోర్ణవత్, ప్రాణేనోదీర్యతత్రాథ పునస్సంవేశయేత్స్వరం. ౩౪. ఏవం ప్రణవసంయుక్తం ప్రాణసంయమ మభ్యసేత్, దశకృత్వస్త్రిషవణం మాసాదర్వాగ్జితానలః. ౩౫. హృత్పుండరీకమంతస్థమూర్ధ్వనాళమధోముఖం, ధ్యాత్వోర్ధ్వముఖమున్నిద్రమష్టపత్త్రం సకర్ణికం, కర్ణికాయాంన్యసేత్సూర్యసోమాగ్నీ నుత్తరోత్తరమ్. ౩౬. వహ్నిమధ్యే స్మరేద్రూపం మమైతద్ధ్యానమంగళమ్, సమంప్రశాంతం సుముఖం దీ ర్ఘచారుచతు ం. ౩౭. అని మూలము.

గానుండక తగ్గుగా నుండక యాసనము ఉండవలయు. అట్టి సమానాసనముపయి యోగాసనము లగుపద్మాదిక ములం దేది తనకు సుఖముగా నుండునో దానిని విధిప్రకార మాశ్రయించి కూరుచుండవలయును. సాధకుఁ డావల సమ ముగా శరీరమును నిలిపి రెండుచేతులు తొడలపై జ్ఞానము ద్రాపద్ధతిచే నునిచి నాసికాగ్రమునందు దృష్టినిలిపి (అనఁగా నేత్రములు నాసికాగ్రమునే చూచునట్లు మూసి వెలుపల దృష్టిపర్వకుండఁజేసి యనిసారము.) పూరకకుంభక రేచక క్రమం బునఁగాని, రేచక కుంభకపూరక కుంభక క్రమంబునఁగానిఇడా పింగళాఖ్యనాడీవివరరూపముగా నున్నప్రాణవాయు సంచార మార్గమునుబవిత్రముగాఁ జేయందగును అనఁగా నిడానాడిచే వాయువునుబీల్చి పింగళానాడిచే వదలవలయును. లేకపింగళా కృష్టవాయువు నిడానాడీమార్గమున విడువవలయును. నిర్జితేం ద్రియుఁడు కావలయును. మెల్ల మెల్లనీయభ్యాసమునుసాగింప వలయును. దీనికిఁ ద్వరపనికిరాదు. ఇట్లుమార్గములనుశోధించి మూలాధారచక్రమునుండి యవిచ్ఛిన్నమైసర్వదా ఘంటానాద ము ననుకరించుచున్న యోంకారమును (ప్రణవనాదమును) హృదయముననున్నదానిని ప్రాణవాయువుచేఁ బైకిలేపిద్వాద శాంతమనుస్థానముదనుకఁ గమలమునఁ దూఁడువలె నెగఁబీల్చి (అంతదనుకఁజేర్చి యని భావము) మాత్రాతీతమగు నాచోటఁ బంచదశబిందుసంవేశనం బొనరించియద్దానినిబిందుశిరస్కమగు దానినిగ నొనరింపవలయును. ఇదియొకపక్షము. మతేమనఁగా మూలాధారమునుండి మూర్ధాంతముదనుకఁ దామరతూఁడు వలె సూక్ష్మముగానుండి యెడతెగక సర్వదా ధ్వనించునోం

కారమును హృదయమునందుఁ బ్రాణవాయువుచే వ్యాపింపఁ
జేసి మరల నోంకారమునందే ఘంటానాదతుల్యస్వరమును
దాత్తనాదమును స్థిరముగ నునుపవలయును. ఈరీతిగాఁ బ్రణవ
సంయుక్తముగాఁ బ్రాణాయామమును బ్రతిదినము కాలత్రయ
మునఁ బదిసారులు చేయుచుండఁగా నొక్కమాసములోపల
నాయోగి వాయువును జయించినవాఁడగును. ఇది ధ్యానించు
పద్ధతి.

ఈరీతిగా వాయునిరోధము చేయఁజాలి దేహములోపల
నూర్ధ్వనాళమై యధోముఖమై ముకుళించిన యరఁటిపువ్వుం
బోలి వ్రేలుచుండును అట్టి హృదయపుండరీకము నూర్ధ్వ
ముఖముగలిగి వికసించి యష్టపత్రములు గలిగి సకర్ణికమగు
దానినిగా ధ్యానించి కర్ణికపైన వరుసగా సూర్యచంద్రాగ్ను
లను భావించి వహ్నిమండలమునడుమ ధ్యానమునకు మంగ
ళాశ్రయమగురూపముగలిగి సమమై ప్రశాంతమై దీర్ఘబాహు
చతుష్టయముగలిగి సుందరగ్రీవములరార సుకపోలమై శుచి
స్మితమై సమానములగుకర్ణములయందు ధరింపఁగా మిక్కిలి
మెఱయుచున్న మకరకుండలములుగలిగి, కాంచనచేలమును
దాల్చి నీలమేఘశ్యామాంగము మెఱయఁగా శ్రీవత్సలాంఛ
నము పొడసూప శ్రీనివాసుఁడై శంఖచక్రగదాపద్మవన
మాలావిభూషితుఁడై కౌస్తుభరత్నకాంతులు వెలయఁగా
నూపురములచే దివ్యపాదారవిందములు పరిఢవిల్ల, మెఱయు
న్నముకుటము కటిసూత్రము కటకములు నంగదములు
ంపఁగా సరా ంగసుందరుఁడై మనోజ్ఞతాస్థానమై ప్రసా

దసుముఖనయనములుగలిగి సుకుమారుఁడై వెలయు నన్ను ధ్యానించుచు సర్వాంగములయందు మనస్సు నిలుపవలయును. ఇంద్రియములను మనస్సుచేత నింద్రియార్థములనుండియీడ్చుకొని సారథియగుబుద్ధిచేత ధీరుఁడగువాఁడు సర్వాంగసుందరుఁడ నగు నాయందు నునుపవలయును. సర్వవ్యాపకం బగు చిత్తమును బరులపై వ్యాపింపకయుండ నిర్బంధించి సుస్మితాలంకారమగు నాముఖముననే యొక్కచో నిలిపి యుంచవలయును. ఆస్థితియం దితరాంగములను జింతింపరాదు. అందు లబ్ధపదంబగుచిత్తము నటనుండి యాకర్షించి సర్వకారణంబగు వ్యోమమునందు నిలిపియుంచవలయును. మరల దానిని వదలి నాస్వరూపముల ననుసంధానము చేయుచు దానిని వదలి శుద్ధబ్రహ్మమగు నాపై నారూఢుండై సాధకుఁడు ధ్యాతృధ్యేయ విభాగమునుగూడఁ జింతింపక యుపశాంతి నొందవలయును. అట్లు సమాహితచిత్తుఁడై సాధకుఁడు దీపాదులు సూర్యాదితేజస్సులు కలిసియున్నట్లు నన్నును దనను (సాధకుని) సర్వాత్ముఁడనగు నాలోనఁ జూచును. ఇట్లతితీవ్రమగు ధ్యానముచేత మనస్సు సమాహితముగావించు సాధకునకు ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాభ్రమము లెల్లఁ జక్కఁగా శాంతినొందును. ఇంద్రియములఁ దనవశమున నుంచుకొనఁగలిగి వాయునిరోధముచేయ నభ్యసించి చిత్తము నిశ్చలతఁగాంచఁజేయుచు సాధకుఁడు నాపైఁ జిత్తము నిలుపవలయును. అట్టి భక్తునకుఁ బరమపదము ప్రాపించుటకు విఘ్నములుగా సిద్ధులెల్ల లభించును. అన విని యుద్ధవుం డిట్లు ప్రశ్నించెను

యోగసిద్ధులు లభించుపద్ధతి.

*అయ్యయ్యా! శ్రీకృష్ణా! ఎట్టిధారణచేత నెట్టిసిద్ధి యెట్లు లభించును? సిద్ధు లెన్ని గలవు? వానితెఱంగు నాకుం దెలుపుము. వినఁగోరుదు. నీవు యోగులకు సిద్ధుల ననుగ్రహించువాఁడవుకదా. అనిన విని శ్రీకృష్ణుం డిట్లు తెలిపెను. ఉద్ధవా! వినుము. ధారణాయోగవిద్యను జక్కఁగా నెఱింగినపెద్దలు సిద్ధులు పదునెనిమిదియని తెల్పిరి అం దెనిమిదిసిద్ధులు మత్ప్రాప్తిప్రధానములు. తక్కినపదియు సత్త్వోత్కృష్టతయే హేతువులుగాఁగలవి. †అణిమయు మహిమయు లఘిమయు నను దేహసిద్ధులు మూఁడు. సకలప్రాణీంద్రియములతోడఁ దత్తదధిష్ఠాతృదేవతారూపమున సంబంధ మనంబడుప్రాప్తి యనుసిద్ధియుఁ గలదు. శ్రుతదృష్టపదార్థంబులు ప్రచ్ఛన్నము లైయున్నను భోగదర్శనసామర్థ్యసిద్ధి యనంబరఁగునది ప్రాకామ్యసిద్ధి యనంజెల్లు. మాయాప్రేరణాత్మక మగునది యీశిత యనుసిద్ధి కలదు. విషయభోగాసంగాత్మకమైనది వశితాసిద్ధి చూపట్టు. వలచిన సుఖముల నెఱవేఱునట్లుచేయు నష్టమసిద్ధియును గలదు. స్వాభావికములు సత్త్వోత్తమములునగు. క్షుత్పిపాసాదిరాహిత్యము, దూరశ్రవణము, దూరదర్శనము, మనోవేగగతి,

*ఇది పదునైదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని తెలియవలయు.

† అణిమామహిమామూర్తేర్లఘిమాప్రాప్తిరింద్రియైః, ప్రాకామ్యం శ్రుతదృష్టేషు శక్తిప్రేరణమీశితా. ౪. గుణేష్వసంగో వశితాయత్కామస్తదవస్యతి, ఏతా మే సిద్ధయస్సౌమ్య అష్టావౌత్పత్తికామతాః. ౫. అని మూలము.

కామరూపప్రాప్తి, పరకాయప్రవేశము, స్వచ్ఛందమరణము, నప్సరసలతోఁడఁ గ్రీడించుటయు, సంకల్పానురూపప్రాప్తియు, నప్రతిహతాజ్ఞ యనునివి పదిసిద్ధులు సత్వోత్కర్షహేతుకములు. త్రికాలజ్ఞత్వము, శీతోష్ణాదిద్వంద్వానభిభవము, పరచిత్తాదిపరిజ్ఞానము, జలాగ్నివిషసూర్యాదిస్తంభనము, అపజయములేకుండుట యను నీయైదును క్షుద్రసిద్ధులు గలుగును. ఇయ్యవి యుద్దేశమున యోగధారణసిద్ధులు ఏధారణచేత నెట్టు లేదేది కలుగునో తత్ప్రకారము చెప్పెద. వినుము.

భూతసూక్ష్మోపాధియగు నాయందు భూతసూక్ష్మాకారంబైనమనస్సునిలిపి ధ్యానించునట్టితన్మాత్రోపాసకుఁడుమదీయమగు నణిమయను సిద్ధిం బొందు. మహత్తత్త్వోపాధియు నాకాశాది భూతోపాధియునగు నాయందుఁ బ్రత్యేకము మహత్తత్త్వాకారమగుమనస్సు నిలిపి ధ్యానించుసాధకుఁడు మహిమ యనుసిద్ధిం బొందును. భూతపరమాణూపాధియగు నాయందుఁ జిత్తము నిలిపియుండుసాధకుఁడు కాలపరమాణూపాధిరూపమగు లఘిమయనుసిద్ధిం బడయు. వైకారికాహంకారోపాధి యగు నాయందు నిశ్చలముగా మనస్సు నిలుపుయోగి మచ్చిత్తుండై సర్వేంద్రియాధిష్ఠాతృత్వరూపంబగు ప్రాప్తి యనంబరఁగు సిద్ధి నొందు. క్రియాశక్తి ప్రధానమగు మహత్తత్త్వ ముపాధిగాఁగల నాయందు మనస్సు నేకాగ్రముగా నిలుపువాఁడు మహత్తత్త్వోపాధియగు నాకుఁ గలసర్వోత్కృష్టమగు ప్రాకామ్యసిద్ధిం బ్రాపించును. త్రిగుణమాయేశ్వరుఁడు కాలవిగ్రహము గలవాఁడు నగు నాయందు మనస్సు నుంచుయోగి జీవోపాధి చోదనాలక్షణంబగు నీశిత్వసిద్ధినిం బొందఁగలఁడు. తురీ

యాఖ్యుఁడు భగవచ్ఛబ్దవాచ్యుఁడు నారాయణుఁడు ననంబరఁగు. నాపయి మనస్సు నునుచుయోగి మద్ధర్ముఁడై వశిత్వసిద్ధిం గాంచఁగలఁడు. నిర్గుణబ్రహ్మంబగు నాయందుఁ బరిశుద్ధచిత్తము నిలిపెడుసాధకుఁడు సర్వకామసమాప్తిమూలమై పరమానంద లక్షణమగు నష్టమసిద్ధిం బడయంగల్గు. శ్వేతద్వీపాధిపతియు, శుద్ధుఁడు ధర్మస్వరూపుఁడు నగు నామీఁద మనస్సు నిశ్చలముగా నిలుపునాతఁడు శుద్ధాత్ముఁడై యనూర్మిమత్త్వమను సిద్ధినొందు. ప్రాణసమష్టిరూపుఁడగు నాయందు మది నాదమును దలంచుజీవుఁ డాయాకాశమున జ్ఞాతయై భూతములవగు నానావిధవాక్కుల నాలకించుచు దూరశ్రవణసిద్ధింగాంచు అపరిచ్ఛిన్నుఁడైన యాదిత్యునందు నేత్రమును, నేత్రమునం దాదిత్యునిగూర్చి యీయుభయసంసక్తిం జేసి నన్ను మనస్సునఁ దలంచువాఁడు సూక్ష్మదృష్టిచే విశ్వమెల్లం జూచుచు దూరదర్శనసిద్ధిం గాంచు మనస్సును దేహమును దదనువర్తనము గలవాయువుతో నాయందుఁ బొందించి ధారణచేసినయెడలఁ దద్ధారణాప్రభావమున మనోవేగ గమనాఖ్యసిద్ధి లభించును. మనస్సు నుపాదానకారణముగా గ్రహించి యేయే దేవతాది రూపముగాఁ గోరునో యాయాయిరూపముల నాయోగివర్యుఁడు మదీయమగుయోగధారణామహత్త్వమునం జేసి పొందుచుఁ గామరూపసిద్ధిం బడయును ఉద్ధవా! తా నెందు జొరఁదలంచునో యాపరకాయమును ధ్యానించుచుఁ దన దేహమునువదలి ప్రాణప్రధానమగు లింగశరీరోపాధియై యాతఁడు తుమ్మెద యొకపుష్పమునుండి యింకొకపుష్పముమీఁదికిఁ బోవు

నట్లు ఆదేహమును జేరంబోవుచుఁ బరకాయప్రవేశసిద్ధి నల వడుచుకొనును.

పాదమూలముచేత గుదస్థానమును జిక్కఁబట్టి ప్రాణమును క్రమక్రమముగాహృదయవక్షఃకంఠశిరస్సులలోఁజొనిపి యందందు నిలుపుచు బ్రహ్మరంధ్రమునందు నెవ్వఁడు దేహమును వదలునో యాసాధకుఁడు బ్రహ్మలోకాదిస్థానములం బ్రవేశించుచు స్వచ్ఛందమృత్యుసిద్ధి నొందును. దేవతోద్యానము లోనగురమ్యస్థలములయందు విహారముచేయఁబోవుచూహగలవాఁడు నామూర్తిరూపంబైన శుద్ధసత్త్వమును ధ్యానించునేని సత్త్వాంశజనితలగు దేవతాకాంతలు తన్ను సేవించుచుండఁగా దేవక్రీడానుదర్శనసిద్ధినిబొందును. ఏమానవుఁడు నాయం దాసక్తిగలిగి సత్యసంకల్పుఁడ నగు నాయందే చిత్తమునిలిపి యేసమయమున నేరీతి సంకల్పించునో యాసమయమున నట్టులే యాసంకల్పమున కనుగుణమగుఫలమును గాంచుచు యథాసంకల్పసిద్ధిని బొందును. సర్వమునకు నియామకుఁడను, స్వతంత్రుఁడ నగు నాస్వభావమును బొందుపురుషుఁడు తనయాజ్ఞ కెందుఁగాని యడ్డములేక యప్రతిహతాజ్ఞాసిద్ధిం గాంచును. నాయందునిచిన భక్తిచేతఁ జిత్తశుద్ధిని బడసి ధారణాయోగమును దెలిసినయోగికి జన్మమృతిసహితంబై త్రైకాలికి యనంబరఁగుచుఁ బరులచిత్తము నెఱుంగంజాలిన సిద్ధి గలుగు. ఇదియే త్రైకాలికసిద్ధి యని చెప్పంబడునది.

ఉద్ధవా! నాయోగమునఁ బ్రశాంతచిత్తముగలసాధకుఁడు యోగమయంబగు శరీరమునకు జలజంతువులకు నుదక

మెట్లో యాలాగున నగ్ని మొదలగువానివలన నేబాధయుఁ గలుగఁజాలదు. కాఁబట్టి యద్వంద్వత్వసిద్ధి కలుగును. అంతియ కాక యాతఁడు జలస్తంభనము లోనగుసిద్ధులనెల్లం బడయం గలఁడు. శ్రీవత్సాదివిభూషితమదవతారములను ధ్వజాతపత్ర వ్యజనంబులతోఁ దలంచుసాధకుఁ డపరాజితసిద్ధి గాంచు- యోగధారణలమూలమున నన్నీచందమున నుపాసించు యోగికి మున్ను వివరించిన సిద్ధులన్నియుం జేకూరు. జితేంద్రియుఁ డై జితశ్వాసుఁ డై యంతరింద్రియనిగ్రహముగలిగి మదీయధారణయందు నాసక్తిఁ బూనుయోగి కెట్టిసిద్ధియైన దుర్లభంబె కాదని విశ్వసింపుము. * ఉత్తమయోగమునకుఁ బ్రయతించి నన్నే పొందఁగాంక్షించువానికి నీసిద్ధులన్నియుఁ గాలక్షేపకారణంబులై విఘ్నములవంటి వగునని మహానుభావులు చెప్పుదురు. జన్మౌషధితపోమంత్రములవలనఁ గలుగు సిద్ధులన్నియు యోగమునం బొందవచ్చునుగాని మదీయసాలోక్యాదిసిద్ధి యన్యదుర్లభము సర్వసిద్ధులకును, సాంఖ్యయోగ ధర్మములకును, బ్రహ్మవాదులకును నేను హేతువును, భర్తను ప్రభుఁడను, చతుర్విధములగు భూతములలో మహాభూతములుండునట్లే నేను సర్వదేహులలోన నావృతుండనై బాహ్యా

* అంతరాయాన్ వదంత్యేతాన్యుంజతో యోగముత్తమం, మయా సంపద్యమానస్య కాలక్షేపణహేతవః. 33. జన్మౌషధితపోమంత్రై ర్యావతీరిహసిద్ధయః, యోగేనాప్నోతి తాస్సర్వా నాన్యైర్యోగగతిం త్యజేత్. 34. సర్వాసామపి సిద్ధీనాం హేతుః పతిరహం ప్రభుః, అహం యోగస్య సాంఖ్యస్య ధర్మస్య బ్రహ్మవాదినామ్, యథా భూతాని భూతేషు బహిరంతః తథా. 35. అని మూలము.

భ్యంతరములయందు వర్తింతును. అని తెలుపుటయు నుద్ధవుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

శ్రీహరి యాత్మవిభూతులమహిమము నెఱిఁగించుట.

* శ్రీకృష్ణా! ఆద్యంతములులేక యనావృతంబై సర్వప్రాణులకు జన్మస్థితిలయకారణంబైన పరబ్రహ్మంబవునీవే. అకృతపుణ్యులకుఁ దెలిసికొన శక్యమేకాని నిన్ను వేదార్థవేత్తలు పరమార్థమున నానాభూతములయందు నారాధింతురు. మహామును లేయేభావములయందు నిన్ను నుపాసించి జ్ఞానసిద్ధిం గాంతురో యావిషయము నాకు నెఱింగింపుము. భూతాత్మరూపా! భగవంతా! సర్వభూతములలో నీవు గూఢరూపమున వర్తింతువు. నీ వాభూతములనెల్లఁ బరికింతువు. కాని యాభూతములు నీమాయచే మోహితములగుటంజేసి నిన్నుం జూడఁజాలవు. మూఁడులోకములయందుఁ గలుగు నీవిభూతులను జక్కనెఱిఁగింపుము. పరమతీర్థభూతమగు నీదివ్యపాదారవిందద్వంద్వమునకు నమస్కరింతు. అని ప్రార్థింపఁగా భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు భక్తున కిట్లుపదేశించెను.

ఉద్ధవా! ప్రశ్నములమార్గము నెఱుఁగువారిలో నీ వగ్రగణ్యుఁడ వనవచ్చును. వినుము బదులు వచింతును. పూర్వకాలమునఁ గురుక్షేత్రమునందు మహాభారతయుద్ధారంభ మగుతరుణమున నర్జునుఁడు మోహావేశమునఁ దన వారిం జంపఁదలఁపక యిట్లే ప్రశ్నించెను. దానికి బదులుపల్కితిని. నాయుపదేశమున మరల సంశయించి నీవలెనే నావిభూతులం దెల్పుమని ప్రశ్నించెను. ఆసమయముననాపార్థున కవా!

* ఇది పదాఱవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

నిం దెల్పితిని. ఇపుడు నీకు నెఱిఁగింతును. అవధానమున నాల కింపుము. నేను సర్వభూతములకు సుహృదుఁడను. ఈశ్వరుఁడను. ఆత్మను. సర్వభూతములు నేనే. ఎల్లభూతములు పుట్టుటకు బ్రదుకుటకు విలయమందుటకుఁ గారణము నేనే. గతిమంతులకు గతియు నేనే. గణింపఁబడువానిలోఁ గాలంబు నేను. గుణముల సమత్వము నేను. గుణవంతులగుణము నేను. గుణంబుల తొలికార్యము నేను. మహత్తులలో మహత్తత్త్వంబు నేను. సూక్ష్మములలో సూక్ష్మరూపుఁడగుజీవుఁడు నేను. దుర్జయములలో మనస్సు నేను. వేదాధ్యాపకులలో హిరణ్యగర్భుఁడను. మంత్రములలో వర్ణత్రయాత్మకమగు నోంకారము నేను. అక్షరములలో అకారంబను. ఛందస్సులలో గాయత్రిని. సురలలో నింద్రుఁడను. వసువులలో హవ్యవాహుఁడను. ఆదిత్యులలో విష్ణువను. రుద్రులలో నీలలోహితుఁడను నామముగలవాఁడను బ్రహ్మర్షులలో భృగుమహర్షిని. రాజర్షులలో మనువును నేను. దేవర్షులలో నారదుఁడను. ధేనువులలోఁ గామధేనువను. సిద్ధేశ్వరులలోఁ గపిలుఁడను. పక్షులలో గరుడుఁడను. ప్రజాపతులలో దక్షుఁడను పితృదేవతలలో నర్యముఁడనువాఁడను. దైత్యులలోఁ బ్రహ్లాదుఁడను. నక్షత్రౌషధీశులలో సోముఁడను. యక్షరాక్షసులలోఁ గుబేరుఁడను. గజములలో నైరావతమను. యాదోనాథులలో వరుణుఁడను. ప్రతాపవంతులు దీప్తిమంతులు నగువారిలో సూరుఁడను. మానవులలో రాజను. తురంగములలో నుచ్చైశ్శ్రవంబను. ధాతువులలోఁ గాంచనము నేను. దండించువారిలో యముఁడను. సర్పములలో వాసుకిని నాగేంద్రులలో

వసంతుఁడను. శృంగిదంష్ట్రిజంతువ్రాతములలో మృగేంద్రుఁడను. ఆశ్రమములలో సన్న్యాసంబను. వర్ణములలో బ్రాహ్మణవర్ణంబను. తీర్థప్రవాహములలో గంగను నేను. జలాశయములలో సాగరము నేను. ఆయుధములలో ధనుస్సను. ధానుష్కులలోఁద్రిపురాసురసంహారకుఁడను. నివాసస్థానంబులో మేరుభూధరమను. దుర్గములలో హిమాలయంబను. వనస్పతులలో నశ్వత్థవృక్షంబను. ఓషధులలో యవలు నేను. పురోహితులలో వసిష్ఠుఁడను. బ్రహ్మవేత్తలలో బృహస్పతిని. సేనాపతులలో స్కందుఁడను. సన్మార్గప్రవర్తకులలో బ్రహ్మదేవుఁడను. యజ్ఞములలో బ్రహ్మయజ్ఞము నేను. వ్రతములలో నహింసావ్రతము నేను. శోధకులలోపల వాయ్వనలసూర్యజలవాగాత్ముఁడ నగుశోధకుఁడను నేను. యోగములలో సమాధియోగమను. విజిగీషువులగుసాధనములలో నీతిని నైపుణములలో నాత్మానాత్మవివేకవిద్యను. ఖ్యాతిభేదవాదులలో (అఖ్యాతి, అన్యథాఖ్యాతి, శూన్యఖ్యాతి, అసత్ఖ్యాతి, అనిర్వచనీయఖ్యాతి, అని ఖ్యాతిభేదములనువాదించు తార్కికులలో నని యర్థము) వికల్పము నేను. స్త్రీలలో శతరూప ననఁబడు స్త్రీ నేను. పురుషులలో స్వాయంభువుఁ డనుమనువును నేనే. మునులలో నారాయణమునిని. బ్రహ్మచారులలో సనత్కుమారుఁడను. ధర్మములలో నభయదానధర్మంబు నేను. అభయస్థానములలో సంతర్నిష్ఠను నేను. గుహ్యములలో మౌనము సూనృతము నేను. మిథునములలో మిథునజనకదేహార్థద్వయోపలక్షితుఁడగు ప్రజాపతిని నేను. అప్రమత్తులలో సంవత్సరము నేను. ఋతువులలో వసంతర్తువను. మాసములలో

మార్గశీర్షమాసంబను. నక్షత్రములలో నభిజిన్నామకంబను. యుగములలోఁ గృతయుగము నేను. ధీరులలో నసితదేవలు: డను వాఁడను నేను. వేదవిభాగకారులలోఁ గృష్ణద్వైపాయ నుండను. విద్వాంసులలో శుక్రుఁడను. భగవంతులలో వాసు దేవుఁడను విద్యాధరులలో సుదర్శనుఁడను. రత్నములలోఁ బద్మరాగంబు నేను. సుందరములగువస్తువులలోఁ దామరమొ గ్గను నేను. దర్భజాతులలోఁ గుశనామకము నేను హవిస్సు లలో నావు నేయి నేను. వ్యవసాయవంతులలో ధనాదిసంపత్తు నేను. కితవులలోఁ (ద్యూతాదులలో జయించితి నను వారు) ఛలముచేతఁ గలుగునాగ్రహంబు నేను. తితిక్షువులలో క్షమా గుణంబు నేను. సత్త్వవంతులలో సత్త్వంబు నేను. బలవంతు లలో నోజస్సహస్సులు నేను. భాగవతులలో భక్తిచేఁ జేయఁ బడుకర్మము నేను. భాగవతులకుఁ బూజార్హములగు వాసు దేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ నారాయణ హయగ్రీవ వరాహ నారసింహ వామనాఖ్యమూర్తులలో వాసుదేవాఖ్య మూర్తిని నేను. గంధర్వులలో విశ్వావసుఁడను. అచ్చరలలోఁ బూర్వచిత్తిని నేను. పర్వతములలో స్థైర్యము నేను. భూమిలో గంధగుణంబు నేను. ఉదకములలో మధురరసము నేను. తేజ స్స్వులలో విభావసుఁడను నేను. సూర్యచంద్రనక్షత్రము లలోఁ బ్రభ నేను. ఆకసములో శబ్దము నేనే. బ్రహ్మణ్యు లలో బలిని నేను. వీరులలో నర్జునుఁడను. భూతముల సృష్టి తిలయములు నేను. ద ంద్రియవ్యాపారములును వానియర్థ [illegible]హణశ[illegible]యు నేను. పంచతన్మాత్రంబులు నహంకారమహ

త్త్వులు నను సప్తప్రకృతివికృతులు నేను. *పంచభూతములు, నేకాదశేంద్రియములు, ననుషోడశకళలుగల పురుషుండను నేను. ప్రకృతి నేను. త్రిగుణములు నేను. పరబ్రహ్మము నేను. వీనియొక్క పరిగణనంబు, సలక్షణమగు జ్ఞానము నేను. జీవేశ్వరాత్ముఁడు గుణగుణిరూపుఁడు సర్వాత్మకుఁడు సర్వమునగు నన్ను విడిచిన దేభావమును లోకములందుఁగలుగదు. సర్వము నేనే యగుదును. కాలమునందుఁ బరమాణువులనైన లెక్కింపఁగలను. కాని నేను సృజించినబ్రహ్మాండ వ్రాతమునఁ గల్గుభూతజాలముల లెక్కపెట్టుటనాకేశక్యము కాదు. తేజము, శ్రీ, కీర్తియు, నైశ్వర్యము, హ్రీ, త్యాగము, మనోనయ నాహ్లాదకతయు; భాగ్యము, బలము, తితిక్ష, విజ్ఞానము, నను నీమొదలగు నుత్తమగుణజాలము లెందెందుఁ గనఁబడునో యవియెల్ల మదంశములే యని తెలిసికొనుము. నావిభూతులను సంగ్రహించి చెప్పితిని. ఇవన్నియు వాఙ్మాత్రమున నారంభింపఁబడిన మనోవికారమాత్రములుగాని పరమార్థములు గావు. మనోవాక్ప్రాణేంద్రియముల నాజ్ఞలో మెలఁగునట్లు చేసికొని సాత్త్వికోత్కర్షమున బుద్ధిని నిగ్రహించినయెడల మరల నీవీ సంసారమార్గము నాశ్రయింపవు. బుద్ధిచే వాఙ్మనస్సులఁ జక్కఁగా నియమింపఁగా నియతింబూని చేయు వ్రతములు, తపస్సు, జ్ఞానము నను నివి పచ్చికుండలో నీరువలె స్రవించును. కావున నాయందు దాసక్తిగలవాఁడవై మనస్సును, ప్రాణములను నిగ్రహింపుము. అవ్వల నాభక్తితోఁగూడిన

* పృథివీవాయురాకాశ ఆపోజ్యోతిరహం పుమాన్, వికారః పురుషోఽవ్యక్తం రజస్సత్త్వం తమః పరం. ౩౭. అని మూలము.

బుద్ధిగలవాఁడవై ధన్యుఁడ వగుదువు. అని పలుకుటయు నితాంతభక్తిభావముగలయుద్ధవుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

భక్తిలక్షణధర్మము.

*శ్రీవాసుదేవా! పూర్వము నాకు వర్ణాశ్రమాచారవంతులకును, అవిలేనియెల్లరకును భవద్భక్తిసాధనమగుధర్మం బుపదేశించితివికాదా. ఏరీతి దాని ననుష్ఠించినమానవులకు నీమీఁద ఆస్వధర్మమున భక్తికలుగును. ఆయది నాకుఁ దెలుపుమా. అంతియగాక మున్ను నీవు హంసరూపమునఁ బరమసుఖాత్మకమగు ధర్మము నిరూపించితివి. కాని యాధర్మము చాలకాలము జరగుటచేఁ బ్రచారముగాకున్నది. మూర్తిమంతములగు వేదముల వెలయు బ్రహ్మాదేవునిసభలోనైన నిన్ను మించినధర్మకర్తయు ధర్మరక్షకుఁడును,ధర్మబోధకుఁడును గలుగఁడు. ధర్మమునకుఁ గర్తవు, త్రాతవు, ప్రవక్తవు అట్టి నీ వీభూలోకమును వదలినతర్వాత నింకెవ్వఁడు నష్టమగునట్టి ధర్మమును జెప్పువాఁ డుండును? కాఁబట్టి సర్వధర్మవేత్తవగు నీవు భవదీయభక్తిసాధనమగు నాధర్మ మెవ్వాని కేరీతివిధింపఁ బడునో యాప్రకారమును నిరూపింపుము. అని యడిగిన శ్రీకృష్ణుఁ డత్యాదరంబున నుద్ధవున కిట్లు బదులుచెప్పఁబూనెను.

ఉద్ధవా! నీ విపు డడిగినవిషయము ధర్మవిరుద్ధము గాక ధర్మమునకుమిగులసమ్మతమైవర్ణాశ్రమాచారవంతులగునరులకు మిక్కిలి శ్రేయస్కరంబు నైనది. కావున దానిం దెలిపెద. అవహితుఁడవు కమ్ము. కల్పాదియందుఁ దొఁచుకృతయుగమునందు మానవులవర్ణము హంసాహ్వయమయ్యెను. అందు జనులు

* ఇది పదునేడవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

పుట్టుకచేతనే కృతకృత్యులైరి. కావున నాయుగము కృతమను పేరుగల దయ్యెను తొలుత నోంకార మొక్కటియే వేదంబు. వృషరూపధరుండ నగు నేను ధర్మంబగుదును. మానవులు తపోనిష్ఠగలవారలగుచు విముక్తపాపులై హంసరూపుఁడ నగు నన్ను నారాధింతురు. ఆమీఁదః త్రేతాయుగమునందు నా హృదయమునుండి త్రయీవిద్య (వేదము) యుద్భవించెను. హోతయు, నధ్వర్యువు, ఔద్గాత్రములనువానిచే మూఁడు రూపములుగల యజ్ఞము నైతిని. అపుడు వైరాజపురుషుని ముఖబాహూరుపాదములనుండియాత్మాచారలక్షణములతోడ విప్ర, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు ప్రభవిల్లిరి. నాజఘనము నుండి, హృదయమునుండి, వక్షస్థలమునుండి, శీర్షమునుండి వరుసగా గార్హస్థ్యము, బ్రహ్మచర్యము, వనస్థత్వము, సన్న్యాసము నను నాశ్రమము లుద్భవిల్లెను. జన్మస్థానములకుఁ దగినట్టులు నరులకు వర్ణాశ్రమంబుల నీచోత్తమమధ్యమప్రకృతులేర్పడియెను శమము, దమము,తపము, శౌచము,సంతోషము, క్షాంతి, ఆర్జవము, మద్విషయకభక్తి, దయ, సత్యము, అనునివి బ్రాహ్మణప్రకృతులు తేజస్సు, బలము, ధైర్యము, శౌర్యము, తితిక్ష, ఔదార్యము, ఉద్యమము, స్థైర్యము, బ్రహ్మణ్యత్వము, ఐశ్వర్యము అనునివి క్షత్రియప్రకృతులు. ఆస్తికత, దానమందు నాసక్తి, యదంభము, విప్రసేవ, అర్థవృద్ధియెడ నతుష్టి యనునివి వైశ్యప్రకృతులు మాయాశూన్యమగు గోబ్రాహ్మణగోపరిచర్యయు లబ్ధసంతోషము అనునివి శూద్రప్రకృతులు. అశౌచము, అనృతము, చౌర్యము, నాస్తికత్వము, నిష్కారణకలహము, కామము, క్రోధము,తృష

అనునివి యంత్యజప్రకృతులు. అహింస, సత్యము, అస్తేయము, అకామము, అక్రోధము అలోభత్వము, భూతప్రియహితచింత యనునివి సర్వవర్ణసాధారణధర్మములు.

బ్రహ్మచారిధర్మములు.

ద్విజుఁడు గర్భాధానాదిసంస్కారములచే వరుసగా నుపనయనసంస్కారముచేతను రెండవజన్మమునొంది గురుకులమున నివసించి యంతఃకరణశుద్ధిగలిగి మితహితభాషణములఁ గావించుచు, వేదమును బఠింపవలయును. ఆస్థితియందా బ్రహ్మచారి మౌంజిని, కృష్ణాజినమును, దండమును, నక్షసూత్రమును, జన్నిదమును, గమండలువును ధరింపవలయు. జడలు ధరించు టుచితము. ఏలనఁ గేశసంస్కారములు చేయవలనుపడమి నట్లొనరింపఁదగు దంతధావనము కాష్ఠమునఁ జేయరాదు. వస్త్రము లుదుకరాదు. వేడుకకైనను జిత్రరక్తవర్ణములుగల యాసనమునఁ గూరుచుండరాదు కుశల ధరించియుండవలయును. స్నానము, భోజనము, హోమము, జపము నను వాని నొనరించునపుడు, దేహబాధలఁ దీర్చుకొనుతరుణమునందును సంభాషింపరాదు. బాహుమూలములయందు మొలయందును గలకేశములనుకాని నఖములనుగాని త్రుంపరాదు బుద్ధిపూర్వకముగా రేతోవిసర్జనము చేయుటుచితముకాదు. అట్లు కారణాంతరమునజరగునేని వెంటనే జలముల మునింగి ప్రాణాయామముచేసి గాయత్రిని వేయిపై నెనిమిదిమాఱులు జపింపవలయును. సాయంప్రాతఃకాలములయందు మౌనముదాల్చి శుద్ధాంతరంగుఁడై జపించి సమాహితుఁడై అగ్నిసూర్యాచార్యగోవిప్రగురువృద్ధ దేవతల నారాధింపవలయును.

*ఆచార్యుని నన్నుగా భావించి యేతఱింగాని తిరస్కరింపరాదు ఆచార్యుఁడు సర్వదేవమయుఁడుకదా. ఇరుసంజలయందును భిక్షాన్నము దెచ్చుకొని గురువునకు నివేదించి తదనుమతిం గొని భుజింపందగును. ఎయ్యది లభించినను గురువు ననుమతి నొందియే యుపయోగింపవలయును. దాసునిచందమున గురువును సేవింపవలయును. శయ్యాసనస్థానాదులనాతిదూరముగాఁ జేతులుజోడించి సేవింపవలయును. ఈవిధముగా నిరంతరముగా నానియమమును సాగించుచు భోగాసక్తి వదలి విద్యాపూర్తి యెపుడగునో యంతదనుక గురుకులమునందు వసింపవలయును. బ్రహ్మచారి వేదపఠన ప్రభృతికర్మఫలమగు బ్రహ్మలోకము నొందఁ దలంచునేని నిష్ఠంబూని స్వాధ్యాయనిమిత్తమై శరీరమును గురువు సధీముచేయవలయును. బ్రహ్మవర్చస్సుగలిగి యనఘుఁడగునా బ్రహ్మచారి†యగ్నియందును, గురువునందును, సర్వభూతములయందును, సర్వవ్యాపకుఁడనై పరమాత్మనగు నన్ను నభేదబుద్ధి నారాధింపవలయును. స్త్రీలనువాంఛమైదర్శించుటస్పృశించుటసల్లాపములుసాగించుట వేడుకమాటలజరపుట మొదలగుదుష్కార్యములు వదలవలయును. శౌచము,ఆచమనము,స్నానముసంధ్యోపాసనము,నాపూజనము, తీర్థములసేవించుట, జపము,ముట్టఁదగనివారిని ముట్టకుండుట,భక్షింపఁదగని పదార్థములఁదినకుండుట,సర్వభూతములయందు నేననుభావము

* ఆచార్యం మాం విజానీయాన్నావమన్యేత కర్హిచిత్, నమర్త్యబుద్ధ్యాసూయేత సర్వదేవమయోగురుః. ౨౬. అని మూలము. † అగ్నౌ గురావాత్మని చ సర్వభూతేషు మాం పరమ్, అపృథగ్ధీరుపాసీత బ్రహ్మవర్చస్వ్యకల్మషః. ౩౧. అని మూలము.

గలిగియుండుట, మనోవాక్కాయసంయమము గలిగియుండుట యను నీనియమములు సర్వాశ్రమములకుసాధారణధర్మములు. ఈరీతిగా బ్రహ్మచర్యవ్రతమునవలంబించినబ్రాహ్మణుం డగ్నివలెం దేజరిల్లుచుఁదీవ్రమగుతపముచేత దుష్టాంతఃకరణమునుదహించి నిర్మలుఁడై నాయందు భక్తిగలిగియుండును

బ్రహ్మచారి గృహస్థాశ్రమము స్వీకరింప నిష్టపడునేని వేదాధ్యయనాదులందీర్చి గురువునకు యథాశక్తి దక్షిణ నొసంగి తదనుజ్ఞంగొనిసమావర్తనంబొనరింపవలయును. *ఆస్థితి యందు బ్రాహ్మణుఁడు ఇచ్ఛానుసారము నాయాశ్రమము బూని వరుసగా నాయాశ్రమమునుండి యింకొకయాశ్రమమును గాని గ్రహింపవచ్చును. అంతియకాని యేయాశ్రమము గ్రహింప మానుటకానిపైయాశ్రమము గ్రహించినపిదప మరలి దానికిం బూర్వమగునాశ్రమము మరలస్వీకరించుటకానితగదు. ద్వితీయ మగుగృహస్థాశ్రమమును గ్రహించినవాఁడుమరల బ్రహ్మచర్యా శ్రమమునకు రారాదని భావము. ఇది నియమము.

గృహస్థాశ్రమధర్మములు.

గృహస్థాశ్రమమునకుఁ బోవఁదలంపుగొన్నచో నతఁడు తనకు సర్వమగుసమవర్ణమునంబుట్టి తనకంటె వయస్సునఁ జిన్న దియై శాస్త్రోక్తలక్షణములు గలిగినకన్యను వివాహముచేసికొన వలయును. ఉత్తమవర్ణముకలవాఁడు అధమవర్ణమునఁ బుట్టిన కన్యకను బెండ్లియాడవచ్చును. ద్విజాతులకెల్ల యజనాధ్య యనదానములుధర్మములగును. యజ్ఞముచేయించుట, వేదము

* ఆశ్రమాదాశ్రమం గచ్ఛే న్నాన్యథా మత్పరశ్చరేత్. 38. అని మూలము. అనాశ్రమీ ప్రతిలోమం చ నాచరేదిత్యర్థః అని వ్యాఖ్య.

చెప్పుట, ప్రతిగ్రహించుట యను నీమూఁడును బ్రాహ్మణునకు మాత్రమే తగినధర్మములు. ఇవి మూఁడును వృత్తికొఱకు నిర్ణయింపఁబడినవి. ఇందును దానమును గ్రహించుట తపస్సునకు బ్రహ్మతేజమునకు యశస్సునకు హానికరమనునూహ గలిగెనేని దానినివదలి యాజనాధ్యాపనములను రెండింటితోడనే వృత్తి సాగింపవచ్చును. ఆరెండునుగూడ దీనత్వాదిదోషభూయిష్ఠము లనుతలంపు గలిగినయెడలశిలావృత్తి (వరిగోసిన పిదప వెన్నులు రాలినచో వాని నేఱుకొని జీవించుట)చే జీవించుట యుత్తము. విప్రునకు శరీరముండుట నీచమగు కామముకొఱకుఁగాక కష్టసాధ్యమగుతపస్సు మొదలగుధర్మముల సాధించుటకును బరలోకమున నపారసుఖార్థమునగు. శిలావృత్తిచేతనైన, ఉంఛవృత్తి(రాలినగింజలనేఱికొని తెచ్చిజీవించుట) చేనైనజీవించుచుఁ బరితోషముగలిగి యతిథిపూజ మొదలగుధర్మము నిష్కామత్వమున నాచరించుచు నెల్లయెడల నాపై మనస్సునిలిపి గృహస్థితుండయ్యును బేరాశంబూననివాఁడు శాంతి నొందఁగలఁడు. దారిద్ర్యమునఁ గష్టములపాలగుచుండియు నాయందుభక్తిగల బ్రాహ్మణు నుద్ధరించువారల నేనే యాపత్సముద్రమునుండి నౌకవలె నుద్ధరింతును.

భూపాలుఁడు తనప్రజలను తండ్రి తనసంతానమును బోషించునట్లు, గజరాజు తన్ను సేవించుగజములం బోషించు చందమునను, కష్టములనుండి యుద్ధరించి ధీరుఁడై తన్నుఁదానే యుద్ధరించుకొనందగు. ఈవిధముగఁ బ్రవర్తనము సాగించు రాజు తనపాపజాలముల నీలోకమున నశింపఁజేసి సూర్యతేజస్సుగల విమానమెక్కి స్వర్గలోకమున నింద్రునింగూడి భోగ

ముల ననుభవించును. వ్యాపారమునఁ గష్టనష్టముల పాలగు వైశ్యుఁడు విక్రయార్హము లగువస్తువులనే విక్రయించి యానష్టమునుండి దప్పించుకొనవలయును. ఆపద్ధర్మముగా వైశ్యునకు క్షత్రియులధర్మమగు ఖడ్గమును ధరించుటయు నర్హమే యగును. అంతియగాని శ్వవృత్తి (నీచవృత్తి) యగు నీచసేవనమనునది యర్హముగాదు. ఆపత్కాలమున రాజునకు వేటయు, వైశ్యవృత్తియు, బ్రాహ్మణవృత్తి యనంబడు యాజనాధ్యాపనములు గ్రహింపఁదగునేకాని నీచసేవనం బెప్పుడైనను గ్రహింపరాదు. ఎట్టియాపత్కాలమునందును వైశ్యునకు శూద్రవృత్తియు, శూద్రునకు దారములు పేనుట చాపలల్లుట మొదలగు ప్రతిలోమజాతుల వృత్తియు నంగీకరింపఁదగును. ఆయాపద పోఁగా మరల నావృత్తినే పూనరాదు. స్వవృత్తినే చేకొనవలయు.

బ్రహ్మయజ్ఞమున ఋషులను, శ్రాద్ధములఁ బితరులను, యజ్ఞముల దేవతలను, బలిహరణమునభూతములను, అన్నాదుల త మనుష్యులనుదృప్తిచేయవలయును. వీరినెల్లమద్రూపులనుగా భావింపవలయును. ఆప్రయత్నముచేత నాత్మవృత్తిచే లభించిన పరిశుద్ధంబైన ధనముచేతఁ * దాను బోషింపఁదగిన వారల కించుకంతయుఁ గష్టముకలుగకయుండ యజ్ఞములచే నన్నారాధింపవలయును. గృహస్థువయ్యు భార్యాపుత్రప్రభృతులయందు మమత నునుపఁగూడదు తత్త్వముఁ బరిశీలించి యొఱింగి దృష్టమగు నీలోకంబంతయు, నదృష్టమగుపరలోకము.

* యదృచ్ఛయోపపన్నేన శుక్లేనోపార్జితేన వా, ధనేనాపీడయన్భృత్యాన్ యజ్ఞేనై వా యజేత్ క్వచిత్. ౫౦. అని మూలము.

నశ్వరంబనియు నెఱుంగందగును. నిద్ర ననుసరించియుండు స్వప్నము నిద్రవదలఁగా నెట్లో యారీతిగా ప్రతిశరీరమందును భార్యాపుత్త్రాప్తబంధుసంగమము దేహము నశింపఁగా నశించు నని విమర్శించి గృహమున బాటసారిచందమున నుండుచు మమత్వాహంకారములు మానినమానవుఁడు సంసారరశ్మి బద్ధుఁడు కాఁడు. గృహస్థువుల కర్తవ్యములగుకర్మములచే నన్ను భక్తిమీఱ నారాధించుచు నిచ్ఛగలుగునేని యాయాశ్రమ మందే యుండు టొప్పు. వానప్రస్థాశ్రమమునైన గ్రహింప వచ్చునుదానియందునిచ్ఛపొడమదేనిసన్న్యాసాశ్రమమునైన నంగీకరింపవచ్చును. గృహమునందేయాశవెలయఁగా పుత్త్రధనై షణలుతన్ను బాధింపఁగాఁ గామినీలోలతంగాంచి కార్పణ్యము నకులోనై యుండుమూర్ఖుఁడు(అజ్ఞాని)మమతాహంకారములచే బంధింపంబడును. మూఢుఁడగుగృహస్థువువీరు నాతల్లిదండ్రులు, ముదుసలులు, బిడ్డలతో శ్రమంపడుభార్యను దిక్కుఁకనఁబడదు. నేనులేకున్న వీరెట్లు బ్రదుకుదురు? అయ్యో యని యిట్లు చింతించుచు గృహాభిమానముచే మనస్సు కలవిలంపడఁగాఁ దృప్తియనునదియే లేక వారినిగుఱించియే దుఃఖించుచు నతి తామసీయోనియందు జన్మించును. అని బోధించి మూఁడవదగు వానప్రస్థాశ్రమధర్మముల బోధింప నెంచి యిట్లుపలికెను.

వానప్రస్థాశ్రమధర్మములు.

* ఉద్ధవా! ఇఁక వానప్రస్థాశ్రమధర్మముల వినుము. వనమున నివసింపఁగోరువాఁడు భార్యను యుక్తవయస్సువచ్చిన పుత్త్రుల కప్పగించి కాని యామె యందుల కంగీకరింపకయున్నఁ

* ఈవిషయము పదునెనిమిదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

దనతోఁగూడఁగాని పిలుచుకొనిపోవలయును. అటవికింబోయి మూఁడవదగు తనయాయుర్భాగమును శాంతముగాని యట సాగింపవలయును. ఆస్థితియం దామానవుఁడు ఆహారము కొఱకు భక్షణార్హములయి వనమునఁగల కందమూలఫలములను దినుచుండవలయును. నారచీరలుగాని, తృణనిర్మితములుగాని, ఆకులచే నిర్మింపఁబడినవి కాని, జింకచర్మములుగాని యాతని కపుడు కట్టుకొన నర్హములగు. క్షౌరము తగదు. రోమనఖశ్మశ్రువపనము తగదు. స్నానము దేహమలక్షాళనమునకుఁ గాదని యతఁ డెఱుంగవలయును. దంతధావనము పనికిరాదు పుక్కిలించియుమియుటయే దంతధావన మనఁబడు. మూఁడు వేళల స్నానముచేయుచు భూశయ్యంబరుండి గ్రీష్మకాలమునఁ బంచాగ్నిమధ్యమందుండి తప మొనరింపవలయు. (నాలుగుదిక్కులనగ్నులమండఁజేసి వానినడుమనుండి సూర్యుం గాంచుచుఁ దప మొనరించుటే పంచాగ్నిమధ్యమ మనునది) జోరున వర్షించుకాలమున దానికింజంకక యుదకములనడుమను శీతకాలమునందు (మంచు గురియుతఱిని) కంఠముదనుక నీట మునిఁగియుండి తాఁబూనినతపము చేయవలయును.

అగ్నిపక్వమగుదానిని భుజింపవలయును. గాలపక్వమగుదానినిగడ్డిగింజలనేఱికొని తెచ్చియులూఖలముమూలమునగాని చేతఁగాని పైఁగలపొట్టులేక యుండఁజేసి కాని, దంతములతోఁ నాపని చేసి కానివిధివిహితాహారమును గ్రహింపవలయును కాలముదేశము నెఱింగి యితరులకుఁ దనమూలముననే బాధలునుగలుగకయుండఁ దానేపోయి యాహారవస్తువులనార్జింపవలయును కొఱకితరులను శ్రమంపఁజూపరాదని యెఱుంగవలయును.

తెచ్చినయాహారమును రేపటికని దాఁచియుంచరాదు కాలాంతరమునఁదెచ్చిదాఁచియుంచి భుజింపరాదు. * అడవినిగలవస్తువులను గైకొని వానిచేఁ జరువును బురోడాశము సిద్ధము చేసియాయాకాలములఁ జేయఁదగుననిశాస్త్రమువిధించిన యాగ్రయణాదుల నొనరింపవలయును. శ్రౌతపశుబంధముదూష్యంబగుఅగ్నిహోత్రదర్శపూర్ణమాసచాతుర్మాస్యములనువన్యవస్తువులచేతనే చేయఁదగునని వేదవాదులుతెలుపుదురు. ఈవిధిగాఁ దపంబుచేసి శరీరము కృశింపఁగాఁ దపోమయుఁడనగు నన్ను (శ్రీకృష్ణుని) నారాధించి ముక్తింబడయఁదగు. ముక్తికభ్యంతరమునుగలిగించునవియుండినచో వరుసఁగా ఋషిలోకమునకుఁ బోయి యందు నన్నుంగాంచు. ఇట్లు శ్రమచే సాధింపఁబడిన తపస్సును నిశ్శ్రేయసస్సాధనంబగుదానిని తుచ్ఛములగు కామములకుగా వ్యయించునేని వానికంటె నవివేకుఁడెవ్వఁడుండు? జరాభారమున శరీరము కంపమొందుచుండఁగానీ చెప్పననియమముల ననుష్ఠింపఁజాలకపోయినయెడల నాతండు త్రేతాగ్నుల నాత్మారోపణపద్ధతి నవలంబించి యాకార్యమును జక్కఁదీర్చి నామీఁదఁ జిత్తము నిలిపి యగ్నిలోఁ బడవలయును. ఇవి వానప్రస్థాశ్రమోచితధర్మములు. ఇఁక సన్న్యాసాశ్రమధర్మముల ననువదించెద. ఆలకింపుము.

సన్న్యాసాశ్రమధర్మములు.

ఉద్ధవా! చక్కఁగా నీధర్మముల మదిని నిలుపుకొనుము. కర్మఫలరూపములగు బ్రహ్మలోకముదనుక నుండు

*వన్యైశ్చరుపురోడాశా న్నిర్వపేత్కాలచోదితాన్, నతుశ్రౌతేన పశునా మాం యజేత వనాశ్రమీ. ౭. అని మూలము.

స్వర్గాదులన్నియు మీఁదట దుఃఖమునే కలిగించునవి. కావున నావిషయమెఱింగి గాఢతమమగు వైరాగ్యము నొందుమహానీయుఁడు అష్టశ్రాద్ధపూర్వకముగాఁ బ్రాజాపత్యేష్టి చేసి తనకుఁ గలవస్తువ్రాతమునెల్ల ఋత్విక్కునకొసంగి ప్రాణోపాధియగు నాత్మయందగ్నుల నారోపించిఉన్నవని భావించి) సన్న్యాసము నంగీకరింపవలయును. * సన్న్యాసము తీసికొనుబ్రాహ్మణుఁడు తమపదము నతిక్రమించి పరమపదము నొందునని యసూయపడి, దేవతలు భార్యాదుల మనస్సులం బ్రవేశించి విఘ్నమును గలిగింతురు. సన్న్యాసము విధిమీఱ నంగీకరించినవాఁడు కట్టఁదలఁచుకొన్నయెడలఁ గౌపీనముమాత్రము ధరింపవలయు. దండము కమండలువుతప్పఁ దక్కినవెల్ల వదలవలయును. కాఁబట్టి యాపత్సమయము కానితఱి గ్రహింపఁదగినవస్తువులు లేవు. ముందు దృష్టిసారించి యాచోటున నడుగుపెట్టిన భూతహింస లేదని యెఱింగియే యడుగుపెట్టవలయును. వస్త్రమునఁ బరిశుద్ధముచేసిన (వడియగట్టిన) జలమును ద్రాగవలయును సత్యశుద్ధముగాఁ బలుకవలయును. మనస్సుచే నాలోచించియే కార్యముచేయఁ బూనవలయును †వాక్కునకు మౌనము దండము, దేహమునకు ననిచ్ఛ దండము. చిత్తమునకుఁ బ్రాణాయామము దండము. ఈదండములు లేక వెదురుకఱ్ఱమాత్రము ధరించినంతనే యతి కాఁడు. కుసూలధాన్యకులు, కుంభీధాన్య

* విప్రస్య వై సన్న్యసతో దేవా దారాదిరూపిణః, విఘ్నం కుర్వంత్యయం హ్యస్మానాక్రమ్య సమియాత్పరమ్, అని మూలము.

† మౌనానీహానిలాయామా దండావాగ్దేహచేతసాం, న హ్యేతే యస్య సంత్యంగ వేణుభిర్న భవేద్యతిః. ౧౭. అని మూలము.

కులు, త్ర్యైహికులు, అశ్వస్తనికులునని నాల్గువిధములుగా నొప్పుబ్రాహ్మణులలోఁ దన్నుఁ దాఁ బొగడుకొనువాఁడు, నెల్లప్పు డితరులం బొగడుచుండువాఁడు, పతితుఁడు తప్పఁ దక్కం గలవారల గృహములకు ముందుగాఁ దెలుపకయేపోయి లభించినదానిని సంతుష్టుఁడై తెచ్చుకొని గ్రామమువెలుపల నీటిపట్టులకుం బోయి యందుఁ గూరుచుండి యాభిక్షాన్నమును గడిగికొని మౌన మవలంబించి విష్ణుబ్రహ్మార్థభూతములకుఁ బంచిపెట్టి మిగిలినదానిని దినవలయు. సర్వసంగములు మాని నియమితేంద్రియుఁడై యాత్మతోఁ గ్రీడించువాఁడై యాత్మారాముఁడై సమదర్శనుఁడై యొంటరిగా నీభూమిని దిరుగుచు నిర్జనస్థానమున నివసించుచు మద్భావమునఁ బరిశుద్ధాశయము గలవాఁడునై యద్వితీయుఁడై పరమాత్మయగు నాతో' నభేదమున మునియై తలంచుచుండవలయును ఇంద్రియవ్యాపారములు బంధకారణములగు. వానినియమించి జ్ఞాననిష్ఠనొందుట ముక్తికారణంబగు. కావున నీవిషయములఁ బరిశీలించి యరిషడ్వర్గముల జయించి సర్వకామములయందు నించుకే నాసక్తి లేక యాత్మసుఖలాభమునొంది మద్భావముననే సంచరించుచుండవలయును. పుణ్యదేశములు, పవిత్రకాననములు, మునుల యాశ్రమములును దర్శించుచు భూమిని తిరుగుచు భిక్షార్థము పురములను, గ్రామములను, గొల్లపల్లియలను, సాధుజన సమూహ ముండుతావును బ్రవేశింపవలయును. ముఖ్యముగా వానప్రస్థులుండు నాశ్రమములకుం బోయి యందు భిక్ష గ్రహింపందగు. శిలోంఛవృత్తిచే నార్జింపఁబడిన వానప్రస్థుల యన్నము మోహమును దొలఁగించి చిత్తశుద్ధిని గల్గించును.

కనఁబడునదియంతయు నశించును. కావున నీజగమంతయు నస త్యమని పరికించి యైహికాముష్మిక భోగసాధనకృత్యములను ద్యజించి చిత్తమును దేనియందు నాసక్తినొందనీయక మమత్వ మునకు స్థానమగు నీజగమును, మనోవాక్ప్రాణసహితంబయి యహంకారమునకు స్థానమగు నీశరీరమును బరమాత్మయం దణుమాత్రమే యగునని స్వప్నాదిదృష్టాంతతర్కముచేత నిశ్చ యముచేసి వానిం బరిత్యజించి మరల వాని నొక్కసారియేఁ దలంపక విరక్తుండగుచు * జ్ఞానమందే నిష్ఠగలిగిగాని, నిరపే క్షుఁడై కాని, నాభక్తుఁడై గాని, దండకమండలాద్వాది చిహ్న ములతోఁగూడిన యాశ్రమములను ద్యజించి విధిచోదనలకు లక్ష్యభూతుఁడుగాక సంచరింపవలయును. అందుఁ బరమహంస యనఁబడు యతి విద్వాంసుఁడయ్యు బాలునివలెఁ గ్రీడించును. నేర్పుతియయ్యు జడునివలె వర్తించును. పండితుఁడయ్యు వెఱ్ఱివానివలె మాటలాడును వేదార్థవిశారదుఁ డయు నియమరహితమగు నాచారమును గైకొను. అట్టిసన్న్యాసి కాస్థితియందు వేదవిషయమున వాదించుకోరికయుఁ దగదు. పాషండమతములం దనురాగము గూడదు. తర్కమున నిష్ఠయుఁ గూడదు. శుష్కవాదవివాదములయం దొకపక్షము నవలం బింపరాదు. మానవుల కెవరికింగాని తాను జంకరాదు. ఎవరి కింగాని తాను భయము గలిగింపరాదు. దురుక్తులాడినను వాని నోర్వవలయును ఎట్టివానినేని అవమానింపఁగూడదు. పశువువలెనే దేహము నుద్దేశించి యెవ్వనితోడను వైరము

* జ్ఞాననిష్ఠో విరక్తో వా మద్భక్తోవానపేక్షకః, సలింగా నాశ్రమాం స్త్యక్త్వా చరేదవిధిగోచరః. ౨౮. అని మూలము.

పూనరాదు. చంద్రుఁడు నానావిధ జలాశయములయందుఁ బ్రతి బింబించులాగున నాత్మయొక్కఁడే తనయందును సకలభూత ములయందును వర్తించుననియు భూతములన్నియు నేకాత్మ కములనియు విచారింపవలయును. సమయమున నన్నము లభిం పనిచో విషాదము నొందరాదు. దొరకినంతనే సంతోషింప రాదు. లాభమునందు నలాభమునందు దైవతంత్రము లని తలంచి యా రెండింటి విషయమున మోదఖేదముల నొందక శాంతిగలిగియుండు టుచితము. ప్రాణమును నిలుచు టకుమాత్రమే యాహారము గొనవలయును. దానంజేసి తత్త్వ విచారముచేయుట సుకరంబై యుండు. విజ్ఞానము ముక్తిసాధ నము. యదృచ్ఛాలబ్ధంబగునన్న ముత్తమమైనం గాకున్నను గ్రహింపవలయును. వస్త్రము శయ్యలోనగువానియందు లభిం చినదాని గ్రహింపవలయును స్నానము, శౌచము, ఆచమ నము మొదలగునియమములన్నియు విధివిహితములు గావున శాస్త్రమును గౌరవింపందగును. నేను విలాసార్థ మెన్నియో కార్యములు చేయునట్లే యతిప్రతికార్యమును స్వలాభాపేక్షం గాక యాదృచ్ఛికముగఁ జేయవలయు అతనికి ఖేదప్రతీతి యంతయు మదీయజ్ఞానముచేతనే తొలఁగును. యత్కించిత్తు కలిగినను అది దేహపాతముదనుకనే యుండును ఇది పండితుఁ డగువానికి సన్న్యాసలక్షణము.

మీఁద దుఃఖమును గలిగించుకామములందు విరక్తుఁడై తత్త్వవిచారము చేయఁజాలనివాఁడు సన్న్యసించి మహాదర మున గురువునకు శుశ్రూషలొనరించి యసూయవదలి పట్టు దలంగొని బ్రహ్మజ్ఞానము గలుగునంతదనుక గురువునే యారా

ధించుచుండవలయును. ఇంద్రియముల జయింపక యత్యాస బుద్ధిగలవాఁడై జ్ఞానవైరాగ్యశూన్యుఁడై జీవికకొఱకు సన్న్యసించువాఁడు దేవతలను దన్నును దనలోనున్న నన్నును వంచించి పరిపక్వముగాని కర్మముకలవాఁడగుచు నైహికాముష్మికములను రెండింటికిం జెడును. సన్న్యాసికి ముఖ్యములగు ధర్మములు శాంతి అహింసయను నీరెండే యని యెఱుంగుము. తపస్సు దర్శనము వానప్రస్థులధర్మములు. భూతరక్షణ యములు గృహస్థునకు ధర్మములు. గురుశుశ్రూష బ్రహ్మచారి ధర్మము. బ్రహ్మచర్యము, తపశ్శౌచములు, సంతోషము, భూతదయ, యనునవి ఋతుకాలములయందే సతిని బొందఁగోరు గృహస్థునకు ధర్మములు. నన్నుపాసించుట సర్వాశ్రమముల వారికిని ధర్మము. ఈప్రకారము స్వధర్మమున నిరతుఁడై నన్నే సేవించునాతఁడు సర్వభూతవిషయమునందు నన్నే భావించుచుండువాఁడు స్వల్పకాలముననే నాభక్తిని బడయఁగలఁడు. అపాయశూన్యమగు నాభక్తిచేత సర్వలోకవిభుఁడు సృష్టిస్థితిలయములకుఁ గారణబ్రహ్మము నగునన్ను దర్శింపఁజాలు. ఇట్లు స్వధర్మానుష్ఠానమునఁ బరిశుద్ధాంతరంగుఁడై జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నుఁడై విరక్తుఁడై నాగతి నెఱింగి నన్నే పొందును. *నాభక్తితోఁగూడి శ్రేయస్సులను గలిగించు వర్ణాశ్రమధర్మాచారపద్ధతి యిదియే. స్వధర్మముననే యాసక్తిగల నాభక్తుఁడు

* వర్ణాశ్రమవతాంధర్మ ఏష ఆచారలక్షణః, స ఏవ మద్భక్తియుతో నిశ్శ్రేయసకరః పరః. ౪౨. ఏతత్తేఽభిహితం సాధో భవాన్పృచ్ఛతియచ్చ మాం, యథా స్వధర్మసంయుక్తో భక్తో మాం సమియాత్ప ౪౩. అని మూలము.

నన్నుం బొందఁగలఁడు. ఆవిధమెల్ల నీప్రశ్నమునకుఁ దగు నుత్తరంబగును.

⊸ జ్ఞానికిఁ గర్మాభావవిషయము.

* శాస్త్రజ్ఞాన మనుభవమే యవధిగాఁ గలది. అట్టి శాస్త్రజన్యజ్ఞానముగలిగి యాత్మతత్త్వము నెఱింగిన యపరోక్ష జ్ఞానవంతుఁడు ఈద్వైతమును, అది నివర్తించుసాధనమును నాయందు మాయామాత్రమే యని తత్సాధనంబగుజ్ఞానమును వదలుకొనును. జ్ఞానికి నేనే యిష్టుఁడను ఫలము. ఫలసాధనము స్వర్గాపవర్గములు నగుదును. నాకంటె వేఱొకటి ప్రేమాస్పద వస్తు వాతనికి లేదు. జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నులు మదీయోత్తమపద మును దెలిసికొనఁజాలుదురు జ్ఞానమున నన్నుఁ దలంచుటం జేసి జ్ఞాని నాకుఁ బ్రియతముఁడు. జ్ఞానకళచే నేశుద్ధి లభిం చునో యట్టిశుద్ధిని దపస్సు దీర్థములు జపదానములు తక్కుం గలపవిత్రకర్మము లేవియుఁ జేయంజాలవు ఉద్ధవా! ఆకార ణముచేత జ్ఞానపర్యంత మాత్మ నెఱింగి జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నుఁ డవై భక్తిభావనగలవాఁడవై నన్ను సేవింపుము. మునులు జ్ఞానవిజ్ఞానయాగముచేఁ బరమాత్మనాత్మయం దారాధించి సర్వ యజ్ఞనాథుఁడ నగు నన్నుఁ బొందఁగల్గిరి. ఉద్ధవా! నిన్నాశ్ర యించియుండిన యాధ్యాత్మికప్రభృతులగు మూఁడుశరీరముల వికారము లాద్యంతదశలయందు లేక మధ్యదశలో గానం బడును. కావున మాయమాత్రంబె యగును. కాఁబట్టి యా వికారమునకుఁ గలుగుజన్మాదులు అధిష్ఠానభూతుఁడవగు నీకుఁ గలుగవని నమ్ముము రజ్జుసర్పభ్రాంతియందు భ్రాంతికి ముందును

* ఇది పందొమ్మిదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపవలయును.

భ్రాంతివదలిన తర్వాతను గలుగురజ్జుజ్ఞానమే వస్తుగతింబట్టి యూహింపఁగా మధ్యదశయందును గలుగునుగాని సర్వ భ్రాంతిమాత్రము సత్యముకానివిధమున నుత్పత్తికి ముందును నాశమునకుఁ దరువాతను నిలుచు బ్రహ్మస్వరూపమే మధ్యా వస్థయందును గలుగునుగాని వికారస్వరూపముసత్యముగాదు. అనిన విని యుద్ధవుం డిట్లు ప్రశ్నించెను.

విశ్వమూర్తీ! విశ్వేశ్వరా! శ్రీకృష్ణా! వైరాగ్యవిజ్ఞాన సంయుక్తమయి పురాణమగువిశుద్ధజ్ఞానము బ్రహ్మాదులచేత వెదకఁబడు నీభక్తియోగమును విశదీకరింపుము పరమేశ్వరా! ఆధ్యాత్మికమని, ఆధిభౌతికమని, ఆధిదైవికమని పిలువఁబడు తాపత్రయముచేతఁ గొట్టఁబడి భయంకరసంసారమార్గము నందుఁ బరితపించువాఁడనగునాకు నమృతమును గురియు నీపాదరవిందద్వంద్వమను నాతపత్త్రము (గొడుగు) తప్ప వేఱొకశరణము కనఁబడకయున్నది. సంసారకూపమునందుఁ జిక్కి కాలమనుసర్పముచేతఁ గఱవఁబడి శ్రమంపడుచు క్షుద్ర ములు నత్యల్పకాలికములునగుసుఖముల నాసించుచుఁ బేరాశ వదలఁ జాలని యీదాసునిం గరుణించి ముక్తిని బోధించు వాక్యామృతధారలఁ దడుపుచు నుద్ధరింపుము. అని ప్రార్థిం పఁగా నాతని యుత్కంఠ నెఱింగి శ్రీకృష్ణుఁడు సంశయములఁ దొలఁగించుమార్గమున నిట్లు పలికెను.

ఉద్ధవా! పూర్వము మేమెల్ల వినుచుండగనే రాజగు యుధిష్ఠిరుఁడు ధర్మవేత్తలలో నుత్తముఁడగు గాంగేయుని బ్రశ్నించెను. భారతమహాయుద్ధము చెల్లినపిదప బంధుమిత్త్రా -లఁ బొలియించుటచే మనస్సు కలవిలంపడఁగా ననేకధర్మ

ములు గాంగేయునివలన నెఱింగి తరువాత మోక్షధర్మములను ధర్మరాజు ప్రశ్నించెను. మేము వినుచుండఁగా భీష్ముఁ డుపదేశించిన యామోక్షధర్మములనే నీకు నిపుడు బోధించెదను వినుము. ఆగాంగేయోపదేశము జ్ఞానవిజ్ఞానవైరాగ్యశ్రద్ధాభక్తులతో నిండినది. కావున వాని నీకు బోధించిన నీసంశయములు తొలఁగును. కావున శ్రద్ధగలిగి వినుము. ప్రకృతిపురుషులు, మహదహంకారములు, పంచతన్మాత్రలు నను నీతొమ్మిదియుఁ బదునొకండింద్రియములును త్రిగుణములు పంచమహాభూతములును గలిపి యిరువదియెనిమిదితత్త్వములు బ్రహ్మ మొదలుకొని స్థావరముదనుకఁ గార్యములం దనుగతములై యుండునని దేనిచే నెఱుంగఁదగునో, ఈభావములందు నేకమై పరమాత్మతత్త్వ మనుగతమై యుండునని దేనిదేనిచే నెఱుంగఁదగునో, మఱియుఁ గార్యకారణాత్మకమైన ప్రపంచమెల్లఁ బ్రధానకారణాత్మకమే యగును గాని దానికి వేఱుగాదని దేనిచే నెఱుంగఁదగునో, యదియే మదీయజ్ఞానమని యెఱుంగుము. ఇదియేనానిశ్చితము మొదటదానిచేనేకాత్మకములగుభావములం గనుంగొనియు, పదంపడియదిసమంజనము కాదనియవియన్నియు సర్వమునకుఁ బ్రధానకారణంబగు పరబ్రహ్మమే యని చూచుట విజ్ఞానంబనంబడును. త్రిగుణాత్మకములగు భావము లుత్పత్తిస్థితిలయములు గలవి. కావున నాదిమధ్యాంత్యములయందుఁ గార్యమునుండి కార్యాంతరమునం దేది సమన్వితంబగునో దాని ప్రళయమున నేది శేషించునో యదియే సత్తు అని తెలియుము. * వేదవాక్యము, పటాదికార్యము, తంతువులు

* శ్రుతిః ప్రత్యక్షమైతిహ్య మనుమాన శ్చతుష్టయం, ప్రమాణేష్వన

లోనగునవి వ్యతిరేకించుటఁ గన్పట్టకుండుటను ప్రత్యక్షము, మహాజనులు చెప్పుటవలనఁ బ్రసిద్ధముగునైతిహ్యము, విమతము కనఁబడుచుండుటచేత శుక్తిరజతజ్ఞానమ్మువలె మిథ్యయగునను ననుమానము, అను నీ నాలుగుప్రమాణములచేత బాధితము కాఁబట్టి మిథ్యయగువికల్పముచేత, నాతఁడు విరక్తుండగును అంతియ కాదు కర్మములన్నియుఁ బరిణామము కలవి. కాఁబట్టి బ్రహ్మలోకముదనుక నుండులోకములన్నియు దృష్టమెట్టిదో యట్లే దుఃఖదాయకములనియు, నస్థిరములనియు, జక్కఁగానిశ్చయించియతఁడువిరక్తినొందును. నిష్కల్మషస్వాంతుఁడవగునో యుద్ధవా! భక్తియోగము నింతకుఁ బూర్వమే తెలిపితిని. దానియందు నీకత్యంతప్రీతి యుండునని తలంతును. కాఁబట్టి నాయందు భక్తికుదురుటకుం గలకారణమును మరలఁ జెలుపుదును. అవహితుఁడవు కమ్ము.

* నాకథ లమృతధారలవంటివి. అట్టివానిపై శ్రద్ధయు, నెల్లవేళల నన్ను సంకీర్తనముచేయుటయు, నాపూజయిందాస్థయు, నన్ను వినుతించుటయు, నా సేవయం దాదరము, సర్వాంగాలింగితభూతలుండై నాకు నమస్కరించుటయు, నాభక్తుల నారాధించుటయు, సర్వభూతములయందు నన్నే భావించుటయు, నాకొఱకే సర్వప్రయత్నము లొనరించుటయు, నా యనంతకల్యాణగుణములఁ బ్రశంసించుటయు, మనస్సు నా

వస్థానాద్వికల్పాత్స విరజ్యతే. ౧౭. అని మూలము. *శ్రద్ధామృతకథాయాం మేశశ్వన్మదనుకీర్తనం, పరినిష్ఠా చ పూజాయాం స్తుతిభిస్తవనం మమ. ౨౦. దరః పరిచర్యాయాం సర్వాంగైరభివందనం, మద్భక్తపూజాభ్యధికా సభూతేషు మన్మతిః. ౨౧. అని మూలము.

యందే యునుచుటయు, సర్వకామముల వదలుటయు, నాసేవ కొఱకు సంతర్పిరోధులగు కామక్రోధాదులఁ ద్యజించుటయు, భోగములను సుఖములను వదలిపెట్టుటయు, యజ్ఞములను, దానములను, హోమములను, భోజనములను, వ్రతములను, దపస్సును, నాకొఱకే చేయుటయు నను నీధర్మములను ఆత్మా ర్పణంబునను వానిచే మనుజులకు నాపై భక్తి కుదురును. సత్త్వబహుళంబై శాంతంబై యుండుచిత్తము నాత్మార్పిత ముగాఁ జేసి ధర్మమును, జ్ఞానమును, వైరాగ్యము, నైశ్వర్య మును బొందినమానవశ్రేష్ఠునకు నింక లభింపనియర్థం బెయ్యది కలదు? చిత్తము దేహాదివికల్పములపై నాసక్తింబొంది యిం ద్రియములకు లోఁబడి మలినమై యసత్కా-ర్యనిష్ఠం గాంచు నేని దానిచేత నధర్మాదులు గలుగునని నీవు తెలియందగు. నాయందు భక్తిని గల్గించునది ధర్మము. ఏకాత్మదర్శనము జ్ఞానమనంబడును. గుణసంబంధము వదలుట వైరాగ్యమగును. అణిమాదిసిద్ధు లైశ్వర్య మనంబడు.

యమాదులలక్షణములు. ౯.

అని తెలుపుటయు నుద్ధవుం డాపలుకులచే సమ్మోదము నొంది మరల నిట్లు ప్రశ్నించెను మహాప్రభూ! గోపాలకృష్ణా! యమనియమము లెన్నివిధములుగ నుండును ? శమదమంబు లన నెట్టివి? తితిక్షాధృతులన నెట్టిలక్షణములుగలవి? దానము తపము శౌర్యము నను నివెట్టివి? సత్యము, ఋతము, శౌచము, త్యాగము లనువానికి గుఱుతు లేవి? ఇష్టధనం బెట్టిదని చెప్పం బడును? యజ్ఞదక్షిణ లెట్టివి ? పురుషునకు బలంబేది ? దయ యన నేది? లాభ మేది? ఉత్తమవిద్య యెట్లుండును ? శ్రీ

యనున దెట్టిది? మండనం బేది ? సుఖదుఃఖము లెట్లుండును? పండితుం డెట్టివాఁ డగును? ఎట్టివాఁడు మూర్ఖుఁడు ? మార్గమన నెట్టిది? ఉన్మార్గ మెట్టిదగును? స్వర్గనరకము లెట్టివి? ఎట్టివాఁడు బంధువు? ఎట్టిది గృహము? ఆఢ్యుఁడు? దరిద్రుఁడు, కృపణుఁడు, ఈశ్వరుఁడు ఎట్టివారు? మహానుభావా! నా యీ ప్రశ్నములకు నుత్తరమును, వీనికి విపరీతములగు నశమాదులనుం దెల్పుము. వానిం దెలిసికొనఁగోరుచున్నాఁడను. అని యడుగఁగా భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునిం గాంచి యిట్లు బదులిడెను.

అహింసయు, సత్యము, దొంగిలింపకుండుటయు, నిస్సంగత్వము, హ్రీ, ధనాదుల నార్జింపకుండుటయు, ఆస్తికత్వము, బ్రహ్మచర్యము, మౌనము, స్థిరత్వము, క్షమయు, భయము కుండుటయు నను నీపండ్రెండును యమము లనంబడును. బాహ్యశౌచము, ఆభ్యంతరశౌచము, జపతపములు, హోమము, శ్రద్ధయు, ఆతిథ్యము, నాపూజయుఁ, దీర్ఘయాత్రయు, నితరుల కొఱకు పాటుపడుటయు, తుష్టియు, గురుశుశ్రూషయు నను నీపండ్రెండును నియమము లనంబడును. ఈ యమ నియమములను జక్కఁగా భజించినయెడల నట్టిపూరుషులకు నెల్లయర్థములు సిద్ధించును. నాయందు నిష్ఠగలుగుటయే శమము. ఇంద్రియ సంయమనము దమము. దుఃఖసహనము తితిక్ష. జిహ్వోపస్థలవర్తనము నడంచుట ధృతి. భూతద్రోహమును అనఁగా దండనమును వదలుట దానము. కామత్యాగము తపస్సు. ఆఁకలి దప్పులు మొదలగు స్వభావములకు లోఁబడకయుండుటయే శౌర్యము. బ్రహ్మవిషయక సమాలోచనమే సత్యము చూచిన దానిని మఱుఁగుపఱుపక చెప్పుటఋతము. కర్మాసంగము శౌచము.

సర్వకర్మఫలముల వదలుట త్యాగము. మానవుల కిష్టధన
ముధర్మము. *పరమపురుషుఁడనిపరమేశ్వరుఁడని ప్రఖ్యాతినొం
దిన నేనే యజ్ఞము. జ్ఞానోపదేశమే దక్షిణ ప్రాణాయామము
బలము. నాదగు నీశ్వరభావమే భాగ్యము. మద్భక్తి యుత్త
మలాభము. ఆత్మయందు భేదవిధ్వంసనము విద్య. అకార్యము
నం దేవ గలుగుట హ్రీ యనంబడు. నిరపేక్షత్వాదిగుణములు
మండనము సుఖదుఃఖానుసంధానమే సుఖము గ్రామ్యసుఖా
పేక్ష దుఃఖము. బంధమోక్షముల నెఱిఁగినవాఁడు పండితుఁడు.
దేహాదులయం దహంభావముకలవాఁడే మూర్ఖుఁడు. † నన్ను
బోధించు నివృత్తిమార్గమే సన్మార్గము చిత్తవిభ్రమమే యున్మా
ర్గము (చెడుత్రోవ.) సత్త్వగుణోదయమే స్వర్గము తమోగు
ణము వృద్ధియగుటయే నరకము ‡మద్గురుఁడగుగురువే
బంధువు. మానవదేహమే గృహము. గుణవంతుఁడేఆఢ్యుఁడు.
(సౌధములుగలవాఁడు) అసంతుష్టుఁడు దరిద్రుఁడు. ఇంద్రి
యవశుఁడు కృపణుఁడు. గుణములయందాసక్తమతిగానివాఁడే
యీశ్వరుఁడు. (రాజుగాఁడు) గుణములయం దాసక్తికలవాఁ
డే యనీశ్వరుఁడు. (అసమర్థుఁడు) వీనికి విరుద్ధములగునవియెల్ల
నశమాదులు. ఉద్ధవా ! మిత్రమా ! నీ వడిగినవిషయముల

*యజ్ఞోఽహం భగవత్తమః. అని మూలము. భగవత్తమః=పరమే
శ్వరః. అహమేవయజ్ఞః మద్బుద్ధ్యా యజ్ఞోఽనుష్ఠేయః అని వ్యాఖ్య.
† పంథామన్నిగమ స్స్మృతిః అని మూలము. మాం నితరాం గమయతి
యోనివృత్తిమార్గస్సతు పంథాస్సమార్గః. అని వ్యాఖ్య.
‡బంధుర్గురురహం సఖే అనిమూలము. గురురేవ బంధుః న భ్రాతాదిః
స చాహమేవ. అని వ్యాఖ్య.

కన్నింటికి బదులు చెప్పితిని. విశేషించి భాషింపనేల? సుఖము గుణములని, దుఃఖములే దోషములని యూహించుట దోషము. వానిని రెండింటిని దోషములుగా నూహించి వానిని వదలుటయే గుణము. అని హితోపదేశము చేయఁగా విని యుద్ధవుం డిట్లు మరలఁ బ్రశ్నించెను.

భక్తిజ్ఞానక్రియాయోగములు.

* మహాత్మా! సర్వేశ్వరా ! పరమేశ్వరుఁడవగు నీశాసనమే వేదమని యెఱింగితిని. ఆవేదము విధినిషేధములఁ దెలుపుచున్నది. విధించుకర్మములు గుణములనియు నిషేధించుకర్మములు దోషములనియు తెలుపఁగఁదగియుండెడు. అంతియకాక యావేదము వర్ణాశ్రమభేదమును, బ్రతిలోమానులోమజాతి వికల్పమును, ద్రవ్యదేశము వయస్సు కాలము ననువీనిని స్వర్గనరకములను నపేక్షించెడు. గుణదోషభేదదర్శనమే లేనిచో విధినిషేధలక్షణంబగు వేదమయమగు నీవచనము మానవుల కెట్లు మేలుగలిగించెడిని? స్వర్గమోక్షాదులయందును, సాధ్యసాధనములయందును, పితృదేవమానవులకు నీవచనమగు వేదమే నేత్రమనవలయును. గుణదోషభేదదర్శనము నదే తెలుపుచుండు. వానియపవాదముకూడ దానినుండియే తెలియవచ్చుచున్నది. ఈవిషయమున భ్రాంతి కలుగుచున్నదే. ఆభ్రాంతి తొలంగుమార్గ మేది? నాకుఁ దెలిపి కృతకృత్యునిం జేయుమా యని ప్రార్థించెను. ఆప్రశ్నమును జక్కఁగా నాలకించి యా పురుషోత్తముఁ డాతనిభ్రాంతిని బాప నెంచి యిట్లు బదులు చెప్పెను.

* ఈవిషయ మిరువదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదని గ్రహింపఁగవలయును.

ఉద్ధవా! నీప్రశ్నము నా కత్యంతసంతోషమునే కలిగించెను. కావున భ్రాంతి దొలంగ వచించెద. ఆలకింపుము. *మానవులకు మోక్షము లభించుటకు జ్ఞానయోగము, కర్మయోగము, భక్తియోగమునను నీమూఁడుపాయములు గలవని మున్నె బోధించితిని. ఆమూఁడుపాయములుతప్ప వేఱొక్కటి యేదియు నెక్కడను గానరాదు ఆమూఁడింటియందును గర్మములయందు నిర్వేదంబునొందినట్టిసన్న్యాసులకు జ్ఞానయోగము తగినది కర్మములయెడ నిర్వేదంబునొందక యాసక్తిగొనిన ఫలకాములకుఁ గర్మయోగ ముచితము. కర్మములయెడ నిర్వేదమొందకయు, ఫలములయం దత్యంతాసక్తినొందకయు, దైవవశమున నాకథాదులయందు శ్రద్ధగల్గియు నుండువారికి భక్తియోగము తగినది కర్మములయెడ నిర్వేదముగాని నాకథాదులయందు శ్రద్ధగాని కలుగునంతవఱకుఁ గర్మములు కర్తవ్యము లనియే యెఱుఁగవలయును. స్వధర్మనిరతుఁడై ఫలములను గోరక యజ్ఞములను జేయుచుఁ గామ్యములు నిషేధింపఁబడినవియు నగు కర్మముల నాచరింపనివాఁడు స్వర్గమునుగాని నరకమునుగాని పొందఁడు. ఆస్వధర్మనిరతుఁడు ప్రయత్నము లేకయే విశుద్ధజ్ఞానమునుగాని నిర్మలమద్భక్తినిగాని పొందఁజాలును. † స్వర్గ

---

* యోగాస్త్రయో మయా ప్రోక్తా నృణాం శ్రేయోవిధిత్సయా, జ్ఞానం కర్మ చ భక్తిశ్చ నోపాయోఽన్యోఽస్తి కుత్రచిత్. ౬. నిర్విణ్ణానాం జ్ఞానయోగో న్యాసినా మిహ కర్మసు, తేష్వనిర్విణ్ణచిత్తానాం కర్మయోగస్తు కామినాం. ౭. యదృచ్ఛయా మత్కథాదౌ జాతశ్రద్ధస్తు యః పుమాన్, ననిర్విణ్ణో నాతిసక్తో భక్తియోగోఽస్యసిద్ధిదః. ౮. అని మూలము † స్వర్గిణో ప్యేతమిచ్ఛంతి లోకం నిరయిణస్తథా, సాధకం జ్ఞానభక్తిభ్యాం ముభయం తదసాధకం. ౧౨. అని మూలము.

వాసినరకవాసులు జ్ఞానభక్తులను సాధకంబగుమర్త్యలోకమును గోరుదురు స్వర్గనరకలోకములు రెండును తత్సాధకములు గానోపవు. నరుఁడు నరకవాసము నెట్లు కోరఁడో యట్లే స్వర్గవాసము నపేక్షింపరాదు. పునర్దేహప్రాప్తికి సాధనంబగునుగాన మానవుఁడు నరకమునుగూడఁ గోరఁదగదు. ఈమానవశరీరము పురుషార్థములను నాల్గింటిని సాధించునదియే. కాని మరణధర్మకంబని యూహించి యాదేహము చెడిపోకమును పే పురుషుఁడు ప్రమాదంపడక మోక్షార్థమై ప్రయత్నముచేయవలయును దయలేక యమునివలె నొకఁడు తాను గూడుకట్టుకొనియుండు వృక్షమును ఛేదించుచుండఁగా నందుండు పక్షి భయములేక నివసింపఁదగిన వేఱొకవృక్షము నకుం బోవురీతిని, ప్రమత్తుఁడు కానివాఁడు రేయింబవళ్లు తన యాయుస్సు తగ్గుచుండుట నూహించి భయమూనఁ దనువు కంపింపఁగా సర్వసంగములను వదలి యాశలమాని పరతత్త్వమిట్టిదిగదా యని పెద్దలవలనఁ దెలిసికొని శాంతినొందు. ఉద్ధవా! * నేను సంసారభూరివారాశిని దాటించు నావవంటి మానవునిశరీరము ననుకూలవాయువునై నడిపించుచుండఁగా నతిదుర్లభమగుదానిని దైవవశమున నెన్నియో సత్కర్మముల మూలమునఁ బొందియు నాసంసారసాగరమును దాఁటనివాఁడే యాత్మఘాతుకుఁ డనంబడును. కర్మములయందు నిర్వేదంబు నొంది తత్ఫలములయందును విరక్తినెపుడు కాంచునో యాత్మ

* నృదేహమాద్యం సులభం సుదుర్లభం ప్లవం సుకల్పం గురుకర్ణధారం, మయానుకూలేన నభస్వతేరితం పుమాన్ భవాబ్ధిం న తరేత్స హా. ౧౭. అని మూలము.

ణామునందే యింద్రియముల జయించి ఆత్మవిషయకవృత్తివితతి నచలంబుగా మనంబును యోగిధరింపవలయును. పరిభ్రమించు చున్నమనస్సు ధరింపఁబడియు స్వేచ్ఛగాఁ ద్వరగాఁ బరుగిడుచు స్థిరతగాంచకుండునేని యలసుఁడుగాక దాని ననుసరించుచుఁ జక్కనియోగమార్గముచేత నాత్మవశముచేసికొనఁదగుంగాని మనోగతిని నిలుపఁ బూన నేల యని యుపేక్షింపరాదు.

ప్రాణేంద్రియములను జయించి సాత్త్వికబుద్ధిం గైకొని నిర్మలుఁడై మనస్సుచు స్వాధీనముచనుండ నభ్యసింపవలయును. ఆత్మవశముకాని గుఱ్ఱమును మెల్లమెల్లగాఁదనయిష్టానుసారము పోవునట్లు చేసికొనునేర్పఱివలె సాధకుఁ డనువృత్తిమార్గ మున మనోనిగ్రహము చేసికొనుటయే యుత్కృష్టయోగమని యెఱుంగుము. ఎల్లభావములకు ననులోమక్రమమున నుత్ప త్తియుఁ బ్రతిలోమక్రమమున నాశముగలుగునని తత్త్వవివేక మున నిశ్చయించిన మనస్సు నిర్మలంబగును. విషయముల యందు నిర్విణ్ణుఁడై విరక్తుఁడై సద్గురువు నుపదేశముచేత మార్గము నెఱింగినవాఁడు నగు పూరుషుని మనస్సు చక్కఁగా నాలోచించుటంజేసి దేహాదులయందుఁ గలయభిమానమును వదలును, వేఱొకమార్గమున నాకార్యము ఫలింపదు. యమ నియమాదియోగమార్గములమూలముననను,పదార్థద్వయశోధన విద్యవలనను, నాయర్చనోపాసనాదులవలనను, బరమాత్మ స్మృతి కలుగునుగాని వేఱొకమార్గమునఁ గలుగదు. యోగి ప్రమాదవశమున నింద్యమగుకర్మము నొకప్పుడుచేసినను, ఆతఁ డభ్యసించుయోగమే యానింద్యకర్మమును గాల్చివైచును. ఆతఁడు వానికి బంకి కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదులు చేయం బని

లేదు. పూరుషులకుఁ దమతమయధికారముమీఁద నిష్ఠగుణము. అది లేకుండుటయే దోషము ఇయ్యదియే గుణదోషవినిశ్చయమని యెఱుంగుము. విషయములయందుఁ బ్రవర్తించుటస్వభావము గనే యపవిత్రము. కాబట్టికర్మాచరణము ప్రధానము కాదు. కర్మములెల్ల నొకపర్యాయమే వదలవలయునని విధించినచో నెల్లరకది సుకరము గాదు. కావున వేదములు చక్కనూహించి యీకర్మము చేయఁదగినది. ఈకర్మము నిషిద్ధము అని బోధించుచుఁ గర్మములనెల్ల నాచరింపవలయు నన్నయాశకుఁ బోవనీయక కర్మములసంగ్రహమునే విధించుచున్నవి. అట్లు కావునఁ గ్రమముగాఁ గర్మములనువదలుటయే వేదములయభిప్రాయము.

ఉద్ధవా! నాకథలయందు శ్రద్ధ మిక్కుటముగాఁ గలిగి కర్మములవిషయమున నాసక్తిగలవాఁడు కాక కర్మములన్నియు దుఃఖాత్మకములే యని తలపోసి తెలిసికొనికూడ వానిఫలములను వదలనేరక మిణుకరించువాఁడు నిరంతరము విషయములు దుఃఖమును భావికాలమునఁ గల్గించునవని యెఱింగి వానిని దూఱుచునైన వానిననుష్ఠించుచు భక్తిశ్రద్ధలుగలిగి దృఢనిశ్చయమున భగవంతుఁడనగు నన్నే యారాధింపవలయును. మున్ను నేఁజెప్పినభక్తియోగము ప్రకారము సంతతము నన్నే సేవించుసాధకునకు హృదయగతుండ నగుదు. వానిపాపములెల్ల నశించును. సర్వాత్మకుఁడ నగు నన్ను దర్శించినయెడల మనోగతాహంకారము నశించును. వానికింగల సర్వసందేహములు రూపుమాయు. వానికర్మములెల్లఁ బ్ర[illegible]ణతంగాంచు [illegible]ర్మతపోజ్ఞానవైరాగ్యయోగదానధర్మములమూలమునను [illegible]యుంగల శ్రేయోదాయకములగు మార్గములమూలము

నను మానవుఁడు పొందులాభమునెల్ల నాభక్తుఁడు భ
యోగమునఁ గష్ట మించుకంతయులేక పొందఁగలఁడు.
అంతియగాక స్వర్గమునే నపవర్గమునేని మోక్షమునేని
పొందవలయునని కోరునేని నాదయవలన వానిం బొందును.
సాధువులై ధీరులై యేకాంతభక్తులు నగువారలకు నాత్యంతి
కంబగు కైవల్యమును వారు కోరకయున్నను నేనేయొసంగెద
నన్నను వారు దానింగోరరు. నిరపేక్షత్వమే యుత్తమపురుషా
ర్థమునకు సాధకమని సాదువులు భాషింతురు. అట్టులగుటఁ
బ్రార్థనముకాని దానికిం గారణమగు నపేక్షయు లేనివారికే
మద్భక్తి చక్కఁగాఁ గుదురును. సర్వభూతసమచిత్తులై సాధు
వులై బుద్ధ్యతీతుఁడనగు నన్నుఁ జెందిన యేకాంతభక్తులకు
విహితప్రతిషిద్ధకర్మములవలనఁ గలుగుపుణ్యపాపము లంటవు.
ఉద్ధవా! నే నుప్రకారముగా బోధించినమార్గముల నవలం
బించి యాచరించువారు కాలమాయావిరహితమై పరబ్రహ్మా
త్మకంబగు నాదివ్యపదమును బొందుదురు. అని తెలిపి శ్రీ
కృష్ణుఁడు మరల నిట్లు బోధించెను.

దేశకాలాదులవగు గుణదోషములు.

* ఉద్ధవా! నాచే నింతకుమున్ను నిరూపితములగు
భక్తిజ్ఞానకర్మమార్గములను మూఁడింటిని వదలి కేవల మస్థిర
ములగుప్రాణములచే నీచములగు భోగములను సేవించువారు
సంసారమునందే పడియుందురు విశేషించి యందే తిరుగుచుం
దురు. అందఱకును దమతమవర్ణాశ్రమముల కనురూపమగు
నధికార మనఁబడు నాయాయిధర్మమునందు నిష్ఠగలిగియుండుట

* ఇది యిరువదొకఁడవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

గుణమనియు, అది లేకుండుట దోషమనియుఁ జెప్పఁబడినది. ఇదియే గుణదోషనిశ్చయము. పదార్థములేక రూపములైనను ఈవస్తువు యోగ్యమైనదియా? కాదా? యనుసందేహమూలమున దానిస్వాభావికప్రవృత్తి నెఱుంగుటకు నాదేశకాలాదివస్తువు లన్నింటియందును దానియోగ్యతాయోగ్యతలు వివరింపఁబడుచున్నవి ధర్మార్థము శుద్ధి యశుద్ధియు, వ్యవహారార్థము గుణదోషములు, శరీరయాత్రసాగించునిమిత్తము శుభాశుభములు, ననునీయాచారమును ధర్మాధారరూపమగు దానిని గర్మజడులగువారలకు నేనే మన్వాదిరూపములందాల్చి బోధించితిని. జీవునితోఁగూడినపంచభూతములు బ్రహ్మాదిస్థావరాంతభూతములకు శరీరారంభకములగును. భూతములకెల్లఁ బురుషార్థములు సిద్ధించుకొఱకు సర్వశరీరములు పాంచభౌతికత్వాదిధర్మములయందుఁ దుల్యములై యుండినను సమానములు కాని నామరూపములు వేదములయందే కల్పింపఁబడినవి. కర్మసంగ్రహార్థమే దేశకాలభావఫలనిమిత్తాధికారులకునుగుణదోషములు రెండును విధింపఁబడినవి.

దేశములలోపలఁ గృష్ణమృగముసంచరింపనిది, బ్రాహ్మణభక్తి శూన్యమైనది యశుచియగును. అందుఁగూడ మ్లేచ్ఛబహుళం బయ్యోనేని మఱింత యపరిశుద్ధమగును. ఊషరదేశమశుద్ధమే ద్రవ్యసంపత్తిలేకగాని రాష్ట్రవిప్లవాదులఁగాని కర్మానర్హమగునది యశుద్ధము. ద్రవ్యాంతరసంసర్గమువలనను, బ్రాహ్మణాదివచనమునను, సంస్కారమునను గాలమహాత్వాల్పములను ద్రవ్యమునకు శుద్ధియు నపరిశుద్ధియుఁ గలుగు. మఱియు శ చేత నశక్తిచేత బుద్ధిచేతసమృద్ధిచేత ద్రవ్యమునకు

శుద్ధ్యశుద్ధులు గలుగును. ద్రవ్యాశుద్ధియు దేశమునవస్థననుసరించి పాపమును గల్గించును. ధాన్యములకు, దారువులకు, నెమ్ముకలకుఁ, దంతువులకు, రసలోహచర్మములకును బార్థివంబులకును మఱొకద్రవ్యముతో సమ్మేళనామేళనముల శుద్ధియగును. అమేధ్యలిప్తమగు ద్రవ్య మావాసన యడంగునంతదనుక తూళనాదులచే శోధించిన శుద్ధమగును. స్నానదానతపోవస్థావీర్యసంస్కారకర్మములచేత నాస్మరణముచేత నాత్మ పరిశుద్ధమగును. పరిశుద్ధునకే కర్మాచరణమున నధికారము కలదు. గురుముఖమునుండి విజ్ఞానము కలుగనదియే మంత్రమునకు శుద్ధి. ఫలముల నాకర్పించుటయే కర్మములకు శుద్ధి. దేశకాలములకు ద్రవ్యమంత్రములకుఁ గర్మమునకుఁ గర్తకు శుద్ధిగలిగిన ధర్మంబగు. అట్టిశుద్ధితప్పిన నధర్మంబగు. ఒక్కచోట గుణముకూడ దోషముగా మాఱును. శాస్త్రవిధానబలముచేత నొకప్పుడు దోషము గుణముగా మాఱును. గుణదోషము లిట్టివని నిశ్చయించు శాస్త్రము విషయము మొదలగు వాని భేదముచేత గుణదోషములను మార్చుచుండును. నిందింపందగి యేకరూపమగు మద్యపానము లోనగుకర్మము జాతిభ్రష్టులకును గర్మభ్రష్టులకును బాతకము కాదనవచ్చును. విషయసంగతి సన్న్యాసికి నింద్యమేయైనను గృహస్థునకు నింద్యము కాదు. పైనెక్కియున్న వాఁడు క్రిందఁబడునుగాని పండుకొనియున్నవాఁడు పడుట యెట్లు? మానవుఁ డేయేవిషయమునందు నివృత్తిమార్గము నవలంబించునో యాయావిషయమునుండి విముక్తుండగును. ఇయ్యది శోకమోహభయములఁ బోఁగొట్టుచు మానవులకు మేలు గలిగించుధర్మ మనంబడును. విషయములు మిగుల

మంచి వనుభావ మెప్పుడు కలుగునో యప్పుడు వానితో మనుజులకు సంగము కలుగును సంగమునఁ గామముకలుగు. దానఁ గలహముకలుగు. ఆకలహమునఁ గ్రోధము పొడచూపు. దానిచే మోహము వెలయు. అద్దానిచే నిది కార్యము, ఇది యకార్యము ననుపరిజ్ఞానము చెడును. అట్టి విస్మృతుఁడు మూర్ఛితునితో, మృతునితో సమానుఁడై శూన్యప్రాయుండే యగును. విషయములయందుఁ గలచుక్కన చేతఁదన్నునితరుల నెఱుంగక వృశ్చికజీవికచే బ్రదుకుచుఁ దోలుసంచివలెఁ బ్రాణ వాయువును భరించువాఁడు స్వార్థభ్రష్టుఁడగును మోక్షము పరమపురుషార్థమని నిర్దేశించునూహచేతనే స్వర్గాదిఫలములు కర్మమూలములని తెలుపఁబడినవి. ఔషధమునందు నిచ్ఛగలుగుటకై చక్కెర లోనగువస్తువులంబోలె మోక్షమునం దిచ్ఛ గలుగఁ గర్మఫలములు చెప్పఁబడినవని యెఱుంగునది.

జన్మమాత్రముననే యాత్మకనర్థమును గల్పించుకామములయందుఁ బ్రాణములందును స్వజనులయందును సంసక్తులగుచు స్వార్థమేదియో యని తెలిసికొనఁజాలక సంసారకూపమునందే పడి యదియే పురుషార్థమనుకొనుచుఁ దిరుగుచుండునవివేకులను మరల నందే ప్రవేశింపుఁడని వేదములు బోధించునా? ఇది వేదతాత్పర్యమని యెఱుంగక కొందఱు కొలఁదికాలము ఫలమును గల్పించుచు మనోహరముగానున్న ఫలశ్రుతిని పరమ ఫలశ్రుతినిగా సమన్వయింతురు. పుష్పములు మాత్రము కలిగి ఫలముల నీయనిచెట్టువలె నాసమన్వయముండునని యెఱుంగఁగు వేదవేత్త లట్లు పలుకరు. కాముకులై కృపణులై కావుననే వేరాశగలిగి యుండువారలవాంతరఫలమే పరమఫలమని

భావించి యగ్నిసాధ్యములగు కర్మములయందుఁ గలయభినివేశముచేత వివేకరహితులై ధూమమార్గగతియే పరమార్థగతి యని యూహించి యాత్మతత్త్వం బించుకే నెఱుంగరు. ఉద్ధవా! సఖా! చీఁకటి కన్నుల నాచ్ఛాదింపఁ జెంతనున్న ద్రవ్యమును గానని తెఱంగునఁ గర్మమే యాయుధమని యెంచిన ప్రాణతృప్తి చేయఁగోరువారు జగత్తునకుఁ గారణమును జగదాత్మకుఁడనగు నేను హృదయమున నివసించినను దెలిసికొనఁ జాలరు. * దురవగాహమగుట స్పష్టముగా నుండని నామతము నెఱుంగక విషయలంపటులై వ్యర్థముగాఁ బశువులహింసించువారు పరలోకమునం దాపశువులచేతనే హింసింపఁబడుదురు. హింసపై ననురాగము కల్గినయెడల యజ్ఞకర్మమునందప్ప వేఱొకప్పు డది చేయందగదని యభ్యనుజ్ఞామాత్రమే వేదబోధితంబని తెలిసికొనినయెడలఁ గర్మాసక్తియే కలుగదు. హింసయే వేడుకగాఁ గలమూఢులు తమసుఖార్థము పశువులను హింసించి దేవయజ్ఞములను బితృభూతాధీశ్వరుల నారాధింతురు. అసత్యము స్వాప్నోపమము శ్రుతుల కింపు నగుపరలోకము నైహికభోగములకుం గోరువారు నావవర్తకుఁ డొకఁడు వేరాశంగొని సముద్రమును దాఁటఁగోరి నావ పగిలిపోవఁగాఁ బూర్వసమార్జితద్రవ్యముతోడ సాధనమును బోఁగొట్టుకొన్న యట్లు పూర్వపుణ్యములం బోఁగొట్టుకొనుదురు.

*తే మే మతమవిజ్ఞాయ పరోక్షం విషయాత్మకాః, వృథా పశూన్ విహింసంతి హింసం తే ప్రేత్య తైస్తుతే. ౨౯. హింసాయాం యది రాగస్స్యా వ్యజ్ఞఏవ న చోదనా, ఇతి వేదధ్వనిం శ్రుత్వాన ప్రబుధ్యంతి కర్మసు. ౩౦. హింసావిహారా హ్యాలబ్ధైః పశుభిస్స్వసుఖేచ్ఛయా, యజంతే దేవతా యజ్ఞైః పితృభూతపతీన్ ఖలాః. ౩౧. అని మూలము.

రజస్సత్త్వతమోనిష్ఠులై వానినే సేవించువారు దేవేం
ద్రాదుల నారాధింతురు. కాని యభేదదృష్టిచేత నన్ను నారా
ధింపరు. యజ్ఞములమూలమున నింద్రాదుల నారాధించి తత్ఫల
ముగా స్వర్గమున సుఖమనుభవించి దానిచివరన సద్వంశమున
జన్మించి మహాసౌధాదులయందు సుఖింతుమని వాస్తవమగు
వేదతాత్పర్య మెఱుంగఁజాలక చంచలచిత్తులై దురహంకారు
లగువారలకు నావార్త యించుకే రుచింపదు. కర్మము,
బ్రహ్మము, దేవతలను గుఱించినవిషయములు గలవేదములు
బ్రహ్మాత్మప్రతిపాదనపరములే యగును. మంత్రములింద్రియాతీ
తపరమాత్మబోధకములు. పరోక్షమే నాకుఁ బ్రియమైనది. పరి
శుద్ధాంతఃకరణులకే యయ్యది తెలియఁదగుంగాని యనధికా
రుల కది యించుకయుఁ దెలియ శక్యము గాకయుండు. శబ్ద
బ్రహ్మము దుర్బోధము. అందుంగూడఁ బ్రాణమయము
పరాఖ్యము, మనోమయము పశ్యంత్యాఖ్యము, ఇంద్రి
యమయము మధ్యమాఖ్యము. మఱియు నది యనంతపారంబు.
సముద్రముతెఱంగున గంభీరము. సూక్ష్మరూపుఁడు, అపరిచ్ఛి
న్నుఁడు, నిర్వికారుఁడు, అనంతశక్తియుక్తుఁ డనఁబడునేను సర్వ
భూతాంతర్యామినై యధిష్ఠింపఁదామరతూఁడులయందు దార
ములవలెభూతములయందు నాదరూపముచేత మతిమంతులకు
గోచరించును. సాలెపురుఁగు తనహృదయమునఁగలతంతువులను
ముఖముమార్గమున వెలికిఁ ద్రోయునట్లు ప్రాణోపాధియగు
హిరణ్యగర్భరూపుఁడు వేదమూర్తి, యమృతమూర్తియు నగు
పరమేశ్వరుఁడు నాదోపాదానవంతుఁడై హృదయాకాశము

నుండి వర్ణములను గల్పింప సంకల్పించుమనస్సు నిమిత్తము కాఁగా హృదయగతంబై సూక్ష్మమునగు నోంకారమునుండి యురస్సు కంఠము లోనగుస్థానములసంగతిచేత వ్యక్తములగు స్పర్శములనియు, స్వరములనియు, నూష్మములనియు, నంతస్థములనియుఁ జెప్పంబడు (కకారాదివర్గములను, అచ్చులను, శషసహాలను, యరలవలను,) చు వైదికలౌకికభాషావిస్తృతిం గాంచి యొకదానికంటెనొక్కటి యొక్కువగానాలుగక్షరముల వంతు మిక్కిలిగానుండు ఛందస్సులచేతఁ బరిగణింప శక్యముగాక యనేకమార్గములుగల వైఖరి యనబఱఁగు వాక్కును బుట్టించి తానే దాని నుపసంహరించును. ఆఛందస్సు గాయత్రి ఉష్ణిక్కు, అనుష్టుప్పు, బృహతి, పంక్తి, త్రిష్టుప్పు, జగతి, అత్యష్టి, యతిజగతి, విరాట్టు లోనగు పేరులు గలదగును.

ఆవైఖరీ వాగ్రూపమగువేదము కర్మకాండమున నేదాని విధించు దేవతాకాండమున మంత్రవాక్యములమూలమున నే దానిబోధించు, జ్ఞానకాండమునందు దేని ననువదించినిషేధార్థమును వికల్పించు నను నీవేదవాక్కులతాత్పర్యము, నుద్ధవా! నేనుదప్ప నింకొక్కఁడెవ్వఁడునెఱుంగఁడు. కర్మకాండమునందు వేదము యజ్ఞరూపమున నన్నే విధించును. దేవతాకాండమున నాయాయిదేవతారూపమున నన్నే దెలుపును. జ్ఞానకాండమునందు మొదట నాకాశాదిప్రపంచమును వికల్పించి పిదప దాని నపవాదముచేయుచుఁ దుదకు నన్నే బోధించును సర్వంబు నేనే యని నమ్మును. అన్య మేదియుఁ గానఁడు. పరమార్థరూపుఁడను నేనని తలంచి నన్నే యాశ్రయించి భేదము మాయామాత్రమని దాని మానుచుఁ దుదకు సుప్రసన్న

మగును. ఇదియే సర్వవేదపరమార్థమని తెలిసికొనుము. అని బోధింప నుద్ధవుం డిట్లు ప్రశ్నించెను.

తత్త్వసంఖ్యాభేదస్వరూపము.

* బ్రహ్మాండనాయకా! మహాప్రభూ! ఋషులు తత్త్వము లెన్ని యని లెక్కించిరి? నీవు తొమ్మిది, పదునొకండు, అయిదు, మూఁడు (ఇరువదెనిమిది యని) అని తెల్పితివి, కొందఱు మునులు తత్త్వము లిరువదా ఱందురు. మఱికొంద ఱిరు వదియై దందురు. ఇంకను గొంద ఱేడందురు. మఱియుఁ గొందఱు తొమ్మిదందురు. ఒక్కకొంద ఱాఱే యందురు. మఱి యొక్క కొందఱు నాలు గందురు. పదునొకం డనియుఁ బదు. డనియుఁ బదునాఱనియుఁ బదుమూఁ డనియు, నిట్లు కొందఱు కొందఱు పలుకుదురు. మహానుభావు లగుఋషులు తత్త్వ ముల నిట్లు భేదములుగా గణించుట యేప్రయోజనము ను. శించియో తెలియదు ఆవిషయము నీవే నాకుఁ దెలుపుము అని ప్రశ్నింపఁగా విని శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్లుబదులు చెప్పెను.

†బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నులు చెప్పినపక్షములన్నియు యు క్తనుకూలములే యగును. మదీయ యగుమాయను గ్రహించి భాషించునట్టిఋషులకు దుర్ఘట మేదియుండును? నీవు ప్రశ్నించి నట్లు సంఖ్యావ్యత్యయము విరోధము గాదు. వానియన్నింటికి సమాధానము వివరింతును. చక్కఁగా నాలకింపుము. ఆవిధ మెట్టిదో తెలిపినపిదప నీ కీసంశయమే కలుగదు. పెక్కుభేద

* ఇది యిరువదిరెండవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

†యుక్తం చ సన్తి సర్వత్ర భాషంతే బ్రాహ్మణా యథా, మాయా దీయా ముద్గృహ్య వదతాం కిన్ను దుర్ఘటం. ౫. అని మూలము.

ములుగల యీవివాదమునకు నంతగికరణవృత్తిని మరూప మునఁ బరిణమించి యతిక్రమింప రాకయుండు మదీయసత్త్వాది శక్తులే హేతువని తెలిసికొనుము. వాని పరస్పరసంయోగ విశేషంబున వివాదమున కాస్పదంబగు నీభేదము గలిగినది. ఆభేదము వివాదము ఈరెండును శమదమంబు లుదయింపఁగా నుపశమించును. మరలఁ బోడసూపవు ఈతత్త్వములు కార్య ములని కారణములనియుండును కార్యతత్త్వములకుఁ గారణ తత్త్వమునందు సూక్ష్మరూపమున ప్రవేశంబుగలుగు మృత్తి నందు ఘటమువలె నని యెఱుంగుము కార్యతత్త్వమునందుఁ గారణతత్త్వములనుగతత్త్వముపః ప్రవేశించును. ఘటమునందు మృత్తికవలెనని యెఱుంగుము. ఇట్లు కార్యకారణతత్త్వము లకుఁబరస్పరానుప్రవేశమువ క్త్రృవివక్షాధీనముగ బహుభేదము లుగఁ గల్పించుటచేత నాతత్త్వములసంఖ్యలందు భేదత్వము సిద్ధించెను. ఇట్లు ఒకతత్త్వమునందు నుఱొకతత్త్వము ప్రవే శించునట్లు కల్పింపనదియుక్తమే యనవలయును. కాఁబట్టి వాది వివక్షాధీనముగా నీతత్త్వముల కన్నింటికిఁ గార్యకారణత్వము న్యూనాధికసంఖ్యానము యుక్తికి ననుకూలముగ నుండెను. అదెట్లు? అందువేని వినుము.

* జీవుఁ డనాద్యవిద్యాయుక్తుఁడు. అట్టి జీవునకుఁ దనం

* అనాద్యవిద్యాయుక్తస్య పురుషస్యాత్మవేదనం, స్వతో న సంభవే దన్య స్సర్వజ్ఞో జ్ఞానదో భవేత్. ౧౧. పురుషేశ్వరయోరత్ర నవైలక్షణ్య మస్త్యపి, తదన్యకల్పనాపార్థా జ్ఞానం చ ప్రకృతేర్గుణః. ౧౨. ప్రకృతిర్గుణ సామ్యం వై ప్రకృతే ర్నాత్మనో గుణాః, సత్త్వం రజస్తమఇతి స్థిత్యుత్పత్త్యం తహేతవః. ౧౩. అని మూలము.

తనే యాత్మజ్ఞానము కలుగదు. కాఁబట్టి సర్వజ్ఞుఁడగు పర - శ్వరుఁడు వేఱు జీవుఁడు వేఱు. అను భేదము కల్పింపఁబడిన యెడల నిరువదాఱుతత్త్వములు గలవనుపక్షము చెల్లును. జీవేశ్వరు లిరువురును జిద్రూపులు కావున విలక్షణులు కారు. కావున వారిరువురకు భేదము గలదని కల్పించుటపార్థమని కల్పించుపక్షమున నిరువదైదుతత్త్వములు అన్నపక్షము నిలుచును. సత్త్వగుణము జ్ఞానము గావున నది ప్రకృత్యంతర్భూతము కాఁబట్టి దానిని బ్రత్యేకతత్త్వముగా గణింపఁదగదు. ప్రకృతి యనఁగా గుణసామ్యముకదా. స్థితికి నుత్పత్తికి లయమునకుఁ గారణములగు సత్త్వరజస్తమోగుణములు ప్రకృతిధర్మములే యగుంగాని యకర్తయగు నాత్మధర్మములు కావు. సత్త్వమయమగుజ్ఞానము, రజోమయంబగుకర్మము, తమోమయంబగు నజ్ఞానము నను నీమూఁడును బ్రకృతియం దంతర్భూతంబు లగును. గుణసంక్షోభమునకుఁ గారణము కాలము గావున నది యీశ్వరాంతర్భూతమగును. స్వభావము సర్వశక్తులుగల మహత్తత్త్వమునం దంతర్భూతమగును. అనియిట్లు కల్పింపందగును. ఇట్లు తత్త్వంబులు కొన్ని యితరతత్త్వములయందు నంతర్భూతంబులని తలంచి గణించినచోఁ దత్త్వసంఖ్య యల్పంబగుటయు, ప్రత్యేకముగా లెక్కించినఁ దత్త్వసంఖ్య యధికమగుటయు సమంచితమగు.

పురుషుఁడు, ప్రకృతి, మహత్తత్త్వము, అహంకారము, పంచభూతములు నను తొమ్మిదితత్త్వములని చెప్పంబడియెను. శ్రోత్రము, చర్మము, దృక్, నాసిక, నాలుక యనుజ్ఞానేంద్రియము లైదును, వాక్కు, హస్తములు, పాయు,పాదోపస్థలను

కర్మేంద్రియము లైదును, జ్ఞానకర్మేంద్రియాత్మకమగు మనస్సు నివి పదునొకండుతత్త్వము లగును. శబ్దస్పర్శరూపరసగంధము లైదును, సత్త్వరజస్తమోగుణములు మూఁడనియు నేఁ బరిగణనము చేసితిని. జ్ఞానేంద్రియములవిషయములగు శబ్దాదుల వలెఁ గర్మేంద్రియవిషయము లగుగమనవచనాదులు కర్మేంద్రియములకు ఫలంబులై వాని యంతర్భూతము లగునుగాని వేఱుతత్త్వములుగా గణింపఁబడరాదు. కార్యవికారములు పదునాఱు, మహదాదులగుకారణము లేడును, దనకు రూపములై యుండ సృష్ట్యాదియందుఁ బ్రకృతిగుణములచే సృష్టి మొదలగు నవస్థలం గాంచుచున్నది. పురుషుఁడు పరిణామవిహీనుఁడై నిమిత్తభూతుఁడై చూచుచుండును. కాఁబట్టి పరిణామవిహీనుఁ డగుపురుషుఁ డన్యుఁడు. మహదాదులు పురుషునివీక్షణముచేత నొక్కదానితో నొకటికలిసి వికారము నొందుచుఁ బ్రకృతిశక్తిచేత నండమును బుట్టించును.

పంచభూతములు జీవుఁడు ద్రష్టకు దృశ్యమునకు నాధారభూతుఁ డగుపరమాత్మయునని లెక్కించుపక్షమునఁ దత్త్వము లేడు అనుపక్షంబు వెలయును ఆసప్తతత్త్వములనుండియే దేహేంద్రియములు ప్రాణము గలుగుచున్నవి. అవి కార్యములనంబడును. ఒక్కతత్త్వముకూడ నింకొకతత్త్వమును వదలియుండుట కానరాదు. కాఁబట్టి మహాభూతము లైదు. ఆత్మయొక్కఁడు. అని కల్పించినపక్షమునఁ దత్త్వము లాఱు అను పక్షము నిలుచును. ఆపక్షమునందు జీవాత్మపరమాత్మలకు భేదములేదు. ఆత్మ ఆత్మసంభూతములగు నాతత్త్వములచే నీజగమును బుట్టించి యందుఁ దాను బ్రవేశించును. తేజస్సు,

జలము, అన్నము (భూమి) అను భూతములు మూఁడును ఆత్మ యొక్కఁడును అని కల్పించినయెడల నాలుగే తత్త్వము లగును అన్నపక్షము ప్రవర్తించును. ఆపక్షమునందు వాయువునకు, నాకాశమునకుఁ దక్కిన మూఁడుభూతములలో నంతర్భావము కల్పితము. ఆతత్త్వముల నాల్గింటినుండి యీప్రపంచము కల్గినది. ఇంద్రియములు పదియు మనస్సంయుతుఁడగు నాత్మయు నని కల్పించినయెడలఁ బదునొకండుతత్త్వము లగు నన్నపక్షము నెక్కొను. భూతము లైదు. తన్మాత్ర లైదు ఇంద్రియము లైదు మనస్సు, ఆత్మయు నని కల్పింతురేని పదునేడుతత్త్వము లన్నపక్షము పొడసూపును. ఈపక్షమునందుఁ గర్మేంద్రియముల కైదింటికి జ్ఞానేంద్రియము లైదింటియందు నంతర్భావము గలదు. మనస్సునకు నాత్మయం దంతర్భావము కలుగునట్లు కల్పించినయెడల సప్తదశతత్త్వపక్షమే షోడశతత్త్వపక్షమగును. తన్మాత్రలంగూడిన భూతములైదు. ఇంద్రియము లైదు. మనస్సు, జీవుఁడు, పరమాత్మయు నని కల్పించినచోఁ దత్త్వములు పదమూఁడగు నన్నపక్షము తలసూపును.

ఈరీతిగా మహర్షులు పలువిధములఁ దత్త్వసంఖ్య లెక్కించిరి. యుక్తియుక్తము లగుటచేత నవియన్నియు న్యాయనిబద్ధములే యగును. కావున విద్వాంసుల కేదియు నశోభనము కాదు. అని పలుక నుద్ధవుం డిట్లు ప్రశ్నించెను. మహాత్మా! ప్రకృతిపురుషుల కిరువురకు జడాజడస్వభావములచే వైలక్షణ్యమున్నను, వారి కవినాభావసంబంధము (ఒకతెనివదలి యింకొక రుండకుండుట) గలుగుటంజేసి భేదము నరాకుండును. ప్రకృతియం దాత్మయు నాత్మయందుఁ బ్రకృ

తియుఁ గనంబడెడు. ఈవిషయమున నాకేదో సంశయము పర్వ తాకృతిం దోఁచుచున్నది. పుండరీకాక్షా! నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు. నీతిశాస్త్రవేత్తలలో నిపుణుఁడవు. కావున నీనిపుణవాక్కులచే నా యీసంశయమును దొలఁగింపుము. నీయనుగ్రహము గలిగినజీవులకు జ్ఞానము గలుగును. నీమాయవలన జ్ఞానము భ్రంశమగును. నీమాయాగతిని నీవే యెఱుంగఁగలవు. కానియితరు లెఱుంగఁజాలరు. దయచే భగవంతా! నా యీసంశయములను దొలఁగింపుమా యని ప్రార్థించెను ఆప్రశ్నము నాలకించి శ్రీహరి యుద్ధవునియందుఁగల మైత్రి పెంపున నిట్లు బదులు చెప్పెను.

ప్రకృతిపురుషవివేకము.

ఉద్ధవా! ప్రకృతియుఁ బురుషుఁడు ననుభేదము నిత్యసిద్ధము. అధిభూతములోనుగా సృజింపఁబడిన యివియన్నియు స్థూలమార్గమున నానా వికారములుగలవగు. గుణక్షోభమునఁ జేయఁబడినవని యెఱుంగుము. గుణమయంబగు నామాయ, గుణయోగముచేత నానాప్రకారముల భేదమును, భేదబుద్ధులను బొందుచున్నది. నానావికారములు గలిగియున్నను స్థూలమార్గముచేత నాధ్యాత్మాధిదైవతాధిభూతములనఁగాఁ ద్రివిధములుగ నగును. ఆధ్యాత్మమగు దృక్కు అధిభూతమగు రూపము నేత్రగోళకములఁ బ్రవేశించి యధిదైవంబగు సూర బింబమును బరస్పరాపేక్షప్రకాశముచే సిద్ధించును ఆకాశముననున్న మండలాత్మకుఁ డగుసూర్యుఁడో స్వతస్సిద్ధుం డగు ఈయధ్యాత్మాదులకుఁ గారణమై యేకరూపుఁడై వీనికి వ్యతిరిక్తుఁడై యున్నయాత్మ స్వతస్సిద్ధమగుప్రకాశముచేతఁ

ప్రకాశించుచుండు. ఈరీతిగానే యితరేంద్రియాదివిషయంబు ననుసమన్వయింపఁదగు. అదియెట్లో వివరింపుమందువేని వినుము. *త్వక్స్పర్శవాయువులు, శ్రవణశబ్దదిక్కులు, జిహ్వారసవరుణులు, నాసాగంధాశ్వినులు, చిత్తచేతయితవ్యవాసుదేవులు, మనోమంతవ్యచంద్రులు, బుద్ధిబోద్ధవ్యబ్రహ్మలు, అహంకారాహంకర్తవ్యరుద్రులు, అని యధ్యాత్మాదుల కన్యోన్యసిద్ధి యూహింపఁదగును. కాలమునఁ బ్రధానమూలకమగు మహత్తత్త్వమునంగల్గి గుణక్షోభమును గావించునహంకారము వైకారికతామసరాజసభేదముచే ముత్తెఱంగులై మోహమయగు భేదమునకుఁ గారణంబగును ఉన్నది. లేదు, అనుభేదమయమగు వివాదముకూడ నాత్మాజ్ఞాన విలసితము. అది యుపాగమయ్యును స్వరూపభూతుఁడను నన్నెఱుంగఁ జాలని బహిర్ముఖులకు నివర్తింపదు. అనిన విని యుద్ధవుఁ డిట్టు లడిగెను. జలజాక్షా! ఇట్టి బహిర్ముఖులు తమతను కర్మములచేత నెట్లు నానాజన్మములంబొంది నశింతురు? ఆవిధ మెఱింగింపుము. ఆత్మజ్ఞానశూన్యుల కీయర్థము దురవగాహంబు. సామాన్యముగా మానవులు మాయామోహితులై దీని నెఱుంగఁజాలరు అని ప్రార్థింపఁగా శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు బదులుపల్కెను.

ఉద్ధవా! చక్కఁగా నాలకింపుము, కర్మమయమగు మనస్సు ఇంద్రియపంచకముంగూడి లోకంబులం గ్రుమ్మరుచుండు. క్షేత్రమాత్మ యవ్యయుఁడు. అట్లయ్యు నహంకారమున దాని ననుసరించును. కర్మతంత్రమగుమనము కనిన, వినిన, విష

* ఆ త్వగాద్యశ్రవణాదిచక్షుర్జిహ్వాదినాసాది చ చిత్తయుక్తమ్. అని మూలము.

యములం దలపోయుచు నందుఁ బోడమి పూర్వవిషయముల యందు విలీనము కాఁగా మానవునకుఁ బూర్వాపరవిషయముల యనుసంధించుజ్ఞానము చెడును. కర్మములచే నుపస్థాపితము లగు దేహములయం దత్యంతాభిమానముచేత మనస్సు పూర్వానుసంధానవిస్మృతిం గాంచును. అదియే కారణవిశేష మునఁ దదభిమానిజీవునకు మృత్యు వగును. స్వప్నమనోరథము లెట్టివో యట్లే సర్వభావములచే దేహాత్మాభిమానమే జీవునకు జన్మంబని తెలియంగును స్వప్నవాంఛలయందుఁ బూర్వస్మృతి యుడిగి యప్పుడప్పుడు కలుగునట్లు భావించురీతి నిందుంగూడఁ బూర్వవిస్మృతి కలుగును మనస్సునకు నొకశరీరమున నభి నివేశముచేత నాత్మయందు నాయభిమానమునం జేసి వాస్తవము కాకయున్నను నుత్తమమధ్యమాధమభేదంబు తోఁచును. ఇట్టి యాత్మస్వప్నమునందు బహుదేహములం గల్పించి పెక్కు రూపములు గలవాఁడుగఁ దోఁచురీతిని బాహ్యవిషయముల నాభ్యంతరవిషయములను గాంచును. భూతములు ప్రతిక్షణ మున జన్మమృత్యులంబొందునుగాని కాలమత్యంత సూక్ష్మ మగు టం జేసి వానిభవనము, అభవనము. వివేకశూన్యునకుం దోఁ పకయుండును.

అగ్నియందు ముందున్న జ్వాలలు పోయి వేఱుమంటలు కలుగుటయుఁ బ్రవాహములయందుఁ బూర్వమున్న నీరుపోయి క్రొత్తనీరు వచ్చుటయుఁ దెలియఁబడక యుండును. అట్లే వృక్షములయందుఁ గాయలు ప్రతిక్షణము పక్వము గుచుండుటయుఁ గాంచఁదరము కాదు. ఈరీతిగానే సర్వభూతములయందుఁ గాల కృతములగు బాల్యాద్యవస్థలు సూక్ష్మములుగానఁ దెలియఁ

బడక యుండును. *సాదృశ్యము ననుసరించి యాదీపమే యిది యనియు నాప్రవాహజలమే యిది యనియుఁ దోఁచుచుండును. అట్లే యాపురుషుఁడే యీతండను పెక్కుశరీరములు గల మనుష్యులయందుఁ బ్రత్యభిజ్ఞభావము వివేకశూన్యులకుం గల్గుచుండును. ఆత్మకర్మమున నజ్ఞానులకు వాస్తవముగా జన్మము మరణము గలుగవు. మహాభూతతేజోరూపముచేతఁ గల్పాంతమువఱకు నుండునగ్నికి దారువుతోఁగూడికయు నెడఁబాటు నెట్లో యట్లే జీవునకు జన్మము మరణము భ్రాంతిచేఁ గల్పింపఁబడినవి. † శరీరమునకు రేతోనిషేకము, గర్భము, బాల్యము, కౌమారము, యౌవనము, మధ్యవయస్సు, ముదుసలితనము, మృత్యువు నను నీయవస్థలు తొమ్మిదియుఁ గలుగుచున్నవి. అందు బాల్యమైదేండ్లవఱకు, పదాఱువర్షముల వఱకుఁ గౌమారము, నలువదివత్సరములదనుక వయస్సు, అఱువదివత్సరముదనుక వయోమధ్యమము, పిదప జర, ఆయురంతమున మృత్యువు నని వానిపద్ధతులు, దేహము నాశ్రయించిన మనోరథమయములగు నీయవస్థలనుగుణసంయోగముచేత నొక్కండొక్కయెడ గ్రహించును. వివేకముగలవాఁడు వానిని వదలును. వీనిని గ్రహించుట వదలుట యనునవికనఁబడవు కాని తనకుఁగల్గుజననమును, దనపుత్త్రునిజన్మమును బట్టియుఁ

* సోఽయం దీపోఽర్చిషాం యద్వత్స్రోతసాం తదిదం జలం, సోయం పుమానితినృణాంమృషాగీర్ధీర్మృషాయుషాం. ౪౬. మృషా యఃపాఫ్ మృషా వ్యర్థమేవాయుర్యేషాం తేషామవివేకినాం భవతి. అనివాఖ్య. †నిషేకగర్భజన్మాని బాల్యకౌమారయౌవనమ్, వయోమధ్యం జరామృత్యురిత్యవస్థా ర్నవ. ౪౭. అని మూలము.

దనచావునుదండ్రిమరణమునుబట్టియనుమానప్రమాణమును దెలిసికొనవలయును. కాని తనజన్మమృతులను ఆసమయమునఁ దానుమోహగ్రస్తుఁడై యుండుటఁ గనుఁగొనఁజాలఁడు. దేహమునకుంగల్గు నీయవస్థలం గాంచు సాక్షిమాత్రము తానుత్పత్తివినాశములఁ బొందఁడు. బీజమునఁ బుట్టుకయు ఫలపాకమున వినాశము నోషధులకుం గల్గుచుండఁ జూచుపురుషుఁడాయోషధులకు విలక్షణుఁ డైనట్లు శరీరజన్మమరణములం గాంచి సాక్షియగునాత్మ శరీరవిలక్షణుండే యగును. ఈరీతినే ప్రకృతికంటెఁ దాను వేఱని వివేకములేనిమూర్ఖుఁడు విషయములు సత్యములని భ్రాంతినొంది సంసారమును బొంది సత్త్వమున దేవర్షిజన్మమును, రజోగుణమునసురమానవజన్మమును దమోగుణమునఁ దిర్యగ్జన్మంబును గాంచి కర్మములందుఁ దిరుగుచుండును. ఆటపాటలం గావించువారింజూచి వాని ననుసరించునట్లు అనీహుఁడయ్యు, నాత్మబుద్ధిగుణములం గనుంగొని యవశుఁడై వాని ననుకరించునని యెఱుంగవలయును. నీరు కదలినయెడల నొడ్డుననుండుచెట్లు కదలునట్లు, కన్నులు తిరిగినచో భూమి తిరుగునట్లును దోఁచుచుండును. అట్లే మనఃకల్పితములగుగుణములు సత్యములు గావు. మనోరథములచేఁ గల్పింపఁబడినవిషయములును స్వప్నమునఁ గాంచినవిషయములవలె నాత్మునకు విషయానుభవసంసారము మిథ్య యగును విషయములనే చింతించుచుండినయెడల నొకప్రయోజనము లేకున్నను స్వప్నమునం దనర్థాగమ మెట్లో యట్లే యాత్మకు సంసారనివృత్తి కలుగదు. అనఁగా స్వప్నము సాగుచుండఁగా

నందుఁ బొడసూపు దేశాంతరగమన శిరోనికృంతనాదులగు ర్థము లెన్నియో నివర్తింపక యనుసరించుచునే యుండు భావము. కాఁబట్టి యుద్ధవా! భేదమునఁ గల్పింపఁబడినభ్రాం యెల్ల నాత్మాజ్ఞానప్రతీతంబని యరసిన యసరింద్రియములవిశ యానుభవమునకుఁ బూనవలదు. దుర్వృత్తు లాక్షేపించినను, అవమానించినను, అసూయపడినను, గొట్టినను, అడ్డగించినను, వృత్తినిరోధం బొనర్చినను, ఉమిసినను, మూత్రమువదలినను, బరిభవించినను, ఇట్లే యెన్నియో యపకృతులం గావించిన దుదకు నీపరమేశ్వరనిష్ఠకుఁ బ్రచ్యుతిం గల్గింపఁబూనిన *సకలకష్టములనొందియు శ్రేయస్సునుగోరువాఁడువాని నన్నిం టికి నోర్చుకొని తన్నుఁదానే యుద్ధరించుకొనవలయును.

అని శ్రీకృష్ణుం డుపదేశింపఁగా నుద్ధవుఁడు వక్తలలో మేటివగునో పరమేశ్వరా! స్వభావ మన్నింటిలో బలవ ముకదా. కావున దుర్జనులు చేయుపరిభవము భాగవతధర్మని తులగుచు నీపాదారవిందముల నాశ్రయించి కృతకృత్యుల శాంతాత్ములకుఁదప్ప నితరులు విద్వాంసులైనను సహింపఁజా రని నమ్మెదను. ఈవిషయము నావంటి మూఢుల కెట్లు తెలియ దరమో యట్లు వివరింపుము. అని ప్రశ్నింపఁగా భగవంతు డాతనిప్రశ్నరీతికి సంతోషించి శంకలు తీర్ప నెంచి యి బదులు చెప్పెను.

---

* శ్రేయస్కామః కృపణగత ఆత్మనాత్మాన ముద్ధరేత్. అని మూలము.

భిక్షుగీత హరి యుద్ధవున కుపదేశించుట.

* ఉద్ధవా! బృహస్పతికి శిష్యుఁడవుకదా. కావుననే చక్కఁగాఁ బ్రశ్నించితివి సంశయములడంగ సమాధానమును దెల్పెద. ఆలకింపుము. దుర్మార్గులు పలుకుతులువమాటలకు నెవనిమనస్సు కలంగునో యామనస్సునకు సమాధానము గల్గఁజేయుసాధు వీలోకమున లేఁడని నమ్ముము. నీచులదురుక్తులు మర్మముల బాధించునట్లు తీవ్రబాణములుకూడ బాధింపనేరవని నమ్ముము. దుష్టులచే నవమానింపఁబడి స్వకీయకర్మవిపాకమును ధైర్యమునం దలంచుకొని యొక్కభిక్షువు చెప్పినహితము కలదు అది భిక్షుగీత యనంబడు. ఆయితిహాసము నీవిషయమున కుదాహరణంబనందగు. దాని బోధించెదను. సమాహితచిత్తమున నవధరింపుము.

అవంతి యనుదేశమునందు మిక్కిలి ద్రవ్యముగలబ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు. ఆతఁడు కృషివాణిజ్యము లోనగువృత్తులచే జీవింపఁగోరి చేయుచు వానిచే దారపుత్రదేవప్రభృతులఁ బీడించుచుఁ †కదర్యుఁడై పరమలోభియై మహాకామియై కోపముగలవాఁడై జ్ఞాతుల నతిథులను వాక్కుచేనైన నాదరింపక ధర్మమే యెఱుంగనియింట నేభోగములులేక నన్నునుంగూడ సేవింపకయుండెను. దుశ్శీలుఁడై సర్వజనబాధకుఁడై యుండువాతని విషయమున నాగ్రహించి భార్యాపుత్రపుత్రికాభృత్యబాంధవు లెవ్వరుంగూడ వానికిం బ్రియంబుచేయకయుఁ

*ఇది యిరువదిమూఁడవ యధ్యాయము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది.

† ఆత్మానం ధర్మకృత్యం చ పుత్రదారాంశ్చ పీడయన్, దేవతాతిథిభృత్యాంశ్చ స కదర్య ఇతి స్మృతః, అని స్మృతి.

గోరకయు నుండిరి. వానిధనములు నిరుపయోగములుగా రక్షింపఁబడుచుండెనేకాని యెవ్వరికి నుపయోగింపఁబడినవి కావయ్యెను. కావున వాఁ డుభయలోకములకు భ్రష్టుఁడయ్యెను. అట్టులగుటంజేసి దేవతలు, ఋషులు, పితరులు, భూతములు, మానవులు నను పంచమహాయజ్ఞదేవత లాగ్రహించిరి. వారి యలుకకుం గారణము వారియజ్ఞభాగములు చేరకపోవుటయే కదా. వా రాగ్రహించినందున వానిపుణ్యముధ్వంసమయ్యెను. ఆతఁడు బహువిధకష్టములపాలై యార్జించిన యాద్రవ్యమంతయు నతివేగముగా నశించెను. అందుఁ గొంతమాత్రము జ్ఞాతులచే నపహృతమయ్యెను. దొంగలు కొంత గ్రహించిరి. దైవము కాలము కొంత హరించెను. మిగిలినదంతయు మకొందఱకు రాజునకుం జిక్కెను. ఈవిధముగా ధనమెల్లం బోటయు ధర్మకామములు లేకుండుటయు జనులెల్ల నుపేక్షించుటయుఁ గారణములుగా నాతఁడు నిరంతరచింతాక్రాంతుఁడై కన్నులనుండి ధారలుగా బాష్పకణములు ప్రవహింప గద్గదకంఠుఁడై విలపించెను. కొంతకాలమున కాయవస్థయం దాతనికి దైవవశమున విరక్తి పొడమెను. దాన నాతఁ డిట్లు పలికెను.

* అయ్యో! నిరర్థకముగా నే నాత్మకుఁ దాపంబును

* న చాహోదమహో కష్టం వృథాత్మామేనుతాపితః, న ధర్మాయ న కామాయ యస్యార్థాయాస ఈదృశః. ౧౪. ప్రాయేణార్థః కదర్యాణాం సుఖాయ కదాచన, ఇహ చాత్మోపతాపాయ మృతస్యనరకాయచ. ౧౫. యశో యశస్వినాం శుద్ధం శ్లాఘ్యాయే గుణినాంగుణాః, లోభస్స్వల్పోఽపి తాన్ హంతి శ్విత్రం రూపమివేప్సితం. ౧౬. అర్థస్య సాధనే సిద్ధఉత్కర్షే రక్షణే వ్యయే, నాశోపభోగఆయాస స్త్రాసశ్చింతా భ్రమోనృణాం. ౧౭.

దెచ్చుకొంటిని. ఇన్నిపాట్లు సంపాదించిన ద్రవ్యమువలనఁ గల్గిన యాయాసము నాకు ధర్మమునకుఁగాని కామమునకుఁగాని కాక చెడినది సాధారణముగాఁ బరులఁ బీడించువారి ద్రవ్యము సుఖముకొఱకుఁగాదు. మఱి యీలోకమున నాత్మకుఁ దాపంబుగల్పించుటకును, బరమందుఁ బాపానుభవమునకు నది యగును. శ్లాఘ్యము లైనగుణములుగల సాధువులయశస్సు పరిశుద్ధమైనది. లోభము కొంచెమున్న నయ్యది కుష్ఠురోగము రూపము నడంచునట్లు నిర్మలగుణంబులనెల్లఁ జెఱచును. అర్థమార్జించునపుడును, ఆర్జించినదానిరక్షించునపుడును, ఆయాసమును గల్పించును.వ్యయించునపుడు భయమును బుట్టించును. నశించునపుడు చింత గల్గించును. అనుభవించునపుడు భ్రమమును బుట్టించును. దొంగతనము, హింస, అనృతము, దంభము, కామము, క్రోధము, స్మయము, మదము, భేదము, విరోధము, అవిశ్వాసము, స్పర్థ, స్త్రీ, జూదము, మద్యవ్యసనములు నను నీపదునైదు అనర్థంబులు ద్రవ్యవిషయముననే మానవులకుఁ బొసంగు. కావునఅర్థమను పేరుగలయనర్థము శ్రేయస్కాముఁడగువాఁడు దూరముగనుండ బాఱఁదోలవలయును సోదరులు, దారలు, జననీజనకులు, మిత్రులు స్నేహముచేత నొకట్టియే ప్రాణముగ నుండువారలైనను అత్యల్పద్రవ్యమాత్రమునఁ బగవారగుదురు. అల్పద్రవ్యమునకై స్పర్థలు గలిగించు

స్తేయం హింసానృతం దంభః కామః క్రోధ స్స్మయోమదః, భేదో వైర మవిశ్వాస స్సంస్పర్థావ్యసనాని చ. ౧౮. ఏతే పంచదశానర్థా హ్యర్థమూలా మతా నృణాం, తస్మా దనర్థమర్థాఖ్యం శ్రేయోర్థీ దూరతస్త్యజేత్. ౧౯. అని మూలము.

కాని సౌహార్దమును బోఁగొట్టుకొని కోపప్రయత్నములచేతఁ బ్రాణములనైన వదలుదురు. మానవదేహమును దేవతలుకూడఁ గోరుదురు. అట్టి జన్మమునందుంగూడ విశేషించి దుర్లభమగు బ్రాహ్మణజన్మ మెత్తియు దానినైన బహూకరింపక స్వప్రయోజనమును బోఁగొట్టుకొనుమానవులు నరకకూపమునం బడుదురు. స్వర్గమునకు నపవర్గమునకును ద్వారమగు నీమానవలోకమునందుఁ బుట్టియు నెవ్వఁడు సర్వాపదలకు మూలమగుధనమున నాసక్తుండగును ? దేవర్షి పితృదేవతలకు, భూతములకు, జ్ఞాతులకు, బాంధవులకు, నాత్మకుఁ బంచిపెట్టక యక్షులరీతిని ద్రవ్యమును నేకరించి యొకచో జేర్చువాఁ డధఃపతితుం డగును.

వివేకులకు ముక్తిసాధనములగు ధనవయస్సులు బలంబును నిష్ఫలమగు ధనకాంక్షచేతఁ బ్రమత్తుఁడనగు నాకుం జెల్లెను జరాభాగముగల నే నిత్తఱి నేమి సాధింపఁగలను? నిరర్థకమగు ద్రవ్యవాంఛచేతఁ బండితునకుంగూడ సర్వకాలము క్లేశముకలుగఁగా నెవ్వనిదో మాయ యొండుండవలయు. ఇది నిక్కము. ఆమాయచేతనే యీ లోకము మోహమొందుచున్నది. మృత్యువునకుం జిక్కనట్టివానికి ధనములు గాని, ధనదాతలుగాని, కామములుగాని, కామప్రదాతలు గాని, జన్మమును గల్గించుకర్మములుగాని నే యుపకారము చేయఁగలఁగును? సర్వదేవతామయుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు నిశ్చయముగా నాయందుఁ గరుణగలవాఁ డయ్యెడు. కావుననే యాత్మ సంతరణమగు నీనిర్వేదంబు నాకుంబొడమూపె. నే నింకఁ గాలమించుకంతయేని మిగిలియుండు నేని

అఖిలధర్మముల నాచరించువిషయమున నేమఱక యాత్మ
తుష్టిం బొంది యవశిష్టకాలమున దేహమును శోషింపఁజేసె
దను. లోకత్రయాధిపతులందఱు నాయందు దయగలవార
లగుదురు. పూర్వము ముహూర్తకాలముననే ఖట్వాంగమహా
రాజు బ్రహ్మపదమును బొందెనని పెద్దలు పలుకఁగా విన్నవాఁ
డను. అని తనమనంబునఁ జింతించి యాయవంతిదేశబ్రాహ్మ
ణుఁడు అహంకారాదులఁ బరిత్యజించి శాంతమూని మనన
శీలుఁడై భిక్షువై యింద్రియప్రాణముల జయించి భూమి నంత
టను దిరుగుచు సర్వసంగముల వదలి భిక్షార్థము నగరములకు
గ్రామములకుఁ బల్లియలకు సిగ్గువదలి ప్రవేశించుచుం
డెను. ఇట్లు వచ్చిన యావృద్ధభిక్షునిం బొడఁగాంచి దుర్జ
నులు దర్పాతిరేకమునఁ బెక్కురీతుల నవమతిం గల్పిం
చిరి. అందుఁ గొందఱు దండమును దీసికొనిరి. కొందఱు
కమండలువును హరించిరి. కొంద ఱాసనమును లాగికొనిరి.
కొందఱు జపమాలిక నీకేలరా యని హరించిరి. మఱికొందఱు
బొంతను గుడ్డ నూడఁబీకిరి. కొంద ఱాతనికిఁ దమరు తీసి
కొన్నవానిని మరల నిచ్చునట్లు చూపి మరల దీసికొనిరి.
నదీతీరమున భిక్షాన్నము దినుచుండఁగాఁ బాపబుద్ధు లగు
కొంద ఱాభిక్షుకుని శిరస్సున నుమిసియు మూత్రంబుఁబోసియు
నవమానించిరి. మౌనమున నాభిక్షుకుఁడు పలుకకుండెను.
కొందఱు పలుకరించిరి. అంతకును మాటలాడకపోవఁగాఁ
గొందఱు ప్రహరించిరి. వీఁడు దొంగయని కొందఱు విదళింప
సాగిరి కొందఱు వీనిం గట్టివేయుఁడని పలుకఁ గొందఱు కట్టి
వేయుదురు. ధర్మధ్వజుఁడు (ధర్మము చిహ్నముగాఁగలవాఁడు)

లగుదేవమనుష్యతిర్యగ్జన్మసంసారములు గలుగును. సంకల్ప-
ల్పాత్మకంబైనమనస్సుతోడ నియంతృత్వమున వర్తించియు
జీవసఖుండగుపరమాత్మ విద్యాశక్తులు ప్రధానములుగఁ గ
వాఁడుకనుకతిరోహితముకాని జ్ఞానముచేత సాక్షియై యుండు
ను. ఇఁక జీవుఁడో తనయందు సంసారమును గల్పించుమనసు-
నాత్మభావమున గ్రహించి తద్గుణసంగముచేతఁ గామముల నను
భవించిబద్ధుండే యగును. దానము, నిత్యనైమిత్తికమగు స్వ
ర్మము, నియమము, యమము, వేదపాఠము, సకలకర్మములు
వ్రతములు లోనగువాని కన్నింటికి మనోనిగ్రహమే ఫలము
కానివేఱొండు కాదు. మనోనిగ్రహమే యుత్తమయోగమగు
ఎవ్వానిమానసికము సమాహితమగుచు శాంతియుతమగున
యాతనికి దానాదులచే నగుకార్య మేది? ఎవ్వానిమనస్సు
నిగ్రహము గాంచక చెడునో యతనికి దానాదులవలన నేమి
లాభము గలదు? దేవతలు మనోవశులే మనస్సు ఎవ్వానికిని
గాని వశముకాదు. యోగులకుంగూడ మనస్సు భయము గ-
గించునంతదియే. కావున బలవంతులలో నదియే బలవంతమ
గును. ఎవ్వఁడట్టి బలవంతమగుమనస్సును వశపఱచుకొనునో
వాఁడు దేవదేవుఁడే యనంబడును. మర్మావయవముల నొంచు
చు జయింపఁదరముకాని యాపరానివేగముగల శత్రువువం
టిదై స్వేచ్ఛగాఁ దిరుగుమనస్సు నిగ్రహింపఁజాలక కొందఱు
మానవులతోఁడ నిరర్థకమగు వైరముఁ బెట్టుకొని యందుఁ
గొందఱు మిత్రులని, శత్రువులని, యుదాసీనులని యేర్పఱ
చుకొని మిక్కిలి యజ్ఞులగుచున్నారు. మనోమాత్రకల్పితమగు
హమునందు మమత్వము అహంకారము ననువానిని బెట్టి

మూఢబుద్ధులై నేనని, పరుఁడని భ్రాంతిచేత దుష్పారంబగు సంసారమునందుఁ బరిభ్రమింతురు. నరులు సుఖదుఃఖహేతువు లగుదురన్నచో నాదుఃఖము పార్థివములగు దేహములకేకాక యాత్మకు దాన నేమగును? తననాలుకను దానే కొఱికికొని దుఃఖముకలుగఁగా నపుడు ఎవ్వానిపై నాగ్రహింపవలయును? దుఃఖమునకు దేవత కారణమన్నయెడల నాదుఃఖము వికార ములకేకాక యాత్మకు వానిచే నేమగును? తనయవయవము లలో నొకదాని నొకటి బాధించునేని వాని కన్యుఁడగుపురు షుఁ డెవ్వానిపై నలుకఁ బూనందగును? ఆత్మయే సుఖదుఃఖము లకుం గారణమగునన్నచో నది నిజస్వభావంబే కాన నితరుల మాట తలంపనేల? ఆత్మభిన్నము మిథ్యయేగాన సుఖదుఃఖనిమి త్తము లేకపోవుటంజేసి యెవ్వానిపైఁ గ్రుధ గ్రుమ్మరింపంద గును? దుష్టస్థానములందున్న గ్రహములే సుఖదుఃఖహేతువు లని కల్పించినయెడల జన్మమున కాశ్రయంబగు దేహమునకే కాక యది జన్మమేలేని యాత్మ కెట్లు కలుగును? ఆకాశభాగ మున నుండుగ్రహములు పాదదృష్టి, అర్ధదృష్టి, త్రిపాదదృష్టి, పూర్ణదృష్టి, యనుభేదములచే గ్రహములనే బాధించునని జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తలు నిర్ణయింతురు. ఆగ్రహములకు దేహ మునకును వేఱగువాఁ డిం దెవ్వనిపైనఁ గోపము-నందగును? ఇవన్నియుఁ గాఁజాలవు. కర్మమే సుఖదుఃఖములకుఁ గారణ మన్నపక్షమున నట్లగునేని యది యొకవస్తువునకు జడత్వమో యజడత్వమో కలిగినయెడలం దగియుండును. దాన నాత్మకేమి? శరీరము జడమగు. కావున నాశరీరమునకుఁ బ్రవృత్తి కలుగదు ఆత్మ నిర్వికారుఁడు పరిశుద్ధజ్ఞానస్వరూపుఁడు కాఁబట్టి సుఖదుఃఖ

ముల నాపరమాత్మ స్పృశింపఁడు. సుఖదుఃఖమూల మనందగిన కర్మము కలుగదు. ఇందెవ్వనిపై నలుకఁ బూనందగును? ఇఁకఁ గాలమే సుఖదుఃఖములకు హేతువనికల్పింపరాదా యన్నచో దాన నాత్మకేమి? ఆత్మయే కాలాత్ముఁడు. అగ్నికిఁ దనయంశమగు మంటవలనిబాధయు, మంచునకుఁ దనశైత్యమువలని శ్రమము కలుగదుకదా. అట్లే పరమాత్మకుఁ దనయంశమగు కాలమువలని బాధ కలుగనే కలుగదు. అంతియగాక యాపరమాత్మను సుఖదుఃఖాదిక్షములగు ద్వంద్వములు బాధింపఁ జాలవు. ఇందెవ్వనిపై నిందమోపవచ్చును? సంసారమును బ్రకటించు నహంకారమునకుంబోలెఁ బరులకుం బరుండగు నాపరమేశ్వరున కొక్క కాలమందుంగూడ నొక్కదానిచేతంగూడ ద్వంద్వపీడ కలుగదు. ఈవిషయమును జక్కఁగాఁ దెలిసినయాతఁడు భూతములకు భయంపడక యుండును. శ్రీగోవిందచరణారవిందములను సేవించి నేను బూర్వులగు మహామునులు గ్రహించిన యీపరమేశ్వరనిష్ఠనే యాశ్రయించి దుష్పారంబగు నీసంసారమహాసాగరమును దాఁటుదును. అని యీరీతిగా ద్రవ్యనాశముచేత విరక్తుఁడైన యాభిక్షుకుఁడు పుడమియెల్లం దిరుగుచు నీచులు తన్నెంతగా నెన్నివిధములుగాఁ బీడించినను మనస్సునం దాయాసపడక స్వధర్మమందే నిష్ఠగలిగి యీగీతములను బలికెను. ఆత్మవిభ్రాంతితప్ప వేఱొక్కటియు మానవునకు సుఖదుఃఖముల నీయఁజాలునది లేదు. శత్రుమిత్రోదాసీనకల్పనాత్మకమగు సంసారమంతయు నజ్ఞానకృతంబుకాని వేఱుకాదు. కాఁబట్టి యుద్ధవా! నాయందే మనస్సునునిచి చాంచల్యమును నిరోధింపుము. ఇదియే యోగసారము.

భిక్షుగీతంబగు నీబ్రహ్మనిష్ఠను మానవుఁ డెవ్వఁడు సమాహితుఁడై మనస్సున నిలిపియుఁ బఠించియు వినియు ద్వంద్వముల వలనికష్టములఁ గాంచును? ఎవ్వానికే నాబాధ లుండవని నమ్ముము. అని తెలిపి జలజలోచనుఁడు మఱియు ని ట్లనియె.

శ్రీహరి యుద్ధవునకు సాంఖ్యమును దెల్పుట.

* సఖా! ఉద్ధవా! కపిలాదులగు పూర్వమహర్షులు నిర్ణయించినసాంఖ్యము నీకు నుపదేశింతును. దాన నీసంశయములు కొన్ని తొలంగును. అంతియగాక దానిని జక్కఁగా నెఱింగిన యెడలఁ బురుషుఁడు భేదము హేతువుగాఁగల సుఖదుఃఖాది రూపమగు భ్రాంతిని వదలును కావున సాంఖ్యము బహూత్తమమైనది. దాని జక్క మది నిల్పుము. ప్రళయకాలమునందు వికల్పశూన్యమగు పరబ్రహ్మమునందే దృశ్యప్రపంచమెల్ల విలీనంబయి యుండును. ఆదియందుఁ గృతయుగంబున వివేకసంపన్నులగు మానవులకు భేదజ్ఞానము లేదు. కాన వారికి బ్రహ్మైకత్వమే కలిగియుండెను. అత్తఱి నాబ్రహ్మము వాక్కునకు మనస్సునకు గోచరంబగునట్లు మాయాయోగమున ద్వివిధముగా నయ్యెను. అందొక్కరుఁడు కార్యకారణాత్మకప్రకృతిగా నయ్యెను. రెండవది అన్యతమాభావజ్ఞానరూపుఁ డగు పురుషుఁడుగా నయ్యెను. ఉద్ధవా! నే నాతరుణమున సంక్షోభింపఁజేయఁగాఁ బురుషు ననుమతిచేత నాప్రకృతివలన సత్త్వరజస్తమస్సులను మూఁడుగుణములు పొడసూపెను ఆగుణత్రయమువలన క్రియాశక్తి జ్ఞానశక్తులు ప్రధానముగాఁగల మహత్తత్త్వ ముదయించెను. దానివలన జీవునకు భ్రాంతి గలిగింప

* ఇది యిరువదినాల్గవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

హేతువగుచు వైకారికమని తైజసమని తామసమని భేదత్రయమున ముువ్విధములగు నహంకారము కలిగెను. ఆయహంకారమే తన్మాత్రములకు ఇంద్రియములకు, మనస్సునకు, మఱియు నింద్రియముల కధిష్ఠాత లగు దేవతలకుంగూడ హేతువై చిదచిన్మయంబై యుండును. తన్మాత్రములు నిమిత్తములుగాఁగఁదామసాహంకారముచేఁ బంచమహాభూతము లుదయించెను. తైజసాఖ్యంబగు రాజసాహంకారముచేత నింద్రియము లుద్భవిల్లె. వైకారికాఖ్యంబైన సాత్త్వికాహంకారమున మనస్సును, పదునొకండింద్రియముల కధిష్ఠాతృదేవతలును బుట్టిరి. మహదాదులు నా ప్రేరణముచేత నొకదానితో నొకటి కలిసికొనివై రాజరూపుఁడ నగు నాకు నివాసంబగు నండంబును గలిగించెను

ఉదకమునందున్న యాయండమునందు నే నుద్ధవా! లీలావిగ్రహమున నారాయణుండనై యుండితిని. విశ్వకారణభూతంబై నానాభియందుఁగలిగిన పద్మమునందు నలుమోములు గల బ్రహ్మ పుట్టెను. ఆపద్మజుఁడు తపస్సొనరించి నాయనుగ్రహమునకుం బాత్రుఁడై రజోగుణప్రధానుఁడై సకలలోకములను పాలకులతోడఁ బుట్టించెను. అందు దేవతలకు స్వర్గలోకము, భూతములకు నంతరిక్ష మను పేరుగల భువర్లోకము, మానవులు లోనగువారికి భూలోకమును, సిద్ధులను దేవతాంతర్భాతులకు మహర్లోకము, అసురులకు భుజంగములకు నతలవితలములు మొదలుగాఁగల యధోలోకములు నివసింప నర్హములయ్యెను. త్రిగుణాత్మకములగు కర్మములకు స్వర్గమర్త్యపాతాళములే గమ్యములని యెఱుంగవలయు. యోగము తపస్సు సన్న్యాస మనునవి కలవారలకు స్వచ్ఛములగు మహర్జనస్తపస్సత్య

లోకములు గమ్యములగు. భక్తియోగము నభ్యసించు వానికి వైకుంఠము శరణము. నాదగు కాలశక్తిచేతఁ గర్మఫలప్రదుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు నిమిత్తముకాఁగా సత్యలోకము దనుక నుండు నుత్తమలోకములను స్థావరాంతములగు నీచగతులను మానవులు పొందుదురు. అణువు, బృహత్తు, కృశము, స్థూలము నగు భావములన్నియుం బ్రకృతిపురుషోభయవ్యాప్తంబులే కాని వేఱుగావు. దేని కేది మొదలు తుదియు నగునో యదియే మధ్యంబునగు. ఆదియందు నంత్యమునందు సువర్ణమని మృత్తికయని వ్యవహారమున్నను మధ్యదశయందుఁ గుండలాదులని ఘటాదులని వ్యవహారము కలుగునట్లు, ఆద్యంతావస్థలయందు బ్రహ్మస్వరూపమే యున్నప్పటికి మధ్యావస్థయందు వికారస్వభావముగల జగత్తు వ్యవహారమాత్రముగఁ గలిగెను. దీని నుపాదానకారణముగాఁ గైకొని కారణమగు మహదాదిభావము కార్యమైన యహంకారాదిభావమును బుట్టించును. అందు కారణమే యథార్థము. ఎద్ది యాద్యంతములు తానే యగునో యయ్యదియే సత్యంబగును. ఈజగత్తున కుపాదానమని ప్రఖ్యాతంబగు ప్రకృతియు, దాని కధిష్ఠాతయగు పురుషుఁడును, గుణములసంక్షోభముచేత నభివ్యంజకమగు కాలమును ఈమూఁడును బ్రహ్మస్వరూపుఁడ నగు నేనే యగుదును.

పరమాత్మ నగు నాదృష్టిగలుగునంతకు స్థితికంతమగు దనుక జీవభోగార్థంబగు విస్తారప్రపంచము జనకసుతాదిరూపమున విచ్ఛిన్నములేక ప్రవర్తించును. కాలాత్మకుఁడ నగు నేను వ్యాపింపఁగా లోకకల్పవికల్పకంబగు బ్రహ్మాండమెల్లఁ

బంచతత్త్వరూపమగు సర్గమును విభాగార్థమున సమర్థమగున దేహము దనకు వృద్ధింగూర్చు నన్నమునందు లయించును ఆయన్నము, బీజమందు లయించును. ఆబీజము భూమియందు లయించును. భూమి గంధమునందును, గంధము జలమందును జలము రసమందును, రసము తేజస్సునందును, తేజస్సు రూపమునందును, రూపము వాయువు నందును, వాయువు స్పర్శమునందును, స్పర్శ మాకాశమునందును, ఆయాకాశము శబ్దతన్మాత్రమందును, శబ్దము తామసాహంకారమందును వరుసగా లయించును. ఇంద్రియము లాత్మకారణమందు లయించును. మనస్సునకు నింద్రియాధిష్ఠాతృదేవతలకు సాత్త్వికాహంకారమునందే లయము గలుగును. అహంకారము మహాత్తత్త్వంబున విలీనంబగు. ఆమహాత్తత్త్వము గుణములయందును, గుణములు ప్రకృతియందును, బ్రకృతి యవ్యయంబగు కాలమందును లయించు. ఆకాలము మాయాప్రవర్తకుఁడగు పరమపురుషునందును, ఆపురుషుఁ డాత్మయందునులయించును. ఆత్మ విశ్వము నుత్పత్తికి లయమునకు నధిష్ఠానంబై యవధియై నిరుపాధికుఁడై యుండును. కాఁబట్టి యాత్మనిష్ఠుండే యగును. దానికివేఱు లేదు గనుక వేఱొకదానియందు లయమొందఁడు. ఈప్రకారము విమర్శించువాని మనస్సునందు భేదనిమిత్తభ్రాంతి యెట్లు పొడసూపును. ఒకప్పుడు కారణాంతరమునఁ గలిగినట్లైన సూర్యుఁ డుదయింపఁ జీఁకటిపోలెఁ దొలఁగుఁ గాని క్షణమైన నిలువదు. పరాపరదర్శనుండ నగు నేను బ్రలోమానులోమప్రకారములచేత సంశయగ్రంథిభేదనంబైన

యీసాంఖ్యవిధానము బోధించితిని దీనిం జక్కఁగా మదినిలు పుము. కృతకృత్యుండ వయ్యెదవు.

గుణవృత్తిభేదములు.

* పూరుషవరా! ఉద్ధవా! పురుషుఁడు గుణవిభాగము నందు దేన నెట్టివాఁడగునో యాప్రకారము చెప్పెదను చక్కఁగా నాలకింపుము. శమము, దమము, తితిక్ష, వివేకము, తపము, సత్యము, దయ, స్మృతి, తుష్టి, త్యాగము, అస్పృహ, శ్రద్ధ, హ్రీ, దానము, ఆర్జవము, వినయము మున్నగునవి సత్త్వవృత్తులు కామము, వ్యాపారము, మదము, తృష్ణ, స్తంభము, ధనాశతోఁజేయు దేవతాప్రార్థనము, భేదబుద్ధి, విషయభోగము,ఉత్సాహము, స్తోత్రప్రియత్వము, హాస్యము, ప్రభావప్రకటనము, బలోద్యమము అనునివి రజోగుణవ్యా పారములు క్రోధము, లోభము, అనృతము, హింస, యాచిం చుట, దంభము, కలహము, శ్రమము, శోకము, మోహము, విషాదము, ఆర్తి, నిద్ర, ఆశ, భయము, జడత్వము అనునవి తమోగుణ వ్యాపారములు. త్రిగుణములకు సంబంధించిన వృత్తులు ప్రత్యేకముఁగా సాధారణపద్ధతిని జెప్పఁబడినవి. ఇంక గుణము లొకదానితో నింకొకటి కసినపుడు కలుగువానిం జెప్పెద. ఉద్ధవా! కడునియమమున వీని నాలకింపవలయుఁ జుమీ! నేను. ఇది నాది. అనువ్యవహారము మనోమాత్రేం ద్రియప్రాణజన్యము. కాన గుణత్రయసంయోగమున నది కలిగి నది. ధర్మార్థకామములయందు నిష్ఠయు శ్రద్ధారతిధనములను గలిగించును. కావనేగుణసంయోగమునఁ బుట్టినదనవలయును.

* ఇది యిరువదియేనవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

ప్రవృత్తికి లక్షణమగు కామ్యధర్మమునందును, నిత్యనైమిత్తిక ధర్మములందును నిష్ఠగలుగుపక్షమున నదియుంగూడఁ ద్రిగుణమయమే యగుట గుణసన్నిపాతమునుండి కలిగినదే యగును. శమాదులుగలవానిని సాత్త్వికుఁ డనియుఁ గామాదులుగలవానిని రాజసుండనియుఁ గ్రోధాదులుగలవానిని దామసుండనియు నూహింతురు. అది న్యాయమే. ఫలాభిసంధి మాని స్వకర్మములచేత నన్ను నిష్ఠతో నారాధించుపురుషుఁడైనను గాంతయైనను సత్త్వవృత్తిగలవారినిగాఁ దలంపవలయును.

ఫలాభిసంధిగలిగి నన్ను స్వకర్మములప్రకార మారాధించువారు రాజసులనియే భావింపవలయు. పరహింసకొఱకు నన్ను సేవించువారు తామసులనియుఁ దలంపఁజను. సంగమున భూతజాలములకు బంధమును గలిగించునట్టిచిత్తభవములగు సత్త్వాదిగుణములు జీవునకుఁ గలుగునవియే కాని పరమాత్మ నగునాకుం గలుగవు. సత్త్వము రజస్తమస్సులనుగెలుచునో యతని కది స్వప్రకాశకమైనిర్మలమైశాంతమై ధర్మజ్ఞానాదులు గలిగినసుఖమును గల్గించును. రజోగుణము సత్త్వతమోగుణములకంటె మించియుండునెడల సంగమునకు భేదమునకుం గారణంబై ప్రవృత్తియే స్వభావముగాఁగలిగి, యది యశస్సును, శ్రీని, కర్మమును గల్గించును. తమోగుణము సత్త్వరజస్సుల నోడించునేని వివేకభ్రంశకమై ఆవరణాత్మకమై జడమైశోకమోహములను, నిద్రాహింసల, నాశనుగలిగించును. చిత్తనైర్మల్యము నింద్రియోపరమము నను నివి యెప్పుడు గలుగునో యప్పుడు దేహమునందు భయము లేకుండుట మనస్సునకసంగము నను వానిం గలుగఁజేయునట్టి మత్పదంబగుసత్త్వగు

ణము వృద్ధియాయెనని గ్రహింపవలయు. చిత్తచాంచల్యము. ఇంద్రియోపరతి లేకుండుట కర్మేంద్రియము లెక్కుడు వికారమును గలిగియుండుట యనునీలక్షణములు పొడసూపినప్పుడు మనోభ్రాంతికిఁ గారణంబగు రజోగుణ ముద్రేకించియున్నయట్లూహింపందగు. చిత్తము తిరోహితమై చిదాకారపరిణామమందుసమర్థము కాక మనోలయమునుగ్లానినిగావించుపక్షమునఁ దమోగుణము వృద్ధియయ్యెననియు నెఱుంగవలయును. *సత్త్వరజస్తమోగుణములు, వృద్ధియైనయెడల వరుసగానాధిదైవిక కార్యములకుఆధ్యాత్మికకార్యములకు, ఆధిభౌతికకార్యములకు నుత్కర్షము(వృద్ధి) కలుగును సత్త్వమునజాగరము కలుగును. రజస్సున స్వప్నములు తోఁచును. తమోగుణమున సుషుప్తి కలుగును.తురీయావస్థయే యాత్మతత్త్వం బని తెలియవలయు. సత్త్వము వృద్ధికాఁగా జనులు వేదనిష్ఠులగుచు నూర్ధ్వలోకములనెల్లఁ గాంతురు. రాజసులు మధ్యమలోకములను గాంతురు. తామసులు పాతాళాద్యధోలోకములం బొందుదురు. సత్త్వ ముద్రేకమైనపుడు మృతినొందువారు స్వర్గమునకరుగుదురు. రజస్సు పెరిఁగినతఱిఁ జచ్చువారు నరలోకమునకుం బోవుదురు తమస్సు వృద్ధికాఁగా మరణించువా రధోలోకములకుఁ జనుదురు. నిర్గుణు లెల్ల భగవంతుఁడనగు నాపదమునే పొందుదురు. †నన్నుఁ బొందఁగోరియు, నేఫలములను

* విధమానే గుణే సత్త్వే దేవానాం బలమేధతే, అసురాణాం చ రజసి తమస్యుద్ధవరక్షసామ్. ౧౯. సత్త్వా జ్జాగరణం విద్యాద్రజసస్స్వప్నమాదిశేత్, ప్రస్వాపం తమసో జంతోస్తురీయం త్రిషు సంగతమ్. ౨౦. అని మూలము. †మదర్పణం నిష్ఫలం వా సాత్త్వికం నిజకర్మ తత్, రాజసం

గోరకయుఁ జేయునిజకర్మము సాత్త్వికమనంబడు. ఫలసంకల్ప కృతము రాజసమగు. హింసాదంభమాత్సర్యాదికృతకర్మము తామసం బనందగు. దేహాదివ్యతిరిక్తమగు నాత్మవిషయకజ్ఞానము సాత్త్వికమగు. దేహాదివిషయకజ్ఞానము రాజసము. ప్రాకృతజ్ఞానము తామసము. మన్నిష్ఠమగుజ్ఞానము నిర్గుణము. సాత్త్వికనివాసము వనమగును. రాజసనివాసము గ్రామము. తామసనివాసము జూదమాడుతావు. నిర్గుణావాసమే నానికేతనమని యెఱుంగుము. ఉద్ధవా! ఆసక్తిలేనికర్త సాత్త్వికుఁ డనంబడు. రాగాంధుఁడగు కర్త రాజసుఁడు. స్మృతిభ్రష్టుఁడగు కర్త తామసుఁడు నిర్గుణుఁడగుకర్త మదుపాశ్రయుఁడు అధ్యాత్మశ్రద్ధ సాత్త్వికశ్రద్ధ, కర్మశ్రద్ధ రాజసము, అధర్మాసక్తి తామసశ్రద్ధ, మత్సేవాశ్రద్ధ నిర్గుణశ్రద్ధ యగును. ఇఁక నాహారముల విషయము వినుము.

* హితము, శుద్ధము అనాయాసమున లభించునదియు సాత్త్వికాహారము. ఇంద్రియప్రియమగునది రాజసాహారము.

ఫలసంకల్పంహింసాప్రాయాది తామసమ్. ౨౩. కైవల్యం సాత్త్వికం జ్ఞానం రజోవైకల్పికంతు యత్, ప్రాకృతం తామసం జ్ఞానం మన్నిష్ఠం నిర్గుణం స్మృతం. ౨౪. వనం తు సాత్త్వికోవాసోగ్రామోరాజస ఉచ్యతే, తామసం ద్యూతసదనం మన్నికేతంతు నిర్గుణమ్. ౨౫. సాత్త్వికః కారకోఽసంగీ రాగాంధోరాజసస్స్మృతః, తామసస్స్మృతివిభ్రష్టో నిర్గుణో మదుపాశ్రయః. ౨౬. సాత్త్విక్యాధ్యాత్మికీ శ్రద్ధాకర్మశ్రద్ధాతురాజసీ, తామస్యధర్మేయాశ్రద్ధా మత్సేవాయాంతు నిర్గుణా. ౨౭. అని మూలము.

* పథ్యంపూతమనాయస్తమాహారం సాత్త్వికం స్మృతం, రాజసం చేంద్రియప్రేష్ఠం తామసం చార్తిదాశుచి. ౨౮. అని మూలము.

అశుచియు శ్రమములనుగల్గించునదియు నగునది తామసాహారము. ఆత్మానుభవమునఁ గల్గినసుఖము సాత్త్వికమగు. విషయములవలనఁగలుగునది రాజససుఖము. మోహమువలనను, దైన్యమువలనను గలుగుసుఖము తామసము. మదుపాశ్రయసుఖము నిర్గుణము. ద్రవ్యము దేశము ఫలము కాలము జ్ఞానము కర్మము కర్త శ్రద్ధ యవస్థ ఆకృతి నిష్ఠ యనునివి యన్నియును త్రిగుణాత్మకములు. ప్రకృతి పురుషాధిష్ఠితములైన దృష్టశ్రుతబుద్ధి చింతితభావములన్నియు గుణమయములని తెలియవలయును. గుణకర్మనిబంధనములై పురుషునకు సంసారమును గల్పింప హేతువులైన యీచిత్తజన్యగుణములను జయించినయతఁడు భక్తియోగముచేత ముక్తి కర్హుఁడగును. కాఁబట్టి జ్ఞానవిజ్ఞానసంభవకారణమగు నీనరదేహమునుబడసి విచక్షణుఁడు గుణసంగమునువదలిపెట్టి నన్ను సేవింపవలయును. ప్రమత్తుఁడుగాక నిస్సంగుఁడై జితేంద్రియుఁడై తగువిద్వాంసుఁడు మొదట సత్త్వగుణమును సేవించిరజస్తమస్సులనోడించి యుపశమస్వరూపమగుసత్త్వమున నాసత్త్వమును గెలిచి గుణనిర్ముక్తుఁడై జీవత్వకారణమగు లింగశరీరమును వదలి నన్నుఁ బొందఁడు. వాసనాసంభవములగు గుణములను, లింగశరీరమును, బరిత్యజించినజీవుఁడు బ్రహ్మాత్ముఁడై నాచేతఁ బరిపూర్ణుఁడై విషయభోగమునను దత్స్మరణమున నంతర్బహిస్సంచారము వదలును. * నాస్వరూప మెఱుంగుటకు సాధనమగు మానవజన్మమెత్తి భక్తిలక్షణంబగు మదీయధర్మము నాశ్ర

* ఇది యిరువదాఱవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

యించినయంతడు తనలో నియంతృరూపమున వర్తించి యున్న పరమానందస్వరూపుండనై పరమేశ్వరుండనగు నన్నుం బొందును. ఆమహాత్ముండు జ్ఞాననిష్ఠచేత గుణమయమగు జీవోపాధినివదలి మాయామాత్రములగుపైవస్తువులుగానిగుణములయందు వర్తించియు నాయావస్తుగుణసంగముం బొందఁడు. శిశ్నోదరతృప్తిపరులైన యసాధువులతోటిసంసర్గమునొక్కప్పుడైనఁ జేయంగూడదు. అట్టి వాని ననుసరించువాఁడు గ్రుడ్డివాని ననుసరించునంధునివలె! గాఢతమంబునం బడిపోవును.

పురూరవసునిగీతము నుద్ధవునకు శ్రీహరి తెల్పుట.

పూర్వ మూర్వశీవియోగమున మోహపరవశుండై యాశోకము తగ్గగాఁ బుణ్యకీర్తియైన పురూరవసుఁడు పలికిన గీతము నుదాహరించెద. అది నీకెంతయు నుపయోగించును. దాని నాలకింపుము. తొల్లిపురూరవుఁడు తన్నువదలియూర్వశి పోవఁబూనఁగా నెఱింగి దానివెంట దిగంబరుఁడై వెఱ్ఱివానివలెఁ దిరుగుచు దుష్టమనస్సుగల యోప్రియురాలా! యని పేర్కొనుచు మతిచెడి నీచములగుకామములచేఁ దృప్తి పడక దినములు వారములు పక్షములు మాసములు వత్సరములు వచ్చుచుం బోవుచు నుండుట తెలిసికొనఁజాలక తన మన స్సూర్వశీవశమున నుండఁగాఁ దిరిగి తిరిగి తుదకు విరక్తుఁడై యాపురూరవశ్చక్రవర్తి తనలో నిట్లు తలపోయఁదొడగెను. *అయ్యో! కామము తుచ్ఛమైనను నామనస్సును

* అహో మే మోహవిస్తారః కామకశ్మలచేతసః, దేవ్యాగృహీతకంఠస్య నాయుఃఖండా ఇమేస్మృతాః. ౭. నాహం వేదాభినిర్ముక్తస్సూర్యో వాభ్యుదితోఽముయా, ముషితో వర్షపూగానాం బతాహాని

క్షోభింపఁజేయఁగా నాత్రిప్పులకు లోఁబడితిని. నామోహ
మెంత విస్తారమోకదే ! ఇంకేమందును ? దేవాంగనామణి
యూర్వశి నాకంఠమును బిగ్గఁబట్టుకొనఁగా నహోరాత్రరూప
ములగు నాయాయుఃఖండములు గడచుచున్నవని యూహింప
నైతిని. నేను విహరించుచుండ సూర్యునియుదయాస్తమయ
ములను బరికింపనైతిని. ఊర్వశి వంచింపఁగా ననేకవత్సరవా
సరములు గడచుట తెలియఁజాలకుంటిని సార్వభౌముఁడ
నయ్యు రాజశేఖరుఁడనయ్యు నొక్కయంగనకుఁ గ్రీడాహరి
ణంబ నైతిని. నాయాత్మయం దొదవినమోహము నేమందును?
పరిహాసముతోఁగూడి చక్రవర్తినగు నన్ను నొక్కగడ్డిపోఁ
చగా భావించి పరుగిడునాఁడు దానిపిఱుందన దిగంబరుఁడనై
పిచ్చివానిరీతిఁ బలవించుచుం బరుగెత్తితిని. గార్దభమువలెఁ
గాలఁ దన్నినను దాని లెక్కింపక యంగనవెంటఁ బరుగెత్తు
వాని కెవ్వనికైనఁ బ్రభావముగాని తేజముగాని, యైశ్వర్య
గతాన్యత. ౮. అహోమ ఆత్మసమ్మోహో యే నాత్మా యోషితా
కృతిః, క్రీడామృగశ్చక్రవర్తీ నరదేవశిఖామణిః. ౯. సపరిచ్ఛదమా
త్మానం హిత్వా తృణమివేశ్వరం, యాంతి స్త్రియం చాన్వగమం నగ్న
ఉన్మత్తవద్రుదన్. ౧౦. కుతస్తస్యానుభావస్స్యాత్తేజఈశిత్వమేవ వా, యో
ఽన్వగచ్ఛం స్త్రియం యాంతీం ఖరవత్పాదతాడితః. ౧౧. కిం విద్యయా
కిం తపసా కిం త్యాగేన శ్రుతేన వా, కిం వివిక్తేన మౌనేన స్త్రీభిర్యస్య మనో
హృతం. ౧౨. స్వార్థస్యాకోవిదం ధిఙ్మాం మూర్ఖం పండితమానినం, యోఽ
హమీశ్వరతాం ప్రాప్య స్త్రీభిర్గోఖరవజ్జితః. ౧౩. సేవతో వర్షపూగాన్మే
ఊర్వశ్యా అధరాసవమ్, న తృప్యత్యాత్మభూః కామో వహ్నిరాహుతిభిర్య
థా. ౧౪. పుంశ్చల్యాపహృతం చిత్తం కోన్వన్యో మోచితుం ప్రభుః, ఆత్మా

ముగాని యెట్లు కలుగును? స్త్రీలకుఁ జిక్కినవానికి విద్యయుఁ దపస్సు, త్యాగము శ్రుతమౌనములు నేకాంతసేవలవలన నే ఫలము? ఈశ్వరుఁడనయ్యుఁ బశుగార్దభములవలెఁ గామిలకుఁ జిక్కినమూర్ఖుఁడను, బండితమ్మన్యుఁడను, స్వప్రయోజనానభిజ్ఞుఁడనగు నన్నుఁ గాల్పనే? ఆయూర్వశీయధరామృతమును బెక్కువర్షములు తనివి సనక యాస్వాదించిన నాదగుమనంబున బొడసూపినకామము, అగ్నియాహుతులచేతంబలె నొక్కనాఁటికిం దనియదు. ఆత్మారాముఁడగుపరమేశ్వరుఁ డొక్కఁడు తప్ప నింకెవ్వఁడుగాని కులటయగుదానిచే హరింపఁబడుచిత్త

రామేశ్వరమ్ఋతే భగవంత మధోక్షజమ్. ౧౫. బోధితస్యాపి దైవ్యా మే సూక్తవాక్యేన దుర్మతేః, మనోగతో మహామోహో నాపయాత్యజితాత్మనః. ౧౬. ౧౬. కిమేతయా నోపకృతం రజ్వా వా సర్పచేతసః, ద్రష్టుస్స్వరూపావిదుషో యోఽహం యదజితేంద్రియః. ౧౭. క్వాయం మలీమసః కాయో దౌర్గంధ్యాద్యాత్మకోఽశుచిః, క్వ గుణాస్సౌమనస్యాద్యా హ్యధ్యాసోఽవిద్యయా కృతః. ౧౮. పిత్రోః కిం స్వన్నుభార్యాయాస్స్వామినోఽగ్నేశ్శ్వగృధ్రయోః, కిమాత్మనః కిం సుహృదామితి యో నావసీయతే. ౧౯. తస్మిన్ కళేబరేఽమేధ్యే తుచ్ఛనిష్ఠే విషజ్జతే, అహో సుభద్రం సునసం సుస్మితం చ ముఖం స్త్రియః. ౨౦. త్వఙ్మాంసరుధిరస్నాయుమేదోమజ్జాస్థిసంహతౌ, విణ్మూత్రపూయే రమతాం క్రిమీణాం కియదంతరం. ౨౧. తథాపి నో విషజ్జేత స్త్రీషు స్త్రైణేషు చార్థవిత్, విషయేంద్రియసంయోగాన్మనః క్షుభ్యతి నాన్యథా. ౨౨. అదృష్టా దశ్రుతాద్భావాన్నభావఉపజాయతే, అసంప్రయుంజతః ప్రాణాన్ శామ్యతి స్తిమితం మనః. ౨౩. తస్మాత్సంగో న కర్తవ్యః స్త్రీషు స్త్రైణేషు చేంద్రియైః, విదుషా మప్యవిస్రబ్ధషడ్వర్గః కిము మాదృశామ్. ౨౪.

మూలము.

మును దప్పింపఁగలుగునే? తుద కాదేవకాంతయే యెన్నియో హితోక్తుల బోధించినను జితేంద్రియుఁడు కాక దుష్టబుద్ధినగు నామనోమోహావేశము తొలఁగిపోవదయ్యెఁగదా! రజ్జువును గాంచి సర్పమని భ్రమపడి స్వరూప మేదియని పరికింపనివానికి రజ్జు వెట్టులో యాలాగే యాసుందరిచేసిన యపరాధ మేది యున్నది? నేనే నాస్వరూపమేమని యారయంజాలక యింద్రియవశుఁడనై భ్రష్టుఁడ నైతిని. దుర్గంధము లోనివానిచే నిండి యపరిశుద్ధమై మలినమై కనఁబడు నాఁడుదానిశరీర మెక్కడ? సౌమనస్యాదిగుణము లెక్కడ? అజ్ఞానమున నున్నట్టి తలంపు కలిగెను. ఈశరీరము జనకభావముచేతఁదల్లిదండ్రులకుఁ గాని, సుఖము గలిగించుకతన భార్యకుఁగాని, లోఁబడుటచే స్వామికిఁగాని, తుదకు దహించుటచే నగ్నికిఁగాని,భక్షణార్హం బగుట కుక్కలు గ్రద్దలు లోనగుదానికిఁగాని, శుభాశుభ భాగిత్వమున నాత్మకుఁగాని, యుపకారముచేయుటంజేసి మిత్రములకుఁగాని, యింక నెవ్వరికైనంగాని సొమ్మగునుగాని యిది యిట్లగునని నిర్ణయింపందోఁపదు. అట్లు నీచతమమై యపవిత్రమగుదేహముపై నక్కటా! పంకజాయతనేత్ర సుందరమగు మోము కోమలసుస్మితములఁ గ్రాలుచుండునని పురుషుండు దగులును చర్మము మాంసము రక్తము నరములు మేదస్సు మజ్జాస్థులు, విణ్మూత్రములు ననువానికూడికయగు శరీరముచే విహరించువారలకుఁ బురుఁగులకు నేమిభేదము గలదు? కావున వివేకవంతునకు స్త్రీసంగతియు, స్త్రీసంబంధముగలవారితోఁటి సంబంధము నను నీరెండును బరిత్యజింపఁదగినవియే. విషయేంద్రియముల సంయోగముచే మనస్సు కలవిలపాటొందునుగాని

వినఁబడక చూడఁబడక యుండుపదార్థములవలన మనస్సు క్షోభము కలుగదు. ఇంద్రియములను వశపఱచుకొనియుం వానిమనస్సు నిశ్చలంబై శాంతి నొందును. అట్టులగుట సంబంధము, అదిగలవారితోఁటి సంబంధముకూడ దూరము వదలిపెట్టఁదగినవి.

విద్వాంసులకును, షడింద్రియకూటము నమ్మఁదగి కాదని పెద్దలు పలుకుచుండఁగా నీక నావంటివానిమాటఁ జెప్పవలయునా. అని యీవిధముగాఁ దనలోఁ దానూహించి యాపురూరవుం డూర్వశీలోకమునువదలి జ్ఞానముచే మోహ మును బడఁగొట్టి తనలో నాత్మయగు నన్నుఁ గాంచుక శాంతుఁడయ్యె. కాఁబట్టి యోయుద్ధవా! మతిమంతుఁడు దు సంగతిం బరిహరించి సాధుసంగతి గలిగియుండవలయును. సాధుజనులు సదుపదేశమునఁ దమ్మాశ్రయించినవారి మనో వ్యాసంగమును బోఁగొట్టుదురు *దేనియందు నపేక్షమాని నాయందే సంతతము చిత్తముంజేర్చి ప్రశాంతులై సమదర్శ నులై మమకారములేక నిరహంకారులై శీతోష్ణాదిద్వంద్వ

* సంతోఽనపేక్షామచ్చిత్తాః ప్రశాంతాస్సమదర్శినః, నిర్మమా నిర హంకారానిర్ద్వంద్వానిష్పరిగ్రహాః. ౨౬. తేషు నిత్యం మహాభాగ మహా భాగేషు మత్కథాః, సంభవంతి హితా నౄణాం జుషతాం ప్రపునం త్యఘం. ౨౭. తా యే శృణ్వంతి గాయంతి హ్యనుమోదంతి చాదృతాః, మత్పరాశ్శ్రద్ధధానాశ్చ భక్తిం విందంతి తే మయి. ౨౮. భక్తిం లబ్ధవత స్సాధోః కిమన్యదవశిష్యతే, మయ్యనంతగుణే బ్రహ్మణ్యాత్మానందాను భవాత్మని. ౩౦. యథోపశ్రయమాణస్య భగవంతంవిభావసుం, శీతం భయం తమోఽప్యేతి సాధూన్ సంసేవతస్తథా. ౩౧.=అని మూలము.

ములనోర్చి ప్రతిగ్రహమును మానియుండువారు సాధువు లనంబడుదురు. ఆమహాత్ములు పాడుచున్న నాకథలు తమ్ము సేవించువారికలుషములం బాపును. ఆసత్కథలను భక్తిశ్రద్ధలుగలిగి విన్నను వానిం బాడినను వాని మన్నించినను వారు నాయందు భక్తికలవారగుదురు. సంశయములేదు. అనంతగుణుండనియు, నానందానుభవాత్ముండనియు, బ్రహ్మస్వరూపుండనియు వినుతింగాంచు నాపై భక్తిగలుగునట్టులాచరించువారలకు నింకొకటి సాధింపవలసిన దేమున్నది? సూర్యు నగ్నిని సేవించువారికి శీతము భయము నంధకారము లేనట్లు నన్నారాధించి శరణుచొచ్చువారలకు జాడ్యము సంసారతాపము నజ్ఞానము నుండవు. భయంకరమగు సంసారసముద్రమునందు మునుంగుచుం దేలుచు నుండువారలకు నోడరీతి బ్రహ్మవేత్తలైన శాంతులు రక్షకులు. ప్రాణికోటి కన్నము జీవనము. ఆర్తలగువారికి నేను రక్షకుఁడను. పరలోకమునకుం బోవువారికి ధర్మము ధనము. సంసారతాపభీతులకు సాధువులే దిక్కు. సాధువులు హృదయమునంగల యజ్ఞానాంధకారమును దొలంగింప జ్ఞానమయము లగునేత్రముల నెన్నింటినో యిత్తురు. సూర్యుఁడు బాహ్యపదార్థములను జూడ రెండుకన్నులనే యిచ్చును. కనుక సజ్జనులు దేవతలును బంధువు లగుదురు. వారు నా కాత్మ. నేను వారుగా నమ్ముము. వారికి నాకు నించుకే భేదములేదు వేనే వారగుదు. ఇట్లు వీతసేనునికుమారుఁడగు నాపురూరవసుఁడు స్త్రీలయొక్కయు వారికి లోఁబడినవారియొక్కయు సంబంధమునుండి విముక్తుఁడై యాత్మారాముఁడై యీభూమియందు స్వేచ్ఛమెయిం జరించుచుండెను.

భగవంతు నారాధించుమార్గము.

* పరమేశ్వరా! నీయారాధనరూపమగు క్రియాయోగము నాకు నుపదేశింపుము. ఇయ్యది మానవులకు నిశ్శ్రేయసకరము. నారదుఁడు వ్యాసుఁడు, అంగిరస్సుతుం డగు బృహస్పతియుఁ జెప్పిరి. నీ వుపదేశించినదానిని విని బ్రహ్మ భృగుప్రభృతులకుఁ దెలిపెను. శంకరుఁడు పార్వతికి నెట్లుపదేశించిరి? ఇది యన్నివర్ణములవారికిని, విశేషించి స్త్రీశూద్రులకును యమై యుత్తమమై శ్రేయస్సు నొసంగుమార్గమని నాభావము. కర్మబంధములకు విముక్తి నొసంగెడునద్దానిని భక్తుఁడనై నీయందే యాసక్తుఁడనగు నాకుఁ దెలుపుమా యని ప్రశ్నించెను. ఆప్రశ్నమును విని పరమేశ్వరుం డిట్లు బదులు చెప్పెను.

ఉద్ధవా! ఇంతయని వచింపరానిమహిమముగల నా యారాధనపద్ధతికిఁ బరిమితియుండదు. సంగ్రహముగ నాను పూర్విగాఁ జెప్పెద. ఆసక్తిమెయి నాలకింపుము. † వైదికమని తాంత్రికమని, మిశ్రమని నాపూజాపద్ధతి మూఁడుప్రకారములుగా నుండును. ఈమూఁడింటిలో నెవని కేది యభిమతమగునో వాఁడు దానిచే నన్నారాధింపవచ్చును. ‡ బ్రహ్మ

* ఇది యిరువదేడవయధ్యాయమునుండి కైకొనఁబడినది. † వైదికస్తాంత్రికో మిశ్ర ఇతి మే త్రివిధో మఖః, త్రయాణా మీప్సితేనైవ విధినామాంసమర్చయేత్. ౭. అని మూలము.

‡ యథా స్వనిగమేనోక్తం ద్విజత్వం ప్రాప్య పూరుషః, యథా యజేత మాం భక్త్యా శ్రద్ధయా తన్నిబోధమే. ౮. అర్చాయాం స్థండిలేఽగ్నౌవా సూర్యేవాప్సుహృదివా ద్విజే, ద్రవ్యేణ భక్తియుక్తోఽర్చేత్స్వగురుం మమాయయా. ౯. అని మూలము.

క్షత్రియవైశ్యులు తమతమకులోక్తపద్ధతిచే ద్విజసంస్కారముం బొంది శ్రద్ధాభక్తులుగలిగి నన్నుఁ బూజింపవలయు. దానిమార్గమును వినుము. ప్రతిమయందుఁగాని, స్థండిలమందుఁగాని, అగ్నియందుఁగాని, సూర్యునియందుఁగాని, జలమునందుఁగాని హృదయమందుఁగాని, బ్రాహ్మణునియందుగాని భక్తిగలిగి కపటములేక ద్రవ్యమున నాత్మగురువునగు నన్ను నారాధింపవలయును. తొలుదొలుత దంతధావనాదికార్యముల యథావిధిం జేసి శరీరశుద్ధికొఱకు మృత్తికగ్రహించి వైదికతాంత్రికమంత్రములచేస్నానముచేసి సంధ్యోపాసనము లోనగువైదికకర్మములు నిర్వర్తించి సర్వకర్మములను బావనములుగాఁజేయు నాపూజకు విధిగా సంకల్పింపవలయును. శిలాదారులోహమృచ్చందనాదులలో దేనిచేనైనఁ జేయఁబడినదిగాని, చిత్రమయము, సికతామయము, మనోమయము, మణిమయము నన:బడు నెనిమిదివిధములుగాఁ బ్రతిమ యుండును. మఱియు నాప్రతిమ చలమనియు, నచలమనియు రెండువిధములుగ నుండును. స్థిరముగ నుంచుప్రతిమయందుఁ బూజగావించుతఱి నావాహనోద్వాసనములు కలుగవు. చరప్రతిమయం దర్చనముచేయుతఱి నా రెండింటిలో నెదియో యొకటిమాత్రము గలదు. స్థండిలమున నా రెండు నుండును. మృన్మయచిత్రప్రతిమలయం దభిషేకము నిషిద్ధము. వానియందు మార్జనముమాత్రమే చేయందగు. మంగళవస్తువులసేకరించి నన్నారాధింపవలయును. *భోక్తుఁడగువాఁడు దొరకినపదార్థములతోఁ బూజించుటయో, యాపదార్థములను మనస్సునందు సంకల్పించుకొనియో నన్నారాధించిన

* భక్తస్య తు యథాలబ్ధైర్హృది భావేన చైవహి. అని మూలము.

నాకు సంతృప్తియగు. ప్రతిమయందు స్నానాలంకారము నొనరించుట నాకు సంతోషమును గలిగించును. స్థండిలమున బూజించునెడల నాయాదేవతల నాయామంత్రములచే స్థాపించుట యుత్తమము. దాన నే సంతోషింతును అగ్నియందాజ్యహోమము ప్రశస్తము. సూర్యునియం దావహింపఁ జేసి పూజించునప్పు డుపస్థానము నర్ఘ్యము ముఖ్యములు. జలమందుఁ దర్పణాదులచే నారాధించుట మేలు. * నాభక్తుఁడగువాఁడు శ్రద్ధమెయి నీరుమాత్ర మర్పించినను నా కత్యంతసంతోషము గలుగును. గంధము, పూవులు, ధూపదీపనైవేద్యములు శ్రమించి సంపాదించి యర్పించునేని నాకుఁ బ్రీతిగల్గునని విశించి చెప్పవలయునా? పరిశుద్ధాంతఃకరణుఁడై మొదటనే పూజాద్రవ్యముల నేకరించి యుంచుకొని దర్భాసనమునఁ గూరుచుండి తూర్పుగాఁగాని, యుత్తరముగాఁగాని ముఖముం డునట్లుచేసి పూజింప స్థాపించినయాప్రతిమ కెదురుగాఁ గూరుచుండి తొలుత నంగన్యాసకరన్యాసములను జేసి మూలమంత్రముచేత నాప్రతిమయందు న్యాసము నొనరించి (ప్రతిమను స్పృశించి) తొలుదినమునఁ బూజించియున్నపుష్పాదులం దీసివైచి శోధించి కలశమును బ్రోక్షణార్థమగు జలపాత్రమును జందనపుష్పాదులగువస్తువులను, సంస్కారమున శుద్ధములుగా నొనరించి ప్రోక్షణీయోదకములచే దేవపూజాస్థానమును బూజావస్తువులను బ్రోక్షింపవలయును. తనను బ్రోక్షించుకొనవలయును. పాద్యార్ఘ్యాచమనీయార్థముగాఁ బాత్రముల

* శ్రద్ధయోపహృతం శ్రేష్ఠం మమభక్తేన వార్యపి, గంధో ధూపస్సుమనసో దీపోఽన్నాద్యం చ కిం పునః. ౧౭. అని మూలము.

మూఁడింటి నునుచుకొనందగు. వానినిఁగలశోదకములనింపవలయును. పాద్యపాత్రమునందు దూర్వాకమలశ్యామాకాదులుంచవలయును. అర్ఘ్యపాత్రమునందు గంధపుష్పాక్షతాదులునుపందగు. ఆచమనీయపాత్రమునందు జాతీలవంగ తక్కోలాదులనిడవలయు. వీనినెల్ల శ్రీచందనాదులఁ బూజింపవలయు. హృదయశీర్ష శిఖామంత్రములచేతను గాయత్రీ మంత్రముచేత నభిమంత్రింపవలయును. కోష్ఠవాయువుచే శోషింపఁజేయఁబడి యాధారగతమగునగ్నిచేఁ గాల్పఁబడి లలాటస్థానగత చంద్రమండలామృతమునఁ దడుపఁబడి యీపంచాక్షరత్రయమునఁ బరమపావనమై తనశరీరమునందు నాత్మమునఃపంకజంబున నుండు నట్టియుఁ బ్రణవపంచమాంశమైనట్టియు నాదమునకుఁబైనఁ దప స్సిద్ధులు ధ్యానించునట్టి శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని దలంపవలయు. ఆత్మయగు శ్రీమహావిష్ణువుకళ తనయమృతమయపిండమున వ్యాపించినంతఁ దన్మయుఁడై సాధకుఁడు ప్రతిమలోనగు నర్చామూర్తులయందు నంగన్యాసమున నావాహనస్థాపనముద్రలచేత నన్నావేశింపఁజేసి పూజ కారంభించి పాద్యమర్ఘ్యమాచమనీయము లోనగు నుపచారవిధులను గల్పింపందగు. అందుఁ గర్ణికాకేసరములచే నుజ్జ్వలమగుచున్న యష్టదళమగు కమలము నాసనముగా వేదతంత్రముల నుభయఫలసిద్ధికొఱకుఁ గల్పింపందగును. ఆపీఠమున కాగ్నేయాదులగు నాల్గుమూలలయందు ధర్మము, జ్ఞానము, వైరాగ్యము, ఐశ్వర్యము నను వానిని నాలుగుకాళ్లుగను; తూర్పు మొదలగుదిక్కులయందు నధర్మము, నజ్ఞానము, అవైరాగ్యము, అనైశ్వర్యము నను వానిని గాత్రములుగ; నడుమ గుణత్రయమును బట్టికలుగను

భావించి విమలాదులగుశక్తులఁ దొమ్మండుగురను భావించి కర్ణికాకేసరములయందు సోమసూర్యాగ్ని మండలమును గల్పింపందగు. శంఖచక్రగదాఖడ్గ శరచాపహలముసలాయుధములను భగవంతున కష్టదిక్కులయందును భావించి శ్రీవత్సము కౌస్తుభము వనమాలయు నురంబున నుండునట్లు తలంచి యంగావరణపూజ చేయవలయును.

నంద, సునంద, ప్రచండ, చండ, మహాబల, బల, కుముద, కుముదేక్షణు లనుపేరుగలపార్షదుల నెనిమిదిదిక్కులందును, గరుత్మంతుని ముందును, దుర్గావినాయకవ్యాసవిష్వక్సేనులను దానికోణములందును, (మూలలయందును) గురువులను వామపార్శ్వమునందును, ఇంద్రుఁడు లోనగులోకపాలురను దూర్పు మొదలగుదిక్కులందును దేవున కభిముఖముగను, ఆయాయిస్థానముల నునిచి ప్రోక్షణాద్యుపచారముల చేత సంస్కరించి పరివారదేవతలఁ బూజింపవలయును. తరువాతఁ బరాత్పరు నారాధింప మొదలుపెట్టవలయును. ఐశ్వర్యము గలిగియున్నయెడల శ్రీచందనాద్యమాల్యవస్తువుల చేతఁ బరిమళముగలవిగాఁ జేయంబడినయుదకములచే, స్వర్ణఘర్మానువాకమును, మహాపురుషవిద్యను, బురుషసూక్తమును, రాజనాదిసామములను బారాయణముచేయుచు నభిషేకమను నుపచారము నొనరించి వస్త్రముపవీతము, ఆభరణములు, పత్త్రములు, కుసుమములు, మాల్యములు, చందనచర్చలు లోనగువానిని శ్రీతిపురస్సరముగా నలంకరింపవలయును. సాభక్తుఁ డగువానికి నుచితములగు నుపచారములు చేసిన ఫలము గలుగును. పాద్యమాచమనీయము గంధము, పుష్పా

ఋతధూపదీపములు సమర్పించి గుడపాయసఘృతంబులను, చక్కిలములు అపూపములు, కుడుములు లోనగుభక్ష్యములు, స్వాదుతరాన్నము, మిక్కిలి విభవముగలిగిన నివేదనం బొసఁగఁదగును.

పవిత్రదినములయందు విశేషించి యభ్యంగముద్వర్తనము దర్పణదర్శనము, దంతధావనాభిషేకాదులు సమర్పింపందగు. భాగ్యము కలిగియున్నయెడల నిత్యము వీని నొనరింపవలయును. స్వగృహ్యసూత్రమునఁ జెప్పఁబడినట్లు మేఖలావర్త వేదు లేర్పఱచినకుండమునందు (హోమార్థము త్రవ్వినగోతియందు) మండునగ్నిని స్థాపించి పాణిపరిసమూహనముచేసి పరిస్తరణప్రోక్షణంబులు గావించి వ్యాహృతులను సమిధలవైచుటయనుపద్ధతిగల యన్వాధానమును జరపి యగ్నిహోత్రునకునుత్తరభాగంబున హోమద్రవ్యముల నునిచి ప్రోక్షణి యనఁబడుపాత్రమునఁ గలజలముచేత హుతవహునందు నన్నావాహనముచేసి పుటమువెట్టినబంగారువంటి శరీరచ్ఛాయగలిగి శంఖచక్రములు, గదాపద్మములు ధరించి మెఱయుచున్న నాల్గుబాహువులుకలిగి శాంతమూర్తి యలరుచుండఁ బీతాంబరమును ధరించి కిరీటము, కడియములు, మొలత్రాఁడు, భుజకీర్తులు లోనగుభూషణములచేత నలంకరింపంబడి, శ్రీవత్సము, కౌస్తుభము, వనమాలయు నురోభాగమున ననుపమానప్రకాశము దిక్కులవెదఁజల్లుచుండ నలరు సకలజగదాధారు నానందమయుని నన్నుఁ బూజింపవలయును ఇట్టి చిహ్నములుగల నన్ను మనము నేకాగ్రముగ నొనరించి ధ్యానింపవలయును. పిదప నాజ్యముచేఁ దడపఁబడిన యొండుకట్టెల నాయగ్నిలో

నునిచి ప్రజాపతి నింద్రు నుద్దేశించి యుత్తరదక్షిణపరిధులు మొదలుగా నగ్నినడుమ ఘృతము గారుచుండ నాఘారహోముల నాగ్నేయసౌమ్యములైన భాగములందు హోమము చేసి మూలమంత్రముచేతను, బురుషసూక్తమను పదారు మంత్రములయవదానంబుచేత నాజ్యముచేఁ దడపఁబడినహవిస్సుతో హోమముచేసి విధిననుసరించి ధర్మాద్వ్యాహృతులు వైచి హోమము ఫలియింప స్విష్టకృత్తనఁబడు నాహుతిని వైచి యాహోమాగ్నియం దున్ననన్నుఁ బూజించి సాష్టాంగనమస్కారంబుచేసి పార్షదులకు బలియిడి పిదప నాహోమస్థానము నుండి పూజాస్థానంబునకుంబోయి శ్రీమన్నారాయణమయంబగు బ్రహ్మమును సంస్మరించుచు మూలమంత్రమును యథాశక్తి యథావకాశముగా జపించి యాప్రతిమ కాచమనీయము సమర్పించి యుచ్ఛిష్టము (నైవేద్యము పెట్టినది) విష్వక్సేనునకు నర్పించి శేషము తన కాహారమునిమిత్తముంచుకొనవలయును. పరిమళమిళితతాంబూలమును సమర్పించి పుష్పముల దోసిటంబట్టుకొని పూజచేయవలయును. ఆమీఁద భగవత్కథాగేయములఁ బాడవలయును. నృత్యముచేయవలయును. నాచేసిన యద్భుతకార్యముల నభినయింపందగు. నాకథలఁ బాడుచుండఁగా నాలకించియుఁ దాను బఠించియు ముహూర్తకాలము నిర్వ్యాపారవృత్తి ధ్యానించి పిదపఁ బురాణస్తోత్రములను భగవంతుఁడ నగునన్ను వినుతించుచు నోదేవాదికేవా! అనుగ్రహింప నర్హుఁడవు. అని వేఁడుచు శిరస్సు నాపాదములు సోఁక నమస్కరింపవలయును. ఆకాలమునందుఁ గుడియెడమచేతులచే నుత్తరదక్షిణపాదములను బట్టుకొనవలయు

నని శాస్త్రము తెల్పెడిని. అంతఁ బూరుషోత్తమా! కరుణాసము ద్రుఁడా! సంసారము దుస్తరంబని భయంపడి నీమఱుఁగు చొచ్చిన నన్నుఁ గాపాడుమని ప్రార్థించి నే నొసంగిననిర్మాల్యమును భక్తియు నాదరము వెలయ గ్రహించి శిరంబున ధరింపందగు. ఉద్వాసించుతఱిఁ బ్రతిమయందుఁ గలతేజస్సును ఆత్మమనఃపంకజగతజ్యోతిస్సునఁ బ్రతిష్ఠింపుమా యని నన్నుఁ బ్రార్థింపందగు. *ప్రతిమాదులలో దేనిపై నెవ్వనికి శ్రద్ధకలుగునో దానియందే యాసాధకుఁడు మనస్సునిలిపి నన్నుఁగా భావించి పూజింపవలయును. సర్వాత్మకుఁడనగు నేను సర్వభూతములయందును దనయందు నుండుదును. ఇట్లు వైదికతాంత్రికపూజావిధానముల నన్నుఁ బూజించునతఁడు తనకిష్టములగు నుభయసిద్ధులను నాయనుగ్రహమునఁ బొందును. నిత్యపూజలకుఁ బర్వోత్సవములకు మహోత్సవములకుఁ దగిన క్షేత్రాదు లిచ్చి నాకు మందిరము గట్టించి నా ప్రతిమ నందుఁ బ్రతిష్ఠించి మనోహరములైనతోఁటలు వేయించవలయును. నిత్యపూజకునొండె, పర్వోత్సవములకునొండె, మహోత్సవములకునొండె, ఎడతెగక యవి సాగుటకై క్షేత్రములు పురములు గ్రామములు లోనగువాని నొసంగువారు నాసాలోక్యమును బొందుదురు. ప్రతిమాప్రతిష్ఠాపనముచేయువారు సార్వభౌమత్వముంబడయుదురు. మందిరము నిర్మించువారు ముల్లోకముల కధిపతులగుదురు. పూజ మొదలగుకార్యము లొనరించువారు

* అర్చాదిషు యదా యత్ర శ్రద్ధామాం తత్ర చార్చయేత్, సర్వభూతేష్వాత్మని చ సర్వాత్మాహ మవస్థితః. ౪౮. అని మూలము.

బ్రహ్మలోకము నొందుదురు. ఈప్రతిమామందిర పూజ గావించువారు మత్సాయుజ్యము నొందుదురు.

ఫలములఁ గోరక భక్తియోగము నభ్యసించువారు (అనఁగా భక్తిగలిగి నన్ను నారాధించువారు) భక్తి యోగ సిద్ధిని బడయుదురు. తనచే * నీయఁబడినదిగాని, యితరుల నీయఁబడినదిగాని దేవబ్రాహ్మణవృత్తులను హరించువాఁడు పెక్కుసంవత్సరములు మలభక్షణము చేయుచుండును. దానము గాని దాని నపహరించుకార్యముకాని చేయువాఁడు, చేయించువాఁడు, నాకార్యములకుఁ దోడ్పడువాఁడును, వానియందు భాగముగలవారు గావున వానిఫలములను సమానముగా ననుభవింతురు. ఆఫలము వారికిఁ బరలోకమునం దభివృద్ధి చెందుచుండును.

సంగ్రహముగా జ్ఞానయోగము హరి యుద్ధవున కుపదేశించుట.

† అని యిట్లు తను నారాధించుమార్గమును దెలిపి పరమకారుణికుఁ డౌట శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవునకు సంగ్రహించి, మున్ను తెలిపిన జ్ఞానయోగమునే మరలఁ దెలుపువాఁడై యిట్లుపదేశించెను. ‡ ఉద్ధవా! ఈప్రపంచమెల్లఁ

* యస్స్వదత్తాం పరైర్దత్తాం హరేత సురవిప్రయోః, వృత్తిం ప్రజాయతే విడ్భుగ్వర్షాణామయుతాయుతమ్. ౫౨. కర్తుశ్చ సారథేర్హేతో రనుమోదితురేవ చ, కర్మణాం భాగినః ప్రేత్య భూయో భూయసి తత్ఫలం. ౫౩. అని మూలము. † ఇది యిరువదియెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

‡ పరస్వభావకర్మాణి న ప్రశంసేన్న గర్హయేత్, విశ్వమేకాత్మకం పశ్యన్ ప్రకృత్యా పురుషేణ చ. ౧. పరస్వభావకర్మాణి న ప్రశంసతి నిందతి, ఆశు భ్రంశతే స్వా దసత్యభినివేశితః. ౨. అని మూలము.

ప్రకృతిపురుషులతో నేకాత్మకం బై యుండుటంజేసి మాన
వుఁడు పరుల స్వభావమునుగాని కర్మములనుగాని భూషిం
పరాదు. దూషింపరాదు. మిథ్యాభూతమగుద్వైతమునఁ గల
యభిమానముచేత నితరస్వభావములను గార్యములను నిందిం
చువాఁడుసత్వరంబ స్వార్థమునుండి (జ్ఞాననిష్ఠాలక్షణమునుండి)
భ్రష్టుఁడగును. రాజసాహంకారకార్యము లింద్రియము లగును.
అయ్యాది నిద్రచేఁ బరవశమైనపిదపఁ బిండస్థుఁ డగుజీవుఁడు
మనోమాత్రమున స్వప్నమును, మనస్సు లయించినతర్వాత
నష్టచేతనుఁ డై మృత్యువుతో సాటి యగుసుషుప్తిని బొందు
నట్లుద్వైతాభిమానమునవిక్షేపలయములనుబొందును. ద్వైత
మవస్తువగును. అట్టిదానియందు భద్రములు కొన్నికలవని,
యభద్రములు కొన్నిగలవని యీచింతయేల? కర్మేంద్రియము
లకు జ్ఞానేంద్రియములకుంగూడ నేదిగమ్యమో యదియంతయు
నసత్యమే. ప్రతిబింబము ప్రతిధ్వనియు శుక్తిరజతాదిభ్రమము
నసత్యములే యైనను క్రియావంతములే యగునట్లు దేహాదిభావ
ములెల్లసత్యేతరములయ్యు మృత్యువుదనుక భయమునుమా
త్రము కలిగించుచుండును. పరమాత్మ తన్నుఁదానే జగదాకార
మున సృజింపఁదగు రూపమున సృజించును. పాలనార్హరూప
మునఁ బరిపాలించును. సంహరణార్హమగురూపమున సంహరిం
చును కావున సృజ్యాదివ్యతిరిక్తమగు నాత్మస్వరూపంబుకంటె
భావాంతరము కలుగదు. అధ్యాత్మాదిరూపమై మూఁడువిధము
లుగానున్న యీప్రతీతియు నాత్మయందుఁ బ్రమాణశూన్యమే
యగు. గుణమయమగు నీత్రివిధప్రపంచము మాయాకృతంబే
యని నిశ్చయింపుము. నాచే జెప్పఁబడు నీజ్ఞానవిజ్ఞానము నెఱింగిన

పండితుఁడు భానునివలె సముదర్శియై యితరులను దూషింపఁ వినుతిచేయఁడు. ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఆగమము, ఆనుభవము ననునాలుగింట నుత్పత్తినాశములు కలది యంతయు నసత్యంబని తెలిసికొని పండితుఁడు సర్వసంగముల మాచరించును.

అని యుపదేశింపఁగా విని యుద్ధవుఁడు. భగవంతా ద్రష్టయు స్వప్రకాశుఁడు నగునాత్మకు, దృశ్యము ప్రకాశ్యమునగు శరీరమునకు సంసారము సంభవించునా? అది యేనాటికిఁ గలుగ నవకాశమే లేదు. పరమాత్మ నాశరహితుఁడు గుణశూన్యుఁడు, పరిశుద్ధుఁడు, స్వయంప్రకాశుఁడు నగుచు నగ్నివలె విరాజిల్లుచుండును. శరీరమన్న దానికి విలక్షణమయి దారువుచందమునఁ బ్రకాశ్యంబై యుండెడిని జడము నగును. ఆజడమునకు జడపదార్థమునకు నీరెండింటికి సంసారము చెల్ల నవకాశము కలదనవచ్చునా? ఇట్టులుండ నీసంసారమిందు దేనికో తెలియఁజాలకయున్నాను. అనిప్రశ్నింపఁగా నాలకించి పరాత్పరుండు శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను.

ఉద్ధవా! ఆత్మదేహేంద్రియ ప్రాణములతో సంబంధమెంతవఱకుండునో యంతవఱకు మిథ్యయే యయ్యును సంసారమాయ వివేకముచేతఁ గలిగినట్లు తోఁచెడిని. కలలోననర్థములెట్లు కలుగునో యట్లే కార్యములేకయున్నను విషయములను జింతించుచుండు నాత్మకు సంసారము వదలుట సరిపడదు. నిదుర నొందువానికి స్వప్నము విశేషించి యనర్థములఁ గలిగించునది యే యైనను మేలుకొనినపిదప నామోహాము నే కలుగనీయదు. నర్థములు మిథ్యాభూతములనియే తోఁచునుగదా. అహం

కారమునకే శోకము హర్షము భయక్రోధములు లోభమోహములు మదము జన్మము నాశము గలుగునుగాని యాత్మకవి కలుగవు. *దేహేంద్రియాదులపై మమకారము గలిగి లోపల నుండుజీవుఁడే గుణకర్మమయమూర్తిచే నొప్పి సూక్ష్మములగు నుపాధులచే సూత్రమనియు మహత్తత్త్వమనియు నింక నెన్నియోమార్గముల వ్యవహరింపంబడుచుఁ బరమేశ్వరాధీనుఁడై సంసారమునం దిరుగుచుండు అనేకరూపముల నిరూపింపఁబడుచు నిర్మూలమై తగుమనోవచః ప్రాణాహంకారమును సద్గురుసేవ యనెడివాడికత్తిచే ఛేదించి ముని తృష్ణాశూన్యుఁడై భూతలంబునఁ దిరుగుచుండును.

వేదము తపము (స్వధర్మము) స్వానుభవము, ఉపదేశము, తర్కము (అనుమానము) అనువానిమూలమున నిశ్చయింపఁబడిన యాద్యంతముల సిద్ధమైనది యేదో యదే మధ్యమున నుండును. అదియే జగత్ప్రకాశకము. జగత్కారణము. తదాత్మకమే యీజగత్తు తద్వ్యతిరిక్తము లేదు. అను బ్రహ్మవివేకమే జ్ఞానము. దీని కుదాహరణమును వినుము. కడియములు కుండలములు లోనగు నాభరణములు చేయుటకు ముందును, మరల వానిఁ గరఁగించినతర్వాతను గారణాత్మకమైన బంగారు వానిమధ్యావస్థయందును సత్యంబగునట్లు జగత్తు పుట్టుటకు ముందును, ప్రళయమునకుఁ దర్వాతను గారణాత్మకుఁడ నగు నేనే (శ్రీకృష్ణుఁడనే) ఆయుత్పత్తినాశములకు నడుమనుగూడ సత్యస్వరూపుఁడనై యుందును. మధ్య

* సూత్రం మహానిత్యురుదైవగీత స్సంసార ఆధావతి కాలతంత్రః. ౧౭. అని మూలము. కాలతంత్రః పరమేశ్వరాధీనః. అని వ్యాఖ్య.

దశయందు బంగారమునకుఁ గటకములని కుండలములు మఱియు నెన్నియో పేరుల వ్యపదేశము గలుగునట్లే నా గూడ మధ్యావస్థయందు వివిధవిశ్వవ్యపదేశము కలుగును.

*జాగరాద్యవస్థలు మూఁడింటికి మూలమగుమనస్సు ఆయవస్థలకుఁ గారణమగు గుణత్రయమును, కార్యకా కర్తృరూపము లనఁబడు నాధ్యాత్మాధిభూతాధిదైవం లును, ఈరీతిగా ముత్తెఱంగులుగనున్న యీజగమంతయు దురీయస్వరూపముతో నన్వయవ్యతిరేకముల ననుగతంబ యుండు. తురీయము సత్యము. ఉత్పత్తికి ముందు లయమున బిదప లేనివస్తువు మధ్యావస్థయందును గలుగదు. కలుగు చెప్పుట వ్యవహారమాత్రమే యని యెఱుంగుము. †ఉద్ధవా అన్యజాతము, పరప్రకాశితమును దత్కారణమేయగునుగా యన్యము గాదనియే నామతము. అవిద్యమానమయ్యును వికా రసంఘము రజోగుణోద్రేకమున బ్రహ్మ కార్యభూతమై త చును. ఆబ్రహ్మ మెట్టిదనఁగా, స్వతస్సిద్ధము స్వతఃప్రకాశము నగుచు నుండును. ఇంద్రియములు, తదర్థములగు తన్మాత్రము మనస్సుభూతములు, వీనిభేదమునవిచిత్రంబగు నీజగమంత్రయు బ్రహ్మంబె యగునని యూహింపుము.

ఈవిధమున బ్రహ్మ మిది నిర్ధారణము చేయుటకుఁ గా ణములైన వేదప్రత్యక్షానుమానైతిహ్యములచేతను దేహ

* విజ్ఞానమేత త్త్రియవస్థమంగ గుణత్రయం కారణ కార్యకర్తృ, సమన్వయేన వ్యతిరేకతశ్చ యేనైవ తుర్యేణ తదేవ సత్యమ్. ౨౧. అని మూలము. †భూతం ప్రసిద్ధం చ పరేణ యద్యత్తదేవ తత్స్యాదితి మే మనీషా. ౨౨. అని మూలము.

ధ్యాస నిరాకరణముచేతను ఆత్మసంశయములను దొలఁగించుకొని యాత్మానందమునఁ బరితుష్టుఁడై సర్వేంద్రియోపరతి నొందవలయును. (ఇంద్రియతృప్తికర కార్యములు గావింపక యుండవలయు) దేహము పృథివీమయము. కావున నది యాత్మ గాదు. ఎట్లు? ఘటమువలె. ఇంద్రియములు సాధనములగుటం జేసి యవియు నాత్మ గాదు. దేవతలు వైకారికులు గాన మనస్సువలె నాత్మభూతులు గారు. ప్రాణము వాయువు గాన బాహ్యానిలమువలె నాత్మ గాదు. మనసు అన్నమయమగుటం జేసి శరీరమువలెనే యాత్మ కాదు. బుద్ధి తైజసమగుట నేత్రముం బోలి యాత్మ కాదు. అహంకారమో పరిణామముకలది గావున శరీరమురీతి నాత్మ కాదు పంచమహాభూతములు (భూమి మొదలగునవి) జడములుగాన దేహములవలెనే యాత్మ కావు. ఉద్ధవా! నాస్వరూపము చక్కఁగాఁ దెలిసినవారికి గుణాత్మకములగు నింద్రియములు సమాహితములైన నేమిఫలము? విక్షేపవంతములైనచో వానివలన నష్టమేమి? మేఘములాచ్ఛాదించినను, విడిపోయినను సూర్యునకు దానఁ గలుగు లాభనష్టము లేవియుండును? వాయువు లోనగువానియొక్క శోషణాదిగుణములచేత, ఋతుధర్మములగు శీతోష్ణాదులచేతను, ఆకాశమునకు సంగమెట్లు కలుగదో యట్లే యహంకారమునకుఁ బరుఁడై యక్షరుఁడైన పరమాత్మకుఁ ద్రిగుణమయములగు సంసారహేతువు లంటవని నమ్ముము. అట్టులైనను దృఢతమ భక్తియోగముచేత మనోమాలిన్యమును విషయానురక్తియుఁ దుదముట్ట నశించును. అవిసమగ్రముగా నశించునంతదనుక మాయాకల్పితగుణములందు సంగము వదలుకొనఁదగి

నదే నిశ్శేషమగువఱకుఁ జికిత్స చేయంబడనిరోగము పెక్కుసారులు పొడసూపుచు బాధించుచుండునట్లు అపక్వకషాయకర్మమై పర్వసంగములుగల మనస్సుమాత్రము యోగసిద్ధిం బడయువానిని బాధింపక వదలదు.

* దేవతలు చూడలేనివారు గావున మానవాద్యాకారములచేఁ గాముకులఁ బుట్టించి పనుప వారువచ్చి విఘ్నములు కల్గింపఁగాఁగు యోగులు పూర్వాభ్యాసబలముచేత మరల యోగవిద్యనే సాధింపఁబూనుదురు. కాని జన్మాంతరమందును గర్మములచెంతకుం బోరు. ఎవ్వండైనఁ బ్రోత్సహించినచో దేహము తాను బతసముఁనొందుదాఁకఁ గర్మములను జేయుచుండును. వికారముల నొందుచుండును. అట్టిదేహముగలవాఁడయ్యును విద్వాంసుఁ డాత్మసుఖానుభవముచేఁ దృష్టం బాఱఁదోలి తత్సంగతి నొందక యుండఁగలఁడు. ఆత్మనిష్ఠగలవాఁడు, తనదేహము నిలుచుండినఁ, గూరుచుండినను, నడచుచుండినను, శయనించినను, మూత్రోత్సర్గంబొనరించినను, ఆహారమును గొనుచుండినను, స్వాభావికములగు దర్శనస్పర్శనాదికార్యములు చేయుచుండినను దెలియకయేయుండు. తెలిసికొన్నను నీచేంద్రియార్థము నానాత్వమున స్వప్నమురీతి మిథ్యయే యనెడు ననుమానప్రమాణమున బాధితంబని యూహించి స్వప్నమునుండి మేలుకొన్నవాఁడు సంస్కారమాత్రమున నూహింపనగుచుఁ దనంతనే యదృశ్యమగు

* కుయోగినో యే విహంతాంతరాయై ర్మనుష్యభూతై స్త్రిదశోపసృష్టైః, తే ప్రాక్తనాభ్యాసబలేన భూయో యుంజంతి యోగం న తు కర్మ. ౦. అని మూలము.

స్వప్నపదార్థమునుబోలెం బండితుండు పరమార్థముగా దాని గ్రహింపండని నిశ్చయింపుము. బద్ధావస్థయందుం జిత్రముగ నుండు దేహేంద్రియాద్యజ్ఞానము ఆత్మాధ్యాసబలమునం దెలిసికొనంబడిన యాత్మజ్ఞానము చేత నివృత్తంబగు.(తొలంగు.) అజ్ఞానమవిద్యారోపితముగదా. అట్టి యజ్ఞానమే బంధము. అది నివృత్తించుటయే మోక్షము కావున మోక్షము క్రియాజన్యఫలమనం గూడదిది. కాంబట్టియే యాత్మకాబంధమోక్షములవలన వికారిత్వము కలుగదు * సూర్యుం డుదయింపంగానే మానవులనేత్రములకుం దమోవినాశము కలుగంగా ఘటాదిదర్శనంబు గలుగుచందమున జ్ఞాన ముదయింపంగానే యవిద్య దూరమగును. దాన స్వతస్సిద్ధమగు నాత్మస్వరూపస్మృతి తనంతనే కలుగును. అదియే మోక్షమని పెద్దలందురు. ఆయాత్మ స్వయంప్రకాశకుండు, జన్మ రహితుండు, అప్రమేయుండు, మహావిభూతిమంతుండు, సకలానుభవములుగలవాండు, సజాతీయవిజాతీయభేదశూన్యుండు ఇట్లు వెలయుచుండును. ఈయాత్మ చేతనే కాదా ముఖ్య వాగాదీంద్రియములు ప్రాణములు కార్యకరణక్షములు లగును కేవలాత్మయందు భేదముకలదనుటయే యాత్మసమ్మోహ మగుచున్నది. స్వాత్మను వదలినచో నాభేదము కలదనువాదము నిరాధారమగును. నామరూపములచే గ్రహింపందగి పంచభూతాత్మకమగు ద్వైతమబాధితంబనియు, వేదాంతార్థములు క్రత్వర్థకర్మప్రతిపాదనపరత్వముచేత నర్థవాదములే యగుననియుం

* యథాహి భానోరుదయో నృచక్షుషాం తమోనిహన్యాన్నతు సద్విధత్తే, ఏవం సమీక్షా నిపుణా సతీమే హన్యాత్తమిస్రం పురుషస్య బుద్ధేః. ౩౧. అని మూలము.

గావున ద్వైతమే సత్యమనియుఁ బండితమ్మన్యులు (మూర్ఖులు) తలంతురు. పండితులుమాత్ర మట్లు భావింపరు. ఇఁక వారితాత్పర్య మేమనఁగా వేదాంతవాక్యములకు విధ్యేకవాక్యత్వము లేదు కర్తృత్వభోక్తృత్వములు లేక పరమానందరూపాత్మక ప్రతిపాదనము కర్మవిశేషమునకు లేదు. కావుననే వేదాంత వాక్యములర్థవాదములు కావు. నామరూపాత్మకత్వము, గ్రాహ్యత్వము, పంచభూతాత్మకత్వము, ననునవి కారణములుకాఁగా ననుమాన ప్రమాణమునను, వేదవాక్య ప్రమాణమునను, ద్వైత మబాధితముకాక బాధితమేయగును. పండితమ్మన్యులదగు నాప్రతీతి నిష్ప్రయోజకము. యోగము పరిపక్వము గాకయున్న యోగికి నడుమనడుమఁ గలుగునుపద్రవములచేత దేహపీడ కలుగును. అత్తరుణమున సోమసూర్యాగ్ని యోగధారణచేతఁ దాపశైత్యాదులగు బాధలకును, వాయుధారణతోఁగూడిన యాసనంబులచేత వాతాదిరోగములకుఁ దపస్సు మంత్రౌషధములు ననువానిచేత సర్పాద్యుపద్రవంబులకు, నాథ్యానాదుల చేతఁ గామాదులకును యోగేశ్వరానువర్తనంబుచేత దంభ మానాదులకును, ఇంకనుగల శుభయోగములచేత నశుభోపద్రవములకును, బరిహారము చేయందగియుండు. * కొందఱు యోగులు వివిధోపాయములను దేహమునందు వినియోగించి మృదుసలితనము లోనగునుపద్రవములు లేకయుండ దేహ

* కేచిద్దేహ మిమం ధీరాస్సుకల్పం వయసి స్థితం, విధాయ వివిధోపాయైర్యోగం యుంజంతి సిద్ధయే. ౪౨. న హి తత్కుశలాదృత్యం తదాయాసో హ్యపార్థకః, అధ్రువత్వాచ్ఛరీరస్య ఫలస్యేవ వనస్పతేః. ౪౩. అని మూలము.

మును గాపాడుకొనుచు యోగము నభ్యసింతురు. అద్దానిని బ్రాజ్ఞులు సుంతయు నాదరింపరు. దేహము శాశ్వతముగా నిలుచుటకై చేయుపరిశ్రమము లన్నియు నిరర్థకములు. వృక్షము స్థిరము. దానిఫల మస్థిరము. అట్లే యాత్మ శాశ్వతుఁడు. దేహము నశ్వరము. యోగమును సేవింప శరీరము సమర్థమేయైనపక్షమున బుద్ధిమంతుఁడగు మానవుఁడు మత్పరమగు యోగమును వదలి శరీరమును నమ్మరాదు. నన్నే యాశ్రయించి నిస్పృహుఁడై స్వసుఖానుభవముగలిగి యోగాభ్యాసనిరతుఁడై తగు యోగి యెన్ని విఘ్నములు వచ్చినను వానివలన నభిహతి నొందఁడు. ఈమాటసత్యము. అని పలుకుటయు నుద్ధవుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

భక్తియోగమును మరలసంగ్రహించి యుద్ధవునకు శ్రీహరిచెప్పుట.

* అచ్యుతా! ఎవనికి మనస్సు వశమున నుండదో యట్టివానికి నీ వుపదేశించిన యోగచర్య యనుష్ఠింప శక్యమగునది కాదు ఇదియే నాయూహ. కావున నింతటి యాయాసము నొందనక్కఱలేనియట్లు సిద్ధించునుపాయ మాలోచించిసులువుగానే గ్రహించునట్లుపదేశింపుము. † పుండరీకనయనా! సాధారణముగా లోకమున యోగులు మనోనిగ్రహవిషయమున మిగుల శ్రమంపడుచు దానిని గ్రహింపఁజాలక క్లేశములపా

* ఈవిషయము ఇరువదితొమ్మిదవయధ్యాయమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది. † ప్రాయశః పుండరీకాక్ష యుంజంతో యోగినో మనః, విషీదంత్యసమాధానాన్మనోనిగ్రహకర్శితాః. ౨. అథాత ఆనందదుహం పదాంబుజం హంసాశ్శ్రయేరన్నరవిందలోచన, సుఖం ను విశ్వేశ్వర యోగకర్మభిస్త్వన్మాయయామీ విహతాన మానినః. ౩. అని మూలము.

లగుదురు. కాఁబట్టి నిరుపమానందసంభృతమగు నీపాదారవింద మును సుఖముగా నాశ్రయించినవివేకులు (సార మిది యసార మిది యని యెఱింగినవారు) నీమాయకుఁ జిక్కి పరితపింపరు. అవశీకృతమనస్కులో యోగకర్మములచే నిహతులగుచు నీప దాంబుజముల నాశ్రయింపక మేము యోగనిపుణులమని కర్మ కుశలులమని మదించి చెడుదురు. అనన్యగతికులైన దాసజను లకు నీవు స్వాధీనమున నుండువనుటలో నచ్చెరు వేది గలదు? లోకపాలకులు తమతమముకుటములు నీపాదారవిందములు సోఁక మ్రొక్కి సేవించుచుండ నలరునీవు శ్రీరామావతారము నందు వానరులతోడ మైత్రి యొనరించితివికదా! అఖిలాత్మ కుఁడవై సర్వప్రియుఁడవై సర్వేశ్వరుఁడవై యాశ్రితులకుసర్వా ర్థముల నొసంగుచు నుండునిన్ను నీవు దాసులకు నొనరించిన యుపకారమిట్టిదని తెలిసినపండితుఁ డెవ్వఁడు సేవింపక వదలఁ జాలును? అంతర్యామిరూపమున లోపలను, గురుస్వరూపమున వెలుపలను శరీరులయమంగళములను దొలఁగించి నీయసమా నాత్మప్రజ్ఞను బయలుపఱచి నీవు చేయుమహోపకృతిని సంతస మున స్మరించుపండితులు బ్రహ్మకున్నంత యాయుస్సున్న నందైన దానికి బదులు చేయఁజాలుదురా.

*అని యీరీతిఁ దనయందు ననురక్తచిత్తుఁడై యుద్ధవుం డడుగుటయుఁ బ్రపంచలీలానిమిత్తము స్వీయశక్తియోగమహి మమున బ్రహ్మవిష్ణుశివరూపములనుధరియించిన యాపరమాత్మ చిఱునవ్వు మోముదమ్మి నాట్యముసలుపఁగా నుద్ధవునిం గాంచి

* గృహీతమూర్తిత్రయ ఈశ్వరేశ్వరో జగాద సప్రేమమనోహర .. అనిమూలము.

యిట్లు పలికెను. భక్తవర్యా! పరమశుభకరములగు నాధర్మము లను వివరించెదను. నీవు వాని నాకర్ణింపుము. తృప్తినొందుదువు. నాధర్మములను శ్రద్ధతో నవలంబించువారు జయింపదరముగాని సంసృతిసాగరమును జయింతురు. నన్నే తలంచుచు నాపై సంకల్పస్వభావమగుమనస్సును, అనుసంధానస్వభావమగుమనస్సును, అనుసంధానస్వభావమగుచిత్తము నునిచి నాధర్మములయం దాత్మనిరతిగలిగి క్రమక్రమముగా నా కొఱకై సర్వకర్మములను జేయవలయును. నాయందు భక్తిగల సాధువులుండు పవిత్రప్రదేశములను సేవింపవలయును. దేవాసురమానవులలో నాభక్తు లెవ్వరుగలరో వారేకర్మముల నాచరింతురో వానినెఱింగి యాచరింపవలయును ఒక్కఁడుగాఁగాని పెక్కండ్రంగలిసికాని నృత్తగీతప్రముఖరాజోపచారములచేత నాకు సంవత్సరయాత్రాదిమహోత్సవములు చేయుచుండవలయును. పాపవిముక్తమనస్కుఁడై సర్వభూతములయందును దనయందును ఆకాశమువలె లోపలవెలుపల నావరణమునుదియే లేక వ్యాపించియున్న నన్నుఁ జూచుచుండవలయును. ఇదియే జ్ఞానదృష్టి. అద్దాని నాశ్రయించి యెల్లభూతముల నన్నుగా నర్చించుచు * బ్రాహ్మణునందును, జండాలుని యందును, బ్రాహ్మణస్వత్వమును హరించినపాపాత్మునందును, బ్రాహ్మణున కుపకార మొనరించినపుణ్యాత్మునందును, సూర్యుని యందును, మిణుఁగురునందును, సర్వభూతహితునియందును, సర్వభూతద్రోహియందును సమదృష్టిగలిగి యుండునతఁడే పండి

బ్రాహ్మణే పుల్కసే స్తేనే బ్రహ్మణ్యేఽర్కే స్ఫులింగకే, అక్రూరే క్రూరకే చైవ సమదృక్పండితో మతః. ౧౪. అని మూలము.

తుఁడు. మానవులయం దెవ్వఁడు నాభావమును భక్తిశ్రద్ధలు గలిగి సంభావించుచుండునో యాపురుషునకు శీఘ్రమే స్పర్ధయు, నసూయయుఁ, దిరస్కారము, అహంకారములు నశించును. *తాఁ యుభగవత్కార్యము కసూయపడి తన్ను నవ్వుచున్న బంధువులను, శరీరాభిమానము సిగ్గును బోఁద్రోలి సర్వభూతాంతర్యామి యీశ్వరుఁ డనుబుద్ధిచేత శునకములకుఁ జండాలురకు గోవులకు గాడిదలకు నమస్కరింపవలయును. సర్వభూతములయందును నాభావము చక్కఁగాఁ గుదురుకొను దనుక మనోవాక్కాయవ్యాపారముల నీరీతి నుపాసింపం దగును. అట్లుపాసించువానికి వరుసగా సర్వము బ్రహ్మస్వరూపముగాఁ గనఁబడుచుండు. అన్నింటియం దీశ్వరదర్శనమునఁ గలిగినజ్ఞానముచేత నిట్లు చూచుచుండువాఁడు బంధముక్తుఁడై సర్వోపరతి నొందును. † సర్వభూతములయందు నేనే యున్నఁవాఁడనని మనోవాక్కాయవృత్తులచేత నాభావము కలిగియుండుటే సమస్తసులభోపాయములయందుఁ జక్కనియుపాయము. ఇదియే నాసమ్మతము. సఖా! ఎవ్వఁడు నిష్కాముఁడో వానికి నాధర్మముల నాచరింప మొదలుపెట్టుటయందు నుంతయు విఘ్నము కలుగదు. ఈధర్మము నిర్గుణముగ నాచే నిశ్చితంబయ్యెను. నిష్ఫలప్రయత్నముగల ధర్మమైనను గాంక్షమాని భగవంతునియందు సమర్పింపఁబడినపక్షమున నది ధర్మంబే

*విసృజ్య స్మయమానాన్ స్వాన్ దృశం వ్రీడాం చ దైహికీం, ప్రణమేద్దండవద్భూమావాశ్వచండాలగోఖరం, ఈశ్వరో జీవకళయా ప్రవిష్టో భగవానితి. ౧౬. అని మూలము. †అయం హి సర్వకల్పానాం సధ్రీచీనో మతో మమ, మద్భావ స్సర్వభూతేషు మనోవాక్కాయకర్మభిః. ౧౮. అని మూలము.

యగు. నాకుఁ బ్రీతిని గల్గించును. నిరర్థమగు నాయాసమును గల్గించునదియయ్యు నది లోకమున భయము శోకము మొదలగువానిని పలాయనము మొదలగుక్లేశములను గలిగించును గదా. అసత్యమగు మానవదేహమునందు సత్యము, అమృతము నగు నారూపమును గాంచుటయే బుద్ధిమంతులగువారి బుద్ధియు నేర్పరుల నేర్పు నగును.

సాధుమతీ! దేవతలకుంగూడ దుర్గమంబగునీబ్రహ్మవాదమును సంగ్రహరూపమునను భావము విస్తరించియు నీకుఁ దెలిపితిని. విస్పష్టములగుయుక్తులుగలుగ జ్ఞానయోగమంతయు నీకు నుపదేశించితిని. దీని నేపురుషుఁ డెఱుంగునో వాఁడు సంశయములు వదలి ముక్తుఁడగును. నే నీకు విస్తరించిన యీ ప్రశ్నోత్తరములను జక్కఁగా వినునతఁడు శాశ్వతమగురహస్యము నగుపరబ్రహ్మమును బొందును. ఈయుపదేశమును నా భక్తులకు బోధించుబ్రహ్మవిద్యాప్రదునకు నేను నాత్మదానము చేయుదును. పరమపవిత్రమగు నీవిషయమును బఠించువాఁడు జ్ఞానదీపసహాయమున నన్నుం గనఁబఱచి దినమునకు దినము పావనత నాపాదించు. నిశ్చలమనస్సుతో శ్రద్ధతో దీని విన్నమానవుఁడునాయందుఁ బరమభక్తిగలిగి కర్మబంధవినిర్ముక్తుఁ డగును. సఖా! ఉద్ధవా! బ్రహ్మవిషయము చక్కఁగాఁ దెలిసినదియా? నీమనమునఁ గలశోకమోహములు విడిపోయెనా? నీ వీయుపదేశమును దాంభికునకు, నాస్తికునకు, మూర్ఖునకు, విననిచ్ఛగింపనివానికి, భక్తిహీనున్నకు, దుర్వినీతునకు, దెలుపకుము. ఈచెప్పినదోషములు లేనివానికి బ్రాహ్మణప్రీతిగలవానికి నీయందుఁ బ్రేమముగలవానికి సాధుపునకుఁ బరిశుద్ధుఁడగువా

నికిఁ జెప్పందగును. స్త్రీలకు శూద్రులకు భక్తికలిగినయెడల వచింపందగు. జిజ్ఞాసువులు (నన్నెఱుంగఁగోరువారు) దీనినెఱింగినయెడలఁ దెలిసికొనఁదగినవిషయములు వేఱేవియు నుండవు. అమృతపానము చేసినవానికి మఱొకపానకము త్రాగవలయునన్నయూహయైనం గల్గునా? కలుగదుకదా!

జ్ఞానకర్మయోగ వార్తాదండధారణములయందునరులకుఁ గలధర్మార్థకామమోక్షము లనఁబడు పురుషార్థములు నేనే యని నమ్ముము. *మనుష్యుఁడు సర్వకర్మములను వదలి నాకర్పణము చేయఁగా నతనికి మేలు చేయ నేను బూనియుందును. అత్తఱి నతం డమృతత్వమునొంది యాత్మభూతుండగును. అని యీరీతి నాపరమాత్మ యోగమార్గముల నన్నింటిని జక్కబోధింపఁగా నుద్ధవుం డుత్తమశ్లోకుఁడగు నాశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ మాటల నాలకించి యానందబాష్పపరిపూర్ణనేత్రుఁడై ప్రీతిబాహుళ్యము చేత డగ్గుత్తికతోఁ గొంతవడి యూరకుండి యవ్వల ధైర్యము చేతఁ బ్రణయమునఁ దాఱుమాఱగుచిత్తమొకతెఱంగుగావించుకొని తనను సఫలమనోరథునిగా భావించుచుఁ దనమస్తకము భగవత్పాదాబ్జములు సోఁకునట్లు నమస్కారము శాస్త్రసమ్మతముగా నొనరించి దోసిలొగ్గి శ్రీహరి కిట్లు విన్నవించెను.

బ్రహ్మకుఁ దండ్రివగు నోపరమేశ్వరా! నన్నాశ్రయించి వదలకయున్న మోహాంధకారము తమస్సాన్నిధ్యమహిమమున

* మర్త్యో యదా త్యక్తసమస్తకర్మా నివేదితాత్మా విచికీర్షితో మే, దామృతత్వం ప్రతిపద్యమానో మయాత్మభూయాయచ కల్పతే వై. ౩౪. మూలము.

దూరముగాఁ బరుగెత్తినది. సూర్యసన్నిధి నున్నవానికి శీతాంధకారభయములు గలుగవుకదా. అయినను బరమకారుణికుఁడగు నాలో జ్ఞానదీపము వెలిఁగించితివి. కృతజ్ఞుఁడగువాఁడెవ్వఁడుగాని నీపాదద్వంద్వముకాదని యొండొకనిని శరణమని యాశ్రయింపఁదలంచునా? వృష్ణ్యంధకులమీఁదను, దారాపుత్త్రాదులమీఁదను సృష్టివర్ధనంబగు నాత్మమాయచే దృఢముగ వ్యాపింపఁజేయఁబడిన నాకుఁ గలస్నేహపాశమును నీవాత్మజ్ఞానఖడ్గధారను దునిమితివి. మహాయోగీశ్వరా! నీకు నివే నమస్కారములు. నీపాదారవిందములమీఁద నెడతెగని భక్తి కుదురునట్లు నన్ను శాసింపుము. అని ప్రార్థించుటయు నా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యిట్లు పలికెను.

ఉద్ధవుఁడు శ్రీహరియనుమతిని బదరికాశ్రమమున కరుగుట.

ఉద్ధవా! నాయాజ్ఞచొప్పున బదరికాశ్రమమునకుం బొమ్ము. అది నాయాశ్రమము. అందుండి నాపాదతీర్థమగు నభ్రతటినీపావనోదకముల స్నానాచమనాదు లొనరించి పరిశుద్ధుఁడవై యలకనందానదీసందర్శనముననే సకలకల్మషవిరహితుఁడవై నారచీరలు ధరించి వన్యములగు పదార్థములుమాత్రముపయోగించుచు సుఖస్థితింగాంచి నిస్పృహుఁడవై ద్వంద్వదుఃఖములకు నోర్చి సుశీలమే యలంకారముగా నుండ నింద్రియములజయించి పరమశాంతుఁడవై నీవూహించినట్లే చిత్తము ప్రవర్తిల్లునట్లు చేసికొని జ్ఞానవిజ్ఞానములం గలిగి నాయుపదేశించినజ్ఞానమును నిరంతరము చింతించుచు నాపైననే వాఙ్మనస్సుల నునిచి నాధర్మముల నాచరింప నాసక్తికలిగి సత్త్వరజస్తమోగుణములగతులకు లోఁబడక వానికెల్లఁ బరుండనగు

నన్నుఁ బొందుము. అని యీగతి భవసాగరము నవలీలదాఁట దగినమార్గము నుపదేశించువారలలో శ్రేష్ఠుండగు నాపుండరీకాక్షుండు సంప్రీతి నాజ్ఞ యీయఁగా నుద్ధవుండా దేవదేవునకు ముమ్మాఱులు ప్రదక్షిణముచేసి పాదపద్మములుసోఁకఁ దలను జేర్చి నమస్కరించి భగవంతు నుపదేశమున శీతోష్ణాది ద్వంద్వములకు లోఁబడనివాఁ డయ్యును నాపరమకరుణాత్ముని వదలిపోవఁజాలక యెట్లో పయనముసాగింప నిశ్చయించి యరుగుచు నాసమయమునఁ గన్నులనుండి బాష్పవారి ధారగాఁ గాఱుచుండఁగాఁ బ్రేమాతిశయశిథిలచిత్తుఁ డగుచు శిరస్సున నా బ్రహ్మాండనాయకుని పాదుకల ధరించి యెన్నియోసారులు నమస్కరించి యాకార్యమునఁ దృప్తినొందక శ్రీహరి పొమ్మని యానతీయఁగా బదరికాశ్రమమునకుం బ్రయాణము సాగించెను.

ఈవిధమున మహాభాగవతులలో మేటియగు నాయుద్ధవుఁడు భగవంతుని నాత్మసంస్థితునిగాఁ జేసికొని బదరికాశ్రమమునకుం బోయెను. అందు జగదేకబాంధవుఁడగు నాలక్ష్మీనాథునియాజ్ఞ రీతి నించుకయేఁ దప్పకుండఁ దపంబొనరించి శ్రీహరి పదమునొంద నర్హుఁడయ్యెను. యోగీశ్వరారాధితచరణసరసిజుండగు ముకుందుఁడు పరమభాగవతశిఖామణియగు నుద్ధవునకు నుపదేశించిన యానందసముద్రమనందగు భక్తియోగసంకలితమగు నీజ్ఞానామృతమునే మానవులు శ్రద్ధయు భక్తియుం గలిగి సేవింతురో వారెల్ల ముక్తులగుదురు. ఉద్ధవుఁడు ముక్తుఁడగునని వేఱుగాఁ జెప్పవలెనా? తుమ్మెద పుష్పరసమునుబోలె నివృత్తిమార్గము నవలంబించువారలకు సంసారపరితాపమును

దీర్చుటకుఁ వేదములనుండి జ్ఞానవిజ్ఞానసారమగు నమృత ముద్ధరించియుఁ బ్రవృత్తిమార్గావలంబకులకు జరామరణాదిభయము దొలఁగింప సముద్రమునుండి యమృతము నుద్ధరించియు నానాయాయధికారులకుఁదగినట్లు తన్నాశ్రయించినవారికిఁ గోరెల నొసంగిన శ్రీపరమకరుణానీరధి పురుషోత్తముఁడు సర్వాద్యుఁడు వేదకర్తయునగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తికి నమస్కరింతునని శుకయోగి పరీక్షిన్మహారాజునకుం దెలిపెను.

మహాశయులారా! శ్రీభాగవతమున నేకాదశస్కంధమునుండి వ్రాయఁబడిన యీయమూల్యవిషయ రత్నమును దనివిచనఁ గాంచితిరి. చక్కఁ బఠింపఁదగినది. దీనిసారమును దెలుపఁబూనిన దీనికంటెఁ బెద్దదగును. కానఁ గొలఁదిపంక్తులలో ముగింప నెంచితిని. బ్రహ్మాదులు ద్వారకానగరమున కరుదెంచి భగవంతుని శ్రీకృష్ణుని మానవలోకనివాస మిఁకఁ జాలు. గోలోకమున కరుదెమ్మని ప్రార్థించిరి. మానవలోకమున నిఁకనుండి చేయఁదగు కార్యజాల మెద్దియని శ్రీహరియు నంతకు ముందే యాలోచించెను. బ్రహ్మాదులును దమరభ్యర్థించిన కార్యము ముగియఁగా మరల స్వస్థానమనఁదగు దివ్యపదము నలంకరింపుమా యని ప్రార్థించుట యుక్తమే. కర్మసిద్ధాంత రహస్య మిదియే. ఎవ్వరెవ్వరికర్మముల ననుసరించి వారివారికి నిగ్రహానుగ్రహరూపమగు ప్రసాదము నొసంగి శ్రీహరి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను. నిగ్రహముకూడఁ బ్రసాదమేనా యని కొందఱికుం దోఁచు. అది వాస్తవముగా ననుగ్రహమే. పరాత్పరునిచే నిగ్రహింపఁబడుటయన్నఁ దత్పాపనివృత్తిగావింపఁబడుటయే యని యర్థము. భక్తునకేపదమో యాపదమే యతనికిం

గల్గును. భగవంతుని నిగ్రహానుగ్రహములకుఁ బాత్రులగు వారు పొందుపద మొక్కటియే యగు. సంశయము లేదు. ఎల్లరు తపస్సులోనగువాని నొనరించి శ్రమపడుటకంటె భగవంతుని దూషించి యతనిచేఁ జావరాదా యనుదురేమో యీప్రశ్నము చక్కఁగా నాలోచించి చేసినది కాదనవచ్చును. ఎట్టి కర్మమున కెట్టిఫలమో యట్టులొసంగక యెల్లరకు నొక్క ఫలమిచ్చుట భగవంతుని కార్యము కారాదు. కర్మస్వరూపుఁడు తానేయయ్యు నాసిద్ధాంతము నతిక్రమించిన స్వోక్తివ్యాఘాత దోషమున కుదాహరణభూతుఁడు కాకపోవునా. ఈ విషయమున నెంత యోజించినను గర్మసిద్ధాంతమే బలవత్తమమనియు నాయాయి కార్యముల నాయాయిజీవులచే నదియే చేయించుచుండుననియుఁ దేలుచున్నది. అంతకంటె వేఱేదియు నూహింప బ్రహ్మాదులకైన నవకాశము లేదు.

బ్రహ్మాదు లేల వచ్చిరి? అన్న దొకప్రశ్నము. రాఁబోవునది కలికాలము. ద్వాపరయుగాంత మైనది. కలి యడుగిడ నుంకించుచున్నది. సర్వేశ్వరుఁ డుండునంతదనుక దానికిఁ బ్రవేశించు నవకాశము దొరకదు. దుష్కర్ములనే విశేషించి యొనరించుప్రాణికోటులు పుట్టుచున్నవారు వారికర్మప్రవృత్తి సాగవలెను. దాని కడ్డుపడుటకు భగవంతునకు శక్తిలేదాయన రాదు. కర్మానుభవములుతప్పవన్న తనయాజ్ఞయప్రతిహతముగా సాగవలయును.

"యశ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధిమవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిమ్."

ఈ వాక్యము భగవదుపదిష్టమే కదా! అట్టి కట్టడి

కలికాలమున శ్రీహరి భూలోకమునరూపమును దాల్చియుండఁ గూడదనియే బ్రహ్మాదులు ద్వారక కరుదెంచి శ్రీహరికి విన్నవించిరి. భగవంతుఁడు నంగీకరించెను.

బ్రహ్మాదు లరుదెంచి శ్రీకృష్ణుని రమ్మనుటయు శ్రీహరి నేను వచ్చె యూహించితిననుచు వీర్యమదమత్తమగు నీయదు వంశము దుష్పథములం బ్రవర్తిల్లును. గాన లోకులకు బాధ కలుగును. దీనిని నుదముట్ట సంహరించి నేను మర్త్యలోకమును వదలిన నీవంశము వారు బాధింపకయుండ జగము మనఁగలదని పలుకుటయుఁ బిదపఁ గృష్ణుఁడు యాదవులనెల్లం బిలిచి బ్రాహ్మణశాపమును దలంచి ప్రభాసతీర్థమున కరిగిన మేలని తెలుపుటయు వారెల్ల రచ్చె యని యంగీకరించుటయు నెఱింగి యుద్ధవుఁడు భావికార్యగతుల నాలోచించి శ్రీహరి యింక లోకాంతరమున కరుగును యదువంశము నశించును. ద్వారక సముద్రమున మునుంగును. అని నిశ్చయించి పరమేశ్వరునికడ కరిగి స్వామీ! బ్రాహ్మణశాపమున నశింపకయుండ నీవంశము నుద్ధరింపఁజాలియు నీ వామార్గమున నాదృతింగాంచక యీ మర్త్యలోకమును వదలిపోవఁబూనితివి. నేను నీపాదపద్మముల వదలియుండఁజాలను. నన్నుం బిలుచుకొనిపొమ్మాయని పాదములపైఁబడి యంగలార్చెను. ఉద్ధవుఁ డిట్లు ప్రార్థింపఁగా శ్రీహరి యతని కంతవేగముగ ముక్తిగలుగుమార్గము లేదని యూహించి యతనికర్మము ననుసరించి కొంతకాలము తపం బొనరించి యొందఱో తనతత్త్వ ముపదేశించి పిదప ముక్తి నొందుపద్ధతి కలదని తలంచి తత్త్వము నుపదేశించెను. దీనిం బట్టి యాలోచింపఁగా

శ్లో. "కిం కర్మ కిమకర్మేతి కవయోఽప్యత్ర మోహితాః,
తత్తే కర్మ ప్రవక్ష్యామి యద్జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్.
కర్మణోహ్యపి బోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యం చ వికర్మణః,
అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం గహనా కర్మణో గతిః." ౧౭

"గహనా విషమా, దుర్జ్ఞేయా" అని శంకరభాష్యము.

అను నీగీతావాక్యమున భగవంతుఁడు స్వాభిప్రాయము నెంత చక్కఁగాఁ దెలిపెనో స్పష్టమగును. ఉద్ధవుఁ డత్యంత భక్తుఁడు. శ్రీహరియే పెక్కుతావుల నాతనిఁ జెలికాఁడా యని సంబోధించెనుకదా. అట్టి యాంతరంగికమిత్రుఁడే యైనను తత్కర్మము వెంటనే ముక్తికిం గొనిపోవఁజాలదనియుఁ, దచ్చిత్తము పరిపక్వమగుటకుఁ దపశ్చర్య యవసరమనియు నాలోచించియే సర్వజ్ఞుఁడు కావున శ్రీహరి యతనిమనస్సు పరిపక్వమగుటకుఁ దగినయుపదేశము చేసెను. మిత్రుఁడు శిష్యుఁడు నగువాని నుద్ధరింపకపోవుటకుం గారణము కర్మమార్గము దుర్భేద్యమని తా నాజ్ఞాపించినవిషయము సిద్ధాంతముచేయుటకేకాక మఱేమగును?

తొలుదొలుత హరి యుద్ధవునకు జ్ఞాన ముపదేశించుచునందుఁ బ్రధానముగా సమదర్శనుఁడవై తిరుగుమనెను.

శ్లో. "త్వం తు సర్వం పరిత్యజ్య స్నేహం స్వజనబంధుషు,
మయ్యావేశ్య మనస్సమ్యక్సమదృగ్విచరస్వ గామ్."

అనువాక్యమే పైయర్థమును దేటపఱచెడిని.

భూప్రదక్షిణమున ననేకలాభములు గలవు. బహువిధ జీవు లగపడుదురు. వారివారిం జూచినపుడు సమదృష్టి

స్థిరముగా నున్నదా లేదా యని పరీక్షించుకొనవచ్చును. వికారాకృతులం దిలకించినపుడును, సుందరతమాకారములఁ బరికించినపుడును సమముగా దృష్టి నిలుపవలయును అది లేదేని సమదర్శనుఁ డెట్టులగును?

"సర్వత్ర సమదర్శనః"

అనికదా భగవంతుని యాశయము. అది లేకపోయినచో నెన్నికర్మములు చేసిన నెన్నితత్త్వము లుపదేశరూపమునఁ బడసినను వ్యర్థములే యగునుగదా. ఇంద్రియనిగ్రహము ప్రధానమని తెలిపెను అది దొరకనిచో మనస్సునఁ గల భేదము తొలఁగ నవకాశమే లేదు.

శ్లో. "జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుక్త ఆత్మభూతశ్శరీరిణాం,
ఆత్మానుభవతుష్టాత్మా నాంతరాయై ర్విహన్యసే."

అను భగవద్వాక్య మాయుపదేశసార మనవలయు. జ్ఞాన మనఁగా వేదతాత్పర్యనిశ్చయము విజ్ఞానమనఁగా దానియర్థానుభవము. ఇవి కలుగవలయును. అనఁగా స్వేచ్ఛ ననుసరించి ప్రవర్తింపక వేదవిహితమగుమార్గము నాశ్రయించి దాని యర్థముచొప్పునఁ బ్రవర్తించి యనుభవమున నది సరిపడునట్లు చేసికొనవలయుననియే పైయుపదేశవాక్యసారము. ఏసమయమున కేది యుక్తమని తోఁచునో యదియే యుత్తమమార్గ మనుకొని ప్రవర్తింపరాదనియు, వేదము భగవదాజ్ఞారూపము కాన దాని ననుసరించినఁగాని భగవత్కరుణకుఁ బాత్రుఁడు కాఁజాలఁడని దానిభావము.

ఉద్ధవునకు శ్రీహరి క్రమముగా నాత్మతత్త్వప్రాప్తిసాధనముల నెఱిఁగించి బద్ధముక్తులలక్షణములు వివరించిసాధులక్షణ

భక్తిలక్షణముల విస్తరించి సత్సంగమహిమమును దెలిపి కర్మానుష్ఠానావశ్యకత్వము నుద్ఘాటించి, విద్యోదయప్రకారము తేటపఱచి, భక్తియోగము ముఖ్యమని బోధించి, ధ్యానయోగలక్షణము తెల్లముగావించి, యోగసిద్ధుల మనోగమ్యములుచేసి, ఆత్మభూతులను నిరూపించి, యాశ్రమధర్మముల నెఱుకపఱచి, జ్ఞానికిఁ గర్మాభావమని యెఱుకపఱచి, యమాదులను, భక్తిజ్ఞానక్రియాయోగములను, ద్రవ్యాదిగుణదోషములను,దత్త్వసంఖ్యాభేదనిర్ణయమును,బ్రకృతిపురుషవివేకమును, సాంఖ్యమును, గుణవృత్తిభేదములను, భగవదారాధనవిధానమును, జ్ఞానభక్తియోగసంగ్రహవిషయముల నూది చెప్పెను. ఈవరుస ననుసరించియే యెల్లరు ప్రవర్తింపవలయునని కాదు. ఈవిషయములు తెలియఁదగినవి. ఇందెవ్వాని కెద్ది కర్మానుసారము మదినాటునో యద్దాని నాశ్రయింపవలయును.

ఈయుపదేశమునఁ బెక్కుతావుల భగవదారాధన క్రమము చెప్పఁబడినది. అందు

"గృహీతమూర్తిత్రయ ఈశ్వరేశ్వరో
జగాద సప్రేమమనోహరస్మితః."

అనుభావ మనేకపర్యాయములు తెలుపఁబడినది. బ్రహ్మ విష్ణు శివరూపములను సృష్టిపాలనసంహార కార్యములకొఱకు ధరించువాఁడని దానిభావము. ఈముగ్గురు తత్స్వరూపులని కదా దానిసారము. ఆతఁ డెవ్వఁడు? పరబ్రహ్మము, సర్వశబ్దవాచ్యము, సర్వాధారము,సర్వవ్యాప్తము, దానియంశము బ్ర॥ వి॥ శంకరులు. అని శ్రీమద్భాగవతమే బోధించుచుంగా విష్ణువే శంకరునికంటె శ్రేష్ఠుఁడని యేల నడుముగ

కాని కలహమునకుఁ బూనవలయునో తోఁపకున్నది. ఆవాద మునకంటే నీచమగువాద మేమున్నది? శ్రీకృష్ణుఁడే

"విసృజ్యస్మయమానాన్ స్వాన్ దృశం వ్రీడాంచదైహికీం,
ప్రణమే ద్దండవద్భూమావాశ్వచండాలగోఖరమ్.
ఈశ్వరో జీవకళయా ప్రవిష్టో భగవానితి."

అని బోధించెనుగదా. దీనిభావ మేమి? కుక్కలకు, వానిం దినుచండాలునకు, గోవులకు. గాడిదలకు లజ్జమాని దేహా మానమునువదలి భేదదృష్టింబాటింపక సాష్టాంగనమస్కారము చేయవలయును. ఏభావమున? భగవంతునికళ యందున్నదని. అనఁగా సర్వత్ర వ్యాపించినతత్త్వ మొక్కటి కలదని యెఱింగినవారికి భేదభావము కలుగదనియేకదా సారము. ఇట్టులుండఁగా శివకేశవులలోఁ దారతమ్యము కలదనువారికి శ్రీహరి వాక్య మేమాత్ర ముపయోగించునో తెలియకున్నది. సర్వము హరిమయ మనవచ్చును. సర్వము శంకరమయ మనవచ్చును. ఎట్లు పొసఁగును? అనరాదు. ఈరెండునామములు నాపరమాత్మకుఁ గలవన్న నిశ్చయమున్న వారి కావేరు నభేదమున బుద్ధి భేదము కలుగఁబోదు. సర్వనామములు భగవంతునకుఁ జెల్ల వనువారి కాభేదము తప్పక కలుగును. వారలపై నాశ్రీహరికిఁ గృప కలుగదనుట నిశ్చయము.

"అయం హి సర్వకల్పానాం సధ్రీచీనో మతో మమ,
మద్భావస్సర్వభూతేషు మనోవాక్కాయ కర్మభిః."

అని సులభమగు నుపాయమును శ్రీకృష్ణుఁడు తెలిపెను. ఏది యాసులభోపాయము? సర్వభూతములయందు నేనే యున్నవాఁడనని మనోవాక్కాయవృత్తులచేత నాభావము కలిగి

యుండుట. మాటలచే నీభావము తెలిపిన లాభములేదు. దేహవ్యాపారములచేఁ దేటపఱచినంతనే లాభములేదు. మనోవృత్తిచేతంగూడఁ దెలుపవలెను. అనఁగాఁ త్రికరణశుద్ధిగా సర్వస్థలములయందుఁ బరమాత్మ యున్నవాఁడని తదితరము లేదని యెఱింగిననే భగవంతునికరుణ కలుగును. లేకయున్న సున్నయే. మాటలవలన లాభము భోజనమే కాని వేఱొకటి దొరకదు. ఇది మూఁటికి ముమ్మాటికి సత్యము.

ఇఁక నిందు యోగవిషయము వి షించి కలదు. దాని సారమేమనఁగా యోగాభ్యాసమునకు ఫలము ముక్తియే కాని వేఱొండుకాదు. అననదియే ఆవిషయమును బోధించుచు లోకమునఁ గొందఱుకు యోగులు వేషధారులై పరవంచకులై తిరుగుచుందురు. వారు స్వార్థపరులు. (సాపాటు రామన్నలు) వారిమాటలకు లోఁబడరాదు అని హరి తెలిపెను. వాస్తవముగా లోకమున నిపుడు పెక్కండ్రు యోగులు కలరు. వేదాంతులు కలరు. వారు పరవంచకులగుట సత్యము. అర్థార్జనమునకై పెక్కువేషములఁ దిరుగుచుఁ బామరులం ర్చుకొని ముక్తిప్రదాత లగుచుందురు. అట్టివారిమాటలకు లోఁబడువారు,

"రెంటికిం జెడిన రేవణ నాదునె నీరజేక్షణా"

యున్నట్లే యగుదురు. యోగి సర్వదా భగవంతునిపై మదిఁ జేర్చి తద్ధ్యాననిరతుఁడై యుండుంగాని పామరులగు శిష్యులను జేర్చుకొని తిరుగుచుండఁడు. "సర్వసంగవినిర్ముక్తః" అన్న గవద్వాక్యమేయీభావమునకుఁ బ్రమాణము. పరిపక్వజీవుఁడు దొరకినచో నాతని కుపదేశించునుగాని "యుపదేశించెదను

రండు. ముందు దక్షిణతెండు అది చూచినఁగాని నాకుఁ బైపని తోఁపదు" అని యుద్ఘోషింపఁడు కావున నట్టివారిని గాంచి మోసపోవువారు పామరులే యనక తప్పదు.

భగవదారాధనక్రమము.

దీనింగూర్చి యించుక వినుఁడు.

"అర్చాయాంస్థండిలేఽగ్నౌ వాసూర్యేఽప్సుహృది వాద్విజే,
ద్రవ్యేణ భక్తియుక్తోఽర్చేత్స్వగురుంమామమాయయా."

న న్నారాధించుమార్గము లివి. ప్రతిమయందో, భూమినలికి చక్రాకారమండలమో కమలాకారమండలమో యలరించి దానియందో, అగ్నియందో, సూర్యునందో, జలమునందో, హృదయమునందో, బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడగు బ్రాహ్మణునిం బ్రార్థించి యతనియందో, తనకుగురువగు నన్నుఁ గపటములేని భక్తితో నారాధింపవలయునని. ఇవియే యర్చారూపములని భగవంతుని భావము. దీనిసార మేమి?

"అర్చాదిషు యదా యత్ర శ్రద్ధామాం తత్ర చార్చయేత్,
సర్వభూతే ష్వాత్మని చ సర్వాత్మాహమవస్థితః."

అన్నభావమే కాదా. ఎవ్వనికిఁ బూర్వోక్తములగు ప్రతిమాదులయం దెప్పు డెద్దానియందు శ్రద్ధ గుదురునో యందు నన్నుఁ బూజింపవలయును. సర్వాత్మకుఁడ నగునేను సర్వభూతములయందు దనయందు నుందును. అని పై భగవద్వాక్యమునకుఁదాత్పర్య ము అనఁగా నేమనవునకేయర్చారూపమందు భక్తిశ్రద్ధలు కుదురునో యందుఁబూజించిన నేనుదృప్తుఁడ నగుదునని హరి యాశయము. దీనిచేఁ బ్రతిమాదులు నిమిత్తమాత్రములే యనియు భావనయే ప్రధానమనియు సారము. విగ్రహ

ములనుబూజించుటయు నందొకటిదేవాలయములే కట్టి యందే శిలామయమూర్తిని నిలిపి దానినే పూజింపవలయునన్నది దుర్వాద మనవలయును. దేవాలయములు పామరులకొఱకు నిర్మింపఁబడినవి. ఆవిధానమే ముక్తిదాయకముకాని వేఱొకటి కాదనుట మంచివాదముకాదు నిరాకారుఁడు సర్వాకారుఁడు నగుభగవంతు నేకాకారముగా ధ్యానించు టుచితముకానికర చరణాదివిభూషిత ప్రతిమయందే భావించు టుత్తమముకాదు. మానసికార్చన ముత్తమోత్తమమని మహాత్ము లనువదింతురు అదియే నిజమగుపూజ. పూజకు భక్తిప్రధానముకాని వస్తువులు కావు.

"భక్తస్య తు యథాలబ్ధైర్హృదిభావేన చైవహి." ౧౧.స్క.౦.౧౪.

భక్తుఁ డగువాఁడు దొరకినవస్తువులతో విధియుతముగాఁ బూజింపవచ్చును. లేదా ఆపదార్థములను మనస్సునందే భావించి పూజింపవచ్చును. భక్తిప్రధానముకాని పూజాద్రవ్యములు ప్రధానములుకావు. అనియే దీనిసారము. ఈభావమునే శ్రీహరి గీతాశాస్త్రమునందు.

"పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యోమేభక్త్యాప్రయచ్ఛతి,
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః. ౨౬
యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్,
యత్తపస సి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణం. ౨౭
శుభాశుభఫలైరేవం మోక్ష్యసే కర్మబంధనైః,
సన్న్యాసయోగయుక్తాత్మా విముక్తో మాముపైష్యసి. ౨౮
సమోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోస్తి న ప్రియః,
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయితే తేషు చాప్యహం.

అపి చేత్సుదురాచారో భజతే మామనన్యభాక్,
సాధురేవసమంతవ్యస్సమ్యగ్వ్యవసితో హి సః." 30. గీ.అ.

అని యుపదేశించెను. భక్తిప్రధానమని వస్తుసంభారము ప్రధానము కానేకాదని చేయుకర్మమునంతయు నాకర్పించినవాఁడు నాకుఁ బ్రియుఁడగునని, బాహ్యాచారము లనవసరములని,మనఃపరిశుద్ధిప్రధానమనిగీతాభిప్రాయము.నిర్జితేంద్రియుఁడు భక్తిచేఁ బత్రమో ఫలమో జలమో యేదో యొకటి సమర్పించిన నది పరమపావనమని గ్రహింతునని హరి పలికెఁగదా. ఆభావమే పై నాయూహానుస్థిరపఱచుచున్నది. ఈయారాధనాపద్ధతి నుపదేశించువైఖరింబట్టి పరిశీలింపఁగా భగవంతుని గనుఁ మార్గములలో భక్తిగలిగి సర్వగతునిగాభగవంతు నెఱుంగుట యనునదియే యని తేలెడిని. మఱియొక్కవిశేషము గలదు.

"యథా స్వనిగమేనోక్తం ద్విజత్వం ప్రాప్య పూరుషః,
యథా యజేత మాం భక్త్యా శ్రద్ధయా తన్నిబోధ మే."ర

తమతమ లోక్తమగుపద్ధతిచే సంస్కారముఁబొందిన బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యులు, నన్నెట్లు శ్రద్ధగలిగి పూజింపవలయునో, యామార్గముం దెలిపెదనని హరి పలికెను. బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్యులను ద్విజాతివారు పూజించుపద్ధతివేఱు అనియు, ద్విజత్వములేనిశూద్రు లారాధించుపద్ధతివేఱు అనియు భావము. ఫలము సమానమనియే సారము కులధర్మములను వదలరాదని శ్రీహరి యాజ్ఞయని మనము నిశ్చయింపవలయును. దానిచే భగవంతునిదృష్టిలో నొకజాతిఎక్కుడని వేఱొకజాతిఁ తక్కువయనిభావము కాదు. సర్వవర్ణములకుఁ బూజ సమానము కాదని యీవిధితాత్పర్యము. తొలుదొలుత జాత్యుచితధర్మములనాచ

రించుచు భగవంతు నారాధించి తదనుగ్రహమునకుం బాత్రుఁడై యెప్పుడు సర్వసమత్వమలవడునో సమలోష్టాశ్మకాంచనత్వము సిద్ధించునో యప్పుడు సర్వదర్శనుఁడు కావలయుననియు నట్టి వానికిఁ గులధర్మములుగాని యితరములగు విధినిషేధములు గాని యక్కఱ - దనియు నట్టిస్థితియం దాభక్తుఁడు సర్వమును భగవంతునిగానే చూచుననియు నీయుపదేశసారతమార్థమని యెఱుంగవలయును. అట్టిజ్ఞానికిఁ గర్మాభావమే యని యుపదేశించెను. ఆయుపదేశమునే ప్రధానమని యెల్లవారును గ్రహింపరాదు. అట్టి యోగ్యతగలిగినపక్షమున నాయుపదేశము పనికి వచ్చునని గ్రహింపరాదు.

"జ్ఞానవిజ్ఞానయజ్ఞేన మామిష్ట్వాత్మాన మాత్మని,
సర్వయజ్ఞపతిం మాం వై సంసిద్ధిం మునయో౽గన్." ఉ

అనికదా యాయుపదేశకాలమున భగవంతుఁడు పల్కెను. ఆస్థితియందు ప్రపంచధర్మముల ననుసరింపవలసిన యవసరమే యాజ్ఞానికి నుండదు. సర్వ మాజ్ఞానిచూపున కాపరమాత్మ రూపముగనే తోఁచును. అతని ధర్మములను మనము కూడ ననుసరించునెడల నన్నివిధములను దత్సమానులము కావలయును. అట్టియోగ్యతలేక యతనిధర్మముల నవలంబింతు మేని యధఃపతితుల మగుదుము. ఎంతదనుక సర్వసమత్వ మలవడదో యంతవఱకు వర్ణాశ్రమధర్మము లాశ్రయింపఁదగినవే యైయుండును. వదలినవాఁడు భగవత్కారుణకుం బాత్రుఁడు కాఁడు. భగవంతుఁ డుద్ధవునకు సాంఖ్యమును బోధించెను. దాని నించుక యరయుదము

సాంఖ్యము మోక్షకారణము కాదని కొందఱందురు.

కాని దానినుండియే భేదబుద్ధి తొలంగు నుపాయ మెఱుంగఁ దగియుండును.

శ్లో॥ "యద్విజ్ఞాయ ప్రమార్గ సద్యో
జహ్యాద్వైకల్పికం భ్రమమ్." ౧.

అని పరమాత్మ తెల్పెను. భేదనిమిత్తమగుభ్రాంతి సాంఖ్యముననఁగాని తొలఁగదు. భ్రమాత్మకజ్ఞానము నశించినఁగాని పరిశుద్ధజ్ఞాన మలవడదు. దానిప్రకాశముననఁగాని భగవత్తత్త్వనిధి కనఁబడదు. కావున సాంఖ్య ముత్తమోత్తమము. సాంఖ్యము నెఱింగినవారు భేదవాదమును దాఁటుదురు. పరమాత్మతత్త్వ మిద్ది యని కనుంగొన నర్హులగుదురు.

శ్రీకృష్ణుఁ డీరీతిగా సమస్తధర్మము లుపదేశించి యుద్ధవునకు దృఢభక్తిజ్ఞానములు కల్పించి బదరికాశ్రమమునకుం బొమ్మని యాజ్ఞ చేసెను. ఏల? అనునది యొకప్రశ్నమే యగును. బదరికాశ్రమము హిమాలయమున నున్నది. అందుండువారు శీతాదిబాధల కోర్చుకొనవలయును. అంతియగాక నిర్మానుష్యభాగమగుట నిస్సంగత్వ మలవడ నది యవకాశ మొసంగును. విశేషించి యందుఁ దపస్సిద్ధు లుందురు. సత్సంగతి యన్నింటికంటె నుత్తమమని పెద్దలంగీకరించిరి. ఏకాంతవాసము సత్సంగతియు నొక్కొక్కటియే భగవత్కరుణకుఁ బాత్రునిగాఁ జేయుననఁగా నిఁక నా రెండునుగూడిన నడుగ నేల? మఱియొక్క విశేషము కలదు. ఆశ్రమములెల్లఁ దపోనిరతులగు మహాత్ములచే నెప్పుడుఁ బవిత్రములుగాఁ జేయఁబడినవి. అందు నివసించి యించుక తపోనిరతి నవలంబించినను ఫలము విశేషముగా లభించును. అందుఁ దపోవిఘ్నము గలిగించుభూతకోటి యుం

డఁజాలదు. ఏవిఘ్నములేక తపస్సుసాగుట ముఖ్యముకదా. "శ్రేయాంసి బహువిఘ్నాని" యన్నమాట సుప్రసిద్ధమగుటయేకాక యనుభవైకవేద్య మగుచున్నది. కావుననే యందుల కరుగుమని వారి యాజ్ఞాపించెను. ఆయాశ్రమము నాకుఁ జక్కని యానందమును గూర్చునదియనియుఁ బలికెను. ఆమాట చేతనే మనస్సున కొకవిశ్వాస ముదయించును. దానఁ దపోనిరతి దృఢపడును. అదియేకదా కావలసినపని. ఆవిషయ మెఱింగియే భగవంతుఁ డాజ్ఞాపించెను. ఇట్టు లీయుద్ధవోపదేశము పురుషార్థదానక్షమమై యున్నది. దీనిని జక్కఁగా నెఱింగి యిం దేయంశమునైన ననుష్ఠానమునకుం దెచ్చుకొను వారు కృతకృత్యు లగుదురు.

మహామతులారా! శ్రీకృష్ణోపదేశానంతరమున సాగిన కథ యేమని విచారింపవలయును. శ్రీకృష్ణచరిత్రములు చాల వఱకుఁ బూర్తియైనవి. ఇంక భగవంతుఁడు గోలోకమున కరుఁగదలంచినకథ వ్రాయవలయును. దాని కించుకముందు శ్రీరాధామాధవులమాహాత్మ్యమును బరికింపవలయు. మానవులకుఁ దరణోపాయ మద్దానినుండియే కలుగును. కాన దానినించుక వ్రాసెదను. ఇంకను బెక్కుస్తోత్రము లున్నవి వానినెల్లఁ దడువ నవకాశములేదు. చరిత్రమునకు సంబంధించినవిషయములనే వ్రాసెదను. మన్నింతురుగాక.

సిద్ధాశ్రమమున శ్రీరాధాదర్శనము.

*రాజా! సిద్ధాశ్రమమాహాత్మ్యము నాలకింపుము. అది

* ఈకథ గర్గసంహితయందుఁగల ద్వారకాఖండమునఁ బదాఱవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినదని యెఱుంగునది. నారదముని యీను తెలుపువాఁడనియుఁ జ్ఞప్తిరించునది.

యుత్తమోత్తమము. దానిని స్మరించినంతనే పాపము లడంగును. ఆయాశ్రమమును స్మరించినంతనే శ్రీకృష్ణునితో వియోగము కలుగదు. అట్టి సిద్ధాశ్రమమాహాత్మ్యమును బెద్దలు పెక్కురీతులం దెలుపుచుందురు. ఏమానవులుగాని దానిదర్శించినంతన విష్ణుసాలోక్యముగల్గుభాగ్యము నొందుదురు. దానిని స్పృశించినంతనే విష్ణుసామీప్యము గల్గును. అందు స్నానము చేసిన సారూప్యసిద్ధిగల్గును. అందు నివసించినయెడల సాయుజ్యసిద్ధికలుగు. శ్రీహరికి రాధికకు శాపకారణమున వియోగము గ-గియుండినతరుణమున రాధాంబిక యాక్షేత్రమాహాత్మ్యమును విని యందు నత్యంతపావనమగు తీర్థరాజమున స్నానము చేయందలంచెను. వైశాఖమాసమున సూర్యగ్రహణము రాఁగానాసుసమయమున రాధ కదళీవనమునసున్నది. కానఁ బ్రయాణముచేయఁగోరెను. గోపికలంగూడి కదలెను శ్రీదాముని శాపము ముగియవచ్చెను. అత్తఱి శిబికనెక్కి యానర్తదేశములయందుఁ గలసిద్ధాశ్రమమునకుఁ బ్రయాణముచేసెను. భగవంతుఁ డావిషయము నెఱింగి పదాఱువేల గోపికలంగూడి ముందే యందుఁ బ్రవేశించెను. రాధిక ననుసరించి యుద్ధవీరులగుయాదవు లెందఱో పోయిరి. సిద్ధాశ్రమమున కరిగి యారాధాదేవి విధివిహితముగా స్నానముచేయ నుపక్రమించెను. ఆమెతోడ నాపుణ్యతీర్థమున స్నానముచేయఁగోరియున్న ద్వారకానగరవాసులెల్ల నందుఁ జేరిరి. కాని వారినెల్లఁ బోవకుండ శస్త్రపాణులగుభటు లాజ్ఞ పెట్టిరి. స్త్రీలెల్ల జలములందిగిరి. కొందఱందు స్నానముచేయవచ్చినదేవి యెవ్వర్తుక యని యడుగసాగిరి. ఏలన నారాధాజన్మరూపము లత్యద్భుత

ములుగా నుండెను. ఈదేవి యేమహాపురుషుని భార్యయగు? ఏయదృష్టవంతుని కుమారిత? యని గుసగుసలుపోవసాగిరి. కొందఱు శ్రీకృష్ణునికడంజేరి మహాత్మా! నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు. నీవెఱుంగనివా రీభువనముల నెందైన నుందురా? ఈ దేవి వృత్తాంతము నెఱిఁగింపుమని కోరిరి. వారి ప్రశ్నము నాలకించి భగవంతుఁ డిట్లు చెప్పెను.

ఈదేవి వృషభానునిపుత్త్రిక, సుప్రసిద్ధింగన్న రాధిక యనఁబరఁగును. వ్రజేశ్వరి యనియు గోపికాధీశ్వరి యనియు, నీమెనే పిలుతురు స్నానార్థ మీతీర్థమునకు వచ్చెను. ఆమెకు స్నానముచేయునపుడు సందడిగలిగినట్లు తోఁపకుండఁ జేయ భటులు మిమ్మడ్డుచున్నవారు. ఆమెమాహాత్మ్యమత్యద్భుతము. అని శ్రీహరి తెలుపఁగా విని మానినీమణి యనఁబరఁగు సత్యభామ శ్రీహరితో నిట్లుపలికెను. ఆమె సపత్నులలోఁ దాను కత్తముురాలనని రూపసంపదగలదాననని యూహించుకొను స్వభావము కలది. శ్రీకృష్ణా! ప్రాణేశా! రాధయే రూపవతి యగునా. నేనుగాదా. రూపౌదార్యగుణములుగలదాన నని నన్నెందఱో భూషించిరి శతధన్వుఁడు నామూలమునఁగదా చే హతుఁడయ్యెను. అక్రూరకృతవర్మలు నాకై నీవు భయ పెట్టఁగాఁ బాఱిపోయిరి. స్యమంతకమణి నాయింట నుండును. దానిమహిమ మెల్లరకుఁ దెలిసినదియేకదా. దానిని నాతండ్రి కదా యొసంగెను. దాన నాసౌధ మెంత సంపత్సమృద్ధముగ నున్నదో నీవెఱుంగవా? నాయందుఁగల ప్రేమమునఁగదా వు నన్ను గరుత్మంతునిపైఁ గూరుచుండజేసి నరకాసుర యుద్ధమును గాంచునిమిత్తము ప్రాగ్జ్యోతిషపట్టనమునకుం

గొనిపోయితివి. నాదయచేతఁగదా యాపురమునుండి నీకు భార్యలు, పెక్కండ్రు వచ్చిరి. ఛత్రము కుండలము లట నీకు దొరకలేదా. దానికిం గారణము నేనే కాదా. శ్రీకృష్ణా! నాకోరికను ఫలింపఁజేయఁగోరికదా నీ వైరావతసమానము లగు గజములను దెచ్చితివి. నాకైకదా శతముఖునితో విరోధముగొంటివి. నాయింటఁ బారిజాతమును నిలిపితివి. నీవు లోఁబడినది నాపాతివ్రత్యమును గోరియేకదా. సర్వద్రవ్యము లతో నిన్ను నారదమునికి దానమిచ్చితినే, అది నాయందు. నీకుఁ గలప్రీతిచేఁగాదా. కావున నాసమానతంగాంచు నంగ నామణు లెవ్వరును లేరనియే తలంతును. రూపౌదార్యముల నాకు నీడుచేయఁగలవారు గలరా? ఈరాధ యేపాటిది? రుక్మిణీ! నీకంటె రాధ యెక్కుడని హరి పలుకుచున్నవాఁడు. అని హెచ్చరించి తక్కుంగలహరిపత్నులఁ బురికొలిపెను. సత్యభామ యీరీతిఁ బ్రోత్సహింపఁగా స్త్రీస్వభావమున వారెల్ల శ్రీహరిం గాంచి యిట్లు ప్రశ్నించిరి.

శ్రీకృష్ణా! మున్ను రాధామాహాత్మ్యమును బెక్కుసారులు వర్ణించుచుండఁగా వింటిమి. నీ కత్యంతప్రియురాలని యెఱింగితిమి. అట్టి యాయుత్తమాంగనను జూడఁగోరెదము. వ్రజేశ్వరికదా యారాధ. నీయెడఁబాటున మిగుల ఖిన్నురాలై స్నానార్థ మరుదెంచిన యాపురంధ్రీమణిని దర్శింపఁగోరుదు మనిరి. హరియు నట్లే యగుఁగాక యని యాయష్టపత్నుల తోను, బదాఱువేలభార్యలతోను బయనము సాగించెను. అత్తఱి రాధిక బంగారుశిబికనెక్కి దాసీగణముకొలువ స్నానా ము వచ్చుచుండెను. స్నానఘట్టమునకు సమీపమున నా

శిబిక యుండెను ఆమెస్థానమునకు వచ్చుటెంతింగియే యెవ్వా రిని రాకయుండ భటులు శస్త్రపాణులై నిలిచి యెవ్వారిని దీర్ఘజలముల దిగక యుండ నడ్డుచుండిరి. రాధిక యత్తరి మానసమున శ్రీకృష్ణునంఘ్రికమలయుగళమును ధ్యానించుచుఁ దద్గతమానసయై యుండెను. దూరమునుండియే యారాధికను గృష్ణపత్నులు రుక్మిణీసత్యభామాప్రభృతులు దర్శించిరి. ఆదేవీ రూపమును గాంచినంతనే మోహితలై మూర్ఛనొందిరి. సూర్యరశ్ములచే నక్షత్రములవలె రాధాతేజస్సులచేతఁ బరా భవమునొంది యేమియుం దోఁపక తమలోఁ దమ రిట్లు చెప్పు కొనఁబూనిరి. అక్కలారా! ఈరూపము త్రిలోకములఁ గని విని యెఱుంగము. విస్మయ దేయభిప్రాయమునొందితిమో చూచినప్పు డట్టిభావమే పొందుచున్నాముకదా. ఏమి యీరూపము? అని పలుకుచు శ్రీకృష్ణునింగూడి రాధాపరిసర మునకుంబోయిరి. వారినేత్రములా రాధారూపమునందే లగ్న ములై మరలి రాఁజాలవయ్యెను.

రాధాకృష్ణసమాగమము.

* శ్రీకృష్ణమూర్తి పట్టపురాణులంగూడి వచ్చుచుం డుటం దిలకించి గోపికలెల్ల జయజయనినాదము లొనరించిరి. త్వరపడి రాధిక సమీపించి దోసిలొగ్గి నేత్రకమలములనుండి యానందబాష్పకణములు జాలువాఱ రత్నసింహాసన మొసంగి సంతోషమున నిట్లు పలికెను. పరమేశ్వరా! నీయాగమనమున నాజన్మము ధర్మము సఫలము లైనవి. సిద్ధాశ్రమస్థానము

* ఇదియు గర్గసంహితద్వారకాఖండమునందలి పదునేడవయధ్యా యమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

సఫలమైనది. లోకముల జయించినకంసుఁడు నీవలన భీతుఁడయ్యెను. నామాటచొప్పున శంఖచూడుఁడు నీచే హతుఁడయ్యెను. నాయందుఁ గలప్రీతిచే వ్రజమున వైభవముచూపఁబడినది. శక్రునకు మానభంగముకూడఁ జేయఁబడినది. నాకారణముననే ప్రజరక్షణార్థము గోవర్ధనపర్వత మెత్తఁబడినది. స్వేచ్ఛానురూపముగా రాసవిహారము సాగినది. ఇదంతయు నీవొనరించిన నరలోకవిడంబనము. నాసహాయమున నిన్నియు సాగించితివి!

అని పలుకుచుఁ జంద్రానన యనుచెలి పురికొలుపనా రాజపత్నులనెల్ల బహూకరించెను. రుక్మిణిని జాంబవతిని, భామను, సత్యను, భద్రను, లక్ష్మణను, గాళిందిని, మిత్రవిందను, బహూకరించి వారిం గలిసి తక్కుంగలహరిపత్నులనాదరించెను. వారి నాలింగనాదులందనిపి రాధికయిట్లుపలికెను. చంద్రుఁ డొక్కఁడే. చకోరములసంఖ్యములు. సూర్యుఁ డొకఁడు. పెక్కునేత్రములు. శ్రీకృష్ణచంద్రుఁ డొక్కఁడు. భక్తురాండ్రనగు తోఁబుట్టువులమగు మనము పెక్కండ్రము. పద్మములసారమును భృంగ మెఱుంగును. రత్నప్రభావమును బరీక్షకుఁ డెఱుంగును. విద్యాప్రభావంబును విద్వాంసుఁ డెఱుంగును. కావ్యమహిమమున గవీంద్రుఁ డెఱుంగును. వేలకువేలు జనులుండఁగా రసప్రభావమును రసికుఁడే యెఱుంగును. ఓరాజకన్యకలారా! కృష్ణప్రభావము నాలాగే కృష్ణభక్తుఁడే యెఱుంగును.

రాధికసంభాషణముల నాలకించి భీష్మకునిపుత్రికయగు రుక్మణీదేవి సపత్నులంగూడి యిట్లు బదులుచెప్పెను. ఓవృషభానుపుత్రీ! రాధాదేవీ! నీవు ధన్యురాలవు.

నీభక్తిభావమున నీ శ్రీహరి వశంగతుఁ డయ్యెను. శ్రీకృష్ణుని కథల ముల్లోకముల నుండువారు వినుతించుచుండఁగా నా శ్రీహరి నీవార్తలనే మాకెల్లఁ జెప్పుచుండును. నీహరి భావలక్షణమును వింటిమి అట్లే చూడఁ గంటిమి. ఇది చిత్రముగాఁ దోఁపకున్నది. మాశిబిరములకు రమ్ము. నిన్నుఁ దోడ్కొని పోవుటకే యిచ్చటికివచ్చితిమి. అని ప్రార్థించి యాదేవిం దోడు కొని తనశిబిరమునకు వచ్చెను. ఎల్లరంగూడి యాదేవి సాదరంబుగా గారవించెను. ఇష్టాలాపాలాదుల నారాత్రి కొంత గడపి వారివారిని శిబిరములకుం బంపి తానుహరికడకరిగెను.

శ్రీహరి శయనించి పలుకకుండెను. ఏల నిదురింపలేదని రుక్మిణి హరి నడిగెను. కొంచ మూరకుండి చిఱునవ్వున నిట్లు భాషించెను. ఆరాధిక ప్రత్యుత్థానాదులచే నిన్ను బహుమానించెనుగదా. నీయందు విశేషించి దయగలదయ్యెంగాదే. ప్రతిదిన మారాధ శయనింపఁబోవుచుఁ బాలుత్రాగును. నేఁడామె పాలు త్రాగదయ్యెను. అందువలన నాకన్నులు నిద్రాసుఖ మనుభవింపఁజాలకున్నవి. నాకు నిద్రపట్టకుండుటకు హేతు విదియే. అని శ్రీహరిపలుకఁగాఁ జెంతనున్నసపత్నులం బిలిపించి వారింగూడి పరమాదరమున నుష్ణదుగ్ధములం గైకొని రాధాసమీపమున కరిగెను- రాధికకు నుష్ణములై శర్కరామిళితములగు దుగ్ధములం ద్రావించెను. తాంబూల మిచ్చెను. సత్యభామాదులంగూడివచ్చి శ్రీహరి కావృత్తాంతము నెఱింగించెను పిదప శ్రీకృష్ణపాదారవిందములను సేవించెను. అత్తఱి శ్రీహరి రాధాభక్తిని వెల్లడింపఁబూని యెల్లరు చుండఁగా నిట్లుపలికెను. రుక్మిణీ! నాపాదారవిందములు

రాధాహృదయారవిందమున విరాజిల్లుచుండును. రేయింబవళ్లు ప్రశ్రయపాశబద్ధమై కదలకున్నవి. అన్నమాట లాలకించి రుక్మిణ్యాదులు శ్రీహరికి రాధపైఁ గలప్రీతికి విస్మయమొందిరి. రాధాసమానురాలు మనలో నొకతుకయు లేదని నిశ్చయించిరి.

సిద్ధాశ్రమమున రాసోత్సవము.

*శ్రీహరికి రాధికపైఁ గలయధికప్రీతి నెఱింగి రాజపుత్రికలెల్ల రాసోత్సవమును దర్శింపఁగోరి యిట్లు శ్రీహరిని బ్రార్థించిరి. మహాత్మా! నీభక్తి గలుగుటం జేసి యీగోపికలెల్ల ధన్యలే యగుదురు. రాసోత్సవమున నిన్నుంగూడి విహరించు నదృష్టముగలవారలైరి కదా. మాధవా! బృందావనమున నే విధి ననుసరించి రాసోత్సవ మొనరించితివో యావిధానమును జూడఁగోరుచున్నారము. నీ వంగీకరించిన నాభాగ్యము కలుగును. రాధికయు గోపికలు వ్రజాంగనలు మేమును గలిసి రాసోత్సవ మొనరింతము. మామనోరథమును జగన్నాథా! పూర్ణమగునట్టు లొనరింపుము. రాసక్రీడ జరగనిచో మా వాంఛలు నెఱవేఱవు. ఆప్రార్థన మాలకించి వారి నా రాసోత్సవమున మోహపరవశలనుగాఁ జేయ నెంచి శ్రీహరి నవ్వుచు నిట్లు పలికెను.

కాంతామణులారా! రాసేశ్వరి యగు రాధిక రాసోత్సవమునఁ బాల్గొన నిష్టపడునేని సాగుఁగాక. ప్రార్థించి తెలిసికొనుఁడు, అనుమాట శ్రీహరి వదనాంబుజమునుండి వెడలఁగనే రుక్మిణీ ప్రభృతి రాజపత్నులు రాధను గాంచి నమస్కరించి

* ఇదియంఁబదునెనిమిదవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

ప్రార్థించిరి. వ్రజసుందరీ! రాసేశ్వరీ ! శ్రీహరిప్రియా ? రాధాదేవీ! రాసోత్సవమును జూడఁగోరుదుము. మావాంఛలు ఫలింపఁజేయుమా. నీవేకదా రాసేశ్వరి వగుదువు మామనోరథములఁ దీర్పుమా అనిప్రార్థించుటయు, సోదరీమణులారా!* రాసేశ్వరుఁడు శ్రీహరియగు పరాత్పరుఁడు. సజ్జనకృపాళువు. అట్టి శ్రీహరింగూడి రాసోత్సవమున విహరింప మీకు మనస్సుగలదేని రాసోత్సవము సాగుఁగాక. నిరుపమానసేవావిశేషముల చేతను, బరమభక్తిచేతను భగవంతుని వశపఱచుకొనుఁడు. అని రాధ పలికెను. ఆమాట లాలకించి యెలరు నాహరిని వేఁడిరి. శ్రీమాధవుఁడును బూర్ణిమాత్రియామయందు సిద్ధాశ్రమమునఁ బ్రదోషకాలమునందు రాసోత్సవమున కారంభించెను. ఆరాసక్రీడయందు రాధామాధవు లొక్కచో నిలువంబడిరి. వారి దాంపత్య మద్వితీయమై నేత్రోత్సవదాయకమై యుండెను. ఎందఱు గోపకన్యకలో ఎందఱు రుక్మిణ్యాదిరాజకన్యకలో యందఱుగా శ్రీహరిరూపములం దాల్చి నిలిచెను. వేణు మృదంగాది వాద్యములు చెలరేఁగెను. కలకంఠులెల్ల నిరుపమకలస్వనములఁ బాడఁజొచ్చిరి. కాంతామణులమంజీర మృదుమహితనాదములు, మొలనూలు గజ్జలధ్వనులు కలిసి హోరుకొనియెను. అత్తఱి నాగోపాలబాలకుఁడు కోటికందర్పుల వీసడించులావణ్యముకలిగి పూలమాలికలు వెలయఁ గుండలమండితుఁడై పీతాంబరముదాల్చి కిరీటకటకాంగదములు

---

* రాసేశ్వరస్య పరమస్య సతాం కృపాళో రంతుం మనో యది భవేత్తు తదాత్ర రాసః, శుశ్రూషయా పరమయా పరయాచ భక్త్యా సంపూ వశీకురుత ప్రియేష్టాః. అని మూలము.

వెలయ నిరుపమాన తేజం బలరారఁగా రాసేశ్వరియగు రాధి కంగూడి పాడ నారంభించెను. తారాగణంబులం గూడినచం ద్రునింబోలి కనఁబడుచుండెను. ఆ రాసోత్సవము త్రియామయం దంతయు సాగినను క్షణకాల మట్లు తోఁచెను. రుక్మిణీప్రభృతి రాజపత్నులమనోరథములు ఫలించెను. పరిపూర్ణుఁడై పరాత్ప రుఁడై పురుషోత్తముఁడగు శ్రీకృష్ణుని దర్శించి రాసోత్సవాంత మున నిట్లు ప్రార్థించిరి

మహాత్మా! నీమనోహరరూపము నీ రాసమండపమునందుఁ జూడనోచితిమి. బ్రహ్మానంద మనుభవించితిమి. మహర్షుల వలె మేము నున్నవారము. ఈలాటియుత్సవము వేఱొక్కటి కలదని వినియుండలేదు. కలుగఁబోదు. ఇందుఁ గోట్లకొలఁది గోపికలున్నవారు. పదాఱువేలపత్నులు గలరు. మాచెలికత్తె లసంఖ్యాకలు గలరు. ఎనమండ్రు పట్టపురాణులు గలరు. బృందా వనమునందు నిట్టి యుత్సవము సాగియుండునా యని తోఁచె డిని. అనుటయు నాహరి రాధికను బ్రశ్నింపుఁడు. మీమనో రథముల నామెయే తీర్చును. అనుటయు వా రారాధికను రాసోత్సవమునుగూర్చి ప్రశ్నించిరి. ఆమెయు నిట్లు పలికెను. సోదరీమణులారా! బహుకాంతాగణ సమన్వితమయిసాగుట నీ రాసోత్సవము బృందావనప్రవృత్త రాసోత్సవమునకంటె మిన్నయే యనఁదగదు. బృందావనము నిరుపమానము. బహు విధభూరుహలతా సంకీర్ణము. ప్రేమభారాసతలతామండితము. మధుమత్తమధువ్రతము. ఇది సిద్ధాశ్రమము. దాని కిదిసాటి యనరాదు యమునానదీమాహాత్మ్యము వర్ణనాతీతము. మాధ వీలతామండపములు పుష్పభారావనతలతామండితములు

వర్ణింప శక్యములా? ప్రేమభరమున మధురస్వరములఁ గూయు పక్షుల వినుతింపఁదరమా? లోలాళిపుంజములగు నికుంజములు దివ్యమందిరములుగ నందుండ వానిఁ బొగడఁగలవా రెవ్వరు? పద్మపరాగములంగొని శరీకశముల వెదఁజల్లుచు మందమంద గమనంబున వీచు నాబృందావనవాతపోతముల పిండుఁగొం డాడ ననువుపడునే? మహోన్నతశృంగములు మనోహరము లుగా వెలయ నలరు గోవర్ధనమహీధర మిట్టిదని నిర్ణయించి వర్ణింప సాధ్యమే? అట్టిబృందావన రాసోత్సవ మనన్వయాలంకా రమును కుదాహరణము. చల్లగాలి వీచుచుండ జలశీకరములు సోఁకుచుండ యమునాపులినతలము సుఖాకర మనక తప్పునా? వేణువును దాల్చి బర్హిబర్హాభిమండితుఁడై వనమాలావిభూషి తుఁడై యలరు శ్రీకృష్ణుని బృందావన రాసోత్సవశృంగార మనుపమానము కాదా.

అని యిట్టు లాబృందావనమున మున్ను సాగిన రాసవి హారమును రాధిక వర్ణించుచుండఁగా, రుక్మిణీప్రముఖకాంతా మణు లచ్చెరువందిరి. మే మధికముగా శ్రీహరికిఁ బ్రియలమను గర్వమును వదలిరి. అంత శ్రీహరి సిద్ధాశ్రమమున రాసోత్సవ మునుండి విరమించి రాధంగూడి గోపీబృందము సేవించుచుం డఁగా భార్యలంగూడి ద్వారకానగరమును బ్రవేశించెను. రాధాదేవి శతవర్షములు వియోగార్తిఁ గుందుచున్నందున నాయార్తి పాయఁగా నా మెచెంత నుండెను. ఇది సిద్ధాశ్రమ ప్రవృత్తరాసోత్సవము. ఈచరిత్రము సర్వపాపహరము శ్రద్ధ గాఁ బఠించుటమాత్రము చాలదు. ఆశ్రీహరిని రాసవిహారోచి

తవేషుని ధ్యానించి మనస్సున నిలుపవలయు. దాననే సకలా భీష్టములు సిద్ధించును.

మహాశయులారా! ఈరాసోత్సవమున నొకరహస్యము కలదు. రాసోత్సవ మనఁగా శ్రీకృష్ణు నారాధనక్రమముల యందు నొకపద్ధతి. కొందఱు శ్రీహరి నర్చారూపములఁబుష్పా దులఁ బూజింతురు అదియే వారిఁ దరింపఁజేయఁజాలును. కొందఱు భగవన్మంత్రమును జపింతురు. అదియే వారి నుద్ధ రించును. కొందఱు మంత్రముచేత హోమముచేయుదురు. అనఁగాఁ దేజోరూపమును ధ్యానింతురని సారము. అదియే వారిని గడతేర్చును. కొందఱు మంత్రబీజముల సర్వాంగముల యందు విన్యసింతురు. న్యాసఖండమున నావిధి కలదు. అదియే వారి హరిపాదములకడకుం జేర్చును. కొంద ఱాశ్రీకృష్ణుని వర్తనములుగల గేయములఁ బాడుచు నృత్యము సల్పుదురు. అదియే వారల ముక్తులనుగాఁ జేయును. ఈమార్గములలో నెవరి కేది యుత్తమమని తోఁచునో వారు దాని నాచరింప వచ్చును. అన్నియు సమానఫలములనేయొసంగును భక్తిదృఢ ముగా నెలకొనిననే యీమార్గములలో నేదియేని ఫలము నిచ్చును. లేకున్న శూన్యమే. 'యావత్తైలంతావద్వ్యాఖ్యాన' మ్మనున్యాయము తప్పునా? ఇందలిరహస్యము దృఢభక్తి కలిగి యున్నచో నేమార్గమున భగవంతు నారాధించినను ఫలించు ననునదియేకాని యింకొక్కటి లేదు. ఇఁక ననంతరకథల నాల కింపుఁడు.

శ్రీకృష్ణమాహాత్మ్యము.

* నారదముని బదరికాశ్రమమునకుంబోయి నారాయణ మహర్షిని దర్శించెను. బదరీవనమున నాయాశ్రమ మున్నది. పరమపావనతరువరము లందున్నవి. పుంస్కోకిలములు కుహూ నాదములు చేయుచుండును. దుష్టమృగములు కొన్నికలవు గాని యవి పరమసాధువులుగా నుండెను. మహర్షిప్రభావమున భయ మనునదియే లేక యాయాశ్రమము పరమశాంతమై యుండెను. మహారణ్యమునడుమ నదియున్నను ప్రవేశింప సాధ్యముగాకయున్నను స్వర్గమునకంటె మనోహరముగా నుండెను. దానిచుట్టును మహర్షులయాశ్రమము లనేకము లున్నవి. చందనతరువరములే విశేషసంఖ్యాకములు గలవు. పారిజాతవనములు చుట్టునున్నవి. నారదముని నారాయణమునిని జూచినపుడాముని మహర్షులనడుమఁ గూరుచుండి యధ్యాత్మరహస్యములఁ దెలుపుచుండెను. యోగులలో యోగి గురువులలో గురువు. పరమమై బ్రహ్మమై స్వరూపమై ఈశ్వరుఁడై యున్న శ్రీకృష్ణుని జపముచేయుచుండెను. ఆనారాయణ మునివర్యుం గాంచి నారదుఁడు వినీతుఁడై సాష్టాంగనమస్కారము లాచరించెను. నారదుం గాంచినంతన లేచి యాలింగనమొనర్చి పరమాశీర్వాదముల నొసంగి స్నేహభావమునఁ గుశలప్రశ్నముగావించి యాతిథేయసత్కారము లాచరించి యుచితాసనమునఁ గూరుచుండఁజేసెను. మార్గాయాసము తొలంగ నారదముని సనాతనుఁడై భగవంతుఁడై సర్వవేదవేదాంతముల

---

* ఇయ్యది బ్రహ్మవైవర్తపురాణమున బ్రహ్మఖండమున నిరువది తొమ్మిదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

నెఱింగిన నారాయణమహాముని గాంచి యిట్లు ప్రశ్నయ మునఁ బ్రశ్నించెను. మహాత్మా! జ్ఞానము నెఱుంగఁగోరి వచ్చితిని. నామనస్సు మిగులఁ జంచలమై నిగ్రహింపఁ దరముగాక యున్నది. మనస్సు పురికొలుపఁ బ్రాక్సుకృతవశమున నీపాదారవిందములఁ గాంచ వచ్చితిని ధన్యుఁడనైతిని ఇప్పుడు జ్ఞాన విశేషము నెఱింగి సఫలమనోరథుఁడనుగాఁ గోరివచ్చితిని. ఏచోట శ్రీకృష్ణోపాఖ్యానము వినంబడునో యాచోటు సేవింపఁదగినది. జన్మమృత్యుజరాబాధల నపహరించునదియు, బ్రహ్మ విష్ణు శివ మహేంద్రాదులు నిరంతరము ధ్యానించుచుండు నదియు, మహర్షులు మననము చేయుచుండునదియు నగు శ్రీకృష్ణ చరితము వినఁ గోరుచున్నాఁడ. ఎవరినుండి సృష్టి వెలసెను? సర్వేశ్వరుం డెవ్వఁడు? సర్వవ్యాపకుం డెవఁడు? సర్వకారణ కారకుఁ డెవ్వఁడు? అట్టిపరమాత్మకు రూప మెద్ది? కర్మ మెట్టిది? చక్కఁగా విచారించి చెప్పి నన్నుఁ గృతార్థుని జేయుము. నీ వాగమృతమును గ్రోలఁ గోరియే యిచ్చటికి కేతెంచితిని. అను నారదునిప్రశ్నము నాలకించి నవ్వుచు భగవంతుఁడు నారాయణమహర్షి భవసాగరతరణక్షమ మగుసత్కథను వచియింప నారంభించెను.

భగవన్నుతి.

* నారదమునీ! నీప్రశ్నము నుత్తర మిచ్చెదను భగవద్వినుతియే యందులకు సమర్థమగును. అందుఁ బ్రతిపాద్య

శ్రీనారాయణకృతకృష్ణస్తుతిః.

లంబోదరో హరిరుమాపతిరీశశేషబ్రహ్మాదయస్సురగణా మనవో

* ఇదియుఁ బూర్వోక్తపురాణఖండమునఁ గల ముప్పదియవ యధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

వస్తువు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయే యగును. తన్మయమే దేవతావ్యూహము. ప్రపంచమెల్లఁ దన్మయమే యగు. నారదా! గణాధిపతిప్రముఖులు మహర్షులు త్రిమూర్తులు దిక్పాలకు లింద్రాదులు లక్ష్మీవాణీపార్వతులు భక్తిచేనే శ్రీకృష్ణుని పాదారవిందములను దలంతురో నీవును దానినే యాశ్రయింపుము. సంసారసముద్రము మిగుల గంభీరము. అతిభయంకరము. బడబాగ్నియు ఘోరభుజంగములు క్రిక్కిరిసి యుండ ఘోరమైనది దాని నెవ్వరు దాఁట నూహింతురో వారు శ్రీకృష్ణ పాదారవిందములదాస్యమును గోరి సేవింపవలయును. శ్రీకృష్ణమూర్తి గోవర్ధనపర్వతము నెత్తెనని వినుతించుట యంత మంచిది గాదు. దంష్ట్రాగ్రమునందుజలముల మునిఁగినభూచక్రమంతయు నిల్పిన మహాత్మున కిది యొక గొప్పకార్యమా? సర్వప్రపంచము లా

మునీంద్రాః, వాణీ శివా త్రిపథగా కమలాదికాంశ్చ సంచింతయేద్భగవతశ్చరణారవిందమ్. ౧. సంసారసాగరమతీవ గభీరఘోరం దావాగ్నిసర్పపరివేష్టితచేష్టితాంగం, సంలంఘ్య గంతుమభివాంఛతి యోహి దాస్యం సంచితయేద్భగవతశ్చరణారవిందమ్. ౨. గోవర్ధనోద్ధరణకీర్తిరతీవ ఖిన్నా భూర్ధారితా చ దశనాగ్రత ఏవ చార్ద్రా), విశ్వాని లోమవివరేషు బిభర్తి రాదేస్సంచితయేద్భగవతశ్చరణారవిందమ్. 3. వేదాంగవేదముఖనిస్సృతకీర్తిరంశైర్వేదాంగవేదజనకస్య హరేర్విధాతుః, జన్మాంతకాదిభయశోకవిదీర్ణదేహస్సంచింతయేద్భగవతశ్చరణారవిందమ్. ౪. గోపాంగనావదనపంకజషట్పదస్య రాసేశ్వరస్య రసికారమణస్య పుంసః, బృందావనే విహరతో వ్రజవేషవిష్టోస్సంచింతయేద్భగవతశ్చరణారవిందమ్. ౫. చతుర్ముఖేషపతిశో జగతాం విధాతా తత్కర్మవక్తుం కథితుం భువి కస్సమర్థః, త్వం చాపి నారదమునే పరమాదరేణ సంచింతనం కురు హరేశ్చరణారవిందమ్. ౬. యూయం వయం తస్య కలాకలాంశాః

కృష్ణమూర్తి లోమములుగదా. కావున నీ వాభగవత్పదారవిందములను భజింపుమా. ఉపనిషత్తులనుండియు వేదములనుండియు నెవనికీర్తి యెఱుంగఁదగునో బ్రహ్మకుంగూడ సృష్టికర్త యెవ్వఁడో యెవనిభక్తిచే జన్మమరణాదిభయములుండవో యట్టి పరమాత్మపదాంబుజములను ధ్యానింపుము. గోపికాకాంతల ముఖారవిందములకు షట్పదప్రాయుఁడై రాసేశ్వరుండై రసికారమణుఁడై (రాధాప్రాణనాథుఁడై) పరమపూరుషుఁడై బృందావనమునందు గోపవేషమున విహరించుచున్న గోపాలకృష్ణుని పాదపద్మముల నారాధింపుము. లోకములఁ బుట్టించినబ్రహ్మ యేభగవంతుని నిమేషమాత్రమున మృతినొందునో అట్టి హరిచరిత్రముల వర్ణింప నెవ్వఁడు శక్తుఁడు? నారదా! యామహానుభావుని చరణసరసిజములను గొలు

కలాకలాంశా మనవో మునీంద్రాః, కలావిశేషా భవపారముఖ్యా మహాన్విరాడ్యస్య కలావిశేషః. ౭. సహస్రశీర్ష్ణా శిరసః ప్రదేశే బిభర్తి సిద్ధార్థసమంచవిశ్వమ్, కూర్మే చ శేషో మశకో గజే యథా కూర్మశ్చ కృష్ణస్య కలాకలాంశః. ౮. గోలోకనాథస్య విభోర్యశో ఽమలం శ్రుతౌ పురాణే న హి కించన స్ఫుటం, న పాద్మముఖ్యాః కథితుం సమర్థాస్సర్వేశ్వరం తం భజ పాద్మముఖ్యమ్. ౯. విశ్వేషు సర్వేషు చ విశ్వధామ్నస్సంత్యేవ శశ్వద్విధివిష్ణురుద్రాః, తేషాం చ సంఖ్యాశ్శ్రుతయశ్చ వేదాః పరం న జానంతి తమీశ్వరం భజ. ౧౦. కరోతి సృష్టిం సవిధేర్విధాతా విధాయ నిత్యాం ప్రకృతిం జగత్ప్రసూమ్, బ్రహ్మాదయః ప్రాకృతికాశ్చ సర్వే భక్తిప్రదాం ం ప్రకృతిం భజంతి. ౧౧. బ్రహ్మస్వరూపా ప్రకృతిర్నభిన్నా యథా చ సృష్టిం కురుతే సనాతనః, శ్రియశ్చ సర్వాః కలయా జగత్సుమామాయా చ సర్వే చ తయా విమోహితాః. ౧౨. నారాయణీ సాపరమాసనాతనీశక్తిశ్చ.

వుము. నీవు మేము నేకృష్ణుని కలాకళాంశభూతులమో మునీంద్రులు త్రిమూర్తులు నట్టివారే యగుదురో యట్టి పరమాత్మయంఘ్రినళినముల భక్తిమెయిఁ బ్రార్థింపుము. సహస్రశీర్షములుగల యాపరమేశుఁడు శిరఃప్రదేశమునందు సకలమేదిని మోయుచున్న కూర్మమునందు ననంతుఁ డనఁబడు షుఁడు. గజముకడ దోమవంటివాఁ డగును. అట్టి యాదికూర్మ మా శ్రీకృష్ణుని కళాకళాంశమగును. అట్టి యనంతమహిముఁడగు శ్రీకృష్ణపదపంకజములఁ దలంపుము. గోలోకనాయకుఁడగు నాపరమేశ్వరుని నిర్మలయశస్సును వేదవేదాంతములు స్పష్టముగాఁ

పుంసః పరమాత్మనశ్చః, ఆత్మేశ్వరశ్చాపి యథా చ శక్తిమాంస్తయా వినా స్రష్టుమశక్త ఏవ. ౧౩. గత్వా వివాహం కురుపత్స సాంప్రతం కర్తుం ప్రయుక్తశ్చ పితుర్నిదేశః, గురోర్నిదేశప్రతిపాలకో భవేస్సర్వత్ర పూజ్యో విజయీ చ సంతతమ్. ౧౪. స్వపత్నీం పూజయేద్యో హి వస్త్రాలంకారచందనైః, ప్రకృతిస్తస్య సంతుష్టా యథాకృష్ణోద్విజార్చనే. ౧౫. సా చ యోషిత్స్వరూపా చ ప్రతి విశ్వేషు మాయయా, యోషితామపమానేన పరాభూతా చ సా భవేత్. ౧౬. దివ్యా స్త్రీ పూజితా యేన పతిపుత్రవతీ సతీ ప్రకృతిః పూజితా తేన సర్వమంగళదాయినీ. ౧౭. మూలప్రకృతిరేకా సా పూర్ణా బ్రహ్మస్వరూపిణీ, సృష్టౌ పంచవిధా సా చ విష్ణుమాయా సనాతనీ. ౧౮. ప్రాణాధిష్ఠాతృదేవీ యా కృష్ణస్య పరమాత్మనః, సర్వాసాం ప్రేయసీ కాంతా సా రాధా పరికీర్తితా. ౧౯. నారాయణప్రియా లక్ష్మీస్సర్వసంపత్స్వరూపిణీ, రాగాధిష్ఠాతృదేవీ యా సా చ పూజ్యా సరస్వతీ. ౨౦. సావిత్రీ వేదమాతా చ పూజ్యరూపా విధేః ప్రియా, శంకరస్య ప్రియా దుర్గాయస్యాః పుత్రో గణేశ్వరః. ౨౧.

ఇతి నారాయణకృత భగవత్స్తుతి స్సమాప్తా.

దెలుపఁజాలకయున్నవి. ఇఁకఁ బురాణములు పలుకఁగలవా? అట్టి పరమాత్మ పాదతామరసములను భజింపుము. ఎన్నియో బ్రహ్మాండములు కలవు. ఒక్కొక్క బ్రహ్మాండమునకుఁ త్రిమూర్తులు గలరు. ఎన్ని బ్రహ్మాండములుగలవో, ఎందఱు త్రిమూర్తులుగలరో, వారిసంఖ్య నిర్ణయించిపలుకఁదరముగాకయుండును. అట్టి పరంధాముని పదకమలములు నాశ్రయింపుము. ఏరమానాథునిసాన్నిధ్యమున బ్రహ్మ సృష్టిచేయునో యామహనీయుని మాయయే మూలప్రకృతి యనంబడు ఆప్రకృతిని బ్రహ్మాదులు భజింతురు. నీవు నాప్రకృతిని భజింపుము. ప్రకృతి పరబ్రహ్మస్వరూపిణియే యగును ఆమెసాయముననే సనాతనుఁడు సృష్టిచేయఁగలుగును. సకలభాగ్యములు తత్కళాంశములు. ఎల్లరు మాయావిమోహితులే యగుదురు. పరమపూరుషుఁడగు విష్ణుమూర్తికి నారాయణి యనుపేర శక్తి యలరారును. అది సనాతనియగు. ఆమెతోఁ గూడుటచేతనే శక్తిమంతుఁ డగును. తాఁజేయఁదలఁచినకార్యమును సాగింపఁగలఁడు. ఆమె సాయములేకున్న నేపనియుఁ జేయఁజాలఁడు. కావున నోనారదా! ఇపుడు నీవరిగి పెండ్లిచేసికొనుము. ఇదియే మాతండ్రియాజ్ఞ. గురునిదేశమును బాలించితివేని సర్వలోకపూజ్యుఁడవగుదువు. ఎల్లలోకములను జయింపఁగలవు.

నారదా! మఱియొక్కవిషయము గలదు. దానిం దెల్పెదను. లోకమున నెవ్వాఁడు వస్త్రాలంకారచందనాదులచేతఁ దనభార్య నలంకరించునో దానిచే నాప్రకృతి సంతృప్తినొందును. ద్విజవరేణ్యులఁ బూజింపఁగా శ్రీహరియు నానందించును గదా. సకలలోకములను దనమాయాబలమునఁ బ్రకృతి స్త్రీ

రూపముల నలరారుచుండును. అట్టి స్త్రీలను దిరస్కరించిన నా ప్రకృతిని దిరస్కరించినట్లగును. కాన నది చేయరానిపని. పతియుఁ బుత్త్రులుగల నారీమణి నెవ్వఁడు పూజించునో సకల మంగళదాయిని యగు నా ప్రకృతి పూజింపఁబడినట్లు సంతోషించును. మూలప్రకృతి యొక రక్తకయే పరబ్రహ్మస్వరూపిణి యగును. సృష్టియందామె పంచవిధములుగా నుండెను. అదియే విష్ణుమాయ. ఆమెయే సనాతని యనంబడును. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కాప్రకృతి ప్రాణాధికప్రియ యగు. ఆమెయే శ్రీకృష్ణపత్నులలో నుత్తమురాలు. ఆమెయే రాధిక యనంబడును. నారాయణ ప్రియ యనియు సర్వసంపత్స్వరూపిణి యనియు, రాగాధిష్ఠాతృదేవి యనియుఁ జెప్పఁబడును. త్రిజగత్పూజ్యురాలగు. సరస్వతి యనియు నామెకే పేరుకలదు. సావిత్రి యన్నను, వేదమాతయన్నను, విధిప్రియయన్నను, బ్రకృతియగు నారాధికయే. శంకరప్రియయగు దుర్గయన్నను బ్రకృతియే. ఆ మహాదేవి యిన్ని రూపముల నలరారును. ఆదుర్గాదేవి పుత్త్రుఁడే గణపతి. ఆదిపూజ్యుఁడగును. నారదా! నీవడిగినప్రశ్నమున కీస్తుతియే యుత్తరమగును. అని తెలిపెను.

మహాశయులారా! ఈవిషయము చాలముఖ్యమైనది. ఇంచుక యాలకింపుఁడు. బదరికాశ్రమము పురాతనమగుమహాక్షేత్రము. అందుఁ బెక్కండ్రు తపం బొనరించి సిద్ధులైరి. నరనారాయణు లందే చిరకాలతప మొనరించిరి నారాయణముని యాదిముని యని యెఱుంగుఁడు. అనఁగా వైకుంఠవాసి యగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తియే యీముని యగునా? అని కొందఱు ప్రశ్నింతురు. జ్ఞానోపదేశముచేయుచు జగమున

కపకారముచేయువారల శిక్షించుటకై భగవంతుఁడే మునివేష మును దాల్చును. విశేషించి శత్రువధ చేయునవసరము గల్గినఁ దదుచితవేషమున నవతరించును. సద్విషయములన్నియు నా పరాత్పరునుండియే నేర్చుకొనవలయునుగదా. జ్ఞానోపదేశము నకై నారాయణముని యనుపేర నాపరమాత్మయే ధరణి నుండును. శత్రుమారణకర్మమున నరుని నియమించి తాను సాయముగనుండును. ఇదియే యిందుఁగల పరమార్థము ఆనర నారాయణులే యాదిమమును లనఁబడుదురు. నారాయణ మునియే కృష్ణుఁడైన గోలోకమునుండి యవతరించు టెట్లని యడుగుదురేమో. నారాయణమునియందుఁ గలతేజస్సుకార్య మును దీర్పఁజాలదేని దానికిసాయముగాభగవంతునితేజస్సందుఁ జేరును. తేజస్సులన్నియుఁ గలిసియేకరూపతంగాంచును గదా! ఆదివ్యతేజస్సే శ్రీకృష్ణమూర్తి యని మనమర్థముచేసికొన్నచో సత్యమగుభావమును గనుఁగొన్నవార మగుదుము. పురాణము లన్నియు సమన్వయములగును. ఏశంకలులేక భగవత్తత్త్వము నారాధింపఁజాలుదుము. కుత్సితములగు ప్రశ్నములుచేయ నారంభించినఁ దనమేలు తాఁజెడఁగొట్టుకొన్న ట్లగును. కావున నిందు నితరులజయించితిమికదా యని ప్రశ్నించువారు సంతో షింప నవకాశములేదు. అంతియకాక స్వక్షేమమును జెడఁ గొట్టుకొంటిమని దుఃఖింపవలసినవారే యగుదురు. కాఁబట్టి కుప్రశ్నములుచేయక భగవంతు నారాధింపవలయును.

ఇందు స్త్రీల నెట్లు చూడవలయునో తెల్పఁబడినది. ఆది ప్రధానముగా మనప్రాచీనకాలపు నాగరకతను బోధించును.

"స్వపత్నీం పూజయేద్యోహి వస్త్రాలంకారచందనైః,
ప్రకృతి స్తస్య సంతుష్టా యథా కృష్ణో ద్విజార్చనే."

అనికదా నారాయణోక్తి పొడకట్టెడిని. పూజ యనఁగా సంతోషింపఁజేయుట యనియర్థము. వస్త్రములచే భూషణములచేఁ బరిమళవస్తువులచేఁ దనభార్యను సంతోషింపఁజేయువాని మంచికార్యము నెఱింగి యాప్రకృతి (రాధిక) సంతోషించును. ద్విజులఁ బూజించిన శ్రీహరి యానందించును. ఏల? ప్రకృతి సహాయము లేక పరమేశ్వరుఁడు సృష్టిచేయఁజాలఁడు. భార్యతోడ్పాటులేక భర్త యేకార్యమునుదృప్తిగాఁ జేయఁజాలఁడు.

"శివశ్శక్త్యా యుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవితుం,
న చేదేవం దేవో న ఖలు కుశలస్స్పందితుమపి."

అని శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు నొక్కిచెప్పిరి. పై నారాయణమునియు నీయభిప్రాయమునే

"ఆత్మేశ్వరశ్చాపి యథా చ శక్తిమాం
స్తయా వినా స్రష్టు మశక్త ఏవ"

అని వక్కాణించిరి. గృహస్థువు గృహిణీసహాయుఁ డయియే కార్యకరణక్షముఁ డగును; లేనిచో నక్షముఁడగును. ఈవిషయమై

"న కశ్చిద్యోషితశ్శక్తః ప్రసహ్య పరిరక్షితుం,
ఏతైరుపాయయోగైస్తు శక్యాస్తాః పరిరక్షితుమ్. ౧౦
అర్థస్య సంగ్రహే చైనాం వ్యయే చైవ నియోజయేత్,
శౌచే ధర్మేఽన్నపంక్త్యాం చ పారిణాహ్యస్య రక్షణే. ౧౧
అరక్షితా గృహేరుద్ధాః పురుషైరాప్తకారిభిః,
ఆత్మానమాత్మనా యాస్తు రక్షేయుస్తాస్సురక్షితాః ౧౨

(ఆప్తాశ్చ ఆజ్ఞాకారిణశ్చ.) అనివ్యాఖ్య.

ఏవం స్వభావం జ్ఞాత్వాసాం ప్రజాపతినిసర్గజమ్,
పరమం యత్నమాతిష్ఠే త్పురుషో రక్షణం ప్రతి. ౧౬
ఏషోదితా లోకయాత్రా నిత్యం స్త్రీపుంసయోశ్శుభా,
ప్రేత్యేహ చ సుఖోదర్కాన్ ప్రజాధర్మాన్నిబోధ మే. ౨౫
ప్రజనార్థం మహాభాగాః పూజార్హా గృహదీప్తయః,
స్త్రియశ్శ్రియశ్చ గేహేషు న విశేషోఽస్తి కశ్చన. ౨౬
ఉత్పాదనమపత్యస్య జాతస్య పరిపాలనం,
ప్రత్యహం లోకయాత్రాయాః ప్రత్యక్షం స్త్రీనిబంధనమ్.
అపత్యం ధర్మకార్యాణి శుశ్రూషారతిరుత్తమా,
దారాధీనాస్తథాస్వర్గః పితౄణామాత్మనశ్చహ. ౨౮
(మనుస్మృతి ౯ అధ్యాయము.)

స్మృతులుకూడ భార్యను రక్షింపనిభర్తకు నిహపరసుఖములు లేవని బోధించెడిని ఇంటి పెత్తనమంతయు భార్యాధీనమనియే మనువు శాసించెను. కావున నారదోపదేశమునందలి యీవిషయమును నవనాగరికులు గ్రహించి మిట్టిపడకయుందురుగాక. ప్రాచీనులకు స్త్రీలతత్త్వముచక్కఁగాఁ దెలిసియేయుండెననియు వారికింగలలోకజ్ఞాన మనన్యాదృశమనియు గ్రహింతురుగాక.

ఈయుపదేశమునందుఁగల మఱొక్కరహస్యమును బరికింతము. భగవంతుఁడు సర్వసాక్షి, జగత్కారణము. కావునఁ దత్సాన్నిధ్యబలమున మహామాయ యనఁబడు మూలప్రకృతియే యాసర్వేశ్వరుని సగుణుం గావించి లోకప్రవృత్తియందుఁ బ్రవర్తింపఁజేయును. భగవదిచ్ఛయేకదా మూలప్రకృతి. శక్తియనఁగా నాప్రకృతియే. తద్విరహితుఁ డశక్తుఁ డగును. ఇట్లుమహానుభావులు నిర్ణయించి స్వానుభవము నెఱిం

గించియుండ శాక్తు లన్నంతనే కొంద ఱులికిపడుదురు. ఏల నంగాఁ బాపము! వా రుపాసకులు గారు. శ్రమముల కోర్వక మాటలచేఁ గాలముఁబుచ్చువారు. వారికి భగవత్తత్త్వము చక్కఁగాఁ దెలియదేమో యనవలసినయవకాశము కలుగు చున్నది. శాక్తమతమును గుఱించినాలుగుమాటలు వ్రాసెదను.

శాక్తము సర్వమతసాధారణము. అది చేరనిది మతమే కాదు. శక్తి యనఁగా శివపత్నియగు పార్వతి కాదు. విష్ణుపత్ని యగు మహాలక్ష్మి కాదు. బ్రహ్మపత్నియగు వాగ్దేవియుఁగాదు. ఈముువ్వురును వీరిభర్తలును, ఇంద్రాదిలోకపాలకులును, వారు వీ రననేల ఆబ్రహ్మస్తంబపర్యంతముగల వస్తువ్రాతమం తయు శక్తివికారమే. త్రిమూర్తులు తదాజ్ఞాపరిపాలకులే. నిర్గు ణుఁడని, నిరంజనుఁడని, అద్వితీయుఁడని, సర్వవ్యాపియని, సర్వ కారణుఁడని, సర్వజ్ఞుఁడని యింక నెన్నియోనామములఁ బిలు వంబడుచు నెవ్వారికే నెఱుంగఁదరంబుగాక యనిర్వచనీయ మహిమాంచితుఁడగు పరమేశ్వరుని సంకల్పశక్తియే ప్రకృతి యనంబడును. ఆప్రకృతి నుపాసించు టనఁగా సగుణబ్రహ్మము నుపాసించుట యని యర్థము. పరతత్త్వము పున్నపుంసకస్త్రీ లింగములను భేదములుగలదిగాదు. సాధకుని యిచ్ఛానురూప లింగముగ నది యుండును. అర్చారూపమదియే సర్వశబ్దము లద్దానికిం జెల్లును. స్త్రీవ్యక్తిగా నుపాసించుట దోషముకాదు. శాక్తమునందు సురాపానము మాంసభక్షణము గలవుకదా యనవచ్చును. నిజమే వానియర్థము వేఱు. తంత్రములన్నియుఁ వానిం దెలుపును. వానిరహస్యార్థ మేమనఁగా నేజాతికి మాంసభక్షణము విధివిహితమో వారు

భగవన్నుతి.

"యదన్నం పురుషో భుంక్తే తదన్నం తస్య దేవతాః"
అన్న న్యాయము ననుసరించి భగవతికి సమర్పించి భుజింపవలెను.

"నాత్మార్థం పాచయేదన్నం నాత్మార్థం పాచయేత్పశూన్,
దేవార్థే బ్రాహ్మణార్థే వా హన్యాన్మేధ్యపశూన్ ద్విజః."

అన్నయభియుక్తోక్తి సుప్రసిద్ధమే కదా. మాంసభక్షణము చేయుజాతివారుకూడ భగవతికి సమర్పించికాని భుజింపరా దనుటచే మాంసభక్షణము తగ్గించుటకే విధి ప్రవర్తించినదని గ్రహింపవలయును. మద్యము మాంసమునకంటె నిషేధము. అది యెట్లు సమర్పింపవచ్చునని యడుగుదురేమో. తంత్రము లట్లు నిర్ణయింపలేదు. మద్యమును దెచ్చి తదధిష్ఠానదేవత నం దావహించి పూజించి శుక్రశాపవిమోచనము చేసి యమృ ముగా దానిని భావించి సమర్పింపవలయునని విధి తెల్పుచు న్నది. అదియు బ్రాహ్మణులకుం గాదు. శుభాగమపంచకమునందు విప్రజాతి కది నిషేధింపఁబడినది.

"బ్రాహ్మణో మదిరాం దత్వా బ్రాహ్మణ్యా దేవహీయతే"
అని కాళీపురాణమే తెల్పుచున్నది. కావున నేజాతి కేయాహా రము, పానము స్మృతి యనువదించునో ఆయాహారపానము లను దేవత కర్పించి పిదప గ్రహింపందగునని తాత్పర్యము. భగవతికి నివేదింపక భుజించువాఁడు పాపాత్ముఁడగునని తంత్ర ములు ఘోషించెడిని. దానిభావమేమి? భగవతీపూజేతరకాల ములలో నవి రెండును నిషేధము లనుటచే సార్వకాలికమాంస భక్షణమద్యపానములకు నిరోధముకల్గించుటకే విధి ప్రవర్తిం చెనని గ్రహింపందగునేకాని దిట్టముగాఁ ద్రాగుమని యది

విధింపలేదు. ఇట్లు గ్రహించినచో నేదోషము శాక్తమున నుండఁబోదు. విపరీతముగా నర్థమును గ్రహించినచోఁ జెడుదు రనుట నిర్వివాదము.

కొందఱు కుమారీపూజచేయుదురు గావున శాక్తధర్మములు దుష్ప్రవృత్తిని బోధించునని యే పలుకుదురు పాపము! వారికిఁ జక్కనియర్థము తోఁపలేదు. కుమారీపూజ విధి కాదు. అది కామ్యము. కామ్యమైన నర్థదాయకము కాదా యనరాదు. దానితత్త్వము నాలకింపుఁడు. కుమారీపూజ జితేంద్రియత్వపరీక్షార్థ మేర్పడినది. అతిరూపసంపన్నయగు కుమారిం దెచ్చి సర్వాలంకారభూషితం జేసి పీఠమునఁ గూరుచుండఁజేసి భగవతిగా భావించి తదేకాగ్రహృదయమున నర్చింపవలయును. ఆపూజయందు డించుకంతయు మనస్సు కామత్వము నందరాదు. ఆపూజ కొనసాగిన భగవతి యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁ డగును. లేక యించుకంతయేఁ గామాకులచిత్తుఁ డయ్యెనేని వంశము నశించు. ఆపూజ యసిధారావ్రతమువంటిది. అట్టి యింద్రియ నిగ్రహముకలవాఁడెవ్వఁడో వాఁడే యాపూజచేయ నర్హుఁడు. ఇతరుఁడు కాఁడు. ఇట్టి వేల నిర్ణయింపవలయునో యనరాదు. ఆశ్రమములలో సన్న్యాస మెట్టిది? మనోవాక్కాయకర్మములలో నీషత్తేని వికారమునొందిన నాతఁ డధఃపతితుఁ డగునని స్మృతి బోధింపలేదా. అట్టిమనోనిశ్చయముకలవాఁడే యద్దానిని గ్రహింపవలయును. లేనివాఁడు మానవలయును. అంతియకాని స్మృతిని నిందింపరాదు. సన్న్యాసాశ్రమ మెట్టిదో కుమారీపూజ యట్టిదని గ్రహింపవలయును. ఇట్టి వెన్నియో తు లందుఁ గలవు. వానినెల్లఁ నిటఁ జర్చింప నవకాశము

చాలదు. దిఙ్మాత్రముగఁ బ్రదర్శించితిని. ఇఁకఁ దరువాతికథను వ్రాసెదను.

యదువులవిలయమునకు హేతువు ముసల పుట్టుట.

*భగవంతుఁడు తనయవతారఫలమును సాగించి గోలోకమున కిరుగం దలంచెను. కాని యుద్ధవునితోఁ జెప్పినప్రకారము స్వేచ్ఛాప్రవర్తకులగు యాదవులను బొలియింపకయున్న లోకమున కెంతయో పీడకలుగును. దాని నాపఁ బ్రయత్నించి సవాఁడయ్యెను. ఆమహానుభావుని సంకల్పమాత్రమున యాదవులదుష్కర్మము ఫలమునీయఁబూనెను. ధర్మరాజు రాజ్యమునందును విశేషించి ద్వారకానగరమునందును మహోత్పాతములు పొడసూపెను. వానింగాంచి శ్రీహరి యెఱుంగనియట్లే యదువృద్ధులం బిలిచి యీమహోత్పాతములు మనవారి కశుభమును దెలియఁజేయుచున్నవి. కావునఁ బ్రభాసతీర్థమున కరుగుట లెస్సయని తెలిపెను వారెల్ల నట్లే చేయ సమ్మతించిరి.

ఈతరుణమునందే భగవత్సంకల్పానుసారము కర్మమెల్ల యాదవులనుబురికొల్పుచుండెను. కర్మప్రోత్సాహితమై మృత్యువు వారిమ్రింగ వివృతాస్యయై యుండెను. యాదవులెల్లనందుఁ

*ఈవిషయము విష్ణుపురాణము పంచమాంశమునఁగల ముప్పదియేడవ యధ్యాయమునుండియు, శ్రీభాగవతము పదునొకండవస్కంధము మొదటి యధ్యాయమునుండియు, బ్రహ్మపురాణము నూటయొకండవయధ్యాయము నుండియు వ్రాయఁబడినది. శ్రీమహాభారతాదులఁ గలవిషయము లిందుఁ గలిపియేయుండునని యెఱుంగవలయును. భారతభాగవతములయం దీవిషయమున నించుకభేదము కనఁబడియెడిని. కాని యది ప్రధానవిషయమునకు బాధకముకాదని యెఱుంగందగు.

జొరవలసినవార లయ్యు దాని నెఱుంగఁ జాలక యుండిరి. శ్రీహరి త్వరగ గోలోకమున కరుగఁబూనెను. తాఁజేయఁ దగుకార్యములు కొన్ని యవశిష్టములై యున్నవని తలంచెను. ఆసంకల్ప మమోఘముకదా. ఫలింపఁ బ్రయత్నించుచుండెను. విప్రశాపముకూడ ఫలమునీయ సిద్ధముగా నుండెను. వీని యన్నింటికి ఫలముగా యాదవులలోఁ గొందఱుబుద్ధులు మార్పు చెందెను. వెంటనే యదుకుమారులు కృత్రిమబుద్ధులైరి. శ్రీకృష్ణునిసందర్శింప విశ్వామిత్రుఁడు, అసితుఁడు, కణ్వుఁడు, దుర్వాసుఁడు, భృగువు, అంగిరస్సు, కాశ్యపుఁడు, వామదేవుఁడు, వసిష్ఠువు, నారదుఁడు లోనగుమహర్షులు చనుదెంచిరి. వారితో సంభాషించి విశేషవిషయము లెఱింగించి స్వాభిప్రాయమును దెలిపి వారిని సాగనంపెను. పిమ్మట వారు శ్రీహరిసంకల్పప్రేరితులై పిండారకక్షేత్రమునకుంబోయిరి. ఆచోట విహరించుచుండిన యదుకుమారు లవినీతులై సాంబునకు స్త్రీవేష మలవరించి యందును గర్భిణీచిహ్నములు గలిగించి వానినిమెల్లనఁ బిలుచుకొనిపోయి మహర్షులం గాంచి వినీతులవలె నమస్కరించి యిట్లనిరి. మహర్షులారా! మాయీకాంత గర్భవతిగనున్నది. ఏశిశువు జనించునో యని యడుగఁదలఁచియు సిగ్గుపెంపున నడుగఁజాలకున్నది. ఆవిషయమును మేమడుగవచ్చినారము. అతీంద్రియజ్ఞులరగు మీరు మాశంకం దీర్పవలయును. ప్రసన్నులరై సెలవిండు. అని ప్రార్థించిరి.

ఆకుమారుల కుటిలవ్యాపారము నెఱింగి భావికర్మఫలములఁ బ్రోత్సాహితులై కడు నలిగి యోమందమతులారా! మాకాంత వంశనిర్మూలనక్షమం బగుముసలమును గాంచును.

ఇఁకఁబోండు. అని గట్టిగాఁ బలికిరి. ఆమహర్షులపలుకులు శ్రుతి వివరములఁ జొరఁబడినంతనే దారుణంబగుభయంబు గదుర నటనుండక యాయవినీతు లప్పుడ కదలి కొంతదూర మరిగి సాంబునికడుపున నమరించినకృత్రిమగర్భచిహ్నముల వదలించి చూడ నందొకముసలము కనఁబడియెను. అది యయోమయ ముగ నుండెను. దానిం గాంచి మునులశాపఫలం బే యిది యనియు, వంశనాశనముచేయుననియు నెఱింగి చేతులు పిసికి కొనుచు నయ్యో! అదృష్టము విపరీతమయినకతన మన మిట్టి ప్రయత్న మొనరించితిమి. ఈకార్యము నెఱింగినంతన పెద్ద లేమందురో కదా అని యొక్కమొగి నెల్లరు తల్లడిల్లుచు దానిం గైకొని గృహములకుం బోయి ముఖకాంతులు వెలవెలఁబాఱఁగా రాజసభకుం బోయి యెల్లరు వినుచుండ సాగినవార్తను వదలకయుండ నుగ్రసేనునకుం దెలిపిరి. ఆహుకుఁడను నామాం తరముగల యాయుగ్రసేనుఁడును దక్కుంగలపెద్దలును బ్రా హ్మణశాప మమోఘమని యెఱింగి కడుంగడుం జింతిల్లిరి. రాజు ముసలమును దానిని బొడిచేయించి సాగరజలములఁ గలుపఁ బంచెను. వారట్లే పొడిచేసిరి. ఎంతశ్రమంపడినను ముసలమది శేష ముండెను. ఆపొడిని ముసలశేషమును సాగరమునఁ బాఱ వైచిరి. ముసలశకలమునొకచేఁప మ్రింగెను. ఆచూర్ణమంతయు తరంగములచే నొడ్డునకుఁ జిమ్మంబడియెను. * ఆచూర్ణము మూఁడు మొనలుగల తుంగలై మొలిచెను. ఆముసలశిష్టభాగ మును మ్రింగినచేఁపను జాలరులు వలలు వైచి పట్టుకొనిరి. వారియం దొక్కఁడా చేఁపకడుపులోనున్నలోహశలాకమును

* ఊహ్యమానాని వేలాయాం లగ్నాన్యాసన్ కిలైరకాః.

దీసికొని తనబాణము నగ్రమున నమర్చుకొనియెను. భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు త్రికాలజ్ఞుఁడగుట నావిషయము నెఱింగియు దానికిం బ్రతివిధానముచేయ సమర్థుండయ్యును భావికాలగతుల నాలోచించి యట్లు చేయమానెను. అంతియ కాక తాను సమ్మతించియు నాకార్య మట్లే సాగవలయునని తలంచుచు నుండెను.

మహాశయులారా! ఈ విషయము విచిత్రముగాఁ దోఁచును. ముసలముకడుపులోనుండుట దానినిజేఁపమ్రింగుట అది యొకయాయుధ మగుట. యను నీమూఁడుసంభవము లేనా యనియుఁ దోఁచును. సాంబునకు స్త్రీవేషముకూర్చి మునుల కడకుం గొనిపోయి యీపిల్ల యేశిశువును ప్రసవించును? అని యడుగుటయుంగూడ సాధారణబుద్ధి నాలోచింప నుచిత మనియుం దోఁపదు. ఇన్ని శంకల కీకథ యవకాశమిచ్చుచున్నది. కాని సూక్ష్మముగా నాలోచింప నిందేదియు విచిత్రముకాదు.

"అవివేకః పరమాపదాం పదమ్" అనియు,

'ప్రాయస్సమాపన్నవిపత్తికాలే ధియోఽపి పుంసాం మలినా భవంతి'

అనియుఁ బ్రాచీనోక్తులు కలవుకదా. శునకజాతియం దొకప్పుడు మేకపిల్ల కలుగుటయు, మేకకడుపునఁ గుక్క పిల్ల కలుగుటయుఁ గనఁబడుచున్నవి. మానవులకు నాలుగు కాళ్లజంతువులు కలుగుచున్నవి. మఱియు ననేకవికారరూప ములుగా శిశువులు కలుగుచున్నవారు. వీనికింగల కారణ మొక్కటియే. ప్రాక్కర్మమే. వేఱొక్కటి కాదు. భగవత్సంకల్ప మన్నింటికిం బ్రధానహేతువు. భగవత్సంకల్పమే లేదన్నవారి మాధానములు పనికిరావు. వారికొఱ కివి వ్రాయఁబడను

లేదు. ధూమశకటమునఁ బ్రయాణము చేయుచున్నవారెల్ల నది పడుటచే మృతినొందక యందొక్కరో యిరువురో జీవించుటకు హేతు వేదనవచ్చును? వారి కాసాంఘాతమరణము కలుగు దుష్కర్మము లేదనవలయునే కాని వేఱొక కారణము చెప్ప వలనుపడదుకదా. సముద్రమున వైచినపదార్థములఁ జేఁపలు మ్రింగుటయు సహజము. ఇనుపముక్కను మ్రింగునా యనరాదు. నిప్పులుభక్షించుజంతువులు కలవుకదా. లోకమున ననేకవిచిత్రములు కలవు. వానినిగూర్చి మన మాలోచింపము. కాని భగవద్విషయమునన యిట్టిశంకలఁ దెచ్చిపెట్టుకొందుము. మఱేమియుఁ దోఁచకపోయిన స్వభావమందుము. అంతియకాని భగవచ్ఛక్తి యమేయ మనము. తత్సంకల్ప మప్రతిహత మనియు నూహింపము. ఇదొకవిధమగు దుష్కర్మము

నుహర్షులకు యోగదృష్టి కలదని యెల్ల రెఱుంగువిష యమే. దుర్వృత్తులుసాధువులఁ బరీక్షింపఁ బ్రయత్నించుటయు సర్వజనవిదితమే. దుష్కాల మాసన్నమగుతఱి నిట్లుచేయుట యుక్తమే యనవలయును. ఇట్టిఘట్టమున మహామును లవ్వా రికిం దగినట్లు శాపమిచ్చుట యసంగతముకాదు. భగవంతుని సంకల్పమే మునులవాక్కుల నట్లు వెడలినది. అంతియకాని వేఱేదియు నందులకుం గారణముకాదు లోకసామాన్యవిషయ ములంబోల్చి భగవచ్ఛక్తినూహింపరాదు దానికిసాటియదియే కాని వేఱొక్కటికాదు. కావున సర్వాతిశయశక్తి పరాత్పరు నకుం గలదనియే నమ్మి యామహాత్ముని వినీతి ననవరతముసేవిం పవలయును. అహంకరణమునుమాని సర్వశక్తిసంపన్నుని గాల రూపు నాపరమేశ్వరు నభ్యర్థింపవలయును. అదియే సంసార

సాగరతరణోపాయము. ఇంతసులభోపాయ మింకొక్కటి కానరాదు. ఇంకఁ దరువాతికథల నాలకింపుఁడు. ఇంక మీఁద వ్రాయఁ బూనుకథయం దించుక చిక్కుగలదు. శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునకుం దక్కుంగలవానికిని భేదముకలదు. గోలోకగమనము, అందు రాధామాధవులకుఁ బట్టాభిషేకము మంగళముగా వ్రాయ నెంచినవాఁడను కాన దాని ననుసరించి కొంత వ్రాసి నిలిపి యాదవనిధనమును దెలిపి మరల నాకథ నందుకొనుదును. దీనిని మన్నింపుఁడు.

ఖాండీరవనమున హరి నందునకు బోధించుట.

*భగవంతుఁడు మర్త్యలోకమునందుండ మాని గోలోకమునకు నరుగఁబూనెను. దానికిం దగినవిధమునఁ బ్రవర్తించెను. మహోత్పాతములు దేశమునఁ గలుగుటం దలంచి యెల్లరు శంకింపసాగిరి. శ్రీహరియు వానికి శంకించుజాడఁ దెలిపెను. ఒక్కనాఁడు ఖాండీరవనమునకుం బోయి వటవిటపిమూలమునఁ గూరుచుండి గోపకులనెల్ల నాహ్వానించెను. ఆచోటనే మున్ను విప్రపత్ను లన్నము పెట్టియుండిరి. ఆపవిత్రస్థానమునఁ గూరుచున్న హరిప్రక్కన శ్రీరాధాదేవియుఁ గూరుచుండియుండెను. దక్షిణపార్శ్వమున నందుఁ డుండెను. యశోదయు నందు నంతికమున నుండెను. ఆయిరువురకు దక్షిణభాగమునందు వృషభానుఁడు వానియెడమభాగమునఁ గలావతియు నుండిరి. తక్కుంగల గోపగోపికలును బంధువులును మిత్రులు నుండిరి. వారిం గాంచి కాంచనాంబరుఁడు

*ఈవిషయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటయిరువదెనిమిదవయధ్యాయమునుండి గ్రహించితిని.

కాలోచితముగ నిట్లు పలికెను. నందా! జనకా! ఒక్కవిషయ
మును దెలిపెదను. అది యీకాలమునకుం దగినది. సత్యము,
పరమార్గము, పరలోకసుఖావహమునగు. ఆబ్రహ్మ స్తంబపర్యం
తము సర్వము భ్రమమేగాని సత్యముకాదని యెఱుంగుము;
విద్యుద్దీప్తిజలముల నెంతసేపుండునో జల బుద్బుద మెట్టిదో
ప్రపంచమంతయు నంతమాత్రము స్థిరమని నమ్ముము. పూర్వము
మథురాపురమున నీకుం దెలిపియుంటిని. తచ్ఛేషము నించుక
కలదు. దానిం దెల్పెదను. కదళీవనమున యశోదకు రాధిక తెలి
పెను. అదియే సత్యము. భ్రమధ్వాంతప్రదీపకము. మిథ్యయగు
మాయను వదలి పరమపదమును స్మరింపుము. జన్మమృత్యు
జరావ్యాధిహరము, హర్షకరము, నిరుపమానము, శోకసంతా
పహరణచణము. సర్వకర్మమూలనికృంతనము నందా! నన్నే
పరబ్రహ్మముగను భగవంతునిగను సనాతనునిగను నిరంతరము
ధ్యానింపుము నాయందుఁ బుత్త్రబుద్ధి నునుపుము. అట్లు తలంచి
ధ్యానించిన ముక్తినొందుదువు. త్వరగా గోలోకమునకుం
బొమ్ము. నిన్నాశ్రయించియుండు గోలోకవాసులం బిలుచు
కొని యరుగుము. కలియుగము త్వరగ వచ్చుచున్నది. అది
పుణ్యకార్యములం బాడవడంచును. *అందు స్త్రీపురుషులకు
నియమము లుండవు. జాతినియమము లుండవు. విప్రులు

---

*స్త్రీ పుంసోర్నియమో నాస్తి జాతీనాం చ తథైవ చ విప్రే సంధ్యా
దికం నాస్తి చిహ్నం యజ్ఞోపవీతకమ్.౧౨. యజ్ఞసూత్రం చ తిలకం శేషం
లుప్తం సునిశ్చితం, దివావ్యవాయనిరతం విరతం ధర్మకర్మణి.౧౩.యజ్ఞానాం
చ వ్రతానాంచ తపసాం లుప్తమేవ చ, కేదారకన్యాశాపేన ధర్మో నా
స్త్యేవ కేవలం. ౧౪. స్వచ్ఛందగామినీ స్త్రీణాం పతిశ్చ సతతం వశే, తాడ

సంధ్యావందనాదులు చేయకుందురు. జన్నిదముమాత్రము ధరింతురు. యజ్ఞోపవీతము తిలకము నను నీరెండుగుఱుతులు తప్పఁ దక్షిణకర్మము లన్నియు వారిచే వదలఁబడును. ఇది సత్యము. పగటిపూట సుఖింపఁగోరుదురు,ధర్మకర్మములకు విముఖులగుదురు. యజ్ఞములు, వ్రతములు, తపస్సులు లోపించును. కేదారకన్యాశాపమున ధర్మము కలికాలమున నశించును.స్త్రీలు

యేత్సతతం తం చ భర్త్సయేచ్చ దివానిశం. ౧౫. ప్రాధాన్యం స్త్రీ కుటుంబానాం స్త్రీణాం చ సతతం వ్రజ, స్వామీ చ భక్తస్తాసాం చ పరాభూతో నిరంతరం. ౧౬. కలౌ చ యోషితస్సర్వా జారసేవాసు తత్పరాః, శతపుత్ర సమస్నేహస్తాసాం జారే భవిష్యతి. ౧౭. దదాతి తస్మై భక్ష్యం చ యథా భృత్యాయ కోపతః, సస్మితా సకటాక్షా సామృతదృష్ట్యా నిరంతరం. ౧౮. జారం పశ్యతి కామేన విషదృష్ట్యా పతిం సదా, సతతం గౌరవం తాసాం స్నేహం చ జారబాంధవే. ౧౯. పత్యౌ కరప్రహారం చ నిత్యం నిత్యం కరోతి చ, మిష్టాన్నం శ్రద్ధయా భక్త్యా జారాయ ప్రదదాతి చ. ౨౦. వేషయుక్తాం చ సతతం జారసేవనతత్పరా, ప్రాణాబంధుర్గతిశ్చైత్తా కలౌ జారశ్చ యోషితాం. ౨౧. లుప్తా చాతిథిసేవా చ ప్రలుప్తం విష్ణుసేవనం, పితౄణామర్చనం చైవ దేవానాం చ తథైవ చ. ౨౨. విష్ణువైష్ణవయోర్ద్వేషీ సతతం చ నరో భవేత్ గ్రామమంత్రోపాసకాశ్చ చతుర్వర్ణాశ్చ తత్పరాః. ౨౩. సాలగ్రామం చ తులసీం కుశం గంగోదకం తథా, నస్పృశేన్నా నవో ధూర్తో మ్లేచ్ఛాచారరతస్సదా. ౨౪. కారణం కారణానాం చ సర్వేషాం సర్వబీజకం, సుఖదం మోక్షదం శశ్వద్దాతారం సర్వసంపదాం. ౨౫. త్యక్త్వా మాం పరయా భక్త్యా క్షుద్రసంపత్ప్రదాయకం, వేదనిఘ్నం వా మమంత్రం జపేద్విప్రశ్చ మాయయా. ౨౬. సనాతనీ విష్ణుమాయా వంచితం తం కరిష్యతి, మమాజ్ఞయా భగవతీ జగతాం చ దురత్యయా. ౨౭. లేర్దశసహస్రాణి మదర్చా భువి తిష్ఠతి,తదర్ధాని చ వర్షాణాం గంగా భువన

స్వేచ్ఛాప్రవర్తనమున నుండఁగా వారిభర్తలు లోఁబడియుందురు. పెనిమిటిని దిట్టుచుఁ గొట్టుచు స్త్రీ తిరుగును. కుటుంబమున స్త్రీలకే ప్రాధాన్యముండును. సర్వదా స్త్రీలే యధికారమును వహింతురు. వారిభర్తలు పరాభూతులై యెల్లవేళలఁ జింతించుచుందురు.

కలియుగమునఁ దఱచుగా వనితలు జారసేవాసక్తలగుదురు. నూఱుగురు కొడుకులయం దెంతస్నేహ ముండునో జారునిపై నంతస్నేహము వారికుండును. జారునకు భక్ష్యముల నందిత్తురు, భృత్యునకుఁ గోపమున నిత్తురు. చిఱునవ్వులయఁ గటాక్షవీక్షణముల నమృతమును వర్షించుదృష్టుల జారునిం జూతురు. విషమదృష్టిం బతిం గాంతురు. మర్యాదయు స్నేహము స్త్రీలకు జారునియందే యుండును. మఱియు జారునిబంధువులపై నుండును, కరప్రహారముల భర్త నాదరింతురు. సాధ్వ

పావని. ౨౮. తులసీ విష్ణుభక్తాశ్చ యావద్గంగాచ కీర్తనమ్, పురాణాని చ స్వల్పాని తావదేవ మహీతలే. ౨౯. మమ చోత్కీర్తనం నాస్తి ఏతదంతే కలౌ వ్రజ, ఏకవర్ణా భవిష్యంతి కిరాతా బలినశ్శఠాః. ౩౦. పితౄన్సేవా గురోస్సేవా సేవా చ దేవవిప్రయోః, వివర్జితా నరాస్సర్వే చాతిథీనాం తథైవ చ. ౩౧. సస్యహీనా భవేత్పృథ్వీ సా చావృష్ట్యా నిరంతరం, ఫలహీనోఽపి వృక్షాశ్చ జలహీనా సరిత్తథా. ౩౨. వేదహీనో బ్రాహ్మణశ్చ బలహీనశ్చ భూపతిః, జాతిహీనా జనాస్సర్వే మ్లేచ్ఛో భూపో భవిష్యతి. ౩౩. భృత్యవత్తాడయేత్తాతం పుత్రశ్శిష్యస్తథా గురుం, కాంతం చ తాడయేత్కాంతా లుబ్ధ కుక్కుటవద్గృహీ. ౩౪. నశ్యంతి సకలా లోకాః కలౌ శేషే చ పాపినః, సూర్యాణామాతపాత్కేచిజ్జలౌఘేనాపి కేచన. ౩౫. శ్రీకృష్ణజన్మఖండము. ౧౨౮ అధ్యాయము.

న్నమును భక్తిశ్రద్ధలతో జారుల కిడుదురు. స్త్రీలు సర్వదా దేహముల నలంకరించుకొనుట జారులసేవించుట యను కార్యముల నాసక్తిగలిగియుందురు. ప్రాణములు బంధువు, గతియు, నాత్మయు స్త్రీలకుఁ గలికాలమున జారుఁడే యగును. అతిథుల సేవించుటయు విష్ణువు నారాధించుటయు వారు మానుదురు.

మానవులు పితృదేవార్చనము వదలుదురు. విష్ణువును దద్భక్తులను ద్వేషింతురు. వామాచారనిరతి మంత్రముల నుపాసింతురు.నాల్గువర్ణములవార లిట్లేయగుదురు. సాలగ్రామమును, దులసిని, దర్భను, గంగాజలమును ధూర్తుఁడగుమానవుఁడు స్పృశింపక మ్లేచ్ఛాచారనిరతుఁడై యుండును. కారణములకుఁ గారణమై సర్వజంతువులకు బీజభూతుఁడై సుఖప్రదాతయై ముక్తి నిచ్చుచు సర్వసంపత్ప్రదాతయై యలరారు భగవంతుని నన్నువిడిచి యల్పసంపదల నొసఁగూర్చుదేవు నారాధింతురు. వాను మంత్రమును వేదాచారవిరహితమును బ్రాహ్మణుఁడు మోసపోయి జపించునుసనాతనియగు నామాయయాకలికాలమానవుల వంచించును అట్లుచేయుట నాయాజ్ఞమూనియే దానిని జయింప నేరికిం దరము కాదు.

కలియుగమునఁ బదివేలసంవత్సరములు గడచుదనుక లోకమున నాపూజ యుండును. అయిదువేలవర్షములు భువనపావనియగు గంగయుండును. తులసియు విష్ణుభక్తులు గంగయుఁ గొలఁదిపురాణములు నంతదనుక నే యుండును. ఆవల వానిపై భక్తితగ్గునని గ్రహింపవలయును. ప్రజనాథా! నాసంకీర్తన మెప్పుడు నశించునో యది కలియుగాంతమని యెఱుంగుము. మానవు లేకజాతివారే యపు డుందురు. కిరా

తులు బలముగలిగి దుర్వృత్తులగుదురు. పితృసేవయు గురుసేవయు దేవబ్రాహ్మణసేవయు మాని మానవు లతిథిపూజయం దాసక్తిలేకయుందురు భూమి సస్యహీన యగును. అనావృష్టిచే భూమి బెండుపడును. వృక్షములు ఫలహీనములు నదులు జలవిహీనములు నగును. బ్రాహ్మణులు వేదహీనులు, రాజులు బలహీనులగుదురు. జాతిహీనులుగ జనులుందురు, మ్లేచ్ఛుఁడు రాజగును కొడుకు తండ్రిని సేవకునివలెఁ గొట్టును శిష్యుఁడు గురువుఁ దన్నును. భార్య భర్తను బ్రహరించును. లుబ్ధకుక్కుటములవలె గృహస్థువుండును. కలికాలముతుద నెండ వేఁడిమిచేతను జలపూరముచేతను జనపదములు నశించును. భూమిమాత్రము నశింపక యుండును కలిధర్మములన నిట్టివని నమ్ముము. కలియుగము నశింపఁగా మరల సత్యప్రధానులగు మానవులు పొడసూపుదురు. దానిపేరు సత్యయుగమని కృతయుగ మనియు నగును. అని యనేకవిధముల బోధించి గోలోక గమనమున బద్ధాదరుంజేసెను.

ఆసమయమున నొకదివ్యస్యందన మరుదెంచెను.చతుర్యోజనవిస్తీర్ణము. పంచయోజనోన్నతముగలది. పరిశుద్ధస్ఫటికసంకాశము. రత్నసారవిభూషితము. వాడిపోవనిపారిజాతప్రసూనములమాలిక లద్దాని నలంకరించియుండెను. కౌస్తుభరత్నములందుఁ జెక్కఁబడి యుండెను.అమూల్యరత్నకలశము లమర్పఁబడియుండెను. హీరమణిహారములు వ్రేలాడుచుండెను. అందెన్నియోయంతర్గృహములు కలవు. రెండువేలచక్రము లద్దానికింగలవు. అన్నిఘోటకవర్యములుగలవు.అమూల్య సూక్ష్మతరవస్త్రము దానికిం జుట్టఁబడియుండెను. గోపిక లసంఖ్యలుండిరి.

ఆదివ్యరథము గోలోకమునుండియే వచ్చినదని యెల్లరెఱింగి యచ్చెరువుగా దానింగాంచిరి. శ్రీకృష్ణునాజ్ఞానుసారము దాని నెక్కి యెల్లరుగోలోకమున కరుగనుండిరి. రాధికయుఁ గలావతియు గోలోకమునుండి వచ్చినగోపికలును బయలువెడలనుండిరి. వారెల్ల శ్రుతిపత్నులు. శ్రుతులు శరీరములఁ దాల్చి యట్లుండిరి. వారెల్లఁ దమరు ధరించినమానవశరీరములను నశ్వరములగు వాని వదలిరి. దివ్యశరీరములను గోలోకవాసార్హములను ధరించిరి.

అంత రాధాదేవి వారింగూడి గోలోకమునకుఁ బయనము చేసెను. యథాపూర్వరూపమున నారథమెక్కి వెడలెను. నానారత్నవిభూషితమగు విరజాతీరమును గాంచెను. దానిం దాఁటి శతశృంగపర్వతమున కేగెను. దానియం దనేకరత్న మండపములు గలవు. దానిచెంతనే పరమపావన మగుబృందావనము కలదు. అందుఁగల యక్షయవటమును గాంచెను దాని యుచ్ఛ్రాయమును వైశాల్యమును వర్ణింపఁదరముకాదు. కోటి శాఖలద్దానికిం గలవు. ఫలములు రత్నవర్ణములుగలిగి పెద్దవియై యుండెను. అందు గోపికలసంఖ్య పరిగణింపఁదగక యుండెను. అట్టి మనోహరమగుబృందావనము కనఁబడెను. చిఱునవ్వుపాలయ నారాధాంబిక యందుఁ జొచ్చెను. బృందావనదేవియు నాదేవి నెదుర్కొని నమస్కరించెను. రాసేశ్వరి నారాధించెను. సరసాలాపములఁ బ్రొద్దుగడపెను. రత్నసింహాసనమున నారాధిక నాసీనంగావించి వినుతించెను. శ్వేతచామరములఁగొందఱు సేవించిరి. ఆపరమేశ్వరిం గాంచుటకు గోపికలెల్ల నరుదెంచిరి. ఎల్లరకు సుఖావాసములు కల్పించి రాధిక శ్రీహరిరాక కెదురు

చూచుచుండెను. నిరుపమానసుందరమందిరమున నివసించి యుండెను.

యాదవులు మృతులగుట.

* శ్రీకృష్ణమూర్తి పరిపూర్ణతముఁడు కావున నాభాండీర వనముననే యుండి గోకులవాసులకు ముక్తి నొసంగఁ దలంచెను. పంచసంఖ్యాకులు గోపకులే యప్పుడట నుండిరి. వట మూలముననే శ్రీహరి యుండెను. అత్తఱి గోకులమెల్ల వ్యాకులతం గాంచుచుండెను. బృందావనము పరిపాలకవిహీనమై తీరుతప్పి యుండెను. ఆత్మయోగమున నాభగవంతుఁ డంతయుఁ గాంచుచుండెను. వీరినెల్ల గోలోకమునకుం జేర్తుంగాక యని యూహించుచుండెను. అప్పుడు బృందావనవాసులను గోకుల వాసులను రావించి విశేషించి యూఱడించెను. వారల కిట్లు బోధించెను. గోపకులారా! బంధువులారా! సుఖము గనుఁడు. స్థిరపద మెఱుంగుఁడు. ప్రియాసమన్వితుఁడనై రాసవిహారము సల్పిన రాసమండలముగల బృందావనము చంద్రసూర్యు లుండు దాఁక నుండఁగలదు మీ రిందు సన్నారాధించుచుండుఁడు. అని పలికి వారిని సాగనంపి యందే తానుండెను.

అంతలో మధర్మప్రభృతులు హరపరమేష్ఠులంగూడి గ్రహములెల్ల వెంటనడువ హరి దర్శింప నేతెంచిరి. దిక్పాలకు

* ఈవిషయము భారతభాగవతాదులనుండియు శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నూటయిరువదితొమ్మిదవయధ్యాయమునుండియు గ్రహింపఁబడినది. సందర్భము ననుసరించి నడుమనడుమ కథ గ్రంథాంతరములనుండి కైకొనఁబడు చుండును. బ్రహ్మపురాణము గర్గభాగవతమునఁ గలవిషయము లిం దిమిడి యుండుననియు గ్రహింపందగును.

లరుదెంచిరి. మనువులు మునులును వచ్చిరి. త్వరపడుచుఁ జను దెంచి వటమూలవాసి యగుపరమేశ్వరు దర్శించిరి. బ్రహ్మ యి ట్లని విన్నవించెను.

పరమేశ్వరా! పరిపూర్ణా! నిత్యానందా! నీవు జ్యోతి స్స్వరూపుఁడవు. ప్రకృత్యతీతుఁడవు. నిర్లిప్తుఁడవు. నిర్వికారుఁ డవు. నిరాకారుఁడవు. సాకారుఁడవు. సాకారత్వము ధ్యాన హేతుకము. స్వేచ్ఛామయుఁడవు. నీకు నమస్కారము లర్పిం తుము. కారణకారణుండవు. సర్వదేవతాస్వరూపుఁడవు. జోహారు లొనరింతుము సర్వమునకు నీవే యాదివి. సర్వేశ్వరుఁ డవు. సర్వహర్తవు. సృష్టిరూపుఁడవు. ఇట్టి నిన్ను సేవింతుము. నీపాదారవిందరజస్సంస్పర్శమున నీభూదేవి పవిత్రురాలయ్యెను. సఫలమనోరథయు నయ్యెను. నీ విందుండక యరిగిన శూన్య రూప యగును. నూటయిరువదైదువత్సరము లిందుఁ బుచ్చి తివి. ఈవసుధ నిన్నింక నెడఁబాయఁజాలదు. ఐన దీనిశోకము నాప నిందుండక నీవిరహమున నాతురయగు నట్టులొనర్పుము. అనుచుండ మహాదేవుం డిట్లుపలికెను.

పరమేశా! ఈబ్రహ్మ ప్రార్థించుటంజేసి వసుంధర నివ సింప నరుదెంచితివి. భూభారమును హరించితివి. ఇఁక స్వకీయ పరమపదమునకు వేంచేయవలయును. త్రిలోకములయందుఁ బృథివి ధన్యురాలు. పదారవిందచిహ్నితమగుట పరమపవిత్రు రాలయ్యెను. నీపదపద్మములఁ బ్రత్యక్షముగఁ గాంచితిమి గావున మేమెల్ల ధన్యులము. నీవు ధ్యానసాధ్యుఁడవు. దురా రాధుఁడవు. ఊర్ధ్వ తపస్కులగు మునులకుంగూడ దర్శింప నలవిగానివాఁడవు. మాయందెల్లఁ బరముఁడవగు నీవు ప్రత్య

క్షముగఁ గనఁబడుచున్నాఁడవు. సర్వనివాసుఁడు వాసు వనం బడును అతనిలోమములే సకలజగంబులవు. అతనికంటె నధి కుఁడు విష్ణువు. ఆ రెండుమూర్తులు నీమూర్తులు; కావుననే వాసుదేవుఁడ వనఁబడుదువు. అట్టి నీవీభూమి నున్నాఁడవు. ఎంతకాలము తపస్సుచేసినను లభింపని నీపాదారవింద మింత కాల మిందు నిలిచినదే. ఈభూభాగ మెంతధన్యమో యని యెను. అంత ననంతుఁ డిట్లు పలికెను భగవంతా! నీ వనంతుఁ డవు. నేను నీకలాంశమను. క్షుద్రమగుకూర్మమునం దొకయం శము నేనగుదును. శేషు లనంతులు. కూర్మము లనంతములు. బ్రహ్మ విష్ణు శివాత్మకు లసంఖ్యాకులు. విశ్వము లనంతములు. వారికెల్ల నీశ్వరుఁడవు నీవు. మాకెల్ల నింతకంటె సుదినము వేఱొకటి లేదు. స్వప్నమునందు నగపడనినీవు ప్రత్యక్షమైతివి. సర్వభూతాధారుఁడవు. నాథా! గోలోకమునకు వెళ్లుదువు గాక. భూలోకమును బవిత్రముచేసితివి. శోకసాగరనిమగ్న యగు భూమి నుద్ధరించితివి. అని వినుతింప దేవత లిట్లనిరి. వారిచిత్తములు భక్తిరసపూరితములై యుండెను. ఓమహాను భావా! నిన్ను స్తోత్రముచేయుటకు వేదములు శక్తములు గా వనఁగా బ్రహ్మేశానాదులు శక్తులుగా రనఁగా నట్టి నిన్ను నుతింప మేమెంతవారము? అట్టి నీకు నమస్కారములు. అని పలికి దేవతలందఱు వెడలిపోయిరి. గోపాలకులందఱు హరిం గూడి గోకులమునకుం బోయి ద్వారకానగరమున కేగిరి. ఆనగ రము నిశ్శ్రీక మైయుండెను. బ్రహ్మశాపమున నపగత తేజమై యుండెను.

ఈవిషయము నిట్లునిచి శ్రీకృష్ణభగవంతుని ప్రయత్న

మెట్టెదని యించుక పరికింతము. మహోత్పాతములు చూచి సంతన యాదవులను ప్రభాసతీర్థమునకుఁ బోవుట మంచిదని హరి ప్రోత్సహించియుండెను. వారును సమ్మతించియుండిరి హస్తి నగరమునఁ బాండవులును మహోత్పాతములం గాంచి భీతిల్లు చుండిరి. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారియుఁ గుంతియు విదురుం డును నగరమును వదలి తపోవనముల కరిగిరి. వారికుశలముల ధర్మంగా జరయుచుండెను. కొలఁదిదినములకుఁ బాండునందను లేవురును ద్రౌపదియు వ్యాసుం బురస్కరించుకొని ధృతరాష్ట్రా దులం జూడ నడవుల కరిగిరి. వారి దర్శించిరి. మరలునపుడు విదురుఁడు కాంతారధూళిధూసరితగాత్రుండై జడలుదాల్చి దిగంబరుఁడై కనఁబడి యాయాశ్రమంబున నున్నజనంబులం గాంచి మగిడిపోయెను. ధర్మరాజు తనయనుచరులనెల్ల నిలిపి తా నొక్కరుండ యాతనివెనుకనె పోయెను. విదురుఁడు పొదలందూఱుచుఁ బోవుచుండెను. ధర్మరాజెలుంగెత్తి యో విదురా! నేను యుధిష్ఠిరుఁడను. నిన్నుం జూడ వచ్చితిని. అని పలుకుచు సమీపమున కరిగెను. ఆమహాత్ముఁడాతనిశబ్దము విని పోవక నిలువంబడి తిరిగి చూచి వివిక్తప్రదేశమున నొక వృక్షమును జేరి నిలుచుండెను. ధర్మరాజు సమీపమునకుం బోయి యాయోగి యెదుట నిలిచెను. విదురుఁడు ధర్మజు నర్ధనిమీ లితలోచనంబులం జూచుచు నేమియుంబలుకక యూరకుం డెను. ఆర్యా! నేను ధర్మజుఁడను. నిన్నుం జూడ వచ్చితిని. నన్నుం గన్నులువిప్పి చూడుమా యని ప్రార్థించెను. ఆమాట వినఁబడినంతనే తెప్ప లెగయించి యప్పాండవాగ్రజుం జక్షు విన్యాలయోగము నంగీకరించి యింద్రియములను

ఘ్రాణముల నింద్రియప్రాణంబులం గలిపి నిజశరీరంబు వదలి యాతని యత్యద్భుతంబున ధర్మజుం బ్రవేశించెను. అత్తఱి ధర్మజునిశరీరము మిగులఁ దేజస్సుగలిగి బల మలరఁ గన్పడియెను. బుద్ధిబల మధికమయ్యెను. అందుల కతఁడు చోద్యమందెను. మహీరుహముపజ్జ విదురునితనువుం గాంచి సమీపమునకుం బోవఁగా నది చెట్టుమూలము నాశ్రయించి విగతప్రాణమై యుండం దెలిసికొని యగ్నిసంస్కారమును జేయింప నెంచెను. అంతలో నాకాశమునుండి యో ధర్మరాజా! యీతనువు యతిత్వగౌరవోజ్జ్వలము. కావున నగ్నిసంస్కారముచేయుట పాడిగాదు మానుము. అని వినంబడఁగా నతఁ డప్పని మాని యాశ్రమంబునకుంబోయి యావార్తను దల్లిదండ్రులకు సోదరులకుం దెల్పెను. వారెల్ల నచ్చెరువందిరి. అంత ధర్మరాజాదులు కరిపురంబును జేరిరి. కొలఁదిదినములకు వ్యాసమహాముని యరుదెంచి ధృతరాష్ట్రాదులమరణము నెఱిఁగించెను పాండునందనుఁడు విలపించి యుచితరీతిఁ దిలోదకంబుల నిచ్చెను. తన రాజ్యమున మహోత్పాతంబులు తోఁచుట కెంతయు దురపిల్లుచుండెను. ఆవృత్తాంతమంతయు నెఱింగి శ్రీకృష్ణుఁడు తనకృత్య మిఁక సుంతయే కలదని యాలోచించుచుండెను.

ద్వారకానగరమున నొకనాఁటి రాత్రి దంష్ట్రాయుతంబై నీలచ్ఛాయ తనువున వెలయ నొకవనిత. గృహములం బ్రవేశించి స్త్రీల నందఱ నీడ్చుకొనిపోయినట్లు తోఁచెను. ఆమఱుదినమే యెల్లరుఁ జూచుచుండ శ్రీహరి చక్ర మంబరమున కెగసిపోయెను. గరుడకేతనము దానివెంటనే యరిగెను. హలాయు

ధనితాళధ్వజము వానివెంటం దవిలెను. శ్రీకృష్ణునశ్వములు
కనఁబడకపోయెను ఇట్లగుటకుం గతమేమని యెల్లరు గుసగుసలు
పోవసాగిరి. మహాప్రళయము సంభవించునని కొందఱూ
హింపసాగిరి. శ్రీకృష్ణు ననాదరణముం గాంచి యొక్కకొందఱు
సంశయింపసాగిరి. ఇట్లు గోపకులెల్ల నిరాశులై జీవచ్ఛవములం
బోలియుండిరి.

అంత వృద్ధులందఱు ప్రభాసతీర్థమున కరుగం దలంప
నెల్లరు కృష్ణానుమతిం బయనముసాగింప నెంచిరి. శ్రీహరియు
నాస్థానమండపమునఁ గూరుచుండి యెల్లరు విన నుత్పాతములం
దెలిపి వానివలనఁ గలుగు దుష్ఫలములం బ్రశంసించి యిఁక
ముహూర్తమాత్రంబేని యిందు నిలువరాదని యుద్ఘాటిం
చెను. మఱియుఁ బశ్చిమవాహినియగు సరస్వతీతీరంబునంగల
ప్రభాసతీర్థంబునకుఁ బోవలయుననియు స్పష్టపఱచెను మఱియు
నిట్లు బోధించెను గోపవృద్ధులారా! మనమెల్ల నా ప్రభాసతీర్థం
బున స్నానముచేసి పరిశుద్ధులమై యుపవసించి సమాహితస్వాం
తులమై దేవతలం బూజింతము. పరమపావనులగు బ్రాహ్మణులకు
యథోచితదానము లొసంగుదము. వారలు శాంతికర్మము
లొనరింతురు. దాన మనకు మేలు కలుగును. పిదప గోవుల నా
రాధింతము. దేవద్విజులకు గోవులకు నర్హరీతిఁ బూజగావించిన
సర్వారిష్టములు తొలంగును. ఉత్తమమంగళము లొనఁగూ
డును.అభూతపరమపదంబుఁ బ్రాపింతుము. అని హితము తెలుప
విని వారెల్ల సకలసంభారములం గైకొని యోడలపైఁ గూరు
చుండి సాగరము నుత్తరించి త్వరగాఁ బ్రభాసక్షేత్రమునకుం
బోయిరి. అందు శ్రీహరి పంచినరీతిఁ గృత్యంబులు నిర్వర్తించిరి.

భగవంతునిచ్ఛ యప్రతిహతముగా సాగునుగదా. శ్రీహరియుఁ దాఁజేయఁదలంచినపని త్వరగా సాగుతరుణము వచ్చెనని యూహించెను. గంగకు జాతరచేయుచుండినయాదవులు భగవన్మాయావిమోహితులైరి. దాన విశేషించి సురాపానముచేసిరి. శ్రీహరి వారిం జూచుచుండెను. వారామదమున నొడలెఱుంగక పెచ్చుపెరిఁగినక్రోధంబున నన్యోన్యకలహప్రయత్నముచేయ నాదరణముం గాంచిరి. రెండుతెగలుగా నిల్చిరి. శరాశరాసనాదిసాధనముల ధరించిరి. ఒండొరులం దలంపడిరి చతురంగబలముల రూపుమాపిరి. అంత ద్వంద్వయుద్ధముచేయ నుపక్రమించిరి. ఇదియేమికార్యమని యాలోచించువా రొక్కరు నందు లేకుండిరి. ప్రద్యుమ్నసాంబులు, అక్రూరభోజులు, అనిరుద్ధసాత్యకులు, సుభద్రసంగ్రామజిత్తులు, సుచారుగదులు సుమిత్రసురథులు తలంపడిరి. ఆపోరు మిగుల ఘోరాకారముం దాల్చెను. తక్కుంగల వీరులెల్ల నిట్లే తలపడిరి. బాంధవమునుగాని మైత్రింగాని సేవ్యసేవకభావమునుగాని తలపోయక పోరుచుండిరి. ఆయుధములవ్రేటులచే క్షణమాత్రమున మృతినందుచుండిరి. శరములు నశించెను. కోదండములు ఖండములయ్యెను. సాధనములు లేకపోయెను. కాని యాగ్రహావేశము తగ్గదయ్యెను. తొల్లి సాంబునిగర్భమునఁ గనఁబడినముసలమును జూర్ణముచేసి సాగరజలంబులం గలిపియుండ నాచూర్ణము నలలు గట్టునకుం ద్రోయఁగా నందు మొలిచినతుంగలు కనఁబడెను. వానిని లాగుకొని పరస్పరవధప్రయత్నము చేయంబూనిన వారిజాక్షుఁడాపని మానిపించెను. ఇట్లు నివారించిన నా శ్రీహరి వైరిగా గ్రహించి బలభద్రుని

హారిని మాఱ్కొనిరి. తుంగల నాయుధములుగాఁ గొన్న వా రలం గాంచి సర్వవేత్తలగుట నాపరమేశ్వరు లిరువురును దుంగలనే సాధనములుగాఁ బరిగ్రహించి యొక్కముహూర్త కాలమున వధించిరి. యదుకులమెల్ల నిశ్శేషమయ్యెను.

శ్రీహరి యంతట దారుకుం బిలిచి దారుకా! నీ వతిత్వ రితగతింబోయి కరినగరంబున నర్జునుంగాంచి నామాటలుగా యాదవనిధనముం దెల్పి యాతనిం దోడితెచ్చి ద్వారకానగర మునఁగల స్త్రీబాలవృద్ధులనెల్లం దోడ్కొనిపొమ్మని తెల్పుము. తక్కిన యిక్కడివార్తలెల్ల నతని కెఱిఁగింపకుము. ఆవల వెల్లడి యయ్యెడు. అని సాగనంపెను. బభ్రువను యాదవుఁ డొకండు మిగిలియుండఁగా నాతనితో నీ విపుడే యిచ్చటఁగలపరికర ములతోడ స్త్రీలను గొనిపోయి ద్వారకానగరమును జేర్పు ము. అన వాఁడట్లే పోవుచుండెను. శ్రీహరికిఁ జెంతనే యొక బోయ యాబభ్రునిఁ దుంగతోఁగొట్ట నవనింబడి యాతండు మృతినొందెను. శ్రీహరి యతనిపాటు గాంచి మునిశాపము మహత్త్వమునకు వెఱఁగందుచు గాంధారిశాపమును స్మరించి యత్తెఱంగుననే కార్యముసాగెనని యెంచి బలరామునిం గాంచి యన్నా! మనమిరువురము తప్ప నిందుఁ బురుషులు లేరు. సామజాదులతో నిందుఁ గలకాంతల నగరమునకుం జేర్చి వచ్చెదను. అంతదనుక నీ వీభూరుహముకడనే యుండుము. అని సమ్మతింపఁజేసి స్త్రీబాలురను వృద్ధులం దోడుకొనిపోయి ద్వారకానగరమును జేర్చెను. అందు వసుదేవుని దర్శించి మహాత్మా! మున్ను కౌరవకులక్షయమును జూచితిని. సకల యాదవక్షయమును జూచితిని. మహాత్మా!

ఈనగరముననుండ నిపుడు మనసొప్పకున్నది. అన్న వనముల కరిగెను. అన్నంగూడి తపముచేయుదును. ఇచ్చటి సర్వవిషయములను మీరే చూచుకొనవలయును. త్వరగ నర్జునుఁడు వచ్చును. ఎల్లకార్యముల నాతఁడు చూచుకొనును. మీయానతిమెయి నతఁడు వర్తించును. నేఁడో రేపో రాఁగలఁడు. అనిపలికి వసుదేవుని పాదములు తనఫాలభాగమునోఁక నమస్కరించి యడఁకువను గనఁబఱచెను. అంతకుమున్నే వసుదేవుఁడా యాదవనిధనవృత్తాంతమును వినియుండెను. కావున శ్రీహరి పల్కిన యామాటలకు మ్రాన్పడియెను మఱియు నన్నంగూడి తపము జేయుదు నన్న మాటకు దుఃఖము పొరలి రాఁగా శవాకృతి నుండెను. హరిమాటలు వసుదేవునవస్థయుం జూచి యందుఁగల స్త్రీ లొక్క పెట్టున విలపించిరి మురహరుఁడు దయ వొలయ వారినందఱ నూఱడించి యర్జునుం డింతలోనన యరుగుదెంచును. మీవంతలనెల్లం దీర్చును. అని యనేకోపశమవాక్కులు పలికి తండ్రికడఁ గూరుచుండి యాతనిపాదములను దనచ్చుదుకరపద్మముల నొత్తుచు ననేకనీతివాక్యముల మన సూఱడిల్లఁజేసి నరుని యాగమనమును బెక్కుమాఱులు తెలిపి నీతిరహస్యముల నెఱింగినవాఁడు కావునఁ దండ్రీ! సేవకులను గరితురంగాదులను మీరు చూచుచుండుఁడు. కర్తవ్యమిట్టిదయ్యెను. వేయుపలుకులేల? మీ రెఱుంగనివిషయ మేమి యున్నది? అని కార్యరహస్యములను స్పష్టముగాఁ దెలిపి యెట్లో యాతనిభ్రాంతిం బాపి వీడ్కొని రామునికడ కరిగెను. రాముఁ గాంచి నమస్కరించి జనకు ననుమతి నొంది వచ్చితి నని విన్నవించెను.

* శ్రీహరి యిట్లు పలుకఁగా నాలకించి భగవంతుఁడగు నారాముఁడు నిశ్చలుండై యుండెను. క్షణమాత్రమున రామునిముఖమునుండి భూరిభుజంగ మొక్కండు వెలువడఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు కనుఁగొనియెను. అది యరుణచ్ఛాయగలిగి వేయి ఫణములు కనంబడఁగా మణులకాంతులవెలుఁగుచు మహాపర్వతానుకారమగు నాకారంబు వెలయనుండెను. యోగబలమున నారాముఁడు తనశరీరమునువదలి యాకాశమార్గమునం జని సాగరమును బ్రవేశించెను. వరుణుఁడు సకలాతి యసత్కారములం గైకొని యెదుర్కొనియెను. నాగకులమెల్ల నాతని సేవించెను. వాసుకి కర్కోటకతక్షకులు వారుణకుంజరకుముదాదు లాతని గౌరవించి సేవించిరి. ఆమూర్తి శ్రీహరిమూర్త్యంతరమే కాన నొండొంటిం గలిసికొనియెను.

బలభద్రుఁ డిట్లు శరీరమువదలి నిజధామమును జేరఁగాఁ బరమపురుషుఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయుఁ దనమనంబున సన్నికార్యము లూహించెను ఇఁక నీయవతారమునఁ జేయఁదగిన పను లేవియు లేవని తలపోసెను. శాపకారణమును స్మరించెను.

---

* రామునినిర్యాణమున బ్రహ్మభాగవతభారతముల కించుక భేదాభిప్రాయము కనఁబడియెడిని. "రామస్సముద్రవేలాయాం యోగమాస్థాయ పౌరుషం, తత్యాజ మానుషం లోకం సంయోజ్యాత్మానమాత్మని." అని భాగవతమునఁ గలదు. "దదృశాతే ముఖాచ్చాస్య నిష్క్రామంతం మహోరగం, నిష్క్రమ్య సముఖాత్తస్య మహాభోగో భుజంగమః, ప్రయాతశ్చార్ణవం సిద్ధైః పూజమాన స్తథోరగైః. తమర్ఘ్యమాదాయ తదా జలధిస్సమ్ముఖం యయౌ." అని బ్రహ్మపురాణమునఁ గలదు. ఈభావమే శ్రీమహాభారతమునఁ గలదు. విష్ణుపురాణమునందు బ్రహ్మపురాణశ్లోకములే కలవు.

బ్రహ్మశంకరాదులప్రార్థనము నూహించెను. ఇఁక నీశరీరము భూమినుండుట పాడిగాదని నిశ్చయించెను. భావికాలగతులం దలంచెను. అంత నామహానుభావుఁడు సకలశృంగారసంభృతం బగు నిజరూపంబు నుపసంహరింపం దలంచెను. పావనవృక్షమూలమును జేరి కుడితొడపై వామపాదము నమరించి కూరుచుండెను. ఆతరుణమున నాతనిమాయ యొకవేఁటకాఁ డందుఁ దిరుగుచుండ నాతనిం బ్రోత్సహించి యాభగవత్పాదము మృగముఖ మనుభ్రాంతిని గల్గించెను జర యనుపేరుగల యాబోయవాఁ డది నిజముగా మృగముఖమనియే నమ్మెను. పరమేశ్వరుని మాయ బ్రహ్మాదులను భ్రాంతులనుగాఁ జేయుచున నిఁక నొక వ్యాధుని మోసపుచ్చుట యొకవిశేషముకాదు. మహాశయు లీవిషయము నచ్చెరువుగా భావింపరు. ఆమాయ యసామాన్యప్రజ్ఞావతి. దానిమీఱఁజాలువాఁ డొక్కపరమేశ్వరుఁడే.

* ఆవ్యాధుఁడు మున్ను ముసలమును యాదవులు చూర్ణము చేసివైచునెడ మిగిలినదానిని బాణాగ్రమున కమర్చెనని ముందే వ్రాయఁబడియెఁగదా. దానిని జాపమునం గూర్చి లక్ష్యశుద్ధి మెఱయఁ బ్రయోగించెను. ఆయది యాపాదమును స్పృశించిన ట్లాతఁడు కనుఁగొనియెను. భగవన్మాయ యాతని వదలెను. వాఁడు వెంటనే యచటికింబోయి యది మృగముఖముకాదనియు శ్రీకృష్ణునిపాదమనియు నెఱింగి యయ్యో! ఎంతటిపాపకార్య మొనరించితిని. మోసపోయి మృగముఖము

* సతత్పాదం మృగాకారం సమవేక్ష్య వ్యవస్థితః, తతో వివ్యాధ తేనైవతోమరేణ ద్విజోత్తమాః. అని బ్రహ్మపురాణము. ముసలావశేషాయఃఖండకృతేషుర్లుబ్ధకో జరాః, మృగాస్యాకారచరణం వివ్యాధ మృగశంకయా. అని.

కదా యని యేసితిని. అని చింతించుచుఁ జెంత కరిగి యాపర
మేశ్వరుని యడుగుఁదమ్ములపయింబడి మహానుభావా! ఎఱుం
గక తప్పుఁజేసితిని. మహాపాపాత్ముఁడను. నాయీపాపకార్య
మును క్షమింపుము. * నాపాపముచేతనే కాల్పఁబడిన నన్ను
మరలఁ గాల్చకుము దేవా! నీస్మరణము మానవులకుం గల
యజ్ఞానమనునంధకారమును బాఱఁదోలునది. అట్టి నీకే మహా
పకారమొనరించితిని. ఇఁక నేమనుకొనిన నేమిలాభము? ఇంకను
మహాపాపముల నిట్టివానిం జేయకయుండ నుద్ధరింపుము. వేద
తత్త్వము నెఱింగిన బ్రహ్మరుద్రాదులును సనకసనందనాదులును
నీమాయాకృత్యములను మాయామోహితదృష్టులై చూడఁ
జాలరు. పాపజన్మముగల నావంటివాఁడు తెలియఁగలఁడా.
†అని బహుభంగుల వినుతించుటయు శ్రీకృష్ణుఁ డావ్యాధుఁ
డా. లెమ్ములెమ్ము. భయంపడకుము. మాసంకల్పమునే నీవు
నెఱవేర్చితివి. దాన నీకుఁ బాపము కలుగదు. నాయనుగ్రహ
మునకుఁ బాత్రుఁడవైతివి. కావున బహువిధపుణ్యకార్యముల
నొనరించినవారికిఁ బొందఁదగినస్వర్గమునకుఁ బొమ్ము. అని యాజ్ఞా
పించెను. అబోయవాఁడు శ్రీహరి యనుజ్ఞ కాఁగానే దివ్యజ్ఞాన
సంపన్నుం డయ్యెను. భగవంతునకు మరల మరల నమస్కరిం
చెను. అంతలో నీశ్వరసంకల్పమున నొకవిమానము వచ్చెను.

భాగవతము. * క్షమ్యతామాత్మపాపేన దగ్ధమాదగ్ధు మర్హసి. అని బ్రహ్మ.
† మాభైషీర్జర ఉత్తిష్ఠ కామఏష కృతోహి మే, యాహి త్వం మదనుజ్ఞాత
స్వర్గం సుకృతినాంపదం.అని భాగవతము. గచ్ఛ త్వం మత్ప్రసాదేన లబ్ధ
సుఖాస్పదం. అని విష్ణుపురాణము.

దాని నధిష్ఠించి యావ్యాధుఁడు దివ్యశరీర మలరార సురపురమునకుం బోయెను.

అత్తరి శ్రీహరి శాపనిమిత్తమునఁ దనశరీరమును వదలినట్టు లభినయింపఁదలంచెను. *ఆతఁడేఁ గదంబవృక్షమూలమున నాసీనుండై యున్న యాపరాత్పరుని బ్రహ్మాదిదేవతలు దర్శించి నమస్కరించిరి. వేదప్రతిపాదితవాక్యములం బొగడిరి. శ్యామసుందరమూర్తి సకలరత్నభూషణభూషితుఁడై నవవయస్స్ఫురితుఁడై పీతాంబరధారియై వనమాలాధారియై వ్యాధాస్త్రసంయుతపాదారవిందుఁడై కనఁబడియెను. విస్మయమునొంది వారు నేత్రఫలముగా దర్శింపఁజాలిరి. అంతలోఁ బృథ్వీదేవియు నేడ్చుచువచ్చి హరిమ్రోల నిలిచెను. భగవంతుఁడు భూలోకమును వదలిపోవునని యెఱింగెను. కావుననే ప్రేమవిహ్వల యయ్యెను. శ్రీహరియు నాజగజ్జనని నూఱడించెను. †రుక్మిణియు శ్రీహరి సంకల్పానుసారము వైకుంఠమున కరిగెను. సత్యభామయుఁ బృథ్విని బ్రవేశించెను. జాంబవతీదేవి పార్వతియందుఁ గలిసిపోయెను. ‡ శ్రీహరిపత్ను లెవ్వరెవ్వ రేయేదేవతాంశము గలవారలో వారెల్ల నాయాదేవతాతనువులం గలసిపోయిరి. అంతకుముందే సాంబునిదేహము స్కందునియందు నైక్యమ

*ఈయభిప్రాయము శ్రీకృష్ణజన్మఖండమునుండి వ్రాయఁబడినదని యెఱుంగనగు. † అయోనిసంభవా దేవీ మహాలక్ష్మీశ్చ రుక్మిణీ, వైకుంఠం ప్రయయౌ సాక్షాత్స్వశరీరేణ నారద. సత్యభామా పృథివ్యాం చ వివేశకమలాలయా. అని మూలము. ఈవిషయమున భాగవతాదులు విసంవాదములుగ నున్నవి. ‡ యాయా దేవ్యశ్చ యాసాంచాప్యంశరూపాశ్చ భూతలే,తస్యాం తస్యాం ప్రవివిశుస్తా ఏవ చ పృథక్పృథక్. అని మూలము.

య్యెను. తక్కినవారును దమతమపూర్వదేహములం గలిసిపో యిరి గంగాదేవియు, యమునాసరస్వతులు ఇంకనుగలనదులెల్లం దమసత్యరూపముల నరుదెంచిరి జాహ్నవి కన్నీరు మున్నీరుగాం బ్రవహింప నిట్లుపలికెను. నాథా! గోలోకమునకు వేంచేయుచున్న వాండవు. మాకింక గతియేమి? కలియుగము వచ్చుచున్నయది కదా. అని ప్రార్థింప శ్రీహరి యిట్లుపలికెను. కలియుగమున నైదువేలసంవత్సరములు గడచునంతదనుక నుండుము. నీయందు స్నానముచేసిన పాపాత్ముల పాపములను బరిహరింపుము. నీలోం గలిసిన పాపములన్నియు నామంత్రోపాసకులస్పర్శమున నశించును. భయంపడకుము. శ్రీహరినామములమహిమములను దెలుపు పురాణములెచ్చటంబఠింపంబడుచుండునో నీవచ్చటికేగి వినుచుండుము. ఈనదులెల్ల నిన్ననుసరించుగాక. పురాణశ్రవణమువలనను హరినామసంకీర్తనమువలనను గలియుగమున మహాపాపములు భస్మభూతములగును. విష్ణుభక్తుల నాలింగనముచేసికొనినను బాపములుతొలంగును. అగ్ని శుష్కతృణములను దారువులను గాల్చినట్లు హరినామకీర్తనము పాపములం దొలంగించును. విష్ణుభక్తులును బాపములం బాఱందోలంగలరు. భూతలమున నెన్ని తీర్థములుగలవో పుణ్యస్థానములుగలవో అవియన్నియు నాభక్తుల శరీరములయందుం గలవనినమ్ముము. నాభక్తులపాదరజోలేశమునభూమి పావనమగును. తీర్థములు పరమపావనములగును. జగంబంతయుం బావనమగును. నామంత్రోపాసకులగువిప్రులును, నాకు నివేదించినయన్నమును భుజించువారును, నన్నే నిరంతరము ధ్యానించువారును నా కత్యంతప్రియులగుదురు. వారిని స్పృశించినంతన వాయువు అగ్నియుం బవిత్రులగుదురు.

జలదశ్యామము. పీతవస్త్రపరిశోభితము. శ్రీవంశవదనము. పద్మలోచనము. సుస్మితాలంకారము.శతకోటీందుసౌందర్యము, శతకోటిస్మరప్రభమునగు పరమానందరూపము.పరిపూర్ణతమమునై యారూప మొప్పారెను.సర్వలోకప్రభువై పరంధాముఁడై పరబ్రహ్మమై నిర్గుణుఁడై పరమాత్మ యనంబడఁగుచు భక్తానుగ్రహార్థము శరీరములం దాల్చుచు నిత్యదేహుఁడై భగవంతుఁడై ప్రకృత్యతీతుఁడై యలరారు నాపరమేశ్వరుఁడు గోలోకమున కరిగెను.

యోగులు సనాతనమగుజ్యోతిస్స్వరూపముగా నాకృష్ణదేహమును బ్రార్థింతురు. జ్యోతిస్సునదును నిత్యరూపమును భక్తులు ధ్యానింతురు. నియమము నిశ్చయార్థ మిది యని యోగీంద్రుఁ డగుశంకరుఁ డనువదించెను. అతనుప్పనే వేదములు సత్యమని వర్ణించును. విచక్షణులగువారు నిత్యమని ఆద్యమని దానినే నిర్ణయింతురు. ఆదేహమునే దేవతలు స్వేచ్ఛామయమని ప్రభువనియు స్తుతింతురు. ఆపరమాత్మనే సిద్ధేంద్రులు మహర్షులు సర్వరూపునిగా ధ్యానింతురు బ్రహ్మయు నాభగవద్రూపమునే కారణకారణమని తలంచును. శేషుఁ డనంతమని వినుతించును.అవి నవవిధములుగా నయ్యెనని శేషాభిప్రాయము. తర్కముచేయువారు షడ్విధములుగా నారూప ముండు నందురు. విష్ణుభక్తు లేక రూపమనియే యుపాసింతురు. వేదములక్లే రాద్ధాంత మొనర్చును. పురాణము లేకరూపమని తెలుపును. కావున ననంతుఁడు నవవిధములుగా నది యుండునని తెల్పెను. శంకరుఁ డారూప మనిర్వచనీయమని యొఱఁగించెను. ...షతులు నిత మందురు. సాంఖ్యులు జ్యోతీరూపునిగా

సనాతనునిగా నెంతురు. మీమాంసకులును సర్వరూపుఁ డందురు. వేదాంతులు సర్వకారణుఁ డందురు. పాతంజలుఁడు అనంతుఁ డనియెను వేదములు సత్యరూపుఁడనియెను. భక్తులు నిత్యవిగ్రహుఁడని పురాణపూరుషుండని ధ్యానింతురు.

ఇంద ఱెన్నిరీతులఁ దలపోయు నాపరాత్పరుఁడు గోలోక నాథుఁడు రాధేశుఁడు నందనందనుఁడు గోకులమున గోపవేష మూని బృందావనమున విహరించెను. వైకుంఠమునఁ జతుర్భుజుఁడై మహాలక్ష్మిపతి యనంబరఁగెను. ఏనామము మోక్షకారణమో యానామము నారాయణాత్మకము. ఒక్కసారి నారాయణనామ ముచ్చరించినంతనే పూరుషుఁడనంతకాలము గంగాది సర్వమహానదీస్నానపుణ్యము నొందును. అట్టినారాయణమూర్తి సునందనందకుముదాది పార్షదపరివారితుఁడై శంఖచక్రగదా పంకజములు కరములం గ్రాలుచుండ శ్రీవత్సలాంఛితుఁడై కౌస్తుభమణిభ్రాజితుఁడై వనమాల యురమున సురుచిరముగఁ గ్రాల వేదవినుతుఁడై వైకుంఠ మనఁబరఁగు స్వీయధామమునకుం బోయెను.

వైకుంఠధామమును శ్రీమన్నారాయణమూర్తి చేరఁగానే రాధానాథుఁడు వేణునాద మొనరించెను. అది త్రిలోకముల మోహింపఁ జేసెను. ఆమనోహరనాదము నాలకించి దేవగణములు మునీంద్రులు మైమఱచిరి. ఎల్లరు తన్మాయామోహితులై పార్వతితక్క నచేతను లైరి. ఆతరుణమున సనాతనియు భగవతియు సర్వస్వరూపయుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపయుఁ బరమాత్మస్వరూపిణియు సగుణయునిర్గుణయు స్వేచ్ఛామయియు నగు నాపార్వతి యిట్లు పలికెను. సర్వలోకప్రభూ! గోలోకమున

రాసమండలమున రాధాంబ యొకతుకయే యున్నది. రాసమండలమును బూర్ణముగా నలంకరింపుము. గోలోకము రాసశూన్యముగనుండరాదు స్యందనవర్యము నధిష్ఠించి వేంచేయుము. నాయంశమే నీవక్షస్స్థలమున రాధానామమున నుండును.నీయాజ్ఞనూనియే వైకుంఠమున మహాలక్ష్మియన నాయంశమే యుండును. శ్రీహరి వామపార్శ్వమున సరస్వతి యన నదియే యుండును. నీమానసేచ్ఛమై సింధుకన్యక జనించెను. సావిత్రి యను పేర వేదమాత బ్రహ్మసమీపమున నుండును. మున్ను నీయానతిమెయి సర్వదేవతలయందును దేజస్సు నావహింపఁజేసితినిగదా. శుంభాదిదానవులు హతులైరి. దుర్గాహ్వయమున దుర్గనామకదానవేంద్రుఁ బొలియించి త్రిపురముల నుంటిని. రక్తబీజుని వధించి రక్తబీజవినాశని యనుపేరుగాంచితిని.నీయాజ్ఞానుసారమే దక్షకన్యకయగు సతీనామమున వెలసితిని. యోగత్యక్తకళేబరనై శైలకన్యక నైతిని. రాసమండలమున నీవే నన్ను శంకరునకుఁ బత్నిగా నొసంగితివి. అక్కారణమున విష్ణుభక్తియని విష్ణుమాయ యని వైష్ణవి యని పేరులం గాంచితిని. నారాయణునిమాయ నైతినిగాన నారాయణి యనియుఁ బేరు నాకుంగల్గెను. శ్రీకృష్ణుఁడవగునీకుఁ బ్రాణాధికురాలను. కావునఁ బ్రాణాధిష్ఠాతృదేవి యనియుఁ బేరొందితిని. మహావిష్ణువునకు వాసునకు జనని రాధికయగు. నీయానతింజేసి యైదువిధములుగా మార్పునొందితిని. కలాకలాంశములచేత నెల్లదేవతలగృహమున నుండుప్రకృతిని నేనే. మహాభాగా! రాధిక భవద్విరహాతురయై యున్నది. త్వరగా గోలోకమునకు వేంచేయుము. లంగూడి. రాసమండలమున నిన్ను సేవింపఁగోరుచున్నది.

అని యిట్లు పార్వతి ప్రార్థింపఁగా నాలకించి రసికేశ్వరుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చిరునవ్వు మోమున కొకవింత చెలువు గలిగింప రత్నమయయానము నధిష్ఠించి గోలోకమునకు వేంచేసెను. దేవతలు వేణునాదమున మేనులు మఱచి యుండఁగాఁ బార్వతి వారల మేలుకొలిపెను. హరి వేంచేసెనన్న శబ్దము నాలకించి విస్మితస్వాంతులైరి. శంకరుంగూడి పార్వతి కైలాసమున కరిగెను. శ్రీకృష్ణుఁడు వేంచేయుచుండు టెఱింగి రాధాదేవి గోపగణపరివృతయై యెదురేగి ప్రాణవల్లభుని రాకకుఁ బరమానందము వెల్లివిరియనొం దెను. రాధికం గాంచి విమానమునుండి దిగి హరి చెంతకుంబోవ నాజగదేకమాత సాష్టాంగప్రణామ మాచరించెను. గోపికలు గోపకులునభివాదనప్రియ నడపిరి దుందుభులు వాయింపఁబడియెను విరజానదిం దాఁటి రాధికాకరమును గరమునఁ గీలించి శతశృంగపర్వతమున శృంగారరసాధినాథుఁడై విహరించెను. అందుఁగల రాసమండలమును బ్రవేశించెను. అందే యక్షయవటము పావనబృందావనము తులసీకాననము కనఁబడియెను. మాలతీవనమును గాంచెను. కుందవనము మాధవీకాననము వామభాగమునను, చంపకారణ్యము దక్షిణభాగమునను గనఁబడియెను. వానివెనుక మనోహరచందనవనము దృగ్గోచరమయ్యెను. ముందు రాధికాభవనోత్తమము సంతోషమును బెంపొందించెను. అందుఁ బ్రవేశించి శ్రీకృష్ణమూర్తి రాధాద్వితీయుండై రత్నసింహాసనమున నధిష్ఠించెను. పరిమళోదకమును ద్రాగి సకర్పూరతాంబూలమును గైకొనియెను. ఎల్లరు నానందాంబుధి నోలలాడుచుండఁ ద్రిమూర్తులు హర్షమున నారాధింప నా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మూలప్రకృతియగు రాధాం

చికంగూడి సర్వలోకపరిపాలనాదృతిం గాంచి ధర్మస్థాపనమే ప్రధానకృత్యముగా భావించుచు మహానందాంబురాశినోలలాడుచున్న ప్రకృతిచెంతనుండి సర్వకార్యములు తీర్పనిరంజనుఁడై యద్వితీయుఁడై నిర్వికల్పుఁడై నిర్గుణుఁడై భక్తాభీష్టప్రదాయకుఁడై సర్వవేదసంస్తూయమానమహిముఁడై కరుణాసాగరుఁడై గోలోకనాయకుఁడని తరింపఁజాలు భక్తులు తన్ను నారాధింప రాసమండలవిహారమున రాధికను గోపీగోపవర్యులను దృప్తిపఱచుచు మునీంద్రులు తనపాదారవిందములు సేవింప నిరుపమానవిభవుఁడై సుఖంబుండెను.

మహాశయులారా! ఈవిషయమునఁ దెలుపఁదగినవిశేషములు పెక్కులుగలవు. కానివానినెల్ల వ్రాయునవసరమిది కాదు. కొన్నిదత్తోరములు ఐన నొక్క విషయముంగూర్చి వ్రాసెదను. భాగవతాదులయందు శ్రీహరి వైకుంఠమున కరిగెననియు బ్రహ్మవైవర్తాదులయందు గోలోకమున కరిగెననియు నుండుట యొకలోపము కాదు. దానిని సమన్వయము చేసికొనఁజాలనిబుద్ధి కొందఱకుండుటయే గొప్పలోపము శ్రీకృష్ణుఁడు తనయవతారసమాప్తికిం గారణమగువ్యాధునకు స్వర్గలోకమునను గ్రహించెను. తనప్రధానశిష్యుఁడగు నర్జునునకు మీఁదికృత్యమును దెలియఁజేసెను. ఉద్ధవాదులకు జ్ఞానము నుపదేశించెను. తనయవతారఫల మిదియని యాయాయికృత్యములచే నెల్లరకుం దెలియఁజేసెను. ధర్మము నాశ్రయించువారికి భగవహాయముకలదని భారతయుద్ధరూపమున నెఱిఁగించెను కర్మపరులు ప్రకృతిబద్ధులగుదురని నీతియర్జునునకుగీతోపదేశము చెను. ఇంక నెన్నియోధర్మముల నెఱిఁగించెను.

రహస్యవిషయములు.

మహాశయులారా! శ్రీకృష్ణభజన మేరూపమో యించుక తెలిపెదను. రాసక్రీడారూపమున నయ్యది విలసిల్లు. అందున్న భగవంతునిధ్యానించుటయే యుత్తమోత్తమమార్గము. అందే భగవన్మహాత్త్వము వెల్లడియగును. అనేకరూపముల విలసిల్లు ప్రకృతింగూడి యెల్లతావులఁ దనరూప మొక్కవిధమున్ననే యలర నందుండును. అదియే సర్వవ్యాపకత్వ మనఁజను. అ· ··గవంతుని సగుణబ్రహ్మ మనవలయు. ఆరూపమును ధ్యానించుట సామాన్యమా. పూర్వపుణ్యము విశేషించి యుండవలయును. అ వారికే యది లభించును. లీలాశుకులు జయదేవుఁడు నారాయణతీర్థు లారాధామాధవరూపమును సంకీర్తించియే ముక్తికాంతావల్లభులైరి. కావున మనమెల్ల నాపరాత్పరుని గోలోకవాసుని శతశృంగపర్వతవిలసద్ద్రిసమండల విహారనిరతుని సర్వేశ్వరుని సర్వగతుని సర్వ ని సర్వ ముని సర్వవేదసన్నుతుని భజించి కృతార్థులము కావలయు. ఇది కలికాలము. భ నశించుకాలము. నాస్తికులకు నుత్సాహము కలిగించుకాలము. పాపకార్యములు మంచివని తోఁపఁజేయుకాలము. వేదములు నవీనములను నాశయము నాపాదించుకాలము. ధర్మకార్యములు నిష్ఫలములనునూహ నుత్పాదించుకాలము. జాతిమతధర్మములు వృథాకల్పితములనుభావ ముదయించుకాలము. తపస్సత్యదయాశౌచనములు మానవుల నిర్బంధించునవి కాన వానిని మాన మేలనుతాత్పర్యముదయించుకాలము. వేషధారులకు మర్యాదాధనములనిచ్చుకాలము. నిరక్షరకుక్షులను బండితులనుగాఁ జేయుకాలము. స్వేచ్ఛాప్రవర్తకులు వేదాం

తులను ప్రఖ్యాతిం గాంచుకాలము. మతస్థాపనవ్యాజమున ద్రవ్యము సంపాదింప నెంచువారలకు నుత్తమమగుకాలము. దుష్టులకు మంచికాలము శిష్టులకుఁ జెడుకాలము నగు నీకలికాలమున హింసారూపములగు యజ్ఞములను జేయక పంచమహాయజ్ఞములను జేయుచు జపయజ్ఞనిరతులగుచు భగవన్నామము స్మరించుచు నొకరిని హింసింప నాలోచింపక దేవతాదూషణమను మహాపాపకార్యమునకుఁ బాలుపడక తోఁచినచో నుపకారముచేయుచు లేకున్న నూరకుండుచుఁ గాలము ద్రోయుచు నున్నంతతోఁ దృప్తినొంది పరమపురుషుని సేవించుటయే మనము చేయఁదగుసత్కార్యమను నీయొక్కమాట పలుసారులు విన్నవించుచు నీగ్రంథమును ముగించుచు శ్రీరామావతారతత్త్వమును వ్రాయ నీలేఖినిం ద్రిప్పుచున్నవాఁడను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యెల్లరను భక్తులనుగాఁ జేసి కృతకృత్యులను జేయుగాతమని పలుసారులు ప్రార్థించుచున్నాఁడను. కృత ంతమంగళముగా శ్రీకృష్ణపరమేశ్వరస్తుతిని వ్రాసెదను.

శ్లో. జననాంతరేఽపి జగదేకమండనే
కమనీయధామ్ని కమలాయతేక్షణే,
వ్రజసుందరీజనవిలోచనామృతే
చపలాని సంతు సకలేంద్రియాణి మే. ౩౯

మునిశ్రేణీవంద్యం మదభరలసద్వల్లవవధూ
స్తనశ్రోణీబింబస్తిమితనయనాంభోజసుభగమ్,
పునశ్శ్లాఘాభూమిం పులకితగిరాం నైగమగిరాం
ం వం కిమపి కమనీయాకృతిమహః. ౪౦

శరణమశరణానాం శారదాంభోజ ...
నిరవధిమధురిమ్నా నీలవేషేణ రమ్యమ్,
స్మరశరపరతంత్రస్మేరనేత్రాంబుజాభి
ర్వ్రజయువతిభిరవ్యాద్బ్రహ్మసంవే ... న ...

సువ్య ... కాంతిగసౌరభదివ్యగా ...
మవ ... క్తయ ... తకిశోరభావమ్,
గవానుపాలనవిధావ ... మవా
దవ్యాజ ... మవ్యమఖి ... వం నః.

(శ్రీకృ. కర్ణామృతము 3 ఆశ్వా.)

ం శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

శ్రీకృష్ణావతార ... త్త మునందు ... త్య ర హాణమను
పంచ్రెండవప్రకరణము సంపూ ... ము.

గ్రంథము సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

చెన్నపురి: వావి ... రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1930.

శ్రీరామచంద్రాయనమః

శ్రీ కృష్ణావతార తత్త్వము.

వావిలికొలను సుబ్బరాయ
విరచితము

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము
యను
చతుర్థ చుళుకము.

నాల్గవకూర్పు.

ప్రకాశకులు :
శ్రీ కోదండరామ సేవక ధర్మ సమాజము
దాసకుటి - అంగలకుదురు

1994

కాపీరైట్ రిజిష్టర్డు] [వెల : రు. 30-00

విషయసూచిక

పీఠిక కృష్ణావతారతత్త్వము లోనగునవి గల నాల్గవభాగము.

పీఠిక

విషయ సంఖ్య		పుట సంఖ్య
1.	కృతజ్ఞత	౧
2.	గ్రంథమహిమ	౬
3.	వేణునాదతత్త్వము	౧౩
4.	పురుషులకు శ్రేయస్కరమార్గము	౧౭
5.	స్త్రీలకు శ్రేయస్కరమార్గము	౨౧
6.	శ్రీకృష్ణతాండవస్తోత్రము	౨౭
7.	శ్రీకృష్ణాష్టకమ్	౨౮
8.	జగన్నాథాష్టకము	౨౯
9.	శ్రీగోపాలోత్తరతాపన్యుపనిషత్తు	౩౧
10.	కృష్ణకర్ణామృత శ్లోకములు	౩౮
11.	అథర్వణీ కృష్ణోపనిషత్	౪౪
12.	శ్రీకృష్ణనుతి	౪౬
13.	సంతానగోపాల మంత్రము	౪౮
14.	శ్రీభాగవతకర్తృత్వ ప్రశంస	1
15.	శ్రీభాగవతోత్పత్తి ప్రశంస	6
16.	అవతారావశ్యకతా ప్రశంస	12
17.	అవతారప్రయోజన ప్రశంస	17
18.	అవతార ప్రశంస	26
	పరత్వము	28
	వ్యూహము	28
	విభవావతారము	29

విషయ సంఖ్య		పుట సంఖ్య
అంతర్యామిత్వము	—	43
అర్చావతారము	—	45
19. శ్రీకృష్ణపరత్వ ప్రశంస	—	47
20. శ్రీకృష్ణగుణవర్ణనము	—	51
21. గోకులలీలా ప్రశంస	—	89
22. గోపికాకృష్ణలీలా ప్రశంస	—	110
23. శ్రీరాధాకృష్ణ ప్రశంస	—	190
24. శ్రీకృష్ణభక్త ప్రశంస	—	201
25. భక్తియోగము	—	205

శ్రీరామాయనమః

శ్రీ కృష్ణ లీలామృత పీఠిక.

కృతజ్ఞత.

ఉపకారికిఁ బ్రత్యుపకారముఁ జేయ శక్తిచాలనపుడు తదుపకారము స్మరించుటయైనఁ దగు. అటు చేయనివాఁడు కృతఘ్నుఁడు. ఏ పాతకమునకైనఁ బ్రాయశ్చిత్తము కలదుగాని మేలు మఱచువాని పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము లేదు. కావున నట్టి దోషమునకుఁ బాలుపడకుండుటకై యొకవిషయము లోకమునకు విన్నవింపఁ దలఁచితి.

కోలంక వీరవర గ్రామాదులకుఁ బ్రభువులైన మ-రా-శ్రీ, రాజా రావు చెల్లాయమ్మారావు బహద్దరుగారు సన్నుతులై యీ గ్రంథము ముద్రించుటకై రూ. 1000-00 లొసఁగిరనియు నీ విషయము పీఠికయందు విశదీకరించెదననియు రెండవభాగము ముఖపత్రమందు విన్నవించుకొని యుంటిని. వీరి కీర్తిప్రతిష్ఠ లుత్తర సర్కారు మండలములందు నవ్యాహతముగ వ్యాపించియున్నవి గాని వీరి సౌజన్య సౌశీల్య వదాన్యతా భక్తులగుఱించి తక్కువా రెఱుఁగరు. వీరు తొలుత శ్రీ కౌసల్యాపరిణయమును ముద్రించి ప్రకటించిన శ్రీమద్వినిగడప ఉండ్రాజవరము జమీందార్‌గారగు మ-రా-శ్రీ, వెల్లంకి వేంకటరామారావు బహదర్‌వారి సోదరిగారు. ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణ సుభద్రావిజయంబుల ముద్రించి నా కుభయలోకసిద్ధి స్థిరపఱిచిన ప్రస్తుత పిఠాపురపు జమీందారుగారగు, మ-రా-శ్రీ, రాజా రావు వేంకటకుమారమహీపతి సూర్యారావు బహదర్‌గారికిఁ జిన్నతల్లిగారు. వీరి కోడలుగారే శ్రీ రాజా రావు రామాయమ్మారావు బహదర్‌వారు. ఈ గ్రంథమునకు ధనసాహాయ్య మొనర్చిన

దాత్రులు వీ రిరువురే. వీరి పోష్యవర్గములోనివారే నాకుఁ బరమ మిత్రులయి యుండిన గ్రొత్తపల్లి వేంకటపద్మనాభశాస్త్రి. ఈ శాస్త్రి గారి యర్భకుఁడును వీరి పోషణమందున్నవాఁడు. ఇప్పటి పీఠాపుర ప్రభువులు బాల్యావస్థయందుండునపుడు వారికిఁ దల్లియుఁ దండ్రియుఁ దామేయై వారి యోగక్షేమము లారయుచుఁ జెన్నపురియందిన కాల మున నస్మన్మిత్రులు వీరి సుగుణముల వర్ణించి చెప్పుచు వారి స్వామి భక్తి వెలయించుచుండిరి. కౌసల్యాపరిణయ పీఠికలోని

సీ. రాజకులాంభోధి రాకాసుధాంశుభా
 వ్యకశీల గుణజాలు సుకలుఁ బెంపు
చెలఁగ సంతతబుధాశీర్వచనకలితో
 ల్లాసమానసు దయాభాసమాను
యదుకులప్రవర పాదాంబుజాసక్త స
 వ్యాత్మనిత చరిత్రు దుర్మాన రహితు
రాజతనిర్జరాంధ్రకళాబ్ధి మథనభ
 వ్యకసుధాస్వాదన పూతచిత్తుఁ

గీ. బ్రేమవెల్లంకి వేంకట రామరాయ
మహిపవర్యుని నసమాన మహిముగాఁగఁ
బ్రోచుఁ గావుత నిరతంబు బుధ వినుతుఁడుం
జుట్టఁగైదువు వలమురిఁ బట్టుప్రోడ.

అను నీపద్యమునకు వారే కారణభూతులు.

గతసంవత్సరమునఁ బద్మనాభశాస్త్రిలవారి కుమారుని యుప నయనమునకై యా బాలునిఁ దోడ్కొని వీరి దర్శనమునకై పోయి

నపుడు బహువిధముల వీరు నన్ను సన్మానించి యాదరించుచో మద్గ్రంథముల ప్రస్తావన రాఁగా శ్రీకృష్ణలీలామృతము ముద్రింపఁబడుచుండుట తెలిపితిని. ముద్రణమైనంతవఱకు గ్రంథమును బంపుఁడని వారు సెలవొసంగిరి నే నట్లే యప్పటికి ముద్రితమైయుండిన 23 ఫారములు వారి మంత్రియగు బ్ర-శ్రీ, రా-శ్రీ, ఆకొండి వేంకటరత్నము పంతులవారి పేరఁ బంపుకొంటిని. ఆవల నేను ఘటికాచల నృసింహస్వామి సేవ సేయుచు నందుండి యొక శుక్రవారమునాఁడు "ఘటికాచలవాస నృసింహ కేశవ" యను మకుటముతో నేఁబది పద్యములు చెప్పి సాయంకాలమునఁ గొండ దిగిరాఁగా బ్ర-శ్రీ, ఆకొండి వేంకటరత్నముపంతులవారి బరువైన యుత్తరము నాకొసఁగఁబడియె. అది విప్పిచూడ "మ-రా-శ్రీ, రాజా రావు చెల్లాయమ్మారావు బహదర్ వారియొక్కయు, వారి కోడలు మ-రా-శ్రీ, రాజా రావు రామాయమ్మారావు బహదర్ వారి యొక్కయు నాజ్ఞ మేరకు శ్రీకృష్ణలీలామృతము ముద్రణమునఁ గొంత సహాయపడునట్లు రూ. 1000-0-0 లు మీకుఁ బంపుకొంటి"నని యందు వ్రాయఁబడియుండె. కృష్ణార్పణమస్తని గ్రహించితిని. ఈనాఁటి దైవచర్యచిత్రము.

ఈ రాత్రి యుషఃకాలమందే "యింకను నిక్కడ నేమి చేయుచున్నాఁడవు. ఎన్నాళ్లుండెదవు? ఒంటిమిట్టకు రారాదా" యని యిద్దఱు బైరాగి వేషధారులు పిలిచిరి. ఆ యుదయముననే సిద్ధవటము తహశీల్‌దారుగారగు మ-రా-శ్రీ, జయరామరావునాయఁడుగారి యొద్దనుండి యొంటిమిట్ట దేవాలయవిషయమై యుత్సాహకరంబైన యాహ్వానలేఖ యొకటి వచ్చెను. ఏకకాలమున నిన్ని సమ్మేళనమగుటచేతను, నప్రస్తుత గ్రంథవిస్తరభీతిని వచింపక విరమించిన కొన్ని సందర్భముల చేతను, నిది యంతయు దైవతంత్రమని నిశ్చయించుకొంటిని.

ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణ ముద్రణమునకై తొలుత శ్రీపిఠాపురప్రభువులవా రిచ్చియుండిన ధనముతోఁ గాగితముల వెలలు మితిమీఱి యుండుటచే నిప్పుడది ముద్రింప సాధ్యపడమి యోజించి

దానితో దీనినైన ముద్రింతమని పూనుకొంటినిగాని కార్యమునకు దగినవెనుక నామొత్తము దీనిని ముద్రించుటకును జాలదని తెల్లముగుట తెల్లఁబోయి యేమిరా దైవమాయని విచారపడుచుంటిని. అట్టి సమయమున భగవంతుఁ డీ సాధ్వీమఁతల్లుల హృదయములఁ బ్రవేశించి సాయపడఁజేసెను. ఈ సాహాయ్యమే లేకున్న నాల్గవభాగము ముద్రింపకయుండవలసి వచ్చియుండును. ఇప్పటికిని గొంత గ్రంథము ముద్రింపక మానవలసివచ్చెను.

శ్లో॥ తైర్దత్తాన ప్రదాయైభ్యో, యోభుంక్తే స్తేన ఏవస॥

యను భగవద్గీతావాక్యము చొప్పున, భగవంతుఁ డిచ్చినదానిని భగవత్కైంకర్యముం జే వినియోగించుట ధనదాత్రులగు నీ పతీమతల్లులకుఁగూడ శ్రేయస్కరంబనియు, సింహాచల వరాహనృసింహస్వామికి సంవత్సరమునకు ౧౦౦౦-౦-౦ లు వరుమానమువచ్చు కేదారముల నొసఁగిన వీరికిఁ బిలిచినఁ బలుకు నొంటిమిట్ట కోదండరాములవారి కిచ్చుట సమ్మతంబుగ నుండక యేల పోవుననియుఁదలఁచి ౧౦౦౦-౦-౦ లు వెలగల యీ కృష్ణలీలామృత గ్రంథములను నొంటిమిట్ట కోదండ రాములవారి కైంకర్యమునకుఁ గా నిచ్చుటయ్యెను. ఈ విధముగ వీరిచ్చిన యీవి గ్రంథప్రకటనమునకు, గ్రంథమువెల కొంత తగ్గించి లోకుల కుపకారమొనర్చుటకు, భగవత్కైంకర్యమునకు సాయపడెను.

సీ. "అనఘు వెల్లంకకన్వయశశి, జగన్నాథ
 జలపాల శేఖరు చంకనిడిమి
పరమ వేంకట మహీపతి సూర్యరాయ నృ
 పాలకఁ శీరవు కేలుపట్టి
సురుచిన వేంకట సూర్యకుమార మ
 హీపతి కుమారకు నెత్తిపెంచి
ప్రథిత రామాంబికా రాజ్ఞి శిరోమణి
 మూర్ధభాగమ్మును మూరుకొనుచు
నేలుబడి నెల్ల నొకకంట నెప్పుడుఁజూచు
చలఘు చెలికాని సూర్యరా ట్తిలకుమాట

కు మతిప్రతిభాభియోగ్యతకుఁ దలయూఁచు
చతిశయిలు చెల్లమాంబ సన్నుతికిఁ దగదె."

సీ. "వితరణ విద్యకుఁ బెట్టినపేరు స
మ్మాన్యశీలమునకుఁ మార్గదర్శి
ప్రథితధైర్యమునకు బంగరుకొండ స
ద్భక్తసంఘమునకుఁ బట్టుగొమ్మ
పుణ్యపుంజమునకుఁ బుట్టినయిల్లు యో
షిజ్జన ప్రతతికి నొజ్జబంతి
దైవభక్తిరతి కాద్యనిదర్శనంబు శ
స్తగుణరత్నములకుఁ దావలంబు
దీనజనకల్ప లతిక సాధ్వీమతల్లి
రావు సద్వంశ కలశ వారాశిపూర్ణ
సోమ వేంకటమహిపతి సూర్యరాయ
పత్ని యాచెల్లయాంబ కెవ్వారుసాటి."

సీ. "స్థాపించె నేయమ్మ తన పేరఁ బీఠికా
పట్టన ప్రోన్నత పాఠశాలఁ
గట్టించె నేధన్య ఖ్యాతిమై నత్తపే
ర మహిత లక్ష్మీనరసపురమ్ము
నెలకొల్పె నేదేవి నిజహృదయాబ్జంబు
నను భక్తిసింహాద్రి నారసింహు
వెలయించె నేరాజ్ఞి యలరత్న నగమున
సత్యనారాయణస్వామి భక్తి
నట్టి శ్రీచెల్లయాంబిక ననఘచరిత
నారవిశశితారక మగు యశముఁగోరి
ధర్మకార్యమ్ము లొనరించి తద్దనెగడు
వారిలో మునుమున్న చెప్పంగరాదె."

అను సర్వేశ్వరీయములోని పద్యములే యీప్రభ్వుల గుణగణములు చాటుచున్నవి. సర్వేశ్వరీయము పిఠాపురములోని సర్వేశ్వరునిపైఁ

చెప్పఁబడిన గ్రంథము. ఈ సర్వేశ్వరాలయమును మ-రా-రా-శ్రీ, రాజా రావు చెల్లాయమ్మరావు బహదర్ వారును వారి మంత్రియు సాధుజనోత్తముఁడునగు, బ్ర-శ్రీ, ఆకొండి వేంకటరత్నము పంతులు వారును నుద్ధరించిరి. ఈవిధముగఁ దల్లియగు మ-రా-రా-శ్రీ, రాజా రావు చెల్లాయమ్మరావు బహదర్ గారియుఁ, గుమారుఁడగు మ-రా-రా-శ్రీ, రాజా రావు వేంకటకుమారమహిపతి సూర్యారావు బహదర్ వారియు సాహాయ్యంబున నీ గ్రంథంబు లోకంబున వెలయింపఁ గలుగుటయ్యె.

ఇఁక నాంధ్రవాల్మీకిరామాయణము మూఁడవకూర్పు ముద్రితమగుటెట్లో తోఁపకున్నది. నీవు జీవించియుండఁగానే నీ గ్రంథమునకు నాస్తిశబ్దము పుట్టుట శోచనీయమని కొంద ఱెదురుగను గొంద ఱుత్తరముల మూలమును జెక్కొట్టుచున్నారు. అనేకులు గ్రంథములకు వ్రాయుచున్నారు. "దారిద్ర్యమునఁ బెక్కు తనయులైన" నన్న సామెత నాయందును నన్వయించుచున్నది. దీని ముద్రించు సదుపాయ మేమి భగవంతుఁడు కల్పించునో తెలియదు. కాగితముల వెలలు చూచిన గుండెలు ప్రీలుచున్నది. పూర్వము పవుండు ౦-౨-౫ లకుఁ గొన్న కాగిత మిప్పుడు ౦-౧౨-౦ లకు నమ్ముచున్నారు. అదియు దుర్లభముగా నున్నది. "మూలపెరుమాళ్లు ముష్టికిఁబోఁగా నుత్సవ విగ్రహములు దధ్యోదనమునకై మూలిగె" నన్నట్లు రామాయణ ముద్రణమే కష్టసాధ్యముగనుండ నింక దానివ్యాఖ్యాన ముద్రణమునుగుఱించి ప్రస్తావించుట సిగ్గులచేటుగదా.

గ్రంథమహిమ.

సాధుసత్తములారా!

శ్రీభగవత్కరుణాకటాక్షవీక్షణంబునను, భాగవత కృపాలేశంబునను, సుజనసేవ్యంబును, భవ్యంబును, సంసార తాపత్రయాతురులకు జీవాతువును, భక్తులకు జీవనంబును, యోగనిష్ఠులకు నిష్టంబును, సతీమతల్లుల కుల్లాసంబును, తపస్వులకు ధ్యేయంబును, సజ్జనుల కుపాదేయంబును, నపవర్గమార్గగాములకుఁ బాథేయంబును, భవభయాప

హంబును, నభయముదావహంబును గర్ణరసాయనంబును నగు శ్రీకృష్ణ
లీలామృతంబును మీకుఁ బేయంబుగఁ గరగతంబుఁ గావించి వీఁడు
కృతార్థుండు గాఁగలిగె, ఏత దమృతాస్వాదనంబునకు క్షీరపారావార
మథనంబు వ్యర్థంబు అమృతకరమండల గమనంబు నిరర్థకంబు. స్వర్గ
యాత్ర ప్రయాసమాత్ర ఫలంబు లభించినను దత్ఫలబంధనంబు దంథ
నంబు. స్వర్గవాసు లమృతాసులు దీని సేవింప నాసపడుటచే నుభయా
మృతములకుఁ గలవాసి విశదంబు. కావున నిశ్రేయసాసక్తులు శ్రద్ధా
భక్తియుక్తులై యవ్యయంబు సులభంబునగు దీని యథేచ్ఛం బాస్వా
దించి నిరామయులై శాశ్వతానంద మనుభవింతురుగాక. దుర్భరవిష
జ్వర పీడితులకుఁ జక్కెరవలెఁ గేవల సంసారాంధువునఁ ద్రెళ్ళిన దివాం
ధముల కియ్యది చేఁదైన నగుఁగాక. అట్టివారుకూడ రుచ్యము నాధి
వ్యాధి హారంబునగు దీని దివ్యౌషధమని విశ్వసించి సేవించిరేని సుఖి
తులగుదురు. కలదు గదా

శ్లో॥ అచ్యుతానంద గోవింద, నామోచ్చారణ భేషజాత్
నశ్యంతి సకలా రోగాః, సత్యం సత్యం వదామ్యహ॥

మ్మను శ్రీమన్నారాయణావతారమూర్తి ధన్వంతరసూక్తి.

భగవత్పాద తీర్థంబు ముమ్మారు గ్రోలుట సదాచారంబు.
అందుఁ బ్రథమంబునఁ గాయశుద్ధియగు. ద్వితీయంబు ధర్మసాధకంబు.
తృతీయంబు మోక్షప్రదంబు. అని తీర్థగ్రహణ సమయంబున స్మరిం
పఁబడు మంత్రంబునఁ గలదు. కాయశుద్ధి యనుటచే ననాత్మ సంబంధ
మంతయు గ్రహింపనగు. జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియంబులే గాక మన
స్సుకూడ ననాత్మవస్తువే కదా. ఆహారము కొలఁదిగుణము. సాత్త్వి
కాహారము భుజించువాని దేహము తొలుత శుద్ధమగు. ఆహార
పదార్థములే గదా దేహముగాఁ బరిణమించుట. దేహతత్త్వమును
బట్టియే కదా పదునొకొండింద్రియము లేర్పడును. కావునఁ దొలు
తొల్త దేహమును బరిశుద్ధముగ నుంచుకొనినచో మనస్సు పరిశుద్ధ
మగును. పరిశుద్ధమైన మనస్సుగలవాఁడే స్థిరమతియై మోక్షంబు
సాధింపఁ జింతించును యత్నించును సాధించును.

శ్లో॥ యజ్ఞోదానంతపశ్చైవ, పావనాని మనీషిణామ్
ఏతాన్యపితు కర్మాణి, సంగంత్యక్త్వా ఫలానిచ
కర్తవ్యానీతిమేపార్థ, నిశ్చితం మతముత్తమమ్॥
భగవద్గీత ౧౮-౫.౬. కృష్ణలీల సం-౨. పుట. ౪౨౧. ౬.

యజ్ఞము (దేవపూజ) దానము (కృష్ణార్పణమని యిచ్చు నీవి) తపస్సు (భగవత్ప్రీతికిఁ జేయు వ్రతాదికము) లివి మమకారము మాని ఫలము గోరక కావించిన దేహి పవిత్రుఁడగును. ఇట్టివానిని మనస్సె సర్వదా యోగయుక్తమగును. "తపస్స్వాధ్యాయేశ్వరప్రణిధానాని క్రియాయోగ" యని కదా పతంజలి వచించెను. తపస్సనఁగా దేహమును దపింపఁజేయు వ్రతాదికము ఉపవాసాదులు. 'నతపస్వినో యోగః సిధ్యతి యను వ్యాససూక్తివలనఁ దపస్సు లేనివాని కేయోగము సిద్ధింపదు. ఇష్టాహారము భుజించుచు నిష్టభోగము లనుభవించువానికి రోగము లభించునుగాని యే యోగము లభింపదు. స్వాధ్యాయమనఁగా మంత్రజపము. మోక్షశాస్త్రాధ్యయనమును, ఈశ్వరప్రణిధానమనఁగా సమస్తకర్మములు భగవంతునం దర్పించుచు నాయన నుద్దేశించి కార్యములు చేయుట. ఈవిధముగ నిష్ఫలముకానిదై, నిర్దుష్టమైనదై, యుత్తరోత్తరాభివృద్ధి గనుచు నెన్నఁడును జెడని సత్యమైన మహాఫలమునొసఁగు భగవత్సేవా ధర్మము నెవ్వఁడు నిర్వహించునో వానికి ముక్తి కరబదర సమానము.

ఈ సంప్రదాయము ననుసరించియే శ్రీకృష్ణలీలామృతంబు చుళుకత్రయంబుగఁ గ్రోల లోకులకు ముమ్మాఱుగ నొసంగఁబడియె. అందుఁ బ్రథమంబైన మధురలీలామృతాస్వాదనంబుల దేహము మనస్సు గోపికలకువలె భగవదాభిముఖ్యంబు వహించి పరిశుద్ధంబగు. ఇష్టదేవతారాధనంబుఁ గావించి, మానప్రాణములు కృష్ణున కర్పించి నిద్రాహారాదుల రోసి, సంతతనందనందన కథాలాపలాలసలై కదా గోపకన్యకలు ముక్తి కన్యాసహవాసంబు గాంచఁగలిగిరి. కావుననె కదా "విష్ణుండు గోపికలతోఁ గ్రీడించిన కామవిజయ రూప రాస క్రీడను శ్రద్ధతో వినువాఁడును వినిపించువాఁడును, భగవంతునందుఁ

కామంబు జయింపఁగల పరభక్తి నొంది శీఘ్రకాలంబునఁ బూర్ణంబుగ హృదయ తాపంబులెల్లఁ బాయు"నని శ్రీశుకమహర్షి వచించె.

కావున శ్రద్ధతోఁ బ్రథమచుళుకము గ్రహించువాఁ డన్యోపాయముల జయింప సాధ్యముగాని కామమును జయించును. కామమును జయించినవారు సర్వము జయించినవారే. గోపకన్యకలు స్త్రీలు బాలికలు పామరజాతిలోఁ జేరినవారగుటచే భగవత్సేవారూపమున మోక్షమునొందుటకు నధికారనియతి లేదనియు, బాలురు బాలికలు స్త్రీలు పురుషులు సర్వవర్ణములవారు పామండులు నధికారులేయనియు నేర్పడుచున్నది.

ద్వితీయంబైన భూభారావతరణ లీలామృతంబు నాస్వాదించువాఁడు నిజకరతలగత రాజ్యలక్ష్మినొల్లని శ్రీకృష్ణుండువోలె నర్థదాసుఁడు గాక ఫలాభిసంధి రహితంబుగ ధర్మార్థకామకర్మంబు లాచరించుచు భగవద్గీతార్థంబు గ్రహించి సూక్ష్మరూపియై హృదయాంతర్గతుండైన భగవంతుని మనస్సుచేతను, జగద్రూపంబున స్థూలరూపియై గోచరించు నమ్మహాత్ముఁ ద్రికరణంబులచేతను సేవించుచు భాగవతధర్మం బనుష్ఠించు. ఇట్టివాఁడు స్వవర్ణాశ్రమోచిత ధర్మంబుల రోయక సమస్త కర్మంబులు ధర్మమూలంబులని భగవదాజ్ఞలని భావించుచు సర్వము భగవత్కళావిశేషంబని నిశ్చయజ్ఞానముగలవాఁడై లోకసేవయు గేహసేవయుఁ గావించుచుండు. భగవదుపదేశంబున గోపికలెల్ల నిర్లేకదా కృష్ణవియోగకాలంబునఁ గావించిరి.

తృతీయంబైన భవతారణలీలామృతాస్వాదనంబు చతుర్థపురుషార్థప్రదంబు. ప్రథమ వయస్సున దేహంబు శుద్ధంబుగావించుకొని దుష్కామంబు జయించి రెండవ వయస్సున ధర్మసహితంబుగ నర్థకామంబుల సేవించువానికి నుద్ధవునకుఁ గృష్ణుఁడువోలె మోక్షమార్గం బుపదేశింప గురువు లభించును. 'నగురోరధికమ్' గురువునకంటె నధికుఁడు లేఁడు 'నాస్తితత్త్వం గురోఃపరమ్' గురువును మించిన తత్త్వములేదని నమ్మి నిర్వంచనముగ గురూపదేశ మభ్యసించువాఁడు భక్తివైరాగ్యములకు నిలవై మననశీలుఁడై యోగమభ్యసించి భగవ

త్కటాక్షంబునకుఁ బాత్రుఁడై పరమపదంబు ప్రాప్తించు. ప్రతిజీవి దేహయాత్రకుఁ బరమోద్దేశ మిదియకదా. కావున శ్రేయస్కాములగు పుణ్యాత్ములు దీని శ్రద్ధాభక్తులతోఁ బలుమారు పఠింతురుగాక. యథాశక్తి యభ్యసింతురుగాక. వ్యక్తంబుగ నుక్తంబులుగాని రహస్య విషయంబులు మననశీలురకు నందం దప్పుడప్పుడు మనోగోచరంబగు చుండును గావున నొకతటి పఠించి యావలవైవఁదగిన గ్రంథంబిది గాదు. ఈ విషయమున సహాయపడ "విశేషవిషయంబు" లను పేరఁ గొంత గ్రంథముఁ బ్రకటింప సమకట్టియు ధనాభావంబున గ్రంథబాహుళ్యమునకు వెఱచి విరమింపవలసి వచ్చెను. ఈ కారణంబుచేతనే శ్రీకృష్ణ జీవితకాలప్రశంసయు రాజయోగాభ్యాసవిషయ చర్చయుఁ బ్రకటింపక మానవలసివచ్చెను. 'యావత్తైలం తావద్వ్యాఖ్యాన'మ్మని కలదుగదా. ఈ మాత్రము లోకగోచరము కావలయుననియే భగవత్సంకల్పము కాఁబోలు.

ఈ గ్రంథమున 11-వ పుటయందుఁ గడపటఁ జెప్పినచొప్పున నిది యన్నితరగతులవారు పఠింపఁదగినది. అన్ని వర్ణాశ్రమముల వారు నన్ని వయస్సులవారు బాగుపడ నెఱుఁగఁదగు విషయములిందుఁ గలవు. అయిననేమి? 'అంగడిలో నన్నియున్నవి. అల్లుని నోర శనియున్నది' యను సామెత కలదుకదా. అనేకజన్మార్జిత పాపరాసులు క్షయించుకాలము వచ్చినఁగాని యెట్టివారును రామ కృష్ణ యనఁజాలరు. అట్టికాలము రానప్పుడు తన్నామోచ్చారణము చేఁదు మ్రింగుటవలెనుండును.

ఉ. అచ్చపుఁజీఁకటిం బడి, గృహవ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచున్ మరలఁ జర్వితచర్వణులైన వారికిన్
జెచ్చెరఁ బుట్టునే యొకఁడు చెప్పిననైన, నిజేచ్ఛనైన, నే
మిచ్చిననైనఁ, గానలకు నేగిననైన, హరిప్రబోధముల్.

అని బమ్మెర పోతనామాత్యుఁడు వచించెఁగదా. ఇట్టివారి కిది బధిర శంఖారావము.

లోకమున లక్షణైకచక్షుస్కులు కొందఱు. కొందఱు లక్ష్యైక
చక్షుస్కులు. లక్ష్యైక చక్షుస్కులు లక్ష్యములనెల్లఁ బరామర్శించి
లక్షణములు గ్రహింతురు. దీనికి విశేషప్రతిభ వలయును. ఇది
యందఱకు సుసాధము గాదు. లక్షణమునుబట్టి లక్ష్యముల నెఱుఁ
గువారు లక్షణైక చక్షుస్కులు. శ్రీరామావతారము త్రేతాయుగ
మునఁ గావునఁ ద్రేత యుగమునాఁటికి ధర్మమున నొక్క పాదమే
లుప్తమైయుండుటను, నప్పటి జనులు జ్ఞానవంతులగుట నట్టివారికి
నవతారమూర్తులగు శ్రీసీతా రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు తమ
చర్యలచేతనే ధర్మవిధానం బుపదేశించిరి. వారి నడవడియే తమకుఁ
బ్రమాణముగఁగొని యప్పటివారు లక్ష్యమునుబట్టి ధర్మలక్షణజ్ఞానము
సంపాదించుకొనిరి.

ద్వాపరయుగమునాఁటికి ధర్మమున రెండుపాదములు లోపిం
చుటఁజేసి లోకుల జ్ఞానము విశేషముగ సంకుచితమై యుండెను.
కావున లక్ష్యమునుండి లక్షణము గ్రహింపఁజాలు శక్తిలేనివారగుటయే
గాక పెద్దవారి చర్యయందే సందేహములుగలవా రగుచుండిరి.
ద్వాపరమనఁగా సందేహము. కావున నల్పబుద్ధులకుఁ బెద్దవారి
చర్యయే సాధువో తమ చర్యయే సాధువో యను సందేహము
కలుగఁజొచ్చెను. అట్టి సమయంబునఁ బెద్దవారు ధర్మవిధానము
నోరువిచ్చి చెప్పవలసివచ్చుటచేతనే యవతారమూర్తియగు శ్రీకృష్ణ
భగవాను లర్జునుని నుద్ధవుని నెపముగాఁగొని యోగవిద్యయంతయు
నుపదేశించెను. వారికేధర్మము నేయోగము నుపదేశించెనో దానినే
తాను నాచరణమునకుఁ దెచ్చెను. తన వాక్యములందు లోకులకు
గౌరవబుద్ధి నిలుచుటకై బాల్యమునుండి నిజమాహాత్మ్యము నప్పు
డప్పుడు ప్రకాశింపజేయుచుండెను.

కలికాలజను లితర యోగాధికారులు కాఁజాలమి నెఱింగి
సర్వజన సుసాధనమైన భక్తియోగమునే కృష్ణుఁడు స్థాపించెను. ఉత్తమ
జాతివారికిఁగాని నీచజాతివారికిఁగాని స్త్రీలకుఁగాని పురుషులకుఁగాని
సద్గుణ సంపన్నులకుఁగాని దుర్గుణ పూర్ణులకుఁగాని భక్తియోగమే

శ్రేయోదాయకమని బోధించి యాచరింపఁజేసి దానిఫల మనుభవింపఁజేసెను. కలియుగ జనులకుఁ గామక్రోధాదులు త్యజింప సాధ్యము గామి తలపోసి యవియే ముక్తిసాధనములగు మార్గమును బోధించెను.

శ్రీమద్రామాయణము లక్ష్యగ్రంథము. శ్రీకృష్ణచరిత్రమున లక్ష్య లక్షణములు రెండును గలవు. శ్రీరామాయణమున యోగ విధానాదులు గూఢములు. శ్రీకృష్ణచరిత్రమునఁ బ్రకాశితములు. రెంటికిని భేద మింతియే. కావున శ్రీకృష్ణలీలామృతము స్త్రీలకుఁ బురుషులకుఁ జ్ఞానయోగులకుఁ గర్మయోగులకు రాజయోగులకు భక్తులకుఁ గులస్త్రీలకుఁ గులటలకు వేశ్యలకు నన్నివర్ణములవారికి భోగ్యమై యున్నది. పుణ్యాత్ములు సేవించి సుఖింతురుగాక.

ఆర్యులారా! సాక్షాద్భగవంతుఁడైన శ్రీకృష్ణమూర్తి వేణు నాదము గావించుటయు గోపిక లచ్చటికిఁ బరువెత్తుటయు ద్వాపర యుగమునాఁటి వార్తయని తలంపకుఁడు. భగవంతుఁ డానాఁ డీనాఁ డననేల యన్ని కాలములందును వేణునాదమును గావించుచునే యున్నవాఁడు. "నామసమేతం కృతసంకేతం వాదయతే మృదువేణు" మ్మన్నట్లు మనపేరుపెట్టి పిలుచుచునే యున్నవాఁడు. వినుటకుఁ జెవులు గలవారికి వినవచ్చును. అట్లు వినువా రట్లుపోవువారు నేఁటికిని గలరు. ఆ నాఁడైనను గొందఱు గోపికలేకదా వినిరి పోయిరి. ఇంటిలోఁ గూర్చుండి తలుపులు మూసికొని పరధ్యానపరులై యుండువారికిని, విషయకోలాహలమున మునిఁగి యుండువారికిని నిద్రించువారికిని దమ్ము బిలుచువారి ధ్వని వినరానట్లు దేహమందలి ద్వారములు మూసికొనుటచేతనో విషయవాంఛల కోలాహలముచేతనో యన్య విషయాసక్తమైన మనస్సుగలవారికి భగవంతుని వేణునాదమునఁ బిలుపు వినరాదు. అంతరకోలాహల మణఁచి మనస్సును భగవదభిముఖము గావించినయెడల నా నాదము వినవచ్చును. ఒక్కసారి యా నాదము చెవిలోఁబడెనా మరల దానినుండి మనస్సును ద్రిప్పు నెవ్వరి తరముగాదు.

కం. తలఁకెను గోబ్బునఁ జిత్తము
నలినాక్షుని మధుర వేణునాదము నా వీ
నులు సోఁకి నంత మాత్రన
చెలియా! యిఁక నేటి వెఱవు చింతింపఁగదే. భాగ.

యనునది యథార్థముగ ననుభవమునకు వచ్చుటయేగాక గోపిక లాచరించినట్లు తప్పక యాచరించువా రగుదురు. ఇట్లు వినినవారు వీడు పాడుగానీ, సుతులు మృతులుగాని, పతులు గతులు చెడిపోనీ, దారలు చోరుల పాలుకానీ విత్తము పరాయత్తముగాని లక్ష్యము సేయరు. నిలువరు. వెను తిరిగిచూడరు. వారి మనఃప్రవాహము నాఁపుట కెట్టివారికి వశముగాదు.

పై యర్థము నీ శ్రుతివాక్యములు దృఢపఱుచుచున్నవి.

శ్లో॥ అహశ్చ కృష్ణ మహ రర్జునంచ
వివర్తతే రాజసి వేద్యాభిః
వైశ్వానరో జాయమానో నరాజా
అవాతిరత్ జ్యోతిషా తమాంసి॥

కృష్ణజ్యోతి (నల్లని వెలుతురు) అర్జునజ్యోతి (తెల్లని వెలుతురు) యని రెండు జ్యోతులు గలవు. ఈ రెండు వెలుతురులు నానావిధులఁ గార్యములు చేయుచుండును. ఈ వెలుతు రందఱు మనుష్యుల యందు వసించియుండును. వైశ్వానరుఁడను కృష్ణజ్యోతి రాజువలె నాజ్ఞాపింపఁ బుట్టినవాఁడు. (ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం హృద్దేశేర్జున తిష్ఠతి, భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా॥ కృష్ణలీల సం-౨. పుట 429 పంక్తి 11-13) అర్జునజ్యోతి తన కిరణముల చేఁ జీఁకట్లను బాఱఁదోలును.

శ్లో॥ అయం హోతా ప్రథమః పశ్యతేమామ్
ఇదంజ్యోతి రమృతం మర్త్యేషు
అయం సజజ్ఞే ధ్రువ ఆనిషత్తః
అమర్త్య స్తన్వా వర్ధమానః॥

ఈ కృష్ణజ్యోతియే మర్త్యులనందఱను దన వంకకుఁ బిలుచు ప్రథమహోత. లోకులారా! యాయనను పిలిచెఁపుఁడు. అందఱాయనను బూజింపుఁడు. మర్త్యులం దీయనయే నిత్యమైన వెలుఁగు. ఆయనయే మనుష్యుల హృదయమందు ధ్రువమై చలింపనికాంతి (జ్ఞానమై) నై ప్రకాశించుచున్నవాఁడు. అది యమర్త్యమైనను దేహము వృద్ధియగు కొలఁది నదియు వృద్ధియగును. (పరిణామక్రమంబున జ్ఞానాభివృద్ధియు నగుచుండును) ఈ వైశ్వానరుఁడు పరమాత్మయని "వైశ్వానర స్సాధారణ శబ్దవిశేషాత్" బ్రహ్మసూత్రము ౧-౨-౨౫ చెప్పుచున్నది. లోపల ధ్వనించువాఁడు వైశ్వానరుఁడే యని "అయమగ్ని ర్వైశ్వానరో యేనేదమన్నంపచ్యతే యదిదమద్యతే తస్యైషఘోషో భవతియమే తత్కర్ణావపిధాయశృణోతి సయదోత్క్రమిష్యన్భవతినైనం ఘోషం శృణోతి" బృహ. ౫-౯. ఈ వాక్యమువలనఁ గృష్ణుఁడు మనలఁ దోలుతఁ దానే పిలుచుచుండుట స్పష్టమయ్యెఁగదా. ఆయన పిలుపు వినువాఁడు కోటికొక్కఁ డెవ్వఁడో పుణ్యాత్ముఁడు. తక్కిన చోటులఁ జెవిటివానియెదుట శంఖమూఁదినట్టే యగుచున్నది. అయినను మనల రక్షింప దీక్షవహించినవాఁడు కావున విసుఁగు వేసట లేక యాయన వేణువు వాయించుచునే యుండును, విని వచ్చినవారితో రాసక్రీడ సలుపుచునే యుండును. 'నాదాకృష్ట జగత్త్రియ' యని కదా కృష్ణునకు విశేషణము.

ఆర్యులారా! దీనివలన భగవంతుఁ డెంతటి కృపాళుఁడో మనల నెట్లైన రక్షింప నెంత శ్రమించుచున్నాఁడో తెలియలేదా. మన మాయనను భజించుట కెంతోకాలము పూర్వమునుండియు నాయన మనల భజించుచున్నాఁడుకదా. మన మేలుకోరి మనలఁ జేరఁ బిలుచు రక్షకు నుపేక్షించువానికంటెఁ గృతఘ్నుఁడు నిర్భాగ్యుఁడు మఱి యెవ్వరు?

గీ. హరి రభిమానీ రజని రిదానీ మియ మపి యాతి విరామమ్
కురు మమ వచనం సత్వరరచనం పూరయ మధురిపుకామమ్॥

కృష్ణుఁడు ప్రేమగలవాఁడు. ఈరాత్రి(వలె జన్మము)కూడ వ్యర్థముగాఁ గడచిపోవుచున్నది. నా మాట వినుము. శీఘ్రముగాఁ దగిన ప్రయత్నముచేసి కృష్ణుని కోరిక నెఱవేర్పుము. (నీ వాయన పిలుపు విని యాయన యొద్దకుఁబోవుటే యాయన కోరిక) అని జయదేవుఁడీయర్థము నేకదా దూతీముఖమున బోధించెను. ఇంద్రియములసందడి మాని చిత్తమేకాగ్రముగ నుండినఁగాని యీ పిలుపు వేణునాదము వినరాదు.

ఈ వేణునాదమును గుఱించి యించుక ముచ్చటింపవలసి యున్నది.

గీ. ధీరసమీరే యమునాతీరే వసతివనే వనమాలీ
గోపీ పీనపయోధర మర్దన చంచల కరయుగశాలీ॥
నామసమేతం కృతసంకేతం వాదయతే మృదు వేణుమ్॥

మందమారుతము వీచు యమునాతీరమునఁగల వనంబున గోపికా కుచములఁ బీడించు కృష్ణుఁడు గోపికల సంకేత నామములఁ బెట్టి మెల్లగ వేణునాదమునఁ బిలుచుచున్నాఁడు. అని జయదేవుఁడు భాగవతము ననుసరించి వచించెను. ఇచ్చట నిర్జనవనమే హృదయాకాశము. యమునాతీరము సుషుమ్నానాడి

శ్లో॥ ఇడా భాగీరథీగంగా, పింగళా యమునానదీ
ఇడాపింగళయో ర్మధ్యే, బాలరండా చ కుండలీ
గంగాయమునయోర్మధ్యే, బాలరండా తపస్వినీ
బలాత్కారేణ గృహ్ణీయా, త్తద్విష్ణోః పరమంపదమ్॥

అన్నట్లు యమునయనఁగా పింగళ. దాని తీరమనఁగా దానికిని ఇడకును మధ్యదేశము గ్రహింపవలయును. ఇడా పింగళలకు నడుమ సుషుమ్ననాడి. మందమారుతము ప్రాణవాయువు. పూరక రేచకములు మెల్లగానేకదా కావింపవలయును. గోపికల స్తనము లనఁగా గోపికల హృదయములు. శ్రీకృష్ణుఁడే మీఁదఁ జెప్పిన కృష్ణజ్యోతి. ఈయన వేణునాదముచే గోపికలను బిలుచుచున్నాఁడు. వేణునా

దము గుఱించి యోగశాస్త్రంబు లిట్లు చెప్పుచున్నవి. ఈ నాదమే యోగులు గావించు నాదానుసంధానమును దెలుపుచున్నది.

శ్లో॥ శ్రూయతే ప్రథమాభ్యాసే, నాదో నానా విధో మహాన్
తతోఽభ్యాసే వర్ధమానే, శ్రూయతే సూక్ష్మ సూక్ష్మకః॥

రెండు చెవులలో నంగుష్ఠములఁ జొనిపి తొలుత నాదానుసంధానము చేయునపుడు నానావిధములైనమహాధ్వనులు వినవచ్చును. ఆవల నభ్యాస మధికమగు కొలఁది సూక్ష్మ మతిసూక్ష్మముగ ధ్వనులు వినవచ్చును.

శ్లో॥ ఆదౌ జలధిజీమూత, భేరీ ఝర్ఝర సంభవాః
మధ్యే మర్దలశంఖోత్థా, ఘంటాకాహళ జాస్తథా॥

తొలుత సముద్రము, మేఘము, భేరీ, ఝర్ఝరము ధ్వనులవంటి ధ్వని వినవచ్చును. నడుమ మద్దెల. శంఖము ఘంట, కొమ్ము వీని వలనఁ గలిగిన ధ్వనులవంటి ధ్వనులు వినవచ్చును.

శ్లో॥ అంతేతు కింకిణీ వంశ, వీణా భ్రమర నిస్వనాః
ఇతి నానావిధా నాదాః శ్రూయంతే దేహమధ్యగాః॥

కడపట మువ్వలు, వేణువు, వీణ, తుమ్మెదలు వీనివలనఁగలుగు ధ్వనులవంటి ధ్వనులు వినవచ్చును. ఈ విధముగ నానావిధ నాదములు దేహమధ్యమున నుండునవి వినవచ్చును.

ఈ వాక్యములవలన నాదానుసందానము చేయు యోగికి నభ్యాసము ముదుర ముదురఁ గడపట వేణునాదము వినవచ్చునని యేర్పడుచున్నది. కావున నీ నాదము వినవచ్చునప్పటికి నాదమునఁ జిత్తము లయించి యుండును.

శ్లో॥ మకరందం పిబన్ భృంగో, గంధం నాపేక్షతే యథా
నాదాసక్తం తథాచిత్తం, విషయాన్నహి కాంక్షతే॥హఠ.ప్రదీ.

తేనెను ద్రావినతుమ్మెద వాసనను గోరనట్లు నాదాసక్తమైన చిత్తము విషయములం గాంక్షింపదు. కృష్ణసక్త గోపికల మనస్సిట్టిదే కదా యయ్యెను.

శ్లో॥ యత్రనాదే యదాచిత్తం, రమతే యోగినో భృశమ్
విస్మృత్య సకలం బాహ్యం, నాదేన సహ శామ్యతి॥ శివసం.

నాదమందు రమించు యోగిచిత్తము బాహ్యవిషయముల నెల్ల మఱచి నాదమునందే లయించును. వేణునాదము వినిన గోపికల కీయవస్థ సంభవించెఁగదా.

శ్లో॥ ఏతదభ్యాస యోగేన, జిత్వాసమ్య గ్గుణాన్ బహూన్
సర్వారంభ పరత్యాగీ, చిదాకాశే విలీయతే॥

ఈ విధముగ నభ్యసించు యోగి గుణత్రయముల గెలిచి సర్వ కార్యములు వదలి చిదాకాశమందు లయించును. గోపికలు గుణముల నెల్ల నతిక్రమించిరని శుకయోగి వచించెఁగదా. (చూ. కృష్ణ లీల పుట 180.)

“న నాదసదృశోలయః” యన్నట్లు మనోలయము గోరువారికి నాదానుసంధానముతో సమానమైనది వేఱొండు లేదు.

నాదానుసంధాన ఫలమిట్లు చెప్పఁబడియున్నది.

శ్లో॥ అనాహతస్య శబ్దస్య, ధ్వనిర్య ఉపలభ్యతే
ధ్వనే రంతర్గతం జ్ఞేయం, జ్ఞేయస్యాంత ర్గతం మనః
మన స్తత్ర లయంయాతి, తద్విష్ణోః పరమంపదమ్॥

అనాహతధ్వని వినువాఁడు ధ్వనికి నంతర్గతమైన జ్ఞేయమును= స్వప్రకాశచైతన్యమును గాంచును ఇట్లు గాంచఁగా మనస్సు జ్ఞేయాకారమునుబొంది యందు లయించును. అదియే విష్ణుదేవుని పరమపదము. వేణునాదాను సంధానముచేసిన గోపికలకు మనోలయము లభింపఁ దన్మయత్వంబు నొందిరిగదా.

“తద్విష్ణోః పరమంపదం, సదాపశ్యంతి సూరయః” యన్నట్లు గోపికలు విష్ణు పరమపదమును జూడఁ గలిగిరిగదా. గోపికా కృష్ణ చరిత్రము చదువునపు డీ నాదానుసంధానరహస్యము మనస్సులం దుంచుకొని పాఠకులు పఠింతురుగాక. తక్కిన విషయంబులు కృష్ణావతార తత్త్వంబునఁ జర్చింపఁబడినవి.

విష్ణు పరమపదముఁ జూడఁ గోరువారు 'తస్మాత్త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య' యని శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పినటు లింద్రియములను స్వాధీనమునకుఁ దెచ్చుకొనవలయును. ఇంద్రియము లాహారపోషితములు గావున నింద్రియజయము గోరువాఁ డాహారనియమము కలవాఁడు కావలయును.

శ్రీకృష్ణుఁడు వచించినట్లు జిహ్వను జయింపనివాఁడు దేనిని జయింపలేఁడు. జిహ్వను జయించినవాఁడు దేనినైన జయించును.

కావున నార్యవంశ సంభూతులగు మిత్రులారా! మీరు స్వశ్రేయస్కాముల రయితిరేని యాహారనియతిని బాటింపుడు. ఆఁకలి నణఁప సాత్త్వికాహారమును గొందురుగాని భోగార్థము భోజ్యాభోజ్యములు వేళావేళలు పాటింపక యేకళ్మలమైన నోరఁ గొట్టుకొనకుఁడు. ఇది తత్కాలమున భోగముగఁ గానవచ్చినను రోగహేతువు. భోజ్యాభోజ్య, మేధ్యామేధ్య, వేళావేళ విచారములేక గతుకు మనుష్యునకుఁ బందికి నేమి భేదము? అనావశ్యకముగ భుజించుటవలన నెన్నియో గీడులు గలవు. ఆరోగ్యము నష్టము, వృథా ధననష్టము, ఇంద్రియలోలత్వము లాభము. ఒకప్రక్క నొకపూఁట నంబలికైన లేక బీదలు కృశించుచుండఁ జూచుచు మనము వ్యర్థభోజనము చేయవచ్చునా? మనము వ్యర్థభుక్తి మానినయెడల బీదలకుఁ గొంత ప్రత్యక్షముగనో పరోక్షముగనో యాహారమును గల్పించినవార మగుదుముకదా. లోకసేవ యిదియో లోకసేవ లోకసేవ యని దేశభక్తి దేశభక్తి యని గంతులు పెట్టుటో యాలోచింపుఁడు.

దృష్టాంతము నిమిత్తమై మహామారివలె మన వారియందు వ్యాపించియుండు నొక తెగులు గుఱించి చెప్పెదను.

ఇప్పుడు మనవారు విధినిషేధములు పాటింపక మేలు గీళ్లరయక లాభనష్టము లాలోచింపక పిన్నలు పెద్దలు మగవా రాఁడువారు ముత్తైదువలు ముండమోపులు ధనులు నిర్ధనులు వేలాము వెఱ్ఱిగఁ ద్రాగు టీకా పీసీళ్ల గుఱించి యాలోచింతము.

టీ కాఫీనీళ్ల వలని లాభము.

విషపదార్థము లెట్లు మందులోఁ జేర్చి రోగుల కియ్యవచ్చునో యట్లు వీనిని నౌషధములుగా నీయవచ్చును.

నష్టములు.

ఆహారములా ? కావు. అన్నము వదలి వీనినే త్రావి జీవించువాఁడు లేఁడు.

ఆరోగ్యకరములా ? కావు. ఇది తొలుత జీర్ణకోశమును దుర్బలము జేయును. జీర్ణకోశము చెడినప్పు డేయేరోగములు పుట్టవలయునో యాయా దేహతత్త్వముకొలఁది మలలు మధుమేహము శూలలు నేత్రవ్యాధులు తలనొప్పులు లోనైనవి కలుగును.

బలకరములా ? కావు. సారాయమువలెఁ దత్కాలమున నరముల కుద్రేకము కలిగించినను బిమ్మట నరముల నంతకంత దుర్బలములఁ జేయును.

రుచ్యములా ? చల్లారినతరువాతఁ ద్రావినయెడల వాని రుచి తెలియును. ప్రత్యక్షముగఁ బేఁడనీళ్లు.

ఆవశ్యకములా ? కావు సాధారణముగాఁ దొమ్మిది పదిగంటల లోపల భోజనములగును గనుక నీ లోపల నాహారముగొనుట యావశ్యకము గాదు.

ధనలాభముకలదా ? లేదు. వీనికిఁ బెట్టు ద్రవ్యము పాశ్చాత్యులు తినిపోవుచున్నారు. దీని కుపయోగించు చక్కెరకై యిచ్చు ద్రవ్యము లక్షలకొలఁది పరదేశములకుఁ బోవుచున్నది. దేశములో నుత్పత్తియగు పాలు వీనికై యుపయోగించుటచేత పాలు పెరుఁగు నెయ్యి వెలలు మిక్కుటమై సహింపరాకున్నవి. ఆహార పదార్థములయిన పాలు పెరుగు నెయ్యి దుర్లభమగుటవలఁ గలుగు కీడు బుద్ధిమంతు లాలోచింపవచ్చును. అంతియగాక యీపాలమ్మువా రెన్ని దొంగతనములకు నసత్యములకు ద్రోహములకైన జంకకున్నారు. దూడలకుఁ బాలు లేకుండఁ జేయుటచే వాని నోటిపాలు తీసిన పాపమునఁ టీ కాఫీనీళ్లు త్రాగువారు పోవుచున్నారు. మంచి దూడలు

కలుగుచున్నవి. ఇంతేకాదు. వీనిని త్రాగుటవలన సంభవించిన రోగములకై వైద్యులకు దండుగులకు చెల్లింపవలసియున్నది. కాఫీ హోటల్సనబడు బాపన కల్లుగుడిసెలలో నొకఁడు త్రాగిన యెంగిలి బోకితోనే యందఱు త్రాగుటవలన నాచారము మాలలపాలైపోవుట యటుండ నొకరిరోగము లొకరికి సంక్రమించుచున్నవి. ఈ గుడిసెలలోని బాపన యీడిగవాండ్రు కాఫీబదులు సీకాయ విత్తనములను జక్కెఱబదులు బెల్లపు గోతముల నానఁబెట్టిన నీళ్లను నుపయోగించుచున్నారు. దీనికిని బనికిరానివారి గుడిసెలవలనఁ ద్రాఁగుబోతుల మూలమున ధనికులగుచున్నారు.

సారాయమునకు వీనికి వించుకైన భేదము లేదు. *బాలెంతలు త్రాగిరా బిడ్డలకుఁ జేటు. ఇట్టి విషపదార్థములను గొందఱు తమ చేతులార శిశువులకుఁ బోయుచున్నారు. వీరు పూతనలో రెండు కాళ్ల పశువులో.

దేవసేవకులమని వేషములు వేసికొని తిరుగు పుణ్యాత్ములారా! మీరు తొలుత నీయమేధ్యరసమును బానముచేయు దురభ్యాసమును జాలించిన దేశమున కెంత మేలుగలదో యాలోచింపుఁడు. అట్టులే యనారోగ్యకరములు నవావశ్యకములు ధననష్టికరములు విజాతీయములగు నుడుపుల మానుఁడు. ఈమాత్రము చేయువారు దేశప్రజల కెంతో మేలుచేసినవారగుదురు. కొంతవఱకావశ్యకము వంశపరంపరాగతము ననిషిద్ధమునగు కల్లును హీనజాతులవారు తటాలున మానుకొనఁగా బ్రాహ్మణులీ టీ కాఫీకళ్లను మానరేని యింతకంటె

---

* "There was a time when tea and coffee were considered harmless beverages but Mr Bernar Macfadden, Dr. Kellogg and others have shown that they are as harmful as alcohol in the long run. Dr. Kellogg thinks that 'more harm is done at the present time by tobacco, tea and coffee, than all forms of alcobolic drinks con bined" and he deems it of the greatest importance that the efforts of temperance workers should be turned in that direction.

THE INDIAN HUMANITARIAN.,
Jan. & Feb, 1912.

నీచులెవరు? మతిహీనులెవరు? హీనజాతులవారు ఛీ కొట్టునట్టి దుర్గుణమును బ్రాహ్మణులు మానరు.

అన్ని దుర్గుణములు మానుటకు నన్ని కార్యములు చక్కఁగ నెఱవేఱుటకు దేశసేవ ఫలవంత మగుటకు దేవసేవ తొలుతఁ గావింప వలయును. దేవసేవ చేయువారికి సకలకార్యములు సుకరములు సఫలములగుటయే కాక యైహికాముష్మిక సుఖంబులును గలుగు. దైవ సాహాయ్యము లేక యే కార్యము నెఱవేఱదు. కావున దైవబలము మొదట సంపాదించుకొనవలయును. దేవసేవచేసి దేశసేవచేసిన సకలము వశపడునని యీ శబ్దముల విశేషాక్షరముల వరుసయే తెలుపుచున్నది. అటుగాక దేశసేవ ముందుంచి దేవసేవ వెనుకకు నెట్టిన నది శవసేవయని యీపదముల విశేషాక్షరముల వరుసయే తెలుపుచున్నది. కావున దేవసేవ చేయుచు దేశసేవ చేసినయెడల దానికిఁ గావలసిన బలధైర్యస్థైర్య సహాయసాధన సంపత్తులన్నియు దైవమే సమకూర్చును. నమేభక్తః ప్రణశ్యతి యని భగవంతుఁడు చెప్పెను.

కావున నవనాగరకతా పిశాచగ్రస్తులారా! టీకాఫీనీళ్ల నవలఁ బాఱఁజల్లి కష్ణరసాయనమును కామామృతమును పానము చేయుఁడు. టీ కాపీల కగు వెలలో సగమునకు బీదలకన్నము పెట్టుఁడు. మెడపలుపులు ధరించుట పశుత్వ చిహ్నమనియు జుట్టు కత్తిరింపులు బానిసల చిహ్నమనియుఁ బూర్వులు చెప్పిన సూక్తిమఱవకుఁడు. పశుప్రాయులుగను బానిసలుగా మనమున్నను దానిని మనమే చాటించుకొనుటేల? మాంసము తినువాఁడు ప్రేగులు మెడలో వేసికొనునా? దినదినము మీయంతట మీరే గొఱుగుకొను కాలములోను దలలు దువ్వుకొను కాలములోను సగము కాలము దైవప్రార్థనకయి విడువుఁడు. అక్కఱమాలిన మేజోళ్లు కుత్తతిత్తులు లోనగు నుడుపులకగు వెలలోఁ బాతిక భాగమునకు బీదలకు వస్త్రదానము చేయుఁడు. అనావశ్యకము లనారోగ్యకరములగు వెఱ్ఱి విజాతీయ వేషములు తిండిపోతుతనములు దేశము నుద్ధరింపఁ జాలవు. మిమ్ముఁ జెఱుపక మానవు.

మీ భార్యలు బిడ్డలు మాలలయొద్ద మాలవిద్యలు మంగల విద్యలు దురాచారములు దుర్నీతులు నేరువకుండఁ గాపాడుకొనుఁడు. మీరు చెడినది చాలును. మతాచార క్షేమములకు నస్తిభారము వంటివారగు స్త్రీలను సహితము చెఱుపకుఁడు. వారిని మతహీనుల మతిహీనులఁ జేయఁ బ్రబలప్రయత్నములు చేయుచుండు క్రైస్తవ మత బోధకులకు మీరు తోడుపడకుఁడు. ఈ మాత్రము మీరు చేసితిరేని దేశము బాగుపడును. మీరును బాగుపడుదురు. శ్రీకృష్ణ రామ చరిత్రములను మీరు పఠించితిరేని మీ కర్తవ్యకృత్యములు తెలిసికొన వేఱుగ్రంథములు చదువఁబనిలేదు. వాస్తవముగ బాగుపడ నభిలాష గలవాఁ డెఱుఁగఁదగిన విషయములన్నియు నీ రెండు గ్రంథములందుఁ గలవు. ఫలము శ్రద్ధాభక్తుల కొలఁదిగనుండును.

సతీమతల్లులగు తల్లులారా! మీశక్తి యత్యద్భుతము, లోకము చెఱుచుట బాగుపఱుచుట మీ చేతిలోని కార్యము. లంకారాజ్యము నాశము చేసినది స్త్రీగదా. కౌరవకులవన దావానలము స్త్రీగదా. మహమ్మదీయరాజ్య వృక్షకుఠారము స్త్రీగదా. పురుషుని బతితుని జేయుటకుఁ బతితుని బునీతుని జేయుటకు మీరే సమర్థులు. బ్రతికిన మగనిఁజంపుటకుఁ జచ్చినమగనికిఁ బ్రాణమిచ్చుటకు మీరే కుశలలు. మగల సౌఖ్యము సిరి - కీర్తి - యాయువుఁ బెంపుటకుఁ ద్రుంచుటకు మీరే నిపుణలు. మీమగల యాయువు పెరుఁగుట మీ కరగతము. మీ పుణ్యప్రవర్తనము పురుషుల సుఖశ్రీకీర్తులను నాయువును బెంచి స్వర్గగాములఁ జేయును. మీ దుష్ప్రవర్తనము వారి నుభయలోక భ్రష్టులఁజేసి నరకగాములఁ జేయును. భార్య చేసిన పాపంబున భర్త వేగమ చచ్చునని సీతాదేవి చెప్పెఁగదా. భగవంతుఁడు పురుషులు పిలిచిన రాక యుండఁగలఁడుగాని స్త్రీలు పిలిచిన రాక యుండఁ జాలఁడు. స్త్రీల నుద్ధరించుటకై కదా భగవంతుఁడు శ్రీరాముఁడై శ్రీకృష్ణుఁడై యవతరించుట. శీలవతుల దుస్థితిఁ జూడఁజాలక రాముఁడయ్యెను. భక్తురాండ్ర దుస్థితిఁజూడఁజాలక కృష్ణుఁడయ్యెను. శీలము భక్తిగల మీకు సులభుఁడై వశుఁడైనట్టు భగవంతుఁడు పురుషు

లకుఁగాఁడు. శీలము భక్తిపురుషులకంటె మీకు సులభసాధ్యములు. ఎన్ని యోగములైన నెన్ని తపములైన నారెండొసంగుఫలము నొసంగఁ జాలవు. ఈ విషయము చక్కఁగ నాలోచించి తెలిసికొని చెప్పు చున్నాఁడను. శీలభక్తులు మీకు స్వభావసిద్ధములగుట సులభసాధ్యములు. కావలయునని మీరు ప్రయత్నపడి దుర్మార్గమునఁ బోవలయుననినఁ బోవలయునుగాని సహజముగఁ గాదు. స్త్రీ సాధువని వ్యాసులేల చెప్పెనో మఱవకుఁడు.

సోదరీమణులారా! యీ కాలమునను భరతఖండము మీ వలననే యుద్ధారము కావలసియున్నది. జారస్త్రీల మరగిన దుర్విటులవలెఁ బురుషులు పాశ్చాత్యసంగతి సర్వభ్రష్టులగుచుండ నార్యావతము మిమ్ము శరణొంది సురక్షితమై యింతవఱకుండినది. పాశ్చాత్య సహవాసమున మతిచెడిన కొందఱు పురుషులు కామాంధులై మిమ్ము వక్రమార్గమునకు నయభయముల నీడ్చుచున్నారు. వారి బెదిరింపులకు భయపడకుఁడు. ఇచ్చకములకుఁ జెవి నీకుఁడు. నక్కటక్కులకు బేలుపోకుఁడు. స్త్రీలు పుట్టినది పురుషుల కామతృప్తికి మాత్రమే కాదు. అసన్మార్గవర్తులగు పురుషులను జక్క దిద్దుభారము మీయందున్నది. ఆ నేర్పు మీకే కలదు. మీరు పూనిన నది గడియలోని కార్యము. స్వదేశ - వేష - మతాభిమానములు లేక దైవభక్తి కూన్యులై సదాచారసంపత్తి హీనులై శిశ్నోదర పరాయణులై పశువుల వలె మీభర్తలు చరించిరేని కృష్ణలీలామృతంబున సం-3 49-50పుటల యందు భార్య భర్తనడిగిన ప్రశ్నమే మీరు నడుగుఁడు. అప్పటికి వారు కన్నులు తెఱచుకొనక పోయిగా మీరైనను వారి నుద్ధరింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు. శీలమెట్టిదైనది యార్యచరిత్ర రత్నావళులందు విశదీకరింపఁబడినది. స్త్రీలు సహధర్మచారిణులు గాని సహోధర్మచారిణులు గారు. మగఁడు ధర్మకార్యము చేసెనేని మీరును దోడుపడవలయును గాని మగఁడు శాస్త్రవిరుద్ధకార్యము చేసిన మీరును జేయవలయునని నియతిలేదు. పురుషుఁడు కన్నుఁగానక బావిలో దూఁకిన స్త్రీయును దూఁకవలయునా? ఒడ్డుననుండి రక్షింపవలయునా? అట్లులే పురు

షుఁడు నరకము పాలగుచుండ స్త్రీయును నట్టులేమైన నిఁక వీరల రక్షించువా రెవరు? పతితుఁడగు పతిని సతి విడువవచ్చును.

ముక్తులగువఱకు భార్యాభర్తృ సంబంధ మెన్ని జన్మములకైన వదలిపోవునదిగాదని చక్కఁగ మనస్సున నిలిపి సుఖయాత్రచే గమ్య స్థానము శీఘ్రముగఁ జేర నాలోచింపుఁడు. భర్తయందు సగము భార్య కావున మిమ్మతిక్రమించి పురుషుఁ డేకార్యముఁ జేయఁజాలఁడు. కర్మము మనచేతనుండ గుఱ్ఱమేమి చేయఁగలదు?

మీఁద జెప్పఁబడిన భక్తి పతిభక్తియే. గోపికలకు సాక్షాద్భగ వంతుఁడు లభించినట్లు మీకు లభించిన నాయనకై సర్వము పరిత్యజింప వచ్చునుగాని యిప్పుడు సాక్షాద్భగవంతుఁడు లేఁడు కావునఁ బతియే దైవమని భావింపవలయును. చంద్రమతి దమయంతి సావిత్రిలోనగు వారు పతిదేవతలని యీ కారణముచేతనే చెప్పఁబడిరి. పతి భక్తిలేని దైవభక్తివ్యర్థము దైవభక్తిలేనిదైనను బతినేదైవముగభక్తిచేభావించు నిల్లాలు కృతార్థురాలు. నిర్జీవములైన మృద్దారు శిలావిగ్రహము లును మీభక్తికిమెచ్చి మీ యభీష్టము లొసగూర్చునేని ప్రాణయుక్తుఁ డైన భర్త మీరు భక్తిగలవారలైతి రేని మీ యభీష్టములు నెఱవేర్పఁ జాలకపోవునా? ఎందైనను మీ కోరికల నెఱవేర్చునది మీ భక్తిగాని మీయెదుటి ప్రకృతి పదార్థములు గావు. సం-4. పుటలోని క్రైస్తవమత బోధకుని చర్య పఠింపుఁడు. గోపికలకుఁ గోరిక నెఱవేర్చినది వారు పూజించిన యిసుకకుప్పలా? ఏకలవ్యునకు విద్యనొసఁగినది మట్టిబొమ్మ యా? మార్కండేయుని రక్షించినది రాతిలింగమా? మఱియు నాం డాళు బీబీనాంచారు మీరాబాయి లోనగువారి చరిత్రములు స్మరిం పుఁడు. కావున ఫలము భక్తిని బట్టియుండునుగాని వస్తుతత్త్వమునుబట్టి గాదు. తమయం దేదోషము లేకున్నను సీతా ద్రౌపదీ దమయంతీ దమయంతీ చంద్రమతులు పతులకై యెంత శ్రమించిరో యెన్నికష్ట ముల వహించిరో యాలోచింపుఁడు కులస్త్రీ ధర్మముమానక, కామ దాసులు కూయుకూఁతలు వినక, మీయందుఁగల శక్తిసామర్థ్యములు సద్వినియోగపఱిచి పాశ్చాత్యసంగతి కులనీతి మతాచారహీనులై

వర్తించు మీభర్తలను దన్మార్గమున దేశమును సనాతనధర్మమును రక్షింపుఁడు. విశ్వస్తలారా! తమ కామసంతర్పణమునకై మీయం దత్యంతప్రీతి గలవారుపోలె మీకై కన్నీరుగార్చువారలను, మీపేరు పెట్టుకొని పత్రికలందు వగలేడ్పు లేడ్చు మగముండలను శత్రువులవలె భావింపుఁడు. స్త్రీలకైనను బురుషులకైనను గామ (మందు దుష్కామము) శత్రువనిన కృష్ణువాక్యంబులు స్మరింపుఁడు. శీలసదాచారముల మానకుఁడు.

పతిభక్తి యావశ్యక మనినంతమాత్రమున దైవభక్తి కూడదని యర్థము గాదు. పురుషులకంటె స్త్రీలకు భక్తి కుదురుట సులువు. దానికిఁ గారణము గ్రంథమునఁ దెలుపఁబడియున్నది. భక్తి ప్రేమయే. బిడ్డలయందుఁ దండ్రికిఁగల ప్రేమకంటెఁ దల్లికిఁ బ్రేమ యెక్కువ. భార్యయందు భర్తకుండు ప్రీతికంటె భార్యకు భర్తయందుఁ బ్రీతి హెచ్చు. స్త్రీలు సహజముగ ప్రేమవతులు. కావుననే భక్తిమతులు. కాంతాసక్తి పరమవిరహాసక్తి స్త్రీల కలవడినట్లు పురుషుల కలవడవు. కావుననే యాళ్వారాదులు తమ్ము నాయికలుగాను భగవంతుఁడు నాయకుఁడుగాను భావించి గానంబొనర్చిరి. అయినను వారిలో సహజ స్త్రీత్వముగల యాండాళు (ఆముక్తమాల్యద) మాత్రమే కృతార్థురాలయ్యెను. కావుననే భక్తులగు పురుషు లిట్లు గానము చేయుదురు.

ఆనందభైరవి - రూపకతాళము.

ఏల పుట్టితినో - యీమగపుట్టు - వేలపుట్టితినో.
ఏలా పుట్టితి నేఁడు - ఈలాగు పాడుపుట్టువు
హేలావతిగనై నీ - లీలలు చూడక. ఏల.

చరణములు.

౧. మున్ను యశోదనైన, నిన్ను నేఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి
చన్నులపాలిచ్చి - కృ, ష్ణన్నాయని పిలుతుఁగాదె. ఏల.
౨. స్వామీ! గోపికనైన, ప్రేమాఱ నిన్నుఁ గ్రుచ్చి
మోము మోమునఁజేర్చి, ముద్దాడి యుందుఁగాదె. ఏల.

3. అల్ల నందునిమంద, గొల్లపిల్లగ నైనఁ
   బెల్లుగఁ జెక్కిలినొక్కి, పెదవిఁగొఱికి యుఱుకుదుఁగాదె. ఏల,

౪. గోపకుమారినైనఁ, గులుకుచుఁ గులుకుచుఁ గసిదీఱ
   గోపమునఁ జన్నులఁ - గ్రుమ్మిగ్రుమ్మి యొత్తియుండనె. ఏల.

౫. మువ్వంక కుబ్జనైన, మురియుచు మురియుచుఁ గేలుపట్టి
   పువ్వులు గంధము, మెడువఁ బూయ నిడుదుఁగాదె. ఏల.

౬. నరకునింట బందినున్న, వరునిఁగ నిన్నుఁగోరి
   పరిచర్య సేయుచును,బరమపద మొందుదుఁగాదె. ఏల.

ఈభావము స్త్రీలకు నైజమైనట్లు పురుషులకుఁ గాదుకదా. కావున మతిగల సతులకు ముక్తి కొంగుబంగారు.

ఇట్లు విన్నవించు
శ్రీరామ చరణానందుఁడు
భక్తచరణ పరిచరణుఁడు
వావిలికొలను సుబ్బఁడు.

శ్రీరామాయనమః

శ్రీకృష్ణతాండవ స్తోత్రమ్.

భజే వ్రజైకమండనం, సమస్తపాపఖండనం
స్వభక్తచిత్తరంజనం, సదైవనందనందనమ్
సుపింఛగుచ్ఛమస్తకం, సునాదవేణు హస్తకం
అనంగరంగసాగరం, నమామికృష్ణనాగరమ్॥ ౧

మనోజగర్వమోచనం, విశాలఫాలలోచనం
విఘూతగోపశోచనం, నమామిపద్మలోచనమ్
కరారవింద భూధరం, స్మితావలోకసుందరమ్
మహేంద్రమానదారణం, నమామికృష్ణవారణమ్॥ ౨

కదంబసూనకుండలం, స్వచారుగండమండలం
వ్రజాంగనైకవల్లభం, నమామికృష్ణదుర్లభమ్
యశోదయా సమోదయా, సగోపయా దయానిధిః
ఉలూఖలే సుదుస్సహం, నమామి నందశంబహమ్॥ ౩

నవీనగోపనాగరం, నవీనకేళిమందిరం
నవీనమేఘసుందరం, భజేవ్రజైకమందిరమ్
సదైవపాదపంకజం, మదీయమానసే నిజం
దధాతినందబాలకః, సమస్తభక్తపాలకః॥ ౪

సమస్తగోపనాగరీ, హృదంవ్రజైకమోహనం
నమామికుంజమధ్యగం, ప్రసూనఫాలశోభినమ్
దృగంతకాంతరింగణం, సహాసబాలసంగినం
దినేదినే నవంనవం. నమామి నందసంభవమ్॥ ౫

గుణాకరం సుఖాకరం, కృపాకరం కృపానరం
త్వరాసుఖైకదాయకం, నమామి గోపనాయకమ్

సమస్తదోషశోషణం, సమస్తలోకతోషణం
సమస్తదాసమానసం, నమామి కృష్ణలాలనమ్॥ ౬
సమస్తగోపనాగరీ, నికామకామదాయకం
దృగంతచారుసాయకం, నమామి వేణునాయకమ్
భవోభవావతారకం, భవాబ్ధికర్ణధారకం
యశోమతీకిశోరకం, నమామి దుగ్ధచోరకమ్॥ ౭
విదగ్ధముగ్ధగోపికా, మనోమనోజదాయినం
నమామికుంజకాననే, ప్రవృద్ధవహ్నిపాయినం
యదాతదా యథాతథా, తథైవకృష్ణసత్కథా
మయాసదైవగీయతాం, తథాకృపావిధీయతామ్॥ ౮

ఇది శ్రీకృష్ణతాండవస్తోత్రం సంపూర్ణమ్.

శ్రీకృష్ణాష్టకమ్

చతుర్ముఖాది సంస్తుతం, సమస్తసాత్వతానుతమ్
హలాయుధాది సంయుతం, నమామి రాధికాధిపమ్। ౧
బకాదిదైత్యకాలకం. సగోపగోపిపాలకమ్
మనోహరాఽసితాలకం, నమామి రాధికాధిపమ్॥ ౨
సురేంద్రగర్వరంజనం, విరించిమోహభంజనమ్
వ్రజాంగనానురంజనం, నమామి రాధికాధిపమ్॥ ౩
మయూరపిచ్ఛమణ్డనం, గజేంద్రదంతఖణ్డనమ్
నృశంసకంసదణ్డనం, నమామి రాధికాధిపమ్॥ ౪
ప్రదత్తవిప్రదారకం, సుదామధామకారకమ్
సురద్రుమాపహారకం, నమామి రాధికాధిపమ్॥ ౫

ధనంజయాజయావహం, మహాచమూక్షయావహమ్
పితామహవ్యథాపహం, నమామి రాధికాధిపమ్ ౬
మునీంద్రశాపకారణం, యదుప్రజాపహారిణమ్
ధరాభరావతారణం, నమామి రాధికాధిపమ్॥ ౭
సువృక్షమూలశాయినం, మృగాదమోక్షదాయినమ్
స్వకీయధామమాయినం, నమామి రాధికాధిపమ్॥ ౮
ఇదం సమాహితో హితం, వరాష్టకం సదాముదా
జపఞ్జనో జనుర్జరాదితో ద్రుతం ప్రముచ్యతే॥ ౯

ఇతి శ్రీపరమహంసస్వామి బ్రహ్మానంద విరచితం
శ్రీకృష్ణాష్టకం సంపూర్ణమ్.

జగన్నాథాష్టకమ్.

కదాచి త్కాళిందీతట విపినసంగీతకరవో
ముదాభీరీనారీ వదనకమలాస్వాదమధుపః ।
రమాశంభుబ్రహ్మాఽమరపతి గణేశార్చితపదో
జగన్నాథః స్వామీ నయనపథగామీ భవతు మే॥ ౧
భుజేసవ్యే వేణుం, శిరసిశిఖిపిచ్ఛం, కటితటే
దుకూలం, నేత్రాంతే సహచరకటాక్షం విదధతే ।
సదా శ్రీమద్బృందావనవసతి లీలాపరిచయో
జగన్నాథః స్వామీ నయనపథగామీ భవతు మే॥ ౨
మహాంభోధేస్తీరే కనకరుచిరే నీలశిఖరే
వసన్ప్రాసాదాంతః సహజబలభద్రేణ బలినా ।
సుభద్రామధ్యస్థః సకలసురసేవావసరదో
జగన్నాథః స్వామీ నయనపథగామీ భవతు మే॥ 3

కథాపారావారః సజలజలదశ్రేణిరుచిరో
రమావాణీరామ స్ఫురదమలపద్మేక్షణముఖైః ।
సురేంద్రైరారాధ్యః శ్రుతిగణశిఖాగీతచరితో
జగన్నాథః స్వామీ నయనపథగామీ భవతు మే। ౪

రథారూఢో గచ్ఛన్పథి మిలితభూదేవపటలైః
స్తుతిప్రాదుర్భావం ప్రతిపదముపాకర్ణ్య సదయః ।
దయాసింధుర్బంధుః సకలజగతాం సింధుసుతయా
జగన్నాథః స్వామీ నయనపథగామీ భవతు మే॥ ౫

పరబ్రహ్మాపీడః కువలయదలోత్ఫుల్లనయనో
నివాసీనీలాద్రౌ నిహితచరణోఽనంతశిరసి ।
రసానందో రాధాసరసవపురాలింగనసుఖో
జగన్నాథః స్వామీ నయనపథగామీ భవతు మే॥ ౬

నవై ప్రార్థ్యంరాజ్యం నచకనకతాం భోగవిభవం
నయాచేఽహంరమ్యాం నిఖిలజనకామ్యాం వరవధూమ్ ।
సదాకాలేకాలే ప్రమథపతినా గీతచరితో
జగన్నాథః స్వామీ నయనపథగామీ భవతు మే॥ ౭

హరత్వం సంసారం ద్రుతతరమసారం సురపతే
హరత్వంపాపానాం వితతిమపరాం యాదవపతే ।
అహోదీనానాథం నిహితమచలం నిశ్చితపదం
జగన్నాథః స్వామీ నయనపథగామీ భవతు మే॥ ౮

ఇతి శ్రీజగన్నాథాష్టకం సంపూర్ణమ్.

శ్రీగోపాలోత్తర తాపనీయోపనిషత్తు.

ఓం ॥ ఏకదాహి వ్రజస్త్రియ స్సకామాశ్శర్వరీ ముషిత్వా సర్వేశ్వరం గోపాలం కృష్ణమూచిరే। ఉవాచ తాః కృష్ణ అముకస్మై బ్రాహ్మణాయ భైక్షం దాతవ్యమితి దూర్వాసస ఇతి కథం యాస్యామో జలంతీర్త్వా యమునాయాయత శ్శ్రేయోభవతి కృష్ణేతి। బ్రహ్మచారీ త్యుక్త్వా మార్గంవో దాస్యతి। యంమాగ్ంస్మృత్వా అగాధాగాధా భవతి। యంమాగ్ంస్మృత్వా అపూతఃపూతో భవతి। యంమాగ్ం స్మృత్వా అవ్రతీవ్రతీభవతి। యంమాగ్ంస్మృత్వా సకామోనిష్కామోభవతి। యంమాం స్మృత్వా అశ్రోత్రియః శ్రోత్రియోభవతి। యంమాం స్మృత్వా గాధతలస్పర్శరహితాపి సర్వాసరిద్గాధాభవతి। శ్రుత్వాతద్వాక్యం హివై రౌద్రం స్మృత్వా తద్వాక్యేన తీర్త్వా తత్సౌర్యాం హివైగత్వాశ్రమం పుణ్యతమం హివై నత్వామునిం శ్రేష్ఠతమం హివై రౌద్రఞ్చేతి దత్వాస్మై బ్రాహ్మణాయ క్షీరమయం ఘృతమయ మిష్టతమం హివై మృష్టతమం హితుష్టాస్స్నాత్వా భుక్త్వా హిత్వాశిష్టం। ప్రయుజ్యాన్నం జ్ఞాత్వాదాత్। కథం యాస్యామో తీర్త్వాసౌర్యామ్। సహోవాచముని ర్దూర్వాశినం మాం స్మృత్వా వోదాస్యతీతిమార్గం। తాసాంమధ్యేహి శ్రేష్ఠా గాంధర్వీహ్యువాచ। తంహివై తాభిరేవం। కథం కృష్ణో బ్రహ్మచారీ కథం దూర్వాసనో ముని స్తాం హిముఖ్యాం విధాయపూర్వ మనుకృత్వా తూష్ణీమాసుః। శబ్దవానాకాశ శ్శబ్దాకాశభ్యాం భిన్నస్తస్మిన్నాకాశ స్తిష్ఠత్యాకాశే తిష్ఠతి సహ్యాకాశ స్తన్న వేద సహ్యాత్మాహం కథం భోక్తాభవామి। స్పర్శవాన్వాయుః స్పర్శవాయుభ్యాం భిన్నస్తస్మిన్వాయుస్తిష్ఠతి వాయౌ తిష్ఠతివాయుస్తం నవేదసహ్యాత్మాహం కథం భోక్తాభవామి। రూపవదిదం తేజోరూపాగ్నిభ్యాం భిన్నస్తస్మిన్నగ్ని స్తిష్ఠత్యగ్ని స్తం

నవేదసహిత్వాత్త్వహం కథం భోక్తాభవామి । రసవత్యా ఆహారసాద్భ్యాం భిన్నస్తాస్వప్సుతిష్ఠత్యాప స్తిష్ఠంత్యావ స్తన్నవిదు స్సహిత్యాత్త్వహం కథం భోక్తాభవామి ! గంధవతీయంభూమి ర్గంధభూమిభ్యాం భిన్నస్తస్యాం భూమావాతిష్ఠతి భూమి స్తిష్ఠతి భూమి స్తం నవేదసహిత్యాత్త్వహం కథం భోక్తాభవామి । ఇదంహిమనస్సైవేదం మనుతేతావిదం హిగృహ్ణాతి యత్రసర్వమాత్మైవా భూత్తత్రవాకుత్రమనుతేకథంవా గచ్ఛతీతిసహిత్యాత్త్వహం కథం భోక్తాభవామి । అయం హికృష్ణోయోవోహి ప్రేష్ఠశ్శరీరద్వయకారణం భవతి । ద్వాసుపర్ణా భవతో బ్రహ్మణోహం సభూత స్తథేతరో భోక్తాభవత్యన్యోహిసాక్షీ భవతీతి వృక్షధర్మేతౌతిష్ఠత అతోభోక్త్రభోక్తారౌ పూర్వోహిభోక్తాభవతి తథేతరో భోక్తా కృష్ణోభవతీతి యత్ర విద్యావిద్యేనవిదామో విద్యావిద్యాభ్యాం భిన్నో విద్యామయోహియస్సకథం విషయీభవతీతి । యోహవై కామేనకామాన్ కామయతేసకామీభవతి యోహవై త్వకామేన కామాన్ కామయతే సోకామోభవతి జన్మజరాభ్యాం భిన్నస్థాణురయమచ్ఛేద్యోయం యోసౌసూర్యేతిష్ఠతి యోసౌగోషుతిష్ఠతి యోసౌ గోపాన్ పాలయతి యోసౌసర్వేషుదేవేషుతిష్ఠతి యోసౌసర్వైర్వేదైర్గీయతే యోసౌసర్వేషుభూతేష్వా విశ్యభూతాని విదధాతిసవోహి స్వామీభవతి । సాహోవాచ గాంధర్వీ కథంవా స్వస్మాసుజాతో గోపాలః కథంవాజ్ఞాతోసౌత్వయామునే కృష్ణః కోవాస్యమంత్రః కిం స్థానంకథంవా దేవక్యాంజాతః కోవాస్యజాయాగ్రామోభవతి కీదృశీ పూజాస్య గోపాలస్యభవతి సాక్షాత్ప్రకృతిపరోయమాత్మా గోపాలః కథంత్వవతీర్ణోభూమ్యాం హివైసాగాంధర్వీమునిమువాచ । సహోవాచతాం హివైపూర్వం నారాయణోయస్మిన్ లోకాఓతాశ్చప్రోతాశ్చ తస్యహృత్పద్మాజ్జాతోబ్జయోని స్తపస్తప్త్వా తస్మైహవరందదౌ సహోవాచాబ్జయోనిర్వ్యైవా అవతారాణాం మధ్యే శ్రేష్ఠోవతారః కోభవతి యేనలోకాస్తుష్టా భవంతి యంస్మృత్వాముక్తా అస్మాత్సంసారాద్భవంతి కథం వాస్యావతారస్య బ్రహ్మతాభవతి సహోవాచతం హివై నారాయణో దేవస్స కామ్యా మేరోశ్శృంగే యథాసప్తపుర్యోభవంతి

థా నిష్కామ్యా సకామ్యా భూగోళచక్రే సప్తపుర్యోభవన్తి తాసాం మధ్యే సాక్షాద్బ్రహ్మగోపాలపురీభవతి సకామ్యా నిష్కామ్యా దేవానాం సర్వేషాం భూతానాం భవతి అథాస్య భజనం భవతి యథాహివై సరసిపద్మంతిష్ఠతి తథా భూమ్యాంతిష్ఠతి చక్రేణా మథురా తస్మాద్గోపాలపురీ భవతి బ్రహ్మబృహద్వనం మధుర్మధువనం తాళస్తాళవనం కామ్యంకామవనం బహులాబహులవనం కుముదః కుముదవనం ఖదిరఃఖదిరవనం భద్రోభద్రవనం భాండీరఇతి భాండీర వనం శ్రీవనం లోహవనం బృందావన మేతైరావృతాపురీభవతి తత్ర తేష్వేవగగనేష్వేవం దేవామనుష్యా గంధర్వానాగాః కిన్నరాగా యంతి నృత్యంతీతి తత్ర ద్వాదశాదిత్యా ఏకాదశరుద్రా అష్టౌవసవ స్సప్తమునయో బ్రహ్మనారదశ్చ పఞ్చవినాయకా విశ్వేశ్వరో రుద్రేశ్వరోంబికేశ్వరో నీలకంఠేశ్వరో గోపాలేశ్వరో భద్రేశ్వర ఇత్యష్టౌ అన్యానిలింగాని చతుర్వింశతిర్భవంతి ద్వేవనే స్తః కృష్ణవనం భద్రవనం తయోరంతర్ద్వాదశవనాని పుణ్యాని పుణ్యతమాని తేష్వేవదేవా స్తిష్ఠంతి సిద్ధాసిద్ధిం ప్రాప్తా స్తత్రహి రామస్య రామమూర్తిః ప్రద్యుమ్నస్య ప్రద్యుమ్నమూర్తి రనిరుద్ధస్యానిరుద్ధమూర్తిఃకృష్ణస్య కృష్ణమూర్తిర్వనేష్వేవం మథురాసేయం ద్వాదశమూర్తయో భవంతి ఏకాంహి రుద్రాయజంతి ద్వితీయాం బ్రహ్మయజతి తృతీయాం బ్రహ్మజాయజంతి చతుర్థీం మరుతోయజంతి పఞ్చమీం వినాయకాయజంతి షష్ఠీం వసవోయజంతి సప్తమీం ఋషయోయజం త్యష్టమీం గంధర్వాయజంతి నవమీ మప్సరసోయజంతి దశమీ వైహ్యంతర్ధానేతిష్ఠత్యేకాదశీతి స్వపదానుగా ద్వాదశీతి భూమ్యాంతిష్ఠతి తాంహియే యజంతి తేమృత్యుంతరంతి ముక్తింలభంతే గర్భజన్మజరామరణ తాపత్రయాత్మక దుఃఖంతరంతి । తదప్యేతే శ్లోకాభవంతి॥ సంప్రాప్యమథురాంరమ్యాం సదాబ్రహ్మాదివందితాం । శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గ రక్షితాం ముసలాదిభిః । యత్రాసౌ సంస్థితఃకృష్ణః స్త్రీభిశ్శక్త్యా సమాహితః । రమానిరుద్ధ ప్రద్యుమ్న రుక్మిణ్యా సహితోవిభుః । చతుశ్శబ్దో భవేదేకో హ్యోంకారస్యఉదాహృతః । తస్మాదేవపరోరజసేతి । సోహ

మిత్యవధార్యాత్మానం గోపాలోహమితి । భావయేత్స మోక్షమశ్ను
స బ్రహ్మత్వమధిగచ్ఛతి స బ్రహ్మవిద్భవతి సగోపాన్జీవా నాత్మత్వేన
సృష్టిపర్యంతమాలాతి సగోపాలోభవతి హ్యోంతత్సోహం పరం
బ్రహ్మకృష్ణాత్మకో నిత్యానందైకస్వరూపస్సోహ మోంతత్సద్గోపాలో
హమేవ పరం సత్యమబాధితం సోహమిత్యాత్మాన మాదాయమన
సైక్యం కుర్యాదాత్మానం గోపాలోహమితిభావయేత్ । సఏవావ్యక్తో
నంతో నిత్యో గోపాలః । మథురాయాంస్థితిర్బ్రహ్మన్ సర్వదా మే భవి
ష్యతి । శంఖచక్రగదాపద్మ వనమాలాధరస్యవై । విశ్వరూపం పరం
జ్యోతిః స్వరూపం రూపవర్జితం । మథురామండలేయస్తు జంబూద్వీప
స్థితోపివా। యోర్చయేత్ప్రతిమాంమాంచ సమేప్రియతరోభువి తస్యా
మధిష్ఠితకృష్ణ రూపీపూజ్య స్త్వయాసదా । చతుర్ధాచాస్యావదారా
భేదత్వేన యజంతిమాం । యుగానువర్తినోలోకా యజంతీ హసుమే
ధసః । గోపాలం సానుజంకృష్ణం రుక్మిణ్యాసహతత్పరం । గోపాలోహ
మజోనిత్యః ప్రద్యుమ్నోహం సనాతనః । రామోహమనిరుద్ధోహ
మాత్మానంచార్చయేద్బుధః । మయోక్తేనసధర్మేణ నిష్కామేణ విభా
గశః । తైరహంపూజనీయోవై భద్రకృష్ణనివాసిభిః। తద్ధర్మగతిహీనా
యే తస్యాంమయి పరాయణాః । కలినాగ్రసితాయేవై తేషాంతస్యా
మవస్థితిః । యథాత్వం సహపుత్రైస్తు యథారుద్రోగణైస్సహ।యథా
శ్రియాభియుక్తోహం తథాభక్తోమయప్రియః । సహోవాచాబ్జయో
నిః । చతుర్భిర్దైవైః కథమేకోదేవస్స్యా దేకమక్షరం యద్విశ్రుత
మనేకాక్షరం కథం సంభూతం । సహోవాచతంహి పూర్వ మేక
మేవాద్వితీయం బ్రహ్మాసీ తస్మాదవ్యక్త మేకాక్షరం తస్మాదక్షరాన్మహా
న్మహతో హంకార స్తస్మాదహంకారాత్పంచతన్మాత్రాణి తేభ్యోభూ
తాని తై రావృతమక్షరం అక్షరోహం మోంకారోఽహమజరో మరో
భయోమృతో బ్రహ్మాభయం హివైసముక్తోహ మస్మ్యక్షరోహమస్మి।
సత్తామాత్రం చిత్స్వరూపం ప్రకాశం వ్యాపకంతథా । ఏకమేవా
ద్వయంబ్రహ్మ మాయయాచ చతుష్టయం । రోహిణీతనయోవిశ్వ
అకారాక్షరసంభవః తైజసాత్మకఃప్రద్యుమ్నః ఉకారాక్షరసంభవః ।

ప్రాజ్ఞాత్మకోఽనిరుద్ధోఽసౌ మకారాక్షరసంభవః। అర్ధమాత్రాత్మకః కృష్ణో యస్మిన్విశ్వం ప్రతిష్ఠితం। కృష్ణాత్మికా జగత్కర్త్రీ మూలప్రకృతిరుక్మిణీ వ్రజస్త్రీజనసంభూత శ్రుతిభ్యో బ్రహ్మసంగతః। ప్రణవత్వేన ప్రకృతిత్వం వదంతి బ్రహ్మవాదినః। తస్మాదోంకారసంభూతో గోపాలో విశ్వసంస్థితః। క్లీమోంకారస్యైకత్వం వదంతి బ్రహ్మవాదినః। మథురాయాం విశేషేణ మాంధ్యాయన్ మోక్షమశ్నుతే। అష్టపత్రం వికసితం హృత్పద్మం తత్రసంస్థితం। దివ్యధ్వజాతపత్రైస్తు చిహ్నితం చరణద్వయం। శ్రీవత్సలాంఛనంహృత్స్థం కౌస్తుభం ప్రభయాయుతం। చతుర్భుజశంఖచక్ర శార్ఙ్గపద్మగదాన్వితం। కేయూరాన్వితసద్బాహుం కంఠమాలాసుశోభితం। ద్యుమత్కిరీట మభయం స్ఫురన్మకరకుండలం। హిరణ్మయంసౌమ్యతనుం స్వభక్తాయాభయప్రదం। ధ్యాయేన్మనసిమాంనిత్యం వేణుశృంగధరంతువా! మథ్యతేతు జగత్సర్వం బ్రహ్మజ్ఞానేనయేనవా। మత్సారభూతంయద్యత్స్యాత్ మథురాసానిగద్యతే। అష్టదిక్పాలకైర్భూమిం పద్మంవికసితంజగత్। సంసారార్ణవసంజాతం సేవితం మమమానసే। చంద్రసూర్యత్విషోదివ్యా ధ్వజామేరు హిరణ్మయః। ఆతపత్రం బ్రహ్మలోకం తదూర్ధ్వంచరణంస్మృతం। శ్రీవత్సంచ స్వరూపఞ్చ వర్తతేలాంఛనైస్సహ। శ్రీవత్సలక్షణంతస్మాత్కథ్యతే బ్రహ్మవాదిభిః। యేనసూర్యాగ్నివాక్చంద్ర తేజసాస్వస్వరూపిణా। వర్తతేకౌస్తుభాఖ్యం మణింవదంతీశమానినః। సత్వంరజస్తమ ఇతి అహంకార శ్చతుర్భుజః। పంచభూతాత్మకంశంఖం కరేరజసిసంస్థితం। బాలస్వరూపమిత్యంత మనశ్చక్రంనిగద్యతే। ఆద్యమాయాభవేశ్శార్ఙ్గం పద్మంవిశ్వకరేస్థితం। ఆద్యావిద్యాగదావేద్యా సర్వదామేకరేస్థితా। ధర్మార్థ కామకేయూరైర్దివ్యైర్దివ్య మయేరితైః। కంఠతు నిర్గుణంప్రోక్తం మాల్యతే ఆద్యయాజయా। మాలానిగద్యతే బ్రహ్మన్ తవపుత్రైస్తుమానసైః। కూటస్థం సత్వరూపంచ కిరీటంప్రవదంతిమాం। క్షరోత్తరంప్రస్ఫురంతం కుండలం యుగళం స్మృతం। ధ్యాయేన్మమప్రియంనిత్యం సమోక్షమధిగచ్ఛతి। సముక్తోభవతితస్మైస్వాత్మానంతు దదామివై। ఏతత్సర్వంభవిష్యద్వై మయాప్రోక్తం విధేతవ।

స్వరూపం ద్వివిధంచైవ సగుణంనిర్గుణాత్మకం । సహోవాచాబ్జయోనిః। వ్యక్తీనాం మూర్తీనాం ప్రోక్తానాం కథంత్వాభరణాని భవంతి కథం వా దేవాయజంతి రుద్రాయజంతి బ్రహ్మాయజంతి బ్రహ్మజాయజంతి వినాయకాయజంతి ద్వాదశాదిత్యాయజంతి వసవోయజంతి గంధర్వాయజంతి । సపదానుగా అంతర్ధానేతిష్ఠతి । కాంమనుష్యాయజంతి । సహోవాచతం హివై నారాయణోదేవః । ఆద్యావ్యక్తా ద్వాదశ మూర్తయ స్సర్వేషులోకేషు సర్వేషువేదేషు సర్వేషు మనుష్యేషు తిష్ఠంతీతి । రుద్రేషురౌద్రీ బ్రహ్మణిబ్రాహ్మీ దేవేషుదైవీ మనుష్యేషు మానవీ వినాయకేషు విఘ్నవినాశినీ ఆదిత్యేషు జ్యోతి ర్గంధర్వేషు గాంధర్వీ అప్సరస్స్వేవం గౌర్వసుష్వేవం కామ్యా అంతర్ధానేష్వ ప్రకాశినీ ఆవిర్భావ తిరోభావా స్స్వపదేతిష్ఠతి । తామసీ రాజసీ సాత్వికీ మానుషీ విజ్ఞానఘన ఆనంద స్సచ్చిదానందైక రసే భక్తియోగే తిష్ఠతి । ఓం ప్రాణాత్మనే ఓం తత్సద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైప్రాణాత్మనే నమోనమః । ఓం కృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః । ఓం మపానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై అపానాత్మనే నమోనమః । ఓం శ్రీకృష్ణాయ అనిరుద్ధాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః। ఓం వ్యానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై వ్యానాత్మనే నమో నమః । ఓం శ్రీకృష్ణాయ రామాయ ఓం తత్సద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః। ఓముదానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై ఉదానాత్మనే నమోనమః । ఓం శ్రీకృష్ణాయ దేవకీనందనాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః । ఓం సమానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై సమానాత్మనే నమోనమః । ఓం శ్రీగోపాలాయ నిజస్వరూపాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః । ఓం యోసౌప్రధానాత్మ గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవైక్షనమోనమః । ఓం యోసావింద్రియాత్మ గోపాల ఓం తత్సద్భూర్భువ స్తస్మైవై నమోనమః । ఓం యోసౌభూతాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మైవై నమో

నమః ! ఓం యోసా వుత్తమ పురుషో గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః ! ఓం యోసౌ బ్రహ్మపరంవై బ్రహ్మ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః । ఓం యోసౌ సర్వభూతాత్మా గోపాల ఓం తత్సద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమో నమః । ఓం జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తితురీయా తీతోంతర్యామీ గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః । ఏకోదేవ స్సర్వ భూతేషు గూఢస్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా । కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవలోనిర్గుణశ్చ । రుద్రాయనమః । ఆదిత్యాయనమః । వినాయకాయనమః । సూర్యాయనమః । విద్యా యైనమః । ఇంద్రాయనమః । అగ్నయేనమః । యమాయనమః । నిర్రృతయేనమః । వరుణాయనమః । వాయవేనమః । కుబేరాయనమః। ఈశానాయనమః । సర్వేభ్యో దేవేభ్యోనమః । దత్వా స్తుతిం పుణ్యత మాం బ్రహ్మణే స్వస్వరూపిణే । కర్తృత్వే సర్వభూతానా మంతర్ధానే బభూవసః । బ్రహ్మణే బ్రహ్మపుత్రేభ్యో నారాదాత్తు శ్రుతం మునేః। తథాప్రోక్తంతు గాంధర్వీ గచ్ఛత్వం స్వాలయాంతికమితి॥

భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః

గోపాలోత్తర తాపనీయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృత శ్లోకములు

శ్లో. పల్లవారుణ పాణిపంకజసంగి వేణురవాకులం
ఫుల్లపాటల పాటలీ పరివాదిపాద సరోరుహామ్,
ఉల్లసన్మధురాధరద్యుతి మంజరీ సరసాననం
పల్లవీకుచకుంభ కుంకుమ పంకిలం ప్రభుమాశ్రయే.

శ్లో. తరుణారుణ కరుణామయ విపులాయత నయనం
కమలాకుచ కలశీభర విపులీకృత పులకమ్,
మురళీరవ తరళీకృత మునిమానస నలినం
మమఖేలతి మదచేతసి మధురాధర మమృతమ్.

శ్లో. మయిప్రసాదం మధురైః కటాక్షై
ర్వంశీనినాదాను చరైర్విధేహి,
త్వయి ప్రసన్నే కి మిహాపరైర్న,
స్త్వయ్యప్రసన్నే కిమిహాపరైర్నః.

శ్లో॥ చికురం బహుళం విరళం భ్రమరం
మృదులం వచనం విపులం నయనమ్,
అధరం మధురం వదనం లలితం
చపలం చరితం కదాఽనుభవే.

శ్లో. మధురం మధురం వపురస్య విభో
ర్మధురం మధురం వదనం మధురమ్,
మధుగన్ధి మృదుస్మిత మేతదహో
మధురం మధురం మధురం మధురమ్.

శ్లో. మందారమూలే మదనాభిరామం,
బింబాధరా పూరితవేణునాదమ్,

గోగోపగోపీ జనమధ్యసంస్థం,
గోపంథజే గోకుల పూర్ణచన్ద్రిమ్.

శ్లో. అభినవ నవనీతస్నిగ్ధ మాపీతదుగ్ధం
దధికణ పరిదిగ్ధం ముగ్ధ మంగం మురారేః,
దిశతు భువనకృచ్ఛ్ర చ్ఛేదితాపింఛగుచ్ఛ
చ్ఛవినవ శిఖిపింఛా లాంఛితం వాంఛితం నః.

శ్లో. మందం మందం మధురనినదై ర్వేణుమా పూరయంతం
బృందం బృందావన భువిగవాం చారయంతం చరంతమ్,
ఛందోభాగే శతముఖముఖ ధ్వంసినాం దానవానాం
హంతారం తం కథయరసనే గోపకన్యాభుజంగమ్.

శ్లో. వదనే నవనీత గంధవాహం
వచనే తస్కర చాతురీధురీణమ్,
నయనే కుహనాశ్రు మాశ్రయేథా
శ్చరణే కోమలతాండవం కుమారమ్.

శ్లో. రాధా పునాతు జగదచ్యుత దత్తచిత్తా
మంథాన మాకలయతీ దధిరిక్తపాత్రే,
తస్యాః స్తన స్తబక చంచల లోలదృష్టి
ర్దేవోఽపి దోహనధియా వృషభం నిరుంధన్.

శ్లో. అంగనా మంగనా మంతరే మాధవో
మాధవం మాధవం చాంతరే ణాంగనా,
ఇత్థమాకల్పితే మండలే మధ్యగః
సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

శ్లో. కేకికేకాదృతా నేకపంకేరుహా,
లీనహంసావళీ హృద్యతా హృద్యతా,
కంసవంశాటవీ దాహదావానలః,
సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

శ్లో. క్వాపి వీణాభిరారావికా కంపితః,
క్వాపి వీణాభిరాకింకిణీ నర్తితః,
క్వాపి వీణాభిరామాంతరంగాపితః,
సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

శ్లో. చారుచంద్రావళీ లోచనై శ్చుంబితో
గోపగోబృంద గోపాలికా వల్లభః,
పల్లవీబృన్ద బృన్దారకః కాముకః
సంజగౌ వేణునా దేవకీదేవనందనః.

శ్లో. మౌళిమాలావిళ న్మత్తభృంగీలతా,
భీతభీతప్రియా విభ్రమాలింగితః,
స్రస్తగోపీకుచా భోగసమ్మేళితః
సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

శ్లో. చారుచామీకరా భాసభామావిభు
ర్వైజయంతీలతా వాసితోరస్థ్సలః,
నందబృందావనే వాసితామధ్యగః
సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

శ్లో. బాలికాతాలికా తాలలీలాలయా
సంగసందర్శిత భ్రూలతా విభ్రమః,
గోపికాగీత దత్తావధానస్స్వయం
సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

శ్లో. పారిజాతం సముద్ధృత్య రాధావరో
రోపయామాన భామాగృహస్యాంగణే,
శీతశీతేవటే యామునీయేతటే
సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

శ్లో. అగ్రేదీర్ఘతరోఽయ మర్జునతరు స్తస్యాగ్రతో వర్తనిః
సాఘోషం సముపైతి తత్పరిసరే దేశే కళిందాత్మజా,

తస్యాస్తీరతమాల కాననతలే చక్రంగవాం చారయన్
గోపః క్రీడతి దర్శయిష్యతి సఖే పంథానమవ్యాహతమ్.

శ్లో. ఉపాసతా మాత్మవిదః పురాణాః
పరంపుమాంసం నిహితం గుహాయామ్,
వయం యశోదా-శిశు బాలలీలా
కథా సుధాసింధుషు లీలయామః.

శ్లో. విక్రేతుకామా కిల గోపకన్యా,
మురారి పాదార్పిత చిత్తవృత్తిః,
దధ్యాదికం మోహవశా దవోచ
ద్గోవింద దామోదర మాధవేతి.

శ్లో. ఉలూఖలంవా యమినాం మనో వా
గోపాంగనానాం కుచకుట్మలం వా,
మురారి నామ్నః కలభస్య నూన
మాలాన మాసీ త్త్రియమేవ భూమా.

శ్లో. కరారవిన్దేన పదారవిన్దం,
ముఖారవిన్దే వినివేశయన్తమ్,
వటస్య పత్రస్య పుటే శయానం,
బాలం ముకుందం మనసా స్మరామి.

శ్లో. శంభో! స్వాగతమాస్యతామితఇతో వామేనపద్మాసన
క్రౌంచారే కుశలం సుఖం సురపతే విత్తేశ నోదృశ్యసే,
ఇత్థం స్వప్నగతస్య కైటభజిత శ్శ్రుత్వా యశోదాగిరః
కిం కిం బాలక జల్పసీతిరచితం ధూధూకృతం పాతునః.

శ్లో. మాతః! కింయదునాథ? దేహిచషకం; కిం తేన? పాతుంపయః;
తన్నాస్త్యద్య, కదాస్తివా? నిశి, నిశా కావాన్ధకారోదయః,
ఆమీల్యాక్షియుగంనిశాప్యుపగతా దేహీతిమాతుర్ముహు
ర్వక్షోజాంశుక కర్షణోద్యతకరః కృష్ణస్స పుష్ణాతునః.

శ్లో. కాళిన్దీపులినోదరేషు ముసలీ యావద్గతః ఖేలితుం
తావత్కార్పరికం పయఃపిబహరే వర్ధిష్యతే తే శిఖా,
ఇత్థం బాలతయా ప్రతారణపరాః శ్రుత్వాయశోదాగిరః
పాయాన్న స్వశిఖాంస్పృశన్ ప్రముదితః క్షీరేఽర్ధ పీతేహరిః.

శ్లో. ఓష్ఠం జిఘ్రన్ శిశురితిధియా చుంబితో వల్లవీభిః
కణ్ఠం గృహ్ణ న్నరుణితపదం గాఢమాలింగితాంగః,
దోష్ణా లజ్జాపద మభిమృశ న్నంకమారోపితాత్మా
ధూర్తస్వామీ హరతుదురితం దూరతో బాలకృష్ణః.

శ్లో. రామోనామబభూవ, హుం, తదబలాసీతేతి, హుం; తాంపితు
రాచా పంచవటీతటే విహరత స్తస్యాహర ద్రావణః.
నిద్రార్థం జననీకథామితిహరే ర్హుంకారతః శృణ్వతః
సౌమిత్రే క్వధనుర్ధనుర్ధనురితి వ్యగ్రాగిరః పాంతునః.

శ్లో. కస్త్వం బాల? బలానుజః, కిమిహతే? మన్మందిరాశంకయా,
యుక్తం తన్నవనీతపాత్రవివరే హస్తం కిమర్థంన్యసేః?
మాతః! కఞ్చనవత్సకం మృగయితుం, మాగా విషాదంక్షణా
దిత్యేవం వరవల్లవీ ప్రతివచః కృష్ణస్యపుష్ణాతునః.

శ్లో. త్వయిప్రసన్నే మమకింగుణేన, త్వయ్యప్రసన్నే మమకింగుణేన,
రక్తేవిరక్తేచ వరేవధూనాం, నిరర్థకః కుంకుమపత్రభంగః.

శ్లో. ఉర్వ్యాంకోఽపిమహీధరో లఘుతరో దోర్భ్యాంధృతో లీలయా
తేనత్వం దివిభూతలేచ సతతం గోవర్ధనోద్ధారకః,
త్వాం త్రైలోక్యధరం వహామి కుచయో రగ్రేనతద్గణ్యతే,
కింవా కేశవ? భాషణేన బహునా పుణ్యైర్యశోలభ్యతే.

శ్లో. సంధ్యావందన! భద్రమస్తుభవతే, భోస్నాన! తుభ్యంనమో
భోదేవాః పితరశ్చ? తర్పణవిధౌ నాహంక్షమఃక్షమ్యతాం,
యత్రక్వాపి నిషద్య యాదవకులోత్తంసస్య కంసద్విషః
స్మారంస్మార మఘుంహరామి; తదలంమన్యే, కిమన్యేనమే.

శ్లో. కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే వక్షఃస్థలే కౌస్తుభం
నాసాగ్రే నవమౌక్తికం కరతలే వేణుంకరే కంకణమ్,
సర్వాంగే హరిచందనంచ కలయన్ కంఠేచ ముక్తావళీం
గోపస్త్రీ పరివేష్టితో విజయతే గోపాలచూడామణిః.

శ్లో. జానుభ్యా మభిధావంతం, పాణిభ్యా మతిసుందరమ్,
సుకుండలాలకం బాలం, గోపాలం చింతయేకుమః.

శ్లో. సాయంకాలే వనాంతే కుసుమితసమయే సైకతేచంద్రికాయాం
త్రైలోక్యాకర్షణాంగంసురవరగణికా మోహనాపాంగమూర్తిమ్
సేవ్యం శృంగారభావై ర్నవరసభరితై ర్గోపకన్యాసహస్రై
ర్వందేఽహం రాసకేళీరత మతిసుభగం వశ్యగోపాలకృష్ణమ్.

శ్లో. అంగుళ్యాకః కవాటంప్రహరతి? కుటిలే! మాధవః, కింవసంతో?
నోచక్రీ, కింకులాలో? నహిధరణిధరః, కింద్విజిహ్వః ఫణీంద్రః?
నాహం ఘోరాహిమర్దీ కిమసిఖగపతి? ర్నోహరిః కింకపీంద్రః?
ఇత్యేవం గోపకన్యా ప్రతివచనజితః పాతువశ్చక్రపాణిః.

శ్లో. యాప్రీతి ర్విదురార్పితే మురరిపో కుంత్యర్పితే యాదృశీ
యా గోవర్ధన మూర్ధ్నియాచపృథుకే స్తన్యే యశోదార్పితే,
భారద్వాజ సమర్పితే శబరికాదత్తేఽధరే యోషితాం
యాం ప్రీతిర్మునిపత్ని భక్తిచరితేఽప్యత్రాపి తాం తాంకురు.

శ్లో. సాష్టాంగపాత మభినంద్య సమస్తభావైః
సర్వాన్ సురేంద్రనికరా నిదమేవ యాచే,
మందస్మితార్ద్ర మధురానన చంద్రబింబే
వందస్య పుణ్యనిచయే మమ భక్తిరస్తు.

శ్రీరామాయనమః

అథర్వణీ కృష్ణోపనిషత్

భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.

ఓం శ్రీమహావిష్ణుం సచ్చిదానందలక్షణం రామచంద్రం దృష్ట్వాసర్వాంగసుందరం మునయో వనవాసినో విస్మితా బభూవు స్తం హోచుర్నోవద్య మవతారాన్వైగణ్యంతే ఆలింగామో భవంతమితి భవాంతరే కృష్ణావతారే యూయం గోపికాభూత్వా మామాలింగథ - అన్యేయేవతరా స్తేహి గోపాన స్త్రీశ్చనోకురు - అన్యోన్య విగ్రహంధార్యం తవాంగ స్పర్శనాదిహ-శశ్వత్స్పర్శయితాస్మాకం గృణ్మో మో వతారావయం - రుద్రాదీనాం వచశ్శ్రుత్వా ప్రోవాచ భగవాన్స్వయం-అంగసంగం కరిష్యామి భవద్వాక్యం కరోమ్యహం * - మోదితాః తే సురాస్సర్వే కృతకృత్యా ధునావయం - యోనందః పరమానందో యశోదా ముక్తిగేహినీ - మాయాసాత్రివిధాప్రోక్తా సత్త్వరాజసతామసీ-ప్రోక్తాచ సాత్త్వికీరుద్రే భక్తేబ్రహ్మణి రాజసీ-తామసీ దైత్యపక్షేషు మాయాత్రేధా హ్యుదాహృతా - అజేయా వైష్ణవీమాయా జప్యేనచ సుతాపురా - దేవకీ బ్రహ్మపుత్రాసా యావేదై రుపగీయతే - నిగమో వసుదేవోయో వేదార్థః కృష్ణరామయోః - స్తువంతి సతతంయస్తు సోవతీర్ణో మహీతలే - వనే బృందావనే క్రీడన్ గోపగోపీ సురైస్సహ-గోప్యోగావ ఋచస్తస్య యష్టికా కమలాసనః - వంశస్తు భగవాన్రుద్రః శృంగమింద్ర స్సగోసురః-గోకులం వనవైకుంఠం తాపసాస్తత్రతేద్రుమాః - లోభక్రోధభయాద్దైత్యాః కలికాల స్తిరస్కృతః-గోపరూపో హరిస్సాక్షా న్మాయావిగ్రహధారణః - దుర్బోధం కుహకంతస్య మాయయా మోహి

* దీనివలన గోపికాకృష్ణులకు దేహస్పర్శము గలిగెగాని సంభోగములేదని స్పష్టపడియెడిని

తేంజగమ్-దుర్జయా సాసురైస్సర్వై ర్యష్టిరూపో భవేద్ద్విధీః - రు
ద్రోయేన కృతోవంశ స్తస్యమాయా జగత్కథం - బలంజ్ఞానం సు
రాణాంవై తేషాంజ్ఞానం హృతంక్షణాత్ - శేషోనాగో భవేద్రా
మః కృష్ణోబ్రహ్మైవ శాశ్వతం - అష్టావష్ట సహస్రేద్వే శతాధిక్యాః
స్త్రియ స్తథా-ఋచోప నిషదస్తావై బ్రహ్మరూపా ఋచఃస్త్రియః -
ద్వేషశ్చాణూరమల్లోయం మత్సరో ముష్టికోజయః - దర్పః కువల
యాపీడో గర్వోరక్షః ఖగోబకః - దయాసా రోహిణీమాతా సత్య
భామా ధరేతివై-అఘాసురో మహావ్యాధిః కలిఃకం సస్సభూపతిః -
శమోమిత్ర స్సుదామాచ సత్యాక్రూరో ద్ధవోదమః - యశ్శంఖస్య
స్స్వయంవిష్ణు ర్లక్ష్మీరూపో వ్యవస్థితః-దుగ్ధసిన్ధౌ సముత్పన్నో మేఘ
ఘోషస్తు సంస్మృతః - దుగ్ధోదధీ కృత స్తేన భగ్నభాండో దధిగ్రహే-
క్రీడతే బాలకోభూత్వా పూర్వవత్సు మహోదధౌ-సంహారార్థం చ
శత్రూణాం రక్షణాయచ సంస్థితః-కృపార్థే సర్వభూతానాం గోప్తారం
ధర్మమాత్మజం-యత్సృష్టమీశ్వరేణాసీ త్తచ్చక్రం బ్రహ్మరూపధృత్-
జయంతి సంభవోవాయు శ్చమరో ధర్మసంజ్ఞితః-యస్యాసౌజ్వ లనా
భాస ఖడ్గరూపో మహేశ్వరః - కశ్యపోలూ ఖలఃఖ్యాతో రజ్జుర్మాతా
దితి స్తథా-చక్రంశంఖం చ సంసిద్ధిం బిందుంవై సర్వమూర్ధని - యా
వంతి దేవరూపాణి వదంతి విబుధాజనాః - నమంతి దేవరూపేభ్య
ఏవమాది నసంశయః - గదాచ కాళికాసాక్షా త్సర్వశత్రు నిబర్హిణీ -
ధనుశ్శార్ఙ్గం స్వమాయాచ శరత్కాల స్సుభోజనః-అబ్జకాండం జగ
ద్బీజం ధృతంపాణౌ స్వలీలయా - గరుడో వటభాండీర స్సుదామా
నారదోమునిః-బృందాభక్తిః క్రియాబుద్ధిః సర్వజంతు ప్రకాశినీ-తస్మా
న్నభిన్నంనాభిన్న మాభిర్భిన్నో నవై విభుః-భూమావుత్తా రితంసర్వం
వైకుంఠం స్వర్గవాసినా మిత్యుపనిషత్ ॥

శ్రీకృష్ణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీకృష్ణాయనమః

శ్రీ కృష్ణ నుతి

కమలభవార్చిత కృష్ణా కృష్ణా
యదుకులదీపక ,, ,,
వసుదేవాత్మజ ,, ,,
దేవకీగర్భజ ,, ,,
వంచితమాతుల ,, ,,
నందానందద ,, ,,
యశోదనందన ,, ,,
శాసితపూతన ,, ,,
శకటాసురహర ,, ,,
దధిఘృతచోరక కృష్ణా కృష్ణా ౧౦
మాయాగోపక ,, ,,
అర్జునభంజన ,, ,,
కాళియమర్దన ,, ,,
బృందావనచర ,, ,,
హతఖలబృందక ,, ,,
స్త్రీపటతస్కర ,, ,,
మురళీగాయక ,, ,,
హృతగోపీమన ,, ,,
భుక్తదవానల ,, ,,
దండితధేనుక కృష్ణా కృష్ణా ౨౦
వ్రజతరుణీప్రియ ,, ,,
సామగానరత ,, ,,
శక్రమదాపహ ,, ,,
మిత్రముదావహ ,, ,,
విధిమదహరణా ,, ,,
సురనుతచరణా ,, ,,
గోవర్ధనధర కృష్ణా కృష్ణా

గోకులవర్ధన కృష్ణా కృష్ణా
రాధారమణా ,, ,,
తులసీభూషణ కృష్ణా కృష్ణా ౩౦
మన్మథమన్మథ ,, ,,
విప్రసతీనుత ,, ,,
బలరామానుజ ,, ,,
భద్రాగ్రజవర ,, ,,
స్వజనస్మయహర ,, ,,
అక్రూరపాలన ,, ,,
కుబ్జామోదక ,, ,,
వాయకముత్కర ,, ,,
మల్లాగ్రేసర ,, ,,
మదగజసింహా కృష్ణా కృష్ణా ౪౦
చాణూరాంతక ,, ,,
కంసధ్వంసక ,, ,,
హింసితహింసక ,, ,,
ముచుకుందావన ,, ,,
కాలయవనయమ ,, ,,
మాగధమదహర ,, ,,
ద్వారావతగృహ ,, ,,
భైష్మీవల్లభ ,, ,,
జాంభవతీధన ,, ,,
సత్యాప్రియవర కృష్ణా కృష్ణా ౫౦
కాళిందీధన ,, ,,
నాగ్నజితీశ్వర ,, ,,
నీలాలోలా ,, ,,
మాద్రీకువశశి కృష్ణా కృష్ణా

భద్రాభద్రద కృష్ణా కృష్ణా
భస్మితకాశిక ,, ,,
ప్రాప్తసురాగమ ,, ,,
మురనరకాంతక ,, ,,
క్రతుసంరక్షక ,, ,,
శిశుపాలాంతక కృష్ణా కృష్ణా ౬౦
దంతవక్త్రహర ,, ,,
దారితసౌభక ,, ,,
కృష్ణామానద ,, ,,
అత్రిజభయదా ,, ,,
పాండవభయహర ,, ,,
దూషితకురుపతి ,, ,,
భూషితకురుపతి ,, ,,
నరరథచోదక ,, ,,
గీతాచార్యక ,, ,,
హర్షాపాదక ,, ,, ౭౦
విఫలితరిపుశర ,, ,,
నృగనృపరక్షక ,, ,,
వంచితవంచక ,, ,,
పరిపాలితశిశు ,, ,,
బాణకరాంతక ,, ,,
ప్రణతభవామర ,, ,,
ధర్మస్థాపక ,, ,,
అధర్మహననా ,, ,,
భక్తజనాశ్రయ ,, ,,
భూతహృదాలయ ,, ,, ౮౦
కురుయదునాశన ,, ,,
హృతభూమీభర కృష్ణా కృష్ణా

భక్తిసుగమ్యా కృష్ణా కృష్ణా
ప్రపత్తిసాధ్యా ,, ,,
ఓంకారాత్మక ,, ,,
శంఖచక్రధర ,, ,,
బాహుచతుష్క ,, ,,
లీలామానవ ,, ,,
జ్ఞానమయాకృతి ,, ,,
ఆనందరూపక కృష్ణా కృష్ణా
కలిభవభయహర ,, ,,
అపహతపాప్మా ,, ,,
కారణపురుషా ,, ,,
సర్వజగన్మయ ,, ,,
జగదంతరాత్మక ,, ,,
స్వీకృతశుభగుణ ,, ,,
విగతాశుభగుణ ,, ,,
ఉద్ధవగురువర ,, ,,
యోగోద్ధారక ,, ,,
అఘహరనామక కృష్ణాకృష్ణా ౧౦౦
వటదళశయనా ,, ,,
సారసనయనా ,, ,,
భీష్మప్రసాదక ,, ,,
కుచేలవరదా ,, ,,
తనుగతమాధవ ,, ,,
ఆశ్రితవత్సల ,, ,,
వైకుంఠాలయ ,, ,,
సుబ్బరాయనుత కృష్ణాకృష్ణా ౧౦౮
కృష్ణకృష్ణహరి ,, ,,
కృష్ణకృష్ణహరి కృష్ణా కృష్ణా

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీరామచంద్రాయనమః
శ్రీసంతానగోపాల పరబ్రహ్మణేనమః

సంతానగోపాల మంత్రము

అస్యశ్రీ సంతానగోపాల మహామంత్రస్య నారదభగవాన్ ఋషిః–గాయత్రీ ఛందః–సంతానగోపాల ఇష్టదేవతా – క్లాంబీజం – క్లీంశక్తిః–క్లూం కీలకం–శ్రీసంతానగోపాలకృష్ణ ప్రీత్యర్థే జపేవిని యోగః – దేవకీసుత అంగుష్ఠాభ్యాంనమః, గోవింద తర్జనీభ్యాంనమః, వాసుదేవ మధ్యమాభ్యాంనమః, జగత్పతే అనామికాభ్యాంనమః, దేహిమేతనయంకృష్ణ కనిష్ఠికాభ్యాంనమః, త్వామహం శరణంగతః కరతల.....నమః, ఏవంహృదయాదిన్యాసః, భూర్భువ స్వరో మితి దిగ్బంధః॥

ధ్యానం.

యశోదాంకగతం కృష్ణం, కుటిలాలకసంయుతమ్
పిబంతం స్తన్యమమృతం, వందే పుత్రప్రదం హరిమ్॥
ఇతిధ్యాత్వాలం ఇత్యాదిపంచపూజాంకుర్యాత్
ద్వాత్రింశదక్షరమంత్రం జపేత్ పునఃహృదయాదిన్యాసః
పూజాంకుర్యాత్ శ్రీసంతానకృష్ణ ప్రసాదసిద్ధిరస్తు
కృష్ణాయగోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయస్వాహా॥
ఓం – హ్రాం – క్లీం – ఓం.

ఈ మంత్రము సంతానప్రదము. గురుముఖమున నుపదేశము నొంది భార్యాభర్తలు జపించిరేని భార్య స్వప్నమందు నొకనాఁడొక బాలకుఁడు కానవచ్చును. వాని నా యిల్లాలు లాలించి యెత్తు కొని ముద్దాడినా సంతానము తప్పదు. అసహ్యించుకొని యెత్తికొని ముద్దాడకపోయెనా సంతానము లేదు. అథమపక్షము నలువది దినములైనను శుచివ్రతులై నియమముపాటించి నూటయెనిమిది మార్లు జపింపవలయును. ప్రతిబంధ బాహుళ్యమునఁ గాలయాపన మగుటయుఁ గలదు. శ్రద్ధాభక్తులకొలఁది ఫలము.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.
స్వస్తిరస్తు.

శ్రీసీతా లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేత
శ్రీ రామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః.
శ్రీ గోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః.
శ్రీ శారదాయై నమః.

శ్రీ కృష్ణావతారతత్త్వము.

శ్రీ భాగవతకర్తృత్వ ప్రశంస.

భాగవతకర్త బోపదేవుఁడుకాని వ్యాసమహర్షి కాఁడని శాక్తేయుల యభిప్రాయము.

ఆంధ్రలిపిని శ్రీభాగవతమును దొలుత ముద్రించిన వారీవిషయమును బూర్ణముగఁ జర్చించి సవిస్తరంబుగ నొక వ్యాసమును రచించి యీ గ్రంథమునకుఁ బీఠికగఁ జేర్చియున్నారు. కావునఁ జర్వితచర్వణ మనావశ్యకము. వారు చెప్పని కారణములు బలిష్ఠమైనవి చెప్పఁబడును.

బోపదేవుఁడు హేమాద్రి సభాస్థాన విద్వాంసుఁడగుట నిశ్చయము. ఈప్రభువు గోపాలకృష్ణ భక్తుఁడు. ఒకనాఁ డీరాజు సభలోనుండి రెండు ముహూర్తములలో భాగవతాధ్యాయ సంగ్రహార్థముఁ

జెప్పఁగల పండితుఁ డెవఁడని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు బోపదేవుఁడు రేపటి యుదయమున నీ శాగ్రంథము నర్పించెదనని చెప్పి "శ్రీభాగవతాధ్యాయసార"మ్మను గ్రంథము రచించి యిచ్చెను. ఈ గ్రంథము నందలి ప్రథమశ్లోకమే యీవిషయమును స్పష్టీకరించుచున్నది.

"శ్రీమద్భాగతాధ్యాయ, సారో హ్యత్ర నిరూప్యతే
విదుషా బోపదేవేన, మంత్రి హేమాద్రితుష్టయే."

ఈగ్రంథ మతిసంగ్రహముగ నుండుటచే నాప్రభువు తుష్టుఁడు కాఁడయ్యె. కావున నాయన సంతుష్టికై బోపదేవుఁడు భక్తిముక్తాఫలము, భక్తిలహరి యను రెండు గ్రంథములు శ్లోకరూపముగ రచించెను.

భక్తిముక్తాఫల గ్రంథటీకావసానమందు,

శ్లో॥ యస్యవ్యాకరణే వరేణ్యఘటనా ఖ్యాతాః ప్రబంధాదశ
ప్రఖ్యాతా నరవైద్యకేషు తిథిభి ర్వ్యాఖ్యా స్తథాషోడశ
సాహిత్యే త్రయఏవ భాగవత తత్త్వోక్తౌ త్రయ స్తస్యతు
హ్యంతర్వాణి శిఖామణే రిహగుణాః కేకేనలోకోత్తరాః॥

ఆటీకయందే బోపదేవుఁడు శ్రీభాగవతమును నిరువదిరెండు మార్లధ్యయనముచేసినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. కావున శ్రీభాగవతము బోపదేవరచిత మనుట దుర్వాదముకదా.

'జన్మాద్యస్యయత' యను శ్రీభాగవత ప్రథమ శ్లోకమునకు వ్యాఖ్య వ్రాయుచు శ్రీధరస్వాములవారు

"యథోక్తం మత్స్యపురాణే పురాణదానప్రస్తావే
శ్లో॥ యత్రాధికృత్యగాయత్రీం, వర్ణ్యతే ధర్మవిస్తరః
వృత్రాసుర వధోపేతం, తద్భాగవతమిష్యతే॥
లిఖిత్వా తచ్చయోదద్యా, ద్ధేమసింహ సమన్వితమ్
ప్రోష్ఠపద్యాం పౌర్ణమాస్యాం, సయాతి పరమంపదమ్।
అష్టాదశసహస్రం తం, తత్పురాణం పరికీర్తితమ్
పురాణాంతరేచ,

శ్లో॥ గ్రంథోష్టాదశసాహస్రో, ద్వాదశస్కంధ సమ్మితః
హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యా; యత్రవృత్ర వధ స్తథా
గాయత్ర్యాచ సమారంభ, స్తద్వై భాగవతం విదుః రితి
కించ పద్మపురాణే అంబరీషం ప్రతి గౌతమవచనం

శ్లో॥ అంబరీష! శుకప్రోక్తం, నిత్యం భాగవతం శృణు
పఠస్వస్వముఖేనాపి, యదీచ్ఛసి భవక్షయః॥ ఇతి

* * 'అతఏవ భాగవతం నామాన్యదిత్యపి నశంకనీయమ్' అని తమ యభిప్రాయము వ్యక్తీకరించిరి. అష్టాదశ పురాణాంతర్గతమైన భాగవతము శ్రీభాగవతముగాక వేఱొండుగాదను వీరి యభిప్రాయమే సాధువు

శ్రీభాగవతలక్షణము మత్స్యపురాణమునఁ జెప్పఁబడినపుడు మత్స్యపురాణమునకంటె శ్రీభాగవతము ప్రాచీనమైనది కదా యుండవలయును. ఇపుడు మనము *మత్స్యపురాణమని వాడుకొనుచుండు పురాణమే క్రీ. శ. ౨౨౫ కాని ౪౩౨ కుఁ గాని యీవల రచింపఁబడినది కాదని సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. అయినచోఁ గ్రీస్తుపుట్టుకకుముందే కదా శ్రీభాగవతము పుట్టియుండవలయును పౌరాణికుల లెక్కప్రకారము ౨౦౦౦ లకు పూర్వమే. ఇఁక హేమాద్రియో క్రీ శ. ౧౨-వ శతాబ్దమున నుండినవాఁడు. ఆయన మిత్రుఁడు బోపదేవుఁ డాయన సమకాలికుఁడే కదా. బోపదేవుఁడు శ్రీభాగవతమును ౧౩-వ శతాబ్దమున రచియించియుండెనేని దాని లక్షణ మధమపక్షమున మూఁడవశతాబ్దమునఁబుట్టిన మత్స్యపురాణమునం దెట్లు చెప్ప సాధ్యపడును? కావున బోపదేవుఁడు శ్రీభాగవత గ్రంథకర్తయనుట

*"As the chronology of Matsya Purana does not go beyond the Andhra Dynasty, so, in its present form, it cannot be posterior to the year 225 A D., if that date be taken as the termination of the Andhra according to Mr. V Smith. It would be 432 A. D. according to the Matsya Purana. It is, therefore, one of the oldest, if *not the oldest* of the Puranas."

SRISA CHANDRAVASU VIDYARNAVA.

నాంధ్రభాగవత గ్రంథకర్త యోరుగంటివాఁడను వాదము నట్టిద. శ్రీ భాగవత మేలగ్నములోఁ బుట్టినదో కాని గ్రంథకర్తల విషయమునఁ గలహామే, నాయకుని విషయమునఁ గలహామే. అయినను ధర్మోజయతి.

బోపదేవుఁడు ౧౧౭౩ క్రీ. శ. సంవత్సరమున నుండినవాఁడు. తాత్పర్యనిర్ణయమందు

శ్లో॥ బోపదేవకృతత్వేచ, బోపదేవపురాభవైః
కథం టీకాః కృతాః సంస్యు ర్హనుమ చ్చిత్సుఖాదిభిః॥

హనుమ చ్చిత్సుఖులనువారు బోపదేవునకుఁ బూర్వులు. వారు భాగవతమునకుఁ డీక వ్రాసిరి.

గణపతిలక్ష్మణసేనుఁడను పండితుఁడు ౧౦౯౦ శక సంవత్సరమున నుండినవాఁడు. ఆయన రచించిన "అద్భుతసార"మను గ్రంథమున శ్రీభాగవతమునుండి యనువదించి యున్నాఁడు.

ద్వారకా మఠమున శంకరాచార్యులవారికి రెండవవారైన చిత్సుఖాచార్యులు ౮౭౦ క్రీ. శ. మం దుండెనని చెప్పనగు. ఈయన శ్రీభాగవతమునకు వ్యాఖ్యవ్రాసెను. మధ్వాచార్యులు వీరి వ్యాఖ్య గుఱించి ప్రస్తావించి యున్నారు. వీరు విష్ణుపురాణమునకును వ్యాఖ్య వ్రాసియున్నారు.

హనుమంతుఁడను నాయన భాగవత విష్ణుపురాణములకు వ్యాఖ్య వ్రాయుటయేగాక నాటకము నొకటి రచియించెను. ఇది యిప్పుడు హనుమన్నాటక మనుపేరఁ బరఁగుచున్నది. ఈ హనుమన్నాటకము భోజునికాలమున నుండెను. కావున హనుమంతుఁడు భోజునకుఁ బ్రాచీనుఁడై రమారమి క్రీ. శ. ౬౦౦, ౭౦౦ సంవత్సరముల వాఁడై యుండవలయును.

శంకరాచార్యులు పద్మపురాణములోని వాసుదేవ సహస్రనామావళికి వ్యాఖ్య వ్రాసినట్లును, నందు

"సఆశ్రయః పరం బ్రహ్మపరమాత్మాపరాత్పరః ఇతి శ్రీభాగవతే" యని శ్రీభాగవతమునుండి యనువదించినట్లు భాగవతభూషణ గ్రంథకర్తలైన గోపాలాచార్యకృష్ణదాస్ అనువారు వ్రాసియున్నారు.

శంకరాచార్యులవారి పరమగురువగు గౌడపాదాచార్యుల వారు పంచీకరణమందు "జగృహేపరమంరూప"మ్మని భాగవత ముప న్యస్తమని వ్రాసిరి.

శౌనకుఁడు ఋగ్విధానాంతమందు

శ్లో॥ అస్యయామా ఋజం జప్త్వా, త్రివారం విష్ణుమందిరే
ఫలంభాగవతం తస్య, లభతే నాత్రసంశయః
జప్త్వా అథరతీ మంత్రం, త్రివారంచ దినేదినే
భారతాఖ్యాన మఖిలం, పారాయణ ఫలం లభేత్
రామాయణఫలం భద్రే, భద్రయాచ జపేదృచమ్
పారాయణ ఫలం సర్వం, శతకోటి ప్రవిస్తరమ్''

అని వచించెను.

గౌడపాదాచార్య్య లుత్తరగీతకు వ్యాఖ్య రచించిరి. అందు "హన్యాన్ముష్టిభిరాకాశ"మ్మను (౨-౪౯) శ్లోకమునకు వ్రాసిన వ్యాఖ్య యందు నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది.

"యోవేద శాస్త్రాణ్యధీత్య శ్రుత్వాపి నాహం బ్రహ్మేతి జానాతి తస్యసర్వాణి ప్రయాస ఫలాన్యేవ....యథావాతుషం ఖండ యే దవహన్యాత్ అవహననేన శ్రమ ఏవఫలం నతు తండులలాభః తద్వన్ముక్తి ర్నజాయతే ఇత్యర్థః తదుక్తం భాగవతే.

శ్లో॥ శ్రేయస్సృతింభక్తిము దస్యతేవిభో । క్లిశ్యంతియే కేవల మాత్మలబ్ధయే । తేషామసౌక్లేశల ఏవశిష్యతే । నాన్యద్యథా స్థూల తుషావఘాతినామ్॥''

జైమినిభారత మశ్వమేధపర్వమందు

శ్లో॥ భారతం హరివంశంచ, పుత్రదం ధనదం భవేత్
శ్రీమద్భాగవతం పుణ్యం, భుక్తిముక్తి ఫలప్రదమ్.

ఎట్లు చూచినను జైమిని భారతము క్రీ. శ. ౧౦౦కి నీవలిగ్రంథము గాఁజాలదు.

క్రీ. పూర్వము 3౫౦-యందుఁ బుట్టిన చాణక్య నీతియందు

శ్లో॥ ప్రాతర్ద్యూత ప్రసంగేన, మధ్యాహ్నే స్త్రీ ప్రసంగతః
రాత్రౌ చోర ప్రసంగేన, కాలో గచ్ఛతి ధీమతామ్''

అని భాగవతము పేర్కొనఁబడెను.

కోల్‌బ్రూక్, విల్సన్, లోనగువారు శ్రీభాగవత గ్రంథకర్త బోపదేవుఁడు కాఁడని వ్రాసిరి. బోపదేవ పూర్వులెందఱో శ్రీభాగవతమునుండి యనువదించుటచే బోపదేవుఁడు భాగవతకర్తగాఁడనుట నిస్సంశయ సిద్ధాంతము. ఈ విషయ మింకను గోరువారు పురాణ నిరీక్షణమను మహారాష్ట్ర గ్రంథమును బఠింపవచ్చును.

—♦ శ్రీభాగవతోత్పత్తి ప్రశంస. ♦—

శ్రీ మహాభారత రచనానంతరము వేదవ్యాసు లొకనాఁడు తనలోఁ దానిట్లు వితర్కింపఁదొడంగె.

సీ. వ్రతధారినై వేద వహ్నిగురుశ్రేణి
మన్నింతు విహితకర్మములఁ గొఱఁత
పడకుండ నడపుదు, భారతమిషమునఁ
బలికితి వేదార్థ భావమెల్ల
మునుకొని స్త్రీశూద్ర ముఖ్యధర్మములందుఁ
దెలిపితి; నేఁ జెల్ల దీనఁ జేసి
యాత్మ సంతస మంద దాత్మలో నీశుండు
సంతసింపక యున్నజాడ దోఁచె*
ఆ. హరికి యోగివరుల ♦ కభిలషితంబైన
భాగవతవిధంబుఁ బలుకనైతి

*దీనివలన వేదాధ్యయన యజ్ఞగురు పూజాదులచేతను నిత్య కర్మానుష్ఠానముల చేతను, ధర్మోపదేశములచేతను భగవంతుఁడు సంతసింపఁడని యేర్పడుచున్నది.

♦ హరికి యోగివరుల కభిలషితమనుటచే నిరువు రేకాభిప్రాయులు. యోగు లనఁగా జితేంద్రియులగు భక్తులు. హరికి హరిభక్తులకుఁ బరస్పరసమాగమమే యుద్దేశము. హరినివిడిచి భక్తు లుండఁజాలరు భక్తులవిడిచి హరి యుండఁజాలఁడు. భాగవతము యోగివరుల కభిలషితమనుటచే ముముక్షువులే భాగవతపఠనమున కధికారులు గాని కామదాసులు గారని యేర్పడుచున్నది అనధికారులకు భాగవతపఠన మనర్థక హేతువనుటకుఁ గృష్ణలీలల నాక్షేపించువారే ప్రత్యక్ష ప్రమాణములు.

మోసమయ్యెఁ, దెలివి మొనయదు, మఱచితి
ననుచు వగచుచున్న యవసరమున. భాగ.

నారదుం డాయనను జూడవచ్చి యాయన విషాదకారణం బరసి యిట్లనియె.

ఉ. అంచితమైన ధర్మచయ మంతయుఁ జెప్పితి వందులోన నిం
చించుకగాని విష్ణుకథ లేర్పడఁ జెప్పవు; ధర్మముల్ ప్రపం
చించిన మెచ్చునే గుణవిశేషము లెన్నినఁగాక? నీకు నీ
కొంచెము వచ్చుటెల్ల హరిఁ గోరి నుతింపమి నార్యపూజితా.
భాగ.

మునీంద్రా నిర్గతకర్మంబై నిరుపాధికంబైన జ్ఞానంబు హరిభక్తి లేకున్న శోభితంబు గాదు. భక్తిహీనంబులయిన జ్ఞానవాచా కర్మకౌశలంబులు నిరర్థకంబులు. కావున స్వభావకామ్య కర్మంబులందు రాగంబుగల ప్రాకృతజనులకు ధర్మంబులు చెప్ప నియమించిన శాసకుండవగు నీ నడవడి తగ దది యెట్లంటివేని వార లదియె ధర్మంబని జుగుప్సితంబులగు కామ్యకర్మంబులు సేయుచుఁ దత్త్వజ్ఞానంబు మఱతురు గావున బుద్ధి మోహంబు జనియింపకుండఁ దత్త్వప్రదుండవై వ్యథావియోగంబు సేయుమని మఱియు నిట్లనియె.

చం. ఎఱిఁగెడువాఁడు కర్మచయమెల్లను మాని హరిస్వరూపముం
దెఱియనెఱుంగు నవ్వలను నేరుపుఁ జూపు గుణానురక్తుఁడై
తెఱకువలేక క్రుమ్మఱుచు దేహధనాద్యభిమానయుక్తుఁడై
యెఱుఁగనివానికిం దెలియ నీశ్వరలీల మునీంద్ర చెప్పుమా.

ఎఱుకగలవాఁడు హరిసేవకుం బ్రయత్నంబు సేయందగు. కాలక్రమంబున సుఖదుఃఖములు ప్రాప్తంబులయినను హరిసేవ విడువఁ దగదు. దానంజేసి బ్రహ్మస్థావర పర్యంతంబు దిరుగు జనులకు నెయ్యది పొంద రానట్టి మేలు సిద్ధించు. హరిసేవకుం డగువాఁడు నీచజన్మంబు

నొందియు నన్యక్రియ సంసారంబునం జిక్కండు. క్రమ్మఱ శ్రీహరిచరణ స్మరణంబు సేయు. భక్తిరస వశీకృతుండయి విడువ నిచ్ఛగింపఁడు." *
భాగ.

అని భక్తియోగ విధానం బుపదేశించి చనియె. వ్యాసులకు నారదుఁ డుపదేశించిన భక్తివిధానమే నారదభక్తి సూత్రములను పేర వ్యవహరింపఁ బడుచున్నది. ఆ సూత్రతత్త్వమునకు లక్ష్యగ్రంథమే శ్రీభాగవతము. ఇట్లుపదేశంబు నొంది.

మ. అవనీచక్రములోన నేపురుషుఁ డేయామ్నాయముల్ విన్న మా
 ధవుపై లోకశరణ్యుపై భవములం దప్పింపఁగాఁ జాలు భ
 క్తి విశేషంబు జనించు నట్టిభువనక్షేమం కరంబైన భా
 గవతామ్నాయము బాదరాయణుఁడుదాఁగల్పించె నేర్పొప్పఁగన్.

ముముక్షుజన సేవ్యంబయిన భాగవతం బిట్లు రచించి భక్తి విరక్తిజనకం బగు దీనిని బఠింప నధికారి యెవ్వఁడా యని యాలోచించి మహా యోగియు భక్తి వైరాగ్యనిధియు నగు తనపుత్రు శుకునిఁ బిలిచి యా యనచే దాని నధ్యయనంబు చేయించె. ఏ వంశమున యోగి జనించునో యా వంశమువారు తరింతురు. కావునఁ గొడుకునకే యుపదేశించెనని యెఱుఁగనగు. ఆ శుకులు దానిని ధరించియుండి ప్రాయోపవిష్టుండై యాసన్నమరణుండైన పరిక్షిత్తున కెఱింగించె.

శృంగిశాప కారణంబునఁ బరిక్షిత్తు దా నేడుదినములలో సర్ప దష్టుఁడై మరణించుట యెఱిఁగి ప్రాయోపవేశంబు గావించి నిద్రాహార

---

*భక్తియోగరుచి మరగినవాఁడు దానిని విడువఁజాలఁడు. ఒకవేళ వీఁడు జన్మాంతరమందు సంసారములోఁ జిక్కియుండినను నది వీనిని వదలదు. దానిఫల మది చూపువఱకుఁ దొలఁగకయే యుండును. జ్ఞానయోగమున స్వరూపవిచ్ఛిత్తి గలి గినఁ గలుగవచ్చును గాని భక్తియోగంబునఁ గలుగదు.

చ. తనకులధర్మమున్ విడిచి దానవవైరి పదారవిందముల్
 పనివడి సేవచేసి పరిపాకము నొందక యెవ్వఁడేనిఁ జ
 చ్చిన మఱుమేననైన నది సిద్ధివహించును...... భాగ.

ములు విడిచియుండెను. ఆయనను జూడ ననేకులు మహర్షులరుదెంచిరి. వారిని గని పరీక్షిత్తు

కం. ఏడు దినంబుల ముక్తిం
గూడఁగ నే రీతివచ్చు గురుసంసార
క్రీడన మేక్రియ నెఁ దెగుఁ
జూడుఁడు మా తండ్రులార శ్రుతివచనములన్

అని ప్రశ్నించె ఆయన పుణ్యవశంబున నా సమయంబున నచ్చటికి శుకయోగి వచ్చిన నాయనను బూజించి "నేఁ జెల్లి దేహంబు వర్జించు దేహధారి కేమి చింతించిన నేమి జపించిన నేమి గావించిన నేమి వినిన నేమి సేవించిన నెన్నఁడు సంసారపద్ధతిఁ బాసినపదవి గలుగు" నని ప్రశ్నింపఁగా

కం. కావున సర్వాత్ముండు మ
హావిభవుఁడు విష్ణుఁ డీశుఁ డాకర్ణింపన్
సేవింపను వర్ణింపను
భావింపను భవ్యుఁ డభవ భాజికి నధిపా.

సీ. ద్వైపాయనుఁడు నాదుతండ్రి ద్వాపరవేళ
బ్రహ్మసమ్మితమైన భాగవతముఁ
బఠనంబు సేయించె బ్రహ్మతత్పరుఁడనై
యుత్తమశ్లోక లీలోత్సవమున
నాకృష్టచిత్తుఁడనై పఠించితి నీవు
హరిపాద భక్తుండ వగుటఁ జేసి
యెఱిఁగింతు వినవయ్య యీ భాగవతమున
విష్ణుసేవా బుద్ధి విస్తరిల్లు

ఆ. మోక్షకామునకును మోక్షంబు సిద్ధించు
భవభయంబులెల్ల బాసి పోవు
యోగిసంఘమునకు నుత్తమ వ్రతములు
వాసుదేవనామ వర్ణనములు

అని భాగవతమంతయు నుపదేశించె.

ఇందు వక్త శుకయోగి. స్త్రీపురుష భేదజ్ఞాన రహితుఁడు. దిగంబరుఁడు. జీవన్ముక్తుఁడు.

శ్రోతయగు పరీక్షిత్తు హరికృపాకటాక్ష పునర్లబ్ధ జీవితుఁడు. హరిభక్తుఁడు. హరిభక్తులవంశమునఁ బుట్టినవాఁడు.

కం. దామోదర పదభక్తిం,
గామాదుల గెల్చినాఁడు గావునఁ గరుణన్
భూమీశుఁ దలుగఁ దయ్యెను
సామర్థ్యము గలిగి దోషసంగిన్ శృంగిన్

అని కామక్రోధముల జయించినవాఁడు. ఆసన్న మరణుఁడు. ముముక్షువు. విషయమా భగవద్గుణ వర్ణనము.

శుకమహర్షి యేఁడు దినములలో నైదుదినములు తొమ్మిదిస్కంధముల గ్రంథము చెప్పెను. ఇఁక దినమో యొకటిన్నర దినమో యున్నదన శ్రీ కృష్ణచరిత్రముఁ జెప్ప నారంభించెను. ఇట్టి సందర్భములలో నట్టివాని కట్టివాఁ డెట్టి చరిత్రము చెప్పియుండునో యాలోచింపుఁడు. గోపికా కృష్ణలీల అంకుపురాణ మైనచో నది చెప్పి యుండునా ? వినువారు వినియుందురా ? ఈ మాత్ర మాలోచింపక గోపీకా కృష్ణుల దూషించువా రెట్టి మతిమంతులో.

ఇప్పటి మహాశీలవంతులు భాగవతము చదివినవారు దుశ్శీలురై చెడుదురనినను బూర్వుల యభిప్రాయ మెట్టిదో చూడుఁడు.

శ్లో॥ భారతం హరివంశంచ, పుత్రదం ధనదంభవేత్
శ్రీమద్భాగవతం పుణ్యం, భక్తిముక్తి ఫలప్రదమ్.

జైమిని-అశ్వమేధము.

ప్రాత ర్ద్యూత ప్రసంగేన, మధ్యాహ్నే స్త్రీప్రసంగతః
రాత్రౌ చోరప్రసంగేన, కాలో గచ్ఛతి ధీమతామ్.

చాణక్య నీతిశాస్త్రము.

సదా సేవ్యా సదాసేవ్యా, శ్రీమద్భాగవతీకథా
యస్యాఃశ్రవణమాత్రేణ, హరి శ్చిత్తం సమాశ్రయేత్.
పురాణేషుచ సర్వేషు, శ్రీమద్భాగవతం పరమ్

యత్ర ప్రతిపదం విష్ణు, ర్గీయతే బహుధర్షిభిః
అర్థోయం బ్రహ్మసూత్రాణాం, భారతార్థ వినిర్ణయః
గాయత్రీ భాష్యరూపోసౌ, వేదార్థ పరిబృంహితః॥

'భక్తి విరక్తీ భాగవతేన' యన్నట్లు భాగవతమును బఠించు వారికి భక్తియు విరక్తియుఁ గలుగును కావుననే ఫలశ్రుతియందు "ముముక్షూణాం" మోక్షాసక్తులకై యిది వ్రాయఁబడెనని భాగవతము తుదఁ జెప్పఁబడెను. కావునఁ దదితరులు భాగవతపఠనమున కధికారులు గారు. కాముదాసులు పఠించి విపరీతార్థములు చేసికొని చెడుచుండుట కనులారఁ జూచుచున్నారముగదా. అధికారులు గాని వారు చదువుటచే ననర్థకము తప్పదు. 'ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంత ఇతిధారయ' న్నను భగవద్గీతావాక్యము జారులకుఁ బ్రమాణ మయ్యెఁగదా. 'సోమపాః పూతపాపా' యను వాక్యమును త్రాగుఁ బోతులకు నాధారముగ నొక మహానుభావుఁడు సమర్థించెఁగదా. ఇట్టి యనధికారులకు గోపికా కృష్ణచరిత్రము అంకుపుగాణముగాఁ దోఁచు టేమివింత. కావుననే యిట్టివారికి భాగవత భగవద్గీతాదు లుపదేశింపరాదని శాసింపఁబడియె.

భాగవతమంతయు ద్వాదశాక్షరీ మంత్రార్థమును బోధించుచున్నది. పంద్రెండక్షరములకుఁ బంద్రెండు స్కంధములు. శ్రీమద్రామాయణ భారతములం దిట్టిది కానవచ్చెడినిగదా. అంతయు సమర్థించుటకు నిపుడు సమయముగాదు. ప్రణవార్థము ప్రథమస్కంధమునను, నమశ్శబ్దార్థము రెండుమూఁడు స్కంధములందును, ౪-౫-౬-౭ స్కంధములందు భగవచ్ఛబ్దార్థమును, ౮-౯ లయందు వాసశబ్దార్థమును, ౧౦-౧౧ నందు దేవశబ్దార్థమును, ౧౨ నందు విభక్త్యర్థమును గానవచ్చెడిని. దేవశబ్దమునకుఁ గ్రీడించువాఁడని యర్థము. ౧౦-౧౧ ఈ రెండు స్కంధములందును గృష్ణలీలలు కదా కీర్తింపఁబడెను. నృసింహాద్యవతారములు భగచ్ఛబ్దార్థమునే కదా బోధించు.

భగవంతునిచే నుపదేశముగొనిన నారదుఁడు పాంచరాత్రాగమమును వ్యాసుల కుపదేశించెను. మఱియుఁ బాంధరాత్రాగమ

విధానమును రచించెను. పాంచరాత్రమునకే సాత్త్వతమనియు, భాగవత మనియును బేర్లు గలవు. తా నుపదేశముగొనిన ప్రకారము వ్యాసులు గ్రంథమును రచించి దానికి శ్రీభాగవతమనియే పేరుంచెను. కావున నిది పాంచరాత్ర ధర్మమునే బోధించుచున్న దని యెఱుంగ నగు. చూ. కృ. లీల పుట. ౧౦౦౭? కావుననే పాంచరాత్ర మందలి వాసుదేవ, సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ లిందును గానవచ్చెదరు. ఆ పూజావిధాన మిందు విస్తరింపఁ బడినది. నారదుఁడు ధ్రువునకు ద్వాదశాక్షరిగదా యుపదేశించెను. సాత్త్వతవంశమందుఁ గృష్ణుఁడు జనించెనని గోపికా గీతలయందుఁ గలదుకదా. ఈవిషయమైన వాక్యములు ప్రతి స్కంధమందును గనవగు.

—♦ అవతారావశ్యకతా ప్రశంస ♦—

శ్రీమన్నారాయణుండు తా నెట్టిసందర్భముల భూమిపై నవతరించునది

శ్లో॥ యదాయదాహి ధర్మస్య, గ్లానిర్భవతి భారత !
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య, తదాత్మానం సృజామ్యహమ్॥

(కృష్ణలీల ద్వితీ పుట ౩౫౧, పంక్తి ౧౮. భగవద్గీత ౪—౭) అను వాక్యంబునందు వచించెను. కృష్ణావ తారకాలంబున దేశకాలస్థితు లెట్లుండెనో కొంచెము పరిశీలింతము.

ఆర్యావర్త మధ్యదేశమున నాయకమణివలెనుండు మథురయందుఁ బ్రభువు కంసుఁడు. వీఁడు పూర్వజన్మంబునఁ గాలనేమి యను రాక్షసుఁడు. వాఁడు మిగుల దుష్టుఁడై విష్ణువుచే నిహతుఁడయ్యెను. ఆకారణంబున నృశంసుఁడు సాధుజనద్వేషి. వీఁడు రాజ్యకాంక్షఁ దండ్రిని గారాగృహబద్ధునిఁ గావించినవాఁడు. జీవితకాంక్షఁ దోడఁబుట్టినదానిఁ, బెండ్లికూఁతు, నట్టనడివీథిలోఁ దలవెండ్రుకలు పట్టి లాగి చంపఁబూనినవాఁడు. ఆమెను భర్తతోడ బందిమందిరమునఁ ద్రోచి కాళ్ళకు సంకెలలు వైచినవాఁడు. శిశుహంత. దుష్టరాక్షస సహాయుఁడు. సాధుబాధకుఁడు. బంధువిరోధి. కేవల పౌరుషమే పర

మార్గమని భుజబలము నమ్మియుండువాఁడు. ప్రభు విట్టివాఁడైనచో వీని సేవకు లెట్టివారుగ నుందురో మీరే యాలోచింతురుగాక.

శ్లో॥ రాజా రాక్షసరూపేణ, వ్యాఘ్రరూపేణ మంత్రిణః
సేవకా శ్వానరూపేణ, యథారాజా తథాప్రజా॥

యను నార్యోక్తి కలదుగదా. ఇట్టివాని రాజ్యమందుఁ ప్రజ లెంత సుఖ తురో.

వీని మామ జరాసంధుఁడు. మగధదేశ రాజు. మహా బలిష్ఠుఁడు. అశస్త్రవధ్యుఁడు. అపార సేనాసహితుఁడు. ఇంతటివాఁడు రాజులనోడించి పట్టితెచ్చి చెఱసాలనుంచి వారి శిరస్సుల ఖండించి శివునకు బలియిచ్చుచుండెను.* రాజులను బలియిచ్చుటకు ముందు వారిని బట్టితెచ్చుటకై రణరంగంబున నెందఱ యమునకు బలి యిచ్చుచుండునో యూహింపుఁడు. రాజహీనములైన యా రాష్ట్రము లెట్టి యిక్కట్టులపా లగుచుండునో.

నరకుఁడు ప్రాగ్జ్యోతిషాధిపతి. (ఇప్పటి ఆసామ్) వీఁడు పదునాఱువేల కన్యకలను జెఱసాలయందుంచి నిర్బంధించినవాఁడు. ఆఁడు దాని (అదితి) చెవులకమ్మలు త్రెంచికొని తెచ్చినవాఁడు. వీని వలననే వీఁడెంత కామాతురుఁడో ధనకాంక్ష గలవాఁడో యెఱుఁగ

---

*శ్లో॥ త్వయాచోపహృతా రాజన్, క్షత్రియా లోకవాసినః
తదాగః క్రూరముత్పాద్య, మన్యసే కిమనాగసమ్॥ ౮ ॥
రాజా రాజ్ఞః కథంసాధూన్, హింస్యా న్నృపతి సత్తమ
తద్రాజ్ఞః సన్నిగృహ్యాత్వం, రుద్రాయోపజిహీర్షసి॥ ౯ ॥
అస్మాన్స్వదేనోపగచ్ఛే, త్కృతం బార్హద్రథ ! త్వయా
వయంహిశక్తాధర్మస్య, రక్షణే ధర్మచారిణః॥ ౧౦ ॥
మనుష్యాణాం సమాలంభో, నచదృష్టః కదాచన
సకథం మానుషైర్దేవం, యష్టుమిచ్ఛసి శంకరమ్॥ ౧౧ ॥
సవర్ణోహిసవర్ణానాం, పశుసంజ్ఞం కరిష్యసి
కోన్యఏవంయథాహిత్వం, జరాసంధ వృథామతిః॥ ౧౨ ॥
తేత్వాం జ్ఞాతిక్షయకరం, వయ మార్తానుసారిణః
జ్ఞాతివృద్ధి నిమిత్తార్థం, వినిహంతు మిహాగతః॥౧౪॥ సభా. అధ్యా. ౨౨,

నగు. పదునారువేల కన్యకలను జెఱపెట్టుటకై యెందఱ స్త్రీలను బురుషులను వధించియుండవలయునో కదా. వీరందఱు నరకాసురు పుత్రికలనియు నీచరిత్ర యవిశ్వసనీయమనియు నాంగ్ల భాషయందుఁ గృష్ణచరిత్రము వ్రాసినవారు లిఖించిరికాని యది నిరాకరము.*

ఇఁక ధృతరాష్ట్రుఁడు హస్తినాపుర రాజు. గుడ్డియు గ్రుడ్డిదైనను దాణాకుఁ దక్కువలేదు. ఇతఁడు గ్రుడ్డిరాజైనను నతిలోభదూషితుఁడు. మనస్సాకతీరు వాక్కొకతీరు. వీని కొడుకు దుర్యోధనుఁడు. కలిపురుషుని యవతారము. దుష్టసహాయుఁడు. భారతరణమునకు మన యిప్పటి దుర్గతికి నీ తండ్రికొడుకులే కారణభూతులు.♦

శిశుపాలుఁడు. సాధుద్వేషి. పరస్త్రీలను బలాత్కారముగఁ బట్టువాఁడు. యజ్ఞవిధ్వంసకుఁడు. జరాసంధ సహాయుఁడు. భగవద్ద్వేషి. జయవిజయులు సనకసనందనాదుల శాపంబునఁ దొలుత హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులుగాను, దరువాత రావణ కుంభకర్ణులుగాను, నిప్పుడు శిశుపాల దంతవక్త్రులుగాను జన్మించిరి. వీరు భగవదవతారమూర్తి చేఁ దప్ప నితరులచేఁ జచ్చువారు కారు.

ఈ పరోక్ష రాక్షసులుగాక ప్రత్యక్ష రాక్షసులు మఱియెందఱో యుండిరి. వీరు మనుజాశనులు. దేవబ్రాహ్మణ ద్వేషులు. ఇట్టివారు దేశమున నిండియుండఁ బ్రజల కేమాత్రము సుఖముగలదో. ధర్మము గతి యెట్లుండినది ధర్మరాజాదుల చరిత్రమే చాటుచున్నది.

ఇఁక స్త్రీలగతి యెట్లుండెనో చూతము. నరకాసురుని చెఱసాలయుందలి స్త్రీలను, శిశుపాలుఁడు చెఱచిన స్త్రీలను, నిండుసభలో

శ్లో॥ తత్రరాజన్యకన్యానాం, షట్సహస్రాధికాయుతమ్
భౌమాహృతానాం విక్రమ్య, రాజభ్యో దదృశే హరిః॥

కృ. లీ. ౩౯ం పుట. భాగ. ౧౦. స్కం. ౫౯ అధ్యా.

♦ బ్రాహ్మణదూషణమే ముఖ్యోద్దేశముగాఁ గలిగి వ్రాయఁబడిన Sri Kristna The Soul of Humanity అను గ్రంథమున భారతరణమునకు బ్రాహ్మణులు ప్రేరకులని వ్రాయఁబడియున్నది. ఇట్టి తెలివిమాలిన వ్రాఁతలు విమర్శించుట యంతకంటెఁ దెలివితక్కువతనముగదా.

ద్రౌపదికిఁ గలిగిన మానభంగమును, కంసునిచేతిలో దేవకి పడిన పాటును నాలోచించినచో సామాన్యముగ స్త్రీల కాకాలమున విశేష గౌరవము లేనట్టె చెప్పఁదగియున్నది. గ్రుడ్డిధృతరాష్ట్రునకే వైశ్య స్త్రీ లంజగావలసివచ్చినపుడు తక్కినప్రభువు లెట్టివారై యుండిరో యిప్పటి మన స్వదేశప్రభువులను గొందఱఁజూచి యూహింపవచ్చును. భరణము దిను నీ కాలమందే వీ రిట్లుండినచో స్వతంత్రులై యుండిన యాకాలమున నేపాటుపడిన నెవ్వ రడుగువారు ! పెద్దలు పిన్నలు రాజులు నిండియుండిన సభలోనికిఁ గుణస్త్రీని, రజస్వలను, పాండవుల భార్య యంతటిదాని నీడ్చి తెచ్చి కట్టినగుడ్డ విచ్చివేయుచుండ నిరువురు తప్పఁ దక్కినవారు వేడుక చూచుచుండిరి. ఇఁక మఱుఁగు మూలల నెవ్వతె నెవ్వ రేమిచేసిన విచారించువా రెవ్వరు ! యథారాజా తథాప్రజా.

పాతివ్రత్యమహిమ రక్షించుటయందు విశేష నీతిరహితలను సన్మార్గమున శిక్షించుటయందుఁ గృష్ణుఁ డెంత శ్రమించెనో ద్రౌపదీ గోపికావృత్తాంతము లరసినఁ దెలియనగు. నరకాసుర నిబద్ధలైన కన్యకలఁ గృష్ణుఁడు వివాహమాడుటయు వారి దోషరాహిత్యమును లోకమున కెఱిఁగించి వారిని గృతార్థులఁ జేయుటకే. ఆయన వారిని గ్రహింపకుండిన వారిగతి యేమైయుండునో. అన్నిదినములు దుష్టకాముపీడితులైన రాక్షసుల స్వాధీనమందుండిన కన్యకలు మరల వారి యిండ్లకుఁ బోయియుండిన వారి నెవరు శీలవంతులని విశ్వసించి వివాహమాడియుందురు ? సీతావృత్తాంతము స్మరణీయము. భగవంతుఁడు వారి కట్టిగండము తప్పించెను. కావున సాధూనామ్మనుదాని నేకశేషముగ గ్రహించి సాధుజనరక్షకై సాధ్వీజనరక్షకై భగవంతుఁ డవతరించునని గ్రహించు టొప్పు *

---

* భక్తులగు పురుషులు ప్రార్థించినఁ బ్రత్యక్షము గాకపోయినఁ బోవునుగాని భగవంతుఁడు సాధ్వులు ప్రార్థించిరా తప్పక ప్రత్యక్షమగును. దీనికి ద్రౌపదీ గోపి

ఇఁక మతచర్య లెట్లుండెనో చూతము. బృందావనమున బ్రాహ్మణులు చేసిన యజ్ఞమువలనను, నందాదులు చేయఁబూనిన యింద్రయాగము వలనను,

శ్లో॥ యామిమాం పుష్పితాం వాచం, ప్రవద న్త్యవిపశ్చితః
వేదవాదరతాః పార్థ, నాన్యద స్తీతివాదినః॥ భ. 2-42.
కామాత్మాన స్స్వర్గపరా, జన్మకర్మ ఫలప్రదామ్
క్రియావిశేషబహుళాం, భోగైశ్వర్యగతిం ప్రతి॥ 2-43.
భోగైశ్వర్యప్రసక్తానాం, తయాపహృతచేతసామ్
వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిః, సమాధౌ నవిధీయతే. 2-44.
కృష్ణలీల సం. 2 పుట 336.
త్రైగుణ్య విషయా వేదా, నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున॥ 2-45.
త్రైవిద్యామాం సోమపాః పూతపాపా
యజ్ఞైరిష్ట్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయంతే॥ 9-20.
సకాలే నేహ మహతా, యోగోనష్టః పరంతప॥ 4-2.

భగవద్గీత యందలి యిత్యాది వాక్యముల వలనను, నాకాలమునఁ గామ పరతంత్రులై యజ్ఞాదులు చేయుచుండిరని తెలియనగు. జరాసంధుని శివపూజా విధానముఁ జూచిన నా కాలమున నరబలి యిచ్చు నఘోరచర్యయు నున్నట్టు తోఁచెడి. ఇది యిప్పటికిని గొన్ని ప్రదేశములఁ గలదు. "దత్తపుత్రేషు పుత్రేచ్ఛా, మోక్షేచ్ఛా శాక్తికే మతే" యను వాక్యము దీనివలనఁ బుట్టినదే కదా.

కాదులే దృష్టాంతము. సాధ్వుల కంటినీరుగాఱు నెవరు చేయుదురో వారిని భగవంతుఁడు సమూలము ధ్వంసముచేయును. మనస్సుపెట్టినచో స్త్రీలకుఁగల చొఱవ నిబ్బరము దృఢచిత్తము సాహసము పురుషులకుఁ గలుగదు. కావున స్త్రీలు పరిహసనీయులుగారు. కాని భర్తృహరి చెప్పినట్టు వారు విషమయులు నమృతమయులు. వేనిచేత జీవింపఁజేయుదురో వానిచేతనే పురుషుల నరకములఁ ద్రోయుదురు. పురుషులకు వీరి యనుగ్రహము నిగ్రహముకూడ ననర్థకమే. కావుననే ముముక్షువులు వీరి కంటఁ బడరాదని బోధింపఁబడిరి.

మీఁదఁ జెప్పఁబడిన విధముగ దుష్ప్రభువులు తత్పరిజనములు పెట్టు బాధల సహింపఁజాలక యెందఱు స్త్రీపురుషులు హాహాకారంబులు గావించుచు "రాఁడా చూడ సమస్త భూతములలో రంజిల్లువాఁడు. రావే యీశ్వర కావవే వరద సంరక్షింపు భద్రాత్మకా. కలఁడు కలండనెడివాఁడు కలఁడో లేఁడో" యని భగవంతునిఁ గూర్చి మొఱలు పెట్టుచుండిరో. ఒక గజేంద్రుని మొఱకే వైకుంఠమువిడిచి పరువు పాఱివచ్చిన వాఁ డిందఱు మొఱలుపెట్ట నేల వారిని రక్షింప రాకుండును. ఇందఱు మొఱపెట్టనేటి భూదేవి మొఱపెట్టుట గాదా. తనకై తపస్సులు ధారవోసి తన్నుఁ బుత్రునిగఁగోరి వరమందిన దేవకీ వసుదేవులు తనకై కారాగృహంబున నవయుచుండిరి. తనచే మరణించి మరల వైకుంఠంబు ప్రాపింప వరమందిన శిశుపాల దంతవక్త్రులు భూమిపై జన్మించియుండిరి. తనవలన నలకూబర మణిగ్రీవ ముచుకుంద నృగాదులు కృతార్థులు కావలసి యుండిరి. ఇట్టి సమయమునఁ గాక మఱి యెట్టి సమయంబున భగవంతుఁ డవతరింపవలయు.

ఇఁక స్త్రీ శూద్రాదులకు వేదాధ్యయనాధికారము లేదు. తపోధికారము లేదు. కర్మాధికారమును లేదు. కావున వారు జ్ఞానులగు మార్గమే లేదు. ఇఁక వారెట్లు తరింపవలయునో? (కృ. లీ. పుట. ౧౫౩ పంక్తులు ౮–౧౦) వీరికిఁ దరణోపాయ మేర్పాటు చేయవలసి యున్నది. వీని నన్నిటి నాలోచించిన దేశమున దుర్మతములు దురాచారములు దుష్కర్మములు మెండుకొని యుండెననుట స్పష్టము.

ఎట్టి సమయమునఁ దా నవతరింతు నని 'యదా యదాహి ధర్మస్య' యను శ్లోకమున భగవంతుఁడు చెప్పెనో యట్టి సమయము తటస్థించెనని మీఁది సందర్భములవలన నేర్పడియె

—♦ అవతార ప్రయోజన ప్రశంస. ♦—

ఇఁక నవతార ప్రయోజనముల నాలోచింతము.

శ్లో॥ పరిత్రాణాయ సాధూనాం, వినాశాయ చ దుష్కృతామ్
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ, సంభవామి యుగేయుగే। భ. ౪–౭.
కృష్ణలీల. సం. ౨ ౩౫౧ పుట. ౧౭–౧౮.

అను భగవద్గీతా వాక్యమువలన, (౧) సాధుపరిత్రాణము (౨) దుష్కృతవినాశము, (3) ధర్మసంస్థాపనము నను నీ మూఁడును నవతార కార్యములని యేర్పడు చున్నది. భగవంతుఁ డివి యెట్లు నిర్వహించెనో చూతము.

సాధుపరిత్రాణము.

ఆర్తులు జిజ్ఞాసువులు నర్థార్థులు జ్ఞానులు వీరందఱు స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని సాధువులే యగుదురు. ఉదారాస్సర్వ ఏవైతే" యని భగవంతుఁడే వచించెఁ గదా.

ఆర్తులైన దేవకీ వసుదేవులఁ జెఱనుండి విడిచె. తన భక్తియుఁ దన సేవయుఁ బూర్వజన్మంబులఁ గోరిన జిజ్ఞాసువుల యశోదానందులను, గోపికలను గృతార్థులఁ గావించె. అర్థార్థులైన కుచేలాదులఁ గనికరించె. నలకూబర మణిగ్రీవ నృగుల శాపముక్తులఁ గావించె. జ్ఞానులగు నక్రూర ముచుకుందోద్ధవ మైథిల శ్రుతదేవాదుల నను గ్రహించె. కారాబద్ధులైన రాజులను ముక్తులఁ గావించె. బంది మందిరంబునఁ గుందు నిందువదనల ప్రాణంబు మానంబు గాచె. విపద్దశనుండు ద్రౌపదిని రక్షించె. తన భక్తులనేగాక వారి యాప్తులను గూడ రక్షింతునను స్వనియమము ననుసరించి శరణాగతయైన ద్రౌపదినే గాక యామె భర్తలు నిజభక్తులును నగు పాండవుల మహారణ సాగరంబుఁ దరింపంజేసి రక్షించె. పరీక్షితుఁ బునర్జీవితుఁ జేసి వారి వంశంబు నిలిపె. ఇవన్నియు సాధుపరిత్రాణ కార్యంబులే కదా. జ్ఞానులకుఁగాని యజ్ఞులకుఁగాని స్త్రీశూద్ర చండాలురకుఁగాని భక్తియోగమే తరణో పాయమని సిద్ధాంతీకరించె.

దుష్కృత వినాశము

పూతనా తృణావర్త వ్యోమ కేశి బకాఘ ధేనుక ప్రలంబాది రాక్షసుల సంహరించె. కంసు మిత్రసహితంబుగ వధించె. నరక శిశుపాల దంతవక్త్ర జరాసంధ కాల యవన సాల్వపౌండ్ర కాశిరాజాదుల రూపుమాపె. పరస్పర సంఘర్షణంబు కల్పించి తజ్జనితాగ్ని వలన వెదుళ్ళ దహించు వాయువువలెఁ గురుపాండవులకుఁ బోరు

కల్పించి నిరాయుధుండై పదునెనిమిది యక్షౌహిణుల సమయించె. దృఢపుష్టులైన యాదవుల యసంఖ్యేయబలంబుల నన్యోన్యకలహంబున హతంబుగావించె. ఒక హిడింబ కిమ్మీర ఘటోత్కచ కాలకేయ నివాత కవచులఁ బరులచేఁ జంపించె. ఇట్లు భూమి నిష్కంటకంబుఁ గావించె. స్వాధికార బలంబునఁ గన్నులు గానని వేయి గన్నులవాని మదంబణంచె. రజోగుణ బలంబున మిన్ను మన్నెఱుంగని బ్రహ్మను గతమోహుఁ గావించె. దుర్జన పక్షపాతంబు వహించిన రుద్రు జయించె. ఇట్లు దేవతలనుగూడఁ జక్కఁబఱిచె.

ఈ కార్యములు చేయుటయందుఁ గృష్ణుండు కొన్నిట నీతిఁ దప్పి వర్తించెనని కొందఱు విమర్శకులు వ్రాసిరిగాని యది యవిచార మూలకంబు.

తనకెట్టి యపకారముచేయని కంసుని నిర్నిమిత్తముగఁ గృష్ణుఁడు వధించెనఁట. కంసుఁడు కృష్ణవధాభిలాషియుఁ దదుద్యముఁడు కాఁడని యెవ్వరును జెప్పఁజాలరు. ఆయనను జంపవలయుననియే కదా మధురకుఁ బిలిపించెను. ఇట్టి యాక్షేపమే దుర్యోధనుఁడు కావింపఁ గృష్ణుఁ డతని కిడిన ప్రత్యుత్తరము పఠింపుఁడు. (పు. ౫౫౬) వాస్తవ మారయ "నమే ద్వేష్యోస్తినప్రియః" యన్నట్టు లాయనకుఁ బ్రియులు లేరు. అప్రియులు లేరు ధర్మప్రియులే యాయనకుఁ బ్రియులు. ధర్మ ద్వేషులే యాయనకు ద్వేష్యులు. తన విషయమైన యపచారముల భగవంతుఁడు సహించుఁగాని స్వజన పరాభవంబు సహింపఁడు. కృష్ణునెడఁ గంసునకుఁగల ద్వేషబుద్ధి యటుండ నతండు ధర్మద్వేషి. స్వజీవిత కారణంబునఁ దనవారిని దల్లిదండ్రులనే బాధించుచుండెను. నిజగురు బంధు ధర్మద్వేషి. కారణాంతర మేమి కావలయునో. కంసవధ యధర్మమనువారు కృష్ణుఁడు పరీక్షిత్తు బ్రతికింపఁ గావించిన ప్రమాణవాక్యములఁ బఠింపుఁడు. (కృ. లీల. సం 3. పుట ౧౦౨.)

ఇంతయేల! తన్నుఁ జంపుటకై పైపడివచ్చినవానినో గాక రణమున నాహ్వానించినవానినో గాక యితరుల నొక్కనినైన నగరు గొండియై కృష్ణుఁడు కలహకాంక్ష వధించినవాఁడు గాఁడు. ఈవిధికి

నరకాసుర జరాసంధ వధ లపవాదములు. చెఱుచు నుద్దేశముతో స్త్రీలను జెఱసాల నుంచినవాఁడు నరకుఁడు. శివునకు బలియీయ రాజులను జెఱనుంచినవాఁడు జరాసంధుఁడు. తానై పోక దుష్టుల వధింపక యెట్లు వారినెల్లఁ గారాముక్తులఁ గావింప సాధ్యపడు. జరాసంధుఁడు తనకుఁ దనవారికి నెంతో యపకారము గావించి యుండి నను భీమార్జునులతోడఁ బోయినపుడు జరాసంధునితో నీవు చెఱఁ బెట్టిన రాజుల విడువుము, లేకున్న రణంబున మరణింపుమని కృష్ణుఁడు బోధించెఁగాని జరాసంధుఁడు రాజుల విడువను రణమొనరించెదనని* యుద్ధమునకు వచ్చెఁ జచ్చె. ఇందుఁ గృష్ణునిదోస మేదిగలదు? భీమ జరాసంధులు నిద్రాహారములు లేక పదునైదు దినములు యుద్ధమొనర్చిరి. పదునాలవనాఁడు జరాసంధుఁడు బలముక్షీణింప బడలెను. అది కనిపెట్టి కృష్ణుఁడు భీమునితో, 'భీమా! శత్రువు బడలియున్నాఁడు. ఇప్పుడు వధింపరాదు. అతని బలమెంతో యంతమాత్రము బలమే నీవును జూపుమని బోధించెను. ♦ వీఁడు దట్టికట్టి యెదురనిలిచి

---

*శ్లో॥ త్వా మాహ్వయే మహారాజన్, స్థిరో యుధ్యస్వ మాగధ
ముంచ వా నృపతీన్ సర్వాన్, గచ్ఛ వా త్వం యమక్షయమ్॥ ౨౬.

జరాసంధ ఉవాచ

దేవతార్థ ముపాహృత్య, రాజ్ఞః కృష్ణ! కథం భయాత్
అహ మద్య విముచ్యేయం, క్షాత్రం వ్రత మనుస్మరన్॥ ౨౯.

సభా॥ అధ్యాయ ౨౨.

♦శ్లో॥ చతుర్దశ్యాం నిశాయాం తు, నివృత్తో మాగధః క్లమాత్
తం రాజానం తథాక్లాంతం, దృష్ట్వా రాజన్ జనార్దనః
ఉవాచ భీమకర్మాణం, భీమం సంబోధయన్నివ
క్లాంత శ్శత్రుః న కౌంతేయ, లభ్యః పీడయితుం రణే
పీడ్యమానోహి కార్త్స్న్యేన, జహ్యా జ్జీవిత మాత్మనః
తస్మాత్తే నైవ కౌంతేయ, పీడనీయో జనాధిపః
సమ మేతేన యుధ్యస్వ, బాహుభ్యాం భరతర్షభ

భీమసేనః

నాయం పాపో మయాకృష్ణ! యుక్తస్స్యా దనురోధితుమ్
ప్రాణేన యదుశార్దూల, బద్ధకక్షేణ వాససా॥

అవతార ప్రయోజన ప్రశంస.

యుద్ధముచేయుచుండ నేనెట్లు వీనిని విడుతునని భీముఁడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఆర్యులారా! యిందలి కృష్ణవాక్యము, శ్రీమద్రామాయణమున శ్రీరాములు రావణునితో "రాక్షసరాజా! నీవు వానరులతో యుద్ధముచేసి బడలియున్నాఁడవు. కావున నిన్ను నేనిప్పుడు చంపను. అనుజ్ఞ యిచ్చితిని. లంకకుఁబోయి బడలిక తీర్చుకొని రథివి ధన్వివై రమ్ము. అప్పుడు నా బలముఁ జూతు" వని చెప్పినవాక్యము స్మరణమునకుఁ దేక మానునా? అందు రావణుఁడు నిరాయుధుఁడై నిలువఁబడెను. ఇందు జరాసంధుఁడు యుద్ధమొనర్చుచునేయుండెను. కావునఁ జచ్చెను. ఇం దధర్మము కలదేమో పరికింపుఁడు.

పౌండ్రకవాసుదేవుఁడు యుద్ధమునకు రమ్మని దూతముఖమున నాహ్వానించెను. కావునఁ గృష్ణుఁడు వానిపైకిఁ బోయెను. ఏయుద్ధమునందైనను ముఖ్యశత్రువు తనచేఁ జిక్కువఱకే కృష్ణుఁడు భటక్షయముఁ గావించుచుండెఁగాని యావల జననాశము నోర్చినవాఁడు కాఁడు. ఏదైన నుపాయముచే శత్రువు తనచేతఁ జిక్కునట్లుండు నేని యట్లు చేయునేకాని నిష్కారణ జననాశము నంగీకరింపఁడు. కాలయవన వధ, హంసడింభక వధ యాలోచింపుఁడు

కంస వధానంతరము కృష్ణుఁడు కంసునకై దుఃఖించెననియు హరివంశమునఁ గలదు.* దీనివలనఁ గంసవధ లోకక్షేమమునకై

---

*శ్లో॥ పుత్రశోకాభిసంతప్తో, విషపీత ఇవ శ్వసన్
స దదర్శ గృహే కృష్ణం, యాదవైః పరివారితమ్
పశ్చానుతాపా ద్ధ్యాయంతం, కంసస్య నిధనావిలమ్
కంసనారీవిలాపాంశ్చ, శ్రుత్వా స కరుణాన్ బహూన్
గర్హమాణం తథాత్మానం, తస్మిన్ యాదవసంసది
అహో మయాతిబాల్యేన, రోషా ద్దోషానువర్తినా
వైధవ్యం స్త్రీసహస్రాణాం. కంసస్యావధే కృతమ్
కారుణ్యం ఖలు నారీషు, ప్రాకృతస్యాపి జాయతే
ఏవ మార్తః రుదంతీషు, మయాభర్తరి పాతితే
పరిదేవితమాత్రేణ, శోకః ఖలు విధీయతే
కృతాంతస్యానభిజ్ఞానం, స్త్రీణాం కారుణ్యసంభవః॥

హరివంశము ౩౨-వ అధ్యాయము.

[library stamp]

యవశ్య కర్తవ్యమగుట నాచరింపఁబడెఁగాని కృష్ణునందు ద్వేషబుద్ధి లేదనియు నాయన హృదయము మృదులమనియుఁ దలఁపవచ్చును గదా.

జరాసంధుఁడు బలోన్మత్తుఁడు. బలముడిగినఁగాని వాని మదముడుగదు. కావునఁ బ్రతి యుద్ధమందును వాఁడు చేచిక్కినపటికీ వాని సేనల క్షయింపఁజేయుచుండెను. వానివలనఁ గలుగు ప్రజాక్షయమునకు రోసియే దూరముగఁ దొలఁగిపోయి ద్వారక నివాస స్థానముగఁ జేసికొని సమయముకనిపెట్టి వానినే మట్టుపెట్టించెను. సాధ్యమైనయెడల వారిలోవారు భేదోపాయము ననుసరించి కలహములు గలుగఁజేసికొని క్షయించునట్లు చేయుచుండెను. అంతియకాని మారణకర్మాభిలాష యాయనకు లేదని దీర్ఘాలోచము జేయువారు నిశ్చయింపఁగలరు.

ధర్మరాజుచే నసత్య మాడించెను. సైంధవుని మోసవిధమునఁ జంపించెనుగదా యనువారు భగవంతుఁ డంతర్యామియై చేయు కార్యమెట్టిదో యాలోచింతురు గాక. దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరము గ్రంథమందే యియ్యఁబడి యున్నది. (చూ. సం ౨. పుట ౪౪౨.) 'య ఆత్మాన మన్తరో యమయతి' 'అంతఃప్రవిష్ట శ్శాస్తాజనానామ్'' "శాస్తావిష్ణు రశేషస్యజగతో యోహృదిస్థితః" "ఈశ్వర స్సర్వ భూతానాం హృద్దేశేర్జునతిష్ఠతి। భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా" ఇత్యాది శ్రుతివాక్యము లిందనుసంధింపనగు. 'అంతర్యామి స్వరూపంచ సర్వేషాం బంధువత్ స్థితమ్।స్వర్గ నరక ప్రవేశేహి బంధురాత్మాహి కేశవ' యన్నట్లు భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షముగనో పరోక్షముగనో మన మేలునకయియే ప్రేరించుచుండును. ధర్మరాజార్జునులందు నరకద్వారమైన లోభగుణము లేశమాత్రము వారికిని దెలియక వారియందు దాఁగి యుండినది. దానిని వారికి స్పష్టముగాఁ గనఁబఱచి వారిచే దానిని నాశము చేయించుటకే భగవంతుఁడు ప్రేరించెను. 'నజాతు కామా న్నభయా న్నలోభాత్ । ధర్మంత్యజే జ్జీవితస్యాపి

హేతో" యని యుండ లాభలోభజీవితాశల ధర్మరాజార్జును లధర్మ మార్గ మనుసరించిరి.

ధర్మసంస్థాపనము.

ఇఁక మూఁడవది ధర్మసంస్థాపనము. అది యెట్లు కావించెనో చూతము. భగవత్ప్రాప్తిసాధకకర్మము ధర్మము. తద్విరుద్ధ మధర్మము. భగవత్కైంకర్యబుద్ధిఁ గావించు ధర్మార్థ కామములు మోక్షసాధకములు. ధర్మవిరుద్ధార్థ కామములు సంసార కారణములు. గోకులము నందు నింద్రు నుద్దేశించిచేయు యాగము పునర్జన్మ కారణమగుటచే దానిని మానిపించెను. దానికి మాఱుగ నావులకు గడ్డి బీదలకు నన్నవస్త్రములు దానముచేయుఁడని బోధించెను. మొదటిది యింద్ర సేవ యయినచో నిది లోకసేవ. మొదటిది కర్మఫలాపేక్షా సహితము గావున నీచము. రెండవది ప్రీతిపూర్వకము గావున నుత్తమము. ఇందుఁ బ్రతిఫలాపేక్ష లేదు. "కర్మమందే యధికారంబు నీకుఁ, గర్మ ఫలంబులఁ గా దీవుగోర" ననికదా భగవదుపదేశము. రెండవ దాని వలనఁ గలుగు తృప్తి యానందము మొదటి దానివలనఁ గలుగఁ జాలదు. లోకసేవ భగవత్సేవయే. ప్రపంచము భగవంతుని స్థూల రూపమేకదా. లోకసేవ తన సేవగా భగవంతుఁ డంగీకరించు నని స్థాపించుటకే గోవర్ధనము మీఁద మూర్తిధరించి గోపకులిచ్చిన బలుల నన్నిటిని కృష్ణుఁ డాహరించెను. మూఢులైన గొల్లలకుఁ దత్త్వార్థము నెంత సులభముగ బోధించి యాచరణమునకుఁ దెచ్చెనో కనుఁడు. లోకసేవకై యవతరించిన భగవంతుఁడు లోకసేవ మాన బోధించునా? అతిథిసేవ క్రతువులకంటె మిన్నయని సక్తుప్రస్థ చరిత్రముఁ చాటించెడిని గదా.

పురుషుల కిట్లు బోధించి స్త్రీలకేమి బోధించెనో చూతము. నందగోకులమందలి స్త్రీలందఱు గొల్లెతలు. విద్యావతులుగారు. జ్ఞానవతులుగారు. నీతివేదినులుగారు. పసుల మేపుచు నడవులలో సంచరించువారు గావునఁ బశుప్రాయులే యనవచ్చు. కావున నాహార నిద్రాభయ సంభోగములుమాత్రము వారికిఁ జక్కఁగఁ దెలియును.

ఇవియైనను ధర్మసహితములేవో ధర్మరహితములేవో వారు చక్కఁగ నెఱుంగరు. ఇందలి సతులు సీతా దమయంతీ చంద్రమత్యాదులవంటి పతివ్రతలునుగారు. ఇప్పటి కొందఱు నగరవాసినులయంతటి జారత్వ నిపుణలునుగారు. ఈ యర్థ ముద్ధవవాక్యమువలన స్పష్టపడు.

శ్లో॥ క్వేమే స్త్రియో వనచరా వ్యభిచారశీలాః
కృష్ణే క్వ చైష పరమాత్మని గూఢభావః।
నన్వీశ్వరోఽనుభజతోఽవిదుషోఽపి సాక్షా
చ్ఛ్రేయ స్తనో త్యగదరాజ ఇవోపయుక్తః॥

దీనియర్థము ౨-సం, ౬౨ పుట ౧౭-౨౨ పంక్తులయందుఁ గాననగు. ఇట్టి వారియందుఁ గామ మతితీక్ష్ణముగనుండుట సహజము. ఇట్టివారు సుందర పురుషునిఁ జూచినపుడు వానిని వలచుట స్వభావధర్మము. ఇట్టివారు పతివ్రతలై కామము జయించి పురుషులై జ్ఞానులై కడతేఱుట యెన్ని జన్మముల కార్యము! అంతవఱకు వీరు సంసారాంధకూపంబునఁ బొరలాడవలయునా? ఇట్టివారు సులభముగఁ గడతేఱుమార్గము లేదా? ఇట్టి యధమదశయందుండు వారుకూడఁ గడతేఱుమార్గముగలదని లోకమునకు బోధింపఁ గృష్ణుండు నందగోకులంబుఁ జేరెను. దివ్యసుందర జగన్మోహన విగ్రహుఁడగుట వారి కామమాయనయందు వినియోగింప వారికి సహజముగ బుద్ధిపుట్టెను. అట్లు వారు తన కర్పించినఁ గామము కారణముగాఁగొని భగవంతుఁడు వారిని ముక్తలఁ గావించె. ఇందు మనస్సున నుంచవలసిన విషయములు రెండు. దర్శనస్పర్శనములవలన వారి నానందపరవశలఁ గావించి వాస్తవ సంభోగంబునఁ గలుగు నిమిషభంగురతుచ్ఛానందమునకంటె వేయిమడుంగులెక్కువ యానందమును వా రనుభవింపఁజేసి వారి కోరిక సఫలము గావించి వారిని ధన్యులను గావించె. తాను జితేంద్రియుఁడు నూర్ధ్వరేతస్కుఁడై కర్మఫలము దన్నంటకుండఁ గావించికొనియె. అత్యంత దుష్టము సర్వదుఃఖావహము సమస్తానర్థకమూలము నగు కామము మోక్షసాధనమగు నుపాయమని భగవంతుఁ డీవిధముగ లోకమునకు బోధించె. కామము క్రోధాదుల కుపలక్షణము. తనయందుండు నే

సుగుణ దుర్గుణములకైనను భగవంతుని బాత్రభూతునిగఁ జేసిన భగ వత్ప్రాప్తి లభించు. తనయం దుంచఁబడిన గోపికల ప్రేమము తన యందే దృఢపడి వేఱుపదార్థమునందుఁ బోకుండువఱకు నిశ్శృంఖల ముగ వర్తింపఁజేసి యావల వియోగము గల్పించె. దానివలనఁ బ్రేమించు పదార్థమగు నాయన యెదుర లేకుండినను వారి ప్రేమ యథా పూర్వము కాదు కాదు మునుపటికంటె విశేషముగ నాయన విషయ మునఁ బ్రవహింపసాగె. ఇదియ కదా భగవంతుఁడు గోపికలకు మూఁ టికి ముమ్మాటికి బోధించినది.* బ్రాహ్మణస్త్రీలకు బోధించిన దిదియ కదా. ఇప్పుడు మనకైనను నీ మార్గమే యనుసరణీయము. లీలాశుకు లిట్లు చేసికదా తరించె ♦ దుష్కామ క్రోధభయాదులఁ బరభక్తిగాఁ బరిణమింపఁజేయుట ధర్మసంస్థాపనముగనో కాదో యోజింపుఁడు. కామ క్రోధభయాదులును ముక్తి సాధనములని తెలిసికొనుటకంటె సంతోష కరమై మనస్సున కాహ్లాదమును గలిగించునది వేఱేదికలదు. దుష్ట రాజుల సంహరించి వారి స్థానంబున శిష్టుల నిలుపుట ధర్మ సంస్థాప నముకదా.

భగవద్గీతోపదేశము ధర్మ సంస్థాపనార్థము కాదా. ఉద్ధవునకు యోగవిద్య నుపదేశించుట ధర్మసంస్థాపనార్థము కాదా. ఇట్టు లన్ని

* (తొలిసారి. ౧-సం. పుట ౧౯౨ పంక్తులు ౧౨-౧౩-౧౪. రెండవసారి ౨౧౦ పుట ౧౨-౧౩ పంక్తులు. మూఁడవసారి ౨ సం. ౩౦ పుట. నాల్గవసారి ౨-సం. ౧౩౦ పుట చూడుఁడు.)

♦ లీలాశుకులు కృష్ణకర్ణామృత గ్రంథకర్త ఈయన గొప్ప పండితుఁడు. చింతామణియను వేశ్యను మరగి దాని నత్యంతప్రీతి నాదరించుచుఁ దన ప్రాణమున కంటె నెక్కువగ దానిని వంచియుండెను ఆ వేశ్య వివేకిని. తుచ్ఛము నపాత్రము నగునన్ను నిమ్మహాత్ముఁ డింత ప్రేమించియున్నాఁడే యీ ప్రేమ యీయన భగవంతుని యందుంచినచో నీయనకు మోక్షము కరతలామలకముగఁ గదా యని యోజించి యాయన కది హిత ముపదేశించెను. తనయందు విస్తారముగనుండు ప్రేమయను పదార్థమును వేశ్యమీఁదనుండి తీసి కృష్ణునియం దుంచి లీలాశుకుఁడు తరించె ఈయన రచించిన కృష్ణకర్ణామృతంబునఁ బ్రథమ శ్లోకమందు "చింతామణి ర్జయ"తని యా వేశ్యను బరమగురువుగాఁ దొలుత స్తుతించెను ఈయన తొలిజన్మమున జయదేవుఁడని ప్రసిద్ధి. శ్రీరామానుజాచార్యులవారు రక్షించిన ధనుర్దాసుని చర్య యిట్టిదేకదా.

యుఁ జేయుచుఁ దుదకు ధర్మరాజును సింహాసనాసీనుఁ గావించి భీష్ముని చే సకల ధర్మోపదేశంబుఁ గొనఁజేసి ధర్మవిధి రాజ్యంబు పాలింపఁ జేయుట ధర్మసంస్థాపనంబ కదా. ఏమి కార్యములు చేయ భూమిపై నవతరింతునని చెప్పెనో యా కార్యములన్నియు లీలామానుష వేష ధారియగు శౌరి యిట్టు లొనర్చినవాఁ డయ్యె.

శ్రీకృష్ణుఁడు తక్కిన మతాచార్యులవలె ధర్మోపదేశము వాచా కైంకర్యముగమాత్రము చేసినవాఁడు కాఁడు. తాను భగవద్గీతయం దెంత యుపదేశించెనో యంతయు నడవడియందుఁ గనఁబఱిచెను. ఏ కార్యమున కెట్టిఫలము గలుగునని చెప్పెనో యాకార్యమున కా ఫలము కలుగునట్లుచేసి ప్రత్యక్షముగఁ జూపెను. కావునఁ గృష్ణుఁ డాచార్యుఁడు కార్యఘటకుఁడును.

—: అవతార ప్రశంస :—

అనాదికర్మవాసనాబద్ధమైన జీవలోకము సంసారసాగరంబునఁ బడి మునుఁగుచుఁ దేలుచుఁ దేలుచు మునుఁగుచు దరిగానలేక దుఃఖిం చుచుండ వీరిని రక్షింప జ్ఞానబలైశ్వర్యశక్తి తేజఃకారుణ్య సౌశీల్య వాత్సల్యౌదార్య మహోదధి యగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు జగ త్సృష్టి స్థితిలయకార్యంబులు కేవల కరుణాపరుండై గావించుచుండు. ఈ నిమిత్త మీశ్వరుఁడు పరత్వము, వ్యూహము, విభవము, నంతర్యా మిత్వము, నర్చావతారమునని పంచప్రకారస్వరూపములు ధరించు.*

---

*ఈవిషయమున బృహద్బ్రహ్మ సంహితలోని యీశ్లోకములు స్మరణీయంబులు

శ్లో॥ ద్విహస్తం హ్యేకవక్త్రం చ, శుద్ధస్ఫటిక సన్నిభమ్
సహస్రకోటి వహ్నీందు, లక్షకోట్యర్క సన్నిభమ్॥
మరీచి మండలే సంస్థం, చక్రాద్యాయుధ లాంఛితమ్
కిరీట హారకేయూర, వనమాలా విరాజితమ్॥
పీతాంబరధరం సౌమ్యం, రూపమాద్య మిదం హరేః
ధ్యానైక సాధనం ధ్యేయం, యోగిభిర్హృదయాంబుజే॥
పశ్యంతి సూరయశ్శశ్వ, త్తద్విష్ణోః పరమంపదమ్
వాసుదేవేతి విఖ్యాతం, తతోన్య త్సమపద్యత॥

వాసుదేవాభిధ స్సోపి, హ్యేకవక్త్రశ్చతుర్భుజః
చక్రాద్యాయుధ సంయుక్త, స్సవ్యకృత్యం నిశామయ॥
స్థిత్యై చక్రం సరసిజం, దధానం సృష్టయే పునః
ముక్తయే పాంచజన్యంచ, గదాం సంహృతయే తథా॥
మయూరవర్ణవ చ్ఛ్యామః, పీతనైసర్గికాంబరః
స్ఫురన్మకటకేయూర, కాంచీ మంజీర మండితః॥
స వాసుదేవో భగవాన్, సృష్టిస్థిత్యంత ముక్తిదః
కేనాపిహేతునైవా భూ, ద్ద్వితీయశ్చ చతుర్ముఖః॥
నారాయణో వాసుదేవ, స్తృతీయోయం ద్విధాభవత్
తయోరేకో వాసుదేవః, శుద్ధస్ఫటిక సన్నిభః॥
నారాయణేతి యఃప్రోక్తో, నీలాంబుద సమప్రభః
ఏతస్మా ద్వాసుదేవాత్తు, వ్యూహోత్పత్తిం నిశామయ॥
సంకర్షణో వాసుదేవా, త్తస్మాత్ప్రద్యుమ్న సంభవః
ప్రద్యుమ్నా దనిరుద్ధో భూ, త్సర్వ ఏవ చతుర్భుజాః॥
జ్ఞానాదిగుణ సామాన్యే, వాసుదేవః ప్రకీర్తితః
సత్త్వాదిగుణ సామాన్యే, ప్రాకృతే ప్రకృతిర్యథా॥
తథాగుణానాం వైషమ్యే, వక్ష్యంతే మూర్తయః క్రమాత్
గుణత్రయస్య వైషమ్యే, యథాస్యుర్మహ దాదయః॥
జ్ఞానాధికోఽభవద్బ్రహ్మన్, సంకర్షణ సమాహ్వయః
బలాధిక స్యాత్ప్రద్యుమ్న, ఐశ్వర్యే చా నిరుద్ధకః॥
మూర్తిభ్య శ్చతుస్సృభ్యశ్చ, చతుర్వింశతి మూర్తయః
జాయంతే క్రమశో బ్రహ్మన్, దీపా ద్దీపాంతరం యథా॥
సర్వేచతుర్భుజాః పంచ, శంఖచక్ర గదాధరాః
రుద్రాది దేవతానాంచా, వ్యుత్పత్తి స్తావ దుచ్యతే॥
వాసుదేవాదాదిదేవా, త్ప్రథమా త్కేశవ స్తథా
నారాయణో మాధవశ్చ, త్రయస్త్వే తే బభూవిరే॥
సంకర్షణాచ్చ గోవిందో విష్ణుశ్చ మధుసూదనః
త్రివిక్రమో వామనశ్చ, ప్రద్యుమ్నాచ్ఛ్రీధర స్తథా॥
అనిరుద్ధా ద్ధృషీకేశః పద్మనాభశ్చ సువ్రతః
దామోదరై శ్చ తైరిత్థం, ద్వాదశాంశాః ప్రజజ్ఞిరే॥
చతుర్వ్యూహా చ్చతుర్వ్యూహ, స్త్వన్యోపి సమపద్యత

1. పరత్వము.

ఇందు నీశ్వరుఁడు సంపూర్ణ షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుఁడు. జ్ఞానము, బలము, ఐశ్వర్యము, వీర్యము, శక్తి, తేజస్సనను నీ యాఱును గుణములు. ఈ యాఱుగుణముల సముదాయమునకు భగమని పేరు. దీనిని గలవాఁడు భగవంతుఁడు. ఈయనయందుమాత్రమే యీ పేరు సార్థకము. తక్కినవారియం దౌపచారికము. ఇది పరావతారము. ఈయననే పరవాసుదేవుఁ డందురు.

2. వ్యూహము.

ఈ పరవాసుదేవుఁడే కార్యసౌకర్యమునకై మూఁడు మూర్తులు ధరించును. సంకర్షణ, ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధులను నీ మూఁటికే వ్యూహమని పేరు. అందు

సంకర్షణుఁడు:—జ్ఞాన బలము లీయన ముఖ్యగుణములు. ఈయన జీవతత్త్వము నధిష్ఠించియుండును. శాస్త్రప్రవర్తనము దేహిసంహార మీయన కార్యములు. ఈయనయే రుద్రునియం దనుప్రవేశమై జగత్సంహారము చేయును.

తస్యాప్యంశాన్ ప్రవక్ష్యామి. చేతసా పురుషర్షభ
వాసుదేవాచ్చ తన్నామ్నా తథా సంకర్షణాదపి
ప్రద్యుమ్నాద పితన్నామ్నా తన్నామ్నైవా నిరుద్ధకాత్॥
అభూవన్ క్రమశ స్తేభ్య శ్చత్వారః పురుషోత్తమః
అధోక్షజో నృసింహశ్చ చతుర్థశ్చాచ్యుతో మతః॥
ఏతస్మాదపి సంభూతః, పురుషోత్తమ సంజ్ఞకాత్
వ్యూహాదపి పరోవ్యూహో, జనార్దన ముఖో మహాన్॥
జనార్దన స్తథోపేంద్రో, హరిఃకృష్ణ సమాఖ్యయా
ఏవం ద్వాదశధాభేదో, ద్వితీయ స్సమపద్యత॥
చతుర్వింశతి మూర్తీనాం, కీర్తనం పాపనాశనమ్॥
మీనాద్యా జజ్ఞిరే విప్ర, చతుర్వ్యూహా ద్యథాక్రమాత్
మత్స్యకూర్మౌవరాహశ్చ, వాసుదేవా దజాయత
నృసింహో వామనో రామో, జామదగ్న్యో వ్యజాయత
సంకర్షణా త్తథా జజ్ఞే, ప్రద్యుమ్నా ద్రాఘవో; బలీ
అనిరుద్ధా దభూ త్కృష్ణః, కల్కీతి దశమూర్తయః॥

ప్రద్యుమ్నుఁడు:—ఐశ్వర్యవీర్యము లీయన ముఖ్యగుణములు. మన స్తత్త్వము నీయన యధిష్ఠించియుండును. ధర్మోపదేశము, మను చతుష్టయము మొదలగు శుద్ధవర్గసృష్టి యీయన కార్యములు.

అనిరుద్ధుఁడు:—శక్తి తేజస్సు లీయన ముఖ్యగుణములు. జగ ద్రక్షణము, తత్త్వజ్ఞానప్రదానము, కాలసృష్టి, మిశ్రసృష్టి యీయన కార్యములు. బ్రహ్మయందనుప్రవేశమై యీయన జగత్సృష్టిగావించు చుండు. నానావతారముల కీయనయే బీజభూతుఁడు. ఈ మువ్వురును వ్యూహావతారము లనఁబడును. వాసుదేవునిఁ గలిపి వ్యూహావతార ములు నాలుగనియుఁ జెప్పుదురు. సృష్టి స్థితి సంహారార్థము, సంసారి రక్షణార్థము, నుపాసకానుగ్రహార్థము, నిలుచు నునికికి వ్యూహమని పేరు.

ఈ నలువురిలో నొక్కొరొకరు మూఁడేసి రూపములు పేర్లు వహించి శరీరిని రక్షించుటకై శరీరమం దావేశించియుందురు. వాసు దేవునివలనఁ గేశవుఁడు, నారాయణుఁడు, మాధవుఁడు గలిగిరి. సంక ర్షణునివలనఁ గోవిందుఁడు, విష్ణువు, మధుసూదనుఁడు గలిగిరి. ప్రద్యు మ్నునివలనఁ ద్రివిక్రముఁడు, వామనుఁడు, శ్రీధరుఁడు గలిగిరి. అని రుద్ధునివలన హృషీకేశుఁడు, పద్మనాభుఁడు, దామోదరుఁడు గలిగిరి.

యథావిధి సంధ్యవార్చువారికి నీ మూర్తులు దేహమునం దేయే భాగముల నుందురో తెలియునుగావున వివరించు టనావశ్యకము. ఈ పేర్లుచెప్పి యాయా యవయవముల స్పృశించుటచే దేహము పవిత్ర మగును. ఇట్లు పవిత్రిత దేహుఁడయియే సంధ్యవార్పవలయును. ఈ యప్రస్తుత ప్రశంసను బాఠకులు క్షమింతురుగాక.

3. విభవావతారములు.

ఇతర సజాతీయమైన యావిర్భావము విభవావతారము. అనఁగా నేయేలోకమున నేయేదేశమున నెట్టిజాతి శరీరులు గలరో యాచోటికిఁదగిన రూపమును ధరించి యవతరించుట. మనుష్యులలో మనుష్యరూపమునను, జలజంతువులలో మత్స్యాదిరూపమునను, వృక్ష ములలో వృక్షరూపమునను, మృగములలో మృగరూపమునను, దేవ

తలలో జీవరూపమునను నవతారములు గలుగును. వీనికి దేశకాల జాతి నియమము లేదు.

అనంతములైన విభవావతారములు* గౌణములని ముఖ్యములని రెండువిధములు. ఆవేశావతారములు గౌణములు. ఈ గౌణములు రెండు విధములు. స్వరూపావేశము, శక్త్యావేశము, పరశురామాదులు స్వరూపావేశావతారములు. చేతనుల శరీరములలో భగవంతుఁడు తన యసాధారణ విగ్రహముతో నావేశించి యుండును. బ్రహ్మరుద్రాదులు శక్త్యావేశావతారములు. సృష్టి సంహారాది కార్యములు చేయుటకై భగవంతుఁడు తన శక్తిని జేతనుల శరీరములయందుఁ బ్రవేశింపఁజేయును. ఆ కార్యము కాఁగానే యాశక్తి యా దేహమును విడిచి పోవుచుండును. కృష్ణ నిర్యాణానంతర మర్జుని స్థితియు, శ్రీరాములతో ద్వంద్వయుద్ధమునకై వచ్చిన పదపడి పరశురాముని స్థితియు స్మరింపుఁడు విభవావతారములు కొన్ని భగవద్గీత పదియవ యధ్యాయమునఁ బేర్కొ-నఁ బడియున్నవి.

ప్రకృతి సంబంధము గలవగుటచే గౌణావతారములు ముముక్షువుల కుపాస్యములు గావు. నర-వ్యాస-కపిల దత్తాత్రేయాద్యవతారము లీ కారణంబుననే ముముక్షూపాస్యములుగావు. నీళ్ళెన్నియు భగవత్స్వరూపములే యైనను మురికినీళ్లెట్లు త్రాగమో యట్లే మోక్షాసక్తులు ప్రకృతిసంబంధముగల విభవముల సేవింపరు.

ప్రకృతి సంసర్గములేని సాక్షాదవతారములు ముఖ్యావతారములు. వీనియందు షడ్గుణము లుండుటచేఁ బూర్ణావతారములనియు నంశమాత్ర మగుట నంశావతారములనియు నందురు. ఇవి షడ్గుణ పరిపూర్ణములు. ఒక దీపకళికనుండి వచ్చిన వేఱొక దీపకళిక

---

* శ్లో॥ హన్త తే కథయిష్యామి, దివ్యాహ్యాత్మవిభూతయః
ప్రాధాన్యతః కురుశ్రేష్ఠ, నా స్త్యంతో విస్తరస్య మే॥ ౧౦-౧౯.
నాంతోస్తి మమదివ్యానాం, విభూతీనాం పరంతప।
ఏష తూద్దేశతః ప్రోక్తో, విభూతే ర్విస్తరో మయా॥ ౧౦-౪౦. భ.గీ.

కృష్ణలీల ౨-వ సం. పుట ౩౯౧-౩౯౩.

వంటివి. ముముక్షువుల కివియే యుపాస్యములు* నరసింహ శ్రీరామ కృష్ణా ద్యవతారము లిట్టివే •

ఈ యర్థమునే శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునున కిట్లు బోధించెను.

శ్లో॥ అజోపి స న్నవ్యయాత్మా, భూతానా మీశ్వరోపి సన్
ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ, సంభవా మ్యాత్మమాయయా॥ ౪-౬.
కృష్ణలీల. ౨వ సం. ౩౫౧.

అవజానంతి మాం మూఢా, మానుషీం తను మాశ్రితమ్
పరంభావ మజానంతో, మమ భూతమహేశ్వరమ్॥ ౯-౧౧.
కృష్ణలీల. ౨వ సం. పుట ౩౮౫.

ఈ యవతార సంభవము భూలోకమందు మాత్రమే కాదు. మనుష్యులందు మాత్రమే కాదు. స్వర్గ పాతాళాది లోకముల రక్షించుటకును, నచ్చటివారల కుపాస్యుఁడై వారిని దరింపఁజేయుటకు నవతరించి యున్నాఁడు. ఇంద్రలోకమునందు మూర్తికి నుపేంద్రుఁడని పేరు. ఈయనయే భూలోకమున వామనమూర్తియై జనించి త్రివిక్రముఁడై దేవకార్యము నిర్వహించెను. మత్స్యమూర్తియే హయగ్రీవుఁ డయ్యెను. బదరీ నారాయణాశ్రమంబున నారాయణుఁడను పేర గౌణావతారమైన నరుని శిష్యునిగాఁగొని యున్నవాఁడు. ఈ యిరువురే కృష్ణార్జునులైరి. ఉపేంద్రావతారము పూర్ణావతారము గావున వామనావతారము ముఖ్యావతారమే. నారాయణావతారము ముఖ్యావతారము గావునఁ గృష్ణావతారము ముఖ్యావతారమే.

---

* శ్లో॥ ప్రాదుర్భావాస్తు ముఖ్యా యే, మదంశత్వా ద్విశేషతః
అజహ త్స్వభావవిభవా, దివ్యాఽప్రాకృతవిగ్రహాః॥
దీపాద్దీపా ఇవోత్పన్నా, జగతో రక్షణాయ తే
అర్చ్యా ఏవ హి సేనేశ। సంసృత్యు త్తరణాయతే
ముఖ్యాం ఉపాస్యా సేనేశ। అనర్చ్యా వితరా న్విదుః॥

• శ్లో॥ నృసింహరామకృష్ణేషు, షాడ్గుణ్యం పరిపూర్ణితమ్
పరావస్థాసు దేవేశ, దీపా దుత్పన్న దీపవత్॥ పద్మ పు. పుట. ౪౯.

ఇట్టి ముఖ్యావతారములు పద్మనాభ, మధుసూదన, శ్రీపతి, వటపత్రశాయి, పాతాళశాయి, యేకాంభోధిశాయి, లోనగువారు ముప్పదియార్గురు గలరు.*

ప్రకృతమున కనావశ్యకము గావున వీని విచారము మాని తిమి. అవతారములు పామణశీలుండైన విష్ణువునకేగాని బ్రహ్మరుద్రు లకు లేవు. మనుష్యులు కుటుంబరక్షణమునకై యెన్ని వేషములైన వేయుచున్నారుగాని సంతానోత్పత్తి కార్యంబునందును, హింసయం దును బెక్కు వేషములు వేయుట లేదుగదా. కృష్ణార్జునులు నరనా రాయణావతారములని యొకచోటను, భగవదవతారమని యొకచో టను గ్రంథములందుఁ బరస్పర విరుద్ధముగ వ్రాయఁబడియున్నదని కొందఱాక్షేపించి యుండుటచే నీ మాత్రము సంగ్రహముగనైన వ్రాయవలసివచ్చెను. కొందఱు పూర్ణావతారములను వైకుంఠము పాడుపెట్టి భగవంతుఁడు మఱి యెందునులేక యొకచోటనే ఘనీ భవించి యుండుటయని యభిప్రాయపడి యున్నారు. ఇట్టి కార్యము సర్వవ్యాపకత్వమునకు హానికరముగదా. ఈ యభిప్రాయముల నవ రించుటకే మా కీ శ్రమము కొందఱీశ్వరుఁడు నిర్గుణుఁడు కావున నవతారప్రసక్తియే లేదందురు. నిర్గుణుఁ డనఁగా గుణరహితుఁడని యర్థము చేయరాదు. ఆయర్థము పెక్కుశ్రుతులకు విరోధము. కావున నిర్గుణుఁడనఁగా హేయగుణరహితుఁడనియు సృష్టి కార్యము సంకల్పింపనవుడివి యాయునయందుఁ బ్రకాశముగాక నిద్రించు చుండుననియు నర్థము. సూక్ష్మముగనుండునవి స్థూలముగఁ బ్రకాశిం చునుగాని లేనివి యెప్పటికిని లేనివే. గుణరహితుఁడై భక్తుల ప్రార్థ

---

* శ్లో॥ పద్మనాభాదికా స్సర్వే, వైభవీయా స్తథైవ చ
షట్త్రింశత్సంఖ్యాసంఖ్యాతః, ప్రాధాన్యేన గణేశ్వర ॥
షట్త్రింశద్భేదభిన్నాస్తే, పద్మనాభాదికా స్సురాః
అనిరుద్ధా స్సముత్పన్నా, దీపా ద్దీప ఇవేశ్వరాః॥

ఈ ముప్పదియాఱులో భాగవతమునఁ జెప్పఁబడిన నిరువదియొకటి చేరి యున్నవి.

నము విని, పిలిచినఁ బలికి, రమ్మనిన వచ్చి, కష్టవేళ రక్షించి దుర్జన బాధ తొలఁగింపఁజాలఁ డయ్యెనేని యట్టిదేవుఁ డుండిననేమి లేకుండిన నేమి? ఉండియు లేనివాఁడేకదా. దేవునికిఁ బ్రయోజనపడని మొద్దు దేవుఁ డున్నాఁడనుటకంటె దేవుఁడే లేఁడనుట ఋజువాదము. కావు ననే నిరీశ్వర సాంఖ్యముపై యోగము, దానిపై వేదాంతము కలుగుట. ఏశాస్త్ర మేమిచెప్పినను దాను జెప్పఁగోరునది విని, తాను బిలిచినఁ బలికి, రమ్మనిన వచ్చి, యడిగినపుడు దర్శనమిచ్చి, కష్ట వేళ రక్షించుదేవుఁ డొకఁ డున్నాఁడని భక్తుల విశ్వాసము. ప్రహ్లాద ద్రౌపదీ గజేంద్ర ధ్రువాదుల చరిత్రము లీ విశ్వాసము వ్యర్థముకాదని యట్టిదేవుఁ డున్నాఁడని స్థాపించుచున్నవి. ఒకరి ననుగ్రహించిన దేవుఁడు మఱియొకరి ననుగ్రహింపకపోవునా? కాఁపులు భక్తులు తుల్యులు. పొలము దున్ని విత్తనములు చేతఁబట్టుకొని వానదేవుఁడా యని కాఁపులు మేఘముల కెదురుచూతురుగాని సముద్రము పేరైనఁ దలఁపరు. అట్లులే భక్తులును నతఁ డెంతలావు పొడుగుండినను మూఁగ దేవుని గ్రుడ్డిదేవుని ప్రార్థింపరు. "మానవదేహము లోనికి వచ్చుటం జేసి యాతఁడు కొంత మితమునకు లోపడినవాఁడయి సర్వవ్యాప్తి కాఁజాలకపోవును" అని యొక యాక్షేపము. వాక్యమెంత వివేకముతో వ్రాయఁబడినదో విషయ మంత వివేకముతోనే వాదింపఁబడుచున్నది.

ఈ వాదము చేయువారు భగవంతుఁడు సర్వశక్తిమంతుఁడు గాఁడని యభిప్రాయపడుదురు కాఁబోలు. భగవంతుఁడు స్వతంత్రుఁడు సర్వశక్తిమంతుఁడు నని యంగీకరించిరా మానవదేహము లోనికి వచ్చినపుడు ప్రకృతికి వశుఁడుగాక తన దివ్యత్వము గాపాడుకొనుట స్వాతంత్ర్యమును సర్వశక్తిమత్త్వమును దెలుపునా? ప్రకృతికి వశుఁడగుట తెలుపునా? మానవదేహములోనికి వచ్చినంతమాత్రమున మనయట్టివాఁడే యగునేని యతఁ డొక సామాన్యజీవుఁడే కాని పరమాత్మ యెట్లగును! గారిడివిద్యలు చేయువారు తమ విద్యలకుఁ దాము మోసపోవుట యెందైనఁగలదా. పూర్వపు రాజులు మాఱు

వేషములు ధరించి ప్రజల సుఖదుఃఖము లెఱుంగుటకై దేశసంచారముఁ గావించుచుండిరిగదా. ఆమాత్రమున వారి అధికారమునకుఁ గాని శక్తిసామర్థ్యములకుఁగాని లోపమువచ్చెనా? వేషము మాఱినంత శక్తిసామర్థ్యములు మాఱవు.*

"ఏకాలమున పరమాత్ముఁడు శ్రీకృష్ణుఁడుగ మానవావతారమెత్తియుండెనో యాకాలమున తక్కిన భౌతిక ప్రపంచవ్యవస నంతను నెవరు జేయుచుండిరో! మరియు శ్రీకృష్ణుఁడు కౌరవులతోఁ బోరాడునప్పుడును * * నీ సృష్టియంతయు నెవరి యాధీనమునందుండెనో, ఎటుల జరుగుచుండెనో యా వివరమును యీశ్వరు యవతారముల నొప్పుకొనెడివారలు మాకు దెల్పఁగలరా?"

కృష్ణలీల 3౫ పుట చూడుఁడు. రుక్మిణమ్మ యిట్టిప్రశ్న మడుగునప్పటికి మేమీ గ్రంథముఁ జదివినవారము కాము. ఈ వాదము చేయువారిని మేమొక ప్రశ్న యడుగుచున్నారము. లోకములో

---

* 'Now as regards confining an infinite God in a finite body, I will only have to remind my critic that no one has ever been able to confine his mind in a human frame, three and at half cubits in length, and as mind is more akin to the real man than the body, so virtually no man on this earth is co fined in his body. Mind is nowhere ; I can at once send it to the sky, the sun, the moon, or the stars, nay, it can be made to embrace the entire celastial sphere, As the sun is not confined in his luminous disc alone, but permeates all space, as it were, through his rays, similarly no human being is entirely confined in his body. Since it is impossible to confine ordinary human mind fully in a body, is it not much more impossible to confine the Divine mind of God in the body which He assumes either playfully or for the sake of some of His devotees ? So it is foolishness to think, that if we invest our God with a body, by so doing we can ever limit Him. Nothing can limit the limitless God although He may appear to be limited in a body. If Sri Krishna has been entirely confined in His body, it would have been impossible for Him to show His universal form to Arjuna."

SWAMI RAMAKRISHNANDA.

వేఁడిమి, వాయువు లేనిపదార్థము లేదని ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పు చున్నారుగదా. కారుచిచ్చు లడవుల దహించునపుడు వీరియింటఁ బ్రొయ్యి దీపములు మండెనో చల్లారియుండెనో, సముద్రమునఁ బెను తుపాను వీచినపుడు వీరింట గాలి లేదుకాఁబోలు. వీరి యుద్దేశమున భగవంతుఁడు ౬ అడుగుల బొమ్మకాఁబోలు నొకచోటనుండిన వేఱొకచోట లేకపోవుటకు.

శ్లో॥ అనాదిత్వా న్నిర్గుణత్వా, త్పరమాత్మాయ మవ్యయః
శరీరస్థోపి కౌంతేయ! నకరోతి నలిప్యతే॥ ౧౩-౩౧.
యథా సర్వగతం సౌక్ష్మ్యా, దాకాశం నోపలిప్యతే
సర్వత్రావ స్థితో దేహే, తథాత్మా నోపలిప్యతే॥ ౧౩-౩౨.
కృష్ణలీల ౨-వ నం, ౪౦౩.

అజోపిస న్నవ్యయాత్మా, భూతానా మీశ్వరోపిసన్
ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ, సంభవా మ్యాత్మ మాయయా॥
కృష్ణలీల నం-౨. ౩౫౧.

“అజాయమానో బహుధా విజాయతే” పుట్టువులేనివాఁడ య్యును బహువిధములఁ బుట్టుచున్నాఁడు.

ఈ శ్లోకార్థములను వారు పర్యాలోచింతురుగాక.

శ్రీకృష్ణావతారమునఁ గృష్ణునకు దేహము పాంచభౌతికమని యుఁ దేజస్సు నారాయణ తేజస్సనియు నభిప్రాయపడి కీర్తిశేషులైన టి. సుబ్బరావుగారిట్లు వ్రాసిరి.

"Turn, for instarce, to the end of the Mousala Parva in the Mahabharata, where you will find a curious passage. Speaking of Krishna's death, the author says that the soul went to heaven —which corrsesponds to *Devachan* where it was received with due honours by all the Devas. Then it is said, that Narayana departed from that place to his own place, Narayana being the symbol of the Logos. Immedia'ely after there follows stanza describing the existence of Krishna in Swargam and further on we find that when Dharmaraja's soul went into *Swargam* he found Krishna there. How are these two statements to be reconciled ?" Lecture one the study of the Bhagavad Gita.

ఈవిషయమైన మూలశ్లోకములు :—

శ్లో॥ ఆశ్వాయంస్త్వం మహాత్మా తదా సంగ
చ్ఛత్యూర్ధ్వం రోదసీ వ్యాప్య లక్ష్మ్యా
దివంప్రాప్తం వాసవో ఛాశ్వినౌ చ
రుద్రాదిత్యా వసవశ్చాథ విశ్వే
ప్రత్యుద్యయు ర్మునయ శ్చాపి సిద్ధా
గంధర్వముఖ్యాశ్చ మహాప్సరోభిః॥
తతో రాజన్ భగవానుగ్రతేజా
నారాయణః ప్రభవశ్చావ్యయశ్చ
యోగాచార్యో రోదసీ వ్యాప్యలక్ష్మ్యా
స్థానం ప్రాప్యస్వంమహాత్మాఽప్రమేయమ్
తతో దేవై ర్ఋషిభిశ్చాపికృష్ణః
సమాగతశ్చారణై శ్చైవరాజన్
గంధర్వాగ్ర్యై రప్సరోభిర్వరాభిః
సిద్ధై స్సాధ్యైశ్చానతైః పూజ్యమానః
తంవై దేవా ప్రత్యనందంతరాజన్
మునిశ్రేష్ఠా ఋగ్భిరానర్చురీశమ్
తంగంధర్వాశ్చాపితస్థుః స్తువంతః
ప్రీత్యాచైనంపురుహూతోభ్యనందత్
నమోనమస్తే భగవఞ్ఛార్జ్ఞధన్వ,
న్ధర్మస్థిత్యాప్రాదురాసీర్ధరాయామ్
కంసాఖ్యాదీన్ దేవశత్రూంశ్చసర్వాన్,
హత్వాభూమిస్థాపితాభారతస్తా
దివ్యంస్థానమజరంచాప్రమేయం,
దుర్విజ్ఞేయం చాగమై ర్గమ్యమగ్ర్యమ్
గచ్ఛప్రభో రక్ష చార్తిం ప్రపన్నా
న్కల్పేకల్పేజాయమానాంశ్చమర్త్యాన్

ఇత్యేవముక్త్వా దేవసంఘో౽నుగమ్య,
శ్రియాయుక్తం పుష్పవృష్ట్యా వవర్ష
వాణీచాసీ త్సంశ్రితాయాసినీ సా,
భానోర్మధ్యేప్రవిశ త్వం తు రాజన్
భుజైశ్చతుర్భిః సముపేతం మమేదం,
రూపం విశిష్టం జీవితం సంస్థితం చ
భూమాగతం పూజయతాప్రమేయం,
సదాహి తస్మి న్నివసామీతిదేవాః॥

ఈ శ్లోకార్థములకుఁ గృష్ణలీలామృతము ౨-వ సం. పుటలు ౨౫౧-౨౫౨ చూడుఁడు. మఱియుఁ దిక్కనభారతమున మౌసల పర్వంబునను గనుఁడు.

మీఁది శ్లోకములందు నారాయణశబ్దము కృష్ణశబ్దము గాన వచ్చుటఁజేసియు 'తత' యని యీ రెంటికినడుమ నుండుటఁ జేసి కృష్ణుఁడు స్వర్గమున కేగెననియు నందుండి నారాయణుఁ డప్రమేయ లోకమున కరిగెననియుఁ గృష్ణుఁడు స్వర్గంబునందే యుండెననియు నీయనయే ధర్మరాజ జీవునకు నావల గోచరించెననియుఁ గావునఁ గృష్ణుఁడు దైవతేజ స్సావేశించిన మనుష్యుఁడేయనియు వారు వ్రాసిరి.

స్వర్గమునందు ధర్మరాజ జీవునకు గోచరించిన కృష్ణుఁ డెట్టి వాఁడో చూతము.

శ్లో॥ దదర్శ తత్రగోవిందం, బ్రాహ్మేణ వపుషాన్వితమ్
తేనైవదృష్ట పూర్వేణ, సాదృశ్యే నైవ సూచితమ్
దీప్యమానం స్వవపుషా, దివ్యైరస్త్రై రుపస్థితమ్
చక్రప్రభృతిభిర్ఘోరై, ర్దివ్యైఃపురుష విగ్రహైః
ఉపాస్యమానం వీరేణ, ఫల్గునేన సువర్చసా
యథాస్వరూపం కౌంతేయో, దదర్శ మధుసూదనమ్॥

అచ్చట బ్రాహ్మశరీరముతో వెలుఁగు గోవిందునిఁ జూచెను. పూర్వము చూచిన శరీర సాదృశ్య మీయనయే యాయన యని సూచించెను. చక్రము మొదలగు దివ్యాయుధములు పురుష విగ్ర

హములు ధరించి యుండెను. ఫల్గునుఁ డాయన నుపాసించుచుండెను. ఇట్టి మధుసూధనుని ధర్మరాజు చూచెను.

నారాయణుఁడు పరమపదముఁ బ్రాపించెననియుఁ గృష్ణుఁడు స్వర్గమునందే యుండెననియు మీఁది వాక్యములవలన నేర్పడుచున్నది. ఈ పెనుగష్టమునుండి విడివడుటకుఁగాను టి. సుబ్బరావుగారు కృష్ణుఁడు మనుష్యుఁడని, తేజము నారాయణు తేజమని చెప్పినఁగాని వేఱుపాయము లేదని వ్రాసిరి.* స్వర్గలోకమున ధర్మరాజునకుఁ గాన వచ్చిన కృష్ణుఁడు మానవకృష్ణుఁ డగునేని యాయనకు బ్రాహ్మ్యతేజస్సెందుండి వచ్చెను? ఆ తేజ స్సితరులకేల లేకపోయెను? చక్రాద్యాయుధములు మూర్తిమంతంబులై యాయనను గొల్వనేల? ఆ మానవజీవి మధుసూదనుఁ డెట్లయ్యెను? ఈశ్వరుఁ డెట్లయ్యెను? మానవజీవిని నింద్రుఁడు భగవంతుఁడా! శార్ఙ్గధన్వీ! ధర్మసంరక్షణార్థము నీవు భూమియందుఁ బుట్టి కంసుఁడు లోనగు దేవశత్రువులఁ జంపితివి. యుగయుగమున నిట్లే చేయుమని యెట్లు స్తుతించెను? నారాయణ తేజస్సు వెడలిపోయిన పిమ్మట మిగిలిన జీవి కిని సార్థకముగ నన్వయించునా? ఇవన్నియు వా రాలోచింపరైరి. ఇంతియకాదు స్వర్గారోహణ పర్వాంతమున నెవరెవరి యంశముల నెవరెవరు భూమి మీఁదఁ బుట్టిరో వారువా రాయా మూర్తులతో సాయుజ్యము గనిరని చెప్పుచోట స్వర్గమునందున్న కృష్ణమూర్తి గుఱించి

శ్లో॥ యస్స నారాయణో నామ, దేవదేవ స్సనాతనః
తస్యాంశో వాసుదేవ స్తు, కర్మణోంతే వివేశహ,

యని వాసుదేవుఁడు నారాయణాంశమనియు నారాయణులోఁ గలసెననియుఁ జెప్పంబడి యున్నదిగాని మానవజీవి యని చెప్పబడఁ లేదు.

---

* "Unless we suppose that Narayana, whose energy and wisdom were manifested through the man Krishna, was a separate spir.tual power manifesting itself for the time being through this individual, there is no solution of the difficulty."

Lectures on B. Gita by T. SUBBA ROW.

ఈ శ్లోకమేల వారు గ్రహింపరైరో. అవతార విచారము తెలియక
వారు తెచ్చుకొన్న కష్టమునుండి విడువడు నుపాయము లేకపోలేదు.
భాగవతమునఁ బ్రథమస్కంధమున నవతారముల గురించి చెప్పుచోట

"సీ. మహదహంకార తన్మాత్ర సంయుక్తుఁడై
చారుషోడశకలా సహితుఁ డగుచుఁ
బంచమహాభూత భాసితుండై శుద్ధ
సత్త్వుఁడై సర్వాతిశాయి యగుచుఁ
జరణోరు భుజముఖ శ్రవణాక్షి నాసాశి
రములు నానా సహస్రములు వెలుగ
నంబర కేయూర హారకుండల కిరీ
టాదులు పెక్కువే లమరుచుండఁ

గీ. బురుషరూపంబు ధరియించి పరుఁడనంతుఁ
డఖిల భువనైక వర్తన యత్నమమర
మానితోదారజలరాశిమధ్యమునను
యోగ నిద్రా విలాసియై యొప్పుచుండు.

ఇది సకలావతారంబులకు మొదలిగనియైన శ్రీమన్నారాయణదేవుని
రాజమానంబయిన దివ్యరూపంబు దానిం బరమయోగీంద్రులు
దర్శింతురు." అని ప్రారంభించి యావల నవతారములఁ జెప్పుచు
ధర్మకలా సర్గంబున నరనారాయణాభిధానులైన ఋషులై దుశ్చరం
బయిన తపంబు సేసిరని చెప్పఁబడెను. ఈ నరనారాయణులే యర్జున
వాసుదేవులుగా నవతరించిరని పెక్కుచోటులఁ జెప్పఁబడెను.
కృష్ణార్జునులు (నరనారాయణులు) నాకలోకమం దుండఁగనే పరమ
పదమునకుఁ బోయిన నారాయణ తేజస్సెక్కడిది? అది ముందుపోవఁ
గారణమేమి యని యాలోచింప విష్ణు పురాణంబునఁ గృష్ణావతార
ప్రశంసయందు

శ్లో॥ "ఏవం సంస్తూయమానస్తు, భగవాన్ పరమేశ్వరః
ఉజ్జహారాత్మనః కేశౌ, సిత కృష్ణౌ తదామునే

ఉవాచచ సురానేతౌ, మత్కేశౌ వసుధాతలే
అవతీర్య భువోభార, క్లేశహానిం కరిష్యతః"

ఇట్లు స్తుతింపఁబడిన భగవంతుఁడు తెల్లని నల్లని రెండు కేశములను దీసి యివి భూమియం దవతరించి భూభారముణంచు నని చెప్పెనని కానవచ్చుచున్నది. ఇక్కడఁ గేశములనఁగా వెండ్రుకలని కొందఱర్థము చేసిరిగాని యది సరిగాదు. కేశమనఁగాఁ దేజస్సు. భారత మోక్షధర్మపర్వంబున నామ నిర్వచన ఘట్టంబున "సూర్యస్య తపసో లోకా నగ్నే సోమస్య చోభయోః। అంశవో యే ప్రకాశంతే మమ తే కేశ సంజ్ఞితా" యని యుండుటచేఁ గేశము లనఁగాఁ దేజోంశములను నర్థమే సాధువు. ఈరెండు తేజోంశములే రామకృష్ణు లయిరి. పరికించి చూడ నిందొకటి నారాయణఋషి యందును వేఱొకటి యాదిశేషుని యందును బ్రవేశించెననియు వారు తత్తేజో విశిష్టులై యవతరించిరనియు నెఱుంగనగు. ఆ కారణమున నారాయణఋషి యందుండు నంశముగాక యుపరి వేఱొక యంశము కార్య నిర్వహణార్థము కూడికొనెను. ఈ యెక్కువగ వచ్చిన తేజోంశము పరమపదమునకుఁ బోయెననియు నారాయణఋషి స్వర్గలోకమం దుండెననియు నెఱుంగనగు.

కొందఱు బద్ధజీవు లజ్ఞాన విమోహితులు, సంకుచితజ్ఞానులు, గుణత్రయ బద్ధులునై తమకుఁగల స్వాతంత్ర్యమును దుర్వినియోగ పఱచి, తాము తరించుటకై సాధనముగ నీయఁబడిన కరణ కళేబరమును విషయ పరతంత్రతయందు వినియోగించి కామ క్రోధ లోభ దూషితులై శాస్త్రాతిగాములై దురహంకార పీడితులై, యహంకార మమకారాంధకార నష్టదృష్టులై, శిశ్నోదర పరాయణులై తన్నిమిత్తంబుగ నితరుల బాధింపఁ గడంగుదురు. కొందఱు శాస్త్రబద్ధులై ప్రబుద్ధులై జ్ఞానసంపన్నులై కరణకళేబర దాతయెడఁ గృతజ్ఞులై కర్మ జ్ఞాన భక్తి యోగమార్గంబుల భగవంతుని సేవించుచు మనోవాక్కాయము లాయనకే సమర్పించి తదనుభవ జనితానందమున మునిఁగి త్రుటిమాత్రంబైనఁ దద్విరహంబు సైఁపక

"ఆఁకలి గొన్న క్రేపులు, రయంబున నీఁకలు రాని పక్షులున్
దీ కొని తల్లికిన్, మఱి విదేశ గతుండగు భర్త కంగజ
వ్యాకుల చిత్తమైన జవరాలును దత్తరమందు భంగిఁ"

దత్తఱమందుచుఁ "గదాను సాక్షాత్కరవాణి చక్షుషా" యన్నట్లు యెప్పుడు గందునో కనుల కింపుగ శ్రీహరి రూపమని కొందఱ తేఱారి పోవుచుందురు.

దుష్టసంహారము సంకల్పముచేఁ జేసినను భగవంతుఁడు నిజ స్వరూప దర్శన కాంక్షులైన భక్తులకు దర్శన మీయక యెట్లు వారలను సంకల్పముచేఁ దృప్తి పఱుపఁగలఁడు? ఎవరెవ రెట్లు ధ్యానించుచున్నారో వారివారి కావిధముగ దర్శన మీయవలయును గదా. మాయారూపములను జూపుట భక్తుల వంచించుటయే కదా. ఎట్లు కోరినవారి కట్లు దర్శన మిచ్చెదనని చెప్పి మోసముచేసెనేని యట్టివాఁడు భగవంతుఁ డెట్లు కాఁగలఁడు? కావున వీరికి సాక్షాత్తుగ దర్శన మిచ్చియే తీరవలయును. లక్షణ రూపముగఁ దాను జెప్పిన శాస్త్రోక్తులకుఁ దనచర్య లక్ష్యముచేయ నప్పుడప్పుడు భక్తుల ననుగ్రహింప గోచరింపఁజేని యతీంద్రియుఁడైన భగవంతుఁ డున్నాఁడని యెట్లు నమ్మవలయు? శాస్త్రములందుఁ బ్రమాణబుద్ధి యెట్లు జనించు? స్త్రీయైన ద్రౌపదిని, బాలుండైన ధ్రువునిఁ, బశువైన గజేంద్రునిఁ, బక్షియైన జటాయువును, బోయలైన శబరీ గుహులును, రాక్షసులైన ప్రహ్లాద విభీషణులను, ననుగ్రహించిన కారణమునఁ గదా వారికి సాధ్యపడినది మనకేల సాధ్యపడదని భక్తులు భగవంతుని సేవించుచున్నారు. ఇట్టి నిదర్శనములే లేకుండినచో నాస్తికులు ప్రబలి యుందురుగాని యాస్తికుఁ డొకఁడైన నుండఁజాలఁడు. వాత్సల్య పరిపూర్ణుఁడైన భగవంతుఁ డొకఁడున్నాఁడని ప్రత్యక్షముగ నిరూపించునది భక్తి యోగమే కావుననే యది తక్కిన యన్నిటికంటె మిన్నగ నెన్నఁబడుచున్నది. 'పరిత్రాణాయ సాధూనా'మ్మని తొలుతనే చెప్పుటకీ కార్య మాయన కత్యంత ప్రీతికరము ముఖ్యము నగు కార్యము నగుటచేతనే. సాక్షా ద్విభవావతార ముఖ్యప్రయోజన మిదియే.

కొందఱు దుష్టశిక్షణము భగవంతుఁడు సంకల్పముచేతనే చేయరాదా? దానికై యవతరింపవలయునా? యందురు. సత్యమే. భగవత్సంకల్పము లేక యేకార్యము జరగదు. భగవంతునిమాట యటుండనిచ్చి మనముచేయు కార్యములలో మానసిక వ్యాపారమైన సంకల్పము ముందా? కాయిక వ్యాపారమైన కార్యాచరణము ముందా? యాలోచింపుఁడు. ఏ కార్యమైనను మానసికముగ జరిగియే యావలఁ గాయికముఁగ జరుగును. భగవంతుని కార్యమట్టిదే. సంకల్పముచే సంహారకార్యము చేయును. ఆవల నిమిత్తముఁగ నొకదానిఁగొని యాకార్య మింద్రియగోచర మగునట్లు చేయును.

శ్లో॥ కాలోస్మిలోకక్షయ కృత్ప్రవృద్ధో, లోకాన్సమాహర్తుమిహ ప్రవృత్తః। ఋతేపిత్వానభవిష్యన్తిసర్వే, యేవస్థితాః ప్రత్యనీకేషు యోధాః॥ తస్మాత్త్వము త్తిష్ఠ యశోలభస్వ, జిత్వాశత్రూన్ భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధమ్। మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవసవ్యసాచిన్॥

అని భగవంతుఁడే చెప్పెనుగదా. కృ. లీ. ౨-సం. ౩౯౭ పంక్తి ౬-౧౪. పరభూపాయువులెల్లఁ జాపులనె కుంభత్కేళి వంచించు నీ పరమేశుండని భీష్ముఁడు చెప్పెఁగదా. భారత యుద్ధమునఁ నెవఁడో ముందుగ శత్రువులను వధించుచుండినట్లును, నాయన చంపినవానికిఁ దన బాణములు దగులుచుండినట్లు నర్జునుఁడు చెప్పెఁగదా. వాస్తవముగ సంహారకార్యము తానే చేయుచుండినను నిందలేక జొందిపోదన్నట్లు నిమిత్తమొకటి యేర్పడవలయును. ఈ నిమిత్తము లోకశిక్షార్థమే. కృష్ణావతార విషయమే యాలోచింతము. కంస నరక జరాసంధాదులను భారత యుద్ధమునఁ జచ్చిన పదునెనిమిది యక్షౌహిణుల సేనను సంకల్పము చేతనే యెవరింట వారు చచ్చి పడియుండునట్లు భగవంతుఁడు చేసె ననుఁకొండు. దానివలన లోకమేమి నీతి గ్రహించి బాగుపడఁగలదు? కారణము లేక కార్యము గలుగదుకదా. ఏమి యకార్యము చేయుటచే వీరందఱేకకాలమునఁ జచ్చినట్టు? ధర్మాత్ములకు నధర్మాత్ములకుఁ గలహ ముదయించెనేని తొలుత ధర్మము చాల నిడుములఁ బడ

నను దుదకు ధర్మమే జయించును. భగవంతుఁడు ధర్మపక్షముననే నిలిచి మేలుచేయునను నీతి భారతరణమున నేర్చికొంటిమి. అప్పుడట్లు నేర్చుకొన సాధ్యపడునా? పతివ్రతల కన్నీరుగాఁజేసినవారు నిర్వంశముగఁ బోదురను నీతి నేర్చుకొనఁగలమా? శాస్త్రవాక్యముల కిట్టి ప్రత్యక్ష నిదర్శనములు గలుగవేని శాస్త్రములం దెవనికిఁ బ్రమాణబుద్ధి నిలుచును? లోకమెట్లు బాగుపడును? భీమార్జునుల కిప్పుడు వచ్చిన కీర్తి యప్పుడు రాఁగలదా? ఇత్యాద్యనేక కారణములచేత భగవంతుఁడు సంకల్పముచేత సంహారము గోచరింపఁజేయఁడు. కారణము చెప్పక శిక్షించు ప్రభువుల మన మిప్పు డేమిగఁ దలఁచుచున్నారము? అవతార తత్త్వమిట్లెఱుఁగువారు ముక్తినిగాంతురని భగవంతుఁడే యిట్లు చెప్పెను.

శ్లో॥ జన్మకర్మచ మే దివ్య, మేవం యోవేత్తి తత్త్వతః *
త్యక్త్వా తేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సోర్జున॥

కృష్ణలీల సం-౨ పుట ౩౫౨ పంక్తి ౧౦-౧౬.

4. అంతర్యామిత్వము.

పరవ్యూహావతారములు మనుష్యులకు గోచరించునవి కావు. భక్తాభీష్ట ప్రదంబులై, శిష్టరక్షణము దుష్టశిక్షణముచేసి భగవంతుఁ డొకఁ డున్నాఁడని లోకులకుఁ బ్రత్యక్షముగ దోఁపఁజేయునవి విభవావతారములే. అయినను నివి యప్పు డప్పుడప్పుడు వచ్చుచుఁ బోవుచునుండునుగాని నిలుకడగా నుండునవికావు. కావున రెండవతారముల నడిమికాలమున దేవుఁ డున్నాఁడా? నేను గనులఁ జూడఁ

---

* పూర్ణావతారములం దవతారమూర్తి దేహము "పరమేష్ఠీ, పుమాన్, విశ్వః, నివృత్తి సర్వఏవచ" యను పంచోపనిషన్మయ దేహమేకాని ప్రాకృత దేహము కాదు. కావుననే భారతము సభా. ౬౧. అధ్యాయమందు

శ్లో॥ నైషగర్భత్వ మాపేదే, నయోగ్యా మవసత్ప్రభుః
నతస్యప్రాకృ తా మూర్తిః, మాంసమే దోస్థి సంభవః

అని చెప్పఁబడెను. దివ్య దృష్టిగలవారికి దివ్య దేహము ప్రాకృత చక్షుష్కులకుఁ బ్రాకృత దేహమువలెఁ గానవచ్చును,

గలనా? యని నిజమైన యభిలాష గలిగినవారికి గోచరించుటకై భగవంతుఁడు ప్రతి జీవియందు హృదయ పద్మమున నంతర్యామియై తేజోరూపమునఁ బ్రకాశించుచుండును. ఆయనను జూడవలయు నని నిజమైన శ్రద్ధాభక్తులు గలిగి యాయనయందే మనస్సు నిశ్చంచలముగ నిలిపి ధ్యానించువారి కాయన గోచరించు. ఇట్లు ధ్యానించు వారే యోగులు.

భగవంతుఁ డంతర్యామియై హృదయపద్మమున రెండు విధముల నుండును. జీవుని కాప్తుఁడై తేజస్స్వరూపమున• నుండి జీవుఁడు పాపానుభవమునకై నరకమునకుఁ బోయినపుడును, బుణ్యానుభవమునకై స్వర్గమునకుఁ బోయినపుడు, నుభయానుభవమునకై గర్భమునఁ బ్రవేశించినపుడు ప్రీతిగల బంధువువలెఁ* విడనాడక కూడి యుండును. హృదయపద్మమున దివ్యస్వరూపముతో నుండి బాహ్య విషయాసక్తి గల మన స్సెమాత్రము తనయందుఁ బ్రసరించినను నదే చాలముగాఁ గొని దానికిఁ దనయందే యభిరుచి పుట్టించుచు నిశ్చయమైన భక్తి శ్రద్ధలతోఁ దన్ను ధ్యానించినపుడు వారు కోరినవిధముగ దర్శన మిచ్చుచుండును. ఈ యోగవిషయ మాత్మసాక్షాత్కార విషయము గ్రంథ విస్తరభీతి వివరించి వ్రాయఁ జాలమికి విషాదము పొడము చున్నది. శ్రద్ధగలవారెఱుంగు మార్గము భగవంతుఁడే చూపించును. బుద్ధ్యాది నియామకుఁ డీమూర్తియే. కావుననే భగవద్గీతయందు

శ్లో॥ ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం, హృద్దేశేర్జున తిష్ఠతి
భ్రామయన్ సర్వభూతాని, యంత్రారూఢాని మాయయా॥

• "అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోజ్యోతి రివాధూమకః" "నీలతోయద మధ్యస్థ విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా."

* శ్లో॥ అంతర్యామి స్వరూపంచ, సర్వేషాం బంధువత్ స్థితమ్
స్వర్గనరక ప్రవేశేపి, బంధురాత్మా హి కేశవః.

తమేవ శరణంగచ్ఛ, సర్వభావేన భారత
తత్ప్రసాదాత్ పరాంశాంతిం, స్థానం ప్రాప్స్యతి శాశ్వతమ్
భ. గీ. ౧౮-౬౧. కృష్ణలీల. సం-౨. పుట. ౪౨౯.

అని హృదయమందుండెడి యీశ్వరు శరణుచొరుమని యుపదేశించె.

5. అర్చావతారము.

విభవావతార దర్శన మా కాలమందలి జనులకు మాత్రమే లభ్యము. హృదయమందుండు మూర్తి దర్శనము యోగులకు మాత్రమే లభ్యము. తక్కిన జనులగతియేమి? వారెట్లు తరింపవలె? కర్మజ్ఞాన యోగముల కధికారులుగాని స్త్రీ శూద్రాదులు నరకగాములు కావలయునా? ఉపేక్షింపఁబడుటకు భగవంతునకు వీరు చేసిన ద్రోహమేమి? భగవంతుఁడు సర్వసముఁడు. సమస్త జీవకోటులు తరింపవలయుననియె యాయన యభీష్టము. కావున సర్వసామాన్యముగ నందఱకు సులభుఁడయి యన్నివేళల దర్శనమిచ్చుటకై నానాదేశముల నానాగ్రామముల నర్చారూపముల నవతరించెను. పూజకు యోగ్యమైన ప్రతిమకు నర్చయని పేరు. ఇందుఁ గొన్ని స్వయంవ్యక్తములు. కొన్ని మంత్రప్రతిష్ఠితములు. 'భామని కేతనేష్వ వికుటీకుంజే' యన్నట్లు లివి దేవాలయములందే గాక యిండ్లయందు, గుడిసెలయందుఁ బొదలయందును గూడ నుండవచ్చును. భగవదాభిముఖ్యమందుఁ దత్సేవయందు రుచిజనకత్వము యవతారమునకుఁ బరమోద్దేశము. ఎవరికెవరి కేయే మూర్తియందు సహజప్రీతి గలదో వారు వా రాయా మూర్తిని బంగారు వెండి లోహము మన్ను మొదలగువానితో యథాశక్తి గల్పించి సేవింపవచ్చును. విగ్రహములు చిత్రపటములు నన్నియు సేవ్యములే. సర్వవ్యాపి భగవంతుఁ డొకదానియందుండి యొకదానియందు లేకుండువాఁడు కాఁడు.

కం. ఇందుఁగలఁ డందు లేఁడని సందేహము వలదు శౌరి సర్వోపగతుం
డెందెందు వెదకి చూచిన నందందే కలఁడు దానవాగ్రణి! వింటే.

యని భగవంతుఁ డెల్లచోటులఁ గలఁడు. నృసింహావతారము స్తంభమందుఁగదా. గోపిక లిసుకతోఁ జేసిన పార్వతినిగదా పూజించిరి.

రుక్మిణి దేవాలయమునఁగదా పార్వతీ పరమేశ్వరులఁ బూజించె. మార్కండేయుఁడు రాతిలింగమునుగదా పూజించె. ఇక్ష్వాకుల కులధనముగదా శ్రీరంగనాయకులు. నక్కీర నందనారాది శివభక్తులు, విష్ణుభక్తులైన యాళ్వారులు కబీరు రామదాస పురందర దాసాదులందఱు విగ్రహారాధన పరులేకదా వేంకటాచల ఘటికాచలాది దివ్యస్థలంబుల మూర్తిసేవ దృష్టఫలంబేకదా.*

శ్లో॥ యోయో యాంయాం తనుంభక్తః శ్రద్ధయార్చితు మిచ్ఛతి
తస్యతస్యాచలాంశ్రద్ధాం, తామేవవిదధామ్యహమ్॥
సతయా శయాయుక్తం, స్తస్యారాధన మీహతే
లభతేచ తతః కామాన్, మయైవ విహితాన్ హితాన్॥

భ. గీ. ౭-౨౧, ౨౨,

అని శ్రీకృష్ణుఁడే సెలవిచ్చెఁగదా.

కావునఁ బరమకరుణాసముద్రుఁడైన భగవంతుఁడు మనలఁ దరింపఁ జేయఁగోరి యెన్నెన్ని రూపములుగనో మనకు గోచరించుచున్నాఁడు. ఎవరెవరి శక్తి యెంతమాత్రమో వారువారు వారి శక్తి కొలఁది భగవంతుని సేవించి దర్శించి తరింప వలనుపడునట్లు భగవంతుఁడు నానావిధముల నానారూపములఁ గానవచ్చును. భగవంతుఁడు భక్తవత్సలుఁడు. 'నమేభక్తః ప్రణశ్యతి' యని భక్తు లెన్నఁటికిఁ జెడరు. నాస్తికులు సంశయాత్ములు చెడుదురు. వీఁడు నన్ను బంగారు విగ్రహమునఁ బూజించెనని సంతోషించి మంటివిగ్రహమునఁ బూజించిన వారిని గోపింపఁడు. హృదయాకాశమునందు తన్ను నుపాసించు వారిని మెచ్చుకొని విగ్రహములందుఁ దన్నుఁ బూజించువారిని విడనాడఁడు. భగవంతుఁడు సర్వసముఁడు. నిష్పక్షపాతబుద్ధి. తనయందుఁ బ్రీతిగలవారిని రక్షించును. ప్రీతిలేక పోయినను గామద్వేషాదులచే నిత్యము స్మరించుచుండినను రక్షించును. కావునఁ దెలివిమాలిన

* పాండవుల కాలమునను దేవాలయము అర్చావిగ్రహము లున్నట్టు భారతమందుఁ గలదు. శ్లో॥ అర్చాత్ర ప్రనృత్యంతి, నదంతిచ హసంతిచ,
ఉన్మీలంతి నిమీలంతి, రాష్ట్రక్షోభం వినిర్దిశేత్॥ సభాసర్వము ౬౫ అ.

వారు చెప్పెడి పనికిమాలిన మాటనునమ్మి యొకమత మెక్కువ యొక మతము తక్కువ యనికాని యొకమార్గ మెక్కువ యనికాని మఱి యొకటి తక్కువ యనికాని భ్రమింపక తమ చిత్తవృత్తి యెట్లున్నదో తమలోనే శోధించుకొని తమ శక్తిసామర్థ్యములఁ బరిశీలించుకొని మన స్సునుదని భగవంతునియందు దృఢముగ నిలిపినయెడల సంసారముక్తి కొంగునఁ గట్టుకొన్నభుక్తి యగును.

—♦ శ్రీకృష్ణపరతత్త్వ ప్రశంస ♦—

శ్రీకృష్ణుఁ డవతారమూర్తియా?

ఒక పురుషుఁ డవతారమూర్తి యగునా కాఁడా యని నిర్ణ యించుటెట్లు? క్రైస్తవులు క్రీస్తవతారపురుషుఁడనుటకుఁ గొన్ని కారణములు చెప్పెదరు. క్రీస్తు పుట్టకముందే యవతారపురుషుఁడు పుట్టునని కొందఱు చెప్పియున్నారఁట! క్రీస్తుచేసిన యమానుష కృత్యము లాయన యవతారపురుషుఁ డనుటకు సాక్ష్యములఁట!! ఈ కారణములచేఁ గ్రీస్తవతారపురుషుఁడైనచో శ్రీకృష్ణుఁడుగాఁడని వారనుటకుఁ గారణమేలేదు.

ముచుకుందుఁడు శ్రీకృష్ణునిఁ జూచి

"జ్ఞాత్వానారాయణందేవం, గర్గవాక్యమనుస్మర"న్నని చెప్పి నట్లు భాగవతంబునను,

శ్లో॥ "ముచుకుందశ్చతత్రాసౌ, వృద్ధ గార్గ్య వచస్స్మరన్
సంస్కృత్య ప్రణపత్యైనం, పరం సర్వేశ్వరం హరిమ్॥
ప్రాహ జాతోభవాన్ విష్ణో, రంశస్త్వం పరమేశ్వర
పురా గర్గేణ కథిత, మష్టావింశత్తమేయుగే
ద్వాపరాంతే హరేర్జన్మ, యందువంశే భవిష్యతి"

అని విష్ణుపురాణంబునను గలదు.

క్రీస్తుచేసిన వమానుష కృత్యములని యోగశాస్త్రజ్ఞానహీను లైన క్రైస్తవులు తలంచుచున్నారుగాని యాయన చేసినవన్ని యమమా నుషములు కానేకావు. యోగసిద్ధుఁ డెవఁడైనఁ జేయఁగలఁడు. క్రీస్తు

చేసినవానికంటె నత్యద్భుతములైన కార్యములు వ్యాసాదులు చేసి యున్నారు. క్రీస్తువిషయమై క్రైస్తవులు చెప్పునట్టివన్నియు నిజముగా గ్రహించినను నతఁడొక గౌణావతారమని శక్త్యావేశావతారమని చెప్పవలయునేకాని యంతకు విశేషించి చెప్ప సాధ్యపడదు. ఇట్టి యావేశావతారము ముముక్షుల కుపాస్యుఁడు కాఁజాలఁడని ముందే వివరింపఁ బడియెఁగదా. క్రీస్తెవరైన నగుఁగాక. మన కృష్ణుని విషయ మాలోచింతము.

కృష్ణుఁడు బాల్యమున నొనర్చిన రాక్షసవధ లాయన పూర్ణావతారమని స్థాపింపఁజాలవు. కృష్ణుఁడు యుద్ధముచేసి రాక్షసులఁ జంపినఁ జ్యవనాగస్త్యాదులు హుంకారమాత్రముననే చంపిరి. కృష్ణుఁడు దావాగ్నిని ద్రావిన నగస్త్యుఁడు సముద్రమునే పానముచేసెను. చంద్రమతి కారుచిచ్చు నణఁచివేసెను. తుదకు గోవర్ధనోద్ధారణము కూడ నమానుషకృత్యముకాదు. కృష్ణుఁడు బహురూపియై చరించి నచో సౌభరి కాలేదా? కృష్ణుఁడు మృతపుత్రకుల బ్రదికించినచో వ్యాసుఁడు రణనిహతులఁ గౌరవాదులనెల్ల బ్రదికింపలేదా? నారదుఁడు బ్రదికింపలేదా? కావున యోగసిద్ధులకు సాధ్యమైన యిట్టి కార్యము లమానుషములు కావని నిరాకరించి వాస్తవముగ నమానుష కృత్యము లున్నవేమో చూడవలసియున్నది.

౧. శంఖచక్రహస్తుఁడై చతుర్భుజుఁడై జన్మించుట.
౨. యశోదకుఁ దన గర్భంబున బ్రహ్మాండము కనఁబఱచుట.
౩. నలకూబరమణిగ్రీవుల శాపముక్తులఁ జేయుట.
౪. నృగశాప మోక్షణము.
౫. అక్రూరునకు నిజస్వరూపముఁ జూపుట.
౬. వైష్ణవాస్త్ర ముపసంహరించుట.
౭. పూతనా మోక్షప్రదానము.
౮. శిశుపాల దంతవక్త్ర వధ.
౧౦. ముచుకుంద వరదత్వము.

౧౧. బాణాసుర యుద్ధంబున శివపరాభూతి.

౧౨. విశ్వరూప ప్రదర్శనములు.

దేవకీ వసుదేవులు వారి పూర్వజన్మంబున భగవంతు నారాధించి యాయన తమకుఁ గుమారుఁడుగా జన్మించునట్లు వరంబు నొందిరి. ఆ వరము సార్థకముగ శంఖచక్రములు ధరించి చతుర్భుజుఁడై జనించినవాఁడు భగవంతుఁడేమై యుండవలయును గాని మఱి యే యోగియు నై యుండఁడు. గౌణావతారమునయి యుండడు. గౌణావతారములకు శంఖచక్రాది చిహ్నము లుండవు.

నలకూబర మణిగ్రీవులను శపించునపుడు నారదమహర్షి "వాసుదేవస్య సాన్నిధ్యం, లబ్ధ్వాదివ్య శరచ్ఛతే, వృత్తేస్వర్లోకతాం భూయో, లబ్ధభక్తీ భవిష్యత" యని శపించె. భాగవత ముఖ్యుఁడైన నారదమహర్షి వాక్యమునకు విరోధముగ మఱి యెవఁడు వారల శాపము మాన్పఁగలఁడు? నృగ శాపమోక్షణ మిట్టిదే. మోక్షదాత భగవంతుఁ డొక్కఁడేగాని పెక్కురులేరు. కావునఁ బూతనకు మోక్షమిచ్చినవాఁడు భగవంతుఁడే కావలయును. ఘంటాకర్ణుని చరిత్రము స్మరింపుఁడు. బాణాసుర యుద్ధంబున శివునిఁ బరాజితుఁ జేయఁగలిగినవాఁడు భగవంతుఁడుగాక మఱి యెవ్వఁడు? ఎట్టివానికైన నన్యున కది సాధ్యమా? వాసుదేవశబ్దము సార్థకమగునట్లు యశోదకుఁ దన యుదరంబున సర్వ ప్రపంచముఁ గనఁబఱిచెను. సర్వ సంహారకర్త తానేయని యర్జునునకు విశ్వరూపముఁ జూపెను. సృష్టికర్త దానేయని బ్రహ్మకు మాఱుబ్రహ్మను సృష్టించెను. (కృ. లీ. పుట ౯౯-౧౦౦-౧౦౧) ఇట్లు సృష్టి స్థితి సంహారములకుఁ గర్తయైన వాఁడు భగవంతుఁడుగాక మఱి యెవ్వఁడు? శిశుపాల దంతవక్త్రులకు మోక్షమియ్యఁగలవాఁడు భగవంతుఁడు గాక మఱి యెవ్వఁడు? వీరి పూర్వ జన్మవృత్తాంతము స్మరించునది. భగదత్త ప్రయుక్తంబైన వైష్ణవాస్త్రంబును సహింపఁగలవాఁడు విష్ణువుగాక మఱి యెవ్వఁడు!

ఈయన యవతారమూర్తియని పూర్వు లెవ్వరైనఁ జెప్పిరా యని యొకరు ప్రశ్నించిరి.

వాసుదేవేపితిచేన్నాకారమాత్రత్వాత్. శాండిల్య సూత్రము ౫౨.

ప్రత్యభిజ్ఞానాచ్చ. శాండిల్య సూత్రము ౫౩.

యదోర్వంశం నరశ్శ్రుత్వా, సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే

యత్రావతీర్ణం విష్ణ్వాఖ్యం, పరబ్రహ్మ నరాకృతిః॥

విష్ణు పు. ౪ అంశ. అధ్యాయ ౧౧.

బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో, బ్రహ్మణ్యో మధుసూదనః

నారాయణోపనిషత్తు అధర్వశిరస్సు ౬ దశ.

యః సదేవో మయాదృష్టః, పురా పద్మాయతేక్షణః

సఏపపురుషవ్యాఘ్రః, సంబంధీ తే జనార్దన॥

ప్రళయకాలమందుఁ దా నేరూపము చూచెనో యాయనయే యీ శ్రీకృష్ణుఁడని మార్కండేయుఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పెను.

మహాభారత అరణ్యపర్వము అధ్యాయ ౧౮౯.

తపస్సుచేతను జూచుటకు భగవంతుఁడు సాధ్యుఁడుగాఁడని విని జనమేజయుఁడు

తపసా హ్యసుదృశ్యోహి, భగవాన్ లోకపూజితః

తందృష్టవంతసేసాక్షాత్, శ్రీవత్సాంకిత భూషణమ్।

మహాభార. శాంతి, మోక్ష ధర్మపర్వము అధ్యా. ౩౪౫.

"సాక్షాద్భగవతస్స్వయమ్" అని సంజయుఁడు చెప్పెను.

భీష్ముఁడు కృష్ణుని నేమిగా స్తుతించెనో (భీష్మస్తవరాజము కృ. లీ. సం-3. పు. ౨౬) చూడుడు. గ్రంథవిస్తరభీతి స్తవమంతయు ముద్రింపఁ బడదయ్యె.

కృష్ణస్తు భగవాన్స్వయం॥

స్వయమేవ హరిః కిల॥

గృహీత మూర్తిత్రయ ఈశ్వరేశ్వరః॥

శ్రీకృష్ణమూర్తి జన్మించుటకు ముందే భగవంతుఁ డింద వత రించునని గర్గుఁడును, కృష్ణుని సమకాలికులగు భీష్మ యుధిష్ఠిరార్జునోద్ధవాక్రూర వ్యాసనారదపరాశర ముచుకుందాద్యనేకులును శ్రీకృష్ణుం డవతరించిన భగవంతుఁడని నుడివిరి. ఆయన యతిమానుష

చర్యలును నాయన భగవంతుఁడని స్థాపించుచున్నవి. లోకము భ్రాంతిచే శ్రద్ధాభక్తులులేక చెడునని తలఁచి యవతారతత్త్వమును ఘంటాఘోషముగఁ జెప్పెను. వృష్ణీనాం వాసుదేవోస్మి యని శ్రీకృష్ణుఁడే తన్ను విభూతిగణములోఁ జేర్చియుండఁగాఁ బూర్ణావతారమని యెట్లు చెప్పనగునను సందేహము గలుగవచ్చును. దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరముగ శాండిల్యమహర్షి "వృష్ణిషుశ్రేష్ఠ్యేనతత్" అని సూత్రించెను. విభూతియోగాధ్యాయమునందు దాయాజాతిలో శ్రేష్ఠు లెవరో వారు చెప్పఁబడిరిగాని పూర్ణావతారమా గౌణావతారమా యనునది వివక్షగాదు. వృష్ణివంశమువారిలో నేనే శ్రేష్ఠుఁడనని కృష్ణుఁడు చెప్పెను. తన్నుఁ జెప్పక మఱి యెవరినైనఁ జెప్పియుండినఁ దన నికృష్టత దానే యంగీకరించినట్లులుగదా యగు.

ఈ కారణములచే శ్రీకృష్ణుఁడు సాక్షాద్భగవంతుఁ డగుట నిస్సందేహము.

—◆ శ్రీకృష్ణ గుణవర్ణనము. ◆—

లీలామానుషవేషధారియైన శౌరి మనుష్యలోకంబున నవతరించి లోకసంగ్రహార్థంబు మనుష్యచర్యల నెట్లు జరపెనో చూతము.

పుత్రధర్మము.

అదియేమి నిర్భాగ్యదశయో కాని దేవకీవసుదేవులు కృష్ణునిఁ బుత్రునిఁగాఁ బడసిరిగాని దానివలన నాయన బాల్యావస్థయందు ముద్దు చూచుటకుమాత్రము కారాగారంబున నవయుచుండిరి. కొడుకుల లాలించి పాలించి యాడించి పాడించి యొద్దుముద్దు చూచు భాగ్యంబు యశోదానందులకుఁ గలుగ వారెంత పుణ్యాత్ములో. బాల్యలీలలయందు నాపుణ్యదంపతులు బాలురఁ దా మాడించుచుండినట్లు దలంచిరిగాని వాస్తవమారయ వారినే బాలు రాడించుచుండిరని తోఁచుచున్నది. తల్లియనిన యశోదవంటిది తల్లిగాని యందఱు తల్లులా! ఒక తెప్పపాటు కాలమైనను దన్ను విడిచి యేమి పనిచేసికొనుటకు విరామము కృష్ణుఁడు కల్పించెనో లేదో! క్షణ

మాత్రము తన్నువిడిచి యామె దూరమేగెనా వెంటనే యేదో యొక కిల్లచేష్ట చేయుట యామె నాకర్షించుట. అహోరాత్రములు సర్వకాల సర్వావస్థలం గృష్ణా పాలిచ్చెదనురా కృష్ణా నీళ్లుపోసెదనురా కృష్ణా బువ్వపెట్టెదనురా కృష్ణా జోగొట్టెదనురా కృష్ణా యేమిచేయుచు న్నావురా కృష్ణా యెక్కడనున్నావురా కృష్ణా! కృష్ణా! కృష్ణుఁడేఁడీ ? ఏఁడే మాకృష్ణుఁడు ? అమ్మా మాకృష్ణుఁడు మీయింటికి వచ్చెనా ? అక్కా మాకృష్ణుఁడు మీపిల్లలతో నాడుచున్నాఁడా? ఎంత కొంటెవు రా కృష్ణా! ఎక్కడెక్కడ నేమి తుంటపనులు చేసితివని కృష్ణాకృష్ణా యని కృష్ణునిఁ గట్టను, గృష్ణుని దిట్టను, గృష్ణు నేరములు విచారింపను యశోదకుఁ గాలము సరిపోవుచుండెను. ముక్కునఁ జీమిడి, కంటఁ బుసి, నోర శోకవిరాళి, గలిగి వలదు వలదనఁగాఁ బూర్వజన్మకృత పాపమువలనఁ బుట్టిన ఋణపాతకులగు బిడ్డలవలెఁగాక సుపుత్రుండు తల్లిదండ్రుల కెంత సంతోషము గలిగింప సాధ్యమో యంత సంతోషము యశోదానందులకు బాలకృష్ణుఁడు కలిగించి బాలలీల నటించెఁ గదా. ఇది వారి కుత్తరవియోగకాలమున నంతకంత దుఃఖకారణ మైనను, నావిరహదుఃఖము మోక్షకారణమే యయ్యెను. దేవకీ వసుదేవులయొద్దఁ జేరినపిమ్మట "జీవతో వాక్యకరణా" త్తను సూక్తి ననుసరించి వారినే పరమదైవతములుగాఁ గొలిచి తదాజ్ఞావశుఁడై వర్తించుచుండెను. ఇట్లు పుత్రధర్మము కొఱంత లేకుండఁ జరిపెను.

శిష్యధర్మము.

బ్రహ్మచర్యాశ్రమము స్వీకరించినవేళఁ గృష్ణుఁడు గురువుల యొద్ద నెంత భయభక్తులతో నటించెనో, యెట్లు తన గొప్పతనము దాఁచి వినయవిధేయతలతో గురువునకు గురుభార్యకు శుశ్రూష చేయుచుఁ దుదకుఁ గౌపీనమాత్రధారియై యడవికేఁబోయి కట్టెలు కొట్టి మోపుకట్టి నెత్తిపైఁబెట్టికొని గాలివానలోఁ దడియుచు గజగజ వడఁకుచు శ్రమించియు నించుకంతయైన మనస్సున నొచ్చుకొనక విద్యలునేర్చి తుదకు వారుగోరిన గురుదక్షిణనిచ్చి స్నాతకుఁడయ్యెనని

కుచేలోపాఖ్యానాదులవలనఁ దెలియుచున్నది. పరివస్యానియమం బింత కంటెఁ జక్కఁగ నాచరించుటెట్లు?

మిత్రధర్మము.

ఇఁక మిత్రులనెట్లాదరించెనో చూతము. ద్రోణుఁడు ద్రుపదుఁ డెట్లు సహాధ్యాయులో కుచేలుఁడు కృష్ణుఁడు నట్లు సహాధ్యాయులే. ద్రుపదుఁడు తాను రాజయినపుడు తనయొద్దకు రమ్మని చెప్పియుండి యు ద్రోణుఁ డతని నొక యావును యాచింపఁ బోయినపుడు

చ. "కొలఁది యెఱుంగ కిట్టిపలుకుల్ పలుకం దగఁగాదు నాక నన్
బలుచఁదనంబునం బలుకఁ బాడియె నీ సఖ నంచుఁ? బేద వి
ప్రులకును ధారిణీశులకుఁ బోలఁగసఖ్యము సంభవించునే?
పలుకక వేగ పొమ్మకట పాఱుఁడు సంగడికాఁడె యెవ్వఁడన్?

చ. ధనపతితో దరిద్రునకుఁ, దత్త్వవిదుండగు వానితోడ మూ
ర్ఖునకుఁ, బ్రశాంతుతోడఁ గడుఁగ్రూరునకున్, రణశూరు తోడ భీ
రునకు, వరూథితోడ నవరూథికి, సజ్జనుతోడఁ గష్ట దు
ర్జనునకు, నెవ్విధంబునను సఖ్యము దా నొడఁగూడ నేర్చునే.

క. సమశీల వ్రతయుతులకు
సమధనవంతులకు సమసుచారిత్రులకున్
దమలో సఖ్యమును వివా
హమునగుఁ గాకగుని రెండు నసమానులకున్.

మఱి యట్లుగాక రాజులకుఁ గార్యవశంబునఁ జేసి మిత్రామిత్ర సంబంధంబులు సంభవించుఁ గావున మాయట్టి రాజులకు మీబోఁటి పేదపాఱువారలతోఁ గార్యకారణవశంబైన సఖ్యంబెన్నండును గానేర దని తిరస్కరించి పలికె." భార. ఆది.

ఇట్టి సందర్భములందే కృష్ణుఁ డెట్లు కుచేలునాదరించెనో స్మరిం పుఁడు. (చూ. కృ. లీ. సం-౨. పు-౧౯౭) తానుదనభార్యపరుండు శయ్య మీఁద నాయనను గూర్చుండఁబెట్టి తాను శుశ్రూష చేయుటే కాక తన భార్యచేతను బరిచర్య చేయించెను. తమభార్యలు వారి తండ్రు

లకు వీఁపురుద్దుటయు దుష్టముగ నెంచువారల కిది వికటముగఁ దోఁచు నేమో కాని కృష్ణుఁడు చేసిన కార్యము మిత్రలక్షణమునకు విరోధము గాదు. మైత్రి సర్వవిధముల సర్వభావముల సామ్యము దప్ప వేఱొకటి యెఱుఁగదు.

క. దారలు పుత్రులు పురముల్
శ్రీ రాష్ట్రము భోగములును జేలలు సకలా
హారంబులు నవిభక్తము
లారఁగ మన కిరువురకు వనాటేశ! యనన్

అని రావణుఁడు వాలితో మైత్రి చేసికొనిన కాలమునఁ జెప్పినట్లు వాల్మీకిరామాయణమునఁ గలదు. ఈయర్థమునందే "కృష్ణేర్పితాత్మా సుహృదర్థ కళత్రకామా" యని కృష్ణ సఖులవిషయమునఁ జెప్పఁబడియె. (కృష్ణలీల పుట ౧౧౬ పంక్తి ౭-౮.) ఇట్లు చెప్పుటచేఁ దమ భార్యలను మిత్రులప్రక్కలోఁ బండఁబెట్టుమని యర్థముకాదు. ఇది యభేదబుద్ధిని దెలుపును.

మైత్రి విషయమునఁ గర్ణుని శ్లాఘించి యిప్పుడు కొందఱు వ్రాయుచున్నారుగదా. అట్టి కర్ణ దుర్యోధన మైత్రికిని కృష్ణపాండవ మైత్రికినిగల తారతమ్యము చూతము. పాండవుల నవమానపఱుప నుద్దేశించిపోయిన ఘోషయాత్రయందు దుర్యోధనుని శత్రువులకప్పగించి వింటిని జంకకుఁ దగిలించుకొని కర్ణుఁడు తన మహాబలము పరువెత్తుటయందు సహాయపడఁ దనప్రాణము రక్షించుకొనినఁ జాలునని పిక్కబలముకొలఁది పరువెత్తెను. వీనిచర్య సంస్కృత భారతంబున నిట్లు చెప్పఁబడినది.

శ్లో॥ తతో రథా దవప్లుత్య, సూతపుత్రో౽పిచర్మభృత్
అంసావలంబిత ధను, ర్ధావమానో మహాబలః
వికర్ణ రథమాస్థాయ, మోక్షాయాశ్వా నచోదయత్॥

కర్ణునకు దుర్యోధనుతో మైత్రిచేయుటలో స్వలాభాపేక్ష గలదు. మైత్రి కది లక్షణముగాదు. అర్జునుఁడు శూరాగ్రేసరుఁడని

ప్రఖ్యాతిగాంచెను గావున నాయనతో సమానముగఁ బోరి జయించి కీర్తిని సంపాదింపవలయునను నుద్దేశ మతనికిఁ గలదు. అర్జునునకంటెఁ దాను బలవంతుఁడగుట నిశ్చయమేని యిది దోషము గాదుగాని యర్జునుని దాను జయించుట సందిగ్ధ మన నేల యసాధ్యమని యతఁడే యెఱుఁగునని యతఁడు కృష్ణునితో

శ్లో॥ యదా ద్రక్ష్యసి మాం కృష్ణ! నిహతం సవ్యసాచినా
పునశ్చితి స్తదాచాస్య, యజ్ఞస్యాథ భవిష్యతి॥ కృ లీ సం-౨.318.

యని స్పష్టముగఁ జెప్పెను. అంతియగాక తనకు మృత్యురూపమగు బ్రాహ్మణశాపము ప్రాణావసానవేళ నస్త్రవైకల్యముగలవని యెఱుఁగును. దుర్యోధనుని నమ్మించుటకై తనకస్త్రవైకల్యము లేదనికర్ణుఁడు బొంకెను తనకు జయము సందిగ్ధమనియైనఁ దోఁచియుండునుగదా. ఇట్టిసందర్భములోఁ దాను జచ్చినఁ దన మిత్రునిగతి యేమియని యతఁడాలోచించినవాఁడేకాఁడు. తన ప్రతిష్ఠమాత్రము చూచుకొనెను. కృష్ణుఁడో స్వలాభదృష్టి కొంచెమైనలేక తా నపకీర్తిపాలైనను దన నియమమునకు హానికలిగినను మిత్రకార్యము నెఱవేర్చెను. 'ఉపకారఫలంమిత్ర" మ్మను శ్రీరాములవాక్యము స్మరించి నూతనలీలఁ బఠించినచో శ్రీకృష్ణుఁడు మిత్రధర్మ మెట్లు నిర్వహించెనో కననగు. 'మమ ప్రాణాహి పాండవా' యన్నట్లు తన ప్రాణముఁ దానెట్లు కాపాడుకొనునో యట్లుగదా కృష్ణుఁడు పాండవుల రక్షించెను. కృష్ణు విషయమున నర్జునుఁ డెట్లుచెప్పెనో కనుఁడు.

క. మనరసాథి మనసచివుఁడు
మనవియ్యము మనసఖుండు మనబాంధవుఁడున్
మనవిభుఁడు గురుఁడు దేవర
మనలను విడనాడి చనియె మనుజాధీశా.

సీ. చెలికాఁడ రమ్మని చీరు నన్నొకవేళ
మన్నించు నొకవేళ మఱఁది యనుచు
బంధుభావంబునఁ బాటించు నొకవేళ
దాతయై యొకవేళ ధనము లిచ్చు

మంత్రియై యొకవేళ మంత్ర మాదేశించు
బోధియై యొకవేళ బుద్ధిసెప్పు
సారథ్య మొనరించుఁ జనవిచ్చి యొకవేళఁ
గ్రీడించు నొకవేళ గేలిసేయు.

గీ. నొక్క-శయ్యాసనంబున నుండుఁ, గన్న
తండ్రి కై వడిఁ జేసితప్పు గాచు
హస్తములుపట్టి పొత్తున నారగించు
మనుజవల్లభ! మాధవు మఱపురాదు.

ఒక ప్రభువు, సమానరహితుఁడు నగువాఁడు తనకంటె నికృష్టుఁడగు వానికి బండితోలుట కొప్పుకొనుట యన నెట్టిదో, యీ కార్యముచేయుట కెంతటి ప్రీతివలన నెంత యహంకారమును జంపియుండవలెనో యాలోచింపుఁడు. శల్యుఁడు కర్ణసారథ్యమున కంగీకరించినప్పుడు జరిగిన వృత్తాంతము స్మరించితిరేని కృష్ణుని యౌత్కృష్ట్యము స్పష్టమగును.

గొప్పగుణముగలిగి, జిడ్డువలెనంటుకొని ప్రేమించి రక్షించువాఁడని మిత్రశబ్దమునకు వ్యుత్పత్త్యర్థము. గుణమహిమ గలవానికిగాని యితరులరక్షింప బుద్ధిపుట్టదు. ఒకవేళ బుద్ధిపుట్టినను రక్షించుశక్తి యుండదు. మిత్రుఁడు జిడ్డువంటివాఁడై యుండవలయును. అనఁగా నీళ్లు దేహమునకుఁ దగిలినయెడ మనము తుడుచుకొనక పోయినను నవి యెండిపోవును. జిడ్డావిధముగఁ బోదు. ప్రయత్నపూర్వకముగ సీకాయవేసి నీళ్లుపోసి రుద్దినఁగాని పోదు. అట్టులే యింక నీస్నేహము నాకుఁ బనిలేదని మనమై వదలుకొనువఱకుఁ గష్టములందును సుఖములందును మైత్రి దానుగ నది వదలిపోకయే యుండును. ప్రేమయుండవలయును. ఇట్టివాఁడు మిత్రుఁడు. *ఇట్టివాఁడు తా నిచ్చును,

* శ్లో॥ దదాతి ప్రతిగృహ్ణాతి, గుహ్య మాఖ్యాతి పృచ్ఛతి
భుంక్తే భోజయతే చైవ, షడ్విధం మిత్రలక్షణమ్॥
కరావివ శరీరస్య, నేత్రయో రివపక్ష్మణీ
అవిచార్య ప్రియంకుర్యాత్, తన్మిత్రం మిత్రముచ్యతే॥

బుచ్చుకొనును. తనరహస్యము చెప్పును. అడుగును. భుజించును. భోజనము పెట్టును. దేహమునకుఁ జేతులెట్లు రక్షణపోషణములందుఁ బనిచేయునో కంటిని తెప్పలెట్లు రక్షించునో యట్లు వర్తించును. మిత్రరక్షణమువకై యీపని చేయవచ్చును ఈపని చేయరాదను విచారముంచుకొనఁడు. మిత్రరక్షణము ప్రధానముగాని యుపాయము ప్రధానముగాదు. చేయరాని పనియైనను జేసి మిత్రుని రక్షించును. తన ప్రాణములకంటె నెక్కువగఁ జూచుకొనును. అనఁగాఁ దన ప్రాణరక్షణమునకై తాను జేయనొల్లని కార్యములు కూడ మిత్రుని రక్షించుటకై చేయును ద్రోహమెంచఁడు పనిపడినప్పుడు నెపము పెట్టి ముఖము తప్పింపఁడు. పాపములనుండి తొలఁగించును. హితము చేయును. ఆపత్కాలమందు వదలిపోఁడు. రహస్యములు దాఁచును. గుణములను బ్రకటించును. తనకార్యము వదలియైన మిత్రకార్యము సమకూర్చును. ఇవి మిత్రుని లక్షణములు. కావున నిజమైన మిత్రుఁడు దుర్లభుఁడు.

మిత్రులైన పాండవులను రక్షించుటయం దీ గుణము నెను గృష్ణుఁడు కనఁబఱిచెనో లేదో యాలోచింపుఁడు. కుమ్మరియింటఁ దొలుతఁ జూచినది మొదలు తన నిర్యాణమువఱకుఁ బాండవులఁ జేవీడినవాఁడు కాఁడు గదా. దూరంబుననుండియు ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణ కాలంబునను, దుర్వాసుఁడు సశిష్యుఁడై యతిగా వచ్చిన కాలంబునను రక్షించెఁ గదా. ఇంతయేల సూతలీల యంతయుఁ గృష్ణమైత్రినే కదా ప్రకటించును. భగదత్తుని వైష్ణవాస్త్రమునకుఁ

మిత్రమాపత్సు జానీయాత్
ప్రాణైరపి హితావృత్తి రద్రోహో వ్యాజవర్జనమ్॥
ఆత్మనీవప్రియాధాన మేతన్మైత్రీ మహావ్రతమ్॥
పాపాన్నివారయతి యోజయతేహితాయ
గుహ్యాని గూహతి గుణాన్ ప్రకటీకరోతి
ఆపద్గతంచ నజహాతి దదాతికాలే
సన్మిత్రలక్షణ మిదం ప్రవదంతి సంతః
అకార్యకార్యకర్తా య స్త్వనాది ష్టోన్యసౌ సుహృత్॥

డా నడ్డపడియెను. కర్ణుని నాగాస్త్రమునుండి దప్పించెను. సైంధవవధ నాఁ డర్జునుని గాపాడెను కృష్ణుని మానవత్వము నంగీకరించి భావించి నను ధర్మరాజుచే నసత్యమాడించుటయు సైంధవవధనాఁడు యోగశక్తి సూర్యబింబమును మఱుఁగుపఱుచుటయు మిత్రకార్యమునకు విరోధములని మీఁద వివరించిన మిత్రలక్షణముల మనసున నుంచుకొనువా రనఁజాలరు. కృష్ణుఁడు యోగశక్తి నర్జునురక్షింపఁ డయ్యెనేని పర్యవసాన మెట్టులుండునో చూడుఁడు. అర్జును మరణము. పాండవుల మరణము. పాండవపక్షము వారి మరణము. దౌష్ట్యవిజృంభణము. దుర్యోధనునకు రాజ్యప్రాప్తి. అధర్మసంస్థాపనము. ధర్మనాశము. కట్టికార్యము చేయుటకా కృష్ణుఁడు పుట్టినది? కృష్ణుఁ డవతారమూర్తియను తలంపటుండనిండు. మనుష్యుఁడనే భావింతము. తాను రక్షింప శక్తుఁడయ్యును రక్షింపక యిట్టి పర్యవసానము గలిగించుట మిత్రలక్షణమా! సమర్థుఁడయ్యు నాపద వేళ రక్షింపనివాఁడు మిత్రుఁడా!

ధర్మరాజుచే నసత్యమాడించినను విషయము చూతము. ఆ నాఁడు ద్రోణుఁడు క్షత్రియకులమునంతయు ధ్వంసముచేయవలయునని పూని బ్రహ్మాస్త్రాదివ్యాస్త్రములచే నస్త్రవిద్య తెలియనివారిని వేలకొలఁది వధించుచుండెను. బ్రాహ్మణుఁడుగాఁబుట్టి నీ విట్టి ఘోరకార్యము చేయరాదు. అస్త్రశస్త్రము లావలఁ బాఱవైవుమని భరద్వాజాది మహర్షులు మింటనుండి బోధించిరి. అప్పటికిని ద్రోణుఁడు మారణకర్మము మానినవాఁడు కాఁడు. ఈయన యిట్లింక నర్ధదినము యుద్ధముచేసినఁ బాండవసేనలో నొక్కఁడైన దక్కఁడు. అశ్వత్థామ చచ్చినాఁడని వినినా యీయన యుద్ధముచాలించునని కృష్ణుఁ డర్జుననితో జెప్పెను. ఈయాలోచనకు ధర్మరాజార్జును లంగీకరించినవారు గారు. ఈమాటలు వినుచుండిన భీముఁడు వెంటనేపోయి మాలవదేశాధీశుఁడైన యింద్రవర్మ యేనుఁగశ్వత్థామయను పేరుగలదానిని వధించి ద్రోణునకు వినవచ్చున ట్లశ్వత్థామ చచ్చెనని బిగ్గ యఱచెను. ఆమాట విశ్వసింపక ద్రోణుఁడు ధర్మరాజునుజూచి తనకొడుకు చచ్చెనా బ్రతికియున్నాఁడా యని యడిగెను. అప్పుడు భూమిని

నిష్పాండవముచేయు తలంపుగలవాఁడు ద్రోణుఁడని యెఱిఁగి కృష్ణుఁడు ధర్మరాజుతో నీయన యింక నర్ధదినము యుద్ధముచేసెనా నీ సేన యం దొక్కఁడును జీవింపఁడు. ద్రోణువలన మమ్మందఱ రక్షిం పుటకై నీవు సత్యము చెప్పుటకంటె నసత్యముచెప్పుటే మేలు. ప్రాణ రక్షణార్థము బొంకినఁ బాపమురాదని* చెప్పెను. దీని ననుసరించియే భీముఁడు తాను జేసిన కార్యమును జెప్పి బొంకుటే మేలని చెప్పెను. ఆమాటలువిని కృష్ణవాక్యచోదితుఁడై యది భవితవ్యముగుట యస త్యభయమగ్నుఁడయ్యు జయకాంక్షచే• నశ్వత్థామ చచ్చెనని గట్టిగఁ జెప్పి యేనుఁగని మెల్లగఁ జెప్పెను. అప్పటికి నాయన యుద్ధముఁ జాలించినవాఁడు కాఁడు. ఆయనగతి యెట్లైననగుఁ గాక, ఇందుఁ గృష్ణుని దోషమేమి గలదు? పాంచాలురకు సృంజయులకును ద్రోణు నకును దీర్ఘకాలవిరోధము గలదు. న్యాయమార్గముననో యన్యాయ మార్గముననో వారి నందఱఁ బాండవులతోడ ధ్వంసముచేయ నా యన పూనెను. ఆయన నెదిరింప శక్తిగలవాఁడు పాండవులం దొక్కఁ డును లేడు. ఇది యెఱిఁగి కృష్ణుఁడు ధర్మరాజా! యీయన యింక యుద్ధము చేసెనా మీరు లేరు మీకు రాజ్యము లేదు. ఇందఱు బ్రతుకవలయునని యుండెనా యసత్యము చెప్పుము. ప్రాణాపదవేళ నసత్యభాషణము దోషావహము గాదు. ఇందఱు బ్రతుకకోరిక లేదాయెనా సత్యము చెప్పుమనెను. అప్పుడు ధర్మరాజునకు సత్య కాంక్షకంటె రాజ్యకాంక్ష మెండై యుండుట నసత్యమాడెను.

---

* తతో నిష్పాండవా ముర్వీం, కరిష్యంతం యుధాపతిమ్
ద్రోణంజ్ఞాత్వా ధర్మరాజం, గోవిందో వ్యథితో బ్రవీత్॥
యద్యర్ధ దివసం ద్రోణో యుధ్యతే మన్యుమాస్థితః
సత్యం బ్రవీమి తే సేనా, వినాశం సముపైష్యతి॥
సభవాన్ స్త్రాహితనోద్రోణాత్ సత్యాత్ జ్యాయోఽనృతంవచః
అనృతం జీవితస్యార్థే వదన్నస్పృశ్యతే నృపైః॥
• తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా కృష్ణవాక్యాత్ ప్రచోదితః
భవితవ్యచ్చ మహారాజ, వక్తుం సముపచక్రమే॥

అసత్యమాడనని చెప్పినఁ గృష్ణుఁడు ధర్మరాజును దండించునా? “భూతహితంబుగాఁ బలుకు బొంకును సత్యఫలంబునిచ్చు”, “ప్రాణాతురుఁడైనచోఁ బరిణయంబులపట్లను బల్కు బొంకు సత్యతిశయంబ యంద్రు” “జీవన్ భద్రాణిపశ్యతి” ఇట్టి శాస్త్రవాక్యములు ప్రమాణములుగఁ గృష్ణుఁడు చెప్పెను. ‘తస్మాత్ శాస్త్రం ప్రమాణంతే కార్యాకార్య వ్యవస్థితౌ” యని శాస్త్రమును బ్రమాణముగఁగొని హితముపదేశించెను. దేవుఁడనుభావనఁ జూచినను మనుష్యభావనచేఁ జూచినను గృష్ణునియందు దోషము లేదు. ఏదిసత్య మేది యసత్య మనునది ధర్మరాజు నర్జునుఁడు చంపఁబూనిన సమయమునఁ గృష్ణుఁడు వివరించెను. (కృష్ణలీల ౨-సం. పుట. ౮౮౭ చూడుఁడు.)

అట్లైనచో ధర్మరాజున కసత్యఫలము రాలేదా? నేలయంటక తిరుగు రథము గుఱ్ఱములు నేలఁబడియెఁగదా? యందు రేని సత్యము. ధర్మరాజు కేవల మందఱ ప్రాణములు రక్షింపవలయునను నుద్దేశముతోనే బొంకినవాఁడుకాఁడు. ఆయన రాజ్యకాంక్షచే బొంకెనని వ్యాసులు చెప్పెను. ప్రాణరక్షణార్థమనియెంచక జయార్థమని ధర్మజుఁడెంచుట యాయనదోషమా కృష్ణునిదోషమా? జనప్రాణరక్షణార్థమని సంకల్పించి బొంకియుండిన ధర్మరాజురథము నేల గ్రుంగియుండదు. ఆత్మలాభార్థముగాక పరప్రాణరక్షణార్థ మేమిచేసినను దోషముగాదు. మిత్రుఁడు చెప్పవలసినహితము కృష్ణుఁడు చెప్పెనుగావున దోషిగాఁడు. ధర్మరా జసత్యమాడకుండిన పర్యవసాన మేమైయుండునో యాలోచింపుఁడు.

కర్ణపరాజితుఁడైన ధర్మరాజర్జునుదూషించిననాఁడు కృష్ణునిచర్య యత్యంత శ్లాఘ్యము. విషమసంకటమునుండి ధర్మజార్జునులనేకాక లోకమునే యుద్ధరించెనని చెప్పవలయును. ఇందు సత్యాసత్యవిచారము చక్కఁగఁ జర్చింపఁబడినది. ఎంతటిమహావిపత్తు నెంత తేలికగఁ బోఁజేసెనో యాయన బుద్ధిపాటవము గనుఁడు. ఆయన యట్లుచేయకుండిన ననర్థసంస్థాపనమేకదా యయియుండును. స్వలాభపరతలేక మిత్రకార్యము నిర్వహించురీతిని గృష్ణచర్యవలన మనము నేర్చుకొన

వలయును. కృష్ణుఁ డెన్నివిధముల మిత్రులకుఁ దోడుపడెనో వివరముగఁ దెలియఁగోరువారు పోతనరత్నములు పుటలు ౧౨౧ మొదలు ౧౨౬ వఱకుఁ బఠింపుఁడు. దుర్యోధన వధానంతరము శిబిరముఁ గాచిన దక్కిన వారితోపాటు పాండవులుండిన నేమైయుండురు? రథముగాలినప్పుడు పార్థుఁడు, గాంధారికోపానలమున ధర్మరాజు, ధృతరాష్ట్రబాహువులఁ జిక్కి భీముఁడు నేమైయుండురో యోజింపుఁడు.

గార్హస్థ్యము.

కృష్ణుఁడు తక్కిన ధర్మముల నేలోపమును లేక యెట్లు నిర్వహించెనో గృహస్థధర్మమట్టులే నిర్వహించె. భార్యలవిషయమున నెట్లువర్తించెనో కృష్ణలీల సం ౩. పుట ౯౬ చూడుఁడు. అతిథుల నభ్యాగతుల నెట్లాదరించెనో సం-౨. పుటలు ౨౬-౨-౨౬-౩. చూడుఁడు.

శాత్రవము.

కృష్ణుఁ డాత్మస్వజన, ధర్మసంరక్షణార్థము పెక్కుర వధించినను, నా వధకుఁ గామక్రోధములు కారణములుగావు. అవశ్యకర్తవ్యము లగుటచేఁ జేయవలసి చేసెను. కంసవధానంతర పరితాపము రాజుల విడుపుమని జరాసంధునకు నొనర్చిన హితబోధములోనైనవి యాయన యుదారస్వభావము హృదయసారళ్యము ప్రకటించుచున్నవి. క్రౌర్య మేనాఁడును లేదు. సులభోపాయమున శత్రువధమగునట్లుండినఁ గత్తి దూయఁడు.

దౌత్యము.

అది యేమిపాపమో లేక యాయనపుట్టిన లగ్నబలమో కాని శ్రీకృష్ణుఁడెంత నిర్వంచనముగఁ బరోపకారంబుగఁ 'గర్మణ్యేవాధికారస్తు మాఫలేషుకదాచన' యనుమాట తప్పకవర్తించినను నిందలు తప్పినవికావు. శ్రీకృష్ణుఁడు రాయబారమున నిండుమనస్సుతో వర్తింపలేదనియు సర్వశక్తిమంతుఁడు కావున నాయన సంధియే కుదురవలయునని కోరియుండినఁ గుదిరియే యుండుననియుఁ జెప్పెడివారలలో గాంధారి మొదటిది. ఉదంకుఁడు రెండవవాఁడు. జనమేజయుఁడు మూఁడవవాఁడు. ఇఁకఁ దక్కినవారిమాట ననుకోనేల? పరోక్షమున

సుండువారగుట తక్కినవారిమాట కేమిగాని యెదురుగానుండిన గాంధారి కృష్ణుని దూషించుటే చిత్రము. పుత్రశోకాతురయగుట నామెకు మతితప్పినేమో లేక యామె మగఁడు తన్నుఁ గొట్టిన బావగారి ముక్కుకోసికిన యిల్లాలివంటిదో.

శ్లో॥ తతఃకోపపరీతాంగీ, పుత్రశోక పరిప్లుతా
జగాద శౌరిం దోషేణ, గాంధారీ వ్యధితేంద్రియా॥
పాండవా ధార్తరాష్ట్రాశ్చ, క్రుద్ధాఃకృష్ణ! పరస్పరమ్
ఉపేక్షితా వినశ్యంత, స్త్వయా కస్మాజ్జనార్దన!
శక్తేన బహుభృత్యేన, విపులే తిష్ఠతాబలే
ఉభయత్రసమర్థేన, శ్రుతవాక్యేన చైవహి॥
ఇచ్ఛతోపేక్షితోనాశః, కురూణాం మధుసూదన
యస్మాత్త్వయా మహాబాహో, ఫలం తస్మాదవాప్నుహి॥
కృ. లీ. సం. ౨. ౪౬౩.

అని గాంధారి కృష్ణుని శపించెను.

కౌరవసభలో నాయన యిచ్చిన యుపన్యాస మద్భుతమైనదని విజ్ఞులందఱు పొగడుచున్నారు. ఆ యుపన్యాసము రాజనీతిజ్ఞులు కార్యనిర్వాహకులు రాయబారులు కంఠస్థము చేయఁదగినది. ఎట్లుపక్రమించెనో యెట్లుపసంహరించెనో చూడుఁడు. కృ. లీ. సం ౨. పుట ౨౮౫). ఇట్టినింద తనకు వచ్చుననియే తలఁచి దానిని బాపుకొనుటకై నిర్వంచముగఁ బ్రవర్తించెదనని శ్రీకృష్ణుఁడు విదురునితోఁ జెప్పెను. అట్లు వర్తించియు నింద తప్పినదిగాదు. తొలుత సామమార్గమున బోధించెను. అది వ్యర్థమగుటచూచి, యంతయు మీరే తీసికొని యైదుగురికి నైదూళ్లయిన నిమ్మనెను. దానికిఁ గౌరవు లంగీకరించినవారు గారు. దుర్యోధనుఁడు వాఁడి సూదిమొనమోపినంత భూమినైన నీయననెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు నేను స్వతంత్రుఁడఁ గానని దొంగమాటలు పలికెను. రాజు తానేకదా. తానిచ్చిన దుర్యోధనుఁ డేమిచేయఁగలఁడు? భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ బాహ్లిక శల్యాదులనేకులు మధ్యస్థులుగానున్నవా రప్పుడు దుర్యోధనుపక్ష మవలం

బించి యుండరుగదా. వారందఱు తొలఁగిన దుష్టచతుష్టయమేమి చేయఁగలదు ? ధృతరాష్ట్రుఁడు తాను స్వతంత్రుఁడఁగాననుట సరిగా దని కృష్ణుఁ డాక్షేపించెఁగదా. ఇప్పుడు కృష్ణుని దూషించిన గాంధారియే ధృతరాష్ట్రునితో నీ వెవ్వరి కేమియిచ్చిన నడ్డమువచ్చువా రెవ్వరని చెప్పెఁగదా. ఈవంశమునకు దుర్యోధనుఁడనువాఁ డెవ్వఁడని విదురుఁ డడిగెఁగదా. ధృతరాష్ట్రుఁడు పెనులోభి. తన కొడుకులు జయింతురను నాశకలవాఁడు. కావున సంధి కుదరకుండఁ జేసెను. కృష్ణునకు లంచమిచ్చి వశపఱుచుకొనఁ దలఁచిన మహానుభావుఁడుకదా ధృతరాష్ట్రుఁడు. సామదానములు వ్యర్థముకాఁగా భేదోపాయ మాలోచించి కృష్ణుఁడు కర్ణునిఁ దొలఁగఁదీయఁజూచెను. ఇఁక మిగిలినది దండోపాయమే కదా ? గాంధారి మోపిన నేరము దూత్యనుఱమునన్నుతోఁ జేసినాఁడని కాదు. అపారబలసంపన్నుఁడు గనుక బలాత్కారముగనైన యుద్ధము లేకుండఁ జేయుట యుపేక్షించినాఁడనియే. యుద్ధము లేకుండఁ జేయుటకు దుర్యోధనవధ తప్ప వేఱుపాయము లేదు. అదియును గృష్ణుఁడు సూచించెఁగదా. ఆపని చేయవర్తు లెవ్వరు ? దానికి ధృతరాష్ట్రుఁ డధికారిగాని కృష్ణుఁడు కాఁడు. కుటుంబకలహములోఁ దాను బ్రవేశించి దుర్యోధను హింసించియుండిన లోక మేమనును ? దుర్యోధనుఁడు కృష్ణునకుఁ జేసిన యపకారమేమి హింసించుటకు ? ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవుల భాగము వారిచ్చితినని చెప్పియుండిన దానికి దుర్యోధనుఁ డడ్డమువచ్చియుండిన యెడల రాజశాసనము మీఱినవాఁడని భీష్మాదులే శాసించియుందురు. అట్టి సందర్భము లేదాయె. కృష్ణుఁడు తాను బలవంతుఁడనని దేశములో నెందు నందఱను శిక్షింపవలయునా ?

రాయబారము పొమ్మని ధర్మరాజు చెప్పినప్పుడే కృష్ణుఁ డిది వ్యర్థకార్యము సంధిపొసఁగదని చెప్పెను. ముందుగ నీ మాట చెప్పుటచేతఁ గృష్ణునకు సంధి యిష్టము లేదని కొందఱందురు. ఇదియును సరికాదు. బుద్ధిలేనివా రూహింపలేరు గాని దూరదృష్టిగల మేధావులు కాలకర్మగతులఁబట్టియు మనుష్యుల స్వభావముఁబట్టియుఁ గాఁగలకా

ర్యములు పుంటుముందుగఁ జెప్పుదురు. ఆమాత్రముచేతనే యిష్టానిష్టములు చెప్పవచ్చునా? సంధి పొసంగదని విదురుఁ డేలచెప్పెను? కావునఁ గృష్ణుఁడు రాయబారమున నిర్వంచనముగ మనుష్యుం డెట్లు వర్తింపవలయునో యట్లు వర్తించెను.

యోగేశ్వరుఁడు.

కృష్ణుఁడు యోగీశ్వరుఁడని యోగేశ్వరుఁడని యోగమాయ నాశ్రయించెనని పెక్కుస్థలములఁ జెప్పఁబడెను.

యోగమనఁగా నేమి?

౧. చిత్తవృత్తినిరోధము. ౨. ఉపాయము.* మొదటిది పాతంజల యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడినది. దీనినే యష్టాంగ యోగమందురు. యమ, నియ మాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణాధ్యాన సమాధు లష్టాంగములు. ఈయోగము పరమోద్దేశము ముక్తియే. ౨. ఉపాయమను నర్థమున యోగశబ్దము కర్మజ్ఞాన భక్త్యాదులకుఁ జేర్పఁబడును. కర్మయోగము జ్ఞానయోగము భక్తియోగ మిత్యాదులు. వీని యుద్దేశము ముక్తియే. ఈయుపాయములు భగవద్గీత యందుఁ జెప్పఁబడినవి. ఈరెంటివలనఁ గలుగు ఫలములందుఁ గించిద్భేదమున్నను రెండును కేవలభిన్నములు గావు. పరస్పరోపకారకములు.

అష్టాంగయోగసిద్ధివలనఁ గలుగు సిద్ధులు పతంజలి యిట్లు పేర్కొని యున్నవాఁడు.

అహింస, సత్యము, అస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము, అపరిగ్రహ మను నివి యమములు. వీనిని సాధించుటచేఁ గలుగు లాభము మాత్రమే యిచట వివరింపఁబడును. ♦

---

* యోగస్సన్నహనే, ధ్యానే, యుక్తౌ, సంగత్యు పాయయోః॥ నా. ర.

♦ అహింసా ప్రతిష్ఠాయాం తత్సన్నిధౌ వైరత్యాగః ౨-౩౫.

సత్య ప్రతిష్ఠాయాం క్రియా ఫలాశ్రయత్వమ్॥ ౨౩-౬.

అస్తేయ ప్రతిష్ఠాయాం సర్వ రత్నోపస్థానమ్ ౨-౩౭.

బ్రహ్మచర్యా ప్రతిష్ఠాయాం వీర్యలాభః ౨-౩౮.

అపరిగ్రహ స్థైర్యే జన్మకథంతా సంబోధః ౨-౩౯.

అహింస దృఢపడిన వానియెదుట సహజవిరోధులైన ముంగిస పాములు, పిల్లియెలుకలు, పులులావులు లోనగునవికూడ విరోధము మాని యన్యోన్యమైత్రిని సంచరించుచుండును.

సత్యము ప్రతిష్ఠితమైనచో నమోఘవాక్కగును. శాపానుగ్రహ సమర్థుండగును. 'సత్యేనలోకాంజయతి' యని వీఁ డన్నిలోకముల జయించును. ఒకనిని స్వర్గమునకు నీవు పొమ్మనినచో వాఁడు స్వర్గమునకుఁ బోక తప్పదు.

అస్తేయము ప్రతిష్ఠితమైన సర్వశ్రేష్ఠ పదార్థములు లభించును.

బ్రహ్మచర్యమువలన వీర్యలాభము అణిమాదిసిద్ధులు లభించును. వీఁడు కృష్ణ భీష్ములవలె జ్ఞానోపదేశము చేయ సమర్థుఁడు,

అపరిగ్రహమువలనఁ ద్రికాలజ్ఞానము కలుగును.

శౌచము, సంతోషము, తపము, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వర ప్రణిధానమును నివి నియమములు.*

శౌచము ప్రతిష్ఠితమైనఁ దన దేహముమీఁద జుగుప్సయు నితరులతోఁగలసి యుండవలయుననిన నసహ్యము తోఁచును. సంతోషమువలన నుత్తమ సుఖలాభము కలుగును. ఈలోకమందలి కామసుఖముల వలనను, స్వర్గలోకమున దివ్యభోగముల వలనను గలుగు సంతోష మీ సంతోషములో నొక కళకును సరిగాదు.

తపస్సువలనఁ గాయేంద్రియసిద్ధియు నశుద్ధిక్షయములు కలుగు. కాయసిద్ధియనఁగా నణిమాదిసిద్ధి. ఇంద్రియసిద్ధియనఁగా దూరశ్రవణము పరచిత్తజ్ఞానము లోనగునవి.

స్వాధ్యాయమువలన నిష్టదేవత ప్రత్యక్షమై కార్యములందుఁ

---

* శౌచాత్ స్వాంగజుగుప్సా పరైరసంసర్గః ౨-౪౦.
సత్త్వశుద్ధి సౌమనస్యైకాగ్రతేంద్రియజయాత్మదర్శనయోగత్వాని ౨-౪౧.
సంతోషా దనుత్తమః సుఖలాభః ౨-౪౨.
కాయేంద్రియ సిద్ధి రశుద్ధి క్షయాత్తపః ౨-౪౩.
స్వాధ్యాయా దిష్టదేవతా సంప్రయోగః ౨-౪౪.
సమాధిసిద్ధి రీశ్వర ప్రణిధానాత్.

దోడుపడును, ఈశ్వర ప్రణిధానమువలన సమాధిసిద్ధి. దీనివలన సర్వేప్సితములు ఫలవంతములగును. దేశాంతర దేహాంతర కాలాంతరములందు జరగునవి తెలియును. అప్పుడు సర్వ మున్నదున్నట్టు గోచరించును.

*పరిణామత్రయముమీఁద సంయమము చేసిన భూతభవిష్యజ్జ్ఞానము. దీనిని బట్టియే నందునకు వసుదేవుఁడు వ్రేపల్లె యందలి వృత్తాంతము చెప్పఁగలిగెను.

శబ్దార్థభావముల మీఁద వేఱువేఱుగ సంయమము చేసిన సమస్త జంతు భాషాజ్ఞానము కలుగును. కైకేయి తండ్రి యిట్టి శక్తి గలవాఁడు.

సంస్కారములు సాక్షాత్కరించిన పూర్వజన్మజ్ఞానము కలుగును.

నా పూర్వజన్మముల జ్ఞానము నాకుఁ గలదు. నీకు లేదని కృష్ణు డర్జునితోఁ జెప్పెనుగదా. దేవకీ వసుదేవు లెవ్వరో కృష్ణుఁడు చెప్పెఁ గదా.

ప్రత్యయముల మీఁద సంయమము చేసిన నితరుల మనస్సులు తెలియును. గోపకన్యకల చిత్తవృత్తి కృష్ణుఁ డెఱుంగుట యీశక్తి వలననే.

దేహరూపముల సంయమము చేసిన యోగి యెంచున నుండినను

---

* పరిణామత్రయసంయమా దతీతానాగత జ్ఞానమ్ ౩-౧౬.

శబ్దార్థప్రత్యయానా మితరేతరా ధ్యాసాత్సంకర స్తత్ప్రవిభాగసంయమాత్ సర్వభూత రుతజ్ఞానమ్ ౩-౧౭.

సంస్కార సాక్షాత్కరణాత్ పూర్వజాతి జ్ఞానమ్ ౩-౧౮.

ప్రత్యయస్య పరచిత్తజ్ఞానమ్ ౩-౧౯.

కాయరూప సంయమాత్తద్గ్రాహ్యశక్తిస్తంభే ప్రకాశా సంయోగే రంతర్ధానమ్ ౩ ౨౧.

మైత్ర్యాదిషు బలాని ౩-౨౪. బలేషు హస్తి బలాని ౩-౨౫.

స్థూలస్వరూప సూక్ష్మాన్వయార్థ తత్త్వసంయమాద్భూతజయః ౩-౪౫.

నిర్మాణ చిత్తాన్యస్మితా మాత్రాత్ ౪-౪.

ప్రవృత్తిభేదే ప్రయోజకంచిత్త మేక మనేకేషామ్ ౪-౫.

గానరాఁడు. ఈశక్తివలననే గోపికలు తన్ను వెదకుసమయమున వారి తోడనుండియుఁ గృష్ణుఁడు వారికిఁ గానరాకుండెను.

మైత్రికరుణా ముదితలపై సంయమముచేసిన జీవకోటినంతయు సుఖపెట్టుట, భూతకోటిబాధ తొలఁగించుట, యందఱ విషయమున ధర్మమున వర్తించుట యనుబలము కలుగును.

ఏనుఁగు బలముమీఁద సంయమముచేసిన నేనుఁగుబలము లభించును. ఇట్టులే దేనియందు సంయమముచేసిన దాని బలము లభించును.

స్థూలస్వరూప సూక్ష్మాన్వయార్థ తత్త్వములమీఁద సంయమము చేసిన భూతజయము కలుగును. ఈశక్తివలననే కృష్ణుఁడు దావాగ్నిని మ్రింగుట, యింద్రుఁడు కురియించిన వర్షమువలన బాధ లేకుండఁజేయుట లోనగునవి చేసెను.

అస్మితామాత్రముచేతనే యనేక మనస్సులు దేహములు సృష్టింపఁబడును. సృష్టింపఁబడిన మనస్సులు భిన్నముగానున్నను అన్నియుఁ బ్రథమమనస్సునకే లోఁపడియుండును. సౌబరి కృష్ణులు పెక్కురూపముల ధరించుట యీ శక్తిచేతనే. రాసమండలమునఁ గర్ణికయందు నడుమనున్న కృష్ణుఁడు ప్రథమమూర్తి యనియుఁ, దక్కిన మూర్తులు సృష్టములనియు నెఱుంగవలయును. ఈశక్తిచేతనే భగవంతుఁడు తన మనస్సువలననే ప్రపంచసృష్టి చేయును.*

దీనివలన యోగసిద్ధు లెట్టికార్యమైనఁ జేయఁగలుగుదురని తెలియనయ్యెను. ఇన్ని శక్తులుగల కృష్ణుఁడు యోగీశ్వరుఁ డగుట

---

*On this says the Purana:— The one Lord becomes many by his power of Lordship. For this reason and because having become many he again becomes one, these are certainly born by the differences of the mind, one fold two-fold, three-fold and manifold. The Yogiswara makes his bodies in this way and unmakes them. By some he enjoys objects of enjoyment and by other performs hard penances. He again draws in the bodies as the sun draws his ray. —VACHASPATI GLOSS.

యేమివింత. ఇన్ని సిద్ధులు మోక్షము నొసంగఁజాలవు. ఇవి సంసార కారణములగుఁ గావున వీనిని ముముక్షువులైన యోగులు పరిగ్రహింపరు. ఇన్ని శక్తులుగల యే యోగీశ్వరుఁడైనను యోగేశ్వరుఁడైన కృష్ణునివలె నేను మీకు ముక్తినిచ్చెదను, మీరు నన్నే పొందుదురు, నాకంటె భిన్నమైనది వేఱులేదు, భూతసృష్టి స్థితి సంహారములకు నేనే కర్త నని యీవిధముగఁ జెప్పఁజాలఁడు. భగవంతునియందు మాత్రమే యీ శక్తి గలదు. కావుననే కృష్ణుఁడు సాక్షాద్భగవంతుఁడు గాని సామాన్య యోగీశ్వరుఁడు కాఁడు.

ఇఁక కృష్ణుఁ డెంతటి కర్మయోగియో చూతము.

మనుష్యులు సుఖదుఃఖము లనుభవించుటకు వారువారు చేసిన పుణ్యకర్మములు పాపకర్మములు కారణము పుణ్యకర్మములు చేసినవారు సుఖమనుభవింతురు. పాపకర్మములు చేసినవారు దుఃఖమనుభవింతురు. పరోపకారము పుణ్యము. పరాపకారము పాపము. కావునఁ బరులకు మేలుచేయఁగోరి కర్మమును జేసినఁ బుణ్యఫలము సుఖము గలుగును. పరులఁ బీడింపఁజేయు కార్యములవలనఁ బాపఫలము దుఃఖము కలుగును. ఈ రెంటియందుఁ గోరిక యనునది సమానము. ఈకోరిక మనోవ్యాపారము. కావున మనస్సే బంధమునకు మోక్షమునకుఁ గారణము. కర్మఫలము కోరికవలనఁ గలుగునపుడు కోరిక యనుదానిని దొలఁగించి కర్మములు చేసినఁ బుణ్యఫలము లేదు పాపఫలము లేదని యనివార్యముగ నేర్పడుచున్నది. కావున విషము కోరికయందున్నది గాని కర్మములందు లేదు. కోరిక విడిచి చేయు పుణ్యకర్మమువలనఁ బుణ్యములేదు. పాప కార్యములవలనఁ బాపము లేదు. ఇంతమేల కోరికలేక చేయుకార్యమునకుఁ గర్మమను పేరేలేదు. కావున నావిధముగఁ గార్యములు చేసియును వాఁడు చేయనివాఁడే. ఇది కర్మయోగ రహస్యము. దీనినే కృష్ణుఁ డర్జునున కుపదేశించెను.*

---

*శ్లో॥ సుఖదుఃఖే సమేకృత్వా, లాభాఽలాభౌ జయాఽజయౌ
తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్వ, నైవంపాప మవాప్స్యసి॥ ౨-౩౮.
యోగస్థః కురుకర్మాణి, సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ,

'సమత్వం యోగఉచ్యతే' యని యుపదేశించిన కృష్ణుఁ డన్ని వేళల సుఖములందును దుఃఖములందును సమచిత్తుఁడై యుండెననుట నిర్వివాదవిషయము. గోపికలతోఁ గ్రీడించినపు డూర్ధ్వరేతస్కుఁడై యుండెనుగాని కామదాసుఁడు గాఁడు. కామదాసుఁడైనచో మరల

సిద్ధ్యసిద్ధ్యోః సమోభూత్వా, సమత్వం యోగ ఉచ్యతే॥ ౨-౪౮.
యస్త్వింద్రియాణి మనసా, నియమ్యారభతేఽర్జున
కర్మేంద్రియైః కర్మయోగ, మసక్తస్సవిశిష్యతే॥ ౩-౭.
తస్మాదసక్తస్సతతం, కార్యం కర్మసమాచర
అసక్తో హ్యాచరన్ కర్మ, పరమాప్నోతి పూరుషః॥ ౩-౧౯.
నమాం కర్మాణి లింపంతి, నమేకర్మ ఫలేస్పృహా
ఇతిమాం యోఽభి జానాతి, కర్మభి ర్నసబధ్యతే॥ ౪-౧౪.
యస్యసర్వే సమారంభాః కామసంకల్పవర్జితాః
జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం. తమాహుఃపండితంబుధాః॥ ౪-౧౯.
త్యక్త్వాకర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః
కర్మణ్యభి ప్రవృత్తోఽపి, నైవకించిత్కరోతిసః॥ ౪-౨౦.
నిరాశీర్యతచిత్తాత్మా, త్యక్తసర్వపరిగ్రహః
శారీరంకేవలంకర్మ, కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్॥ ౪-౨౧.
యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టో, ద్వంద్వాతీతోవిమత్సరః
సమస్సిద్ధావసిద్ధౌచ, కృత్వాపినవిబధ్యతే॥ ౪-౨౨.
గతసంగస్యముక్తస్య, జ్ఞానావస్థితచేతసః
యజ్ఞాయాచరితః కర్మ సమగ్రంప్రవిలీయతే॥ ౪-౨౩.
నైవకించత్కరోమీతి, యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్ర, న్నశ్నన్ గచ్ఛన్ స్వపన్ స్వపన్॥
ప్రలపన్ విసృజన్ గృహ్ణ, న్నున్మిష న్నిమిషన్నపి
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు, వర్తంత ఇతిధారయన్॥ ౫-౯.
బ్రహ్మణ్యాధాయకర్మాణి, సంగంత్యక్త్వా కరోతియః
లిప్యతె న స పాపేన, పద్మపత్రమివాంభసా। ౫-౧౦
కాయేన మనసాబుద్ధ్యా, కేవలైరింద్రియైరపి
యోగినః కర్మకుర్వంతి, సంగంత్యక్త్వాత్మ శుద్ధయే। ౫-౧౧.

ఈ శ్లోకములందుఁ జెప్పఁబడిన కర్మయోగలక్షణము పూర్ణముగ శ్రీకృష్ణుని యందు లక్ష్యముగఁ గాననగు.

బృందావనముఁ జేరియుండును. గోపికల నట్లు గోడాడించి యుండఁడు. కృత్యమగుటచేఁ గంసవధ సలిపెనుగాని ద్వేషబుద్ధినిగాదు. వానికై దుఃఖించుటయే తెలుపుచున్నది. పరీక్షిత్తును బ్రతికింపఁజేసిన ప్రమాణము చూడుఁడు. బృందావనమందుఁ బొంగినవాఁడు కాఁడు. ప్రవాసమందుఁ గ్రుంగినవాఁడు కాఁడు. ఇంతయేల? యాదవవంశము తన కన్నులప్రోల నిర్మూలమగుచుండఁ గంటఁ దడిపెట్టినవాఁడు కాఁడు కదా. మనస్సునందైన విచారపడినవాఁడు కాఁడుకదా. ఇంతకంటెను గర్మయోగి వేఱెవ్వఁ డుండఁగలఁడు? ఇట్టి జితేంద్రియుఁడు, నిస్సంగుఁడు, సమబుద్ధి యెందఱు స్త్రీలతో భోగించిననేమి, యెన్ని యక్షౌహిణులు వధించిననేమి? లోకోత్తర సౌందర్యముగల యందఱు స్త్రీలు లభించినప్పుడు వారితోఁ గలసిమెలసి తాఁకి ముద్దిడి కౌఁగిలించి యింతచేసియు నూర్ధ్వరేతస్కుఁడై యుండినవాఁడు యోగీశ్వరుఁడు గాకుండిన వేఱొకరుఁ డెవ్వఁడు? నపుంసకుఁడా?

కంసవధానంతరము రాజ్యలక్ష్మి తన్ను వరించియుండ నుగ్రసేనాది యాదవులందఱు సింహాసనమధిరోహింపఁ బ్రార్థింప నొల్లననినవాఁడు యోగీశ్వరుఁడు కాకుండిన నన్యుఁ డెవ్వఁడు?

కంసవధానంతరము మరల బృందావనమునకుఁ దోడుకొనిపోవ వెంటవచ్చిన నందాదుల వాత్సల్యమును, చెలిమికాండ్రగు గోపాలుర చెలిమియును, నన్నిటికిబలిష్ఠమైన ప్రాణప్రియులైన గోపికల స్నేహశృంఖలములనన్నిటిని లక్ష్యముచేయక బృందావనమునకుఁ బోనొల్లని వానికంటె యోగీశ్వరుఁ డెవ్వఁడు? తమ్ములు కొడుకులు మనుమలు బంధువులు నిశ్శేషముగఁ దన కన్నులప్రోల నొకరినొకరు వధించుచుండ బొమ్మలనాడించు సూత్రధారునివలె వేడుకచూచుచుండినవానికంటె యోగీశ్వరుఁ డెవ్వఁడు? తన ప్రియురాలిని జిన్నవయస్సుదానిని రుక్మిణిని దుర్వాసుఁడు రథమునకుఁ గట్టితోలుచుఁ జబుకుతో మోఁదినపుడు కోపింపనివానికంటె యోగీశ్వరుఁ డెవ్వఁడు? వీనివలనఁ గామక్రోధములఁ బూర్ణముగఁ గృష్ణుఁడు జయించెనని రూఢిపడెనుగదా.

ఇంతటివాఁడు యోగీశ్వరుఁడేగాక యోగేశ్వరుఁడని చెప్పినఁదప్పేమి? మఱి యొప్పేయగు.

దేశికుఁడు.

శ్రీకృష్ణభగవానుడు లోకమున కేమి యుపదేశించెనో చూతము. ఈయన యుపదేశమంతయుఁ గృష్ణార్జున సంవాదమను భగవద్గీతయందును, గృష్ణోద్ధవ సంవాదమనెడు నుద్ధవగీతయందును గానగు. సూతలీలయందు భగవద్గీత, యోగాచార్యలీలయందు నుద్ధవగీతలును గాననగు. భగవద్గీతయందు ముక్తిసాధనములు ౧ కర్మయోగము, ౨. జ్ఞానయోగము, ౩. భక్తియోగము, ౪. అవతారరహస్యజ్ఞానము, ౫. పురుషోత్తమత్త్వజ్ఞానము, ౬. ప్రపత్తి. యీ యాఱును మోక్షసాధనములని పేర్కొనఁబడెను. ఇందుఁగొందఱు కర్మయోగమునే ప్రశంసించిరి. కొందఱు జ్ఞానమొక్కటే మోక్షసాధనమనిరి. కొందఱు కర్మజ్ఞానభక్తులు మూఁడును స్వతంత్రమోక్షసాధనములనిరి. కొందఱు భక్తియొక్కఁటె మోక్షమనిరి. ఈమూఁడును దుష్కరములు గావునఁ బ్రపత్తియొక్కటే మోక్షసాధనమనిరి. ఈ విషయమున నొక్కొక్కదానినిగుఱించి భగవంతుఁడేమిచెప్పెనో సప్రమాణముగ వివరించి యావల నభ్యాసకునకు నెది యవలంబనీయమో యది తెలుపఁబడెను. శ్రీకృష్ణలీలామృతము వాదగ్రంథముగాదు. వాదులతోడఁ బనిలేదు. వాస్తవముగ నాసక్తి గలిగిన మోక్షకామి యేవిధముగ వర్తించినచో సత్యముగ ముక్తిగలుగునని చెప్పఁబడెనో యది యభ్యసించు నెట్లో యది తెలుపఁబడెను.

కర్మయోగము.

కౌరవులకుఁ బాండవులకు ఘోరయుద్ధము ప్రాప్తించినపుడు కృష్ణుని సారథిగాఁగల యర్జునుఁడు కేల విల్లుగొని బాణముల సంధించి తొలిబలి యెవరిని దీసికొందునా యని యాలోచనరాఁగాఁ గృష్ణా! నే నెవరితోడ యుద్ధము చేయవలయునో చక్కఁ జూడవలసి యున్నది. కావున రథమును రెండుసేనలనడుమ నిలుపుమని కోరెను. కృష్ణుఁడు నట్లగావించె. సింహము లేనుఁగుమీఁదికి లంఘించునుగాని

క్షుద్రమృగముల వంకఁబోవు కావునఁ దనకు సమాను లెవ్వరాయని యర్జునుఁడు పాఱఁజూచెను. చూడఁగాఁ దన్ను సాఁకిపెంచి పెద్దచేసి తనక్షేమముగోరు తనతాత భీష్ముఁడు నట్టివారేయగు బాహ్లికాదులు విద్యాగురువులు ద్రోణకృపులు, గురుపుత్రుఁ డశ్వత్థామ పెద్దతండ్రి కొడుకులు నూరుగురు వారి కుమారులు వీరుగాక బావలు మఱఁదులు లోనగు బంధువులందఱు గానవచ్చిరి. అట్టివారే తన బంధువులు తనకై ప్రాణములిచ్చుటకుఁ దనపక్షమున వచ్చినిలిచి యుండుటయుఁ జూచెను. చూడఁగానే యాహా యేమి ఘోరకార్యమునకుఁ దలపెట్టితిని. అశాశ్వత రాజ్యసంపదకై యిన్ని యక్షౌహిణుల సేనలు సమస్త బంధువులతో హతముచేయవలయునా యిందఱఁజంపి నేనేమి రామరాజ్య మేలవలయునని నిర్వేదము జనింప నేను యుద్ధముచేయనని కృష్ణునితోఁజెప్పి విల్లునమ్ములు రథముమీఁదఁ బడవైచి యూరక కూర్చుండెను. శ్రీకృష్ణభగవానులు పెక్కుకారణములు చెప్పఁగా విని యర్జునుఁడు మరల యుద్ధముచేసెను. ఈయుపదేశ వాక్యములకే భగవద్గీతయని పేరు. ఈ యుపదేశఫలమును బట్టి చూచిన సమష్టి మీఁదఁ బాపకార్యమైనను బుణ్యకార్యమైనను మనుష్యుఁడు స్వధర్మము నిర్వహింపవలసినట్టే యేర్పడుచున్నది. అనఁగాఁ దా నేవర్ణముం దేయాశ్రమమందున్నాఁడో యావర్ణాశ్రమధర్మ మవశ్య కర్తవ్యమని యేర్పడుచున్నదిగాని సన్న్యాసియై పొమ్మని యేర్పడదు. ఇంతకు సన్న్యాసము డెబ్బదియైదు సంవత్సరముల వయస్సు వచ్చినపిమ్మటి వృత్తాంతము. అప్పటికిఁగాని వైరాగ్యము స్థిరపడదు. నిజమైన విరక్తియు సంపూర్ణముగ నింద్రియజయ మీకాలమున దుర్లభము కావున నవి యిప్పుడు నిషేధింపఁబడియె. సమష్టిమీఁదనేగాక వ్యష్టిమీఁదఁ జూచినను సాంఖ్యయోగ మనఁబడు రెండవ యధ్యాయమున "తస్మాద్యుధ్యస్వభారత (౨-౧౮). తస్మాదుత్తిష్ఠకౌంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః" (౨-౩౭) అనియును, గర్మయోగమును బోధించు మూఁడవ యధ్యాయమున "యుధ్యస్వవిగతజ్వర" (3-30) యనియు, జ్ఞానయోగమును బోధించు నాల్గవ యధ్యాయంబున "కురుకర్మైవతస్మా

త్త్వం పూర్వైః పూర్వతరం కృతమ్" (౪-౧౫) అనియు, విశ్వరూప ప్రదర్శనవేళ ౧౧-వ యధ్యాయమందు "జిత్వా శత్రూన్ భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధమ్" "యుధ్యస్వ జేతాసిరణే సపత్నాన్" (౧౧-౩౩-౩౪) అనియు నిట్టి వాక్యములే కానవచ్చుచున్నవి. అంతియకాక కర్మ మును వదలుట యసాధ్యమనికూడ భగవంతుఁడు చెప్పెను.

శ్లో॥ నియతం కురుకర్మ త్వం, కర్మజ్యాయో హ్యకర్మణః
శరీరయాత్రాపిచ తే, నప్రసిద్ధ్యేదకర్మణః॥ ౩-౮.
సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతే ర్జ్ఞానవానపి
ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి॥ ౩-౩౩.
నహికశ్చిత్ క్షణమపి, జాతుతిష్ఠత్యకర్మకృత్
కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజైర్గుణైః॥ ౩-౫.
నహి దేహ భృతా శక్యం, త్యక్తుం కర్మాణ్య శేషతః ౧౮-౧౧.
స్వభావజేన కౌంతేయ, నిబద్ధస్స్వేనకర్మణా
కర్తుం నేచ్ఛసి యన్మోహాత్, కరిష్యస్యవశోఽపి తత్॥ ౧౮-౬౦.

ఇది సత్యమే కదా. తెప్పలు వ్రాల్పక యుండఁగలమా? మనస్సు వ్యాపారము నిలుపఁగలమా? ఆఁకలి కాకుండ నిలుపఁగలమా? గుండెలు కొట్టుకొనకుండ నిలుపఁగలమా? నెత్తురు పాఱకుండ నిలుపఁగలమా? నడవక కూర్చుండక యుండగలమా? గాలిని బీల్పక యుండఁగలమా? తెప్పవ్రాల్చినపు డాదెబ్బకు నెన్నో జీవజంతువులు చచ్చునఁట. కుంభకర్ణుని ముక్కులోనికి వానరులవలె మనము శ్వాసము పీల్చినపు డెన్నిజీవజంతువులు మనలోనికిఁ బోవుచున్నవో? కాఁబట్టి కర్మము చేయకుండుట సాధ్యము కాదు. మన ముండవలయు ననుకొనినఁ బ్రకృతి యుండనీయదు. ప్రకృతి నతిక్రమించుశక్తి దేహికి లేదు.

2. వెలుపల నేపనియుఁ జేయనట్లు నలువురికిఁ గానిపించుచు మనస్సులో విషయచింత చేయువాఁడు మిథ్యాచారుఁడు. మూఢుడు.

శ్లో॥ కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య, య ఆస్తే మనసాస్మరన్
ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా, మిథ్యాచారస్సఉచ్యతే॥

3. కర్మములు వదలినవాఁడు సోమరియగునుగాని జ్ఞానిగాఁడు.

శ్లో॥ నకర్మణా మనారంభా, న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే
నచసన్న్యసనాదేవ, సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి॥ 3-౪.

4. ఏవిధమునఁ జూచినను గర్మము చేయవలసినది విధి. అది తప్పదనియు జ్ఞాననిష్ఠకంటెఁ గర్మయోగమే శ్రేష్ఠమనియు భగవంతుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ స్వధర్మమపిచావేక్ష్య, నవికంపితుమర్హసి॥ ౨-3౧.
మా తే సంగో ఽస్త్వకర్మణి॥ ౨-౪౭.
నియతం కురు కర్మత్వం, కర్మజ్యాయోహ్యకర్మణః॥ 3-౮.
ఏవంజ్ఞాత్వాకృతంకర్మ పూర్వైరపి ముముక్షుభిః
కురుకర్మైవతస్మాత్త్వం, పూర్వైః పూర్వతరంకృతమ్ ౪-౧౫.
సన్న్యాసః కర్మయోగశ్చ, నిశ్శ్రేయసకరావుభౌ
తయోస్తు కర్మసన్న్యాసాత్, కర్మయోగోవిశిష్యతే॥ ౫-౨.

5. జ్ఞాననిష్ఠ కష్టసాధ్యమని యభిప్రాయము.

శ్లో॥ సన్న్యాసస్తు మహాబాహో, దుఃఖమాప్తుమయోగతః
యోగయుక్తో మునిర్బ్రహ్మ, నచిరేణాధిగచ్ఛతి॥ ౫-౬.

6. జ్ఞాననిష్ఠకంటెఁ గర్మనిష్ఠ హీనముకాదు.

శ్లో॥ సన్న్యాసః కర్మయోగశ్చ నిశ్శ్రేయసకరావుభౌ। ౨-౫.
సాంఖ్యయోగౌ పృథగ్బాలాః ప్రవదంతి నపండితాః
ఏకమప్యాస్థితస్సమ్య, గుభయోర్విందతేఫలం॥ ౫-౪.
యత్సాంఖ్యైః ప్రాప్యతేస్థానం, తద్యోగైరపిగమ్యతే
ఏకంసాంఖ్యంచ యోగంచ, యఃపశ్యతిసపశ్యతి ౫-౫.

7. స్వధర్మము దోషయుక్తమైనను వదలరాదు.

శ్లో॥ శ్రేయాన్ స్వధర్మోవిగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్
స్వధర్మేనిధనంశ్రేయః పరధర్మో భయావహః॥ 3-3౫.
శ్రేయాన్ స్వధర్మోవిగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్
స్వభావనియతంకర్మ, కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్॥ ౧౮-౪౭.

స్వే స్వే కర్మణ్యభిరత, స్సంసిద్ధిం లభతే నరః
స్వకర్మనిరతస్సిద్ధిం, యథావిందతి తచ్ఛృణు॥ ౧౮-౪౫॥

ఇట్లన్ని వర్ణాశ్రమములవారికిఁ గర్మము విధిగ భగవంతుఁడు బోధించెను. అర్జునునకుఁ గలిగిన సంకటదశ ప్రతిమనుష్యునకు నే జన్మమందో యే వయస్సునందో యేకాలమందో యేసందర్భమందో దారపుత్ర వియోగములు ధననష్టి యాధివ్యాధులు మొదలగువాని మూలముననో యతఃకరణశుద్ధిగలవాఁడు శ్రీవృత్తిఁ బరాధీనుఁడై సంచరించుచు బలాత్కారంబుగనో యుదరభీతినో యసత్యము లాడ వలసి వచ్చినపుడో యెప్పుడో యొకసారి రాక తప్పదు. కురుక్షేత్రమే సంసారము. నరుఁడే జీవుఁడు. రథమే దేహ. కృష్ణుడే యంతర్యామియై హృదయగుహాయందు జీవునితో డనుండు నీశ్వరుఁడు. అర్జునుని నెదిరించిన పదునొకొం డక్షౌహిణులే యేకాద శేంద్రియములు. ఇంద్రియజయము కార్యము, ఇది సంసారమందుండి చేయవలయునా? విడిచిపోయి చేయవలయునా? ఏది కర్తవ్యమునది విచార్యము. సంసారమునుండి నిగ్రహింపవలసినదనియే భగవంతుని యుపదేశము. ఆయన యనుష్ఠించి మార్గదర్శియై బోధించునదియు నదియే. సంసారమునందుండియే కార్యములు చేయుచుఁ బాపముల పాలుగాక యింద్రియముల జయించి కడతేఱు టెట్లని ప్రశ్న. దానికి భగవంతుఁడు చెప్పిన యుపాయము.

నీవర్ణమునకు నాశ్రమమునకు ధర్మములని చెప్పఁబడిన కర్మములు చేయుము. అవి పుణ్యకర్మములా పాపకర్మములాయని విచారించు నధికారము నీకు లేదు. స్వధర్మము చేయవలసివచ్చినపుడు జంకక చేయవలసినదే విధి. కర్మమందే నీ కధికారము. నీవు చేయునట్టి కార్యములవలనఁ గలుగు ఫలము మంచిదిగాని చెడ్డదిగాని నీవు కోరరాదు. నీవు చేయవలసివచ్చిన కార్యమువలన లాభముగలదా నష్టిగలదా యనియు నీ వాలోచింపరాదు. ఆ కార్యమువలన లాభమువచ్చినఁ బొంగరాదు, నష్టివచ్చినఁ గ్రుంగరాదు. ఈ కార్యము చేసినవాఁడను నేనను నహంకర్తృత్వాభిమానము కారాదు. తత్త్వము విచా

రించినపు డీ దురభిమానమునకుఁ గారణమే లేదు. ప్రేరకుఁడీశ్వరుఁడు. కర్తయు నాయనయే. సాధనము దేహము. ఇఁకె నీవు చేసిన దేమి? నీ చేతికత్తియో కలమో యొక కార్యము చేసినపు డా కార్యము చేసినది నీవా? ఆ కలము కత్తియా? మనము నిమిత్తమాత్రము. కావున ద్వంద్వములందన్నిట సమచిత్తుఁడై ఫలముఁ దానాశింపక సర్వము భగవదర్పణము చేయుచుండిన వీనిని బుణ్యమంటదు పాపమంటదు. పుణ్యపాపములు రెండును బంధకములే. ఈ విధముగఁ బ్రవర్తించినఁ గ్రొత్తగా సంపాదించుకొను బంధము లుండవు. యజ్ఞదానతపములు ముందు చెప్పినవిధమునఁ జేయుచుండినఁ బూర్వజన్మసంచితమంతయుఁ దొలఁగి మనస్సు నిర్మలమై పరభక్తి యుదయించును. ఈ వాక్యములకుఁ బ్రమాణములఁ గోరువారు. భ-గీ ౨ అ. ౩౮,౪౭,౪౮, ౩ అ ౧౯, ౨౦ ౨౧,౨౫,౩౦ ౪ అ. ౧౯,౨౦ ౨౨,౨౩,౩౭. ౫ అ. ౮,౯,౧౦, ౧౧,౧౨,౧౩,౧౪. ౯ అ. ౨౭, ౨౮. ౧౮ అ. ౫,౬,౧౧,౧౨,౫౬, ౫౭. చూడనగు. జ్ఞానులైన జనకాదు లీవిధముగఁ గర్మనిష్ఠులై తరించిన వారే. మీఁదఁ జెప్పినప్రకారము ఫలకాంక్షలేక సమబుద్ధికర్మము చేయుటకే కర్మయోగమని పేరు. జ్ఞానముతోడైవచ్చిన రానీ రాకుండినఁ బోనీ యని కర్మయోగి తలంచునుగాని దాని సాహాయ్యమునకై ప్రయత్నింపఁడు గాని భక్తినిమాత్ర మపేక్షింపఁజాలఁడు. భక్తిలేని కర్మజ్ఞానములు వ్యర్థములు. జీవములేని దేహములు. భక్తిగలవాఁడయ్యుఁ గర్మములకై యెక్కువ పాటుపడువాఁడు గావునఁ గర్మయోగి యనఁబడును. కేవల కర్మయోగమువలన జ్ఞానసహాయము లేనిదే యాత్మావలోకనమగును. కేవలాత్మావలోకన తత్పరునకుఁ గైవల్య ప్రాప్తిగలదు. వీనికి మరల జన్మములేదుగాని భగవదనుభవానందము లేదు. దేవాలయములోనికిఁ బోయి ప్రాకారములోపల నెందో యొకమూల నొంటరిగఁ దనలోఁ దా నానందించుచుండుటవంటిది కైవల్యము. ఇందు భగవద్దర్శన లాభము లేదు.

కర్మములు చేయఁగాఁ బ్రతిబంధకములు తొలఁగి యావలఁ బరభక్తి యుదయించునని మీఁదఁ జెప్పఁబడియే. అటని భక్తికిఁ గర్మయో

గము కారణము కాఁజాలదు. యత్కించిద్జ్ఞానభక్తి జనించుటవలననే భగవత్ప్రీతిగఁ గర్మములు చేయు బుద్ధిపుట్టును. మఱియొకచోట వ్రాసినట్టు నిర్వేదాంతమున భక్తి జనించు. అది మొదట సకామకర్మమునకు నావల నిష్కామకర్మమునకుఁ గారణమగు. కావున భక్తియే కర్మయోగమునకు బీజము. తరువాత నివిరెండు పరస్పరోపకారకములగు కర్మయోగి యేపనిచేసినను నిలిచినను కూర్చుండినను భుజించినను వ్రానినను నన్నిసమయంబులఁ జేసెడి పనియంతయుఁ గృష్ణార్పణమస్తని యనుచుండవలయునుగదా. ఈవిధముగ వేమాఱు భగవన్నామము స్మరించుటచేఁ గార్యములందు భగవంతునిఁ బూజించుటచే భక్తి వృద్ధియగు. భక్తి వృద్ధియగుకొలఁది కర్మము లెక్కువ శ్రద్ధాభక్తులతోఁ జేయును. ఇట్లు వెన్నలచేత రాతి రాతిచేత వెన్నలవలె రెండును నొకదానినొకటి యుపకరించును. పలుమాఱు దేనిని స్మరించెదమో దానియందుఁ దగులము వృద్ధియగునుగదా. ఈ కారణముచే నారద శాండిల్యమహర్షులు కర్మయోగమును గౌణభక్తి యనిరి.

జ్ఞానయోగము

ఇఁక జ్ఞానయోగ మెట్టిదో చూతము. దీనినిగుఱించి వ్రాయుటయందు మిక్కిలి యసంతుష్టియుఁ బరితాపము గలుగుచున్నది. దీని మహిమయు నభ్యాసవిధంబును వ్రాయఁబూనిన నొక గ్రంథమగుచు. గ్రంథవిస్తరభీతిని, నప్రస్తుతమనియు నాకార్యమునుండి విరమింపవలసి వచ్చెను. భక్తికంటెను జ్ఞానము తక్కువయని యిందం దందు వ్రాయుటచే జ్ఞానవాదులు వీఁడజ్ఞానియని తలంపవచ్చును గాని 'యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్యమనసాసహ' యనునది జ్ఞానయోగికే లభ్యమని యెఱుఁగఁ దగినంతమాత్ర మభ్యాసము వీనికిని గలదు. పరితాపమునకదే కారణము. జ్ఞానయోగి శాస్త్రజ్ఞుఁడుగను సూక్ష్మాగ్రబుద్ధిగ నుండవలయుననుట సత్యము. మనశాస్త్రములటుండ నాంగ్లభాషలోఁ బ్రకటింపఁబడిన ప్రకృతివిషయకశాస్త్రములలోఁ జెప్పఁబడిన విషయములు లక్ష్యములుగను నుపనిషద్వాక్యములు లక్షణములుగఁ దీసికొని సమన్వయింపఁ బూనినపుడు భగవ

తన్సృష్టి వైచిత్రియు భగవన్మహిమ జ్ఞానము మనస్సును స్తంభింపఁ జేయును. లత గుల్మభూయిష్ఠమైన యరణ్యమున సంచారము చేయు వాఁడు నిశితఖడ్గమును గేలఁగొని యడ్డమువచ్చినవానినెల్ల నసహాయుఁడై నఱకివైచుచు నెట్లు మార్గమేర్పఱుచుకొనిపోవునో యట్టులే జ్ఞానాభ్యాసియుఁ దీక్ష్ణబుద్ధిచే గార్యకారణ యుక్తులచే సందేహముల ఛేదించుకొనుచుఁ బోవుచుండవలయును. వీని కష్టమెట్టిదో యితరులూహింపనైనఁ జాలరు. కావుననే యీ కష్టమార్గమునఁ దఱచు నడచువారుండరు. "బహూనాం జన్మనామంతే జ్ఞానవాన్ మాంప్రపద్యతే" యని భగవంతుఁడే చెప్పెనుగదా. కావున నా ప్రయాసము విడిచి వాడుక ప్రకారము వ్రాయఁబడుచున్నది.

కర్మమనఁగా బని. భక్తియనగా సేవ. ఈ రెండు సాధించుటయందుఁ గాలు సేతులు తోడుపడును. జ్ఞానమనఁగా నెఱుక. ఇది కేవలము తలచేయు కార్యమేగాని కాలు సేతులు సహాయముతోఁ జేయునదిగాదు. కావుననే జ్ఞానయోగులకుఁ దల పెద్దదై యుండవలయు. భక్తులకు హృదయము పెద్దదై ప్రేమరస పూరితమైయుండవలయు. దేనిని దెలిసికొనుట జ్ఞానము? దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరము భగవంతుఁడే యిట్లు సెలవిచ్చెను.

శ్లో॥ జ్ఞేయంయత్త త్ప్రవక్ష్యామి, యజ్జ్ఞాత్వాఽమృత మశ్నుతే
అనాది మత్పరంబ్రహ్మ, నసత్తన్నాస దుచ్యతే॥ ౧౩,౧౨.
సర్వతః పాణిపాదం త, త్సర్వతోఽక్షి శిరోముఖమ్
సర్వతః శ్రుతిమల్లోకే, సర్వమావృత్యతిష్ఠతి
సర్వేంద్రియ గుణాభాసం, సర్వేంద్రియ వివర్జితమ్
అసక్తం సర్వభృచ్చైవ, నిర్గుణం గుణభోక్తృచ।
బహిరంతశ్చ భూతానా, మచరం చర మేవచ
సూక్ష్మత్వాత్తద విజ్ఞేయం, దూరస్థం చాంతికేచతత్
అవిభక్తంచ భూతేషు, విభక్త మివచ స్థితమ్
భూతభర్తృచ తజ్జ్ఞేయం, గ్రసిష్ణు ప్రభవిష్ణుచ॥

జ్యోతిషామపి తజ్జ్యోతి, స్తమసః పరముచ్యతే
జ్ఞానంజ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం, హృదిసర్వస్య నిష్ఠితమ్॥ ౧౩, ౧౭.

ఈ తెలియవలసినదానికి నన్ని చోటులఁ గాళ్లు. అన్నిచోటులఁ జేతులు. అన్ని చోటులఁ గన్నులు. ముఖములు, తలలు, చెవులు, నంతట వ్యాపించి యున్నవఁట. ఇది యుండునది కాదఁట. లేనిది కాదఁట. దీని కింద్రియములు లేవఁట. ఇంద్రియములు చేయుకార్యములఁ జేయునఁట. ఒకదాని నంటియుండదఁట. అన్నిటిని భరించునఁట. గుణములు లేనిదఁట. గుణముల ననుభవించునఁట. మిక్కిలి సూక్ష్మము గావునఁ దెలియరానిదఁట. దూరమునం దున్నదఁట. దాపున నున్నదఁట. భాగములు లేవఁట. ఉన్నట్లు కానవచ్చునఁట. కాంతిగల పదార్థముల కదియే కాంతి నొసఁగునఁట. కంటిరిగదా యీ విష్ణుదుఃకథ. ఇట్టి దానిని దెలిసికోవలె. అనఁగా మాటల కర్థము గాదు. ఇట్టిదానిని గనులారఁ జూడవలయు. ఇది యెంతటి కష్టకార్యమో యాలోచింపుఁడు. కష్టమేగాక యుపాయములు మెండు. సాధకుఁ డెంతెంత సాధించునో యంతంత దానిగుణమును బొందుచుండు వాఁడగును. ఆ వెలుతురు పూర్ణముగఁ జూచునప్పటి కా వెలుతురులో లీనమైపోవును. దానిగుణ మొక్కటొక్కటిగా సంపాదించుచుఁ దుద కన్ని గుణములురాఁగా నదే తానైపోవును. ఇదియే యద్వైతుల యద్వైతసిద్ధియందురు. పిల్లవాండ్రు సన్నని యుల్లిపొరవంటి రబ్బరు తిత్తుల నూఁదఁగా నూఁదఁగా నది పెద్దదై పెద్దదై తుదకుఁ బగిలిపోయి లోపలిగాలి వెలుపలిగాలిలోఁ గలసిపోవును. అట్టిదే యిదియని స్థూలముగఁ జెప్పవచ్చును. ఇం దానందానుభవము లేదు. ఇది సరియైన జ్ఞానముగాదు.

(కొంద ఱీ శ్లోకములు ప్రత్యగాత్మలక్షణమని యనాదిమత్ + పరమ్మని విభజించి పరమాత్మపరముగ నన్వయించిరి.)

ఇట్టి దానిని సాధించు నుపాయముల భగవంతుఁడే ౧౩-వ యధ్యాయము ౭ మొదలు ౧౧ వఱకుఁగల శ్లోకములలో సెలవిచ్చెను. అందుఁ దక్కినవానితోఁడ 'మయిచానన్య యోగేన భక్తిరవ్యభిచారిణీ'

(కృ లీ.౨-పం.౪౦౪ పం ౧౨-౧౩)అనియేకాంతభక్తియుఁజెప్పఁబడెను. భక్తిసాహాయ్యము లేకుండిన జ్ఞానము శోభిల్లదనినారదులు చెప్పిరిగదా. ఈ జ్ఞానమార్గమునఁ బ్రవేశించుటకును దొలుత గౌణభక్తియే కారణము. కావున దీనికి నాద్యంతముల భక్తి కావలసియున్నది. ఇందును జ్ఞానభక్తులు పరస్పరోపకారములు. ఈ కారణములచే నారదశాండిల్యులు జ్ఞానమును భక్త్యంగముగా సాధనములలోఁ జేర్చిరి. శాండిల్య భక్తిమీమాంస చూచునది?

భక్తియోగము.

భక్తియోగ ప్రాశస్త్యము దాని నభ్యాసము చేయువిధము ఫల ప్రాప్తి భగవంతుఁడు ౧౨-వ యధ్యాయములో సెలవిచ్చెను. నిర్గుణోపాసనము మేలా? సగుణోపాసనము మేలా? యని యర్జునుఁడు ప్రశ్నింప నిర్గుణోపాసనము సాపాయము కష్టైకసాధ్యమనియు సగుణోపాసనమె సుసాధము సత్యఫలము గావున దేహధారుల కిదియే మేలనియు భగవంతుఁడు బోధించెను. తరువాత దాని నభ్యసించు విధానము బోధించెను. ఈ యోగ మిందు విపులముగఁ జర్చితము గావున నిచట వివరింపఁబడలేదు.

౧౨-వ యధ్యాయమునఁ గాక ౬ అ, ౪౭; ౭ అ, ౨౦, ౨౧, ౨౨; ౯ అ, ౧౨, ౧౩, ౨౨, ౨౩, ౨౪, ౨౯, ౩౦, ౩౧, ౩౨; ౩౩, ౩౪; ౧౦ అ, ౭, ౮, ౯, ౧౦, ౧౧; ౧౧ అ, ౫౩, ౫౪, ౫౫, ౧౩ అ. ౧౧, ౧౯, శ్లోకములను జూడుఁడు కృష్ణలీలయందా యా యధ్యాయములలో నాయాసంఖ్యక్రింద దాని యర్థము గానవగు.

"జ్ఞానయోగమువలనఁ బ్రకృతి వియుక్తాత్మస్వరూపమును బొంది యర్చిరాదిమార్గమునఁ బరమపదమునకుఁబోయి యందొకమూల పతి వియుక్త పత్నిన్యాయమున భగవదనుభవము లేని స్వాత్మానుభవము మాత్రము గలిగియుండుట కైవల్యమనఁబడును. అది యీ ప్రకృతి మండలమందే యొకచో స్వాత్మానుభవమని కొందఱిమతము. జీవుఁడు భక్తి ప్రపత్తులచే సంసారమువదలి యర్చిరాదిమార్గమునఁబోయి నిత్య విభూతికిని లీలావిభూతికిని నడుమనున్న విరజానదిలో స్నాతుఁడై దివ్య

శరీరము నొంది నిత్యవిభూతిం జేరి యందుఁగల నిత్యముక్తులతోడ నీశ్వరస్వరూపానుభవము సేయుచు సర్వకైంకర్యము లాచరించుచుఁ బునరావృత్తి లేని నిరతిశయానంద మనుభవించుచుండును. ఇదియె మోక్షము." అని యొకరు ఫలభేదముఁగూర్చి వ్రాసిరి.

రాజయోగము.

దీనిని భగవంతుఁడు కర్మయోగముగాఁగ వచించెను. ఇది యీ కాలమున విపులముగఁ జర్చింపఁదగిన విషయము. ఈ యోగాభ్యాసమువలన నల్పకాలములోనే కొన్ని శక్తులు గలుగును. యమనియమములు పాటింపక ప్రాణాయామముతోఁ బ్రారంభించి కొన్ని శక్తులు సంపాదించుకొని కొందఱు వానిని దుష్టవిషయంబుల వినియోగించుట వలనఁ దమకెంత కీడుకలుగనున్నదో వారాలోచింపక వాని మూలమున నితరులకుఁ గీడుచేయుచున్నారు. కొందఱట్టి శక్తులు లేకయు యోగమువలన నట్టి శక్తులు గలుగునను జనవిశ్వాసమునుబట్టి లోకులను మోసగించుచున్నారు. కొందఱు వానిని జీవనాధారము చేసికొనుచున్నారు. కొందఱు పుణ్యజనులు స్త్రీలకు యోగము నేర్పెదమని సంయోగము నేర్పుచున్నారు. వీరిని జూచిన దేహము వణఁకుచున్నది. ఇట్టి మోసగాండ్రవలన నెందఱు చెడుచున్నారో తెలియదు. రాజయోగమును దుర్వినియోగపఱిచినవారే మయ శంబర మారీచాది రాక్షసులు, సద్వినియోగపఱిచినవారే దేవతలు. ఈవిద్యయందు దేవతలకంటె రాక్షసులే బలవత్తరులు. ఈ యోగముల గుఱించి భగవద్గీత ౬-వ యధ్యాయమున ౩౨ శ్లోకములవఱకును నుద్ధవగీత యందును గొంత చెప్పఁబడినది. ఇదియు భక్తికి నంగమే.

ప్రపత్తి.

భక్తియోగము తక్కినవానికంటె సుకరమని పేరేగాని యదియు సుకరముగాదు. తైలధారావదవచ్ఛిన్నముగ ననఁగా నూనెధార త్రెంపులులేక పడునట్లు గంగాప్రవాహము సముద్రమునకు నిలువక పాఱునట్లు దినమునకు ౨౪ గంట లనఁగా ౧౪౪౦ నిమిషములు విడువక మఱపులేక భగవంతుని స్మరించుచుండవలయును. అచింతనతప్పు

వేఱుచింత యేదియు మనస్సునకు రారాదు. ఈవిధముగ భక్తిచే యుట సుకరమా! కావునఁ బరమదయాళుండగు భగవంతుఁడు దాని కంటె సులభమైన ప్రపత్తిమార్గ ముపదేశించెను. దీనికి నధికార నియతి లేదు. దేశకాలవిచారము లేదు. సంసారమున నిజమైన నిర్వేదము జనించి తాను సంసారసముద్రమునందు మునిఁగియున్నాఁడ ననియు, దానిని దరింపఁ జా నశక్తుఁడననియుఁ బరతంత్రుఁడననియు నీ యాపద తన యత్నంబుచేఁ దొలఁగఁద్రోయ సాధ్యపడునది కాద నియుఁ దలఁచి దీనిఁ దొలఁగఁజేయ శక్తుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు స్వతంత్రుఁడు ప్రభువు సౌశీల్యాది సద్గుణశాలియు నగు రక్షకుఁడు భగవంతుఁ డొక్కఁడే సర్వదా సన్నిహితుఁడై యున్నాఁడనియు దృఢముగ నచం చలమతి నమ్మి నిజయోగక్షేమభారం బాయనపై వైచి యాయననే స్మరించుచు శాస్త్రవిహిత కృత్యంబుల మాత్ర మాచరించువారలెల్ల దీనిక నధికారులు.

శ్లో॥ అనన్యసాధ్యేస్వాభీష్టే, మహావిశ్వాసపూర్వకమ్
తదేకోపాయతాయాచ్ఞా, ప్రపత్తి శ్శరణాగతిః॥

"శరణాగతి కఠ, ముండక, శ్వేతాశ్వతం, నారాయణోపనిష త్తులలోను భగవద్గీతలలో ౭ అ. ౧౪ శ్లో; ౮ అ. ౨౧-౨౨; ౯ అ. ౧౫-౨౨-౩౪; ౧౩ అ. ౧౮; ౧౫ అ. ౪; ౧౮ అ. ౬౧-౬౨-౬౫-౬౬-౭౩ శ్లోకములలో నుపాదింపఁబడినది. అనాద్యజ్ఞానమగు మాయను దాఁటుటకును, భగవదనుగ్రహ సంపాదనమునకును, ప్రపత్తి ముఖ్యకారణమని భగవంతులును, శంకర రామానుజాచార్యు లును నొక్కి నుడివిరి. సర్వశాస్త్రములయొక్క పరమరహస్యము ఈశ్వర శరణాగతియే యనియు నాకారణములచేతనే భగవంతుఁడు తమ గీతాశాస్త్రమును శరణాగతియందే పరిసమాప్తిఁ జేసిరనియు మధుసూదనసరస్వతులు చరమశ్లోక టీకలో వ్రాసిరి" బ్ర. శ్రీ. వావిలాల వేంకటశివావధానులవారి బ్రహ్మసూత్రసారము పుట ౫౫.

ఇట్లు సర్వమత సమ్మతంబైన యీ ప్రపత్తినిగుఱించి జ్ఞాన వృద్ధుల సూక్తు లించుక యిందు సంగ్రహింపఁబడుచున్నవి.

"ప్రపత్తి యనఁగాఁ జక్కని జ్ఞానము. ఈజ్ఞాన మెట్టిదన,

శ్లో॥ అనాత్మన్యాత్మ బుద్ధిర్యా, అస్వేస్వమితి యామతిః
సంసార విషవృక్షస్య బీజమేత ద్ద్విధాస్థితమ్॥

ఈ సంసారమను విషవృక్షమునకు విత్తనమున రెండు పిచ్చెలు గలవు. అందొకటి తానుగానట్టి దేహము తానని తలంచుట. ఇదియే యహంకారము. రెండవది తనవికాని పెండ్లాము బిడ్డలు గృహములు పశువులు క్షేత్రములు తనవియని తలంచుట. ఇదియే మమకారము. ఈ రెండొప్పులు గలసిన విత్తనమునుండియే సంసార విషవృక్షము పుట్టెను. సంసారము క్షయింపఁజేయవలయుననిన నీ విత్తమును, దీని లోనుండి పాఱిన వేళ్లను గామ క్రోధ లోభ మోహాదులను నెండఁగట్టి క్షయింపఁజేయవలయు. ఇట్లొండించుటయేకాక తన్ను రక్షింప సమయమువేచి కాచియుండు భగవంతుని కుతూహలమునకు స్వవ్యాపారంబుల మరగి నిడివలకుఁ గలిగించుచుండు భంగమును నిఁకఁ గలిగింపక యుండవలయునను నీ జ్ఞానమే ప్రపత్తి. భగవంతుఁడు మనల రక్షింపవలయుననిన మన మడ్డమా? ఏల రక్షింపరాదు? ఎవరు వలదనిరని సందేహింతురేమో. తనంతటఁ దానే జీవకోటిని గడతేర్పఁ బూనినచో సర్వసముఁడగు భగవంతుఁడు సమస్త జీవకోటి కొకక్షణంబుననే ముక్తి యియ్యవలసివచ్చును. ఇది యాయన లీలావిభూతి సంకల్పమునకు విరోధము. సంసారప్రవాహము నింకింపరాదు. కావున నీలీల జరుగుటకై యొకసారి యెవఁడైన నిండు మనస్సుతో స్వామీ నీవాఁడను. వేఱుదిక్కు లేనివాఁడను. రక్షింపుమని ప్రార్థించినది మొదలు వాఁడు ముక్తుఁడగుమార్గము కల్పించును. *శంకరాచార్యులవారు చెప్పినట్లు లగ్నిహోత్రుఁడు తన్నుఁ జేరవచ్చిన వారి చలినే కదా పోఁగొట్టును. కాఁబట్టి "భగవత్ప్రవృత్తి విరోధిస్వ ప్రవృత్తి నివృత్తిః ప్రపత్తిః" భగవత్ప్రవర్తనమునకు విరోధముగఁ దాను బ్రవర్తింపకుండుటే ప్రపత్తి యనఁబడును. శరణాగతి, శరణవరణము, భర

---

*శ్లో॥ సర్వజ్ఞోఽపిహి లక్ష్మీశ, స్వదాకారుణి కోఽపిసన్
సంసారతంత్రవాహిత్వా, ద్రక్షాపేక్షాం ప్రతీక్షతే॥

అను సూక్తి ననుసంధించునది.

సమర్పణము, న్యాసము, సాధ్యభక్తి, నమస్సను నవి ప్రపత్తికిఁ బర్యాయ నామములు.

చలికి వణఁకెడువారందఱు నెండలోనికిఁ బోవ నెట్లు లక్ష్యులో యట్లులే సంసారతప్తులందఱు భగవత్కృప కర్హులు. ఇదియే భగవదభిప్రాయమని,

శ్లో॥ మాంహిపార్థవ్య పాశ్రిత్య, యేఽపిస్యుః పాపయోనయః
స్త్రియోవైశ్యాస్తథాశూద్రా, స్తేఽపియాంతిపరాంగతిమ్ గీ-౩౨
సమోఽహం సర్వభూతేషు, నమే ద్వేష్యోస్తి నప్రియః॥ గీ-౨౯
అపిచే త్సుదురాచారో, భజతే మా మనన్యభాక్
సాధురేవ స మంతవ్యః, సమ్యగ్వ్యవ హితోహిసః॥ గీ-౩౦

యను గీతావాక్యములే ఘోషించుచున్నవి. కావుననే "శ్రీమన్నృసింహ, వరాహ, శ్రీరామకృష్ణావతారంబుల నాల్గింటను భగవంతుఁడు

శ్లో॥ సత్యం బ్రవీమి మనుజాః, స్వయమూర్ధ్వబాహు
ర్యోమాం ముకుంద నరసింహ జనార్దనేతి
జీవన్ జపత్యనుదినం మరణే ఋణీవ,
పాషాణకాష్ఠ సదృశాయ దదామి ముక్తిమ్॥

మనుజులారా! స్వయముగ నేను చేయెత్తి సత్యము పలికెద. జీవించియుండు సమయంబున నెవ్వఁడు ప్రతిదినము ముకుందా! నరసింహా! జనార్దనా! యని నన్నుఁ బలుమాఱు పిలుచుచుండునో, (నాదు నామము జపించునో) యట్టివాఁడు నిర్యాణసమయమునఁ బాషాణమువలెను, కాష్ఠమువలెను, స్మృతిలేకుండినను, నప్పుగొనిన వాఁడు మరల నప్పుచెల్లించునవిధముగ వానికి ముక్తినిచ్చెదను." అని యుండుటచే,

శ్లో॥ యంయంవాపి స్మరన్ భావం, త్యజత్యం త్యే కళేబరమ్
తంతమేవైతి కౌంతేయ! సదాసద్భావభావితః॥ గీ. ౮-౬.

యనునట్టి యంతిమస్మరణ నిర్బంధము ప్రపన్నవిషయము కాదని యెఱుంగునది. మఱియు,

శ్లో॥ స్థితేమనసి సుస్వస్థే, శరీరేసతి యోనరః
ధాతుసామ్యే స్థితేస్మర్తా, విశ్వరూపంచ మామజమ్ ।
తతస్తం మ్రియమాణంతు, కాష్ఠపాషాణ సన్నిభమ్
అహం స్మరామి మద్భక్తం, నయామి పరమాంగతిమ్॥

చంచలమగు మనంబు కుదిరికతో నిలిచి, శరీరము స్వస్థమై, వాత పిత్త శ్లేష్మధాతువులు సమంబులయి యున్నసమయమున నెవ్వఁడయిన నెపుడయిన నొక్క పర్యాయము విశ్వరూపుఁడగుటఁ జేసి యంతటను, నజుఁడనగుటచేత నెప్పుడును సన్నిహితుఁడగు నన్ను స్మరించునో యంతనే నదియే వ్యాజంబుగఁ గైకొని కాష్ఠపాషాణములవలె నిర్యాణకాలంబున స్మృతితప్పియున్న వానినైనను నాభక్తుని నేనే స్మరించి పరమపదంబు నొందించెద.

ఇచ్చట ధాతుసామ్యము మొదలగువానిఁ జెప్పుటచేఁ బ్రతిబంధక బహులంబగు శరీర కారాగృహమున మిణుకు చుండు వాఁడేల స్మరింపనోపుననియు, దానివలన సకృత్స్మరణంబె చాలుననియుఁ బ్రతిబంధకంబు లతి ప్రబలంబులనియు, నట్టివాఁడు స్మరించుటయనఁగ నత్యాదరణీయకంబనియు, నింతకధికము కోరుతచె నిత్య విభూతి మార్గమే ఖిలమగుననియు, స్మరణమునకుఁ గాలదేశాది నియమము లేదనియు, నతఁడు నిర్యాణక్లేశముచే స్మృతిహీనుఁడయి యుండిన నాకు నయితము స్మృతితప్పెనా యనియు, నతఁడు స్మరింపకున్న నేను స్మరించుట కతఁడు నాయందు భక్తుఁడగుటయె కారణంబనియు, నితఁడు చేసిన యత్న మల్పమగుట ఫలబాహుళ్య విఘాతకంబు కాఁ జేరదనియు భావము సిద్ధించుచున్నది. ఇచట "అహం స్మరామి మద్భక్తం నయామి పరమాంగతి"మ్మన్నచో నాదుభక్తుని నేనస్మరింతు. లేకున్న నేను బరమగతిఁ జెందకపోదునుగాక యని శపథరూపంబుగ భావమును రసోక్తియు సంప్రదాయసిద్ధము."జీవర్జపత్యాను దిన"మ్మను నదియు నిందు మార్పఁబడియె. "సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతిచ యాచతే, అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతమ్మమ' (ఒక్క పర్యాయమై ప్రపన్నుఁడై నేను నీవాఁడనని యాచించువానికి సమస్త

జంతువులనుండియు భయములేనటులు చేసెదను. ఇదియె నాదు వ్రతంబు.) ఇందుఁ బ్రపత్తిస్వరూపము భగవదనుకూలత్వ సంకల్ప రూపంబనియు యాచ్ఞాగర్భంబనియుఁ దెలియుచున్నది. సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణంవ్రజ, అహంత్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్ష యిష్యామి మాశుచః'' (ఇంతకాలముగ నివియె మోక్షసాధనంబు లని నీవు తలఁచియుండిన వానిని సపరికరంబులుగ సవాసనంబుగ వదలి నిన్ను రక్షించుటకుఁ బరిపూర్ణ హేతువులగు స్వామిత్వ శరణ్య త్వాదిగుణములు కలిగియున్న నన్నొకనిచే శరణంబని నిశ్చయించు కొనుము. నిన్ను రక్షించుట కితరోపాయ సహాయం బపేక్షింపని సిద్ధోపాయంబగు నేను నన్నొకనినె నమ్మియున్న నిన్నుఁ బుణ్య పాప రూపంబులయి నీవు నన్నుఁ జెందుటకు విరోధులగు నెల్ల వాని నుండియు వదలించెదను. (శోకింపకుము) ఇతరంబులందెల్ల మోక్ష సాధనంబు లనుభ్రమమువదలి సౌలభ్య, స్వామిత్వ, సౌశీల్యాది కల్యాణ గుణగణ నిలయమైన సర్వేశ్వరుఁడే యుపాయంబు. ఇతరము లగు కొఱగాముల నింతవఱకు నమ్మి యీ పెన్నిధింగోలు పోయితిమే యను ఖేదముతో భగవంతుఁడె యాపన్నరక్షకుఁడని తలఁచుటయె ప్రపత్తియని యిందులోని పూర్వార్ధము చేతన కృత్యమును సర్వ జ్ఞుఁడై సర్వస్వామియై రక్షణశక్తుఁడైన సర్వేశ్వరుఁడు సకల ప్రతిబం ధక నివృత్తి కలిగించునని యుత్తరార్ధ మీశ్వరకృత్యంబును దెలియఁ జేయుచున్నది. కాఁగా స్వాతంత్ర్యాభిమానంబున నింతకాలము తన్ను వదలించుకొనుటకుఁ జేసిన యత్నంబులెల్ల బంధహేతువు లనియుఁ, బరతంత్రునకు స్వరూపప్రాప్తంబగు పరతంత్రత్వాధ్యవ సాయంబొండె కావలసినదనియు నదియుండిన సొమ్మునకలవాఁడు సొమ్మును రక్షించుచున్నాఁడనియుఁ బ్రపత్తి రహస్య మేర్పడుచున్నది.''

ఈ పై విషయమంతయు శ్రీమదద్దంకి తిరుమలసమయోద్దండకోలా హల లక్ష్మీనృసింహకుమార తాతాచార్యకవిభూషణ స్వాములవారిచేఁ బ్రణీతంబైన శ్రీపరమార్థప్రకాశమునుండి గ్రహింపఁబడియె. సర్వ ధర్మాన్ పరిత్యజ్య యనుటచే ధర్మకర్మములెల్ల స్వరూపముతో నే

వదలుమని యర్థముగాదు. అవి యాజ్ఞారూపకములు గావునఁ గైంకర్యబుద్ధిఁ గర్తవ్యంబులే. ఫలము భగవదర్పితము గావలయు.

భక్తికి భక్తియేఫలము గావున సాధనముకాదు రోగము నివర్తించిన పిమ్మట నౌషధసేవ మానినట్లు లిష్టార్థము సిద్ధింపఁగా మానుకొనునట్టిది సాధనమనఁబడును. భక్తుఁడు ముక్తుఁడై స్వామి సన్నిధానమందుండినను "కృతాంజలిపుటా హృష్టాః నమ ఇత్యేవవాదిన" యన్నట్లు తన దాస్యమును వదలఁడు. అట్లులే ప్రపత్తియు సాధనము గాదు, ప్రపత్తియనఁగా నహంకార మమకారములు వదలుకొనుటయే యని మీఁద వివరింపఁబడియెఁ గదా.

ఈ ప్రపత్తి యాఱువిధములు.

శ్లో॥ ఆనుకూల్యస్య సంకల్పః ప్రాతికూలస్య వర్జనమ్
రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో, గో ప్తృత్వ వరణంతథా
ఆత్మనిక్షేప కార్పణ్యే, షడ్విధా శరణాగతిః॥

అనుకూలుఁడుగ నుందునని సంకల్పించుట, ప్రతికూలభావము వదలుకొనుట, రక్షకుఁడు రక్షించునని దృఢమైన విశ్వాసము, రక్షింపఁగోరుట, తన యాత్మభరమంతయు నీశ్వరునందే యర్పించుట, దీనతఁ జూపుట యను నీ యాఱువిధంబులు గలదియే శరణాగతి.* ఈ భరన్యాసము త్రికరణశుద్ధిగఁ జేయవలయు. మనోవాక్కాయ వ్యాపారంబులు పరస్పరము విరోధింపరాదు. ఇట్టివాఁడీ జన్మమునందే నిస్సంశయముగ ముక్తుఁడే.

శరణాగతియే పరమగతిగా నెంచుకొనువారిలోఁ బెక్కురయందు నిది యిప్పుడు లౌకికాచారమాత్రముగఁ బరిణమించియున్నది. గ్రంథములం దిది కొనియాడఁబడినది పూర్వులీప్రకారము చేసిరి. కావున మనము చేయుదమనియు మనము చేయకున్న నితరులు తమ్ము హీనముగఁ జూతురే యను నభిప్రాయముతోను ప్రపత్తి కర్మమును

---

*ఈప్రపత్తి శైవులకు సమ్మతమే. "ఆత్మైన భారఇతితంత్వయి యోనిదత్తే సోఁగానికాని కలయత్వలసః ప్రపత్తేః" కానే తనకు భారమని తన భారము నీయందువైచు సోమరియగు నధికారి ప్రపత్తి యంగంబులలో దేనిని జూడఁగలఁడు.

గొందఱు జరపుచు ధన్యులమైతిమని సంతసించుచున్నారు. వీరియందు నిర్వేదముగాని సంసారమున వైరస్యముగాని కానరాదు. వీరియందు స్నానమునకు సంధ్యకుఁ బూర్వాంగములు కాఫీనీళ్లు తేయాకునీళ్లు ద్రావుట, యే కన్నెకసుమాలమైన నెవనిచేతనైన వేళావేళలు, భోజ్యాభోజ్యము లనువిచారములేక తినుట, కామక్రోధములను గామినీ కాంచనాసక్తిని వదలకుండుట ప్రకటము. యోగక్షేమం వహామ్యహమ్మను వాక్యమునందు విశ్వాసములేక తమ రక్షాభారము రక్షిష్యతీతి విశ్వాసము నెలజీతములొసఁగు నే మాలమాదిగలయందో యుంచి శ్వవృత్త్యాది నిషిద్ధవృత్తుల మరగి వర్ణాశ్రమధర్మంబు లెట్టివో మఱచియు 'నిర్భయోనిర్భరోస్మి' యనుచున్నారు. చిత్రము! చిత్రము!!

వీరిస్థితి శోచనీయమైనను సంప్రదాయము చెడక కాపాడుచున్నారుగదా యని సంతోషింపవలసియున్నది. అసాధ్య విహిత కృత్యములు మానిన మానుదురుగాక ఆపద్ధర్మంబులందును నిషిద్ధంబులని శాస్త్రంబుల వచించు కార్యములైన మానకుండుట యసహ్యాపచారముగాదా. వేదసూక్తికి విరోధముకాదా. శ్రీకృష్ణలీలామృతంబున గోపికా ద్రౌపదీ రుక్మిణ్యాదులందు నీ ప్రపత్తి గాన నగు. లోకవిడంబనార్థము గాక వాస్తవబుద్ధి శరణాగతులైన వారి నేకాక తత్సంబంధులనుగూడ భగవంతుఁడు రక్షించును. ఈవిషయము మఱియొకచోఁ గొంచెము వ్రాయఁబడియున్నది.

అధికారమునుబట్టి ప్రపన్నులు మూఁడువిధములు. సంసారమున స్వానుభవబలమువలనఁ దీవ్ర నిర్వేదము విరక్తిజనించి యనన్య భక్తిగలవారై తమ్మొఁదామే భగవంతున కర్పించి నిజరక్షాభారము భగవంతునియందువైచి నిశ్చింతులై యుండువారు. ఇట్టివారి ప్రపత్తికి స్వనిష్ఠయని పేరు. గ్రంథములు చదువుటచే సంసారదోషముల నెఱిఁగి రక్షకుఁడు భగవంతుఁడుతప్ప వేఱొకఁడు లేఁడనియు స్వతంత్రించి ముక్తిసాధించుట యసాధ్యమనియు నెఱిఁగి స్వామీ! నీవే గతియని తన రక్షణభారమును భగవంతునిపై వైచుట. దీనికి నుక్తి

నిష్ఠయని పేరు. ఈ రెండువిధములఁ బ్రపత్తిచేయుటకు శక్తిజ్ఞానము
లేనివా రాచార్యనిష్ఠయను మార్గ మవలంబింతురు. ఇందు శిష్యు
నకుఁగా నాచార్యుఁడు ప్రపత్తి సేయును. ఇం దాచార్యుఁడు నారదుఁడు
కృష్ణుఁడు చెప్పిన యోగ్యతగల సాధువై యుండవలయు. కాదేని
గ్రుడ్డివాని నమ్మిపోయిన గ్రుడ్డివానివలె నిరువురు చెడుదురు.

అవతారరహస్య జ్ఞానము వేఱొండు వ్యాసంబునను బురుషో
త్తమజ్ఞానము గీత. ౧౫-వ యధ్యాయంబునను గననగు.

భగవంతుఁ డుపదేశించిన విషయములలో వారివారి యధి
కార మనుసరించి నిష్కల్మషము నిర్వంచనము నగు బుద్ధితో నేదేని
గ్రహించి లోకులు కృతార్థు లగుదురు గాక.

—♦ గోకులలీలా ప్రశంస. ♦—

హేయగుణరహితుండును ననంతకల్యాణ గుణసహితుండును
నగు భగవంతుఁడు జగత్సృష్ట్యాదికార్యము లొనర్చుట జీవులపట్లఁ
గల యపారకరుణాతిరేకంబున నె కాని స్వార్థపరత్వంబునఁగాదు. ఉబు
సుపోకకునుగాదు. అపహతపాప్మండు విజరుఁడు విమృత్యుఁడు విశో
కుఁడు క్షుత్పిపాసారహితుఁడు సత్యకాముఁడు సత్యసంకల్పుఁడు నగు
జీవుఁ డనాదికాలంబునఁ దనకుఁగల కించిత్స్వాతంత్ర్యంబును దుర్వి
నియోగపఱిచి యనాదికర్మప్రవాహప్రవృత్తము, భగవత్స్వరూప
తిరోధానకరము, విపరీతజ్ఞానజనకము, స్వవిషయభోగ్యబుద్ధిజనకము,
గుణమయము దైవము నగు ప్రకృతికి వశుఁడై వేశ్యాలంపటుండై తల్లి
దండ్రులవిడిచి తిరుగు దుర్విటునివలె ఘోరసంసారపారావారంబున
మునుఁగుచుఁ దేలుచు మునుఁగుచునుండఁ గరుణావరుణాలయుఁడైన
భగవంతుఁ డాజీవుల నుద్ధరింపఁగోరి యితరవిధముల భేదింపరాని తన
మాయ యనువలకు వాఁడియైన కరవాలంబగు నిజసేవ నొనర్చుకొఱ
కుఁ గరణకళేబరంబు లొసంగుచు, నాత్మరక్షార్థంబొసఁగఁబడిన కత్తిచే
స్వశిరంబు ఛేదించుకొనుమూఢులవలె వానిని దుర్వినియోగపఱిచి
ప్రకృతిసేవయందే వానిని వినియోగించుచు మఱిమఱి సంసారపంకం
బున దిగఁబడుచుండ "అజాయమానో బహుధా విజాయతే" య

న్నట్లు లాయా తరుణముల నాయా జాతులయందు నానావిధముల నవతరించి వారికి బోధించుచుఁ దనమాటఁబట్టి వర్తించువారిని రక్షించుచు నట్టివారిని బాధించువారల శిక్షించుచునుండుఁగదా.

వాస్తవ మారయ భగవంతుఁడు రక్షాకంకణముఁ గట్టుకొన్నవాఁడుగాని శిక్షాదీక్షవహించినవాఁడు కాఁడు. భగవంతునిప్రేమ సూర్యరశ్మి వంటిది. సూర్యుఁడు నిష్పక్షపాతముగ సమానముగ భూమియందంతటను దన వెలుఁగును బ్రసరింపఁజేయును. ఆ వెలుఁగును గ్రహించు జంతువులు వృక్షములులోనైనవిచక్కఁగా నభివృద్ధిగాంచు. వెలుఁగును గ్రహింపక నీడలోనుండునవి క్రమముగ క్షీణించి నశించు. అంతియగాని వీనిక్షయము సూర్యకృత్యముగాదు. అగ్నిజ్వాలలో నుండి యెగిరిపోయినమిణుఁగు రగ్నినాశ్రయించియే యుండిన దాని ప్రకాశము వేఁడిమి పోఁగొట్టుకొనకయుండును. జ్వాలనువిడిచి దూరమేగిన బూదిదయైపోవును. అట్లులే భగవదంశమైన జీవుఁడు భగవంతునాశ్రయించియుండిన స్వశక్తులకు లోపములేక సుఖపడును. ఆయనను విడిచి మఱచిపోయెనా దుఃఖభోజి యగును.

గోకులంబునఁ గృష్ణుఁడు కావించిన దంతియకాని వేఱొండొద్దియులేదు వాసుదేవుఁడే పరవాసుదేవుఁడు. ఈయన తమస్సునకుఁ బరుఁడు. (తమసః పరిస్తాత్) తమస్సు చీఁకటి నలుపుగదా. దానిని దాఁటి యీ ప్రపంచమునకు వచ్చుటే నల్లని యమునానదిని దాఁటి గోకులమునకు వచ్చుట (కృష్ణార్జునులు మృతవిప్రశిశువును దెచ్చుటకై పోయిన మార్గమును స్మరింపుఁడు) ఈతమ స్సితరుల కభేద్యమైనను భగవత్కటాక్షపాత్రునకు సుభేదమని వసుదేవుఁడు యమునానదిని దాఁటుటవలనఁ దెలియనగు. గోకులమే ప్రపంచము, జీవకోటియే పశుసముదాయము. వీనిరక్షణమే గోపాలకత్వము. 'యే యథా మాం ప్రపద్యంతే' యన్నట్లు లేయేజీవి తన్ను నేయేవిధముగ భజించునో తా నాయాజీవిని నాయా విధముగ భజించును. దేవకికి జనించినప్పుడు వారికిఁ దోఁచినమూర్తికి గోకులంబునఁ గానవచ్చిన మూర్తికి నెంత

భేదమిూ పరవాసుదేవునకు నవతారమూర్తియైన వాసుదేవునకు నంతియభేదము. ఐశ్వర్య పరత్వాదుల లోపములేదు.

గోకులలీల* సర్వ మిూతత్త్వమునే బోధించును.

గోకులమే ప్రపంచమని మిూఁదఁ జెప్పఁబడెను. ప్రపంచమునఁ గర్మవశులై పుట్టినవారి నాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికము లనుతాప త్రయములు ప్రారబ్ధత్రయకారణమున బాధింపక మానవు. ఈబాధ సాధువులకు నసాధువులకు సమానమైనను భగవత్కటాక్షమువలన సాధువుల నివి బాధింపఁజాలవు.

యశోదానందులు గోపికలు పూర్వజన్మంబుల భగవద్భక్తిఁ గోరి జనించినవారనియు గోవులు ఋషుల యంశమునఁ బుట్టెననియు భాగవతము చెప్పుచున్నది. వీరివృత్తి యడవుల మేఁతమేసి యన్యుల కెన్నఁడు నెగ్గుసేయక విహరించు పశువులమేపి వానివలన లభించిన పాలు పెరుఁగు నెయ్యి యమ్మి దానితో హాయిగ జీవించుట కావున

---

*గోకులలీల యన బృందావనమందలి చర్యలను గ్రహింపనగు బృంద యనునది రాధకును, దులసికిని పేరు. రాధ యనఁగా సర్వకాల సర్వావస్థల భగవంతుని విశేషముగ నారాధించునది యని యర్థము. అనఁగా నత్యంతభక్తురాలు. వీరుండు నట్టి వనమే బృందావనము. కావున బృందావనము భక్తులస్థానమగుటఁ బుణ్యక్షేత్రము. బృందమనఁగా సమూహము. జీవసమూహము. అవనమనఁగా రక్షణము సంతోషము. కావున బృందావనమనఁగా జీవకోటిని రక్షించుట రక్షించునది యని యర్థము. ప్రేపల్లెవిడిచి కృష్ణుఁడు బృందావనమునకు గోపాలుర పోవునట్లు చేయుట తరింపఁగోరు జీవులు పుణ్యక్షేత్రముల వసింపవలయునని తెలుపుటకే. 'యావచ్ఛరీరపాత మత్రైవ శ్రీరంగేసుఖమాస్వ' యని కలదుకదా. బృందావనము స్త్రీలక్షేత్రము గదా. కావుననే కాఁబోలు నిందుఁ బురుషులకంటె స్త్రీలే యెక్కువ భక్తిగలవారుగా నున్నారు. ఇది స్త్రీ క్షేత్రమగుట జూడఁ బురుషు లెట్టివారైన నగుదురు గాక. సాధువులు పుణ్యస్త్రీలుండుచోట వసింపవలయునుగాని పుణ్యస్త్రీలుండుచోట వసింపరాదని యేర్పడుచున్నది. భిక్షంబుపెట్టరే పుణ్యసతులన్నట్లు సాధ్వులు సాధువులకింత భిక్షమయిన నిడుదురు. అసాధుస్త్రీలు విప్రనారాయణు నట్లు దుష్కార్యములకు లోపఱుతురు.

వీరు సాధుకోటిలోనివారే. కావుననే వీరికిఁ గలిగిన తాపములనెల్లఁ బాపుట భగవంతునకు విధి యయ్యెను.

అధ్యాత్మమనఁగా మనస్సునకుఁ గలుగువేదన. ఆధిదైవికము దేవతాదులవలనఁ గలుగునది. ఆధిభౌతికము పంచభూతములవలనను మృగాదులవలనను గలుగునది. పూతన, శకటాసురుఁడు, ప్రలంబాసురుఁడు, తృణావర్తుఁడు, కాళియుఁడు, వత్సాసురుఁడు, బకాసురుఁడు, అఘాసురుఁడు, ధేనుకాసురుఁడు, దావాగ్ని, సుదర్శనుఁడు, వృషభాసురుఁడు, ఇంద్రుఁడు, బ్రహ్మ, శంఖచూడుఁడు వీరివలనఁ గలిగిన బాధలు తాపత్రయములోఁ జేరినవే కదా. వీనివలన గోగోపాలుర రక్షించి 'నమేభక్తః ప్రణశ్యతి, నహికల్యాణ కృత్కశ్చిత్ దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి' నాభక్తులు నశింపరు. శుభకార్యములు చేయువారు దుర్గతి పాలుకారను స్వనియమము భగవంతుఁ డెల్లు సార్థకపఱిచెనో కంటిరిగదా. కావునఁ దాపత్రయ వ్యాధికి హరిపాదాశ్రయమే దివ్యౌషధము.

ధర్మసంస్థాపనము వివరించుటకు ముందు బృందావనవాసుల యందేయధర్మములు నెలవుకొని యుండెనో చూతము. త్రేతయనఁగా నగ్నిత్రయము. "దక్షిణాగ్ని ర్గార్హపత్యాహవ నీయావాత్రయోగ్నయ అగ్నిత్రయ మిదం త్రేతా" యని నామలింగానుశాసనము. త్రేతా యుగములో నగ్నులలో హోమము చేయుట విశేష వ్యాప్తియం దుండినది. కావుననే దీనికిఁ ద్రేతాయుగమని పేరు. అగ్నికార్యములు విశేషముగ నుండుటచే దీని నాగ్నేయి యందురు. 'త్రేతాగ్నేయీ' యని త్రికాండశేషము. ఈకాలమున ముఖ్యాతిక ధర్మము నడపుచు యజ్ఞములు భగవత్కైంకర్యబుద్ధితో భగవదర్పణముగఁ జేయఁబడు చుండెను.

కృష్ణావతారము ద్వాపరయుగాంతమున ద్వాపరమనఁగా సందేహము. ధర్మము రెండుపాదములే నడచుటచే నిశ్చల నిశ్చయ బుద్ధిచెడినది. ధర్మవిచారమున సందేహములు మెండైనవి. యజ్ఞాదులం దర్చితుఁ డింద్రాది దేవతాంతర్గతుఁడగు భగవంతుఁడను బుద్ధిఁ బోలఁగి

యింద్రాదులనే యర్చించుచుండిరి. ఇది సరిగాదని శ్రీకృష్ణుఁడు భగవద్గీతయందు నిరాకరించి యున్నవాఁడు.

శ్లో॥ యామిమాం పుష్పితాంవాచం, ప్రవద న్త్యవిపశ్చితః
వేదవాదరతాః పార్థ, నాన్యదస్తీతి వాదినః॥ ౨-౪౨.
కామాత్మానః స్వర్గపరా, జన్మకర్మ ఫలప్రదామ్
క్రియావిశేష బహుళాం, భోగైశ్వర్య గతింప్రతి॥
భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం, తయాప హృతచేతసామ్
వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిః, సమాధౌ నవిధీయతే॥ ౨-౪౪.
త్రైగుణ్య విషయావేదాః నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున॥ ౨-౪౫.
(కృ. లీ. సం-౩. పుట-౫౮.)

ఫలాపేక్షలేక భగవత్కైంకర్యబుద్ధి యజ్ఞములఁజేయక ధనధాన్యాది లాభములఁగోరి యజ్ఞముచేయుపద్ధతి నిట్లీసడించి యిట్లు చేయుటవలన శ్రేయస్సులేదని

శ్లో॥ త్రైవిద్యా మాం సోమపాః పూతపాపా
యజ్ఞైరిష్ట్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయంతే॥
తే పుణ్యమాసాద్య సురేంద్రలోక
మశ్నంతి దివ్యాన్ దివిదేవభోగాన్॥
తే తంభుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం
క్షీణేపుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి॥
ఏవం త్రయీధర్మమను ప్రపన్నా
గతాగతం కామకామా లభంతే॥ ౯-౨౦-౨౧.
(కృ. లీ. సం-౨. ౩౮౬-౩౮౭.)

కామైస్తై స్తైర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యంతే న్యదేవతాః
తంతంనియమ మాస్థాయ ప్రకృత్యానియతాస్స్వయా॥౭-౨౦.
యోయో యాంయాం తనుంభక్త శ్శ్రద్ధయార్చితు మిచ్ఛతి
తస్యతస్యా చలాంశ్రద్ధాం, తామేవ విదధామ్యహమ్॥
సతయాశ్రద్ధ యాయుక్త, స్త సారాధన మీహతే
లభతేచ తతఃకామాన్, మయైవ విహితాన్హితాన్॥

అంతవత్తు ఫలం తేషాం, తద్భవత్యల్ప మేధసాం
దేవాన్ దేవయజోయాంతి, మద్భక్తా యాంతిమామపి॥ ౭-౨౩.
ఆబ్రహ్మ భవనాల్లోకాః పునరావర్తి నోర్జున!
మాముపేత్యతు కౌంతేయ! పునర్జన్మ నవిద్యతే॥ ౮-౧౬.
(కృ. లీ. సం.-౨. పుట-౩౩౩.)

ఈ వాక్యములు వేదములనే నిందించునవి కావు. వేదంబులు ముముక్షువులకు నైహిక భోగేచ్ఛులకుఁగూడ సేవ్యంబులు వారివారి చిత్తవృత్తి ననుసరించి యుపయోగింప వచ్చును. నిండు తటాకము లోని జలమును గొందఱు దప్పిదీరఁ ద్రావి సుఖింతురు. కొందఱు వానిలో గుడ్డలుదుకుదురు. కొందరు పాదప్రక్షాళనముఁ గావింతురు. ఆ విధముగానే వేదములును గావున నందుఁ జెప్పఁబడిన కర్మము లైహిక సుఖవాంఛ చేఁ జేయరాదని శ్రీకృష్ణుని మతము.

శ్లో॥ యావానర్థ ఉదపానే సర్వతః సంప్లుతోదకే
తావాన్సర్వేషు వేదేషు, బ్రాహ్మణస్య విజానతః॥ ౨-౪౬.
(కృ. లీ. సం.-౨. పు-౩౩౩.)

కృష్ణుఁడు నిషేధించినది కామ్య సంకల్పమును గాని కర్మమును గాదు.

శ్లో॥ యజ్ఞదాన తపఃకర్మ, నత్యాజ్యం కార్యమేవతత్
యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ, పావనాని మనీషిణామ్ ౧౮-౫.
ఏతాన్యపితుకర్మాణి, సంగంత్యక్త్వా ఫలానిచ
కర్తవ్యానీతిమేపార్థ, నిశ్చితం మతముత్తమమ్॥ ౧౮-౬.
నియతస్యచ సన్న్యాసః కర్మణో నోపపద్యతే
మోహాత్తస్య పరిత్యాగ స్తామసః పరికీర్తితః॥ ౧౮-౭.
(కృ. లీ. సం.-౨. ౪-౨౧ ౪-౨౨.)

ఈ వాక్యములు గోకులమువారి యందెంత యన్వయించునో చూతము. ఇంద్రయాగ విషయమైన నందకృష్ణ సంవాదము. (పుట ౧౫౪-౧౫౫) పఠించితిరేని నందాదు లింద్రునే యారాధింపఁబూనిరి గాని తదంతర్యామి యగు భగవంతు నారాధింపఁ బూనలేదని తెలియు

వచ్చును. ఇంద్రుఁడఁట వర్షము నిచ్చునఁట. ఇది దురభిప్రాయము గదా.

శ్లో॥ తపామ్యహ మహంవర్షం, నిగృహ్ణామ్యుత్సృజామిచ
అమృతం చైవమృత్యుశ్చ, సదసచ్చాహ మర్జున॥ భగ. ౯-౧౯.

అన్నట్లు వర్షమిచ్చువాఁడు నిగ్రహించువాఁడు భగవంతుఁడు గాని యింద్రుఁడు కాఁడు. కృష్ణుఁ డీ పౌరపా టభిప్రాయమును నవరించెను.

గొల్లవాండ్రు పామరులు. అధ్యాత్మవిచారము వేదాంతములు వారి కుపదేశింపఁబూనిన వారిమనస్సుల కెక్కవు. కావున వారు నచ్చునట్లెంత చమత్కారముగ వారికి బోధించెనో ౧౪౯, ౧౬౦, ౧౬౧ పత్రములం జదువుఁడు. అధికారియోగ్యత తెలిసికదా గురువు బోధింపవలయు. 'కారణం గుణసంగోస్య సదసద్యోని జన్మసు' ౧౩-౨౨. కృ.లీ.స-౩.౪౦౬, అన్నట్టు సత్వాది గుణముల ననుసరించి వాఁడు వాఁడు చేయు కర్మములవలననే మంచిజన్మమో చెడ్డజన్మమో కలుగుచున్నది. ఇట్లు జన్మించి చేయు కర్మములఫలమునే సుఖముగాను దుఃఖముగాను ననుభవించును. వాఁడు వాఁడు చేసిన కర్మముకొలఁది నెంతసుఖ మెంతదుఃఖ మనుభవింపఁజేయవలయునో యంతే భగవంతుఁడైనను ననుభవింపఁజేయునుగాని కోపించి యెక్కువ శిక్షచేయుటకును ననుగ్రహించి తగ్గించుటకును సమర్థుఁడుగాఁడు. ఐనను భగవంతుఁ డొక్కటి చేయఁగలఁడు. దీర్ఘకాల మనుభవింపవలసిన కర్మఫలమును నల్పకాలములోనే యతి తీవ్రముగ ననుభవింపఁజేసి ప్రారబ్ధము క్షయింపఁజేసి ముక్తి నీయఁగలఁడు. భైరవయాతన యనునది యిట్టిదే కదా. కృష్ణునియొద్దకుఁబోవుటకు వీలుపడని గోపికయును బ్రాహ్మణస్త్రీయును నత్యంత తీక్ష్ణమైన తాపముచేఁ బ్రారబ్ధమును క్షయింపఁజేసి భగవంతుఁ జేరిరిగదా. కావుననే 'ప్రారబ్ధం పరిభుజ్యకర్మశకల' మ్మని చెప్పఁబడెను.

కావున నెవ్వఁడేవర్ణమందు నే యాశ్రమమునఁ దుండునో దానికి విహితమైన కర్మములను భగవత్కైంకర్యబుద్ధి భగవదర్పణముగఁ

గావింపవలయును. దానివలన భుక్తిముక్తులు రెండును గలుగును. భుక్తికై భగవంతు సేవించినను గాలక్రమమున నది ముక్తికిని సాధనమగును. నాయందుంచఁబడిన మీకామమే మీకు ముక్తి ప్రదంబగు ననియు నగ్నిహోత్రమున వైచిన విత్తనములవలె నిట్టి కామము కర్మములఁ గలిగింపఁ జాలదనియు బోధించెఁగదా. కుచేలునివలె ముక్తికై సేవించినను భుక్తియు లభించును. కావున నాత్మక్షేమము గోరు వానికి సేవ్యుఁడు భగవంతుఁడొక్కఁడే. అట్లైన భగవంతు సేవించుటెట్లు ? దేవతల యజించుట కష్టముగాని భగవంతుని బహు సులభముగ సేవింపవచ్చును. కర్మహీనమును క్రియాహీనమును మంత్రహీనమును దక్షిణాహీనమును నగుపూజచే దేవతలు కోపింతురుగాని భగవంతుఁడు కోపింపఁడు. ప్రీతికలదా లేదాయనిమాత్రమే యాయన చూచును. కావునఁ బ్రీతితో భగవంతుని రెండువిధముల నర్చింపవచ్చును. భగవంతుఁ డంతర్యామియైన సూక్ష్మరూపమున హృదయములందును, స్థూలరూపియై ప్రపంచరూపముగను నున్నవాఁడు. హృదయాకాశమందుండు భగవంతుని బూజింపలేనివారు ప్రపంచరూపముగనుండు భగవంతుని సేవింపవలయును. సర్వ మీశ్వరకళామయమే కావున మన మితరజీవుల హింసించిన భగవంతునే హింసించుచున్నామనియు నితర జీవుల సంతోషింపఁజేసిన భగవంతునే సంతోషింపఁజేయుచున్నామనియు నమ్మవలయును. ఇది వాస్తవము గాని యూహామాత్రము కాదు. కావున లోకసేవయు భగవత్సేవయే. అంతర్యామిసేవ దుష్కరముగాని యిది సుకరము. కేవల ప్రపంచసేవచేఁ గృతార్థుఁడు కావచ్చునుగాని దీని నిరాకరించి మొదటిమార్గమునఁ గడతేఱుట కష్టైకసాధ్యము.*

*"For mental expansion, the country is always better than the town. It was with the object of teaching how to culture the idea of the Beautiful that He took to pastoral life. He, by his personal example, taught man how to worship Nature. Krishna was a great advocate of this worship, not as an end, but as a

కృష్ణుఁడు నందాదుల కుపదేశించిన దిదియే. వారాత్మజ్ఞాన నిష్ఠులుగారు. కావునఁ బ్రపంచసేవారూపమున భగవంతునర్చింప బోధించెను. 'స్నానముచేసి యలంకరించుకొని' యనుటచే శుచిగా నుండ బోధించెను. అపూపాలతోఁ బిండివంటలు చేయింపుఁడనుటచే నాహారము సాత్త్వికాహారముగ నుండవలయుననియు శుచిగను రుచిగను నుండవలయునని బోధించెను. ఏమాత్రము జీవహింసయైనను భగవంతుఁడు సహింపఁడు. తమ్ము దీవించు బ్రాహ్మణులకు ధేన్వాదుల నిండని యాశ్రితరక్షణము సత్పాత్రదానము బోధించెను. కుక్కలకుఁ జండాలురకుఁ బతితుల కన్నము పెట్టుఁడనుటచే నన్నదానమునకుఁ బాత్రాపాత్ర వివేచనము పనిలేదనియు నావులకుఁ బచ్చిక నిడుఁడనుటచే సర్వభూతతృప్తి గావింపను బోధించె. పర్వతమునకును బల్యన్నముఁ బెట్ట బోధించెనుగాని నోరులేని జంతువుల హింసించి పెట్టుఁడని బోధింపఁడయ్యె. ఇం దిప్పటి విపరీతజ్ఞానులు విగ్రహారాధనము గూడదనువారు నేర్చుకొనవలసిన విషయమొండు గలదు. పర్వత మచేతనమైనను దానికిని బలియిడుఁడని బోధించి యా యన్నమును దానే వేఱురూపముఁ గైకొని కృష్ణుఁడు భుజించె. దీనివలన సర్వాంతర్యామి భగవంతుఁ డొకచోటనుండి యొకచోట లేకుండఁ

---

means to an end. *i. e*, knowledge of Nature's God. His sublime teachings in the Gita, regarding the necessity of doing Vedic sacrifices and their real purport, are quite in accord with the manifestations of His boyish individuality Vraja land. His counsel to the Varja-Gopas to do honour to the Govardhana mount in preference to Indra is quite of a piece with those sublime teachings. If Indra and Vayu are vedic deities, whose mediation by sacrifice is needed to enable the soul to attain the Infinite and Eternal, nature in the vicintty deserved no less a reverential study for the attainment of that grand end. Krishna counselled all would be yogis to take to Nature worship for understanding God's love and mercy, without which all yoga was imperfect and incomplete. And His Vraja-Lila was strictly and wholly the embodiments of that godly advice." BULLORAM MULLICK, B. A.

డనియు స్తంభమున నృసింహరూపమున గోచరించినట్లు లప్పుడును బర్వతాగ్రంబునఁ దోఁచెననియు భగవంతు నుద్దేశించి భగవద్భావముతోఁ జేతనముగాని యచేతనముగాని దేని నర్చించినను దానిని భగవంతుండే స్వీకరించుననియు భగవంతునిఁ జేరునది మన మనస్సే గాని మన మర్పించు పదార్థము గాదను జ్ఞానమూ వశ్యకమనియు దానివలన భగవంతుఁడనుబుద్ధిచే నేరాతిని నేచెట్టును నేగుట్టను నేబొమ్మను నే పటమును బూజించినను భగవంతునిఁ బూజించినవారమే యగుదుమనియు నేర్పడియెఁగదా.

గోపికావస్త్రాపహరణమూలమున స్త్రీలు నదులలో దిసమొలలతో స్నానముచేయుటచే మానహానియనియు నందు వ్రతదినముల నగ్నలై చేయుటచే వ్రతహానియనియు బోధించి యా దురాచారము మాన్పెఁగదా.*

గోపికలును బ్రాహ్మణస్త్రీలును కృష్ణుని సన్నిధికి వచ్చినవారే. ఇరువురకుఁ గృష్ణుడు పాతివ్రత్య మవశ్యానుష్ఠేయమని బోధించెను. బ్రాహ్మణస్త్రీలు భగవత్పరతంత్రలుగావున నాజ్ఞోల్లంఘనము గావింప వెఱచి మరలిపోయిరి. పరభక్తికుదిరిన గోపకాంతలు భగవత్కైంకర్య

*కదంబవృక్షమే పరమపదము. అందలి కృష్ణుఁడే భగవంతుఁడు. యమునా ప్రవాహమే సంసారము. అందుఁ గ్రీడించుచు మునుఁగుచుఁ దేలుచునుండు గోపికలే జీవులు. గోపికలవస్త్రములే యైహిక పదార్థములు. భగవంతుఁడు దానెవరి ననుగ్రహింపఁగోరునో వారి సర్వస్వము నపహరించును. భార్యా పుత్రధనాది వియోగము కలుగును. దానికి జ్ఞాని దుఃఖింపక భగవంతుఁడు బంధము దొలఁగించెఁగదాయని సంతోషించును. తెలివిమాలినవాఁడు భార్యపోయిన వేరొకభార్యను గ్రహించును. కొడుకు చచ్చినఁ గొంపమునిఁగినదని యేడ్చుచుండును. ధనముపోయిన జీవచ్ఛవమైయుండును. "అజ్ఞానే నావృతంజ్ఞానం, తేనముహ్యంతిజంతవ" యని కలదుగదా. సర్వస్వనాశమున జ్ఞాని యవధూతవలెఁ గట్టఁబట్టము పెట్ట గోఁచియులేక నిలఁబడును. భక్తుఁడో "స్వామీ నాయోగ క్షేమభారము నీయందు వైచితినిగదా. ఏమైనఁ జేయు" మని నమస్కరించి విచారములేక యుండును. భక్తుల యోగక్షేమభారముల వహించిన భగవంతుఁడు భక్తులకు భుక్తిముక్తులు రెండు నొసంగును కృష్ణుఁడు గోపికల పట్లఁజేసిన దిదియె.

రీతులగుట పోరైరి. కాన దీనివలన భక్తిస్థిరపడినను లోకసంగ్రహార్థమై నను గులాశ్రమోచిత సామాన్యధర్మానుష్ఠాన మనివార్యమని యేర్పడియెఁగదా. తుదవఱకు గోపికలు సంసారమందే యుండిరి. కృ. లీ. సం-౨. పుట-౧౭౫. పంక్తి-౧౦-౧౧.) ఇవన్నియు ధర్మసంస్థాపన కార్యములే కదా. భగవద్గీతయందు భగవంతుఁ డుపదేశించిన దిదియె కదా.

ఇఁక బృందావనలీలలవలన మనము గ్రహింపవలసిన నీతి యేదియో చూతము. కొంద ఱీలీలల తత్త్వార్థబోధకములైన రూపకములని యనుచున్నారు. ప్రకృతితత్త్వమంతయు నెఱిఁగిన సర్వజ్ఞంమన్యులు కొందఱు కృష్ణలీలలు స్వభావవిరుద్ధమనుచున్నారు. కొంగఱు ప్రక్షిప్తము లనుచున్నారు. పురంజనోపాఖ్యానమువలెనివి రూపకము లనినచో నా చర్య లసత్యములని యంగీకరించినట్టేకదా యగు. పురంజనోపాఖ్యానము రూపకము కావున నసత్యము. పురంజనుఁడను పేరుగల మనుష్యుఁడు భూమిమీఁదఁ బుట్టను లేదు. పెరుఁగను లేదు. అందుఁ జెప్పినచర్యల జరుపను లేదు. కృష్ణచరిత్ర మట్టిదికాదు. కృష్ణుఁడు సత్యము. ఆయన చర్యలు సత్యములు. మహాత్ములేదో యొక నీతి లోకమున కుపదేశింపఁ గార్యములు చేయుదురు. కావున వారి చర్యలు తత్త్వార్థావబోధకములై యుండు. చర్య లసత్యములైనచోఁ బంచతంత్రమున కెంత గౌరవమో యంతయే భాగవతమునకగు. కావున నట్టియభిప్రాయము* సరిగాదు. కృష్ణుఁడను పురుషుఁడు దేవకీ

* The studied, strategic encounters of the demons sent by Kamsa, which Rama and Krishna with their playmates had to encounter every now and then in the forest, we cannot honestly explain away as mere accidents exaggerated into demon stories, without tortouring the texts, and hiding the plain and clear meanings behind strained and farfetched interpretations of some of our critics. Even such arbitrary explanations cannot throw any light on most of these incidents, as we find them in the Puranas, and therefore these reckless critics have to take recourse to the theory of later additions and interpolations. Such a guess work can never give any satisfaction to a man even of an average understanding, and so instead of launching ourselves into

పుత్రుఁడు వసుదేవనందనుఁడు కంసహంత యుండినట్లు నిస్సందిగ్ధ ప్రమాణములుగలవు కావున నాయనచర్యలవలన మనము గ్రహింపవలసినదేమియని యాలోచింపవలయును.

పూర్వజన్మంబునఁ దా మొనర్చిన తపంబు కారణంబుగ దేవకీ వసుదేవులు భగవంతునిఁ బుత్రునిఁగాఁ బడసిరిగాని తత్ఫలంబైన యానందమనుభవింప నోచరైరి. వృక్షమున ఫలముపుట్టును. మనుష్యులు భుజించి యానందింతురు. దేవకీవసుదేవుల కాభాగ్యము కలుగకుండుటకుఁ గారణము లేకపోలేదు. భర్త వసుదేవుఁడు భార్య దేవకి వీరిరువురయందు 'దేవ' శబ్దము సమానము. దేవశబ్దమునకుఁ గ్రీడించువారని యర్థము. వసుదేవుఁడనఁగా ధనముచేఁ గ్రీడించువాఁడు, ధనముచేఁ బ్రకాశించువాఁడు. లేక ధనమే దేవుఁడుగాఁగల

---

the storeless sea of such baseless judgement, it is better to look at them as they are, although they may appear in the present state of our knowledge to be mere impossibilities, remembering the instructive and beautiful saying which Shakespeare puts in the month of his hero Hamlet, 'There are more things, Horatio, in the heaven and earth than are dreamt of in your philosophy.

"Science has proved many impossible things to be possible, and is it a wonder then, that what we cannot understand now and deem altogether impossible, may appear to us clear as daylight in some near or remote future ?"

"And because Divine Power was acting through him, therefore all his works were extraordinary, and has such, ordinary people in vain want to understand them in their ordinary way, as they would always form a hard nut for them to crack. To understand a great man we must ourselves be great; to reach a fruit on the highest branch of a tree, we must have to raise ourselves or something else to that level, if we want to get that fruit at all. If our critics want to understand Sree Krishna, let them at least imbibe a little bit of His infinite greatness. He is known as Hrishikesa or Lord of the senses; so let our critics raise themselves above their senses let them be proof against all sorts of temptations, and then they will be able to understand some of the extraordinary incidents in His life."

SWAMI RAMAKRISHNANDA,
The Pastoral Sree Krishna.

వాఁడని యర్థము. దేవకీ శబ్దమునకుఁ గ్రీడించునదియనియే యర్థము. దేవకీ శబ్దమునకుఁ బాచికలని యర్థము.

ఈ కారణముచేత వీరిరువురు నైహికాసక్తులని యేర్పడు చున్నది. వసుదేవుఁడు యోగి జ్ఞానిగదా యందురేని భగవద్గుణాను భవమువలనఁ గలుగు నానందము భక్తుని సొత్తుగాని జ్ఞానులసొత్తు గాదు వా రాత్మారాములు. వారు భగవంతుని యీశ్వరత్వము ధ్యానించువారు. ఇరువురకు నంత్యఫల మొక్కటియే యైనను దారి నడచుటయందు భక్తునకుఁగల యానందము జ్ఞానికి లేదు. అవ్యక్తో పాసకులయిన యోగులలో భక్తులలో నెవరు శ్రేష్ఠులని యర్జునుఁడు ప్రశ్నింపఁ దన మూర్తిని ధ్యానించు భక్తుఁడే శ్రేష్ఠుఁడని కదా భగవంతుఁడు చెప్పెను.

శ్లో॥ మయ్యావేశ్య మనోయేమాం, నిత్యయుక్తా ఉపాసతే
శ్రద్ధయా పరయోపేతా, స్తేమేయుక్తతమామతాః। ౧౨-౨.
యేత్వక్షరమనిర్దేశ్య, మవ్యక్తం పర్యుపాసతే
సర్వత్రగమచింత్యంచ, కూటస్థ మచలంధ్రువమ్।
సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం, సర్వత్ర సమబుద్ధయః
తేప్రాప్నువంతి మామేవ, సర్వభూత హితేరతాః॥
క్లేశోధికతర స్తేషా, మవ్యక్తాసక్తచేతసామ్
అవ్యక్తాహిగతిర్దుఃఖం, దేహవద్భి రవాప్యతే॥
యేతుసర్వాణి కర్మాణి, మయిసన్న్యస్య మత్పరాః
అనన్యేనైవ యోగేన, మాంధ్యాయంత ఉపాసతే॥

భగ. ౧౨. అ. ౨-౬. కృ. లీ. సం-౨. పుట-౪౦౦-౪౦౧.

కావున భగవంతుని ననుభవించు నానందము దేవకీవసు దేవులకు లేదయ్యె. ఆథర్వణిక కృష్ణోపనిషత్తునందు "నిగమో వసు దేవోయః" "దేవకీ బ్రహ్మపుత్రాసా" వసుదేవుఁడు వేదములు. దేవకి సరస్వతి యని యుండుటయు వీరు జ్ఞానమార్గ కర్మమార్గ నిష్ఠులను నభి ప్రాయమే బలపఱుచుచున్నది. భగవంతు ననుభవించు నానందము యశోదానందులకుఁ గలిగె. ఏలన నందుఁ డానందుఁడే కదా. 'నిత్య

తృప్తో నిరాశ్రయః' యన్నట్లు సర్వదా ఆనందసంపూర్ణుఁడు. భార్యయో యశోద. యశోద యనఁగాఁ గీర్తిని గలిగించునది. యశస్సనఁగా నన్ని దిక్కులయందు వ్యాపించునది.* కావున నందుని యానందము నిఖిల భూతములయందు వ్యాపించినదనియు నాయన సకలభూతహితుఁడనియు నేర్పడెను. పాలు పెరుఁగు నేయి వెన్న లోనగు సాత్త్వికాహారములు గొనుచు, నడవులలోనుండి, యొకరికి హింసజేయక, నావుల మేపుటచే భూతరక్ష గావించుచు, నుండు వారికి సర్వభూత దయగాక మఱియేది పుట్టును ? గోవులనఁగా నింద్రియములు. గోకులమనఁగా నింద్రియస్థానమైన దేహము. ఆనంద మనుభవించునది మనస్సు గావున నందుఁడు. దానిని విస్తరింపఁజేయునది బుద్ధి యశోద.

'యోనందః పరమానందః' 'యశోదా ముక్తిగేహినీ' యని కృష్ణోపనిషత్తునందుఁ గలదు. పరమానందమే నందుఁడు. మోక్షలక్ష్మియే యశోద ♦ ఇట్టిచోటఁ గాక భగవంతుఁడు మఱి యెందుఁ జేరును ? ఆయన యుండుచోటే వైకుంఠము. 'గోకులం వన వైకుంఠ' మ్మని యుపనిషత్తు. 'బృందాభక్తిః' యను నుపనిషద్వాక్యము చొప్పున బృందావనమే భక్తి. సాత్త్విక భక్తియే రాధ. యశోదానందులు బ్రహ్మచే భగవద్భక్తి లభించునటుల వరము గొనివచ్చిన వారలు. కావున శ్రీకృష్ణుఁడు దేవకీవసుదేవుల విడిచి భక్తులు భక్తురాండ్రు నుండుచోటఁ జేరెను.※

---

* తేజః ప్రతాపాదులవలన వచ్చు ఖ్యాతికిఁ గీర్తియని పేరు. దానధర్మ పరోపకారాదుల వచ్చు ఖ్యాతికి యశస్సని పేరు. ఇది సర్వభూత హితము.

♦ ఆనందముతోఁ గూడిన మోక్షసుఖమే సుఖము. కాని "అవిదిత సుఖదుఃఖం నిర్గుణం వస్తుకించి, జ్జడమతిరిహకశ్చిన్మోక్ష ఇత్యాచచక్షే" యనుకాళిదాస సూక్తి చొప్పున సుఖానుభవము లేని నిర్గుణ వస్తుతత్త్వమును భక్తుఁడు కోరఁడు.

※శ్లో॥ నాహం వసామి వైకుంఠే, నయోగి హృదయేషుచ
మద్భక్తా యత్రగాయంతి, తత్రతిష్ఠామి నారద॥

నారద ! నేను వైకుంఠమున వసింపను, యోగి హృదయములందు నుండను, నా భక్తులు నన్నెచ్చటఁ గీర్తింతురో యచ్చట నుందును.

భగవంతుఁడు తనయింట బాలుఁడై యాడుచుఁ బాడుచుఁ దనపై నెక్కి త్రొక్కుచుఁ బైఁటలాగుచుఁ జన్ను వేఁడుచు నీలియేడుపు లేడ్చుచుఁ బైకి నెగఁ బ్రాఁకుచు ముద్దుమాటల నవ్వించుచు నుండ నాయనను దొడపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని ముద్దులుపెట్టి చిచ్చోళ్ళ హాయి యని జోగొట్టుచుఁ దొట్లలోనుంచి యూఁచుచుఁ బాటలు బాడుచు నెక్కడఁబడునో యెక్కడలేచునో యని వేగన్నులఁ గని పెట్టుచు నాయనచేయు ప్రతిచేష్టకుఁ గొంతసేపు కోపము నభినయించుచుఁ గొంతసేపు సంతోషించుచుఁ బాలు వెన్నలోనగునవి యిచ్చుచు సింగారించుచు నాయనఁజూచి సంతోషించుచుండిన యశోదయు నందునియునానందమును బిడ్డలఁ గనిపెంచిన తల్లిదండ్రులూహించుకొనుఁడని చెప్పుట నాయట్టివానికి యశస్కరము. అనిర్వాచ్యము ననుభూతము వర్ణించుటెట్లు?

యశోదానందుల వృత్తాంతమువలన మన మనస్సులు సంతుష్టములు భక్తియుక్తములు సర్వభూత హితములై యున్నయెడల మనలను వెదకికొనుచు భగవంతుఁడు వచ్చునని గ్రహించితిమి. ఇఁక గోపాలబాలుర చర్యవలన నేర్చికొనఁదగిన దేమో చూతము.

గోపబాలురు కృష్ణుఁడు తమతోడ నాడుకొను చెలికాఁడని యెఱుఁగుదురే కాని రాజకుమారుఁడని, గొప్పమహిమగల వాఁడని యెఱుఁగరు. ఇంటిలోఁ బెద్దవారట్లను కొన్నను వారది లెక్కచేసిన వారు గారు. యశోదానందులు కృష్ణన్నా! కృష్ణప్పా! కృష్ణయ్యా! కృష్ణమూర్తీ! చిన్నికృష్ణాయని పిలుచుచుండిరిగాని వీరో యోరికృష్ణా యెక్కడనున్నావురా? మీకృష్ణుఁడేఁడమ్మా యశోదమ్మా! యనిపిలుచుచుండిరి. వీరుచేయు పనియేమి? ధ్యానము గాదు. జ్ఞానముగాదు. పాలిచ్చుటగాదు. వెన్నపెట్టుటగాదు. కూడనాడుకొనుట, చెట్లెక్కుట, యొకరినొకరు తోసికొనుట చిగురుదండలు కట్టి తాము పెట్టుకొని కృష్ణునకుఁ బెట్టుట సఖ్యభావమే గాని గౌరవము లేదు. కావున వీరి మనస్సులు కేవలము నిర్మలములు. ఆడుకొను స్థలమో యేకాంత రమ్యవనము. ఇట్టి స్థితిమతిగలవార మైతిమేని భగవంతుఁడు మన

తోడను నాడుకొనును. ఆర్యులారా! మన యాయువు లల్పములు వీ ఘనకార్యములు సాంగోపాంగముగ సాంతముగఁ జేయుటకుఁ గాలము చాలదు. బెబ్బులివలె మృత్యు వెప్పుడెప్పుడు వాత వేసికొందమా యన కాచియుండును. దానితోడఁబుట్టినది జర. దేహవికారము లాలోచించిన నేయోగము సాధించుటకు వలనుపడదు. అన్నివయస్సు లందు నన్నికాలములందు సాధ్యపడునది యాడుకొనుటయే. మనస్సున కుల్లాసము గలిగింప దీనితో సమానమైనది వేఱొకటి లేదు. కావున నందఱు లీలాసక్తులగుట మేలు. ఈ యాట ప్రకృతితో నాడితిమా చెడితిమి భగవంతునితో నాడితిమా బాగుపడుదుము. వీరికిఁ గలిగిన నెట్టి కష్టముల భగవంతుఁడు తొలఁగించెనో గ్రంథమే చెప్పుచున్నది *

పూతనవధ :— కృష్ణుని జంప యత్నించెనని పూతనను దిట్టు దుము కాని యిట్టి శిశుహంత్రులు నేఁటికిని మన దేశమందే కోలఁది చోటులనున్నారు. బిడ్డలు నిద్దుర పోవవలయునని తల్లులు చను ముక్కులకు నల్లమందుఁబూసికొని పాలిచ్చియు, నితరులు నల్లమందు మాత్రలు గుత్తుకలో వేసియు శిశువుల దీర్ఘనిద్రఁబుచ్చుచుందురు. ఇట్టి దురభ్యాసములు నల్లమందుఁదినువారి కొంపల నుండును. దీనివలనఁ బూతనయు నాంధ్రదేశస్త్రీయో లేక యీవిద్య వీరివలన నేర్చినదో. పూతన భగవంతునకు విషముఁబెట్టి మోక్షము సంపాదించెను. వీరు శిశుహత్యసల్పి శాశ్వతనరకము సంపాదించుచుందురు. భగవంతుని యందు దుర్బుద్ధితోనో సుబుద్ధితోనో మనస్సు నిలుపుట సమర్పిం

---

* కష్టములు రానేల తొలఁగనేల? భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు కష్టములు రా కుండనే చేయరాదా యందురేని కష్టములు వచ్చిననే భక్తి కుదుటఁబడును. భోజన మున వేఱువేఱు రుచులేల? ఎండ వడఁబడిన వాఁడే నీటిపట్టు నాశించును నీడయందే యుండువానికి దానియందుఁ బ్రీతి కలుగదు దానిగుణము తెలియదు.

చుట ప్రధానము. భగవంతునకు నమృతము విషము తుల్యము.* బకాసురుఁడు :- కొంగరక్కసుఁడు. బకధ్యానమని సుప్రసిద్ధము.

శ్లో॥ కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య, యఆస్తే మనసాస్మరన్
ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచారస్స ఉచ్యతే॥ 3-౬
కృ. లీ. సం. ౨. ౩౪౨.

అనుశ్లోకమునఁ జెప్పఁబడినవారే బకాసురులు. వీరు పరులకు హింస దలపోసిరేని చెడిపోదురు. బకధ్యానములవారిని భగవంతుఁడు మెచ్చఁడు.

కృష్ణుఁడు దావాగ్నిని మ్రింగుట:- విస్తృత్య విక్రయమున వచ్చు పైకము వైశ్యస్త్రీల దయినట్లు గొల్లయిండ్లలో సామాన్యముగాఁ బాలు పెరుఁగువలన వచ్చు లాభము గొల్ల యిల్లాండ్రది. పాలు నిర్మలములు. మనోహరములు. పుష్టికరములు. వెన్నయుఁ గడు మృదువు. మేనితాఁకకే కరఁగును. ఇటులగుటవలనఁ గృష్ణుఁడు గోపికల పాలు పెరుఁ గపహరించెననిన గోపికల మనస్సు లపహరించినాఁడని భావము. వెన్నవంటి వయస్సు, పాలవంటి కులమని చెప్పుటగలదు గదా. భగవంతుఁడు క్షీరాబ్ధిశయనుఁ డనినప్పుడు నిట్టులే గ్రహింప

*పూతనయనునది శిశువులకు వచ్చు మహావ్యాధియని యదియొక గ్రహమని వైద్యశాస్త్రమునఁ గలదు. ఈ పూతన పక్షిరూపమున వచ్చినట్టులు కొన్నిచోటులఁ గలదు. కంసుని పంపున వచ్చిన రాక్షసియనియుఁ గలదు. ఇది పరస్పరవిరుద్ధమని యసంభావ్యమని కొందఱు తలంపు వారు హరివంశములోని యీ వాక్యములఁ దిలకింతురుగాక

శ్లో॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య, శకునీ వేషధారిణీ
ధాత్రీకంసస్య భోజస్య, పూతనేతి పరిశ్రుతా॥
పూతనా నామశకునీ, ఘోరప్రాణ భయంకరీ
ఆజగామార్ధరాత్రేవై, పక్షౌక్రోధాద్వి ధున్వతీ॥ విష్ణుపర్వము,

దీనిపై నీలకంఠవాక్యము.

శకునీపక్షిణీ బకానుజాత్వాత్, వేషధారిణీ తిమనుష్య
వేషధారిణీ కంసస్య, ధాత్రీతివ్రజ స్థైశ్రుతాః

బకాసురుని సోదరి కంసుదాది పూతనయను రాక్షసి మనుష్యస్త్రీ వేషమున వచ్చెనని యెఱుంగవలయు.

వలయును. ఎవని మనస్సు నిర్మలమైన పాలవంటిదో యట్టివానియందు భగవంతుఁడు వసించును. సముద్రమనిచెప్పుట వైశాల్యము గాంభీర్యము లోనగు గుణములఁ దెలుపుటకే. వాని మనస్సు సముద్రము వలె గంభీరమని చెప్పుట కలదుకదా. ఇట్టి నిర్మలమైన మనస్సువలన నమృతము సంపాదింపవచ్చును. అమృత మనఁగా మోక్షము. అమృతము లభింపవలయు ననిన మిక్కిలి శ్రమింపవలయును. మొట్టమొదటఁ జేయవలసిన పని భగవంతు నాశ్రయించుట. కార్యభారమంతయు భగవంతునిపై వేయవలయును. ఆ భారము మనయందుంచికొంటిమా మందరము దేవతలనెత్తిపైఁబడినట్లు లగును. మందరము విచారము. దీనిచేత మనస్సును మథింపవలయును. ఈ విచారమున నైహికవిషయములు (రాక్షసులు) తమవంకకు లాగును. ఆముష్మికచింతలు (దేవతలు) తమవంకకు లాగును. ఈ విచారము భగవంతుని విడిచి స్వతంత్రశక్తిచేఁ జేయరాదు. అట్లు చేసినయెడ మందరము మునిఁగినట్లు విచారము విషాదముగఁ బరిణమించును. అప్పుడు భగవంతునిఁ బ్రార్థించితిమా యాయనయే యది మునుఁగకుండఁ (కూర్మావతారమెత్తి) కాపాడును. ఈ మథనసమయంబున నీయమృతాభిలాషుల యాస్థఁబరీక్షింపఁ బెక్కు మహావిఘ్నములు సంభవించును. కొన్ని భయంకరములు కొన్ని మనోహరములు సముద్రమథనంబునఁ దొలుత విషముగదా జనించెను. ఇట్టి సంకట సమయంబున భగవంతునే యాశ్రయింపవలయును. ఆయనయే దానిని ప్రత్యక్షముగనో పరోక్షముగనో హరించును. *గోకులంబునందలి దావాగ్నిని నట్లులే కృష్ణుఁడు ప్రత్యక్షముగ గ్రమింగెను. ఇట్లు ప్రతికూలరూపవిఘ్నములు గాక యనుకూలరూప విఘ్నములు రత్నగజాశ్వాది సంపదలు గలుగును.

*హాలాహలమునకు భయపడి కొందఱు దేవతలు శివునొద్దకుఁ బోయిరనియుఁ గొందఱు విష్ణువునే ప్రార్థించిరనియు శివుఁడు వచ్చులోపల జగము నాశమగునని తలంచి విష్ణువే హాలాహలమును గ్రమింగి శివుని వ్యర్థముగాఁ బంపిన నవమానపడినట్లగునని కొంచె మాయనకై యుంచెననియు నా కొంచె మాయన ద్రావెననియు నొక గ్రంథమునఁ గలదు.

వానితో సంతోషపడి ప్రయత్నము మానరాదు. ఇట్లు సంకల్పము నెఱవేఱువఱకు దృఢప్రయత్నము గావించిన నమృతము లభించు. భగవంతునిమీఁద భక్తిలేనివారికి (రాక్షసులకు) శ్రమముమాత్రమే ఫలము. భక్తులకు (దేవతలకు) నమృతము ఫలము. నందునిమందలోని వారికిఁ గీడు కలుగుట తొలఁగుట నిట్టిదగా భావింపవలయు.

కాలీయమర్దనము :— కాలసంబంధము కాలీయము. లకలక భేదము గావునఁ గాళీయము. యమునాప్రవాహమే సంసారప్రవాహము. యమునాజలము నలుపు. సంసారము దుఃఖమయము గావున నలుపే. కాలశబ్దమునకు మృత్యువనియర్థము. సంసారమునందు పురుషుని వాతవేసికొన నెన్నియోసర్పములు సుడిగుండములు మడుఁగులు సిద్ధముగా నున్నవిగదా.

శ్లో॥ తృష్ణాతోయే, మదనపవనోద్ధూతమోహోర్మిమాలే,
దారావర్తే, తనయసహజ గ్రాహసంఘాకులేచ,
సంసారాఖ్యే మహతిజలధౌ మజ్జతాం నస్త్రిధామన్
పాదాంభోజే వరద ! భవతో భక్తినావం ప్రయచ్ఛ॥
(ముకుందమాల.)

సంసారసముద్రమున నాశయనునది నీరు. మన్మథుఁడే గాలి తుఫాను. మోహమే యలలు. భార్యయే సుడిగుండము. కొడుకులు నన్నదమ్ములే మొసళ్లు. దీనిని దాఁటుటకు భగవద్భక్తి యను నావ తప్ప వేఱుగతిలేదు. కావున భగవంతు నాశ్రయించినవారికి సంసారమున విషము తొలఁగిపోవ నది యమునానది గోగోప గోపాలికలకు వలె సేవ్యమగును,

ధేనుకాసుర, వత్సాసుర, పూతనాది వధలవలన నవధ్యులగు వారును దన్నుఁ జంపవచ్చినవారు వధ్యులగుదురని గ్రహింపవలయు.

యమళార్జున భంజనము :— సాధువులయెడ వినయము దప్పి మత్తులై వర్తించువారు తామసజన్మము లెత్తుదురనియు వారిని సాధుసమ్మతిని భగవంతుఁడే కటాక్షింపవలయునుగాని యితరులు వారి నుద్ధరింపఁజాలరనియు నెఱుఁగవలయు.

తక్కినవిట్టులే గ్రహింపవలెను.

*Several such incidents are mentioned in the Puranas to have taken in the early life of our Hero, who successfully put the demoniac authors of these to death, and began to increase in stature and strength, beauty and majesty rapidly. Some people like to look upon these demons as mere disastrous accidents which the baby of Yasoda, somehow or other, escaped, and these getting their colours from the hands of the poets, have been manufactured into demon stories. Modern science has taught such critics that the universe is made up of eighty elements which have certain fixed characters of their own. Those characterist ics are always the same under the same circumstances, and go by the name of Natural laws. Atheists, Sceptics, and Agnostics, therefore, find no necessity of admitting a God as the creator of the universe, since those eighty elements and the laws which they obey are sufficient to explain all phenomena. They have reduced the whole universe and its workings to a combination of dull, dead, and inert matter and material forces. No intelligent power is behind all these, to order and regulate them. The aimless, thoughtless stream of creation is eternally running between its two banks of causes and effects, upon the bed of Space and Time coming from and going to the unknown and unknowable; and the self consciousness and intelligence of man, what are they ? They are merely the effects of the combinations of certain elements in certain proportions. Death dissolves the body, as well as the self. However rational these canclusions may appear, which I leave to my audience to refute, that they are extremely uninteresting, dull, prosaic, and undesirable, there can be no doubt about. Universe, in that case, is nothing more than an automatic machine unless it has been previously arranged or set in order by an intelligent being, nor of a soulless body having life in it, similarly it is impossible for us to imagine the existence of such a world. As in a living being life depends for its existence upon the soul that is, with the entrance or exist of the soul in the organism, life also will have to enter into or go away from it, similarly the cosmic life must depend for its existence upon a soul behind, but for which no life can exist. Thts is our honest conviction; and this was also the conviction in those old and hoary Puranic days when people were honest believers in a Universal Soul whom they called God. This God used to peep out to them through all glorious phenomena, all beauti-

ful, and charming manifesations of Nature; hence the Sun, the Moon the lightning and thunder, the sublime mountains like the Himalayas, the wide and long-winding rivers with pure and limpid water like the Ganges, the gigantic trees, which lift up their innumerable, massive, and leafy branches to reach the heavens, like pippal trees, the majestic king upon his brilliant throne. the glorious sages sitting above kings potentates and emperors, upon the thrones of eternal peace and bliss placed upon the adamantine rocks of Truth, and whatever is great, glorious, good and extraordinary were to them the manifestations of the Divine Soul behind the universe. As every limb of a living man is filled with the man, similiarly every important and impressive phenomenon in Nature was filled with that Divinity in their eyes. That being the case, is it not natural that the innocent and pure–hearted people of the period, and especially the inhabitants of Gokula, before whose eyes these incidents took place, should not look upon these extraordinary disasters in the early life of our Hero, as mere accidents which He accidently escaped, but as the workings of some superhuman evil Powers which he was able to put down with his own superhuman Divine power ? The modern critics may pity the innocent convictions of the people of those old days, but if we compare the old with the modern views, we can in no way envy the knowledge and improvement which Natural Philosophy has given to our modern civilized men and women. It has taken away much of the poetry from our heart, and has thrown us into a dull, dead, and inert world where a little amount of precarious and transient sensual enjoyment is the only charm for us. But trying to take away our God from us, it is also trying to deprive us of an all-loving, all protecting, all gracious, and all good Father, Mother, Master or Friend, and throw us under the mercy of unflinching, changeless, heartless and soulless laws of actions. If modern progress and civilisation can give us nothing better than this, can we rightly feel any pride by imagining that we are happier and better than the innocent people of those ancient days who always felt themselves protected and safe under the parental care of an all-merciful and all-loving Power. If it is a fact, that we create our own worlds, such as a happy man lives in a happy world, a miserable man lives in a miserable world, a saint lives in a world of saints, etc., then undoubtedly the happy men of those good old days were living in a safer and happier world. This world was a picture of their bright hearts."

SWAMI RAMAKRISHNANADA,
The Pastoral Sree Krishna.

బ్రహ్మ గోపాలకుల దాఁచుట :— కొందఱు శుష్క-జ్ఞానులు జ్ఞానమువలననే మోక్షమనియు, రామాయని కృష్ణాయని కీర్తించుట, భజనలుచేయుట పిచ్చిచేష్టలని వానివలన మోక్షములేదని యెంచి తమ యోగశక్తిచే నట్టి భగవత్సమీపవర్తులను భగవంతునినుండి భక్తిమార్గమునుండి దూరముగఁ దొలఁగించి వారి స్వభావమునకు నూతనమైన జ్ఞానమార్గమునఁ బ్రవేశపెట్టఁజాలక యుభయభ్రష్టులఁ జేసి బ్రహ్మ గోపాలకులను గుహలో దాఁచినట్లు లజ్ఞానాంధకారమునఁ ద్రోయుదురు. మతిమాలిన క్రైస్తవమత బోధకులు చేయు ఘోర కార్య మిట్టిదేకదా ? ఈ మోహితులు భగవంతునిఁ దత్కాలమున మఱచినను భగవంతుఁడు వీరిఁ మఱవక కొంత కాలమునకైనను మరల నా దురభిమానుల గర్వమణంచి భక్తులను దన సమీపమునకుఁ దీసికొనును. తనమత మెక్కు-వయని తలఁచు దురభిమానియే బ్రహ్మ. గోపాలకులే భక్తులు. బ్రహ్మ గర్వమణంచి గోపాలకుల బ్రహ్మమాయ నుండి కృష్ణుఁడు రక్షించెను. క్రైస్తవమతమునఁ గలసిపోయిన హిందువులు తమ మతమునందలి న్యూనతను గ్రైస్తవమతమునందలి మాహాత్మ్యమును దెలిసికాదు, వారు భ్రష్టులగుటకు వివేకానందస్వామి చెప్పినట్లు స్త్రీలో ధనమో కారణము. భ్రష్టులై యిప్పుడు పరితపించువా రెందఱో కలరు. వీరికిఁ గ్రైస్తవమత హీనత్వము నార్య మతము మాహాత్మ్యమును బోధించువారు గలిగిన మరల హిందూ మతమునఁ జేరుట నిస్సంశయము.

—♦ గోపికాకృష్ణ లీలాప్రశంస. ♦—

శ్లో॥ జయతి జననివాసో దేవకీ జన్మవాదో
యదువర పరిషత్స్వైర్దోర్భి రస్య న్న ధర్మమ్॥
స్థిరచర వృజినఘ్నః సుస్మిత శ్రీముఖేన
వ్రజపురయువతీనాం వర్ధయన్ కామదేవమ్॥

భాగ. ౧౦ శుకవాక్యము.

౪౦. పాపాత్ముల పాపములం
బాపంగా నోపునట్టి పద్మాక్షునిపైఁ

పాపము గలదని పలికిన
పాపాత్ముల పాపమునకుఁ బారము గలదే. ఆం. భాగ. ౧౦,

స్త్రీపురుష భేదజ్ఞానరహితుఁడును, జీవన్ముక్తుఁడును, నవధూతయు నగు శ్రీశుకయోగి యాసన్నమరణుఁడు, ముముక్షువు నగు పరిక్షిత్తునకు నెవరిలీల వినిచి దానిని 'గామవిజయరూప' మనియు శ్రద్ధతో వినువాఁడును వినిపించువాఁడును భగవంతునందుఁ గామంబు జయింపఁగల పరభక్తినొంది శీఘ్రకాలంబునఁ బూర్ణంబుగ హృదయతాపంబులెల్లం బాయునని వచించెనో, యాపత్కాలంబున ద్రౌపది* నిజమానసంరక్షణమునకై యెవ్వరిఁ బ్రార్థించెనో, యేకాంత భక్తికి లక్ష్యంబుగ నేకాంతలఁగొని నారదమహర్షి "యథా వ్రజగోపికానా" మ్మని సూత్రించెనో, యేస్త్రీలు మనోమాలిన్య రహితులని "అత ఏవ తదభావా ద్వల్లవీనా"మ్మని శాండిల్యమహర్షి వచించెనో, యెవరిని గూర్చి పరాశరమహర్షి "చింతయంతీ జగత్సూతిం పరబ్రహ్మస్వరూపిణీ, నిరుచ్ఛ్వాసతయా ముక్తిం గతాన్యా గోపకన్యకా" యని రచించెనో, యెవరి నుద్దేశించి మహాయోగియగు నుద్ధవుఁడు "వందేనంద వ్రజస్త్రీణాం, పాదరేణు మభీక్ష్ణశః । యాసాంహరి కథోద్గీతం, పునాతి భువనత్రయ"మ్మని నమస్కరించెనో, యాళ్వారు లందఱుఁ దామే స్త్రీలవలెఁ నుండఁగోరియు సహజపురుషభావంబున నటువర్తింప నేరరైరో, యేమత్తకాశినుల వృత్తం బనుకరించి యాముక్తమాల్యద ధన్యురాలయ్యెనో, భక్తాగ్రేసరులందఱు నెవరివృత్తంబు పరభక్తికి మార్గదర్శిగ గ్రహించిరో, యట్టిగోపికల విషయమునఁ బాశ్చాత్య విద్యాసురాపానమత్తులు, తచ్చోదిత దురభినివేశచిత్తులు, నార్యసనాతన మహావారిపూర వ్యర్థీకృత నిజమతౌత్కృష్ట్య దురభిమానాగ్నులు నగు వారు పిచ్చివ్రాఁతలు వ్రాసిన లోటేమి? పాశ్చాత్య నృత్యక్రీడల యందు నర్ధనగ్నల నృత్యంబుఁ జూచువారును, దానఁ దృప్తినొందకయో తదదర్శనలోపపూర్తికో యట్టి సిగ్గుమాలిన స్త్రీలపటంబుల

---

* శ్లో॥ ఆకృష్యమాణే వసనే, ద్రౌపద్యా చింతితో హరిః
గోవింద ద్వారకావాసిన్ కృష్ణగోపీ జనప్రియ॥

నైనఁ జూచి ధన్యతనొందఁ గోరువారును, నంతకు సంతుష్టిలేక వివిధ వికారవివసస్త్రీల పటంబులఁగొని యుంచుకొని చూచుచుండువారును, దుష్కామరసపూరితులును, వివిధ ధవాసక్తవిధవల యెదుట దిసమొలల స్నానము చేయు విధురులును, నాత్మవత్సర్వభూతాని యను న్యాయమనుసరించి జితేంద్రియత యెట్టిదో యెఱుఁగక లోకమంతయుఁ దమయట్టిదే యని దురభిప్రాయపడుచు జితేంద్రియుల గోపికాకృష్ణుల దూఱనాడుట నేమివింత? వారి మనస్సు నతిక్రమించి వారెట్లు పోఁగలరు?* లోకమున దుర్యోధనునకు సజ్జనుఁడు, యుధిష్ఠిరునకు దుర్జనుఁడు కానరాకుండుటయందుఁ జిత్రమేమిగలదు? భక్తిలక్షణ మెఱుఁగని కొందఱు (దుష్కామరహితులయ్యు) దేనిని భక్తులు పరభక్తియని సంభావించుచున్నారో దానిని బరమనీచమని యెంచుచున్నారు. పూర్వుల దృష్టికి నిప్పటి పురోభాగుల దృష్టికిని భేదకారణమిదియే. ఇట్టివారిప్రాఁతలు ముగ్ధులను బెడత్రోవఁ ద్రొక్కించునుగాని గోపికా కృష్ణచరిత్రము కాదు.

---

*వీండు వేసంగిని మండునెండలో నొకఁడు బాటకుఁ బ్రక్కరిత్తనేలఁ బరుండి గాఢముగ నిద్రించుచుండెను. అప్పుడొక త్రాగుఁబోతు మార్గమునఁబోవుచు వానిని జూచి "యాహా! త్రాగిన వీనివలెఁ ద్రాగవలయును. లేకుండిన నూరకుండవలయు. క్రిందఁమీఁదఁ గానుచున్నను వీనికి దేహస్మృతి గలదేమో చూడు" మనుకొనుచుఁ బోయెను. ఆవలఁ బాటుపడి జీవించు కష్టజీవియొకం డాత్రోవఁబోవుచు వానినిజూచి "కష్టముచేసిన వీనివలెఁ జేయవలయును, ఎంత శ్రమింపకయున్న బొబ్బలువోవునట్లు కాయుచున్న యెండలో నొదలెఱుఁగక నిద్రించునా" యనుకొనుచుఁ బోయెను. ఆవల యోగియొకఁ డాత్రోవఁబోవుచు "బలే యోగసమాధి యనిన నిదికదా. కొఱవులతోఁ జూఁడినట్టు లెండమండుచున్నది. పెనమువలె నేల కాలియున్నది ఇచ్చట వీఁడు సమాధియందున్నవాఁడే యెంతటి మహానుభావుండో" యనుకొనుచుఁ బోయెను. రామకృష్ణపరమహంససూక్తులు.

కావుననే కామదాసులకు గోపికాకృష్ణులు కాముకులుగఁ గానవచ్చుట, హరిదాసులకు భక్తురాంద్రుగను భగవంతుఁడుగను గానవచ్చుట.

మనదేశంబున వ్యభిచారంబునకు గోపికాకృష్ణచరిత్ర కారణ మని పాశ్చాత్యు లనుచున్నారుగదా. 'షార్లిమాన్' అను క్రైస్తవ చక్రవర్తి * "అనేకులు సన్యాసులు జారత్వమునను మఱియు ననేకనీచగర్హ్య చేష్టలను బరాయణులై యున్నారని మాకు భీతికరమైన వార్త తెలియవచ్చెను.........ఇట్టి దురభ్యాసముల నత్యంత విధియుక్తమగురీతి నిషేధించుచున్నారము. అంతియగాక యిట్టి దుష్కామముల సంతుష్టి పడుటయం దాసక్తిగల సన్యాసులందఱు మఱియే

* If the Rasu be held to be the root of vices among the Vaishnavas, what did the 'pure religion' of Christ do for Christian morals that the Emperor Charlemagne had to issue the following notable edict.— "We have been informed to our great horror, that the monks are addicted to debauchery and all sorts of abominations even .. ... . We forbid all such practices in the most solemn manner, and hereby make known that all monks who indulge in the gratification of such lusts, will be punished by us severely that no Christian will ever care to commit such sins again. We command our monks to cease swarming about the country, and we forbid our nuns to practise .. .. and intoxication. We shall not allow them any longer to be .. .. thieves, murderers, and so forth, to spend their time in debauchery and sing improper songs. Priests are here-with forbidden to haunt the taverns and market places for the purpose of seducing mothers and daughters. J. N MITRA-KRISHNA.

'Arrayed in gorgeous silk, satins, and velvets, covered with flashing gems--mine is bu the common story of every physician--I have had known women walk into my office and inquire 'Are you the doctor ?' and upon an affirmative reply, without further preface, say, I want you to produce ... ... as coolly as if ordering a piece of beef for dinner .. .. yet, with such facts before us brown stone palaces will continue to be built on the Fifth Avenue and do business of .. .. will thrive and the rich occupants will snap their fingers at the laws, for have they not the reputation of the wives and daughters of lawyers, jurors, aye, even of judges themselves in their hands ?"

Ths Conjugal Relationship As to health by

A, R. GARDNER, M. D.

క్రైస్తవుఁడు నిట్టి పాపముల మరలఁ జేయ జంకునంత కఠినముగ దండింపఁబడుదురనియు నీమూలమునఁ దెలియఁజేయుచున్నారము. దేశమందంతట సన్న్యాసులు గుంపులు గూడరాదని యాజ్ఞాపించుచున్నారము' సన్న్యాసినులు ....టను, మత్తుగలిగించు పదార్థమును దినుటను, నిషేధించుచున్నారము. ఇఁక నేమాత్రమైనవారు ....గను, దొంగలుగను, హత్యచేయువారుగను, మఱియు నిట్టి యితర దుష్కార్యములను జేయువారుగను, వ్యభిచారమునఁ గాలముపుచ్చువారుగను, ననుచితములైన పాటలు పాడువారుగను నుండుట సహింపము. తల్లులను, గూఁతులను, శీలభ్రష్టలఁజేయ నాశ ప్తించుటకై కల్లుగుడిసెలను సంగడివీథులను గులగురువులు సదా యాశ్రయించియుండుటను నిషేధించుచున్నారము.'' అను నిట్టి శాసనము ప్రకటించుటకుఁ గ్రీస్తు కారణమో కృష్ణుఁడు కారణమో తమది ''పవిత్రమత''మని చెప్పుకొను క్రైస్తవమత బోధకులు సెలవిత్తురుగాక. ఇందుఁ జుక్కలుంచినచోట నుండు పదము నోర నుచ్చరించునది గాదు. చేత వ్రాయఁదగినది కాదు. అట్టి మహాపాపకార్యము పాశ్చాత్త్యులమూలమున మనదేశమందును స్త్రీలయందును బురుషులయందును గొంత సంక్రమించినది. పాశ్చాత్త్యసాంగత్యమువలనఁ గలిగిన యనర్థకములలో నిది యొక మహానర్థకము.

అసూయాపిశాచికాగ్రస్తులయు భక్తిజ్ఞానశూన్యులయు మూటల నటుండనిచ్చి పూర్వు లీవిషయమును భావించిన విధంబును దానికిఁ గారణము నాలోచింతము. ఈ వ్యాసమును బఠించుటకుఁ బూర్వము కృష్ణలీలామృతంబునఁ గొన్నిమైన నొకపరి పఠింపఁ బాఠకులు ప్రార్థితులు. అవి యీ పుటలయందుఁ గానఁగు. పుట 17 పంక్తి ౨౧-౨౨; 51-౧౫; 68-71; 74-౨౧-౨౨; 116-౧౯-౨౦; 117-౮; 131 కడపటినుండి ౧-౨-౩; 13?-౧-౨-౩; 136 కడపటి రెండుపంక్తులు; 137-148; 176 కడపటి రెండుపంక్తులు; 177-231; 248-249-250; 252-253; 284-283-305; సం-౨.178-180.

గోపిక లెవరు ?

శ్రీరామావతారంబున దండకారణ్యమందలి కొందఱు ఋషులు శ్రీరాముల జగన్మోహనదివ్యసుందరవిగ్రహముం జూచి యానందపరవశులై కౌఁగిలింపఁగోరఁగా నీజన్మంబున మీకోరిక నెఱవేఱదనియు, మఱుసటి యవతారంబున గోపికలై కౌఁగిలింపుఁడనియు వరము బొందినవారు కొందఱని "గోపికాభూత్వామా మాలింగథ" యను నాథర్వణిక కృష్ణోపనిషత్తు వాక్యమువలనను బద్మపురాణము వలనను దెలియవచ్చెడి. మఱికొందఱు "తత్పూజార్థం సంభవంతు సురస్త్రియః" యని బ్రహ్మచే నాజ్ఞప్తులై తద్భక్తిగలుగ వరమునొంది పుట్టినవారు. "గోప్యోగావో ఋచ" యను కృష్ణోపనిషద్వాక్యము వలన ఋక్కులును గోపికలుగను గోవులుగను జన్మించుటయ్యె. వీరుగాక కొందఱు నిత్యసిద్ధులు. కొందఱు సాధనసిద్ధులు. శ్రీరాములను గౌఁగిలింపఁగోరిన ఋషులయందును, బ్రహ్మచే నాజ్ఞాపింపఁబడిన దేవతాస్త్రీలయందును భగవన్మహిమ వెల్లడిసేయు ఋక్కుల యందును నిత్యసాధనసిద్ధులయందును భగవంతునియందలి ప్రేమ సమానవస్తువని యేర్పడెను. పురుషులైనను విశేష కామాసక్తులగుదురేని స్త్రీలై జన్మింతురనియుఁ "గామోష్టగుణ ఉచ్యతే" యన్నట్టు స్త్రీలయందుఁ గామమే మిక్కుటమైయుండుట సహజగుణమనియుఁ బాఠకులు మఱవకుందురుగాక.

గోపికలు వారి పూర్వజన్మంబుల సేకరించిన ప్రేమ యంతటితో నశించెనా ? అ దెప్పటికి నశింపదు. క్రమక్రమాభివృద్ధిగాంచును. "నమేభక్తః ప్రణశ్యతి"* యని కలదుగదా. పూర్వజన్మానుక్రమమే మఱుసటిజన్మము. మాఱునది దేహమేకాని యాత్మగాదు.

---

*శ్లో॥ తత్రతం బుద్ధిసంయోగం, లభతే పౌర్వదైహికమ్
యతతేచ తతోభూయ, స్సంసిద్ధౌ కురునందన
పూర్వాభ్యాసేన తేనైవ హ్రియతే హ్యవశోపిసః॥ భగ, ౬-౪౩-౪౪.
కృ లీ. సం-౨. పుట-౩౫౨.

శ్లో॥ శరీరం యదవాప్నోతి, యచ్చాప్యు త్క్రామతీశ్వరః
గృహీత్వైతానిసంయాతి, వాయుర్గంధానివాశయాత్ ॥౧౫-౮
కృ. లీ. సం-౨ పుట. ౪౧౩.

అన్నట్టులు జీవుఁడు పూర్వజన్మవాసనాయుక్తుఁ డయియే యొక దేహమును విడిచి వేఱొక దేహమునఁ బ్రవేశించును. అట్టులే గోపిక లును బూర్వజన్మవాసనాయుక్తులై యెచ్చట జన్మించిన వారి కోరికలు కొనసాగునో యచట జన్మించిరి. సంకల్ప రూపముననుండు భక్తి బీజమును నంకురితముఁజేసి ఫలవృత్తముగాఁ బెంచి ఫలవంతముఁజేయు భారము భగవంతుఁడు తనయందే యుంచుకొన్నాఁడు గదా. గౌణ భక్తికైనఁ గొంత పురుషప్రయత్నము కావలయును గాని పరభక్తి కేవల భగవత్సంకల్ప సిద్ధము. తనంతట నదియే రావలయును గాని బలాత్కార ప్రయత్నముచే లభించునది గాదు. ఫలవృక్షమునఁ బూవులు పండులు నా యా ఋతువులఁ దమంతటఁ దామే పొడ చూపును గాని యకాలంబున బలాత్కరించిన వచ్చునా?

గోపికల మనంబుల భగవంతుఁడు ప్రేమాభివృద్ధి యెట్లు గావించి వారి మనస్సులను దనయందు నాటుకొనఁ జేసెనో చూతము.

గొల్లెతలకుఁ బాలు పెరుఁగు వెన్న మీఁగడ నెయ్యి యివియే సర్వైశ్వర్యములగుట నిర్వివాదము. వీనియందు వారికిఁ గల ప్రీతి ధన కనకవస్తువాహనాదులందును నుండదు. వారికి గోధనమే ధనము. కావున నావులను దూడలను గవ్యములను వారెంతో ప్రేమించు చుందురు.

సీ. వసుమతీనాథ యెవ్వనిమీఁద నాకను
    గ్రహబుద్ధి వొడము నా ఘనునివిత్త
మంతయుఁ గ్రమమున నపహరించిన వాఁడు
    ధనహీనుఁడగుచు సంతాప మొందు
విడుతురు బంధు ల వ్విధమున నొందిలి
    యై చేయు నది లేక యఖిలకార్య
భాగంబు లుడిగి మద్భక్తులతో మైత్రి
    నెఱపుచు విజ్ఞాన నిరతుఁడగుచుఁ

గీ. బిదప వాఁడవ్వ యానందపదము నాత్మ
బరఁగి శ్రీవిష్ణులోక సంప్రాప్తినొందు
గాన నాసేవ మిగుల దుష్కరమటంచు
వదలి భజియింతు రితరదేవతల నెపుడు. భా. ౧౦ స్క.

అని న్యాయము ననుసరించి గొల్లెతలకుఁ బ్రాణపదములైన దధిక్షీర ఘృతనవనీతాదులఁ గృష్ణుఁడు హరింపఁజొచ్చెను. దూడలు తమతమ తల్లులపాలు గ్రోలునట్లు తలుగులఁ దప్పించుచుండెను. వారి కతి సంచయ దోషము వాప భూతతృప్తిగఁ గొంత గ్రోఁతులకు బంచిపెట్టు చుండెను. బిడ్డలకంటెఁ దల్లులకుఁ బ్రీతిపాత్రము లుండవు గనుక బిడ్డల ముడ్డి గిల్లి యేడ్పించి పోవుచుండెను. ఇట్లు తమ కత్యంత ప్రీతిపాత్రము లగు వానికే పోరాములు గలుగుటచే గోపికలు వానిని రక్షించుటకై కృష్ణుని వేయిగన్నులఁ గనిపెట్టుచు నేత్రోవ కృష్ణుఁడు వచ్చునో యని నిమిషనిమిషమున కరయుచు నిదో కృష్ణుఁ డదో కృష్ణుఁడు కృష్ణుఁ డిటువచ్చెఁ గృష్ణు డటుపోయె కృష్ణుఁడు వారింట నటుచేసెఁ గృష్ణుఁడు వీరింట నిటుచేసెనని కృష్ణకథాశ్రవణ మననాదులు చేయుట తోనే వారి కహర్నిశములు సరిపోవుచుండెను. ఇంతేల

శ్లో॥ రామో రామో రామ ఇతి, ప్రజానా మభవత్కథాః॥

"రామభూతం జగదభూత్'' నునట్లు గోకులమంతయుఁ గృష్ణమయ మయ్యెను.

సీ. కలకంఠి ! మావాడ గరితలమెల్ల నీ
పట్టి రాగలఁడని పాలు పెరుఁగు
నిండ్లలోపలనిడి యేమెల్లఁ దనత్రోవఁ
జూచుచో నెప్పుడు చొచ్చినాఁడొ
తలుపులు ముద్రలు తాళంబులును బెట్టి
యున్న చందంబున నున్న వరయ
నొక యింటిలోఁ బాడు నొక యింటిలో నాడు
నొక యింటిలో నవ్వునొకటఁ దిట్టు

గీ. నొకట వెక్కిరించు నొక్కొక చో మృగ
పక్షి ఘోషణములు పరఁగఁ జేయు
నిట్లు చేసి వెనుక నెక్కడఁ బోవునో
కానరాఁడు రిత్త కడవలుండు. అం. భాగ.

ఇన్ని యిండ్లలో నీవిధముగ నేకకాలమున నిన్ని రూపములు ధరించి యిందఱికన్నులు గప్పి యిన్నికుండల పాలు పెరుఁగు వెన్న తిని యిన్ని చేష్టలు చేసి యదృశ్యుఁడైన బాలుఁడు ప్రాకృత మనుష్యుఁడో మహాయోగీశ్వరుఁడో యాలోచింపుఁడు. ఈ విధముగ గొల్లకుటుంబినులు నెల్లవేళల శ్రవణమననాదులఁ గృష్ణధ్యాన నిరతలై యుండిరి. స్నిగ్ధములై నిర్మలములై మృదువులైన నెయ్యి వెన్న లోనగు వానివలె స్నిగ్ధములై నిర్మలములై మృదువైన వారి మనస్సుల నపహరింప నాయాపదార్థముల హరించెఁగాని వారికి ద్రవ్యహాని గూర్పఁగాదు. ఏలన గోపికలే కృష్ణుని వెదకునెడ

శ్లో॥ జయతి తేఽధికం జన్మనా వ్రజః శ్రయత ఇందిరా శశ్వదత్రహి॥

కృ. లీ. 205 పుట.

అని మునుపటికంటెఁ బాఁడి సమృద్ధియని వచించిరి కదా.

ఈవిధముగ బాలవృద్ధగోపికల మనంబులు స్వాయత్తంబులు గావించికొని శ్రీకృష్ణుఁడు తన్నుఁగానని నిమిషము వారికొక కల్పంబుగఁ దోఁపఁజేయుచుండెను. బృందావనంబునఁ గావించిన కార్యములచేఁ శ్రీకృష్ణుఁ డన్నివయస్సుల స్త్రీపురుషులకుఁ బ్రియతముఁ డయ్యె. (చూడు పుట 116–౧౫–౨౦; 117–౮. 111. ౭–౧౪–౧౫–౧౬. 114–౭–౧౦. 131–౨౪–౨౫–౨౬.

సౌందర్యమహిమ.

ఈవిధముగఁ గృష్ణునం దనన్యమనస్కలైన గోపతరుణుల విడిచి గోపకన్యాప్రశంస గావింతము.

శ్లో॥ తాసామావిరభూచ్ఛౌరిః స్మయమాన ముఖాంబుజః
పీతాంబర ధరస్స్రగ్వీ సాక్షాన్మన్మథమన్మథః॥

కృ. లీ. 215–౬–౮ పం.

యన్నట్టు కృష్ణుఁ డత్యంత దివ్యసుందర విగ్రహుఁడుగదా.

శ్లో॥ యద్యద్విభూతి మత్సత్త్వం, శ్రీమదూర్జిత మేవవా
తత్తదేవా వగచ్ఛత్వం, మమ తేజోంశ సంభవ॥

కృ లీ. సం-౨. పుట-౩౯౩ పం-౧౧-౧౩.

మన్మన్సృష్టి లోకమున నేది యత్యంతసుందరమని తలంతుమో యందలి సౌందర్యము భగవత్సౌందర్యమునఁ బరమాణు భాగము. ఈ ప్రాకృత వస్తువునందలి సౌందర్యమే వర్ణనాతీతమగుచుండ నిఁకఁ బూర్ణ సౌందర్యమును దాని మహిమను నెవ్వండు వర్ణింప సమర్థుఁడు?

ఒకనిని నధఃపాతాళమునఁ ద్రొక్కుటకు, వైకుంఠమున కెత్తుటకు సమర్థమైనది సౌందర్యమే. వీరు వారనక, యీజాతి యాజాతి యనక, యీవయ స్సావయస్సనక, సమస్తశరీరుల మనంబుల నాకర్షించునది సౌందర్యమే. ఎట్టి క్రూరునిఁగాని యెట్టి యోగినిఁగాని స్త్రీ గృహకుంభదాసునిఁ జేయునది స్త్రీల సౌందర్యమేకదా. చంపఁ గత్తి నెత్తిన ఘాతకుని మనంబునైనఁ గరఁగించునది సౌందర్యమే. స్త్రీల పాతివ్రత్యమునకు వేరువిత్తగునది పురుషసౌందర్యమే. అన్ని గుణములను లోననే యణఁగఁద్రొక్కి వెలుపలఁ బ్రకాశించునది సౌందర్యమే. పరిపక్వదశనొందిన వైరాగ్యముతప్ప సౌందర్యమున కసాధ్యమైనది లోకమున లేదు. దాని మహిమ యేమోకాని పురుషులను బురుషులే వలతురు. స్త్రీలను స్త్రీలే వలతురు. శూర్పణఖవంటి సర్వవికారపు ముసలిముండయును ముక్కు చెవులు గోలుపోయి రామలక్ష్మణులఁ జంపింపవలయునని క్రోధపూరిత మనస్కయై ఖరునియొద్దకుఁ బోయినపుడు నిన్నెవ్వఁడే యిట్లు చేసెనని వాఁడడుగ రాముఁడు లక్ష్మణుఁడని చెప్పుటకుమాఱు తనకుఁ గన్నుల కట్టినట్లుండు వారి సౌందర్యమును దలఁచి "తరుణౌ రూపసంపన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ పుండరీక విశాలాక్షౌ" యని పెండ్లికొడుకును స్మరించు వధువువలె వర్ణింప నారంభించెను. ఇది యీఁడుది కామపీడితయందమా రామలక్ష్మణుల సాముద్రికలక్షణము లేవియని సీత యడుగఁగా హనుమంతుఁడు "రామః కమలపత్రాక్షః సర్వసత్త్వ మనోహర" యని ప్రారంభించెను. ప్రత్యక్షానుభవ సిద్ధమునకుఁ బ్రమాణాంతరము లేల?

భగవత్కళాలేశమైన ప్రాకృతసౌందర్యమునందే యెంతో మహిమ గాన వచ్చుచుండఁ బరిపూర్ణ సౌందర్యనిధియై 'పుంసాం మోహన రూపాయ' యన్నట్లు సాక్షాన్మన్మథ మన్మథుఁడై జనియించిన దివ్య సుందరమూర్తి సౌందర్యం బెంతటి కార్యంబుఁ జేయఁజాలదు ? తారుణ్యమున వార్ధకమున నెంతో ఘోరముగఁగానవచ్చు జంతువులును బాల్యమున సుందరములుగానే యుండును. వసంతకాలమునందలి వృక్షముల నన లెట్లుండునో తక్కిన ఋతువులం దెట్లుండునో చూడమా. చిగుళ్లెట్లుండునో ముదురుటాకు లెట్లుండునో కానమా ? అట్లులే బాల్యమునందు జనాకర్షక సౌందర్యము గలదు. సౌందర్యము రూపమునందే కాదు. అన్నివిషయంబులఁ గలదు. గ్రహణశక్తి కలవి కన్నులుమాత్రమే కావు. శబ్దసౌందర్యమును వీనులు గ్రహించును. రససౌందర్యమును నాలుక గ్రహించును స్పర్శసౌందర్యమును ద్వక్కు గ్రహించును, గంధ సౌందర్యమును నాసిక గ్రహించును. భావసౌందర్యమును మనస్సు గ్రహించును. వాల్మీకివ్యాసకాళిదాస భవభూత్యాదులను మనము దర్శింపకున్నను వారిగ్రంథమునందలి భావ సౌందర్యమున కానందించుచున్నారముకదా. ఇఁకఁ గృష్ణునందో దేహ సౌందర్యము వాగ్మిత్వము (ఇంద్రయాగవిషయమునఁ గావించిన యుపన్యాసము. దూతయై కౌరవసభలోఁ గావించిన యుపన్యాసము భగవద్గీత పఠింపుఁడు.) గాన కళాచాతురి పరోపకారాదిగుణ సౌందర్యము దేహబలము సౌహార్దము సౌశీల్యము లోనగు ననేకసుగుణములు నెలకొనియుండెను. ఈగుణములన్నియు సామాన్యమనుష్యునందుఁ గొంచెముగా నుండిన నతఁ డెంతో మహానుభావుఁడని దేవాంశ సంభూతుఁడని మనమెంచుచున్నారముగదా.

అట్లుండ నిన్ని యుత్తమోత్తమగుణములకుఁ దోడుగ నతిమానుషకృత్యంబులను నొనర్చిన కృష్ణుని గోపికలు గోపాలురు దేవుండని భావించి సంభావించినఁ దప్పేమి? అనేక రాక్షసవధ గోవర్ధనోద్ధారణ కాళియమర్దన దావానలాస్వాదన విశ్వరూపప్రదర్శనేత్యాద్యసాధ్య కార్యనిర్వాహకుని వారు దైవముగ నెంచుటయందు దోషము లేదు.

గర్గవాక్య మందతెలిసియే యున్నవారు. ఇట్టి దివ్యసుందరమూర్తిని మహానుభావుని గోపకన్యకలు ప్రేమించు టాశ్చర్యమా ?

ఎందున్నను సౌందర్య మెన్నఁటికి ననివార్యముగఁ ప్రేమ జనింపఁజేయును గాని క్రోధాదిగుణముల జనింపఁజేయదు. సౌందర్యముఁ గని కినియు స్త్రీపురుషులు లోకంబున లేరు. సుందరులగు సవతులు ద్వేషించుటకు సౌందర్యము కారణముకాదు. స్వార్థలాభహానికై ద్వేషింతురు. వారే యక్కసెల్లెండ్రుగానున్న ద్వేషింతురా? కావున సౌందర్యము కారణము. కార్యము ప్రేమ కార్యము కారణమందు సంక్రమించును గావున గోపికల ప్రేమ కృష్ణునందే ప్రసరించుటయు స్వభావవిరుద్ధము గాదు.*

ఈప్రేమ సర్వసామాన్యమై కృష్ణునిఁ జూచిన యందఱియందననేల పశుపక్ష్యాదులందును జనించియే యుండును. ఇఁక గోప

స్పర్శమహిమ.

కుమారికలయందలి విశేషమేమో చూతము. పల్లెటూళ్లయందు నేఱుపిడుకలకుఁ, బేఁడకు, విడియాకులకు, గట్టెపుల్లలకు, నాఁడుపిల్లలు పోవుట యాచారము. అట్టులే గోపకన్యక లొకనాఁ డడవికిఁబోయిరి. వారి పూర్వపుణ్యవశముననో పూర్వజన్మమున లబ్ధవరలగుటనో, వారియందుఁ శ్రీకృష్ణునకు ననుగ్రహబుద్ధి జనింపఁగా వారు శ్రీకృష్ణచరణారవిందంబుల స్పృశించిరి. ఆ గడియమొదలు వారు తమ దేహములను మనస్సులను కృష్ణార్పణము గావించి తదేకచిత్తలై తద్వశలైరి. ఈ విషయములు గోపికల వాక్యంబులలోని "అంబుజాక్షా ! వనవాసులకుఁ ప్రియుఁడవై మహాలక్ష్మికిని మహోత్సవకారణంబైన నీపాదతలం బరణ్యంబున నొక్కపరి స్పృశియించితిమి. అదిమొదలు కృష్ణా ! నీయందే మనస్సానందించుచున్నది. కావునఁ బామరుల యెదుట నెట్లు నిలువఁగలవారము ? నీ పాదాంబుజంబులయందుఁ గ్రీడించుచిత్తంబు తుచ్ఛంబులు నశాశ్వతంబులునగు వానిపైఁ

---

* శ్లో॥ సుందరంపురుషం దృష్ట్వా, భ్రాతరం పితరంసుతమ్
యోనిర్ద్రవతినారీణాం, తథ్యం మేబ్రూహికేశవ॥ యని ద్రౌపది చెప్పెఁగదా॥

బోవునే!" యనువాక్యమువలనఁ దెలియవచ్చెడిని. (కృ. లీ.పుట 196) యోగసిద్ధులు మహాత్ములు నగు గురువులు శిష్యులను స్పృశించుటచే వారియందుఁ దమ ప్రాణశక్తిని బ్రవేశింపఁజేసి వారియందుఁగల రజస్తమో రూపక హృదయమాలిన్యమును హరించి సత్త్వమును బ్రకాశింపఁజేయుదురు. యోగాభ్యాసము చేయువారు తాము సంగ్రహించిన యీ ప్రాణశక్తిచేతనో దాఁకుటచేతనో చూచుటచేతనో యూఁదుటచేతనో రోగుల రోగములను నివారింపఁజేయుదురు. ఈశక్తి మహిమ యార్యచరిత్రమాలికా గ్రంథములందు వివరింపఁబడి యుండుట నింకు వివరింపఁబనిలేదు. ఈశక్తి స్పృశించువారి కరచరణముల ద్వారమున నితరులలోఁ బ్రవేశించును.

ఈ కారణముచేతనే చిన్నవాండ్రు పెద్దలకు గురువులకు దైవములకుఁ బాదములఁబడి నమస్కరింతురు. పెద్దలు పిన్నలశిరముల హస్తముంతురు. ఈశక్తిని సంధ్యాజపతపఃప్రాణాయామేశ్వర ప్రణిధాన సాత్త్వికాహారాదులవలన సంపాదింపనగు. వేఁడినీటి పాత్రమును దగులునట్లు చల్లనీటి పాత్రముంచిన వేఁడినీటిపాత్రము వేఁడిమి చల్లనీళ్లను వేఁడిగ నెట్లుచేయునో యట్లే యీశక్తియు నొకరిదేహములోనుండి మఱియొకరి దేహములోనికిఁ బోవును. కావుననే యిట్టి శక్తి నార్జించువారితరుల స్పృశింపరు. కొంతదూరముననే యుందురు. తాఁకవలసి యుండినను గుంపులోనికిఁ బోవలసియుండినను శక్తి వెలుపలికిఁ బోకుండ నుపాయము చేసికొందురు. యోగులకే యొకరి దేహమున సత్త్వముల మార్చు శక్తియుండ యోగీశ్వరుఁడు యోగేశ్వరుఁడు పరబ్రహ్మమునగు కృష్ణునకుండుట వింతయా ? తన వక్షస్స్థలమున హస్తముంచిననాఁడు మొదలు వివేకానందస్వామి రామకృష్ణ పరమహంసగారి సొత్తయ్యెనో* యట్లే పాదస్పర్శ చేసిననాఁటినుండి గోపికలు కృష్ణుని సొత్తయిరి.

---

*"In that state he (Sri Ramakrishna Paramahamsa) came down from his seat and walking across the room came to Noren (afterwards Swami Vivekananda) who was sitting close at hand and placed his right hand upon the boy's heart and then, draw-

శ్రీకృష్ణసౌందర్యము గోపకన్యకలయందుఁ బ్రేమ జనింపఁ జేసెనని మీఁదఁ జెప్పఁబడెను. ఆప్రేమ శుద్ధసాత్త్వికముగాక ప్రకృతి ప్రయుక్తమగుటచే మిశ్రమైయుండెను. శ్రీకృష్ణ పాదస్పర్శమువలన నా మాలిన్యము పాసెను. ఇట్లు శేషించిన ప్రేమకు గతియేమి? మన కొక వస్తువునందుఁ బ్రేమజనించిన మనమేమి చేయుదుము. సాధ్యమైన యెడల దానిని గ్రహించుటకో, కాకుండిన దానితోడఁ గూడి యుండుటకో యత్నింతుము గదా. అట్లులే గోపకన్యకలు కృష్ణునిఁ దమ సొత్తుగఁ జేసికొనఁ గోరిరి. ఎట్లు వా రాయనను గ్రహింపఁ గలరు? అట్టిశక్తి వారియందేమి యున్నది? కర్మఠలై గ్రహింపఁగలరా? జ్ఞానయోగమున సాధింపఁగలరా? భక్తి యెట్టిదో దానిలక్షణము వారెఱుఁగుదురా? వారియం దేది ప్రధానగుణమో దానిచేతనే కదా వారు గ్రహింపవలయును. కర్మజ్ఞాన భక్తియోగములందు భగవంతు నాకర్షించునది యేది? వారుచేయు క్రియలా? కాదుకాదు. వారి మనస్సు. అట్లులే గోపికలయందును స్త్రీలయం దన్నిటిని మించి యుండునది స్త్రీత్వ కారణమైనది కామమే. 'కామోష్టగుణ ఉచ్యతే' యని కలదు కదా. కావున నట్టి కామముచే వారు కృష్ణుని సాధింపఁ బ్రయత్నించిరి. ఇదియేకదా స్వభావసిద్ధమార్గము. భగవంతుఁడు

---

ing himself up, put his left hand upon the shoulder of the boy and gazed into his eyes as if to break his body conciousness which is the next of dreams And Noren! Noren; for him the room, the verandhas, the Temple, the garden of Dakshineswara, the faces and forms of the devotees and of the master seemed all of a sudden to fade out. At the touch of the master his concious ness was dissolving .... — He had turned the subconscious currents of Noren's tendency, by force as it were, into the s per-conscious channel — — — Noren realised that Sri Rama Krishna was a man who could turn his own soul from consciousness into the shoreless sea of the consciousness of God, at will. But from that time when the master touched the heart of his disciple he owned and possessed him. It was a possession, however, which meant the highest freedom fo Norren's own soul."

Life of VIVEKANANDA SWAMI.

చెప్పిన స్వధర్మ మిట్టిదే కదా. దీనియందు దోషముండినను గుణవంతమైన పరధర్మమునకంటె నిదియే శ్రేయస్కరమని భగవంతుడు చెప్పిన మాట గోపికల విషయమున నెట్లు యథార్థపడెనో చూడుడు. వీరు పరధర్మములైన కర్మజ్ఞానమార్గములు గొప్పయుండిన నేర్చిరి

ప్రేమయనునది దైవికశక్తి. "పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబల క్రియాచ" యనియు "జలధేరివశీతతా దయేత్వం, వృషశైలాధిపతేః స్వభావభూతా" యనియుఁ గలవుగదా.

భగవంతుఁడు జగత్సృష్టి స్థితిసంహారాది కార్యములు చేయును. తేజోబల పరాక్రమాదు లుపకారసాధనములు. భగవంతుని యీ ప్రేమశక్తినే లక్ష్మియందురు. లక్ష్మి ప్రేమస్వరూపిణికదా. ప్రేమకు స్థానము హృదయము గావున లక్ష్మినారాయణుని హృదయమం దుండును. 'విష్ణోరేషానపాయినీ' యన్నట్లు లామె యెన్నఁడును భగవంతుని విడిచియుండదు. భగవంతుఁడు ప్రేమను విడిచిన లోకము గతి యేమి? బిడ్డలు రోగపీడితులైనపుడు వారు పడెడు బాధకంటె వారి తల్లిదండ్రులు లెక్కువ బాధపడుదురు. అట్లే తన బిడ్డలైన జీవాత్మలు సంసారమునఁ జిక్కి పడెడు బాధలకు వారికంటె నెక్కువగ భగవంతుఁడు శోకించును. వా రానందించిరేని వారికంటె నెక్కువగఁ దానానందించును.

శ్లో॥ వ్యసనేషు మనుష్యాణాం, భృశంభవతి దుఃఖితః
ఉత్సవేషు చ సర్వేషు, పితేవ పరితుష్యతి॥

యని వాల్మీకిరామాయణమునఁ గలదుగదా.

శ్లో. మమయోని ర్మహద్బ్రహ్మ, తస్మింగర్భం దధామ్యహమ్
సంభవ స్సర్వభూతానాం, తతోభవతి భారత!॥ ౧౪-౩.
సర్వయోనిషు కౌంతేయ! మూర్తయ స్సంభవంతియాః
తాసాంబ్రహ్మ మహద్యోని, రహంబీజ ప్రదఃపితా॥ ౧౪-౪.

కృ. లీ. సం-౨. పుట-౪౦౩.

పితాహ మస్యజగతో, మాతాధాతా పితామహః॥ ౯-౧౭.

కృ. లీ. సం-౨. పుట-౩౮౬, పంక్తి-౧౦.

మృతకల్పులై జడములవలెఁ బడియుండు జీవులకుఁ గరణకళేబరము లిచ్చి రక్షింప భగవంతుఁడు జీవులను బ్రకృతియందుఁ జేర్చును. ఆ మాత్రముననే జడమైన ప్రకృతియు జడకల్పుఁడైన జీవుఁడు నేమియుఁ జేయఁజాలరు. బియ్యము నీళ్లుకలిపిన నన్నమగునా? కావున సృష్టికిఁ గాను భగవంతుఁడు తన ప్రేమశక్తిని వీనియందుఁ బ్రవేశపెట్టును.

వానివలన నవి వికసించిన చైతన్యముగలవై సృష్టికార్యము చేయ
శక్తిగల వగుచున్నవి. కావుననే లక్ష్మీదేవిని "చైతన్య స్తన్యదాయిని'
యని పెద్దలు చెప్పుదురు.* ప్రేమచే నచేతనములు చేతనములగుట
అండె కే అనుపానియందుఁ గన నగు. ఇవి స్త్రీరూపములుగల జ
గ్రహములు. వీనియందుఁ దొలుత జీవచైతన్యము లేదు. పురుష
ప్రాణి దీనితో సంభోగించినయెడల నిది బిడ్డలఁ గనును. చైతన్యము
గలదగును ♦ మీఁద వ్రాసిన విషయమెంత సరిదాఁకెనో కంటిరి గదా
'యస్యాస్తే మహిమాన మాత్మనఇవ త్వద్వల్లభో౽పి ప్రభుః। నాలం
మాతు మశక్య' యన్నట్లు లాయన మహిమ యాయనయు నెఱు
గునో యెఱుంగఁడో.

స్పర్శముచే గోపికలకు శ్రీకృష్ణుఁడు చేసిన లాభమేమన, భక్తి
విఘ్నకారణములగు రజస్తమస్సుల నణంచెను. దానివలనఁ గొ
కత్తిరించిన దీపమువలె వారిభక్తి విజృంభించి ప్రకాశింపసాగెను. స్నేహ
భావము ప్రేమ. భగవద్విషయమున స్నేహపూర్వానుధ్యానము
భక్తి. పునర్విశ్లేష భీరుత్వము ⌘పరభక్తి. 'చచ్చిరఁబుట్టునే పరుల

---

* శ్లో॥ సమస్త జననీంవందే, చైతన్య స్తన్యదాయినీమ్
శ్రేయసీం శ్రీనివాసస్య, కరుణా మివరూపిణీమ్॥
అచిద వశిష్టాన్ప్రళయే, జంతూనవ లోక్యజాతనిర్వేదా
కరణకళేబరయోగం, వితరసి వృషశైలనాథ కరుణేత్వమ్॥దయాశతకము

⌘ "The greatest agent is love. A poet loving nature and a its forms loving the Naiads, the Dryads, the Oreads puts a sou into them That explains the myth of the Undines[1] who get soul when faithfully loved. That explains how we hasten th evolution of animals by love. That explains why when highe beings love us we develop rapidly. That explains also why, according to the Vedic Poets, praise and devotion increase the strength of God, the strength of all powers of nature. Intricate ar the meshes of Karma but love can unravel them and bring ou theimprisonedsplendour." ZERO.

♦ భగవంతుని విడిచి యుండలేకుండుట పరభక్తి.

---

1 "Undine A female water sprite without a soul but capable of obtaining one by marrying a moral and bearing a child".

చెప్పినవైన నిజేచ్ఛనైన నేమిచ్చినవైనఁ గానలకుఁ నేగినవైన నహరిప్రబోధము' లన్నట్లు భక్తి పరోపదేశముచే లభింపదు. స్వప్రయత్నముచేతను రాదు. భగవత్సంకల్పమువలనఁ దనంతటఁ దానే చెట్టునందుఁ బువ్వవలె నుదయింపవలయును. భక్తిస్వతంత్రము. దానికదే ఫలము, భక్తికి భక్తికిమించిన ఫలములేదు. ఆ ఫలమును దప్ప వేఱుఫలమును నది గోరదు. జ్ఞానయోగమునకుఁ గర్మయోగమునకు ముక్తిఫలము. కావున నవి యస్వతంత్రములు. భక్తులు భక్తిచేఁగలుగు నానందమును దా మనుభవింపగోరుదురేగాని దానికంటె వేఱగుఫలమును గోరరు. ఇంతయేల? తమభక్తిచే భగవంతుని సంతోషపెట్టవలయునను తలంపు గూడ వారికిఁ గలుగదు. వారి కోరిక యానందానుభవ మొక్కటే. జీవుండులేని పదార్థము లేదుగావున జగత్సృష్టికిఁ గారణభూతమైన యీ ప్రేమ సర్వభూత సామాన్యము. లతా వృక్ష పక్షి పశువులందును ప్రేమ గన నగును గదా. భగవంతునిప్రేమ యిట్టిదని మన మెఱుంగక యజ్ఞానాంధకారమున మునిఁగి మనలఁ జిరకాలముగఁ ప్రేమించు దేవునిఁ ప్రేమింపక కృతఘ్నులమై యున్నను భగవంతుని ప్రేమ దాను జేయువలసిన పని మనయందుఁ జేయుచునే యున్నది. దానిని మనము ధనదారపుత్రాదుల విషయమున నైహిక ఫల కాంక్ష దుర్వినియోగ పఱుచుచున్నారము. మనలను జెఱుచునది యీ దుర్వినియోగమే. ఈప్రేమను నశాశ్వతము దుఃఖకారణములైన నైహికములందుంచుటకుమాఱు కృతజ్ఞులమై భగవంతుని యందుంచిన విషయానందమున కెన్నియోమడుఁగు లతిశయించిన శాశ్వత నిర్మల బ్రహ్మానంద మనుభవింపఁ గలము. మనము ప్రేమింపకున్నను భగవంతుఁడు మనలఁ బ్రేమించుట మనవలన నొక ప్రతిఫలముగోరి గాదు కదా. అటులే మనమితరుల నననేల భగవంతుని ప్రేమించుటయందును బ్రతిఫలము గోరరాదు. కావుననే భక్తులు మోక్షమునుగూడఁ గోరరు. శిలలుగానుండిన మనలను వృక్షములఁ జేసినదియు, వృక్షములనుండి తిర్యక్కులఁ జేసినదియుఁ, దిర్యక్కుల నుండి మనుష్యులఁ జేసినదియుఁ బశుప్రాయులైన మనుష్యులను

జ్ఞానులఁ జేయునదియు భగవత్ప్రేమయే కదా. మనుష్యుఁడుగాఁ బుట్టిన తరువాతఁగదా దేవుఁ డొకఁ డున్నాఁడను జ్ఞానము కలుగును. అంతవఱకు మనల రక్షించిన వా రెవరు? భగవంతుని ప్రేమయే కదా. మన యభివృద్ధికై యిచ్చిన యట్టి ప్రేమరస ప్రవాహమును మనము కామ్యార్థులమై ధనములు ధాన్యములు భార్యలు బిడ్డలు మనుమలు మగలు గృహములు క్షేత్రములు వస్త్రములు వాహనములు సొమ్ములు లోనగు పెక్కుచీలు కాల్వలవెంటఁ బోనిచ్చి వ్యర్థపఱుచుటకు మాఱుగ నీకాల్వలవెంటఁ బోనీక యరికట్టి ప్రవాహమునంతయు నేకముఖముఁజేసి భగవంతుఁడను సముద్రమునఁ బాఱనిచ్చి సునాయాసముగఁ గృతార్థులము కాఁగలము. సముద్రములోని నీటిబిందు వావిరియై యెగసి మేఘమై వర్షమై భూమియందుఁబడి వాఁగులలో వంకలలోఁ గలసి మహానదులఁ జేరి క్రమముగ నెట్లెట్లో సముద్రమును జేరునట్లు జీవుఁడును నేనాఁటికైన నొకనాఁటికి ముక్తుఁడగుట సిద్ధము. అయినను గాలహరణమున దుఃఖానుభవము పొందు గావున గమ్యస్థానము శీఘ్రముగఁ జేర యత్నించుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము. ప్రతి జీవియు సుఖకాంక్ష గలిగియు దుఃఖకారణములైన కార్యములు చేయుటకంటె శాశ్వతసుఖము నిచ్చు కార్యము లేల చేయరాదు? మహైశ్వర్య సంపన్నుని కొడుకయ్యుఁ జిరప్రవాసియై దేశాటనము గావించుచుఁ గూటికి నీళ్ళకు మొగము వాఁచి కన్నకష్టములు పడుటకంటె నిల్లుచేరి యెంతో వాత్సల్యసంపన్నుఁడైన తండ్రి తనకై యెత్తియుంచిన భోగ్యముల భుజించుచు నేల సుఖింపరాదు? సూక్ష్మభూతములనుండి పుట్టిన స్థూలభూతములు మరల నెట్లు సూక్ష్మములలో లయమై తుదకు భగవంతుఁ జేరుచున్నవో యట్లే ప్రేమను స్థూలములవెంటఁ బోనీక మరలించి భగవంతునియందు లయింపఁజేయువారు ముక్తులు. అటు చేయనివా రెన్నికోట్ల జన్మములందైన యాతాయాత యాతన ననుభవించుచుండవలయు. ఇట్లు భగవంతుఁడు తమయందుంచిన ప్రేమను మరల భగవంతునియందే వినియోగించు కృతజ్ఞులు భక్తులు.

"తైర్దత్తా నప్రదాయైభ్యో యోభుంక్తే స్తేనఏవసః" యన్నట్లు మనయొద్ద నొకరొక సొత్తుంచి దీని వలన నీవు వ్యాపారము చేసి బాగుపడి మరల నాసొత్తు నాకిమ్మని యిచ్చిన దానిని వానికీయక కలకాలము స్వప్రయోజనముగ దుర్వినియోగపఱుచు వాఁడు దొంగయే కదా. భక్తు లిట్లు తలంతురు. భగవంతుఁడు మనవలన నేమి లాభమునుగోరి మనలఁ బ్రేమించుచున్నాఁడు. నిర్వ్యాజముగఁ గదా ముందు మనల నిష్కారణముగఁ బ్రేమించిన వానిని బ్రేమింపకుండుట కృతఘ్నతగదా. స్వామీ! నిన్ను నేను బ్రేమించెదను. నాకు భూములిమ్ము సొమ్ములిమ్ము చీరలిమ్ము బిడ్డలనిమ్మని బేరమాడుటయుఁ, దాము గర్భములో నుండినది మొదలు తమకుఁగాను వారు పడిన పడరాని పాట్లెల్ల మఱచి బిడ్డలు పెద్దవారైనపుడు తల్లిదండ్రులారా! మీయందు మేము దయగలవారమై యుండెదము మాకేమి లంచమిచ్చెదరని యడుగుటయు సమానము లేకదా. ఒక జన్మమునఁ గరణకళేబరదాతలై రక్షకులైన తల్లిదండ్రులఁ బ్రేమింపని వాఁడే పరమపాపుఁడగుచుండ ననేకజన్మములనుండి మనల రక్షించుచుండు భగవంతునిఁ బ్రేమింపనివాఁ డెట్టివాఁడని చెప్పవలయును! నితలఁచి భక్తులు నిష్కాములై భగవంతునియందు భక్తి సేయుదురు. న మొకరిని బ్రతిఫలాపేక్ష లేక ప్రేమించినచో నొక విధమైన యానందము మనస్సునఁ గలుగును. ఆత్మానందమును గలిగింపని ద్ధప్రేమ లేదు. స్వభావముచేతనే యానందము ప్రేమ ననుసరించి యుండును. ప్రేమ యతిశయించుకొలఁది యానంద మతిశయించు చుండును. ఈకీలెఱిఁగి భక్తులు భగవంతునియందలి తమ ప్రేమ తిశయింపఁ జేయుచుందురు. తలచుట్టము తోఁకపగ లేదు గదా. ట్టులే ప్రపంచమంతయు భగవన్మయము గావునఁ బ్రపంచమునం యు వారు ప్రేమింతురు. వారికి ద్వేష్యపదార్థమే లోకమున లేదు. పణమే దీశ్వరకలా మాశ్వచండాల గోఖరమ్.' (కృ. లీ. సం-3. ట-౨౮౨. అనియు

శ్లో॥ విద్యావినయ సంపన్నే, బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని
శునిచైవ శ్వపాకేచ, పండితా స్సమదర్శనః॥ భగ. ౫-౧౮.
(కృ. లీ. సం-౨. పు-౩౮౨.)

యనియు భగవంతుఁడే సెలవిచ్చెఁ గదా. ఇందు జ్ఞానయోగులు సర్వము భగవన్మయమని తెలిసికొందురు. భక్తు లంతటితోఁ బోక ప్రేమింతురు. ఈప్రేమవలనఁ గలుగు నానందమేదిరో దాని ననుభవింప భక్తులు గోరుదురుగాని భుక్తిముక్తులఁ గోరరు. భగవంతుని సంతోషింపఁజేయు కోరికకూడ వారికి లేదు. అయినను భక్తిని వెంటనంటియే భగవదనుగ్రహము వచ్చుచుండును. ఆ కారణముచే భగవంతుఁడు కారణమని కాని భగవంతుని సంతోషింపఁజేయ భక్తుఁడు భక్తి చేయుచున్నాఁడని కాని చెప్ప వలనుపడదు. పుష్పము వికసించునపుడు తన్నుఁజూచి మనుష్యులు సంతోషింపవలెఁ, దుమ్మెదలు రావలెననుకోరిక దానికిఁ గలదా ? భగవంతుని సంతోషపఱుపవలయుననుతలంపు భక్తులకు లేదేని భక్తుల ననుగ్రహింపవలయుననతలంపు భగవంతునకు లేకపోవచ్చును గదా ? యందురేని యది సర్వశక్తిమంతుఁడైన భగవంతున కసాధ్యకార్యము. ఏల ? స్వస్వభావవిరుద్ధము. భగవంతుఁ డెట్లు జ్ఞానానందమయుఁడో యట్లు ప్రేమమయుఁడు. ఎండ లేని సూర్యుఁడు సూర్యుఁడు లేని యెండ వలె ప్రేమ యాయనను విడిచియుండదు. ఆయన ప్రేమను విడిచి యుండజాలఁడు. తా నజ్ఞానియై పోవలయుననిన భగవంతుఁడు పోఁగలఁడా తాను శోకించుచు నొకమూలఁ గూర్చుండవలయుననిన నుండగలఁడా ? అట్లులే ప్రేమయును. అజ్ఞాన శోకములు ప్రత్యేకగుణములుగావు. జ్ఞానము మఱుఁగుపడుటే యజ్ఞానము ఆనందము లేకుండుటశోకము. వెలుతురు లేకుండుటే చీఁకటి. నీడయుండుఁ జెట్లు చెడుటకునీడ కారణముగాదు. సూర్యరశ్మి లేకుండుట కారణము. చీఁకటిసూర్యు నెట్టు లాక్రమింపఁజాలదో య ట్లజ్ఞాన శోకములు జ్ఞానానందమయుఁడైన భగవంతునందుఁ గలుగఁ జాలవు. నిలువఁ జాలవుఅట్టులే భగవంతుఁడు తాను ప్రేమలేనివాఁడు గావలయుననిన

గాఁజాలఁడు. కావున భక్తియున్నచోట భగవంతుఁ డుండును. భగవంతుఁ డున్నచోట జ్ఞానశోకము లుండవు. ఇదియంతయు నప్రస్తుత ప్రశంసయని పాఠకులు కినియకుందురుగాక.

మీఁదఁ గాంతాసక్తియని పరభక్తియని రెండుపదము లుపయోగింపఁబడెను గోపికలయం దన్వయించుటకు వాని లక్షణ మెఱుఁగ వలయును గదా. పూర్వోత్తర సందర్భములఁ దెలుపక నడుమ నొక దానిఁ దెలిపిన సుబోధము కాఁజాలదు గనుక భక్తిమార్గమున నడచు సంసారిజీవుని చర్య కొంచెము ముచ్చటింపవలసియున్నది. అదియును గాక భక్తి తనంతటఁ దానెట్లు పుట్టునో చెప్పవలసియున్నది.

బద్ధజీవచర్య.

సంసారమను తప్తతైలమునఁబడి తపించు జీవిసంకటపాటు సర్వజనానుభూతమగుటవలన వర్ణించు టనావశ్యకము.

అనేక సహస్రజన్మంబుల నిట్లు తపింపఁ దపింప నొకానొక జన్మంబున ననేక పూర్వజన్మంబులఁ దెలిసియో తెలియకయో కొంచెము కొంచెముగ సేకరించిన సుకృతము బలంబున భగవదనుగ్రహంబున నొకానొకనికి నొకానొకనాఁడు నిర్వేదంబు జనింప నిట్లు తలపోయఁ దొడంగు. అయ్యయ్యో! యెన్నిలక్షల జన్మము లెత్తితిని. ఎనుబది నాలుగులక్షల యోనులని పెద్దలు చెప్పుదురుగాని యొక్కొక్క జాతి యందుఁ గలయవాంతర యోనులం దెన్నిట నెన్నిమార్లు జన్మించితినో యెవ్వఁ డెఱుఁగు. ఇప్పుడు రాయియని తీఁగయని చెట్టని పశువని పక్షియని మృగమని హీనముగ దేనిని జూచుచున్నాఁడనో యిన్ని యవతారములు నేనెత్తి యిన్నిరూపముల నున్నవాఁడనే కదా. రాయిగాఁ జచ్చి తీఁగనై, తీఁగగాఁ జచ్చి చెట్టై, చెట్టుగాఁ జచ్చి తిర్యగ్జంతువనై, యిప్పుడు మనుష్యుఁడనైతిని. మానవయోనియం దెన్నిమార్లు పుట్టితినో యింక నెన్నిమార్లు పుట్టవలయునో అన్ని జన్మములు వ్యర్థపఱిచితిని గదా. నేనిన్ని జన్మంబులం ద్రావిన చనుఁబా లెన్ని సప్తసముద్రములయి యుండునో. నా యెముకలు కుప్ప వేసిన

నెన్ని మేరుపర్వతములగునో. ఎందఱు తల్లులో యెందఱు తండ్రులో యెందఱు పెండ్లాలో ! ఎందఱి కడుపులు కాల్చితినో యెందఱి త్రాళ్లు త్రెంచితినో! నాకడుపెందఱు కాల్చిరో! పూర్వజన్మజ్ఞానమే నాకుండి, చచ్చిన తల్లిదండ్రులకు భార్యాపుత్రుల కేడ్వంబూనిన నెన్నికల్పములైనఁ జాలునో! సంపాదించిపెట్టినఁ దినువారును, బెట్టకున్నఁ దిట్టువారే కాని నావెంటఁ దోడుగా వచ్చువారు వచ్చినవా రొకరును లేరు గదా. ఇంత దీర్ఘప్రయాణము నేనొకండనే కదా చేయుచున్నాఁడను. బాల్యమునఁ బరాధీనత నల్లాడునపు డేవి తనకుఁ బాలిచ్చి రక్షించెనో, గర్భనరకమునుండి యేద్వారమునుండి బయటికి వచ్చెనో దానినే కదా పెద్దవాఁడయినపుడు పురుషుఁడు కృతఘ్నుఁడై మర్దించి బాధించును. ఇట్టి కృతఘ్నునకు నరకయాతనగాక యింకేది లభించును. ఎంతటి బుద్ధిహీనతయో కాని యాఁడుదాని జొల్లులో మూత్ర పాత్రములో మోహమున్నట్లు వానికై దేవులాడితిని. ఆ విషయమున నేఁ బడినపాటు చెప్ప శక్యమా ? ఎంత పాపము !! ధనార్జనము సుఖము, భార్యాసంగమము సుఖము, పుత్రపరిష్వంగము సుఖ, మని తలఁచితినిగాని యేది సుఖమని భ్రమించితినో యదియే దుఃఖకారణమని భావింపనైతిని. దావాగ్నిలోఁ జిక్కిన మృగమువలెఁ దాపత్రయములకు వశుఁడై తపించు నన్నెవ్వరు రక్షింప సమర్థులు ? ఎవరిని వేఁడుదును ? ఎవరి పాదములఁబడుదును ? ఎవరు నాకు దిక్కు ? నిలువనీడలేక, త్రాగ నీళ్లులేక, నిరాలంబమై యుపాశ్రయరహితమై యత్యంతదీర్ఘమై మహాఘోరమైన యమపురమార్గమున ముండ్లలో గండ్లలో ఱాలలో నన్నుఁ గింకరులు పాశంబులఁగట్టి దినమునకు రెండునూర్ల నలువదియేడు యోజనముల చొప్పున వైతరణిగాక యెనుబదియాఱువేల యోజనము లీడ్వ నయ్యయ్యోయని యెన్నిమాఱు లేడిచితినో. అప్పు డొకరును రక్షించువారు లేరైరిగదా. పెద్దల సేవింపక, సాధుసాంగత్యము చేయక, సదాచారమున వర్తింపక, పుణ్యంబుసేయక, భగవంతు భజింపక, పశువువలె శిశ్నోదర పరాయణతఁగాలము వ్యర్థపఱుచు నన్నెవ్వరు రక్షింతురు ? ఏమి చేయుదు

దైవమాయని దీనుఁడై విచారపడఁజొచ్చును. దైవమా యనుమాట నోరవచ్చి మనస్సు దైవముమీఁదఁబోయి సర్వజీవరక్షకుఁడు భగవంతుఁడొకఁడున్నాఁడని తోఁచి నప్పటినుండి వీనిమార్గము మాఱును. విషయముల కభిముఖముగఁ బాఱు కామాసక్తమైన మనస్సును గొంచెము సేపైన నామార్గమునుండి భగవంతుని కభిముఖముగు మార్గమునఁ ద్రొత్తిగఁ బ్రవేశపెట్టుటే భక్తి మొనచూపుట. ఇంతవఱకుఁ బ్రేమయంతయు విషయములమీఁద నుండెను. దానినే త్రిప్పి యిప్పుడు క్షణమాత్రమున భగవంతునందు నిలుపఁబడెను. ఆకారణముచే శాస్త్రోక్తులందు శాస్త్రకర్మములందు శ్రద్ధ జనించి పెద్దల నాశ్రయించి యథావిధి కర్మములఁ జేయ నారంభించును. ఈ నిర్వేదము జనించువఱకుఁ జెవులలో జ్ఞానమని భక్తియని శాస్త్రమని జేగంట వాయించినను శంఖము పూరించినను దలలోని కెక్కదు. శాస్త్రవాక్యములందు నమ్మిక గలవాఁడయ్యుఁ బ్రప్రథమమునందే యిదివఱకుఁ జిరకాలముగ నున్న కామాసక్తి నిమిషములో నశింపఁ జేయుట యసాధ్యము. కావునఁ దొలుత ఫలకాంక్ష స్వర్గ సుఖాదులఁగోరి కర్మములు చేసి వానిఫల మనుభవింప స్వర్గమునకుఁబోయి. పుణ్యక్షయమున మరల భూమిపై జన్మించి, మరలఁ గర్మములు చేసి మరల స్వర్గమునకుఁబోయి మరల ధరపై జన్మించుచునిట్లు చక్రమువలెఁ దిరిగితిరిగి తుదకు దానియందును విసుఁగుపుట్టి యశాశ్వత స్వర్గసౌఖ్యములఁ గోరక శాశ్వతసుఖముఁగోరి కర్మములొనర్చి ఫలముభగవంతున కర్పించుచుండును. దీనినే కర్మయోగమందురు. దీనివలన మనస్సు పరిశుద్ధమగును. ఇది భగవత్ప్రాప్త్యుపాయములకు విఘ్నములు చేయు పాపములఁ దొలఁగించును. పాపములు దొలఁగుకొలఁది ముక్తిలభించు నుపాయమేదియో యని విచారింప నారంభించును. ఇట్టిసాధనాన్వేషణపరునకు సాధుసాంగత్య మావశ్యకము. సాధుసేవయే దైవభక్తికి బీజభూతము. అర్చనయందిదియే ప్రథమము సాధుసాంగత్యము సాధు

సేవ యైహిక విషయములందు వైరాగ్యమును* పారలౌకిక విష
యంబులందు నాసక్తియుఁ గలిగించును. అది కారణముగ నితరాలో
చనములతో పాటప్పుడప్పుడు భగవచ్చింతనము కలుగును. ఇతరాలో
చనములఁ గలిగించు మనోమాలిన్యమునకు ననర్థకములు కారణము.
౧. దుష్కృతము ౨. సుకృతము ౩. అపరాధము. ౪. భక్తియను
నాలుగింటివలన ననర్థకము గలుగును. మనస్సును బెడద్రోవఁద్రొ
క్కించుటచే నివి యనర్థకములనఁబడును. దుష్కృతము పాపచింతలు
గలిగించును. సుకృతము ధర్మచింతగలిగించును. ధర్మకార్యములు స్వర్గ
ప్రాప్తికి సాధనములుగాని మోక్షమునకుఁగావు. అపరాధములు పది
విధములు. ౧. వైష్ణవదూషణము. ౨. అన్యదేవతావహేలనము.
ఒక దేవతనుబూజించువా రన్యదేవతల దూషింపరాదు. సర్వము
బ్రహ్మమయమే కావున నెవరినిదూషించినను భగవంతుని దూషించి
నట్లెయగు. 'ప్రణమేదీశ్వరకలామాశ్వ చండాల గోఖర'మ్మని యుండ
నన్యదేవతా నింద భక్తిలక్షణముగాదు. ఉపచారము చేయకుండిన
మానేఁగాని యుపచారముచేయరాదు. వాస్తవమిట్లుండ పరస్పరము
యథేచ్ఛము దూషించుచుఁ బూర్వ వైష్ణవాచార్యులనే తూలనా
డుచు దేవాలయములఁ బూజాదులకు విఘ్నములుగావించు వడగల్
తెంగల్ శాఖలలోఁజేరిన కొందఱు వైష్ణవనామధారులు తల్లిగర్భ
మునఁ బ్రవేశించు కాలమున నామె పశువుల స్మరించుచుండెనో
చండాలుర స్మరించుచుండెనో యెవ్వ రెఱుఁగుదురు ! పూర్వజాతి
వాసన పొరినట్లు చేయించును. భక్తిమాత్రైకతాను లగువీరు స్వామ
కాభిమానము పేరఁ జేయు ఘోరకార్యములు చండాలురును జేయరు.
కావున వీరిని జండాలురని సందేహించుటయుఁ బాతకమే. కర్మచం
డాలురకన్న జాతి చండాలురు శ్రేష్ఠులు. గౌరవార్హులు.* ౩. గురు

---

* శ్లో॥ సత్సంగత్వే నిస్సంగత్వం, నిస్సంగత్వే నిర్మోహత్వమ్
నిర్మోహత్వే నిశ్చలతత్త్వం, నిశ్చలతత్త్వే జీవన్ముక్తిః॥
సాధుసంగంబు సకలార్థసాధకంబు, మఱియు కృ. లీ. సం-౨. షట్-
౯౭౧, చూడుము.

వును సామాన్యమనుష్యునిఁగ నెంచుట. ౪. శాస్త్రదూషణము. ౫. భగవన్నామసంకీర్తనము వ్యర్థమని తలంచుట. ౬. భగవన్నామముల కపార్థము చేయుట. అధోక్షజుఁడనఁగాఁ గ్రింది యింద్రియము (గుదము)లోనుండి పుట్టినవాఁడని చెప్పుటవంటిది. ౭. నామోచ్చారణ శరణాగత్యాదు లెట్టిపాపములునైన హరించునని క్రొత్తపాపములఁ జేయుట. ౮. భగవన్నామతుల్యముగ నితర ధర్మకార్యమును బేర్కొనుట. ౯. శ్రద్ధాహీనులకు భగవన్నామ ముపదేశించుట. శిష్యుల పాపమును గురువును బొందును గావున నితరులను జక్కఁగఁ బరీక్షింపక యుపదేశము చేయరాదు. ౧౦. భగవన్నామ మాహాత్మ్యమెఱిఁగి యుండియు నాసక్తిలేకుండుట. ౧౧. శ్రీరామకృష్ణాద్యవతారమూర్తులను సామాన్య మనుష్యులుగ నెంచి వారు మోక్షదాతలు గారనుట. ౧౨. అర్చావతార తిరస్కారము. ఇవియన్నియు ననర్థకములే. భక్తివలనఁ గలుగు నపరాధములు ధనము కీర్తి సంతానము దేహారోగ్యము లోనగునవి ప్రతిఫలముగఁ గోరుట.

—♦ భక్తి పరిణామక్రమము. ♦—

ఈ యనర్థకములన్నియు భక్తికి నుపకారకములైన కొన్ని సదుపాయముల♦ నభ్యసించుటవలనఁ గ్రమక్రమముగఁ దొలఁగిపోవును.

• శ్లో॥ సూతోవా సూతపుత్రోవా, యోవాకోవా భవామ్యహమ్
దైవాయత్తం కులేజన్మ, మదాయత్తంచ పౌరుషమ్॥ అనికలదుకదా.

'అపూర్వకర్మచండాలమయి ముగ్దేవిముంచమా' మ్మనుచోఁ దన్ను జాతి చండాలునకన్న నీచునిఁగాఁగదా శ్రీరాములు చెప్పుకొనెను.

♦ "ఏనకేనాప్యుపాయేన మనః కృష్ణేనివేశయే" త్తను నారదు వాక్యము చొప్పున నేవిధముగనైన భగవంతుని వ్యక్తమూర్తియందో యవ్యక్తమూర్తియందో దృఢముగ మనస్సునిలుపక ముక్తిలేదు. అవ్యక్తోపాసనము దేహధారులకు నసాధ్యమని యవతారమూర్తి యుపాసనమే భగవంతుఁ డామోదించెను. కృ. లీ. పుట. ౬౪౨. ౧౨ అధ్యా. కావున నది యప్రస్తుతమగుట వదలి వ్యక్తమూర్తి విషయము వివరింతము.

శా॥ కామోత్కంఠతగోపికల్, భయమునం గంసుఁడు, వైరక్రియా
సామగ్రిం శిశుపాలముఖ్యనృపతుల్, సంబంధులై వృష్ణులున్

ప్రేమన్ మీరలు, భక్తినేము నిదె చక్రింగంటి, మెల్లైన సద్ధా
ద్ధామధ్యాన గరిష్ఠుఁడైన హరిఁ జెందన్ వచ్చు ధాత్రీశ్వరా ॥

గీ. అలుకనైనఁ జెలిమినైనఁ గామంబున, నైన బాంధవమున నైన భీతి
నైనఁ దగిలి తలఁప నఖిలాత్ముఁడగు హరిఁ, జేరవచ్చు వేఱు సేయఁడతఁడు.

కం. వైరాను బంధనంబునఁ, జేరిన చందమున విష్ణుఁ జిరతరభక్తిం
జేరఁగ రాదని తోఁచెను"

అని నారదుఁడు వచించినట్లు లేరూపముననైనఁ దీవ్రధ్యానము ప్రధానముగాని దానికిఁ గారణమైన కామక్రోధాదిగుణములు కావు. పరతత్త్వ కృష్ణానుశీలన మిన్నివిధము లఁ జేయనగు అందుఁ బ్రేమచే ననుశీలనము చేయఁబూని శాస్త్రోక్త కార్యము లొనర్పఁ బూనినచో భావోదయ మగు. ఇది సామాన్యముగా సగుణమై సోపాధియై యుండును. (సోపాధియనఁగాఁ బరిశుద్ధమైనది గాక యితరములతోఁ గలసినది.) ఈ సగుణ సోపాధి భక్తియే నిర్గుణనిరుపాధి భక్తిగఁ బరిణమించును ఇదియే సద్యోముక్తికిఁ గారణమగు సోపాధిభక్తి సకామమో (కోరికలతోఁగూడినది) నిష్కామమో (కోరికలులేనిది)యైయుండును. సకామభక్తినే గుణీభూత భక్తి యందురు. అనఁగా దీనియందుఁ గర్మము జ్ఞానము యోగము ప్రధానముగను భక్తి గౌణ (మప్రధాన) ముగను నుండును. దీనివలన సిద్ధులు లభించును. (కృ లీ సం ౩.172.)

దీని నార్తుఁడు, జిజ్ఞాసువు, అర్థార్థియనువా రనుసరింతురు. కావున నిది మూఁడుతెగలగు. ఈమూఁడు తెగలలో నొకటొకటి సాత్త్వికమని రాజసమని తామసమని మూఁడు విధములు. (గీత 17 అధ్యాయము) నిష్కామ భక్తియందుఁ గర్మ జ్ఞాన యోగము లప్రధానములు భక్తి ప్రధానము. కావున దానిని బ్రధానీభూత భక్తి యందురు. దీనిని జ్ఞానులుమాత్రమే యభ్యసింతురు. (7-14.) నిష్కామభక్తియందుఁ జేయఁబడు కర్మములఫలము భగవంతున కర్పింపఁబడును ఇదియె కర్మయోగము. దీని ఫలము చిత్తశుద్ధి. (గీత 18-5) వాస్తవముగ భక్తివలననే చిత్తశుద్ధి గలుగును. అయినను నిందుఁ గర్మమును భక్తిగాఁ జెప్పియారోపించుటచే దీని నారోపసిద్ధభక్తి యందురు. ఇది చిత్తశుద్ధి గలిగించి జ్ఞానమిశ్రమో యోగమిశ్రమో యైన భక్తిగాఁ బరిణమింపఁజేయును ఈరెండును సంగసిద్ధభక్తి యనఁబడును. ఇందు భక్తితోఁ గూడి జ్ఞానము యోగము పరమాత్మసాక్షాత్కారము గలిగించును. జ్ఞానమిశ్రమైన భక్తియే జ్ఞానయోగము. అది బ్రహ్మజ్ఞానముతోఁగూడి సద్యోముక్తిని గలిగించును. యోగమిశ్రమైన నిష్కామ భక్తియే యష్టాంగయోగము, దీనివలనఁ గ్రమముక్తి గలుగును కావున జ్ఞానము యోగము నిష్కామ భక్తితోఁగూడిననే మోక్షమునిచ్చు శక్తిగలవగును. కావుననే నిరుపాధిభక్తి కర్మజ్ఞానయోగములకంటె నుత్తమమని నారదుఁడు వచించెను. కావునఁ గర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, రాజయోగము లుపకారములు మాత్రము గావున గౌణములు.

ఈయుపాయముల నభ్యసించుటవలన స్థిరచింతనము నిష్ఠపట్టుదలతోఁ బూజించుట కలుగును. ఈనిష్ఠ రుచికిఁ గారణమగును. (ఇంపైన పదార్థమును దినుటయందు బుద్ధి మనస్సు సంతోషముగ నెట్లు ప్రవర్తించునో యట్టి సంతోషమే భక్తిప్రవర్తనమందుఁ గలుగుట రుచియనఁబడును.) రుచివలన నాసక్తి గలుగును. (మిక్కిలియాశతో మనస్సొక దానిని గూడియుండుట యాసక్తి.) ఈయాసక్తికిఁ గారణములు రెండు ౧. ఐశ్వర్యజ్ఞానము. ౨. మాధుర్యజ్ఞానము. భగవంతుఁ డనేకకోటి

(కొందఱు భక్తికి జ్ఞానమే సాధనమని యందురు. కొంద ఱన్యోన్యాశ్రయము వచింతురుగాని నారదమహర్షి స్వయంఫలరూపతేతి బ్రహ్మకుమార యని (30వ సూ.) భక్తి స్వాతంత్ర్యమును స్వయంఫల రూపత్వమును వచించెను. అయినను మీఁదఁజెప్పిన మూఁడు యోగములు గాక సహాయకారులు మఱికొన్ని గలవు. విషయత్యాగము (నా. 35) ఇది కలుగుటకుఁ గారణమైన నిరంతరభజనము. (నా. 36) భగవద్గుణ శ్రవణకీర్తనములు. (నా. 37) ఇన్నిటికి ముఖ్యమైనది మహాత్ముల కృపయే, అనఁగా భగవత్కృపాలేశమే మహాత్ముల సాంగత్యము దుర్లభము. అగమ్యము నమోఘమునైన మహత్కృప దుర్లభము. (నా. 39) అది భగవత్కృప చేతనే లభింపవలయును. ఏలన భగవంతునకు భాగవతులకు భేదములేదు (నా. 41) భక్తిశాస్త్రాధ్యయన మనఁగా భాగవత భగవద్గీత రామాయణాదుల మననము చేయవలయును. ఊరక చదివిన విశేషప్రయోజనము లేదు. అందుఁ జెప్పిన ప్రకారము కర్తవ్యముల వర్తింపవలయు మనస్సు తైలధారావదవచ్ఛిన్నముగ నుండవలయును. అహింసా, సత్య, శౌచ, దయాస్తిక్యాది చరిత్రములను బరిపాలింపవలయును. (నా. 78) సర్వకాలములయందు నిండు మనస్సుతో నితరవిచారము లేక భగవంతునినే భజింపవలయును. (79) ఇది సాధ్యముకాదేని భగవంతుని నామమునే కీర్తింపవలయును. ఇటుచేసిన శీఘ్రకాలమునందే భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షమై తనమహిమచే భక్తుల నిందించును. (80) కావునఁ ద్రిసత్యుఁడగు భగవంతునియందలి భక్తియే శ్రేష్ఠమైనది. కావున నార్తుఁడు, జిజ్ఞాసువు, అర్థార్థి పోవుమార్గములను వదలి నిత్యదాస్యాసక్తి నిత్యకాంతాసక్తి యను రెండు భక్తిమార్గములచే భక్తినే యభివృద్ధి చేసికొనవలయును. (నా. సూ. ౬౬) (త్యాజ్యములు లోనగునవి భక్తియోగ వ్యాసంబునఁ గననగు) ఇట్టి నానావిధభక్తి స్వరూపములకు నపరభక్తియని పేరు. నిరుపాధిక భక్తిమాత్రమే పరభక్తి. పరభక్తికి నపరభక్తి యుపకారము మాత్రమే. (నా. 56 శాం. 56).

బ్రహ్మాండనాయకుఁడు. ఇన్నిటిని నాయన నిమిషములో సంకల్పమాత్రముననే సృష్టించును రక్షించును సంహరించును. సర్వవ్యాపి. సర్వశక్తిమంతుఁడు. సర్వేశ్వరుఁడు. అపహతపాప్ముఁడు. విజరుఁడు. విమృతుఁడు. విశోకుఁడు. క్షుత్పిపాసారహితుఁడు. సర్వశక్తుఁడు. ధర్మసేతువునని యీయన గొప్పతనమును దెలిసికొనుట యైశ్వర్యజ్ఞానము. ౧. భగవంతుఁడు దివ్యసుందరమూర్తి శరణాగతరక్షకుఁడు పరమదయాళువు వాత్సల్య సౌశీల్యసామాద్యనేక కల్యాణగుణ సముద్రుఁడు. స్మరణమాత్ర సంతుష్టుఁడు. నమస్కారప్రియుఁడు. భక్తసులభుఁడు. పరమానందమూర్తియని యెఱుఁగుట మాధుర్యజ్ఞానము. మొదటి దానికి గుణమాహాత్మ్యాసక్తి యని పేరు. రెండవదానికి రూపాసక్తియని పేరు. ఈ జ్ఞానమువలనఁ బూజాసక్తి జనించునుగాని యీ యుభయాసక్తులందును భక్తునిమనమున నాశ్చర్యభయములు పెనగొని యుండును గావున భక్తుఁడు దూరముననే నిలిచియుండును. భగవంతుఁడింత మహామహిముఁడే. నేనో క్షుద్రుఁడనే. ఆయన పాపరహితుఁడే నేనో పరమపాపినే. ఆయనను సమీపించు యోగ్యత నాకుఁ గలదా యనుతలఁపు భక్తునిమనస్సున నాటుకొనియుండును. ఇట్టున్నను ప్రేమయనునది హృదయమునఁ బనిచేయుచున్నది కావునఁ బ్రేమచే నాయనను దూరముననుండియే స్మరించుచుండును. దీనికే స్మరణాసక్తియని పేరు. స్మరణాసక్తివలనఁగొంచెము ధైర్యముగలవాఁడై మ్రొక్కెడివారి చేతులు చేవుఁడు గోయఁడుకదా. 'దాసరి తప్పులు దండముతో సరి' గదాయని ధైర్యమువహించి యజమానుని సేవించు భృత్యునివలె భగవద్దాస్యముచేయ నారంభించును. ఇదియే దాస్యాసక్తి. మునుపటికంటె సమీపమున నిల్చినను భగవంతుఁ డెక్కువ తాను దక్కువయను తారతమ్యజ్ఞానము పోయినదికాదు. దాస్యాసక్తి ముదిరి సఖ్యాసక్తియగును. సఖ్యమనఁగా స్నేహము. ఇందు సమానప్రతిపత్తి గలుగును. సఖ్యాసక్తి వాత్సల్యాసక్తిగఁ బరిణమించును. బిడ్డలయందుఁ దల్లిదండ్రులకుండు ప్రేమ వాత్సల్యము. వాత్స

ల్యాసక్తి కావలెనెట్లు కాంతాసక్తి.* గోపకన్యకలయందుఁ గలదని చెప్పినది యీకాంతాసక్తియే. పూర్వావస్థలన్నియుఁ బూర్ణముగఁ బూర్వజన్మములందే గోపికలు దాఁటిరి. భార్యాభర్తలెంత చనవుగా నుండినను భార్య తానువేఱు భర్తవేఱు నిరువురును రెండు భిన్నవ్యక్తులనియేకదా తలఁచును, అట్లులే భక్తునకును గాంతాసక్తియందుఁగల భేదవ్యక్తిజ్ఞాన మాత్మనివేదనాసక్తి జనించువఱకుఁ బోదు. ఆత్మనివేదనాసక్తియందుఁ దానుదనఁడియను భావముపోయి తానుదనది తనయిష్ట మాయనయిష్టమనునవి ప్రత్యేకముగా లేవనియు, సర్వమాయనదే; సర్వ మాయనయిష్టమే, తన్నేమిగా నుపయోగించుకొనినను సంతో

*కాంతకుఁ గాంతునియందుఁగల యాసక్తి కాంతాసక్తి. కాంత శబ్దమునకు మనోహరమని యర్థము. పురుషుని మనస్సు హరించు సౌందర్యవతి కాంత, స్త్రీ మనస్సును హరించు సుందరుఁడు కాంతుఁడు కావునఁ గాంతయనఁగా వివాహము చేసికొనిన భార్యకును వివాహములేకయు భార్యాస్థానమునయుండు స్త్రీకిని పేరు. అట్టులే కాంతుఁడనఁగా వివాహము చేసికొనిన పతియు, నుపపతియునగు. కావునఁ గాంతాసక్తి భార్యకు భర్తయందుండు నాసక్తియనియు జారకు జారునియందుండు నాసక్తి యనియుఁ జెప్పనగును. కావునఁ గాంతాసక్తి రెండువిధములయ్యె. ఇందు భార్యకు భర్తయందుండు ప్రేమకంటె జారిణికి జారునియందుఁ గల ప్రేమ నిర్మలము నిష్కళంకము బలవత్తరము తీవ్రము నైనది. సీత, రుక్మిణి, దమయంతి, చంద్రమతి లోనగు మహా పతివ్రతలయందు భయముతోఁగూడిన భక్తియే యుండెను గాని కేవల భక్తి యుండెనని చెప్ప వలనుపడదు. భర్తకప్రీతికరమైన కార్యము తామేది చేయుదుమోయని భయము. జారల మనస్సునందు నిట్టి జంకు కళంకము కలుగదు. వారు తామేది చేసినను ప్రియుఁడు ప్రియముగానే గ్రహించునుగాని తప్పు లెన్నఁబోఁడు ఒకవేళఁ దా మవజ్ఞతచేసినను క్షమించునుగాని దండింపఁడను నిశ్చయజ్ఞానము వారికిఁగలదు కావుననే భక్తివిషయమున 'యోషాజారమివప్రియ' మ్మని శ్రుతి చెప్పుచున్నది ప్రియుఁడైన జారుని స్త్రీ వలచిన ట్లంతటి తీవ్రము నిష్కళంకమైన ప్రీతిని భగవంతునియందుంచువారు భక్తురాండ్రగుదురు. ప్రాకృత మనుష్యుల యం దుంచువారు అంకుటాండ్రగుదురు. కావున నారదమహర్షి "నారదస్తు తదర్పితాఖిలాచారతా తద్విస్మరతా పరవ్యాకులతా (19) అస్త్యేవమేవమ్ (20) యథా వ్రజ గోపీనామ్ (22) తత్రాపి నమాహాత్మ్యజ్ఞాన విస్మృత త్త్వాత్ (22) తద్విహీనం జారాణామివ (23) నాస్త్యేన తస్మిన్ స్తత్సుఖసుఖిత్వమ్" (౨౪) అని సూత్రించెను.

వమే, తనయిష్టమునునది వేఱుగా లేదని యెంచి వ్యక్తిభేదజ్ఞానమును నశింపఁజేయును. తాననునది యొకటి లేదు. సర్వము భగవంతుఁడే యను జ్ఞానమెప్పుడు దృఢపడునో యప్పుడే తన్నుఁదాను మఱచి తాను గూడ భగవంతుఁడనియే యెంచును. దీనినే తన్మయాసక్తి యందురు. ఇదియే భావసమాధి. భావసమాధి మహాభావసమాధిగ నభివృద్ధియై పరమవిరహాసక్తి దశను బొందును. దీనియందు విరహదశయందలి ప్రియులవలె నున్మత్తులై భక్తులన్నిటియందు భగవంతునిఁ జూచుచు భగవంతుఁడను మహాసముద్రములో మునిగి సముద్రమునందలి మీనమువలెఁ దాను భగవంతునియందే జీవించును. దీనినే పరమ ప్రేమయందురు. ఇదియే ప్రేమకుఁ బరాకాష్ఠ. ఇంతతోఁ బ్రేమసరి. జీవుని సంసారబద్ధునిఁ జేసిన హృదయగ్రంథిని నిది భేదించును. అన్ని సంశయములు తీఱును. పునర్జన్మకారణమైన కర్మము మూలముట్టుగ నశించును. ఈవిధముగ జీవుఁడు మాయను దరించి ముక్తుఁడగును. ఇట్టిస్థితి బ్రదికియుండఁగానే కలిగెనా జీవన్ముక్తుఁ డందురు. మరణానంతరము లభించిన విదేహముక్తుఁడందురు.

భక్తిమార్గమున యాతాయాతక్రమము సూత్రప్రాయముగ వివరింపఁబడియె. ఇఁక దీనికిలక్ష్యముగ గోపకన్యాచరిత్ర యెంతవఱ కన్వయించునో చూడవలయును.*

---

*"Let him kiss me with the kisses of his mouth
For thy love is better than wine.

* * *

Behold thou art fair, my beloved, yea pleasant
also our bed is green.

* * * *

Stay me with flagons—comfort me
with apples; —for I am sick of love.
His left hand is under my head, —
and his right hand doth embrace me.

* * * *

By night on my bed—I sought him
whom my soul loveth :
I sought him, but I found him not.
I will rise now, —and go about the city

"నీ పాదతలం బరణ్యంబున నొక్కపరి స్పృశియించితిమి, అది మొదలు కృష్ణా నీయందే మనస్సానందించుచున్నది" యని గోపికలు చెప్పిరిగదా. అదిమొదలు వీరి చిత్తవృత్తి యెట్లు పరిణమింపఁజొచ్చెనో చూతము. అంతవఱకు నుదాసీనములుగనున్న మనస్సు లది మొదలు కృష్ణునియెడ నానందపూర్వకముగ నభిముఖములయ్యెను. తాను దేని యం దానందించునో దానియందే వర్తించుట దాని గుణవిశేష మెఱుఁగఁగోరుట మనస్సుస్వభావము. గోపికన్యకల యానందముతోడ వయస్సభివృద్ధి గనుచుండెఁగదా. యుక్తవయస్సు వచ్చునప్పటికి జాతివయఃప్రయుక్తము కామోదయ మవశ్యంభావి యయ్యెను. కృష్ణుఁడు వారి యందుఁ గామముఁ బెంపకున్న జ్ఞానమేల పెంపఁగూడదను సందేహము గలుగవచ్చును. ఎవరేమార్గమునఁబోదురో వారికా మార్గమున సుఖప్రయాణము జరుగునట్లు భగవంతుఁడు చేయునుగాని నూతనసృష్టి యేదియుఁ జేయఁడు. జ్ఞానయోగాభిలాషులందు జ్ఞానమే

In the streets, and in the broadways--
I will seek him whom my soul loveth
Thou hast ravished my heart. my sister, my spouse,
Thou hast ravished my heart with one of thine eyes,
With one chain of thy neck,
How fair is thy love, my sister, my spouse!
How much better is thy love than wine!
Oh that thon wert as my brother,—
    that sucked the breast of my mother!
When I find thee without,
I would kiss thee;
    yea, I should not be despised.
I would lead thee, and bring thee
    into my mother's house,
Who would instruct me;
I would cause thee to drink of spiced one—
    of the juice of my pomegranate.
His left hand should be under my head,—
    and his right hand should embrace me.
I charge you, O daughters of Jerusalem
That ye stir not, nor awake
    my love, until he please.

కర్మరులందుఁ గర్మమే భక్తులయందు భక్తియే యభివృద్ధిఁజేయునుగాని తాఱుమాఱు కార్యములు చేయఁడు. 'సహజం కర్మకౌంతేయ సదోష మపినత్యజే' త్తనియు 'శ్రేయాన్ స్వధర్మోవిగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠి తాత్, స్వధర్మేనిధనం శ్రేయః పరధర్మోభయావహ' యని భగవంతుఁడె చెప్పెనుగదా. కావునఁ దనకత్యంతప్రియమైన భక్తిమార్గమునఁబూర్వ జన్మంబునందునుండి యింతవఱకు భక్తిని వృద్ధిచేసికొని తత్ఫలానుభవ మునకు సిద్ధులైన వారి మనస్సులనుండి దానిని నెట్టివేసి యనఁగా నిన్ని జన్మములందు వారు చేసిన కృషి యేటిపాలుచేసి యిప్పుడు నూత నముగ జ్ఞానబీజము నాటునా? అది పెరుఁగుట యెప్పుడు ఫలించుట యెప్పుడు? అనేక సహస్రజన్మములకుఁగదా జ్ఞానము ఫలింపఁబోవును. అంతవఱకు వారు జననమరణ పీడితులు గావలయునుగదా. అటుచేసి యుండిన భక్తియోగము వ్యర్థము కష్టైక ఫలమనికదా స్వాభిప్రాయ విరుద్ధముగ సిద్ధాంతము చేసినట్లగు. నీమతము తప్పు మామతమునకు రమ్మని చెప్పుటకుఁగృష్ణుఁడు బుద్ధిమాలిన క్రైస్తవుఁడుగాఁడు, మతప్ర రతురుష్కుఁడును గాఁడు. కావున వారియందే భావము జన్మజన్మమున ననుసరించి వచ్చుచుండెనో దానినే ఫలవంతముగఁ జేయఁబూనెను. అటుగాదేని 'తస్యతస్యాచలాంశ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహ'మ్మను వాక్యమున్మత్త ప్రలాపమే కదాయగును. కావున జాతిస్వభావవయః

గోపికా కృష్ణులయందు దోషమారోపించి క్రైస్తవుల మతగ్రంథమను బైబిలునుండి యీ సాలోమన్ గీతము గ్రహింపఁబడెను. గోపికలు కృష్ణునకు భార్యలని చెప్పుదుము. పరస్త్రీలని వారు తలఁతురు. అది దోషమేని యిందుఁ గ్రీస్తునకుఁ దోడఁబుట్టినదానితో సంభోగము వర్ణింపఁబడినదే యీగ్రంథము గతియేమి. ఇందుఁ బురుషుఁడు తోడఁబుట్టినదాని ప్రక్కలోఁ బండుకొనుట, ముద్దుపెట్టుట, బొమ్మల పయిఁ జేయివైచుట చేతిని స్త్రీకిఁ దలదిండుగఁజేయుట వర్ణింపఁబడెను. ఇంతేగాదు ఆయనయందు ప్రేమ సారాయముకన్న రుచ్యమని వర్ణించెను గోపికాకృష్ణు లిట్టి త్రాగుఁబోతులుగారు త్రాగుఁబోతులకు నట్టి నాయికానాయకులు గాక మఱెవ్వరు లభింతురు? దీనికి వారంతరార్థముగల దందురేని యా యంతరార్థము గోపికా కృష్ణుల విషయమున నేల గ్రహింపరాదు?

ప్రయుక్తమైన కామమునే విజృంభింపఁజేసి దానిఁ దనయందు వినియోగింపఁజేసి దానియందలి విషమును హరించెను. ప్రాకృతపదార్థములందలి ప్రేమ కామము. అప్రాకృత భగవంతుని యందలి ప్రేమ భక్తి. మొదటిది ప్రాకృతిక సంసార హేతువు. రెండవది ప్రకృత్యతీత ముక్తి హేతువు. పదార్థమొక్కటే ప్రేమయే వినియోగభేదముచే ఫలభేదము. పాలొక్కటే. సీసపాత్రములోనుంచిన విషమగును. బంగారుపాత్రలో నుంచిన ప్రాణధారకమగును. సాహిత్యరత్నాకరమునందలి ధర్మసూరి వాక్యము లీవిషయమునే స్థాపించుచున్నవి. రసము లెన్నియను చర్చయందు "రతిర్హి కామినీవిషయా విభావాదిసముల్లసితా శృంగార రసతామాపద్యతే సైవ దేవతా గురునృప పుత్రమిత్ర విషయాచేద్భావశబ్దభావినీ భవతి ఏవంవ్యవస్థాపితే వత్సలస్నేహ భక్తీనాం రతి భావాంతరభూతానాం విషయభేదమాత్రోద్భేదవ్యపదేశాన్నరసభూమికావిన్యాసేన రసవత్వవిఘటనపటుతా"యని యాయన వ్రాసెను. రస్యతే స్వాద్యతే యను వ్యుత్పత్తిచొప్పున నాస్వాదింపఁబడునది రసము రతియనఁగాఁ బ్రేమ. ఇది కామినీవిషయమైనపుడు శృంగార రసమనఁబడును. అదే పుత్రవిషయమైనచో వాత్సల్యరసంబనియు, మిత్రవిషయంబున స్నేహరసమనియు దేవతాదులవిషయమైనపుడు భక్తిరసమనియుఁ బేర్కొందును. కావునఁ గృష్ణుఁడు భగవంతుఁడని తలఁచువారు గోపికలకుఁ గృష్ణునియందుఁగల ప్రేమ భక్తియందురు. కృష్ణునిఁ దమవలెఁ బ్రాకృతపురుషుఁడని తలఁచువారు శృంగారమందురు. కృష్ణుని సమకాలికులు నారద భీష్మ వ్యాస శుకాదులు దదనంతరము జనించిన శంకర రామానుజమధ్వ చైతన్యాది మహాత్ములును గృష్ణుని భగవంతునిగ వచించిరి విశ్వసించిరి భజించిరి ధన్యులైరి. ఇప్పటి కొందఱు కామదాసులు దుష్కామమందురు. అభిప్రాయభేదమునకు దృష్టిభేదము కారణము. దృష్టిభేదమునకు వారివారి చిత్తవృత్తిభేదము కారణము. చిత్తవృత్తిభేదమునను స్వాచారభేదము కారణము. ఆత్మవత్సర్వభూతాని, యనునది వారికిఁ బ్రమాణము.

గోపికలకు స్మరోదయమైనట్లు కృ. లీ. పుటలు ౧౩౭-౧౩౮-౧౩౯ చదివిన స్పష్టంబగు. దివ్యసుందరమూర్తియు నన్నివిధముల మనోహరుడును పెద్దవారిచే దేవుడని భావింపబడువాడును నైన కృష్ణుడు చేయులంతినుండెను ఇక వారు చేయవలసిన కార్యమేమి? "కన్యావరయతేరూప"మ్మని కలదుకదా. కావున గృష్ణునినే మగనిగా మనస్సుల వారు వచించిరి. అట్లని పరువునబోయి కృష్ణుని గౌగిలించినవారుగారు. ధర్మమార్గమున నే వర్తింపనెంచి కృష్ణుని దమకు భర్తగా జేయుమని రుక్మిణీదేవివలెనే వారును గాత్యాయనిపూజ గావించిరి. "తేషాంసతత యుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకం, దదామి బుద్ధియోగంతం, యేనమా ముపయాంతి తే" "ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం హృద్దేశే౽ర్జునతిష్ఠతి, భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢానిమాయయా" యన్నట్టులు వారికీబుద్ధి నిచ్చినవాడు భగవంతుడు కృష్ణుడేకదా.

మార్గశిరమున బ్రతిపత్తు మొదలు నియతాహారలై గౌరీపూజ సలుపుచు గోపికలు "మచ్చిత్తాః మద్గత ప్రాణాః బోధయంతః పరస్పర"మ్మన్నట్లు తచ్చిత్తలు తద్గతప్రాణలైన గోపిక లుషఃకాలంబున లేచి యొకరినొకరు పిలిచి (పుట 141) యమునకుబోయి "కథయం తశ్చమాంనిత్యం తుష్యంతి చ రమంతిచ" యన్నట్లు కృష్ణగీతంబులు పాడుచు గృష్ణకథలే చెప్పుకొనుచు వలువలు రేవుననుంచి సంతోషముతో జలక్రీడలాడి యావల దమకు గృష్ణుని బతిసేయుమని గౌరిని బూజించుచుండిరి. అట్టులే యా వ్రతాంతదినమందును జలిపిరి. "సకీర్త్యమానః శీఘ్రమేవా విర్భవంత్యనుభావయంతిభక్తాన్" అన్నట్లు యోగేశ్వరేశ్వరుండైన కృష్ణుడు 'తేషామే వానుకంపార్థ'మన్నట్టు వారి యభిప్రాయము లెఱింగి వారి ననుగ్రహించి వారి కోర్కి సఫలంబుజేయ గొందఱు జెలికాండ్రంగూడి యచ్చటికివచ్చి వారి వస్త్రముల నపహరించుకొనిపోయి చెట్టెక్కి యావల నాదిసమొలలవారిచే బ్రమొక్కించుకొని వారి మనస్సులను బరీక్షించి బోధించి వారు కోరినవరంబును వారి వస్త్రములను వారి కిచ్చి

బోధించెను*. ఇప్పటికిఁ గృష్ణుని వయస్సు ౬ సంవత్సరములు. గోపికలందఱు వివాహములుకాని కన్యలు. రమారమి ౧౪-౧౫ సంవత్సరముల యీడువా రనుకొనవచ్చును అమాత్రము ప్రాయములేక స్మరోదయము కాదుకదా.

"త్వం త్వానురూప మభజం జగతా మధీశ మాత్మాన మత్ర చ పరత్ర చ కామపూర్ణమ్, స్యాన్మేత వాంఘ్రిరరణం స్మృతివిభ్రమన్త్యా యావై భజన్త ముపయాత్యనృతాపవర్గః" లోనగు రుక్మిణీదేవి వాక్యంబులు స్మరించిన (చూ. సం-౩. పుట 119) చో గోపాలికలు కృష్ణుని మగనిఁగా వరించుట ప్రశస్తకార్యమనియే యేర్పడుచున్నది. కృష్ణుఁడు వారి వస్త్రముల నపహరించుట యేటికో విచారింపవలయును.

---

*Some may ask, why Sri Krishna selected such an awkward and unseasonable time to preach His short service on love to the shepherd girls. In the third chapter of the Genesis we find that Adam and Eve were in their pristine purity, before their fall, although they were really naked, still they did not appear to be naked and awkward to each other. As soon as they disobeyed their Father in heaven, and allowed themselves to be led away by the wily temptations of the arch enemy, and thus learned to split up their one idea of goodness into two such as good and evil, seasonable and unseasonable, attractive and awkward, etc., then they thought fit to cover their nakedness with big leaves of tree, to appear in a more becoming way before their father, for, at that time, shame brought the blush on their countenance even to think of going into thei. former child like simplicity before the most High, Just before this, they were carnality purer than even the gods. But when they lost that glory, they had to labour like all their futu e progeny, to most of whom, unfortunately, they bequeathed more of what they got from the prince of darkness than what they got from their legitimate and internal father. As Sri Krishna was above all idea of carnality, He could do nothing which might bring shame to Him, and as He wan ed the shepherd girls to got the real love which is above all sensual motive, and as their minds were at that time filled with an intense love towards Himself, He rightly hoped that His words would be fully impressive and effective. So he is not in any way blameable for His conduct which in an ordinary man of the world, cannot but be culpable.

వయస్సుపిల్లలు చీరలు విడిచి యేటినీట బహిరంగముగ స్నానము చేయు దురాచారమును మాన్పు నుద్దేశముతోఁ గృష్ణుఁ డట్లు చేసెననియు, నాయన సదుద్దేశముతోఁ జేసియుండఁగా సరిపోయెఁగాని యట్టులే దుష్టులు పదుగురు ప్రోగై కృష్ణుఁడు చేసినంతమాత్రముతోఁ బోక వారిని శిక్షించియుండవచ్చునుగదా. వారు వివేకహీనులై చేసిన కార్యమందు నట్టి యభిప్రాయము కలదని వారి మనస్సున కెక్కునట్లు కృష్ణుఁ డట్లుకావించెనని యొకరు సమాధానము చెప్పిరి. భక్తిజ్ఞాన హీనులగువారి కీయుక్తి తృప్తికరముగ నుండును గాక. భక్తరాండ్రగు గోపిక లూరక స్నానముచేసినవారు కారే. కృష్ణుని మగనిఁగాఁ గోరిరే. ఆయనయు దాని నంగీకరించెనే. తాను భార్యలుగా గ్రహించినవారిని దోఁడిగొల్లవాండ్రయెదుట దిసమొలలతో నిలువఁజేసెనే యిదియేమి నీతి? భర్త భార్యల నిట్లే చేయవలయునని బోధించుటకా? చేతులతోనైన మానము కాపాడుకొననీక మ్రొక్కుమనుటెందులకు? ఆఁడువారు దిసమొలలతో స్నానము చేయరాదను నీతిని బోధించుటకు భగవంతుఁ డవతార మెత్తవలయునా? యను సందేహము భక్తుల బాధించునుగదా! భార్యలగుట యనఁగా నేమి? భగవంతునితో సమానలగుట యనికదా అప్రాకృతునితో సమానలగుట యనఁగానేమి? గుణాతీత లగుటయేగదా? కావునఁ దనతో సమానస్కంధమున నుండఁ గోరువారు "మామదీయం చ నిఖిలం చేతనాచేతనాత్మకం, స్వకైంకర్యోపకరణం వరదస్వీ కురు స్వయ"మ్మని చెప్పుట వాచాకైంకర్యమాత్రమా? లేక వారి మనస్సులట్టి పరిపక్వదశనొందినవా? యని భగవంతుఁడు పరీక్షించు టావశ్యకమే కదా? మన మేవస్తువైనను బరీక్షింపక గ్రహింతుమా? అట్టి పరీక్షయే కృష్ణుఁడు గావించెను. వారి మనస్సులు పరిపక్వమౌట గోపకన్యక లాపరీక్షయందుఁ గృతార్థలైరి. గోపికలు కృష్ణుని ప్రార్థించు వాక్యములలో "మేము నీ దాసీజనులము. నీవేపనిఁ జెప్పినఁ జేయఁగలవార"మను వాక్యములు గానవచ్చెడిని (కృ. లీ. 142 పు) ఇది చండకౌశికములలోని విశ్వామిత్ర హరిశ్చంద్ర సంభాషణమును స్మృతికిఁ

దెచ్చుచున్నది. విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రుని విక్రయించు సమయంబున నొక చండాలుఁడు తాను గొనెదనని వచ్చెను. అప్పుడు హరిశ్చంద్రుఁడు విశ్వామిత్రునిఁ జూచి "మునీంద్రా! యుభయలోక హానికరమగు చండాలదాస్యమును నుత్తమ క్షత్రియుఁడనై యెట్లు సేయుదును ? నేను దాసుఁడనయ్యెద. నాచేతఁ బనిగొనుము క్షమింపుమని ప్రార్థించెను. విశ్వామిత్రుఁడు "తపస్వులు స్వయందాసులు. నీవు దాసుఁడవై నాకేమి చేసెదవు?" అనెను. నీవేమి చెప్పిన నది చేసెదనని హరిశ్చంద్రుఁ డనెను. "చేసెదవా ?" "చేసెదను" అని మాట తీసికొని నీవు నా దాసుఁడవై నేను జెప్పినట్లు చేయుట సత్యమేని నీవీ మాలవానికే యమ్ముడు పొమ్ము. లేదా యసత్యమాడితి ననుమని విశ్వామిత్రుఁ డనెను. అసత్యభీతిని హరిశ్చంద్రుఁడు మాలని దాస్యమంగీకరించెను. హరిశ్చంద్రుని సత్యవ్రతమెట్టిదో పరీక్షింపవలయు నని విశ్వామిత్రుని పట్టుదలగాని యాయనను స్వరూపనాశము చేయవలయు నని గాదు. హరిశ్చంద్రుఁ డేమిచేసెను ? సత్యభాషణము శ్రేష్ఠమా ? కులము మాన మాచారము గౌరవము శ్రేష్ఠమా ? యని యాలోచించి కులాది రక్షణముకంటె సత్యవ్రతరక్షణమే శ్రేష్ఠమని నిశ్చయించి సత్యవ్రతము నిలిపికొనెను. అట్లులే గోపికలకును విషమసంకటము ప్రాప్తించెను. గోపికలు గోరినది భగవత్ప్రాప్తి. కృష్ణుఁ డడిగిన దేమి ? సర్వసంగపరిత్యాగసూచకముగా మీ కత్యంత ప్రియ గుప్త ధనము సిగ్గనను విడువుఁడు. భగవంతుడైన విడువుఁడని యడిగెను. మానరక్షణమును సామాన్యధర్మముకంటె భగవత్ప్రాప్తి యను విశేషధర్మము శ్రేష్ఠమనియు, సామాన్య ధర్మములు స్వర్గమునకేగాని భగవత్ప్రాప్తికి సాధనములు కాజాలవనియు, నుద్దిష్ట వస్తువు భగవత్ప్రాప్తి లభించినప్పు డేఱుదాఁటినవాఁడు తెప్పను వదలినట్లు ధర్మసాధనము త్యాజ్యమనియు "సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ" యను పరమరహస్యము నెఱింగి భగవత్ప్రాప్తికై గోపకన్యకలు దైహికలజ్జను వదలి కృతార్థలైరి.

దాస్యము సర్వస్వాతంత్ర్యశూన్యము. దాసులకుఁ దాము కట్టిన వస్త్రములమీఁదను స్వాతంత్ర్యము లేదు. దుర్యోధనుఁడు ద్యూతమందోడి దాసులైన పాండవులయు ద్రౌపదియు వస్త్రము లొలిచిన కథ స్మరింపుఁడు. పాండవులు దాసులుగావునఁ దమంతటఁ దామే వస్త్రములావల నుంచిరి. ద్రౌపదియు ధర్మవిజితనైనా యుండెనేని యటు చేసి యుండును. ఆమె యధర్మవిజిత కావున మీకు నేను దాసురాలఁగానని తిరస్కరించెను. ఇక్కడ గోపికలు తమంతటఁ దామే మేము నీ దాసికలమని చెప్పికొనిరి. మీమాట నిజమేని నాకు నమస్కరింపుఁడని కృష్ణుఁ డనెను. వారు నమస్కరించిరి.

కృష్ణుని భర్తగాఁ గామించిరి గావున గోపకన్యకలు భర్త యెదుట విగతవస్త్రలై నిలుచుట యేమి త్యాగమది యేమి కష్టకార్యమని సందేహము గలుగవచ్చును. బాలనాయిక శయ్యాగృహమందుఁగూడ వెలతురుండ వివస్త్రయై భర్తతో రమింపదు. అట్లుండఁ బట్టపగలు వివస్త్రయై భర్త యెదుట నిలువ నొప్పుకొనునా? అదిగాక యిచట నుండినవాఁడు కృష్ణుఁ డొక్కఁడే కాఁడు. తోడ గోపాలురు కొందఱున్నట్లు గ్రంథమున నున్నది. ఇతరులు చూచుచుండ నేస్త్రీ భర్త యెదుట నంగములతో నిలఁబడును. కేవల భర్తృభావ ముండినను వారట్లు నిలిచియుండరు. భగవంతుఁ డనుభావము వారియందు బలిష్ఠమై యుండవలయును. భగవత్సన్నిధానమందైనను నలువురి యెదుటఁ దోలుతోలు తిత్తి విసములలో నిలుచుటకు వారు దైహిక లజ్జను సమూలము నాశము చేసి యుండవలయును గదా.

"విసృజ్యస్మయమానాన్ స్వాన్ దంభం లజ్జాంచ దైహికీమ్
ప్రణమేద్దణ్డవద్భూమా వాశ్వచండాల గోఖరమ్"

అని దైహికలజ్జ త్యాజ్యమని భగవంతుఁడే యుద్ధవున కుపదేశించెఁ గదా. (కృ.లీ.సం-3.పు-241-242) ఇట్టి యనన్య జనసామాన్య సాహసము చేయుటచేతనే వారు భగవంతునిఁ గలయఁగలిగిరి. వివస్త్రలై కృష్ణునెదుట నిలిచిన గోపకన్యకలకు నవధూతలకు దిగంబరసన్న్యాసులకు భేదముగలదేమో పరికింపుఁడు. అయ్యో యీ యేటి పిడకలెత్తు

గొల్లపిల్లలయందు భక్తిసాహసములలో శతాంశముండినను నే నీనీచ స్థితియం దుండనుగదా. భగవంతుఁడా ! యెప్పుడు నాకిట్టిస్థితి గలిగించెదవో. ఇట్టి పరీక్షయందు ధర్మరాజార్జునుల యట్టిపురుషులును నుత్తీర్ణులుగా రైరి. స్త్రీలగు గోపికలు రుక్మిణి ద్రౌపది యుత్తీర్ణలైరి. గోపికలు భక్తిచేతఁగాదట్లు నిలిచినది చలికిఁదాళలేక యని యేల తలఁపరాదందురేమో. అయినచో నీ దాసికలమనిన మాట యపార్థమెకదా యగును ప్రథమచుంబనములోనే దంతభగ్నమన్నట్లు తొలుతనే యసత్యసంభాషణమా ? భర్త కసత్యము చెప్పినను బ్రొయ్యికసత్యము చెప్పరాదను నఱవసామెత వారు నేర్చియుండిరా ? చలి కారణము గాదు. నీటిలో నుండినఁ జలియుండదు. ఒడ్డునకు వచ్చిననే చలిబాధ. కావున నీకెఁ గొంతసేపు నీటనుండిన నెవరైన వారిని వెతకుచు వచ్చియుందురు. చీర లిప్పించియుందురు. గోపికా వస్త్రాపహరణ లీలవలన మనము గ్రహింపవలసిన వేవన :—

౧. "ఆకాశా త్పతితంతోయం, యథాగచ్ఛతి సాగరమ్
సర్వదేవ నమస్కారః, కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి."

యన్నట్లు లేదేవున కెవ్వరు మ్రొక్కినను నవి విష్ణునకే చేరును. కావున నీ దేవుఁడు తక్కువ నాదేవుఁ డెక్కువయని వాదించుట బుద్ధిమాలిన పని.

౨. ఏదేవతను నెవరు పూజించినను ఫలమిచ్చువాఁడు విష్ణువే.

౩. విగ్రహారాధనము ఫలవంతము శాస్త్రీయము భగవత్సమ్మతమే కాని వ్యర్థము కాదు.

౪. భగవత్కైంకర్యమునకు విఘ్నకరమైన సామాన్యధర్మము త్యాజ్యమెకాని గ్రాహ్యముకాదు. సామాన్య ధర్మమునకంటె విశేష ధర్మమే బలవత్తరము. సామాన్యధర్మము గౌణము. విశేషధర్మము పరము. విశేషధర్మమునకు సామాన్యధర్మ ముపకారకము సామాన్య ధర్మ ముపాయము. విశేషధర్మ ముపేయము.

౫. "అజ్ఞుండు చేసిన యపరాధములను జేపట్టఁ డీశ్వరుఁడు కృపాళుఁడగుట" యని యుండుటచే భగవంతునియెడ నిందు మనస్సు

తోఁ జేయు భక్తిపూర్వక నమస్కారమే యజ్ఞతంజేసిన యపరాధము లకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము.

౬. "ననగ్నా స్నాతి చ క్వచి" త్తని స్త్రీలెప్పుడును నగ్నలై జలకమాడరాదు. "తడుపుకట్టక నీళ్లాడఁదగవు గాదు." అట్లుండ వ్రత దినములందు దిస మొలలఁ బట్టపగ లేట స్నానముచేయుట దేవ హేళనముచేయుట కావున దోషము.

కృష్ణుఁడు కాముకుఁడై చీర లపహరించెననువారు (146 పు.) కృష్ణుఁడు కడపట గోపకన్యకల కుపదేశించిన విషయంబు మనస్సున కెక్కఁ బఱింపవలయు.

గోపికావస్త్రాపహరణము మార్గశిరము కడపట జరిగిన వృత్తాం తము. ఆవలి వేసంగియందుఁ గృష్ణుఁడు బ్రాహ్మణభార్యల ననుగ్ర హించెను. వీరు కేవలభక్తి కారణముగ వచ్చినవారేకాని కాముకలై వచ్చినవారుగారు. వీరు భరతునివంటి భగవత్పరతంత్రులు. గోపికలు లక్ష్మణునివంటి కైంకర్యపరులు. కావునఁ గృష్ణుఁ డుపదేశించి మరలి పొమ్మనిన బ్రాహ్మణస్త్రీ లాజ్ఞమీఱక పోయిరి. ఆవల నింద్రదయాగ భంజన లీల. ఇది గోపికావస్త్రాపహరణము నేడవసంవత్సరము వృత్తాంత మని ముందు చెప్పఁబడెను. గోవర్ధనపర్వతమెత్తుటయు నేడవసంవత్స రము వృత్తాంతము.* కృష్ణుని జన్మమాసము శ్రావణమగుటచే నిది యేడవయేఁడు. గోవర్ధనోద్ధారణ మాషాఢమందైనచో నెనిమిదవ యేఁటఁ గార్తికమందు రాసలీల. కావున గోపికా వస్త్రాపహరణమునకు నడుమఁ బదిమాసములైన జరగియుండవలయును. ఒకానొకరు "నాతోడ నీరాత్రులందుఁ గ్రీడింపఁగలుగుదు"రని కృష్ణుఁడు గోపి కలకు వరమిచ్చెఁ గదా. ఈరాత్రు లన్నప్పుడు వరప్రదాన దినమున కవ్యవహిత రాత్రులు చెప్పవలయును గాని పదిమాసములు చెప్ప

* ఇందుఁ బూజింపఁబడు దేవత వర్షాధిదేవత యని చెప్పఁబడెను. వర్షము చక్కఁగఁ గురిసినఁగదా పశువులకుఁ బచ్చిక దండిగనుండును. కావున వర్షము చక్కఁగఁ గురియవలయునని వర్షర్తువు ప్రారంభమందే యనఁగా నాషాఢమందే యిది జరుపఁబడి యుండవచ్చును. కావున నిది యేడవయేఁడగుట నిశ్చయము.

ంయని యాక్షేపించిరి. మార్గశిరము కడపటిదినమున వర
ను. అవలఁ బౌష్యము నిషిద్ధమాసముగుట యటుండ నిది
ంటి చలికాలము. మంచు క్రమ్ముటచే గ్రుడ్డివెన్నెలయే కాని
న్నెల కాయదు. ఇంతటి చలికాలములో నెవరైన రాత్రు
నవిహారము చేయుదురా ? స్పష్టముగ శరదృతువని చెప్పి
బుష్యమాసమెట్లు గ్రహింపనగు ? శరదృతువనఁగాఁ గార్తిక
ంనే గ్రహింపవలయును. 'చత్వారో వార్షికామాసా' యన్న
ుజముకూడ వర్షర్తువులోఁ జేరినది. "కార్తికీ తిథియామినీ
ర్ణ చంద్రమండల సంకాశ చారువదన" యన్నట్లు పండు
ు కార్తికమాసమునందే ముందు కార్తిక మావల మార్గశిరము
రాసలీల ముందని వస్త్రాపహరణ మావలనని యొకరు చెప్పిరి
ంనిని విమర్శించు పనియే లేదు. వస్త్రాపహరణమునకు రాస
డుమనున్న పదినెలల కాలములోఁ గొందఱు గోపకన్యకలకు
్గ్దండ్రులు బలవంతముగ వారి యిష్టమునకు విరోధముగ
ములు గావించినట్లు తోఁచెడిని. ఏలన ? వస్త్రాపహరణము
ందఱు కన్యకలే. రాసలీలలోఁ గొందఱు వివాహిత
చెప్పఁబడెను గావునఁ గొందఱు వివాహితలని యూహింప
చ్చెను. "తాను గోపికలకిచ్చిన మాట స్మరించి" యనుటచే
ముందలి గోపికలు వస్త్రాపహరణమునాఁటి గోపికలే యై
లయును. వీరి నాకర్షింపఁ గృష్ణుఁడు వేణుగాన మొనర్చెను.*
ోపిక లామురళీగానంబు విని చేయుచున్న పనులు చాలించి
'దు లెవ్వరు వారించినను నిలువక కృష్ణునొద్దకు వచ్చిరి.
ంనిచే నాకర్షింపఁబడిన మనస్సెట్లు సర్వము మఱచి స్పృహ
మెట్లు గలిగించునో యావిషయము గోపికల యాత్మఖ్యాతి
ు (178-179)లు పఠించిన స్పష్టమగు. ఈ మనోహరగానము

---

*usic is a divine influence which stirs the heart to seek
hose who listen to it spiritually attain unto God and
ho listen to it sensually fall into unbelief."

DHUL NUN THE EGYPTIAN.

కొందఱి నాకర్షింపఁ జాలుటెట్లు కొందఱి నాకర్షింప కుండుటెట్లు ?* అను సందేహము కలుగవచ్చును. గాన రసానుభవమున నానందించు శక్తి యందఱికిఁ గలుగదు. అందుఁ గొందఱికిఁ గృష్ణవేణునాదము ప్రతిదినము వినుచున్న దేయగుటచే దేవాలయ సమీపమునందుండు భక్తిహీనులకు దేవాలయమందును, దివ్యక్షేత్రంబుల నుండువారి కాయా క్షేత్రంబునందును బోలె నుదాసీనత గలుగును. అతిపరిచితి యవజ్ఞతకుఁ గారణముగదా. 'నచాత్మా ప్రవచనేనలభ్యః' యన్నట్లు భగవంతుఁ డెవరి ననుగ్రహింపఁ దలఁచునో వారికిమాత్రమే భగవ ద్విషయము రుచించునుగాని తక్కిన వారికి రుచింపదు. ఆనాఁటి గానము సంకేతయుక్తము. ఎవరి నుద్దేశించి గానమొనర్చెనో వారికి మాత్రమే కృష్ణుఁడు తమ్ముఁ బిలుచుచున్నాఁడని యర్థమగునుగాని యితరులకు దెలియ సాధ్యపడదు యమకింకర పాశంబులనైన వారింప వచ్చునుగాని భగవంతునిచే నాకర్షింపఁబడిన మనస్సు నిలుప నెవరి తరము ?

ఇట్లు వచ్చిన గోపికల చిత్తస్థైర్యముఁ దెలియఁగోరి బ్రాహ్మణ స్త్రీలకుఁ జెప్పినట్లే యిండ్లకుఁబొండని కృష్ణుఁడు వారికి నుపదేశించెను. భక్తిరసముకాఁచి యార్చి తేర్చి కుండియఁబోసి ముకుబంటిగఁ ద్రావిన ఘటములవియా చెవులు వ్రేల్వ్రేసికొని వెనుకకుఁ బోవును ? భగవ త్కింకరులు కైంకర్యమునకు విరోధమైన కార్యమును జేయుఁడని భగ వంతుఁడే చెప్పినను లక్ష్మణునివలె నిరాకరింతురుగాని చేయరు. వస్త్రాప

* శ్లో॥ దేవానాం గుణలింగానా మానుశ్రవిక కర్మణామ్
సత్త్వ ఏవైక మనసో, వృత్తి స్స్వాభావికీతుయా॥ భాగ. ౩. 25.32.

“ప్రకాశ్యతె క్వాపిపాత్రే” నాసూ. 53. సూర్యుఁడే సూర్యుని మనము చూడఁ గలుగునట్లు చేయుచున్నాఁడను సామెత ననుసంధింపఁదగు.

Man's love to God is a quality which manifests itself, in the heart of the pious believer, in the form of veneration and magnification, so that he sees to satisfy the Beloved and becomes impatient and restless in his desire for vision of Him and abjures the recollection of everything besides.

HUGWIN ISLAMI MYSTIC.

హరణానంతరము జరగిన గోవర్ధనోద్ధారణము లోనగు లీలలవలనను నిరంతర తదేకధ్యానమువలనను వారి మనస్సు మఱింత దృఢపడి యెను. ఇట్లు దృఢపడుటకుఁగానే కృష్ణుఁడు కాలవిలంబనము గావించెను. లజ్జ తమస్వాధీనము గావునఁ గన్యకలు దానినివదలిపెట్ట సాహసింపఁగలిగిరి. దేహములు పరాధీనములు. ఇంటిలోఁ బెద్దలున్నవారుం రాత్రులందు వారిని నిరాకరించి రావలయుననిన నెక్కువ సాహసము కావలయును. ఈ నడిమికాలములో వారిమనస్సు పర్యాలోచనము మీఁద దృఢపడుటచే వేణునాదము వినఁగానే బంధువులనెల్లఁ దృణీకరింపఁ గలిగిరి. స్త్రీలకు మానము ప్రాణాధికము. శ్రీకృష్ణునకుఁ బ్రీతిగ మానమును మున్నే వదలినవా రిప్పుడు ప్రాణములనయిన విడుతురుగాని మరలిపోదురా. పోరైరి. పతుల నిర్బంధముచే రాను వలనుపడని గోపికలు కృష్ణుని భావమునందే నిలిపి కన్నులు మోడ్చి తద్ధ్యానయుక్తలై సహింపరాని ప్రియతమ విరహతాపంబునఁ బ్రారబ్ధ మెల్ల నణఁచి ధ్యానప్రాప్తుండైన నచ్యుతు నాలింగనంబు గావించి యమంగళంబులెల్ల క్షయింపఁజేసి యప్పుడే బంధనిర్ముక్తలై గుణమయదేహమును వదలి యా పరమాత్ముఁ జేరిరి.

విరహతీవ్రతాపంబునం బ్రారబ్ధంబు క్షయించుట వింతగాదు. సంచితము ప్రారబ్ధము ఆగామియని కర్మఫలంబు త్రివిధము. మన మనేకజన్మంబుల సంపాదించిన కర్మమంతయు సంచితము. ఇది నిన్నటి రాత్రివఱకు మనము సంపాదించిన ధనమువంటిది. ఇం దీజన్మంబున ననుభవింపవలసినది ప్రారబ్ధము. ఇది యీదినము మన మనుభవించు ధనము. సంచితములోఁ బ్రారబ్ధముపోను మిగిలినది యాగామి. ఇది రాఁబోవు జన్మంబుల ననుభవింపవలయును. భగవంతుఁడు తనయం దత్యంత భక్తి కలిగి తన్నే నమ్మినవారి సంచితమును(దీనినే పూర్వాఘమందురు) నాగామిని (ఉత్తరాఘము) నశింపఁజేయును. మిగిలిన ప్రారబ్ధలేశమును మాత్ర మనుభవింపవలయును. ఇదియైనను దీవ్ర రోగబాధ గలిగించియో దుష్టభార్య దుష్టపుత్రులు లోనగు వారి నిచ్చి వారిచేత తీవ్రమనోదుఃఖము కలిగించియో శీఘ్రముగ నశిం

పఁజేసి జన్మాంతమున భగవంతుఁడు దన్ను జేర్చుకొనును. ఇది భైరవయాతన వంటిది. కాశిలోఁ జచ్చినవారికి ముక్తిగలదనిగదా ప్రమాణము. అట్టివారి కర్మబంధములు వదలు టెట్లు? దుఃఖానుభవము చేతనే తీఱవలయును. అనిమిత్తమై మరణకాలమున భైరవుఁడు త్రిశూలమున నొకపోటు పొడుచును. క్షణమాత్రముండినను నా బాధ యనేక వేల సంవత్సరముల నరకబాధకు సమానముగ నుండును. ఆవల ముక్తి. అట్లులే గోపికలును నతీవ తీవ్ర తాపంబునఁ బ్రారబ్ధంబు క్షయింపఁజేసి తీవ్రధ్యానబలంబున హరింజేరిరి. ఖట్వాంగుఁ డేడుగడియలలో ముక్తిసంపాదించినది తీవ్రధ్యానంబుననేకదా. నడచి గంటలోఁ జేరు స్థలమును బరువెత్తి కాలుగంటలోఁ జేరినట్లు లిదియు. కాంత భావముతోఁ గృష్ణుఁ స్మరించినవారికి మోక్షమెట్లు లభించును? కాంతాసక్తిని వివరించుచోటఁ గాంతశబ్దమునకు భర్తయుఁ బ్రియుఁడు నని రెండర్థములును వ్రాయఁబడెను వీరు వస్త్రాపహరణ కాలమునఁ గృష్ణునిచే వరమునొందిన వారైరేని వీరికి శీలహాని లేదు. అటుగాక వీరందుఁ జేరియుండియు నావల వివాహితలై రేనియుఁ బరకీయలుగారు. ఏలనఁ గన్యకలకు యుక్తవయస్సురాకముందు వివాహము చేసిరేని వరుని నియమించుటకుఁ దల్లిదండ్రుల కధికారము గలదుగాని కన్యకలు యుక్తవయస్సువచ్చినవారైనచో న్యాయాధికారము వారిదే. వారు కోరినవారికిచ్చి వివాహము చేయుట పెద్దవారికి విధి. కన్యక తొలుత నెవనిని వరించెనో వాఁడే బ్రతికినను జచ్చినను దానికిఁ బతిగాని వేఱొకని మనస్సునసైన స్మరింపరాదు. అట్లు స్మరించునది ఱంకుటాలు. కావున ముందుగ నొకనిని మనస్సుచే వరించినపిమ్మట వేఱొకనిని వివాహమాడినచో వివాహము చేసికొన్న భర్త యుపపతి యగును గాని శాస్త్రీయభర్త కాఁజాలఁడు. అట్టిది శీలవతియగుట సందిగ్ధ విషయమే. (ఆర్యచరిత్రరత్నావళియందలి సావిత్రీవాక్యములు పఠింపుఁడు) రుక్మిణీవిషయంబునను నిదికొంత గ్రంథంబునఁ జర్చింపఁబడెను. వీరు సాధనసిద్ధలైన యితరగోపికలు పరకీయలనియే తలంచినను వారొనర్చినది యకార్యముగాదు. మహాపాతకులందఱు భగవద్ధ్యానము

చేయుటేల ? పాపము క్షయించి భగవత్ప్రాప్తి కలుగునని కదా. అట్లుండ భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షముగవచ్చి యెదుటనుండినపుడాయనను గలియఁగోరుట దోషమెట్లగు ? ఎవరైన నేయుపాయముచేనైన మనస్సును భగవంతునియందు నిలుపుట ప్రధానముగాని యుపాయము ప్రధానముగాదు. గంగలో స్నానముచేయఁ గోరువాఁడు దేహమును గాశిఁజేర్చుట ప్రధానముగాని నడచిపోయిననేమి ? పొగబండిలోఁ బోయిననేమి ? శ్రద్ధాభక్తులకుఁ గొఱఁతలేకుండినఁ జాలు. అట్లే మనస్సును భగవంతునియందుఁ జేర్చుటకుఁ గర్మయోగము రాజయోగము జ్ఞానయోగము నట్టియుపాయములో కామక్రోధాదులు నట్టి యుపాయములే. కావుననే

శ్లో॥ మాంచయో వ్యభిచారేణ, భక్తియోగేన సేవతే।
సగుణాన్ సమతీత్యైతాన్, బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ౧౪-౨౬

కృష్ణలీల. నం-౨. ౪౧౧

పరభక్తియందు నిలిచి యితర ధర్మకార్యములు చేయకుండుట దోషముగాదుగాని యితరకర్మముల నిష్టవహించి భక్తినలుపనివాఁడు వ్యర్థుఁడు.

శ్లో॥ సంధ్యాయేన నవిజ్ఞాత, స్సంధ్యాయేనా నుపాసితః
జీవమానో భవేచ్ఛూద్రో, మృతశ్శ్వానోభి జాయతే॥
సంధ్యాహీనోఽశుచిర్నిత్య, మనర్హస్సర్వ కర్మసు
యదన్య త్కురుతేకర్మ, నతస్య ఫలభాగ్భవేత్॥
ఉపతిష్ఠంతి యేసంధ్యాం, యేనపూర్వాం నపశ్చిమాన్
వ్రజంతితే దురాత్మానః స్తామిస్ర నరకంనృప॥

ఎవఁడు సంధ్యనెఱుఁగఁడో, యెవఁడు సంధ్యవారువఁడో వాఁడు బ్రతికినంతకాలము శూద్రుఁడు. చచ్చి మఱుజన్మమునఁ గుక్కయైపుట్టును. సంధ్యవారువనివాఁ డెల్లప్పుడు నశుచియే. వీఁ డేకర్మముచేయ నర్హుఁడుకాఁడు. అట్టివాఁ డేపుణ్యకర్మమును జేసినను దానిఫలము నొందఁజాలఁడు. సాయంకాలమున నుదయమున నెవఁడు సంధ్యవారువఁడో యట్టి దుర్బుద్ధి తమిస్రనరకమునఁ గూలును,

అట్టులే పైతృకకర్మము లాచరింపనివాఁడు భ్రష్టుఁడే. నిత్యనైమిత్తిక కర్మము లవశ్యకర్తవ్యములై, చేయకుండినఁ బ్రత్యవాయము కలిగించు నవియై యుండినను సమాధియందుండువారు దినములకొలఁది నేండ్లు కొలఁది సంధ్యాహీనులై యుందురు. వారు భ్రష్టులా ?

శ్లో॥ సంధ్యావందన ! భద్రమస్తు భవతే, భోస్స్నాన తుభ్యంనమో
భో దేవా ! పితరశ్చ ! తర్పణవిధౌ నాహంక్షమః క్షమ్యతామ్
యత్రక్వాపి నిషద్య చేతసి యదూత్తంసస్య కంసద్విషః
స్మారంస్మార మఘంహరామి తదలం మన్యే కి మన్యేన మే॥

అని సంధ్యావందనాది నిత్యనైమిత్తిక క్రియలకెల్ల నొక్కసారిగ సెల వొసంగిన లీలాశుకులు పతితుఁడా ? అత్యంత భక్తియుక్తానాం, నచశాస్త్రం నచక్రమ' యనికదా శాస్త్రోక్తి. రెండుమార్లు మూఁడుమార్లు స్నానము చేయుమని యేల విధిపుట్టెను ? మలభాండమగు దేహమును మీఁద నెంత కడిగినను నిష్ప్రయోజనమని విరక్తి జనించి స్నానము చాలింపఁజేయుటకే యనికదా పతంజలి వచించెను. అట్టులే సామాన్యధర్మములన్నియుఁ బరభక్తి యుదయించువఱకే కర్తవ్యములు. అవి నైచ్ఛికములు. చేయకుండిన దోషములేదు. భక్తికి విఘ్నమును గలిగించునవి యగునేని చేయనేరాదు. సామాన్యధర్మము లన్నియుఁ బరభక్తియను గంగాప్రవాహమున కుపనదులు. సముద్రముఁ జేరఁగోరు వాఁ డీయుపనదుల మూలమున గంగానదిని బ్రవేశించినపిమ్మట మరల నుపనదులలోనికి వచ్చుట వివేకమా ?

అట్టులే పాతివ్రత్యము భగవత్ప్రాప్తికి సాధనము. ప్రత్యక్ష దైవము లభింపనికాలమునఁ బతియే దైవముగా భజించి భగవంతుని గలయవలయును. అట్టి భగవంతుఁడే ప్రత్యక్షముగ లభించినప్పు డాయనను విడిచి వేఱొకని నాశ్రయించుట తప్పు. పొలముదున్నుట పైర్లు పండించుట ధాన్యము సేకరించుట వండుట యివన్ని దేనికి ? ఆఁకలి నణఁచుటకుఁగదా. యోగాభ్యాసముచే నాఁకలిని జంపిన వాఁడు మరలఁబోయి మడకకట్టి దున్నవలయునా ? వంట చేయవలయునా ? కావున సాక్షాద్భగవంతుఁడు కరగతుఁడై యుండ నాయనను

విడిచి మరలఁ బ్రాకృతపురుషునకై దేవురులాడుట పక్వక్షేత్రమును వదలి యరణ్యమున దున్నఁబోవుట కావున గోపికలు సాక్షాద్విష్ణుఁ గృష్ణుని జారభావముతోఁ దలఁచి వలచియుండినను వారియందు దోషములేదు *

నా మిత్రులొకరు తారాశశాంక చరిత్రమునకు గోపికాకృష్ణ చరిత్రమునకు భేదమేమని ప్రశ్నించిరి. రెంటికినిగలభేద మిదివఱకు గ్రంథములోను నిందును వ్రాసిన విషయమునుబట్టియే స్పష్టమై యుండఁగలదు. మఱియొక దృష్టాంతమునఁ దారతమ్యము విశదము కాఁగలదు.

మహాప్రవాహమునఁ గొట్టుకొనిపోవు కొందఱు తీరముననున్న చింతచెట్లయు మునగచెట్లయుఁ గొమ్మలు నీటిలో వ్రేలాడుచుండుటఁ గని వానిని బట్టుకొనిరి. అందొకఁడు మునగకొమ్మను మునగకొమ్మయని యెఱిఁగియే పట్టుకొనెను. వీఁడు తారవంటివాఁడు. రెండవవాఁడు మునగకొమ్మను జింతకొమ్మ యనుకొని పట్టుకొనెను. వీఁడు క్రైస్తవుని వంటివాఁడు. మూఁడవవాఁడు చింతకొమ్మ లభించినను నది మునగ కొమ్మయని తలఁచి యిది మనల నేమిరక్షించునని విడిచెను. వీఁడవ తారతత్త్వ మెఱుఁగనివాఁడు. నాలవవాఁడు చింతకొమ్మను మునగ

---

*"He (Sri Ramakrishna Paramahamsa) placed himself in all manners of relationship to God, now as the servant now as the lover, now as the child of the most High Again, he would attain the divine state of consciousness, when he saw God as all in all, beyond thought, beyond form, beyond personality, forgetting himself, and was conscious only of that Reality which is the most High. His powers were remarkable, with a touch, with a look. With but a wish he made others conscious of what he was conscious, The thoughts of others he could see as one sees an object. By his will he could find the chief tendency, the leading purpose the prevailing characteristic of any personality.

Life of SWAMI VIVEKANANDA.

ఆళ్వారులను దమ్ము నాయికలఁగ భగవంతు నాయకునిఁగ భావించి గానమొనర్చిరి.

కొమ్మయని తలంచి దానిమూలమున నొడ్డుచేరందలంచి పట్టుకొనెను. ఐదవవాఁడు ప్రవాహములోఁ బోవుచున్నాము. ఆఁకలియగుచున్నది చిగురైనఁ దినుదమని చింతకొమ్మను బట్టుకొనెను. వీఁడర్థార్థి యార్తుని వంటివాఁడు. దానిని బట్టుకొనుటచేఁ దా నేటిలోఁ బోవకనిలుచుట యెఱిఁగి దీనిమూలమున నొడ్డుచేరవచ్చునని యావల మనస్సునకు రాఁగా దాని నాధారముఁ జేసికొని మెల్లగ నొడ్డుచేరువాఁడు. ఆఱవ వాఁడు చింతకొమ్మను జింతకొమ్మయని యెఱిఁగి యుభయవిధఫలములు దానివలననే లభించునను జ్ఞానముగలిగి పట్టుకొనెను, మఱియొకఁడు తీరముఁ జేరుటే ప్రధానముగ నెంచి చింతకొమ్మను జింతకొమ్మయని యెఱిఁగి పట్టుకొనెను.

ఇందు మొదటితరగతిలోనివారు తారవంటి జారస్త్రీలు* వీరు నరకయాతన ననుభవించి సంసారమునఁ గూలవలసినవారే. రెండవ తరగతిలోనివా రావేశావతారములను క్షుద్రదేవతలను బూజించువారు. వీరికి ముక్తి లేదు. మూఁడతరగతిలోనివారు

శ్లో॥ అవజానంతి మాం మూఢా, మానుషీం తనుమాశ్రితమ్
పరంభావ మజానంతో, మమభూత మహేశ్వరమ్॥ ౯-౧౧.

(కృ. లీ. సం-౨ పుట-౩౮౫)

అని కృష్ణుఁడు చెప్పిన తరగతిలోనివారు. జరాసంధ పౌండ్రక వాసుదేవునివంటి యవతారతత్త్వమెఱుఁగనివారు. నాలవవారు పతివ్రతలు.

---

* తార యనఁగా నక్షత్రము. వసిష్ఠనక్షత్రమునకు నరుంధతివలె బృహస్పతికొక యుపగ్రహము కలదు. అప్పుడప్పుడు ఖగోళములో జరుగు నల్లకల్లోలములలో నొకానొక కాలమున నది బృహస్పతికి నుపగ్రహముగ నుండక చెదరిపోయి చంద్రునిఁ జుట్టి తిరుగుచు నాయన కుపగ్రహమైయుండి యావల మఱియొక కాలమున మరల బృహస్పతి కుపగ్రహముగఁ జేరెనని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. తారాశశాంకవిజయతత్త్వ మిది. ఈ తత్త్వార్థమును గ్రహించినచో గోపికల కననేల భక్తులకుఁ దారకు భేదములేదు. భగవదంశములైన జీవులు మరల భగవంతునిఁజేరుట దోషమా: భగవంతుని విడిచి ప్రాకృతపురుషులఁజేరుట వ్యభిచారముగాని మరల భగవంతునిఁజేరుట వ్యభిచారముగాదు బృహస్పతిని విడిచి చంద్రునొద్దఁజేరుట వ్యభిచారమనిరికాని చంద్రుని విడిచి బృహస్పతియొద్దఁ జేరుటవ్యభిచారమందురా ?

వీరు మనుష్యులను వివాహమాడినను సంసారమును దరింపవలయునను కోరికగలిగి భర్తయే దైవమని శ్రద్ధాభక్తులచేఁ బూజించుటచేఁ దరించువారు. విగ్రహారాధనపరు లీ తరగతిలోనివారే. ఐదవవారు కామ్యమే ప్రధానముగ భగవంతు నాశ్రయించువారు. వీరికి ముక్తి మీఁద దృష్టిలేదు. వీరికిఁ గ్రమముగఁ గాలాంతరమున ముక్తి. భగవంతుఁడు భుక్తిముక్తి రెంటిని నొసంగునని భగవన్మాహాత్మ్య మెఱిఁగి భక్తిఁ జేయువా రాఱవతరగతివారు. వీరు గోపికలవంటివారు. ఏడవ తరగతివారు కుచేలునివంటివారు.

నాల్గవతరగతివారినిగుఱించి యొకమాట మఱియొకసారి చెప్పవలసియున్నది. స్త్రీలు భర్తలను మనుష్యులని, భక్తులు దేవతావిగ్రహములను మృచ్ఛిలాదారు లోహవికారములని తలఁచుచుండువఱకు వీరు కడతేఱఁజాలరు. ఇట్టి యభిప్రాయము వాస్తవమునకును విరోధము. భగవంతుఁడు తనశరీరముతోనే సమస్త ప్రపంచమును గల్పించెను. తానే దానిలోఁ బ్రవేశించి రూపనామక్రియలు గలదానినిగా నానావిధములుగఁ జేసెను. అప్పుడు రాయి అప్పు చెట్టు గుట్ట మనుష్యుఁడు పశువు సర్వము భగవత్స్వరూపమేకదా. వీనిని మఱియొక విధముగాఁ దలఁచుట యజ్ఞానముచేతనే. ఉన్నదున్నట్లు తెలిసికొనుట జ్ఞానము. ఇట్టి జ్ఞానముకలిగి యిది స్థిరపడుటకై యుపాసనచేయువాఁడు ముక్తుఁడు కావున భక్తికొలఁది ముక్తి. కావున భర్తలనుదైవముగా స్త్రీలెంచుటయందును నర్చావిగ్రహములను భక్తులు దైవములుగా నెంచుటయందును సత్యవ్యతిక్రమ మేదియుఁ గానరాదు. మఱియొక విధముగ నెంచుట దోషము. పతి దేవతలని చెప్పఁబడిన సీతాదుల వృత్తాంతమును, నేకలవ్యచరిత్రమును, రామదాసాది భక్తుల మహిమను స్మరింపుఁడు. "దైవేమంత్రే ద్విజేతీర్థే, దైవజ్ఞే భేషజేగురౌ। యాదృశీ భావనాయత్ర, సిద్ధిర్భవతి తాదృశీ।" యని కలదుగదా సూక్తి *

* క్రైస్తవులు మనదేశమునఁ బ్రవేశించిన క్రొత్తలో నొక క్రైస్తవమతకుఁడు దాక్షిణాత్యదేశంబున నెలకొనియుండెను. వీఁడొక గ్రామమునకుఁ గొంచెము దూరమునఁ గొంతభూమి సంపాదించి దానినడుమ గుడిసెవేసికొని యుండెను. వీఁ

డప్పుడప్పుడు చుట్టునుండు గ్రామములకుఁబోవుట మన మతమును దూషించివచ్చుట వీని యాచారము. ఈ బోధకుల కందఱకు జీవనోపాయ మిదియేకదా? ఒకనాఁడొక పల్లెకుఁబోయి యింటికి వచ్చుసమయంబునఁ ద్రోవలో విశేషముగ గుంపు చేరియుండెను. ఏమిదియని విచారింప నందొకగ్రామదేవతగుడియుండ నందు భక్తులు భక్తురాండ్రు మ్రొక్కుబడులు చెల్లింపవచ్చియుండిరి. అప్పుడు వారినందఱ నేలవచ్చితిరని విచారించెను ఒకతె యాదేవతకు మ్రొక్కుటచే బిడ్డలు కలిగెనని మ్రొక్కుబడి చెల్లింపవచ్చితినని చెప్పెను. ఒకతె తనమగనికి రోగము నివర్తించెనని చెప్పెను. ఒకఁడు తనకార్యము గెలిచెనని చెప్పెను. ఇట్లొకరొక రొక్కొక కారణముచెప్పిరి. అప్పుడా బోధకుఁడు దేవాలయములో నేమున్నదో చూతమని తనయొద్దనున్న దూరదర్శిని (దుర్భిణి)తోఁ జూడఁగా నొక భయంకరశక్తి విగ్రహము శిశువుమీఁద నిలఁబడి వధించుచున్నట్టు కానవచ్చెను. అపుడాతఁ డిట్లు లాలోచించెను శిశువునుజంపుచున్నట్టు చెక్కంబడిన యీవిగ్రహమేమి బిడ్డ నిచ్చుటయేమి? ఈ హిందువు లెంత మూఢులు కాని వీరికిఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తముచేఁ దెలివివచ్చునట్లు చేసి వీరినందఱను మనమతములోఁ గలుపుకొనవలయునని యాలోచించి యింటికిఁబోయి తనయొద్ద భృత్యుఁడుగానున్న మాలవానినొకని మతభ్రష్టునిఁబిలిచి యోరీ నీవీప్రక్కచేనిలో మడకడున్నుచుండుము. అందు నీ వీ రాతిస్తంభమును నడుములోఁతు గుంత తీసి పూడిచియుంచుము. ఆ దేవాలయమునుండి జనులు గుంపులుగుంపులుగా నీబాట వెంటఁ బోవుసమయముఁ జూచి నెత్తురుగ్రక్కి యావేశము వచ్చినవారివలె నటించి హాఁహూఁ యని కేకలువేయుము. ఏమని విచారించుటకు వారందఱువత్తురు. అప్పుడు నీవు "నే నీశ్వరుఁడను. ఇందు నడుములోఁతులో నున్నాను. నన్ను విచారించువారు లేరు. నన్ను వెలుపలికిఁదీసి ప్రతిష్ఠచేసి కోవెలకట్టింపవలయు"నని చెప్పుము. ఆపల నేవేడుక జరుగునో చూతమని బోధించెను. వాఁడు నెత్తురు గొంత కుత్తుకలో నుంచుకొనియుండి యాగుంపు మరలి యాత్రోవఁ బోవు సమయమునఁ గ్రైస్తవగురువు చెప్పినట్లు చేసెను. ఆభక్తులందఱు త్రవ్విచూడ లింగాకారమున రాయియొకటి కానవచ్చెను. వెంటనే వారందఱు చందాలువేసికొని యా భూమిని నాక్రైస్తవబోధకుని వలన విక్రయించుకొని తత్కాలమునకొక చిన్నగుడికట్టించి పూజజరుగు నేర్పాటులు చేసిరి. ఇట్లొక సంవత్సరము జరిగెను. మఱుసటి సంవత్సరమున నా సమయమునకు సరిగ నూర్లకొలఁది స్త్రీపురుషు లాదేవళమునొద్దకువచ్చి ముడుపులు చెల్లించుచుండిరి. ఆ వచ్చెడివారందఱ నాక్రైస్తవుఁడు కారణము విచారించెను ఒక్కొక్కరు బిడ్డలు గలిగిరని రోగములు నివర్తించెనని యిట్లొక్కొక్క విధముగఁదమకుఁగలిగిన మేలు చెప్పసాగిరి. ఒకరిద్దఱైన బుద్ధిహీను లనవచ్చును. నూర్లకొలఁది యిందఱు నసత్య

పొదులా? నిష్కారణముగ నేలవచ్చి యిచ్చట వెలగలమడుపులు చెల్లింతురు? చంత నుండు బిడ్డల ననత్యమని యెటు చెప్పవచ్చును? దానిచే వీరికి రాఁగల లాభమేమి? యని యాలోచించి యా క్రైస్తవుఁ డింతయు సత్యమేయని తీర్మానించుకొని యా వృత్తాంతమంతయు వ్రాయుచుఁ గడపట "హిందువులు భక్తిబలముచే శిలలనుగూడ దేవతలఁగాఁ జేయఁగల"రని వ్రాసెను. ఇది అంటిక్వేరియను గ్రంథమునఁ గనవచ్చు నని నా మిత్రులు ఆర్. వి. వేంకటసుబ్బయ్య, ఎం.ఏ. గారు చెప్పిరి.

విషవైద్యుఁ డొక గొల్లవాఁ డుండెను. ఎట్టిపాము విషమైనను వీనిపేరు చెప్పిన దిగిపోవును ఆ కారణమున వీనిప్రసిద్ధి దేశమంతట వ్యాపించెను. ఒక చోట నొక బ్రాహ్మణుఁడు శాస్త్రాధ్యయనసంపన్నుఁడు జపతత్పరుఁడు మంత్రవేత్త యుండెను. ఈతఁ డొకగంట మంత్రించినఁగాని పామువిషము దిగదు. అప్పు డీ బ్రాహ్మణుఁ డిట్లాలోచించెను. వాఁడు చదువు సంధ్య లేక పశువుల మేపుచు శుచిత్వమనుట యెట్టిదో యెఱుఁగని గొల్లవాఁడు. వాని పేరుచెప్పిన విషము హరించుటేమి నే నుత్తమ బ్రాహ్మణుఁడను, మంత్రవేత్తను, సదాచార పరాయణుఁడను, జపతపోనుష్ఠాన పరుఁడను, నేను గంటసేపు శ్రమించినఁగాని దిగకుండుట యేమి యని యాలోచించి యా గొల్లవానియొద్దకుఁ బోయి యతని నాశ్రయించెను. కొన్నాళ్ళ కా గొల్లవాఁడు "ఏల బాఁపనయ్యా! నాచుట్టు తిరుగుచున్నా"వనెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు తన వృత్తాంతము దెలిపి నీ మంత్రము నాకు నేర్పుమని ప్రార్థించెను. వాఁడు దానికిష్టపడక కాలహరణముచేసియు నా బ్రాహ్మణుఁ డెప్పటికి వదలక పీడించుటచే నొకనాఁ డిట్లు చెప్పెను అయ్యా! పామునకు మూఁడు కోఱలుండును. ఆ మూఁటి పేర్లు చెప్పిన విషము పోవును. అంతే అంతకంటె మఱేమి లేదనెను. పామునకు రెండేకదా కోఱలు మూఁడనెదవేమని బ్రాహ్మణుఁడనెను. లేదులేదు మూఁడుకోఱలు. అకోరబ్బ తకోరబ్బ కోరకోరబ్బ యీ మూఁడుపేర్లు చెప్పిన నెట్టిపాము విషమైన హరించిపోవునని గొల్లవాఁ డనెను. ఓరి మంచిమంత్రము నీనోరఁబడి పాడైపోయెఁ గదా. అఘోరేభ్యః తఘోరేభ్యః ఘోరఘోరేభ్య యనవలయునురా యని యా పండితుఁ డనెను. ఛీ బాఁపననాయాలా నీవు చెడితివి నన్నుఁ జెఱిచితివి ఛీ పొమ్మని గొల్లవాఁడనెను. అదిమొదలా గొల్లవాఁడు మంత్రించిన విషము దిగుట లేదు బ్రాహ్మణున కామంత్రము ప్రయోజనపడినదికాదు. భక్తిప్రభావ మిట్టిది. కావుననే కృష్ణమూర్తి శ్రద్ధగలవాఁడు జ్ఞానియై మోక్షము గను ననియు నజ్ఞుఁడు శ్రద్ధలేనివాఁడు ఫలము కలదో లేదో యని సంశయించువాఁడు నశించుననియుఁ జెప్పెను. భ.గీ. ౪-౪౦.

కావున నింటియందుండి విరహతాపాతిశయంబున వేఁగి భావనాబలంబున గోచరించిన కృష్ణస్వరూపమును గౌఁగిలించి తదేక ధ్యాననిష్ఠచేఁ బ్రాణములువిడిచిన గోపికలకు ముక్తి గలుగుటకు

శ్లో॥ అంతకాలేచ మామేవ, స్మరన్ముక్త్వా కళేబరమ్
యః ప్రయాతి సమద్భావం, యాతినాస్త్యత్ర సంశయః॥
భ. గీ. ౮-౫. కృ. లీ. సం-౨. పుట-౩౮౦.

యంయంవాపి స్మరన్ భావం, త్యజత్యంతే కళేబరమ్
తం తమేవైతి కౌంతేయ! సదాతద్భావ భావిత॥ ౮-౬.
కృ. లీ. సం-౨. పుట-౩౮౦.

యను వాక్యములే ప్రమాణము.* జింకను ధ్యానించిన భరతుఁడు జింకగాఁబుట్టెను. కృష్ణునిధ్యానించిన గోపికలు కృష్ణునిఁజేరిరి. కావునఁ కుక్కల సాఁకువారు కుక్కలుగాను గ్రోఁతులను సాఁకువారు గ్రోఁతులుగాను బుట్టుదురు. స్వీయకుఁ (మగనాలికిఁ) గాని పరకీయకుఁ (జంకుటాలికిఁ) గాని సామాన్య (వేశ్య)కుఁ గాని గోపికాచర్యయే యనుసరింపఁ దగినది. కృష్ణుఁ డీకాలమున లేఁడే యని విచారపడఁ

---

*"Thus the aim of the writer was to hold before his readers as illustrations of the maxim that Faith and Love are the only means of salvation, and to show how these can be kindled in the human heart,—by seeing Him by touching Him, by singing His glory—the three usual processes described in the Hindu Sastras. These different processes the writer has shown in succession in the various actions of the Gopis Finally, he points out what the nature of the Love that blinds man to God should be In one word, the renunciation of the whole world is the price that has to be paid for this love; and this the writer has shown by the example of Gopis, who, although they were but weak women, possessed indomitable will Even when prohibited by their fathers, brothers, nay even by their husbands, they would not be dissuaded from their purpose. Some of them even died in their ecstasy, which means one must purchase the love of God with his own life if necessary."

BABU HIRENDRA NATH DUTT, M.A., B.L.

బనిలేదు. ప్రత్యుత కృష్ణునియెడ ద్వేషబుద్ధి వహించి నిందించిన శిశుపాలుఁడు, విషమిచ్చిన పూతన, దర్శన స్పర్శనాదుల ముక్తిని గాంచినట్లు తమ సర్వస్వము ప్రీతితో నర్పించిన గోపికలు భావమున దర్శించి స్పృశించి ముక్తిఁగాంచిరి. ఫల మిరువురకు సమానమైనను బ్రత్యక్షమునకన్నఁ బరోక్షమే శ్రేయస్కరమని కృష్ణాభిప్రాయము.

గోపికలు చేసినట్లు లీకాలపు స్త్రీలు చేయవచ్చునా యందు రేమో. వాడవదిని లగుటకో కడుపుకూడు సంపాదించుకొనుటకో యట్లు చేయరాదుగాని వాస్తవమైన పరమవిరహాసక్తి యుదయించెనేని చేయవచ్చును. ఇంతకు గోపికలు చేసినదేమి ? ప్రత్యుత భగవంతుఁడు పిలిచిన కారణమునఁ దత్కాలమున నిల్లువాకిలి విడిచి పోయిరిగాని శాశ్వతముగ విడిచిపోయినవారు కారు. ఇప్పటివారట్లు పోవుటకు సాక్షాద్భగవంతుఁ డెందుండివచ్చును ? ఈ పరభక్తిచేఁ గన్యకలు వేఱొక మగనిని గోరినవారు కారు. వివాహితలు భర్తలతోఁ సాంగత్యము చేసినవారు కారు. అంతటి భక్తురాండ్రను మగలు తాఁకుటకును భయపడుదురు. ఈ బ్రహ్మచర్యము పాశ్చాత్య బ్రహ్మచర్యము గాదు. వివాహము మానుటమాత్రమే వారి బ్రహ్మచర్య లక్షణము. కావునఁ బెండ్లి చేసికొనక యితరుల స్త్రీలతోఁ దృప్తిపడి యుండువాఁడు బ్రహ్మచారియేయఁట.* ఇట్టి నీతివిశారదులు చూఁడీ గోపికాకృష్ణుల నాక్షేపించువారు.

ఇఁక కృష్ణునిఁ జేరఁబోయిన గోపికలస్థితి విచారింతము. వారు పాతివ్రత్యోపదేశరూపమునఁ గృష్ణునిచే నిరాకరింపఁబడి యిట్లనిరి.

పతులను సుతులను సమస్త భోగపదార్థములను నిశ్శేషముగ వదలి నీ పాదమూలంబుఁ జేరి భక్తురాండ్రమని తమ మనస్సులఁ గల దెల్ల వచించిరి. (పుటలు ౧౯౩ మొదలు ౧౯౭ వఱకుఁ జూడుఁడు.) ఈ వాక్యములను ౧౦౭-వ పుటలోని ౨ పంక్తులను ౨౧౨ లోని

*"CELIBACY." The Tin Trumpet gives the following definition: "Celibacy, a vow by which the priesthood in some countries swear to content themselves with the wives of other men."
C. P. BROWN'S. DIC: FIRST EDITION.

౮-౯-౬ పంక్తులును, ఒతించినయెడలఁ గృష్ణుఁడు సాక్షాద్భగవంతుఁ డను జ్ఞానము వారికి సంపూర్ణముగ నుండుట తెలియనగు.

కృష్ణుఁడు సాక్షాద్భగవంతుఁడని పూర్వవ్యాసంబుల సిద్ధాంతిత మయ్యెను. కావున "తద్విహీనానాం జారాణామివ"యను నారద.సూ. ౨౩-కి గోపికలు లక్ష్యభూతలుగాక భక్తురాండ్రైరి. ఇట్లు తన్నుఁ గోరి వచ్చినవారిని భగవంతుఁ డనుగ్రహింపఁగనే వారికి నభిమాన ముదయించెను. తామే భక్తులు తామే సదాచారసంపన్నులు తక్కినవా రధములను దురభిమానము సామాన్యముగఁ దొలుతొల్త ననేకుల కుదయించును. దేహాశ్రయుక్తమైన యీ దుర్గుణము స్వాభావ సిద్ధమగుట దుస్త్యజము. అది కనఁబడకపోదు. అయినను దీనిజీవిత మత్యల్పకాలము. 'నమేభక్తః ప్రణశ్యతి' యని యుండుటచే దీనివలన స్వరూపహాని లేదుగాని యిది యుదయింపఁగానే భగవంతుఁడు దూరస్థుఁడగును. ఈశ్వర స్యాప్యభిమాని ద్వేషిత్వా, ద్దైన్యప్రియత్వాచ్చ నా ౨౭ ప్రకారము భగవంతుఁడు దీనజనప్రియుఁడుగాని యభిమాని ప్రియుఁడుగాఁడు. భగవద్వియోగమే భక్తులకు మరణప్రాయము. కావున వెంటనే వారు మేలుకొని బాగుపడుదురు. ఆ గర్వలేశము పోఁగానే భగవంతుఁడు మరలఁ బ్రసన్నుఁడై వారికి గోచరించును. గోపికలగతియు నట్టిదే యయ్యెనుగదా. కావుననే 'అభిమాన దంభాదికం త్యాజ్య'మ్మని నారదుఁడు సూత్రించెను. నా ౬౪. యయాతి స్వర్గభ్రష్టుఁడై మరల సాధుసాంగత్యము చేఁగదా స్వర్గస్థుఁడయ్యెను. ఈవోపలవము తొలఁగిన పిమ్మటఁ గృష్ణమూర్తి వారితో రాసలీల సలిపెను.

ఇప్పుడు వీరిభక్తి యెట్టిది ? వీ రేతరగతిలోఁ జేరియున్నారో చూతము. ఇప్పటి వీరిభక్తి యేకాంతభక్తి.గుటికాఁడువిడిచిన యమ్ము త్రోవలో నిలువక యిటునటు తొలఁగక చక్కఁగ లక్ష్యమునకై యెట్లు పోవునో, యెట్లు హనుమంతుఁడు మిత్ర, హిత, శత్రు, రూపక

ప్రతిబంధములు* భేదించికొనిపోయి యావలితీరము చేరెనో యట్లే ప్రారబ్ధత్రయము• నీసడించి యవ్యాహతముగ భగవంతునకై యేకో ద్దేశముతో గుట్టలు మిట్టలు గుంతలు పల్లములు లోయలు దాఁటి నిరాఘాటముగ సముద్రమునకై గంగవలెఁ బాఱు ప్రేమరస ప్రవాహమే యేకాంతభక్తి.

---

*మైనాక సురసా సింహికలు.

•ప్రారబ్ధము, స్వేచ్ఛాప్రారబ్ధము పరేచ్ఛాప్రారబ్ధము ఆగంతుకమని మూఁడు విధములు. తనంతటఁ దాను గోరితెచ్చుకొనునది స్వేచ్ఛాప్రారబ్ధము. ఇతరుల కోరిక చొప్పున వచ్చునది పరేచ్ఛాప్రారబ్ధము. తనంతటఁ దానే దైవికముగ వచ్చునది యాగంతుకము వస్త్రాపహరణమునాఁ డంగమొలలతో భగవంతునకెదురుగ నిలువఁ బడి లజ్జనుద్యజించిన కారణముచే గోపకన్యకలు స్వేచ్ఛాప్రారబ్ధమును దిరస్కరించిన వారైరి ఇదితమ స్వాధీనమందుండు కార్యము కావున సాహసించి చేయ వచ్చును. మనోవ్యాపారమైన లజ్జను మనోబలముచేతనే జయించిరి. రెండవది పరేచ్ఛ, భర్తలు మామలు పోవలదని యడ్డుపడుట. వీరందఱు వలదువలదను నోటి మాటలు వినకుండుటే గాక వారు త్రోవకడ్డము వచ్చినను నిప్పుడు మన మిల్లువిడిచి పోయిన మరల నింటికి రానిత్తురోరానీయరో కూడుపెట్టుదురో పెట్టరో కొట్టుదురో తిట్టుదురో యను భీతి విచారము లేక వారిని ద్రోచికొనివచ్చుట. ఇది శత్రురూపకము. రెండవది మిత్రరూపకము తల్లిదండ్రులు నన్నదమ్ములు హితులు బోధించుట. దీనిని నిరాకరించుటకు మొదటిదానికన్న వెక్కువతెంపు కావలయును. దీనియందుఁ రాఁబోవునది ముందుగనే యూహించి దానికిఁ బ్రతిక్రియ యాలోచింపవచ్చును. మూఁడవది యాగంతుకము దైవకృతము. భగవంతుని భక్తితోఁ బ్రార్థించిన నది తొలఁగిపోవును. ఇచ్చట గోపికలు బంధువులను దిరస్కరించి కృష్ణునిఁ జేరఁబోవుట దోషమని నిందించు క్రైస్తవమత బోధకులు "If any man come to me and hate not his father and mother and wife and children and brothers and sisters—yea—and his own life also he cannot be my disciple." అను తమ బైబిల్‌లోని యీ క్రీస్తువాక్యములఁ బఠించి తలలు వంచు కొందురుగాక. గోపికలకు బంధువులయెడ ద్వేషబుద్ధి లేదు. భగవంతునియందుఁ బ్రీతియెక్కువ. ఎవరిని ద్వేషింపవలదని కృష్ణబోధము. ద్వేషబుద్ధి వలయునని క్రీస్తు బోధించెను. తారతమ్య మాలోచింపుఁడు. రాగము లేకుండుటయే ద్వేషము గాదు. అది యుదాసీన భావము.

శ్లో॥ సాలోక్య, సార్ష్టి, సామీప్య, సారూప్యై కత్వమిత్యుత
దీయమానం నగృహ్ణంతి, జనామత్సేవనం వినా॥ ౧౩.
సయేవభక్తి యోగాఖ్య, ఆత్యంతిక ఉదాహృతః
యేనాతిక్రమ్య త్రిగుణా, న్మద్భావాయోప పద్యతే ౧౪.
భాగ ౩-౨౯. అధ్యా.

యని శ్రీ భాగవతమునఁ జెప్పఁబడినట్లు ఈ యేకాంతభక్తులు భగవద్దాస్యమును భగవంతు ననుభవించుటవలనఁ గలిగిన యానందమును దప్ప భగవంతుఁడు తానై యిచ్చెదనన్నను "సారూప్య సాయుజ్య, సాలోక్య సామీప్య" ముక్తులఁగూడఁ గొననొల్లరు. కావున వారు త్రిగుణముల దాఁటి భగవత్స్వభావమును బొంద నర్హులగుచున్నారు. ఇది గోపికల యెడ సత్యమేకదా. వారెన్నిమార్లు చెప్పినను సంతతదాస్యము నొసంగుము. కింకరీ జనులఁగాఁ బరిగ్రహింపుమని సాంగత్యమున సేవ కోరిరిగాని మఱిదేనిని గోరినవారుగారు. "మోక్షంబులఁగోరి భజించు భక్తులను భగవంతుఁ డనుగ్రహించునట్లు మా యందనుగ్రహింపు" మని చెప్పిరిగదా. దీనికేమి యర్థము. మోక్షమునుగోరిన వారికి నీవు మోక్ష మెట్లిచ్చెదవో యట్లే మేము గోరిన నీదాస్యమును మాకిమ్మని గదా. దీనివలన వారు మోక్షమునుగూడఁ గోరినవారు కారైరి. అధరామృతమును గోరిరిగదా యందురేని యది భగవదనుభవమును గోరుటగాని ముక్తిని గోరుటగాదు. మాధుర్యము ననుభవించు టెట్లు? మధురపదార్థమును నోరవేసికొనక యాస్వాదించు టెట్లు ? రుచి చూడఁబడునదేకదా రసము. స్వరమాధుర్యము వీనులచే, రూప మాధుర్యము కనులచేఁ గ్రోలఁబడు నట్లె దియు దదీయమాధుర్య సేవనమే. తల్లిదండ్రులు బిడ్డలను బిడ్డలు తల్లిదండ్రులను ముద్దిడుకొని యానందించుట లేదా. ఇంతకుఁ గామము వాహనముగాఁ గైకొని వారి మనస్సు భగవంతునకై పోయెనని మున్నె చెప్పఁబడెను గదా. వాహన మింటి ముందరివఱకే వచ్చునుగాని యింటిలోనికి రానట్టు వారి కామవాహనము కృష్ణుని డాయువఱకే. అవలఁ బోవునది మనస్సు మాత్రమే. కావున గోపికలభక్తి యేకాంత భక్తియే.

కావుననే యిక్కడికి వచ్చిన గోపికలును నింట మరణించిన గోపికలు కూడ, గుణాతీతలై భగవద్భావమును బొందిరి.

శ్లో॥ మాంచయోఽవ్యభిచారేణ, భక్తియోగేన సేవతే
సగుణాన్ సమతీత్యైతాన్, బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే॥

భగ. ౧౪-౨౬. కృ. లీ. సం-౨ ౪౧౧.

ఇఁక వీరిభక్తి యేదశయందున్నదో చూతము. లజ్జ నేగడియయందు భగవదర్పణము గావించిరో యప్పుడే వారు దేహసంబంధము లన్నియుఁ బ్రాణమునుగూడ భగవంతున కర్పించిరనియు వారియందాత్మ నివేదనాసక్తి యంకురించెననియు వస్త్రాపహరణము గుఱించి వ్రాయునపుడె చెప్పఁబడెను. గోపికలు బంధువులనెల్ల నిరాకరించి యిల్లువాకిలి ప్రియపదార్థములనెల్ల వదలి వచ్చుటచేతను నీవు మమ్మును గ్రహింపవేని నీయెడఁబాటువలనఁ గలిగిన విరహాగ్నిచే దగ్ధదేహలమై ధ్యానబలంబున నీ పాదపదవినే పొందఁగలవారమనియుఁ జెప్పుటచే* నదియు భగవంతుఁడు తిరోహితుఁడైన కాలమునఁ దన్మయాసక్తిగఁ బరిణమించెను. ఆత్మనివేదనాసక్తి యందువఱకుఁ దాము వేఱు కృష్ణుఁడు వేఱు తాము దాసికలు కృష్ణుఁడు స్వామి యను భేదభావముండెను. దానివలన మనోవ్యాపారము జరుగుచుండెను. భగవంతుఁడు కానరాక పోఁగానే వారు పిచ్చిపట్టినవారలవలెనై తమ్ముఁ దాము మఱచి తామే కృష్ణుఁడని భావించి యాయనవలెనే వర్తించిరి. ఇదియే తన్మయాసక్తి. మనస్సు లయించుటచే భేదభావము లయించిన మిగిలిన దొక్కటే కదా. కావున సర్వము భగవంతుఁడుగానే కానవచ్చును. ఇదియే యద్వైతసిద్ధి. ♦ యోగుల యసంప్రజ్ఞాతసమాధి

---

* ఇష్టవస్తునష్టి యెంతబలిష్ఠమో యార్బతునేటుకంపెని మునిఁగిపోయినపుడు తమ ధనమును దలఁచుకొని మతిచెడినవారిని జచ్చినవారిని స్మరించి తెలిసికొనవచ్చును. అర్థనష్టి యిట్టులై యుండఁ బరమార్థనష్టి యెంత సంతాపకరమో భక్తులకే యెఱుక.

♦ ఇట్టిదశ వచ్చువఱకు నెట్టివాఁడును 'అహంబ్రహ్మాస్మి' 'శివోహ' మిత్యాది యద్వైత వాక్యములు పలుక నధికారములేదు. ఆత్మ దెలియనియోగి కద్వైతములు మెండన్నట్టు లంతకుముం దామాట అనుట యాత్మవంచనము లోకవంచనము మా

దశ యిదియే. కాని భక్తుల కిది పరాకాష్ఠ కాదు. వారీదశను దాఁటి పోదురు. దీని యావలిదశయే పరమవిరహాసక్తి. యావజ్జీవము గోపికలీ దశయందే యుండిరని వేణుగీతలు (పుట 228) భ్రమరగీతలు (పుట 289) కృష్ణుడు యుద్ధవునికిఁ జెప్పిన మాటలు సం-౩. పుట-౧౫౪ తెలుపుచున్నవి.

గోపికలు తన్మయాసక్తినుండి మేలుకొనిన పిమ్మట రసలీల జరిగెను. అందఱియందును బరమవిరహాసక్తి జనించిన కారణముచేఁ బ్రతి గోపికయుఁ దానే కృష్ణుని ప్రక్కనె యుండఁగోరెను. కృష్ణునకు వారి కోరిక నెఱవేర్పక తప్పదు. ఇంతవఱకు భగవంతుఁడు స్వతంత్రుఁడే కాని యీదశయందుఁ గేవల భక్తపరాధీనుఁడై వారి యిష్టప్రకారము వాత్సల్యాతిశయంబున వర్తింపవలసినవాఁడై యుండును. ఈ వాత్సల్యమువనేగదా యశోదచే ఱోటికిఁ గట్టఁబడినది. అట్టులే

త్రమే. అట్టి దశవచ్చువఱకు భగవదంశము తానని భగవంతునకుఁ దాను దాసుఁడనని భావింపవలయును.

"A certain brahm chari named Ramachendra one day visited Sri Ramakrishna at tha temple of Dakshinesvar. The aspirant had allowed his hair to grow into long matted tresses after the way of Sanyasins. Having taken his seat he began to exclaim from time to time "Sivoham Sivoham" but wos dumb otherwise; Sri Ramakrishna observed him silently for some time and then remarked. "What is the good of merely repeating the word 'Sivoham'? It is only when one, by perfect meditation of the Lord in the temple of one's heart, has lost all idea of self and realised the Lord Siva within, that one is entitled to utter this sacred word What good can this mere repetition of the formula do without realisation? So long as the stage of realisation is not reached, it is better to regard the Lord as the master and oneself as His humble servant." The aspirant came to see his mistake and became wiser by this advice and other similar teachings. Before he left the place, he wrote down on the wall of Sri Ramakrishna's room "Taught by the Swami, from this day forwards Ramachandra Brahmachari regards the Lord as his master and himself as His humble servant?

WORDS OF THE MASTER.

యిప్పుడును గావున వారికోరిక నెఱవేర్ప యోగమాయ నాశ్రయించి యుండఱ కన్నిరూపులై వారితోడఁ రసలీలఁ గ్రీడించెను.

కనుకలక వారిని దీపమువలె భక్తిహీనులైన నవనాగరకశిలాగ్రేసరులను బాధించునది యీరాసలీలయే కదా. కావున దీని లక్షణ మేమో దీనియం దేమిజరగెనో పరిశీలింపవలసి యున్నది.

రాసలీల యనునది కోలాటమువంటి యాట. ఇది హాల్లీసకమని హరివంశమునఁ జెప్పఁబడెను. ఇందు స్త్రీలు పురుషులు కలిసి యొకరి భుజములమీఁద నొకరు చేతులువైచి గుండ్రముగాఁ దిరుగుచుఁ బాడుచు నృత్యము సలుపుదురు. గుంపుగాఁ గూడిన కారణము చేతఁ బరస్పరదేహ స్పర్శముకాక మానదు.* వినోదక్రీడ కావున నొకరికొకరు ముద్దిడుకొనుటయుఁ గౌఁగిలించుకొనుటయుఁ గలదు. ఇంతియకాని యింత కెక్కువ యేమియు లేదు.

కొందఱు పాశ్చాత్యుల 'బాల్' అను నాటనుస్మరించి రాసలీలయనఁగా బురుషులు గోఁచులను, స్త్రీలు చీరలును రవికలను విచ్చి పాఱవైచి యొకరినొకరు కట్టుకొని నేలపైఁ బొరలాడుటయని యర్థము

---

* "However much I may glorify myself in the idea that I am a man (male principle) in reality I am nothing but Prakriti (material force) and cannot be anything else. Gold, silver diamond ruby & c., are nothing but earth; similiarly, men, women dog, cat, tree, leaf, insect and fly, whatever are visible, are Prakriti and nothing else. With this base Prakriti (passive principle) Krishna, the only Purusha manifested as consciousness (male principle) is eternally at grand play. This play is without beginning or end and is eternal. This is called the sublimest sport *Maharasa*). The only active or male agent, Krishna, incessantly, at play with Prakriti in some way or other. This play knows no stop and is unending. Even Brahma and Siva have foundered in the ocean of thoughts, in order to solve the secret of this play. Save and except Krishna no one is capable of penetrating into it. The real object of this bewildering game is known only to Sri Krishna and to Sri Radhika (Maha Prakriti). To any other it is a sealed book."

PAGAL HARANATH.

చేసికొని పిచ్చిపిచ్చికూఁతలు కూసి భగవంతుని భక్తులను దూషించిరి. కాని యట్టికార్యము వారితలలలో నున్నదికాని రాసలీలయందు లేదు. కుచపట్టికలు పోకముడులు వదులయినట్లు చెప్పఁబడెను. ఇట్టి నృత్యమున వస్త్రములు వదులుపడుట వింతగాదు కుచపట్టికలు రవికలుగావు. జేనెఁడు వెడలుపున మడఁచిన నిడుపాటివస్త్రమును స్తనముల కడ్డముగవేసి వీఁపునముడివైచుట పూర్వుల యాచారము. దీనివిధము తెలియుటకై పురాతన స్త్రీప్రతిమల విగ్రహములను బట్టి వ్రాయించిన పటమును దీనికి జతపఱుపఁబడెను. చీర లూడలేదు కుచపట్టికలు వీడలేదు. పైఁటలు దొలఁగలేదు. సంభోగమనుపద మొందునుగానరాదు. సహాసానఖంపచలయు, నటదుత్తుంగ పయోధరంబులయు స్మరణముకూడ లేదు. ఇఁకఁ గృష్ణుఁడేమి పాపకార్యముచేసెనో గోపికలేమి చేయరానిపనిచేసిరో యెఱుఁగరాదు. వారిని దూషించు పాపాత్ములయందుఁ బాపముగలదుగాని వారియందు లేదు.*

* పెక్కుఱు స్త్రీలు పురుషులు కలసి వలయాకారముగాఁ దిరుగుచు నాడు నాటకు (కోలాటము) రాసమని హల్లీసకమని పేరు. ఇది కేవలము పురుషులే యాడుటయుఁ గలదు.

"A kind of dance practised by Krishna and the cowherds but particularly the Gopis or cowherdesses of Brindavan." Apte.

'రాసస్తు గోదుహాంక్రీడా' యని హారావళి.

"It is a kind of dance which still prevails in sundry tracts of Upper India in which the dancers, male and female, perform their feats in a circle by holding one another's hands."

BULLORAM MULLICK, B.A.

అన్యోన్యవ్యతిషక్తహస్తంగాయతాం స్త్రీపుంసాం మండలీభూయ భ్రమణవృత్తం రాసః॥—విష్ణుచిత్తులు.

జయదేవుని గీత గోవిందము కేవల శృంగారమనియు నీయనయు భాగవత గ్రంథకర్తయు దివ్యభక్తిని నైహికదుష్కామముగ నీచస్థితికిఁ దెచ్చిరనికదా పూర్వపక్షుల యభిప్రాయము. ఈవిషయము వేఱొకచోటఁ జర్చింతము. ఇప్పు డీ గీత గోవిందమందు రాసశబ్దము రెండుస్థలములఁ బ్రయోగింపఁబడినది. కృష్ణుఁడు గోపికలతో రాసక్రీడ సలుపుచున్నాఁడని సఖిరాధికతోఁ జెప్పెడి యొకచోట, రాధ

ఈ రాసలీల సర్వకాల సర్వావస్థలయందు ననాదిగ జరుగుచుండునదే. పరమాత్మ డొక్కఁడే పురుషుఁడు. జీవకోటులు ప్రకృతి సర్వము స్త్రీప్రాయము కావున జీవాత్మ పరమాత్మలకుఁ గల

శ్లో॥ "పితాచ రక్షకశ్శేషీ, భర్తాజ్ఞేయో రమాపతిః
స్వామ్యాధారో మమాత్మాచ భోక్తాఽచాద్య మనూదితః॥

దాను గృష్ణునితో రాసక్రీడ సలిపిన విధమును స్మరించి యనుకొనుట యొకచోట యీ రెండు స్థలములందు సంభోగము వర్ణింపఁబడియెనేమో చూతము.

"కరతలతాల తరల వలయా వలికలిత కలస్వనవంశే
రాసరసే సహ నృత్యపరా హరిణా యువతిః ప్రశశంసే
శ్లిష్యతి కామపి చుంబతి కామపి కామపి రమయతి రామామ్
పశ్యతి సస్మిత చారుతరా మపరా మనుగచ్ఛతి వామామ్॥ గీ. ౧.

రెండవది రాధ సఖికిఁ జెప్పుట.

సంచరదధరసుధామధురధ్వని ముఖరితమోహనవంశమ్
చలితదృగంచల చంచలమౌళి కపోలవిలోల వతంసమ్
రాసే హరిమిహ విహితవిలాసమ్,
స్మరతి మనో మమ కృతపరిహాసమ్॥
చంద్రకచారు మయూరశిఖండక మండలవలయితకేశమ్
ప్రచురపురందర ధనురనురంజిత మేదురముదిత సువేశమ్॥ రాసే.
గోపకదంబ నితంబవతీముఖ చుంబనలంభితలోభమ్
బంధుజీవ మధురాధరపల్లవ ముల్లసితస్మితశోభమ్॥ రాసే.
విపులపులకభుజ పల్లవవలయిత వల్లవయువతిసహస్రమ్
కరచరణోరసి మణిగణభూషణ కిరణవిభిన్నతమిస్రమ్॥ రాసే.
జలదపటలవల దిందువినిందక చందనతిలకలలాటమ్
పీనపయోధర పరిసరమర్దన నిర్దయహృదయకపాటమ్॥ రాసే.
మణిమయమకర మనోహరకుండల మండితగండముదారమ్
పీతవసనమనుగతముని మనుజ సురాసురవరపరివారమ్॥ రాసే.
విశదకదంబతలేమిలితం కలికలుషభయంశమయంతమ్
మామపి కిమపి తరలతరంగ దనంగదృశామనసారమయంతమ్॥ రాసే.
శ్రీజయదేవ భణితమతిసుందర మోహనమధురిపురూపమ్
హరిచరణస్మరణం ప్రతిసంప్రతి పుణ్యవతామనురూపమ్॥ రాసే.

ఇందెందైన సంభోగమును స్మరింపఁజేయు పదమైనఁ గలదేమో పరిశీలింపుఁడు.

యను నవవిధ సంబంధములందు భార్యాభర్తృ సంబంధ మొకటి. భరించువాఁడు (భర్త) యీశ్వరుఁడు. భరింపఁబడునది (భార్య) జీవాత్మ. ఈ భార్యాభర్త లిరువురు ప్రతిజీవి హృదయకమలమందు నృత్యము త్రొక్కుచునే యున్నారు. రాసమండలమునఁ గర్ణికమధ్యమునను౦డు రెండుమూర్తులు లక్ష్మియుఁ బరవాసుదేవుఁడు. నృత్యము త్రొక్కు గోపీకృష్ణులు ప్రతిదేహి హృదయకమలమందుండు జీవాత్మయు నంతర్యామియైన పరమాత్మయు. ఈ నృత్య మనాదికాల ప్రవృత్తము అనంతము కావున వలయాకారము. ఏష హ్యేవానంద యాతి (తై. ౭; ౧) త న్నారాధించు జీవుని నానందపఱుచుటయే పరమాత్మ కృత్యము. రాసలీల తత్త్వమిది. "రసో వైసః" యని యుపనిషత్తు ఘోషించుచున్నది.*

---

* మనుష్యులు న్యాయమైన కోరిక కోరిన నెఱవేర్పవచ్చునుగాని చెడుకోరిక గోరిన దేవుఁడు నెఱవేర్పవచ్చునా? గోపికల కామము చెడ్డదిగదా? యందురేని భగవంతుఁడు సర్వసముఁడనియు సర్వఫలప్రదాతయనియు సర్వశరణ్యుఁడనియు మఱవవలదు. భగవంతుఁ డెవ్వరేమికోరిన నిచ్చును. దాని ఫలము మీరే యనుభవింపుఁడని చెప్పును. కావున దొంగలు మంచి దోఁపుదొరకవలయునని ప్రార్థించిన వారి కోరిక నెఱవేర్చును. ఫల మనుభవింపఁజేయును. న్యాయ్యమైన కోరికలే భగవంతుఁడు నెఱవేర్చునేని యొకరి రాజ్యము లొక రాక్రమించుట, జనులఁ బీడించుట లోనగు కార్యములు జరగక నిలిచిపోవలయునుగదా. లోకతంత్ర మట్లు జరుగదు. జీవి యావిధముగ బాగుపడఁడు. చెడుకోరికలు గోరి వానిఫల మనుభవించిననే మరల జీవి వానిని దలపెట్టకుండును. ఇంతకు గోపికలు గోరినదేమి, భగవత్సాంగత్యము. ఇది చెడుకోరిక యని తెలివిగలవాఁ డెవ్వఁడు చెప్పును? భగవంతుఁడు భక్తాభీష్టవరదుఁడను విషయమున స్వామి రామకృష్ణానందు లిట్లు వచించిరి.

"If an extremely rich man who has ample money to spare without entailing on him any loss, injury, or harm, drives a starving beggar who asks only a two-anna bit of him to buy some food with, and thus appease his hunger, how do we generally regard such a mean and monstrous being? We never condescend to utter his name even—so hateful and detestable he appears to us. If Sri Krishna had not met the intense cravings of the shepherd girls, while He possessed ample powe of meeting all such demands, which was almost nothing to

మానుషభావంబునఁ జూచినపుడు కర పరస్త్రీ కుచ సంయోగము దోషముగాదాయెందు లేమో. అట్లైనచో గోపికల కుచములకుఁ గృష్ణుని పాదములకు సంయోగము చెప్పఁబడెనే దానికేమి చెప్పెదరు? భావము దుష్టముగాదేని పరస్త్రీల కుచముల నంటుట దోషముగాదు. స్తనస్పర్శము చెప్పనేల? భావము దుష్టమగునేని పరస్త్రీని జూచుటయు దుష్టమే. నగ్నలైన రాక్షసస్త్రీలను జూచిన హనుమంతునివాక్యముల స్మరింపుఁడు. భావము కామదూషితముకాదేని కుచముల ననసేల మఱియే యంగమునైనను స్పృశించుటయు దోషముగాదు అటు దోషమగునేని స్త్రీలకు చికిత్సచేయు వైద్యులందఱు నరకగాములు కావలసివచ్చును. ఏటఁ గొట్టుకొని పోవుచునో లేక యిల్లు కాలిపోవునెడనో యే యపాయదశయందో యుండు స్త్రీలను గట్టుకొని యెత్తుకొని వచ్చి యొడ్డునఁ జేర్చిన పుత్రునిఁ గౌఁగిలించు తల్లియుఁ బాపాత్ములు కావలసివచ్చును. కుంతి కృష్ణునిఁ గౌఁగిలింప

Him He would have been similarly blameable for His heartlessness and cruelty We have seen how wordly charm had no influence over Him, how instead of being a slave to His senses, He was master of them. The great sage, Suka Deva, describes Him as *Aptakama* and *Atmarama*, i e , having no want, or perfect and finding sole enjoyment in His self and self alone. Such a being should never be affected in any way by associating and coming in contact with all sorts of temptations, since they had lost all their charms for Him. — — A chamber like him can get no injury in freely playing with them, but ordinary people, even if they attempt to do so, are sure to die at the very outset."

PASTORAL—SRI KRISHNA.

"Faith not works, is the road to salvation; and passionate longing for God, at times rising to heights of unearthly ecstasy, at others swooning away into dreamy religious voluptousness, is the frame of mind which all should seek. Hand in hand with faith goes love as a servant may have for his master or a friend for a friend will suffice, but it should gradually ascend to that higher affection which a father has for his children; ending at last in the perfect love of husband and wife."

HUNTER'S ORISSA.

లేదా. ఒకవేళ స్త్రీయందు దుష్టభావముండినను గూడఁ బురుషుని యందులేదేని యట్టిదానిఁ దాఁకినంతమాత్రముచేఁ బురుషుఁడు పాపి గాఁడు. దుష్టభావములేక తాఁకుటయుఁ బాపమేని దేవోత్సవసమయం బుల వేనవేలు స్త్రీపురుషులు గుంపులుచేరి పోవుసమయమున నందఱు పురుషులు పాపభాజులు కావలసివచ్చునో * తన్నుద్ధరించునది ముంచు నది తనమనస్సుగాని యితరులమనస్సుగాదు. అటుగాదేని విరోధ రాస

* కాంతాసక్తి దశ లభించిన భక్తులు తమయందు స్త్రీత్వ మారోపించుకొని తమ స్తనములందు భగవంతుని పాదములున్నట్టు తమ స్తనములు భగవంతునినోఁకఁ గౌఁగిలించునట్టు చెప్పుట సాంప్రదాయము హృదయములోపల నుండుదానిని వెలు పలికి గోచరించుదానిఁగాఁ జెప్పవలసివచ్చినప్పుడు వక్షమునసున్నట్టు చెప్పుట యా చారము. హృదయస్థానమునఁ గుచములఁ జెప్పుటకు 'స్త్రీలహృదయమున విషము గలదు గావునఁ గుచములు పీడింపఁబడుచున్న'వను భర్తృహరి ప్రయోగమును మఱొ కచోఁ జూపఁబడెనుగదా. అట్లులే భగవంతుని ప్రేమస్వరూపిణియైన లక్ష్మి భగ వంతుని వక్షమున నున్నట్టు చెప్పుట లోకవిదితమేకదా. అట్లులే భగవంతునియందలి భక్తిని స్తనములఁగాఁ బూర్వులు చెప్పియున్నారు.

శ్లో॥ "నసందృశేతి ష్ఠతిరూపమస్య, నచక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్
హృదామనీషా మనసాభిక్లప్తో యఏనంవిదురమృతాస్తే భవంతి॥"

తై. నా. ౧—౧౦-౧౧.

ఇతి హృదితిభక్తిః. శ్రుత్యంతరేణ స్మృతిభిశ్చ "నసందృశేతిష్ఠతీత్యుపక్రమ్య భక్త్యాచ ధృత్యాచ సమాహితాత్మా జ్ఞానస్వరూపం పరిపశ్యతీహ." భార. మోక్ష.

ఇతి "హృచ్ఛబ్దస్థానే భక్తిపదప్రయోగాత్" సహస్రనామభాష్యము.

భక్తిహృదయమునఁ బుట్టుటచే హృదయము చెప్పుచోట స్తనములను జెప్పుట దోషముగాదు. సత్సంప్రదాయము యుక్తమే యగు. భక్తికి స్తనములకుఁ గల సామ్యము కవిభూషణు లిట్లు చెప్పిరి.

శ్లో॥ ప్రథమ ముదితాకించిత్, పశ్చాద్వివృద్ధి ముపేయుషీ
హరతిహృదయంపుంసః, కాఠిన్యభాగపిభోగదా
యదియమనఘాభక్తిః కాలేన యాత్యపి మార్దవం
తదగణిబుధైః గౌణ్యావృత్త్యా కుచాదిపదైః ధ్రువమ్॥

కావున గోపికల స్తనములనఁగా గోపికలభక్తియని బుద్ధిమంతులుగ్రహింతురు.

ణులు స్పృశించినసీతకు, కీచకదుశ్శాసనులు స్పృశించిన ద్రౌపదికి శీలహాని చెప్పవలసివచ్చును.'మానుషభావంబునఁజూచిన'నని పీఠిక వేసికొంటిరిగదా. ౮; ౧౦ సంవత్సరముల బాలునందుఁ గామోదయమగునా? యను ప్రశ్న కేమిప్రత్యుత్తరమిచ్చెదరు. ఆ యీడు బాలుఁ డందఱాఁడు వారితో నేకరాత్రమున భోగింపఁగలఁడాయనిన నేమిప్రత్యుత్తరము? అట్లైనచోఁ గృష్ణుఁడు నకామబుద్ధిని గ్రీడింపలేదా యని యడిగితిరేని స్పష్టముగ లేదని ఘంటాఘోషముగఁ బ్రత్యుత్తరము వలనఁ బరిశ్రుతస్థలంబుల జితేంద్రియుఁడు సూర్ధ్వరేతస్కుఁడు యోగీశ్వరుఁడు నాత్మారాముఁడు యోగమాయ నాశ్రయించినాఁడని చెప్పఁబడియున్నది. అట్లైనఁ గృష్ణుఁడు క్రీడించుటయం దుద్దేశమేమందురేని "భక్తజనవాంఛాప్రదాతయు నాశ్రితబాధాహరణుఁడు గావున దయాలుఁడై గోపికలతోఁ గ్రీడింపజొచ్చెను." (కృష్ణలీల పుట ౧౯౭.) ఈ క్రీడవలనఁ గృష్ణుఁ డానందింపలేదా యనినఁ గ్రీడవలన నానందింపలేదుగాని తన భక్తురాం డ్రానందించుచున్నారుగదా యని యానందించెను. ఎట్లన :—

తండ్రి తన చిన్నకుమారునితో నాడునపు డాటవలన బాలుఁడు సంతోషించును. బాలుఁడు సంతోషించెనని తండ్రి సంతోషించును. తండ్రి యుద్దేశము బాలుని నానందింపఁజేయవలయుననియె కాని యాటవలనఁ దా నానందింపవలయునని కాదు. పిల్లవాని సంతోషమే తండ్రిసంతోషము. అట్టులే గోపికలు క్రీడవలన నానందింపఁగాఁ దనభక్తురాం డ్రానందించుటవలనఁ గలిగిన యానందము కృష్ణుఁ డనుభవించెను. శ్రీరాము లరణ్యమునకుఁ బోవలసివచ్చెనని శోకింపలేదు. తనకై తనవారు శోకించుచున్నారే తన నిమిత్తముగ వారికింత కష్టము వచ్చెనేయని వారిదుఃఖముకై తాను దుఃఖించెను. ఇచ్చట నట్టులే కావునఁ గృష్ణునం దేదోషములేదు. గోపికలయందును లేదని మున్నే చెప్పఁబడెను. గోపికలకుమాత్రము కృష్ణునందుఁ గామముకలిగి కృష్ణునకు వారియందు లేదేని రసాభాసముగాదా యందురేమో. ఎన్నఁటికిని గాదు.

శ్లో॥ ఏకత్రైవానురాగశ్చే, త్తిర్యఙ్మ్లేచ్ఛగతోపివా
యోషితో బహుసక్తిశ్చే, ద్రసాభాస స్త్రిధామతః॥

యని రసాభాసలక్షణము. "అత్రావధారణేనా న్యత్రానురాగా త్వంతాభావ స్సూచ్యతే యథా రావణే సీతాయా" యని యుండుటచేఁ గృష్ణునకు గోపికలయం దనురాగమత్యంతా భావమని యెవరు చెప్ప గలరు? బిడ్డలతోడ నాడుకొను తండ్రికిఁ గందుకాదులయందుఁ బ్రీతి లేదు గాని బిడ్డలయందుఁ బ్రీతిలేదా? అట్లే కృష్ణ విషయంబునను.

శ్లో॥ యద్యదాచర త్రిశ్రేష్ఠ స్తత్తదేవే తరోజనాః
సయత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్త దనువర్తతే"॥

భగ. ౩-౨౧ పుట. 628.

అని తానే చెప్పెనుగదా. కృష్ణునకంటె శ్రేష్ఠుఁడు వేఱొకఁడు లేఁడు కదా అట్లుండియు నాయన గోపికలను యథేచ్ఛముగఁ గౌఁగిలించెను. చుంబించెను. ఆయన చేసినట్లు మనమేల చేయరాదు? ఇది వక్రమార్గ ప్రదర్శనముగదా.

విశృంఖలముగ వర్తింపక యాయన చేసినట్లు నియతికి లోపడి యుంటిమేని సుఖముగ నాయన చేసినట్లు చేయవచ్చును. ఆయన చేసినదేమో యది ముందుగఁ దెలిసికొనవలయును. రాసలీల నాఁటికిఁ గృష్ణుఁడు ౮-౯ వత్సరములవాఁడు. ఇట్టివాఁడు తనయందుఁ బ్రీతిగలవారిని నవశ్యము కౌఁగిలింపవచ్చును. చుంబింపవచ్చును. అది దోషావహము గాదు. కృష్ణుఁ డూర్ధ్వరేతస్కుఁడై జితేంద్రియుఁడై వారితోఁ గ్రీడించెను. మన మట్టివారమైతిమేని యట్లే చేయవచ్చును. మార్గదర్శియని పేరాయనకుఁ బెట్టి మన మిష్టము వచ్చినట్లు మనము పోవరాదు. మార్గదర్శి చూపిన మార్గమునఁ గదా పోవలెను. లోకమంత విమర్శించునా యందురేని విమర్శింపక దోషముమాత్ర మెట్లారోపించెదరు? విమర్శింపక యాయన చేసినట్లని యేల చెప్పెదరు? ఆయన యేమి చేసెనో తెలిసికొని కదా యట్లులు చేయవలెను. అట్లు కృష్ణుఁ డూర్ధ్వరేతస్కుఁడై జితేంద్రి

యుండై బిఱ్ఱ బిగిసికొనియుండినచో గోపికల గౌరీపూజకుఁ గృష్ణుఁడు చేసిన వాగ్దానమునకు గతియేమి? యందురు కాఁబోలు.

వారికిఁ గలుగవలసిన యానందమునకుఁ గొఱంత గలుగలేదు. వారి కోరిన యానందమునకన్న నుత్తమానందమునే వారు పొందిరి. కృష్ణస్పర్శ మాత్రముననే వా రానందపరవశలై బ్రహ్మానందమున మునిఁగి దేహవిస్మృతిని గనిరి. ఇట్టి బ్రహ్మానందమునకన్న క్షణభంగుర మైనతుచ్ఛ విషయానందనామక కండూతి నివారణము శ్రేష్ఠమా! కృష్ణుఁడు వారితో వాస్తవముగ సంభోగించియె యుండినఁ గుబ్జవలె నందఱు గోపికలలో నొక్క_తెయైన నేఁకటియయ్యెనా ప్రసవించెనా? అందఱు గొడ్డుపోతులా? కావున రాసలీలయందుఁ దుచ్ఛకామ సంతర్పణమున కెడము లేదుగాని భక్తి జ్ఞాన హీనమై కామరస పూరితమైన పూర్వపక్షుల మనస్సునందుఁ గలదు.

బమ్మెరపోతన చెప్పితి బంధములనెల్ల వర్ణింపలేదా యందురేని దాని కాయన యుత్తరవాదిగాని కృష్ణుఁడు గాఁడు. ఆయన యత్యంత భక్తుఁడు, భక్తి పారవశ్యమున భగవద్విషయమున నెట్లు చెప్పినను దోషము లేదని తలఁచినవాఁడు. వ్యాసమహర్షి జరిగినది జరిగినట్లు వ్రాసెను. ఈవలివారు భక్త్యతిశయముచే వారివారి యిష్టము చొప్పునఁ బెంచి వ్రాసిరి. రెండు పంచాంగములలో భిన్నముగాఁ దిథులుండిన నా దోషము గ్రహములదా?

ముముక్షువులకై వ్రాయఁబడిన గ్రంథము లనధికారులు చదివినఁ జెడిపోదురనియే

శ్లో॥ ఇదంతే నా తపస్కాయ, నాభక్తాయ కదాచన
నచాశు శ్రూషవే వాచ్యం, నచమాం యోఽభ్యసూయతి॥

౧౮. ౬౭.

యని యిత్యాది హెచ్చరిక వాక్యములు చేర్పఁబడును. బలిష్ఠులై జీర్ణ శక్తిగలవారికిఁగాఁ జేసిన స్థిరపదార్థములను జీర్ణశక్తిలేని మందాగ్నులుఁ చంటిబిడ్డలు తిననేల? అవి తినినఁ దమవలె లోకమునకంతయుఁ గడుపునొప్పి వచ్చునని మొఱలు పెట్టనేల? జీర్ణశక్తిగలవారు తమ్ము

జూచి నవ్వుదురని యైన జ్ఞానము వలదా? కొన్ని యౌషధములు వైద్యులకు మాత్రమే విక్రయింపఁబడును. అట్టి వానిని వేడుకకై పామరుఁ డెట్టిలో సంపాదించి తినిచచ్చిన దోష మెవరిది? లోకోపకారార్థము త్రవ్వించిన గుంటలో దూఁకి యెవరైనఁ జచ్చిన దానిని త్రవ్వించినవారు నింద్యులా? అందలి నీరు నింద్యమా? నిర్మలమైన యద్దమునందుఁ దమ ముఖమే ప్రతిఫలింపఁగా నది వికారముగ నున్నదని యద్దమును దూషించుట వివేకయుక్తమా?

భాగవత పఠనమునకు ముముక్షు వధికారి. రాసక్రీడ ఫలశ్రుతియందుఁ "కామవిజయరూప రాసక్రీడను శ్రద్ధతో వినువాఁడును వినుపించువాఁడును భగవంతునియందుఁ గామంబు జయింపఁగల పరభక్తినొంది శీఘ్రకాలంబునఁ బూర్ణంబుగ హృదయతాపంబు లెల్లఁ బాయు" నని శుకయోగి యంతటివాఁడు చావ సిద్ధముగానుండి మోక్షాసక్తిగల రాజునకు ఋషులయెదుటఁ జెప్పెనుగదా. దీనియందేమి విశేషముగలదని పర్యాలోచించు బుద్ధిగాని శ్రద్ధగాని భక్తిగాని లేని విపరీతబుద్ధులకు విపరీతఫలముగాక మఱియేది లభించు!

ఆర్యులారా! పామరదృష్టిఁ జూచినను భక్తదృష్టిఁ జూచినను రాసలీలయందు నింద్యమేదియుఁ గానరాదు. పామరదృష్టిఁ జూతమా? ఎనిమిదిసంవత్సరముల పిల్లవాఁడు ౧౪-౧౫ సంవత్సరముల పిల్లలతో నాడుకొనుట పల్లెటూరివారికి వింతగఁ గాని విపరీతముగఁ గాని నగపడదు. ఉత్తయాటగాదే దుష్టభావ గర్భితమైన యాటయే యందు లేని దుష్టభావ మెవరియందుఁ గంటిరి? ఎనిమిదిసంవత్సరముల బాలునందు నేమి దుష్టభావ ముదయింపఁగలదు? "లేఁజవరాలు చెక్కుఁ గీఁటిన నవనవ్వు బాలకుఁ" డన్నట్లు గోపికలకుఁ గామోద్రేకమే కన్నులఁ గప్పియుండెనా యెనిమిసంవత్సరముల బాలుఁ డందఱకు నేక కాలమున నేమి తృప్తిగలిగించునని యూయనకై యేకారిరి? ఎంతటి పిరపతివ్రతయైనను ఎనిమిదిసంవత్సరముల బాలుని దర్శనస్పర్శన చుంబనములు శీలహానిగఁ దలంచునా?

ఇంకను మనుష్యభావంబుననే యాలోచింతము. కృష్ణుఁడు వాయించినది పిల్లఁగ్రోవియే కదా. దాని నాద మెంతదూరము వినఁబడఁగలదు ? అరమైలును మించి పోఁగలదా ? ఆ నాదము గోకులమువారికి వినఁబడినపుడు కృష్ణుఁ డరమైలుదూరముననుండే కదా యుండెను. అచ్చటికేకదా గోపికలు పోయిరి. రాసలీల తమ గ్రామమునకు సమీపమందే యించుమించు మైలులోపలనే జరుగుచుండఁగా గోకులవాసులు తమ పిల్లలు దుర్వ్యాపారమునకై పోవుచున్నారని సందేహించి యుండిరా తమ్ము వారు నిరాకరించి పోవునపుడు తామేల వారివెంటఁ బోకుండిరి ! ౮-౯ సంవత్సరముల పిల్లవాఁడు నూర్లకొలఁది స్త్రీలతో నేకకాలమున సంభోగించునని యిప్పటి మేధావులకుఁ దోఁచిన ట్లప్పటివారికిఁ దోఁచినదిగాదు. పిల్లఁగ్రోవినాదము పల్లెకు వినవచ్చినపుడు నూర్లకొలఁది యిష్టమువచ్చినట్లు గొంతులెత్తి పాడుచు నాడుచు నుండిన నా నాద మూరికి వినవచ్చి యుండునుగదా. అంకాడఁబోయిన వారిట్లే గ్రామసమీపములఁ జరింతురా ? అట్లైనఁ గొందఱేల తమ భార్యలను బోనీయరైరని యడుగవచ్చును. కామమునో ప్రేమమునో తమ భార్యలనువిడిచి యుండలేకయే కాని వారు దుర్వ్యాపారమునకుఁ బోవుచున్నారని సందేహించి కాదు. ఒక యూరిలో నాటకమాడినప్పుడు తమ యాఁడువారిని బోనిచ్చువారున్నారు. పోనీయనివా రున్నారు. కొందఱు పోరైరి గావునఁ బోయిన వారందఱు అంకాడఁ బోయినారని వారివారు సందేహించి మానిచిరని యర్థమా ?

ఇప్పటికిని బల్లెటూళ్లయందలి వృత్తాంతముఁ దెలిసినవారు గోపికాకృష్ణచర్యల సందేహింపరు. పల్లెయం దూరివెలుపలఁ బశువుల మేపుచుఁ జెట్లక్రింద నెండవేళల బాలురుబాలిక లొకరితో నొకరెంత చనవుగా వర్తింతురో చూచినవారికి గోపికాకృష్ణులయందు విపరీతవృత్త మేదియుఁ గానరాదు. పొలములలో గుంపులై పనుల చేయునపుడును స్త్రీలుపురుషు లెంతో మచ్చికతోఁగలసి మెలసి నేఁటికిని వర్తింతురు. వెన్నెల రాత్రులలోఁ బల్లెటూళ్లవారు కొందఱు

పురుషులు చేలలో మంచెలమీఁదనో నేలనో పరుండియో కూర్చుండియో పిల్లఁగ్రోవియూఁదుట, పాటలు పాడుట, స్త్రీలు పురుషులు గుంపులుగఁజేరివినుట నేటికిని గననగు. ఇది నిప్పునిన నోరుగాలునను నాగరకులకు విపరీతముగఁ దోఁపవచ్చును. ఏల? వారు పాపములోనే పుట్టుదురు. పాపములోనే పెరుఁగుదురు. పాపమునే కనుచుందురు. పాపమునే వినుచుందురు. పాపమునే దినుచుందురు. ఇట్టి భోగశీలురకు సర్వదా కామమే వారి మనస్సులఁ దాండవ మాడుచుండును. వారి యభిప్రాయమున నిరువురు స్త్రీపురుషులు చూచుటయు అంటుటకే. మాటలాడుటయు అంకే. తాఁకుట చెప్పవలసినపనియే లేదు. జితేంద్రియత్వ మెట్టిదో యీ కామదాసు లెఱుఁగరు. మనస్సున నేది నిండియుండునో యిదియేకదా వెలుపల గోచరించును. పచ్చని యద్దములు కన్నులకువేసిన వారికి లోకమంతయుఁ బచ్చనయే. ఇఁకఁ బసరికలు వచ్చిన వానిసమాచార మేమనవలయును? కలుషచిత్తులైన నాగరకులకు నిర్మలమనస్కులైన గ్రామ్యజనుల చరిత్రమందుఁ గలుషమే కానవచ్చును. అద్దమునఁ బ్రతిఫలించునది మన ముఖమేకదా. అన్యాయపురమున నాలికి మగనికి అంకనుట వాస్తవము. "తోడుతోనైన నందనుతోడనైన నొంటిపాటున భాషించు టుడుగవమ్మ" యని నీతి బోధింపవలసివచ్చినపుడు నాగరకుల స్థితి యెట్టిదై యుండవలయును. ఆత్మవిద్యాప్రచారముగల మనదేశమందే యిట్టులుండ ననాత్మ విద్యాప్రవీణులైన పాశ్చాత్యులు గోపికాకృష్ణ చరిత్రము నెంతటి పిశాచములైనఁ గాంచుటేమివింత? దేహకష్టముగాని మనఃకష్టముగాని చేయువారియందు విశేషకామోద్రేక ముండఁజాలదు. కుక్షింభరుల కని రెండు శూన్యములయినచో భోగచింతగాక మఱియేమిచింత యుండఁగలదు? శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలతో సంభోగించెనను వారిప్రశ్నములకు సమాధానములు కుదుర్చుకొందురు గాక.

౧. సంభోగార్థమై గోపికలందఱు యత్నించి సిద్ధపడినట్లు భాగవతమున నెందైనఁ జెప్పఁబడెనా? లేకున్న సంభోగ మేబంధమున జరిగెను?

౨. గుంపుగఁగాకున్న నొంటరిగనుండిన గోపికకైన సంభోగ చిహ్నములు చెప్పఁబడెనా?

౩. ౮ సంవత్సరముల బాలుఁ డంగనలతో నేకకాలమున సంభోగింప సాధ్యమా?

౪. సంభోగశబ్దమెందైన భాగవతమున నీ సందర్భమున నుపయోగింపఁబడెనా?

౫. స్త్రీలకు స్వభావసిద్ధమైన సవతిమచ్ఛర మెందైన గోపికల విషయమందైనఁ జెప్పఁబడెనా?

౬. ఒకతెకైన వేఁకటి వచ్చినట్లు చెప్పఁబడెనా?

౭. ఈ రాసలీల యొకనాఁటి కార్యము కాదు. వెన్నెల రాత్రులందంతట జరిగినట్లు చెప్పఁబడెనుగదా. గోపికలు దుష్కార్యమునకై పోవుచుండిరేని వారి చేష్టలను వారి యత్తలు నాఁడుబిడ్డలు పురుషులు నెవరైన నేల యాక్షేపింపలేదు?

౮. గ్రంథకర్త చెప్పని సంభోగాదులు కృష్ణున కారోపించువారు గ్రంథకర్త కృష్ణుఁడు యోగేశ్వరుఁడు, ఆత్మారాముఁడు, జితేంద్రియుఁడు, సర్వాత్మ, అస్ఖలితుఁడు నని చెప్పెనే యా పదము లెట్లు సార్థకముగ నన్వయించెదరు?

౯. ఆసన్నమరణుఁడై నిద్రాహారములుమాని ప్రాయోపవేశము చేసి మోక్షకాంక్షనుండు వానికి జారవృత్తము నెవఁడైనఁ జెప్పునా?

౧౦. అట్లు చెప్పుటకు వినుటకు శుక పరీక్షిత్తులలో నెవరు కామదాసులు?

౧౧. కృష్ణుఁడు జారుఁడని యాయన శత్రువులైన శిశుపాలాదులైన నాయనను దూషించిరా? (కృ. లీ. సం-౨. పుట-232-233)

౧౨. కృష్ణుఁ డొనర్చినది యధర్మమేని పరీక్షిత్తెట్లు బ్రతికెను?

౧౩. కృష్ణుఁ డస్ఖలితబ్రహ్మచారి, దుర్వాసుఁడు నిత్యోపవాసి యనుట మీరెట్లు సమర్థించెదరు?

౧౪. గోపికాకృష్ణచర్య అంకుపురాణమేని రామానుజ మధ్వ

శ్రీధరచైతన్యాది సన్న్యాసులును, వేలకొలంది భక్తులు భక్తురాండ్రు తన్మార్తులనేల పూజించెదరు ?

౧౬. ఆళ్వారాదులు చూడికుడుత్త లోనగువారు తాము గోపికల వృత్తమేల యనుసరించి వారివలెఁగాఁ గోరిరి !

౧౭. ఆపత్కాలమందు ద్రౌపది 'గోపీజనప్రియ' యని కృష్ణుని జారుని నేల స్మరించెను ?

౧౮. శుకులు చెప్పిన ఫలశ్రుతి యెట్లు సార్థకము ?

౧౯. కృష్ణవియోగానంతరము గోపికలు మరల వివాహమాడి నట్టు లెందైనఁ జెప్పఁబడెనా ?

౨౦. అంకుటాండ్రు తమవిటుల తల్లులయొద్దకుఁ బోయి మీకొడుకులు మాకు దొంగమగలని చెప్పుదురా ?

౨౧. గోపికలు కులటలేని యశోదతోఁ గృష్ణునందుఁ దమకుఁ గామముగలదని యెట్లు చెప్పిరి. (చూ. కృ. లీ. పుట 230.)

౨౨. పల్లెటూళ్లలోఁ గాని పట్టనములందుఁ గాని స్త్రీపురుషులు అంకాడునపు డాకాశమునుండి దేవతలు పుష్పవృష్టి గురియింతురా ?

౨౩. ఎంతటి నీచనాయికయైనను విటుని కాళ్లను దన స్తనములం దుంచఁ గోరునా ?

ఈయనసత్ప్రసంగ మింతతోఁ జాలించి యీదోషముపోవ మరల గోపికాకృష్ణచరిత్రము స్మరింతము.

పామరదృష్టిఁ జూచినను గోపికాకృష్ణులవృత్తము దుర్వృత్తము గాదని యేర్పడెను. ఇఁక భక్తదృష్టి కెట్లు గోచరించునో సంగ్రహముగఁ జూతము. వారి యభిప్రాయమున భక్తిస్థాపక గ్రంథములు భాగవత విష్ణుపురాణ రామాయణములు భగవద్గీత నారద శాండిల్యసూత్రములు లక్షణగ్రంథములు. గోపికాకృష్ణచర్య లక్ష్యగ్రంథము. "సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణంవ్రజ" యను విధిచొప్పున గోపికలు నడచిరని భక్తుల మతము. సర్వధర్మముల ననఁగా నీవాక్యము చెప్పుటకుఁ బూర్వము మోక్షసాధనములని చెప్పిన కర్మయోగము

జ్ఞానయోగము. ఈ రెంటితోఁ గూడిన భక్తియోగము, అవతార రహస్యజ్ఞానము, పురుషోత్తమత్వజ్ఞానము, పుణ్యక్షేత్రవాస, దివ్య నామసంకీర్తన, దీపారోపణ, మాల్యసమర్పణములాదిగా నన్నియు సాధనములుగాఁ గొనక విడిచిపెట్టి నీ కన్నుల కెదురుగఁ గానవచ్చు నన్నునొకనిని మాత్రమే శరణుసొర’’ మని దేనిని నుపదేశించెనో దానినే గోపిక లాచరించిరి. నన్నొకనినే శరణుసొరుమనఁగా నన్నుఁ బొందుటకు నన్నే యుపాయముగా స్వీకరింపవలయునుగాని యిష్ట పదార్థలాభమునకై నన్ను సాధనము చేయక యిష్టపదార్థము నేనే, యది లభించునుపాయము నేనే యని నన్ను స్వీకరింపుఁడని తాత్పర్యము. నన్నొకనినే యనుటచే సాధనాంతరమేదియుఁ గూడదని యేర్పడెను. ఇష్టప్రాప్తికి భగవంతుని నుపాయముగ స్వీకరించిన నదియు వేఱుసాధనము గ్రహించినట్లే యగును గావున నట్టి తలంపును గూడదు.

దీనిని గోపికలయం దన్వయించి చూతము. గోపికలు కర్మయోగ జ్ఞానయోగ మిశ్రభక్తియోగముల సాధనములుగాఁ గొనిన వారుగారు. కృష్ణుఁడు సాక్షాద్భగవంతుఁడని యెఱుఁగుదురుగాని యవతార రహస్య మెట్టిదో వారెఱుఁగరు. కావునఁ బురుషోత్తమత్వ జ్ఞానము వారికి లేదు. మోక్షార్థినులై పుణ్యతీర్థ క్షేత్రములకై పోయినవారును గారు. గంధమాల్యాదుల నర్చించినవారును గారు. ఇష్టపదార్థమును బలుమఱు స్మరించుట యానందస్వభావముగావునఁ గృష్ణగీతంబులు పాడుచు నాయనను స్మరించుచుండిరిగాని యిట్లు చేసిన భగవంతుఁడు సంతోషించి తమకు వశపడునని నామసంకీర్తనము చేసినవారు గారు. వారికిఁ బ్రాప్యము కృష్ణుఁడే. కావునఁ దత్సిద్ధికిఁ గృష్ణునే యుపాయముగఁ గొనిరికాని యితరోపాయముల వెదకినవారు కారు. తమ కోరికలు నెఱవేఱఁ గృష్ణుని సాధనము చేసినవారు గారు. భగవంతుఁడు తమ్ము విడనాడఁడని వారికి దృఢ విశ్వాసము కలదు. యాదృచ్ఛికముగ నొకసారి కృష్ణుని చరణముల స్పృశించినప్పటినుండి తమ మనస్సులను గృష్ణుఁ డాకర్షించుట చూచి

తాము కృష్ణునిఁ బ్రేమించుటకుముందే తమ్ముఁ గృష్ణుఁడు బ్రేమించుచున్నాఁడని యెఱింగి యట్టివాని దయఁగలుగుటకు నితరసాధన సాహాయ్యము వెదకుట వ్యర్థమగుటయేగాక విశ్వాసము లేమిని సూచించునని వారు తలంచిరి ఒకఁడు మనకు రక్షకుఁడని మనము నమ్మియు నాయనతో మనలఁగుఱించి మీరు చెప్పుఁడు మీరు చెప్పుఁడని యితరులఁ బ్రార్థించుచుండిన నాయన యేమితలంచును? మనయందు వీనికి నమ్మకము లేదనికదా తలంచును. కావున నితరోపాయముల స్మరింపక గోపికలు "మాకుఁ గావలసినపదార్థము నీవే. దాని నీయఁవలసిన వాఁడవు నీవే" యని యాయన చెప్పినట్లు చేయుచుండిరి. ఆయనయు వారికోరిక నెఱవేఱుటకు విఘ్నములుగా నుండువానినెల్లఁ బరిహరించి వారిని స్వీకరించెను. కావున మనముకూడ గోపికలవలె వర్తించితిమేని భగవంతుఁడు తప్పక మనల ననుగ్రహించును.

మోక్షదాత భగవంతుఁ డొక్కఁడేకాని వేఱొక్కరు లేరు (ఘంటాకర్ణుని చరిత్రఁ జదువుఁడు) కావున మోక్షము కోరువారు తన యభీష్టమును భగవంతుఁడే తప్పక నెఱవేర్చునను దృఢవిశ్వాసము కలవారై యుండవలయును. ఈ నిమిత్తమై భగవంతునినే యుపాయముగాఁ గొనవలయునుగాని యితరోపాయ మేదియుఁ బరిగ్రహింపరాదు. బ్రహ్మాస్త్రబద్ధుఁడైన హనుమంతుని రాక్షసులు త్రాళ్లతోఁ గట్టఁగానే యస్త్రబంధము లూడినట్లు లితరసాధనములు వెదకితిమేని భగవత్సహాయము తొలఁగిపోవును. ఇట్టి చేఁత విశ్వాసము లేమిని సూచించునుగదా. ఇట్లు భగవంతునినే యుపాయముగాఁగొని శరణాగతుఁడు కావలయును.

భక్తుఁడుగా నుండఁగోరువారికిఁ దొలుత మోక్షేచ్ఛ యుండవలయును. ఆవల దానికి ననుకూలమైనవి పరిగ్రహింపవలయును. ప్రతికూలమైనవి విడువవలయును. భగవంతుఁడు రక్షించునను దృఢవిశ్వాస ముండవలయును. నీవే నాకు రక్షకుఁడవని భగవంతునే రక్షకుఁడుగాఁ గోరవలయును. ఆత్మనిక్షేపము గావింపవలయును. అనఁగాఁ దన్ను సంపూర్ణముగా భగవంతునికి స్వాధీనపఱిచి స్వస్వాతంత్ర్యము

వదలవలయును. కృపణత్వ (దీనుఁడై) ముండవలయును. ఇట్టివాఁడు తప్పక ముక్తుఁడగును. ఈయర్థమే

ఆనుకూల్యస్య సంకల్పః ప్రాతికూలస్య వర్జనం
రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో, గోప్తృత్వ వరణంతథా
ఆత్మనిక్షేప కార్పణ్యే, షడ్విధా శరణాగతిః
అనన్యసాధ్యే స్వాభీష్టే, మహావిశ్వాస రూపకమ్
తదేకోపాయ తాయాచ్ఞా, ప్రపత్తి శ్శరణాగతిః

అను వాక్యములందుఁ జెప్పఁబడినది. ఈ విషయము పూర్వవ్యాసములఁ గననగు.

ఈవిధముగఁ బ్రపన్నులైన వారికిని గోపికలకును భేదంబుగల దేమో పరిశీలింతము. విభీషణుఁడు శరణాగతుఁడైనపుడు చెప్పిన వాక్యములు.

చం. అనుజుఁడ రావణాసురున, కాతఁడు న న్నవమానపెట్టఁ డెం
పున జనుదెంచి నే సకల భూతశరణ్యుని నిన్నుఁ జేరితిన్
నిను శరణంబుఁ జొచ్చితిని, నెయ్యుర లంక సిరిం ద్యజించితిన్
మనుజవరా! భవద్గతము మత్సుఖజీవిత రాజ్యభోగముల్.

ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణము.

ఈ పలుకులకును, "స్వచ్ఛందుఁడా! పతులను సుతులను సమస్త భోగ్యపదార్థములను నిశ్శేషముగ వదలి నీ పాదమూలంబు నాశ్రయించిన భక్తురాండ్రము. మమ్ముఁ జేవిడనాడకుము." అనిన గోపికల వాక్యములకు భేదమున్న నరయుఁడు.

అట్టులే రుక్మిణి కృష్ణునికిఁ బంపిన సందేశము (సం–౨. పుటలు–77–78) నర్మాలాప సమయమందలి యామె వాక్యములను (సం–3. పు. 118–120) బఠించి వానిని గోపికల వాక్యములతోఁ బోల్చి చూడుఁడు.

రుక్మిణీ గోపికా విభీషణులు మువ్వురును భగవంతుని భర్తగాఁ గోరినవారే. మువ్వురును దన్నిమిత్తమై స్వబంధు తిరస్కారము గావించినవారే. మువ్వురు తాము శరణుచొచ్చినవాఁడు భగవంతుఁడని విశ్వసించినవారే. మువ్వురు నా భగవంతుఁడు తమ్ము రక్షించునని మహా

విశ్వాసము గలవారే. మువ్వురు నాత్మనిక్షేపముఁ గావించినవారే. మువ్వురు దైన్య మవలంబించినవారే. ఇట్లీ మువ్వురిలో రుక్మిణీ విభీషణుల వృత్తము సాధువయ్యెనేని గోపికావృత్తమును సాధువే రుక్మిణి మగనిఁగానే కృష్ణుని వరించెఁగదా యందురేని గోపిక లట్లే చేసిరి. గదా. ఇది రహస్యవృత్తముగా వారుంచినవారు గారే. (పుట 280) వస్త్రాపహరణ కాలమునాఁటికే వివాహితలై బహిరంగముగాఁ దన్ను మగనిఁగాఁ గోర వలనుపడకున్నను దనయందే మనస్సు నిలిపి యుండిన సాధనసిద్ధులగు గోపికలకు వారు తనయొద్దనుండ రాకుండు నట్లే ప్రతిబంధములు గల్పించి వారి భావముఁ దోఁచి వారిని ముక్తలఁ జేసెను.

వరముఁ బొందినపిదప వివాహితలైన వారిని, గన్యకలుగానే యున్నవారిని గూడ వినోదక్రీడలచేతనే దర్శన స్పర్శనాలాపములచే వారి కపరిమితానందము కలిగించెను. సంభోగించి వారిని దృప్తలఁ జేయలేదు. భర్తగాఁ గోరికన్యకలుగానే యున్నవారితో సంభోగించి యుండవచ్చునే యందురేమో. గోపికలు కామినులయినను గాముకీజనులలోఁ జేరినవారుగారు. కుబ్జ కాముకి. భక్తురాలుగాదు. కావున నది సురతము గోరెను. దాని కాఫలమే కృష్ణుఁ డిచ్చెను. గోపికలు భక్తియుక్తలై భగవత్సాంగత్యమును గోరిరి కావున వారిని దుచ్ఛదైహిక కామముచేఁ దృప్తినొందింపఁ దలంపక శాశ్వత సాంగత్యము లభింపఁజేయఁ గృష్ణుఁడు దలపెట్టెను. కావున వారి ధ్యానవేగము దేహపాతమువఱకు క్షయింపకుండునట్లు చేసెను. ఇష్టవస్తువు ప్రాప్తించినఁ గామము నశించును. కావున నట్లు చేయఁడయ్యె.

కృష్ణుఁడు జారుఁడనువా రాయన బ్రాహ్మణస్త్రీలకు బోధించిన విధము (పుట 151-152)ను గోపస్త్రీలకు బోధించిన విధమును (పుట 192-218) నుద్ధవసందేశమును (సం-౨. పు-338-339) ను గృష్ణబోధము (సం-౨.పు-179)ను బఠించి యవి విటుఁడు విటకత్తెలకుఁ జేయు నుపదేశమేమో యాలోచింతురుగాక. గోపికలతోడ నంత కలసిమెలసియుండిన వాఁడు బృందావనము విడిచిన యావల నొక్క-పూఁటనైన మరలి

యచ్చటికి వచ్చెనా ? కాముకుఁ డట్లు రాకుండ నిలువఁగలఁడా? దాని వలననే శ్రీకృష్ణుఁడు జితకాముఁడో కామజితుఁడో ప్రాజ్ఞులు తెలిసి కొందురు,

కామజయము రెండువిధములఁ నగు. శివుఁడు యోగబలముచే జ్ఞానదృష్టిచే మన్మథుని దహించెనుగాని తుదకుఁ గామదాసుఁడై శిరస్థ్సదారుఁడు కావలసివచ్చెను. జ్ఞానులు యోగులు కామప్రవాహమును నింద్రియములఁ బీడించి యహోరాత్రములమాని యడ్డగట్టువారు. ఇం దేమాత్రము క్షణార్ధము ప్రమాదపడినను గట్టతెంచుకొని కామప్రవాహము వీరిని ముంచివైచును. విశ్వామిత్రాదులు నిట్టివారే. కావున జ్ఞానమార్గము యోగమార్గము సాపాయములు.

గీ "పవన పర్ణాంబు భక్షులై నవసి యినుప
గచ్చడాల్ గట్టుకొను మునిముచ్చు లెల్లఁ
దామరసనేత్ర లిండ్ల బందాలుగారె."

యనుటయు వాతాంబు పర్ణాశనులైన విశ్వామిత్ర పరాశర ప్రభృతులు కామవశులుగాఁగా శాల్యన్నము దధిఘృతాదులు భుజించువారుఁ కాముని జయింతురేని వింధ్యము సముద్రములోఁ దేలదా యనుటయుఁ సత్యము.

విష్ణువో కామజనకుఁడు. తన బిడ్డను దండించు భారము తన యందే యుంచుకొన్నవాఁడు. కామసుఖము మానక యున్నను మనస్సున నారాయణు ధ్యానించు చుండినయెడలఁ గ్రమక్రమముగఁ గామజయము కలుగును. కావున విష్ణుభక్తులు కామమును జంపక యథాశక్తి యనుభవించుచుండినను మనస్సున మాత్రము విష్ణువును ధ్యానించుచుఁ గీర్తించుచు నుందురు. ఇట్లు చేసిన కామము తనంతఁ దానే చెప్పక తొలఁగిపోవును. బాలుఁడు తక్కినచోట్ల దుష్టుఁడైనను దండ్రి యున్న చోట భయపడి యణఁగియుండును గదా. గీతోపదేశ మిదియే.

వస్త్రాపహరణమునాఁడు భగవంతుని భర్తగాఁ గోరినది మొదలాదియతినే నిలిచిరిగాని యితరపురుష సాంగత్యమును గోపికల

గోరినవారు గారు. పరమవిరహాసక్తి చేతనే సర్వదా వారు తమ ప్రాణేశ్వరునే ధ్యానించుచుండిరి గాని యెట్టి దైహికసుఖ మపేక్షించినవారు గారు. వీరెట్టి దశయందుండినది కృష్ణవాక్యమువలనఁ (పు. 284) దెలియనగు. ఇందు మగనాండ్రుగూడఁ బతిసంయోగము వదలినట్లు చెప్పఁబడెను. ఉత్తమపదార్థమును రుచిచూచిన పిమ్మట నధమపదార్థమున రోఁతపుట్టుట వింతగాదు. పరమాత్మునందు దృష్టి నిలిపినవారికి విషయవాంఛయుండదని కృష్ణుఁడే తెలిపెను గదా. ఇట్టివారు భర్తురాండ్రనిగాక జారిణులని వీరిపతులు దలఁచియుండిన వీరి నిండ్లలో నుండనిచ్చి యుందురా ? వారు భర్తురాండ్రు గనుకనే వారిని భర్తలు తల్లిదండ్రులు నెవ్వరేమనక యూరకుండిరి. గోపికల భక్తికిఁ గామము వాహనమని ముందు చెప్పఁబడెను. ఆ కామాగ్ని చల్లారకుండునట్లు భగవంతుఁడు భుములఁజేసి చేపి తుదకది చల్లారునట్లును భక్తిమార్గమే మిగులునట్లు చేసెను. (కృ.లీ.సం—౨. 132.) వాహనము గూలినపుడు వాహనములో నున్నవారును గూలవలయును గావున భక్తియుఁ గూలవలసినదే. లేక విఘ్నహతమైన కామము క్రోధముగానైనఁ బరిణమింపవలయును. భగవత్కృపవలన నిట్టి విపరీతఫలము లుదయింపలేదు. చిరకాలాభ్యాసము చేతను వయస్సు మీఱుటచేతను క్రోధము నుత్పత్తి కెడము లేదయ్యెను. మోసగాని స్మరించి ఫలమేమని నిస్పృహాచే ధ్యానమే మాని యుండవచ్చును. తుచ్ఛకాముకీ జనులందైన నిది యవశ్యము కలిగియుండును. అటుగాక వారు పరిపక్వమనస్కలై నిష్కామముగ నీ పాదారవిందముల యందు మనస్సు నిలువనీయుమని వరముగోరి ముక్తలైరి. కావున నందు మందయందలి మందయానలు స్వీయలైనను బరకీయలైనను*

* 'Man experiences in his life different kinds of love of a servant for his master, of a child for its mother and father, of the parents for their child of the husband for his wife and of the wife for her husband. of the woman in love for her lover the last being the most fervid, intense and unselfish It is therefore natural that philosophers should often speak of the love of the human soul for the divine soul as love of the woman in love for

శీలహానిచేఁ జెడక భక్తిమార్గ దర్శినులై యనింద్యులై భక్తవంద్యులై లోకాభినందులై వెలసిరి. కావున

శ్లో॥ వందేనందవ్రజస్త్రీణాం, పాదరేణు మభీక్ష్ణశః
యాసాంహరి కథోద్గీతం, పునాతి భువనత్రయమ్॥
కృ. లీ. 305-వ పం.

మ్మని యుద్ధవునితోపాటు వీఁడును నందవ్రజసుందరీ పాదారవిందపరాగ బృందమునకుఁ బరమానందంబున వందనబృందంబు లర్పించి ధన్యుఁడగుచున్నాఁడు.

—◆ శ్రీరాధాకృష్ణ ప్రశంస. ◆—

కొందఱు రాధ నందుని చెల్లెలనియు నాకారణంబునఁ గృష్ణుఁనకు మేనత్తయనియుఁ దలఁచుచున్నారు. దీని కాకరమేమియో తెలియలేదు. శ్రీభాగవత విష్ణుపురాణ భారత హరివంశాది పురాణములందు రాధ పేరే లేదు. బ్రహ్మవైవర్తపురాణమందును బృహద్బ్రహ్మసంహితయందును రాధ పేర్కొనఁబడినది. ఈ రెంటియందును రాధ కృష్ణునకు భార్యగఁ జెప్పఁబడెనుగాని పరకీయగాఁ జెప్పఁబడలేదు. బ్రహ్మవైవర్తమందు వీరికిరువురకు వివాహము జరిగినట్లు చెప్పఁ

---

her lover. In fact the Greek legend of Pysche is based on this ve.y similitude. Pysche or the human soul having lost the love of cupid the divine soul suffers va ious trials and afflictions to regain the affection of his lover. In India also the Vedantic Philosophers sometimes measured the divine bliss by the idea of sexual bliss."

"We shall content ourselves with stating our firm conviction that there is no historical basis for the modern theory that Krishna's love for the Gopis or the latter's devotion to him partook anything of an unhallowed character. The mahabharata does not support this idea nor does the sublime character which the epic portrays of the man seem consistent with an immoral early life. The stem cannot but be of the same quantity as the tree and one can scarcely believe that that most fragrant flower the Bhagavedgita came out of a tree which was rotten at its root."

G. V. VAIDYA, M. A., L. L. B.

బడియున్నది. ఏగ్రంథములందు నీమె నామధేయము చెప్పఁబడినదో యాగ్రంథమునఁ జెప్పఁబడిన విషయముల నాధారముగఁ గైకొనక తేరకు దూషించుకారణ మా పురోభాగులకే తెలియవలయును. రాధ సాక్షాల్లక్ష్మియని మూర్తీభవించిన భక్తియని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. లక్ష్మీదేవికంటెను రాధ ప్రియురాలనియు గ్రంథములు ఘోషించెడిని. మాతృదేహముకంటె మాతృత్వము శ్రేష్ఠమైనట్టు భక్తిమతియైన లక్ష్మీదేవికంటె భక్తిహరికిఁ బ్రియమను టేమివింత. ఈ విషయములను స్థాపింప గ్రంథప్రమాణములు పేర్కొనఁబడుచున్నవి.

బ్రహ్మవైవర్తపురాణంబున నిట్లు చెప్పఁబడియున్నది :—

భగవంతుఁడు గోలోకంబునఁ గృష్ణరూపము ధరించియే యుండును. అచ్చటి మూర్తి కదియే పేరు. ఈయన కత్యంతప్రియురాలు రాధ. పరస్పర వియోగము కించిత్కాలమైన వీరు సైఁపరు. వీరు లక్ష్మీనారాయణులకంటె భిన్నమూర్తులు. అంతకంటె నుత్తములు. ప్రభు వైవిధముగఁ దన రాజ్యనిర్వాహకభార మితరులపై నుంచి స్వేచ్ఛగాఁ గ్రీడించుచుండునో యట్లే లోకపాలనకార్యము విష్ణువు నందుంచి కృష్ణుఁడు గోలోకమందలి రాసమండలమున రాధతోను నితర గోపికలతోడను సర్వదా క్రీడించుచు సంతోషముగఁ గాలము కడపుచుండును. గోలోకమందలి శ్రీదాముఁడను కృష్ణభక్తునిచే రాధ గోపికగాఁ బుట్టునట్టు శపింపఁబడియె. ఆశాపము కారణమున రాధ నందగోకులంబున వృషభానుఁడను గోపకునకుఁ గళావతియను నతని భార్యయందుఁ బుత్రికయై జనించెను. ఆమె వియోగమును సహింపఁ జాలని కృష్ణుఁడు గోపికలతోడి రాసమండలమును భూమిపైఁ బుట్టఁ జేసి తానును వసుదేవనందనుఁడై యథాస్వరూపముతోఁ గృష్ణుఁడై భూభారమణఁచుకొఱకుఁబుట్టి బాల్యమున రాధతోఁ గ్రీడింప గోకులంబుఁ జేరెను.

ఒకనాఁడు నందుఁడు కుమారుఁడగు కృష్ణునితోడ మందయందుండుసమయంబున నాకాశంబున మేఘంబు లావరించి చీఁకట్లు

క్రమ్మరేయియగుట భయంకరమయ్యెను. బాలుఁడైన కృష్ణుఁడు రోదనము గావించెను. అప్పుడు గర్గునిచే వీరి పూర్వవృత్తాంత మెఱిఁగిన నందుఁడు చెంతనున్న రాధను గనుఁగొని నీవీకృష్ణుని నిల్లు చేర్పుమని కృష్ణు నామె కప్పగించెను. ఆమె కృష్ణుని దోడుకొనిపోవునెడఁ ద్రోవలోఁ గృష్ణుడు నిజస్వరూపముఁ గనఁబఱిచి రాధతో నిట్లనియె.

"ఓ యిందువదనా! గోలోకవృత్తాంతము స్మరింపుము. ఆ నాఁడు దేవసభలో శాపమునకై వగచు నీకు నేమిచెప్పితి దానిఁ సార్థకముచేయ వచ్చితి. నీవు నా ప్రాణాధికవు. ప్రియురాండ్రలోఁ గడు ప్రియురాలవు. మన కిర్వురకు భేదములేదు. భూమియందు గంధ మగ్నియందు వేఁడిమి, నీరమందు రసము, క్షీరమందుఁ దెలుపు నేవిధముగనుండునో యట్లు నీవు నాయందుందువు. బంగారము లేక కమసాలి స్వర్ణ భూషణములఁ జేయఁజాలనట్లు, మన్నులేక కుమ్మరి కుండల చేయంజాలనట్లు నీవు లేకున్న నేను సృష్టిసలుపఁజాలను. నీవు క్షేత్రమవు. నేను బీజమను. నీవు నన్ను విడిచియుండిన నన్నుఁ గృష్ణుఁ డందురు. నీవు నాతోడనుండిన శ్రీకృష్ణుఁ డందురు. నీవు లక్ష్మి సంపదవు భువనములకెల్ల నాధారము నీవ. నీవు నాకు నిత్యానపాయిని వి నీవు సర్వశక్తి స్వరూపిణివి. నీవు సర్వస్వరూపవు. నేనక్షరుఁడనై సర్వస్వరూపుండనై యుండుదును. నేను బురుషుఁడనని నీవు ప్రకృతివని వేదములు చెప్పుచున్నవి. లోకమునఁ బురుషాకారములన్నియు నేనని క్షేత్రమవుగావున స్త్రీరూపమంతయు నీవు. నా యర్థాంశమున నీవు జనించితివి. నీవు సర్వేశ్వరివి. మూలప్రకృతివి. జ్ఞాన తేజోబుద్ధి శక్తి కౌశలములందు నాతో సమానురాలవు. నీవు స్త్రీవని నేను బురుషుఁడనని యెవరు భేదము చెప్పుదురో వారు నరకముల పాలగుదురు. రాధ యను నక్షరము పఠించినవానికి భక్తి నొసంగుదును. ధ యని కడ పలికినవానివెంట నాశబ్దము వినుటకై తిరుగుచుందును. నేను వైకుంఠమందుఁ జతుర్భుజుడనై లక్ష్మిని నురమందుఁ దాల్చితిని. శ్రీకృష్ణుఁడనై నిన్ను నురమందు ధరింతును" అనిన రాధ యిట్లనియె.

దేవా! గోలోకవృత్తాంతము స్మరణంబునఁ గలదు. నీ మాయచే నన్ను ముంపకుము శ్రీదాముఁ డిచ్చిన శాపము బలమున నిట్లు జన్మించి నూఱు సంవత్సరములు నీ వియోగదుఃఖ మనుభవింప వలసియున్నది అని చెప్పి కౌఁగిలింపఁగోరఁగాఁ గొంచెము నిలుమని చెప్పి బ్రహ్మను దలఁపఁగా నాయనవచ్చి వారి కిరువురకు వివాహంబు జరిపె ఆవల వారిచ్ఛావిహారముఁ గావించుచుండిరి. నిర్యాణకాలంబున రాధయుఁ దక్కిన గోపికలు గోలోకమునకుఁ బోయిరి. కృష్ణునం దొకయంశము వైకుంఠమునకు నొకయంశము గోలోకమునకుఁ బోయెను.

ఇఁక బృహద్బ్రహ్మ సంహితయందలి కొన్ని విషయములు వ్రాయఁబడును :—

శ్లో॥ మథ్నాతి సర్వపాపాని, రాతి మే ప్రేమవారిధిమ్
చకాస్తి చక్రవిస్తారే, మత్రప్తి ర్భావవేదికా॥

పాపముల క్షయింపఁజేసి భగవద్భక్తి గలిగించునదిగాన మథుర యని పేరు గలిగెను.

శ్లో॥ తత్రబృందా వనంనామ, మత్కేళి నిలయమ్మతమ్
బృందాభి ధానయాభక్త్యా, మూర్తిమత్యా నిషేవితమ్॥

అచ్చట బృందావనమనునది నా కేళి నిలయము. స్త్రీరూపమును ధరించి భక్తి బృందయను పేరుతో నందు సేవించుచుండును. అక్కడ ముక్తియే నాతల్లి. అందు వసించువారికి జ్ఞానము ధ్యానము ఇంద్రియనిగ్రహము లేకున్నను ముక్తి గలదు. ఇఁక నందే మరణించువారల సంగతి చెప్పనేల! లక్ష్మీదేవీ! నీవు నాప్రీతికై వనమవుగమ్మ. భక్తిబృందవై జనించి నిన్నాశ్రయించియుండును. విరజానది యమున యయ్యెను. ఇదియే సుషుమ్న. యశోద ముక్తిరూపిణి. నందుఁడు పరమానందము. నీలస్వాంశ శక్తులతో బృందావనమునకుఁ బోవును. నేను నీలామయుఁడను. నీలాదేవి నామయురాలు. ఆ నీలాదేవికే బృందావనమున రాధ యనిపేరు. ప్రపన్నులైన వారిని దోషములనుండి రక్షించును. (గోపాయతి) గావునఁ బరదేవత నీలాదేవి

గోపియనఁబడు. వసుదేవుఁడు వేదములు : దేవకి బ్రహ్మవిద్య. వీరికిఁ దనయుండనై జనించెదను : నేను మూఁడవరూపంబున ద్వారక యందుఁ గృష్ణుఁడనై బ్రకాశింతును. అప్పుడు నీవు రుక్మిణివి గమ్ము. భూదేవి సత్యభామ యగును.

దీనివలన రాధాకృష్ణులు విటీవిటులో భార్యాభర్తలో విజ్ఞ లెఱుంగుదురుగాక.

ఇఁక శబ్దముల వ్యుత్పత్తినిబట్టి యాలోచింతము.

కృష్ణుఁడనఁగాఁ గృశింపఁజేయువాఁడని యొక యర్థము. ఆక ర్షించువాఁడని యొక యర్థము. రధ ధాతువునకు (రధహింసా సం రాధ్యోః) హింసించుట సిద్ధించుట యని యర్థములు గావున రాధ యనఁగా హింసించునది సిద్ధించునది యని యర్థము. కృష్ణుఁడ (పాపములను) గృశింపఁజేసిన నాయనభార్య హింసించుట చిత్రము గాదు. కృష్ణుఁ డాకర్షించువాఁ డైనచో రాధ (మోక్షలక్ష్మి) సిద్ధిం చుటయు వింతగాదు. రాధ శబ్దము, ఆరాధనశబ్ద మొకధాతువ వలనఁ గలిగినవే. ఆరాధనమే రాధ. భగవంతుఁడే కృష్ణుఁడు కృష్ణవిలేఖనే యని కృష్ ధాతువునకు దున్నుటయని యర్థము. నక రమునకు నిర్వృతి (సుఖము) యని యర్థము. ఏ ప్రకార మనుష్య ములకి భూమినిదున్ని దానియందుఁ బడినవిత్తనము బాగుగ ఫలి చుట కుపకరించునో యట్లే కృష్ణుఁడు మనుష్యుల మనస్సులన నిర్వేదాదుల దున్ని దానియందు నాటఁబడిన (రాధ) ప్రేమ ఫలిం మోక్షసుఖము నిచ్చునట్లు చేయును. వీనివలన రాధాకృష్ణ సంబం మెట్టిదో యెఱుఁగనగు.

కొందఱు రాధ రాయణుఁడనువాని భార్యయనియుఁ గావున బరకీయయనియుఁ జెప్పుదురు. అగును గాక. రాయణునకును రా కును బొంతనము లేదాఁటికిని జెల్లవు. రాయణుఁడనఁగా వదరు బోతు. "రా శ్శబ్దాః అయంతే నిర్గచ్ఛంతే యస్మాత్స రాయణః ఎవనివలన శబ్దములు వెడలుచున్నవో వాఁడు రాయణుఁడు" వ్య ప్రలాపియని యర్థము. ఇట్టివానికిని సర్వదా భగవదారాధనశీల

నిక్కడ సాంగత్యము కుదురును? భగవదారాధనమున నేకాంతము వలయును. జనసాంగత్యము కూడదు. భక్తుఁడుగా నుండువాఁడు సంగవర్జితుఁడు మౌనిగా నేకాంతముగ నుండవలయునని భగవంతుఁడే చెప్పెనుగదా. రాయణులను వదలి రాధ లిట్టి భగవంతు నాశ్రయించుట దోషమా? ఈ యర్థమునే జయదేవుఁడు చెలికత్తెచే రాధ కిట్లు చెప్పించెను.

శ్లో॥ ముఖర మధీరం త్యజ మంజీరం రిపు మివ కేళి సులోలమ్
చల సఖి కుంజం సతిమిరపుంజం, శీలయ నీలనిచోలమ్॥

"ఓసఖి! తెలివిలేనిదియు, ధ్వనించునదియుఁ గేళియందుఁ జలించునదియునగు నూపురమును శత్రువువలె వదలిపెట్టుము. చీఁకటిచే నిండిన పొదలోనికిఁ బొమ్ము. ఎఱుపు నలుపు కలసిన వస్త్రమును ధరింపుము." ఇది యభిసారికా పర్యాయమున నర్థము. భక్తిపర్యాయమునఁ దెలివిలేని వానిని, మనోహరముగా నిచ్చకపు మాటలాడుచున్నను నూరక వదురుచుండు వానిని, క్రీడయందే యాసక్తిగలవానిని శత్రువువలె వదలి, యందమైన తెల్లనివస్త్రము మాని మలిన వస్త్రమును ధరించి, చీఁకటిగానుండు పొదలోనికిఁ బొమ్ము. అక్కడ నీవు నిశ్చలచిత్తముతో నొంటిగ ధ్యానింపవచ్చునని భావము. దీనివలనఁ గృష్ణుఁ డేకాంత లీలాప్రియుఁడని యేర్పడును గదా. అదియునుగాక త్రివర్గపరాయణులకే సామాన్యధర్మానుష్ఠాన నియతిగాని యత్యంత భక్తులకు జ్ఞానులకు సామాన్య ధర్మము లనుష్ఠేయములు గావని గోపికల విషయమునఁ జెప్పఁబడెనుగదా. ఇరువురు ముముక్షువులై భక్తిపరులో జ్ఞానులోనైనఁ దప్ప నొకరు ప్రవృత్తిమార్గముననుండి యొకరు నివృత్తిమార్గనిష్ఠులై రేని యట్టివారు స్త్రీలైనను బురుషులైనను రెండవవారిని వదలుటయే శ్రేయస్కరము. కావున రాధ పరకీయయే యైనఁగూడ దోషయుక్త గాదు. మఱియు "ఏకాంత లీలారసతో నిర్వృతః కృష్ణ ఉచ్యతే" యను నిర్వచనము స్మరింపవలయును. రాధాకృష్ణ భక్తులు లక్ష్మీదేవి భక్తిని మెచ్చరు, లక్ష్మీదేవి భగవత్సేవ చేయుటకు నీశ్వర భావము భగవంతుని మాహాత్మ్యమంతటి మాహాత్మ్య

మును గోరెను గావున నామె భక్తి సకామభక్తియే. కావున నుత్తమ భక్తిగాదు. రాధయో యటువంటి కోరిక కోరినదికాదు. పొందినది గాదు. ఆమె సర్వకాల సర్వావస్థల భగవత్సేవ సేవ సేవ తప్ప వేఱొం డెఱుంగదు. ఎప్పుడును గృష్ణునితోఁ గూడఁ గ్రీడించుచు నాయనను సంతోష పెట్టుటే యామె కార్యము. కావున రాధ భక్తియే యత్యుత్తమము. భగవంతునిలోని సారము లక్ష్మి. లక్ష్మిలో నొడియఁగట్టిన సారము రాధ* యని రాధాకృష్ణభక్తుల మతము.

---

* "*Sri Radha* or *Sri Radhika* is represented as the picture of *Prema* or altruistic love. It is customary with people who have not carefully studied our Scriptures to identify *Sri Radha* with a profligate woman, who surrendered her womanly virtuer on the alter of Krishna's lust. I have certainly no objection to the thing being understood in an esoteric sense, but I must strongly protest against its being understood literally, Krishna being really the sweetheart of *Sri Radha*. ... ... Radha is not our Lord's wife—because a wife is the personification of self-love. Radha is described as being untrue to her husband, Rayan or Ayan Gosh This is an apposite figure, because according to our sages, prayerfulness must be absolute and thorough, which it cannot be when it has to attend to mundane things. Radha's love for Krishna is a secret business. It ought to be so, because true prayerfulness is not Pharisaic in its character. Communion is and ought to be a secret businsss--prayers must not be gonged from the housetop. *Radha* does not yearn for any temporal or celestial thing. She longs only for Divine companionship. She does not care so much for the Person of her Divine Lover as for his blessed feet For doing what? To put them on her breast and thereby feel the effect of a soothing full-blown lotuses round which she moves and moves as the honey-sucking bee. *Radha's* love for her Divine Lover is so thorough that she compares herself to a horse who is ridden on by five riders at the same time. They are five senses. The ear is neve wearied to hear the celestial music of his lute, the eye is neve wearied with seeing His form, as all beautiful, beckoning her to come unto Him to have peace and rest, hope and joy; the tongu is never wearied with the tasting of the nectar of His lips, th nose is not wearied with the scent of His lotus-feet, exhaling th most odoriferous of celestial perfumes. Then the feeling i supremely roused by the touch of the Divine Balm *Sri Radh*

సీతారాములలో నొకరినే యెట్లు పూజింపరాదో యట్లు రాధాకృష్ణులం దొకరినే పూజింపరాదు. దంపతుల నిరువురిని బూజించుటకే యుగళపూజ యని పేరు. కావున కృష్ణభక్తుల శ్రేయస్సుకోరి రాధాకృష్ణ స్తుతి బృహద్బ్రహ్మ సంహితయందుఁ జెప్పఁబడిన ప్రకార మనువదించి 'యావత్తైలం తావ ద్వ్యాఖ్యాన'మ్మను న్యాయమున నీవ్యాస మతి సంగ్రహముగ ముగింపవలసి వచ్చెనని విచారముతో విరమింపఁబడుచున్నది.

శ్లో॥ జయతి శ్రీపరానంద కృష్ణపాదప వల్లరీ
శ్రీకృష్ణ వదనాంభోజ మధుపాన మధువ్రతీ
శ్రీకృష్ణ నయనానంద రసకర్పూర వర్తికా
శ్రీకృష్ణానన పూర్ణేందో రాధికా చారుచంద్రికా॥
శ్రీకృష్ణ రూపపాథోధి లహరీ హేమవైభవా
శ్రీకృష్ణ పరమానంద సరః పంకజకుండలా
శ్రీకృష్ణ యామినీరమ్య చంద్రోదయ ముఖోదయా
శ్రీకృష్ణ హృల్లతామూల వికాసామలదోహదా
శ్రీకృష్ణ బాల్యకౌమార కేళిరూపా యశస్వినీ
శ్రీకృష్ణ భవకైశోర రసకేళీ కలాప్రియా
శ్రీకృష్ణ లోలనయన విలోలామల తారకా
కృష్ణప్రాణః కృష్ణహృచ్చ కృష్ణచైతన్యరూపిణీ
కృష్ణానందా కృష్ణముఖీ కృష్ణోద్భవభయాపహా
కృష్ణహాసా కృష్ణరసా కృష్ణలీలాకృశోదరీ
కృష్ణప్రియా కృష్ణభరా కృష్ణాకృష్ణ విలాసినీ

---

feels the full force of beatitude Here is, however, not the *nirvana* of the Vedantins, nor the quiesence of rationalism. Nirvana and quiesence are merely negations. The beatitude of the followers of Sri Radha is a positive something. They do not aspire for unification with the Divine Essence. They prefer hell with its torments to such unification, 'Let us be ants' say they 'and thou O Lord! the sweet of sweets' that we may taste thee through eternity"

BULLORAM MULLICK, B.A.

కృష్ణకాంతా కృష్ణదైవా కృష్ణాంగీ కృష్ణజీవనా
కృష్ణతృట్కృష్ణభోగ్యాచ కృష్ణతుట్కృష్ణసాధనా
కృష్ణాశ్రయా కృష్ణపరా కృష్ణాభాకజ్జలప్రియా
కృష్ణశేషా కృష్ణసాధ్యా కృష్ణజీమూతచాతకీ
కృష్ణకేళీ కలాభిజ్ఞా కృష్ణపాదపమంజరీ
కృష్ణకాసారమకరీ కృష్ణమాతంగసంగినీ
కృష్ణతుష్టా కృష్ణపుష్టా కృష్ణతోషవిధాయినీ
కృష్ణనేత్రా కృష్ణకేశీ కృష్ణకుంతలమండితా
కృష్ణగీతా కృష్ణరాసా కృష్ణనృత్యా రసేశ్వరీ
కృష్ణపూజ్యా కృష్ణభక్తా కృష్ణలీలా కలావతీ
కృష్ణవిద్యా కృష్ణబుద్ధిః కృష్ణసంకల్పసిద్ధిదా
కృష్ణమానసకల్లోల కృష్ణమానసపంకజా
కృష్ణమాన్యా కృష్ణవంద్యా కృష్ణసంతాపచంద్రికా
కృష్ణసంగీతగమనా కృష్ణస్తోభవిధాయినీ
కృష్ణాననాబ్జమార్తాండ కృష్ణనేత్రాంజన ప్రభా
కృష్ణలావణ్యనిలయా కృష్ణసౌభాగ్యసేవధిః
శ్రీకృష్ణాకర్షిణీ కృష్ణకథారసనిషేవికా
కృష్ణతల్పా కృష్ణకల్పా కృష్ణతుల్యకలస్వనా
కృష్ణకేళిప్రియా కృష్ణకేళిసంతానదోహదా
కృష్ణశుద్ధా కృష్ణబుద్ధా కృష్ణముగ్ధా కళంకిని
కృష్ణభామా కృష్ణవామా కృష్ణకామా మనోహరా
కృష్ణైశ్వర్యా కృష్ణవిత్తా కృష్ణస్మిత విఘూర్ణితా
కృష్ణాధర రసాభిజ్ఞా కృష్ణకౌతుక సాధనా
కృష్ణక్రీడా సుధాసింధుః కృష్ణనామ పరాయణా
కృష్ణశ్రీః కృష్ణభూతిశ్చ, కృష్ణర్ధిః కృష్ణమంగళా
కృష్ణశ్రేణీ కృష్ణగతిః కృష్ణకామ దుఘూహితా
కృష్ణమాలా కృష్ణశాలా కృష్ణహృత్పద్మకర్ణికా

కృష్ణజీవాతుకా రాధా వృషభాను తనూద్భవా
ఇతి శ్రీరాధికానామ స్తవరాజ మనుత్తమమ్
సంపత్ప్రేమదందివ్యం కామదం పుణ్యవర్ధనమ్
పూజావసానే సంజప్యం, యుగళధ్యాన సంయుతమ్
ప్రణవాద్య మిదందేవి, దేవానా మపిదుర్లభమ్
కృషి, ర్భూ వాచకశ్శబ్దో, 'న'శ్చానంద విధాయకః
సదానంద సమావేశః కృష్ణఇత్యభి ధీయతే
సచ్చిదానంద రూపాయ, కృష్ణాయా క్లిష్టకారిణే
నమో వేదాంత వేద్యాయ, బ్రహ్మణే పరమాత్మనే
అనయా రాధ్యతేకృష్ణో, భగవాన్ హరిరీశ్వరః
లీలయా రసవాహిన్యా తేనరాధా ప్రకీర్తితా
రాధికాపి పరాశక్తిః కృష్ణేచా నందరూపిణీ
నిత్యాచ నిత్యసత్యస్మిన్ స్వాధారే పురుషోత్తమే
రాధాగాన ప్రియోరాధా, సంగీత హృతమానసః
రాధాలావణ్య నిలయో, రాధాప్రేమ సరోరుహః
రాధాశృంగార పులకో, రాధాశృంగార కారకః
రాధాముఖాబ్జ మధుపో, రాధా స్మితనిరీక్షకః
రాధా ధరసుధామోదీ, రాధా కంఠవిభూషణః
రాధా మనస్సరోహంసో, రాధా మానవిమోచకః
రాధా విలాసగర్విష్ఠో, రాధా రూపాసలోన్మదః
రాధారూప లతాభృంగో, రాధా చంద్రచకోరకః
రాధారస సరోమంథీ, రాధా సర్వాంగసంశ్రయః
రాధా రత్నావళీకంఠో, రాధా సౌభాగ్యమందిరః
రాధా గంభీరతత్త్వజ్ఞో, రాధా జీమూతచాతకః
రాధా విద్యోతితోరస్కో, రాధితో రాధికాప్రియః
నిత్యోత్కరో నరారాతా, నిర్గుణో నీరదచ్ఛవిః
నిరాకారో హరోహారీ విహార విపినప్రియః
వేణు విస్ఫూర్జితముఖో, విశుద్ధ స్మితభూషితః

గుంజావళీ విభూషాఢ్యో, బర్హిపింఛ విభూషణః
గోవర్ధన ధరో గోపీ మండలీ మధ్యగో హరిః
గోపాలో గోకులస్వామీ, గోవిందో గోకులేశ్వరః
త్రిభంగ సుందరగ్రీవో, మదాఘూర్ణిత లోచనః
రక్తోష్ఠో రక్తచరణో, రక్తనేత్రో రసాయనః
రసప్రియో రసావిష్టో, రాకాచంద్ర వినోదకృత్
త్రయ్యంత బోధితో వేద, వేద్యోవిద్యా వినోదకృత్
వివేకభూమ్యో ధౌరేయో, ధరణీ భృద్ధనాధిపః
సౌమోదరః క్షమాసారో, దీనో దామోదరోదమీ
దయార్ద్రచిత్తః వత్సః, శ్రీధర శ్రీకరో హరిః
దివ్యలోక గతో దివ్యో, దివ్యాయుధ ధరో చ్యుతః
నిత్యముక్త జనారాధ్యో, జగదానంద కారకః
కల్యాణ నిలయః కల్యః, కల్పపాదప సంశ్రయః
కాళిందీ కేళి కృత్కంస, బలవిధ్వంస కృత్కృతీ
కళంకర హితః కామీ, కామినీ కేళిదక్షిణః
బృందావనస్థో గోబృంద పాలకో బాలకేళికృత్
బలభద్ర ప్రియః శ్రీమాన్, వారణో ధ్యానగో బలః
తాండవీ పాండవశ్రేష్ఠో, యాదవో నందనందనః
జనార్దనో జనావాసో, వాసుదేవో జనేశ్వరః
వంశీ నటీ నటో నాదీ నాదాకృష్ణ జగత్ప్రియః
నాదాతీతో నదీకూల, కేళికృద్ధూళి ధూసరః
నారదోదిత సంగీత, స్సామగాన ప్రియఃకలః
ఇతినామ శతంనిత్యం, జపతాం కిం సుదుర్లభమ్
స్వాపకాలే ప్రబోధేచ, పుణ్యాహే పుణ్యకర్మణి
పుణ్యక్షేత్రే ప్రజపతః స్యాద్భక్తి రసపాయినీ
ఏతన్నామా మృతస్తోత్రే శ్రీరాధాకృష్ణ యోః ప్రియే
పఠేద్వా చింతయన్నిత్య మచిరాద్విందతేహిమామ్॥

భుక్తిభక్తిముక్తిప్రదంబైన యీ రాధాకృష్ణ స్తోత్రంబును భక్తులు పఠించి కృతార్థులగుదురుగాక. హూణాదులును దాసింగులును దదనువర్తులును రాధాకృష్ణసంబంధము తన్మహిమ మెట్టిదో యీ స్తోత్రరత్నమువలన నెఱిఁగి వారిని దూషించుటవలనఁ గలుగు మహా పాతకమునకు లోనై శాశ్వతనరకగాములు గాకుందురుగాత.

—• శ్రీకృష్ణభక్త ప్రశంస. •—

గోపికా కృష్ణులను దూషించువారు వారిభక్తుల దూషించుట వింతగాదు. ఇట్టి వారి నుద్దేశించియే కదా "నాకఁబూనిన కుక్కకు లింగమేమి పానవట్టమేమి!" యను సామెతపుట్టెను. కృష్ణుని గోపికలను నాసేతుశీతాచలము లోకులంద ఱాబాలగోపాలము దేవుఁడని భక్తులని భావించుటకు బలిష్ఠమైన కారణము లేకుండునా ? అది యేదో తెలిసికొందమనుజ్ఞానమైన దోషైకదృక్కుల కేలలేదో. సర్వజ్ఞత్వము కన్నులఁ గప్పియుండ నేదియు నిట్టులు తోఁచు.

"ఈభాషయందు బమ్మెరపోతనవంటి సాత్త్వికస్వభావమును సారాసార విచారమును తత్త్వవిజ్ఞానమును గల కవి యొక్క లేఖిని (కలము) కూడ శ్రీకృష్ణుని జారశిరోమణిగఁ జూపుటయందు జంకక స్వేచ్ఛావిహార మొనర్చుట దలఁచుకొనిన సిగ్గుపొడవక మానదు."
...."వచనాంధ్ర విష్ణుపురాణమందలి "రాసక్రీడా" ఘట్టమునుగాని ఎఱ్ఱాప్రగ్గడ కృతమగు హరివంశమునందలి ప్రథమభాగములోని యెనిమిదవ యాశ్వాసమునుగాని బఠించువారికి సిగ్గుచే దలవంచుకొను నంతటి యవస్థ ప్రాప్తించును" అని సిగ్గుమాలిన వ్రాఁత యొక కృష్ణ చరిత్రమునఁ గానవచ్చెడిని. ఇట్టివారిచే పడి భాష యెట్లు చెడు చున్నదో సద్విషయ మట్లు చెడుచున్నది. పుత్తిలోఁబడిన పాలు గర్వ్యమే కదా.

బమ్మెరపోతన సాత్త్వికస్వభావము సారాసార విచారము తత్త్వ విజ్ఞానము గలవాఁడని యీవ్రాయసకానికి విశ్వాసముండినచో నంత టివాఁ డిట్లు వ్రాయుటకు నేదేని ప్రబలకారణ ముండవలయు. అది యేదో తెలిసికొందమను వివేకమేల కలుగదాయెనోకదా. విష్ణుపురా

ణము శంభుదాసుని హరివంశమున నెనిమిదవయాశ్వాసము మరల బఠించి సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొంటిని. ఏల ? ఈవిమర్శయంతటి పనికిమాలిన పుస్తకములుకూడ మనదేశమునఁ బుట్టెనుగదా యని. ఆంధ్రభాష నటుండనిచ్చి మూలమైన సంస్కృతభాషకుఁ బోదము. శ్రీభాగవత గ్రంథకర్తయగు వ్యాసమహర్షియు భక్తాగ్రేసరుఁడైన జయదేవుఁడును దివ్యమైన నిర్మలభక్తిని దుష్కామముగ వర్ణించి దుస్థితికిఁ దెచ్చిరని కొందఱు నిందించుచున్నారు. భాగవతమును గుఱించి 'విబుధవరుల వలన విన్నంతఁ గన్నంతఁ దెలియవచ్చినంత' నిదివఱకే తేటపఱిచితిని.

జయదేవకృతమైన గీతగోవిందమును గుఱించియు గోపికా గీతలను గుఱించియు విశేషముగ వ్రాయఁ దలంపుండెనుగాని యిదివఱకే గ్రంథము విశేషబహుళమగుటచే గీత గోవిందమును గుఱించిమాత్రము దిక్ప్రదర్శనముగఁ గొంచెము వ్రాయఁబూనుట యయ్యెను.

అష్టపదులనఁబడు గీతగోవిందమునందు రాధాకృష్ణ విప్రలంభ శృంగారమే విశేషించి వ్రాయఁబడెను. శృంగారరసమునకు భక్తిరసమునకును భేదములేమియు మనుష్యులకు గోచరమగు ప్రాకృతవిషయములను దృష్టాంతముగఁగొని యప్రాకృతవిషయమును బోధించుట సాత్త్విక సంప్రదాయమనియు మున్నే యుపన్యస్తమయ్యెను గదా జయదేవుఁ డొనర్చినది యీకార్యమే. భక్తియనెడు దివ్యౌషధ ఘుటికకుఁ బామరజనులకుఁ జక్కఁగఁ దెలిసిన శృంగారమను చక్కెరతో బూఁతపూసి లోకులకర్పించెను. భక్తులు తత్త్వము నెఱిఁగి భ గ్రంథముగనే దానిని బఠింతురు. శృంగారలోలురు శృంగార గ్రంథము చదివినను గర్భితమైనభక్తి క్రమక్రమముగ లోపలఁ బనిచేసి కొన్నినాళ్ళకుఁ గ్రమముగ వారిని భక్తిమార్గమునకుఁ ద్రిప్పును. కన్నుఁ వివేకముగలిగి యీగ్రంథమును బఠించిన యందఱికిది తేటతెల్లవగాకపోదు. 'రోచనార్థా ఫలశ్రుతి' యని భాగవతమునఁ గలదుగదా రుచికల్పింపఁ బూర్వులీమార్గ మవలంబించిరి.

శ్లో॥ వాగ్దేవతా చరిత చిత్రిత చిత్తసద్మా
పద్మావతీ చరణ చారణ చక్రవర్తీ

శ్రీవాసుదేవ రతికేళి కథాసమేత
మేతం కరోతి జయదేవకవిః ప్రబంధమ్॥

ఈశ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానముద్రాసిన యిరువురు వ్యాఖ్యాతలు "అత్రరాగి ముముక్షు సాధారణ ప్రవృత్తం సకలజనమనోహరం శృంగారరసగర్భం భగవత్కేలివర్ణనరూపం కావ్యంక్రియత ఇత్యభిధేయం ప్రతిజానీతే" యనియు "కవిరిదానీం సకల కలికలుష హారిహారి హారిచరితానుస్మరణ సరసతాపాదనేన తద్భక్తానను గృహ్ణన్నముచితేష్ట దేవతా భావనా భావితాంతఃకరణ స్తత్ఫలభూతం శృంగారోత్తరం ప్రబంధం కర్తుం ప్రతిజానీతే" యనియు వ్రాసిరి. కవియే,

శ్లో॥ యదిహరిస్మరణే సరసంమనో యదివిలాసకలాసు కుతూహలమ్
మధురకోమలకాంతపదావళీం శృణుతదాజయదేవసరస్వతీమ్॥

అని ప్రధానవస్తువైన హరిస్మరణమును ప్రథమమున వచించెను. ఆయా గీతముల యంత్యమందు,

శ్లో॥ శ్రీజయదేవభణితమిదముదయతి హరిచరణస్మృతిసారమ్॥

శ్లో॥ శ్రీజయదేవభణితమతిసుందర మోహనమధురిపురూపమ్॥

శ్లో॥ హరిచరణస్మరణం ప్రతిసంప్రతి పుణ్యవతామనురూపమ్॥

శ్లో॥ శ్రీజయదేవ భణితమితిగీతమ్
సుఖయతు కేశవపద ముపనీతమ్॥

శ్లో॥ శ్రీజయదేవే కృతహరిసేవే భణతిపరమరమణీయమ్
ప్రముదితహృదయంహరిమతిసదయంనమతసుకృతకమనీయమ్

శ్లో॥ శ్రీజయదేవ కవేరిద ముదితమ్
రసికజనం తనుతా మతిముదితమ్॥

రసికజనం శృంగారరసాస్వాద పురస్సర భగవద్భక్తిరూప రసాస్వాదగ్రాహిణ మతిముదిత మతిశయేన నందితం తనుతాం విస్తారయతు అని వ్యాఖ్య.

శ్లో॥ హరిచరణశరణ జయదేవ కవిభారతీ।

ఈవిధముగ గీతములఁ గడపట స్పష్టముగ వ్రాసియుండ నిది దుష్కామమును బోధించునని వ్రాయుట యెంతటి తెంపరితనమో. ఇవిగాక,

గీ. ధీరసమీరే యమునాతీరే వసతివనే వనమాలీ.

ఇడాపింగలల నడుమనుండు సుషుమ్నయందు నేనుందునని భగవంతుఁడు చెప్పినవాక్యమునకు దీనికి భేదమున్నదేమో యోగవిదులు భావింపుఁడు.

గీ. విగళితవసనం పరిహృతరశనం ఘటయ జఘన మపిధానమ్
కిసలయశయనే పంకజనయనే నిధిమివహర్ష నిధానమ్.
అవధూతస్థితికి దీనికి భేదముకలదేమో పరిశీలింపుఁడు.

గీ. హరి రభిమానీ రజనిరిదానీ మిదమపియాతి విరామమ్
కురుమమవచనం సత్వరరచనం పూరయమధురిపుకామమ్.

అభిమాని=జీవకోటుల రక్షించుటయం దభిమానముగల వాఁడు. రజనిరిదానీం = అజ్ఞానబద్ధమైన యీ జన్మము. ఎన్నిజన్మములో వ్యర్థములైనవి. ఈజన్మముకూడ వ్యర్థము చేసికొనక నిన్ను రక్షింప నెదురుచూచు భగవంతునికోరిక దీర్పుము.

గీ. ముహురవలోకిత మండనలీలా
మధురిపు రహ మితి భావనశీలా.
ఇది తన్మయాసక్తిగదా.

గీ. శ్లిష్యతి చుంబతి జలధర కల్పమ్
హరి రుపగత ఇతి తిమిర మనల్పమ్.
ఇది సర్వబ్రహ్మోపాసనముగదా.

గీ. భవతి విలంబిని విగళితలజ్జా
విలపతి రోదితి వాసకసజ్జా.
ఇది పరమవిరహాసక్తిగదా.

ఇట్టి వెన్నియేని గ్రంథమునఁ గలవు. కన్నులు తెలివిగల వారికి గోచరించును. నిర్మలదివ్యభక్తిని వ్యాస జయదేవులు క్షుద్ర

కామముగా మార్చిరో, క్షుద్రకామము పరభక్తిగాఁ బరిణమింపఁ జేయు విధానములు వారు తెలిపిరో పూర్వవ్యాసము చదివినవా రెఱుంగుదురు. కామక్రోధాదులుగూడ ముక్తిసాధనములుగఁ జేసి కొనవచ్చునని వారు ఘంటాఘోషముగఁ జెప్పియుండినను విపరీతముగఁ బూర్వపక్షులు భావించుటకు వారి తామసబుద్ధియే కారణము.

శ్లో॥ అధర్మం ధర్మమితియా, మన్యసే తమసావృతా
సర్వార్థా, న్విపరీతాంశ్చ, బుద్ధి స్సాపార్థతామసీ॥
గీ. ౧౮-౩౨.

—♦ భక్తియోగము. ♦—

ఆహారనిద్రాభయ మైథునములు పశువులకు మనుష్యులకు సమానములు. మనుష్యునియందు జ్ఞానమొక్కటి యెక్కువగఁగలదు. దానివలనఁ బశువులకంటె మనుష్యుఁ డధికుఁడు. ఎవనియందుజ్ఞానము లేదో, యుండినను సరియైనమార్గమున నుపయోగింపఁబడదో, వాఁడు రెండుకాళ్ళ పశువు. తప్పుతప్పు.

కం. కసవుఁదినుఁ, గూడు తెమ్మని
కసరదు, బరువిడిన మోయుఁ గర్శనమునకున్
విసువదు, మాఱొడ్డాడదు
పసరమునకు సరియె మనుజపశు వెన్నఁటికిన్.

అని యొకానొక కవి చెప్పినట్లు వీఁడు పసరమునకన్న నికృష్టుఁడు కావునఁ బ్రతిమనుష్యుఁడు జ్ఞాన మార్జించి దానిని సరియైన మార్గమున వినియోగింపవలయును.

జ్ఞాన మనఁగా నేమి ? నీవెవ్వఁడవని యొకనినొకఁడు ప్రశ్నించినపుడు విజ్ఞులకుఁ బట్టరాని నవ్వుదయించును. తానెవఁడో తనకుఁ దెలిసినట్లు వీఁడు పరుల నడుగుచున్నాఁడే యేమి వీని మూఢ్యాతిశయమని వారు తలపోయుచుందురు. మన కన్నులయెదుటనే బిడ్డలు జన్మించుట చూచుచున్నారము. ఒకబిడ్డ కడుపులోనే చచ్చును. ఒకటి నేలమీఁదఁబడి చచ్చును. ఒకటి మఱికొన్నినాళ్ళకుఁ జచ్చును. కొందఱు బిడ్డలు పెద్దవారై వారు మరల బిడ్డలఁగని చత్తురు. ఈ

పుట్టినవారందఱు నెవరు ? ఎక్కడనుండి వచ్చిరి ? ఎచ్చటికిఁ బోయిరి? కొందఱు కొంతకాలము బ్రతుకనేల ? కొందఱు వెంటనే చావనేల ? వీరి యట్టివాఁడనేకదా నేను, నే నెక్కడనుండి వచ్చితిని ? ఎచ్చటికిఁ బోదును ? ఇట్లు పుట్టక చావకయుండు మార్గమేదైనఁ గలదాయని యాలోచించుచు సరియైన మార్గము తెలిసికొను వివేకమే జ్ఞానము. తక్కిన తెలివిని జ్ఞానమనుట రాక్షసులను బుణ్యజనులనుటయే.

ఇట్టి జ్ఞానదృష్టిని లోకమువంకఁ బాఱఁజూచినఁ బ్రపంచమంతయు దుఃఖమయముగానే కానిపించును. ఈ నిమిషమున సంతోషమునఁ దిరుగుచుండినవారు మఱుసటి నిమిషమునఁ దలవ్రేలవైచి కన్నీరుగాఱ లబలబ మొత్తికొనుచు ఱొమ్ములు కొట్టుకొనుచు నేలఁ బడి పొరలాడుచు నాయనాయని యొకరు, బిడ్డాయని యొకరు, నమ్మాయని యొకరు, మగనిఁదలఁచి యొకతె, పెండ్లామునుదలఁచి యొకఁడు నేడ్చుచుందురు. కొన్నిచోటుల వాకిటఁ గంచుతాళాలు, లోపల నోటితాళాలుగా నుండును. ధనము లేదని యొకఁ డేడ్చును. ఉన్న దెట్లు కాపాడుదునాయని యొకఁ డేడ్చును. పోవునేమోయని యొకఁ డేడ్చును. పోయెనేయని యొకఁ డేడ్చును. బిడ్డపుట్టిననాఁటి సంతోష మావల వానికి రోగమో నొప్పియో వచ్చిన నుండదు. పెండ్లామింటికి వచ్చిన నాఁటి సంతోష మావలనుండదు. ఇట్టు లేయేవి తొలుత సుఖమును గొందుమో యవియే యావల దుఃఖకారణమగును. బ్రహ్మ మొదలు స్థావరపర్యంత మేదేశమునకుఁ బోయిన నీయేడుపే కానవచ్చును. కావున శాశ్వత సుఖమేదియని యాలోచింపవలయును ? 'అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా' యనుదాని కిప్పు డన్వయము. ఈ దుఃఖమునుండి విడివడుటే సుఖము. దానికే మోక్షమని పేరు.

బృందావనంబున గోపికాకృష్ణు లెట్లో, రథంబున నరనారాయణు లెట్లో యట్లు దేహంబున జీవాత్మ పరమాత్మ లున్నవారు. అగ్నిహోత్రునివంటివాఁడు పరమాత్ముఁడు. అందుండి చిట్లివచ్చిన మిణుగురులంటివారు జీవాత్మలు.

"సీ. పావకుం డర్చుల భానుండు దీప్తుల
నెబ్భంగి నిగిడింతు రెట్ల డంతు
రాక్రియ నాత్మ కరావళిచేత బ్ర
హ్మాదుల వేల్పుల నఖిలజంతు
గణముల జగముల ఘననామరూపభే
దములతో మెఱయించి తగనడంచు" గజేంద్రమోక్షణము.

తమకుఁగల కించిత్స్వాతంత్ర్యమును దుర్వినియోగపఱిచి ప్రకృతికి వశులై యనాదిగఁ జక్రమునకుఁ దగులుకొనిన పదార్థములవలె జనన మరణముల నడుమఁ జుట్లుపెట్టుచున్నారు. జననమరణమునకే సంసార మనిపేరు. దేహముండువఱకు సంసారముండును. ప్రకృతి పరిణామమైన దేహముతోడను దత్సంబంధి సుఖదుఃఖములతోడను సంబంధము వీడిపోవుటయే ముక్తి.

జీవులకు సంసారము స్ఫటికమునఁ బ్రతిఫలించిన దాసానిపువ్వు కాంతివలె నారోపితముకాని సహజముకాదు. సూర్యునికి భూమికి నడుమ వేఱొకగ్రహ మడ్డమువచ్చుటచే సూర్యుఁడు గానరానట్లు జీవాత్మ పరమాత్మలకు నడుమ మనస్సను తెఱ యడ్డము వచ్చుటచేఁ బరమాత్మ గానరాకున్నవాఁడు. త్రిగుణాత్మకమైన మనస్సును లయింపఁజేసినఁ బరమాత్మ గోచరించును.

మనస్సును లయింపఁజేయు ముఖ్యసాధనము భక్తియొక్కటియే గాని కొందఱు తలంచునట్లు జ్ఞానముకాదు.

సంసారమున కజ్ఞానము కారణముకాదు. కావున జ్ఞానము వలన సంసారము తొలఁగదు. ఎట్లన, స్ఫటికమునఁ బ్రతిఫలించిన యెఱ్ఱనికాంతి దాసానిపువ్వు కాంతియేకాని స్ఫటికమునకు సహజ కాంతి కాదని యెంత తెలిసికొని బుద్ధిని శ్రమింపఁజేసినను స్ఫటికము నందలి రక్తవర్ణము పోదుగదా. అట్లులే జీవునకు సంసారము మనస్సుచే నారోపితమని తెలిసి యదిపోవ బుద్ధిచే నెంత శ్రమించినను నది పోఁజాలదు. స్ఫటికమునందలి రక్తవర్ణము పోవలయుననిన స్ఫటికమైన నశించిపోవలయును, లేదా దాసానిపూవైన నశింపవలయును,

లేదా రెంటి సంబంధమైన నశింపవలయును. స్ఫటికము (జీవుఁడు) నశించునదికాదు. స్ఫటికమునకుఁ బుష్పమునకుఁ గల సంబంధము నశింపవలయును. పుష్పము (మనస్సు)ండువఱకు సంబంధము పోదు. కావునఁ బుష్పము(మనస్సు)ను లయింపఁజేసిననే స్ఫటికమునందలి రక్త వర్ణము (సంసారము) పోవును. కావున మనస్సును లయింపఁజేయునది జ్ఞానముకాదు. వేఱొండై యుండవలయు. అదియే భక్తి. భక్తి లేమియే సంసారహేతువు. భక్తివలననే సంసారము నశింపవలయును.

శ్లో॥ తత్రసత్త్వం నిర్మలత్వాత్, ప్రకాశక మనామయమ్
సుఖసంగేన బధ్నాతి, జ్ఞానసంగేన చానఘ
తన్నిబధ్నాతి కౌంతేయ, కర్మసంగేన దేహినమ్
తమ స్త్వజ్ఞానజం విద్ధి, మోహనం సర్వదేహినామ్
ప్రమాదాలస్య నిద్రాది, స్తన్నిబధ్నాతి భారత॥

అని ప్రారంభించి

మాంచయో వ్యభిచారేణ, భక్తియోగే నసేవతే
సగుణాన్ సమతీత్యైతాన్, బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే।

భగ. ౧౪-౬. కృష్ణలీల సం-౨. ౪౦౮.

అని శ్రీకృష్ణుఁ డుపసంహరించెను. ఇట్లు భగవంతుఁడే త్రిగుణాత్మకమైన యంతఃకరణము (మనస్సు) లయమువలనను బ్రహ్మానందము లభించునని చెప్పెనుగదా.

ఇంతమాత్రమున జ్ఞానము వ్యర్థమని తలంపరాదు. అశ్రద్ధయను మనోమాలిన్యమును గడిగివేయుటచే జ్ఞానము భక్తికి సహాయపడును గాని ప్రత్యక్షముగనున్న యంతఃకరణరూపకమైన యుపాధి ధర్మమును నిరసింప సమర్థముగాదని మీఁది వాక్యమువలన నేర్పడుచున్నది. కావుననే, శ్లో॥ గుణేభ్యశ్చ పరంవేత్తి, మద్భావం సోధిగచ్ఛతి॥ భ ౧౪-23. జ్ఞానసంఛిన్న సంశయమ్॥ ౧౪ - 41. అని భగవంతుఁడు చెప్పెను. జ్ఞానమువలన సంసారనివృత్తి యగుననుటకు సంసారమజ్ఞానకారణమనుట నిరాకరము. అదియునుగాక శుక్తిరజతన్యాయమునఁ భ్రాంతికారణమైన వెండియె లేనపుడు ముత్తెపుఁజిప్ప వెండి

యనఁ భ్రాంతి యెట్లు గలుగును ? స్ఫటికమునందలి రక్తవర్ణ మెట్లు సత్యమో యట్లే సంసారము సత్యము. ఆరోపితము గావున నిత్యము గాదు. అంతియగాక "కుతస్తు ఖలు సౌమ్యైవం స్యాదసతః" ఓయి సౌమ్యుఁడా! యీసత్తునుండి యసత్తెట్లు పుట్టెను? అనుఛాందోగ్యోపనిషద్వాక్యము కార్యము సత్తని చెప్పుటచేఁ గారణము సత్తని నిర్ధారించుటచే సంసారము సత్తని సిద్ధాంతీకరించెఁగదా. అంతియగాక సత్యసంకల్పః (ఛా. iii-14) డిత్యాది శ్రుతివాక్యములు భగవత్సృష్టి సత్యమని స్థాపించుచున్నవిగదా. మహాభారతమున

శ్లో॥ బ్రహ్మసత్యం తపస్సత్యం, సత్యంచైవ ప్రజాపతిః
సత్యాద్భూతాని జాతాని, సత్యంభూత మయంజగత్॥

అశ్వమేధపర్వము 36 అ. కృష్ణకీల పుట.

అనియును గృష్ణుఁడే వచించెను. పంచమవేదమైన మహాభారతము తదంతర్గతమై సాక్షాద్భగవన్ముఖోద్గతమైన భగవద్గీతయు శ్రుతులుగాని స్మృతులుగావు. అదియునుగాక బ్రహ్మసూత్రములం దెందును బాదరాయణుఁడు సంసార మజ్ఞానకల్పితమని చెప్పకపోవుటయేగాక స్వప్నసృష్టిని నిరాకరించుటచే జాగ్రత్సృష్టి సత్యత్వమును స్థాపించెను. అది దృష్టాంతము నిమిత్తమై యుండమా యనిన నటు చెప్పుటకుఁ బ్రమాణములేదు. సుఖాదిధర్మము లాత్మకు సహజములని సిద్ధాంతపడ లేదు. సుఖాదులు సాక్షాదాత్మవికారములుగావు. గౌరవర్ణములోనగు వానివలె నాత్మయం దివియు నారోపితములే. ఎట్లన నేను సుందరుఁడనని యొకఁడు చెప్పినపుడు దేహము సుందరమని యర్థము కాని యాత్మ సుందరమని యెట్లుకాదో నిద్రించినవాఁడు మేల్కని నేను సుఖముగా నిద్రించితి నన్నప్పుడును సుఖము దేహసంబంధమైనదని యర్థము గ్రహింపవలయును. సుఖాదిజ్ఞానము క్రియయో వికారమో యగుటచే నిమిత్తకారణమొకటి యుండవలయును. ఇటు లాలోచించిన లాఘవమునిమిత్తమై శబ్దమునకు శ్రోత్రజన్యత్వము చెప్పినట్లే సుఖాదులకుఁ గరణజన్యత్వము నిత్యసంబంధముచేతనే యని యేర్పడుచున్నది.

శబ్దమునకును సాధనమైన చెవికిని, నిత్యసంబంధముండుటచే నెట్లు శబ్దము గ్రహింపఁబడుచున్నదో యట్లే సుఖాదులకు నంతఃకరణములకు నిత్యసంబంధముండుటచే నవి గ్రహింపఁబడుచున్నవి. స్పష్టముగాని యాకాశము నంశమున ధ్వని గ్రహింపఁబడునట్లే యనాదియగు నింద్రియము (మనస్సు) చేతనే సుఖాదులు గ్రహింపఁబడుచున్నవని కొంద ఱందురు. సాధనమూలమున జన్యత్వము నిత్యసంబంధముననే యనెడు నుభయమతముల చొప్పునఁ జూచినను స్పర్శజన్యమైన యింద్రియముయొక్క గ్రాహ్యగుణత్వము వలననే యని యేర్పడుచున్నది. అయినను సర్వము ప్రకాశింపఁజేయుటచే నాత్మ యున్నదని సిద్ధాంతమగుచున్నది. ఏలనఁ దెలిసికొనువాఁడు లేనిచో నేదియుఁ దెలియఁబడదు. కావునఁ బురుషార్థమనుటచే ధర్మ మెట్లెఱుంగఁదగినదో యట్లే మోక్షసాధకమైన భక్తియు నెఱుఁగఁదగినది.

౧. నే నెవఁడను ?

నే నెవఁడనను ప్రశ్నయందు నేననునది జీవాత్మ కన్వయింపవలయునుగాని దేహమున కన్వయింపరాదు. ఈ విషయము కృష్ణలీలామృతమందును నార్యచరిత్రరత్నావళి గ్రంథములందును విపులముగ సదృష్టాంతముగఁ జర్చించి బోధించియుండుటచే నిచటఁ జర్చించుట చర్వితచర్వణము.

౨. సంసారమున నేల తగులుకొని దుఃఖించుచున్నారము ?

భగవంతుఁడును దనకు భర్తయు సర్వసుఖదాతయుఁ బతియునగు రామచంద్రుఁడు తనతోడనుండినను నంతతో సంతుష్టిపడియుండక సీతాదేవి మాయామృగమును బ్రేమించి దానిని దనకు లభ్యపడఁ జేయఁగోరి తన్మూలమున భగవంతునెడఁ బాసి రావణునకుఁజిక్కి లంకలో దుఃఖించుచుండినట్లే మనము మనకు భగవంతుఁడిచ్చిన కించిత్స్వాతంత్ర్యమును దుర్వినియోగపఱిచి ప్రకృతిని వలచిన కారణముచే భగవంతునకు దూరమై ప్రకృతికిఁజిక్కి సంసారమున దుఃఖించుచున్నారము.

కి. ఈ సంసారమునుండి తప్పించుకొను మార్గమెట్లు?

సీతాదేవి లంకలోనుండి తప్పించుకొనిన మార్గమేదియో యదియే మనకును మార్గము. సీతాదేవి యేమి చేసెను ? రామరామ యని నిరంతరము ధ్యానించుచుండెను. రామునినే నమ్మియుండెను. ఎట్లులైనను రాముఁడు తన్ను రక్షించునను దృఢవిశ్వాసము కలదై యుండెను. కాని రాముఁడు తన్ను రక్షించుటకు రావలయుననికోరి యాయన ప్రీతికై యజ్ఞాదులు చేయలేదు. దానధర్మములు చేయలేదు (కర్మయోగము). ఆత్మవిచారము చేయలేదు (రాజయోగము). ఆయన యెంతలా వెంతపొడుగున్నాఁడని యాలోచించుచుండినదియుఁ గాదు. (జ్ఞానయోగము) కావున భక్తితో సీతాదేవి చరించినట్లు మనము చరించిన నామెకువలె మనకును సాయుజ్యప్రాప్తి గలదు. సీతారాముల కూడికవంటిదే సాయుజ్యము.

ముక్తి సాధములని చెప్పఁబడు కర్మ, జ్ఞాన, యోగ, భక్తి మార్గములలో భక్తిమార్గమే యుత్తమోత్తమ మార్గము.

౧. భక్తిస్వతంత్రము. తక్కిన మూఁడుమార్గముల సాహాయ్యమిది యపేక్షింపదు. తక్కిన మూఁడును భక్తిసాహాయ్యము లేకుండిన ఫలవంతములుగావు.

౨. భక్తికి నధికారనియతి లేదు.

౩. భక్తికి భక్తియే ఫలముగాని వేఱుఫలము నది యపేక్షింపదు.

౪. భక్తుఁడు దీనుఁడు. భగవంతుఁడు దీనజన పక్షపాతి.

౫. సుకరము.

ప్రథమాధిక్యము—౧. భక్తిస్వతంత్రము.

భక్తి గంగాప్రవాహమువంటిది. అది భగవత్పాదములనుండి యుత్పన్నము. ఉపనదుల సాహాయ్యము లేకున్నను నది యెండిపోక సాగరంబునఁ గలయఁగలదు. ఉపనదులు వచ్చి కలసి ప్రవాహమును మఱింత యధికముచేసి వేగమును హెచ్చించును. పరభక్తికిని జ్ఞాన కర్మ యోగాది గౌణభక్తులవలన సాహాయ్య మంతమాత్రమే. గంగా ప్రవాహమునఁ గలియకున్నను యుపనదులెట్లు సాగరమును జేరఁజా

లవో యట్లు భక్తిలేని జ్ఞానకర్మాదులు వ్యర్థంబులగును. కావుననే నారదుండు "మునీంద్రా నిర్గతకర్మంబై నిరుపాధికంబైన జ్ఞానంబు హరి భక్తి లేకున్న శోభితంబుగాదు. భక్తిహీనంబులయిన జ్ఞానవాచాకర్మ కౌశలంబులు నిరర్థకంబులని వ్యాసున కుపదేశించె.

మ. ఉపవాసవ్రత శౌచశీల మఖ సంధ్యోపాసనాగ్ని క్రియా
జపదానాధ్యయనాది కర్మముల మోక్షప్రాప్తి సేకూర; త
చ్ఛుభభక్తిన్ హరిఁ బుండరీకనయనున్ సర్వాతిశాయిన్ రఘూ
ధిపుఁ బాపఘ్నుఁ బరేశునచ్యుతుని నర్థిం గొల్వలేకుండినన్.

భాగవతము.

కావునఁ బరభక్తి ముఖ్యమని తక్కినవి గౌణములని యేర్పడు చున్నవి. జ్ఞానము గౌణముగనుకనే బ్రహ్మజ్ఞాన హీనమైన భక్తిముక్తి ప్రదమని గోపికలవృత్తాంతము దెలుపుచున్నది. (కృ. లీ. పుట 179-152) విష్ణుపురాణమున

శ్లో॥ తచ్చింతా విపులాహ్లాద, క్షీణపుణ్యా చయాసతీ
తదప్రాప్తి మహాదుఃఖ, విలీనాశేష పాతకా
చింతయంతీ జగత్సూతిం, పరబ్రహ్మ స్వరూపిణం
నిరుచ్ఛ్వాసతయాముక్తిం గతాన్యాగోపకన్యకా॥విష్ణుఅంశ ౫.

అచింతయను మహాసంతోషముచేఁ బుణ్యములనెల్ల నశింపఁజేసి కృష్ణుఁడు ప్రాప్తింపకపోయెనే యను దుఃఖముచేఁ బాపములనెల్లఁ దొలఁగించి జగత్కారణుఁడు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడు నగు కృష్ణుని జింతించుచు శ్వాసముమాని వేఱొక గోపకన్యక ముక్తిని బొందెను. ఇట్లులే బ్రాహ్మణస్త్రీయును ముక్తిని గాంచెను. గోపికలుగాని బ్రాహ్మణస్త్రీలుగాని కర్మజ్ఞానయోగము లభ్యాసముచేసినవారు గారనుట స్పష్టము నిరుచ్ఛ్వాసలై యనుట యోగాభ్యాసమును దెలుపదు. మనస్సునకు శ్వాసము వాహనము. మనస్సేకాగ్రమై యొక విషయము తీవ్రముగ నాలోచించినపుడు శ్వాసము చలింపదు. ఇది యనుభవసిద్ధము. నిరుచ్ఛ్వాసలని చెప్పుటచే వారి చిత్తైకాగ్రత యెట్టిదో తెలుపును. కృష్ణుఁడు సాక్షాద్భగవంతుఁడని మాత్ర మెఱిఁగి

యాయనయందే భక్తితోడి మనస్సు నిలుపుటచే ముక్తిఁగాంచిరి గావున నితరసాహాయ్యము లేని కేవల భక్తిచేతనే మోక్షము సంపాదింపవచ్చును. అంతటి శక్తిలేనివారు దానిని లభింపఁజేసికొన నితర సాహాయ్య మపేక్షింతురు. కావునఁ బ్రధానము భక్తియే.

ద్వితీయాధిక్యము—౨. భక్తికి నందఱు నధికారులే.

"ఆనింద్యయోన్యధిక్రియతే పారంపర్యాత్" (శాం. సూ. ౭౮.) వేదశాస్త్రజ్ఞానము గలవాఁడు గాని జ్ఞానయోగాధికారి కాఁజాలఁడు. శాంకరమతమున సన్న్యాసియై సాధనచతుష్టయ సంపత్తి గలవాఁడే జ్ఞానాభ్యాసాధికారి.* స్త్రీ శూద్రులకు శాస్త్రపఠనాధికారము లేదు. కావున జ్ఞానమువలననే ముక్తియందురేని యద్వైత సన్న్యాసులు తప్పఁ దక్కినయందఱు ముక్తి నాశింపవలసిన పనియే యుండదు. భగవంతుని నియమ మది కాదు. స్త్రీశూద్రాదులే గాక పశుపక్షి వృక్షాదులకైనను భగవద్భక్తి యుండిన మోక్షముగన నర్హత గలుగును. కావున భక్తియోగమున కెట్టివారైన నర్హులె.

ఆస్తంబ బ్రహ్మపర్యంతము సర్వము ప్రకృతిపురుష మిశ్రమే. జీవుల కందఱికిఁ బ్రేమ స్వభావసిద్ధము. ఆ సర్వసామాన్య సహజ ప్రేమను విషయములందు వినియోగించుటకు మాఱు భగవంతుని యందు వినియోగించిన నెట్టిజీవికైన ముక్తి లభించును.

తే. దనుజభుజగ యక్షదైత్య మృగాభీర
సుందరీ విహంగ శూద్రశబరు
లైనఁ బాపజీవులైన ముక్తికిఁబోదు
రఖిలజగము విష్ణుఁ డనుచుఁ దలఁచి.

---

*ఆత్మానాత్మ వివేకము, శమదమాది సాధనసంపత్తి, ఇహలోక పరలోక భోగములందు వైరాగ్యము, మోక్షమునందుఁ గోరిక. ఈ నాలిగింటికిని సాధన చతుష్టయమని పేరు. సన్న్యాసియై ఈ నాలుగు సాధించిన పదపడి బ్రహ్మజ్ఞానార్జనమున కధికారము గలుగును. తరువాత దానిని చిరకాల మభ్యసించిన మోక్షము గలుగుననినచో నెన్ని కల్పములకైన స్త్రీలు సూద్రులు ముక్తికి నధికారు లగుదురా?

శ్లో॥ మాంహిపార్థ వ్యపాశ్రిత్య, యేపిస్యుః పాపయోనయః
స్త్రియోవైశ్యా స్తథాశూద్రా, స్తేపియాంతి పరాంగతిమ్॥
భగవద్గీత. ౯-౩౨.

కావుననేకదా ప్రహ్లాద విభీషణాఘాసుర గోపికా జటాయు విదుర కరిరాజ గుహ శబర్యాదులకును నయోధ్యాపురవాసుల కెల్ల రకు ముక్తి ప్రసంగింపఁబడెను.

తృతీయాధిక్యము—3. భక్తి యన్యఫల మపేక్షింపదు.

జ్ఞానయోగ, కర్మయోగాభ్యాసకులు, సాయుజ్య కైవల్యాది ఫలము లపేక్షింతురుగాని భక్తుఁడు భక్తిని దప్ప మఱిదేనిని గోరఁడు. నిరంతర భగవద్ధ్యానా లోకచింతనామృతపానంబునఁ గలిగిన యా నందమునే యనుభవింపఁ గోరునుగాని భగవంతుఁ డెదురవచ్చి మోక్ష మిచ్చెదనినను వలదనును. భక్తుఁ లేకోరికలు లేక భగవన్నామమును గీర్తించుచుందురు.

కం. ధీరులు నిరపేక్షులు నా
త్మారాములు నైనమునులు హరిభజనము ని
ష్కారణము సేయుచుందురు
నారాయణుఁ డట్టివాఁడ నవ్యచరిత్రా.
(మఱియుఁ జూడు. కృష్ణలీల 120 పుట ౫-వ పద్యము.)

కలకండ మధురపదార్థము. దానిని భుజించుటవలన మనస్సున కొక యానందము గలదు. కలకండమువేఱు మనము వేఱుగా నుండి దానిని ననుభవించి యానందించుటకుమాఱు మనమే కలకండగా నైన మన మాధుర్యము మనకెట్లు తెలియఁగలదు? భార్య తాను భిన్న ముగానుండుటచే భర్తృసేవాదులు రమించును. భర్తవలన నెక్కువగ భార్యకే యానందమనుభవింపఁగలదు. రసాస్వాదనమున నానంద మనుభవింపఁగోరు భక్తులు భక్తినే కోరుదురు. పాషాణప్రాయమైన యద్వైత సాయుజ్యముఁ గోరరు.

చతుర్థాధిక్యము—

౪. భక్తుఁడు దీనుఁడు. భగవంతుఁడు దీనజన పక్షపాతి.

రాజును నాలుగువిధముల పురుషు లాశ్రయింతురు. పండితులై మేధావులై శాస్త్రజ్ఞానముగలవారు మంత్రులయి న్యాయాన్యాయములు దిద్దువారు మొదటి తరగతివారు రెండవ తరగతివా రమాత్యులు, ప్రాడ్వివాకులు, దండనాయకులు. వీరు దేశమునఁ గలహములు లేక యితరరాజుల బాధలేక దండింపవలసినవారిని దండించుచు శాంతి నెలకొల్పువారు. మూఁడవతరగతివారు రాజు సొంతకార్యములను దేహరక్షణాది కార్యములను విచారించువారు. నాలుగవ తరగతివారు కాళ్లుపిసుకుట విసరుట తాంబూలమిచ్చుట లోనగు కార్యములు చేయు పరిచారకులు, భిక్షుకులు లోనగువారు.

"రాజునకుఁగల తెలివితేటలు బుద్ధిబలము జ్ఞానము మనకును గలవు. మనము రాజుగానుండిన నీపని చేయఁజాలమా? ఏమో వీని యదృష్టముకొలఁది వీఁడు రాజయ్యెను" అనుభావ మొకప్పుడు గాకున్నను నొకప్పుడైన నుదయింప నవకాశముండుటచే మొదటి తరగతి వారియం దహంకారము గలుగును.

రెండవతరగతివారో "మనములేకున్న న్యాయరక్షణ మెక్కడ? దుష్టశిక్షణ మెక్కడ? శాంతి యెక్కడ? దేశమంతయు నరాజకమై పోదా? శత్రువులువచ్చి రాష్ట్రము నాక్రమింపరా? కావున నీ రాజు రాజత్వము మనచేతిలో నున్న"దని తలంతురు.

మూఁడవ తరగతివారో యంతర్గృహచ్ఛిద్రము లెఱింగినవారును రాజు లోపాలోపములు మర్మములు తెలిసినవారునగుట రాజు మానము ప్రాణము తమచేతిలోనున్నట్లు తమతో విరోధించెనేని నాఁటితో రాజుపని ముగిసినట్లు తలపోయుచుందురు.

నాలుగవ తరగతివారి కిట్టి చిత్తవికారకారణము లేదు. రాజై యనుగ్రహించి యే యల్పము నిచ్చినను నదియే పదివేలని పరమానుగ్రహమని సంతోషముతో గ్రహింతురు. రాజొకవేళ యేదియు నియ్యకుండినను మన కేయోగ్యతయు లేదే యేమిచూచి మనకు

రాజిచ్చును. ఆయనకై దయవచ్చి యిచ్చినపుడే యియ్యనిమ్మని విసుఁగుకొనక యణఁగి పడియుందురుగాని తక్కినవారివలె నల్పమిచ్చిన నసంతుష్టిపడి, యియ్యకుండినఁ దమ్మవమానించెనని యంతతోఁ దమకు గౌరవహాని కలిగెనని తలంపరు, శోకింపరు, దుఃఖింపరు. మొదటి మువ్వుర కుండు గర్వలేశలేపము నాలుగవ వారికిఁ గలుగదు.

ఇందు మొదటివారు జ్ఞానయోగులు. రెండవవారు కర్మ యోగులు. మూఁడవవారు రాజయోగులు. నాలుగవవారు భక్తులు. వీరికి మొదటివారివలె రాజుతోఁ దాము సమానస్కంధమున నుండు వారమను చిత్తౌన్నత్యము గాని తాము లేకుండిన లోకము మునిఁగి పోవునని కావునఁ దామే ముఖ్యులమని స్వాధిక్యభావలేపముగాని, రాజు తమ చేతిలోనివాఁడని మూఁడవవానికిఁగల స్వాతంత్ర్యసూచన గాని, కలుగదు. తాము దీనులని కేవలము దిక్కులేనివారని రాజును విడిచిన వేఱుగతి లేనివారని యన్నిటికి నాయనే శరణమని యా యనయే తల్లిదండ్రులవలెఁ దమ సుఖదుఃఖము లరయునని వీరు విశ్వ సించి యుందురు. కావున నిర్మల రాజానుగ్రహ పూరము వీరివంకఁ బాఱినట్లు తక్కిన వారివంకఁ బాఱదు. వారహంకారము, స్వాతి శయ భావము, స్వశక్తి జ్ఞానము వీనిచే స్వయముగ సృష్టించుకొనిన శృంఖలములచే బద్ధులై తా మెవనినిగొలిచి జీవించి సంచరించి సత్త గలవారై యున్నారో వాని విషయమందే సంకుచితదృష్టు లగు చున్నారు. కావున నిట్టివారిని గౌరవించుటయందుఁ బ్రభువునకు విశేష సంతోషముండదు. గౌరవింపఁబడు వారికిఁ దృప్తియుండదు.* కావునఁ గర్మ, జ్ఞాన, యోగమార్గములకంటె భక్తిమార్గమే శ్రేష్ఠము.♦ అదిగే ముముక్షువులకు గ్రాహ్యము× ఏల ?

---

*రాజగృహ భోజనాదిషు, తథైవ దృష్టత్వాత్॥ నా.సూ. ౩౧.

నతేన రాజపరితోషః క్షుచ్ఛాంతిర్వా॥ నా.సూ. ౩౨.

♦ సాతు కర్మ జ్ఞానయోగేభ్యో ప్యధికతరా॥ నా.సూ. ౨౫.

× తస్మాత్ సైవ గ్రాహ్యా ముముక్షుభిః॥ నా.సూ. ౩౩.

ఈశ్వరుఁ డభిమానిద్వేషి. దైన్యప్రియుఁడు * ఈ యభిమాన ద్వేషములు భగవంతుని పక్షపాత బుద్ధిచేఁ గలుగునవి కావు. వస్తు స్వభావములు. ఏలన భగవంతుఁడే భగవద్గీతయందు.

శ్లో॥ సమోఽహం సర్వభూతేషు, నమేద్వేష్యోస్తి నప్రియః
యేభజంతితుమాంభక్త్యా, మయితే తేషుచాప్యహమ్। ౯-౨౯.

అని వచించెనుగదా. దీనికి శ్రీశంకరాచార్య వ్యాఖ్యానమందు నిట్లు గానవచ్చెడి "నే నగ్నిహోత్రుని వంటివాఁడను. అగ్ని యెట్లు దూరస్థులుగ నుండువారి చలి పోఁగొట్టక తన్ను సమీపించినవారి చలిని పోఁగొట్టుచున్నదో యట్లు నేనును భక్తుల ననుగ్రహించుచున్నానుగాని యితరుల ననుగ్రహింపను." నాయనురాగము నిమిత్తమైగాక భక్తు లెట్లు నన్ను నీశ్వరు భక్తిచే సేవించుచున్నారో యట్లే నేను స్వభావముచే వారియెడ వర్తించుచున్నానుగాని యితరులయందుఁ గాదు కావున వారియందు నాకు ద్వేషము లేదు.

భగవంతునియందుఁ బక్షపాతము లేమి మఱియొకవిధముగను గాననగు. సూర్యరశ్మి ప్రపంచమందంతట సమానముగఁ వ్యాపించుచున్నదిగాని గృహములలోఁ గూర్చుండి తలుపులు మూసికొనువారి మీఁదను గొడుగులు పట్టుకొని పోవువారిమీఁదను నెట్లు వ్యాపింపఁ గలదు? అట్టులే భగవంతునకు విముఖులుగా నుండువారియందును జ్ఞానాభిమానాదులచే నావృతులై వారియందును భగవదనుగ్రహ మెట్లు ప్రసరింపఁగలదు? సూర్యరశ్మి తగులని వృక్షములు మనుష్యులెట్లు చెడుదురో యట్లు భగవదనుగ్రహము తగులనీయనివారును జెడుదురు. ఇట్లు వారు చెడుటకు వారే కారణభూతులు గాని భగవంతుఁడు కాఁడు. అట్టులే భగవంతుఁడు దీనప్రియుఁడు.

భక్తుఁ డితరసాధనములందు దేనిని బరిగ్రహింపక భగవంతుఁడే దిక్కని యాత్మరక్షాభారము సర్వమాయనయందు నైచి నిశ్చింతుఁడై తల్లి విషయమునఁ బాలుద్రావు బిడ్డవలె వర్తించుచుండును.

---

* ఫలయాపత్వాత్॥ ౨౬.

ఈశ్వర స్యాభిమానిద్వేషి త్వాద్దైన్య ప్రియత్వాచ్చ॥ ౨౭.

తక్కినవారలో తెక్కలువచ్చి సంపాదించుకొని తిన నేర్చిన బిడ్డలవంటి వారు. అట్లులే జ్ఞానకర్మ రాజయోగులు స్వసామర్థ్యముచే మోక్షము సాధింపఁ జూచువారు. కొందఱు తమ జ్ఞాన మభివృద్ధి చేసిచేసి తుదకు నించుమించు భగవంతు నంత జ్ఞానము సంపాదించుచుఁ దమ కోరికలనెల్ల నిర్మూలించువారు. కొందఱు తమ ప్రాబల్యము బాహ్య ప్రపంచమందంతట వ్యాపింపఁజేసి సమస్త పదార్థములు తమకు సులభముఁ జేసికొనువారు. మఱికొందఱు యోగసిద్ధులై నానా శక్తులు సంపాదించి వాని మూలమునఁ దమ సర్వాభీష్టములు తలఁచినంత మాత్రములో నెఱవేర్పఁ గోరువారు. మొదటి వారు జ్ఞానయోగులు. రెండవవారు కర్మయోగులు. మూఁడవవారు రాజయోగులు. ఇఁక భక్తియోగులో కేవల భగవత్పరతంత్రులై కైంకర్య రతులగుట గడియ గడియకు భగవత్సాంగత్యము గలవారయి మొదటినుండి భగవంతుని సమీపమందే యుందురు. తక్కినవారు వారివారి కోరికలవెంటఁ బోయి పోయి క్రమక్రమముగ భగవంతునకు దవ్వగుచున్నారు. కావున శంకరాచార్యుల వారు వ్రాసిన యితరశబ్దము భగవత్పరాఙ్ముఖులకే కాక భక్తితర మార్గనిష్ఠులకు నన్వయించుచున్నది. మీఁద వివరించిన రాజగృహోపమానముచే నిది స్పష్టపడు చున్నది. అన్ని యుపాయములలో భక్తియే శ్రేష్ఠమని భక్త్యాచార్యులే గాక జ్ఞానమార్గ శ్రైష్ఠ్యమును బ్రతిపాదించిన శంకరాచార్యులవారును దుదకు 'ముక్తిసాధన సామగ్ర్యాం భక్తి రేవ గరీయసీ' యని వక్కాణించి 'భజగోవిందం భజగోవింద'మని శిష్యుల కుపదేశించుటయే గాక ప్రాణాపాయ సమయమున 'లక్ష్మీనృసింహ మమ దేహి కరావలంబ'మ్మని ధ్యానించి సుఖపడిరి. అంతియగాక పంచాయతనపూజయుఁ గావించుచుండిరి.

పంచమాధిక్యము—౭. సుకరము.

జ్ఞానకర్మయోగములకంటె భక్తిసుకరము. అది దేహికి స్వభావసిద్ధము. ప్రయత్నించి సంపాదించవలసినది లేదు. ఏలన భగవంతుఁడు ప్రేమస్వరూపుఁడు. జీవకోటియంతయు భగవదంశము. కావున

నా స్తంబ బ్రహ్మపర్యంతము జీవుఁ డున్న చోటఁ బ్రేమము సహజముగ నుండును. పూర్ణ మం దుండునది యంశమందుండునుగదా. భగవద్విషయమున వర్తింపఁజేసిన యాప్రేమకే భక్తి యనిపేరు. తనచేత నుండు పదార్థము నొకగూఁట నుంచుటకుమాఱు వేఱొకగూఁట నుంచినట్లు దారపుత్రాదులయందలి ప్రేమ భగవంతునియం దుంచుటే భక్తి సేయుట.

అట్లైన నోయీ! భగవంతుఁడు జ్ఞానస్వరూపుఁడుగదా? అన్ని జీవులయందుఁ బ్రేమవలెనే జ్ఞానము సంకుచితమై యుండలేదా. ప్రేమ సహజమైనపుడు జ్ఞాన మేలకాదని జ్ఞానవాదు లడుగవచ్చును. దాని కిది ప్రత్యుత్తరము.

ప్రతి బద్ధజీవునందు జ్ఞానశక్తి ప్రేమాదులు సంకుచితములై యుండుట సత్యము. ఈశక్తులు శక్యములుగాకున్న వానికి నుత్తరకాలమునఁ బరిణామమే యుండదు. మొలకయెత్త శక్తిలేని విత్తనముల భూమిలోఁ బాఁతి నీళ్లుపోయఁగానే మొలకయెత్తునా? వేయించిగాని యుడకఁ బెట్టిగాని విత్తనము నాటిన మొలకయెత్తురా? అట్లులే జీవునందు శక్యములుగనున్నవే వెనుక విస్తారముగఁ బరిణమించి వ్యక్తముగ గోచరించును. స్త్రీ శిశువునందు గర్భధారణశక్తి యెట్లు శక్యమో యట్లే బద్ధజీవునందు జ్ఞానము శక్యము. కాలాంతరమునఁ గృషి వలనఁగాని యాశక్తి వెలువడదు. వృక్షాదులకుఁ బశుపక్ష్యాదులకు జ్ఞానము గలదా? మనుష్యజన్మమెత్తినను నిజమైన బ్రాహ్మణుఁడుగాఁ బుట్టినను నెందఱు లవమైనను మోక్షజ్ఞానము గలవారున్నారో విచారింపుఁడు.

ప్రేమయో యట్టిదికాదు. భూతకోటిలో లతాగుల్మవృక్షాదులలోను నాత్మరక్షణమందు వంశరక్షణమందుఁ బ్రేమలేనిది కలదా. పశువులు పక్షులుకూడ నపాయము సంభవించినపుడు పరువెత్తుటలో తిరుగఁబడుటలో యాత్మప్రీతిచేఁగదా? పోతు పెంటి కలయుట ప్రేమచేఁగదా? బిడ్డల రక్షించుట ప్రేమచేఁ గదా. ఇంతయేల? ఆహారము గొనుటయేల? ఈప్రేమ లతాగుల్మాదులందును గాన నగు.

కావుననేకదా తమయందలి ప్రేమగుణము భగవంతున కర్పించి మృగమైన గజేంద్రుఁడు, పక్షియైన జటాయువు, బోయెతయగు శబరి, బాలుఁడైన ధ్రువుఁడు, రాక్షసుఁడైన ప్రహ్లాదుఁడు, మూఢలైన గొల్లయిల్లాండ్రు ముక్తిగన యోగ్యతగలవారైరి. జ్ఞానులయందిట్టివా రెవరైనఁ గలరా?

శ్లో॥ యాప్రీతి రవివేకానాం, విషయే ష్వనపాయినీ
త్వామను స్మరతస్సామే, హృదయాన్మాప సర్పతు॥ విష్ణుపురా.

అవివేకులకు నేప్రీతి విడువక విషయములందుండునో యాప్రీతిని నిన్ను స్మరించు నా హృదయమునుండి తొలఁగిపోకుండును గాక యనియేకదా ప్రహ్లాదుఁడు కోరెను.

చ తనకులధర్మమున్ విడిచి దానవవైరి పదారవిందముల్
పనివడి సేవచేసి పరిపాకము నొందక యెవ్వఁడేనిఁ జ
చ్చిన మఱుమేననైన నది సిద్ధివహించుఁ, దదీయసేవఁ బా
సినఁ గులధర్మగౌరవము సిద్ధివహించునె యెన్ని మేనులన్.

పోతనరత్నములు పుట ౧౮.

అన్నట్లు భక్తి స్వభావధర్మముఁ గావున నీజన్మమున విచ్ఛిత్తియైనను మఱుజన్మమునఁ దప్పక ఫలించును. జ్ఞానమున కిచ్ఛాపూర్వక ప్రబల ప్రయత్నమువలయును. సాధనసంపత్తి యుండవలయును. అది స్వప్రయత్న లభ్యముగావున నాపాయమగుట స్వరూపహాని గలిగినఁ గలుగవచ్చును. హానికలిగెనా కృషియంతయు వ్యర్థము. అంతియగాక జ్ఞానయోగము దుష్కరమని దేహధారులకు దుఃఖైకసాధ్యమనియు నింత సాధించినను భక్తివలన నేదిలభ్యమో యదియే దానివలన లభ్యమని కావున నిర్గుణోపాసనమునకన్న సగుణోపాసనమే శ్రేష్ఠమని భగవంతుఁడగు కృష్ణుఁడే భగవద్గీతలయందు ౧౨-వ యధ్యాయంబున స్పష్టముగ నుపదేశించెను. అంతియగాక,

శ్లో॥ తపస్విభ్యో ధికో యోగీ, జ్ఞానిభ్యోపి మతోధికః
కర్మిభ్యశ్చా దికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున॥

యోగినామపి సర్వేషాం, మద్గతేనాం తనాత్మనా
శ్రద్ధావాన్ భజతేయోమాం, సమేయుక్తతమోమతః॥
భ. గీ. ౬-౪౭. కృ. లీ. సం-౨. పుట 373.

కావుననే నారదమహర్షి "సాతు కర్మ, జ్ఞాన, యోగేభ్యోప్యధికతరా" నా. సూ. ౨౫. అది (భక్తి) కర్మమునకంటెను, జ్ఞానమునకంటెను, యోగమునకంటెను మిక్కిలి యధికమైనదని సూత్రించెను.

ఛాందోగ్యమందు "బ్రహ్మసంస్థోఽమృతత్వమేతి" యని బ్రహ్మజ్ఞానమువలన ముక్తి చెప్పఁబడలేదా యందురేని యిచ్చట సంస్థ (స్థిరత్వము) యనఁగా భక్తియేకాని జ్ఞానముగాదు. ఏలనః— ఒకరాజునుగుఱించి యతనియం దనురాగముగల యమాత్యభృత్యాదులకువలె నతని శత్రువులకును దెలిసియుండును. ఆ జ్ఞానమువలననే యమాత్యాదులకుఁ గలుగు ఫలము శత్రువులకుఁ గలుగునా? అమాత్యాదులవలె శత్రువు లతనియందు సంస్థ గలవారనవచ్చునా? శబ్దార్థనిర్ణయము లోకమునందువలెనే వేదమునందును గావుననే చిరకారికథయందు (ఆర్యకథానిధి చూడుఁడు.)

శ్లో॥ విమృశ్యతే నకాలేన, పత్నీసంస్థా వ్యతిక్రమః
సోబ్రవీచ్చ భృశంతప్తో, దుఃఖేనాశ్రూణివర్తయన్॥ శాంతి.

భార్యయందలి సంస్థావ్యతిక్రమ మాలోచించి ఋషి మిగులఁ బరితప్తుఁడై యిట్లు వచించెను. ఇది యహల్యాగౌతముల వృత్తాంతము. ఇచ్చట సంస్థ యనఁగా భక్తియన నొప్పనుగాని జ్ఞానార్థము పొసఁగదు. "తన్నిష్ఠస్య మోక్షోపదేశాత్" బ్రహ్మసూ. ౧-౭. అను బ్రహ్మసూత్రమందును నిష్ఠయనఁగా భక్తియే. "దేవాన్ దేవయజో యాంతి మద్భక్తా యాంతిమామపి" భ. గీ. ౭-౨౩. అనియు,

శ్లో॥ యథాతే నిశ్చలంచేతో, మయిభక్తి సమన్వితమ్
తథాత్వం మత్ప్రసాదేన, నిర్వాణ మపియాస్యసి॥ విష్ణుపురా.

భక్తితోఁగూడిన మనస్సు నాయందు నీకు స్థిరముగానుండుటచే నా యనుగ్రహమువలన నీవు మోక్షమునుగూడ నొందఁగలవు. అనియుఁ గలవుగదా.

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తునందు "తమేవవిదిత్వాఽతి మృత్యు మేతినాన్యః పంథావిద్యతేఽయనాయ" యని జ్ఞానమువలననే మృత్యువు నతిక్రమించునని చెప్పఁబడలేదా యందురేని యందు వేదనము (తెలియుట) యనఁగా భక్తియనియే యర్థము. ఏలన,

శ్లో॥ తేషామహం సముద్ధర్తా, మృత్యుసంసార సాగరాత్
భవామి నచిరాత్పార్థ!, మయ్యావేశిత చేతసామ్॥ భగ.౧౨-౭.

అని మృత్యువును దాఁటి పోవుట భక్తివలన ననియే చెప్పుటచే నుప యర్థము. 'వేదన ముపాసనంస్యాత్త ద్విషయే శ్రవణా'త్తని వాక్యకారులు.

శ్లో॥ త్ర్యంబకం యజామహే, సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్
ఊర్వారుక మివబంధనా, న్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతా॥

త్తను తైత్తిరీయ మంత్రభాగంబున యజనమనఁగా భక్తియె యని యాకల్పమందు వ్యాఖ్యానము చేయఁబడినది

ఇట్టులే "జ్ఞానీత్వాత్మైవమేమత" (భగవద్గీత ౭-౧౮) మ్మను చోటను జ్ఞానియనఁగా భక్తుఁడనియే యర్థము. వీల యందురేని జ్ఞాని యనఁగాఁ దెలిసినవాఁడనికదా యర్థము. ఏమి తెలిసినవాఁడు? వేదాంతవాక్యములను నర్థము తెలిసినవాఁడనియా? అట్లైనచోఁ దత్త్వమసి. అదే నీవను నీ రెండుమాటల కర్థము దెలియఁగానే మోక్షాధికారి యగునా? కాఁదు గదా. ఎప్పుడగును. దీని యర్థమును మనస్సునకుఁ దెచ్చుకొని బహుకాల ముపాసన చేయఁగాఁ జేయఁగాఁ గొంతకాలమునకుఁదా నాత్మయేకాని ప్రకృతిసంబంధమైన దేహముకాదని సర్వకాల సర్వావస్థల దృఢనిశ్చయము గలుగును. కావున జ్ఞానియనఁగా నిట్లుపాసనము చేసినవాఁడని యర్థము. ఇట్టి యుపాసనమే భక్తి. ఉపాసకుఁడే భక్తుఁడు. చక్కెర తీపని విని తెలిసినంత మాత్రమున నోరు తీపగునా?

శ్లో॥ భక్త్యా మా మభిజానాతి, యావాన్ యశ్చాస్మి తత్త్వతః
తతోమాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా, విశతే తదనంతరమ్॥ గీ.౧౮-౫౫.

కృ. లీ. సం-౨. పుట-427-428.

ఇచ్చట భక్త్యా=భక్తిచే, అభిజానాతి=చక్కఁగాఁ దెలిసికొను చున్నాఁడనుటచే భక్తి జ్ఞానమునకు సాధన మాత్రమేకదా యగు నందురేని యట్లుగాదు. ఏలన గీతలయందు 'జానాతి' తెలిసికొనుచు న్నాఁడని మాత్రముండిన భక్తి జ్ఞానమునకు సాధనమని చెప్పవచ్చును. అభిజానాతి=చక్కఁగాఁ దెలిసికొనుట యనఁగా ముందు తెలిసిన దానినే మరలమరల స్మరించి చక్కఁగాఁ దెలిసికొనుటయని యర్థము. పరభక్తికి నంగమైన పూర్వజ్ఞానము భక్తికినుపకారమయి దానిని దృఢపఱుచును. కావున భక్తివలన ఫలము భక్తియేయని యేర్పడు చున్నది. కావుననే "స్వయంఫల రూపత్వేతి బ్రహ్మకుమారః (నా. సూ. 30) భక్తికి భక్తియే ఫలమని నారదమహర్షి వచించెను. వడ్లు బియ్యమగు వఱకు నెట్లు దంచెదరో యట్లు భక్తి దృఢపడువఱకు నిరంతర స్మృతి యనెడి యభిజ్ఞానము సాహాయ్యము కావలసియుండును. భక్తిఫలమునకు జ్ఞాన ముపకారకమని చెప్పుటకొఱకే 'తత' = అవల నని చెప్పఁబడెను. అనఁగా దృఢజ్ఞానముచే భక్తి స్థిరపడినపిమ్మట నన్నుఁ బ్రవేశించునని యర్థము. కావున నిది న్యాయప్రాప్తానువాదమే కాని శ్రుతివాక్యము గాదు. అంతియగాక

శ్లో॥ బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా, నశోచతి నకాంక్షతి
సమస్సర్వేషుభూతేషు, మద్భక్తింలభతేపరామ్॥ గీ ౧౮-౫౪
కృ. లీ. సం-౨. పుట-౪౨౮.

ఇది మీఁద ననువదించిన 'భక్త్యా మా మభి జానాతి' యను శ్లోకమునకుఁ బూర్వ శ్లోకము. ఇందు భక్తుఁడు బ్రహ్మభూతుఁడైనట్లు చెప్పఁబడెను. అట్టివానికి మరల బ్రహ్మజ్ఞానముతోఁ బనిలేదు. కావున దాని కావలిశ్లోక (౫౫) మనువాదమే కాని నూతనవిషయ స్థాపన మునకై చెప్పఁబడినది కాదు.

కావున జ్ఞానము భక్తికి వికల్పమునుగాదు. అనఁగా జ్ఞానము చేతఁగూడ మోక్షము గలుగవచ్చునని చెప్పరాదు. ఏలనఁగా జ్ఞానము గౌణభక్తి. పరభక్తి ప్రధానము. కావున గౌణము ప్రధానము సమానములని చెప్పరాదు. కావుననే "ఏతేనవికల్పోపిప్రత్యుక్త"

(శాండిల్య. సూ. ౧౭) యని సూత్రింపఁబడెను. దీనివలన జ్ఞానవి వికల్పమనుటకూడ ఖండింపఁబడెను. ఇచట 'అపి'=కూడ ననుట జ్ఞానభక్తులు రెండునుగలసి ముక్తికి సాధనములగు ననువాదముకూ నిరస్తమయ్యెను.

మనస్సు నేకాగ్రము చేయుటయే యోగము. ఇది జ్ఞానము కును భక్తికినిగూడ నుపకారకమగును. ఏకాగ్రచిత్తత రెంటికి నావశ్ కమే. అయినను జ్ఞానము సాధించుటకే యోగ మభ్యసింపఁబ నేని యది భక్తి కుపకారము కాఁజాలదు. అట్లులే వైరాగ్యముకూ రెంటికి వలసియుండును.

ఓయి "ఈశ్వరప్రణిధానాద్వా" యను (౧-౨౩) పాతంః సూత్రమీశ్వరధ్యానము సమాధిని గలిగించునని చెప్పుచుండ నెట్లు మోక్షమునకు భక్తి ముఖ్యసాధనమని సాధించెదవందురేని పఃి జలి చెప్పిన భక్తి గౌణభక్తిగాని పరభక్తిగాదు. గౌణభక్తివలన సమాధి ప్రాప్తి. కావుననే కదా యాయనయే "తస్యవాచకః ప్రణవ "తజ్జపస్తదర్థభావన" మ్మని (౨౭-౨౮) సూత్రించెను. భగవద్వా కము ప్రణవము. దాని జపము దాని యర్థమును భావించుట వ స్సును నిలుకడ పఱుచును.

భక్తి రాగమేకాని జ్ఞానముగాదు.

ద్వేషమునకు విరుద్ధమగుటను, రసమని చెప్పఁబడుటచేత భక్తి రాగమేయగును. భక్తి ద్వేషములు పరస్పర విరోధములని వీఁ దేవద్వేషి వీఁడు దైవభక్తుఁడునను లోకవ్యవహారమువలననే యెఱు నగు. అంతియకాక "అయంహి భగవాన్కీర్తితః సంస్మృతశ్చ షాను బంధేనాపి అఖిలసురాసుర దుర్లభం ఫలప్రయచ్ఛతి కిమ సమ్యగ్భక్తిమతా" మ్మని విష్ణుపురాణమందును.

శ్లో॥ విద్వేషాదపి గోవిందం, దమఘోషాత్మజస్స్మరన్
శిశుపాలో గతస్స్వర్గం, కింపునస్తత్పరాయణః॥

యని యత్రిస్మృతియందును ప్రయోగములు గలవు.

ద్వేషించినవారు నసూయాపరులు నరకము పాలగుదురని గీత ౧౬-౧౯ యందును జెప్పఁబడెను.

భక్తి ద్వేషముగాదు. భగవంతునియందలి యనురాగమగును.

“రసం హ్యేవాయం లబ్ధ్వానందీభవతి” యను తైత్తిరీయ శ్రుతి రసమువలన ముక్తి చెప్పుటచే రసమనఁగా రాగమే.

‘రసో వై సః’ యనియుఁ గలదు గదా.

శ్లో॥ విషయా వినివర్తంతే, నిరాహారస్య దేహినః
రసవర్జ్యం; రసోప్యస్య, పరందృష్ట్వా నివర్తతే॥ భగ. ౨-౫౯.

యను శ్లోకమందును రసమనఁగా రాగమే. అయినను నిందు విషయ రాగము పేర్కొనఁబడెను. “రసశబ్దో రాగే ప్రసిద్ధః సరసేన ప్రవృత్తో రసికో రసజ్ఞః ఇత్యాది దర్శనా”త్తని శంకరభాష్యము “యేపి తేషు భగవదంశేష్వనురాగిణః, కోసలనగరజానపదా స్తేపి ‘తన్మనసస్తత్స లోకతామాపుః” శ్రీరాములయందు ననురాగముఁగల కోసలపుర వాసులు పల్లెలవారును నాయనయందు మనస్సునిలిపి సాలోక్యమును బ్రాపించిరని విష్ణుపురాణము అంశ ౪ నందుఁ జెప్పఁబడెను. ఇచ్చట ననురాగము గలవారని భక్తులే చెప్పఁబడిరి.

శ్లో॥ నిగమకల్పతరోర్గలితంఫలం, శుకముఖాదమృతద్రవసంయుతమ్ ।
పిబతభాగవతంరసమాలయం, ముహురహోరసికాభువిభావుకాః॥

గీ. వేదకల్పవృక్ష విగళితమయి శుక
ముఖసుధాద్రవమున మొనసియున్న
భాగవతపురాణ ఫలరసాస్వాదన
పదవిఁగనుఁడు రసికభావవిదులు. భాగ.

ఇందును రసికులనఁగా భక్తులే. కావుననే భక్తాగ్రగణ్యుఁడైన జయదేవుఁడు “యదిహరిస్మరణే సరసం మనో” యని వచించెను. ఇచ్చట సరసమనఁగా సరాగమనియే వ్యాఖ్యాతలు వ్రాసిరి. “రసికజనం తనుతామతిముదిత” మ్మను చోటను రసికజనులన “భగవద్భక్తిరూప రసాస్వాదగ్రహి”ణులని వ్యాఖ్యాతము. “శృంగారాదౌ రసేపీర్ష్యే గుణేరాగేద్రవేరస” యని యమరుఁడు. రసలీలయే రాసలీల. ఆనంద

లీల. అది జీవాత్మ పరమాత్మల కేళీవిలాసముగాని తుచ్ఛకామక క
ఋాతి నివారక వ్యాపారము కాదు.

మీమాంసకుల మతమున రాగ మిచ్ఛయే. ఇష్టసిద్ధికి యజ్ఞ
ము లోనగు కార్యములు సాధనములను జ్ఞాన ముదయించుటచే న
కార్యమునందు రాగముగలుగును గావున వారు రాగ మిచ్ఛయనిరి
కాని భక్తిమతమున నటుగాదు. ఒక సుందరపదార్థము చూచినపుడ
రాగము తనంతఁదానే యుదయించునుగాని యిది సుందరము గావున
దీనిని మనము ప్రేమింపవలయునని సంకల్ప ముదయించుటచే రాగ
మునకుఁ బ్రయత్నపడుట లేదు. అనురాగము కలవాఁడు నేను సంతో
షించితిననునే కాని నేను సంతోషింప నిచ్ఛగించుచున్నాననఁడు
అదియునుగాక యప్పటికి సిద్ధికాకుండు దాని విషయమున నిచ్ఛ
జనించును. సిద్ధించినది సిద్ధింపనిదికూడ ననురాగమునకు విషయమే
భక్తి క్రియగదా. "నకర్మణా నప్రజయా ధనేన త్యాగే నైకే
అమృతత్వమానశుః" (తైత్తిరీయారణ్యకము ఖిలప్రశ్నము ఋక్కు
౧౨) అని యుండుటచే భక్తివలన మోక్షమెట్లు కలుగునని సంశ
హింపరాదు. ప్రయత్న విధానముగలది క్రియ. అట్టి ప్రయత్న విధా
నము లేనిది క్రియగాదు. జ్ఞాన మట్టిదే కదా. జ్ఞానము ప్రమాణ సంపత్తి
నధీనమై యున్నది. ప్రమాణసంపత్తి లభించినపుడు జ్ఞానము తనంతట
దానే జనించును. దానిని జేయుటకుఁ జేయకుండుటకు మార్చుటక
మనుష్యుఁడు స్వతంత్రుఁడు కాఁడు. భక్తియు నట్టిదే. పురుషునక
భార్యయందుఁ బిడ్డలయందుఁ గలప్రీతి పురుషప్రయత్న లబ్ధముగాదు
భార్యయందు నేనిట్టి ప్రేమగలవాఁడనై యుండవలయు బిడ్డలయం దిట్టి
ప్రేమగలవాఁడనై యుండవలయు నని ముందుగ నేర్పాటుచేసి దాని
గొనసాగింపఁ బురుషుఁడు యత్నింపఁడు గదా. అట్లైన భక్తి యెట్లు
గలుగునందురేని యది పూర్వసుకృతమునకు గౌణభక్త్యాది సాధనము
లకు నధీనపడియున్నది. భక్తి క్రియాత్మకము గాదు కావుననే దానిఫ
మనంతము.

జ్ఞానము భక్తి కాదు. ఏలన,

శ్లో॥ బహూనాం జన్మనామంతే, జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే
వాసుదేవ స్సర్వమితి, సమహాత్మా సుదుర్లభః॥ గీ. ౭-౧౯.

అనేకజన్మములకుఁ గడపట జ్ఞానవంతుఁడు నన్నుఁ బ్రపత్తిచేసి భక్తుఁడగునని చెప్పఁబడెను. జ్ఞానమునకు భక్తి కారణముగునేని యితర ప్రపత్తివలె నీవాక్య ముపపన్నముగాదు. కావుననే యావలి శ్లోకంబున "కామైస్తైస్తైర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యంతేన్యదేవతాః" ౭-౨౦ కామముచే నపహరింపఁబడిన జ్ఞానముగలవా రితరదేవతలయెడ భక్తి చేయుదురని దేవతాంతరభక్తి నిందించుటచే పరస్వభక్తి సాధింపఁబడియె. ఈశ్లోకమందు నిందింపఁబడినది యితర దేవతాభక్తియే కాని జ్ఞానముగాదు. రెండు శ్లోకములలో నొక్కయర్థమునే ప్రపత్తి శబ్దముపయోగింపఁబడెనని యెఱుఁగనగు.* 'ప్రపత్తిశబ్దాచ్చ' ప్రపత్తి శబ్దమువలనఁ జూడ నని సూత్రమున జ్ఞానశబ్దమునకు సమీపముండే యుండుటచేతను భక్తియందు జ్ఞానత్వాభావము చెప్పఁ గారణ మయ్యెను.

శ్లో॥ యో మా మేవ మసంమూఢో, జానాతి పురుషోత్తమమ్
సపర్వవిద్భజతి మాం, సర్వభావేన భారత॥ ౧౫-౧౯.
భజంత్య నన్యమనసో, జ్ఞాత్వాభూతాది మవ్యయమ్॥ ౯-౧౩.
ఇతిమత్వా భజంతేమాం, బుధాభావ సమన్వితాః॥ ౧౦-౮.

ఇట్టి గీతావాక్యమువలన భక్తి జ్ఞానాత్మకమని చెప్ప వలనుపడదు. భక్తికి రాగము చిహ్నమని చెప్పుటచేతనే యది జ్ఞానముకాదని మున్నే సిద్ధించెను. అయినను బ్రహ్మజ్ఞానమునకు భక్తి గౌణముగ నయినను నుండునేమో యను సందేహ మిప్పుడు నిరసింపఁబడెను. కావున భక్తికి జ్ఞానము గౌణసాధనముగాని జ్ఞానమునకు భక్తి సాధనముగాదని సిద్ధాంతము.

ఓయీ! భక్తి రాగమని సాధించితివిగదా. "అవిద్యాస్మితా రాగ ద్వేషాభినివేశ"మని హేయములైన పంచక్లేశములలోఁ బతంజలి రాగమునుగూడఁ జేర్చెనుగదా. అట్టి హేయరాగము ముక్తికి సాధన

* తన్వతః ప్రపత్తిశబ్దాచ్చ నజ్ఞాన మితరప్రపత్తివత్॥ శాం. సూ. ౯.

మెట్లగును ? సంసార విషయకరాగము హేయముగాని భగవంతుని యందలి రాగము హేయముగాదు. రాగము రాగత్వమాత్రమున హేయముగాదు. సంసారము హేయముగావున దాని విషయకమైన రాగము హేయము. భగవంతుఁడు హేయముకాఁడు కావున భగవంతునియందలి యనురాగము హేయముకాదు. ద్వేష మిట్టిదగుటచేఁ గదా భగవద్ద్వేషి శిశుపాలుఁడు ముక్తుఁడయ్యెను. భగవదర్పితమైన దెద్దియు హేయముగాదు. ఎట్లన, సాంగత్యము త్యాజ్యమనునపుడు దుష్టసాంగత్యమని భావముగాని సాధుసాంగత్యము కాదుగదా. "యజంతే సాత్త్వికాదేవాన్" గీత ౧౭-౪ అని యుండుటచే నీ రాగము సాత్త్వికరాగమే యగు.

కర్మ జ్ఞాన యోగ భక్తులలో నేది యుత్తమమో దానిని భగవంతుఁడే నిరూపించి యున్నవాఁడు.

శ్లో॥ తపస్విభ్యో ధికో యోగీ, జ్ఞానిభ్యోపి మతోధికః
కర్మిభ్యాశ్చాధికో యోగీ, తస్మాద్యోగీ భవార్జున
యోగినామపి సర్వేషాం, మద్గతే నాంతరాత్మనా
శ్రద్ధవాన్ భజతేయోమాం, సమేయుక్త తమోమతః॥

గీ. ౬-౪౬, ౪౭.

కావున భక్తియే ప్రధానము. ఇది యర్థవాదము కాదు. ఎట్లన, ౧౨-వ యధ్యాయమంతయు ప్రశ్నోత్తర రూపమున నీ యాధిక్యమునే సాధించుచున్నదిగదా.

కావున క్లేశమునందే జ్ఞానమున కాధిక్యము భక్తి శ్రద్ధ[నమ్మిక] గాదు. ఏలన, "శ్రద్ధాభక్తులు" "వానికి శ్రద్ధ భక్తి లేదు." ఇత్యాది వాక్యములే యివి రెండు భిన్నములని తెలుపుచున్నవి.

అదియునుగాక గీత ౬-౪౭. "శ్రద్ధావాన్ భజతే యోమాం, సమేయుక్త తమోమత" అనియుండుటచే భక్తికి శ్రద్ధ యంగమగుచున్నది.

భక్తి క్రియాయోగము.

ఇఁక భక్తి నభ్యసించుమార్గము వివరింపఁబడును.

సా త్వస్మిన్ పరమప్రేమరూపా. నా. సూ. ౨.

సా పరానురక్తి రీశ్వరే. శాం. సూ. ౨.

స్నేహపూర్వ మనుధ్యానం భక్తి రిత్యభిధీయతే.

యని భక్తిలక్షణము వచింపఁబడెను.

భగవంతునియందే యెడఁతెగక యుంచఁబడు నత్యంతప్రేమకు భక్తియని పేరు. భగవంతునియందని చెప్పుటచేఁ దదితరులయందుంచఁబడు ప్రేమకు భక్తియను పేరు లేదు. జననీజనకాచార్య భర్తలయందుంచఁబడు ప్రేమ [మాతృభక్తి పితృభక్తి గురుభక్తి పతిభక్తి] గౌణభక్తి యనఁబడును. మాతృదేవో భవేత్యాది వాక్యములు తల్లిలోనగువారు దైవములని చెప్పుటచే వారియందలి ప్రేమయు భక్తి యనఁబడునుగాని యీభక్తి గౌణభక్తియగు.

భక్తి రెండు విధములు. గౌణమని పరమని. గౌణ మధమము. పరభక్తి యుత్తమము. గౌణభక్తి పరభక్తికి సహాయకారి. గౌణభక్తి క్రమక్రమాభివృద్ధిఁగాంచి పరభక్తిగఁ బరిణమించును. భగవంతునియందని చెప్పుటచే నితరదేశములయందలి భక్తియు గౌణభక్తియే. ఇచ్చట భగవంతునియందని చెప్పుటచేఁ బ్రకృతివిశిష్ట జీవసంబంధము లేక నిత్యమై నిరవద్యమైన భగవత్స్వరూపములన్నియు గ్రాహ్యములే. కావున ముఖ్యావతార మూర్తులయందలి యత్యంత ప్రేమయు భక్తియనఁబడును.

ఎడఁతెగక యని చెప్పుటచేఁ దీరిక యున్నప్పుడు రామరామ కృష్ణకృష్ణ యని భక్తిసేయుచుఁ దక్కిన వేళఁగార్యాంతరాసక్తి నుండుట భక్తియనఁబడదు, దేహ మేపని చేయుచున్నను మేలుకని యుండు నంతకాలమున యావజ్జీవ మరనిమిషమైన విరామము లేక నూనెధారవలెఁ దెఱపిలేకయుండు ప్రేమయే భక్తియనఁబడును.* దీనికి దృష్టాంతముగ "యోషాజార మివప్రియ"మ్మని శ్రుతి చెప్పెడు. పరపురు

*కావుననె ప్రహ్లాదుఁడు "నాథ। యోని సహస్రేషు యేషుయేషు వ్రజామ్యహమ్। తేషుతే ష్వచలాభక్తి రచ్యుతాస్తు సదాత్వయి" నే నేజన్మమెత్తియుండినను నరక స్వర్గాదిలోకములం దెందుండినను నాయా జన్మముల నాయాదశల నచ్యుతా! నీయందు నాకు భక్తి చలింపకుండిన ట్లనుగ్రహింపుమని కోరెను.

షుని మనమున సర్వదా స్మరించుచునే జారిణి యెప్పుడెప్పు డతని కూటమి కలుగునాయని పరితాపపడుచునే గృహకార్యములెల్ల నిర్వర్తించుటయేగాక మగనిఁ గరఁగించునో యావిధముగఁ జేతులుతా శ్రేపని చేయుచున్నను మనస్సు భగవంతునియందే యుండవలయును. (ఆర్యచరిత్రమాలికలో జనకమహారాజు బ్రహ్మచారికథ చదువుఁడు.) కృ. లీ. సం-౨. పుట ౧౭౯ పంక్తి ౯-౧౦ చూడుఁడు.

అత్యంతప్రేమ యనుటచే నెన్నివిఘ్నములు వచ్చినను నెన్ని విపత్తులు వచ్చినను తుదకుఁ దన ప్రాణమే పోవునట్లుండినను భక్తిని మాత్రము మానరాదు. కావున బంధువులందఱు వదలినను, దారపుత్రాదులు చచ్చినను, దారిద్ర్య మనుభవింపవలసి వచ్చినను భక్తిని మాత్రము మానరాదు వీరందఱు వలదువలదనినను జన్మజన్మమున వచ్చుచుందురు భక్తి యట్లు వచ్చునదికాదు కావున దానిని వదలరాదు. భగవంతునియందే యనునవధారణార్థకము భక్తి యవిభజ్యమని తెలుపుచున్నది. అనఁగా భక్తి భాగములుగఁ బంచఁబడునని కాదు ధనమునందుఁ బ్రేమయుంచెదను. భగవంతునియందును బ్రేమయుంచెద ననరాదు. కాముఁడు రాముఁడు నొకచోట నిలువరు. కావున భక్తి భగవంతునియందే యేకాగ్రమై యుండవలయును. ఇతర కార్యాలోచనములచే నది యాక్రమింపఁబడరాదు. దాని కదియే ఫలము. అది జడముకాదు. కార్యయుక్తమైనది. అనఁగా ధ్యానమో కీర్తనమో పూజయో యేదియో యొకటి మనోవాక్కాయముల మూలముగ భగవద్విషయమైన కార్యము చేయుచుండునది కాని యూరకుండదు. భగవత్కార్యములే యన్నియుఁ జేయ వలనుపడనప్పుడు చేయునట్టి కార్యములనెల్ల భగవత్కైంకర్యముగ నెంచుట సులువు.

శ్లో॥ యత్కరోషి యదశ్నాసి, యజ్జుహోషి దదాసియత్
యత్తపస్యసి కౌంతేయ ! తత్కురుష్వ మదర్పణమ్॥ ౯-౨౭.
శుభాశుభ ఫలై రేవం, మోక్ష్యసే కర్మబంధనైః
సన్న్యాసయోగ యుక్తాత్మా, విముక్తోమాముపైష్యసి॥ ౯-౨౮
కృష్ణలీల. సం.౨. పుట-౩౭౮.

ఇట్టి భక్తివలన సంసారనివృత్తియు మోక్షసుఖము లభించును. (కృ.లీ. సం-౨. పుట-178 పంక్తి-23.) ఇది యమృతస్వరూపము. ఇది లభించినవాఁడు సిద్ధుఁడు నమృతుఁడుఁ దృప్తుఁడు నయి వేఱొండు దేనిని గొంచెమైనఁ గోరఁడు. దేనికి శోకింపఁడు. దేనిని ద్వేషింపఁడు. మఱి దేనియందును రమింపఁడు. మఱి దేనియందు నుత్సాహము వహింపఁడు. దీనిని దెలిసినవాఁడు సంతోషపరవశుఁడగును. స్తబ్ధుఁడగును. తన యాత్మయందే క్రీడించువాఁడగును.

దీనికిఁ గామము కారణముగాదు. దీనివలనఁ గామములు త్యజింపఁబడును. త్యజించుటయనఁ గ్రియలు మానుటగాదు. కర్మఫలములను భగవంతున కర్పించుచు భగవంతునిఁదప్ప వేఱాశ్రయముఁ గోరకయు భగవంతుని యొక్కనియందే మనస్సుంచి దానికి విరోధములగు వానియం దన్నిట నుదాసీనుఁడై యుండుట యని యర్థము భగవత్కార్యము లనఁగా భగవత్కథాశ్రవణము, నామకీర్తనము, ధ్యానము, దేవపూజ లోనగునవి. వీనిని చేయవలయును గాని మోక్షసాధనములను నభిప్రాయముతో యజ్ఞదాన హోమాదు లేవియు నాచరింపరాదు. కాని భగవత్కైంకర్యబుద్ధితోఁ జేయవచ్చును. భక్తి కుదిరినపిమ్మట నివియన్నియు ననావశ్యకములే యైనను బెక్కురవిషయమున నివి పరస్పరోపకారకములు. భక్తి యతిశయించుకొలఁది భగవత్కైంకర్యబుద్ధితోఁ గర్మములు చేయును. భగవత్కైంకర్యబుద్ధితోఁ గర్మములు చేయుకొలఁది భక్తియతిశయించును. అత్యంత భక్తి స్థిరపడినపిమ్మట సర్వకర్మములు పరిత్యజింపవచ్చునుగాని సందిగ్ధదశలోఁ బతనభీతిచే నాచరించుటే శ్రేయస్కరము. భక్తి కుదిరిన పిమ్మట వేదోక్త కర్మములు వదలినను భోజనాది దేహరక్షణ కార్యములను శరీరముండు వఱకుఁ జేయుచుండవలయును. 'శరీర మాద్యంఖలు ధర్మసాధన' మన్నట్లు శరీరము నిలువకున్న భక్తి యోగము సాధించుటెట్లు ? కావున దేహధారణమునకుఁ గావలసినంతమాత్రము శారీరకార్యములు సలుపవచ్చును. కర్మములు పరిత్యజింపవచ్చు ననఁగా భక్తునిమనస్సుభక్తితోనిండితన్మయుఁడైన కారణమున నిత్యనైమిత్తిక

ములు తమంతటఁదామే వదలిపోవును, అట్టి తన్మయత్వ దశయందుఁ గర్మములు చేయకుండుట దోషముగాదు.

భక్తియోగము నభ్యసింపఁగోరు ముముక్షువు తొలుత భగవద్గుణముల గుఱించియుఁ బ్రపంచమునకు నాయనకుఁ గల సంబంధమును గుఱించియుఁ దత్త్వమెఱుంగఁ బరిశ్రమింపవలయును. ఇవి తెలిసిన పిమ్మటఁ గర్మములు చేయుటయం దాసక్తి కలుగును. అసక్తితోఁ జేయు గర్మములవలనఁ బ్రేమ జనించును. ఈప్రేమ పరభక్తిగాఁ బరిణమించినపిమ్మట ముందు చేయుచున్న నిత్యనైమిత్తిక కార్యములన్నియు మానవచ్చునుగాని శరీరపాతమువఱకు దేహరక్షాకార్యము మానరాదు. పడవను మంచిస్థితిలో నుంచనివాఁడు సముద్రమెట్లు తరించును.

భక్తి లక్షణములు.

పూజాదులం దనురాగము భక్తి లక్షణమని పారాశర్యుఁడు. కథాదులం దనురాగమని గర్గుఁడు. ఆత్మరతి కవిరోధముగనుండు పూజాదులు శ్రవణాదులని శాండిల్యుఁడు. ఆచరించు నవి యన్నియు భగవదర్పణము సేయుటయు మఱపుదగిలినయెడఁ బరమవ్యాకులత్వము భక్తిలక్షణమని నారదమహర్షియు* నభిప్రాయపడిరి. భక్తి భగవంతుని మనతోడి సమానదశకుఁ దెచ్చి యతిపరిచయము గలిగించును. తండ్రియని మిత్రుఁడని భర్తయని భగవంతుని భావించుటచే మిక్కిలి చనవుగలుగును. అతిపరిచితి యవజ్ఞతకుఁ గారణమన్నట్లు లీ చనవువలన నుపేక్ష జనించుటకు మాఱుగా సాక్షాత్కారమువలన భగవన్మహిమజ్ఞాన మెక్కువయై పూజాకౌరవములతిశయింపఁజేయును. దీనికి గోపికలే దృష్టాంతము గోపికలు కృష్ణుని భర్తగావరించి తమతో సమానునిగ నెంచినను నాయన భగవంతుఁడని మహామహిముఁడని మఱచినవారు గారు. అట్టి బుద్ధి వారియందు లేకున్న వారు జారిణులే. జారత్వమునందు నెదుటివారి సుఖమే తన సుఖమను భావము గలుగదు. జారుఁడు తన కామసంతర్పణమునకై జారుఁడగునుగాని

---

*నారదస్తు తదర్పితాఖిలా చారతా, తద్విస్మరణే పరమవ్యాకులతా. నా. సూ. 19. పునర్విశ్లేష భీరుత్వం పరమాభక్తి రుచ్యతే.

జారిణుల నుద్ధరించు తలంపునం గాదు. కృష్ణుఁడో గోపికలసుఖము తన సుఖముగాఁ జూచుకొనెనుగాని తనకామతృప్తికిఁ దాను వారితోఁ గ్రీడించినవాఁడు కాఁడు. అదియునుగాక జారులయందుఁ బ్రేమ మాఱుచుండును. జారుఁడొకస్త్రీనివిడిచి మఱియొకస్త్రీతో దానిని విడిచి వేఱొకస్త్రీతో భోగించును. జారిణియుఁ బురుషుల మార్చుచు డును. గోపికలు కృష్ణునిదప్ప మఱి యొకనిని వలచిన వారుగారు.

మీఁదఁ జెప్పినవి గాక మఱికొన్ని భక్తిచిహ్నములు గలవు. సమ్మానము, బహుమానము, ప్రీతి, విరహము, ఇతరవిచికిత్స, మహిమఖ్యాతి, తదర్థప్రాణస్థానము, తదీయత్వము, సర్వతద్భావము, అప్రాతికూల్యము, లోనగునవి.

౧. సమ్మానమనఁగా గౌరవము. దీని నభ్యసించినవాఁ డర్జునుఁడు.

శ్లో॥ ప్రత్యుత్థానంతు కృష్ణస్య, సర్వావస్థో ధనంజయః
నలంఘ యతిధర్మాత్మా, భక్త్యాప్రేమ్ణాచ సర్వదా॥ భార. ద్రోణ.

సర్వకాల సర్వావస్థలయందుఁ గృష్ణుఁడు వచ్చినపుడంతయు నర్జునుఁడు భక్తితోడను బ్రేమతోడను లేచి యెదురుగఁబోవుట మానినవాఁడు గాఁడు.

౨. బహుమానము. దీని నభ్యసించినవాఁ డిక్ష్వాకువు.

శ్లో॥ పక్షపాతేన తన్నామ్ని, మృగేపద్మేచ తాదృశి
బభారమేఘే తద్వర్ణే, బహుమాన మతింనృపః॥ నృసింహ పు.

ఆయన పేరునందలి పక్షపాతముచేత నాయన కన్నులవంటి కన్నులుగల జింకలు గమలములను, నాయన వర్ణమువంటి వర్ణముగల మేఘమును రాజు బహుమానించుచుండెను.

3. ప్రీతికి విదురుఁడు. (మహాభారతము. ఉద్యోగపర్వము.)

శ్లో॥ యాప్రీతిః పుండరీకాక్ష! తవాగమన కారణాత్
సాకిమాఖ్యాయతే తుభ్యం, మంతరాత్మాసిదేహినామ్॥

పుండరీకాక్షా! నీ వచ్చుటవలనఁ గలిగినప్రీతి దేహులయందున్నిట నంతరాత్మవై యుండు నీ కేమని చెప్పుదును.

౮. విరహమునకు గోపికలు (విష్ణుపురాణము ౫-వ యంశము.)

శ్లో॥ గురుణా మగ్రతో వక్తుం, కింబ్రవీమి న నఃక్షమమ్
గురవః కింకరిష్యంతి, దగ్ధానాం విరహాగ్నినా॥

పెద్దవారియెదుట నిటులు మాటలాడుట మాకుఁ దగదని చెప్పెదవా ? విరహమనెడి యగ్నిచే దగ్ధలమైన మమ్ముఁ బెద్దవాఁ రేమి చేయఁగలరు.

౫. ఇతర విచికిత్సకు శ్వేతద్వీపవాసులు. నారదుఁడు తమ ద్వీపమునకు వచ్చినను నాయన దర్శనముకూడఁ దమ భగవత్సేవకు విఘ్నమని తలంచుచుండిరి.

౬. మహిమఖ్యాతికి యముఁడు (నృసింహపురాణము.)

శ్లో॥ నరకే పచ్యమానస్తు, యమేన పరిభాషితః
కింత్వయా నార్చితో దేవః, కేశవః క్లేశనాశనః॥

నరకమున బాధపడువానిని జూచి యముఁ డిట్లనియెను. సర్వ దుఃఖ నివారకుఁడై భగవంతుఁడైన విష్ణువును నీవేల యర్చింపక పోయితివి. విష్ణుపురాణము (3-వ యంశముః)

శ్లో॥ స్వపురుష మభివీక్ష్య పాశహస్తమ్
వదతియమః కిలతస్య కర్ణమూలే
పరిహర మధుసూదన ప్రపన్నాన్
ప్రభురహ మన్యనృణాం నవైష్ణవానామ్॥

పాశముఁ జేతఁబట్టుకొని నిలఁబడిన తన కింకరునిజూచి వాని చెవిలో యముఁ డిట్లు చెప్పెను. ఓరి ! విష్ణువును నమ్మియుండువారిని వదలిపెట్టుము. నే నితరమనుష్యుల కందఱకుఁ బ్రభువనేకాని విష్ణు భక్తులదండింప నధికారము నాకు లేదు.

౭. తదర్థ ప్రాణస్థితియనఁగా నాయన నిమిత్తమై ప్రాణములు

ధరించియుండుట. ఇట్టివాఁడు హనుమంతుఁడు. (రామాయణము ఉత్తరకాండము.)

శ్లో॥ యావత్తవ కథాలోకే, విచరిష్యంతి పావనీ
తావత్ స్థాస్యామి మేదిన్యాం, తవాజ్ఞా మనుపాలయన్॥

లోకములోఁ బావనమైన నీకథ యెంతకాలముండునో యంత కాల మది విని యానందించుచుండుటకై నీయాజ్ఞ పాలించుచు భూమిమీఁద నుందును.

మఱియు నారదాదులు ముక్తులయ్యును భగవంతు నారాధించుటకయియే కదా భూమిమీఁదఁ బ్రాణములతో నున్నవారు. కావుననే నృసింహతాపన్యుపనిషత్తునందు "యం సర్వే దేవానమంతి ముముక్షవో బ్రహ్మవాదినశ్చ" యని చెప్పఁబడుట.

౮. తదీయభావమునకు నుపరిచరవసువు. (మహాభారతము శాంతిపర్వము, నారాయణీయము.)

శ్లో॥ ఆత్మరాజ్యం ధనంచైవ, కళత్రం వాహనంతథా
ఏత ద్భాగవతం సర్వ, మితి తత్ప్రేక్షితే సదా॥

భాగవత మనఁగా భగవంతునకు సంబంధించినదని తలఁచుట. తనరాజ్యము, ధనము, భార్య, వాహనము లోనగునవి సర్వము భగవంతునివనియే యాయన యెల్లవేళలఁ దలఁచుచుండెను.

౯. సర్వము భగవన్మయమనుటకుఁ బ్రహ్లాదుఁడు (విష్ణుపురాణము) ప్రహ్లాదోక్తి.

శ్లో. ఏవం సర్వేషు భూతేషు, భక్తిరవ్యభి చారిణీ
కర్తవ్యా పండితైర్జ్ఞాత్వా, సర్వభూత మయంహరిమ్॥

హరి సర్వభూతమయుండని యెఱిఁగి పండితు లన్నిభూతములందున నన్యమైన భక్తి నుంచవలయును.

౧౦. భగవంతునియం దప్రతికూలబుద్ధి. తన్నుఁ జంపవచ్చిన కృష్ణునిఁజూచి భీష్ముఁడు.

శ్లో॥ ఏహ్యేహి దేవేశ! జగన్నివాస
నమోస్తుతే శార్ఙ్గ గదాసిపాణే
ప్రసహ్యమాం పాతయ లోకనాథ!
రథాదుద గ్రాద్భుతశౌర్యసంఖ్యే॥ కృ.లీ. సం-2. పుట 433.

వీరుగాక యక్రూరోద్ధవ శబరి జటాయువులు గుహుఁడు లోనగువారి చరిత్రములు స్మరింపనగు. ఇవి యన్నియు భక్తిలక్షణములే.

మీఁద వివరించిన గౌణభక్తి లక్షణములన్నియుఁ బరభక్తికి సాధనములు. భగవద్గీతయందు నవమాధ్యాయము ౧౪-౨౮ శ్లోకములఁ జెప్పఁబడినవియు నిట్టివే. భగవంతుని నామములు కీర్తించుటయు నాయనచేసిన కార్యములను బాటలుగాఁ బాడుటయు నెట్లు లనురాగ ముదయింపఁజేసి పరభక్తి గలిగించునో యట్లే తక్కినవి కూడఁ బరభక్తిని గలిగించును.

శ్లో॥ స్థానే హృషీకేశ తవప్రకీర్త్యా
జగత్ప్రహృష్యత్యనురజ్యతేచ॥ భగవద్గీత ౧౧-౩౬.

నీగుణములు కీర్తించుటచే లోకమంతయు సంతోషించి యనురాగము కలదగుచున్నదని యర్జునుఁడు చెప్పెనుగదా. ఈ గౌణభక్తి లక్షణము లభ్యసించుటవలనఁ బరభక్తికి విఘ్నకారణములయిన ప్రతిబంధములన్నియుఁ దొలఁగిపోవును. మనస్సు నిర్మలమగును. పరభక్తికివియేకదా ద్వారము

ఈ చెప్పిన భక్తిలక్షణములన్నియు నేకకాలముననే యభ్యసింపవలయునా? ఒక దానివెనుక నన్నియు నభ్యసింపవలయునా వీనిలో నేదైన నొకకొన్ని యభ్యసించినఁ జాలువా యని సందేహము కలుగవచ్చును.

శాస్త్రము నేకకాలమున నొనర్పవలయునని చెప్పఁబడిన యట్లే చేయవలయును. దేవపూజ చేయునపుడు గంధము ధూపదీప నైవేద్యాదులు పూజముగియులోపలఁ జేయవలసినవే కాని యుదయమున నొకటి సాయంకాలమున నొకటి చేయరాదు. ఇట్టి విధిలేని చోట వారివారి యనుకూలతకొలఁది సందర్భములకొలఁది యక్కఱకొలఁది చేయవచ్చును. ఇల్లు కట్టునపుడు గోడ లొకసారి పెట్టబడును. దూలాలొకసారి యెత్తుదురు. వాసములొకసారి పఱతురు సున్న మొకసారి పూయుదురు. అట్లులే యివియు నక్కఱలవసరము కొలఁది చేయవలయును. ఏకాలమందైన నొకకాలమందుఁ గ్రమము

మీఁదఁ జెప్పిన వన్నియుఁ బూర్ణముగ సాధింపవలయునా? అక్కఱ లేదు. అత్యంత భక్తిశ్రద్ధలతో నొక దానిని విడువక పూర్ణముగ సాధించుచుఁ దక్కినవి యనుకూలపడినఁ జేయుచుఁ బడకుండిన విడుచుచు నుండవచ్చును. బలిష్ఠమైన దొక్కటైనను భగవంతుని సంతోషింపఁజేయును. కావుననే యిప్పటి మనచిత్తస్థైర్యములు తెలిసి పూర్వమహర్షు లిట్లు వచించిరి.

శ్లో॥ ధ్యాయన్కృతే, యజన్యజ్ఞైః త్రేతాయాం ద్వాపరేర్చయన్
యదాప్నోతి తదాప్నోతి, కలౌసంకీర్త్య కేశవమ్॥ విష్ణు పురా.

కృతయుగమున ధ్యానముచేతను, త్రేతాయుగమున యజ్ఞము లాచరించుటచేతను, ద్వాపరయుగమున నర్చనములచేతను, నే ఫలముగలుగునో యట్టి ఫలమే కలియుగమందు నామసంకీర్తనముచేఁ గలుగును. కావున వాఁడువాఁడు తనశక్తి సామర్థ్యములెఱిఁగి నిర్వంచనముగ భక్తి సలుపవలయును. వీనిలో నొకటి యెక్కువఫల మిచ్చునని కాని యొకటి తక్కువఫల మిచ్చునని కాని భ్రాంతి పడరాదు.

శ్లో॥ చేతసా సర్వకర్మాణి, మయిసన్న్యస్య మత్పరః
బుద్ధియోగ ముపాశ్రిత్య, మచ్చిత్త స్సతతంభవ
మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణి, మత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి॥ కృ.లీ. పు.428.

అని జ్ఞానయోగి కెట్టిఫలము గలుగునని చెప్పెనో యట్టిఫలమే పత్త్రిరి పూలు పండ్లు నీళ్లు భక్తితో నిచ్చువాఁడును బొందునని

శ్లో॥ పత్రంపుష్పం ఫలంతోయం, యోమేభక్త్యా ప్రయచ్ఛతి
తదహం భక్త్యుపహృత, మశ్నామి ప్రయతాత్మనః
యత్కరోషి యదశ్నాసి, యజ్జుహోషి దదాసియత్
యత్తపస్యసి కౌంతేయ, తత్కురుష్వ మదర్పణమ్
శుభాశుభ ఫలై రేవం, మోక్ష్యసే కర్మబంధనైః॥
భగవద్గీత ౯-౨౬-౨౮. కృ-లీ. సం-2. పుట 387-388.

కావున భక్తులు వారివారి శక్తికి ననురూపమైన దానిని పంచనములేక యభ్యసింపవలయును. పుణ్యకర్మముల బంధములు పాపకర్మ

ముల బంధములు దొలఁగినఁగాని పరభక్తి కుదురదు. అదియే పరభక్తికి ద్వారము. అవి తొలఁగవలయునన్న సర్వకర్మములు భగవదర్పణము చేయుచుండవలయును. అట్లు చేయుటకు మనస్సు సర్వదా భగవంతునియం దుండవలయును. అట్లు మనస్సు భగవంతునియందు నిల్పఁజేయున దేదియైన సరియే వానిలో నొక్కటి యెక్కువయేమి? మఱొక్కటి తక్కువయేమి?

శ్లో॥ కామతోఽకామతో వాపి, యత్కరోమి శుభాశుభమ్
తత్సర్వం త్వయిసన్న్యస్తం, త్వత్ప్రయుక్తః కరోమ్యహమ్॥

అని పురాణమునఁ గలదు.

పుణ్యకార్యములుగాని పాపకార్యములుగాని తెలిసి చేసినను తెలియక చేసినను సర్వము నీకై యర్పించితిని. నీచేఁ బ్రేరింపఁబడిన వాఁడనై చేయుదును.

శ్లో॥ జానామి ధర్మం నచ మే ప్రవృత్తిః
జానా మ్యధర్మం నచ మే నివృత్తిః
త్వయా హృషీకేశ! హృదిస్థితేన
యథా నియుక్తోఽస్మి తథా కరోమి॥

ధర్మమేదియో తెలియును. చేయుటమాత్రము లేదు. అధర్మమేదియో తెలియును. మానుటను లేదు. ఇంద్రియముల కీశుఁడవైన భగవంతుఁడా! హృదయమందుండు నీ వెట్లు చేయించెదవో యట్లు చేసెదను.

శ్లో॥ యద్యత్కర్మ కరోమి తత్త దఖిలం శంభో! తవారాధనమ్॥

ఈశ్వరా! నే నేయేకార్యము చేయుచున్నవాఁడనో యది సర్వము నీ యారాధనమే.

శ్లో॥ కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా
బుద్ధ్యాత్మనావా ప్రకృతేస్స్వభావాత్
కరోమి యద్య త్సకలం పరస్మై
నారాయణాయేతి సమర్పయామి

దేహముచే వాక్కుచే మనస్సుచే నింద్రియములచే బుద్ధిచే మనస్సుచేఁగాని ప్రకృతిస్వభావమువలనఁగాని యేదేది చేయుచున్నానో యీ సకలము పరమాత్మయగు శ్రీమన్నారాయణునకయి యర్పించుచున్నాను. కావున నెవ్వఁ డేమార్గ మవలంబించినను నిట్టి సమర్పణ మావశ్యకము. కొందఱు పూర్వవ్యాసములో వివరించినట్లు ప్రపత్తి చేసినవారు "మేమే యకార్యముచేసిన నేమి భయము. సర్వ మాయనయే చూచుకొనును. ఆభార మాయనది" యనగా వింటిని. ఇది కేవలము పొరపా టభిప్రాయము.

"నవేదబల మాశ్రిత్య పాపకర్మ రతిర్భవే" త్తని స్పష్టముగ ననుశాసనము గలదు. ప్రమాదవశమున నెవ్వఁడేని తెలిసియో తెలియకయో యొక యకార్యము చేసిన "స్వామీ యిట్టి యపచార దోషముకలిగె" నని పశ్చాత్తప్తుఁడై దీనుఁడై విన్నవించుకొని మరల నట్లు చేయకుండిన నట్టి దానికి నల్పశిక్షతో విడువఁబడునుగాని నేను భరన్యాసము చేసితినని తినరానివి తినుచుఁ ద్రాగరానివి త్రాగుచుఁ జేయరానివి చేయుచుఁ దాను నిర్దోషిననుకొనుట కేవల సాహసము.

భక్తిసాధనములు—కర్తవ్యములు.

భక్తి తనంతఁ దాను బుట్టునదేకాని మనుష్యప్రయత్నముచే లభ్యపడునది కాదని మీఁదఁ జెప్పఁబడియెఁగదా. ఇట్లుండ నొకనియందు భక్తి యుదయింపలేదు. ఇట్టివాఁడు "నా గతియేమి నాయందు భక్తి యుదయింపదయ్యెనే" యని శోకింపఁ గారణము లేదు. మనయందు భక్తిలేదేయను నిర్వేదమే భక్తి యుదయించుట సూచించుచున్నది.

భక్తుండుగాఁ గోరికగలవాఁడు—

౧. తనకుఁ బ్రీతిపాత్రములయిన నైహికపదార్థముల వదలి వేయవలయును. ఇట్లు వానిని నంటక ముట్టక తలఁపక యుండిన వానియం దభిరుచియుఁ గ్రమముగ నశించును. వదలుటకు సాధ్య ముగాని దాని విషయమున నిస్పృహుఁడై యుండవలయును. ఈ యభిరుచి శీఘ్రముగ మానవలయునని యుండిన మనస్సును భగ

వంతునియందుంచవలయును. "పరందృష్ట్వా రసోప్యస్యనివర్తతే"యని భగవంతుఁడే చెప్పెనుగదా.

2. సాధుసాంగత్యము ప్రారంభింపవలయును.* సాధువులు శ్రవణరసాయనముగ భగవంతుని కథలు కీర్తింతురు. అవి వినుటచే మోక్షమార్గమందు శీఘ్రముగఁ గ్రమముగ శ్రద్ధయుఁ బ్రీతియు భక్తియు నుదయించును. శ్రీరామచంద్రమూర్తి శబరికి ట్లుపదేశించెను. "ఓ పుణ్యాత్మురాలా! భక్తిసాధనములు తొమ్మిది అందు, 1. సాధుసాంగత్యము. 2. నాకథలు చెప్పుట వినుట పాడుట లోనైనవి. 3. నా గుణముల వర్ణించుట. 4. నా మాటలకు వ్యాఖ్యానము చేయుట. 5. ఆచార్యుఁడు నేనని యుపాసించుట. 6. నిష్ఠతో నన్నుఁ బూజించుట. 7. సాంగముగ నామంత్రము నుపాసించుట. 8. సర్వభూతములు నేనని తలఁచుట, నా భక్తులఁ బూజించుట, వెలుపలి పదార్థములయందు వైరాగ్యము శమము దమము. 9. నా తత్త్వము విచారించుట. సత్సాంగత్యమువలననే నిస్సంగత్వము గలుగును. నిస్సంగుఁ డగువానికి మోహము దొలఁగి పోవును. ఆవల నిశ్చలతత్త్వజ్ఞానము కుదురును. దానివలన జీవన్ముక్తుఁ డగును. కావున సాధుసాంగత్యము ప్రథమమందే యవశ్యము చేయవలయును.

సాధుకృపవలనఁగాని భగవత్కృపాలేశమువలనఁగాని నిశ్చయముగ భక్తి లభించును. కాని సాధుసాంగత్యము మిగుల దుర్లభము. అగమ్యము. ఏ విధముగ నెప్పుడు లభించునో చెప్ప సాధ్యపడదు. లభించెనా యది యమోఘము. సత్ఫలము తప్పదు. ఇట్టి మహాత్ముల సాంగత్యము భగవత్కృపవలనఁ గలుగవలయునుగాని స్వప్రయత్నముచే లభించునది కాదు. సాధువునం దట్టి మహిమ యెట్లువచ్చె

---

* శ్లో॥ నాహం వసామి వైకుంఠే, నయోగి హృదయేషుచ
మద్భక్తా యత్రగాయంతి, తత్రతిష్ఠామి నారద॥

శ్లో॥ సతాంప్రసంగా న్మమవీర్యసంవిదో, భవంతి హృత్కర్ణ రసాయనాః కథాః।
తజ్జోషణా దాశ్వపవర్గవర్త్మని, శ్రద్ధారతిర్భక్తి రనుక్రమిష్యతి॥ భాగ.

యందులేని భగవంతునకు సాధువులకు భేదములేదు. సాధువులు ప్రత్యక్ష భగవంతులు. సాధువేషధారులందఱు సాధువులని మాత్రము మోస పోరాదు.

త్యాజ్యములు.

భక్తులుగాఁ గోరువారు కొన్ని వదలవలయును.

దుష్టసాంగత్యము బొత్తిగ మానవలయును. అదియే కామము క్రోధము మోహము స్మృతిభంగము బుద్ధినాశము సర్వనాశము గలిగించును. (భ. గీ. 2 అధ్యా. 62, 63 శ్లోకములఁ జూడుఁడు. కృ-లీల. సం-2. పుట 340.

దుష్టసాంగత్యము తొలుత నల్పముగఁ జిన్న యలలవలెఁ బ్రారంభమైనను గడపటఁ దుపానుతోడి సముద్రమై ముంచును. స్త్రీ ధన నాస్తిక చరిత్రముల వినరాదు. స్త్రీశబ్దము పుణ్యచరిత్రలై పతివ్రతలైన సీతా దమయంతీ చంద్రమతీత్యాదుల కన్వయింపదు.

అభిమానము దుఃఖము లోనైనవి వదలవలయును. ఇవి స్వభావగుణములు వదలుట యసాధ్యము కావున నట్లు వదలలేని వారు వాని నెల్ల భగవంతునకు నివేదింపవలయును. అటు చేసినచో వీనివలనఁ గీడుకలుగుటకుమాఱు మేలే కలగును. కోపించిన భగవంతునే కోపింపవలయును. స్త్రీలు కామించిన భగవంతునే కామింపవలయును.

భక్తిపరు లితరులతో భగవద్గుణములను గుఱించిగాని దేవుఁడు కలఁడా లేఁడా యనిగాని యెవరితోడను వ్యర్థవాదము చేయరాదు. భక్తులకు భగవంతుని మహిమ యునికియు ననుభవమువలననే తెలియుచుండును భక్తిలేనివారి కది కుంచేటికొమ్ము. వాదముచే గోచరింపఁజేయునది కాదు. వారివారికి ననుభవమువలన గోచరమగును. కావున వాదము వ్యర్థము.

భక్తిపరుఁడు మమకారము మానవలయును. జనులులేని స్థలము చేరవలయును. అనఁగా నడవికిఁ బొమ్మని యర్థము కాదు. ధ్యాన సమయమున విఘ్నములు కలుగకుండు చోటికిఁ బోవలయును. తన

యింటియందే యిట్టి ప్రదేశముండిన మేలు. అర్ధరాత్ర సమయమునః గృహామే నిశ్శబ్దముగ నుండును. పల్లెలయందైనఁ బగళ్ళ నెంతైన వెలుపలఁ బోవచ్చునుగాని పట్టనములం దిట్టిస్థలము దుర్లభము. కావున నే పట్టనవాసము నిషిద్ధము. ఏకాగ్రత కుదురునప్పు డడవియందైనను మేలులేదు. పక్షుల కలకలమైన మనస్సును జలింపఁజేయును, సాధ్యమైనయెడల జనము లేనిస్థలము దొరకిన మేలే. ఏకాగ్రతను తెలుచునది విశేషముగఁ దన యంతరింద్రియమే కాని బాహ్యపదార్థములు కావు. అయినను ప్రారంభదశయందు బాహ్యపదార్థములనుండికూడ రక్షించుకొనవలయును.

లోకబంధ మున్మూలింపవలయును. లోకవ్యవహార మెంత తగ్గించిన నంత మనస్సు చంచలతయు వ్యర్థచింతలు తొలఁగిపోవును.

నిజయోగక్షేమ విచారము మానవలయును. దృఢమైన మనస్సుతో భగవంతుని నమ్మిన నాయనయే మన యోగక్షేమముల విచారించును, వానికై మనము శ్రమింపనక్కఱలేదు. ఆర్యకథానిధులందు బాలబ్రహ్మచారి చరిత్రముఁ బఠింపుఁడు. (భ. గీ. ౯-౨౨ కృ. లీ. సం-౨. పుట 337.

త్రిగుణములకు లోపడరాదు. (భ.గీ.౨-౪౫ కృ. లీ. పు 337.)

కర్మఫలముల నాశింపరాదు. శాస్త్రీయకర్మముల మాత్రము చేయుచు వానిని భగవదర్పితము కావింపవలయును. కర్మములు భగవత్ప్రీతిగ భగవత్కైంకర్యబుద్ధిఁ గావింపవలయును. ఆ కారణమున నిర్ద్వంద్వుఁడు కావలయును. పరభక్తి ముదిరినపిమ్మట వేదవిహిత క్రియలుకూడ మానవచ్చును. క్రియలఁ దానుగ వేనిని సంకల్పపూర్వకముగ మానరాదు అత్యంతభక్తి ముదిరినపుడు వీని కెఱుక లేకయే తామంతట నవియే ముదిరిన పండుటాకులవలె రాలిపోవును. సారాయి త్రాగి మత్తెక్కినవానికి మొలబిగఁదిగుడ్డ జాఱిపోవుట తెలియనట్లు భక్తిరసమునచే మైమఱచి యుండువానికి నేకార్యము చేసినది యేది చేయనిదికూడఁ దెలియదు. ఆ విధముగఁ గర్మములు దొలఁగి పోవలయును.

భగవంతునియందుఁ గేవల మవిచ్ఛిన్నానురాగము కలవాఁడై యుండవలయును. ఇట్టి గుణములుగలవారు సాధువులు. ఇట్టివారి సాంగత్యము సాధుసాంగత్యము. ఇట్టివాఁడు సంసారమునుండి తాను దరించును, ఇతరులను దరింపఁజేయును. ఈప్రేమస్వరూపము మూఁగ దినిన మధురపదార్థము రుచివలె ననిర్వాచ్యము. నోర నుచ్చరించుటకు వలనుపడకుండిన నొకరికొక రెట్లుపదేశింతురనినఁ బ్రేమయును నది పరులవలన నేర్చుకొనిన వచ్చునదికాదు అది భగవత్కృపవలన రావలసినదే. యోగ్యతగల పాత్రమునందుఁ దనంతటఁ దానే ప్రకాశించును. సూర్యరశ్మి కలిగినఁగదా సూర్యునిఁ జూడఁగలుగుదుము. అట్టులే భగవత్కృప మనయందుఁ బ్రసరింపకుండిన భగవంతునిఁ జూడఁజాలము.

భక్తిపరుఁడు భక్తిని సిద్ధాంతముసేయు గీతలు శ్రీభాగవతము వాల్మీకిరామాయణము అధ్యాత్మరామాయణము విష్ణుపురాణము లోనగు గ్రంథములఁ బఠించుచుండవలయును. భక్తి స్థిరపడువఱకు సుఖదుఃఖేచ్ఛాలాభాదివ్యాపారములకుఁ బోఁగా మిగిలిన కాలమందొక యర్ధక్షణమైన వ్యర్థపఱుపక భగవచ్చింతనము గావింపవలయు. స్థిరపడినవెనుక వీనినెల్ల వదలి యదియొకటే చేయుచుండవలయును.

ఈ భక్తి గుణరహితమై, కాంక్షారహితమై, ప్రతిక్షణము వృద్ధియగుచు నవిచ్ఛిన్నమై సూక్ష్మతరమై యనుభవరూపమై యుండును. ఈభక్తి లభించినవాఁడు తన యిష్టపదార్థమును భగవత్స్వరూపమునే సదా చూచుచుండును. దానినే వినుచుండును. దానినే చింతించుచుండును. ఇట్టి స్థితిక్రమముగ వచ్చునుగాని యొకపూఁట నొకనాఁట రాదు. తొలుత నొక యుద్దిష్టఫలముఁగోరి పురుషుఁడు భగవంతుని సేవించును. తరువాతఁ గొంతకాలమున కుద్దిష్ట విషయములం దుంచిన ప్రీతిని భగవంతునికై మార్చి భగవంతునివలనఁ బ్రతిఫల మాశింపక భగవంతుఁడు ప్రేమస్వరూపుఁడు గావున సేవయే యొక పరమానందమును గలిగించును గావునను భగవంతునిఁ బ్రేమించును. తల్లిబిడ్డన్యాయము స్మరించునది. కోరికలుకోరుట యనునది గుణభేద

మును బట్టియుండును.* అదియునుగాక భక్తిమార్గము తక్కిన యన్నిటికంటె సుగమమని మఱియుఁ జెప్పఁబడెను.♦ దీని కిదియే ప్రమాణముగాని వేఱొక ప్రమాణ మక్కఱలేదు. ఏలన భక్తి శాంతి రూపము పరమానందరూపము ఇట్లు శాంతుఁడై పరమానంద భరితుఁడై యుండువానికి లోకతంత్ర మెట్లు? లోకవ్యవహారము మానవలయునా యని సందేహింపఁ బనిలేదు. ఏలన వీఁడాత్మను లోకమును వేదమునుగూడ భగవదర్పితము గావించెను. భక్తి పరిణమించుచుండ లోకవ్యవహారము మానరాదు. సమస్త కర్మములు దేహముండునంతకు చేయవలయునే కాని వానివలనఁ గలుగు ఫలముమాత్రము భగవదర్పితము గావింపవలయు. "ఆప్రయాణాత్ । తత్రాపిహిదృష్టమ్ । అగ్నిహోత్రాది తు తత్కార్యాయైవ తద్దర్శనాత్." బ్రహ్మసూత్రము ౪-౧ ౧౨-౧౬.

ఆర్తుఁడు జిజ్ఞాసువు అర్థార్థి చేయుభక్తి గౌణభక్తిగావున దానిని దాఁటి నిత్యదాస్య, నిత్యశాంతా భజనాత్మకమైన ప్రేమయే చేయుఁ

---

*గీత 7-16, 19. కృ. లీ. సం-౨ పుట 376-377.

♦"The path of devotion is easier than that of knowledge or action or concentration Because:

i Action and concentration do not diractly lead to salvation but only help on the pro ress of knowledge and devotion.

ii. Again, they are beset with difficulties and dangers of their own, as the followers of them g adually come to acquire 'powers' which are often liable to abuse

iii Indifference to worldly desire is a condition precedent to the employment of knowledge So is also the arrest of all wordly activity. But one may safely and successfully pursue the path of devotion, provided only that one believes in the existence, nature and attributes of God and dedicates the fruite of one's action to Him, in other words, does the will of god in everything.

iv. Again the pursuit of knowledge is dry and not very interesting in itself, while that of devotion is sweet and enjoyable.

SRISH CHANDRA BASU VIDYARNAYA.

దగినది. [ప్రేమయే చేయఁదగినది. నిత్యదాస్యాసక్తి లక్ష్మణునియందును నిత్యకాంతాసక్తి గోపికలయందును గాన నగు.

ఇట్టివారిలో నేకాంతభక్తులు ముఖ్యులు. ఈ యేకాంత భక్తులు ఫల ముద్దేశింపరు. మోక్షాదులు భగవంతుఁడు తానై యిచ్చెద ననినను నంగీకరింపరు. వీరే జ్ఞానులని గీతలో ౭-౧౬-౧౯ లోఁ జెప్పఁబడిరి. కృ. లీ. సం-౨. 376-377 పుటలు.

"Although sacrifices and the like are enjoined with a view to the origination of knowledge (in accordance with the passage 'They desire to know' Bri. Up. IV 4-22) it is only knowledge in the form of meditation which--being daily practised, constantly improved by repetition and continued up to death--is the means of reaching Brahman, and hence all the works connected with the different conditions of life are to be performed throughout life only for the purpose of originating such knowledge. This the Sutrakara declares in Ve. Su. IV, 1-12; 16; III, 4-33 and other places.] Thibauts translation S. B. E. Vol. XLVIII, page 16.

ఇట్టి సాధువులు పరస్పరము సంభాషించునపుడు డగ్గుత్తికయు గగ్గురుపాటు గానవచ్చును. వీరు తమకులము నేగాక భూమినే పావనము గావింతురు. (కృ. లీ. సం-2390-౨౧.) వీరు తీర్థములను దీర్థములుగా [పుణ్యజలముగా] కర్మములు కర్మములుగా [సత్ఫలముల నొసంగు నవిగా] శాస్త్రములను సచ్ఛాస్త్రములుగాఁ జేయుదురు. వీరు తన్మయులు గావున వీరి కట్టిమహిమ కలుగుచున్నది. తన్మయత్వము సాధ్యమా యందు లేని గోపికలయందు దానిఁ గన నగు. అంతియగాక దేహతన్మయత్వము నొంది దేహము తానని దేహి తలఁచును గదా. ఎట్టి యాసక్తితో దేహతన్మయత్వము గలుగుచున్నదో యట్టిదానితో భగవంతుని సేవించిన భగవత్తన్మయత్వము గలుగును. వీరి భక్తికిఁ బితరులు హర్షింతురు. దేవతలు నర్తనము సేయుదురు. గోపికల భక్తికి దేవత లిట్లు చేసిరిగదా. (కృ. లీ. పుట 219, 10-11-12 పంక్తులు) వీ రుండుటఁబట్టి భూమియు రక్షకుఁడుగలదగును.

ఇట్టి యేకాంతభక్తులందు జాతి, విద్యా, రూప, కుల, ధన, క్రియాభేదములు లేవు.* ఏకాంతభక్తులకు సర్వము భగవన్మయము గానే కానవచ్చుచుండును. వారికిఁ గోరికలు లేవు. ఇట్టి సర్వబ్రహ్మభావము కుదిరి విరక్తి భక్తి ముదిరినవారి విషయమున జాతినీత్యాదులు పాటింపఁ బనిలేదు. అంతవఱకు వానిని వదలినఁ బతితుఁడగును.

ఈ యభేదమునకుఁ గారణ మేమన నందఱు తదీయులే. ♦ భక్తులందఱు భగవంతునికి స్వజనులే కావున వారిలోవారు భేదించుట భగవంతుఁడు సైఁపఁడు. కావుననేకదా రావణవధానంతరము రామదర్శనకాంక్ష సీత వచ్చుసమయంబున బరాబరిచేయుచు వానరులఁ గదుముచున్న విభీషణుని జూచి వీరందఱు నాకు స్వజనులు సుమా యని శ్రీరాములు విభీషణునిఁ గోపించెను.

భక్తులకుఁ గర్తవ్యములు మఱికొన్ని గలవు. వీనివలన సత్త్వగుణ మభివృద్ధియై మనస్సు నిలుకడ చెంది ధ్యానము స్థిరపడును. అవి యేవన : వివేకము, విమోకము, అభ్యాసము, క్రియ, కల్యాణము, అనవసాదము, అనుద్ధర్షము.

వివేకమనఁగా నాహారనియమము. పరిశుద్ధాహార భక్షణము వలన దేహము శుద్ధమగును. దేహము శుద్ధమైన మనస్సు శుద్ధ

"Man advances in perfection in proportion to the perfection of that object which he loves above all other things and which loves him in return." SPINOZA.

నాస్తితేషుజాతివిద్యా రూపకులధన క్రియాదిభేదః 72 నా. సూ.

అధ్యాత్మరామాయణము అరణ్యకాండము ౧౦-వ అధ్యాయము.

పుంస్త్వే, స్త్రీత్వే, విశేషోవా, జాతినామా శ్రమాదయః

నకారణం మద్భజనే, భక్తిరేవహి కారణమ్.

పుంస్త్వము, స్త్రీత్వము, జాతి, పేరు, నను నివి యేవియు నాభజనమునకుఁ గారణములు కావు. భక్తియొక్కటే కారణము. "నశూద్రా విష్ణుభక్తాశ్చ" విష్ణుభక్తులు శూద్రులు కారు. కృష్ణుఁడు విదురునింట భుజించుట కిదియే కారణము. ఈ భక్తి నిర్గుణభక్తి యని మాత్రము మఱువరాదు. అంతవఱకు జాత్యాచారములు మానరాదు.

♦ యత స్తదీయాః.

మగును. సాత్త్వికాహారము దినువారి మనస్సు సత్త్వభూయిష్ఠమై యుండును గావున భక్తిపరులు సాత్త్వికాహారమునే భుజింపవలయును. పరిశుద్ధముగ నుండవలసినవి యాహారపదార్థములు మాత్రమే కావు. వంటచేయువారు వడ్డించువారుకూడ దేహము మనస్సు పరిశుద్ధముగ నుండువారై యుండవలయు. అనాచారులు దురాచారులుగ నుండ రాదు. ఈవిషయము రుక్మాంగదచరిత్రయందు విపులముగ వ్రాయఁబడియుండుటచే నిందు వ్రాయఁబడదయ్యెను. ఎట్టిది సాత్త్వికాహారమో, సాత్త్వికాహారముకూడ నెప్పుడు దుష్టమగునో, యెట్టివారి చేతియన్నము దినవచ్చునో యివి యన్నియు దానియందుఁ గననగు. దీనికిఁ బ్రమాణము ఛాందోగ్యోపనిషత్తు సప్తప్రపాఠకము 26-వ ఖండము. "ఆహారశుద్ధౌ* సత్త్వశుద్ధి స్సత్త్వశుద్ధౌ ధ్రువాస్మృతిః ।

---

*"ఆహ్రియత ఇత్యాహారః, శబ్దాదివిషయజ్ఞానం, భోక్తుర్భోగాయాహ్రియతేతస్య విషయోపలబ్ధిలక్షణస్య విజ్ఞానస్యశుద్ధిః ఆహారశుద్ధిః రాగద్వేషమోహదోషైః సంస్పృష్ట విషయవిజ్ఞానమిత్యర్థ" యని శంకరాచార్యులవారు వ్యాఖ్యానము చేసిరి. వీరి మతమున నాహారమనఁగా శబ్దాదివిషయజ్ఞానము. రామానుజాచార్యులవారు భోజన పదార్థమనియే వ్రాసిరి. దీనిపై

"He (Ramanuja) has given a peculiar meaning to viveka, but does not mean the discrimination of the real and the unreal: but purity of food. Though no one can deny that purity of food is necessary, flesh snd wine are not conducive to meditation, yet great and undue prominence is given to it in this system, with the result which every one knows."

STUDIES IN THE VEDANTA SUTRAS

అని యొకరు వ్రాసిరి కొందఱు రామానుజీయులం దిది విపరీతముగ వికారముగఁ బరిణమించుట సత్యమేకాని దాని కెవ రుత్తరవాదులు ? జారులు చోరులు సర్వము బ్రహ్మమనినచో దాని కుత్తరవాదు లెవ్వరు ? ఆహారశబ్దమునకు శంకరాచార్యులవారొక యర్థమునుమాత్రమే వ్రాసిరి. అదియొకటే యర్థమని నాహారనియతిలేక చరించిన లోకము పాడగును. కావున రెండవయర్థముకూడ రామానుజాచార్యులవారు చెప్పిరి. రెండర్థములు గ్రహించిననే పూర్ణము. ఏ యొకటియైనను వ్యర్థమే. శంకరాచార్యులవారి యభిప్రాయము సరిగాదని తోఁచినచోట రామానుజాచార్యులవారు స్పష్టముగఁ బూర్వపక్షమే చేసిరి కాని యసంపూర్ణమని తోఁచినచోట విశేషవిష

స్మృతిలంభే సర్వగ్రంథీనాం విప్రమోక్షః'' పరిశుద్ధాహారము భుజించుట వలన నంతఃకరణము నిర్మలమగును. అంతఃకరణము శుద్ధమైనయెడ స్మృతి యనఁగా విచ్ఛిన్నముగాని స్మృతి సంతానరూపాత్మధ్యానము సిద్ధించును ఆ స్మృతి లభించినా దానివలన నన్నిచిక్కులు (అవిద్యా రాగాదులు) వదలిపోవును.

విమోకమనఁగా, విషయములందు రాగము లేమి. ఛాందో, ౧౪-౧. "శాంత ఉపాసీత." నిశ్చలమై రాగద్వేషాది రహితమైన మనస్సుతో నుపాసింపవలయునని చెప్పుచున్నది.

అభ్యాసమనఁగా, విడువక మనస్సున భావించుచుండుట. "సదా తద్భావ భావిత'' యని గీత ౮-౬, కృ.లీ. సం-౨. పుట 379.

క్రియలనఁగా, యథాశక్తి పంచమహాయజ్ఞము లాచరించుట. "క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠః'' (ముండ. 3, ౧-౪) క్రియలు చేయువాఁడు బ్రహ్మవిదులలో శ్రేష్ఠుఁడు. క్రియలనఁగా ఫలకాంక్ష లేక చేయు కృత్యములని గ్రహింపవలయును.

కల్యాణగుణములనఁగా, సత్యము ఆర్జవము దయ ఔదార్యము అసూయలేమి లోనైనవి. "సత్యేనలభ్యస్తపసాహ్యేష ఆత్మాసమ్యక్ జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణనిత్యం'' ముండ. 3, ౧-౫. "తేషామసౌ విరజో బ్రహ్మలోకః'' ప్రశ్నో. ౧-౧౬.

అనవసాదమనఁగా, ప్రతికూల దేశకాల దుఃఖ స్మరణాదుల వలనఁ గలుగు దైన్యము. అది లేమి యనవసాదము. "నాయమాత్మా బలహీనేనలభ్యో నచప్రమాదాత్తపసోవాప్యలింగాత్, ఏతైరుపాయై ర్యతతేయస్తువిద్వాం స్తస్యైషఆత్మా విశతేబ్రహ్మధామ'' ముండ. 3, ౨-౪. ఆత్మ బలహీనులచేఁ బొందఁబడునది కాదు. ప్రమాదమునఁ

యము నూరక చెప్పిరి. ఒకరు చెప్పినదానినే మరలఁ దాము చెప్పవలయునని వారి యభిప్రాయము గాదు. అంతియేకాని శంకరాభిప్రాయము తప్పని రామానుజాభిప్రాయము కాదు. శంకరాచార్యాభిప్రాయములు ఖండింపవలసినవి గీతాభాష్యమందును బ్రహ్మసూత్రభాష్యమందును ఖండించియుండుటచే మరల నుపనిషత్తులను రామానుజాచార్యులవారు భాష్యము వ్రాయరైరి. వారు పూర్వపక్షముచేయని శంకరాభిప్రాయము వారికి సమ్మతమే యని గ్రహింపవలయును.

గాని తపస్సుచేఁగాని యాశ్రమచిహ్నహీనులచేఁగాని పొందఁబడు నది కాదు. బలవంతులు, ప్రమాదరహితులు, సలింగాశ్రములు నగు విద్వాంసులు ప్రయత్నించినయెడల వారియాత్మ బ్రహ్మధామము ప్రవేశించును.

ఉద్ధర్షమనఁగా, నత్యంత సంతోషము. ఉద్ధర్షముగానిది యను ద్ధర్షము. మీఁద వివరించిన లోపములు తనయందు లేవుగదాయని మిక్కిలి సంతోషించుట. ఇదియును ధ్యానమునకు భంగము కలిగించును. ఏదియు మితిమించరాదు. "తస్మాదేవం వి చ్ఛాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షు స్సమాహితో భూత్వాఽఽత్మన్యేవాత్మానం పశ్యతి" బృహ. ౪, ౪-౨౩. కావున నహింస సత్యము అస్తేయము బ్రహ్మచర్యము అప్రతిగ్రహము లోనగు యమనియమములు విడువరాదు.

చంచలమైన మనస్సును భగవంతునందే నిలుపుట రెండువిధముల సుకరమగును. ౧. సర్వకాల సర్వావస్థల నిశ్చింతుఁడై యితర విచారము లేక నిండుమనస్సుతో భగవంతునే భజింపవలయును. ౨. ఇది సాధ్యపడదయ్యేనేని భగవన్నామము సర్వకాలములఁ గీర్తించుచుండవలయును. ఇట్లు కీర్తింపఁబడినవాఁడై భగవంతుఁడు శీఘ్రముగ భక్తులకుఁ బ్రత్యక్షమై తన మహిమచే నించును. చూ. భగ. ౧౧-౫౪, కృ-లీ స-౨ పు-130. కావున భగవద్భక్తియే శ్రేష్ఠమైనది. "త్రిసత్యస్య భక్తిరేవగరీయసీ భక్తిరేవగరీయసీ" నా. సూ. ౮౧. అని నారదమహర్షి ద్విరుక్తిగఁ జాటించెను. కావున భక్తియే గ్రహింపఁదగినది.

భక్తియొక్కటియే యైనను నది వృద్ధియగుకొలఁది పెక్కు తరగతుల నొందుచున్నది. అవి యేవన: ౧. గుణమాహాత్మ్యాసక్తి, ౨. రూపాసక్తి, ౩. పూజాసక్తి, ౪. స్మరణాసక్తి, ౫. దాస్యాసక్తి, ౬. సఖ్యాసక్తి, ౭. వాత్సల్యాసక్తి, ౮. కాంతాసక్తి, ౯. ఆత్మనివేదనాసక్తి, ౧౦. తన్మయాసక్తి, ౧౧. పరమవిరహాసక్తి.

మీఁదఁ జెప్పినట్లు భగవన్నామసంకీర్తనము చేయుకొలఁది నామముల యర్థము విచారించుకొలఁది భగవత్కథలు వినుకొలఁది

మనస్సున నొకవిధమైన యానంద ముదయించును. ఈ యానంద మునకు రెండు కారణములు. ౧. భగవంతుఁడు సృష్టిస్థితిలయకర్త, సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వవ్యాపి, సర్వశక్తి, సర్వేశ్వరుఁడు, సత్యకాముఁడు, సత్య సంకల్పుఁడు నని యీ మొదలగు భగవద్గుణమాహాత్మ్యములు తెలి యుటచే నాయన యింతటి మహిమకలవాఁడుకదా యను జ్ఞానము. ౨ భగవంతుఁడు త్రిజగన్మోహనరూపశీలుఁడు మన్మథమన్మథుఁడు దయా సింధువు భక్తవత్సలుఁడు దివ్యసుందరవిగ్రహుఁడు నని యాయన రూపము సౌందర్యము మాధుర్యములోనగు నవి తెలియుటచేఁ గలుగు ప్రేమచే మనస్సు గరఁగిపోవుట. ఇందు మొదటిది గుణ మాహాత్మ్యాసక్తి. రెండవది రూపాసక్తి. మొదటిది జ్ఞానమార్గము. రెండవది భక్తిమార్గము ఈ త్రోవ నడచుచు భగవంతుని బూజిం చుచు ధ్యానించుకొలఁది భగవంతునకు మనకు నొకవిధమైన దేహ సంబంధ బంధ మేర్పడు. ఈ శరీరసంబంధ మేర్పడఁగానే యంత వఱకుఁ బ్రేమయుండియు భయముతో దూరదూరముగ నుండు వాఁడు కొంచెము సమీపమునకువచ్చి భగవంతుఁడు స్వామియని తాను దాసుఁడని పూజింప నారంభించును. దాసునందు భయము భక్తి రెండును గలసియుండుటచే స్వామికిఁ గొంచెము దూరస్థుఁ డయియే యుండును. ఇట్లు తొలుతొలుత దూరమునందుండి పూజించుచుండినను క్రమక్రమముగ స్మరణము హెచ్చుచుండుటచే జనవుహెచ్చి భయముతగ్గి ప్రేమ హెచ్చుచురాఁగా స్నేహభావము కుదురును. ఇదియే సఖ్యాసక్తి. ఇందు భయముతగ్గుటచేఁ బరస్పర దూరస్థితి నశించుటయేగాక యిరువురు స్నేహితులనుభావ ముద యించుటచే సమనస్కులైన యిరువురు మిత్రులవలె నభేదముగ గోపబాలురు కృష్ణునితో నుండినట్లు వర్తించుట కలుగును. ఈ స్నేహము హెచ్చుకొలఁది సమానబుద్ధియుఁబోయి యశోదానందుల వలె భగవంతుఁడు కుమారుఁడని తాను తల్లియో తండ్రియో యను భావ ముదయింపఁగా దల్లిదండ్రులు పసిబాలురతో నెట్లో యట్లు వర్తింతురు. ఈ వాత్సల్యాసక్తియందును బిడ్డవేఱు తామువేఱని తల్లి

దండ్రుడులు తలచునట్లే తాను వేఱు భగవంతుండు వేఱను భావము దోంచగనుండును. ఈవాత్సల్యాసక్తి వృద్ధికాంగాఁ గాంతాసక్తి యుదయించును. ఈ కాంతాసక్తి రెండు విధములు. ౧ భార్యాసక్తి. ౨. ప్రియాసక్తి. తొలుత భార్యాసక్తి యుదయించును. అది ముదిరి ప్రియాసక్తి యగును. సీతారాములవలె రుక్మిణీకృష్ణులవలె నెంత ప్రేమగల భార్యాభర్తలయందైనను బ్రియాప్రియులయందువలెఁ బ్రేమ యవిచ్ఛిన్నమై యతితీక్ష్ణమై యుండదు. ఎంత ప్రేమవతియగు భార్యయైనను భర్త నవ్వులాటకైన నిష్ఠురమాడిననాఁడు నేమో కాని ప్రియుఁడు ప్రియురాలి మనస్సెప్పుడును నొప్పింపఁడు. దానియందు దోషమున్నను బ్రియునకు నది దోషముగానే కానరాదు. కావున యర్జునుఁడు "పితేవపుత్రస్య సఖేవసఖ్యుః ప్రియః ప్రియాయార్హసి దేవసోఢు" మ్మని వేఁడెను. కుమారునియందుఁ దండ్రికి, మిత్రునియందు మిత్రునికి దోషము కానవచ్చుట క్షమించుట గలుగును. ఈ యిరువుర ప్రీతికంటె బలిష్ఠమగుట ప్రియస్నేహము కడపటఁ జెప్పఁబడెను. అనఁగా దోషమును నీవు మనస్సునకే తేవలదని యర్జునుఁడు ప్రార్థించెను. కృ.లీ సం–౨. పుట–398, 24. భార్యాసక్తి గోపికావస్త్రాపహరణమందును ప్రియాసక్తి రాధాకృష్ణుల యందును గననగు.* ఈకాంతాసక్తి వృద్ధియై యాత్మనివేదనాసక్తిగఁ

---

* ప్రియాసక్తి యందెంత చనువుగలుగునో యది గీతగోవిందము. ౨౪-వ గీతమునందుఁ గాననగు

కురుయదునందన చందనశిశిరతరేణకరేణ పయోధరే
మృగమదపత్రక మత్రమనోభవ మంగళకలశ సహోదరే॥

* * * *

సరసఘనే జఘనే మమ శంబరదారణవారణ కందరే
మణిరసనా వసనా భరణాని శుభాశయ ! వాసయ సుందరే॥

సంభోగానంతరము రాధ కృష్ణునిఁగని తాను మునుపున్న విధముగ సింగారింపుమని చెప్పుటలో మకరికాపత్రరచనాదు లట్లుండఁగాఁ దాను విప్పి పాఱవైచిన చీరను దెచ్చి నడుమునకుఁగట్టి యొడ్డాణములు పెట్టుమనీ యడుగుచున్నది.

బరిణమించును. దీనియందు భక్తులు తమవని యేవి యెంచియుండిరో యర్థము, దేహము, ప్రాణము, సర్వము భగవంతునకే యర్పింతురు. ఇది నాదియను భావమే యుదయించదు. ఇది ముదిరి తన్మయాసక్తిగఁ బరిణమించును. ఇందు భగవంతునియందే మనస్సంతయు నుంచి తమ్ముఁ దామే మఱచి తాము భగవంతునినే యనుకరింతురు. (కృ.లీ. పుట 202) కృష్ణుఁడు మఱుఁగైనపుడు గోపికల కిట్టిదశ పట్టెను. ఇది యును ముదిరి పరమవిరహాసక్తియై పర్యవసానంగ ద్దమైనఁ బ్రాణమే పోవునన్న స్థితికి వచ్చును. ఈ విషయము గోపికలవిషయమున వ్రాయునపుడు వివరింపఁబడెనుగాన నందుఁగాననగు. పరమవిరహాసక్తియే భక్తికిఁ బరకాష్ఠ. భక్త్యాచార్యులైన సనత్కుమారుఁడు [కుమార స్వామి] వ్యాసమహర్షి శుకులు శాండిల్య గర్గ విష్ణు కౌండిల్య శేషోద్ధ వారుణి బలి హనుమ ద్విభీషణాంబరీష రుక్మాంగదాదు లనేకు లేక మతముగ వచించి చరించిరని నారదమహర్షి వచించెను. మఱియు బార్వతికి శ్రీరామమంత్రము సప్తాక్షరి యుపదేశించుటచేతను నిది శివానుశాసనమనియు వచించెను. కావుననే యిది శివానుశాసన మనఁగా శుభకరమైన యనుశాసనము. ఈ మార్గముగాక తక్కిన యేమార్గమైన నశివమని నారదాభిప్రాయము.

"ఇత్యేవం వదంతి జనజల్పనిర్భయా ఏకమతాః కుమారవ్యాస శుక శాండిల్య గర్గ విష్ణు కౌండిల్య శేషోద్ధవారుణి బలి హనుమ ద్విభీషణాదయో భక్త్యాచార్యాః॥

య ఇదం నారదప్రోక్తం శివానుశాసనం విశ్వసితి శ్రద్ధత్తే సభక్తిమాన్ భవతి సప్రేష్ఠంలభతే సప్రేష్ఠంలభత ఇతి॥

భక్తియోగవైశిష్ట్యము, విధినిషేధములు లోనైనవి నారద శాండిల్య సూత్రముల ప్రకారము మీఁద వివరింపఁబడియెను. అది ప్రకారాంతమున నభ్యాసికి వలయు విధంబున సంగ్రహంబుగ నింక వివరింపఁబడును.

అవివేకు లగువారికి విషయములం దెట్టి ప్రీతిగలదో యట్టి ప్రీతిని భగవంతునియం దుంచుట భక్తియని ప్రహ్లాద మతము. ఈ

భక్తికి దేశ కాల పాత్రాది నియమములు లేవు. భక్తునకుఁ గోరికలు లేవు. మరలమరల జన్మింపవలయునే, మరణించిన నరకమునకే పోదునో స్వర్గమునకే పోదునో, మనుష్యుఁడుగానే పుట్టుదునో మృగముగానే పుట్టుదునో దేవతగానే పుట్టుదునో యను విచారము లేదు. శ్రీమంతుఁడుగ నగుదునో దరిద్రుఁడనగుదునో, బ్రాహ్మణుఁడుగా నుందునో చండాలుఁడుగా నుందునో యనియు సందేహింపఁడు. ఏలోకమం దుండనీ, యేదశయం దుండనీ, యతఁడు కోరునది భగవత్పాదారవిందములందలి భక్తి యొకటియే. అన్ని లోకములందు, నన్ని దశలందు, నన్ని పదార్థములందుఁ దన తోడునీడనై తనతో పాటు సుఖదుఃఖము లనుభవించుచుఁ దన్నుద్ధరింపఁగోరి భగవంతుఁ డున్నవాఁడు కావున నిఁకఁ దనకేమి భయమని యతని దృఢ నిశ్చయము.

శ్లో॥ నాస్థా ధర్మేన వసునిచయే, నైవ కామోపభోగే
యద్యద్భవ్యం భవతు భగవన్! పూర్వకర్మాను రూపమ్
ఏతత్ప్రార్థ్యం మమ బహుమతం, జన్మజన్మాంతరేపి
త్వత్పాదాంభోరుహ యుగగతా నిశ్చలాభక్తిరస్తుః

శ్లో॥ దివివా భువివా మమాస్తు వాసో
నరకేవా నరకాంతక ప్రకామమ్
అవధీరిత శారదారవిందౌ
చరణౌ తే మరణేపి చింతయామి॥ ముకుందమాల.

శ్లో॥ నాథ! యోనిసహస్రేషు, యేషుయేషు వ్రజామ్యహమ్
తేషు తే ష్వచలాభక్తి, రచ్యుతాస్తు సదాత్వయి॥ ప్రహ్లాదుఁడు.

భక్తుఁడు నిశ్చలచిత్తుఁడై చింతాభయములు లేక యుండును. ట్టులే దారిద్ర్యమువచ్చినా "అక్కా! భగవంతునిచే నాకు గుణఠము నేర్పవచ్చితివా? రా రమ్మని తోడఁబుట్టిన దానినివలె స్వీకంచునేకాని బంధువులరాకను లోభివలె నేడువఁడు. సుఖముచ్చినను నట్లే తలంచును. పులి యెదురుగవచ్చినను నది భగవంని చిద్విలాసవేషమని యతనికిఁ దోఁచునుగాని యది యొక ఘాతుక

మృగమని తోఁపదు. ఇట్టి భక్తి తొమ్మిదివిధముల సాధింపనగునని ప్రహ్లాద మతము.

శ్లో॥ శ్రవణం, కీర్తనం, విష్ణోః స్మరణం, పాదసేవనమ్
అర్చనం, వందనం, దాస్యం, సఖ్య, మాత్మ నివేదనమ్।
ఇతిపుంసా ర్పితావిష్ణోః, భక్తిశ్చే న్నవలక్షణా॥ భాగ.

భగవంతుని చరిత్రము లొకరు చెప్పఁగా వినుట, చెప్పెడు వారు లేనప్పుడు తానే కీర్తించుట, స్మరించుట, పాదసేవనము, అర్చనము, వందనము, దాస్యము, సఖ్యము, ఆత్మనివేదనమునని తొమ్మిది విధములు. వీనిలో నేదేనొకదానిని ప్రధానముగ నుంచుకొని తక్కినవి సందర్భానుసారముగ సమయమునకుఁ దగినట్లు లుపయోగించుకొను చుండవచ్చును. సర్వము భగవత్స్వరూపమను నిశ్చయజ్ఞానము కలుగుటకు భగవంతుఁ డుద్ధవున కుపదేశించినదానికంటె నుత్తమ మార్గంబు వేఱొండు లేదు. (చూడు కృ. లీ. సం-3 పుట 242. ౧౦.)

ముక్తి సౌధమునకు మార్గమగు భక్తినిశ్రేణికి మొదటి మెట్టు సాధుసాంగత్యము. సాధువులన నెట్టివారో ముందు వివరింపఁబడెను. అట్టివారిలో నొకని గురువుగా గ్రహింపవలయును. ఈ గురువులలో వంశపరంపరగా వచ్చిన యోగ్యతగల యాచార్యుఁడు శ్రేష్ఠుఁడు. అట్టివాఁడు లేనప్పుడు క్రొత్తగురువును వరింపచ్చును.

ప్రతిమనుష్యుఁ డీ సంసారసాగరమును దాఁటియే యావలి యొడ్డు చేరవలయును. వేఱుపాయము లేదు. అది యెఱిఁగి జీవి స్వప్రయత్నపరుఁడు గావలయును. తన కత్యంత ప్రియము సుఖదము నైన యిష్టపదార్థము దూరమునందున్నప్పుడు దానిని జేరఁబోవు మనుష్యుఁ డెట్లు శ్రమించునో దానినే యెట్లు ధ్యానించునో యట్లు శ్రమింపఁదగు. అట్లు ధ్యానింపవలయు. ఇట్టి సముద్రమును దాఁటుటకు సహాయసంపత్తి కావలయును. ఉత్తమసాధనము భక్తియను నావ. ఇది సాధనముగా లభించినను సముద్రయాన మపాయముతోఁ గూడినది. నీటిలోఁ గొండలుండును. తిమి తిమింగిలాదు లుండును. సుడిగాలి వీచును. ఈ యపాయములపాలు గాకుండఁ

దప్పించుకొని పోవలయునని నీ మార్గ మెఱింగినవాఁడు పడవ నడుప నేర్చినవాఁడు సహాయుఁడుగా నుండవలయును. భగవంతునకంటె నుత్తమసహాయుఁడు వేఱొకరుఁడు లేఁడు. ఆయనను మన నావ నడపఁ బ్రార్థించినయెడల నత్యంత దయామయుఁడును దీనరక్షణమం దుత్కంఠ గలవాఁడునగు నా భగవంతుఁడు తప్పక యంగీకరించి తానే మనుష్యరూపము వహించి సముద్రముఁ దాఁటింపఁ బూనుకొనును. ఇట్టి సహాయుఁడే గురువు. ఈయన మన మేలుగోరి వచ్చిన భగవంతుఁడు గావున నీయనను భగవంతుఁడనియే విశ్వసింపవలయును గాని మనరూపమున నున్నాఁడని మనయట్టి మనుష్యునిగఁ దలఁపరాదు. ఇట్లు మనకు లభించిన గురువు తాను సముద్రమునుదాఁటి యుపాయస్థలములు సమయములు దెలిసి నావను నడుప సమర్థుఁడుగా నుండవలయును. అటు గాఁడేని తాను మునుఁగును, మనలను ముంచును. కావున సమర్థుఁడుగానుండు గురువునే వరింపవలయును. మనమై వెదుకుచుఁబోయిన మన మజ్ఞానముచే నసమర్థుని వరించినను వరింతుము. కావున నాభారము మనయందుంచుకొనక భగవంతుని నమ్మి మన యత్నమున మన ముండిన నాయనయే మనకు నప్పుడప్పుడు లసినవి స్వప్నములయందో యుపశ్రుతిరూపముగనో ధ్యానమందో గ్రంథపఠన సమయమందో తగుమార్గము స్ఫురింపఁజేయుచు మనుష్యరూపమున సహాయపడవలసిన సమయమునఁ దానైన వచ్చును లేక తగువానిని బంపును.

ఇట్టి నిశ్చయజ్ఞాన మేర్పులేక నీవే గురువును గోరితివా నందు వాని గుణములఁ బరిశీలింపుము. ఇట్టివాఁడు పురాణశాస్త్ర వాక్యము లప్పగించుచు నుపన్యాసము లొసంగు వాగ్ఝరి గలవాఁడుగా నుండినంతమాత్రమున మేలు లేదు. నిందుకుంద తోఁచకదు. విషయము దానెఱిఁగి యాప్రకారము గురువు తాను నడచుకొనుచు నితలకు బోధించి నడవఁజేయు శక్తిగలవాఁడుగ నుండవలయును. కావున గురువునందు మొదటిగుణము జ్ఞానము భక్తి. రెండవది దురాచారహీనత సదాచారసంపత్తి. మూఁడవది శిష్యవాత్సల్యము. ఉపదే

శించు గురువు కేవల వాత్సల్యము గలవాఁడై యుండవలయును గాని ధనాదికామాసక్తుఁడై యుండరాదు. ఈయన నేర్పవలసిన విషయమే భగవంతునియందలి యనురాగమును గుఱించి. అట్టియనురాగము లేనివాఁడును కొంచెముండినను గామాదులను విషముచే నది గలసి యుండువాఁడును గురువుగానుండ నర్హుఁడుగాఁడు. కావున నెవఁడు స్వప్రయోజనమునకై ధనాది కామముచే నుపదేశింపఁ బూనుకొను వానిని గురువుగా గ్రహింపరాదు. ధనార్జనాసక్తి ధనకామి యగుట దోషముకాని కేవల దేహరక్షణమునకో లోకోపకారము నకో దేవతాకార్యమునకో ధనమపేక్షించుట దోషముగాదు. కావున "శ్రోత్రియో, ఽవృజినో, ఽకామహతో యోబ్రహ్మవిత్తమ" యన్నట్లు గురువు విద్యావంతుఁడు, పాపరహితుఁడునై, కామహతుఁడుగానివాఁడుగా నుండవలయును. "అహేతుక దయాసింధు"వన్నట్లు గారణములేక మనయం దత్యంతప్రీతిగల యిట్టి గురువు లభించినా "ఆచార్యం మాం విజానీహి" యన్నట్లు లాగురువును సాక్షాద్భగవంతునిఁగానే భావింపవలయును. మనుష్య స్వరూపమును ధరించిన యిట్టి గురువులలో నవతారమూర్తులు ప్రథములు. వీరే ప్రథమాచార్యులు. వీరే గురువులకుఁ బరమగురువులు. వీరే ప్రథమపూజకర్హులు. మనతోఁ గలసిమెలసి మనకు మంచిచెడ్డలు చెప్పని నిర్గుణబ్రహ్మ ముండిన నుండనీ లేకుండిన లేకపోనీ. మనకు మేఘునివలె సముద్రుఁడు ప్రయోజనపడఁడు. దేవుఁడు మనుష్యులవలె నగునా? మనుష్యుఁడైనపుడు మనుష్యగుణములేకదా కలుగును? అట్టివారిని గొలిచి లాభమేమి? యనువారు బుద్ధిలేని పశువులని వివేకానంద స్వాములవారు చెప్పిరి.* అది సత్యము. ఎట్లులన, నాలుగు వివిధా

---

* "Talk as you may, try as you may, you cannot think of God except as a man. You may deliver great intellectual discourses on God and on all things under the sun, become very great nationalists and prove to your satisfaction that all these accounts of the *avataras* of God as man are nonsense. But let us come for a moment to practical common sense. What is

కారములుగల పాత్రముల సముద్రమున ముంచినయెడల వానియం
దలి నీళ్లాయాపాత్రముల యాకారమును వహించునుగాని వాని
కంటె భిన్నమైన యాకారమును వహింపఁజాలదు. కావున నింద్రియా
గోచరముగాని పదార్థము నింద్రియములచే గ్రహింపఁ బూనినప్పుడు
మన యింద్రియములకు గోచరించు పదార్థములకంటె భిన్నమైన
పదార్థము స్వరూపమును గ్రహించుట యసాధ్యము. శూన్యము

---

there beyond this kind of remarkable intellect? Zero, nothing simply so much froth. When next you hear a man delivering a great intellectual lectu e against this worship of the *Avataras* of God, get hold of him and ask him whet *his* idea of god is, and what he knows by "omnipotence," 'omnipresence" and all simliar terms beyond the spelling of words He really means nothing by them; he cannot formu ate as their meaning any idea unafected by his own nature, he is no better off in this matter than the man in the street who has not read a single book. The man in the street, however is quiet and does not disturb the peace of the world, while this big talker creates disturbance and misery among mankind Religion is after all realisation, and we must make the sharpest distinction between talk and intutive experience. What are experiences in the depths of our souls is realisation.

By our present constitution we are limited and bound to God as man. If, for instance, the buffaloes want to worship God, they will, in keeping with their own nature, see him as a huge buffalo ... ... When men see Him, they see Him as man, and the animals, if they have any conception of God at all, must see Him as animal, each according to its own ideal. So we cannot help seeing God as man, and, therefore, we are bound to worship Him as man. There is no other way.

Two kinds of men do not worship God as man–the human brute, who has no religion, and the Paramahamsa, who has risen beyond all the weakness as of humanity and has transcended the limits of his own nature ... ... The human brute does not worship because as his ignorance and the *Jivanmuktas* (free souls) do not worship because they have realised God in themselves."

SWAMI VIVEKANANDA'S BHAKTI YOGA.

ధ్యానింతుమనువారు తత్త్వవిషయమునం దోనామాలు తెలియ
మతిశూన్యులు.

కావున నవతారమూర్తులే సేవ్యులు. ఎన్నఁడో యుండిపో
యిన యవతారమూర్తులు నేఁటి మనల నెట్లుద్ధరింతురని తలఁ
వలదు. వారి రూపములు మనకుఁ గానరాకపోయినవిగాని వా
తేజస్సు లోకమున నిండియేయున్నది. భగవంతుఁడేకదా యా రూ
ముల గోచరించెను. ఆయన త్రికాలసత్యుఁడుగదా. మనుష్యులు
నుండి మరణించిన మహాత్ములే తమ శిష్యులకు స్వప్నాదుల గో
రించి యోగక్షేమము లరయుచుండ నిఁక భగవదవతారమూ
లరయుట యేమివింత? కావున నవతారమూర్తులే సేవ్యులు. అ
తారపురుషు లీకాలమున లేరుగావున వారికి మాఱుగ భగవదా
రము లెట్టివని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవో యట్టి యాకారముల
గల్పించి దేవతలు మంత్రాధీనులు గావున మంత్రములచేఁ బ్రా
ప్రతిష్ఠాది కార్యము లొనర్చి వానిని శక్తితప్పినను భక్తితప్పకుఁ
గురువు బోధించినట్లు లర్చింపవలయును. ధ్యానింపవలయు
సూర్యుఁ డస్తమించినంత మాత్రమున రాత్రులందు సూర్యతేజస
వేఁడిమి లేకపోలేదు. దీపాగ్నులందలి తేజస్సు సూర్యతేజస్సే.

వరణీయుఁడౌ యని గురువునెట్లు శిష్యుండు పరీక్షించు
యట్లే గురువు శిష్యునిఁ బరీక్షింపవలయును. శిష్యుఁడు నిజము
బరమార్థచింతయు శ్రద్ధయు భక్తియు గురువాక్యంబునందు విశ్వ
సము గలిగి గురువే పరదైవతమని నమ్మువాఁడుగా నుండవలయు.
సదాచారసంపత్తి గలవాఁడై యుండవలయు. గురు వుపదేశించి
మఱవక యభ్యసించు నోపిక శక్తిగలవాఁడుగ నుండవలయు. అర్థ
ప్రాణము నాచార్యులస్వాధీన మన్నట్లు తన సర్వస్వము గురుద
యని తలపోయువాఁడై యాయన యడిగినను నడుగకుండినను నా
నను దగురీతి సమ్మానించుచుండవలయును. కలసి తెలియరా
తెలిసి కలయరాదన్నట్లు కలసినపిమ్మట గురువునందు దోషము
గానవచ్చినను నవి మనసునకు రానీయరాదు. తన్నుఁ గాపాడు

తన భక్తియేగాని గురుదేహము గాదు. ఏకలవ్యుఁడు ప్రాణప్రతిష్ఠయు లేని మట్టిద్రోణాచార్యులవలనఁ గదా కృతార్థుఁడయ్యెను. కావునఁ దనమేలు గోరువాఁడు గురువునందు దోషమెన్న రాదు. భక్తి తప్పరాదు.

ఒక గురువును నెనిమిదిమంది శిష్యు లాశ్రయించి తరణసాధనమైన యుపాయ ముపదేశింపుమని పీడింపసాగిరి. వీరు పెనులోభులు. సుగుణసంపత్తియు లేదు. వారి పోరాటము పడఁజాలక రారండని వారికి నొక్కొక్కరికి నొక్కొక్కయక్షర ముపదేశించి యీ యక్షరమును మీరు జపించిన ధన్యులగుదురని గురువు బోధించెను. ఆ యుపదేశమునొంది యా లోభులు గురువుచెప్పినట్లు భక్తితో జపించిరి. వారి కందఱ కేకకాలమున మరణము తటస్థించెను. వారినిమిత్తమై దేవదూతలు విమానముఁదెచ్చి యందు వారి నెనమండ్రఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని యాకాశమార్గమునఁ బోవుచుండిరి. అప్పుడు వారు గురువును బ్రశంసించుచు నయ్యో మనకింత మేలొనర్చిన గురువున కేమియు సాహాయ్యము చేయకపోయితిమిగదా యని యాలోచించుచు నీ కేమంత్ర ముపదేశించెనని యొకరినొకరు ప్రశ్నించిరి. అప్పు డొకఁడు నాకు "గా" యనునక్షర ముపదేశించెనని చెప్పెను. మఱియొకఁడు 'డి', యొకఁడు 'ద', యొకఁడు 'గొ', యొకఁడు 'డు', యొకఁడు 'కు', యొకఁడు 'లా', యొకఁడు 'రా', యని యందఱు చెప్పిరి. అన్ని యక్షరములు కలియఁబలికిన "గాడిదకొడుకులారా" యని యయ్యెను. అప్పుడు వారు గురువును దూషింపసాగిరి. భక్తి చెడుటచే వారందఱు విమానమునుండి నేలఁద్రెళ్ళిరి. కావున మనలఁ గృతార్థులఁజేయునది మన భక్తియే.

తన యిష్టదేవతను దప్ప వేఱుదేవతను గొలువరాదు. తన గురువునుగాని తన దైవమునుగాని దూషించువారితోఁ గలసి యుండరాదు. అట్లని యితరుల యిష్టదేవతలను గురువులను నిందింపరాదు.

భగవంతుఁ డన్నిటనున్నాఁడని యెఱిఁగి భక్తుఁ డన్నిటిని నందఱను బ్రేమించును. అహింసారతుఁడై తుద కాకో పండో కోయ

వలయుననిన భయపడును. యమ నియమములు పాటించును. ఇంద్రియ జయము ముఖ్యము భగవంతునందచంచలభక్తి యుంచుటకు మనస్సు సత్త్వభూయిష్ఠమై స్థిరమై యుండవలయును. సాత్త్వికాహారము వలననే మనస్సు శుద్ధమగు మనశ్శుద్ధిగలవాఁడే స్థిరమతియగు. స్థిరమతికే సర్వసందేహములు తొలఁగి భగవత్సాక్షాత్కారము లభించును. కావున భక్తుఁడు రాజస తామసాహారములఁ గొనరాదు. మితభుక్తియు బ్రహ్మచర్యము మానరాదు. అపరిగ్రహ మనుష్ఠింపవలయును, అనఁగా దనది కానిదానిని తనది యనుకొనరాదు. దేహము కూడఁ దనది కాదని యెఱిఁగి దేహాభిమానమే మానవలయుననిన నితరములగుఱించి యెఱిఁగి యేమి చెప్పవలయును.

ఇట్టి దశకే వైరాగ్యమని పేరు. సంసారములో నుండినను దానియందు రక్తిగలవాఁడు గారాదు. తనకంటె భగవంతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడని యెఱిఁగి "యేకారణముచేతనో మనల నీ సంసారమున భగవంతుఁ డుంచినవాఁడు. ఇది మన మేలునకై యుండవలయు. కాదేని యెప్పుడో యీ సంకెలలను ద్రుంచియుండఁడా. భగవత్సంకల్పమునకు విరోధముగ మనము పోరాదు. మన కట్టియోగ్యత గలిగినా యాయనయే యీ బంధములనెల్లఁ దొలఁగించు"నని నమ్మి తామరాకు నీరు, కుమ్మరపుర్వు బురద, నాలుక జిడ్డువలె, నుండవలయు. భగవంతుఁడు తొలఁగించినదానిని గాని, తానై మానుకొన్నదిగాని మరల గ్రహింపరాదు. యోగక్షేమభారము భగవంతునిపై వైచి నిశ్చింతుఁడై యుండవలయును. యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టుఁడై యుండవలయును. దేవునితో బేరమాడరాదు. నాకీకార్యము ఫలించిన నీకు రెండు టెంకాయలఁ గొట్టెద ననరాదు. ఇది గౌణభక్తి. ఉత్తమభక్తి కాదు. పరభక్తి లభించువఱకు గౌణభక్తి యాచరింపవలయు.

భగవదనుగ్రహము శీఘ్రముగ లభింపవలయునని కోరికగలవాఁ డుత్కంఠయును ప్రేమయును నిమిషమైన విడిచియుండరాదు. కారుచిచ్చునంటుఁ దగులుకొనినవానివలె నెప్పుడెప్పుడు తనకు భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించునా ముక్తునిఁ జేయునా యని తహతహ లాడు

చుండవలయును. ఏపని చేసినను భగవన్నామము సర్వదా స్మరించు చుండవలయును. అంకటాలు గృహమునఁ గార్యములు చేయుచున్నను మనస్సు ప్రియునందే యుంచునట్లు భక్తుఁ డేకార్యమును జేసినను మనస్సు భగవంతునియందే యుంచవలయును. నేను నిర్భాగ్యురాలను నాకుఁ బావురాకపోయెనే యని పలుమాఱెడ్చు భార్యయందు మగనికిఁ బ్రీతితొలఁగునట్లు నేను బరమపాపిని నాకు మరణము రాలేదే, నేను బ్రదికి యెవరినుద్ధరింపవలయునని పలుమాఱు భక్తుడనిన భగవంతుఁడు సంతోషింపఁడు. భగవంతుఁడు పాపములఁ బోఁగొట్టునను నిశ్చయజ్ఞానము గలవాఁ డిట్టు లనఁడు. ఇదివఱకుఁ దానుజేసిన పాపముల హరించుమని భగవంతునకుఁ బెట్టినదేచాలును. కావున భగవంతునియందు విశ్వాసముంచితిమిగదా మనమేమిపాపము చేసినను నాయన హరించునని క్రొత్తక్రొత్త దుష్కార్యములఁ జేయుచుండరాదు.

చుట్టు కంపనాటి మొలకను రక్షించునట్లు భక్తుఁ డారంభ దశయందుఁ దన కార్యములు రహస్యముగనే చేయుచుండవలయును. ఎవరేమనుకొనిన నాకేమియని దృఢనిశ్చయము కలిగి లజ్జ దొలఁగి భక్తి కుదుటఁబడిన పిమ్మట నెట్లున్నను భయము లేదు. ఆసక్తితప్పరాదు. భగవంతుఁడు దీనజనపక్షపాతి గావున భక్తుఁడు దైన్యముకలవాఁడై యుండవలయు. గౌరవమును గోరరాదు. పరులు గౌరవించినను నగౌరవించినను నుపేక్షదగు. గౌరవము చిత్తౌన్నత్యమునకు నహంకారమునకుఁ గారణము కావున దానిని గాలకూటమువలెఁ జూడవలయు. గౌరవకాంక్ష గలచోట భక్తి నిలువదు. ఇతరులఁ దిట్టవలయు నని కోరికపుట్టెనా నీ యిష్టదైవమునే తిట్టుము. కోపించిన నాయననే కోపింపుము. హితునికోపము ప్రేమమునే సూచించును. కోపముతోఁ జెప్పువాఁడు మేలుచెప్పును. నవ్వుచుఁ జెప్పువాఁడు చెడఁజెప్పును. ఎప్పుడు నితరుల మేలే కోరుము. సాధుసాంగత్యము మానవలదు. నగరవాసము మానవలయును. గ్రామవాసము క్షేమకరము. అందును జనులులేనిచో టుత్తమము. ఇట్టిచోట నొకరు నిన్ను నవ్వుదు

రను జంకుండదు. సంగీతవిద్వాంసులు పాడు పాటలకంటె నీవు నీ యిష్టముచొప్పున గానము చేయు భగవత్కీర్తనలే వేయంతలు శ్రేష్ఠములని నమ్ముము. రాగము తప్పెనో తాలము తప్పినదేమో యను సంవిచారముతోనే నీకుఁ బనిలేదు. మనస్సొకటి భగవంతుని యందు నిలిపి నీయిష్టమువచ్చినట్లు ఆడుము పాడుము కొఱంతలేదు. తాలము తప్పినదని రాగముసరిలేదని స్వరము బాగులేదని భగవంతుఁడనఁడు. నందుని మందయందలి గొల్లవాండ్రెంతటి విద్వాంసులు? ఎంతటి గాంధర్వకళానిపుణులు? పిల్లవానితొక్కుపలుకులు తప్పటడుగులు తండ్రిని సంతోషపెట్టినట్లు నర్తకుల యాట పాటలు సంతోషింపఁజేయవు.

మగనిని విడిచి విటుల మరగి యిల్లువాకిలి వదలిపోయి స్త్రీ యెట్లు తుద కుభయలోకముల భ్రష్టురాలగునో యట్లు లిష్టదైవమును వదలి వేఱువేఱు దైవములకుఁ బోవువాఁడు భ్రష్టుఁడగును. అందఱు దేవతలేగదా యందఱియందు మనస్సుంచిన నేమియనుటయు నందఱు మగవారేకదా యందఱియొద్దఁ బరుండిననేమి యని స్త్రీయనుటయు సమానములు. ఇష్టదైవ మొకఁడే, యిష్టభర్త యొకఁడేకాని చచ్చినను బ్రతికినను మార్పుకూడదు. పతివ్రతయగు స్త్రీ యితరపురుషుల గుణవర్ణనము లెట్లు విననొల్లదో యట్లే భక్తుఁడుకూడ నితరదైవముల వర్ణనములు మనస్సున కెక్కనీయరాదు. రామకృష్ణాద్యవతారములు భిన్నవేషములని గ్రహింపవలయును గాని భిన్నదేవతలుగ నెంచరాదు. ఇతరదేవతలు భగవద్భక్తులని దాసులని యెంచవలయును.

దుష్టస్త్రీ దర్శనస్పర్శన సంభాషణములు నిషిద్ధములు:—

౧. మగని నలక్ష్యముచేసి దేవాలయములవెంటఁ దీర్థముల వెంట హరికథలవెంట గురువులవెంటఁ దిరుగునది. “నెఱ జంకుముండకు నిష్ఠ మెండు”గదా.

౨. సొగసుచేసికొని కులుకుచుఁ దిరుగునది.

3. భర్తృసేవ దేవసేవ విడిచి తన దేహసేవ చేసికొనుచు దైహికసుఖములఁ గోరునది.

౪ మృదుహృదయగాని కఠినచిత్తురాలు.
౫. పురుషుని ముఖలక్షణములు గుణములు గలది.
౬. యౌవనమదము ధనమదము గలది.
౭. మగఁడు ప్రీతితో నిచ్చినవానితో సంతుష్టిపడక నా కవి కావలయు నివి కావలయునని పీడించునది.
౮. తన మగనిమీఁద నేరములు పరులతోఁ జెప్పునది. (చక్కదిద్దంగల పెద్దలగు నాప్తులతో రహస్యముగఁ జెప్పుకొనుట తప్పుగాదు.)
౯. తన భర్తసొమ్ము తాను దొంగిలించునది.
౧౦. దుష్ట స్త్రీపురుషుల సహవాసము చేయునది.

ఇట్టి స్త్రీలతోడను సహవాసము చేయరాదు. అట్టివారిని జూచిన దూరమునందె తొలఁగవలయు.

జారులు చోరులు ననాచారులు దురాచారులు కాపురుషులు సహవాసయోగ్యులు గారు. తక్కిన సుగుణము లెన్నియుండినను దయాదాక్షిణ్యములు దైవభక్తి లేనివానితోఁ గలసియుండరాదు. నిజమైన భక్తులు జ్ఞానులు దొరకిరా వారిని విడిచియుండరాదు. ఇతరులు చేసిన పాపములనుగుఱించి నీవేమియుఁ బ్రస్తావింపరాదు. ధ్రువ ప్రహ్లాదాది సాధువులయు సావిత్రి సీత దమయంతి చంద్రమతి లోనగు సాధ్వులయు భక్తులయుఁ జరితంబులు పఠింపవలయు స్మరింపవలయు పుణ్యవిషయములు మాటలాడుటవలనఁ బుణ్యము, పాపవిషయములు మాటలాడుటవలనఁ బాపము వచ్చును. ఆనందస్వరూపుఁడైన భగవంతునియెదుట నానందయుక్తుఁడై యుండవలయునుగాని తన గృహకృత్యములు లోనయినవి తలఁచి యేడుచుచుఁ బోవరాదు. తన విషయమున విడుతు నానందబాష్పములకుఁ బరుల కష్టమునకై తపించి విడుచు శోకబాష్పములకు భగవంతుఁడు సంతోషించునుగాని నిర్వేదమునఁగాక స్వవిషయమునుగుఱించి కార్చు శోకబాష్పములకు భగవంతుఁ డానందింపఁడు. మనస్సు భగవంతున కర్పించి యాయన లీలల నొంటరిపాటుల నాడుచుఁ బాడుచు నుంటివేని కన్నీరు తనంతటఁ

దానే ధారలుగఁ గారును. మనస్సు కరఁగినఁగాని కన్నీరు కారదు. కన్నీరు కారువఱకు మనస్సు కరఁగదు. దుఃఖముగాని సంతోషము గాని పూర్ణముగా లేనప్పుడే కన్నీరు కారును. పరిపూర్ణముగ నున్నప్పుడు కన్నీరు రాదు. కన్నీరు కారుట కొన్నాళ్లకు నిలిచిపోవును. "అన్యథా శరణంనాస్తి త్వమేవ శరణం మమ" "నాకు వేఱుదిక్కు లేదు నీ వేది"క్కని దేవునితోఁ జెప్పి యావలఁబోయి నన్ను విచారించు దిక్కులేదే నాకు దిక్కెవ్వరని భాగ్యవంతులయు నధికారుల యుఁ బంచలుకాచి పడియుండవలదు. ఇటు చేయుట భగవంతుని మోసముచేయుట యగును. భక్తి యోగమార్గముల వర్తించువాఁడు తొలుతఁ దనచర్యల నెవరెఱుఁగకుండ రహస్యముగ దాఁపవలయును. లజ్జ దొలఁగి చిత్తము దృఢపడినపిమ్మట నెట్లున్నను భయము లేదు. త్రాగుఁబోతులు సారాయిసీసా మూఁతలను రహస్యముగఁ దీసి త్రాగుదురు. మత్తెక్కినపిమ్మట వీథులలోఁబడి పొరలాడుదురు. భగవచ్చింతనమం దిట్టి మత్తెక్కనవాఁడే ధన్యుఁడు.

ఒక సాధు వొక రాత్రి యొక ధనికునియింటికిఁబోయి యీ రాత్రి యీ వాకిటఁ బండుకొనవచ్చునా యని యడిగెను. ఇది సత్రముగాదు. ఇల్లుసుమా యని భాగ్యవంతుఁడు పలికెను. అయ్యా! నేను సత్రమని పొరపడితిని క్షమింపుము. ఈ యిల్లెవరిదని సాధు వడిగెను. నాది యని శ్రీమంతుఁడు చెప్పెను. ఎవరు కట్టించిరని సాధు వడిగెను. మా ముత్తాత కట్టించెనని ధనవంతుఁడు చెప్పెను. ఆయన యున్నాఁడాయని సాధు వడిగెను. లేఁడు చనిపోయెను. ఆయన కుమారుఁ డిందేయుండి యాయనయు మరణించెను. తరువాత మా తండ్రి యిందే నివసించి పరలోక మేగెను. ఇప్పుడు నేను నాబిడ్డలున్నారము. ఆ కారణమున నిల్లు నాది నావెనుక బిడ్డలదియని సంపన్నుఁడు పలికెను. అట్లైన నయ్యా ముందువచ్చినవారు ముందే పోయిరి క్రొత్తవారు వచ్చిరి. వారుపోయిన మఱిక్రొత్తవారు వచ్చిరి, నీవు పోయిన నీకొడుకులు వారు పోయిన వారికొడుకులు వత్తురు. అట్లైనచో సత్రమునకు దీనికి నేమిభేద మయ్యాయని సాధువడిగెను.

భాగ్యవంతుఁడు తెలివితెచ్చుకొని యింటిలోనికిఁ దోడుకొనిపోయి యాయనను సత్కరించెను. కావున భక్తు లీప్రపంచమును సత్రమని భావింతురు. పొగబండిలో స్నేహితు లట్టివారో మన స్నేహితు లట్టివారే.

భగవంతుని కిదియంతయు లీలయందురు. లీలయనఁగా నాట. బారాకట్ట యాడునపు డందఱకు మంచి పందెములు పడి యొకరికాయ లొకరు చంపుకొనక యెవరంతట వారు తమతమ కాయలు సునాయాసముగఁ బండవేసిన నా యాటయందు సారస్యముకలదా? ఈ యాటయందుఁ గొందఱకుఁ బందెములు పడును. కొందఱకుఁ బడవు. కట్టకడపట గ్రుడ్డిలోఁ గాయ పండవలసి యుండఁగాఁ బెద్ద పందెములు పడును. పందెములు కావలసియున్నప్పుడు గ్రుడ్డిపడును. ఒకరి జోడును జంప నుద్దేశించిన మనజోడును నున్నట్టుండి వేఱొక జోడు వచ్చి చంపును. ఇట్లు నానావిధములుగ నుండుటచే నది యాట యనిపించుకొనును గాని లేకున్న నందు వినోద మేమున్నది? ప్రపంచలీల యట్టిదే. మనమే కాయలము, భగవంతుఁడే యాటకాఁడు. చిన్నప్పుడు రుక్మిణమ్మ బారాకట్టయాడి యోడెను. ఎదుటివారు పరిహసింపఁగాఁ "గాయలాడెను కాయలోడెను నాకేమి నడుచు" నని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. బుద్ధిమంతులు దీనిని బ్రపంచవిషయమున నన్వయించి యిందెంత యర్థమున్నదో గ్రహింతురుగాక. సూత్రధారుఁ డాడించిన నాడునట్టి తోలుబొమ్మలకు సంతోషింపను దుఃఖింపను స్వాతంత్ర్యము గలదా? కావున భగవంతుఁడు మనతో నాడుకొన్నట్లు మనము భగవంతునితో నాడితిమా యప్పుడుగదా వినోదమనుభవింతుము.

ప్రతివ్రత తన భర్తవస్తువుల నెట్లు ప్రేమించునో, తల్లి తన బిడ్డవస్తువుల నెట్లు ప్రేమించునో యట్లు భక్తుఁడును బ్రపంచమంతయుఁ దనకుఁ బ్రియుఁడైన భగవంతుని దను తలంపుతోఁ బ్రేమింపవలయును. పదార్థముల గుణాగుణములు విమర్శనీయములు గావు. ఇట్లు చేసినఁ బ్రేమ విస్తరిల్లును. పరులకై స్వార్థమును వదలుకొనువాఁడే ప్రేమరుచి

తెలిసినవాఁడు. అట్టి ప్రేమయుండే యానందము గలదు. కావునఁ దన యానందము నిమిత్తము పరుల ప్రేమింపవలయును. ఏమి లాభముఁ గోరి తల్లి బిడ్డను ప్రేమించును ?

తర్కమునకుఁ బ్రేమకుఁ సంబంధము లేదు. పరాభిప్రాయముఁ తోడ నీకుఁ బనిలేదు. నీ భక్తి కార్యములు నీవు చేసికొను మంతియ కాని యితరుల దూషణములకుఁ జెవిటివాఁడవు గమ్ము.

భగవంతుఁడు మనలఁ బ్రేమించునట్లు మన మాయనను బ్రేమింపఁ జాలము. ఆలోచించి యాకీలెఱిఁగి ప్రేమించువారిని బ్రేమింపకుండుట కృతఘ్నతగదా యనితలఁచి ప్రేమ వృద్ధిచేసికొనుము. ప్రేమచేత నీవు భగవంతునికై యొకబొట్టు కన్నీరుగార్చితివా యాయనయు నీకై బానెఁడు కన్నీరు గార్చును. ఆయన నిమిత్తమై నీవు సర్వముఁ మఱచితివా నీ నిమిత్తమై యాయన సర్వము మఱచును.

బృందావనము ప్రేమభూమి. అందుఁ బ్రేమగలవారికే నిలువ నెలవు దొరకును. శుష్కజ్ఞాననిష్ఠులకుఁ గర్మఠులకందుఁ బ్రవేశమే లభింపదు. నీయందెంతో ప్రేమతో రమింపవచ్చిన భార్యతో నీవు సరసపలాపములాడక "స్తోశ్చునాశ్చుః స్తమ్భుస్తుమ్భుస్కమ్భు అగ్నేర్ఢక్ ఫక్ పిఞో రన్యతరస్యామ్మనియో స్త్రీభావాదావని క్తిన్స్వ ఙ్ణఙ్వచర్క్యబ్యజష్టే ష్నిశా" యనియో శుష్కతర్క సూత్రములో తత్త్వశాస్త్రములో నుపన్యసింపఁబూనిన నీ ప్రియురాలి కెట్లుండునో యట్లే నిన్నుఁ బ్రేమించు భగవంతునితో నీవు మనస్సువిచ్చి ప్రీతితోడ భాషింపక కర్మజ్ఞానపరుండవైనచో భగవంతుఁడు నీయందు సరసభావము వహింపఁడు. ప్రేమించువిధమును భగవంతుఁడే గోకులమందు మనకు నేర్పియున్నవాఁడు. అన్నివిధముల మన మాయనను ప్రేమింపవచ్చును. అందు గోపికలప్రేమ యుత్తమోత్తమము. అట్టులే మన మాయనను బ్రేమించుట తగును. ఒక వస్తువును మనము విడిచి యుండఁగలిగితిమేని దానియందు మనకుఁ బ్రేమ లేదనియే యర్థము నిజమైన ప్రేమగలవాఁడు ప్రియవస్తువును విడిచి యుండఁజాలఁడు. ప్రేమాధిక్యము కొలఁది వియోగతాప మధికమయి యుండును. కావున

వియోగతాపము ప్రేమాధిక్యమే. కావుననే పరమవిరహాసక్తి యత్యంత ప్రేమగాఁ జెప్పఁబడెను. కృష్ణుని విడిచియుండిన కాలములో కదా గోపికలప్రేమ యెట్టిదైనది తెలియనయ్యె. శ్రీరామునకై దశరథుఁడు ప్రాణములు విడిచెఁ గదా.

తొలుత సస్వరూపముతోఁ గానరాక యితర రూపములతోఁ గానవచ్చినను భక్తి యతిశయించినకొలఁది మన యిష్టదేవత మనము కోరిన రూపముతో మనతోడు నీడయై మనతోపాటు నిలిచినట్టు కూర్చుండినట్టు నడచినట్టు కన్నులకుఁ గానవచ్చును. మనమున్నను స్పష్టముగఁ దోఁచును. సంభాషించును. చిత్తభ్రాంతి కల్పితరూపములు సంభాషింపవు. ఇట్లున్నట్టుండి కానరాక పోవును. హృదయము శూన్యమై పాడింటివలెఁ దోఁచును. పెన్నిధిఁ గోలుపోయిన పేదవలెఁ బట్టరాని దుఃఖము వచ్చును. అప్పుడు గోపికలకువలె నేడుపురాక తప్పదు. ఇట్లేడ్చితిమా మరల యథాప్రకారము గోచరించును. వినోదమునకై బిడ్డల నేడ్పించి వేడుకచూచుట యెట్టిదో యట్టిదే యిదియు. భగవంతుఁడు లీలాప్రియుఁడు. ఇట్టి సమయంబుల నన్యథా భావంబు వహింపరాదు. అగ్ని తన ప్రకాశముచే మిడుతల నాకర్షించును. ఆ ప్రకాశమునకు మోహపడి మిడుతలు దానిలో దుముకును. ఇట్లు లాకర్షించిన మిడుతలను నగ్ని భస్మము చేయును. అట్లులే భగవంతుఁడు తన మహిమచే మన మనస్సుల నాకర్షించి లయింపఁజేయును. ప్రాణము పోవుటకుముందు మిడుత యెట్టితాపము కలదగునో యట్టి తాపమే మనస్సు లయించుటకుముందు మనకును గలుగును. కావున నిట్టి పరితాపము శుభసూచకమే. అతిసంతోషముచేతఁగాని యతిశోకముచేతఁగాని మనస్సు పరవశమై కలఁతచెంది యున్నప్పుడు సిగ్గుగాని భయముగాని తోఁపదు. మగఁడుగాని బిడ్డగాని చచ్చినపు డేడ్చు శీలవతులుఁ బైఁటలు చీరలు దొలఁగుటయు నెఱుంగఁజాలరు. అటులే పిచ్చివాండ్రును దయ్యము పట్టినవారును సారాయముచే మత్తెక్కిన వారును లజ్జగాని భయముగాని యెఱుంగక వర్తింతురు. భక్తులును హరిచరణకమలామృతపానము చేయునపుడును వీరివలెనే వర్తింతురు.

విరహతాపము విశేష లాభకరము. ప్రియాప్రియు లెదుర నున్నప్పుడు కామము గలవారగుదురు కాని వేఱువేఱుగ నున్నపుడు వారిని బాధించునది ప్రేమయే కాని కామాతిశయముగాదు. ప్రియు దూరమై పోయెననియే తాపము. పలుచని చెఱకుపాలు బాగుగఁ గాఁచకున్నఁ గలకండ కాఁజాలదు. అట్టులే కామము ప్రేమముగా మాఱవలసియుండిన విరహతాప మావశ్యకము. పాలలోని నీరువలెఁ బ్రేమమునఁ గామము కలసియుండును. విరహతాపాగ్నికిఁ బాలు పఱచినప్పుడు కామమనెడి నీరంతయు నింకి ప్రేమమనెడి పాలు గడ్డ కట్టును.

నిజమైన ప్రేమగల భార్యాభర్తలకు నితరులు చూచుటకు దేహములు వేఱుగా నుండునుగాని హృదయములు రెండు నొకటేయగును. ఇరువుర కభేదమగుటచే భార్యయే భర్తయగును. భర్తయే భార్యయగును. వీ రిరువుర నొకటి చేయునది ప్రేమమే. అట్టులే భగవంతునకు మనుష్యునకు నడుమఁ బ్రేమ ప్రవేశించి యొకరివంక కొకరి నిరువుర నాకర్షించి యొకటిగఁ గలుపును. అప్పుడు భక్తుఁడే భగవంతుఁడగును. భగవంతుఁడే యా భక్తుఁడగును. ఆ కారణము చేతనే భక్తునకు భగవంతునకు భేదము లేదని నారదుఁడు చెప్పెను. ఈ ద్విగుణలాభముచే భగవంతునికంటె భక్తుఁ డెక్కుడయ్యెను. భగవంతుఁడు చెఱుపఁదలఁచినవానిని భక్తుఁడు రక్షింపఁగలఁడు గాని భక్తుఁడు చెఱుపఁదలఁచినవానిని భగవంతుఁడు రక్షింపలేఁడు. కావున భక్తుల నవమానింపరాదు. అంబరీషోపాఖ్యానము స్మరించునది.

కం. సాధుల హృదయము నాయది
సాధుల హృదయంబు నేను జగములనెల్లన్
సాధువుల నేన యెఱుఁగుదు
సాధు లెఱుంగుదురు నాదు చరితము విప్రా,

భగవంతునియందలి ప్రేమ నభివృద్ధి చేసికొనఁగోరు స్త్రీలకుఁ బురుషులకు సులభోపాయ మొండుఁగలదు. మొట్టమొదటఁ దమ యిష్టదైవమును నిశ్చయించుకొనవలయును. ఇది కృష్ణచరిత్రము

కావునఁ గృష్ణునే యిష్టదైవముగ భావింతము. ఇంటిలో పలు ప్రక్కలఁ గృష్ణవిగ్రహములో పటములో యుంచవలయును. ఏదిక్కు దృష్టిపడినను గృష్ణునందుఁ బడునట్లుండ వలయును. ఇదిగాక స్త్రీ గాని పురుషుఁడుగాని తాను బండుకొనునపుడు నేలఁ బండుకొననీ చాఁపమీఁదఁ బండుకొననీ హంసతూలికా తల్పమందుఁ బండుకొననీ తా నొంటరిగాఁ బండుకొనునట్లుండినఁ గృష్ణమూర్తి రూపమును భావనాబలమునఁ గల్పించి యాయన తనతోడఁ బండుకొన్నట్లులే యెంచవలయును. బయలనే చేయి యాడించుచు సంకల్పమువలనఁ గలిగిన కృష్ణుని జోకొట్టి పాటలుపాడి నిదురపుచ్చవలయును. మేలుకొన్నప్పుడు తనతో పాటయినను లేపనైన లేపవలయును. లేదా నాయనా! యింకను జీఁకటిగనున్నది పండుకొని యుండుము మరల వచ్చి లేపెదనని చెప్పి పోవలయును. తాను బలుదోముకొనుటకు ముందుగ నా బాలుఁడగు కృష్ణమూర్తికిఁ బలు దోమవలయును. వాస్తవముగ బాలుని కెట్లెట్లు ప్రీతిగల తల్లియో తండ్రియో చేయునో యట్లు చేయవలయును. తాను స్నానము చేయునపుడు ముందు కృష్ణునికి నీళ్లుపోసి దేహము తడియారఁ దుడిచి పట్టువస్త్రము గట్టనిచ్చి సొమ్ములుపెట్టి యాడుకొనఁ బంపవలయును. భోజనము చేయునపుడు తన తొడలమీఁదనో ప్రక్క పీటమీఁదనో కూర్చుండఁబెట్టి యన్నము పెట్టవలయును. తనతోపాటు చేయి మూతి కడుగవలయును. ఈ విధముగఁ దా నేమేమి చేయునో యవి యన్నియు ముందు కృష్ణునకుఁ జేసి తరువాతఁ దాను జేసికొన వలయును. తాను వీథిలో నడచిపోవునపుడు కృష్ణుని జంక కెత్తికొనియో చేయిపట్టుకొని నడిపించుకొనియో పోవలయును. తా నేది తినినను ముందు కృష్ణున కీయవలయును. అట్లులే తాను ద్రాగునది ధరించునది సర్వము ముందు కృష్ణున కర్పింపవలయును. సర్వకాల సర్వావస్థలయందుఁ గృష్ణుఁడు తనతోడ నున్నట్లులే యెంచవలయును. దీనిని జక్కఁగ సాధించువారికి నచిరకాలములో భక్తి స్థిరపడును. భగవంతుఁడు ప్రసన్నుఁడగును.

ప్రహ్లాదుఁడు చెప్పిన సఖ్యములోనగు తొమ్మిదిటిలో సఖ్యము
దాస్యము ఆత్మనివేదనమును నివి భావగతములు. ఒకసారి బాగుగ
మనస్సున నాటుకొనిన పిమ్మట మరలమరలఁ జేయవలసిన కార్యము
లేదు. మఱవక యుంచుకొనినఁ జాలును. చెప్పెడివారు లభించినపుడు
శ్రవణము వందనార్చనములు సేవయు నాయాకాలములందుఁ జేయఁ
దగినది. సంకీర్తనము చింతన మెల్లవేళలఁ జేయఁదగినది. మీఁదఁ
జెప్పిన కార్యములు చేయునప్పుడంతయు భగవన్నామము కీర్తించు
చుండవలయును. ఇందొక్కొక్కటియుఁ బరభక్తికిఁ గారణమే యయి
నను నీకాలమున నామోచ్చారణ చింతనములు విశేషముగ విధింపఁ
బడినవి. నామోచ్చారణము చింతనంబనునవి సులభకార్యములే.
అంతమాత్రముననే శ్రేయస్సుగలదా. ఇంతకు నామోచ్చారణమున
నేమి విశేషముగలదని మందమతి తలంచుగాని దాని కష్ట మభ్యాసికి
మాత్రమే తెలియును. సర్వకాల సర్వావస్థలయందు మేలుకొనినను
నిద్రించినను, నేపని చేయుచున్నను మఱక భగవన్నామము జపింప
దీర్ఘకాలాభ్యాసమునఁగాని సాధ్యపడదు. తలలోని పిడికెఁడు వెండ్రు
కలు మనచేతఁ జిక్కిన మనుష్యుఁడంతయు మనకు వశపడునట్లు నామ
స్మరణము మనకు వశపడిన భగవంతుఁడు మనచేతఁ జిక్కినవాఁడే
యగును.

రామకృష్ణ గోవింద నారాయణేత్యాది నామములలో నేదైన
నుచ్చరింపవచ్చును. ఇట్లుచ్చరించినపుడాశబ్దము నర్థమును మనస్సు
లో ననుసంధించుచుండవలయును ఈ విధముగ మానసిక వాచిక
వ్యాపారముల రెంటను భగవత్సేవ నొనర్చిన వారమగుదుము
నామోచ్చారణమందీ విశేషముండుటచేతనే శ్రీ శంకరాచార్య
శిష్యులు.

శ్లో॥ గేయం గీతానామసహస్రం, ధ్యేయం శ్రీపతి రూపమజస్రమ్॥

భగవద్గీతయు విష్ణునామసహస్రము పారాయణము చేయ
వలయును. లక్ష్మీనారాయణ స్వరూపమును ధ్యానింపవలయును. అని

హితముపదేశించిరి. శ్రీశంకరాచార్యులవారును భజగోవిందం భజగోవిందమ్మని నామమే స్మరించుట శ్రేయస్కరమని బోధించిరి.

ఈ నామోచ్చారణ చింతనములకు నిషిద్ధసమయములు లేవు. మడుఁగు మైల యను విచారము పనిలేదు.

నామోచ్చారణమందు ఫలము లేదేమో యని సందేహించువా రొక్కపని చేయవలయును. వీధివెంటఁ బోవునపుడు ముందుగఁ గొందఱు పోవుచుండిరేని వారెవ్వరో వారిపేరు లేవో నీకుఁ దెలియకున్నను నూరక యోరి రామా యనియో కృష్ణా యనియో యేదైన నొకపేర నెవరినో మనము పిలుచునట్టివిధముగ గట్టిగఁ బిలిచిన నా పేరుగలవాఁడు తప్పక తిరిగిచూచును. ఇట్టి యనుభవము పెక్కురకుఁ గలిగియుండవచ్చును. ఈవిధముగనే భగవంతుని మన ముద్దేశింపక యాయనపే రుచ్చరించినను భగవంతుఁ డాయన కటాక్షము మనపైఁ బరఁగించును. ఇఁక బుద్ధిపూర్వకముగ నర్థవంతముగఁ బిలిచినఁ దలఁచినఁ గలుగు ప్రయోజనము చెప్పవలయునా? అజామిళ చరిత్రము స్మరింపుఁడు. బిడ్డలకు దేవతానామము లుంచుట కిదియే కారణము. కావున మనస్సు భగవంతునియందుండక పోయినను నోర భగవన్నామ ముచ్చరించుచునే యుండవలయును. నామస్మరణముచేఁ బ్రేమ లభించుఁ బ్రేమచే భగవంతుఁడు వశుఁడగును.

ఘోరవ్యాధిచే బాధింపఁబడువారు కొందఱు అతికష్టముమీఁద నెవరినో బ్రతికించుటకుఁగాను దాము తీసికొన్నట్లు లిష్టము లేక శ్రద్ధయులేక మందు తీసికొందురు. శ్రద్ధతోఁ దీసికొనిన నెక్కువ గుణమిచ్చు నౌషధ మశ్రద్ధతోఁ దీసికొనినఁ గొంతయైన గుణము చూపక తప్పదు. కొంత మేలుకలుగఁగానే పిమ్మట రోగియే యౌషధము నడిగి యిప్పించుకొని తీసికొనును. అట్టులే బాగుపడఁగోరిన సంసారి తొలుత శ్రద్ధలేకయైన భగవన్నామము స్మరింపవలయును. ఇట్లు కొన్నాళ్లు స్మరింపగాఁ నా యుచ్చారణమునందే యొక విధమైన యానందము మనస్సునకు గోచరించును. అవల వలదనినను

మానదు. దానికి విఘ్నముకలిగినఁ బరితాపపడును. భగవన్నామ స్మరణము రత్నము. ముక్తి గాజుపెంకు.

స్మరణమునందును ధ్యానమునందును దొలుత నితరచింతలు రాక మానవు. వానిని గ్రమక్రమముగ నిలిపివేయువలయును. అంత వఱకు నవివచ్చి విఘ్నముకలిగించినని వ్యసనపడఁబనిలేదు. సర్వము భగవన్మయమే. కావున నవియు భగవన్మయమేయనియు భగవంతుని పనుపున నవి వచ్చినవనియుఁ దలఁచినయెడల వానియందుండు విషము పోయి యాకాలముకూడ భగవద్విషయమందే కడపినట్లగును.

భక్తియనుతీఁగ యల్లుకొనుటకు శ్రద్ధయను ప్రాపుండవలయును.

ఒక ప్రియపదార్థమును నేకాగ్రతగఁ దలంచునపుడు కన్నులు చెవులు పనిచేయవు. అట్లులే తక్కిన ప్రపంచమునకంతయు నీవు గ్రుడ్డివాఁడవు చెవిటివాఁడ వగుము. నాలుక మాత్రము విసుఁగు లేక హరిస్మరణ చేయుచుండనిమ్ము. అప్పుడప్పు డర్థానుసంధానము చేయుచుండును.

లోఁతు తెలియరాని నీటిలోని మీను భగవంతుఁడు. గాలము ములికి నామము: మన మనస్సు దానిని గట్టిన దారము. చేఁప యున్నదో లేదో యాగాలమునకుఁ జిక్కునో చిక్కదో యని దారమును వదలినఁ జేఁప చిక్కునాశ లేదు.

ప్రభువును మన యింటికిఁ బిలుచు నుద్దేశము కలదేని యిల్లంతయు శుభ్రముగానుంచి యలంకరింతుముకదా. అట్లులే హరికి వాసస్థానము చేయఁగోరు మన హృదయమును బరిశుభ్రపఱిచి నిర్మలముగా నుంచవలయును.

భగవంతునికంటె భగవన్నామము బలీయము. ద్రౌపదీ కరిరాజ నారద ప్రహ్లాదాదుల రక్షించినది నామమేకదా. వాల్మీకి పఠించినది రామనామమేకదా. కృష్ణుఁడు సమీపమందుండియు ద్రౌపదీ పుత్రుల రక్షింపనేరఁడయ్యె. ఆయన నామము ద్రౌపదిని రక్షించె. రాముఁడు శరణుజొచ్చిన సముద్రుఁడు వినఁడయ్యె. రామనామము స్మరించి హనుమంతుఁడు సముద్రము దాఁటెను. కావుననే పెద్దలు

నామస్మరణముకన్న సంసారసాగరముఁ దరింప వేఱుపాయము లేద నిరి. కావున బుద్ధిమంతులగువారు యమనియమములఁ బాటించి సాత్త్వికాహారము మితముగఁ గొనుచు నుభయవిధ బ్రహ్మచర్యము లలో నేదైన నొకదానిని గ్రహించి యర్థానుసంధానపూర్వకముగ భగవన్నామము నిరతము స్మరించుచుండుటవలన మోక్షకారణమైన పరభక్తి లభించును.

నిర్మలముగానుండు నద్దమునందే వస్తువులు ప్రతిఫలించును. కదలెడి నీటియందు సూర్యబింబము కానరాదు. కావున హృదయ మున భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరింపవలయుననిన దానిని నిర్మలము గాను కలఁతజెందనిదానినిగా నుంచుకొనవలయును. దీనికి రాజ యోగము సహాయపడఁగలదు. భక్తి యనెడు పక్షికి జ్ఞానయోగ రాజయోగములు ఱెక్కలు. కావున వీనిని సహాయముగఁ గొనుట మేలు. యోగవిషయమున స్త్రీలకుఁ బురుషులకు నొక హెచ్చరిక యియ్యవలసియున్నది. ఈకాలమున యోగము పశ్చిమద్వారమున వచ్చుచున్నది. కావున శుద్ధముగా లేదు, యోగము పూర్ణముగఁ దెలియకయు యోగము నేర్పెదమని పెక్కురు మోసగాండ్రు శిష్యుల శిష్యురాండ్రను ధనాశచేతను గామాతిరేకముచేతను జేర్చుకొను చున్నారు. చెఱుచుచున్నారు. కావున యోగాభిలాషులు హెచ్చ రికకలిగి తగినవారిని గురువులుగ వరింపవలయును. లేకుండిన నుభయ లోక భ్రష్టులగుదురు. ఇప్పటికే గ్రంథము పెద్దదగుటను ముద్రింప ధనములేమిచేతను వీనినిగుఱించి వ్రాయ సాధ్యపడదయ్యె.

శ్లో॥ హరేర్నామైవ నామైవ భవభేషజమ్
కలౌనాస్త్యేవ నాస్త్యేవ, నాస్త్యేవ గతిరన్యథా॥

న్యూ విజయ ఆర్టు ప్రెస్ - తెనాలి.